GLOSSARIUM

AD

SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ

LATINITATIS.

TOMUS TERTIUS.

E–K.

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS,

AUCTORE

CAROLO DUFRESNE, DOMINO DU CANGE,
Regi à Consiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæstore.

EDITIO NOVA LOCUPLETIOR ET AUCTIOR,

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS S. BENEDICTI,
è Congregatione Sancti Mauri.

TOMUS TERTIUS.

VENETIIS.

APUD SEBASTIANUM COLETI.
MDCCXXXVIII.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

E

E LITTERA numeralis, quæ 250. designat : Unde versus :

E *quoque ducentos & quinquaginta tenebit.*

E *in superscriptione Cantilenæ, ut æqualiter sonetur, eloquitur.* Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ in superscriptione significent Cantilenæ.* Vide *A.*

☞ E pro *A* interdum ponitur, ut *Condemnetus* pro *Condemnatus*, in Privilegio an. 696. apud Felibian. Hist. San-Dionys. p. 17. *Ebonaatus* pro *Abonaatus*. Insuper pro *Ai*, ut *Esantia* pro *Aisantia*. Passim pro Æ quia similis est pronuntiatio. Sæpe etiam pro *I*, ut *Basilica* pro *Basilica*, *Possedere* pro *Possidere*, & apud Antiquos *Amecus* pro *Amicus* : etiamnum promiscue scribimus *Eis* & *Iis*, *Deis* & *Diis*.

EADELINGUS, [Nobilis.] Vide *Adalingus*.

EAHTAYN. Leges Ethelredi Regis Angl. cap. 6. *Et si Eahtayn occidatur, pertineat infractio pacis intra Curiam, vel adjacentias ejus, Eahtayn personatur plena wera.* Ubi Somnerus Eahtayn, octo homines, vel numerum hominum octonarium interpretatur.

EALAHUS, Anglo-Saxonibus, Caupona, vel popina : ab Eale [vel Ealath] cervisia, & hus, domus : unde Anglis *Aleobuyse*, pro compotationis domo. Occurrit hæc vox in Legibus Aluredi Regis West-Saxiæ.

¶ EALD, Saxonice, Vetus, antiquus ; unde Johannes Abbas Ætheling iensis dictus genere *Eald-Saxo*, hoc est, ex veteri Saxonia, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. p. 507. & 508.

¶ EALDORMANNUS, à Saxonico Ealdor man, Senior, Senator, Tribunus, Comes, Præfectus provinciæ. *Confessus Episcopi cum Comite vel Ealdermanno*, apud Hickesium in Dissert. Epistol. pag. 4. Vide *Aldermannus*.

EALSCOP, Cerevisiæ confector, Cerevisiarius: vox Anglo-Saxonica. Leges Presbyterorum Northumbrensium c. 41. *Si Presbyter ebriosus, aut scurrilis, aut Ealscop fuerit, compensato.*

¶ EARINUS, Gr. ἐαρινὸς, Vernus, ab ἔαρ. Ver. Tertull. de Habitu mulier c. 8. *Earinæ oves*, id est, Vernæ, virides. Martiali *Earinus* nomen est formosi adolescentis ab eadem origine.

EASTINTUS, Natus ex Orientali plaga, à Saxon. Eastinne, Orientalis plaga vel regio, ab East, Oriens & Inne, cubiculum, caverna, cella & per translationem plaga, regio. Leges Edwardi Senioris : *Si sit Eastintus, si sit Northintus, emendet, sicut scriptura pacis continet.*

¶ EAUER, Aqualis, Angl. *Ewer*, Gall. *Aiguierre* Testamentum anni 1386. apud Thom. *Madox* Formular. Anglic. pag. 427. *Thomæ filio meo 24. discos argenteos, 12. saucers, 12. bacynes & 2. Eauers, &c.*

¶ EBAL, *Acervus lapidum.* Vocab. Sussannæi.

EB

EBBA, Refluxus, recessus maris, Anglis *Ebbe*. Bracton. l. 4. tract. 1. c. 5. *Si extra regnum in peregrinatione fuerit, . . . dilationem habebit 40. dierum & duorum floddorum, & unius Ebbe, quia de ultra mare, &c.* Lib. 4. tract. 3. cap. 3. §. 1. *Habebit spatium de ultra mare 40. dierum & unius Ebbæ & unius fluctus.* Lib. 5. tract. 2. cap. 2. §. 3. *In quibus essoniis dabitur dilatio ad minus 40. dierum & unius flud & unius Ebbe.* Vide Britton. pag. 115. v.

¶ EBDOMADA PENOSA, Hebdomada Sancta, *Pœnalis*, quæ præcedit diem Resurrectionis Christi, Gall. *Semaine peneuse*. Chron. Britan. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 353. 11. *Nonas Aprilis* 4. *feria de Ebdomada quæ dicitur Penosa.*

¶ EBDOMADARIUS. Vide *Hebdomadarius*.

¶ EBEARE, Beatitudine privare. Onomast. apud Martinium : *Ebeo*, ἀπομακαρίζω. Perottus in Epigr. 115. Martialis : *Ebeo, Beatitudine privo, cujus passivum Ebeor, à quo Ebeati dicuntur, qui felicitate aliqua ceciderunt.*

EBEDIW, Tributum Cambrobritannis notum, quod Nobilium hæredes capitali provinciæ Domino post mortem antecessorum suorum pendunt, adeundi patrimonii causa, quod nostris *Relevium*. Ita Spelmannus ex Cod. Landavensis Ecclesiæ, ubi plura.

¶ EBENINUS, Coloris ebeni. Vita S. Dunstani, Maii to. 4. p. 346. *Horum spicellorum teneam congeriem, vix Ebenina titulatione styloque fuscanti concretam.* Hic doctissimus Editor : *Ebenina titulatione* indicari puto scriptionem per atramentum ; est enim Ebenum colore nigrum.

EBEREMURDRUM, vel ABEREMURDRUM, Murdrum manifestum, seu *apertum murdrum* : à Saxonico æbere, id est, probatum, vel manifestum, & morth, murdrum, homicidium. Ejusmodi autem habebatur crimen istud, ut de eo *componere* non liceret, seu data pecunia ac emenda illud expiare ac redimere : & ut est in Legibus Canuti Regis c. 60. apud Bromptonum, *Eberemurder inemendabile erat.* Leges Henrici I. cap. 12. *Ex his placitis quædam emendantur centum solidis, quædam wera, quædam wita, quædam non possunt emendari quæ sunt Husbreche, & Bernet, & Opentheof, & Eberemorth, &c.*

EBIBATUS. Vide *Epibata*.

¶ EBIONES, *Pauperes*. Vet. Onomast. San-Germanum n. 501. Est ab Hebræo אביון, Pauperes : à quo & *Hebionitæ* hæretici, qui ut habet S. Hieronymus in Isaiam 66. pro humilitate sensus nomen Pauperum susceperunt. Asserebant Christum esse purum hominem, ut ceteros è viro & muliere natum, Legemque Mosaicam necessario observandam.

¶ EBIS, *Gurdus*. Papias. Forte pro *Hebes*.

¶ EBIYMIUM. Vide *Embryonum*.

¶ EBONNATUS, Determinatus, definitus, Gall.

Abonnè. Bulla Adriani IV. Papæ in Chartulario S. Crispini Suession. *Duos cereos trium librarum, dimidium, sextarium olei & acerram thuris Ebonnatis*, Charta Curiæ Noviom. in eodem Chartul. *Tertia parte ejusdem terræ, scilicet duabus boveriis in una parte metatis & Ebonnatis*. Vide *Abonnati*.

EBOR, pro *Ebur*. Lucas Abbas Montis S. Cornelii in Cantica Canticor. *Ebor quamdiu carne obtegitur, non apparet pretiosus*.

¶ EBORARIUS, Artifex eboris, in L. 1. Cod. de excusatione Artificum. Vet. Inscriptio apud Grut. pag 65. *L. Plotio Sabino Eborario*.

EBORATUS, Eburneus, eburnus; occurrit apud Sidon. lib. 8. Epist. 8, 12. *Eburati lecti, Eburata vehicula*, apud Plautum.

¶ EBRALDUM MUTUUM, Idem quod *Coactum*. Vide in *Mutuum*.

¶ EBRIAMEN, Liquor qui potest inebriare. Tertullianus de Jejunio cap. 9. *De Samuele mater, Et vinum, inquit, & Ebriamen non bibet*.

¶ EBRIARE, Inebriare. Macrob. l. 7. Saturn. 6. *Mulieres raro Ebriantur*. Ampelius cap. 12. de Signis: *Quibus vinum dedit, Ebriati sunt*. Vita MS. S. Winwaloei: *Furioso gustis invidiæ venenosis, quasi vino, per cuncta viscera Ebriato, &c.*

¶ EBROS, Ebroicæ, Urbs Normanniæ, Gallice *Evreux*. *Comitissa de Ebros*, pro Ebroicensis, bis legitur apud Rymerum to. 5. p. 617. col. 1.

¶ EBULLARE, Sigillum litteris apponere, Vide post *Bulla*.

EBULLIRE, metaphorice, Cum abundantia & copia erumpere. Tertull. lib. de Idololatria: *Priusquam hujus monstri artifices Ebullissent, sola templa & vacuæ ædes erant*. In Scorpiaco; *Tunc omnes martyriorum refragatores Ebulliunt*. Regula Magistri cap. 54. *Intrantium ad oratorium fratrum examen Ebulliat*. Historia Translat. S. Sebastiani c. 11. *Evangelizans omnibus quaqua versum ad Sancti exequias Ebullientibus*. Will. Brito lib. 1. Philipp.

Certantes caveis simul Ebullire videres.

Lib. 7.

Quos ubi nostra cohors vi det Ebullire deorsum.

Vide Vitam S. Deicoli Abb. c. 8. [Capitul. an. 794. c. 13. *Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepsit, Ebullire vacuas annonas à dæmonibus devoratas, & voces exprobrationis auditas*.]

EBULLIUM, Ebullitio, Gall. *Bouillon*. Vetus Scheda apud Mabillonium to. 5. Sanctorum Ordin. S. Benedicti p. 68. *Anno 1149. Deo permittente & volente pios martyres manifestare, è loco in quo sepulti jacebant, scilicet sub lapide Presbyterii, Ebullium sanguinis exilivit, &c.* Infra post: *Secundum Ebullium, &c.*

¶ EBULUM, ἐλλέβορος, *Helleborus*, Supplem. Antiquarii.

¶ EBUTYRATUM LAC, Ex quo *butyrum* expressum est, in Medicina Salern. p. 201. edit. 1622.

¶ ECANTARE, Vana spe deludere, verbis fallacibus lactare. Epistola Anonymi ann. 1204. de capta urbe Constantinopol. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 785. *Quo facto, juvenis Imperator Ecantavit nobis, quod toti exercitui per annum integrum victualia largiretur, & quod decem millia equitum ad annuum Terræ-Sanctæ succursum ad sumptus suos haberet*.

ECBOLUM. S. Augustinus in Breviculo collat. 3. c. 13. *Missos peterent divinos Codices exurendos, ... & qui ab eo vellent aliqua Ecbola, aut quodcunque, accipere, &c.* Occurrit rursum c. 15. ubi Interpres putat *Ecbolum* hic sumi pro parte, aut fragmento divinorum Codicum, quos integros tradendos à Christianis imperabant Tyranni.

¶ ECCENTROS, ἔκκεντρος, Habens centrum à centro terræ diversum. Utitur Martianus Capella.

¶ ECCENTRICUS, ἐκκεντρικός, Ead. notione, apud Astronomos.

¶ ECCIRE, ἴδε *Ecce*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

1. ECCLESIA. Gloss. Lat. Gr. *Conventus*, Ἐκκλησία. Gloss. Lat. MS. Regium: *Ecclesia, Evocatio, vel collectio, conventus*. Gloss. MSS. ad Canones Concil. *Ecclesia, Convocatio*. [Lib. 1. Maccab. 3. 13. *Congregavit Judas congregationem fidelium & Ecclesiam secum*.] Amalarius lib. 3. de Eccles. offic. cap. 2. *Ecclesia est convocatus populus per ministros Ecclesiæ ab eo qui facit unanimes habitare in domo. Ipsa domus vocatur Ecclesia, quia Ecclesiam continet*. Epistola Cyrilli Alexandrini Patr. Alexandr. inscripta Aurelio & Valentino Episcopis & omni sanctæ Congregationi in Carthaginensi Synodo congregatæ sic clauditur: *Et alia manu, Deus & Dominus sanctam Ecclesiam, id est, congregationem custodiat*. Edictum Constantini, & Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortibus persecutorum num. 48. *Corpus Christianorum* vocat, quod Christiani ipsi *Ecclesiam*: *Quæ omnia corpori Christianorum protinus ... tradi oportebit*. Et mox: *Quoniam iidem Christiani non in ea loca tantum, ad quæ convenire consueverunt, sed alia etiam habuisse noscuntur, ad jus Corporis eorum, id est Ecclesiarum, non hominum singulorum pertinentia*. Anonymus in 3. Rhetoricor. Aristot. pag. 165. Ἐκκλησία, λέγεται ὅταν συνδρομὴ γένηται πολλῶν χάριν τινὸς βουλῆς καὶ σκέψεως. Ammonius: Τὴν ἐκκλησίαν ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνοδον τῶν κατὰ τὴν πόλιν. [Qua notione etiam Conventui Monachorum applicatur à S. Bernardo in Epist. ad Episc. Suessionensem to. 1. Edit. Mabill. 1690. col. 261. *Quod juris est Monasterii sui perdat propter verbum incaute à se inconsulteque prolatum, & absque Ecclesiæ suæ assensu*.]

Ita vocem hanc Græcam sumi passim notum est; sed postea pro loco ipso in quo congregationes fiunt, usurpari cœpit, proinde pro templo seu æde sacra publico pietatis exercitio & cultui divino destinata, in quam convenit fidelium cœtus. Quod nuperum non esse arguunt quæ leguntur apud S. Paulum 1. Cor. 11. Nam cum dixisset vers. 18. *Quam convenitis in Ecclesiam*, mox versu 20. repetens, *quum convenitis eodem loci* indicans ἐκκλησίαν non tam denotare multitudinem eorum qui conveniebant, quam locum in quem conveniebant. Et vers. 22. *Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? an Ecclesiam Dei contemnitis?* Ubi Ecclesia pro domo in quam convenitur sumi certum est. S. August. Epist. 157. *Sicut appellamus Ecclesiam, basilicam qua continetur populus, qui vere appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesiæ, id est, populi, qui continetur, significemus locum, qui continet, &c.* Idem in Quæst. super Levitic. l. 3. quæst. 57. *Ecclesia dicitur locus, quo Ecclesia congregatur, &c.* Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi ann. 1025. c. 3. *Porro ipsa domus idcirco vocabulum habet Ecclesiæ, quia continet Ecclesiam, id est populum convocatum ab eo qui facit unanimes habitare in domo*. S. Germanus Patr. CP. in Theoria Mystica: Ἐκκλησία ἐστὶ ναὸς Θεοῦ, τέμενος ἅγιον, οἶκος προσευχῆς, συνάθροισις λαοῦ, &c. Lactantius lib. laudato num 12. *In alto enim constituta Ecclesia ex palatio videbatur*.

Primæ Ecclesiæ Romæ à Beato Petro constructæ & consecratæ dedicationem referunt vetera Martyrologia die Kal. Aug. Quæ autem illa sit, & an adhuc supersit, disquirunt in primis Franciscus Maria Florentinus ad vetus Martyrolog. Lucæ evulgatum exercit. 11. & Card n. Bona lib. 1. Rerum Liturgic. c. 19. n. 1.

Primam vero Ecclesiam palam & publice à Christianis conditam, eam esse Romæ, quam S. Salvatoris vocant,

cant, tradit Nicolaus PP. Epist. 7. ad Michaelem Imper. *Ecclesia Salvatoris, quæ ab auctore vocatur Constantiniana, & quæ prima in toto terrarum orbe constructa est.*

Prima denique in honorem Deiparæ ædificata fuit Diospolitana, seu Liddensis, 18. miliarib. ab Hierosolymis, quam à SS. Petro & Joanne, ipsa adhuc vivente Deipara, ut & ejusdem in ea repositam imaginem à S. Luca depictam, testatur Joannis Damasceni seu Orientalium Synodica ad Theophylum Imp. pag. 115. de qua legendi præterea Simeon Logotheta in Leone Armenio n. 5. & Anonymus de imagine Deiparæ quam *Romanam* vocabant, apud Lambecium lib. 8. de Biblioth. Cæsar. pag. 380. Id alii Tortosæ seu Antarado in Syria adscribunt: illic enim Ecclesiam divæ Virginis à Petro & Paulo cum Antiochiam properarent, propriis manibus ædificatam, ex veteri traditione scribit Willebrandus de Oldenburgo in Itinerario Terræ Sanctæ. Vide quæ de hac æde adnotamus ad Joinvillam pag. 98. Sed & in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis exstat Charta Joan. Regis Franciæ an. 1356. qua is memorat scriptum esse in libris antiquis ejusdem Ecclesiæ, *eam ab antiquissimo tempore fundatam, videlicet adhuc vivente beata Maria virgine gloriosa*. [Sed hæc ut credantur omnia, fide opus est, non Criticorum inquisitione.]

Ecclesia, nude pro Cathedrali apud Procopium lib. 2. de Bello Persico cap. 9. ubi de Antiochenæ urbis direptione à Chosroe Persarum Rege; Εἰς τὸ ἱερὸν αὐτὶ τῆς ἄκρας κατιδάνειν, ὅπερ ἐκκλησίαν καλοῦσιν. Et c. 10. Ἡ μὲν δὴ ἐκκλησία, καθάπερ εἴρηται τῆς πόλεως ἀμφ' αὐτὴν, &c.

¶ Ecclesia, nude etiam pro *Parochia*. Charta an. 1095. apud Lobinellum Hist. Britan. to. 2. col. 145. *Pateat igitur donasse me S. Martino ... mei juris Ecclesiam quam in parrochia Redonensis Episc. sitam, in honorem B. Audoeni Archipræsulis Rotomag. exstructam, quam Ecclesiam de Revocaria vocant.*

¶ Ecclesia, Domus, ut videtur, Curionis, Gall. *Le Presbytere*. Canones Hibern. apud Marteo. to. 4. Anecd. col. 4. *Nemini Clericorum auferri debet locus quem anni circulo inhabitaverit, super quem Ecclesiam, id* (id est) *domum suam ædificaverat... In hac Synodo judicatum est: In quocumq; loco Sacerdos ædificaverit Ecclesiam suam, id* (id est) *domum suam in uno anno, hæreditas ejus erit sempiternum.*

¶ Ecclesia, Monasterium. Charta anni 1176. apud Miræum to. 1. p. 713. col. 2. pro Monachis Marchianensibus: *Vinagium & pidagium de omni vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam, ad opus suum per transitus nostros libere transire & nihil omnino à ductoribus vini exigere, &c.* Charta an. 1166. Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 54. *Ego Ansoaldus Dei patientia Compendiensis Ecclesiæ humilis minister.* Idem infra dicitur *Abbas Compendiensis*. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. *In virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ne aliquis Monachus solus absque uno saltem Monacho socio in villis seu Ecclesiis commoretur*, id est, *Prioratibus*, à majori Monasterio fere pendentibus, quo mitti solebant Monachi vulgo dicti *Obedientiarii*.

Ecclesiæ Baptismales, *ubi baptismus celebratur*, ut est apud Attonem Episcopum in Capitul. c. 20. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. c. 30. *Presbyteri plebium, qui Baptismales Ecclesias tenent, & minoribus Presbyteris præsunt.* Occurrit passim, in Concilio Varnensi an. 755. Meldensi an. 845. cap. 48. Ravennensi sub Joanne VIII. c. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 17. 24. 29. tit. 10. §. 4. & lib. 3. tit. 47. in Capitulis Caroli Calvi tit. 41. c. 11. in Hist. Pergamensi tom. 3. p. 399. &c. [Quibus in locis per *Ecclesias baptismales* fere debent intelligi *Parochiales*; quamvis & aliæ principales quandoque possint intelligi, in quibus bis in anno, in Pascha scilicet & Pentecoste solemni ritu Baptisma conferri consuevit.]

Ecclesiæ Cardinales, quæ vulgo Parochiales. Charta Caroli III. Imp. & Ludovici Imp. an. 908. apud Cælestinum & Ughellum in Episcop. Bergomensibus: *Monasteriis, Xenodochiis, vel Ecclesiis baptismalibus, aut Cardinalibus, seu Oraculis, &c.* Vide *Cardinalis*.

Ecclesia Castellana. Ordericus Vitalis lib. 3. pag 499. *Guisfredus autem Gomercii municeps eundem cum thesauro, quem ferebat, honorifice detinuit, & magistratum Castellanæ Ecclesiæ, ubi 4. erant Canonici, usque ad mortem concessit*, id est, Ecclesiæ, quæ in Castello erat; diversa ab ea, quam vulgo *Extramuraneam* vocabant.

Ecclesia Cathedralis, Episcopalis, in qua Episcopus sedet in *Cathedra*. Vide Concilium Tarraconense an. 516. cap. ult. & in v. *Cathedra*.

Ecclesia Catholica, dicitur nostris, quæ in toto orbe diffunditur, *quam generaliter omnes amplectuntur*, ut est apud Optatum lib. 1. & in Decreto Julii I. PP. apud Ivon. lib. 1. Decret. *quæ per totum terrarum orbem diffunditur*, ut ait S. Augustinus Epist. 107. *Quod ejus cultus per omnes pene mundi terminos emanavit, Catholica vel universalis vocatur*, ut Boetius lib. de Sancta Trinitate. *Non enim*, inquit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 1. & lib. 1. Sentent. cap. 19. num. 6. *sicut conventicula hæreticorum in aliquibus regionum partibus coarctatur, sed per totum orbem terrarum dilatata diffunditur.* Adde eumdem lib. 1. de Ecclesiasticis officiis cap. 1. Marius Mercator lib. Subnotat. c. 9. §. 7. *Ecclesia universalis, quam Græco sermone Catholicam dicimus.* Vincentius Lirinens. Commonitorio I. *In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim vere proprieque Catholicum, &c.* Et cap. 25. *Catholicum vere esse ait, qui in fide fixus & stabilis permanens, quidquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit.* Scribit Lactantius lib. 4. c. 30. singulos *cœtus hæreticorum* existimasse suam esse Ecclesiam Catholicam, & Catholicos volui se videri & dici, cum primam hanc esse Ecclesiæ Christianæ conditionem pro certo haberent: sed cum id probare haud possent, eo res veniebat, ut eamdem nostris tandem ultro concederent; quod non semel insinuat S. Augustinus lib. de Vera relig. cap. 7. lib. de Util. creden. cap. 7. & contra Epist. Manichæi cap. 4. Hinc magna illa de hoc titulo Controversia inter Catholicos Romanos & Donatistas, de qua idem Augustinus lib. 3. contra Crescon. in Brevic. Collat. 3. cap. 3. Epist. 48. 163. & alibi sæpe Collat. III. Charthag. cap. 101. Optatus, Tertullian. & Pacianus Epist. 1. ad Sympronianum, cujus hæc sunt: *Ne æstues, Frater, Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen, &c.* Vide Gregorium Turon. lib. 6. cap. 40.

Catholicæ nude, dictæ olim Ecclesiæ Catholicorum, cum eas etiam hæretici ipsi hac appellatione agnoscerent. S. Augustinus contra Epist. Manich. c. 4. *In Catholica*, inquit, *Ecclesiæ gremio me tenet ipsum nomen Catholicæ: quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* *Concilia Catholicæ*, in lege 1. Cod. de Episc. id est, Clerus Ecclesiæ Catholicæ.

Catholicæ dictæ præterea majores & Episcopales civitatum Ecclesiæ, quod omnium quodammodo essent, nec uni plebi addictæ, ut parochiales: vel quod ea viris

viris & feminis parerent, ut etiam parochiales. Ita Epiphanius in Hæresi Arianorum majorem Ecclesiam urbis Alexandriæ καθολικὴν, ut Damascenam Theophanes an. 2. Justiniani Rhinothmeti, Sophianam Ancyræ in Galatia Eleusius in Vita S. Theodori Syceotæ num. 58, 89. magnam Ecclesiam CP. τὴν καθ' ὅλου Nicephorus lib. 15, c. 22. vocant. Sed & auctor est Guilleterius, nuperus & eruditus Scriptor, in Athenis hodiernis p. 214. 271. Ecclesiam ejusdem Urbis Cathedralem *Catholicon* vulgo à Græcis appellari. Sane ita in Vita S. Nili Junioris p. 72. & 123. καθολικὴν ἐκκλησίαν Episcopalem vertit Caryophyllus.

Catholicæ Ecclesiæ, dictæ etiam Parochiales. Jo. Diaconus in Episcopis Neapolitanis, in Sotere: *Hic Catholicam Ecclesiam beatorum Apostolorum in civitate constituit, & plebem post S. Severum secundus instituit.* Occurrit præterea in Bulla Benedicti VIII. PP. Ind. 1. apud Ughellum in Episcop. Portuensibus tom. 1. p. 139. [Hac etiam notione accipi videtur in Canonibus Hibern. to. 4. Anecd. Marten. col. 4. *Quod si mundialis hominis pecunia ablata sit ab Ecclesia, & Ecclesia sit Catholica & ab omni censu libera, damnum Domino restituetur, & usura ejus erit Ecclesiæ.*] Apud Græcos virorum Monasteria & in eis constructa oratoria viris tantum, mulierum mulieribus patent; quod de Sanctimonialium Monasteriis omnino prodit, Auctor Vitæ S. Nili Junioris pag. 70. Quod etiam apud Latinos obtinuisse in iisdem Sanctimonialium Monasteriis, seu potius oratoriis, ubi interdictum viris ingressum, præterquam Presbyteris ad agenda Missarum solennia, testatur Anonymus in Vita S. Liobæ c. 1. ut vicissim mulieribus in Monachorum oratoria, c. 22. præterea Vita S. Theofredi c. 9. Vita S. Leutfredi cap. 6. Anonymus in Mirac. S. Bertini l. 2. c. 12. &c. Vide Greg. M. l. 4. Epist. 44. Eæ vero Ecclesiæ, quæ viris & mulieribus, quales sunt parœciæ, patent, καθολικαὶ dicuntur, seu *generales*: atque hac notione usurpant passim, Synodus Trullana can. 59. Codinus de Offic. c. 1. Leo Grammatic. p. 459. 472. [Symeon Logotheta in Michaele nu. 11.] Jo. Anagnosta de Excisa Thessalonica c. 20. Vide Eleusium in Vita S. Theodori Syceotæ n. 35. præterea Gloss. med. Græcit. in καθολικαί. Sed & inde apud Messanenses, Ecclesia Græcorum etiamnum *Catholica* nude appellatur, quicquid dicat Bonfilius Constantius in Messana lib. 3. pag. 21. Porro in majoribus civitatibus ab ipsis fere Christianismi initiis, Presbyteri per singulas regiones erant dispertiti, quo morientibus facilius subvenirent: qui quidem domicilia sua habebant juxta suam quisque Ecclesiam, ut est apud Epiphanium in hæresi Arianorum: atque inde origo variarum in urbibus Ecclesiarum parrochialium.

Ecclesia Cemeterialis, seu *Templum cemeteriale*, apud Lambertum Ardensem p. 166. *Sepultus est in Templo Cemeteriali juxta sepulcbrum uxoris suæ.*

¶ Ecclesia Collegiata, vel *Collegialis*, Quæ est *Collegii* Canonicorum. Voces Recentioribus notissimæ.

Ecclesiæ Curiatæ, Parochiales, quibus præsunt Curiones, apud Hermannum Lerbeckium in Chronico Comitum Schawemburgensium pag. 7. [Concilium Salmuriense an. 1313. *Ad officium Archidiaconorum spectat examinatio Clericorum ad sacros Ordines & ... ad Curatas Ecclesias promovendorum.* Vide *Curata Ecclesia.*]

Ecclesia Dioecesana, Parochialis, in Lege Wisigoth. lit. 1. §. 6. Vide *Diœcesis*.

¶ Ecclesia de Domo, Italis Ecclesia Cathedralis quam vulgo vocant il *Duomo*. Vita B. Henrici Baucenensis tom. 2. Junii p. 374. *Circa plateam Ecclesiæ de Domo.* Vide *Domus* 2. lin. *Domus nude etiam, &c.*

Ecclesiæ Episcopales, Majores, quæ sub dispositione Episcopi sunt. Ita interpretatur Savaro de Ecclesiis Claromont. lib. 1. c. 34.

Ecclesia Forensis, Parochia, respectu majoris Ecclesiæ. Chron. Montis-Sereni an. 1151. de quodam Hallensis Ecclesiæ Canonico: *Qui Forensi Ecclesiæ jam per annos 14. præerat, mortuo Præposito substituere modis omnibus intendebat.*

¶ Ecclesia Imperatoris, *Imperatricis & Comitum ac Vassallorum*, in Capitul. Caroli Calvi tit. 52. eadem notione qua infra *Regales*.

¶ Ecclesia Libera, *id est, sine persona.* Ita legitur in Charta Henrici Leodiens. Episc. tom. 3. nov. Gall. Christ. Instr. col. 154. Cum Episcopi Ecclesias Monasteriis concedebant, illas personatui obnoxias, aut ab illo Liberas interdum statuebant. Liberæ erant Ecclesiæ à *persona*, cum extincto pastoris seu *personæ* titulo hujusmodi Ecclesiis per Vicarios deserviebatur. Cum vero personatui erant obnoxiæ, Clericus deligebatur qui Ecclesiæ titulo & aliqua proventuum parte gaudebat, reliquo in Monachorum Canonicorumve usus concesso, qui illi Ecclesiæ Vicarium committendum curabant. Personatu autem vacante, rursum Ecclesia ab Episcopo impetrabatur per præstationem quamdam, *Altarium redemptionem*, vulgo nuncupatam.

Ecclesia Mater, pro Cathedrali in Synodo Romana sub Silvestro PP. c. 17. in Concilio Islebonensi c. 29. in Charta Brunonis Tullensis Episcopi, &c. in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 19. Dicitur etiam *Ecclesia Mater*, apud Rainardum Abb. Cisterciensem in Institut. c. 32. respectu *Ecclesiæ filiæ*, seu quam Ecclesia mater genuit & quæ ab ea profluxit. Vide *Pater Abbas*.

Ecclesia Mater, Eadem quæ Parochialis, in Orig. Murensis Monasterii p. 34. 35. *Mere Eglise de Parroisse*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 1. Charta Hugonis Capeti Regis ex Tabulario Fossatensi fol. 13. *Videlicet Ecclesias duas, quarum una est mater Ecclesia* (villæ Mansionum) *in honore B. Remigii, & alia capella in honore S. Germani, &c.*

Ecclesia Matrix, Cathedralis, apud Gregorium de Verbor. signific. c. 22. in Concilio Moguntino I. c. 8. Islebonensi c. 9. apud Ordericum Vitalem lib. 5. p. 548. 551. &c. Agobardus de Privilegio & jure Sacerdotii cap. 12. *Nos ab Ecclesia non recedimus, nec spernimus Matrices Ecclesias*: sic legendum puto pro *nutrices*. Codex Canon. Ecclesiæ Africanæ c. 123. Ἐάν τε ἐν ταῖς μητροπόλεσιν, ἐάν τε ἐν ταῖς καθέδραις, εἴτε ἐν ἄλλοις γένηται. *Matrices cathedræ*, in Conciliis Africanis cap. 90. *Matrices* nude pro Metropolitanis & Cathedralibus apud Ferrandum Diac. in Brev. c. 11. 17. 38. [Innocent. III. PP. in Epist. ad Abbatem Alcobatiensem, Concil. Hisp. to. 3. p. 411. *Nos enim per Matricem Ecclesiam, Cathedralem intelligere volumus, non Romanam.*]

Ecclesia Matricularis, Eadem notione, in Chartis Ludovici Pii Imp. & Ratoldi Episcopi Veronensis apud Ughellum in Episc. Veronensibus pag. 603. 604. 1072. & apud Helmoldum lib. 1. c. 90.

Ecclesia Matricialis, in Synodo Ravennensi sub Joanne VIII. PP. c. 18. *Matricalis*, in Epist. Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1148.

Ecclesia Matrix, Eadem cum Baptismali, [seu Parochiali] apud Urbanum I. PP. in Epist. decret. c. 1. & Lindwodum in Provinciali Cantuariensis Ecclesiæ lib. 3. tit. 13. Alexander III. PP. in Appendice Concilii Lateranensis III. part. 1. c. 7. *Nec eos duas Matrices Ecclesias, quarum unam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis.* Adde part. 5. c. 3. [Hist. MS. Beccensi. Monast. pag. 425. *Oratorium nunquam augmentabitur, nec in Capellam aut Matricem Ecclesiam convertetur.* Charta an. 1135. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 25. *Census & censeo, ut* sin-

singula prædicta Ecclesiæ fiat Matrices Ecclesiæ Romanæ Canonici possideant & procurent Ecclesiam de S. Romano ut Matricem, &c. Altera an. 1185. ibid. p. 73. *Capellam quoque de Esbeliaco statuimus perpetuis temporibus fore Matricem Ecclesiam; ita quod de cætero Meldensis Episc. in ipsa primum instituat Sacerdotem, Dominus Abbas S. Germani secundum; Episcopus, tertium, &c.*]

Ecclesia Obedientialis, Quæ alteri Ecclesiæ subdita est. Charta Heliæ Barensis Archiepisc. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 865. *Libertavit Ecclesiam omnium SS. in Cuti & Obedientiales ejus, quas habet & habitura est,*

¶ Ecclesia Parochialis, Cui Parochus seu Curio præest. Passim occurrit.

Ecclesiæ Patriarchales Romæ, summo Pontifici immediate subjectæ. Vide Baron. an. 1057. n. 19. 20. 21.

Ecclesia Per se, nulli alteri Ecclesiæ subjecta, id est, quæ proprium Presbyterum habet, ad discrimen Capellarum, quæ sub Parochiis sunt. Hincmarus Remensis Ep. 7. ex Labbeanis: *Dicunt enim quia ex quo memorari ab his, qui in carne sunt, potest, quoniam ipsa Ecclesia per se fuit semper, & nulli alteri Ecclesiæ fuit subjecta.* Infra: *Evidentibus documentis invenerunt, quod ipsa Ecclesia de Follanebrain nunquam Ecclesiæ in Codiciaco fuerit Subjecta, sed Presbyterum semper habuerit.*

¶ Ecclesia Personatui Obnoxia. Vide *Ecclesia Libera.*

Ecclesia Plebalis, seu Parrochialis, in Charta Chonradi Episcopi Pataviensis in Chronico Reichersperg. an. 1156. & ann. 1169. *Ecclesia Plebesana*, in Historia fundationis Cœnobii Meliceosis in Austria pag. 631. Vide *Plebs.*

Ecclesia Principalis, Cathedralis, in Lege Wisigoth. lib. 4. tit. 5. §. 6.

¶ Ecclesia Principalis, Romana, in Sermone Johannis VIII. PP. ad Synodum Rom. an. 877. ubi Carolus Calvus renunciatus est Imperator.

¶ Ecclesia Principalis, Major, Baptismalis sive Parrochialis, in Capitul. Caroli Calvi tit. 5. c. 7.

¶ Ecclesiæ Regales, Quæ ad Regem ratione Fundationis & jure Patronatus pertinent aut quæ sunt Census Regii. Charta H. Abbatis S. Genovefæ an. 1228. in Chartul. Sangerman. fol. 195. *Præterea ratione talliæ quam Abbas & Conventus Fossatensis soleat facere in dictis hospitibus, quando Dominus Rex suas Regales Ecclesias talliat,*

Ecclesia Senior, Matrix, cathedralis, in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 111. 157. 181. tom. 4. Analector. Mabillonii. Charta Palladii, Episcopi Autissiodor. apud eumdem Mabillon. l. 6. de Re Diplomat. p. 465. *Reliquas duas partes ad lumen Ecclesiæ senioris S. Stephani reservatas.* Infra: *Ad basilicam seniorem S. Stephani.* [Paulus Emeritensis Diaconus in libro de Vita & miraculis Emeritensium Patrum; *Tam in thesauro S. Eulaliæ, quam in thesauro Ecclesiæ Senioris, quæ vocatur S. Hierusalem*, Sic & Gregorio Turonensi *Ecclesia Senior* vocatur, quæ aliis, Major, item Cathedralis vel Matrix, Ita Valesius inter Valesiana p. 86.

¶ Ecclesia Subalaris, Gall. *Eglise Succursale*, Chron. Boon-spei pag. 286. *Ego Jacobus Curatus Ecclesiæ Parochialis de Lestinis in monte ..., considerans quod Parochianis meis de Velleveille ubi est Ecclesia Subalaris, seu Succursus, propter locorum distantiam, imminebat periculum, &c.*

Ad Ecclesiam Confugere. Vide *Pax Ecclesiæ.*

¶ Ecclesias Facere, Visitare supplicationis causa, Phrasis Italis haud infrequens. Miracula B. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii pag. 224. *Quæ D. Beccha donavit prædictum Pagaum, cum fortiter actu febriret, S. P. Ambrosio promittens cunctas Ecclesias & eidem certas reverentias se facturam.*

Ecclesiæ olim in secularium bonis censitæ: quippe eo ævo, quo Abbatiæ in Commendam viris Proceribus, cæteræ etiam minores Ecclesiæ viris aliis militaribus, à Regibus identidem concessæ sunt: vel ipsimet in dominiis suis singuli eas usurparunt Domini, quod supra attigimus in *Abbas Miles*. Ecclesiarum autem nomine fere semper intelliguntur decimæ Ecclesiasticæ, cæteræque obventiones, quæ ex jure Curionibus debentur, quas ii sibi reservabant; cum Curionibus ipsis ad divinum persolvendum servitium pensiones duntaxat annuas, de quibus convenerant, conferrent. Agobardus lib. de Dispensatione c. 15. *Nunc non solum possessiones Ecclesiasticæ, sed ipsæ etiam Ecclesiæ cum possessionibus venundantur.* Concilium Cabilonense II. c. 26. *Perlatum est ad nos, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ, dividantur, &c.* [Charta Ludovici VI. Regis Fr. an. 1122. *Tradit Monacho donum Ecclesiarum & decimarum ad ipsum locum pertinentiũ.*] Charta Rainaldi Archiep. Remensis ann. 1128. tom. 13. Spicilegii Acheriani p. 307. *Sparnacensem Ecclesiam ob remedium animæ suæ ... in manu nostra hujusmodi libertate donavit, cum prædictus Comes Theobaldus præfatam Ecclesiam à progenitoribus suis quasi hæreditario jure sibi derelictam teneret, & Abbatiam Ecclesiæ suæ Waleramno Domini Andreæ Dapiferi sui filio dedisset, &c.* Hugo Flaviniac. p. 133. *Ad Herbodivillam in Vapra Ecclesiam unam, ... & ad Lidiniacum quartam partem unius Ecclesiæ, & mansum unum, &c.* Vide p. 167. Joan. Sarisberiensis Epist. 125. *Inter cætera Miles quandam Ecclesiam, quam 40. annis inconcusse tenuerant, eis molitur auferre, quam adversus Ecclesiam Domini Laici apud nos perniciosissime vendicant.* Adde Epist. 231. 232. Charta an. 1082. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis: *Ego Emmo & uxor mea Elizabeth ... donamus ... monasterio supra memorato, & Humberto Abbati & monachis ejus ... quartam partem Ecclesiæ matris in honore B. Petri Apostoli sacratæ, cum his appendiciis, videlicet cum quarta parte oblationum altaris, & cum quarta parte cimiterii, & cum quarta parte decimarum, de milio videlicet & panicio, & omni legumine & canabe, & de omnibus bestiis, & de cunctis primitiis, excipiuntur decimæ frumenti, siliginis & aveæ.* Tabular. S. Albini Andegav. *Radulfus Vice-Comes cum uxore sua Amelina S. Albino & Monachis ejus Ecclesiam de Luebiaco partim quingentis sol. sicut habebat solidam & quietam vendidit partim pro anima sua ... dono dedit scilicet altare cum oblatione tota & sepultura tota, sicut habebat, & terram juxta Ecclesiam, &c.* Acta Episcopor. Cenomanensium in Gervasio c. 31. *Similiter & Ecclesiam me vivente dimidiam, & decedente totã, nisi ante placuerit, in territorio Leduniis sitam.* [Chartul. Eccl. Auxitanæ c. 86. *Concessi Deo & B. Mariæ Auscienst quartam partem Ecclesiæ de Saisano, tam in decimis, quam in Ecclesiastico, quam hæreditario jure possidebam.*] Extat præclara hujusce abusus testis Charta alia Rainaldi Episc. Andegav. ex qua hæc excerpsimus: *In exordio nascentis Ecclesiæ cum auctor omnium, id est Deus, Apostolis suis præcepisset, dicens, Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ & illi juxta auctoris vocem præcepta complerent, cœpit fides augeri & crescere: ex eo tempore, viri religiosi relinquentes sua eadem auctori Deo & cœnobia construentes, & hæreditates suas ibidem derelinquentes, quatenus in locis illis Monachi sive Clerici seu ancillæ Dei Deo deservientes haberent victualia nonnulli etiam comam capitis abscindentes, Christo domino colla tradentes, atque ita factum est, ut maxima pars hujus seculi in hæreditatem Sanctis Dei sit tradita: sed inardescente invidia sæculi hujus & cupiditate grassante, Reges quæ vestigia virorum reli-*

religiosarum sequi deberent, cœperunt easdem hereditates vendere, Episcopis Episcopatus, Abbatibus Abbatias, atque ipsi Episcopi seu Abbates à monasteriis abstrahere, cum deberent magis augere quam minuere, & hominibus sæcularibus in hereditatem dare. Unde usque hodie mos inolevit, ut eas in hereditate habere videantur, Quapropter ego Ramaldus, Andecavorum Episcopus, Ecclesias, quas quondam in Episcopatu sancti Mauricii habere dinoscor, anno ab Incarnatione Domini MI. fratribus nostris Canonicis, ibidem Deo deservientibus integras restituo, &c. Arnulfus Lexoviensis Epist. 1. ex iis, quæ habentur in to. 13. Spicilegii Acheriani: *Cum vero reclamante semper Ecclesia nostra Parochiales Ecclesias & decimationes emptionibus, aut quibusdam illicitis modis de manu laica, sacrilega temeritate, Monachi præsumpserint occupare, sæculari potestate semper defensi sunt, &c.* Historia Abbatiæ Condomensis nuper edita à viro doctissimo Luca Acherio to. 13 Spicilegii p. 495. *Dedit B. Petro Condomensi & ejusdem loci habitatoribus tres partes decimationis Ecclesiæ S. Martini de Lira, ... hac interposita conditione, ut fratres Condomensis Ecclesiæ easdem tres partes Ecclesiæ à creditoribus..... quibus præfatus A. de Leseura eas obligaverat de 400. solidis Morlanensis monetæ, redimendo persolverent.* Pag. 496. *Concedo B. Petro Condomensi octavam partem Ecclesiæ de Gaedera, quam libere possideo, &c.* Et p. 497. *Decimatio Ecclesiæ de Gardera* dicitur. Rursum p. 498. *Arnaldus de la Serra Miles, divina inspiratione pertractus, à sententia data de illicitis decimarum detentoribus absolvi cupiens, in manu Heliæ Episcopi Aginnensis & R. Abbatis dedit B. Petro Condomensi medietatem Ecclesiæ de la Saira, sive de Maiomont, cum omnibus appenditiis suis.* Adde p. 489. præterea Capitul. Caroli M. l. 5. c. 44. Addit. 3. Capitul. c. 23. Concilium Meldense c. 41. 42. Concil. Francoford. an. 794. c. 54. Concil. Claromontan. c. 6. 7. Ordericum Vital. l. 5. p. 582. 587. & Dominicum de Prærogat. Alodior. cap. 12. Vide *Advocatio, Altare, Patronus.*

2. ECCLESIA, Fastigium thuribuli, quod in modum & ad formam ædis sacræ assurgat. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Lond. an. 1295. *Duo turibula argentea, exterius totaliter deaurata, cum opere gravato & levato, cũ Ecclesiis & turribus, & 16. campanellis argenteis, appensis, & catenis albis argenteis, ponderis 11. marc. 20. den. Item 2. thuribula argentea, exterius totaliter deaurata, cũ Ecclesiis & turellis rotundis, & circulis gravatis, &c.* Usurpatur etiam pro Ciborio, quo altare tegitur apud Ademarũ Caban. in Abb. S. Mart. Lemov. apud Labbeum to. 2. Bibl. *Hic composuit super altare Salvatoris Ecclesiam ex auro & gemmis & argento, quam vocant Munoram.*

¶ ECCLESIALIS PECUNIA, Quæ pertinet ad Ecclesiam, in Capitulari 2. Carlomanni ann. 743. c. 2. l. 5. Capitul. 3. & l. 6. c. 425.

ECCLESIANI, appellati à Cæsarianis, qui pro Ecclesia stabant, durante schismate inter Sacerdotium & Imperium, in Hist. Trevirensi p. 225. *Quasi regii honoris proditores contumeliis afficiebant insultantes, eos Ecclesianos appellantes.*

¶ ECCLESIARCHA MAGNUS, ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης. Sic Patriarcha CP. vocatur in Histor. Concil. Florent. sect. 3. c. 10.

¶ ECCLESIARCHES, Ecclesiæ Præfectus, in Amalthea, & alibi.

ECCLESIARE, *Convocare, vel concionari, quod & Ecclesiatizare invenitur,* Auctor Breviloqui.

¶ ECCLESIASTÆ, Dicti hæresis Lutheranæ Prædicatores, in Epist. Joan. Sturmii ad Regem Daniæ Christianum III. apud Ludewig. to. 5. p. 338. *Sed Dux Wirtenbergensis omnine hunc virum* (Brentium) *apud se manere vult, ad se consolandum, ad confirmandos reliquos Ecclesiastas, ad dandam significationem professionis Evangelicæ.* Sic seipsi appellarunt non semel.

¶ ECCLESIASTICA. Necrologium Prioratus de Fontanis, to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 470. *Domna Emelina, sacrata Deo, venerabilis Clerica & honorabilis Priorissa claustralis, doctrix nobilissima & bona Ecclesiastica,... quia prædicationis pollebat vigore, omnium Sororum in Deum provocabat affectum.* Ubi per *Ecclesiasticam* intelligo *Concionatricem*, quæ suis sermonibus Sorores suas ad pietatem excitabat, à Græco ἐκκλησιαστής, Concionator.

¶ ECCLESIASTICA FEMINA, Mulier conditionis obnoxiæ, sic addicta Ecclesiæ, ut ab ea non posset recedere. Lex Ripuariorum tit. 16. §. 1. *Si quis feminam regiam* (id est *fiscalinam*) *aut Ecclesiasticam parientem interfecerit, treccentis solidis culpabilis judicetur, aut cum triginta sex juret.* Vide *Ecclesiastici viri.*

ECCLESIASTICÆ LITERÆ, Eædem cum *Formatis & Commendatitiis*; quæ abeuntibus Clericis in aliam diœcesim ab Episcopo dabantur. Lupus Ferrariensis Epist. 122. *Litteras etiam cum Ecclesiasticas habere à venerabili Episcopo nostro G. certissime scio, nec impedire aliquid, si Deus eum vocat, quo juste infirmari possit electio.* Vide S. Hieronymum lib. 2. in Ruffinum c. 5.

ECCLESIASTICUM, nude, pro jure Ecclesiastico, seu eo, quod ad Ecclesiam spectat. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis, ch. 35. *Totum vobis dono insuper illa Ecclesia cum ipso Ecclesiastico, quæ est fundata in honore sancti Stephani, &c.* [Charta an. 948 to. 3. Annal. Bened. p. 495. *Quæ donatio hoc pacto facta est, ut Abbo Clericus ipsam Ecclesiam retineret cum suo Ecclesiastico.*] Charta Sanctii Regis Aragoniæ an. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 93. *Cum Ecclesiis & Capellanis suis, quæ ibidem erunt, si voluntas Dei fuerit, cum decimis & primitiis simulque oblationibus & pertinentiis suis, cum omni Ecclesiastico suo.* Occurrit rursum infra. Charta Sanctii Regis Aragonum æræ 1131. apud Antonium *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 7. *Dono & Ecclesiam S. Cæciliæ cum decimis & primitiis & cum oblationibus suis, sive cum omni Ecclesiastico suo, & cum cuncta medietate de suo termino cum suis pertinentiis,* Infra: *Cum Ecclesiis & Capellanis, quæ ibidem fuerint, cum Ecclesiastico earum sine ulla reservatione, &c. Ecclesiasticus honor,* eadem notione. Idem Tabularium Conchense ch. 464. *Confirmo tam prædictam Ecclesiam, quam etiam totum Ecclesiasticum honorem, qui ad Senioratum de Malavilla pertinet.* Adde ch. 496. & Anton. Brandaon. to. 3. Monarch. Lusitan. p. 285. v. 286. v. & l. 10. c. 14. Vide *Jus ecclesiasticum.*

1. ECCLESIASTICUS, Christianus, & opponitur Gentili, ut est apud S. Hieronymum in Præfat. l. de Ecclesiast. Scriptoribus.

2. ECCLESIASTICUS, Clericali & Ecclesiastico ordine donatus, qui *Clericus Ecclesiasticus* dicitur ad discrimen Acephalorum, apud Isidorum l. 2. de Ecclesiasticis officiis c. 3. Quodvultdeus Diaconus in Epist. ad S. Augustinum libro de Hæresib. ejusdem Augustini præposita, *Ecclesiasticum* vocat Epistolæ portatorem, quem Augustinus in præcedenti Epistola *Subdiaconum* indigitaverat. Concilium Vasense c. 3. statuit, *Presbyteros non per quemcumque Ecclesiasticum, sed per Subdiaconum* Chrisma ab Episcopis petere debere. Ita usurpant l. 49. Cod. Th. de Decurion. leg. 5. 20. 21. eod. Cod. de Episcop. Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 3. c. 26. *Viri, qui Ecclesiastica gaudent immunitate, & quos viros Ecclesiasticos vocant, quanquam Laici & uxorati, comis quoque prælongis iraus humerum diffusis, solum armis renunciantes, in signum protectionis,* [f. professionis,] *Pontificali impositione, amplas in capite*

pite coronas gestant. Leo Ost. lib. 2. c. 98. *Pa[illegible] Marsorum Episcopus, vir nobilis & Ecclesiasticus, ad hoc Monasterium venit*. Vide eumdem l. 3. c. 64.

3. ECCLESIASTICUS, qui in Ecclesia Catholica est, Catholicus. Sanctus Hieronymus Epistola 62. cap. 1. *Nos nec Ecclesiam scindimus, neque à Patrum Communione dividimur, ab ipsis ut ita dicam, incunabulis Catholico sumus lacte nutriti. Nemo namque magis Ecclesiasticus est, quam qui nunquam hæreticus fuit*. Et l. 2. in Ruffinum c. 4. *Ecclesiastici & Catholici viri*. Adde c. 8. eumdem in Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium c. 1. Epist. 78. in Prologo ad l. 6. in Esaiam, in c. 22. 30. ejusdem Esaiæ, c. 3. Hieremiæ. Gesta Purgationis Cæciliani: *Adhibete Conclericos & Seniores plebis, Ecclesiasticos Viros, & inquirant diligenter, &c.* Decretum Synodi Sardicensis in Fragm. S. Hilarii p. 9. *Vehementer autem admirati sumus, quatenus eum, qui aliter, quam in vero est, audet Evangelium prædicare, quidam qui se Ecclesiasticos esse volunt, facile ad Communionem recipiunt, &c.* Vide præterea Isidorum Hispalensem de Scriptoribus Ecclesiasticis in *Aprigio*.

4. ECCLESIASTICUS, Sacræ Scripturæ interpres, apud S. Isidorum in Prologo ad l. Geneseos.

ECCLESIASTICUS BACULOSUS, [Episcopus, vel Abbas, utens baculo pastorali.] Vide *Baculosus*.

ECCLESIASTICI VIRI, HOMINES, Liberti, vel liberi, qui ad Ecclesiam pertinebant, eique ita erant addicti, ut ab ea recedere non liceret, in Capitul. Caroli M. l. 4. c. 3. l. 5. c. 8. *Homines Ecclesiastici, seu fiscalini*, eod. l. 5. c. 210. Distinguuntur autem à mancipiis Ecclesiasticis in Concilio Suessionensi II. c. 12. quæ appellabantur *Servi Ecclesiastici*, vel *Ecclesiæ*. Vide in voce *Servus*.

¶ ECCLESIOLA, Capella, Sacra ædicula, res ad eam pertinentes. Charta Aldefonsi Regis Toleti pro Monasterio Casæ Dei æra 1216. *Confirmo...... Monasterium S. Juliani de Lamano cum suis Ecclesiolis & suis Collaciis & Parrochianis*. Hist. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. p. 526. *Ardeasis Ecclesiolæ altare cum ejusdem altaris pertinenciis*. Statutum Capituli S. Martini Turon. de Statione in festo S. Georgii an. 966. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 88. *Eligant Fratres unum S. Martini gregis Sacerdotem religiosum & Deum timentem, cui sine aliquo munere malæ cupiditatis prænominatam Ecclesiolam S. Georgii, cum omnibus rebus sibi ipsi traditis committant*.

¶ ECCLESIUNCULA, Eadem notione. *Exstat Ecclesiuncula dicata D. Secundo*, in Actis SS. Junii to. 1. p. 57.

¶ ECCLIPSARE. Vide *Eclipsare*.

¶ ECCLOGIUM, Elogium vel Eloquium, oratio, ut opinor, Meisterlin. Hist. Rerum Norimbergens. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 124. *Post etiam pace facta inter reductos Senatores & expulsores, ne quid in civitate mali paterentur, existentes, amphibolentico Ecclogio decepit, intransque civitatem cum incredibili plausu excipitur*.

¶ ECETARIUM, Prima litterarum rudimenta. Vita MS. S. Winwaloei fol. 18. verso: *Statimque sub unius diei curriculo cunctas totius Ecetarii pleniter notas adiscens, (edíscens,) &c.* Vide *Abecedarium*.

¶ ECHAETA. Vide *Eschaeta*.

¶ ECHALATUS, Palus, pedamentum, quo vitis innititur, Gall. *Echalas*. Fragmentum Edicti S. Ludovico attributi apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 294. *Quod ipsi cultores vinearum Domini Regis non afferant Echalatos vel ligna vinearum, in quibus ad locagium operantur, præter voluntatem eorum quorum sunt vineæ*, an. 1265. Vide *Eschara*.

¶ ECHANGIUM, Gall. *Echange*, Permutatio, Res permutata. Charta Philipp. Archiep. Bituric. an. 1257. apud Thomasserium in Biturig. p. 91. *Eisdem Decano & Capitulo reddere & assignare in perpetuum competens Echangium, seu competentem recompensationem*. Charta Guidonis Archiep. Bituric. an. 1279. apud eumdem Thomasserium p. 116. *Si voluerimus facere stagnum seu stagna, & nobis sit necessarium capere de pratis, terris seu vineis, tantummodo ipsorum hominum* (S. Palladii) *hoc nobis licebit exinde, reddendo alibi Echangium situm in villa seu dominio S. Palladii... ad valorem rei quæ ad hoc capi continget*. Vide *Eschangiare*.

¶ ECHEETA. Vide *Escaeta*.

¶ ECHETLE, *Rectum lignum aratri, quod inter arandum continet arator, eumque aratrum promovet*, in Vocabulario Sussannæi.

¶ ECHEVINUS, Scabinus, Judex urbanus, Gal. *Echevin*. Charta Gaufridi Prioris S. Pauli de Bosco ann. 1191. inter Anecdot. Marten. to. 1. col. 638. *Et de proponendo Majore & Echevinis & Juratis, & omnibus aliis, fiat secundum quod consuetudo de Vervy docebit*. Vide *Scabini*.

¶ ECHEUTA. Vide *Escaeta*.

¶ ECHIOMA, Species exactionis mihi ignota. Historia liberationis Messanæ à Rogerio Comite Normanno, apud Baluz. Miscell. to. 6. p. 192. & Murator. to. 6. col. 623. *Adjungimus etiam quod nullo unquam tempore in eadem civitate... tallia, collecta, angaria, perdagaria, Echioma, gabellæ, mutuum, extorsio jaciatur, imponatur, etiamsi Rex quacumque necessitate productus contra regni statuta vel secundum collectaret*.

¶ ECHOICUS, Resonans, ab ἠχῶ, Sonus. *Elogi Echoici*, quorum principium & finis idem est, apud Sidon. l. 8. Ep. 11. Sirmondi notas vide p. 90.

¶ ECHONIZARE, *Respondere instar Echo*. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Historia Palæst.

In girum montes cum vallibus Echonizabant.

¶ ECHONOMUS, pro *Oeconomus*. Chartularium S. Crucis Kemperl. *Noscant Dunguallonum Echonomum, qui vulgo Seneschal appellabatur, falsam intulisse calumpniam Benedicto Abbati S. Crucis, & ejus Monachis de quibusdam suis terris*. Et alio in loco; *Guegon Echonomus, qui vulgo vocatur Senescalus*. Vide *Oeconomus* & *Senescallus*.

¶ ECHUDIUM, ESCHUDIUM, ab aqua cadente sic dictus alveus molendini. Terrarium Villænovæ in Dombis ann. 1395. *Juxta Echudia molendini*. Charta Thossiacensis ann. 1462. signata *Bonet*: *Et labefaciendo aquas Echudiorum molendini*. Altera Charta Thossiae an. 1404. *Juxta bezium d'ous Eschies*: ubi *Eschiès* idem est quod *Eschudium*. Vide *Bedum* & *Eyquatgium*.

ECINERARE, Corpus refodere, in Vita Balduini Lutzenburg. Archiep. Trevir. l. 2. c. 6.

¶ ECITUM, *Periculum*. Gloss. Isid. ubi f. legendum: *Exitium*, *Periculum*, ut Grævius conjectat. Gloss. Lat. Græc. *Exitio*, κινδύνῳ, & Græco-Latinæ κινδύνῳ, *Exitio*.

ECLAFFA, Alapa. Charta Libertatum urbis Seyselli ann. 1285. *Si garsia dicat aliquid probo homini & mulieri, quod sit turpe, vel mulier det ei unum Eclaffa, non debet bannum*. Occitanis *Esclafa* est Ecacher. [Obterere.]

¶ ECLIGNIATIO. Vide *Escligniatio*.

ECLIPSARE, Evanidum facere, apud Petrum de Vineis l. 1. Ep. 14. l. 3. Ep. 45.

¶ ECLIPSARI, Eclipsin seu defectionem pati. *Eclipsatus est totus sol*, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 134. Hinc metaphorice apud Rymer. to. 3. p. 691. col. 2. *Decorem Ecclesiæ & Regni.... quamplurimum Eclypsari*; apud Labbæum to. 1. Bibl. MSS. p. 507. in

in Hist. Episcoporum Autiss. *Ecclypsata consuetudo prædicta exstuit*. Hinc etiam

¶ Eclipsatus, Mortuus. Jacob. de Varagine in Chronico Januensi apud Murator. to.9.col. 47. *Anno Domini* MCCXXXIX, *fuit tanta eclipsis solis, ut nulla ætas meminerit tam magnam,.... Iste eodem anno supradictus Archiep. Otto reverendæ memoriæ & famæ fuit similiter Eclipsatus, qui lucem corporalem perdidit, sed lucem cælestem invenit*.

¶ Eclipticus, Defectuosus, imperfectus, non integer. Monachus Campidonensis in Vita B. Hildegardis Reginæ, April. to.3.p.799. *Jubilans ex miraculosa quam in se experiebatur operatione, Ecliptica usa est oratione*. Petrus Comestor in Sermone ad Sacerdotes: *Erudimini qui judicatis terram*, paulo post medium: *Non enim sufficit Sacerdoti vita interrasilis, ut cum bonis simul operetur mala, nec vita Eclyptica, ut quandoque declinet à malo & faciat bonum*.

¶ Eclypsatio, Defectio solis vel lunæ, Gall. *Eclipse*, Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina l.4.c.12. *Duravit eclypsis solis fere per duas horas..... Ipse tamen dominus Imperator, quamvis non ignoraret causam Eclypsationis, ut credo, hac re miraculosa ostendens se tanquam conterritum*. Notæ sunt superstitiones antiquorum, cum sol vel luna patiebatur eclipsim. Deficientem lunam & ut somniabant, patientem tumultuoso sonitu solari nitebantur: unde de muliere clamosa lepide Juvenalis:

Una laboranti poterit succurrere lunæ.

¶ ECLUSA, Gall. *Ecluse*, Vide *Exclusa*.

¶ ECLYPSARE, Eclypsatio. Vide *Eclipsare*.

¶ ECONES, *Sacerdotes rustici*. Gloss. Isid. Vide *Ege*.

¶ ECCONNOMALIA, pro *Oeconomalia* ab *Oeconomus*. *Alicui locum assignare secundum Econnomalia* apud Ludevvig. to.5. Reliq. MSS. p 416. idem ast quod Locum assignare secundum receptam consuetudinem, dignitatis habita ratione; Galli dicimus *Selon le ceremonial*; quod in aulis Regum observari solet, ubi quisque suum habet locum assignatum pro dignitate.

¶ ECONOMICUS, pro *Oeconomicus*, Homo frugi, rei temperans, Gall. *Bon menager*, in Menoti Sermonibus Quadragesim. fol. 121. recto.

ECORS, *Sine corde vel consilio, alienus, ejectus*, Papias.

ECQUINNA, Papiæ, *Multitudo collecta, & in unum congregata*. An ex ἐκκοινοῦ, quæ vox vix Græca est.

¶ ECSTASIS, Gr. ἔκστασις, Gall. *Extase*, Animi à sensibus alienatio. Legitur in Agnelli libro Pontif. apud Murator. to.2.p.178.col.1.

¶ ECTA, πλακοῦς ἄρτου, *Pustula in pane*. Suppl. Antiq.

ECTETA. Vide *Zeta*.

¶ ECTICA, Febris species qua laborans tabescit, Gall. *Etique*. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Valentin. Episcopi, inter Anecdot. Marteo. tom.3. col. 1701. B. *Custos sepulchri Giraldus nomine in Ecticem ceciderat, qui*, voto facto, *sospitatem* consecutus est. Vide *Etica*.

¶ ECTROMA, Gr. ἔκτρωμα, Abortus, apud Tertullianum adv. Hæret. c.7.

EDA, *Basterna*. In Gloss. Isidori, & apud Papiam: forte quasi *edra*, ex Gr. ἕδρα. [Excerpta Pith. habent *Excedra*, Cl. Schefferus l.11.6. de Re vehiculari conjicit legendum esse *Seda*, & id significare locum, in quo consident, qui & *Sedes*. Grævius Cangii nostri conjecturam respuit atque suspicatur scripsisse Glossarum auctorem, *Esseda, Basternæ*, ut significarit, basternam fuisse genus essedi seu vehiculi. Suspicionem fulsit Glossis Fausti Romani, ubi habetur: *Essedum, Basterna, Gallicum vehiculum*.]

¶ EDEATRÆ, *Qui præsunt regiis epulis*, αἱ τῶν ἐδεσμάτων. Festus. Græci dicunt ἐδέατροι.

¶ EDECUMATIO, ἀποδεκατωμένα, i. Decimatio, in Glossis Lat. Græc. San-German.

EDECUMATUS. Waleranus Nwemburgensis Episcopus in Epist. præfixa l. S. Anselmi Cantuariensis Archiep. de Sacramentorum diversitate: *Cum Minerva de litterarum professione aliquid præsumere ineptissimum est, ac inter Edecumatos literarum sectatores ratiocinandi probabilitate fidem facere, non nostram attigit facultatem*. Sed legendum *Edecumatos*. Gloss. Gr. Lat. *Edecumatus*, Αδέκαστος, ὁ Αδωροδόκητος, id est sincerus, insignis, præclarus, præcellens, ut est judex, qui muneribus non corrumpitur. Apud Festum Pauli Diaconi habetur *Edecimata, Electa*, id est præclara: unde legendum videtur *Edecumata*: ut apud Papiam, pro *Edicematus, Ejectus*, rescribendum *Edecumatus, Electus*.] Vocabulo *edecumatis*, quo usus est Siricius Papa Epist. 1. ad Himerium n.14. probata Cangii interpretatione, hanc subjicit notam Petrus *Constant* to.1. Epist. Rom. Pontif. col. 635. Hinc & nos apud Aurelium Symmachum...l.3. Epist.49. & 51. ubi *viros Decumatæ virtutis* legimus, præferendum censemus *Edecumatæ*, quomodo in veteri cod. Benigniano haberi ad marginem Epist. 51. annotatur. Quid vero Symmachus in Epist.49. ad Eutropium sibi velit his verbis, *In gravide non habeo quod amicitiæ meæ viros Edecumata virtutis adjungis*, planius eloquitur in Epistola 51. ad eumdem, quam sic exorditur: *Ago quidem studio meo* (f. tuo) *uberes gratias, quod mihi familiaritatem probatissimi cujusque concilias*. Unde apertum est, id ipsi esse *Edecumatum*, quod probatissimum, maxima cum in ead. epistola 51. inferius Eutropium roget, *ut unum aut alterum æque Decumatæ* (verius in MS. Benign. *Edecumatæ*) *honestatis* sibi inveniat.]

¶ EDELINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.

¶ EDENIARE se, Crimen à se amoliri sacramento. Pactus Legis Salicæ tit.75. apud Eccardum p. 137. ex MS. *Si vero jurent, quod superius diximus, & se per sacramentum Edeniaverint, nulla eis compositio requiratur*. Vide *Idoneare se* post *Idoneus*.

EDENTATUS. Auctor Græcismi:

Dente carens edentulus est, sed natus habere;
Qui dentes habuit, nec habet dentes, nec habebit,
Est Edentatus; prior est infans, vetus alter.

[Plautus habet simili notione: *Nimis velim improbissimo homini malas Edentaverias*, hoc est, Dentes excusserint: hinc in Glossar in Sangerman. num. 501. *Edentare, Dentes excludere*; pro quo forte legendum *Dentes excutere*. Macrob. lib. 1. cap. 3. *Sunt alia scommata minus aspera, quasi Edentatæ belluæ morsus*.]

EDHILINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.

EDIA. Knyghton l.5. *Qualiter quoque onera incumbentia Regi & regno, levius ad Ediam communitatis supportari poterunt*. Ubi *edia*, Gallicum est *aide*, auxilium, *Secours*.

¶ EDICATUS, pro *Vindicatus*, ut puto. Judicatum ann. 850. Marcæ Hisp. col. 783. *Ille autem in suis responsis dixit, quod suam professionem habuit de ista Leone legibus Edicatoe*.

EDICILIUM, Edicilitas, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Conciergerie, Edilis, Concierge*. Sed legendum *Ædituium, æditicitas*, ut apud Joannem de Janua in *Ædilicium*.

EDICTIO. Vide Formulam 16. ex Baluzianis.

1. EDICTUM, Quævis regalis Constitutio vel præceptio, in Decretione Childeberti Regis c.4. in Edicto Chlotarii II. Regis, in Concilio Parisiensi V. c. 24. in Capitul. 2. ano. 805. c.4. in Capitul. 4. ejusdem anni c.5. &c. Præsertim vero ita Legum Longobardarum codicem

dicam à se compactum, appellari præcepit Rex Rothari lib. 5. tis, ut auctor est Paulus Warnefridus lib. 4. cap. 44. cap. 33. Id etiam habetur in titulo Legibus Longobardicis editionis Heroldi præfixo p. 205. Charta Desiderii & Adelchisi Regum in Bullario Casinensi to. 2. pag. 8. *Fecimus eum apprehendere, & in vincula mittere, & omnes res ejus, secundum quod Edictum continet pagina, impublicare.* Vide Henric. Valesium ad Eusebii Histor. Eccles. lib. 9. cap. 10. & infra in voce *Indictum*.

2. EDICTUM, pro *Indictum*, seu iis nundinis Sandionysianis, quas *Indictum* vulgo vocant, usurpavit Odo de Diogilo lib. 1. de Profect. Ludovici VII. Regis in Orientem p. 15. *Illo anno in quarta feria Pentecostes Edictum accidit.* Vide *Indictum*.

¶ 3. EDICTUM, Proclamatio. Consuetud. Tolos. rubrica de in jus vocando: *Si vero non comparuerit accusatus, debet tubicinari per civitatem & burgum Tolosæ tribus Edictis vel tubicinationibus.*

4. EDICTUM, Bannum, [seu Jus vendendi Domino competens, hominibus suis à venditione cessantibus, vel non vendentibus nisi certo pretio ipsis per *Edictum* indicato.] Concilium Parisiense VI, ano. 829. lib. 1. cap. 52. *Pauperibus sibi subjectis solent Edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini majori pretio, quam quod ab eis constituitur, vendere præsumat.* Charta ann. 1104. apud Duchesnium in Historia Castrovillana: *Et omnes justitias, consuetudines & corveias, roagium, teloneum, Edictum, & furnum, & quæcumque in eadem villa possidebant.* Alia Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1182. apud Perardum pag. 300. *In villa, quæ Poissons dicitur, Dux nec Edictum, nec aliquam exactionem, nec jus aliquod habet.* Consuetudo Lorriacensis an. 1187. *Nullus Lorriaci vinum cum Edicto vendat, excepto Rege, qui proprium vinum in cellario suo cum Edicto vendat.* Charta ann. 1228. ex Tabulario Campaniæ fol. 360. *Nullus apud Calvimontem vinum cum Edicto vendat, excepto Comite, &c.* Charta an. 1241. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. lib. 3. cap. 15. pag. 419. *Nulli eorum vendere licebit ad bannum: mihi autem licebit vendere vinum ad bannum semel in anno, per mensem tantum.* Vide *Bannum vini*.

5. EDICTUM, pro *Banno* quod pro matrimoniis fieri solet in Ecclesiis, in Concilio Sarisberiensi an. 1217. cap. 13. & in Statutis Odonis Parisiensis Episc. c. 7. §. 1.

¶ 6. EDICTUM, Conventus. Statuta Academiæ Paris. apud Acher. Spicil. tom. 6. p. 386. *Nos Decanus & Collegium facultatis Decretorum Parisiensis, matura deliberatione præhabita pro statuendo, ut moris est, tribus Edictis solemniter evocatis.* Sic dicitur Conventus, ut puto, quod soleret *edictis* convocari.

¶ 7. EDICTUM, Statutum, Regula; hinc *Edictum Augustinicum*, pro Regula S. Augustini. Vita S. Petri de Chavanon c. 4. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 698. *Deus autem suorum fidelium messem augmentare volens, numerum supradictum visitans, in unum plures adunavit ei Regularium, qui sequantur victum Apostolicum, secundum Edictum Augustinicum nihil habentes in hoc mundo proprium.*

¶ EDIFICIUM, pro *Ædificatio*, Exstructio, *Reparatio & Edificium fortalicii*, in Litteris ann. 1358. apud D. Secousse to. 3. Ordinat. Reg. p. 339.

¶ EDILA, *id est*, Dilectus, *quo nomine dictus est Salomon*. Papias in MS. Bituric. Est pro Hebræo *Iedidah*, quod varie efferunt Interpretes

¶ EDILIS. Vide *Edicilium*.

¶ EDILITAS, Caritas annonæ. Vita S. Ricardi Episc. April. to. 1. pag. 293. *Quodam siquidem Edilitatis tempore ad ejusdem S. Viri alcemosynam ... propinata centureate inopum copia.* Vide Edulitas.

¶ EDILITIUS, *qui ex ædile est scriba*. Papias cum Glossis Isidor. Grævius censet scribendum; aut *Ædilitius Exædilis*, aut *Ædilitius scriba*, qui est ædilium scriba.

¶ EDIPNIA, *Difficultas anhelitus*, apud Papiam & in Glossario Sangerman. n. 501. mendose pro *Dyspnia* à Græco Δύσπνοια, Difficultas respirationis.

¶ 1. EDITIO, Spectaculum. Idatius in Fastis Consul. *Valentiniano III. & Eutropio Consulibus quinquennalia Arcadius Aug. propria cum Theodosio Aug. patre suo Editionibus ludisque celebravit.*

¶ 2. EDITIO, Declaratio est, qua actor de sumptibus & litis expensis solvendis sese obligat, & qua etiam accusator se simili pœnæ subjicit in causa criminali, cum inscriptionem fecit: quod etiam eveniebat in causa civili. Sic incertus Auctor in notis ad veteres formulas secundum Legem Romanam. Consule Pitiscum in Lexico, & vide Sirmondi Formulam 29.

EDITUS. Præceptum Dagoberti Regis de Episcopali dignitate Cadurcæ urbis conlata Desiderio Thesaurario: *Ut dum satis nobis est in Palatio nostro necessarius, ipsi nobis quodammodo violentiam inferamus, & eum ab Editibus propriis profectui publico procuremus. Sed dum nobis, sicut diximus, eum ab Editibus nostris auferamus, &c.* Ubi *Editibus*, idem valet ac *Ædibus*, nisi ita legendum sit.

EDLINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.

¶ EDOCATRIX, pro *Educatrix*: quia voce usus est Columella. Gloss. Sangerman. *Altrices, nutrices vel Edocatrices.*

¶ EDOMENORIUM, f. pro *Domanium*. Charta 1362. ex Archivis Trevoltii: *Juxta Edomenorium, seu terras de Chardenort.*

¶ EDONEUS, pro *Idoneus*, in Formulis Andegav. art. 49. & apud Mabill. Diplomat. p. 470.

EDOPORIUM, *Victus vel cibus*, in Gloss. MSS.

EDORSARE, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Dorser, rompre le dos, ou couper*. Joan. de Janua: *Edorsare, dorsum scindere, præcipue ab anteriori parte: unde Edorsatus dicitur equus ab anteriori parte per dorsum scissus. Exdorsuare piscem* dixit Plautus in Aulular. Vide *Redorsare*.

¶ EDOTARE, Exornare. Acta SS. April. to. 2. pag. 10. *Erexit capellam S. Domnini & compulcherrime pavimentis Edotavit.*

EDUCERE, pro *Educare*, dixit Sidonius post Plautum, & aliquot veteres, quos laudat Savaro ad lib. 3. Epist. 3.

EDUCERE SE *per aneum, aut per compositionem*, in Lege Salica tit. 59. est purgare se per aquæ ferventis judicium, &c.

EDUCILLARE, [Vinum particulatim vendere.] Vide *Ducillus*.

¶ EDULI, *Voratores, degulantes*. Gloss. Isid.

EDULITAS, Fames ex annonæ caritate. Petrus Blesensis Epist. 141. *Dasevit morbus pestilens, & Edulitas invalescit.* Utitur & Epist. 91. Hac notione videtur usurpasse Papinianus in lib. 17. de Compens. *Ideo condemnatus, quod arctiorem annonam Edulitatis tempore præbuit, &c.* ubi quidam legunt *ædilitatis*. [Lampridius in Alexandro Severo: *Cum Edulitatem P. R. ab eo peteret, interrogavit per curionem, quam speciem caram putaret.* Vide Edilitas.

¶ EDULUM *ab edendo dictum, quasi prægustatio vel comestio*. Papias. Edulium aliis idem est, quod obsonium, seu quidquid ad manducandum apponitur præter panem.

EDU-

EDUNIARE, [Crimen à se amoliri per sacramentum.] Vide *Idoneus* [& *Edoneare*.]

EFA. Vide *Euva*.

¶ EFFAMEN, Effatum, sententia. Occurrit apud Martianum Capellam & in Concilio Tolet. XVI.

¶ EFFANDAMENTUM, ut opinor, à Gallico *Fente*, Fissura, Charta Petri de Roteys Vicarii Tolos. ad Bajulos an. 1272. *Et quod omnes prædicti fustes & trabes & perticæ sint sine omni Effandamento*.

¶ EFFATUARE, Fatuum reddere. Dudo de Ducibus Norman. apud Chesnium: *Quorum Consilium Effatuans, &c.*

EFFATUI, *Vaniloqui, sine effectu*, in Glossis Isidori.

¶ EFFECTUALITER, Reipsa, Gall. *En effet*, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 194. col. 2. apud Rymerum tom. 3. p. 318. col. 2. & alibi.

¶ EFFECTUARE. Vide *Effestucare*.

¶ EFFECTUOSE, pro *Affectuose*. *Effectuose supplicantes*, apud Rymerum to. 1. p 308. col. 2.

¶ EFFECTUS, *Lassatus, fatigatus, languidus, fractus, sine effectu*. Papias MS.

EFFEMINARE, Castrare, in Glossis Isonis ad Prudentii Peristeph. Hym. 14. v. 190.

Effeminati, Masculi, qui virilia patiuntur, *molles*, seu *qui in semetipsis feminas profitentur*, inquit Salvianus. Alcuinus de Off. divinis: *Sunt Effeminati, qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent*. Utitur etiam Gregorius Mag. lib. 4. Epist. 14. *Effeminati in viros pudoris contaminatione fœdari* dicuntur in Collat. Legis Mosaicæ tit. 5. Apud Esaiam cap. 3. *Et Effeminati dominabuntur eis*. Ubi Aquila, auctore Hieronymo, ἐναλλάκτας vertit, *qui se mutent, & turpitudinis exerceant vices*. Vide eumdem in c. 4. Oseæ. *Puerilia stupra*, apud Ammianum l. 23. Bacchus [illegible], dicitur Theodoreto de Græc. affect. serm. 7.

EFFEMINATORIUM, *Domus meretricum*, Lupanar, in Gloss. Isid.

¶ EFFERENTIA, Elatio. *Mundanæ elationis Efferentia*, in Vita S. Apollinaris Episc. Valentiæ ad Rhodanum, apud Marten. to. 6. Amplis. Collect. col. 780.

¶ EFFESTUCARE, Per *Festucam* cedere, abdicare, Gall. *Déguerpir*, Leodiensib. *Effestuer*. Charta anni 1250. apud Miræum tom. 2. p. 1233. col. 1. *Nos ambo dictas justitias terrarum Episcopi ... reportavimus libere & absolute werpivimus & Effestucavimus in manus illustris Dominæ M. Flandriæ & Hannoniæ Comitissæ*. Occurrit in Histor. Lossensi part. 2. p. 18. inter Instrum. to. 3. Gall. Christ. col. 46. ex quibus locis aliisque similibus emendandam puto Chartam anni 1228. apud Miræum to. 2. p. 851. col. 2. ubi sic habetur: *In eleemosynam perpetuam reportando Effectuavi*, pro quo, ni fallor, legendum *Effestucavi*. Vide *Festuca*.

¶ EFFESTUCATIO, Abdicatio. Charta Henrici Leodiensis Episc. an. 1154. in Tabulario S. Nicasii Rem. *In eodem capitulo guirpitionem & Effestucationem fecerunt*. Rursum legitur apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 257. & apud Marten. tom. 5. Amplis. Collect. col. 436.

¶ EFFEVUS Libellus, Diploma Pontificium, Mabillonio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi cap. 47.

Ut jubar intraiit, jubaris ceu nectar opime
Præsulis Effevum liquido flavore libellum
Hisce characteribus, &c.

¶ EFFEXEGESIS, *Explanatio superioris sermonis, Enarratio, ut serpens res mortifera*. Papias. *Effexegesis* pro *Exegesis* à Græco ἐξήγησις credo perperam irrepsisse.

¶ EFFIALTES, pro *Ephialtes*, Incubus, apud Papiam.

EFFICABILIS, *In omnibus expeditus*. Gloss. Isid.

EFFICACIA, Efficiendi vis, Gallis *Efficace*. Utuntur Ulpianus in leg. 33. de Usuris, & in l. 9. Cod. Th. de Executor. [Plinius lib. 11. cap. 5. de apibus. Vetus Inscriptio apud Grut. pag. 465. num. 5. *Pomete xviro stlitibus judicandis oratori maximo, Decuriones & plebs Coloniæ Asculanorum propter humanitatem, abstinentiam, Efficaciam, &c.* Hoc est, Virtutem strenui atque efficacis viri. Sed quia, inquit Faber in Thesauro, *Efficacia* à calore naturaque ignea est, & itaque facile abripi & transilire limites potest, & injustitiæ fieri affinis, cum aliquid magis urget, quam par est, & æqui patitur ratio, idcirco miratur Ambrosius, in fratre suo Satyro *Efficaciam* simul & *Innocentiam* fuisse, Oratione ejus funebri. Sane & apud Græcos δριμὺς, & strenuum seu efficacem & iniquum atque atrocem, sive amarum & asperum notat, ut Servius auctor est. Vide *Acer* in eodem Fabri Thesauro.] *Efficaciter* dixit Seneca lib. de Brevitate Vitæ c. 6. [Plinius lib. 28. c. 11. *Efficacius rogare*, Plin. Jun. l. 6. Epist. 6. *Efficacissime coercere*, rursus Plin. Major. cap. laudato, *Efficacissime sanari*, lib. 26. cap. 12. *Efficaciter irruere*, id est, cum impetu strenue, fortiter, in Breviario Histor. Pisanæ ad an. 1264.]

EFFICALE, Efficax. Chronic. Windesemense l. 2. c. 18. *Fuit eorum firmum, Efficaleque præsidium*.

¶ EFFICATIO, Effectus, exsecutio, Gall. *Effet, Accomplissement*. Litteræ Roberti Trecensis Episc. an. 1232. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 969. *Nec faciet quominus dicta donatio Efficationem & plenissimam habeat firmitatem*.

¶ EFFICATIVE, Reipsa, Gall. *En effet*. Acta S. Ansueri Mart. Julii tom. 4. p. 105. *Quo mereretur Efficative vitam consequi sempiternam*.

EFFICAX Magisteria. Vide *Magister officiorum*.

¶ EFFICIATUS, f. pro *Officiatus*, Gall. *Officié*. Charta Henrici VIII. Regis Angl. an. 1516. apud Rymer. to. 13. p. 542. col. 1. *Contra Thelonarios, Custumarios, Stapularios, Efficiatos, Mercatores, &c.*

¶ EFFICIENTIA, Sententia *facta* seu lata. Bartholomæus Episc. Laudun. in quodam Judicio apud Acherium Spicil. to. 8. p. 174. *Hanc itaque Efficientiam præsenti scripto firmari præcepimus, quod testium subscriptione & sigilli nostri impressione roborari curavimus*.

EFFIDATUS, Papiæ. *Præterritus*. In editis [& in MS. Bituric.] habetur *Perterritus*.

EFFIGIARE, Effingere, depingere. Octavius Felix: *In lapides Effigiates unctos & coronatos*. Sidonius lib. 6. Epist. 12. *Sacravit templis, formavit statuis, Effigiavit imaginibus*. Solinus in Præfat. Polyhist. *Ante omnia Effigiant modum capitis*. Paulinus lib. 3. de Vita S. Martini:

Effigians clypeo insanam cristisque Minervam.

Idem lib. 4.

. . . quæ munere Christi
Effigians illam quam Christo judice sumpsit.

Prudentius in Psychomach.

. . . Nam viscera limo
Effigians.

Ordericus Vitalis lib. 4. *Scripsitque laudabilia virtutum suarum monimenta Effigiarunt*. Hanc vocem reponunt viri docti in l. ult. Cod. Theod. de Excus. artif. *Ad Effigiandos sacros vultus*, cum in edit. legatur *Efficiendos*. Utitur etiam idem Prudent. in Cathemer. Hym. 10. Peristeph. Hym. 4. &c. [Pro Imitari vero, seu repræsentare sumitur in Prologo Vitæ S. Dympnæ Mart. Maii tom. 3. pag. 479. *Assimilatus simiæ, quæ fortuitu gestus humanos Effigiare videtur*.] *Effigia, Effigies*, dixit Plautus.

¶ Ef-

¶ Efficiatio, Figmentum, in Actis SS. Apr. to.3.p.99.

¶ Efficiator, Qui effingit sive sculpendo sive pingendo. Legenda de SS. Martyribus in Hamburgh & in Ebbekestorp reconditis, apud Leibnitium to.1. Scriptor. Brunsvic.p.184. *Horum etiam memoriam celeberrimam libris extendere, decorum est scriptoribus, honestum cælatoribus, ingeniosum Effigiatoribus & pulchrum pictoribus.* Hic *Effigiator* idem videtur qui Sculptor, isque solus.

EFFIGIES, Species. Siculus Flaccus de Condit. agror. *Congeries lapidum in Effigie maceriarum.* Supra: *In Specie maceriarum congeruut lapides.* Scriptores alii Gromatici: *Termini cursorii in Effigiem tubuli.*

EFFIGIUM, *Ἀντίτυπα*, *Effigies*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ EFFILICARE, Filices exstirpare ut terra arabilis fiat, Gall. *Essarter*, *Défricher*. Litteræ Galonis Capellæ an.1229. *Ego tradidi Ecclesiæ Strum. XXVI. mensuras Ternenses jacentes in furtis ad Effilicandum in perpetuam fouturam libere & pacifice possidendas, ita scil. quod Ecclesia jam dicta totam terrā arabit & seminabit.*

¶ EFFLAGRATIO, *Altum & luculentum incendium.* Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. Cicero dixit ea notione *Deflagratio*.

¶ EFFLUERE, A virtute deflectere, Viam virtutis deserere. Aroulphus Sagiens. Archidiac. contra Girardum Engolism. Episcop. apud Acher. Spicil. to.2. pag.362. *Illic enim quorum eatenus ardentes monasticus ordo frænabat affectus, tradita dispensationis occasio licentiam comparat Effluendi; nihilque ad periculum religionis efficacius est, quam irreligiosum sustinere pastorē.*

¶ EFFOAGIUM, Lignatio, tantum ligni in silva sumendum, quantum ad *focum* est necessarium, Gall. *Chauffage*. Charta Roberti Episcop. Lingon. an.1235. inter Instrum. to.4. Gall. Christ. col.207. *Cum Abbas & Conventus S. Benigni Divion. dicerent se habere usuagium in nemoribus de Villa-Comitis... ad omnia quæ vellent facere ad opus domus de Chasne, videlicet ad Effoagium ejusdem domus & ad opus furni.*

EFFOCARE, Fauces elidere, veteri Interpreti Juvenalis Sat.15.v.222. *Quæ in somnis Effocabitur propter dotem.*

EFFOLARE, [Leviter lædere, Gall. *Affoler*.] Vide *Affolare*.

¶ EFFONDATUS, Effusus in epulas & luxum. Nicolaus *de Hanqueville*, Ord. FF. Min. circa ann. 1300. in Sermone S. Laurentii: *Sobrius potus est sanitas animæ & corporis; ergo superfluitas est destructio utriusque. Certe multi Christiani sunt Effondati & nimis sentati quasi equi, & ita pejores sunt equis.* Pro *sentati* puto legendum *fœdati*.

EFFORCIALITER, Cum copiis militaribus, cum *effortio*: *Avec forces.* Matthæus Paris an.1213. *Tu ita Efforcialiter venias cum equis & armis.* Idem in Vitis Abbatum S. Albani: *Promiserunt, quod Efforcialiter vobis subvenirent de pecunia sua.* Vide *Efforcium*.

EFFORCIARE, *Distringere*, Mulctare, cogere. Regiam Majestatem l.1.c.7. §.16. *Si ipse tenens ad primum diem non venerit, ejus plegii in misericordia Do. Regis erunt & super placito capitali, ipsi plegii Efforciabuntur.* Ubi Skenæus, distringetur. *Sal be poinded & distrenziet.* Aresta an.1259.1. Reg. Parlam. fol. 15. *Conquerebantur homines de Balaguiaco quod Petrus de Balaguiaco armiger Efforciabat eos, plura damna eis inferebat propter garennam suam, &c.* Charta Adami Episcopi Meldensis an.1289. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol.83. *Et si nobis Episcopo de dictis mobilibus in villis Decani & Capituli Efforcietur, nos Decanus & Capitulum dictam fortiam tenebimur amovere, &c.*

[Charta Comitissæ Augi, apud Marten. to.1. Amplis. Collect. col.1142. *Dominus Rex me non Effortiabit de me maritando, nec heredes mei firmabimus, nec infortiabimus fortericias aliquas à puncto in quo sunt modo.*]

Efforciamentum, seu Afforciamentum, Districtio vel inquisitio. Monasticum Anglic. tom.1. p.280. *Et idem Abbas veniet per aliquem liberum hominem attornatum suum, qualem præsentare voluerit ad Afforciamentum Curiæ tantum.* Charta Edw. III. to.2. p.832. *De tribus virgatis terræ... quietis de... sectie curiæ, & adventibus, & Afforciamentis.*

¶ EFFORCIARI, Niti, conari, Gallis *S'efforcer*. Charta ann.1323. ex Tabulario Argentoliensi: *Nisi sunt seu Efforciati facere exp'ecta justitiæ.*

¶ EFFORCIATA Femina, Cui vis illata est, à Gallico *Forcer*. Archivum Abbatiæ Buzeii: *Ego Eudo Dominus de Ponte.... concessi duabus illis Abbatiis totum mercatum meum de Ponte cum omni justitia & districto, præterquam de femina Efforciata & latrone suspendendo.*

EFFORCIATUS, Spissus: Gallis, *Renforcé*. Testamentum Willelmi, cog. Longa spada, Comitis Sarisberiensis to.2. Monastici Angl. p.931. *Unam Dalmaticam de croceo cendallo bene Efforciato.*

Efforciati Nummi, [dicti sunt quorum materia purior erat minusque adulterata.] Charta Bernardi Episc. Santonensis an.1151. apud Sammarthanos: *Dedit 10. libras Efforciatorum nummorum.* Alia an. 1330. apud eosdem in Episc. Tolonensib. *Octo libras Reforciatas habet.* Tabular. S. Mariæ Santon. an.1168. *Decem solidis Enfortatorum.* Vide *Moneta fortis*. Tabular. S. Dionysii Novigenti, ex Charta Roberti de Mauritania: *Dedit 5. solidos Dunensium Exforciatos.*

EFFORCIUM, Exercitus, copiæ militares: Gallis *Forces*, vel *Effort*. Acta Innocentii III. PP. p.13. *Familiares Regis ad summum Pontificem clamare cœperunt, ut eis cum Efforcio mitteret protectorem.* [Vide *Exforcium*.]

EFFOROS. Synodicon Raphaelis Archiep. Nicosiensis pro Græcis sub an.1252. editum cum Constitutionib. Nicosiensib. post c.32. in Præfat. *Scribentes aliqua breviter circa hæc, & ea tam Græcis Episcopis, quam Efforos, & aliis regni prædicti Græcis Clericis, &c.* Cap.7. *Quam Constitutionem tam ab Episcopis, quam à Presbyteris, Efforos, Magistris, Capellanis .. præcipimus inviolabiliter observari.* Cap.24. *Prædicta omnia per Episcopos volumus in suis locis... exponi... Hoc idem præcipimus Efforos in suis locis, item Magistris, Capellanis Græcis, qui sunt in civitatibus, vel alibi constituti.* Ubi *Effori* videntur esse Plebani, Curiones, ex Gr. *ἔφοροι* *inspectores*, *præsides*, cujusmodi forte erant *Ephori* apud Lacedæmonios.

¶ EFFORSARE, Munire. Confirmatio privilegiorum Ecclesiæ Narbon. an.1165. apud Acher. tom.13. Spicil. p.319. *Liceat jam dicto Pontio Archipræsuli & successoribus suis omnia castra, quæ nunc habet & possidet... condirigere & Efforsare.*

¶ EFFORTIARE. Vide *Efforciare*.

¶ EFFRACTARIUS, ut mox *Effractor*. Willelmus Monachus sancti Dionysii in Epistola anni circiter 1155. inter Anecd. Marten. to.1. col.443. *Habet præterea vallis nostra in rupibus excisas specus, in quibus incolæ se suaque mediis nivibus tuentur à frigore, æstivis mensibus à calore. In his nec vinum corrumpitur, nec granum infatuatur; non putrescit fructus, nec timetur Effractarius.*

EFFRACTORES, Qui januas effringunt, ædes per vim ingrediuntur, effractis januis. Gloss. Lat. Gr. Effractores, Θυροκόπται. Effractarius, Θυρεπανοίκτης. Effractores ... latronū, apud Paulum l.5. Respons. Effractor & fur, de

de dæmone, in Passione S. Afræ apud Velserum. Pseudo-Marcellus de Conflictu S. Petri & Simonis Magi: Ego enim cum ejus essem discipulus, malignum, & insanicidam, & maleficum illum, & Effractorem cognosceeom, deserui eum, &c. Lex Burgund. tit. 29. §. 3. Effractores omnes, qui aut domos aut scrinia expoliant. Tit. 89. Effractores domuum. Occurrit apud JC. Vetus Consuet. Turon. tit. ult. Crocheteurs, aussi larrons, qui ont fait brie, doivent estre pendus & estranglez.

EXFRACTOR, Eadem notione. Acta S. Quintini Mart. n. 9. Horum autem (qui in carcere detinebantur) quidam Exfractores sunt, alii adulteri & malefici, ac diversorum criminum rei.

EFFRACTUS, Fractus animo, pavidus, Gal. Effrayé. Gesta Philippi III. Regis Franc. p. 534. Ulterius pertransire non audentes, Effracti & vacui, ad illum, qui eos miserat, redierunt.

EFFRETARE, Fretum, seu amnem pertransire. Baldricus l. 1. Chron. Camerac. c. 97. Quia iste fluvius, si quando imbres incumbant, in tantum excrescere solet, ut absque navigio Effretare non possit, &c.

EFFRONTER, Imprudenter, apud Gaifferium Monachum in Vita S. Lucii PP. n. 6. Vopiscus in Numeriano: Consilii semper alti, nonnunquam Effrontis, sed prudentis.

¶ EFFRUTICARE, Pullulare, germinare instar fruticis, apud Tertullianum lib. 1. ad Nationes c. 5. & l. de Anima cap. 27.

¶ EFFUGACIO, ἀποφυγή, Effugium. Suppl. Antiq.

¶ EFFFUGARE, Abire vel abducere quasi fugiendo, apud Thomam Madox Formul. Angl. p. 108. Licebit præfatis Abbati & Conventui & successoribus suis, in prædicto manerio nostro... distringere & districtiones ibidem ad tunc inventas capere, abducere, & Effugare, & penes se retinere, quousque dictus annualis redditus viginti solidorum seu aliqua parcella ejusdem... sint persoluta. Apud S. Augustinum Serm. 1. Feria 2. Pentecostes, Effugari est in fugam ejici, ut & apud S. P. Chrysologum Serm. 12. extr.

EFFUGUS, Fugitivus, vel extra fugiens, qui scilicet continue & sæpe fugit. Joan. de Janua.

EFFUNDARE, Papiæ MS. Radicitus eruere, quasi è fundo: perperam edit. Effuncare, licet ita etiam alius MS. præferat. [Bituricensis habet Effungare.]

¶ EFFUSORIUM, ἐγχυτήριον. Gloss. Lat. Græc. San-German. Janua in Supplemento Antiquarii legit: Effusorium, ἔγχυσις, Effusio. Vide Fusorium.

¶ EFFUTARE, ὁμολογεῖν, Confiteri. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

¶ EFICARE, Judicium ann. 862. inter Instrum. to. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 116. Tunc decrevimus judicium per Gothorum legem, & ordinavimus Raudrico misso nostro, ut super ipsas res venire faciat, & de furtibus Petrone Eficat, & partibus Richimiro mandatario Richimiro Abbate jure revestire faciat. Suspicor legendum Efforciat; eadem enim videtur notio. Hic agitur de Petrone, qui rem Abbatis Richimiri propriam vendiderat. Juxta Legem Wisigothorum in prædicto Judicio laudatam l. 5. tit. 4. §. 8. Qui alienam rem vendere vel donare præsumpsit, Duplam se domino cogatur exsolvere. Ad hanc legem, puto, referuntur hæc verba: De furtibus Petrone Eficat, hoc est, si recte interpretor, efforciat, seu mulctet Petrone, quod rem suam vendere præsumpserit. Furtibus pro furtis hic esse existimo. Vide Efforciare & Furtus.

EFORA. Orig. Murensis Monasterii p. 10. Librum Regum cum Job & Thobia, & Judith, & Hester, & Machabæorum, & Paralipomenon, & Efora. Pag. 30. Duo libri Machabæorum, & Paralipomenon, & Efora. [Mendum est pro Esdras.]

¶ EFRANGERE, Effringere. Testam. anni 690. apud Felibianum Histor. San-Dionys. p. 21. Ut nullus cum illa persona, quæ voluntatem nostram aut deliberationem Efrangere voluerit, cōmunicare non præsumat.

¶ EGALATIO, Exæquatio. Vide Exgalatio.

¶ EGALDIUM, Idem quod infra Esgardium, Judicium, sententia. Consuetud. Lemovic. art. 41. Satisfacto de meliorationibus, si quas fecerit acquisitor, ad Egaldium Consulatus.

¶ EGALITAS, Æquitas. Charta Petri de Briand Abb. S. Joannis Angeriac. an. 1595. è Chartulario ejus Monasterii p. 557. Nos de vita, moribus, probitate, Egalitate, experientia & industria fratris Johannis Pasquier.... debite certiorati, &c.

¶ EGALUM. De egalo, id est, Æque, pariter. Gall. Egalement. Formula exorcismorum apud Baluz. to. 2. Capitularium col. 664. Ut vos non offendat Dominus de radio solis, sicut vos offendit de Egalo flos in nomine sanctæ Trinitatis. Amen.

¶ EGEATOR, Hortator navis, à mari Egeo. Gloss. Isid. ad quæ recte Grævius; De mari Ægeo nugæ. Lege ex Papia: Egetor, ἡγήτωρ Græce, Hortator; nimirum κελευστής.

¶ EGENTIA. Charta Henrici Regis Angl. in Hist. Harcur. to. 3. p. 151. Sciant me reddidisse & præsenti carta confirmasse Baldino filio Gisleberti Servienti meo totas Egentias suas & ministeria sua. Legendum Sergentias, Gall. Sergenterie. Officium Servientis, seu Apparitoris, Gall. Sergent. Vide Serviens.

EGERARE, apud Papiam MS. est Spernere, detestari, execrare.

¶ EGERIA, Noxia. Gloss. Isid. Optime Reinesius in Variis l. 1. c. 8. correxit Nixia; quod Egeria sit nympha, quæ præsit puerperiis. Sunt verba Grævii.

¶ EGESTAS, Infirmitas. Albin. Alcuin. Flaccus in Miraculis S. Richarii April. to. 3. p. 455. In gravissimam incidit Egestatem, ita ut nec se valuisset in aliud vertere latus.

EGESTUOSUS, Egenus, egens: Mendicus, Isidoro in Gloss. Miseriis oppressus, Papiæ. Gloss. Gr. Lat. ἐνδεής, Egestuosus, indigens, indiga. Salvianus l. 2. de Gubern. Dei: In comparatione dudum fui Egestuosus, in comparatione fui felix. Idem l. 4. Obsecrans, ne homini misero & Egestuoso rem ac substantiam suam tolleret. Utitur & l. 5. & 7. & ad Eccles. Cathol. l. 3. & 4. ut & Victor in Epit. in Cocceio Nerva.

¶ EGETOR. Vide Egeator.

EGIDIENSES DENARII, Qui cudebantur in civitate S. Egidii, vel nummi Comitum Tolosæ, qui Comites S. Egidii vulgo appellabantur. Solidi Egidiensium denariorum, in Charta Gibelini Archiep. Arelatensis ann. 1106.

EGILDE. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 88. Si quis alium fugiens, ut ira decertantium vel causa persequentium sæpius impetravit, præcipitio vel aliquo moriatur, reddat eum, qui injuste persequebatur, nec sibi mortem intulisse, nec Egilde meruisse videatur. Vide Gildum.

¶ EGISO. Glossarium Segueriano Codici præmissum: Orrescens, despiciens, seu in rustico proverbio, Egiso.

¶ EGITURA, Egestas, Tertulliano adv. Marc. l. 4. c. 24.

EGLECOPALA, Genus Cretæ seu margæ columbinæ Gallis, ut auctor est Plinius l. 17. c. 8.

¶ EGLISIA, pro Ecclesia, Hisp. Iglesia, Gall. Eglise, in Instrumentis ann. 821. & 873. to. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 56. & 125.

EGLITRÆ, [EGLIDRIÆ, f. Aqualis, Gallis Aiguiere, ab Hydria, Vas liquidorum.] Apud Tyronem in Notis, eo Capite, ubi vasa plura recensentur p. 164. lego, Amma Ammula, Catacuffis, Eglitræ, Pelvis. Pag. seq.

seq. *Candelabrum*, *Cicendila*, *Eglidria*, *Stuppa*, *sumen*.

EGO, *nis*, *&* Egona, *æ*, *sæculum*, Papię. Egones *penul*-*tima producta*, *sunt Sacerdotes rustici*. Joan. de Janua. [Gloss. Isid. *Egones*, *Sacerdotes rusticorum*. Supra: *Econes*, *Sacerdotes rustici*. Papias habet, *Ægones*. Consule Grevium in Notis ad Glossas Isidori.]

¶ EGOMENUS, pro *Hegumenus*, Abbas. Elias Episc. Jerosol. in Epistola pro Malaceno Episcopo, apud Mabill. to. 3. Analect. p. 434. *Si & per totum estis imitatores Christi*, *Episcopi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Egomeni*, *Reges*, *Comites*, *&c.*

EGONICUS, Formula veteris Formatę apud Baluzium to. 2. Capitul. p. 84. *Scientia quidem non extollitur a nobis*, *quia nec potest Homerica*, *sed*, *ut ita dicamus*, *ut in pluribus non civilibus*, *sed exterioribus vulgo Egonica*.

EGONIUM. Vetus interpres Moschionis, apud Josephum Scaligerum Epist. 327. ῥύπος Egonium. An Egovium? nos enim Egout dicimus *sordium* eluviem, cloacam.

EGRADATIM, pro *Gradatim*. Gauterius Cancellar. de bellis Antioch. p. 454. *De gestis prius edisseram*, *ut Egradatim enarrando partem malorum*, *&c.*

EGRAGINARE, Fragmentum Petronii: *Itaque per scutum*, *per ocream Egruginavi*, *quemadmodum ad illum pervenirem*.

¶ EGRAPSI, pro *Subscripsi*, Gręcissans dixit Christianus Antissiod. Episc. apud Mabill. de Re Diplom. l. 6. Tabella 57.

¶ EGREDI, Educere. Translatio S. Angeli Carm. Maii to. 2. p. 60. *Antiquiores cives assueverunt illum* (arcam) *Egredi à cancellis & clausuris*.

EGREGIATUS, seu *Egregii* titulus honorarius, concessus ut plurimum iis, qui in Palatio militaverant, aut quibus provinciæ commissę fuerant, Primipilaribus post emeritam militiam, & Cęsarianis, ut est in in Cod. Th. l. 1. de Honorar. codicill. l. 3. de Cohortal. l. 1. de Cęsarian. l. 5. de Decurion. ex quibus colligitur, *Egregiatum* dignitate *Perfectissimatu* inferiorem fuisse. Ad hos titulos honorarios respexit Lactantius lib. 5. Divin. instit. c. 13. *Nemo denique Egregius*, *nisi qui bonus*: *nemo Clarissimus*, *nisi qui opera misericordiæ largiter fecerit*: *aut Perfectissimus*, *nisi qui omnes gradus virtutis impleverit*. Vide eumdem l. de Mortibus Persecut. n. 21.

¶ EGRESSORIUM Noæ, Locus ubi Noe egressus est ex arca, Beros. l. 3.

EGREX, Eximius, *eminens*. Gloss. Isid. [Ab Egrex, quæ eadem vox est atque *Egregius*, quasi selectus è grege, fit *Egregior* apud Lucretium l. 4.

Num nihil Egregius, *quam res discernere*.

Et Juvenalem Sat. 11.

Egregius cœnat, *meliusque miserrimus horum*.]

¶ EGRIMONIUM, *ἀῤῥωστία*, *Morbus*, *infirmitas*. Supplement. Antiquarii. Vide *Ægrimonium*.

¶ EGROISIATURA, Cutis unguibus perstricta, Gall. *Egratignure*. Privilegium Thossiaci in Dumbis an. 1310. art. 24. *De verberatura cum sanguine*, *si clamor factus sit*, *Dominus debet habere* VI. *sol*... *nisi sit sanguis narium vel* Egroisiatura.

¶ EGROTATITIUS, *Qui frequenter ægrotat*. Gl.

EGRUNUM. Vide *Acrumen*.

¶ EGUESERIUS, Equorum custos. Ordinatio Curiæ Caroli Comitis Provinciæ an. 1274. è MS. D. *Brunet* fol. 69. v. *Et vacheriis singulis decem bestias bovinas*, *& singulis* Equeseriis *quinque bestias cavalinas* (donent.) Ab *Equiso* qui curat equos factus est *Egueserius*; quocirca f. melius legeretur *Equiserius*.

EGUETI, Dos, vox Cambrica, in Legibus Hoeli Boni Regis Wallię c. 12. [*Davies* in suo Diction. Cambro-Britan. habet, *Egweddi*, *Dos*.]

¶ EGUEYRIA, Aqualis, Gallis *Aiguiere*. Inventarium vassellæ an. 1347. in Hist. Dalph. to. 2. p. 555. col. 2. *Item*, *duas Egueyrias clausas argenteas deauratas*, *signatas eodem signo*, *cum picheriis supradictis*. Rursus occurrit pag. seq. col. 2.

EGUMENUS. [Abbas.] Vide *Hegumenus*.

EGWORT, Hermannus *de Lerbecke* in Chron. Comitum Schawenburgens. p. 32. *Jus silvæ*, *quod Theutonice* Egwort *dicitur*. *Jus commune secandi ligna in silva*, *quod dicitur Achtwort*, in Charta an. 1319. laudata à Meibomio. In alia an. 1224. *Dedit ipsis licentiam & communitatem silvæ*, *quæ dicitur Achtwort*.

¶ EGYPTIANI, Errones, ut supra *Ægyptiaci*.

¶ EHUSSOEC. Consuetud. Furnenses ex Archivio S. Audomari: *Qui ad domum alicujus cum armis venerit contra Ehussoec*, *de quo tueatur*, *non forefacit*, *nisi cum armis ipsis aliter forefecerit*. Belgis *Kus-soet* est Osculum dulce: quare suspicor *Ehussoet* hic esse Osculum pacis, quod judicum auctoritate sibi invicem dabant dissidentes in signum reconciliationis, contra quam agere nefas erat. Vide Consuetud. Antuerp. tit. de Pace, p. 33. edit. Colon. 1660.

EIA, Insula, à Saxonico Eage. In libro Ramesiensi sect. 2. *Rameseia*, exponitur *Insula arietum*; apud Huntindonensem, *Herteia*, *insula cervi*: apud Matthæum Westmonasteriensem ann. 833. *Sceapeia*, *ovium insula*. Interdum *aquam* sonat: unde nomina locorum, qui aquis sunt vicini, aut paludibus, pleraque in *eia* sæpe desinunt apud Anglos. Hinc nostri *eaue*, vel *eau*, pro aqua acceperunt. Vide Lexicon Runicum Olai Wormii in Ei, [& Glossarium Teuton. Schilteri in *Ach*.]

EJECTA, Repudiata. Canones Apostolorum ca. 18. ex versione Dionysii Exigui: *Si quis viduam & Ejectam acceperit*, *aut meretricem*, *aut ancillam*, *&c.* Græca habent ἐκβεβλημένην.

¶ EJECTAMENTUM, Ejectivum, Idem quod mox *Ejectus*, seu Merces quæ post naufragium ad littus ejiciuntur. Vide *Varechum*.

EJECTIO, Verbum forense, alias *Dissaisina* in rebus immobilibus, ut tenementis & terris, cui opponitur *Spolium*, sive *Spoliatio*, quæ dicitur de rebus mobilibus, ut catallis, bobus, ovibus, pecunia. Ita Skenæus. Charta Austindi Burdegal. Archiepiscopi apud Marcam in Hist. Benehარn. lib. 4. c. 7. n. 5. *Terram à m*... *emptam Ejicio*, *&c.* Ordericus Vitalis l. 5. p. 569. 57... *Hæreditario jure possideo Normanniam*, *ipsamque de manu mea*, *dum advixero*, *non Ejiciam*.

1. EJECTUS. Monasticum Angl. to. 2. p. 388. *R*... *fundavit dictum hospitale super decem Leprosis*... *& c*... *ennis*, *quod dicti Leprosi erunt de Ejectibus civitat*... *Lincolniæ ex donatione D. Regis Angliæ*.

2. EJECTUS, Ejectum, Jactura, quod v... go *Jet* nostris dicitur: cum scilicet ingruente tempes... te merces è navi in mare projiciuntur, navis ipsius... vectorum servandorum causa, ut est apud Nilum... Epist. 246. Liber Ramesiensis Ch. 95. *Reginsted cum*... *bertate adjacente*, *& omni maris Ejectu*, *quod* ... *dicitur*, *Ecclesiæ Ramesiensi largitus est*. [Hoc ... cum omnibus mercibus in littus ejectis post nau... gium.] Edw. Confessor. & ibidem in Charta Willel... *Confirmo atque concedo Reginsteda cum omnibus* ... *pertinentibus*, *& cum omni maris Ejectu*, *quod* ... *appellamus*. *Jactura maris*, dicitur in alia Char... ejusdem Willelmi in Ch. 176. *Sciatis me concessisse*... *& Theum*, *& latrocinium*, *& Jacturam maris* ... *Ringstede & Brancastre*. Charta Henrici Regis an. 1226. *Et si de navi taliter periclitata aliquis ho*... *vus evaserit*, *& ad terram venerit*, *omnia bona &* ... *in navi ista contenta remaneant*, *& sint eorum* ... *prius fuerant*, *& eis non depereant nomine Eject*...

Si vero infra prædictum terminum nullus venerit ad exigenda catalla sua, tunc nostra sint & hæredum nostrorum nomine Ejecti, vel alterius, qui libertatem habet Ejectum habendi. Ita exarata habetur hæc vox in hac Charta, descripta apud Cleyracum de Consuet. maris p.102. At in Regesto Burdegalensis Constabulariæ Cameræ Comput. Paris.fol.195.pro *Ejecto*, *Wreccum* scribitur. Vide Leges maris Oleronenses art.8.Contractus Marit.art.23.32.33. præterea Legem Rhod. *de Jactu*, [& infra *Varechum*.]

¶ EILNECIA, Major ętas, Gall. *Ainesse*. Vide locum in *Messuagium capitale*.

¶ EINECIA, EINESCIA, EINECIUS, Eadem notione. Vide *Ainescia*.

EIPERICUS, Asturco, pullus equitii generosi, in Decretis S.Ladislai Regis Hungarię l.3.c.28.

¶ EIRAUDUS, Area, seu locus, frumentum teritur, quibusdam in provinciis *Eiral*. Charta fundationis B.M. de Fontanellis inter Instrumenta tomi 2. Gall.Christ. col. 420. *Praterea dedimus eis minagium Rochæ. & unum Eiraudum, apud Pereynm juxta Ecclesiam S.Michaelis, liberum & immunem ab omnibus costumis & rebus aliis.*

¶ EISIAMENTUM, EISSANCIA, Jus utendi in alieno prędio rebus non suis, Gall.*Aisance*. Donatio anni 1155.apud Marten.Collect.Amplis.to.1. col.833. *Omnibus animalibus eorum in toto territorio de Amblevi, quod est juris mei, pascuorum beneficia & omnes Eissancias concessi.* Vide *Aisantia*.

¶ EISSADONUS, Parvus ligo, Massiliensibus *Aissadon*.Statuta Massil.l.5.c.52.*De omnibus infra scriptis* (Fabri) *possint accipere, sicut inferius continetur, & non aliter, videlicet de eausaudo quondam Eyssadonum* (*Eissadonum* in MS.) *sicut convenerint.*

¶ EISSEGUUM, f.Latrinæ,cloaca, Gallis *Egout*, ab *Exguttum* à *Gutta*,inquit Menagius in Etymol.Gall. Statuta Massil.l.1.c.34.§.2.*Rector teneatur eligi facere, ...tres probos viros....qui teneantur terminare & sopire... quæstiones omnes...de carreriis, & terminis, & finibus, & de Eisseguis dandis extra civitatem, &c.*

EJUCARUM, Genus vasis, ἀγγεῖον, Gl.Lat.Gr.

¶ EJUNCIDUS, ἐκλεπτυνθείς, Tenuis factus.Gloss. Lat.Gręc.Sangerman.Vide Lexicon Martinii.

¶ EJUS, pro *Suus*, contra Grammaticę leges vel usum frequenter ad Nominativum verbi refertur apud Gregorium Turon.& alios: quod monere visum est, ne quis erret ex ambigua loquendi ratione.

ELABORARE,[Acquirere,] ELABORATUS,[Acquisitus.] Vide *Labor*.

¶ ELACRIS, pro *Alacris*. Acta S.Cassiani apud Ill.Fontaninum ad calcem Antiq.Hortę p.345.

Unde Elacres una dicebant voce sonora,
Est Cassianus nobis adeo recolendus,
Nobilitate nitet, &c.

¶ ELAPTUARIUM,Idem quod infra *Electuarium*, Sorbitionis species. Computum an.1333. in Hist.Dalphin.to.2 p.279.*Pro claridine & Elaptuario, taren. 1.* Infra p.280. *Pro Elaptuario facto pro Domina in Marsilia de consilio medici Domini, taren.* XVI.Rursum pag. 284. *Item in munitione facta apud Lugdunum per fratrem Simonem, de speciebus, cera, Elaptuariis & pannis lineis,* XXXIII.*flor.ob.gros.*In MS. D. *Lancelot* habetur *Elapsuarium*.

¶ ELAQUEARE, Eripere è *laqueis*, Liberare. Concil. Tolet. XV. *Cupiens periclitationis hujus Elaqueare periculo, fiducia illa qua vobis victurum esse Deum non ambigo, vestris hæc pertractanda sensibus vestrisque judiciis dirimenda committo.*

¶ ELARGARE,Gall. *Elargir*, Libertate donare, educere è custodia. *Elargare sive laxare à prisona*, apud Rymer.to.10.p.778.col.2. ubi pluries repetitur verbum *Elargare*.

¶ 1. ELARGATIO, ibidem, Emissio è custodia, Gall. *Elargissement*.

¶ ELARGIMENTUM. Eadem notione, apud eumdem Rymerum non semel to.8.p.275.col.1. & pag.306. col.2.

¶ ELARCITUS, Emissus è custodia, Gall. *Elargi*, semel & iterum in iis ipsis locis proxime laudatis.

2. ELARGATIO, Ampliatio. Chronologia Augustiniana Cantuariensis: *Charta de Elargatione Curiæ.* [*Madox* Formul. Angl.p.165.*In Elargacionem cimeterii, mansi & clausi prædictorum.* Hac etiam notione sumitur Gallicum *Elargissement*.]

¶ ELASSEFIERI, Lassitudine deficere, in Lexico Philosoph.Goclenii.

¶ ELATA PALMÆ, Ejus tenellum germen in altum sese extollens. Cant.Cant.5.11.*Comæ ejus sicut Elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.* Hunc locum commentans Hamelinus de Verulamio in suo libro de Monachatu apud Marten.Anecd.to.5.col.2.ait: *Comæ Ecclesiæ sunt fideles, qui Deo adhærent, & bene agend- quasi in capite pendentes honorem conferunt: bene Elatis palmarum comparantur, quæ valde in altum crescunt & inferius graciles ac in summis grossiores fiunt.*

ELATERARE, Ad latus ponere, *Mettre à costè*. Vita SS.Severini & Victorini: *Paululum se ex aggere, Elaterat pavens.*

¶ ELATIVUS. Gloss.Lat. Gr. *Elativa*; ἐπαρτικά.

¶ ELAVEIDIUM. Vide *Eslaveidium*.

¶ ELCAMBIARE, Permutare, Gallice,*Echanger*. Charta an.1208. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroic. p.10.*Si forte decem acras boschi garantizare non potero... aliis jam dictis Canonicis Elcambiare tenemur.* Fortassis melius legeretur *Escambiare*. Vide *Cambiare*.

ELEÆ, Elementa, literę Alphabeticę. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis l.1.c.10.in Actis SS.Ord. S. Benedicti: *Eodemque die vicinas Eleas, tesserasque agnovit totas.*

¶ 1. ELECTA, Moneta minutior in usu an.1233. Chartarium Abbatię de Burgo-medio: *Ægidius Abbas Burgi medii Blesensis attendens utilitati suæ Ecclesiæ concessit pignore Richerio Mauboiner per* C.*libras &* XX. *libras Turon.sex modios frumenti valentes duos denarios minus Electa, & sex modios avenæ valentes unum denarium minus Electa.*

¶ 2. ELECTA, Vidua.*Sanctarum Monegundis Electæ & Priscæ virginis*, in Actis SS.Julii to.1.p.313.

¶ 1. ELECTI, Beati, qui jam cœlo potiuntur, Gall.*Elus*,in Statutis Monasterii S.Claudii p.99.& alibi: Apostoli vero Petrus 1.Epist. 1.1. Paulus Rom.8.33. Coloss.3.12.2.Tim.2.10.Tit.1.1.*Electos* vocant Christianos adhuc viatores.*Vocati, Electi, & fideles*, Apoc.17.14.

¶ 2. ELECTI, qui & *Sacramentales* dicti, Testes ei, qui jurabat, adjuncti: de quibus plura in *Juramentum*. Leges Caroli M.apud Murator.to.1. part. 2.part. 99.col.1. *Et quæ in Ecclesiis juranda sunt, vel cum* VII. *Electis aut* XII.*esse debeant, quales potuerint legibus inveniri.* Non semel memorantur *Electi* apud Thomasserium in Bituric.p.123.

3. ELECTI, sic nuncupati quidam heretici ex secta Manichęorum, qui nec carnibus vescebantur, nec uxores ducebant: Ἐκλεκτοὶ ἐκλεκταί, in Anathematismo hæres.Manichęor.apud Cotelerium in Notis ad Recognit.Clement.p.373.de his S.Augustinus Epist.74.& lib.2.de Morib. Manichęor. c.13. 16. 18. 19. Possidius in Vita ejusdem S. Augustini cap. 15.16. Leo I. PP. Serm. 5. de Jejunio, Prosper Manichęus in Anathematismo Manichęor. cap. 3. apud Sirmond.tom. 1. Concil. Gall. S. Hieronymus in Epist. ad Ctesiphontem

tem adversus Pelagium c.2. Auctor Prædestinati l. 1. hæresi 46. Archelaus Mesopotamiæ Episcop. in disput. adversus Manichæum, &c. Vide *Auctores*.

4. ELECTI, ut est in Ceremoniali Romano l. 1. sect. 10. appellantur *Promoti ad Ecclesias, sive Monasteria ante suam consecrationem, sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debent*. Neque enim appellantur Episcopi sive Abbates, *& quamvis utantur Episcopali sive Abbatiali habitu, non tamen possunt uti paramentis & mitris sine speciali indulto Pontificis*, *&c.* Vide Willelmum Neubrigensem l.2.c.22.

5. ELECTI, Qui ab baptismum sunt electi, baptizandi, in l.1. Sacrament. Eccl. Rom. c.26.33. & in Missali Gallicano vet. p.449.

¶ ELECTORES, Collegium Novemviratus potentissimæ in Imperio dignitatis; unde in Bulla Aurea *Illustres Imperii Principes*, ejusdemque *decus, columna, latera, propinquiora membra, &c.* vocitantur. Inter præcipuas Electorum prærogativas primum locum obtinet jus Imperatorem *virtute Regni & Principatuum suorum* eligendi, eumdemque, si necessitas & utilitas publica postulet, ab Imperio removendi; non tamen ut scribunt quidam, sine reliquorum Principum consensu. Vide Electorum Sententiam exauctorationis Winceslai Romanorum Regis, apud Goldastum to. 1. p. 139. Majores sunt Imperii Officiales, Imperatoris Consiliarii, citra quorum consensum in multis, quæ ad Imperii administrationem spectant, nihil rite aut valide peragi potest. *Qui de eorum nece factionem inierit, vel factionis sacramentum dederit*, Majestatis reus declaratur. Jus habent cudendi monetam. In solemni Imperiali Curia omnes cujuslibet dignitatis præcedunt. Privilegio gaudent *de non appellando*, quod per Recessum Imperii an.1654. renovatum ipsisque denuo est confirmatum. Hactenus Bulla Aurea. Vide præterea Limnæum lib.1. Jur. publ. Imp. cap.10. & lib.2. cap.1. ubi Electorum jura & prærogativę fusius recensentur. Ab anno 1647. vel 1654. Fratres salutantur à Rege Francorum.

Elegantissimus quoque Electoralis ornatus & vestitus: Electorum Ecclesiasticorum, toga est *ex panno coccineo rubro, pellibus ex albo & nigro variegatis, quas hermelinas vocant, suffulta & prætexta: pileus quoque ex ejusdem coloris panno, pellibusque variegatis prætextus*; *Secularium, est paludamentum holosericum rubrum, pellibus hermelinis suffultum & prætextum, pileusque ejusdem materiæ, coloris ac prætexturæ*. Limnęus ibid. l.2.c.1.n.13.

Septem ab initio instituti, haud dubie quia totidem Imperii Officiales, Septemviri sunt appellati; tres Ecclesiastici, Laici quatuor. Unde versus pingui crassaque Minerva olim decantati:

Maguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux Portitor ensis,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Boemus;
Hi statuunt Dominum cunctis per sæcula summum.

Qui Septemviralis Senatus in Novemviratum exinde provectus est; de duobus recentioribus suo ordine dicemus.

Non eadem vero omnium Electorum jura eædemque prærogativæ Ecclesiastici electione & suffragio hanc obtinent dignitatem; Seculares, si Regem Bohemum excipias, succedunt & jure hæreditario Electoratum possident. Hi jure utriusque suffragii, sui nimirum & alieni in electione gaudent; illi sui tantum. Ecclesiastici non nisi expleto trigesimo suæ ætatis anno in Archiepiscopos atque adeo in Electores cooptari possunt; Laicis, sufficit decimus octavus annus completus ut suo fungantur officio. Bulla Aurea c.7. nu.2. Ut autem quid ad

unumquemque eorum pertineat, quod verò jus sit proprium & singulare penitius cognoscatur, de singulis seorsim paucis est agendum.

Archiepiscopus Moguntinus Collegii Electoralis Decanus, Principes Coelectores monere tenetur de obitu Imperatoris, & futuram electionem Litteris patentibus significare. Harum litterarum formulam, si videre libeat, reperire est in Bulla Aurea ca.18. In electione Imperatoris Coelectorum suffragia colligit, quibus suum addit calculum B.A.c.4.n.2.3. Imperatorem electum proclamat. Decreta Imperialia solus subsignat, quia Archicancellarius Germaniæ. Vide *Archicancellarius*.

Archiepiscopus Trevirensis, secundus Elector & Archicancellarius per Galliam universam, seu potius eam Galliæ partem, quæ Regni Arelatensis nomine censebatur, primus suum fert suffragium. B.A.c.4.n.3.

Archiepiscopus Coloniensis, tertius Elector & Archicancellarius per Italiam, secundus eligit. B.A. ibid.

Rex Bohemiæ, ratione Regiæ dignitatis inter Seculares primus Elector & Imperii Archipincerna, tertius eligit. B.A. cap.4.n.1. & 3. Albertus Stadensis Abbas in Chron. ad an.1240. & incertus Auctor in Chron. Sclavicis ad annum 1245. scribunt Regem Bohemiæ non eligere, *quia non est Teutonicus*. Quod intelligere licet ex Chron. Engelhusii & Andreæ Presbyteri Ratisbonensis, ubi de Ottone III. & ex Dubravio, qui in Hist. Boiemica l.6. narrat: *Additus tamen fra illis Principibus posthac Rex Boiemus fuit, Elector septimus ad tollendam discordiam quæ inter pares numero, pari suffragio concurrente, nonnunquam intercedebat*. Quod ita indubitatum nonnullis visum est, ut à Rudolpho Imperatore id factum esse scribat Cromerus l. 3. de Rebus Polonorum; imo Instrumentum Rudolphi an.1290. refert Windeckius in Comment. de Elector. orig. c.1. Horum tamen omnium sententiam scite refellit Limnæus lib. 2. Jur. publ. Imp. cap. 7. num. 1. Vide *Archipincerna*.

Dux Bavariæ, hodie Imperii Archidapifer, quartus eligit. Electorali dignitate primus potitus est Maximilianus, qua an.1623. à Ferdinando II. in Diæta Collegiali donatus, cum Palatinus Rheni, perduellionis titulo, ea exauctoratus fuisset. Quod an.1648. art. 4. Pacis Westphalicæ, Bavariæ Duci confirmatum fuit, ita tamen ut linea Wilhelmina exstincta, familiæ Palatinæ restitueretur Electoratus. Vide Struvium Syntag. Hist. Germ. Dissert. 35. §. 20. Post obitum Ferdinandi III. ann.1657. Vicariatus Imperii officio, loco Palatini Electoris, functus est Dux Bavariæ: litem intendit Palatinus, sed adhuc sub judice lis est.

Dux Saxoniæ, Imperii Archimarescallus & ejusdem Vicarius, vacante Imperio, in locis ubi Saxonica jura servantur, quintus eligit. B.A.c.4.n.3. & c.5.n.2.

Marchio Brandeburgicus, Imperii Archicamerarius, sextus eligit. B.A.c.4.n.3.

Palatinus Comes, olim inter Seculares secundus Elector & Imperii Archidapifer, nunc Archithesaurarius, septimus eligit: Quod definitum est art.4. Pacis Westphalicæ an. 1648. cum Carolus Ludovicus in Palatinatum inferiorem est restitutus, atque octavus Electoratus ipsius causa institutus est. Vacante Imperio ejusdem est Vicarius in partibus Rheni & Sueviæ. Coram eo Imperator conveniri potest. B.A.c.5.n.1. & 3.

Dux Hannoverensis, Viennæ 12. Martii ann. 1692. nonus Elector creatus & Imperii Archivexillifer, octavus eligit; de quo *Schramb* in Chr. Mellicensi part. 10. n. 42. p. 920. hæc habet: *Novemviratus ab Augustissimo Leopoldo est constitutus, creante Ernestum Augustum Principem Hannoveranum in Electorem novum, & Collegii Electoralis Signiferum*. . . Hac nova

novo dignitate Electorali, qua acatholicus Palatinatus Princeps insigniebatur, cum nuper calculus Protestantium Electorum, (eo quod Dux Neoburgicus catholicus Palatinatus Electoratu fuerit condecoratus) esset minutus, restituebatur. Ad Electorum vero officia in Imperatoris coronatione quod spectat eorumque in sessionibus ordinem & alia jura, vide Limnæum l.3.cit.c.1.

Quæ hactenus dicta sunt de dignitate, prærogativis, juribus & officiis Electorum à nemine, quod sciam, in dubium revocantur, utpote quæ ex Bulla Aurea, quæ ceu fundamentum Collegii Electoralis haberi debet, eruta sint & descripta. At vero longe aliter res se habet cum de eorumdem institutione & origine agitur. Tot fere sententiæ, quot hac de re Scriptores, nullum quippe exstat monumentum, ut ipsis visum est, unde quicquam certi expiscari liceat. Utrinque Viri doctissimi pro diversis sibique invicem oppositis opinionibus stant decertantque, inter quos litem dirimere non sine temerario ausu forte quivis tentabit. Præcipuas ex iis prius hic exponere libet, quam id quod nobis probabilius visum fuerit aperiamus. Qui cæteras nosse voluerit adeat Thulemarium qui eas omnes congessit c.7. dissert. 12.Syntag. Jur. publ.& Jo.Guillelmum Janum in judiciis Eruditorum de orig. Electorum.

Prima est eorum qui Collegii Septemviratus institutionem Gregorio V. & Ottoni III.acceptam referunt. Eam sic proponit nihil hæsitans Windexius in Comment.de orig. Elect.c.1. *Ego*, inquit, *Electores cum consensu Ottonis III.an.997.sanctione à Gregorio V.lata, sed à Silvestro II.an. 1000.promulgata, constitutos compertum habeo, tum ex pluribus MSS.tum ex susis Historicis.* Fucum facit Windexius; quæ enim profert argumenta aut ad rem non pertinent, aut levioris sunt momenti, quam ut rem tantam definire valeant: & id sensit ipse Windexius, cum adductis argumentis quæ ipsi gravissima videbantur, subinde fatetur cæteros Principes in electione Imperatoris adfuisse, non quidem ut eligerent, sed ut quem vellent eligendum Septemviris proponerent. Hæc enim fateri, causa cadere est. Windekio hac in re consentit Gewoldus lib.de S.R.I. Septemvir. quos refutat Limnæus lib.2. sæpius cit. cap. 1.

Huic opinioni præivere sine dubio antiqui Chronicorum Scriptores qui omnes fere ubi de Ottone III. mentionem fecerunt, eodem tenore Electorum institutionem referunt. Ita Martinus Polonus, Andreas Presbyter Ratisbonensis, Engelhusius, Nauclerus vol. 2.Chronogr. gener. 34.& alii. Supposititiam vero Gregorii V. de electionibus Imperatorum sanctionem, quam melius forte non verius, inter Constitutiones Ottonis IV recenset Goldastus to.3.Constitut. Imper. his verbis refert Limnæus l. 2. cit. cap. 1. n. 1. *Imperatorum nullus hereditariam dignitatem vindicato. Principes sex, sacri Ordinis tres, profani totidem, eum deligunto. Hi discordes si fuerint, Bohemiæ Regem conpianto.* Immerenti Baronio injuriam fecerunt qui eruditissimum virum hujus sententiæ patronum arbitrati sunt. Scribit quidem ille sub an.996. to.10.Annal. pag. 913.potestatem eligendi Germaniæ Regem, in Imperatorem postea adsumendum, Principibus Germaniæ à Gregorio V.factam; sed diserte negat ex eo tempore ad septem tantum Electores id spectasse; quod probat ex Epist. ad Innocentium III.PP. de electione Ottonis IV. Baronio præiverat Bellarminus lib.3. de Translat. Imperii.

Rectius ergo utrumque Cardinalem accensebis inter defensores sententiæ, quæ ab Innocentio IV.in Concilio Lugdunensi an.1245.celebrato, id factum esse defendit. Nec sua huic opinioni deest probabilitas: præter quam enim quod circa hæc tempora in electione Imperatorum prævalere cœpit Electorum auctoritas; certum est ab Innocentio IV.Fridericum II.Imperiali dignitate in hac Synodo privatum fuisse, præceptumque à Rom.Pontifice Ecclesiasticis Electoribus, ut Henricum Thuringiæ in ejus locum sufficerent. Thomas Wikes to.2.Hist.Angliæ Scriptorum p.45.in Chron. ad an. 1245.scribit: *Innocentius Papa, convocatis universis Ecclesiæ Prælatis, celebravit generale Concilium apud Lugdunum, in quo sententialiter degradavit Imperatorem Fridericum, decernens ipsum finaliter amovendum ab Imperio....præcepitque Coloniensi, Treverensi, Moguntinensi Archiepiscopis, ut Henricum dictum Langravium Usburingum eligerent in Regem Teutonicorum, quod & factum est.* Vide etiam Chron. Alberti Stadensis ad an.1240. Engelhusii to.2.Collect.Leibnitii p.1117. & Walteri Hemingford.an.1250.

Tertia de Electorum origine nobis superest exponenda sententia, quam doctissimi quique Germanici Scriptores amplexati sunt. Hæc autem statuit id accidisse *præcipue sub Friderico II.* (verba exscribo Myleri) *absque ulla interveniente singulari Constitutione, qualem nullus scriptor veridicus allegare aut producere potest, sed modo latenti, & insensibiliter quasi, cum tacito Ordinum Imperii consensu.* His apprime consonat Limnæus l.3.Jur.publ.Imp.cap.1. *Statuo*, inquit, *Collegium hoc Electorale, non tam speciali & expressa alicujus Constitutione, quam consuetudine sensim Ordinum consensu approbata, introductum, postque aliquot mutationes intervenientes, tandem à Carolo IV. & reliquis Imperii Proceribus Aurea Bulla firmatum fuisse.* Vide Nicolaum Mylerum Archologia Ordinum Imper. cap. 9.n.4.Conringium de Republ. Imper. Germ. Exercit. 5.thes.23.& seq.Crusium l.5. Annal. Suevicorum part. 3.ca.7.Onuphrium Panvin.de Comitiis Imper.c.6. Michael.Schiffererum de orig. Elector thes.16.apud Arum. vol.1.Besoldum de election.& success.l.2.dissert.3.nu.4. & seq. Aventinum lib.5.Annal.Boiorum, Goldast. in Constit.Imp.to.1.Struvium Syntag.Hist. Germ. dissert. 22.§.15.Natal.Alexandrum part.2.sæc.1x.& x.Heissium in Hist.Imp.l.5.n.1.Hoffmann.in Lexico ad vocem *Electores*, & alios.

Quibus vero argumentis & probationibus hæc sententia, jam tot Eruditorum Virorum calculis approbata, fulta sit & munita, paucis repræsentabo. Et quidem repudiata semel Gregorii V.Constitutione, de qua nullus Scriptor ab Ottonis ætate ad Fridericum usque II. meminit, ne ipse quidem Gratianus qui circa ann. 1151. Decreta, Constitutiones & Statuta Pontificum collegit; rem demonstrare videtur silentium omnium Historicorum qui de rebus Germanicis diligentius scripserunt; nemo quippe eorum, *neque Hermannus, neque Romerius*, verba sunt Aventini loc. cit. *neque Sigibertus, neque Otto noster, Guntherusve poeta, & cæteri quique proximi horum temporum gravissimi diligentissimique Scriptores, ullam Electorum mentionem faciunt: profecto non omissuri tantam rem, si uti nostro sæculo sunt, illa tempestate Principes illi, constituendi Cæsaris legem & prærogativam accepissent.* Quod quidem argumentum, quamquam gravissimum sit, potest tamen & alio roborari, quo res pressius urgeatur. Constat testimonio Historicorum omnes Ottonis III.in Imperio Successores usque ad Fridericum II. vel jure hæreditario, vel omnium Principum suffragiis Imperium obtinuisse. De Henrico II.& Conrado ejus successore, id testatur Otto Frisingens.Chron. l.7. c.7. & 8.De Henricis IV.& V.Abbas Urspergens.in Chron, ad an.1053.& 1106.De Lothario Continuator Sigeberti in Chron.ad an.1126, De Conrado III. laudatus Otto l.7.c.22. De Friderico I. idem Otto l. 2. de Reb. gest. Frider.c.1.Guntherus, & Chron. S.Ulrici ad an. 1152,

De

De Ottone IV. & Friderico II. citatus Ursperg. ad ann. 1220. Iis addi possunt Ditmarus lib. 5. p. 52. Wippo de Vita Conradi Salici an. 1024. Ordericus Vitalis an. 1124. pag. 882. Radevicus lib. 3. cap. 16. Fridericus I. in Epist. apud Baronium ann. 1156. Matth. Paris an. 1245. 1257. p. 456. 633. Rogerus Hovedenus pag. 776. Will. Brito lib. 4. Philipp. p. 141.

Est etenim tali dynastia Theutonicorum,
Ut nullus regnet super illos, ni prius illum
Eligat unanimis Cleri Procerumque voluntas.

Ex quibus omnibus manifestum est Electores non prius, cæteris Principibus exclusis, Imperatorem elegisse, quam mortem obiisset Fridericus II.

His præmissis quæ nostræ sententiæ illustrandæ necessaria duximus, jam quod probabilius nobis visum est, ea qua nos decet verecundia, præsertim in rebus obscuris, proponendum. Nec longe profecto ab ea, quam modo exposuimus, sententia aberrabimus. Itaque, ut rem ab initio repetamus, certum videtur post Ottonem III. rationem succedendi in Imperio innovatam fuisse, suffragiisque, habita interdum natalium ratione, electos deinceps Imperatores, qui prius solo jure hæreditario nataliumque privilegio sceptro potiebantur. Hæc aperte significant omnia Historiæ Germanicæ, quæ supersunt, monumenta. Nec alia fuit, ut opinor, errandi occasio Scriptoribus qui Electorum originem ad hæc tempora retulerunt. Cum autem in eligendo Imperatore potiorem partem haberent septem Imperii Officiales, iique potentiores essent Germaniæ Principes, sensim pedetentimque ad hanc devenere auctoritatem, ut sibi potestatem, cæteris Principibus exclusis, eligendi Imperatorem tribuere tentarent. Ne gratis vero id dixisse videamur, consulendus vetus Auctor de Beneficiis à Struvio citatus Syntagm. Hist. Germ. dissert. 22. §. 15. ubi legere est: *Rex quem eligunt Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de jure sex Principes qui primi sunt in ejus electione.* Idem docet Speculum Saxonicum l. 3. art. 57. *In Principis electione primus erit Episcopus Moguntinensis, secundus Treverensis, &c. secundum hoc omnes Illustres Imperii tam Seculares quam Spirituales eligunt.*

Ut ut sit de eorum in electione Imperatoris præeminentia, Collegii Septemviralis institutionem ad Caroli IV. tempora ad annum scilicet 1356. quo Bulla Aurea, prævia deliberatione Imperii Officialium, reliquorumque ejusdem Procerum & Ordinum consensu, promulgata est, referendam arbitramur; vel ut mentem nostram apertius explicemus, existimamus nullo, quod indubitatum sit, monumento probari posse ante Bullam Auream septem Electores pleno sibique proprio jure, quo scilicet ab electione alii Principes excluderentur, Imperatorem elegisse. Nec enim inficias imus prius exstitisse Principes, qui Electores appellarentur, quique in eligendo Imperatore potiores partes agerent. Hæc aperte significare videtur successiva Imperatorum series, qui, ad Bullæ Aureæ promulgationem, suffragiis aliorum Principum, præter septem Electores in hac Constitutione designatos, Imperium adepti sunt. Unus in exemplum sufficiat Carolus IV, hujusce Legis celeberrimæ parens, quem ad regium culmen electum refert Albertus Argentin. in Chronico ad an. 1348. partim à Principibus electorali postea privilegio donatis, partim ab aliis quos inter Electores non recenset Bulla Aurea. Nec minoris est momenti quod in Bulla Aurea nullius Edicti, Legisve, aut Constitutionis, quæ Electorum jura numerumque prius assignaverit, occurrat mentio: neque enim id tacendum erat in Constitutione quæ solo novitatis titulo poterat repudiari à Principibus, quos constanti assertoque sibi hactenus jure spoliabat. Iis addi potest Epistola Benedicto PP. XII. scripta an. 1338. ab omnibus Electoribus, Rege Bohemiæ excepto, quæ legitur apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 100. Hanc scio suspectæ fidei viris quibusdam eruditis videri: ex ea nihilominus, cum spuriam nemo, quod sciam, certo probaverit, quædam observabo, atque imprimis hanc epistolam, quæ Bullam Auream decem & octo annis tantum præcessit, sex Electorum nomina præferre; in ea tamen aliorum Coelectorum expressam repetitamque ab iis Principibus fieri mentionem. 2. Illos disserte profiteri eam, quam in eligendo Imperatore habent potestatem sibi *ex consuetudine vel de jure* competere. Quid hoc dubium? rogo; itane scripsissent Electores eodem jure, quo per Bullam Auream, iisdemque privilegiis jam decorati! Num Coelectores, promulgata semel Bulla Aurea, usquam agnoverunt? Hinc igitur recte Septemviratus Collegii originem institutionemque repetimus. Notandum 3. Electores minime persuasos fuisse jus suum electorale Romanis Pontificibus acceptum referri debere. Sed præstat locum exhibere, ut quisquis prudens æquusque rerum æstimator judicet: *Gravamur non modice, & turbamur ex intimis, cum reverendam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram, & ipsius Summos Pontifices, ... ac sacrosanctum Imperium, & Imperatores seu Reges ipsius, quorũ defensio ad nos ac omnes alios Coelectores præ cæteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur, sicut temporibus præsentibus videmus, ad invicem discordare.* Infra: *Cum aliis omnibus Principibus Electoribus Imperii in unum fuimus congregati, ... & firmavimus jurejurando per Sacramenta corporaliter à nobis & omnibus Coelectoribus nostris præstita; quod jura, honores, bona, libertates & consuetudines dicti Imperii, & nostra, nobis in electione Imperii competentia & consuetudine vel de jure, manuteneamus, defendamus & illibata conservemus, ... & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarum, aut præcepta ... contra Imperium & nos vel Coelectores nostros; per quæ dicto Imperio ac nobis & Coelectoribus nostris ... posset præjudicium generari.* Ibid. *In prædicto Parlamento per nos & alios Coelectores nostros ... sententialiter diffinitum: quod vacante Romano Imperio is, qui eligitur concorditer, vel à majore parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: & quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate Sedis Apostolicæ, super amministratione bonorum & jurium Imperii indiget, sive titulo Regio assumendo: quodque jura & bona Imperii amministrare & gubernare poterit, & de jure & consuetudine, nulla Sedis Apostolicæ super hoc licentia habita vel obtenta.* Hæc clariora sunt quam ut fusiori expositione indigeant, cætera itaque Lectoris judicio permittimus, quæ otiose forsassis annotaremus.

ELECTRAT, *Ructat*. Papias. [Bituric. MS. habet *Electat*, forte pro *Ejectat*.]

¶ ELECTRUM, Mixtura quædam æris & stanni, nomen sumens cum electro à coloris similitudine. Nicol. Bertrandus in Vita B. Guillelmi Eremitæ Augustin. *Disciplinabat enim se catenis tribus Electri vel de latone.* Rocho *le Baillif* in Diction. Spagyr. *Electrum, est septem metallorum in unum conjunctio.*

1. ELECTUARIUM. Isidorus l. 4. c. 9. *Electuarium, vocatum eo, quod molle sorbeatur.* Matth. Silvaticus: *Electuarium, id est, mollis sorbitio.* Ex Græco ἐκλεικτάριον ab ἐκλείχω, deligendo *evacuere*. Alii ab *electis speciebus* dictum volunt. Joan. de Janua: *Electuarium dicitur ab electione rerum, è quibus conficitur.* Electuariorum alia sunt dulcia, quædam amara, quædam acria, de quibus Champerius. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. Ad Tussim, *Electuarium, &c.* Cæsarius l. 7. c. 48. De

De pyxide quam in manu portabat, Electuarium per cochlear hauriens, singulis in os mittebat. Brocardus in Descript. Terræ Sanctæ: *Habent poma citrina magna, ex quibus optima conficiunt Electuaria.* [Statuta Ecclesiæ Cadurc. an. 1289. inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 699. *Parasti species vel Electuaria, non causa medicinæ, sed ut vinum tibi melius saperet, & ad bibendum se fortius incitaret.* Statuta Arelat. MSS. art. 137. *Non vendant Electuarium corruptum.*] Vide Constitut. Siculas lib. 3. tit. 34. §. 4. Durandum lib. 6. Ration. c. 7. n. 20. &c. Utuntur passim Medici. Guiotus Pruvinensis in Biblia MS. de Medicis:

S'ils reviennent de Monpellier,
Lor Lectuaire sont mouls cher;
Los, dient-ils, ce m'est avis,
Qu'ils ont gigimbrat & pliris, &c.

ELECTARIUM habet perpetuo Cælius Aurelianus Siccensis lib. 1. de Tardis passion. c. 4. lib. 2. c. 7. 13. lib. 3. c. 1. &c. Λακτάριον & Λεκτάριον pro ἐκλεικτάριον habet Myrepsus sect. 1. c. 74. 498.

2, ELECTUARIUM *& florem bellatorum* dixit Lambertus Ardensis p. 84. [Pro quos nos diceremus *l'Elite & la fleur des troupes.*]

ELECTUBILIA. Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18. *De præsidio meo vestimenta, scamalia, menselia, & Electubilia, aurum, vel argentum &c.* Sed legendum, ut præfert Codex MS. *Lectuaria*: nam editiones binæ hujus Vitæ ex mendoso apographo prodierunt. Utramque cum ipso archetypo contulit Stephanus Baluzius.

¶ ELECTUS. Vide *Electi*.

1. ELEEMOSYNA, Misericordia, seu *Merces*. Concilium Francoford. ann. 794. c. 3. *Idcirco domnus noster misericordia motus, præfato Tassiloni ... culpas perpetratas indulsit, & gratiam suam pleniter concessit & in sua Eleemosyna cum in amore dilectionis visus est suscepisse.* Charta Ludovici Pii ex Tabulario Fossatensi f. 8. *Cujus petitioni in Eleemosyna libenter aurem accommodare placuit.* [Lupus Ferrar. Epist. 45. ad Carolum Calvum: *Tangat itaque vos affectus eorum, per quos esse cœpistis, Instaurate eorum Eleemosynam ingenti periculo intermissam. Ne obliviscamini vestri; etenim vos jam Eleemosyna indigetis.*] Codex Epistolarum S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini Epist. 115. *Nobis quoque paterna hæreditate spoliatis pro vestra Eleemosyna auxiliari ... utcumque faciatis.* Adde Epist. 117. Concilium Vernense ann. 755. cap. 6. 23. Remense II. cap. 42. Formulas vett. Bignonii cap. 31. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 6. Capitulare I. ann. 802. c. 19. Epistolam Caroli Magni ad Offam regem, Capitulare 6. ann. 809. c. 7. Chartam Ludovici Pii apud Mabillonium tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 68. &c. Vide *Merces*. Eadem notione

ELEEMOSYNA REGUM, in Capitul. 6. ann. 819. c. 7. *De viduis & orfanis & pauperibus vel omnibus impotentibus, ut in Eleemosyna Dominorum nostrorum Regum eorum justitiam plenius accipiant.*

ELEEMOSYNA CARUCARUM: *pro aratris.* Lambardo: *Arationis Eleemosyna*: sul-ælmesse, in Canonibus Saxon. Edgari c. 54. i. aratri vel arationis eleemosyna, à sulh, aratrum, & ælmesse, eleemosyna. Concilium Ænhamense ann. 1009. c. 10. *Jura Deo debita unusquisque annuatim recte pendito, aratri scilicet Eleemosynam decima quinta nocte à Paschate. Aratrales Eleemosynæ*, in Decretis Synodalibus ejusdem Concilii cap. 10. Denarius in singulas carucas, impositus, pauperibus in eleemosynam erogandus, ab Ethelredo Rege, ut quidam ferunt, impositus. Leges ejusdem Regis c. 1. *Ut detur de omni caruca denarius, vel denarium valens. Eleemosyna carucarum*, in Legibus Canuti Regis c. 11. Saxon. 7. Ejusdem Canuti Epistola ad Ethelnotum Metropolitanum Britanniæ, apud Ingulfum, Matthæum Westmonast. Florent. Wigorn. & Rad. de Diceto ann. 1031. *Antequam ego in Angliam veniam, omnia debita, quæ Deo secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet Eleemosynæ pro aratris, & decimæ animalium ipsius anni procreatorum, & denarii, quos Romæ ad S. Petrum debemus.*

ELEEMOSYNA REGIS. Leges Edwardi Confessoris c. 10. de Denario S. Petri: *Quoniam denarius hic Regis Eleemosyna est.* Simeon Dunelm. de Gestis Angl. an. 887. *Ethelelm Comes Wintonensium Eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam. Eleemosyna S. Petri* dicitur in Epistola Paschalis PP. apud Eadmerum lib. 5. Novor. p. 113. 1. Edit. Vide *Denarius S. Petri*.

ELEEMOSYNA PASCHALIS, quæ etiamnum obtinet in Episcoporum Palatiis. Anastasius in Hadriano PP. pag. 112. *Ubi Fratres nostri Christi pauperes, qui ad accipiendam Eleemosynam in Paschalem solemnitatem annue occurrere & lavari solebant.* Vide Gaufredum Vosiensem 1. part. c. 30. Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 410. & Henric. Valesium ad Euseb. de Vita Constant. lib. 4. c. 22, &c.

ELEEMOSYNA RATIONABILIS, quæ ex bonis intestatorum sequestrabantur ad pias causas, de quibus pluribus agimus in voce *Intestatus*. Charta Libertatum oppidi *des Ais* in Biturig. an. 1301. *Si vero aliquem mori contigerit propinquorum generis sui, qui meus sit vel femina, meam habere escheatam ad solutionem prædictæ censæ & nisi aliquis hæres præsens fuerit, seu electi omnes res suas servabunt per annum & diem: & si infra annum & diem hæres venerit, omnia sua habebit, salva tamen Eleemosyna rationabili.* Infra: *Vel sine herede mori contigerit, respectu sex electorũ habebit Eleemosyna rationabilis.*

2. ELEEMOSYNA, nude dicuntur Ecclesiarum possessiones: *Tenementa quæ conceduntur per donationem Ecclesiis Cathedralibus, Conventualibus, Parochialibus, viris religiosis, ut pro donatoris & suorum tam vivorum quam mortuorum animabus apud Deum orationibus & divinis officiis intercedant.* Ita Bracton. Paschasius Rathpertus in Vita Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. c. 2. ubi Wala ad Ludovicum Pium: *Quid est quod das, quando honores Ecclesiarum, immo ut sentio, onera quæ largiris? quod si res Domino jure Eleemosynarum legitime consecratæ sunt, Ecclesiarum ejus sunt; quia suis pauperibus, & specialiter sibi servientibus legaliter datæ sunt.* [Charta Zuentebaldi Regis Lotharing. an. 896. apud Doubletum p. 809. *Et nullus unquam dominator adveniat qui hoc infringere audeat; quod si aliquis proterviter hanc Eleemosynam infringere incipiat, privatus in iram Dei incurrat.*] Consuetudo Normanniæ art. 103. quatuor species tenuræ statuit, per homagium, per divisionem, per eleemosynam, & per vadium: & art. 139. ait, possessionem per eleemosynam esse quidquid Ecclesiis aut viris religiosis confertur. In Regiam Majestatem lib. 2. c. 23. §. 2. & apud Glanvillam l. 7. c. 1. *Episcoporum & Abbatum Baroniæ* dicuntur esse *de Eleemosyna Domini Regis & antecessorum ejus.* Decreta Regni Anglicani apud Clarendunum ann. 1164. *Si calumnia emerserit inter Clericum & Laicum, vel è converso de ullo tenemento, quod Clericus velit ad Eleemosynam attrahere, Laicus vero ad Laicum feudum, &c.* [Index MS. Beneficiorum Eccl. & Diœc. Constantiens. fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictas domus est in Eleemosyna; alia est in feodo laicali.* Et fol. 59. *Eleemosyna Presbyteratus continet dimidiam acram terræ, & est manerium Presbyteratus situm in eadem Eleemosyna.* [Leges Simonis Comitis Montisfortis: *Cuilibet Militi sive rustico licitum erit legare in Eleemosinas de hæreditate propria usque ad quartam partem ad consuetudinem & usum Franciæ circa Parisius, salvis tamen Baroniis, & fortiis, &c.*

Chro-

Chronicon Mauriniacense lib.2. Apud Longam Pontem quod regulare Cœnobium antecessorum Milonis Eleemosyna erat. Epistola 104. ex Sugerianis, de quadam decima: Conquerimur super Hugonem Brostia qui antequam Eleemosynam Regum Franciæ, quæ apud Calceinm ... quietam & liberam inquietat & aufert. Monastic. Anglic. tom.2.p.827. Probibemus etiam, quod nullus Vicecomes vel Minister, seu alia persona magna vel parva, infra Eleemosynas suas hominem capere, verberare, ligare audeat. Charta an. 1190. apud Radulphum de Diceto: Nulla fiet recognitio, si Charta, vel alio modo Eleemosynatam esse possessionem probare poterit, sed ad Ecclesiasticos judices remittentur. [Charta an.1220. ex Archivo Abb. Belli-loci: Dedit etiam Jubellus de Meduana omnem talliam, & meditalliam quam percipiebat in terra Canonicorum Belli-loci, cum omni jure & dominio, quod habebat in omnibus terris & feodis Elemosynatis & omnibus hominibus suis in Elemosyna dictorum Canonicor. commanentibus. Char. an.1261. ex Tabul. Abb. S. Sulpitii: Bertranus de S. Egidio Miles, Dominus de Monstabeton, de consensu Tilonis filii sui concessit Conventui S. Sulpitii quod homines Monialium habeant usum in saltibus Elemosynatis eisdem Monialibus à Domino Comite Britanniæ.] Adde Statuta Alexandri III. Regis Scotiæ c.20. Statuta 2. Roberti I. Regis Scot. c.1.§.7. Monast. Anglic. tom.2.p.827.&c.

¶ Eleemosynata, Eadem notione. Præceptum Scaccarii Paschæ apud Cadomum ann.1222. tom.3. Hist. Harcur. pag. 52. Præceptum est quod Abbas de Barberio per cartas Comitis de Meullent & Henrici Regis habeat unam Eleemosynatam à Roberto Manuton, quia cartæ confirmant donationes & eleemosynas, quas Monachi illi poterunt acquirere.

¶ Eleemosyna, Prædia vel etiam pecunia quę mercedis loco dabantur pro celebranda Missa. Concil. Hispal. 1512. tom.4. Concil. Hispan. p. 11. col. 1 Mandamus & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit Eleemosynam seu portionem pro celebranda Missa seu Missis, teneatur illas celebrare eademmet die vel tempore commendato. In Conc. Tolet. provinc. ann.1582. ibid. p.209. Gravioris doloris sensu est à Patribus auditum, magnam Missarum numerum in quibusdam Ecclesiis ... omitti vel differri, propter veteris Eleemosynæ tenuitatem. Et in Synodo diœcesana Valentina an.1584. ibid. p.287. Accipiat autem Clerus pro singulis hujusmodi Missis solidor. 10. Eleemosynam, non ea plus.

Eleemosyna Libera, seu Libera Eleemosyna. Bracton. lib.4. tract.5. c.2. n.24. & lib.5. c.9. Et quamvis hujusmodi terræ dentur in Liberam Eleemosynam, non solum dantur Ecclesiis, sed & personis teneada in Baronia. Charta Philippi Augusti an. 1219. in ejus Regesto Herouvalliano fol.163. Domum Dei de Gonessia ... ab omni seculari potestate & dominio tanquam Eleemosynam in perpetuum Liberam esse concedimus. Alia ann.1227. ex Tabul. S. Arnulfi Crispiac. Recognovit, se contulisse in perpetuum & Liberam Eleemosynam Capellam B. Mariæ de Louvery, &c.

Libera autem Eleemosyna dicitur, quod nulli servitio vel redhibitioni aut censui obnoxia sit. Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Bibl. Cluniacensi p. 543. Et omnia, quæ data sunt vel danda ab aliis in futuro, ita Libera esse volo, ut neque ego, neque successores mei, neque per bannum, neque per teloneum, neque per vicariam, neque per collationem nostrorum Militum, neque per aliam quamvis modicam consuetudinem Monachos de servitio Dei disturbent, neque suis hominibus inferant inquietudinem. Ista omnia dona Libera esse volo, &c. Vide Cowellum lib.2. Instit. tit.3. §.24.

Eleemosyna Ecclesiatica. Monasticum Anglic. to.3. p.46. Hanc itaque Ecclesiam & omnia ad illam pertinentia concessi & dedi Athel wardo Clerico, filio Erlavi Sacerdotis, libere & quiete tenendam, sicut decet Ecclesiasticam Eleemosynam. Vide Jus Ecclesiasticum.

¶ Eleemosyna, Forte prædia seu feuda, quæ Advocatis Ecclesiarum mercedis loco ex possessionibus ecclesiasticis tribuebantur. Charta ann. 1205. tom.3. Histor. Harcur. p.102. Item diximus per sacramentum nostrum, quod si Clericus teneat aliquid de quo Laicus conqueratur, & Laicus dicat se tenere illud nomine Eleemosynæ. Chartul. S. Vandreg. tom.1. Instr. an.1267. Juravit insuper dictus Rogerus tactis sacrosanctis Evangeliis spontanea voluntate coram nobis, quod in dictis masura, ædificio, gardino & dimidia acra terræ ratione hæreditatis, petitionis, successionis, conquestus, dominii, Eleemosynæ, sive quacumque alia ratione sibi competenti nihil de cætero reclamabit.

Eleemosyna Pura, id est, in qua Princeps nihil terrenæ retinet sibi jurisdictionis, seu dignitatis: & hujus Eleemosynæ totalis jurisdictio ad Ecclesiasticam pertinet dignitatem. Nullus autem in Normannia potest de feodo suo Laicali Puram facere Eleemosynam, sine concessione & assensu Principis principalis, &c. Ita Jura & Consuetudines Normanniæ c.117. [Lindanus Hist. Teneremund. lib.2. c.2. p.111. edit. 1612. Philippus Bonus concessit olim in puram Eleemosynam cudere nummos æreos pretii quatuor obolorum Flandricorum quas Mittas vocant.] Vetus Charta Gallica apud Seldenum de Titulis honorariis 2. parte c.5.§.24. Il ne tient riens en chief du Roy, ne per Baronnie, mais en pure & perpetuelle Almoigne. Vide Littletonem, & Chartam ann.1205. post Ordericum Vitalem p.1060.

¶ Eleemosyna Laudabilis. Epitome Constitut. Eccl. Valent. to.4. Collect. Conc. Hisp. p.186. col.2. Ordinarunt quod signa Laudabilis Eleemosynæ de cætero dum pro tempore vacabunt, dentur per vota Canonicor. Ibid. p. 167. col.1. Ordinarunt quod si habens signum Laudabilis Eleemosynæ Denconesa illud alicui resignare voluerit, ejus non possit admitti resignatio, &c.

¶ Eleemosynas Conflare, hoc est, Colligere. To. 2. Hist. Britann. apud Lobinellum col. 1609. Multorum relatione percepimus quod nonnulli abusores sive truffatores absque sedis Apostolicæ & nostris litteris Conflant Eleemosynas. Eadem notione in Concil. Tarracon. provinc. an.1591. to.4. Collect. Conc. Hisp. p. 557. legitur: Eleemosyna quæstuata, id est, emendicata.

Charta Eleemosynaria, qua quis aliquid Ecclesiæ confert. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ. Signum Dragoni, qui Cartam Eleemosynariam istã scribere & firmare rogavit manu ejus firma. Occurrit pluries in eodem Tabulario. Vetus Charta sub Roberto Rege, ex Tabul. S. Ambrosii Bituric. Hanc igitur Eleemosynariam Chartam, & decretum nostræ voluntatis volumus esse firmum, & inconvulsum, &c. Tabul. S. Eparchii Inculism. fol.49. Si quis homo aut ullus de parentibus meis istam Chartam Eleemosynariam infrangere aut inquietare præsumpserit, &c. Adde fol. 118. Vide Ruffium in Comitib. Provinciæ p.58.

1. Eleemosynaria, nude, in Charta Amblardi Episcopi, regnante Radulpho Rege, in Tabulario Ecclesiæ Cadurcensis: Qui Eleemosynariam istam ullo modo inquietare voluerit, apponat quod sua lex jubet, & petitio sua nullum obtineat effectum; sed hæc Eleemosynaria firma & stabilis permaneat. [Charta Amblardi Archiep. Lugdun. an. 978. regnante Lothario in Francia inter Instrum. tom.4. Gall. Christ. col. 5. Itaque jurejurando præcepi vadiatoribus meis ... ut chartam meæ Eleemosynariæ integram & expressam facerent supradictis Monachis. Ibid. col.6. indiscriminatim habetur Eleemosynaria vel Eleemosyna.] Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis Ch. 339. Si advenerit ullus homo, aut ullus de

de parentibus meis, qui contra donatione vel Eleemosynaria ista ire, aut agere, tentare, vel irrumpere voluerit, &c. Charta Eleemosynaria, in Ch. 408.

3. ELEEMOSYNA, Domus Monasterio vel Ecclesiis adjuncta, in qua eleemosynæ pauperibus erogabantur ab Eleemosynario: proprie *Hospitale pauperum*: *Ausmosae*, in Charta Gallica ann. 1274. in Prob. Histor. Castilion. p. 63. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Eleemosyna pauperum, quæ Græce dicitur Synodochium*. Concilium Islebonense apud Ordericum lib. 5. *Si erraticum habere,* (pecus) *quod vulgo dicitur Weredif, in Curiam Sacerdotis vel Clerici, qui in atrio manent, venerit, vel in Eleemosynam ejusdem Ecclesiæ, vel in utrium, Episcopi erit.* Hugo Flaviniacensis pag. 169. *Illum, qui contra justitiam tumidus superbiebat, captum, in Eleemosyna S. Vedasti sedere, & de Eleemosyna vivere instituit,* Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 2. *Cæcus quidam in illius degebat Eleemosyna, &c.* [Bulla Alexandri III. PP. an. 1173. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 37. col. 2. *Terras planas poterit acquirere Ecclesia pro Canonia vel pro Eleemosyna, ita quod fiat sine interventu pecuniæ, & in obedientiis suis decimas, gardas, vicarias & omnia alia ad obedientiam pertinentia.* Similia repetuntur p. 38. col. 1. Miracula S. Gibriani to. 7. Maii p. 622. *Paralysi percussus est, & in Eleemosynam S. Remigii delatus.* Charta ann. 1275. ex Tabular. S. Vandreg. to. 1. p. 820. *Vendidi viris Religiosis Abbati & Conventui S. Vandregesilli quamdam masuram terræ cum ædificiis supra positis, quam habebā in dicta parochia... sitam intra keminum Domini Regis ex una parte & campum dictum Aoyn ex altera, & adboutata dicto campo Aoyn usque ad domos Eleemosynæ dictorum Religiosorum, &c.* Occurrit alibi non semel.

2. ELEEMOSYNARIA, Eadem notione: *Aumonerie*, in Consuetudine Turonensi art. 59. 295. & Juliodunensi cap 5. ap. 5. art, 1. ubi, inter jura quæ ad Barones spectant, recensetur. *Domus Eleemosynaria*, apud Marbodum in Vita S. Roberti Abbatis Casæ Dei n. 4. in Miraculis S. Eutropii Episc. Santon. nu. 28. apud Cencium Camerarium in libro Censuum Ecclesiæ Romanæ. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 79. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniacensium c. 24. & Christianum in Vita S. Geraldi Abbatis Grandis Silvæ n. 30. Tabular. Dalonensis Monaster. f. 49. *Factum est hoc ante Domum Eleemosynariam d'Autafort an. Dom. Incarn* 1182. Laurentius Leodiensis in Episc Virdunensib. *Eleemosynariamque novam integraliter cum Capella construxit.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 109. *Quod fidelis procurator Eleemosynariæ S. Mariæ extiterit.* [Ordinarium Canonicorum Regul. S. Laudi Rotomag. *Pauperes ducantur ad Eleemosynariam, ubi data unicuique prabenda, in eorum arbitrio relinquitur vel ibi comedere vel secum deportare.*] Occurrit præterea apud Guillelmum in Chronico Andrensi an. 1161. in Vitis Abbatum S. Albani p. 24. in Statutis Synodalibus Guillelmi Majoris Episcopi Audegavensis ann. 1314. c. 13. in Concilio Andegavensi ann. 1365. c. 21. in Historia Sabaudica Guichenonis p. 43. in Historia Segobiensi Colmenaresii c. 15. §. 12.

3. ELEEMOSYNARIA, Officium & munus Eleemosynarii. Willelm. Thorn. ann. 1128. *Decima prædicti molendini Eleemosynariæ S. Augustini solvatur.* Nam unicuique Officiorum Monasticorum assignati erant certi reditus, quibus eorum necessitatibus subveniretur. [Bulla Pauli PP. de sæcularizatione Monasterii Insulæ Barbaræ to. 1. p. 261. Maceriarum ejusd. loci an. 1549. *Ac Eleemosynariam in unum & unam Eleemosynarii, & Cantoriam in unum & unam Cantoris.*]

¶ 4. ELEEMOSYNARIA, Stipendiaria seu illa cui eleemosyna datur, Miracula S. Udalrici Episcopi August. inter Acta SS. Benedict. sect. 5. pag. 468. *Eleemosynaria quædam Abrahami, Frisingensis Episcopi civitatis de villa quæ dicitur Camera, &c.* Vide infra Eleemosynarii 3.

¶ 5. ELEEMOSYNARIA, Loculi seu potius arcula, ubi reponuntur eleemosynæ, nostris *Trone*. Synodus Valentina an. 1584. to. 4. Concil. Hisp. p. 290. col. 1. *Impensæ* (pro cereis in altari accendendis) *sumentur ex Eleemosynariis B. Mariæ Virginis & animarum patinis, ubi eleemosyna abundaverint.*

6. ELEEMOSYNARIA, Gallis *Aumoniere*, Marsupium, ex quo promi solent Eleemosynæ. Charta Simonis de Balgenciaco an. 1149. in Tabul. S. Euvertii Aurel. *Et super altare ipsius Ecclesiæ per Eleemosynariam meam lapidem beryllum intus habentem propria manu imposui.*

ALMONARIA, ALMONERIA, Eadem notione. Computus Baillivorum Franciæ pro termino Candelosæ an. 1268. *Expensæ, pro cendatis, bourra ad gambesones, tapetis, sargiis, &c. pro chirothecis, Almonariis, & aliis.* Alius computus pro termino Ascension. ann. 1269. *Relicta Joannis Godeluche pro Almoneriis lacus serici, &c. Aumonieres à las de soye.* Willelm. de Podio Laurentii cap. 21. *Protulit literas de sua Almoneria, dicens: Legite istas literas.* Gaces de *Brulez*, Cantu 24.

Moult i a de cenа
Qui deslient Aumosniere,
S'en font l'or aviaux
Et j'en sui bouté ariere.

Le Roman *de la Rose*:

Lor a de s'Aumosniere traite
Une petite clef bien faite.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Ou Aumosniere, ou ceinture, ou anel.

Le Roman *du Renard* MS.

Cis Pelerin qui la dormoit,
Une riche Aumosniere avoit,
Qui ert laciée à sa coroie.

Aumosnieres au bourses Sarazinoises, in Statutis MS. Artificum Parisiens. to. 1. p. 168. 169.

ALMONARIUM, Eadem notione, in Charta Rogeri Frishid. *Et dedit mihi dimidiam marcam argenti, & unum aureum byzantium infra Almonarium.* Ubi perperam Spelmannus *armarium* vertit.

¶ ELEEMOSYNALITER, In Eleemosynam. Vita B. Nicolai Eremitæ tom. 2. Acta SS. Maii p. 708. A. *Per quem eadem domina præfato Eremitæ Eleemosynaliter cibos sæpe miserat.* Eadem vox occurrit in Bullario Carmelit. p. 624.

¶ ELEEMOSYNARE, Dare in Eleemosynam Ecclesiæ, Monasterio vel pauperi. Tabular. S. Vandreg. to. 1. p. 11. *Vel quibuscumque eas vendere aut donare seu Eleemosynare voluerit.* Charta an. 1205. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 2. p. 25. *Nunquam vidimus ... quod aliquis redderet decimas de feuis, vel de genestis aut de boscis, nisi prius fuerint Eleemosynatæ.* Apud Rymerum tom. 10. p. 243. *Super centum solidis, annui redditus, monetæ currentis, quos idem Willielmus illis Eleemosynaverat.* Charta ann. 1214. ex Chartar. S. Vincentii Cenom. *Herbertus Dominus de Guerchia coram nobis constitutus Eleemosynavit Abbatiæ S. Vincentii totam decimam suam de Mougusou.* Charta Mathildis Filiæ Roberti Bethuniæ Domini an. 1216. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 32. *Quintum hostelinum molnariæ in molendino de Coisiaus Eleemosynavi.* Charta Humberti de Bello-loco & Isabellis de Mello ex Tabular. Capituli Autiss. *Pro quitatione & admortizatione sexdecim librarum terre moventiū de feodo nostro ... quas idem Episcopus* (Guido de Mello) *Eleemosynaverat perpetuo Decano & Capitulo Autiss.* Ex Chartulario S. Martini

tini Pontisar. *Joannes de Breeuria Abbas S. Martini juxta Pontisaram Eleemosynavit 40. sol. pro faciendo Anniversarium suum.*

1. ELEEMOSYNARIUS, Qui ædi *Eleemosynariæ*, in Monasteriis præest, & qui Eleemosynas Monachorum & aliorum pauperibus distribuit. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 14. quod inscribitur *de Officio Eleemosynarii*: *Ad eleemosynam faciendam eligi debet unus de Fratribus pius & mansuetus, ut per pietatem compati sciat indigentibus, & per mansuetudinem possit etiam importunitatem petentium tolerare. Ad hujus officium pertinet terras, & vineas, & nutrituras, & si qua alia sunt, quæ proprie ad Eleemosynam pertinent, secundum consilium & prudentiam Abbatis manutenere. De panibus decimam accipiat; reliquias refectorii tam de panibus, quam de cibariis & vino ipse habebit: ... oportet autem in eleemosyna distribuenda Eleemosynarium magna uti discretione, ut infirmioribus quibusque teneriora & delicatiora reservet, & ut eos forte, qui ex consortio aliorum erubescere potuissent, si qui tales advenerint, seorsim sedere faciat, ut secretius, quod eis impertiendum est, sumere possint, &c.* Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti c. 8. sect. 3. *Eleemosynarius aut per se perquirat, aut per veraces & fideles homines cum multa sollicitudine perquiri faciat, ubi ægri & debiles jaceant, qui non habeant, unde se sustinere valeant, & ingressus domum blande consoletur ægrum, & offerat ei, quod melius habet, & sibi intelligit esse necessarium, &c.* Describitur etiam Eleemosynarii officium ab Udalrico l. 3. Consuet. Cluniac. c. 24. Ejusmodi vero Eleemosynariorum monasticorum meminerunt Ordericus Vitalis l. 3. p. 487. S. Anselmus l. 3. Ep. 117. Sugerius in Testamento suo, Matth. Paris ann. 1254. pag. 598. Chronicon Andrense pag. 357. Regula Hospitalariorum c. 15. Historia Monasterii S. Nicolai Andegavensis pag. 100. &c. Tenebantur porro Ecclesiarum possessores & Monachi decimas bonorum suorum seu redituum pauperibus elargiri. Addit. 1. Capitul. 49. *Ut de omnibus in eleemosynam datis tam Ecclesiæ quam fratribus, decimæ pauperibus dentur.* Petr. Damian. lib. 2. Epist. 14. *Enim vero copiosiora in pauperes alimenta proficiant, dantur in Monasteriis & Eremis decimæ quorumque proventuum, & non modo pecorum sed & ornitum pariter & ovorum.*

2. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui Eleemosynas morientium distribuebant, qui vulgo *Executores testamentorum* appellantur, quibus legata pia distribuenda committuntur. Testamentum Aldrici Episc. Cenoman. in ejus Vita p. 190. *Præscripti & præordinati ad nostram eleemosynam faciendam.* Gregorius Turonens. de Vitis Patrum c. 8. *Post cujus obitum non pauca ab Eleemosynariis pro Sancti memoria capiebat.* Capitularia Caroli C. tit. 53. §. 12. *Si nos in Dei sanctorumq; ipsius servitio mors præoccupaverit, Eleemosynarii nostri, secundum quod illis commendatum habemus, de eleemosyna nostra decertent.* Alio loco: *Volumus ... quod si aliquis Episcopus vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut vassallus noster obierit, ... nullus ad illorum eleemosynam faciendam Eleemosynarios eorum impediat.* [Occurrunt rursus tit. 48. §. 14. Testamentum Acfredi Ducis Aquitanorum ann. 928. apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 1533. *Quamobrem obsecro vos ... ut sitis Eleemosynarii mei, sicut estis fidelissimi amici, ita sitis mearum rerum distributores.*] Testamentum Poncii Raimundi Comitis Tolosani & Rutenensis, ex Archivis Ruten. *Omnes res mobiles donet Eleemosynarius meus Deo, & ad sanctos Presbyteros, & ad pauperes pro anima mea.* Tabularium Brivatense Ch. 46. *Nos Hasterius & Hicterius Eleemosynarii Odilonis, qui fuit quondam per fideicommissum, quem ipse nobis commisit, dedimus Deo & S. Juliano in stipendia fratrum pro anima Odiloni aliquid ex suis rebus, quæ conquestu illi advenerunt, &c.* Ibid. Ch. 159. *Nos ... Eleemosynarii Garnerii, qui fuit quondam, per fideicommissum auctoritate, quam de manu ejus accepimus ad sua omnia distribuenda, cedimus, &c.* Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis Ch. 27. *Iseafredus & Frotardus ... Eleemosynarii Humberti donaverunt pro anima ejus ad ipsa casa Domini Dei, &c.* Adde Ch. 158. & Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 40. Dicti etiam

ELEEMOSYNATORES. Charta vetus apud Perardum in Burgond. *Quos testes, & Eleemosynatores de mea volo esse substantia.* Vide Joan. Sarisberiensem Epist. 57.

3. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui eleemosynas testamento relinquebant. Capitula Ludovici Pii Addit. 1. §. 50. *Ut prætermissis partitionibus Psalterii, Psalmi speciales pro Eleemosynariis & defunctis cantentur.* Eadem habentur in Vinea Benedictina c. 50. [Ut hunc locum illustret Baluzius, hæc affert ex Libello supplici, quem Monachi Fuldenses obtulerunt Carolo Magno: *In secunda quoque feria uniuscujusque septimanæ orationem pro omnibus Eleemosynas nobis tribuentibus, id est, eundem psalmum L. quem tota congregatio juxta corpus B. Martyris simul prostrata cantavit, cum oratione Dominica & versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem, quam quotidie bis habuimus, id est, post matutinam celebrationem & vespertinam, quæ est antiphona videlicet Requiem æternam, & prima pars psalmi Te decet hymnus Deus, versus & collecta.*]

ELEEMOSYNARII SUMMORUM PONTIFICUM, qui eorum eleemosynas diatim pauperibus distribuunt, Gesta Innocentii III. PP. p. 150. *Universales oblationes, provenientes ad pedes ipsius, secundum antiquam consuetudinem accipiebat Eleemosynarius erogandas.* Mox: *Circuibat & investigabat diligenter Eleemosynarius ejus pauperes ac debiles, maxime Nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos; qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus acciperent ad victum, &c.* Ita

ELEEMOSYNARII EPISCOPORUM, in Concilio Oxoniensi an. 1222. & in Provinciali Eccl. Cantuariensis Lindwoldi lib. 1. tit. 12.

ELEEMOSYNARII REGUM FRANCIÆ. Horum dignitas alia prorsus fuit à Capellanorum dignitate, licet aliter censuerit Frisonius. Id præ cæteris arguit Statutum S. Ludovici, quod describitur à Miramontio lib. de Præposito hospitii p. 50. *Nul n'ait chambre en l'hostel du Roy que celui, qui porte le Sel, & le grand Maistre d'hostel, & la Chambre aux deniers, le Chapellain, & l'Aumosnier.* Aliud Statutum Philippi Pulchri: *Toutes chambres sont ostées devers le Roy, fors le Maistre d'hostel, la Chambre aux deniers, les Chapellains, les Confesseurs l'Aumosnier, & le Sel, qui auront chambre.* Quæ totidem verbis habentur præterea in Statuto pro Regio hospitio à Philippo Longo exarato Turonibus 17. Nov. an. 1317. Eleemosynarii S. Ludovici Regis, qui illius *erogabat* eleemosynas, meminit Gaufredus de Belloloco de Vita & conversat. S. Ludovici cap. 8. & Nangius in ejusdem Regis Vita sub ann. 1248. Exstat Charta ejusdem Principis an. 1269. apud Brolium lib. 3. Hist. Parisiensis pro Typhlocomeo Parisiensi, in qua Eleemosynarii regii habetur mentio. Ex hinc occurrunt aliquot Regum Eleemosynarii, verbi gratia,

FR. JOANNES DES GRANGES Prior Vallis Scholarium, sub Philippo Pulcro, à quo testamenti executor cum aliis dictus est anno 1311. Hunc excepit

FR. JOANNES de GRANDPRE', qui Eleemosynarius regius inscribitur an. 1314.

MAG.

MAG. SILVESTER DE LA CERVELLE (al. *de la Servelle*) Eleemosynarius Regis Caroli V. mense Aprili ann. 1367. nominatur.

ÆGYDIUS DES CHAMPS, postmodum Episcopus Silvanectensis ann. 1409. apud *Monstrellet* 1. vol. cap. 55. Alios præterea recenset hac dignitate insignes Frisonius, atque in iis

PETRUM CAUCHON, Bellovacensem Episcopum, sub annum 1431.

JOANNEM D'AUSSI Episcopum Lingonensem, sub Carolo VII.

JOANNEM de BREVICOXA, postmodum Genevensem Episcopum, an. 1421.

JOANNEM BALUAM Episcopum Ebroicensem, ac demum Cardinalem, sub Ludovico XI.

JOANNEM D'HUILLIER Decanum Parisiensem, sub eodem Ludovico & Carolo VIII.

Aucta postmodum, & novo titulo donata ea dignitas: nam qui primum nude Eleemosynarii dicebantur, postmodum *Magni Franciæ Eleemosynarii* appellati; qui quidem in Regum aula deinceps primas tenuere, cum ad id obeundum munus delecti fuerint viri vel pietate ac doctrina, vel natalibus illustres. Primus autem hacce appellatione donatus legitur.

JOANNES de RELI doctor Theologus, Regi Carolo VIII. à Confessionibus, Episcopus Andegavensis, nobilissima *Reliorum* ad Hesdinum in Atrebatibus familia oriundus, cujus Elogium descripsit præ cæteris Joannes Launoius in Historia Navarræ Collegii, sub ann. 1488. Post hunc

FRANCISCUS de MOULINS Abbas S. Maximi in Aurelianis, *Magnus Franciæ Eleemosynarius* occurrit in Tabulis Typhlocomei Parisiensis an. 1500. Deinde

GOFFRIDUS de POMPADOUR in Camera Computorum Præses, Petracoricensis, mox Aniciensis Episcopus, Gulferii D. *Pompadour* & Isabellæ *de Combort* filius, sub Carolo VIII. & Ludov. XII.

ADRIANUS de GOUFIER Cardinalis *de Boissi* ann. 1516.

FRANCISCUS LE ROY DE CHAUVIGNI, Jacobi Archiepiscopi Bituricensis frater, sub Francisco I.

JOANNES LE VENEUR Cardinalis, Episcopus Lexoviensis an. 1530. ut est in Francico Ceremon.

PHILIPPUS de COSSE', Constantiensis Episcopus, sub ann. 1535.

PETRUS CASTELLANUS Matisconensis Episcopus, vir singularis eruditionis, de quo Thuanus lib. 3. Sammarthanus in Elog. viror. illustr. & Pet. Gallandius in ejus Vita, nuper è nostra Bibliotheca edita à Stephan. Baluzio.

ANTONIUS SANGUIN Cardinalis *de Meudon*, sub Henrico II.

LUDOVICUS de BREZE, Episcopus Meldensis, sub eodem Rege, cujus exequiis hac insignis dignitate interfuit an. 1559. ut est in Ceremoniali Francorum.

CAROLUS do HUMIERES Episcopus Bajocensis, eadem donatus an. 1578.

JACOBUS AMIOT Melodunensis, Episcopus Autissiodorensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius à Carolo IX. cui Præceptor à parente datus fuerat institutus. Obiit. an. 1593.

REGINALDUS de BEAUNE Bituricensis, ac deinceps Senonensis Archiepiscop. Mortuus an. 1606.

JACOBUS DAVY Cardinalis *du Perron*, Senonensis Archiepiscopus, sub Henrico IV. & Ludovico XIII. Obiit an. 1618.

FRANCISCUS DE LA ROCHEFOUCAUD Cardin.

ALPHONSUS-*Ludovicus du Plessis* de RICHELIEU Cardinalis Archiepiscopus Lugdunensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius ad fidelitatis sacramentum admissus 24. Martii ann. 1632. per Rupifucaldii Cardinalis renunrionem.

ANTONIUS BARBERINUS Cardinalis, Archiepiscopus Remensis.

EMMANUEL-*Theodosius de la Tour d'Auvergne* de BOUILLON Cardinalis an. 1672.

¶ PETRUS DU CAMBOUT DE COISLIN Cardinalis, Episcopus Aurelianensis. Ob. an. 1706.

¶ TUSSANUS DE FORBIN DE JANSON Cardinalis, Episcopus Bellovacensis. Obiit 24. Martii 1713.

¶ ARMANDUS GASTO-MAXIMILIANUS de ROHAN Cardinalis, Episcopus Argentoratensis ad fidelitatis sacramentum admissus 10. Junii 1713.

Magni porro *Eleemosynarii* apud Reges nostros quanta hodie sit dignitas & prærogativa, accipe ex laudato Petro Gallandio in Vita Petri Castellani, Matisconensis Episcopi: *Est enim is honoris gradus omnium Ecclesiasticorum in Gallia facile princeps; quo qui donatus est, Regi è somno excitato inter primos salutatores adesse solet, & de eo cognoscere, quo in loco & tempore rem sacram peragi velit: Aula totius Regiæ unicus Episcopus est: quocunque in loco per totum regnum Rex versetur, ab eo Sacramenta petere solet: Sacello regis ordinando, Cantoribus ejusdem & Sacerdotibus omnibus Aulam sequentibus præest: dispensatio Regiæ in pauperes beneficentiæ & pauperum omnium curatio ejus unius propria est: ad ejus etiam curam pertinet per universum regnum iis omnibus pauperum peregrinorum domiciliis, quæ tum Ptochodochia, tum Xenodochia appellant, atque etiam iis, quæ lepra infectis olim à Regibus attributa sunt, administratores idoneos præficere, praeposteros & mutilos loco movere. Quæ si etiam ab aliis quam Regibus condita primum, in eundem finem & censu dotata sunt, & præter Conditorum & Institutorum mentem, contraq; æquum & bonum quid in iis geratur, ejusdem est omnem animadversionem ad se revocare, numerum leprosorum, aut aliorum miserorum explere; ad referendas rationes omnes Procuratorum & administratorum genus cogere, corrupte, infideliter, aut socorditer in suo munere versatos exigere, aliosque in eorum locum subrogare: omnia quoque Sacerdotia, quæ regiæ potestatis sunt, quæ plurima sunt, præter Episcopatus & Abbatias donare & conservare. Ad ejus quoque officium pertinet primo quoque Regis in oppida ingressu maleficos carceribus inclusos regia venia eis concessa laxare, & liberos impune emittere.*

ELEEMOSYNARII apud Anglos officium describitur in Fleta lid. 2. c. 23.

4. ELEEMOSYNARII denique ipsi pauperes, quibus Eleemosyna erogatur, in Vita S. Adalberti Pragensis, apud Bzovium: *Quotidianis diebus quinquagenos Eleemosynarios habere solitus erat, quos in Apostolici nominis honorem dape & potu satiabat.* [Miracula S. Udalrici Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 469. *Nobilis quadam matrona... quemdam claudum Eleemosynarium præcepit comitari secum.* Vide *Eleemosynaria* 4.]

5. ELEEMOSYNARII, Alia notione. Charta Natranni Episcopi Nivernensis, ex Tabular. Eccl. S. Cyrici Nivern. *Dedit etiam idem Præsul prædictis Canonicis alodum quemdam sibi ab Antidio consanguineo suo eo tenore dimissum in eodem pago Nivernensi & in villa Pusco situm, clausum videlicet, sibi cohærentem, cum terra & prato, & silva, & quidquid illi olim Antidius dimisit, & ipse postea ab Eleemosynariis suis comparavit, ipsis Canonicis possidendum perpetuo.* In eodem Tabular. Ch. 40. hæc lego: *Hieronymus, Isembardus, Guido Eleemosynarii, & Cumenus dant mansum unum cum vinea, ... regnante Rodulfo Rege.* [Iidem videntur qui *Eleemosynarii* 3.]

6. ELEEMOSYNARII, Alia rursum, ni fallor, notione, in Charta Fundationis Abbatiæ de Fonteneto in Nor-

Normannia sub Willelmo Notho, in 106. Regesto Tabularii Regii ch. 370. *Dedit unum vavassorem cum 12. acris terræ ... dedit quoque omnes Eleemosynarios de Condello, qui habitant juxta silvam, & omnem terram, quæ est habilis ad arandum, &c.* Alia an. 1143. in Conciliis Normannicis p. 146. *Quinetiam ea, quæ Galerannus Comes Mellenti vobis concessit, videlicet unum Eleemosynarium apud Villevillam, & decimam de Eutaldis, &c.* [An iidem qui Vassalli?]

¶ Eleemosynarium, Eleemosyna publica seu generalis. Necrologium S. Benigni Divion. à Mabillonio laudatum in Actis SS. Benedict. sæc. 5. p. 23. ubi de venerabili Aigrino Episc. Lingon. *Adjecit ... duarum quoque decimas & paratas Ecclesiarum in Asiriaco & in Longo-vico consistentium, ob diem anniversariorum depositionis sui corporis & cunctorum Ecclesiæ Lingonensium Eleemosynarie & sollemni officio celebrandum.* Formulare Anglic. Thomæ *Madox* p. 79. *Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Fulconi in vita sua officium collocutorii, cum iis quæ ad officium pertinent, scilicet per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squiérii; & quolibet die duas ciffatas cervisiæ, & unum ferculum de Eleemosynario, & potagium quod ad officium pertinet; & dimidiam marcam per annum, & unam vestem pelliceam.*

¶ ELEEMOSYNATA. Vide *Eleemosyna* 2.

¶ ELEEMOSYNATIO, Idem quod *Eleemosyna* 2. Donatio. Charta an. 1110. ex Tabul. 2. S. Vincentii Cenom. *Monachi hujus Eleemosynationis nolentes esse ingrati, dederunt Radulfo 100. solidos, Cenomanenses.* Charta an. 1251. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *En dono & Eleemosinatione nostra tenebunt & possidebunt.* Charta Thomæ Goberii ex Chartul. S. Fromondi: *Ego concedo & confirmo hanc Eleemosinationem esse perpetuam.*

ELEEMOSYNATOR, Qui eleemosynam frequenter largitur, in Vita Godefridi Comit. Campeberg. c. 1. [Vide alia notione in *Eleemosynarii* 2.]

¶ ELEEMOSYNATRIX, Mulier eleemosynis dedita. Gocelinus Monach. de Translatione S. Augustini Cantuar. tn. 6. Maii p. 430. *Sepitæ namque Eleemosynatrici præstantissima forma.*

¶ ELEFANTIOSISSIMUS. Vide *Elephantiosus*.

ELEGUS, Elegiacus, Elegicus, [ab ἔλεγος, Lamentatio, Luctus.] Papias: *Elegi, versus miserorum.* Sidonius lib. 2. Epist. 8. *Næniam funebrem non per Elegos, sed per hendecasyllabos, &c.*

Elegus, Miser. Ugutio: *Elegus, Miser. Elegia, Miseria.* Gloss. Lat. Gall. *Elegia, Misere, ou traitè de misere. Elegiacus, idem.* Abbo lib. 2. de Bello Parisiaco:

Certabant Elegi scapulis cernuque juvenci.

Ubi Abbo operis sui Glossator, *i. miseri.* Infra:

... *Multant Elegum, multantur & ipsi.*

Et lib. 1.

Sæpe quidem cerebrum cervice trahunt Elegorum.

Uffingus Monach. in Carmine de S. Ludgero Episcopo Mimigardensi:

Inter & hos Elegi recolas miserier hudi
Uffingi, &c.

Ordericus Vitalis lib. 8. p. 690. *Et contemptis Elegi supplicationibus, ipsum ... per fenestras præcipitavit.* [Acta SS. Julii tom. 1. p. 335. de S. Switbuno: *Ad catenatam accessit mulierculam dulcibus affaminibus interrogans, quid haberet Elegam.*]

Elegius. Alcuinus Poem. 177.

Tu quoque virtutum meritis mihi, Sancte Sacerdos,
Elegius precibus auxiliare tuis.

Ubi leg. forte *Elegiis, & meis.*

Elegicus, Eadem notione occurrit apud Aldhelmum de Virginitate c. 14. *Ex ipsius Elegica scriptione conjecturam capesso.* Sic leg. pro *Elogica.* Hist. Obsid. Jadrensis lib. 1. c. 35. *Elegica & lugubria induerunt vestimenta.* Lib. 2. c. 9. *Orbati parentes Elegicas exuunt vestes, nuptialesque ... assumunt.*

¶ Elegiaris, Eadem notione. Vide locum in *Mensurnum.*

ELEMENTA, Solem & lunam & reliquos planetas appellat Hieronymus in Epist. ad Hedybiam, quæst. 4. *Omnis hebdomada in Sabbatum, & in primam, & in secundam, & tertiam, & quartam, & quintam, & sextam Sabbati dividitur, quas Ethnici idolorum & Elementorum nominibus appellant.* [Lactantius lib. 2. Institut. divin. cap. 6. *Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus: primum quod Elementa, id est, Dei opera Deo præferunt*]: *deinde quod Elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulachra humanum in modum formant, &c.* Ita Leo M. Serm. 7. de Nativitate Domini, Maximus Taurinensis Homilia de Luna, &c. sic etiam στοιχεῖα Græci aliquot Scriptores solem & lunam vocant, Chrysostomus Homil. 58. in Matthæum, Gregorius Nyssenus in Vita S. Macrinæ, Theodorit. lib. 5. Histor. c. 39. Martyrium S. Acepsimæ num. 4. Nicetas in Manuele lib. 7. p. 432. Edit. Reg. &c. [Vide Gloss. mediæ Græcit. in Στοιχεῖον.]

¶ ELEMENTITIUS, Pertinens ad elementa. *Elementitia substantia,* apud Tertullianum de Anima c. 32.

ELEMENTUM, de cibo & potu usurpat Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 15. *Nam esus illi panis tantum hordeaceus erat & aqua, de utrisque Elementis libras singulas per dies singulos sumens.*

¶ ELEMOSYNA. Vide *Eleemosyna.*

ELENCHUS. Ugutio: *Elenchus, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intitulatur: Elenchus Lucæ, i. Titulus.* Ita etiam Jo. de Janua.

¶ ELENTHERIUM. Vide *Eleutherium.*

¶ ELEPHANTIA, Lepra sic dicta quod cutem reddat elephanti corio similem. Utitur Celsus & alii recentiores. *Horrendissima Elephantiæ lepra,* in Vita S. Antonini Abb. Surrentini, sæc. 4. SS. Benedict. part. 1. p. 428. *Elephantiasis,* apud Plinium à Græc. ἐλεφαντίασις. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Elephancia, Une maniere de mesclerie.*

¶ ELEPHANTICUS, Qui *Elephancia* laborat, apud Julium Firmicum lib. 8. c. 28. *Elephantiaca contagio,* ejusdem libri c. 19. Vocem *Elephanticus* notione morali usurpans Lactantius lib. 4. Divin. Institut. cap. 26. habet: *Leprosi enim vere atque Elephantici debent haberi, quos vel infinitæ cupiditates ad scelera, vel insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, & dedecorum maculis inustos, labe afficiunt sempiterna.*

¶ ELEPHANTIOSUS, Eadem notione, apud S. Augustinum de Genesi ad litteram, & in Actis SS. Januarii tom. 1. p. 86. *Elephantiosissimus,* in Chronico Novaliciensi lib. 2. c. 5.

ELEPHANTUS, pro Ebore, Gloss. Lat. Gr. *Ebor,* ἐλέφας οὐ τὸ ζῶον, ἀλλ᾽ ἡ ἐκ τοῦ ὀδόντος ὕλη. *Eburnum,* ἐλεφάντινον. Gloss. Græc. Lat. ἐλέφας, τὸ ἐλεφάντινον, *hoc Ebur.* Ἐλεφαντουργός, *Eburarius.* Dioscorides, ubi ait, Ebur hordei succo, quem Græci ζῦθον dicunt, perfusum, tractabilius in opere fieri: Εὐεργὸς δὲ καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος ... Quo loco Plinius perperam *Elephantum* pro ipso animali cepit, ut observarunt viri docti. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 10. *Lectionarium Elephanto & auro paratum.* Vide Goldastum ad hunc locum. *Elephantinus liber,* apud Vopiscum in Tacito, qui Eboreus Codex Ulpiano lib. 52. de Legat. tertio. Martianus Capella lib. 3. *Ferculum, quod levi exterius Elephanto prænitebat.*

ELEPHAS, Scriptoribus nostris, pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur. Quod proboscidem, seu ut vocat Plinius, manum elephanti referat, vel quod cornu eboreum fuerit. Le Roman *de Garin*:

Les cors as roches commencent à charier,
Sonnent cil greille, & cil Olifant cher,
Cil menuel prennent à rochigner,

Alibi:

Cest Oliphan ou ma main me baillez,
Il le regarde, & en greille, & en chief,
De six virolles d'or fin estoit liez,
La guige estoit d'un brun paille entailli,

Idem Poeta.

Sonnent buisines, cornent cil Olifant,

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Plus de cent Oliphant i tonnent la bondie,

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin* c. 8.

Sonnoient hautement trompes & Olifant,

Alibi:

La oist-on sonaer trompes & Olifant,

Alter Poeta:

La sonuent moieniaux, tropes, & Olyfant,

Laudatur ab Olao Wormio in lib. de Cornu aureo p. 27, vetus cantilena Islandica, quam sic Latine vertit: *Per viginti milliaria Gallica audiebatur sonus Olivanti, dum senitorum expugnator cornu inflavit durissimum*. Ubi miror, viro doctissimo non venisse in mentem cornu elephantinum, dum ait: *Olivantum* nomen fuisse cornu istius. Adde eumdem p. 29.

ELEPHORIUM, Vide *Esophorium*.

ELESREFOLS, Tabular. S. Eparchii Inculismensis fol. 89. *Ipse post acceptum modium vini pro feodio suo, suscipiet Elesrefols sine ingenio, & secundum mensuram & rationem.*

ELESSIOR, *Falsus laudator*. Papias.

¶ ELEVAMENTUM, Exstructio in altitudinem, Gall. *Elevation*. Testamentum Anglici Episcopi Alban, Cardin. an. 1388. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Histor. MSS. pag. 333. *Volo & ordino, quod suum sive corpus meum, cum ab anima separatum fuerit, sepeliatur integre & sine diminutione & Elevamento quibuscumq; ante majus altare Ecclesiæ Monasterii supradicti*. Quæ verba *sine diminutione & Elevamento* sic interpretor ut lapis sepulcralis planus sit, non demissus aut Editus. Vide mox *Elevare*.

¶ ELEVARE, Verbum Italicum, Gall. *Elever*, Attollere, exstruere. Breviarium Histor. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 168. E. *Eodem anno* (1101.) *Pisani ceperunt Liceiam sive Licaiam & Elevaverunt Tappam*. Vereor ne hic *elevare* sit pro Gallico *Enlever*, Occupare.

Elevare Pueros *de sacro fonte*, in Concilio Albiensi cap. 15. tom. 2. Spicilegii Acheriani. Vide *Levare*.

ELEVATIO. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 18. *Adulter reddet pro stupro injuriam, cum una Elevatione, illi, cujus uxorem violaverit, quia de genere hostilitatis est. Pro palatione primum in vulva, quæ dicitur Gouys, reddit injuriam sine Elevatione.*

ELEUFUGA. Alanus lib. 3. Anticlaudiani cap. 6. de Geometria:

Hujus tyrones curantis Eleufuga terret,
Atque prius cogit illos exire, profundum
Quam littus subrant labique, quam in arte laborent,

¶ ELEVIGATA, *Purificata*. Papias; ab *Elævigare*, Complanare, polire.

¶ ELEUTHERIUM, κάθεμα, περιδέραιον, Ornamentum colli. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman. Perperam in Supplem. Antiquarii. *Eleutherium* ... περιδέραιον.

ELIBERARE, pro *Liberare*. Acta Proconsularia Martyrii SS. Didymi & Theodoræ n. 8. *Et nunc misit in habitu militis agnam Eliberare suam*. *Eliberatio*, pro *Liberatio*, apud Thwroczium.

¶ ELICATORES, ὑδροσκόποι, Aquarioli. Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii. *Aquarioli*, Festo sunt, *Mulierum impudicarum sordidi asseclæ*, qui iis scilicet aquam ministrant ad lavandum, ὑδροσκόποι vero Græcis, Speculatores aquarum, qui rimantur ubi lateant; quare minus accurata est Jani interpretatio. Pro *Elicatores* puto legendum *Eliquatores* ab *Eliquare*.

¶ ELIDIARE, Elidicare, &c. Vide *Elitigare*.

ELIGAMENTUM, ἔνδυμα, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum *alligamentum* habet.

¶ ELIGANTES, *Urbani*, *Eliganter*, *Facete*, *jocunditer*. Janssonius in Auctario Glossar. Isid. Sunt pro *Elegantes* & *Eleganter*.

¶ ELIGIDICARE. Vide *Elitigare*.

ELIGMA, Eligmatium, ἐκλειγμάτιον, Medicamentum, quod ori inditum, sensim liquefit, & deglutitur. Matthæus Silvaticus: *Eligmata, Medicinæ, vel potiones calidæ*. Occurrit apud Octavium Horatianum lib. 2. Rerum medic. cap. 16. Vide Gorræum in ἔκλειγμα.

¶ ELIMES, ἄποικος, πάροικος, Qui extra limites degit. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

ELIMITARE, In exilium agere, extra regni *limites* propellere. Vita S. Deicoli Abbatis Lutreosis c. 2. *Dei famulum ... Burgundionum regnum Elimitare fecit*. Hoc est, extra regni Burgundici limites exulare coegit.

¶ Elimitatus. Concil. Tolet. XII. inter Hispan. to. 2. p. 681. *Ecce in brevi complexa vel exarata devotionis meæ negotia in hujus tomi complicatione agnoscenda perlegite, perlecta discutite, discussa Elimitatis ac decretis titulorum sententiis definite.*

¶ ELIMOSINA, pro *Eleemosyna*, in Diplomate Ludovici Pii, apud Ludov. *Laguille* Histor. Alsat. Probat. pag. 44.

¶ ELIMPIDARE, Limpidum seu clarum facere, elucidare. Vide *Limpidare*.

ELINGUATIO, Γλωσσοτομία, in Gloss. Græc. Lat. MS. Γλωσσοτομῶ, *Elinguo*, in eodem Gloss. perperam in edito, *linguacio*, & *linguo*. Est autem *Elinguare*, linguam secare. [Cornel. Fronto libro de nominum verborumque differentia: *Elinguis habet linguam, sed usu ejus caret: Elinguatus amisit.*]

ELINGUITAS, Infantia, ineruditio. Vita S. Marculfi in proœmio: *Nihil enim in hujus mortalitatis curriculo dignius agitur, quam si Elinguitas nostra loquacitatis in Dei laudibus jugiter moderetur.*

ELIQUARE, apud Papiam, *Declarare*; *Eliquata*, *Purgata, Aperta, Manifestata*.

¶ ELISÆI, Jacobo de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 281. iidem sunt qui *Assessini*, seu Populi Orientales, de quibus actum in voce *Assasini*.

ELISIMUS. Fortunatus lib. 6. Carm. 12.

Hæc tibi Elisimo modulatus simplice cantu,
Sed tonat archetypho barbitos inde sono,

Vide, quæ ad hunc locum annotat Browerus.

ELITIGARE, in Notis Tyronis pag. 198. & in Veteribus Formulis apud Bignonium pag. 367. 369. 393. edit. 1. [in Legibus Ludovici II. Imp. apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 161. col. 1.] est extra omnem *litem* & controversiam ponere, ita ut qui *Elitigato ordine* possidet, pleno jure & absque ullius reclamatione possidere dicatur. Quæ quidem vox postmodum depravata & immutata: quippe pro *Elitigare*, *Elidicare*, & pro *Elitigatus*, *Elidegatus* & *Elidiatus*, *Elidictus*, occurrant non semel. Charta Caroli M. pro Monasterio S. Dionysii: *Sed sicut ipsum mercatū cum omnibus toloneis legaliter*

ter evindicaverunt, & actores ipsius Monasterii ... ipsum teloneum ad integrum Elidicaverunt, *ita ... firmum atque concessum omni tempore habeant.* Alia Pipini Majoris domus pro eodem Monasterio: *Ut sicut constat, quod ipsas res per legem & justitiam in Palatio nostro evindicaverunt, vel reciperunt, ... habeant evindicatas, atque Elidegatas.* Charta Theoderici Regis Fran. pro eod. Monast. *Ad integrum omnia & ex omnibus, inspecta eorum strumenta, omni tempore habeant vindigata, atque Elodiata.* Placitum Chlodovæi III. Regis, apud virum doctissimum Joan. Mabill. to. 4. Actor. SS. Ordin. S. Bened. pag. 619. *Ita ut præsentialiter ipso locello prædictus Chrotcharius ad partes ipsius Ingramno omni tempore habuit evendecatum atque Elidictum.* Placitum aliud pag. seq. *Habeant evindicatum atque Adjudicatum.* Placitum Caroli C. an. 22. in Tabul. S. Dionysii Ch. 38. *Ut memoratum Deodato monachum una cum Autreneo Majorem partibus S. Dionysii talem notitiam recipere jussimus, per quem supradictis servis ad ipsum servitium in antea teneant atque Elidicant, & sit inter eos postmodum ex hac re soluta & definita atque inconvulsa causa.* Elidigatus, in alio Placito Chilperici ibid. pag. 622. Formula vetus apud Bignon. cap. 7. *Propterea jubemus ... ut ipsam terram ipse Abbas habeat, atque Elidia sit postmodum ea hac re, omnique tempore subita causatio.* Formulæ Liodebrogianæ fol. 52. *Quieto ordine vel Elidiato valeas possidere.* Form. 30. *Sine ullius judicis consignatione pare monasterio nostro, Elidiato ordine præsentialiter revocare facias dominium.* Form. 167. *Habeat evendicatum vel Elidiatum.* Adde Præceptum evindicatorium Caroli M. in Chron. Laurishamensi pag. 59. Ex his emendanda, ni fallor, Charta Hispanica æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordin. S. Benedicti tom. 5. *Et si aliquis homo venerit, qui contra eos voce vel judicio suscitaverit, aut aliqua calumnia petierit, nullus firmet super eos; sed illos deat duodecim homines, & Delindent se de quocumque judicio illis petierint.* Ubi videtur legendum *Elidicent.*

¶ Eligidicare. Præceptum Carolomanni Regis pro Monasterio Prumiensi, to. 1. Ampliss. Collect. col. 33. *Jubemus, ut ab hac die ipsa silva de jam dictis partibus nostris, una vena de ipsa fontana, habere debeant evindicata atque Eligidicata tam nostris quam futuris temporibus.*

Delitigari, Judicari, extra litem poni. Decreta Colomaoi Regis Hungariæ: *Ducis ministri, qui in mega judicis sunt ... ante Comitem & judicem minores vero, ante judicem Delitigentur.*

¶ ELIX, ἀνωτροι ὀχετοί, *Fistula aquaductus.* Supplem. Antiquarii. Festus habet: *Elices, Sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur è liris.* Columella varo: *Sulcos aquarios nonnulli Elices vocant.* Et l. 1. §. 9. D. de aqua & aquæ pluv. *Sulcos aquarios qui Ἔλικες appellantur, si quis faciat.*

¶ ELLUATUS, Κάκοτυφ-, *Spurcus.* Supplem. Antiquarii cum Glossis Lat. Græc. Sangerman. Scribendum *Helluatus*, Vorax.

¶ ELLUDIES, ἀροτρίασις, *Aratio.* Idem Supplement.

¶ ELLYPSIFORMIS, Formam habens *ellipticam* seu curvam. Acta SS. Julii to. 3. p. 719. de S. Henrico Imp. *Ensem S. Henrici proprium bissecantem ... habentem manubrium Ellypsiforme ex crispato ligno buxino, longum tribus fere pedibus, latum sesquipollice.*

¶ ELMA, Genus morbi, in Historia MS. Abbatiæ Gemmeticensis p. 53.

¶ ELMETUS, Ital. *Elmetto*, Gall. *Heaume*, Cassis, galea. Processus anni 1430. in Histor. Dalphin. p. 64. col. 1. *Præfato Marescallo, qui semper spem de victoria habuit, genibus flexis manibusque junctis ad calum erectis, & Elmeto suo à capite deposito, &c.*

¶ Elmettus, Eadem notione, apud Rymer. tom. 12. p. 641. Jovius in Vita Sforziæ: *Hic est ille Albericus (Balbianus,) qui equitem cataphractum, ea specie, quam videmus, formavit & instituit: adinvento hoc conclusæ duplicisque galea genere, quo nunc maxime utimur, & Gathica nomine Elmettum vocitamus.* Vide *Elmus.*

¶ ELMUNIMUS, Dignitatis nomen apud Sarracenos Caliphæ proprium. Vide *Miramomolinus.*

¶ ELMUS, ut supra *Elmetus*, Galea. Computum anni 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p 275. *Aim. de Cisciaco pro Emende uno Elmo & alia arma pro Domino, unc. 1. taren. 12.* Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6 col. 261. *Cum loricis, & Elmis, & aliis armis.* Obertus, Cancellar. lib. 2. eorumdem Annal. to. 6. Murat. col. 304. *Extraxit de capite suo Elmum, & deposuit scutum, &c.* Rursum occurrit apud eumdem Muratorium to. 8. col. 431. to. 12. col. 791. 804. Rymer. to. 4. p. 779. 809. tom. 5. p. 569. &c. Plerique scripserunt *Helmus.* Vide in hac voce.

¶ ELOCARE, Conducere, Gall. *Louer.* Vide *Exponere.*

¶ Elocatio, Conductio, Gall. *Louage*, in Lege Salica tit. 31.

¶ ELOGA, *Initium, exordium.* Papias.

ELOGIUM, Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis, ut observatum ab Henrico Valesio ad lib. 14. Ammiani pag. 15. [*Infami satis Elogio notare*, in Actis Synodi Flaviniac. an. 894. apud Mabillon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 294. Testamentum S. Remigii apud Miræum tom. 1. p. 5. col. 2. *Elogium segregationis à corpore Christi ab omnibus eis porrigatur.*] Sigefridus Episcopus Moguntinus Epist. 1. *Quia audistis Elogio simoniacæ hæreseos eum esse notabilem.* Gozechinus Scholasticus: *Dicis, quid mihi & Leogio, quod olim insolenter deferens, turpi notarim Elogio?* Mox: *Dic ergo, nunquid Elogium intuli legia?* Infra: *Non Elogii notam, sed honoris coronam.* [Arnulphus Lexov. Episc. in Epistola ad Alexandrum Papam, apud Acher. Spicil. to. 2. p. 497. *Sublatoque pristinæ servitutis Elogio, Ecclesia Dei lætabunda procedat, &c.*] Ita eadem vox usurpata legitur de exhæredatione, in l. 4. Cod. Th. de Legit. hæred. [Statuta Avenion. rubrica 59. de Testamentis art. 1. *Sæpe contingit multos decedere intestatos, quod non facile reperiri possiut septem testes, quibus sua Elogia fideliter & secreto committant;* hoc est, rationes cur ita testamentum disponant, hunc v. g. exhæredent filium: qua notione Tullius in Cluentiana: *Unum est etiam quod me maxime conturbat; quod Elogium recitasti de testamento Cn. Egnatii patris, hominis honestissimi, se exhæredasse filium, quod is ob Oppianici damnationem pecuniam accepisset.* Sic & Quintilianus lib. 7. cap. 4. *Si exhæredatum à se filium pater testatus fuerit Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Fulgentius de Prisco Sermone: *Elogium est hæreditas in malo. Cornelius Tacitus libro Facetiarum: Casi itaque morum Elogio in filiis relicto.*] *Sub Elogio præconis fustibus cæsus*, apud Spartianum in Severo. [Papias: *Elogia, Laudes ... Carmina vel criminalia mala ... Ordo criminum, Titulus cujuslibet rei ... Proverbium ... Ignominia, Textus gestorum malorum, Responsum divinum.* Similia habent Johannes de Janua & Isidorus in Glossis: ad has Grævium consulito.]

1. ELONGARE dicitur Princeps, cum alicui debitoris ex certa causa dat inducias solvendi debita: *Eloagamentum*, ipsæ litteræ Principis, quæ nostris *Lettres de respit*, vel *d'Estat*. Gloss. Gr. Lat. μακρύνω, Elongo, Μακρύνω, *Longo.* Usatica Majoric. Regni MSS. *Statuimus, quod si aliquis de aliquo debito obligatus tenetur, semel à nobis vel successoribus nostris fuerit Elongatus, & aliud postea de eodem debito specialiter vel simul cum aliis debitis obtinuerit Eloagamentum, illud secundum Elongamentum non*

novo dignitate Electorali, qua acatholicus Palatinatus Princeps insigniebatur, cum nuper calculus Protestantium Electorum, eo quod Dux Neoburgicus catholicus Palatinatus Electoratu fuerit condecoratus (esset minutus, resarciebatur. Ad Electorum vero officia in Imperatoris coronatione quod spectat eorumque in sessionibus ordinem & alia jura, vide Limnæum l.2.cit.c.1.

Quæ hactenus dicta sunt de dignitate, prærogativis, juribus & officiis Electorum à nemine, quod sciam, in dubium revocantur, utpote quæ ex Bulla Aurea, quæ ceu fundamentum Collegii Electoralis haberi debet, eruta sint & descripta. At vero longe aliter res se habet cum de eorumdem institutione & origine agitur. Tot fere sententiæ, quot hac de re Scriptores, nullum quippe exstat monumentum, ut ipsis visum est, unde quicquam certi expiscari liceat. Utrinque Viri doctissimi pro diversis sibique invicem oppositis opinionibus stant decertantque, inter quos litem dirimere non sine temerario ausu forte quivis tentabit. Præcipuas ex iis prius hic exponere libet, quam id quod nobis probabilius visum fuerit aperiamus. Qui cæteras nosse voluerit adeat Thulemarium qui eas omnes congessit c. 7. dissert. 12. Syntag. Jur. publ. & Jo. Guillelmum Janum in judiciis Eruditorum de orig. Electorum.

Prima est eorum qui Collegii Septemviratus institutionem Gregorio V. & Ottoni III. acceptam referunt. Eam sic proponit nihil hæsitans Windexius in Comment. de orig. Elect. c. 1. *Ego*, inquit, *Electores cum consensu Ottonis III. an. 997. sanctione à Gregorio V. lata, sed à Silvestro II. an. 1000. promulgata, constitutos compertum habeo, tum ex pluribus MSS. tum ex cusis Historicis.* Fucum facit Windexius; quæ enim profert argumenta aut ad rem non pertinent, aut levioris sunt momenti, quam ut rem tantam definire valeant: & id sensit ipse Windexius, cum adductis argumentis quæ ipsi gravissima videbantur, subinde fatetur cæteros Principes in electione Imperatoris adfuisse, non quidem ut eligerent, sed ut quem vellent eligendum Septemviris proponerent. Hæc enim fateri, causa cadere est. Windeksio hac in re consentit Gewoldus lib. de S.R.I. Septemvir. quos refutat Limnæus lib. 2. sæpius cit. cap. 1.

Huic opinioni prævivere sine dubio antiqui Chronicorum Scriptores qui omnes fere ubi de Ottone III. mentionem fecerunt, eodem tenore Electorum institutionem referunt. Ita Martinus Polonus, Andreas Presbyter Ratisbonensis, Engelhusius, Nauclerus vol. 2. Chronogr. gener. 34. & alii. Supposititiam vero Gregorii V. de electionibus Imperatorum sanctionem, quam melius forte non verius, inter Constitutiones Ottonis IV recenset Goldastus to. 3. Constitut. Imper. his verbis refert Limnæus l. 2. cit. cap. 1. n. 1. *Imperatorum nullus hæreditariam dignitatem vindicato. Principes sex, sacri Ordinis tres, profani totidem, eum deligunto. Hi discordes si fuerint, Bohemiæ Regem cooptanto.* Immerenti Baronio injuriam fecerunt qui eruditissimum virum hujus sententiæ patronum arbitrati sunt. Scribit quidem ille sub an. 996. to. 10. Annal. pag. 913. potestatem eligendi Germaniæ Regem, in Imperatorem postea adsumendum, Principibus Germaniæ à Gregorio V. factam; sed diserte negat ex eo tempore ad septem tantum Electores id spectasse; quod probat ex Epist. ad Innocentium III. PP. de electione Ottonis IV. Baronio præiverat Bellarminus lib. 3. de Translat. Imperii.

Rectius ergo utrumque Cardinalem accensebis inter defensores sententiæ, quæ ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi an. 1245. celebrato, id factum esse defendit. Nec sua huic opinioni deest probabilitas: præter quam enim quod circa hæc tempora in electione Imperatorum prævalere cœpit Electorum auctoritas; certum est ab Innocentio IV. Fridericum II. Imperiali dignitate in hac Synodo privatum fuisse, præceptumque à Rom. Pontifice Ecclesiasticis Electoribus, ut Henricum Thuringiæ in ejus locum sufficerent. Thomas Wikes to. 2. Hist. Anglic. Scriptorum p. 45. in Chron. ad an. 1245. scribit: *Innocentius Papa, convocatis universis Ecclesiæ Prælatis, celebravit generale Concilium apud Lugdunum, in quo sententialiter degradavit Imperatorem Fridericum, decernens ipsum finaliter amovendum ab Imperio.... præcepitque Coloniensi, Treverensi, Moguntinensi Archiepiscopis, ut Henricum dictum Langravium Uburingum eligerent in Regem Teutonicorum, quod & factum est.* Vide etiam Chron. Alberti Stadensis ad an. 1240. Engelhusii to. 2. Collect. Leibnitii p. 1117. & Walteri Hemingford. an. 1250.

Tertia de Electorum origine nobis superest exponenda sententia, quam doctissimi quique Germanici Scriptores amplexati sunt. Hæc autem statuit id accidisse *præcipue sub Friderico II.* (verba exscribo Myleri) *absque ulla interveniente singulari Constitutione, qualem nullus scriptor veridicus allegare aut producere potest, sed modo latenti, & insensibiliter quasi, cum tacito Ordinum Imperii consensu.* His apprime consonat Limnæus l. 3. Jur. publ. Imp. cap. 1. *Statuo*, inquit, *Collegium hoc Electorale, non tam speciali & expressa alicujus Constitutione, quam consuetudine sensim Ordinum consensu approbata, introductum, postque aliquot mutationes intervenientes, tandem à Carolo IV. & reliquis Imperii Proceribus Aurea Bulla firmatum fuisse.* Vide Nicolaum Mylerum Archologia Ordinum Imper. cap. 9. n. 4. Conringium de Republ. Imper. Germ. Exercit. 5. thes. 23. & seq. Crusium l. 5. Annal. Suevicorum part. 3. ca. 7. Onuphrium Panvin. de Comitiis Imper. c. 6. Michael Schiffererum de orig. Elector thes. 16. apud Arum. vol. 1. Besoldum de election. & success. l. 2. dissert. 3. nu. 4. & seq. Aventinum lib. 5. Annal. Boiorum, Goldast. in Constit. Imp. to. 1. Struvium Syntag. Hist. Germ. dissert. 22. § 15. Natal. Alexandrum part. 2. sæc. IX. & X. Heissium in Hist. Imp. l. 5. n. 1. Hoffmann. in Lexico ad vocem *Electores*, & alios.

Quibus vero argumentis & probationibus hæc sententia, jam tot Eruditorum Virorum calculis approbata, fulta sit & munita, paucis repræsentabo. Et quidem repudiata semel Gregorii V. Constitutione, de qua nullus Scriptor ab Ottonis ætate ad Fridericum usque II. meminit, ne ipse quidem Gratianus qui circa ann. 1151. Decreta, Constitutiones & Statuta Pontificum collegit; rem demonstrare videtur silentium omnium Historicorum qui de rebus Germanicis diligentius scripserunt; nemo quippe eorum, *neque Hermannus, neque Romerius*, verba sunt Aventini loc. cit. *neque Sigibertus, neque Otto noster, Guntherusve poeta, & cæteri quique proximi horum temporum gravissimi diligentissimique Scriptores, ullam Electorum mentionem faciunt: profecto non omissuri tantam rem, si uti nostro seculo sunt, illa tempestate Principes illi, constituendi Cæsaris legem & prærogativam accepissent*. Quod quidem argumentum, quamquam gravissimum sit, potest tamen & alio roborari, quo res pressius urgeatur. Constat testimonio Historicorum omnes Ottonis III. in Imperio Successores usque ad Fridericum II. vel jure hæreditario, vel omnium Principum suffragiis Imperium obtinuisse. De Henrico II. & Conrado ejus successore, id testatur Otto Frisingens. Chron. l. 7. c. 7. & 8. De Henricis IV. & V. Abbas Urspergens. in Chron. ad an. 1053. & 1106. De Lothario Continuator Sigeberti in Chron. ad an. 1126. De Conrado III. laudatus Otto l. 7. c. 22. De Friderico I. idem Otto l. 2. de Reb. gest. Frider. c. 1. Guntherus, & Chron. S. Ulrici ad an. 1152.

De

De Ottone IV. & Friderico II. citatus Uspergens. ad ann. 1220. Iis addi possunt Ditmarus lib. 5. p. 52. Wippo de Vita Conradi Salici an. 1024. Ordericus Vitalis an. 1124. pag. 882. Radevicus lib. 3. cap. 16. Fridericus I. in Epist. apud Baronium ann. 1156. Matth. Paris an. 1245. 1257. p. 456. 633. Rogerus Hovedenus pag. 776. Will. Brito lib. 4. Philipp. p. 141.

Est etenim tali dynastia Theutonicorum,
Ut nullus regnet super illos, ni prius illum
Eligat unanimis Cleri Procerumque voluntas.

Ex quibus omnibus manifestum est Electores non prius, cæteris Principibus exclusis, Imperatorem elegisse, quam mortem obiisset Fridericus II.

His præmissis quæ nostræ sententiæ illustrandæ necessaria duximus, jam quod probabilius nobis visum est, ea qua nos decet verecundia, præsertim in rebus obscuris, proponendum. Nec longe profecto ab ea, quam modo exposuimus, sententia aberrabimus. Itaque, ut rem ab initio repetamus, certum videtur post Ottonem III. rationem succedendi in Imperio innovatam fuisse, suffragiisque, habita interdum natalium ratione, electos deinceps Imperatores, qui prius solo jure hæreditario nataliumque privilegio sceptro potiebantur. Hæc aperte significant omnia Historiæ Germanicæ, quæ supersunt, monumenta. Nec alia fuit, ut opinor, errandi occasio Scriptoribus qui Electorum originem ad hæc tempora retulerunt. Cum autem in eligendo Imperatore potiorem partem haberent septem Imperii Officiales, iique potentiores essent Germaniæ Principes, sensim pedetentimque ad hanc devenere auctoritatem, ut sibi potestatem, cæteris Principibus exclusis, eligendi Imperatorem tribuere tentarent. Ne gratis vero id dixisse videamur, consulendus vetus Auctor de Beneficiis à Struvio citatus Syntagm. Hist. Germ. dissert. 22. §. 15. ubi legere est: *Rex quem eligunt Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de jure seu Principes qui primi sunt in ejus electione.* Idem docet Speculum Saxonicum l. 3. art. 57. *In Principis electione primus erit Episcopus Moguntinensis, secundus Treverensis, &c. secundum hoc omnes Illustres Imperii tam Seculares quam Spirituales eligunt.*

Ut ut sit de eorum in electione Imperatoris præeminentia, Collegii Septemviralis institutionem ad Caroli IV. tempora ad annum scilicet 1356. quo Bulla Aurea, prævia deliberatione Imperii Officialium, reliquorumque ejusdem Procerum & Ordinum consensu, promulgata est, referendam arbitramur; vel ut mentem nostram apertius explicemus, existimamus nullo, quod indubitatum sit, monumento probari posse ante Bullam Auream septem Electores pleno sibique proprio jure, quo scilicet ab electione alii Principes excluderentur, Imperatorem elegisse. Nec enim inficias imus prius exstitisse Principes, qui Electores appellarentur, quique in eligendo Imperatore potiores partes agerent. Hæc aperte significare videtur successiva Imperatorum series, qui, ad Bullæ Aureæ promulgationem, suffragiis aliorum Principum, præter septem Electores in hac Constitutione designatos, Imperium adepti sunt. Unus in exemplum sufficiat Carolus IV, hujusce Legis celeberrimæ parens, quem ad regium culmen electum refert Albertus Argentin. in Chronico ad an. 1348. partim à Principibus electorali postea privilegio donatis, partim ab aliis quos inter Electores non recenset Bulla Aurea. Nec minoris est momenti quod in Bulla Aurea nullius Edicti, Legisve, aut Constitutionis, quæ Electorum jura numerumque prius assignaverit, occurrat mentio: neque enim id tacendum erat in Constitutione quæ solo novitatis titulo poterat repudiari à Principibus, quos constanti assertoque sibi hactenus jure spoliabat. Iis addi potest Epistola Benedicto PP. XII. scripta an. 1338. ab omnibus Electoribus, Rege Bohemiæ excepto, quæ legitur apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 100. Hanc scio suspectæ fidei viris quibusdam eruditis videri: ex ea nihilominus, cum spuriam nemo, quod sciam, certo probaverit, quædam observabo, atque imprimis hanc epistolam, quæ Bullam Auream decem & octo annis tantum præcessit, sex Electorum nomina præferre; in ea tamen aliorum Coelectorum expressam repetitamque ab iis Principibus fieri mentionem. 2. Illos diserte profiteri eam, quam in eligendo Imperatore habent potestatem sibi *ex consuetudine vel de jure* competere. Quid hoc dubium? rogo; itane scripsissent Electores eodem jure, quo per Bullam Auream, iisdemque privilegiis jam decorati? Num Coelectores, promulgata semel Bulla Aurea, usquam agnoverunt? Hinc igitur recte Septemviratus Collegii originem institutionemque repetimus. Notandum 3. Electores minime persuasos fuisse jus suum electorale Romanis Pontificibus acceptum referri debere. Sed præstat locum exhibere, ut quisquis prudens æquusque rerum æstimator judicet: *Gravamur non modice, & turbamur ex intimis, cum reverendam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram, & ipsius Summos Pontifices, ... ac sacrosanctum Imperium, & Imperatores seu Reges ipsius, quorũ defensio ad nos ac omnes alios Coelectores præ cæteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur, sicut temporibus præsentibus videmus, ad invicem discordare.* Infra: *Cum aliis omnibus Principibus Electoribus Imperii in unum fuimus congregati, ... & firmavimus jurejurando per Sacramenta corporaliter à nobis & omnibus Coelectoribus nostris præstita; quod jura, honores, bona, libertates & consuetudines dicti Imperii, & nostra, nobis in electione Imperii competentia & consuetudine vel de jure, manuteneamus, defendamus & illibata conservemus, ... & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarum, aut præcepta ... contra Imperium & nos vel Coelectores nostros; per quæ dicto Imperio ac nobis & Coelectoribus nostris ... posset præjudicium generari.* Ibid. *In prædicto Parlamento per nos & alios Coelectores nostros ... sententialiter diffinitum: quod vacante Romano Imperio is, qui eligitur concorditer, vel à majore parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: & quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate Sedis Apostolicæ, super amministratione bonorum & jurium Imperii indiget, sive titulo Regio assumendo: quodque jura & bona Imperii amministrare & gubernare poterit, & de jure & consuetudine, nulla Sedis Apostolicæ super hoc licentia habita vel obtenta.* Hæc clariora sunt quam ut fusiori expositione indigeant, cætera itaque Lectoris judicio permittimus, quæ otiose fortassis annotaremus.

ELECTRAT, *Ructat.* Papias. [Bituric. MS. habet *Electat*, forte pro *Ejectat*.]

¶ ELECTRUM, Mixtura quædam æris & stanni, nomen sumens cum electro à coloris similitudine. Nicol. Bertrandus in Vita B. Guillelmi Eremitæ Augustin. *Disciplinabat enim se catenis tribus Electri vel de latone.* Rocho *le Baillif* in Diction. Spagyr. *Electrum, est septem metallorum in unum conjunctio.*

1. ELECTUARIUM. Isidorus l. 4. c. 9. *Electuarium, vocatum eo, quod molle sorbeatur.* Matth. Silvaticus: *Electuarium, id est, mellis sorbitio.* Ex Græco ἐκλειγματάριον ab ἐκλείχειν, *deligendo evacuare.* Alii ab *electis speciebus* dictum volunt. Joan. de Janua: *Electuarium dicitur ab electione rerum, è quibus conficitur.* Electuariorum alia sunt dulcia, quædam amara, quædam acria, de quibus Champerius. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. *Ad Tussim, Electuarium, &c.* Cæsarius ... c. 48. De

De pyxide quam in manu portabat, Electuarium per cochlear hauriens, singulis in os mittebat. Brocardus in Descript. Terræ Sanctæ: *Habent poma citrina magna, ex quibus optima conficiunt Electuaria.* [Statuta Ecclesiæ Cadurc. an. 1289. inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 699. *Parasti species vel Electuaria, non causa medicinæ, sed ut vinum sibi melius saperet, & ad bibendum se fortius incitaret.* Statuta Arelat. MSS. art. 137. *Non vendant Electuarium corruptum.*] Vide Constitut. Siculas lib. 3. tit. 34. §. 4. Durandum lib. 6. Ration. c. 7. n. 20. &c. Utuntur passim Medici. Guiotus Pruvinensis in Biblia MS. de Medicis:

S'ils revieunent de Monpellier,
Lor Lectuaire sont moult cher;
Lor, dient-ils, ce m'est avis,
Qu'ils ont gigimbrat & pliris, &c.

ELECTARIUM habet perpetuo Cælius Aurelianus Siccensis lib. 1. de Tardis passion. c. 4. lib. 2. c. 7. 13. lib. 3. c. 1. &c. Λεκτάριον & Λεκτάριν pro ἐλεκτάριον habet Myrepsus sect. 1. c. 74. 498.

a, ELECTUARIUM *& florem bellatorum* dixit Lambertus Ardensis p. 84. [Pro quos nos diceremus *l'Elite & la fleur des troupes.*]

ELECTUBILIA. Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18. *De præsidio meo vestimenta, scamnalia, mensalia, & Electubilia, aurum, vel argentum &c.* Sed legendum, ut præfert Codex MS. *Lectuario*: nam editiones binæ hujus Vitæ ex mendoso apographo prodierunt. Utramque cum ipso archetypo consuluit Stephanus Baluzius.

¶ ELECTUS. Vide *Electi*.

1. ELEEMOSYNA, Misericordia, seu *Merces*. Concilium Francoford. ann. 794. c. 3. *Idcirco domnus noster misericordia motus, præfato Tassiloni ... culpas perpetratas indulsit, & gratiam suam pleniter concessit & in sua Eleemosyna cum in amore dilectionis visus est suscepisse.* Charta Ludovici Pii ex Tabulario Fossatensi f. 8. *Cujus petitioni in Eleemosyna libenter aurem accommodare placuit.* [Lupus Ferrar. Epist. 45. ad Carolum Calvum: *Tangat itaque vos affectus eorum, per quos esse cœpistis. Instaurate eorum Eleemosynam ingenti periculo intermissam. Ne obliviscamini vestri; etenim vos jam Eleemosyna indigetis.*] Codex Epistolarum S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini Epist. 115. *Nobis quoque paterna hæreditate spoliatis pro vestra Eleemosyna auxiliari ... utcumque faciatis.* Adde Epist. 117. Concilium Vernense ann. 755. cap. 6. 23. Remense II. cap. 42. Formulas vett. Bignonii cap. 31. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 6. Capitulare I. ann. 802. c. 19. Epistolam Caroli Magni ad Offam regem, Capitulare 6. ann. 809. c. 7. Chartam Ludovici Pii apud Mabillonium tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 68. &c. Vide *Merces*. Eadem notione

ELEEMOSYNA REGUM, in Capitul. 6. ann. 819. c. 7. *De viduis & orfanis & pauperibus vel omnibus impotentibus, ut in Eleemosyna Dominorum nostrorum Regum eorum justitiam pleniter accipiant.*

ELEEMOSYNA CARUCARUM: *pro aratris*. Lambardo: *Arationis Eleemosyna*: sul-ælmesse, in Canonibus Saxon. Edgari c. 54. i. aratri vel arationis eleemosyna, à sulh, aratrum, & ælmesse, eleemosyna. Concilium Ænhamense ann. 1009. c. 10. *Jura Deo debita unusquisque annuatim recte pendito, aratri scilicet Eleemosynam decima quinta nocte à Paschate. Aratrales Eleemosynæ*, in Decretis Synodalibus ejusdem Concilii cap. 10. Denarius in singulas carucas, impositus, pauperibus in eleemosynam erogandus, ab Ethelredo Rege, ut quidam ferunt, impositus. Leges ejusdem Regis c. 1. *Ut detur de omni caruca denarius, vel denarium valens. Eleemosyna carucarum*, in Legibus Canuti Regis c. 11. Saxon. 7. Ejusdem Canuti Epistola ad Ethelnotum Metropolitanum Britanniæ, apud Ingulfum, Matthæum Westmonast. Florent. Wigorn. & Rad. de Diceto ann. 1031. *Antequam ego in Angliam veniam, omnia debita, quæ Deo secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet Eleemosynæ pro aratris, & decimæ animalium ipsius anni procreatorum, & denarii, quos Romæ ad S. Petrum debemus.*

ELEEMOSYNA REGIS. Leges Edwardi Confessoris c. 10. de Denario S. Petri: *Quoniam denarius hic Regis Eleemosyna est.* Simeon Dunelm. de Gestis Angl. an. 887. *Ethelelm Comes Wintoniensium Eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam. Eleemosyna S. Petri* dicitur in Epistola Paschalis PP. apud Eadmerum lib. 5. Novor. p. 113. 1. Edit. Vide *Denarius S. Petri*.

ELEEMOSYNA PASCHALIS, quæ etiamnum obtinet in Episcoporum Palatiis. Anastasius in Hadriano PP. pag. 112. *Ubi Fratres nostri Christi pauperes, qui ad accipiendam Eleemosynam in Paschalem solemnitatem annue occurrere & lavari solebant.* Vide Gaufredum Vosiensem 1. part. c. 30. Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 410. & Henric. Valesium ad Euseb. de Vita Constant. lib. 4. c. 22. &c.

ELEEMOSYNA RATIONABILIS, quæ ex bonis intestatorum sequestrabantur ad pias causas, de quibus pluribus agimus in voce *Intestatus*. Charta Libertatum oppidi *des Ais* in Biturig. an. 1301. *Si vero aliquem mori contigerit propinquorum generis sui, qui meus sit vel femina, meam habere debebam ad solutionem prædictæ censæ & nisi aliquis hæres præsens fuerit, sex electi omnes res suas servabunt per annum & diem: & si infra annum & diem hæres venerit, omnia sua habebit, salva tamen Eleemosyna rationabili.* Infra: *Vel sine hærede mori contigerit, respectu sex electorũ habebit Eleemosyna rationabilis.*

2. ELEEMOSYNA, nude dicuntur Ecclesiarum possessiones: *Tenementa quæ conceduntur per donationem Ecclesiis Cathedralibus, Conventualibus, Parochialibus, viris religiosis, ut pro donatoris & suorum tam vivorum quam mortuorum animabus apud Deum orationibus & divinis officiis intercedant.* Ita Bracton. Paschasius Radbertus in Vita Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. c. 2. ubi Wala ad Ludovicum Pium: *Quid est quod das, quando honores Ecclesiarum, immo ut sentio, onera quæ largiris? quod si res Domino jure Eleemosynarum legitime consecratæ sunt, Ecclesiarum ejus sunt; quia suis pauperibus, & specialiter sibi servientibus legaliter datæ sunt.* [Charta Zuentebaldi Regis Lotharing. an. 896. apud Doubletum p. 809. *Et nullus unquam dominator adveniat qui hoc infringere audeat; quod si aliquis proterviter hanc Eleemosynam infringere incipiat, primitus in iram Dei ... incurrat.*] Consuetudo Normanniæ art. 103. quatuor species tenuræ statuit, per homagium, per divisionem, per eleemosynam, & per vadium: & art. 139. ait, possessionem per eleemosynam esse quidquid Ecclesiis aut viris religiosis confertur. In Regiam Majestatem lib. 2. c. 23. §. 2. & apud Glanvillam l. 7. c. 1. *Episcoporum & Abbatum Baroniæ* dicuntur esse *de Eleemosyna Domini Regis & antecessorum ejus.* Decreta Regni Anglicani apud Clarendum ann. 1164. *Si calumnia emerserit inter Clericum & Laicum, vel è converso de ullo tenemento, quod Clericus velit ad Eleemosynam attrahere, Laicus vero ad Laicum feudum, &c.* [Codex MS. Beneficiorum Eccl. & Diœc. Constantiens. fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictas domus est in Eleemosyna; alia est in feodo la coli.* Et fol. 59. *Eleemosyna Presbyteratus continet dimidiam acram terre, & est manerium Presbyteratus situm in eadem Eleemosyna.* [Leges Simonis Comitis Montisfortis: *Cuilibet Militi sive rustico licitum erit legare in Eleeemosina de hæreditate propria usque ad quintam partem ad consuetudinem & usum Franciæ circa Parisius, salvis tamen Baroniis, & foreiis, &c.*

Chro-

Chronicon Mauriniacense lib.2. *Apud LongumPontem, quod regulare Cœnobium antecessorum Milonis Eleemosyna erat.* Epistola 104. ex Sugerianis, de quadam decima: *Conquerimur super Hugonem Brostin qui antequā Eleemosynam Regum Franciæ, quæ apud Calceium ... quietam & liberam inquietat & aufert.* Monastic. Anglic. tom.2.p.827. *Probibemus etiam, quod nullus Vicecomes vel Minister, seu alia persona magna vel parva, infra Eleemosynas suas hominem capere, verberare, ligare audeat.* Charta an. 1190. apud Radulphum de Diceto: *Nulla fiet recognitio, si Charta, vel alio modo Eleemosynatam esse possessionem probare poterit, sed ad Ecclesiasticos judices remitteatur.* [Charta an. 1220. ex Archivo Abb. Belli-loci: *Dedit etiam Jubellus de Meduana omnem talliam, & meditalliam quam percipiebat in terra Canonicorum Belli-loci, cum omni jure & dominio, quod habebat in omnibus terris & feodis Elemosynatis & omnibus hominibus suis in Elemosyna dictorum Canonicor. commanentibus.* Char. an. 1261. ex Tabul. Abb. S. Sulpitii: *Bertranus de S. Egidio Miles, Donainus de Monstabeton, de consensu Tilonis filii sui concessit Conventui S. Sulpitii quod homines Montaliam habeant usum in saltibus Elemosynatis eisdem Montalibus à Domino Comite Britanniæ.*] Adde Statuta Alexandri III. Regis Scotiæ c.20. Statuta a. Roberti I. Regis Scot. c.1. §.7. Monast. Anglic, tom.2.p.827. &c.

¶ ELEEMOSYNATA, Eadem notione. Præceptum Scaccarii Paschæ apud Cadomum ann. 1222. tom.3. Hist. Harcur. pag. 52. *Præceptum est quod Abbas de Barberio per cartas Comitis de Mealleat & Henrici Regis habeat unam Eleemosynatam à Roberto Maanion, quia cartæ confirmant donationes & eleemosynas, quas Monachi illi poterunt acquirere.*

¶ ELEEMOSYNA, Prædia vel etiam pecunia quę mercedis loco dabantur pro celebranda Missa. Concil. Hispal. 1512. tom.4. Concil. Hispan. p. 11. col. 1. *Mandamus & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit Eleemosynam seu portionem pro celebranda Missa seu Missis, teneatur illas celebrare eadem die vel tempore commendato.* In Conc. Tolet. provinc. ann. 1582. ibid. p. 209. *Graviori doloris sensu est à Patribus auditum, magnum Missarum numerum in quibusdam Ecclesiis ... omitti vel differri, propter veteris Eleemosynæ tenuitatem.* Et in Synodo diœcesana Valentina an. 1584. ibid. p. 287. *Accipiat autem Clerus pro singulis hujusmodi Missis solidor. 10. Eleemosynam, non eo plus.*

ELEEMOSYNA LIBERA, seu *Libera Eleemosyna*. Bracton. lib.4. tract.5. c.2. n.24. & lib.5. c.9. *Et quamvis hujusmodi terræ dentur in Liberam Eleemosynam non solum dantur Ecclesiis, sed & personis tenendæ in Baronia.* Charta Philippi Augusti an. 1219. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 163. *Domum Dei de Gonessia ... ab omni seculari potestate & dominio tanquam Eleemosynam in perpetuum Liberam esse concedimus.* Alia ann. 1227. ex Tabul. S. Arnulfi Crispiac. *Recognovit, se contulisse in perpetuam & Liberam Eleemosynam Capellam B. Mariæ de Louvery, &c.*

Libera autem Eleemosyna dicitur, quod nulli servitio vel redhibitioni aut censui obnoxia sit. Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Bibl. Cluniacensi p. 543. *Et omnia, quæ data sunt vel danda ab aliis in futuro, ita Libera esse volo, ut neque ego, neque succedentes mei, neque per bannum, neque per teloneum, neque per vicariam, neque per collationem nostrorum Militum, neque per aliam quamvis modicam consuetudinem Monachos de servitio Dei disturbeat, neque suis hominibus inferant inquietudinem. Ista omnia dona Libera esse volo, &c.* Vide Cowellum lib.2. Instit. tit.3. §.24.

ELEEMOSYNA ECCLESIATICA. Monasticum Anglic. to.3. p.46. *Hanc itaque Ecclesiam & omnia ad illam pertinentia concessi & dedi Athelwado Clerico, filio Erlavi Sacerdotis, libere & quiete tenere, sicut decet Ecclesiasticam Eleemosynam.* Vide *Jus Ecclesiasticum*.

¶ ELEEMOSYNA, Forte prædia seu feuda, quæ Advocatis Ecclesiarum mercedis loco ex possessionibus ecclesiasticis tribuebantur. Charta ann. 1205. tom.3. Histor. Harcur. p.102. *Item diximus per sacramentum nostrum, quod si Clericus teneat aliquid de quo Laicus conqueratur, & Laicus dicat se tenere illud nomine Eleemosynæ.* Chartul. S. Vandreg. tom.1. Instr. an. 1267. *Juravit insuper dictus Rogerus tactis sacrosanctis Evangeliis spontanea voluntate coram nobis, quod in dictis masura, edificio, gardino & dimidia acra terræ ratione hereditatis, petitionis, successionis, conquestus, domini, Eleemosynæ, seu quacumque alia ratione sibi competenti nihil de cetero reclamabit.*

ELEEMOSYNA PURA, id est, *in qua Princeps nihil terrenæ retinet sibi jurisdictionis, seu dignitatis: & hujus Eleemosynæ totalis jurisdictio ad Ecclesiasticam pertinet dignitatem. Nullus autem in Normannia potest de feudo suo Laicali Puram facere Eleemosynam, sine concessione & assensu Principis principalis, &c.* Ita Jura & Consuetudines Normanniæ c.117. [Lindanus Hist. Teneremund. lib.2. c.2. p.111. edit. 1612. *Philippus Bonus concessit olim in puram Eleemosynam cudere nummos æreos pretii quatuor obolorum Flandricorum quas Mittas vocant.*] Vetus Charta Gallica apud Seldenum de Titulis honorariis 2. parte c.5. §.24. *Il ne tient riens en chief du Roy, ne per Baronaie, mais en pure & perpetuelle Almoigne.* Vide Littletonem, & Chartam ann. 1205. post Ordericum Vitalem p. 1060.

¶ ELEEMOSYNA LAUDABILIS. Epitome Constitut. Eccl. Valent. to.4. Collect. Conc. Hisp. p.186. col.2. *Ordinarunt quod signa Laudabilis Eleemosynæ de cetero dum pro tempore vacabunt, dentur per vota Canonicor.* Ibid. p. 167. col.1. *Ordinarunt quod si habens signum Laudabilis Eleemosynæ Deneonesa illud alicui resignare voluerit, ejus non possit admitti resignatio, &c.*

¶ ELEEMOSYNAS CONFLARE, hoc est, Colligere. To. 2. Hist. Britann. apud Lobinellum col. 1609. *Multorum relatione percepimus quod nonnulli abusores sive trassatores absque sedis Apostolicæ & nostris litteris Conflant Eleemosynas.* Eadem notione in Concil. Tarracon. provinc. an. 1591. to.4. Collect. Conc. Hisp. p. 557. legitur; *Eleemosyna questuata*, id est, emendicata.

CHARTA ELEEMOSYNARIA, qua quis aliquid Ecclesiæ confert. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ: *Signum Dragoni, qui Cartam Eleemosynariam istā scribere & firmare rogavit manu ejus firma.* Occurrit pluries in eodem Tabulario. Vetus Charta sub Roberto Rege, ex Tabul. S. Ambrosii Bituric. *Hanc igitur Eleemosynariam Chartam, & decretum nostræ voluntatis volumus esse firmam, & inconvulsum, &c.* Tabul. S. Eparchii Inculism. fol. 49. *Si quis homo aut ullus de parentibus meis istam Chartam Eleemosynariam infringere aut inquietare præsumpserit, &c.* Adde fol. 118. Vide Ruffium in Comitib. Provinciæ p. 58.

1. ELEEMOSYNARIA, nude, in Charta Amblardi Episcopi, regnante Radulpho Rege, in Tabulario Ecclesiæ Cadurcensis: *Qui Eleemosynariam istam ullo modo inquietare voluerit, apponat quod sua lex jubet, & petitio sua nullum obtineat effectum; sed hæc Eleemosynaria firma & stabilis permaneat.* [Charta Amblardi Archiep. Lugdun. an. 978. regnante Lothario in Francia inter Instrum. tom.4. Gall. Chrift. col. 5. *Itaque jurejurando præcepi vadiatoribus meis ... ut chartam meæ Eleemosynariæ integram & expressam facerent supradictis Monachis.* Ibid. col.6. indiscriminatim habetur *Eleemosynaria* vel *Eleemosyna*.] Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis Ch. 339. *Si advenerit ullus homo aut ullus de*

de parentibus meis, qui contra donatione vel Eleemosynavia ista ire, ant agere, sentare, vel irrumpere voluerit, &c. *Charta* Eleemosynaria, in Ch. 408.

3. ELEEMOSYNA, Domus Monasterio vel Ecclesiis adjuncta, in qua eleemosynæ pauperibus erogabantur ab Eleemosynario: proprie *Hospitale pauperum* t *Ausmosae*, in Charta Gallica ann. 1274. in Prob. Histor. Gastilion. p. 63. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Eleemosyna pauperum, quæ Græce dicitur Synodochium.* Concilium Islebonense apud Ordericum lib. 5. *Si erraticum habere*, (pecus) *quod vulgo dicitur Weredif, in Curiam Sacerdotis vel Clerici, qui in atrio manent, venerit, vel in Eleemosynam ejusdem Ecclesiæ, vel in atrium, Episcopi erit.* Hugo Flaviniacensis pag. 169. *Illum, qui contra justitiam tumidus superbiebat, captum, in Eleemosyna S. Vedasti sedere, & de Eleemosyna vivere instituit.* Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 2. *Cæcus quidam in illius degebat Eleemosyna, &c.* [Bulla Alexandri III. PP. an. 1173. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 37. col. 2. *Terras planas poterit acquirere Ecclesia pro Canonia vel pro Eleemosyna, ita quod fiat sine interventu pecuniæ, & in obedientiis suis decimas, gardas, vicarias & omnia alia ad obedientiam pertinentia.* Similia repetuntur p. 38. col. 1. Miracula S. Gibriani to. 7. Maii p. 622. *Paralysi percussus est, & in Eleemosynam S. Remigii delatus.* Charta ann. 1275. ex Tabular. S. Vandreg. to. 1. p. 820. *Vendidi viris Religiosis Abbati & Conventui S. Vaudregesilli quamdam masuram terræ cum ædificiis supra positis, quam habebā in dicta parochia ... sitam intra keminum Domini Regis ex una parte & campum dictum Aoyn ex altera, & adboutata dicto campo Aoyn usque ad domos Eleemosynæ dictorum Religiosorum, &c.* Occurrit alibi non semel.

2. ELEEMOSYNARIA, Eadem notione: *Aumonerie*, in Consuetudine Turonensi art. 59. 295. & Juliodunensi cap 5. ap. 5. art, 1. ubi, inter jura quæ ad Barones spectant, recensetur. *Domus Eleemosynaria*, apud Marbodum in Vita S. Roberti Abbatis Casæ Dei n. 4. in Miraculis S. Eutropii Episc. Santon. nu. 28. apud Cencium Camerarium in libro Censuum Ecclesiæ Romanæ. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 79. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniacensium c. 24. & Christianum in Vita S. Geraldi Abbatis Grandis Silvæ n. 30. Tabular. Dalonensis Monaster. f. 49. *Factum est hoc ante Domum Eleemosynariam d'Autafort an. Dom. Incarn* 1182. Laurentius Leodiensis in Episc Virdunensib. *Eleemosynariamque novam integraliter cum Capella construxit.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 109. *Quod fidelis procurator Eleemosynariæ S. Mariæ extiterat.* [Ordinarium Canonicorum Regul. S. Laudi Rotomag. *Pauperes ducantur ad Eleemosynariam, ubi data unicuique præbenda, in eorum arbitrio relinquitur vel ibi comedere vel secum deportare.*] Occurrit præterea apud Guillelmum in Chronico Andrensi an. 1161. in Vitis Abbatum S. Albani p. 24. in Statutis Synodalibus Guillelmi Majoris Episcopi Audegavensis ann. 1314. c. 13. in Concilio Andegavensi ann. 1365. c. 21. in Historia Sabaudica Guichenonis p. 43. in Historia Segobiensi Colmenaresii c. 15. §. 12.

3. ELEEMOSYNARIA, Officium & munus Eleemosynarii. Willelm. Thorn. ann. 1128. *Decima prædicti molendini Eleemosynariæ S. Augustini solvatur.* Nam unicuique Officiorum Monasticorum assignati erant certi reditus, quibus eorum necessitatibus subveniretur. [Bulla Pauli PP. de sæcularizatione Monasterii Insulæ Barbaræ to. 1. p. 261. Maceriarum ejusd. loci an. 1549. *Ac Eleemosynariam in unum & unam Eleemosynarii, & Cantoriam in unum & unam Cantoris.*]

¶ 4. ELEEMOSYNARIA, Stipendiaria seu illa cui eleemosyna datur. Miracula S. Udalrici Episcopi August. inter Acta SS. Benedict. sect. 5. pag. 468. *Eleemosynaria quædam Abrahami, Frisingensis Episcopi civitatis de villa quæ dicitur* Camera, *&c.* Vide infra *Eleemosynarii* 3.

¶ 5. ELEEMOSYNARIA, Loculi seu potius arcula, ubi reponuntur eleemosynæ, nostris *Trone*. Synodus Valentina an. 1584. to. 4. Concil. Hisp. p. 290. col. 1. *Impensæ* (pro cereis in altari accendendis) *sumentur ex Eleemosynariis B. Mariæ Virginis & animarum patinis, ubi eleemosynæ abundaverint.*

6. ELEEMOSYNARIA, Gallis *Aumoniere*, Marsupium, ex quo promi solent Eleemosynæ. Charta Simonis de Balgenciaco an. 1149. in Tabul. S. Euvertii Aurel. *Et super altare ipsius Ecclesiæ per Eleemosynariam meam lapidem beryllum intus habentem propria manu imposui.*

ALMONARIA, ALMONERIA, Eadem notione. Computus Baillivorum Franciæ pro termino Candelosæ an. 1268. *Expensæ, pro cendatis, bourra ad gambesones, tapetis, sargiis, &c. pro chirothecis, Almonariis, & aliis.* Alius computus pro termino Ascension. ann. 1269. *Relictæ Joannis Godeluche pro Almoneriis lacus serici, &c. Aumonieres à las de soye.* Willelm. de Podio Laurentii cap. 21. *Protulit literas de sua Almoneria, dicens: Legite istas literas.* Gaces de *Brulez*, Cantu 24.

Moult i a de ceux
Qui desliens Aumosniere,
S' eu sont l' or anianx
Et j'en sui bontè ariere.

Le Roman *de la Rose*:

Lor a de s' Aumosniere traite
Une petite clef bien faite.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Ou Aumosniere, ou ceinture, ou anel.

Le Roman *du Renard* MS.

Cis Pelerin qui la dormoit,
Une riche Aumosniere avoit,
Qui ert laciée à sa coroie.

Aumosnieres ou bourses Sarazinoises, in Statutis MS. Artificum Parisiens. to. 1. p. 168. 169.

ALMONARIUM, Eadem notione, in Charta Rogeri Frishid. *Et dedit mihi dimidiam marcam argenti, & unum aureum byzantium infra Almonarium.* Ubi perperam Spelmannus *armarium* vertit.

¶ ELEEMOSYNALITER, In Eleemosynam. Vita B. Nicolai Eremitæ tom. 2. Acta SS. Maii p. 708. A. *Per quem eadem domina præfato Eremitæ Eleemosynaliter cibos sæpe miserat.* Eadem vox occurrit in Bullario Carmelit. p. 624.

¶ ELEEMOSYNARE, Dare in Eleemosynam Ecclesiæ, Monasterio vel pauperi. Tabular. S. Vandreg. to. 1. p. 11. *Vel quibuscumque eas vendere aut donare seu Eleemosynare voluerit* Charta an. 1205. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 2. p. 25. *Nunquam vidimus ... quod aliquis redderet decimas de feuis, vel de genestis aut de boscis, nisi prius fuerint Eleemosynatæ.* Apud Rymerum tom. 10. p. 243. *Super centum solidis, annui redditus, monetæ currentis, quos idem Willielmus illis Eleemosynaverat.* Charta ann. 1214. ex Chartar. S. Vincentii Cenom. *Herbertus Dominus de Guerchia coram nobis constitutus Eleemosynavit Abbatiæ S. Vincentii totam decimam suam de Montguson.* Charta Mathildis Filiæ Roberti Bethuniæ Domini an. 1216. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 32. *Quintum hostellum molnariæ in molendino de Coisiaus Eleemosynavi.* Charta Humberti de Bello-loco & Isabellis de Mello ex Tabular. Capituli Autiss. *Pro quitatione & admortizatione sexdecim librarum terræ moventiū de feodo nostro ... quas idem Episcopus* (Guido de Mello) *Eleemosynaverat perpetuo Decano & Capitulo Autiss.* Ex Chartulario S. Martini

tini Pontisar. *Joannes de Brecuria Abbas S. Martini juxta Pontisaram Eleemosynavit 40. sol. pro faciendo Anniversariam suum.*

1. ELEEMOSYNARIUS, Qui ædi *Eleemosynariæ*, in Monasteriis præest, & qui Eleemosynas Monachorum & aliorum pauperibus distribuit. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 14. quod inscribitur *de Officio Eleemosynarii*: *Ad eleemosynam faciendam eligi debet unus de Fratribus pius & mansuetus, ut per pietatem compati sciat indigentibus, & per mansuetudinem possit etiam importunitatem petentium tolerare. Ad hujus officium pertinet terras, & vineas, & nutrituras, & si qua alia sunt, quæ proprie ad Eleemosynam pertinent, secundum consilium & prudentiam Abbatis manutenere. De panibus decimam accipiat; reliquias refectorii tam de panibus, quam de cibariis & vino ipse habebit: ... oportet autem in eleemosyna distribuenda Eleemosynarium magna uti discretione, ut infirmioribus quibusque teneriora & delicatiora reservet, & ut eos forte, qui ex consortio aliorum erubescere potuissent, si qui tales advenerint, seorsim sedere faciat, ut secretius, quod eis impertiendum est, sumere possint, &c.* Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti c. 8. sect. 3. *Eleemosynarius aut per se perquirat, aut per veraces & fideles homines cum multa sollicitudine perquiri faciat, ubi agri & debiles jaceant, qui non habeant, unde se sustinere valeant, & ingressus demum blande consoletur ægrum, & offerat ei, quod melius habet, & sibi intelligit esse necessarium, &c.* Describitur etiam Eleemosynarii officium ab Udalrico l. 3. Consuet. Cluniac. c. 24. Ejusmodi vero Eleemosynariorum monasticorum meminerunt Ordericus Vitalis l. 3. p. 487. S. Anselmus l. 3. Ep. 117. Sugerius in Testamento suo, Matth. Paris ann. 1254. pag. 598. Chronicon Andrense pag. 357. Regula Hospitalariorum c. 15. Historia Monasterii S. Nicolai Andegavensis pag. 100. &c. Tenebantur porro Ecclesiarum possessores & Monachi decimas bonorum suorum seu redituum pauperibus elargiri. Addit. 1. Capitul. 49. *Ut de omnibus in eleemosynam datis tam Ecclesiæ quam fratribus, decimæ pauperibus dentur.* Petr. Damian. lib. 2. Epist. 14. *Enim vero copiosiora in pauperes alimenta proficiant, dantur in Monasteriis & Eremis decimæ quorumque proventuum, & non modo pecorum sed & etiam pariter & ovorum.*

2. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui Eleemosynas morientium distribuebant, qui vulgo *Executores testamentorum* appellantur, quibus legata pia distribuenda committuntur. Testamentum Aldrici Episc. Cenoman. in ejus Vita p. 190. *Præscripti & præordinati ad nostram eleemosynam faciendam.* Gregorius Turonens. de Vitis Patrum c. 8. *Post cujus obitum non pauca ab Eleemosynariis pro Sancti memoria capiebat.* Capitularia Caroli C. tit. 53. §. 12. *Si nos in Dei sanctorumq; ipsius servitio mors praeoccupaverit, Eleemosynarii nostri, secundum quod illis commendatum habemus, de eleemosyna nostra decertent.* Alio loco: *Volumus ... quod si aliquis Episcopus vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut vassallus noster obierit, ... nullus ad illorum eleemosynam faciendam Eleemosynarios eorum impediat.* [Occurrunt rursus tit. 48. §. 14. Testamentum Acfredi Ducis Aquitanorum ann. 928. apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 1533. *Quamobrem obsecro vos ... ut sitis Eleemosynarii mei, sicut estis fidelissimi amici, ita sitis mearum rerum distributores.*] Testamentum Poncii Raimundi Comitis Tolosani & Rutenensis, ex Archivis Ruten. *Omnes res mobiles donet Eleemosynarius meus Deo, & ad sanctos Presbyteros, & ad pauperes pro anima mea.* Tabularium Brivatense Ch. 46. *Nos Hasterius & Hicterius Eleemosynarii Odiloni, qui fuit quondam per fideicommissum, quem ipse nobis commisit, dedimus Deo & S. Juliano in stipendia fratrum pro anima Odiloni aliquid ex suis rebus, quæ conquestu illi advenerunt, &c.* Ibid. Ch. 159. *Nos ... Eleemosynarii Garneris, qui fuit quondam, per fideicommissum auctoritate, quam de manu ejus accepimus ad sua omnia distribuenda, cedimus, &c.* Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis Ch. 27. *Isoafredus & Frotardus ... Eleemosynarii Humberti donaverunt pro anima ejus ad ipsa casa Domini Dei, &c.* Adde Ch. 158. & Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 40. Dicti etiam

ELEEMOSYNATORES. Charta vetus apud Perardum in Burgund. *Quos testes, & Eleemosynatores de mea voce esse substantia.* Vide Joan. Sarisberiensem Epist. 57.

3. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui eleemosynas testamento relinquebant. Capitula Ludovici Pii Addit. 1. §. 50. *Ut prætermissis partitionibus Psalterii, Psalmi speciales pro Eleemosynariis & defunctis cantentur.* Eadem habentur in Vinea Benedictina c. 50. [Ut hunc locum illustret Baluzius, hæc affert ex Libello supplici, quem Monachi Fuldenses obtulerunt Carolo Magno: *In secunda quoque feria uniuscujusque septimanæ orationem pro omnibus Eleemosynas nobis tribuentibus, id est, eundem psalmum L. quem tota congregatio juxta corpus B. Martyris simul prostrata cantavit, cum oratione Dominica & versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem, quam quotidie habuimus, id est, post matutinam celebrationem & vespertinam, quæ est antiphona videlicet Requiem æternam, & prima pars psalmi Te decet hymnus Deus, versus & collecta.*]

ELEEMOSYNARII SUMMORUM PONTIFICUM, qui eorum eleemosynas diatim pauperibus distribuunt, Gesta Innocentii III. PP. p. 150. *Universales oblationes, provenientes ad pedes ipsius, secundum antiquam consuetudinem accipiebat Eleemosynarius erogandas.* Mox: *Circuibat & investigabat diligenter Eleemosynarius ejus pauperes ac debiles, maxime Nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos, qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus acciperent ad victum, &c.* Ita

ELEEMOSYNARII EPISCOPORUM, in Concilio Oxoniensi an. 1222. & in Provinciali Eccl. Cantuariensis Lindwoldi lib. 1. tit. 12.

ELEEMOSYNARII REGUM FRANCIÆ. Horum dignitas alia prorsus fuit à Capellanorum dignitate, licet aliter censuerit Frisonius. Id præ cæteris arguit Statutum S. Ludovici, quod describitur à Miramontio lib. de Præposito hospitii p. 50. *Nul n'ait chambre en l'hostel du Roy que celui, qui porte le Sel, & le grand Maistre d'hostel, & la Chambre aux deniers, le Chapellain, & l'Aumosnier.* Aliud Statutum Philippi Pulchri: *Toutes chambres sont ostées devers le Roy, fors le Maistre d'hostel, la Chambre aux deniers, les Chapellains, les Confesseurs l'Aumosnier, & le Sel, qui auront chambre.* Quæ totidem verbis habentur præterea in Statuto pro Regio hospitio à Philippo Longo exarato Turonibus 17. Nov. an. 1317. Eleemosynarii S. Ludovici Regis, qui illius *erogabat* eleemosynas, meminit Gaufredus de Belloloco de Vita & conversat. S. Ludovici cap. 8. & Nangius in ejusdem Regis Vita sub ann. 1248. Exstat Charta ejusdem Principis an. 1269. apud Brolium lib. 3. Hist. Parisiensis pro Typhlocomeo Parisiensi, in qua Eleemosynarii regii habetur mentio. Ex hinc occurrunt aliquot Regum Eleemosynarii, verbi gratia,

FR. JOANNES DES GRANGES Prior Vallis Scholarium, sub Philippo Pulcro, à quo testamenti executor cum aliis dictus est anno 1311. Hunc excepit

FR. JOANNES de GRANDPRE', qui Eleemosynarius regius inscribitur an. 1314.

Mag.

MAG. SILVESTER DE LA CERVELLE (al. *de la Servolle*) Eleemosynarius Regis Caroli V. mense Aprili ann. 1367. nominatur.

ÆDYDIUS DES CHAMPS, postmodum Episcopus Silvanectensis ann. 1409. apud *Monstrellet* 1. vol. cap. 55. Alios præterea recenset hac dignitate insignes Frisonius, atque in iis

PETRUM CAUCHON, Bellovacensem Episcopum, sub annum 1431.

JOANNEM D'AUSSI Episcopum Lingonensem, sub Carolo VII.

JOANNEM de BREVICOXA, postmodum Genevensem Episcopum, an. 1421.

JOANNEM BALUAM Episcopum Ebroicensem, ac demum Cardinalem, sub Ludovico XI.

JOANNEM D'HUILLIER Decanum Parisiensem, sub eodem Ludovico & Carolo VIII.

Aucta postmodum, & novo titulo donata ea dignitas: nam qui primum nude Eleemosynarii dicebantur, postmodum *Magni Franciæ Eleemosynarii* appellati; qui quidem in Regum aula deinceps primas tenuere, cum ad id obeundum munus delecti fuerint viri vel pietate ac doctrina, vel natalibus illustres. Primus autem hacce appellatione donatus legitur.

JOANNES de RELI doctor Theologus, Regi Carolo VIII. à Confessionibus, Episcopus Andegavensis, nobilissima *Reliorum* ad Hesdinum in Atrebatibus familia oriundus, cujus Elogium descripsit præ cæteris Joannes Launoius in Historia Navarræ Collegii, sub ann. 1488. Post hunc

FRANCISCUS de MOULINS Abbas S. Maximi in Aurelianis, *Magnus Franciæ Eleemosynarius* occurrit in Tabulis Typhlocomei Parisiensis an. 1500. Deinde

GOFFRIDUS de POMPADOUR in Camera Computorum Præses, Petracoricensis, mox Aniciensis Episcopus, Gulferii D. *Pompadour* & Isabellæ *de Combore* filius, sub Carolo VIII. & Ludov. XII.

ADRIANUS de GOUFIER Cardinalis *de Boissi* ann. 1516.

FRANCISCUS LE ROY DE CHAUVIGNI, Jacobi Archiepiscopi Bituricensis frater, sub Francisco I.

JOANNES LE VENEUR Cardinalis, Episcopus Lexoviensis an. 1530. ut est in Franeico Ceremon.

PHILIPPUS de COSSE', Constantiensis Episcopus, sub ann. 1535.

PETRUS CASTELLANUS Matisconensis Episcopus, vir singularis eruditionis, de quo Thuanus lib. 3. Sammarthanus in Elog. viror. illustr. & Pet. Gallandius in ejus Vita, nuper è nostra Bibliotheca edita à Stephan. Baluzio.

ANTONIUS SANGUIN Cardinalis *de Meudon*, sub Henrico II.

LUDOVICUS de BREZE, Episcopus Meldensis, sub eodem Rege, cujus exequiis hac insignis dignitate interfuit an. 1559. ut est in Ceremoniali Francorum.

CAROLUS de HUMIERES Episcopus Bajocensis, eadem donatus an. 1578.

JACOBUS AMIOT Melodunensis, Episcopus Autissiodorensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius à Carolo IX. cui Præceptor à parente datus fuerat institutus. Obiit. an. 1593.

REGINALDUS de BEAUNE Bituricensis, ac deinceps Senonensis Archiepiscop. Mortuus an. 1606.

JACOBUS DAVY Cardinalis *du Perron*, Senonensis Archiepiscopus, sub Henrico IV. & Ludovico XIII. Obiit an. 1618.

FRANCISCUS DE LA ROCHEFOUCAUD Cardin.

ALPHONSUS-*Ludovicus du Plessis* de RICHELIEU Cardinalis Archiepiscopus Lugdunensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius ad fidelitatis sacramentum admissus 24. Martii ann. 1632. per Rupifucaldii Cardinalis renuntionem.

ANTONIUS BARBERINUS Cardinalis, Archiepiscopus Remensis.

EMMANUEL-*Theodosius de la Tour d'Auvergne* de BOUILLON Cardinalis an. 1672.

¶ PETRUS DU CAMBOUT DE COISLIN Cardinalis, Episcopus Aurelianensis. Ob. an. 1706.

¶ TUSSANUS DE FORBIN DE JANSON Cardinalis, Episcopus Bellovacensis. Obiit 24. Martii 1713.

¶ ARMANDUS GASTO-MAXIMILIANUS de ROHAN Cardinalis, Episcopus Argentoratensis ad fidelitatis sacramentum admissus 10. Junii 1713.

Magni porro *Eleemosynarii* apud Reges nostros quanta hodie sit dignitas & prærogativa, accipe ex laudato Petro Gallandin in Vita Petri Castellani, Matisconensis Episcopi: *Est enim is honoris gradus omnium Ecclesiasticorum in Gallia facile princeps; quo qui donatus est, Regi è somno excitato inter primos salutatores adesse solet, & de eo cognoscere, quo in loco & tempore rem sacram peragi velit: Aulæ totius Regiæ unicus Episcopus est: quocunque in loco per totum regnum Rex versetur, ab eo Sacramenta petere solet: Sacello regis ordinando, Cantoribus ejusdem & Sacerdotibus omnibus Aulam sequentibus præest: dispensatio Regiæ in pauperes beneficentiæ & pauperum omnium curatio ejus unius propria est: ad ejus etiam curam pertinet per universum regnum iis omnibus pauperum peregrinorum domiciliis, quæ tum Ptochodochia, tum Xenodochia appellant, atque etiam iis, quæ lepra infectis olim à Regibus attributa sunt, administratores idoneos præficere, præposteros & mutilos loco movere. Quæ si etiam ab aliis quam Regibus condita primum, in eundem finem & censu dotata sunt, & præter Conditorum & Institutorum mentem, contraq; æquum & bonum quid in iis geratur, ejusdem est omnem animadversionem ad se revocare, numerum leprosorum, aut aliorum miserorum explere; ad referendas rationes omnes Procuratorum & administratorum genus cogere, corrupte, infideliter, aut socorditer in suo munere versatos exigere, aliosque in eorum locum subrogare: omnia quoque Sacerdotia, quæ regiæ potestatis sunt, quæ plurima sunt, præter Episcopatus & Abbatias donare & conservare. Ad ejus quoque officium pertinet primo quoque Regis in oppida ingressu maleficos carceribus inclusos regia venia eis concessa laxare, & liberos impune emittere.*

ELEEMOSYNARII apud Anglos officium describitur in Fleta lib. 2. c. 23.

4. ELEEMOSYNARII denique ipsi pauperes, quibus Eleemosyna erogatur, in Vita S. Adalberti Pragensis, apud Bzovium: *Quotidianis diebus quinquagenos Eleemosynarios habere solitus erat, quos in Apostolici nominis honorem dape & potu satiabat.* [Miracula S. Udalrici Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 469. *Nobilis quædam matrona... quemdam claudum Eleemosynarium præcepit comitari secum.* Vide *Eleemosynaria* 4.]

5. ELEEMOSYNARII, Alia notione. Charta Natranni Episcopi Nivernensis, ex Tabular. Eccl. S. Cyrici Nivern. *Dedit etiam idem Præsul prædictus Canonicis alodum quemdam sibi ab Antidio consanguineo suo eo tenore dimissum in eodem pago Nivernensi & in villa Pusco situm, clausum videlicet, sibi cohærentem, cum terra & prato, & silva, & quidquid illi olim Antidius dimisit, & ipse postea ab Eleemosynariis suis comparavit, ipsis Canonicis possidendum perpetuo.* In eodem Tabular. Ch. 40. hæc lego: *Hieronymus, Isombardus, Guido Eleemosynarii, & Cunenus dant mansum unum cum vinea, ... regnante Rodulfo Rege.* [Iidem videntur qui *Eleemosynarii* 3.]

6. ELEEMOSYNARII, Alia rursum, ni fallor, notione, in Charta Fundationis Abbatiæ de Fonteneto in Nor-

Normannia sub Willelmo Notho, in 1o6. Regesto Tabularii Regii ch. 379. *Dedit unum vavassorem cum 12. acris terræ ... dedit quoque omnes Eleemosynarios de Condello, qui habitant juxta silvam, & omnem terram, quæ est habilis ad arandum, &c.* Alia an. 1143. in Conciliis Normannicis p. 146. *Quinetiam ea, quæ Galeranus Comes Mellenti vobis concessit, videlicet unum Eleemosynarium apud Villevillam, & decimam de Extaldis, &c.* [An iidem qui Vassalli?]

¶ ELEEMOSYNARIUM, Eleemosyna publica seu generalis. Necrologium S. Benigni Divion. à Mabillonio laudatum in Actis SS. Benedict. sæc. 5. p. 23. ubi de venerabili Aigrino Episc. Lingon. *Adjecit ... duarum quoque decimas & paratas Ecclesiarum in Afriaca & in Longo-vico consistentium. ob diem anniversariorum depositionis sui corporis & cunctorum Ecclesiæ Lingonensium Eleemosynario & sollemni officio celebrandum.* Formulare Anglic. Thomæ Madox p. 79. *Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Fulconi in vita sua officium collocutorii, cum iis quæ ad officium pertinent, scilicet per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squierii; & qualibet die duas cissatas cervisiæ, & unum ferculum de Eleemosynario, & potagium quod ad officium pertinet; & dimidiam marcam per annum, & unam vestem pelliceam.*

¶ ELEEMOSYNATA. Vide *Eleemosyna 2.*

¶ ELEEMOSYNATIO, Idem quod *Eleemosyna 2.* Donatio. Charta an. 1220. ex Tabul. 2. S. Vincentii Cenom. *Monachi hujus Eleemosynationis nolentes esse ingrati, dederunt Radulfo 100. solidos, Cenomanenses.* Charta an. 1251. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Ex dono & Eleemosinatione nostra tenebunt & possidebunt.* Charta Thomæ Goberii ex Chartul. S. Fromondi: *Ego concedo & confirmo hanc Eleemosinationem esse perpetuam.*

ELEEMOSYNATOR, Qui eleemosynam frequenter largitur, in Vita Godefridi Comit. Campeberg. c. 1. [Vide alia notione in *Eleemosynarii 2.*]

¶ ELEEMOSYNATRIX, Mulier eleemosynis dedita. Gocelinus Monach. de Translatione S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 430. *Sopita namque Eleemosynatrici præstentissima forma.*

¶ ELEFANTIOSISSIMUS. Vide *Elephantiosus.*

ELEGUS, ELEGIACUS, ELEGICUS, [ab ἔλεγος,] Lamentatio, Luctus.] Papias: *Elegi, versus miserorum.* Sidonius lib. 2. Epist. 8. *Næniam funebrem non per Elegos, sed per hendecasyllabos, &c.*

ELEGUS, Miser. Ugutio: *Elegus, Miser. Elegia, Miseria.* Gloss. Lat. Gall. *Elegia, Misere, ou traité de misere. Elegiacus, idem.* Abbo lib. 2. de Bello Parisiaco:

Certabant Elegi scapulis cornuque juvenci.

Ubi Abbo operis sui Glossator, *i. miseri.* Infra:

. . . Multant Elegum, multantur & ipsi.

Et lib. 1.

Sæpe quidem cerebrum cervice trahunt Elegorum.

Uffingus Monach. in Carmine de S. Ludgero Episcopo Mimigardensi:

Inter & hos Elegi recolas miserier hœdi
Uffingi, &c.

Ordericus Vitalis lib. 8. p. 690. *Et contemptis Elegi supplicationibus, ipsum ... per fenestras præcipitavit.* [Acta SS. Julii tom. 1. p. 335. de S. Switbuno: *Ad catenatam accessit mulierculam dulcibus affaminibus interrogans, quid haberet Elegam.*]

ELEGIUS. Alcuinus Poem. 177.

Tu quoque virtutum meritis mihi, Sancte Sacerdos,
Elegius precibus auxiliare tuis.

Ubi leg. forte *Elegiis*, & *meis.*

ELEGICUS, Eadem notione occurrit apud Aldhelmum de Virginitate c. 14. *Ex ipsius Elegica scriptione conjecturam capesso.* Sic leg. pro *Elogica*. Hist. Obsid. Jadrensis lib. 1. c. 35. *Elegica & lugubria induerunt vestimenta.* Lib. 2. c. 9. *Orbati parentes Elegicas exuunt vestes, nuptialesque ... assumunt.*

¶ ELEGIARIS, Eadem notione. Vide locum in *Mensurnum.*

ELEMENTA, Solem & lunam & reliquos planetas appellat Hieronymus in Epist. ad Hedybiam, quæst. 4. *Omnis hebdomada in Sabbatum, & in primam, & in secundam, & tertiam, & quartam, & quintam, & sextam Sabbati dividitur, quas Ethnici idolorum & Elementorum nominibus appellant.* [Lactantius lib. 2. Institut. divin. cap. 6. *Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus: primum quod Elementa, id est, Dei opera Deo præferunt; deinde quod Elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulachra humanum in modum formant, &c.* Ita Leo M. Serm. 7. de Nativitate Domini, Maximus Taurinensis Homilia de Luna, &c. sic etiam στοιχεῖα Græci aliquot Scriptores solem & lunam vocant, Chrysostomus Homil. 58. in Matthæum, Gregorius Nyssenus in Vita S. Macrinæ, Theodorit. lib. 5. Histor. c. 39. Martyrium S. Acepsimæ num. 4. Nicetas in Manuele lib. 7. p. 432. Edit. Reg. &c. [Vide Gloss. mediæ Græcit. in Στοιχεῖον.]

¶ ELEMENTITIUS, Pertinens ad elementa. *Elementitia substantia*, apud Tertullianum de Anima c. 32.

ELEMENTUM, de cibo & potu usurpat Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 15. *Nam esus illi panis tantum hordeaceus erat & aqua, de utrisque Elementis libras singulas per dies singulos sumens.*

¶ ELEMOSYNA. Vide *Eleemosyna.*

ELENCHUS. Ugutio: *Elenchus, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intulatur: Elenchus Lucæ, i. Titulus.* Ita etiam Jo. de Janua.

¶ ELENTHERIUM. Vide *Eleutherium.*

¶ ELEPHANTIA, Lepra sic dicta quod cutem reddat elephanti corio similem. Utitur Celsus & alii recentiores. *Horrendissima Elephantiæ lepra*, in Vita S. Antonini Abb. Surrentini, sæc. 4. SS. Benedict. part. 1. p. 428. *Elephantiasis*, apud Plinium à Græc. ἐλεφαντίασις. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Elephaucia, Une maniere de meselerie.*

¶ ELEPHANTICUS, Qui *Elephancia* laborat, apud Julium Firmicum lib. 8. c. 28. *Elephantiaca contagio*, ejusdem libri c. 19. Vocem *Elephanticus* notione morali usurpans Lactantius lib. 4. Divin. Institut. cap. 26. habet: *Leprosi enim vere atque Elephantici debent haberi, quos vel infinita cupiditates ad scelera, vel insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, & dedecorum maculis inustos, labe afficiunt sempiterna.*

¶ ELEPHANTIOSUS, Eadem notione, apud S. Augustinum de Genesi ad litteram, & in Actis SS. Januarii tom. 1. p. 86. *Elephantiosissimus*, in Chronico Novaliciensi lib. 2. c. 5.

ELEPHANTUS, pro Ebore, Gloss. Lat. Gr. *Ebar*, ἐλέφας ὁ τὸ ζῶον, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ ὀδόντος ὕλη. *Ebur num*, ἐλεφάντινον. Gloss. Græc. Lat. ἐλέφας, τὸ ζῶον, *hoc Ebur*, Ἐλεφαντουργὸς, *Eburarius*. Dioscorides, ubi ait, Ebur hordei succo, quem Græci ζῦθον dicunt, perfusum, tractabilis in opere fieri: Ζύθῳ βρεχόμενος ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος εὔεργος. Quo loco Plinius perperam *Elephantum* pro ipso animali cepit, ut observarunt viri docti. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 10. *Lectionarium Elephanto & auro paratum.* Vide Goldastum ad hunc locum. *Elephantinus liber*, apud Vopiscum in Tacito, qui *Eboreus Codex* Ulpiano lib. 52. de Legat. tertio. Martianus Capella lib. 3. *Ferculum, quod levi exterius Elephanto prætexebat.*

ELEPHAS, Scriptoribus nostris, pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur. Quod proboscidem, seu ut vocat Plinius, manum elephanti referat, vel quod cornu eboreum fuerit. Le Roman *de Garin*:

Les cors as roches commencent à charier,
Sonnent cil greille, & cil Olifant cher,
Cil menuel prennent à rechignier,

Alibi:

Cest Oliphan en ma main me baillez,
Il le regarde, & en greille, & en chief,
De six virolles d'or fin estoit liez,
La guige estoit d'un brun paille entailli,

Idem Poeta,

Sonnent buisines, cornent cil Olifant,

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Plus de cent Oliphans i tonnent la bondie,

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin* c. 8.

Sonnoient hautement trompes & Olifant,

Alibi:

La oïst-on sonner trompes & Olifant,

Alter Poeta:

La sonnent moieniaux, trepes, & Olyfant,

Laudatur ab Olao Wormio in lib. de Cornu aureo p. 27, vetus cantilena Islandica, quam sic Latine vertit: *Per viginti milliaria Gallica audiebatur sonus Olivanti, dum scutorum expugnator cornu inflavit durissimum.* Ubi miror, viro doctissimo non venisse in mentem cornu elephantinum, dum ait: *Olivantum* nomen fuisse cornu istius. Adde eumdem p. 29.

ELEPHORIUM, Vide *Fsophorium*,

ELESREFOLS, Tabular. S. Eparchii Inculismensis fol. 89. *Ipse post acceptum modium vini pro feodio suo, suscipiet Elesrefols sine ingenio, & secundum mensuram & rationem.*

ELESSIOR, *Falsus laudator.* Papias.

¶ ELEVAMENTUM, Exstructio in altitudinem, Gall. *Elevation.* Testamentum Anglici Episcopi Alban. Cardin. an. 1388. apud Stephanot. tom. 10. Fragm. Histor. MSS. pag. 333. *Volo & ordino, quod funus sive corpus meum, cum ab anima separatum fuerit, sepeliatur integre & sine diminutione & Elevamento quibuscumq; ante majus altare Ecclesiæ Monasterii supradicti.* Quæ verba *sine diminutione & Elevamento* sic interpretor ut lapis sepulcralis planus sit, non demissus aut Editus. Vide mox *Elevare*.

¶ ELEVARE, Verbum Italicum, Gall. *Elever*, Attollere, exstruere, Breviarium Histor. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 168. E. *Eodem anno* (1101.) *Pisani ceperunt Liciam sive Licaiam & Elevaverunt Tappam.* Vereor ne hic *elevare* sit pro Gallico *Enlever*, Occupare,

ELEVARE PUEROS *de sacro fonte*, in Concilio Albiensi cap. 15. tom. 2. Spicilegii Acheriani. Vide *Levare*.

ELEVATIO. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 18. *Adulter reddet pro stupro injuriam, cum una Elevatione, illi, cujus uxorem violaverit, quia de genere hostilitatis est. Pro palatione primum in vulva, quæ dicitur Gouys, reddit injuriam sine Elevatione.*

ELEUFUGA. Alanus lib. 3. Anticlaudiani cap. 6. de Geometria:

Hujus tyrones curantis Eleufuga terret,
Atque prius cogit illos exire, profundum
Quam littus subeant labique, quam in arte laborent,

¶ ELEVIGATA, *Purificata.* Papias: ab *Elævigare*, Complanare, polire.

¶ ELEUTHERIUM, κάθεμα, περιδέραιον, Ornamentum colli. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman. Perperam in Supplem. Antiquarii, *Eleutherium* ... περιδέραιον,

ELIBERARE, pro *Liberare*. Acta Proconsularia Martyrii SS. Didymi & Theodoræ n. 8. *Et nunc misit in habitu militis agnam Eliberare suam. Eliberatio*, pro *Liberatio*, apud Thwroczium,

¶ ELICATORES, ὑδροσκόποι, Aquarioli. Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii. *Aquarioli*, Festo sunt, *Mulierum impudicarum sordidi asseclæ*, qui iis scilicet aquam ministrant ad lavandum, ὑδροσκόποι vero Græcis, Speculatores aquarum, qui rimantur ubi lateant; quare minus accurata est Jani interpretatio. Pro *Elicatores* puto legendum *Eliquatores* ab *Eliquare*.

¶ ELIDIARE, ELIDICARE, &c. Vide *Elitigare*.

ELIGAMENTUM, ἔνδεμα, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum *alligamentum* habet.

¶ ELIGANTES, *Urbani*, *Eliganter*, *Facete*, *jocunditer.* Janssonius in Auctario Glossar. Isid. Sunt pro *Elegantes* & *Eleganter*.

¶ ELIGIDICARE. Vide *Elitigare*.

ELIGMA, ELIGMATIUM, ἐκλειγμάτιον, Medicamentum, quod ori inditum, sensim liquefit, & deglutitur. Matthæus Silvaticus: *Eligmata, Medicinæ, vel potiones calidæ.* Occurrit apud Octavium Horatianum lib. 2. Rerum medic. cap. 16. Vide Goræum in ἔκλειγμα,

¶ ELIMES, ἄτυχος, ἄπειρος, Qui extra limites degit. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

ELIMITARE, In exilium agere, extra regni *limites* propellere. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis c. 2. *Dei famulum ... Burgundionum regnum Elimitare fecit.* Hoc est, extra regni Burgundici limites exulare coegit.

¶ ELIMITATUS. Concil. Tolet. XII. inter Hispan. to. 2. p. 681. *Ecce in brevi complexa vel exarata devotionis meæ negotia in hujus tomi complicatione agnoscenda perlegite, perlecta discutite, discussa Elimitatis ac decretis titulorum sententiis definite.*

¶ ELIMOSINA, pro *Eleemosyna*, in Diplomate Ludovici Pii, apud Ludov. *Laguille* Histor. Alsat. Probat. pag. 44.

¶ ELIMPIDARE, Limpidum seu clarum facere, elucidare. Vide *Limpidare*,

ELINGUATIO, γλωσσοτομία, in Gloss. Græc. Lat. MS. γλωσσοτομῶ, *Elinguo*, in eodem Gloss. perperam in edito, *linguacio*, & *linguo*. Est autem *Elinguare*, linguam secare. [Cornel. Fronto libro de nominum verborumque differentia: *Elinguis habet linguam, sed usu ejus caret: Elinguatus amisit.*]

ELINGUITAS, Infantia, ineruditio. Vita S. Marculfi in proœmio: *Nihil enim in hujus mortalitatis curriculo dignius agitur, quam si Elinguitas nostra loquacitatis in Dei laudibus jugiter moderetur.*

ELIQUARE, apud Papiam, *Declarare*; *Eliquata*, *Purgata, Aperta, Manifestata*,

¶ ELISÆI, Jacobo de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 281. iidem sunt qui *Assessini*, seu Populi Orientales, de quibus actum in voce *Assasini*.

ELISIMUS. Fortunatus lib. 6. Carm. 12.

Hac tibi Elisimo modulatus simplice cantu,
Sed tonat archetypho barbitos inde sono.

Vide, quæ ad hunc locum annotat Browerus.

ELITIGARE, in Notis Tyronis pag. 198. & in Veteribus Formulis apud Bignonium pag. 367. 369. 393. edit. 1. [in Legibus Ludovici II. Imp. apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 161. col. 1.] est extra omnem *litem* & controversiam ponere, ita ut qui *Elitigato ordine* possidet, pleno jure & absque ullius reclamatione possidere dicatur. Quæ quidem vox postmodum depravata & immutata: quippe pro *Elitigare*, *Elidicare*, & pro *Elitigatus*, *Elidegatus* & *Elidiatus*, *Elidictus*, occurrant non semel. Charta Caroli M. pro Monasterio S. Dionysii: *Sed sicut ipsum mercatū cum omnibus teloneis legaliter*

ter evindicaverunt, & actores ipsius Monasterii ... ipsum teloneum ad integrum Elidicaverunt, *ita ... firmum atque concessum omni tempore habeant.* Alia Pipini Majoris domus pro eodem Monasterio: *Ut sicut constat, quod ipsas res per legem & justitiam in Palatio nostro evindicaverunt, vel reciperunt, ... habeant evindicatas, atque* Elidegatas. Charta Theoderici Regis Fran. pro eod. Monast. *Ad integrum omnia & ex omnibus, inspecta eorum strumenta, omni tempore habeant vindigata, atque Elediata.* Placitum Chlodovæi III. Regis, apud virum doctissimum Joan. Mabill. to. 4. Actor. SS. Ordin. S. Bened. pag. 619. *Ita ut præsentialiter ipso locello prædictus Chrotcharius ad partes ipsius Ingramno omni tempore habuit evendecatum atque Elidictum.* Placitum aliud pag. seq. *Habeant evindicatum atque Adjudicatum.* Placitum Caroli C. an. 22. in Tabul. S. Dionysii Ch. 38. *Ut memoratum* Deodato *monachum una cum Antreneo Majorem partibus S. Dionysii talem notitiam recipere jussimus, per quem supradictis servis ad ipsum servitium in antea teneant atque* Elidicant, *& sit inter eos postmodum ex hac re soluta & definita atque inconvulsa causa.* Elidigatus, in alio Placito Chilperici ibid. pag. 622. Formula vetus apud Bignon. cap. 7. *Propterea jubemus ... ut ipsam terram ipse Abbas habeat, atque* Elidia *sit postmodum ex hac re, omnique tempore subita causatio.* Formulæ Lindebrogianæ fol. 52. *Quieto ordine vel Elidiato valeas possidere.* Form. 30. *Sine ullius judicis consignatione pace monasterio nostro,* Elidiato *ordine præsentialiter evocare facias dominium.* Form. 167. *Habeat evendicatum vel Elidiatum.* Adde Præceptum evindicatorium Caroli M. in Chron. Laurishamensi pag. 59. Ex his emendanda, ni fallor, Charta Hispanica æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordin. S. Benedicti tom. 5. *Et si aliquis homo venerit, qui contra eos voce vel judicio suscitaverit, aut aliqua calumnia petierit, nullus firmet super eos; sed illos dent duodecim homines, &* Delindent *se de quocumque judicio illis petierint.* Ubi videtur legendum Elidicent.

¶ Eligidicare. Præceptum Carolomanni Regis pro Monasterio Prumiensi, to. 1. Ampliss. Collect. col. 33. *Jubemus, ut ab hac die ipsa silva de jam dictis partibus nostris, una vena de ipsa fontana, habere debeant evindicata atque Eligidicata tam nostris quam futuris temporibus.*

Delitigari, Judicari, extra litem poni. Decreta Colomani Regis Hungariæ: *Ducis ministri, qui in mega judicis sunt ... ante Comitem & judicem minores vero, ante judicem Delitigentur.*

¶ ELIX, ἀνωποὶ ὀχετοὶ, *Fistula aquæductus*. Supplem. Antiquarii. Festus habet: *Elices, Sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur è liris.* Columella vero: *Sulcos aquarios nonnulli Elices vocant.* Et l. 1. §. 9. D. de aqua & aquæ pluv. *Sulcos aquarios qui ἔλικες appellantur, si quis faciat.*

¶ ELLUATUS, Κακόηθος, *Spurcus*. Supplem. Antiquarii cum Glossis Lat. Græc. Sangerman. Scribendum *Helluatus*, Vorax.

¶ ELLUDIES, ἀρωσία, *Aratio*. Idem Supplement.

¶ ELLYPSIFORMIS, Formam habens *ellipticam* seu curvam. Acta SS. Julii to. 3. p. 719. de S. Henrico Imp. *Ensem S. Henrici proprium bissecantem ... habentem manubrium Ellypsiforme ex crispato ligno buxino, longum tribus fere pedibus, latum sesquipollice.*

¶ ELMA, Genus morbi, in Historia MS. Abbatiæ Gemmeticensis p. 53.

¶ ELMETUS, Ital. *Elmetto*, Gall. *Heaume*, Cassis, galea. Processus anni 1430. in Histor. Dalphin. p. 64. col. 1. *Præfato Marescallo, qui semper spem de victoria habuit, genibus flexis manibusque junctis ad cælum erectis, & Elmeto suo à capite deposito, &c.*

¶ Elmettus, Eadem notione, apud Rymer. tom. 12. p. 641. Jovius in Vita Sfortiæ: *Hic est ille Albericus* (Balbianus,) *qui equitem cataphractum, ea specie, quam videmus, formavit & instituit: adinvento hoc conclusæ duplicisque galeæ genere, quo nunc maxime utimur, & Gothico nomine Elmettum vocitamus.* Vide *Elmus*.

¶ ELMUNIMUS, Dignitatis nomen apud Sarracenos Caliphæ proprium. Vide *Miramomelinus*.

¶ ELMUS, ut supra *Elmetus*, Galea. Computum anni 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p. 275. *Aim. de Cisciaco pro Emenda uno Elmo & alia arma pro Domino, unc. 1. taren. 12.* Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6 col. 261. *Cum loricis, & Elmis, & aliis armis.* Obertus. Cancellar. lib. 2. eorumdem Annal. to. 6. Murat. col. 304. *Extraxit de capite suo Elmum, & deposuit scutum, &c.* Rursum occurrit apud eumdem Muratorium to. 8. col. 431. to. 12. col. 791. 804. Rymer. to. 4. p. 779. 809. tom. 5. p. 569. &c. Plerique scripserunt *Helmus*. Vide in hac voce.

¶ ELOCARE, Conducere, Gall. *Louer*. Vide *Exponere*.

¶ Elocatio, Conductio, Gall. *Louage*, in Lege Salica tit. 31.

¶ ELOGA, *Initium, exordium*. Papias.

ELOGIUM, Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis, ut observatum ab Henrico Valesio ad lib. 14. Ammiani pag. 15. [*Infami satis Elogio notare*, in Actis Synodi Flaviniac. an. 894. apud Mabillon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 294. Testamentum S. Remigii apud Miræum tom. 1. p. 5. col. 2. *Elogium segregationis à corpore Christi ab omnibus eis porrigatur.*] Sigefridus Episcopus Moguntinus Epist. 1. *Quia audistis Elogio simoniacæ hæreseos eum esse notabilem.* Gozechinus Scholasticus: *Dicis, quid mihi & Leogio, quod olim insolenter deferens, turpi notarim Elogio?* Mox: *Dic ergo, nunquid Elogium intuli legiæ?* Infra: *Non Elogii notam, sed honoris coronam.* [Arnulphus Lexov. Episc. in Epistola ad Alexandrum Papam, apud Acher. Spicil. to. 2. p. 497. *Sublatoque pristinæ servitutis Elogio, Ecclesia Dei lætabunda procedat, &c.*] Ita eadem vox usurpata legitur de exhæredatione, in l. 4. Cod. Th. de Legit. hæred. [Statuta Avenion. rubrica 59. de Testamentis art. 1. *Sæpe contingit multos decedere intestatos, quod non facile reperiri possint septem testes, quibus sua Elogia fideliter & secreto committant*; hoc est, rationes cur ita testamentum disponant, hunc v. g. exhæredent filium: qua notione Tullius in Cluentiana: *Unum est etiam quod maxime me conturbat; quod Elogium recitasti de testamento Cn. Egnatii patris, hominis honestissimi, se exhæredasse filium, quod is ob Oppianici damnationem pecuniam accepisset.* Sic & Quintilianus lib. 7. cap. 4. *Si exhæredatum à se filium pater testatus fuerit Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Fulgentius de Prisco Sermone: *Elogium est hæreditas in malo.* *Cornelius Tacitus libro Facetiarum: Cæsi itaque morum Elogio in filiis relicto.*] *Sub Elogio præconis fustibus cæsus*, apud Spartianum in Severo. [Papias: *Elogia, Laudes ... Carmina vel criminalia mala ... Ordo criminum, Titulus cujuslibet rei ... Proverbium ... Ignominia, Textus gestorum malorum, Responsum divinum.* Similia habent Johannes de Janua & Isidorus in Glossis: ad has Grævium consulito.]

1. ELONGARE dicitur Princeps, cum alicui debitoris ex certa causa dat inducias solvendi debita: *Elongamentum*, ipsæ litteræ Principis, quæ nostris *Lettres de respit*, vel *d'Estat*. Gloss. Gr. Lat. μακρύνω, Elongo: Μακρύνω, Longo. Usatica Majoric. Regni MSS. *Statuimus, quod si aliquis de aliquo debito obligatus tenetur, semel à nobis vel successoribus nostris fuerit Elongatus, & aliud postea de eodem debito specialiter vel simul cum aliis debitis obtinuerit Elongamentum, illud secundum Elongamentum non*

non profit eidem. Curia Generalis Barcinon. ann. 1291. MS. *De Carta, vel Littera Elongamenti, de qua consueverunt dari 50. solidi pro mille in anno*. Exstat Charta Jacobi Regis Arag. ao. 1268. 18. Kal. Jul. cujus titulus est: *Ut aliquis non Elongetur, qui habeat bona mobilia*. Vide Foros Aragon. Edit. 1624. f. 15. v. & Observantias ejusdem regni lib. 9. tit. 1. qui est *de Elongatione debitorum*, & Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. V. *Litteræ Elongamenti*.

¶ 2. ELONGARE, Procul amovere, amandare, Gall. *Eloigner*, Ital. *Allontanare*: hac notione pluries occurrit in Psalmis & aliis Scripturæ libris, ut & apud Murator. tom. 8. col. 230. 317. Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 72. &c.

¶ ELONGATIO, Extensio, productio, Gall. *Allongement*. Usus stagnorum Villarici & Bressiæ, apud Guichenonum in Probat. p. 170. & Revellum p. 266. & 267. *An licitum sit Elongare & altiare calceatam sui stagni inferioris, & an possit altiationem & Elongationem calceatæ ipsius stagni inferioris comprehendere majorem compressiam prædiorum*.

¶ ELONGATIO DEBITORUM. Vide *Elongare* 1.

¶ ELONGATIO GUERRÆ, Induciæ, Gall. *Treve*, à Gallico *Eloigner*, Removere vel differre, Charta B. Connestabuli Arverniæ, apud Baluzium Hist. Arvern. to. 2. p. 90. *Sed tamen dictam Elongationem guerræ promisit se bona fide servaturū usq; ad terminum prætaxatum*.

1. ELOQUENTIA, Lingua, idioma, *Dacisca, Romana Eloquentia*, apud Dudonem lib. 3. de Morib. Normanor. p. 112. [Acta S. Winwaloei MSS. *In verba subsannationis & conviciorum tam detestanda erumpebat, quæ non licet Christiana Eloquentia pronuntiari*.

2. ELOQUENTIA, Lectio. Helgaudus in Roberto Rege: *Eloquentiæ tantum incumbens, ut nullus laberetur dies, quin legeret Psalterium, & exoraret cum sancto Davide*.

¶ ELUBIUM. Constantiensis: *Pelagus, Elubium*: quod pro *Eluvium* videtur esse positum, V. *Pelagus*.

ELUCIDARIUM. Ita appellavit S. Anselmus, seu quis alius Anonymus librum, quem scripsit de Summa totius Christianæ Theologiæ in Præf. *Titulus itaque operi, si placet, Elucidarium præfigatur; quia in eo obscuritas diversarum rerum elucidatur*. [Vide *Lucidarius*.]

¶ ELUCUBRATUS, *Excussus vi telorum*. Barth. in Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ ELUCUBRE, *Languidum*. Papias MS. In Edito *Lucidum*: quo sensu oritur à verbo *Elucubrare*.

¶ 1. ELUDIUM, Jocus, ludus. Miracula S. Augustini Cantuar. n. 58. *Inter hæc Eludia vel feria*. Isid. Chron. Regum Gothorum: *Sæpe etiam lacertos contra Romanos insolentias ac irruptiones Wasconum movit, ubi non magis bella tractasse, quam potius gentem quasi in palæstra Eludii pro usu utilitatis videtur exercuisse*.

2. ELUDIUM, *Deceptio*, in Glossis MSS. Vide *Conludium*.

¶ ELUIES, σελματα, *Transtra, tabulata navis*. Supplementum Antiquarii.

¶ ELUMINATUS, Excæcatus. Sidon. lib. 8. Epist. 11. *Quis ita gemino obtutu Eluminatus, qui exanimati cadavere inspecto non statim signa vitæ colligeret extorta*.

¶ ELUSCARE, Luscum facere. Gloss. Græc. Lat. ἐκτυφλόω, *Excæco, Elusco*. Utuntur Ulpianus lib. 5. §. ult. Dig. ad Legem Aquil. & Marcellus l. 27. Dig. de pignorib. vel hypoth. Vide *Luscus*.

¶ ELUSCATIO, Cæcitas, Gloss. Cyrilli: *Eluscatio*, ἀποτύφλωσις.

¶ ELUSORIUS, Fallax, Gall. *Illusoire*. *Elusoriæ versutiæ*, in Charta anni 1196. apud Miræum tom. 2. pag. 1197. col. 2.

¶ ELUTIUS, *Aquatius*. Papias ab *Eluere*.

¶ ELUUS, Fulvus, Gall. *Fauve*. Papias: *Fulvus, Fulvus, Eluus*. Varro legit *Heluus* haud absimili notione.

¶ EMANATORIUM, Fons, Gall. *Fontaine*, sic dictus ab Emanare, *Couler*. Meisterlinus Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. p. 34. *Aquæductum porro Consules à longe per canalia subterranea introduxerunt, hinc indeque per civitatem locis opportunis, tam ad usum incolis, quam pro ornatu Emanatoria fecerunt*.

EMANCARE, [Mutilare.] Vide *Mancus*.

EMANCEPS, *Famulus à servitute liberatus*, Gl. Isid.

EMANCIPARE, A servitute liberare. Saxo Grammaticus lib. 6. *Supervenit alius ... qui prioris exemplo conditionem fateri jussus, ancillam se cujusdam in matrimonio habere, ejusque domino Emancipandæ conjugis gratia rusticum opus dependere testabatur*.

EMANCIPARE, Ab obsidione liberare. Sugerius in Ludovico VI. cap. 7. *Ipse vero potenti disruptis manu & defossis circumquaque omnibus municipiis, Acutummontem Emancipavit, & tam armis quam victualibus eorum sophismata denodans, copiosam reddidit*.

1. EMANCIPATIO, Cujus apud nostros ea erat formula, quæ habetur in Regesto Feodor. Burgundiæ 2. part. fol. 211. *Nos Hugo, Dux Burgundiæ, N. fac. præsentes litteras inspecturis, quod in nostra præsentia specialiter constitutus propter hoc Robertus Miles filius noster petiit Emancipari à nobis, seu liberari à patria potestate. Nos vero videntes & attendentes ipsius Roberti consensum & voluntatem circa Emancipationem habendam & dandam à nobis, mutuo consensu interveniente ex parte nostra & ex parte dicti Roberti ipsam præsentem Emancipationem acceptantem legitime Emancipamus à sacris, seu à patria potestate. In cujus testimonium præsenti Emancipationi ad requisitionem dicti Roberti sigillum nostrum duximus apponendum. Dat. die Sabbathi post Festum B. Lucæ Evangelistæ, an. D. 1272*. [In Historia Dalphinali to. 2. p. 84. legimus, Humbertum Delphinum anno 1297. Ind. 11. tertio Nonas Febr. coram Guillelmo de Ruino Officiali Curiæ Gratianopoli constitutum, Hugonem filium emancipasse eum *accipiendo per manum, dando eidem Hugoni & concedendo liberam auctoritatem, & etiam potestatem standi in judicio; mutuum accipiendi, testamentum, codicillos, seu ultimam voluntatem faciendi, & cujuslibet contractus ineundi, & generaliter omnia alia faciendi, quæ quilibet paterfamilias, & sui juris constitutus, facere potest vel debet, &c.*] Exstant aliæ emancipationis formulæ in tom. 8. Spicilegii Acheriani p. 263. & apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 7. Rubr. 5.

☞ Cum autem hujuscemodi emancipationes solummodo fieri solerent, petentibus filiis, si præ minori ætate hanc postulare non posset puer emancipandus, tum consensus Regis requirebatur juxta Legem Jubemus 5. Cod. de Emancip. lib. 8. tit. 49. quod observatum legimus in emancipatione Ludovici septennis filii natu majoris Caroli Comitis Valesii an. 1325. Ejus emancipationis formulam à Carolo IV. Franc. Rege datam exhibent Acherius Spicil. to. 8. p. 263. & *de Lauriere* in suo Juris Gallici Glossario. Videsis etiam Consuetud. Pictav. art. 311. & Britan. art. 526.

☞ Sed non una hæc erat emancipationis causa vel ratio. Fiebat etiam per liberorum conjugium, & domicilium à paterna domo separatum: quod etiamnum statuitur in Consuet. Pict. art. 312. Engolism. art. 120. Britan. art. 527. Santon. art. 2. Rupell. art. 2. Juxta quasdam alias Consuet. ad emancipationem satis est, ut liberi, videntibus ac scientibus parentibus, proprium habeant domicilium. Vide Consuetud. Catalaun. art. 7. & Rhem. art. 7. quod ad solos pertinet ignobiles, non ad nobiles masculos juxta Consuet. Pict. art. 113. Puellas quod spectat, sive nobiles sint, sive plebeiæ, parentum jure matrimo-

monio eximuntur fiuntque maritorum. Pictav. art. 314.

☞ Emancipabantur etiam qui ad vigesimum ætatis annum pervenerant. Rhem. art. 6. 8. Catalaun. art. 7. 8. & Sedan. 5. 7. & in quibusdam provinciis liberis omnes mortua matre; quod hodieque statuunt Consuetudines Montarg. c. 7. art. 3. Vitriac. art. 100. 143. Castri-Novi art. 134. Carnot. art. 103. Durocass. art. 93. Hæc post *de Lauriere* in Glossario jam laudato.

☞ Neque abs re futurum est, opinor, si cum eodem Cl. Scriptione observemus, non eam quidem fuisse veterum Francorum in filios potestatem, ut eos possent interimere, sed tamen penes patrem fuisse filios vendere si necessitas compellebat, legimus enim Capitul. lib. 8. c. 4. *Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt. Si placuit domino suo cui vendita est, dimittat eam liberam, & ad alium populum non licet eam vendere*. Vide Edictum Pisteose c. 34. tit. Codicis, de patribus qui filios distraxerunt, & Formulam Andegav. 48.

☞ Non solum autem pater apud antecessores nostros, verum etiam mater vendendorum filiorum jure gaudebat, si fidem habemus Auctori Vitæ S. Juniani tom. 2. Bibl. MS. Labbei p. 573. *Cumque puer velociter jussa explesset, renuntiavit patri dicens: Mulier paupercula est, cui & panis defecit, nec unde amat habet. Quo audito jussit eam in conspectu suo adstare, hilari vultu & paterno affectu interrogans, cur tanto ejulatu fleret, & clamoribus eum inquietaret. At illa respondit: Vere Dei famulo & Sacerdos, scias me fame periclitari; panis deest, emptio nulla, fames quotidie invalescit, & ecce prægnans morior: quamobrem tuam adivi clementiam, ut si me de periculo famis eripueris, sim tibi perpetuo ancilla, & filius quem utero gesto, servus sempiternus, quem cum enutriero tuis manibus & jugiter servire instituam. Tantum adjuva me ne peream*. Vide Consuetud. Vitriac. art. 100. & 148.

☞ Verum prisca Francorum barbarie, imperantibus tertiæ stirpis Regibus, sensim mitigata, tam leniter tamque indulgenter filii à parentibus habiti sunt, ut Accursius, qui circa annum 1200. florebat, dicat ad tit. Institut. de patria potestate: *Aliæ vero gentes quædam ut servos tenent filios, ut Sclavi, aliæ ut prorsus Absolutos, ut Francigenæ, &c.* Hinc colligunt quidam, nullum tunc temporis in Francia jus fuisse patrum in filios; ac conjecturam explodunt tum Consuet. Vitriac. ar. 100. Rhem. art. 6. & 7. Montarg. cap. 7. art. 2. Borbon. art. 168. Pictav. art. 316. Catalaun. art. 7. Sedan. art. 5. Carnot. art. 103. Castri-Novi art. 133. Bituric. tit. 1. art. 3. Britan. art. 498. quæ paternum jus agnoscunt omnes, tum etiam nostri veteres Practici. Auctor magni Franciæ Consuetudinarii, qui scribebat anno circiter 1368. ait l. 2. c. 40. pag. 263. desinente: *Par la Coutume notoire de la Prevoté & Vicomté de Paris, laez ou don qui n'est point cause, laissé ou donné à aucun enfant estant en la puissance du pere, est propre acquest ou pere & mere, en la garde de qui il est, voire encore s'il y a cause, & ladite cesse*. Adde pag. 264. 265. & *des Mares* Decis. 248. Idem patrium jus plane confirmant *emancipatoriæ litteræ* tum jam memoratæ, cum aliæ plures in Historiis familiarum illustrium relatæ. Vide Hist. Castellionis ad Matronam p. 180. Probat. & Perardum in Burgundicis p. 521.

2. EMANCIPATIO, in Monasteriis dicitur, cum Monachus ad aliquam dignitatem promovetur, & eo ipso ab obedientia Superioris eximitur. S. Bernardus Epist. 87. *Promotio Abbatis, Emancipatio filii est*. Idem Epist. 252. *Quasi Emancipatio filii ad Capitulum, & non potius ad solum spectet Abbatem*. Rad. de Diceto an. 1179. *Rogerus à Collegio sanctæ Trinitatis ad supradicti loci curam in Abbatem assumptus ab Alexandro PP. 5. Kal. Febr. Tusculani benedictionem, & in signum Emancipationis indulta mitram, annulum, chirothecas accepit*, Chronicon Mauriniacense lib. 3. de Macario Cluniacensi Monacho electo in Abbatem Mauriniacensem: *Prælibatos itaque Monachos Cluniacum misimus, & ut ab Abbate loci illius Macarium à jugo obedientiæ absolvi & Emancipari postulent, intimamus*. Infra: *Asserens, se nunquam ei benedictionis consuetudinem impensurum, nisi plenius à jugo obedientiæ cognosceret absolutum*.

Emancipatoriæ Literæ, quæ ab Abbate in eum finem Monacho electo datur, in eodem Chron. Mauriniacensi: *Literas Emancipatorias postulanti* (Archiepiscopo Senonensi) *ostendunt, &c.* Ex quibus conficitur ad hoc, ut Monachus in Abbatem alterius Monasterii electus benedicatur, necesse fuisse, ut emanciparetur a suo Abbate, tametsi ipsa promotione emanciparetur; quod præterea docent sequentia, descripta ex Polyptycho Monasterii S. Remigii Remensis: *Anno ab Incarnatione 1097. postquam de Galliis Urbanus PP. Romam redierat, misit litteras Manassi Remensi Episcopo, non priori simoniaco deposito, sed successori M. catholico pro Roberto Abbate S. Remigii, qui Monachus fuerat S. Martini majoris Monasterii, in quem diœcesani Episcopi Remensis Ecclesiæ præjudicium fecerant, dicentes, eum de judicio & justitia Abbatis sui pendere, & ejus obedientiæ & disciplinæ subesse debere, & de eo in Capitulo suo, sicut de Monacho suo tractare, quod his verbis cassavit Romana Ecclesia, & Romanæ Sedis Apostolicus. Urbanus Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri M. Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. Abbatis S. Remigii causa in præsentia nostra & Confratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium diligentiori discussa est inquisitione & ad hunc tandem finem producta, judicium Episcoporum prolatum super eum cum hac ratione reprobatum noveris, quia postquam filius à patre Emancipatus est, sub curam & dominationem patris redire districtione legum non cogitur, nisi sponte ipse rogaverit. Promotionem enim Abbatis Emancipationem accipimus, & ideo sub potestatem Abbatis redire non debere judicamus*. Exstat formula alia ejusmodi emancipationis apud Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 143. Vide Petrum Blesens. Epist. 90. & S. Anselmum Cantuariensem lib. 2. Epist. 42. 52. lib. 3. Ep. 32. 139. Quinetiam si Abbas ipse ad majorem dignitatem v. g. Episcopalem proveheretur, totius Conventus consensus requirebatur, ut ex S. Anselmi lib. 3. Epist. 6. 7. 8. colligitur. Vide etiam Aldrici Episcopi Cenoman. n. 54. 55.

3. EMANCIPATIO etiam dicitur de Ordinibus religiosis, qui ab Ordinariorum jurisdictione exempti, Sedi Apostolicæ nullo medio subjiciuntur, apud Joan. Sarisberiensem l. 7. Policrat. cap. 19. ubi in ejusmodi emancipatos gravius invehitur.

Emancipatio Monasterii, Exemptio à jurisdictione Ordinarii. Vita B. Heldemari Eremitæ cap. 5. *Paschalem Papam super Emancipatione sui cœmiterii sollicitat, & quod petit impetrat*. Vide Barthol. Fizen. in Hist. Leodiensi p. 365. §. 16.

4. EMANCIPATIO, Disvestitio, traditio. Charta Wiboldi veteris Corbeiæ Abbatis an. 1152. in Monumentis Paderbonensib. p. 105. *Cujus possessionis emptæ à prædicto venerabili Episcopo legitimam per hæc scripta Emancipationem facientes, &c.* Ita usurpant Acta S. Forannani Abbatis Walciodorensis an. 15.

EMANERE, Extra domum manere; vagari, peregrinari. [Papias in Codice Bituric. *Emanere, Excubare*,] Gloss. Græc. Lat. ἀπικεῖ, Emaneo, *Emanet*, ἀπομένει, παννυχίζειν. Gloss. Lat. Græc. *Emansio*, παννυχισμοί, *Emansiones*, ἀπαντήσιμαι, ἀπόκειται. Vide Cujacium lib. 6. Observat. cap. 26.

EMA-

EMANSORES, in Gloss. Lat. Gr. ἀπόστατοι, λιποταί. Gloss. Gr. Lat. ἐξάποτος, Emansor. [Qui diu vagatus ad castra regreditur, Modestino l.3.§.2. Dig. de re milit.] Petrus Blesens. Ep.142. de Monachis vagis: *Transfugæ & Emansores à claustro effrænes, vagi & Sarabaitæ.* Contra, *Mansores*, qui domi manent, resident. Vita S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum p.757. *Sive Mansor, sive idem esset viator.*

¶ EMANITAS, Immanitas, crudelitas. Privilegium Agirardi Carnot. Episc. an. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p.17. *Secundum statuta canonum de objecto Emanitatis crimine feriatur.*

¶ EMANO. De sanctitate Glastoniensis Ecclesiæ tom.1. Monastici Anglic. pag.7. col. 2. *Si quis Emano aliquod ædificium juxta locasset, quod ab umbratione sua lucem impediret Ecclesiæ, statim patuit ruinæ.* Pro *Emano* puto legendum *è vicino*. Utriusque persimilis erat scriptura in antiquis libris, ubi neque voces separabantur, neque literæ, punctum superponebatur, adeo ut facillime labi potuerit lector minus attentus.

¶ EMANSOR. Vide *Emanere*.

EMARCUARE, Marcidum reddere, facere. Stephanus Eddius in S. Wilfrido c.62. *Credo enim indubitata fide, hanc manum incurvatam & brachium longo tempore Emarcuatum, in eo lavacro per sancti sudoris commixtionem, Deo volente, posse sanari.*

EMARCUM, Gallis veteribus, vitis genus mediocris vini. Columella lib.3. c.2.

EMASCULARE, *Enervare, debilitare, castrare.* Jo. de Janua. [Utitur Apuleius Met.7. ut & voce *Emasculator* Apol. p.321. pro *Sodomita*, ἀρρενοκοίτης.]

¶ EMATIO. Charta Fundationis Trisagii Ord. Cisterc. inter Instrum. to.2. Gall. Christ. col. 422. *Præterea dedit eisdem Monachis alias terras, quas ab aliis, tam per Emationem, quam per Emptionem est acquisivit.* An pro *Cambitio*, Permutatio, Gall. *Echange*?

¶ EMATRIUM, Moneta minutior, ut videtur. Gregor. Monach. in Chronico Farfensi, apud Murator. to.2. part.2. col.421. *De Casale Nictonis Caroci cum suis consortibus denariis 22. & 10. Ematria.*

¶ EMAUDUS, Gall. *Email*, Ital. *Smalto*, Encaustum. Inventar. Eccles. Aoic. an. 1444. *Item duo tasselli argenti pro cappis ponderis 12. unciar. & dimidia, quorum unus est quadratus ad modum voraginis, cum uno Emaudo cadrato, & in quatuor cornibus quatuor lapides.* Sunt qui hanc vocem deducunt ab Hebræo *Hasmal*, quod bis legitur apud Ezechielem, quodque *Electrum* vertit S. Hieronymus.

¶ EMAX, *Tenuis, macer, vel qui amat aliquid emere.* Papias. Posteriori significatu Latinis haud ignotum. Gloss. Lat. Gall. *Emax, Achetable.*

EMBADIA FORMA. Anonymus Gromaticus: *Termini si duo in unum fuerint, Embadiam formam ostendunt: si autem ambo quadri fuerint, naturalem lapidem in 15. pedes ostendunt, &c.* Ἐμβαδία & Ἔμβαδα Græcis dicuntur τὰ τετράγωνα ἐμβαδὰ, ut est apud Varinum.

¶ EMBASSATOR, Legatus, Gall. *Ambassadeur*. Legitur apud Rymerum to.3. pag. 703. col. 1. Vide *Ambascia*.

¶ EMBAXATURA, Legatio, Ital. *Ambasciata*, Gall. *Ambassade*. Occurrit apud Sebast. Fanton. Histor. Avenion. 10. 2. p.110. in Charta an. 1251.

¶ EMBAYSARIA, EMBAYSATORIA, Eadem notione in Statutis Arelat. MSS. art.76. *Embaysaria*, in Coovenione Caroli Comitis Andegav. & Provinciæ cum Arelatensibus an. 1251. è MS.D. *Brunet* fol. 58. verso.

EMBAYSATOR, EMBAYSSATOR, ut *Embassator*, in iisdem Statut. art. 76. & 78.

EMBDOLA, *Idola*. Papias. [In Amalthea legitur *Emdola*.]

¶ EMBLA, Equus sarcinarius, sic dictus ab *Embola*, Transvectio mercium. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom.3. p.26. *Unum præsso Subzemblerio & Emblerios nostros volumus, qui Emblerius major debeat nuncupari & de nostris Emblis sit solicitus.* Pluries ibidem occurrit *Zembla*, eadem notione, ut videtur, addito euphoniæ causa.

EMBLASMA, pro *Emblema*. Testamentum Perpetui Episcopi Turonensis: *Juliæ Perpetuæ Crucem parvam ex Emblasmate, in qua sunt de reliquiis Domini, do, lego.*

EMBLEMA, ex Gr. ἔμβλημα, quod operi cuipiam adjicitur ornatus gratia, Opus tessellatum, musivum, &c. *Eminens sculptura*, Joanni de Janua dicitur. Papias: *Emblema, superabundantia, vel obscuritas, quod celatur.* Gloss. Lat. Gall. *Emblema, sculture apparente, ornement de vaisseaux.* Dudo lib.3. de Morib. Normannor. pag.90. *Supellectilium ubertate locuples, rerumque omnium Emblemate dives.* Fortunatus lib.2. de Vita S. Martini:

Emblema, gemma, lapis, toreumata, thura, falerna.

Rabanus apud Browerum Antiq. Fuld. l.2. c.10.

Ecce Crucis lignum, quo Christus secla beavit,
Emblemate inclusum arx tenet ista Crucis.

Ubi, ut & apud Fortunatum, secunda corripitur. Vita S. Sori Eremitæ n.6. *Martyris mausoleum opere polymito, auro, gemmisque miro construxit Emblemate.*

¶ EMBLERIUS, Cui cura jumentorum sarcinariorum est commissa. Vide *Embla*.

EMBOLA, Transvectio mercium, quæ in navim injiciuntur. *Felix Embola*, in lib.2. C. de Navibus non excus. l.10. in Nov. Theod. de Navib. ultra &c. Ἀναιρεῖ ἐμβολὰς, in Edicto Justin. 13. c.4. §. 1. ubi sic appellatur solemnis & annua *publicarum specierum transvectio*, quæ ex Ægypto fiebat CPolim, quæ alias *sacra Embola* dicitur l.10. Cod. de Sacros. Eccles. & Nov. 163. cap. 2. est enim ἐμβολὴ quidquid ἐπὶ ναῦν ἐμβάλλεται, ut observatum à Salmasio ad Vopiscum pag. 387. [Ut felix esset *Embola* Romani singulis annis apud Ostiam sacrificium instituerant placandis ventis & sedando mari, similiaque sacrificia habebant pro conservatione fructuum, florum, &c.] Thwroczius in Salomone Rege Hugar. cap. 49. *Rex igitur & gloriosi Duces fere omnibus paganis interfectis, & omnibus Christianis à captivitate liberatis, una cum felice Embola totius Hungariæ, cum triumpho victoriæ, gaudentes redierunt.* Vide Blazium Ottizium in Itinerario Adriani VI. Papæ n.44. p. 460.

¶ EMBOLANUS. Vide in *Embolus*.

1. EMBOLIS, EMBOLUM, EMBOLIM, Græcis ἐμβολισμός, Additio, additamentum, proprie autem dicitur, quod Epistolæ jam scriptæ additur, vel quod extra præcipuam illius materiam ad calcem rejicitur. *Chartā, insertitiam* vocant Centuriatores Magdeb. alii *Postscriptum*. Epistola Pauli PP. ad Pipinum Regem: *In Embolim vero direxit nobis à Deo protecta Excellentia vestra præfatum vos Desiderium admonuisse, Reges Neapolitanos ac Cajetanos constringere, ob restituenda patrimonia protectori vestro B. Petro, &c.* Alia Adriani Papæ ad Carolum M. *Emisit nobis Stephanus Neapolitanus Episcopus per suos apices, ... in quibus Embolum posuit, significans nobis de nefando Adalgiso, &c.* Vide tom.3. Hist. Franc. p.717.745.747.770. Baron. an. 860. n.35. &c.

EMBOLIM, Eadem notione, apud Leonem III. Epistol. 5. 9.

2. EMBOLIS, seu EMBOLUM, apud Scriptores Ecclesiasticos, dicitur pars illa, qua clauditur Dominica oratio: *Sed libera nos à malo*, quia, ut ait S. Cyprianus Serm. 6. & ex eo Amalarius lib. 3. de Eccles. Offic. cap.

c.29. *in consummatione orationis venit clausula, universas petitiones & preces nostras celeri brevitate concludens*. Ordo Romanus. *Sequitur in altum Præfatio Dominicæ orationis, & Oratio Dominica cum Embolo sua, in qua tres articuli orationis inveniuntur*. Vide Card. Bona l.2. Rerum Liturgic. c.15. n.2.

¶ EMBOLISMALIS ANNUS. Gervasius Tilber: Otiorum Imperial. c.6. *Est ergo annus circumvolutio siderum, & hic nunc Lunaris constans* CCCLIV. *diebus, nunc Solaris constans in* CCCLV. *& quadrante, scilicet sex horis. Nunc Bissextilis constans in* CCCLVI. *diebus; nunc Embolismalis, id est, Superexcrescens, qui* CCCLXXX. *dies excedit, habens tredecim lunationes*. Vide mox *Embolismus* 1. & supra vocem *Annus* col. 509. & 510.

1. EMBOLISMUS, ἐμβολισμὸς, Superexcrescentia anni solaris super lunarem, [sive, ut loquitur Isidor. l. 6. Orig. c. 17. *Superaugmentum, eo quod expleat numerum annorum communium, quibus undecim lunares dies deesse cernuntur*,] de quo præter Durandum l.8. c.10. & cæteros Compotistas, sic vetus Codex Victorinus: *De primo Embolismo. Sunt Epactæ 22. in primo anno Embolismi tertio in ogdoade. Ideo Luna in Kl. Septemb. & Octob. est 27. in Kl. Novemb. & Decemb. 29. quæ ipsorum est Luna 2. quæ est prima 4. Nonas Decemb. & finitur 31. Kl. Januar. Embolismi est. Ipsa autem Luna, quæ est prima in Kl. Januar. ipsius est, quam 30. terminare debet, si autem bissextus fuerit in illo anno 30. sunt 4. lunationes simul, id est Embolismi Januar. Februar. Martii. De secundo Embolismo. Secundo anno Embolismi, sexto in ogdoade, sunt Epactæ 25. & est Luna in Kl. Sept. 30. quæ ipsius est. Luna vero quæ est prima 4. Non. Sept. 30. in Kl. Octobr. Embolismi est. Luna quoque quæ est prima 6. Non. Octobr. & 3. Kl. Novembr. finitur 29. Octobr. est: Ipsa autem quæ secundo in Kl. Novembr. & Decembr. habetur, ipsorum est: quæ vero est in Kl. Januarii 4. ipsius est. De tertio Embolismo. Sunt Epactæ 17. tertio anno Embolismi, ultimo in ogdoade, & 10. est Luna in Kl. Sept. & Octobr. 22. in Kl. Novembr. & Decembr. 24. in Kl. Januar. 26. in Kl. Febr. 27. in Kl. Martii 26. in Kl. April. & Maii, 27. in Kl. Junii & Julii, 29. in Kl. Augusti prima, in Kl. Septembr. 3. Unam ætatem Lunæ in Kl. April. & Maii non invenies Epactas & regulares, ideo quod Luna, quæ 2. Non. Martii est prima, & in Kl. April. 27. ut supra dictum est, & 2. Non. April. 30. Embolismi est. Lunatio, quæ prima cognoscitur esse in Non. April. Aprilis est & Paschalis, quæ 30. in 14. Kal. April. terminatur. Illa autem quæ prima est 4. Non. Maii, & 4. Non. Junii est, 30. Maii est. Ita autem quæ 6. Non. Jul. est, 1. & 2. Kl. Aug. 30. Julii Luna est: quæ vero prima in Kl. Augusti est, in Kl. vero Sept. 4. sicut ordo postulat. Nam si non esset una ætas Lunæ in Kl. April. & Maii, non 14. sed 15. Luna evenerit in Paschali termino, qui est 14. Kl. Maii, & fieret error in Pascha, sive in Kl. mensium. De quarto Embolismo. Sunt in 4. anno Embolismi, 3. in Endecade, Epactæ 30. estque Luna in Kl. Sept. & Octobr. 25. in Kl. Nov. & Decembr. 27. quæ ipsorum est Lunatio, quæ 2. Nov. Decemb. notatur prima, & 29. Nov. ipsius Embolismi est. Illa quoque quæ primo in Non. Januar. & 30. in Kl. Febr. Januarii est. Et ipsa quæ inchoatur 1. 4. Non. Febr. & 6. Non. Mart. 29. Febr. est. Luna itaque quæ prima est 5. Non. Mart. & in Kl. April. 30. Martii est. Ipsa quæ est 1. 4. Non. April. Aprilis est, nec non & ipsa, quæ prima est Kl. Maii, Maii est. Si bissextus evenerit 4. Lunæ 30. erit idem Embolismi Januar. Mart. Febr. De quinto Embolismo. Sunt in 5. anno Embolismi, 6. in Endecade. 23. Epactæ, Lunaque in Kl. Sept. & Octobr. 28. in Kl. Nov. 30. quæ ipsorum est. Illa autem, quæ in 4. Non. Novemb. est, & in Kl. Decembr. 30. Embolismi est. Luna vero quæ in 4. Non. Decembr. prima terminatur, ac 4. Kl. Jan. 29. prænotatur, Decembris est, & quæ est 2. in Kl. Jan. Januarii est. Reliquæ autem Lunationes rectum cursum tenent. De sexto Embolismo. Sexto anno Embolismi, 9. in Endecade sunt Epactæ 26. nullatenus tamen Lunam Embolismi per ipsas Epactas reperies, nisi ad Epactam anni communis superioris, quæ est 15. revertaris; secundum quem Luna est in Kl. August. 29. quæ illic terminata ipsius Augusti est. Illo autem quæ 4. Non. Aug. prima prænotatur, 30. pridie Kl. Sept. Embolismi est. Nullus error nullumque * excisum oritur in ipso anno inter Embolismum & regulares. Luna quoque quæ prima notatur in Kl. Sept. ipsius est, cætera autem suum tenent ordinem. De septimo Embolismo. Septimo anno Embolismi, in Endecade 11. decennovennalis sunt Epactæ 18. ideoque Luna, quæ in Kl. Januar. 27. habetur, ipsius est; ipsa autem, quæ in Kl. Febr. 28. Febr. est, nec non & ipsa, quæ notatur in Kl. Mart. 27. ipsius est. Luna vero quæ computatur 1. in 3. Non. Mart. & 28. in Kl. April. 30. & in 3. Non. April. Embolismi est: ipsa autem quæ 1. 2. Non. April. & 28. in Kl. Maii, & 29. 6. Non. ejusdem, Luna Aprilis est. Illa quoque quæ est primo 5. Non. Maii, 30. in Kl. Junii Luna Maii est. Iterum ipsa, quæ est primo 4. Non. Jun. & 29. prid. Kl. Julii, Luna Junii est: nec non & illa, quæ prima est in Kl. Julii 30. & in 3. Kl. Aug. quæ est saltus Ægyptiorum, Luna Julii est, ipsaque quæ non 2. secundum compotum; sed tertia computatur propter saltum in Kl. Aug. & 29. 6. Kl. Sept. Augusti est. Illa quoque quæ iterum prima est 5. Kal. Sept. & 36. Kal. Octob. Sept. & iterum ipsa, quæ prima est 5. Kal. Octob. & 29. 8. Kl. Novemb. Octobris est; ipsa vero quæ & iterum 1. est 7. Kal. Nov. & 7. in Kal. ejusdem, 30. quoque 8. Kal. Decemb. Novembris est.*

2. EMBOLISMUS. Thomas Cantipratanus l.2. de Apib. c.15. §.2. *Quamquam & vix aliter dici potest, cum quis in una virtute præpolleat, ut in abstinentia, parsimonia cibi, eosque qui Embolismum, vel naturaliter, vel usualiter patiuntur secum abstinere etiam cogit invitos*. Ubi Colvenerius re cum Medicis collata, censet *Embolismum* hic perperam dici pro *bolimo*, seu βούλιμος ingenti nempe fame; qua de voce, præter Medicos, Agellius l.16. c.3.

EMBOLUM. Vide *Embolis*.

EMBOLUS, IMBOLUS, Urbis angiportus, Græcis Byzantinis, Ἔμβολος. [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ad an. 1157. *Amicum de Mirte Constantinopoli legatum miserunt pro exigendis Scalis & Embolo promissis*.] Charta ann. 1161. apud Ughellum in Archiep. Pisanis: *Tibi... concedimus Ecclesias, videlicet, Embolum, & Scalas, & Stateram, quæ sunt in CPoli*. In alia ann. 1214. apud eumdem, fit mentio *Emboli Pellipariorum* in urbe Pisana, nos diceremus, *le quartier des Tanneurs*. Ita Cinnamus lib. 6. n.10. ait, ab Alexio Comneno Imp. concessum Venetis τοὺς ἐν Βυζαντίῳ Ἐμβόλους [illegible]. Sic autem appellabant Byzantini ut plurimum porticus, quæ in urbe sparsim erant; unde postea vox ipsa regionibus, in quibus eæ erant attributæ, ut docuimus ad Alexiadis Anneæ pa. 160. Papias: *Imboli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus: sunt enim platearum porticus hinc inde*. Charta an. 1208. apud eumdem Ughellum to.7. p.278. *Et apotheca in Imbulo Amalfiæ*. Hinc emendandus Erkempertus edit. Caraccioli p.45. *Tota urbis Sicopolis igne cremata est, ita ut ne una quidem domus remaneret intacta, præter Emoplis aulam*. Legendum *Emboli aulam*.

EMBOLANI, Qui in *Embolis* istis commorabantur, aut potius, qui iis præerant. Charta laudata an. 1191. *Ita ut neque Archiepiscopus, neque Consules Pisani, neque Missatici: neque Vicecomites, neque Embolani, qui modo*

modo sunt, vel pro tempore erunt, nec aliqua persona occasione Pisanæ civitatis potestatem habeant aliquo modo de prædictis omnibus vendendi, vel pignorandi, aut alienandi.

EMBOTUM, Infundibulum, Occitanis *Embut*, nostris *Entonnoir*. Hinc

EMBOTUM dicta concavitas palati, quod infundibuli vicem præstet. Constantinus Afric.l.3.Pantechn.c.11. *Hæc via quanto plus descendit, tanto magis se rotundat atque stringit, cuidam postea jungenda glandi, quæ concava & rotunda sicut sphæra, vicina in ossi colatorio simili. Hoc autem os superpositum est palato. Concavitas ista* Embotum *est vocata; quia sicut vinum per Embotum, ita superfluitates nostræ grossæ per hanc influunt.* Embotum *autem illud ex pelliculis componitur à secunda matre egredientibus, &c.* [Vide *Embutum*.]

EMBRACITORES, JC.Anglis & Cowello l.4.Instit.c.52.dicuntur causarum personarumque illiciti defensores, qui suas pœnas sibi constitutas habent, à Gallico *Embrasser* appellati, quod quascumque causas defendendas suscipiant & amplectantur. Anglis, *Embrasour*, vel *Embraceour*. Vide Rastallum.

¶ EMBRASAMENTUM, Exustio, incendiũ, Gall. *Embrasement*. Arrestum Parlamenti Paris.ann.1331.pro Alta justitia Monasterii Bonæ-vallis, ex Archivis ejusdem loci: *Super casibus simplicis occisionis*, Embrasamenti, *facti in latrocinio, thesauri inventi & recolati, &c.*

EMBRIMIUM, in Glossis MSS. *Matta ex grosso papiro tenuiter pectinata.* Cassianus Collat.1.c.23. *Iisdem ipsis, quibus insidebamus psiathiis admonens incubare*, Embrimiis *pariter capiti nostro cervicalium vice suppositis, grossioribus papyris in longus gracilesque fasciculos coaptatis.* Embrimii mentio est etiam apud Cyrillum in Vita S.Euthymii Abb.n.90. & in Apophtegmat.Patrum n.7. Vox, ut videtur, Ægyptiaca, cujus notio hic satis indicatur, quæ etiam reponenda videtur in Regula S.Pachomii c.14. *In die Dominica, vel oblationis tempore, nullas deerit de hebdomadariis, sedens in loco* Ebiymii, *psallentique respondens, et una duntaxat domo, in majori servat hebdomade.* Nam quod ad hunc locum commentatur Holstenius, vix probem, qui *Ebiymium* esse præcentorem vel cantorem existimat, voce ab Ægyptiis ex Græco ἐφύμνιος, aut ἐφυμνιστής detorta. Frustra etiam vocem hanc Casaubonus Exercit.1.ad Annal.Baronii suspicatur formatam à βρίζειν, *dormitare*, & somnum levem capere. [Vide Gloss.mediæ Græc.in ἐμβρίμιον.]

EMBROCARE, ἐμβρέχειν, seu ἐμβροχὴν facere, infundere. Glossar.S.Benedicti c.de Medicina: *Fomentum*; ἐμβροχή. Matth.Silvaticus: *Embroca, i. infusio, quam nos dicimus fomentum: & Embrocatio, i. infusio, scilicet quando ab alio infunditur & aspergitur.* Occurrit non semel apud Alexandrum Iatrosophistam lib.1.Passionum. Vide Gorræum in ἐμβροχή.

EMBRUM, Gloss.Lat.Græc. *Embrum*, πραγματικός, ἐπιβλαβής. leg.forte πραγματίας, vel πραγματικός, *negotiosus*, in Gloss.Gr.Lat. Nescio, an ad hanc vocem spectent hi versus ex veteri Poemate vernaculo MS. cui titulus est: Le Roman *du Chevalier au Barizel*:

Ains trueve les gens si Embrons
Et si crueus & si felons.

Le Roman *de Floire* MS.

Sire merci de nos Barons,
Que ge vois penssis & Embrons.

Le Roman *de Partonopex* MS.

Partonopex se tient Enbrons
Trestot les jors tant com est long. [

EMBUCHIÆ, Insidiæ, ex Gall. *Embuches*, occurrit apud Continuatorem Nangii an.1358.

EMBULUM, Rostrum navis, ἔμβολον. Fragmentum Petronii: *Quorum imam partem, quasi* Embulum *navis æneum finxebat.* Hesychius: Ἀρσενικὸς θύρωσις τῆς νεὼς ἔμβολον τὸ χάλκωμα τὸ προστιθέμενον κατὰ τὴν πρῶραν.

¶ EMBUNUM, ut *Embutum*, in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Din. num. 38.

¶ EMBUTUM, ut supra *Embotum*, Infundibulum. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann.1351. ex libro viridi fol.53. *Abbas debet habere ibi semales, lagenas,* Embutum, *cancillum, & acetum, & vas, in quo teneatur.*

¶ EMDOLA, Idola. Vide *Embdola*.

EMEDIUM, *Vehiculum*, in Glossis Isid.& Pithœanis. [Grævius putat scripsisse Isidorum, *Epirhedium* ex Juvenali Satyra 8.

Trituque trahunt Epirhedia colla
Semipedes.]

EMELIORARE, Meliorem reddere. Veteres Formulæ Pithœi c.38. *Et quidquid ibidem adtrahere & Emeliorare poteris.* Occurrit præterea apud Baldricum Noviom.l.2.c.35.[Sirmondum Formula 35. Martenium to.1.Ampliss.Collect. col.16. &c.] Hinc *Emelioratio*, quod nostri *Amelioration* dicunt. Vetus Charta apud eumdem Baldricum l.1.c.52. *Hæc omnia cum omni integritate & Emelioratione ad præfatam Ecclesiam revertantur.* Infra: *Ulla modo non habeamus potestatem dandi, vel commutandi, aut alienandi, nisi ad salvandum, & Emeliorandum.* [*Melioratæ res*, apud Marculfum lib.2. Formula 5. Sirmondum Form.18.34. &c.] Vide *Meliorare*.

¶ EMEMBRARE, Membra truncare. Fulcherius Carnot.Præfat.in Hist.Jerosol. *Quos... audivimus... pro amore Christi Emembrari, crucifigi, excoriari, sagittari, secari, & diverso martyrii genere consummari.* Et metaphorice in Edicto Philippi III. Franc. Regis an. 1275. *Ita tamen quod pro eleemosynis, seu admortisationibus hujusmodi, eorum tenuræ non Emembrentur, seu etiam deformentur.* Vide *Exmembrare*.

¶ EMEMBRIS, Sine membris, enervis. Gloss. Lat.Gall.Sangerm.MS. *Emembris*, *Sans membre, c'est sans force.*

EMEMOR, *Oblitus*, Papiæ [& Joan. de Janua.]

1. EMENDA, Pecuniaria mulcta, compensatio damni, emendatio, quæ arbitrio judicis irrogatur. Willelm.Armoric.l.1. Philipp.p.103.

Quod quicquid tulerant clero clerive colonis
Præcedente prius Emenda restituerunt.

Differt vero *mulcta* ab *emenda*: *mulcta* enim judici, *emenda* parti læsæ datur. Speculum Saxonicum l.3.art. 53.§.2. *Judex in suo judicio mulctam habet, & non Emendam, eo quod judex agere non potest & judicare: nemini vero emendatur, nisi actori. Ideoque Illustribus Emenda non competere, injuste ab aliquibus vulgatum est.* Lib.1.art.53.& l.2.art.6. *Emenda* definitur *satisfactio*. Sed & hoc notandum, quod legitur art. 5. *Post quindenam reddenda sunt debita, quæ in judiciis acquiruntur: post sex hebdomadas mulcta, & post mulctam per quindenam præstatur Emenda, &c.* Adde l.1.art.8. §.4.art.42.§. 3.art.53.§.4.lib.2.art.8.11.§.1.

At secus obtinuit apud nos: nam *Emenda* judicem spectat, vulgo *Amende*, Petrus de Vineis l.3.Epist.37. *Semper crescit culpa, quamdiu differtur Emenda, & mora, quæ ingruit, donec purgetur, morosior judicatur.*

☞ Quod hic dicitur *Emendam* apud nos Judicem spectare, non ita accipiendum, ut nulla sit exceptio; legimus enim in Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc.Regis ann.1357. apud D.*Secousse* to.3.Ordinat.p. 206. *Si quis alicui aliqua convicia vel opprobria vel alia* ver-

verba contumeliosa irato animo dixerit, & inde fiat clamor, dicto Baillivo in duobus solidis & dimidio puniatur, & faciat Emendam *injuriam passo*. Et mox: *Emendet injuriam passo*, Consuetud. Augustæ Ausciorum MSS.art.33. *Item consuetudo est ibidem, quod si aliquis deliquerit vel damnum dederit alicui propter quod delictum vel damnum debeat condemnari ad* Emendam *faciendam injuriam passo & ad legem solvendam Domino, prius debet fieri* Emenda *injuriam passo, quam Domino solvi pœna*.

¶ EMENDA IN USU APPELLATIONIS, de qua hæc in Antiquo Stylo Parlamenti part.1.ca.25. *Dum appellatur à sententia lata in patria Juris scripti, & per Curiam pronunciatur bene judicatum, & male appellatum, appellans nullam debet* Emendam; *sed secus si sic pronunciaretur in patria Consuetudinaria, quia appellans compelleretur ad solvendum Regi 60. libras Parisienses pro* Emenda. *Item ubi pronunciaretur bene appellatum & male judicatum, si Judices sint patriæ Juris scripti, à quibus est appellatum, nullam debet* Emendam, *sive sint Judices regii, sive alterius; secus si sint patriæ Consuetudinariæ, quia tunc Judices regii, Baillivi vel Præpositi nullam debent* Emendam, *& si pronunciaretur contra, scilicet bene judicatum, ipsi appellantes, si sint Baillivia alterius quam Regis, debent Domino 60. libras, si sint homines judicantes, debetur eis* Emenda, *juxta locorum consuetudinem unde appellatur: sed de stilo in hoc casu, vel alias per consuetudinem regni Franciæ generalem non est certa determinatio* Emendæ. *Item Judicibus regiis nulla solvitur* Emenda *in casu prædicto, quia in casu converso nullam solverent* Emendam, *sed Regis solvitur* Emenda, *&c.*

¶ EMENDA DAMPNORUM, quæ nobiles passi fuerant in servitio Principis, quæque ab eo erant compensanda, in Histor. Dalphinali to.2. p.263. ex Computo an.1334.

EMENDÆ FACTÆ ET GAGIATÆ, in Aresto ann. 1290. in Regesto B.f.83.v. *Emende de gage*, in antiqua Consuetud. Perticensi c.16.art.19. *Gager l'amende*, in Consuet. San-Paulana art.32. Statutam S.Ludovici ann. 1255.c.17. *Emendas autem pro maleficiis seu debitis, à Balivis nostris levari non volumus, nisi in foro, aut judiciario publice de bonorum consilio fuerint judicatæ, vel æstimatæ, quamvis antea fuerint Gagiatæ*.

EMENDA PLICATA. Charta Gallica an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. ann. 1299. ex Tabul. Regio num. 54. *Ce n'est pour leur propre dete connuè ou prouvèe, ou pour Amende ployèe, ou pour plege, &c.*

PLENA EMENDA. *Plena Emenda medietas*, in Legibus Opstalbomicis Frisiæ c.34.

¶ EMENDA SIMPLEX septem solidorum est & sex denariorum in Consuetudinibus Pictaviensi art. 25. 36. 76.&c. Engolimensi art.14.& Angeriacensi art.8. 10.11. *Grossa* vero est sexaginta solidorum vel plurimorum. Ita D. *de Lauriere*, apud quem aliæ etiam sunt emendæ, nimirum

¶ ARBITRARIÆ, quæ pro Judicis arbitrio, & *Consuetudinariæ* quæ Consuetudinibus locorum definiuntur. Sed hujus Cl.Scriptoris Glossarium est consulendum ad vocem *Emende*.

INEMENDABILE DELICTUM dicitur, quod *Emenda* vel mulcta pecuniaria non eluitur, sed morte punitur, aut est in Regis misericordia, ut est in Legibus Henrici I.Regis Angl.c.12. Leges Kanuti §.2. *Si quis intra parietes Ecclesiæ homicidium faciat, hoc Inemendabile est*. Et §.90. *Infidelitas erga dominum secundum legem sæculi Inemendabile est*.

EMENDARE, Mulctam inferre, perperam actum resarcire, restaurare, reparare, Leges Edwardi Confess.c.35. *Domino Regi graviter Emendare deberet*. - Rigordus an.1209. *Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc Emendarent. Ipsis autem Emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit*, Mox: *emenda tandem facta & Regi soluta,...recuperaverunt omnia, quæ à Rege fuerant confiscata*. Vide Leges Bajwar. tit. 1.c.12. *Finita Causa & Emendata*, in Lege Alamann. tit.94. *Emendatione data*, ut ibi statuitur. *Ecclesia Emendata vel restaurata*, Capit.Caroli M.lib.1.ca.122. [Synodus Aquisgrana can.27 *Ut domus Ecclesiarum & tegumenta ab ais sint Emendata qui beneficia exinde habent*.] *Beneficia Emendata*, i.instaurata Capitul. l. 4. c.38. Adde Capitul.2.ann.813. cap.19. [*Emendatio stagni*, apud Th. *Madox* Formul.Anglic.p.276. *Emendatio Monasterii*, in Præcepto Caroli Calvi to.1.Ampliss. Collect.col.163. *Emendatio domorum & sepium*, apud Kennettum Antiquit. Ambrosden p.76. *Emendare domum*, in Chronico Fontanell.apud Acherium tom. 3. Spicil.p.230.]

¶ EMENDARE LEGEM SUAM, Mulctam lege vel judicio illatam persolvere, Leges Caroli M. apud Murator.to.1.part.2.p.95.col.1, *Si jurator vicerit, Legem suam accusator Emendet*. Chartular. Dunense Charta IIII[xx]. XIII. *Judicatum est Furerium* (qui arcam in alodio S. Martini fregerat) *legem suam Monacho Emendare debere, & Emendavit & totam persolvit*.

EMENDARE EQUUM, in Glossar. Sambuci ad Leges Hungaricas, est licitari, emptitare, seu potius alterum dare juxta valorem amissi: [quod maxime fieri consueverat à Principibus, qui equos in suo servitio amissos subditis nobilibus aliisve restituere tenebantur. Hujus rei exempla plura profert doctissimus Auctor Histor. Dalph-n.to.1. p.48. & 49. Unicum exscribo: *Si vero Equus vel Equi morerentur in servitio Domini Dalphini, idem Dominus Dalphinus teneatur ipsum Emendare*. Simili etiam modo] usurpat Pet.de Vineis l.5. Epist.69. [*Pro Emendis duorum equorum, quos amiserat in servitio...50.lib.Morlanorum*, apud Rymerum to. 2. p.237. Vide *Equi appretiati* in *Equus*.]

¶ 2. EMENDA, Satisfactio seu Pœna monastica delinquentibus imposita. Regula reformationis Monasterii Mellicensis an.1451. in Chronico ejusdem Monast. p.410. *Pro errorum diversitate in Cultu Divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri Emendæ sive humiliationes*.

¶ 3. EMENDA, Teli genus. Canonizatio B.Notkeri, Aprilis tom.1.p.599 *Sagittarius eum per crus cum Emenda penetravit*.

¶ EMENDABILES INIMICI, qui recensentur in *Memento vivorum* Missalis MS.annorum circiter 600, apud Martenium Itiner.litt.to.2. p.206. ii videntur qui sunt *emendandi* & de quorum conversione non est desperandum. *Emendabilis* Tito Livio & Senecæ dicitur ille, qui potest corrigi.

¶ 1. EMENDAMENTUM, Incrementum, Gall. *Melioration*, ut *Amender* dicimus pro *Meliorer*, Meliorem efficere. Charta Curiæ Suess.ann.1260. *Obligaverunt dictam domum cum omnibus appendiciis & cum omni Emendamento & acquisitu*.

¶ 2. EMENDAMENTUM, Donum in peccatorum remissionem Ecclesiæ oblatum, Conventus Episcoporum apud Helenam an 1058. inter Concil. Hisp. to. 3. p 225. *Destructores Ecclesiæ dederunt Emendamentum ad Canonicam S. Eulaliæ pro peccatorum suorum redemtione*. Ibidem: *Dono & Emendo Deo omnipotenti & sanctæ Eulaliæ ad Canonicam, villam quæ dicitur Sasellas*. Ibidem: *Si quis...contra hanc scripturam donationis & Emendationis*.

¶ 3. EMENDAMENTUM, *Panis* ... Emendamen-

mento, f. Panis vilior, à Gall. *Amender*, quod interdum significat Rei alicujus pretium minuere. Contractus anni 1297. è Chartulario Fiscamn. *Quolibet die Dominica totius anni unum panem de Emendamento*. Alterum ejusd. Chartul. Instrumentum an. 1302. *Et quolibet die unum panem de Emendamento, quem percipiebam ibidem ratione mei ministerii in pistrino*.

¶ EMENDARE, Satisfacere, &c. Vide in *Emenda* 1. & *Emendamentum* 2.

¶ EMENDARE TERRAM, Gallice *Amender*, Illam stercorare. Vide locum in *Faldare*.

¶ 1. EMENDATIO, Mulcta pecuniaria, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Histor. Britann. Marten. to. 2. Collect. Ampliss. col. 81. *Prohibere super Emendationem*, Gall. *Defendre sous peine d'amende* in Chartulario S. Vandreg. to. 2. p. 1989. Vide *Emendare* in *Emenda* 1.

¶ 2. EMENDATIO, Donatio facta Ecclesiæ propter delictum. Vide *Emendamentum* 2.

¶ EMENDATIO PANIS ET CERVISIÆ, Jus statuendi pondus panis & mensuram cervisiæ feudorum Dominis olim in Anglia concessum; unde in qualibet ejusdem regni jurisdictione inferiori etiamnum exstat *Ale-taster*, id est, Prægustator cervisiæ, qui præstito primum sacramento invigilat, ne quid præter leges fiat in venditione panis & vini. Instrumentum an. 1123. apud Kennettum in Antiquit. Ambrosden. p. 196. *Ad nos spectat... Emendatio panni, panis, & cervisiæ, & quidquid Regis est, excepto murdrede & latrocinio probato, prout chartæ nostræ testantur*.

¶ 1. EMENDATOR, Magistratus in urbe Janua, fortassis idem qui Censor apud Romanos, Præfectus morum, qui delinquentes *emendat* & male facta corrigit, &c. Bartholomæus Scriba l. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1229. *Celebrato Consilio ante Kalendas Augusti juxta formam Capituli de Emendatoribus eligendis, fuit de voluntate Consilii, quod dictus dominus Jacobus de Balduino solus deberet esse Emendator, qui Capitula emendavit, & ipsa per libros distinxit usque ad finem sui regiminis*. Caffarus l. 3. eorumdem Annal. ad ann. 1190. *Præsenti quidem anno nova & inaudita per Emendatores constituta fuerunt, unde nimium nova & inaudita causæ evenerunt in civitate..... fuit enim per Emendationem* (MS. Emendatores) *constitutum, ut Consules justitiæ, qui vetusta & antiqua consuetudine solebant in Palatii D. Archiepiscopi pro tribunali sedere... prædictam vetustam solemnem sedem relinquerent: & ....apud S. Mariam de Castello placita tenebant*, (vel *tenerent*, ut in MS.) *&c. Dictatores & Emendatores trengæ*, apud Rymerum to. 1. p. 199. col. 1. in Litteris Johannis Regis Angl. an. 1215.

2. EMENDATOR, apud Cartusienses, de cujus officio sic Statuta antiqua ejusdem Ord. c. 40. De Emendatore: *In Ecclesia, in Refectorio & in Claustro, excepta recordatione, ille emendat, cui injungitur à priore. Emendator emendat in omnibus, quæ soli dicimus, excepto quod ad recordationem emendat ille, qui est juxta librum, &c.*

¶ EMENSITAS. Vide *Empsichens*.

EMENTARE, Mentem auferre. Victor III. PP. l. 1. Dial. *Leo vero rugiens irruit in eum... sicque eum Ementatum ac seminecem relinquens, disparuit*. [Vita S. Aldhelmi, Maii tom. 6. p. 90. *Tunc Ementati hostes ceteri, omnia quæ in Monasterio erant secerunt relinqui*.]

¶ EMENTULARE, Mentula seu peni privare. Hist. Novientensis Monasterii, inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 1154. *Comes eum de lapidatione suæ domus interpellat, & subito tactus furore, denudatum Ementulari imperat*.

EMENTUM, *Excogitatio*, in Gl. Pith. [V. *Eminisci*.]

¶ EMERGENS, *quasi extrinsecus evenit, & nihil commune habet cum negotio; sed Incidens intrinsece respicit negotium principale*. Ita Vocabular. Juris utriusque: juxta tamen vim vocis *Emergere*, Oriri, *Emergens* è causa nasci videretur, ut sequens

¶ EMERGENTIÆ, Quod emergit ex aliqua re vel causa. Acta SS. Junii to. 3. p. 548. de B. Petro Gambacurta: *Cum omnibus & singulis incidentiis, Emergentiis, annexis*. Chartul. Æduense in Litteris anni 1447. *De & super præmentionatis controversiis & debatis, ab iisque dependentiis & Emergenciis unanimiter convenerunt*.

EMERITUM, Præmium, quod datur pro *emerito labore*, ut loquuntur lex 3. Cod. Th. de Princip. Agent. & l. 7. eod. Cod. de Re militari. Modestinus in l. 3. D. de Re militari: *Qui militiæ tempus in desertione implevit, Emerito privatur*. Arrius Menander leg. 5. eod. *Præmia & Emeritum capiet*. Hygenus: *Erat tunc præmium terra, & pro Emerito habebatur*. Utitur etiam alio loco. *Emeritum stipendium*, apud Plautum in Mostellaria.

¶ EMETRITA FEBRIS, in Miraculis B. Ambrosii Senens. Martii to. 3. p. 225. eadem quæ paulo inferius *Emitritea*, Semitertiana à Græco ἡμιτριταῖος.

¶ EMFLETHONATUS, Armatus acie ferrea. Regestum Probus an. 1348. fol. 139. *Pro ducentis garrotis Emflethonatis & empennatis folio cupri*. Vide *Flethonus*, & *Carellus*.

EMICADIUM, Isidoro l. 20. c. 7. *Vas olearium*, quasi dimidius *Cadus*. Hinc emendandum Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici: *Emicudium* Elefat, i. lecythus, ampulla olearis. Legendum enim *Emicadium*. [Forte etiam pro *Emicedium* legendum est *Emicadium* apud Fulcuinum de Gestis Abbatum Lob. to. 6. Spicil. Acher. p. 578. ubi sic habetur: *Pulpitum quoque Evangelii tali modo fecit, ut essent quatuor Emicedia altrinsecus è regione in modum crucis posita, quæ ex ære ductilia, & ad libitum artificis per loca scalprata & deaurata*.]

EMICATIM, *Splendenter*, Jo. de Janua. Alia notione utitur Sidonius l. 2. Ep. 13. *Emicatim prosiliens*.

¶ EMICEDIUM, EMICUDIUM. Vide *Emicadium*.

¶ EMIGRANEA, Dolor capitis. Gall. *Migraine*, à Græco ἡμικρανία. Vide *Seda*. Papias habet: *Emigranius; Vermis capitis*, & Codex Bituric. MS. *Emigraneus, &c.*

¶ EMILIANUS. Vide *Gignadius*.

EMINA, [Species mensuræ; unde *Eminagium*, *Eminale*, *Eminata*.] Vide *Hemina*.

EMINENTIA, Titulus Honorarius Regum & Imperatorum, in Epistolis Francicis 38. 41. 49. to. 1. Hist. Franc. apud Nicolaum PP. Epist. 40. Joannem VIII. PP. Ep. 72. Gregor. VII. lib. 1. Epist. 75. 85. lib. 2. Epist. 3. lib. 4. Ep. 17. in Charta Lotharii Regis Provinciæ ann. 855. to. 12. Spicilegii Acheriani pag. 132. in Epistola 10. Alexandri PP. ad Willelmum Regem Anglorum, &c. Papæ tribuitur à S. Anselmo l. 3. Epistola 37. [& à Richardo Cantuariensi Archiepiscopo in Epistola ad Alexandrum III. Episcopis etiam à Gregorio M. l. 2. Epist. 22. Ind. 11. Lupo Ferrar. Epist. 125. Petro Blesensi Epist. 23. & 68. Eardulpho seu Erdulpho Roffensi Episc. Epist. ad Lullum Archiep. Mogunt. & ad Walchelium Wentanum, Spicil. Acher. to. 2. p. 410.] Novissime vero *Eminentiæ* & *Eminentissimi* titulus ut proprius, concessus fuit ab Urbano VIII. PP. Decreto 10. Junii ann. 1630. Cardinalibus ut & Electoribus Imperii, & Magistro Hospitalis Hierosolymitani. Vide Frisonium in Apparatu ad Galliam Purpurat. cap. 11. & Mercurium Francicum tom. 16. p. 592.

EMINERE, pro Imminere. Vita S. Projecti ex Cod. Atrebat. *Quia jam dies S. Paschæ Eminebat*. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 68. *Quod si finitis*

tis septem psalmis, in proximo, prout æstimare possunt Fratres, exitum (infirmi) *viderint* Eminero, *adjungant* 15.*Psalmos*. Sic vulgo dicimus *peril* Eminent, pro *imminens periculum*.

EMINICULÆ, *Eminentes in memoria*. Papias. [Glossar. Sangerman. n. 501. *Eminiculus*, *Eminens*.]

¶ EMINISCI, pro Comminisci. Gloss. Isid. *Eminiscitur*, *in memoriam reducit*. Vide Ementum.

¶ EMINITAS, Eminentia, excellentia. *Scientiæ Eminitas*. in Actis SS. April. to. 1. p 50. de S. Gilberto Episc.

¶ EMIOLA, *id est Scupha compositum ab* Emi, *id est*, *Dimidium*, *& Olon*, *Totum*, *quasi continens totum & dimidium: id est*, *Usura quæ continet totum & alteram ejus partem*, *ut si de quatuor solidis accipiantur in fine anni sex*. Vocabul. Juris utriusque. Græci dicunt ἡμιολία, subaudito μοῖρα, Portio.

EMIR, sic appellant Turci & Saraceni, Magnates, & urbium ac oppidorum præfectos. Will. Tyrius l. 10. *Adducti sunt coram Domino Rege*, *sedente pro tribunali*, *procurator civitatis*, *qui lingua eorum dicitur* Emir, *& juridicus*, *&c.* Lib. 15. c. 11. *Magistratus tamen*, *quem ipsi vocant* Emir, *nobilis homo & potens*, *&c.* Lib. 21. c. 23 *Solent enim Turcorum Satrapæ*, *& majores Principes*, *quos ipsi lingua Arabica vocant* Emyr, *&c.* Vide *Amir*.

¶ EMISEXCLA, *dicta quod sit dimidia sextula*, *quæ sic scribitur*, ꟺ. Papias. Vide *Hemissecla*.

¶ EMISPERA, Sphæra media. Vide *Spera*.

EMISSARIUS, *Percussor*, *Sanguinarius*, in Glossis Isidori. *Emissarius*, *flagitiosus*, *satelles*, *homicida*: [qui scilicet *emittitur* ad aliquem interficiendum.] Lampridius in Heliogabalo: *Roma denique nihil egit aliud*, *nisi ut* Emissarios *haberet*, *qui ei bene vasatos perquirerent*, *&c.* [Hoc est, Exploratores, quos etiamnum *Emissaires* appellamus, Itali *Emissari*.]

EMISSARII, in Mamotrecto ad 2. Reg. c. 22. *dicuntur Cursores*, *qui emittuntur ad facta Principum adimplenda*. *Emissarius*, *& admissarius equus*, *in hoc differunt*, *quod admissarius est equus*, *qui ad tempus inter equas admittitur ad coitum: sed* Emissarius *est*, *qui semper equabus interest*. Breviloq. Ebrardus Betun. in Græcismo c. 9.

Emissarius est extra cursum quasi missus,
Currere non cessat, *quia prolem gignit equabus*.

Mamotrectus 16. Levit. *Emissarius dicebatur*, *qui in desertum emittebatur*. *Item* Emissarius *dicitur equus proletarius*, *sive imprægnator equarum*. Vide eumdem ad Ezechiel. 33. Joan. de Janua: *Emissarius*, *equus fortis & velox*, *qui extra alios eligitur*, *& ad equas mittitur ad coitum*. Gloss. Lat. Gall. *Emissarius*, *Cheval estallon*, *mis aux champs pour engendrer*. [Aliud Sangerman. MS. *Emissarius*, *une maniere de cheval*, *fort estalon*, *ou courtier*, *ou coureur d'aucun Seigneur*, *ou farour*, *ou batoilleur*, *ou maquerian*.] Gregorius M. l. 10. Epist. 42. *Decem equarum capita*, *cum* Emissario *suo*, Beda l. 2. Hist. Angl. c. 13. *Rogavit sibi Regem arma dare*, *& equum* Emissarium *quem ascendens ad Idola destruenda venit*. Capitulare de Villis c. 13 *Ut equos* Emissarios, *id est*, Waranjones *bene provideant*. Matthæus Vindocinensis in Tobia:

Nec plures habeat velut Emissarius, *Annam*
Thobias sociam destinat esse thori.

Matth. Westmon. an. 1014. *De* Emissario *cui insederat*, *cecidit*. Anno 1079. *Ab ipso vulneratus in brachio*, *de suo dejectus est* Emissario. Vide veter. interpret. Biblior. Levit. 16. Eccles. 33. Mich. 1. Aribonem in Vita S. Corbiniani n. 12. 17. Fletam l. 2. c. 73. §. 21. & supra in verbo *Admissarius*.

AMISSARIUS, pro *Admissarius* dici interdum supra observatum in voce *Admissarius*. Ita nempe usurpat Paschasius Radhertus in Epitaphio Walæ Abbat. Corbeiensis l. 2. c. 7. ubi de Bernardo Comite Septimaniæ: *Quando sceleratus Naso vocatus est ab Spaniis*, *Amissarius ille*, *qui cuncta reliquit honesta*, *in quibus erat ordinatus*, *& immersit se fatuus ad omnia cœni volutabra*: ubi perstringitur, ut Judithæ Augustæ adulter: *Naso* vero vocitatur, quod forte simus fuerit, vel contra *nasutus*; adeo ut à nostris Guillelmus *au Court nez* appellatus deinceps fuerit, seu ob brevitatem nasi, seu ob longitudinem, ironice nempe. Vide Catellum in Hist. Tolosana & alios.

EMISSUS, apud Papiam, *dicitur cervus*, *quando cervam sequitur*, Hæc absunt in MS. Collegii Navarræi, ubi ista habentur: *Emissus*, *species poculi*, *uno spiritu bibitur*. [Utrumque habetur in MS. Bitur, sed pro *Emissus*, *species poculi*, legitur *Emistis*.].

¶ EMISTIS. Vide *Emissus*.

¶ EMITONIUM, ut Semitonium, Gall. *Demiton*. Vox musica, quæ occurrit in Epistola anni 969. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 312. Melius *Hemitonium* legeretur à Græco ἡμιτόνιον.

¶ EMITRITEA FEBRIS, à Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus, Gall. *Fievre hemetritée*, Ital. *Hemitritea Febbre*. Occurrit apud Murator. to. 7. col. 206. Vide *Emetrita*.

¶ EMMANUENSIS, pro *Amanuensis*. *Ego Bodolenus* Emmanuensis *subscripsi*, in Privilegio Aigliberti Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 205.

EMMECHRISTEN, vox Saxonica, Frater in Christo. Leges Edwardi Confess. c. 36. *Fratrem suum* ...*quod Angli dicunt Emme Christen*.

EMOLA, *Vas coquinarium*, *sicut Caldaria vel Coculum*. *Esdræ* 2. *Hostias coxerunt in* Emolis. *Ubi Græci habent in æneis ollis*, *& dicitur* Emola, *quasi imola*, *ab immolando*, *quia ibi hostiæ immolabantur*, *vel quasi ænea olla*. Ita Joan. de Janua. Sed legere debuit *ænulis*, vel *inulis*, hoc est, *æneis*, seu *ollis*. Locus est 2. Paralipom. c. 35. *Pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus*, *& cacabis*, *& ollis*, Græc. καὶ τὰ ἅγια ἥψησαν ἐν τοῖς χαλκείοις καὶ τοῖς λέβησιν, &c. [Interpres Esdræ l. 3. c. 1. v. 12. reipsa habet, ut refert Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Emola*, *Vaissian de cuisine*, *si comme Chauder ou pot*.] Vide *Æneum*, *Ænulum*, & *Aqua ferv ens*.

¶ EMOLARE, ut Emolere, Acuere. Vide *Emolumenta* 2.

EMOLERE, Exacuere, ex Gall. *Esmoudre*. [Jura Villæ de Villereys, to. 9. Spicil. Acher. p. 193. *Item*, *si quis percusserit alium de gladio* Emoluto, *& percussus de illo ictu mortuus fuerit*, *percussor ad nostram remanebit voluntatem*. *Qui gladium* Emolutum *contra alium irato animo traxerit*, *in decem solidis pro justitia puniatur*, *emendet injuriam passo*, in Litteris anni 1357. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 207.] Vide *Asma moluta*.

¶ EMOLIMENTA, Arma acuta & polita. Odo de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 372.

Deinde viros acres ducens ad bella ducentos,
Et quadringentis dans Emolimenta *lanistis*,
Assiduis armis Agarenos concutit, *urbes*
Obruit, *& villas flamma populatur & arva*.

Vide Emolumenta 2. & *Arma moluta*.

¶ EMOLIMENTUM, Curriculum, spatium. Miracula S. Gibriani cap. 1. Maii tom. 7. pag. 620. *Post namque* Emolimenta *annorum à venerabili* Comite *Haderico*, *divino admonitu*, *à propria sepultura* ... *sua loco sublatus in Ecclesia præfati Antistitis alma* ... *in scrinio* ... *pr-*

argenteo decenter adornato, juxta eumdem Sanctum conditus est.

EMOLOGARE, Confirmare, laudare, approbare, nostri *Emologuer*. Occurrit non semel apud Augustinum Mussatum de Gestis Henrici VII. lib.1. c.6.l.3.10.16.&c.[in Hist.Dalphin.to.1.p.125. Formulari Anglic.Thomæ *Madox* p.35.apud Baluzium. Hist.Arvern. tom.2.p.168.&c.] Vide *Homologare*.]

¶ EMOLOGATIO, Confirmatio, in Charta an. 1309.ex Chartulario S.Vandreg.to.1.p.933.

¶ 1. EMOLUMENTA, pro tributis, usurpari in Cod.Th.observatum à viris doctis.

· ¶ 2. EMOLUMENTA, Arma *moluta*. Extractum Computi ann.1324.to.2.Hist. Dalphin.p.326.col. 2. *Item una mola ad emolanda ferramenta, gladios & alia* Emolumenta *ferrea pro* xv. *d. gran.* Vide Emol*imenta*.

EMOLUTUM, *proprie Lucrum molendini*, in Glossis Lat.Gall.

¶ EMOPLIS. Vide E*mbolus*.

¶ EMPARA, EMPARAMENTUM, EMPARANTIA, Protectio, Tutela. Vide *Amparare*.

1. EMPARARE, [Tueri.] Vide *Amparare*.

¶ 2. EMPARARE, Præparare vel exstruere. Computum anni 1324.Hist.Dalphin.to.1.p.132.col.1.*Pro* Em*parando & cooperiendo magnum ebasallumVillæ in summa l.lib.*111.*f*.111.*d.*

¶ EMPARENTIA, ut *Emparantia*, Tutela, protectio .. *Monasterium istud... volumus sub nostra protectione, Emparantia. custodia & securitate gaudere*, in Instrumento Ecclesiæ Aqu.p.68.tomi 1. Gall. Chr. col.1.Vide *Amparare*.

¶ EMPASTATA, Farcimen, Gall.*Patè*. Transactio Abbatis & Monachorum Crassens. an.1331. ex libro viridi fol.53. *Artocrea sive* Empa*stata, cazatas sive pastillos, &c.*

· ¶ EMPEDITIS. Vide in E*pidecen*.

¶. EMPENHA, Hisp.E*mpena*, Gall. E*mpeigne*, Calcei pars superior, Tegmen. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann.1351.*Sabaterius facit ad minus cuilibet ipsorum tria paria sotularium, & postea tot solas vel* Empenhas *quos poterunt rumpere*.

¶ EMPENNATUS, Pennatus, pennis instructus, Gall.*Empennè*. Dicitur de jaculis, sagittis, &c. quibus pennæ aptantur, plumatiles levioribus, grandioribus æneæ. Regest. *Probus* an.1348.fol.139. *Pro* 400. *carellis tam de uno pede quam de duobus, garnitis fletbonibus &* E*mpennatis, & pro* 200.*garrotis emfletbonatis &* E*mpennatis folio cupri*. Extractum Computorum ann.1348. & 1349.Hist.Dalph.to.2.p.583. col. 2. *Pro* 300.*fletonibus carellorum* Empennatis *pro garnisone Castri*.

EMPHANISTICUM, Quod à Clericis ab Episcopo ordinatis ex more dabatur Clericis aliis, quorum cura erat, Clericorum recens ordinatorum nomina in matricula describere & *insinuare*, quæ vis est vocis, quam habes apud Julianum Antec.c.131.& in Justin. Nov.56.

¶ EMPHIOTÆ, pro *Emphyteotæ*, Gall.E*mphyteotes*. Charta Ruperti Comitis Palatini Rheni ann. 1356.apud Ludewig.to.5.p.576.*Nec non vassallis, feudis, feudatariis, militibus, clientibus civibus, judicibus, scultetis, rusticis, Emphiotis & ad glebam adstrictis*.

EMPHIS, *Terroribus, conviciis*. Papias edit. & MS.

EMPHYTEUTICARII, Qui per precariam possident, seu *per Emphyteuseos contractum*, ut est in Lege Longobard.l.3.tit.1.§.37.tit.10. §.4. in Capit. Caroli M.l.2.c.29. *per libellum & Emphyteusim*, in Charta Ugonis & Lotharii Italię Regum ann.934.apud Ughellum to.2.p.123.Charta Aystulfi Regis Longob.ann.753. apud eumdem Ughell.to.2.p.108.*Aut homines tam ingenuos, libertos, quamque servos super terram ipsius Ecclesiæ manentes, sive Emphyteuticarios, &c.* Vide Petrum Damian.lib.4. Epist.12. & Bignonium ad Marculsum.

¶ EMPILENTIA. Vide E*pilepticus*.

EMPINIONES. Fridericus II.Imp.l.1.de Arte venandi c.50.*Sunt præterea quatuor pennæ & duræ in ala positæ, extra has decem forinsecas, & adhærent illi parvo ossi forinseco, quæ dicuntur esse loco pollicis: hæ quatuor vocantur Empiniones, & sunt minores pennis, & majores plumis*. Adde c.50.

EMPIRAMENTUM, Deterioratio, ex Gall. E*mpirement*. Charta Alani Episcopi Autisiod. *Empiramentum fossati Comitis est*. [E*mpirance & perte de vin*, in Chartulario Gemetic.to.3.p.128.]

EMPLAGIUM. Isidorus l.19.c.de Retibus: *Minus autem rete, Emplagium dicitur, à plagis*. Ex Græco ut videtur, ἐμπλάγιον ἀπὸ τῶ πλαγίε, quia oblique & transverse tenduntur in viis, cujusmodi sunt δίκτυα ἐνόδια, apud Pollucem.

¶ EMPLASSEARE, à Gallico E*mplacer*, Locare. Necrolog.MS.Corbeiense ad calcem: *Tria quartaria Emplasseans in terra Benedicti*.

¶ EMPLASTRUM, à veteri Gallico *Plastre*, Modus agri, Solum ædificiis aptum. Tabularium Matiscon.seu Liber incatenatus fol.183. E*mi à Stephano Canonico duo* E*mplastra* xx. *solidos Lugdunensis monetæ, in quibus duas domos ædificavi*. Vide *Plastrum*

EMPLEIA, ex Gallico, *Employ*. Jus utendi, fruendi. Charta Jausseranæ de Medullione an.1223. tom.7. Spicil. Acheriani. *Dono 7.mansiones hominum.... & ipsos homines, & jus, & quasi jus, & actionem, & Empleiam, quod vel quam in ipsis hominibus, & in eorum successoribus...habeo*. Mox: *Et Ecclesiæ prædictæ prædicti homines & eorum successores* Empleiam *& servitium facere teneantur*.

¶ EMPLUMAILHE, Vox Occitana, Species aucupii. Vide *Vara*.

EMPONEMA, ex Gr. ἐμπόνημα. Julianus Antecessor c.34.*Enponemata dicimus ea, quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt*. Adde c.202.

EMPONEMB, Unum è 12.auguriis, de quibus in verbo *Venta*, quod sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia c.56.E*mponemb est augurium, quando homo, vel avis, venit à latere sinistro & transit ad dextram; nec eam vides repausare, sed evanescit à te: tunc est sibi bonum signum super negotio*.

¶ EMPOR. Edictum Johannis Franc. Regis ann. 1361.apud D. *Seconsse* to.3.Ordinat.p.498. *Et si aliqui arrendatores seu* Empores *propter finantiam dictarum impositionum sint vel fuerint nobis in aliquo obligati, &c.* Censeo præferendum E*mptores*, ut legitur in alio exemplari.

EMPRENDIMENTUM. Fori Aragon. l.4.tit.4. Ut monopolia, &c. *Quia propter monopolia, conventicula, Emprendimenta, congregationes, convenientias, &c.* Gallis E*ntreprise*, Usurpatio.

¶ EMPRENEMENTUM, Eadem notione. Statuta Arelat.MSS.art.60.*Juramenta &* E*mprenementa, vel vota seu confraternitatis, vel conspirationis non fiant in tota villa*.

EMPRESTARE, [IMPRÆSTARE,] Accommodare, præstare, mutuo dare, ex Hispan. *Emprestar*. [Gall. *Preter*.] Fori Oscæ ann.1247.fol.5. *Postquam terminus fuerit transactus, in quo debuit recuperare suam pecuniam creditor, qui eam Imprestavit*. Vide in *Præstare*.

EMPRISIA, [Molitio, Gallis olim E*mprise*, nunc E*ntreprise*. Edictum Johannis Franc. Regis ann. 1355. apud D. *Seconsse* tom. 3. Ordinat. pag. 21. *Et à l'aide de Dieu, pour obvier à la mauvaise volontè*

lontè & Emprise de nos ennemis, &c.] Vide *Imprisia*.

EMPROSOPUS, ex Græco ἐμπρόσωπος, Qui coram adest, vel qui personam alterius repræsentat. Sidon. in Panegyrico Aviti:

> *....Procerum tum maximus unus,*
> *Dignus qui patriæ Personam sumeret, infit.*

Chronicon S. Sophiæ Benevent. an. 1037. *Quamobrem per rogum Joannis Galiardi, & Imperiali Emprosopo, &c.* Charta Rogerii Ducis Italiæ an. 1188. apud Ughellum tom. 9. pag. 629. *Stratigotis, Prosopiis, Vicecomitibus, &c.* Legendum puto, *Emprosopis*. Concilium Calchedonense Act. 1. Διὸ, εἰ συγκατατίθεσθε ... ἵνα εἰσδεχθῶσιν αὐτῷ οἵ τινες ὑπὲρ τοῦ προσώπου τοῦ ἱε... ἐμπροσώπως ... Theophanes pag. 312. Ἐντειλάμενος τῷ Πατρικίῳ ... ὡς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐκεῖ ..., ubi Hist. Misc. *in persona sua vice deputatum*. Balsamon in Synod. Trullan. in princip. ... ἐκ προσώπου λεγόμενοι, οἵ τινες ... Vide Leonem in Tacticis c. 4. §. 7.

EMPROTORTONUM, ἐμπροσθότονον, Morbus contrahens caput ad scapulas; de quo Cælius Aurelian. l. 3. Acut. cap. 6. Joannes de Burnino Archiep. Viennensis in Epist. de Canonizatione Stephani Diensis Episcopi: *Mulier quædam . . . quæ in tantum afflicta fuerat Emprotortono, quod nullatenus dextrorsum, sinistrorsum, nec ad cælum poterat respicere*. Leg. *Emprostotono*.

¶ EMPSICHEUS, à Græco ἔμψυχος, Spirans, vivus. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Muratorium to. 2. p. 195. col. 2. *Hic autem Minas, quem memoravimus, infirmatus est graviter, eratque ejus infirmitas febris vehemens, quæ intestanter eum atque flagranter agressa est, & fere omne corpus ejus humore extinguens ad Empsicheam emensitatem desiccationemque produxit:* ubi *Empsicheæ emensitas* tantam videtur ægrotantis maciem indicare, ut solus in eo spiritus superesse videatur, quales fere sunt, qui laborant ectica.

EMPTICA, Navis oneraria, mercatoria. Gloss. Gr. Lat. MS. ἐμπορικὸς, *Empticus*; editum *Emptieius*, habet. Fortunatus l. 2. de Vita S. Martini:

> *Martinum mea prora vehat, sacra Emptica nautæ*
> *Dulcis apex, spes fida ratis, leve pondus amantis,*
> *Mercis onus suave est.*

Infra:

> *Mergit in undosum tumulatam sarcina proram*
> *Ut petat ad portum, rerum facit Emptica jactum.*

¶ EMPTIO, Quod præstatur domino feudali pro emendi facultate. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. an. 1244. *Liberæ sint & immunes ab omni pedagio, leidis, emptionibus, venditionibus & ab omnibus exactionibus, &c.*

¶ EMPTIO TERRÆ, Præstatio domino facienda cum terram emit: de qua dictum est in voce *Auxilium* col. 889. Charta anni 1153. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 157. *Rogaverunt me supradicti Monachi, ut eis quasdam consuetudines, quas eis D. Gaufredus pater meus dederat, confirmarem, scilicet censum, ostagium, Comitis esum, maritationem, Terre Emptionem, corporis sui redemptionem: quod & ego libenter feci.*

EMPTOR, Officium aulæ Regiæ, cui incumbit *oves & boves & porcos emere, & inde forum Regis capere; sed cum taxatione fide dignorum, quantum valet ad opus Regis, & quantum valuerint per quindenam ante adventum suum in partibus illis, &c.* Fleta l. 2. c. 17.

¶ EMPTORIUM, *Le lieu où en achete, quod & Empturium dicitur, Marchè*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Emporium.] Synodus Francoford. an. 794. c. 3. *In omni loco, in omni civitate, & in omni Empturio, similiter vadant isti novi denarii, &c.* Ita in MS. Codice legi monet Baluzius, ubi Sirmondus *Emporio* edidit.

¶ EMPUSA, ἔμπουσα, Genus spectri varias induens formas, ita dictum, ut quidam putant, παρὰ τὸ ἑνὶ ποδίζειν, quod uno incedat pede. Fingitur alterum pedem æreum habere, alterum asininum. Utuntur quidam è recentioribus, & Aristophanes inter Græcos.

¶ EMULENTUM. Acta S. Cassiani c. 21. ubi de Obitu S. Simplicii Episc. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 357.

> *Cujus stelligeris perlatum pneuma choreis*
> *Donatum serto, necnon celebri Emulento.*

Vereor ne mendum sit in hac voce: at qui corrigi queat, non video, nisi forte legendum sit *Amuleto*: quod utcumque posset accommodari loco citato.

¶ EMUNATA, Idem quod infra *Emunitas*, Immunitas, privilegium. Præceptum Childerici Regis circa an. 720. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 2. col. 18. *Emunata de Monasterio Estabula seu Malmundario ut non debeat alter Abbas esse, nisi quos ipsi Monachi voluerint eligere.* Vide *Emunis*.

EMUNCTORIA, Forcipes ad emungendum lychnum, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur à Durando l. 1. Rat. c. 3. n. 28. Occurrit Exod. 25. ubi Mamotrectus: *Emunctorium est instrumentum quo temperantur lapides (lampades,) vel lucernæ.* Glossæ MSS. *Emunctorium, unde candela muncatur: hinc Emungo*. Papias: *Emunctoria, sunt forfices ad emungendas lucernas*: Græcus Bibliorum interpres ἐπαρυστῆρας vertit. [Gloss. Lat. Gall. MSS. Sangerman. *Emunctorium, Instrument à moucher la chandelle*. Hodie *Mouchettes* appellamus.]

EMUNIS, Immunis. Balbus in Catholico; *Emunis & Immunis dicitur, qui liber est à muneribus.*

¶ EMUNIRE, Immunem & *Emunem* reddere, facere. Gloss. Lat. Gr. *Emunit*, ἀτελίζεται, ἐχυροῖ. Charta Pipini Regis Franc. pro Monasterio S. Dionysii: *Petit ipse Abbas... ut per confirmationem nostram vel deliberationem nostram tale Emunire deberemus præceptum.*

¶ EMUNITARE Eadem notione. Diploma Ludovici Germanici apud Eccardum Origin. Hasburgo-Austriac. col. 108. *Qualiter prædictus locus S. Stephani à Duce Alberto fundatus erat, & per constitutionem Chylderici Regis Emunitatus, &c.*

EMUNITAS, Hostiensi in Summa, est *Libertas concessa Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis, & rebus aliis ad eas spectantibus: & dicitur ab Extra & Munia, i. officia vel onera, à quibus Ecclesiæ sunt immunes.* Generatim est quodvis privilegium, à Principe concessum, vi cujus, viri, Ecclesiæ, ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur. [Præceptum Childerici I. Regis Franc. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 5. *Liceat ipso Abbate Daumero & successores ejus... sub omni Emunitate vel tuitionis nostræ sermone valeant tenere atque possidere, &c.*] Capitularia Caroli C. lib. 43. c. 20. *Eorum, qui nobiscum vadunt beneficia & villæ sub Emunitate maneant.* Capitula ad Legem Salicam c. 2. *Si quis in Emunitate damnum fecerit.* Synodus Vernensis an. 755. c. 19. *Ut omnes Emunitates per universas Ecclesias conservatæ sint.* Adde Capitul. Caroli M. l. 5. c. 13. Chronicon S. Vincentii de Vulturno l. 1. p. 679. Spicilegium Acherianum to. 12. p. 154. Diplomata apud Doubletum in Hist. Monast. S. Dionysii p. 699. 700. 701. 822. Walafridum Strab. in Vita S. Galli c. 12. Ratbertum de Casibus S. Galli c. 2. 3. 6. &c. Ejusmodi *Emunitatum* formula exstat apud Marculfum lib. 1. Form. 3. [Vide *Mundiburnium*, & D. *de Lauriere* Præfat. to. 1. Ordinat. Reg. p. ix.]

EMUNITAS, Ambitus Monasterii, intra quem im*munitatis* jus erat. [Charta anni 1165. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1010. *Primum quidem que... dam locum prope*

prope Alesinam pantano circumdatam versus Septentrionem, in quo Ecclesia B.Clementis quondam fuerat, nunc autem obruta funditus cernitur, cum Emunitate undique quinquaginta passuum eidem Monasterio ad ædificandum habere jugiter concedimus.] Chronicon Monitis Sereni ann. 1205. *Ædificium Curia, quæ Præpositi vocatur, construxit. Ambitum Emunitatis claustri muro amplexus est, &c.* Charta Clotarii Regis, pro fundatione Monasterii Wissemburgensis (fictitia) ibid. p. 272. *Reliqua vero familia legitimo loco & tempore ter in anno pro justitia facienda ad placitum advocati debet convenire, & in provicium* (proficuum) *advocati, si præsens est, singuli singulos denarios solvere, exceptis his, qui sunt in Emunitate.* Gobelinus Persona in Cosmodromin ætate 6. c. 69. *Quendam laicum debitorem suum ab Emunitate monasterii... vi abstraxit.* [Vide *Dextri*, lin. *Dextrorum præsertim, &c.*]

¶ Emuniter, Absque ulla servitute. Marculfus l. 2. Form. 36. *Sed ipsum omnibus diebus vitæ tuæ aut hæredis tui Emuniter debeatis possidere, vel quidquid exinde facere volueritis liberam habeatis potestatem.*

Emunitoriæ Res, Quæ sub emunitate consistunt. Charta Ludovici Regis an. 894. pro Isaaco Gratianopolitano Episcopo, ex Tabular. ejusdem Ecclesiæ fol. 77. *Et quicunque contra hoc nostræ immunitatis præceptum aliquid contradicere vel violare præsumpserit, sciat se sicut & alias res Emunitorias compositurum & emendaturum.*

¶ EMUTARE, pro *Immutare*, apud Marculfum l. 2. form. 13. 14. 23. 24. 30. Sirmondum form. 43. Lindebrogium form. 58. 59. &c. Sed & apud Quintilianum l. 8. c. 2. legitur: *Emutatis in perversum dictis.*

¶ EMUTIRE, *Edicere, proloqui.* Onomast. ad calcem tomi 3. SS. Aprilis.

EN & Ena, voces nobilium utriusque sexus nominibus præponi solitas apud Benearnos, scribit Marca l. 7. c. 16. num. 5. quæ quidem idem sonant quod *Dominus* vel *Domina*: nec apud Benearnos duntaxat, sed & apud Catalanos & Aragonenses, ut ex Raimundo Montanerio in Chronico Regum Aragon. ex Historia Expugnatæ Minoricæ Insulæ, & Chronico Petri Regis Aragon. editis à Michaele Carbonello, passim colligitur. Nescio an huc spectet epitaphium, quod descripsit Catellus l. 2. Rerum Occitan. p. 171.

En Ramō Arnaldus jacet hoc in marmore clausus, &c.

Vide Andream Boschum in sua Catalania p. 574.

☞ Eodem spectare suadet hujus vocis usus alias in Occitania frequens, atque etiamnum vigens in superioribus partibus hujus provinciæ saltem apud plebeios; sed arbitror apud Occitanos iis vocibus illos designari, qui inferioris sunt originis, & reipsa distinguuntur à nobilibus: quorum proprio nomini vox *Dominus* aut *Domina* aliave similis, ut *Miles*, fere semper præfigitur. Codex MS. Bibl. Domini *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæreticis Albigensibus: *Premisit garcionem suum & precepit ei, ut pararet cenam in castris in hospitio d'Ena Soca.* Et infra: *Ermegandus Vena de Regalimonte venit ad ipsum dicens sibi, quod duo de illis Bonis hominibus, qui dicuntur heretici, quorum unus vocabatur R. Delboc maritus olim d'Ena Cabriagia, de Albia & socius ejus cujus nomen ignorat ipse, ut dicit, erant in domo Guillelmi de Mauriano.*

ENACH, Emenda, Scotis, vel satisfactio, quæ datur alicui pro aliquo delicto seu injuria. Occurrit in Regiam Majestatem l. 2. c. 12. § 7. l. 4. c. 36. § 7.

¶ ENACTUS, Actus, constitutus, decretus. Charta Edwardi VI. Angl. Regis an. 1548. apud Rymer. to. 15. p. 173. col. 1. *Cum per quemdam actum in Parliamento.... inter alia statuta pro republica nostra edita, ordinatū, Enactum & stabilitum fuerit, quod, &c.* Forte leg. *Exactum*.

¶ ENAFODIA. Vide *Exafoci*.

¶ ENAFOTI. Vide *Enaphoti*.

ENAMELATUS, Enamelyd, vox Anglica, Encaustice, pictura encaustica. Occurrit passim in Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. to. 3. p. 170. & seq. *Ammaylare*, ibidem p. 332. Gall. *Emailler*. [Vide *Smaltum*.]

ENANTARE. Fori Aragon. l. 1. fol. 25. edit. 1624. *Statuimus & ordinamus, quod omnes literæ, quæ impetratæ vel obtentæ fuerint amodo contra forum & consuetudinem regni Aragonum, ad impediendum officium Justitiæ Aragonum, quod ipsa Justitia non possit Enantare, vel procedere, nec Justitiam facere partibus, secundum quod suo officio convenit, &c.* Lib. 3. p. 49. *Cum processus, qui habitus est ad unum effectum & finem, prout est Ecclesiasticus, ad alium finem sive Enantamentum quod ad alium effectum tendit, subsequi non debeat, &c.* Lib. 4. p. 115. v. *Illi contra quos dicti processus, Enantamenta, vel executiones fiant, &c.* Pignorare. Vide *Nantum*.

ENAPHOTI. Anastasius in Paschali PP. p. 152. *Fecit jam prædictus Pontifex canistra Enafoti ex argento duo pens. lib. 10.* In Valentino II. p. 163. *Obtulit... canistra Ennafodia duo pens. lib. 15.* ubi canistra videntur esse ἐννεαφώτων, vel ἐννεαφωτῶν, *anims*, vel *novem luminum*, hoc est ἐννεάφωτα, vel ἐννεάφωτα. Vide *Exafoci*.

ENARGIA. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Sed licet anxietas premat, ac Enargia cunctos,
Vota tamen solvunt regnatori, &c.

Forte *Anergia*, ex Gr. ἀνεργία, otiositas, segnities.

¶ ENBROUDATUS, Angl. *Imbroidered*, Gall. *Brodè*, Acu pictus. *Una capa totaliter de auro.... Enbroudata nobiliter cum imaginibus*, apud Rymer. to. 9. p. 273. col. 1.

ENCÆNIA, ἐγκαίνια, Templorum dedicationes. Quintilianus Declamat. 323. *Dedicatio est illa, quæ denuo inducit, quæ sede destinata locat.* Papias: *Encænia, initia, vel novi templi dedicationes.* Gloss. MS. *Dedicationes, Encænia.* Glossæ MSS. ad Conciliorum Canones: *In Enceniis, id est, dedicationibus novis.* Isidorus l. 1. de Eccl. Offic. c. 35. *Quandocumque novum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocatur:* [quæ sunt S. Augustini Tract. 48. in Johan. circa initium. Gloss. MS. Sangerm. Lat. Gall. *Encenia, Commencemens, ou nouvelles festes, si comme dedications d'Eglise, estrennes.* [Fortunatus l. 3. Poem. 4.

Cum Salomon coleret generosi Encænia templi.

Adde eumdem de Vita S. Medardi c. 19. Theodulfus l. 2. Carm. 4.

Extiterant quondam Solymis Encænia facta.

Encæniæ, feminino genere, apud Milonem Monachum Elnonensem in Histor. Translationis S. Amandi n. 4. *Sacræ scilicet Encænias Basilicæ, &c.*

Encænium, numero singulari. Eadem notione. Henricus Monach. de Mirac. S. Germani c. 18. *Quod sibi constaret evidentissimam impediri Encænii sanctionem.*

Encęniorum templi varii sunt ritus, quorum pręcipuus is, quod Sanctorum reliquię recondantur sub altaribus. Charta Alexandri Archiepiscopi Viennensis, in Tabulario ejusdem Ecclesię fol. 67. *Quo opere perfecto, Richardus sanctæ Vivariensis Ecclesiæ Episcopus, ob meo jussu atque rogatu, ad eumdem venit Oratorium, & more Episcopali illud consecrari studuit, atque pignora Sanctorum in honore sanctæ Genetricis Mariæ in pila altaris ibidem recondidit, &c.* Huncce ritum observant Scriptores alii, S. Ambrosius Epist. 85. Paulinus Epist. 12. p. 145. Beda lib. 5. Hist. cap. 12. 21. Cyrillus in Vita S. Euthymii num. 122. Gregorius M. lib. 5. Epist. 145. Gregorius Turon. de Gloria Confess. cap. 20. Candidus apud Browerum in Antiq. Fuld. lib. 2. cap. 4. p. 124. Ballamon. lib. 1. Resp. 38.

38. Synod. VII.cap.7. Baron. an.389. n. 83. &c.

Oleo sacro inunguntur parietes, quod præter authores, qui de Officiis Ecclesiasticis scripserunt, docet Historia Dedicationis Ecclesiæ Cavensis n.5.apud Bolland. 4. Mart.

Lustrantur aqua benedicta intus & exterius. Vide Tabularium Lemovicense an. 1095. apud Beslium p. 509. 510. & Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 124.

Diebus tantum dominicis Encænia fieri debere sanxit Concilium Cæsaraugustanum an.688.c.1.

Ad Ecclesiarum dedicationes vicinos Episcopos evocatos testantur Scriptores. Gaudentius Brixiensis tract. in Dedicat.Basilicæ SS.40.Martyr. *Nam ut venerandas Sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit... & hodie, ut adepti summorum Sacerdotum præsentiam, dedicationem celebrare mereamur, ipse concessit. Convenerunt enim sanctissimi Antistites & Apostolici viri, ad persolvendum beatissimis Patribus & præceptoribus suis debitæ devotionis obsequium, ut ubertate plenissima benedictionum spiritualium ditaremur*. Fortunatus lib. 3. Poem. 4. ad Felicem de Dedicatione Ecclesiæ suæ:

Convocat egregios sacra ad solennia Patres.

Adde S.Augustinum Epist.251. S.Ambrosium Epist. 5. Vitam S.Athanasii p.22.Sozomenum l.4.c.13.Vitam S. Bernardi Archiep.Viennensis to.6. Vitar.Ord.S.Benedicti. Epist.58.inter Francicas to.1.Hist. Franc.Candidum Monachum apud Browerum in Antiqu.Fuld.l.2. c.4.Fulbertum Epist.118.Hemeræum in Augusta Viromand.p.124.&c.

Convivia publica parabantur in Encæniis, de quibus copiose Savaro ad Sidonium l.4. Epist. 15. Vide *Dedicatio*.

Deferebantur reliquiæ præcipuæ totius diœceseos, quæ, finita dedicatione, in suas Ecclesias referebantur: de quo more agunt Baldricus in Chron. Camerac. l.3.c.49.Hist.Translationis S.Lifardi Abbat.c.4.in to.1. de SS.Ordin.S.Benedicti, Fragm.Hist.Aquitan. p.81. edit.1596. Charta Austindi burdegal. Episcopi ann. 1062.apud Sammarthanos in Archiep.Ausciens.Hemeræus in Augusta Viromand. p.124.&c. Has & cæteras Encæniorum seu dedicationis Basilicarum ceremonias attigerunt Gregorius M.in libro Sacram. pag. 147. ubi Menardus, Ivo Carnot.Serm.4.de Reb.Eccles.Rhabanus l.2.de Instit.Cleric.c.45.Durandus l.7. Ration.c.48. Durandus de Ritib.Eccl.l.1.cap. 24. vetus Charta an. 1186.apud Ughell. in Episcopis Veronensibus p.761.&c.

Celebrabantur etiam *Encænia* urbium, ut & eorum anniversarii dies, quorum ritus & ceremonias pluribus descripsimus in nostra CPoli Christiana: præterea Thermarum, Statuarum, & aliorum de novo excitatorum operum publicorum, uti sparsim observamus in ea lucubratione. Vide *Dedicatio*.

ENCÆNIA, Initia. Alanus in Anticlaudiano c.3.

Et veluti quædam cantus Encænia donat
Auribus, &c.

ENCÆNIARE, ἐγκαινίζειν, Initiare, vel aliquid primo exercere, vel induere: unde vestem novam *encæniat*, qui primo eam induit vel portat. Ita Jo. de Janua ex Papia: *Encæniare novum aliquid induere*. Gl. Lat.Gall. *Essaier de nouvel*. [Aliud Sangerman. *Encæniare, Commencer, ou de nouvel exercer, ou vestre estrener*.] Durandus l.7.Ration.c.1.n.27. *Nam & si quis tunica induitur, Encæniare dicitur*: [quod à S. Augustino mutuatus est Tract.48.in Johan. ubi: *Jam & usus habet hoc verbum: Si quis nova tunica, &c.* Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis, de Monasterio Casinensi de novo instaurato:

Quod quia frustratum fuerat tum temporis, ille
Nisibus omnigenis Enceniarat hians.

Ethelwerdus l.4.c.4. *Enceniavit in Wintonia urbe arduam turrim, quæ tum noviter fuerat structa in honore Dei Genitricis Mariæ*. Gesta Regum Francor.usque ad Robertum, MSS ex Bibl.Loiselliana an. 1013. *Floriacense Cœnobium casuali conflagratum est incendio: sed eo insistente infra biennium est instauratum & Enceniatum*. Innocentius III. PP. in Epist. ad Parisium Archiepisc. Panormitan.apud Lelium part.2. §.82.p 46. *Noverat enim tanquam doctus, quia Quod nova testa capit, inveterata sapit, & ideo ne acesceret, quod vasi quis infunderet: nam sincerum vas sui pectoris adhuc recens non permisit, nisi recenti Enceniari liquore, nec massam teneram passum est malitiæ aut nequitiæ corrumpi fermento*. Appendix ad Agnelli l.Pontif.apud Murator.to.2. p. 192.col.1. *Quod autem vir sanctus de Lanificis opere victum sibi quotidianum quæritabat, simplicitatem ejus sanctam commendat: quia nimirum decebat, ut ovis Domini rationis, quæ illius Agni, qui tollit peccata mundi, vellere Encæniata, non aliunde quam de ovium, mundorum videlicet animalium tegmine, suam suorumque sustentaret vitam*. Joh. Longinus in Actis S. Stanislai Episc.Cracov.Maii to.2.p.273. *Secundo rationabili modernorum more auctorum, qui nova compilantes opera, reverendis consueverunt Pontificibus, aut prælucidis in Theologia Magistris, vel Doctoribus aliis Encæniare, &c.*]

¶ ENCÆNISSARE, Lætari, ut fit in *Encæniis* juxta La Cerdam. Vide *Sancenissare*.

ENCÆNIUM, pro *Exenium*, Donum, munus. Ebrardus Betun.in Græcismo c.11.

Fercula sunt Epulo: sed sunt Encennia Dona,
Quæ quandoque probit causa mittuntur honoris.

Durandus lib.6. Ration. cap. 7.num. 21. *Senescalchi vel alii servitores, vel portantes Encænia, non solvunt jejunium, si prægustant cibos ante dominos*. Ubi vetus interpres Gallicus p.177. *Les Seneschaux, les Queux, les Cuisiniers & serviteurs des grands Seigneurs, qui portent presens de viande, &c.* Itinerarium Gregorii XI.PP. *Offerunt sibi Encænia, &c.* [Bernard. *de Breydenbach* Itiner.Hierosol. p.222. *Quatuor potentissimis viris suis convicinis Encenia transmittit*. Liber de Doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. cap 5. inter Anecd.Marten.to.5.col 1834. *Encenia non mittas per mensam, nisi forte illi qui juxta te sedet: quia Encenia fratribus facere non ad te pertinet, sed ad Abbatem vel Priorem conventualem, qui de cibis ante se apportatis possunt debilibus & delicatis facere pitantiam pro substentatione naturæ sine scandalo*.] Vide *Exenium*.

ENCÆNIARE, Muneribus quempiam donare. Joannes à Leydis in Chronico Belgico l.13. c.2. *Qui postquam repatriare cum cæteris Principibus decrevisset, legaliter fuit Encæniatus à Wennaro Marchione Ferrariæ*. Utitur præterea lib.28.c.2.ut & Chronicon Belgicum p. 187. [Vide supra alia notione.]

ENCALCARE. Vide *Encercare*.

¶ ENCANTARE, Auctionari, Sub hasta vendere, Italis *Incantare*, Nostris *Vendre à l'encan*. Statuta Arelat.MSS.art.153. *Pellierii & Incantatores Arelatis jurent, quod bene & fideliter vendant & Encantent omnes res, quæ sibi tradita fuerint ad Encantandum vel vendendum*. Vide *Incantare* 2.

¶ ENCANUM, Gall. *Encan*, Ital. *Incanto*, Auctio, hasta publica. Litteræ Petri Infantis Arragon. Senescallo Provinciæ an.1332. *De quibus Encanum publicum tenuerunt in loco S.Felicis*.

ENCAUSTUM, ex Græc. ἔγκαυστον. Gloss.Gr.Lat. ἔγκαυστον, *Recremandum*. Papias MS. Encausta, Pictura, *quæ vetus molitur*. Rectius Gloss.Eccl. Parisiens. Pictura, *quæ ex cera molitur*. Jo. de Janua: Encaustum,

Tinctura scribendi. [Perperam Gloss. Sangerman. Lat. Gall. MSS. *Encaustrum*, *Encre pour escrire*. Matth. Silvaticus: *Medad*, *Medadi*, *Arab. i. Encaustum scriptorum & maxime Saracenicum*, *quod Dioscorides atramentum vocat*. S. August. l. 13. contra Faustum c. 18. *Imputes ergo sibi Encausti munditia*, *quæ corio inhæsit agnino*, pergameno. Fortunatus in Ep. ad Syagrium l. 5. Poem. *Lacrimantes oculi querelas mihi finxerunt; ad vicem Encausti*, *& admirabili modo*, *aqua*, *quæ delere solet*, *per fletus scripsit*. De Encaustica pictura ita dicta agunt Plinius lib. 35. cap. 11. l. 36. c. 25. Vitruvius, Marbodeus lib. 3. de virtutib. herbar. cap. 3. & alii.

INCAUSTUM, pro *Encaustum*, Ital. *Inchiostro*, Gall. *Encre*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Incaustum vel atramentum*, Blæc. Balterus Monachus in Vita S. Feidolini Abbat. n. 8. *Et Incaustum seu membrana non adfuit*. Bracton. lib. 5. tract. 5. c. 17. §. 2. *Licet aliud pergamenum*, *& aliud Incaustum*. Ita in Fleta lib. 2. cap. 27. §. 5. Charta an. 1228. *Quæ propter Incausti & chartæ vitium aboleri incipiebant*. Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Calefactorium nullus ingrediatur* . . . . *excepto Præcentore ad planandam tabulam*, *quam non scribat tempore laboris*, *& ad calefaciendum Incaustum*, *& scriptoribus ad siccandum pergamenum*. Vetus Notitia seu Judicatum, apud Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicil. pag. 311. *Unde ad certitudinem dictæ sententiæ posuimus nostra sigilla & Dominus Rex posuit suum signum per litteras rubeas*, *& signum Crucis fecit ad suam confirmationem*, *& fecimus instrumentum Episcopo & Domino Gilberto cum alphabetho cum Incausto* (perperam *incastro*) *rubeo de donatione & contractibus*. Gaufredus Monachus de Gestis in causa Gilberti Porretani: *Attulit chartam*, *calamum & Incaustum*. Occurrit in Regula S. Cæsarii ad Virgines in Recapit. c. 7. apud Udalricum l. 2. Consuet. Clun. c. 36. lib. 3. cap. 18. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 17. Thomam Walsingh. pag. 258. in libro Usuum Cisterciens. Ord. cap. 72. In Statutis Guigonis pro Ord. Cartusiensi c. 7. §. 9. in Monast. Anglicano to. 1. p. 277. &c.

SACRUM ENCAUSTUM, Scripturæ species, qua solis Principibus uti fas erat, purpurea videlicet, *cum cocti muricis & conchylii ardore*, in leg. 6. Cod. de Divers. rescript.

ENCAUTUM, Scripturæ species, quæ fit per adustionem & cestrum, ἐγκαυστικόν Gloss. Lat. Græc. *Encaustum*, ἐγκαυστικὸν, ἐγκαυστικός, Lex 3. Cod. Th. de Extraord. muner. *Manuque propria atque Encauto nomina adnectant*. *Tabulis*, *vel Encauto & cerussa conscribere*, in l. 1. eod. Cod. de Veteranis. [Vide Pancirolum l. 1. var. lect. cap. 77.]

ENCAUTARIA, seu ENCAUTARII, civitatum & provinciarum libri Censuales & publici, in l. ult. Cod. Th. de Censu, & l. 9. de Agricol. *Encauti breves*, libri in quibus nomina & modus censualis possessionis continebantur, in leg. un. eodem Cod. de Collegiat. Charta ann. 1289. apud Anton. Brandaonum tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 279. v. *Dom. Rex Portugalliæ Comes Boloniæ fecit cum consilio suorum ricorum hominum*, *& suorum filiorum de algo tale Encautum*, *&c*. Infra: *Pectetur istud Encautum Dom. Regis &c*. Vide *Cautum*.

¶ ENCEFALUS, Celebris, summus, à Græco ἐγκέφαλος, qui in capite est. Acta S. Frederici Episc. to. 4. Julii p. 461. *Nomen autem ejus*, *divina providente clementia*, *per universam terram in tantum subito factum est Encefalum*, *ut etiam regales verberaret aures*, *& à cunctis honoraretur*.

ENCENGIA, [Modus agri.] Vide *Andecinga*.

¶ ENCENIUM. Vide *Encænia*, & *Encænium*.

¶ ENCENSIAR, Gall. *Encensoir*; Hisp. *Encensario*, Ital. *Incensorio*. Inventarium an. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988. *Item Encensiar sive turibulum argenti*.

ENCERCARE, Inquirere, quærere, Gall. *Chercher*, *encbercher*. Tertia Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo II. Rege Aragon. an. 1311. *Et inquirant*, *& indagent*, *seu Encerquent contra dictos Officiales*. Vide *Circare*.

ENCALCARE, Eadem notione. Usatici Barcinon. MSS. c. 64. *Omnes homines habentes seniores*, . . . *neque guaytent personas eorum*, *nec Encalcent*, *nec requirant*, *nec vulnerent*, *nec capiant*. In tit. capitis, legitur *incalcet*.

¶ ENCETECIA, ENCETEGNA. Vide *Enceteria*.

ENCETERIA, *Machina lignea*, *qua amphora sustinetur*, in Glossis antiquis apud Casaubon. ad Athenæum, ubi existimo vocem corruptam ex *Incitega*, seu ἐγγυθήκη, uti repositorium vocabant Veteres, quod ad Festum observat Josephus Scaliger. [Papias habet: *Encetegua*, *Macinola* (Machinola) *lignea*, *qua amphora sustinetur*. Pro Gl. Vet. Sangerm. legit: *Encetecia*, *&c*.]

¶ ENCHERAMENTUM, An à Gallico *Enchere*, Pretii augmentum, vel Auctio, Licitatio? Computus anni 1202 apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem p. CLXXVI. *Expensa*... *pro molendinis de Chaalete*, LXXV. *s*. *Præpositus de dono*, *x*. *l*. *pro Encheramento præpositura de Cepeto*. Vide *Incheramentum*.

¶ ENCHIRIDIO, ut mox *Enchiridium*. Vita S. Aldhelmi Episc. to. Maii p. 87. C. *Sed egregio Enchiridione monitos*, *sedulaque oratione sublevatos ad veritatis reduxerat viam*.

ENCHIRIDIUM, ἐγχειρίδιον, apud Paulum Diac. in Præfat. ad Vitam S. Mariæ Ægypt. [Hoc nomine S. Augustinus excellentissimum Opusculum de Fide, Spe & Charitate insignivit, quod manibus facile gestari posset vel potius continuo deberet, utpote continens res ad salutem maxime necessarias. Haro de Machinis Bellicis utitur pro Jaculo manuali, & Pollux pro Gladiolo & ejuscemodi armis, quæ sint ad manum & possint facile gestari.]

¶ ENCHIRIUM, Manuale à Græco χείρ, Manus. Acta S. Leonis Papæ III. Junii tom. 2. p. 588. *Tum opistrachelium quoque & Enchirium auro variegata & ornata*.

ENCHORI, ENCORES, INCORES LAPIDES, apud Gromaticos & Agrimensores, dicuntur indigenæ, nativi, nati in ipso solo, quasi ἐγχώριοι, ut censet Rigaltius. Frontinus: *Sed & lapides Incores signati sunt*: Arceriana fragmenta; *Alii ponunt silices*, *alii Tiburtinos*, *alii Enchoros*, *alii peregrinos*, *alii autem politos & scriptos*. Quibus in locis *Incores* & *Enchori*, lapides sunt, quos idem Frontinus de Condit. agror. & Latinus *petras naturales*, Balbus *nativas*, Innocentius *lapides nativos*, *quod est ex ipso solo*, Mago denique & Vegoia, *saxa ex ipsa metallo* vocant. Nam & *lapidum metalla*, præter Ulpianum dixit Senator l. 3. Epist. 9. ut & l. 1. & 13. Cod. Theod. de Metallis. Nec aliud, opinor, sonat ἐγχώριον, apud Annam Comn. lib. 4. Alex. pag. 72. Constantinum de Adm. Imp. cap. 29. Codinum Orig. CP. & alios, quibus id vocabuli sumitur pro materia ipso in loco, ubi ædificatur, eruta, quod pluribus disceptamus in Notis ad Alexiadem. His opponuntur *lapides peregrini*, apud Siculum Flaccum de Condit. agror. p. 5. Ordericus Vitalis lib. 9. pag. 739. *Subitoque sapientum consilio murum de lapidibus impolitis*, *& sine cæmento inter civitatem & oppidum ædificavere. Ipsa enim materia opportunum*, *ut defenderent se Christianis præstitit auxilium*. Vide Salmasium de Jure Attico pag. 456. Sic denique vocem *Incores*, pro indigena usurpat Joannes Subdiaconus libr. 6.

Vi-

Vitæ Patrum Libello 1.n.12. *Duo fratres erant ei vicini, unus peregrinus, & unus Inchoris.* Sed & *Enchoria avium genera*, dixit S.Hieronym.Ep.140.

¶ ENCIMUM, Occisio mulieris prægrantis vel fetus ejus. Consuetudo Andegav. *Encis, si est quand l'en fiert femme enceinte, & elle & l'enfant se meurent.* Charta anni 1265.ex Archivo S.Albini Andegav. *Excepta villicaria seu jurisdictione trium delictorum, videlicet raptus, mutri, & Encimi.* Charta Gallica Heliæ Abbat.Nobiliac.an.1293.apud Stephanotium to.4. Antiq.Pictav.MSS.p.946. *C'est à sçavoir que la grant Justice, moyene & basse, en cas de rapt, de Encis, de murtre, de traison, de bannir, & ès cas qui desservent mort.* Vide Menagii Etymol.Gall.ad vocem *Encis* & infra *Ensicium*.

¶ ENCLESIS. Vide *Encleticare*.

¶ ENCLETI, *Gloriosi*. Papias pro *Incluti*.

ENCLETICARE, Inclinare, ἐγκλίνειν. Alanus in Planctu naturæ: *Caput demissione profunda dejectam, humiliter Encleticabat in terram.*

ENCLETICUS, ἐγκλιτικὸς, Inclinatus. *Enclesis*, seu potius *Enclisis*, ἔγκλισις, inclinatio. Idem in Anticlaud.l.3.c.6.

Encleticum gerit illa caput, nec corporis ullam
Jacturam patitur, sed lumen legat in imum,
Ut quibus insideat mens Enclesis illa loquatur.

[Liber miraculorum S. Eadmundi Angl. Regis apud Marten.to.6.Ampliss.Collect.col.828. *Ad signum vero triumphi insignis Eadmundi hic Encliticus morti contiguus, &c.* Ibid. col.833. *Accubat Encletica nocte eadem* (matrona) *in Ecclesia, ut erat solita, consuete Sancti suffragium præstolatur, &c.* Gloss.Lat.Gall.MSS.Sangerm. *Enclesis, Inclination; Encleticus, Enclin.*]

¶ ENCLUGIA, Arvernis, *Enclugo*, Gall. *Enclume*, Incus. Instrumentum Ecclesiæ Brivat.an.1365. *Informatio factæ super Enclugia Petri Bodet, quæ fuit inventa in hospitio seu fargia, in qua moratur Jacobus de Ulmo.*

¶ ENCOENIARE. Vide *Encæniare*.

ENCOLPISMUS, ἐγκολπισμὸς, apud Horatianum l.3. Rer.medic.c.2.p.72. dicitur infusio, quæ fit in sinum, quod alias per pessum aut nastale medici fieri præcipiunt. Hinc *Encolpizare*, apud eumdem l.4.p.83. Encolpismum adhibere: *Primo diffumigatur mulier.. & Encolpizatur pigmentis.* Matth.Silvaticus: *Encolpismus, i. injectio alicujus medicaminis in matricem. Hinc Encolpizare, medicamentum in matricem injicere, quasi insinuare*, Glossar. Græc. Latin. ἐγκολπίζω, *insinuo.* [Priscian. 3.5. *Encolpismo usi.* Vide Reinesium Var. Lect.p.515.]

ENCOLPIUM, ex Gr. ἐγκόλπιον. Anastasius ad Act.5.VIII.Synodi: *Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis Sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant Encolpium.* [Acta SS.Junii to.2.p.588.de S.Leone III.Papa: *Misimus fraternæ vestræ Beatitudini Encolpium aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum.*] Theosteriktus in S.Niceta n.33. ἐξέλαμψεν ὁ ὅσιος ... ἐγκόλπιον ..., &c. De ejusmodi Encolpiis plura diximus ad Alexiadem Anneam p.247.248. Vide *Phylacterium*.

¶ ENCOLPIZARE, Vide *Encolpismus*.

¶ ENCOMBRARE, Impedire, &c. Vide *Combri*.

¶ ENCORES. Vide *Enchori*.

ENCRATICI. Iso Magister in Glossis; *Encrates, abstinens Græce: hinc Encratici hæretici, qui creaturas Dei damnant, dicunt non esse bonum manducare carnem, & bibere vinum.* Encratitæ, Adoni Viennensi an.425.& aliis. Vide *Continentes*.

¶ ENCUDO, ἄκμων, *Incus*. Supplem.Antiquarii.

ENCUMBRARE, ut *Encombrare*. Vide *Combri*.

ENCYCLIA, Litteræ Encyclicæ, circulares. Vide Baron.ann.586.n.50. Meursium in Gloss.[& Glossar. mediæ Græcitatis.]

¶ ENCYCLOPÆDIA, ἐγκυκλοπαιδεία, Disciplinarum series ostendens omnium artium inter se connexionem, seu ut habet Quintilian. lib.1.c.10. *Orbis ille doctrinæ quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant.* Vita S.Ildephonsi inter Concilia Hispan.to.2.p.569. *Et omnium scientiarum Enclyclopædiam absolveret.* Vitruvius Præf.l.6.habet *Encyclios doctrinarum omnium Disciplina.*

¶ ENDELLUS, Tantum spatii quantum quis divaricatis cruribus dimetiatur. Vide *Andellus* in *Andena* 2.

¶ ENDENS, Eadem notione ibidem.

¶ ENDETICUS, Alligatus. Onomast. ad calcem tomi 5. SS Junii. Est à Græco ἐνδεῖν, Illigare.

¶ ENDICA. Vide *Entheca*.

ENDIMITA, *Vestimentum*, Ugutioni ex Græc. ἔνδυμα, indumentum.

¶ ENDO, *Mansuetus*. Glossar.San-German.MS. n.501. Veteribus Latinis *Endo* vel *Indu* idem erat quod intus, à Græco ἔνδον: unde voces pleræque sequentes

¶ ENDOCANTUM, ἀπροφυλάκτως, *Incautum*. Supplem.Antiquarii.

¶ ENDOCLUSUS, ἐγκεκλεισμένος, *Inclusus*, in Glossis MSS.Sangerman. Lege ἐγκεκλεισμένος, ut in Supplemento Antiquarii: *Endoclusa*, ἐγκεκλεισμένη.

¶ ENDODICARE, Indicare. Gloss. San-German. & aliæ. Lat.Gr. *Endodecarit*, μηνύσει.

¶ ENDOFESTARE, Infestare. Glossar.Lat.Græc. *Endofestabat*, ὤργιζεν.

ENDOGENIA, *Natura*. *Endogenitus, naturalis.* Ugutio.[Jo.de Janua addit: *Endogenice, naturaliter.*]

¶ ENDOGESTUM, *Indigestum*. Papias; ex quo corrigendus MS.Bituric.ubi perperam, *Endocetum*.

¶ ENDOITIUM, *Initium*. Lexicon Martinii.

¶ ENDOPESCERE, quasi *Impescere*, Immittere: Gl.Lat.Græc. *Endopesco*, ἐμβάλλω.

¶ ENDOPETITUS, Impetitus. Gloss. Lat. Græc. *Endopetitus*, ὑποθεὶς ἐνδοτέρω. Hinc emendanda ficta vox *Endopicus*, de qua Martinius in Lexico.

¶ ENDOPLORARE, Implorare. Supplem.Antiquarii: *Endoplorat*, ἐπικαλεῖται, *Implorat*. Melius ἐπικαλεῖ, nisi pro *Implorat*, legas cum Papia, *Implorato*.

¶ ENDORIGUUS, Irriguus. Gloss.Lat. Græc. *Endoriguus*, ἔνρειθρος, κατάρρειθρος, melius quam in Supplemento Antiquarii, in quo: *Endoriguum*, ἔνρειθρον, κατάρρειθρον, ῥέεθρον, Fluentum dixit Homerus non semel, & ῥεῖθρον per syncopen alii.

ENDOTHYS. Hieron.Rubeus in Histor.Ravenn. ex MS.ait Maximianum Archiepisc. donasse Ecclesiæ Ravennati *Endothyn byssinam pretiosissimam omnem Christi Dei historiam continentem*: præterea adjunxisse *ex auro aliam Endothyn; in qua auro textili pictæ erant omnium qui illum præcesserant, Archiepiscoporum imagines.* Ubi recte viri docti ἐνδυτὴν aut legi aut intelligi debere censent. Nam & Græcos mappam altaris majorem, seu mantile quod insternitur altari, ita vocitare, auctor est Goarus ad Euchlog. etsi potior videtur conjectura hic ἐνδυτὴν sumi pro velo, quo altaris pars anterior tegebatur. [Id confirmat Agnellus in libro Pontif. cum ait de S.Victore: *Fecitque Endothim super S.Ecclesiæ altarium Ursianæ ex auro puro cum staminibus sericis ponderosa nimis mediam habens coccam; & inter quinque imagines suam ibidem cernimus, & sudius figuratos pedes Salvatoris grafia contexta est purpurata.* In hunc locum vide Muratorium to.2.p.104. ubi integram approbat Cangii nostri explicationem.] Vide Descriptionem nostram S.Sophiæ n.65. ubi adde apud plerosque Scriptorum ἐνδυτὴν masculino generi efferri.

ENDROMA, pro *Endromis*, Villosa vestis, qua me-

mobantur in δρόμῳ, hoc est, cursu vel palæstra. Luitprand. Hist. l.2.c.17. *Enim vero dum ante eum sine femoralibus, curta indutus Endromade, ductus Regis ad pedes concitus caderet, genitalium ostensione membrorum ad risum omnes commovit.* Martialis 4. Epigr. 19.

Dona peregrinam mittimus Endromidem:

Polluci l.3.extr. *Endromides* dicuntur Calcei ad cursum expediti, τὰ τῶν δρομέων ὑποδήματα, Vide Salmasium de Pallio p.310.

¶ ENOROMES, *Endromedis, Fors vestemanz comme est peaulz de mouton*, in Gloss. Lat. Gal. Sanger. MSS.

¶ ENOROMIDATUS, Endromide vestitus. Sidon. l.2.ep.1, *Endromidatus exterius, interius fasciatus.*

¶ ENDURA, Albigensium hæreticorum abstinentia. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. p.179. *Mortem tibi infligis, quia posuisti te in illa abstinentia, quam hæretici vocant Enduram, in qua Endura jam per sex dies sine cibo & potu stetisti, nec voluisti comedere, nec adhuc vis, &c.* Non solebant autem illi hæretici in *Endura* se ponere, nisi in extrema infirmitate, ne bonum, quod in hæresi se accepisse somniabant, denuo amitterent; quare & venæ sectione, balneatione adjuncta mortem etiam sibi accelerabant. Idem Limborch. p.59. *Hereticus dixit post hereticationem prædictæ infirmę, quod non daret sibi cibum aliquem cum pinguedine nisi aquam ad bibendum,...quod vellet iterum reconciliari ad sectam Hereticorum, quia peccaverat in ea comedendo post dictam hereticationem, contra ordinationem dicti Heresiei.* Et p.70. *Dicta Guilielma posuit se in Endura, ut moreretur in ea, & balneabat se & in dicto balneo fecit sibi minui.* Rursus p.94. *Quæ se posuerat in Endura, ut citius moreretur.* Item p.204. *Posuit se in Endura Hereticorum, in qua Endura sine infirmitate alia multis diebus perdurans fuit hereticata...antequam moreretur.* Vide ibidem p.28.89.138.&c.

¶ ENEBRÆ, Aves in auguriis aliquid fieri inhibentes. Vide *Inhibræ.*

¶ ENECEA, Pars primogeniti. Vide *Ainescia.*

¶ ENECTERE, Explicare, enodare. Vita S. Dunstani, to.4. Maii p.357. *Rogavit,.. quatenus sibi visionis suæ somnia nuper promulgata solvendo Enexuisset.*

¶ ENERGIA, Gr. ἐνέργεια, Operatio, actus, efficacia, conatus, labor. Gl. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Energia, efficace, effort, agilité, angoisse de courage, labeur, occupation.* Rythmus Satyricus de temporibus Roberti Regis, apud Mabill. to.3. Analect. p.533.

Orbis magni monarchiam dolus Landrici nititur
Per Energia studium sollemniter evertere.

ENERGIMA, ex Gr. ἐνέργημα, Operatio. Prudentius in Apotheosi v.464.

Audiat insanum bacchantis Energima monstri.

Ubi Iso Magister: *illusionem, vel imaginem, furias, &c. Energima, imaginatio vel fantasia; unde qui fantasias dæmonum patiuntur, Energumeni dicuntur.* Sed hic contra quantitatem peccat Prudentius, cum penultima longa esse debuerit.

ENERGUMENI, Papiæ, *Dæmoniaci. Energumeni, sunt qui contempta Catholica doctrina, operationes diabolicas imitantur.* Vide Concilium Carthaginense IV. can.92. Aransicanum I.c.15.16. [Antiq. Collectionem Canonum, apud Acherium to.11. Spicil. p.133. [& infra *Exorcisare.*]

¶ ENERVITAS, Inertia, in Actis SS. Maii to.7.p.28

ENETA. [Avis aquatica, Gall. *Anete.*]Vide *Aneta.*

ENEYA, [Hæreditaria pars primogeniti, Gall. *Droit d'ainesse.*] Vide *Ainescia.*

¶ ENFITEARE, *Negare.* Gloss. San-German. MS. n.501. Papias habet, *Enfiteari*; quæ vox formata videtur ab ἀμφιθέω, Circumcurro, in orbem eo, nisi legendum sit *Inficiari.*

¶ ENFITEUCUS, *Quod ex ficis bonis apparentibus accipitur.* Papias.

¶ ENFITEUTICARIUS, ut *Emphiteotecarius*, seu in *Emphyteusim* datus. Charta anni 1001. apud Mabill. Diplom. tabella 51. *Quæ prædictæ res juris S. Ravenn. Ecclesiæ Enfiteuticario modo postulastis largiri.*

ENFORTATI. Vide *Efforciare.*

¶ ENFRACHESCERE, *Francum*, seu liberum & immunem reddere, Gall. *Affranchir.* Charta Petri Regis Aragon. ann.1206. *Præterea Enfrachesco & liberos & immunes facio omnes fratres, & homines, & omnes res prædictarum domorum per totam terram meam.* Vide *Affranchire.*

ENFRANQUIMENTUM, Immunitas, Gall. *Affranchissement.* Secunda Curia Generalis, Catalania sub Jacobo Rege Aragon. an.1299. *Quod non possimus facere donum, vel gratiam, nec venditionem, nec Enfranquimentum, nec aliquo alio modo relaxare bovaticum illis personis, &c.* Vide *Affranquire.*

¶ ENGANNADOR, Vox Hispana, Deceptor, Impostor. Legitur in Legibus Alfonsinis part. 7. tit. 16. lege 9.

¶ ENGANNARE, Hisp. *Engañar*, Decipere. Occurrit in Charta Petri Regis Aragon. an. 1205. ex Spicilegio Acheriano to.8.p.223. *Enginer*, apud Thomasserium in Bituric. p.102.

ENGANNUM. [Fraus, dolus, Hisp. *Engaño.* Charta an.1028. pro Ecclesia Ruthenensi, inter Instrum. to. 1. Gall. Chr. p.49. *Erimus adjutorio D. Deo & S. Petro sine Enganno.* Juramentum Canonicorum Aniciii, inter Instrum. to.2. Gall. Chr. col.356. *Et hæc omnia... fideliter & sine Enganno attendam.* Rursum habetur in Vita B. Ildegarii Episc. Barcin. Martii to.1.p.482.& 491. in Charta Rogerii Comitis Carcasson. an.1136. inter Anecd. Marten. to.1. col.386.&c. *Engan*, Marcæ Hisp. col. 1096.1106.1111.1112.1157.] Vide *Ingenium* 1.

ENGARIA, [Præstatio juramentorum vel plaustrorum per viam rectam.] Vide *Angaria.*

ENGASTER. Vide *Hegaster*, Porcellus.

¶ ENGENIATOR, Machinator & inventor bellicorum tormentorum operumque, Gall. *Ingenieur.* Computus an.1336. Hist. Dalph. to.2. p.280. *Johanni Engeniatori...flor. xx.* Idem appellatur *Magister ingeniorum* in Computo an.1334. Vide *Ingenium* 2.

¶ ENGLARATUS, Glarea stratus. Annal Mutin. apud Murator. to.11. col.66. *De anno 1262. evacuata fuit civitas Mutinæ de omni letamine, & contratæ fuerunt Englaratæ, & multi porticus salegati.*

ENGLESCHERIA, vox formata ex Saxonico *Englise*, *Anglicus*, quasi, *nativitas Anglica.* Est autem forma juris, qua quis Anglus origine ac nativitate esse probatur. Cujus vocis origo inde nata, quod, ut ait Bracton. l.3. tract. de Corona c.15.§.3. *In diebus Canuti Regis Danorum, qui post Angliam acquisitam & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum, remisit ad Daciam exercitum suum, & ipsi Barones Angliæ erga ipsum Regem Canutum fidejussores extiterunt; quotquot Rex in Anglia secum retineret, firmam pacem per omnia haberent. Ita quod si quis Anglorum aliquem hominum, quos Rex secum adduxit, interficeret, si super hoc defendere non posset judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia: si autem aufugeret & capi non posset, solverentur pro eo 66. marcæ, & colligebantur in villa, ubi quis esset interfectus, & ideo quia interfectorem non habuerunt: & si in tali villa pro paupertate colligi non possent, colligerentur in hundredo, in thesauro Regis deponendæ.* Hac autem via suorum securitati consulendum existimarat Canutus, quod haud ita pridem Ætelredus Rex sub prætextu inspiciendorum armorum uniuscujusque patriæ uno eodemque die Danos omnes per regnum uni-

universum Angliæ occidisset, ut est in Legibus Edwardi Confess. 35.

Post hæc igitur si quis per *murtrum* cæsus esset, Anglorum intererat probare eum qui occisus erat, Anglum esse, non vero Danum, ut à præstatione & solutione 66. marcarum eximerentur: idque probabant per *Englescheriam*, seu *Englescheriæ præsentatione*, coram Coronatoribus, *per duos masculos ex parte patris, & per duas fœminas ex parte matris de propinquioribus parentibus interfecti*, uti pluribus idem Bracton. exsequitur §. 7. Quæ quidem lex à Danis ad Normannos transiit: nam postquam Normanni Angliam occuparunt sub Guillelmo Notho, suæ securitati modo simili cautum esse voluere, ut si Francigena, id est Normannus, occideretur, illius qui cædem perpetrarat justitia fieret, hoc est, vel plecteretur, vel judicio Dei se defendere ille teneretur; denique si aufugeret, & capi non posset, villa aut Hundredus pro ejusmodi homicidio aut murdro 66. marcas exsolveret vel certe 26. ut est in Legibus Willelmi Nothi c. 53. Porro, ut est apud eumdem Bractonum §. 2. & in Fleta lib. 1. c. 30. §. 1. & 2. *Interfectus pro Francigena reputabatur, nisi Englescheria rite coram justitiariis præsentaretur*. Abrogata est tandem lex ista Statuto an. 14. Edwardi III. ut Stanfordius refert lib. 1. c. 10. *Anglescheria* scribitur in Fleta.

¶ ENGLUMEN, Incus, Gall. *Enclume*, in Inventario munitionum castri Sommeriæ an. 1360.

ENGORGARE, ex *Ingurgitare*, Gallice Engorger, Obducere, impedire.] Fori Aragon. lib. 3. tit. de Rivis: *De duobus molendinis quorum unum super aliud sit constructum, si illud quod est inferius Engorgat quod est superius, &c.*

¶ ENGORGATA PISCARIA. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Et ad bordas similiter faciendas, & super Engorgatis piscariis & piscationibus, &c.*

¶ ENGRIPHIUS, *Azymeus, id est, subcinericius panis*. Glossar. Sangerman. n. 501. Melius legeretur *Encryphius*, à Græco ἐγκρύπτειν, intus abscondere, unde ἐγκρυφίας ἄρτος, Luciano.

ENGRUNAGIUM. Tabular. S. Eparchii Inculism. p. 77. *Requirebat 1. arietem, 1. carucam ad sata sua serenda, 1. gallinam, Engrunagium fabarum, & in mansionario, qui terram illam colebat explegium suum*. Et fol. 130. *Bernardus siquidem Duzac in unoquoque massnamento mansi & borderiæ, quæstum fabarum, quæ vulgo dicitur Engrunatges, faciebat*.

ENGUERA. Fori Oscæ 1247. f. 9. *Debet dare 60. sol. pignorator pro calonia, & pignus reddere, & Engueras tales quales judicat forus, &c.*

¶ ENIBRA, ἐναντία, Contraria. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman. dicuntur de avibus contraria seu adversa minantibus in auguriis. Vide *Inebræ*.

ENICA. Gloss. Eccles. Paris. MS. & Gloss. Regium Cod. 1013. *Enica, Adultera*. [Eadem habet Papias. Glossæ Isidori addunt *Mœcha*: Quid tamen & unde sit *Enica*, haud facile divinatu.]

ENICI, *Idolorum cultores*, in Gloss. MS. Eccles. Paris, sed legendum *Ethnici*.

¶ ENIGMANEUM, *Genus masculinum*. Papias.

ENIM, non semel redundanter usurpat Lucifer Calaritanus, nulla necessitate vel notione, quemadmodum Græci δή. *Cur me incusas quod Enim sim*. Interdum pro *autem* usurpatur. Regula Magistri c. 82. *Hoc enim ne fit in aliquo, frequenter omnes scrutentur à Præpositis*. Anastasius Bibl. in Nicolao I. p. 209. *Fecit Enim in confessione ipsius sacratissimæ Basilicæ jugulum de auro, &c.* Eckeardus de Casibus S. Galli cap. 3. *Scio, inquit illa, & optime scio, nam Enim semper facit, quod semper fecit, &c.*

¶ ENJOALARE, Tradere ornatus gemmeos aureosve, quo Galli dicimus *Joyaux*. Charta Johan. Boherii an. 1409. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 413. *Item dictus dominus Delphinus debet & promisit Enjoalare dictam Johannam, & eam munire de jocalibus capitis & aliis decentibus secundum statum partium prædictarum*. Vide *Jocalia*.

¶ ENISACRUM, ἐρυσίπελας, *Erysipelas, sacer ignis*. Supplem. Antiquarii.

¶ ENITIA PARS, Quæ pertinet ad primogenitum, Gall. *Droit d'Ainesse*. Vide *Ainescia*.

¶ ENITITUM, pro *Enixum*. Guibert. lib. 1. de Vita sua c. 3. *Diutinis cruciatibus agitata, & hora propinquante tortionibus augmentatis; cum in partum naturaliter putaretur Enititum, &c.*

¶ ENIXISSIMA, ἀσφαλέστατα, *Tutissime*, in Supplemento Antiquarii.

¶ ENIXUS passive, Partus, editus. Concil. Tolet. XVI. inter Hispanica to. 2. p. 738. *Ante secula ex Dei patris substantia genitus, in fine seculorum de Virgine Maria, Evangelio teste, Enixus*.

ENLATENRA. Tabularium Carnotense an. 1225. *Et eadem domus debet fieri de decem Enlateuris*. Occurrit ibi rursum.

ENNAFODIUS. Vide *Enaphoti*.

¶ ENNOMIO, γραφεὺς κληρονόμων, *Notator hereditatum*, in Supplemento Antiquar. Fictum videtur à Græco ἔννομος, legitimus.

¶ 1. ENNOS, *Habitator vel profundum*. Jo. de Jan.

2. ENNOS, ENNOYCUS. Ebrardus in Græcismo c. 9. & Brito in Synonymis:

Mango caballorum sit porcorumque bubulcus,
At asini pastor sit agaso, boumque bubulcus,
Mulio mulorum, Ennoycusque caprarum,
Nam caper est Ennos, oviumque sit opilio dux.

¶ ENOCHILIS, *Piscis stagneus, id est, anguilla*. Gl. Sangerman. n. 501. Græcis ἔγχελυς, Anguilla, unde *Enchelis*, non satis recte.

¶ ENODUS, ἄοζος, ὁ μὴ ἔχων ὄζον, Odore carens. Gl. Lat. Gr. Sangerman. Alia notione, pro *Enodis*, sine nodo seu simplici sumit Hieronymus, si vera est Erasmi correctoris conjectura: sed pro *Enoda fides*, quod vellet Erasmus, legendum *otiosa fides* probatur in Diariis Trevoltianis Junii an. 1717. p. 999. quæ si tanti est, potes consulere.

ENOLA, in veteri Glossario Saxonico; redditur Pærl, i. unio, margarita, *perle*. Ubi Somnerus legendum putat *gemmula, lunula*, vel *murænula*.

ENORMATE, *Cui addi minus nihil potest*, in Glossis Isidori. [Excerpta Pith. *Enormatæ, cui addi minuive potest*. Sed potior est lectio Papiæ qui habet.

¶ ENORMIS, *Ingens, sine mensura, vel forma, cui nihil addi minuive potest*. Sic Papias. Pro Clarus, illustris, accipitur in Actis S. Cassiani apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiquit. Hortæ p. 344.

Hinc pius Antistes Zenis, post Martyr Enormis,
Instruxit verbo, redimitus stigmate pulchro.

Et pag. 359.

In Suggesta ergo Pastor suffectus Enormis,
Sicut equos notas comiter moderabat habenas.

Vide *Abnormis*.

¶ ENORMITARE, Normam excedere. Vita S. Forannani, April. to. 3. p. 817. *Ne recedens ab ea justitia, contra eam Enormitet*.

¶ ENORMITAS, Excessus normæ, mensuræ atque etiam numeri. Diomed. in Præfat. *Qui rusticitatis Enormitate incultique sermonis ordine sanciant, imo deformant examussim normatam orationis integritatem*. Exilitas crurum & Enormitas pedum, apud Senecam lib. 2. de Animi tranquillitate cap. 18. *Enormitas stipendii*, apud Spartianum in Caracalla cap. 2. & Geta cap. 6. Tertull.

tull. de Anima c. 43. *Omnis naturæ aut defraudatione aut Enormitate rescinditur.* Guibertus l. 1. de Vita sua cap. 8. *Confluit Enormitas ut miremur tantum hominum frequentiam, Enormitas scelerum*, in Maceriis Insulæ-Barbaræ to. 1. p. 73.

¶ ENQUESTA, Inquisitio, Gall. *Enquete*. Legitur in Instrumento anni 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 371. col. 1. & alibi.

¶ ENRABIADA HORA. Vide in *Hora*.

ENS, pro *Existens*, ab *Esse*. Charta Pisanorum Capitanei, apud Guesnaium in Annalib. Massiliensibus pag. 397. *Domino & Patronis unius galeæ vocatæ S. Catalina, tunc Entis in portu Massiliæ.* [Et infra: *Ex una galea tunc Ente prope plagias civitatis Massiliæ.*]

¶ ENSA. *Ad Ensa*, Deinceps, in posterum. Charta an. 1204. apud *La Faille* to. 1. Annal. Tolos. p. 54. Probat, *Scilicet de omnibus illis querelis, quas inter se fecerint de illa die ad Ensa, quo concordia antiqua inter homines Tolosæ & homines de Rabastensis olim facta fuerat.*

¶ ENSALMUS, Incantatio certis superstitiosis precibus constans, inquit Hofmannus in Lexico, cujusmodi fuit oratio illa, *Crux Christi salva me*, à quodam Græco Archiep. composita, de qua Diana part. 4. to. 3. Resol. 62. Vide Hieron. Bardum Tract. Medico-Politic. Has precum formulas vocant Hispani *Ensalmadores* à verbo *Ensalmar*, Fascinare, vel præstigiis uti, Gallice *Enchanter*. Vide Concil. Mexicanum anni 1585. inter Hispana tom. 4. p. 373.

ENSAPERDA, *Quoddam unguentum*, Papiæ.

ENSATUS *Ense armatus*, Joan. de Janua.

¶ ENSEIGNAMENTUM, Ratio, argumentum, probatio in litigiis, Gall. *Enseignement*. Chartular. Monasterii S. Quintini p. 132. *Poterit causam ostendere per Enseignamentum Scabinorum, quare ad illam non fecit submonitionem.* Statuta Lossensia cap. 2. n. 7. apud Johan. Mantelium Hist. Comitum Loss. part. 3. pag. 11. *Item quand l'on Enseignement contee quelconque de le devoir pannee, &c.*

¶ ENSENIATOR, Vexillifer equestris, ab Italo *Insegna*, Vexilla, Gall. *Enseigne, Guidon*. Chronicon Dominici de Gravina, apud Murator. tom. 2. col. 706. *Quos* (equites) *quum Rex vidit, regretiaas Enseniatori, illos, datis armis & equis, acquisitoribus suis liberari mandavit.*

ENSICIUM, *Occisio facta cum ense*, Ugutioni. Alia videtur apud nostros vocis *Encis* notio. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. c. 25. *Ras est fame efforcée. Encis si est feme ençeinte, quant l'en la fiert, & elle meurt de l'enfant.* Vide ibi Notas nostras, [& supra *Encimum*.]

¶ ENSIFERI, Ordo militaris Livoniæ, de quo vide Lexicon Hofmanni.

ENSIGNE, Sanguine minuti, phlebotomati, Gallis, *Qui ont esté saignez*, vel ipsa sanguinis minutio. Statuta Ecclesiæ Leichefeldensis in Monastico. Anglic. tom. 3. p. 244. *Si Vicarius Ensigne fuerit, duas noctes solummodo quietis habebit, communionem non amittat. Et quod solum 4. Vicarii, videlicet 2. ex utraque parte chori qualibet mense solum Ensigne recipient in festis tam 3. quam 9 Lectionum, duplicibus festis, diebus Dominicis & festis omnino exceptis: proviso tamen quod si aliquis vel aliqui de dictis Vicariis diebus Dominicis & festivis ex causa opportuna Ensigne recipiant, quod boris intersint Canonicis, & Missis ... sub pœna perdendi communiam diurnam.* Charta Gallica an. 1282. in Histor. Monast. Deiparæ Suession. *Et si volons ... que toutes les Dames & les rendues qui après l'aleluie se saineront, aient leur Sainiez ainsi come en autre tans.*

¶ ENSOINE, in Litteris anni 1306. dicitur *Consuetudo quædam* apud Audomarenses olim in usu pro *Sonia* seu excusatione quam quis affert, quominus juri stare possit. Vide in *Sunnis*.

¶ ENTA, f. *Manerium* seu Domus, ubi quis est seu habitat. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 14. *Idem quoque Odo dedit nobis olcam ad Entam Godefridi sitam, pro excambio illius terre, qua erat juxta cimiterium*, Vide *Ens*.

¶ ENTALLIATUS, Incisus, Gall. *Entaillé*. Concil. Vallis-Oletan. anni 1323. inter Hispan. tom. 3. p. 571. *Jubemus itaque, ut nullus conjugatus comam aut barbam nutriat, deauratos aut Entalliatos sotulares, tunicam cordatam, cappas, vestes virgatas vel partitas portare ... præsumat.*

¶ ENTALUM *vel Entali est alumen scissum*, Rocho le Baillif in Diction. Spagyrico.

¶ ENTASSATOR, Qui messem congerit & in struem ordinat, à Gallico *Entasser*, In struem componere. Charta Nicolai Abbat. Corbeiensis ann. 1158. ex Tabulario ejusdem Monasterii: *Dicens esse sui juris instante tempore Augusti mensis se positurum in campis nostris scotores segetum, carrucatores frugum decimarumque in horreo nostro, Entassatorem garbarum, batatores bladi, &c.*

¶ ENTELLINUS, Idem, ut videtur, quod Cæstus, seu Arma quibus pugiles pugnare consueverant. Ratherius in Apologetico, tom. 2. Spicilegii Acher. pag. 232. *Qui pugnis vel potius cestibus, ut hæc ita pro Virgilianis dictum sit Entellinis, in gremio Ecclesiæ inter se dimicantes.*

ENTELMA, ENTILMA, Præceptum, mandatum, à Græco ἐντέλλομαι, *Mando*, ἔνταλμα adud Georg. Acropolit. c. 68. Glossæ Nomicę MSS. Reg. Cod. 369. μανδάτον, ἔνταλμα. Leo Ost. lib. 1. cap 51. *Hic Symbaticus cum esset Imperialis Protospatarius ... Entilma fecit prædicto Abbati de Monasterio S. Sophiæ, &c.* Regestum Petri Diaconi apud Angelum à Nuce: *Ego Symbatico Entilma facio tibi Regem Praado.* Et infra: *Videntes & cognoscentes nostram Entilmam.* In altero Præcepto, ibidem: *Entelma facta à Joannatio Imperiali Protospathario & stratigo Langobardicæ, &c.* Perperam *Entolina* habetur apud Luithprandum, pro *Entelma*. Vide Ughellum to. 8. p. 68. & Notas ad Cinnamum p. 475.

¶ ENTENADUS FILIUS, Idem qui Privignus, Gall. *Beau-fils*, Hisp. *Andado* vel *Alnado*. Vide locum in *Viduitas*.

¶ ENTENNA, *Insecta*. Gloss. in Amalthea.

¶ ENTERIA, *Intestina*, ut lego, apud Jo. de Janua. Rectius *Entera*, ab ἔντερον, in Amalthea.

¶ ENTERRAMENTUM, Gall. *Enterrement*, Humatio, sepultura. Ludicra provisio Cardinalatus relata superius in *Abbas Conardorum*: *Tua talis qualis vita & sancta reputatio cum bonis servitiis, Enterramentis ac obsequiis, quæ olim nobis & cathedræ nostræ perforatæ fecisti, &c.* Alludit Scriptor parum gravis ad hæc Gallica verba, *Service, Enterrement, Obseques*, quæ totidem munia sunt defunctis debita, inde ridiculi arrepta causa, quod nostrum Gallicum *Service* perinde significet feralia defunctis & obsequia vivis præstita.

ENTHECA, ENTHICA, INTHICA, Reconditorium, ex Græco ἐνθήκη. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Enticam Græco nomine repositam rei copiosæ substantiam appellamus.* Gloss. Sax. Ælfrici: *Enthece, suppellex*, in eachlse, vel in orf. Glossæ Audomarenses: *Entheca, Repositorium, vel servatorium, sive pecunia, vel opes. Memoriæ Entheca*, apud Placiadem Fulgentium in Biblioth. Labbei tom. 1. pag. 668. Glossæ aliæ MSS. *Entheca, pecunia commerciis destinata*. Glossæ veteres, *Merces* ἐνθήκη. Ita *Entheca* promiscue pro pecunia deposita ad quævis usus, & thesauro, usurpatur. S. Augustinus in Serm. de Diversis 49. cap. 4. *Enthecam nobis habere non licet, non enim est Episcopi servare aurum.*

rum. Cassianus lib.4.de Cœnob. Institut. c.14. *Cumque totam Enthecam Cœnobii suam credas esse substantiam*, &c. Anastasius Bibl. in Versione Vitæ S. Joannis Eleemosyn. à Leontin scriptæ n.14. *Emit Enthecam, & misit in navem*. Num. 55. *Erat autem summa multa Enthecarum suarum: habebant enim tantum vestimenta, & argentum, & alias res altiores, ut computaretur pondus ... Centenariorum* 30. [*Entheca cordis*, in Miraculis S. Gibriani, Maii tom.7. p.620. col.1.] Apud JC. ἐνθήκην, fundum, seu fundi instructum significare observat Salmasius lib.de Modo usurar.pag. 24.25. Vide Senatorem lib.2.Epist.4.Apuleium, Jurisconsultos, &c.

Enthica, pro *Entheca* haberi in l.12.Cod.Th. de Operibus public. observarunt alii.

Inthica, in Regula Magistri c. 27. extremo.

Enthica, ibidem cap.93.

Endica, vox etiam Italica. Vita B.Luchesii Tertiarii n.2. *Frumenta & blada singula observabat, Endicas, ut vulgo dicitur, faciens*, &c.

Enthecarius, *Negotiator*, Ugutioni.

Enthecare, In horrea recondere, apud Fulgentium lib.1.Mythol.

Entheca. Eadmerus de Æde sacra Cantuariensi: *Venerabilis Odo corpus B. Vilfridi ... in editiori Entheca, ut ipsemet scribit, hoc est in majori altari, quod in Orientali Presbyterii parte parieti contiguum de impolitis lapidibus, & cæmento extructum erat, digniter* collocaverat. [Vide *Decussore*.]

ENTILMA. Vide *Enthelma*.

ENTOLIN. Luithprandus in Legatione: *Cum Entolin, id est, præceptum ... non haberent*, ex Gr. ἐντολήν. Gl. Gr. Lat. ἐντολὴ, *Commissum, Mandatum*. Hinc ἐντολικάριοι. Mandatarii, in Concilio Ephesino p.302.edit.1618. Vide *Entelma*.

ENTOMA, Insectum, quasi ἔντομα. Vita S.Senorinæ Virg.n.4.de Ranis: *Tunc Senorina garrulas animalium molestorum voce consepire disponens, ne in cæterum perstreperent, imperavit: quod evenit; nam ulterius nullum hujus generis in termino illo conspectatur* Entoma.

¶ ENTONARE, Hisp. *Entonar*, Gall. *Entoner*, Præcinere, aliis in cantando præire. Statuta Petri Episc. Helen.an.1375.inter Concil.Hisp. to.3.p.607.col.2. *Cantor chori dictæ Ecclesiæ Helenensis, qui omnibus horis diurnis & nocturnis habet esse in dicta Ecclesia pro Entonando & incipiendo ipsis horis*. Vide *Intonare*.

¶ ENTORIDIA, ἐν τῷ μεταξὺ, *Interea*. Gloss.Lat. Gr.Sangerman. Janus in Supplementn Antiquarii legit *Intoridea*. Puto legend. *Interid, ea*, divisis vocibus, hoc est, *Interid* vel *Interea*.

¶ ENTORTITIUS, Fax, tæda, Gall. *Torche*. Testamentum Mascaronæ Comitis Ruthen. an. 1291. apud Baluzium to.2.Hist.Arvern. p.551. *Domus dictæ Ecclesiæ unum Entortitium quatuor librarum semel*. Charta ann.1380.ex Archivo S.Victoris Massil.armar.Ruthen. num. 15. *Sacrista S. Genesii tenetur annis singulis in Natale Domini dare domino Priori unum Entortitium quatuor librarum cera factum & operatum sine fraude*. Statuta MSS. ejusdem S. Victoris an. 1405. & seq. *Dicta Monialis solvat unum Entortitium duarum librarum*. Vide *Tortisius*.

¶ ENTRATA, Vox Italica, Gall. *Entrée*. Introitus, ingressio. Memoriale Potestatum Regiensium apud Murator.to.8.col.1175. *Dixit Capitaneus dicti domini Marchionis, quod intrare volebat, & si dictus Capitaneus volebat sibi dare Intratam ... & habito consilio respondit, quod sibi daret Entratam, sed non libenter*.

¶ Entrata, Jus, ut opinor, aliquo intrandi & ibidem hospitandi. Charta Senioris Galisdosani æra 1124. apud Stephanotium to.1. Antiquit. Vascon. MSS. pag. 667. *Dono B. Petro Generensi Ecclesiam S. Juliani de Serna cum terris & aliis ad dictam casam pertinentibus, ut sedeat meliorata illa casa, & fabricent jam dictam Ecclesiam, & habeantur illi Clerici qui cantent in illa Ecclesia die quotidie, & ego, vel filii mei, & posteritas mea per secula cuncta, & habeamus ibi Entrata & exitas, & servitium & bona amore, & nos quod amparemus eam similiter de totas gentes*. Vide *Gistum* & *Procuratio*.

ENTREGA, In integrum restitutio, vox Hispanica, occurrit in Observantiis Regni Aragon. lib. 5. tit. de Fidejussoribus §. 32.

¶ ENTRENIER, forte pro *Entremets*, saltem eadem notione, scil. Medium prandii ferculum. Charta Petri Abb. de Talmundo ann.1366. de Aquariatu: *Item tenebitur dictus Aquarius dare & ministrare dictis Religiosis, in quatuor festis principalibus ... totum generale dumtaxat, & Abbas tenebitur facere Entrenier & pictantiam, & ulterius pictantiam in cœna*.

¶ ENUBILARE, Nubes seu tenebras dissipare, illuminare. Occurrit apud Tertull. adver. Marc. lib. 4. cap. 36. Apolog. cap. 35. de Anima cap. 3. Quiricum Episc. in Epistola ad Tajonem inter Concil. Hispan. tom. 2. pag. 532. Mabillonium Liturg. Gall. pag. 444. &c. Hinc

¶ Enubilatus, Illustratus, apud S. Paulinum Carm.ad Cytherium versu 667.

¶ ENUCLEANTER, pro *Enucleate*, Clare, dixit Anastasius in Vita S.Hadriani Papæ, apud Murator. to. 3. p.179. col.2.

ENULESTIO, Enulestinium, τεθμὸς ὀρόβινον, in Gloss. Gr. Lat. [Janus in Supplem. Antiquarii pro *Enulestium* habet *Enulestum*, ὄροβον Græcis est legumen.]

¶ ENULUM, *Caldarium*. Gloss.Isidor. Festus habet *Ænulum*: quod est quasi *Ahenulum* diminutivum *Aheni*.

¶ ENULUS, νεβρὶς, *Hinnulus*. Supplem. Antiquarii. Gloss.Lat. Gr.Sangerman. *Enulon*, νεβρόν.

¶ ENUR, *est Fumus aquæ occultus, ex quo lapides generantur*. Roch. *le Baillif* in Diction.Spagyric.

¶ ENUSQUAM, εἴ που, Sicubi in Glossis Sangerm. Lat.Græc.

¶ ENXENIUM, Munus, donum. Appendix ad Vitam S.Humilitatis, Maii to.7. p. 831. *Qui diu noctuque mihi dant confortamenta & de suis divitiis Enxenia*. Vita S.Joan. Gualberti to.3.p.348. *Regina etiam grata mitteret Enxenia*. Vide *Exenium*.

¶ ENZENIUM, ut *Enxenium*. Acta S. Franciscæ Rom. Martii tom.2. p.113. *Enzenia nobis portastis, ut nos ex eis consolaretis*.

¶ ENZIA, Enziacus. Vita S.Hugonis Monachi Æduensis, sæc.5.Benedict.pag.98. *Enziacus namque quasi Laudabilis seu Laudaticus dici potest. Enzia quoque Argolice, Laudes latialiter nuncupatur*. Origo fortassis Græcum αἶνος, Laus, vel ut legitur apud Callimachum αἴνεσις.

¶ EOBLAGIÆ, Capitul. Aquisgran. 817. ad calcem Chronici Casin. Angeli de Nuce art. 59. *Ut Eoblagiæ Fratribus à Presbyteris in refectorio dentur*. Lege & vide *Eulogia*.

EODORBRYCE, vox Saxonica, sepis fractio: ab Eodop, sepes, Bryce, fractio: occurrit in Legibus Aluredi Regis Westsaxiæ cap. 45. editionis Saxonicæ 36.

EOLOGIA. Formula Andegavensis 2. *Quia conjunxerunt mihi culpas & meas magis necligentias pro furta quod fieri, unde ego in turmentis fui, & Eologias feci, & morte periculum ex hoc incurrere debui*, &c. [Idem videntur quod *Eulogiæ*, Munus debitum coactum.]

¶ EOLUS, Αἰόλος, Varius. Gloss. Lat. Græc.

EORLA, & Eorl, Comes, Dux, Consul, Anglo-Saxonibus, vox Danica, ut quidam volunt: quod in dubium

bium vocat Somnerus in Glossario Saxonico. Certe *Jarl*, Danis priscis, Barones appellari observat Wormius. Ethelwerdus lib.4. c.3. *Consules ruunt, quos illi Eorlas solent nominare.*

¶ EOUS, Cœlestis, à Græco ἠῷος. Jacobus Cardin. de Canonizatione S.Petri Cælestini, Maii to.4. p.482.

. . . Moresque senex complexus Eoos,
Prosequitur.

Eoa munera, id est, ab Oriente allata in Hymno Epiphaniæ.

EPACARE, Pacare, Gallis *Appaiser*, Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap.93. *Walterum multa mercede donabat, plus pollicitus, si quovis modo tantæ pestis molimina Epacaret.*

EPACTA. Papias: *Epactas Latini vocant adjectiones annuas, lunaresque per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolventes, quas ideo adjiciunt, ut lunaris emensio rationem solis sequatur. Luna enim juxta cursum 28. dies* [29. dies cum dimidio] *lucere dignoscitur, & fiunt in anno lunares dies 354. remanentque ad cursum solarem dies 11. quos adimunt: absque iis enim non invenies lunam, quota sit in quolibet anno, mense, vel die. Istæ Epactæ semper 11. Kl. April. inveniuntur, quo quota fuerit luna, tota erit Epacta eodem anno: continentur enim Epactæ circulo decemnovennali.* Vide Dionysium Exiguum de Ratione Paschæ, Isidorum, & Compotistas: præterea ex neotericis Scaligerum l.7. de Emend.temp. Gassendum de Calend. Rom. &c. [& supra vocem *Annus*, col. 510.]

¶ EPACTA MAJOR, & *Epacta minor*. Charta Umberti Episcopi Gratianop. an. 1012. apud Mabill. lib.6. de Re Diplom. 581. *Facta est Charta hujusmodi an. ab Incarn. Dom. 1012. feria 5. luna 23. Indict. 10. Epacta majore 3. minore 25. concurrente 3. cyclo decemnovenali 6.* Cum tot sint *Epactæ majores* quot *Concurrentes*, quos suo loco diximus esse *Epactas solis*, patet *Epactas majores* & solares non distingui; *Minores* vero *Epactæ* eædem sunt quæ lunares. Vide *Concurrentes*, & vocem *Annus* col. 551.

EPACTIO, vel APACTIO in Tabular. S. Dionys. Lemovic. Chart. 5. Pactum. Vide *Apactare*.

EPADIRE, *Dicere, manifestare*, Ugutioni. [Papias MS. Bituric. *Epadiam, Dicam, Manifestem.*]

EPANAGNOSTICON, ut ait Anastasius Bibliothecar. ad Synodum VIII. *dicitur Scriptum quod palam legitur.*

EPANALEPSIS, Ἐπανάληψις, Repetitio. Ordericus Vitalis in Historia Eccles. apud Duchesnium Scriptor. Norman. p.716. *Materiam scribendi nuper ab Uticensi Ecclesia cepi, sed ampla terrarum regna velut in ecstasim raptus prospexi, longe lateque oratione volitavi, & per plura perlustrans longissimam Epanalepsin protelavi.*

EPANLEUM, *Ascensio tortuosa*, Papiæ. [Vide *Epauleum.*]

¶ EPANOCLISTUS, Superne clausus, ab ἐπάνω, Supra, & κλειστὸς, Clausus. Anastasius in Hormisda: *Regnum de auro purissimo Epanoclistum cum catenulis suis habens in medio crucem auream.*

EPARTUS, *Perfectus*. Papias. [Legendum *Eparchus* à Græco ἔπαρχος, *Præfectus*. MS. Bituric. habet *Epartus.*]

EPATULA, *Aqua*. Papias.

¶ EPAVA APUM, in Statutis S.Claudii p.73. dicitur de apibus perditis & à nemine repetitis, Gall. *Epave d'abeilles*. Generatim *Epave* vel *Espave* Practicis nostris dicitur de animalibus errantibus, quorum verus ignoratur dominus, quæque proinde fiunt Dominorum ad quos pertinent hujusmodi jura caduca. Vide D. *de Lauriere* in Glossario Juris Gallici & infra *Espava*.

¶ EPAULEUM, *Ascensio tortuosa* Glossar. Sangerman. n. 501. Unde illud, dicat qui potest. Certe illud omnino est ἐπαύλιον, quod Græcis est Villa, vel ἐπαυλία; quod est dies secundus à nuptiis, quo muneribus donantur sponsus & sponsa.

¶ EPENDETON. Vide *Epidecen*.

¶ EPENDIX, pro *Appendix*, in Chartario Eccl. Auxitanæ c.55.

¶ EPENDYTES. Vide *Epidecen*.

¶ EPERBOLIRE. Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. p.303. *Vident fluvii verticem contra se statim intumescere & Eperbolire.*

EPHALMATORES, apud Jul. Firmicum lib.8. Mathes. cap.8. sic dicti quod saltu corpora ejacularentur, à Græco ἅλμα. Vide Manilium l.5.

EPHEBIA, Ἐφηβία, *prima pars adolescentiæ*, Papiæ, *vel juvenum eminens pulchritudo, vel collectio Ephebo-rum.* Alexander:

Quo prostant pueri, locus est Ephebia dictus.

Machab. lib.2. c.4. v.9. *Super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & Ephebiam sibi constituere.* Ubi *Ephebia* locus est ubi prostituebantur Ephebi: seu ut est in Mammotrecto, *Prostitutio, vel prostibulum puerorum.* Brocardus in Descript. T.S. lib.2. c.2. Edit. Venetæ 1513. *Loco lupanarium plerumque in urbibus constituunt Effebias.* Gloss. Isid. *Ephebion, locus constuprationis puerorum imberbium. Virorum lupanaria*, in Constit. Valentiniani tit.5. Collat. Leges Mosaicæ. Vide *Feminare, Molles*.

EPHETA, vox Hebraica, i. *Adaperire*, quam in Baptismi ritu ac orationibus admittit Ecclesia, impie vero irridet Calvinus ac fœde conspuit, cum eam osculentur Patres Ambrosius, Augustinus, cæterique Scriptores, utpote profectam à facto Servatoris, qui cæci mutique aures & linguam oblinit sputo.

EPHIBATA. Vide *Epibata*.

¶ EPHICERNA & EPICERNA, *Anathema*. Papias. Ab ἐπικηρυχθεὶς, Proscriptus, diris vel letho devotus.

¶ EPHIPHANIA pro *Epiphania* constanter scribitur in Lectionario Gallicano, itemque in Missali Gothico, mendose quidem, sed veteri more, ut observat Mabillon. Liturg. Gall. p.117. Vide *Epiphania*.

EPHOLÆ, pro *Epulæ*, in l. 20. Cod. Th. de Paganis. Vide Conjecturas Jac. Gotofredi.

¶ EPHORICA DIGNITAS, in Compendiosa beneficiorum expositione fol. 37. est Dignitas illa Magistratuum, quos Ephoros vocabant Lacedæmones.

EPHOT, vel EPHOD, Amictus, vestis Sacerdotalis. Exstat in Missa veteri ab Illyrico edita Oratio *ad induendum Ephot vel amictum.* Eucherius Lugdun. *Ephod, vestis Sacerdotalis, quæ superindumentum, vel superhumerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo, &c.* Vide Interpretes Biblior. ubi hæc vox Hebraica non semel reperitur.

¶ EPIASTER, Alveus, Gall. *Ruche*, ab *apis*, ut conjecto, dictus: quare f. leg. *Apiaster*. Ebirhardus in Summaria Traditionum vet. Fuldens. cap.4. apud Schannatum p.299. *Ratboto de Wormazfeld tradidit S. Bonifacio omnem elaboratum suum, hoc est porcos 60. vaccas 6. oves 12. Epiastros 40.* Vide *Apiastrum*.

¶ EPIBATA, *Inscensor*, in Barthii Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Insitor*, Mabillonio ex Vita S. Hugonis Monachi inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 97. ubi sic habetur: *Cui* (Bernoni sancto Abbati)... *Hugo per omnia fidissimus adjutor existens, qui creditum sibi talentum à Domino, ut Epibata sagacissimus, amplificare studebat.* Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episc. cap. 17.

Frugiferis gravida gaudebant horrea glebis,
Epibatæ facile ausu sprevere latrones.

Epibatæ, Gr. Ἐπιβάται, proprie dicuntur Milites classiarii,

rii, vel qui nave conducta utuntur; metaphorice vero Laici qui conscenderunt Ecclesiæ navim, cujus proretæ, naucleri, nautæ sunt Clerici. Gloss. Isidor. *Epibatæ, Laici*. Joan. de Janua; *Epybata, Laicus vel superveniens. Hic nihil habet negotii in navi; sed naulo dato in alias terras transire disponit*. Hinc emendo Canones Hibernos apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 10. ubi: *Antiqui decrevere Sancti, ut Episcopus pro capitalibus peccatis 24. annis pœniteat, Presbyter 12. Diaconus 7. Sic Virgo Lectorque & Religiosus, Ebibatus autem 4.* melius *Epibatus* legeretur, ut satis patet. Vide Lexicon Militare Caroli de Aquino.

¶ EPIBATEGI, ἐπιβατηγοὶ, Naves vectoriæ. Memorantur l. 1. §. 12. D. de exerc. act.

¶ EPICÆDIUM, vel EPICEDIUM, Carmen ad laudem defuncti decantatum. Placidus Diac. in Supplem. Virorum Illustr. Casin. cap. 8. de Angelo; *Scripsit ... carmen heroicum de ineffabili Jesu Nomine ... Epicædium in mortem Domini. De Jesu beneficiis in homines, &c.* ἐπικήδειον cadavere nondum sepulto, ἐπιτάφιον, completa sepultura, θρῆνος, nullo tempore statuto, solebat decantari.

EPICAUSTORIUM, in Glossis MSS. est *Eminentior locus in ædificio ad speculandum, vel solarium puellare*: apud Joan. de Janua, *Instrumentum quod fit super ignem causa emittendi fumum. Item est locus unguentorum ubi se ungebant ad ignem, vel ubi unguenta fiebant ad ignem, vel denique locus discernendi causas; & in qualibet harum significationum accipitur in Passione S. Thomæ*. Locus habetur apud Ordericum Vitalem lib. 2. p. 412. *Ecce januas hic disponam & ad ortum solis ingressum; primo Proaulam, secundo Salutatorium, in tertio Consistorium, in quarto Tricorium, in quinto zetas hyemales, in sexto zetas æstivales, in septimo Epicaustorium, & triclinia accubitalia, &c.* Papiæ etiam, *Epicaustorium*, est *locus unguentorum*. [Gloss. Lat. Sangerman. MS. *Epicaustrum, stri, Epicaustores, cheminée, ou le lieu des ongnemans, ou le lieu de discernaler causes*. Hist. Subreptionis S. Crucis in Chron. Mellicensi p. 257. *Et calices cum aliis cleinodiis in Epicauterio coquinæ in quodam foramine recondidit.*]

¶ EPICEDIUM. Vide *Epicædium*.

¶ EPICITHARISMA, ἐπικιθάρισμα, Ultima pars fabulæ. Tertull. adv. Valent. cap. 33. *Epicitharisma post fabulam*.

EPICOENUS. Gloss. Gr. Lat. ἐπίκοινον, *Promiscuum, Epicœnum*. Utitur Quintilianus lib. 1. c. 7. 10.

EPICROCUS. S. Columbanus Ep. 4. *Idcirco quamvis trisulcus arcuato vulnere scorpius insurgat, in his, de quibus scriptum est extendere linguam suam, sicut, arcum mendacii, qui nova quæque, licet Epicroca, judicant, &c.* Ubi leg. videtur *Epicrona*, ex ἐπίχρονος, vel ἐπιχρόνιος, vetustus.

☞ Haud scio an non aliunde quærenda sit vocis *Epicroca* notio, quam à Glossatoribus. Papias habet: *Epicroca, Perlucida*. Janus in Supplemento Antiquarii: *Epicrocum*, τηλαυγὲς, *Lucidum*. Quod hauserunt ab aliis, quibus *Epicrocum genus est amiculi croco tinctum, tenue & perlucidum*, ut habet Festus. Nævius apud Varronem de Lingua Lat. *Amicus erat Epicroco*. Glossar. Lat. Græc. *Epicrocum*, ἐπίχρωτος, ἢ σχεύλος ἀρμένου κατάτοπον. Ex his omnibus emendandum Glossar. MS. Bituric. ubi perperam, *Epipigra, Perlucida*, pro *Epicroca*.

¶ EPICTACIUM, Mandatum, à Græco ἐπιταγή, quod idem significat. *Epictacium jussionis tuæ*, in Chartario Ecclesiæ Auxitanæ c. 41.

EPICURIUS, ex Græco ἐπίκουρος & ἐπικούριος, Adjutor, defensor. Hesych. ἐπίκουρος, βοηθὸς. Vita S. Vitalis Siculi n. 23. *Quod eidem civitati fieret Epicurius maximus & defensor*.

EPIDECEN, vel EPIDICEN, Vestis Monachorum, Ugutioni: sed videtur perperam scripta vox, pro *Ependytes*. Est autem ex Græca formata ἐπενδύτης, qua indigitatur vestis exterior, quæ Monachis Egyptiis pellicea, seu melotes, Occidentalibus ut plurimum lanea. *Superindumentum* vertit S. Augustin. in Quæst. super Judic. l. 7. cap. 41. Ita usurpat S. Athanasius de Virg. ὁ ἐπενδύτης σου μέλας. *Tunica tua sit nigra*. Gloss. Græc. Lat. ἐπενδύτης, *Instata*, (legendum forte *Instrata*, vel *Instita*,) *hæc superaria*. Gloss. Lat. Græc. *Superaria*, ἐπενδύτη, Joan. cap. 21. de S. Petro: τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο. Evagrius in Vita S. Antonii c. 23. *Lavit Ependyten suum*. Ubi quædam Additiones addunt *scapulare*, quomodo forte hæc vox intelligitur apud Pachymerem lib. 4. c. 7. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Pelliceum habens Ependyten*. Perperam vero Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. ἐπενδύτης, τὸ ἐσώτατον ἱμάτιον, ὃ χιτωνίσκιον λέγεται. Ita Svidas confundit ἐπενδύτης, & ἐνδύτης, quæ est *Interula*. Vide Nicolaum Fullerum l. 2. Miscell. Sac. c. 11. & Salmasium ad Tertul. de Pallio pag. 379. Homagium Gerardi *de Ventadour*, an. 1362. *Amotis Capuciis & jupileis, & amotis zonis, cultellis, & in cotardia, cum de subtus cotardiam, ut dixerunt, tunicam aliam decentem non haberent*.

EPENOETON, in Glossis Saxon. Ælfrici, Cop, vel hoppada, vel ufresrud, i. Ependytes, seu vestes, quæ aliis insteruntur.

EPPENOIS, *Amphibalum*, in Glossis MS.

EPIDETES, in Vita S. Aventini Presb. c. 2. *Vestimentum autem ejus ad membra corporis hirsutum cilicium, tunica squallida, cingulum pelliceum, Epidetem habens laneam cucullam vetustam*.

EMPEDITIS. Mammotrectus ad Legendam S. Hilarionis: *Empeditis, Vestis Monachorum congruens honestati usque ad pedes descendens in modum Diaconalis Dalmaticæ*.

Nescio an *Ependyten* intelligant Assisiæ Hierosol. MS. c. 94. *Les Chevaliers qui se combatent pour murtre, ou pour homecide, se doivent combatre à pied, & sans coiffe, & estre roignès à la reonde, & estre vestus de cotes vermeilles, ou de chemises, ou de doubles Decende courtes jusques au genoill, & les manches copées jusques dessous le coude, &c.*

¶ EPIDEMIA, Morbus contagiosus & popularis, ab ἐπὶ & δῆμος, Populus, Gall. *Epidemie*. Passim occurrit. Vide *Epidimia*.

EPIDENDÆ. Felix Monachus Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 5. *Peractis vero mensium Epidendarumque cursibus, cum pariendi tempus immineret, &c.* Utiensis Codex, uti monet eruditus Mabillon. *mensium Epidendarum dierum cursu* absque copula præfert. Ex quibus satis patet barbaro hoc & incerti licet etymi vocabulo innui totos illos novem menses, quibus uterum gerit mulier. Editio vero Bollandina hoc loco præfert: *Peractis vero mensium hebdomadarumque cursibus*. Ubi Henschenius monet vocem *Epidendarum*, quæ in aliis codicibus reperitur, poni pro *Interpendentium*: sed id meræ est conjecturæ ac incertæ. Alia suggerit eruditus Cotelerius in Notis ad tom. 1. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ p. 715.

¶ EPIDETES, EPIDICEN, Vide *Epidecen*.

¶ EPIDIMIA, ut *Epidemia*, Morbus popularis. Sæpius occurrit præsertim apud Scriptores Italicos. Hinc

¶ EPIDIMIALIS AER, apud Nicolaum Specialem lib. 1. de Rebus Siculis cap. 15. hoc est Pestilens & contagiosus.

¶ EPIDIMIALIS MORBUS, apud Murator. tom. 12. col. 470.

¶ EPIDIMIA PESTIS, in Epist. Joan. Monasteriolo apud Marten. Collect. Ampliss. to. 2. col. 1

EPIDIPNIS, ἐπιδείπνιος, *Postcæna* [Bellaria, Gal. *Desserts*.] Fragm. Petronii p. 60. *Nec ullus tot malorum finis fuisset, nisi Epidipnis esset allata, turdis, siligine, uvis passis, nucibusque fartis*. [Martial. lib. 11. Epigr. 32.

His feras Epidipnidas parabit.]

¶ EPIDOMETICI, *Dicuntur, qui habebant sub se mensuratores, qui mensurabant hospicia, & in eminente loco describebant nomina eorum, qui ibi habebant hospitari*. Vocabul Juris utriusque. Vox formata ab ἐπὶ & δῶμα, Domus, ædificium.

¶ EPIFORA, Ἐπιφορά, Medicis, Fluxio in aliquam corporis partem irruens. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Epifora, une maniere d'ordure des yeux, la toile*. Vide *Fremiticus*.

¶ EPIGRARE, pro *Epigrafare*, si bene conjecto, à Græco ἐπιγράφειν, Chartam subscriptione firmare. Chartularium Aptensis Eccles. fol. 110. *Acta commutationis carta 13. Julii regnante Rodulfo, Indictione IV. Martinus Epigrare & firmare præcepit, manu sua roboravit*.

EPIGRI. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 19. *Epigri & clavi sunt, quibus lignum ligno adhæret*. Ita etiam in Gl. Lat. Gl. Saxon. Ælfrici: *Epigri, vel clavi*: Nægles, i. Clavi. Meursius in Gloss. *Epiuri* rescribendum censet. Gloss. Gr. Lat. γόμφος, ἐπίουρος, Compages. Hesychius: ἐπίουροι, ἧλοι, ξύλινοι. Vide eumdem Meurs. [Verum & ipse Seneca de Benef. 2. 12. *Nisi in os Senatoris ingessisset Imperator Epigros suos*. Ita Gronovius restituit, cum vulgo legeretur *pigros*. Vide ejus notas p. 628. & Gataker. in Cinno 2. 19. p. 273.]

¶ EPILEMPSIA, EPILEMPTICUS, &c. Vide *Epilepticus*.

EPILEPTICUS. Gloss. Lat. Gr. *Caducos*, ἐπιληπτικός. Emendandum, *Caducus*, ἐπιληπτικός, & in Gloss. Græco Lat. Willelm. Apul. lib. 1. de Gestis Normannorum:

Dum sedi Michael Epilepticus Imperiali
Præsidet.

S. Bernardus in Vita S. Malachiæ c. 30. *Erat autem Epilepticus & cadebat frequenter*. Vide Gregor. Turon. lib. 4. Histor. c. 12. lib. 5. c. 5.

EPILENTICUS, pro *Epilepticus*, scribitur apud Plinium lib. 3. de Medicina c. 10. Jul. Firmicum l. 6. c. 31. l. 7. c. ult. Conradum Marpurg. de Vita S. Elizabeth p. 288. in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. c. 3. apud Joan. de Deo in Pœnitentiario lib. 5. c. 6. &c.

EPILENTISCUS, apud S. Odonem lib. 4. de Vita S. Geraldi cap. 8.

EPILEMTICUS. Charta Ethelredi Regis Angl. to. 1. Monastici Anglic. *Si quis tam Epilempticus philargyriæ seductus amentia, &c.* Utitur etiam Alexander Iatrosophista l. 1. Passionum c. 8. & alibi non semel.

EPILENCIA. Gloss. Lat. Gall. *Epilencia, le mal de quoi on chiet*. [Aliæ Sangerman. *Epilensia, le mal de quoi l'en chiet*.]

¶ EPILENTICUS, *Celui qui a tel maladie*, & *Epilensiatus*, *Idem* in iisdem Glossis Sangerm.

EMPILENTIA Ugutio: *Empilentia, passio sic dicta, quia mentem apprehendens & corpus possideat, &c.* Ita apud Cantipran. *Epilentia*, pro *Epilepsia*.

¶ EPILEMPSIA, in MS. Bituricensi.

EPILENSIA, & EPILENCIA, in Vita S. Lamberti Episcopi Venciensis, & apud Michaelem Scotum lib. de Physion. c. 12. Egidius Corboliensis MS. de Virtutibus medicaminum:

Per momenta suos Epilensia domat omnem
Aurea nequitiam.

EPILENSIS, in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 735. *Epilenticus* ibidem, [& in Capitulis Generalib. S. Victoris Massil. MSS.] *Epilesie*, etiam nostris olim. Vide Guillelmum *Tardif* Lectorem Caroli VIII. Reg. Franc. in tractatu de Falconaria part. 2. cap. 5. Gariopontus lib. 1. c. 7. *Epilepsia dicta est à mentis & sensus oppressione, quibus occupatis, corpus occupatur*. [*Epilentica passio*, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 106.]

¶ EPILEUTICUS MORBUS, pro *Epilenticus*, tom 3. Anecd. Marten. col. 1741.

EPILOGARE, *Iterare*, in Glossis MSS. Regiis. Italis, *Epilogare*, idem valet ac recapitulare, seu breviter repetere, ac in Epitomem redigere, ut observat Aleander in Responsione ad Occhial. Andreas Monachus Fontis Evraldi de Morte B. Roberti de Arbresello: *Pœnitebat ex altera parte ex hoc quod omnia mandata non observaverat, & ut omnia ejus verba dicam Epilogando, se servum inutilem fuisse per omnia plangebat ejulando*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illac turtur suo viduata consorte, amorum Epilogare dedignans, bigamiæ refutabat solatia*. Rursum: *Tunc Hymenæus solemniori vultu lætitiæ gratiarum actiones Epilogans, &c.*] S. Bernardus de Consideratione: *Libet jam & hunc claudere librum, sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi Epilogando repetere*. Vita B. Agnetis de Montepolitiano num. 67. April. tom. 2. pag. 806. *Ceteris omissis, quædam Epilogando in præsenti paragrapho, Deo dante, narrabo*.]

¶ EPILOGATIO, *Epilogacion, c'est longue chose briefment recitée*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.

1. EPILOGIUM. Gloss. Lat. Regium: *Epilogium, novissima pars controversiæ, quæ preces tantum habet, vel narratio miserationis*.

2. EPILOGIUM, Epitome. Epist. Alexand. 4. PP. apud Baron. ad ann. 1148. *Qualiter scilicet 28. titulis eorumque Sacerdotibus tota urbs* (Roma) *distributa sit, quatenus posteris nostris, quasi Epilogio comprehensa, lucidiora sint*.

EPILOGONIUS TERMINUS, Qui ratione potius & animo concipitur, quam per evidentia signa. Vitalis & Arcadius Gromatici: *Terminus à ferro taxatus si fuerit, & subditum nihil habuerit, Epilogonius nuncupatur*.

1. EPILOGUS, Epitome. Vita S. Drausii Episcopi Suession. n. 20. *Paucis de plurimis sub Epilogo recitatis*. [Sermo de S. Valentino Episc. inter Acta SS Maii to. 7. p. 544. *Hujus talis ac tanti Valentiani Præsulis, unde superius Epilogum* (Breve encomium) *fecimus, latuit mortalibus corpus*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Epilogus, a, um, Epilogues*. *Epilogus* Latinis, ut ἐπίλογος Græcis, est Peroratio; sed hoc notum.]

2. EPILOGUS, Epitaphium. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 874. *Versibus hexametris Epilogum brevem super illo edidi*.

EPILORICUM, ἐπιλωρίκιον, Vestis, quę loricę infernitur. Regestum Petri Diaconi Casin. n. 146. *Misit unum Epiloricum de dorso suo oxide auratum*. Vide Rigaltium & Meursium in ἐπιλωρίκιον, & Dissert. 1. ad Joinvillam.

¶ EPIMELETA, ἐπιμελητής, Curator bonorum à Magistratu constitutus, l. 46. §. 1. D. de admin. & per. tut.

¶ EPIMELIA, Græc. ἐπιμέλεια, Cura, assiduitas. Martianus Capella lib. 2. *Epimelia & Agrypnia dilectæ Philologiæ mancipia*.

EPIMENIUM, ἐπιμήνιον, Gloss. Isid. *Epimenia, senia*, seu *xenia*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Epimenia, exenia, quæ dabantur per singulos menses*. Ita etiam Gloss. Isid. Ugutio: *Epimenia, orum, expensæ, vel exennia, vel tributa, quæ dantur per singulos menses post defectum lunæ, i. post novilunium*. Gildas Sapiens de Excidio Britanniæ: *Item queruntur non affluenter sibi Epimenia contribui, occasiones de industria colorantes, & ni profusior eis munificentia cumularetur, testantur se cuncta Insulæ, rupto fœdere, depopulaturos*. Paulo ante an-

annonæ verbo utitur: *Impetraut sibi annonas dari, &c.* Vita S. Maglorii Episc. Dolensis c. 27. *Regi sua debaut ut viros strenuissimos navigandi peritos inquireret, qui eandem navem cum sanctis Epmenuis Maglorio incolumem præsentarent.* Usus est hac voce Juvenalis Sat. 7. ad quam vide veterem interpretem, & Pithœum.

EPIMETRUM, Quod à conlatoribus, susceptoribus specierum annonarium supra & præter modum collationis dabatur ad levandum dispendium in l. 15. Cod. Th. de susceptor. *Pour le deschet*, inquit Jac. Gotofredus.

¶ EPINEPHRIDIUM, ἐπινεφρίδιον, Pinguedo renum. Fulg. 2. Myth. *Epinephridia formandis fœtibus opponuntur.*

EPIPANTI, pro *Hypapanti*, in Charta anni 1119. apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. p. 870. *Festum B. Mariæ quod vocatur Epipanti, i.* Occursus, Purificationis. Vide *Hypapanti*.

EPIPEDONICUS TERMINUS, Medius, ἐν ἐπιπέδῳ [id est, in loci superficie.] Frontinus: *Sunt & medii termini, qui dicuntur Epipedonici.*

EPIPHANIA, Festum quod Christiani celebrant ex antiquo ritu 6. Januarii, ut ex Ammiano lib. 21. colligitur. De nominis ratione ambigunt doctiores, etsi in eam videantur ire sententiam, ut putent ita dictum, quod cum hac die Baptismatis Christi solemnitas agatur, tunc primum Christus cœperit gentibus manifestari, qui antea latuerat omnibus, atque adeo ipsi ejus Prodromo, qui in Evang. Joan. c. 1. 31. ait, *Ego nesciebam illum.* S. Hieron. lib. 1. in Ezech. c. 1. *Epiphaniorum dies huc usque venerabilis est, quod huic tempori congruit, quando dictum est, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Id etiam adstruit Joan. Chrysost. in Homil. de Baptismo Christi, qui auctor est ita dictum festum quod Christus in Baptismo ἐπεφάνη, id est, demonstratus est, innotuit, cœlesti voce.

Isidorus vero Hispal. lib. 1. de Off. Eccles. c. 26. vult Epiphania esse dicta, quoniam stella ἐπεφάνη, apparuit in cœlo, quando scilicet Magi Christum jacentem in præsepio adoraverunt. Nam hac die non Baptismum Christi duntaxat, sed & Adorationem Magorum & primum in Cana miraculum celebrant Christiani. Consentit Ptolomæus Silvius in Laterculo: 8. *Id.* (Januar.) *Epiphania, quo die interpositis temporibus, & stella Magis Dominum natum nuntiabat, & aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est.* Papias: *Epiphania, Græce Apparitio dicitur, vel manifestatio: hoc enim die Christus sideris indicio Magis apparuit adorandus, vel in Baptismate ostensus est, vel quo primo signo aqua in vinum mutans se propalavit.*

Alii censent abusive *Epiphania*, seu *Epiphaniorum* appellationem huic inditam festo: quippe cum plurimæ Ecclesiæ in diem illum Natalem Domini referrent & Baptisma, quod de Ægyptiacis testantur diserte Cassianus Collat. 10. c. 2. & Jo. Chrysostomus Hom. in Lucam c. 2. de Græcis Asiaticis & Syris Epiphanius in Panar. Hær. 51. Natalis vero Christi ἐπιφανείας & θεοφανείας nomine donetur à Patribus, quia tunc primum apparuit nascendo Christus: factum postea ut Ecclesia CPolitana, quę Romanę usum amplexa, natalem Christi cœpit celebrare die 25. Decemb. priorem nomenclaturam diei sextæ Januar. attribuerit, ut quæ prius colebatur tanquam Natalis Christi. Lexicon. Græc. Mf. Reg. Cod. 2062. & Suidas: ἐπιφάνεια, ἡ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔνσαρκος γέννησις. Ita Natalem Domini vocat Zonaras in Juliano, quem Ammianus loco laudato *Epiphania*. Vide Casaubonum ad Annal. Baron. Exercit 2. c. 11. eumdem Baron ad Martyrol. & Jacobum Gotofred. ad lib 5. Cod. Th. de Spectacul.

¶ EPIPHIA, *Epiphiorum, Aornemens de chevoulx, si comme freins, petraus. Inde Epiphyare, i. Equum ornare.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Leg. *Ephippia* à Græco ἐφίππιον.

¶ EPIPHYLLIS, ἐπιφυλλίς, Ultimus in summo vitis palmite racemus, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est, ideoque inutilis, & in vindemia plerumque negligitur. Vide Cæl. Rhod. lib. 7. c. 6. *Epiphyllides sunt & ampullæ meræ*, proverbium in blandiloquos, & verbis magis instructos quam factis. Hæc Fabri Thesaurus. Vid. Erasmi Adagia.

¶ EPIPIGRA. Vide *Epicrocus*.

EPIRHEDIUM, Currus, vox Hibrida. Ex Græco ἐπί, & *rheda* dictione Gallica. Papias: *Epirhedia, majora vehicula.* Contra [Mf. Bituric. &] Ugutio: *Epirhedia, proprie minora vehicula.* Britannicus ad istud Juvenal. Sat. 8.

Trito ducunt Epiredia collo
Cornipedes.

Epirhedium ait currum significare, vocabulumque Romanos, auctore Fabio, ex duobus peregrinis suum fecisse. Gellius vero auctor est quosdam sensisse vocabulum totum esse barbarum. At veteri ejusdem Juvenalis interpreti, *Epirhedia, ornamenta rhedarum, aut plaustra* dicuntur. Jo. de Garlandia in Synonymis:

Sunt supra redam partes Epiredia dictæ.

Acta S. Marcelli PP. lib. 1 cap. 3. *Quem etiam opprobrio Christianorum in die processionis suæ, ante Epirhedia sua protrahi fecit nudum & ligatum.* Vide Quintilianum lib. 9. c. 7.

EPIRO, NIS, *Memoria.* Ugutioni.

¶ EPIRRIPTARIUM, Græcis recentioribus, ἐπιῤῥιπτάριον, Vestis quæ humeris injicitur ἀπὸ τοῦ ἐπιῤῥιπτεῖν, Injicere. Calyptræ species est, quæ caput & humeros tegit, cujusmodi est Canonicorum Regularium *Froccus* hyemali tempore. Vita S. Stephani Sabaitæ, Julii tom. 3. p. 545. *Labore ergo fessus, parvum quod gestabat Epirriptarium deposui ac bibere tentavi per otium.* Vide Gl. mediæ Græcit.

EPISCOPA, uxor Episcopi, seu illius, qui postea in Episcopum consecratus est. Concilium Turonense II. c. 13. *Episcopum Episcopam non habentem nulla sequatur turba mulierum.* Vide Baron. an. 34. num. 289. Sic *Episcopissa*, uxor, concubina Episcopi. Acta Episcoporum Cenomanensium in Mainardo: *Quodam enim die cum ægrotare cœpisset, placuit, ut sanguinem minueret: qui dum esset flebotomatus nocte insecuta dormivit cum Episcopissa, &c.* [Abbatissas etiam quandoque dictas fuisse *Episcopas* conjectant Matri fratres ex quodam Ecclesiæ S. Praxedis lapide, ubi de reliquiis à S. Paschali Papa eò translatis fit mentio. Sic ibi: *Quocirca & in ipso ingressu Basilicæ manu dextra, ubi ubique benignissimæ genitricis, scilicet Dominæ Theodoræ Episcopæ, corpus quiescit.* Erat, inquiunt, Theodora ejusdem Papæ mater, forsan Abbatissa, quæ etiam Antista dicebatur; nam sicut Episcopus & Antistes synonyma sunt, sic Episcopa & Antista.]

¶ EPISCOPALE, &c. Vide post *Episcopus*.

EPISCOPALISSIME. Anastasius Bibliot. in Versione Vitę S. Dionysii à Methodio conscriptæ: *Et cum excoluisset Athenas, ac si quidam fructifer amplissimus, Episcopalissime venit Romam, præceptorem etiam in hoc imitatus.* Ubi vir doctissimus Petrus Francisc. Chifletius vim vocis Græcæ haud bene cepisse Anastasium observat, ἐπισκοπώτατα, *Directe ad scopum, quem sibi Dei instinctu proposuerat, &c.*

¶ EPISCOPALITER, Episcopali more, ut decet Episcopum. S. August. Confess. lib. 5. cap. 13. *Peregrinationem meam Episcopaliter dilexit.* De modis observandis in Coronatione Regis Hungariæ apud Ludewig. tom. 6. pag. 344. *Assistentibus omnibus Episcopis, similiter Episcopaliter indutis.*

EPI

¶ EPISCOPANI, Episcopo addicti & subditi Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 5. *Cum Abbatiani in Episcopanos, & Episcopani in Abbatianos indebito hoste furerent.*

¶ EPISCOPARE. Vide post *Episcopus*.

¶ EPISCOPATIO, Dignitas vel jura Episcopatus. Diarium belli Hussitici, apud Ludewig. to. 6. p. 180. *Pro prælatiis, dignitatibus, personatibus, plebaniis aliis & Episcopationibus, & venditionibus indulgentiarum.*

¶ 1. EPISCOPATUS, Munus Episcopale, dignitas, reditus. Epist. Ludovici XII. ann. 1498. ad Philippum Electorem à Palatino apud Ludewig. tom. 6. p. 118. *Et de parte sua dabit illi bonos Episcopatus in regno suo, & de primis vacaturis.*

¶ 2. EPISCOPATUS, Diœcesis Episcopo subjecta. Manasses Archiep. Remens. Epist. ad Lambertum Atrebat. Episc. to. 5. Miscell. Baluz. p. 327. *In toto autem Episcopatu divinum officium interdicatur.* Et p. 329. *Eum in Tullensem Episcopatum traduxerat; ubi postquam Tullensis Episcopus eum esse didicit, vocato ad se Duce Theoderico ceterisque Episcopatus sui Principibus, &c.*

3. EPISCOPATUS, urbis Venetæ regiones appellantur in Statutis Venetis lib. 1. c. 8. *Vescovado.*

¶ EPISCOPIUM. Vide *Episcopus* lin. *Episcopalia*.

EPISCOPUS, ex Gr. ἐπίσκοπος; quo nomine magistros aliquos è suis vocabant Athenienses, qui per provincias & regiones suę ditionis commissas excurrebant, quo eas in officio & fide continerent: Latini vero eos qui præerant pani, lag. ult. §. 7. D. de Muner. & honor. cujusmodi forte fuit ille cujus mentio est in veteri inscriptione apud Joffredum in Notit. urbis Niciensis p. 6. Eucherius *Episcopus superinspector, & ideo Propheta ait, Speculatorem te posui domui Israel.* [In Auctario Janssonii ad Gl. Isidori: *Episcopus, visitator.* Amalarius in Eclogis de Officio Missæ: *Græce quod dicitur Episcopus, hoc Latine Superintentor interpretatur, quia superintendit, quia supervidet.*] Glossar. MS. Regium: *Episcopus, Visitator, superspector, speculator.* S. Augustinus lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. *Episcopatus nomen est oneris, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur superintendis, curam eorum scilicet gerens.* Ibidem libro 1. c. 9. *Ad hoc speculatores, hoc est populorum Præpositi constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant objurgando peccata.* Rabanus Poem. 4.

Tu decus es populi, vocitaris Episcopus ipse:
Et Superintendens, dux oris atque gregis.

Ex Poem. 10.

Nam superintendens pie, Episcopus ipse vocaris.

Vide S. Hieronymum Epist. 85. Synodus Romana sub Eugenio II. PP. c. 3. *Episcopum bono opere consistere oportet, ut factis congruentibus luceat, ut optimus speculator existat, &c.* Et c. 26. de Episcopo: *Cum sit optimus Prospector.* Nicolaus PP. Epist. 1. a. Append. *Frustra speculatores dicimur, si venientem lupum à longe non cernimus. Frustra enim Episcopi, id est, Superinspectores, vocamur, si futurum exitum per antecedentia signa minime contemplamur.* Adnuntiatio Herardi Archiep. Turon. in Concilio Suession. III. *Hoc enim speculatorum officium est, quo nomine nos Episcopi, non merito, sed gratia nominamur à Domino, ut imminentia prospicientes pericula, his quorum salutem suscepere, adnuntient.* In Charta Inæ Regis Anglorum Occidentalium à Spelmanno inter Concilia an. 725. edita, *Daniel Inspector plebis* Dei subscribit. Vide epistolas Sigefridi Episcopi Moguntini apud Tengnagelium, Amalarium in Eclogis de Officio Missæ p. 1357. Innocentium III. lib. 1. de Sacrif. Missæ c. 7. Rabanum lib. 1. de Instit. Cleric. c. 5. Hincmarum Remens. Opusc. 14. n. 5. &c.

Episcopos Apostolorum successores esse & dici colligitur ex Cypriano Epist. 66. D. Hieronymo Epist. ad Evagrium, D. Gregorio Hom. 26. in Evangel. Clemente Ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini, &c.

☞ Diversis nominibus variisque titulis olim donati Episcopi pro variis temporibus & personis quibuscum aliquid egere negotii. Hanc in titulis honorariis varietatem vel maxime attulit aut dignitas Ecclesiarum quibus præerant, aut eximia quorumdam ex iis sanctitas. *Summi Sacerdotes* dicti à S. Clemente Epist. 1. ad Cor. c. 28. *Summo quippe Sacerdoti sua munia tributa sunt: & Sacerdotibus locus proprius præstitus est.* Quod ad sæculum 11. usque perseveravit. *Summi Pontifices* in Lege Bajwar. tit. 11. §. 2. & ab anonymo Scriptore de miraculis S. Florentii quem citat Mabillonius Diplom. lib. 2. pag. 55. Circa initium 11. sæculi Frotbarius Nemausensis Episc. *Summus Pontifex* appellatur in Chartario Albiensi, Diplom. ibid. pag. 63. Vocati etiam *Papa*. Fragmentum Epist. Dionysii Alex. ad Philemonem apud D. *Coustant* tom. 1. Epistolarum Rom. Pontif. pag. 262. *Hanc ego regulam & formam à Beato Papa nostro Heracla accepi.* Hunc titulum soli Rom. Pontifici reservandum censuit Charibertus Francorum Rex ann. 582. quem tamen subinde aliis Episcopis aliquando rursus concessum legimus usque ad tempora Gregorii VII. Vide *Papa*. *Principes* appellantur in Canon. Hibern. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 25. *Synodus: Oportet Principem omnia pensare per manus ministrorum in usus parochiæ, & subjectorum & pauperum.* Quod ibidem sæpius recurrit. Episcopus vocat *Præsules* Julius PP. Epist. ad Euseb. apud D. *Coustant* tom. 1. pag. 382. num. 18. *Jamque antiquos Præsules, qui multos annos in Episcopatu transegerant:* Quo titulo ipsi etiam usi sunt (a prædicta quippe, modestiæ causa constanter abstinuere) ut patet ex Charta Johannis Sistaricensis Episc. ann. 812. cui subscribentes Episcopi sese *Præsules* ferunt apud Mabillon. Diplom. pag. 614. Nuncupatos etiam *Presbyteros* legimus in Epist. S. Irenæi ad Victorem Papam, apud D. *Coustant* tom. 1. pag. 103. *Sed & Presbyteri illi qui ante Soterem Ecclesiæ præfuerunt, quam nunc gubernas, Anicetum dicimus.* A Romano Pontifice compellati *Filii*; à Presbyteris *Fratres*, ut videre est in Epist. inter Cyprianicas 26. quod & ab Abbatibus & Monachis sæpius factitatum probat Mabillon. Diplom lib. 2. pag. 66. Qui electi erant, sed nondum ordinati dicebantur *vocati Episcopi*. De omnibus tamen qui ita subscribunt id nolim dictum; constat enim plures jam in Episcopatu seniores hoc modo subscripsisse. Animi ergo summisse de se sentientis potius signum est quam ordinationis nondum acceptæ, nisi res aliunde constet. Denique non semel *Throni Dei* vocati sunt Episcopi in Capitularibus Regum nostrorum: cujus appellationis exempla relata sunt in *Doctor* 1. *Vicarius Christi*, in Capitularibus Caroli Calvi tit. 2. ex Synodo ad Teudonis villam, tit. 27. §. 7. ex Epistola Episcoporum ad Ludovicum Regem, & alibi. *Apostolici*, ut dictum est in *Apostolicus* 1. *Sancti* nude apud Gregorium Thaumaturg. in Epistola Canon. Vide Marculfi Prefat. in librum 1. Formul. &c.

☞ Qui vero fuerit modus eligendi Episcopum primis Ecclesiæ sæculis nostri non est instituti longius persequi. Monere tantum sufficiat Episcopum è Clero Ecclesiæ cui præficiendus erat, de suffragio Cleri, & consensu plebis ab Episcopis ejusdem Provinciæ assumtum vix ubique & semper fuisse. Cum tamen difficile prorsus esset ab unoquoque quem vellet eligendum cognoscere, id subinde arbitrio trium aut quatuor virorum aliquando permissum est, certo tempore adsignato quo inter se concordarent. Sic an. 1265. *per viam compromissi ad certæ candelæ consumtionem* electum

ctum Johannem *Mabè* in Episcopum Dolensem legimus in Epist. Capituli Dolensis ad Vincentium Archiepisc. Turon. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 962. Id etiam in Anglia usu receptissimum fuisse testantur Annales Waverleienses tom. 2. Histor. Anglic. Scriptorum. Exteriori aliqua nota distinctos fuisse Episcopos jam sæculo 4. innuere videtur S. Athanasius in Histor. Arian. de Monach. num. 20. ubi refert publicum scortum ab Arianis secreto in cubiculum Euphratis noctu immissum reperisse dormientem virum quem Episcopum esse ut cognovit totis viribus exclamavit. Verum quæ fuerit illa nota haud in promtu est definire. Sæculo sequenti Cælestinus Epist. 4. apud D. *Coustant* tom. 1. pag. 1066. quosdam Episcopos exagitat quod Monachorum ritu, pallio uterentur, aut præcinctis lumbis sacra peragerent, additque moribus, non vestimentis Episcopos à Laicis debere distingui. Unde non absurde colligi datur, nullo exteriori habitu à ceteris tunc fuisse distinctos. Quæ pugnantia ut quoquo modo concilies, dicendum videtur eosdem usus non ubique eodem tempore viguisse. Qui plura voluerit adeat Eruditos Viros qui hac de re ex professo scripserunt.

☞ Mortuo Episcopo, Ecclesiæ viduatæ regimen, quoad bona Episcopatus ad Laicos jure propinquitatis aut dominii interdum pertinuisse probat Charta Hasculfi ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 150. *Hasculfus D.G. Dominus Comburnii & signifer S. Samsonis. Cum de jure Iseldis uxoris meæ ad me pertinet vacante sede Dolensi res regere Pontificales, & de terris & hominibus Archiepiscopi tanquam Archiepiscopus disponere; ea quæ me concedente in præsentia mea fiunt, tantum vigoris & roboris efficaciæ & juris habeat, & ita rata sunt, dum vacat sedes, tanquam si coram Archiepiscopo & eo concedente fierent.*

EPISCOPUS ABBAS. Vide in *Episcopi vagantes*.

EPISCOPUS CARDINALIS, id est proprius, Gall. *En chef*, in capite, *quomodo Abbatem* Cardinalem dici, supra annotavimus. Gregor. M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 24. de Episcopo visitatore: *Et præter ordinationes Clericorum, cætera omnia tanquam Cardinalem & proprium te volumus agere Sacerdotem*. Ita *Presbyterum, Sacerdotem & Episcopum Cardinalem*, pro proprio Episcopo alibi non semel usurpat, lib. 1. Ep. 77. 79. lib. 2. Ind. 10. Epist. 25. Ind. 11. Ep. 13. 14. lib. 12. Epist. 2. Hadrianus II. PP. Epist. 11. de Actardo Nannetensi Episcopo, qui à paganis Ecclesia sua pulsus fuerat: *Decernimus hunc sanctissimum... Actardum Ecclesiæ, quæ forte suo fuerit viduata rectore, penitus incardinari, quatenus in ea constitutus officia Episcopalia ... exerceat, &c.* Idem porro Actardus Nannatensis ad Turonicam sedem postea incardinatus, *Cardinalis Metropolitanus & Archiepiscopus Turonicæ Ecclesiæ*, dicitur in Epistola ejusdem Hadriani PP. ad Episcopos Synodi Duziacensis edita à Sirmondo: ut Frotharius Burdegalensis Archiepiscopus ad Bituricensem Ecclesiam incardinatus, dicitur *Cardinalis factus in Bituricensem Ecclesiam*. in Epist. 8. Joannis 8. PP. Vide ejusdem Epist. 13. & 14. Epistola Urbani 2. PP. de Lamberto Episcopo Atrebat. tom. 5. Spicilegii Acheriani p. 553. *Vestram ergo dilectionem literis præsentibus admonemus, atque præcipimus, ut ei deinceps tanquam Cardinali Episcopo, tanquam Beati Petri manibus consecrato subesse & obedire curetis.* Adde Epistolam Hugonis Archiep. Lugdun. ibidem p. 552. Alia Epist. ejusdem Urbani tom. 3. ejusdem Spicilegii p. 124. *Per præsentis itaque privilegii paginam ... statuimus, ut Atrebatensis Ecclesia deinceps semper Cardinalem sortiatur Episcopum*: Hic autem agitur de Episcopatu Atrebatensi, qui unitus Cameracensi, ab eo avulsus fuit ab Urbano PP. dato ei Episcopo Cardinali, seu proprio. Bulla Anacleti II. Antipapæ pro Erectione Abbatiæ Cephaludensis in Episcopatum, apud Roccham Pirrum tom. 1. pag. 309. *Præfatam Ecclesiam sedem Episcopalem fore deinceps ... decernimus, in qua Cardinalem Episcopum volumus de cætero permanere, qui per manus Archiepiscopi Messanensis mysteria consecrationis accipiat.* Alius *Episcopus proprius* dicitur. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 97. *Mandavit etiam Clericis Tornacensibus ut ad eum irent, libertatem recepturi proprii Episcopi.* Et c. 114. *Novum pastorem Tornacensibus destinat, & eos ab obedientia Noviomensis Episcopi absolvit, usque semper habeant proprium Episcopum auctoritate privilegii sui promulgavit.* Vide Hadriani PP. Epist. 15. Diurnum Romanum c. 3. tit. 11. Hincmarum Rem. Opusc. 45. c. 8. 12. Flodoardum lib. 3. Hist. Rem. c. 21. lib. 4. c. 6. Concilium Duziacense I. p. 299. 301. 302. edit. Cellotii, & Franciscum Florentem ad lib. 7. Decretal. p. 267. 268.

Erant præterea Episcopi quibus id indultum erat privilegium, ut Romanæ sedis Cardinalibus accenserentur; quod quidem jus attributum Archiepiscopo Magdeburgensi ajunt. Historia Fundationis ejusdem Archiepiscopatus edita ab Henrico Meibomio: *Ordinavit & privilegio Apostolicæ auctoritatis sanxit ac confirmavit eum in omni ordine Ecclesiastico primatum habere, omnium Ecclesiarum Archiepiscoporum qui in Germania sunt ordinati ... & inter Cardinales Episcopos Romanæ sedis consortium habere: præterea 12. Presbyteres, 7. Diacones, 24. Subdiaconos Cardinales ad morem sanctæ Romanæ Ecclesiæ ordinare, qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejunio, dalmaticis, festis vero, sandaliis uterentur.*

EPISCOPI CARDINALES, Quibus jus eligendi summum Pontificem datum est in Concilio Romano an. 1059. *Statuimus, ut abeunte hujus Romanæ universalis Ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales Episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox ipsi Clericos Cardinales adhibeant, sicque reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedat, &c.*

EPISCOPI CATHEDRALES, ad discrimen Chorepiscoporum, in Capitulari Aquisgran. an. 803. c. 6. & lib. 7. Capit. c. 424. Vide *Cathedra*.

EPISCOPUS CATHOLICÆ ECCLESIÆ: ita summi Pontifices seipsos indigitarunt non semel. Vide Italiam sacram tom. 1. p. 396. 502. &c.

EPISCOPI COMMENDATARII. Observat Onuphrius, Avenione, sede Pontificum Romanorum ibi translata, nulla habita antiquissimi instituti ratione, nullum fere Cardinalem creatum, qui non haberet Episcopatum, vel in titulum, vel in commendam, vel in perpetuam administrationem, eaque omnia nomina Avenione inventa: eamque consuetudinem ad sua tempora perdurasse, in quibus eo deventum fuerat, ut unus Cardinalis Presbyter vel Diaconus non unum tantum haberet in commenda Episcopatum sed aliquando tres, quatuor, vel quinque, & aliquando sex: cui rei impositus fuit modus in Concilio Tridentino.

EPISCOPUS EPISCOPORUM. Vide Notata à Savarone ad Sidon. lib. 1. Epist. 6. & Franciscum Turrianum lib. 2. pro Epist. Pontific. c. 2. præterea Monachum Sangallensem lib. 1. de Carolo Magno c. 27.

EPISCOPI EXEMPTI à Jurisdictione Metropolitani, & sedi Romanæ immediate subjecti nonnulli recensentur. Vide Baron. an. 1057. n. 24. Eugenium II. PP. Epist. 7. Acunha in Episcopis Portuensibus in Lusitania part. 2. c. 1. Ughellum in Italia sacra tom. 1. &c. Vide etiam *Suffraganeus*.

¶ EPISCOPUS FATUORUM, Festi fatuorum præses. Statuta MSS. Capituli S. Audomaei: *Item & quia temporibus retroactis multi defectus & plura scandala, deordinationes & mala, occasione Episcopi Fatuorum & fue*

& suorum evenerint, statuimus & ordinamus quod de cætero in festo Circumcisionis Domini Vicarii cæterique chorum frequentantes & eorum Episcopus se habeant honeste, cantando & officiando sicut continetur plenius in Ordinario Ecclesiæ. Vide *Kalendæ*.

EPISCOPI FORENSES, in Diurno Romano c. 1. tit. 8. dicuntur eadem ratione, qua *Presbyteri forenses*, de quibus suo loco, Episcopi scilicet alienæ Diœceseos quam Romanæ.

¶ EPISCOPUS INNOCENTIUM, Qui Choro in festo festo SS. Innoceotium præerat. Hujus ludicri Episcopi quædam ornamenta exhibet Ioventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. ex Archivo ejusdem. *Item una parva Crossea argentea ad baculum nigrum pro Episcopo Innocentium: Item tres sendales rubeæ. Item aliæ parvæ sendales pro Episcopo Innocentium.* Et in Breviario ad usum Ecclesiæ Sarisburg. edito Londini an. 1555. & asservato Pontisaræ in Monast. Benedictinar. Anglic. pro Festo Innocentium: *Pueri chori suum habebunt Episcopum.* Vide infra *Episcopus Puerorum*.

¶ EPISCOPI LEGALES, Legitime & canonice electi, vita & doctrina conspicui. Gregor. PP. VII. Epist. 49. lib. 2. tom. Concil. Labb. col. 104. *Iterum cum mentis intuitu partes Occidentis, sive Meridiei, aut Septentrionis video, vix legales Episcopos introitu & vita, qui Christianum populum Christi amore, & non sæculari ambitione regant, invenio.*

EPISCOPUS ORDINUM, à sacris Ordinibus, quos conferre solet, sic dictus Episcopus coadjutor, vulgo *Suffragant*, in Historia Monasterii S. Laurentii Leodiensis, apud Marten. tom 4. Ampliss. Collect. col. 1145.

EPSSCOPUS PALATII dicitur Leo quidam in Vita S. Adelberti Episc. Pragensis, n. 20. Idem forte qui *Episcopus Regalis Capellæ* dicebatur apud Bohemos: quippe Charta Caroli IV. Imper. data Pragæ an. 1366. præ incolis oppidi de Romanis in Delphinatu, quæ habetur in Tabulariis Regii Regesto an. 1363. &c. ch. 97. ita clauditur: *Ego Johannes D. G. Colmucensis Episc. Regalis Capellæ Boem. Comes, & sacræ Imperialis aulæ Cancellarius vice ... Moguntinensis Arch... recognovi.* [Et in Charta Ludovici Regis Aquitanorum pro Monasterio Nobiliacensi apud Stephanotium Antiq. Pictavien. MSS. part. 3. p. 238. *In Dei nomine Reginpertus seu indignus vocatus Episc. sive Caspalanus Hlodoico Regis Adquitaniorum.*] Sic porro dicti videntur Episcopi, qui ex indulgentia summi Pontificis in Palatio Regum morabantur, ut essent cum quibus ii de rebus Ecclesiasticis tractarent. Concilium Francofordiense cap. 55. *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, se à sede Apostolica, id est, ab Hadriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepisc. in suo Palatio assiduo haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eamdem Synodum, ut eo modo, sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum habere debuisset, quia & de eodem, sicut & de Angilramno, Apostolicam licentiam habent. Omnis Synodus consensit & placuit eis eum in Palatio esse debere propter utilitates Ecclesiasticas.* Ad hoc porro delecti Angilramnus Episcopus Metensis & Hildeboldus Archiepiscopus Coloniensis, ut Capellæ Regiæ præessent, atque adeo Cleri Palatioi curam gererent. Nam Archicapellani dignitate functi fuot. Hinc Hilduious Archicapellanus *sacri Palatii Antistes* dicitur Agobardo in Epist. ad Proceres Palatii. Vide *Archicapellanus*, & Codicem Carolinum Epist. 26.

Ejusmodi Episcopos habuisse etiam Croatorum Reges, testatur Thomas Archidiac. in Hist. Salonitana c. 15. *Voluerunt etiam Croatorum Reges, quasi specialem habere Pontificem, petieruntque ab Archiep. Spalatensi, & fecerunt Episcopum, qui Croatensis appellabatur, posueruntque sedem ejus in campo in Ecclesia S. Mariæ V. juxta castrum Tiniense. Hic multas obtinuit parochias, habuitq; prædia, & possessiones per totum pene Regnum Croatiæ, quia Regalis erat Episc. & Regis curiam sequebatur, eratque unus ex Principibus aulæ.* Sed & Reges Hungariæ, quod colligere est ex Diplomate Calomani Regia an. 1108. quod exstat apud Joannem Lucium lib. 3. Hist. Dalmat. c. 4 quod subscribitur à *Petro Absarensi Episc. & generalis Domini Regis curiæ.*

In Concilio Agathensi an. 506. subscribit inter Episcopos Gothicos *Petrus Episcopus de Palatio:* at cur ita indigitetur, oon omnino coostat inter eruditos, cum nulla civitas *Palatii* nomenclatura occurrat in veteribus Notitiis. Neque enim ausim contendere Petrum fuisse ex Episcopis Palatinis de quibus egimus. Marca in Histor. Beneharnensi pag. 847. fieri posse existimat; ut is Palentiæ in Hispania ex Metropoli Toletana, quæ cum à Gothis tenebatur, fuerit Episcopus, ita ut Petrus in aula Alarici tum commoraos, Concilio Agathensi interfuerit.

¶ EPISCOPI nomen nonnunquam Presbyteris inditum, qui munia quædam obibant Episcopalia, prædicationem scilicet, baptismi collationem, Presbyterorum variis in locis institutionem & alia id genus. Hinc Sancti complures, ioquit Mabillonius in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 2. p. 409. præcipue in Belgio, Episcopi dicuotur qui tamen nusquam consecrati sunt Episcopi: quod fusius probat in Præfat. ad partem 1. ejusdem sæculi n. 37. S. Anscharius in Vita S. Willehadi Episc. Bremensis c. 8. *Hac itaque de causa septem annis prius in eadem Presbyter est demoratus parochia; vocatus tamen Episcopus, & secundum quod poterat cuncta potestate præsidentis ordinans.*

¶ EPISCOPI PORTATILES, Qui Clero carent & populo. Coocilium Lugduo. an. 1449. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 377. 0. 4. *Pro ipsis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec Episcopi Portatiles, & ordinandi per tales Portatiles seu Episcopos carentes Clero & populo examinentur.* Vide mox *Episcopi vagantes*.

EPISCOPI PRIMÆ SEDIS, Primates, in Concilio Carthag. III. c. 26. 28. Milevit. II. c. 24. Chartag. 5. in procemio, in Capitul. Caroli M. lib. 7. n. 17. &c.

EPISCOPI IN VICEM *Metropolitanorum constituti*, io Synodo Vernensi an. 755. can. 2. 4.

EPISCOPORUM, quos *in partibus infidelium* vulgo dicimus non omnino vetus est inventum, quod quidam tum primum putant introductum, cum Latini Hierosolymitanis provio iis à Saraceois pulsi, in Latinorum provincias sese receperunt, ubi ad vitæ sustentationem attributæ iis Episcopatuum, uti vocant, *Coadjutoriæ*. Vide Altaserram lib. 1. Dissertat. Juris Canon. c. 7.

EPISCOPUS PUERORUM.] Idem qui *Innocentium*.] Concilium Salzburgense an. 1274. c. 17. *At hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio Episcopatus puerorum appellat, in quibusdam Ecclesiis exercentes adeo insolenter, quod nonnunquam enormes culpæ, & gravia damna subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in Ecclesiis & à personis Ecclesiasticis de cætero fieri prohibemus, nisi forte pueri 16. annorum & infra fuerint, qui hujusmodi ludos exercent, quibus alii seniores ipsi nullatenus se misceant ac intersint.* [Testamentum Domini *Le Scrop* apud Rymer. tom. 9. pag. 273. *Et etiam capa & casula, tunica & dalmatica, cum omni apparatu, quas habeo pro Episc. Puerorum.*] Vide *Kalendæ*.

EPISCOPI VAGANTES, *Qui parochias non habent*, in Concilio Veroensi an. 755. can. 13. Σχολάζοντες, io Synodo Antiochena can. 16. & apud Zonaram in Theodosio Jun. [illegible] & σχολάζοντες, in Concilio Ephesino act. 5. p. 664. Edit. Labbei; quibus interdum castra quædam dabaotur, io quibus sua munia obirent, ut

ut apud Gregorium Turon. lib. 4. Histor. cap. 18. lib. 5. c. 5. Interdum etiam ut essent qui ad infidelium conversionem pergerent ut apud Baldricum Novium. lib. 2. c. 37. Vita S. Ursmari tom. 1. Histor. Franc. p. 688. apud Baudemundum in Vita S. Amandi n. 9. Petrum Damian. in Vita S. Romualdi n. 62. 64. Vide Mabillonium in Præfat. ad tom. 3. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti n. 37. [& tom. 4. pag. 343. in Vita S. Virgilii Episc. Saltzburg. n. 13.] Alias, ut ait Anselmus Cantuar. lib. 3. Ep. 167. ad Muriar 'achum Regem Hiberniæ: *Episcopus nisi certam parochiam, & populum, cui superintendat, habeat, constitui secundum Deum non potest, quia nec in secularibus nomen vel officium pastoris habere valet, qui gregem quem pascat, non habet.*

Episcopi etiam nullis perinde parochiis donati, concedebantur à summis Pontificibus, exemptis ab Ordinarii jurisdictione Monasteriis, qui in iis munia Episcopalia exercerent, ex Monachis ab Abbate electi, & in Episcopos ab earum regionum in quibus consistebant Monasteria, Episcopis consecrati: cum alias liceret ex privilegio Monachis exemptis indulto, *cujuscumque ordinis gradum suscipere ubicunque Abbati placeret, & ad Abbates qui consecrandi erant, quemcumque vellent Episcopum advocare*, ut est in Bullario Cluniacensi p. 9. 11. 12. Exstat hujusce moris exemplum in Bulla Stephani II. Papæ pro Monast. S. Dionysii à Mabillonio edita, ex qua hæc excerpsimus: *Nos etiam idem & habere vobis Episcopum per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate, vel à fratribus, in Monasterio vestro electus, & à fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria à vobis ædificata providere, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint regat, & prædicationi tam in ipso vestro Monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat.* Adde Sirmondum tom. 2. Concil. Gall. præterea librum 1. Mirac. S. Dionysii cap. 6. & supra laudatum Mabillonium in eadem Præfat. n. 35. 36. Id em privilegium S. Martini Turon. Ecclesiæ fuisse firmant Urbani II PP. Epist. 11. & 12. apud Mosnerium in Defensione jurium Ecclesiæ S. Martini Turon. cap. 2. [Quod testantur etiam veteres Annales Masciacenses apud Labbeum tom. 2. Biblioth. nov. ubi legitur: *Anno septingentesimo nonagesimo Andegarius Episc. Monasterii S. Martini obiit.*] Neque id exemplo caret; legimus enim apud Sozomenum lib. 6. pag. 34. Barsen & Eulogium Monachos Edesenos Episcopos creatos, non alicujus urbis, sed honoris duntaxat gratia, tanquam ad recompensanda ipsorum præclara facinora, ἐν τοῖς ἰδίοις μοναστηρίοις. Quod si ita sese res habuit (cum non desint qui horum Pontificiorum diplomatum fidem convellere annixi sunt, atque in iis Joannes Launoius in Dissert. in eam rem edita, & Carolus Cointius in Annalibus Eccl. Fr. an. 786.) Episcopi isti in Monachorum numero ac ordine non censebantur: cum Episcopis, qui abdicata dignitate in Monasteria concedebant, ordines Ecclesiasticos impertiri, vel munia Episcopalia facere non liceret: in quam rem exstat Epistola Silvestri II. Papæ in laudato Bullario Cluniacensi p. 11. adeo ut Episcopos ejusmodi exemptos fuisse ab obedientia Abbatis par sit credere. Episcopos porro qui abdicata dignitate in Monasteria secedebant, Episcopi nomen retinuisse, contendit Petrus Franciscus Chifletius in Animadversionibus in S. Ferrandum redivivum p. 388.

Episcopus Abbas. Vita S. Ursmari Abbatis Lobiensis: *Et quia locus se obtulit reddendæ dubitantibus & quærentibus rationis, cur scilicet* (S. Ursmarus) *dictus sit Episc. cum Lobia non sit sedes Episcopalis, pro tempore expediendum est paucis. Quia enim, ut præfatum est, intentus erat semper lucrandis animabus, & quia multi barbaricæ gentis, ut supradicti Flandrenses, adhuc detinebantur vanis idololatriæ superstitionibus, prædicandi tantum gratia, sicut competebat rudimentis novellæ fidei, est ordinatus Episcopus, quod factum quoque de S. Amando legimus. A quo etiam locus Lobiensis tantam dignitatem est adeptus, partim ob hoc, partim quia locus regius regia munificentia est constructus, ut nulli committeretur, nisi primum ordinatus esset* Episcopus. *Quæ dignitas perduravit etiam in multos successores, qui leguntur fuisse Episcopi & Abbates: de qua etiam adhuc tantum superest in eo loco, ut Abbati liceat uti sandalis, tunica Subdiaconali, habere potestatem ligandi atque solvendi, & ubique uti annulo aureo & chirotecis.* In Charta Ludovici Pii apud Meurissium in Episcopis Metensibus pag. 185. *Magaulfus Episcopus & Abbas Monasterii* Gorziensis dicitur: sed an ex Abbatibus Monasteriorum, de quibus egimus, fuerit, incertum. Vide *Abbas Episcopus.*

Episcopare, *Episcopatum habere, vel gerere*, Ugutioni. Arnulphus Lexov. Episc. p. 42. *Quod adeo verum est, ut defuncto sæpedicto Episcopo, eum qui successit Episcopari Ecclesia Romana nulla ratione permiserit.* S. Bernardus Epist. 234. *Non poterat Episcopari turpis infamisque persona.*] Et in Vita S. Malachiæ Episc. tom. 1. col. 667 edit. ann. 1690. *Quod nullus alius videretur dignior qui Episcoparetur in prima sede.* Chron. Monasterii Novaliciens. lib. 2. c. 14. *Erat ibi eo tempore S. Theodorus Episc. qui tunc ibi Episcopabat.*] Utuntur Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 33. Petrus Damianus lib. 1. Epist. 10. lib. 8. Epist. 5. Joan. Sarisberiensis lib. 7. cap. 18. & Epist. 234. Justus Abbas in Serm. ad Cistercienses, Fulbertus Episcopus Carnot. Epist. 31. Alexander II. PP. Epist. 18. Eadmerus lib. de S. Anselmi similitudinibus c. 23. &c. ἐπισκοπῆς, apud Ignatium in Epist. ad Rom. n. 9.

¶ Episcopare, novum Episcopum creare. Bartholomæi Scribæ Annales Genuens. lib. 6. ad an. 1239. apud Murat. tom. 6. col. 481. *Eodem anno Dominus Jacobus Prænestinus Cardinalis Apostol. Sedis Legatus venit Januam. & de Janua ivit ad partes ultramontanas, & sicut a* Domino *Papa habuerat in mandatis, respectu Communis Januæ, & ea summa gratia, Ecclesiam Nauli Episcopavit, & eam univit Ecclesiæ Brinatensi, existente Episcopo Domino Gulielmo Canonico Janue, & sic de burgo Nauli fecit civitatem.*

¶ Episcopari, Pro Episcopo se gerere. Vita sancti Raynerii tom. 3. Junii p. 442. *Ille tamquam Episcoparetur, omnibus studiose intendens ad fenestram supra viam sese illis ostendit.* Si tamen *Episcopari* hic non sit accipiendum in nativa significatione verbi ἐπισκοπεῖν, superinspectare, superintendere.

Episcopale Romanorum, Historia Episcoporum Romæ apud Herkempertum in Hist. Langobard. pag. 20. quæ *Liber Episcopalis* dicitur in Codice Thuano Damasi, seu Anastasii Bibl. de Vitis PP. *Episcopalis liber, qui Gesta Pontificum Romanorum titulatur*, in Concilio apud Theodonia villam ann. 935.

Episcopalia, Episcopatus insignia, *annulus & baculus*, in Historia Trevirensi p. 231. *Sed quia ab homine excommunicato & laico Episcopalia suscepisti, Episcopalia inquam, annulum & baculum, &c.* Ita rursum pag. 241. Capitulare Francnford. an. 794. c. 8. *Gaerbodus, qui se Episcopum esse dicebat, & suæ ordinationis testes non habuit; qui tamen Episcopalia à Magnardo Metropolitano Episcopo consecutus est, &c.*

Episcopalia, Præstationes, quæ Episcopis fiunt. *Synodaticum.* Charta Walteri Episcopi Cestrensis in Monastico Anglic. to. 3. p. 61. *Concedimus etiam ut prædictus Abbas & quisque successorum ejus sit Decanus de omnibus Ecclesiis quæ datæ sunt Eccl. suæ in Derbysira, nec quisquam præsumat eû judicare, nisi solus Episc. Episcopalia red-*

reddat vel reddere faciat de Ecclesiis Decanatus sui, &c.

EPISCOPIUM, Episcopalis dignitas, Episcopatus: ἐπισκοπὴ, in Canonibus Apostol. c. 69. Justiniano in Nov. 123. c. 1. Theophani, Gregorio Presb. in Vita S. Gregor. Theol. & aliis. Ratherius Veron. Episcopus Epist. 1. ad Joan. PP. *Datum Episcopium est meo domino Hilduino, jure stipendiario*. Vita sancti Wolbodonis:

Sedit Episcopio ter denis mensibus; in quo
Febre lacessitus moritur.

Utuntur Stephanus Episc. Leod. in Vita S. Lamberti c. 4. Walafridus Strabo de Mirac. S. Galli lib. 2. c. 16. 18. Notitia Wambæ Regis, Monachus Sangall. in Carolo M. lib. 1. cap. 3. Anastas. de Exilio S. Martini Papæ, Baldricus Noviom. lib. 1. c. 19. 30. 34. Domnizo lib. 2. c. 18. & alii passim, inprimis Diurnus Romanus c. 5. tit. 10.

¶ EPISCOPIUM, Diœcesis ipsa Episcopo subjecta. Charta an. 1109. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 268. *Ipse quoque Johannes Episc. concessit nobis & quidquid in Episcopio suo habebamus & quidquid exinde acquirere possemus*. Vetus Breviarium ad usum Monast. S. Germani Autissiod. 13. sæculi, ad diem Novemb. 8. *Instituit* (Episcopus) ...*sublimiter fieri ab omni cœtu humano ejusdem Episcopii festivum diem omnium Martyrum, Confessorum ac Virginum qui intra confinia hujus tumulata consistunt*. Vita S. Severi Episc. Abrinc. tom. 1. Febr. col. 191. *Et quoniam adhuc eo tempore in Episcopio plurimi vanissimo tenebantur idolorum errore*. Vita S. Guillelmi Abbat. Divion. to. 1. Jan. p. 59. *Sed prædictum Monasterium in Vercellensis urbis Episcopio situm, atque ejusdem Episcopi ditioni subjacebat*. Rursum occurrit in Additamentis ad Chron. Casaur. apud Murator to. 2. part. 2. col. 960. & in Capitulari Metensi anni 757. §. 5.

EPISCOPIUM, ipsa Ecclesia Cathedralis. Translatio S. Marci Episc. Atinensis n. 7. *Et eadem nocte deputatis Clericis, in hymnis & spiritualibus canticis tota nocte pervigiles jussit manere, ut facto mane ad Episcopium ejusdem urbis cum laude & gloria deportaret*. Occurrit rursum infra. Apud Theophanem Cerameum, homilia quarta habita dicitur ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἐπισκοπῆς, id est, in Ambone Cathedralis Ecclesiæ. [Vide ἐπισκοπεῖον in Glossario mediæ Græcitatis.

¶ EPISCOPIUM, Domus Episcopi. Capitulare 2. anni 802. cap. 9. De *adulteriis & inlicitis causis perpetratis tam per Episcopia & monasteria virorum & puellarum quamque inter seculares homines*. Additio 3. ad Capitularia c. 79. *Sed priusquam ad consecrationem presbyteratus accedat, maneat in Episcopio discendi gratia officium suum, tamdiu donec possint & mores & actus ejus animadverti*. Synodus Meld. c. 26. *Suggerendum est ... ut Episcopium, quod Domus Episcopi appellatur*, &c. Vide Appendicem ad Formulas Marculfi c. 8.

¶ EPISCOPIUM, Reditus Episcopatus. Charta an. 971. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 251. *Huic Mangueno dedit Gualterius Episc. frater suus S. Ciricum de Episcopio*.

¶ EPISCYNIUM, Supercilium, ab ἐπὶ & σκύνιον, Cilium, summa palpebra. Tertull. de Pallio c. 4. *Censoriæ intentionis Episcynio disperso*. Vide Turneb. Adversar. lib. 7. c. 20. & Salmas. de Pall. p. 342.

EPISIMUS, ex Gr. ἐπίσημος. Epistola Joannicii Regis Bulgar. in Gestis Innocentii III. Papæ p. 70. *Misit autem ad præsens in signo parvæ recordationis examita duo Episima dupla, unum est rubeum, aliud est album*. Perperam editum est *examina duo Episima*. Ubi *examita Episima* seu ἐπίσημα, sunt tesseris auro textis vel purpureis clavata. Ita ἐπίσημον ἐσθῆτα apud Laertium in Aristotele interpretantur viri docti. Vide *Asemus*.

¶ EPISTAGMA, Sigillum, ut videtur, dictum ab ἐπιστάζειν, Instillare, quod cera instilletur ad sigillum imprimendum; nisi forte legendum sit *Epistigma* ab ἐπιστίζειν, Notis compungere; unde Suffiannæus in Vocabular. *Epistigma, Subscriptio*. Charta Rogerii Siciliæ Regis an. 1129. apud Murator. to. 6. col. 629. *Nec ad regis Epistagmatis nec exemplorum cogantur solutionem*. Et col. 626. in Char. Willel. Reg. Sicil. an. 1160. *Ad hujus autem concessionis & munificentiæ nostræ memoriam ac perpetuo stabile firmamentum præsens hoc privilegium nostrum per manus Matthæi nostri Notarii scribi jussimus, nostroque quo utimur Epistagmate roboratum*.

EPISTILE, pro *Epistola*, Fridegodus in S. Wilfrido Episcopo c. 30.

Alfrido Regi direxit Epistile Petri.

EPISTOLÆ, Chartæ & tabulæ veteres, diplomata, cæteraque, quibus negotia gerebantur, instrumenta, quod in Epistolæ modum conciperentur, atque adeo illius salutatione, in cujus scribebantur gratiam, inscriberentur. Hujusmodi Epistolarum formulæ exstant apud JC. non paucæ, quæ postmodum, inclinato imperio, crebriores esse cœperunt, uti observare est præsertim ex Senatoris formulis: unde quidam existimarunt à Gothis, Longobardis, Francis, cæterisque Arctois Gentibus in Italicas Gallicasque plagas dimanasse. Et certe apud nos Epistolarum invaluisse usum docent plus satis Formulæ Marculfi & aliorum, & infinita propemodum diplomata. En aliquot in exemplum. Testamentum S. Cæsarii Arelat. Episc. *Et si cui aliquid per Epistolam, aut per pitacium, aut verbo, pietatis intuitu contuli, valere volo*. Vetus Charta sub Chlotario Rege apud Doubletum lib. 3. c. 2. *Sed quia votus meus fuerat, ut per paginam testamenti villas ipsas superius nominatas basilicæ S. Dionysii concedisse, seu ut mos est loci illius, habetur per Epistolas delegasse*, &c. Alia Caroli Martelli apud eumdem c. 4. *Si quis ... contra hanc Epistolam donationis nostræ ... venire voluerit*. Quæ tamen Charta in formam Epistolæ non concepta est. Tabularium Brivatense ch. 296. *Quam per Epistolam cessionis in sua eleemosyna pro suis luminaribus condonavit*. Mitto reliqua.

De Epistolis Canonicis agimus alibi suis locis in adjectis. [De *Patentibus* & *Clausis* in voce *Sigillum secretum*.]

¶ EPISTOLÆ FARCITÆ, Quæ leguntur in sacris liturgiis, nec solis constant Scripturæ verbis, verum plures etiam continent paraphrases intermixtas, quibus quodammodo *farciuntur*, hincque dicuntur *farcitæ*. Vide in *Farsa* 2.

¶ EPISTOLARE. Vide *Epistolarium*.

EPISTOLARIS, Amanuensis, *Ab Epistolis*, Secretarius. Saxo Grammaticus in Præfat. ad Hist. Danicam: *Regius Epistolaris effectus*. ἐπιστολεύς, in veteri Inscriptione apud Mabillon. tom. 4. Analector. p. 503. Vide l. 7. Cod. de Palatin. largit. lib. 12.

¶ EPISTOLARITER. Vide *Epistolatim*.

EPISTOLARIUM, Liber Epistolarum S. Pauli & aliorum, qui legitur in sacris Liturgiis. Leo Ost. l. 3. cap. 19. (al. 20.) *Librum quoque Epistolarum ad Missam describi faciens*. Infra: *Similiter fecit & de Sacramentariis ... & duobus nihilominus Evangeliis & Epistolario uno. Nam usque ad illud tempus in Plenario Missali tam Evãgelia quam Epistolæ legebantur: quod quam esset tunc inhonestum, modo satis advertitur*. Adde c. ult. ejusd. libri, & lib. 4. c. 90. al. 92. & Vitas Abbat. S. Albani, [necnon Bernardi Monachi Ordinem Cluniac. part. 1. c. 14.]

EPISTOLARE, Eadem notione in Usibus antiq. Ord. Cisterciensis cap. 54. [& in Histor. Mediani Monasterii pag. 242.]

EPISTOLARIUS, Nuntius, Epistolarum lator. Salvianus lib. 5. de Gubern. Dei: *Veniunt plerumque novi nuntii, novi Epistolarii à summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum*.

EPI-

EPISTOLATIM, per Epistolas. Alvarus in Vita S.Eulogii n.3. *Non odiose, sed delectabiliter Epistolatim in invicem egimus.* *Epistolariter* eadem notione dixit Scriptor Vitæ S. Gaugerici Episc. Camerac. lib. 1. cap. 10.

EPISTOLIUM, Litera formata. Synodica Concilii Sardicensis in Fragm.S.Hilarii p.17. *Et ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, id est Epistolia, quos justa Sententia degradavit.* Infra: *Omnes fratres & Coepiscopos nostros literis tuis admonere digneris, ne Epistolia, id est literas communicatorias eorum accipiant.* Concilium Turonense II. cap. 6. *Ut nullus Clericorum vel Laicorum, præter Episcopos, Epistolia facere præsumat.*

¶ EPISTOLOGRAPHUS, Scriptor Epistolarum. Utitur Notkerus Balbulus l.de Interpretibus Scripturæ cap. 6.

¶ EPITAPHISTA, Scriptor epitaphiorum. Sidonius l.1.Epist.9. *Merito enim collata vestris mea carmina non Heroicorum phaleris, sed Epitaphistarum næniis comparabuntur.*

1. EPITAPHIUM, pro sepulcro, in veteri Inscriptione apud Gruterum 669.

2. EPITAPHIUM, Quævis inscriptio, apud Sugerium, l.de Reb.in Administr.sua gestis c. 28. & lib. de Consecrat.Eccles.S.Dionys.p.354. Epitaphium pro quavis inscriptione descripsit eruditus Mabillonius in Vita S.Radbodi Hexasticon, hoc titulo: *Radbodi Epitaphium de viatico Christi*, [& aliud Gallicum Guillelmus à Vetulis Fontanellensis Monachus in quodam Regesto MS. fol. 14. quod & hic exscribere visum est. Sic inscribitur: *Epitafie à mettre sur la porte de Marcoussis.*

En l'an sept cens & quatre que regnoit
Hildebert Roy au Royaume de France,
Et que son peuple en paix entretenoit,
Le gouvernant & gardant de se souffrance,
Il confera de sa volunté france
De Marcoussis la noble seigneurie
Au bon Abbé de la royalle Abbie,
Que l'on nommoit pour lors la Fontenelle,
Et fist bastir une Eglise nouvelle,
Au nom de Dieu & du bon saint Vandrille,
Lequel estoit de Royalle famille,
Avant ce don quatre ans trepassé:
Ce noble Roy en soit recompensé.]

¶ 3. EPITAPHIUM, Sermo funebris. Sic duos de Vita venerabilis Walæ Abb.Corbeiensis libros inscripsit Paschasius Radbertus, quos statim ab ejus morte orationis funebris vice aggressus est; eum ad modum, inquit Mabillonius, quo Ursus S.R.E. Subdiaconus, ejus temporis auctor, Basilii Magni *Epitaphium* appellat Orationem funebrem, quam de eo scripsit Gregorius Nazian. Locus iste habetur in Ursi præfatione ad Vitam Basilii Amphilochio adscriptam, his verbis: *Sane notandum est, quia cum quidam legunt in his actibus, quæ S.Amphilochius scripsit, discrepasse autumant ab his quæ S. Gregorius Nazianzenus in Epitaphio hujus magni viri commemorat.*

EPITECTICUM, *Epitecticalis terminus*, voces Agrimensorum, forte ita dictus, inquit Rigaltius, quia sit ἐπιδεικτικός, & recturam aliorum terminorum ostendat & commonstret. Auctor incertus: *Lapides nativos, quod est, ex solo ipso, Centuriales in Epitecticum adsignamus.* Item: *Terminus, si aliquid fictum habueris super se aurum,* (f.æreum) *aut plumbum, aut stannum Epitecticum, hoc est massatium fabricatum inter censa Centuriæ.* Vitalis & Arcadius: *Terminus Epitecticalis, sive in finitione agri, sive Præfecturæ, extenditur in pedes 400. & pedes 800. in quadrifinio vero si plus quatuor lapidibus fuerint inventi, Epitecticales vocantur: nam terminus iste vocatur maximus.*

EPITENDESION, vox male confecta ex Græc. ἐπὶ τῶν δεήσεων: dignitas in Ecclesia CP. de qua Codinus, & ejus Commentatores. Epistola Michaelis Palæologi Imp.ad Joannem XX.PP.apud Waddingum an. 1277.n.4. *Et honorabilissimo Archidiacono cæteri Imperialis cleri, & Epitendesion ejusdem sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ Georgio Metochitæ, &c.*

¶ EPITHEMA, ἐπίθεμα, quod rei alicui superimponitur. Vita S.Guilielmi Eremitæ, Febr. to. 2.p. 456. *Infundens oleum consolationis cum vino mordaci Epithematis.*

¶ EPITHEMIUM, pro *Epitimium*, ut infra. Paulus Bernriedensis in Vita S.Gregorii VII.Papæ, Maii to.6. p.131. *Mittentes supplices ad apostolicam sedem nuntios, Epithemium pœnitentiæ postulantes.*

¶ EPITHYMIA, ἐπιθυμία, Desiderium. Vita S. Frederici Episc. Julii to.4.p.460. *At cum sanctioris vitæ Epithymia, vigiliis & orationibus jejuniisque jugibus, pro Christi nomine corpus suum cupit affligere, &c.*

¶ EPITHYMUM. Vide *Epitumum*.

¶ EPITIMIA, ἐπιτιμία, Bona existimatio. Modest.l.21.§.2.de Tut.& Cur. *Manente Epitimia.* Alii exponunt ut *Epitimium*.

EPITIMIUM. Gloss.Gr.Lat. ἐπιτίμιον, Pœna, mulcta: sed proprie pœna legibus Ecclesiasticis indicta Clericis delinquentibus. Anastasio ad VIII.Synod. *Epitimium, est increpatio, vel indulta pœna pro culpis.* Joannes Diacon.l.2.Vitæ S.Gregor. M.c.45. *Tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis Epitimio.* [Albertus Abb. Miciac. Epist.ad Johannem XVII. Papam, apud Mabillon. to.3.Analect.p.440. *Monasteriis novos indiculorum biblos corroboretis, quibus ipsæ Congregationes ab omni strepitu quieto Deo servire possint, maxime sub Epitimio excommunicationis.*] Ἐπιτίμιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς, apud Palladium in Vita Chrysostomi p.41.editionis D. Emerici Bigotii. Vita S.Nili Junioris p.47. Ὅρκοις αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίοις [illegible] &c. Vide S.Basilium, & Anonymum qui ei subjungitur περὶ ἐπιτιμίων, Pachymerem l.7.c.6.22.l.9. c.24.l.11.c.6. & Notas ad Cinnamum p.458. [Præterea Morinum l.1. de Pœnit.c.1.n.14.& superius *Epithemium*.]

¶ EPITIMUM, Flos thymi. Vide *Epitumum*.

EPITOGIUM, Britannico ad Juvenalis Sat.6. *Est genus vestis quod togæ superinducebatur.* Joan. Sarisberiensis l.8. Policrat. c.11. *Hic cepa tunicatior, densatus pellibus & Epitogiis, chlamidi penulam superducit.* Occurrit in Notis Tyronis p.157.& apud Quintilianum l.1.c.9. Dicitur etiam vestis superior Clerici ἐπιτόγιον, in Vita S.Joannis Theristæ c.1. [in Actis MSS. B. Yvonis non semel.] Vide in vocibus [*Alna* &] *Caphardum*. Concilium Londinense ann.1342.c.2.de abusu Clericorum in vestibus: *Epitogiis acclocis uti patenter videmus.* [Statuta Ecclesiæ Cadurc. inter Anecd. Marten. to.4.col.727. *Omnibus* (Clericis) *etiam prohibemus, ne Epitogium, tabardum, seu mantam foliatam* (folratam) *usque ad oram curtam sic deferant, quod vestis inferior notabiliter videatur.*] Vide to.4.Hist.Academiæ Parisiens. p.390. [& Lobinelli Glossarium ad calcem Hist. Britann. *Epythogium foderatum*, apud Rob. *Goulet* in Compendio Jurium Univers.Paris.fol.13.]

¶ EPLITOGIUM, pro *Epitogium*. Statuta Cisterc. an.1433.inter Anecd.Marten.to.4.col.1585. *Abbates & Monachi....à gestatione camisiarum linearum, giponum, tunicarum nigrarum, diploidorum, Eplitogiorum, aut aliorum quorumcumque habituum inordinatorum prorsus abstineant.*

EPITOLIUM, in Notis Tyronis p. 184. balneares ædes.

EPITOMA. Ermenricus Monachus Augiensis de Grammatica: *Sed & hactenus rivo jucundissimo ac in omni virtutum stemmate præfulgido ex premoribus fontibus totius Europæ emananti Cohæres, Hludovico scilicet dilectissimo Regi nostro, qui licet angustiori limite terrarum, virtute tamen vincit Herculem Centauros domitantem, & agilitate Ulissem. Interroga Sclavos in gyro, & non miraris Epitoma meum*, Id est laudes meas, [vel memoriam i. quæ memoro; *Epitoma* namque apud Papiam significat *memoriam*.]

¶ EPITOMARE, Epitomen facere, non semel apud Scriptores inferioris ævi. Vide Fabri Thesaurum & Lexicon Goclenii.

¶ EPITOMARIUS, *Abbreviator*, Papias.

¶ EPITOMATOR, Idem, in Thesauro Fabri.

EPITOMIUM, pro *Epitome*, apud Ordericum Vitalem l.4.p.537.

¶ EPITRACHELIUM, ἐπιτραχήλιον, Collare. Locum vide in *Enchirium*.

¶ EPITROPUS, ἐπίτροπος, Curator, cui rei alicujus cura committitur. Testam. Bernardi Comitis Armaniaci an.1302.to.1.Ampliss.Collect.col.1409. *Constituimus & ordinamus Epitropos & fideicommissarios ac executores & distributores prædicti testamenti nostri R.P.D.Amenevum Archiep.Auxitan.Fecit Testator ipse suos Epitropos & testamenti executores nos præscriptos*; apud Acherium Spicil.to.9.p.287.

EPITUMUM, EPITIMIUM. Ordericus Vital. li. 7.p.659. *Ducatum Normanniæ, antequam in Epitumo Senlac contra Heraldum certassem, Roberto filio meo concessi, &c.* Idem l.10.p.775. *Ultra pontem* Enguentæ *in Epidimio spatioso tentoria figi præcepit*. Quibus locis hæ voces *Campum* proculdubio sonant, sed etymon inquiro. Apud Isidorum l.17.Originum p.9. *Epitimium*, seu *Epithymum, est flos timi, vel thymi*.

EPI TU YKI ACON. Anonymus Barensis in Chron. ann.1032. *Et addnxit Anatolyki Epi tu yksacon*, id est, ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν. Dignitas in Palatio CP. qui λεγόμενος τῶν οἰκειακῶν, dicitur Pachymeri l.1.c.13.l.2.c.21.l.5.c. 13. in Gloss. Lat.Gr. *Domesticus*, est οἰκεῖος, οἰκιακός. Ex quo forte hunc magistratum præfuisse Domesticis Palatii conjectarunt viri docti. Sed in nostra Constantinopoli Christiana, eumdem fuisse cum eo, quem veteres *Comitem rerum privatarum* vocabant, pluribus ostendimus.

EPIURUS, Clavus ligneus, γόμφος, ἐπίουρος, in Gl.Gr.Lat. Occurrit apud Palladium l.11 tit.8. Gr.Lat. Occurrit apud Palladium l.11.tit.8. & S.August. de Civitat. Dei l.15.c.27. Vide *Epigri*.

¶ EPLITOGIUM. Vide in *Epitogium*.

EPLOCEUS. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. v. 571. *Membrana Mathematicorum, ut actus diurnos, quæ assidua tractatione colorem suum mutavit, & Eplocea facta est, colorem fecit, ut succinum*. Leg. forte *Glaucea*.

EPOCHA, Mensura temporum seu Terminus fixus à quo numerantur anni; Epocha Christianorum est Nativitas Christi Domini, ex quo Dionysius cognomento Exiguus eam, quæ *Diocletiana* dicebatur, abrogavit. Tot fere fuerunt *Epochæ*, quot populi: sed de iis consulendi Chronologistæ. Vocis etymon ἐποχὴ, Inhibitio, retentio, sicque dicitur, quod *Epochis*, tempora sistantur & terminentur. Vide *Æra* & *Annus*.

¶ EPOMIS, ἐπωμίς, Superhumerale. Vide locum in *Circumpedes*. Sussannæus in Vocabulario; *Epomis apud* Erasmum *significat capitium magisterii, notat etiam cervicem*.

¶ EPONDENALE, *pro Expositionale*. Vide in *Spondalis*.

¶ EPOPTA, ἐπόπτης, Inspector, inspectator. Utitur Tertull. initio libri contra Valentinianos, ubi totam mysteriorum Atticorum scenam & apparatum explicans ait: *Diutius initiant, linguam consignant; cum Epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent*, &c. ubi *Epoptæ* iidem sunt qui *Mystæ* sacra discentes mysteriisque majoribus necdum initiati: aliis tamen Scriptoribus ἐπόπται juxta vim vocis Inspectores erant arcanorum & ad ipsa sacra interiora majoraque mysteria admittebantur. Vide Scaligerum ad l.3.Tibulli & l.5.de Emendat.temp.& Casaubonum ad Athenæum.

EPOREDICA. Plinius l.3.c.17. *Oppidum Eporedia Sibyllinis libris à populo Romano condi captum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant*. Merula sic dictos putat, quasi *Opperiders*, Belgice, *primos equestris militiæ, magistros equitum*, vel *equisones eximios*. Alii alia censent. Id constat ejusdem originis haberi debere nomen appellativum Gallici Ducis, *Eporedigis* dicti Cæsari l.7.

¶ EPPENDIS. Vide *Epidecen*.

¶ EPROPINARE CEREVISIAM, Bibere vel eam singulatim divendere. Mirac.B.Stanislai Can.Regul. Maii to.1.p.782. *Hedwigins Byclsangyna de Casimiria commisit tempore æstatis cerevisiam braxare, & cum adhuc esset in braxatorio, destructa est à tempestate aeris in tantum, quod omnino alba & fœtida effecta est. Cum votum fecit ad sepulcrum pii P. Stanislai, & statim meliorata est, in tantum quod eam totam Epropinaret*.

EPTATICUS. [Septem priores libri veteris Testamenti, vulgo *Heptateuque*. Legitur in Anecdotis Martenianis to.5.col.107.] Vide *Heptaticus*.

¶ EPTEUS, Septimanus, ab ἑπτὰ, Septem. Vide *Typica febris* in *Typus*.

¶ EPUDORATUS, EPUDORIS, *Sens vergogne, neant honteux*. Gl.Lat.Gall.Sangerman. Sine pudore.

¶ EPULATITIUS, *Qui epulis dat operam*. Glossarium Isidori.

EPULICENIUM, *Vas in quo epulæ ad cœnam feruntur*. Ugutioni.

¶ EPULONIUS, Epulis deditus. Scriban.de Passione Christi c.18. *Magis diligere breves Epulonios dies, quam breves jejunos Lazari*.

¶ EPULUM. Chartular. Vindocin. Ch. 374. ann. 1079. *Venditoribus inter censum & suæ consuetudinis Epulum XVIII. den reddendi sunt omni anno ad diem festum Palmarum*.

¶ EPYBATA. Vide *Epibata*.

¶ EPYMENIA, *Xenia quæ dantur per singulos menses*. Glossar. Sangerman. n. 501. Lege *Epimenia*, & vide *Epimenium*.

¶ EPYPHÆA, *Lippitudo oculorum*. Idem Gloss. Legendum *Epiphea* ab ἐπὶ & ὤψ vel ὄψ, oculus.

¶ EPYPPIA. *Maceor equorum*. Idem Gloss. Leg. *Ephippia*, *Macor*, ab ἐπὶ & ἵππος, Equus.

¶ EPYTHOGIUM. Vide *Epitogium*.

EQUARE. Vetus Scholiastes. Juvenalis Sat. 2. v. 144. *Gracchi filius habitu gladiatoris plerumque ad infamiam Equabat, retiarius enim fuit*, f. pro *Equo* vehebatur, vel leg. *Equitabat*.

EQUARITIA, Equorum grex, *Equaria* Varroni l.2. de Re rust. *Equile*, *Equitium*, Tacito, & aliis. Joannes de Janua: *Equaritia, est armentum equorum, vel vacearum*. Perperam ibi *Equiritia*. Descriptio Monasterii S.Galli apud Canisium to.5. Antiq.lect.p.781 *Domus Equaritiæ*:

Hic futas servabis equas, tenerosque caballos.

Cæsarius Heisterbach. lib.7. cap.39. *Venientibus eis in*

quem-

quemdam saltum, puledrus Equaritiam, id est, gregem equarum de longe pascere conspexit. Lib. 11. c.17. *Habebat Conventus dextrarium pulcherrimum, quem Equaritia sua propter fœtum deputaverat.*

EQUARIUS. Gloss.Lat.Gr. ἱπποφορβός, Equarius, *equipastor*. Jo.de Janua: *Equarius, custos equorum.* Ita in Gloss.Lat.Gall.

EQUES, Equus, aut equa. Gesta Regum Francor. c. 24. *Ascensisque Equitibus abscessit.* Eckeardus Junior. de Casibus S.Galli c.1. *Sternatur utique, ait, ambulatrix mea...ascendensque Equitem illam velocissimam circa Nonam aderat Cœnobio.* Cap. 10. *Equite ascenso S. Gallum noctu invadens claustrum clandestinus intrait.* Adde Vitam S.Aicadri Abbat.Gemetic.c.11. Vitam S.Huneguodis Virg.c.13. Chronicon Fredegarii c. 90.&c. Ita *Equitem* usurparunt Gellius, Marcellus, Macrobius, Servius, &c.

EQUITES, ita dicti nescio qui viri obnoxiæ conditionis, in Charta Philippi I. Regis Fr.an.1050.pro Ecclesia S.Audoeni Rotomag.to.13.Spicil.Acher. pa.287. *Et beneficium totum quod Gueslinus Clericus tenet à supradicto Roberto de Barnavilla, & 40. acras de terra, & 2. rusticos, & decimam de equabus suis, & duos Equites, scilicet Goscelinum & Osbertum, &c.* Vide *Caballaria*.

¶ EQUITES CHRISTI, Monachi Christianæ militiæ peculiariter addicti. Grandamoldis Matrona sic alloquitur viatores in suo Epitaphio, to.4.Annal.Bened. p. 552.

Quinque mihi nati fuerant, Equites duo Christi,
Ordine dissimili tres Equites alii.

EQUESTER, Papiæ dicitur *ille qui certaminibus medius intervenit, per quem utraque pars rectam fidem sectatur, & tunc videtur dici ab æquus.* Sequester. Gl. MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Eques & Equester unum est.* Aliud porro sonat apud Guillelmum Bibliot. in Adriano II.PP.p.222. *Cum die quadam à... PP. Sergio consuetudinaliter denariis 40. perceptis domus suæ portas revertens ingredi vellet, ac præ multitudine peregrinorum, quæ ibi fiducialiter more solito, velut ad horreum commune confluxerat, omnino nequiret: misericordia motus, Equestri suo retulit, ut sive tantis fratribus in tantillis denariis sibi esse commune,* Infra: *In qua redundatione cum miraretur Equester non solum defecisse denarios, &c.* An *Equistrator*? Ita videtur innuere Petrus de Alectis Episcopus Senogalliensis in Itiner. Gregorii XI. PP. *Equestres, seu habenarum Præsulis directores, erant manipulis induti panno simili.* [Vide *Equinus*.]

¶ EQUEVALENTER, Gall. *Equivalamment*, Pari seu tanto valore. Legitur in Instrumento an.1271. è Chartulario Fiscamnensi.

EQUIALE, Equile. Glossar.Saxonicum Ælfrici: *Equiale*, hors-ern, i.equorum locus: sic paulo ante *Boviale*, pro *Bovile*.

EQUICINIUM, Officina ubi equi ferrantur, Wichbild Magdeburgense art.125. *Nullus faber construere potest in platea angarium, seu Equicinium, hoc est officinam ubi equi sufferrantur....sine civium consensu.*

¶ EQUICIUM, ἱπποφορβία, ἀγέλη ἵππων, *Grex equorum*, Supplem.Antiquarii. Vide *Equitium*.

¶ EQUIES, Ἔξοδος, *Exitus*. Supplem.idem.

EQUIFER, EQUIFERUS, in Glossario Lat. Gall. *Maucheval*, id est, malus equus: ἵππος ἄγριος. Aristoteli. Gloss.Saxon.Ælfrici: *Equifer*, pilde cynoes hors, i.indomitus equus. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis, de Equis: *Sunt autem hi de agresti ordine arti, quos Equiferos dicimus. Equiferi*, apud Capitolinum in Gordianis, & in Gordiano III. *Agrestis caballus*, in Epist.1.Gregorii III.PP.ad Bonifacium Moguntin. *Equus silvaticus*, in Epist. 13. Zachariæ PP. ad eumdem Bonifacium. Vide Notas nostras ad libr. 2. Cinnami.

EQUILIBRATOR [REGIS, Idem, ut videtur, qui alias *Magister Regis*, hodie *Gouverneur du Roi*.] Vide *Æquilibrator*.

EQUILOCUS, seu ÆQUILOCUS, Par. Simeon Dunelmensis de Gestis Angl. an.882. *Elfred Rex Saxonum audacissimus, Ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse Equilocus duas potenti virtute naves exuperavit, occisis omnibus qui in eis erant.*

¶ EQUIMULGA, Qui mulget equas, apud Sidonium l.4.Epist.1.

¶ EQUINOCEPHALUS, Vox ibrida: ab *Equo* & κεφαλή, Caput. Gervas.Tilber.de Otiis Imp. c.73. *Equinocephali jubas equorum habentes, validissimi immensis dentibus, flammam spirantes, &c.*

¶ EQUINUM, Equestris palæstra, Equestre curriculum. Electio Potestatis Hortæ ann.1359. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq.ejusdem urbis p.417. *Et tenetur die lunæ ante carnisprivium ponere in Equinum dictæ civitatis, veluti consuetum est, unum anulum de argento, valoris medii floreni, ad quod currere possint cives Ortani.*

¶ EQUINUS, ἱππικὸς ἄνθρωπος, *Equester, Eques*, in Supplem.Antiquarii.

¶ EQUIRITIA. Vide *Equaritia*.

EQUISTATIUM, *Stabulum ubi equi stant*. Johannes de Janua.

¶ EQUISTRACIUM, *Estable à chevaulx*, in Glossis Lat.Gall.Sangerman.MSS.

EQUISTRATOR, qui nude *Strator* cæteris Scriptoribus, nostris *Escuier*, ἀναβολεύς, de quo Manilius libr. 5.

Aut onerabit equos armis, aut ducet in arma.

i. herum armatum in equum imponet, uti vult Scaliger. Auctor Vitæ S.Cypriani: *Venerunt ad eum principes duo, unus Strator officii Galerii Maximi Proconsulis, qui Aspasio successerat, & alius Equistrator à custodiis ejusdem officii, &c.*

¶ EQUITANTIA, ut *Equitatura*, Brevis Hist. Cartusiensis, apud Marten.to.6.Ampliss. Collect.col. 155. *Ea tempore magis paupertatis & humilitatis ardore succensus dictus Episcopus, voluit Equitantias suas vendere omnes, & diviso pauperibus pretio propriis pedibus in prædicatione discurrere.*

¶ EQUITARE SUPER BESTIAS. Vide *Diana*.

1. EQUITATIO, [Exercitus vel necessitas eundi in exercitum.] Vide *Hostis*.

¶ 2. EQUITATIO, Idem quod mox *Equitatura*. Jura Pontis Avenion.inter Acta SS.April.tom.2.p.261. *Ut de singulis Equitationibus 11.denarios, de asino 1. denarium...habeant.*

¶ EQUITATOR, Cui cura est equorum. Litteræ Johannis Franc.Regis ann.1360.apud D.*Secousse* to. 3.Ordinat.Reg.p.479. *Concedimus eisdem (Judæis) quod nulli magistrorum hospiciorum nostrorum, municionum nostrarum, Equitatores, captores, forrerii, aut alii officiarii nostri, &c.*

1. EQUITATURA, Equus seu animal quo quis vehitur; vulgo *Chevauchure, monture*. Pandulfus in Vita Gelasii Pp. *Abbas Cluniacensis adveniens, 30. ei Equitaturas præparavit.* Dinsmius Patricius in Vita B.Marii Abbatis Bodanensis cap.2. *In urbe Lugdunensi vice alia suas Equitaturas recuperavit.* Chronicon Reichersbergense p. 275. *Exercitus & Equitaturæ nostræ ad nimiam erant devolutæ inediam.* Et p.282. *Castrametati sunt juxta quamdam magnam aquam, ubi Equitaturæ nostræ bene gramine refectæ fuerunt.* Petrus

trus Abaelardus in Hist.de Calamit.suis c. 15. Die quadam de nostra lapsum Equitatura, manus Domini vehementer collisit, Adde S.Bernardum de Vita & morib. Relig.c.7.initio, & Epist.276.Lucam Tudens.æra 1109. Concil.Parisiense ann.1212.part.3. c.12. Gulgonem in Vita S.Hugonis Episcopi Gratianopolitani n. 12. eumdem in Statut.Ordin.Cartusiensis c.19. Rodericum Tolet.l.8.de Reb.Hisp. c.13. Hugonem Monachum Epist. ad Pontium Abbat. Cluniac.Petrum Vener.in Statutis Ordinis Cluniac.c.40.Joan.Sarisber,Epist.182,285,286. Goffridum Vindoc.l.3.Epist.16.Constitut.Sicul. l.3.tit. 38.§.4.Innoc.III.Pp.l.1.Epist.14.l.15. Epist.4. Gesta ejusdem Pp.p.116.133.Willelmum Neubrig.l.3.c.23.Stephanum Tornac.Epist.334.Edit.Molineti, Petrum de Vineis l.5.Ep.st.49.70.Matth.Westmonast. p.217.Will. Malmesbur.p.221.Concilium Ravennense ann.1317.c. 11. Miracula S.Eutropii Episc.Santon.num.29,&c, Est etiam

2. EQUITATURA, Idem quod Chevalcheia, Exercitus. Speculum Saxon.l.2, art.11. Reus etiam ab ostagio seu Equitatura tunc liberatur. [Jacob. Episcop. Accon.Epist. ad Honorium III.Papam, de Gestis in Terra S.inter Anecd.Marten.to.3. col.287. Sed sciatis quod plures ex nostris in eadem amissi sunt Equitatura, quam capti ab alienis. Litteræ Johannis Franc. Regis ann.1360.apud D.Secousse to.3.Ordinat.p.478. Ipsos ab omnibus impositionibus, subsidiis, maletoltis, gabellis & subventionibus, exercitu, Equitaturis, villarum & fortaliciorum custodiis... quittos remanere volumus. Vide Hostis.]

¶ EQUITATUS, Eadem notione, Vide In Hostis.

EQUITIARIUS, Qui Equitiorum curam gerit, Armenti custos. Gloss.S.Bened.c.de Agricultura: Equitiarius, ἱπποκόμος. Firmicus refert Equitiarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro, l.3. ca.13. ksse autem

EQUITIUM, Equorum armentum, apud Ulpianum: ἱπποφορβία, seu ἀγέλη ἵππων in Gloss.Gr.Lat. Vide Scaligerum ad l.5. Manilii, & Leges Forestarum Scoticarum c.8.§.1.

¶ EQUITIO, Equus quo quis vehitur. Sebast. Fanton.to.2.Hist.Avenion.p.83. in Charta Consulum Avenion.an.1195.Concessimus ut de singulis Equitionibus duos denar. de asino unum den. de curello quatuor den.de singulis peditibus singulos obulos, &c.Supra legitur Equitatio. Vide Equitatura 1.

¶ EQUONOMUS, Papiæ, Ministerialis, vel qui modo Advocatus dicitur. Leg.Oeconomus.

EQUORABILITER, Navigio, Navigando.] Vide Æquorare.

¶ EQUOTUS, Privatus. Gloss.Isid. Excerpta Pith. Privatus vita. Grævius putat legendum Evitatus, quod est Vita privatus Papiæ. Vide Evitatus.

EQUULEUS, Patibulum, furca cui decollatorum Martyrum cadavera affigebant. S.Eulogius l.3.Memorial.SS.c.8.de Martyre decollata: Nec mora consternatis corruens membris, Equuleo deorsum versa suspenditur. Cap.10.Nec mora ut erat lineis indutum cadaver sporta immissum alveo projici Principes mandaverunt, nec sicut cætera occisorum cadavera, aut pro foribus neglexerunt, aut Equuleo suspenderunt. Cap.17.Confestim exanime corpus cujusdam homicidæ patibulo...capite deorsum suspendi præcepit. Ita passim lib.1.

EQUUS. Equi Albi, ut olim triumphantium fuere, quod docent Demsterus l.10.Antiquit.Romanarum, & alii Criticorum filii; ita & Principum in solennibus in urbes ingressibus. Sugerius in Ludovico VI. p. 318. de Innocentio Pp.Albo & palliato Equo insidentem educunt. Adde p.290.Acta Alexandri III.an.1177. de ejus ingressu in urbem Jadertinam: Itaque præparato sibi de Romano more Albo Caballo, processionaliter duxerunt eum per mediam civitatem, &c. Continuator Nangii de Ingressu Caroli IV.Imp.in urbem Lutetiam: Et fut mis sur un Cheval sur le destrier que le Roy lui avoit envoiè à S.Denys, lequel estoit morel: & semblablement monta le Roy des Romains sur celui que le Roy lui avoit envoiè, lequel estoit pareillement morel, Et apensement le Roi de France les leur donna de celui poil, qui est plus loin & opposite du blanc, pource qu'es coustumes de l'Empire, les Empereurs ont accoustumè entrer ès bonnes villes de leur Empire, & qui sont de leur Seigneurie, sur un Cheval Blanc: si ne vouloit pas le Roy que en son Royaume le fist ainsi, afin qu'il ne peust estre notè aucun signe de domination; & ce temps partit le Roy de son Palais, montè sur un grand Palefroi Blanc, richement ensellè tout aux armes de France, &c. Vide Hadrianum Valesium ad Berengeri Imper.Panegyricum p.205 Joannes VIII.Pp.pro Ecclesia & Episcopo Ticinensi: Sancimus etiam Apostolica auctoritate, tuisque successoribus Crucem habere, & quocunque volueris ferre. Pallium quoque similiter concedimus, nec non Album Equum coopertum equitare in Ramis palmarum, & secunda feria post Pascha. Bulla alia Honorii III.an. 1217. pro eodem Episcopo: Fraternitati siquidem tuæ inter sacra Missarum solennia pallio uti, & tam tibi quam successoribus tuis in processione Palmarum, & feria secunda post Pascha, Equum Album udone coopertum equitare, nec non & Crucem inter ambulandum præferre concedimus. Adde Leonem Grammatic. p.470. Scylitzen p.682.Edit.Reg.Innocent.III.l.1. Epist.p.36. Edit. Venet.Jacob.Cardinalem lib.1. de Coronat. Bonifacii VIII. cap.9.

Equi Appretiati, dicebantur Equi militares vassallorum qui ad Regum aut Principum submonitiones in castra proficiscebantur. Eorum enim, priusquam ad bella aut prælia sese accingerent, equi æstimabantur, ut si in bellis ac præliis interfici, perire, vel mori contingeret, eorum pretium dominis à Rege aut Principe restitueretur, seu, ut tum loquebantur, restauraretur. Vetus Charta apud Seldenum de Titulis honorariis 2. part.c.5.§.39.Domino Joanni de Segrave Bannerete pro vadiis suis, Domini Jo.de S.Joanne Banneretti, 11. Militum & 41 Scutiferorum suorum, à 1. die Octob. qua die Equi sui fuerunt Appretiati, usque ad tertium diem ejusdem mensis, utroque computato per tres dies, cuilibet Banneretto 4.solidos, cuilibet Militi 2.solidos, & cuilibet Scutiferorum suarum per diem 12.denar. Duplici porro pretio æstimabantur ejusmodi equi militares, majori ac minori: ita ut Scutiferis, qui equis majoris pretii veherentur, majus daretur stipendium, minus qui minoris. Ut plurimum vero majus equorum pretium 25.librarum erat, licet pluris valerent. Hæc universim discere est ex Computis Thesaurariorum guerrarum Regis, asservatis in Camera Computorum Paris. ex quibus ad hæc firmanda sequentia descripsimus. Ex Computo Bartholomæi du Drach, an.1338.Despense; Pour Chevalier Banneret 20.s.tourn.par jour, pour Chevalier Bachelier 10.s.pour Escuier montè au pris 6. s. 6. den. pour Escuier montè au moins de pris 5.s.pour Gentilhomme à piè 2.s.tourn.pour Sergent à piè 12.den. & pour Arbalestrier 15.den.tourn. Computum Joan. du Cange an.1340.On compte par jour aus Chevaliers à Banniere 30.s.t.aus Chevaliers Bachelers 15.s.t.à Escuier montè sur cheval de 25.livres & au dessus, 7.s.6.d.à Escuier montè sur cheval du pris dessous 25.livres, 5. s.t. & à chascun Sergent de piè 2.s.t. Denique Computum ejusdem Barthol.du Drach an.1350.L'en a comptè par jour pour Chevalier Bannerets 30.s.t. pour Chevalier Bachelier 14.s.t.pour Escuier montè au pris, 7.s.6.d.t.pour Escuier montè à non pris 5.s.t.pour Archer à cheval, 4.s.t. pour

pour Archer & Arbalestrier à piè 3. s. 1. pour Sergent à cheval 2. s. s. & pour homme d'armes à piè 4. s. 1. Et mox: *Compté fais aux gensdarmes. Monseig. Gui de Neelle, Sire de Mello, Mareschall de France, Capitaine dessus nommé, pour les gaiges de lui Banneret, 1. Chevalier Bachelier & 26 Escuiers montez au pris, &c.* Ex præallatis igitur colligitur bifariam censitos equos militares, eosque qui majoris censebantur pretii, *Chevaux de prix*, appellatos: quæ etiamnum loquendi ratio obtinet. Le Roman *de Roncevaux* MS.

Et sui monté el bon Cheval de pris.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Un Chevalier sor un Destrier de pris.

Le Roman *de Garin* MS.

En Destre meinent les Auferrans de pris.

Infra:

Girbert se sist sor le Cheval de pris.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

S'or me donnez ce bon Destrer de pris.

[Vide *Emendare equum.*]

¶ EQUUS ARABICUS. Le Roman *d'Asbis* MS.

Chevaulx d'Espaigne & Arabis.

EQUUS ARMATUS, Præstationis species. Charta an. 1306. in 9. Regesto Philippi Pulcri Ch. 14. ex Tabul. Regio: *Exceptis 30. solidis censualibus, quos faciunt Domino Regi quidam nobiles dicti loci pro Equo armato, &c.*

EQUI CANONICI MILITARES, Qui ex canone seu in canonem ad militares usus præstabantur, in l. 3. Cod. Th. de Equorum conlat. Adde tit. Qui à conlatione tironum vel equor. excus. tit. de Stratoribus, tit. de Oblat. equor. eodem Cod. & Just. Vide præterea quæ ex Frothario Tullensi Epist. 21. de equis adnotamus, qui in canonem, seu in *donum* Regibus nostris ab omnibus dari solebant, in Differt. 4. ad Joinvillam p. 154. 155. quibus adde S. Basilium Epist. 423. Capitulare 3. Caroli M. an. 803. in Addit. cap. 2. & Capit. 5. ejusdem an. c. 20. & Constantin. de Adm. Imp. c. 50. 51.

¶ EQUUS CAPITOSUS. Vide *Equus indomitus.*

EQUI CATAPHRACTI, COOPERTI. Vide infra *Equus vestitus.*

EQUI CURATORICII, in leg. 29. Cod. Th. de Annona & tribut. *qui curatoricio nomine flagitantur.* in l. 2. eodem Cod. de Equor. conlat. ii forte quibus *Curatores* in provinciis ad peragenda negotia utebantur, quique iis à provincialibus subministrabantur. Vide Conjecturas Jacobi Gotofredi.

¶ EQUUS CURSORIUS *Abbatis de Gimonte*, in Charta anni 1351. ex Regesto 80. Chartophylacii Regii. Nostris *Coursier*, Bellator equus. Vide *Cursor Equus* in *Cursor 6.*

EQUI DETRUNCATI. Concilium Calchutense an. 787. c. 19. *Equos vestros turpi consuetudine Detruncatis, nares funditis, aures copulatis, verum etiam & surdas redditis, caudas amputatis: & quia illos illæsos habere potestis, hoc nolentes cunctis odibiles redditis.*

EQUUS DOMITUS, vel EQUITATUS, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 3. §. 4. & in Legibus Forestarum Scoticarum c. 8. §. 2.

¶ EQUUS EMISSARIUS. Vide *Emissarius.*

¶ EQUI FRISII, quos à Frisio aliquo inventore dictos conjicit Carolus de Aquino in Lexico militari, Trabes sunt, ut exponit idem Auctor, ad figuram exagonam dedolatæ, ex quibus clavi prominent, ad hostium ac præsertim equorum incessum infestandum & remorandum. Equos dici existimat, vel quod hostium equos infestant, vel quoniam similes sunt trabibus, quæ domorum fastigia suffulciunt, & à Latinis quidem *Cantherii*, à Gall. *Chevrons*, ab Italis dicuntur *Cavalli*. Horum formam exhibet *Mallet* in Agonibus Martis, seu in libro, cui titulus: *Travaux de Mars.*

EQUI HERMOGENIANI, olim in pretio, à quodam *Hermogene*, à quo forte distrahebantur, aut curabantur, dicti *Hermogenis Equi*, in l. 1. Cod. Th. de Equis curulibus; *Hermogeniani* vero in l. 1. eodem Cod. de Grege domin. ubi Gotofredus.

EQUUS INDOMITUS & CAPITOSUS, cui opponitur *Equus domitus*, in Quoniam Attachiam. cap. 48. §. 11.

¶ EQUUS PALLIATUS. Vide *Equus vestitus.*

EQUI PALMATI, PALMATII, Equi Cappadoces, olim in pretio, à quodam *Palmatio* Cappadoce ejusmodi equorum curatore & nutritore, qui *Andavils* oppido prope Tyanam habitabat, dicti, ut habet Itinerarium Hierosolymitanum, seu Burdegalense. Vide Gloss. Basilic. in παλματίοι. De his copiose egit Jacobus Gotofr. ad l. 1. Cod. Th. de Grege dominico. Joan. de Jan. *Palmatos* equos, *spadiceos*, interpretatur, seu fulvi & rubicundi coloris, sicut est palma, vel quod palmæ figuram in cruribus haberent. In veteri Inscript. apud Sponium to. 3. Itiner. p. 24. ubi varia Equorum nomina describuntur. PALMAT. AF. 11. S. Basilius Homil. πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, de divitum equis: Ἵπποι μαλακοδεῖς ἔχοντες γενεαλογίαν ἀπὸ εὐγενῶν πατέρων, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι. Vide Eustath. Swartium l. 3. Analector. c. 7.

¶ EQUUS PHALERATUS. Vide *Equus vestitus.*

¶ EQUUS SERVITII. Tabular. Vindocinense fol. 246. *Cæteram terram Girardus Abbas dedit Guiscelino, & concessit in feodo habendam Servitio unius Caballi annuatim, ad summonitionem domini Abbatis, vel ipsius vicarii reddendi.* Fol. 275. *In molendino Cortorii habemus unum Equum Servitii, & 2. den. censuales.* Tabular. Absiense fol. 5. *Finivit & concessit placitum quod in ea habebat, & Equum de Servitio, & omne servitium excepta decima blajorum, &c.* Alibi: *Et concesserunt se eam garire & defendere de Equo, de placito, & omnibus Servitiis.* Rursum: *Quinque solidos quos in terra Garnerii Audebert pro Equo de Servitio mihi retinueram.* Hinc *Cheval de service*, in Consuetudine Andegav. art. 177. Castellinovi art. 11. 21. Perticensi art. 76. Drocensi art. 12. Dunensi art. 24. &c. Vide *Runcinus.*

EQUUS AD STALLUM, Admissarius, in Legib. Wisigoth. l. 8. §. 4. unde nostri *Estalon.*

¶ EQUUS STRATUS. Vide mox *Equus vestitus.*

EQUUS VESTITUS, Sago instructus, apud Arnoldum Lubecens. l. 2. c. 4. M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio p. 137.

Tyro noster adest equitum pulcro comitatu,
Quos ornant phaleræ splendida vestis Equi.

Palliatus apud Sugerium in Ludovico VI. p. 318. *Equus phaleratus*, non semel in Annalibus Colmariensib. S. Basilius Homil. πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, de Equis: Τάπησιν ἁλουργοῖς κοσμοῦντες τοὺς ἵππους ὥσπερ νυμφίους. Apud Constantin. de Adm. Imp. c. 51. extr. ἱππάρια ἐστρωμένα καὶ χαλινωμένα Equus coopertus, apud Albertum Argent. p. 131. *Equus stratus.* Anselmus Episcopus Havelbergensis l. 3. Dialog. c. 12. *Isti ingressi urbem cum magna honorificentia suscepti die Dominico, advocati sunt in processionem ad sanctam Dei Genitricem ad Blachernas in tanto honore, ut etiam de Palatio Caballos stratos eis dirigeret cum obsequio Pietas Imperialis, ut sic eos susciperet.* *Equi cooperti*, seu bellici, vel quibus in bellis utebantur. Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Guilliefmum Prynneum in Libertat. Eccl. Anglic. to. 3. p. 787. *Fecit nobis servitium suum ... cum Equo cooperto, &c.* Joan. Britton. in Legibus Angliæ c. 53. *Tanense soit enquis queux fuerent à la dissesine à baner desployè, ou a Chevaux converts, ou autre force d'armes.* Cheval couvert & ensellè, apud Vilharduinum n. 83. Rotulus Cameræ Computorum Paris. cui titulus *Compte du voyage de* Ge

Gascoigne qui fu l'an. 1294. & 1295. Pour los gages M. Bertran Massole retenu aus gages accoutumes pour luy & 2. Escuiers, &c. Et estoit luy & autre à Chevaux converts, & un antre sans Cheval couvert. Infra: *Pour 51. Escuiers à Chevaux couvers à chascun 7. sols 6. d. par jour, & pour deun qui n'ont pas Chevaun couvers, à chascun 5. sols.* Hos sic describis Chronicon Colmariense an. 1298. ubi de Dextrariis: *Hi equi Cooperti fuerant Coopertoriis ferreis, id est, veste ex circulis ferreis contexta.* Sic etiam describuntur ejusmodi equi vestiti ab Hemricurtio l. de Bellis Leodiensibus c. 41. *A cely temps dos werres, & encor par l'espase de dix ans apres les pais faitos, tos Chevaliors & Escuiers d'bonneur soy kebatoient sor destriers, ou sor corsiers de tel bontest, qu'il soy powissent sus asseguroir, & estoient sor bantes selles de tournoy sans fatoir, tos Coviers de corvertures overès d'euvres de brosdure de leurs blazons armoiez & estoient armiez de plates de bons barnas de menut fer, & biet sor les plattes bons riches wardecors d'armes armoiez de leurs blazons, & avoit cascon un beanme sur son bacinet à on timbre bin jolit; & plusieurs Saingnors Chevaliers & atres y avoit, qui al desos de lor covertures de mennes mailhes de fier por la dotanche de leurs chevaz.* Philippus *Monskes* in Hist. Francor. MS.

Ses Cevaus fu de fier Couvers,
Par desure os un cendal piers,
A flours d'or los armes lo Roi
De France, & s'es sont le conrei.

Vide Notas nostras ad Villharduinum.

Equos ejusmodi vestitos in Nobilium funeribus offerri solitos, docet vetus Ceremoniale Gallicum. Vide *Heriotum*.

EQUUM ET ARMA *Patrum senioribus suis dare* tenebantur majorum Valvasorum filii, qui in eorum beneficia succedebant, ut est in Constitutione Conradi & Henrici II. Imp. l. 3. Legis Longob. tit. 8. §. 4. & l. 3. Feudor. Vide *Heriotum*.

¶ 1. ERA pro *Aira*, Area, seu Ager vel locus incultus, Gall. *Aire*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ c. 108. *De alia Era. Duæ Eræ fuerunt, ambæ erant & adhuc sunt francdæds S. Mariæ, ita tamen quod si Cellarius babeat pro lege de una Era.* Donatio Borelli Comitis Barcin. an. 964. in Appendice Marcæ Hispan. col. 884. *Faciant ad jam dictam Ecclesiam... jornals novem ad ipsas vineas, & jornals duos ad messes colligendas, & jornals duos ad ipsa Era;* id est, locum sive tectum sive apertum, ubi frumentum teritur. Charta Philippi Aug. Fr. Regis an. 1211. apud Marteo. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1100. *Ab Era S. Venantii usque ad cuneum muri per viam pratorum S. Juliani. & à cuneo muri usque ad Ligerim, totum est de eleemosyna Regum Franciæ.* Ut *Area* quandoque, sic *Era* pro Cœmeterio posset accipi hoc in posteriori loco. Vide *Area*.

¶ 2. ERA, Pecuniarum subsidium ab *Æs*, *æris*. Littera Regis Aragon. Edwardo I. Angl. Regi, apud Rymer. tom. 2. p. 461. *Per loca terræ nostræ, ad defensionem ejusdem, adjutorium sive Era colligitur & præstatur; unde fit armata, cum qua poterimus, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Era*, *Ere*, *Decime*, *monnoie*.

¶ 3. ERA, Supputatio, numerus, sectio capitis, &c. de quo supra in *Æra* 1. Aimoinus in Vita S. Abbonis Abb. Floriac. cap. 11. *Sed & idem venerabilis Abbo . . . , scribens, quid capitula, Eræ, sive adnotata, quæ in Evangeliis habentur, inter se discrepent, &c.*

¶ 4. ERA. [Initium aliquod fixum, unde anni numerantur.] Vide *Æra* 2.

¶ ERADICARE, Expellere, quasi radicitus avellere. Otrobonus Scriba l. 3. Annal. Genuens. ad ann. 1196. *At quum videret se eos minime posse de campo & castris Eradicare, & nihil proficere posse... retraxit se cum militia sua & fortia.*

ERADICARIUS, Radicitus avulsus. Faustus Regiensis Serm. ad Monachos: *Quid gravius, quando subito, tanquam aliquis repentinus Eradicarius de loco ad quem te Dominus vocaverat... oblivisci loci illius, in quo primum & dulcissimum immutationis habitum & nomen secularis exueris.*

¶ ERADICATIO, Exstirpatio non semel in Bibliis sacris; interitus, cædes, Tertulliano de Resurr. carnis c. 27. *Post Antichristi Eradicationem agitabitur resurrectio.* Juramentum fidelitatis Ordinum regni Daciæ Christierno Regi an. 1523. apud Ludewig. to. 5. p. 322. *Postremoque cum effusione sanguinis nostri, etiam Eradicatione floris Danicæ Nobilitatis... victoriam adversus prædictum regnum obtinuimus.*

¶ ERAMEN, pro *Æramen*, Opus ære confectum. Vide in *Æramentum*.

ERAMEN EQUUM *vulgus vocat, quod in modum æris sit coloris.* Papias.

¶ ERANUM, Moneta minutior ex ære apud Siculos in usu. Vide locum in *Cantarium*.

¶ ERATOR, *Debitor*, *reus*, *obligatus*. Gloss. Sangerman. n. 501. Scribe & vide *Ærator*.

¶ ERBAGIUM. Jus herbarum succidendarum. *De pasnagio & de Erbagio*, in Tabulario S. Sergii Andegav. Vide *Herbagium*.

¶ ERBALDUS, Germanice, Vir audax. Walafridus Strabo in Visione Wetini num. 4.

Dicitur Erbaldus, verso sermone Vir audax.

¶ ERBAND, vel *Erbannum*, Exercitus *herebanno* seu citatione aut submonitione subditorum coactus. Vide *Erbannum* post *Herebannum*.

¶ ERBATICUM, Idem quod Erbagium. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 21. v. col. 1. *Incol. S. Germani... ad tertium annum propter Erbaticum germia 1.* Vide in *Herbagium*.

¶ ERBEJARE, Herbas depascere. Statuta Massil. l. 5. c. 19. §. 5. *Item quicumque Erbejara in aliena, seu alienis vineis, vel in alieno devenso, vel in alieno prato, vel devenduda solvat pro banno XII. den. & den. & de nocte V. sol.* Vide *Herbajare*.

¶ ERBERGAMENTUM, Lobinello in Glossario ad calcem Hist Britan. Domus. Gall. *Herbergement*. Vide *Hereberga*.

ERCIARE, Occare, Gall. *Hercer*. Chartular. SS. Trin. Cadom. fol. 20. v. *In Oistrehan habemus XXIX. vilanos plenarios . . . acram terræ arant per annum . . . & Erciant & seminant de semine nostro:* Vide *Erptia*.

¶ ERCIATURA, Occatio, Gall. *Hersage*. Legitur in eod Chartulario fol. 61.

¶ ERCULINUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil*. Paulus Venetus l. 3. c. 48. *Varia producens animalia, ut sunt Rhondes, Armelini, Erculini varii. Vulpes nigræ, &c.*

¶ EREMIA. Vide in *Eremus*.

¶ EREMICOLA, ut *Eremita* S. Hieronymo.

¶ EREMIPETA, Qui petit eremum Tertulliano.

EREMITÆ, Monachi qui vitam solitariam in *eremis* agunt, *quorum vita est devitare seculi tumultus, & permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi & silentio*, aiebat S. Stephanus Fundator Ordinis Grandimontensis, apud Geraldum in ejus Vita c. 3. Philoni, οἱ ἐρημῖται; Chrysostomo, οἱ τεῖχος ἔξω πηξάμενοι, οἱ ἐν ταῖς ἐρημίαις, ἐρημίαν διώκοντες; eidem ἐρημοπολῖται: Nazianzeno, οἱ τῇ ἐρημίᾳ ἐνδιατρίβοντες, οἱ τὴν ἐρημίαν κατακρατοῦντες, οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται. Vide *Anachoretæ*.

EREMITÆ, pro quibusvis Monachis, in Charta Hispa-

Hispaoica ęrę 1016.apud Antonium *de Yepez*. in Chronico Ord.S.Benedicti 10.5.p.445.

EREMITORIUM, Habitaculum Eremitæ, *Ermitage*. Robertus *de Chorcon* Cardinalis in Tract.de Pœnitentia quæst. 1. c. 39. *Sed esto quod nullum inveniat claustrum, nisi tali rapina infectum, vel aliquod Eremitorium, nisi latronibus obsitum. Eremitorium Fratrum Minorum*, apud Albertum Stadensem ann.1244. H.Knyghton l.9. *Eremitorium in bosco D. Duscis petiit, ibique domum hanc aliquante tempore coluit*. Occurrit pręterea in Vita Endei Abbatis Araniensis n.7.24. apud Innocentium III.PP.l.13. Epist. 61. & in Monastico Angliæ.tom.3.p.18.50.Adde Luithprandi Pseudochron. pag.309.

EREMITA, Cui competit ejusmodi cella, qui ei deservit, apud Gul. Prynneum in Libert. Eccles.Anglic. tom.3.p.1250.*Robertus Capellanus liberæ Capellæ Dom. nostri Regis juxta Knypelgat, & loci ejusdem Heremita, &c.*

FRATRES EREMITORIORUM, Religiosi Ordinis Fratrum Minorum, qui loca deserta & solitaria, *Eremitoria* nuncupata, sub disciplina Fr.Pauli incolebaot. Sed paulo post defecit hoc nomeo, inquit Waddingus an. 1375.n.44. dum ab Eremitoriis ad occupanda etiam & reformanda majora Cœnobia Conventualium traosierunt.

EREMITAGIUM, in Regesto Philippi August.Herouvalliano fol.172.& l.2.Epist.Innoc.III.p.415. Edit. Venetę, [necnon in Litteris Geraldi Episcopi Utic. ann. 1424.apud Stephanotium to.2.Antiquit.Occitan.MSS. p.495.Galli dicimus *Hermitage*.

¶ EREMITALIS, Spectans Eremitas, in iisd. Litteris Geraldi Episc.

¶ EREMITANUS FRATER, pro *Eremita*, to.2. Hist. Dalphin.p.274.*Eremitanus Ordo Fratrum S.Augustini*, in Venditione aoni 1410.Hos Augustinianos, alias discalceatos & intonsos, nuoc autem à paucis anois calceatos & tonsos, etiamnum appellamus, *Les Hermites de S.Augustin*, Parisiis *Les Petits Peres*, ad distinctionem aliorum Ordiois S.Augustini Monachorum.

EREMUNCULA, in Vita S.Domitiani.

1.EREMITARE, Vitam eremiticam ducere.Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensib.p.327. *Ibi Rotbertus venerabilis nostri Cœnobii Monachus cum duobus sociis primum Eremitavit, &c.* Utitur etiam Felix Gyrwensis io Vita S.Guthlaci n.17.

2.EREMITARE, vel HEREMITARE, Vastara. Chronic.Gothor.seu Lusitan. era 904. *Et maris littora Heremitavit atque destruxit*. Ibid.*Conimbriam ab inimicis possessam Heremitavit*.

EREMITAS, Vastatio. S. Eulogius in Documento Martyrii: *Preponunt vobis... Eremitatem Ecclesiarum, compeditionem Sacerdotum, dispersionem ministrorum.*

EREMITICA SILVA, Deserta, to.4.Annal.Bened. p.71 a.col.1.Vide *Eremus*.

¶ EREMITORIUM. Vide in *Eremita*.

¶ EREMITTERE, *Contra hostes è munimentis pugnare*. Barthii Glossarium ex Raimundi Agilęi Hist.Palest.

¶ EREMODICIUM, ἐρημοδίκιον, Desertio causæ, quæ fit cum actor vel reus per absentiam suam defugiunt judicium.Juxta Bleyniaoum Institut.l.4.p.489.*Id inter contumaciam & Eremodicium est differentia, quod contumacia respectu rei, ad quem mandatum de comparendo dirigitur, proprie dicatur; quemadmodum & Eremodicium respectu actoris, ut ita ad eum, per quem introducitur causa, magis referendum videatur. Vel, ut quidam volunt, & fortasse melius, Eremodicium contrahatur elapso à vera contumacia triennio, juxta alteram doctrinam Gloss.in Dict.L.Etsi sine §. fi. in verb.eremodiciis. Ex eremodicio lis amittitur, non autem ex deserto vadimonio.*

¶ EREMUNCULA. Vide *Eremita*.

EREMUS, Incultus, *Erema terra*, inculta.

...Immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus.

Herevips, in Consuetudine Solensi tit.13.art.1.3.4.*Terme Herme*, io Marchiensi art.425.Burbonensi art. 331. Arvernensi c.28.art.3.Gloss.Gr.Lat.ἔρημα, *Deserta*. Lex 4.Cod.de Censib.leg.11.*Omne territorium censeatur, quoties desectorum levamen exposcitur, ut sterilia atque jejuna his, quæ culta vel opima sunt, compensentur.* Ubi Cujacius notat quosdam Cod. pro *jejuna* habere *Erema*, & Gręcos hęc verba sic extulisse, τὰ ἔρημα μετὰ τῶν ἀγαθῶν συμψηφίζεσθαι. Michael *del Molino* in Repertorio forotum Aragon.in v. *Ganatum*: *Si illa hæreditas est Herema, & talis quæ non possit rigari nisi de cœlo, &c.* Pręceptum Caroli M. pro Hispanis an. 812. *Erema loca sibi ad laborandum porpriserunt.* [Præceptum Ludovici Pii ann.821.Marcę Hisp.col.767.*Cellulas quas ipsi ab Eremo construxerunt.*] Præceptum Carlomanni Regis an.881.*Terras quas ex Eremo traxerunt, quiete possideant.* Charta Saoctii Navarrę Regis apud Oyhenartum p.99. *Cum omnibus terminis & pertinentiis...cum Eremo & populatu.* Alia Petri Episcopi Aginnensis an.1246.*Eundem montem cum suis pertinentiis licet desertum, nemorosum, & Eremum, ad nostrum dominium ratione feudi pertinere dicentis.* Alia Willelmi Comit.Tolosę an.1080. *Ipsum boscum cum omnibus terminis, affrontationibus, exiis, & regressis suis, omnia & in omnibus, cultum & Eremum, sine reservatione.* [Vita S.Judoci Presbyteri n. 12. inter Acta SS.Benedict.sęc.2.p.569.*Posthæc vero præcepit Haymo, ut incideretur Eremus, qui erat in gyro densissimus, quatenus locus ille habitationem Dei famulo redderet aptam.* Spinetum hic esse intelligendum ex superioribus liquet.] Adrevaldus de Translat.S.Benedicti c. 1. *Ita ut in Eremi vastitatem loca prius desiderabilia conversa viderentur.* Cap.2.*Qui locum ad Eremum redactus cœpit esse ferarum....habitatio. Erema hæreditates*, in Testamento Jacobi Regis Aragon. ann.1272. Vide Foros Beneharn.rub.*de Herbages* art.13.

INHERMÆ TERRÆ, Cultę, in Charta an.1148. apud Joffridum io Nicia p.168.

EREMIÆ DIFFICILEA, ex Gręco ἐρημίαι, apud Luciferum Calaritanum l.1.pro S.Athanasio.

¶ ERENACHUS, Ecclesiastica dignitas apud Hibernos. Vide *Herenachus*.

¶ EREPTORIA, *Adimenda, reddenda*. Gloss. Isid.In Excerptis Pythœan.omittitur *Reddenda*. Credit Grevius, posteriorum temporum Scriptores *Ereptoria* dixisse bona, quę eripiuntur seu adimuntur. Vox *Reddenda* fortassis adjecta est, quod injuste ablata sint restituenda.

ERETINA. Charta Desiderii Morinorum Episc. in Chronico Andrensi p.474. *Quod si forte in hieme, vel ex abundatia pluviarum, vel ex resolutione nivium aquæ nimiæ inundantia fieret, quam vulgo Eretinam vocāt, &c.*

ERGALIUM, ἐργαλεῖον, Instrumentum. Luithprandus l.6. c.3. *Per vertibile, quod supra laquearium est, Ergalium in mensam subvehuntur.*

¶ ERGARE. Gloss.Isid.*Ergat, circat*. Leg. *Errat, circat*. Vide Grevium.

¶ ERGASTARIUM Radericus Frising. de Gestis Friderici I.Imper.l.2.c.2.*Nam & fabrorum & opificum multitudo, & mercatorum copia...sequitur exercitum cum suis papilionibus ac Ergastariis.* Murator. annotat in uno MS.legi *Ergasteriis*. Vide *Ergasterium*.

¶ ERGASTERIACUS, Artifex, apud Muratorium to.1.part.1.col.1.

ERGASTERIUM. Glossæ MSS. *Ergasterium, Monasterium, vel officina medicorum, vel operatorium*. Iso Magister: *Ergastron, Operatorium*. Ἐργαστήρια, Tabernæ mercimoniis deputatæ: passim in Cod. Th. & Justin. Vide Jac. Gotofredum ad l. 4. Cod. Th. de Operib. publ. [Pro theca sacrarum reliquiarum accipit Bernerus Abbas in Translatione S. Hunegundis Virginis, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 225. *Summopere efflagitaverant, ut eis concederetur mutationi adesse, sanctaque ossa propriis conspicere oculis... Clauso igitur tandem cum diligentia solertiaque honorabili Ergasteria, cum cereis & thuribulis & crucibus de crypta erumpunt, &c.*]

¶ ERGASTICUS, ἐργαστικός, Efficax, operosus, Martian. Capella l. 6. p. 231. *Ergastica schemata, quæ faciendæ cujuslibet formæ præcepta continent. Ergasticus* Jurisconsultis idem est qui Operarius. Vide *Ergaticus*.

¶ ERGASTULARIUS, Pertinens ad ergastulum, Ammian. l. 14. extr. *Eunus quidam, Ergastularius servus, ductavit in Sicilia fugitivos*. Utitur Columella, pro eo qui præest mancipiis in ergastulo conclusis.

¶ Ergastularis, Eadem notione. Sidon. l. 7. Epist. 9. *In tenebris Ergastularibus constitutus*.

ERGATA, Operarius. Papias: *Ergata, vicinus, vel operator*. Gloss. S. Benedict. c. de Agricultura, *Operarii*, ἐργάται. Testatur Casaubonus ad Svetonium in Vespas. c. 2. Epirotarum agmina patriam quotannis relinquere, & ulteriora ditionis Turcicæ adire, operis simul & quæstus faciendi gratia, & ab iis *Ergatas* patrio sermone dici. Italis *Ergata* idem est ac *organum*.

ERGATICUS, uti legunt Notæ Tyronis, idem forte qui *Ergasticus*. Gloss. Græco-Lat. ἐργατικός, *operosus*: *Ergasticos* enim vocari operas quæ in operibus publicis conductis ab aliquo quasi Principe & magistro gubernantur, ait Hotomannus. Sed an iidem cum *Ergosiatanis*, de quibus in l. 5. Cod. de Episcop. audient. addubitant viri docti. Ubi Dionysius Gotofredus probabili conjectura pro *diocetæ ergosiatanorum* emendat *ergositonarum*: ita ut fuerint præfecti eorum qui Alexandriæ frumentum comparabant, quasi ἐργασιτῶναι: *sitonæ* enim dicuntur qui frumento comparando præficiuntur.

¶ ERGATIVUM, *Contemplativum*. Papias

¶ ERGODIOCTES, Gr. ἐργοδιώκτης, Exactor operis. Walafridus Strabus in Prologo ad Vitam S. Otbmari Abb. Sangall. *Quem etiam in hoc occupatione instantissimum Ergodioctensine tædio læti sustinuimus*. Vide Glossar. mediæ Græcit.

ERGODOCHIUM, Officina, ex Græc. ἐργοδοχεῖον. Sermo Petri Damiani de S. Severo: *Audistis, fratres carissimi ex B. Severi, dum legeretur, historia, qualiter illum Deus de lanificii Ergodochio sustulit*, i. gynæceo. Vide in hac voce.

ERGOLABUS, Operarius, operarum redemptor. Gloss. Græco-Lat. Ἐργολάβος, *redemptor*. Lexic. Gr. MS. Reg. Ἐργολάβοι, τοὺς ἐπί τινων ἔργον μισθὸν λαμβάνοντας, Infra: ἐργολάβος, ὁ ἐπὶ μισθῷ κατεργῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐργολαβεῖσθαι, ὑπείσις. Glossæ nomicæ MSS. Ἐργολάβος ἐστὶν ὁ χρήματα δεδοχὼς ἐπὶ τῷ ἐκχωρηθῆναι αὐτῷ ... De significatione hujus vocabuli videndi Cujacius l. 8. Obser. c. 31. & alii passim.

ERGOSIATANI, Vide *Ergaticus*.

¶ ERGUMINIS, *id est, Abbas*, Papias in MS. Bitur. Lege & vide *Hegumenus*.

¶ ERIBANNUM Plenum Componere dicebatur qui solvebat 60. solidos, quod non perrexisset in exercitum post evocationem. *Eribannum* legit Muratorius in Legibus Caroli M. to. 1. part. 2. p. 98. col. 2. pro *Heribannum*, quod habetur infra in voce *Herebannum*.

¶ ERICIT, *Custodit*. Papias. Gloss. San-German. n. 501. *Ericiare, Custodire*. Melius Papias, si bene conjecto, ab *Ericius* 2.

1. ERICIUS. Papias: *Icinus, marinum animal, à terrestri Icino nomen traxit, quem vulgus Ericium vocat*.

2. ERICIUS, Machina bellica. Otto de S. Blasio c. 23. *Cæsar itaque omnem reliquum apparatum, quem ad expugnationem civitatis fecerat, scilicet talpas, vulpeculas, Ericios, cattos, (talibus enim censentur nominibus) exuri præcepit*. [Hac notione vocem *Ericeus* usurpavit Cæsar de Bello Civ. l. 3. quam exponunt Machinam infestis undique horrentem telis. Lambertus in Histor. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. p. 475. *Turrim... quis nesciat apud Sangatam ab eodem Comite Balduino firmatam & fossatis circumcinctam & Ericiis & propugnaculis munitam*. Et p. 547. *Reparato exterioris Ardensis munitionis valli fossato & amplificato, & sepibus & Ericiis consepto*. Quibus in locis *Ericii* idem sunt quod Livio Portæ pendulæ Nostris *Herse*: qua etiam notione vocem hanc usurpavit Salustius. Sed si veram indigitant originem melius scriberetur *Heritius* cum aspiratione; derivant enim ἀπὸ τοῦ ἔργειν, Arcere.]

¶ ERICTARE. Vide *Ericis*.

ERIGENA, vulgo dictus Joannes, qui *Scotus* Ingulpho p. 870. vixitque sub Carolo Calvo, & cujus scripta varia circumferuntur, quod Hibernus esset. *Eringenam*, non *Erigenam* vocari in veteribus Codicibus, monet Sirmondus ad Concilium Valentinum III. *Irensos* porro non semel Hibernos vocat Ordericus Vitalis l. 11. & 12. nostri *Irois*, ex hodierna etiam appellatione; nam Hiberniam *Erin* vocant. Guill. *Guiart* MS.

Arriva la Richart li Rois,
Normans, Anglois, Escos, Irois.

Et anno 1212.

Tant i r'ot li Cornevalois,
D'Escos, d'Yrois, & de Galois.

Sed & Hibernos Scotorum nomine innotuisse palam est. Vide Gratianum Lucium in Cambrensi everso pa. 148. 338.

¶ ERIGERE, pro Exigere, bis terque legitur in Litteris anni 1363. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 63.

ERILIS, [Principis filius.] Vide Herilis.

¶ ERILIZ *Teutisca lingua, Armorum depositio*, in Legibus Lotharii I. Regis, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 143. col. 1. Vide Herisliz.

¶ ERIMANIA, Exercitus. Vide *Arimania* post *Herimanni*.

ERIMARIUS, [Miles sub Comite aliisque Officialibus militans in oppidis & castris.] Vide *Herimanni*.

ERINACEUS, κτεὶς κναφικός. [Pecten fullonium.] Ita emendat Salmasius in Gloss. Gr. Lat. pro *Remaceus*.

¶ ERIOLUS, Incile, elix, sulcus aquarius, Gallis *Rigole*. Charta Dumbensis ann. 1379. *Aimonetus debet duos den. pro dimidia exclosa facta in Eriolis domini necessaria ad adzacandum dictum pratum; & debet capere aquam in dictis Eriolis pro adzaquando prata*.

¶ ERIPES, Pedibus valens, pro *Æripes*, æreos habens pedes. Appendix ad Agnelli l. Pontif. apud Murator. to. 2. p. 196. col. 2. *Qui dum velocissimus cursibus uteretur, lorpes conversus est de Eripede*. Gloss. Sangerman. n. 501. *Eripis, Velox*. Aliud Lat. Gall. *Eripes, Qui a pied d'airein*.

¶ ERIPICA, Eripicare. Vide Erptia.

¶ ERISCLID, pro Erilizlegi in Estensi Codice monet Muratorius loco in *Eriliz* citato.

¶ ERISIPELA, pro Erysipelas, ἐρυσίπελας, Tumor ex ferventi sanguine ortus, Gall. *Eresipele*. Vide locum in *Farsa*.

¶ ERIT-

¶ ERITLID, pro Eriliz, apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 103. col. 2. ex Legibus Caroli Mag.

¶ ERITUDO, *Dominus, dominatio, proprietas*, δεσποτεία. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Melius aliæ apud Janum in Antiquario: *Erus*. δεσπότης, Eritudo, δεσποτεία. Ibidem ex Festo: *Nam Erus antiqui scripsere à Græco* ἥρως, *unde* ἥρως. Idem Festus habet: *Eritudo, Servitudo*, unde Erus etiam pro *Servus*, verisque accipitur quam pro *Dominus* juxta vim antiqui ἥρως; sed si pro *Herus*, recte dicitur Dominus. Gloss. Sangerm. MSS. n. 501. *Erutudo, Dominatio*. V. *Heritudo*.

¶ ERMA TERRA. Vide *Ermus*.

ERMANA, Papiæ, *Calamitas*. Ita etiam in Gloss. MS. Eccl. Parisiensis.

¶ ERMANTATUS, Scutis gentilitiis ornatus, Gallice *Armoirié*, vel potius idem qui infra *Esmaillatus*, vel *Esmantatus*, Gall. *Emaillé*. Testamentum Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1524. *Item, legamus Conventui fratrum Minoretarum de Asilbiano unum salinum argenti, in quo quidem salino est deboyschatus unus draco Ermantatus cum signis, sive armis nostris, cum brancha, sive arbore de coralhio, cum linguis serpentinis..... Item... unum alium salerium Ermantatum cum branchia de corallio & linguis serpentinis*. Vide *Armentatus*.

¶ ERMELINUS, ut mox *Ermena*, Pellis muris Pontici. Vide in *Hermellina*.

¶ ERMENA, Pellis muris Pontici, Vellus Armeniacum, Gall. *Hermine*. Testament. Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ ann. 1367. in Anecd. Marten. to. 1. col. 1524. *Item, legamus Conventui sororum Minorum Biterris raubam nostram de scarlata sanguinea, cum caputio operato de floribus Ermenis & perlis*. Vide *Hermellina*.

¶ ERMENSUL, Priscorum Saxonum fanum vel idolum. Vide *Irminsul*.

¶ ERMINATUS, Ornatus *erminis*. *Subtus regalibus indumentis depictis & Erminatis*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 872.

¶ ERMINEA, ut *Ermina*. *Cappæ cum cappuciis etiam suffultis ex Ermineis* in Epitome Constitut. Eccles. Valent. inter Concil. Hisp. to. 4. p. 175.

ERMINII, apud Radulfum de Diceto, & alios, iidem sunt quos Geographi *Armenios* vocant, neque erat quod se hic torqueret Somnerus. Vide *Hermellina*.

ERMINSTREAT. Una è quatuor Angliæ viis militaribus celebrioribus, quam eæ intersecant ac percurrunt, olim à Romanis extructis. Harum primam *Watlingstreat* (de qua Vita Offæ II. Regis pag. 19.) & *Werlamstreat*, quod per Verolamium duxerit; alteram *Ikenildstreat*, quod ab Icenis initium habuerit; tertiam *Fosse*, quod fossa, ut putant, utrinque munita fuerit; & quartam *Erminstreat*, Germanico vocabulo appellitant, à Mercurio, quem sub nomine *Irminsull*, *i. Mercurii columna*, Germani coluerunt: qui quidem Græcis Ἑρμῆς dicitur, quod viis præesse crederetur. Hæ viæ quatuor *Chemini regales* dicuntur in Legibus Edwardi Confess. c. 12. & 13. quorum *duo*, inquiunt, *in longitudinem regni, alii duo in latitudinem distenduntur*. Hi *pacem Regis* habere dicuntur, ita ut qui delicta in iis committunt, Regis judicio nude subjaceant. Quod & statuitur in Legibus vernaculis Willelmi Nothi §. 30. ubi tres tantum ex his viis militaribus recensentur, *Wetlingstreet*, *Ermingstreet*, & *Fosse*: quarta omittitur *Ikenildstreat*. Notum autem *streat*, his locis, *stratam*, seu viam denotare. Harum itinerum meminit præterea Robertus Glocestrensis in Poem. Anglico MS. ex Bibl. Bodleiana, apud Will. Dugdalum in Antiquitatib. Warwic p. 6.

Fastl wayes many on ther ben in Englonde,
But four most of all ther beu zunder stonde,
That thurgh old kyng were made ere this,
As men sedal in this boke aftir ther telle I wis.
Fram the south into the North takit Ermingestrete
Fram the east in to the West goeth Ikeneld strete,
From southest the Northwest, that is sum del grete,
Fram Dover into chestre Goth Watlingstrete.
The ferth of thise is most of alle that tilles Fram Toteneys,
Fram the one end of Cornwaille anone to cateneys.
Fram the south well to Northest into Englondes Ede,
Fosse men callith thisk e voix that by mony thoto von doth woende,
Thise foure weyes on this londe kung Belix the wise
Made and ordeyned hem voleh gret fraunchise:
For whoso dide therein ony thefte other eny wouz,
He made juggemēt therof and grefvengeāce ynouz.

Vide Galfridum Monumethensem l. 1. c. 18. & infra, *Pax Regis*.

¶ ERMINUS, ut *Ermina*, in Litteris Caroli Franc. Regis pro Monspeliensibus ann. 1367. & in Consilio Massil. ann. 1381.

ERMISINUS, pro *Cremasinus*, Gallice *Cramoisi*, in Processu de Translat. S. Antonini p. 768. apud Bolland. to. 1. Maii.

¶ ERMONYE, pro Armenia. *Nuncii de Ermonye*, apud Rymerum to. 4. p. 678. col. 1.

¶ ERMULA, *Statua sine manibus*. Papias. Vide *Irminsul*, & mox *Ermulus*.

ERMULUS. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Et ubi pridem ejusdem nefandæ natrices, Ermuli, cervulique cruda fanis colebantur stoliditate in profanis, versa vice discipulorum gurgustia, imo almæ oraminum ædes, architecti ingenio fabre conduntur*. Ubi Usserius Armachanus ad *Ermulus* Saxonum deum hic alludi putat, de quo suo loco agimus; sed indubie legendum *binnuli*, ut habet S. Augustinus. Locum vide in *Cervulus*.

ERMUNDUS. Vide *Infanciones*.

¶ ERMUS, pro *Eremus*, Incultus. Diploma Guillelmi & Fulconis Vicecomitum Massil. ann. circiter 1060. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 356. *Et in territorio quod dicitur Albania, cum suis altaribus & cum suo alode & suis adjacentiis... cum suis garricis & pascuis cum Ermis & boscaliis ipsis, &c.* Chartularium Aptense fol. 25. v. *Est pecia de terra Erma, quæ habet consortes de uno latus, &c.* Vide *Eremus*.

¶ ERNES, Spicæ à messoribus derelictæ, à Germano *Abr*, Spica, *Erude*, Messis, *Ernden*, Metere, unde quibusdam in locis *Ern*, Spicas derelictas legere. Gall. *Glaner*. Kennettus in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosd. *Conducto ad præparandum usque ad carectam* XXIX. *feliones, ardei cum les Ernes viz*. VIII. *den*.

¶ ERNESTUM. Anglis *Earnest*, Arrha, Gall. *Erres, Denier à Dieu*, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 91. *Hæc identura testatur, quod Frater Willelmus Abbas de Pipewell vendidit omnia blada sua... Hugoni de Moriton mercatori de Coventre pro* XL. *lib. argenti, de quibus idem Abbas recepit unum denarium ratione Ernesti super vendicionem prædictam*.

EROGARE, *Rogam* seu donativum distribuere. Leo III. PP. Epist. 4. *Promittens ei thesaurum absconditum multum, per quod populum Erogare debuissent*. [*Erogara pecunias ex ærario*, apud Ciceronem.] Vide *Roga*.

EROGATARIUS, Eadem notione qua *Erogator*, de qua voce mox. *Erogatarii Ecclesiastici*, qui legata in pios usus erogant & distribuunt. Synodus Pontigon. an. 876. ca. 14. *Ut quotiens divinum judicium aliquem Ecclesiæ Præsulem è seculo vocaverit, nullus ad suum Ecclesiæ nem facultates ejus invadat, diripiat, sed ... perditio- Eleemosynaeris Ecclesiasticis, cum ... Erogatariis & ... ut Ecclesiæ con-*

constituto œconomo, liberum sit canonica more, juste, rationabiliterque deputata successuro reservare, vel quibuscunque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere. Baldus ad l.Nulli C. De Episc.& Cleric. hac etiam voce utitur pro testamentariis executoribus. V. *Eleemosynarius*.

EROGATOR, Testamentarius executor, qui ultimam voluntatem testatoris exequitur, & ab eo relicta legata in pios, vel alios sibi indictos usus, erogat & distribuit. Unde *Distributores* dicuntur ejusmodi executores in veteri Charta apud Ughellum to.7. Ital. Sacræ p.566. Gloss. Gr. Lat. Ἐξοδιάζω, Erogo, *expendo*. Capitulare Pipini Regis Italiæ an.793. c.9. & Lex Longob. l.2. tit. 20.§.5. *De filia cujus pater per manum Erogatoris omnes servos suos jussit fieri libertos; quia contra legem esse videtur, statuimus, &c.*

ROGATOR, pro Erogator, in Testamento Audonis Episcopi Veronensis exarato ann. 11. Ludovici Pii Imp. apud Ughellum.

EROGATOR MILITARIS ANNONÆ, in l.16. C. de Castrensi pecul. leg.12. qui *rogam* militibus & stipendia persolvit, de qua dignitate agit Gregorius M. l.7. Ind. 2. Epist.77. & 130. *Erogatio*, distributio, ἐξοδίασμος, in Gloss. Græco-Lat. & in d.l.

EROGATOR OBSONIORUM, apud Senatorem l. 12. Epist.11. qui obsonia à Principe collata populo distribuebat.

EROGATORIUM. Gloss. Isid. *Vestiarium*, *Erogatorium*. Vide *Vestiarium*.

¶ EROISA, Apum examen in arboris cavo. Instrumentum an.1083. apud Lobinellum to.2. Hist. Brit. col.173. *De omnibus vasis apum, quæ in tota sylva illa reperta fuerint, quæ vasa truncos vocant vel Eroisa.* Hæc vox forte derivatur ab Aremorico Er-wez, in ligno, vel ab articulo *er* pro *ar* & Aremorico *Rusk*, Alveus apum, paululum, ad dulciorem sonum, immutata terminatione.

¶ ERONIUS, pro *Erroneus*, Falsus, Gall. *Erroné*, Angl. *Erroneous*. *Factum Justiciariorum prædictorum, ut sibi videbatur Eronium, præcipere vellent revocare*, apud Rymerum to.8. p.575. col.1.

EROOD. Charta Premibli Marchionis Moraviæ an.1235. pro fratribus Hospitalis S. Francisci Pragensis, apud Waddingum to.1. *Absolvimus autem villam illam ab omni jure quod spectat ad usus principum, sive in jure quod datur de capite, vel Erood, vel pro fure.*

¶ ERPES, *Cingulus, id est, Impetigo*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Sic dicitur ἀπὸ τοῦ ἕρπειν, Serpere, repere. Vide alium locum in *Frigulitus*.

¶ ERPICA, ERPICARE, ERPICARIUS. Vide *Erptia*.

¶ ERPIGENUS, Qui serpit, grassatur, ab ἕρπης, morbus serpens, & γένος, genus. Acta consecrationis Ecclesiæ Cuxanensis an. 974. in Appendice Marcæ Hisp. col.909. *Postquam Salvator, Erpigena omnium ineffabiliter calcata morte, resurgens & exuvias atri raptas de fauce profundi, evehit excelsum, &c.*

¶ ERPILLUM, *Cicer agreste*. Papias in MS. Bituric. Est pro Græco ἕρπυλλον, de quo Dioscor. l.3. c.46.

ERPLANT, *id est, Terra accrescens*, quasi *aerdes plan*, Terra plana: in Charta Winemari Castellani Gandensis in Prob. Hist. Guinensis p.66.

ERPTIA. Adalardus in Statut. Corbeiens. Abbat. c. *De ordinatione hortorum: Ipsi dent unusquisque ad hortum cui deservit in tertio anno aratrum, id est, jugum cum amblacio & conjunctis.... & in quarto Erptiam ad hortum excolendum.* Hic *Erpicam*, instrumentum ad terendas glebas interpretatur vir doctus, nostris *Erce*. Ugutio: *Erpica, est instrumentum rusticorum ad terendas glebas, & trahitur à bobus, unde dicitur Erpica, quasi arpica, ab arpe, quod est rapere, quasi arapeta, aratra petens: prius enim terra aratur, postea Erpicatur, & hinc Erpicarius, qui Erpicam trahit & facit.* [Papias MS. Bituric. *Erpicarius, Qui Erpicam trahit, qua terra planatur.* Hinc emendandum Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. ubi: Eripica, *Herce à hercer terre*; *Eripicare, Hercer terre*: leg. enim *Erpica*, *Erpicare*.] Ex his patet *Erpicam* non esse hortorum, sed agrorum.

ERRA, pro *Arrha*, quomodo *Erres* dicimus. Glossæ MSS. *Arra, i. erra. Arraboni, id est, vadimonium, &c.*

¶ ERRADIARI, Errabundum vagari animi gratia. Miracula S. Amalbergæ, Julii to.3. p.109. *Quodam tempore duæ mulieres in territorio de Brabantia juvenes .... gradiebantur & Erradiabantur in platea quadam.*

¶ ERRAMENTA, Practicis nostris *Erremens*, Ultimus litis status seu ultimæ litigantium actiones. Litteræ Ludovici Franc. Regis an.1236. super homagio de Supplevilla in Tabulario S. Clodoaldi: *De expensis autem factis pro dictis querelis & arreragio equi annalis servicii emende, & omnibus Erramentis occasione predictarum querelarum habitis, idem Gaufridus de Capell. partes hincinde absolvit, & per dictum suum quittavit.* Adjorn. Regis Angliæ apud Rymerum to.2. p.635 *Responsuri ac juri parituri secundum omnia Erramenta, & quod justum fuerit audituri.* Arrestum Parlamenti Paris. anni 1322. in Hist. Harcur. to.3. p.239. *Quod cum non fecisset, mandaverunt & Petrum de Constantiani prædictos citari coram se ad certam diem, secundum processum & Erramenta predicta processuros, cum intimatione.* Hujus vocis etymon *Arrha*; quoniam exhibita litis instrumenta in civilibus causis locum habent arrharum in criminalibus olim dari solitarum. Id manifeste nos docet Bellomanerius c.61. p.318. sub finem, ubi vocem *Erremens* vocibus *Gages de batailles* opponit. *Chascun doit savoir*, inquit, *que li plet des apiaux soit de défauts de droit ou de faire jugement, comment que li apiaux soit demenez, ou par gages ou par Erremens d'ou plet le Cour où li apiaux est, doit etre demené selon le Coutume de lieu, où li apiaux fut faits, selon la Coutume qui couroit ou tans que li apiaux fut fets, &c.* Idem c. 50 p. 271. versus finem: *Chacuns de Quemunt ... puet aussins bien apeler de défaut de droit & defaus jugement, come feroit un étrange, qui ne seroit pas de Quemune, & doit li apiaux demenez par le Seignor, à qui le ressort que le Quemune appartient, & non pas par Gages de batailles, mais par les Erremens d'ou plet.* Eumdem vide c.7. p.49. lin.7. & 8. & supra vocem *Adrhamire*.

ERRANEI, *Errantes*, in Gloss. Isidori.

ERRARIUS, Errans, vagans. Charta Thomæ Marescalli & Comit. Notynghamiæ tom. 2. Monastici Anglic. p.240. *Habebunt etiam præfati Canonici cignos suos Errarios, quantos voluerint, natantes & nidificantes cum pullis & cincolis eorum, depascentes & errantes in omnibus aquis meis, &c.*

ERRATICUS, Errabundus, vagus, vagabundus, Italis *Erratico*. Gloss. Gr. Lat. Πλάνος, *Erraneus*, *Erraticus*, *seductor*. Cornel. Fronto: *Erraticus, & potest errare, & solet. Erraticus, animus est qui solet errare, & desinit.* Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis n.15. *Cumque vir sanctus per eremum, quasi Erraticus viator, convenientia manendi loca disquireret. Erraticum pecus, quod vulgo dicitur Weredif*, in Concilio Islebonensi c.27. quod nostris *Espave*. Errandi verbum de pecoribus proprie efferri docet Maro Ecl.7.

Hoc mihi dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper Deerraverat.

Plauto in Bacchid. *Errantia pecora*, solivaga & seorsim pascentia dicuntur. [Le Roman *d'Athis* MS.

Or

Or ne vous chault a demeurer,
Car tous sui prest de vous Errer.

Ubi Errer idem videtur quod conducere.]

ERRATOR, Papiæ *debitor, reus, obligatus*. Sed legendum *Ærator*.

¶ ERRENISARE, Lætari, triumphare, ab *εἰρήνη*, Pax. Vide *Sanceniffat*.

¶ ERRHINUM, *ἔῤῥινον*, Quod tegit nasum. Vide *Nasale*.

¶ ERROLUS, Errans, vagus. Alphabetum orationis S.Isidori Episc.Hisp.April.to.1.p.341. *Et paterna pietate sume precor Errolum.*

ERROR, *Vaticinatio*, in Gloss.Isidori.

ERROVAGARE, Vagari, errare, hinc inde discurrere, Alemannis *Irrivagen*. Eckehardus Junior de Casib. S.Galli c.7. *Compulit tamdem Cralo fratres Errovagari, post arsuram solitos claustro stabiles vivere.*

ERTHMIOTUM, Conventus vicinorum terræ. Vocem Somnerus deducit à Saxonico eard, terra, & gemote, vel mote. Conventus. Solebant quippe convenire ad vicinorum inter se discrepantium querimonias summarie audiendas & sedandas, arbitrio comparium Curiæ vel convassallorum. Leges Henrici I. Regis Angl.c.57. *Ita ut ne damnum incurrat... aliquando in divisis, vel in Erthmiothis suum hominem ubique manu teneat, aliquando super ipsam terram.*

ERVATIO, *Enervatio, exinanitio*. Papias.

¶ ERUBESCIBILIS, De quo erubescendum est. *Fuga Erubescibilis nimis*, in Opusculo Gualvanei de la Flamma, apud Murator.to.12.col.1823.

ERUCTUARE, Evertere. Acta S.Sabiniani c.1. *Tunc loquitur Imperator Crispino Præsidi in ira sua, ut exeat currens in furore suo, & milites principales in toto orbe Eructuent Christianos, & destruant eos.* Alii Cod.habent, *Evertant*.

¶ ERUDERATUS, Expurgatus, sanatus. Vita S.Johannis Abb.Parmensis, sæc.5. SS.Benedict. pag. 724. *Nactus est manum dexteram ita à cancro Eruderatam, ut nullatenus pristinæ incommoditatis pene inveniretur vestigium. Eruderare* dixit Varro pro Ruderibus expurgare.

¶ ERUDIMENTUM DOCTRINÆ Papias suum appellavit *Elementarium*, hoc est, Glossarium, in Præfatione.

ERUDIRE, Mederi, remedium dare. Gregorius Turon.in Vita MS.S.Felicis: *Cumque profluente sanguine nullus manum ad Erudiendum auderet apponere, &c.*

¶ ERUDIS, Indoctus. Vide *Irrudis*.

¶ ERUDITAS, Eruditio, in Actis SS. Julii to.1. p.112.de S.Sparchio.

ERUDITORIUM, *διδασκαλεῖον, παιδευτήριον*, Academia, Schola publica. Vita S.Deicoli Abbatis Lutrensis n.7: *Ut...in omnibus transmarinis Eruditoriis nulli pateret secundus.*

¶ ERUDNÆ, *ἔριδες*, (lege *ἔρις* vel *ἔριδες*, i. Rixæ.) Gloss. Lat.Gr.Sangerman.

¶ ERUGA, pro *Eruca*. Genus plantæ, Gall.*Roquette*. Hist.Dalphin.to.2. p.312. in Ordinatione Humberti II.super numero & ordine mensarum: *Cum una libra de carnibus salsis, & dimidio rotulo de carnibus bovinis in aqua, cum mustarda & Eruga pro salsamento.* Rursus occurrit ibidem.

¶ ERUGINATUS, Æruginosus, metaphorice Morosus. Vita S.Severi Archiep.Ravennæ, apud Murator. to.2. p.189. col.2. *Si quis superciliosus Eruginata mente & insulsa objectione B.viro detrahat, &c.*

¶ ERUGO, pro *Hirudo*, Gall.*Sangsus*. Papias: *Erugo, Sanguisuga vel tinea.*

¶ ERULI, *Domini*. Gloss.Isid. Excerpta Pyth.addunt *Domuuli*. Vide Eritudo.

¶ ERUS, ERUTUDO. Vide *Eritudo*.

ERZA, [Occa, Gall.*Herce*.] Vide *Hercia*.

¶ ESAIANI in Ægypto dicti sunt Acephalorum quidam ab Esaia Diacono, qui è Palæstina missus Alexandriam, ut eorum Episcopus esset; sed non receptus ab omnibus est. Hofmannus ex Breviario Liberati cap. 18.

¶ ESAMENTUM, Jus utendi in alieno fundo rebus non suis. Vide *Aisantia*.

¶ ESBARDARE, Scandulis tegere, ab Hisp. *Barda*, Scandula, Gall.*Bardeau*. Charta ann. 1382. ex Archivo Massil. *Item plus pro omnibus adventagiis, vid. 2. palmorum canandi, & pro implendo dictam turrim, ac pro avantagio crotæ, & pro angustiis, & Esbardando solerium & crotam.*

¶ ESBATHAMENTUM, f. Ambulacrum, vel locus amœnus recreandis animis aptus, à Gallico *Esbatement*, Recreatio animi. Litteræ Garini Abb. Vallium Sarnaii an.1261. ex Tabulario Portus Regii: *Quem quidem censum debebat Conventus Portus Regii... terra & prato sitis inter duos rivos duos solidos, & pro Esbathamento tres denarios.*

¶ ESBATRE, Species ferramenti. Statuta Massil.l.5.c.52. *De fabris quantum debeant accipere...de palo ferre & de Esbatre tres obolos.*

¶ ESBIA, EXBIA, Canalis ad educendas aquas restagnantes. Usus stagnorum Bressiæ apud Guichenonum Probat.p.170.& Revellum p.285. *Item, an domini possint Esbias suorum stagnorum in quacumque parte calceatarum facere seu Esbiare & illas claudere.* Charta Thossiac.in Dumbis signata *Bonet* an.1455. *Licentia datur faciendi molendinum cum omnibus Exbiis & cæteris ædificiis necessariis.* Vide *Bedum*.

¶ ESBIARE, Aquas superfluas & restagnantes educere, mox in *Esbia*.

¶ ESBONACHIUM, Jus competens Majoribus villarum ex *bonnis* seu metis defigendis. Litteræ Officialis Paris.de emptione Majoriæ de Berrone an. 1266. in Tabulario Calensi: *Vendidit...partem suam vinorum & metatorum sive Esbonachiorum...exceptis censibus & subcensibus.*

ESBONARE, ESBONACIUM, [Eadem notione.] Vide *Bonna*.

ESBRANCATURA, Ramorum abscissio, ex Gallico, *Esbrancheure*. Rogerus Hovedenus p.784. *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per Esbrancaturam, &c.* Vide *Branca*.

¶ ESBUSCARE, Provincialibus *Desboucar*, Vepreta exstirpare, tollere. Ordinatio Judicis Aquensis an.1471. Regest. *Columba* fol.282. ex Camera Comput. Provinciæ: *Videant & inspiciant, si vallata circumquaque sint debite curata, reparata, constructa & Esbuscata...non sint teneviaria, sive ripæ aquæ frontiria ...non sint legitima, curata, Esbuscata & reparata.*

¶ 1. ESCA, Modus agri. Fundatio Prioratus S. Petri de Soldiaco an.1070.to.1. Ampliss.Collect.col.481. *Tres Escas terræ, ubi seminantur duo modii frumenti & amplius.* Forte leg. *Acras*.

2. ESCA, Glandatio, *Glandée* Gallis; *Maste* Germanis & Anglis. Lex Bajwar.tit.21.§.2. *Si quis aliena nemora præciderit, si portat Escam, & rubus est, cum solido & simili componat.* Edit. Heroldi, *ubi porcorum Esca & robur est.* Charta Alemann. Goldasti 62. *Per singulos annos 2. corvadas de grano bono non scusso, 1. de spelda & alterum de avina, & quando Esca est, porcum solido valentem 1. & quando Esca non est, arietem bonum.* Lex Longob.l.1.tit.22.§.3. *De porcis, si in Esca alterius paverint, & inventi fuerint, &c.* ... Græcis: Hispanis *byesca*. Vide Gloss.med.Græc.

ESCATICUM, vel ESHATICUM ... Ead. notione ac

ac origine. Charta Friderici Imp. an. 1178. apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 1434. *Cum casis, ædificiis, pascuis, capile, aquarie, herbatico, Escatico, &c.* Alia Aistulfi Regis Longobard. an. 753. apud eumdem to. 2. p. 107. *Quod si in ipsis silvis aliquis voncare fecerit, aut si peculia pabulaverit, redditum, Escaticum, seu caseum ad fratres Nonantulæ famulantes perveniant totum.* Occurrit præterea apud eumdem to. 5. p. 221. & in Chron. Farfensi p. 664. Pag. vero 657. *Scaticum*, pro *Escaticum* habetur.

3. **ESCA**, *vulgo dicitur quod fomes sit ignis.* Papias. [ἴσκα Græcis, Hispanis *Hosca.*] Guigo II. Prior Carthusiensis in Statutis ejusd Ord. c. 28. §. 5. *Ad ignem focile, Esca, lapis ignitus, ligna, securis.* [Miss. Mozarab. *Offertur vero Episcopo petra & Esca & excussorium.*]

¶ **ESCAANCHIA**, Escaancia. Escaangia, Iisdem notionibus quibus mox *Escaeta*. Chartularium Monasterii S. Quintini in Insula p. 125. *Omnes Escaancia & omnia forisfacta partiri debent.* Hic *Escaancia* Jus est Domino competens ratione *forisfacti* seu delicti, ut per se patet. Verum id non ita clarum est in omnibus locis mox subjiciendis. In priori saltem *Escaangia* posset accipi pro certo censu quotannis percipiendo. Charta anni 1238. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 500. *Ita tamen quod nec dicti Radulfus Burgensis & Johannes Louvel, nec eorum hæredes Monachis S. Vandregesilli reddent servitium, nec Escaangiam quam iidem Monachi in dicto tenemento annuatim percipiunt sive percipient. Imo ego & hæredes mei dictis Monachis prædictum servitium cum Escaangia reddere tenemur annuatim supra nostrum aliud feodum. Tenenda igitur Johanni Louvel & suis hæredibus omnia prædicta, quæ eidem vendidi, libere... reddendo inde mihi & meis hæredibus pro omnibus querelis & Escaangiis quoddam par cyrotecarum, vel tres denarios monetæ currentis.* In antiquo Normanniæ Stylo tit. de Successionibus p. 301. edit. 1552 *Escaetes* sunt Prædia vel redditus jure successionis possessa, qua notione Charta anni 1268. ex Chartulario Fiscamnensi: *Juraverunt insuper...quod in dicto campo seu dicta terra ratione hereditatis, elemosine, petitionis, conquestus, Escaanchie, dominii...nihil de cetero reclamabunt.* Similia leguntur in Charta anni 1270. Chartularii S. Vandreg. to. 1. p. 29. & in altera Charta Officialis Rotomag. an. 1282. ex Tabulario B. M. de Bono-Nuntio Rotom. Charta anni 1235. ex parvo Chartulario Gemeticensi c. 118. *Tradidi in feodum & hereditagium totam Escaanciam, quam habebam in parochia S. Petri de Warengevilla.* Vide in *Escaeta* voces *Escanchia* & *Eschanchia*.

¶ Escaauntia, Eschaantia, Bona in fiscum Domini feudi cadentia, cum quis sine hærede moritur. Sic in quatuor Chartis Tabularii Corbeiensis an. 1219. *Recognoverunt se in omnibus...nullum omnino jus habere, nec in majoria nec in mortuis manibus...nec in Escaauntiis illorum, qui ibidem sine hærede moriuntur.* Eadem habent duæ ejusdem Tabul. Chartæ: *Nec in Eschaauntiis illorum, qui ibidem sine hærede moriuntur.*

ESCAETA, Eschaeta, Escheta. Escheuta, Excaeta, Escadentia, Escasura. Horum vocabulorum non una semper, sed varia & diversa est significatio. Nam interdum, & ut plurimum sic appellantur bona; prædia immobilia vel mobilia quævis, quæ ex delicto & forisfactura vassalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum Domini feudi. Ita Rastallus, & practici Angli. Vide Britton. p. 27.

Duplicis porro generis *eschetas* statuunt Leges Baronum Scoticor. seu Quoniam Attachiamenta c. 48. *Eschetæ* enim *accidunt, quandoque in mobilibus, quandoque in terris & tenementis*: in mobilibus, veluti *Wreccis*; quæ nullius Domini sunt, Thesauris, rebusque aliis inventis animalibus confiscatis, &c. in immobilibus, veluti bonis & prædiis damnatorum, proditorum, sine hærede decedentium, [nothorum, ut apud Perardum in Burgund. p. 350. debitam talliam non solventium statuto tempore, in Charta an. 1457. ex Bressia,] &c. *Nihil* autem, ut est ibidem §. 13. *judicatur Escheta, nisi propter culpam aut transgressionem alicujus partis, quam ipsa res tangit.* Quæ quidem bona, *Caduca* dicuntur jurisconsultis. Gloss. Lat. Græc. *Caducum*, τὸ χωρῶν εἰς τὸ δημόσιον. Ita in Charta Guillelmi Episc. Paris. ann. 1244. apud Brolium in Histor. Paris. l. 2. p. 283. 2. edit. & aliis, *caducum* vox usurpatur.

Interdum & sæpe sumuntur hæ voces pro legitimis hæreditatibus, quæ quibusvis obveniunt: unde ut ab escaetia, quæ ex delicto vel ex defectu hæredis Dominis feudi obveniunt distinguantur, sæpe *Eschaeta* vocabulo additur vox *recta*, id est, *legitima*, ut quæ ex lege obvenit: quæ etiam *Recta hæreditas* dicitur in Legibus Henrici I. c. 1. Charta ann. 1279. apud Duchesn. in Probat. Hist. Burgund. p. 94. *Salvo sibi & hæredibus suis recto caduco, sive recta Escheeta, & alio jure futuro, si in præmissis contingeret evenire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici, l. 1. c. 21. [Bellomanerius c. 14. p. 79. *Echoite si est quant iretage descend du cotè par la defaute de cheque chil qui muert n'a nus enfans, ne nul qui de ses enfans soit issus, si que ses iretages echoient à son plus prochain parent, si comme à ses freres ou à ses sereurs, & se il n'a nus freres à ses oncles; se il n'a ne freres ne sereurs, ou à ses antains; ou se il n'a ne freres, ne sereurs, ne oncles, ou à ses cousins germains ou à ses cousines germaines, ou à son plus prochain parent dedans le quart degrè de lignage.* Litteræ Guidonis Comitis Nivern. an. 1231. insertæ Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc. Regis an. 1356. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 118. *Si aliquis vel aliqua sine filio vel filia decesserit, Escheeta mortui vel mortue sine mercimento aliquo ad propinquiorem liberum heredem deveniet. Quod si statim hujusmodi propinquior heres Escheetam non requisierit, anno & die reservabitur justo heredi per manum dictorum quatuor burgensium. Si autem ipse propinquior heres infra annum & diem Eschectam non requisierit, dum tamen requirere potuerit competenter, deinceps super hoc nullatenus audietur, ymo ad nos plenarie deveniet Escheeta.* Aliæ Philippi cognomento Audacis an. 1281. ibid. p. 216. *Comitatus Pictavensis ex Escheata prædicti patrui nostri ad nos devenerit.*]

Escaeta cum Hærede. Gervasius Tilberiensis l. 2. *At cum paterfamilias, Miles, vel serviens, de Rege tenens in capite fata debita solverit, relictis tamen liberis, quorum primogenitus minor est annis, reditus quidem ejus ad fiscum redeunt: sed hujusmodi non simpliciter Eschaeta dicitur, sed Eschaeta cum hærede... de ipsa hæreditate per regios Officiales tam ipse hæres, quam cæteri liberi necessaria percipiunt.* Vide *Custodia*, *Hæres*, & *Warda*. Varie porro hæ voces exaratæ leguntur.

Escaeta, in Vitis Abbatum S. Albani p. 88. apud Radulfum de Diceto an. 1191. Matth. Paris pag. 394. & alios.

¶ Echaeta. Chart. Itherii de Mengnac Domini de Closis an. 1278. apud Thomasserium, in Biturig. p. 110. *Quod Echaeta seu successio ipsorum tam de bonis mobilibus, quam de immobilibus deveniat ad propinquiorem de genere eorumdem.*

Eschata, & Escheeta, Escheatae, Anglis *Eschea*, apud Mat. Paris p. 179. Littleton. sect. 4. Tho. Walsingh. p. 100. [& in Charta Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1233. pro Abbate Molismensi.]

¶ Eschaancia. Charta anni 1234. ex Archivo B. M. de Bono nuncio Rotomag. *Totum illud tenementum meum quod habui de Eschaancia avunculi mei.*

¶ Escha-

¶ ESCANCHIA. Charta Officialis Rotomag. ann. 1303. *Juraverunt ... quod ratione hereditagii, successionis, petitionis, divisionis, dominii, conquestus, Escanchia, dotis, dotalitii, seu donationis propter nuptias, seu quacumque alia ratione sibi competente vel competitura in dicto annuo redditu nichil reclamabunt in futurum*.

¶ ESCHANCHIA. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. p. 1670. *In terris, ædificiis, vineis, redditibus, rippariis, censibus, homagiis, rodevanchiis, & aliis quibuscumque ad me spectantibus, quæ omnia possidebam de Eschanchia cognati mei Johannis de Fraxinis defuncti*. Vide Histor. Harcur. to. 4. p. 1277.

ESCHETA, in Leg. Baron. Scotiæ loco cit. in Statutis Roberti III. Regis Scotiæ c. 28. in Regiam Majest. lib. 2. c. 55. §. 2. 3. in Itinere Camerarii Scotiæ c. 34. &c.

ESCHEUTA, in Libertat. Montis regalis apud Guichenon. in Histor. Bress. in Consuet. Comitatus Burgund. art. 100. Autisiodor. veteri art. 39. Bituricensi tit. 19. art. 16. 33. &c.

¶ ESCEITA, apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 374. *Ego Ricardus de Waletun quietum clamavi ... redditum viginti solidorum, & regale servitium, & wardas, & Esceitas, & cartam, & quidquid juris mihi ... evenire potuit*, &c.

¶ EXCIDENTIA. Charta M. Abbatis S. Vedasti Atreb. in Chartulario v. ejusdem Abbatiæ pag. 1. *Dominium & justitiam & Excidentias justitiæ nobis integre detinemus*. Charta anni 1243. in Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 384. *Quod ego & heredes mei tam per Excidentiam, quam aliter & de cætero habere poteramus*.

¶ EXCIDERE, Obtingere, obvenire, Gall. *Echoir*. Instrument. anni 1242. ex Chartulario S. Vandregisili to. 1. p. 505. *Cum omni jure, libertate & dominio quod ... habebam, & quæ mihi & meis heredibus accidere poterant & Excidere de cætero*. Charta P. Ducis Britanniæ min. an. 1237. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 335. *Nos tradidimus domino nostro Regi Franciæ omnes terras, quas de eo tenemus in Francia ... & etiam terram hereditariam fratris nostri ... si interim nobis Excideret, teneндas in manu sua*, &c.

EXCADENTIA, in Consuetud. Siculis lib. 1. tit. 77. [& in Charta Officialis Rotomag. ann. 1279. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio.] *Terræ Escadentiales*, in Fleta lib. 6. c. 1.

¶ ESCHASUCA, apud Acherium tom. 2. Spicil. cap. 242.

ESCASURA. Charta de Chableiis in Tabulario Campan. Thuano fol. 189. *Comes habet Escasuras apud Chableias omnium hominum liberorum, & suorum, & omniam extraneorum qui non habent Dominum*. Charta Libertatum Villæ de *Villereys* an. 1253. *Escasura ad propinquiorem heredem devenient*. [Charta Philippi II. Franc. Regis an. 1204. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 1. p. 7. *Quidquid idem Comes habebat citra mare Angliæ, & quidquid de Escasura ipsius Comitis ad eum jure hereditario devenit, & poterat devenire citra mare Galliæ*. Martenius noster tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1048. habet *Excasura*. Histor. vero Harcur. tom. 4. pag. 2174. *Excasina* perperam.] Vide Roverium in Reomao pag. 259.

¶ EXCASSURA. Charta fundationis Monasterii Veteris pediculi an. 1172. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 887. *Item, domus Matthæus Vaune & dominus Stephanus Putet dederunt eisdem Fratribus censum manus, firmæ cum omni justitia & dominatione, & cum Excassura, si forte evenerit*.

¶ EXCASURA. Acta Abbatum S. Germani Autissiod. c. 13. *Excasura decedentium nequaquam ad alios homines, licet propinquos, sed tantum ad homines Ecclesiæ devolvantur*. Et c. 10. *Nam cum dimidia pars domus ex quadam Excasura jus Monasterii devenisset, aliam medietatem emit*. Charta P. Comitis Nivern. an 1104. pro Burgensibus Autissiod apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 326. *Certum est, quod franchi homines suas habent in integrum Excasuras, & habebunt in perpetuum*. Codex MS. reddituum Episcopatus ejusdem urbis: *Excasura, hoc est, manus mortua ... Excasura empta à Guillelmo Armigero ... Domus de Valen, quæ fuit de Excasura 10. sol. Excasura, sive manus mortua circa 60. lib.*

¶ EXCAUCIA. *Pro hereditate vel Excauciis uxoris suæ*, in Litteris Ferrandi Comitis Flandriæ ann. 1214. inter Anecdot. Marten. tom. 1. col. 842. Mallem *Excautiis*.

ESCADUCA, in Charta an. 1243. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 88. *Albergas, successiones, Escaducas, furnos*, &c.

¶ ESCADUTA LEGITIMA, in Charta anni 1311. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 579.

¶ ESCABUTA. Vide locum in *Francalia*.

¶ ESCATA. Inquisitiones factæ in loco Oysentii, pro juribus Comitis, Histor. Delphin. tom. 1. p. 20. col. 2. *Debet respondere domino Comiti de duabus partibus bannorum & Escatarum, quæ eveniunt quum tenentur dicta placita*.

¶ ESCHAAMENTUM. Charta Ludovici filii natu majoris Philippi Aug. pro Communia Atrebat. an. 1211. *Duodecim Scabini debent eligere quatuor probos viros, qui debent recipere omnia Eschaamenta civitatis, & de eis debent reddere computationem Scabinis*.

¶ ESCHAEMENTUM Chartul. SS. Trinit. Cadom fol. 33. v. *Quæ ad eum pertinent tam in hominibus, quam in campis ... in censis, & in reguarz, & in omnibus Eschaementis, quæ ad* Dominum *pertinent*.

¶ ESCHEEMENTUM, infra in *Forismaritagium*.

¶ ESCHAYDA. Charta Guillelmi Alamelæ an. 1276. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 526. *Excepta successione sive l'Eschayda, quæ utrique dictarum partium posset in antea evenire*.

¶ ESCHEANCIA. Charta Archidiaconi Rem. an. 1241. ex Tabulario S. Nicasii: *Nisi aliquid ratione dotis vel Escheanciæ reclamabunt*. Charta Curiæ Suess. an. 1261. *Tertiam partem totius hereditatis eorum & totius Escheanciæ*, &c. Rursus occurrit apud Miræum tom. 1. pag. 770.

¶ ESCHEETA. Homagium an. 1205. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 108. *De portione, quæ me contingit de Escheeta Comitis Barri super Secanam, deveni homo ligius illustris dominæ meæ Blancha Comitissæ*.

¶ ESCHEOITES. Charta Commun. Divion. apud Perardum in Burgund. pag. 335. *Dedi ... omnes Escheoites in hominibus, quæ ad me venire debent*.

¶ ESCHEYTA, infra in *Evenimentum*.

¶ ESCHOETA, apud Thomasserium in Bituribus pag. 123.

¶ ESCHOITA, apud eumdem Thomass. p. 732.

¶ ESCHOUETA, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 487.

¶ ESCHUTA, in Hist. Dalphin. to. 1. p. 134. & alibi. *Espava seu Eschuta apum & quorumcumque animalium*, in Statutis S. Claudii an. 1448.

ESCAETOR, ESCHAETOR, Magistratus apud Anglos, cujus munus erat, res in fiscum Principis quolibet jure redactas in provinciis diligenter exquirere & colligere: *Escheators*, vulgo. Articuli Episcoporum Angliæ in Additam. ad Matth. Paris: *In tantum jam crevit malitia, quod Escaetores non ad bona Abbatum & Priorum usui decedentium deputata, manus extendunt, verum etiam ad blada instaurata*, &c. Willem. Thorn. an. 1306. *Walterus de Glocestr. Eschaetor*. Idem an. 1316. in Char-

ta Edward.II. *Ita quod nullus Escactor, seu alius minister noster ... se intromittat,* Vide eumdem ann. 1363, Monast.Angl.tom.1.pag.48.Concil.Lambethense an.1261. cap. *de Custodia Eccles.* Edw. Cocum ad Littletonem sect.4.Fletam lib.1.cap.20.§.6n. Prynneum in Libertatibus Angl.tnm.a.p.978.&c.In Charta Gallica apud eumdem Thorn.an.1388.*Eschetour*. Ejusmodi erant *Cæsariani, qui bona ad Principem devoluta veluti vacantia occupabant*, in lib.a.Cod.Th.de Bonis vacantibus,

Habent, ait Spelmannus, vel potius habuare, Magnates aliquot hujusmodi Officialem: suum autem in unoquoque Comitatu Angliæ, qui Magno Thesaurario annuatim constitutus, fisco militat & piscatur, exacto vero ministerij sui anno, iterum infra triennium non ad idem recipiatur exequeodum .Stat.Henrici VIII.c.8. & an.3, ejusdem c.a.] Vide Kennetum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

Escaetria, Officium *Escaetoris*, in veteri magna Charta fol.160. 161.&c.

Subescaetor, Locum tenens ac Vicarius *Escaetoris*, in Fleta lib.1.cap.20.§.60. & apud Gul.Prynneum in Libertatibus Eccles. Angl.p.847.*Eschetours & dessouth Eschetours*, apud Britton.c.21.

¶ ESCALARE, Gall. *Escalader*. Scalus muros ascendere. *Fortalitia obsessa, assalbiata, debellata, Escalata, clandestine nec furtive capta*, apud Rymerum tnm. 8. p.618. col.8.

ESCALIARE. Eximius Salanova de Privilegiis Baronum Aragon. *Item possunt Escaliare in villis regalibus ubi sunt vicini tantum.* Vide *Scalia*.

ESCALIUM. Charta Sanctii Regis Navarræ æræ 1158. apud Blancam: *Confirmo etiam ... omnes decimae terrarum, villarum, Escaliorum, & omnium alodiorum suorum, &c.*

¶ ESCALLARDUM, à Gallico *Echalas*, Palus, adminiculum ridica, pedamentum. Chartular.S.Vandreg. tom.a. p.1291. in Charta anni 1279. *Juravi insuper ego dictus Gaufridus, quod prædicti clausi sarmento, dictis Escallardis ego nec haeredes mei nihil poterimus nec in omnibus in dicto clauso existentibus vel pertinentibus de cætero reclamare.*

¶ ESCALLATA, Coccum, Gall. *Ecarlate*. Codex Legum Norman.apud Ludewig.to.7.p.187. *Ebur, roballum, lapides pretiosos, insuper Escallatam, varmigrisium, & pelles sebelinas, &c.* Vide *Scarlatum*.

¶ ESCALMAMENTUS. Vide *Eschalmamentus*.

ESCAMBIUM, [Permutatin Gall. *Echange*. Sententia arbitralis anni 1235. ex Tabulario S.Nicasii Remensis: *Dicebat dictam Ecclesiam alias terras in Escambium & commutationem recepisse.* Occurrit rursus infra, & apud Marton.to.1.Anecdnt.col.1277. & alibi non semel.] Vide *Cambiare*.

¶ ESCAMPSOR, Nummularius, Gall. *Changeur*. Cnosuetud.Lemov.art.42. *Aurifabri sive deauraris & Eschampsores anulos, monilia, zonas & garlandas argenteas, &c.* Ubi versio Gall. sic habet: *Oyfevres, Chaageurs de bagues, ceintures, perles & semblable orfeverie, &c.* Vide *Campsor* post *Cambiare*.

¶ ESCANCHIA. Vide in *Escaeta*.

¶ ESCANDA, ut *Esca*, Cibaria, si bene cnnjectn, Mabillon.to.4.Annal.Bened.p.460.ad an.1044. *Ex villis monasterio Coriensi subjectis annuus census præbebatur de Escanda, de sicera, de carnibus & de sale.*

¶ ESCANDALEUM, Mensuræ genus pro liquidis. Litteræ cujusdam Judæi an.1471.Hist.Massil.p.307. *Item lego eleemosynæ Judæorum, quæ vocatur Mabor, unum Escandaleum olei annis singulis distribuendum in qualibet vigilia magni jejunii Judæorum.*

¶ ESCANNA. Vide *Essauna*.

¶ ESCANNICUM, ut *Escambium*, Commutatio vel Compensatio. Gall. *Echange*. Instrum. anni 1079. apud Severtium in Episcopis Matiscon. pag. 114. *Eo tamen pacto ut si aliquid inde haberent supra medietatem, unde ipse Hugo Escannicum non haberet, hoc illi dividerent.*

¶ ESCANTIO, A cyathis, pincerna, Gall. *Eschanson*. Liber niger Scaccarii pag. 350. *De Escantionibus. Quatuor tantum debent servire simul vice sua, &c.*

¶ ESCAPINIUS, ut *Scabinus*, Assessor in judiciis, Gall. *Echevin*. Placitum anni 783. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom.p.501. *Ibique veniens Advocatus S. Dionysii ... nobis suggerebat dicens, eo quod inter Risoronem Comitem & suos Escapiniot in pago Tellas, in mallo publico, &c.* Vide *Scabini*.

ESCAPIUM, Evasio, fuga, Anglis *Escaping*, ex Gallico *Eschapper*, & Angl. to *Escape*, Effugere, evadere, ox *captione* se subducere, [*Scapha*, Aremoricis *Achap*,] unde vobis origo: quæ quidem usurpatur apud Anglos, de reo aliquo detento, & in carcerem misso, qui libertate donatur, antaquam judicio, seu judicia sententia & præcepto liberetur. Duplex autem est *Escapium*: *voluntarium*, cum quis reus in crimine deprehensus & detentos, liber abire permittitur: alterum neglectum *Escape*, dicitur, cum scilicet idem reus detinetur, ac per negligentiam seu incuriam custodis evadit, custode non admodum laborante in eo rursum comprehendendo. Utroque casu, ia cujus custodiæ incumbit reus, ejusdem criminia quo reus, damnatur, & si feloniæ, tanquam felo, si proditionis, tanquam proditor punitur.

Reorum autem custodia non tantum Carcerarium spectabat, sed & loci incolas: adeo ut si reus per eorum incuriam evaderet, ii *Escapii*, quam dixi, pœnam incurrerent. Quin etiam si quis homicidium intra urbem commisisset, & ille ex urbe evasisset, incolæ *Escapii* pœna tenebantur, ut pluribus hanc materiam exequuntur Auctor Fletæ lib. 1. cap. 20. §. 75. cap. 48. §. 7. Guillelmus Stanford. in Placitis Cnronæ lib. 1. cap. 26. & seqq. ut & Rastallus verbo *Escape*, & Cowellus lib. 4. Instit. tit. 18. §. 14.

Cum igitur non leve esset onus urbium incolis reos custodiendi, ab eo sæpe exempti leguntur, beneficio Principum. Charta Gilberti Tisoni summi Vexillatoris Angliæ in Mnnast. Anglic.tom.1. pag. 372. *Sint quieti in civitatibus, burgis, ... & de omni terreno servitio & seculari exactione: similiter de sectis curiæ ... & de murdro, & latrocinio, & Escapio.* Alia Charta ibidem pag. 977. *Et omnia amerciamenta, redemptiones, ... necnon omnimoda Escapia felonum, de & in villa, terris, &c.* Charta Henrici III. tom.a. pag.660. *Et sint quieti ... de murdro, de francoplegio .. de Escapiis latronum, de roberiis, &c.* Adde p. 511. Charta Philippi Ebroicensis pro incolis Mellenti an. 1320. in Tabul. Prioratus sancti Nicasiii p.72. *Lesdiz habitans de la ville de Meulant & des Muriaux ... ne sont tenus à gaitier les prisonniez estant en nostre geole de Meulent & des Muriaux: mes s'il avenoit que aucun, ou aucuns malfaiteurs occissent un homme, ou feissent aucun murtre ou autre meffait, ou aucune malfaçon, & il se boutoit en monstier, ou en lieu semblable, lesdits habitans seront tenus à gaitier: mes hors la ville ils n'iront point gaitier, ne n'y seront contrains.* Will. Thorn. ann. 1268. *Et si ille qui captus fuerit per prædictum Abbatem infra prædictas bundas & metas evaserit de prisona dicti Abbatis, non debebunt respondere de ipso Escapio coram Justitiariis.* Vide Statutum 1. Westmonasteriense cap. 3. & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 39. 81. lib. 2. cap. 35. & Consuetud. localem *de Menetun*, apud Thomasserium pag. 196. Thomasserium pag. 196. *Incarceratorum Evasio* dicitur in Charta Thomæ Regis Manuiæ an. 1055. tom. 1. Monastici An-

Anglie.p.718. *Et quod habeant incarcerationem, & incarceratorum Evasionem, & furcas seu patibulum super terram suam.* Vide Radulfum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis n.37. & Guil. Prynneum in Libertatibus Ecclesiæ Anglic.to.3.p.765.

¶ EXACHAPIUM LATRONIS, in veteri Glossar. apud H. Vanleium de ant. Litter. Septentr. p.284.

¶ ESCAR, Lapideus agger ad ripam fluvii, Gallis *Quai*. Legitur in Statutis Massil. MSS. lib.1. cap.51. §. 3. ubi Edita habent *Scar*. Vide in hac voce.

¶ ESCARA, Combustio. Vide *Scara*.

ESCARAMIS, Gauterius Cancellarius de Bellis Anglic. pag.454. *Adeo belli campo clauditur, montium vallinmque aditus Escarames obfuscantur, quod nec unius fugientium illibatus pertransire potuit.* Leg. forte, & à ramis.

¶ ESCARCELLA, Crumena scortea, Gallis *Escarcelle*, ab Italico *Scarcella*, Crumena. Extractum computi an.1336. Hist. Delphin. to.2. p. 307. col.a. *Item pro duabus pariis caligarum, pro una corrigia & una Escarcella, 3.s.5.d.gr.*

¶ ESCARETA, pro *Escaeta*, quod vide. Litteræ Thomæ Prioris S. Michaelis in periculo maris an.1217. inter Anecd. Marten. to.1. col.862. A. *Exceptis placitis, relevagiis & servitiis vavassorum ad equum, & aliis Escaretis in prædictis maneriis, quæ nobis volumus reservari.*

¶ ESCARGATA, ESCARQUAITA, Excubiæ. Vide *Scaragnayta*.

ESCARIA, *Mensa escis plena*, Ugutinni.

¶ ESCARIARE, quasi *Esgardiare*, Dijudicare. Cognita causa dirimere. Codex Legum Normann. c.19. §. 6. apud Ludewig. tom.7. p.301. *Notandum etiam est, quod defensator, si verba dimiserit vel mutaverit, quæ ei in defensatione fuerint Escariata, ejus desresina reprobatur.* §. 7. *Et similiter, si quis coadjutor defuerit, vel verba Escariata dimiserit vel mutaverit, vel etiam si ad desresinam oporteat evocari, vel compelli, vel attrahi.*

ESCARIUS. Vetus Pœnitentiale apud Morinum: *Si est ministerialis, si est negotiator, si est monetarius, si est Escarius, &c.* Infra: *Si est Escarius non teneat annonam familiæ.* Idem videtur cum Cellario.

ESCARLETUM, [Coccus, Gallis *Ecarlate.*] Vide *Scarlatum*.

¶ ESCARRAZONATA. Vide *Excarrazonata*.

ESCARRETA. Inquesta de Foresta Andeliaci in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti Reg. fol. 123. *Habent suam Escarretam per liberationem Vicecomitum, & furcos fagi ad suas domos faciendas.* Forte pro Carreta.

ESCASSA. Usatici Barcinonenses MSS. editi à Raimundo Bereng. & Adalmodi Comitib. Barcin. c. 2. *Si vero fuerit captus, & in ferris, vel in Escassa missus, per mediam mortem sit emendatus, requisitus, & casus, vel vulneratus, sive in tavega missus, vel per redemptionem distractus, sit per mortem emendatus.* Cap. 9. *Si amplius erit retentus in Escaza, sive in ferris, vel in tavega missus, vel in quocumque vinculo aut custodia detentus, &c.* Idem videtur quod *cippus*, [forte ad instar grallarum, quas Galli dicimus *Eschasses* efformatus.]

¶ ESCATILIS, Qui potest comedi. Tertull. de Patientia c.5. *Post mannæ Escatilem pluviam, post petræ aquatilem sequellam desperant de Domino.*

ESCASURA, [ESCASUTA, ESCATA.] Vide *Escaeta*.

ESCATICUM. Vide in *Esca* 2.

ESCAUDA, Navis amnicæ species, nostris olim nota. Aresta anni 1258. in 1. Regesto Parlam. fol. 10. *Quoniam debent solvere costumam apud Pontem Andemari de lignis suis, quæ ipsi faciunt adduci de venda prædicta per aquam in batellis seu Escaudis suis ad lignagia ibidem facienda, &c.*

☞ Eadem, ut puto, notione. Le Roman *d'Athis* MS.

N'esquippe n'y trouvissiez
Ne fenst chargiè à sa maniere,
Et si com sa façon requiere:
Car es Eschas sont les armentes, &c.

¶ ESCAUDEIS, Species porci. Vide locum in *Baco*.

¶ ESCAUSERIUS, f. Scutarius, Gall. *Ecuier*. Chronicon S. Martial. Lemovic. apud Stephanotium tom. 1. Fragm. Hist. MSS. *Erat in Lemovico castro quidam Miles nomine Petrus, Escanserius S. Martialis. Hic cum Abbati Cluniac. Hugoni familiaris existeret, A. Lemovic. Vicecomiti, ut monasterium S. Martialis Cluniacensibus traderet, sæpissime persuadebat.*

¶ ESCAZA. Vide *Escassa*.

¶ ESCEITA. Vide *Escaeta*.

¶ ESCENDERE, Contingere, Gallice *Echoir*. Supplement. Antiquarii: *Escendit, συμβαίνει, Descendit, accidit.*

¶ ESCENGIA, Census in blado percipiendus, Gall. *Ensrnge*. Charta an. 1253. ex Tabulario Floriac. *Girardus quittat & concedit quidquid habet in grangia de Figiaco, scil. vigesimam partem bladorum ... receptionem Eschengiarum, &c.*

ESCENLA, Scindula, *Escengle*, Gallis. Charta ann. 1257. in M. Pastorali Eccles. Paris. lib.9. ch.25. *Domos ejusdem grangiæ, sive appenditia cooperta de Escenlis & stramine.* Occurrit etiam in Regesto Herouvalliano Phil. Aug. f.118.

ESSENDOLA, Eadem notione. Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu fol.114. *Et 1. cartallum de fabis, & 3. trainas de lignis, & 10. faxos de majerta, & 5. Essendolas, obra & manobra, & per vindemias 2. costas.*

ESCENUM. In formula 3. ex Andegav. titulus ita concipitur: *Hæc est traditio de homine in Esceno posito.* Titulus Form. 28. Marculfi lib. 2. *Qui se in servitio alterius obnoxiat.* Vide *Sunnis*.

ESCEPTA. Vide *Eschoppa*.

ESCEWINGA, [Tributum nundinarum dominis feudalibus à mercatoribus exsolutum.] Vide *Scavagiũ*.

¶ ESCHAAMENTUM, ESCHAANCIA, &c. Vide *Escaeta*.

¶ ESCHAETOR. Vide *Escaetor*.

ESCHAFFAUDUS, Tribunal, pulpitum editius, Gall. *Eschaffaud*. Ordo ad consecrandum Regem Franciæ editus à Renato Benedicto: *Primo paratur solium in modum Eschaffaudi aliquantulum eminens, &c.* De vocis origine vide quæ adnotamus ad Joinvillam, [& Menagium in Orig. Gall.]

¶ ESCHALGAITA, Excubiæ. Regestum *Probus* fol.12. ad an.1262. *Exceptis nobilibus & illis qui debent gaytam & Eschalgaytam ... omni tempore guerræ debent gaytam & Eschalgaitam.* Vide *Scaraguayta*.

¶ ESCHALLA, Scala, Gall. *Echelle*. Vide locum in *Hurdamentum* post *Hurdicium*.

¶ ESCLALMAMENTUS, Superior pars trunci, ubi arbor in ramos dividitur. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolosæ ad Bajulos de conditione materiæ ann. 1272. in Consuetudinibus MSS. Tolos. fol.27. è Bibl. D. Abbatis de Crozat: *Faciatis fieri per magistros & carpentarios vestros justas bonas & pulcras & de legitimis peciellis, videlicet quod peytrales de cor & de abiete de 6. brachiatis & de 5. & de 4. quod illas habeant infra trancos & infra Eschalmamentos ... & quod trabes de terna brachiata habeant suas paiellas infra trancos & infra Escalmamentos, &c.*

¶ ESCHANCHIA, ESCHANCIA. Vide in *Escaeta*.

¶ ESCHANDELHO, ESCHANDILLARE, &c. Vide *Escantillare*.

ESCHANGIARE, ex Gallico *Eschanger*, Commutare. Vetus Carta in to. 1. Monastici Angl. *Et unam virgatam Eschangiavi ibidem pro illa virgata*.

Eschangire, in alia an. 1197. in Probat. Histor. Vergiac. p. 122. Vide *Cambiare*.

Eschangium, Permutatio, Gallice *Echange*, apud Thomasserium in Biturig. p. 728.

ESCHANTILLARE, vel Eschandillare, Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere. Gallis *Eschantilloner*. Charta Libertatum Montis regalis in Bressia ann. 1287. apud Guichenonum: *Et si dicatur mensura falsa vel ulna, ad mensuras vel ulnas Eschantillandas vocentur duo vel tres burgenses meliores de villa, & ille cujus est mensura vel ulna, & in præsentia eorum Eschantilletur, & videatur utrum sit falsa vel non*. Eadem habet Charta Libertatum Villæ Bellijoc. an. 1274. Hinc *Escandillonage*, apud Sanjulianum in Cabilone p. 394. pro eo jure, quod in mensuris comprobandis Domino feudi competit.

¶ Eschandilia, Exemplar ad quod mensuræ sunt exigendæ, Gall. *Echantillon*. Arrestum Parlamenti Paris. an. 1472. *Ulnasque non consuevisse signari, sed Eschandiliari in Eschandiliis publicis*.

¶ Eschandelho, Eadem notione supra in *Bajulus confratriæ*.

¶ Eschandillæ Tabernarum, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 369.

1. ESCHARA, Pedamentum cui vitis innititur, vulgo *Eschalas*, vel *Escharas*, quasi *scalula*, Latinis *Ridica*. Quidam, à Gr. χάραξ vocis etymon accersunt. Gl. Gr. Lat. χάραξ, *sudis, ridica*. Onomast. *Ridica*, ἀγκών. Ulpianus lib. 11. §. 3. D. Quod vi aut clam, &c. *Si quis in vineas meas venerit, aut Ridicas abstulerit*. Charta Mauricii Episc. Parisiensis an. 1189. in Tabular. S. Maglorii: *Boscum habeat in Foresta... ad ædificandum & ad Escharas vinearum, &c.* Occurrit passim in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano. [Charta Rotrodi Rotomageo. Archiep. ann. 1168. Histor. Hareur. tom. 4. pag. 1388. *Concedimus insuper in foresta nostra Escharas ad vineas prædicta terra*.]

¶ 2. ESCHARA, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyr. *est Mortua ac livida caro, à carne sana separata*.

ESCHARGAITA, [Escharguaita, &c. Excubiæ, Gall. *Le Guet*.] Vide *Scaraguayta*.

¶ Eschargaytare, Excubias agere. Inquisit. *de Moras* ann. 1262. in Regesto *Probus* fol. 42. *Illi de castro & de mandamento debent gaytare & Eschargaytare castrum, & illi de burgo burgum*. Visitatio an. 1347. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 67. col. 2. *Item quod quatuor gaytas & duas Eschargaytas in dicto burgo constitui faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo gaytent & Eschargaytent*.

¶ ESCHASSA, Fulcrum subaxillare. Processus de Vita S. Yvonis, Maii tom. 4. p. 571. *Obviavit Henrico sic contracto, eunti cum potentiis seu Eschassis*. Nostris *Echasses* sunt Grallæ. Vide *Escassa*.

¶ ESCHASUCA, Eschata. Vide *Escaeta*.

¶ ESCHATICUM. Vide in *Esca* 2.

ESCHAUDATI Panes, qui Parisiensibus *Eschaudez*, leviter cocti. Charta Episcopi Paris. an. 1202. in Tabulario Episc. Paris. ex Biblioth. Puteana, nunc Thuana, fol. 56. *Ego Episcopus inducere bona fide studebo Capitulum Parisiense, ut panes, qui Eschaudati dicuntur, & oblata, & vinum, quæ solent reddi Clericis Parisiensibus in vigilia Ascensionis Domini ... gustentur*. Regestum peagiorum Paris. *Le jour de la feste de sainte Genneviesve, qui est es foires de Noel, si out li peagier de petit pont, & le Prevost de Paris à chascune feste 12. festiers de vin, & 12. Eschaudez, & 2. sols, & 12. Eschaudez petits*.

ESCHAUGUETA, Excubiæ, Gall. *Le Guet*. Vide in *Scaraguayta*.

¶ ESCHAYDA, Escheancia. Vide *Escaeta*.

ESCHECCUM. Jurata seu Inquisitio apud Matth. Paris an. 1240. *Si habuerint venationem illam, vi, aut permissione prædecessorum prædicti Abbatis, vel per Eschecum*. Et mox: *Vel si habuerunt venationem per vim, vel ex remissione prædecessorum Abbatis S. Albani per Eschecum, ut idem Abbas dicit*. Ubi Watsius *Eschecum*, vertit increpationem, vetationem, interruptionem, à *Check*, Angl. increpare: *Check*, Chaucero, est impedire, inhibere ne faciat, vel eat aliquis.

¶ ESCHEEMENTUM, Escheeta, Vide *Escaeta*.

¶ ESCHENUM. Charta Henrici Trecensis Comitis Palatini an. 1189. ex Archivo Monasterii S. Urbani: *Statutum etiam fuit, quod si homo S. Urbani ... in terram meam mansurus venerit, Eschenum suum tantummodo solvet, sed ab eo plus exigere non licebit*. Vereor ne mendum sit in hac voce, cujus eadem forte notio est, quæ *Hostisis*, seu præstationis ab *Hospite* quotannis domino loci exsolvendæ. Vide *Hospes*.

ESCHEPPA, Eskeppa, Mensuræ frumentariæ apud Anglos species. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 823. *Richardus de Revesbia recepit unam bovetam in Sticcesfordia per idem servitium per annum, excepto quod Escheppa bracii quã debet dare, erit de avena*. Charta Henrici III. Regis Angl. ibidem p. 488. *Ex dono Roberti filii Gilberti dimidiam Eskeppam frumenti*. Vide *Sceppa*.

Escepta, to. 2. p. 96. Et 30. *Esceptas vivæ annonæ de molendino de Hungflet*.

Eskippa. Vide in *Mina*.

ESCHETA. Vide *Escaeta*.

¶ ESCHEVINATUS, Eschivinatus, Gall. *Echevinage*, Officium *Eschevini*. Legitur in Charta Communiæ Rotomag. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 308. & apud Chesnium Hist. Norman. p. 1067.

¶ ESCHEVINUS, Eschivinus, Consul, Magistratus, Gall. *Echevin*. Memorantur passim. Vide *Consultores* & *Scabini*.

¶ ESCHEUTA, Escheyta. Vide in *Escaeta*.

¶ ESCHIES. Vide *Echudinum*.

¶ ESCHIFFA, Architectis nostris, *Eschiffre*, Murus scalarum basis, quo tota illarum moles sustinetur. Comput. Castellani de Turre an. 1324. *Pro una Eschiffa & uno furno factis in magna castro 60. sol. 4. den.* Computum Vienn. in Delphinatu an. 1318. *Item pro Eschiffis factis 55. sol.* Vide *Eschisa*.

¶ ESCHILLA, Campanula, Italis *Squilla*, Gall. *Cloche*. Instrum. Eccles. Brivat. an. 1365. *Porta claudetur usque ad horam de Eschilla*. Vide *Skella*.

ESCHIPARE, Gall. *Esquipper*, Instruere. Vox à re nautica desumpta: naves enim bene adornatæ dicuntur, quæ suis *Scaphis* instructæ sunt. *Scaphas* porro vernacule *Esquifs* appellamus. Matth. Paris: *Naves bene Eschipatas bonis & probis marinellis*. Charta Philippi Aug. an. 1207. in Normannicis Andr. Duchesnii: *Nulla navis de tota Normannia præterquam de Rotomago poterit Eskipare ad Hyberniam*. Vide Henr. de Knyghton pag. 2718. Ab hac porro voce *Esquifs*, derivata alia *Esquiver*, vitare, sese subducere, quod qui in majoribus navigiis tempestate actis & agitatis de vita periclitantur, in scaphas ut plurimum sese demittant, atque ita imminentis mortis periculum vitent.

¶ ESCHISA, f. pro *Eschisa*. Computum an. 1324. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 132. col. 1. *Pro merlando vintena burgi dictæ villæ, pro faciendis tribus Eschisis, pro emparando & cooperiendo magnum chafallum villæ in summa 40. lib. 3. s. 3. d.* Vide *Eschiffa*.

ESCHIVIRE, Eschivare, [Sibi vindicare, addicere, assumere, Gall. *S'approprier*.] Regestum feodorum

rum Campaoiæ fol.73. *Ipsi autem Præpositi non peterunt Escbivsro forisfactum, quod non erit plusquam 20. solid. nisi per Dominam Comitissam, nisi de homine errante: si tamen forisfactum illud non fuerit de furto vel raptu vel de multro. Forisfactum quod non montabit plusquam 20. sol. Escbivabit Præpositus & Sevibanus, & duo probi homines villæ, quos Domina Comitissa ad hoc faciendum apponet, &c.* [Nostris *Esquiver*, Fugere est, Vitare vel eludere. Fortassis inde fieri potuit *Eschevare*, Rem quasi furtim auferre, sibique asserere. Vide versionem Gallicam D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p.432. Litteræ an. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 35. *Avons ordenè & ordenons que pour Eschiver les fausses postes & le peril qui en peut avenir, &c.* Aliæ an. 1356. p. 130. *Item pour Escheuer & relever les subgez du royaume des grans mises & depens. Pour Eschever le peril de feu*, ibid. p.371.

¶ ESCHOCHARE LINUM, Eum terere, seu ejus corticem eximere, Gall. *Broyer*. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Et debet fena facere, coadunare & adducere, & depes tundere & Eschochare sexaginta cberia lini.*

¶ ESCHOETA, ESCHOITA, &c. Vide *Escaeta*.

ESCHOT, [Contributio.] Vide *Scot*.

¶ ESCHUA, pro *Esclusa*, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. *Ecluse*, vel idem quod *Esches* aut *Escudium*, Canalis ad derivandas aquas superstagnantes. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem p. 196. *Pro pallicio de Eschuis fossatorum faciendo, & pro minutis expensis & nunciis, 19. l. & 5. s. Andeg.* Vide *Esbudium* & *Exclusa*.

¶ ESCHUDIUM. Vide *Echudium*.

ESCHUMELLUS. Tabular. Fossatense an. 1282. fol. 144. *Possidebant ex eorum hæreditate duo arpenta & dimidium terræ arabilis, & duos Eschumellos treilleiæ vineæ, &c.*

¶ 1. ESCHUTA, Quod obvenit alicui vel hereditario jure, vel domioico. Vide *Escaeta*.

¶ 2. ESCHUTA, ESCOUTA, Hisp. *Eschuca*, *Espia*, Gallis *Espion*: quibus etiam *Escoute* est Locus observando quid agatur aut dicatur aptus; hinc illud Gallicum *Etre aux Ecoutes*, Aucupium auribus facere; hinc etiam apud Sanctimoniales *la Sœur aux Ecoutes* dicitur illa quæ Sororis alterius cum extraneo sermonem habentis dicta observat & facta. Computa Dalphin. tit. Graisivod. anni 1334. fol. 42. *Pro diversis espiis seu Eschutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium, &c. 14. lib.* Ibid. fol. 238. *Pro diversis consultationibus spiis & Escoutis & aliis imminentibus 7. lib. 10. s.* Vide *Collocare* sub finem.

¶ ESCIFER, Qui fert escas. *Escifera volucres*, apud S. Paulinum Natalis S. Felicis 4. de Corvia Eliæ.

ESCIT, *Lentus*. Glossæ Isidori. Lege *Esculentus* cum Grævio, forteque addendum *Pinguis*. Vide *Esculentia*.

¶ ESCLAVINA, Vestis vilior. Vide *Sclavina*.

¶ ESCLAUSA, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. *Ecluse*. Charta anni circiter 1185. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 146. *Colligat ibi ligna ad reficiendam Esclausam molendini.* Alia an. 12. regnante Rodulfo ex Archivo ejusdem Monasterii, armar. Arelat. num. 2 a. *Nos venditores sumus de una Esclausa de subtus Ecclesia, per tale pretium sicut boni homines pretiaverunt.* Vide *Exclusa*.

ESCLAVUS, [Captivus, Gallice *Esclave*.] Vide *Sclavus*.

ESCLIGNIATIO, [vel *Escluuiatio*,] Jus inquirendi per domos res furto ablatas. Singulare est Justitiariis Comitum Bellovac. sed alibi permissum. Mandari non debet hæc inquisitio, nisi præsente Justitiario aut ejus locum tenente: ita intelligendus Plinius cum ait *Per parietes inquiritur*.] Vetus Inquesta apud Louvetum in Hist. Bellovac. to. 2. p. 384. *Dicit quod Episcopus habet omnimodam justitiam in villa, videlicet, multrum, raptum, sanguinem, anvoire*, (leg. *Avoutre*, i. adulterium) *Escligniationem, & viariam.*

¶ ESCLOSA, ut *Esclusa*. Legitur in Charta Sebusiana. Vide *Exclusa*.

¶ ESCLUSA, Agger aquis oppositus, Gall. *Ecluse*. *Esclusa molendini*, in Charta anni 1284. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 134. *Molendinum cum duabus Esclusis*, in Chartulario S. Fromondi pag. 1. Vide *Exclusa*.

¶ ESCLUVIAMENTUM, Pensitatio Domino feudi debita pro jure habendi *exclusam*. Charta Hugonis Domini de Husseia ann. 1224. ex Tabulario Corbeiensi: *Ego vero dictam Præposituram ... quitavi in perpetuum cum omni jure ad eam pertinente, videlicet justitiis ... assenamentis, vicecomitatu, Escluviamentis, autesolatiis, stakis figendis cum omnibus censibus, &c.*

¶ ESCO, Τιτλῶ, *Gypso superinduco*. Suppl. Antiquar.

¶ ESCOFFERIUS, Qui vendit *coria*, Coriarius, Gall. *Tanneur*, apud Sabaudos *Escoffier*, Calcearius, Nostris *Cordonnier*. Charta Thossiac. ann. 1404. *Hugeninus Giraud Escofferius Thossiani tenet quandam parvam pesam certæ, in qua situs est suus pelanus juxta becium d'ont eschies ex Meridie.* Altera Calomontis an. 1397. *Johannes mercator Escofferius.* Hinc *Bancha Escofferiæ* & *Scamnum Escofferiæ*, Officina, *Escofferii*, alias *Escoffraie*. Hinc etiam forte *Stallus Escoirs*, in Privil. Leduini Abb. S. Vedasti an. 1306. ex Chartul. S. Vedasti Atreb. p. 243. ubi sic legitur: *Qui facillas vendit in anno 1. facillam. Qui ferrum palarum, in anno 1. ferrum. Qui manubria palarū, in anno 1. manubrium. Stallus Escoirs in Sabbato 1. obol.* Etiamnum Ambroniaci platea est dicta *de l'Escoffeave*, in qua plures habitant coriorum & pellium mercatores.

¶ ESCOGOCIA, Adulterium, raptus virginum vel viduarum. Donatio an. 1071. Marcæ Hisp. col. 1162. *Dono ad præfato cœnobio* (Cuxanensi) ... *omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive homicidia, sive Escogocias, sive arsina, &c.* Vide *Cucucia* in *Cugus*.

¶ ESCOLITHA, apud Provinciales, Cloaca, eluvies, effluvium, Gall. *Egout*, *Ecoulement*. *Possunt recipere versaduras & Escolithas eesclausæ & bedalis*, in Regesto *Columba* ex Camera Comput. Provinciæ.

ESCONDIRE, EXCONNIUM. Vide *Excondicere*.

¶ ESCONTRUM. Vide *Excontrum*.

ESCORAGIUM. Scacarium Paschæ apud Falesiam an. 1221. in Regesto Joannis de S. Justo, in Camera Comput. Paris. *Judicatum est quod forestaria quæ contagrum suum, & Escoragium suum in foresta de Bonsmodius, quæ destructa est modo de arboribus, nihil in ea capient, sicut in herbagio, vel in brueria, vel hujusmodi terra Escoragium* (sic) *vel Escoragium, cum in foresta illa evenerit.* Idem videtur quod *Escoriatio*.]

¶ ESCORAMENTUM, ut *Instauramentum*, Supellex, *Instrumentum*. Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p.596 ex Regesto Parlamenti an. 1408. *Ad restituendum ante omnia & in domibus ipsius Episcopatus utensilia, & instauramenta supradicta vel talia, prout rationis esset, reponendum, aut eorum justum valorem, vel de aliis utensilibus & Escoramentis fulciendum & muniendum dictas domos, prout instructæ & munitæ erant tempore decessus dicti Bernardi.*

ESCORIATIO. Rogerus Hovedenus p.784. *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per esbrancaturam, sive per foditionem turvarum, sive per Escoriationem moræ*, [hoc est, per evulsionem erices,] *sive per culpationem desubnemore, &c.* [Habetur Excoriatio in Culpatura 2.]

ESCOSUS, *Escis plenus, pinguis, crassus*. Ugutioni.

¶ ESCOT, Contributio, Conjectum. Vide *Scot*.

ESCO-

ESCOTUS, pro *Scotus*, quomodo nostri *Escots* dicebant, quos hodie *Escossois*. Formula 15. ex Baluzianis: *Vadit tanquam latro, ad aura psallit, ut Escotus mentit, semper vadit toritus, & occidit quod unnquam vidit.* Nempe solemne est peregrinantibus, ut fuere Scoti, mentiri. Joan. Molinetus Valentianensis p. 25.

Athenient, Turcs, Barbarins, Escots,
Gauls, Espagnols, Hongrois, Bretons, Gallots.

[Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1360 inter Anecdot. Marten. to. 1. col. 1458. *Et qu'ils ne feront autres alliances avec lesdits Escos en aucun temps à venir contre les Rois & royaume d'Angleterre.*]

¶ ESCOUTA. Vide *Escbuta* 2.

¶ ESCRA, Species vasculi apud Hibernos. Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. p. 303. *Protulitque vasculum argenteum, quo potum Hibernenses Principibus haurire solent, quod vocant Escra.*

¶ ESCRINIUM, Gallice *Escrin*, Scrinium, cimelium. Charta anni 1351. apud Baluzium to. 3. Hist. Arvern. p. 141. *Retinuit dictus donator ... omnia utensilia & jocalia & vasa argentea quæcumque ... & potiora & Escrinia & animaliaquæcumque.*

¶ ESCRIS, Eadem notione. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item quatuor mappæ de cirico in quodam Escri fusteo rotundo, &c.*

¶ ESCRONELLUM, Species retis ad capiendos pisces. Vide *Saurarium*.

ESCROWETUS, Prætor, ex Belgico *Scoutet Escoutet*. Charta Ferrandi & Joannæ Comitum Flandr. an. 1228. pro Scabinagio Duacensi, apud Buzelinum pag. 317. *Videlicet quod transactis 13. mensibus Scabini, qui exient à Scabinagio, debant eligere 4. burgenses in villa de Duaco in 4 Escrowetis, &c.* Sed videtur leg. *Escowetis*.

ESCUA, Escæ, Edulia. S. Isidorus hymno in SS. Torquatum & Socios:

Mittunt assecu las Escua quærere,
De fessa dapibus membra reficerent.

ESCUAGIUM, [Obligatio pergendi in exercitum vel præstatio pro feudo militari.] Vide *Scutagium*.

¶ ESCUALLATA. Vide *Escuellata*.

¶ ESCUANGIUM, ut *Escuagium*. Chartularium S. Vandregelili tom. 1. p. 515. *Reddendo inde mihi ... decem & octo denarios monetæ currentis annui redditus ... excepto Escuangio Domini Regis, quum venerit in feodo, de quo prædictæ pecbiæ terræ moventur.*

ESCUBIERA. Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Arag. an. 1283. MS. *Concedimus quod cesset Escubiera, & quod de cætero non sit Escubiera in molendinis.* [Forte id quod *Escluviamentum*.]

¶ ESCUCHONETUS, Gall. *Ecusson*, Lamina per quam inducitur clavis in foramen serræ. Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item duo coffreti pares trium pedum longitudinis vel circiter ferrati & armurati armis de le Boissiere; Escuchoneti autem cuprei sunt.*

¶ ESCUDILEYR, Scutorum opifex. à Gallico *Escu*, Scutum. Charta anni 1308. apud Baluz. tom 2. Hist Arvern. p. 783. *Escudeleyr, freneyr, & celeyr, & carnifices tres denarios* (solvunt) *quilibet pro annata.*

¶ ESCUDERIA, Stabulum, Gall. *Ecurie*, Hist. Dalphin. tom. 2. p. 433. col. 1. in Conventionibus Dalphini cum Agouto de Baucio: *Sitque unus ex dictis Scutiferis Forrerius, & alius Magister Escuderiæ seu marescalliæ suæ.* Vide *Scura*.

ESCUDERIUS, Scutifer, ex Gallico *Escuier*, sed proprie famulus: nam ita famulos suos vocabant Monachi, ut supra in voce *Armiger* docemus. Charta Raimundi Abbatis Moissiacensis an. 1212. in Regesto 3. Tabularii Regii Cb. 13. *Nos nec alii Monachi quicunque fuerint, & Escuderii nostri, vel eorum, nihil dabimus in portu de Moissiaco, sed ibi liberum transitum & reditum habemus.* Infra: *In uno quoque manso 3. minas frumenti, & 3. minas avenæ, & albergam duobus Militibus, & duobus Escuderiis, &c.*

¶ ESCUELLA, Scutella, Gall. *Ecuelle*. Polyptych. Fiscamn. an 1235. *Nicolaus Lobier tenet unum masagium, unde reddit sex solidos ad Natale, & debet culcitram & linteamina in adventu Abbatis, Escuellas & ciphos, &c.* Nostra vox *Ecuelle* sæpe sumitur in Instrumentis pro parva aridorum mensura. Sic in Statutis Gallic. Scabinorum Maceriarum ad Mosam, è Bibl. D. de Cangè: *Le quarte doit 12. d. p̃, la demie quarte 9 d. p̃. l' Escuelle 6 d. p̃ le picotin à l'avoine ... 12. d p̃.* Enumeratio mobilium, immobilium & reddituum Nosocomii Commerciaci è Codice Ms. ejusdam urbis p. 25. *Les heritages qui appartiennent à la bolsere, seans on ban, & finage de Leronville ... doivent chascun au six Escuelles assis sur plusieurs heritages.* Vide *Scutella*.

¶ ESCUELLATA SPONSARUM, Species tributi, quod recens nuptæ tenebantur exsolvere. Histor. Dalphin. to. 1 p. 143 ex Computo an. 1202. *Item pro tributo viduarum maritatarum 6. lib 12. s. Item pro Escuallatis* (melius p 113. *Escuellatis*) *sponsarum remissæ sunt et de gratia.* Comput. Castellan. Grasivod. an. 1333. *De coroatis, boum, Escuellatis nuptarum, de successionibus, &c.* Vide *Espaules*.

ESCULENTIA, *Pinguedo*, in Gloss. Isid. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 65. *Hic erat in eadem urbe Romæ Presbyter miræ continentiæ, non vino stomachum relevans, non carnis Esculentia corpus curans, sed oleo solo escas asperiores mitigans, &c.*

¶ ESCULETUM, pro *Esculentum*, in Statutis Arelat. MS. art. 175.

ESCULEUM, Amplum spatium circa ædem. Charta Joannæ Reginæ Castellæ an. 1225. in Histor. Eccles. Abbavill c 27. *Retentis nobis & hæredibus Pontivi alta justitia, pomerio & Esculeo.* Etiamnum Picardi nostri *Esculus* vocant spatium quod sibi retinet qui longius prosilire cupit. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Pour monter au destrier, prenoit son Esculie.

Vox videtur efficta ab eo spatio quod *scuti longitudinem* occupat, nisi referatur ad spatium 12. pedum, de quo Additio ad Legem Frisionum tit. 3. §. 24. Lex Ripuar. tit. 70. §. 1 & 2. & Leges Rotharis Regis Longob. tit. 18. §. 9. Vide *Scutum*.

¶ ESCUMATOR, Pirata, Maritimus prædo, Gall. *Ecumeur de mer*. Regestum Parlamenti an. 1374. *Coertionem & punitionem omnium piratarum ... per marinarios, Escumatores vel alios factorum perpetratorum.*

¶ ESCURATUS, ut mox *Escurellus*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis an. 1367. pro Monspeliensibus de forma vestium.

¶ ESCURELLUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil*. *Pro pelliciis Escurellorum*, in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* Tract. de Feudorum usu tom 2 ad calcem p. 156. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 294. *Canonici deferant cappas & almutias de grisois ..., & Capellani de cirogulis sive d'Escurolz.*

¶ ESCUTUM, ut *Scutum*, Tesseræ gentilitiæ, Gall. *Ecu*. Testam. anni 1367. inter Anecd. Marten to. 1. col. 1525. *Item legamus Conventui fratrum Minorum Carcassonæ unam cupam argenti deauratam cum suo pede & signatam circumquaque,* Escus verts, *& in medio unum Escutum cum arboribus.*

ESDEVENIMENTUM, [Quod obvenit alicui vel ex hæreditate vel alio modo.] Curia Generalis Gerundensis an. 1321. sub Jacobo II. Rege Aragonum MS. *Super exitibus, proventibus, Esdevenimentis vel juribus officii sibi commissi.* [Vide *Evenimentum*.]

¶ ESDIRE, ut infra *Escondicere*, Excusare, satisfa-

facere. Charta an. 1122. ex Chartulario Aptensi fol. 16. *Nec anseremus tibi vel tuis, nisi pro forisfacto quod nec Esdire, nec emendare possitis aut velitis.*

ESENCIA, [Jus fruendi re aliena, Gall. *Aisance.*] Vide *Aisancia*.

¶ ESFORCIUM. Vide *Exforcium*.

¶ ESGAGIUM, Fundus oppigneratus, Gall. *Fonds engagé, hypotheque.* Consuetud. Lemnvic. art. 69. *Præterea emphiteotæ & alii qui debent census annuos, si non solvant ad diem statutum censum vel canonem, vel etiam pensionem, non sunt ex hoc de Esgagio puniendi; sed ille cui debetur census, canon vel pensio potest pignorare pro censu suo, vel canone vel etiam pensione in terra de qua sibi debetur, nec debet aliqua arte vel ingenio aliquid attentare propter quod Esgagium debeatur seu etiam exigatur.* Vide *Vadium*.

ESGARDIUM, ESGUARDIUM, Judicium, sententia judicis cum cognitione causę, Gallis *Esgard. Escardium*, seu *Scardium*, in Statutis Ordinis Hospital. S. Jo. Hierosol. tit. 2. §. 23. tit. 8. §. 1. 2. & seqq. *Gallica vox est, & significat rationem, considerationem, seu, ut sic dicam, respectum. Quod quidem Scardium est antiquissimum & primum judicium domus Hospitalis*, tit. 19. de Verb. signif. §. 9. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 17. *De vassallo delinquente in Dominum, Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per Exguardium dissaisire.* Id est, judicio parium suorum interveniente. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 23. *Or dit Esgart ou connoissance n'est mie une mesme chose: car l'on fait d'une parolle conoissance de court, ne Esgart peut hom faire d'une parolle, pourquoy il est clere chose que Esgart & connoissance ne est mie une meime chose.* Cap. 29. *Et se preigne à lui d'Esgart, que court ne peut faire Esgart d'une parolle. La Court Esgarde, demander conseil par Esgart de Cour, se mettre en l'Esgart de la court sauf son retenail*, in iisdem Assisiis Hierosol. cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. &c. *S'aerdre à l'Esgart de sa partie*, cap. 28. *Premier Esgart, second Esgart*, cap. 30. *Se prendre à sa partie d'Esgart*, cap. 29. [Charta an. 1291. inserta in Litteris an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 294. *Soixante sols pour l'amende, ou l'Eswart du Maieur & des Eskevins devant diz.* Et pag. 295. *Se aucuns maussaicterre quois que il fust, estoit pris en chu lieu, en l'eskevinage d'Abbeville seroit, amendés & jugiez à l'Esbbort des Eskevins.*] Guillelmus Guiart an. 1209.

Li Rois venst pour ce qu'eu pais fussent
Que l'Esgart de Court eussent.

Le Roman *du Renard* MS.

Itel amande li fera
Come vostre Cour Esgardera.

Alibi:

N'a pas esté à bon escole
Isangrin pour jugement faire,
Dont il li venist miex à taire,
De faire Esgard ne jugement.

Disours & Esgardours, i. Judices, arbitri, in Charta Jacobi Episcopi Metensis an. 1251. apud Hyeronym. Vigner. in Alsaticis pag. 140. [*Esgardator* & *Esgardiator* non semel apud Rymerum.] Hinc formula in pronuntiationibus arestorum, *ayant esgard, &c.* Vide Chronicon Petri IV. Regis Arag. l. 3. c. 30. 31. & supra in V. *Consideratio*.

¶ ESGARDARE, Judicare, Sententiam ferre. Codex Leg. Normann. c. 64. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 269. *Hic vidi & audivi, & quod curia Esgardaverit super hoc, facere sum paratus.*

¶ ESGARDUM, ut *Esgardium*. Litteræ Philippi Audacis Regis Franc. an. 1277. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordin. Reg. p. 67. *Si contra ordinacionem venerint in toto vel in parte, id ad bonum Esgardum Vicecomitis, qui pro tempore fuerit, emendetur.* Edictum Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1302. apud Menesterium Hist. Lugdun. p. 82. col. 2. *Si vero de cetero per aliquem vel aliquos contra prædicta fuerit attentatum, ut dictum est, graviter puniantur, damnaque restaurabuntur ... ad Esgardum Consilii nostri.* Charta anni 1369. apud Baluz. to. 2. Histor. Arvern. pag. 350. *Ad Esgardum duorum proborum virorum per dictas partes eligendorum.* Et apud Rymerum tom. 2. p. 856. col. 1. *Ad quos bonorum virorum electorum seu eligendorum hinc inde refertur judicium vel Esgardum, seu in quibus de inquisitione vel examinatione per eosdem facienda fit mentio.* Vide *Anvardum*.

ESGRINIRE. Liber Ordinis seu Regula S. Victoris Parisiensis MS. c. 48. *Mensæ lector aperte, & distincte, & tractim legat, & dum legit autem accommodet Priori, ut si quando emendaverit, intelligere possit quod emendet, humiliter dicat: si non intelligit, versum reincipiat, & hoc totiens faciat, quotiens Priorem propter hoc Esgrinire cognoverit.* Ubi *Esgrinire*, est nostrum *Grouder*, vel *Rechigner*, Grunnire.

¶ ESGUARDIUM. Vide *Esgardium*.

¶ ESIBILIS, Aptus ad edendum, Comestibilis. *Panis quoque Esibilis & bene præparatus*, in Regula Reformat. Monasterii Mellicensis in Chronico ejusdem loci p. 336. Occurrit etiam in Actis SS. Maii to. 7. pag. 454. Aprilis tom. 3. p. 888. apud Raim. Duellium Miscel. lib. 1. p. 83. &c.

¶ ESICIATUS, Fartus, cujus venter impletus est minutali. Vet. Epigramma de Ansere farto apud Hofmannum in Lexico:

Eminet impletus pullorum carnibus anser
. . . . ventrisque soluti
Truditur è medio Esiciata nitens.

Vide *Isicium*.

ESINGÆ: dicti Reges Cantiæ, ab Ochta cognomento *Ese*, ab Æthelbyrthi Regis avo: ita Ethelwert. lib. 2. cap. 2.

¶ ESITAMENTUM, Jus fruendi rebus non suis, Gall. *Aisance.* Vide *Aisancia*.

ESKEATA. Vide *Escaeta*.

ESKEPPA, ESKIPPA, Mensura frumentaria apud Anglos. Vide *Escheppa, Mina*.

¶ ESKIPARE, Instruere, armare, Gall. *Equipper*. Vide *Esquipare*.

¶ ESKIPPAMENTUM, In[illegible] navis, Gallice *Equippement.* Passim occurrit apud Rymerum to. 5. p. 4. 6. 12. 24. 67. 127. 134. 135. & alibi.

¶ ESKIPPARE BOVES & [illegible] partes *Flandriæ traducere*, apud eumdem Rymer. to. 12. p. 137. col. 1. pro Contrudere in navem, Gall. *Embarquer.* Vide *Eschippare*.

¶ ESLAGIUM, Ager urbi vel pago vicinior, ex quo decimas percipere solet Rector parochiæ, Normannis *Ailage* Instrum. autograph. an. 1481. ex Archivis B. M. de Bono-nuncio Rotomag. *Asserendo illam peciam terræ fore & esse Eslagium, & in ea habere jus percipiendi decimas.* Septies recurrit in illo Instrum. Vide *Aalagium*.

¶ ESLAVEIDIUM, Pluviales aquæ per itinera camposque decurrentes, rusticis Dumbensibus *Laveides* & *Availles.* Charta Thossiac. an. 1462. *Debet sex denarios pro licentia sibi data de capiendo aquam ... Eslaveidiorum labentium ab itinere de Thossiaco ad Castillionem Dumbensem.* Et infra: *Omnia Eslaveidia cadentia per itinera de sancto Stephano.*

¶ ESMAGIUM, Jus quoddam Ducis Britanniæ minoris & Nannetensis Episc. commune. Instrum Ecclesiæ Nannet. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 331. *Assignamus ei 7. libras currentis monetæ quæ de Esmagio prima exierunt à primo die Maii quousque in integrum persolvantur habendas in perpetuum.* Aliud Instr. ejusdem Ecclesiæ ann. 1259. tomi citati col. 421. *Eudo Ar-*

Archidiaconus Nannet. & Renerius Senescallus ejusdem loci. Notum facimus universis, quod nos à nobili viro D. Johanne Duce Britanniæ ... ex una parte, & à R.P. Jaleranno D.G. Nannet. Episcopo ex altera, electi arbitri de contentione, que inter eos vertebatur, super articulis, qui in presentibus litteris continentur, dictum nostrum protulimus de predictis articulis in hunc modum. Super articulo de turre nova, quod dicte Comiti & successoribus ejus, remanente dicta turre cum clausura sua, dictus Comes & successores sui solvent in perpetuum Episcopo Nannet. & successoribus suis 55. sol. annui redditus sub portione quam idem Comes perceperit in Esmagio Nannet. ... Super archa communi in loco tute reponenda: Dicta archa deponetur sub fida custodia in studio Comitis de consensu Comitis & Episcopi, in loco idoneo ab eis eligendo ... & Allocatus Comitis unam clavem habebit, & Allocatus Episcopi aliam; & ambo Allocati jurabunt, quod fideliter colligent ea que ad dictum Esmagium pertinebunt, & quod unus sine altero vel ipsius voluntate nichil colliget, & quidquid collectum fuerit, fideliter in dicta archa reponetur, nec unus sine altero aliquando liberabit super his quæ ad dictum Esmagium pertinebunt. Pluries recurrit in eodem Instrumento.

¶ ESMAILLATUS, Distinctus, vermiculatus, ornatus, Gal. *Emaillé. Nodulus Esmaillatus, Lozengia Esmaillata, Tassellus argenteus deauratus & Esmaillatus, Tabulatum Esmaillatum, Tassellus argenteus & Esmaillié Gallice, &c.* in Ioventario Ecclesiæ Noviom. an. 1419.

¶ ESMAILLUS, Encaustum, Gall *Email*. Invent. Noviom. mox laudatum: *In dicta cruce sunt quinque Esmailli.* Ordioarium MS. Eccles. Lexoviensis: *Acolitus deferens crucem cum Esmaillis.*

¶ ESMALTATUS, ut *Esmaillatus*, in Inveotario aon. 1347 Hist. Dalphin to. 2 p. 555. & 556.

¶ ESMALTUS, ibidem pro *Esmaillus*, ut & infra in voce *Timbrum*.

¶ ESMANTATUS, ut *Esmaillatus. Scutum Esmentatum*, in Instrumento anni 1332. ex Archivis S. Victoris Massil. Vide *Amantatus*.

¶ ESMARALDUS, Lapis pretiosus viridis coloris, Nostris *Emeraude*, Anglis *Emerald*. Legitur apud Thomam *Madex* Formul. Anglic. p. 423.

¶ ESMATATUS, ut *Esmaillatus. Scutum Esmatatum*, in Charta anni 1352. ex Archivo S. Victoris Massil. n. 342. armarii Massil.

¶ ESMENDA, ut superius *Emenda*, Emendatio, compensatio. Autenticum Jacobis Regis Majoric. ann. 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. *Facta satisfactione aliqua sive Esmenda.* Episcopus Boteotinus (Butuntinus) in quadam epistola Massiliensibus directa: *Si qua fuat dampna illata per gentes Regis Aragonum aut forisfeca .. procuraret quod fieret Esmenda.* Testamentum Guillermi de Turre an. 1315. apud Baluz to. 2. Hist. Arvern. p. 539. *Donec totaliter ultimam voluntatem ... meam, exequias, legata, debita, clamores, & Esmendas solverint & compleverint. Sub refectione, restitutioneq; & integra Esmenda omnium & singulorum dampnorum, expensarũ, &c.* in Schedis Præsidis *de Mazaugues* non semel.

¶ ESMENDARE, Emendare, satisfacere, reparare, compensare. Conventio Caroli Comitis Andegav. & Provinciæ an. 1251. è MS. D. *Brunet* fol. 59. v. *Rapinas factas tam in trocellis quam in rebus aliis, in stratis publicis terre vel aque ... Esmendent.* Statuta Massil. lib 1. c. 54. *Qui duo probi homines .. teneantur ... facere Esmendari & restitui à molneriis molendinorum damnum datum seu factum in blado male mouto.* Confirmatio transactionis an. 1463. ex Archivo Præsidis *de Mazaugues*: *Instrumenta qua possint dictari, corrigi, refici & Esmendari.*

¶ ESMERUS, Encaustum, Gallice *Email*. Statuta Massil. lib. 1. cap 57. *Statuimus inviolabiliter observandum, ne aliquis homo sit ausus facere argentum nisi in Esmero Communis Massiliæ, & quod ille vel illi qui habebunt inde Esmerum, teneantur speciali sacramento facere in dicto Esmere argentum bene & legaliter, &c.* Pluries occurrit ibi.

¶ ESNETIÆ Jus, id est, Primogenituræ, Gallis, *Droit d'ainesse*, apud Spelmannum in *Æsnecia*. Vide *Amescia*.

¶ ESO, pro *Esox*, Piscis genus. Lerbeccius io Chronico Episcoporum Mindens. apud Leibnicium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 176. *Esones & alios pisces in copia*, Vide *Esox*.

¶ ESOCIUS, Eadem notione. Vide *Esox*.

¶ ESOLNA, Assula. Vide *Esporium* & *Essanna*.

¶ ESONO. Anastasius Bibl. io Epitome Chronici Casin. apud Murator. to. 2. p. 352. col. 2. *Aquinum cum Ecclesiis, villis ... portubus, aquis, aquarumve decursibus, silvis, pedaticis, phociis, Esononibus, aosocomiis . omnia & in omnibus Patri Benedicto in perpetuum concessit*. Si *Phocia* sit pro *Phoca*, Vitulus marinus, dici potest *Esono* esse pro *Esox*, quod vide suo loco.

ESOPHICUS. Alcuinus Poem. 198.

Hæc studiis floret sacris, Esophica jura
Perlegit, & tractat clancula dicta senum.

An vox hæc usurpata pro *Philosophica*, an vero legendum, *& Sophica*, lector judicet.

ESOPHORIUM, ἐσωφόριον, Interula, vestis interior. Glossarium Camberonense: *Esophorium, vestis interior, id est, camisia, quæ à Marciano* (Capella) *Interula vocatur* Glossæ MSS. *Esophorium, vestis quæ fibula collo penditur.* Anastasius Biblioth. in versione Vitæ S. Joannis Eleemosynarii à Leontio Episc. scriptæ n. 38. *Expoliavit se Esophorium suum, quod illius melius erat, & dat ei.* Epist. Basilii Maced. Imper. ad Hadr. PP. in fine 8. Synodi *Transmisimus autem Sanctitati vestræ ... vestimenta diaspra 3. Esophorin dicitrinum cancellatum unum.* Hucbaldus Monachus Elnonensis in Vita S. Rictrudis c. 9. apud Mabillonium: *Crebra nectens jejunia, Esophorio amicitur cilicino.* Ita legendum pro *Elephorio*, ut est editum.

ESORTA, æ, *Canabum*. Ugutiooi.

ESOX, Piscis, cujus meminere Plinius, Isidor. l. 20. c. 2. Greg. Turon. lib. 1. de Glor. Confess. c. 5. Severus, Paulin. & Fortunatus io Vita S. Martini, Adamannus Scotus de S. Columba c. 24. Chronic. Montis-Sereni ao. 1171. &c. Glossæ Latinæ Saxooicæ cap. de Piscibus: *Esocius, vel salmo*, Lex: vel Læx, i. salmo. [*Esox, Esecis, Salmo piscis.* Papias in MS. Bituric. Editus, *Esme, Salmo piscis.* Charta aoni 1252. in Histor. Mediani Monast. p. 319. *Dederunt ... medietatem Esecium, qui vulgo Salmones vocantur.*] Flodoardus lib. 14. Carm. 18.

Sumunt tres de quinque Esoces, ad prandia tollunt.

Adde Legem Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 29. Hesychio ἴσοξ est piscis, qui non alius ab *esoce*: nam & *isocem* dixit Ardo Mon. in Vita S. Benedicti Abb. Anianensis n. 96. edit. Mabillonii. [Vide *Eso*.]

¶ ESPAERIUS, Ensium faber, à Gall. *Epée*, Ensis, gladius. Computum Johan. Humberti an. 1328. ex Adversariis D. *Lancelot*: *Amandrico Espaerio pro quodam gladio empto, &c.*

¶ ESPALLA, ut *Spalla*, à Gall. *Epaule*, Armus ferarum, vel etiam porcorum, &c. quem *tenentes* dominis sæpius præstare tenebantur, vel pecunia redimere Rotolus 12. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Arch. Casæ Dei: *Ex quibus exeunt due agni ... duæ gellinæ ad Kal. & duas Espallas.* Antiq. Recog. Albæ ripæ io Regest. *Probus* f. 67. *Tenēt insimul de Comite 1. curtila .. & debent inde 3. meyt. frum. & 4. quartas vini & 12. denar. pro Espalla.* Similia mox repetuntur ibid. Vide *Spalla*, & *Coppa* post *Cupa* 3.

ESPALTUM. Charta Gaufridi Ducis Aquitan. an. 1076. ex Regesto 66. Tabularii Regis ch. 602. *Cuncta etiam*

etiam quæ egemet ad præsens done, scilicet quantum ex silvis meis necesse fuerit, tam Ecclesiæ, quam officinis., excepto Espalto, *vel ea qua alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dedero,... annuo & concedo,&c.* [Vide Exspatium.

ESPANDAGIUM. Vetus Charta inedita: *Ego G. Comes Andegavensis pro salute animæ meæ & uxoris meę ...dimitto Espandagium quod in Montigniaco scilicet villa Canonicorum B. Petri de Cocta causa foagii mei capiebatur. Præcipio itaque, & sigillo meo confirmo ne amplius capiatur, sed mina legitimæ mensuræ tantumodo capiatur, &c.*

ESPATA, pro *Spatha*,[Gladii latioris genus, Græcis σπάθη. Vincentius *Cigault* de Bello Italico: *Velut ipse Deus vincere Anglicos per femellam, cum de femella ageretur, & cognitionem rei incognite eidem Pucelle* (Aurelianeasi) *attribuit de Espata ab illa nuncupata apud sanctam Katherinam de fert beix existente.*] Vide *Testinia*.

¶ ESPATGIUM, Jus sibi vindicandi animalia deperdita, quorum dominus ignoratur. Instrument. Eccl. Aniciensis ann. 1365. *Quædam equa fuit inventa de Espatgio & ducta ad Curiam.* Vide *Cocha*.

¶ ESPAVA, ESPAVIA, Gall. *Espave*, dicitur de animalibus aberrantibus quorum dominus ignoratur, quæ aut longe fugerunt *Expavefacta*, aut vagantur & dispalantur sine certo custode vel domino, ut habetur in antiqua Consuetudine Perticensi, & de rebus aliis mobilibus, quæ domino carent, hominibus ipsis extra regnum natis, rebusque nonnunquam immobilibus, ut prædiis, quæ inter jura dominorum caduca recensentur. Passim occurrit vox *Espaves* in Consuetudinibus Gallicis. Litteræ Johannis Franc. Regis an. 1352. apud Acherium to. 10. p. 220. pro Fundatione Canonicorum S. Audoeni prope S. Dionysium: *Ut dictas foresfacturas & Espaves integraliter tradant & reddant gubernatori seu præceptori dictæ domus... & de quacumque foresfactura & Espave mobili vel immobili cujuscumque valoris existat, &c.* Ibidem pag. 219. *Concedimus & donamus per præsentes ad opus dictæ domus, omnes foresfacturas tam in hereditatibus quam in mobilibus, & omnes Espavias, seu Espaves vulgariter, quæ in regno nostro evenient & ad nos pertinebunt, propter crimina leza Majestatis, & alia quacumque de causa, cujuscumque valoris existant, convertendas in dotationem dicti Collegii Canonicorum.* *Espava apum*, in Statutis Monasterii S. Claud. Vide *Epava* & *Expava*.

¶ ESPAULES. Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt quitti & immunes... de omnibus redebentiis... de omni hospitagio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, de agrentio, de fusticulis, &c.* Vide *Escuellata sponsarum*, & *Espalla*. Charta Officialis Paris. an. 1264. *Morramentum ...scilicet duo millia & centum de obevronet, item quingentos & duodecim peanios, item quingentes estanz & Espaules potis, item viginti tria milia de late eidem Abbati* (*S. Germani à Pratis*) *reddere & restituere tenetur.* Hic *Espaules* species est materiæ, at quænam illa sit non satis video. Juxta Borellum *Espautier les arbres*, est earum ramos inutiles amputare: sed neque eo indicatur vocis *Epaules* certa notio.

ESPEDITAMENTUM. Vide *Expeditare*.

ESPERICLUS. Testamentum Gerardi de Abbatisvilla Archidiaconi Pontivensis in Ecclesia Ambianensi an. 1271. in Hist. Comitum Pontiven. p. 205. *Et meliorem culcitram quam habeo Parisius, & unum coopertorium de Espericlis, & quatuor linteamina.*

¶ ESPERO, Calcar, Gall. *Eperon*. Vide locum in *Vicarii servi*.

ESPERVERIUS, [ESPARVARIUS, Accipitris genus, Gall. *Eprevier*.] Vide *Sparvarius*.

¶ ESPIA, vox Hispanica, Explorator, Gall. *Espion*, alias *Espie*. Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ, apud Stephanot. to. 1. Antiq. Benedict. in Vasconia pag. 511. *Si quis miserit inde Espiam, & aliquis per viam captus fuerit, qui eum misit salvitatem infregit, & nisi se purgare hinc potuerit, salvitatem infregit, & nisi se purgare hinc potuerit, salvitatem ibi non habebit.* Computus Vienn. an. 1324. *In expensis nunciorum, Espiarum & aliis necessariis.* 12. lib.

¶ ESPICIÆ, Aromata, Gall. *Epices*. Computum anni 1324. Hist. Dalpin. to. 1. p. 132. col. 2. *In diversis quantitatibus de Espiciis & de salsa & aliis sibi necessariis in summa 6. lib. 4. s. 1. d.*

¶ ESPICURNANTIA, Officium obsignatoris litterarum regiarum, à Saxonico Sparran, obdere, obsignare, sigillare. Kennetus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Per serjeantiam Espicurnantiæ in Cancellaria Domini Regis.* Vide *Spigurnellus*.

¶ ESPINGLA, Acicula, Gall. *Epingle*. Etymon *Spinula*, juxta Nicotum, vel *Spilten*, quod idem est Celtis & Armoricis. Computus Vienn. ann. 1318. fol. 123. *Item pro rauba brunetæ nigræ Dominæ, & pluribus aliis necessariis in dicta rauba, & pro Espinglis & bellis.*

¶ ESPINGLIES, Ead. notione in Hist. Dalphin. to. 2. p. 216. ex Computo anni 1327. *Pro emendo bursas, zonas, Espinglies, ad dandum Dominabus, &c.*

¶ ESPIONES, recensentur inter armaturas & munitiones inventas in castro Carcassonensi an. 1294. ubi forte idem sunt quod ..nses, à Gall. *Espèes*.

¶ ESPISIO, Sponsio, Pignus, Gall. *Gageure*. Consuetud. Lemovic. art. 44. *Item, consuetudo est in dicto castro, quia si aliquis cum altero faciat Espisionem, non tenet nisi ad valorem unius sextarii vini infra villam.* V. *Espoisse*.

¶ ESPLECTUM, ESPLEITUM. Vide *Expletum*.

¶ ESPLENCHA, ESPLENCHARE, SPLENCHARE, ESPLENCHIA, EXPLECHA. Privilegia Raymundi Berengarii Aquensibus concessa Kal. Maii an. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. p. 114. *In recompensationem vestræ fidelitatis... licentiam, franchesiam & libertatem in terris cultis & incultis quibuscumque & quorumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem, spatio quinque leucarum, pascendi, pasturgandi quorumcumque animalia vestra, necnon Splenchandi & bosqueinraudi, seu ligna scindendi pro vestro beneplacito tradimus, &c.* Ibi laudatus Historiogr. Jus *Splenchandi* exponit Facultatem pecorum pascendorum post messem, quam facultatem, inquit, Arelatenses vocant *lou drech d'Esplenche*. Hanc in sententiam citat Fortium, qui in suis ad Decision. Stephani notis decis. 9. duplicem distinguit pascendi facultatem, *viridis* pascui & *vacui*: *Viridis* seu pratorum tempore quo herbæ virent, & silvarum tempore quo glans est; *Vacui* seu pratorum exscisso feno, agrorumve collectis fructibus: quod ultimum *Explechas* vocant Arelaten. Dubitari tamen potest, propter adjunctas voces *Bosqueinrandi seu ligna scindendi*, an *Esplenchandi* facultas in laudata Charta non sit idem quod jus lignorum in nemoribus ad certos usus exscindendorum, ut *Espletum* accipitur in Charta an 1256. è Tabul. Sangerman. *Quæ omnia teneo in feodum cum toto usuario sive Espleto, quod in foresta quæ dicitur* Castrum *Mauri*. Certe ipsa vox *Explecha* amplius quid interdum significat quam nudam in locis vacuis pascendi facultatem. In Sententia arbitrali an. 1497. inter Dominos & Communitatem Calliani legimus: *Ex adverso ipsa Universitas de Calliano, seu habitantes in eadem, dicunt & asserunt, ipsos homines habuisse, & in præsentialiter habere, ac fuisse in antiquissima & vera possessione pastorgandi, eyssartandi, leignerondi, fustetandi, glandeiandi & omnes Explechas in eodem territorio faciendi:* quo in loco vox Explecha significare videtur quas-

quasvis *aisentias* seu commoditates usuales ex eo territorio percipiendas. Neque satis scio an æque pateant voces *Esplencha* & *Esplenchare* in confirmatione privilegiorum urbis Aquensis per Renatum Provinciæ Regem ann. 1477. apud laudatum Pittonem p.318. *Ob illius grata & grandia servitia & alia virtutum merita diversis privilegiis & præcipue facultate depascendi, boscueirandi, Esplenchandi circumquaque per quinque leucas decoraverunt cunctos cives Aquenses tanquam bene meritos in prædictis eorum privilegiis, usibus, facultatibus & Esplenchis manutenere & tueri, quocumque impedimento sublato.* His in locis *Esplecha* vel *Esplencha* idem prorsus videtur quod *Enpleta*; quæ vox in Consuetudinibus Ausciorum, ut dicetur infra, non solum significat pascendi facultatem, sed etiam venandi piscandi & ligna in nemoribus exscindendi. Certum tamen est quibusdam aliis in locis ad solum pascendi jus has voces esse restringendas. Conventio Civitatis Arelatensis cum Ludovico II. Comite Provinciæ an. 1385. art. 19. *Item retinet dicta Universitas pactua Castelleti, Montis-majoris & Auriculæ, & quæcumque alia, tam piscationes quam venationes, & lignairagia & Esplechas quorumcumque pactuorum territorii Arelatensis.* Altera Conventio inter Dominum de Rupe & Priorem s. Ægidii Arelat. an. 1379. *Habeat jus, Enpletum & usum cum averibus suis, & aliis quibus voluerit, depascendi.* Vide *Expletum* 2.

ESPLETUM. Vide *Expletum*.

¶ ESPOISSO, Sponsio, pignus, Gall. *Gageure.* Charta anni 1303. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arver. p. 783. *Item qui fecerit Espoisso, quicumque sit, solvat unum sextarium vini succumbens aptinenti.* Quæ sic lingua patria habentur in altera Charta anni 1270. p. 512. *Qui fai Epoisso à Bessa ia ta grans no sera que ia dos 's vol mas 1. sestier de vi.* Vide *Espiso*.

¶ ESPOLIÆ, Messis, fructus, Gall. *Depouille.* Litteræ Officialis Paris. de Emptione Majoriæ de Berrone an. 1266. in Tabulario Calensi; *Vendidit partem suam Espoliarum de Jamaco & aliunde.*

ESPONDERIUS, [Limitaneus. Testam. Guigonis Dalphini an. 1267. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 5. col. 1. *Hugo Dux Burgundiæ ... Castra sibi assignet in quibus prædictas mille libras percipiet, quæ tamen castra non sint in Esponderiis terræ meæ.* Hoc est in locis limitaneis, seu in confiniis, Gall. *sur les frontieres.* Litteræ Humberti II. Dalph. ann. 1334. ejusdem to. p. 247. *Vosque nihilominus castra Esponderia visitetis.*] Statuta Delphinalia p. 38. *Qualiter nobiles possunt facere domos fortes ... dummodo dictæ domus non fiant in locis Esponderiis, seu limitrophis.* Vide *Spondarius*.

☞ Gallo-Belgis *Esponde* dicitur Lecti pars anterior, qua notione Le Roman d'*Athis* MS.

Prophilias du lit leva,
Par le congié d'Athis s'en va,
Au lit s'en vint drait à l'Esponde,
Mais n'y entrast pour rien du monde.

Infra:

Moitié joyeulx, moitié doulant,
Entra au lit passa l'Esponde.

Italis *Sponda*, Margo, ora & aliæ hujusmodi.

ESPORIUM. Charta pro Vicariis Bituricensibus ex Tabul. S. Sulpitii Bituric. *Habebit ... ex uno quoque asino qui portat ollas ad vendendum, unum potum: de Quadrigario, Esporiis, unum Esporium, similiter una esolna, & similiter unam latam de lignis quæ intrant.*

¶ ESPRINGALA, Balista validior, qua telum emittitur, Gall. *Springale* vel *Espringale.* Vide locum in *Muschetta*.

¶ ESQUAQUERIUM, Scacarium, Gall. *Eschiquier:* de quo plura in *Scacarium*. Litteræ Guillelmi Senescalli Aquitaniæ pro Monasterio S. Crucis Burdegal. an. 1383. ex Archivis ejusdem: *Quasdam litteras nobis præsentatas in castro regio Burdegala, videlicet in Esquaquerio dicti castri.*

¶ ESQUARTA, Mensura frumentaria, eadem quæ *Quarta.* Litteræ Heliæ Archiep. Burdigal. anni 1192. pro Monasterio S. Crucis, inter Instrum. to. 2. Gall. Chr. col. 286. *Item quod mater dictæ mulieris per compositionem in ipsa Ecclesia duas Esquartas frumenti retinuit annis singulis quoad viveret persolvendas.*

ESQUILLA, [Tintinnabulum.] ESQUILLATUS, [Qui defert *Esquillam.*] Vide *Skella*.

¶ ESQUIPARE, Navem instruere Gall. *Equipper.* Edictum Philippi Aug. Franc. Regis ann. 1207. *Nulla navis de tota Normannia, præterquam de Rothomago, poterit Esquipari ad Iberniam, excepta una sola, cui semel in anno de Cæsaris Burgo, licitum erit Esquipare, &c.* Duchesnius in Normannicis p. 1063. legit *Eskipare*. Vide *Eschipare*.

¶ ESQUIROLUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil.* Vetus Collectio MS. Statutorum Eccl. Aquensis: *Clerici beneficiati cappas portent de pellibus Esquirolorum ferratas.*

ESSAIUM, Examen, *Essai.* Vide *Caiagium*, & *Dealbare*, & Oct. Ferrar. in *Saggiare*, [& mox *Essayum*.]

¶ ESSAMPLATUS, pro *Essartatus*, de quo infra, Instrum. ann. 1305. ex Archivo Fontis Danielis: *Junellus Dominus Meduanæ dedit Abbatiæ Fontis Danielis decimam partem reditus sui de terra Essamplata in foresta.* Vide *Exartus*.

ESSANA. Charta Philippi Aug. an. 1216. in Regesto Herouvalliano fol. 74. *Si vero contineatur in baco, vel in cocheto merrenum ad dolia facienda, reddent pro quolibet milliario 4. den. & si ibi contineantur Essannæ ad clavos, reddent pro quolibet milliario 4. den.* Occurrit ibi pluries; ubi *Essanna* est id quod vulgus *Essangles* vocat, asseres scilicet sectitii, quibus tecta operiuntur. Fol. 93. *Escanna* scribitur: *Navis ad lignum, ad fœnum, ad Escannas, ad minutum merrenum, &c.* Fol. 159. *Si faciant domum tectam de Essanna.* [Idem videtur *Esolna* in *Esporium*, ut etiam *Essaulla* suo loco.]

ESSARTUM, ESSARTARE. Vide *Exartus*.

¶ ESSARUM. Edictum Philippi Pulcri Francor. Regis, apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. p. 159. *Essarum nostrum dictæ villæ parabitur & ponetur in tali statu, quod dicti mercatores absque solutione pedagii poterunt suas denariatas & mercaturas bono modo onerare & exonerare de die & de nocte.* Lubentius legerem *Escarum*, quod puto Aggerem lapideum ad ripam fluminis, Gall. *Quai.* Idem *de Lauriere* in summario hujus articuli ducto ex Gallico exemplari habet. *Le pavé de la ville, les Quais & les issues seront mis en bon estat, &c.* V. *Escar*.

¶ ESSAVARE, EXSAVARE, Trahere. Charta Tholosiae an. 1461. *Pro licentia piscandi in riparia Sagonæ ... absque trahendo seu Essavando aut Exsavando ad terram.* Altera Charta anni 1449. signata *Bonet*: *Sive trahendo, sive Exsavando ad terram.*

¶ ESSAVERIA, Agger stagni, quo concluduntur aquæ. Charta anni 1269. ex Tabular. S. Nicasii Remensis: *Debemus habere & retinere imposterum ventalla Essaverie vivarii nostri ... nec poterimus sedem vel solium dictæ Essaveriæ dicti vivarii altius elevare quam modo sit.*

¶ ESSAYAMENTUM, Jus seu Emolumentum Inquisitoris & Probatoris monetarum, à Gall. *Essay.* Ordinatio anni 1342. tom. 2. Hist. Dolphin. p. 420. col. 2. *Remedia vero liga & ponderis punctas, levatas, Essayamenta, & alia jura & privilegia, quæ in nostris monetis antea habebatis.*

¶ ESSAYATOR MONETARUM, Inquisitor, Probator, Gall. *Essayeur.* Legitur in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 215. col. 1.

¶ ES-

¶ ESSAYUM, Gall. *Essay*, Probatio. Charta Hugonis Comitis Marchiæ, apud Stephanotium tom. 5. Fragm. Hist. MSS. *Notum facio omnibus, quod intuitu Dei & salutis nostræ Essayum monetæ nostræ Grandimontis Ecclesiæ in puram & perpetuam eleemosynam dedimus*. Rursum occurrit tom. 2. Hist. Dalphin. p. 414. col. 1. Vide *Essaium*.

1. ESSE, Status, *Estat, condition, comportement*. Capitularia Caroli C. tit. 11. c. 5. *Et Comites ac cæteros fideles nostros admonemus, ut ipsi sic suum Esse & vivere ordinent, qualiter propter illorum necessitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur*. Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 601. *In omni Esse suo venerabili pollebat modestia, &c*. Lib. 8. pag. 688. *Et in omni esse suo sese modeste gerere nitebatur*. Lib. 11. pag. 841. *In Claustro Monachorum diu sedit, Esse eorum consideravit*. Alio vero sensu videtur accipi vox Gallica, *Estre*, in Consuetudine Nivernensi tit 26. art. 13. tit. 31. art. 1. 6. 26. 27. tit. 34. art. 5. 7. 16. ubi pro gentilitate, seu consanguinitate videtur sumi, vel certe pro *Statu* ac conditione. Guiotus Pruvinensis in Bibl. MS. de Cartusiensibus:

Leur ordre ne blasme, ne lor Estre,
Mes por rien ge ni voldroie astre,
Trop ont astroit & dur convine.
Chascun set pour lui sa cuisine.

¶ 2. ESSE pro Ire, ut Galli dicimus *Estre* pro *Aller*. Breviarium Hist. Pisanæ, apud Murator. to. 6. col. 171. *Ad quod castrum vincendum Pisani fuerunt cum quinquaginta navibus, plattis & scafis, &c*. Vide *Fust*.

ESSEDUM, ESSEDA. Sergius ad illud Virgilii:

Belgica vel molli melius feret Esseda collo.

ait *Belgica Esseda esse Gallicana vehicula*. [Papias MS. Bituric. *Esseda sunt Gallorum vehicula, quibus Reges victi captivi ducuntur. Essedum, Basterna, vehiculum*. Hinc emenda Gloss. Sangerman. MS. n. 501. ubi perperam: *Esserta, Basterna*.] Glossæ Isonis Magistri: *Essedum, genus vehiculi Gallicani, i. Sambuch, quasi assedum, ab assidendo dictum*. Jornandes de Reb. Goth. cap. 2. de Britannis: *Non tantum equitatu, vel pedite, verum etiam bigis, curribusque falcatis, quos more vulgari Essedas vocant*. Ubi malim *Esseda*: nam *Essedum* dixit Propertius lib. 2.

Essedna cælatis siste Britanna jugis.

Lib. 4. de iisdem:

Hibernique Geta, pictoque Britannia curru.

De *Essedis* & *Essedariis* Britannicis agunt etiam Cæsar lib. 4. de Bello Gall. cap. 24. & 33. & Cicero lib. 7. Epist. 6. & 10. Vide Ausonium Epist. 21. [& Pitiscum in Lexico Antiquit. Rom. & Carolum de Aquino in Lexico Militari.]

ESSENDOLA. Vide *Escenla*.

1. ESSENTIA, Substantia, subsistentia: vox Scholasticis & Philosophis non hodiernis duntaxat familiaris, sed & veteribus. Quintilianus l. 3. c. 7. *ousia, quam Flavius Essantiam vocat: neque sane aliud est ejus nomen Latinum*. Adde eumdem lib. 2. cap. 15. S. Hilarius in fragm. pag. 34. *Essentia est ea, quod semper est, nuncupatur: quæ quia extrinsecus opis ad continendam se nunquam eguerit, & substantia dicitur, quod intra se id, quod semper est, & in æternitate suæ virtutem subsistat*. S. August. lib. 2. de Morib. Manichæorum c. 2. *Itaque ut nos jam novo nomine ab eo, quod est esse, vocamus Essentiam, quam plerumque substantiam etiam nominamus*. Ita vocabuli Ciceroni asseruisse Senecam observavit Muretus lib. 5. Variar. utitur etiam Sidonius in Epithal. Polemii.

¶ 2. ESSENTIA, *Status, Conditio*. Gasp. Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Baldrici Dolensis: *Postquam vero fuerunt Turci edocti de nostra Essentia, cœperunt paulatim urbe exire, nostros peregrinos undique coangustiare, non solum ex una parte; sed undique erant latentes obviam à nobis à mare & ad montaneam*. Vide *Esse* 1.

¶ 3. ESSENTIA, Possessio. Henric. Huntindon. de Contemptu mundi, apud Acherium Spicil. to. 8. pag. 182. *Nescio quid magis afferebat ei certa spes in futurum regnandi, quam patri suo ipsa Essentia regni, quia patri magnum regnandi spatium jam præterierat*.

ESSERE, ADESSERE, pro *Esse*, occurrit in veteribus Chartis aliquot apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 33. 34. 35. & 36. Vetus inscriptio Romæ in Eccl. IV. Coronator. *Cod estis fui, & quod sum Essere abetis*.

¶ ESSERTA. Vide *Essedum*.

¶ ESSETUS. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. 147. ad calcem: *Pro galeis reparandis 10. sol. Pro cordis ad Essetos pendendos circa murum 12. s. & dimid.*

¶ ESSINUS, Species mensuræ frumentariæ, Gall. *Aissin*. Charta Theobaldi de Valliaco an. 1168. ex Tabular. Corbeiensi: *Quartam partem cujusdam molendini, quam antea jure hæreditario apud Valliacum à S. Petro tenui, deinceps sub jure suo libere possidendum concessi B. Petri de Corbeia, hac interposita conditione, ut quamdiu in domo mea & hæreditate mea manerem, sexdecim Essinos annonæ de eodem molendino acciperem*. Charta Curiæ Suession. an. 1252. in Tabulario S. Medardi: *Se vendidisse recognovit ... redditus subnotatos, quos se habere dicebat ... videlicet viginti Essinos bladi hyemalis uno bueto minus*. Vide *Assinus*.

¶ ESSONIA, Excusatio causaria, Ejuratio vadimonii propter impedimentum, Gallice *Essoine* vel *Exoine*. *Essoniator*, Excusator in causis & litigiis, Gall. olim *Essoineur, Exoniateur*. *Essoniare*, Excusationem proponere. Vide *Sunnis*.

¶ ESSONIUM, Impedimentum. Chirographum an. 1209. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 1. col. 1092. *Comitissa vero jurari fecit super animam suam, quod ipsa & successores sui Domini Campaniæ infra quadraginta dies, postquam ab Essonio suo fuerint expediti, reddet Simoni vel hæredibus suis Musteriolum in eodem statu, in quo eos illud constiterit accepisse*. Litteræ Matthæi Ducis Lotharing. an. 1220. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 881. *Ipsi autem infra quadraginta dies, postquam de Essonio, vel de guerra sua liberati erunt, tenentur mihi reddere per juramentum suum castrum illud ita munitum & in eo puncto, in quo eis traditum fuerit bona fide*. Vide in *Sunnis*.

¶ ESSOULLA, Assula, seu asser sectitius ad tegendum aptus. Chartular. S. Vandregisili tom. 1. p. 84. *Et præterea veteres Essoullas de Monasterio, quæ non poterant mitti in opere, & insuper quidquid libertatis & proventus in supradicto Monasterio habere consuevi*.

ESTABLIA. Monast. Anglic. tom. 1. p. 922. *Sint quieti de thesauro portando, de chaciis, Establiis, feotallis regalibus, de purprestura, &c*. [Judicium Scacarii Normanniæ 13. sæculi apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. pag. 965. *Audivi ibi, quod miner bene potest procedere per duellum vel Establiam*, hoc est, Breve Ducis Normanniæ, quo in manu Regis ponitur feudum vel tenementum, donec oborta de eo lis dirimatur.] Vide *Stabilina*.

¶ ESTACAMENTUM. Vide *Stacamentum*.

¶ ESTACHADA BATALIA, Duellum seu certamen singulare, *ligatum*, initum & perfectum, ut opinor, ab Hispano *Estacada*, locus clausus ubi pugnatur. Charta an. 1065. Marcæ Hisp. col. 1136. *Damus vobis ... medietatem de totas ipsas justitias, exceptus ... de ipsa civitate ... fecerint homicidium, aut fregerint Pacem, aut habuerunt aliquod placitum unde batalia fit Estachada*.

¶ ESTACHAMENTUM, Sepimentum, ut conjecto, seu locus palis, Gall. *Estaches*, clausus. Gall. Christ. to.4. col.808. Johannes II. Abbas Claraevallensis an.1281. *Literis suis profitetur, sibi minime licere facere Estachamentum in quodam loco, nisi de voluntate Episcopi Lingonensis.* Vide *Estecha*.

¶ ESTACHARE, Alligare, Gall. *Attacher*, Ordinatio ao.1340. super Officio Marescalliæ, Hist. Dalphin. to. 2. p.394. *Item ipsos equos fretari, estriliari, acamari, lenterias eis fieri & bene Estachari facere cum omni diligentia teneatur.*

ESTACO, Taberna, officina. Charta ann. 1163. apud Ughellum to.7. Ital. sacr. p.268. *Concedo prænominata Ecclesia ... & absque servitio 3. Estacones in civitate Laodiciæ, cum suis omnibus continentiis, ut in eis ipsi Malfetani maneant, stent, ac super Stacones, prout voluerint, ædificent, atque laborent. Habent itaque prædicti Estaconi ab oriente viam, ab occidente habent portum maris, &c.*

¶ ESTAGERIUS, ut *Estagiarius*.

ESTAGGA, Idem quod *Stagium*, Gallis *Estage*. Charta W. D. Montispessulani an. 1103. *Dono etiam vobis totum sestairalaticum omni die & nocte in Montepess... & si Dominus Montispess. acciperet leidam de villanis de Sustantionensi Comitatu qui haberent domos in Montepess. & non starent in Montepess. per Estaggam, habeatis sestairalaticum.* Id est, qui in Montepessulano domos habere tenentur. Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIARIUS, Qui *Stagium* seu Domum habet in aliquo loco vel qui debet *Stare* in castro Domini. Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIUM, à Gall. *Etage*, Cœnaculum, domus, vel obligatio, qua vassallus tenetur *Stare* in castro Domini sive ad illud custodiendum sive ex alia ratione: Regestum Campaniæ fol.43. apud Dom. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p.689. *Clarembaudus de Capis, ligius de duobus feodis, scilicet de Vicecomitatu; & de Capis & Gricum suis appenditiis. Et debet Estagium pro Vicecomitatu.* Pro *debet Estagium* mox infra legitur, *& debet custodiam*. Rursum occurrit eadem notione ibidem tom.1. p.124. Pro Cœnaculo vero seu Tabulato, in Charta Officialis Autissiod. an. 1278. *In quibus* (domibus) *sunt quatuor Estagia cum cellario.* Litteræ Officialis Paris. ao.1291 ex Tabulario Calensi p. 270. *Recognoverunt in jure coram nobis se adcensasse quandam domum ... continentem à parte vici in primo Estagio de fronte duas thesias dimidio pede minus vel circiter, & in longo sex thesias vel circiter, & in Estagio superiori tres thesias, &c.* Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIUM FACERE, Canonicis idem est quod *Præsentem esse*, Gall. *Resider*. Charta Petri Abb. S. Benigni Divion. an.1259. ex Archivis ejusdem Abbatiæ: *Qualiter Canonici debent facere Estagium. Canonici prædictæ Capellæ in eadem de cætero facient Estagia personaliter anno quolibet per duos menses & septimanas in ipsa Capella antiquitus institutas ... Capellani, qui Missas habent vel habebant in prædicta Capella, residentiam continuam in ea facient.*

¶ ESTALAGIUM, ut *Estallagium*. Inter varia regii donarii officia in villa Laudunensi recensetur *Officium Estalagii super calceyam & introitus domorum*, in Memoriali D. Cameræ Comput. Paris. p.57. v. an.1362.

¶ ESTALARIUS, Pali in fluvio fixi ad piscationem. Charta anni 1279. ex Chartulario S. Vaudreg. to.1. pag. 970. *De omnibus aliis participibus meis tam in Estalariis Sequanæ, quos habebamus, quam in batella de la Meslerée & redditibus seu pertinentiis ejusdem batelli currentis in aqua Sequanæ ad portum de Calido becco.*

¶ ESTALE, f. Vas ad usum mensæ, ab Anglicano *Stall*, Mensa. Mandatum anni 1418. apud Rymerum to. 10. p.392. col.1. *Duo millia vasorum de electro, ut in Estalibus, parapsidibus, discis, sausariis & ollis.*

¶ ESTALLAGIUM, [Tributum pro licentia vendendi *ad Estallum*.] Vide in *Stallum*.

¶ ESTALLUM, Mercatorum sedes in foris & nundinis. Codex Ms. censuum Episcopatus Autissiod. *Omnes de villa residentes ad Estallum debent per quamlibet quindenam unum obolum, & illi extra villam vendentes similiter ad Estallum debent in quolibet sabbati unum obolum.* Et infra: *Quisquis vendat unctum diebus sabbatis ad Estallum, quilibet debet obolatam.* Vide *Stallum*.

¶ ESTAMINA, Textum subtile, Nostris *Estamine*. Charta Guillelmi de Burgo Officialis Lugdon. pro Monasterio Insulæ Barbaræ. in Maceriis hujus Monasterii tom.1. p.102. *Camerarius det & dare teneatur cuilibet Monacho ... in festo omnium Sanctorum quasdam Estaminas ad valorem sexdecim solidorum Viennensium.* Vide *Staminea*.

¶ ESTAMINETA, Eadem notione. *Vestimentum de Estamineta*, in veteri Indiculo ornamentorum S. Martialis Lemovicensis.

¶ ESTANCHIA, Agger aquis oppositus, à Gallico *Estancher*, Impedire ne fluat aqua. *Juxta levatam vel Estanchiam*, in Adversariis V. Cl. D. *Aubret*.

¶ ESTANCIA, pro *Escancia* vel *Eschaancia*, Quod obvenit alicui. Charta Margaretæ Comitissæ Flandriæ an.1251. è Tabulario Audomarensi: *Extraneos hospites in suo prædicto feudo non recipiant ... præter illos, ad quos hereditas advenerit, in prædicto fundo jure successoria, reliqui per maritagium vel per Estanciam fundum intraverint.* Vide *Escaeta*.

¶ ESTAPULA, Emporium, forum. Instrum. ao.1314. de Stapula Regis Franciæ, apud Rymer. to.3. p. 482. col. 1. *Olim mercatoribus lanarum regni vestri, & aliarum partium conversantibus in eodem, qui Estapulam suarum mercaturarum prædictarum apud Anwers extra regnum nostrum tenere solebant, venientibus, &c.* Testam. Guillelmi Montispessulani an.1211. apud Acher. Spicil. tom.9. pag. 166. *Istius publicationis ultimæ voluntatis juratas depositiones sub præsentia & testificatione multorum suscepit dominus G. de Flexu Magal. Episcopus in Estap. sua de Montepessulano.* Statuta Scabinorum Maseriæ ad Mosam è Bibl. D. de Cangè: *Touchant l'Estaplage. Primo, Tout marchant forains, qui vendront vins à Masieres & es fauxbourgs, doivent pour queue 6. den.* Vide *Stapula*.

¶ ESTARE, Domus, ubi quis *stat* seu habitat. Testam. Guidonis Gueregiati an.1177. Spicilegii Acheriani tom.9. p.152. *Factum est atque completum in castello de Armazanicis in Estari, quod fuit R. de Armazanicis.* Vide *Stare*.

¶ ESTASIS, pro *Extasis*, à Græco ἔκστασις, Raptus animi extra sensus, Gall. *Extase*. Legitur in Agnelli libro Pontif. apud Murator. to.2. p.66. col.1.

ESTECHA, Postis, palus, paxillus, Gallis *Estache*, vel *Esteche*. Charta Joan. de Vergeio Senescalli Burg anno 1278. *Inter illos 4. postes vel Estechas qui vertuntur juxta domum, &c.* Vide *Staca*. Willelm. *Guiart* in Philippo Augusto:

A douloueres & à basches
Vont desomprant piex & Estaches.

Infra:

Les Estaches du pont assaillent.

Idem anno 1025.

Cil qui sont de bardies taches,
Embatent le feu es Estaches.

Hinc, cum palis vel ad palos pugna, *Estacheis* dicitur in Chronico Bertrandi Guesclini Ms.

Aux François se vont fierement assemblant,

Fier

Fior su l'Estecheit, quant su vant encontrant.
Infra:
La peust onoir marteleis grant,
Ei grant Estacheis, & fauleis pesant.

1. ESTEMA. Fori Oscę ann. 1247. sub Jacobo I. Reg. Arag. f. 32. *Si homo infantionis occideret hominem infantionis, talem homicidam potest Dominus ejus accidere in captione, fame, siti, aut frigore, non faciendo de illo aliquam justitiam vel Estemam. Quod si justitia corporalis habeat fieri de eo, tradatur Bajulo Regis, quia omnes justitiæ, aut Estemæ corporales spectant ad dominum Regem.* Observantię Regni Arag. l. 9. tit. de Salva infantionum, §. 10. *In causis vero criminalibus, & ubi debet fieri* Extema *corporis aut membri, recurrendum est ad Dominum Regem, &c.* [Vide *Extema*.

Stema, in iisdem Observant. l. 6. tit. de Privilegiis Militum §. 10.

¶ 2. ESTEMA, Papię, *Ramusculi, quos faciunt, cum gradus cognationum partiuntur, ut puta ille filius, ille pater.* Est pro *Stemma*. Eadem, qua Papias, notione Plinius dixisse videtur l. 35. c. 2. *Stemmata vero lineis discurrebant ad imagines pictas.*

¶ ESTEMARE. Vide *Extema*.

ESTER, Ignis sacer, morbi species. Acta S. Dympnę Virg. n. 9. *Habet enim ignis ille apud Archiatros plura nomina: dicitur quippe Ignis sacer, ignis persicus, & ignis infernalis, & est qui Ester dicitur Græco vocabulo.* Ex Gr. αἴθω, titio, torris.

¶ ESTERA, Seditio. Charta Guidonis Comitis Flandrię pro Ecclesia S. Barthol. Bethun. an. 1257. *Omnes justitiæ sanguinis, latronis, violentiæ, mesleyæ, burinæ, Esteræ & immuratorum.*

¶ ESTERIUM, pro Æstuarium, Canalis quo intrat ęstus maris. Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Britan. Fundatio Monasterii Sarmacię Ord. Grandimont. an. 1192. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 646. *Concessimus memoratis Priori & Bonis-hominibus in dicta loca servientibus prata de Audillec, sicut duo Esteria, per quibus mare ascendit & descendit, distinguunt.*

ESTERLINGUS, Sterlingus, voces Anglis, & inde ceteris nationibus familiares in re monetaria. Trifariam vero accipitur *Esterlingus*, seu *Sterlingus*: primo pro monetario pondere, deinde pro qualitate monetę, tertio denique pro quapiam monetę specie.

Esterlingus, priori significatione, seu pro monetario pondere. Assisa Davidis I. Regis Scotię de Ponderibus & mensuris: *Imprimis Sterlingus debet ponderare 32. grana boni & rotundi frumenti.* Eadem habentur in Assisa de Pond. & mens. Roberti III. in illius Statuto c. 22 §. 6. sed additur secus ea tempestate esse, *propter minorationem monetæ*. Statuta Edw. I. *Denarius Angliæ, qui vocatur Sterlingus, rotundus sine tonsura, ponderabit 32. grana frumenti in medio spicæ, & 20. Denarii faciunt unciam, & 12. unciæ faciunt libram.* Adde Fletam l. 2. c. 12. §. 1. & Foros Morlanenses art. 18. Hocsemius in Adolfo à Marka Episc. Leod. c. 18. ait, *in provincia Coloniensi unciam 20. Sterlingos ponderare, sterlingum 36. vel circiter hordei grossi grana, sive speltæ, 8. vero uncias marcam adæquare.* In Regesto Pater, in Camera Computor. Paris. fol 204. dicitur *Esterlingus* appendere 3. obolos Turon. *Chascun Estellin doit pezer 3. oboles Tournois.* Solidus vero ponderalis appendebat 12. obolos. Vide in *Marca*.

☞ Eadem vox *Estellin* pro uncię parte minutiori, etiam ubi non fit sermo de re monetaria, pluries accipitur, in Edicto Johannis Franc. Regis ann. 1350. apud *de Lauriere* t. 2. Ordin. Reg. p. 352. n. 13. *Bled cousste trètebuit solz le septier. La paste du pain d'un denier de Chooly pesa cinq onces & demie, & le pain cuit quatre onces treize Estellins.* Occurrit eodem nu. ut & seqq. passim. Vide *Estrelingus*.

Esterlingum, pro monetę qualitate, usurpat Matth. Paris ann. 1247. *50. millia librarum denariorum Viennensium, quorum quilibet denarius valet 3. obolos Esterlingorum.* Statuta Davidis II. Regis Scotię c. 37. *Moneta nostra, videlicet Sterlingi, non deferatur extra regnum per mercatores regni.* Joan. Sarisber. Ep. 31. *Centum marcas Sterlingorum... tradidit.* Jo. Bromptonus: *Promisit se daturum Regi Franciæ 4000. millia Sterlingorum pro expensis suis.* Matth. Paris an. 1235. p. 104. *Marcas bonorum & legalium Esterlingorum, 13. solidis & 4. Esterlingis pro marca qualibet computatis.* Lambertus Ardensis p. 256. *Pecuniam denariorum Esterlingorum... ei distribuit.* Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1261. apud Prynneum in Libertatib. Angl. to. 2. p. 981. *In centum marcis bonorum, novorum, & legalium Sterlingorum, tresdecim solid. & 4. Sterling. pro qualibet marca computatis, &c.* Eadem fere habentur p. 1035. Le Roman *de Garin le Loherens* MS.

Et trois cens mars de Deniers Esterlins,

Le Roman *de Rou* MS.

Mès je ne suie mie venus
En cest pais a tant esent,
Et pour ses Estellins recevoir,
Mèt pour la terre toute avoir,

Statuta MSS. Aurificum Parisiensium: *Nul Orfevre ne peut ouvrer à Paris d'argent, que il ne soit aussi bons, comme Esterlins, ou meilleurs.*

Sterlingus, pro monetæ specie, quam *denarium Sterlingum* vocabant, Matth. Paris an. 1247. *Præcepit Dominus Rex... ut quicumque deinde Esterlingus in regno suo pondere non legalis inveniretur, statim funderetur.* Infra: *Eodem tempore moneta Esterlingorum, propter sui materiam desiderabilem..... cœpit deteriorari & corrumpi per illos falsarios monetarum, quos Tonsores appellamus, adeo ut vix interiori circulo nummi parcendo, limbum literatum totaliter asportarent.* Ordinatio Philippi Regis Franc. & Henr. II. Reg. Angl. pro subsidio Terræ Sanctæ ann. 1184. *In terra Regis Angliæ cismarina 2. den. Andegavensis monetæ, & in Anglia unus Sterlingus persolvetur.* In Tabulario S. Bertini an. 1230. *Sub pœna mille marcharum Sterlingorum majoris ponderis.* In veteribus Tabulis Cameræ Comput. Paris. legi S. Ludovicum statuto an. 1265. vetasse ne *Esterlingi* altiori pretio quam 4. Turonensium caperentur, idque ad 15. mensis Augusti, eoque elapso illorum penitus usum interdixisse. De sterlingorum Anglicorum *recti ponderis* in Francia valore, idem statuitur Statuto Philippi Pulcri an. 1289. mens. Aug.

☞ Statutum S. Ludovici mox à Cangio laudatum edidit *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 95. cui alterum præmisit ejusdem anni ibid p. 94. ubi *Esterlingi* seu *Estellins* (Gallica sunt hæc duo Statuta) quatuor Turonensibus pariter æstimantur. Currebant autem in Galliis nostris *Esterlingi*, quod in iis plures olim provincias Angli possiderent.

De vocis etymo & origine discrepant viri docti, quorum sententias breviter retexam, uti lectori, quæ magis arriserit, liceat amplecti. Lindwodus ad Provinciale Cantuar. Eccl. l. 3. tit. 13. à voce Anglica *Starling*, quæ *Sturnum* sonat, deducit, & dictum vult quod in nummis Eduardi Confessoris deprehenderit quatuor aves effictas ad Crucis ibi depictæ latera. Sed an Sturni sint, vel Columbæ, vix quispiam pro certo affirmarit. Deinde in cæteris Regum Anglo-Saxonum nummis nullam prorsus reperire est delineatam avem.

Buchananus ait Scoticum vulgus *Sterlingum* dictum existimare, à castro *Starlin*, & *Striveling*, nuncupato. Verum etsi sterlingorum mentionem fieri in veteribus

ribus Regum Scoticorum legibus certum fit, namo tamen sanæ mentis inde sterlingorum originem manasse censeat, nisi certis argumentis probetur in eo castro cusos primum sterlingos.

Watsius sterliogos denominatos censet, à *starro*. Ita vero apocham, seu *adquietantiam*, vocabant Judæi Anglici, ita ut probati nummi sic appellati sint, quod scilicet tam boni purique essent, ut eos non recusarent vel ipsi Judæi: vel à voce Anglica *Starre*, id est, stella, quod plerique veterum Anglicorum nummorum stella insigniti sint. Nam & *Starlingus*, perinde ac *Sterlingus* scribi annotavit Spelmannus.

Somnerus vocis originem à Saxonico accersis, steore, i.lex, canon, regula, quod ejusmodi nummi, pondere, forma & materia *legales* sint, seu regulares. Unde vulgo probata moneta, *bona & legalis* dicitur: *ling*, addito in vocis productionem, uti in plusculis Anglicis vocabulis factum observat.

Postrema denique super vocis etymo sententia, quam amplectuntur Cambdenus in Scotica, Spelmannus, Jacobus Waræus in Antiq. Hibernic. c.25. & alii, ea est quam ex Annalibus Anglicis erutam scribunt, à Germanis scilicet Daniæ vicinis, quos ab Orientali situ, *Esterlingos* appellamus, *Esterlingos* nummos nuncupatos; seu, ut in iisdem Annalibus habetur, quod ii in Angliam aliquando venientes artem purgandi argenti & feriendi intulerint: vel (quod mihi videtur probabilius) quia Normanni nostri, ut primum in Anglia sedem fixerunt, Willelmo Notho duce, veteres regionis incolas, origine Saxonicos, nulla alia denominatione donarent, quam ea quæ apud Francos in usu passim habebatur, *Esterlingorum* nempe, qua appellatione ii Germaniæ populi, qui in Daniæ confiniis habitabant, vulgo innotescebant. Unde cum Anglo-Saxonicorum Regum monetam denotare vellent, quæ probatior erat quam Francica & Normannica, *monetam Esterlingorum*, id est, Regum Saxonum dicebant, eam scilicet quæ ante Normannorum in Angliam ingressum in commerciis obtinebat. Paulo aliter Cambdenus, scribens Esterlingos à Joanne Rege in Angliam primum evocatos ad argentum in suam puritatem redigendum. Utcumque se res habeat, constat ante Normannos Anglicos vix in quopiam diplomate aut scriptore vocem *Sterlingorum* usurpatam reperiri. Primus enim, ni fallor, Ordericus Vitalis eam extulit, vocabulo parum immutato, jam ab an.1066. nam *libras Sterilensium* vel *Sterilensis monetæ*, vocat non uno loco, p.495. 523. 544. 580. 602. 768. 786. 788. quæ aliis *Sterlingorum* dicuntur. Sed & observandum p.495. Anglicam monetam à *Sterilensi* videri distinguere, dum ait Mainerio Abbati 44. *libras Angliæ monetæ* Monasterio S. Ebrulfi erogatas à Lanfranco Archiep. Cantuar. & à Rogerio *de Sappo* 40. *libras Sterilensium* eidem missas Abbati: ubi Anglica moneta pro *usuali*, Sterilensis vero pro probata sumitur.

Jam vero Saxones Germanicos, à quibus originem duxere Anglici, *Osterlingorum*, seu *Esterlingorum* appellatione Scriptoribus nostris innotuisse, probant plus satis Annales Francorum veteres, qui ita dictos observant quod ad austrum, seu ad Orientem habitarent, aliorum Saxonum respectu, qui ad Septentrionem & ad Occidentem vergebant. Quippe olim Saxonia, seu potius Saxonum ditio, procul in Germaniam protendebatur; dividebaturque in tres potissimum provincias, quarum una ad Orientem, altera ad Occidentem, tertia ad Aquilonem porrigebatur. Hanc Saxoniæ partitionem docet plane Witikindus l.1. Gest. Saxon. p.7. dum ait *in Orientales populos*, *Angarios*, *atque Westfalos*, Saxones fuisse divisos. Quod etiam ante Witikindum agnoverat Poeta Saxonicus libr. 1. de Gestis Caroli M. ann. 772.

Quos pagos, tot pene Duces, velut unius artus
Corporis in diversa forent hinc inde revulsi,
Sed generalis habet populos divisio ternos,
Insignita quibus Saxonia floruit olim.
Nomina nunc remanent, virtus antiqua recessit.
Denique Westfalos vocitant in parte manentes
Occidua, quorum non longe terminus omne
A Rheno distat. Regionem solis ad ortum
Inhabitant Osterlingi, quos nomine quidam
Ostualos alio vocitant, confinia quorum
Infestant conjuncta suis gens perfida Sclavi.
Inter prædictos media regione morantur
Angarii, populus Saxonum tertius, horum
Patria Francorum terris sociatur ab Austro,
Oceanoque eadem conjungitur ex Aquilone.

Osterlingorum denominationis rationem ipsa prodit appellatio. Dicti enim, quia ad Austrum, aliorum Saxonum respectu, habitabant. Haud procul ab Obacro statuuntur à Poeta Saxon. ann. 775.

Inde movens Carolus regiones venit ad illas,
Quas Osterlingi retinent, seditque locatis
Ad fluvium castris, qui nunc Ovacra vocatur.

Ex quibus abunde patet Osterlingos eosdem esse qui alias in Annalib. Francor. & in Vita Caroli M. an. 775. *Austrelindi* vocantur, ubi perperam libri omnes editi, *Austreleudi*, præferunt. Nec scio, quod fere ausim affirmare, an mendum irrepserit in Annal. Franc. Metens. an. 688. *Pippinus successibus prosperis Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlindo vocant, suscepit principatum*. Nam pro *Francorum* restituendum censuerim, *Saxonum*, & pro *Osterlindo*, facili emendatione, *Osterlinds*.

Fuit igitur Saxonum gens in tres potissimum distributa populos, *Osterlingos* nempe, *Augarios* seu *Angrarios*, & *Westfalos*. Postremorum manet etiam appellatio in Westfaliæ provincia, Rheno finitima.

De Osterlingis crebra est mentio in Annalibus Franc. Hi numero cæteris præpollebant, ut est in Annalib. Bertinianis an.841. *Saxonibus, qui Stellinga appellantur, quorum multiplicior in ea gente habetur*. Ubi obiter observandum jam inde non modo *Osterlingorum*, nomen in *Sterlingorum* appellationem contrahi cepisse, sed & littera *r*, in *l*, mutata, *Stellingos*, vocatos, uti vocem hanc in re monetaria extulisse Francos posterioris ævi constat. [Litteræ Philippi Augusti Francorum Regis an.1211. apud *de Lauriere* to.1. Ordinat. p.31. *Et volui & concessi eisdem* (*Monetariis*) *quod ipsi pro mercede operariorum* (l. *operarum*) *eorum habeant & percipere valeant de* XVI. *marchis &* XL. *Stellingis* LX. *solidos &* IV. *denarios ad marcham de civitate Tocensem*.] Willelmus Guiart an.1204. *qui coustassent tant d Estellin*.

¶ ESTEVENENSIS, vel STEPHANENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ ESTIBULATIO, pro *Stipulatio*, Sponsio, promissio. Vide in hac voce.

¶ ESTICKE, Numerus anguillarum. Vide *Stica*.

¶ ESTIFER, *Ferens æstatem vel æstum*. Jo. de Janua.

¶ ESTIGIA, Idem quod *Hostisia*, ut patet ex Charta Benjamini Abb. Branensis an.1213. cujus inscriptio est, *De duabus Estigiis*; tenor vero, *Nos duas Hostisias, quas habebamus, &c.* Habetur in Tabulario S. Medardi Suessionensis. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

ESTIMIUM, *Æstimatio, quæ species est opinionis, velut de visu*. Papias. Hinc nostris *Estime*. [Vide supra *Æstimium*.]

1. ESTIVA, [Johanni de Janua, *dicuntur loca in nemoribus, ubi in æstate bestiæ sub umbra morantur, ut vitent calorem; unde Æstivare, ad umbram in æstate quiescere*.] Vide *Æstiva*.

¶ 2. ESTI-

¶ a. ESTIVA, Dolium. Inventar.ann.1342. ex Archivo S.Victoris Massil.armar.Arelat,nu.1. *Item unum inbucum magnum & aliud parvum, unam Estivam de suste.*

¶ ESTIVALIA, *Ocreæ*, in veteri Vocabulario Juris utriusque. Species calceorum sunt, de quibus jam in *Æstivalia*. *Estivalibus etiam largis seu botis altis pro calceamentis utantur*, in Capitulo generali S. Victoris Massil.an.1312. *Nullus vir vel mulier audeat portare in suis Estivalibus sotularibus vel botinis punctus dictas de Polayna*, in Litteris Caroli V.Franc.Regis an. 1367, pro Monspeliensibus de forma vestium, Vide mox *Estivallus*.

ESTIVALLUS. Statuta Ord.Cartusiensis an.1368. 2.part.c,1.§.1. *Quicunque incisos sotulares, quos vulgus Estivalles vocamus, portaverit aut inter duo linteamina jacere præsumpserit, &c.* [Rursum occurrit in quodam Codice MS.S.Martialis Lemovic. n.58.p.ult. ubi de Raymundo Abb.& in Computo J.Humberti sub Guigone Dalphino an.1328, *Estivellus*, in Spicilegio MS. Fontanell.p.422. Vide *Estofferius* &] *Æstivalia*.

¶ ESTIVATICUS, Æstivus, Vide *Corrogata*.

¶ ESTIVELLUS. Vide *Estivallus*.

¶ ESTIVUM, Æstas, Gall. *Esté*. *Præsenti Estivo, preterito Estivo*, passim in l.Sentent.Inquisit.Tolos.à Ph.Limborch.edito.

¶ ESTOCHAGIUM, Lignatio seu Jus percipiendi ligna in silvis. Charta Theodorici *de Sauzeilles* an. 1217.in Tabulario S.Nicasii Rem. *Forestarius Estochagium suum in nemore accipiat.* Altera Nicolai de Ruminiaco an.1214. *Famuli nemora custodient & suum Estochagium . . . . ad medietatem inter se divident*, Vide *Stoc*.

¶ ESTODIRE, pro *Studere*, Curare. Charta Childeberti III.Franc.Regis an. 694. apud Felibianum Hist. Sandionys. p. xv. *In autoricio eos Estodiant defensare.*

¶ ESTOFFATUS, Instructus, munitus, Gallice *Estoffé*. Chronicon Bonæ Spei p.264. *Tenebuntur exhibere mille & sexcentas dictas corrucas de curribus munitis & Estoffatis rationabiliter sine dolo.* Charta Walteri de Hamello an.1217.ex Tabulario Corbejensi: *Volui etiam & concessi, quod si decima ipsa undecim modios bladi, sex scilicet frumenti & quinque avenæ ad mensuram Corbeiæ plenarie Estoffatos singulis annis non valeret, defectum undecim modiorum prædictorum de meo teneor adimplere.* Ubi *plenarie Estoffatos* id est quod bene mensuratos & impletos. Vide *Stuffare*.

¶ ESTOFFERIUS, Cælator, intartextor, Gall. alias *Estoffeur*. Extractum Computi Joan. Humberti de exitu sigilli D.Guigonis Dalphini an.1328. in Adversariis Domini *Lancelot*: *Item, pro uno estivallis & quatuor paribus sotularium ad opus Domini solvit Granjono Estofferio Gratianopolitano*, xx. *Turonenses argenti... Item solvit cuidam Estoffeeio qui moratur Gratianopoli ante domum Johan.felleriis pro estivallis Domini*, xviii. *sol.* Ordinatio Humberti II. pro Hospitio Dalphinali an.1336.to.2.Hist.Dalphin.p.308.col.2. *Item, Johannes Vitani & Franciscus sint Coduterii nostri... Item, Colinus sit Estoferius noster.* Vide *Stuffare*.

ESTOLIUM, [Classis, navis, vel etiam Exercitus terrestris.] Vide *Stolium*.

¶ ESTOPPARE, Impedire, à Gallico *Estoupper*, Angl. *to Stop*, Obturare. Charta Edwardi IV. Angl. Regis ann.1473.pro Episcopo Dunelmensi, apud Rymer.to.11.p.783.col.2. *Et quod nec præfatus nunc Episcopus, nec successores sui, occasione præmissorum seu alicujus eorum, per acceptationem præsentium, de libertate prædicta (obolorum fabricandorum) aliquo modo in futurum Estoppentur seu præjudicentur: set omnibus libertatibus & regaliis suis per antea gaudeant & utantur, præsentibus non obstantibus.*

¶ 1.ESTOR, Johanni de Janua, *Vorator, epulo, manducans, mandax, ab Edo, et* Gloss.Lat.Gall.Sangerm.Mss. *Estor, eis, Mangeur, Gouliart.* Vide *Estrix* & *Goliardus*.

¶ 2.ESTOR, ORIS, *Clavus quo temoni aptatur jugum*, apud Laurentium in Amalthea.

¶ ESTORAMENTA LECTORUM. Quidquid ad instruendos lectos necessarium est, forte pro *Instrumenta*. Charta Philippi VI.Franc. Regis ann.1340. *Quod fuerint in possessione & saisina talis libertatis & immunitatis, quod dictus Archiepiscopus existens in villa Remensi, aut gentes suæ, lectos, culcitras, cussinos, coopertoria, aut alia Lectorum Estoramenta, in domibus istorum conquerentium capere nequeunt, nisi ad hoc eorumdem conquerentium voluntas occurrat.*

¶ ESTORIATUS, Acu pictus, figuris intextus, Charta ann.1377.ex Archivo S.Victoris Massil. armar. Massil.p.988. *Item unam stolam pulchram Estoriatam imaginibus B.Mariæ cum manipulo*, Vide *Historiare* 2. & *Historiatus*.

¶ ESTORIUM, ut infra *Estoverium*, Subsidium, nutrimentum corporis, & generalius quidquid convenit necessariumve est ad victum, vestitum, conditionem, ut olim *Estovoir*, Charta Henrici Regis Angliæ circ.an.1155.apud D.*Brussel* de Feudorum usu tom. 2.p. 111.ad calcem: *Vidua post mortem mariti sui.... si de castro recesserit, statim provideatur ei domus competens, in qua possit honeste morari, quousque dos sua ei assignetur secundum quod prædictum est, & habeat rationabile Estorium suum.*

ESTOUBLAGIA, Charta Odonis Archiep.Rotomagensis an.1262.in Regesto archivi regii 31. fol. 27. *Costuma denarii & oboli, venda, furni, molendina, molta sicca, Estoublagia, quarriagia, messeria, servitia vavassorum, servitia rusticorum, &c.* Vide Concilia Ecclesiæ Rotomag.p.268. Vox formata ab *Estouble*. Vvill. *Guiart* in Historia Francica MS.an.1304.

La ont gist d'armes & de nus,
Par jaschieres, & par Estoubles,

Infra:

Et grant planté de charnet ons;
Par Estoubles & par bruieres.

Ubi *Estouble* videtur esse quod *Esteule*, stipula, vel culmus. Unde *Estoublage* fuerit onus colligandi vel censitandi stipulas post peractam messem, ad rusticarum ædium tecta. Sed hæ sunt meræ conjecturæ. [Vide *Manducalis*.]

ESTOVERIUM, significat apud Practicos, ait Cowellus, quandoque nutrimentum corporis, quandoque potestatem capiendi ex aliena silva lignum foco, aratris & sepibus reparandis necessarium.

Prima notione dicitur, *Sustentatio rationabilis*, in Legibus Malcolmi II.Regis Scotiæ c.3.§.5. Statuta Alexandri II.Regis Scotiæ c,22.n.4. *Vidua... quousque dos sua sibi assignetur... habeat rationabile Estoverium suum interim de communi*, Statuta secunda Roberti I. Regis Scot.c.22.§.5. *Si idem captus fuerit de felonia, tunc residuorum catallorum suorum, ultra Estoverium suum prædictum, Domino Regi remaneat.* Assisiæ Hierosol. Mss.c.122. *Le Seignor li dois donner ses Estouviers souffisament, tant como il sera en cel sien service, tout soit ce que il n'ait mien en fié Estouviers bons.* Adde c.250.267. Willelmus Guiartus de S.Thoma Cantuariensi;

Mais il trouva tel recruvrance,
El vaillant Roy Lois de France,
Qui lui bailla son Estouvior
Sept ans, sans soi de lui mouvoir,

[Le Roman d'Athis MS.

Gg

Or vous convient moult enseigner,
De pou parler, de pou mouvoir,
C'ils nous dirent vostre Esfouoir,]

Vide Bracton.l.a.cap.40.§. 1.l.4.tract.1.c.38.§.a.c.41. §.1.Fletam l.1.c.26.§.2.lib.2.c.41.§.33.34.c. 25 §. 1. Brittonum p. 117. Skeoeum de Verborum significat. Voce *Estoverium*, Glossarium ad Villbarduinum, & infra io voce *Stuffare*, [supra vero io *Estorium*,]

Altera notione. Statutum 2.Westmonasteriense ca, 29. *De Estoveriis bosci, proficuo sapiende in bosce, de pacibus & glandibus & aliis fructibus colligendis, &c.* Monasticum Anglic.to.1.p.849.*Quicquid ei necesse fuerit ad usus proprios, & ad omnia Estoveria sua tam ad omnes grangias suas intra forestam, &c.* Adde pag.875. 938.1001.& Brittoaum cap.60.[Thom.*Madex* Formul, Angl.p.122.]

¶ ESTRA, Porticus, Gall. *Galerie*. Inquisitio anni 1279.to.2.Hist.Dalphin.p.20.col.2.*Et vidit & audivit, quando dominus Petrus de Morgiis in Estra domus Episcopalis Dyensis recognovit, & confessus fuit publice, &c.* Charta concordiæ initæ inter Hugonem II.Episc.Gratianop. & Guigonem Comitem qui vocatur Delphinus, in Chartulario Eccl. Gratianop. *De Estra Aimonis statutum est, ut destrueretur, quando Estra Episcopi destructa essent*, Charta Thossiac. ann. 1404.*Tenet quamdam domum altam & bassam cum Estris existentibus ante dictam domum: habet plateam Stamni subtus Estras suas.* Estre vel Estrée, Gallis veteribus erat Iter, à quo dici potuerunt *Estræ*, quod facilem aditum pandant. Vide *Strata*.

¶ ESTRADA, Via strata, Gall. *Estrade*, Ital. *Strada*. Chartular. Camalariensis Monast. Diœc. Anic.*Donavit unum campum à l'Estrada & alterum ad culanerium*.

ESTRAJERIÆ, Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, proprie alienigenarum & extraneorum, quos nostri vulgo *Estrangers* vocant; hic enim *ie*, tanquam *g* effertur. Regestum Cameræ Comput Paris.*Estrahiere, c'est quant un homme par ses demerites est executé par crime de leze Majesté, & vaut autant à dire somme confiscation au Souverain*. Tabulæ conventionis Roberti Teneremundæ Domini cum Canonicis Camerac.ann.1302.apud Lindanum in Tenerem.l.3.c.6.n.23.*Si Catallum Estrajers inveniatur in tenemento Ecclesiæ Cameracensis, &c... si vero illud quod est Estrajers sit terra vel immobile, &c.* Arrestum an.1307.in Tabular.S.Quintini in Insula p.11.*Super eo quod dicti Religiosi asserebant se esse in saisina capiendi, levandi, apportandi, & habendi Estrajeriam, seu forisfacturam in suo districtu de Insula.* Edictum Philippi Magni Regis Franc.28.Maii an.1320. de Receptoribus domanii: *Item ils ne signifieront à personne de quelconque estat ou condition qu' elle soit les avantures qui escheeront en leurs receptes, comme mainmortes, Estrajers, & autres revenus, &c.* Computum terræ Campaniæ an.1348 *Mains mortes, fors-mariages, & autres avantures en cette baillie. De l'Estrajere de Humbelet justicié à la Forté sur Aube. Justitia spaviæ, quod Gallice dicitur Estrahere*, in Reg. Parlamenti ann. 1260.fol.22. *Espaves ou Estrajers*, in Consuet.municipali Salæ & Balliviæ Insulensis tit.1.art.27. *Estrajeres de bastards*, in Consuetud.S.Audomari art.7.*Estrajure*, in antiqua Monstroliensi art.44.[*Estrayeure & stose espave*, in Boloniensi art.111.] *Astrajere* in Consuet. Vitriac. art. 1. ubi jus istud explicatur, & art. 15.36.79. in Calvimontensi art.50. Lotharingiæ tit. 6. art.5. &c.

¶ EXTRAHERIA, Litteræ Philippi Franc.Regis in Chartulario S.Quintini in Insula p.60.*In casu possessionis & saisina habendi, capiendi & levandi Extrabheriam & forisfacturam... intentata super predictis Extraberia & forisfactura*. Et pag.62.*In casu proprietatis ratione Extraberiæ sive forisfacturæ*. Alium locum vide in *Expova*.

¶ EXTRAHITURA. Charta anni 1224. è Tabulario Corbeiensi: *Omnes Extrahituræ, infractiones tramitum, emendationes sanguinum, &c.*

EXTRAHURA, Idem quod *Estrajeria*. At JC. Anglis dicitur proprie res derelicta, *Wayvium*: præsertim vero animalia & pecora, quæ oberrantia reperiuntur in feudo aliquo, quæ post annum & diem, nisi à Domino vendicentur, ad Dominum feudi pertinent. Cowell.l.a.tit.1.§.45.& Rastallus in verbo *Estray*. Adde Jo. Britton.p.26.30.81.&c.Vide *Extraria*, *Wayvium*; præterea Christophorum de S. Germano in Dial. de Fundamentis legum Angliæ c.18.59.v.

¶ EXTRAHURATA, Eadem notione, apud Rymarum to.14.p.366.col.2.

¶ ESTRAMEN, Stramentum, culcita. Gall. *Paillasse*. Acta SS.Junii to.2.p.61.de SS. quatuor Martyr.Gerundens. *Jacente dicta puella in quodam Estramine, quia aliter stare non poterat nisi jacendo*. Alterum locum vide in *Galnapis*,

ESTRE, pro *Esse*, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. §. 1.edit.Heroldi, unde nostrum *Estre*.

ESTRECIATUS, Arctatus, Gall.*Estreci*, ex voce *Strictus*. Rogarus Hovedenus p. 783. *Inquirendum est... de viis Domini Regis Estreciatis*. Joan.Britto de Jure Anglico p.32. *Puis soit anquis de gors levez en eves communes, & des eues & des chemins estoppez, ou estreites, &c.* [Guillelmi Archiep. Tyr. continuata Historia Belli sacri apud Marten.to.5.Amplis.Collect. col.732.*En ce tant avint en Antioche que une gent que l' en appelle Turquemans s'escumerent par Estrif d'atainement & d'ennui, que l'en l'or faisoit, & se prisirent à grever la terre d'Antioche, & à corre & à grever les casiaus & tuer les vilains*. Le Roman d'Athis MS.

Neus n'en pourrons eschaper vif,
Entré sommes en sol Estrif,

Sic infra *Estrier*, Premere, urgere;

Des guès leur tollent la charriere,
Et les Estriens par derriere.]

¶ ESTREGBORDS, Axes, Tabulæ abiegnæ, apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.

¶ ESTRELINGUS, ut *Esterlingus*, Parvum pondus, minuta pars unciæ. Obituarium MS. Eccl.Morinensis fol 8.*Duo panes celarii ponderis, quilibet duarum unciarum & quinque Estrelingorum*. Chartular. M. S. Vedasti Atrebat. *Une myche doit peser 34. onces 12. Estrelins & demi*.

¶ ESTRENGUEDOIRA, Instrumentum doliariorum, Gall. *Estreignoir*. Munitiones & machinæ bellicæ castri Sommeriæ in Occitania: *Item 111.limæ, 11.Estrenguedoiræ ad stringendum dolia, &c.*

ESTREPAMENTUM, vox forensis, Destructio, quasi exstitpameatum. In Brevibus Regiis Anglicis non semel occurrit *vastum & Estrepamentum facere*. Vide Rastallum verbo *Estrepment*. Charta Alemanica 17.apud Goldastum: *Quidquid in saltu Swarzwal... hodierna die Exstirpatum & cultum haberent. Faire Wast ou Estrepement du tenement tenu en douaire*, in Statuto Glocestriensi an.6.Edw.I.c.13. Stabilimenta S. Ludovici l.1. *La Bers les doit ardoir, & les vignes Estreper, & les arbres cerner*. Will Guiart.in S.Ludovico:

N'est à trois lieues près des portes
Remese de vigne cepée,
Qui ne soit arse, ou Estrepée.

¶ ESTRIDA, *quam veteres canapum nominaverunt*. Papias. MS.Bituric.habet: *Exstreta*, Plena *malitie*.

litia. Hæc est ira quam Canopum veteres nominaverunt.

¶ ESTRIF, Estris, Estrivium, Estrivum: Species sagittæ. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1113. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 1. col. 1114. *Gualerannus de Corbelles & Robertus tradiderunt mihi de munitione de Tornoilles hæc quæ sequuntur: XI. balistas corneas, VII. ad Estrivium & III. ad duos pedes & unam ad tor... & duas Archas quarellorum, unam ad Estris, & alteram ad duos pedes, & II. tors, &c.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem p. CXCVII. *Consorgii Lorriaci* LXIV. *miliaria* (carcllorum) *à Estris, & XV. miliaria ad duos pedes.* Ibidem p. CXL. *Pro XX. millibus quarellorum à Estris. LXX. lib. & pro bistis & pro ducendo Parisius* XLVIII. *s.* Et p. CLXXIX. *Et pro clavibus & pro Estrivis ad balistas* XXIV. *s.*

¶ ESTRILIARE, Equum distringere, Strigili defricare, Gall. *Etriller.* Ordinatio an. 1340. Hist. Dalphin. to. 2. p. 394. col. 2. *Item, ipsos equos fresari, Estriliari, acomari, letterias eis fieri & bene estachari facere cum omni diligentia teneatur.* Vide *Striliare.*

¶ ESTRIS, Estrivium. Vide *Estris.*

ESTRIX, *Femina gulosa.* Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Estrix, Mangeresse ou Glouttonne,* Vide *Estor,*]

¶ ESTROMENTUM, Instrumentum, Charta, in Placito Chilperici III. Franc. Regis an. 716. apud Mabill. l. 6. de Re Diplom. Charta 32.

¶ ESTRUERE, pro Exstruere, componere. Appendix ad Agnelli l. Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 188. col. 2. *Græcis & Latinis literis eruditus, multa volumina Estruit.*

¶ ESTRUMENTUM, pro Instrumentum, Charta, in Chronico Monasterii Novaliensis apud Muratorium to. 2. part. 2. col. 752.

¶ ESTUARIUM, pro *Æstuarium,* Balneum, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosl. p. 223.

¶ ESTUFFAMENTUM, Omne genus panni, quem Galli *Etoffe,* Angli *Stuff* vocant. Occurrit apud Rymerum to. 10. p. 619. col. 1.

¶ ESTUGERUM, ut mox *Estugium.* Inventarium ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988. *Item unum calisem argenti super deauratum cum patena & armis luporum, & cum Estugero; item quasdam catenas argenti cum Estugero corii bolhiti,*

ESTUGIUM, ex Gallico *Estuy,* Theca, occurrit non semel in Charta ann. 1231. apud Catell. in Hist. Occitan. pag. 901. [*Estugium de corio bolhito,* in Inventario an. 1358. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Estugerum.*]

ESTUNUM. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum p. 26. *Uno fanono viridi, cum orufdo, uno de gliso, uno Estuno* (f. de stuno) *cum sirico ministrare.*

¶ ESTUS, Status, Quod aliquis *est.* Vetus Formula Andegav. art. 25. de eo qui seipsum vendit: *Vindedimus à vobis Estus nostros cum omni peculiare quod habemus aut locare poteremus, manso & terra vel vinio-las, &c.*

ESUADIRE. Charta MS. W. D. Montispessulani an. 1103. *Vicarius, nec illi qui placitabunt placita Montispessulani pro eo non Esuadirant ullum placitum Montispessulani propter hominem illum.*

¶ ESVANUARE, f. *Esvaluare,* Æstimare, compensare, Gall. *Evaluer.* Instrum. anni 1282. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 508. *Quam dictam masuram dictus Robertus & ejus hæredes poterunt justiciare & Esvanuare per redditum supradictum sine aliquo contradicto.* Aliud Instrum. Gall. an. 1298. ibid. p. 509. *Laquelle masure dessus dite edifiée ledit Guillaume & ses heritiers pourront justifier & Esvanuer sans contredit pour la rente soutenue,* vel potius *soustenue,* ut habet secundus amanuensis.

ESUMARE, inquit Spelm. pro *Essoniare.* Computus antiquus penes Camerarium Scacarii: *Et cum dies placiti mei venit, non potui pro mea infirmitate adire, sed nisi Esumatores qui me Esumaverunt apud Cantarbur.* Sed non advertit vir doctus scriptum *Esuniatores,* & *Esuniaverunt* pro *Essumatores,* &c. Vide *Sunnis.*

¶ ESURUS, Famelicus. Acta Ss. April. to. 2. p. 379.

Esuris alimenta simul, nexisque levamen,
Hospitibus pandens aditum, &c.

ESUS, Pastus, procuratio. Charta an. 1153. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 157. *Rogaverunt me supradicti Monachi, ut quosdam consuetudines, quas eis dominus Gaufredus pater meus dederat, confirmarem, scilicet censum, ostagium, Comitis Esum, maritationem, terre emptionem, corporis sui redemptionem.*] Charta an. 1342. [ex Tabulario Nantoliensi in Pictavibus:] *Amplius Dom. Prior habet à me unum Esum cum duobus paribus epularum coxatarum & assatarum.* In Tabulario S. Michaelis Ulterioris portus an. 1101. Guillel. Comes Augi dimittit *consuetudinem edendi, quam in eadem Abbatia die festivitatis S. Michaelis cum suis hominibus ipse & Comitissa habebant.*

¶ ETALLUM, Locus ubi venalia proponuntur, Gallis *Etal* vel *Etau,* Pluteus venalitius. Instrument. anni 1241. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Constancia nobilis Domina Pontis-castri dedi Abbatiæ S. Gildasii de Nemore quoddam Etallum, quod habebam apud Pontem-castri . . . ita tamen quod mansionarius, qui fuerit in dicto Etallo, bannum meum ad vinum meum venundandum, sicut Burgenses mei de Ponte-castri custodiat.*

ETARCHARTEA. Lex Bajwar. tit. 9. c. 11. §. 2. *Superiorem vero virgam, quam Etarchartea vocamus, quæ sæpis continet firmitatem, si eam injuste resciderit, &c.* In quibusdam Mss. *Etarita* legi monet Lindenbrogius. Anglis, Icenis præsertim, *Edar,* & *Ethar* idem sonare testatur Spelmannus.

¶ ETARITA. Vide *Etarchartea.*

¶ ETELECHE. Vide *Filaterium.*

¶ ETERNALITER, In æternum. Non semel occurrit. Vide *Æternaliter.*

¶ ETERNARE, Æternæ memoriæ commendare. Litteræ Alberonis de Veldsberg Dapiferi, apud Ludewig. to. 4. p. 43. *Ne gestarum rerum memoria processu temporis evanescat aut pereat, discretorum virorum prudentia eat solet per litteras Eternare.* Vide *Æternare.*

¶ ETEROCLITUM, Idem quod *Diversiclinium.* Vide in hac voce.

¶ ETESA, Armorum vel armaturæ species. Odo l. 2. de varia Fortuna Ernesti Bavariæ Ducis inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 320.

Ad fera bella viri veniunt, quos inter in armis
Sexcenti fulgent equites clypeisque coruscant.
Lunatas Morini peltas, Etesasque comati
Apportant Galli, Germani quas agitata
Funda jacit glandes; hi fustibus, ære minantur,
Præsutis animas jaculis penetrantibus illi.

ETFUNDUS, Fundus, ager. Ordericus l. 7. p. 657. *Ingentem exercitum Galliæ in duas partes dimisit Rex Henricus, ut nostros opprimeret Etfundos geminis irruptionibus.*

¶ ETHATIA. Pactus Legis Salicæ tit. 2. art. 8. *Si qui porcum anniculum furaverit Malb. in zymis Ethatia* CXX *den. qui faciunt sol.* III. *culpabilis judicetur, excepto capitale & delatura.* Locus hic videtur corruptus Eccardo, qui legendum censet, *in ozymis sebratia.* Vocula

cula *in*, inquit. hoc loco est præpositio nostra *in*. *Zymis* idem est ac *Zuuymis*, Duplum & duplex à *Zuuey*, *Zuuy*, Duo, formatum. *Sebsatia* vel *Sechsatia* compositum est ex *Seebs*, Sex, & *Tia*, Decem, quod supra etiam *Tebun*, nobis Saxonibus *Tein*, Germanis cæteris *Zehu* effertur, unde sexaginta designat. Hac ratione *in zymis sebsatia* erit *in duplo sexaginta*: Germanice; *Zweymahl sechzig*: Bis enim sexaginta denarii faciunt cxx. qui in lege nominantur.

ETHELINGI, [Nobiles.] Vide *Adalingus*.

¶ ETHICA nude, vel *Ethica febris*, quam Medici *Hecticum* à Græco ἑκτικὸς, Habitualis, ab ἕξις, Habitus. Febris solutu difficilis, Gall. *Hectique*. Occurrit in Actis SS. Martii to.3. p.869. Maii to.4. p.480. Junii to.1. p.793. apud Baluzium to.2. Hist. Arvern. p.503. &c. *Ethicus morbus*, in Anecdotis Martenianis tom.3. col. 1892.

¶ Ethisis, Eadem notione, apud Tiburtium Navarrum in Miraculis S. Francisci Solani, Julii tom. 5. pag. 896.

¶ ETHNA. Litteræ Bartholomæi Camerarii Franciæ ann. 1220. mense Novemb. ex Archivo Sangerman. *Its sciendum, quod ipsi Burgenses habebunt Ethna sua pressorata ad quintam illam ad torcular Abbatis prædicti in eodem territorio ædificatum*. In Chartulario AB. fol.48. recentior manus correxit, *Esvina*. Non male, ut puto.

¶ ETHNIKE. Donatio Deodati Clerici facta Monasterio Sithiensi an. XXXII. regni Karoli gloriosissimi Regis: *Mancipia cum omni Ethnike & peculiari eorum, campis, silvis pratis, &c.* Charta Waldberti pro eod. Monasterio apud Folquinum: *Vendidi & tradidi... mancipium unum cum omni Etneke & peculiari suo, &c.* Forte idem est quod Familia, à Græco ἔθνος, Gens, natio, & metaphorice Societas & genus hominum. Vide tamen ne idem sit quod sequens.

¶ ETICA, *Proprietas*, Eticon, *Proprium*. Gloss. Isid. Neutrum intelligit Grævius.

ETLEHA. Capitulare de Villis c.40. *Ut unusquisque judex per villas nostras, singulares, Etlehas, pavones, fasianos...semper habeant*. Leg. Et *Lehas*. Nostri etiamnum *Layes*, apri feminas vocant.

ETLIDUS. Vide *Lidus* post *Litus*.

¶ ETNEKE. Vide *Ethnike*.

¶ ETUNIARE, pro *Idoneare*, *Etuneatus*, pro *Idoneatus*, in aliquot Codd. Legis Ripuar. tit.39. c.2. uti monet Steph. Baluzius. Vide *Idoneus*.

¶ EVACUARE. Vacuum seu irritum reddere. Epistola Stephani VI. Papæ adv. Selvam & Hermemirum: *Volens ipsius sanctorumque Apostolorum ejus instituta.... penitus Evacuare*. Vide *Exvacuare*.

EVACUATORIA, [Apochæ species.] Vide *Vacuus*.

EVADARI, *Reposcere*, *flagitare*. Papias, [& Gloss. Isidori.]

¶ EVADIATUS, Is à quo ratione *forisfacti vadium* seu pignus ablatum est. Charta Florenciæ Calensis Abbatissæ in Tabulario ejusd. loci p.183. *Si autem vel latro vel alius homo aliquid forefactum faciens in illa prata inventus & captus vel Evadiatus fuerit.... justitia omnino nostra est*. Vide *Vadium*.

¶ EVAGIUS. Charta Theobaldi Abb. Floriac. an. 1250. *Item dictus Hugo debet citare Evagios & alios ballivia sua coram Cellerario*. Puto legendum *Estagios* vel *Estagiarios*. Vide in hac voce.

¶ EVALUATIO, Gall. *Evaluation*, Æstimatio. Legitur in Registro Parlamenti an. 1450. apud Baluzium to.2. Hist. Arvern. p.396.

¶ EVANADOTUS, εὐανάδοτος, Cibus qui facile digeritur. Vide *Incorporatio*.

EVANGELIARIUM, Liber, in quo continentur Evangelia, quæ in singulis Missis leguntur aut cantantur, quem, ut hodie habetur, à D. Hieronymo compositum scribit Honorius Augustod. l.1. cap.88. [Gesta Gaufredi de Loduno, apud Mabillonium to.3. Analect. p.391. *Collectarium epistolarum, Evangeliarium, Missale & duos ordinarios*.]

Evangelistarium, Eadem notione. Chronicon Fossæ novæ an.1196. *Quatuor Evangelistaria argentea, 12. cruces argenteæ*. Vide Monasticum Anglic to.3. p. 384. Εὐαγγελιστάριον Græcis recentioribus, de quo pluribus Leo Allatius Dissert.1. de Libris Eccles. Græcor. ubi de lectione Evangelii in Ecclesia multa commentatur.

EVANGELIUM, seu Evangelii lectiones ex veteri instituto stantes audiisse fideles pluribus probat Henric. Valesius ad l.3. Philostorgii c.5. p.208. [& D. *Coustant*, to.1. Epist. Rom. Pontif. col.738.] Evangelium nudato ense in Vigilia Natalis Domini, in Matutinis, Moguntiæ legit Carolus IV. Imperator, ut est in M. Chronico Belgico p 286. Continuator Nangii an.1378. de eodem Carolo: *Et pour ce que de coustume l'Empereur dit la septiesme leçon à Matines, revestu de ses habits & enseignes Imperiaux, il fut avisè par les gens du Roy, que ou Royaume ne le pourroit il faire, ne souffert ne lui seroit*. Berrius in Carolo VII. p.87. de Sigismundo Imp. *Le lendemain vint l'Empereur à la Messe S. Pierre de Rome, & le Pape chanta la Messe, & l'Empereur dit l'Evangile en l'habit de Diacre*. Vetus Ceremoniale Ms. c. *Comme on fait un Empereur: Le Pape doit chanter la Messe, & le Roy de France y peut estre, & doit dire l'Epistre: en son absence, le Roy de Sicile la doit dire: l'Empereur doit dire l'Evangile, & y estre couronnè Empereur à S. Pierre de Rome, &c.*

¶ Evangelia Parvula, hoc est, Evangeliorum particulas in Schedulis descriptas, inter superstitiosa phylacteria recenset S. Hieronymus in Matthæum cap. 23.

¶ Evangelium Plenarium, Liber ecclesiasticus, in quo omnes ex Evangelio lectiones in sacris liturgiis recitari solitæ continentur. Hariulfus l.2. Chronici Centul. c. 10. *De libris, Evangelium unum auro scriptum cum tabulis argenteis auro & lapidibus pretiosis mirifice paratum unum; aliud Evangelium plenarium unum*. Vide *Missale plenarium*.

Purgatio per s. Evangelium. Anastas. Bibl. in Pelagio PP. *Qui Pelagius tenens Evangelia, & Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium*. Marcellinus Comes de eodem Pelagio: *Apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput suum posito, juramento se crimine purgavit*.

Divinatio per Evangelii Inspectionem. Vide *Sortes Sanctorum*.

Evangelium in Dorso Portare. Tabularium Ecclesiæ Landavensis, in Monast. Anglic. to.3. p.192. *Et Rex circuiens totum territorium, & portans Evangelium in dorso, cum Clericis ferentibus Cruces in manibus, & aspersa aqua benedicta, simul cum pulvere pavimenti Ecclesiæ & sepulchri, in omnibus finibus perambulavit per totum, facta maledictione & excommunicatione ab omnibus uno ore, illis specialiter quicunque locum istum cum suo territorio & finibus istis subscriptis, ab Ecclesia Landavia, & à Pastoribus illius in æternum separaverit; data autem benedictione servaturis in pace*. Similia habes p.198. *Et Rex Arthrus circuiēs territorium totum in giro suo, sparso pulvere sepulchri S. Ciuwanchi discipuli S. Dubricii per totum confinium, antecedente sancta Cruce, cum aspergine aquæ benedictæ, & præsente Episcopo Comeregio, cum suo Clero, solus Rex portabat Evangelium in Dorso confirmans*

mans eleemosynam factam pro animo patris sui.

¶ EVANGELIUS DOMINI ABBATIS, hoc est, Capellanus, us conjicit Mabillonius Annal. Bened. to.5.p.299.ad annum 1092.

¶ EVANGELIZARE, Scripturas probare. Practicis.

¶ EVANTATGIUM, Jus præcipuum, prærogativa, Gall. *Avantage*. Charta Officialis Claromontensis an.1354. apud Baluzium to.2. Hist. Arvern. p.319. *Post mortem tamen dictæ Ysabellis sint & remaneant ... in omni eventu de constitutione dotis prædictæ duo millia dictorum florenorum auri...in Evantatgium ac majoritatem procreatis liberis ab ipsa Ysabelle & ab alio viro, si contingebat, procreandis*. Vide *Aventagium*.

EVANUTUS, Elapsus. Petrus de Alectis Episc. Venogall. in Itinerario Gregorii XI. *Evanutis istis octo diebus Pentecostes. adest dies sanctæ Trinitatis*. Utitur non semel.

¶ EVARE, *Provocare*. Glossar. Sangerman. n.501.

EVASIO LATRONUM, in Fleta l.1.c.20.§.12. Vide *Escapium*.

EVASTARE, pro Vastare, ἐκπορθεῖν, in Gl. Græco-Latinis.

¶ EUCHARIS, εὔχαρις, Gratiosus. Interpres Eccli.6.5. *Lingua Eucharis in bono homine abundat*. Gl. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Eucaris, Gratieux*.

EUCHARISTIA, ex Gr. εὐχαριστία, sacrum Christi Corpus in Missæ sacrificio confectum, de qua appellatione audiendus in primis Michael *Dufresno* Soc. Jesu Presbyter, frater ὁ μακαρίτης, in Dissertation. sacris ac historicis ineditis de Antiquis Sacramentorum ritibus, diss.4.c.2. *Præterea huic etiam Sacramento ab institutione factoque Servatoris, idque præcipuum Eucharistiæ nomen inditum est. Quippe sacri testantur Evangelistæ, cum illud institueret, Patri Redemptorem egisse gratias.* εὐχαριστῆσαι. *Ita c.26. Matthæus, de Calice saltem:* Et accipiens Calicem gratias egit: εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. *Tum Luc.22. cap. de ipso pane:* Et accepto pane, *inquit*, gratias egit, εὐχαριστήσας ἔκλασε, *Paulus denique easdem omnino usurpat voces hoc de Sacramento agens in Epist.1. ad Corinth.c.11.* Accepit panem, & gratias agens fregit, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε. *Hoc igitur Sacramentum id nominis ab exemplo Servatoris obtinuit, quod etsi non extet in Scriptura, usurpat illud Syrus Paraphrastes antiquissimus, usurpat Ignatius in sua ad Smyrnenses Epistola, Justinus, Ireneus, aliique primorum Ecclesiæ sæculorum scriptores, ut nihil dicam de recentioribus. Quo in vocabulo, quod à parte una totam Domini designat actionem, qua Deo Patri gratias egit, antequam panem vinumque consecrans, merito nonnulli observant quomodo Filius Dei umbras legis ad veritatem traduxerit. Quippe mos fuit populo Judaico convivium illud in quo Paschalis Agnus edebatur, poculo claudere, quod Poculum laudis appellabant. Exploratum autem ab gratiarum actione dictam* Eucharistiam, *ut pluribus explicat, Homil. 6. in Matthæum Chrysostomus; nec enim probatur quod in Libris Orig.* εὐχαριστία bonam gratiam *S. Isidorus interpretetur: cui S. Thomas assentitur 3.p.73.a.4. quod nomen petitum ait vel ex significatione futuræ gloriæ, quia Dei vita æterna, ad Rom. 6. vel ex re quam continet, Christo videlicet, qui summa Gratia*. Eucharistiæ vocem passim usurpat Cyprianus Epist.11. & alibi, ut & Patres alii, cujus aliquos & præcipuos ritus hic perstringemus.

Olim quotidie sacram Eucharistiam sumebant fideles, quod jam inde ab Apostolis usitatum fuisse docent non uno loco eorum Acta, ut & Cyprianus de Orat. Dominica. [*Et* quod maxime notandum, Canon. Apost.6.& 7. à communione separantur omnes sive Clerici sive Laici qui Sacris intersunt, & sanctis Mysteriis abstinent.]

At desiit mos iste Romæ, Hieronymi potissimum ætate, ut ipsemet testatur in Epist. ad Lucam & Beticum, & in Apologet. ad Pammacchium: Mediolani vero sub S. Ambros. ut patet l.4.5. de Sacrament. in Africa denique usque ad S. Augustini ætatem, ut colligere licet ex d. lib. S. Ambrosii de Sacram. & l.2. de Serm. Dom. S. Chrysost. Homil.61. ad populum Antioch.3. in Epist. ad Ephes. & 17. ad Hebræos, eodem Augustino Epist.118. c.2. &c.

☞ Refrigescente sensim charitate eo deventum est ab Eucharistia abstinentiæ, ut coacti fuerint Episcopi leges ferre ad compellendos fideles ad sacram communionem præcipuis saltem festivitatibus; Pascha, Pentecoste, Natali Domini communicandum statuunt Eliberiani Patres in Fragmentis can. 2. Idem decernit Concil. Epaon. can.35. Agathense can.18. habet; *Seculares qui Natale Domini, Pascha & Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur*. Simili modo in Capitularibus Regum nostrorum l.2.c.45. præcipitur, *Ut si non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur*. Vide Concilium Turon. III. c.50. Reginonem lib. 2. c.195. Burchardum l. 5.c.17. Ivonem part.2. c.27. Gratianum dist.2. de consecrat. c.16. *Et si non*.

Eucharistia in manus fidelium data. S. Augustinus Serm. de Temp. 252. *Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas, & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi Corpus Christi accipiant*. Vide Baron. an.690. n.55. Binium ad Concil. Toletan. I. Menardum ad Sacramentar. Gregorii p.378. Henric. Valesium ad Eusebii Hist. Eccles. l.7.c.9. Virum doctissimum Joan. Mabillonium in Præf. ad to.3. sæculi 3. Benedictini num.11. Card. Bona l.2. Rerum Liturgic. c.17. num 3. &c.

☞ *Eucharistiam* accipientes, cum dixisset sacerdos: *Corpus Christi*, respondebant, *Amen*. S. August. Serm.272. *Audis Corpus Christi, & respondes Amen*. Et lib.12. cont. Faustum c.10. *Habet enim magnam vocem Christi sanguis in terris, cum eo accepto ab omnibus respondetur, Amen*. Idem testantur Cornelius PP. Epist. ad Fabium Antioch. Hieronymus Epist. ad Pammach. Ambrosius l.4. de sacram. c.5. & alii.

Eucharistiam domum delatam, & in arca asservatam, scribunt Tertullianus sub finem libri ad Mart. l. 2. ad uxor. [S. Cypr. l. de Lapsis.] S. Augustin. l.3. contra Crescon. cap.11. Basil. M. Epist.289. Joan. Moschus c. 29. 79. &c. Verum id c.3. Concilii Cæsaraugustani vetitum, quo anathematizatur is qui Eucharistiæ gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit. Vide Baron. an. 57. n.149.150. an.293 n.2. [Concil. Tolet. I. c.14. Capitul. l.7.c.473.]

Eucharistiam in sacra Liturgia à se confectam, in Communionis Symbolum, sibi mutuo impertiebant Sacerdotes ac Episcopi; cujus moris exemplum habetur apud Evagrium l.1.c.13. initio.

☞ Eam ob rem etiam mittebatur Episcopis & Sacerdotibus qui sacro non interfuerant. Testis est Ireneus Episc. ad Victorem PP. apud D. *Coustant* tom.1. Epistolar. Rom. Pontif. p.106. *Verum qui te præcesserunt Presbyteri, quamvis minime observarent (eundem ac tu morem) Ecclesiarum Presbyteris qui observabant, Eucharistiam miserunt*. Vide Epist. Innocentii ad Decentium ibid. p.856.

Eucharistiam à jejunis sumptam testantur [Tertullianus l.2. ad uxor. c.5. S. Ambrosius Serm.8. in Psal. 118. n.49.] S. August. Epist.118. c.6. Concil. Carthag. III. c.29. S. Eligius Noviom. Episc. Homil.8. S. Dorotheus doctr. 9. Walafridiis Strab. lib. de Reb. Eccles. cap. 19. Capitula Theodori Cantuar. c. 50. &c. [S. Johann. Chrysostomus Epist. 143. calumniatores refellit, qui eum accusarant, quasi Eucharistiam quibusdam non

non jejunis tradidisset. In quibusdam tamen Ægypti Ecclesiis post cœnam offerebatur Sabbato, dabaturque non jejunis, si Socrati l.5.c.22.& Sozomeno l.7.c.19.fides habeatur.]

Eucharistiam, seu Hostiam sanctam, de manu Episcopi sumebant Presbyteri recens promoti, quam usu quotidiano usque ad quadragesimum diem consumebant, Vide Fulbert. Carnot. Ep.2.

Eucharistia olim data, suscepta Extrema Unctione. Vide Usus antiquos Ordin. Cisterciensis c.93. Riculfum Suessionensem in Statut.an.889. c. 10. & quæ annotat Menardus ad Sacrament. Gregorii p.334.[& Mabill.in Præfat.ad to.3.sæculi 3.Benedict.]

☞ *Eucharistiam* à sæculo IV.in Ecclesia adservatam fuisse etiam sub utraque specie, testis est S. Chrysostomus in Epist.4.ad Innocent.PP.apud D. *Coustant* tom. 1.p.783. *Neque hic malum stetit; sed ubi sacra erant reposita ingressi milites, quorum aliqui, ut comperimus, initiati non erant, viderunt omnia quæ intus erant, & Sanctissimus Christi Sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum vestes, effundebatur*, Mediolani in dolio aureo, ut scribit S.Ambr.Epist.4.n.4.quod in Sanctuario repositum erat, servabatur. Nec aliter intelligendus, ut arbitror, Anastasius in Vita Nicolai PP.I.apud Murat.to 3,col.253. *Fecit autem* (*Nicolaus*) *in Basilica Salvatoris...Cruces de argento purissimo, quæ pendent ante Figuram substantiæ Carnis ejusdem Domini nostri Jesu Christi*. Vide Cyprianum l.de Lapsis, Basilium Epist.389.Cyrillum Alexand.in Præfat.adv. Antropomorphytas, Vitam sancti Galli c.19.&c.

☞ *Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur*, l.1.Capitul.cap.155.l.5.c.57.Vide l.6.c.178. Walterum Aurel.c.7.Reginonem l.1.c.69.Burchardum l.5.c.10, Ivonem part,2.c.20.

Eucharistia infantibus statim post baptismum etiam lactentibus data, ut est in Ordine Romano, & apud Alcuinum in Ordine ad Baptismum, & Hugonem à S. Victore l.2.Speculi Eccl.c.20.Vita MS.S.Gervasii Diaconi Cenomanensis Mart. *Dicebant enim quod in hora qua sæpedictus Pontifex, peracto baptismate in os illius infantis, sicut moris est, sanctum Christi Corpus misit, in labiis illius guttam sanguinis vidit, &c.* Cæteris porro infantibus non modo datam Eucharistiam, sed etiam porrectum sacrum Calicem, scribunt S. Cyprianus l.de Lapsis, S.Augustinus Epist.23.106.107. l.3. de Trinitate c.10.l.3.contra Cresconium c.11.contra 2. Epist. Pelagianor.c.22.l.4.c.4.l.1.contra Julian. c.4.6. l. 3.c. 1. lib. 1. de Peccator. merit. c.19. 20. Jesse Ambian. Episc. &c. Adde Lanfrancum Epist. 33. & ibi notas D.Lucæ Acherii, Menardum ad lib. Sacram. Gregorii pag. 106.Joan.Garnerium ad Marium Mercatorem tom.1.p. 79.& Card.Bona l.2.Rerum Liturg.c.19.]

Eucharistiam, seu *Hostias consecratas* In libro Manuali, itinerantes Presbyteros Hibernicos à collo suspenso deferre olim solitos, testatur Silvester Giraldus in Topogr.Hibern.dist.2.c.19. [Idem de Monachis extra Monasterium exeuntibus innuit inscriptio quam initio cujusdam codicis, in quo Gregorii M. expositio in Ezechielem continetur, antiquissimo charactere scriptam legisse se monet Mabill.Analect.to.4. p.40. *Oportet Monacho ubicumque exierit, Eucharistiam semper secum vehat*. Vide Gregorium M.Præfat.in Job. & lib.3. Dialog.c.36.]

Eucharistiam, seu panem Eucharisticum, in sanguine intinctum sumebant interdum Laici, quod *mixto sacrificio communicare* vocat Missa antiqua ex Codice Ratoldi Abbatis Corbeiensis, quod tamen non semel vetitum. Vide Micrologum c.26. Paschalem II. PP.Ep.32.Ivon.Carnot.part.2.Decret.c.85. Concilium Londoniense an.1175.c.16. Ernulfum Roffensem Episcopum Ep.2.tom.2.Spicileg. pag.432.Joan. Abrincens. de Off. Eccl. pag.19. præterea Marcam ad Canon. 28. Concilii Claromontani, & ad calcem Hist Beneharn, in Addition.

☞ *Eucharistia* ori moribundorum infusa, l. 5. Capitul.c.120,140.& in Canonibus Isaaci Episc. Lingon, tit.1.§.5.& 29.

Eucharistiam mortuis datam, & in os missam, antequam humo mandarentur, observare est ex Concilio III.Carthag.c.6.& Autisiod.can,12.36.Crisconio c,147, ubi id vetatur,

Eucharistiam dari energumenis, vetant Capitularia Attonis Episc.c.76.[Si dociles sint, permittunt Concilia Arausi.c.14.& Arelat. II.c.39.]

Eucharistia in *navibus* delata legitur apud S.Ambros. lib. de Obitu Satyri fratris, lib. 3. de Offic. c.36. Gregorium M. PP. lib. 3. Dial. cap.37. Matthæum Paris an.1247.Joinvillam in S. Ludovico p. 8. & 112. Sed id peculiari privilegio sancto Regi indultum à Legato Apostolico, scribit in ejus Vita Gaufridus de Belloloco c. 9. ut nempe sacram Eucharistiam in Ægyptum profecturo in navigio suo deferre liceret: *quod alii peregrini quantumcumque magni facere non solebant*, Vide *Missa sicca*.

Sacram Eucharistiam in vase aureo in equo albo delatam in solenni in urbem Romam summi Pontificis ingressu, scribit Martinus Ballaius sub an.1533. *Lui estant assis sur une chaire portée sur les espaules de deux hommes, & en ses habits Pontificaux, hormis la tyare, marchant devant lui une haquenée blanche, sur laquelle reposoit le Sacrement de l'Autel, & estoit ladite haquenée conduite par deux hommes.*

¶ Eucharistia, Pro sacra pyxide, seu Ciborio, Gall. *Ciboire*. Hist.MS.Beccens.Monast. ex Archivo ejusd.p.96.n.2. *Festinato ivit Abbas, sed nullam in Eucharistia invenit hostiam*. Et p.581.n.17. *Dedit dono Ecclesiæ S. Petri de Pratellis Eucharistiam, ubi Corpus Domini debet esse super altare*,

Eucharistia, pro Festo sancti Sacramenti, non semel in Ordinario MS: Ecclesiæ Rotomagensis.

Purgatio per Eucharistiam, iis, quas *vulgares* vocant, videtur accenseri, cum unicum *Sacramentum*, seu *juramentum* pro Canonica receptum sit; etsi ab ipsis summis Pontificibus & Episcopis legatur inita, & in Conciliis approbata: in quibus ejusmodi purgatio per divinæ *Eucharistiæ*, seu Sacramenti Dominici perceptionem, Sacerdotibus potissimum imponitur, à quibus juramentum exigere nefas ducebant, ne manus, per quam Corpus & Sanguis Christi conficitur, juramento pollueretur. Concilium Triburiense c. 21. *Laicus per juramentum si necesse sit, se expurget; Presbyter vero vice juramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus & Sanguis Domini conficitur, juramento polluetur? Absit, &c.* ubi *Consecrationem* intelligo, non in Sacerdotem, sed Corporis & Sanguinis Christi Sacramentum, inter Missarum solemnia: quod indicat Concilium Wormaciense c.10. *Si Episcopo aut Presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missam celebrare debet, & communicare, & de singulis ibi imputatis innocentem se ostendere*. Idem Concilium c.15. *Sæpe contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebretur, vel aliquo cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus, & sic expleta Missa, omnes communicent*

in

in hac verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie. Vide Notas Binii ad hoc Concilium, & Capitulare Aquisgran. de Vita & conversatione Monachorum c.64. Leges Kanuti Regis c.5. edit. Saxonicæ, & apud Bromptonum, Presbytern, si *Sacramentales* non habeat, *super sanctum Corpus Domini se purgare* permittunt.

Ita apud Ditmarum lib.2. p.25. cum Abraham Frisingensis Episcopus, quod à Julitta Henrici Bavarici Ducis uxore, ac tum vidua, impensius dilectus fuisset, ab aliquot invidis infamaretur: ea extincta, in die ejus depositionis, ab eodem Antistite Missam cantante sic expurgata est: *Ante communionem, is versus ad populum, quæ merita ejus fuerint, circumstantibus indixit, hoc, inquiens, delictum, quo diffamata fuit, si hæc unquam commisit, faciat omnipotens Pater Filii sui mei Corporis & Sanguinis salutare remedium mihi provenire ad judicium, & ad debitam damnationem, animæque ejus ad perpetuam salvationem. At tunc cum mentis ac corporis innocentia sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium. Credidit que populus, quamvis sero, & cum detractione injusta plus ei profuit, cum nocere studuit.* Nec absimile illud quod profert exemplum Adam Bremensis c. 147. & ex eo Albertus Stadensis ann. 1051. ubi ait in Concilio Moguntino, *Spirensem Episcopum Sibiconem, cui adulterii crimen intendebatur, examinatione Sacrificii purgatum esse.* Sic apud Reginnnem an. 941. Fridericus Archiepiscopus conspirationis in Imperatorem accusatus, *publica se examinatione, perceptione Corporis & Sanguinis Domini coram populo in Ecclesia purgavit.*

Eodem perinde se judicio purgavit Gregorius VII. apud Lambertum Schafnab. ann. 1077. *Absoluto eo* (Henrico Imp.) *ab excommunicatione, Papa Missarum solemnia celebravit, confectaque sacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine, ad altare evocavit, præferensque manu Corpus Dominicum, Ego, inquit, jampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas Sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasse.... & licet multorum idoneorum certe testium adstipulatione crimen refellere quqam....ego tamen ne humano potius quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, ut solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum judicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Dominici Corporis accepit, & comedit, &c.* Vide eumdem ann. 1050. *Extitit*, inquit Glaber Rodulph. lib. 5. cap. 1. *quidam nostro tempore in Clericali habitu, dum jure culparetur quodam crimine, contigit ut sumeret audacter judicio examinis donum Eucharistiæ, Calicis videlicet sanguinis Christi: cui protinus per medium umbilici egredi visa est pars candidissima quam sumpserat ejusdem sacrificii, dans procul dubio evidens indicium reatus se indigne percipientis. Illico vero confitens, quod prius negaverat, digne pænituit.*

Non pauca alia istiusmodi per Eucharistiam purgationis à Presbyteris, Clericis, ac Monachis initæ exempla suggerunt Scriptores: in quibus præ cæteris insigne admodum est, quod ex Tabulario Flaviniacensi descripsere Sirmondus post Concilium Remense ann. 894. & Chiffletius in Historia Trenorchiensi p.242. quo Gyrfredus Monachus Flaviniacensis objectum sibi crimen cædis Adalgarii Episcopi Heduensis in Synodo per Eucharistiæ sumptionem diluit, ubi hæc habentur: *Quod tertio sub testificatione Sancti Spiritus clamari jubentes, & nihil prorsus verisimile reperientes, sanciverunt communi consilio, ut quia nec convictum, nec etiam confessum experiebantur, tamen quia ventilatum, & usquam locorum erat divulgatum, ut ab omni suspicione liberrimus redderetur, in viciniori Synodo, quam omni reverentia dignus Gualo Antistes erga filios Ecclesiæ celebraret, Corporis Christi & Sanguinis illo examine, quod solum verius probatur & terribilius, immo salubrius creditur, à flagitio divulgato publice expiaretur. Ea scilicet tenore eumdem prius testificantes, ut si in aliquo conscius tanti piaculi foret, nullo modo ad sacra sumenda accederet: & si forte temerarie præsumeret, censura sancti Spiritus, & auctoritate Apostolorum Principis ab ipso vivifico redemptionis nostræ pretio exterris fieret, & cum Juda Domini proditore damnatus, æternis irremediabiliter suppliciis addiceretur. Sin vero immunem se esse per omnia pernosceret, fisus misericordiæ Dei, tanti muneris donum ad salutis suæ remedium saluberrime percipere non diffideret: quod omnibus usquequaque satis fuit. Igitur Pastor piissimus misericordia motus, illius causa apud Flaviniacum cœnobium & castrum publicum sanctam Synodum propriæ Ecclesiæ colligens, juxta statuta supradictorum Antistitum, Missarum solenniis deductis, omnibus in unum qui adfuere in primori Ecclesia S. Petri collectis, jam suprafatum præmonuit virum, ut sicut sibi ipsi conscientia dictaret, ad sacra sumenda, aut etiam refugienda quoquo vellet modo seipsum præfigeret. Quique in nullo hæsitans, Deum sibi & ipsum quod percepturus erat redemptionis pretium in testimonium & judicium invocans, fidissime, omnibus in prospectu positus, quæque supra fuerant præfixa votis omnibus peregit.* Mox additur in purgationis ejusmodi fidem datum accusato instrumentum. Historia Trevirens. pag. 245. de quodam Sacerdote de hæresi suspecto: *Contra ille timens, ne Presbyterii privaretur honore, respondit ob hujus suspicionis notam abolendam libenter velle summæ examinationis subire sententiam. Quod dictum cum placuisset omnibus, jussus est Missam celebrare, & sacrum Canonem, qui Secreta, vel Actio dicitur, sicut cætera, excelsa voce decantare, ut qui mysterio pretiosi Corporis & Sanguinis Christi præsumpsisset detrahere, ipsius probaretur virtute. Missa itaque decursa, ubi ad communicandum perventum est, Episcopus verba imprecationis hujusmodi intulit, dicens: Si vivificum hoc salutis nostræ Sacramentum, quod manibus tenes, non vere Corpus Christi & Sanguinem esse ausus es impio ore garrire, eum istius mysterii contestatione interdico quoquomodo præsumas accipere: si vero non ita, sed Catholice profiteris, accipe, & accepit. Verumtamen qualiter idem redemptionis munus ad damnationem sui in os ejus intraverit referre supervacaneum non judicavi. Cum enim esset in examinationis anxietate constitutus, omnipotenti Deo de admissis pænitentiam, de futuris custodiam pollicens, corde contrito supplicavit, & obtinuit ab instanti confusione liberari.* Aliud exemplum ejusmodi judicii per sacram Eucharistiam initi in Imbricone Augustensi Episcopo recitat Bertholdus Constantiensis ann. 1077. Prædictis denique addendum videtur quod habent Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 25. ubi de Sacramentis & jurejurando: *In alio casu novem dies dantur Domino ad connumerandum qualiter juramentum præstiterit: Sacerdoti vero ad idem dantur induciæ usque ad tempus quo possit Missam celebrare.*

Fatendum tamen non ipsis duntaxat Sacerdotibus propriam fuisse ejusmodi per divinam Eucharistiam purgationem: cum hanc ab Eulalio Arvernensi Comite, quo matrem suffocatam ac strangulatam fama erat, exegerit

rit Cantinus ejusdem civitatis Episcopus, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 8. Cum enim ad communicandum ventum esset, & Eulalius ad altare accessisset, *ait Episcopus: Rumor populi parricidam te proclamat esse, ego vero utrum perpetraveris hoc scelus, an non, ignoro: idcirco in Dei hoc & Beati Martyris Juliani statuo judicio. Tu vero si idoneus es, ut adseris, accede propius, & sume tibi Eucharistiæ particulam, atque impone ori tuo. Erit Deus inspector conscientiæ tuæ. At ille accepta Eucharistia communicans abscessit.* Eamdem legem olim præscripsit Adrianus PP. Lothario Regi Lotharingiæ. Chronicon Reicherspergensis Monasterii an. 870. *Lotharius Rex ab Adriano vocatus Romam venit, qui cum ab eodem Præsule interrogaretur, si monita prædecessoris sui Nicolai PP. hactenus observasset, & jusjurandum custodisset, & ille mentitus, omnia se observasse respondisset: & Proceres & Optimates qui cum eo venerant, eadem testificarentur, nec ulla persona inveniretur, quæ contra Regem legitimum auderet certamen inire controversiæ: Adrianus PP. dedit Regi, & omnibus consciis qui accedebant, communionem Corporis & Sanguinis Domini de manibus suis ad Missarum solemnia: ita ut si vera essent quæ ipsi testificati fuerant, proficeret eis in vitam æternam: Ita Lotharius Roma egressus morbo corripitur, & Placentiam civitatem perveniens, diem clausit extremum 6. id. Aug. omnes etiam sui, qui ausu temerario communionem sub tali contestatione porrectam sumere præsumpserunt, divino judicio percussi, ab hoc luce substracti sunt, antequam subsequens anni rediret principium.* Eadem narrant Annales Francorum Metenses, & Regino an. 869. Florentius Wigorn. an. 870. & Radulphus de Diceto an. 872.

Simili pariter lege obstringere voluerat Henricum Imp. Gregorius VII. PP. quod ille renuit, conscientia sua prohibitus, uti habet Schafnaburgensis an. 1077. Meminit præterea Helgaudus in Vita Roberti Regis Franciæ ejusmodi per Eucharistiam examinationis, formulamque indicat: *Præsuli cuidam de Domino non bene sentienti, & quærenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri Jesu Christi, indigne tulit Rex ... & scripsit ei in his verbis: ... Miror qua ratione quæsieris pro tuis nequissimis imperiis, & pro infestato odio, quod erga Dei servos habes, examinationem in Corpore & Sanguine Dom. & cum hoc fit, quod à dante Sacerdote dicitur, Corpus Domini nostri Jesu-Christi fit tibi salus & animæ & corporis, cur tu temerario ore & polluto dicas, si dignus es accipe, cum sit nullus qui habeat dignus? cur divinitati attributis ærumnas corporis, & infernum doloris humani divinæ connectis naturæ?* Adde Albertum Stadensem an. 1224. & Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 13.

Priusquam autem quis admitteretur ad ejusmodi purgationem, tenebatur, sacramento ad sancta Evangelia præstito prius, se culpa exuere. S. Leo PP. aut quis alius, ex MS. *Statutum ais, ut per quatuor sancta Evangelia testetur, qui verum dicere probatur, antequam Communicet, & deinde sub judicis flamma relinquatur.* Vide Judicia Withredi Regis Cantuarior. cap. 23.

¶ EUCHETÆ, vel EUCHITÆ, Græcis Εὐχῖται, Orantes. Sic dicti sunt quidam hæretici, qui solas preces ad salutem satis esse somniabant. De his Epiphan. Her. 80. August. Hær. c. 58. Rhodig. 2. 16.

EUDOXUS, ex Gr. εὔδοξος, Gloriosus. Fridegodus in S. Wilfrido c. 6.

Cui nequeunt Eudoxus moriens committere caulas.

EVE & Treve, dicuntur nativi de avo & tritavo, quorum majores servitutem servierunt. Ita Skeneus lib. de Verbor. significat.

EVECTIO, Diploma, codicillus, libellus, quo cursu publico utendi facultas datur. Gloss. Gr. Lat. *εὔθαια, sigillum, evectio. Alibi: ἐκκομιδὴ πράγματος, Evectio, exportatio.* Nestorius Patr. CP. contra Pelagianos apud Marium Mercatorem: *Evectionem regiam non habentes, cursu regali iter quo pacto conficient?* Theodericus Rex apud Senatorem lib. 5. Ep. 5. *Ut sive Gothus sit, aut Romanus, qui sine nostra, vel eorum, quorum interest, Evectione vero dum præsumit attingere, per unum equum centum flatim solidos à te cogatur exolvere.* Idem lib. 6. Epist. 3. *Præfectorum Prætorio* muneris fuisse innuit *Evectiones* dare. Passim in Cod. Theod. & Justin. tit. De cursu public. De Munerariis, De Commeatu, &c. apud Symmachum lib. 1. Epist. 6. lib. 4. Epist. 48. lib. 7. Epist. 95. lib. 9. Epist. 20. S. Augustinum lib. 5. Confess. cap. 13. & Epist. 55. Serm. de Temp. 180. B. Hieron. in Hilarione, Gregorium Turon. lib. 9. Histor. c. 9. Marculfum lib. 1. form. 11. Sulpitium Severum lib. 2. Histor. Paulinum lib. 4. de Mirac. S. Martini, Sidon. lib. 5. Epist. 20. &c. Exstat præterea formula istius Evectionis apud S. Athanasium Apologia 2. de fuga sua pag. 787. eumdem vide in Epist. ad Solitar. p. 821. Hinc

EVECTIO, pro ipsis *Equis*, seu *Equitaturis*, ubi de visitationibus Episcoporum & Archidiaconorum, &c. in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac. p. 1467. Bibl. Cluniac. in Concilio Toletano VII. c. 4. Lateranensi III. sub Alexandro III. c. 4. Lateranensi IV. sub Innocentio III. c. 11. 33. Albiensi an. 1254. c. 58. Viennensi an. 1267. c. 2. Londinensi an. 1268. c. 19. Synodo Santonensi an. 1282. can. 4. (ubi Concilium Sarisberiense an. 1217. c. 77. habet *equos*:) apud Stephanum Tornac. Epist. 130. 690. in veteri Charta apud Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 685. &c.

EVECTIO NAVALIS, apud Victorem Vitensem lib. 3. de Persec. Vandal. p. 42. pro ipsis navibus: *Omnis simul civitas Evectione Navali de proximo confugit.* Fredegar. an 767. *Inde Navali Evectione per Ligerim fluvium usque ad Sellus castrum ... pervenit.*

EVECTIUNCULA, apud Paulum Diac. Emeritensem lib. de Episc. Emerit. in Masona c. 10. ubi perperam editum, *Eventiunculis*. Vide *Synthema*.

¶ EVELLERARE, Vellere, spoliare. Willelmus Brito lib. 7. Philipp. v. 189.

Dum lupus ejus oves dumis Evellerat asperis.

¶ EVENDIGATUS. Vide in *Evindicare*.

¶ EVENDICARE, Sibi asserere, obtinere, Gall. *Revendiquer.* Charta Hedeni Ducis an. 704. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 14. *Qui Dominum tradidit, & insuper inferat tibi uno cum cogente fisco auri libras 5. argenti pondo 15. & nec sic quidem quod repetit Evendicare valeat.* Vide *Evindicare*.

¶ EVENIMENTUM, Possessio obveniens alicui: quod varie fit, ut supra dictum est in *Escaeta*. Charta anni 1371. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 377. *Totum jus & omnem actionem, successionem, Evemimentum* (l. evenimentum) *& escheytam, quæ mihi nobili Anna ... pertinere poterunt.*

¶ EVENTAMENTUM, Eventus, casus, Gall. *Evenement.* Schedula MS. oblata Concilio Constantiensi: *Reducentes ad memoriam processum, acta, Eventamenta, sententias & pronuntiationes dudum Pisis contra Petrum de Luna ... factas, facta & latas, &c.*

EVENTARE, Aerem sibi vel alteri concitare, vel captare, *Eventer*. Mich. Scotus lib. 1. Mensæ Philosophicæ c. 5. *Et quærendus locus tranquillus & frigidus, & à vento Eventatus.* Lib. 4. cap. 17. *Et cum ille Eventaret se, &c.* [Le Roman de Partonopex MS.

Gaudins est vissus du tornoi,
Partonopex cumaine o soi
Pour ax esbatre & Esvauter,

Se

Se voat uu poi pour ax ester.]

¶ EVENTIO, pro Eventus, Casus, dixit Bernardus Monachus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 17.

EVENTURA, Fortuna, Gall. *Aventure*. Lambertus Ardensis p. 251. *Senes & decrepitos, eo quod veterum Eventuras, & fabulas & Historias ei narrarent,... venerabatur.* Vide *Aventura*.

¶ EVERBERARE, *Vi quadam excitare, impetrare*, Barthii Glossarium ex Baldrici Hist. Palæst.

EVERCLUM. Papias: *Sagena, retia, veruadum, Graece, vulgo Everclum dicitur.* Latini *Everriculum, & verriculum* rete piscatorium vocant. Ulpianus in l. Injuriarum, D. de Injuriis: *Si quis me probibeat in mari piscari, vel Everriculum, quod Græca σαγήνη dicitur, ducere.*

¶ EVERCORES. Vide Euves.

¶ EVERENDA, *Distollentia*. Papias.

¶ EVERRIATORES, *Qui defunctorum umbras colligunt*. Gloss. Sangerm. n. 501. Quid hæc sint nos docet Festus, à quo *Everriator vocatur, Qui, accepta jure hæreditate, justa facere defuncto debet: quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat: Id nomen ductum à Verrendo. Nam exverræ sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per Everriatorem, certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.*

¶ EVERSALICA MINOR, Scripturæ genus. Vide in *Scriptura*.

EVERTERE PECORA, CABALLOS. Injuria occidere, vel disperdere dolo malo: in Legibus Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 20. tit. 5. §. 7. & in Lege Burgund. tit. 49. §. 4.

EVEX, [Episcopus, Gall. *Evesque*, ut videtur Hofmanno, haud sine probabilitate.] Versus scripti in Codice Evangeliorum, in Chronico Novalicensi c. 19. to. 2. Hist. Francor. p. 227.

Frodoinus qui pridem Pastor & inclytus Evex;
Nam per decies quater stabuli custos oviumque est.

¶ EVEXUM POLI CLIMA, in Translatione S. Guthlaci, April. to. 2. p. 55. idem quod Virgilio *Convexum cælum*; *Convexum* autem, ut exponit Festus, *est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.* Verum fortassis etiam legendum, *Convexum poli clima*.

¶ EUFORTUNIUM, Bona fortuna, in Vita B. Lidwinæ n. 10. April. tom. 2. p. 308. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Bonae fortune*.

¶ EUGIUM, pro Nota silentii in Musicis. Tempora silentii quinque modis accidunt, quæ ad Hebræorum accentus accommodans Franciscus Junius Hebrææ Grammaticæ lib. 4. c. 9. *Primus* inquit, *intervalli modus est diastema δίχρονον, quem prisci Latini Eugeum vel Eugium, duo justa tempora capiens: secundus est diastema χρόνιον, quod unius est temporis Latine Distina: tertius est diastema ἡμιχρόνιον, dimidium justi temporis complectens: quartus est τεταρτημόριον χρόνου, quadrantem habens temporis, quale spatium apud Musicos vulgo appellatur: quintus est diastema ἄχρονον, quod angustissimum temporis spatium obtinet ac prope nullum.* Sed silentii quantitates seu tempora proprie dicentur: intervalla autem sunt proportiones sonorum inter ipsos, ut diatessaron. Illud Eugium videtur sumi ab ea significatione, qua est paxillus, quo sonus duorum temporum velut obstruatur, sicut *Distina* est à Distinendo, id est, remorando. Hæc paulo fusius post Martinium.

¶ EUGUMENUS, mendose pro *Egumenus*, vel *Hegumenus*. Vide *Hegumeni*.

¶ EUHODIA, Gr. εὐοδία, Prosperum iter. Utitur Tertull. ad Scapul. c. 4.

E VICINIO, Statim. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 44. *Ad offerendum itaque nobis in hac parte subsidium vestra devotio non moretur, quod totum & integrum E vicinio vobis ... reddere pollicemur.*

EVICTIO. Vetus Calendarium Romanum editum ab Ægidio Bucherio ad Victorii Canonem Paschalem, mense Octobr. *Evictio Tyranni*, i. victoria relata de Tyranno.

¶ EVIDENTIA, Præsentia, conspectus. Charta Guillelmi D. Montispessulani an. 1103. *Facta* dicitur 9. *Kal. Febr. in Evidentia & audientia Stephani de Cerviano... & in Evidentia & audientia Guillelmi Bertrandi de Monte-rotundo.* Simili modo altera ejusdem anni Charta Guillelmi Episcopi Nemaus. *Facta* dicitur *feria 7. luna 13. nono Kal. Febr. in Evidentia & audientia Stephani de Cerviano &... in Evidentia & audientia Guillelmi Bertrandi de Monte-rotundo.* Vide *Videntia*.

EVIDENTIÆ, Chartæ, tabulæ, instrumenta, testimonia, quibus jus prædiorum firmatur, quod rem evidentem faciant, unde ut plurimum ejusmodi diplomatum initia ita concipiuntur: *Notum sit omnibus præsentibus & futuris. Evidentiæ Ecclesiæ Christi Cantuariensis* habentur cum ceteris Anglicis Historicis editis an. 1652. in quibus continentur variæ donationes prædiorum huic Ecclesiæ factæ. Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 485. [& Hist. Harcur. to. 4. p. 1464.]

¶ EVIGESCERE, Vigorem amittere, marcescere. Tertull. de Anima c. 38. *Quæ cibis sustinetur, denique derogatis eis Evigescat.*

EVIGILANS-CANEM. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 487. *Post obitum Herberti Senioris* (Comitis Cenomanensis) *qui vulgo Evigilans-canem cognominabatur, propter gravissimas infestationes, quas à perfidis affinibus suis Andegavensibus incessanter patiebatur, &c.* Et lib. 4. pag. 532. de eodem Herberto: *Et vulgo sed parum Latine, cognominari Evigilans-canem pro ingenti probitate promeruit. Nam post mortem Hugonis patris sui, quem Fulco senior violenter subjugarat, in eundem arma levans, nocturnas expeditiones crebro agebat, & Andegavenses homines & canes in ipsa urbe, vel in munitioribus oppidis terrebat, & horrendis assultibus vigilare cogebat.* Acta Episcoporum Cenoman. p. 315. *Erat autem uxor ejusdem Marchisis Gerseudis nomine, filia Herberti Cenomanorum Comitis, qui vocatus est Evigilans-canem.* Neque id nomen joculare Herberto duntaxat proprium fuit: nam in Tabulario S. Albini Andegav. occurrit nescio quis Miles, *Martinus*, *Evigilans-canem pariter cognominatus.*

EVIGILANS-STULTUM: sic appellabant boni illi Monachi campanam, quæ pulsabatur ad Matutinum: quod tepescente eo ævo pietate, *stultos* eos, qui è lecto exurgerent, quo procederent in Ecclesiam ad concinendos hymnos matutinos, existimarent. Vetus Charta an. 1183. in Tabulario Domus Dei Andegav. *Item quatuor Capellani in Eleemosynaria positi non habebunt præter unum tintinnabulum, neque sonabunt, antequam tintinnabulum quod Evigilans-stultum dicitur, sonuerit.* Stultum scilicet, cujusmodi fuit Vigilantius ille, qui nocturnas vigilias carpebat, atque ob id *Dormitantius* à S. Hieronymo appellatus est.

¶ EVIGILARE DORMIENTES, Expergefacere, Gall. *Eveiller*, in Actis SS. Martii to. 1. p. 806. & Julii to. 2. pag. 408.

¶ EVIGORARE, Vigore privare. Tertul. de Pallio c. 4. *Exuviæ molliæ & evigoratæ & exeduratæ.* Id. Apol. c. 17. *Anima libidinibus ac concupiscentiis Evigorata.*

EVINCTI, *Coronati*. Papias, pro *Revincti*.

EVINCULARE, E vinculis solvere, liberare, apud Sugerium in Ludovico 6. c. 1.

EVINDICARE, Evincere, rem seu possessionem judicio, vel lata sententia sibi asserere, obtinere. Pla-

Placitum Chlotarii III. Regis Franc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti p. 617 *Jubemus ut memoratus Chaino Abbas vel pars basilicæ sui S. Dionysii ipsa villa Noeito una cum omne merito, vel integritate sua, inspecta ipsa strumenta, sicut per ipsas declaratur, absque repetitione memorata Angantrudo vel suis hæredibus omne tempore habeaat Evendegatum*. Adde p. 619. Flodoardus lib 2. Hist. Remensis c. 4. *Quasdam quoque res à quibusdam pervasas, apud Regiam Majestatem, agente præfato Sonnatio Archidiacono, Evindicasse reperitur*. Adde l. 2. c. 6. 17. 19. l. 3. c. 10 16. Concil. Duziac. I. part. 2. p. 204. Annales Bertin. an. 867. Chron. Besuense p. 520. 522. Hincmarum Opusc. 13. n. 7. Opusc. 17. p. 260. Opusc. 35. p. 606. Marculfum l. 2. form. 9. Vitam Aldrici Episc. Cenoman. p. 135. 136. 140. Baldricum l. 1. Chr. Camerac. c. 85. Chartam Caroli C. apud Baluzium in Append. ad Capitul. num. 65. &c.

EVINDICATORIUM. *Charta Evindicatoria*, *Præceptum* Evindicatorium, in Chronico Laurisham. ann. 776. Sententia judicis, qua quis in rei controversæ possessionem mittitur, vel in ejus possessione contra invasores conservatur; ubi hæc formula inseritur: *Taliter visi fuimus judicavisse, ut de hac causa omni tempore ipse Abbas habeat Evindicatum atque elitigatum, & sit illis in postmodum ex hac re sublata causatio*. [*Præceptum Evindicationis*, in Gestis Aigliberti Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 189. *Certa* pro *Carta Evindicaria*, in Necrologio Laureshamensi inter Vindemias Litter. Fred. Schannatti p. 36.]

EVINDITALE JUDICIUM, vel forte *Evindicale*, datum videtur contra eum qui re cujuspiam ablata, in jus vocatus, ad placitum, nulla missa vel nuntiata *sunnia*, seu excusatione, venire distulit: tunc enim is cum res ablata erat, eam judicio secundum loci legem lato *Evindicabat*, seu *evincebat*. Exstat illius formula apud Marculfum l. 1. form. 37. *Judicium Evindicatum*, in Formulis MSS. Cod. Reg. 1197.

¶ EVIRIATUS, pro *Eviratus*. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Eviriatus*, ἀπόκοπος, ὁ ἄτεχνος. Castratus.

¶ EVISCUS, Planta medicinalis. Vide locum in *Bauculus*.

¶ EVITANEUS, *Qui in ævo durat*. Gloss. Isid. in Editione Grævii. Cangius noster melius legit *Ævitaneus*, ab *Ævitas*, ut *Ætaneus* ab *Ætas*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Evitaneus*, *Perdurable*.

¶ EVITARE, Vitam auferre, Occidere. Papias: *Evitatus*, *Vita privatus*, *vel perterritus*. Hoc verbo usus est vetus Poeta apud Ciceronem tertia Tusculana:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vitam Evitari.

Vide Lipsii l. 11. Antiq. Lectionum c. 11. unde Grævius censet corrigendum quod in plerisque Glossis habetur: *Evirat*, *Exanimat*, *Evacuat*: legendum quippe juxta hunc eruditum Scriptorem *Evitat* pro *Evirat*.

EVITUDO. Bonitus Subdiac. in Vita S. Theodori Ducis n. 13. *Hujus profectionis rumor, varias distentus per urbes; æmulos tuos ingenti Evitudine vibrat*. Ubi Bollandus: *An evidentia & claritate? an hebetudine & stupore?*

1. EULOGIA, Εὐλογία, ipsum Eucharistiæ Sacramentum. S. Paulus 1. ad Cor. 10. 16. Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν. *Calix benedictionis, cui benedicimus*. Quia Christus dum hocce divinum Sacramentum instituit, *gratias agens, benedixit, dedit discipulis suis, &c.* Μυστικὴ εὐλογία, pro Eucharistia apud Cyrillum in Epist. ad Calosyrium. Interdum pro hostiæ particula quæ communicantibus porrigebatur, apud eumdem Cyrillum Epist. ad Nestorium, & Clement. Constit. l. 8. &c. Atque hac notione *Eulogiæ* vocem accipi censent quidam in Vita S. Melanii Episc. Rhedon. n. 22. quod improbat Bollandus. Vide S. Augustinum Epist. 86 Jo. Moschum c. 25. & Chartam Fulconis Comitis Andegavensis apud Sammarthanus in Abbatibus Roncerei, Postmodum

2. EULOGIÆ vocabulo donati panes, qui in Ecclesia offerebantur ad Sacrificia, & benedicebantur, ex quibus pars aliqua seligebatur ad Christi corpus conficiendum. Germanus Patr. CP. in Mystica Theoria: Ἡ προσφορὰ, ἤτοι ὁ ἄρτος, καὶ εὐλογία, καὶ ἀπαρχὴ λεγομένη, ἐξ ἧς τὸ κυριακὸν σῶμα διατέμνεται, &c. Distribuebantur autem eulogiæ istæ iis qui ob impedimentum quodpiam diebus festis & Dominicis *communicare non erant parati*, ex Decreto Pii PP. apud Burchardum l. 5. cap. 27. & Concilio Nannetensi c. 9. atque adeo ipsis Catechumenis, qui jus sumendæ Eucharistiæ non habebant: quibus id erat loco Sacramenti, vel etiam *Sacramentum* quoddam, uti appellat S. Augustinus l. 2. de Peccat. remiss. c. 26 laxiore videlicet notione, quia precibus sanctificabatur. Unde non desunt qui in Concilio Carthaginensi III. can. 5. quo vetatur per Paschales dies Catechumenis *Sacramentum* dari, Eulogias intelligi censent. Atque inde, panem illum ἀντίδωρον vocarunt Græci, quod vicem δώρου præstaret, hoc est, divinæ Eucharistiæ, quam δῶρον, & ἅγια δῶρα nuncupabant, ut in v. *Munus*, observamus.

Distribuebatur, inquam, post Missam per Sacerdotem cunctis præsentibus, paulo ante dimissionem, Leo IV. Papa de Cura pastorali: *Eulogias post Missas in diebus festis plebi distribuite*. Liturgia S. Basilii: μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ εἰς τὸ σωλέα ἐπιδίδωσι τὸ ἀντίδωρον, εἰς τὴν κοινὴν ἀπόλυσιν. Et summa cum animi submissione & cultu ex manu Sacerdotis, oris osculo prius salutata recipiebatur. Cabasilas: Οἱ γοῦν συνελθόντες πάντες δέχονται, καὶ καταφιλοῦσι τὴν δεξιὰν, ὡς ἂν προσφάτως ἀψαμένην τοῦ παναγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ σωτῆρος, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν ἁγιασμὸν, καὶ δεξάμενοι, καὶ μεταδιδόναι τοῖς φάσκουσι πιστευόμενοι. Quippe ait S. Augustinus l. 2. de Peccat. remiss. c. 26. *Hic panis quamvis non sit Corpus Christi, sanctus est tamen, & sanctior cibis quibus alimur*. Unde θεῖος ἄρτος, *divinus panis*, dicitur Pachymeri l. 5. Hist. c. 8. Ἐν μεταλήψει τῶν θείων ἄρτων, οὓς ἀντίδωρον λέγουσιν.

Atque inde, quemadmodum sacra Eucharistia, à jejunis manducabatur, & si quis jejunus non esset, & si acciperet, vicino porrigebat ad manducandum: quod etiamnum observari in Ecclesia Græca tradunt Allatius l. 3. de Eccl. Occid. & Orient. consens. c. 9. §. 1. & Goarus ad Euchlog. De Eulogiis post Missam distributis agit etiam Pius Papa & Martyr l. 2. Quinque libror. cap. 117. & ex eo Hincmarus in Capitulis Presbyteris suæ parochiæ datis an. 752. cap. 7. *Ut de oblatis quæ offeruntur à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus quos deferunt fideles ad Ecclesiam, vel certe de suis Presbyter convenientes partes incisas habeat in vaso nitido & convenienti, ut post Missarum solemnia, qui communicare non fuerunt parati, Eulogias omni die Dominico, & in diebus festis exinde accipiant, & illa unde Eulogias Presbyter daturus est, ante in hac verba benedicat, & sic accepturis distribuat, &c.* Eadem habent Concilium Nannetense ann. 895. c. 9. & Regino de Vita & conversatione Presbyter. c. 61. Fundatio Monasterii S. Vincentii ad Lisbonam: *Factum est autem, ut populus ad Ecclesiam iturus, peractis Missarum solennis, Eulogiis vel pane benedicto superet præmuniri, Ita enim quotidie consueverat*.

Eulogiarum primam institutionem Synodo Antiochenæ sub Constantino celebratæ videtur adscribere Balsamon ad can. 2. sed illas antea in usu fuisse ex Scriptoribus constat. Vide S. Augustin. lib. 3. contra Petilianum c. 16. Atque hæc quidem *Eulogias* publicas spectat,

quæ

quæ scilicet populo post peractam sacram Liturgiam distribuebantur. Aliæ porro fuere

3. EULOGIÆ privatæ, quas Episcopi ac Presbyteri ultro citroque dabant & accipiebant, ab ipsis à quibus mittebantur, benedictione consecratæ, & ut plurimum *panes* ab iis *benedicti*, quo nomine interdum appellantur, ut à Flodoardo lib. de Pontificibus Roman. in Calixto p.603.

Panem pro grato benedictum munere legat.

Qui quidem mittendarum ultro citroque ab Episcopis & Sacerdotibus Eulogiarum mos inde forte fluxit, quòd olim Episcopi qui invicem communicabant, in communicationis indicium vicissim sibi Eucharistiam mitterent, ut testatur Eusebius lib. 5. Hist. cap.26. quod postea vetitum post Concilio Laodiceno apud Balsamonem: [illegible]. Unde *communicare se de Eulegia alterius*, in Vita sancti Melanii Episcopi: *Post cujus* (Missæ) *celebrationem, antequam recessissent ab invicem, dedit eis beatus Pontifex in caritate cum Dei gratia & sua benedictione: Beatus vero Marsus præferens jejunium Dei caritati, & Eulogiam, quæ communicare debuit, vilipendens, particulam quam acceperat à S.Melanio, in sinu suo cadere permisit.* Infra: *Post cujus absolutionem, mox versus est serpens in pristinam Eulogiam, quam assumens B. Marsus, gaudens se communicavit de ea, quod prius male suo facere neglexerat.* Vita B.Stephani Abb. Obazinensis lib.1.c.23. *Et ex his, quæ sibi offerebat, Eulogias fratribus illis, prout poterat, exhibebat.*

Eulogiæ vero, sive panes, sive cibi alii, in mensa ab Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus benedictione consecrabantur, ac postea distribuebantur, ut in Vita S. Huberti c.12. Capitula Monachorum ad Augiam directorum c 7. *Ut in refectorio facta benedictione veniant duo Presbyteri ad Abbatem frangentes panem, & dant ipsi Eulogiam cæteris fratribus, antequam accedant ad mensam.* Mittebantur etiam cum literis salutatoriis, quarum formulam exhibet Marculsus lib. 2. form. 42. 43. 44. ad quas pariter literas spectant Epistolæ 9. 10. & 11. ex iis quæ scriptæ sunt ad Desiderium Episcopum Cadurcensem apud Canisium tom.5. Antiq.lect. Has *Eulogias salutis* appellat Gregorius Turon. in Vita S. Maurilii Episc. Andegav. c.8. *Eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulavit: quas dum B. Sacerdos sanctificatas illi de more porrigeret, languor qui Monachum diutinus fatigaverat, ... evanuit.* Has etiam attigit Poeta Christianus in *Gratiarum actione pro susceptis Eulogiis*, editus à Guill. Morellio:

Quid quod crebre etiam mittis pia verba salutis,
Pluribus & donis hicque domique oneras.
Sic mea nunc redolet proles velut inclita rara,
Munera divino quæ benedicta eluunt.

De ejusmodi *Eulogiis* ac panibus benedictione consecratis agunt passim Scriptores, quos indicasse suffecerit: S.Basilius in Regula cap.133. Paulinus in Epist. ad Alypium, & in Epist. ad Romanianum, S. Fructuosus in Regula edita in pace cap. 23. Regula S. Columbani cap. 10. Regula Magistri cap. 76. Gregorius Turon. lib. 4. Histor. cap. 16. lib. 5. cap.14. lib.6. cap.5. lib.8. cap.2. 20. lib.10. cap.16. de Gloria Confessor. c.31. Fortunatus lib.11. Poem.8.11. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyt. parochiæ suæ cap. 7. 16. Theophanes an.40. Theodosii junior. Additio 1. ad Capitula Caroli Magni cap. 68. Flodoardus lib. 2. Histor. Remens. cap.11. pag.219. lib.3. cap. 3. pag.590. Vita sancti Thuribii Episcopi Cenomanensis num. 7. Vita S. Genovefæ num.11. Vita sancti Salvii Ambian. num. 4. Vita S. Præjecti num. 6. Vita S. Melanii Episcopi, Vita S.Medardi cap. 7. Vita S. Sori Eremitæ num. 6. Medibardus in Miraculis S. Walpurgæ lib. 2. num. 3. Baudemundus in Vita S.Amandi num. 25. Vita *S. Joannis* Reomacensis li.1. num.13. lib.2. num.4. Petrus Damiani in Vita S.Romualdi num. 88. Eckeardus Junior de Casibus S.Galli cap. 2. Ratherius Veronensis in Synodica ad Presbyteros p.262. Aimoinus lib. 3. Histor. Franc. cap. 21. Patriarchium Bituricense cap. 30. pag. 37. &c. His addenda quæ in hanc rem congessere Baronius an. 313. Albaspinæus lib.1. Observat. Eccles. cap.8. Pithœus ad Capitula Caroli M. Durantus lib. 2. de Ritibus Eccles. Haeftenus lib. 4. Disquisit. Monastic. tract. 7. disq. 4. Sirmondus lib. de Azymo cap. 6. Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. c. 23. &c.

4. EULOGIÆ dicta præterea quævis munera, quæ offeruntur, non tam ex debito, quam ex convenientia: verbi gratia, [lib.1. Reg. cap. 25. 27. Quod Davidi ab Abigail offertur à Vulgato Interprete, *Benedictio*, à LXX. [illegible] dicitur.] In Regula S.Benedicti cap. 54. vetantur Monachi *à parentibus suis nec à quoquam hominum, nec sibi invicem Litteras, Eulogias, vel quælibet munuscula accipere, aut dare sine præcepto Abbatis.* [His concinunt Acta Reformationis Monasterii *Blankenau* ann.1420. apud Schannatium Diœces. Fuld. pag. 323. *Prohibemus omnes vanas deductiones... & quod nullæ Eulogiæ sive litteræ dirigantur.*] In Concilio Meldensi an.845. cap.45. ubi prohibentur Episcopi munuscula à Presbyteris exigere, hæc verba adduntur: *Decet tamen Presbyteros cum voluntate Eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.* Ita apud Leonem IV. PP. Ep. ad Episcopos Britanniæ c. 3. non cogendos Presbyteros ad sacra Concilia *Eulogias* deferre statuitur; ut apud Hincmarum Remensem in Capitulis ad Archidiaconos cap. 5. *Eulogias* nisi sponte oblatas à Presbyteris accipere vetantur iidem Archidiaconi. Eodem sensu ac significatu passim usurpatam vocem hanc pro munusculis quibusvis observare est apud Gregor. M. lib.11. Epist.49. Eginhard. Epist. 52. Theophanem pag. 84. [Fortunatum in Vita S.Radegundis Reginæ lib.2. num. 6. inter Acta SS. Benedict. sæc. 1. pag. 327.] In Definitione Synodi II. Duziacensis de Doda Monacha c.2. &c. [Pro eleemosynis vero habetur in Vita S. Wlmari Abb. num. 11. *Sanctus vero Wlmarus indesinenter reficiebat eas* (*Sanctimoniales*) *inquiens: Abundanter ministrabit vobis Dominus alimentum, sicut per Evangel. pollicetur dicens:* Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. *Sed sicut vir Domini prædixerat, ita sæpius contigit evenisse. Nam aliquando antequam exhortatio finiretur, tabella percutiebatur adnuntians Eulogias advenisse.* Occurrit rursus hac notione n.13.]

5. EULOGIÆ denique vox postmodum accepta pro munere debito, seu, ut tum loquebantur, pro *dono coacto*, vel pro quavis pensitatione vel præstatione, adeo ut in malam partem sæpe usurpetur. Polyptychus Floriacensis *Unusquisque mansus ingenuilis & servilis debet in Eulogiis panes 6. ad carnem den. 2. &c.* Chronichon Virdunense Hugonis Flaviniacensis: *Ea lege ut ipsi quoad vivant, illo fruantur, & debitum synodale Ecclesiæ S.Mammetis solvant paratam & Eulogias.* Charta Isaaci Lingonensis Episcopi in Tabul. Flaviniacensi: *Nostrum quoque memoriale & successorum Pontificum hujus sanctæ Lingonensis Ecclesiæ debito venerationis obsequio percelebrent, & debitum synodale, quod S.Mammeti debetur, paratas scilicet & Eulogias statutis temporibus persolvant.* Alia Roberti Episcopi Lingonensis ex Tabulario Cluniacens. Ch. 160. *Ea videlicet conditione ut salvum & integrum in ea* Perseveret jus *Lingonensi Ecclesiæ, suis scilicet temporibus, paratæ, & Eulogiæ reddantur.* Chronicon Beluense pag. 524. *Ut omnibus annis in corvata Monachorum* jornalem unum

num de tritico, & alium de avena persolverent, & Eulogias, & in cera 2. denarios. Et pag.548. *Et carroperam & censam cum Eulogiis.* Denique p. 609. *Archidiaconibus ... debita servitia exhibeant, paratas & Eulogias suo tempore communiter persolvant.* Charta Udonis Episc. Tullensis ann. 1069. apud Hieronymum Vignerium in Hist. Alsat. p.128. *Non hospitabitur Comes, nec inde accipiet ullum debitum vel servitium propter* (i. præter) *Eulogias & carratas vini quas ei dant officiales.* Charta Caroli Calvi apud Sanjulianum in Tornutin p.510. *Exquirere ... aut mansionaticum, aut paratam aut parafredum, aut Eulogias non præsumant.* Tabular. Eccles. Augustodunensis an.937. *Repererunt etiam in villa Frodolsenci mansos 4. vestitos & ingenuiles, quæ solvit Eulogias.* [Primordia Calmosiacensis Monast. l.1. n.4. inter Anecd. Marten. tom.3. col.1164. *Cum his quoque (agris scilicet pratis, &c.) Eulogias, quas ex parte Ecclesiæ ipse Theodericus & antecessor ejus consueverant accipere simul contradidit: videlicet porcum anius anni, denarios, 12. & 12. panes, & tria receptacula in anno.*] Adde Perardum in Burgundicis p. 60.

¶ Eulogiæ Synodales. Vide *Synodalis census*.

Eulogiarius, in Notis Tyronis p.192, Eulogiarum confector, aut donator.

¶ EULOGICUS. In pervetusto Necrologio Biblioth. Floriac. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 147. num. 86. laudato: *Anno Incarnationis Domini* 868. *panis oblatus est Sennis ad benedicendum, ex quo plurimi Deo gratias agentes, Eulogicos sumpserunt.* Vide Eulogia 3.

EULOGIOSE. Baldricus lib. 2. Chr. Camerac. cap. 1. *Hujus vero familiares mærore affecti, Dominam triste incusabant, & maxime in S. Mariam Eulogiose fremebant.* Ubi Colvenerius recte, ni fallor, *elegiose*, reponit, id est, flebiliter, dolenter. Vide *Elegus*.

1. EULOGIUM, pro *Elogium*. Liber de disciplina Scholarium c. 1. *Nugatoriæ loquacitatis Eulogio perusa*, ubi S. Thomas: *Eulogium, sapientia, bona fama, vel testimonium dicitur.* Matthæus Paris in Vita Abbatum S. Albani p.73. *Fecerat plura de ipso Eulogia in laudem ipsius.* Vide Andr. Monachum in Vita S. Ottonis Episcopi Bamberg. lib. 2. c. 11.

2. EULOGIUM, Epistola missa ad aliquem, vice muneris quod *Eulogia* vulgo dicitur. Epistola Caroli M. ad Offam Regem: *Cum deceat Reges potentes & famosos amicitiæ fœdere convinciri, .. vestræ Serenitati hoc Eulogium duximus destinandum.*

¶ 3. EULOGIUM, Munusculum. Vita S. Liudgeri Episcopi lib. 1. cap. 25. *Munere prævio studuit sibi placare eum, mittens quasi Eulogium, vas testeum pergrande melle plenum.*

¶ 4. EULOGIUM Angelicum, Salutatio Angelica. Menoti sermones in Quadragesim. fol. 1. recto: *Recurramus ad thesaurariam ipsius, videlicet gloriosissimam Virginem Mariam offerentes ei Angelicum Eulogium: Ave gratia plena.*

¶ 5. EULOGIUM, Dispositio, propositum. Concilium Trevir. an.1310. n.74. inter Anecd. Marten. to. 4. col.256. *Ei nihil est quod magis debeatur hominibus, quam ut eorum supremæ voluntatis Eulogia impleantur.* Eadem habentur in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an.1280. Vide *Elogium*.

¶ 6. EULOGIUM, Prædictio, vaticinium. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii col.320. *Huic numero forte alludit Virginis Eulogium, quo prædixit, &c.* Et col. 388. *Impletum est Eulogium & irrefragabile vaticinium, quod prædixerat.*

¶ 7. EULOGIUM, Dictum sapienter, aptum responsum. Vita S. Gumberti to. 4. Julii col. 70. *Illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat Eulogium.* Vita S. Carauni to. 6. Maii col. 750. *Spiritus S. gratia repletus, castitatis flore comptus, hoc reddebat eis Eulogium.* Hac notione Tullius in Catone c.20. *Solonis sapientis Elogium est, &c.*

8. EULOGIUM. Sermo, dictio quævis. Passionarius Galeni in Præfat. *Si quis intente desiderat cognoscere intentionem totius libri, prius cursim relegat hæc prænotata capitula, quæ brevi Eulogio in fronte hujus libelli prænotata repererit.*

¶ 9. EULOGIUM, Consuetudo. Chron. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 84. *Wolframus ergo custos Ecclesiæ S. Pauli, miratus eam longi concubinatus Eulogio perstitisse, hortari cepit quod incestus copulam commutatione matrimonii adornaret.*

¶ EUMENICUS, Infernus. Acta SS. Julii tom. 4. p.103. de S. Ansuero Mart. *Per quos Slavi doctrinis dicti roris mellici, & erepti à latrinis carceris Eumenici.* Sic per ἀντίφρασιν ab εὐμενὴς, Benevolus, amicus, dicitur infernus carcer, quemadmodum ab eadem radice εὐμενίδες appellantur Furiæ, licet immites fingantur & ut plurimum malevolæ. Glos. Lat. Gall. San-German. MS. *Eumenis, Forcenerie d'enfer.*

¶ EUMORPHUS, Græce εὔμορφος, Formosus, in Translatione S. Wandregisili inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. p. 203.

¶ EUNICUS. Vulcanius: *Eunicus*. εὔνικος. Idem est qui mox *Eunuchus*.

EUNUCHUS, Dignitas in palatiis Imperatorum, cui cubiculi augustalis cura erat, Cubicularius. Leo Nov. 98. Καὶ τῆς εὐνῆς ἀνωτέρω τὰς φύλακας εἶναι, τοῦτο γὰρ ἡ κλῆσις ἐγγυᾶται. *Eunuchus sacri Cubiculi ministeriis adhæsurus*, in l. penult. C. Just. de Præpos. sacri cubic. Evagr. lib. 4. Οἱ τοῖς βασιλικοῖς ἐξυπηρετούμενοι κοιτῶσιν, οὓς εὐνούχους συνήθεια καλεῖ. Apud S. Ambrosium Epist. 27. ad Valentinianum II, quidam Gallicanus Præpositus Cubiculi *Eunuchus Regius* nuncupatur, velut apud Isidorum Pelusiotam alius, *Eunuchus Palatinus*. *Eunuchus* inter præcipuos aulæ Davidis Magnates recensetur lib. 1. Paralip. Primus vero Eunuchorum ἀρχιευνοῦχος dicitur in Chronico Alexandr. an. 5. Valentiniani, & in Synaxariis & Menæis 28. Decemb. in S. Domna. Μετὰς τε παλατίου εὐνοῦχος, apud Theophanem an. 1 Mauricii. Scribit Julianus Imp. in Misopogone, antequam Imperium iniret, Eunuchum fuisse nomen honoris, suo vero tempore contumeliæ: & Lampridius, Heliogabalum plerosque Eunuchos rationibus & procurationibus præposuisse, iisque veteres dignitates sustulisse Severum.

¶ Eunuchare, Castrare, Eunuchum facere, apud Brompt. p.1046. Usus est Varro apud Nonium.

¶ Eunuchizare, Eadem notione, in Actis SS. Martii to. 1. p.650. Julii tom. 3. p.753. &c.

¶ Eunuchinus. S. Hieron Epist. 22. ad Eustochium: *Impudenter erigunt facies Eunuchinas.*

¶ Eunuchinatus, apud Tertullianum.

EVOCATORIÆ, Epistolæ, quibus absentes ad Comitatum evocabantur a Principe, aut quibus iis, qui Principis aspectum ambiebant, veniendi facultas dabatur. Nam sine *Evocatoria* ad Comitatum venire omnibus non licebat, l. 3. Cod. Theod. & Justinian. de Decur. & Silent. *Permissa veniendi ad Comitatum licentia præter Evocatoriæ securitatem* Utriusque generis formulam exhibet Senator lib. 7. Epist. 34. & 35. Jornandes de Reb. Getic. c. 57. ait Zenonem Imp. Theodoricum Ostrogothor. Regem *Evocatoria ei destinata, ad se in urbem venire præcepisse.* Adde Sidon. lib. 8. Epist. 12 & Zachariam PP. Epist. 9. ad Bonifac. Mogunt. Episc. præterea Juretum ad lib. 4. Symmachi Epist. 5.

EVOCATUS. Gloss. MS. Eccles. Paris. *Evocati, qui militant sine sacramento.* Vetus Gloss. cap. de Militia: *Evocatus*, ταξίαρχος. Vide Isidor. lib. 9. c. 3. & JC.

¶ EVO-

¶ EVOLAGIUM, Jus aquæ & piscium stagni, alibi *Volagium*. Qui fruitur jure *Evolagii* debet solvere censsus fundorum stagni dum aquis plenum est, nisi alia fuerit conventio, secundum Chartas & Terrearia Calomontis. Sic testis occulatus Vir Cl. D. *Aubret* in Adversariis.

¶ EUPREPIA, *Pulchritudo, decor*. Gloss. Sangerm. n. 501. à Græco εὐπρέπεια, Decor eximius. Prosa S. Martialis in MS. S. Martialis Lemovic. n. 40.

Concelebremus sacram
Hujus diei Euprepeiam.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi c. 40.

Ut tua praeluibus gliscens Euprepia sceptris.

¶ EVROC. Vide *Ewoech*.

¶ EURYTHMIA, εὐρυθμία, Concinnitas, corporis decens & aptus motus. Anonymus in Translatione S. Sebastiani c. 13. *Ecce vir quidam ephebus Eurythmiam domui Sebastiani, prætendens, &c.*

¶ EUSTOMACHUS: εὐστόμαχος, Conducens stomacho. Theod. Prisc. de Diæt. cap. 7. *Ovum molle plus est Eustomachum, quam sorbile.*

¶ EUTHECA, Theca pretiosior, ab εὖ & θήκη, Repositorium. Transmissio reliquiarum S. Odulphi ann. 1274. apud Joban. Mantelium in Hist. Lossensi part. 2. p. 32. *Hunc enim toti terræ nostræ, ob multiplicia miraculorum insignia, venerabiliter in sacratissimis Ecclesiæ nostræ Euthecis & pretiosissimis gazophilaciis reconditum.*

¶ EUTICE FLERE, in Vita B. Petri Urseoli Ducis Venet. apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 886. idem videtur quod abundanter flere ab εὖ & τήκω, Liquefacio, unde efformari potuit εὐτήκως Græce pro quo Latine dictum *Eutice*.

¶ EUTYCHES, Gr. εὐτυχής, Felix, apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi c. 21.

EUTYCHEUM, ita dictum videtur Prætorium Præfecti Augustalis Alexandriæ, in l. 1. Cod. Th. de Alexandrinæ plebis Primatibus, cujus subscriptio ita concipitur: *PP.* (i. proposita) *Alexandriæ Eutycheo*. Vox efficta ex Gr. εὐτυχεῖον, forte quod ab Alexandria Romam & Constantinopolim advenirent *Felices Embolæ*, atque adeo in Prætorio Præfecti Augustalis ea pararentur. Ep. 32. MS. Mich. Pselli: Εἰ ὥσπερ λέγει τὸν εὐτυχῆ Αντιχειαν, τὸν χρυσοῦν Αλεξάνδρειαν. Vide Cujac. lib. 23. Observ. c. 3. & Jacob. Gotofredum ad hanc legem.

EUVA. Glossar. Keronis. *Lex, Euva. Testamentum, Euva.* Vox Germanica vetus, Anglo-Saxonibus etiam familiaris. Capitulatio Caroli M. de Partibus Saxoniæ edita ab Holstenio c. 7. *Similiter quidquid aut eorum omnibus factum fuerit, omnia tripliciter faciant restaurare, & secundum eorum Euva componere.* Ibidem c. 10. *De malefactoribus, qui vitæ periculum secundum Euva Saxonum incurrere debent.* Adde c. 8. Legem Aleman. tit. 6. Capitula ad Legem Bajwar. §. 11. Capitularia Caroli M. lib. 3. c. 65. lib. 4. Addit. 2. c. 34. lib. 6. c. 250. Legem Longob. lib. 1. tit. 14. c. 9. *Ewe*, in Legib. Normannicis Willelmi Nothi c. 17. Vide Steph. Baluzium ad Capitular. p. 1075. 1186.

EPA, si Vendelinum audimus, idem sonat ac *Ewa*, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 31. ubi *Landovesa*, eidem est, jus publicum, *seu hominum*. Hunc adi.

¶ EUVES, vox Provincialis, Ilices, Gallis *Yeuses*, Transactio an. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Non possint ... aliquas evertores, nec Euves aglanderatas acomare.*

¶ EWALAPUT. Vide *Walapaut*.

¶ EWARIA, f. Officium Aquarii, ab Anglico *Ewer*, Aqualis. Charta anni 1447. apud Rymerum tom. 11. p. 182. col. 1. *Sciatis quod per quandam supplicationem, nobis per dilectum servientem nostrum Robertum Bodey, servientem Ewariæ nostræ, exhibitam, accepimus qualiter, &c.* Item: *Valetto Ewariæ nostræ.*

EWBRICE, *Adulterium & infractum conjugium* exponitur in Legibus Edmundi Regis §. 4. apud Bromptonum ubi perperam *Ewice* editum: vox Anglo-Saxonica effecta ex Ep, conjugium, & Bryce, violatio: Belgis etiamnum *Ewen*, sive *Hewen*, est matrimonii lege jungi: *Evebreken*, legem sacramenti violare, adulterari.

¶ EWE. Vide *Euva*.

¶ EWER, Anglis. Aqualis, Gall. *Aiguiere*. Occurrit apud Rymerum tom. 8. p. 117. col. 1. & apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 432.

EWOECK, Oppidani, villani. Occurrit in Legibus Hungaricis apud Sambucum. At Albertus Molnarius in Dictionario Hungarico Latino habet *Evroc*.

EWRII, Hungaris. Finium custodes, viarumque observatores, quarum securitati, ne in iis furtum committeretur, invigilabant: divisi erant in centurias & decurias. Vide Decreta S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. c. 17. lib. 3. c. 1.

¶ EX DE POST, Ex eo tempore, Gall. *Du depuis*, vulgarius nunc *Depuis*. Legitur apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 342. e Regesto Parlamenti ann. 1403.

¶ EX NUNC, Ex hoc tempore, *Ex tunc*, Ex eo tempore, passim apud Scriptores ævi medii.

¶ EX POST, Eadem notione, apud Acherium Spicil. tom. 6. p. 207.

¶ EXACIARE, Exacuere, excitare, ut opinor. Rather. Veronens. de Contemptu Canonum, apud Acherium to. 2. Spicil. p. 199. *Falsa veris, opinabilia certis atque conjungam, rumusculos hic congerens pro valentia vestros, quo vos utique Exaciem cunctos, quæ dicatis, quæve de me, quali quoque sensu dicere valeatis, per quamdam præveniens anticipationem hujuscemodi, similem cui ante me, credo, de se nullus fecit, de me promore tento ipse relatum. Legat ergo qui volet & de me proferat pejus quidquam si valet.*

¶ EXACINARE, Acinos ex uvis eximere. Medicina Salern. pag. 103. edit. 1622. *Bene nutriunt Exacinatæ* (uvæ,) *pectus & pulmonem juvant: stomachum, jecur & lienem corroborant*

¶ EXACISCLARE ARCAM, in antiquis Inscriptionibus, quid significet, inquirit Philippus à Turre Monument. vett. Antii p. 355.

EXACTARE, pro *Exigere*. Diploma Dagoberti Regis pro Monaster. S. Dionysii: *De ipso mercado eu ipsa mercimonia exactare potuerit.* Aliud ejusdem Dagoberti: *Quidquid exinde fiscus noster poterat Exactare.* Vide [Chartam emunitatis Childeberti Regis Franc. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 221. Theodorici II. Reg. Fr. apud Miræum tom. 1. pag. 128. col. 1.] Præceptum Caroli Magni pro Hispanis edit. à Stephano Baluzio, [aliud ejusdem Caroli Præceptum edit. tom. 1. apud Marten. Ampliss. Collect. col. 43. Chartam Ludovici Pii apud Miræum tom. 2. pag. 932. col. 2. alteram Chartam ejusdem Imper. Marcæ Hisp. col. 767.] Capitula Caroli Calvi p. 37 109. 1. Edit. Chronicon S. Vincentii de Vulturno p. 679. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Benedicti pag. 618. Passim.

¶ EXACTIO, *Crudelitas*, Barthius in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.

EXACTIONARE, Idem quod *Exactare*, Exigere, per vim auferre. Occurrit semel ac iterum apud Joann. de Beka in Chronico Trajectensi p. 46. 57. 1. Edit. [& supra in *Depacticare*.]

¶ EXACTIONARIUS, Exactor. *Ut nullus Judex publicus aut Exactionarius*, apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 75.

EXACTOR, Publicanus, τελώνης. Gloss. S. Benedicti: *Exactor*, ἀπαιτητής. Apud Harmenopulum lib. 1. c. 12. §. 31. Απαιτητὴς δημόσιος. Glossæ Biblicæ MSS. Exactores,

res et pectatores tributi. S. Augustin. l. 2. de Civitate Dei c. 19. *Exactores* vocat, quos Lucae c. 3. *Publicanos*. Idem Epist. 124. *Ut nullas Exactorum molestias patevetur*. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Leviores his bestes quem Exactores sunt; & res ipsas indicat, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant*. Senator lib. 5. Epist. 39. *Exactorum quoque licentia fertur amplius à provincialibus extorqueri, quam nostro cubiculo constat inferri*. Exactor *tribut. civit. Gall.* in veteri Inscript. Exactor *vel publicus minister*, in Bulla Agapeti PP. apud Sanjulianum p. 278. Adde Legem Longob lib. 3. tit. 1. §. 42. & quae passim habentur in Cod. tit. de Exactionib. tributor, & alibi. *Exactor tributorum* in Capitul. Caroli Magni lib. 5. c. 217. *Exactor fiscalium praestationum*, apud Firmicum l. 4. c. 3. l. 6. c. 3. *Exactor Regiarum annonarum*, apud eumdem l. 3. c. 12. *Exactores rerum publicarum*, in Charta Hlotharii Imper. filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesiae Viennensis fol. 4. pro facultate erigendi mercatum absque teloneo: *Igitur comperiant publicarum rerum Exactores, &c. Exactores publicarum*, i. rerum, vel consuetudinum ac praestationum in Capitul. Caroli Magni lib. 6. cap. 122. *Exactores Reipublicae*, in Charta Lotharii Imp. apud Besliums p. 260. *Exactor loci*, in Trad. Fuldensibus lib. 2. Trad 209. *Exactor saecularis*, in Charta Henrici I. Regis Franciae an. 1036. apud Loisellum in Bellovaco pag. 253. *Exactor regalium operum*. Chronicon Fontanellense c. 16, *Exactor operum regalium in Aquisgrani Palatio regio, sub Heinhardo Abbate ... à Domino Rege constitutus est*. Vetus Inscriptio: *Q. Annio Januario Exactori operum publ*. [*Exactor sacri Palatii*, apud Johannem Mon. in Prologo ad Vitam S. Odonis Abbatis Cluniac. inter Acta SS. Benedict. saec. 5. p. 150. ubi Mabill. conjectat publicae pecuniae Praefectum intelligendum esse.] Ἐξάκτωρ, apud Jo. Tzetzem chil. 5. cap. 17. v. 610. Joannes Euchaitarum Episcop.

Μισυργυρῷ χθὲς ἰσγενὴς ...

Καὶ σήμερον πάρεστιν ἐξάκτωρ ...

[Vide Glossarium mediae Graecitatis.]

¶ EXACTURA, Exactio. Baluz. to. 1. Hist. Arvern. p. 29. ex Chartulario S. Odilonis. *Omnes consuetudines malas & impertuaas ... Exacturas, vestituras etiam de omnibus terris ... perdonavit*.

EXADELPHUS, Ἐξάδελφος, Fratris filius, patruelis, Julius Africanus lib. 7. Hist. Apost. *Et accepit Hyrtacus Exadelfus Imperium ejus*. Chronic. S. Vincentii de Vulturno lib. 3. *Alter Grimoaldus Exadelfus ei successit*. Sic etiam ex sorore nepotem vocat Petrus Damianus lib. 6. Epist. 29. p. 567.

EXADITUARE, *Excludere ab adytis*, in Gloss. Isid.

EXADONIARE, [*Idoneum* seu innocentem se probare.] Vide *Idoneus*.

¶ EXADUM, Species vehiculi. Vide *Broeta*.

EXADUNARE, ut *Aduaare*, Addere, conjungere. Gregor. Monachi Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 594. *Aduaata & Exadunata fuat modiola cccc. & in monte de Caballara & in Seliara modios 7*.

¶ EXADVOCATUS, Qui fuit Advocatus, in Lexico Martinii.

EXAEQUARE, [Aequaliter partiri, *Dividere & Exaequare*, apud Marculfum lib. 2. form. 13. in Appendice form. 39 47. 49. Sirmondum form. 25, Bignonium form. 18.] Gloss. Lat. Gr. *Exaequatio*, ἐξίσωσις, *Divisio & Exaequatio inter consortes*, apud Marculfum lib. 1. c. 20.

EXAFOCI. Anastasius in Benedicto III PP. *Obtulit Canistra Exafoci ex argento purissimo*. Sed legendum indubie Exafora, ex Gr. ἑξάφωτα, id est, canistra sex luminaribus, lucernis, vel candelis instructa. Ita in Leone II. *Canistra Exafodi & Canistra Enafadia*, perperam pro *Enafota*, id est, unius luminis ἑνὸς φωτὸς, nisi quis malit legere *Enneafota*, seu ἐννεάφωτα, novem lucernis instructa. Atque ex his emendandus idem Anastasius pag. 123. *Canistrum ex cede Cafotii pensant. libras 12. & semis*. Legendum enim *Excadecefoti*, seu ἑξκαιδεκάφωτον, sedecim luminum, quomodo rectius praeferunt alii Codd. *Excedecafoti*. Vide *Afocis*.

¶ EXAGA. Vide in *Exagium* 3.

EXAGEG. Vide *Alcbaz*.

EXAGELLA, Trutina, seu potius quota pars quae unicuique heredum ex successione obvenit: legitima pars haeredis, cum aliis veluti ad *exagium*, seu trutinam exaequata. Ennodius in Vita B. Epiphanii Episc. Ticinensis p. 413. *Ninguido aere, & quali solent homines ad tecta confugere, Ravennam egressus est, & per omnes Aemiliae civitates celer venit, tanquam ad sepulcri receptaculum properans, omnibus Sacerdotibus in itinere positis munificus communis, affabilis, & quasi Exagellam reliaquens, seipso praestantior*. Id est, Sacerdotibus omnibus, ac si haeredibus, ex suis bonis concessa legitima portione. Utitur etiam S. Zeno Veron. Serm. 6. ad Neophytos. Hinc *Exagellario titulo* possidere, aut relinquere. Regula Magistri c. 91. ubi de bonis Monachi: *Audito regulae nostrae à patribus salubre statutum consilium, De portione ejus tres fiant partes aequaliter, una distributa Abbatis manibus pauperibus vel indigentibus erogetur: aliam vobis, vel fratribus suis pergens ille ad Comitatum Sanctorum* Exagiliario *munus titulo derelinquat: tertiam vero partem viatici sui utilitate deferat secum Monasterii usibus profuturam*. Ubi legendum videtur Exagellario.

¶ EXAGIES, ἑξάγιες, *Panis subactio*. Supplem. Antiquarii. Gloss. MSS. Sangerman. habent *Exagios*. Lege *Exagium*, ut mox in hac voce.

¶ EXAGILIARIUS. Vide *Exagella*.

1. EXAGIUM, Trutina, & certae ponderationis genus, inquit Cujacius. Gloss. Graeco-Lat. ἐξάγιον, *Pensitatio*. Ἐξαγιάζω, *Examino, perpendo*. Rursum: Ἄρτο ἐτυμὰ, *Exagios*, leg. *Exagium*, ponderis scilicet nota quae pani imprimitur, σαθμὸν interpretatur Casaubonus ad Suetonium. Matth. Silvaticus in Pand. *Exagion est nomen ponderis, & est idem quod aureus, & est sexta pars 3. Exagium*, apud Saladinum de ponderibus, *est pondus unius 3. cum dimidia 90. granorum tritici*. Additque Solidum solo nomine differre ab Exagio. Versus MSS.

Exagium solido differt à nomine solo,

Si solidum quaeris, tres drachmas dimidiabis.

Hac notione passim *Exagium* usurpat Constantinus Africanus in Libris de Morborum curat. In veteri Inscriptione praecipitur submota *micandi* consuetudine pecora *sub Exagio* vendi. *Ratio decuit utilitate suadente consuetudine micandi summota, sub Exagio potius pecora vendere, quam digitis concludentibus, &c*. Nov. Theodosii de Pret. solid. *De ponderibus, ut fraus penitus amputetur, à nobis aguntur Exagia quae sine fraude debent custodiri*. Cassianus Collat. 1. cap. 22. *Sive illa quorum pondus ac pretium aerugo vanitatis arrodens, Exagio seniorum adaequari non sinit*. Zeno Serm. 6. ad Neophytos: *Habetis agiaam, Exagium facite, quemadmodum vultis ponderate*. Adde Zonar. tom. 3. pag. 162. Ἐξάγιν vero pro pondere apud veteres Medicos non semel usurpatum, observat Jo. Crato ad Dioscor. lib. 2. Parabil. cap. 67. & Leonhardus Fuschius ad Myrepsum sect. 1. cap. 5. [Charta Richeri Virdun. Episc. an. 1099. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Ch. 166. *Coram Camerarie fidelitatem tam de pondere, quam de Exagio, hoc est de metalli* (monetarum) *sinceritate, rite faciat*.] Vide Dissertationem nostram de Nummis Imperatorum Constantinopolitanorum.

2. EXAGIUM, Examen, purgatio, judicium Dei. Vetus Instrumentum apud Guesnaium in Annal. Massiliens. an. 850. *Illum transgredientis terminum, petierint*

runt sibi aliud spatium, in quo possent facere Exagium, quo peracto, Dei judicium contra se videntes, recesserunt dolentes. Vide Examen 1.

3. EXAGIUM. Vetus Charta an.1024. tom.7. Spicilegii Acheriani: *Mansum unum, quem tenet Guibaldus, cum curte & Exagio suo, & cum ipsis arboribus.* Alia apud Columbum lib.1. de geoteSimiana n.11. *Hoc est mansum unum cum Exagio suo pertinente ibidem in Apta civitate, &c.* Alia ibidem n.12. *Mansos duos cum chartis, [curtis] & Exagiis suis, cum campis cultis & incultis, &c.* Ubi *Exagium* videtur esse *Exagium*, Exitus, proventus. Vide *Exius*.

¶ EXAGUM, EXACA, Eadem notione. Divisio bonorum, quam fecit Braidingus Benedicto Aniano, apud Mabillonium tom.2. Annal.Bened.p.719.col.2. *Curtes, Exaga & regressa, terras & vineas cultas & incultas, ortos, oglatis, arboribus, &c.* Et paulo post: *Et in villa Calviniacus similiter domos, curtes, oglatos, orsos, Exaga & regressa eorum, terras & vineas, &c.* Rursus occurrit ibid. Chartularium Aptensis Ecclesiæ fol. 92. verso: *Arnaldus Presbyter dat & cedit ad Ecclesiam S. Mariæ & S. Castoris mansum cum Exago suo.* Ibidem fol.125. *Cedo tibi ipsa vinea cum ipso campo, cum ipso casale, cum Exago suo, quod sibi consistit.* Ibidem fol.129. *Quantum visus sum habere in casalicis, curtis, Exavis, vineis, campis, &c.* Et fol.140. *Vendidimus vobis casales disruptas cum curtis & Exagis suis, &c.* Chronicon Novaliciense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 746. *Commutavimus cum ædificiis, cortiforis, Exavis, ortis, vineis, campis.* Eadem habentur apud Mabillon. lib.6. Diplom. pag. 507. *Exagum cumunale*, vulgari idiomate. *La sortie commune*, in Authentico Arelat. fol. 14. verso: *Confortes de uno lacus Exago Cumunale de uno fronte cum rata publica.*

¶ EXAGUSTA, *Infesta*. Papias in MS. Bituric. Editus habet: *Exhausta, Infesta.*

¶ EXALAPARE, Alapis cædere. Passio SS. Cypriani & Justinæ, inter Anecd. Marten. to.3. col.1646. *Comes autem jussit eum suspensum ungulari; beatam autem virginem crudis nervis in manus cædi, & Exalapari à duobus spiculatoribus.*

¶ EXALMATUS. Synodus Oriolana an. 1600. inter Hisp. Concilia tom. 4. pag. 739. col. 1. *Invaluit quorumdam hominum superstitiosa nequitia, qua sub religionis prætextu & salutis corporalis ementita spe, misos homines inducunt, ut relictis artis medicinæ remediis ad ligaturas & alias superstitiones confugiant. Quod ne postbac fiat, omnes & quascumque incantatorum, vel ut vulgo dicitur, Exalmatorum orationes, preces & figmenta à nostra diœcesi explodimus, cum sint superstitionibus & erroribus plena.*

EXALODIS, Idem quod *Alodis*, Proprium, proprietas. Tabul. Monasterii Brivatensis: *Placuit ... ut res congruas tam Ecclesiasticas, quam Exalodes una cum consensu ... Regis Karoli & Ranulphi Episcopi inter se commutare & concambire debuissent.* In Probat. Hist. Arvero. p.10. apud Justellum.

¶ EXALTARE, pro *Exartare*, *r* in *l* mutato, ut alibi sæpe, & in ipso sequenti exemplo, ubi *Flichium* est pro *Frichium* pari mutatione. Silvas in culturam redigere. Litteræ Officialis Paris anni 1273. in Tabulario Calensi pag. 59. *Recognovit, quod omnes terras de censiva dictæ Abbatissæ & Conventus seu campiparte moventes & in flichiis existentes Exaltare poterit & reducere ad agriculturam.*

¶ 1. EXALTATIO, Exstructio, vel Restauratio. *Exaltatio turris incendio diruta*, apud Marchilium Scribam lib. 5. Annal. Genuens. ad an. 1222.

¶ 2. EXALTATIO, Fastus. Tertul. de Cultu fœm. c.3. *Exaltatio non convenit professoribus humilitatis.* Diversis notionibus, sed notis accipitur apud vulgatum Interpretem veteris Testamenti, ut Exod.17.15. Psalm. 149.6. Prov.3.35.&c.

¶ EXALTATIO MONETÆ, apud Rymerum tom. 12. p.67.& 85. dicitur de accessionibus factis pretio monetarum, Gall. *Augmentation*.

¶ EXALTIO, Elevatio. Anonymus apud Spelmannum: *Absis est illa pars circuli, in qua principium Exaltionis in suo circulo incipit elevari.*

¶ EXAMANTISSIMUS, pro *Amantissimus*, id est, valde dilectus. *Ego Sulpitius dono tibi Examantissima conjux, &c.* apud Marten. in nova Collect. vett. Scriptorum part.2. p.2. edit.1700.

¶ EXAMBICARE, pro *Excambicare*, vel *Excambiare*, Rem cum re commutare, Gall. *echanger*. Charta anni 1239. in Histor. Comitatus Ebroic. Probat. p. 12. *Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, heredes mei tenebuntur Exambicare domine dicte dictam dotesam de valore ad valorem alibi in hereditate mea.* Vide Cambiare.

¶ EXAMBIRE, pro *Ambire*, Desiderare. S. Cyprianus in Epistola ad Hispanos de Basilide: *Ut Exambiret reponi se in juste in episcopatum, de quo fuerat juste depositus.*

1. EXAMEN, EXAMINATIO, Purgatio, judicium Dei. *Examinatio ignea*, in Actis Concilii Lateran. sub Alexandro II. PP. apud Baron. ann. 1063. n.22. Regino an 941. *Publica se Examinatione, perceptione Corporis & Sanguinis Domini, coram populo in Ecclesia purgavit.* Leges Henrici I. Regis Angl. c.62. *Ab Adventu Domini usque ad Octabas Epiphaniæ ... non est tempus leges faciendi, vel jurandum pro fidelitate domini, vel concordia, vel bellum, vel ferri, vel aquæ, vel alias leges Examinationis tractari. Legitimo Examine monstrare, &c.* c. 87. *Ad Dei judicium se Examinare*, in Capitulis Caroli Calvi tit.39. §.3. Vide *Judicium Dei*.

¶ EXAMEN PEDALE. Vide *Vomeres igniti*.

EXAMINATIO PLAGARUM. Anastasius in Hormisda PP. p.34. *Hic invenit Manichæos, quos etiam discussos cum Examinatione plagarum exilio deportavit.*

2. EXAMEN, pro *Origo*, apud Abbonem in Præfat. ad libros de Bellis Parisiac.

EXAMETUM, EXAMITUM, Pannus holosericus, Græcis recentioribus ἑξάμιτον, de qua voce Meursius in Gloss. Leo Ost. lib.3. c.19. *Alba Exameta Phrygio nihilominus in gyro circumdata. Dalmatica Exameta auro & albis à pectore pedibus manibusque insignita.* Adde c. 73. Occurrit apud Will. Tyrium lib.13. c.27. lib.21. c.23. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 92. apud Æneam Sylvium Epist.142. Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. p.289. &c. Ex quibus emendanda Gesta Innocentii III PP. pag.70. *Examina duo episiva dupla*, pro *Examita duo episima dupla*. Rectius p. 138. *Dalmaticam de optimo Examito rubeo, &c.* Pag 150. *Pretiosam vestem de Exameto rubeo.* [Apud Ill Fontanioum ad calcem Antiq Hortæ p.401. *Idem Papa dicitur dono dedisse Ecclesiæ Ortanæ unam planetam de Examito rubeo cum aurifrigio decenter ornatam.*]

XAMITUM, in Chartis variis apud Ughellum tom. 1. p.1083.1085. to.7. p.1274.1275. Ξάμιτον, apud Anonymum de Nuptiis Thesei.

SCIAMITUM. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Jo. Rubeum in Vita Bonifacii VIII. fol.345. *Item undecim planetas diversorum colorum de Scyamito, panno Tartarico, & Diaspro.* Bocacius: *Vestita d' uno Sciamito verde.*

SAMITA. Chron. Reichersperg. *Et misit ei ... duodecim Samitas, & duos scyphos aureos ... fratri Saladini Sabidi no misit sex Samitas & duas vestes Imperiales.* Sr

Sametum, in Chron. Valciodorensi p. 579. in Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. c. 10.

Samitum, Samittum, *rubeum, croceum, viride Samitam*, apud Conradum Moguntinensem Episc. in Chronico: *Rubeum Samitum* apud Joannem de Vitriaco lib. 3. initio. Occurrit præterea apud Arnoldum Lubec. lib. 2. cap. 5. Matth. Paris pag. 122. Petr. Blesens. Epist. 66. Vincent. Belvac. lib. 31. c. 143. lib. 32. cap. 35. Rollandinum in Chron. lib. 1. c. 13. in Vita Caroli Abbat. Villariensis c. 4. n. 18. in Synodo Coloniensi an. 1280. in Præfat. &c.

Samis & Samit. Vincentius Belvac. lib. 30. cap. 85. *Deferunt cauistram ... ornatum undique serio vel Samite, atque margaritis & monilibus circumdatum*. Hinc emendandus Will. Brito lib. 12. Philipp. p. 244.

. . . . *Nullum*
Indumenta tegunt, nisi Samis byssus, & ostrum.

Perperam enim *Samais* editum. *Samit lividum, Samit purpureum*, in veteri Charta apud Catellum lib. 5. Rer. Occitan. p. 901. Le Roman *de Garin* MS.

L'enfant Girbert eavoit un Samit,
Et le mantel à son col li pendi,

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii, an. 1351. *Pour 6 pieces de Samit vermeil en graine, pour faire cotes & manteaux fourrez de menu vair aux Chevaliers noaveaux nommez dessus, la veille de leur Chevalerie, &c.*

¶ Examinatum Rubeum, in Chronico Episcoporum Hildeshem. c. 25. apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic. p. 749.

Aurisamitum, Samitum ex auro, *Drap d'or*. Vetus Charta apud Rocchum Pirrum in Episcop. Agrigent. *Unam cappam de diaspero Aurisamito vel Tartarisco auro de sindone foderatam, &c.*

Ejusmodi vocabulorum primigenia quibusdam videtur origo *Samis*: cum & hodie *alutam*, seu scorium renue, & pilis ademptis emollitum, & in usum vestium concinnatum, *Samisch* vocent Belgæ, inferioris Germaniæ dialectus *Semen*, ut auctor est Cluverius lib. 1. Germ. antiq. cap. 16. unde postea traducta vox ad quosvis pannos leviores, atque adeo holosericos. Kilianus *Sammet* Theutonicum seu nostrum *Samit*, quasi *Samitum sericum* dictum putat. Sed & Barthius ad lib. 12. Philipp. vocem à loco quodam ortam putavit. Verum hæ videntur levioris momenti conjecturæ, cum potius Græcæ originis censeri debeat vocabulum, ut ἑξάμιτος dictus fuerit sex liciis seu filis textus, quemadmodum μονόμιτος, simplici licio, τρίμιτος, ternis liciis, πολύμιτος, multis liciis, &c. Ebrardus Bethuniensis in Græcismo cap. 10.

Est, mihi crede, Mitos, filum: sed fabula Mithos:
A Mitos, Examitum: de Mithos, Mithologia.

¶ Examina. Vide *Exametum*.

Examinare dicuntur apes, quæ una coeunt, & in examen congregantur. Apuleius de Virtutibus herbarum c. 6. *Ne apes Examinent & effugiant.* [Unde apud Barthium in Glossario *Examinati* dicuntur in *examina* seu agmina redacti, ex Baldrici Hist. Palæst.]

¶ Examinatio, Examen. *Habita super eis Examinatione & inquisitione diligenti inventum est, &c.* in Transactione Caroli II. Regis & Comitis Provinciæ cum Capitulo S. Salvatoris Aquensi ann. 1292. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*. Vide *Examen* 1.

Examinator, Dignitas apud Longobardos. Vide Chartam Siconis Principis in Chron. S. Sophiæ Benevent. p. 628.] *Examinatores* post *Geolarios* recensentur inter Officiales Præpositurræ Paris. in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis an. 1325. Vide Tract. de Politia tom. 1. lib. 1. tit. 11. cap. 1. 2. 3. &c.]

¶ Examinatum Argentum, Probatum, Gal. *De bon aloy*, in Chronico Ecclesiæ Hamelensis Auctore Johanne de Polda, apud Leibnitium, Scriptor. Brunsvic. to. 2. p. 510. *Argentum igne Examinatum*, in Psalmo 11. 7. *Sicut Examinatur argentum*, Ps. 65. 10.

¶ Examinatum Rubeum, Examitum. Vide *Exametum*.

¶ Examplare, Ampliare, extendere, augere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai, Maii to. 2. p. 212. *Qui suam horridam & olidissimam libidinem in brutorum amorem Examplabat, animum à bellicis artibus ad sordida quæque & nefanda traducens.* Charta anni circiter 1100. ex Archivo S. Victor. Massil. Larmar. Ebrodun. n. 9. *Mansiones ... modo Examplata sunt in antea, quia latior erat via quam modo.* Vide *Exemplare*.

¶ Examplarium, Examplata Terra. Vide *Exemplam* 2.

¶ Exancingum, f. Modus agri, idem quod *Anciaga*. In Charta fundationis Abbatiæ S. Salvatoris apud P. *Benoit* Hist. Tull. p. 80. Probat. inter ea quæ dat Udo Episc. Tullensis in alodo Steivelt enumerat, *Anacuam Exancingi & croadi & pastum cepiosum multitudini porcorum*. Vide *Audecinga*.

¶ Exanclare, pro *Exantlare*, apud Papiam. Vita S. Rigoberti MS. è Bibl. B. M. Roncensis: *Statuit S. Rigobertus novem mansis Ecclesiæ S. Hilarii adjacentibus puteis intra Monasterii septa non deesse oborta occasione Exanclandis, rudera latriuarum efferre, &c.* Putei *Exanclandi*, hoc est Exhauriendi & purgandi. Vita MS. S. Winwaloei fol. 70. v. *Quod autem firme, & tare prehensibiliter sive relatu, sive exemplaribus pro certo Exanclamus* (i. e. *exantlamus*, eruimus) *illud procul dubio intimare curabimus.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Exanclare, Puiser*, Haurire. Simplex *Anclare* apud Livium est Ministrare; item Haurire apud Festum, à Græco, inquit, ἀντλῶ: quod etymon indicat præferendum esse *Antlare*, hac ultima notione.

¶ Exancorare, Anchoras vellere, solvere, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Desencrer*.

¶ Exanguacha, Custodia, Gall. *le Guet*. Vide *Gaaccia*.

Exangulare, *Per angulos inquirere*, in Glossis MSS. Regiæ Bibliothecæ.

Exangysis. Julius Africanus lib. 5. Hist. Apostol. *Quid jam vobis pro Exangysi reliquum?* Ubi recte monet Editor Græcam vocem esse ἐξεγγύησιν, id est, vadimonium, pignus.

¶ Exanimare, neutr. Animam agere, exspirare. Vita SS. Paterni & Scubilionis, April. tom. 2. pag. 429. *Quidam puer Milevo nomine à serpente percussus est, quo jam Exanimante Sanctus vir accessit, ne puer morte decederet.*

¶ Exanthema, ἐξάνθημα, Quod effloruit, metaphorice Pustulæ subrubræ, Leves eruptiones humorum per cutem florescentium. *Papulas, Exanthemata & impetigines tollit*, in Epistola Alphonsi Ciaconii ad Principem Cardinalem, apud Marten. to. 3. Collect. Amplis. col. 1323.

Exanulare, Anulum deponere, apud Sugerium lib. de Administr. sua c. 31.

¶ Exanum. Vide *Exagum*.

Exapla, *Exempla*, in Gloss. Pith. [cum Isidorianis. Glossar. Sangerman. n. 501. *Exapla, Sex inplica*, Papias MS. Bituricensis: *Exapla, Sex explica, Sex angularis*. Editus vero: *Exaplois, Exemplaribus*. In omnibus emendandum cum Reinesio in Variis: *Hexapla*, *Sexupla*: Gloss. Græc. Lat. ἑξαπλᾶ, *Sextuplum*, Respiciunt, ut conjecto post Grævium, Glossarum sutores, *Hexapla* Originis.]

¶ Exaquatio. Privilegium Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036. è Chartulario v. ejusdem

dem loci pag.243. *Si venditur aut emitur vinum ad Exaqnationem, id est, ad probationem, de unoquoque tonello debet emptor 11. den. & venditor 11. den.*

¶ EXAQUESCERE, Aquosum fieri. Utitur Censorinus de Die Nat. c.18.

EXAQUIA. Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. v. *Magnates*: *Magnates Aragonum possunt recipere in commandam oves & alias bestias sive granata villanorum, & cum eis facere ad* Exaquiam, *id est, ad medias: ita tamen quod ex hoc herbajarii Domini Regis non lædantur propter dictam communionem, sive commandam.* Vide Chronicon Petri IV. Regis Aragon. lib. 3. cap.9.

EXARATUM. Vide Exartus.

¶ EXARCHATUS. Vide *Exarchus*.

¶ EXARCHIATRUS, Qui *Archiatri* seu Medici Principis comitatus munere defunctus est. Vide Cod. lib. 10. tit. 52. leg 6. de Profess. & supra vocem *Archiatri*.

EXARCHUS, Ἔξαρχος, Gloss. Græc. Lat. Ἔξαρχοι, *Proceres, Principes*. Ἔξαρχοι τῶν φρατριῶν, Duces factionum, apud Cedrenum.

EXARCHI ITALIÆ, vel *Ravennæ*, qui ab Imperatoribus CPolit. in Italiam cum Imperio mittebantur. Quorum ea erat potestas, *ut ministerium Imperialis fastigii peregisse* in Italia colligatur ex diurno Romano cap. 2. tit.4. Horum passim meminerunt Gregor. M. lib. 1. Epist.32. Anastasius Biblioth. in Vitis PP. p. 47. 49. 50. 59. 60. 63. 69. 70. 72. 77. 83. 107. Leo Ostien. in Chronico Casin. Horum præterea seriem habes apud Hieronymum Rubeum & Scaligerum in Canonib. Isagogicis pag. 155. Vide *Catapanus*, [& Glossar. mediæ Græcitatis.]

EXARCHATUS RAVENNÆ à Pipino Ecclesiæ Romanæ concessus. Anastas. in Stephano III. PP. Paul. Diac. l. 6. Hist. Longob. c.61. Annal. Francorum an. 756. &c.

EXARCHUS AFRICÆ. Apud Gregor. M. Epist. 59. & 72. libri 1. inscriptæ sunt, *Gennadio Patricio & Exarcho Africæ.*

EXARCHUS, Dignitas, ut videtur, militaris, in vet. Inscript. apud Gruter. 528. 7.

EXARCHI dicuntur Pipinus & Carolus Martellus Majores domus, non semel in Chronico Fontanellensi cap. 2. 3. 9.

EXARCHUS DIOECESEOS, Dignitas Ecclesiast. quæ Patriarchica minor, major vero Metropolitana erat, uti pluribus probant Justellus ad Canones Eccl. universæ, Morinus l.1. Exercit. c. 15. Sirmondus in Propemptico cap.3. Allatius de Consensu Ecclesiæ l.1. c.8. Meursius, Ludovicus Thomassinus, &c. Vide Notitiam Græcam post Codinum Goari p.406. & Joannem Cameniatam de Excidio Thessalon. c.30. Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaelem Imp. *Porro scripsit nobis Imperium vestrum, ut Theognostum, qui à fratre & Coepiscopo nostro Ignatio super quasdam provincias Exarchatus pondus suscepisse dignoscitur, &c.*

EXARCHUS, Dignitas in Ecclesia CPolitana apud Codinum de Offic. c. 1. n.41. de qua Gretzerus & Goarus ad eumdem pag. 15. 176.

EXARCHI MONASTERIORUM, in Novella Justiniani 135 cap.4.

EXARCHUM REGNI BURGUNDIÆ, *& summum Principem Consilii sui, & in omnibus faciendis agendisque suis præcipuum*, Heraclium Archiep. Lugd. instituit Fridericus I. Imp. Bulla sua aurea anni 1157. quam descripsit Paradinus lib.1. c.35. [& Auctores novæ Galliæ Christ. to.4. Instrum. col.17. Idem Imp. eamdem dignitatem contulit Johanni *de Bellosmaias* Heraclii successori Præcepto an.1184. quod refert Menesterius inter Probat. Hist. Lugd. p.35. col.1]

EXARCIA, Funalis apparatus navium, Hispanis *Xarcias*, nostris *Cordage*. Gloss. Gr. Lat. Ἐξαρτία παντὸς πράγματος, *hoc instrumentum*. Gr. Byzantini ἐξάρτιον appellabant instrumentum navis. Ita Harmenopolus lib.2. tit.11. §.9. Vide Notas ad Cinnamum p.452. Charta Alfonsi Regis Arag. an.1325. *Quod si forsan dictæ galeæ, vel ex eis aliqua, aut aliqua perderentur, vel Exarcia illarum, ... quod restitueremus valorem ipsarum cum Exarciis & apparatibus earumdem.* Secunda Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo Rege Arag. an.1299. MS. *Quod non possit aliquis extrahere de terra nostra istas res prohibitas, scilicet peguatam, cepum, alquitranum, fustam, canabum, filum, Exarciam, ferrum, nec arma.* Chron. Petri IV. Regis Aragon. lib. 3. cap. 24. *Anam presentar à ladita Verge una galera ab totes ses Exarcies d'argent en reverentia de la victoria, &c.* Vide *Sarco*, & Octavium Ferrarium in *Sarte*, & Gloss. med. Græcit. in Ἐξάρτιον.

¶ EYSSARTIA, SARCIA, Eadem notione. Statuta Massil. lib.3. c.16. *De Sarcia non facienda nisi de canabo femello. Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios, gumenas, vel prohicios, vel amannes, vel hostas, nisi de canabe femello & filo subtili; & si quis contra hæc fecerit, ipsam Eyssartiam dictam perdat, si eam habeat; sin autem illius Eyssartiæ dictæ æstimationem.* Ibid. §. 2. *Similiter eisdem pœnis subjaceant omnes de Massilia quicumque fecerint fieri alicubi prædictam Eyssartiam, si eam apportaverint.*

¶ EXARDIUM, EXARDUM. Vide Exartus.

¶ EXARENTASMA, f. Ornamentum, ut Aulæum, vel aliud hujusmodi a Græco Ἐξαρτίζειν, Ornare, instruere. Hugonis Falcandi Histor. Sicula apud Murator. tom. 7. col.256. *Nec vero nobiles Palatio adhærentes silentio præteriri convenit officinas, ubi in fila variis distincta coloribus serum vellera tenuantur, & sibi invicem multiplici texendi genere coaptantur... Hic Exarentasmata circulorum varietatibus insignita, majorem quidem artificum industriam, & materiæ ubertatem desiderant, majori nihilominus pretio distrahenda.*

EXARICHUS, Agrorum colonus, arator, Hispanis. Vitalis Episcopus Oscensis, apud Hieron. Blancam in Comm. Rer. Arag. pag. 731. *Si quis Peyterius fuerit Exarichus Infancionis, peytabit ut alii, & de omnibus bonis suis.* Fori Oscæ an.1247. f.5. *Cum homo aliquis habet in sua hæreditate Exaricum, si forte alius homo habuerit clamum de prædicto homine, & propter illum pignoret ipsum Exaricum, talis est Forus, quod si Exaricus vult se defendere secundum directum, &c.* Fol.30. *Cum Christianus oves pignorat Judæo, aut etiam Saraceno, pro aliqua querimonia quam habet de suo Exarich Christiano, &c.* Adde Observantias Regni Arag. lib.6. tit. de Privilegiis Militum, §.5.

¶ EXARSUS, Incensus. *Adhuc sua malitia Exarsus*, in Actis S. Austregisili, Maii to. 5. p.233 *.

¶ EXARTARE, EXARTARIUS. Vide in Exartus.

EXARTHRARE, Membra dissolvere, disrumpere, ex Græco Ἐξαρθροῦν, apud Julianum Antecess. Nov.125.

EXARTUS, EXARTUM, EXARTES, ESSARTUM, ASSARTUM, SARTUS, SARTUM: voces unius ejusdemque notionis, quam ita prodit liber Scacarii Anglici parte 1. cap. 13. *Essarta vulgo dicuntur quæ apud Isidorum Occationes nominantur: quando scilicet forestæ, nemora vel dumeta quælibet pascuis & latibulis ferarum opportuna succiduntur, quibus succisis & radicitus avulsis terra subvertitur & excolitur:* Mox subdit, *vastum*, ab *Essarto* differre, quod vastum dicatur nemus, seu foresta, in qua succisæ multæ arbores, quasi *vastatum*.

De horum vocabulor. etymo discrepant viri doctiores

I

res. Spelm. *Essartum* à Latino *Euertum* dictum putat, quod est evulsum & eradicatum. Alii à *Sarrire*, quod est sarculis fodere, purgare; unde *Sartura* & *Sarritura*, frugum vinearumq; à noxiis herbis purgatio. Alii denique ab *Exaro*, unde *Exaratum*, ager exaratus, proscissus, & per contractionem *Exartum*, uti scribi passim in vetustioribus Chartis observare est. Quam ultimam sententiam fulciunt Tabulæ veteres in Chronico Besuensi, ann. 5. Ludov. Imp. p. 513. ubi *Exaratum* scribitur; *Ædificiis desuper positis, campisque, pratis, sylvis, Exaratis, pomiferis, &c.*

Exartum usurpat Lex Burgund. tit. 13. *Si quis ... in sylva communi Exartum fecerit; aliud tantum spatii de sylva hospiti suo consignet, & Exartum quem fecerit, remota hospitis communione possideat.* Tit. 41. *Si quis in Exarto suo focum fecerit, &c.* Ita & tit. 55. §. 2. & tit. 67. & in Lege Bajwar. tit 16. cap. 1. §. 1. & 2. in Lege Longob. Edit. Heroldi tit. 13. in Capit. Caroli Magni lib. 7. tit. 200. in Concilio Aurelian. III. cap. 28. Cabilonensi cap. 18. apud Ordericum Vital. lib. 3 pag. 466. &c. Charta Albitii Comitis (Gaunevensis) apud Guichenon. in Hist. Bress. p. 215. *Trado quoque villam de Chiviliaco ... cum pascuis, Exartis, & cunctis pertinentiis eorum.* Charta an. 1196. in Probat. Histor. Drocens. p. 241. *Et quidquid in toto territorio Laussiniaco diruptum & extirpatum est, quod vulgo dicitur Exsars.*

Exartes. Charta Caroli Regis in Tabulario Ademarensi; *Karolus gratia Dei Rex. Quia veniens carissimus avunculus noster Ruodolfus Comes, humiliter petiit Magnificentiam nostram, quatenus sanctis Fratribus sub monastico ordine in cellula quæ Dervum vocatur, conferremus stirpes, vel, ut vulgo dicitur, Exartes quosdam, quos ex rebus Triessinensis Comitatus ipsi proprio labore de heremo ad agriculturam perduxisse noscuntur, ... Cauzlenus Notarius ad vicem Hludovici recognovit.*

Exartaria. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 25. *Exartarias vero quas fuerunt Bernardi Bernarii, ipse Bernardus Bernarius dimisit prædictam decimam de prædictis* Exartariis *in manu Hugonis Episcopi, &c.* Occurrit in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 56.

Essartum. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 17. *Placitum quoque forestarum, .. de Essartis, de cæsione, de combustione, de venatione, &c.* Capitula Placitor. Coronæ sub Ricardo I. Rege Angl apud Rogerum Hovedenum; *Et videnda sunt in regardo nova* Essarta *& vetera imbladata post ultimum regardum, &c.* [Charta anni 1212. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 199. *Dedi etiam eisdem Fratribus ad ædificationem ejus vallem cum declivis lateribus à stagno usque ad* Essartum *magistri Johannis, &c.* Index MS Beneficiorum Eccles. Constantiens. fol. 81. verso è Musæo D. de Cangè: *Transaction faite ... pour les dixmes novales des fiefs &* Essartes *de ladite paroisse.*] Le Roman *du Renard* MS.

Tant est aloz les tros menus,
En son Essart *en est venus.*

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Veez le lè ou il gist près de lez cel Essart.

Exsartum, in Chronico Fontanell. c 6. p 203.

Assartum, apud Matth. Paris pag 180. in Additam. p. 100, apud Will. Thorn. ann. 1178. apud Bracton, lib. 4. Tract. 1. c. 38 §. 11. in Fleta lib. 2. cap. 41. §. 1. &c.

Assarta, fem. gen tom. 1. Monast. Angl. p. 223.

Exardium & Exardum, in Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1147. apud Sammarth. in Abbat. Barbell.

Sartus. Charta Gerardi Decani S. Quintini an. 1127. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini: *Silvestris autem terra quæ Sartus vocatur, ab Ecclesia obtinebitur.* Adde Hemereum in Augusta Viromand. p. 120.

Sartum. Charta Placitor. Coronæ apud Hovedenum p. 785. *Nova autem Sarta erunt in manu Regis. Si vetera Sarta imbladata sunt de frumento vel siligine, &c.* Adde Monasticum Anglic. to. 1. p. 106. 316.

Quietus et Liber *à Sartis, vel Essartis*, in Privileg. Henr. I. Regis Angl. apud Spelm. & tom. 1. Monastici Angl. p. 316. ubi sic: *Liberam & quietam esse constituit ... ab omnibus auxiliis, & lestagiis, & Sartis, & clausuris, & omnibus operibus Castellorum, & porcorum, & pontium, &c.* Spelmannus putat *quitationem* istam spectare *boscorum* ut vulgo loquimur, *degradationes*, ita ut si quis in forestis *Essarta* fecerit, in illum non inquiratur.

Exartare, Sartare, Essartare, Assartare, Interlucare silvas, & dumeta succidere, & in culturam redigere, Gallis, *Essarter*. Lex Bajwar. tit. 16. c. 1 §. 2. *Habeo testes qui hoc sciunt, quod labores de illo campo semper ego tuli, nemine contradicente Exartavi, mundavi, possedi usque hodie, &c.* Lex Burgund. Addit. 1. tit. 1. §. 1. *Observandum viam publicam, vel inter agros communiter divisam, nec possideri, nec intercludi, nec* Exartari *posse*. Sed hic *Exartari*, videtur accipiendum pro *artari*. Charta Caroli Magni apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 13. *In silvis Exartandis, & terris laborandis.* Charta an. 1231. in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 295. *Cum nos vellemus Essartare, & ad terram arabilem redigere nemora nostra, &c.* [Charta anni 1233. apud Thomasserium in Biturig. pag. 233. *In nemore quod Exsartabitur. Boscos non potero Essartare*, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. Charta Johannis Domini Commerciac. an. 1312. in MS. Codice ejusdem urbis fol. 172. *Et ne devoient lesd. pourteries rien vendre desd. bois & donner ny Dessarter saus l'octroie Desdits Signours de Merville.*]

Exartarius, Operarius, qui *exartat* silvas. Charta Alienordis Reginæ Angl. apud Beslium p. 598. *Exartarius pro fossorio 3. den. dabit.*

¶ Exartator, Eadem notione, in *Cinerarius*.

¶ Eyssartare, Eyssartajare. Sententia arbitralis an. 1497. inter Dominos & Universitatem Calliani; *Sunt in possessione ... de eodem territorio disponere ... pro Eyssarteiando, fusteiando, rusqueiando, &c.* Mox dicitur *Universitas de Calliano fuisse in possessione pastorgaudi, Eyssartandi, leignerandi, fusteiandi, glandeiandi, & omnes explectas in eodem territorio faciendi.*

¶ Eyssartus, pro *Exartus*, non semel ibidem.

Sartare, in veteri Charta apud Hemereum in Augusta Virom. an. 1291. *Vallis Gerardi & medietas nemoris de Berencourt, quod dicitur Forestel, Sartanda & excolenda conceduntur, &c.* Hinc emendanda Lex Vervini ann. 1233. art. 2. ubi perperam editum *terram Sartandam*, pro *Sartandam*.

Assartare, apud Will. Thorn. an. 1178. *Asserter vignes, bois*, in Consuet. Bituric. tit. 15. art. 8. & Trecensi art. 177.

¶ EXASTERANS, *Ubertim fluens, vel exhauriens.* Papias.

¶ EXATERRA. Glossæ decimi saltem seculi ad calcem Collectionis Canonum MS. è Bibl. D. *Chauvelin* Custodis sigillorum regiorum: Extorrens (Extorris) *Exaterra, vel alienus.*

EXATICUM. Papias: *Cantarinum, genus ordei, i. Exaticum.* [Sic dictum, *quod spica ejus sex ordines habeant*, ut est in MS. Bituric. Vide *Cantarium*.]

EXAUCTORITAS, Exauctoratio, qua quis suo gradu dejicitur, in l. 35. Cod. Th. de Cursu.

¶ EXAUDIBILIS, Facilis & promtus ad exaudiendum. Occurrit in Testamento Rudesindi, tom. 3. Concil. Hisp.

Hisp.p.183.col.2. & in Chronico Siciliæ, tom.3.Anecd. Marten.col.13.

¶ Exaudibiliter, *in* Exceptione Urbani II. Papæ ab Aganone Episcopo Augustod. *inter* Instrum. tom. 4. novæ Galliæ Christ. col.83.

EXAUREARE, Aurâ seu leviori vento in aere sese purgare, aerem captare, quod faciunt faenlues, *s'Airier*. Fridericus II. Imp.lib.1. de Arte venandi c. 54. *Consueverunt namque rapaces circa medium diem sublime volare, præcipue in æstate, & in diebus calidis ad refrigerandum se in sublimi, & Exaureandum.*

¶ EXAUTORIZATUS, Quasi extra auctoritatem, Qui defugit auctoritatem & disciplinam contemnit. Meisterlini Historia rerum Noriberg. apud Ludewig. tom.8.p.20. *Legio denique Germanica Romæ caput Cæsaris custodiens per vigilias licentiata & Exautorizata, ignominiæ suæ ultorem Deum habuit.*

¶ EXAVUM. Vide *Exagum*.

EXBANNIARE, Exbannire, Bannire, proscribere. Tho. Walsingham.an.1306. p.90. *Flandrenses omnes ex Anglia Exbanniavit.* *Exbannira*, apud Petrum de Vineis lib.5.Epist.111. & 112. ubi formula *exbannitionis* refertur. [Rursum occurrit in Breviario Hist. Pisanæ ad an.1172. apud Murator, tom. 6. col.186. in Chron. Trivetti ad an.1213.apud Acher.tom.8 Spicil. pag.723. in Chronico Siciliæ, apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 66. &c.] Vide *Bannum*.

¶ Exbannimentum, ut *Bannimentum*, Proscriptio. Diploma Jacobi Insulani Card.ann.1415. apud Ill. Fontaninum in Appendice Antiq.Hortæ p. 463. *Et vos & vestrum quemlibet ab omnibus Exbannimentis, condemnationibus, pœnis, censuris ac processibus, sententiis, diffidotionibus ... absolvimus.*

¶ Exbanditi, Proscripti, in Bulla Bonifacii PP. IX. in eadem Appendice p.444. *Exbanniti*, eadem notione, apud Murator. tom.12. col.1041.

¶ EXBIA. Vide *Esbia*.

¶ EXBLATARE, Reditus terræ, vineæ vel prædii percipere. Placitum anni 862. inter Instrum. to.1.novæ Hist.Occit. col.113. *Iste Duvigildus hoc* (curtem, terram & vineam) *invasit de illorum potestate malum ordinem injuste infra istes duos annos, & Exblatavit hoc injuste.* Vel est pro *Expletavit*, quod idem significat apud auctores medii ævi, vel pro *Exbladavit*: ut enim *Imbladare* dixerunt Agrum *blado* vel segete conserere; sic & *Exbladare* dicere potuerunt, *Bladum* colligere, & inde quosvis fructus demetere. Vide *Bladum*.

EXBRANCHIARE, Ramos avellere, ex Gallico *Esbrancher*. Fleta lib. 2. cap. 41. §. 5. *Inquiratur utrum bosci deteriorati fuerint de subbosco, & Exbranchiatura & deterioratio subbosci, & Exbranchiaturæ scribantur per se.*

¶ EXBRIGARE, Extra *brigam* ponere, Lite & jurgio liberare. Charta anni 1350. apud Ludewig.tom.6.p. 413. *Quam venditionem ratam & gratam & invariabilem tenere spondemus, bona fide & absque dolo ... eadem bona Exbrigando ab omni impetitione usque ad finem, anni & diei venditionis, more consueto & observato.* Vide *Briga*.

EXBROMARE. Apitius lib.6. de Re culin. cap. 1. *Rapas quoque ut Exbromari possint, levabis de olla, & iterum lavabis.* Ubi alii Codd. habent *Expromi*. Vide *Bromosus*.

¶ EXBUÆ. Vide Ex*ibus*.

¶ EXBURSARE, Pecuniam è *Bursa* seu crumena depromere, Gall. *Debourser*. Charta ann. 1478. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun.p.29. *Debebunt præfati Consules ... dare & realiter Exbursare atque solvere, &c.* Literæ Caroli VIII. Regis Franc. Duci de Borbonio, apud Marten. tom. 2. Itiner. litter. pag. 386. *Scripsi generali Balbardo de Normandia quatenus larga manu Exburset omnia, quæ per vos ordinata fuerint.* Etiam occurrit in Actis S.Secundi, Martii tom. 3. pag. 808. Vide *Bursa*.

¶ EXCAANCIA, Quod obvenit alicui, Gall. *Ce qui Echoit à quelqu'un*. Charta Corbeiensis: *Tertiam partem terræ ... quæ devoluta est jure hæreditario ad uxorem meam prædictam de Excaantia Roberti de S. Albino defuncti ... residuas autem duas partes Excaanciæ ejusdem Ecclesiæ Corbeiensis Capitulo vendidimus.* Vide *Escaeta*.

EXCADENTIÆ. *Excadentiæ Curiæ* in Regno Siciliæ, nostris *Parties Casuelles*: Caduca bona quæ in fiscum cadunt, seu ex commisso, seu alia quavis ratione. Bulla Alexandri IV. ann.1255. in Regesto Vatic. lib. 1. Epist. 574. *Cum igitur intendamus ad præsens eidem nobili in regno Siciliæ de aliquibus bonis ad demanium, seu Excadentias Curiæ pertinentibus, ... providere, &c.* Ita Constitut. Siculæ l.1.tit.84. 85.l.3. tit.5. Diploma Constantiæ Imperatricis apud Rocchum Pirrum tom.1.pag. 131. Fleta lib.6. cap.1. &c.

Scadentiæ, apud Petrum Diaconum lib. 4. Chron. Casin. c.96.

Scaditio, Eadem notione, in Præcepto Pandulfi Principis Capuæ, apud Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. lib.1. p.231. ubi perperam servitii militaris speciem fuisse ait. Aliud Præceptum Roberti II. Capuanorum Principis ann.1128. apud Angelum à Nuce p.521. *Similiter & terras quas relinquunt homines qui sine hæredibus moriuntur, quæ dicuntur Scaditiones.* Vide *Escaeta*.

¶ EXCADERE, In aliquem cadere, ei obvenire, Gall. *Echoir*. Charta P. Episc. Meldensis an. 1229. in Tabulario Meldensi fol. 59. *Si vero terra bladata Excadat in prædictis villis & territoriis sive justitiis, sicut erit bladata ad propinquiorem heredem deveniet.* Vide *Escaeta*.

¶ EXCADUCUM, Quod alicui obvenit jure hæreditario, aliave ratione. Charta an. 1273. è Tabulario Portus Regii: *Johannes de Ormoio Miles dedi 15. lib. Paris. annui redditus, quæ mihi obvenerunt in Excaduco sive successione Johannis dicti Briare Militis.* Vide *Escaeta*.

EXCAETA. Vide *Escaeta*.

EXCALCEATI, Hæretici, qui excalceatos ambulare debere homines adserebant, inquit Philastrius. [Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei habet: *Ambulare Excalcies præcipit.*]

EXCALDARE, Leviter coquere, in aquam calidam immittere, *Eschauder*. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 7. *Est proverbium, Excaldatus aquam timet.* Vide Apitium lib. 8. c.6.

Excaldare se, In thermis lavari. *Excaldationes*, lavationes in calidis balneis, apud Vulcatium Gallican. in Avidio Cassio, & Spartianum in Albino. Vide Casaubon. & Salmasium, & supra *Eschaudati*. Joan. Britton. c.1. *Et puis vist le Coroner & les jurors que lui veer la cors & les playes & les coups, au si ascun ait estè estranglè, ou Eschaudè, ou par autre peine à mort isuè.*

¶ EXCALGAYTUS, Excubiæ. Vide *Scaraguayta*.

EXCALLERIUS. De hac voce audiendus Ammiratus lib. 1. de Familiis Neapolitanis p. 56. *Essendo chiamato à tempi di Federico Imperatore sotto l' anno 1248. Jacobo Temacello Imperiale Excallerio, ne sapendo quel che volesse dire, ho finalmente ritrovato, non dinotar altro, che Preposito, o Proveditore delle fabriche regie. Perciocche sotto il Re Carlo primo si legge di giudice Francesco da Melfi, & un altro essere Excallerio delle mura di Manfredonia, & perche si vede che questo opere*

opere erano fatte ad Extalium, *che e quello che si dice, dar in sommo, non so se da questa voce fosse formata quell' altra dell' Excalerio*.

EXCAMBIARE, Permutare, Gall. *Eschanger*, in Charta Ludovici Pii inter Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 224. in altera ejusd. Imp. apud Baluz. to. 2. Capitul col. 1424. apud Th. *Madox* Form. Angl. p. 155. &c. Vide *Cambiare*.

¶ EXCAMBIRE, Eadem notione, in Charta Gilonia de Cuisiaco Militis an. 1238. ex Arch. Cameræ-fontis.

¶ EXCAMBITARE, apud *Madox* Form. Angl. p. 187.

¶ EXCAMBIATOR, Trapezita, mensarius, supra in *Cambiare* & apud Th. *Blount* in Nomolexico.

¶ EXCAMBITIO, Permutatio, in Charta anni 1169. apud Miræum tom. 2. pag. 829. col. 1. in altera Charta anni 1178 apud Thomasserium in Biturig. pag. 139. & alibi pluries.

¶ EXCAMBIUM, Eadem significatione, in Charta Azonis Episc. Atrebat. an. 1235. Concilio Turiasonensi, inter Hispanica tom. 3. p. 494. in Edicto Philippi VI. Franc. Regis an. 1328. &c. Vide *Excangium*.

¶ EXCAMERE, ut *Excambire*. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 30. *Dedis terram Fraxini, quam Regina Excamsit sanctæ Mariæ Bajocensi*.

¶ EXCAMIARE, Eodem intellectu, supra in *Exquamiare* post *Cambiare*.

¶ EXCANCIA, Bonum caducum, obveniens, de quo supra in voce *Escaeta*. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. in Tabulario S. Barthol. Bethun. *Nullum aliud jus, nullumve aliud dominium, nullamve Excanciam ... potest habere*. Charta Petri Episcopi Atrebat. an. 1259. ex eodem Tabulario: *Cum omni justitia, dominio & Excantiis quæ ad dictum redditum pertinere noscuntur*.

¶ EXCANDENTIA, Paleæ leviores & cętera purgamenta è frumentis in area tritis *cadentia*. Charta anni 1221. in Tabulario S. Richarii: *Pro Straminibus, bautumnis & omnibus Excandentiis, & quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios bladi & octo sextarios aveuæ percipiet*.

¶ EXCANDIDARE, Candidum reddere, dealbare. Remigius Autissiod. Homilia in feriam 4. post Dominicam 4. Quadragesimæ: *Sed quid prodest exterius Excandidare cutem?* Vide *Candidarius*.

EXCANGIUM, EXCHANGIA, ex Gallico *Eschange*, Permutatio. In Monastico Anglic. tom. 1. pag. 326. *Decem acras in Excangio pro virgulto meo, &c.* Et infra: *Dedi eis in Exchangiam curucrestam vicinam suis ædificiis*. [Charta Philippi Augusti Franciæ Regis, in Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1003. *Interim donat & concedit uxori suæ domum suam de Cruissi cum omni terra pro Exchangio domus de Livrcio*.] Vide *Cambium* post *Cambiare*.

EXCANONICARE, Canonicatum alicui auferre, apud Petrum Blesensem Epist. 21.

¶ EXCANTIA. Vide *Excancia*.

EXCAPILLARE. Papias: *Excapillare*, Exerere, *discooperire*. Glossar. MS. Eccles. Paris. *Excapillato, Exerto brachio ad mammam*. [Lex Salica ex MS. tit. 76. apud Eccardum p. 137. *De muliere cæsam vel Excapillatam*, id est, Cui denudati sunt capilli, Gall. *Decoiffée*. *Si quis mulierem Excapillaverit, ut ei obbonis ad terra cadat, sol. 15. culp. jud.* Et mox: *Si servus mulierem ingenuam percusserit aut Excapillaverit, aut manum suam redemat, aut sol. 5. reddat*.]

¶ EXCAPILLATUS, Denudatus & sparsos habens capillos. Passio SS. Agapes & Chioniæ, April. to. 1. p. 249. *Omnes autem sui sive uxor sive ancilla, Excapillatæ in occursum ejus venerunt*.

EXCAPITARE, Decapitare, caput amputare. Henricus Huntindonensis l. 2. p. 365. *Novem semper Excapitati sunt, & decimus remansit*.

¶ EXCARCERARE, E carcere educere, in Synodo Hispal. an. 1512. inter Hisp. to. 4. p. 6. col. 2.

¶ EXCARITUS, In *scaras* seu partes distributus &c. Vide *Scarire*.

EXCARNARE, Carne spoliare. S. Zeno Veronensis Serm. 8. de Exodo, *Excarnatam umbram tractabilem* vocat hectica febre laborantem.

¶ EXCARNIFICARE, Σαρκοπαγεῖν, Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. Carnem vorare; Latinis est Dilaniare.

EXCARPSUS, pro *Excerptus*. Vide Capitulare 4. Caroli M. an. 805. Epistolam Cathwlphi ad Carolum M. sub finem, Lambecium lib. 2. Commentarior. de Biblioth. Cæsarea p. 854 & quæ annotat Stephanus Baluzius ad Capitular. to. 2. p. 1067.

EXCARRAZONATA. Vetus Inquesta an. 1211. *Item probibuit homines Comitis Tolosani qui faciebant Excarrazonatam in loco in quo est modo Castrum Vasionense, ne eam facerent, & excommunicavit: & Episcopus fecit portare ligna dictæ Excarrazonatæ ad Palatium ad comburendum*. Joannes Columbus à quo refertur, lib. 2. de Gestis Episc. Vasionensium, id vocabuli sibi ignotum esse, forteque mœnium aliquod genus significare ait. [Sebast. Fanton. tom. 2. Avenion. p. 356. legit *Escarrazonata*: quod vocabulum à Latino-barbaro *Eschara*, Pedamentum, efformari potuit, vel forte à *Scara*, Acies, & *Zonare*, Cingere: quia hujuscemodi præsidio veluti *cingebantur* copiæ militares, ut ab hostibus facilius se se defenderent. Hæc munitionis species eadem forsitan est, quæ Latinis Vallum, Nostris *Palissade*: quæ notio si vera est, ab *Eschara* & *Zonare* *Escarrazonata* effingi potuit perfacile.]

EXCARRICARE, [Exonerare.] Vide *Carricare* 1.

¶ EXCARTELLATUS, Quadripartitus, Gall. *Ecartelè*. Dicitur de scutis gentilitiis quadrisariam divisis. *Portabit nomen & arma Excartellata in medietate de Beaufort & de la Tour*, in Contractu matrimonii an. 1445. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 734.

¶ EXCASINA, male pro *Escasura*. Vide in hac voce post *Escaeta*.

¶ EXCASSURA. Vide in *Escaeta*.

EXCASTRARE, Ἐξτραλίζειν, alibi ἐκτέμνειν. *Excastratio*, ἐκτομή, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Isidor. *Excastratus*, Excoliatus. Scribonius Largus cap. 9. *Sinapi ex aceto tritum, & non Excastratum*. Vide Gellium lib. 9. cap. 9. & infra *Incastrare*.

¶ EXCASURA. Vide in *Escaeta*.

EXCATTARISARE. Fragment. Perronii: *Quid, inquit Habinnas, Excattarisasti me, ut sibi emerem fabam vitream?*

¶ EXCATURIZARE, Aqua calida perfundere. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Excaturizo, as, Eschauder*.

¶ EXCAUCIA. Vide *Escaeta*.

EXCAVERE, *Præcavere*. Gloss. Isid.

¶ EXCAUSARE, f. *Causam* seu litem intendere, instruere. Vett. Formulæ Andegav. art. 50. *Quicquid exinde ad vicem meam prosequere & Excausare, vel admallare eas faceas: & quicquid per hunc mandatum egeris, feceris, gesserisve, etenim me habiturum esse cognosco ratum*.

¶ EXCEDECAFOTI. Vide *Exafoti*.

EXCELLARE, *Cum uxore esse*, in Gloss. Isid. infra *Excilare, Cum uxore esse in libertate*. [*Excilare* male dictum putat Grævius pro *Excellare*. Est autem *Excellare*, si bene conjicit Reinesius, Extra cellam vivere, relicta professione monastica, libere cum uxore in sæculo vivere.]

EXCELLENTIA, Titulus Principum, atque adeo Im-

Imperatorum. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 106. de Carolo M. *Eosque recipiens ejus Excellentia, denuo repedavit Papiam.* Ibidem: *Excellentissimus ac benignissimus Carolus Rex: Excellentissima Hildegarda Regina. Vestra Augustalis Excellentia.* in Epist. 5. Nicolai PP. ad Michaelem Imp. CP. & Epist. 55. Adde Capitula Caroli Calvi tit. 5. c. 8. Alcuinum Epist. 23. Epistolas Francicas tom. 1. Histor. Franc. 39. 40. 49. 52. Joannem VIII. PP. Epist. 52. 54. Gregor. VII. Pap. lib. 1. Epist. 18. lib. 3. Epist. 10. Joannem Mabillonium tom. 2. Analector. pag. 687. & quæ observavit Bivarius in Comment. ad Pseudomaximi Chron. pag. 65. & seqq. [Observat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 7. summos quoque Pontifices *Excellentiæ* titulo quandoque fuisse donatos; Eo quippe, inquit, Hadrianum Papam affecit Carolus Magnus in Epistola apud Chesnium tom. 2. Epist. 22. eumdemque Alcuinus Epist. 33. Leonem III. Kenulfus Rex Merciorum apud Willelmum Malmesbur. fol. 16. Paschalem II. Ivo Carnutensis. Hunc quoque titulum Leutherico Senonum Antistiti tribuit Fulbertus Carnut. Episcopus, eumdemque S. Bernardus Ricuino Tullensi.]

¶ EXCENNIUM, ut *Exennium*, Munus, donum. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. p. 63. *Aliquæ personæ apportaverunt eis ibi Excennia de comestibilibus.* Vide *Exenium*,

¶ EXCEPTACULUM, ut Receptaculum, quo aliquid excipimus. Tertull. de Spectaculis c. 2. *Non sumsimus ad Exceptaculum maliloquii.*

¶ EXCEPTARE, Excipere, demere, numero eximere, Gall. *Excepter*, Ital. *Eccettuare*. Gregor. Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 457. *Exceptatæ sunt res de opitanis, quæ in hoc Monasterio reservatæ sunt.* Et col. 512. *Hugo Abbas tradidit ei in feudum ipsas res usque in Saltum & usque Turanum ... Exceptavit Ecclesiam S. Agathes.* Rursum occurrit col. 593. Vide *Exceptuare*.

¶ EXCEPTATIO, Exceptio. *Nullam exinde fecimus reservationem vel Exceptationem*, in Cambio anni 969. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 960,

EXCEPTO, adverbium, Præter, S. Isidorus: *Habuit enim Christus animam prudentem, intellectualem, Excepto divina natura, ut humanitas integra fieret.* Ita Cod. MS. Gesta Dagoberti Regis Franciæ cap. 35. *Excepto Comitibus plurimis, qui Ducem super se non habebant.* Adde Leges Wisigoth. lib. 5. tit. 7. §. 12. Leg. Longob. lib. 2. tit. 18. §. 3. Capitulare 5. Caroli Magni an. 803. cap. 2. Chronicon S. Vincentii de Vulturno pag. 690. Epistolas Francicas tom. 4. Hist. Franc. Epist. 559. Anastasium in S. Zepherino PP. Concilium Narbonense ann. 589. c. 4. Capitul. ann. 804. cap. 61. Capitul. 1. an. 806 c. 1. 3. &c. Occurrit etiam non semel in Veteri Testamento, Genes. c. 9. &c.

EXCEPTIS, Eadem notione, Julius Africanus lib. 6. Hist. Apost. *In quo spatio amplius quam sexaginta millia virorum baptizati sunt, Exceptis parvulis & mulieribus.* Id est, *præter parvulos & mulieres*. Utitur alibi Marcellinus Comes in Justiniano: 20. *Leones, 30. pardos, Exceptis aliis feris in amphitheatro simul exhibuit.* Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi c. 6. *Ita ista* (Brunechildis) *Exceptis Sacerdotibus & Diaconibus, novem Episcopos occidere jussit.* Vita B. Gregorii Trajectensis: *Ut ante obitum suum 400. circiter Monachorum, Exceptis pulsantibus, & aliis minoribus personis ... pater extiterit & præceptor.*

EXCEPTOR, Notarius, amanuensis, qui acta judiciorum describit, judicis sententiam excipit. Glossa Isonis Magistri ad Prudentium: *Scribas, Exceptores, qui dicta judicis & responsa Martyris excipiebant.* Collatio 1. Carthagin. cap. 10. *Qui Excipiendi funguntur officio.* Julius Firmicus lib. 3. *Seu scribas vel Exceptores*, &c. Ennodius in Vita S. Epiphanii Episc. Ticinensis: *Notarum in scribendo compendia & figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi assecutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit.* In Ecclesia B. Laurent. Mart. Romæ:

Hinc pater Exceptor, Lector, Levita, Sacerdos:

Vetus Inscriptio. *Exceptor Præsidis Provinciæ.* Auctor Homiliæ de Natali S. Genesii: *Cum secretus adhuc Dei famulus in Exceptorum ordine militaret, ... piam dexteram ab excipiendo ... temperavit.* Acta SS. Tergeminorum n. 19. *Neon autem Exceptor qui ipsa gesta scripsit.* Petr. Diac. Chron. Casin. cap. 66. *Logothetam, Exceptorem & Auditorem Imperii illum constituit.* S. Augustin. Ep. 108. *Si enim notarius non mendose Excipit, aut scripsit.* Ep. 110. *A notariis Ecclesiæ Excipiuntur quæ dicimus.* Vide eumdem lib. 3 contra Crescon. c. 29 Collat. 1 Carthag. c. 1. Concilium Calchedon act. 1 p. 96. 117. edit. 1618. & S. Eulogium l. 3 Memorial. Sanctorum c. 2. & 15. Occurrit passim in Notitia Imp. in Cod. Theod. & Justin. &c.

PRIMICERIUS EXCEPTORUM, Primus Exceptorum, seu primus inter Exceptores. Hujus dignitatis formulam habet Senator lib. 11. form. 25.

EXCEPTORES, Ἐκλήπτορες, *Publicorum vectigalium Exceptores*, apud Julianum Antecess.

EXCEPTORIA, EXCEPTORIUM. Gloss. Isidor. & Glossæ MSS. Ecclesiæ Paris. *Exceptoria, cisterna, lacus, collectoria.* Papias: *Exceptorium, collectorium, lacus.* Gloss. Gr. Lat. Ἐκδοχεῖον, *Exceptorium.* Hoc sensu cisternas δεξαμενάς vocant Græci. Gloss. Græc. Lat. Δεξαμενή, *Cisterna, lacus.* Hesychius: Δεξαμεναί, ὕδατος δοχεῖα. *Exceptoria aquarum*, Ecclesiast. c. 39. 22. ubi Mamotrectus, *receptacula*. Gr. Interpres, ἀποδοχεῖα ὑδάτων. Itinerarium Hierosolym. *Sunt ibi & Exceptoria magna aquæ subterraneæ & piscinæ magno opere ædificatæ.* Infra: *Ibidem modo jussu Constantini Imperatoris basilica facta est, ... habens ad latus Exceptoria, unde aqua levatur, & balneum a tergo, ubi infantes lavantur.* Siculus Flaccus: *De superioribus vicinisque agris defluentes aquas Excipiunt, ne inferiores terræ laborent.* Cæsarius Arelat. Serm. 9. ad Monachos: *Ecce præparo Exceptorium cordis mei in fluenti per vos aquæ divinæ*, &c.

¶ EXCEPTUARE, *Exceptionibus cavere* Goel. Lex. Phil. Additamenta ad Chronicon Casauriense, apud Murator. to. 2. part. 2 col. 984. *Exceptuasti in Bataniano viginti modiorum terram.* Vide *Exceptare*.

¶ EXCEPTUATIO, Exceptio. Ibidem col. 976. *Nullam fecisti reservationem, nec Exceptuationem.* Similia leguntur in Charta ann. 969. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 1542.

¶ EXCEPTUM, Præceptum. Charta Sigismundi Regis Burgund. de fundatione S. Mauritii Agaunensis in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 1. p. 31. *Instituimus, ut omnes obediant ei, & sine Exceptis illius nihil agatur.*

¶ EXCEREBRARE, Cerebrum excutere; Ad insaniam adigere, Gall. *Faire tourner la cervelle.* Gloss. Gr. Lat. Ἐξεγκεφαλίζω, *Excerebro.* Vet. Interpres Isaiæ 66. 3. *Qui mactat pecus, quasi qui Excerebret canem.* Tertull. adv. Marc. lib. 4. c. 11. *Inflatus es utribus veteribus & Excerebratus es novo vino.* Hoc autem significatu legitur *Excerebratus*, in Vita S. Morandi, Junii tom. 1 p. 352.

¶ EXCEREBRATIO, Cerebri amissio, insania, Gall. *Cervelle tournée.* Acta SS. Julii tom. 2. pag. 519. *Videretur periculum Excerebrationis & dementationis ipsi imminere.*

EXCERVICARE. Lex Salica tit. 36. §. 1. *Si quis ... ritortas quibus sepes continetur, capulaverit, aut tres cambortas Excervicaverit*, &c. In margine Edit. Heroldi,

roldi, *ὑπ-κερνεα*, i. *concidere*, Vetus Interpres Philonis Judæi quæst 76. in Genesim: *Hoc modo deficiente continentiæ verbo* Excervicante *contumaces, vitiorum intemperantia decurrit*.

¶ EXCESSIO, vel Excessus, Immoderatio, intemperantia, Gall. *Excès*, Ital. *Eccesso*. Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 1 t.c. 18. *Et nisi quod dubitabant Ecclesiæ indignationem incurrere, plus forsitan in suis* Excessionibus *processissent*. Cod, Estens. habet, *Excessibus*,

¶ EXCESSIVITAS Expensarum, Superfluitas, nimietas, Gall. *Depeuses* Excessives, in Concilio Tarraconensi an. 1591.

¶ EXCESSOR, Immoderatus, inobediens. Promissio Alberti Ducis Austriæ ann. 1341. apud Ludewig. to. 5. p. 528. *Contra eosdem rebelles & Excessores sæpe dicto Marchioni vel sibi substitutis manu potestativa assistere, adhærere & coadjuvare debebimus*,

¶ ECCESSUALIS, Excedens, immoderatus. Vita S. Adalberti, Junii tom. 3. p. 100. *Eatenus temperat appetitum, ut satisfaciat usuali delectationi, non Excessuali succumbat oneri*.

EXCESSUS, Quod excedit, nostris *le Surplus*. Statuta Collegii Navarræi Paris. ann. 1315. apud Joan. Launoium; *Si autem quis ab extra venerit, & sex diebus comederit, solvet bursam similiter cum Excessu, &c.*

¶ EXCHAETA, apud Th. *Madox* in Formulari Anglic. p. 194. Idem quod superius *Escaeta*.

¶ EXCHALCIARE, Ære spoliare, Nummos auferre. Porphyrio in Horat. *Bello tu nummularius ille Exchalciavit*. Jocus est in furacem, nummos de mensa subtractos in calceos sibi infarcientem. Vide Cæl. Rhod. 19. 9.

¶ EXCHALGAYTA, Excubiæ, Vide *Scaragayta*.

¶ EXCHEETA, Idem quod *Escaeta*, in Computo anni 1292. apud D. *Brussel* p. 180. ad calcem tomi 2. de Feudorum usu.

¶ EXCHIRGAITA. Excubiæ. Vide *Scaragayta*.

EXCHUCHARE. Vetus Charta in Tabulario Fischanensi fol. 73. *Si arbor ipsi abscissa fuerit, homines ipsius possunt ibi Exchuchare ad stipitem, quamdiu robur ipsius arboris ibi jacuerit*. f. pro *Exsuccare*, Gall. *Essucer*.

¶ EXCIDENTIA, Excidere. Vide in *Escaeta*.

¶ EXCILARE. Vide *Excollare*.

EXCIMICARE, *Ἐκκορίζειν*, Gloss. Gr. Lat. MS.

¶ EXCINIUM, Vide *Exenium*.

EXCIPIUM. Isidorus lib. 18. c. 7. *Venabula dicta sunt quasi venatui habilia. Exceptia, quia venientem excipiunt, quasi* Excipiabula, *excipiunt enim apros, &c.* Respexit illud Martialis in Apophoretis Epigram. 30.

Excipient apros, expectabuntque leones,
Latrabunt ursos, sit modo firma manus.

Ubi *Excipere* artis venatoriæ est vocabulum. Gratius in Cynegetico;

Ille etiam valido primus venabula dente
Induit, & proni moderatus vulneris iram,
Omne moris Excepit onus.

At auctor Gloss. Arabico-Lat. & idem Isidorus in Glossis [ut & Gloss. Sangerm. n. 501.] videntur legere *Excipulum*, aiuntque venabulum ita appellasse veteres. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Excipulum*, *Espie à bouter contre le port Sanglier*.]

EXCIPULUM, *Ἐκδοχεῖον*, in Gl. Gr. Lat. [Plin. l. 25. c. 7. *Incisæ conto* (herbæ) *subditis Excipulis, ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere*; ubi intelligit vasculum, quo liquor excipitur, ne effluat; sed lib. 9. c. 22. de anguillis Benaci lacus & Mincii fluvii, fossam intelligit vel instrumentum quoddam, quo pisces excipiuntur: *Hiemato*, inquit *lacu, fluctibus glomeratæ volvuntur, in tantum mirabili multitudine, ut in Excipulis ejus fluminis ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur*.] Vide Excipium.

EXCLAMARE, Alta voce pronuntiare. Vox liturgica, quæ in libris Ecclesiasticis Græcorum per *ἐκφωνεῖν* passim redditur. Diurnus Romanus c. 7. tit. 17. *Omnes diaconites & pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleyson* Exclamare *studeant*. Vide Glos. med. Græcit. in *φωνή*.

EXCLARARE. Anonymus [Nicolaus de Jamsilla Muratorio] de rebus Friderici II. Imp. *Cumque ... armati omnibus armis quasi ad pugnam venissent ... & se Exclarassent in aciem ante civitatem, &c.* Idem, *Visa est quædam acies equitum in quodam loco eminenti Exclarata consistere, &c.* id est, Expansa.

¶ EXCLAVATIO. Bartholomæus Scriba l. 6 Annal. Genuens. ad an. 1230. *Requisitis primo Astensibus, quod prædictos detentos facerent liberari & termino dimitti, tandem ex Decreto Consilii Januæ obsides de Aste, qui erant in Janua, dati fuerunt dicto Guillelmo Embriaco, ut eos custodiret pro Communi Januæ, & quod easdem commoditates & Exclavationes eis posset facere, quæ sibi & aliis secum captis fierent & fiebant*. Ut per *Commoditates* bonam, sic per *Esclavationes*, à Gallico *Esclave*, Captivus, malam intelligo tractationem. Vide *Sclavus*.

¶ EXCLETUM. Greg. Mon. in Chron. Farfensi, apud Murator to. 2. part. 2. col. 395. *Et cuidam viro Presbytero concessit res cum piscinis 5. ad linum macerandum in Decano, & de Excleto in casale Surinæ, & vineam de Riolla*.

¶ EXCLOSA, ut mox *Exclusa*. Locus habetur in voce *Eriolus*.

¶ EXCLOTORIA, Eadem significatione. Charta concordiæ inter Capitulum Autissiodor. & Præmonstratenses S. Mariani an. 1216. *Fratres S. Mariani viam habeat liberam sibi & suis, quando opus fuerit, per aquam, terram, pontem, inter præliatorium & molendina, ad exclusam & Exclotoriam nostram, quæ est in ponticulo, per quem aquæ derivantur ad eos, & Exclotoriam illam, quamdiu molendina non moluerint, libere & absque contradictione per se vel per suos levare poterunt*.

EXCLUDERE, Erogare, promere. in leg. 16. Cod. Th. de Erogat. militar. annonæ.

EXCLUSA, ex Gall. *Escluse*, *Clusa*, Locus ubi concluduntur aquæ. *Conclusio aquarum*, in Lege Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 30. Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 18. *Defixisque per flumen palis, aggregatis lapidum magnorum acervis Exclusam fecit, &c.* Fortunatus lib. 10. Poem. 12.

Inde per Exclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque nassa levet.

Synodus Metensis ann. 753. c. 4. *Ut ipsos per nullam occasionem ad pontes & ad Exclusas, aut navigio detineatis*. Charta Henrici III. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. *Et ripam Savernæ in foresta sua ad tenendam Exclusam piscariæ vel molendini de Etona*. Alia Humberti I. Comitis Sabaudiæ apud Guichenonum: *Donamus Exclusam ad capiendos pisces factam, & in aqua quæ vocatur Lisa, positam*. Tabularium Dervense: *Faciebat proclamationem de firmamento cujusdam molendini, quod dicunt Exclusam*. Vide Probat. Histor. de *Chasteauvillain* p. 5. &c.

¶ Eclusa, in Charta Th. Abbatis S. Germani à Pratis pro manumissione hominum de Antogniaco an. 1248. è Tabulario ejusd. Abbatiæ,

¶ Exclusus. Capitul. Pipini Regis an. 755. in Synodo Vernensi c. 26. *Et de peregrinis similiter constituimus ... ut ipsos per nullam occasionem ad pontes vel Exclusos aut navigio detineatis*. Capit. ejusd. Reg. an. 757. c. 6. *Ad pontes & ad Exclusos aut navigio non teneatis*,

Ba-

Baluzius in indice ad calcem tomi 1. Capitul. utrobique legit Exclusa.

¶ EXCLUSATORIUM. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. XLV. in Hist. MS. p. 269. Damus illis viam per terram nostram ad omnia transeuntia & ripam per terram nostram, concedimus illis ad Exclusatoria jactare sine ulla contradictione.

CLUSA, Ead. notione, apud Lambert. Ardens. p. 143.

SCLUSA, in Lege Salica tit. 24. §. 3. Si quis Sclusam de farinario alieno ruperit, &c. Statuta Corbeiensia Adalardi l. 1. c. 7. Omne materiamen quod ad illud molinum emendandum pertinet, adducere, Sclusam emendare, molas adducere, &c. Adde Capitulare an. 813. c. 35. [Pithœus in Glossario Legis Salicæ ex Anonymo in Pipino. Astulphus Rex Langobardorum supradictam justitiam vetando Sclusas Longobardorum periit. Aimoinus vocat Clausuras; quæ sunt montium aditus angusti, ut dictum est suo loco.]

SLUSA, in Charta anni 1136. in Hist. Guinensi p. 91. ex Flandrico Sluyse.

EXCLUSAGIUM, Pensitatio quæ à domino feudi exigitur pro jure habendi exclusam. Charta Ranulfi Meschines in Monastico Anglic. to. 1. p. 398. Dedi in puram Eleemosynam.... Exclusagium & stagnum de piscaria & molendino de Wederballe. Alia Henrici III. R. Angl. ibid. p. 587. Et duo Molendina in eodem manerio cum aquis, Exclusagiis, & cum tota moltura ejusdem manerii. Adde tom. 2. p. 8. [& Vide Escluviamentum.]

SLUSAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. p. 868. Ex dono Richardi filii Lucæ, Slusagium unum super terram suam, ad molendinum Monachorum fullericum.

EXCLUSATOR. Cui competit pensitatio ex facultate habendi exclusam alicui concessa. Vetus Notitia in Tabulario Eccl. S. Laudi Andeg. Hæc est convenientia inter Sanctimoniales Ecclesiæ Caritatis & S. Laudi Canonicos de supradicto ductili, ut æqualiter mittant Canonici & Sanctimoniales quæcumque necessaria fuerint ad ædificationem ductilis .... & æqualiter accipiant omnes profectus, qui inde exituri sunt de piscibus, excepto quarto pisce Comitis, & quarto pisce Exclusatorum.

EXCLUSARIA. Ballivia seu Præfectura Exclusarum, in Monasteriis. Innocent. III. PP. l. 13. Ep. 55. Bucheria Domini, Exclusaria, tabernaria, & forestaria.

EXCLUSATICUM, Tributum quod à prætereuntibus ad exclusas pensitatur. Tabulæ Caroli M. apud Doubletum p. 708. 709. Nullum telloneum, neq; Exclusaticum, neque decimum, nec barganaticum, &c. Infra: In nullo modo, nullo telloneo, nullo Exclusatico, infra Regna Franciæ & Italiæ seu ubicumque, neque decimum exigere, nec exactare non debeatis. [Annal. Benedict. tom. 4. p. 304. Urso Miles restituit S. Petro Carnutensi medietatem de Exclusatico molendinorum ejusdem Cœnobii.]

1. EXCLUSOR, EXCLUSORIUS. Ugutio: Exclusor, janitor, qui foras excludit homines. Jo. de Janua: Atriensis, i. janitor, ostiarius, Exclusarius, patginarius, januarius.

2. EXCLUSOR, Faber ferrarius vel argentarius. S. Augustinus Enarrat. in Psalm. 67. In arte argentaria Exclusores vocantur, qui de confusione massæ noverunt formam vasis exprimere. Vita S. Egwini Episc. Wigorn c. 3. Et cum conflandi ferrum locus esset aptissimus, & fabris, & ferrei Exclusoribus maxime repleretur. [Adde Epistolam Gibbonis Floriac. ad Gregorium V. PP. p. 404.]

EXCLUSORES DÆMONUM, dicti Exorcistæ. Translatio S. Joannis Abbat. Reomaensis nu 9. de Energumeno: Unde cum collo ejus statim hærerent, pro more, Exclusores dæmonum ferri præfati patris, ita agitatur, ut exenteratim cum disrumpi....cerneres.

EXCOCIARE. Monastic. Anglic. to. 2. p. 71. Et pratum de Elmore, quod Rogerus de Cokeham Excociavit.

EXCOECATIO, inter pœnas judicum sententiis decretas interdum recensetur. Vide Abacinatus.

EXCOGERE, pro Cogere non semel apud Innocentium Agrimensorem p. 227. 232.

¶ EXCOGOCIAMENTUS, Adulterium, vel raptus virginum aut viduarum. Charta Bernardi Atonis Vicecomitis ann. 1114. Excepto placitum de Judeis ...& exceptis ipsos homicidios & Excogociamentes, quos ego & uxor mea & infantes nostri retinemus in nostro dominio. Vide Cucucia in Cugus.

¶ EXCOLA, Alienigena, apud Rymerum to. 3. p. 766. col. 2.

¶ EXCOLATA, Carnis decoctum, aposema, Italis Scolata. Miracula B. Ægidii, April. to. 3. p. 245. Rogo ut mihi facias Excolatam, ut ex ea vobiscum manducem hoc sero.

EXCOLENTIA, à voce Excolere. Lex Longob. l. 3. tit. 9. §. 8. Si ultra tres numerus (fratrum) excreverit, unus semper propter domesticam curam, atque rerum communium Excolentiam remaneat.

EXCOLIATUS, Excastratus, in Glossar. Lat. MS. Reg. Ecouille à κόλεον, testiculus, Couilla. Vide Extesticulatus. Gloss. MS. Ementulare, Escoulier. Gloss. Gr. Lat. Μονόρχις, unitestis, unicoleus.

EXCOLICUS. Fridegodus in S. Wilfrido c. 53.

Hactenus Excolicum quanto sudore sacellum.
Emerit, exposui.

¶ EXCOLIDUS AGER, Squalidus, incultus, apud Auctorem de Limitibus Agrorum.

¶ EXCOMMUNICARE. Vide Excommunicatio.

EXCOMMUNICATIO, A communione fidelium prohibitio. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit 9. leg. 1. Descommuniones, sentensia que estranna, e aparta al ome contra quier es dada a las vozes de los Sacramentos de la santa Eglesia, e las vegadas de las campannas de los leales Christianos. E descommunio tanto quiero dezir come descomunaleza que aparta, e estranna los Christianos de los biens spirituales, que se fazen en la Eglesia. E son dos maneras de descomunion, la una mayor que vieda al ome que entra en la Eglesia, nin aya parte en los Sacramentos, nin en los otros biens que se fazen en ella, nin se pueda accompannar con los fieles Christianos. La otra es menor, que aparta a ome tan solamente de los Sacramentos, que non aya parte en ellos, nin pueda duellos aesar. S. Cyprianus Epist. 28. Si quis.. ausus fuerit ante sententiam nostram communicare cum lapsis, à communicatione nostra arceatur. Epist. 41. A communicatione cobibere dixit. S. Augustinus de Genesi ad literam lib. 11. c. 40. Tanquam Excommunicatus, sicut etiam in hoc paradiso, id est, Ecclesia, solent à Sacramentis altaris visibilibus homines disciplina Ecclesiastica removeri. Idem l. 1. de Corrept. & gratia c. 15. Quia & ipsa quæ Damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est. Excommunicatio, quam disciplina invexit Ecclesiastica, successit veteris synagogæ gladio, & præfigurata eo fuit, ut docent Cyprianus l. 1. Epist. 11. & Hieron. Epist. 1. ad Heliodor. Augustin. de Fide & oper. c. 2. Vide Baron. ann. 57. n. 11. & seqq. Morinum in Exercitat. Eccl. lib. 2. &c. [Varias vero Excommunicationis formulas apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 663. & seqq. in Hist. Eccl. Meld. tom. 2. p. 173. in Statutis Eccl. Trecor. ann. 1371. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1121.]

¶ EXCOMMUNICARE ECCLESIAM, Interdicere, vetare ne in ea divinum peragatur officium, apud Canisium to. 6. Lect. antiq. p. 1155.

Excommunicationis ſpecies ſex recenſent Canones Hibern.l.39.c.1. *A celebratione, à communicatione Miſſæ, à cohabitatione, à benedictione, à colloquio pacifico, à commeatu.* Adde c.4.7.8.& 11.& l.44.c.32.& Scripta S.Patricii p.26.32. Has fere attigit Concilium Vernenſe an.755.cap.9. *Et ut ſciatis qualis ſit modus iſtius excommunicationis, in Eccleſiam non debet intrare, nec cum ullo Chriſtiano cibum vel potum ſumere, nec ejus munera quiſquam accipere debet, vel oſculum porrigere, nec in oratione ſe jungere, nec ſalutare.* [Quæ omnia uno verſiculo reſumuntur :

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Cujus regulæ exceptiones altero verſu ſic exprimuntur :

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.]

Vide præterea Iſidorum in Regula c. 16. Capit. Caroli M.l.5.c.42.l.6.c.92.140.l.7.c.216.

Excommunicatio a Pace, *Miſſa, & menſa*, Epiſcopis inflicta qui parochiam alienam invadunt, in Canonib.Hibern.l.1.c.22.

Major & Minor Excommunicatio. Synodus Nemauſenſis an 1284. *Dicitur autem Major Excommunicatio, cum dicit Prælatus, Excommunico te.... Talis excommunicatio ſeparat excommunicatum à communione fidelium, & participatione & perceptione Sacramentorum. Minor autem Excommunicatio,* (quæ locum non habet in Galliis,) *dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: & tunc participans excommunicato, eſt remotus à perceptione Sacramentorum: ita non debet recipere Eucharistiam vel alia Sacramenta, quouſque fuerit abſolutus. Interdictum dicitur cum dicit Prælatus, Interdico te; vel dicit, Suppono te Eccleſiaſtico interdicto; vel, Interdico ſeu prohibeo tibi ingreſſum Eccleſiæ; & talis interdictus, & ille qui eſt Majori Excommunicatione ligatus, non debent intrare Eccleſiam, quamdiu ſunt in ſententia, ſed nec juxta Eccleſiam ſtare, quando divina officia celebrantur, &c.* [Lib.6.Capitul.c.180.& Iſaacus Lingon. Epiſc.tit.9. c. 8. *Ut excommunicatus à Sacerdote, quamdiu in ipſa eſt Excommunicatione majores natu vel Epiſcopos accuſare non præſumat. Quod ſi præſumpſerit, non recipiatur, ſed aut Majori Excommunicationi ſubjaceat, aut ab Eccleſia pellatur.* Hinc Excommunicationem majorem puto idem atque anathema: quod olim ab Excommunicatione ſimplici diſtinguebant.] De minori Excommunicatione, Sulpitius Severus l.3.Hiſt.Sacræ, ubi de Synodo Cæſarauguſtana: *Additum etiam, ut ſi quis damnatos in communionem recepiſſet, ſciret in ſe eandem ſententiam promerendam.* Bertholdus Conſtant. an.1089. *In tertio autem gradu* (anathematis) *eorum communicatores poſuit, quos etſi non Excommunicaret, adeo tamen eos externa communione commaculatos aſſeruit, ut in Catholicam ſocietatem ſine abſolutione & pœnitentia recipi non deberent, videlicet qui excommunicatis ſalutatione, oſculo, oratione, convictu, & ignoranter communicaſſent.* Vide Pachymer. lib. 7. cap. 6.

☞ Aliæ rurſus diſtinguuntur Excommunicationis ſpecies. Antiquiſſima eſt Excommunicationis diſtinctio *Medicinalem* inter & *Mortalem*. Medicinalis erat cum quis, crimen ſuum confeſſus, injunctam pœnitentiam ultro ſubibat. Ea vero aut ad mortem uſque, pro gravioribus ſcilicet criminibus, aut ad præfinitum tempus præſcribebatur. Mortalis qua quis ob hæreſim aut crimen in quo obſtinate perſeverat ab Eccleſia habetur ut Ethnicus & Publicanus. Utriuſque meminit Auguſtinus Serm.357. *Nos vero quempiam à communione prohibere non poſſumus, quamvis hæc prohibitio nondum ſit Mortalis, ſed Medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſæculare ſive eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum.* Vide Dupin.tr. Hiſt. de Excommunicationibus.

☞ Recentior diſtinctio quam *à jure*, & *ab homine* appellitant, vel *ſententiæ ferendæ*, & *latæ ſententiæ*, ſeu *ipſo facto incurrendæ*. *A jure* dicitur quam lex delinquentibus intentat. *Ab homine* vero quæ à Superiore cum aliqua temporis, perſonæ, locive circumſtantia profertur. *Sententiæ ferendæ* vocant quam meretur quis ob factum à Lege interdictum. *Latæ* autem *ſententiæ*, vel *ipſo facto*, ea eſt quæ eo ipſo quo, etiam nemine conſcio, fit actio prohibita, incurritur, ita ut nulla alia requiratur ſententia. Hujus profecto difficile erit vel unum exemplum apud Antiquos reperire. *Caſus in quibus*, recentioribus ſæculis, *quis excommunicatur ipſo facto a jure* fuſius recenſentur in Statutis Eccleſiarum Cadurc. Ruthen.& Tutel.apud Marten.to. 4.Anecd.col.742.& ſeqq.

☞ Olim Excommunicatio ab anathemate nihil differebat. At in ſequioribus ſæculis haud leve diſcrimen inter utrumque interjectum eſt. Gratianus cauſa 3.q.4.refert *Engeltrudam uxorem Boſonis non ſolum Excommunicatione, qua à fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam Anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, recidit, crebro percuſſam eſſe.* Vide c.11. qu. 3. *Nemo Epiſcoporum* & *Audi*, c. 5. q. 2. *Præſenti*, &c. Concil.Turon.ann.570.c.24. *Necatori pauperum, qui res pervadit eccleſiaſticas, pſalmus* CVIII. *dicatur, ut veniat ſuper eum illa maledictio, quæ ſuper Judam venit, qui cum loculos ferret, ſubtrahebat pauperum alimenta, ut non ſolum Excommunicatus, ſed etiam Anathematizatus moriatur.* Et Hadrianus PP.II. Epiſt.25. *Non ſolum Excommunicationis nexibus innodabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur.*

☞ Regum & Principum in ſingulare fuit privilegium, ut ſi cui excommunicato Rex communicaret, ſtatim Eccleſiaſticæ communioni reſtitueretur. Id ex Capitularibus Regum auctoritate Epiſcoporum conſtitutis refert Ivo Carnot. Epiſt.171. *Si quos culpatorum Regia poteſtas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut menſæ ſuæ participes effecerit, hos & Sacerdotum & populorum conventus ſuſcipere eccleſiaſtica communione debebit; ut quod principalis pietas recepit, nec à Sacerdotibus Dei extraneum habeatur.* Idem extat in Conc. Toletan. XII. c. 3. Vide Gregor. Tur. lib. 5. Hiſt.c.19.& l.7.c.7. Regibus noſtris id quoque conceſſum eſt à Rom. Pontificibus, ut in terra Regia nemo excommunicationem vel interdictum ferre poſſet, niſi de ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ. Literæ Philippi VI.an.1335.apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat.Regum Franc.p.183. *Ad noſtrum pervenit auditum, quod licet à Sede Apoſtolica Nobis & noſtris prædeceſſoribus per plures Rom. Pontifices, per privilegium ſit indultum, ut nullus in terra Regia Excommunicationis, vel interdicti ſententias proferat, abſque mandato Sedis Apoſtolicæ.* Sed hoc privilegium non omnibus Gallis ſapit.

Excommunicatio inter pœnas monaſticas recenſetur in Regula S.Benedicti c.23.24.25.in Regula S.Iſidori c.16.ſub finem, in Regula Magiſtri c. 19. 23. 80. &c. Ea autem varia fuit, interdum *à menſa*, interdum *ab oratorio*, ut eſt in Regula Magiſtri c. 13. Cæſarius Arelatenſis ſerm.14.ad Monachos Lerinenſes: *Illis ipſis qui apud nos gravius delinquunt, nullam triſtiorem, nullamque acerbiorem poſſumus invenire ſententiam, quam à corpore congregationis abſciſi ſine preco abſcedant. A menſe participatione privari*, in Regula S. Donati c.69. ubi exponitur cuiuſmodi eſt ea excommunicatio, ut & in Regula Magiſtri c.23. Vita S. Benedicti Abbat. Anianenſis: *Tanta erat ejus ſollicitudo, ut ſi vel modica grana leguminum, vel exiguæ porri comæ*

cau-

caulinmque folia ab eo neglecta invenirentur, mox digna Excommunicationis advertebat sententiæ, cujus probaretur esse delictum. Veteres consuetudines Ordin. S. Benedicti de septem modis pœnitentiæ: *Primus ammonitio semel ac iterum atque tertio. Secundus correptio publica coram omnibus absque Excommunicatione. Tertius Excommunicatio pro levioribus culpis. Quartus Excommunicatio pro gravioribus culpis. Quintus verborum vindicta, vel corporis castigatio. Sextus oratio communis ab omnibus. Septimus expulsio de Monasterio.* [Excommunicatio Monastica sicut & Ecclesiastica in majorem & minorem dividitur. Utriusque formam videre est apud Schramb. Chronic. Mellicens. pa. 331. col. 2. *Excommunicatio regularis Minor est privatio à communis mensæ Fratrum consortio, ut quando quis in terram comedit, &c. Major est quando frater excluditur tam à refectorio quam à choro, ita ut publice solus nil audeat incipere aut facere, vel quando separatur à Conventu in loco privato, sive in carcere includitur.*] Vide Cumeanum Abbatem de mensura pœnitent. c. 2. & Vitam S. Eupraxiæ virg. n. 20. De hac excommunicationis specie pluribus differit Haeftenus l. 8. tr. 5. disq. 1. & seqq. Ad ejusmodi excommunicationes monasticas referri potest Charta Hugonis Abbat S. Dionysii an. 1193. ex Tabul. ejusdem Monast. *Eos autem, qui contra hanc constitutionem nostram aliquatenus venire præsumpserint, de clavo & corona domini solenniter in capitulo nostro accensis candelis* Excommunicavimus. Alia Lucianæ Abbatissæ Faræmonasterii an. 1168. Hist. Meld. to. 2. p. 57. *Et si quis hanc nostram institutionem quassare præsumpserit, & inde damnum ad pretium duodecim denariorum fuerit, sciat se inde reum esse, & quatuor Sacerdotibus in Capitulo coram omni Conventu excommunicatum.* Notandus est hic ritus, quo Sacerdotes in Capitula Monialium introducuntur ad promulgandam excommunicationem quam ipsæ non poterant promulgare.]

☞ Apud Cistercienses, Dominica Palmarum, generalis quædam excommunicatio ferebatur à Capituli Præside in conspiratores, incendiarios, fures, proprietatem habentes, aliosve maleficos, ut habetur in Statutis ejus Ordinis ann. 1183. 1184. 1300. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1255. 1257. 1497. ex antiquis vero Constitutionibus Ordinis Vallis-Caulium promulgabatur Dominica Passionis, ibid. col. 1658. & 1660.

Excommunicari Cibo. Pœnitentiale Egberti Archiep. Eborac. c. 25. *Si quis Clericus superbire præsumpserit, sæpius proprio Excommunicetur Cibo.* Id est, *in pane & aqua pœniteat*, ut est in c. 32.

Excommunicatio ob Debita *non soluta* interdum inflicta, ut colligitur ex Stabilim. S. Ludov. l. 1. ca. 121. & ejusd. Edicto an. 1245. Pontesiæ exarato. Vetus Consuetudo Franciæ l. 3. *Si un homme*, animo indurato *sa laisse en* Excommuniment *par an, l'Official dit qu'il le peut convenir sur crime de heresie. Toutefois puis que l'Excommuniment est pour cause de debte, ce n'est mie si propre heresie que l'en le doive poursuivre.* In Concilio Marciacensi an. 1326. c. 55. *Vetatur, ne locus ullus pro pecuniario debito supponatur Ecclesiastico interdicto, sine Sedis Apostolicæ speciali licentia.* Concilium Herbipolense ann. 1287 cap. 29. *Nonnulli, sicut audivimus, pro maritorum seu filiorum debitis, uxores seu matres Excommunicant, ordinaria fulti jurisdictione. Quod juri & æquitati contrarium reputantes, id fieri de cætero prohibemus, nisi mater & uxor succedant in bonis mariti, seu filii, defunctorum.* Videtur deesse *patris*. Habentur exempla ejusmodi excommunicationum in Manuali placitorum, in Parlamento 3. Febr. an. 1364. & apud Radulphum de Rivo in Engelberto à Marka c. 5. Vide Stephanum Tornac. Epist. 39. 40. & to. 6. Spicilegii Acheriani p. 481. 494. En aliud ineditum: *In nomine, &c. Quod anno 1350. venerabilibus & discretis viris N. N. N. ex parte una, & nobili viro D. Galchero de Landa Milite Trecensis diœcesis, ex altera, &c. Joannes Maurelli Præpositus Ecclesiæ S. Crucis Leodiensis Curiæ Cameræ D. Papæ generalis Auditor, discretis viris Trecensi & Parisiensi Officialibus ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem in Domino. Vobis committimus quatenus nobiles & magnificos viros dominos Joannem de Noeriis, Comitem de Joigniaco, Senonensis diœcesis, Robertum de Grattis, Dominum de Morisalle, Eduensis diœcesis, Gaufridum Dominum de sancta Liveria, Cathalaun. diœc. & Hugonem Dominum de Vulpilleriis, Lingon. diœces. Milites, Galterum de Landa, Dominum de Soylleriis, Trecensis diœcesis, & Anselmum de Brecuria, Rothomagensis diœcesis, domicellum & familiarem commensalem D. N. Papæ, ab Excommunicationis sententia in eos lata propter solutionis moram cujusdam debiti 1500. florenorum auri, &c. absolvatis. Actum anno & mense prædictis.* Vetantur etiam hujusmodi excommunicationes in Consuet. Britan. art. 6. [Jam eas prohibuerat Bonifacius PP. VIII. an. 1302. Sub ejus tamen Successoribus iterum valuisse, imo ab ipsismet usurpatas, ubi de re eorum agebatur, certum est ex Charta an. 1341. inter Instrum. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 437. *Anno 1341. Ind. 9. die 22. mens. Aug. Illustris Princeps Dom. Humbertus Dalphinus Vienn. tam in solutum & recompensationem sexdecim millium & ducentorum auri ponderis Florentiæ, in quibus tenetur SS. Patri Benedicto PP. XII. quam Dei & S. Matris Ecclesiæ contemplatione, ut absolutionem Excommunicationis qua tenetur ligatus pro dicto debito mereatur obtinere.*]Cæterum huc referri potest, qui olim obtinuit mos inhumanus, ut creditori liceret mortuum debitorem humo mandari prohibere, nisi debito satisfactum esset: cujus quidem meminit S. Ambrosius in Tobia c. 10. *Quoties vidi à feneratoribus teneri defunctos pro pignore, & negari tumulum, dum fœnus exposcitur.* Et edictum Theoderici Regis c. 75. *Si quis autem sepeliri mortuum, quasi debitorem suum adserens, prohibuerit, honestiores bonorum suorum partem tertiam perdant, & in quinquennale exilium dirigantur: humiliores cæsi fustibus perpetui exilii damna sustineant.* Vide Menæa in S. Donato 7. Augusti:

Excommunicatorum corpora insepulta, nec corrupta. Vide *Imblocatus*.

Excommunicati tenebantur intra annum absolutionem ab Episcopis impetrare, & Ecclesiæ satisfacere, ad idque cogebantur à judicibus sæcularibus. Edictum S. Ludovici ann. 1228. à nobis allatum in Not. ad Joinvillam: *Et si aliqui per annum contumaces extiterint, ex tunc compellantur redire ad Ecclesiasticam unitatem, ut quos à malo non retrahit timor Dei, saltem pœna temporalis compellat. Unde præcipimus quod Ballivi nostri omnia bona talium excommunicatorum mobilia & immobilia post annum capiant, nec eis aliquo modo ea restituant, donec prædicti absoluti fuerint, & Ecclesiæ satisfecerint.* [Et in Stabilim. ejusdem Regis l. 1. c. 123. *Se aucuns est excommuniés un an & un jour, & li Officiaus mandast à la justice laie, que il le contreinsist par la prise de ses biens, ou par le cors...... Et si ne le doit pas prendre pour que ce soit de detes, mès la justice doit tenir toutes les choses en sa main, sauf son vivre jusques à tans que il se soit fet absoudre. Et quand il sera absous, il paiera neuf l. d'amende, dont les soixante s. seront à la justice laie, & les six liv. seront à l'autre justice, & les doit avoir par la main de la justice laie. Et se il estoit souspeçonneus de la foy, la justice laie le devroit prendre adoncques, & envoier au juge ordinaire; car quand sainte Eglise ne peut plus fere, elle doit apeler l'aide des Chevaliers, & la force... Et quand li juges l'auroit exa-*

minè, se il trouvoit que il feust Bougres si le devroit fere envoier à la justice laie, & la justice laie le deit faire ardeir.] Interdum etiam ad absolutionem petendam à judicibus Regiis cogebantur sub pœna carceris, ut ibi docuimus ex Chronico Abbatum Castrens. c. 19. Vide eumdem Joinvillam p. 13. In Anglia ad id tenebantur intra 40. dies, quibus elapsis, Ordinarius Cancellarium regni de ea re certum faciebat, qui continuo ad Vicecomitem *breve* mittebat, quod de *excommunicato capiendo* dicebatur; vi cujus excommunicatum in carcerem compingebat. Si ille Ecclesiæ satisfecisset, tunc aliud *breve* ad Vicecomitem mittebatur, quod de *excommunicato deliberando* vocabatur. Ita Bracton. l. 5. de Except. c. 23. §. 3. 4. Fleta l. 6. c. 45. §. 2. & Rastallus verbo *Excommengement*. Quod si denique post dictos 40. dies Barones vel alii & eo amplius excommunicationem in se latam sustinuissent, eorum subditi ab eorum fidelitate absolvebantur, & eorum terra interdicto supponebatur, eorumque feuda in manus superioris domini transibant, quousque injuriam passis & Ecclesiæ ab eisdem fuisset satisfactum competenter, ut est in Chartis Anglicis apud Gul. Prynneum in Libertatibus Anglicis to. 2. p. 358. & 410. [& in Tabulario Episcopatus Ambian. f. 5 v.] Agunt de hac re Concilia varia, Triburiense ann. 821. c. 5. apud Campiniacum ann. 1238. cap. 18. Bitterrense ann. 1246. c. 36. Copriniacense ann. 1260. c. 15. Lambethense ann. 1261. c. de *Excommunicatis* capiendis, Burdegalense an. 1262. c. 1. 2. Coloniense an. 1266. c. 38. Langiense an. 1278. c. 6. apud Pontem Audomari ca. 1. Synodus Santonensis ann. 1282. c. 2. Senonensis sub Petro Archiep. c. 2. Avenionensis ann. 1326. c. 41. Concil. Londinense an. 1342. c. 13. Synodalia Statuta Anonymi an. 1287. c. de Sententiis to. 2. Concil. Angl. Provinciale Ecclesiæ Cantuariens. l. 3. tit. 28. l. 5. tit. 17. Vide præterea Stabilim. S. Ludovici l. 1. c. 121. & aliud ejusd. Edictum Fontesiæ exaratum an. 1245. à nobis laudatum ad ead. Stabilim. Hemereum in Augusta Viromand. in Regesto pag. 51. Legem Friderici I. Imp. apud Conrad. Usperg. ann. 1187. veterem Consuetud. Normann. cap. 21. &c.

☞ Durius etiam aliquando actum est contra excommunicatos, præsertim cum absolutionem petere & Ecclesiæ facere satis non festinabant: lapides projiciebant in domum excommunicati, feretrum deferebant quasi illius funus curaturi, aliaque similia factitabant quæ nec à jure nec ab Episcopis permitterentur, ut discere est ex Concilio Avenion. an. 1337. apud Baluzium in Conc. Galliæ Narbon. p. 352. ubi genuinam lectionem restituimus ex ipso Concilii autographo quod vidit vir probatæ fidei D. *le Fournier*: *Statuimus quod abinde in antea nullus ecclesiasticam jurisdictionem exercens, contra* Excommunicatos *ab ipsis, quantocunque tempore* Ex*communicationis sententiam animo sustinuerint indurato, procedat ad faciendum projici lapides in domum Excommunicationis sententia innodati, vel faciendum venire capellanum indutum veste sacerdotali, vel alios ad domum* Excommunicati *prædicti, vel portandum literbiam seu ferret* (l. *libitinam seu feretrum*) *vel alia similia quæ à jure non reperiuntur expressa, sed aliis a jure provisis* (l. *permissis*) *remediis utatur ad pœnam contumaciam aggravandam.*

¶ EXCOMMUNICATOR, Qui sententiam fert excommunicationis. Statuta Synodalia Ecclesiæ Leodiens. in Anecd. Marten. to. 4. col. 874. *Si autem sic absolutus convaluerit ab infirmitate sua, tunc accedat ad suum Excommunicatorem cum litteris ejus qui eum absolvit, continentibus absolutionem, & qualiter fuerit absolutus, & tunc ipse absolutus faciat id quod Excommunicator ei injunxerit super his pro quibus fuerat excommunicatus.*

EXCOMMUNIONES, Excommunicati, passim in Canonibus S. Patricii c. 17. 18. 20. 27.

EXCOMMUNIS, Excommunicatus. Concilium Arelat. II. c. 30. *Ut Ecclesiæ inimici habeantur* Excommu*nes.* Turonense II. c. 24. ex Cod. Bellovac. *Non solum* Ex*communis, sed etiam anathematizatus moriatur.* Alii Codd. habent *Excommunicatus*. [Canon. Hibern. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 2. *Clericus inter epulas cantans. . . Excommunis sit.*]

¶ EXCOMMUNITER, Communiter, una. Literæ Prælatorum Normanniæ super contentione juris patronatus Ecclesiarum ann. 1200. apud Acher. Spicil. tom. 9. p. 155. *Et quatuor Presbyteri & quatuor Milites jurabunt super sacrosancta, & Episcopo exinde Excommuniter, sive Archiepiscopo, quod ipsi esse dicat, ad quem spectare debeat donatio Ecclesiæ de jure patronatus.*

¶ EXCOMMUNUS, ut Excommunis. Veteres formulæ Andegav. apud Mabill. Analect. to. 4. p. 248. *Et à liminibus Ecclesiarum, Basilicarum vel omnium Sacerdotum Excommunus, accipiat illam maledictionem, quem Judas Scariotis accipiat.*

¶ EXCOMNUS. Eadem notione, in Charta an. 766. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. 29.

¶ EXCOMPARATIO, Comparatio, acquisitio. Charta Adalindis Comitissæ, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 14. *Quantum Acfredus Comes & ego suprascripta Adalindes ibidem habuimus tam de alode, quam de Excomparatione, id est, domos coopertas, casales, curtes, hortos, &c.*

¶ EXCOMPUTARE, Computare, numerare. Bulla Clementis VI. an. 1349. Histor. Dalphin. tom. 2. p. 609. col. 2. *Sed dictam summam in prima solutione facienda de hujusmodi pecunia solvenda tibi omnino* Excomputare, *&c.*

EXCONDICERE, Excusare, satisfacere, purgare se sacramento, affirmare. Capitula Caroli C. tit. 39. §. 2. *Ad mallum veniant, & ibi aut se legaliter, ut permisimus,* Excondicant: *aut si se Excondicere non potuerunt, quod male fecerint, legaliter emendent.* Hincmarus Opusc. 31. *Quia fratri Hadulfo missaticum tuum commiseris... de quo missatico non se Excondixit.* [Vide Ex*dicere*.]

ESCONDIRE, Eadem notione. Pactum inter Episcopum Meldensem & Comitem Campan. ann. 1218. in Tabulario Camp. Bibl. Thuan. f. 276. & in Tabular. Eccl. Meldensis fol. 18. *Et si ad submonitionem prædictam non venerint,* Escondient *quod non audierint submonitionem vel emendabunt quod non venerunt. Si autem venerint ad submonitionem,* Escondient, *vel emendabunt illud quod eis objicietur à Præposito de his quæ pertinent ad mercaturam, &c.* Occurrit ibi pluries. Charta Communiæ Noviolensis an. 1233. quæ est Radulfi Comitis Suession. *Et dicta die tenetur mihi vel servienti meo emendare per 7. sol. & dimid. monetæ Suessionensis, vel se* Escondire *quilibet, cui admissum imponeretur super alio quam super latrocinio, septima manu hominum. Et si latrocinium imponatur,* Escondiet *se vicesima una manu hominum. Et si dicta die placiti* Excondita *non capiam, extunc non potero aliquem super his querelare; imo omnino extunc quieti & absoluti remanent, quantum ab illa* Escondita. [Extractum libri S. *Justi* fol. 21. v. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 173. *Abbas S. Michaelis dicebat se non esse submonitum. Serviens in assisia atternatus dicebat se submonuisse eum ad manerium suum de Bretevilla, absentem tamen; sed serviens, qui custodiebat manerium, dicebat se citasse. Abbas dicebat, quia Baro Regis est, & quod ad vocem talis servientis non debebat intrare legem de* Escondienda *submonitione: Judicatum fuit quod debebat.* Illud autem

ub-

observant, in contentionibus hujuscemodi eum, qui *escondierat* submonitionem, *emendam* non exsolvisse, licet servientes præsentes essent & jurare parati se submonitionem fecisse, quoniam, ut ait *Des Fontaines* apud *de Lauriere* in Glossario, *Leur estre à jurer encontre le serment de cianx qui Escondirent le semonce ne puet rien faire*. Qui in re eadem erat & franci hominis & villani conditio. Sed cum Dominus propter defectum *gagia* seu pignora ceperat, si francus homo illa repeteret, ei reddebantur ante *escondium*, secus autem villano, nisi fuisset prohibitus suo sacramento. Ratio discriminis est juxta laudatum *des Fontaines*; *Que moult plus est tenu li frans hom à son Seigneur par le raison de lretage, ke li vilains par ses rentes payant, parquoi on puet plus guidier pour le franc hom qui ne sceut pas le semonce, ke pour le vilain*. Quod explicat regulam 30. Institut. Loyselli l.1.tit.1.] Curia Generalis Cataloniæ an.1321.MS. *De bausiatoribus & traditoribus, qui fidem suam noluerunt Escondire.. possint præstare auxilium & favorem reptato volenti se Escondire, sicut possunt alii Barones Catalonia*. Vide *Bosiare* & *Intercipere*. Chronicon Petri IV. Reg. Aragon. l.3. c.31. *E après mossenyer Gil Royg de Lieri dixeren que eren apparellats d'Escondir la fe de Den Pedro de Exerica*. Leges Willelmi Nothi vernaculæ c.50 *Si est ascons qui blamez seit dedinz le hundred 4. hommes le retent sei 12. main se spurget, è se il sent suist deduz la chaleage, li Sire rende sun were: è si l'nu chalenge le seignour, qui per le sont seit alè, si s'Escundie sei 6. maine, s'il ne pot, envers li Rei l'oment, è sil seite utlage*. Id est: *Si quis absconsus est, qui intra hundredum accusatus, & à 4. hominibus rectatus sit, duodecima manu se purget, & si fugerit* (lege, *è se il s'en fuist dedans*) *post calumniam, dominus reddat weram suam; & si quis calumniaverit, seu in jus vocaverit dominum, quod per suum factum abierit*, (sen fait) *purget se sexta manu; quod si non potest, emendet versus Regem, & sit utlagatus*. Hic enim cæcutiit Seldenus. Adde c.16. Le Roman *du Renard* MS.

Si que j'en feroie un joise,
De chande yaue & de fer chaud,
Maic mon Escondire que vaut:
Lasse chetive mal ostrue.

Alibi:

Gel com jugeront mi baron,
Qui l'en doit faire de larron,
Et com de felon trahitour,
N'en partirès sans mauvais tour,
Se ne vous povès Escondire
De quanque l'en vous voudra dire,

Le Roman *de Thibaud de Mailly* MS.

An plet en Champfleury
A la grand departie,
Tuit y sommes semons,
Nuns ne s'en Escondie,
Ne je ne voi nului,
Qui ja s'en essonie,

Interdum ea vox pro *vetare* usurpatur. Pactum Tongrense ann.1403. in Magno Recordo Leodiensi pa. 25, *Lidit fermetteurs ne puissent Escondire de faire leur chace, quant chacun d'eux venra à son tour, de ce afaire, sans mettre en ce Escondit ne empeschement*, Et p. 57, *Que li Maire de Liege ne autre li puist deffendre ou Escondire, &c.* Et p.41. *Et de ce ne peut on venir à loy-ne Esconduire nul, se ce n'est pour monstrer paiement par quittance, &c.* Adde p.119. Hinc vulgaris vox *Esconduire* apud nos, pro, aliquem re infecta dimittere, vel repellere.

¶ Exconditum. Privilegium Fratris Andreæ de Coloors domorum Militiæ templi in Francia Præceptoris an.1215. in Tabulario S. Remigii Rem. *Si malnerimus aliquis Fratrum nostrorum secundum consuetudinem loci illius super hoc facies Escondicum, ad quam emendam vel Esconditum faciendum tenebimur quotiens fuerimus requisiti*.

Escondium. Charta Guillelmi de Marigneo Armigeri ann. 1275. *Et sciendum est, quod si ego dictus Guillelmus Armiger, vel meum mandatum aliqua animalia sæpe dictorum hominum vel hæredum suorum invenerim in aliquo forefacto nemorum meorum, potero capere vadimonium, si mihi placuerit; sed oportebit ut procedam per plegios: & si dictus homo cujus habeo vadimonium, petit ostensionem loci, oportebit quod ego sæpedictus Armiger vel meum mandatum eam concedat, & si forefactum cognoverit, oportebit quod emendet, videlicet pro qualibet animali 2. den. Turon. Si autem negaverit, gagiabit unum Escondium, & ego dictus Guillelmus vel meum mandatum capiam juramentum Escondii in domo Militum Templi de Marigneo per manum meam coram Templariorum, ad usus & consuetudines patriæ*: Infra: *Et si aliquos jam dictorum hominum vel hæredum suorum in dictis nemoribus meis secantes, vel in callibus animalia servantes invenerim, secationem vel servationem ad usus & consuetudinem emendabunt, vel etiam Escondibunt per manum meam, & manuc hæredum meorum coram Templariis vel eorum mandato*.

Excondire, Excundire, Idem quod *Excondicere*. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionib. Cataloniæ MSS. *Si aliquis nobilis aliquem Militem suum reptaverit, vel aliquam aliam querimoniam habuerit, & ipse Miles velit se Excondire de reptamento illo secundum Usaticos Barcinonenses, & de aliis querimoniis directum facere, secundum quod debuerit, & dominus, Scondimentum suum, vel directum voluerit accipere, &c.* Alibi, *se de bausia Excondire*. Occurrit ibi non semel, & in Curia Generali Barcinon. sub Petro II. Rege Arag. c.22. ubi *Excundire* scribitur. Curia Generalis Catalan. ann.1321. *Quod possit fidem suam Excundire per batalliam*. Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda: *Et si aquell qui reptat es no vol venir à la Cort, ne Escundir sa fo, deu len forcar la Cort, &c.* Probat. Hist. Turenensis p.35.

¶ EXCONSULES, *dicti quod jam à Consulatu exierint sive discesserint peracto vicis sua anno*. Glossar. Sangerman. n.501. ex Isidoro l.9. Orig. c.3. *Exconsules* memorantur apud Lampridium, Sidonium l. 1. Epist. 11. & alibi.

¶ Exconsulares, Eadem notione non semel.

EXCONTRUM, Permutatio, quod *contra* aliam rem, seu pro alia reddatur. Proprie autem est, cum obses loco alterius obsidis cum licentia discedentis, aut dimissi, datur. Petrus de Vineis l. 5. Ep.57. *Supplicarunt obsides de Montefalconis. . . . apud Capuam commorantes, ut cum velint, pro seipsis Escontrum personarum condecens exhibere, videlicet fratrem pro fratre, &c.*

EXCOPIARE, Exscribere, Gall. *Copier*. Chronicon Windesem. l. 1. c.2. *Libros SS. Patrum per eos describi fecit & Excopiari*. [Legitur apud Marten. to.4. Collect. Ampliss. col.1152. & alibi.] Vide *Copia*.

EXCORDARI. Commodianus Instr.21. *Excordaris, homo, si putas ut ipsi te salvent*. Id est, aberras.

EXCORDATUS, Corde privatus. Sugerius in Ludovico VI. c.19 *Quia vecors unius fuerat, mortuus est Excordatus. Cor siquidem extis ereptum fraude & iniquitate turgidum, palo imponunt, &c.*

EXCORIARE, Virgis vehementius cædere, Gall. *Escorcher*. Fridericus I. Imper. de Pace tenenda: *Si quis quinque solidos valens, aut amplius, furatus fuerit, laqueo suspendatur. Sin minus, scopis & forcipe Excorietur & tondeatur*. Arnoldus Lubec. l.2. c.37. *At*

alii

illi indignati, virgis Excoriaverunt *eos, & decalvatos ad dominum suum remiserunt*. Vide Sicamam ad Leges Frisionum tit.9.Gloss.Saxon.Ælfrici: *Excoriatus*, Be Beflæ, à Beflean, decorticare, excoriare, unde forte nostrum *Bester quelqu'un*, Subsannare, irridere quempiam tanquam cæsum virgis. [In Legibus Rotharis, apud Murator.to.1.part.2.pag.43.col. 2. *Excoriare*, est Corium detrahere: *Si in flumine animal cujuscumque mortuum fuerit, aut ubicumque, & alius homo cujus non fuerit*, Excoriaverit, *componat solidos* XII. Occurrit iterum hac notione in Memoriali Potestatum Regiensium ad annum 1218. & in Consuetud. Auscicorum MSS, ann. 1301. art. 88. & 89.

Excoriare Cruces, Aurum & argentum ab iis expilare, apud Radevicum lib. 3. de Gest. Frider. cap. 10.

¶ EXCORIATIO. Vide *Esooriatio*.

¶ EXCORPORARE Se, A corpore seu societate discedere. Vincent.Lirin.Commonitorii c. 2. *Julianus se collegarum sensui aut incorporare neglexit, aut* Excorporare *præsumpsit*.

¶ EXCORRIGIARE, Corrigiam solvere. Vide *Decorrigiare*.

¶ EXCORTICARE, Caudam animali detrahere, Gall. *Ecouer*. Vetr. Formulæ Andegav. art. 34. *Et ipsa animalia per sua menata aliquas mortas fuerunt, & ipsa pecora illi* Excortioasset, *posteaque mortas fuerunt.... Et ipsi illi taliter locutus fuit, quod nec sua animalia numquam menasset, nec per sua menata ipsa animalia degere numquam habuisset, nec de manus suas* Excorticatas *numquam fuissent*.] Vide *Decorticare*.

¶ EXCOTERE Bladum, Excutere, exterere, flagellare perticis. Sententia arbitralis inter Dominos & Universitatem Calliani an. 1497. *Ordinamus quod pro necessitate liceat dictis hominibus ad succurrendum* Excotere *de blado excreto in dictis Mauris ante tempus medii mensis Julii, & quantitatem bladi sic* Excoti *intimare debeant dicto calcadurerio*.

EXCREDERE, Facere ut aliquis non credatur. Synodus Bajocensis an. 1300. c. 63. *Excommunicamus sortilegia de Sacramentis Ecclesiæ facientes... & qui ad conjungendum & disjungendum falsa matrimonia, vel ad* Excredendum *aliquem, scienter deponent testimonium falsitatis*.

¶ EXCRESCENTIA. Excrescens, Fortuita Clericorum obventio, Gall. *Le casuel*. Charta Elizabeth Reginæ Angl. an. 1560. pro Capellano suo, apud Rymer. to. 15. p. 580. col. 2. *Cum præeminentiis, jurisdictionibus, libertatibus, privilegiis, titulis, quotidianis distributionibus*, Excrescentiis, *allocationibus, aliisque proficuis, commoditatibus, &c. Fructus, quotidianas distributiones*, Excrescentes, *&c.* ejusdem tomi p. 704 col. 1.

¶ EXCRETA. Vide *Estrida*.

EXCRUSTARE, Crustam auferre. Monasticum Angl. to. 2. p. 210. *Duas imagines... quarum unam auro & gemmis* Excrustavit. [Radulphus Cadom. de Gestis Tancredi, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 196. *De argento milites creare iste pervertendo & deportando vocat Ecclesias* Excrustare. Vide novam Gall. Christ. tom. 3. col. 863.]

¶ EXCUBARE. Vide *Excubiæ* 4.

1. EXCUBIÆ, proprie sunt Vigiliæ custodum, παννυχίδες, νυκτοφυλακίαι, νυκτεγερσίαι, ut est in Glossariis. At sequioribus sæculis hæc vox sumpta est pro quovis gravamine, aut quavis injusta molestia, quæ subditis infertur à dominis. Lex Longob. l. 3. tit. 9. §. 2. *De illis hominibus qui res suas alienaverunt, ubicumque super eas resident, distringat eos Comes per* Excubias *publicas, sicut lex continet*. Ubi Glossa, *id est, servitium ad pontes restaurandos*. [Muratorio tamen *Excubiæ* nihil hic aliud sonare videtur quam urbium custodia.] Paschalis I. PP. in Confirmatione privilegiorum Eccles. Ravennat. apud Rubeum l. 5. p. 237. *Nec ullum molestia, aut angarias, aut gravamina, aut* Excubias *quslibet inferre parti sanctæ tuæ Ecclesiæ, &c.* Charta Caroli Imp. in Chronico Farfensi p. 658. *Aut homines ejusdem Monasterii.... distringendos, vel ad publicas* Excubias *compellendos, aut ullas redibitiones, vel quaslibet occasiones requirendas, &c.* Adde p. 667. Fundatio Abbatiæ Pinaroleosis ann. 1078. *Similiter cum areis suis, teloneis, aliisque* Excubiis, *& conditionibus jure inde exigendis*. Charta Marini PP. an. 883. apud Ughellum to. 4. p. 896. *Pro omni* Excubia *& expeditione tam palatina quam hostili, &c.* Alia Widonis Imp. an. 895. ibid. p. 1342. *Nullasque redhibitiones, aut publicas* Excubias, *nullas angarias facere sive persolvere cogantur*. Adde p. 1345.

2. EXCUBIÆ, Vigiliæ Ecclesiasticæ. Gloss. MS. Eccl. Parisiensis: *Excubia, officia vigiliarum*. Excubias *celebrare, agere*, apud Liberatum Diac. c. 20. in Vita S. Arnulfi Episc. Metensis c. 23. 25. in Vita S. Virgilii Arelat. Episc. apud Lambertum in S. Heriberto Coloniensi Archiep. n. 13. &c.

Excubium, Eadem notione. Isidorus Pacensis Episc. in Chron. æra 680. *Fassus est, * quod quadam nocte sub bestiariis Ecclesiæ B. Petri Apostoli expetisse* Excubium, *&c.* id est, ut in ea excubias seu vigilias ageret.

3. EXCUBIÆ, pro *Exuviæ*, Reliquiæ Sanctorum. Vita MS. S. Juliani Episc. Cenoman. *Equi qui lecticam sanctarum gestabant* Excubiarum, *&c.* Vita S. Popponis Abbat. n. 59. *Sæpe limina adiens Apostolorum, sæpe etiam, atque, ut ita dicam usitatius*, Excubias *cæterorum frequentans sanctorum*. Ibi enim *Exuvias*, id est, reliquias legendum puto.

4. EXCUBIÆ, Jus quod *Warda* dicitur, *Droit de garde*, quod scilicet Vassalli ac Tenentes debent in castris Dominorum. Charta Theobaldi Comitis Blesensis an. 1131. *Habeo talem consuetudinem in burgo de Camariaca, quod homines castri illius burgi pergunt mecum in exercitum, & in expeditionem, & si ibi castrum firmavero, illud claudent de palis & virgis, & in castro nihil plus facient præter hoc quod corpus meum* Excubabunt.

¶ EXCUBIALE Obsequium, Obsequium excubitoris seu vigilis, apud Johannem Sarisber. l. 2. Polycratici c. 27.

¶ EXCUBIARE, Excubare, Excubias agere. Franchesiæ habitatoribus Belli-visus an. 1256. concessæ per Guillelmum de Bello-videre, Hist. Dalphin. to. 1. p. 59. col. 1. *Item, habitatores castri & burgi debent* Excubiare *& gaytare.... Excepto quod Nobiles gaytare &* Excubiare *teneantur*. Charta Henrici de Soliaco pro habitantibus Castrum de Aiis an. 1301. apud Thomasserium in Biturig. p. 123. *Quotiescumque Burgenses, si moniti fuerint à Præposito villæ vel ejus mandato, villam tenebuntur* Excubiare.

¶ EXCUBICULARIUS, Defunctus munere cubicularii, l. 13. Cod. de excusat. libert.

EXCUBITARE, Excubitum. Gloss. Gr. Lat. Παραγρυπνῶ, Excubito. Ἐκκοιτεῖς, *Excubitum*. *Excubitare* igitur dicitur qui è strato exsurgit, sed proprie qui ad alterius salutem vigilat. Gloss. Gr. Lat. Παννυχίς, *hoc* Excubitum, *pervigilium*. Παραγρύπνησις, Excubitum. Alibi: Ἀγρυπνία, *lucubratio*, Excubitum, *pervigilium*. Hinc *facere* Excubitum, est vigilare. Vegetius l. 3. c. 8. & Modestus de Vocabul. rei militaris: *De singulis centuriis quaterni equites & quaterni pedites* Excubitum *nocte faciunt*. Rufus in Legibus militaribus: Κατὰ τῶν τὰς νυκταγρυπνίας ἐξκουβίτων.

Excubitus, Eadem notione. Jul. Firmicus lib. 3. cap.

c.14. *Faciet Scutarios, vel Imperatorum Protectores, vel qui proprio Excubitu salutem Principibus servent.* Sic vero potissimum appellabantur universim cohortes custodiæ Palatinæ addictæ: *Constantinopolitanum enim Palatium ob Imperatoris salutem multorum præsidiis militum custodiebatur*, ait Luitprandus lib.1.c.4.& l.5.c.9. Corippus l.3.

Ingens Excubitus divina palatia servant.

Idem l.1.

... *Clypeis pia terga tegebat*
Ingens Excubitus.

Anastasius in Hist. Eccl. *Populus Scholariorum & Excubituum.* Idem in Histor. exilii S.Martini PP. *Fecit eum inclausum sub multa custodia, præcipiens Excubiti custodibus, ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem Excubitu.* [Agnelli liber Pontif. apud Murator. to.2.p.178.col.1. *Fregerunt januam ipsius Excubiti calce percussi, & extraxerunt eum foras.*] Τῶν ἐξκουβίτων τάγμα cohors excubitorum, apud Annam in Alexiade l.4. & Constantinum de Themat.p.36.

¶ EXCUBITATOR, ut *Excubitor*, sed malus, qui non excubat, nisi ut circumveniat. Bodonis Chron. Clusin. apud Leibnitium to.2. Scriptor. Brunsvic. p.367. *O dementiam! Domini pulchrum exercitum, sive Virginum choros filii diaboli circumdant, sed supervacaneo labore Excubitatores atteruntur.*

¶ EXCUBITI. Papias MS. Bituric. *Liba, Panes, tonsuræ, barbæ, qui Excubiti dicuntur.*

EXCUBITOR. Gloss. Gr. Lat. Ἀγρυπνητής, *Vigil, Excubitor.* Alibi: Παννυχιστής, *Excubitor.* Rursum: Παραφυλακτής, *Excubitor.* Procopius l.2. Vandal. c.12. Ὡς τῶν ἐξκουβιτόρων ἡγεῖτο, οὕτω γὰρ τοὺς φύλακας Ῥωμαῖοι καλοῦσι. *Timarchus Excubitor*, apud Gregor. M. l.8. Epist.52. His qui præerat, *Comes Excubitorum* dicitur, Nicephoro Patr. CP. in Heraclio, & aliis à Meursio & Fabroto ad Cedrenum: & Alamanno ad Procop. Hist. arcan. laudatis. [*Excubitor Tribunus*, apud Suetonium in Claudio c.42. & *Excubans Tribunus*, in Nerone c.9. April. l.2. Doctr. Plat. p.26. *Excubitorum loco milites juventus pro utilitate cunctorum.* Utitur etiam Cæsar de Bello Gall. l.7. Hæc igitur vox potuisset prætermitti.] Vide Gloss. Basil.

EXCUBITORIUM, Idem quod Excubitus, Locus palatii in quo excubabant milites excubitores. Anastasius in Collectaneis: *Duxeruntque in custodiam Excubitorii.*

¶ EXCUBITUM, EXCUBITUS. Vide *Excubitare.*

EXCUBIUM. Vide *Excubiæ* 2.

¶ EXCUBIUS, Excubitor, vigil. Ordinatio Humberti Dalphini an.1348. apud D. *Secousse* to.3. Ordinat. Reg. p.274. *Ecclesia, Sacrista, & Capitulum de Romanis habuerunt.. pro servitio Ecclesiæ, Sacristæ & Capituli inter cæteros cellarium, panaterium, boycellerium, mantilium datorem, coquum, coqulum, porterium, Excubium, campanarum pulsatorem, &c.*

¶ EXCUBUS, ut *Excubitor.* Johan. Sarisber. l.2. Polycratici c.27. *Vulgo dici solet, Quovis Excubo vigilique mendacior est.*

¶ EXCULARE. Chronicon Siciliæ, inter Anecd. Marten. to.3. col.7. Imperator *cepit dictum Maniochium per barbam & Exculavit eum.* Id est, interfecit, ut laudatus Editor interpretatur in Glossario ad calcem tomi 5. procul dubio quod articulus, unde hic locus excerptus est inscribatur: *De deceptione & morte dicti Maniaobii* (sic) nullaque sit alia vox in integro articulo, qua occisio illa significetur. Haud contemnenda sane ratio; vereor tamen ne forte legendum sit *Exoculavit*: ex oculorum evulsione mors subsequi potuit.

EXCULCATOR. Vide *Collocare.*

Tom. III.

EXCULEUS, *Importunus*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ EXCULPATIO, Culpæ liberatio. Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina l.4. c.3. *Rogamus eos propter ipsorum Exculpationem, & ut cresceret aliqua vis æin Padua, quam Dominus noster Imperator optabat in pace tenere præ cæteris locis, quod paucis diebus parum longe de civitate secederent.*

EXCULTARE. Ratherius Veron. de Qualitatis conjectura, [to.2. Spicilegii Acher. p.203] *Sede, non tibi dicit; non sedentem vero Excultare nequaquam omittit.* Vide *Collocare.*

¶ EXCUNDIRE. Vide in *Excondicere.*

¶ EXCUNEATUS, Cuneo spectatorum ejectus. Apuleius l.3. Florid. *Extimus quisque Excuneati quæruntur.* In theatris subsellia erant per cuneos disposita, circa cuneos viæ, ubi spectabant, qui locum non habebant in subselliis: hos *Excuneatos* vocat Apuleius. Tertull. de Spectaculis: *Apud spectacula in via statur.*

¶ EXCUPATOR, Qui scopis purgat. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii, to.3. p.xL. *In nostro reposito sint duæ personæ, quæ Excupatores nominentur; ipsi enim tam cameras nostras quam palatia scobare & mundare teneantur.*

EXCURSUS, Quà aquæ excurrere possunt, seu evacuari. Charta an.1217. apud Duchesnium in Probat. Hist. Castaneor. *Dedi.. liberam licentiam faciendi & habendi in dominio meo & feodo de Chaillec quemdam Excursum liberum & immunem ab omni costuma & exactione ad excurrandas aquas de marestis de Langun... Aquæ autem... excurreat, & tenentur excurrere... per prædictum Excursum, &c.* Vide Gall. Christ. Sammarth. in Abbat. Absiæ an 1217.

EXCURTARE CABALLUM, in Lege Salica tit. 40.§.15. in Lege Aleman. tit.70.§.2.3. *Caudam auferre*, Gallis, *Escouer* [& *Escourter.*] Leges Wisigoth. li.8. tit.8.§.3. *Si quis alieni caballi comam turpaverit, aut caudam Curtaverit.*

¶ EXCUSA, Gall. *Excuse.* Ital. *Scusa*, Excusatio. Conc. Lugd. an.1527. inter Anecd. Marten. to.4. col. 413. *Johannes Ferlat Notarius civis Lugdun. Procurator R.P.D. Stephani de Niceyo Abb. dicti Monasterii, ad hoc ab eo fundatus, in publico docuit procurationis instrumento, producto & dimisso, allegans ipsius R. Abb. gravem infirmitatem, petendo propter ipsam à personali præsentia Excusam.*

¶ EXCUSADI, Vide *Excusati* sub finem.

¶ EXCUSAMENTUM, Excusatio, apud Martian. Capellam l.8.p.272.

1. EXCUSARE, Recusare, renuere. Gloss. Gr. Lat. Παραιτοῦμαι, *Excuso, recuso, evito.* Pontius Diaconus in Vita S.Cæsarii: *Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, Excusat.* S. Benedictus in Regula c.65. & Grimlaicus in Regula Solitar. c.15. *Non liceat... collum excutere de sub jugo regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit ei Excusare.* Regula S. Basilii c.69. *Si licet alicui Excusare opus quod ei injungitur, & aliud quærere?*

2. EXCUSARE, Purgare se à crimine. Gloss. Græc. Lat. Ἀπολογοῦμαι, *Excuso me.* Gloss. aliæ MSS. Ἐκκαλεῖν, ἐκδικεῖν. Sic *Excusatio* in Gloss. vet. apud Menardum: *Apologia vel apologesis, Excusatio. Hinc apologeticus, sermo Excusativus.* Gloss. Gr. Lat. Ἀπολογία, *Excusatio, purgatio, satisfactio.* Vide Petrum Fabrum l.3. Semestr. c.23. p.357.

3. EXCUSARE, Absolvere, reum liberum dimittere. Hist. Episcop. Eystetensium an.1129. *Probabili septem probabilium virorum testimonio canonice Excusatus.*

EXCUSATI autem potissimum dicebantur dimitti servi, aut liberti, qui cum pro qualibet culpa ad Ecclesiam veniæ impetrandæ causa confugissent dominis reddebantur de omni pœnarum genere securi, & ad servitium

con-

consuetum redibant, datis prius a dominis ad Evangelia sacramentis de concessa venia, & quod nullam iis pœnam pro ea culpa, a qua absoluti erant, irrogarent. Quod si domini sacramenta violassent, excommunicatione, tanquam perjuri, mulctabantur. Ita passim in Concilio Aurelianensi I.c.1.& 3. Aurel. III.c. 13.Aurel.IV.c.24.Aurel.V.c.22.Ilerdensi sub Joanne II. PP.c.8.apud Gregor.Turon.l.5.Hist.c.3.4.49.lib.9.c.20. de Vitis Patrum c.5.in Vita S.Joan. Abb. Reomaensis l. 1.c.3.n.16.&c.

Excusati in Monasteriis, videntur ii qui ad Ecclesias vel ad Monasteria confugiebant, & majoris securitatis gratia iis se quodammodo in servos dabant. Charta Caroli M.in Chronico S. Vincentii de Vulturno l.1.p.679. *Vel reliquas possessiones quæ...ubi sunt datæ, vel delegatæ, seu etiam* Excusatos,*seu offertos qui in præfatis Monasteriis legitime jam subjecti sunt, vel qui devote offerre se cum suis rebus voluerunt.*

Excusati, Liberi, *Quieti*, nos *Quittes* dicimus. Charta Henrici Magnopolensis Domini an.1323.apud Pontanum l.7.Rer. Danicar.p.434.*Ac pro omnibus obligationibus.. quitos dimittimus & Excusatos.* Alia Waldemari Daniæ Regis, apud eumdem: *Et tunc protali eque dato suo...liber est & Excusatus.*

Excusati. Andreas Dandulus in Chron.MS.in Urso Duce Venet.an.879.*Hic in Heraclia civitate de qua progenitores sui originem duxerant, palatium construxit, & licentiam tribuit in Rivo-alto paludes cultandi, & domus ædificandi contra orientem & insulam, quæ Dorsum durum vocatur, ac consulente composita est: quæ gentibus aliquibus ad servitia Ducis deputans, qui Excusati Ducatus dicti sunt, concessa est, & usque in hodiernum diem omnes in eodem degentes territorio*, [melius quam *sextario*, quod legitur apud Murator.tom.11.col. 188.] *piscatores & aucupatores de his, quæ capiunt tenentur tributum annuum persolvere Duci.* Ex eo exscripsit, quæ habet Petrus Marcellus in Urso Particiaco Duce XII. Sansovinus in Venetia l.6.sequentia ex veteri Instrumento profert: *Excusati de Muriano, & eorum nomina, & sunt 44. Excusati de Mezorbo, & isti sunt de majoribus, & sunt 24. &c. hæc sunt nomina* Excusatorum *qui serviunt in Palatio, & sunt 124. nomina* Excusatorum *nostri Palatii, & sunt* 198. Sansovinus hoc loco *Excusatos* dictos censet quasi *Scutatos*, quos *Scutiferos* vocavit ætas posterior. Sed vix est ut id probem; quin potius hac videntur appellatione donati propter indulgentiam munerum civilium & personalium, qua gaudebant ex quadam officii & functionis prærogativa, uti sunt hi de quibus est titulus *De Excusationibus artificum*, Cod. Theod.l.13. Vide quæ de his observamus in Notis ad Alexiadem Annæ.

Excusati, in Chartis Hispanicis, videntur perinde appellati qui ab oneribus publicis excusantur, & soli *Glebæ* serviunt. Charta æræ 1049.apud Anton. *de Yepez* in Chron.Ord.S.Benedicti to.5.p.465.v. *In villa Castro 2. Casatos: in Cupellos 4. Escusatos: in Rueta 2. Casatos, &c.* Charta Sanctii Regis pro fundatione Monasterii Deiparæ de Naxara æræ 1090. *Sanctum Pelagium de Cerasso cum sua hæreditate: alium sanctum Pelagium in ejusdem Cerassi suburbio, cum suo Excusato.* Charta Ferdinandi I. Regis Castellæ æræ 1100.apud eumdem *Yepez* tom.1 p.38. Appendic. *Hæc supradicta omnia decima damus cum suos Excusatos.* Alia Alfonsi VII. Regis æræ 1175.to.7. *Et prædictum Monasterium habeat duodecim Excusatos in Zamora, & in termino suo, quos ipsi Monachi elegerint, & sint Excusati de martinega, & de fossado, & de fossadera, & de omnibus servitiis & exactionibus regalibus, excepta moneta ferrea: & ipsi Excusati persolvant omnia tributa ipsi Monasterio, & quartam pro aliis operibus, &c.* [Charta Aldefonsi Castellæ Regis æra 1230.apud Stephanotium to.4. Fragm. Hist.MSS.p.288. *Do & concedo Deo & S.Joan.Baptistæ Monasterio de Burgis...x. Excusatos in barrio sancti Johannis vicinos directos qui domui S.Johannis & Priori & Monachis serviunt quascumque Prior sancti Johannis elegerit excusandos, & sint x. Excusati ab omni pecto, posta, fossado, fossadera, pedido, facendera, & ab omni prorsus regio & alio tributo & gravamine in perpetuum, & ab omni regia exactione semper liberi & immunes existant.* Regula Toribii Archiep. Limæ inter Concilia Hispan.to.4.p.676.col.1. *Oeconomus Ecclesiæ & ejus fabricæ, habet munus exigendi omnes redditus qui ad eam pertinent, tam de novenis & mediis, quam de Exceptis vulgo Excusados, superfluis & redemptionibus domorum, censibus, sepulturis, eleemosynis & aliis rebus.*]

EXCUSATICUM. In Capitulari Sicardi Principis Beneventani edito à Camillo Peregrino, c 29. ita concipitur, *Ut non tollatur à tertiatoribus Excusaticum & porcos.* Textus vero capitis deest in MS. ubi quid sit *Excusaticum*, non est proclivis divinatio. Sunt quibus est glans quercea, qua pascuntur porci, ita ut *Excussaticum* legendum sit, quod excutiantur glandes à quercubus ad victum porcorum. Sed hæc non omnino arridet conjectura. Alii legendum volunt *Exclusaticum*, de qua voce alibi. Sed quid habet commune exclusaticum cum porcis? Alii denique volunt *Excusaticum* esse ipsam pensitationem quæ exsolvebatur pro excusatione seu immunitate à muneribus publicis, quæ ἐξκουσσεία appellatur in Diplomate Imperatoris Joannis Palæologi pro Narbonensibus, à nobis descripto in Familiis Augustis Byzantinis.

EXCUSATOR, in Lege Alemannor.tit.6.§.2.& 5. Reus qui se à crimine excusat, aut certe qui rem quampiam sibi petitam debere negat.

EXCUSATORIA, Epistola, qua quis se excusat. Vide Diurnum Romanum cap 3.tit 14.

¶ EXCUSATUS, Excusatio. Acta S.Cassiani apud Illust.Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ p.358.

Compellunt illi, defenditur ipse viritim,
Hi precibus pugnant, ille Excusatibus obstat.

¶ Excusatus, adjective. Vide *Excusati*.

¶ EXCUSSARE, Frequenter excutere, apud Tertullianum de Virg. veland.c.7.

¶ Excussatus, Excussus, apud Paulum l.46.§.6. D.de administ. tut.

Excussio, Frumenti nempe. Concilium Vernense an.755. *De opere tamen rurali, arato, aut vineæ sectione, Excussione, vel sepe,* (die Dominico) *censuimus abstinendum.* Totidem habentur in Capitulis Caroli M.l.7.c.200.

Excussio, Alia forte notione, in Legibus Henrici I.Regis Angl.c.40. *Pundbreche* (infractura parci) *fit pluribus modis, emissione, evocatione, receptione, Excussione.* Intelligitur forte crimen ejus qui venationem alterius de manibus excutit.

¶ 1. EXCUSSOR, Spicarum in area tritor, Gall. *Batteur en grange*. Charta anni 1235. *Omnia quæ pertinent ad grangiam...Excussores ligare tenebuntur.* Occurrit in altera Charta anni 1220 ex Tabulario B.M.de Charitate.

Excussores Segetum in *granicis* ponere, inter jura dominica recensetur. Charta Philippi Reg.Fr. ex Tabul. S. Victoris Paris. *Custodes decimæ ponere debet Ecclesia S.Victoris & Theobaldus de Ultrevoisin: Excussores etiam quotquot necessarii fuerint ex consensu partium apponentur. Et tam custodes quam Excussores, & tractores, qui in campis decimas colligunt, fidelitatem facient Ecclesiæ S.Victoris. Excussores nihil habent facere de foragiis, nisi quæ extra clausuram projiciat.* Vide in *Mestivarius*.

Ex-

Excussorium, Arca ubi frumentum excutitur, Gloss. Sax. Ælfrici: *Excusserium*: floron huse. Belgis *Uloer*.

2. EXCUSSOR, *Parricida, homicida, sicarius, satelles, latro, &c.* in Gloss. MS. Eccl. Paris.

EXCUTERE, Eripere de manibus alterius, *Enlever, Tirer des mains de quelqu'un*. Lex Salica tit. 11. §. 9. *Si qua pecora propter damnum messis alienæ inclausa fuerint, aut minentur, qui ea* Excutere *vel expellere præsumpserit, &c.* Lex Wisigoth. l. 7. tit. 2. §. 11. *Si quis furem captum aut reum alicui* Excusserit. Lib. 8. tit. 3. §. 14. *Si quis expellenti de frugibus pecora* Excusserit. Utitur hac notione Paulus l. 1. Sentent. tit 30. [Persius Satyra 6.

Calidumque tricatem
Excutit è manibus:

Litteræ an. 1231. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. pag. 117. *Quod si forte caperetur* (burgensis) *burgenses possent captum* Excutere *à quocumque capiente sine se mesfacere*] In Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 51. Excutere *namium, est si quis viam tollat, & avertat retro namium ipsum*. Adde c. 40. *Oculum, auriculam, nasum, manum, pedem* Excutere, in Lege Ripuar. tit. 26. *Digitum de pede* Excutere, in Edicto Rotharis Regis Longobard. tit. 44. §. 25. 26. &c. [*Excutere oculos*, Plautus dixit pro Eruere.]

EXCUTUM, pro *Scutum*, infra in *Vicarii servi*.

¶ EXDICERE, ut supra *Encondicere*, Excusare, &c. Vetus Formula apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 81. *Si vero appellaverit*, Exdicat *se*. Altera Formula apud eumd. to. 2. par. 2. p. 91. col. 1. *De torto approbet appellator, si potuerit: siu* Exdicat *se appellator, aut emendet*. Et p. 132. col. 1. *Petre, te appellat Imperator, aut ejus Advocatus, quod tu habuisti epistolam ipsius domni Imperatoris in despectione. Non feci. Ergo* Exdicte *solus*. Et infra: *Petre, appellat te Martinus, quod tu malo ordine tulisti sibi solidos VI. teloneum illic, ubi non fuit rectum.... Da sibi vadimonium, si recordatus fueris, ut et illud teloneum secundum suam legem emendes: sin autem, ut te* Exdicas *secundum tuam legem*.

EXDIGNUS, *Non dignus*, in Glossis Arabico-Lat.

EXDOMARII, Sine domibus & foris versantes. Decreta Colomani Regis Hung. l. *De civilibus* Exdomariis *8. denarios præcipimus colligi*.

EXDORSUARE. Gloss. MS. Eccl. Paris. *Exdorsuandum, Judicaadum*. [Idem habent Glossæ Isid. ad quas recte monet Grævius pro *Judicaudum* legendum esse, ut apud Nonium, *Nudandum dorso*. Hac notione Plautus dixit, *Murenam Exdorsua*; & Apuleius, *Disquammari & Exdorsuari pisces solere*.]

EXECRABILITAS, utitur Apuleius l. de Philosophia.

EXECRARI dicitur mensa altaris, si superior tabula in qua principaliter fit consecratio, mota, vel in sui forma mutata, vel enormiter, puta ultra medietatem fracta sit: tunc enim iterum consecrari debet. Vide Durandum l. 1. Ration. c. 6. n. 32.

¶ EXECUTARE, Exsequi, perficere, Gall. *Executer*. Conventus Episcoporum apud Caspem in Aragonia, inter Concil. Hisp. to. 3. p. 646. *Ita quod illud, quod nos novem... publicaremus, vel alias pro Exsequutione capitulorum inter dicta parlamenta concordatorum faceremus, aut* Executaremus *quovis modo, haberetur pro facto constanti, valido atque firmo*. Constitutiones Ludovici de Canossa Episc. Bajoc. an 1518. *Et mandata nostra absque mora exequantur & exequi procurent, atque Officiariis nostris reporteat* Executata *& relatata, sub pœna pecuniaria & emenda arbitraria*. Testamentum Audæ de Lasserano Dominæ de Bonluco an 1351. *Item dicta Domina testatrix, ut suum supradictum testamentum* E*xecutari valde possit, ordinavit, &c. Litteræ* Executatæ, in Decreto Curiæ Paris. ann. 1446. ex Chartulario Æduensi. *Executare promissum*, apud Baluzium to. 7. Miscell. p. 109.

¶ Executare Bona Debitoris, Eum sublatis pignoribus ad solvendum æs alienum adigere. Consuetud. Tolosæ art. 3. *Quamvis etiam fuerit allegatum primo principalem debitorem fore convenieudum, & bona sua* Executare, *&c.*

EXECUTORES, in libris Jurisconsultorum, dicuntur qui judicum mandata, & decreta exequuntur. *Executor Comitis, judicis, civitatis*, in Lege Wisigoth. l. 12. tit. 2. Capit. Caroli M. l. 5. c. 225. *Si quis hanc constitutionem violaverit, in magistratu positus 10. librarum auri pœna mulctabitur. Si Executor est, in Decanicis Ecclesiarum recludatur pœnas luiturus, & officium perdat*.

¶ Executores Chalenti, Eadem, ut opinor, notione; *Chalentum* enim hic idem puto quod *Calengum* vel *Calengam*, seu litem vel actionem qua quis rem suam repetit apud Judices. Litteræ Philippi Franc. Regis an. 1307. apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. Probat. p. 29. Restat *quod frater noster prædictus & ejus successores tenebuntur solvere singulis annis* Executoribus *Chalenti & aliis feodis & eleemosynis in castellania de Meullento 427. libras & 3. solidos & 8. denarios Turon. & nos & successores nostri Reges Franciæ reddemus & solvemus residuum de quo est onerata castellania de Meullento*. Quæ sic exprimuntur in alia ejusdem Regis Charta Gallica an. 1298. ibid. p. 25. *De ce vendra nostre tres chier frere Loys Comte d'Evreux aux* Executeurs *Chels & aultres fiefs, &c. Feudatariis* annumerantur *Executores Chalenti*, quod, si recte conjecto, suum tenerent officium fiduciario jure, ut *Servientes* seu Apparitores non raro tenebant. Vide in *Serviens*.

Executores, Exactores. Isidor. l. 10. *Exequutor, ab exequendo, idem &* Exactor. Petrus Chrysol. Serm. 25. *Idem ipse est &* Executor *& debitor. Impietas* E*xecutorum*, apud Sidon. l. 4. Epist. 24. quæ eadem Epist. dicitur E*xactorum circum latrantium barbara instantia*.

Executores denique *appellati* judices vel alii à Principe delegati, qui Episcoporum in Conciliis, contra sæculares, statuta executioni mandari curarent, ab ipsis Episcopis ad id fere semper postulati. Concilium Milevitanum II. c. 16. *Placuit præterea ut Exequutoribus in omnibus justis desideriis impertiatur*. Cap. 25. *Si in matricibus Cathedris Episcopus negligens fuerit adversus hæreticos, conveniatur à vicinis Episcopis... quod si ex die quo convenitur, intra sex menses, si in ejus provincia* Executio *fuerit, & non eos ad unitatem Catholicam convertendos curaverit, non ei communicetur*. In Cod. Canon. Eccl. Afric. Executores ἐκβιβασταὶ dicuntur c. 96. Ἐκβιβασταί. Ἤρεσεν ὥστε τοὺς ἐκβιβαστὰς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις χρείας οὔσης πάντως ἐπιλέγεσθαι, οἵ τινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμελείσθωσαν παρρησίαν. Concilium Toletan. IV. c. 3. *Omnes autem qui causas adversus Episcopos aut judices aut potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant, & quæcunque examine synodali à quibuslibet prave usurpata inveniuntur, Regis* Executoris *instantia, justissime his, quorum jura sunt, reformentur; ita ut pro compellendis judicibus vel sæcularibus viris ad Synodum Metropolitani studio idem* Executor *à Principe postuletur*.

☞ Romanorum quoque Pontificum Exsecutores fuere, *qui tamquam* Exsecuturi *apostolicæ sedis sententiam* destinabantur, ut loquitur S. Augustinus in sua ad Cœlestinum PP. Epistola. Horum munus erat, ut recte exponit D. *Coustant* tom. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 1062,

eos quorum intererat convenire, ac de dicta sententia admonere & certiores facere, ut si intra certos dies judicata re stare nollent, velut rebelles haberentur ac segregarentur. Hinc & actus ille quo conveniebantur *Conventionis* periode & *Exsecutionis* nominibus donabatur: quod demonstrat idem D. *Constant* locis adductis, quos videre potes loco citato. Nobis satis sit observare Afris parum placuisse hujusmodi Exsecutores, ut patet ex eorum Epistola ad eumd. Cœlestinum PP. n. 5. *Exsecutores etiam clericos vestros quibusque petentibus nolite mittere, nolite concedere; ne fumosum typhum sæculi in Ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere.* Innuit Augustinus in Epistola jam laudata n. 4. clericos illos Exsecutores potestatum & militarium manuum præsidium, quo apostolicæ sedis sententiam exsequerentur, interdum adhibuisse. Sed hic Afri fastum in eis, non violentiam arguunt, inquit Coustantius noster hic omnino consulendus.

¶ Executor Officii, in antiquo Ecclesiæ Sarisburiensis Breviario edito Londini ann. 1555. passim dicitur idem qui alibi *hebdomadarius Sacerdos*, is scilicet qui per hebdomadam integram in Choro fungitur munere Sacerdotis.

¶ Executor Testamenti, Illius curator, quem spectat testatoris placita perficere, Gal. *Executeur Testamentaire.* Imperantibus in Francia stirpis Merovingicæ Regibus, raro Curatores testamentorum instituebantur; quod testatores hisce temporibus gravissimas imponerent hæredibus pœnas & mulctas, si suas ultimas voluntates rescindere præsumerent. Accedebat excommunicatio à Conciliis Gallicanis decreta in omnes & singulos, qui quovis colore bona Ecclesiis legata retinerent. Verum octavo sæculo hic usus cœpit abrogari, tumque hæredes mortuorum bona omnia, nulla testamentorum habita ratione, invaserunt sæpissime. Hinc Exsecutorum oborta necessitas. Quanta fuerit eorum potestas, nos docet Donatio Raymundi de Medullione facta Raymundo filio, cum emancipatus fuit anno 1231. Vult pater, *Ut castra Barreti, Villæ-franchæ & Sadaroni possint* (Executores Testamentarii) *sua propria auctoritate absque alicujus Judicis licentia capere & possidere, fructus & obventiones percipere, quousque plenarie prædictæ eleemosynæ, remunerationes, sive dona fuerint soluta.* Infra: *Et quod dictus Raymundus non patietur aliquod impedimentum fieri contra voluntatem prædicti patris, quæ quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, feudum superius sibi datum committatur, ex eo quod prædicta non observaret.* Denique additur: *Et pro exequenda ultima voluntate præd. Dom. Patris nostri quondam, venditionis titulo tradimus vobis castrum & villam de Molanis sub hac forma, videlicet, quod dict. castrum teneatis in feudum francum ab executione prædicta, quousque dicta executio finita fuerit.* Hæc ex Hist. Dalphin. to. 2. p. 106. Vide ibi Venditionem prædicti castri de Molanis *Executorio nomine & ex potestate* Exsecutoribus *data & commissa in prædicto Testamento* facta *propter magnam & evidentem utilitatem & necessitatem executionis prædictæ, & pro exequenda ultima* testatoris *voluntate.*

¶ Executrix Testamenti, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 427.

¶ Executoriæ Litteræ, Specialia Pontificum maximorum mandata seu rescripta, quæ pro beneficiorum provisionibus concedebantur, forte sic appellatæ, quod ad certos Executores eas dirigerent summi Pontifices. Ab initio hæc mandata non imponebant necessitatem, erantque quasi precariæ seu monitoriæ Litteræ in gratiam eorum pro quibus scribebantur. Deinde præceptoriæ, quibus sub pœna collationem præcipiebant, si Ordinarii non obtemperarent; ac demum Executoriæ, quibus certis mandabatur personis, ut Ordinarios reluctantes compellerent ad conferendum. Tandem summis Pontificibus ultra progredientibus, monitoriæ & præceptoriæ Litteræ antiquatæ sunt, solusque Executoriarum usus remansit, quibus Executores dari cœperunt, nedum ad compellendum, sed & ad conferendum, & revocandam Ordinarii recusantis collationem. Ita Bleynianus Instit. l. 1. p. 96.

¶ EXEDA, *Basterna*, Papias & Gloss. Sangerm. n. 501. Lege & vide *Esseda* in *Essedum*.

¶ EXEDERE, pro *Excedere*, Gall. *Exceder*, Modum exire. *Delinquant seu Exedant*, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

¶ EXEDITIO. Vita S. Althelmi o. 13. Maii to. 6. p. 86. *Et cujuscumque Exeditionis sive belli turbatio inter confines fieret, loca supradicti Patris sanctitate & scientia reverenda, libera ab omni statuerunt fore servitio.* Continuator Bollandi in Glossario ad calcem reddit *Exactio*, sed puto mendum esse & pro *Exeditio* legendum *Expeditio*, Gall. *Expedition*, Exercitus, apparatus belli & bellum ipsum.

EXEDRA, Gr. Ἐξέδρα. Gloss. Gr. Lat. Ἐξέδρα, *Triclinus.* Joan. de Janua, & auctor Mamotrecti ad 4. Regum c. 23. *Exedra, i. cathedra, thronus, sedes, sella suggestus. Vel Exedra est camera secreta, vel locus thesauri, vel locus subselliorum, i. absida, vel camera, vel locus quidam separatus à palatio. Vel Exedra est genus fenestræ, quæ exterius dilatatur, & interius coartatur. Item invenitur Exedra pro gazophylacio, & etiam pro thalamo.* Ita fere etiam Gloss. MS. Eccles. Parisiens. ex Walafrido Strabone l. de Reb. Eccles. c. 6. ubi ait Exedram, *esse absidam quandam separatam modicum à templo vel palatio, & dictam quod extra hæreat.* Sunt igitur *Exedræ* cooclavia à reliquis ædificiis separata, quæ interdum porticibus adjungebantur, uti colligitur ex vet. Inscript. 65. 3. 172. 3. Regula S. Antonii ad Monachos c. 18. *Ne loquaris in Ecclesia, nec resideat in Exedris Monasterii.* [Vita S. Sulpicii Pii n. 19. *Hic locus non longe à Basilicæ ponitur domo, ubi Dei Sanctus in cujusdam Exedræ loco refectionis gratia cum fratribus recumbebat.*] Monachus Altisiodorensis io Chr. an. 905. *Exedras quoque B. Lupi & S. Columbæ bracteis aureis atque argenteis fabrili artificio sculptis ambivit.* Concilium Naoeetense can. 6. *Prohibendum etiam... ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio aut in porticu, aut in Exedra Ecclesiæ.*

Interdum *Exedræ* dicuntur throni Episcoporum in Bematibus, seu ipsa Bemata, vel sacra templorum adyta. Glossæ MSS. *Exedra, vel Cliothedrum, sedes Episcopalis.* Papias: *Exterior sedes, ubi Papa sedet, quando populus concitatur.* [Vel ut habet MS. Bitur. *quando communicat populus.*] S. Augustinus l. 22. de Civit. Dei c. 8 *In gradibus Exedræ, in qua de superiore loquebar loco, &c.* Idem in Gestis cum Emerito Donatistarum Episcopo: *Cum Deuterius Episcopus Metropolitanus Cæsariensis una cum Episcopis in Exedram processisset*, scilicet, Ecclesiæ majoris Cæsariæ, &c. Vide Henr. Valesium ad Euseb. lib. 3. de Vita Constantini c. 50.

¶ EXEMARE. Vide *Exeniare* post *Exenium*.

¶ EXEMINA, Mensura vinaria. Vide *Homina*.

¶ EXEMPLA, fem. gen. pro *Exemplum*, pluries apud Mabill. to. 2. Annal. Benedict. pag. 705 Alibi non semel mendose scribitur pro Ex *epistola*, ut multis probat Stephanus Baluzius to. 2. Capitul. col. 1241 & seq.

EXEMPLABILE, *Quod alicujus comparatione exempli simile est.* Papias.

EXEMPLAR, In quo differunt *Exemplar* & *Exemplum* docet Rollandinus in Summa de Notaria: *Exemplar* dicitur *originalis scriptura. Genus videlicet ex quo* ge-

generatur vel ducitur Exemplum, *quod quidem appellatur Originale, Authenticum. Exemplum vero quod etiam vocatur Intextum, vel Sumptum, est scriptura exemplata generata, vel sumpta ex priori sive originali scriptura, unde versus:*

Exemplar genus est, Exemplam *quod trabis inde.*

Et:

Exemplar generans, Exemplum *quod generatur.*

Vide Salmasium de modo usurar.c.1. Et Goclenium in Lexico Philosoph.p.307.

1. EXEMPLARE, Describere, exemplar exprimere, effingere, Gall. *Copier*. Papias: *Exemplare, Assimilare*. Gloss. Græc. *Exemplum*, ἀντίγραφον, ἀντίτυπον. *Exemple*, ἀντιγράφω. Gregorius Turon.l.1.de Miracul.c.64. *Ille vero... nocturno tempore, famulante lumine, fideliter* Exemplavit. Ratbertus de Casibus S. Galli c.5. *nequaquam invenisset* (Chartam) *quia omnino non erat, delatum est ei quod Amalgarius eam* Exemplari *tradere voluisset*. Eckeardus Junior c.3. *Epistolas Canonicas Græcas... multis sudoribus ille* Exemplaverat. Alanus de Insulis l.4. Anticlaudiani:

In studiis Exemplat *eam, factumque sorores*
Respiciens, ejus facto sua facta sigillat.

Et l.6.

...Mortisque figuram
Exemplans *moritur vivens.*

Idem in Planctu naturæ: *Dentes quadam sui coloris consonantia eboris faciem* Exemplabant. Utitur in eodem libello non semel, & in Anticlaudiano l.1.c.7.l.3.ca.1. 2.5.l.7.c.3. ut & Sidon.l.4. Epist.16. Ruricus l.1. Epist.8. Gregorius Turon.de Vitis Patrum c.6. Marculfus lib.1. Form. in Præfat. Rusticus Episc. Burdegal. in Epist. ad Eucherium edita à Sirmondo ad Sidonium l.2. Epist. 11. S.Bonifac. Moguntin. Episc. Epist. ad Zachariam PP. apud Serrar. de Reb. Mogunt. l.3.c.15. Walafridus Strabo in Præfat. ad Visionem Wettini Monachi, &c. Adde Baronium ad an.745.n.33. Columbum in Episc. Vivariensib.l.3.n.2 &c.

2. EXEMPLARE, Explanare. Glossa Bibliea MSS. *Exemplavi, Explanavi, Exemplis dilucidavi*. [Vide *Exemplificare* 3.

3. EXEMPLARE, apud S Augustinum Epist. 59. sumitur pro traducere & ludibrio palam exponere.

¶ 4. EXEMPLARE, Interlucare silvas. Vide *Exemplum* 2.

EXEMPLARITAS, qua quis se præbet in exemplum. Rythmus de B.Marco Minorita:

Splendor Exemplaritatis *& sanctitatis integræ.*

[Utitur eadem notione Menotus in Sermon. Quadragesim. fol.144.v.]

¶ EXEMPLARITER, Ad exemplum, Gall. *Exemplairement*. Hist. Archiep. Rotomag. apud Marten. to.1. Collect. in 4. part. 2. p.243. *Quatenus* Exemplariter *correcti, & posteris sibi similibus fiat terrori, & parvulis spei*.

¶ EXEMPLARIUM. Vide in *Exemplum* 2.

¶ 1. EXEMPLATIO, Descriptio, exemplum, Gall. *Copie*. Mabill. l.1. de Re Diplom. c.2. n.9. ex Epistola Wieardi Abbat. ad Frotharium Tull. Episc. *Mittimus dignationi vestræ donationem illarum rerum exemplatam, pariter cum ipsa & domni Imperatoris* Exemplationis *chartam*. Diploma Sigismundi Imp. ann. 1434. apud Ludewig. to.5. p.301. *Coram nobis in jus comparens ad videndum & audiendum literas hujusmodi imperiales, ut premittitur, & faciendum exemplar, vel dicendum causas rationales, quare hujusmodi transsumtio & Examplatio fieri non deberent*. Processus de S. Wernhero, April. to.2. p.733. *Quia præscriptorum munimentorum, literarum ac scripturæ productioni &* Exemplationi *...præsens interfui*. Vide *Exemplare* 1.

¶ 2. EXEMPLATIO, Dumetorum purgatio, exstirpatio. Vide in *Exemplum* 2.

EXEMPLATORIUM, simili notione. Vide ibidem.

¶ 1. EXEMPLATUS, Descriptus, Gall. *Copié*. Vide *Exemplatio* 1.

2. EXEMPLATUS, Eruncatus. Vide in *Exemplum* 2.

1. EXEMPLIFICARE, Idem quod *Exemplare*. Ad exemplar describere. Charta Edw. III. Reg. Angliæ to.2. Monast. Anglic. p.408. *Nos autem irrotulamentum ordinationis prædictæ... tenore præsentium duximus* Exemplificandum. Est etiam

2. EXEMPLIFICARE, Exemplum præbere. Inscriptio in Abbatia S. Martini Ambiani:

Hic Christo chlamydem Martinus dimidiavit:
Ut faciamus idem, nobis Exemplificavit.

Ebrardus Bethuniensis in Græcismo c.15.

Scandalizare malum dicas Exemplificare.

Vide Will. Malmesbur. in Vita S. Aldhelmi c. 5. Cæsarium Heisterb. lib 6. cap.5. & Joannem de Janua in voce *Parum*, [Marten. tom.6. Ampl. Collect. col 198 207.]

¶ 3. EXEMPLIFICARE, *Narrare*. Papias. Vide *Exemplare* 2.

1. EXEMPLUM, Argumentum, figura. Epistolæ Pontificum Romanor. Ep.67. [& apud Miræum to. 1. p.643. col.1.] *Præfulgidos atque nectareos regalis potentiæ vestræ per Arvinum Ducem suscepimus apices, in quibus referebatur, quod Palatii Ravennatis civitatis musiva atque marmora, cæteraque* Exempla, *tam in strato, quamque in parietibus sita, vobis tribueremus*. Anastasius in Leone III. PP. p.123. *Fecit autem in Patriarchio Lateranensi triclinium majus... & in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in* Exemplis *stravit*. Ibid. p.127. *Et in pavimento marmoreis* Exemplis *stratis*. Ita pavimentum *Exemplis stratum*, idem est ac tessellatum, in quo diversæ formæ & figuræ exprimuntur. Hinc vestes variis *Exemplis*, & figuris ornatæ ἐξεμπλάτα dicuntur apud Eustathium ad Od. 2. & ἐξεμπλάτα ἀπλώματα apud Nicetam in Codice Barbaro-Græco, tapetes *Exemplati* & figurati, pro quo in Græco est ἄλυγροι τάπητες. Ita Nicolaus Alemannus in Dissert. de Lateranensib. Pariet. l.3.c.2 & Salmasius.

2. EXEMLUM, Idem quod *Exartum, Essartis*, [Silvæ vel dumeta in terram cultam redacta. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol.28. *Concessi... Abbatiæ S. Vincentii Cenoman. duas partes totius decimæ de feodo de la Bastine de omnibus* Exemplis *tam in plano quam in nemore factis & faciendis*. [Charta an. 1126. in Tabulario Vindocinensi: *Joannes filius Goffridi Comitis Vindocinens. calumniatus est* Exempla *Wastinæ, quæ adjacent Villæ Dei, & saisivit*. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 50. *De nemoribus Militum & feodalium de foresta, ipsi habeat* Exempla *sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt* Exemplare, *nec vendere, nec dare omne forestagium*. Fol.47. Exempla *etiam nemoris S. Joannis, quod de feodo Belismensi constat, quantum juxta feodum Gusæ continetur, habet in dominicum*. In eodem Tabular. f.54. *Nul ne puet vendre bois ne pleyssеys ès viez* Essaupler *de Barçoy, ne ès noviens, sans asentement au Seignor de cette forest*. Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. p.63.64. 87. [& Lobinel. Hist. Britan. to.2.c.211.]

¶ EXAMPLUM, In Notitia initæ pacis inter Gaufridum Comitem Andegav. & Gervasium Episcop. Cenoman. inter Anecd. Marten. to.1. col.159. *Statuit ei dare illico de* Examplis *intra forestam Guastinæ, &c.*

EXEMPLARIUM, EXAMPLARIUM, Eadem notione. Charta Ludovici Regis Franc. ann.878. ex Tabul. Eccles. Barcinon. in Append. ad Capitul. n 110. *Et villam Campinos cum* Examplariis, *ædificiis, casticiis, & vineis, &c.* Charta Willelmi Comitis Belismensis apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticensium: *Dedimus etiam*

Ecclesias de Domfronte, & decimas omnium agriculturarum quæ fiunt in Exemplariis forestarum prædictarum.

EXEMPLATA TERRA, Eruncata, virgultis purgata. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1206. apud Sammarth. in Abbat. Fontis Danielis: *Decimam partem totius redditus... de terra Exemplata & Exemplanda in eadem foresta*. Charta Philippi Regis Fr. an. 1206. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. Tabularii Regii n. 57. *Et decimam partem totius redditus ejusdem Juelli* (de Meduana) *de terra Exemplata & Examplanda in eadem foresta de Fossa Loven, &c.* Alia ejusdem Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 77. *Plateas, laudas, bruerias, & Examplata seu essarta, &c.*

¶ EXEMPLARE, Eruncare. Chartular. B. M. de Bono-nuncio Aurelian. tit. VDA. in Transactione an. 1205. *Illud nemus Exemplare non poterit.*

EXEMPLATIO, EXEMPLATORIUM, Charta Gaufredi Comitis Andegavensis in Tabulario Eccles. S. Laudi fol. 81. *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisi facere Joannem Clericum in eadem foresta.* Alia an. 1067. to. 11. Spicilegii Acheriani p. 294. *Dedimus.... unam mediaturam terræ cum pratis quæ ad illam pertinent, & Exemplationes bosci de Boeria, quæ erant meæ propriæ*. Charta Goffridi Comitis Andegavorum an. 1040. apud Sammarthanos in Episcop. Andeg. *Et terram veterem quam ibidem habere dinoscimur, pariterque cum novalibus & Exemplationibus quæ postmodum ibi facta sunt.* [Perperam *Exemptationibus* in Annal. Bened. to. 4. pag. 732. col. 2.] Alia Goffridi alterius Comitis Andegav. apud eosdem Sammarth. *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisit facere.... in eadem foreste*. Charta Caroli C. apud eosdem in Episcopis Vivariensib. n. 34. *Districtum quoque ex burguitate... Melatem quoque usque ad aquæductum, cum Exemplatorio, silvis, & insulis, &c.* Infra: *Usque ad summum montis Conati, & usque ad Exemplatorium*. Vide Columbum in iisdem Episcopis lib. 1. nu. 25. lib. 2. nu. 49. Quidam his locis *Exemplatorium* esse putant locum in quem rivus influit. Sed cum silvis adjungatur, quæ aliquando *exemplontur*, malim existimare *sartum* significare.

Harum vocum originem vix agnoscunt ipsi, apud quos obtinent, Andegavenses; neque enim pro vero dare velim ab *Eximplere* ortas, ut *essarta*, silvarum partes fuerint *eximpletæ*; alii melius forte divinabunt.

¶ EXEMPTIO, qua Monasteria ab episcopali jurisdictione eximuntur. Vide *Monasteria exempta*.

EXEMPTO, pro *Excepto*, adverbialiter, in Bibl. Cluniacensi p. 543.

EXEMPTOR, Carnifex. Thomas Cantiprat. l. 2. c. 25. §. 8. *Nec mora, Exemptore vocato, jubet, aperto pectore martyris, cor ejus evelli.* Apud Papiam MS. *Exemptores, Tabellarii* dicuntur. Sed legendum videtur *Exceptores*.

EXENARRARE. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Exenarrabant, ignorabant*.

¶ EXENIA, fem. ut *Exenium*. *Quod undique non venirent ad eos Exeniæ à fidelibus transmissæ*, in Actis SS. Julii to. 1. p. 115.

¶ EXENIARE. Vide post *Exenium*.

¶ EXENIM, *Valde*. Gloss. Isid. Putat Grævius *Enim* delendum esse, & significari *Ex* in compositis habere potestatem augendi, ut in *Exaugeo, &c.* suamque opinionem confirmat auctoritate Papiæ, apud quem: *Ex præpositio interdum pro valde accipitur, sicut Excelsus*.

EXENIUM, EXENNIUM, Idem quod *Xenium*, Munus, donum, oblatio, atque adeo quævis præstatio vel tributum sub nomine doni. Papias: *Exenium, Donum, Servitium*. Glossæ MSS. *Gaza, multa Exenia*. Gloss. Græc. Lat. Cod. Reg. 85. ξένιον, *Hospitale, unde Latin. Exenium*. Idem Gloss. Edit. ξένιον τὸ δῶρον τὸ πεμπόμενον ξένῳ, *Hospitale*. Mamotrectus ad Ecclesiastic. ca. 20. *Exenia, id est, dona de longinquo missa, ab è & xenes, quod est peregrinum*. Editio hodierna habet *Xenia*. Catholicon parvum: *Exenium, vel Lacinium, Present*. *Exenium nuptiale*, in Legib. Rotharis Reg. Longobard. tit. 67. quod ab amicis vel agnatis novæ nuptæ datur. Justus Episcopus Urgelitanus in Epist. ad Sergium Papam; *Quoddam tibi in corporali specie spiritale Exenium dirigere procuravi*. Hincmarus Remensis in Quaternion. ad Carolum Regem: *Quia idem frater noster ab eo Exenium acceperit, & patris sui beneficium ei donaverit*. Honorius III. PP. *Superflue dubitastis... quin teneantur vicesimam solvere de proventibus illis qui ex gratia, intuitu officii, vel loci Ecclesiastici provenire noscuntur, nisi forsan aliqua Exenuia sint, quæ ad esculentum, vel poculentum pertineant.* Alanus de Insulis l. 4. Anticlaudiani:

Et veluti quadam cantus Exenia donat.

Ita Cod. MS. pro *Euxenia*. Occurrit passim hisce notionibus apud Scriptores, in Lege Longob. l. 2. tit. 1. §. 6. in Annalib. Francor. Bertinianis an. 867. apud Paulum Warnefrid. l. 4. de Gest. Longobard. Alcuinum Epist. 84. Paulum Diacon. in Vita s. Masonæ Episcopi Emerit. c. 2. Ingulfum p. 877. Ordericum Vitalem p. 868. Petrum Damiani in Vita S. Odilonis Abbat. Cluniac. c. 17. Fridegodum in Vita S. Wilfridi c. 44. Hincmarum in Capitulis ad Presbyt. parochiæ suæ c. 12. 13. Guibertum lib. 1. Hist. Hierosol. c. 22. Guill. Tyrium l. 7. c. 13. Anonymum in libro Miraculor. S Mauri Abb. ca. 17. Anonym. Poetam de Episcopis Eboracensibus p. 559. Simeonem Dunelmensem ann. 1054. & 1147. Gervasium Dorobern. Willelmum Briton. l. 4. Philipp. p. 141. 145. [Guillelmum Parisiensem Episcopum in Rhetorica divina c. 50.] Mussatum l. 4. de Gestis Henrici VII. rubr. 2. Thomam Archidiaconum Spalatensem c. 19. Petrum de Vineis l. 3. Epist. 67. Bractonum l. 5. tr. 5. c. 4. Fletam l. 2. ca. 72. §. 11. Thwroczium in Ludovico Rege Hungar. c. 4 & alibi, in Formula 37 ex Baluzianis, &c.

Vocem porro Ulpiano notam in lege 6. D. de Offic. Proconf. observat Dempsterius ad l. 1. Antiqu. Roman. Rosini, scribens in MS. Codice legi *Exxeniorum*, pro *Xeniorum*, uti Editi præferunt. Vide Felicem Osium ad Mussatum p. 98. & supra *Encænium*.

EXENIARE, Dona conferre, in Chronico Fredegarii c. 45. [& in Appendice ad Agnelli librum Pontificalem, apud Murator. to. 2. p. 212. col. 1. Hincque corrigendus locus Chronici Siciliæ inter Anecdot. Mart. to. 3. col. 79. ubi legitur: *Cui Dominæ Universitas hominum dictæ Panormitanæ urbis Exemavit in dicto transitu plures & diversas res comestibiles*. Legendum enim *Exeniavit*.]

¶ EXENNIUM, Vide *Exenium*.

¶ EXENODOCHIUM, pro *Xenodochium*, in Codice MS. Cathedralis Mutin. haberi testatur Muratorius to. 1. part. 2. p. 120.

¶ EXENSIS, *Hors de sens*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Leg. *Exsensus*, ut apud Gellium.

¶ EXENTERARE, Sontis interanea seu viscera extrahere. Cornelius *Zantfliet* in Chronico, apud Marten to. 5. Collect. Ampliss. col. 392. *Post pauca tres præcipui totius mali promotores vivi comprehensi sunt & Bavaro præsentati; quorum primarius, Jacobus dictus Babdu, in quatuor portiones apud Trajectum extitit depeciatus & Exenteratus, Helias de Flemalia in agro decollatus, Ægidius Lamberti ad arborem suspensus*. Vide *Exinterare*.

EXENTERATIO, EXENTRICATIO, Pœnæ species in læsæ majestatis reos, apud Anglos, apud quos eorum interanea seu viscera extrahuntur & comburuntur. Th. Wal-

Walsinghamus in Ricardo II. *Auditum & confessum turpissima scelera, tractioni, suspendio, decollationi, Excuterationi, & quarterizationi, ut usu vulgari loquar, adjudicavit*, Et pag. 354. *Adjudicatus est tractioni, suspensioni, Exeatricationi, combustioni interiorum, & quarterizationi*, Sententia edita in Hugonem Dispensatorem sub Edw. II, apud Knyghtonem: *Et pur ceo qui vous abbetastes & procurastes discorde entre nostre Seigneur le Rey & la Royne & les altres del Realme, si serez Emboellez, & puis els serount ars.*

EXEQUIÆ, apud S. Zenonem Veronensem in Serm. de Fide, Spe & Caritate, dicuntur lintea quibus defunctorum corpora involvuntur, vel certe ipsum, ut aiunt, funus. [Interdum Officium est pro Defuncto sollemniter celebratum, etiam absente cadavere. Charta ann. 1442. ex Schedis D. *Lancelot*: Audierat Johannem de Liveriis Episc. Vivar. *apud Valentiam dies suos clausisse extremos & ibidem corpus suum traditum fuisse ecclesiasticæ sepulturæ: quare si aliis DD. Canonicis consonum videbatur, dicit fore honestum missam & Exequias celebrari debere... qui quidem Canonici... ordinaverunt Missam sollempnem & Exequias celebrandas fore incontinenti*. Testamentum Rotherami Ebor. Episc. an. 1498. in Libro nigro Scaccarii p. 679. *Do etiam & lego omnibus locis, in quibus habeo perpetuas Exequias, tales denariorum summas, quales executores mei æstimabunt honestas & salubres animæ meæ... & si forte executoribus meis, vel ad minus tribus eorum videbitur, quod Exequiæ tales erunt multum honorosæ (onerosæ) aliquibus locis... volo, quod commutent prædictas Exequias in numerum Missarum eiciius quo bene fieri poterit pro salute animæ meæ post mortem meam per eos celebrandarum.*]

EXEQUIALES, [Monitores funerum.] Vide *Pulsatores*.

EXEQUIARE, *Exequias* celebrare. Vita B. Eusebiæ Abbatissæ Hamaticensis n. 12. *Tunc ex more funebribus exequiis Exequiatur*. [Bernard. Guido in Histor. fundat. Conventuum Ord. Prædicat. apud Marten. tom. 6. Amplissime Collect. col. 516. *Exequiebatur corpus ejus in Ecclesia*. Nonius; *Exsequiantur, ab Exequiis, ut convivantur, epulantur*. Affert locum Varronis.] *Exequialis honor*, apud Willem. Briton. lib. 12. Philip. extremo.

EXEQUITARE, Ex equo dejicere, Gall. *Dèmonter*, Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 62. *Victoria itaque Romani potiti, Normannos Exequitatos & deprædatos per vicos & oppida persequebantur*. [Camillus Peregrinus in Hist. Princip Longobard apud Murator. tom. 2. pag. 251. col. 2. *Dum Capuam repeteremus, à Græcis capti exutique sumus & Exequitati: ablatisque equis & spoliis & ministris cunctis, homines argento redempti sunt. Equos recollegimus quinque*.] Occurrit apud Erchempertum in Hist. Longob. cap. 61. & in Epist. 326. tom. 4. Hist. Franc. At in Speculo Saxonico l. 2. art. 72. §. 4 sumitur pro *Equitare*, Vide *Eques*.

EXEQUIUS. Testamentum MS. Guill. Jordani Comitis Ceritaniæ Id. April. an. 42. Philippi Regis: *Et ipsas franchedas de villa Targasona, & albergas & omnes Exequios quæ habeo in villa Marechexanes, &c.* [Editum est in Appendice Marcæ Hisp. col. 1224. & seq.] Vide *Exaquia*.

EXERCIPES, Cursor, qui in currendo pedes exercet. Gloss. Lat. Gr. *Exercipes*, ταχυδρόμος, δρομεύς, κύρσωρ.

EXERCITALES, Milites, qui in exercitu militant. Capitulare Sicardi Principis Benevent. an. 836. c. 7. *Si quispiam Exercitalem aut militem, vel quamlibet aliam personam simpliciter ambulantem præsumpserit occidere*. Cap. 20. *Ut non præsumat aliquis tertiatorem Exercitalem aut militem facere*. Cap. 21 *Si tertiator absconse Exercitalis factus fuerit, aut miles*. Occurrit in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. in Legibus Longob. lib. 1. tit. 9. §. 21. tit. 14. § 1. 3. lib. 3. tit. 1. §. 18.

EXPEDITIO EXERCITALIS, in Capitulis Caroli Calvi tit. 31. §. 27.

EXERCITALE ITER, Gall. *Marche d'armée*, in Capitulis Caroli Magni lib. 2. c. 14. & in Capitulis Caroli Calvi tit. 20.

¶ EXERCITALES HOMINES, Milites qui colebant mansos sibi mercedis loco attributos. Donationes Ecclesiæ Saltzburgensi factæ apud Canisium tom. 6. p. 1151. *Et ipse Dux... tradidit ibidem in alimoniam ancillis Dei... villam quæ vocatur Einberga cum commanentibus ibidem servis & aliis Exercitalibus hominibus triginta*. Infra: *Dedit etiam... casam & curtem cum omnibus appenditiis suis & mansis 60. inter servos & tributales necnon & Exercitales homines.*

MANSI EXERCITALES, [Qui *Exercitalibus hominibus* attribuebantur ad culturam.] Vide *Mansus*.

EXERCITARE, Bellare, bellum gerere, vel in exercitum pergere. Capitulare ann. 807 *Memoratorium qualiter ordinavimus, propter famis inopiam, ut de ultra Sequanæ omnes Exercitare debeant*, Adde Capitul. 4. incerti anni Caroli Magni cap. 7. Capitula Caroli Calvi apud Marsnam an. 847, &c. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. c. 19. *Ut ubi Exercitare volueritis à nobis nullam læsionem habeatis*. Acta S. Prudentii Episcopi Garrayacensis apud Bivarium: *Aragenensis Rex Ildefonsus tam longo tempore cum exercitu suo in Saracenos Exercitando extitit, ut, &c.*

EXERCITATORES MONACHI, in Vita S. Macharii Alexandr. Abb. c. 5. & 7. in Vitis Patrum, dici videntur qui aliis *Circatores*.

EXERCITATOR EQUORUM, apud Julium Firmicum lib. 8. *Exercitator corporum*, παιδοτρίβης, γυμναστής apud Macrobium l. 2. c. 24. [*Exercitator* nude inter eos, qui *in navim præeminentiam habent*, numeratur apud Rymerum to. 12. p. 692. col. 1. Vide *Exercitor*.]

¶ EXERCITIOSUS, Exercitatus. Richerii Chronic. Senon. in Hist. Mediani Monasterii p. 329. *Venient igitur ad villam... invenit illum angelum sathanæ Rainaldum Baillivum Domini de Salmis in malitia nimis Exercitiosum.*

¶ EXERCITOR. Ulpianus leg. 1. §. 15. Dig. de exercitoria actione: *Exercitorem eum dicimus, ad quem reditus & obventiones omnes proveniunt, sive is dominus navis sit, sive à domino navem per aversionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum.*

¶ EXERCITUALIS, Gloria militari illustris. Cassiod. lib. 11. var. Epist. 1. *Respicite Patritium Liberium, Præfectum Galliarum, Exercitualem virum, &c. Rex Manfredus curas Exercituales aggrediens*, id est, militares, apud Baluzium tom. 6. Miscell. p. 221.

¶ EXERCITUALITER, Armata manu, cum exercitu. Legitur apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 293. & Ludewig. tom. 5. p. 529.

EXERCITUARE, Castra sequi, conscribere militem, Sambuco ad Leges Hungaricas.

¶ EXERCITUM, neutro gen. legitur in quodam veteri Chron. ad annos 778. & 779. inter Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii to. 4. apud Duchesnium tom. 2. p. 6. & Muratorium to. 2. p. 257. col. 1. in Capitulari Sicardi Princip. Langobard.

1. EXERCITUS. *Exercitum* debere dicuntur vassalli, cum dominorum expeditionibus bellicis interesse, ac pro iis dimicare tenentur. Henricus Huntindon. l. 7. de Guillelmo Ruso Rege: *Suos Exercitibus frequentissimis & geldis continuis vexabat*. Vetus Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 276. *Et exercitum faciant D. Regi, sicut & cæteri de parte* Regia. Charta

ta Philippi Aug an. 1185. in Histor. Vastinensi l. 5. *Ita & quod aaiverfi homines illius libertatis ad omnes citationes nostras nobis Exercitus & equitationes debebunt, quocumque eos ducere voluerimus*. Charta Gastonis Vicecomitis Beneharnensis ann. 1215 *Prater Exercitum quem mihi duai & meis heredibus retinendum*. Aresta ann. 1294 in Regesto Parlamenti B. f. 105. *Dom. Rex remanebit in sasina percipiendi Exercitum, seu servitium Exercitus ab Abbate S. Savini ratione homagii & juramenti fidelitatis quae ab Abbate fiunt D. Regi*. Fol. 107. *Exercitum & equitationem habere*. *Exercitalis obeditio*, in Capitulari 3. Caroli Magni an. 811. Occurrit passim. Vide *Hostis*.

¶ 2. EXERCITUS, Aulicorum turba, Proceres, Optimates. Idatius in Chronico: *Apud CPolim Marcianus à militibus & ab Exercitu, instante etiam sorore Theodosii Pulcheria Regina efficitur Imperator*. Translatio S. Geminiani Mutin. Episc. an. 1106. apud Murator. tom 6. col. 99. *Nullus enim locus, nulla platea, nulla domus, nulla porticus, nullum atrium saltem vel modicum à conventu populorum poterat inveniri vacuum. Adest etiam ad hoc spectaculum Princeps Mathildis cum suo Exercitu, omnes unanimiter praestolantes tanti patris translationem*. Similis est locutio Lucae 23. 11. *Sprevit autem illum* (Jesum) *Herodes cum Exercitu suo*: ubi Graecum etiam habet, σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ. Vide Valesiana p. 79.

¶ EXERCITUS BESTIARUM, Grex ferarum in silvis, apud Kennetum in Gloss. ad calcem Antiq. Ambrolden.

¶ EXERE, Ejicere. Chartularium S. Vincentii Cenoman. f. 133 *Quod nisi G. aufridus de Laagolio infra octo dies juri apparebit, ipse erit penitus foris bauitus, & quod omnes tam milites quam rustici qui cum vi ierint, ipsum capiant, vel à terra domini Regis Exaut*. Forte pro *Exeant* active sumto, Gallice *Qu'ils le fassent sortir*.

¶ EXERES, *Naves sex ordinum*. Papias MS. Bituric. Sic dicuntur *Trieres* vel *Triremes*, trium ordinum.

¶ EXERQUIA, ut *Exorquia*. Vide locum in *Caccia* post *Cagus*.

¶ EXERS MACILENTIA, in Vita sancti Guthlaci, April. tom. 2 p 45. pro *Iners macilentia*, quo sensu *Dolor iners*, apud Senecam.

¶ EXSERERUNT, pro *Exeruerunt*, ab *Exerere*, Educere vel exportare. *Exerserunt dictam carrocium de Ecclesia majori in plateam ipsius Ecclesiae cum magno gaudio*; In Chronico Parmensi ad ann. 1281.

¶ EXEUS. Vide *Exius*.

EXFAIDUM Placitum Chlodovei III. Reg ann. 3. Editum à Mabillonio to. 4. SS. Ord. S. Benedicti p. 619. *Nisi inventum fuit quod contra rationis ordinem ipsa fubsadina contradixisset, vel in ac causa introisset, sicut fuit judecatum, ut in Exfaido & fredo solidos quindenos pro hac causa fidem facere debirit, quod ita & in praesenti persistere ausus est, fecisset*. Vide *Faida*.

¶ EXFAMILIARIS, f. è familia. Vide *Dagewardus*.

¶ EXFAVILLARE, *Exeruere*, Papias.

¶ EXFEBRUARE, *Expurgare*; *Februare enim purgare est*. Glossar Sangerman. num. 501. *Februare* Varroni Purgare est seu Lustrare: quod flammis ferventibus fieri solebat; hinc à *Fervere* dictum putant *Februare*.

EXFESTUCARE, [Abdicare, per *Festucam* dimittere, abjicere. Passim occurrit.] Vide *Festuca*.

EXFIAT, pro *Exeat*, in veteri Inscriptione apud Gruterum 755. 1.

EXFIBULARE, Fibulam detrahere, solvere Utitur Prudentius.

EXFINARE, Terminare, definire. Charta anni 1141 apud Ughellum in Episcopis Cumanis: *Sicut Exfinat viam quae pergit ad stratum, &c.* Ubi rursum.

EXFOLIARE, Folia decerpere, apud Apicium lib. 4. cap. 2.

EXFORBIARE. Vetus Charta apud Ughellum to. 9. p. 905. *Qui... hac pagina hujus praecepti inquirere quaesitis, vel de cis quae continentur, minuere, aut Exforbiare voluerit, habeat maledictionem, &c.* Forte *Exforciare*, per vim auferre. Vide in hac voce mox.

EXFORCIARE, Vim inferre. Vetus Notitia apud Beslium in Regibus Aquitan. pag 23. *Ipse Agualdus venisset super homines in sua forcia ea villa Cavadado, & Exforciasset & eos habuisset injuste*. Tabularium Brivatense Ch. 114. *Ipsas res praedictas ab ipso servo ipsi praedicti per malas occasiones invadendo tulerunt, vel Exforciaverunt*. Perperam ibi scriptum *Exforniciaverunt*. Vide *Efforciare*.

EXFORCIUM, Auxilium, ex Gall. *Effort*, [Ital. *Sforzo*.] Epistola Roberti Siciliae Regis apud Albertinum Mussatum lib. 7. de Gest. Henrici VII. rubr. 4. *Ac eos prompta vestri Exforcii ... adhibitione juvare*. Utuntur non semel Anonymus de Gestis Friderici II. Imper. pag 769. 800. Petrus de Vineis lib. 2. Ep. 54. & aliai, Richardus de S. Germano an. 1198. & 1228. &c. *Exforcium*, in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Homicidio. [*Exsforcium*, in Epistola Roberti Regis Hierusalem & Siciliae apud Murator. tom. 10. col. 500. *Exfortium*, apud eumdem Murator. tom. 12. col. 505. 513. & 793.] Vide in *Incaleare*.

¶ EXFOTUIT, ἐξέθαλψε, *Fovendo exclusit*. Suppl. Antiquarii.

EXFRACTOR. Vide *Effractor*.

EXFREDIARE, Quasi extra pacem ponere, violare, à Saxon. frede, vel frith, pax, frithian, protegere. Leges Henrici I Regis Angl. c. 81. *Si quis ad arma prosiliat, & domum Exfrediet, nec tamen aliquem percutiat, dimidio forisfacto culpa consistat*.

EXFRETARE, *Navigare ultra*, in Gloss. Isid. & apud Papiam, Fretum enavigare.

EXFRUCTARE, EXFRUCTUARE, Fructus percipere. Tabularium Casauriense: *Ad usum fruendum, ad laborandum, ad Exsfructuandum*. [Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 953. *Ut omnem ipsam supra scriptam cartem & res ejus habeamus ad usum fruendi, laborandi, Exfructandi*. *Usare & Exfractare*, in Charta anni 855. Marcae Hisp. col. 789 Hinc metaphora ex agris ducta in dictis B. Ægidii, inter Acta SS. April. to. 3. p. 230. *Beatus qui Exfractat corpus amore Altissimi*.]

¶ EXFRUCTIFICARE, Eadem notione in Privilegio Caroli Crassi, apud Mabillonium tom. 3. Annal. Benedict. p. 688. col. 1.

EXFUNDARE, EXFUNDATA. Pactum Arechis Principis Beneventani cum Neapolitanis: *Si causilis homo de Liburia patitur oppressiones à parte Neapolim, & voluerit Exfundare se de ipso fundo, ponis post regiam domus sae ipsum fustem, sicut antiqua fuit consuetudo, & vadit ubi voluerit. Si autem pars de Neapolim cum parte Longobardorum potuerit revocare ipsum tertiatorem, in ipsum fundam, & fundare illum ibi, potestatem habeant, & serviat amboaus partes, sicut antea servivit*. Idem Pactum: *Si orta fuerit contentio de faudis Exfundatis, & dixerit una pars quia ista fundora de talibus tertiatoribus fuerint*. Ibidem non semel *Fundora*, *Fundata*, *sive Exfundata* occurrunt; locos produxi in *Fundora*. Charta Pandolphi Ducis Longob. apud Ughellum in Beneventanis Archiep. *Concedimus cum omnibus rebus Exfundatis quae fuerunt de hominibus quae ex hoc seculo absque heredes migraverunt*. Adde pag. 599. 601. 603. 604. Ubi *Fundare*, est in fundi possessionem mittere; *Exfundare* vero ipsius fundi possessionem dimit-

mittere & abdicare. Apud Nonium Marcellum *Exfundare*, est *à fundo avertere*, ubi ex Cælio Antipatro lib.7.Annal.hæc citat: *Respublica amisso Exfundato pulcerrimo oppido*. [In Onomastieo ad calcem SS. Junii tom.2. *Exfundare, Funditus evertere*.]

¶ EXGALATIO, EGALATIO, Æquatio, æqua partitio eensus & servitiorum inter vassallos cohæredes, Gall. *Egalisation, Partage egal*. Censualis Codex Calomontis: *Secundum Exgalationem inter dictas partes factam*.

EXGARDIUM. Vide *Esgardium*.

EXGRAVATOR. Charta MS Matthæi, Barnabonis, & Galeacii Dominorum Mediolani an. 1354. *Potestates & Vicarios, Capitaneos & Rectores, Exgravatores, Judices appellationum, Exactores, &c.*

¶ EXHABITARE, Locum habitatoribus viduare. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum apud Murator. to.8. col. 590. *Et in securitatem Principis excelsum montem Centurbii, quem olim Exhabitari fecerat Imperator, pro tutiori statione conscenduat*.

¶ EXHABITATIO, Loci desertio, ibid col. 589. *Qui sub fortuna regia viribus instauratis, perurgens obsidionis instantia, superbiam montis ejusdem per extremæ desolationis & Exhabitationis excidium potentes edomuit*.

¶ EXHÆREDARE, Bonis possessis spoliare. Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4. p.288. *Henricus Imperator, vir affectus parti & totius humanitatis expers, qui & genitorem Henricum crudelissime persecutus Exhæredavit* Rigordus de Gestis Philippi Aug. apud Duchesnium to 5. p.32. *Unde Rex Angliæ vehementer iratus, eos* (G de Rancbonio & Vicecomitem de Castelloduno) *Exhæredare juravit*.

¶ EXHÆREDITARE, Eadem notione Capitul lib.6. c.282. *Ne forte parentes contra justitiam fiant Exheredinati, & regale obsequium minuatur*. Salvianus lib. contra Avarit. *Si illi suac ob Deum donantes omnia sua, etiam se ipsos Exhæreditavere viventes, &c.* Vide Concil. Mogunt. can.6. Turon. can.51. Cabillon. can 2. *Exhæreditari* apud Ludewig to 5. p 619 dicitur de terris, quarum nullus hæres est.

EXHÆRES, Ἀποκληρονόμος. Testamentum S.Remigii apud Flodoardum lib 1 Histor. Rem cap.18. *Hæc ita do, ita lego, ita testor: cæteri omnes Exhæredes estote, suntote*. Adde Marculfum lib.2 form.17. Vox Plauto & aliis nota.

¶ EXHALATUS, Mors, qua quis *Exhalat* animam. Miracula B.Simonis de Lipnica, Julii tom 4. pag. 531. *Unde illa mox capitis colloque tumorem incurrit prægrandem, Exhalatumque è vicino præstolans semiviva recipitur ac emortua*.

¶ EXHALATUS, adjective, Exanimatus. Acta S Bonifacii Mart. Maii tom.3 pag 281. *Vidit eos inter tormenta positos ... alium stipite in collo infixum & Exhalatum in terram*.

¶ EXHAURITORIUS, Qui exhaurit. Gloss. Isid. *Antlia, Rota Exhauritoria*.

¶ EXHAUSTA. Vide *Exagusta*.

¶ EXHEREDARI, Extra familiam, quæ naturalis est hæres, exire. Constitutio Leduini Abb S. Vedasti ann. 1020. apud Edmund. Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 382. D *Si noluerit, vel non poterit redimere, dabit ei licentiam vendendi, non alicui extraneo, sed proximo generis sui, aut alicui ejusdem legis, ne alodium placiti videatis Exheredari*. Vide *Exhæredare*.

EXHIBERE, Præbere alimenta & ad vitam necessaria apud JC. Lactantius de Mortib Persecutor. n.7. *Hæc quoque tolerari possunt, quæ ad Exhibendos milites spectant*. Et n 11. *Dapibus suis sacrificabat pene cotidie, ac vicariis epulis suis Exhibebat*. [Nicolaus Trivettus in Chronico ad an 1165. *Transivit igitur* (S.Thomas Cantuar.) *ad S.Columbam, Rege Francorum eum humaniter tractante, & in necessariis Exhibente, cui etiam successoribusque suis in Ecclesia Lugdunensi præbendam perpetuam assignavit*.]

EXHIBITIONES. Præbitiones, præstationes, tributa, &c. Charta Andreæ Laudensis Episc. apud Ughellum: *Cunctasque Exhibitiones quæ hactenus ad Laudensem Comitatum de ipsa civitate & suburbano ejus redhibitæ sunt, &c.* Usurpatur etiam eadem notione in Charta Henrici Regis Franc. an. 1048. Locum vide in *Vicaria*.

¶ EXHIBUCE. Vide *Exibus*.

¶ EXHIMITUM, ut supra *Examitum*, Pannus pretiosior, holosericus. Locum vide in *Dimitam*.

EXHOMINARE, Hominem exuere, ἐξανθρωπίζειν. Alanus de Insulis in Planctu naturæ, de Sodomitis:

Humanos hominis exuit usus,
Non humanus homo. Degener ergo
Bruti degeneres induit artus,
Et sic Exhominane Exhominandus.

¶ EXHOMOLOGISTA, Confessarius, seu Administer sacræ pœnitentiæ, ab ἐξομολογεῖν, Confiteri. Scriptura Johannis de Ribera ad Concilium Compostel. inter Concil. Hispan. to.4. p.98. col.2. *Plurimi reperiuntur, qui Exhomologistæ peccata præ verecundia celant, quæ extraneis libere produnt*.

EXHONORARE, *Vituperare*, in Glossis Arabico-Lat. [Gall. *Deshonorer*, Probrum, infamiam inferre, Labem aspergere. Interpres Ecclesiastici 10.23. *Semen autem hoc Exhonorabitur, quod præterit mandata Domini*. Et v.32. *Quis honorificabit Exhonorantem animam suam?*] Est etiam *honorem*, id est, feudum adimere. Rathbertus: *Quid putas Imperator? numquid vindicare te putas, hunc virum Exhonorando, & qualibet terrarum parte exulare jubendo?*

EXHOSPITARE, Sugerius in Ludovico VI. p.321. *Cum autem antequam cum filio exissemus, cum venerabili Ecclesiæ Priore Hervæo sepulturam ejus ante altare S. Trinitatis, ex opposita tumuli Caroli Imperatoris, mediante altare providissemus, occupato loco Carlomanni Francorum Regis, quia nec fas, nec consuetudo permittit Reges Exhospitari, quod proposuerimus, fieri non potuit*. Id est, Regum corpora de tumulis suis extrahi, & alio transferri. Vide *Dehospitare*.

¶ EXHUMARE, Cadaver ex *humo*, effodere. Gall. *Exhumer*. *Exhumatio*, Effossio, Gall. *Exhumation*. Utrumque legitur in Concilio Regiensi ann. 1285. can.7. inter Anecd. Marten. to.4. col.193.

¶ EXIBUS, *Pinguedo*. Gloss. Isid. Excerpta Pith. *Exbuæ, Pinguedo*. Apud Festum legitur: *Exbuetes, Exiteratas, sive Exbuæ, quæ ebiberunt, quasi epotæ*; ubi vide Scaligerum. Post Grævium dicam: Sed quid hoc ad pinguedinem? Quærant acutiores.

EXIDONEARE, [*Idoneum* reddere, Purgare.] Vide *Idoneus*.

¶ EXIENS, Moribundus, Gall. *Moribond*, de quo etiam dicimus, *C'est un homme qui s'en va*. Processus de Vita S.Yvonis, inter Acta SS. Maii to.4. p.557. *Domine Yvo, veniatis pro Deo ad audiendum confessionem cujusdam infirmi Exeuntis in domo quadam*.

EXIGENDA, vox fori Anglici: ita autem dicitur conditio ejus qui quinquies in Comitatu aperto exactus, aut vocatus ad comparendum, non venit, ideoque exlex propter contumaciam proclamari potest. Ita Cowellus. Adde Rastallum verbo *Exigent*, & Brittonum pag.5.14

¶ 1. EXIGENTIA, Gall. *Exigence*, Prout res postulant exiguntque. *Pro temporis Exigentia sermonem facere*, apud Barthium in Adversar.44. c.9. ex Prudentio juniori in Vita S.Mauræ. *Juxta honestatis Exigentiam*, in

in Epist.anni 1497.apud Ludew.to.6.p.106. *Junta ordinis sui Exigenciam*, in Instrumento anni 1503.apud Th. *Mador* Formul.Anglican.p 336. *Juxta* Exigentiam *status*, in Litteris patentibus Caroli V.Franc.Regis pro Monspeliensibus an. 1367. *Secundum sui naturam & causa Exigentiam*, in Venditione Vicecomitatus Rellaniæ 25. Aprilis an. 1410. ex Schedis Præsidiz de *Mazangues*.

2. EXIGENTIA, Tributum, exactio. Rogerus Hovedenus p.592. *Concessit quod ... quieta sint de telonio & omnibus aliis consuetudinibus & Exigentiis*.

Exigentia, Debitum quod exigitur. Bromptonus pag.1183. *Nisi Tancredus Rex Siciliæ ... pacem celerius cum ipso fecerit de omnibus* Exigentiis, *quas ab ea exigebat*.

¶ EXIGERE Se, Rem possessam dimittere, cedere, Gall. *Se dessaisir*. Judicium an. 782. inter Instrum. to 1. novæ Hist. Occitanæ col. 26. *Et ordinavimus Milone Comite, ut de ipsas villas se Exigere fecisset, & Arloyno assertore & mandatie* Danielo *Archiepiscopo per suum sajonem revestire fecisset*.

EXILIARE, In exilium agere, Gall. *Exiler*. Lex Aleman.tit.35.§.1. *Exiliet eum de provincia*. Lex Bajw. tit.1. cap.11.§.4. tit.2.cap.10. §.1. *Hoc in potestate Regis vel patris sui sibit, ut Exiliet eum, si vult*. Annales Franc. S.Nazarii an.786. *Ibidem comprehensi sunt, & exinde Exiliati*. Ann.787. *Fraudulentissimos eorum in Franciam Exiliavit*. Leo Ost.lib.1.cap.42. *Siconolfi filio de Salerno Exiliato*. Lib.2.cap.9. *Johannes PP. de Roma Exiliatus venit Capuam*. Eckehardus Junior de Casibus sancti Galli cap. 16. *In curtes longius sitas pane sordidiose aquaque alendos Exiliaverat*. Dositheus l.3. *A quo Exiliatus est*. Adde Miracula S.Bavonis lib.1. cap.14. lib. 2.cap.11. Capitul.2. an.813. cap. 13. Vitam Ludovici Pii an.818. Vitam S.Wolphelmi Abbat.n.33. &c. [Vide *Exilium*.]

¶ Exiliarius, Qui mittit in exsilium. Gloss. Lat. Gall.Sangerman.MS. *Exiliarius*, *Cils qui enslo*.

¶ Exiliatio, Exsilium, Gall. *Exil*. Charta Lamberti Episc.Lingon.an.1018. pro Monasterio S.Valentini, inter Instrum.to.4.Gall.Chr. col. 139. *In hujus Exiliationis lacrymosam convallem secum omne propaginis suæ traduxit genus*.

EXILIUM, Dissipatio, destructio. *Exiliare*, destruere, dissipare. Statutum Marlebridgense sub Henrico 3.Regе Angl.c. 25. *Firmarii tempore firmarum suarum vastum, venditionem, vel* Exilium *non faciant de domibus, boscis, vel hominibus, nec de aliquibus ad tenementa quæ ad firmam habent, spectant, &c*. Fleta lib.1.c.11. *Vastum & destructio fore æquipollent, & convertibiliter se habent in domibus, boscis & gardinis, sed* Exilium *dici poterit, cum servi manumittantur, & à tenementis suis injuriose ejiciuntur*. Adde lib.4. c.9. §.9. & Bracton. lib. 4. tract.5.c.18.§.1. Villharduinus n. 220. *Ne remest aulleciens à Essilier fors la cité de Versoi*. Chronic. Flandrense c.75. *Puis alla vers Peronne aedant en* Essilant *tout le pais*. Adde c.89. Le Roman *de Vacces* MS.

Ne soffrez vos homes Essilier *ne porprendre*.

Le Roman *de Garin* MS.

Le resne avons Essilié & gasté,
Et meint monstiee contre terre geté.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Quand verrons le len de venger,
Pour moi destruire & Eissilier.

Le Roman *de la Violette* MS.

Je n'y sçay aultre jugement,
Fors de l'aed ir isnelement...
Sans le sceu de vos bons amis,
Ne soit son coeps à Exil mis.]

Hinc etiam Picardi verbum *Essilier* usurpant pro, *bona dissipare*. *Essileurs de biens*, apud Philippum *de Beaumanoir* c.58.

¶ EXILTA, *Erronum marinus*. Gloss.Isid. La Cerda legit: *Erraneum manus*. An bene, dicat qui potest.

EXIMENTUM, Idem quod *Exitus*, Fructus, & proventus prædii. [Judicium an. 1165. Marcæ Hisp. col. 1340. *Cumque de Eximentis inter eos quæstio verteretur, (prædictus enim Guillelmus Raimundi tertiam partem omnium fructuum, qui cultura & cura habitatorum Dertosæ proveniebant, inter* Eximenta *computabat,) diffinivit prædicta curia, ea tantum* Eximenta *recte appellari, quæ ad jus proprium ac fiscum regium pertinent, sive ea in leudis, questis, placitis, seu aliis quibuscumque usaticis, sive etiam terris, vineis, hortis consistant; fructus autem hæreditatum eorum qui in civitate habitant, sive hi clerici sint, sive milites, sive burgenses, nullo modo inter* Eximenta *computari, præcipue quia ipse in eis senioraticum vel adempramentum & mandamentum habet districtum*.] Charta Raimundi Comitiz Barcinon. an.10.regni Leovici Regis junioris: *Et habeat tertiam partem de omnibus Eximentis ejusdem civitatis ac villæ, omniumque terrarum sibi pertinentium*. Alia Ildefonsi Regiz Aragon.æræ 1211. *Omnia* Eximenta *& expleta quæ exient de prædicto honore*. [Charta Philippi Pictav. Episc.ann. 1230. apud Stephanotium tom. 3. Antiqu. Pictav.MSS.p.797. *In terragiis omnium bladorum, leguminum, linerum, carrbarum, & in omni* Eximento *terrarum nostrarum quæ de arbergamentis non fuerint, percipient semper dictus Abbas & sui similiter duas partes, & tertiam servientes*.]

EXIMEQUI, *Proxenetæ*, in Gloss. Isid.

EXIMERE, Interimere, occidere. Leges Luithprandi Regiz Longob tit.12. §.1. *Si quis frater fratrem suum in peccatis Exemerit, &c*.

EXIMITAS, *Sublimitas*, in Gloss.Isid. & apud Papiam. Gloss.Gr.Lat. Ἐξοχή, ἡ ὑπεροχή, *Excellentia*, *Eximietas*, *Eminentia*. Titulus honorarius, & compellatorius, qui occurrit non semel apud S.Augustin.Epist. 82. 129.133.135.158. Radbertum in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensi. p. 513. &c.

¶ EXIMII, Optimates. *Eximii regni*, apud Radbertum in Vita Ven.Walæ Abb lib.1. c.13. sub finem: *Primi & Eximii palatii*, lib. 2. c.17.

¶ EXIMIUM, pro *Exenium*, Munusculum. Statuta Arelat. MS. art. 175. *Neque consules, neque judices .... accipiant aliqua munera vel* Eximia *ab aliquo cive*.

¶ EXIMMUTUARE. Vide *Exmutuare*.

¶ EXINANIRE, *In nihilum redigere*, in Barthii Glossario, ex Raimundi Agilæi Hist.Palæst. Pluries occurrit in Scripturis. *Exinanire* Latinis est Evacuare, Exhaurire, Exonerare. De Filio Dei dicitur apud Apostolum: *Semetipsum Exinanivit formam servi accipiens, &c*.

EXINTEGRO, Plene, integre in l 28.Cod.Theod. de Suscept. [& in Instrumento anni 1327. apud Ludewig. to.5. p.481.]

EXINTERARE, Intestina eruere. Pardulus Episc. Laudunensis in Epist.ad Hincmarum Remensem: *Quæ* (volatilia) *oportet primum exinterare, & diligenti cura sole humores exsiccare*. [Vide *Exenterare*.]

¶ EXINUARE, *Exemplare, Aperire*. Gloss. Sangerman. n.501. Puto legendum *Exsinuare*, vel *Insinuare*, quod est in notitiam alicujus adducere.

¶ EXIPPITARE, *Rare oscitare*. Gloss.Isid. Paulo aliter apud Papiam: *Exippito, as, are, Oscitare, os aperire, hiare*, & in Glossario Sangerm.n.501. *Exippitare, Hiare, os aperire*.

EXIRE de aliquo crimine, eo absolvi: *Exire de latrocinio*, in Lege Salica tit.49.

¶ EXISCERARI, pro *Exsecrari*. Papias in MS.Bi-

bliot. (catchword: nlic.)

turic. *Exifecratur, Deteflatur, horret*. Melius in Editn: *Execratur, Deteftatur, horret*.

¶ EXISSA, *Difrupta*. Papias MS. Bitur. Puto legendum *Exfciffa*, ab *Exfcindo*.

¶ EXISTENTIALITAS, Vis exiftendi, qua quid exiftit. Utitur Marius Victorious in Refponfione ad Caodidum Arrianum, apud Mabilloonum Analect. to. 4. p. 161.

EXISTIMARE. Chartam commutationis anni 935. ita fubfcribunt apud Ughellum in Epifcopis Bergomenlibus pag. 613. *Petrus qui Exiftimavi ut fupra me fubfcripfi, Aroaldus qui Exiftimavi ut fupra me fubfcripfi, &c.*

¶ EXITA, pro *Exitus*, Gall *Sortie*. Vide *Entrata*.

¶ EXITARE, *Dubitare*. Papias io MS. Bitur. Lege *Hæfitare*.

¶ EXITIABILITER, Perdite, damnofe, cum exitio. S. Aug. lib. 6. Coofeff. c. 7. *Compereram, quod circum Exitiabiliter amaret*. Epiftola Capreoli Epifcopi Carthag. ioter Coocilia Hifpan. to. 2. p. 198. *Tantum igitur abeft, Deum Dei filium incommutabilem atque incomprehenfibilem ab iaferis potuiffe coacludi, ut nec ipfam adfumtioois animam credamus Exitiabiliter fufceptam, aut tenaciter dereliðam*.

¶ EXITICIUS, Exul, extorris. *Exiticiifve aut bannitis*, apud Rymer. to. 10. p. 120. col. 2. *Exitiis feu bannitis*, in Charta Bonifacii IX. PP. an. 1396. apud Ill. Fontanin. in Append. Antiq. Hortæ p. 424. *Rebelles & Exititii dictæ civitatis*, ibid. p. 459 io Diplomate an. 1415. Ibidem p. 460. *Providemus etiam & jubemus quod aliquis Exititius dictæ civitatis aon poffit nec debeat in præfata civitate reftitui vel remitti, nec de eorum baadis extrahi*. Rurfum occurrit iofra, ut & lib. 3. Rer. Sicul. Sa las Malalpinæ apud Baluzium tom. 6. Mifcell. p. 278. io Epiftola Philippi Mariæ Ducis Mediolao. apud Marten. tom. 1. Ampliff. Collect. col. 1567. &c.

¶ EXITIRE, Periclitari. Vide *Ecitum*.

¶ EXITITIUS. Vide *Exiticius*.

¶ EXITIUM, ut *Exitus*. *Aquis aquarumque decurfibus, Exitu & regreffu earum*, apud Mabillon. tn 3. Aonal. Benedict. p. 696. col. 1.

EXITURA, Jus exituræ, *Droit de fortie*. Ἐξιτάριον, apud Phavorio. in Lexico. Charta Rogerii Ducis Apuliæ pro Monafterio Caveofi an. 1092. *Prædictum vero Monafterium mercimoaia fua abfque omni datione, folutioae, feu Exitura, libere vendat, &c.* Occurrit præterea io Statuto Hooorii 4. PP. pro regni Neapolit. incolis an. 1285. Vide *Fundicus* in *Funda*.

EXITURÆ, *Impetigines*, Matthæo Silvatico.

1. EXITUS, Græcis ἔξοδος, Expeofæ rationum: unde ἐξοδιάζειν, io Vet. Teftamento. Pruprie autem dicuntur *Exitus*, Reditus anoui, vel alia terrarum commoda quæ exeunt & proveoiuot ex re aliqua, ut fructus terræ, & exitus teoementi. *Iffues*, apud Littletonem. fect. 193. noftri *Revenus* dicunt. Exues, io Teftamento Roberti 2. Ducis Burgundiæ an. 1297. apud Duchefnium. Statutum 2. Weftmonafterienfe c. 43. *Et feiat Vicecomes, quod redditus, blada in grangia, & omnia mobilia, præter equitaturam, indumenta, & utenfilia domuum, contineatur fub nomine Exituum*. Vetus Charta in Monaftico Aogl. tom. 2. *Donationem de tota terra ... cum Exitu duorum aanorum, &c.* Vide Regiam Majeftatem lib. 2. c. 12. §. 2. c. 46. §. 1. & Skenæum lib. de Verbor. fignificat. in Exitus terræ. Occurrit paffim.

2. EXITUS, Ceffio, *Exitum facere*, pro Exuere, Deveftiri, quafi *Exire ex re aliqua*, Rem dimittere. Tabularium Prioratus Perliaci in Burgundia apud Perardum: *Iftas res warpiverunt, & fe Exitum fecerunt pro amore Domini*. Charta Mathildis Comitiffæ apud Francifcum Mariam io illius Vita: *Et mihi Mathilda Marchioniffa foras exinde werpivit, & Exitum fecit*. Regeftum Petri Diac. Cafin. n. 244. *Nos foras guerpivimus, & exinde ab omnibus Exitum foras fecimus, & ipfa fupradicta Ecclefia S. Felicis inveftivimus, & inveftiri dimifimus*. Vetus Charta in Chron. Laurisham. ann. 776. *Sed per feftucam aate nos fe dixit Exitum*. Occurrit præterea in vett. formul. 69. 153. 155. 156. apud Lindenbrogium.

3. Exitus, Filii, liberi, qui de alio exeunt. Statutum Weftmooafterieofe 2. ao 13. Edw. I Regis Angl. cap. 1. *In omnibus enim prædictis cafibus, poft prolem fufcitatam & exeuntem ab ipfis quibus tenentur, ficut conditionaliter fuit datum, hucufque habuerunt hujufmodi feoffati poteftatem alienandi tenementum fic datum, & exhæredandi Exitum eorum contra voluntatem donatorum, &c.* Iofra: *Licet, fi quis fuerit, obiiffet*. Habetur ibi onn femel Monafticum Anglic. tom. 2. p. 607. *Qui genuit Robertum de Alfreton Baronem ... qui per Agnetem uxorem ejus habuit Exitum, Thomam filium & hæredem, &c.* i. ex quo natus eft &c. Gall. dicunt, *duquel eft iffu*. Occurrit eadem phrafis p. 869. [Charta aooi 12. Henrici IV. Aogl. Regis, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 16. *Genuit Johannem Shapwyk Capellanum, & Prierem prædictum de modo viventem, hæredem prædictorum Willelmi & Thomæ pro defectu Exitus*. *Sine Exitu de corpore dicti Willelmi*, pag. 432. ejufdem Formul.]

¶ 4. EXITUS, io ratiooibus Expeofum. Caffarus in Annal. Genuenf. apud Murator. tom. 6. col. 284. *Præterea in fine eorum Confulatus introitum & Exitum Reipublicæ totum, quomodo & unde receperaat, ficuti & ubi diftribuerant, in concione facta palatii coram omnibus per ordinem in fcriptis apte & lucide oftenderunt; cujus enim pecuniæ de prædicto introitu & Exitu, &c.* Hoc eft, de accepto & expenfo, Gall. *Recette & mife*. Commiffio data Guillelmo Remervillæ an. 1469. ex Schedis D. de S. Quintino: *Ac de eadem fumma compotum teneatis ac faciatis introitum fideliter atque probe, pariterque & Exitum*.

¶ 5. EXITUS, Vectigal pro vebendis mercibus ex aliquo loco, Gall. *Droit d'iffue*, vel *de fortie*. Diploma Lotharii 2. Imp. pro Wibaldo Abb Stabulenfi an. 1137. apud Marten. to. 2. Ampliff. Collect. col. 99. *Nullum pontaticum, nullum traafitum vel Exitum, nullum denique terra aquave vectigal ... perfolvaat*. Io quibufdam Cooftuetudinibus muoicipalibus Fraocicis *Droits d'iffue*, idem funt quod *Laudimia*, Gall. *Lods & ventes*, aliave fimilia, quæ fubditi dominis feudalibus debent exfolvere, cum fundum emunt, vendunt, aliave ratiooe comparaot vel alienaot. Hac notione accipitur io Confuetudioibus Aquarum Tarbellicarum tit. 9. art. 19. 20. 22. 27. 28. 34. 38 Baionæ tit. 5. art. 42. Sed io Coofuetud. Hedenenfi art. 4. *Droit d'iffue* ex dicitur, quod dominus percipit, cum quid è fua io alienam jurifdictionem traosfertur: de qua jure etiam fit mentio io Confuetud. S. Pauli in pago Atrebat. Vide Gloffariu.n de *Lauriere* voce *Iffue*.

¶ EXITUS FORI, de eo dicitur, fi bene conjecto, qui deferit forum feu jurifdictionem legitimi domini, ut *exeat* feu traofeat in alieoam. Charta Roberti Comitis Melleoti tom. 4. Hiftor. Harcur. p. 173. *Si miles vel alius & quicumque aliquaado coitatevit caftrum vel Exitum fori fecit, capiatur & donec inde nobis fatisfecit, teneantur feoda*.

¶ EXITUS MENSIS. Io veteribus Inftrumentis non femel occurrunt hæ voces *Introitus* & *Exitus* menfis, ad quarum ootionem obfervandum à majoribus noftris meofes in duas æquas partes divifos fuiffe, Prioris partis, quam *Introitum* vocabaot, dies ordine numerabant, ita ut prima dies menfis effet Prima Introitus

tus mensis, sicque pergebant, usque ad diem 15. Posterioris vero partis seu *Exitus* dies ordine retrogrado, ut Romani Kalendas numerabant; ultima igitur dies mensis erat prima *Exitus mensis*, penultima secunda & sic de cæteris. Lapis marmoreus in claustro B.M. Deauratæ: *Anno Domini 1283. tertia die Exitus mensis Julii obiit domina Ancelina soror Domini Petri de Castro novo pro qua fit Officium*, &c. Charta ex Archivis ejusdem Monasterii: *Et fuit actum hoc septimo die Exitus mensis Januarii, Philippo Rege Francorum & Petro Episcopo Tholosano anno ab Incarnatione Domini 1303.*

EXITUS PLACITI. Jo. Fortescutus de Lauda Legum Angliæ cap. 20. *Materia facti, quam legis Angliæ periti Exitum placiti appellant ... veritas per leges civiles testium depositione probari debet, in qua duo testes idonei sufficiunt; sed per Leges Angliæ veritas illa non nisi 12. hominum de vicineto, ubi factum hujusmodi supponitur, sacramento, judici constare poterit*, Adde cap. 26.

¶ EXITUS VILLÆ, Quod Majori & Juratis alicujus villæ solvere debebat Burgensis, qui in aliam migrabat villam seu urbem oppidumve. Arrestum Parlamenti an. 1266. relatum apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 313 *Petebant Major & Jurati Compendii contra Johannem le Riche Burgensem modo Corbiensem, quod cum ipse fuisset & adhuc esset Burgensis suus, nec unquam eis solvisset Exitum villæ, solveret eis tallium sicut & alii Burgenses dictæ villæ, vel saltem Exitum villæ & partem debiti villæ eis redderet, Et ad hoc petebant per Curiam eum compelli.* Quod factum est, ut in sequentibus habetur. Hoc autem Parlamenti judicium consonum est Edicto Philippi Pulcri ann. 1287. n. 6. ibidem: *Item, il est ordené que se aucuns, ou aucune reçu à la Bourgeoisie, ou à recevoir en la forme dessus dite, ou d'aucune Commune, il payera les tailles, les frez de la ville, de taut comme il fut tailliez, ou gité sus li, avant qu'il fut reçuz & avoez comme Bourgeois à l'autre ville, dont il aura requis la Bourgeoisie, ou la partie de doite pour Yssue de la ville.*

EXIUS, Exitus. Tabularium Bellilocense num. 130. *Cum terris & pratis & cum ipsis broliis, cum Exiis, & regressibus.* Occurrit ibi pluries. Ita in formula 28. ex Baluzianis. Aliæ Chartæ ejusdem Tabularii habent vulgo *Exitibus*. [Chartularium Ecclesiæ Aptensis *Exeis*. Instrumentum Ecclesiæ Ruthen. tom. 1. Gall. Christ. pag. 53. col. 2. *Cum curtes & hortos, cum Exeis & ingressis & egressis. Cum Exeis & regressis*, in Donatione an. 810. inter Instrum. tomi 1. novæ Hist. Occitanæ col. 36. *Cum Exea & ingressea*, in Charta an. 922. Marcæ Hisp. col. 842. *Cum Exiis & regressiis*, ibidem col. 819. ex Charta ann. 888. Vide ibidem col. 823. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 719. Chartam an. 825. tom. 4. Gall. Christ. Instrum. col. 365. 366. &c.] Vide *Exitus*.

EXLEGALITAS, EXLEGARE. Vide Exlex.

1. EXLEX, Alterius legis, seu Religionis, qui extra legem est. Gloss. Lat. MS. Reg. *Exlex, extra legem*. Fulcherius Carnot. l. 1. Hist. Hierol. cap. 11. de Christianis: *Cum civitatem ingressi fuissent, sensestim cum feminis Exlegibus concubuerunt plures ex eis.* [Charta Theobaldi Episc. Ambian de compositione inter Bernardum de Morelio & homines ejusdem villæ: *Si quis aliquem verbis contumeliosis Exlegem nominavit, decem solidos pro lege Domino dabit.*]

2. EXLEX, Qui beneficio legis privatur, adeo ut lege agere non valeat. [Barthius in Glossario ex Hist. Palæst. Fulcherii: *Exlex, Excommunicatus, is ad quem nec divini nec humani juris quicquam pertineat.*] Leges Edwardi Confess. c. 19. *Pueri vero qui ante malefactum fuerint nati vel generati, non erunt Exleges pro malefacto post generationes eorum perpetrato.* Adde c. 37. Continuator Florentii Wigorn. an. 1127. *Clericus ab ordine deponatur, laicus vero Exlex & excommunicatus habeatur.* Ordericus Vital. l. 10. p. 327. *Absit à me ut credam quod bonus Miles violet fidem suam; quod si fecerit, omni tempore velut Exlex despicabilis erit.* Charta anni 1240. in Tabulario Campan Biblioth. Regiæ fol. 365. *Si quis dixerit aliquem Exlegem, vel aliquid quod sit æquivalens tali convicio, 5 sol. reddet Domino, & Majori 6. den.* Bracton. lib. 3. tr. 2. c. 11. §. 1. *Si infra tempus illud non venerit, pro Exlege tenebitur, cum Principi non obediat, & extunc utlagabitur, sicut ille qui est extra legem, sicut Langhelesman.* Adde lib. 5. tr. 5. c. 31. §. 7. Apud nostros dicebatur ille *Perdre respons en Court*, cui juri stare haud licebat, aut cujus testimonium in jure nullum erat. Occurrit sæpe hæc formula apud Petrum de Fontanis.

EXLEGARE, Exlegem facere, beneficio legis exuere, Matth. Westmonast. an 1020. *Rex Anglorum Cnuto ... apud Orencestriam Concilio congregato Æthelwardum Ducem ibi Exlegavit.* Vide eumdem an. 1021. Occurrit passim apud Scriptores Anglic. Ingulfum pag. 899. Rogerum Hovedenum an. 1065 1070. Simeonem Dunelmensem de Gestis Angl. 1017. 1052. 1055. 1063. 1065. 1074 &c.

EXLEGALITAS *Calumniari de Exlegalitate*, in Legibus Edw Confess. c. 38. dicitur is qui postulatur, vel accusatur tanquam *Exlex*. [Chronicon S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag 421. *Pars maxima de illa Lupoms conjurata factione, adhuc tunc truncas manus portantes in signum damnationis & Exlegalitatis suæ*, hoc est, si bene interpretor, factorum contra legem, facinorum & malefactorum. Vide Exlex 3.]

3. EXLEX, Factum contra legem, injuria, maleficium, delictum. Charta anni 1236 in Tabulario Ecclesiæ Ambian. Ch. 271. *Ego Petrus Major de Fontanis ... notum facio quod cum propter multiplices injurias, Exleges, & damna quæ irrogaveram Capitulo Ambian.* &c.

¶ EXLORATORES, Nebulones, iidem qui *Holerii*, de quibus in voce *Hullæ* 1.

EXMELLARE, *Scalpellum vel lanceola quibus inciditur cutis*. Ita Glossæ MSS ad illud Alexandri Jatrolophistæ lib 1. Passion. *Scarificantes venas cum acuto Exmellari.*

¶ EXMEMBRARE, Mutilare. Ratherius Veron. in Epist. ad Ioannem II. Papam, apud Achar. to. 2. Spicil. p. 249. *Adjiciens amicabile satis consilium, melius scilicet esse, ut secederem, quam Milonis dolo aut Exmembrarer, aut interficerer.* Vide *Emembrare*.

EXMERARE ARGENTUM, in Capitulis Caroli C. tit. 31. § 13. est *merum*, seu potum reddere vel purgare. Id nempe requirebatur in denariis, ut puro essent argento, & non mixto, & *pensam*, seu legitimum pondus haberent. Synodus Francoford. c 5. *De denariis, si mero sunt argento, & pleniter pensantes*, Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

S'il vait le roge or, & l'argent Esmerè.

Vide *Merus*.

¶ EXMINA, pro *Hemina*, Mensura frumentaria, legitur in Obituario S. Geraldi Lemovic. fol. 2. & 30. Vide *Hemina*.

EXMINUTUARE, *Pauperem facere*, in Gloss. Isid. Ugutio habet *Eximmutuare, Depauperare, pauperem facere*. Forte, *Exsumptuare*. Vide in hac voce.

EXNAMMIARE, [Namium seu pignus auferre.] Vide *Namium*.

¶ EXNUDIUS TERTIANA, Ἀπὸ τρίτης ἡμέρας, *Nudius tertius*. Supplem. Antiquarii.

¶ EXOCATACOELI, Ἐξωκατάκοιλοι, Præcipui Pa-

tritii-

triarchæ Constantinop. Officiales & Consiliarii, qui in publicis coetibus Episcopos præcedebant. Sex enumerat Hofmannus post Macros fratres in Hierolexico, magnum Oeconomum, magnum Sacellarium, magnum Sceuophylacem, magnum Chartophylacem, Præpositum parvo sacello & Protecdicum. Memorantur in actis Conc. Florent. De vocis etymo multi multa dixerunt. Potior mihi videtur opinio Roberti Creyghton in notis ad historiam ejusdem Concilii, ubi primitivum, inquit, nomen ab initio fuit ἐξωκατακοίλιοι, cujus terminatio jam corrupta est in κοίλοι vel κάκοι à barbaris & vulgo Græcorum ἔξω, quod extra thronum Patriarchæ sederent, sed omnino primi & proximi: & κατακοίλιοι, Residentiarios significat à κοῖλος & κοιλότης, sedes, domuncula. Asserit idem Scriptor ibidem Exocatacœlos quinarium numerum nunquam superasse. Hunc, si cupis, consule.

1. EXOCCUPARE, Occupatoribus liberare. Ugutio: *Exoccupare, expedire.* Joannes Sarisber. lib. 1. Policr. cap. 4. *Si Majoribus,* (Magistratibus) *quod quidem rarum est, eos Exoccupari contigerit.* Lambertus in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 12. *Laborabat Exoccupari alterius caris vitæ hujus.* Hinc Exoccupatus, ab occupationibus liber, otiosus: qua voce utuntur passim Scriptores, idem Sarisber. lib. 1. Polier. c. 8. Philippus Eysteteńs. Episc. in Vita S. Willibaldi c. 35. Vita S. Henrici Imp. c. 29. Gerardus Abb. Silvæ major. in Vita S. Adelardi c. 4. 5. Regula S. Bened. c. 5. Petrus Venerab. l. 1. Epist. 24. Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 243. Liber usuum Cisterciens. c. 37. &c.

2. EXOCCUPARE, De possessione dejicere, occupantem & possessorem expellere. Vetus Charta sub Henrico I. Rege, ex Tabular. Dervensis Monasterii: *Et adhuc promisit ... quandam se daturum Ecclesiam, si eam posset aliquo modo Exoccupare sans Militibus.* Quibus scilicet inbeneficiata erat. Radulphus de Diceto an. 1106. *Militibus patris concurrentibus ad Exoccupandum pontem, milites filii à ponte repelluntur.* Chronicon Andrense pag. 379. *Militibus concurrentibus ad Exoccupandum pontem*, qui nempe occupatus fuerat ab hostibus.

EXOCIONITÆ, in Historia Ecclesiastica Anastasii Bibliothecarii, Ariani dicti quod Constantinopoli in loco *Exocionio* dicto conventus suos agerent, uti pluribus probamus in Constantinopoli Christiana.

1. EXOCULARE, Oculos evellere, excæcare, in Chronico Urspergensi in Philippo Imp. in Statutis Venetor. lib. 6. c. 79. &c. Plautus in Rudente:

Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si non ei caput Exocculassitis,
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.

Willelmus Brito libro 5. Philippidos:

Exoculat ter quinos, &c.

Charta an. 1266. *Dictas Vicarius debet & tenetur, per se vel per alium, suspendere, & Exoculare, amputare membra, fustigare condemnatos cum fuit expensis ... debet cogere homines in cavalcatis, & dictos homines cadellare* (alias *capdelare*) *per se vel per alium idoneum in expensis jam dicti Domini* (de Salve) ... *debet recipere castram de dicta vicaria pro jam dicto Domino, quando sibi reddunter à vassallis, & vexillum in jam dictis castris dicti Domini ponere. Et quando dictus Dominus habet guerram, debet dicere & præcipere vassallis dictorum castrorum ex parte dicti Domini, quod dicta castra muniant, & fideliter custodiant secundum morem terræ.* Occurrit etiam apud Joannem de Parisiis de Potestate Regia & Papali c. 22. & apud alios.

¶ 2. EXOCULARE, Oculis seu conspectui subducere, abscondere. Vita B. Ursulinæ Parmensis, April. tom. 1. pag. 727. *Jejunia, disciplinas, orationes ... omni sollicitudine & prudentia exquisita Exoculare intendebat.*

¶ EXODIUM, Exodiarius. Jo. de Janua: *Exodium, initium cantilenæ. Hinc Exodiarius, præcentor, qui cantum incipit ante alios.* Notæ Tyronis p. 173. *Exodium, Exodiarius.* Vet. Inscript Romæ 637. 1. *Sum victus ipse fateor à tot Consule Vero patrono, nec semel, sed sæpius, cujus libenter dicor Exodiarius.* [Gloss. Sangerm. n. 501. *Exodiarius, in mimis est turpitudo detestabilis.* Hac quoque usus est Ammianus lib. 28. c. 4. *Exodiarius* est Actor Exodii, seu qui fabulæ affert *Exodium.* Est autem *Exodium* Isidoro in Glossis, *Cantio in theatris ludicra & scurrilis*, versibus intexta quæ quod penitus extra fabulam esset, nomen accepit. Hac notione *Exodii* vocabulum usurparunt Suetonius & Livius. Veteres alii pro exitu vel fine cujuscumque rei acceperunt. Festus: *Exodiam*, Exitum. Nonius: *Exodium est finis, à Græco tractum, quasi ἔξω τοῦ ὁδοῦ, id est, contra viam.* Varr. κατὰ τῶν πρὸ ὁρίων, *Socrates cum in vinculis publicis esset, & jam bibisset κώνειον Exodio vitæ.* Idem περὶ Μενίππου. *Quod cœperas modo in via narrare, at ad Exodium ducas*, Hinc]

Græcis recentioribus ἐξόδιον, Exequias sonat, ut observat Meursius, ex Gloss. Gr. Lat. ἐξόδιον, Exequiæ. Ἐξοδιάστικος, ritus exequiarum, in Euchlog. Ἐξοδιάριμετα, ultimæ morientium preces, in Vita S. Hesychii Thaumaturgi num. 4. Ἐξοδ. καὶ πραβάζηθαι τὸ νεῖρον in Synodo 6. Act. 15.

¶ EXOINA, Exoinna, Gall. *Exsoine, Essoine, &c.* Ejuratio vadimonii, Excusatio quam quis affert, quominus juri stare possit. Vide *Sunnis.*

¶ EXOLERARE, Olera auferre. Vide *Olerare.*

¶ EXOLUTIM, Quasi Exsoluto timore, secure. Lupus Ferrar. Epist. 127. *Verum quia non misistis equum, nec idoneam qui me Exolutim ferret, habebam.* Vide *Exsolute.*

EXOMIUM, ἐξωμὶς, Substricta ac brevis tunica, circa humerum desinens. Fabius lib. 5. cap. 10. *Non possum togam prætextam sperare, cum Exomium pullum videam.* Ita emendat vir doctus pro *Exordium.* [*Tum vili ad corpus Exomide seu cilicio cinctus*, in Annal. Benedict. tom. 5. pag. 379. Festo, *Exomides sunt comici vestitus exertis humeris.*]

¶ EXOMNIARE. Vide *Exsomniare.*

EXOMOLOGESIS, Ἐξομολόγησις, Peccatorum confessio, apud S. Cyprian. Ep. 11. 13. &c. & l. de Lapsis, Tertullianum, Pacianum Ep. 3. &c. Vide Pamelium ad eosd. Auctores, & Isid. l. 6. c ult.

Exomologesis, Litania publica. Concilium Moguntinum an. 813. can. 31. *Item litanias & Exomologeses hoc differt, quod Exomologeses pro sola peccatorum confessione aguntur: litania vero indicantur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo misericordiam ejus. Sed nunc utramque vocabulum sub una designatione habetur.* Atque hac ultima notione usurpatur in Concilio Tolet. XVII. c. 6.

EXONIA, Jut Exoina, Excusatio, quam quis affert, ut non stet juri, *Exoniare*, Excusare, *Exoniator*, Excusator, *Exonium*, Excusatio.] Vide in *Sunnis.*

¶ EXOPERARI, Absolvere, perficere. Gloss. Græc. Lat. ἐξεργάζομαι, Exoperor.

EXOPINARE. Fragm. Petronii p. 50. *Viderint qui de hoc alibi Exopinissent: ego si mentior, Genios vestros iratos habeam.*

EXORABULA, Exorandi modi, apud Apuleium Florid. lib. 4.

EXORBARE, Excæcare. Leo III. PP. Epist. 4. *Uxorem vero Leonis Imperatoris Exorbavit, & filium ejus pe...*

parvulum interemit. Et infra: *Neque uxorem Leonis Imp. Exorbaverunt*,

¶ EXORBITA, Via latior. Vide *Carreria*.

¶ EXORBITANTIA MOTUUM, Violentissimus motus & maxime impetuosus. River. Cent. 4. observ. 35. ubi de uterina specie mali hypocondriaci gravioris: *Affligit potius mulieres quam sexum masculinum, ex debiliore, imbecilliore & teneriori systematis nervosi textura, & spirituum animalium eorumdem majori raritate, & faciliori promptitudine in varias motuum Exorbitantias*,

EXORBITARE, Ab eo quod rectum est, recedere, Utuntur Sidon. lib. 5 Epist. 16. lib. 8. Epist. 11. Jul, Firmicus de Errore profan. relig. Tertull. in Exhortat. ad castit. S. Augustinus lib. 9. de Civit. & alii sine numero, .

¶ EXORBITATOR JUDAISMI & *destructor*, apud Tertullianum lib. 3. adv. Marc. c. 6.

¶ EXORBITATIO DISCIPLINÆ, apud eumdem de Idololatria c. 14.

¶ EXORCHIA, EXORCHUS. Vide *Exorquia*.

EXORCIDIARE, pro *Exorcisare*, in antiquissimis Cypriani Codicibus Concilii Carthag. legi monet Rigaltius ad Commodianum. Quæ quidem vox etiam legitur in Archelai Mesopotamiæ Episcopi disputat. adversus Manichæum edita ab Henrico Valesio post Socratis Historiam: *Præcepit autem electis suis ... ut cum desiverint manducantes, orarent & mitterent super caput oleum Exorcidiatum, &c.* Missale Gallicanum vet. pag. 472. *Opus ad baptizandam, Præfatio antequam Exorcidietur*. Et pag. 477. *Exorcidio te, fons aquæ perennis, &c.* [& apud Martenium tom. 1. de Antiquis Ecclesiæ ritibus pag. 169. *Exorcidio te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, &c.*

EXORCIZARE, apud Scriptores Ecclesiasticos, est per divina adjurando vim inimicam expellere. Ulpianus in lege 1. D. de Var. & extraord. cognit. *Si incantavit, vel imprecatus est, vel, ut vulgari verbo impostorum* (Christianorum) *utar, si Exorcizavit, non sunt ista medicinæ genera*, Duplex autem est in hominem dæmonum potestas, interior & exterior, quando videlicet animam vitiis & peccatis captam & obnoxiam tenent, vel sensus exteriores interioresque perturbant, & furorem quemdam inferunt; ergo qui malis illis curandis, sive Catechumenorum, sive Energumenorum in Ecclesia præsunt, *Exorcistæ* vocantur, preces ipsæ *Exorcismi*. Vide S. Augustinum lib. de Vita beata sub finem, disput. 2. diei, & Isidor. lib. 8. Orig. cap. 12. De divina vero Exorcistarum in dæmonum potestate, qua eos de obsessorum corporibus exire compellunt, multa habent Tertullianus lib. ad Scapul. & Apolog. Cyprianus tract. ad Demetrian. & lib. 1. Epist 6. & lib. 2. Epist. 2. Lactantius lib. 2, cap. 21. Justinus Martyr, & Arnobius, Octavius Felix, &c.

EXORCISMUS, Isidoro lib. 2. de Eccl. Offic. cap. 20, *est sermo increpationis contra immundum spiritum in Energumenis sive Cathecumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima virtus & inveterata malitia, vel excursio violenta fugetur*. S. Leo M. Epist. ad Episcopos Siciliæ cap. 6. *In baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam & Exorcismis scrutandi, & jejuniis sanctificandi, & frequentibus sunt prædicationibus imbuendi, &c*, Ferrandus Diacon. Carthagin. *Celebrato solenniter scrutinio per Exorcismum contra diabolum vindicatur, cui se renuntiare constanter respondit, &c*. Vide *Abrenuntiare*, & *Scrutinium*.

EXORCISMUS us..rpatur etiam in rebus inanimatis, quæ scilicet benedicuntur cum adjuratione, qua ab iis repelluntur dæmones; ita *Exorcismum florum, olei, chrismalis olei, olei Catechumenorum, &c.* habet Ordo Romanus: & *Aqua Exorcizata* quibusdam dicitur, quæ vulgo *benedicta*, ut supra docuimus: Optat. l. 2. *Exorcizatis & lavatis sine causa parietes, ut hoc nequitia genere subrueretis simplicissimorum hominum mentes*, Infra: *Quid iniquius quam Exorcizare Spiritum sanctum, altaria frangere, Eucharistiam animalibus projicere?* Althelmus de Laude virgin. c. 21.

Sic Exorcizans lychnos benedixit aquosos.

EXORCISMATA, Incantationes, in Constitutionibus Siculis lib. 3. tit. 42. § 3.

EXORCISTA. Gloss. Lat. MS. *Exorcista, adjurans*, *Exorcistæ* tertium ordinis Ecclesiastici gradum constituunt, qui *cum ordinantur, accipiunt de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, accipientes potestatem manus imponendi super Energumenos sive baptizatos, sive Catechumenos*, ut est in Concilio Carthag. IV, can. 7. Ita etiam Ordo Romanus, Sacramentarium Gregorii, Missale Francorum vetus p. 399. Isidorus l. 2. de Eccl. offic. cap. 13. Alcuinus lib. de Divin. offic. Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. c. 9. Rabanus l. 1 de Instit. Cleric. c. 10. Ivo Carnot. serm. de Excellentia sacror. Ordinum, Honorius Augustod. c. 177. Stephan. Eduensis Episc. lib. de Sacrament. c. 3. Gillebertus Lunicensis Episc de Usu Ecclesiastico, &c. Ad vocis originem, & Exorcistarum munus alludit Firmilianus in Epist. ad Cyprian. *Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana & potestate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus*. Ut & Paulinus Epist. 24. sub finem: *Exorcista dæmonis terribilis*. Et Nat. 4. Felicis p. 545.

... Primis Lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
Adjurare Malos, & sacris pellere verbis.

Infimum Exorcistarum gradum statuere videtur Fortunatus lib. 10. Poem. 25,

De tirone duces veniunt, de milite princeps,
Ut reliquos taceam, Justinianus erat.
Hæc & in Ecclesia Christo tribuente refertur,
De Exorcista aliquo Pontificalis honor.

Vide Synodum Atrebatensem ann. 1527, p. 32. Vitam S. Arnulfi cap. 5. in Bibl. Floriac. Anastasium Bibl. in S. Caio, & in S. Silvestro p. 10. 13. Capit. Caroli M. lib. 7. c. 38. &c. Exorcistarum mentio occurrit apud veteres Scriptores Christianos passim, Cyprian. Epist. 2. 76. Tertull. lib. ad Scapulam, Minutium in Octavio, Augustinum l. 2. de Gratia Dei & peccato orig. c. 40. & lib. 2. de Nuptiis & concupisc. c. 29. in Epistola Cornelii PP. ad Fabium Antioch. apud Euseb. lib. 6. Hist. Eccl. c. 31. apud S. Ignatium in Epist. ad Antioch. in Concilio Arelat. I. Laodiceno can 24. Carthagin. IV. can. 7. 9. apud S. Hilarium lib. de Synodis, S. Epiphanium in Expositione fidei Catholicæ, Severum Sulpitium de Vita S. Martini cap. 3, Exorcistarum meminere etiam Scriptores aliquot pagani, Ulpianus loco laudato, Lucianus Epist. 30. & Julius Firmicus lib. 3. Matheseos cap. 5. & 9. Exstat liber Italicus Hieronymi Menghi Observantini, *dell' Arte Essorcistica*, edit Bononiæ an. 1584.

¶ EXORDIA, fem. gen. Judicium an. 782, inter Instrum. tomi 1. novæ Histor. Occitanæ col. 24. *Cumque ibi residerent prescripti Missi & Judices ... ad rectas justitias terminandas & causarum* Exordias *dirimendas, &c.*

EXORDIARIUS, *Qui incipit, vel exordium facit* Ugutio. Vide *Exodium*.

¶ EXORDINACIO, Decretum, definitio. Placitum an. 873 apud Mabill. Diplom. l. 6. Ch. 103. *Condiciones sacramentorum, ad quas ex Exordinacione Salamon Misso, Irimberta, seo & Judices, qui jussi sunt causas dirimere, &c.* Forte redundat syllaba ex mendose repetita.

EXOR-

EXORDINARE, Turbare, extra ordinem ponere. Gerardus Abbas Silvæ Majoris in S. Adelardo c. 9. *Cumque remeasset, ordinabat si quid ex suis Exordinatum fuisset.* Sigebertus Monachus Epist. ad Leodienses an. 1102. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 592. *Taceo Guacherum, qui Apostolici assensu approbatus & prior ordinatus fuit, subito Exordinatum* (ex ordine dejectum seu depositum) *& excommunicatum, & alium ei superordinatum.*] Vide *Ordo*.

¶ EXORDINATIO, Perturbatio, Gall. *Desordre*. S. Benedictus Reg. cap. 65. *Hinc suscitantur invidiæ, detractiones, æmulationes, dissensiones, Exordinationes.*

¶ EXORDITUS, pro *Exorsus*. *Priores igitur Exorditi precibus instabant*, in Vita S. Columbæ Reatinæ Maii tom. 5. pag. 378. *

¶ EXORIA, Exordium. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Exoria*. Exorie, *Naissance*.

EXORIUS, *Immanis, Insipiens* Papias. Leg. *Exormis*.

EXORMIS, *Immanis*, in Gloss. Isidori.

¶ EXORNAMENTUM, ut Ornamentum. *Exornamenta Templorum*, apud Acherium to. 8. Spicil. p. 289.

EXORNARE, Nudare ornatu. Anastasius Bibliot. in S. Hadriano PP. p. 504. *Ecclesias B. Petri & Pauli* Exornare *fecit ejus Sanctitas, & cuncta eorum cymilia & ornatus in hanc civitatem introduxit.*

EXORQUIA. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 62. *Statuerunt siquidem prædicti Principes, ut* Exequiæ *nobilium videlicet & Magnatum, tam Militum, quam Burgensium, omni tempore in Principum potestate deveniant, videlicet omnia illorum allodia: quod quidem Principi placuit legis habere vigorem. De mobilibus vero illorum faciant ipsi Exorchi quodcumque voluerint tam parentibus quam Ecclesiis, sive pro illorum animabus ea attribuant.* Cap. 98. *De rebus & facultatibus de pagensibus sterilibus Exorchie illis ab hoc sæculo decessis, eorum seniores habeant partem illam, quam deberent habere insimul filii, si ibi remansissent, ab Exorchis procreati.*

☞ Haud scio an *Exorchus* idem sit qui sine hærede, Gall. *Sans hoir*, *Exorchia* vero bona defuncti, cujus nullus est hæres legitimus, proximus & directus, nullus filius, nulla progenies directa. Hæc notio cum locis citatis cohæret satis, nec cum sequentibus pugnat. Bernardi Vicecomitis Ceritaniæ Donatio ad Monasterium Cuxanense ann. 963. Marcæ Hispan. col. 883. *Dono ... quantum habeo ... in honore S. Michaelis de Cexano atque infra omni vicecomitatu meo, scilicet homicidiis, cugucis, arsinis & Exorchiis & omni senioratione.* Charta an. 1238 *Et ostem & cavalcatas, & sequie, & cugucias, & Exorquias, & homicidio, & intestationes, & arsinas, &c* Alia Rogerii Comitis Fuxensis an. 1250. *Efranquimus omnes & singulos homines de valle de Meranges & eorum proles in perpetuum de Exorquia, intestia, arsina, cugucia, &c.* Michael Carbonellus in Chron. Hisp. fol. 97. *Especialement los enfranqui quels vene los usos e coustums mals: co es intesties, Exorquies, cucucies, &c.* Voces *Intestatio*, *Intestia* & *Intesties* in his locis voci *Exorquia* adjunctæ favere videntur nostræ interpretationi. Pro *Exorquia*, *Exerquia* legitur in *Cucucia* post *Cugus*.

EXOSSATUS AGER, *sive ossibus, i. lapidibus*. Papias. [Epistola Baldrici ad Monachos Fiscamn. apud Mabillon. to. 5. Annal. Bened. p. 523. *Institi paulisper Agris Exossandis, oleis plantandis, &c.*]

EXOTICUS, *Odibilis*, in Glossis Arabico-Latinis.

¶ EXOVAR, EXOVARIUM, Dos, Gall. *Dote*. Pactum matrimonii inter Arnaldum de Castro-Bono Vicecomitem & Eliesendam de Cardona ann. 1206. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1071. *Et concedo prædictos decem millia solidorum suæ dotis sive Exovar, & illa decem millia solidorum sui sponsalitii, ut habeat super eum meum honorem, quem ego habeo, vel habere debeo in Comitatu de Cerisania.* Ibidem col. 1070. in Charta Ermengaudi Comitis Urgellensis: *Convenimus vobis Arnaldo de Castro-Bono Vicecomite dare Eliesendam de Cardona neptem nostram in uxorem, & cum illa in Exovario decem millia solidorum Barchinonensium, &c.*

¶ EXOUCONTII, Arii sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei ἐξ οὐκ ὄντων, i.e. ex nullis substantiis factum esse.

¶ EXPAALTARE CANEM, ut infra *Expeditare*. *Nullus dominicos Canes Abbatis & monachorum Expaaltari cogat*, apud Th. *Blount* in Nomolexico.

¶ EXPACTIO, Pactio, in Charta Bolkonis Ducis Silesiæ pro Rege Bohemiæ an. 1337. apud Ludewig. to. 5. pag. 615.

EXPALLUM, EXSPALTUM. Charta Gaufredi Ducis Aquitaniæ an. 1076. apud Beslium p. 475. *Cuncta etiam quæ egomet ad præsens dono, scilicet quantum ex meis silvis necesse fuerit, tam Ecclesiæ, quam officinis, excepto Exspalte, vel quæ alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dedere, &c.* Alia Willelmi Ducis Aquitanorum ex Tabulario S. Cypriani Pictavensis: *Dono & concedo ... omnes consuetudines meas quæ erant in obedientia nomine Exoletia, videlicet præposituram & bannum, & ucbam, & Expallum, & bianaam & frisingam, & pullos, & anseres, & annonam, &c* [Gallis alias *Espaule* erat mensuræ genus. Informatio obsidionis Constantinopolis an 1453. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1820. *Oudit siege s'y avoit plusieurs bombardes & autres instrumens pour abatire le mur, & entre les autres une grande bombarde de metail, tirant pierre de neuf Espaulx & quatre dois d'entour.*]

EXPALMAMENTUM, vox Italica, *Spalmamento*, ex *Spalmare*, Ungere navem. Relatio legationis Ambassiatorum Ducis Andegav. ad Judicem Sardiniæ an. 1378. *Intrarunt portum Marsiliæ cum dicta galea, ubi per totum diem residanum fuerunt pro apunctando & apunctamento faciendo cum dicto Joanne Casse de naulo & Expalmamento faciendis.*

1. EXPALMARE, Palma manus cædere, percutere, depellere. Gloss. Gr. Lat. Ῥαπίζειν, *Expalmare, Alapare.* Gloss. Isid. *Expalmare*, Depellere S. Augustinus in Psal. 103. Conc. 3. de Christo: *Ille contemptus, ille Expalmatus, ille consputus, &c.* Petrus Blesensis serm. 18. de Christo: *Vide eum in horto ligatum, in atrio Pontificis Expalmatum, sputis illitum.* Et Serm. 3. *Colaphis Expalmatum*, pro quo & Serm. 24 ait, *Palmatum colaphis*. Acta Proconsularia SS Didymi & Theodoræ n. 4. *Jaden dixit Expalmato eum acrius, &c.* [S. Laurent Justinian. in Ligno vitæ tract. 1. de Fide cap. 6. *Ducitur & Expalmatur qui vere est palma victoriæ, spinis coronatur, qui peccatorum spinas venit confringere.* Vide Octavium Ferrarium in *Spalmare*.

¶ 2. EXPALMARE dicuntur Sacerdotes cum peracta Communione digitos abluunt, ut fit in sacris liturgiis. Statuta Eccl. Aurelian. apud Marten. to 7. Ampliss. Collect. col. 1276. *Nullus Sacerdos audeat bis in die celebrare, excepta die Nativitatis Domini & S. die Paschæ ... hoc tamen addito, quod si Sacerdos perfuderit in prima Missa, hoc est Expalmaverit, quod ille non præsumat celebrare* Id est, Si digitos abluerit, & ablutionem sumserit, non præsumat secundo celebrare ob infractum jejunium. Vet. Pontif. MS Eccl. Autiss. de ordinat. Presbyterorum: *Pontifex ... se communicet corpus Christi, & sanguine recipiendo: quo communicato antequam Expalmet, veniant dicti novi Presbyteri ad eum & communicet eos.* Missale Autiss. an 1518. in Cœna Dom. *Tunc presbyter faciat quod in se est, ut in aliis Missis consuetum est, & cum Expal-*

palmat, incipitur Communia. In altero Missali ajusdem Ecclesiæ an. circiter 1404. exarato habetur, *& cum Epunat*, perperam, ut & in alio circa an. 1540. typis mandato, ubi legitur *& cum Epanuat*. *Pelvis ad usum Expalmationis*, in veteri Necrologio Ecclesiæ Carnut. ubi *Expalmatio* forte significat hunc manuum lotionem quæ sumta digitorum ablutione fieri solet ab Episcopis Sacra peragentibus.

EXPALMITARE, In palmitem excrescere. Pactus Legis Salicæ tit. 37 § 3. *Si quis per alienam messem jam Expalmitantem sine via transierit*. Ubi Editiones aliæ: *Si quis per alienam messem, postquam in culmum erigitur, &c*

EXPANDIOSUS. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. c. 20. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Grave valde apud se reputans illud Monasterium, quippe quod jam tumultuosum & Expandiosum patriam erat*. Id est, cujus fama longe expandebatur.

EXPANSALE. Joan. de Janua: *Aculeus, est etiam Expansale in quo expanditur pannus, vel cutis ad faciendum pergamenum*.

¶ EXPAPILLARE, Nudare, exerere ad papillam usque. Gerardus in Vita S. Adalhardi Abb n. 30. *Præparantur rudentes, impelluntur naves, & velis auræ patentibus, solvuntur anchoræ: Expapillatis brachiis aptantur remiges & antennæ*.

¶ EXPARATA. Vide *Exparta*.

EXPARES. Epistola Incerti ad Pipinum Regem, to. 1. Hist. Francor. p. 664. *Quoniam vero omnia quæ dicta sunt, iste servulus vester viva voce vobis potest narrare, fuerunt quidam Expares, quos & amicos habere putabam, pectore venenoso currentes, antequam venissem, meam conati sunt accusare miseriam*. An ii quos vulgo *Exprès* dicimus, qui ad rem certam peragendam mittuntur?

EXPARTA, *Partu vacua*, *Exparata*, *vacuata*. Papias: Ita etiam Isid. Gloss [Varro in lib. 2. de Re Rustica c. 5 *Pecudes Exparta*, effœtæ.]

¶ EXPARTATIO, Discessus, Gallice *Depart*. Instrum. anni 1150. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *In portu antiquo laudamus, quod homines Ecclesiæ nihil tribuant pro applicatione & Expartatione navium, vel pro qualibet alia mercatura sua*.

¶ EXPARTUA, *Patula aqua*. Gloss. Isid. Grævius existimat scripsisse Glossarum auctorem, *Expatata, Patula loca*, quod *Expatare* sit, teste Festo, *In locum patentem se dare*. Vide Scaligerum.

¶ 1. EXPATRARE, Perpetrare. Supplem. Antiquar 1: *Expatravit, ἐπετέλεσεν, Perpetravit*. Legendum ἐπετέλεσεν.

¶ 2. EXPATRARE, Exheredare, ibidem: *Expatro, ἐκβάλλω πατρῴας οὐσίας*. Gloss. Lat Gr. Sangerman. *Expatrare, ἐκκλείειν*. Affine est subsequenti.

EXPATRIARE, A patria recedere. Libertates concessæ ab Henrico D. Solliaci incolis villæ *des Ays* an. 1301. *Non poterit jus reclamare, nisi fuerit Expatriatus, vel nondum venerit ad ætatem. Expatriez ou voyagers*; in Consuetudine Namurcensi art. 21. 33. Camerac. tit 5. art 9. [Leodiensi c. 11.] *Expaise*, in Valentianensi art. 22. Vide *Dispatriare* & *Forispatriatus*.

¶ EXPATULARI, Humerum frangere, Gallice *Espauler*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Expatulari, Despauler, c'est bosler l'espaule*.

¶ EXPAVA, Animalia aberrantia, quorum dominus ignoratur, quæque proinde fiunt juris Domini principis locorum, ubi aberrant. Privilegium Philippi Reg. Franc. in altero Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula p. 60. *bona mobilia & immobilia in districtu prædictâ bastardorum, Expavorum, extraneorum seu aubanorum, quæ ad casum extraheriæ pertinent*. Vide *Espava*.

¶ EXPECIFICATIO, Gall. *Specification*, Specialis declaratio, expressa rei designatio. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco an. 1278. apud Stephanotium to. 3. Antiqu. Pictav. MSS. p. 899. *Et ressarcituros dicto domino Abbati & ejus successoribus, ubi mandato suo ea & eas ad simplex dictum suum sine aliqua taxatione judicis & sine ulla probatione, declaratione, cognitione seu Especificatione, & sine oppositione aliqua facta vel juris ab iisdem, vel eorum altero facienda*. Vide *Specificatio*.

EXPECTABILIS, EXPECTATUS, Eximius, illustris. Prudentius contra Symmachum lib. 2.

Imputat attonita virgo Expectabilis urbi.

Vita MS.S Magnobodi Episc. Andegav. c 40. *Secundum humanæ propaginis genealogiam Expectabiles*. Vita S. Winoci c. 1. *Genere quidam Expectabiles, & vita probabiles*. Occurrit præterea in Vita B. Mariani Abb. Ratisp. c. 2 & in Chronico Monasterii Cavensis apud Ughellum tom. 7. p. 512. Sic *Exspectatum*, pro *spectatum* dixisse Symmachum l. 2. Epist. 79. observat Juretus. Adde Epist. 20. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. Gloss. Gr. Lat. Προσδόκιμος, *Optatus, Expectatus*.

¶ EXPECTACULUM. Spectaculum, in Appendice ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. to. 2. p. 196. col. 1. & in Vita S. Eparchii Confess. Julii to. 1. p. 115.

EXPECTANTIA, pro *Expectatio*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 33.

EXPECTARE, pro *Spectare*, occurrit non semel apud Innocentium Gromaticum p 236. [Rymerum to. 8. p. 578. *Hac bistaria Expectas vos, & ostendit quid debeatis facere*, in Sermone edito ad calcem Joannis Abrinc. de Off. Eccl. p 472. edit. 1679.]

EXPECTORARE, *Exsolvere, firmaculum à pectore removere*. Ugutio & Jo. de Janua. [Festus habet: *Expectorat, Ex pectore ejicit*. Ennius apud Ciceronem Tuscul. 4. 8. *Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo Expectorat*. Verbum illud, ut antiquum nimis repudiat Fabius 8. 3. Non semel utitur Accius apud Nonium, idemque est quod è pectore educere. Hac quoque notione accipitur in Actis SS. Maii tom. 7. p. 275. ubi de S. Huberto. Gerardus Silvæ-majoris Abbas in Vita S. Adelardi n. 21. *Tandem vir Dei inter eos medius · sedicator deambulat, & utrisque consultum pacis Expectorat*, id est, suadet, *ex pectore*, ex animo. *Expectoratus affectus*, Amor è pectore ejectus, in Concilio Ilerdensi inter Hispana to. 2. p. 284.]

¶ EXPECULIATI, Servi peculio privati. Amalth.

¶ EXPEDENDUS, pro *Expetendus*, in Privilegio an. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys p. 16.

¶ EXPEDIBILE. Quod expedit. *Aptum nobis & Expedibile visum est, &c*. in Concilio Tolet. IX.

¶ EXPEDICATUS, Cui pedes fuerunt amputati. Codex Legum Norman. cap. 23. apud Ludewig tom. 7. p. 196. *Tripliciter autem dampnantur homines prout viæ merita hoc requirunt; aut per corporis destructionem, ut de suspensis, incensis, suffocatis, cecatis, mancatis, Expedicatis*.

¶ EXPEDIENTIA, Res expediens. Litteræ missiles à Rege Siciliæ ad Imperatorem, apud Ludew. tom. 5. p. 475. *Maxime quia communis exigebat decentia & Expedientia suadebat, quod refirmata utrorumque sinceritas ad votiva incrementa proficeret, & turbationis olim exortæ reliquias dispositiva sinceritate dileret*.

EXPEDIMENTUM, Impedimentum, sarcinæ, *Bagage*. Epistola S. Thomæ Cantuar. Archiep. apud Baron. an. 1167. *Dixit se non habere* (literas) *præ manibus, quia miserat eas cum Expedimento suo usque Wintoniam*.

EXPEDIOSE, Expedite, prompte, compendiose. Vita S. Aicadri Abb. Gemeticensis cap. 11. apud Mabillon. *Qui missi fuerant, de Viatico Expediose tractabant*.

1. EXPEDIRE, Dominum, seu dominium alicujus dimittere, homagio domioi renuntiare. Vitalis Episc. Oscensis, p. 732. *Per quem Forum habes, quomodo potest Infancio se Expedire à Domino Rege, dimittendo beneficia Regi, & comandum debet recipere & custodire fideliter, sicut dominus naturalis; qua Expeditione facta, potest cum alio, vel aliis, guerram Regi facere, salvo quod non potest ignem in terram Regis apponere: & si ad campale bellum cum aliquibus venerit contra Regem, debet transire in adjutorium Regis cum equo & armis, ut in dicto Foro, &c.* Infra: *Expeditus de ussancia, non remanet in Regno, nec in senioria Regis, & quacumque parte anni se Expediat, amittit beneficium Regis pro toto illo anno & sequentibus.* Vide Foros Regni Aragon. lib. 7. tit. de Expeditione Infantionum, Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Conditione Infantionum §. 8. tit. de Privileg. Militum §. 16. & Michaelem *del Moline* in Repertorio f. 232.

2. EXPEDIRE, Mittere, legare: dicimus, *Expedier un message*. Primum Testamentum Widradi Abb. Flavin. apud Mabillonium: *Quod vero Deus avertat, ne ibidem sanctus ordo tepescat, potestas maneat Monachis ibidem habitantibus, ad unum de sanctis Monasteriis Expedire, & per eorum salubre consilium eorum regulam emendare.*

EXPEDITARE CANEM, vox *Forestariis* familiaris; Canum pedes quodammodo mutilare. Legibus enim forestarum cautum erat, ut accolarum, atque adeo ipsorum Forestariorum canes *Expeditarentur*, ne cervos aut lepores regios venarentur, & ut ad feras insequendas minus essent pernices. Fiebat autem *Expeditatio canum* duobus modis, scilicet abscissione trium *artellorum*, seu ungium pedis anterioris, puta juxta ipsam cutem, vel excisione montis pedis, quem *Pellotam* vocant. Tenentur qui in forestis degunt, molossos & majores omnes canes sic habere expeditatos sub pœna 3. solid. 4. den. Regi pendendorum: renovandaque est expeditatio quolibet triennio, juxta Legem Joannis Regis Angl. pag. 180. & Edw. I. de Forestis, quæ exstat apud Matth. Paris an. 1215. & Prynneum in Libertatib. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 843. Refert Manwodus cap. 16. §. 12. *Expeditationem* istam inventam fuisse ab Henrico II. Rege Angl. vocabuloque initium dedisse in Assisia de Woodstock art. 6. Sed modum hunc de cohibendis canibus longe esse antiquiorem constat ex Legibus Canuti Regis de Foresta cap. 31, 32. ubi eam *Expeditationem genuiscissionem* appellat, Anglice vero *Hering*. Illius præterea mentio est in Legibus Henrici I. cap. 17. ubi *misera canum Expeditatio* dicitur. Sed & de eodem Henrico sic Ordericus Vitalis lib. 11. p. 823. *Omnem ferarum venationem, totius Angliæ sibi peculiarem vendicavit. Pedes etiam canum qui in vicinio silvarum morabantur, ex parte præcidi fecit, & vix paucis nobilioribus ac familiaribus privilegium in propriis saltibus venandi permisit.* Meminit denique expeditationis canum idem Matth. Paris an. 1225. pag. 224. & Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 661. *Sint in perpetuum quieti de sectis Swanemotorum, & omnium aliorum placitorum forestæ, & de Expeditamentis canum, & de omnibus summonitionibus, placitis, querelis... ad forestarios & viridarios pertinentibus.* Expeditatis canibus opponuntur qui integros pedes habent. Idem Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 165. *Habebunt etiam iidem Canonici ad prædictas vaccarias quatuor canes cum integris pedibus, duos ad unam, & duos ad alteram, solutos noctibus & ligatos diebus: qui si inventi fuerint soluti à prima hora diei usque ad vesperam, custodes eorum erunt in forefacto domini, & canes in misericordia ejus.* Charta Hugonis Episc. Dunelmensis in eodem Monastico tom. 3. pag. 92. *Et pasturam ad omnia averia sua habebunt undique in eadem; & pedes canum eorum non sint ibi, neque ad vacheriam de Werdale truncati: sed pastores ducant eos ligatos pro feris ad averia sua servanda pro lupis.* Crura enervare dixit eodem fere sensu auctor Queroli: *Utinam tibi crura ipsa enervasset, ne unquam inde movisses pedem.*

IMPEDIARE, Eadem notione. Vetus Inquesta apud Will. Dugdalum in Antiq. Warvicensis provinciæ pag. 665. *Et dicunt quod audierunt antecessores dicere, quod tempore quo manerium de Sutton prædictum fuit in manibus Regum Angliæ, tota chacea fuit afforestata, & omnes canes infra forestam solebant esse Impediati, & amputati sinistro ortello. Et post quam devenerunt in manum Comitis Warwici.... licentiam habere & tenere canes apertas (sic) ex omni genere canum, & non Impediati.*

EXPEDITATÆ ARBORES, apud Fletam lib. 2. c. 41. §. 31. *Inquiratur de quercubus & aliis arboribus Expeditatis in foresta,... vel si aliquo ingenio alio dictas quercus cadere fecerint.* Nostris *Arbres abatus par le pied.*

1. EXPEDITIO. Glossar. Lat. Gr. *Expeditio*, ἔξοδος ἐκστρατιωτικὴ στρατιωτῶν. Sed sequioribus sæculis hæc vox usurpatur pro obligatione eundi in exercitum domioi. Charta an. 1124. apud Hemoreum in Augusta Viromand. p. 96. *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines villæ juxta antiquam consuetudinem Expeditionem ei tantum faciant.* Chronicon Montis-Sereni an. 1171. *Ut Imperatori Saxoniam advenienti 20. talenta de ipsa Ecclesia redderentur, insuper etiam regalis Expeditio ei administraretur.* Historia Episcop. Bremens. ann. 1142. *Concessit etiam omnes colonos Ecclesiæ ab omni censu, Expeditione, villæ, vel urbis munimine, & petitione precaria, liberos & immunes.* Expeditio hostilis, in Lege Longob. lib. 1. tit. 4. §. 17. Charta Caroli Crassi Imp. pro Ecclesia S. Salvatoris Francofordiensi: *Et ab illa Abbate, cui prædicta capella commissa fuerit, nulla unquam hostilis Expeditio exigatur, nec ullus ei inde quicquid auferre præsumat.* Tabularium Campaniæ Bibl. Reg. fol. 363. *Homines villæ ibunt in Expeditionem & exercitum.* Tabular. Eccles. Parisiensis: *Condonamus illis, ne ulterius in hostes nostros vel Expeditiones ire non compellantur.* Expeditio exercitalis, in 3. Capitul. Ludovici Pii c. 7. Charta Ludovici VIII. an. 1223. apud Hemereum in Aug. Viromand. *Cum nos spirituali dominio Expeditionem & servitium pro Expeditione ad submonitionem nostram haberemus super villam, & super omnes homines & hospites villæ Humolariensis, &c.* Vide Burchardum de Casibus S. Galli cap. 12. & infra in verbis *Hostis, Cavalcata, Equitatus.*

¶ 2. EXPEDITIO, Renuntiatio. Vide *Expedire* 1.

¶ 3. EXPEDITIO, Agendi celeritas, diligentia, Gall. *Expedition.* Litteræ Johannis Franc. Reg an. 1360. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 446. *Attamen quia ipsi mercatores & vectuarii tam in eorum Expeditione quam aliter, per nonnullos venditores suorum piscium & alios in dicto ministerio deputatos Parisius, qui ad hoc fore dicuntur minus apti, ydonei & insufficientes, super hoc sepius impediuntur, &c.* Aliæ ejusdem anni Litteræ ibidem p. 449. *In augmentatione hujusmodi numeri (venditorum minutatim piscium,) solliciones (solutiones) & Expeditiones dictis vectuariis faciende, facilius & celerius fiant, & sic dicti mercatores & vectuarii sepius Parisius accederent & abinde recederent.* Iis in locis agitur de expedita ac diligenti solutione.

¶ 4. EXPEDITIO, Distributio. *Faciendo Expeditionem dictarum tunicarum (Monachis)*, in Litteris anni 1362. ex Regesto 92. Chartophylacii Reg. Ch. 155.

¶ EXPEDITIO CAUSARUM, Promulgatio decursus causarum ex judicis ordine, Gall. *Promulgation des*

dos voles. Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1363. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 651. *Precipimus & per Curiam nostram precipi volumus & injungi omnibus actoribus, quod ex quo publicatum fuerit* Expeditionem *causarum alicujus Prepositure, Baillivie, &c.*

EXPEDITIONALES Servi, quibus in *expeditionibus* uti solebant domini, in Lege Burgund. tit. 10. §. 1. *Si quis servum natione barbarum occiderit, lectum, ministerialem, sive* Expeditionalem, *55. sol. inferat.*

EXPEDITOR, apud Sambucum in Gloss. ad Leges Hungaricas, est *Qui liberat ab onere*. Unde

Expeditoriæ Literæ, Quietantiales, in Jure Hungarico.

EXPEDITORIÆ Res, Arma bellica, quibus quis in expeditionibus bellicis utitur. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 19. *Suevus tam res* Expeditorias, *hoc est arma bellica, seu Hergewerth, quam hæreditarias, non solum in septimo tollit gradu, &c.* Vide art. 22. 24. lib. 3. art. 15. §. 3.

EXPEGATORIUM, Retis species, qua capiuntur perdices, coturnices, phasiani, &c. Describitur à Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 55.

EXPELLEUTA, apud Julianum Antecess. Constit. 124. §. 6. qui in Novella Justiniani 128. §. 6. ἐξπελλευτὴς dicitur: *Impulsor*, qui scilicet canonem publicum Canonicariis solvere ultro renuentes compellebat. Vide *Compulsores*.

¶ EXPENDIBILIS, f. Legitimi ponderis, ab Expendere, ponderare. Gregorius Monachus in Chronico Farsensi, apud Muratorium tom. 1. part. 2. col. 398. *Ad annualiter persolvendum argenti solidorum* CC. *denarios Romaniscos* Expendibiles, *& in pingui vini decimatas centum*.

¶ EXPENDITIO Expensæ. Thomas Monachus in Actis S. Etheldredæ Abb Junii tom. 4. p. 555. *Hoc est decem millia anguillarum, quæ omni anno in villa quæ Wellam dicitur. pro* Expenditione *redduntur fratribus ad victualia*.

¶ EXPENDITOR, Qui expendit seu exsolvit. Vide locum in *Aquagangium*.

¶ EXPENDITUS, Expensus, exsolutus. Charta Edwardi III. an. 1333. apud Rymerum to. 4. p. 559. col. 1. de pecunia Papæ solvenda: *Præsertim cum pecunia prædicta circa negotia Ducatus prædicti* Expendita *fuisset*. Rursum occurrit infra.

1. EXPENDIUM, pro *Dispendium*. Charta an. 1155. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis: *In quo respectu guerræ cum magno comitatu demorantes de propriis facultatibus vehemens passi sunt* Expendium. [Barthius in Glossario ex Hist. Palest. l. 11. c. 14. *Nam totam terram in* Expendio *miserant*. Hoc est, spoliarant & vastaverant.]

¶ 2. EXPENDIUM, Expensæ, sumptus, Gall. *Depense*. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum, apud Muratorium tom. 8. col. 610. *Solemnes nuncii destinantur, qui sibi tanquam Regi venturo auram, thus offerebant & myrrham, ac ei de propriis peculiis, & civitatum ipsarum, thesauros promittentes pro* Expendiis *necessariis ampliores*.

EXPENSARE, pro *Expendere*, usurpavit Scævola, in l. 41. D. de Fideicom. libert. [Chron. Andreæ Danduli apud Murator. to. 12. col. 497. *Et sciatis quod, si quas expensas contingat vos facere pro eundo ad Regem, si forte abesset, vel aliter vos contingeret* Expensare *pro dicto facto*. Hoc est, Expensas facere. Vide mox *Expensere*.] Alias *Expensare*, pro *Compensare*, dixit Macrobius lib. 1. Saturn. c. 13.

Expensaticus, Liberalis, qui largas expensas facit. Lambertus Ardensis p. 167. *Munificus, liberalis, &* Expensaticus.

¶ Expensere, Expensas, sumtus facere: Gallice *Depenser*. *Expensas & custus, quod ipse Dux fecerit seu* Expensuerit, apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 1300.

¶ EXPERDENS, λυστὴς, Fur, in Glossis Latino-Gr. Sangerman. MSS in Supplemento Antiquarii & apud Laurentium in Amalthea.

¶ EXPERGENCIUS, Vigilantius, diligentius. Privilegium Agiradi Episc. Carnot. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. 16. *Liceat eis talem Gubernatorem eligere, qui honestis moribus sit, non generositatis nobilium, sed in Dei amore* Expergencius *atque sagacius imbutum*.

¶ EXPERGESCERE, Expergefacere, excitare. *Interea cœperunt me mordacissimis verbis ab inerti studio* Expergefacere *Fratres*, apud Ardonem in Præfat. ad Vitam S. Benedicti Anian. n. 1.

EXPERGIFICUS, ἐξεγερτικὸς, apud Apuleium lib. 1. Florid.

¶ EXPERIMENTALITER, Experiendo, experimento, Gall. *Par Experience*. *Experimentaliter comprobare*, in Charta Ludovici Regis Siciliæ è MS. D. *Brunet* fol. 108. *Experimentaliter clarere*, in Charta an. 1409. ex Schedis D. *de Mazaugues*, *Experimentaliter cognoscere*, in Vita B. Coletæ c. 5. n. 32. & apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 477

EXPERIMENTARE, pro *Experiri*. Utuntur non semel Octavius Horatianus lib. 4. Rerum medicarum p. 89. 90. Alexander Jatrosophista lib. 2. Passion. & alii.

EXPERIMENTATUS, Expertus, *Experimentè*, in Regula S. Fructuosi cap. 10. [& apud Murator. tom. 12. col 454.]

¶ EXPERITUS, *Non peritus vel valde doctus*. Pap.

¶ EXPERTI, *Extranei, extra partem notitiæ*. Gloss. Isid. Melius Papias *Expers, extra partem, vel patriam, alienus, extraneus*. *Expertia, Extranea*, vel ut habet Johannes de Janua, *Extraneitas*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Expers, sens partie*.

¶ EXPERTUM, Experimentum. *Cujus ingenium, mores & merita ab adolescentia sua probavimus & novimus ab* Experto, in Epist. Henrici III. Angl. apud Rymerum tom. 1. p. 737. col. 2.

EXPIARE, ex Gallico *Espier*, Speculari. Tudebodus l. 2. Hist. Hierosl. *Totamque terram in* Expiando *miserunt*, i. Gallice, *en Espiant & cherchant de tous costez*. Vide *Spia*.

¶ EXPIARIUM. Gloss. Isid. *Mappa, Gausape, Tegilla, Expiarium*. Pro *Tegilla* alii legunt *Togilla*, & pro *Expiarium* Grævius suspicatur olim scriptum fuisse *Sudarium*, quo sudor detergetur, aut hujus notionis vox alia, ut *Oratorium*. Sed tam dici potuit Isidoriano Glossatori *Expiarium*, quam Johanni de Jan. *Manupiarium, Gausape quasi manus pians*.

¶ EXPIGNORARE, Rem appositam pignori liberare, Gall. *Degager*. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 208. col. 1. *Plurima bona huic Ecclesiæ contulit 700. libras in* Expignoranda *possessiones Ravennatis Ecclesiæ expendit*.

EXPLACITARE, [*Explacitare* seu lite evadere.] Vide *Placitum*.

¶ EXPLAITABILIS. Vide *Explectabilis* post *Expletum* 1.

¶ EXPLANATIO, Finis, quasi Expletio. Guidonis Disciplina Farfensis c. 6. *Ad* Explanationem *Sacræ omnia signa pulsentur*. Et cap. 18. *Ad inchoationem Sacræ duodecim cerei accendantur ante altare: ad* Explanationem *Missæ omnia signa pulsentur*.

EXPLANTARE, Eradicare. Gall. *Deplanter*. Utitur

tur Petrus Blesensis Epist.129.[Occurrit etiam in Actis SS. Martii to.1. p.412.de B.Petro à Castro novo.]

¶ EXPLECHA, EXPLECHIA, ut *Expletum* 2. Charta pro Communia Balneoli ao. 1208. inter Schedas D. *Lancelot* : *Certum est quod Domini non habent quistam, neque tallam, neque per vim Explecham in hominibus habitantibus villam.* Vide alia notione in *Esplecha*.

¶ EXPLECIA, ut Expletum 2. *Explecias, exitus & proficua*, apud Rymerum to.2.p.354. *Cum omnibus exitibus & proficuis inde provenientibus, ac etiam Expleciis*, in eodem tomo p.736. Rursum occurrit *Expleeia* & *Explicia* eodem significatu tom.12.

¶ EXPLECTABILIS, EXPLECTUM, EXPLEGITOR, EXPLEGIUM EXPLEITUM. Vide in *Expletum*.

¶ EXPLETA, Jus pastus, venationis, piscationis & lignationis, de quo jam in *Esplecha*. Consuetudines Auscìorum MSS. ao.1301. art 54. *Item est consuetudo ibidem quod homines de Ruscie habeant usum & Expletam lignorum omnimodam depascendi cum animalibus suis herbas, folia, glandes & ceteres fructus arborum silvestrium, aqua & alia necessaria predictis animalibus per omnes pertinentias & laborantias civitatis predicte, in quantum in die ire & redire possunt ... Habent ultra hæc dicti cives* Expletam *omnimodam apud Auxium & ejus pertinentias ... venandi omnem venationem cum canibus & retibus vel filatis, & quocumque alio modo voluerint venari, & recipiendi, capiendi & piscandi in omnibus aquis, exceptis piscariis & stagnis, columberiis, claperiis & deffensiis.* Art.55. *Consueti sunt insuper & usi cives predicti incedere* (incidere) *ligna & fustes ad suam omnimodam voluntatem pro suis Expletis & necessariis suis, illi tamen qui habitant & larem habent in civitate predicta & ejus pertinentiis, per omnes forestas & nemora Comitatus predicti, libere & absque aliquo denario, excepto quod qui operatur cum dolabre, debet solvere unum denarium Morlanum.* Vide alia notione in *Expletum* 2.

¶ EXPLETAMENTUM, EXPLETARE. Vide in *Expletum*.

¶ 1. EXPLETUM, Actus quivis juridicus, quem quis habens jurisdictionem exercet per se vel per ministros suos. Charta Edwardi I. Regis Angl. de Jurisdictione Episcopi Agennensis apud Rymerum tom. 1. p. 425. *Rex universis .. Noveritis, quod cum venerabilis pater J. Dei gratia Agenn. Episc. nobis exponeret, quod gentes nostræ in jurisdictione Agenn. communi nobis & sibi, aliqua Explectaverunt & adhuc Explectabunt per se ipsos & solo nomine nostro, ratione jurisdictionis Agennensis ... Nos, licet predecessores nostri eadem Explecta fecissent ... nolentes eisdem Explectis insistere ... non obstantibus Explectis nostris ... salvis etiam nobis omnibus aliis Explectis & juribus ... Et quod per aliquod Explectum talium appellationum ... non possit contra hoc aliquod præjudicium generari.* Litteræ Ludovici Regis Franc. ao.1315. apud eumdem Rymer. tom.3. pag.522. col.1. *Item, intentionis nostræ non existit, nec volumus quod gardiatores ... jurisdictionem dicti* Ducis (Aquitaniæ) *ratione gardiæ hujusmodi, aliquatenus impediant, vel aliquid Explectum justitiæ faciant, nec &c.* Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ano. 1330. 8. Febr. *Item statuimus concedentes, quod Officiarii nostri in terris Dominorum dicti Ducatus* (Aquitaniæ) *jurisdictionem habentium non faciant aliqua Expleta, nisi in casibus ressorti & superioritatis & in casibus istis Officiales & Servientes nostri, citationes, adjornamenta & executiones & alia Expleta per manus* Dominorum *jurisdictionem hujusmodi habentium, aut eorum Officiariorum fieri requirant & permittant, nisi ipsi Domini, vel eorum Officiarii super hoc requisiti, in his faciendis vel exequendis fuerint negligentes.*

¶ EXPLETUM, Denuntiatio, vadimonium & quævis actio in litigiis. Arrestum Parlamenti Paris. an.1446. è Chartulario Æduensi : *Per arrestum dictæ Curiæ nostræ dictum fuit, dictum opponentem ad bonam & justam causam contra dicta* Expleta *se opposuisse, & quod ob hoc remanebit dictus* Episc. *Æduensis defensor & opponens in administrationis spiritualitatis & temporalitatis dicti Archiepiscopatus Lugdunensis gaudencia, de qua sicut dictum est, per dictos Cousineti & Varmeni desapropriatus seu expulsus fuerat.* Litteræ Josselini Maclov. Episc. ann.1382. apud Lobinellum tom.2. Hist. Britann. col.648. *Nobis dixerunt quod totum territorium & temporale nostrum* Ecclesie *predicte in manu* Ducis *ejusdem accipiebant, & acceperunt de facto, cum de jure non possent, & nobis perhibuerunt totum* Expletum *de premissis.* Consuetudo Andegav. art. 411. *Aucun ne sera receu à faire adjourner autre en demande de retrait, s'il n'est sujet ou resseant au pays auquel il fera bailler ledit ajournement, s'il ne baille pleige suffisant dudit pays & resseant en iceluy audit Sergent, auquel il requerra l'ajournement avant le faire bailler, lequel pleige sera tenu de recevoir les adjournemens, significations & Exploits dependans dudit retrait.* Exploict *de Sergent*, Exploict *de Justice*, in plerisque Regum nostrorum Edictis, ut & in Consuetud. Britan. art. 77. 92. 229. Bituric. tit. 2. art. 29. 32. Apparitoris relatio est & declaratio de vadimonii denuntiatione à se facta, exsecutione, obsignatione bonorum vel personarum comprehensione, &c.

¶ EXPLETUM, Manus injectio, ablatio pignorum. Charta Senescalli Rhedonensis an. 1250. in Archivis Eccl Dolensis : *Cum non inveniamus in Comitatu Britanniæ extra feodum vestrum de bonis Guillelmi Buticularii Militis, unde Capitulo* Dolensi *de summa nonies viginti & octo librarum satisfieri possit, Paternitati vestræ mandamus* (Dolensem Episc. alloquitur) *quatenus tradatis eidem* Capitulo *jus quod habet in buticulagio Dolensi idem Guillelmus, & si illud non sufficiat, de bonis ejus ad valorem dictæ summæ nomine pigneris tradatur* Capitulo, *& bannum faciatis & Expletum sicut de pignore.* Venditio ao. 1329. è Chartulario Æduensi : *Voluerunt insuper ... se ac heredes & successores suos compelli à nobis seu à nostra Curia ... per captionem, distractionem seu alienationem & Explectum omnium bonorum suorum.*

¶ EXPLECTARE, EXPLETARE, Quemlibet jurisdictionis actum exercere; Apparitoris munus obire, Gal. *Exploiter*. Charta pariagii Regem inter & Episcopum Mimat an.1306. ex Tabulario Mimatensi : *Ad Episcopum & Ecclesiam Mimatensem pertinet jus ... cudendi monetam ære contaminatam & monetam argenteam, levandi compensum seu paxiagii pro pace servanda, & omnia alia explectandi pro majori potestate & seignoria sua, quæ ad majorem potestatem, regalium & majus dominium pertinere noscuntur.* Edictum Philippi Franc. Regis an.1293. apud Martene. tom.1. Anecd. col.1251. *Si gentes nostræ justitiando, sicut ad nos pertinet, aliquod saisiant, capiant, vel Expletent, vel saisire vellent, capere aut Expletare, &c.* Aliud ejusdem Regis Edictum eodem an. pro Comite Hanoniæ col. 1256. *Philippus Dei gratia Francorum Rex Ballivo Viromandensi salutem .. Hoc proviso, quod ressortum dictæ terræ Ostrevanni nullatenus per justitiam vel dominium Alemanniæ vel Hannoniæ, sed per nostrum Franciæ ressortum & superioritatem nostram, quam ibidem habemus, justiciari & Explectari permittas. Volumus insuper quod Servientes tuæ ballivie non permittas in terram Ostrevanni justiciare vel Explectare, nisi in casibus ressorti & aliis casibus ratione superioritatis ad nos pertinentibus.* Occurrit hac notione apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun.

dun.p.LVII.col 1.& p.75.col.1.alia vero notione mox infra in *Expletum* 2.

¶ EXPLECTATIO BONORUM, In ea manus injectio, eorum ablatio, apud Baluzium to.2. Hist. Arvern. p. 321. Rymerum to. 10. p.203 col.2.& in Privilegiis Equitum Melitensium p.21.

¶ EXPLECTATIO JURISDICTIONIS, Exercitium vel actus jurisdictionis, in Charta pariagii an. 1306. jam laudata in *Expletare*.

¶ EXPLETATIO PERSONARUM, Manus injectio in personas. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis an.1329. *Ad hoc compellendo per captionem & Explectationem personarum & bonorum eorumdem, si & infra regnum nostrum potuerint reperiri*, *Exploicter le vassal*, in Consuetud. Aurelian. est in ejus bona manus injicere, cum dominus feudalis vassalli feudum *Expletat*, hoc est, illius feudi fructus facit suos vassallum spoliando.

¶ EXPLECTABILIS, EXPLAITABILIS, &c. Obnoxius *Explectationi*, qui *Explectatione* personæ & bonorum cogi potest ad solvenda domino debita servitiaque exhibenda. Venditio anni 1320. Historiæ Dalphin. to. 1.p.81. *Hugo de Breyssiaco domicellus, . vendit... Henrico de Turre...los Meyers de Sayssieu & homagia eorumdem, taillabiles &* Expleytabiles (vel *Explaitabiles*, ut habetur ibidem p.69.) *cum posteritate eorumdem ad voluntatem & misericordiam dicti domini Henrici emptoris*. Emtio anni 1329. è Chartulario Æduensi; *Vendiderunt ...mansum...cum omnibus & singulis juribus aliis & pertinentiis prædictorum mansorum taillabilibus & Explectabilibus de alto & basso, servæ conditione & manu mortua*. Charta Dumbensis anni 1371. *Bernardus Mitod recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justiciabilem, Explectabilem, & taillabilem pro medietate sui & suorum heredum, sine reclamatione alterius domini Baronis vel superioris, & tenere de directo domino Antonii de Saxo domino Barbarelli domum, &c.* Charta Villæ novæ in Dumbis an.1426. *Joannes Baro recognoscit se esse homo tailliabilis, corveabilis, justitiabilis, Explectabilis, manus mortuæ & servæ conditionis, atque burgensis domini Ducis Borbonii*. *Homines taillabiles & Explectabiles* rursus memorantur in Litteris anni 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 318. Charta ann. 1416. apud Thomasser. in Bitur. pag. 106. &c.

2. EXPLETUM, EXPLETIUM, Reditus, proventus terræ, prædii, *Esplouo*, Occitanis: [*Expleit*, in Chartulario Aurelienſi fol.49.& 52.] Gallis practicis, *Explets*, *Exploits*: Anglis *Esplees*, Chronicon Voliense part.1.c.66. *Hoc anno Burgenses de Subterranea ad invicem juraverunt, ut nullum omnino Monachis darent Expletum, quod vocatur Tailliada*. Bracton.l.2.c.18. §.2 *Item nec Expletia capere possit, quia nondum venit tempus messium nec vindemiarum, Si autem fructus non maturos perceperit, ista non debent dici Expletia, cum sint potius ad damnum quam ad commodum*. Charta Rotroci Comitis Perticensis an. 1126. apud Soucetum in Notis ad Vitam Bernardi Abb. Tiron. *Volumus & largimur ex nunc ipsos usus, actum, Expletum, & possessionem nullas ferre saisinas, vel præscriptionem, &c.* Alia Raimundi Vicecom. Turenæ an. 1276. apud Justellum: *Cum omnibus redditibus, tailliis, quæstis, servitiis, & Expletis & aliis obventionibus, &c.* Fleta l.5.c.5.§.9. *Poterit quis habere liberum tenementum sine usu & Expletiis*. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247.f.4. *Et qui tenet ipsum* (haver) *in pignore, debet accipere in computum, si quod Expletum acceperit de ipsa hæreditate*. Infra: *Et antequam accipiat Expleytos, traxerit illam de pignore ille de quo est hæreditas, &c.* [Privilegium Ermengaudi Comitis Urgell. an. 1162. inter Concil. Hisp. to.3 p.374. col.2. *Ex ipsa vero die, qua præfata castra in manu Comitis esse incipiant, de reditibus & censibus & Expletis quæ de ipsis castris exierint prænominata castra custodiantur*.] Tabular Eccl. Cadurcensis: *Espleita minuta per capten & per terras quas tenet Hugo, habet intra ejus Espleitam propter utilitatem quam consequuntur de terra, &c.* Occurrit passim. Cowellus vocem ab *expleo* deducit, quod vix crediderim. Forte quod ex *placito*, seu pacto cum *firmariis*, domino cedit ex proventibus agri.

EXPLETUM, sumitur etiam pro dominio & prædio, cujus fructus percipit dominus. Charta Arnaldi Comitis Inculismensis ann. 1199. *Pro eo quod prædicti homines, & eorum animalia in terris meis, pascuis, & Expletis deambulabant*. Et infra; *Et volo & concedo ut liberi & securi, & eorum animalia per terras & pascua mea & Expleta eant & redeant absque ullo servitio*. Galli dicerent, *dans mes revenus*.

¶ EXPLETA, Æ, Testamentum Raymundi Comitis Tolosæ apud *la Faille* to.1. Annal. Tolos. Probat. pag. 127. *Dispono ut omnes Expletæ, quæ exierint in hoc anno de omnibus meis bonariis de Tolosano mittantur in potestate hospitalis de Hyerusalem & domus Militiæ Templi, & illæ Expletæ distribuantur & dividantur amore Dei & in redemptionem peccatorum meorum*.

EXPLEGIUM, Eadem notione, in Charta A. Comitis Inculism. ex Tabular. S. Eparchii fol.13.14. *Cum...multis modis gravaremus in collectis, in mestreis, in avena, gallinis, caseis, & multis aliis exactionibus & servitiis occasione Explegii, quod habebam in quibusdam terris, extrinsecus positis, &c.* *Explee* dicitur fol.27.v.

¶ EXPLEGITOR, f. Qui percipit *Explegia*, nisi quis malit Exploratorem intelligi, Gall. *Espion*; quo posito forte melius legeretur *Explicitor* vel *Explicator*, quia solent exploratores *explicare* quod inspiciunt. Litteræ Episcopi Hereford. ad Henricum Regem Angl. an.1263. apud Rymer. to.1. p.755. col.2. *Quidam malivoli vestri sanguinem nostrum sitiunt, qui nos Explegitorem reputant, dicentes quod nichil in Marchia, quod vobis non revelamus*.

EXPLETIVUS, Idem quod *Expletum*. Regestum Comitum Tolosæ in Camera Comput. Paris. in Charta ann.1247. *Et vendidit ei dictus R. Joannes totam illam condaminam terræ, quæ vocatur del Bacudel... terras cultas & incultas, boscos & barras, prata & pascua, tallivos & Expletivos, venationes & forestagia, &c.* Alia ann.1236. ibid. fol.51. *Prata & pascua, nemora & barras, & alberetos, & ramerios, & devesios, & adempra, & Expletivos, & forestagios, &c.*

¶ EXPLEMENTUM, Eodem significatu, Charta Erardi Episc. Autiss. an.1272. *Nos dictas xx. libras...Decano & Capitulo, consensu ipsorum super hoc accedente, assidemus & assignavimus percipiendas ab ipsis perpetuo super proventibus sigilli curiæ nostræ Autiss. & Explementis ipsius curiæ*.

EXPLETARE, *Expleta* seu reditus terræ vel prædii percipere: *Exploiter*, in Consuetud. municipalibus passim: [quod maxime dicitur de dominis feudalibus, qui ex vassallorum prædiis fructus colligunt & faciunt suos.] Edictum seu Statutum Philippi Pulcri Regis Franciæ de Nobilibus ann.1302. art.5. *Ordinamus quod res, bona, maneria, & jura dictarum regaliarum manu teneantur, custodiantur, & Explectentur absque detrimento ac devastatione, ac si nostra essent*. Adde Continuatorem Nangii an. 1327. [Charta Officialis Autissiod. an. 1276. de Præpositura S. Germani ejusd. urbis: *Cum Præpositura à tempore à quo non extat memoria, descendisset de hærede in hæredem usque ad ipsum Johannem, & eam aliquandiu tenuerat, possederat & Expletaverat sine lite*. Litteræ Johannis Franc. Regis an. 1356. inter Anecd. Marten. to.1. col. 1414. *Cum tempo-*

poralitas Episcopatus Andegavensis ad nostram regaliam ratione obitus Episcopi dicti loci nuper devenerit, vobis (Senescallo) *tenore præsentium committimus & mandamus quatenus temporalitatem prædictam ad manum nostram ponentes, omnes redditus, fructus & emolumenta ejusdem, cum suis pertinentiis universis levare & Expletare nomine nostro...faciatis*. Vide alia notione in *Expletum* 1.]

¶ EXPLECTARE, Silvas vel arbores succidere, Gall. *Exploiter*. Fundatio Monasterii de Bosco-Raherii Ord.Grandimont. post annum 1172. inter Anecd. Marten.to.1.col.572. *Dicti Fratres in dictis forestis & in omnibus defossis*(f.*defensis*)*earumdem saltis vel faciendis à nobis vel successoribus nostris indifferenter capiant & Explectent quidquid ad usum & ædificationem ipsorum, & domorum suarum, & omnium pertinentiarum suarum viderint expedire*. Apud Stephanotium tom.2. Antiquit.Pictav. MSS. p.449. *Habebit etiam unum hominem, qui Explectabit ad collum nemus de Broeis ad omnia necessaria domus suæ*.

EXPLETATOR, Qui *Expleta* seu reditus percipit. Tabular.Nantoliense: *In Pictoub. an. 1479. homines mansionarii & Expletatores dicti territorii*. [*Exploicteure* in Consuetudine Andegavensi art. 168. sunt Operarii demetendis segetibus adstricti. Vide *Expletum* 3.]

EXPLETAMENTUM, Idem quod *Expletum*, in Charta Philippi Regis Fr.an.1317.apud Argentreum in Hist. Armoric.l.5.c.34.[Lobinellum in ead. Hist to.2.col.472. Thomasserium in Biturig. p. 730. & strictiori significatu pro cæsione lignorum apud Acherium Spicil. to. 10. p. 279.]

¶ 3. EXPLETUM, Opera domino debita tempore messis: *Exploit*, in Consuetudine Andegavensi. Donum Agnetis *de Brè* in Tabulario Vosiensi fol. 33. *In manso Stephani Dagresol & Acouzac* II. *fol. in Aug. &* I.*popadam, &* I.*gallinam & Expletum...in manso de Cretas* II.*fol.ad S.Mariam in Aug.&* IV.*den.&* III.*sextar.de segl.&* IV *de civada adseras de Comborn &* I.*gallinam &* I.*popadam & Explectum & fuem.In manso Albrudet des Pirizas* I.*mod.de segl.&* II.*sol. in Aug. &* IV. *sext. de civada &* VI.*de vinada & Expletum & trogam &* I. *gallinam*. Vide *Expletater* in *Expletum* 2.

¶ 4. EXPLETUM, Corbis species ad colligendos fructus. Sententia arbitralis an.1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Si forte accipiant racemos, ficus vel alios fructus causa comedendi, ad aliquam missegariam vel talam minime teneantur, nisi cum facco, panerio vel alio Expleto extraxerint dictos fructus*.

¶ EXPLETUM BELLI, Bellicum facinus, incursio, Gall. *Exploit de guerre*. Epistola Caroli VII. Franc. Regis apud Acherium Spicil.to.7. p.300. *Licet alias vobis scripsissemus vos caritative & amicabiliter adhortando...ut...ab illationibus damnorum & aliis Expletis belli adversus eum*(Archiep.Colon.) *& ejus Ecclesiam, terram & gentes abstineretis*.

¶ EXPLETURA, ut *Expletum* 2. Proventus, reditus. Tabular.S.Nicolai Andegav. *Goffredus puer de Candeio dedit S.Nicholao seipsum cum decima suorum redditum & Expleturarum de Candeio*. Annal. Andegav. p.205. *Donavit S.Nicolao...quicquid habebat in Ecclesia S.Sigismundi, scilicet medietatem presbyteragii & omnium Expleturarum aliarum quæ ad Ecclesiam pertineat*.

¶ EXPLEXTARE, Distrahere, exigere, Gall. *Debiter*. Edictum Johannis Franc.Regis an.1363.apud D. *Secousse* to.3.Ordinat. Reg. p. 623. *Quod dictum sal semel dumtaxat debeat & possit gabellari & non ultra, imo ex quo fuerit semel gabellatum, emptor salis possit dictum sal ubique libere portare & vendere, & aliter modo quolibet Explextare.*

¶ EXPLI YTUS. Vide *Expletum* 2.

EXPLICABILITER, adverb. apud Diomedem l.1. Artis Grammaticæ.

¶ EXPLICARE LOCUM, Jurisdictionem omnem in eo exercere. Instrum. anni 1297. Gall. Christ. tom. 2. col.453. *Idem Episcopus per gentes suas poterat condemnare, vel facere absolvi per sententiam secundum quod si videtur & tenere & Explicare Locum tamquam verus dominus*.

¶ EXPLICIO. Vetus Inscriptio apud Mabill.to.3. Analect.p.514. *Anno centesimo post Explicionem numeri S.Victori Episcopi ciclum recapitulantem*. Hoc est post finem seu post absolutam primam periodum cycli Victoriani.

EXPLICIT, Finitur: absolvitur, cui opponitur *Incipit*. Voces frequentes in MSS. verbi gratia, *Explicit Plinii historiarum mundi liber primus, Incipit secundus*. Constat *Explicit* vocabulum minime Latinum esse, quamvis à Latino sermone ortum: sed *Explicitum* Martialis l.14. Epigr.1. *Explicitum tractatum* Ulpianus dicunt, finitum significans, seu absolutum. Annotant Editores Prisciani Grammaticæ, hæc verba in fine libri 8. in MSS. Cod. inveniri: *Artis Prisciani viri disertissimi Grammatici Cæsariensis doctoris urbis Romæ Constantinopolitanæ præceptoris mei liber octavus de verbo Explicitus feliciter*. In libro veteri Psalmorum apud Anton. *de Tepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 1. p. 91. *Explicitus est liber iste à Notario Sebastiano Diacono, notum perfectionis diem 4. Kalend. Februarii æra 987. &c.* Orosius l.7.c.ult. *Explicui, adjuvante Christo, secundum tuum præceptum...ab initio mundi usque in præsentem diem, &c.* Sulpitius Sever. l.1. Hist. *Salomon cœptum templi opus vigesimo anno Explicuit*. Lib.2. *Nihil territus, cœpta Explicuit*.

EXPLICIT. Papias MS. *Explicit cujus prima & secunda persona non habetur in usu, quia neutrum est, nec ad hominem pertinet, sed ad librum refertur*. Jo. de Janua: *Explicit, ab explico, as, derivatur. Explicit & Explicuit, verbum defectivum, i, terminatur & finitur, vel finiuntur & terminantur, nec invenitur de eo plus*. Hieronymus ad Marcellam: *Scire debemus apud Hebræos in fine librorum unum è tribus solere subnecti: ut aut Amen scribant, aut Sela, aut Salom, quod exprimit pacem, unde & Salomon pacificus dicitur: ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere, Explicit aut Feliciter, aut aliquid ejusmodi*. Testamentum Corocottæ Porcelli, cujus meminit idem Hieronymus, ita clauditur: *Explicit testamentum Porcelli sub die Kl. Lucerninas Clibanato & Piperato Consulibus feliciter*. Matthæus Vindocinensis Carmen suum in Tobiam sic claudit;

Explicit, explicitum Thobiam qui legit, instet
Thobiam merita religione sequi.

Vide Scaligeriana p.15.[Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Explicit, Il est finis, E pliciunt, Eux sont finis, & se decline Explicit, Expliciunt, & non plus*.]

¶ EXPLICIUM, Idem quod *Expletum* 2. Redditus. Kennettus Antiquit. Ambrosden. ad ann. 1330. p. 414. *Prior S.Frideswido Oxon...suit seisitus de prædicto manerio...capiendo inde Explicia ad valentiam quinque solidorum et amplius*.

EXPOENITENTES, [Qui publicam egerant pœnitentiam.] Vide *Pœnitentes*.

EXPOGNA. Charta libertatum Montis Regalis an. 1287. apud Guichenonum Hist. Bress. Burgenses *Montis Regalis debent coquere quartale* ... *bladi pro 3 denariis Viennensibus sine Expogna*, ... *sine aliqua alia re vel mercede*. [In Dumbis & Bressia rustici hodie ...

die Epoigne vocant exiguum panem rotundum ex frumento & butyro confectum.] Vide Pugneia.

EXPOLIUM, Spoliatio, Papias: *Expolia, bo- ſtium præda dicta à palliis, quaſi Expallia, victis cum detrahuntur. Expoliare, nudare, mundare, mactare.* Vita S. Leodegarii Epiſc. c. 2. *Quorumdam animi ob hujus cauſam Expolii dolore tacti.* Et c. 16. *Cernens autem vir ille jam poſt Expolium mortem ſibi imminere.* Paulo ante *ſpolium* eadem notione habet: *Cnidam optimati eo uſque intulit Spolium... aufferret omne ejus prædium.* Utuntur præterea Marculphus l. 2. form. 1. Concil. Bracar. II. c. 7. &c. Hinc *Expoliare hominem*, in Lege Salica tit. 15. & 17. Vide Iſid. l. 18. c. a. extremo.

EXPOLIA, æ, *Præda; ſic dicta ab expoliando.* Johannes de Janua.

EXPOMONOGERON. Tradit Ambroſius Morales l. 16. c. 36. Ordonium Monachum librum ſcripſiſſe, cui titulum fecit *Expomonogeron*. Quid hæc vox ſonet, non plane percipio, licet Græca videatur.

EXPOMPARE, *Vituperare, deteſtari.* Johannes de Janua in Catholico.

¶ EXPONDERE, pro *Spondere*, in Præcepto Chlotarii III. Regis Franc. apud Felibianum in Hiſtor. San-Dionyſ. p. VIII. & in Addit. ad Chron Caſaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 931.

¶ EXPONDERIUS, Limitaneus. Viſitatio caſtrorum Dalphini an. 1347. Hiſt. Dalph. to. 1. pag. 66. col. 1. *Caſtra . . . Exponderia perſonaliter & continuatis diebus ſine interpolatione qualibet viſitetis.* Vide *Eſponderius.*

EXPONERE, pro *Deponere*, non ſemel occurrit. Non. Marcellus l. 4. *Exponere, deponere. Nomen virginitatis Exponere*, apud Arnobium: *Exponere Epiſcopos*; in Fragmentis S. Hilarii, pro *deponere. Toga Expoſitio*, apud Tertull. de Pallio. *Exponere veterem hominem*, apud eumdem l. de Reſurrect. carnis. *Expoſitionem peccatorum de lavacro repromittit*, l. de Præſcript. hæret. Virgil. l. 11.

... Socios de puppibus altis
Pontibus Exponunt.

Vide to. 5. Spicilegii Acheriani p. 534.

EXPONERE *hominem ad occidendum*, Aliquem adſciſcere, ut alium occidat, in Lege Friſion. tit. 2. §. 1. 2. 3. 9. *Elocare*, in Lege Salica tit. 31. §. 1. 3.

EXPONTANEUS, pro *Spontaneus*, in Capitulari 3. an. 789. in Append. c. 2. *Propria Expontanea voluntate, &c.* niſi legendum ſit, *& ſpontanea.*

¶ EXPORTELLUM, An parva porta exterior, an foramen maius in modum feneſtræ, inquit Bollandi continuator. Miracula S. Paulini Epiſc. Julii 10. 3. pag. 272. *Cum enim in carcere eſſet cum multis, ipſe ſolus per Exportellum exivit; cuſtodes carcerem cuſtodientes, nullus eum vidit nec impedimentum præſtavit.*

EXPOSITE, Ἐκθετικῶς, ἀναπτυγμένως, Explicate, apud Gellium l. 3. c. 2.

EXPOSITIONES CENSUALES, apud Julianum Antecess. c. 73. dicuntur *exemplaria publici cenſus* in veteribus Scholiis ejuſdem Juliani, ἐκθέσεις apud Juſtinianum.

EXPOSITUM, Expoſitio, commentarius. Teſtamentum Riculfi Epiſc. Helenenſis an. 915. *Librum Rabanum unum, Expoſitum in Evangelium & Epiſtolas, Eptaticum unum, Expoſitum ſuper librum Geneſis unum, &c.*

¶ EXPREHENDERE VITIA, pro Reprehendere, Reprimere. apud Rymerum to. 15. p. 303. col. 1.

¶ EXPRENSA CHARTA, Idem quod *Expreſſa*, ſeu quod Charta exprimit. Chartularium Matiſconenſe fol. 83. *Quidquid in dotalitium tuum inſertum eſt in Carta Exprenſa, totum tibi dono.*

EXPRESSARE, Exprimere. Thomas Walſinghamus p. 231. *Poſt Expreſſata negotia ſua.* [Charta Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1307. inter Inſtrum. Hiſt. Ebroic. p. 29. *Villis & earum pertinentiis ſuperius Expreſſatis & aſſignatis.* Charta Johannis de S. Amore ann. 1375. in Maceriis Inſulæ Barbaræ to. 2. p. 214. *Sub dictis formis & conditionibus in litteris dictæ unionis Expreſſatis.* Epiſtola Jacobi Regis Aragoniæ apud Acherium to. 8. Spicil. p. 280. *Cauſis inferius Expreſſatis.* Hinc emenda Chartam Caroli IV. Imp. an. 1355. apud Ludewig. to. 6. p. 385. ubi legitur, *Punctis & clauſulis de verbo ad verbum prout Expreſſanter ſuperius, &c.* Lego *Expreſſantur.*]

¶ EXPRESSIO, Clauſula in inſtrumentis *expreſſa*. Liga anni 1338. apud Ludewig. to. 5. p. 488. *Quoad omnes & ſingulos ſuos articulos, Expreſſiones, promiſſiones & ſponſiones mutuorum ſubſidiorum, &c.* Charta anni 1356. ejuſd. to p. 580. *Sub omnibus conditionibus, modis & verborum Expreſſionibus.*

¶ EXPRESSITAS, Diligentia, celeritas, Ital. *Prezza.* Dominicus de Gravina in Chronico, apud Murator. to. 12. col. 719. *Tunc juſſum eſt per Mareſcallos exercitus parari trabuccos, pontes & ſcalas plurimas.... & ſic convocatis magiſtris ouampluribus incipiunt facere ingenia ipſa cum Expreſſitate magna.*

¶ EXPRETUS, pro Spretus, Contemtus, apud Rymerum to. 8. p. 577.

EXPRIMARIO, Qui *Primarii* munus obiit. Novella Valentiniani de Epiſc. judicio tit. 12. *Non corporatus urbis Romæ, vel cujuslibet urbis alterius, non curialis, non Exprimario, non aurarius... ad Clericale munus accedat.*

¶ EXPRIMATIO, ἔκφρασις, *Expreſſio, Eloquutio.* Supplement. Antiquarii cum Gloſſis Lat. Sangerman. MSS.

¶ EXPRIMENTALITER, ut *Experimentaliter*, Experimento, *Par Experience*, apud Rymerum to. 7. p. 354. col. 1.

¶ EXPROBARE, Probare, demonſtrare. Clemens IV. Papa S. Ludovico, apud Acherium Spicil. to. 6. p. 488. *Virtuoſa pietatis ſtudia, quibus vocare ſolicitus per evidentiæ operationis indicia Exprobaris, apoſtolicæ ſedes digna meditatione conſiderans, &c.*

¶ EXPROBRARE, Examinare ad probandum vel reprobandum. Charta Ludovici Domini Bellijoci pro civibus Tyſiacenſibus, apud Acherium Spicil. to. 9. p. 261. *Item addimus, quod quando menſuræ in villa Tyſiaci captæ fuerint, duo burgenſes, vel tres de villa Tyſiaci Exprobrationi ipſarum menſurarum advocentur, & ſine duobus vel tribus burgenſibus dictæ villæ non poſſint Exprobrari.*

¶ EXPRODITA, Excluſa. Gloſſ. Iſid. & Papias.

EXPROMISSUM. Capitula ad Legem Alamannor. c. 38. Edit. Baluzianæ: *Si quis ingenuum aut ingenuam, Expromiſſum cujus ſuit in terra, miſerit, 40. ſolidis ſit culpabilis.*

EXPROMPTARE, Expromere, apud Fulgentium Placiadem de Virgiliana continentia, ſemel ac iterum.

¶ EXPROPRIARE, Quod alicui proprium eſt auferre, ſpoliare. Dicta S. Ægidii inter Acta SS. Aprilis to. 3. p. 235. *Quæ ſibi bona quæ Dei ſuut appropriat, Deus eum Expropriat.*

EXPUDORATUS, Abſque pudore. Gloſſar. Iſid. *Expudoratus, impudicus.* Fragmentum Petronii pag. 16. *Caput præterea durum, frontem Expudoratum, cornu acutum... habet.*

¶ EXPUGNALIS, Ad expugnandum ſeu oppugnandum aptus. *In muris, turribus, pontibus & domibus ac aliis defenſalibus & Expugnalibus, a-* puḍ

pud Rymerum tom. 4. pag. 508. col. 1.

¶ EXPULPARE. Janus Lautemberg. in Supplem. Antiquarii: *Expulpo*, ἐκσαρκῶ, *Cernem exscinde*.

¶ EXPUNCTA, *Fibras pectorum*, in Gloss. Isid.

¶ EXPUNGERE, quod proprie Delere est, sic exponit Papias: *Expungit*, *Excerct*. *Expungit*, *Expugnat*, *efficit*, *peragit*.

EXQUAMIARE, [Permutare.] Vide *Cambiare*.

¶ EXQUISITUM. Donatio Rostagni Episc. facta Roman. Eccl. circa an. 950. *Dono ad ipsam Casam Dei ...vinea una usque in Exquisitum...totum & ab integrum dono ad ipsam Casam Dei usque in Exquisitum*, id est, Absolute, omnimode. Præceptum Ludov. Pii an. 815. inter Instr. to. 4. Gall. Chr col. 264 *Totum & ad integrum, vel in Exquisitum prædicta Ecclesiæ S. Vincentii Martyris & Congregationi ibidem Deo famulanti in postea concessimus eleemosyna*. Charta noni sæc. labentis inter ead. Instr. col. 269. *Totum & ad integrum vel in Exquisitum...dono, trado, &c.*

¶ EXREFECTUS, Impransus, qui prandium inceptum dimittit, interrumpit. Sancti Wilhelmi Constitut. Hirsaug l. 2. c. 20. *Benedictionem nullus causa prandii negligit, si cum ministris tempore quo Nona canitur, reficit. Nam Exrefectus eam accipit, iterumque ad refectionem redit*,

¶ EXSARTARE, EXSARTUS. Vide *Exartus*,

¶ EXSAVARE. Vide *Essavare*.

¶ EXSCAMBIARE, Permutare, Gall. *Eschanger*. Charta Ricardi *Tropin* an. 1245. ex Archivo B. M. de Bono-nuncio Rotomag. *Si necesse fuerit valore ad valorem Exscambiare*. Vide *Cambiare*.

EXSCARITUS. Vide *Scarire*.

EXSCATURIZARE. Will. Brito in Vocab. MS. in v. *Assare*: *Nota quod pulli prius Exscaturizentur in aqua calida, ut facilius deplumentur: deplumati ustulantur, ut subtiles plumæ, quæ manibus extrahi non possunt, comburantur*.

¶ EXSCHAPIUM. Vide *Escapium*.

EXSCUTUM, Scutum, ex Gallico *Escu*. Vide *Vicarii servi*.

¶ EXSECRATIO, pro *Excreatio*. Antiquæ Consuetud. Fontanell. ex Cassiani Collatione 10. *Cum dicitur Oratio à Sacerdote, tantum à cunctis præbetur silentium, ut nulla vox alia à Sacerdote audiatur, nec sputum emittitur, non Exsecratio obstrepit, &c.*

¶ EXSEQUITIO, pro Executio, apud Rymerum to. 2. p. 138.

¶ EXSFORTIUM. Vide *Exforcium*.

¶ EXSIM, Ἐξαίφνης, *Extemplo*, *statim*, Supplem. Antiq.

¶ EXSISA, pro *Assisa*. Tributum in publicis assisis ex optimatum & populorum consensu impositum. Instrumentum an. 1490 apud Rymerum to. 12. p. 391. col. 2. *Exsisis, gabellis, vel daciis, vini, frumenti & aliorum victualium, aliter quam pro usu navium earumdem emendorum, dumtaxat exceptis: quas Exsisas, gabellas & dacias dicti subditi Regis Angliæ in dicta civitate Pisarum solvent*.

¶ EXSOLARE, *Extra solum suum habitare*, Glossar. Sangerman n. 501.

EXSOLUTE, Absolute, indubitanter. Anonymus Gromaticus: *Ipse finem Exsolute facit*, Idem; *Sine dubio Exsolute finem facit*. [Vide *Exolutim*.]

EXSOMNIARE. Gloss. Græc. Lat. Ἐξυπνίζομαι, *Exsomnio*, *expergisce*, *expergefacio*. [Janus Laurenb. in Supplem. Antiquarii. *Exomnio*, ἐξυπνίζομαι, *Evigilo*.]

¶ EXSPALTUM. Vide *Expaltum*.

¶ EXSPATHARIUS, ut infra *Spatharius*, Custos corporis Imperatoris. Vide locum in *Basiliens*.

¶ EXSPINARE; *Spinas auferre vel extrahere*. Johannes de Janua.

¶ EXSPINIS, *Extra spinas vel sine spinis*. Idem Joh. de Janua.

¶ EXSPOLIARE VITEM. Ejus adminicula & pedamenta auferre, in Legibus Rotharis, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 40 col. 2.

EXSPOLIUM. Vide *Spolium* [& *Expolium*.]

¶ EXSTOLIUM, EXSTOLEUM. Idem quod *Stolium*, Classis. Chronic. Siciliæ inter Anecd. Marten. to. 3. col 81. *Faciebat armare in Messana suum Exstolium galearum grossarum*. Occurrit ibid. col. 77. & alibi; *Exstoleum* vero in Chronico Andreæ Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 456. 460. &c. *Extoleum*, ibidem col. 422.

¶ EXSTROMENTUM, pro *Instrumentum*, in Charta Chlodovei III. an 691. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. xi.

¶ EXSTRUSCARE, Evellere. Andreas de Marinis in Epist. ad Rupertum Regem. Rom. inter Anecd. Marten. to. 2. col. 1697. *Quamobrem adeo vitiis inveteratis mos consenuit, ut ferro durata cutis Exstruscanda sit protinus, & reformanda orbis terrarum & totius Romani imperii facies deformata*. Vide *Exstruncare*.

EXSUFFLANTISSIMUS, vox ejusdem originis, cujus mox *Exsufflare*. Formula 56. ex Andegav. de dissolutione matrimonii: *Domino non dulcissime, sed amarissimo & Exsufflantissimo jocali meo illa, &c.*

EXSUFFLATIO, vel *Insufflatio*, in Baptismi ritibus usurpato occurrit passim apud Scriptores Ecclesiasticos, qua inter renuntiationem ter repetita, significat Baptismi candidatus sese dæmonem, cui fœdam hactenus servierat servitutem, exsecrari penitus & abominari. Apud Dionysium cap. 2. Hierarchiæ Catechumenus jubetur à Pontifice conversus ad Occidentem Sathanam ter ἐμφυσῆσαι, *insufflare*. Cui ceremoniæ proxime accedunt Moscovitæ, apud quos, ut est apud Gagninum & Herbersteinium, susceptores ac fidejussores, baptizandi nomine, ter interrogati, num diabolo renuncient, toties respondentes in terram exspuunt. Sed & in Baptismo Sacerdos ter in faciem illius qui ad Baptismum comparatur, sufflat, signum exprimens crucis capitis motu, orisque, ut est in Sacramentorum libro Gregorii, iis adjectis vocibus, *Exi ab eo satan, &c.* De qua quidem exsufflatione agunt Cyrillus Catech. 2. Optatus l. 4. Augustinus l. 6. contra Julian. c. 2. l. 2. de Nuptiis & concupisc. c. 17. 18. l. 5. Hypognost. & alii Patres passim, ut mirum sit Calvinum l. 4. Instit. c. 19. ejusmodi ritum irridere ausum, tanquam rem, ut loquitur, inanem atque fictitiam, quæ ab omni memoria totius Ecclesiæ consensu fuit comprobata, ut è Justino etiam Martyre constat dialog. cum Tryphone, Tertulliano lib. de Corona, l. de Spectac Cypriano, aliisque innumeris. S. Augustinus Epist. 105. *Quod exorcizentur & Exsufflentur infantes*. Idem l. 2. Contra Pelagium & Celestin cap. 40. *In remissionem peccatorum non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur & Exsufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum à quibus portantur, sese renuntiare respondent*. Sulpitius Severus dial. 3. *Videt post tergum Avitiani dæmonem mira magnitudinis assidentem, quem eminus (ut verbo, quia ita necesse est, parum Latino loquamur) Exsufflans, Avitianus se Exsufflari existimans, Quid me, inquit, Sancte, sic aspicis?* Gregorius Turon. de Vitis Patr. c. 18. *Dedit autem ei Dominus & gratiam curationis, ita ut Insufflatis energumenis protinus dæmonia ejiceret à corporibus obsessis*, Vide Rabanum l. 1. de Instit. Cleric. c. 27. &c. Hinc

EXSUFFLARE, Contemnere, despuere, rejicere: Græcis, ἐμπτύειν, ἐμφυσᾶν & καταφυσᾶν, metaphora ducta ab exsufflationibus dæmonum. Vide Vitam S. Eudociæ Mart. n. 33. Tertullianus de Idolol. Quo vero

Christianus fumantes aras despuet & Exsufflabit. S. Augustinus Epist. 162. *Blasphematur hæreditas Christi, Exsufflatur baptisma Christi.* Ibid. *Exsufflata sacramenta.* Vide eumdem Epist. 50. 168. 170. 172. Tractat. 2. in Ep. S. Joan. lib. 3. contra Epist. Parmeniani c. 4. l. 1. contra Donatist. de Bapt. c. 1. l. de Unitate Eccles. c 18. lib. 1. cont ra Crescon. c. 4. 5. Dugalus contra Claudium Taurinensem: *Quia Christus Exsufflatur.* Idem: *Adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus Exsufflatores Christi, adversus blasphematores Sanctorum ejus. Exsufflare idola,* apud Notkerum in Martyrol. 12. Januar. Vita S. Fulgentii: *Christum Regem Regum miserabiliter Exsufflaverat. Insufflare,* eadem notione, in Actis S. Ananiæ & S. Petri Martyr. c. 1. n. 7. *Et signo Crucis muniens labia oris sui, Insufflavit simulacra, & statim elisa sunt.* Prudentius lib. Perist. *Ingressus ille, ut hos paratus* (sacrificii) *perspicit, Insufflat ipsos ceu videret dæmonas.*

SUFFLARE, Eadem etiam notione, apud S. Augustin. Ep. 56. ad Dioscorum: *Nomen Anaxagoræ, quod propter litterarum vetustatem omnes, ut militariter loquar, literatores libenter Sufflant.* Dungalus: *Unus homo blasphemare, reprehendere, conculcare, projicere, ac Sufflare præsumit.* Vide Concilium Trosleianum an. 909. c. 1. Matthæum Westmonast. an. 1085. & 1241. Arnoldum Abb. Bonæ Spei de Operib. sex dier. pag. 98. & Henric. Valesium ad Eusebii Histor. Eccl. l. 7. cap. 10.

¶ EXSULITAS, Exsilium. Vita S. Boniti Ep. Arvern. n. 4. inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. p. 90. *Non multo post inibi, ut moris erat, homines venundari, atque Exsulitatis captivitatisque pœna damnari, suo unsquam præcepit fieri decreto.*

EXSUMPTUARE, Papiæ, *Pauperem facere*, Sumptibus exhaurire: *Pauperare*, ut est in Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. Gloss. Isid. *Exsumptuavit, pauperavit.* Baldricus l. 1. Chr. Camerac. c. 120. *Domesticos fane Exsumptuabat, locupletabat alienigenas.*

EXSURDARE, Surdum facere. Lex Aleman. tit. 69. §. 1. *Si quis alterius aurem abscIderit, & non Exsurdaverit, &c.* Glossar. Latin. Græc. *Exsurda*, ἐκκώφε.

¶ EXSUS, Exitus. Primum Testamentum Wiradi Abbatis Flavin. [in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 1. p. 684. & 685.] *Totum illum alausum, quem nos jussimus plantare ad integrum, cum Exso & regresso, una cum manso, &c.* Infra: *Cum Exso & regresso in integrum. Cum Exitu & regressu*, in Testamento Guillelmi Ducis pro Cluniaco. Sed legendum Exio. Vide Exius.

¶ EXTAGNARE SANGUINEM, Gal. *Estancher le sang*. Sanguinem sistere, claudere. Vide *Stagnare*.

¶ EXTAIRUS, Exortus. Tabularium Vosiense fol. 32. *Ego Geraldus Derrocira dono B. Petro Vosiensi eorum domino Stephanum Rainaldum de Brolæ, filias ejus & filios omnes quoque ab his Extairos, &c.*

EXTALES, Exta. Gloss. Ælfrici: *Extales*, snædel, *vel* Bæc-parm, i. Exta, Longanum. Papias: *Extales & ani idem sunt, i. via alvi purgandi.* Jo. de Janua: *Extales, via alvi purgandi: unde in 1. Reg. cap. 5. v. 9. Computrescebant prominentes Extales eorum &c.* Marcellus Empiric. c. 31. *Extalem prominentem vino lavari prius, deinde cedro ungi, & pollice propelli introrsum oportet.* Gariopontus l. 3. Passionarii c. 21. *Tenasmos est passio intestinorum, quod Longaonem vel Extalem dicimus, &c.* Alcuinus Poem. 5.

*Nec non Extales * multa pœna pudenda*
Curavit citius, Domino tribuente medelam.

Petrus Blesensis Epist. 102. *Mures .... qui Extales, id est, interiora corrodunt.* In Gloss. Lat. Græc. *Extalis*, ἀρχός.

EXTALIATUS. Charta Guillelmi Comitis Marsici an. 1179. apud Ughellum to. 7. Ital. sacræ p. 704. *Cujus Ecclesiæ subsidio villanos quindecim in eadem terra nostra Marsici erogavimus, octo videlicet Extaliatos, quorum nomina hæc sunt, &c.* Infra: *Quos volumus semper habere liberam potestatem emendi hæreditagia ab hominibus nostris Marsici, excepto ab angarariis & Extaliatis; &c.* Alia an. 1296 ibidem p. 714. *Cujus Ecclesia subsidio villanos 15. in eadem terra nostra Marsici erogavimus, 8. videlicet Extaliatos, quorum nomina hæc sunt ... angarerios vero 7. quorum nomina hæc sunt, &c.* Ubi *Angariarii* videntur fuisse operis seu *Corveis*, *Extaliati* vero *talliis* obnoxii: nisi vox orta sit ab

EXTALIUM. Constitutiones Siculæ l. 1. tit. 61. *Locorum bajuli, qui à magistris Camerariis & à Curia nostra, quamquam in credentiam, vel in Extalium bajulationem recipiantur, &c.* Et tit. 68. *Bajulationes omnes ubique per Regnum Kalendis Septembris inchoari præcipimus, sive in Extalium, sive ad credentiam collocentur.* Charta an. 1281. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 301. *Cujusdam horti . . . quem nunc tenet in Extalium Philippus Mustaczolus.* Ammiratus libr. 1. de Famil. Neapolit. pag. 56. ait. *dare ad Extalium*, idem sonare, quod *dar in somma*, etsi vocis originem ignorare se fateatur.

¶ EXTANTIA, Bona quæ extant alicujus. Charta Guidonis Comitis Flandriæ pro Capitulo S. Bartholom. Bethun. *Sciendum est nullum aliud jus, nullumve aliud dominium, nullamve Extantiam aliam in toto vel in parte.. habere in dicta terra.* Ibidem: *Habere debent omnes Extantias bastardorum... habent infra villam... tot & tales justitias, tot & tales Extantias, tot & talia dominia, &c.*

¶ EXTAR, *Olla ubi exta coquebantur*. Gloss. MSS Sangerman. Plautus adjective dicit, *Extaris olla*, eadem notione.

EXTELARIUS CERVUS, *domesticus, mansuefactus*, quem venatores præmittunt in silvam, quo cervi alii & hinnuli nihil metuentes periculi, illius facti socii, facilius in eorum casses aut tela incidant, cervo domestico collare, aut aliud quodlibet signum habente, ne venator erret in mittendo telo. Unde *Extelarius* dicitur, quod extra teli periculum habendus sit. Ita Wendelinus. In Gloss. Lat. Gr. *Extelare*, est ἐκσφενδονᾶν. Lex Salica tit. 36. §. 3. Edit. Heroldi: *Si quis cervum domesticum signum habentem furaverit, qui ad venationem faciendam mansuetus factus est, & Telarium* (l. *Extelarium*) *potuerit adprobare, quod Extelarius fuisset, &c.* De cervis domesticis agunt Justinianus de Rerum divisione, & Lex Longob. l. 1. tit. 19. §. 13. 14.

EXTEMA, EXTEMARE, ESTEMARE. Eximinius Petrus de Salanova Justitia Aragonum apud Hieron. Blancam p. 748. *Bene recolis Dominatio vestra, qualiter illi, qui fecerunt in regno Valentiæ Extemam, in Regno Aragonum secundum forum Aragoniæ fuerunt castigati, quia justitia corporalis, seu Extema, ad vos spectant, & non debent fieri nisi per justitias vestras, vel illas, qui merum imperium habent in locis suis.* Fori Aragonenses l. 1. p. 14. v. edit. 1624. *Absque cognitione judiciaria secundum Forum non occidemus, nec Extemabimus, nec exiliabimus, &c.* Lib. 3. p. 31. *Quicumque lufaucio,..fecerit justitiam aut Extemam de aliquo homine Regis &c.* Jacobus I. Rex Aragoniæ in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 8 *Pro quo* (crimine) *possit homo justitiari, vel Estemari, vel infamari perpetuo, etc.* Adde Observantias Regni Aragon. pa. 25. 35. &c. Vide *Estema*.

¶ EXTEMPORALITER, Extra tempus. Guibertus l. 1. de Vita sua c. 3. sic loquitur de se ipso recens edito: *Adeo miseranda erat exilitas, ut cadaverculi Extemporaliter nati species videretur.*

EXTENDARIUM, Vexillum. Vide *Standardum.*

EXTENDERE. Æstimare, appretiare: vox fori Anglici, quæ occurrit passim apud Bractonum, Fletam, & Anglicos Practicos. Britton. p. 138. v. *Par mesmes les Jourours soient les terres Estendues à la very valuè.*

EXTENTA, Æstimatio, ex Anglico *Extend*, Æstimo. Monasticum Anglic. to. 1. p 548. *Hæc est Extenta terrarum...de terris & tenementis Prioris de Derbuste.... quantum valeant istaurare, & quantum deinstaurare, &c.* Tom 2. p. 321. *Et quia onera prædicta & reprisæ eorumdem tenementorum,... in multo excedunt valorem eorumdem per æstimationem & Extentam per probos & legales viros...factam, &c.* [*Pro Extenta & valore Comitatus Richemundiæ*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 394. *Extenta jurium Comitis Sabaudiæ apud Costam sancti Andreæ & Boczosellum*, in Hist. Dalphin. to. 1. p. 85.] Vide Fletam l. 2. c 71. §. 2 Skenæum lib. de Verbor. significat. v. *Extent.* [Occurrit eadem vox apud Thomam *Madox* Formul. Anglic, p. 122, Rymerum to, 2. pag. 728. &c.]

EXTENSOR, Æstimator publicus, cujus munus est res hæreditarias inter comparticipes æstimare & partiri. Bracton. l. 2. c. 34. §. 1, *Officium Extensorum est, in rebus hæreditariis extendendis & appretiandis, quod in primis videant, quid & quantum sit in dominico in quolibet manerio, scilicet quot acra terra arabilis, vel quot virgata, & quantum valent acra vel virgata per annum, ...& in summa omnia, quæ sunt de corpore manerii, & de quibus commodum posset evenire.* Adde Fletam l. 5. c. 9. §. 5. 8, 9. 12.

¶ EXTENDERE SE. *Exercitus se Extendit ad 150000. armatorum*, hoc est, Complectitur 150000. armatos, apud Ludewig. to. 6. p. 167.

EXTENSIO, *Regio*, in Glossis Isidorianis.

¶ EXTENSIVA INÆQUALIS, INÆQUATA, Species scripturæ. Vide *Scriptura.*

¶ EXTENSOR. Vide in *Extendere.*

¶ EXTENSUM, Notariorum vox, Archetypum, majus scriptum, unde *nota* seu commentariolus exscriptus est. Processus an. 1459. ex Regesto *columba* Cameræ Comput. Provinciæ. *Et inde facta decenti collatione de nota cum suo Extenso.*

¶ EXTENTA. Vide in *Extendere.*

EXTERGIFACIUM, *Mantile, quo facies extergitur*, Ugutioni.

EXTERGIMENTORIUM, *Togilla, gausape, mantile*, Ugutioni.

¶ EXTERIORES FRATRES, Iidem qui *Conversi*, apud Mabillonium in Actis SS. Benedict. sæc. 5. p. 316. sic procul dubio dicti quod rebus exterioribus & temporariis vulgo occuparentur.

¶ EXTERIUM, pro *Æstuarium.* Tabularium Majoris Monasterii: *Hildebertus cognomine Eschurfellus, civis Nannetensis habuit ibidem duos molendinos in Exteriis marinis.* Vide Externi.

¶ EXTERIUS DISCERE, pro Memoriter discere, scripsit Buschius de Reform. Monast. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 930.

EXTERMINARE TERMINOS, Effodere, evellere, extra fines ponere, in Lege Longob. tit. 96.

EXTERMINATIO, Terminus, finis, limes. Charta Caroli C. an. 865. in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicibus n. 4.... *Farinariis, pascuis, exitibus, & regressibus, & omnibus legitimis Exterminationibus.* [Similia prorsus habes in Præcepto ejusdem Caroli an. 840. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 40. & in Charta an. 856. inter Instrum. tom. 1. novæ Histor. Occitanæ col. 100.]

¶ EXTERMINATUS FUROR, Audax & ignitus furor. Memoriale Potestatum Regiensium ad annum 1265. *Et tunc intraverunt civitatem dicti Mutinenses & Guelphi, & inceperunt prælium cum illis de Sesso, & expulerunt eos extra civitatem cum Exterminato furore.* Gallice *Determiné* vocamus virum audacem, temerarium & maxime confidentem.

EXTERMINIUM, proprie, Extra terminos ejectio. Gloss. Lat. Gr. *Exterminium*, ἀφανισμός. Occurrit non semel apud veterem Bibliorum interpretem, Tertullianum adversus Judæos, Petrum Blesens. Epist. 86. & alios. Salvianus l. 5. de Gubernat. Dei: *Spoliati reculis suis, & Exterminati ab agellis suis, &c.*

EXTERNARE, *Extraneum facere*, in Gloss. Isidor. Utitur Apuleius in Apolog. ubi Casaubon. [Hac notione Itali dicunt *Esternare.*]

EXTERNATUS, Amens. Glossæ Latino-Græcæ: *Externatus*, ἐκπεπληγμένος.

EXTERNARI, *Retro inclinari.* *Externata, id est, à se alienata, i. extra se nata.* Papias. Synodus Rom. sub Bonifacio II. sess. 1. apud Holstenium in Coll. Rom. p. 27. *Miseremini homini humili & Externato animo.*

¶ EXTERNI, vel EXTERNA. Charta Othonis Aquitan Ducis pro B M. de Sabluncellis, inter Instrument. tomi 2. Gall. Christ. col. 478. *Rursus confirmo illis locum qui dicitur de Mansagro cum nemore & terra culta sive inculta, dulci & salsa, & cum captione volatilium, quadrupedum & piscium.* Hac voce cum Externis, inquit D. Sammarthanus, intelligitur fortasse præstatio solvenda à mercatoribus, vel aliis transeuntibus, aut advenientibus, aut negotiatoribus in hac regione. Sed puto legendum *Exteriis.* Vide *Exterium.*

EXTERRENUS, [EXTERRIMUS, EXTERRANEUS, EXTERRICINEUS.] Gloss. Gr. Lat. MS. Ἀνάστημος. *Peregrinus, Exterrimus, Exterrenus.* Forte *Externus*, vel *Exterraneus.* Vox *Exterrimus* abest in Edito. Festus: *Exterraneus, Ex alia terra.* [*Exterraneus, quoque dicitur, & qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Dictus autem Exterraneus, quod eum mater exterrita alvo ejecit.* Martinius hic recte legit, *Exterricineus.*]

¶ EXTERSORIUM, Mantile, Gallis, *Essuie-main.* Occurrit semel & iterum in Statutis Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 839.

EXTERTIUM. Charta Hugonis Ducis Burgund. an. 1077. to. 6. Spicilegii Acheriani: *Præter hæc omnia ex meo jure unam condaminam, quæ sufficiat ad Extertium unius carucæ, ipsam quoque carucam instauratam & integram similiter do.* Ubi Editor ad marginem, *f. exercitium.*

EXTESTICULARE, Castrare. Willelmus Malmesbur. l. 4. p. 124. *Dum sese segniter expurgat, cæcatus & Extesticulatus est.*

EXTESTINUS, *Alienæ gentis, extraneus*, Papiæ. Gl. Isidori: *Extestinum, extraneum.*

¶ EXTIMARE, pro Æstimare, apud Acherium Spicil. to. 8. p. 279. Baluzium Hist. Arvern. to. 2. pag. 363. Interdum pro *Existimare* accipitur apud Scriptores Ecclesiasticos.

¶ EXTIMATIO, pro Æstimatio, apud eumd. Acherium loco citato, & apud D. *Brussel* de Usu Feudorum to. 1. p. 674.

¶ EXTIMATOR, pro Æstimator, in Privilegiis anni 1348. ex Archivis Præsidis *de Mazaugues.*

¶ EXTIMATUS, pro Æstimatus, apud Rymerum to. 7. p. 18. col. 1.

¶ EXTIMUM, ut *Extimatio*, Æstimatio. Synod. Pergam. ann. 1311. apud Muratorium to. 9. col. 576. A. *De registris & Extimis faciendis de bonis Ecclesiarum, ut collecta & onera æqualiter persolvantur.* Eugenius IV. in Constitutione an. 1440. in Bullario Carmel. p. 197. Tom.

xam & Extimum imposuerunt, & catasto in Archivio Ecclesiæ Pistoriensis collocarunt.

IN EXTINCTO. Chronicon Fredegarii c. 110. *Carlomannus devotionis causa in Extincto succensus, Romam advenit.* Id est, *divino instinctu*, vel *in instanti.*

EXTIRPARE. Leges Edwardi Confess. c.6. *Si latro vel raptor est, quod male cepit, si ad manum est, reddat: & si illud penitus Extirpaverit,... in integrum ei, cui damnum intulit, restituat.* Ubi *Extirpare*, est consumere, amittere, Vide *Stirpare*.

EXTOCARE, Monasticum Anglic. to.2.pag.71. *Dedi etiam eis pratum...quod Rogerus de Tocheham de grava quadam Extocaverat.* Alio pertinet vox *Estocage* in Consuetudine *da Surene* art.3.ubi ita dicitur census 4 denariorum, qui pro relevio feudi domino solvitur.

¶ EXTOLEUM, Extolium, Classis. Vide *Exstolium* & *Stolium*.

¶ EXTOLLATIO, Elevatio, elatio. *Pro Extollatione, promotione, expositione, manutentione, &c.* apud Rymerum to.14.p.596.& 597.

¶ Extollentia, Eadem notione, in Bibliia sacris non semel, Agnelli Libro Pontif. apud Murator to. 2.p.108.col.2. Acta SS. Julii to.3.p.128. to.4. p. 58. & apud Ludewig. Reliq. MSS. to.4.p 311.&c.

EXTOLNEARE, Teloneo, quod Angli *Toln* vocant, liberare, in Legibus Ethelredi Regis Angl. §.23. apud Brompt. [Vide *Ostensio*, Tributum.]

EXTORPARI. Leges Edmundi 4. apud Bromptonum: *De servis si qui furentur, senior ex eis capiatur, & occidatur, vel suspendatur, & aliorum singuli verberentur ter, & Extorpentur, & truncetur minimus digitus in signum*, Forte *extirpentur*. Vide Notas ad Cinnamum p.458.& infra *Strepare*.

¶ EXTORQUAMENTUM, Tributum *extortum*. Instrum. anni 1236. apud Duchesnium Histor. Bethun. lib. 3. pag. 113. Probat. *Quittat de omnibus Extorquamentis, saliis, corveis & aliis exactionibus.* Vide *Extortiones*.

¶ 1. EXTORQUERE, Expellere. Canones Hiber. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 5. *Non oportet intra domum Dei cibum carnalem comedere, nec accubitos ad dormitationem sternere. Inde Christus vendentes & ementes Extorquebat dicens: Domus mea domus orationis vocabitur.*

¶ 2. EXTORQUERE, Torquere, Aliquid ab aliquo quærere tormentis, Gall. *Donner la torture. Major pars nacionis Britanniæ voluisset ipsos Extorquere, ut ipsi notificarent, &c.* apud Lobinellum to.2. Hist. Britan. col. 870.

3. EXTORQUERE, dicitur terminus, qui deflectit, nec recta linea procedit. Incertus Gromaticus: *Maritimus limes frequentius solet recte statui, quod interpretatur: Non Extorquet.* Idem: *Gammatus limes frequentius corrumpit, Extorquet, & saltum dat... jugum facit.* Siculus Flaccus: *Flexus, qui de limite Detorquetur.*

Extorquere Pedem, quod vulgo dicimus, *Donner une entorse au pied*. Chronicon Morintacense l. 2. *Corruit, & sic pedem Extorsit, quod in omni vita sua recta ambulare non potuit.*

¶ EXTORRENS, pro *Extorris*. Glossæ MSS. x. saltem sæculi ad calcem Collectionis Canonum. è Bibliot. Domini *de Chauvelin* Custodis Sigillorum Regiorum: *Extorrens, Exaterra vel alienus.*

¶ EXTORRENTIA, Exsilium. Charta Philippi Regis Franc. an. 1306. in Tabulario Mimatensi: *Jure tamen commissionis vel Extorrentiæ cujuscumque ad nos nihil proprium de locis Communitatis venire poterit, quin nobis & dicto Episcopo absque recompensatione aliqua sit commune.*

EXTORRES, apud Cyprianum Epist. 19. 20. dicuntur, qui ne Christum negare cogerentur, dimissis omnibus, se subtrahebant, qui etiam inter Confessores adnumerabantur. Nam etsi coram Judice libera voce minus confiterentur, tamen facti potius, quam verborum ista confessio videbatur: dum, ut Christi fidem salvam custodirent, neve religionis dispendium paterentur, bona sua fisco possidenda dimitterent, carosque suos dulcemque patriam relinquerent, in externas regiones migrantes.

EXTORTIONES, JC. Anglis, Rastallo & Cowello l.4.tit.18.§.51. sunt corruptelæ Subvicecomitum, aliorumque Officialium. Definitur autem *Extortio, illicita quævis pecuniarum emunctio, vel expilatio, qua colore officii sui quis utitur.* Alias *Extortiones* dicuntur quævis exactiones illicitæ, *Malatoltæ*, Rollandino in Chr. l.8.c.5. [Hoc sensu legitur in Charta Rogerii I. Regis Siciliæ ann. 1129. apud Murator. to.6. col.623.& altera Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1233. pro Abbate Molismensi.] Vide *Malatolta* in *Tolta*.

¶ EXTRACAUTIS, *Foris versos. Extraculas Foris versos*, Glossæ Isid. Pro *Extracautis* legendum puto *Extracaules*, i. e. Extra caulam, & pro *Extraculas, Extracolas*, quasi colentes seu habitantes extra. Pro *Foris versos*, lubentius legerem *Foris versantes*. Scaliger emendat *Extrarius*, quem vide ad Festum. Vide etiam *Extrarius*.

EXTRACLUSUS Ager, Frontino est, *qui intra finitimam lineam & centurias interjacet, ideo Extraclusus, quia ultra limites finitima linea cluditur.*

¶ 1. EXTRACTA, Amplitudo, spatium amplum, Gall. *Etendue*, Angl. *Extent*. Concordia inter Regem Angliæ & Vicecomitem Fronciaci an. 1313. apud Rymerum to.3.p.518. *Item quod tertia pars leudæ seu Extractæ S. Æmiliani quam celebris memoriæ D. Edwardus genitor noster gratiose restituit prædecessoribus prædicti Comitis...restituatur eidem tenenda de nobis & hæredibus nostris.* Similia habes p.517.

2. EXTRACTA, Excerpta, archetypi exemplar, vel notæ inde sumptæ, nostris *Extraits*, Anglis, *Estreats*, Brittoni p.35. *Estrette*. Matth Paris an. 1254. *Habeant Extractas rotulorum.* Occurrit etiam in Fleta l.2.c.32.§.12.& apud W. Thorn. ann. 1384.

EXTRACTUS, Idem quod *Extracta*, in Statutis Roberti III. Scotor. Regis c.27.

¶ EXTRACULA, Vide *Extracautis*.

¶ EXTRAFAMILIATUS, Qui sui juris est, extra familiam positus, emancipatus, vel qui uxorem duxit. Statutum Philippi Aug. Regis Franc. de Decimia Saladinis, apud Rigordum ann. 1188. *Si autem filius eorum, vel gener crucem habens, hæres legitimus, Extrafamiliatus fuerit, vel & si Miles non fuerit, & crucem non habeat, pro eo respectum non habebit.* Ubi *Extrafamiliatus filius* opponitur ei, qui *in manupastu* patris constitutus est, & *in familia positus* dicitur Papiano lib. Responsor. tit. 24.

EXTRAFILATUS, Papiæ, *Exerto humero, quasi extra manum præferens*. Hinc forte vox nostris familiaris. *Extrafilè*, vel *Estrafilè*, de eo, qui cæsim vulneratus fuit.

¶ EXTRAHERIA, Extrahitura, Extrahura. Vide *Extrajeria*.

¶ EXTRAIRE, Ire extra, Discedere. Gregorii Monachi Chron. Farfense apud Muratorium to.2. part. 2. col.432. *Isti tres Extraiverunt à servitio S. Mariæ.*

¶ EXTRAJUDICIALITER, Extra formam judicii. *Non in forma judicii, sed Extrajudicialiter*, apud Rymerum bis to.5. p. 381. *Judicialiter sive Extrajudicialiter*, apud Lud *Laguille* in Probat. Hist. Alsat. pag. 161. col.2.

EXTRANEÆ MULIERES, in l.44.Cod. Th. de Episc.& in Leg.Bajwar.tit.1.c.13.§.1.2. quæ Græcis συνείσακτοι, quarum consortia interdicuntur Clericis. Ita etiam appellantur à Ruffino, quæ aliis *Subintroductæ* dicuntur.

EXTRANEARE, Alienare. Charta Sanctii Regis Navarræ æræ 1045.apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus: *Quæcumque exalienata vel Extraneata à perversis hominibus ab eadem Ecclesia fuerat*, Nostri etiam *Estranger*, pro *alienare* dixere. Vetus Consuetudo Normanniæ c.33. *L'en doit savoir, que le Duc de Normandie a par raison de la Duché la garde de ceux, qui sont en nonage, jusques à tant qu'ils aient 21. an accompli, par cette raison, que quant il seront issus hors de garde, il peuvent requerir des saisines, qui à aux appartiennent; & est tenu a leur rendre, se elles ont esté induement Estrangées*. [Le Roman d'*Athis* MS.

Savis mon pere me hot tant,
Ne me connoist à son enfant,
Ains m'a Estrangiè de sa terre,
De tout son cuer me porte guerre.

Edictum ann.1356.apud D. *Secousse* to.3.Ordinat.Reg. p.140. *Item pour ce que les gens desdits trois etats nous ont avisè & montrè moult gratieusement, comment plusieurs choses avoient étè Estrangées ou temps passè par dons excessifs & inutiles*.]

¶ EXTRANIARE. Charta ejusdem Sancii apud Jos. *Moret* Antiq.Navar.p.610. *Damus & confirmamus*.. *Malleolum quem senior Azenari Sanchiz miserat pro anima sua ad prædictum Sanctum in villa Formella, & pater meus Garsea Rex sæculi cupiditate inflammatus à parte S.Æmiliani habuit* Extraniatum.

EXTRANEUM FACERE, Idem quod *Exitum facere* de quo supra, Devestire, possessione exuere. Tradit. Fuldens.l.3.trad.243. *Qui seipsum de subnotatis locis, si in eis aliquid proprietatis haberet, vel habere deberet, fecit* Extraneum *adversus me, quatenus ego legitimam in eis haberem potestatem in meam eleemosynam tradendi*, &c. Vita S.Sifredi Episcopi Carpentoracensis, apud Vincent. Baralem p.133. *Actibus sæculi se* Extraneum *faciens, nunquam in foro, nunquam in vico, nisi animarum lucris videbatur*.

EXTRARIA. Modus tenendi hundredum p. 130. *Item dicunt, quod unus bos niger vel unus equus... provenit de* Extraria *infra dominium ad festum Paschæ ultimo præteritum: & præceptum fuit Baillivo proclamari in foro & in Ecclesia, prout moris est, & modo ad istam eandem Curiam, præter quod dictus bos niger venditur de* Extraria *infra istud dominium, & modo proprietas pertinet domino, quia remansit post annum & diem, & proclamatio debita modo fuit facta*. Vide *Estrajeria*.

EXTRARIUS, Papiæ, *Extraneus, alienigena*. Claudianus Mamertus l.1.de Statu animæ c.7. *Sicut oculi sine formis corporum, atque* Extrario *lumine contemplari nequeunt*, &c. [*Extrariam lucem* etiam dixit Lucretius l.4. *Extrarium arbitrum* Suetonius in Vespasiano c.5. *Extraria bona* Apuleius Apol. Terent. Phorm. 4.1.13. *Hanc conditionem si cui tulero* Extrario. Extrarium ab Extraneo sic distinguit Festus: *Extrarius est, qui extra focum, sacramentum jusque sit; Extraneus ex altera terra, quasi Exterraneus*. Aliter utrumque distinguit Corn. Fronto apud Calepinum, quem potes consulere.] Joannes Architrenius l.3.c.17.

...Necdum comes improbus instat
Proximus, urgenti cedens, Extrarius *errat.*

Utuntur etiam JC.

EXTRATICUS, pro *Straticus*, στρατηγός, *Strategus*, seu potius *Exstrategus*, ἐκστρατηγός, qui *Strategi* functus est magistratu. Anastasius Bibl in Constantino PP. *Theodorus Patricius* Extraticus. Rursum in Gregorio III. *Ablata sunt à Sergio Patricio* Extratico *ipsius insulæ Siciliæ*.

EXTRAVAGANTES, in Jure Canonico dicuntur Pontificum Romanorum Constitutiones, quæ *Extra* Corpus Canonicum Gratiani, sive *Extra* Decretorum libros vagantur. Ita Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6.c.71. ubi de Joanne XXII. PP. *Hic multas fecit constitutiones utiles, quæ hodie cum in corpore Juris non contineantur*, Extravagantes *dicuntur*. Ita etiam Anton. Augustin. & Franc. Florens.

¶ EXTREMARE, *Extremum facere vel ultimum, vel purgare, auferre extrinsecus*, Joan.de Janua.

¶ EXTREMITAS, Titulus animi submissioris, quo de se loquendo utebantur Prælati Ecclesiastici, Jonas Aurelian. Episc. in Epist. ad Pipinum Aquitaniæ Regem; & in Epist. ad Matfredum, Landericus Paris. Episc. in Privilegio pro Monasterio S. Dionysii, Agobardus Lugdun. de Judaicis Superstit. c.1.&c.

¶ EXTREMIZARE, Extremum spiritum agere. Miracula B.Kingæ Virg. Julii to.5.pag.754. *Quem dum* Extremizaret, *B.Cunegundi obtulit, & sanum de repente videre meruit*, Picardis nostris *Extremiser* est moribundo conferre extrema Ecclesiæ Sacramenta.

¶ EXTRENA, Strena, munusculum, Gall. *Etrenne*. Consuetudines Tolos. rubr. de Donationibus: *Item omnia illa, quæ in crastinum diei, qua vir duxit uxorem, dantur vel mittuntur pro* Extrenis *viro vel uxori, sunt similiter dicti mariti*, Vide *Strena*.

¶ EXTRENUITAS. Jonas Aurelian. in Præfat. ad libros de Institutione laicali: *Tuæ nuper Strenuitatis litteras suscepi, quibus meam* Extrenuitatem *commonefecisti*, &c. & Lege & vide *Extremitas*.

EXTREUS, *Abortivus, qui de exercitio ejicitur extra*. Papias. Legendum forte *exercitio*, vel *excicio*, pro exercitio, ut sit nostrum *Encis*, de qua voce diximus ad Stabilimenta S.Ludovici. [Vide *Encimum*.]

¶ EXTRICARE. Papiæ, *Exterminare, profligare*. Anastasius Biblioth. in S.Joanne PP. *Eodem tempore Justinus Imperator vir religiosus summo ardoris amore religionis Christianæ voluit hæreticos* Extricare. Ita *Extricare* apud Columellam l.4. est locum aliquem purgare, mundare.

EXTRILIDUS, Exalbidus, apud Gellium l.19.c.1. [ubi: *Atque ibi hominem conspicimus impavidum &* Extrilidum. Hunc Faber interpretatur, Extra læsionem positum.]

¶ EXTROMIS, *Extremus*. Gloss. Isid. Lege ut apud Festum *Extimus*, cui contrarium *Intimus*.

EXTRUNCARE, Truncis seu stipitibus purgare, *Essartare*. Charta Guarini Episc. Ambianens. an.1138. ex Tabulario Abbatiæ S.Fusciani p.8. *Godefridus & Gislebertus Ecclesiæ sæpe dictæ terram, quam* Extruncaverant, *in Castellione dederunt: & furnellos suos in Altis Avesnis*. Glossæ Isid. *Extruncis, arbor truncata*. [Vide *Extruscare*.]

¶ EXTUSSIRE. Limborch. Sentent. Inquisit. Tolos. p.119. *Pridie Nonas Januarii an. D.1311. tempore quo blada* Extussiuntur. Lege *Excutiuntur*.

¶ EXVACUARE dicitur ille qui causa cadebat in litigiis, cum sententia Judicum cogebatur scripto declarare se nullum jus habere in res controversas, easque ab adversario legitime possessas esse aut deinceps possidendas. Hanc declarationem vulgo vocabant *Exvacuationem*, quia per illam litigator *Exvacuabatur* seu spoliabatur rebus, quas sibi perperam arrogabat. Placitum an.852. in Probat. novæ Hist. Occitaniæ col. 99. *Ad tunc nos supradicti interrogavimus Odilone, si potebat habere aliam scriptura, aut ullum judicium veritatis, aut per testimonia, ut ipsas res ad partibus suis vindicare valuisset. Ad tunc ipse Odilo se recognovit ... Exvacuebit, quia de ipsas res superius dictas ... ego ...*

didiinju ſto mea propria præſumptione ubſque judicio de poteſtate Gondeſalvio Abbati, dum ipſe jure ſua legibus retinuiſſet, quando ſuam recognitione ſimul & Exvacuaſione ſcripti fecit. Cum nos vidiſſemus ſuam recognitione & Vacuaſione.... bordinavimus vel crebimus judicio, ut Bidegiſus ſuione noſtrum, ut ſuper ipſas res veniſſet, & Odilone exinde emgere feciſſet, & ſecundum legem ipſa Ramnone ab omni integritute reveſtire feciſſet à partibus Gendeſalvio Abbate, ſicut & fecit. Notitia judicati an.874. Marcæ Hiſp. col. 797. *Sic me recognoſco vel Exvacuo ub interrogatione Judicum & præſentia bonorum hominum in villa Vernete in Eccleſia S. Saturnini, & ut ſacramenta fecerunt iſti teſtes veraciter recepti per juſſionem Senioris mei, & eu quæ feci recte & veraciter me recogneſco vel Exvacuo in veſtrorum judicio vel ſupraſcriptorum præſentia. Factu recagnitione vel Exvacuatione ſub die* VIII. *Kal. Apr. an.* XXXIV. *regnante Karolo Rege.* Similis exſtat *Exvacuationis* formula ibid. col. 781. Alia apud Stephanotium to. 8. Fragm. Hiſt. MSS. p. 54. an. 21. regnante Carolo Rege: *Recognoſco me Aldebertus mandaturius, quod negare non poſſum, & ſic facio meam profeſſionem atque Exvacuationo; quia de ipſo villare ſuperius nominatum, unde ego per vocem Seniori meo interpellavi ſonarie mandatarium Arſonſo Abbate injuſte & malum ordine eum interpellavit atque mallavit, quia plus debet eſſe ipſe villares cum finis & terminis ſuis, ſicut ſcriptum eſt, ulodes legitimus de iſta jam dicta caſa Dei atque venerabili loco ſuo Arſonſo Abbate vel ad ejus Congregatione per illorum autboritates & pro regia donatione.* Infra *Evacuare* recurrit eadem notione. Notitia judicii an. 869. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 1490. *Iterum prædicti Judices Recoſindo mundatario Sulomonis Comitis dixerunt: Fac cito Exvacuationem ſicut ſuperius reſponſum dediſti. Sic me Exvacuo ego Recoſindus ab interrogatione Judicum, quod non poſſum diffamare ipſes teſtes & ſcripturas, nec teſtes ampliores nec meliores ut legibus convincere poſſim, ut beneficius debeat eſſe nec per ſcripturas, nec per nullum indicium veritatis, nec in iſto placito, nec in alia, nec nulloque tempore, & huc mea Exvacuatio vera eſt, quod negare poſſum in veſtro ſupradicto judicio. Facta Exvacuatione ſub die* XV. *Kal. Sept. an.* XXVIIII. *regnante Karolo Rege. Recoſindus ſubſcripſi & feci.* Vide *Vacuus*.

EXUERE SE *de re aliqua*, Rem relinquere. Concilium Duziacenſe I. c. 15. *Niſi ub ipſis rebus, quas invaſerat, ſe mex Exueret, &c.*

EXUERE SE *de latrocinio*, in Pacto Legis Salicæ tit. 50. eſt purgare ſe in jure non eſſe reum furti: *Iſtud ſi feceris, Exuit ſe de latrocinio.* Quo loco aliæ Edit. habent *exivit*; ſed perperam. Lex 12. Cod. Th. de Accuſat. *Neganda eſt accuſatis licentia criminandi, priuſquam ſe crimine, quo premuntur, Exuerint. Exuere ſe de crimine*, apud Gregorium Turon. l. 9. c. 16. Cæſarius in Vita S. Cæſarii Arelat. *Ego me Exuo, &c.* Chryſoſt. hom. 2. in Epiſt. ad Rom. Τὸ ἔγκλημα ἀποδυσάμενος τῆς ῥᾳθυμίας.

¶ EXVERRÆ, Sordes quæ everruntur. Vide *Everriator*.

EXUGIA, in Gloſſ. Anglo-Saxon. exponitur per gihſunga; [& geſcinco, ubi Somnerus, forte, *Axungia*.]

¶ EXULARE, active ſumitur pro Mittere in exſilium vel ſervitutem, in Actis S. Athanaſii Epiſcopi Neapol. apud Muratr. to. 2. part. 2. col. 1059. *Captivos... innumerabiles Saracenorum Exulabat efferitus inſatiabilis.* Et infra: *Eodem igitur tempore quo Ludoycus piiſſimus Auguſtus Beneventanam provinciam Exulatione Sudan crudeliſſimi Iſmaelitum Regis advenit eruendam.* *Exulatio* hic Muratorio videtur ſumenda eſſe pro tyrannide vel ſervitute. Pro *Exſilio* uſurpavit Florus: *Clariſſimos Principes... Exulatione multavit.*

EXULATITIUS. Gloſſæ Cyrilli: Φυγάς, *Fugitivus, Exulatitius, fugitivoſus.*

¶ EXULATUS, Exſilium. Meſſala Corvin. p. 19. *In Exulatum perrexit.*

¶ EXULTARE HORAM, Horam canonicam recitare. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. c. 74. nu. 36. *Qui propter Miſſam ſuam ad regularem Horam non occurrere poſſunt... finita Miſſa ibidem anteultare quiete Exultabunt Horam.*

EXUMBRES, Aſcii, ſeu ἄσκιοι, in Gloſſis Iſidori.

¶ EXUNARE, ut *Adunare*, Congerere. Chronicon Farfenſe Gregorii Monachi, apud Murat. to. 2. part. 2. col. 471. *Et in Ponticello modia* II. *millia Exunata... in fundo Virgiliano modios* XX. *adunata.* Ibid. col. 967. in Additamentis ad Chronicon Caſaur. *Silvas & terras cultas & incultas Exunatas per ſingulas petias per menſuras inſimul faciunt modios trecentos.* Et col. 985. *Silvæ per ſingulas petias Exunatæ inſimul faciunt per menſuram modiorum mille.*

¶ EXUNGULARE, Ungularum ferrearum tormento cruciare. Paſſio S. Mammarii in Africa apud Mabillonium Analect. to 4. p. 102. *Tunc Præſes juſſit eos equuleo ſuſpendi & Exungulari, & ſuper plagas eorum ſal & calcem & calcem & acetum ſuperaddici.* Vide *Ungulare*.

¶ EXVOLARE, Amandare, rejicere, apud Mabill. Liturg. Gallic. p. 467. *Interrogo vos qui iſta* (Geſta SS.) *inter apocryphas litteras Exvolanda cenſetis, per quos conſtat Canon Scripturarum omnium divinarum!*

EXUPERARE, Superare, ſubjugare, Latinis *Exuperator omnium gentium*, in Nummo Conſtantis. *Exuperatorius menſis*, Novembris à Commodo dictus, apud Lampridium. Simeon Dunelm. an. 882. *Duas potenti virtute naves Exuperavit.* Vox Latinis notiſſima.

Eſt enim *Capere*, vel *Prehendere*. Leges Edmundi Regis c. 2. *Vult etiam, ut ubi fur pro certo cognoſcetur, Thwelfindi... conſocientur, & Exuperent eum vivum vel mortuum, alterum quod poterunt.* Ita in Legibus Alfredi c. 7. apud Bromptonum: *Exſuperetur, & Epiſcopi judicio reſervetur.* Ubi Saxonice habetur gepilde, quod idem ac *Prehendere*, vulgo *Capias*: unde Forenſium apud Anglos Breve *Capias*: dictum à gepealdan, & gepildan, regnare, dominari, imperium tenere.

EXUPERANTISSIMUS, pro ἐξοχώτατος, dixit Apuleius in Hermetis Aſclepio.

EXURGEBAT, pro *Poterat*, apud Anaſtaſium Biblioth. in Joanne V. PP. *Sed & captum frumenti ſimiliter vel alia diverſa, quæ Eccleſia Romana minime Exurgebat perſolvere.*

¶ EXURGITARE, *Exhaurire*. Laurent. in Amalthea ex Iſidoro.

¶ EYBAMD. Charta Emenonis domini Aurelioduni pro hominibus Burgi S. Martini, apud Thomaſſerium in Biturig. p. 697. *Ut nemo illorum perget ad pugnam, quæ alio nomine vocatur Eybamd, neque bottagium vini alicui reddat.* Vide *Herebannum*.

¶ EYCHALGAYTA, Excubiæ. Vide *Scaraguayta*.

¶ EYGUATGIUM, EYGACIUM, Alveus, canalis. Inventar. Recognit. n. 18. c. 41. de Vouta fol. 333. verſo: *Item pro Eyguatgio molendini nuncupati Guyot, ſive pro tranſitu aquæ in poſſeſſione ipſius charrerii, &c.* Fol. 336. *Item pro Eygacio dicti prati.* II. *denar.* Fol. ſeq. *Item pro quodam Eyguatgio ad rigenda prata.* Denique fol. 339. *Pro Eygatgio ſive perceptu aquæ in territorio, &c.* Vide *Echudium*.

¶ EYLNESCIA, Hæreditas primogeniti. Vide *Aineſcia*.

¶ EY-

EYMERAUDUS, Smaragdus, Lapis pretiosus, Gall. *Emeraude*, in Inventario Ecclesiæ Anic. an. 1444. *Perlis & Eymeraudis*.

¶ EYMINA, Species mensuræ. Vide *Hemina*.

¶ EYNEIA, ut *Eylnescia*. Vide *Ainescia*.

¶ EYNICIUS, Natu major, Gall. *Ainé*. *Eynicia filia*, apud Th. *Blount* in Nomolexico.

¶ EYSIAMENTUM, Jus utendi rebus non suis. *Madox* Formul. Anglic. p. 163. *Cum omnibus libertatibus, Eysiamentis & pertinenciis dictæ terræ spectantibus*. Vide *Aisantia*.

¶ EYSSADONUS, Parvus ligo. Vide *Eissadonus*.

¶ EYSSARTAJARE, EYSSARTARE, Vide in *Exartus*.

¶ EYSSARTIA. Vide in *Exarcia*.

¶ EYSSARTUS, pro *Exartus*. Vide in hac voce.

¶ EYTE, Insula vel locus humilis, humidus & paludosus. Vide Kenettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.

EZCIPHAM. Sampirus Astoricensis in Chron. æra 971. *Rex quidem jam securus perrexit ad domum suam cum victoria magna in pace. Deinde post duos menses Ezcipham, id est, exercitus, ad ripam Turmi ire disposuit, & civitates desertas ibidem populavit*. Vox Arabica, ni fallor.

EZZISCZUN. Lex Bajwar. tit. 9 cap. 11. §. 1. *Si illam sepem ruperit, vel dissipaverit, quam Ezziscezum vocant, cum uno solido est restitutio*. [Baluzius legit *Ezzasozum*.]

F

FAB

F LITTERA numeralis, 40. denotat: unde versus:

Sexta quater denos gerit F quæ distat ab alpha.

Eidem literæ si recta linea superaddatur, 40. millia significat.

F. *In superscriptione cantilenæ, ut cum fragore, seu frendore feriatur, efflagitat*. Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ?*

F, pro *Ph*, occurrit passim apud Scriptores inferioris ætatis; sed & in veteribus aliquot Inscriptionibus. Locos indicavit Josephus Scaliger indice 19.

☞ Occurrit prætcrea *F* pro *V* & vice versa: quo spectat Ambrosii Moralis observatio in Eulogii Vitam p. 193. *Tam in his duobus exemplaribus, quam in aliis pervetustis libris Mozarabum Christianorum litteris descriptis, quos mihi videre hucusque contigit, F pro V, & V pro F semper cernitur appositum. Itaque hic Referentia, non Reverentia fuit scriptum; & semper Provanus non Profanus*. Jam supra vidimus *Devensum* pro *Defensum*. Sic & Latinum *Vates* à Græco φάτης, & *Vesica* φύσιγξ docent esse derivata. Hispani *F* in *H* mutant quam frequentissime; sicque dicunt *Hablar* pro *Fabulari*, *Hace* pro *Fasce*, *Halcon* pro *Falcone*, &c. Pro *B* positum *F* infra videmus in *Faro* pro *Baro*.

¶ FABA, *est tertia pars scrupuli unius*. Roch. *le Baillif* in Dictionar. Spagyrico.

¶ FABA ASIANA, vel *Campanica*, Phaseolus, Gall. *Haricot*: quod leguminis genus Belgæ vocant Fabas Turcicas vel Romanas. Acta SS. Junii tom. 3. p. 451. de S. Rayoerio: *Vocavit virum suum, & aspiciens vidit lapidem ascendere de maxilla, ad modum Fabæ Asianæ, id est Campanicæ, quam digitis accipiens traxit*.

FABACENA, Præstatio ex fabis. Vide *Mestivarius* in *Mestiva*.

¶ FABALIA, Idem quod mox *Fabaria*. Tertull. lib. de Anima c. 31. *Pythagoras ne per Fabalia quidem transeundum discipulis suis tradidit*.

FABANA, Fabæ decoctæ. Vita S. Carilephi: *Tantam Fabanam coxit, ut per totam hebdomadam satis haberet*. Perperam, inquit Meursius, in MS. *Fabianam*. Φαβάνα, Græci recentiores dicunt, ut idem observat.

FABARIA, in Pacto Legis Salicæ tit. 27. §. 6. Campus fabis consitus.

FABARE, Eadem notione, in Observantiis Regni Aragon. lib. 8. tit. de furtis: *Si dominus invenerit aliquem de die in sua vinea, horto, vel Fabari, colligendo fructus, &c.*

FABARIUM, Pensitatio de fabis. Charta an. 1241. in M. Pastorali Eccl. Paris. l. 10. Ch. 21. *Ita quod nihil amodo percipiet, nec in campiparte, nec in decima, nec in ædificiis, nec in lignis, nec in Fabario, nec in straminibus, item nec in vectis, &c.*

FABARIUS, Cantor, qui cibis vescebatur, qui mollem vocem reddunt. Vet. Glossar. *Vocalis, Fabarius, Cantor*. Isidorus l. 2. de Divin. Offic. c. 12. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant, psallentes tamen, leguminibus caussa vocis assidue utebantur. Unde & Cantores apud Gentiles Fabarii dicti sunt*.

FABATARIA, Vasa amplissima, in quibus *fabatia*, de qua Apicius, vel puls fabata solebat apponi, apud Lampridium in Heliogabalo. [Vide Martinii & Hofmanni Lexica.]

¶ FABATRUM, Φάβατος κόκκος, *Granum fabæ*. Supplem. Antiquarii.

¶ FABEA, Παιδίσκη, Puella, *Fabeus*, παῖς, Puer. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

¶ FABELLA. Sermo brevis. Vita S. Adalberti Mart. April. to. 3. p. 179. *In extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animæ superstes foret, astantibus, quorum ille adolescens unus erat, hanc Fabellam ægra voce retulit: Heu mihi! Qualis eram & quantum diversus ab illo*.

¶ FABELLATIO, Μυθολογία, Sermo de Fabulis. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

¶ FABERRA, Φάβα, *Faba*, Supplem. Antiquarii.

FABERRIME, pro *Affabre*, dixit Apuleius Florid. l. 2. [& Metamorph. l. 2. & 11.]

¶ FABEUS. Vide *Fabea*.

¶ FABIACUM, Præstatio ex fabis. Charta ann. 1211. in Chartulario Eccl. Carnot. n. 180. *Viviacum, Fabiacum, ordeiacum, investitiones, submonitiones hominum, &c.* Vide *Fabarium*.

¶ FABIANA. Vide *Fabana*.

¶ FABICORA, *Proverbium in eos qui domesticis alimentis usi cum aliis laborant*. Papias MS. Bituric. Editus habet *Fabricora*.

¶ FABIOLA, *est flos fabarum*. Roch. *le Baillif* in Diction. Spagyrico.

¶ FABISOR, pro *Favitor*, Gall. *Fauteur*. Papias MS. Bituric. *Fabisor, Faustor, favens*.

¶ FABONIUM, FABONIUS. V. *Favonium*, *Favonius*.

¶ FABRARIA, Ars ferraria. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52. *Ordinamus præsenti capitulo quod fabri exercentes... ministerium Fabrariæ per se, vel per alios in*

Massiliæ, vel ejus territorio non accipiant pretium, vel mercedem ultra modum infra scriptum, videlicet pro ferrando equo IV. *den. de pede uno, &c.*

FABRATERIA, *Ornatus fabrorum, vel domus, vel locus, ubi fabricæ sunt*, Ugutioni. Glossæ MSS. *Fabrateria, Fabrica, qua sedent fabri, vel ornatus equorum.* [Aimoinus in Vita S. Abbonis Floriac. sæc. 6. Benedict. part. 1. p. 44. *Certo qui volunt obsequi in Fabrateria mendacii cupiditates suas pravas, ipsi nituntur condere leges iniquas.* Pro ipso opere utitur idem Abbo in Epist. *Qui nunc Hierosolymis exulat pro suorum mendaciorum Fabrateria.*]

1. FABRICA, FABRICÆ, pro operibus publicis. l. 13. Cod. Th. de Prætorib. l. 14. 30. de Oper. publ. &c. *Fabricatio publica*, opus publicum, l. 2. de Sepulcro viol. Vide l. 37. de Decurion. eod. Cod. Proprie vero *Fabricæ* dictæ, in quibus arma fabricabantur. Ammian. lib. 14. *Tribunos Fabricarum insimulassent, promittens arma.*

2. FABRICA, Gallis, *Forge*. Ordinatio Hospitii S. Ludovici Reg. Franc. an. 1261. *Cambellani habent .. 12. pecias candelæ minutæ, & Fabricam ad tres equos.* Occurrit ibi pluries. Id est, Cambellani habent quidquid ferri necesse est pro tribus equis, ex fabrica Regia.

Accipi etiam videtur hæc vox pro quovis ædificio, in Lege Burgund. addit. 1. c. 1. §. 7. & in Lege Bajwar. tit. 8. c. 2. §. 1. in qua alii Codd. habent *basilica*, ut monet Steph. Baluzius, adeo ut *fabrica* & *basilica* idem fuerint. (Litteræ Alberti Imp. an. 1300. apud Ludewig. tom. 6. p. 40. *Quæque Fabrica in Nurenberg solvet* (Burgravio) *unum solidum annuatim.*]

¶ 3. FABRICA, Opificium quodvis ferrarium. Tradit. Fuldenses Schannatti p. 403. *Slavi* CXX. *singulas libras lini* (debent) *Scutatores scuta* XII. *& una Fabrica.* Extractum computi anni 1327. Histor. Dalphin. to. 2. p. 216. *Cum Dominus veniret de Jostis Tollini solvit pro Fabrica* XXI. *den.* Hoc est, pro calceando equo, qua notione non semel accipitur vox *Fabrica* in Instrumentis Dalphinalibus.

¶ 4. FABRICA, Proventus Ecclesiæ, illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati, Gallis *la Fabrique*. Addit. 4. ad Capitul. c. 58. *Quod in unaquaque ecclesia cui Episcopus præest, quatuor tam de redditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones; ut una sit Episcopi, alia clericorum, tertia pauperum, & quarta Fabricis ecclesiasticis adplicetur.* Litteræ Caroli VI. Franc. Regis ann. 1385. inter Anecdot. Marten. to. 1. col. 1614. *Interdum contingit, ut in Ecclesiis in quibus Prælati fructus, reditus & proventus unius anni, & Fabrica fructus alterius anni percipere consueverunt.* Testamentum an. 1423. apud *Blount* in Nomolex. Angl. *Item lego Fabricæ ecclesiæ cathedralis Hereford.* XII. *den. Item lego Fabricæ capellæ B. Mariæ de Bromyard* XL. *den. Fabrica Ecclesiæ*, in Obituario Morinensi f. 32. Occurrit præterea apud *Madox* Formul. Anglic. p. 430. tom. 4. Concil. Hispan. p. 6. col. 2. p. 19. col. 2. &c.

¶ FABRICALES LITTERAS appellat Clemens IV. Papa an. 1267. in Epistola ad Archiepiscopum Hispal. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 476. Litteras quibus Rom. Pontifex Regi concederet licentiam accipiendi partem proventuum ad *Fabricam Ecclesiæ* pertinentium.

¶ FABRICALES DECIMÆ, Ead. notione, ibid.

¶ FABRICARE, Clavis figere. Acta SS. Aurei & Sociorum Mart. Junii to. 3. p. 51. *Deinde duxit eos ad nemus. & eos ibi Fabricari fecit ad duas arbores, cum catenis & compedibus per fabros, ponens duos custodes super arborem.*

¶ FABRICARIUS. Gloss. apud Martinium in Lexico: ξύλα ἐργάσιμα, *Ligna Fabricaria.*

¶ FABRICATOR ECCLESIÆ, Ædis sacræ procurator, Ædituus, Gall. *Marguillier.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 89. verso: *Decem libras Turon... levandas super communiam ejusdem Canonici, si contigerit ipsum residentiam personalem facere: sin autem, supra fructibus probendæ capientur per Fabricatorem Ecclesiæ.* Vide *Fabricerius*.

FABRICATURÆ, Vasa aurea aut argentea, aurum omne, argentumve factum, aut in vasa conflatum, in Formulis antiquis apud Lindenbrog. 49. 67. 72. 75. 77. 78. 83. in Formula 18. ex Baluzianis, Form. 32. ex Andegavensibus, &c. Gesta Regum Francorum cap. 13. *Aurum quoque multum & argentum, Fabricaturasque speciosissimas tradens Legato, &c.* Primum Testamentum Widradi Abbatis Flaviniacensis: *Et quod superius memorari debueramus, tam aurum, quam argentum, vel reliquas Fabricaturas seu ministeria Ecclesiæ, &c.* [Litteræ Deodati Clerici pro Monasterio Sithiensi an. 32. Caroli Regis ex Archivo Audomar. *Fabricaturas Ecclesiarum auro argentoque, drappalia, &c. vobis per venditionis titulum, accepto pretio, Ecclesiæ vestræ à die præsenti transfirmo.* Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. to. 1. Histor. Dalphin. p. 86. *De quolibet vendente... casoos, coria, Fabricaturam auri, cyphos, &c.*]

¶ FABRICATUS TESTIS, Subornatus, Gallice *Suborné*, in Depositione variorum testium coram Officiali Rotomag. an. 1395. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag.

FABRICENSES, Qui in sacris fabricis arma cudebant & fabricabant, de quibus est titulus in Cod. Th. & Justin. quorum Præpositi, *Primicerii Fabricæ* dicebantur. Erant Fabricæ & Fabricenses sub dispositione Magistri officiorum. Vide Cujac. Gothofred. &c.

¶ FABRICERIUS, Æditimus, Curator ædis sacræ, Gall. *Marguillier*. Diploma anni 1530. in Dissertatione V. Cl. Muratorii to. 2. Anecd. p. 315. *Convocatis... venerabilibus Canonicis & Fabriceriis sacelli S. Johannis Baptistæ Modoetiæ.... cupientesque .... Canonici & Fabricerii huic honesto voto satisfacere, &c.* Vide *Fabriquerius*.

FABRICIÆ BUCCELLÆ, Gall. *Oublie*. Vide *Nebula*.

¶ FABRICINA, Officina ubi faber operatur. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 72. v. col. 1. *Hado faber persolvit medietatem mansi de Fabricina sua.*

FABRICINIUM, Idem quod *Fabricatura*. Capitula Caroli C. tit. 31. c. 23. *Aurum vel argentum, vel quodcumque Fabricinium ex auro vel argento, &c.* Occurrit ibi iterum.

¶ FABRICORA, *Proverbium in eos qui domesticis alimentis usi cum aliis laborant.* Papias MS. Bituric. habet, *Fabicora*.

FABRI GROSSARII, Ferrarii, vel ærarii, ut vocantur à Plinio l. 34. c. 8. In Statutis antiquis Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. cap. 1. *Fabri grossarii sex, artifices duo.*

FABRILES UVÆ, Fumi vapore siccatæ. Cælius Aurel. l. 4. Chron. c. 3. *Item Uva, & magis fumi vapore siccata, quam Fabrilem appellant.* Adde lib. 2. c. 7. 13. lib. 3. c. 2.

FABRILLA, & FABRISSA, *Uxor fabri*, Ugutioni & Joanni de Janua.

¶ FABRIQUERIUS, ut *Fabricerius*. Synodus Oriolana an. 1600. to. 4. Concil. Hisp. pag. 737. col. 2. *Fabriqueries qui fabricæ ecclesiasticæ præficiuntur, homines divites, pecuniosos, conscientiæ integritate insignes.... eligant, quibus fabricarum redditus ... & totius anni pro-*

proventus commiss autus. Fabriquerii collectos fructus absque consensu Parochianorum ... minime vendant ; & elapso annuali munere, intra mensem accepti & expensi rationem reddant.

FABRIRE, Fabricare. Fortunatus lib. 2 Poem. 8.

Quod nullus veniens Romana gente Fabrivit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.

1. FABULA, Pactum, conventio, *Pourparler*. Glossarium vetus: *Fabula, id est, pactum conditionis*. Qua notione vocem hanc usurpat non semel Lex Longobard. lib. 1. tit. 9. §. 9. tit. 23. §. 2. tit. 30. §. 3, lib. 2. tit. 1. §. 1. Leges Rotharis Regis tit. 52. 65, tit. 105. §. 30, &c. apud Heroldum.

In Foris Hispanicis lib. 3. tit. 1. §. 6. lib. 5. tit. 2. §. 4. dicitur ille *morir sen fabla*, seu *mori sine fabula*, qui moritur intestatus, fabulis testamenti non confectis. *Mori sine lingua*, apud Tyrium, Vide *Gamales* & *Inordinatus*.

2. FABULA, pro Rumore, apud Senecam lib. 3. de Benefic. c. 23. & aliis locis, S. Hieronymum Ep 33. ad Castrutium, Tertullianum Apologet. c. 21. &c. Fortunatus Carm. ad Justinum Imp. *Curris ad extremas fides pia Fabula gentes*. Epistola Sigeberti Regis ad Desiderium Episc. Cadurcensem to. 1. Hist. Franc. *Dum Fabula currente à pluribus & fidelibus nostris cognovimus, &c.* Gregorius Turon. lib. 5. c. 49. *Fabulam fingit quod Guntramnus Rex capere vellet Turonicam civitatem*.

3. Fabula, Historia, narratio. Vita S. Eparchii Abbatis Inculism. c. 17. *Fabulas eremitarum eis sæpius exponebat*. [Fortunatus Presbyter in Vita S. Medardi Episcopi, apud Acherium Spicil. tom. 8. pag. 410. *Vos, vos, inquam, qui dicimini Pastores, Abbates, Rectoresque Ecclesiarum, vos hac Fabula, non fabula, sed res veraciter gesta respicit, vos instruit, vos ammonet, &c.*]

FABULARE, *Fabulari*, Confabulari. Gloss. Lat. Gr. *Fabulat*, ὁμιλεῖ, λαλεῖ, καυχᾷ. Italis *Favellare*, Loqui. Regula S. Cæsarii ad Virgines. *Dum psallitur, Fabulare omnino, vel operari non licet*. Vetus Charta apud Beslium p. 388. *Nunciansque Hugoni ut invicem Fabularentur*. Alia Alfonsi Regis Castellæ, æræ 1129. apud Anton. *de Yepez* to. 6. *In sua vita, in quantum cum loquela sua poterit Fabulare*. Occurrit etiam in Synodo Rom. sub Eugenio II. PP. c. 15, apud Joann. Sarisber. Ep. 190 in Vita S. Samsonis Episcopi Dolens. lib. 1. cap. 23, 55. in Epistola scripta sub nomine Jesu Christi sub Carolo Magno, &c. Atque hac notione vox ista non semel usurpatur à Planto. *Fabulas conferre*, dixit Capitolinus in Pertinace: *Fabulæ privatæ, literæ*, pro privatis ac doctis sermonibus, Lampridius in Heliogabalo, & in Alexandro Severo.

¶ FABULARIUS, Fabulator, qui scribit, vel narrat fabulas. Lambert. Ardens. apud Ludewig. tom. 8. pag. 473. *Tot & tantorum ditatus est copia librorum, ut Augustinum in Theologia, Areopagitam Dionysium in Philosophia, Millesium Thalem Fabularium in neniis Gentilium, & in cantilenis gestoriis sive in eventuris nobilium, sive etiam in fabellis nobilium, joculatores quosque nominatissimos æquiparare putaretur.*

¶ FABULATORIUM, Locus Monasterii, ubi Fratres confabulantur. Utitur Martinianus Monachus à Mabillonio laudatus to. 3. Annal. Bened. p. 324.

FABULO. Gloss. Isid. *Fabulo, fabulas componens. Fabulones, fabularum inventores*. Utitur Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 1. [Glossar. Sangerman. num. 501. habet: *Fabulonus, Fabularum inventor*. Vide Lexicon Hofmanni. Nostri *Fableor* dixerunt. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Un Roi un Fableor avoit
A qui deduire se souloit.]

FACCES, *Lenticula aquatica*, in Gloss. MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam. Vide *Falcata*.

¶ FACECITAS, Elegantia. Vita S. Galterii Abb. auctore Monacho ejus discipulo, inter Acta Sanctorum Aprilis tom. 1. pag. 757. *Non hic attendas dictorum Facecitatem, aut verborum rusticitatem, sed rei quam narraturus sum veritatem*. Vide *Facetia*.

FACELLA, diminut. a *facula*, uti hoc à *face*, vox Petrarchæ & Danti nota, *Facellina*, Senensibus. Occurrit in Actis S. Tharaci Martyris. Pachymeres lib. 6. c. 31. φακέλλας ἐκ στυππείων ἀνάψαντες.

FACELLA, apud Lampridium in Heliogabalo, quid sit, vide Casaubonum.

FACENDEIRA, [Cultura prædii rustici, species *corvata*, ab Hispan. *Facer*, Facere, operari.] Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1218 in Histor. Segoviensi cap. 18 §. 2. *Absolvo etiam omnes Clericos & Sacerdotes totius regni mei ab omni Facendeira, & fossadeira, & posta, & qualibet alia pecta in perpetuum*. Vide *Fazenda*.

1. FACERE, Commorari. Exodi cap 34 *Fecit ergo ibi cum Domino Moyses 40. dies & 40. noctes, &c.* Papinianus in l. Miles, ad leg. Jul. de Adulter. *Ne sibi compensarentur dies, quos in custodia Fecisset*. Adde l. 14. D. de Statu lib. in Monumentis Christianis: *Fecit annos 20. &c.* pro *vixit*, passim habetur, apud Gruterum 447. 3. 838. 12. 842. 7. 1051. 1. 1176. 9. In Actis Apostol. c. 18. ποιήσας χρόνον τινά. Et cap. 20. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς. Occurrit hæc loquendi formula non semel apud Scriptores, Senecam Epist. 67. Capitolinum in Maximo, Julianum Antecess. Constit. 15. §. 57. in Collat. Carthag. cap 142. apud S. Jacob. Epist. 4. in Actis S Theogenis Martyr. num. 12. S. Fructuosi num. 2. in Actis SS. Nicandri & Marciani apud Carracciolum sub finem, apud Gaufridum lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 3. Anastasium Bibl. in S. Marcello PP. in Hist. Eccles. pag. 77. 99. Domnizonem lib. 2. c. 18. Lupum Ferrar. Epist. 4. &c. Vide Glossar. Pithœi ad Julianum Antecess.

Ubi fecit mensis talis dies tot, &c. Loquendi formula frequens in Actis quinti & sexti sæculi, pro diei ac mensis charactere. Nicetius Episcop. Epist. 2 tom. 1. Concilior. Gall. pag. 323. *Per festivitatem S. Martini, quam undecima die Facit November*. Vetus Epitaph. in Monast. S. Crucis Burdegalensis: *Hic requiescit bonæ recordationis humilis XPI. Monmolenus, qui vixit annus CCC.* (circiter) *septuaginta, apud quem nullus fuit dolus malus, qui fuit sine ira jocundus, hoc est accepit transitum sub die VI Idus Augustas, ubi fecit Augustos dies septem, anno V. Domni nost. Chlodovei reg †:* Alia bina Epitaphia conjugum paris, inventa in Ecclesia S. Acheoli juxta Ambianum an. 1660. † *Leudelinus hic requiescit in pace, vixit annus L. defunctus est ubi Fecit genar. dies XV. †. Valdolina hic requiescit in pace, vixit annus XX. defuncta est, ubi Fecit Julius dies XXVIII.* Tabular. S. Cyrici Nivern ch. 28. *Theotbaldus scripsit & dictavit in mense Octobris ubi Fecit dies 13. anno 1. regnante Ludovico Imperatore*. Hujusmodi diem & mensem adscribendi formulas similes proferunt placita veteris optimæ notæ, quæ Jo. Mabillonius eruit ex veteribus corticeis membranis Monasterii S. Dionysii, quas una cum eodem viro doctissimo ac humanissimo videre contigit in Chartophylacio ejusdem Monasterii an. 1671. & to. 4. Actorum SS. Ordin. S. Benedicti inseruit p. 617. 618. 620 Ea autem fere semper ita clauduntur: *Datum quod Fecit mensis Augustus dies duodecim. Datum, quod Fecit mensis Junius dies quinque, &c.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. n. 69. & Acta Episcopor. Cenomanensium tom. 4. Analector. Mabillonii, ubi hæc formula passim occurrit, [& infra *Quod fecit*.]

2. FACERE, Gall. *Faire aveaqurlqu'un*, hoc est, Rem conficere, negotium peragere, pacisci Gregorius Magnus lib.2.Ind.2.Epist.32. De *Neapolitana vero urbe ... vobis indicamus, quia Aroges, ut cognovimus, cum Arnulpho se Fecit, & reipublica contra fidem venit*. Anonymus Barensis in Chr.an. 1073. *Et secundo dio intrante Febr, Fecit cum ipso Duce*. An.1089. *Mortuus est Urso Archiep. & electus est Helias, & Fecit Baei cum Boamonte*. Idem an.1080 *Ipse Dux Fecit fine cum Bari, & mense Aprili Taranto cum illo & Trane*.

¶ 3. FACERE, Colere, arare. Capitul de villis c.8. *Ut judices nostri viuras recipiant nostras, quæ de eorum sunt ministerio, & bene eas Faciant*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol.27. verso col.1, *Radoardus lidus & uxor ejus lida ... Faciunt in vinea arpen 4 in unaquaque ebdomada & curvadas 2*. Ibidem fol.28. col.2. *Macsbodus colonus ... Facit in vinea dimid. arpen. & Facit ortum dominicam*, Donatio anni 1164. apud Acherium Spicileg. tom. 8. pag. 196. *Adhuc etiam dederunt terram illam quæ est ad Rocam caducam, quam Faciunt Pontius Balzans & Pontius Alonis, & terminatur, &c.*

¶ 4. FACERE, Dare, præbere, Charta Geraldi Abb. S.Johannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monasterii pag. 458. *Item qualibet die pro Fratribus mortuis nominatis in Capitulo debet Facere dominus Abbas & vinum in refectorio de Conventu*. Ibidem pag. 459. *Item Camblentus debet facere per medietatem Quadragesimæ ..., centum pauperibus cuilibet duo allecia*. Item pag. 460. *Debet Facere jadellos & scutellas & tersoria ipso die ad faciendum Mandatum*. Rursum occurrit pag. 464.

¶ 5. FACERE, Tradere vel disponere. Leges Luitprandi Regis apud Muratorium tom.1. part. 2. pag. 64. col.1. *De eo præcipimus, qui filiam in capillo in casa habuerit, & filium non reliquerit legitimum, ut de rebus suis amplius per nullum titulum cuicumque per donationem, aut pro anima sua Facere possit, nisi partes duas, tertiam vero relinquat filiæ suæ, sicut gloriosissimus Rotharis Rex disposuit*.

¶ 6. FACERE, Dicere, affirmare. Leges Rachis apud Muratorium tom. 1. part. 2. p.86. col.1. *Si quis Langobardus qualemcumque hominem aldium aut servum suum Facere voluerit* (i.e. suum esse voluerit contendere) *& ipse ad palatium venerit ad proclamandum*.

7. FACERE AQUAM dicitur navis, quam aqua per rimas occupat: phrasis Gallica, *Faire eau*. Vita S. Deivotæ Virgin. apud Vincentium Barralem: *Ipsa autem navicula, quia fuerat destituta & sicca in littore, Faciebat multam aquam in sentina sua, &c.*

¶ 8. FACERE HOMINES, Milites conscribere, Gall. *Leves des troupes, Faire des hommes*. Occurrit apud Rymerum to.3. p.540. col. 2.

¶ 9. FACERE INDE, Inde recedere, apud Bernardum Monachum Ord. Cluniac. part. 1. c. 34.

¶ 10. FACERE LECTUM, Gall. *Faire un lit*, Lectum sternere. Processus de Vita S. Yvonis, Maii to. 4. pag. 557. *Lectos ipsemet Faciebat & cubabat eosdem* (pauperes.)

11. FACERE LITERAS, Dare, mittere, scribere ad aliquem. Lupus Ferrar. Epist. 7. *Feci autem literas ad Audoaum de sua reversione*. Saxo Grammat. lib. 13. *Literas ad Lotharium Facit*.

¶ 12. FACERE NIHIL, Nulli esse obnoxium oneri. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 55. verso col.1. *Sivaldus tenet dimidium pratum, habebat de terra arabili bun. 6. & Nihil inde ante Faciebat. Remigius tenebat pratum 1. & Nihil Faciebat*. Vide *Nihil fecit*.

¶ 13. FACERE SE AD UNUM. Privilegium Ferdinandi Gonzalez pro Monasterio S. Æmiliani inter Concil Hisp. tom.3. p. 177. col.1. *Domus octo Faciunt se ad unum*: hoc est, habentur quasi una, seu uni & eidem obnoxiæ sunt præstationi.

FACES. Polyptychus Floriacensis: *Solvit pullos 3 cum ovis 15. & alios pullos vindemiales cum ovis Solvit sinapem & Faces*.

FACETIA, pro *Facundia*. Chunradus de Fabaria de Casibus S. Galli cap.8 *Non juris Facetia, sed armorum copia, in qua confidebat, &c* Et cap. 9. *Post multam Minervæ Facetiam, cum omni dignus potestate clamaretur à cunctis, &c.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Facessia, Courtoisie, elegance, debonnaireté*. Vide *Facecitas*.]

FACETIA, in singul. pro *Facetiæ*, dixit Apuleius in Apolog.

FACETIARI, Per facetiam aliquid dicere. Proverbium apud Will. Malmesburiensem lib. 1 de Gestis Pontificum pag. 213. *In proprias laudes Facetiari, jactantia est*.

FACHA, Columbæ majoris species, apud Fridericum II. l.1. d: Arte venandi c.9. *Faecha*, c.c. 26. *Fakeeha*, eodem cap. p.62 *Facheta*, c.54 p.126. ex Græco φάσσα, *palumbus, palumbes*, in Glossis Gr Lat. & apud Aristot. & alios.

¶ FACHERIA, Prædium quod colitur à colono partiario, vel cujus fructus in dominum prædii & colonum æquali portione dividuntur, Massiliensibus *Facherie*. Charta an.1395. ex Archivo S. Victoris Massil. *Pontius Lobiere Præpositus Tolonensis dat & concedit ad Facheriam, sive rentam, jura, domos, terras, perceptiones, census, servitia, trezeaa, tascas & arrota, quæ habet in castro de Soleriis*. Fundatio Parthenonis S. Pontii an. 1205. ex Archivo Cathedralis Massil. *Quæcumque acquisieritis Massiliæ proprias vel ad Facheriam feceritis, sive ad Facheriam dabitis, &c.* Charta Barrali de Baucio pro Monaster. S. Pontii an. 1263. *De cætero non teneamini nobis dare vintenum de aliquibus possessionibus quas nunc possidetis ... ita tamen quod si terras vestras daretis ad Facheriam aliquibus hominibus, nos de parte dictorum hominum debeamus habere vintenum*. Occurrit præterea in Statutis Massil. lib.2. c.29 lib.3. c.32. Vide *Medietarius* & *Partiaria colonia*.

¶ FACHERIUS, Conductor prædii, reive alterius, quam tenet ad *Facheriam*. Conventio anni 1215 inter Abbatem Psalmodii, & Guillemum & Petrum Ricardum: *Et est sciendum quod Guill. Ricardus & fratres ejus & consobrinus eorum Petrus Ricardus cum Facheriis suis, & debent habere decem vellata in tenemento de Ribairre*. Statuta Arelat MSS. *Statuimus quod Facherii & alii qui tenent rem aliquam à dominis, teneantur facere dominis copiam transcribendorum Instrumentorum à quibus tenent res prædictas, & versa vice domini Facheriis qui tenent res prædictas, pro eisdem facere teneantur*. Instrum anni 1306 ex Archivo S. Victoris Massil. Armar. Massil. 1071. *Habitatores & Facherii territorii supradicti*. Massilienses vocant *Prèsfachiè* eum qui facto pretio aliquid accepit. Occurrit passim in Statutis Massil. Vide *Partionarii*.

¶ FACHETA. Vide *Facha*.

¶ FACHIA, Silva ex arboribus incæduis, Gall. *Futaye*. Libertates S Palladii in Bitur. ex MS. Coislin. n. 522. *Item pro quolibet porco lactente, quem habebunt in dicto nemore, quod remanet ad Fachiam, solvant unum denar. Turon. ita tamen quod de quolibet porco lactente, quem habebunt in alio nemore communi & usagiario ... nihil solvent*. Vox ducta à *Fagis*. Vide *Fagia*.

¶ FACHINERARIUS, Fascinator, sortilegus, præstigiator, Occitanis *Falchiner*. Statuta Eccl. Biterr. an. 1342. inter Anecd. Marten. tom.4 col.651. *Item incantatores, augures, sortilegos & sortilegas, aruspices, vel divi-*

divinatores & maleficos ... quos vulgariter Facbillaers *appellamus*. Statuta Eccles. Nemaus. ejusdem tom col. 1036. *item* Facbinerarii *& divinerarii & auguratores & facientes experimenta diabolica, &c.*

FACIALIS, FACIALE, Orarium, linteum tenue, quo facies extergitur. Gloss. Lat. Græc. *Faciale*, προσώψιον. Item, δὸς προσωπίδιον, *da Facialem*. Colloquium Scholasticum, ξύστραν, προσόψιον, ποδομάκτριον, λήκυθον, *strigilem, Facialem, pedulem, ampullam*. Hypomnesticum de Anastasio Apocrisiario, inter Anastasii Bibliot. Collectanea p. 259. *Donata etiam particula sancti orarii, id est, Facialis, quæ sibi fuerat ab eo dimissa*. Martyrol. vetus in S. Timotheo: *Ut cognosci nequirent, Facialibus velantes facies*. Versus inscripti Phylacterio, apud Hermannum lib. 3. de Miracul. S. Mariæ Laudun. c. 1.

Spongia, crux Domini, cum sindone, cum Faciali
Me sacrat, atque tui genitrix & virgo capilli.

φακιόλιον, Græcis recentioribus. Gloss. MS. Reg. Cod. 930. Θέριστρον, θέριστρον ἱμάτιον, καὶ τὸ φρικτόν, καὶ τὸ φακιόλιον. Pallad. in Hist. Laus. Οὐκ ἔδωκε ... φακιόλιον. Adde Nomocanonem editum à Jo. Bapt. Cotelerio cap. 50. & quæ ibi observat vir doctissimus, ut cæteros Glossographos.

FACIALITER, Secundum faciem. Stephan. Juliacus in Vita B. Coletæ nu. 8. *Intuebatur vero Facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet & rubedine.* [*Facialiter notus*, in Lexico Phil. Goclenii.]

¶ FACIENDA. Vide *Fazenda*.

1. FACIES ECCLESIÆ, Ostium, limen. Willelmus Neubrigensis lib. 3. c. 26. de Alienora Aquitana Henrici III. Regis Angliæ conjuge: *Solutamque à lege prioris viri in Facie Ecclesiæ, quadam, ut ita dicam, illicita licentia, ille mox suo accivit conjugio.* Formula nostris trita: *Se marier en Face de sainte Eglise.*

¶ 2. FACIES, pro *Fascia*, Tæniola transversa scuti gentilitii, Gall *Fasce*. Diploma Maximiliani Augusti, quo Episcopum Cameracensem Ducem creat, inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 8. *Videlicet scutum quadripartitum habens in superiori dextra & inferiori sinistra, in campo argenteo tres Facies rubeas, latas, manubriis brevibus rubeis.*

¶ 3. FACIES GLADII, ut in sacris Scripturis *Os gladii*, Acies, Gall. *Fil de l'epée*. *In Facie gladii ceperunt* (civitatem) in Ogerii Panis Annal. Genuensibus ad ann. 1204.

¶ FACIES RASPATA, Præ ira rugis sulcata. Chronic. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 560. *Dux autem ipse, quia juvenis fortis erat & levis, visis insidiis sua mortis, viriliter manibus se defendens, atque horribilibus vocibus, evasit manus illorum, excussis crinibus aureis & Facie raspata.* Vide *Raspare*.

¶ FACIETERGIUM. Vide *Facitergium*.

¶ FACILLA. Falcula, Gallis *Faucille*. Privilegium Ledwini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. 1036. è Chartulario V. ejusdem Abbatiæ p. 243. *Qui vendit hastas, in anno 1. hastam; qui Facillas vendit, in anno 1. Facillam: qui ferrum palarum, in anno 1. ferrum.* Catalecta veterum Poetarum de pictura mensium.

Augustum penitus torret Phaetontius ardor,
Quem recreat fessum gelle, Facilla, melo.

Sic legendum puto, non *tabella* pro *Facilla*, ut emendat Grævius ad Glossas Isid. in vocibus *Baucatem* & *Gellonem*.

FACILLARE. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis n. 35. *Cumque nefas tale cresceret, & nemo esset, qui Facillaret, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu.* Ubi Bollandus, *Facillare, est quasi fauces aperire*. i. cum nemo esset, qui de his ne quidem hiscere auderet.] A *Facilla* dictum puto *Facillare*, quod sit quasi *Facilla* secare, unde *Facillare* eo loco resecare facile interpretarer, i. cum nemo esset, qui *e* *rortum* *malum* strenue compesceret.] Alias *Facillare, est strangulare, sive fauces opprimere*, [à *Fauce* quasi *Faucillare*. Gl. Lat. Gr. *Facillare*, στραγγαλίσαι.]

¶ FACILLATURA, Omne segetum genus *facilla* secatum, Engelb. *Maghe* in Chronico Bonæ-Spei p. 124. *De Facillatura fratres de Cevires de messoribus suis duas partes eidem Gillardo dabunt & tertiam sibi retinebunt.* Ibidem pag. 176. in Sententia arbitrali: *Des debas ki estoient entre segneur Nicholon ... l'Abet & le Couvent de Bonne-Esperance ... des deux parties dou Facillage de ces terres.*

FACILUS, FACULUS. Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod Donat. piar. c. 21. *Spatham unam cum aureis hileis, & cuspide aurea, & Faculum unum de auro & gemmis, baltheum unum, &c.* Infra: *Spathas duas, unam cum hileis argenteis & aureis, simul, Facilum de argento & auro unum, baltheos, &c.* Mox: *Alterum Facilum cum gemmis aureum.* [*Facilum* interpretantur Pugionem, Gall. *Poignard*. Vide ejusdem Miræi Diplom. Belg. edit. 1723. p. 21.]

FACIMA, FAVENA. Charta an. 1207 apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 594. *Si ipse Presbyter 8. Facimas de musto & puteolo minus ab eodem Monasterio habuerit ... liceat ipsi capere de rebus ipsius Monasterii, quantum minus fuerit ipsius 8. Favenis de musto & puteolo, &c.*

¶ FACINA. Litteræ Archiepiscopi Ebredun. ann. 1290. Hist. Delph. tom. 2. p. 54. *Concedimus Bonino Meynerii & Johanni Boni de Bergamo, ad fodiendum & operandum quandam argenti fodinam ... ut menam, quam inde extraxerint, possint & debeant ducere in terram nostram & non alibi, & facere fornellum, molendinum, & etiam Facinam suam in territorio Ciliaci .... & operari & affinare ipsam menam, & fundere & probare expensis suis propriis.* Legendum forte *Fabrina* vel *Fabrica*. Gall. *Forge*: haud scio tamen an mendum sit, cum

¶ FACINARIA, Eadem notione, ut videtur, occurrat in Chartular. S. Sulpitii Bituric. f. 27. *Cum canis, casualibus, curtisaris, vineis, campis, pratis, pascuis, officinis, Facinariis, &c.* At f. leg. *Farinariis*.

FACIO, Vide *Factio*.

¶ FACIONARIUS, στασιαστής, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Laurentio in Amalthea *Facioanrius*, idem est qui Factiosus. Vide *Factionarii*.

¶ FACISTERCULUM, FACISTERGLUM. Vide *Facitergium*.

¶ FACISTOLIUM, FACISTORIUM, ab Hispano *Facistol*. Pluteus, analogium, Gall. *Pupitre, Lutrin*. Synodus Mexicana ann. 1585. in Conciliis Hisp. tom. 4. pag. 384. *Cujus* (Cantoris) *in Facistolio cantare & servitores Ecclesiæ cantare docere ... officium erit.* Ibidem pag. 398. jubetur *canenda ordinato ad id Facistorio prævideri*. Occurrit *Facisterium* apud Baluzium Miscell. tom. 6. pag. 275. sed pro sella plicatili, Gall. *Fauteuil*. Vide *Faldistorium*.

FACITERGIUM, FACISTERGIUM, &c. Isidorus lib. 19. c. 25 & ex eo Papias: *Facitergium & manutergium, à tergendo faciem, vel manus, dictum.* [Papias MS. *Facistergium, à tergendo faciem, linei panni esse solent*.] Will. Brito in Vocab. Ms *Sudarium dicitur Facitergium quo sudorem extergimus à facie.* Joan. de Janua, *Facitergium, i. togilla, sive parvulum gausape ad tergendum faciem*. Gl. Lat. Gall. *Facitergium, Touaille*. [in Sangerm. *Touaille à torcher la face*.] Itali *Fazzolette*, linteum tergendæ faciei dicunt. Theodulfus l. 1. Carm. p. 138.

Quo facies humore levi palmasque solemus
Tergere, qui dandum textile munus habet.

Regula S. Isidori c. 14. de supellectile Monachi: *Stratus erit*

erit flores, & stragulum, pellesque lanatæ duæ, galnabis quoque & Facitergium, geminusque ad caput pulvillus. Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 2. *Facitergio jacentem pulverem colligens*, Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 8. *Facitergium dependentibus villis intextum, quod Sanctus super caput in die obitus sui habuit.* Adde Regulam Magistri c. 17. 19. 81. Regulam S. Cæsarii ad Virg. c. 42. Codicem Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 157. &c.

¶ FACIETERGIUM, in Vita S. Nicetii, April. tom. 1. pag. 98.

Inter vestes sacras etiam vulgo reponitur in Chronico Fontanellensi c. 16. in Hist. Episcopor. Autissiod. cap. 44 in Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1077. quæ exstat in Spicilegio Acher. tom. 6. in Testamento Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. apud Baluzium, in alia apud Antonium *de Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. tom. 5. p. 425. [Chartularium S. Vedasti Atrebat. p. 200. *Duo pallia aurea & Facisterculum aureum.* Et infra: *Dalmaticæ 8. Tunicæ Subdiac. 11. Facistercula tria & duo Offertoria opere plumario.*]

¶ FACTERDIUM, Eadem notione. *Pallia 21. pallam 1. Factердia de serico oserosa* 24.

FACISTERGIUM, pro quavis mappa, etiam altaris, usurpat Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Facistergio altaris prolixo operit, simul cum cypho, &c.*

FACITERGULA, Idem quod *Facitergium*, Mappa. Historia de Fratribus conscriptis: *Pulpitum etiam Facitergula cocco imaginata circumdari jussit, gradusque ejus tapetio velari.* Hariulphus lib. 3 Chronic. Centul. c. 3 *Capellum auro paratum 1. ex pallio 1. Facitercula 2. cappæ 377.* Translatio S. Liborii Episcop. Cenomanen. *Raptis feminarum Facitergulis eam contexere.*

FACITUS, pro *Factus*. Charta Jacobi Reg. Aragon. an. 1326. [Spicil. Acher. tom. 8. pag. 279.] *Extunc dicti mercatores non expectata seu obtenta requisitione aliqua, seu Facita, à vobis vel vestris officialibus nobis facienda, aut Facita justitia, &c.* Facitore, pro *fattore*, dicunt etiam Itali. Vide Pergaminum in *Fare*. *Facitur*, pro *fit*, dictum ab antiquis observat Nonius c. 10. n. 19.

¶ FACIUM, Fascis, fasciculus, Gall. *Faisceau*, *Botte*. Conventio inter Guillel. & Petrum Ricardi cum Abbate Psalmodii an. 1215. *Illi qui veniebant causa accipiendi levatas, debebant afferre triginta duas libras panis & unum baral plenum vini, & unum Facium porrorum, & unam eminam fabarum nigrarum.*

¶ FACTERDIUM. Vide *Facitergium*.

¶ FACTIBILE, Quod potest fieri, Gall. *Faisable*, apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 839.

FACTICIOSUS, *Dædalus*, πολυμήχανος, Gloss. Gr. Lat. Promtus ad multa machinanda.

1. FACTIO, *Malitia*, unde *Factiosi*, *malitiosi*, in Glossis MSS. Jo. de Janua: *Factio, actus faciendi, vel ficta actio. Cum enim aliquis fingit se aliquid facere causa commodi alicujus facit, ut incommodet illi, Factio proprie dicitur: unde & Factio dicitur proditio, unde Factiosus, qui fingit se facere, ut prosit, facit tamen, ut noceat, unde & Factiosus dicitur proditor. Fautio & Fautiosus, à Faveo, aliud significat.* [Capitul. lib. 6. n. 384. *Si quis scelerata Factione facultatem deprædationis dederit, vel si quis factam diviserit, vivus comburatur.*] Gloss. Gr. Lat. *Factiosus*, συνωμότης, *Factionem*, συνωμοσίαν. Aliud Gl. *Factio*, συνωμοσία, συνοικία. Glossæ MSS. ad Concilium Carthaginense c. 10. *Querimoniam, querelæ, id est, maleficia, Factio.* Vide Festum.

2. FACTIO. Leges Inæ Regis Westsax §. 30. apud Brompton. *Qui furem ceperit, habeat inde 10. sol. ... & parentes ejus abjurent ejus Factionem.* Et §. 78. *Non cogatur liber cum servo cognationem solvere, nisi velit eum Factione liberare, nec servus cum libero.* Quibus locis Editio Saxonica Lambardi sæpe habet, quod idem sonat ac feida, faida, guerra. Leges Henrici I. c. 70. iisdem fere verbis: *Non cogitur liber cum servo neggildare, nisi velit ei Factionem facere, nec servus cum libero.* Concilium Duziacense I. p. 224. Edit. Cellotii. *Eam sua Factione & quasi per forciam, & non per justitiam vindicare curavit.* Henricus Rosla in Herlinsberga:

Tum bene conjectans, quod ei nova Factio surgat.

Quod vero *Factio* hic vocatur *fauctio* dicitur Sugerio in Ludov. VI. c. 16. *Interim ad Regem mittunt Ludovicum, Fauctionem significant, & quid super his præcipiat, consulunt.* Idem c. 20. *Hostes, cognitu ejus adventu, mirabantur Fauctionem adeo celatam ei innotuisse.* Ubi *factio* & *fauctio*, ejusdem videntur originis, & sonare non *favorem* ac animi consensum, qui alicui impenditur, sed faidam, seu capitalem inimicitiam. In Legibus Henrici I. Reg. Angl. c. 88. legendum *Factionem*, eadem notione, pro *fractionem*: *Et portet Factionem erga cognationem*, i. faidam. Vide Doubletum in Hist. San-Dionys. p. 826.

FAUTIOSUS, Defector, qui à principe suo deficit. Sugerius in Ludovico VI. c. 7. de Thoma de Marna: *Ipse, qui dicebatur pater ejus, Engeranus de Bova, ... illum de castro ejicere ob ejus Fautiosam tyrannidem moliebatur.* Et cap. 16. *Cujus Fautiosi diis & hominibus exosi oppidi possessor Guido, &c.*

3. FACTIO, Corvata, exactio operarum. Charta Mathildis Comitissæ apud Ughellum to. 2. p. 217. *Quod de nostris arimannis de Monticulo nullos alios usus, vel Factiones deinceps requisiaris.* [Eadem notione usurpari videtur vox *Faisances*, in Consuetud. Norman. c. 93.] Vide *Faucio*.

¶ 4. FACTIO, Fabrica. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 36. *Annis singulis rationem reddere constringetur de his quæ in Factione sive reparatione armorum fuerunt expensa.*

¶ 5. FACTIO, Facinus pravum, delictum. Vita S. Godebertæ Virg. April. tom. 2. pag. 33. *Adjiciebat etiam Petri negationem, Latronis in cruce confessionem, lugubrem peccatricis Mariæ lamentationem, quam facile lacrimis pœnitentialibus Factionum suorum promeruerat remissionem.*

FACTIONARII, Qui *factionibus* Circorum præerant, δημάρχοι, Byzantinis Scriptoribus, *factionum domini*, Lampridio. Gloss. Lat. Gr. Ὁ τάγματος ἡγούμενος, *Factionarius*. Gloss. Lat. Græc. *Factio*: τάγμα. Hac notione usurpat l. 1. Cod. Th. de Equis curul. Est etiam in eodem Gloss. *Factionarius*, συνωμότης, factiosus, qui alteri negotium facessit. Vide Bulingerum lib. de Circo cap. 47.

¶ FACTIOSUS, Malitiosus. Vide *Factio* 1.

¶ FACTIVUS SERMO, Practicus, actione suffultus, in Vita S. Catharinæ Senens. tom. 3. April. p. 879.

1. FACTOR, in Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. est *Dictor*. Alias

FACTOR, est idem ac *fautor*, qui alicujus partibus favet. Aimoinus lib. 3. de Mirac. S. Bened. c. 6 *Id (castrum) Geraldus quidam partibus favens Adhemarianis tenebat, exclusis Factoribus Hugonis, qui partem ejusdem Castri ab Adhemaro sibi præreptam non mediocriter indignabatur.* Hugo Flaviniac. in Chron. p. 193. *Perpetuo anathemate cum suis auctoribus, Factoribus, sequacibus à luminibus sanctæ Ecclesiæ separatus, &c.* Nangiu. in Chr. ann. 1265. *Multique alii hæretici & Factores eorum gladio anathematis feriuntur.* Adde Historiam Cortusior. lib. 9. c. 2. & lib. 11. c. 6. Vide *Faucio*.

FACTOTES, Procuratores mercatorum, Italis *Fattori*, nostris *Facteurs*. Vide *Drapperius* in *Drappus*.

FACTORES SCELERIS, apud Ulpianum, ut est in Pandectis Florent. pro *fautores*, & Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 61. *Facteurs*, nude, in Consuetud. Hannoniensi

cap.

cap.32.33.&c.*Faiteulz*,in Magno Recordo Leodiensi p. 55.qui crimen perpetrarunt. Concilium Silvanectense an.990. *Eos quoque, qui hujus traditionis fuerunt inventores, auctores, factores, cooperatores, &c.* Ita usurpant lib. 6. D. de Re militari, & l. Solent. D. de Custod. & exhib.

¶ FACTORIA,Quæstorium,fiscus;Italis *Fattoria*, Quæstoris munus. Parisius de Cereta in Chron. Veron. ad an.1277. *Eorum bona confiscata fuere cameræ seu Factoriæ Dominorum de Scala.*

¶ FACTUARIUS, Factor, agens, procurator. Charta Henrici Regis Angl. an. 1402. de solutionibus propter nuptias Blanchiæ filiæ suæ faciendis, apud Rymerum tom 8.p.238. *Ut thesaurarii ac fervientiores Receditarii pariter & Factuarii nostri sint ad solvendam summam quadraginta milium Nobilium prædictam.*

1. FACTUM. Sic appellata,ut auctor est Sirmondus in Notis ad Sidonii Epithalamium Polemii, Constitutio quædam Honorii & Theodosii Augg ad Agricolam Præf.Pr.Gall. in Codice Autisiod. quæ ab Hincmaro *Edictum* dicitur. Vide quæ de hac voce observat præterea Salmasius ad Capitolinum p.259. ubi *Factum* idem esse, quod πρᾶγματικὸν Græcis, seu *Pragmatica Constitutio*, argute docet.

☞ Solitæ autem sunt Pragmaticæ istiusmodi sanctiones,nonnisi in publicis causis fieri, ad preces civitatum & provinciarum & ad suggestionem plerumque Judicum & Præsidum provinciarum: sicque dictæ sunt, quod longo tractatu & consilio habito sancirentur & multa verborum disertatione formarentur; qua ratione quidquid fit, Græcis πραγματικὸν dicitur. Sic *Constitutioni* Fl.Constantini Tyranni, qua sanxit ut 7. provinciarum Galliæ conventus Arelati. Imperii tum sede, quamque primus in Ausonianis Lectionibus, Scaligeri inscriptionem in scripta sceda hanc fuisse testatur ad Symmachum Juretus: *Factum Fl.Constantini ad Agricolam Præfectum Prat. Galliarum.* Plura vide apud præfatum Salmasium in Notis ad Vitam Gordiani. Hæc ex Hofmanni Lexico.

2 FACTUM, inquit Spelmannus,à Forensibus Anglicis dicitur scriptum solenne, quo firmatur donum, concessio, pactum, contractus,& hujusmodi: alias charta,instrumentum contractus in scriptis conceptum, aut in scripta redactum, apud Cowellum lib.2 Instit tit. 22.§.10. Monasticum Anglicanum to.2.p.246. *Prædictus vere Willelmus postea per concordiam quietum clamavit libere & pacifice ab omni servitio dictam advocationem, ... ut patet per Factum suum.* Vide Indeatura.

¶ 3. FACTUM, Facti seu litis expositio, vox Practicis nostris notissima, de qua sic Cl Dom. *Fleury* Hist. Eccl.lib.98.n.20. p.339. ubi de Urbani VI. Papæ adv. Clementem VII.defensionem ad Castellę Regem: *Nous avons ce Factum du Pape Urbain assés conforme au recit que j'ai fait de son election, & c'est la premiere fois que j'ai trouvé le mot de Factum employé en ce sens.*

¶ 4. FACTUM, Territorium, prædium. Venditio anni 1408. in Archivis D. Marchionis *de Flamarens*: *Vendendo dederunt... Beraardo de Gorsolis... Factum quod dicitur de Seatis.. cum terris, pratis, nemoribus, & cum eorum jurisdictionibus & pertinentiis.* Recognitio facta per Templarios Abbati Psalmodii an. 1265 *Recognoscimus vobis totum Factum seu affare de la Venne.* Hoc est, Recognoscimus nos à vobis tenere prædium seu fundum *de la Venne*. Vide *Factus*.

¶ 5. FACTUM, Expeditio militaris. Hoc significatu *Factum Vasconiæ* legitur apud Rymerum tom. 1. pag.589. col.2

¶ VIA FACTI, Gall. *Voie de fait*, Vis illata, seu violenta & coacta cum aliquo agendi ratio. *Omnia facta guerræ, inimicitiæ & Viæ facti cessabunt*, apud Rymerum tom. 13. pag. 746. col. 1.

¶ 6. FACTUM REI ALICUJUS, quod ad eam rem attinet, ut Gallice dicimus, *Eu fait de religion*, *En fait de politesse*. Chronic. Richardi de S.Germano, apud Murator.to.7.col 130. *Factum canapis omnino remittitur. Vendentibus vinum sive ad minutum sive ad grossum, nihil requiritur.* Hoc est, quod spectat canapem, omnis exactio remittitur.

¶ 7. FACTUM, Rei alicujus conditio, status. Charta an.1310 ex Schedis Præsid *de Mazaugues*: *Cum ipsæ ignorent Factum & qualitatem dictarum recognitionum.* Galli dicimus *le Fait & la qualité.*

FACTA ARMORUM, Hastiludia, *Torneamenta*: Gallis, *Faits d'armes*. Joan. Brompton. in Ricardo I. p. 1261. *Rex Ricardus, in Angliam transiens, statuit, Facta armorum, quæ vulgo Torneamenta dicuntur, in Anglia exerceri.*

¶ FACTA MANUALIA, in Regest.Cameræ Comput. an.1358. fol. 100 *Ad facta manualia procedentes in dicta rixa*; hoc est, ad vim manifestam.

¶ IN FACTO ESSE, Gall. *Etre au fait*, Rem apprime scire. Julian Cæsarin. Card. Epist. ad Eugenium IV. *Quanto fuisset consultius intimare mihi prius ista, qui sum hic in Facto, ut postea Sanctitas vestra avisata de omnibus maturius deliberaret.*

1. FACTURA, *Creatura*. Sedulius lib.1. Paschalis operis de Deo:

Cui convenit unam
Facturam servire suam.

Otto Frising. Episc. lib.1. de Gestis Friderici I. Imper. cap 5. *Non enim hic ad effandum de theologica & ineffabili generatione seu nativitate attollimur; sed tantum de ea quæ à Philosophis genitura, à nobis Factura, seu creatura dici solet, disputationem instituimus.*

2. FACTURA, Forma. Anonymus Grammaticus: *Omnes limites marinæ aut Gallici in una Factura current.* Apud eumdem *Termini Factura tornatiles*, i. rotundi: *Lapilli Factura tornatiles, sive alia Factura breviores*.. Ruricius Lemovic. Epist.l.1. Ep.14.*Equum,qualem jusseras, destinavi, mansuetudine placidum, membris validum, firmum robore, forma præstantem, Factura compositum, animis temperatum, &c.* Adde lib.2. Epist 34. Itali *Fattezza* dicunt. Apud Claudium *Corte* Italum lib.1. cap. 21. inscribitur *della forma & Fattezza del cavallo*. Ita *Fattura* Lanfranco Cicalæ Poetæ Provinciali, apud Joannem Nostradamum cap. 39. est egregia corporis compositio:

Nes miseri, lasciande fra le mura
La bella spolia, che fra tante nate
Al nostre tempo viste, a celebrate
Non è, chi s'assomigli à sua Fattura,

☞ Eadem notione *Faiture* dixerunt Poetæ nostrates. Le Roman *d'Athis* MS.

Vers le Duc vint à grant alure,
Bien le cognust à sa Faiture.

Ibidem:

Ce est Athis le bien amé,
Le preux, & le bien renommé,...
Au corps de tres belle Faiture.

Hinc iisdem *Faitis* vel *Fetis* pro formosus egregie compositus. Le Roman *de la Rose* MS.

Les sourcils blonds & bien tretit,
Et les yeux doulces & Fetis,
Qui rieyent tousjours avant
Que la bouche le plus souvent.

3. FACTURA, Alia notione. Vetus Donatio apud Perardum in Burgundicis p.64. *Hanc donationem fecit.. hoc est, per suum cultellum & Facturam, & per hoc per-* &c. [Suspicor legendum *Festucam*. Vide *Ganeum*, & *Investitura*.]

4. FA-

4. FACTURA, Charta Henrici I. Fr.R. an. 1057. in Hist.S.Mariæ Suession.p.437 *Omnem autem justitiam, scilicet in* Facturam, *vicariam, & omnia ad justitiam pertinentia, &c.* Sed legendum *in fracturam*.

¶ 5. FACTURA, Merces operæ, Gall. *La façon*, Quod prore aliqua facienda solvitur. Computationes an.1270. apud Lobinellum tom.2. Hist. Britan.p.411. *De* Factura *de 88.march.in ollis & magnis scutellis 19. lib. 16.sol... de* Factura *362.march. in parvis scutellis, &c.* Tabularium S.Vincentii Cenoman. *Martinus ... dedit in vadimonium Ingelbaldo cerario suas vineas tali tenore quod medietas vini esset, pro* Fractura (i.e.cultura, qua notione etiam dicimus *Façon de vignes*) *dando decem solidos, & alia in precio census. Et ego Hugo Vicarius accommodavi Martino 10.libras supra illam vineam quæ juxta murum est, dando in unoquoque anno decem solidos pro* Factura; *& ita quod pro* Factura *habeam medietatem vini, & altera in precio census.* Chartularium ejusdem Monasterii fol. 69. *Sed postquam molendinum erit factum, talem partem quam accipiam, talem ad* Facturas *molendini mittam.* Et fol.119. *Eisdem Monachis eleemosinavi duo jugera terræ, quæ possidet Alesia Laraborie, habenda post mortem illius Alesiæ, &* Facturam *quam habebat illa Alesia in hertis de virgulto Monachorum.* An hic idem, an alius & quisnam sit intellectus oculatiori definiendum relinquo.

¶ 6. FACTURA, f. Pictura textilis, Gall. *Broderie*. Obituarium vetus Fratrum Minorum Claromont. apud Baluzium to.2. Hist. Arvern.p.727. *Dedit indumenta rubea de damasco completa, scilicet casulam, dalmaticas Diaconi & Subdiaconi, cum cappa processionali. de eodem panno cyrico cum* Factura *& orificiis.*

¶ 7. FACTURA, Sortilegium, maleficium, Italis *Fattura*, Incantatio, Gall. *Charme*. Synodus Pergam. an. 1311. apud Muratorium tom.9. col.561. *Aut incantationes, sacrilegia, auguria, vel maleficia, quæ* Facturæ, *sive præstigiæ vulgariter appellantur, vel invocationes dæmonum pro futuris, vel jam commissis aliquibus præsciendis.* Bernabæus Senensis in Vita S.Bernardini, Maii tom.5. p.285 *Unde modo aliquo surgere non valebat absque duorum auxilio, & hoc malefica arte* Factura, *seu nicromantiæ, debilitatus & paralyticus.* Ex tom.7.p.782. in Miraculis S.Ubaldi: *Benedico te, o panis.. ut sit destructio & annihilatio omnium* Facturarum, *ligationum, fascinationum & incantationum.* Hine

FACTURARI, (Fascinari.] Processus ad Vitam S. Antonini num. 18. *Contigit lamiaria lamiis seu fascinari, vel* Facturari *factura dæmoniorum aut strigum, &c.*

¶ FACTURIRE, Cupere facere. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna, inter Anecdot. Marten. tom. 3. col.361.

Hi (Panothi) *sicas ad bella leves, acidoque ferentes*
Spicula felle lita, in Cyclopes plurima damna
Fecerunt: Dux unde dolens, & supplice questu
Regis Facturiens *vindictam, deligit acres*
Mille viros, pergensque viam vix quinque dierum
Illos invadit, &c.

Quidam verbum *Facturire* tribuunt Plauto, sed alii retinent *Factare*.

FACTUS, Modus agri. Capitularia Caroli M.l. 5. c.151. *Visum est nobis ... statuere, ut quicumque de prædictis hominibus quartam* Facti *tenet cum suis animalibus, Seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret.* Charta Caroli Calvi Regis Fr. an.22. regni Ind.10. pro Monasterio S. Martini Turonen. ex 47. Regesto Tabul. Reg.n.136. *Quarum villarum nomina hæc sunt, id est, Burgagalus cum capellis & manso dominicato, &* Factis *nonaginta duobus, in quibus sunt coloniæ Cuciacus, & Areolus, Victena, &c.* Occurrit ibi pluries. Charta ejusdem Caroli C. an.845. apud Beslium in Episcop. Pictav. *In villa Bidisciaco casam dominicatam cum Ecclesia ... &* Factos *10... in villa Sion terram S Cirici* Factum *1. aspicientem ad Bidisciacum... In Anadone* Factos *5. in villa Fano* Factum *1. & in Portiaco alterum.* Polyptychus Eccles. Floriacensis: *Habet in ipsa villa* Factos, *id est, manses 60.* Vetus Charta in Actis Episc.Cenoman.p.235. *Quod nos concessimus Acileo illo* Facto, *quam genitor suus Acibertus, qui vocatur Achita, ... tenuit, vel moriens dereliquit, usque annos quinque, ipse Achileus de ipso* Facto *aliud exinde non reddat, præter tantum regalia in campo dominico procurare faciat.* Occurrit etiam non semel in Tabul.S.Mauri ad Ligerim. Vide *Facia*, [& *Factum* 4.]

¶ FACUL, *Facile*. Gloss. Sangerman. num. 501. Utitur Varro, ut *Difficul* pro *Difficile*. Vide Festum & Nonium.

¶ 1. FACULA, Jacobus Auria lib. 10. Annal. Genuens. apud Muratorium tom.6. col.573 *Vel dicitur Janua à Jano Deo principiorum, qui pingitur habere duas facies, scilicet ante & retro, sicut civitas Januæ prospicit ante mare & retro terram; & dicitur habere duas* Faculas, *id est, duas partes, Oriens & Occidens, sicut civitas Janua habet duas portas, scilicet portam maris & portam terræ.*

2. FACULA, Latinis, Tæda ex arboribus pinei generis: recentioribus vero quivis caudex, stipes ad ardendum; *Busche*. Capitulare de Villis c.62. *Quid de lignariis, &* Faculis, *quid de axilis & alio materiamine &c.* Marculfus lib.1. form.11. in Tractoria Legatorum: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & humanitas ministretur, hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, ... leguminum carra tanta,* Faculas *tantas, &c.* Tabularium S.Remigii Remensis: *Sunt simul exceptis lignariis & carris, quæ in ipsis villis fiunt, 867.* Facularum, *977. perticarum circulorum, 156. scindularum, &c.* [Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 60. verso col.a. *Solvunt ... ova 30. axiculos 100 & totidem scindolas, 12. dovas, circulos 6. 12.* Faculas. Rursum legitur fol. seq. col.a.]

Faculas Accendere, Superstitionis species, quam exagitant passim Concilia Arelat.II.c.23. *Si in alicujus Episcopi territorio infideles aut* Faculas *accenderint, aut arbores, fontes, vel saxa venerentur, &c.* Candelam *deferre*. in Concil. Nannetensi cap. 20. Adde Capitul. Caroli M. lib.7. cap.136. Vide Concil. Bracarense apud Burchard.lib.10.c.21. Synod. Trullan.c.65. Concil. Toletan. XII. cap.11. XVI. cap.2.

FACULARE, *Faculas, vel faces fingere vel facere*, Joanni de Janua.

¶ FACULENTUS, *Face plenus*. Papias. *Plenus luce, lucidus, clarus*. Johan. de Janua.

¶ FACULTA. Vide *Falcata*.

FACULTATICULA, Bona, prædia, qualiacumque sunt, quomodo *bonuscula*, apud Sidonium lib 9. Epist.6. & in l.29. Cod. Th. de Petition. Concilium Parisiense 4. *Etiam &* Facultaticulam *Ecclesiæ ... simili conditione pervasit*. Charta S.Karileffi in Actis Episcopor. Cenoman.p.84. *Nullas functiones vel exactiones de prædicta facultate penitus requirantur, sed sub integra emunitate* Facultaticula, *&c.* Vide Vitam Episc. Cenom. num.36. [& Vitam S.Bernardi Tiron. April. tom. 2. pag. 248.] *Facultatula*, apud S.Hieron. adversus Vigilantium c. 5. in Miraculis S.Urlmari n.3.&c. *Facultatulam* dixit idem Hieronym. Ep.27. c.4. Ep.47. c.1.

¶ FACULUS. Vide *Facilus*.

FACUNDIA, Facultas. Capitula Ludov.Pii ann. 826 c.6 *Et ultra ille, qui quæsierit,* Facundiam *de servitio illius dicendi non habeat*. Charta Luithprandi Regis

gis Longobard. apud Ughellum in Episcopis Aretinis : *Et nullam Facundiam ... contra te vel tuos successores habeat aliquod de suprascriptis Ecclesiis loquendi.* Lex Longobard. l. 1. tit. 36. §. 6. *Decernimus, ut nullam Facundiam requirendi habeat.* Occurrit præterea l. 2. tit. 8. §. 6. tit. 11. §. 13. 20. 24. tit. 26. tit. 35. §. 6. &c.

FACUNDE, nostri usurparunt pro facultatibus ac divitiis. Le Roman *d'Alexandre* MS.

Riches d'avoir & de Facondes.

¶ FACUS, *Vermiculus*, apud Papiam.

FADA. Vide *Fadus*.

FADERIUM, FADERPHIUM, PHADERPHIUM. Vox Longobardorum, quæ in Boetianis Glossis, *Dos* exponitur. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 12. *Et si filios de ipsa muliere habuerit legitimos, habeant filii morgingap, & Faderphium suæ matris.* Lib. 2. tit. 14. §. 5. *Tunc illa vidua, quæ in domo patris aut fratris regressa est, habeat sibi morgengab & methium: de Faderfo autem, id est, de alio dono, quantum pater aut frater dederit ei, quando ad maritum ambulaverit, mittat in confusum cum aliis sororibus.* Edit. Boeriana habet *Phaldefium. Phaderphium*, lib. 2. tit. 1. §. 4. *Habeat ipsa mulier morgengab, & quod de parentibus ejus adduxerit, id est, Phaderphium.* Sunt igitur *Faderfia*, dona, quæ pater filiæ, quam nuptui dat, in dotem concedit. Vox deducta à Saxonico fæder, aut Germanico *Fader*, i. pater, & Erf, hæreditas, quasi dicas, *paterna hæreditas*. Vide Sibrandum à Sicama ad Leg. Frision. tit. 15.

FADIATUS DIES, in quo aliquis *defecit*, seu juri, aut assignationi non stetit, qui diem *vadiatum* non servavit: unde forte vocis origo, in Consuetud. Tolosæ part. 4. tit. de Feudis art. 13.

¶ FADIGA dicitur, cum judex, vel feudalis dominus, vassallo jus sibi fieri, aut quod ejus servitii est indicari aut probari postulanti, vel plane denegat, vel Curiæ suæ placita differt ultra quam Leges feudales permittant. Appendix ad Marcam Hispan. col. 1343. *Ad hæc Guillelmus Raimundi respondebat se idea in guardam ipsius zudæ non fecisse quia nec suam cartam sic intelligebat, nec partem suam, quam in ipsa civitate & ejus terminis habere debebat, ac manifeste monstrare vel tradere nolebat, nec ad judicium seu laudamentum suæ curiæ eam adducere, vel super hoc ipsum audire unquam amplius nisi usque modo voluit. Comes vero respondebat quod si unquam aliquam dilationem super hoc fecit, semper eam cum assensu Guillelmi Raimundi fecit .. Propter hoc judicavit prædicta curia quod si Guillelmus Raimundi posset legitimis testibus ea quæ dicebat comprobare, videlicet quod in domino suo Comite supradictam Fadigam fecisset, imputet sibi Comes supradictas expensas sexaginta millium aureorum, &c.* Vide *Defectus* 3.

¶ FADISTORIUM. Vide *Faldistorium*.

FADUS, FADA, Dæmonis species: Gallis *Fait*, vel *Fée*; vox efficta forte à *Nympha*. [Alii à verbo *fari*, *fatus*, etymon deducunt. Itali *Fata* etiamnum dicunt, Occitani *Fades*. De iis ita Arnobius lib. 1. *Qui Faunos, qui Fatuas, civitatumque genios ... reverentur.*] *Fadas*, & *Hadas*, has vocant Hispanici Fabularum, seu *Romanorum*, Scriptores. Scholiastes Theocriti: Νύμφαι, τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι δαιμόνια. Gervasius Tilleberiensis MS. de Otiis Imperial. decisione 3. c. 88. *Multi testantur ... se vidisse Silvanos & Panes, quos Incubos nominant, Galli vero Dusios dicunt, ... quosdam hujusmodi larvarum, quas Fadas nominant, amatores audivimus, &c.* Cap. 94. de quodam equo mirabili: *Quid dicam, nescio, si verus equus fuit, aut si Fadus erat, ut homines asserunt.* Chron Bertrandi Guescl. MS.

Encore dit-on, que c'estoit destinée,
Et que le fait de quoy elle s'estoit se fondée,
Li venoit propremeat par parolle de Fée.

Le Roman *de Partenay, ou de Lezignan*, MS. *tiré du Latin & rimé par le commandement de Guillaume l'Archevesque:*

Le chasteau fut fait d'une Fée,
Si comme il est par tout retrait.

Hinc *Faerie*, pro spectris. Guillelmus *Guiart* in Histor. Francica MS.

Plusieurs parlent de Guenart,
Du Lou, de l'Asne, de Renart,
De Faeries, & de songes,
Ce fantosmes, & de mensonges.

Sholiastes Theocriti Idyll. 3. v. 11. [illegible]. Vide *Fauni*.

☞ Inde etiam *Fad*, pro Præstigiator. Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Mout ont Jason entr'auls lot,
Bien dient tot qil est Fad.

Vide *Caseneuve* & Menagium in Etymolog. Gall.

¶ FÆCHA. Vide *Faeba*.

¶ FÆCILENTUS, pro *Fæculentus*, vel ut alii scribunt *Feculentus*, fece plenus, in Vita S. Celsi Episc. Trevir. tom. 3 Febr. p. 396.

FÆCISCERE, Fæce infici, fæcem redolere. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 37. *Ipse calix confricetur, ne forte aliquantulum Fæciscat.*

FÆRBENA. Vox Saxonica, in Legibus Presbyterorum Northumbrensium cap. 47. quæ idem, quod Cyrlisc, id est, *rusticus*, sonat, ut censet Spelmannus tom. 1. Concilior. Angl. p. 499.

FÆSTINGMEN, Homines commendati, vassalli: Saxon. Fæsting, commendatus, & manu strenuus homo. Charta Cenulphi Regis Merciorum an. 821. tom. 1. Monastici Angl. pag. 100. *Nec Rex suum pastum requirat, vel habentes homines, quos nos dicimus Fæstingmen, nec eos, qui accipitres portant, vel falcones, &c.* Ubi *habentes* idem valet ac *divites*. [Charta Berihtwlfi itidem Reg. Merciorum ibidem fol. 123. *Ut illud monasterium* (Breodun) *sit liberatum ab illis incommodis, quæ nos Saxonica lingua Festingmen dicimus.* Ubi Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Festingmen* à Saxon. festemon, Fidejussor, accersit: an felicius judicet Lector. Vide *Feastingmen*.]

FAGATUM, vel potius *Fagotum*, Fascis, Gallis & Anglis *Fagot*, occurrit apud Willel. Thorn. ann. 1307. Vide *Fagotus*.

¶ FAGEA VAGINA, Quæ est ex cortice fagi, olim Francis nostris in usu, ut testatur Anonymus S. Galli monachus in Vita Caroli M. *Post hæc baltheus spatæ colligatus. Quæ spata primo Vagina Fagea, secundo corio qualicumque, tertio linteamine candidissimo cera lucidissima roborato ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus, ad peremptionem gentilium duraretur.*

¶ FAGETUM, Idem videtur quod mox *Fagia* 1. Charta an. 1139. apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. p. 966. *Allodium in propriis Fageti loco, qui hæreditas Domini nuncupabatur.*

1. FAGIA, [vel FAGIUM,] Silva ex *fagis*, Gallis *Faye*. Tabularium Ecclesiæ Cadurcensis: *Donamus in villa de Cornu in uno manso 2. panes, & 2 gallos, & in Fagio paissio 40. porcos per singulos annos.*

2. FAGIA, Alia notione, in Statut. Mediolanens. part. 2 c. 272. *Teneatur judex stratarum bis in anno visitare stratas mastras, & Fagias, & pontes super eis existentes, &c.* Adde cap. 284 [Ubi *Fagia* molem significare videtur qua continetur aqua. Ceterum *Fagotaille* vocant in Bressia quidquid moli muniendæ inservit, quod ex fascibus, vulgo *fagots*, sæpissime id fiat.]

¶ FAGILUM, f. ut *Fagetum*. *Facta est hujus rei firmatio ... ad Fagilam Bernardi de Buslodio, quod est inter*

inter vetus vicum & Bajolum, apud Baluzium tom. 7. Miscell. p. 221.

¶ 1. FAGINA, Mustella major, Gall. *Fouine*, Hisp. *Founa*. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan tom. 4. p. 614. col. a. *Nulli Canonici vel Clerici ... vestes rubeas, vel virides, nec forraturas pellium de martis, de Faginis ... portare præsumant*. Concil. Dertus. c. 1. Hispan. tom. 3. p. 663. *Neque* (Clericus) *folleratus deferat pellium de marthis, de Fagnes*.

2. FAGINA, *Glandis fagea*, uti vocatur à Plinio lib. 16. c. 5. copia *Fayne*, in Consuetudine Arvern. c. 31. art. 38. [*Faisne* vel *Foisne*, in Nivern. tit. 17. art. 17.] Chrodegangus Episcop. Metensis in Regula Canonic. c. 7. apud Acherium: *Si contigerit, quod illo anno glandis, vel Fagina non sit, & non habent, unde bene mensuram de carne impleant, &c.* Tabularium Dervensis Monast. an 1027. *Et si pro tempore felicitatis silvæ occurrerit, & usus glandium vel Fagina fuerit, &c.* Charta Hugonis Leodiensis Episcopi an. 1202. apud Barthol Fizen in Histor. Leod. p. 447. *Præterea dedimus in aisanciis pasturarum, & usum Fagina & glandium, &c.* [Charta Henrici Ducis Limburgi an. 1200. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. p. 726. col. a. *Damus præterea aisantias totius terræ meæ in campis, aquis, silvis & pascuis, etiam Faginæ & glandium, gratis.*]

¶ FAGININA SILVA, ut Fagiona vel Fagina, in Breviario Folquini MS. ex Archivo Audomarensi.

¶ FAGINULA, Fagus. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii tom. 4. p. 555. *Duo lapilli ad instar granorum Faginulæ, aliàs Bukwie*; nunc Germanis *Buche* vel *Buch-baum*, Belgis *Beucken-boom*.

FAGIOLUM. Gesta Innocentii III. PP. p. 147. *Pandulphus cœpit ædificare Fagiolum super quoddam monumentum antiquum, quod illius domui adeo erat vicinum, ut à fundibulariis de hoc in illam lapides jacerentur*. [Vide *Fagia* 2.]

¶ FAGNES. Vide *Fagina* 1.

¶ FAGOLIDORI, φαγολοιδοροι. S. Hieronymus in Prologo ad Ezechielem Prophetam: *Si autem amici mei & hunc subsannaverint, dicito eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur: ut vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas*, vel ut alii legunt, *senecias*. Quibus intelliguntur homines impendio maledici, qui conviciando alantur ac saginentur. Verum mendosa est, ut conjiciunt prudentiores, Hieronymi lectio. Ac primum quidem hæc verba, *Quod est, manducantes sannas*, vel *senecias*, à quodam sciolo, qui interpretari voluerit vocem à se minime intellectam, addita fuisse verisimillimum est. Quod vero spectat vocem ipsam φαγολοίδοροι, cum omnino præter analogiam linguæ Græcæ componatur, (non enim dicunt φαγόλαστος, sed λαστοφάγος) eam fictam esse & alterius loco suppositam existimo: quare lubens cum Erasmo & Roberto Stephano legerem φιλολοίδοροι, Quibus, scilicet, studio est calumniari & carpere, velut id suo morbo faciant, non merito aliorum. Ineptas vocis *Senecia* explicationes vide suo loco.

¶ FAGOTARIUS. Vide in *Fagus*.

¶ FAGOTUS, à Gall. *Fagot*, Fascis. Chartular. Latiniac. *Quadriga quæ portat trossellos, vel Fagotos, vel pondera solvet in exitu portæ pro qualibet pecia duos denarios*. Vide mox in *Fagus*.

FAGUS, Jus conficiendi fasces, & eos auferendi ex silvis, quos *Fagots* vocamus. Innocentius III. lib. 2. Epist. pag. 415. *In parochia der Escoues pasnagium quitum, & 22. Fagos absque aliqua traditione annuatim, quando volueritis, accipiendos*. Charta Henrici I. Ducis Brabantiæ an. 1206. apud Miræum in Cod. Donat. piar. c. 100. *Et usum lignorum in silva mea, ... & cum uno plaustro tantum, qui usus in nostro vulgari Fagus appellatur*. Inquisitiones Costumarum de Andeliaco in veteri Regesto Cameræ Computor. Paris. signato P. fol. 19. *Jurati dixerunt, quod D. Rogerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis ... suum herbergagium ad virgam de pleno pugno ad terram, ... & habet ad ignem suum Fagum Boloniæ, & fureum, & frondes, sine defectione arboris*. Occurrit passim in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti. [Bullar. Fontanell. fol. 41. verso *Lesdits Religieux prenoient en la forest ... seize charetées de Fou chascun jour.*]

FAGOTARII, Qui faces lignorum in forestis conficiunt, *Fagotiers*, in Regesto Philippi Augusti fol. 129. Vetus Inquisitio Forestar. ibidem fol. 170. *Item Fagotarius eorum vadit post asinos, & facit fagotos duos de eo, quod remanet post onera asinorum*.

FAHNELEN, FANÆLEN, VANLEHEN, Germanis, dicuntur majora feuda, quæ cum traditione vexilli conferuntur à solo Principe. Vox deducta a *fana*, Saxonico, vel *Vaen*, Germanico, vexillum, & Lehen, feudum. Bulla Aurea Caroli IV. Imp. an. 1356. *Feudis Principum exceptis, & illis, quæ Vanleben vulgariter appellantur, quorum investituram & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservamus*. Charta Wizlai Principis Rugianorum an. 1322. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum p. 432. *Quibus de dictis terris homagium fecimus jure feudali, quod Fanelen nuncupatur*. Chronicon Laurishamense p. 32. *Septem principalia beneficia, quæ vulgo appellantur Volleben, a tertio septem nobilissimorum Ecclesiæ fidelium in unam personam Godefridi in brevi devoluta sunt*. Ubi Freherus emendandum aut intelligendum *Fanleben*, recte existimat. [*Fehnlen* *Fanenlen* scribit Spelman. quem consule, si vacat.] Vide *Feudum vexilli*.

1. FAIA, Fagus, seu arbor glandifera, vel glandem fageam ferens. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 8. *Si quis roborem, aut quercum, seu cerrum quod est modo laiscum, aut glandem, quod est Faia, ... inciderit*. Ubi Leges Rotharis Regis tit. 101. §. 62. pro *modo laiscum*, habet *modula ischat*. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 4. *Et de silva nostra, quæ vulgo appellatur Faia præpositalis*. Silva fagis consita. [Charta Guill. Bartholomæi pro monast. S. Juniani apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 729. *Partem meam, quam habebam in alodis de Mausens & in Faia Ricardi, Deo & S. Juniano bono jure perpetuo.*] Vide *Faginus* 2.

2. FAIA. Vetus membrana in Sanctuario Capuano pag. 529. *In vigilia revelationis S. Stephani, infrascriptæ Ecclesiæ venire debent cum Fais ad Ecclesiam Capuanam, &c.* Ubi Michael Monachus: *Hic Faia seu Faius est machina hujusmodi formæ: pertica alta & gracilis seu arundo intra 3. circulos æque distantes immittitur: baculi & circuli adornantur: eminet signum Crucis in vertice, & pede Crucis, bracteæ seu vittæ papyraceæ tres vel 4. coloribus & incisuris pulcræ deorsum pendent, circulis alligatæ, ne moveantur. Quare Faius seu Faia rotundæ metæ seu turris formam repræsentat*. Belle hæc quidem, at unde vocis origo! hic hæret Monachus. Forte, inquit, ab initio ejusmodi machina dicta Pharus seu Phara, postea corrupta voce *Faius* & *Faia*. Forte denique per *Faias* intelliguntur rami fagorum, quos *Faios* Longobardi appellabant, quos ea Ecclesiæ deferrent. Quod si legendum *baiis*, id est, palmarum ramis? nam præterquam quod ita appellabantur à Græcis nuperis, constat Stephanum Protomartyrem cum palma in manu vulgo depingi in signum martyrii.

3. FAIA, Alia notione. Vetus Charta apud Dominicum lib. de Prærog. allod. sub finem: *Illa vinea de illa Faia super via Rigaldo fratri Bosoni dimitto*. [Forte potest & hic intelligi *Faia*, Silva fagis consita, ita ut

Vinea

Viuen de Faia prope silvam fagineam. *Faia* vel *Faya* Dumbensibus est Ovis, sed hæc nihil ad præcedentia.]

FAICIA. Tabularium Ecclesiæ Uticensis an. 1241. fol. 51. versn: *Recognoscimus vobis ... totum honorem infrn scriptum, videlicet quamdam Faiciam, quæ vocatur Faicin dels Cadnlizas, quæ est in fisca D. Episcopi Uticensis, in parochia S. Laurentii, ... & aliam Faiciam, quæ est in eadem fischa, &c.* [Instrum. anni 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. *Crescnnuc de Biens Judæus civis Massil. vendidit Johanni de Vnpinge civi Massil unam Faicinm arti.* Faisce eadem notione etiamnum dicunt Massilienses quamdam terræ ligulam: alii Provinciales *Faisso de terro.*]

FAISSA, FAISSIA, Eadem notione. Charta in Ruthenensi Comitatu exarata an. 1306. ex a. Regestn Philippi Pulcri Regis Franc. Tabularii Regii n. 7. *Item ab hæredibus Guillelmi Bec ignobili, qui ab ignobili acquisiverat Faissiam juxta terram mansi de Boisso pretio 30 libr. Turon. debilis monetæ, &c.* Infra: *De alia vero medietate dicti mansi & Faissiarum, quam per mutationem... acquisiverunt, &c.* Rursum: *Quin dictum mansum de Quezagnes cum duabus suis Faissiis & juribus universis ... acquisivit, &c.* Idem videtur quod *Fazenda*. Vide in hac voce, & *Factus*.

FAISA. Charta Alexandri PP. an. 1160. in Tabulario Humolariensi: *Item quod Ursellum tres Faisas, & tria nemora, &c.* [Tabular. S. Victoris Massil. *In alio loco medietatem de una Faisa, &c.*]

¶ FAIXA, in Tabular. Eccles. Aptensis Ch. 1. *Faixa devensi.*

FAXIA. Tabular. S. Theofredi in Velavis: *Sicut descendit Faxia de monte in vallem.*

FAXA, Eadem etiam, ut videtur, notione. Vetus Charta an. 1126. Petri Abbatis Axianensis: *Dimitto tibi Raymunde ... tertiam partem de manso Guigon, quod est in villa de Vallesias, præter unam Faxam de terra, quæ est ante portam Jo. Rovelli.* Ubi *Faxa*, videtur esse *facies*, nos diceremus, *un une face de terre, qui est devant la porte, &c.* Hispanis. *Faxa*, est *Fascia*, ita erit terræ ligula. [Testamentum Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. an. 989. inter Anecdot. Marten. tom. 1. col. 103. *Dono eis mansum unum cum ipsa curte & orto, & Faxam unam de terra & dimidium campum, &c.* *Faxas supra condaminam*, in Chartulario Aptensi fol. 72. verso]

¶ FOXA, Eadem, ut videtur notione. Epistola Alexandri III. PP. ad Berengarium Abb. inter Concil. Hispan. tom. 3. p. 377. *Allodium vallis Arndi cum ipsa Foxa, quæ fuit Richellis Comitissæ.*

FAIDA, exponitur *Inimicitia* in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. §. 15. lib. 2. tit. 14. § 10. interdum vindicta, quæ pro morte propinqui aut agnati exigitur: *Vindicta parentum, quod Faidam dicimus*, apud Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. discipl. c. 5. & Burchardum lib. 1. c. 94. Gloss. *Faida, vindicta mortis.* Rhenanus lib. 2. Rerum Germanic. p. 95. *Faidam vocabant Franci simultatem apertam, qua unus aliquis uni vel pluribus bellum denuntiat. Ab hac Gallicani scriba Faidosum appellant, qui Faidam exercet. Germanis notum nimis vocabulum est.* Præsertim vero definitur, gravis & aperta inimicitia ob cædem fere aliquam suscepta. Neque tamen omnis simultas fuit *Faida*, sed capitalis illa, quæ apud Germanos & Septentrionales populos obtinuit, penes quos privatæ inimicitiæ per totam cognationem diffundebantur: adeo ut si ex ea quis interfectus fuisset, cædis pœna à tota cognatione exigeretur, ac in eam pro libito vindicaretur. Synodus Ticinensis an. 855. in Appendice cap. 3. *Si inter hæc forte eundem latronem occidi contigerit, nullus, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas inimicitias à parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat.* A Saxonico fæhth, seu fehthe, vel Germanico *Fehde*, & *Feide*, i. hostis, inimicus, vocem deducunt Lambardus, Spelmannus Somnerus & alii: Sibrandus à Sieama, à *Veed*, capitalis inimicitia. Vide Dissertationem nostram ad Joinvillam de Privatis bellis, & Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist 5. Apud Olaum Wormium in Lexico Runico, *Faatt*, exponitur *privata simultas*.

FEIDA, scribitur in Capitulari de Villis c. 4. *Pro homicidio & incendio, unde Feida exire potest.*

¶ FEIDA REGIA, ibidem pro satisfactione, quæ ex delicto Regi debetur: *Pro Feida vero nostra, ... familia vapuletur.*

FAIDAM LEVARE, in Lege Longobardorum lib. 1. tit. 9. § 18.

PROPTER FAIDAM FUGERE, in Capitulari Compendiensi an. 757. cap. 18.

FAIDAM PACIFICARE, *Pacare*: *Per sacramentum pacificare*, in Lege Longob. lib 1. tit. 9 §. 34. lib 2. tit. 7. § 2. in Capit Caroli M. lib. 4. c 27. 55. in Capit. Caroli C. tit. 34. §. 10. interjecta solenni jurejurando confirmare se depositis odiis in concordiam rediturum.

FAIDAM REQUIRERE, in Lege Longobar. lib. 1. tit. 9. §. 17.

PRO FAIDA *pretium recipere vel solvere*, in Lege Longob. lib. 1. in Capit. Caroli Magni lib. 5. c. 134 in Capit. addit. 4. c. 92.

FAIDAM JURARE, apud Hincmarum in Epist. ad Carolum Reg à Cellotio edita, & tom. 2. Spicilegii p. 825. in Capitul. Carlomanni tit. 2. §. 3. 10 &c.

FAIDAM PORTARE ALICUI. Bellum domesticum indicere. Occurrit passim in Legibus Edmundi Regis Angliæ c. 1. Saxon. tit. 2 §. 5. in Capit. Caroli Calvi tit. 11. c. 5. tit. 39 c. 2. in Capit. Carlomanni Regis tit. 2. c. 3. 10. 11. in Legibus Henrici I Regis Angliæ c. 88. &c. Sic *inimicitias denuntiare* dixit Seneca Epist. 77. *Indicere simultatem*, Suetonius in Nerone c. 25. *Inimicitias indicere*, Sidonius lib. 7. Epist. 9.

PROPTER FAIDAM *occidere*, in Lege Saxonum tit. 3. §. 4.

COMPONERE EXCEPTA FAIDA, in Lege Saxon. tit. 12. § 3 *Componere, cessante Faida, id est, inimicitia*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. §. 1. tit. 9. §. 4 quod exponitur 9. 15. tit 7. *Ut Faida, quod est inimicitia, post compositionem acceptam postponatur, & amplius non requiratur, nec dolus teneatur.*

¶ FAIDAM COMPONERE, est Læsa satisfacere, in Legibus Luitprandi apud Muratorium tom. 1. part. 2. p. 76. col. 2. *Si Romanus homo mulierem Langobardam tulerit, & mundium ex ea fecerit, & post ejus decessum ad alium maritum ambulaverit sine voluntate hæredum prioris mariti, Faida & anagrip non requiratur, quia postquam marito Romano se copulaverit, & ipse ex ea mundium fecerit, Romana effecta est, & filii qui de eo matrimonio nascuntur, secundum legem patris Romani fiunt, & ideo Faidam & anagrip minime Componere debet qui eam postea tulit, sicut nec de alia Romana.*

FAIDAM HABERE, in Lege Longobardorum lib. 2. tit 1. § 11.

FAIDAM DEPONERE, *id est, inimicitiam pacificare*, in Lege Longob lib. 2. tit. 14. §. 10. Vide præterea eamdem Legem Longob lib. 2. tit. 2. §. 1. 2. 3. tit. 13. §. 2. tit. 54. §. 2. Capit. Caroli Magni lib. 5. c. 6. Capitulationem ejusdem Imp. de partibus Saxoniæ c. 3. Capitul. Caroli C. tit. 34. c 10. tit. 39. c. 3. &c.

FAIDIA, Idem quod *Faida*. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 88. *Si quis post hoc hominem occidat, ipse sibi portat homicidii Faidiam.* Et mox: *Si quis propter Faidiam, vel causam aliquam, de parentela se velles vol-*

tollere, &c. Edictum S. Ludovici anno 1245. *Mandantes tibi præcipimus, quatenus & omnibus guerris & Faidiis tuæ Baillivie eu parte nostra capias, & dari facias rectas treugas, &c.*

¶ FAIDUS, Eadem notione, in Decretione Chlotarii II. §. 9. *Dominus status sui juxta modum culpæ inter fredum, & Faidum compensabitur.*

INFAIDIARE, Inimicitias exercere, gerere, suscipere, adversus aliquem stare, impetere, &c. in Legibus Edmundi Regis apud Culintonam editis §. 2.

De *Faidis* seu bellis privatis Dissertationem integram instituimus ad Joinvillam, quæ est 29. Adde præterea, quod collegit Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. in verbis *Diffidamentum, Batalla, Capitaneus, Fractor pacis, Guerra, &c.* Honoratum Boonorium Salonensem in Arbore certaminum, 4. parte cap. 15. 16, 17, 22 67. 68, 70. 71. Foros Aragon. fol. 181, v. 182. &c.

FAIDIRE, *Faidam*, seu inimicitiam excitare. Charta ann. 1181. apud Catell. lib. 2. de Comitib. Tolos. p. 214. *Si aliquis homo vel femina de Tolosa Faidiat, ut guerram faceret Comiti, &c.* [Charta an. 1223. *Homines monasterii cum non essent de aliquo maleficio convicti, vel confessi, Faidivit ... & tam Faiditorum quam interfectorum bona contra justitiam occupavit.*] Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto,

Quar li Poitevin li aidoient,
Et le Roy Jean moult Faidoient,

Vide Jacobum Pergaminum in *Ferire*,

FAIDIMENTUM. Aresta an. 1261 in 1. Reg. Parl. fol. 115. *Cum D. de Limeso peteret Faidimenta & aliam justitiam in terra à D Rege sibi data in Albigesio, &c.* Charta Ludovici Reg. an. 1264. apud Sammarthanos in Episcopis Albiensib. *Et intelligitur de Faidimentis illorum Faiditorum, qui fuerunt, vel erunt Faiditi à civitate Albiensi.* [Charta Philippi III. Regis Franc. an. 1273, pro Monaster. S. Tiberii apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. p. 404. *Pro qua* (alberga decem militum) *monasterium præstat nobis viginti solidos Turonenses annuatim, heresibus insuper & Fardimentis* (l. *faidimentis*) *quæ ivibi sicut in aliis villis monasteriorum terræ illius habemus, salvis quoque, &c.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Possidet medietatem castri de Rivograndi & redituum ejusdem cum medietate jurisdictionis altæ & bassæ & cum incursu heresis & Faidimentorũ.*]

FAIDITUS. Hostis, qui in *Faida*, seu guerra est. Monachus Vallis Sarnei c. 83. *Ruptarii & Faiditi, & multi alii, qui antea erant inimici occulti Comitis, &c.* Perperam *faidiei* editum. Charta ann. 1218. in Regesto Carcassonensi fol. 10. *Præterea Faiditos de terra, seu ruptarios, & quoslibet alios inimicos & proditores Comitis prædicti non recipiemus scienter.* Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ, & Arelatenses ann. 1251. art. 19. *Quia vero damna Faiditis Arelatensibus, à suis concivibus in domibus & rebus aliis illata noscuntur, &c.* Quam vocem non intellexit Bonifacius Avinio Interpres Gallicus. Adde Chron. Guillel. de Podio-Laurentii c. 25. 37. 41. & Concilium Tolosanum ann. 1228.

¶ FAIDITUS, pro *Bannitus*, seu edicto publico proscriptus, accipi videtur in Statutis Arelat. MSS. art. 86. *De Conspirantibus; Qui contra fecerit ipse sit* Faiditus *sive bannitus ab Arelate*, Neque alia fortassis notione usurpanda hæc vox in Conventione an. 1251. mox laudata.

FAIDOSUS, Eadem notione, Eginhardus Epist. 17. *Asserens, se ad hanc remensionem magna cogi necessitate, pro eo, quod Faidosus sit, & cum inimicis suis & his, qui vitæ ejus insidiantur, hoc iter agere non audeat.* Vide Capitula Legis Salicæ c. 2. §. 2. Legem Bajwar. tit. 2. c. 8. Legem Saxon. tit. 2. §. 6. Legem Fris. tit. 2. §. 5 Capitul. 2. an. 805. c. 5 Capit Caroli M. lib. 3. c. 4. lib. 5. c. 215. Capit. ann. 13. Imperii c. 28. Legem Longob. lib. 1. tit. 37. §. 3. Leonem III. PP. in Capitulis c. 28. &c.

¶ FAYDITUS, de homine propter facinora profugo vel exulante dici videtur in Statuto Stephani Abb. S. Victoris Massil. ann. 1355 *Volentes tollere abusus qui per nonnullos Fayditos qui ad nostrum confugerunt monasterium multa maleficia & enormia perpetrantes ad nostrum monasterium quasi in asilium confugientes, unde domus orationis facta est spelunca latronum, furum, homicidarum, assassinorum & aliorum ad similium, &c.*

¶ FAIDIDI, dicti interdum Albigenses, si fides Pitoni in Annal. Eccles. Aquensis; neque enim unde id acceperit docet, Idem habet Commentator Convent. Arelat. in art. 21. primæ Convent. nota 5. Sic tamen appellari potuerunt quod quasi profugi & exulantes erant, Vide *Fayditus* supra.

FAIDIUM, pro *Feudum*, in veteri Charta, apud Sammarthanos, in Abbatibus S. Stephani de Vallibus pag. 893.

FAISA. Vide *Faicia*.

¶ FAISANCIA, *Faisance*, in Consuetud. Norman. c. 93. Operarum præbitio, opus tributarium ad quod tenetur cliens erga dominum. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 225. *Dum eis remaneat de feodo, quod omnia jura & Faisancie, jurisdictiones & dignitates feodi perfici dominis plenarie valeant & persolvi.* Et pag. 226. *Potest autem antenatus in postnatos justiciam exercere pro redditibus & Faisanciis ad dominos feodi pertinentibus, pro aliis autem actionibus nequaquam.*

¶ FAISSA, FAISSIA, Vide *Faicia*.

¶ FAISSUS, ut infra *Fassus*, Fascis, Gallis *Faisseau*, Instrumentum an 1451. ex Archivo S. Victoris Massil. *Dominus Rex habet lesdam piscium recentium & salatorum, videlicet de qualibet saumata denar. 4. de qualibet Faisse hominis denar. 2.*

¶ FAITA, pro *Faida*, legitur apud Muratorium to. 3. part. 2. p. 95. col. 2.

¶ FAIUS, Vide *Faia* 2.

¶ FAIXA. Vide *Faicia*.

¶ FAKECHA. Vide *Facha*.

¶ FAKIRI, Monachi Muhammedani, Vide Lexicon Hofmanni.

1. FALA. Ordericus Vitalis lib 6. pag. 624. *In territorio Balgenzaii cuidam pagensi, Taurus nomine, Fala erat, qui sæpe gregem armentorum relinquens in saltum currebat, &c.*

☞ Haud scio an huc spectet vox Teutonica *Falsch*, qua homo mendax, fraudulentus, sui compendii cum damno aliorum studiosus denotatur, ut author est Schilterus in Glossar. Teuton. Hæc enim satis conveniunt homini, qui gregem sibi commissum dimittit,

2. FALA, Turris lignea. Vide *Phala* 1.

¶ FALACIA. Vide *Falasia*.

FALANGA, PHALANGA, FALANGUS, Papias: *Phalanga, fustis, cui aliquid deligatur*, [Plinius 7. 56. *Prælium Afri contra Ægyptios primi fecere fustibus, quos vocant Phalangas.*] Nonius; *Palanga dicuntur fustes teretes, qui navibus subjiciuntur, quum attrahuntur ad pelagus, vel quum ad littora subducuntur: unde etiam nunc Palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transvehunt.* Gloss. Lat. Gr. *Phalangarii*, οἱ ταῖς δοκοῖς ἀποκρεμῶντες βάρη, καὶ πλείονα τὰ βαστάζοντες. Hesychius: Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ σύμμετρα. Pollux; Τὰ δὲ τῶν νεῶν ξύλα, ὅσ᾽ ἀποβλυθῆναι ἐνιλάσονται αἱ νῆες, φάλαγγες, ἢ φαλάγγια. Agobardus lib. Adversus Fredericum cap. 21. *Sicut & illi duo, qui unum botrum*

m

in Falango portabant, unum opus faciebant indifferenter, nisi quia eundem botrum unus post dorsum, alter ante faciem habebant.

Phalanga, apud Petrum Damian. lib. 2. Ep. 15. *Sicque velut hœdum in Phalangam pendulum alter post alterum bajulare cœperunt.* Occurrit eadem inflexione in Speculo Saxonico lib. 1. art. 63. §. 6. Guillel. de Guignavilla in Peregrinatione animæ:

Mon balay je nomme ma langue,
Et mon fourchon, & ma Palangue,
Dont toute ordure je baloie,
Je bousse, ramonne, & netoie.

Pallingus, Eadem notione. Luithprandus in Legat. *Residentibus itaque nobis ad mensam sine longitudine longam, Pallingi longitudine tectam, longitudine semiundam, &c.*

Walenga, pro *Falanga*. Rollandinus in Chron. lib. 3. c. 15. *Cum lanceis, ensibus, Walengis, acutis, & clypeis, & omni armorum genere, &c.*

¶ FALANGATICUM, Species tributi forte exsolvendi pro mercibus, quæ *falangis* exsportantur. Charta Caroli IV. Rom. Reg. pro Ordine sacræ Militiæ Teutonicæ, apud Ludewig. to 6 p. 45. *Concedimus etiam eidem sacræ domui ... libertatem aquarum, herbarum & lignorum ... & ut de ipsis per totum imperium nihil ratione portatici, plateatici, Falangatici, ripatici, theolonei, vel alicujus alterius exactionis, solvere teneatur.*

¶ FALANGIARIUS, λιθοφόρος, Qui gestat lapides. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Isidorus in Glossis & Papias in MS. Bituric. habent: *Falangarius, ut gladius.* Locum mutilum lubens suppleret Grævius: *Falangarius, qui falangis ut gladiis utitur.* Vide *Falanga*.

FALANGIUS. Giraldus in Topogr. Hiberniæ, apud Bromptonum: *Gens ista ... vice palliorum Falangis nigris utitur.* At in edito Giraldo Distinct. 3. c. 10. est *phalingis laneis*, i. Camdeno interprete, sagis sive lacernis villosis. Harum descriptionem pluribus refert Gratianus Lucius in Cambrensi everso c. 13.

FALARICA, [*Genus arcæ* (l. lanceæ) *grandis, aut genus teli*. Glossar. Sangerman. num 501.] Vide *Phalarica*.

¶ FALARUS, τὸ τραχήλιον, Monile, collare. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

¶ FALASIA, Falacia, Falasia, Modus agri, f. ab editiori loco sic dictus, nisi idem sit quod *Falcata*. Calendarium MS. anniversar B. Mariæ de Argentolio: *13. Kalend. Martii, anniversarium D. Roberti magistri, qui dedit caritatibus de Argentolio pro anniversario quatuor libras super Falacia Symonis Egri.* Ibidem: *Anniversarium fratris Petri de Boysiaco Prioris de magno Puteo, qui dedit nobis 12. sol. annui reditus super Fallasia Auberti piscatoris.* Ibidem: 3. *Non. Maii, anniversarium Agnetis Labaselle, quæ dedit nobis Fallaziam Aden.* Rursum: *Idib. Decembr. anniversarium fratris Guillelmi de Thoriaco ... pro quibus habemus medietatem Falasiæ ... quæ bene valet 12. sol. annui redditus.* Vide *Falesia*.

¶ 1. FALCA, pro Fascis, fasciculus, Gallice *Botte*. Litteræ G. Magalonensis Episc. ann. 1116. apud Stephanotium tom. 5. Fragm Hist. MSS. *Statuimus autem ut fratres has ecclesias possidentes talem censum ecclesiæ nostræ unoquoque anno reddant, id est, duos modios frumenti, tertium ordei, .. & centum Falcas ceparum & 18. denarios.*

¶ 2 FALCA, Pars quædam navis. Informationes Civit. Massil. de passagio transmarino in Cod. MS. Sangerman. *De formis & mensuris galearum.. Item scutha à tayras 6. palmos cum quarto. Item de Falca 3. palmos minus quarto.* Rursum ibidem occurrit.

¶ FALCABILIS Qui falcari potest, seu falces secari, apud Th. *Madox* in Formul. Anglic p. 31.

FALCAGIUM, Jus herbas desecandi in forestis vel pratis. Aresta Candelosæ ann. 1259. in Regesto Parlamenti fol 100. *Dictum fuit hominibus de Leonibus, quod non haberent Falcagium, quod in foresta de Leonibus dicebant sibi quitatum esse.*

¶ FALCARE Prata dominorum suorum tenebantur vassalli, interdum tamen non sine aliqua mercede. Charta ann 1292. apud Kennet in Antiquit. Ambrosden. pag. 320. *Per duos dies prata domini Falcabunt* (homines de Hedingdon,) *tertio vero die herbam ibi falcatam vertent, &c. pro falcatione & aliis supradictis circa dictum fœnum .. solvetur eisdem hominibus de denariis domini singulis annis proximo die quo falcare incipiat quinque solidi.* Charta ann. 1363. p. 496. *Et dicunt quod quilibet falcator habebit ad vesperam singulis diebus quamdiu falcabit fasciculum fœni quantum potest capere sursum cum falce sua sine auxilio aliorum.*

¶ FALCARIA Prati, *Falcariata prati*, Idem quod mox *Falcata prati* Occurrit passim in Reg. *Probus*.

¶ FALCARIUS, δρεπανουργός. Gloss Lat. Græc. Qui falces facit. Alias, qui falce metit Isidoro: *Gladiator, qui falcem gerit* Vide *Falcatores*.

1. FALCASTRUM, Isidorus lib. 20. c. 14. *Falcastrum, instrumentum ferreum curvum, cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendum. Sic dictum, quia recurvum ad similitudinem falcis. Idem & Runco dicitur.* Gregorius Magnus lib. 2. Dial cap. 6. *Et dare ferramentum jussit, quod ad falcis similitudinem Falcastrum vocatur, ut de loco quodam vepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet.* Interpres Græcus habet ξυλοκόπιον. Occurrit in Vita Egwini Episc. Wigorn. c 4. apud Faustum in Vita S. Mauri Abb. c. 2. & in Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici. Vide *Bidubium*.

2. FALCASTRUM, Falx militaris. Historia MS. Excidii Acconis ann. 1291. *Portantes ibidem ... lanceas, Falcastra, cassides & loricas.* Nisi ensis fuerit in modum *falcis* curvatus, qui *Fauchon* dicitur Scriptoribus nostris. Regestum Peagiorum Bapalmæ: *Le espée, ou Fauchon, chacun 1. obol.* Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

Non arcus, non hasta gravis, non sæpe bipennis,
Non desunt Falces, gladiis armantur acutis.

Liber Anglicus inscriptus: *Justice of peace*, p. 77. b. *Cum aliis ignotis de covina sua, & associatis, vi & armis, scilicet gladiis, baculis, vagis, Falcastris, arcubus, & sagittis, &c.* Occurrit non semel apud Willelmum *Guiart* in Histor. Francor. MS.

Plommées fermement tenues,
Fauchons, juisarmes esmoulues.

Idem in S. Ludovico.

Fauchons, & coutiaus, & espées.

Alio loco:

Aus Fauchons, aus coutiaus à pointes.

Idem ann. 1295.

Hasches, espies, juisarmes, lances,
Fauchons, coutiaus, ars, arbalestes,
Et sajettes de traire prestes.

Et ann. 1296.

Aus Fauchons tranchans & aus hasches,
Pour fairir à une main faites,
S'entrenuaissent de retraites,
Destes & de tailles diverses.

Vide Fletam lib. 1. c 24. §. 12. & infra in *False*.

FALCATA Prati, Quantum unus *sector* per diem *falcare* potest de prato, [*une Fauchée de prey* non semel in Recensione bonorum publici valetudinarii Commerciaci in MS. Cod. ejusdem urbis f. 22 &c.] Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 28. *Et pratum debet habere illam magnitudinem, ut per 3. dies jugiter 16. sectores operentur sine aliquo lucro.*

 Char-

Charta Richeri Abb. S Valerici an. 1219. in Tabul. Campaniæ: *Exceptis sex jugeribus terræ, ... & exceptis sex Falcatis prati, ubi illas commodius poterimus invenire*. Tabularium S. Vitoni Virduoensis: *Habemus 4. quartarios alodii & 15. Falcatas prati, &c.* Ibidem: *In Formestor est mansus indominicatus culturæ, 3: prata ad Falces 30. piscatio per legas 3.* Regestum feodorum & serviciorum, in Camera Comput. Paris. f. 216. *Lige de 12. Fauchées de prè, & demy arpent de vignes*. Chron. Besuense p. 632. *Inquisitione facta inventi sunt 52. jugera terræ, & 4. Falces de prato.* Pag. 676. *Dederunt etiam quatuor Falces prati in suo broulo S Segnani.* Et p. 700. *Addidit is & Falcem prati prope Arcionensem siti*. Adde p. 114. ubi perperam editum *facces* pro *falces*, & p. 624. Chronicon S. Benigni Divion. p. 448. *Est in Dornone unum pratum, quod possunt secare Falces centum*. Charta Gallica ann. 1566. *Item un prey contenant douz Fauleyes ou environ, seant au ban de Golpcourt, &c.* Vide *Sectura prati* in *Secare*.

¶ Faculta, mendose pro *Falcata*. Charta Officialis Remensis ano. 1238. in Tabulario Compendiensi; *Dederunt in eleemosynam supra dictis Abbati & Conventui tertiam partem duarum Facultarum prati siti juxta brolium*.

¶ FALCATIO, Feni sectio, quam servus domino debet, Gall. *Fauchage*. Charta Andreæ de Calviniaco pro hominibus S. Kartesii an. 1251. apud Thomasserium in Biturig. p. 90. *Immunes erunt talleis, churreis, Falcationibus, fenucionibus, &c. Falcatio fœni & messio bladorum*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 134.

¶ FALCATOR, Feniseca, Gall. *Faucheur*. Pluries occurrit apud Scriptores ævi medii: utitur etiam Columella.

FALCATORES, Milites *falcibus* instructi, apud Thwroczium in Salomone Hungariæ Rege c 52. Glossæ Isid. *Falcarius, gladiator falcem gerens.* Vide Ciceron. 1. in Catilin. Fletam lib. 1. cap. 24. §. 12. & Mandatum super juratis ad Arma, in Append. ad Matth. Paris pag. 149.

FALCATORIA, Navis species, [forte eadem quæ Nostris *Felouque*, alias *Falouque*,] Senator lib 2. Epist. 20. *Decernimus, ... ut quantitas* (l. quantas) *in Ravennati urbe Falcatorias potueris reperire, frumentis fiscalibus oneratas ad nos usque perducas*. Ubi quidam legunt *fulcatorias*.

¶ 1. FALCATURA, Fenum falce succisum. Concordatum inter Guidonem Abb. S. Germani Autiss. & Droconem de Melloto super nemore de Brueria ann. 1289. *Possunt & debent bestias suas facere pasci in eodem* (prato) *absque contradictione in aliqua, prima tamen Falcatura submota & percepta*.

¶ 2. FALCATURA Prati, Idem quod *Falcata prati*. Charta Thossiac. ann 1462. *Pratum continens Falcaturam duorum hominum prati*. Kennettus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Tenet in bondagio, & debet unam Falcaturam per dimidium diem*, i. feni sectionem.

¶ FALCHIO, Idem quod mox *Falcio*. Statuta Eccl. Aquensis MSS. *Statutum fuit quod nullus canonicus, nullus clericus portare audeat cultellum, armonem, Falchionem pennatum, clavem, ensem, aut alia arma*. Vide *Falco* 2.

¶ FALCICULA, Falcula, Gallis *Faucille*, in Chartulario Monasterii SS. Trinitatis Cadom. fol. 47. verso.

¶ FALCIDIA, Lex à P. Falcidio Tribuno temporibus Augusti lata, qua statuebatur, ut hæres quartam partem bonorum sibi relictorum, si plus æquo legatis oneraretur, acciperet, cæteras partes legatariis relinqueret: quare Falcidia pro quadrante hæreditario non semel accipitur in nostris instrumentis, qui quadrans ab hærede, à quo supra dodrantem legatum fuit, retinetur. Sed de his Jurisconsulti. Formula Lindenbrog 62. *Præter ista omnia reservavimus in Falcidia hæredibus nostris villas illas in pago illo, in ea ratione ut facta mea in omnibus studeant conservare atque defendere*. Idem occurrit in nova Collect. Formul. apud Baluz. n. 28. Consule Pitiscum in Lexico Antiq. Rom.

¶ FALCIGRANUS, *Falcigravius, Fallizus-gravus*. Otto Morena in Hist. Laudensi: *Imperator ... Raynaldum Cancellarium suum & Ottonem Fallizum-gravum Mediolanum dirigens, jussitque eis, &c.* Hunc in locum Murator. tom. 6. col. 1021. monet *Falcigranum* sive *Falcigravium* alibi vocatum, id est, Palatinum Comitem, ex Leibnitio ad Morenam p. 619.

FALCILE, apud Adalardum in veteribus Statutis Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. c. 1. est Falx, qua herbæ vel avenæ secantur: nostris *Faucille*.

¶ Falcilia, Ead notione, in Charta anni 1308.

FALCILLAGIUM ex Gallico *Faucillage*, Præstationis vel *corveiæ* species. Aresta in Nativitate B M an. 1257. in Reg. 1. Parl. fol. 3. *De relevius, corveis, terragiis, Falcillagiis, forisfactis, excadentiis, &c.* Regestum censuum & feodorum Carnotensis Comitatus fol. 57. *Le Faucillage & le fenage d'ilec, c'est à savoir pour l'herbage, que ceux de Senonches ont en la forest, & por estre quitte des près fener, dont chascun hostel doit 4. den.*

¶ FALCIO, Armorum species. Statuta ann. 1282. Ordinis Cisterc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1482. *Ne quis Monachus vel Conversus præsumat secum arma deferre, sumere, vel habere, videlicet enses, vel gladios, Falciones, sicas, aut cultellos acuminatos, aut cetera armorum genera*. Vide *Falco* 2.

¶ FALCISTORIUM, ut infra *Faldistorium*, Sella amplior & brachiata, Gallis *Fauteuil*. Annal. Bened. to. 4. p. 239. *Cum ex equo descendisset* (Benedictus VIII. Papa) *posito Faldistorio ad judicandum resedit*.

¶ FALCITARE, *Putare, secare*, videlicet *falce*. Papias & Glossar. Sangerm. n. 501. Gloss. Isid. *Falciat, putat, secat, æstimat*. Ubi abundat verbum, *æstimat*.

¶ FALCITENENS, Falcifer, armatus falce. Radevicus Frising. Canonicus de Rebus gestis Friderici I. Imp. lib. 2. cap. 11.

Libram Phœbus subiit cum Falcitenente,
Luci non prævaluit die decrescente,
Vita minus habuit morte prævalente,
Otto quando corruit, raptus heu repente!

Sic mors cum falce depingi solet.

1. FALCO. Gloss. Gr. Lat. Κίρκος, *Falco*: accipitris species, nostris *Faucon*, *sic dicta*, ait Joannes de Janua, *quod ungues habeat recurvos ad similitudinem falcis*. Seu potius ad similitudinem *falconum*, qui in Gloss. Lat. Græc. dicuntur [illegible]. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Falcones, Falcones genus avium, pollices pedum incurvos habentes*. Festus, & Glossæ Isidori, *Falcones* pariter dictos ajunt, qui pollices pedis intra curvos habent. Aliud etymon habet Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 8. *Falcones igitur à falcando, quia in falcis modum in circumeundo perlustrant*. Vide eumdem lib. 1. de Expugn. Hibern c. 29. & lib. 1 Itiner. Cambr. c. 12. Primus autem Julius Firmicus hoc verbo videtur usus lib. 5. c. 7. lib. 7. c. 4. Capitula Caroli M. ano 769. c. 2. *Omnibus servis Dei venationes & silvaticas vagationes cum canibus, & ut accipitres & Falcones non habeant interdicimus*. Adde lib. 7. Capitul. c. 125. Synodus Ticinensis ann. 850. c. 4. *Non canibus, aut accipitribus, vel capis, quos vulgus Falcones vocat, per se venationes exerceat*. Adde Concilium Cabilonense II. cap. 9. Liptin. cap. 3. & Hericum Monachum de Miraculis S. Germani Autisiod c. 41. Epistola Hedilberti Regis Cantiæ ad S. Bonifacium Archiep. Mo-

Moguntinum: *Unam rem præterea à vobis desidero exhiberi...hoc est, duos Falcones, quorum ars & artis audacia sit grues vello libenter captando arripere, & arripiendo consternere solo.* Idem Bonifacius Epist. ad Athebaldum Regem Merciorum: *Direximus tibi accipitrem unum, & duos Falcones, duo scuta, &c.* Le Roman *d'Aubery* MS.

....Avoit Faucons mués

Sunt porro *falconum* species diversæ, quas cum adjunctis, seu epithetis, vulgo Scriptores indigitant, de quibus singulis agunt Frideric. II. in libris de arte venandi cum avibus, Albertus Magnus l. 23. de Animalib. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricultura, &c. Vide præterea Belissarium Aquavivam de Aucupio, Jacobum Augustum Thuanum de Re accipitraria, & alios. Idem Fridericus l. 2. c. 2. *Aves rapaces, quibus homines utuntur, & apud nos usi sunt ab antiquo, sunt ista: Girofalci, Sacri, Gentiles, Peregrini gentiles, & Laynerii, quæ quidem sub uno genere comprehenduntur, videlicet Falcone.* Capiuntur autem *Falcones*, aut in nido, & *Nidularii* vocantur, vulgo *Niais*, Friderico II. *Nidasii*: aut jam adulti, & *Ramalos*, Friderico *Ramagii*, dicuntur, vulgo *Branchus*: adultiores, antequam tamen primum deplumentur, *Horni*, seu *Hornotini* sunt, vulgo *Sores*; postquam jam annum egerunt, & plumas exuerunt, hos anniculos & deplumatos, *Mutatos*, seu *Muez* appellant. Vide *Gyrofalco*, *Sacrus*, *Lanerius*, *Gentilis*, *Smerilionus*, *Nidosius*, *Ramaginus*, *Saurus*, *Mutatus*, ubi de singulis quædam attingimus: præterea Petrum Crescentium l. 10. de Agricult. c. 8. 9. 10. & Nicolaum Uptonum l. 4. de Milit. Officio p. 187. Vide *Capus* [& *Acceptor*.]

¶ 2. FALCO, Lanceæ species, ad modum falcis recurvæ. Statuta Synod. Ecclesiæ Nemaus. an. 1284. c. 7. n. 4. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1044. *Enses non deferant* (Clerici) *nec cultellos acutos, nec lanceas, seu Falcones, nisi forte causa probabiliter sui timoris, seu guerræ, non ad percutiendum, sed ad tuendum, & terrorem.* Attamen quæ hic recensentur armorum species non ad tegendum, sed ad nocendum aptæ.

¶ FALCONA, Tormenti bellici minoris formæ species, Gall. *Fauconneau*. Epist. ad Archiducem Austriæ de obsidione Varadinensi an. 1589. apud Ludewig. to. 6. p. 327. *Tormenta sua bellica, ex quibus quatuor majora, vulgo Singerin, item quatuor Falconas & alia insuper plurima, in fossas erectas pertrahere..... cœpit.* Vide *Falconinum*.

FALCONAGIUM, Tributi species, à falconibus, ut par est credere, primitus appellatum, tametsi ad alias præstationes postea derivatum, quod in aliis ejusmodi non semel observare est in hoc Glossario. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1297. in Regesto Rubeo Cameræ Comp. Paris. qua concedit Abbati sancti Germani Parisiensis *sex modios avenæ, & 10. solidos vel circiter Paris. annui & perpetui reditus, debitos ratione cujusdam coustumæ, quæ vocatur Falconagium, quos apud Cormelias habebamus.*

FALCONARIUS, Falconibus præpositus, dignitas Palatina, Gallis, *Fauconier*, Italis, *Falconiero*. Capitulare de Villis c. 47. *Venatores nostri & Falconarii, vel reliqui ministeriales.* Hincmarus Remensis de Ordine Palatii c. 24. *Similiter quoque 4. Venatores, & quintus Falconarius, &c.* Adde Epistolam Karoli M. ad Pipinum filium Regem Italiæ. & Capitulare 3. ann. 811. cap. 4. Charta Cenulfi Regis Merciorum tom. 1. Monastici Anglic. pag. 100. *Nec eos, qui accipitres portant, vel Falcones, vel caballos ducunt sive canes, &c.* Qui Falconariis præerat, is apud nos *Magnus Franciæ Falconarius* appellatur. In computo hospitii Regis 1. Janu. an. 1312. fit mentio *Petri de Monteguignardi Militis Magistri Falconarii*. Le Roman de Garin de Loberans:

Fauconier Mestre de ses oisiax en fist.

Atque is Græcis Byzantinis [illegible] dictus fuit, cujus dignitatis, præter Codinum, meminit Pachymeres l. 1. c. 8. l. 10. c. 25. Quæ vero fuerint Magni Falconarii jura & prærogativæ in Palatio Regum Franciæ, docet Historia MS. rerum gestarum sub Ludovico XII. & Francisco I. scripta à Roberto *de la Mark*, Domino *Fleurange & de Sedan*, Marescallo Franciæ, ex qua sequentia à nobis olim excerpta: *La Fauconnerie du Roy est une chose ordinaire, & a le grand Fauconnier, qui est un fort bel Office en France, & l'est pour l'heure presente un honeste Gentilhomme & de bonne maison, qui s'appelle René de Cossé, premier Panetier de France. Le dit grand Fauconnier a d'Estat quatre mil florins, & a 50. Gentilshommes sous luy, qui ont bon Estat, & 50. Fauconniers aydes, & ont les dits Gentilshommes cinq ou six cens francs d'Estat, & les aydes 200. & depart ledit grand Fauconnier tous ses Estats, & a bien 300. oyseaux sous luy: & peut le dit grand Fauconnier aller voler par tout le Royaume de France, ou bon luy semble, sans que personne luy puisse donner empechement, & tous les marchands d'oyseaux luy doivent tribut, & n'oseroient vendre un oyseau en ville du Royaume de France, ny à la Court sans consentement dudit grand Fauconnier, sur peine de confiscation de toute leur marchandise. Et a le dit grand Fauconnier plusieurs beaux droits. Et sans que le Roy luy achepte tous les oyseaux, & a un Contrerolleur, & un Tresorier, & gens ordonnez pour les payemens, aussi bien que pour la Vennerie, ou autre Estat du Royaume de France; & sont tousjours ordinaires suivans le Roy par tout où il va, aussi bien que sont les Venneries, ostè, que quand ce vient à l'estè, ils vont mettre leurs oyseaux en mue; mais tousjours il en demeure quelque nombre pour voler les perdreaux, avec les vautours, & leneretz & les tiercelets. Et a une autre façon de faire merveilleusement belle entre la Vennerie & la Fauconnerie; car quand ce vient à la Sainte Croix de May, qu'il est temps de mettre les oyseaux en mue, les Venneurs viennent tous habillez de vert avec leurs trompes & les gaules vertes, & chassent les Fauconniers hors de la Cour, pour ce qu'il faut qu'ils mettent leurs oyseaux en mue, & le temps des Venneurs approche pour courre les cerfs à force: & quand ce vient à la Sainte Croix de Septembre, le grand Fauconnier vient à la Cour, & chasse tous les Veneurs de la Cour, pour ce qu'il est temps de mettre les chiens aux chenils: car les cerfs ne valent plus rien, &c.*

☞ *Falconarios* suos habuere etiam Summi Pontifices, ut patet ex Charta Gregorii IX. pro Monasterio Malleacensi in Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium to. 4. p. 407. *Et specialiter procurationes quas deberi mihi dicebam & meis præpositis, Falconariis, Venatoribus, servientibus.*

FALCONARIORUM DIVERSIONES, inter gravamina, quæ subditis inferebantur, recensentur in Charta Roberti Regis Franc. pro Monasterio Sandionysiano, apud Doubletum p. 826. *Namque*, ait Rex, *Venatores atque Falconarii capiendi specie salvamenti, pene vernaculos B. Dionysii devastantes, eos populabantur, ablatorumque more spoliantes prædabantur.*

FALCONERIA, Venatio cum falconibus, veteribus prorsus incognita, cum primus ex Scriptoribus Julius Firmicus sit, qui *nutritores accipitrum, Falconum, cæterarumque avium, quæ ad aucupia pertinent,* memoret. Charta Ottonis III. Imp. ann. 986. apud Ughellum in Januensibus Episcopis: *Cum omni jurisdictione, cum piscaria, Falconeria, & omnibus venationibus Capitis Montis.*

¶ FAL-

¶ FALCONERIUS, Idem ac *Falconarius*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. 25. *Sex alti Falconerii, non tamen generosi, in nostra domo assumantur*. Hist. Dalphin. to. 2. p. 177. *Item, Guilloto Falconerio, duo falcones sui, si unum possit recuperare, & quinquaginta libræ dentur*. Ibidem p. 334. col. 2. *Falconerios, Brenerios, & Lavenderias habere voluit & ordinavit dictus Dom. Dalphinus consuetos*,

¶ FALCONETA, Idem quod *Falcona*, Genus tormenti bellici, Epist. ad Archiduc. Austriæ de Obsidione Varadinensi apud Ludewig. to. 6. p. 331. *Alias adhuc tres fortissimas fossas in proximo vineto extruxerunt, quibus 4. machinas, Falconetas vulgo, induxerunt*, Vide *Falconium*.

FALCONISTA, apud Will. Hedam in Joanne II. Episc. Traject. Idem qui *Falconarius*.

FALCONIUM, φαλκόνιον Canano p. 190. Machina bellica, nostris *Fauconneau*. Vide *Muschetta*.

¶ FALCTENUS, vel FALCTES, Massiliensibus *Falene*, Gener. Gall. *Gendre*. Charta anni 1358. in Archivo S. Victoris Massil. *Dulcelina uxor nobilis Guill. de Rocafort instituit heredem nobilem Valentinum de Rocaforti Falctem suum*. Vide *Fegelenus*.

¶ FALCTI, vel FALETI dicebantur Usurarii quidam Lombardi & Itali sæculo XIV. adversus quos exstat Edictum Johannis Francorum Regis an. 1353. apud D. de Lauriere to. 2. Ordinat. Reg p. 523.

¶ FALCUMBERGENSIS DENARIUS. Vide *Moneta Baronum*.

FALCUS, pro *Falco*. Formula 15. ex Baluzianis: *Latrat vulpis, sed non ut canis: Faltus* (l. falcus) *mit semper inanis; cauda proferis, jam non fronte, cito decadet cano forte*. i. falcus, vel falco volat semper inanis; cauda ferit, non rostro, cito decidet ante validos canes.

FALDA, Vox à Saxonico fald, seu Cambro-Britannico ffald, deducta, quæ *Stabulum* vel caulam vulgariter, proprie vero *septum*, claustrum, cum ad aliorum animalium, tum ad hominis præsidium significat. Triplex autem in veteribus Tabulis hujus vocis notio deprehenditur. Nam primo pro *ovili*, hoc est, pro sepimento ex caulis vel cratibus facto, quo pastores nocte includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur. In Charta vernacula seu Galliea in Monastico Anglic. to. 1. p. 903. *Falda, Faude*, & *Faldagium, Faudage* dicitur. Ita apud Brittonum p. 109. v. Vide Coosuetud. Bononiensem art. 176.

FALDA igitur interdum sumitur pro crate, qua illa conficitur. Custumarium de *Hecham*: *Portabit Faldas domini*. Walsinghamus in Ricardo II. p. 255. *Et ideo in primis ad diffiduciandum Abbatem, Faldas, quas fecerat in Fauconwed, & silvis aliis, esse frangendas ipsa nocte*, &c. Mox: *Ipsa nocte ante quietem universa ...in fractione Faldarum, excisione portarum, & domus subversione...perpetrarunt*. Rursum: *Consultum est de Faldis in silvis, de silvarum portis*, &c. Monasticum Angl. p. 165. *Et de bosco meo, sive arborum succisione, sufficientem materiam ad faciendas domos & Faldas duarum vaccariarum*. *Faulde des Charbonniers*, in Statuto pro foresta Compendiensi ann. 1563. art. 29. Quibus locis *Falda*, sunt crates seu *cleiæ Faldarum*, quibus silvæ, vaccariæ, & carbones clauduntur, & continentur. [Etiamnum Gallo-Belgæ *Faulde*, vel *Faude* appellant Carbonariam fornacem cratibus vulgo circumseptam, quam Gallice dicimus *Charbonniere*.]

FALDA, pro septo, quo equi, aut alia quævis animalia includuntur. Monasticum Anglic. to. 2. p. 395. *Præterea concessa eisdem, quod habeant equos & porcos suos intra forestam meam, & habeant duas Faldas in foresta mea...ad capiendum equos & pullos suos semel in anno, & signandum*, Fleta l. 2. c. 76. §. 11. *Expedit juvencula & vaccas...in Falda bene straminata noctanter custodiri*. Adde c. 86.

FALDA, denique sumitur pro libertate habendi *Faldam*, quæ libertas *Faldsoca* dicitur: soc enim Saxonibus *libertas*. Nulli quippe olim licuit vel in terris propriis *Faldam* erigere, aut gregem alere, nisi domino feodali, seu manerii, hoc ex jure publico gaudenti. Est igitur libertas *Faldæ*, seu *Faldagium*, prærogativa dominicalis, tenenti plebeio non competens. Atque hac notione passim usurpari videas in veteribus Chartis. Monasticum Anglic. to. 1. p. 340. *In Snetesham unam carrucatam terræ cum Falda propria*. Tom. 2. p. 209. *Et quod oves Canonicorum eant in pastura cum propriis ovibus ejus ubique, & quod sint levantes & cubantes in propria Falda Canonicorum prædictorum*. Ibid. p. 625. *Quadraginta acras terræ...cum libertate habendi Faldam suam*. Tom. 1. p. 302. *Haberet & Faldas, ubi omnes homines villæ præter Senesobaldum, qui propriam Faldam habet, tenentur ponere oves suas*. Adde to. 2. p. 275. [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 55. *Duo sunt Bercarii qui habent unam virgatam terræ, & debent custodire videntes... & post XII. dies Natalis habebunt Faldam super terram suam, & erunt quieti à bidenspes*, &c. Similia leguntur ibid. fol. 60.

FALDSOCA vero vox, habetur in veteri Charta apud Spelmannum: 40. *acras terræ cum dimidia Faldsoca*. Occurrit etiam in Monastico Anglic. to. 1. p. 478. *Et Faldsocam per omnes campos*. Ubi perperam editum *Faldsoguam*, Idem Monasticum Anglic. to. 2. p. 275. *Cum tota alia terra, & cum libertate Faldæ, & pastura, & suarii*, &c.

FALDÆ SECTA, dicitur illa Tenentium [illegible] qua tenentur oves suas in *faldam* dominicam [illegible] re ad stercorandos illius agros. Vetus Charta apud Spelmannum: *Concessimus totam terram...cum falda, & secta Faldæ de hominibus nostris, & omni libertate, quæ ad faldam pertinet*. Hodie, inquit Spelmannus, oves Domini & Tenentium uno pascuntur grege, sub pastore à Domino dato, in cujus stipem Tenentes ideo contribuunt & pastor ille Tenentium oves æque ac Domini curans, una omnes in *falda* Domini reponit, quod & in Galliæ locis plerisque usurpatur.

FALD-GANGE-PENING, dicebatur nummus à vassallo Domino fundi solutus, ut à *secta faldæ* liberaretur; ne scilicet oves ejus ovile vel caulam Domini, fundi dominicalis stercorandi gratia, sequerentur.

FALDAGIUM, Idem quod *Faldsoca*, Privilegium scilicet, & erigendæ & circumagendæ *faldæ*, seu ovilis, per arva inculta, eorumdem stercorandi gratia, & gregis fovendi. Monasticum Anglic. to. 1. p. 337. *In Brunham 2. carrucatas terræ, & unum Faldagium, & 1. molendinum*. Pag. 340. 2. *carrucatas terræ, cum 1. Faldagio & molendino*. Pag. 412. *Cum Faldagiis & bruerüs suis apud Norwicum*. Tom. 2. p. 275. *De Faldagio habendo ad ducentas bidentes ad plus in villa*, &c.

¶ FALDATUM, Eadem notione. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 299. *Ego Walterus Loobi de Colesourn dedi Monachis de Bruera pasturam ad ducentas oves: & ego habeo senes & Faldata de præfatis ovibus, & tamen non possum nec debeo ponere faldam eorum ultra la Gresfurlung*, &c.

FALDARE, *Faldam* in agrum immittere, illius stercorandi gratia. Fleta l. 2. c. 73. §. 5. *Faciant... terras dominicas marlari, compostari, de ovili faldari, apprurari, & emendari*.

FALDAO, Sedes, seu sella brachiis conclusa, à fald Saxonico, quod, ut supra diximus in *Falda*, non modo stabulum ovile, sed etiam quovis septum significat. Exstat apud Theodulphum Episc. Aurelian. l. 2. Carm.

Carm.15. Epigramma cujus titulus est *In Faldaone Episcopi* & principium. *Sessio Teudalfi placeat precor, &c.* Fredegarius in Chron. c. 34. *Ubi ad ventrem purgandum in Faldaone sedebat, sagitta saucius moritur.* Vide *Faldistorium*. Nescio, an ejusdem originis vox Gallica: *Faude*, de qua Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris:

> *Hucques de pris tres-riches manteliaes,*
> *Venans faas plus jusqu'au dessous des Faudes.*

[Ubi *Faude* braccas, Gall. *Haut de chausses*, vel *Garde-chausses* significare videtur. Nec alia notione] Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 124. *Es dona li tal cop per les Faldes en la cuxa, que la cuxa il passa, & la sella, & apunta la cavall,*

¶ FALDARE, FALDATUM. Vide in *Faldagium*.

FALDEFIUM, Vide *Faderfium*.

FALDEN, Hariulphus l. 3. Chronici Centul. c. 3. *Capsæ Evangeliorum duæ ex auro & argento paratæ, Faldone addito ex argento fabricatum ad opus ipsarum,* Vox, ut videtur ejus originis, cujus *falda*, septum: est enim hoc loco *Falden*, operculum, quo Evangeliorum textus ambitur & concluditur.

¶ FALDESTOLIUM, *Faldestorium*, *Faldestorum*. Vide *Faldistorium*,

FALDIA, Vestis muliebris, in Statutis Mediolanensib. 2. part. 462. Ital. *Falde*. Vide *Faldones*,

FALDISTORIUM, Sella plicatilis, uti nuncupatur ab Aimoini Continuatore l. 5 c. 33. *Plictilis*, in Chartula plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brissonium l. 6. Form. *Sella ferrea plictile valente tremisse uno, sella lignea plictile valente nummos aureos quadraginta, &c.* Vox porro *Faldistorium*, à Germanico *Falden*, *quod est plicare*, apud Keronem, ita ut iis accenseatur sellis, quas Athenæus l. 12. Synesius de Regno, Hesychius, & alii à Græcis ὀκλαδίας vocant, Sebastianus Cobarruvias ab Hispanico *Falda*. i. vestimentum femineum cum plicis, deducit. Alii denique ejusdem esse originis volunt, qua *Faldao*, de qua voce supra, quod prorsus non abnuerim. [Skinner. in Etymolog. Faldistorium, sedes Episcopi elatior & cancellis circumclusa, ab Anglo-Sax. *Falde*, septum, & *stow*, locus.] Vide Oct. Ferrarium in *Faldistoro*. [Eruditiss. Murator. to. 3. p. 646. notula 18. à Longobardico *Falden*, Plicare, & *Stoul*, Sedes, in qua euphoniæ causa *l*, mutetur in *r*, unde *Faldestorium* est pro *Faldestolium*, arcessit etymon, illudque existimat, ut re vera est, ipsi rei accommodum, nec longe quæsitum.] Utcumque sit, ridicule omnino Paris de Grassis l. 1. c. 3, *Faldistorium* dictum scribit, quasi *Fandistorium*, hoc est, locum fandi & perorandi. Papias: *Clepo, Clericorum (MS. Deorum) Faldestorium*, [Bernardus Thesaurar. de Acquisitione T. S. apud Murator to. 7. col. 729. *Habebat enim loco Faldestorii regii saccum foliis arborum plenum.*] Acta Hadriani IV. PP. *Descendit, & in præparato sibi Faldistorio sedit.* Acta Alexandri III. *Papa in eminentiori loco positus in Faldistorio suo resedit.* Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP, l. 2. c. 2.

> *Cumque genu flexo sedi prostratus, & aure*
> *Procubuisset herus, simul omnis & infula circum*
> *Pontificum supplex in Faldistoria pectus*
> *Funderet, &c.*

Occurrit præterea in Chronico Casin. l. 3. ca. 19, (al. 20.) in Chron. Fossæ novæ ann. 1196. in Ceremoniali Rom. non semel, in Actis Concilii Lugdunensis ann. 1274. apud Durandum in Ration. li. 4. c. 30. n. 1. &c.

FAUDESTOLA, Eadem notione. Matthæus Paris in Vitis Abbatum S. Albini: *Unam cathedram, quam Faudestolam vocant.* Ubi expressa Gallica vox vetus, *Faudesluef*, & *Faudestueil*, nunc contractius *Fauteuil*. *Le Lusidaire* MS.

> *El Faudestuef d'or l'aserront,*
> *Illuecques le couronneront.*

Computum Stephani *de la Fontaine* an. 1352. in Camera Comput. Paris. *Faudestueil* vocat. [Inventarium supellectilis Caroli V. Franc. Regis à Menagio in Etymologico Gallico laudatum; *Item, une chaire en maniere de Faudesteuil*. Le Roman *de Blanchandin* MS.

> *Desor un Faudestuel vermeil*
> *S'appierent en un conseil,*]

Le Roman *de Roncevaux* MS.

> *Dou Faudestuef s'estois levez en piés.*

Le Roman *de Gaydon* MS.

> *El tref avoit un Faudestuef assis,*
> *Qui por Thiebaut i fust posès & mis.*

Occurrit præterea in veteri Flandriæ Chronico cap. 51. 72.

FALTESTALIUM, Eadem perinde notione. Ademarus Cabanensis p. 164. *De Capella Regis Roberti Evangelium ex auro & argento, Dalmaticam.... Faltestalium argentatum, vestimentum integram sacerdotale, &c.*

FALDESTOLUS. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS c. 45. *Et affertur ille Faldestolus, in quo sedeat, &c.* [in edito habetur *Faldistolium*.]

FALDESTOLIUM. Romualdus Salernitanus in Chronico MS, *Imperator deposito pallio, de suo Faldestolio surgens, &c.* Vide *Cliothedrum*, & *Clepo*.

¶ FAUDESTOLIUM, apud Edmundum Marten. l. 1. de antiq. Ecclesiæ Ritibus p. 196.

¶ FADISTOLIUM. Constitut. Ecclesiæ Valent. inter Concilia Hisp. to. 4. p. 179. *Dum divinum Officium celebratur, ne laici Clericis se immiscentes illud perturbent, nullo modo cathedras chori superiores neque inferiores, à primo Fadistolio usque ad caput Chori conscendere, neque in illis sedere audeant.*

¶ FALDESTORUM. Chronicon Fossæ-novæ, apud Murator. to. 7. col. 882. *Dominus Cardinalis obtulit... optimam tirallam super altare, pulchra sandalia cum caligis, bonum Faldestorum, &c.*

FALDONES. Helmodus l. 1. c. 1. *Pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam pretiosos martures.* *Paldones* habet hoc loco Adam Bremensis c. 227. *Ad vestem anhelamus marturinam, quasi ad summam beatitudinem: itaque pro laneis indumentis, quæ nos dicimus Paldones, illi afferunt tam pretiosos martures,* Kyliano, *Falie*, est palla, cyclas, vestis muliebris totum corpus circumdans: eidem *Paltrok* est etiam palla. Hispani, *Faldones*, ut auctor est Sebastianus Cobarruvias, appellant, *los que cuelgan de las almaticas a una parte, y a otra.*

FALDRAVA, Charta Margaretæ Warvicensis Comitissæ in Monastico Anglicano to. 2. p. 986. *Totam decimam de agnis, de caseis, & velleribus....de vitulis & de ruschis, & de Faldravis, & de chiricsetis,* [In Hist. Harcur. to. 4. p. 2223. habetur *Faldravis*, forte à recto *Faldranus*: qua voce posset intelligi Hœdus, à Saxonico feld, Campus, & ran, Capra, ita ut *Faldranus* sit hœdus capræ campestris seu domesticæ, ad discrimen capreoli ex silvestri caprea progeniti.]

FALDSOCA. Vide *Falda*.

FALDWRTHI, Charta Edwardi Confessoris apud Spelmannum: *Volo præterea, ut sancta Maria & Benedictus, & Abbas, & fratres Ramesiæ habeant socam in omnibus, super omnes homines, qui sunt motwrthi, ferdwrthi, & Faldwrthi in illo hundredo & dimidio, cujuscumque homines sunt.* Quædam hic commentatur Spelmannus ex conjectura, aitque, has voces confectas

ctasexprthi, dignus, aptus & idoneus, & sald, ferd, & mot: ita ut *Faldwrthi*, fuerint, qui idoneæ sunt ætatis *faldari*, hoc est, stabiliri in certo aliquo contubernio seu decania, Saxon. friborga, ut de eo constet, ubinam exigendus sit, si in Regem deliquerit: *Motwrthi*, qui conscribi mereantur in placita & conventus publicos, mot enim conventum sonat: denique *Ferdwrthi*, seu *Fredwrthi*, qui eo adoleverint, ut jurentur in pacem regiam, vel qui evocentur in militiam, quam hæc ætas, *Expeditionem* appellavit, Sax. frid.

¶ FALENCA PRATI, pro *Falcata prati*, ni fallor, Donatio anni 1240. *Dono iterum cum quarruagio, usagio & pcte Falencis prati, quæ nuper dedi Hospitali S. Spiritus, carpenta beschorum, &c.*

¶ FALERÆ, ἱπποκόσμια, Equorum ornamenta, in Glossis veterib. Gualvaneus Flammeus apud Murator. to. 12. col. 1031. *Fuit insuper magnificus in equitaturis & equorum Faleris.* Vide *Phaleræ*.

¶ FALERAMENTUM, Idem quod *Phaleræ*, Græc. φάλαρα, Ornamenta equorum, interdum etiam equitum & virorum nobilium; unde ad alia transfertur per metaphoram. Statuta Ordinis Cisterc. an. 1233. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1355. *Caveant de cetero Hispaniæ & Vasconiæ, & alii omnes Abbates Ordinis, ne sellis equorum curiosis, aut frenis ornatis laminis, vel lunulis stanneatis, nec strepis utantur ferreis, sed absque omni Faleramento curioso sint hæc omnia.* Vita S. Remigii Rotom. Archiep. inter eadem Anecd. to. 3. col. 1667. *Non enim oblectabant ejus animam Faleramenta divitiarum, nec aulicorum copia ministrorum, cujus erat omnis ab intus gloria de conscientia pura & fide non ficta.* Gesta Abb. Gemblac. apud Acherium to. 6. Spicil. p. 505. *Venerabilis itaque Erluinus patris proprii studio literalis scientiæ imbutus documentis, cum in præsenti sæculo cerneret nihil agi utilitatis, cœpit æstuare... dans operam ut postposita vitæ lubricæ Faleramentis, Canonicorum sponte conglomeraretur phalangi.*

¶ FALERARE, *Ornare*, *colorare*, Laurentio in Amalthea ex Vocabulario Ecclesiastico, ubi mallet *Phalerare*: quo usus est S. Ambrosius in Lucam l. 2. c. 18. *Falerare sonipedes*, Equos sternere, ornare, in Miraculis S. Swithuni, Julii to. 1. p. 331. Hinc cum pompa & apparatu aliquid agere, in Charta fundationis Sacræ Capellæ Bituric to. 2. novæ Gall. Christ. col 28. *Ad cujus gaudia triumphantis* (Jerusalem) *militans assidue filia pro suæ possibilitatis modulo Falerando, Altissimo repræsentat.*

¶ FALERE, neutro genere, apud Varronem est Architecturæ genus, quod feminino gen. sic explicat Laurentius in Amalthea: *Faleræ, Pilæ lapideæ quæ pro stereobate substruuntur stylobatæ, suntque projecturæ pulvinatæ, opportunas sedes præbentes defatigatis, ut videre est in peristyliis Monachorum.*

¶ FALERITA, Quod spectat *Faleras*, seu equorum ornamenta, Ordinatio an 1336. Hist. Dalphin. to. 2. p. 310. col. 2. *Pro barratura & Falerita usque ad summam* cxx. *florenorum*.

FALESCERE, Carere, cessare, finire, *Faillir, Manquer*. Althelmus de Laude virginum:

Integritas animæ regnans in corpore casto
Flos est virgineus, qui nescit damna senectæ,
Nec cadit in terram, ceu fronde ligustra Falescunt,

Ubi perperam Canisius *fatiscunt* reponit, Nec scio, an ita etiam legendum c. 16.

Donec tortoris sævi tormenta Falescunt.

Et c. 17.

Sic miles Christi frenabat marmora ponti,
Ut meritis Sancti non unquam fama Falescat.

Ubi Canisius monet, *Fatescat* haberi in MS.

FALESIA, Gall. *Falese*. Sic Normanni nostri vocant maris editiores margines rupesque mare claudentes. Turnebus l. 1. Adversf. c. 23. à *Phalerum* deducit, quæ vox apud Varronem l. 3. de Re rustica, crepidinem quamdam significat. Sed id etymon improbat Jos. Scaliger, putatque à *Fels* vel *Fales* voce Germanica, quæ rupem sonat, petendum. Quid si à *Phalis*, vel *Falis*, quæ sunt turres editiores? Hesychius: φάλαι, φάλαιναι. Supra: φάλαι, ὄροι, σκοπιαί. Ita restituunt viri docti. Will. Brito l. 8. Philip. de *Falesa* oppido in Norman.

Vicus erat scabra circumdatus undique rupe,
Ipsius asperitate loci Falesa vocatus.

Monasticum Anglic. to. 2. p. 165. *Concessi, quod habeant largam, liberam & rationabilem viam super Falesiam Petrariæ per totam longitudinem dicti falesii.* Charta Petri D. Marleti an. 1234. *In domanio meo est medietas altæ Falesiæ ante Chauteu.* Historia Bellorum Hierosol. MS. vernacula: *Ou ne ne puet le castiel assegier ke d'une part, pour ceu ke il siet sour une haute Falise.* Balduinus de Condato MS.

Taut soit fort li mur ne massis,
Ne en haut lieu & fort assis,
Et hostiaux sor Falise murèe, &c.

[*Perceval* apud Borellum;

Li chasteaux sur une Faloise,
Fu ferme par si grand richesse.]

Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1.

¶ FALETI. Vide *Falcti*.

¶ FALGARE. Spelmannus in *Aldermannus*, ex Legibus Aluredi c. 33. perperam legit *Falgavit*, pro *Fulgavit*. Vide *Folgare*.

¶ FALIE, Idem quod *Phala*, vestis. Vide in hac voce & in *Faldones*.

FALINGUS. Vide *Falangus*.

FALIONES. Charta Ademari Comit. regnante Rodolpho Rege indict. 12. ex Tabul. Silvaniacensi: *Donante Archimbaudo filio meo allodes bonos* 10. *cum mansis* 55. *& servis & ancillis, & omnibus suprapositis, & spadam meam minorem & sigillum de sapra, ubi Irmingardis sculpta est, & duos Faliones, & caballos* 4. Vide *Faldones*.

FALISCUS, *Culter vel securis*, Papiæ. MS. *Falliscus* præfert. Alibi: *Forca, quam nunc Faliscum appellamus, nunc Culter dicitur, alias Securis, qua Pontifices in sacris utuntur.*

FALKELAND. Vide *Folcland*.

¶ FALKENARIUS, Eadem notione ac *Falconarius*. Charta Agnetis Ducissæ Silesiæ pro Monasterio Grissoviensi ann. 1295. apud Ludewig. to. 6. p. 523. *Neque nostri aut successorum nostrorum Aucupatores, Venatores, Falkenarii aut quicumque Officiales debent accedere, agere vel facere stationem in villa prædicta Caludorf.*

FALKESMOTE, Curia quædam Londoniensis, in qua judicia exercebantur. Vox conficta ex falk, [Saxon. folc, Populus,] & mote, concilium, conciliabulum. Henricus I. Rex Angliæ in Charta pro Londoniensibus: *Et amplius non sit, miskenninga* (id est, misloccutio) *in Hustenge, neque in Falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem.* [Vide *Falmotum*.]

¶ FALLA, *est Turris lignea*. Glossar. vet. S. Andreæ Avenion. Vide *Phalæ*. Veteres *Falla* usurpasse pro *Fallacia*, testis est Nonius, apud quem: *Me non vocavit, ob eam rem hanc feci Fallam.*

FALLACIA, Levior culpa ex oblivione præsertim: nostris *Faute*. Usus veteres Ordinis Cisterciensis c. 68. *Similiter, super articulos manuum satisfaciant omnes in loco, in quo sunt, qui non Fallaciam in Oratorio incurrerint non divertentes dextrorsum vel sinistrorsum.*

¶ FAL-

¶ FALLACIUM, Ludibrium. Barthius in Glossario, ex Hist. Pal. *Verumtamen hoc Fallacium est totum.*

FALLASIA. Vide *Falasia*.

FALLERA, pro *Phalera*, *Harnesium*, Instrumentum rusticum. Monasticum Anglic. to. 2. p. 256. *Et quod eant cum bigis & carris & Falleris super tenementum suum de Grenbull.* [Bernardus *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 177. *Jam non ypocryses pallia querunt, sed crimen Falleras exuit omnes.* Hoc est, exuit id omne, quo tegi posset.] Gloss. Lat. Gr. *Faleræ*, ἱπποκόσμια. Glossæ aliæ MSS. *Falerus*, περιτραχήλιον. Vide *Falera*.

¶ FALLERE, vel FALLIRE, Deficere, desinere, Gall. *Faillir*, *Cesser*, *Finir*. Instrumentum de terris S. Catuodi, apud Lobinellum to 2. Hist. Britan. p. 252. *Et tunc vadit fossa Catuodi quasi ad horam nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodulam. Tunc namque Fallit fossa & accipitur nodula per ipsam petram, quæ est in ipsa nodula.* Vide *Fallire*.

¶ FALLESIRE, Debitum servitium non facere, ab aliquo deficere, ei deesse, Gall. *Faillir*. Moretus Antiquit. Navarræ p. 45. *Propter quod fuistis meos fideles quando venit illo Imperatore, & non Fallesiostes, & propter quod populetis, &c.* Vide *Fallire*.

¶ FALLETRA, *Adulatoria verba*. Gloss. Sangerm. MSS. n. 501. Est pro *Phalerata verba*, ut occurrit apud Terentium.

¶ FALLIA, Defectus, quo quis ibi abest, ubi ex officio deberet adesse, & substractio stipendii propter absentiam. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 1. *Necnon sit sollicitus quantum poterit, quod sciat veritatem Falliarum, quæ fiunt tam per nostros domesticos, quam per alios nostros officiales Fallias facientes; & illas executioni debitæ faciat mandari.* Vide *Fallita*.

¶ FALLIARE, Dignitate depellere, German. *Fallen*, De gradu dejicere. Lambertus Ardensis: *Hic rapiebat, illic Falliabat, aut rebus expoliabat; isti injuriosam objiciebat calumniam... in milites efferus & amaricosus, in cives acerbus & contentiosus.*

FALLIBILIS, *Subdolus*, *insidiosus*. Papias.

FALLICETUM, eidem Papiæ, *Licentia Judæorum*, *vel justitia*.

FALLIMENTUM, Culpa, Gall. *Faute*. Usatici Barcinonenses c. 61. *Et qui honorem per illum non tenuerit, emendet illi Fallimentum & desonores, quos ei fecit cum avere & sacramento manibus propriis jurando.* Adde c. 61.

FALLIRE. Lex Salica tit. 9. §. 1. *Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei Fallierit.* Phrasis Gallica: *Si le coup lui a failli*: Id est, *si ictus fefellerit*. Germanis *faelen* & *feylen*, est falli, labi, errare. Sed nescio, an legendum *fallieris*, cum Editio Heroldi præferat: *Et colpus præterfalierit*. [*Foloier*, eadem notione, pro falli, errare, usurparunt veteres Galli. *Les Proverbes* MSS.

Qui par soit velt ouvrer,
Saus conseil demander,
Sovent Foloiera.

Des Fontaines in Consil. c. 18. *Se li arbitres Foloie à donner se sentence*, i. Si arbiter erraverit in sententia dicenda.]

FALLIRE, vel FALLERE, Deesse rei alicui. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 28. *Qui Fallerit hostes vel cavalcadas seniori suo, cui eas facere debuerit, aut emendet illi eas in duplo, si senior voluerit, aut emendet ei totum damnum & missiones & perdas, quas senior per fallimentum illius fecerit, &c.* Id est, qui exercitui non interfuerit, & equitationem, quam debet, non fecerit. Cap. 29. *Qui viderit seniorem suum necesse habere, & Fallerit ei de juvamine & de servitio, quod ei debuerit facere, &c.* Id est, qui non juverit, vel opem non dederit.

¶ FALLISCUS. Vide *Faliscus*.

¶ FALLITUS, à *Fallire*, Reus violatæ fidei. Instrum. de condicto singulari certamine inter Carolum Jerusalem & Siciliæ, & Petrum Aragonum Reges, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 104. *Et tamquam perjurus, devictus, falsus, Fallitus, infidelis, proditor & infamis sit & perpetuo habeatur.* Eadem habes apud Rymer. to. 2. p. 228. 229. 232. 233.

FALLIUM. Charta Lotharii Regis Franc. an. 988. pro Eccl. S. Cucufatis in Catalania, apud Michaelem Carbonellum in Chron. Hispan. fol. 8. *Et Ecclesias S. Genesii, & S. Martini, & S. Felicis, quæ sunt ad ipsum Fallium, &c.* [Vide *Fallum* 2.]

¶ FALLIZUS GRAVUS. Vide *Falcigravius*.

1. FALLUM, ex Anglico *Faile*, deficere: *failing*, defectus. Parliamentum de depositione Regis Ricardi II. *Citra Pascha proxima extunc sequens sine Fallo rediret in Angliam*: Galli dicunt *sans faute*. [Instrum. an. 1413. ex Archivo Castri Nannet. *Cognoscimus nos esse obligatos realiter absque Fallo ad unam Missam semel in hebdomada dicendam.* Miracula S. Zitæ Virg. April. to. 3. p. 519. *Ego feceram nimis magnum Fallum* (i. delictum) *quod subterraveram bindam S. Zitæ in ista terra.* Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Demain ferons une bataille
Lumi ces obans sans faille.

2. FALLUM, videtur etiam modus agri apud Anglo-Saxones. Monasticum Anglic. to. 2. p. 425. *De duabus acris, & 3. rodis terræ, & 30. Fallis in Lartwait.* [Vide *Fayllium*.]

¶ FALMOTUM, Conventus, Cœtus, à Saxonico folc, Populus, & Mote, Concilium. Donatio Guidonis de Meriton Militis Fratribus Templi Salvatoris apud Kennettum Antiqu. Ambrosden. ad annum 1164. *Testes donationis sunt Fulco Sacerdos de Meriton, Luvellus de Horspath & totum Falmotum meorum hominum & suorum.* Quo in loco *Falmotum* solam significat vassallorum domini congregationem. Sed alia fuere *Falmota* hisce parvis cœtibus solemniora, quæ scilicet in urbibus vel provinciis celebrabantur. *Falmotum* urbis vel oppidi, quod vulgo *Burgmote* appellabant, tum cogebatur, cum cives negotium habebant aliquod extraordinarium; *Falmotum* vero provinciæ, *Schiremote* dictum, unoquoque anno congregabatur. Huic intererant Equites omnes ceterique Vassalli liberæ conditionis, qui præstito Regi fidei & homagii sacramento Magistratum eligebant *Scheriff* vocatum, qui per annum integrum in tota provincia jurisdictionem exerceret amplissimam. Verum hujus Magistratus electio penes solum Regem esse cœpit anno 1315. ut docet Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. laudatarum. Vide *Falkesmote* & *Folkesmote*.

¶ FALO. Albertus Mussatus l. 13. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8. *Sed ecce in summo Gorgonæ fastigio ignem emicare, quod signum Falo ipsi nuncupabant, conspexere. Hujus indices signi Roberti Apuliæ Regis galeas in Elbam declinasse declaravere, ibique identidem damna intulisse incolis, mox in portum Pisanum descendisse. Verum Falonis indicio Gorgonei classem Pisani in tutum redegere, illæsamque servavere.* Ubi Villanus sic notat: Vox *Falo* acuta accentiuncula notanda est *Falò*. Significat autem flammam seu flammæ splendorem, vel potius repentinam flammæ apparitionem; & videtur esse unum ex iis verbis, quæ à Græcis ad nos recta migrarunt; illis enim φαλὸς, splendidum vel album derivatione à verbo φάω, quod est Luceo. Consimile huic verbo, quod obiter dixerim, est nauticum *Fanò*, quod Græcis, φανὸς, à verbo φαίνω, quod inter alia est Lu-

Luceo, appareo. Galli dicunt *Falot*, quod videtur affine τῷ *Falò* Etruscorum. Vide Menagii Etymologias Gallicas.

FALQUERII, Religiosi Turci. Vide Waddingum an.1314.9.

FALSADOR, FALSADORIUM. Vide *Falsarius* 1.

¶ FALSAMENTUM, Adulteratio, falsificatio. Charta Guidonis Regis Hierosol.ann.1190.apud Guesnaium in Annal.Massil. *Excepto furto, homicidio, tradimento, Falsamenta monetæ, &c.*

1. FALSARE, Decipere. Io Glossis Isidori: *Falsatus sum, deceptus sum.*

2. FALSARE, Adulterare, scriptum corrumpere. Rabanus Maurus l.contra Judæos c. 13. *In tantum namque eorum processit impietas, ut etiam Scripturam Propheticam Falsare conati sint.* Sexta Synodus CP.art. 14. τὰς ῥαδιουργηθείσας ἐν ταῖς βίβλοις, &c. Occurrit ibi non semel, [& in Vita S.Eusebii Cremon. Martii to.1.p.373.]

¶ FALSARE PONDERA, Adulterare, minuere, Concilium Legion.an.1012.can.34.inter Hisp.tom.3.p. 192. *Panataria quæ pondus panis Falsaverint, in prima vice flagellentur.*

3. FALSARE, Falsam esse rem quampiam contendere. Lex Ripuar.tit.59.§.2. *Et si quis in posterum hoc refragari vel Falsare voluerit, à testibus convincatur.* Its *Falsare chartam*, est falsam asserere, in Capitul. 3.an.819.c.10. *Chartam falsam efficere*, l.3. Capitul. c. 43. Tabular.S.Ambrosii Bituric.sub Roberto Rege: *Si quis autem homo seu femina hanc cartam Falsare voluerit: componat centum libras auri, aut seipsum reddat eidem Ecclesiæ ejusdem habitatoribus ad servile opus peragendum.* Leges Edgari Regis art.9. apud Bromptonum: *Si accusatus se de hoc non idoneaverit, & nisi accusationem Falsaverit, redimat se wera sua*, i. falsam esse arguerit. Vide l.penult. D.de Falsis.

4. FALSARE CURIAM, in Regiam majestat.l.3.c. 21.§.7. idem valet ac appellare à judicio Curiæ tanquam falso & pravo. Usatici Barcinonenses MSS. c.71. *Qui Judicium Curiæ recusat, Curiam Falsat, & qui Curiam Falsat, Principem damnat. Fausser la Cour*, in Assisis Hierosolymit.MSS.c.103.quod idem valet ac

FALSARE JUDICIUM, Appellare à judicio. Dupliciter autem *falsabatur Curia*, vel *Judicium*, primo, cum simplex ac nuda erat appellatio: secundo, cum appellationi adjungebatur crimen aliquod, quod Judicibus impingeretur, veluti fi odii, lucri, vel alia prava causa judicium egisse appellans contenderet. Prima appellatio in Curia domini superioris consueto juris ordine procedebat; altera duello definiebatur. Appellans enim, Judicem aut iniquum ex prava causa egisse duello se probaturum profitebatur, eoque nomine cum ipsis Judicibus monomachiam inibat. Quod ab ipsis veteribus Francis accersunt non insulse viri docti, apud quos Comes seu Judex, qui io judicando peccasset, plectebatur, adeo ut contingeret etiam, ut à partibus ipsis interdum occideretur iniquus Judex, ejusque cædes non magna mulcta lueretur, ut videre est in Lege Salica Edit. Heroldi tit.54.57. Sed de *Falsatione judiciorum* plura jam à nobis observata sunt ad Statuta S.Ludovici l.1. c. 6. quibus subdere videtur operæ pretium locum Hugonis Falcandi de Calamitatib. Siciliæ pag. 690. *Hanc ergo sententiam vice consensuque omnium Boamundus Comes, ut erat vir eloquens, in præsentia Regis exposuit. Tunc Richardus Comes exclamavit, injuste se gravari, odium æquitati præferri: paratum se probare, quod iniquam falsamque protulisset sententiam. Quibus verbis Boamundus Comitem probibuit Curia respondere, dicens, injuriam hanc non in eos, qui judicaverant, sed in caput regium principaliter redundare. Debinc injunctum est Archiepiscopis & Episcopis qui aderant, ut in auctorem tantæ contumeliæ, quod æquum esset, de juris severitate decernerent. At illi juxta Constitutiones Regum Siciliæ decreverunt, Comitem Richardum non solum de terra sua, verum etiam de membris & corpore Regis misericordiæ subjacere, eo quod judicium Curiæ Falsum dicere præsumpsisset. Captus igitur & militum custodiæ traditus, Tauremininum jussus est perduci, & ibidem in Castello.... summa diligentia custodiri.* Quæ quidem non modice illustrant, quæ habentur in Statutis S.Ludovici lib.1.c.76.ubi fsne appellari à judiciis Regiarum Curiarum posse, sed Regiam Curiam falsari non posse decernitur: *car n'onna trouveroit mie qui droit en feist: car li Rois ne tient de nului fors de Dieu & de lui.* Addam etiam formulam ejusmodi appellatiooum, desumptam ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibliothecæ Puteanæ fol. 149. *Philippus D. G. Franc. Rex dilecto & fideli suo Episcopo Parisiensi salutem & dilectionem. Cum fidelis & devotus frater noster P. Alencon. & Carnotensis Comes, & Almaricus de Meulento Valletus noster asserant se ab audientia vestra ad nostram Curiam super quodam Judicio, tanquam pravo & Falso dato in vestra Curia contra eosdem pro Roberto de Haricuria Milite appellasse: mandamus vobis quatenus sitis coram nobis ad instans Parlamentum ad diem crastinum B. Martini hiemalis, & vobiscum habeatis Andream Groingnet, Joannem Angier, & Philippum Paon judicatores vestros super pravo & Falso Judicio dictis Comiti & Almarico responsuros, & significetis dicto R. de Haricuria, quod ad dictum diem intersit, si sua crediderit interesse: inhibentes vobis, ne pendente hujusmodi appellatione aliquid innovare præsumatis in præjudicium Curiæ nostræ, & dictæ appellationis. Dat. Paris. die Jovis post festum Apostolorum Petri & Pauli.*

Cognitio vero de falso judicio facta ad Regem unice spectavit. Statut. Marlebridgense sub Henrico III. Rege Angl.c.21. *Nullus de cætero, excepto Domino Rege, teneat placitum in Curia sua de Falso judicio, facto in Curia tenentium suorum, quia hujusmodi placita specialiter spectant ad Coronam & dignitatem Domini Regis.* Vide Gul.Prynneum in Libertatib.Eccl. Angl.to. 3.p.551.

FALSARIA MONETÆ, Crimen falsæ monetæ, cujus cognitio solum Regem spectat, ex Legibus Henrici I.Regis Angl.c.10.

1. FALSARIUS, Sica, pugionis vel cultelli species. Albericus in Chron.MS.an.1214.de Pugna Bovinensi; *Ante oculos ipsius Regis occiditur Stephanus de Longo Campo, in capite percussus longo, gracili trialemelle, quem Falsarium nominant.* Chron.Fland. c.15. de eodem prælio: *Matthieu de Mommoranci tenoit un Fauffart en sa main, & en derompoit les presses.* Le Roman *de Roncevaux* MS.

Et grans jonzarmes, & Fauffars acerez.

Be Roman *de Gaydon* MS.

Lancent à lui les Fauffars acerez.

Be Roman *de Goillaume au Court-nez* MS.

Et arbalestes, javelos & Fauffars.

Chronicon MS.Bernardi Guesclini:

L'espées & de Fauffars est fur lui pus de cent.

Alibi:

Maint bacinets aussi œuvré joliement,

Panons, dars, & Fauffars, qui trãchent soudfuement.

Iterum:

Gettent dars & Fauffars, moult en vont ociant.

FALSADOR, Eadem, ni fallor, notione, apud Sanutum l.2.part.4.cap.8. *Decet etiam antedictum (navigium) habere sagittaminum numerũ infinitũ, & præcipue*

en

ex eis, quæ Falsadores vulgariter appellantur. Et cap. 21. *Duodecim magistri ad faciendum Falsadoria atque tela.*

¶ 2. FALSARIUS LITTERARUM, Qui Litteras supponit vel adulterat. Statuta Synod. Eccl. Leodiensis an. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 879. *Statuimus de Falsariis declarando Falsarios Litterarum Domini Papæ esse auctoritate canonis excommunicatos.* Vide *Falsare* 2.

¶ FALSATO, adv. Dolose, fraudulenter. Charta fundationis S. Mauritii Agaunensis tom. 1. Hist. Iosulæ Barbaræ pag. 30. *Reliqua vero corpora congerantur in tutissimum locum, atque aptissimum in unum condantur locum, & sub eximia custodia sanctissimi Custodes deputentur, ne forte, quod absit, Falsato ex eis furentur.*

FALSATOR, Falsarius, in Lege Salica tit. 32. §. 8. [& in Miraculis S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Julii pag. 680. *Rigebat juratoris brachium, nec verba proferre, nec volebat contrahere porrectam manum... signantes facies suas execrantur Falsatorem & venerantur Dei amicum.*]

¶ FALSATOR CHRISTIANUS, f. Qui fidem Christianam ejuravit. Charta an. 1114. *Donamus vobis prescriptis fratribus Lapeto & Bernardo.... tertiam partem de totis placitis, de Christianis Falsatoribus & latronibus, qui fuerunt* (f. fuerint) *capti de S. Juliano usque ad Crucem S. Affrodisii*, Et certe qui fidem ejurabant mulctæ ad minimum pecuniariæ subjiciebantur, quæ ad fiscum domini pertinebat.

¶ FALSCETUS, Fistula, vel qui canit fistula, Gall. Sifflet. Chron. Danduli apud Murator. tom. 12. col 450. *Nox illa lucidissima & quietissima fuit, suavi & prospero vento flante, navigantibus nobis absque strepitu & cumordine magno, ... ut sibloti sive Falsceti silerent.* Infra legitur *Frascetus*.

¶ FALSDARIUS, Idem qui *Falsarius* 2. Concil. Tarraconense an. 1329. can. 8. inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 286. *Et si aliquis litteris indulgentiæ Archiepiscopi Toletani in nostra provincia* (Tarraconensi) *usus fuerit, tamquam Falsdarius puniatur.*

¶ FALSETUM, Tonus acutus, Gall. *Fausset*. Rubricæ MSS. Ecclesiæ Bellovac. in Vigilia Nativitatis: *Omnes antiphonæ psalmorum incipiunt cum Falseto.* Vide *Faufetum*.

¶ FALSIDIA, apud Marteonum in Anecdotis pro *Falcidia*; quod vide.

1. FALSIFICARE, Idem quod *Falsare*, [Rem falsam asserere, seu quempiam falsidicum probare.] Charta Ludovici VI. Reg. Fr. an. 1110. apud Jacob. Petitum, post Pœnitentiale Theodori pag. 581. *Horum itaque* (servorum) *probationes, aut liberi suscipiant, aut contradicendo Falsificent.* Ægidius de Roya an. 1230. *Fernandus Comes Flandriæ.... Burgensibus dedit privilegium, quod Scabinos impositos amovere non posset, nisi secundum legem Falsificati essent.* Id est, convicti de falso judicio. [Gesta Tancredi nu. 102. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 175. *At Boamundus, ut ipse non imprudens, rei seriem scrutatur, quisnam somniator ille esset, quibus populum ambagibus involvisset, quem fossoribus locum significasset, utque ipse insiluisset, fodisset, invenisset: statim fallaciam deprehendit inventionem irritam, inventorem conjecturis Falsificat argutis.*]

2. FALSIFICARE, ex Gallico *Fausser*, Trajicere, perfringere Joan. Monach. Majoris Monast. l. 1. Hist. Gaufredi D. Norman. *Imposita est capiti ejus cassis multo lapide pretioso relucens, quæ talis temperaturæ erat, ut nullius ensis acumine incidi vel Falsificari valeret.* Robertus *de Bourron* in Hist. Arthuri & Merlini MS. *Li haubert sunt si fort & si tenant, qu'il ne purent maille Fausser.* Le Roman *de Kanor* an. 1294. MS. *Ne peut le cop tenir qu'il ne fois entres en le coiffe & li hauberc*

Fausses. Le Roman *de Roncevaux* MS.

Faussent ces broingnes, où li ers est batus.

Alibi:

Seu haubers firent Fausser & desmailler.

Guill. *Guiart* MS. an. 1267.

Bacinez soudre, embarrer byaumes,
Haubers Fausser, & espaulieres.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

L'Aubert Fausse & desront a l'acier Viennois.

¶ 3. FALSIFICARE, Adulterare, corrumpere scriptum, monetam, &c. Gall. *Falsifier*. Ottoboni Scribæ Annales Genuenses ad ann. 1175. apud Murator. tom. 6. col. 353. *Pisanis vero monetam Lucensem, quam malitiose cudebant & Falsificabant, sub juramento debito interdixit.* Chron. Parmense ad an. 1293. apud Murator. tom 9. col. 824. *Liber Societatis Cruxatorum & populi Parmæ de consensu & conscientia dicti Capitanei per Deodedeum ejus Notarium in pluribus locis Falsificatus & cassus fuit.* Privilegia Friburg. civitati concessa à Bolione Duce Furstenbergensi an. 1337. apud Ludewig. tom. 6. pag. 41. *Pannos & stamina non Falsificata, cujuscumque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere, & incidere per ulnas.*

¶ 4. FALSIFICARE CURIAM, Idem quod *Falsare judicium*, Appellare à judicio. Apud Anglos usu & consuetudine Regni receptum erat ut qui *Curiam Falsificaret* seu *judicium*, præsertim cum de iniquitate judicii querebatur, coram ipsa Curia tactis sacrosanctis Evangeliis juramento id affirmare teneretur; quod duello definiebatur apud Francos. Hujus moris testis est Hickesius Præfat. in Grammat. Anglo-Saxon. p. 26. ubi ex Annal. R. Hovedeni pag. 283. hæc exscribit: *Conquestus enim erat Regi idem Johannes, quod cum calumniatus esset in Curia Archiepiscopi terram quamdam de illo tenendam jure hæreditario, & diu inde placitasset, nullam inde potuit assequi justitiam, & quod ipse Curiam Archiepiscopi sacramento Falsificaverat secundum consuetudinem Regni. Cui Archiepiscopus respondit: nulla justitia defuit Johanni in Curia mea: sed ipse, nescio, cujus consilio, an propria voluntatis motu, attulit in Curia mea quemdam Toper* (id est, librum Hymnorum) *& juravit super illum, quod ipse pro defectu justitiæ à Curia mea recessit, cum statutum sit in Regno vestro, quod qui Curiam alterius Falsificare voluit, oportet eum jurare super sacrosancta Evangelia.* Vide *Falsare Judicium*.

¶ FALSIFICATIO, Adulteratio quæ fit imitando alicujus chirographum. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex Anglic. *Sciatis quod dedimus Adæ de Essex Clerico nostro, pro servicio suo, omnes terras & tenementa quæ fuerunt Will. de Scrubby, cujus terræ & tenementa sunt excaeta nostra, per feloniam quam fecit de Falsificatione sigilli nostri.*

FALSIGRAPHUS, Qui falsa scribit. Vox ibrida, apud Joan. Sarisber. lib. 3. Metalog. cap. 5. Josephus Iscanus lib. 2. de Excidio Trojano:

... Fingit enim, nullique hac parte secunda
Falsigraphus commenta docet.

FALSIGRAPHIA, apud Alanum de Insulis in Planctu naturæ pag. 301. 319.

FALSITIA, Falsum, ex Gall. *Fausseté*. Henr. Knyghton: *Accusatus est de multis transgressionibus, fraudibus, Falsitiis, & traditionibus.*

¶ FALSIVOMUS, Mendax, vaniloquus. Vita sancti Guthlaci tom. 2. Aprilis p. 42. *Ut quid Falsivomis pectoribus vanas minas depromitis.*

FALSO, FALSONUS, Lanceæ armorum species, *Fauchon* Gall. de qua voce supra in *Falcastrum*. Synodus Nemausensis an. 1284. de Clericis: *Enses non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas seu Falsones, nisi forte*

forte ex causa probabili tuitionis, seu guerræ. [Eumdem locum jam ad vocem, *Falco* 2. supra citavimus. Et quidem apud Marten. qui eadem Statuta inter Anecdot. sua edidit, legitur: *Falcones*, non *Falsones*, At vox, *Falsones* occurrit in Statutis Synod. Eccles. Cadurcensis, &c, an. 1289. inter eadem Anecdot. tom. 4. col. 726: *Balistas, & arcus, lanceas, Falsones, costalarios seu alia arma non deferant*. Statuta Arelat. MSS. *Non desferatur sine licentia Consulum . . . per Arelatem per greriam accutam, vel gazarniam, vel Falsonum longum, vel alia arma, nisi cultellum, &c.*] Vide *Falsarius* 1,

¶ FALSONARIA, Adulteratio, depravatio, Gall, *Falsification*, de mercibus dicitur, mensuris, scripturis, &c. Charta Johannis de Montigniaco in Chartulario Abbatiæ B, Magdalenæ de Castroduno fol. 7, verso: *Contentio qua inter me ex una parte & Mauricium Abbatem & Canonicos B Mariæ Magdalenæ de Castriduno ex altera vertebatur super hoc quod ego Falsonariam mensurarum villæ Rothomagi quæ villa est Canonicorum, & justiciam & emendationem ex eadem Falsonaria provenientem erga eosdem Canonicos reclamabam, ita pacificata fuit...ita tamen quod quando in supradicta villa Rothomagi pro falsitate mensurarum ... contigerit capienda emendatio ... sibi 5 solidos accipient & Majori suo de eadem villa 20, denarios pro districto*,

FALSONARIUS, Fallarius, ex Gallico *Faussonnier*, Charta Majoriæ Rotomagensis & Falesiæ: *Latro, Falsonarius judicabitur per communiam, & ponetur in pillorico, ut omnes eum videant & cognoscant. Falsonarii & retonsores denariorum*, apud Bractonum lib. 3. tract, 2, cap 1. §. 3.

☞ Unde *Falsonarius* dici potius videtur qui falsæ monetæ reus est, seu qui monetam adulterat. Certe non alia notione accipitur in Charta ann. 1194. è Chartul. Latiniac. *Si quis Falsonarius inventus & captus fuerit non ad cambitores, sed ad Abbatem: tantum de illo tota justicia spectabit*.

¶ FALSONUS. Vide *Falsa*.

FALSOSUS, *Circumventus, deceptus*. Gloss. Arabico-Lat. [Gloss. Isid. *Falsosum, Circumventosum, deceptosum*.]

¶ FALTERNUM *& amonum, Succinum ad similitudinem vini & mellis dictum*. Papias.

FALTESTALIUM. Vide *Faldistorium*.

¶ FALTUS, Confluentia, ubi duo amnes conjunguntur & confluunt. Appendix ad Vitam B. Nicolai Albercati, Maii tom. 7. p. 662. *Monasteriolum oppidum agri Senonensis ad Faltum Jeannæ & Sequanæ*, vulgo *Montereau Faut-Yone*. Vide *Falcus*.

FALVUS, Fulvus color, Gall. *Fauve*, Papias: *Falvus, fulvus, clvus color*. Fridericus II Imp. lib. 2. de Arte venandi c. 24 de Falconibus: *Item Falvi aut sunt simpliciter Falvi, & absolute, qui non habent marginem in dorso neque in cauda, aut tendunt ad rubedinem secundum magis & minus, &c.* Occurrit ibi pluries. Feras Falvas, *Bestes fauves*, vulgo appellamus eas, quarum pili sunt fulvi coloris, ut cervum, cervam, damam, & capream.

¶ FALX, Obligatio servilis, qua quis tenetur domini fenum falce demetere. Charta anni 1182. inter Instrum. tom 4. novæ Gall, Christ. col. 191. *Salvis corvea & Falce & furca & aliis consuetudinibus*. Charta anni 1261. in Hist. Mediani Monast. p. 327. *Homines dictæ villæ ... furcam & Falcem & saclam & carruchas & vecturas annonæ & feni ... persolvent Ecclesiæ memoratæ*. Vide *Falcata*.

FALX MISSURIA. Chartula plenariæ securitatis, exarata sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. *Arca granaria minore ferro legata valente siliquas aureas duas, Falce Missuria valente siliqua aurea una, cupnno, &c.* Forte legendum: *Lance missuria*. Vide *Missorium*,

¶ FALZUS-GRAVUS, Comes Palatinus, in Hist. Laudensi apud Murator. tom. 6. col. 1035. Vide *Falcigravius*.

¶ FAMA, pro *Fames*, legitur apud Anast. Biblioth. in Vita Johannis II. Papæ in editione Muratorii.

FAMARE, Fama vulgare. Hieron. Dungersheimius de Laudibus S, Scholastici num. 2. *Qui usque ad Justiniani Imperatoris sanguinem lineam deducere Famatur avitam*, [Acta SS. April. tom. 2, pag. 709. de S, Wernhero: *Nec sola fama, sed mera veritas hoc Famabat, & Famat de præsenti*. Rursus legitur pag. 915. & apud Rymerum to. 8. p. 207. ubi in malam partem accipitur. Vide *Infamare*.]

¶ FAMATUS, Famosus; *Famatissimi avi tui*, inquit Hericus ad Carolum Calvum, apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. p. 206.

FAMBULO. Vide *Gurgo*.

¶ FAMELITAS, Fames. *Cum de nuditate sua revestiti & de Famelitate sua refocillati essent*, apud Acherium tom. 7. Spicit. p. 404.

¶ FAMELLA, Ancillula, Famula. Hroswitha Monacha de S. Pelagio, inter Acta SS. Junii to. 5: p. 209.

Respice Hroswitham miti pietate misellam,
Me tibi subjectam devota mente Famellam.

¶ FAMELLUS, Servulus, Famulus, ibid. p. 212.

Dumque focus gremio furores fornacis in amplo,
Mox caput abscissum Christi sumpsere Famelli.

Rursum occurrit in Miraculis S. Severi Episcopi April. tom. 3. p. 771.

FAMEN, Sermo, verbum. Onomast. *Famen*, φάτις, ῥῆξις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Famen, Locution, parole*.] Abbo lib. 2. de Obsid. Paris.

Almis Faminibus sospes procedit egrotus.

Ælnotus in Vita S. Canuti in Proœmio:

Obstructas aperit aures, Famina reddit.

Henricus Rosla in Herlingsberga:

. . . Collectas Famine tali
Compellat turmas, &c.

Andreas Capellanus in Eroticis: *Præterea mendacibus non debes uti Faminibus, sed & cavere, ne sermone minus effuso utatur*. Anastasius Biblioth. in Præfat. ad Sermonem Theodori Studitæ de S. Bartholomæo: *Opuscula nonnulla composuit, inter quæ & sermonem hunc de B. Bartholomæo satis utilem, obscuris dictionibus ... Græco edidit Famine, &c.* Utitur Henricus Altissiodor. lib. 3. v 19. lib. 4. v. 12. 31. 298. lib. 5. v. 133. Dudo de Actis Norm. Order. Vital. lib. 3. Will. Brito lib. 2. v. 404. 289. lib. 8. v. 631. lib. 9. v. 33. &c.

¶ FAMENAGIUM, Idem videtur quod *Familia* 1. Capitul. gener. an. 1362. sub Guillelmo Abb. S. Victoris Massil. postea PP. Urbano III. *Confirmamus donationes de Famenagiorum factas per G. quondam Priorem de Gigortiis*,

FAME NECARE, Jurisdictionis species apud Aragonenses. Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo Rege Aragon. fol. 32. *Si homo infantionis occiderit hominem infantionis, talem homicidam potest dominus ejus in captione, Fame, siti, aut frigore, necare, non faciendo de illa justitiam, vel estemam*, Vide *Estema*. Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. de Privileg. Militum § 9. *Si vassallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vassallum, dominus loci potest eum occidere Fame, frigore, & siti. Et quilibet dominus loci habet hanc jurisdictionem necandi Fame, frigore, & siti in suo loco, licet nullam aliam jurisdictionem criminalem habeat*. Adde lib 1. tit. de Pignoribus §. 3. & lib. 9. tit. *Actus Curiarum* §. 4.

¶ FA-

¶ FAMFRE, Esurire, Gall *Avoir faim*, apud Menotum Serm p.166.

¶ FAMEX. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. & Supplem. Antiquarii: Famex, θλάσμα, *Contusio*. Gloss. Gr. Lat. θλάσμα, *hic Famex, palearia, contusio*. Gloss. Isid & Papias: *Famis, Contusio faucis*. Excerpta Pith. *Famix, Contusio, fauces, ramin*.

FAMFALUCA, & FAMFOLUCA, voces incognitæ Somnero, cui in Glossis Saxonicis per papul efferuntur. Nescio, an inde nostri suum *Fanfelue*, vel *Fanfeluche* hausetint, quibus vocabulis rem nihili ac quisquilias denotant. [Vide Menagium v. *Franfreluche*.]

FAMICUS, *Locus tabernarum in urbe, quem frequentant propter famem pellendam*. Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Famicus, Liex de tavernes*.]

¶ FAMIDICUS, Garrulus, qui quidquid fama fertur, aliis dicit. Vita B. Notkeri Balbuli, April. tom. 1. pag. 588. *Interrogat denique Episcopus post aliquot dies, ubinam tamdiu moraretur suum Famidicus; sic enim hominem nominare solebat & solitus erat, nova semper sibi aliqua clam apportantem*.

¶ FAMIDUS, Famelicus, laborans fame. Charta Emehardi Episc. Herbipol an. 1097. inter Vindemias Litter. Frederici Schannatti p.178. *Agiliter exeat, pauperes quosque & debiles, scabidos & Famidos, turgidos & tabidos quærat & colligat*.

FAMIGERATUS, Famosus, περιβόητος, apud Apuleium lib.2. Florid. [*Famigeratior*, in Chronico Citizensi apud Eccardum in Hist. March. Misnens. pag. 219. *Famigeratissimus*, in Vita B Jacobi Eremitæ sæc. 4. Benedict. part. 2. p.150.]

¶ FAMIGERENDUS, Celebrandus, laudandus. Epitaphium Blasii Abb. Mortui-Maris, inter Anecdot. Marten. tom. 3 col. 1445.

Corpus habet tellus, virtus pennata sepulcrum
Horruit, æterno Famigerenda die.

¶ FAMIGRARIUS, Comes, ut conjecto, vel urbis Præfectus. Locus est in *Bassa*. Vide *Falcigranus*.

1. FAMILIA, Hac voce indigitantur Servi, coloni, in prædiis rusticis commanentes, domiois prædiorum famulatum & servitium exhibentes. Glossæ Basilic. φαμιλίας, οἰκετῶν, ἀνθρώπων. Charta Caroli Calvi pro Tornutiensi Monasterio apud San-Julianum: *Et Trenncinum villam, cum Familia utriusque sexus, & omni re ad se pertinente*. [Capitul. de Villis §. 2. *Ut Familia nostra bene conservata sit, & à nemine in paupertate missa*. Appendix ad Marculfum Formul. 8. *Fultus per hunc libellum manumissionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio hactenus addictum tenuit inter hujus ecclesiæ Familiam, &c. Familis Ecclesiæ*, in Capitul Aquisgran. ann. 816. cap. 6. Capitular. lib. 1. c. 82. lib. 5. c. 210. *Familia Familiæ Ecclesiæ*, hoc est, Servi eorum qui Ecclesiæ servitio addicti sunt, in Charta Humberti Dalphini inter Ordinat. Regum nostrorum to 3. p 272. Adde Baluzii notas ad Capitul. & Chartam Henrici Imp. an. 1102. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 802.] Hanc vocem JC. & Scriptoribus veteribus, pro cœtu servorum uni domino subjectorum notam constat.

☞ Triplicis generis distinguuntur hujuscemodi *Familiæ* in Historia Novientensis Monasterii, inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 1128. ubi sic habetur: *His itaque curtibus subjecta Familia trifarie secernitur. Prima ministerialis, quæ etiam militaris recta dicitur, adeo nobilis & bellicosa, ut nimirum liberæ conditioni comparetur. Secunda vero censualis & obediens permagnifica & sui juris contenta. Tertia nihilominus est, quæ servilis & censualis dicitur. Sed tamen omnes sub dominio Episcopi & ab ipso rectoris constituti consistunt*. Ibidem col. 1131. memoratur *Familia ministerialis servilis, & censualis*.

2. FAMILIA, Terræ portio, uni familiæ alendæ sufficiens, & in eam rem destinata. *Mansus, carucata, hida*. Beda l.3. Hist. c.3. *Donavit terram 50. Familiarum ad construendum Monasterium*. Cap. 13 *Habens terram Familiarum 7000*. Ita & c. 16. & 22. Quibus locis Interpres Saxonicus *hidam* habet. Ita etiam hanc vocem usurpat lib. de Monasterio Wiremutensi c.4.9.15. ut & Simeon Dunelm. in Hist. Regum Angl. *Ut confestim ei terram 7u. Familiarum largiretur*. Brompton: *Dedit ei Monasterium 30. Familiarum in loco, &c*. Infra: *Donavit Episcopo., terram 40. Familiarum ad Monasterium construendum*. Eadmerus in Vita S Wilfridi c. 47. *Donavit servo domini terram 87. Familiarum*. Stephanus Eddius in Vita ejusdem Wilfridi utitur voce *mansionum*, c. 8. & 39. Vide *Mansio*. Hist. Transl S. Sebastiani: *Cauciacum, quæ septingentarum Familiarum esse perhibetur, ad templi fabricam spatiandam dedit*.

3. FAMILIÆ, in militia videntur appellari *Tirones*, qui ad militiam educabantur, aut instruebantur, nondum in numeros aut signa relati, quibus annonę perinde ac militibus de publico præbebantur, quæ inde φαμιλιαρικὰ dicuntur Mauricio lib. 2. Strateg. c. 2. De ejusmodi familiis copiose egit Jacobus Gothofredus ad l.17. Cod. Th de Erogat. milit. annonæ, & ad l. ult. de Jure fisci.

¶ 4. FAMILIA. *Conventuales Monachorum congregationes Familiæ nominantur. . . . quia Prafectus Monachis eos non aliter, quam pater filios tractare debet*.

5. FAMILIA, in Scacariis. Vide *Scacarium*.

6. FAMILIA PUPILLÆ, *id est, summitas*. Matthæo Silvatico.

FAMILIARESCERE, pro *Familiaris fieri*, vox Sidonii lib.7. Epist.2.

FAMILIARES, De familia alicujus, qui à servis separantur in l.3. Cod. Theod. Ne præter crimen majest. Gloss. Gr. Lat. Οἰκεῖος, *Familiaris*. Præsertim vero *Familiares* vocabant, quos Reges ac Principes in familiam suam peculiariter adsciscebant. [Testamentum Johan. *Gasqui* Episc. Massil. ann. 1344. ex Tabular, ejusdem Eccl. *Volo quod Familiaribus meis de gagiis & salariis eis plene satisfaciat; residuis autem servitoribus meis, &c*.] *Familiares Regales*, in Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1172. apud Rocchum Pirrum. Will. Tyrius lib. 21. c. 16. *Georgius Sinaites Imperialis aulæ Familiaris*. Rugerus Hovedenus pag. 725. *Robertus de Turneham Familiaris Regis*. In Ratificatione Testamenti Regis Philippi Pulcri per Ludovicum Hutinum, Martinus *des Essars* dicitur *Familier du Rey*. Qua etiam appellatione donatur Egidius de Compendio in Regesto Dierum Trecensium. Exstat Diploma Joannæ Reginæ Neapol. ann. 1344. qua Petrum de Aquila Minoritam in suum Capellanum & Familiarem assumit. Habetur præterea formula assumendi in *Familiarem* in Monumentis Neapolitanis, tom.3. Waddingi Hist Minor. subjectis pag.3.

FAMILIARES CURIÆ, occurrunt apud Hugonem Falcandum non semel pag. 672. 676. 777. qui dignitatem ipsam *Familiaritatem Curiæ* nuncupat. Erant autem ii præcipui Regis consiliarii, quibuscum res majoris momenti disceptabat & dijudicabat. Idem Scriptor: *De solvendo quoque matrimonio præcepit Curiæ Familiaribus, ut convocatis Episcopis, aliisque personis Ecclesiasticis, & auditis utriusque partis allegationibus, quod inde dictaret æquitas, expedirent*. Alibi de Guillelmo II. Rege: *Familiares autem Curiæ non usque gradu, quo fuerant, aut dignitatis æqualitate voluit permanere. Nam Gayto Petro summa rerum omnium potestate concessa, super omnes eum eminentiori loco constitua..., interesse quidem Conciliis, & Familiares appella...*

ri, sed ejus in omnibus imperio subservire. Acta Innocentii III. PP. p. 10. *Statuit eum Familiarem Regium.* Pag. 18. *Quinetiam Familiares instituebat Regios, quos volebat.*

FAMILIARITAS, Dignitas *Familiaris*. Acta Innocentii III. *In regiam eum Familiaritatem admittens*, Gobelinus in Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 17. de Bonifacio IX. PP. *Item revocavit litteras Familiaritatis, quas multis concessit, qui Familiares ejus continui non exstiterant.* [Memorantur etiam *Literæ Familiaritatis Cardinalium* in Constitutione Eugenii IV. Papæ Bullarii Carmelit. p. 185. col. 1.]

FAMILIARES *Curiæ Delphinalis*, in Statut. Delphinat. pag. 39.

FAMILIARES, præterea dicti, qui ex familia Monachorum habebantur, licet nec ex Monachis, nec ex Conversis essent. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 13. lege 7. *Familiares son llamados, e confadres los que toman señal de habito de alguna orden, e moran en sus casas seyendo señores de lo suyo, e no se desampara dello*; Statuta Cluniacensia S. Petri Venerab. cap. 48. *Statutum est, ne hi, qui vocantur Familiares, hoc est, nec Monachi, nec Conversi, quorumdam Monasteriorum pessimi destructores, nec etiam pro maximo lucro alicubi recipiantur. Causa hujus instituti fuit, Familiarium illorum multis nota perversitas, qui nec Deo servientes, nec manibus operantes, nec aliud utile domibus providentes, ad garriendum, ad detrahendum, ad dissipandum, quæ poterant, in quibusdam Monasteriis alebantur, & vestiebantur.* Ejusmodi *Familiarium* mentio est in Nomastico Cisterciensi pag. 255. 416. 342. Vide *Oblati*.

☞ Exstat in Historia MS. Monast. Beccensis pag. 497. & 498. Catalogus *Familiarium* ejus Abbatiæ, qui *omnium Congregationis bonorum spiritualium participes* declarantur. Horum præcipui & illustriores sunt: *Maurilius Archiepiscopus Mathildis Reginæ. Henricus Rex Franc. Philippus Rex Franc. Ernaldus Archiepisc. Joannes Episc. Mathildis Imperatrix.* Memorantur quoque in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 2027. an. 1124. ubi notatur Missa quotidie pro *Familiaribus* celebranda. Hinc apud nos etiamnum inter Primæ preces ab Acolytho canitur: *Commemoratio omnium fratrum, Familiarium Ordinis nostri atque benefactorum nostrorum*; cui Superior subjungit: *Requiescant in pace.*

FAMILIARITAS, Familia. *Familiaritati vel dominio alicujus inhærere*, in l. 3. Cod. Th. Ne præter crimen majest. i. ex familia alicujus esse. Bonifacius Archiepisc. Mogunt. in Epist. ad Zachariam PP. *Postquam non ante annos prope 30. sub Familiaritate & servitio Apostolicæ Sedis ... voto constrinxi.* [Notione paulo diversa Carolus Simplex Rex Franc. an. 901. apud Acherium tom. 6. Spicil. p. 414. *Monasterium* (Corbeiense) *in tutela ac Familiaritate nostra suscepimus.*]

FAMILIARITER, Per familias, Frontinus: *Agros in montibus Romani acceperunt Familiariter.*

1. FAMILIARIUM, Cornel. Fronto lib. de Nominum verborumque different. *Familiarium, quod servo competit, ut sagum, gladius,*

2. FAMILIARIUM, Supellex domestica & familiaris. Capitula Gener. MSS. S. Victoris Massil. *Si tallias, procurationes, sive etiam census, & vestiaria, seu Familiarium Prioratus vel officii, logeria & salaria de tempore suo idem inventus fuerit non solvisse.*

¶ FAMILIARIUS, Familiaris, *Qui erat Familiarius noster & consiliarius*, apud Rymerum to. 2. p. 196.

¶ FAMIS, FAMIX. Vide *Famex*.

FAMOSA, nude pro Libellis famosis, Glossæ Basil. φάμωσα, λίβελλοι περὶ ἀτιμίας ... τῶν ... φωνῶν. Adde Joan. Tzetzem Chil. 9. c. 489. Ita usurpat lib. 7. Cod. Th. de Famos. libell. Anna Comnena lib. 12. Alexiad. φάμωσά τινα γράφοντες κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ... φάμωσα λοιδορήματά τινα ἔγραφε, &c. Hinc

¶ FAMOSUS, Qui maledictum aut convicium dicit, & qui ejusmodi convicii conscius, in Capitul. lib. 7. cap. 300. *Hi qui in blasphemiam alterius cantica composuerint, vel qui cantaverit ea, extra ordinem vindicetur. Nam lex exiliari jubet eos qui libellos Famosos excogitant aut proponunt. Notatur infamia quicunque, dum appellat judicem, convitium dixerit. Non tantum is qui maledictum aut convitium dixerit Famosus efficitur, sed & is cujus consilio factum esse potuerit,*

FAMOSITAS, Fama, opinio, in Vita S. Endei Abbatis Aranensis num. 2. [& apud Acherium Spicil. tom. 7. pag. 602. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. *Famositas*, κακοφημία, mala fama.]

¶ FAMOSUS, pro *Famelicus* dici videtur, in Vita S. Petri Cœlestini:

Quos tres Famosi tetris thoracibus angues
Torvi oculos, linguasque vagi, quum ore recise
Invadunt tremulos illosque vorare laborant.

Prima tamen syllabæ quantitas brevis obstat. Aliquando pro *Injuriosus* dici adnotat Sirmondus in Glossario ad calcem Concil. Gall. Vide *Famosa*.

¶ FAMUL. Vide *Famulosus* in *Famuli*.

FAMULAMEN, pro *Famulatus*, in Epistolis Ruodeperti Magistri & Monachi S. Galli, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. an. 998. [& apud Mabillonium Analect. tom. 4. p. 40.]

FAMULARES, [pro *Familiares*. Vita S. Philippi Archiep. Bituric. inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 1932. *In ultima infirmitate ex qua obiit, vocavit socios suos & Famulares, & audivit computum suum.* Occurrit etiam apud Rymer. tom. 8. pag. 428.] Miracula S. Aigulfi Abb. Lerin. cap. 6. *Tres calices cum patenis inde rapiens (quod horribile est dictu) in Famularibus suis occultavit.* Sed nemo non videt legendum *femoralibus*, quod non advertit vir doctus, qui *famulare* manticam esse putavit,

FAMULI, Servi, in l. 1. C. Com. ser. man.

FAMULATUS, Servitus: *Famulatus nexibus liberare*, in l. 3. Cod. Th. de liberali causa. [Diploma Ottonis M. in Chron. Mindensi p. 734. *Hominibus quoque Famulatum ejusdem monasterii facientibus, &c.*]

¶ FAMULATURA, Eadem notione, Capitula General. MSS. Victoris Massil. *Statuimus quod quandocumq; contigerit, quod Priores forenses seu Monachi devotione compuncti voluerint aliquociens preter bonum Monasterii in dicto Monasterio Deo impendere Famulatura,* (sic) *&c.* Sed forte legendum *Famulatum*,

¶ FAMULOSUS, *Serviens*. Glossar. Isidor. Emenda, inquit Grævius, *Famul, Ostio serviens*. Hausit ex Servio: vide illum in *Famul* & *Familia*, Ennius 8. apud Nonium;

Mortalem summum fortuna repente
Reddidit ut summo regno Famul optimus est.

FAMULUS, Idem qui *Valetus, Scutifer*, nostris *Escuier*. Charta an. 1307. apud Fredericum Sandium in Consuetud. feudalib. Gelriæ. p. 39. *Nos Herbertus de Putten Famulus, &c.* Diploma Magni Ducis Brunswicensis ann. 1357. sic clauditur; *Testes hujus rei sunt Geverhardus & Burchardus de Werberge, Nobiles: Lippoldus de Vreden & Balduinus de Dalem, Milites: Henricus de Veltheim, & Burchardus de Assburg, Famuli*, Quo loco *Famulus* idem est, qui *Ministerialis*, Germanicis Scriptoribus. Fabricius in Chronico Misnensi: *Illo tempore non amplior nobilium virorum titulus fuit, quam ut strenui Famuli nominarentur, quod literis probari potest, Equites vero aurati, ut dicerentur Milites, Terra trium Famulorum*, habetur in Monastico Anglic. tom. 2. p. 969.

p.969. sed nescio, an legendum *familiarum*. Vide *Familia*, & *Valeti*.

Famuli Feodalea, Vassalli. Charta Mauricii de Bellavilla Dom *de Ganasche*, an. 1265. *Et septima pors illius mestivæ est Famulorum feodalium.* Infra: *De isto autem gagio habebunt 5. solid. & Famuli feodales 2. solid.*

¶ Famuli *Ecclesiæ feodati & præbendarii*. Charta Henrici Episc. Tullens. an 1163. in Append. ad Capitul. Baluzii col. 1560. *Ita tamen quod Archidiaconus & Archipresbyter ecclesiasticam justitiam, cum opportunum fuerit, super parrochianos exerceant, præter ministeriales, scilicet villicum, decanum, scabinionem, & Famulos ecclesiæ feodatos & præbendarios quotidiana ab ecclesia sumentes stipendia.*

Famulatus, Vassallatus. Gaufredus Malaterra l. 1. c. 4. *Adjiciens Tarentum, & Hydruntum sive Galipolim cum omnibus appendititiis, & quidquid Gaufridus de Conversano sub ipso habebat cum ipso Famulatu ejusdem.* In Tabulario S. Dionysii Novigente, occurrit *Famulatus separatus à feodo Militum*.

Famulitas, Eadem notione. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Hæc sunt, quæ Episcopus Theoboldus ab Episcopatu, videlicet feudum fratris ejus, quod pro Famulitate tenebat, & nummos inde acceptos libr. 7nn. in allodio tribus fecit.* Nisi legendum sit *familiaritate*, ita in feudum fuerit addictum iis, qui e familia Episcopi erant, quod sequentia videntur suadere: *Similiter dedit nepoti suo feudum, quod fuit Bersoldi, qui fuit de familia, &c.*

¶ FANÆLEN Vide *Fahnelen*.

¶ FANALIA. Acta SS. Junii tom 3 p. 449. de S. Raynerio: *Siquidem lumen oculorum amiserat, patiebatur namque guttam in oculis, qui dicitur vulgo Fanalia, unde & apertis oculis & lucentibus nihil videbat.* Ubi Henschenius: *Fanale* Italis dicitur Laterna; an hinc tractum nomen ad oculi morbum non divino. Vide *Fantilia*: quod idem videtur.

¶ FANARIUM, Fax, lucerna, pharus, Gall. *Fanal*, Italis *Fanale*. Jacobus Aurias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1283. *Galeæ autem Januenses die ac nocte cum Fanariis dictas naves insequebantur.*

FANATICUS. [Gloss. Sangerman. n. 501. *Fanatici, qui futura canunt, dicti à Fauno.*] Vide *Faunus*.

¶ FANCULUM, *Fæniculum*. Gloss. Isid. Hinc corrige Excerpta Pithœana, ubi perperam: *Fanculum, Funiculum*, & *Fanculum, Seniculum*. *Feniculum autem Latini vocant*, teste Isidoro lib. 17. Orig. cap. 11. *quod ejus tyrsi seu radicis succus acuat visum cujus virtus traditur, ut serpentes annuam senectutem ejus depopulant. Hoc olus Græci μάραθρον vocant.* Hanc herbam Galli *Fenouil*, Germani *Fenchel*, Belgæ *Fenckel* vel *Venckel* appellant.

FANDALUTES. Epistola Arnoldi Archiepiscopi Narbonensis de Victoria, obtenta à Christianis contra Miramolinum Hispaniæ, apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. 189. *Dictum est tunc in exercitu, quod Rex Walentiæ patruus Miramolini esset cum Saracenis militibus cismarinis, qui Fandalutes dicuntur, &c.*

¶ FANDATUS. Camillus Peregrinus in Hist. Principum Langobard. apud Murator to. 2. p. 267. col. 1. *Abstulit vacas duas pousantes libras triginta, & Fandatos duplices septem.* Lege & vide *Fundatus*.

¶ FANELLUS. Rolandinus Patav. de factis in marchia Tarvisina lib 11. c. 4. *Tales in hoc campestri certamine sunt probati, ut dici possint merito quasi veloces accipitres, cum irruunt in sturnellos, aut volantes aquilæ cum sæviunt in columbas.* Pro *Sturnellos* Codex Estens. habet *Fanellos*. Italis *Fanello* est avicula quædam canora.

¶ FANGA, Limus, Gall. *Vase, limon*. Statuta Massil. MSS. *Pro singulis banastonis projectis in portu, teneantur extrahere unam caupolatam de Fanga suis expensis.* Abest hæc vox in Edito lib 4. c. 6.

¶ FANGIA, Lutum, Gallis *Fange*, *Boue*, in Libro Recognitionum servitiorum Domini Villænovæ in Dumbis. Vide *Fangus*.

FANGIUS. Statuta Mediolan. part. 1. c. 204. *In qualibet præcepto executorio apponitur quantitas Fangiorum seu famulorum usque ad quam judex concedet.*

FANGUS, Lutum, Italis *Fango*, Gall. *Fange*, apud Petrum de Crescentiis lib. 4. de Agricult. c. 35. [Vide *Fanga* & *Fangia*.]

¶ FANIA, ut *Fagia*, Silva proprie fagis consita, Gall. *Faye*, Hannoniensibus *Faigne* vel *Fagne*: unde *la Faigne de Terlon, de Chimai, de Mariembourg*, quæ totidem sunt nemora. Charta Dagoberti I. pro Monasterio Laubiensi an. 640. apud Ægidium Wauldæum: *Dono Landelino Mauroso ex prædone converso prædium meum in Fania Wallare dictum.*

FANNATIO, vox forestarum: Tempus, quo pariunt damæ, quo scilicet prohibentur venationes exerceri, & omnimoda alia negotia, quæ aut parturientes damas, aut fœtus adhuc tenellos agitent, vel perturbent. Vide *Ferina, Sona*. *Fan* vero quasi *Infans*, ut quibusdam placet: quippe Gallis *Faon*, est hinnulus, ... hinc *faonesón*, seu *foinesón*. Charta Henrici Reg. Angl. de Foresta cap. 8. *Tertium suanimotum teneatur in initio 15. dierum ante festum S. Joannis B. propter Fannationem bestiarum nostrarum.* Charta alia Ricardi I. de Foresta, apud Rogerum Hovedenum pag. 784. *Probibendum est etiam ad placita foresta, ne aliqua caretta exeat chiminum in foresta Regis, neque porci sint in foresta Regis tempore de Foinesun, scilicet 15. diebus ante Nativitatem S. Joan. Bapt. & 15. diebus post idem festum.* [Charta an. 1367. apud Kennet. in Antiqu. Ambrosden. pag. 5na. *Tenentes de Brehull, &c. habere debent communem pasturam omnium averiorum suorum in omnibus locis forestæ prædictæ .... omnibus temporibus eis placentibus, præter cum capris bidentibus & porcis ætatis unius anni in mense Fannationis, videlicet quindecim dies ante festum Nativitatis S. Johannis B. & quindecim post.*]

FANNATUM Frumentum, Eventilatum, vannatum, Anglis *Fanned*, nostris *Vanné*. Domesdei fol. 45. de ministerio Cellerarii Wigorniæ: *In septimana recipiet 10. sextarios frumenti Fannatos, & 10. mittas brasii.*

FANO, Sindon, mappa, [quælibet fascia,] ex Germanico *Fahnen*, vel *Fanen*, quo vocabulo etiamnum dicuntur vela vel sipara ex hastilibus dependentia, [nisi mavis à Lat. *Pannus* deducere, unde Germani *Fanum* dixere, *p* in *f* mutato, ut solent sæpius.] Lex Aleman. tit. 59. §. 6. *Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareat, ut medicus cum pinna aut Fanone cervellam tangat, cum 12. solid. componat.* Tit. 84. *Levent illam terram .. & commendent in sua manu, ille involvat in Fanone, & ponat sigillum.*

Fano, vel Phano. Papias: *Fanon dicitur Corporale.* [Rabanus de Inst Cleric. lib. 1. cap. 18. *Mappula sive mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo Phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quando Missæ officium agitur, ut paratos ad ministerium mensa Domini populus conspiciat.*] Leo IV. PP. de Cura pastorali. *Nullus cantet sine lumine, sine amictu, sine alba, stola, Fanone, & casula.* Vetus Charta apud Perardum: *Cum patena argentea, uno Fanone viridi cum brusdo, uno de glizo, uno de stuno.* Chronicon Casin. lib. 3. c. 73. *Fanones aurei pro subdiaconibus tres.* Infra: *Fano Imperialis aureus totus.* Acta Murensia: *Decem stolæ cum Fanonibus.* Petrus Abaelardus: *Nulla de serico sint ornamenta, præter stolos & Phonenes.* Adde Chron. Fon-

Fontanell.c.15.16.Antiq.Fuld.l.1.tradit.39.&c.

☞ Erant autem olim *Fanones* ex lino, non ex panno, contexti ad instar albæ mappulæ. Hinc *Fanonem* vel *mappulam* vocat S. Willelmus l. 1. Consuetud. Hirsaug.c.19. Unde etiam apud nostros vox *Manipule* jam frequentioris est usus quam *Fanon*, qua olim utebantur. Gl.Lat.Gall.Sangerm. *Manipulus*, *Ce que le prestre met en la main senestre*, *Fenon*.

¶ FANO, apud Macros in Hierolexico, subtilissimum est sericum velum variegatum, quo utitur Papa, cum pontificaliter celebrat, quodque post albam induitur, & circa collum ligatur, ad modum caputii ac supra caput ejus imponitur, usq; quo planeta induitur, supra quam deinde ad modū *mozettæ* adaptatur, pallio superposito: itaque pars Fanonis inferior infra planetam conditur. Colores quibus variegatur, quatuor esse & quidem eosdem, qui in Ephod Vet. Testam. erant, testantur laudati fratres.

FANO, Vexillum exercitus, Germ. *Fahnen*, uti supra observatum. Charta originalis, quam vidimus, Ottonis II. Imp. ann 982. [apud Mabill. Diplom. l. 6. Instrum. 141.] *Qualiter Conradus filius Rodulfi quondam Comitis in die belli, quod fuit inter nos & Saracenos, sub Fanone nostro, hoc est sub imperiali vexillo, legali ritu tradendum nobis commendavit omne prædium suum, quod habet in Regno Lotbariensi, &c.*

¶ FANO, Vexillum Ecclesiæ, Gall. *Gonfanon, Banniere*. Guidonis Disciplina Farsensis l. 1. c. 1. *Vestiantur cappis ad* Gloria laus *canendum: processio ornamentorum quemadmodum venit, ita stet per ordinem; Fanones hinc & inde facie ad faciem.* Adde Vitam S. Udalrici sæc. 5. Benedict. p. 428.

FANONUS, Eadem notione, apud Hugon. Flavin. ann. 1097.

¶ FANONNUS, ut *Fano*, Manipulus sacerdotalis. Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Tres albæ paratæ cum duabus stolis uno Fanonno & duobus coleriis*. Occurrit ibidem non semel.

FANUM, in Monastico Angl. to. 1. p. 363.

FANONES OFFERTORII, [Quibus oblationes, id est, panis Eucharisticus involvitur, f. à Teuton. *Fanen, fanden*, Involvere, nisi iterum à Lat. *Pannus*: quod malim.] Ordo Romanus: *Populus dat oblationes suas, id est, panem, & vinum, & offerunt cum Fanonibus candidis.* Amalarius in Eclogis de Officio Missæ; *Cum Fanonibus offerunt, quoniam legimus in passione Domini sudarium usurpatum esse: aliter quippe Fanones de lino efficiuntur, &c.* Hariulfus lib. 3. c. 3. *Fanones ad offerendum auro parati* 14. [Idem in Vita S. Angilberti sæc. 4. Benedict. part. 1. p 116. *Fanones de pallio auro paratos decem.* Occurrit rursum ibid. in Vita S. Ansegisi n. 7. 634. Vita S. Wiboradæ sæc. 5. p. 51. *Calicem & patenam, vel corporale, sed & Fanonem cum quo solita es offerre, omnia pura & munda aqua lavare præcipias.* Infra: *Linteum oblatitium* vocatur. *Fanones linei, serico parati ad offerendum ad altare*, in Fragm. Breviar. Caroli M.] Offertur autem *oblata*, seu hostia consecranda, cum fanone à Primo Cantorum, ut est apud Durandum lib. 4. Ration. c. 30. n. 27.

¶ FANO SALMONIS, Illius pinnæ, sic dictæ quod *fanones* quodammodo repræsentent. Consuetud. Antiq. Fontanell. f. 94. verso col. 1. *Caudam Salmonis abscissam post primum Fanonem, qui est versus caudam.*

¶ FANON, *Laterna*. Gloss. Sangerman. n. 501. Est nostrum *Falot*, quod alias dicebant *Fanot*, à Græco φανός; Lucidus. Vide *Falo*.

FANTASIA, [Phantasma, spectrum: item Pompa, apparatus.] Vide *Phantasia*.

¶ FANTASTICUS, Inordinatus, ad arbitrium effictus, *Fantasque*. *Textura Fantastica*, apud Guill. Lyndwood. in suo Provinciali p. 55. edit. 1679.

¶ FANTILIA. Vita S. Raynerii Pisani, Iunii to. 3 p. 452. *Soffredus.... Medicus filiam habebat parvulam... habentem guttam Fantiliam.* Ubi Henschenius: Gutta quidem vulgo dicitur quæ alias Arthritis: sed quid *Fantilia*? An Infantilis? Vide *Fanalia*.

FANUM, pro Gentilium Templis Christiani proprio vocabulo usurpabant. S. Ambrosius Epist. 29. *Quid est enim nisi Fanum, in quo est conventus gentilium?* Commodianus Instr. 24.

Exis inde foris, iterum tua Fana requiris.

Fana idolorum, in Capitularibus de partibus Saxoniæ c. 1. &c. Est autem proprie fanum, ἱερὸν τὸ ἐθνικὸν, in Glossis Gr. Lat. Hinc

Mendicare aut bibere juxta Fana; ex immolatitiis forte, grande Christianis piaculum. S. Columbanus de pœnitentiarum mensura c. 36. *Si quis autem laicus manducaverit juxta Fana, id est, postquam Sacerdos illi prædicavit, quod sacrilegium hoc erat, & postea mensæ dæmoniorum communicaverit, &c.* Ubi Cumeanus Abbas c. 7. *Si quis ad Fanum communicaverit, &c.* Vide *Immolaticia*.

¶ FANUNCULUM, Parvum fanum. Vita S. Dunstani, Maii to. 4. p. 558. *Quadratam paribus angulis Ecclesiam in modum Fanunculi construere jussit.*

FANATICI, Gentiles. Fredegarius in Hist. Epitom. c. 65. *Quod ab his gentibus fertur eorum deum fuisse locutum, quem Fanatici nominant Wodanum.* Gesta Regum Francor. c. 10. de Chlodoveo: *Eratque ipse tunc Fanaticus & paganus.* Annales Franc. Lambeciani an. 798. *Illi Abotridi Fanatici erant.* Apud Prudentium, *Fanaticos*, *fanorum Sacerdotes*, interpretatur Iso Magister in Gloss. [Occurrit eadem notione apud S. Hieronym. c. 6. in Isai. & S. Augustin. in Psal. 40. Gloss Lat. Gal. Sangerman. *Fanaticus*, *Garde de temple, ou devin.*] Vide Gaufridum Monemuthensem l. 2. c. 1.

1. FARA, PHARA, Generatio, linea, [unius ejusdemque generis ac familiæ homines, qui si in aliquem locum, simul omnes, non admissis alienis, commigrassent, ut observat Valesius in Notitia Galliarum, ibique structis ac conjunctis casulis vicatim habitare cœpissent, locus ab habitatoribus *Fara* appellabatur; unde nomen habent multa loca in Galliis.] vox Longobard. Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. l. 2. cap. 9. *Gisulfus non prius se regimen ejusdem civitatis & populi suscepturum edixit, nisi ei quas ipse eligere voluisset, Langobardorum Pharas, hoc est, generationes, vel lineas tribueret.* Lex Longobard. l. 3. tit. 14. *Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, potestatem habeat... cum Fara sua migrare, quo voluerit.* [Quod de rebus aut substantia malim intelligere; unde Italis *Affare*, eadem notione.] Chronicon Casin lib. 1. cap. 36. *Curtem suam, quæ dicitur Fara Majoris.* Cap. 47. *Fara Majoris, & Fara, quæ Bajana dicitur.... Et obtulit huic Monasterio eamdem Faram, quæ simul 5800. terræ modios continet.* Lib. 2. c. 31. *Fara Ripa ursa.* Sic porro illæ curtes appellatæ, quæ certis generationibus addictæ essent. [Gregorius Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2 part. 2. col. 534. C. *Unde recepit in commutationem à domno Hugone Abbate res hujus Monasterii territorii Reatini infra fines Atissæ sub monticello super fluvium Saugrum, ubi Fara ædificata fuit modiorum quingentorum.*] Utitur etiam Otfridus Evangel. l. 6.

Furista auch in wara
Thera armilichun Fara.

¶ 2. FARA, f. Species nauli seu pretii pro navigatione exsolvendi. Schilterus ex Somnero: *Transire Saa. Faran... Sed & maris transfretationem, & aquæ trajectum cum naulo, Germanis Fahrgelt, Fare dicimus*

Ber-

Bernhardus *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 15. *Item quilibet peregrinus ipsi patrono pro hujusmodi omnibus per eum, ut præfertur, faciendis vel exponendis, quadraginta duos ducatos; ita tamen quod illius summe dimidiam partem in Venetiis exsolvat, reliquum vero in Japha sive Joppea absque Farra.* *Faram facere*, in Tabulario S. Audoeni Rotomag. dicitur de illa præstatione annua, qua tenentur qui naves habent piscatorias juxta Sequanam intra limites territorii prædictæ Abbatiæ quotannis ad condictam diem convenire cum naviculis, retibus & cæteris pro Monachis pisces venaturi: quod quidem etiamnum à Sequanæ accolis vocatur, *Faire la Fare pour Messieurs de S. Ouen.*

¶ FARALITIUS, f. pro *Feralitius*, Extraneus, aliunde apportatus. Agnellus in Vita S. Joannis Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 64. col. 2. *Et si diligentius inquiras, multus ornatus Faralitius majorum vasculorum, tam coronæ quamque & calices appensorii, quos in ornamentis cernimus habere Ursinam Ecclesiam, &c.*

FARAMANNI, apud Burgundos, quædam videtur fuisse hominum conditio: sed cujusmodi fuerit, incertum. Lex Burgundion. tit. 54 §. 2. *De exartis novam nunc & superfluam Faramannorum competitionem & calumniam à possessorum gravamine & inquietudine hac lege præcipimus submoveri, ut sicut de silvis ita de exartis, ... habeant cum Burgundionibus rationem: quoniam sicut jam dudum statutum est, medietatem silvarum ad Romanos generaliter præcipimus pertinere.* Occurrunt iterum *Faramanni* §. 3. ubi opponuntur *Romanis*, id est, veteribus terræ incolis. Unde conjicere est, *Faramannos* fuisse quosdam ex Burgundis, sic appellatos ex *fara*, generatio, & *man*, homo, seu potius eos, quibus in locis vel agris & prædiis *hospitalitas erat delegata*, ut est in §. 1. quibus agri ad habitandum concessi erant, ac proinde eosdem, qui

FARAND-MANNI, aliis *Pedepulverosi*, Extranei ex Saxonico farand [vel faran] ire, & man, homo. Hinc *Lex de Farand-man*, seu de *Pede pulveroso*, in Legibus Burgorum Scoticor. c. 140. ubi appellati Adventitii, advenæ, *albani*. Vide Skenæum de Verborum significat.

¶ FARASSIA, Aniciensibus *Farasses*, Strues lignorum, quas in compitis urbis accendunt in pervigilio Nativitatis S. Johannis Baptistæ. Vide *Farocium*.

¶ FARCIMEN, Intestinum farsum, Gall. *Boudin, Saucisse*. Buschius de Reform. Monast. c. 38. *Qui unum duntaxat habuit Farcimen in pariete cellæ suæ appensum, quod debuit resignare ... Rogavit nos ut Farcimen illud possit retinere, addens quod illud de mane solet comedere.* Varro lib. 5. *A fartura Farcimina in extis appellata.*

¶ FARCIMINA, Genus sunt aggeris, vel suggestus tormentarii, impactis primum altè in terram trabibus solidatum, cum vero erectum, nexumque aliis sarmentorum & ramalium fascibus, per certa spatia colligatis ad modum farciminis pulmentarii. Galluccius de Bello Belgico lib. 9. *Jussit milites aliquos in fossam descendere, eaque sacculos quosdam coriaceos oblongos, nitrato pulvere fartos (vulgus ob similitudinem formæ Farcimina seu Lucanicas vocat) in cavas munitionum partes, ac sub tormentis dispositis conjicere.* Hæc post Carolum de Aquino in Lexico militari.

¶ FARCIMINUM, Vegetio l. 17. Scabies jumentorum, quam vulgo dicimus *Farcia*.

¶ FARCINIA, Species vestis. Statuta Andegav. an. 1503. pag. 177. *Ut colletos in suis diploidibus seu Farciniis & vestibus incompetenti altitudine deferant.* Vide *Duplodes*.

FARCITÆ EPISTOLÆ. Vide *Farsia*.

¶ FARDELLA, Modus agri continens decem *acras* ut dicitur infra in *Feudum Loricæ*.

¶ FARDELLARIUS, Qui *fardellum* portat. Charta Archambaldi Borbonii pro Habitantibus Villam-Francam, apud Thomasserium in Biturig. p. 226. *Quisque Fardellarius qui forum frequentavit, quatuor denarios.* Ubi *Fardellarius* fortassis est mercator inops qui merces suas fasce colligatas supra dorsum deferre cogitur ad vendendum, nostris *Porteballe*, quibus etiam *Fardelier*, est bajulus.

¶ FARDELLUS, Onus, Sarcina, Gall. *Fardeau*, à Græco φορτίς, idem. Regest. comput. Delphin. an. 1335. fol. 162. *Item pro duabus Fardellis portandis in quibus erant organa & raubæ Domini 70. sol.* In Histor. Delphin. tom. 2. p. 305. habetur *Fardellis*. Rerum Leodiens. Histor. apud Marten. to. 4. Ampl. Coll. col. 1287. *Forarius domini Leodiensis venit cum Fardellis, & non est permissus intrare palatium.* Pluries occurrit *Fardellus*, apud Rymerum, ut tom. 2. pag. 6. col. 2. tom. 8. pag. 178. col. 2. &c. Vide *Bala*.

FARDING, FERDINGEL, ex Saxonico feord, Quarta, [& thel vel thœle, Pars.] Ita fardiog usurpatur pro quarta parte rei, verbi gratia terræ, vel nummi. Fardingel terræ quarterium in Domeidei. Consulet Spelmanum, qui plura volet. [Vide *Feorweadel* & *Ferto*.]

¶ FARERSIA, Idem quod infra *Frarescbia* post *Fratres*. Charta Guillelmi de Calviniaco Domini de Castro Radulphi an. 1218. *Istam autem partem pro Farersia eis factam immunem redda.*

FERETRUM, pro *Faretra*, βελοθήκη, in Gloss. Gr. Lat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Faretra, Repositoire à sajettes.*]

FARFALIUS. Decretum Childeberti Regis ad Legem Salicam c. 6. *De Farfalio ita convenit, ut quicunque in mallo præsumpserit Farvalium minare, sine dubio suum weregildum componat, quia omnino volumus, ut Farfalius reprimatur. Et si forte] acquiescet istum Farvalium custodire, vitæ periculum per omnia incurrat.* Al. *sustineat.* Codex MS. quem vidi, habet *Farefalius*: Baluzius *Farfalio*. Ubi hæc Spelmannus: Silent hic Glossographi, & ego de exotico non audeo pronuntiare. *Ferfallen* autem, alias *verfallen*, Bavaris idem significat quod Gall. *Forfaire*, & *Forfait*. Etymologicum Theutonicum vetus, *Verfellen, stuprare*, vulgo feloniam facere. Saxonibus etiam fer & fær, cassus, fælen cadere, delinquere.

☞ Feliciter doctissimus Eccardus in suis ad Legem Salicam notis *Farfalium* interpretatur *Adsalitionem* seu assultum: quod nomen à *Fallen* Ruere, cadere, labi, irruere, adsalire deducit. Hinc *Fal*, inquit in Glossis Rabani Mauri MSS. est *Casus*, irruitio, adsalitio, pro quo nos *Fall* dicimus. *Far* apud veteres sæpe, præsertim in compositione, pro *For* vel *vor* usurpatur. Ita Kero & alii *Farworfan*, Projici; *Farawisit*, Perspexarit, & centum his similia habent. Ut autem *Forbatutus* suo loco, Qui prius percusserat, exponitur; ita hic *Farfalius* significat prius factam adsalitionem sive assultum inimicum. Hinc autem cum turbæ multæ ex vindicta sequantur, præsertim, si authorem adsalitionis eas publice minatum fuisse, atque ita cogitantur perpetrasse, constet, weregildum ille suum merito componere sive vitam redimere aut mortem subire cogebatur. Huc usque vir perspicacissimus: qui jam ex eo suam probarat sententiam, quod præter rationem in Lege Salica à Carolo Magno emendata prætermissa fuisset Lex *de adsalitione inimica*, nisi *Farfalii* nomine intelligendus sit assultus.

FARGA, [Fabrica ferraria, ut conjecto, Arvernis *Farge*, Gallis *Forge*.] Vide *Bicovaria*, [*Fargia* & *Forgia*.]

FARGANA. Leo Ost. lib. 3. Chron. Cas. cap. 57. *Profectus hinc, 190. Farganos fratribus in dormitorium mi... fit. Alia vice pro piscibus misit tarenos mille.* Ubi qua... data

dam legendum censet *farganas*. Sunt autem *σαργάναι*, Hesychio & Suidæ, sportæ vimineæ, crates ex juncis, usui forte Monachorum aptæ in dormitorio.

¶ FARGIA, Officina fabri ferrarii, Arvernis *Farge*, Gall. *Forge* Instrum. Eccl. Brivatensis an. 1365. *Informatio facta super euclugia Petri Bodet, quæ fuit inventa in hospitio seu Fargia, in qua moratur Jacobus de Ulmo.*

FARIA. *Verba multa*. in Glossar. Isid. & Arabico-Lat. Papiæ, *Multa eloquia*. Hinc forte nostris *Fariboles*: [à *Fari*, *Farius* dictum, quod superest in compositis *Bifarius*, *Trifarius*, &c.

¶ FARIÆ CARNES, *Faraonicæ scilicet*, in MS. Bituric.

FARINAGIUM, Pensitatio ex farina, quæ fit molendinariis pro frumento molito. Tabular. Burguliense an. 1214. fol. 101. *Prior debet moltam, de unoquoque sacco unum boissellum, plenum* Farinagium Charta Joannis Decani Ambian. an. 1220. in Tabular. ejusd. Eccl. n. 155. *Cum inter nos & molendinarios nostros contentio verteretur super Farinagio, quod prædicti molendinarii in molendinis nostris pro asinis & vanno percipiebant, tandem compositio intervenit in hunc modum. Quicumque bladum suum in vehiculo suo molendum deduxerit ad molendinos nostros, nihil solvet de Farinagio. Qui autem in asine molendini bladum suum molendum detulerit, pro modio dabit pro Farinagio 4. boissellos, &c.* Charta Matthæi Comitis Bellimontis an. 1200. *Concedo etiam eis molturam suam liberam & immunem ab omni Farinagio, & ab omni servitio, &c.*

FARINALE, Molendinum. Gloss. Saxon. Ælfrici *Farinale*, Meale hus, i. farinæ domus.

FARINARIUM, Idem quod *Farinale*, Moletrina, seu *molendinum*, ubi ex frumento molito farina conficitur. Utuntur passim Lex Salica tit. 24. §. 3. tit. 33. § 3. Tradit. Fulden. pag. 551. Aimoin. lib. 2 Miraculor. SS. Georgii & Aurelii n. 19. Acta Episcopor. Cenoman pag. 300. Hariulfus lib. 2 Chron. Centul. c. 7 lib. 3. cap. 32. l. 4. cap. 6 Chronicon Besuense p 517. Veteres Chartæ in Hist. Monmorenciaca pag. 15. apud Perardum in Burgundicis p 41. 149. Beslium in Episc Pictav. p. 39. 44. in Comit. Pictav. p. 238. [Felibian. in Hist Sandionys. inter Probat. Ch 26 &c.]

FARINARIA. Capitulare de Villis c. 18. *Ad Farinarias nostras pullos & aucas habeant juxta qualitatem farinariæ.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 85. verso: *Habet ibi Farinarias duas.*]

FARINARIUS, Idem quod *Farinarium*. [Charta an. 632. to. 2. Hist. Meld. inter Instr. p. 2. *Farinarium vero quod est super fluvium Materuam ad Pontem rapidum ipsi Monasterio habere cupio. Similiter alterum Farinarium situm in Briegio super fluviolum Alba.* Occurrit præterea in] Chronico S. Benigni p. 412. in Chron. Abbat. S. Joan. de Vineis pag. 40. &c. Occurrit etiam in Donationibus factis Eccles. Salisbur. c. 4. [& in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. col. 1. & fol. 45. col 1. &c.]

FARINOLA. Passio S. Maximi Presb. n 13. *Et veniens de amne, portans Farinolam in ulnis suis, obviavit Magnentium* Ubi leg. forte *Sarcinulam*.

¶ FARINULA, Diminut. *farinæ*, apud Vulg Interpret. 3. Reg. 17. 13. & infra in *Sarbellum*.

¶ FARINUM, pro Farina, infra in *Sextarale*.

¶ FARIO, *Qui fatur*. Laurentius in Amalthea ex Ausonio. *Item Piscis*, ex Lexico Philol. Nostris *Truite*.

FARIOLA. Matth. Silvaticus: *Tisana, i. aqua ordei, vel Fariola*.

¶ FARIOLUS, *Propheta qui fatur*. Laurentius in Amalthea ex Glossis.

FARISEA. Vide *Farius equus*.

¶ FARISEUS, pro *Pharisæus*. Vide in *Pharifeare*.

FARISTEL, Viarum obstructio, à Saxon. far, iter, via, & stal, stabulum, obstructio. Vide *Forestel*.

¶ 1. FARIUS. Charta Harvichi pro Monast. Prumiensi apud Martenium Ampliss. Collect. tom. 1. col. 56. *Quod nos nec feci nec facere rogavi, præter istum quem firmissimum volo esse, quoque tempore fuerit astleasus, nullum sociatus effectum, nisi vacuus & inanis appareat; auctorem vera criminis vel Farium nec multum tum tempore patiatur judiciaria habere potestas.* An idem quod Teuton. *Farira*, Insidiator, à *Fara*, quod dolos, fraudes, insidias significat. Vide Schilter. in *Faraa*.

2. FARIUS EQUUS, Arabicus, generosus: Arabibus *Faras*. Unde *φαρας*, apud Achmetem in Onirocriticis cap. 233. *ἵππος ὁ φάρας ὁ εὐγενής*, &c. & cap. 152. 159. *φαρας Ἀραβικός*, apud Nicetam in Isaacio lib. 1. num. 2. Leo Imp. in Tact. cap. 18. §. 137. ait, Saracenorum equos *φαρ'ας* appellari. Raymundus *de Agiles* p. 162. *Assumptis omnibus pecuniis suis Cæsarcam & Camelam adibant, ut ibi equos Farios mercarentur.* Infra pag. 165. *Cœperunt ostendere illi de parte Comitis equos Farios, & divitias suas.* Eadem pag. *Qui cum accepisset à Comite Raimundo 5000. solidorum, & duos equos Farios optimos, &c* A voce *φάρας* nostri equos generosos, ut sunt Arabici, *Ferrandos*, vocarunt, ut docemus in V. *Ferrandus*. Equos vero ejusmodi Arabicos in pretio fuisse, alibi pariter docemus. Le Roman *de Garin*.

Hue s'en retorna sur le roux Arabi.

Alibi:

Bien fu armè, s'ot le vox Arabi.

Alpharaces cavalli, iidem qui *Farii*, vox nempe conflata ex præpositione *al*, Arabibus familiari, & *Faras*, equus generosus. Matth. Silvaticus in Pand. *Al, & el, articulus apud Arabes significat id quod apud nos vulgariter addimus præponendo nominibus, la, le, li, lo.* Joannes VIII. PP. in Epistola ad Aldephonsum Regem Galliciæ apud Sampirum: *Aliquantos utiles & optimos Mauriscos cum armis (quos Hispani cavallos Alpharaces vocant) ad nos dirigere non omittatis.* Ubi *Maurisci*, non sunt quasi minores Mauri, quod vult Altaserra; sed ita dicuntur enuntiatione Longobardica, quomodo *Franciscum Angliscum*, & similia usurpant Scriptores. *Caballi Maurisci*, in Epist. 3. Leonis III. PP. proinde iidem, qui *Numidæ* & *Ægyptii*, quos commendant etiam Gratius in Cynegetico v. 518. & Arianus seu Xenophon Junior in lib. de Venat. c 24. Vide, quæ observamus ad Alexiadem pag. 408. 409. Ab *Alfaras* Arabico, formata vox *Auferant*, nostris olim familiaris. Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Mult sont lasè li Auferant cremu.

Infra:

Mais quant j'oi braire les destres Auferrans.

Le Roman *de Garin* MS.

En destre meneat les Auferrans de pris.

Alibi:

Il remonterent es Auferrans destriers.

FARISEA, Vox ejusdem originis, pro equa faria. Ordericus Vitalis de Boemundo lib. 10. p. 794. *Et celerem equam fortissimamque, quam Fariseam appellant, cum uno Milite ascendit.* Hinc *bar-faras*, *stercus caballinum*, apud Matthæum Silvaticum.

Ex prædictis videtur emendandus Procopius lib. 1. Goth. c. 18. Ubi Belisarium exhibet equo bellicosissimo insidentem, qui toto fuscus corpore, anteriorem capitis partem ad nares eximio candore insignem habebat. Mox addit: *Οὗτον Ἕλληνες μὲν φαλιὸν, βάρβαροι δὲ βάλαν καλοῦσι.* Legerim enim *φάραν*. Hisce addendum videtur, quod Hieronymus de Nominibus Hebraicis, *Affanez*, equorum domitorem interpretatur.

☞ Ubi legendum forte *Apharez* vel *Aphareth*, ab articulo Hebraico *a* & *Pharath*, Eques. Haud scio etiam

an

an emendanda sit superius vox *οὐραν* pro Βάλαν, maxime cum Britones nostri Armoricani albedinem hanc in animalium fronte etiamnum *Baill* nuncupent, & *Baillet* vel etiam oude *Baill* equum aliudve animal hoc albore notatum: quod à quibusdam Gallo-Flandris *Bayard* appellatur. Quos autem Barbaros hic vocat Procopius, Gallos esse conjicere licet.

FARLEGANI, Fornicatores, adulteri, ex Saxon. forlegere, Fornicator, adulter, mœchus: forliggan, Fornicari, adulterari, mœchari: forliggand, Lupanar. Unde nescio an nostrum *Forligner*, deducatur, de iis, qui conjuges inferioris sortis ac conditionis sibi adsciscunt: tametsi probabilius censeatur, ejusmodi nuptias quasi *foris* seu extra *lineam* nobilem contractas appellatas. In Lege Frisionum titulus 9. inscribitur: *De Farlegani*, in eoque agitur de adulteriis & stuprationibus, Sikama rescribendum censet, *de horleganis*, id est, *hoerleggers*, seu de concubinis. [Videri tamen possunt, inquit Martinius, dixisse *Farlegen* crassiori sono pro *Verlegen*. Hoc autem erit cubando errare, ut significetur, titulum esse de *ἀνομίας κοιτῶν*, de inconcessis *παρακοιτίαις*, habentibus *αἰσχρουργίας*.]

¶ FARNARIA, f. Fusoria fornax monetalis, Gall. *Fonderie*. Compositio anni 1177. inter Raimundum Comitem Provinciæ & Raimundum Archiep. Arelat. ex Chartulario Arelatensi: *In civitate Arelatis debent facere Farnariam simul quæ sit eis communis in viriles portiones, vel si duas facerent in Farnaria Comitis debet habere Archiepiscopus dimidiam partem, & in Farnaria Archiepiscopi debet habere Comes dimidiam partem. De moneta vero talis est convenientia, &c.* Et infra: *De Farnariis siquidem ita condictum & promissum est; ut neque Archiepiscopus sine Comite neque Comes sine Archiepiscopo ... in civitate Arelatis vel in burgis Farnariam facere possit.* Vide *Pharaatia*.

¶ FARNUM. Charta an. 1259. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 244. *Tabernis, molendinis, Farnis, aquæductibus & decursibus, &c.* Ubi legendum videtur *furnis*.

FARO, pro *Baro*. Fredegarius Scholast. c. 41 *Burgundiæ Farones vero, tam Episcopi, quam cæteri leudes, &c.* Utitur præterea hac voce c. 44. & 55.

¶ FAROCIUM. Vide *Farossium*.

FARONUS, Pharus, ex Hispanico *Faron*. Curia Generalis Catalaniæ, acta Cervariæ ann. 1369. MS. sub Petro Reg. Arag. *Ulterius ordinamus, quod Faroni, seu Fars, durante guerra præsenti fiant per loca maritima, in quibus fieri sunt assueta, sumptibus tamen eorum, qui facere sunt adstricti.* [Vide *Farossium*.]

¶ FAROSSIUM, FAROCIUM, Pharus, faces & lucernæ in portubus maris vel turribus accensæ, Gall. *Fanal* & *Phare*. Turris aut excelsus locus ubi hujusmodi ignes accenduntur, Massiliensibus *Farot*. Litteræ Senescalli Provinciæ Massiliensibus an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Mandantes & fieri facientes continue Farossia seu luminaria in locis consuetis*. In alio ejusdem Archivi Instrumento ann. 1328. *Fiant Farocia in montanis assuetis*. Vide *Farassium*.

¶ FAROTUM, Eadem notione. Charta an. 1460. ex Archivo S. Victoris Massil. *A Faroto usque ad plagiam portæ Galliæ inclusive*.

¶ FARRACUM, *Puls ex farre facta, vel pinguis cibus generaliter* Johan de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman *Farracum*, *Fromentée ou viande crasse*.

¶ FARRAGIUM, Idem quod *Farrago*. Concilium Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. p. 541. *Nec de frugibus duntaxat, frumento ... solvi præcipimus* (decimas) *... & his quæ in herba, sive fœno ad equorum & aliorum animalium cibum meti & depasci sæpius in anno solent; etiam quæ vulgo Farragia & alia id genus appellantur.* Charta Radulphi Abb. de Viconia an. 1206. è Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 38. *Tres vaccas servabis, eisque tanquam suis Farragium providebis. eodem Farragio quo sui equi vescentur nostri.* Occurrit iterum in Chartulario S. Vandregisili tom. 1. pag. 88. & alibi.

FARRAGO, FORRAGO, Equorum vel animalium pabulum ex frugum leguminumque miscellanea, *ocymum* Varroni. Gr. *ὤκιμον*, Ital. *Farraina*, *Fourage*: vel etiam stramen, palea. Charta Ludovici Comitis Blesensis an. 1199. in Tabulario Eccles. Carnotensis n. 116. *A festo autem S. Remigii usque ad tempus messium rursum habebis. Major granicam libere ad usus suos, sicut suam, cum Farraginibus, & paleis, & viciis. Et has Farragines & paleas, &c.* Ita in alia an. 230. [& etiam in Charta R. Abbatis S. Salvii Monstrol. ex Tabulario Compendiensi.] *Forrago*, in Charta Reginaldi Episcopi Carnotensis an 1206. in eodem Tabulario n. 50. *Sive in pratis, sive in straminibus, sive in Forraginibus, vel aliis quibuscunque, &c.* [Tabularium Ecclesiæ Ambian. de juribus Cannnicorum in villa *de Camous*: *Et quidquid post excussionem manipulorum decimæ remanebit sive in Foragine sive in aliis proventibus, similiter dividetur.*] Vide *Fodrum*, & Plinium lib. 18. c. 16 ubi & *Farrago*, idem quod *secale*, Gall. *Segle*.

¶ FARRATIOR, *Fructuosior*. Papias. A *Farre*, nisi legendum sit *Feracior*.

¶ FARRES, *πολτὶς*, *Puls*, à *Farre*. Supplementum Antiquarii. Vide *Farracum*.

¶ FARS, Vide *Faronus*.

1. FARSA, Tumor, qui totam cutem exulcerat, Glossæ MSS. ad Alexandrum Jatrosophistam: *Erpes estiomenus, i. se comedens, quod Salernitani Farsam vocant.* Constantinus Africanus lib. 8. Commun. locor. Medic. cap. 10. *Colera rubea si sit simplex, & ad id quod membrum videatur descendere, facit apostema: quod vocatur Formica, & aliud Farsa: quasi cum sanguine misceatur, Erisipela inde generatur.* Vide eumdem lib. de Gradibus pag. 374. & 382. Marbodus de Herbis lib. 4. cap. 20.

Ulcera desiccat mala, restringit quoque Farsam.

Italis *Forsa*, est calor immensus. Dantes: *Com'il ramarro sotto la gran Fersa de di canicular, cangiando sepe folgore par, se la via de traversa.* [Jano Laurenbergo in Supplemento Antiquarii: *Farsa, ὕστρι, nacta.*]

¶ 2. FARSA, Italis *Frottola*, nostris *Farce*, definitur ab Academicis Cruscanis, *Commedia mozza, e imperfetta; dal Greco φάρος che vale vesta mozza*; melius à Menagio, Carmen multis & variis rebus refertum seu *farcitum*; unde vocis origo. Inde etiam *Farsa* dictæ quædam Paraphrases, inter Scripturas vel preces in Ecclesia cantari solitas, intermixtæ, quibus ejusmodi Scripturæ vel preces veluti *farciuntur*. Vetus Ceremoniale Lirensis Monasterii: *Qualiter debeant cantare Kyrie eleyson cum Farsa. Quando in dictis festis dicitur* Kyrie eleyson *cum Farsa*. Quo intelligi datur additio quæ etiamnum diebus festis solemnioribus in quibusdam ecclesiis, Senonensi videlicet, Cenomanensi, post *Kyrie* cantatur hoc modo: *Kyrie, fons bonitatis, Pater ingenite, à quo bona cuncta procedunt, eleyson. Christe, &c.* Circa originem ac dispositionem *Farsæ*, consulendus Crescimbeni all' istoria della volgar poesia lib. 4. cap. 3. ubi & de quodam pulmento Provincialibus noto, quod *Farsum* vocant, belle loquitur.

¶ FARSATURA, Farcimen, fartum, Gall. *Farce*. Statuta antiqua S. Audoeni Rotom. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1208. *Sicut interdicimus usum carnium, ita Farsaturas de tritis carnibus denegamus.*

¶ FARSATUS, pro Fartus, Gall. *Farci*. *Ova Farsata*, id est, cum farcimine, Gall. *des œufs farcis*, in Consue-

suetudinibus Solemniacensibus pro festis diebus.

FARSIA, [ut *Farsa* 2.] Charta Odonis Episcopi Parisiens. an. 1198. post Notas ad Petrum Blesensem ultimæ Editionis: *Missa similiter cum cæteris horis ordinate celebrabitur ab aliquo prædictorum, hoc addito, quod Epistola cum Farsia dicetur à duobus in cappis sericeis.* Incertum quid hæc vox denotet, à qua dictæ.

EPISTOLÆ FARCITÆ, in Visitatione Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Unum troperium ... in cujus initio notantur omnes Sequentiæ, & in fine ponuntur omnes Epistolæ Farcitæ.* Ibidem: *Gradale de Choro, quod vocatur Puerorum, sine officio; in cujus fine ponuntur Epistolæ Farcitæ.*

☞ Obscurum jam non est quid sint *Epistolæ Farcitæ*, quæve hujus vocis origo. Earum quippe specimen addidit Martenius noster lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 3. art. 2. ex vetusto Missali S. Gatiani Turon. ann. circiter 600. unde ejusmodi Epistolas dictas fuisse *Farcitas* patet, quod ex vario idiomate Latino scilicet & Gallico compositæ essent atque *Farcitæ* in hunc modum: Lectio Actuum Apostolorum. *Par amor de vos pri Saignos Barun. Se & vostuit escoltet la lecun de Saint Esteure le glorieux Barrun. Escotes la par bonne entention, qui à ce jot recu la passiun.* In diebus illis Stephanus, *Saint Esteures fuit pleins de grant bontè. Emmentot cels qui creignent en Dieu fesen miracle. O nom de Dieu meade ascuuirat, & auces à tot dona lante, par ce baiterent augent tiive.* Surrexerunt. *Encontre lui se dresserent trestuit, discrent ensemble mauveis mes cetus il a de abble qui parole en lui, &c.* Eodam S. Stephani die in Cathedrali Aquensi etiamnum cantatur Epistola alterno commate Latino & vulgari: quod *Planctus S. Stephani*, vernacule, *lois planes de San Esteve*, dicitur. Idem obtinuisse in Divionensi Ecclesia testatur Epistola quæ legitur in Mercur. Gall. an. 1726. mense Februar. Exstant præterea *Epistolæ Farcitæ* in Epistolario S. Juliani Brivat. quæ jam præ nimia earum prolixitate non cantantur, nisi in festo S. Nicolai aliisque perpaucis. Denique earumdem Epistolarum occurrit mentio in Ordinariis MSS. Narbonensi & Cabilonensi, teste Martenio loco supra laudato. Vide *Farsa* 2.

¶ FARSILE, *Quod farturam recipit*. Laurent. in Amalthea ex Apitio.

FARSURA, pro *Fartura*, apud Petrum Blesensem Epist. 86.

FARSWEROTOS. Vide *Furswirotos*.

¶ FARTELLUS. Vide *Fardellus*.

¶ FARTHING. Vide *Ferto*.

¶ FARTO. Vide *Farterium*.

¶ FARTOR, *Nomenclator*, in Glossario Sangerm. MS. n. 501. Apud Festum explicatius: *Fartores, Nomenclatores, qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem Candidati.* Candidatis seu Petitoribus in primis elaborandum erat, ut singulos cives nossent, eorumque nomina tenerent, cum autem in tanta populi multitudine & tantis vitæ occupationibus hoc fieri vix posset, ministrum instituerunt, qui Candidatis nomina omnium civium, ut quisque occurrebat, suggereret, eumque *Nomenclatorem* vocarunt. Cicero pro Muræna *Monitorem*, Festus vero *Fartorem* dixit, & ex eo Glossator Sangerm.

¶ FARTORIUM, Laniarium, Gall. *Tuerie*, Parisiis *Echaudoir*. Charta Boleslai Ducis Silesiæ an. 1311. apud Ludewig. to. 6. p. 456. *Rite & rationabiliter vendidimus Farterium seu curia mactatoriam in Aureo-monte, in civitate vel extra civitatem, ubicumque expedire videbitur, ædificandum, cum omni usufructu & utilitate, qui inde provenient & provenire possunt, & cum omni jure & dominio, sicut dictum Fartonem habuimus & tenuimus, Hermanno Scriptori, &c.* Vide *Mactatorium*.

¶ FARTUM, Prædium rusticum, ni fallor, omnibus rebus quæ ad culturam pertinent instructum, idem quod *Affare*. Testamentum Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Voluit ... quod totum Fartum de Luco sibi servat, & de ipso Farto sit domina & seignoressa.*

¶ FARTUS. Vide in *Ferto*.

1. FARUS, *Cænator, Cænatorium*, Papiæ.

¶ 2. FARUS, Fretum, Gall. *Detroit*. Chronicon Siciliæ inter Anecd. Marten. to. 3. col. 59. *Nos* (Bonifacius VIII. Papa) *de vestra discretionis & circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, & volentes ut eo lubentius rebelles iidem, civitates, castra & loca tam ipsius insulæ, quam aliarum etiam regni prædicti partium citra Farum*; intelligo Messanense fretum, Gall. *Le Phare* seu *Le Detroit de Messine*.

¶ 3. FARUS, Lucerna, sive Lychnuchus orbicularis & circularis. Vide *Pharus*.

¶ FARWESOTU. Vide *Purswirotos*.

¶ FASCEMINA. Vide mox *Fascennina*.

FASCENNINA, FASCENNIA, Ital. *Fascinata*, Propugnacula urbium, seu arcium ex *Fascinis*, seu ligneis fascibus confecta. Ugutio: *A fascis, hæc fascenama, i. clausibilis vallatio, sicut circa castra & civitates, quæ solet fieri quibusdam lignis.* Ita enim Glossæ Pithœanæ, ex quibus emendandæ, quæ Isidorianæ habent *Fascemina*. Gloss. Lat. Gall. *Fascennia, Palis de bois, ou closture environ chastiaus.* Nos etiamnum *Fascines* dicimus. Occurrit in Histor. Obsid. Jadrens. lib. 1. cap. 4. lib. 2. cap. 19.

¶ FASCES, ut apud Romanos summi magistratus indicium fuere, ita apud Scriptores medii ævi pro suprema potestas usurpatur hæc vox. Testamentum Rodulfi Episc. Bituric. sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 161. *Placuit etiam huic inseri testamento ut nec meo, nec parentum meorum* (dominio) *nec Fascibus regiæ magnitudinis, aut cujuslibet terrenæ dignitatis subjaceant.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fascis, Faissel, ou enseigne de honneur.* Ubi additur hic versiculus:

Pondera sunt Fasces, Fasces dicuntur honores.

¶ 1. FASCIA, Modus agri, idem ut videtur, qui *Faicia*. Antiq. Recog. Revel. Vienn. *Probus* fol. 58. verso: *Nicholaus Rex tenet de Comite unam Fasciam de bosco de Broobiis & debet inde 12. den. censuales, & tenet 1. petiam bosci ibidem libero.* Stephanotius tom. 1. Fragm. MSS. pag. 258. ex Tabulario B. M. de Rupe-forti: *Anno 1194... concedimus .. quidquid juris habemus in Fascia quæ est inter nemus & aquam.* Vide *Fasciola, Funiculus, Superpellicium*.

¶ 2. FASCIA & FASCIUM, passim occurrunt in Antiqu. Recogn. Vien. Regesto *Probus*, pro Fascis, ut *Fascia ligni*, Gall. *un Fagot de bois*; *Fasciam feni*, Gall. *une Botte de foin*.

FASCIAMENTA, Fasciæ sepulcrales Alcuinus Ep. 71. *Numquid non Fasciamenta mortui eodem verbo solvere poterat, quo mortuum vitæ redditum de sepulcro prodire jussit?*

¶ FASCILLA, Falcula, Gall. *Faucille*. Charta Ingelranni III. Codiciacensis Toparchæ an. 1207. in Hist. Codiac. p. 166. *Concedo ... herbam meam nemoris de Laujou ad Fascillam.* Vide *Facilla*.

FASCINABULUM Notæ Tyronis pag. 182. *Fascinum. Fascinabulum. Fascinabellum, Præfascinat, &c.*

¶ FASCINARE. Gloss. Isid. *Fascinat, Gravat*. Papias: *Fascinat, Adulando impetit, laudando decipit, gravat.* Id est, nocet fascino: quo significatu Latinis notum verbum *Fascinare*.

FASCIOLA. Ugutio, partim ex Isidoro lib. 19. cap. 33. *Fasciola dicitur, qua vulnera ligantur. Fasciale vero Latinis cingulum, quo puer circumligatur in cunis.* Dimi-

mi-

minnutivum à *Fascia*, cujus vocis crebra occurrit mentio in Regulis Monasticis, cum agunt de Monachorum vestibus, ubi maxime itinerantium fuisse observare est. Bernardus in Consuetud. Cluniacensibus MSS. cap. 3. *Non debet equitare sine Fasciolis plusquam una leuca*. Cap. 62. *Ablatis calcaribus, & Fasciolis ad Monasterii introitum petat veniam*. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S.Benedicti c.7. ait ad Camerarium pertinere, ut procuret *fratribus in iter profecturis cappas, Fasciolas, calcaria*. Idem cap.14. Monachum *Fasciolatum, aut cinctum, sive cum cappa* in claustrum introire vetat, quod hæc sint itinerantium. Bernardus Mon. MS. c.4. & Udalricus lib.3. Consuetud. Cluniac. cap. 11. *Fasciolas* Monachis tribuunt *propter tibias infirmantes*, id est, si id exigat infirmitas. Vide lib.1. Miracul. S. Dionysii cap.14. Regula Magistri cap.81. statuit, ut Monachi habeant in hieme *pallium flamineum, braccas laneas, & Fasciolas, aut pedules*. Vult præterea, ut *Fasciolæ laneæ* non sint, sed *lineæ, ut aliquid distet à Clerico Monachus*. Denique Conventus Aquisgran. ann 817. c.22. *Fasciolas* duas Monachis concedit, & duas alias *quibus necesse est itineris causa*. Iis interdicuntur in Concilio Cloveshovensi an.747. c.28. *Nec imitentur sæculares in vestitu crurium per Fasciolas, &c.*

Quærunt ipsi Monachi, quod genus vestis fuerint *Fasciolæ* his locis. Haeftenus cum *pedulibus* confundit, ut & Lucas Acherius ad Udalricum, qui *Gamaches* vertit. [His proxime accedit Editor Vet. Disciplinæ monast. qui *Fasciolas* leves quasdam ocreas esse existimat, ex eo maxime quod itinerantibus propriæ videantur.] At palam est, supra laudatos Scriptores pedules à fasciolis perpetuo distinguere. Verum non est cur ad exoticas notiones recurramus, cum Latina se offerat; sunt enim Ciceroni lib. de Aruspic. resp. *Fasciolæ*, quæ, Ulpiano L. Argumenta sunt, D. de Auro & arg. leg. *Fasciæ crurales* dicuntur: nostris *Jarretieres*; [quod mire illustrat S. Wilhelmus lib.1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Fascialarum, inculcatum calceorum signum præmissum, addito, ut utrumque judicem tibiæ circumferas*.] Eginhardus in Carolo M. *Fasciolis crura & pedes calciamentis constringebat*. Monachus Sangallensis lib. 1. c. 36. *Fasciolæ crurales vermiculatæ, &c.* Qualis autem fuerit calceatura Francorum, supra attigimus in voce *Armiger*, quibus hæc addere placet ex Joanne Puricello in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ pag. 70. ubi Bernardi Regis Italiæ, Pipini filii, effossum & apertum tumulum describit, ipsiusque Bernardi vestes regias: *Superstites adhuc è corio rubro calcei utrumque pedem contegebant, iidemque ligneam quisque soleam, hinc inde coriaceis insutam, habebant. Tam vero apte pressèque ad suum quisque pedem juxta ordinem digitorum congruebant, ut acutum versus primorem digitum desinentes, ut calceus dexter non nisi dextro pedi, quamdiu integer ille erat, sinisterque sinistro adaptari potuisset. Ceterum quisque calceus duabus tantum corii partibus invicem consutis pedem ita contegebat, ut anterior corii pars in suprema versus crura extremitatem aliquantulum scissa in longum esset, illicque pedi ligamine astringeretur, ad eum prorsus modum, quo rusticana hodie calceamenta fasciari solent*. Calcaria deinde ærea pedibus aptata describit. A fasciis denique cruralibus nata vox *Fesse*, seu, uti vulgo dicimus, *Face*, vel *Fasce*, in armorum insignibus. Guill. *Guiart* MS. an. 1304. *Où mainz escu portrait à Fesse*.

FASCIOLUM, Operimentum capitis, quod Chaldææ incolis tribuit B. Odoricus de Forojulio in Peregrinat. sua n.3. *Portant autem super capita sua Fasciola aurea de perlis pretiosis*. Item forte quod *Fasciolas* vocat S Hieronymus Epist. 2. de Vita Clericorum: *Crebra munuscula, & sudariola, & Fasciolas, vestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasque & dulces litterulas, sanctus amor non habet*. Neque aliud videtur à φασκιόλιοις Turcarum, de quibus Ducas cap. 37. quæ nunc *Turbans* seu *Tulipantos* vocant. Testatur Leunclavius in Pandecte Turc. num 240. Græcos etiamnum sic appellare Turcicos *Tulipantos*, quod ex fasciis seu fasciolis convolutis & complicatis conficiantur, quod etiam Achmes innuit cap. 226. Φασκιόλια, Saracenia etiam tribuit auctor Vitæ S. Nili Junioris pag. 56. Ἔρχονται δὲ καὶ καβαλλάριοι, ἐνδύματα, καὶ ὅπλα, καὶ φασκιόλια, καὶ ὅλον τὸ σχῆμα ἔχοντες τῶν Σαρακηνῶν. Infra: Περιειλημένοι δὲ τὰ φασκιόλια ἐπὶ τῶν προσώπων αὐτῶν, &c. Glossæ Basilic. φασκίωλον exponunt ζωνάριον, & *Semicinctium* Latinorum. Alii crumenam & marsupium. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Φασκιόλιον, ἱμάτιον, φακιόλιον. Aliud Cod. 930. Φασκιόλιον, ἱμάτιον, ὠράριον. Φασκιόλιον δὲ ἐστι μαρσίππιον. Ita fere Hesychius. Ismaelitarum *vittata capita* dixit Hieronym. in Vita Malchi. Vide *Facialis*, [& Glossar. mediæ Græcit.]

¶ FASCITERGUM, ut supra *Facitergium*, Mappula ad tergendam faciem. Occurrit apud Acherium tom. 6. Spicil. p 430.

¶ FASCIUM, Fascis. *Fascium fœni*, Gall. *Botte de foin*, in Antiq. Recogn. S. Georgii Esper. fol 27. Vide *Fascia* 2.

¶ FASCIUNCULUS, Parva fascia, ut conjecto. Vide locum in *Burrene*.

¶ FASCIUS, ut *Fascium* pro Fascis. *Duos Fascios fœni & duos paleæ*, in Inquisitione Jurium in loco Albonis Hist. Dalphin. tom. 1. p. 123. col. 1.

1. FASCULUM, pro *Vasculum*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. & Isidori: *Vasculum, Discus, Fasculum*.

2. FASCULUM, Fossorium. Vetus Charta Hispanica an. 955. apud Sandovallium: *Et cum cepissem fodere, divino judicio flagellatus sum, usque adeo quod factus sum cæcus, & milites mei, qui immunes erant à culpa, qui cum Fasculis cœpissent fodere, lumen amiserunt*. Huc forte spectat locus ex Glossar. in Gr. Lat. Σκαφίον, ἤτοι ὀρυξ κατωρυκτός, *Acisculum*. Codex MS. S. Germani Parisiensis habet ... κατώρυξ, *Acicumulum*.

¶ FASELARIA, Faseli siliquæ vel grana, apud Lampridium in Antonino Heliogabalo.

¶ FASELLUS ut Faselus Virgilio, & Faseolus Columellæ, Fabula, Gall. *Feve de haricot*. Vide locum in *Matutinellum*.

FASEOLUS. Vide Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 16.

¶ FASERIA, f. pro *Raseria*, Mensura annonaria. Charta anni 1125. apud Miræum Diplom. Belg. tom. 1. p. 377. col. a. *In festivitate S. Martini decem Faserias siliginis & duodecim solidos*.

FASIDIS, *Grassus*, in Gloss. Arabico-Lat.

FASILIA, in Gloss. Lat. Gr. Λοβοί, [Siliquæ.]

¶ FASISTORIUM, Sella plicatilis, sedes honoratior. Codex MS. S. Martialis Lemovic. de modo celebrandi Synodum, apud Stephanotium tom. 2. Fragm. Hist MSS. *Cum ad locum pervenerit, ubi parata est cathedra ad sedendum, mittit Episcopus thymiama in thuribulo, & incensat Diaconus textum Evangelii, quod jam posuerat in quadrato ornata, quod Fasistorium dicimus*. Vide *Faldistorium*.

¶ FASITUS, *Solutus, consumptus, à fatisco*. Papias.

FASMA, Lingua, idioma. Hesych φάσματα, ῥήματα, φωνάματα. Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Nam ex Latino Rhetorico Fasmate in propriam verterat linguam volumina, &c.* [Fridegod. in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 188.

Permulcentque, nefas! perverso Fasmate Regem
Spernare syngraphas furtivis rebus adeptas.

Papias MS. Bituric. *Fasma, fabula quædam, notum*. Perperam in Edito, *fasina*.]

FA

FASOR, [*Saginator*. Papias.] Vide *Sagma*.

FASSIO, in Legibus Hungaricis, Præsens relatio voluntatis & contractuum eoram magistratu. Sambucus. [*Fassio, Confessio*, Papię. Gloss. Lat. Gall. *Fassio, Confession, regehissemens*.]

¶ FASSISERIUS. Vide *Fasticerius*.

FASSUS, Fascis. Ital. *Fascio*, Gall. *Faisseau*. Charta an. 1345. *Solvat pro pœna sol. de somata, 3. de Fasso, &c.* Occurrit pluries, [ut & in Chartulario Prioratus S. Petri de Domina.] Manasticum Anglicanum tom. 2. pag. 238. *Concessis Abbati duos Fassos dorsales ramorum grossorum bosci ipsius, . . . capiendos singulis diebus*. Vide *Teda*.

FASTA, Papiæ, *Honorata dicta, aut locuta*. Forte ex Gr. φατά, dicta. Vide *Fatare*.

FASTELLA, Ligamen, Italis *Fastello*. Anastasius Bibliot. in Benedicto II. PP. p. 57. *In Ecclesia B. Valentini... fecit coopertorium super altare cum clavis & Fastellis, & in circuitu palergium chrysoclavum*. Alii Codd. habent, *cum clavis in Fastellis*: alii denique *Fistellis*. Vide *Fastilis*.

FASTERIA, Eadem forte notione. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 77. de Officio Parafecves: *Et crux ab armario duabus Fasteri s, dum Missa minor cantatur, cooperta, apportatur à duobus albatis de altari S. Jacobi ante altare principale*. [Legitur in edito *Fastelis*.]

FASTERMANNES. In Legibus Edwardi Confess. cap. 38. inscribitur: *De emptionibus sine fidejussionibus, quod Anglice dicitur Fastermannes*. Mox additur: *Prohibitum erat etiam in eadem Lege, ne quis emeret vivum animal, vel pannum usatum sine plegiis & bonis testibus*. Vox deducta à Saxonico fast, vel fæst, firmus, stabilis, constans; & man, homo.

¶ FASTERNA. Sic lego in Inventar. Ornament. Eccl. castri Acbardi an. 1200. ex Tabular. S. Cypriani *fol.* 104. *Albæ* 13. *mapulæ operatæ* 3. *planetæ* 13. *Fasternæ* 3. *cottinæ* 5. *dorsalia* 3. *vexilla* 2. Idem videtur quod *Fastella*.

FASTICERIUS, pro *Pasticerius*, Gall. *Patissier*, Cupedinarius, Pistor dulciarius. Computum an. 1333. in Histor. Dalphin. to. 2. p. 273. *Guillelmo Fasticerio regio pro tortis palmisanis factis per eum in eodem festo, &c. taren.* 18 D. *Lancelot* legit *Fassiserius*.

FASTIDIACIO, Superstitionis species. Capitulare Gregorii II. PP. pro Bavaris, §. 8. *Ut incantationes & Fastidiaciones, sive diversæ observationes dierum Kalendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia & magorum præstigia, &c.* Ex *Fasti dies*, videtur vox deducta.

FASTIDIUM, pro *Fastigium*. Vetus Inscriptio apud Gualterum in Tabulis Siculis p. 51. *Columnas cum Fastidiis & parietibus templi, &c.*

FASTIGARE, Extollere, elevare, vox usurpata à Plinio, Solino, Mela, Martiano Capella, Sidonio, Leontio Episcopo, Joanne Sarisberiensi, & aliis.

FASTIGATISSIMUS, quasi *Fastigiatissimus*, ad supremam dignitatum fastigia eductus, apud eumdem Sidon. lib. 1. Epist. 9 *Fastigatissima felicitas*, suprema lib. 2. Epist. 4. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fastigatus*, *Elevè en bonneur*.]

¶ FASTIGATIO MENTIS, Animi magnitudo, Sublimitas. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 448. de S. Isyebio: *Qui nobilis generis ortu conspicuus, natalium titulos mentis Fastigatione sublimavit. Fastigatione*, in Vita S. Apollinaris apud Marten. tom. 6. Amplis. Collect. col. 779.

FASTIGIUM, *Summitas*, Servio ad 1. Æneid. Inferioris vero ætatis Scriptoribus, nescio quod ornamentum in ædibus sacris. [Baldachinum interpretatur Macer in Hierolex.] Anastasius Bibl. in S. Silvestro PP. *Fecit Constantinus Augustus Basilicas istas, quas & ornavit: basilicam Constantinianam, ubi posuit ista dona, Fastigium argenteum battutile, quod habet in fronte Salvatorem, sedentem in sella, &c. Fastigium ipsum, ubi stant Angeli, &c. farum ex auro purissimo quod pendet sub Fastigio, &c. Fecit autem Valentinianus... Fastigium argenteum in Basilica Constantiniana, quod à barbaris sublatum fuerat, quod pensabat, &c.* In S. Hilario: *in medio cancellis æreis & columnis, cum Fastigiis & epistyliis undique ornatum ex musivo, &c.*

¶ FASTIGIUM, Turris. Paschasius in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1 p 340. *Sepulta sunt autem decenter membra carissimi senis in basilica B. Petri Apostoli super Fastigio inter ejusdem medioxime quatuor ecc esiæ centra*. Gerardus lib. 1. Mirac. ejusdem Adelhardi ubi de Sepultura: *Si quidem sepultus ... ante gradum cancelli*.

FASTILIS, Idem videtur quod *Fastella*. Vetus Notitia in Tabulario Casauriensi an. Ludov. Imper. filii Lotharii 8. *Quod coram prioribus regni sui Dominus Imperator prædictas res propter munera, quæ ei dederat, Fastilem optimum aureum reddere voluit*. Vide *Fastella*, *Fasteria*.

FASTIVA. Otto Morena in Hist. rerum Laudens. p. 52. *Postea Imperator castellum suum, ut bene retroductum fuit, statim bene aptari, firmiterque ex duplicibus Fastivis viminum cooperiri fecit, ex simplicibus enim in primis erat coopertum; deinde optimis feltris, coriisque ... illud armari præcepit*. Legendum forte *fascinis*, i. fascibus, ex Ital. *Fascina*.

FASTUS, *uum*, pro *Fasti, orum*, dixisse Varronem, Lucanum, & aliquot alios, observatum à Prisciano l. 6. Sed & *Fastus*, pro *fasti* dixit Hieronymus, seu quis alius, in Epist. ad Demetriadem: *Licet ediderit virilis sexus memorabiles Consulatus & amplissimi ordinis Fastus illustris familiæ nomina frequens audierit, &c.* Turtius Rufius Asterius Quintus Exconsul Ordinarius atque Patricius in Codice MS. Juvenci:

Asteriique tui semper meminisse jubeto,
Cujus ope & curis edita sunt populis.
Quæ quamvis summi celebrent per sæcula Fastus,
Plus tamen ad meritum est, si viget ore tuo.

[Vide Scaligerum ad Festum.]

¶ FASWIROTOS. Vide *Furfwirotos*.

¶ FATALIA, Tempus à lege præstitutum ad causas appellationum apud judices instruendas & terminandas. Edictum Philippi IV. Franc. Regis an 1303. in Codice MS. Consuetud. Tolos. fol. 34. *Item, In causis appellationum interpositarum à sententiis latis pro nobis contra privatas personas, Fatalia non currant, ubi pro certo constabit stetisse per Procuratores nostros vel Judices appellationum, quominus infra Fatalia terminentur.* Aliud Philippi VI. an. 1338 apud *de Lauriere* to. 2. Ordin. Reg. p. 127. n. 32. *Item, Duximus statuendum, ut in causis appellationum prosequendis contra Procuratores regios, sic dicti Comites, Barones & Nobiles ac eorum subditi fuerint diligentes adeo, quod per eos non steterit quominus fuerint terminatæ, sed per dilationes petitas ex parte Procuratorum nostrorum vel quia assiziæ non sederent totiens, quod causæ ipsæ potuerint terminari, non currant, nec currisse dicantur Fatalia contra ipsos*. Sic Dies Fatales L. 2. Cod. de temp. appell. l. ult. Cod. ubi senat. is est, quo nisi introduceretur in judicium causa appellationis, interire solebat. Vide Cujacium Observat. lib. 12. cap. 4.

¶ FATALITAS, Gallice *Fatalité*, Mors, sic dicta, quod fataliter accidat & necessario. Epistola, ut videtur, Manfredi filii nothi Friderici Imp. tom. 2. Amplis. Collect. col. 1181. *Divus Cæsar genitor noster rebus humanis assumtus, sicut Domino placuit, debitum Fatalitatis exolvit*,

vit reddens animam Deo vivo. Fridericus II. Imp. ad Ottonem Bavariæ Ducem apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ p.149. *Humanitatis commune debitum ... en inevitabili lege Fato litatis exolvit.* Generatim leg. 1. Cod. de jure emphiteut. *Fatalitas* dicitur quivis casus vi humana superior.

FATAMIA, *Plaga, ut meridiana vel occidentalis.* Papias. [In MS. Bituric. *Fathamia*.]

FATARE, *Fato destinare*, Joan. de Janua. Festo *Fatavi*, est *multa loqui*, [in quodam Chronico Turonensi, Prædicere.]

¶ FATELES. Vide *Fatoles*.

FATERI, Dicere. Etherius & Beatus lib. 2. adversus Elipandum Toletanum Archiep. *Libelli tui, in quibus nos hæreticos esse Fateris, jam per publicum ... vulgati sunt.* Paschasius Ratbertus in Vita Walæ l.1. c.7. *Quo audito illi cœperunt prospicere, is si esset, quem Fatebamur*, i. dicebamus. Aimoinus de Translat. S. Georgii & Aurelii num. 3. *Inter quos quidam ejusdem viæ loca hujusmodi Fatebantur importunitatibus passim præpedita, quatenus nec magno Comitatu quisquam vallatus illud iter securè aggredi valeret.* Vide Baluzium ad Capitul. pag 1265.

¶ FATIALES, *Dies solempnes.* MS. Bituric.

¶ FATIBILIS, Advena, extraneus. Charta Johannis IX. Archiepisc. Ravennat. ann. 898. in Bullario Casin. to. 2. p.38. *Reservata tamen nobis, & successorum nostrorum in præfato monasterio ordinatio & potestas. Et quando Domino placuerit ab hac luce migrare abbatem*, (eligatur) *qui in ipsa congregatione fuerit, semper exercens Regulam Monachorum & Congregationem; & idem Abba, si Fatibilis præfuerit, à Pontifice sæpedictæ S. Ecclesiæ Ravennatis ordinetur* Vide *Fatitii*.

¶ FATICA. Vide in *Fatigare* 1.

¶ FATIGA, Labor præsertim ex itinere, Fatigatio. Gall. *Fatigue*, Hisp. *Fatiga*, Ital. *Fatica*. Longinus in Actis S. Stanislai Maii tom. 2. p.247. *Pollicens se ejus sepulturam, cum consorte sua, pedestri visitaturum Fatiga. Post longas laboriosi itineris Fatigas*, in Epistola anni 1415. inter Anecd Marten. tom. 2. col. 1610. Vide *Fatigare* 2. & *Fatigiæ*. Alia notione sumitur *Fatiga juris* infra post *Fatigare* 1.

1. FATIGARE, Vexare, præsertim de litigatorum vexationibus. Glossæ antiq. MSS. *Vocare, Fatigare, Lassare.* Capitulare an. 806. cap. 9. *Sunt & alii, qui justitiam legibus recipere debent, & in tantum fiunt in quibusdam locis Fatigati, usque dum illorum justitiam per fidejussorum manus tradunt, &c.* Adde l.3 Capitul. cap. 21. Lex Longob. lib. 2. tit. 35. §. 5. *Cum sacramento suo se defendat, nam per pugnam, ut supra dictum est, non Fatigetur.* Tit. 55. §. 15. *Dicat juratus, quia non asto animo eum per pugnam Fatigare quærat.* Formula vetus 48. apud Bignon. *Tibi exinde nullas calumnias, nec Fatigationes, nec repetitiones agere ... debeamus.* Adde form. 51. Legem Bajwar. tit. 12. cap. 2. §. 2. Concil. Agath. c. 21. Aurelian. II. c. 5. Toletan. III. c. 20. 21. Wormat. c. 24. &c. Gregor. M. in Sacram. *Parce, quæsumus, Domine, parce populo tuo, & nullis jam patiaris adversitatibus Fatigari.* Idem lib. 10. Epist. 74 *Litigiis Fatigare, Fatigari argutiis*, apud Sidon lib 6. Epist. 2. *Per pugnam Fatigare*, in Diplomate Henrici Imper. an. 1081. apud Ughellum tom. 3. pag. 419. Occurrit non semel in Cod. Theod. & apud Veteres Scriptores, Ammianum p. 101. 1. Edit. Valesii, veterem Interpretem Concilii Constantinopol sub Flaviano Act. 7. non semel, Joannem Diaconum in Vita Gregorii M. lib 4. cap. 64. Hildebertum Cenomanensem Episcop. Epist. 67. 76. &c. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 1. Epist. 8. Salmasium ad Vopiscum p.482. & Menag. in Orig. Franc. v. *Fascher*. Hinc

FATIGARE, pro, in jus vocare, vel alicui quidpiam controvertere. Fori Aragon. lib. 7. fol. 129. *Nec reperiri poterit, quod pater suus nec avus aliquo tempore fecerint servitutem regalem, & sit Fatigatus pro sua infantionia, &c.* Id est, *qu'il soit inquieté pour sa noblesse*.

FATIGATIO, Vexatio, exactio, &c. in Formulis veteribus Bignonii cap. 48. 51. & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c.7.

FATIGARE DE DIRECTO, *Fatigatio*, & *Fatica de directe*, voces fori Catalanici & Hispanici, quæ defectum juris, seu justitiæ reddendæ dilationem denotant, *Defaut de droit*, practicis nostris: quo nempe quis jus petens sibi fieri à domino, *fatigatur*, seu vexatur, si ei denegetur, vel adversarius stare recto seu juri renuat. Usatici Barcinonenses MSS. c.58. *Nemo sit ausus ei desemparare, nisi primum Fatigaverit se de directo.* Cap. 74. *Et teneat illud fallimentum, per Fatigamentum directi, si ille adversarius, qui ad placitum fallerit, non habuerit Es fine engan.* Cap. 93. *Sicut malum, quod factum est per Fatigotionem de directo, nullatenus debet esse emendatum, ita illud, quod factum fuerit super proferimenta de directe, nullatenus debet remanere, ut non sit redirectum.* Cap. 110. *Si quis dixerit, se esse Fatigatum de Justitia in Principem, vel in Episcopum, aut in dominum suum, seu in adversarium suum de directe, ... si hoc probare voluerit, emendet omnia malefacta, quæ propter hoc hac occasione fecerit.* Constitutiones Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS. cap. 39. *Si vero Princeps iste injuste daret damnum Barono vassallos auferendo ei feudum, seu alodia, sine juris Fatica, tunc Baro inventa prius juris Fatica in ipso domino suo potest injungere hominibus sui alodii, ut ipsum adjuvent contra Principem ipsum, si super hoc insurgendo contra eum vellet insurgere.* Cap. 48. *Si aliquis dominus accepit potestatem castri, vel emparavit feudum, quod tenetur pro eo, scilicet ratione defectus servitii, vel per Faticam directi.* Adde cap. 49. & 50. Concilium Helenense an. 1065. & Constitutio Jacobi I. Regis Aragoniæ pro Treuga Domini: *De prædicta autem pace vel de scripta treuga, querela ad Episcopum, vel ad ejus Canonicos, seu Fatigatio omni tempore fiat, ... & ipsi, in quibus Episcopus vel Canonici prædictæ sedis se Fatigaverint de reductione præfatæ pacis, &c.* Curia Generalis Catalan. ann. 1291. MS. *Si dominus vel Curia fuerint in Fatica reddendæ justitiæ, vel solutionis seu satisfactionis faciendæ, vel etiam negligentes, &c.* Alia Charta: *Dota prius Fatica 30. dierum, infra quos sit licitum retinere, &c.* Ubi *Fatica* videtur accipi generatim pro dilatione. Alia Jacobi Infantis Reg. Aragon. filii & hæredis Major. & Montispess. data apud Majoricas 4. Kl. Mart. 1259. qua *quamdam peciam terræ in heremum* Bertrando de Rivopullo concedit: *Liceatque vobis & vestris post 10. dies, ex quo in prædicto Dom. Rege, vel vobis vel nostris Faticati eritis, totam hanc acquisitionem vestram cum omnibus melioramentis, quæ ibi feceritis vendere, dare, & stabilire, sive alienare, &c. Salvo tamen in omnibus & per omnia censu, jure, dominio, laudimio, & Fatica D. Regis prædicti, & nostri & nostrorum.*

¶ FATIGA JURIS, Eadem notione. Litteræ Jacobi Regis Aragonum an. 1253. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1051. *Concedimus etiam & indulgemus Abbati* (Crassensi) *& ejus successoribus .. quod aliquis, vel Vicarii, vel Bajuli, vel nostri Locum-tenentes ... non possint ... distringere eos ... ad jus faciendum vel firmandum pro aliqua querimonia civili, vel criminali, nisi prius in ipsis manifesta Fatiga juris inventa fuerit, cum denuntiatione legitima præcedente.* Eadem repetuntur in Epistola Clementis IV. Papæ tom. 2. col. 595.

FATICA DE DIRECTO, supra, & in Constitut. Petri I. Regis Aragoniæ edita Barcinone an. 1228. Vide Pignorare

2. FATIGARE, Ire aliquo cum molestia. Gregorius M. lib. 12. Epist. 27. *Ita fac, ut labor ejus, quo hic ad nos Fatigatus est, vacuus non sit*. Charta Erici Regis Daniæ an. 1423. apud Pontanum lib. 9. Hist. Danicæ pag. 571. *Et ab hoc præfatos dominos ad diem placiti, & ad invicem convocavimus, & nos cum eis Fatigavimus, & propter pacem, concordiam & compositionem tractavimus, &c.*

FATIGARE, Iter suscipere. Vetus Scheda de Ordinat. Episcopi in Appendice ad Capitul. Regum Francorum Edit. Baluzii: *Interrogantur ab Episcopo: Quid est, fratres! quod vos Fatigastis? Illi respondent: Ut nobis concedas Patronum*. Occurrit ibi rursum.] Vide *Fatiga*.]

3. FATIGARE. Canones Hibern. l. 33. c. 5. *Debitor reddet, quantum rata solvit, & quantum Fatigatus fuerit: Si vero humanus fuerit, rata non quæret usuram, nisi quod tantum solvit, & quantum Fatigatus fuerit. Si vero inhumanus fuerit, uno anno crescet usura, & quintam partem debiti in omni menso*. Ubi, *quantum fatigatus fuerit*, est, quantum ex debito non soluto creditor damni acceperit.

¶ 4. FATIGARE, pro Cavillari, ut & *Fatigationes*, pro Cavillationibus & dicteriis dixit Sidonius lib. 3. Ep. 8. *Fatigatoria verba*, pro Facetiis l. 5. Ep. 17.

¶ FATIGATIO. Vide in *Fatigare* 1. & 4.

FATIGIÆ, Molestiæ, labores, Gall. *Fatigues*. Chronicon Windesemense lib. 2. c. 32. *Pro Fatigis & expensis*. Lib. 2. cap. 35. *Quantis laboribus & Fatigiis*. Occurrit in Legibus Hungaricis. [Vide *Fatiga*.]

FATIGIUM, idem quod *Fatigia*. Glossar. Lat. MS. Regium Cod. 1013. *Anhelitus, suspirium, Fatigium*. Vita Taionis: *Quumque ab eis interrogaretur, quam ob causam tam grande extaret Fatigium*. Perperam *Fastigium* scribitur hoc loco apud Isidorum Pacensem æra 680. ut & paulo infra: *Ut ejus remurmuraret tam vastum Fastigium*. [Translatio S. Mennatis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 983. *Si non fecerimus, incurramus nihilominus voti simul Fatigiique dispendium*.] Occurrit præterea apud Elipandum Episc. Toletan. in Epist. ad Felicem Urgelitanum, Bedam in Chronic. lib. 2. c. 18. ex Edit. Chiffletii, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 30. §. 6. apud Leon. Ost. lib. 3. c. 28. Erkempertum in Hist. Longob. in Charta anni 908. apud Paschasium Radbertum in Epitaphio Walæ l. 1. c. 2. & l. 2. c. 1. 11. Ughellum in Episc. Bergomens. &c.

FATIGOSUS, Fatigationi idoneus, Gall. *Homme de Fatigue*. Utitur Michael Scotus in lib. de Physionomia; locus non succurrit.

¶ FATIM, *Multum significat*. Papias. Hinc *Affatim*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fatim, Moult, habundament*.

¶ FATIRO. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Ego Atila dono equas 3. & boves 2. & vakas 2. & frenomulare 1. & Fatiro 1.*

FATISIA. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Veronensibus p. 742. *Item broilum alienavit: item Fatisiat ab Episcopatu alienavit, & pradum unum*.

FATITII, [Advenæ adventitii.] Charta Ottonis III. Imp. ann. 997. in Bullario Casinensi tom. 2. p. 58. *Ut nullus homo magnus aut parvus terram ipsius colentes, aut habitantes, aut Fatitios inquietare, distringere, aut eorum possessiunculis tollere aliqua occasione præsumat*. Adde p. 73. [Vide *Fatibilis*.]

FATOLES, FATELES. Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 930. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. S. Benedicti to. 5. *Plumatios pigniores paleos 10. alios subminores 8.... almucellas morgomrs 6. Fateles paleos 2. &c.* Alia æræ 1016. ibidem: *Almoçalas de Paleo & de Grentisco, cum suos plumatos palros, & Græciscos, & suas sabanas litteratas, & Fateles alfanegurs, &c.*

FATUÆ MULIERES, Meretrices. Vet. Charta apud Gul. Prynneum in Libert. Eccl. Angl. to. 3. p. 812. *Cum quadam Fatua muliere in lecto suo nudus cum nuda extitit deprehensus*.

¶ FATUARE, Infatuare, alicujus consilia corrumpere & perimere. Hist. Harcur. to. 4. p. 1316. in Descriptione vitæ Willelmi Ducis: *Ne forte Rex Ludovicus animadvertat nostræ intentionis propositum, non veniam abhinc coram te amplius in placitum: verum crede quod mandavero tibi, signo per me & te facto ostenso per legatum, & rimare ingeniose conamine Regem Ludovicum in Fatuare, quia vult nos & vos omnes perdere*.

FATUARI, Μωραίνειν, in Gloss. Gr. Lat. Desipere.

¶ FATUINA ROSA, Sine odore. Vide in *Rosa*.

FATUOSUS, pro *Fatuus*, apud Ingulfum p. 855.

FATUS, pro *Fatum*, in Fragm. Petronii pag. 21. Vetus Inscriptio: *Fructum alium meritorum fueram reportare Fatus malus negavit*. Alia: *Virginem eripuit Fatus malus, &c.*

¶ FAVA, Faba, Gall. *Feve*, Hisp. *Haba* vel *Hava*, Ital. *Fava*. Occurrit in Catalogo Rom. Pontif. a Petro ad annum 757. inter Concilia Hisp. to. 1. p. 18.

¶ FAVAT, Idem, in Necrologio Ecclesiæ Carnot. *Acquisit etiam apud Menuesin generaliter quidquid Major habebat in granica Capituli, scilicet duos trituratores, vechiat, prsait, Iteilat, Favat*.

¶ FAVATERIA, pro *Fevateria*, ut conjecto, Jus, jurisdictio seu districtus feudi. Computa Grasivod. ao. 1337. Castellanus Oysentii computat *de laudimiis & venditionibus, in quibus mistrales nichil percipiunt 57. lib. 7. sol. De laud. & vend. in Favaterin Raimundi, deducto jure mistralis, 27. lib. de laud. & vend. in Favateria domini Oberti de Bardoncetria 8. sol. gross.*

¶ FAUCES, pro *Falces*, apud Rymerum tom. 2. pag. 361. *De cultellis, de Faucibus, &c.*

¶ FAUCES ALPIUM. Non semper dicitur, inquit Spelmannus, de ipsarum angustiis, quas *clausas* vocant, uti in *faucibus*; sed pro ipsis radicibus, à Germ. obsoleto *Fuozin*, i. e. Pedes.

¶ FAUCHETUM, Furca, Gall. *Fourche*. Chartularium S. Martini Pontisareosis in Charta anni 1313. *Re decima quam percipis de fructibus ... tam de minutis palearus, quæ producuntur extra granchiam ad Fauchetum, quam de aliis fourragiis*.

FAUCIDIA. Primum Testamentum Widradi Abbatis Flavin. an. 1. Theodorici Regis exaratum: *Præterea ista omnia reservavimus in Faucidia hæredibus nostris, Pagaciacum in pago Nevernense, curtem, quam dicunt Montem Parcianis, &c.* Id est, *in Falcidia*, seu legitima parte hæreditatis. Vide Jurisconsultos. [& *Falcidia* suo loco.]

¶ FAUCILIA, Falcula, Gallis *Faucille*, in Histor. Dalphin. to. 1. p. 57. col. 1. *Securibus, Faucilus, &c.*

¶ FAUCILLA, Eadem notione, in voce *Stannum*.

¶ FAUCILLARE, Στραγγαλῶσαι, *Suffocare, Strangulare*, in Supplemento Antiquarii. à voce *Fauces*.

FAUCIO, FAUTIO, FAUCTIO, FACTIO, à *Faveo*. Joannes de Janua: *Fautio, laus vel consensus in malo, sicut amicitia, consensus in bono, &c.* Gloss. Lat. Gall. *Faucio, onis, Consentemens en mal. Fautor, fauteris, le Veux, (l. locur) Consenteur. Nota, quod Fauteria, vel Faucio est inter malos, amicitia inter bonos*. Hinc *Defaucio*, quæ *Faucioni* opponitur. Gloss. Lat. Gr. *Defautio*, ἀποσπασμὸς, ... Vide *Factio*.

FAUDESTOLA, FAUDESTOLIUM. V. *Faldistorium*.

FAUDICUS, *Ille, qui vera dicit, cui cuncta favent*, Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Faudicus, Voir disant, à favea & dico, quasi ejus dictis favetur*. Eadem habet Johannes de Janua.]

FAVELLARE, *Sermocinari*, ὁμιλεῖν, in Gl. Gr. Lat.

¶ FA-

¶ FAVELLUS, Fulvus, Gal. *Fauve. Equus Favellus*, in Computis Dalphin. T. Graisivod. ann. 1334. fol. 30: *Runcinus Favellus*, apud Thom. *Madox* Formul. Angl. pag. 423.

¶ FAVENA. Vide *Faeina*.

FAVERCA, usurpari videtur, inquit Spelmannus, in MS Rivalensis Monasterii, pro molendino ferrario, vel pro fodina, ubi ferrum eruitur.

FAVERE dicebatur dominus, quoties vassallo facultatem a'ienandi feudum suum concedebat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Faveo, Assentir, otrreier, aidier, donner faveur. Favor, Aide loange, assoutement.*] Tabularium Vindocinense Thuanum: *Et ipse Favendo concessit, & donum super altare posuit.* Ibidem fol. 88. *De futuro vero convenientiam fecit, ut si ab hominibus suis aliquas comparationes quarumcunque rerum facere potuerint, ipse libenter Faveat, suum præbeat autoramentum.* Occurrit ibi fol. 36. 66. 74 131. 146. Chronic. Besuense pag. 562. *Quod quidem conjux sua, & filius ejus Fautores libenter concesserunt.* Tabular. Vindocinense Thuanum num. 10. *Qui etiam fidejussor fuit de Favencia uxoris ipsius.*

FAVOR, Ipse consensus Domini pro alienando feudo, *laudimium*. Tabularium Angeriacense fol 58. *Dedit tertiam partem totius terræ de Curionio, Favore & consilio illorum, à quibus habebat illud beneficium, scilicet Favore Arberti de Roisec & Kalonis Vicecomitis de Oiniaco, atque Julianæ Vicecomitissæ uxoris sua.* Tabularium Vindocin. Charta 102. *Facile cum à constituta deflexit, & Favorem donationis sui fevi ab ipso exegit.* Ch. 307. *Dedimus illi 100. sol. Pictavenses, & uxori ejus tres aureos, pro Favore & memoria.* Vide Gallandium lib. de Franco allodio pag. 56.

¶ FAVERGIUM. Nomen loci prope Turrim Pini in Delphinatu, alibi dictum, *Fabricæ*, Gall. *Forges*, unde *Faverges* vernacule. Visitatio castrorum Delphinalium an. 1347. tom. 1. Hist Delphin p 66. col. 2. *Item invenerunt unum chaffaylium in exitu portæ dicti burgi de Monteversus Favergiis, qui ceciderat, & ideo fuit injunctum Cellario, quod ibidem de dicta mayeria fieri faciat unam muetam bastardam cum quatuor cultis.*

¶ FAVERIA CASSIDIS. Superior cassidis pars, ut videtur; at unde ducta vocis origine mihi incompertum, nisi mendum sit pro *Aurisaveria* vel *Aurifrasia*, quod hæc cassidis pars auro argentoque distingui solebat; vel etiam brevius pro *Faneria*, *Baneria* parvum vexillum quo illa pars interdum ornabatur. Miracula MSS. B. Ludovici Arelatens Archiep. apud Stephanot. tom. to. Fragm. Hist. pag 310. *Fuit percussus quadam sagitta magnæ balistæ, quæ infra visceram cassidis intravit & pariter sine vulneratione capitis: hoc reputans etiam sibi miraculose accidi precibus B Ludovici, & illico simili jactu magni viratonii super Faveriam dictæ cassidis percussus cecidit retro se, qui stetit aliquo intervallo tanquam mortuus.*

¶ FAUGINATOR f. Fossor, ab Occitan. *Fousiga*, fodere. Charta an. 1471. ex Schedis Peiresc. apud Præsid *de Mazaugues: Injunxit modernis æstimatoribus ... quatenus ... vocatis prius partibus quæ tanguntur, sapitoribus, Fauginatoribus, valladeriis, magistris expertis & aliis necessario evocandis.*

¶ FAVILLARE, ἐσβολῶν, i. *Favilla aut fuligine inquinare*, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. in Vita S. Gutblaci April. to. 2. p. 42. E. est Favillas emittere: *Maligni vero inter Favillantium voraginum atras cavernas discurrentes.*

¶ FAVILLARE, Comburere, inflammare, Gall. *Embraser*. Hist. Illationis S. Bened sæc. 4. Bened. par. 2. p 353. *Monasterium vero ... divina protegente dextera remansit illæsũ, quando cetera omnia hostile Favellavit incendiũ.*

¶ FAVILLATUS, In favillas vel cineres redactus, apud Dudonem lib 1. Hist. Norman.

¶ FAVILLACEA FULIGO, apud Solin c. 48 de Judæa.

¶ FAVILLATICA HUMUS, apud eumdem c. 27.

FAVILLESCERE, In favillas abire, apud Fulgentium Placiadem de Virgiliana continentia.

FAVISOR, FAVISSOR. Joan de Janua: *Favissor est piscator, qui semper rogat & favet Deo, ut sibi bene eveniat: & dicitur à Faveo.* [Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Favissor, Posebeur*] Gloss. Anglo-Saxon, Ælfrici: *Adulator, vel Favissor*; Liffetere. [*Ego quietis & concordiæ & pietatis autor, conciliator & Favissor*, apud Apuleium Apol. 2. p 219. Pro *Favissor* Lipsius mavult *Fautor*.]

FAVITOR, Qui partibus alicujus favet. Gloss. Isidori: *Favitor. Fautor.* Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis n. 11. *Ut cœperunt me Favitores mei oleo defrigere, quomodo solent in agonem.* Plautus Amphitr.

Sat habet Favitorum semper, qui recte facit.

[*Socii & Favitores*, in Edicto Johannis I. Regis Francorum an. 1353.]

¶ FAVITORIUS, Eadem notione, in eod. Edicto.

FAUNI, Dæmones. Vita S. Agili Abb. Resbac. cap. 8. *Warascos prædicaturi accelerant, qui agrestium fanis decepti, quos vulgi Faunos vocant, gentilium quoque errore seducti, in perfidiam devenerant, Fotini seu Bonosi viri infecti* Quo loco *agrestes* dicuntur *Fauni*, quia silvestres dii fuisse finguntur à Poetis, belluino more vitam agentes in silvis: unde *Fauni ficarii* dicuntur apud Hierem. c. 50. Adde Isid lib. 8. Orig. c. ult. [Acta Episcopor. Cenoman. apud Mabillonium tom 3. Analect. p. 352. *In domo Nicholai Præpositi fantasia, quod in libris gentilium Faunus solet appellari, minus credentes, & in fide Christi modice catholicos, ut mulieres plerasque & simplicis ætatis pueros, noctibus jugiter exterrebat*] Vide *Fadus*.

¶ FAUNIUS, Papiæ, *Modus antiquissimus*.

¶ FAUNUS, Hinnulus, à Gallico *Faon*. *Tresdecim damas unum pickettum & duos Faunos cepit*, apud Rymerum to. 5. p. 828. col. 1.

¶ FAVO, *Operimentum quoddam*. Papias. Litteræ an 1245. apud Rymerum to. 10. p. 346. *Tres albas cum paruris stolis, & Favones de eodem panno & colore.* Ubi legendum *Fanones*. Vide *Fano*.

¶ FAVONIUM, *Odium leve & sine causa, velut à vento collectum.* Gloss. Isid. quibus Papias & Excerpta monstrosam vocem addunt, *Friphianus*. Gloss. Sangerm. n. 501. pro *Favonium* legit *Fabonium*.

¶ FAVONIUS, Spurius, nothus, Gall. *Batard*. Papias: *Favonios veteres vocabant quos nos Spurios dicimus, qui ex patre incerto, matre vidua geniti sunt; Favonios enim quadam animalia dicunt, qui haustu Favonio spiritu concipere dicuntur: unde matrem potius quam patrem sequuntur.*

¶ FAVOR. Vide *Favere*.

¶ FAVORARE, de pascuis dicitur, ubi animalia pascendo *vastum* non fecerunt. Fleta lib. 2. c. 41. §. 13. *Inquiratur... quantum per æstimationem pastura Regis Favorata fuerit aut deteriorata.*

¶ FAVORISCARE, Idem quod mox *Favorizare*. Testam Johan. Thomassini an. 1452. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Rogo Majestatem Regis Renati domini mei & patroni, ut in protectionem suam habeat filios meos, & eos Favoriscat beneficiis & gratiis suis.*

FAVORIZARE, Favere, favorem impendere, Gall. *Favorizer*. Ericus Upsaliensis l. 3. Hist. Suecicæ p 92. *Patri Regis minimũ Favorizãs.* [Occurrit alibi non semel.]

¶ FAVORISATIO, Favoris actio, apud Johan. Berberium in Viatorio utriusque Juris part 3. Rubr. de Substitutionibus.

¶ FAVORIUS, Ex favore profectus, in Vita S. Dunstani, Maii tom. 4. p. 346.

¶ FAVOROSE, Cum favore, apud Ludew. to. 5. p. 515.

¶ FAVOROSUS, *Favore plenus*, apud Johannem de Janua.

FAUS, Silva; idem quod *Fagia*, de qua voce supra, Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2, p. 12. *Ego Rotharis Abbas in sycola* (leg. *silvola*) *& in Fao jugis 40. & 8, terra aratoria seu vitis, omnia ad pertica legitima, &c.* [Statuta Massil. lib. 3. cap. 14. *Omnes rasoira cum quibus radetur sint ligni de Fauo deuze*; melius in MS. *de fauo vel deuse*.]

FAUSETUM, ex Gallico *Fausset*. In musica cantus acutioris species, Regula Ordinis *de Sempringham*, p. 717. *Organum tamen & decentum, Fausetum, & pipeth omnino in divino officio omnibus nostris utriusque sexus interdicimus*. Anglis à *Faucet*, dicitur *fistula, tubulus*, Fortunatus ad Clerum Parisiensem:

Cymbalicæ voces calamis miscentur acutis,

Le Roman *du Renard* MS. de Gallo gallinaceo cantaturum se dicente;

Je te dirai une chançon,
N'aura voisin ci environ,
Qui bien n'entende mon Faucet,

A *Faucibus* forte, unde vox acutior emittitur.

¶ FAUSILLUM, pro *Focillum*, si bene conjecto, lignatio, lignum ad focum necessarium, Gall. *Chauffage*, Instrum. anni 1165. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *In montibus ultra Willuam homines Episcopi & Ecclesiæ Fausillum colligent sine omni usatico & servitio*, Vide *Focale*.

FAUSSARIUS. Gloss. Ælfrici, cap. de nominibus ferarum; *Faussarius*, stepa. Ubi Somnerus, *forte Steratus*.

FAUSTICONTIN, Ethelwerdus lib. 4. c. 9.

Aurilargus exanime corpus reliquit
Monarchus Britannum.
Nobilis ex stirpe frondens Saxonum,
Eadgarus anax; namque sermone Latino
Fausticontin nuncuparunt beatam.

¶ FAUSTITUDO, *Felicitas*, Johanni de Janua; *Felicitez, bien heurtez*. Glossar. Lat. Gall. Sangerm.

¶ FAUSTOR, pro *Fautor*. Papias; *Faustor*, *Favens, consentiens, laudator*. Vide *Fabisor*.

¶ FAUTIO, Vide *Faucia*.

¶ FAUTIOSUS, Vide *Factio* 2.

¶ FAUTORIA, Favor, consensus, approbatio, Charta Jacobi Insulani Card. S. Eustachii anni 1415. apud Illust. Fontaninum in Antiq. Hortæ p. 457. *Fautoriam, adhæsionem seu obedientiam, &c.* Sententia Inquisitionis Tolos. p. 295. *Necnon & omnem favorem seu Fautoriam receptationem, &c.* Occurrit rursus pag. 203. 250. & apud Acherium Spicileg. tom. 6. pag. 149. Rymerum tom. 5. pag. 162. Martenium tom. 4. Anecdot. col. 226. necnon in Concilio Tarraconensi ann. 1242. Vide *Faucio*.

¶ FAUZIL, f. Filix, Gall. *Fougere*, Italis *Felce*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 38. §. 2. *Quisque qui cordoanum apportaverit sive adobaverit teneatur sacramento, quod mittat ad minus tertiam partem doros, vel de Fauzil, mixtim*.

¶ FAX, *Lætitia*. Papias. Forte quod noctis tempore lætitiam afferat.

FAXA, [Hispanis *Fascia*. Occurrit in Concilio Limano anni 1582.] Vide *Faieia*.

¶ FAXANUS, Phasianus, Gall. *Faisan*. Charta an. 1345. *Venari ad capreolos, cuniculos, Faxanos, &c.*

¶ FAXIA. Vide *Faieia*.

¶ FAXIATUS, pro *Fasciatus*, Fascia ligatus, ornatus, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad annum 1284.

¶ FAXINA, Fascis, Ital. *Fascina*, Gallice *Fascine*. Legitur in Ottonis Morenæ Histor. Laudensi apud Murator. tom 6. col. 1041.

¶ FAXIOLUS, pro *Phaseolus*, Species fabæ, Gall. *Fascole*, Ital. *Fagginoli*, in Memoriali Potestatum Regiensium ad an. 1172. & 1282.

¶ FAXIS, pro Fascis, Gall. *Faisseau*, in quadam Epistola Ducis Januens. an. 1358.

¶ FAXIUS, Fascis, Onus, Gall. *Faix*, Italis *Fascio*, Aurias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1285. apud Murator. tom. 6. col. 589. *In qua* (navi) *cepit quatuor Pisanos & Faxios duodecim brandonorum, & duos saccos lanæ*. Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. §. 7. *Item, quicumque furabitur vites de nocte, vel de die de aliena, vel alienis vineis, solvat pro banno pro qualibet fossa 10. sol. & pro quolibet Faxio 5. sol.* Et §. 11. *Item, quicumque capiet de alieno honore fabas, cicera, vel lentes sive lentillas, vel alia legumina, vel bladum, solvat ... pro Faxio 10. sol.*

¶ FAXUS, Eadem notione, in Chartular. S. Petri de Domina fol. 107. v. *Tres tramas de lignis & decem Faxos de manria*. Vide *Fassus*.

¶ FAYLLIUM. Charta an. 1205 ex Archivo Fontis Danielis: *Jubellus Dominus Meduanæ dedit Abbatiæ Fontis Danielis quidquid habebat in Fayllio de Chavaneria, & terram quæ est juxta Fayllium de Poylleyo & exclusas suas & piscarias in aqua Meduanæ*. Vide *Fallum* 2.

¶ FAYSSIA, Fascia, Computum J. Humberti sub Guigone Delphino an. 1328. *Item bonæ mulieri pro quatuor Fayssiis ... 6. sol.*

FAZENDA, Idem quod *Affarium*, Prædium rusticum, ager: est enim Occitanis, *Fazendas*, quod nostri *Affaire*, negotium dicunt: *Facienda* Itali efferunt. Fulco Episcopus Tolosanus, qui obiit an. 1231. apud Catellum pag. 900.

Dieus, que commensamens es de touta Fazenda.

Charta MS. an. 1268. *Ego B. Cat, filius quondam D. Azemaris Cat Militis, ... recognosco, me tenere à vobis D. Hugone Dei gr. Comite Ruthenensi .. in feudum liberum & francum Fazendam meam de S. Amantio, ... Item appendariam sive Fazendam de Comba moira, ... item mansum seu appendariam de Bruaissac, &c.* Profertur alia Charta in verbo *Pagesia* sub *Pagus*.

FAZIENDA, Apparatus rusticus, Fori Jaccenses apud Blancam in Comment. Rer. Arag. p. 595. *Et dimissis ganatis, & omnibus suis Faziendis, sequantur appellitum*. [Charta Sancii Regis Arag. æra 1122. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 245. *In agris, in vineis, in furnis & in totis Faciendis*.] Le Roman *d'Alexandre* MS.

Riches d'avoir & de Facendes,

Vide *Faieia*, *Fracheuda*.

FOSIA. Charta Occitanica an. 1298. in Regesto Philippi Pulcri an. 1299. n. 13. ex Tabulario Regio: *Item vineas ad operationem seu Fosiam quadraginta hominum per unam diem ad summam sex solidorum renduolium, &c.* Infra, *Fazenda* habetur: *Scilicet ipsam domum & vineas ad operationem seu Faziendam 73. hominum per unam diem ad valorem 8. libr. annui reditus*.

¶ FAZOLETUM, Sudarium, in Onomastico ad calcem tomi 1. SS. Maii.

¶ FEALITER, FEARE, FEAUDUS Vide *Feudum*.

FEASTINGMEN. Charta Wiclafi Regis Merciorum in Monast. Angl. to. 1. p. 123. *Hoc modo per ævum liberabo à pastu Regis, & Principum, & ab omni constructione regalis villæ, & à difficultate illa, quam nos Saxonice Feastingmen dicimus.* [Vide *Fastingmen*.]

FEBRETICUS, Qui febri laborat. Vita S. Apiani Monachi n. 17. *Plurimos ibi Febreticos curavit*.

FEBRIA, pro *Fibra*. Laurentius Decanus Pictaviensis in Planctu super morte Gilberti Episcopi Pictaviensis;

sis: *Aurum quoque modo lentiscebat in laminas, modo vanescebat in spumam, ut vasa ministerii coloraret. Videres etiam in filo mollescere, torqueri in Febrias, & in opus textile per manus artificum deservire.*

FEBRIFUGIA, Herbæ species, quæ forte *febrem fugat*, in Capitulari de Villis c.ult.

FEBRIRE, Febre laborare, πυρέσσειν, in Gloss. Gr. Lat. *Avoir la fièvre.* Spartianus in Adriano: *Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad Febrientem Adrianum.* [Sidonius lib. 6. Epist. 1. *Qui Febriens ægrotanti tactu pulsum distinguat incolumem.* Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1175. *Cum vir Domini Febrire inciperet, &c.*] Utuntur passim Medici.

¶ FEBRIS VISINOCHA, perperam pro *Synocha*, à Græce συνεχής, quæ numquam quidem intermittit, ut docet Ettmullerus, attamen certo tempore excandescentiam habet sensibilem. Hist. brevis S. Juliani Turon. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1075. *Sicque nunc algorem, nunc calorem pati, ut Visinochis Febribus fieri solet, &c.*

¶ FEBRUUS MENSIS, pro *Februarius*, apud Muratorium tom. 3. p. 595. col. 1. Martenium Anecdot. tom. 5. col. 106. & supra in *Cyclus aureus*.

¶ FECIDUS, Feculentus, Fece plenus. Privilegium Henrici de Soliaco an. 1031. *Vinum Fecidum vel betatum non poterit vendere.*

¶ FECOSA, Dejectiones, Gall. *Matieres fécales.* Litteræ Caroli, Johannis Franc. Reg. primogeniti an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 237. *In dicto vico de nocte immunditias & Fecosa portando, ac ibidem dimittendo quæ corda & corpora ibidem inhabitantium corrumpunt & infestant.*

¶ 1. FEDA, Fides, ex Germ. *Feid.* Capitulare de Villis c. 62. *Quid de Feda fracta, vel freda, quid de straminibus, &c.* Vide *Fides fracta*.

¶ 2. FEDA, Ovis, Gall. *Brebis.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 33. *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter ... carnes Fedæ, vel arietis pro multone.* Ibidem §. 4. *Ita ut emptor intelligat de carne Feda quod de Feda est, & similiter de aliis carnibus manifestent emptori.*

¶ FEDATOR, f. pro *Foditor*. Liber niger Scaccarii p. 365. *Omnes Fedatores & nigri stagni emptores, & de stagno primi fusores, &c.*

FEDIUM, pro *Feudum*, in Charta Philippi I. Regis Fr. an. 1091. apud Fabrum Canterellum Tract. de Feud. in Probat. p. 1. [Vide in *Feudum*.]

¶ FEDUCIA, ὑποθήκη, *Pignus. Feduciat*, ὑποτίθεται, *Oppignerat. Feduciatus*, ὑποτεθειμένος, *Oppignoratus*, in Supplem. Antiquarii. Vide *Fiducia*.

¶ FEDUM. Vide in *Feudum*.

¶ FEDUNCULUS, πιστός, *Fidelis*. Supplem. Antiquarii.

¶ FEELTAT ET HOMENATGE, id est, Fidelitatem & hominium, in Charta S. Illidii Claromont. an. 1215.

¶ FEFAMENTUM, *Feffamentum, Fefare, Fefum, &c.* Vide in *Feudum*.

FEGANGI, vel FENGANGI, in vett. Gloss. *Furtum manifestum.* Vox Longobardica. Edictum Rotharis Reg. Longob. tit. 101. §. 1. *Si quis liber homo furtum fecerit, in ipsum furtum tentus fuerit, id est, Fegangit, usque ad decem siliquas furtum ipsum, sibi nonum reddat.* [Apud Murator. to. 1. part. 2. p. 37. col. 1. habetur, *id est, Fiugendi.*] Idem Edictum tit. 6. *Si ancilla furtum fecerit, dominus ejus componat tantum ipsum furtum, ... pro culpa, quod est Fegange, non requirantur, nec exigantur à domino ancillæ.* Leges Luitprandi tit. 119. §. 1. habent *Fegungi*. Lex Longob. l. 1. tit. 25. §. 2. 48. 59. *Fegangi*.

FEGATUM, Jecur, ex Italico *Fegato. Judicatum, vel* Pactum pacis sub an. 1224. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 905. *Tanquam si abstraxeris Fegatum de corpore meo.*

FEGUM, FEIDUM. Vide in *Feudum*.

¶ FEIDA. Vide *Faida*.

FEIRA. Vide *Feriæ* 3.

¶ FEIRATUM, pro *Ferratum*. Vide in hac voce. Inventar. an. 1341. ex Archivis S. Victoris Massil. *Item Feiratum unum cum ysopono* (l. ysopo.)

¶ FEISFECHO, FETISCHEFO, Voces unius ejusdemque originis quæ ovem seu vervecem pinguem significant, à Saxon. fedan, Fovere, pascere, nutrire; & feo vel feoh, Pecunia, itidem & Pecus. Pactus Leg. Salicæ tit. 4 § 3. Edit. Eccardi: *Certe, si tres aut amplius vervecces fuerint, qui furati sunt, malb. Feisfecho, & Fetischefo, m. 400 den. qui faciunt solid. 35. culpabilis judicetur.*

FELAGUS, Fidelis, ex Saxonico fæle, fidus: vel à fe, fides, & lag, ligatus, *socius individuus*. Leges Edwardi Confess. cap. 15. *Si dominum non haberet Felagus ejus, id est, fide cum eo ligatus.* Adde cap. 55. Vide *Fratres conjurati*.

FELAX, *hæc Catta*, αἴλουρος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ FELD, FELDE, vox Saxonica, Campus. Paulus Warnefridus de Gestis Longobard. lib. 1. c. 20. *Habitaverunt in campis patentibus, qui sermone Barbarico Feld appellantur.* Vide *Strand*.

FELECTUM, [f. Dominium.] Chronicon Novaliciense c. 18. *Tunc pater Frodoinus misit duos ex suis ... cum Raimperto Advocato de Felecto ipsius Monasterii.*

FELENA, *Cervus*, Ugutioni.

FELGARIA, [Res parta, acquisita, ut videtur, à Teuton. *Felgen*, Vindicare, appropriare, nisi mavis a *Felgb* deducere quod *flexura* exponitur in Glossis Florentinis.] Charta Sisnandi Episc. Iriensis seu Compostellani æræ 952. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordin. S. Bened. tom. 4. pag. 434. v. *Per ubi dividunt per Agilario terras ruptas, diratas, arbores, babetas, Felgarias, ac quicquid ibi conclusum est, habeat sanctus Stephanus in perpetuum.* Charta sequens ejusdem Sisnandi paulo aliter habet: *Per ubi dividens cum artillero, terras ruptas & inruptas, cum arbores, bausas, & Felgarias, &c.*

¶ FELIATUM, *Curvatum*. Gloss. Isid. & Papias. Mendose pro *Filiatum*, quod occurrit apud veteres Glossatores. Vide infra *Filiatus*.

FELIBRIS, *Adhuc lætus vivens*, Papiæ. Glossæ Isidori, *Fellebris*, habent: [*Fellebrem, Adhuc lætum viventem*; pro quo non male Martinius scribendum censet *adhuc lacte viventem*, subrumum, à *Fellando* seu *Fellitando*, quod est sugere. Hinc etiam corrigendæ Isid. Glossarum editiones, ubi perperam *Fellitat, Fugit*; legendum enim *Sugit*. Nonius *Fellare, Exsugere.* Solinus cap. 57. de Cappadocia: *Nequaquam mater pullo ubera præbet Fellitanda.* Idem cap. 8. de Angue: *Plurimo lacte rigua bovis suctu continuo saginata, Fellebri satietate exuberatur.* Arnob. lib. 2. adversus Gentes: *Exsugerent Fellitantes mammas.*]

FELICITER, Vox adscribi solita ad calcem veter. MSS. quæ in Acclamationibus publicis frequens, ut apud Lamprid. in Commodo. Hieron. ad Marcellam: *Ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere: Explicit, aut Feliciter, aut aliquid istiusmodi.* Vide l. 6. §. 4. Cod. Th. de Collat. donat.

¶ FELIS, Anser silvestris. Vide locum in *Ganta*.

FELLIBILIS, *Subdolus, amarus*. Papias.

FELLICULA. Mamotrectus ad 31. Ecclesiastici: *Cholera, quæ est una de quatuor humoribus, quæ Fellicula vocatur, id est, fellis effusi.*

FELLINEUS Papias: *Fellineis oculis*, id est, cæsiis.

¶ FELLITARE. Vide *Felibris*.

¶ FELLITUS, Felle mixtus. *Fellitum & venenosum poculum*, apud Baluzium Miscell. to.6 p.281.

¶ 1. FELLO, Strumæ. Miracula S. Etheldredæ inter Acta SS. Junii to.4. p.549. *Morbus quem vulgo Fellonem nuncupant, felle suo viroso me miserum graviter occupavit, occupatum perflavit, ut tumor ille lethalis undique porrigeretur, dextro & in sinistro humero, dorso & pectore utris instar supereminerent, & ab humano mento quasi palearia penderent. Veneni quidem vis intrinseca, cutis livore forinseco satis notabatur ..., arterias gutturis & colli vias coarctavit, neque voci neque cibo meatum reliquit.*

2. FELLO, FELO Perfidus, rebellis; Lindwodo, Edw, Coko, & Anglis, omnis malefactor, cui debetur pœna mortis, Gallis *Felon*, Italis *Fellone*. Ex Saxon. fælen, & feleo, & Theutonico *Faelen*, delinquere, errare, cadere, [Hickesio in Grammat. Theotisc, p.94. ab Anglo-Saxonico felle Crudelis, unde Anglicum *Fell*. Assentit Schilterus in Gloss. Teuton.] Alii vocis originem arcessunt à Latino *Fel*, quod qui crimina perpetrant, ea felleo animo perpetrare dicantur. [Alii à Græco φηλοῦν, Decipere, illudere; quod à φήληξ, Ficus immatura, præ se tamen ferens speciem maturitatis; unde φηλήξ, Impostor, Suidæ.] Capitula Caroli Calvi tit.23. cap. ult. *Non tibi sit curæ, Rex, quæ tibi referunt illi Fellones atque ignobiles*. Ratherius Veron. Episc. in Qualitate conjectur. *Quod sic vellet eum* (castrum) *tenere pro sua gratia, sicut pro uno Fellone, quia per donum Imperatoris ... illud, cum mentiretur, teneret*. Infra: *Cum nemo possit ferre, ut malum audias aliquem dicere de suo seniore, nisi qui maximus Fello convincitur esse*. Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap.1.

Damnant Fellones, cruciant furcisque latrones.}

Vide Regiam Majest. lib.2. cap.56. lib.4. cap. 12. Quoniam Attach. cap. 18. Littleton. sect. 745. Walsinghamum pag. 278.

Catalla felonum, inter prærogativas altæ Justitiæ recensentur in Monastico Anglic. to.1. p.143.767. &c.

FELO DE SE, JC. & Practicis dicitur is, qui sibi ipsi mortem sponte conscivit: is successorem non habet in Catallis præter fiscum, Vide Bractonum lib. 3. tract. 2. cap.21. §.1. & Cowell. lib.2. tit.12 §.4. lib.4. tit. 18. §.16.

FELONIA, inquit Cowellus, *est omne crimen capitale, infra læsam majestatem*, ut sunt incendia, raptus, homicidia, latrocinia, & hujusmodi, quæ vitæ dispendio luuntur, cum ea olim delicta *vera*, seu pecunia redimerentur. Sed id sustulit Henricus I. Rex Angliæ sub an. 1108. suspendio furibus damnatis, ut habent Florentius Wigorniensis, & Hovedenus, hoc an. Westmonaster. ann. 842. *Theodulphus Aurelianus Episcopus apud Ludovicum Imper... Felonia à quibusdam æmulis suis accusatus*, Nostris

FELONIA proprie dicitur Delictum vassalli in dominum: qua notione passim usurpatur in Consuetudinibus municipalibus. Vide Raguellum Hostiensis: *Felonia est culpa seu injuria, propter quam vassallus amittit feudum*, Leges Henrici I. Regis Angl. c.43. *Qui Feloniam fecerit, terram suam foris facit*. Quidam *Feloniam* dictam scripserunt, quasi *falloniam*, à fallendo.

¶ FELONIA, *Felonum* seu perfidorum & rebellium bona. Kennettus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Cum messuagiis, gardinis, ædificiis, Feloniis, eschaetis, &c.*

¶ FELONIA, Perfidia, Codex Legum Normannicarum apud Ludewig. tom.7. p.284. *Assaltavit in Felonia & verberavit me & michi plagam fecit*, Hoc est imparatum me aggressus est: Unde

¶ FELONICE, pro Perfide. Charta Eduardi II. Regis Angliæ an.1322. apud Rymer. tom.3. p.939. *Et quasdam Felonice interfecerunt ... ignem in prædicta villa de Britten posuerunt, & partem domorum & bonorum ibidem Felonice combusserunt.*

¶ FELONICE, Occulte, fraudulenter. Charta ejusdem Eduardi ao 1323. apud Rymer. tom.4. p 7 *Quia Rogerus de Mortuo-Mari ... eandem prisonam fregit, & ab eadem turri noctanter & Felonice evasit.*

FELONICA. Carta Caroli Calvi ex Tabulario Arulensi in Hispania, apud Baluzium in Append. ad Capitul. n.63. *Nostram deprecatus est Clementiam, ut prædictum Monasterium denuo cum Monachis ibi consistentibus, & cum cellulis ibidem aspicientibus, id est, cum Ecclesia sancti Martini ad ipsas Felonicas, in via, quæ discurrit ad ipsas clusas, ... sub nostro reciperemus mundiburdo ac tuitione, &c.* [Nomen est proprium ejusdem loci, qui melius *Fullanicas* dicitur in veteri Notitia an. 876. pro eodem Monasterio Arulensi in Appen. ad Marcam Hispan. col.798.]

FELONITIA, Vanitas. Vide in *Follis* 1.

¶ FELPARIA, f. pro *Feltaria*, quod idem sit ac *Feltrum* infra. Litteræ anni 1376. apud Rymer to.7. p.116. col.1. *Concessimus vobis quod stapula nostra lanarum, coriorum & pellium lanutarum, necnon plumbi, stanni ... necnon casei, butyri, plumæ, gaulæ, mellis, Felpariæ & cepi, &c.* Similia leguntur p.118.

FELTE. Baudovinia in Vita S. Radegundis cap. 4. *Adhuc de regali secum habens ornamento Felte fusum, ex auro & gemmis vel margaritis factum, habentem in se auri solidos mille, quem ... transmisit venerabili Domino Janni Reclauso, &c.* Quidam MSS. habent hoc loco, *cyphum*.

¶ FELTORTUS. Vide *Filtortus*.

¶ FELTRIX, ut *Veltrix* seu *Velter*, Canis velox. Gl. Ratisbonenses MSS. apud Eccardum in notis ad Legem Salicam tit.6 art.4 *Feltrices, Winda*.

FELTRUM, FILTRUM, FILTRUS, PHELTRUM, PHILTRUM. *Filtra*, seu *Feltra*, sunt lanæ coactæ, quas infuso & addito aceto ferro resistere, auctor est Plinius lib.8. cap.48. cujusmodi *Gambesonem*, quem etiam feltri nomine auctores quidam agnoscunt, describit Nicetas in Isaacio lib.1. nu.8. unde *Coactilia* dicuntur Ulpiano in l 25 D. de Auro & arg. leg. & in Gloss. Gr. Lat. πιλωτόν, *Coactile*: eorum confectores *Coactiliarii*, Græcis πιλωτοποιοί, in eodem Gloss. & *lanarii coactores*, in veteri Inscript. [Vide Joan. Gonpylum ad Alexandrum Trallian. l 1. Descriptio censuum monast. Centul. Sæc 4. Bened. part.1. p 104. *Vicus fullonum cuncta fratribus Filtra administrat.*]

Vox vero *Feltrum* ab Anglo-Saxonibus videtur deducta, quibus, ut & Anglis etiam, felt, lanam coactilem sonat, Gloss. Ælfrici; *Centrum, vel Filtrum*, felt. Hinc Belgæ *Vilt*, Itali *Feltro*, Galli *Feutre* formarunt. Matth. Silvaticus: *Filtrum, i. pannus lanæ incontextus*. Idem; *Pilima*, (πίλημα) *Filtrum* [Balbus in Catholico: *Filtrum, filum dicitur, quia ex pilis animalium fiat, unde filtratus*, Kilianus: *Vilt, pannus coactilis, Tegmen strictioris compactum ex villis grossioribus, vulgo Feltrum, German. Filtz.*] Jo. Villaneus lib.5. c.29. *In su un pove Feltro fu levato Imperadore*,

Sed & recentiores Græci inde φέλτρον mutuati sunt, quod habetur apud Leonem in Tacticis cap. 6. §. 8. à qua voce primam literam demendam censet Meursius, & legendum ἄλετρον apud Leonem, Verum, ut non temere assentiar, facit vetus Poeta vernaculus, apud Faleetum lib. 2. de Poetis Francic. cap. 14. in hoc Carmine;

N'en vol prendre cheval, ne la mule Afeltrée,
Peliçon, vair, ne gris, mantel, chape faurrée,

Le Roman *de Gaydon* MS.

La Dame sist sor la murla Affautrée,

[Le

[Le Roman d'Athis MS.

Ung destrier lut ont admene,
Le fiea trouvent Desafeutre.

Idem;

Chascun de fou Afeutrement
A terre abey duremrnt,

Quod de ornamentis equorum atque potissimum de palliis seu pannis, quibus interdum cooperiebantur, intelligendum arbitror.] Ugutio: *Crutra, cais, dicitur pulvinar, vel velum de multis pannis, vel qui facit Filtra ad ipsum Filtrum.*

FILTRUM, inter exercitus, aut certe militum impedimenta sæpe reponitur. Lex BajWar. tit. 2. cap. 6. §. 1. *Ei quis in exercitu aliquid furaverit, pastorium, capistrum, frenum,* Filtrum, *&c.* Tageno Patav. *Exerciti, relictis tentoriis & Filtris, montana profugi ascenderant.* Vincentius Belvac. l. 30. cap. 80. de Tartaris: *Cum ad bellum ire volunt, cursores præmittunt, qui secum nihil præter Filtra sua deferunt* Vide eundem cap. 86. lib. 32. cap. 4. Speculum Saxon. lib. 3. art. 89. Constit. Frider. Imper. ann. 1158. apud Goldastum to. 3. Constit. Imperial. [Rolandinum Patavinum de Factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 5.] &c.

TENTORIA FILTREA,] Quæ ex pellibus aut ex lana crassiori compacta conficiuntur.] Thwroczius in Chronico Hungariæ de Tartaris: *Cum suis Tentoriis Filtreis, jumentis, pecoribus, terram vacuam Hungariæ peragrabant.* Tentoria etiam *Filtrina* iisdem Tartaris adscribit Thom. Archid. Spalat. cap. 38. Turcomannis, Sanutus lib. 3. part. 12. cap. 1. *Domus Filtrea,* i. ut interpretor, *tentorium,* Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 9. de Sultano Iconiensi: *Dedit etiam ei* (Henrico Duci Saxon.) *sex domos Filtrinas, secundum morem terræ illius,*

¶ FELTRUM CROCEUM Judæi ad distinctionem deferre coguntur. Litteræ Regis Angliæ ann. 1277. *Unusquisque ipsorum* (Judæorum) *postquam ætatem septem annorum compleverit, in superiori vestimento suo quoddam signum deferat, ad modum duarum tabularum de Feltro Croceo longitudinis videlicet sex pollicum & latitudinis tres pollicum,* Vide *Judæi.*

¶ FEUTRUM, in Charta S. Ludovici, apud D. *Brussel* tom. 1. de usu Feudorum p. 598.

¶ FUTRUM. Codex MS. Grandimontensis apud Stephanotium tom 1. Fragm. Hist. *Fratres ceperunt capellos de Futro portare.*

FILTRUM, [FELTRUS,] in supellectili lectaria monachica, [Keroni, Matta, alias psiathium, storea] Occurrit apud Guigonem II. Priorem Cartusiensem in Statut. ejusdem Ord. cap. 38. §. 1. cap. 57. §. 2. Bernardus Prior Portarum Epist. 3. ad Inclusum: *Ad lectum habete stramen,* Filtrum, *coopertorium de grossis ovium pellibus rustico panno coopertum, &c.* Vita S. Galterii Abbatis Pontisarensis num. 10. *Lectus ejus Filtrum erat, & vilis matta cilicio tecta.* [Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. M. de Obona inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 90. *Damus .... mantas seu, quinque Feltros & septem lectulos.*]

¶ FILTUR. Scramb. Chron. Mellic. p. 322. col. 1. *Lectus autem sit stratus straminum aut Filturum cum panno lauso grosso desuper posito,*

VESTES DE FILTRIS. Vincentius Belvac. lib. 32. c. 8. de Tartaris: *Filtra de lana camelorum, quibus vestiuntur, faciunt.* In Regula S. Benedicti habentur *chlamydes de Feltro.* [Frustra quærerentur.]

LORICÆ EX FILTRIS, [Ex funiculis orbiculatim contextæ, quas lineas vocabant,] Eckehardus Junior de Casibus S. Galli cap. 5. *Fabricantur spicula, Filtris* (perperam *piltris* editum,) *loricæ fiunt, & vannis scuta simulantur.* Guillelmus Apul. lib. 3. Rerum Normannic.

Proque repellendis saxorum, vel jaculorum
Ictibus, objectis rubicundis undique Philtris
Ad pugnam veniunt.

Vide *Gambeso.*

CAPELLI FILTREI, in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac in Bibl. Clun. p. 1467. & in Bulla Gregor. IX. pro Benedictinis. Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Chapeau de Feutres, & bons haubers saffrez.

Etiamnum ex filtris, & coactis lanis fiunt nostri pilei, quos *Feutres* appellamus. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2 cap 13. *Pileis autem de Filtro albo sine curiositate uti licebit.* Supra: *Pileo nullus utatur, nisi de licentia Abbatis sui, qui non cuilibet nec de facili concedere debet pilei usum, nisi pro manifesta necessitate. Debent autem pilei esse de panno albo, vel pelle alba, sive de utroque, qui ita portari debeat sub caputio, ut non multum appareant, maxime in Conventu.*

¶ FITREUS CAPELLUS, in Consuetud. MSS. Cluniac.

CALCEI FILTRATI, in Chron. Windeshem. lib. 1. c. 42. Chronicon Fontanell. p. 245. *Filtra ad soccos faciendum 12.* Statuta Adalardi Abb. Corbeiens. lib. 1. cap. 3. *Soccos Filtrinos duos, calcearios quatuor.* [Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag. 102. de S. Germani Altissiod. reliquiis: *Sagia de haira 1. calcias Filtrinas paria 1.*]

IDOLA DE FILTRO, *ad imaginem hominis* confecta, adorasse Tartaros, tradunt Vincentius Belvacens. lib. 30. cap. 7. & B. Odoricus Forojul. in sua Peregrinat. num. 21.

CINIS FILTRI, apud Constantinum Afric. l. 1. de Morbor. curat. c. 9.

¶ FELTRUS, in Testamento Ermengaudi Comit. Urgellensis an. 1010. Append. ad Marcam Hispan. col. 973. *Ad Salla Episcopo dessales duos tapecios, &* Feltros *duos obtimos.*

FILTRUS, in Charta Aleman. Goldasti num. 58. habetur,

¶ FILTRO. Spicileg. MS. Fontanell. p. 237. *Nocturnorum calceorum, id est, botarum cum Filtronibus ad hyemem* (unum par) *& aliud sine Filtro ad æstivas noctes.*

¶ FILTRONIUM, apud S. Willelmum lib. 1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Filtronii, nihilominus signum calceorum facies hoc addens, ut cum duobus digitis manum sinistram, ubi magis est spissa, contingas.*

VILTRO. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. Monast. c. 11. *Duo femoralia, duo paria calceorum cum corrigiis, unum par Viltronum ad hiemem in nocte, & alterum sine Viltrino ad æstivas noctes, duo paria caligarum, &c.* Tibialia, seu crepidas ex filtro, seu grossiori & villoso panno, recte interpretatur Editor: constat enim, *Viltrum* pro *Filtrum* aliquot Scriptores usurpasse. *Soccos ex Filtro* seu *Filtrinos*, vocant Adalardus & Chronicon Fontanellense, uti supra monuimus. Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. ubi de divisione Imperii: *Cortinæ, stragula, tapetia, Viltratoria sagmata, &c.* Ubi Eginhardus pag. 105. perperam habet *fulcra coria*, pro *viltratoria.*

FEUTRE & FAUTRE, Poetis nostratib. Guillel. *Guiart* an. 1224.

Escus au col, lances sus Fautres.

Le Roman *de Garin*:

Lance sor Fautre acueillent lor chemin.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin*:

Chascun lance sus Feutre, es estriers s'affichа.

Vide Sebastianum Cobarruviam in voce *Feltro.* [Hinc emendandus Borellus in Dictionar. Gall. ubi *Faucre* pro *Fautre*, quasi à Lat. *Fulcrum*, legit apud *Perceval*:

Et mes

Et met la lance el Faucre, & point,
Ibidem.
Escu au col, lance sor Faucre.

¶ FEMA VINHA, Vinea stercorata, in Consuet. Beneharn. art. 15.

FEMARE, pro *Fimare*, Agrum stercorare, Cap. 2. an. 813. c. 19. *Terram aratoriam studeant Femare*.

FEMELLA, Femina, mulier. Glossæ Græc. Lat. Θῆλυ, *Femella*. In Actis S. Quirini Mart. lib. 2. n. 17. 24. *Femellæ avium*, in Additamentis ad Matth. Paris p. 271. Fleta lib. 2. c. 1. §. 17. *De Femellis nubilibus maritos competentes refutantibus*. [Statuta Ecclesiæ Trecorensis inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 1098. *Tres personæ super masculo* (de sacro fonte suscipiendo) *sint, duo viri & una mulier: & in Femella duæ mulieres & unus vir*. Vincentius *Cigault* de Bello Italico, ubi de celeberrima virgine Aurelianensi: *Voluit ipse Deus Anglicos vincere per Femellam*.] Vide *Fimella*.

FEMELLARIUS, in Glossis Isidori: *Feminis deditus, quem antiqui Mulierarium vocabant*. [Papias: *Mulierarium virum, Femellarium antiqui dicebant*.] Idem qui *Femellosus*, in Gloss. Lat. Gall. *Femellosus*, *Feminaux*. Ugutio: *Femellarius, mulierarius, i. feminino operi deditus, vel femineos habens mores, vel voluptati femininæ deditus & obnoxius*.

¶ FEMELLOSUS. Vide *Femellarius*.

¶ FEMILLA. Vide *Femella*.

FEMINA, Uxor, nostris *Femme*. Capitularia Caroli Cal. tit. 31. §. 31. *Si Femina maritum, aut maritus Feminam accepit, illud conjugium dissolvatur*. [Acta MSS. S. Wenvaloci: *Quidam vir nomine Petranus, quadam nocte, dum sua Femina dormiebat, &c.* Occurrit iterum in Tabulariis Majoris Monasterii, S. Vincentii Cenoman. &c. in Addit. ad Leg. Aleman. §. 21.] Vide *Mulier*.

¶ FEMINÆ *Lunam commendant*, Superstitionis species, in Indiculo Superstit. & pagan. to. 1. Cap. col. 152. *De eo quod credunt quia feminæ lunam commendent, quod possint corda hominum tollere juxta paganos*.

¶ FEMINA DE CORPORE, Obnoxia censui de capite, servilis conditionis. D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 223. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ: *Cum quidam in villa Meldensi injustitia domini Regis murtratus fuisset & relicta ipsius mulrati Femina de Corpore Abbatis & Conventus S. Pharaonis Meldensis tanquam suspecta de multro prædicto capta detineretur in prisione domini Regis; petebant Abbas & Conventus, nomine dictæ Ecclesiæ dictam feminam seu curiam de ipsa sibi reddi*.

¶ FEMINA FRANCA, Libera, in Cap. 6. ann. 803. c. 8. Alia notione *Femme Franche* dicitur in Consuet. Camerac. tit. 1. art. 6. ea quæ feudum possidet ante nuptias acquisitum, vel quod hereditario jure post nuptias ei obvenit.

¶ FEMINA LUDINIA. Notitia an. 874. in Append. ad Marcam Hisp. col. 797. *Inveni in breve senioris mei quod pater suus et dimisit Femina Ludinia, qui fuit parentes istius parentelæ, quem ego prosequor, ... Unde advenit ista Femina Ludinia in isto breve, qui fuit soror abiætinæ*. Haud scio an nomen sit proprium, an accersenda sit hæc vox à *Ludices* quæ meretrices significat in Gloss. Isidor.

¶ FEMINA MINOFLIDUS, Infimi status, apud Alamannos. Vide *Minofledus*.

¶ FEMINA *Regia aut Ecclesiastica*, Quæ Ecclesiæ vel Regis servitio est addicta, in Leg. Ripuar. tit 16. §. 1. *Feminæ ad opus Regis servientes*, in Cap. 2. Caroli M. an. 813. cap. 19.

¶ FEMINA REGINÆ, Reginæ assecla, *Dame d'honneur*. *Pro drapis lanæ pro Regina & Feminis suis xiii^xx, lib, 24. sol. 3. den*, apud Dom. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 470. ex Rotulo anni 1255.

¶ IN FEMINAM RECIPERE, dicitur de domino feminæ *hominium* recipiente, in Instrumento an. 1216. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 373. *Dominus Rex ... recepit Bl. Comitissam de eodem Comitatu* (Campaniæ) *in Feminam suam sicut de Ballio, & postea Th. filium ejus salvo ballio matris sue de eodem Comitatu in hominem recepit nullo contradicente*. Verum non ubique usitata hæc formula: apud Anglos quippe *homagium* feminarum aliis quam hominum concipitur verbis; neque enim femina dicet domino, inquit Littleton sect. 87. *Jeo devigne vostre Feme, pur ceo que n'est convenient que Feme dir a, que ele deviendra Feme à aucun home, fors que à sa baron, quant ele est espouse*. Vide *Hominium*.

FEMINALIA, quæ & *Femoralia*, quibus *femen*, seu *femur*, tegitur. S. Hieronymus in Epist. ad Fabiolam: *Lineis Feminalibus, quæ usque ad genua & poplites veniunt, verenda celantur, & superior pars sub umbilico vehementer astringitur*. Adde Isidor. lib. 19. c. 22. Theganus de Gestis Ludovici Pii c. 19. *Nihil illis diebus se induit præter camisiam & Feminalia, nisi cum auro texta*. Gloss. Gr. MS. Reg. Cod. 1673. Περισκέλη, φεμινάλια, βρακία. Suidas: Φεμινάλια, ἀναξυρίδας, βρακία. Græc. MS. Reg. Cod. 2062. Φεμινάλια, βρακία, περισκέλη. Aliud Cod. 930. Ἀναξυρίδας, φεμινάλια, βρακία, ἢ τὰ βρακία, ἢ περισκελῆ ὑποδήματα. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Feminalis*, *Braie à femme*.]

FEMINARE, Viris se subjicere more feminarum quod faciunt molles & subacti. Cælius Aurelian. lib. 4. Chron. c. 9. *Nemo enim pruriens corpus Feminando correxit, vel virilis veretri tactu mitigavit*. Collatio Legis Mosaicæ tit. 3. *Moyses dicit: Qui manserit cum masculo mansione muliebri, aspernamentum est, ambo moriantur, rei sunt*. Ubi Levit. c. 20. *Qui dormierit cum masculo coitu femineo*. Constitutio Valentiniani, ibidem: *Omnes, quibus flagitiosus luxus est viri corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia, nihilque habere discretum cum feminis, &c.*

¶ FEMORACIUM, Fimetum, sterquilinium, locus ubi fimus congerit, Gall. *Fumier*, *Fosse à fumier*, & *Femonrier* quibusdam in locis. Statuta Massil. lib. 6. c. 32. *Statuimus & ordinamus quod de cætero nulla persona faciat juxta muros & vallata Massiliæ, areas, nec Femoracia, nec lignaria, nec viridaria*. Rursus c. 80. *Ordinamus quod facientes fuetibus sive Femoracia teneantur easdem facere subtus terram*. Vide *Femorasses*.

¶ FEMORAILE, Eadem notione. Charta Piperacensis Abbatiæ: *Petrus Davas villæ Alti-Pedis juratus dixit se habere quandam domum cum suo curtili & Femoraili sitam in dicta villa*.

FEMORALIA, quæ & *Feminalia*, & *Braccæ*. De femoralibus Monachorum, vide Regulam Magistri c. 4. Regulam Solitariorum c. 49. & observata à Menardo ad Concord. Regul. & ab Haefteno. [*Femoralia turgida & incisa* ne deferant Clerici prohibet Concilium Tolet. an 1582. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Femorale*, *Braie à homme*.]

¶ FEMORARIUM, ut mox *Femorasses*, in Edicto Joannis Reg. Franc. an. 1356. to. 3. Ordinat. Reg. p. 158. *Quod possint & valeant, videlicet plateas & carreyrias & pontes facere mundare & auferre Femoraria, fucos & alias orduras*.

FEMORASSES, [ut *Femoracium*, Fimetum. Vox etiamnum nota Sebulianis & Dumbensibus: quibus *Femera*, vel *Femora des Femerasses*, Loca sunt plena aquis è stabulis viciniisque fimis effluentibus.] Arestum Parlam. Paris. penultim. Januar. ann. 1319. pro Archidiacono Uticensi: *Quendam ortum cum suis pertinentiis & confrontationibus in loco vocato A la Crueria, etiam & quen-*

& quædam locum, ubi tenebantur Femoraffes, scilicet sub censu 2. Remondensis quolibet anno Archidiacono qui esset, solvendorū. Infra: *In dicto loco de Cruerin, ubi tenebantur dicti Femerasses, fecit ædificari quandam turrim.*

FEMUR, *Viri inter Femora fornicantes*, annum 1. pœnitere jubentur, in Pœnitentiali MS.

¶ FEMUS, pro *Femur*, legitur in *Interfemus*.

FENAGIUM, Gall. *Fenage*, [Feni, seu pro feno, pecuniæ præstatio.] Regestum censuum & Feodor. Carnoti fol. 55. in Camera Comput. Paris. *Les rentes des prez, & la coustume, que l'en appelle Fenage.* Vide Consuetud. Durdanensem in Processu verbali. [Antiquit. Recogn. S. Georgii Esper. Regest. *Probus* fol. xxvi. verso: *Bernardus Moneri & participes sui... dant Comiti... xx. den. cens. pro Fenagio... & per dictum Fenagium debent esse liberi de Cungio de S. Georgio*, Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83. *Omnes supradicti... reddunt xx. garbas frumenti & xx. ordei & xx. avenæ de garbagio..., & vi. Andegavenses ad festum S. Johannis pro Fenagio.* Charta an. 1199. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. pag. 197. *Dedi etiam eis & quitavi Fenagium & avenagium quod percipiebam singulis annis*, Occurrit in Hist. Delphin. tom. 1. pag. 116. 123. & supra in *Afnagium*.] Vide *Fenateria*.

¶ FENALE, Eadem notione, Pactum anni 1272. *Excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, quinti, sexeni, septeni, octavi, feuda, Fenalia, alberga, &c.* Fundatio Abbatiæ B. M. Dalonis an. 1114. inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 201. *Donamus etiam supradictis fratribus terras de Fenalibus suis acquirere poterunt.* Sed hoc in posteriori loco legendum *Fenalibus*, vereor etiam ne *Fenalia* legendum sit in priori.

¶ FENALIS MENSIS, Gall. *Mois Fenal*, sic dicitur Julius, in Collectione Edictorum Leodiensium edit. 1714. pag. 19. & 120. *Donné l'an de grasse 1321. le x. jour de mois de Juillet, que on dit Fenal Mois.* Iterum memoratur ibidem pag. 26. Statutum anni 1336. in Codice MS. urbis Commercii pag. 79. *Item à chascun bled chascun couduist nous doit chascun an un silleur & un Fenaulx un faulcheur.* Aperta est vocis origo, à *Fenum* quippe quod mense Julio potissimum fecatur, *Fenalis* mensis dictus est: apud Romanos vero *Fenisecium* vel *Fenisicium*, nostris *Fenaison*, mensi Junio tribuitur in veteri Romanorum Kalendario apud Grævium Thesauro Antiquit. Roman. tom. 8. col. 25. Vide *Fenile*.

¶ FENARE, Fenum secare & siccare, Gall. *Faner*, Charta Jurium Prioris S. Salvatoris in Diœcesi Autissiod. an. 1157. *Ad corvadas Fenandi & frumenta colligenda capellanus interesse debet*, Tabular. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Ad prata nostra Fenanda.*

FENARIA, Domus [rustica ædicula, vel etiam ædium appendix, locus ubi fenum aliaque grana frumentaria reconduntur; Hispan. *Fenedal*, nostris *Fenil*, Provincialibus *Feniero*, dicitur locus, ubi fenum congeritur; an inde deducenda vox *Fenaria*, judicet Lector,] Charta an. 1316. apud Fantinum Castruccium tom. 1. Hist. Avenion. p. 178. *Item domus seu Fenaria de na Genolba, quæ est juxta domum liberorum Raimundi Pralati.* Infra: *Item una logia seu Fenaria Nicolai de Sabaudia, &c.* [Vide *Fenetia*.]

FENARIUS, Gallice *Fenier*, Feni venditor, in Statutis artium mechanicarum Parisiensium.

¶ FENATAGIUM, à *Fenagio* distinguitur, idemque forsitan est, quod infra *Fenatio*, ni mavis pro *Fenestragium* accipere. Acquisitio homagii Baroniæ Medullionis per Humbertum Dalphinum an. 1293. Hist. Dalphin. to. 1. pag 35. col. 2. *Concessit cum juribus aliis ... focagiis, Fenatagiis, serviciis, censibus, tafcbis, quartonibus, Fenagiis, bannis, justitiis, cavalcatis, fidelitatibus, homagiis, &c.*

¶ FENATERIA, ut *Fenagium*, *Præstatio feni*. Antiquit. Recogn. Capreriarum Regest. *Probus* fol. 19. v. *Omnes fere ponunt per juramentum, quod quidquid est apud Chevreres est de feudo Comitis, & tenetur de eo, quicumque illud teneant, & quod Comes habet ubegeriam super omnes homines omnium Nobilium de Chevreres, & forum quandu ducit exercitum, & Fenateriam, & bannum, sicut super homines suos, & quod omnes libere tenentes de Castellania debent ei cavalcatam, quando opus est ei & sibi placet. Et quod Nobiles de Chevreres habent similiter Fenateriam super homines Comitis, hoc tamen modo quod, si ipsi mittant garsiones vel nuntios suos ad domum hominum Comitis pro Feno ibi capiendo, nec potest capere garsio vel nuntius de feno nisi quantum potest apportare super caput suum. Si autem mittant aliquem cum equo, nec potest capere nisi quantum poterit ponere super collum equi per se sine auxilio alicujus, & non possunt Fenum capere in domo alicujus nisi semel in anno.*

FENATICUS, Fœniceus, Hesychius: φοινίκινος, φοίνιξ. Papias: *Spadices, quos Fenaticos vocant, prosusos, mirteos*, Jo. de Janua: *Spadix, & hac spadica, palma, unde spadix, subrubeus, fulvus, se. colore palmæ, unde & spadices dicuntur equi palmati, i. equi fulvi & rubicundi coloris, sicut palma, vel qui palmæ figuram in cruribus habent.* Vide Equi *palmati*.

FENATIO,] Siccatio feni, cum versatur furcillis.] Charta Libertat. S. Karterii in Biturigib. an. 1256. *Quiti & immunes erunt à tallis, charreis, falcationibus, Fenntionibus, & omnimodis biennis, &c.* Charta an. 1248. ex Tabular. S. Germani Prat. *Fena pratorum meorum de brolio homines de Antogniaca & de Verreris Fenabunt, & homines de villa Haimonis de Fene quadrigos obariabunt.*

FENATOR, qui *Fenisex*, Persio, Columellæ, & aliis, [vel Qui fenum versat furcillis, Gallis *Faneur*.] Charta Odonis Comitis Corboliensis an 1111. apud Doubletum lib. 3. p. 845. *Dimisi quasdam consuetudines, quas ibi accipiebam, scilicet Frescengagium, & Fenatores.* [Instrum. anni 1209. ex Archivis S. Vincentii Cenoman. *Contentio quæ vertebatur inter Monachos S. Vincentii & Galterum Militem super Fenatoribus, villicaria, decimis molendiorum, &c. sic est sedata ... Itaque villa de Sondai remansit Monachis ... ab omni exactione, scilicet Fenatoribus, villicaria & omni gravamine.* Charta Libertatum Claromontis ex Codice MS. *Libertantes prædictos homines ab omni ... tallia ... Fenatoribus, falcatoribus, &c.* Charta Hugonis Domini Feritatis Bernardi ann. 1233. in Archivis Abbatiæ de Pietate Dei, vulgo *L'Espau*: *Nihil mihi & heredibus retineo, ... neque Fenatorem neque vindemiatorem.* Statutum anni 1336. in Codice MS. urbis Commercii p. 79. *Nous doit chascun an un filleur, & en fenaulx ung faulcheur, ciluy qui auroit waignaige & deux Feneurs chascun an.*]

FENCEMONTH, vox forestariorum, inquit Spelmannus, alias *Defense-month*, i. mensis vetitus, prohibitionis mensis, quo scilicet venari in forestis non licet, nec animalia in silvas immittere ad pasturam, ne parturientibus damis molestia inferatur. Sumit hic mensis initium à 15. die ante festum S. Joannis B. cum *agistatores* & ministri forestæ pro *fanuatione bestiarum* conveniunt, & finitur 15. diebus dictum festum sequentibus. Vide *Fannatio*.

¶ FENDEO, *Falanx, multitudo*. Rhabani Mauri Gl. apud Dieckmann. à *Faute & Fauter*, Satellites, famuli. Vide Schilterum in hac voce.

¶ FENDICÆ, Hiræ, ilia, lucanica, à *findo*, quod ex fissis carnibus fierent. *Non Fendicas, quæ & ipsæ sunt hiræ*, apud Arnobium lib 7. contra Gentes. Vide Martinii Lexicon in *Fendica*.

¶ FENE-

cincinnos naturales à dextris & à sinistris pendulos, quos arte componi prohibent Statuta antiqua inter Anecd Marten. tom.4. col. 1290. his verbis: *Prohibemus etiam ne Clerici, caractere neglecto, comas nutriant, aut Fenestratis tondeantur.* Vide *Fenestratus.*]

¶ FENESTARIA, FENESTRARIUS. Vide *Fenestra.*

FENESRATIM, Obiter, per transennam. Theodericus Monachus de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. n. 4. *Nos autem per tapinosin precelsa gesta Fenestratim propalantes, humilibus oportet consentire.*

¶ FENESTRATUS, Fenestris apertus, perforatus, Plauto & Vitruvio. Inventarium Eccl. Aniciensis an.1444. *Item alia parva mappa de canapi ad modum telæ cum tribus barris in uno capite & in medio cum aliis tribus de filo Peri & in capite Fenestrata.* Hoc est, si bene conjecto, ad instar rhomborum vitreorum, quibus ad fenestras uti solent, figurata. Vide *Calcei Fenestrati* in *Calceus.*

¶ FENEUS, *Pauper, sine fide.* Papias. Vide *Fœneus.*

FENGANGI. Vide *Fegangi.*

FENGELDUM, Pecunia, vel tributum ad arcendos hostes erogatum, à Saxonico fen, hostis, & geld, pecunia, tributum, Occurrit in Chartis Anglicanis tom.1. Monast. Anglic. p.372. tom.2. p.812. 827.

¶ FENICIUM, à Græco φοῖνιξ, color ruber, unde Ovidio *Phœnicea vestes*, eædem quæ purpureæ. Consultationes Zachæi Christiani & Apollonii Philosophi lib.2. apud Acherium Spicil. tom. 10. p. 65. *Et si fuerint delicta vestra ut Fenicium, ut nivem dealbabo ea; si autem ut coccum, ut lanam candidam efficiam. In Fenicio obscuritas peccatorum, in cocco mens cruenta signatur.* Hæc Zachæus, qui reddit Græcum Isaiæ 1. 8. φοινικοῦν, per *Fenicium*: melius scripsisset *Phœniceum*. Vulg. Interpres habet *Coccinum*. Jo: de Janua: *Fenicium, Herba fullonum quæ nigram facit tincturam: unde Esa. 1. Si fuerint peccata nostra quasi Fenicium.* Melius dixisset *coccineam* vel *rubram*.

FENILE, in Gloss. vett. *Locus, ubi fenum ponunt.* Gl. Gr. Lat. χορτοκόπιον, *Fenile, Fenisecium*, χορτοβόλον, *Fenilium. Fœnisicium*, in veteri Kalend. mense Junio. Tempus, quo fenum secatur. Adde Varron. lib.6. Lex Salica tit. 18. §. 3. .... *Si quis scuriam cum animalibus, vel Fenile incenderit.* Adde Legem Bajwar. tit. 1. c.14. [Virgilium ipsum, Georg. 3.

Nec tota claudas Fenilia bruma.

Et Ovidium Metamorph. 6.

Positasque cremet Fenilibus herbas.]

¶ FENNA, pro *Femina*, legitur in Charta an. circiter 1100. fol.183. Chartularii Matisconensis.

¶ FENS, pro *Fenum* habetur in *Frossa.*

¶ FENSUS, *Iratus.* Gloss. Isid. Vox antiquata, unde *Offensus*, *Infensus.*

¶ FENTATUS, f. pro *Fœdatus.* Vide in *Effondatus.*

¶ FENUTIO, à φοῖνιξ, Color ruber, Pellis Purpurea. Vide *Parthicæ pelles.*

¶ FEODA-FIRMA. Vide *Feudofirma*, in *Feudum.*

FEODIUM, *Feodagium*, *Feodare*, *Feoderare*, *Feodatus*, &c. Vide *Feudum.*

FEORWENDEL, Modus agri: quarta, ut videtur, pars acræ: nam Saxonibus, feorth, est quartus. Monasticum Angl. to.2. p. 913. *Medietatem unius Feorwendel terræ de meo dominio, in eadem villa, & alteram medietatem unius Feorwendel, quam Augerus tenet.* [Vide Farding.]

1. FERA, pro *Feria*, Nundinæ, ex Gall. *Foire.* Fulcodius Monach. de Ogerio Carmentriacensi: *Præter censum, qui solvitur ad Feram in mense Maii, &c.* [Instrum. an.1040. apud Mabill. to.4. Annal. p.441. *Domino & sancto Leopardino concessit ipse benignus Princeps Archembaldus ipsius loci Feram annualem, & Feras omnes de cunctis hominibus ad feram venientibus, totum districtum in ipsa fera.* Ubi observandum vocem, *Fera*, eo loco poni pro jure ipso *Feræ* quod persolvebant nundinatores. Memoriale Potestatum Regiensium, Auctore Anonymo, ad an. 1211. apud Murator. tom. 8. col. 1082. *Et eo anno incœpta fuit Fera S. Mauritii, & fuit facta ad Pontem Pladum in contrata S. Mauritii superius strata.*] Occurrit præterea in veteri Charta apud Marcam in Hist. Benearn. lib.5. c.9. nu. 4. & in Libertatib. villæ de Moneto in Biturigib. apud Thomasserium lib. 1. cap. 65. Vide *Feriæ* 3.

¶ FERA, Jus nundinarum quod Domino competebat. Privilegium Ludovici Imp. concessum Ramninco Abb. S. Sulpitii Bituric. ex Chartul. ejusd. Monast. fol. 30. *Præterea concedimus in vestiaria & calcearia Fratrum monachorum sicut fuerat olim, omnes Feras annuales mercati cum integritate & districtum.* Eadem notione usurpari in Charta ann. 1040. modo observavimus.

2. FERA, Prædium rusticum, quod *Affare* alii vocant. Vide in hac voce. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ ann. 1108. *Et aliam Feram cum mansionibus meis, ubi sto.* Infra: *In villa Limoso unam Feram cum suis mansionibus, & suis artis, &c.* Vide *Feiræ* [in *Feriæ.*]

3. FERA, Apri femina: nam & *Feros* pro apris dixerunt veteres, uti monitum à Salmasio ad Capitolinum p. 268. Charta Fundationis Abb. S. Mariæ Santonens. ann. 1047 apud Sammarthanos: *Statuimus, ut quotannis Abbatissa misso venatore suo, quomodo poterit, habeat de præfata silva, ad recreandum femineam imbecillitatem, aprum unum cum sua Fera, cervum cum cerva, damum cum dama, caprum cum capree, &c.*

FERA REGALIS, *quam Angli Staggon appellant*, in Legibus forestarum Canuti Regis c.21. 24.26. 34. ubi *Feræ regales* distinguuntur à *Feris forestæ*: est autem *Staggon*, Anglis *Stagge*, cervus, cujus venatio regalis dicitur. [*Feræ majores* vocantur in Lege Bajwar. tit. 19. §.7.] Observat Nonius *ferum*, singulariter appellari cervum à Virgilio lib. 8. Æneid.

Pectebatque ferum, puroque in fonte lavabat.

Narrat vero Luitprandus lib.3. c.4. Lanthbertum Mediolan. Archiepisc. Burchardo Suevorum Duci, *quasi hoc esset privilegium amoris concessisse cervum, quem in suo in brolio venaretur, quod nulli unquam nisi carissimis magnisque concesserat amicis.*

FERÆ FORESTÆ, in iisdem Legibus forest. c.21.22. 27. ubi aper *bestia forestæ* dicitur, non vero *capreoli, lepores & cuniculi.* Quippe, ut est apud Hyginum in Astronom. l.2. p.73. nobiles venatores circa lepores non versantur: unde carpitur Callimachus, quod Dianam dixerit leporum sanguine satiari. Libertates villæ de S. Paladio in Biturigib. an.1279. *Per totam dictam forestam ... venari poterunt ad omnia animalia: ita quidem, si magnam feram, cervum, aprum, capreolum, vel aliam grossam Feram ceperint, tenebuntur eam Præposito vel Servientibus præsentare, &c.* Legibus porro Friderici Imp. lib. 2. de Feud. tit. 27 §. 5. retia tendere, aut laqueos vetantur omnes, *nisi ad ursos, aut apros, vel lupos capiendos.* Aprorum tamen venationem Regibus propriam fuisse insinuat Theganus de Gestis Ludovici Pii c.20. *In mense Augusto, quando cervi pinguissimi sunt, venationi vacabat, usque dum aprorũ tempus advenerat.*

FERÆ BANNITÆ, quarum venatio interdicta est, in Chartis ann. 1056. 1065. in Probat. Histor. Limburg. p.29. & apud Zylesium pag.40. Aliæ Henrici Imp. ann. 1049. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 365. *Ut nemo absque licentia & voluntate præfati Episcopi successorumque suorum infra prædictos ejusdem foresti terminos banni conclusione vetitos præsumat venari, aut aliquod genus Ferarum, quod in forestarum jure banni interdicitur, lege qualibet, venatoria industria capere, vel decipere.*

rem, & in anniversaria mei transitus commemoratione refectio eorum uno quolibet generali Ferculo communiter & indesinenter ampliaretur, &c. Vide *Generale*.

FERCULUM, Gestatorium, sella gestatoria. Anastasius Bibl. in Hist. de Exilio S. Martini PP. p. 86. *Jussit eum surgere à Ferculo, & stare*. Supra: *Gestatorium, Gestatorium sedile, & portatoriam*, dixit. Cantica Canticorum: *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas*. In quem locum Aponius: *Ferculum à ferendo nomen accepit*.

☞ Notum est apud Latinos *Ferculum* fuisse Gestamen, quo in pompa uti solebant: quocirca Tullius lib. 1. Off. dixit: *Cavendum est ne tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ac similes pomparum Ferculis esse videamur*. In iis ferculis deferri consueverant simulacra oppidorum, coronæ, machinæ & id genus alia. Consule Lexic. militare Caroli de Aquino voce *Ferculum*.

FERDELLA TERRÆ, Quarta pars virgatæ terræ, ut colligit Spelmannus ex vetere MS. cujus hæc laudat: *Decem acræ terræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam Ferdellam, & 4. Ferdellæ faciunt virgatam, & 4. virgatæ faciunt unam hidam, & 4. hidæ faciunt unum feodum militare*. [*Madox* Formul. Anglic. p. 54. *Ego saisivi prædictum Thomam inde per ramum arboris, ad tenendam in capite de me per servitium quinque partis unius militis, cum quinque Ferdellis terræ de Bacwella*.] Vide *Ferdingel*.

¶ FERDELLUS, Fasciculus. Acta SS. Junii to. 3. p. 396. de S. Alena: *Et iterato per eosdem repositum in quatuor Ferdellis in præsenti capsa altera die*. Vide *Fardellus*.

FERDFARE, in Fleta, lib. 1. c. 47. §. 23. est *Quietantia eundi in exercitum*. Vide *Firdefare*.

FERDINGEL, Modus agri. Domesdei tit. Somerset, Ermenton: *Huic manerio pertinent consuetudines istæ: de Ferdingel 30. den. &c.* Ubi Spelmannus observat, Agrimensores Anglicos *Forthindel* usurpare de quarta parte acræ: putat tamen hoc loco *Ferdingel* intelligi, vel de quarta parte virgatæ 5. acras continentis, vel de quarta parte carucatæ, vel ejusmodi alicujus mensuræ. [Vide *Ferdella*.]

¶ FERDINGMANNUS, Thesauri custos. Batavicum vocabulum. Joan. Skenæus de verborum significatione p. 66.

FERDONI. Vide *Ferto*.

¶ FERDWRTHI. Vide *Faldwrthi*.

FERDWYTA, juxta Fletam lib. 1. cap. 47. §. 15. est *Quietantia murdri in exercitu*. Id est, ut interpretatur Edw. Cokus ad Littletonem sect. 96. *liberum esse de oneribus armorum*. Occurrit in Monast. Angl. to. 1. p. 390. Vide *Firdwita*.

¶ FEREÆ JUDAICÆ, pro *Feriæ Judaicæ*, ut arbitror, seu Dies, quos Judæi colunt ab opere servili *feriandò* seu cessando. Canones antiqui pœnitentiales, apud Acherium to. 11. Spicil. p. 72. *Auguriis vel incantationibus servientem à conventu Ecclesiæ separandum; similiter & Judaicis superstitionibus vel Fereis inhærentem*. Vide *Feriæ* 2.

FERENDARIUS, Procurator, qui vice alterius in judicio causam agit: Germ. *Farsprech*. Occurrit non semel in Speculo Saxonico lib. 1. art. 60. 61. 62. 63. l. 3. art. 14. 30. &c.

¶ FERENTARII, Nonio, *Milites levis armaturæ, quod quidquid opus esset, auxilia ferrent excursu levi, armis gravibus non impediti*. De iis etiam Varro lib. 6. & Festus. Sallustius de Bello Catilin. *Postquam eo ventum est, unde à Ferentariis prælium committi posset, &c.* Annal. Novesiens. apud Marten. tom. 4. Amplis. Collect. col 673. *His Ferentarii & nautæ aliquot qui ad hoc operam suam Parmensi elocabant attractis navi- culis occurrunt*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ferentarius, Porteur de baniere, ou de saiette, ou de fonde*.

¶ FERENTARIUM, Ferculum processionale. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. Maii tom. 2. p. 254. *Omnis illa multitudo processionaliter ordinata, vexillis quam plurimis & Ferentariis præcedentibus; Episcopo consistente in medio*.

FERENTES, Milites Bannereti. Anonymus de Rebus Friderici II. Imp. p. 887. *Factum est itaque, quod dum prælibatus Vicarius prope Sebiaccam magnum Sicalorum exercitum congregasset, & illi potissime, qui vocati in partibus illis vexilla ferebant, appellati vulgari linguositate Ferentes, fidem Regis Karoli profiteri viderentur, &c.* Vide *Bannereti*.

FERERIUS, [Idem f. qui *Feretrarius* infra.] Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 2. p. 29. *Fererius tapetum (portat) & parvum scabellum, & cussinum*.

¶ FERET, pro *Fertur*. Scriptura anni 891. inter Concilia Hispan. to. 3. p. 162. col. 2. *Pergit per terminos de Populeros, & Feret in rivolam Chave*.

¶ FERETRARIUS, Custos sacrarum Reliquiarum in *feretro* reconditarum. Acta SS. Junii tom. 4. p. 579. de S. Etheldreda: *Et in cloacam projecit* (imagines) *non designans eis locum usque ad fratris Roberti Bykeling Feretrarii & Monachi Elyensis adventum*.

FERETRUM, Νεκροφόρον, Isidoro lib. 18. c. 19. *Ubi funus defertur*. *Sarcofagas*, in veteri Inscriptione apud Gruterum 607. 1. seu capsa, vel arca, qua effertur corpus humandum. Gloss. Gr. Lat. φορεῖον, *Lectica, Feretrum*. Servius & Isid. lib. 20. c. 11. *Feretrum, Locus, ubi mortui feruntur, & est Græcum nomen, nam Græce φέρετρον dicitur*. Gloss. Ælfrici: *Feretrum*, Bære. Unde nostris *Biere*. Fortunatus lib. 6. Poem. 7.

Interea vehitur tristi lacbrymosa Feretro,
Solvit & exequias obsequialis amor.

Leges Henrici I. c. 36. *Amici extrahant mortuum, deferentes in Feretrum, & portantes eum ad Ecclesiam*. Hinc *Fiertes*, & *Fiertres* loculos aut capsas, in quibus Sanctorum corpora vel reliquiæ reconduntur, dicimus. Hugo Flaviniac. p. 122. *Ornamenta Ecclesiastica quamplurima & Feretrum, ubi sunt reliquiæ Sanctorum, &c.* Bercarius Presbyter in Hist. Episcopor. Virdunensium num. 19. *Feretrum, ubi sunt nunc reliquiæ Sanctorum, honestissimo decore composuit*: [Epistola Prioris S Milburgis de Venelot in Anglia circiter ann. 1166. inter Anecd Marten. to. 1. col. 476. *Egrediente Conventu cum Feretro comitante innumerabili multitudine hominum utriusque sexus, ad processionem faciendam, ut moris est Ecclesiæ nostræ, &c.* Et to. 3. col. 644. C. in Chronico Johan. Iperii Bertiniano: *Sedata quodammodo seditione, Ecclesiæ thesauri distrahuntur, ciboria, Feretra, ceteraque jocalia auro & argento decrustantur, &c. Item in conductu processionali Feretri B. Mariæ, &c.* in Obituario MS. Eccl. Morinensis fol. 30. ubi semel & iterum recurrit vox *Feretrum* ead. notione.] Will. *Guiart* ann. 1205.

Et si eaclos & encagies,
Come un cors saint en une Fierte.

FERETRA reliquias Sanctorum continentia ad corrogandas eleemosynas in reædificationem Ecclesiarum aut in alias necessitates cum processionibus circumlata, non semel legere est. Has *processiones ad efferendum* vocat Ægidius Aureæ Vallis in Hist. Episc. Leod. cap. 55. Vide *Reliquiæ*.

FERETRO CABALLARIO VEHI, apud Bedam in S. Benedicto Episcopo c. 21. & in Vita S. Erkenwaldi Episcopi Londoniensis.

INFERETRARE, Feretro inserere. Lambertus Ardensis pag. 19. *Hujus autem reverendissimum sanctissimæ Virginis corpusculum populo demonstravit, & Infere-*

vetravit venerabilis Ecclesiæ Morinensis Episcopus Milo secundus.

¶ FEREUM. Litteræ anni 1285. apud Rymer. to. 2 p.262. *Venditor extraneus... de salmata Ferei vel pannorum laneorum 2. den.* An legendum *Ferri*?

¶ FERHELETO. Vide *Fersbebero*.

¶ FERHO. Vide in *Ferte*.

¶ 1. FERIA, Transitus est qui cymba fit in ulteriorem ripam. *Trajectus*. Sed hoc à Saxon. fær seu fare, Iter, & Eie, aqua. Hinc fær-sceat, naulum. Gr. πορθμὸς à πορθμεύω, trajicio, transveho: atque inde portus. Ita Spelmannus.

2. FERIÆ, Singuli dies hebdomadis dicti, ut est apud Hieronymum, non quod in iis feriandi necessitas incumbat, sed à septimana Paschatis, quæ erat immunis ab opere faciendo, & feriata. Unde cum sex illi dies post Pascha feriati essent, & ea esset prima anni Ecclesiastici hebdomas, inde factum, ut omnes dies septimanæ vocarentur Feriæ. Lex enim est Constantini M. qui hebdomadas ante & post Pascha, ἀπράκτους & feriatas sancivit. Sed usus obtinuit, ut posterior tantum esset feriata, ut est in Syn. in Trullo can. 66. Will. Brito in vocabul. MS. *Feria idem est, quod cessatio, unde & diem solemnem antiquitus Feriam appellabant, i. cessabant ab operibus servilibus ... Et nota, quod Judæi dies sabbati appellant, nos autem Ferias dicimus, quod omni die feriare, i. cessare à peccato debemus, unde dicimus primam Feriam, sc. diem Dominicum, secundam, tertiam, quartam, quintam, sextam, sabbatum*. Similia habet Joann. de Janua. Tertullianus lib. de Jejunio: *Proinde nec stationem, quæ & ipsa quidem suos dies habeant, quarta Feria & sexta*. Primus igitur hebdomadæ dies Dominicus dicitur; qui post sequitur, secunda Feria; & sic deinceps. Vide Durand. l.7. c. 1. n. 10. 11. & Henric. Valesium ad Eusebii lib. de Martyr. Palæstin. c. 1. Beda in Hymnis:

Nostro more dies Feriæ *sunt nomen habentes*.

¶ FERIÆ DE EXCEPTO dicuntur in Ecclesia Ambrosiana juxta Macros in Hierolex. omnes currentes dies ab ultima Dominica Adventus, usque ad Christi Navitatem, quod majori solemnitate celebrentur.

FERIÆ LEGITIMÆ, in Pœnitentiali Romano, Theodori, & Bedæ, crebro occurrunt, verbi gratia: *Si infra 30. annos adolescens fornicationem faciat, tres quadragesimas, & legitimas Ferias ... pœniteat*. Id est, jejunet tres quadragesimas, præter *Ferias legitimas*, seu dies, in quibus indicta sunt jejunia ab Ecclesia, [hoc est, Feria secunda, quarta & sexta, quibus jejunare in Ecclesia consuetum erat.] Infra: *Presbyter cum puella fornicans, annos quatuor, & tres quadragesimas in anno, & Ferias quartam & sextam in pane & aqua*.

¶ FERIA SEXTA MAGNA, Dies Parasceves, Feria sexta majoris hebdomadæ. Miracula B. Simonis de Lipnica to.4. Julii pag.561. *Incipiens a Feria sexta magna usque ad* Feriam *secundam Paschæ*.

¶ FERIA SEPTIMA, pro Sabbatum, in Vita S. Folcuini Episc. Tarven. sæc. 4. Bened. par.1. p. 628. *Transiit autem anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo quinto, Indictione tertia, Feria septima vesperascente*.

¶ FERIÆ SOLEMNES, Dies festi, quibus ab operibus servilibus cessandum. Rudulfus in Vita B. Rabani Episc. Mogunt. sæc.4. Bened. part. 2. p.16. *Dies erat natalitius Sanctorum martyrum Januarii & Magni: præceptum est omnibus ... ut ea die à rurali ac servili opere vacarent, diemque festum agerent. Contigit in villa quadam ... ut unus eorum ... cum suis exiret in agrum ... cæteris solemnes* Ferias *celebrantibus*.

FERIARE, Diem festum colere, ab opere servili cessare. Hayto Episc. Basileensis c.8. *Feriandi vero per annum isti sunt dies, &c.* Passim. [Active sumitur in Vita B. Meinwerci to.1. Junii p.521. *Et Papiam rediens sanctum Pascha ibidem* Feriavit.]

FERIALES, Libri, in quibus conscripta erant festa Martyrum. Epistola Chromatii & Heliodori Episcoporum ad B. Hieronymum de opere Martyrologii colligendo: *Ut famosissimos* Feriales *de archivio S. Eusebii Cæsareæ Palestinæ Episcopi inquirens, Martyrum ad nos dirigat festa*.

¶ FERIALES DIES, Dies hebdomadis officio Sanctorum vacantes. Constitutiones Cardinalis Mendozæ to.4. inter Concil. Hispan. p.25. col.1. *Celebratur singulis diebus* Ferialibus, *quæ non sint festa de præcepto, Missa de mane, quæ terminetur ante ortum solis*.

FERIATICI DIES, Feriæ hebdomadis. Capitul. Caroli M. ann. 813. cap.28. *De faidosis hominibus, qui solent incongruas commotiones facere, tam in Dominicis diebus, quamque & aliis solemnitatibus, sicuti & in Feriaticis diebus*.

¶ FERIATUS DIES, Festivus. Concil. Pisanum to.6. Spicileg. Acher. p.271. *Suam convocationem die Feriato indixerunt, scilicet ipso die Sancti Johannis Baptistæ*. *Feriati dies*, quibus divino cultui vacatur, in Capitul. Caroli C. c. 8.

3. FERIÆ, Nundinæ, Mercata, Italis *Fiere*, Gallis *Feires*. *Feyres & Marchez*, apud Brittonum pag. 21. 23. 30. &c. Ita porro appellatæ, quod ut plurimum in Sanctorum Patronorum festivitatibus, vel Ecclesiarum encæniis ac dedicationibus institutæ fuerint, cum scilicet vicinorum populorum ad illas frequens fit concursus. Charta Ludovici VI. Regis an. 1117. ex Tabular. Mauriginiacensi: *Nundinas, quas* Ferias *vulgariter appellamus*. Acta Episc. Cenoman. [to. 3. Analect. Mabillonii p.321.] *Dederunt B. Juliano unam* Feriam *in Civitate Cenomanensi in anniversario die Consecrationis matris Ecclesiæ tribus continuis diebus celebrandam, scilicet die Sabbati, die Dominica & die Lunæ*. Consuetudo Lorriaci an. 1187: *Quando homines de Lorriaco ibunt Aurelianis cum mercatura sua, pro quadrigua sua solum nummum persolvant in urbis egressu, scilicet quando non ibunt causa Feriæ, &c.* Charta Philippi Regis Francor. an.1195. in Tabul. Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 15. *Feriam quoque, quam nomine alio mercatorum nundinas dicunt, &c.* Charta Fundationis Abbatiæ sancti Stephani Cadom. apud Lucam Acherium in Notis ad Vitam Lanfranci: *In territorio Cadomi* Feriam *3. dierum, ita ut quoties quilibet horum dierum in secunda* Feria *evenerit, totum mercatum magni burgi sit S. Stephani*. Occurrit passim, in Monastico Anglic. tom.1. pag.410. tom.2. pag.37. in Fleta lib.2. cap. 63. §. 2. in Miraculis Sanct. Aigulfi capit. 2. apud Will. Thorn. ann. 1125. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 298. &c. Vide *Nundinæ*.

FEIRA, & FIRA, Eadem notione. Charta Hugon. I. D. de Feritate, in Historia Monasterii S. Audoeni Rotom. pag. 460. *Pratera Ecclesiam Bilci & Feiram S. Martini, Feiram etiam S. Michaelis, & Feiram S. Margar. & Ecclesiam de Osbervilla, &c.* Vide tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 289. Charta Petri Regis Aragonum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Nundinas sive Firas & mercatos nostros sub eorum regimine & securitate ponimus*.

¶ FIRUM, Eodem significatu. Acta consacrationis Eccl. Villæ Bertrandi ann.1100. in Append. ad Marcam Hispan. col.1222. *In eodem quoque loco vel in omnibus spatiis à crucibus determinato ab ulla viventium placita non celebrentur, & mercatus vel* Fira *sive nundinæ non teneantur, &c.*

In Foris Aragonensibus & eorum Observantiis. *Feria* dicitur *habere loco auctoris*: ita quod, si quis equum vel

vel rem aliam quamvis in *Feria* seu nundinis emat, non teneatur dare auctorem ei, a quo emit. V. Michaelem *del Molino*, in repertorio, in verbis *Autor*, & *Feria*.

¶ FERIARI, Nundinas tenere. Charta ann. 1290. ex Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 715. *Noverit Universitas vestra quod ego teneor reddere singulis annis viris Religiosis Dominis meis Abbati & Conventui S. Vandregesili pro quadam masura, quam ego accepi ab ipsis ad firmam perpetuam ... VII. solid. communis monetæ currentis annui redditus ... persolvendos, cum juribus, costumis, redevanciis, officio Feriandi, & cum aliis jurisdictionibus villæ suæ & nundinarum suarum.*

FERIÆ JOVIS, *Paganiæ*, seu superstitionis paganicæ species, Christianis interdicta, quæ die Jovis fiebat. Indiculus superstitionum, seu paganiarum in Concil. Liptin. an. 743. *De Feriis, quas faciunt Jovi vel Mercurio*. S. Eligius, apud S. Audoenum in ejus Vita lib. 2. c. 15. *Nullus diem Jovis absque festivitatibus sanctis, nec in Maio, nec ullo tempore in otio observet*.

FERIÆ MESSIVÆ, Vacationes autumnales, apud Papianum lib. Respons. tit. 13. & in Lege Longob. lib. 2. titul. 1. §. 11. *A 15. Kal. Augusti, usque ad 15. Kal. Sept.* quo temporis spatio eadem Lege justitium indicitur. Harum meminit Fulbertus Carnot. Epist. 18. 39. Aliæ enim feriæ sunt solennes, divini cultus causa institutæ in honorem Dei, aliæ indirectæ, quæ messium vindemiarumque gratia indicuntur, aliæ denique repentinæ, quæ arbitrio Principis constituuntur, lib. 4. cum seqq. C. de Feriis. *Ferias de Messions*, in Foris Beneharn. Rubr. *de Ferias*, art. 1. *Induces mestives*, in Consuet. Turon. art. 56. *Feriæ messivæ & vindemiales*, in Concilio Toletano VII. c. 6. ubi etiam *de Feriis Paschalibus 15. diebus, & Natalis Domini 7.* in quibus à litibus cessabatur.

¶ FERIA REPENTINA, Vacatio insperata, extraordinaria, quæ nulla lege statuitur, sed ex arbitrio concedentis pendet. Statuta Universitatis Paris. tom. 6. Spicileg. Acher. p. 390. IV. *Nota, quod Rector Universitatis de consensu aliarum Facultatum potest indicere Feriam repentinam, vel cessationem facere in tota Universitate, & omnes indistincte tenentur obedire sub pœna perjurii & privationis privilegiorum Universitatis.*

¶ FERIÆ TREUGALES. Vide in *Treva*.

¶ FERIACHA. Vide *Feriarcha*.

FERIALIS, pro *Feralis*. *Feriale malum*, apud Paulinum lib. 4. de Vita S. Martini. Idem lib. 2. *Feriali murmure dentes*. Lib. 3. *Ferialia dicta paterent*. Et lib. 5. *Ferialia busta tyranni*. *Ferialis secta*, in l. 2. Cod. de Judæis. *Ferialmente*, Bocaccio pro crudeliter. *Feralis* vero vox hac notione crebra in Cod. Theod. [Alia notione accipitur in *Feriæ* 2.]

FERIARCHA, *Arma subitis bellis reddita*. Ita Papias MS. At editus [cum MS. Bitur.] habet *Feriacha*, & *recondita*.

FERIATICA. Isidorus Mercator in Concilio Laodiceno can. 37. *Non oportet à Judæis vel Hæreticis Feriatica, quæ mittuntur, accipere, nec cum eis dies agere festos*. Ubi Græca Editio τὰ ἑορταστικὰ habet: ἑορταστικὰ vero intelligenda censet Filesacus lib. 1. Select. c. 7. p. 84. quæ ad festi celebritatem apparata erant, seu ornatus, seu voluptatis seu usus gratia, eaque esse, quæ Canones Apostolorum c. 70. τῆς ἑορτῆς τὰ ξένια vocant.

¶ FERIATICI DIES. Vide in *Feriæ* 2.

FERICULA, Θηράδιον. Glos. Gr. Lat. Parvula fera.

¶ FERIDES, Vulnera. Miracula B. Raymundi Lullii, Junii tom. 5. p. 689. *Recepit super caput quatuor vulnera sive Ferides, videlicet lapidum duo, gladii autem alia duo*. Vide *Ferita*.

FERIFERUS, Furens, in Gloss. Isid. *Feriferæ*, *feræ furentes*, apud Papiam.

FERILE, seu FERRILE, *ubi ferrum reconditur*, in Charta veteri apud Ughellum to. 5. Ital. *sacræ* p. 1538.

FERINA, *Venaison*, in Gloss. Lat. Gall. Gloss. Gr. Lat. Ἀγρευμάτιον, *Ferina*. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1. *Cum tales pridie pro Ferina juberentur die nocteque laborare, ursum de lustro unus attulerat*: Infra: *Odorem Ferinæ hauriunt & carnium*. Carmen de Curia Romana:

Si mare transmittat pisces, si terra Ferinam.

Franciscus Canonicus Pragensis 2. parte Chron. lib. 1. cap. 26. *Placeat vestræ magnificentiæ, ut ego ad solemnitatem Domini Electi de Ferinis providerem*. Infra: *Tres currus variis Ferinis refertos Domino Electo transmisit*. Andreas Monach. lib 2. Vitæ Ottonis Episcop. Bambergensis: *Ferinæ cervorum, bubalorum, & equulorum agrestium, ursorum, aprorum, porcorum, omniumque ferarum copia redundat omnis provincia*. Ἀγριοκυνήγιον, in Nomocan. Coteler. n. 449. [Jo. de Janua: *Ferina, Venatio*; unde Virgilius:

Implentur veteris bacchi pinguisque Ferinæ.]

FERINESONA. Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. tom. 3. pag. 674. *Pro uno damo tempore pinguedinis, & una dama tempore Ferinesonæ eisdem Decano & Capitulo per annum reddendis*. Vide *Fannatio*.

☞ Hinc emendanda Charta apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. ubi perperam *Fermisona* editum pro *Fernesona*, à voce ibrida *Ferina* & Anglo-Sax. *Sone*, Grex, qua denotatur tempus quo feræ congregantur: quodnam vero illud sit discere est ex laudata Charta: *Quod idem Hugo & hæredes sui de cetero quolibet anno possint capere in prædicto parco* (de Blore) *unam damam in Fermisona inter festum S. Martini & Purificationem B. Mariæ, & unum damum in pinguedine inter festum S. Crucis in Mayo & festum S. Crucis in Septembri imperpetuum: ita quod qualemcunque bestiam tempore pinguedinis vel Fermisonæ bersaverint, vel cum prædictis canibus ceperint, illa bestia eis remanebit; & si sit in Fermisona, allocabitur eis pro dama*. Alia ibidem: *Cum mittamus dilectum valettum nostrum Johannem de Fulham ad instantem Fermisonam in parcis nostris ibidem, prout vobis & sibi melius ad opus nostrum fore videritis faciendum, capiendum, &c.*

¶ FERIONES, *Jlocaliter dicti fœneratores, quod usuris feriunt*. Laurent. in Amalthea ex Turnebo.

¶ FERIRE, Appellere, Gall. *Aborder*, Italis *Ferire*, Ad locum aliquem pertingere. Oberti Cancellarii Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 305. *Pisani cum hoste, quam diu præparaverant, videlicet galeis XXI. Ferierunt ad litus Albinganæ civitatis*. Et col. 306. *Galeæ nostræ in flumine Sicco Ferierunt nocte, & una super alteram currens, &c.* Ibid. col. 580. ex Jacobo Auria: *Galeæ vero Pisanorum volentes redire Pisas, quatuor ex eis in gulfo Nebii Ferierunt in terra, nihil mali per Dei gratiam Januensibus alicubi inferentes*. *Ferire ad terram*, ibid. col 589.

FERITA, Vulnus, percussio, à *Ferire*, vulnerare, vox Italis nota. Paulus Warnefridus de Gestis Longob. lib. 3. cap. 31. *Talem Autharis Feritam facere solet*. Charta ann. 1345. *Si insultum vel Feritam cum sanguine, vel sine sanguine fecerit, &c.* [Georgii Monachi Chron. Farfense apud Murator tom. 2. part. 2. col. 479. *Et ibi plagam & Feritam fecerat in hominem domini Abbatis*.] Occurrit passim in Lege Longobard. [Poetis nostratibus *Ferreis*. Le Roman d'*Athis* MS.

La estoit fiers les chapleis,
Des espees les Ferreis.

Vide *Ferides* & *Ferma*.]

¶ FERITA FACERE, Idem quod mox *Feritare* apud

apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 34. *Si quis inhonoraverit patrem aut matrem 3. annos pœniteat. Quod si manum levaverit, aut Feritas fecerit 7. annis exsul pœnitentiam agat.*

[FERITARE, Ferire, pugnare, Dudo lib. 3. de Morib. Norm. pag 136. *Nullaque gens auderet Feritare cum Richardidis*. Eidem *Feriter*, pro *Fortiter*. [Guillelmus Gemmit.c. lib. 2. Hist. Norman. c. 6. apud Duchesnium p. 225,

Si gens terva, ferox, jam jam Feritaverit in me,
Improba non servans fidei retinensque tenorem.]

¶ FERITAS, Nomen plurimorum in Galliis locorum, ut *Feritas Bernardi*, vulgo *la Ferté Bernard*, apud Baluzium Miscell. to. 7. p. 344. *Feritas Gilberti*, la *Ferte Gilbert*, apud Rymerum to. 12. p. 625. &c. Idem est quod Munitio, Castrum undique firmatum & clausum. V. Duchesnium Hist. Monmoren. Instrumetum lib. 7. c. 4. Histor. Castilion. lib. 8. c. 1. Instr. & infra *Firmitas*.

FERITORES, Aug. Mussatus p. 33. *Duæ siquidem erant acies, prima ejus ordinis, quem Feritorum vocant*. Ubi Laurentius Pignorius: *Feritores* gerebant vexillum quadratum, *il pennone*, ut placet Vincentio Borghinio, & legitur apud Villanum lib. 7. & 9. cap. 70. vexilla Regia seu Imperii, cum Aquila, nobis *Baudiere*, ductabant cæteras turmas, Villanus vero his locis habet *Feditori*. Dicto cap. 70. *Uguiccione veggendo che non potea schiffare la bataglia, fece assalire le guardie dello spianato, ch'erano i Sanesi: o colligiati, o altri, à suoi Feditori, intorno di 150. Cavalieri, ond'era capitane con pennone Imperiale*. Ubi *Feditori*, videntur esse confœderati, fide astricti: à *fede*, vel dicti quasi *Faiditi* de qua voce supra egimus. [Anonymi Chronicon Veron. ad an. 1333. apud Muratior. tom. 8. col. 648. Et xxv. *dicti mensis exiverunt civitatem Ferrariæ, aciebus & Feritoribus ordinatis contra ipsum dominum Legatum & ejus exercitum, per terram & aquam Padi contra ipsos viriliter pugnantes.*]

☞ Errat Cangius, ut recte monet Carolus de Aquino in Lexico Milit. ad hanc vocem; *Feritores* itaque Milites sunt, à feriendo sic nuncupati: unde Italis *Feditori* à *fedire*, quibus idem sonat ac ferire. Hinc Academici Cruscani *Feditore* Latine exponunt Sauciator, vulnerator.

¶ FERITORIUS Cultellus. Vide *Cultellus*.

FERIUM, [Prædium.] Vide *Affarium* 1.

¶ FERLA, pro *Ferula*, Scipio quo senes & infirmi solent uti, Fulcrum axillare, Gall. *Bequille*: quæ vox hoc significatu non à *Feriendo*, sed à *Ferendo* derivari videtur. Vita B. Jacobi Veneti, Maii tom. 7. pag. 473. *Non poterat solus incedere, nisi quibusdam ligneis fulcimentis, quas Ferlas vocant, fultus*. Miracula B. Simonis, April. tom. 2. pag. 720. *Quod erat claudus pede dextro, ita quod ire non poterat sine Ferla*. Rursus occurrit pag. 724. *Ferla vacua*, hoc est, Ferula pura, nulla cuspide præmunita, in hoc Jacobi Cardinalis carmine de Coronatione Bonifacii VIII. inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 470.

Vacuas gestantes pollice Ferlas.
Diffusas repetunt acies, illasque recursans
Sæpius, &c.

FERLINGUS, Quadrans, vel quarta pars denarii, à Saxon. feorthling, seu feording, à feorth, quartus. Assisa panis & cerevisiæ ann. 51. Henric. III. apud Spelman. *Quando quarterium frumenti venditur pro 12. den. tum panis wastelli de Ferlingis ponderabit 5. libr. & 6. solid. Ferlins* nostris. Will. *Guiart* ann. 1211.

Par quoi chascun ostel encore
Rend là par an quatre esterlins,
Ou la value de Ferlins.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. ann. 1350. *Un gobelet d'or à couvercle pesant 2. marcs, 1. once, 3. esterlins, & 3. Ferlins*. *Frelin*, in Chronico MS. Bertrandi Guesclini:

Ne me faut nuls secours en noie n'en jardin,
Pour un homme tenir, car par S. Matelin,
S'il y en avoit deux, n'en donroie un Frelin.

Ferlingus Terræ, apud Edw. Cokum ad Littleton. sect. 1. *Quarentena terræ* exponitur, diciturque continere 32. acras. [Ex Spelmanno tamen in voce *Acra*, Decem *acræ* faciunt *Ferlingatam*, quatuor *Ferlingatæ* faciunt *virgatam*, quatuor *virgatæ* faciunt *hidam*, quinque *hidæ* faciunt *feodum Militis*.] Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 280. *Unam virgatam terræ de dono Galfredi de Morba, & dimidium Ferlingum Terræ de dono Magistri Roberti, &c.* Pag. 925. *Totam terram ejusdem Ricardi ... scilicet 4. Ferlingas Terræ cum pertinentiis suis*. Occurrit præterea pag. 577. 586. 684. tom. 2. pag. 8. 205. 250. [in Hist. Harcur. tom. 4 pag. 2207. apud Thomam *Madox* in Formulari Anglic. pag. 41. 76. & supra in voce *Burghard*.]

¶ FERMA, ut *Firma*, Prædium alteri elocatum ad certum tempus, apud Stephanotium tom. 4. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 408. Hinc *Tradere ad Fermam*, Prædium seu villam ad tempus elocare, Gall. *Donner à Ferme*, in Spicilegio Fontanellensi MS. pag. 214. Vide *Firma*.

FERMARIUS, Qui conducit *fermam*. V. *Firma* 3.

¶ FERMEILLETUM, Fibula, Gall. *Boucle, agraffe*, alias *Fermail*. Inventar. Eccles. Noviom. an. 1419. *Item unum colerium de simili sicut dicta alba pro presbytero ad unum Fermeilletum argenteum deauratum ad quinque lapides*. Annotat Borellus *Fermeillet* olim fuisse catenam seu collariam auream. Ad fibulas, quas *Fermaux* appellabant, quod spectat, aureæ erant vel argenteæ, lapidibus pretiosis exornatæ, Nobilium propriæ, tantique ab omnibus æstimatæ, ut inter præcipua honoraria recenserentur. Testamentum Clementiæ uxoris Ludovici X. Fr. Regis in Hist. Dalphin. tom. 2. p. 219. *Item, à nostre chier Cousin le Comte d'Alençon nostre meilleur Fermail que nous ayens en France. Item, à nostre chier Cousin le Duc de Bourbon nostre meilleur Fermail emprès, Item à nostre chier Cousin le Comte de Beaumont nostre meilleur Fermail empres les deux*. *Ovide* MS. apud Borellum;

Fermax, caius; aniax, aumones,
Guimples, filandres, & tuiriax.

Vide *Fibulatorium*.

FERMENTACEI, & Fermentarii, à Latinis per contumeliam appellati Græci, quod ex fermentato pane Corpus Christi conficerent, ut est apud Algerium l. 2. de Sacr. cap. 10. & S. Anselmum lib. de Azymo & fermentato cap. 2. ut illi vicissim Latinos *Azimitas* vocabant. Rigordus ann. 1201. *Fermentarios hæreticos* Græcos vocat. Wibertus in Vita S. Leonis IX. PP. lib. 2. cap. 9. *Ea tempestate orta est hæresis Fermentaceorum, quæ calumniatur sanctam Romanam sedem, imo omnem Latinam & Occidentalem Ecclesiam, de azymis vivificum Deo offerre sacrificium*. De utroque, azymo scilicet & fermentato, ita Gregorius VII. lib. 8. Epistol. 1. *Nos vero azymum nostrum inexpugnabili secundum Dominum ratione defendentes, ipsorum* (Græcorum) *Fermentatum nec vituperamus, nec reprobamus, &c.* Sic vicissim Græci ipsi azymo vel fermentato pane in sacrificiis uti satis indifferens existimabant. Nicetas Archiepiscop. Nicomediensis apud Anselmum Havelbergensem Episcop. l. 3. Dialog. capit. 19. *Si ergo ferto essem, ubi nullatenus Fermentatum habere possem, & azyma præsto & paratum esset, & ego missam cantare, ac Domino sacrificium altaris of-*

ferre

ferre vellem, ego profecto azyma non horrerem; sed fiducialiter ad offerendum sacrificium Deo immaculatum consecrarem, & fideliter communicarem, &c.

FERMENTADA. Charta Guillelmi Ducis Aquitan. ann. 1027. in Regesto Constabulariæ Burdegal fol. 170. *Et cum leporada, & la Fermentada, & cum totas pertinenzas, &c.* f. pro agro, in quo *frumentum* seritur.

FERMENTUM. Gravis est & intricata omnino controversia, sed & necdum omnino enodata à viris doctis, quid sit *Fermentum* apud Anastasium in S. Melchiade: *Hic*, inquit, *fecit, ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur Fermentum.* Eadem ferme de Siricio scribuntur: *Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratam Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur Fermentum.* Rem, seu moris istius rationem, exponit Innocentius I. Epist. ad Decentium c. 5. *De Fermento vero, quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ, quarum Presbyteri, quia die ipso propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco Fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se à nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos.* [*Quod per parochias* (extra urbem constitutas) *fieri debere non puto: quia nec longe portanda sunt Sacramenta.* Index vett. Canonum inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 37. col. 2. *De Fermento quod civitatis tantum Presbyteris die Dominico dirigatur.*] Hisce auctoritatibus solenne fuit Græcis Latinos incessere, qui azymis in sacrificio uti solent: eæque olim objectæ Anselmo Episcopo Havelbergensi Lotharii Imperat. Legato ad Joannem Comnenum Imper. in ea collatione, quam ille habuit in Absida S. Sophiæ cum Niceta Archiepiscopo Nicomediensi, de causis dissidii inter utramque Ecclesiam, lib. 3. Dialog. cap. 13. à qua quidem objectione, ut sese expediret idem Anselmus, cap. 15. ait, existimare se verius, *Constitutum hoc Romanorum Pontificum Melchiadis & Siricii non de Fermentata hostia, sed de eulogiis potius intelligendum videri, quæ per singulos Dominicos dies per Ecclesias distribui jubentur.* Quæ est etiam Baronii sententia an. 313. nu. 49. & seq. quæ eo videtur probabilior, quod Concilium Laodicenum can. 14. vetet *τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς ἑτέρας παροικίας διαπέμπεσθαι.* [Vide *Fertilia*.] Alii contra volunt *Fermenti consecrati* voce ipsam Eucharistiam designari, atque in iis viri doctissimi, Joannes Mabillonius lib. de Azymo cap. 10. & Cardinal. Bona lib. 1. Rerum Liturgic. capit. 23. numer. 16. 17. Sirmondus mediam init viam in lib. de Azym. atque ex eo fermentum à prędictis Pontificibus dictam existimat Eucharistiam, non quod ex pane fermentato esset, sed quod ipsa ex quocunque pana fieret, Ecclesiis ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ, cui commiscetur. Horum omnium plura scire aventi, sententias expendere per nos liceat, dum ad alia properamus.

☞ *Fermenti* nomine vere intelligendam esse Eucharistiam, seu Eucharistiæ particulam, quæ sacrificiis à Presbyteris offerendis veluti fermentum fuerit, ut explicat Sirmondus, suadere videntur perantiquæ Glossæ MSS. super Canones Apostolorum & Decretales Pontificum in S. Emmerammi Monasterio asservatæ, ex quibus hæc refert Mabillonius tom. 4. Analect. pag. 60. *De Fermento quod dicit* (Innocentius I.) *mos est Romanis, ut de Missa quæ continetur in Cœna Domini, & in Sabbato sancto, & in die sancto Paschæ, & in Pentecosten, & in Natali Domini die sancto per totum annum servatur, & ubicumque per stationes, si ipse Papa ad Missam præsens non fuerit, de ipsa Missa mittitur in calicem, cum dicit,* Pax Domini sit semper vobiscum. *Et hoc dicitur Fermentum. Tamen Sabbato sancto Paschæ nullus Presbyter per Ecclesias baptismales neminem communicat, antequam mittatur de ipsa Sancta, quam obtulit dominus Papa.*

¶ FERMES, vel FERMIS, Sponsor, fidejussor: Gall. *Repondant, caution*, Hisp. *Fiador*. Charta Veremundi Ira ensis Abb. æra 1120. apud Jos. Moret. Antiquit. Navarræ pag. 618. *Sed dedimus unum in villa, quæ dicitur Diacostello, agrum unum & vineam unam ... & dedimus Fermes seniori Garsiæ Lopiz nominatim seniorem Fortun Sansoiz de Munneta, & Lope Forroniz de Ecbien ... ut post hanc commutationem nullus habeat homo vocem malam vel querimoniam ei pro ipso agro vel pro ipsa vinea*, Vide *Fadiator*.

¶ FERMISONA. Vide *Ferinesona*.

¶ FERNISIUM, Gall. *Vernis*, Glutinosa liquorum compositio, quæ lignis ad nitorem & conservationem inducitur. Scramb. Chronic. Mellicense pag. 476. col. 2. *Porro ipsas schiadulas terpentino Fernisio operuimus, fratre Joanne de Megles illud cum fatigiis magnis coquente, patribus ac fratribus cæteris non cum parvis laboribus ipsum inducentibus schiadulis magna cum diligentia .... Et fuerunt illæ novissimæ schiadulæ quasi quadringentæ iliceæ seu quercinæ de vasis veteribus vinorum, aliis schiadulis deficientibus, & ibi de industria fecimus Fernisium nigrum.*

FERNOVA, Vox barbara, qua significatur una è 12. speciebus auguriorum, quæ sic definitur à Michaele Scoto de Physionomia capit. 56. *Fernova, est augurium, quando tu exiveris domum tuam causa faciendi aliquid, & eundo vides hominem, vel avem eundo vel volando, ita quod se ponat ante te in sinistra parte tui: & istud est tibi signum bonæ significationis super negotium.* Vide *Venta*.

¶ FERONIA, Πηλουσία, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Gloss. Isid. *Feronia, Dea agrorum*. Nemorum est Virgilio Æneid. 7.

.... Viridi gaudens Feronia luco.

Vide ibi Servium.

FERQUIDUS, Par, similis: vox Longobardica. Lex Langob. lib. 1. titul. 19. §. 2. *Ipse qui focum portavit, damnum Ferquidum, id est, simile, componat.* §. 16. de cane occiso; *Reddat Ferquidum, aut similem.* Ita & §. 20. titul. 23. §. 3. 7. lib. 2. titul. 15. § 4. Capitulare Radelchisi Principis Beneventani cap. 17. de servis fugacibus: *Et si non reddantur ab eis, aut si nullo modo inveniri potuerint, reddantur Ferquidi eorum.* Regestum Petri Diaconi Casinensis numer. 393. *Et restaurate nobis Ferquidum, id est, simile.* Ex his emendare licet Chartam veterem apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacr. pag. 491. ubi vox hæc perperam exarata.

FERRACIA, [f. Tributum, quod pro viis publicis reficiendis à prætereuntibus exigitur: nostri quippe viam stratam *Chemin ferre* interdum vocant.] Charta Galeacii Comitis Virtutum anni 1375. *Contulit & dedit pedagium, toltam & Ferraciam, qui in Castro Uguilliarum ... percipiuntur.*

¶ FERRAGINA, ut *Ferrago*. Charta xi. sæc. ex Archivis S. Victoris Massil. *Omne decimum suæ laborationis amplo animo diligentissime tribuit S. Victori Goirondus de Gonsanono. Filii sui cujusdam condamiae seducti, ob uberrimam vinetorum habundantiam .... de tribus Ferraginis dant in castello Gonsanono cum amejoramento.*

¶ FERRAGINALIS. Vide post *Ferrago*.

¶ FERRAGIUM, Stramentum, palea, fenum, Gall.

Fourrage, Charta an, 1262. ex Chartulario S. Martini Pontilar. *Pacifice gaudeans Monachi S. Martini Pontisar. tam de feramine & grano, quam de omnibus aliis Ferragiis ubicumque voluerint circumferendis*, Vide *Ferrage* & *Fodrum*.

FERRAGO, Agri portio, in qua non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodo pabuli saginam, ordeum, vel granum quodvis invicem mixtum seritur. Unde à Latino *Ferraga*, deducta vox censetur. [Papias in MS. Bituric. *Ferage*, *Fruges in herba colore virides*.] Gloss. MS. Regium Cod. 1013, *Ferrago, viridis*, γρασίς. Castellani *Herennales* vocant, Itali *Ferragina*, & *Ferraina*. Vetus Judicatum ann. 1191. apud Catellum l. 4. Rer. Occit. p. 471. *Propter decimas & primitias hortorum clausorum, & Ferraginum, quorum & quarum quidam homines Carcassonæ decimas & primitias eis dare nolebant*, Infra: *Quidam sunt in hac villa, qui decimas & primitias nobis dare nolunt de hortis, clausis & Ferraginibus*. Codicillus Rostagni de Podio alto, tom. 7. Spicilegii Acheriani p. 275. *Volo, quod Prior ... habeat & possideat Ferraginem meam, quæ est prope sanctum Veredimium, quæ dicta Ferrago confrontatur ab Oriente cum quadam via publica*, &c. Infra: *De proventibus dictæ Ferraginis*, &c [Charta an. 1019. ex Archivo S. Victoris Massiliens. Armar. Aquens. Dioec. *Donamus duas cartairadas de vinea & Ferraginem ad caminum, & aliam Ferraginem ad caminum, & aliam Ferraginem, quæ est juxta viam*, &c. Charta anni 1196. in parvo Chartul. ejusd. S. Victoris: *Et super gasta quod ruperat W. Bernardi super Ferraginem G. de Terreves, nihil edificent*. Pluries memorantur *Ferragines* in Archivis ejusdem Abbatiæ: Massiliensibus etiamnum *Afferage*, fertilis ager est & opimus. Chartular. Aptense fol. 50. verso: *Dono ... Ferraginem unam ad Brusculum & juxta villam semediatam de vinea unam, & in alio loco Ferraginem unam prope Ecclesiam S. Johannis*, Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. *Si per campos, vel Feragines seminatas, vel hortos laboratos sive cultos transibit equitando*, &c.] Vide Columbum l. 3. de Episc. Sistaricens. n. 24. Guesnaium in Annalib. Massiliensibus pag 292. 335. [novam Gall. Chr. tom. 1. pag. 80. Instrum. col. 1. Append. ad Marcam Hispan. col. 1161.] &c.

FERRAGINALIS, Idem quod *Ferrage*. Charta Veremundi Regis Hispan. apud Ambros. Moralem in Notis ad S. Eulogium: *Et omnes suos hortos, unum in Arvale, & alium in ripa fluminis, & suos Ferraginales, ubicumque illos habuis*. [Charta Seniofredi Comit. Barcinonensis an. 961. in Append. ad Marcam Hispan. col. 877. *Concede .... alodem meum proprium quem habeo in Comitatu Rossilionense .... id est, casas, curtes, & hortos & hortalibus, & ipse Ferraginale*, &c.

FERRAMENTARIUS, Faber ferrarius, apud Firmicum lib. 3. Math. c. 13.

¶ FERRAMENTUM DE MOLINO, Glos. Græc. Lat. ἐργαλεῖον, *Ferramentum*. Nostri *Fer de moulin* vel *Croix de moulin* vocant ferrum illud quod in media mola statuitur, Germanis *Muhleisen*. Pactus Leg. Salicæ tit. 24. c. 2. *Si quis Ferramentum de molino alieno furaverit*, &c. quod *Ferrum mulinarium* dicitur in Lege Alaman. c. 99. § 25.

¶ FERRAMENTUM, Gladius vel quodvis aliud instrumentum ferreum, Pactus Leg. Salicæ tit. 20. c. 8. *Si vero sanguis exierit, ita componat veluti cum de Ferramento vulnerasset*. *Ferramenta quæ in hostem ducunt*, in Capitul. de Villis c. 42.

FERRANDUS, Color in equis sic appellatus, Charta, scripta sub Roberto Rege, in Tabulario Abbat. Conchensis in Rutbenis Ch. 209. *Et laxo sancti Salvatoris & sancta fide caballum meum Ferrandum*, Vil-lelmus Brito lib 12. Philipp. de Ferrando Comite Flandriæ, capto in Prælio Bovinensi:

At Ferrandus equis evectus forte duobus,
Lectica duplici temone vehentibus ipsum
Nomine quos illi color æquivocabat, ut esset
Nomen idem Comitis, & equorum, Parisianis
Civibus offertur Lupare claudendus in arce.

Similia habent Rigordus & alii sub an. 1215. Albericus in Chronico MS. *Accidit etiam casu mirabili, quod equi lecticam Ferrandi trahentes, essent coloris Ferrandini*, Will. *Guiars* de eodem Comite:

Ferrant portent dui auferrant,
Qui tous deux sont de poil Ferrant.

Charta an 1158. in Spicilegio Acheriano tom. 13. p. 312. *Et fratres dederunt ei 300. solidos, & unum palafredum Ferrant*. Rollandinus in Summa Notariæ c. 5. *Unum runcinum Ferrantem cum cisese, & cum uno freno & sella extimatum*, &c. Le Roman d'*Aubert* MS.

Et Cuens Guibert, qui le poil a Ferrant,

Le Roman *de Garin* MS.

Dont fist li Dus sor le Ferrant de pris,

Alibi;

Prenez vos Garde de moi & de ma gent,
Ne tendez mie as chevaus, as Ferrans,
As beles robes, à or, ne à argent,

Brunetus Latinus lib. 5. c. 53. de Equis: *Et in colore de è tu gardare lo baio, el Ferante, rotato, e nero, e bianche, e fallage, o d'altra maniera*, &c.

¶ FERRANTUS, Eadem notione, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 423. *D. Bartholomeus de Lega legavit uxori sua palefridum Ferrantum*.

At cujusmodi fuerit istiusmodi color haud omnino constat, tametsi probabile sit eum esse, quem *Varium* nostri vocabant, uti suo loco docemus, vulgo *Pommele*, quod etiam ex veteri Chronico vernaculo probavimus in Notis ad Alexiadem Annæam pag. 409. ut & vocem ortam à colore equorum Arabicorum, quos *Faras* appellabant. Vide in *Farius*.

¶ FERRARE, FERRARIA, FERRARIUS, &c. Vide in *Ferrum* 1.

¶ 1. FERRATA, Clathrus ferreus. Vita S. Ambrosii Senens. tom 3. Martii p. 195. num. 70. *Collocatum namque fuit prædictum sepulcrum super quatuor columnis marmoris, in cujus circuitu Ferrata quædam admodum pulcra facta fuit*. Anastasius Biblioth. in Vita S. Paschalis PP. tom. 3. Maii p. 393. *In ejusdem venerabili Basilica ante aditum qui ducit ad corpus in loco Ferratæ altare constituit, in quo & venerandum B. Sixti .... corpus honestissime collocavit*.

¶ 2. FERRATA, Situla, sic dicta propter circulos ferreos quibus cincta est. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. Viridi fol. 53. *Similiter quando aliqua de cistulis vel Ferratis putei cadit casualiter in puteum, D. Abbas dicti Monasterii, dat illis qui extrahunt hoc de puteo unam libram panis frumenti*. Eod. sensu ibid. recurrit.

FERRATUM, Vas forte, in quo aqua benedicta defertur, quod in quibusdam Galliæ Provinciis *Selles* vocatur, quasi *Seillet*; nam *Seille* hydriam dicunt, unde forte legendum *Sellatum*, in Necrologio Ecclesiæ Reiensis apud Sammarthanos an. 1316. ... *Obiit R. I. C. P. Petrus Gantelmi Episcopus Reiensis, qui reliquit Ecclesia ... unam capam de diapr.* [vel diaspre] *& unum Ferratum, & ysopum de argento*.

☞ Recte legisse Sammarthanos existimo: nam Provinciæ habitatoribus ejusmodi vas etiamnum dicitur *lou Ferras*, quod ex cupro vel ferro fieri solet, *Ferratum*, eodem sensu occurrit in Charta an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quatuor cruces de cupro, & aliam de fusto .., item unum Ferratum*.

¶ FERRATUM ITER, Via ſtrata, Noſtris *Chemin Ferrè*. Charta D. *Aubel* in Bellijocenſi pago ann. 1460. *Juxta magnum iter Ferratum tendens de Lugduno apud Matiſconum*. Vide *Via ferrata*.

¶ FERRATURA CENDALII, Gallis *Fourrure de cendal*. Mendum eſt pro *Ferratura cendalii*, in Hiſtorie Dalphin. tom. 2. pag. 334. col. 1. Vide *Fedratura*, & in *Ferrum* 1.

¶ FERRE MARITUM, de pellice dicitur, quæ ſibi conciliat animum mariti alieni, & facit ut iſte pudicam uxorem relinquat, in Legibus Langobard. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 50. col. 2. *Ferre puellam*, de viro puellem rapienti, ut eam ſecum habeant in uxorem, ibidem pag. 53. col. 1. Sic ibidem pag. 56. *Mulier libera ſervum Ferens*, ea eſt quæ ſervum ſibi copulat conjugio Legibus prohibito.

FERRE BRACHIA, Cognomentum Guillelmi fratris Roberti Guiſcardi, ob præclaram in bellis fortitudinem. Willelmus Apulienſis lib. 1. de Geſtis Normann. de eodem Guillelmo:

Is quia fortis erat, & Ferrea dictus habere
Brachia, nam validas vires animumque gerebat.

Et lib. 2.

. . . Vir Ferrea dictus habere
Brachia Guillelmus, &c.

Ita *Ferreum latus* appellarunt Dani quemdam Biorno, *ab eximia ſtrenuitatis claritatem*, inquit Sueno in Hiſt. Danica cap. 7.

¶ FERREOLUS, Parvus verres, Aleman. *Ferckel*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 72. verſo col. 1. *Ainfredus ... ſolvit ad nativitatem Domini porcos 2. Ferreoles e, coniadas 8.*

¶ FERRICULA, *Ferruginea, nigra, ferrei coloris*. Papias.

¶ FERRILE Vide *Ferile*.

¶ FERRIONUS, FERRONUS. Vide *Ferrum* 1.

¶ FERRO, Baculus, ſive ſcipio ferro armatus. Charta Sancii Reg. apud Joſ. Moret. Antiqu. Naver. p. 616. *Deinde ego & Comes Gundiſalvus uterque fuimus in B. Æmiliano & dedi talem abſolutionem, ut omnes undiq; partibus venirent cauſa orandi cum ſportella vel Ferrone.*

¶ FERROLHUS, Peſſulus, Gall. *Verrou*, mutato ſcilicet *u* in *f*. Charta ann. 1424. ex Archivo S. Victoris Maſſil. *Aperiendo, & claudendo portam cum clave & Ferrolhe.* Altera an. 1396. ex eodem Archivo: *Portas aperiendo & claudendo una cũ vecte ſive Ferrolha & clave.*

¶ FERRUGO, *Obſcuritas, aut ferri raſura*. Papias.

1. FERRUM, Equi ſolea, *Fer de cheval*. Regeſtum Conſtabulariæ Burdegal. fol. 106. *Dixit ſe teneri facere D. Regi ſex Ferra nova equi cum ſuis clavis in mutatione Domini.* [Leges Jacobi II. Reg. Majoric. tom. 3. Jun. pag. 23. *Qui etiam Mareſcallus nobis itinerantibus à noſtra comitiva non recedat, munitus clavis & Ferris & his ſimilibus.*

¶ FERRUS, Eadem notione. Acta S. Rayneri Piſani to. 3. Junii p. 432. *Ferrati enim equi qui illuc equitabant, ſine aliquo ferro in pedibus regrediebantur, & qui ſuos Ferros reſervabant, optimos habere pedes perhibebantur.*

FERRARE, Ferreæ ſoleæ equi ſoleam munire. Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. c. 10.

Orantes magnos ſecum tulit atque caballos,
Sub pedibus quorum chalybem non ponere ſolam
Juſſerat, argentum ſed ponere, ſic quaſi ferrum
Eſſe repercaſſum clavum voluit quoque nullum,
Ex hoc ut gentes poſſent reperire quis eſſet.

Willel. Tyrius lib. 13. c. 27. *Miſerat autem prædicto viro ... nobilem palafredum albiſſimum, argento Ferratum, &c.* Jo. Brompton p. 911. *Mulam etiam, quam equitabat, auro fecit Ferrari, prohibens omnes ſuos, ut quando ferratura caderet, ſuſtollerent.* [Ordinatio officiorum Curiæ Humberti II. Dalphini an. 1340. tom. 2. Hiſt. Dalphin. p. 394. col. 2. *Item dictus Mareſcallus diebus ſingulis de mane & ſero adobari & eſtriliari faciat equos ... & ad oculum videat, ſi exiſtunt bene Ferrati.*] Occurrit etiam in Statutis Ordinis de *Sempringham* p. 743. in Inſtit. Capit. Gener. Ciſterc. cap. 36. [apud Bernardum in Conſuetud. Cluniac. part. 1.] in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 4. in Foris Bigorrenſibus art. 40. in Charta an. 1038. apud Buzelinum pag. 528. &c. Jo. Villaneus lib. 4. cap. 18. *Havendo ornato il ſuo cavallo di freno d'oro, e Ferrato di fine d'arjento.* Le Roman de *Rou* MS.

Pour fere gaus parler de ſoi,
Fiſt tous les quatre fers deter,
Ne vout une dire Ferer.

SUFFERRARE, Eadem notione. Speculum Saxon. l. 2. art. 12. § 4. *Cuilibet equo quatuor manipuli infra diem & noctem erogentur, & in anterioribus pedibus equi Sufferrentur.* Jus feudale Saxon. c. 34. § 15. *Equi eorum debent in anterioribus pedibus Sufferrari, & non retro.*

¶ FERRATOR, Cui ex officio calceandorum equorum cure incumbit. Inſtrum. ann. 1240. tom. 1. Hiſt. Dalphin. p. 142. col. 1. *Præterea erant alia duo officia ejuſdem conditionis, officium ſcilicet coquinæ & Ferratoris, quorum libertas caſſata fuit in compoſitione facta inter Burgenſes & D. Archiepiſcopum.* Unde

¶ FERRURA, Hujuſce officii nomen. Charta Henrici V. Regis Angliæ apud Rymerum tom. 9. p. 250. *Scias quod aſſignavimus te ad tot ferra & clavos equorum, quos pro equis ſtabuli noſtri, in præſenti viagio noſtro, ferrandis neceſſaria fuerunt, ac fabros & ferrum, & omnia alia quæ officio Ferruræ neceſſaria fuerint ſeu quomodolibet opportuna.*

¶ FERRATOR, Qui equos calceat. Miracula B. Ambroſii Senenſ. to. 3. p. 205. *D. Geſca uxor Fei Ferratoris de populo S. Mertini.*

¶ FERRATURA, Ferrea equi ſolea. Charta Lucii III. PP. ann. 1184. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. p. 1189. col. 2. *Pro ſe & duobus ſcuteriis & tribus equitaturis fenum & avenam habeat, & candelas, & Ferraturas equorum de curia ipſa percipiat.* Occurrit apud Murator. tom. 12. col. 1077. *Una Ferratura equi*, in Charta an. 1252.

¶ FERRIPEDARE, Idem quod *Ferrare*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuenſ. ad an. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 463. *Qui Ermemolinus in ſignum puræ dilectionis & pacis Communi Januæ biſantios 8. millia deſtinavit, & inſuper tantam pecuniam, unde optimus equus compararetur, & ex parte ſua præſentaretur Communi Januæ coopertus optimo auro, & Ferripedatus clavonis argenteis.*

¶ FERRI, Laminæ ferreæ quibus ad cruciandos Martyres utebantur. Acta S. Cononis tom. 7. Maii pag. 7. *Domitianus Comes dixit miniſtris, incendite Ferros, & ponite ſuper eos.*

¶ FERRA, Vincula, compedes, catenæ. Charta Edwardi III. Regis Angliæ an. 1333. apud Rymer. to. 4. p. 552. *In Ferris, in priſona noſtra ſalvo & ſecure cuſtodiri faciatis.* Galli dicimus *Etre dans les fers*, pro Vinctum eſſe compedibus.

¶ FERRATUS, Catenatus. Inqueſta pro canonizatione Caroli Bleſenſis apud Lobinellum tom. 2. Hiſt. Britan. p. 568. *Alanus Radulfi Presb. Rector de Plebe-teneda Leon. Dioc. dicit quod cum ipſe eſſet priſonarius Anglicorum magne comitive ... & fuiſſe Ferratus groſſis ferris, fuit liberatus per merita D. Caroli.*

¶ FERRIPEDARE, Compedibus vincire. Vita S. Angeli Carmelitæ to. 2. Maii p. 824. *Et dictum S. Angelum in terram poſuit et eum Ferripedaret* (Saracenus.)

IN FERRO MITTI, Catenis ferreis vinciri. Anonymus de Geſtis Conſtantini Magni: *Et miſſi ſunt in* Fer-

Ferro, & adducti Raveanam. Ferro vinciri, in Lege Longob. lib. 2. tit. 13. §. 5.

FERRO IN UTRAQUE MAXILLA COMBURI, in Charta Bruningi Abb. Laurisbamensis in Chronico Laurisbamensi p. 74. *In utraq; maxilla Ferro ad hoc facto etiam candente caraxari & comburi*, in Charta Henrici Imper. ibidem p. 75.

FERRIONUS, Pœnæ levioris species apud Anglos, ut est in Fleta lib. 2. c. 26. §. 4.

¶ FERRUM BATTUDUM, Procusum, exacutum, nostris *Fer emoulu*, Formula 30. inter Sirmondicas: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel conludio, & in sua culpa secundum legem ipsum Ferro battudo fecit*.

¶ FERRI, Ferramenta. Acta S. Cassii Episc. Narniensis tom. 5. Junii pag. 491. *Idem D. Vicarius claudi & obserari, cooperculo ex eodem lapide ad id insculpto & parato, & Ferros hinc inde cum plumbo liquato firmari mandavit*.

¶ FERRARE TONELLOS, Dolia circulis ferreis munire. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu Feud. pag. 189. *Et pro tonellis Ferrandis & aliis operibus* 14. *l* Hioc

¶ FERRATI, unde sæpius occurrit in eodem Computo pro Dolia. ibidem p. 142. *Pro travallis & pro circulis & pro vectura duorum Ferratorum* 60. *s*. Et p. 165. *Pro sex Ferratis Medentæ paraadis & pro duodecim duodenis circulorum* 4. *l. &c*.

¶ FERRATERIUS, Ferrarius, in antiquo Catalogo MS. B. Mariæ Deauratæ Tolos. an. 1328.

¶ FERRONNUS & FERRUNNUS, Eadem notione. Index MS. redituum Episcopat. Autissiodor. circa an. 1290. *De Ferronnis. Omnes vendentes ferrum debent unum den*. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu Feud. pag. 184. *De dietis Ferrunorum de Hodengel* 100. *&* 10. *s*. . . *De dietis Ferrunnorum fabricarum Rabio* 6. *l &* 11. *s*.

¶ FERRATURA, Quidquid ad ferariam artem spectat. Vita S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis p. 151. *Maritus suus qui tunc erat & adhuc est ferrarius, eam habebat fabricandi Ferraturam, videlicet seras, claves & alia necessaria ad clausuram Conventus*.

¶ FERRURA, Ferramentum. Computus Richardi Parentyn an. 1425. in Antiquit. Ambrosden. pag. 574. *Et in decem clavis emptis de eodem pro Ferrura ejusdem* 10. *den*.

¶ FERRUM ALBUM, Gall. *Fer-blanc*. Charta Officialis Paris. an. 1530. apud Rymer. to. 14. pag. 394. *Notum facimus ... vidisse litteras ... sigillatas in cera rubea sigillo rotundo cum duplici cauda pergamenea, incapsato capsa Ferri albi sanas siquidem & integras*.

FERRI MOLENDINORUM, apud Innocent. III PP. l. 14. Epist. 79. [Vide *Ferramentum*.]

FERRUM OBLATARUM, quo scilicet *oblatæ*, seu hostiæ ad sacrificium conficiuntur. *Ferrum, ferramentum characteratum, in quo fiunt coquendæ hostiæ*, apud Bernardum in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55. & 57. Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico: *Pixis cum oblatis, & Ferrum coctum*. Adde usus veteres Cistercienses c. 114. & Udalricum in Consuetud. Cluniacen. lib. 3. c. 13. Vide *Oblata*.

FERRUM TRABALE, Ensis ad modum trabalis clavi, instar litteræ S. recurvi, effictus. Carmen de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, auctore Odone l. 8. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 370.

Hoc dicto gladio stringit, citus ordine rupto
In medios vadens Persas, Ferroque trabali
Bestius ille gygas, terræ jumenta virosque
Prosternit, fundens multum super arva cruorem.

FERRUM PICTAVENSE, olim in pretio. Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. p. 19. *Allatu est ei basta fraxinea, Ferrum Pictavense prætendens*. Vetus Poeta MS.

S'et glaive courte & grosse à Fer Poitevinal.

Idem Poeta:

Le droit Seignor n'en advent-il guerpir
Eins le deffandent as acier Poitevins.

Alibi:

Par mi le cors mist l'acier Poitevin.

Rursum:

Il ceint l'espèe de l'acier Poitevin.

Ibidem.

Et fu armè sor le cheval de pris,
D'auberc & d'iaume, d'escu Poitevin.

BURDEGALENSE FERRUM laudat Froissartes 2. vol. c. 117. *Lesquels furent recueillis de ces longs glaives aux Fers de Bourdeaux*. Idem tom. 4. cap. 6. *Puis leurs furent baillez leurs glaives à pointes acerèes de Fer de Bourdeaux*. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Un Escuier y vint qui au Comte lança
D'une espèe de Bourdeaux, qui mouls chier li cousta.

¶ FERRARICIA FOSSA, Fodina ferraria, in Capitul. de villis Caroli M. c. 62.

¶ 2. FERRUM, Trutina, seu trutinæ jus, quod nimirum pro ponderibus publicis exsolvitur. Conventio inter Jacobum Aragoniæ Regem & Montispessulani Dominum an. 1278. *Cum, ut dicit, pondera & Ferrum & sesteriale sive mensura bladi pertinent ad dictum Dominum Regem*.

FERRI SPANISCI, Trutinæ, ex ferro Hispanico. Charta an. 859. in Tabulario Eccles. Viennensis fol. 19. *Dum incognitum non habetur, & honorabilibus & nobilibus filiis Ecclesiæ Clericis & laicis, qualiter nos suscepimus aurum de thesauro prænominati B. Mauricii libras 5. de auro cocto, calicem & patenam, pensante unaquaque libram ad Ferros Spaniscos, ipsas libras de manu præfati Domni Adoni Archiepiscopi accepimus, &c*.

3. FERRUM CANDENS seu *Ferri candentis judicium*, quo quis innocentiam suam tuebatur, nuda manu ferrum candens deferendo, hac illæsa. Veteris Ethnicorum superstitionis reliquias esse docent, quæ habet Sophocles Antigona:

Ἠμεῖς δ' ἑτοιμοι κἀν μύδρους αἴρειν χέροιν,
Καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν, &c.

Ubi Scoliastes: Εἰώθασι δὲ ὀμνύοντες, καὶ πίστιν διδόντες, μύδρους βαστάζειν, καὶ πῦρ ὑπερβαίνειν. τοὺς γὰρ μὴ ἐνόχους τῷ ἁμαρτήματι ὄντας, καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀλγεῖν.

Id porro purgationis vulgaris genus varie efferunt ævi recentioris Scriptores: quippe *Judicium ferri* vocant Leges Canuti Regis de Forestis cap. 13. Leges Edwardi Confess. cap. 9. 16. Leges Willelmi Nothi cap. 62. &c. *Judicium Ferri calidi*, Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 64. [*Legale candentis Ferri Judicium*, in Charta an. 1062. ex Tabular. Majoris Monast.] *Ferri candentis Judicium*, Historia expeditionis Asiaticæ Friderici I. Imper. pag. 87. *Candentis calybis examen*, Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 564. *Examen igniti Ferri*, Eadmerus lib. 1. Hist. Novorum pag. 48. 1. Edit. & Alexander III. PP. Epist. 19. ex iis, quas Sirmondus edidit. *Judicium igniti Ferri*, Matthæus Paris an. 1085. & Bromptonus ann. 1088. & vetus Charta apud Jacobum Petitum post Pœnit. Theodori pag. 665. *Ferrum ignitum*, Tortarius de Miraculis S. Benedicti: *Ignitum Judicium*, Tabularium Angeriacense fol. 20 & Tabularius Molismense: *Igniferum Judicium*, Dudo lib. 2. de Actis Normann. pag. 85. [*Ferrum Judicis*, Charta anni 1082. Histor. Harcur. to. 4. p. 1327.] *Ferreum Judicium*, Decreta Calomanni Regis Hungariæ lib. 1. *Ferrum Judiciale*, Gillebertus Lunicensis lib. de Usu Ecclesiastico. Charta Sanctii Regis Aragoniæ æræ 1116. in Historia Pinnatensi lib. 1. cap. 54. & Bromptonus pag. 846. Διὰ μύδρου ἀπόδειξιν. Acropo-

polita cap. 50. pag. 52. *Ferrum*, nude, Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 15 16. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 7. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis an. 1102. apud Ughellum tom. 7. Italiæ Sacræ pag. 864. Jus Feudale Saxonum cap. 24. §. 19. Gervasius Dorobernensis pag 1511. Chronica Sclavica cap. 25 Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 15. §. 3. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 554. &c.

Jernbyrd, vel *Jarn-byrth*, Danos & Suecos ejusmodi judicium appellasse, scribunt Isaacus Pontanus in Daniæ Descriptione pag. 772. & Petrus Resenius in Notis ad Jus Aulicum Canuti II. Regis pag 617. & Joannes Loccennius lib. 4. Antiquit. Suegotthic. cap. 4. etiamnumque hodie *signum veri* vernacula lingua, signum candentis ferri vocari; vulgo enim *Fern-legen* dicere, Vide *Sfursiern*.

Hinc variæ loquendi formulæ, in ejusmodi judicio ferri candentis enuntiando apud Scriptores. *Ferrum calidum nuda manu portare*, apud Ordericum Vitalem l. 6. pag. 629. *Ferro ignito se purgare*, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 156. 162. *Per calidum Ferrum se purgare*, in Regiam majestatem lib 4. cap. 3. §. 4. *Ferro candenti se expurgare, purificare*, ibidem cap. 15. 20. *Contactu Ferri calidi* quidpiam *probare*, apud Hildebertum Cenoman. Epist. 19. ex iis, quæ editæ sunt tom. 13. Spicilegii Acheriani in Appendice. *Τρι-χειν τὸν μύδρον*, apud Pachymerem lib. 2. Hist. cap. 1. *Ferri judicium portare*, in Decretis Calomanni Regis Hungariæ lib. 1. ubi Editor perperam dixit esse, *compedibus puniri*. *Ferrum judicium deportare, & portare*, in Chartis laudatis à Duchesnio in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem pag. 156. 157. & à Mabillonio tom. 5. Vitarum SS. Ord. S. Benedicti pag. 762. *Ferrum candens manibus portare*, in Speculo Saxonico lib. 1. art, 39. *Ferrum ignitum portare*, in Wichbild Magdeburgensi art. 92, §. 2, *Judicium portare*, o ude in Legibus Edmundi Regis Angliæ. Tabularium Molismense: *Et ibidem à viris prudentibus judicatum, quod Molismenses, qui tertias se habuisse referebant, si possent, hoc 2. hominum sibi nil attinentium sacramento, aut unius suorum approbare ignito judicio tenturam habuissent idoneam; nec ob hanc tamen Prior de Ecclesiolis usuarium nemoris quod reclamabat, probatione præeunte convenienti, amitteret. Firmato itaque Molismenses, sicut judicatum fuerat, judicio, die, quo portandum fuerat, in loco, qui Villaris dicitur, tam ipsi, quam sæpefatus Prior cum suis convenerunt, &c.* [Charta Goslani Episcopi è Chartulario S. Magdalenæ Castrodunensis fol. 29. *Ea insuper adnexo quod judicia seu ignito Ferro fiant sive aqua in curia Comitis vel ejus Præpositi insumpta vel alinade per Comitis justitiam adducta poreeta & administrata fuerint in prænominata B. Mariæ Ecclesia.*]

Spectavit porro ejusmodi Purgationis genus eos, qui vel ob ætatem, vel ob *mahemium*, seu ægritudinem aliquam, aut quemvis corporis defectum, duellum inire non poterant: præsertim vero liberos homines, sicut *aqua* rusticos, ut est in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 3. §. 4. Quod etiam innuit Eadmerus lib. 1. Hist. Novorum pag. 48. docentque exempla varia istius Purgationis.

Apud Aragonenses *villanos* spectasse videtur innuere Charta Sanctii Regis Aragon. *Et ideo mando & judico, ut si aliquis homo rusticorum voluerit extrahere de Monasterio isto terram, aut vineam, aut aliquam hæreditatem, veniat ad S. Joannem, & juret super illud altare: & postquam jurøverit, accipiat Ferrum calidum judicialem, sicut mei villani faciunt, & omnis terra. Similiter & si illos villanos sancti Joannis habuerint ploita cum meis villanis, vel cum meis meritis, vel cum infantionibus; sicut mei se salvant in mea sede, sic mande, ut & ipsi se salvent in sede sancti Joannis per Judicialem Ferrum; & proinde pono & mando hoc judicium quia multi sunt inflati spiritu maligno, quia non timent, perjurium de jure, & ideo quod juraverit, salvum fuerat per ferrum.*

Sed & specta vit Monachos, & Clericos, ut *Duellum* seculares. Vetus Notitia apud Charlonium in Notis ad Historiam Inculismensem Corliæ: *Unde factum est, ut ob hanc causam peteret Taurcium, & Vicecomitem adiret, paratus aut calidi Ferri Judicio, secundum legem Monachorum, per suum hominem probare, aut scuto & baculo juxta legem secularium defendere.* Tabularium S. Dionysii de Capella diœcesis Bituricensis Ch 118. *Judicaverunt igitur ut suum confirmarent testimonium per Ferrum ignitum, quod ipsi facere non veriti sunt, & homa, qui pro eis* (Monachis) *tulit, nullam sensit læsionem.* Tabularium Majoris Monasterii Ch. 37. *De qua re portato calidi Ferri Judicio per hominem nostrum Haimonem de Booleto, probatum est contra illum, &c.* Et Charta 122. *His itaque determinationibus circumquaque finient, hujusmodi infra se obtinet privilegium, ut si forte incolarum aliquis in aliquo excedit, unde aut bellum faciendum, aut salnum candens Ferri Judicium sit deportandum, & vel alia quolibet modo, quo peccari potest, delinquit, &c.* Tabularium Abrincatense an. 1061. *Excommunicati ab Episcopo ad ejus satisfactionem & absolutionem venient: Judicium Ferri igniti & aquæ ferventis Abrincis portaretur, si Clerici lapsi in culpam degradationis forte invenirentur, quia ad Episcopum pertinet ordinatio, & ad ejus judicium pertinerte degradatio.* Adde vetus Diploma apud Virum Doctissimum Jo. Mabillonium tom. 5. Vitarum SS. Ord. S. Benedicti p. 765.

Jam vero quibus ritibus ac ceremoniis perageretur judicium per ferrum candens, multis docent Leges Adelstani Regis, apud Bromptonum pag. 856. & Concilium Grateleanum an. 928 c. 7. *De ordalio præcipimus in nomine Dei & præcepto Archiepiscopi, & omnium Episcoporum, ut aliquis intret Ecclesiam, postquam ignis infertur, unde judicium calefacere debet, præter Presbyterum, & eum, qui ad judicium iturus est. Et sint mensurati 9. pedes à staca usque ad marcam, ad mensuram pedum ejus, qui ad judicium ire debet... Et quando judicium paratum erit, ingrediantur ex utraque parte duo homines, & certi sint, ut ita calidum sit, sicuti prædiximus; introeant totidem ex utraque parte, & det eis osculari textum sancti Evangelii, & signum sanctæ Crucis; & nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat; sed jaceat ferrum super carbones usque ad ultimam collectam: postea mittatur super stuphas* (al. staplas); *& non sit illic alia locutio, quam ut precentur sedulo Deum Patrem, ut veritatem suam in eo manifestare dignetur. Et bibat accusatus aquam benedictam, & inde conspergatur manus ejus, qua judicium portare debet, & sic adeat. Novem pedes distinguantur inter terminos, In primo signo secus stacam teneat pedem suum dextrum; in secundum, sinistrum pedem; in tertium signum, quando ferrum projiciet, & sanctum altare festinet. Insigillatur manus ejus, & inquiratur die tertia si mulaminum* (i. si inusta) [melius forte velamen Vide *Mulaminum* suo loco.] *sit intra consigillationem.* Eædem Leges Adelstani §. 30. *Si quis judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane, & sale, & aqua & herbis, & audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, & afferat, & eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, & juret, quod in publico sit innocens illius accusationis, antequam ad ordalium veniat...Si ferrum calidum sit tres noctes transeat antequam inquiratur, & videatur manus ejus, &c.* Ordericus Vital. lib. 5. pag. 584. Tandem multorum diffinitione Optimatum *præfixum est in*

in Curia Regis, ut culpatus vir ad abstergendam nefarii maculam facinoris, apud Rotemagum in præsentia Cleri subinde candentis examen calibis. Quod ita factum est: scintillans ferrum nuda manu portavit, Deique nutu non adustus apparuit, & inde Clerus cum tota plebe alta voce Deum laudavit. Malevoli hostes armati aderant ad spectaculum, ut si reus deprehenderetur per ignis judicium continuo reatus, amputato rei capite, puniretur per gladium. Christianus in Vita S. Wenceslai cap. 65. *Ille nihil dubitans; verum in Sancti fidens merita, candens ferrum ab igne sumpsit, longeque à termine gessit: & ni ab aliis prohiberetur, tres fortassis fecisset metas.* [Vide Baluzium tom. 2. Capitul. col. 655.]

Pachymeres lib. 1 Hist. cap. 12. scribit, eum, qui se ad Purgationem per ferrum candens offerebat, triduano prius jejunio & oratione se parasse: custoditum interim, & manu velo involuta, cui sigillum apponebatur, ne quis eam unctionibus adversus ignis sensum roborantibus muniret: tum productum in medium, arrepto nuda manu ignito ferro, ter definitum spatium emensum. Quædam enim sunt, quæ vim ignis retundunt, Sic in Athenarum obsidione turrim ligneam, alumine oblitam, Sylla incendere frustra conatus est: lignaque viscata & oleo perfusa, vestis contacta, a deflagratione, ut scribunt Theophrastus & Plinius, tuta sunt. Ita olim illi, qui apud Hirpinos per prunas ardentes nudis incedebant vestigiis in Apollinis honorem, de quibus Virgilius lib. 11. Æneidos:

. . . *Et medium freti pietate per ignem*
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Medicamento plantas tingebant, ut ait Varro apud Servium: quam in rem consulendi præterea Busbequius in Epist. 4. Legat. Turcicæ, & Camerarius Meditation. Histor Cent 2. cap. 18. quibus addo quæ habet Albertus Magnus de Mirabilibus mundi: *Si vis in manu tua portare ignem, ut non offendat, accipe calcem dissolutam, cum aqua fabarum calida & aliquantulum magranculis & aliquantulum malvavisci, & permisce illud cum eo bene, & deinde line cum eo palmam tuam, & fac siccari, & pone in ea ignem, & non nocebit.* Infra: *Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine læsione vel ferrum ignitum sine læsione in manu. Recipe succum bismalvæ, & albumen ovi, & semen psilli, & calcem, & pulveriza, & confice, cum illo albumine ovi succum raphani commisce, & ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte siccari: & postea iterum illinas, & post hoc poteris audacter sustinere ignem sine nocumento.*

Quod porro ait, jejuniis & orationibus præviis, atque adeo sumta divina Eucharistia, sed ad ejusmodi judicia subeunda parasse accusatos, id omnino firmant supra laudatæ Leges Æthelstani Regis Scotiæ cap. 23. & Sueno mox laudandus: ut & per continuum triduum (verum post peractum, non vero ante initum judicium) obsignatam manum servatam: quod etiam habet Ordo ad has Purgationes, apud Lambardum in voce *Ordalium*, & Hugonem Machoudum in Observat. ad Robertum Pullum: quibus adjungenda videntur quæ recitat Ambrosius Morales lib. 11. Histor. Hispan. cap. 48. pag. 57.

Addit præterea idem Pachymeres μύδρον hunc, seu ferrum istud ignitum, ἅγιον, *sanctum*, appellatum, quod scilicet à Sacerdote benediceretur, ut colligitur ex Honorio Augustodunensi lib. 1. cap. 18. ea oratione, quam recitant Aventinus lib. 4. Annalium Boior. pag. 249. Edit. 1627. Lambardus in Gloss. ad Leges Saxonicas v. *Ordalium*, & Goldastus tom. 2. Rerum Alamannic. pag 178. Adde Opera Alcuini pag 1191. Scribit Acropolita cap. 50. Michaelem Comnenum, seu Palæologum, postmodum Imperatorem, quem ad μύδρον, seu judicium ferri calidi subeundum, ad diluendum impositum crimen, adigere volebat Imperator Theodorus Lascaris, sic eidem reposuisse: ἐπειδ' ὅπως τὸ πρῶτον αἰκάλυπτε ἅγιον: mox, admissa conditione, sic Metropolita Philadelphiensem compellasse: Εἰ ἦσθα μὲν αὐτὸς τῶν ἱερωμένων, καθὼς ἴδιᾳ σὲ ἐν τῷ θείῳ σε ἱερχεσθαι βήματι, κἀντυχάνειν Θεῷ, ἵνα δὲ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐκπύρωσαι τὸν σίδηρον, καὶ ταύταις δὲ ταῖς χερσὶν ἐπιθεῖναι τὰ χρὴ σε τὸν σίδηρον, καὶ τεθάῤῥηκα ὡς τὸν δίκαιον τῶν χειρῶν σου πᾶσαν μὲν ἐκ τῆς ἁμαρτίαν μεταφρασθήσεται, θαυματουργήσει δὲ τὸ ἀληθὲς. At Metropolita respondit, ejuscemodi Purgationes Canonibus prohiberi, Barbarorumque, hoc est, Latinorum eas esse proprias, nec apud Romanos seu Græcos receptas, nisi ex peculiari præcepto Imperatoris. [Adde Phranzem l. 1. c. 1.]

Ritus denique omnes in Purgatione per ferrum candens pluribus exsequitur Andreas Suenonis, Archiepiscopus Lundensis lib. 7. Legum Scanicarum cap. 15. cujus titulus est: *De judicio candentis ferri: Gestaturus ferrum lota manu nihil debet contingere, priusquam ferrum levet, nec caput, nec crines, nec aliquod vestimentum, nec per tactum alicujus succi, vel unguenti per fraudem potius quam per innocentiam, ferri candentis effugiat læsionem. Triplex autem ferri judicium, quod usus recipit, invenitur. Unum quod in 12. ignitis vomeribus calcandis consistit, quibus personis conveniat, qualiterque debeat exerceri, sufficienter credimus declaratum. Et item aliud ferri judicium, illi soli conveniens, qui pro furti crimine convenitur, quod Trigsbiera in lingua patria nominatur, ab alveolo, qui per 12. pedum vestigia debet à baculis, quibus ferrum superponitur, elongari: quod accensum, prius præstito ab adversario juramento, quod Aa Sueren eed appellatur, sumptum à baculis in ipsum alveolum nuda manu debet immittere reus ipse, & immissum, si forte resilierit, vel extra ceciderit, resumet iterum, & pronunciet, donec ipsum ibi contigerit contineri. Est item tertium ferri judicium, illis gestaturis ferrum attinens, quibus prædicta judicia non incumbunt, quod ignitum sumptum à baculis reus ipse donec processerit novem vestigiis deferre tenetur. Et tunc primo si se jactare, à quo jactu ipsum lingua patria Studsiern appellat, & si dicatur ab adversario insufficienter vel minus legitime detulisse, probet duobus testimoniis se deferendi modum legitimum observasse. Hoc est autem circa quodlibet ferri judicium observandum, ut nullum eorum debeat in septimana, quæ diem festum habeat, exerceri. Duobus quidem primis diebus, in secunda videlicet & tertia feria, reus in pane & aqua & vestimentis laneis jejunabit, & in quarta subibit judicium. Hoc complete incontinenti, vel pedes, si vomeres calcati fuerint, vel manus, si ferrum gestatum fuerit, panno aliquo, involventur, cui diligenter astricto, sigillum etiam apponetur, ne quid adveniat fraudulenter, quod vel possit extinguere ustionem, vel auferre saltem apparentiam ustionis. Hoc velamen in pedibus vel manibus usque ad sabbatum permanebit. Eodem die coram actore adversario usque ad solis descensum post meridiem expectando: & si nec tunc advenerit, coram astantibus auferendum, qui statim cum nudam manum vel pedes conspexerint, vel innocentem reum, vel culpabilem judicabunt, & si fuerit innocens judicatus, persolvet laboris sui pretium Sacerdoti: si vero culpabilis, ad actorem illius mercedis solutio, juxta Ecclesiæ vel Provinciæ consuetudinem, pertinebit.*

Interdum chirothecæ forma ferrum induisse delatos, auctor est Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 171. *Percunctatus an monitis suis obsecuturi essent, si ad flagrantis ferri tactum ejus læsione vacuam conspexissent, universis haud dubie parendum respondentibus, candentem ferri laminam, chirothecæ formam habentem, expediri jussit,*

jussit, eique brachium cubito tenus inseruit, ac protinus per omnes interrite circumlatam ante Principis pedes excussit, dextramque nulla ex parte corruptam in eodem incolumitatis colorisque habitu religiosæ omnium admirationi conspiciendam monstravit. Habet ex eo Albertus Stadensis an. 971.

Asservabatur porro *ferrum judiciale*, Episcopi benedictione consecratum, in iis Ecclesiis vel Monasteriis, quæ ejusmodi judiciorum vulgarium jus habebant. Quod docet Charta Fontanellensis an. 1082. nuper edita inter Concilia Rotomag. Ecclesiæ, ex qua sequentia excerpsimus: *De qua libertate, tempore Guillelmi Regis Anglorum & Principis Normannorum, quæstio ex parte mota est inter Guillelmum Archiepiscopum Rotomagens. & Gerbertum Abbatem* Fontanellensem *hac occasione, quia quidam Monachus præfati Monasterii ferrum judicii, quod ex antiquo jure in eodem Monasterio erat, per ignorantiam & ex quadam simplicitate in alios usus transformavit. Cumque Abbas ferrum aliud supra nominato Archiepiscopo sibi benedici postularet, & Archiepiscopus dubitans, utrum ex antiqua consuetudine ferrum haberet judicii, quod Abbas postulabat, denegaret, tam diu res indeterminata remansit, donec ad præsentiam prædicti Regis deferretur, &c.*

Proferunt infinita acta per *ferrum candens* Purgationis, & probatæ innocentiæ exempla Scriptores, quos quidam indicasse suffecerit, Annales Francorum Metenses an. 858. Vita S. Hildegundis dictæ Joseph nu. 14. Chronicon Magdeburgense MS. an. 952. Radulfus de Diceto an. 970. Saxo Grammaticus lib. 10. 13. & 14. pag. 281. 294. [Abbo Floriacens. in Epist. p. 410.] Eadmerus lib. 2. Histor. Novor. pag 48. 1. Edit. Ditmarus lib. 1. pag 28. Albericus in Chron. MS. an. 967. Ordericus Vitalis, lib. 5. pag. 584. lib. 10. pag 780. Magnum Chronicum Belgicum an. 1000. & pag. 96. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 156. 162. Matth. Paris an. 1085. Godefridus Mon. S. Pantaleonis an. 1172. Chron. Marcianen. an. 1183. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 50. 52. Cæsar. Eisterbach l. 1. Mirac. c. 5. l. 3. c 16. 17. l. 10. c. 35. 36. Bromptonus p. 878. 942. 983. Willelmus Heda pag. 273. 1. Edit. Innocentius III. PP. in Epistola ad Novariensem electum, apud Ughellum in Episcopis Albingaunensibus, [Cantacuzen. lib. 3. Histor. cap. 27. pag. 439. 440.] Krantzius l. 8. Vandaliæ cap. 30. Pontanus in Historia Danica pag. 140. 141. Annales Ecclesiæ Wintoniensis in Monastico Anglic. to. 1. p. 35. &c.

Judicii denique vel Purgationis per ferrum candens mentio occurrit, præter laudatos Scriptores, in Capit. 3. an. 813. cap. 46. apud Agobardum lib. contra judicium Dei cap. 1. in Legibus Æthelstani Regis Saxonici cap. 14. 23. in Capitulis Theodori Cantuar. cap. 47. in Concilio Treburiensi an. 895. cap. 22. in Concilio Ænhamensi an. 1009. cap. 26. apud Burchardum in Lege familiæ, Ivonem Carnot. Epist. 75. 205. 280. Joann Sarisber. Epist. 122. Hildebertum Cenomanensem Epist. 17. Gregorium IX. PP. l. 5. tit. 35. cap. 3. Andream Suenonis Archiepiscopum Lundensem lib. 3. Legum Scanicarum c. 7. lib. 5. cap. 15. 23. lib. 7. cap. 6. 7. 8. 13. lib. 9. cap. 9. 12. lib. 13 cap. 2. 3 4. Silvestrum Giraldum in Descript. Cambriæ cap. 14. in Charta Henrici Claudi Imper. apud Browerum lib 3. Antiq. Fuldens. cap. 15. in Chron. Colmariensi an. 1278. in Decretis S. Ladislai Regis Hungariæ lib. 1. c. 28. l 3. c. 1. in Decretis Calomani Regis Hungar. l 2. cap. 44. in Fragm. Hist. post Albertum Argent. ann. 1215. &c. Vide *Duellum*.

Purgationem per ferrum candens, ut & alias ejusmodi purgationes vulgares, interdixere summi Pontifices, Concilia, & Principes: atque in primis, Stephanus in cap. Consuluisti, cap. 2. quæst. 2 Alexander III. Epist. 19. ex iis, quas Sirmondus edidit, Innocentius III. cap. Ex literis, de Excessibus Prælator. Honorius III. in cap. Dilecti, De Purgatione vulgari, Synodus Bajocensis an. 1300. cap. 35. Concilium Palentinum an. 1322. cap. 26. Fridericus I. Imper. in Legibus Sicul. lib. 2. tit. 31. Jacobus I. Rex Aragon. ut & judicia aquæ ferventis & similia, in Foris Oscæ an. 1247. f. 35. Alexander II. Rex Scotiæ in Statut c. 7. §. 3. &c.

Tradunt Saxo Grammaticus lib. 10. Ericus Upsaliensis lib. 1. Histor Suecicæ extremo, & alii Scriptores Dani, Suonem Ottonis, qui Rex Daniæ dictus est an. 981. Christianum factum, duellum abrogasse, decrevisseque ut igniti ferri gestatione postea se purgarent: quod decretum aiunt an. 985. alii an 1000. Quando vero deinceps abolitum in Dania ferri igniti judicium, pluribus expendit Olaus Wormius in Monumentis Danicis lib 1. c. 11. & in Additamento ad eadem, pag. 6. 7. Abrogatum vero in Suecia à Magno & Birgero Regibus circa an 1260. tradit Loccenius lib. 3. Historiæ Suecanæ pag. 86. & lib. 2. Antiquit. Sueogothic. cap. 4. & Johannes Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto c. 7. Vide *Vomeres*, *Duellum*, [*Ordalium, Lada & Ignis*.

1. FERRUMEN, *Peccatum, sordes, nota ferri*: Papias. Plinio Ferrumen est ligatura, qua ferrum & alia metalla conjunguntur & consolidantur, Gall. *Soudure*.

¶ FERRUNNUS. Vide *Ferrum* 1.

¶ FERRUS. Vide *Ferrum* 1.

FERSA, Scabies, Gall. *la Ferse*. Vide in *Sturola*.

FERSPEKEN, FERSPILLAN. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap 61. *Nemo potest de feudo domini sui placitare sine eo, nec cogi debet rectum ejus Ferspeken nec Ferspillan: de omnibus & quibuscumque causis communibus vel emendabilibus implacitetur aliquis, si petierit, debet habere terminum requirendi & habendi dominum suum, &c.* Apud Somnerum in Glossario Saxonico, færspell occurrit, ubi ex Paraphrasi quadam Saxonica *nuntium subitaneum* significare subodoratur, ex fær, subitaneus, & spell, nuntius, legatus. spæce vero, sermonem, causam, litem denotat, unde fær-speken, nuntius litis. Hæc discutiant linguæ Saxonicæ peritiores.

FERT. Ita appellabant unum ex auguriis per avium volatus, de quibus in verbo *Vesta*, quæ nec fausta, nec infausta erant. Michael Scotus de Physionomia cap. 56. enumeratis singulis auguriorum nominibus, hæc subdit: *Sciendum est, quod augariorum quædam significant bonum eventum, ut Conferth & Emponenth: quædam malum eventum, ut Viaram & Havenari: & quædam medium inter utrumque, ut Fert, & Confert.* Huc sane referri debere vetus Comitum atque adeo Sabaudiæ Ducum, uti vocant, *divisium*, FERT, quam ante annum 1300. sibi adscripsisse, pluribus probat Guichenonus in Histor. Sabaud. pag. 140. & 141. omnino fere contenderim. Nam cum hactenus vocis istius significatio apud Scriptores incerta prorsus maneat, fieri, inquam, potest, ut ille ex illustrissimis istis Principibus, qui primus lemma istud usurpavit, in animo habuerit æqualitatem fortunæ, quam ceteris prætulerit, seu mediam vitæ rationem, quæ nec *altum saperet*, aut prosperis rerum successibus erigeretur, aut adversis deprimeretur, quod in ejusmodi auguriis, illud quod *Fert* appellabatur, denotabat. Certe id lemma usurpatum à Sabaudis Principibus circa tempora, quibus ea adhuc obtinebant, evincit ætas, qua vixit Joan. Scotus, nempe sub Friderico II. Imp. ut observ. in verbo *Cervelleria*.

☞ Alias, sed futiles omnino, ejusdem *divisiæ* origines referunt Scriptores nonnulli, quibus nihil sapit proter fabellas aut prodigiis similia. Has, si vacat, reperire est in Diction. Trevoltiano ubi confutantur.

FER-

FERTELLA, FERTELLUM, Mensuræ species, apud Brabantenses: Quadrans. Ejusdem originis ac *Ferthing*, de qua voce mox in *Ferto*. Vetus Charta Brabantensis: *De duobus vero saccis, quorum uterque novem sextaria obtinet, duæ Fertellæ sumuntur, quarum quælibet tertiam partem sextarii teneat.* Magnum Chron. Belg. an. 1315. *Caritas adeo magna fuit, ut Fertellum siliginis venderetur in Antuerpia pro 60. Grossis veteribus Turonensibus.* [Charta an. 1238. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. p. 421. *Quæ terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta & tres denarios Bruxellenses & novem Fertellas avenæ, cum mensura quæ dicitur Honteister, nomine census, &c.*]

¶ FERTHEBERO. Pactus Leg. Salicæ tit. 37. §. 4. Edit. Eccardi: *Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in casam, vel ubilibet aliquid de furato miserit, nesciente domino cujus possessio est, ubi inventum fuerit qui hoc miserat, malb. Ferthebaro, MMD. den.... culpabilis judicetur.* Ubi Codex Guelferbytanus habet, *Frithobera.* Utrumque emendat Vir doctissimus legendumque putat *Farbeleto*, quod idem est ac Occultaverit, ab Anglo-Sax. Helan, Celare, abscondere, & particula intensiva Fer aut Ver.

FERTHING. Vide *Ferto*.

FERTHINGMANNI, in Statutis Gildæ Scot. c. 6. 14. videntur appellari, qui nostris *Quartainiers*, quorum munus est urbis *quarteria*, seu partes, curare. Junguntur enim ibi Aldermannis & Decanis. Vox deducta à Saxonico ferthing, quartus, & man, homo.

FERTO, FERTUM, &c. Voces ejusdem ac unius notionis, sed & ejusdem originis ac ferthing, quarta pars marcæ, ut ex Guntheri loco mox laudando constat. Sambucus apud Hungaros Fertonem 84. denariis constare ait. Quinque solidos Fertoni comparat Lambertus Ardensis. Historia Episcoporum Bremensium in Hildeboldo: *Et magna pecunia data fuit Frisionibus pro homicidiis ipsorum, ita ut qui fratrem vel cognatum suum amiserat, vix Fertonem, vel dimidium reciperet pro eodem.* [Charta anni 1270. apud Ludewig. tom. 1. p. 105. *Cujus mansi annuam pensionem, scilicet quinque Fertones ... decrevimus singulis annis dividendam, velut inferius continetur. Marca dimidia cedat Monasterio B. M. in Eylwastorp... dimidius autem Ferto dabitur Confratribus, &c. Ferto cedet ad luminaria comparanda.* Occurrit iterum tom. 5. pag. 17. Statutum Joannis Episc. Argent. an. 1366. apud Schilter. in Glossar. Teuton. V. *Fior: Ubi nobis Fertonem nostra Legato, vel alias jure in eis non (nobis) quæsito, illis Cheredibus ipsas res & bona relicta reddat & tradat.* [*Ferconem* pro Fertonem, in Bulla Alexandri III. PP. perperam legit Buzelinus lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 21. quam vocem non intellexit. [*Ferco* iterum occurrit in Codice MS Consuetud. Eccles. & Capituli Coloniensis.] Vide Caus. 12. quæst. 2. Cap. Sancimus 12 q. 2. & Ephemerides Monast. S. Galli pag. 158.

FREITON, in Tabulis Gallicis. Juramentum seu sacramentum, quod Monetarii fecerunt Comiti Pictavensi an. 1265. *Et jurons, que nos ne recevrions nus des deniers des ouvriers par qu'il * istic plus da trois fors, & de trois foibles au Freiton, c'est à savoir que li fors doivent estre de 15. sols & 5. den. &c.*

¶ FARTUS. Innocentius IV. cap. 2. de Sent. & re jud. 6. *Posset etiam merito reprehendi, quod mille quidem Fartorum annuam pensionem in qua pro eodem regno ipsi Ecclesiæ Romanæ tenetur, per novem annos & amplius solvere prætermisit.*

FERTO ARGENTI, Chronicon Montis Sereni an. 1127. *Sub annua pensione Fertonis argenti, &c.* Ad de an. 1217. [Goldast. tom. 1. Rerum Aleman. pag. 93. *Iste dedit curiam Ziageton, quam habebat Hospitale infirmorum locatam pro tribus Fertonibus argenti annuatim.*]

¶ FERTO AURI, apud Arnoldum Lubec. lib. 7. c. 2. de Conrado Episc. *Dicunt quidam eum in pauperum eleemosyna Fertonem auri omni septimana expendisse.*

FERDONI. Guntherus in Histor. CP. cap. 8. *Regio fisco persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet, Ferdoni, id est, quartæ parti marcæ unius æquivalens.* [Canisius edidit: *Qui perperam vocari solet Ferdoni, &c.*]

FIERTO, apud Malbrancum lib. de Morinis cap. 45. & lib. 11. c. 47 Statutum Ludovici VIII. Regis: *Hoc modo quod si Fiertonem ultra 2. marchas fecerint, mihi admittant.* Lambertus Ardensis: *Annua pensione pro uno Fiertone, vel pro 5. solidis ab ipsis hæreditario jure tenere debebat.* Infra: *Singulis annis unum Fiertonem, vel 5. solidos reddidit Cœnobitis.*

FERTUM. Idem Lambertus Arden. pag. 28. *Pro tribus Fertis argenti, & cifo una mazdrino.* Chronicon Andrense pag. 352. habet: *Pro 3. Fertis argenti & cipho una mazerino.*

¶ FERTHO & FORTHO, in Obituario MS. Bellijoci an. circ. 500. *Nonas Julii obiit Chrispinus de Palude, pro cujus anima dedit Paganus filius ejus 13. marcas argenti meri, & unumFerthonem.* Alibi: *Forthonem.*

¶ FIRDO. Privilegium Ludovici pro Monast. Ebersheim. an. 824. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Sex Firdones publici ponderis sive 30. siclos Argentinensis monetæ.* Mox: *Unum Firdonem sive tres uncias Argentinensis monetæ.* Ubi sic annotat Vir eruditissimus: Siclos hodie vocamus Schillingos, quorum 30. conficiunt tres florenos, est itaque *Firdo publici ponderis* libra Gallica, semiflorenus, Franc, quarta pars libræ Argentoratensis. Hinc

FERTO CERÆ, pro Libra Ceræ, in Anniversar. Aleman. Ecclesiæ, apud Goldast. tom. 2. Rer. Aleman. p. 151. *Ad memoriam hujus Sancti singulis annis tenentur dare unum Fertonem Ceræ in festo B. Galli.*

¶ FERHO THURIS, Ejusdem notionis & originis, Libra thuris; nisi etiam legendum sit *Ferto*. Fredericus Schaonatus Vindem. Litter. pag. 88. *Semper in festo S. Petri quæ de ad Vinculis agitur, Ferthonem Thuris præsentamus.*

FIRTO. Chronicon Abbatiæ S. Trudonis lib. 6. pag. 403. *Vasque argenteum ad vinum trium Firtonum pondus habeat.* Charta Willelmi Castellani S. Audomari an. 1175. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Porro gallinæ .. sub annua pensione 5. Firtonum & unius lati redacta fuat.* [Charta Arnoldi Trevir Archiepisc. pro Monasterio S. Trudonis an. 1177. inter Anecdot. Marten. tom. 5. col. 590. *Quod de singula navi Firtonem totum Coloniensium denariorum eadem Ecclesia de jure solvere debeat comperimus.* Charta Hugonis Abb. Corbeiensis an. 1172. ex Tabulario ejusdem loci: *In feodum à nobis ... accepit, tali videlicet pacto, quod dimidiam marcam & dimidium Firtonem pro steamento, cum marca & dimidia & dimidio Firtone, quæ propter decimam de Hesthes debet: quæ simul adunata novem Firtones faciunt.* Rursum occurrit in Chartulario Monasterii Aquicinctensis fol. 40. apud Miræum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 285. &c.]

¶ FERTONALES DECIMÆ, Quarta pars decimarum, vel Decima quæ ad quartam partem exigitur. Jagello R. Poloniæ in Constitut. Petricoriensi ann. 1451. Statut. fol. 290. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Nisi forte aliquis pro censibus & Decimis Fertonalibus debeat exigere latas grossos monetæ Pragensis.*

☞ Usus erat in Ecclesia Argentinensi antiqua consuetudine firmatus, ut quilibet Clericus moriens unum *fertonem* Episcopo legaret. Statuta Bertholdi Episc. Argent.

gent.an.1435.apud Martan.tom.4. Anecd. col.556. *Jus & consuetudinem Ecclesiæ nostræ Argentinensis ab antique servatam, scilicet quod & qualiter decedentes Clerici saltem Fertonem legare Episcopo teneantur, inviolabiliter præcipimus observari*. Formulam hujusmodi donationis refert Schilterua in Gloss. Teuton. hia verbia: *Coram nobis Judice curiæ Arg. constitutus N. N. Canonicus N. legavit reverendo in Christo patri & domino nostro, domino Episcopo Arg. qui pro tempore fuerit unum Fertonem argenti puri, secundum laudabilem consuetudinem inter eumdem domin. Episcopum ac Clerum sub sua jurisdictione in civitate & diœcesi Arg. existentem hactenus observatam. Actum* 1513. Quid vero per *Fertonem* intelligendum, an quarta potius hæreditatis pars, an quarta pars tantum unius marcæ argenti, ambigitur: ultimum probat idem Schilterua ex Charta ann. 1415. *Quod si de cætero, evenire contigerit quod Antistes nostræ Argentinensis Ecclesiæ vel Electus ejusdem quicumque, non obstante Fertone, id est, quarta pars marcæ argenti, per decedentem sibi ut Ordinario legata, bona decedentis Clerici vel ecclesiasticæ personæ, post mortem sibi per se vel suos officiales attrahere vel usibus suis applicare conaretur, hæredes defuncti bonis sic derelictis indebite spoliando, quod tunc nos capitulariter & conjunctim, requisiti assistere debemus & defendere, ut suo Fertone contentus remaneat*. Alia an.1419. *Item quod Episcopus ... Fertone, id est quarta pars marcæ argenti, per Clericum decedentem sibi ut Ordinario loci legato contentus, bona defuncti vel Ecclesiæ, ... vel hæredibus proximioribus ipsius defuncti cedere permittat*. Plura vide apud laudatum Auctorem. Hinc emendandus Laurentius in Amalthea: *Vertoa seu Ferton, quarta pars rerum ecclesiasticarum quæ cedit Episcopo, quam redimunt sacrificuli aliquot nummis dictam Verton Germanis*.

FERTING & FARDING, apud Anglos, in nummo argenteo dicitur quarta pars denarii, qua notione accipitur apud Littletonem sect.551. Sumitur etiam quandoque pro nummo aureo quartam *Nobilis* partem valente, hoc est, 20. denarios veteres, qui hodie 5. solidos excedunt. A Saxonico feorth, quartua, unde feorthling Saxonibus, pro quadrante, Anglis *Farthing*. Henr. Knygthon. an.1345. *Eodem tempore Nobile & Obolus, & Ferting de auro cœperunt florere in regno*. Vide Statuta secunda an. 9. Henrici V. cap. 7. Lingua antiqua Norvagica, *Fiorthung*, sive *Fierdung*, & moderna Norvagica & Danica *Fierding*, quartam partem rei alicujus significat, ut testantur Stephanius ad Leges Castrenses cap. 9. & Resenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis p 611. Vide Christophorum Hartknocum in Dissert.16.ad Chron. Prussiæ n.6.

FARTHING. Littleton. sect.551. *Lever al grantèe un denier, ou un maile, ou un Farthing per voy d' attornement*.

¶ FERTORES, *Ferto libantes*. Gl. Isid. Vide *Fertum*.

FERTORIUM, Sella gestatoria. Cęlius Aurelianus lib. 1. de Tardis passionibus cap. 1. *Adhibenda igitur vectatio pro viribus ægrotantis, Fertorio, vel sella procurata*. Paulo ante, *portatoriam sellam* dixit, ut & lib.2. cap.13. *Fertoriam sellam*, lib.1.c.4 lib.2.c.1. *Gestatoriam sellam*, lib.1.cap.5 *Fertorium lectum*, lib. 5. cap.1. *Cathedram*, lib. 1. cap. 5. unde *Cathedrarii* servi, apud Sidonium lib 1. Epist. 11. qui *Lecticarii* aliia, φορεῖον, in Gloss. veteri. Liber Miraculorum S. Anastasii Mart. Ἀναλαβόμενοι τὸν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ αὐτοῦ, ἐπὶ φορείῳ ἀπήγαγον.

FERTOSUS. Hist. Wambæ Regis Toletani p.820. *Si jam asperas & inhabitabiles montium rupes percurristi, si jam Fertosa & silvarum nemora pectore confregisti*. Idem forte quod *conferta*. Vide *Fretosus* in *Fretum*.

1. FERTUM, Genus panis, in Glossis MSS. *Isidoro* & Papiæ *dicitur oblatio, quæ ad altare fertur & sacrificatur à Pontificibus, à quo Offertorium nominatur*. [Idem habet Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fertum*, *Offerende*. Festus: *Ferctum, Genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi; quæ qui afferebant Struferctarii appellabantur*. Vide Fertores. *Ferta* Melitenses vocant eleemosynam, quæ tempore offertorii in Ecclesia colligitur.]

¶ 2. FERTUM, Nundinæ, Gall. *Feire*, Angl. *Fair*. Charta Matthæi Comitis Boloniæ apud Baluzium to. 2. Hist. Arver, p. 97. *Concessi etiam ob amorem Sancti* (Jodoci) *& utilitatem Ecclesiæ Fertum ejusdem quod est 1. Kal. Augusti per quindecim dies prolongari, & cum omni libertate ratum & perpetuum haberi*. Vide *Feria* 3.

¶ 3. FERTUM, Quarta para marcæ Vide in *Ferto*.

FERTURA, Idem quod *Fertum* 1. quasi *Offertura*, Oblatio. Gloss. Sax. Ælfrici: *Fertura*: messe lac, i hostia, munus, oblatio Missæ.

¶ FERVA, Idem quod *Rata*, Bonorum inter fratres sororesque dividendorum portio; quare lubens legerem *Frareschia* aut quid simile. Locus est in *Cota*. Vide *Fraternitas* 6.

FERVETUS, una è 12. speciebus auguriorum, de quibus in voce *Venta*. Sic autem definitur à Michaele Scoto lib. de Physionomia c.56. *Fervetus, est augurium, quando tu exiveris domum tuam causa faciendi aliquid, & eundo prius, invenis vel vides avem vel hominem pausantem ante te in sinistra parte tui, & illud est tibi malum super negotio*.

¶ 1. FERULA, Vestibulum, seu porticus ad ingressum Ecclesiæ. Vita S. Basilii S. Amphilochio adscripta, Junii to.2 953. *Ingrediuntur que sanctæ Ecclesiæ Ferulam, qua etiam Ariani intraverant*.

¶ 2. FERULA, Tabula lignea, cujus percussione monachi congregantur. Charta an.1417. ex Archivis S. Victoris Massil. *Congregabat capitulum ad sonum Ferulæ*. Ubi in aliis Chartis, *ad sonum tabulæ*. Vide *Tabula*.

3. FERULA, Baculus pastoralis, pedum, *cambuta*: insigne Pastoralis dignitatis, atque adeo Papalia. Honorius Augustod. lib.1. cap.216. *Baculus ... qui & virga pastoralis, & caputta, & Ferula, & pedum dicitur*. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 44. *Misit ei baculum pastorale, quod Ferula vocatur*. Luithprandus lib. 6. cap. 11. & ult. de Benedicto PP. exauctorato agens: *Pallium sibi abstulit quod simul Pontificali Ferula, quam manu gestabat, domino Papæ Leoni reddidit, quam Ferulam idem Papa fregit*. Eadem habet auctor Appendicis ad Reginonem ann.964. Anonymus apud Baronium ann.1100. de Electione Paschalis II. PP. *Est locatus, in utrisque curulibus, sedibus scilicet eburneis, data est ei Ferula in manu*. Cencius Camerar. in Ceremon. de inauguratione Cælestini III. PP. *Idem electus sedet ad dexteram in sede porphyretica, ubi Prior Basilicæ S. Laurentii dat ei Ferulam, quæ est signum regiminis & correctionis*. [Occurrit apud Mabillonium to.3. Annal. Bened. pag. 117. Martenium tom.4. Anecd. col.78. &c. *Ferula Apostolica*, in Vita S. Bernwardi Episc. Hildesh. n.24. sæc. 6. Bened. part.1. p.215. *Ferula pastoralis*, ibid. n. 41.] *Ferulæ Episcoporum*, in Annal. Francor. Bertinianis ann. 868. 869. apud Anonymum Salernitanum cap. 1. &c. νάρθηξ Patriarcharum CP apud Pachymerem lib.11. c. 1. *Ferula Abbatum*, apud Leonem Ostiens. lib 3. cap. 65. & Eckcardum Jun de Casib. S. Galli cap. ult. Vide *Baculus*, *Cambuta*.

FERULA PERCUTI, Pęna olim fuit Monachorum delinquentium, ut liquet ex Regula Monacharum n.11. & auctore Vitæ S. Wolstani. [*Ferule Pamelle*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ FERUM. Fundatio Monast. Ferretensis circa ann. 960. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 78. *Istas res superius nominatas ... non possit commutare, nec alienare, neq; à Fero donare, neque per vocem Vabrensis ipsum Monasterium destruere voluerit, non habeat licentiam ad faciendum.* Mendum est quod resarcire licet ex aliis donationum Chartis. Legendum ergo *neque ad fevum donare*.

¶ FERUNIA, φλεγμονή, *Tumor, inflammatio*, Supplem. Antiquarii. Lege & vide *Fervura*.

FERVORIUM. Ugutio: *Frixorium*, *Fervorium*, *patella vel sartago*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fervorium*, *Chanderon*.]

¶ FERVOROSUS, Fervens. Dicta B. Ægidii inter Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 240. *Ob Fervorosum caritatis actum.*

FERUSCULA, Parvula fera, animalculum. Histor. Episc. Autisiod. c. 20. *Item aliam bacconicam ... hal et hominem & mulierem, & ad pedes eorum Feruscular*, Ibidem: *Bacconicam anacleam ... cum duabus Ferusculis pennatos*. Vide Fera 3.

¶ FERUTA, Vulnus, Ital. *Ferita* vel *Feruta*, Gall. *Blessure*. Chron. Parmense, apud Murator. tom. 9. col. 791. *Quas domos cum omnibus eis existentibus combusserunt & destruxerunt in totum: & hoc fuit occasione mortis Francisci de Catena per eos facta, & Feruta in dominum Gerardum da Bossoto.* Ibid. col. 818. *Dictus dominus Potestas armata manu cum M. peditibus de popula more solito equitavit Coltarium ad domum Tortini de Turtis, & eam funditus diruerunt, occasione unius Feruta facta per eum, in una taberna, ut dicebatur, in Guidonem Ferrapecoram.* Vide Ferita.

¶ FERVUNCULUM. Vide *Furundum*.

FERVURA, pro *Fervor*, Inflammatio, Vetus Monasterii Interpres: Ζέσις, *Fervura*. Glossæ S. Benedict. cap. de Medicina: *Fervura*, φλεγμονή. Agobardus in Epist. ad Bartholomæum: *Quamvis exustiones istæ, super quibus movemini, non multum distent à vesicis turgentibus, vel sicut alia Editio dicit, Fervuris Ægyptiis illatis, &c.* Exod. 9. v. 9. 10. ubi Græcus Interpres, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, &c.

¶ FESCENINA, FESCENNINIA. Gasp. Barthius in Glossario: *Fescenninia*, *Jucundi cantus nutricii*, ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. Cardinalis de Aragonia in Vita Gregorii PP. IX. apud Murator. tom. 3. pag. 576. col. 1. *Et puerilis linguæ garrulitas procacia Fescenina cantabat.*

¶ FESCENINI, *versus* ii sunt Festo, *qui canebantur in nuptiis; ex urbe Fescenina dicuntur allati, sive ideo dicti, quia fascinum putabatur arcere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fescinia, mulier quæ expellit fascinium. Fescennia, Chansons que l'en dit en bersant enfans pour endormir. Fescennius, Nuptial.*

FESSÆ, Nates, Gall. *Fesses*. Vide Miracula S. Bertini cap. 16. apud eruditum Mabillonium tom. 3. Actor. SS. Ord. S. Bened.

FESSARA, *Gallina*, in Glossis MSS.

¶ FESSARDARIA, FESSARDIA, Modus agri. Obituarium vetus MS. Fiscamn. *Octavo Calendas Maii, Anniversarium Petronille Hoguel, & habet de redditu decem quarteria bladi ad mensuram granarii de venditione Ricardi le Tortier, & in parva Fessardaria domum quæ fuit Ricardi de Paris, que solebat reddere quatuordecim solidos.* Instrum. ann. 1257. in Chartulario ejusdem Monasterii: *Noverint universi quod ego Ricardus de Paris, de assensu & voluntate Sibilie uxoris mee, vendidi & omnino dimisi Abbati & Conventui Fiscanensi totum tenementum meum quod habebam in parochia S. Gervasii Rothomagensis in parva Fessardia inter terram Richardi le Berfier, &c.*

¶ FESSORADA, Eadem notione. Stephanotius in Fragm. Hist. MSS. tom. 7 p. 175. ex Codice Saviniacensi: *Bernardus Clericus dedit ad Ecclesiam B. Petri de Mormanta & D. Gausmaro Abbati quatuor Fessoradas de vinea in territorio ejusdem Mermautis, propter fratrem suum Monachum, &c.*

¶ FESTA, fem. gen. f. Oblatio, seu offerenda quæ tribus præcipuis anni solemnitatibus fieri solebat. Stephanot. in Fragm. MSS. Hist. Aquit. tom. 4. pag. 19. *Pontius de Lendano dedit unum filium suum S. Petro, & cum ea infante fecit donationem ex hereditate sua omnia quæ habebat in Ecclesia de Lendano, scilicet matriculam & sepulturam, & tres Festas & unum recetum, & in mansione Monachi 5. recetos de pane & vino & carne.*

1. FESTAGIUM, Vectigal, aut tributum, quod domino villæ, aut feudi, penditur, pro facultate habendi & exstruendi domum in *villa*. Nam ut *culmen* in Lege Salica, pro domo, id est, pars pro toto, usurpatur, sic apud Gallos nostros *Fastigium* domus, quod *Feste* dicitur, pro ipsa domo sumtum est: utpote quod eo posito, tunc demum domos appellari, eaque confecta dici possit. Atque ita *Fastigium* usurpat Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Communia Coicheiensi an. 1252. apud Perardum p. 476. *Et quod eis præstare debent singuli singulis annis in festo Nativitatis Domini unam gallinam, & 5 solidos pro singulis Fastigiis domorum, & etiam pro foris, &c.* Galli dicerent *pour chaque pignon*: nam ita domus culmen vocamus. Vide in *Pinna* 4. Libertates Sacri Cæsaris an. 1327. apud Thomasserium lib. 3. c. 16. *Festaginm, hoc est, pro le fest cujuslibet domus certam pecuniam, &c.* [In Biturig p. 422. habetur *Fesagium*. Charta Petri Comitis Autissiod. pro Habitantibus villam de Malliaco, apud eumdem Thomasserium in Biturig. pag. 709. *Quinque solidos moneta Altissiod. pro Festagia domus sua michi dabit.*]

Ejusmodi porro *Festagium* non semel occurrit in veteribus Tabulis. Charta Hervei Comitis Nivernensis an. 1218. *Omnes, qui in dictis villis mansionarii sunt, & erunt, singulis annis dabunt singuli de Festagio pro singulis domibus die festo SS. Apost. Simonis & Judæ 5 solid. Turon.* Alia Aimerici Vicecom. Thoarc. in Regesto 31. Chartophyl. Regii fol. 110 *Festagia domorum 20. sol.* Tabular. Constabulariæ Burdegalens. in Camera Comput. Paris. fol. 198. *Hominibus nostris de Olerone & heredibus eorum confirmamus quietanciam de Festagiis, & omnibus tallagiis, & exactionibus, &c.* Regestum Normanniæ signat. P. *Donant etiam 2 denarios pro Festagio domus quando nova est* Regestum Andegavense: *Vinagium vero vel vinum, quod de propriis vineis Capituli B. Martini sumitur ultra Ligerim, per Ligerim liberum debet habere transitum, quod nihil pro eo debet dari, exceptis consuetis Festagiis, quæ dat Decanus.* Regestum Philippi Aug. fol. 69. *De fructu forestæ unaquæque mansura prædicta debet capere in tribus annis unum charetil per manum forestarii, donando singulis annis sex garbas, & pro Festagio domus suæ: quando fecit eam novam, aliquis istorum donat forestario 12. den.* Charta Alphonsi Comitis Pictav. pro Libertatib. Rupellæ: *Sciatis, nos dedisse .... quietantiam de Festagiis de omnibus talliagiis & exactionibus & de omni pedagio, tam in villa nostra de Rupella, quam alibi, &c.* *Festagium Blesense*, in Charta an. 1244. apud Hubertum in Histor S. Aniani Aurelian. & in alia an. 1240. in Probat. Histor. Blesensis pag. 16. [*Festagium Castriduni*, in Chartular. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 12. verso.] *Festage*, in Consuetud. Dunensi art. 26. 27. 28. Bituric. tit. 6. art. 3. *de Menetou* art. 19.

Id preterea juris distinctius exponitur in Charta Roberti Comit. Drocensis an. 1272. in Tabul. Castelli Lidi (*Chateau du Loir*) fol. 69. *Sachent tuit que comme nous*

eussont

cassous en nostre ville dou Chastenu dou Loir taille sus nos bourgois, & sue laur mesons de nostre ville devant dite, & nous aiens entendu & esgardè dou conseil de prodes homes le preu de nostre ville dite. Nous voulons & ottroions desmes en avant, que la ville dou Chastenu dou Loir devant dite, & les mesons & les appentis, qui sont & qui pourront estre dou tousjours à venir, soient mis à Festage. C'est à sçavoir que chescun borgeois, ou autre qui aura meson, ou apentis en nostre ville, soient tenus rendre à nous, & à nos heirs, chescun an trois sols de Festage de Tournois, ou monnaie courant, & l'apentis des oit deniers Tournois, &c. Adde Perard. in Burgund. p. 405. & Chopinum de Sacra Polit lib. 3. tit. 4. n. 12. Vide *Festum* 5.

2. FESTAGIUM, Jus, quod colonis & villarum incolis competit sumendi in foresta Dominica, seu Domini feudi, culmen, vel *festum* ad conficiendam domum. Inquisitiones costumarum Andeliaci, de foresta: *Et omnes homines debent habere Festagium, scilicet festum, & 6. chevronos, & pro hiis debent bedellum 6. denar.* Idem Regestum Normannicum P. *Sanctus Laurentius in Lyons furcam* (habet) *ad hospitandum, & brancas ad ardendum, & Festum ad hospitandum, & ideo debet servare porcos Regis, vel reddere 4. solidos, & quærere les Bigres.* Idem Ragestum: *Coustumagii de ramagio habent mortuum boscum de costuma, & residua carpentariorum, cum testis capellorum, & 2. furcas, & unum Festum ad hospitandum per hiberniticuem, &c. quisque autem dat pro 2. furcis & pro la feste 14. denar. Turon.* Ex quibus patet, jus exigendi *Festagium* à colonis primitus inductum ob facultatem iis à domino concessam extrahendi fastigii in silvis dominicis.

3. FESTAGIUM, præterea dicitur de furnis, molendinis, & aliis rebus ejusmodi, cum feriantur, vel otiantur: *Fester* enim est festum agere, & otiari. Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1369. in Camera Comput. Paris. *Festages des fours & molins payez & rabatus aux fermiers d'iceluy, à Vincent Charles fermier de Martaingnevilla qui rabatus li eat estè de sa ferme pour 60. jours qu'il fut en Festage pour les Englez, &c. pour une semaine que ledit molin fu en Festage envers Toussains pour l'ost de Tournehem, & que les Englez passereat le blaaquetasque, & aussi que l'armèe de la mer ordenèe par le Ray retourna au Crotoy, &c.*

¶ 4. FESTAGIUM, Gall. *Festage*, Jus epuli, *Droit de Festia.* Vide *Festum* 2.

¶ FESTEIARE, Diem festum agere, tripudiare, Gall. *Festoier.* Charta an. 1497. *Ordinamus ... quod dicti domini in festis Maii proximi futuri solvere habeant carnes unius vaccæ, & carnes præterea debitas in uno prandio, & dicti homines panem & vinum, taborinos, & mulieres, ad Festeiandum & cariandum ... & omnes intersint in signum veræ pacis & unionis.* Vide *Festivare* 1.

¶ FESTIALIS, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Prestre, orcur.* Joan. de Janua: *Festialis, Sacerdos vel orator per quem bellum indicitur & pax componitur, qui & Fecialis dicitur.*

FESTILIA, *Dies festi*, in Glossis Isidor. Papias habet *Festalia*, eadem forta quæ Græci ἑορταστικὰ appellabant. Concil. Calchedon. Act. 10 de Episcopo Iba: ἔθος ἐστὶν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἡμέρᾳ τῷ Πάσχα, ἢ περὶ τὰς ἡμέρας διδόναι αὐτὸν ἐκ χειρὸς τοῖς κληρικοῖς φανερά τινα ἑορταστικὰ, ταῦτα μᾶλλον δίδοσθαι ἡμῖν πρότερον, κἂν τοσ δίδωσιν. Infra eadem ἑορταστικὰ, εὐλογίαι dicuntur: Εὐλογιῶν παρεχομένων, εἰκὸς ἦν ἅπαν τὸ σύστημα τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν παρεῖναι.

1. FESTINANTIA. Breviloq. ex Ugutione: *Agina dicitur foramen, in quo se trutina vertit, vel dicitur Festinantia.*

2. FESTINANTIA, Festinatio: *Festina celeritas* in l. 52. Cod. Th. de Hæret. Acta Hadriani IV. PP. *Celeriter properabat ad urbem, & tanta Festinantia, ut, &c.* Itinerarium Gregor. XI. PP. *Mare ingreditur cum Festinantia.* Utitur etiam vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici Act. 12. Passio S. Vitalis Mart. n. 3. Helmodus lib. 1 cap. 68 S. Bernardus in Vita S. Malachiæ, Anonymus de Gestis Friderici II. Imper. p. 778. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 44. l. 3. Epist 83. Cortusii in Histor. lib. 2. cap. 8. Concilium Tolosan. an. 1229. c. 1. & Arelat. an. 1234. c. 5.

¶ 3. FESTINANTIA, Juramentum, sacramentum. Anton Minuccius de Prato veteri Rubr. 8. cap. 6. apud Schilter. *Festinantia qua fit ante tres liberos homines servari debet, nisi juri vel naturæ contraria sit.*

¶ FESTINARE. Vide *Festivare* 2.

¶ FESTINGMEN. Vide *Fæstingmen.*

FESTITATULA, pro *Festivitatula*, seu parva festivitas, apud Avitum Vienn. Epist. 79. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Festivitacula, Petite feste.*]

¶ 1. FESTIVARE, Diem festum agere à consuetis operibus cessando. Miracula B. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii p. 239. *Ubi præfatus pater singulariter & multipliciter Festivatur.* Ex pag. 245. *Cujus dies transitus solemniter Festivatur in quibusdam Ecclesiis Italiæ.* Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. 28. *In quibus locis & diebus in reverentia sanctarum Reliquiarum Festivare consuevimus.* Vide *Festum S. Theclæ.*

2. FESTIVARE, vel FESTINARE, Convivio excipera apud Cantipratanum [Vita S. Erconwaldi Episcopi tom. 3. Aprilis p. 785 *Et ad eradendum Deum dilectumque ipsius Erkonwaldum aliis Festivantibus, tu solus non attendis.* Gesta Trevir. Archiepisc. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 389. *Ibidem continue ipse Rex cum principibus & nobilibus, totoque vulgo specialiter in die Natalis Domini solemnissimam habens curiam convivando Festinavit.*] In Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 3. 13. lib. 3. cap. 10. & in Statutis Collegii Navarrei Parisiensis apud Jo. Launoium in Histor. ejusdem Collegii pag. 30.

FESTIVER, FESTINER, FESTIN. Vox deducta à festis, in quibus Christiani mutuis se conviviis, quæ *Agapas* vocabant, excipiebant: de quibus S. Aug. Epist. 64. *Comessationes & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatissimorum Martyrum, non solum per dies solennes, (quod ipsum quis non lugendum videat, qui hac non carnis oculis inspicit) sed etiam quotidie celebrentur.* Infra: *Cum ista in cœmeteriis ebrietates & luxuriosa convivia non solum honores Martyrum à carnali & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum.* Vide eumdem l. 1. de Morib. Eccl. Cathol. c. 34 Cumeanum de Mensura pœnitentiæ c. 1. initio, & quæ observat Savaro ad Sidonii lib. 4. Epist. 15. lib. 5. Epist. 14. & in voce *Agape.*

¶ FESTIVITAS, Festum, dies festus. Diarium belli Hussitici apud Ludew. to. 6. p. 187. *Condicta certa Festivitatis die, populum eis junctum cum venerabili corporis Christi Sacramento, ad Tabor sonoris vocibus deducunt.* Concil. Toletan XII. inter Hisp. to. 2. p. 699. *Si quis Episcoporum à Principe vel Metropolitano admonitus, designata sibi dierum rationabili ad veniendum spatio, sive pro Festivitatibus summis, Pascha scilicet, Pentecoste & Nativitate Domini celebrandis ... ad constitutum diem venire distulerit.* Occurrit ibid. tom. 3. p. 167.

¶ FESTIVITAS, Anniversaria defuncti commemoratio, in Observat. præviis ad Vitam S. Sturmii sæc. 3. Bened. part. 2. p. 267. *Quatenus hi eandem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ Majestatis referent, & omnis jucunditas ipsius Festivitatis in ejus laude personaret.* Hæc sumsit Mabillonius ex Candido monacho qui ibid. habet: *Anniversariam Sturmis primi Abbatis fundatoris Monasterii Fuldæ memoriam, & omnium*

Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum, in natale S.Ignatii martyris Christi ... in Missarum celebratione, psalmodiis & oratione sancta celebrare sancivit.

FESTIVITATES *Feriales feminabus, non hominibus* in Charta an.1226 apud Roverium in Reomao p.253.ubi disquirit de festis istis femineis.

FESTIVITATES VENDERE. Decreta Calomani Regis Hungariæ l.2.c.43. *Nullus Festivitates vendere præsumat*, id est, in festis diebus, ni fallor.

FESTIVITAS FRACTA, cum quis in die festo opus aliquod exegit, cujus forisfacti mulctam Archidiaconi ad se pertinere contendebant. S. Anselmus Cantuar. lib. 4. Epist.99. *Audivi quod Archidiaconus vester accepit homines meos quasi pro forisfactura fracta Festivitatis, & de iis plegios accepit, nec ante eos voluit dimittere, quam plegios haberet, quod nec sibi nec alicui personæ licet super homines meos.*

¶ FESTIVOSUS, Festinus, promtus, alacer. Litteræ Humberti II. an.1348.tom.2. Histor. Dalphin. pag. 574.col.a. *Confestim cum armis veniant ad exercitum nostrum infra burgum Miribelli, nemine remanente, exceptis illis castrorum custodiorum, de quibus nullum volumus removeri, in hoc adhibentes diligentiam Festivosam.*

¶ FESTIZARE, Italis *Festeggiare*, nostris *Festoier*, Ludis publicis operam dare. Chron. Dom. de Gravina apud Murator to.11. col. 557. *Et ecce per Neapolitanam civitatem dicti regales incipiunt magnifice equitare & Festizare.* Occurrit rursus ibid.col.580. Vide Festeiare.

FESTRA, pro Fenestra dicitur, *parva fenestra, unde Macrobius in Saturnal. Festra quidem est minusculum ostium in sacrario.* Jo de Janua.[Gloss.Lat.Gall.Sangerm. *Festra, Fenestrette.*] Vide Festum.

FESTRAGIUM. Charta Guigonis Comitis Forens. an.1253. pro Libertatibus Villarezii: *Pro hac siquidem libertate in dicta villa . . . . census bladi, denariorum & gallinarum duplicabunt, & duplicatum solvent annuatim in festo B.Martini hiemalis, & ad nullum aliud Festragium teneantur, vel cogantur.* Etsi in MS. sic exaratum sit, legendum tamen *Fostagium* censuerim: nisi *Festragium* dictum sit pro *Fenestragium*. Vide in hoc verbo.

¶ FESTRUM, Fastigium, culmen, Gall. *Faite* Charta Domini de Luiriaco in Foresio an.1417. *Quemadmodum Festrum dictæ domus importat à pede usque ad summum.* Vide *Festum* 5.

FESTUCA, FISTUCA, Signum & symbolum traditionis, vel translatæ possessionis, quam tradebat emptori venditor, aut qui modo quovis rei possessionem in alium transferebat. Frequentia autem hujus traditionis, ait Bignonius, ex facilitate descendit, quod *Fistuca* obviam sæpe occurrat. [Charta Fulquini pro Monast. Gemblac.an.950.apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag 141.col.a. *Per hanc chartulam donationis sive per Festucam* (hanc villam) *ad opus Sanctorum tradimus*. Et quidem ejusmodi chartis stipula seu *Festuca*, ut legitimæ essent, inserebatur, unde *stipulatio dicta*.] Exstat in Tabulario Campaniæ Bibl.Regiæ pag. 535. Charta an.1258 qua Abbas Arreviarensis ex Bulla Apostolica: *Mercatores Romanos de bonis mobilibus Campsorum ubicumque possent in districtu Comitatus Campaniæ inveniri, Regis nomine, per traditionem cujusdam Apostolicæ Paleæ, secundum quod in tradendis possessionibus de consuetudine in istis partibus observatur ... investit.* Existimant alii, *fistucam* idem valere ac fustem, seu baculum, quo investituræ passim factę leguntur. Gloss Lat.Gr. *Festucam, κάρφος βαστάκιον*: qua sane notione hæc vox usurpata videtur, idque infra docemus in voce *Fustis*, & verbo *Investitura*, ubi de baculo. Alii denique Francos nostros hac voce allusisse volunt ad *stipulationem*, de qua Jus Romanum, quam Isidorus lib. 3. Orig. à *stipula* deductam opinatur: *Veteres enim*, ait ille, *quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes sponsiones suas agnoscebant.* Scio, aliam à Varrone & JC. dari hujus vocis originem, de qua Menagius in Amœnitatibus juris p.401.a.Edit.Cert. se eo respexisse recentiores, par est credere: siquidem traditiones interdum *culmo*, interdum *stipulatione subnixa* dicuntur in veteribus aliquot Tabulis, uti in voce *Culmus* observamus.

PER FESTUCAM *Intercedentem, &c.* [id est per traditionem factam.] Vide *Lacina*.

FESTUCAM IN LAISUM (i.sinum) *jactare*, in Lege Salica tit.48. Vide *Laisus*.

CUM FESTUCA *fidem facere*, [id est, tradita alteri parti festuca,] in eadem Lege Salica, tit 52.§.2.& in Lege Ripuaria tit.30. §.1.

PER SUAM FESTUCAM *se exutum facere*, in Formul. veter.cap.19. 39. 43. Placitum Childeberti III. Regis editum a Mabillonio: *Ut dum contra ipsa strumenta nihil habebat, quod diceret, nec quod apponeret, per sua Festuca se exinde* (f.exutum) *in præsenti dixit esse.* Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis pag.32. *Per Festucam ... easdem res legaliter guarpiverunt.* Alia apud eumdem pag.65. *Et per Festucam & fustum se per omnia exutum fecit.* Adde Probat.in Histor. Vergiac. pag.43. Chronicon Laurisham. pag.59. Mabillonium to.4. SS. Ord.S.Benedicti pag.342.n.19.&c. Projiciebatur nempe *festuca* in ejusmodi *disvestitionibus*. Capitularia Caroli M.lib.6.cap.285. *Ut ergo omnis suspicio à nobis cunctis Sacerdotibus, & sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes, stipulas dextris in manibus tenentes, easque propriis è manibus ejicientes, coram Deo & Angelis ejus, ac vobis cunctisque Sacerdotibus, ... nec talia facere, nec facere volentibus consentire, sed magis Deo auxiliante resistere.* Ademarus Cabanensis pag. 164. de Carolo Simplice: *Congregati* (Proceres Francorum) *in campo more solito ad tractandum de publica regni utilitate, unanimi consilio, pro eo, quod ignavæ mentis erat idem Rex, Festucas manibus projicientes, rejecerunt eum, ne esset eis ultra senior.* Le Roman *de Charité* MS.

Abès, respons-moi, que fais-tu,
Qui jadis rompi le Festu.
An mende, &c.

PER FESTUCAM WERPIRE, Eadem notione, projecta nempe vel tradita fistuca. apud Marculfum l. 1. form. 13. Charta Ottonis III.Imp.an.997. apud Hermannum Stangefolium lib.2.Annal. Circuli Westphalici p. 203. *Et sicut mos est Laicorum, cum Festuca semet ab eo exuit prædio.* [In Obituar.MS.Ecclesiæ Morin.pag 8. notatur quod prima die cujuslibet mensis Vicarii Ecclesiæ Morin.tenentur ire in Capitulum, & ibi resignare suos vicariatus per traditionem unius *festucæ*.]

PER FISTUCAM *commendare, dare*, apud eumd. Marculfum lib.3.form.21.lib.2 form.4.

PER FISTUCAM *partiri*, apud eumdem lib. 2. form.14.

SACRAMENTUM PER FISTUCAM *adhramire*, in Formulis veter.c.2. [Charta Chlodovei Regis an. 692. apud Mabill.Diplom p.474 *Quod & ita per Fistuca visus est achramisse*.].

FISTUCA NODATA. Vetus Charta Longobardica apud Ughellum tom.3. Ital. sacræ pag. 49. *Omnia, quæ supra leguntur, legitimam facio vestituram per cultellum, Fistucum nodatum, wantonem, & wasonem terræ atque ramum arboris, me exinde foras ex puli & werpivi, & absitum feci, & ipsius Ecclesiæ Monasterio ad proprietatem adhabendum concessi.* Adde pag. 51. 61. [Charta an.997 apud Mabill. tom 4 Annal. pag. 116

Quam

Quam traditionem atramentario, penna & pergamena manibus suis de terra levatis, Lege Salica fecit per Fistu*cum nodatum, ramum arborum atq; per cultellum & guasonem*. Oblatio facta S.Sepulcro in Jerusalem in manu Abbatis S.Victoriæ Massil. ex Archivo hujus Monasterii: *Petrus Notarius Judex domini Imperatoris per wasonem terræ &* Fistu*cam nodatam, seu ramum arborum, atque per cultellum & wantanem, seu wandaligine & sic per hac cartula Lege mea Salica*.] Occurrit eadem formula passim in Tabulario Casauriensi, in Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam in Mathildi lib.3.p.105. in aliis an.1109. & 1121. apud Chiffletium in Luminibus Salicis c.6. in aliis ann. 961. 1028.1029. apud Chiezam in Histor. Pedemont. cap.20. 21. & 39. Guichenon. in Probat. Histor. Sabaud. pag. 18. 21. 23. &c.

Exfestucare, Idem quod *Festucam* tradere, abjicere, rem abdicare, *Deguerpir*, [Leodiensibus, *Effestuer*,] quod qui rei dominium in alterum transferebat, aut illius juri renunciabat, *Festucam* seu stipulam possessori tradebat in signum dominii translati, vel eam in terram projiciebat, tanquam re, quam in alium transferebat, se exueret. Adalbertus Abbas Heidenheimensis: *Omnibus ergo Canonicis usque ad unum Episcopo consentientibus & præbendam pro Deo & pro denominata recompensatione Exfestucantibus*. Adde pag 353. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 65. *Fidem & hominia, quæ hactenus vobis servavimus, Exfestucamus, damnamus, abjicimus,... finita responsione ista, arreptis festucis, Exfestucaverunt illorum hominum fidem, &c.* Adde n. 141. 152. Cæsarius lib. 2. Miracul. cap 12. *Miser juvenis à villico persuasus, creatorem suum ore suo negavit, manu Exfestucavit, diabolo homagium faciens*. Charta Conradi Imper. ann. 1143. in Metropoli Salisburgensi to.1. p.158. *Potestatem, quam jure advocatiæ super ministeriales Ecclesiæ Frisingensis habere videbatur ... secundum consuetudinem Curiæ omnino Exfestucavit*. Char. Manassis Episc. Lingonen. an. 1186. in Tabul. Monasterii Albæripæ l.2. *Nihil sibi de omnibus retinens; sed omnia Exfestucans*, Vetus Charta an. 1231. apud Duchesnium in Hist. Guinensi pag. 497. *In manu mea ... legitime resignavit & Exfestucavit*. Vide pag. 74. Occurrit passim, in Chron. Abbat. S Trudon. lib. 11. p. 483. lib. 12. pag. 506. apud Othon. Frising. lib. 7. Chr. cap. 24. de Gest. Frider. lib. 1. cap. 6. Ægidium Aureæ Vall. in Episcop. Leod. cap. 14. & 21. Albertum Aq. lib. 5. cap 35. Anonymum in Miracul. S. Ursmari per Flandr. num. 12. in veteribus Chartis apud Bollandum 6. Feb. p. 920. Duchesnium in Hist. Guin. p. 58. 131. 182. 499. in Chron Andrensi p. 379. &c. *Cum Exfestucatione werpire*, in Charta Desiderii Episc. Morin. an. 1177. aud Malbrancum lib. 10. de Morin. cap. 29. & 37. & in Tabulario S. Bertini. Vide Gallandum lib. de Franco alodio p. 325 326. Scribitur & *Effestucare* apud Buscium in Chron. Windesem. lib. 1. cap. 17.

Festucare, Idem quod *Exfestucare*. Charta ann. 1151. apud Duchesnium. in Histor. Guin. pag. 667. *Ac legitima donatione tradidimus, coram his testibus Festucavi, &c.* Charta Philippi Comitis Flandriæ an. 1159. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Triginta septem mensuras, quas à me tenebat, in manus meas reddidit & Festucavit*. [Gerardus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p 353. *Nihil potuisti sine Dei permissione: modo utamur Dei jussione*: Dimittite, *inquit*, & dimittemini: *quod ego primus faciam, vos me sequimini. Fit sine mora ab omnibus: Festucantur omnia*.]

Infestucare, In possessionem mittere, *adheritare*. Charta an. 1300. in Histor. Guinensi: *Par l'enseignement & le jugement des hommes devant dis, nous fumes adheritez, & li dis Hues desheritez: & enwerpi & Enfestuca une fie autre & l'a Sterche, si que n'i en eut, ni retient, & nus en fumes adheritez bien & à loi, &c.*

¶ 1. FESTUM, Dies solemnis memoriæ alicujus misterii vel Sanctorum sacratus. Non eadem vero omnium festorum solemnitas, alia enim alia celebrior, ratione officii vel cæremoniarum quarum pompa in quibusdam major, in aliis minor. In solemnioribus à consuetis operibus abstinere fuit solitum à vespera ad vesperam. Statuta Augerii Episc. Conseran. sæc. 13. *Dies Dominicos & festivos absque aliquo servili opere à vespere in vesperam devote ac reverenter in vestris Ecclesiis coli facite*. Hujus vero moria vel præcepti qui transgressores inveniebantur, ut scribit Episcopus Carcassonensis an. 1275. apud Marten. tom. 2 Anecd. col. 1151. *Per tres dies Dominicos vel Festivos in camisia & braccis stare debebant ante altare, dum missarum solemnia celebrabantur*. In Statutis vero Synod. Ecclesiæ Trecorensis apud eumdem to. 4. col. 1109. *Si divites sint, solvant quinque solidos ad luminare suæ Ecclesiæ; si pauper, quinque dies Dominicos sequatur processionem in camisia & femoralibus, habens super collum instrumentum cum quo operabatur*. Festa autem proximæ hebdomadis inter Missarum solemnia post communionem annuntiabantur à Diacono, ut discimus ex antiquo ordine Rom. ad usum Monasteriorum apud Marten. to. 5. Anec. col. 105. *Postea quidem* (communione scilicet peracta) *accipiens Diaconus calicem in dextera parte altaris, elevans eum in manibus suis, pronuncians Natalitia Sanctorum in ipsa hebdomada venientia, ita dicendo: Illa feria veniente, Natale est S Mariæ, aut Confessoris, vel alius Sancti cujus evenerit, secundum martyrologium. Et respondent omnes, Deo gratias.*

Festa Dominica, Martyrum, Confessorum, apud Christianos, instituta vel ab ipsis Apostolis, vel Conciliis. S. Augustinus Epist 118. cap. 1. *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicut quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cælum, & Adventus de cælo Spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur*. Isidorus lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 34. *Festivitates Apostolorum seu in honore Martyrum solemnitates antiqui Patres in venerationis mysterio celebrari sanxerunt, vel ad excitandum imitationem, vel ut meritis eorum consociemur, atque orationibus adjuvemur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum offeramus, quamvis in memoriis Martyrum constituamus altaria*. Eadem habet Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 43. Alcuinus lib. de Offic. div. *Sanctorum dies, quibus de hoc sæculo migraverunt, solemniter & cum magna exultatione celebramus adeo, ut in ipsis, abstinentiæ aliquantulum rigore laxato, paululum remissius vivamus*. Infra: *Cum antiquos natalitia sua, vel suorum affinium, quibus in hanc miseram effusi sunt vitam, tanta alacritate invenimus celebrasse, ut etiam omni corporeæ voluptati licenter operam darent: quanto nos spirituali hilaritate sanctorum Patrum natalitia convenit celebrare, quibus non ad miserias nascuntur, sed de miseriis ad gaudia transierunt sine fine possidenda, non nos corporalibus illecebris resolventes, ut faciebant pagani; verum canticis spiritualibus, Hymnisque cælestibus in Christo tripudiantes, ut Christiani. Quamvis non denegemus etiam corporaliter aliquantulum remissius, quam cæteris esse vivendum, propter quosdam, ut reor hebetiores, qui nihil putant esse festivum, nisi quod viderint corporali delectatione mellitū.* Vide Durand. l. 7. c. 1. Baron. de Martyr. Rom c. 4. in Annal. an. 58. n. 81. an. 263. n. 14. Covarr. l. 4. Var. resol c. 19. & Filesacum l. 1. Select. c. 6. ubi plura de festis Christianor.

Festa Annalia, Annualia, Præcipua tntius *anni* festa, unde nomen. Odo Cluniac. l. 1. de Vita S. Geraldi cap. 15. *Si tamen in eisdem feriis Festivitas Annualis evenisset, abstinentiam ita solvebat, ut &c.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro fundatione S. Capellæ Divion. an. 1172. apud Perardum: *In Festis Annalibus, id est, in Nativitate Domini, in Pascha, in Pentecoste, & in omnium Sanctorum.* Ita in Charta Alphonsi Imper. apud Hieronym. Vignerium in Histor. Alsatica p. 143. Regestum Parlam. B. fol. 51. verso sub an. 1279. *In 4. Festis Annualibus, videlicet Nativitatis Domini, Resurrectionis Dominicæ, Pentecost. & omnium Sanctor.* 5. Reg. fol. 123. *Qui faciunt burgesiam apud Castrum Nativitatis in tribus Festis Annualibus, &c. Festa Annualia,* in Statuto Philippi Pulcri ann. 1302. cap. 57. 59. in Charta Odonis Episcopi Paris. an. 1199. apud Sammarth. in Gall Christ. *Dies Annales,* in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Regis an. 1261. *Feste Annual,* in Charta vernacula Hugonis Ducis an. 1268. apud Duchesnium. *Festes anuelles,* apud Joinvillam in Hist. S. Ludov pag. 124. Adde veteres Consuetudines Bituricenses apud Thomasserium pag. 250. 275. *Festivitates præcipue, Domini Natale, Pascha, Pentecoste, & si quæ principales reliqua solennitates,* quas Presbyteri & Diaconi, qui in villulis deserviunt, cum Episcopis suis in civitatibus celebrare tenentur, in Concil. Arvern. cap. 15. Missas quippe, ut in hisce festis majoribus, in oratoriis facere aut tenere prohibentur Presbyteri in Concilio Agath. c. 21. ita Laici præcipui, seu *natu majores, Pascha & Principales Festivitates sub præsentia Episcopi tenere* jubentur, in eodem Concilio Arvern. c. 15. & Aurelian. IV. c. 3. in Agathensi vero c. 18. statuitur, ut *sæculares, qui Natale Domini, Pascha, & Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Quæ quidem festa *Festivitates Festivitatum* appellantur à Brunone Signiensi Episcopo apud Petrum Diaconum lib. de Viris illustr. Casin. cap. 34. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 52. *Restant illæ nominatissimæ solennitates totius universalis Ecclesiæ speciali gaudio suscipiendæ, prædicandæ pariter & celebrandæ Nativitatis Dom. nostri J. C. sanctum Pascha, Pentecosten, summorum Apostolorum Petri & Pauli, atque Assumptio S. Mariæ. Istæ igitur Festivitates cæteras, quasi quodam superlativo gradu, transcendunt, in quibus omnia superiori narratione latius explicata, ex asse complentur.* Vide Chartam an. 1247. in Hist. Monasterii S. Mariæ Suession. pag. 454. & alium an. 1294. apud Gallandum de Franco alodio pag. 252.

¶ Festa Brachiorum, quæ & *Manualia* dicuntur, inferioris ordinis & minoris solemnitatis Festa, in quibus ea tantum opera prohibebantur quæ sine *equis & carrucis* fieri non possunt. Statuta Eccl. Melden. an. 1493. tom 2. Hist. Meldens. inter Instr. p. 542. *Quo nimia multitudo Festorum indigentibus non sit oneri, neque tædium generare indevotis ... videatur, prohibitionem negociationis in non solennioribus Festis, quæ Manualia seu Brachiorum vulgo appellantur, in quibus videlicet ipsa prohibitio per totam diem ad ea duntaxat opera & negotia quæ sine equis & carrucis fieri possunt se extendebat.* Et infra: *Præcipuorum autem & aliorum non præcipuorum, vulgo quondam Brachiorum & Manualium, nunc vero devotionis seu ad devotionem nuncupatorum Festorum observationis ordo subsequitur, &c.* Adde Statuta Eccl. Senensis sec. 16.

¶ Festum Cantoris dicitur in multis Galliæ Ecclesiis Festum primæ classis, teste Macro in Hierolex. quia tunc ad Cantorem spectat officium ordinare; eadem ratinne *Festum Succentoris,* vocatur Festum secundæ classis.

¶ Festum Colibile, Quod colitur, in Statut. Avenion. an. 1570. edit. 1612. lib. 2. Rubr. 32. art. 1. *Diebus Festis colibilibus, &c.*

¶ Festum *dividitur in Festum Duplex, & in Festum Simplex. Festum Duplex dividitur in Principale Duplex, in Majus Duplex, in Minus Duplex, in Inferius Duplex ... Festum Simplex dividitur in Invitatorium Triplex, Invitatorium Duplex, Invitatorium Simplex.* Ita Breviarium vetus asservatum in Monasterio Benedictinarum Anglic. Pontisar.

Festum Duplex, cum duo Festa concurrunt eodem die, quo casu dignioris Festum agitur, alterius sequenti. Quædam autem *Festa* dicuntur *in totum duplicia,* quædam *simpliciter duplicia,* quædam denique *semiduplicia.* Dicuntur quædam *duplicia* in quibusdam Ecclesiis, pro eo, quod responsoria, tam majora, quam brevia, & versus à duobus cantantur, & quia omnia incipienda à duobus incipiuntur, & quia antiphonæ in Matutinis, & Vesperis duplicantur; dicuntur enim Completæ, & ante Psalmum & post, sicut est Festum Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evang. Circumcisio Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Annuntiationis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, S. Joannis B. Apostolorum Petri & Pauli, S. Laurentii, Assumptionis B. Mariæ, Nativitatis ejusdem, & Dedicatio Basilicæ, Atque hæc sunt majora duplicia. Vide Ordinat. Præmonstraten. cap. 15. pag. 914. *Minora* autem *duplicia Festa* sunt 2. & 3. feria infra octavas Pentecostes, Commemoratio S. Pauli Apostoli, Octava Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis, & quodlibet Festum, quod unaquæq; Ecclesia duplex ordinaverit celebrari. *Semiduplicia Festa* sunt, in quibus præmissa omnino non observantur; sed tantum tertium, sextum & ultimum responsoria cantantur à duobus, nec incipiuntur à duobus, nec duplantur antiphonæ, licet versus & brevia responsoria à duobus dicantur. Et sunt hæc semiduplicia Festa SS. Andreæ, Nicolai, Luciæ, &c. Ita Beletus cap. 57. & Durandus lib. 7. Ration c. 1 n. 31.

¶ Festa per totum Duplicia, De quibus fit in utrisque Vesperis, Statuta Synod. Ecclesiæ Argentin. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 532. *Festa à Clero nostræ civitatis & diœcesis cum officio de Festis per totum duplicibus instituo, &c.*

Festa Quadruplicia, in Statut. Ordin. Præmonstrat. dist. 2. cap. 1. *In Festis, quæ apud alios vocantur triplicia, apud alios Quadruplicia, majora, aut præcipua, &c.*

¶ Festum de Quarto Duplici, Major solemnitas. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talemondo Lucionensis Diœc. an. 1366. *Item quotiens Conventus faciet servitium pro benefactoribus dicti Monasterii ... Et quotiens ibit in processione revestitus vel aliter extra Monasterium ... vel quando Conventus revestitus erit pro recipiendo aliquem Prælatum ... tenebitur dictus aquarius & dare & administrare dicto Conventui, sicut supra dictum est de solemnitatibus & Quartis Duplicibus.*

Festum, seu Festivitas Triplex, de cujus officio multa in secunda parte Ordinarii MS. Ecclesiæ Rotomagensis, qua voce intelliguntur majora festa, ut Natalis, Paschatis, &c.

☞ Ideo autem ejusmodi Festivitas *triplex* nuncupatur, quod ter Antiphona ad *Magnificat* recantatur, scilicet ante illud canticum, in fine ejusmodi ante *Gloria Patri,* &c. & rursus post hunc versum. Quod etiamnum fit in Diœcesi Parisiensi in solemnioribus illis antiphonis quæ Natalem Christi præcedunt.

Festum trium Lectionum ibidem & in Statutis antiq. Cartusiensib. 1. part. c. 30.

Festum novem Lectionum, in quo novem Lectiones dicuntur in Matutinis, cujusmodi sunt majora Festa [Statuta Eccles. Biterrensis ann. 1368. inter Anecd.

necd. Marten. to.4. col.638. *Item, statuimus quod Festa illarum Sanctorum quorum nomina in Missæ canonibus specialiter recitantur, sub novem Lectionum officio celebrentur.*] Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis cap. 3. *In omnibus Festis novem Lectionum debent Fratres cotidie tenere silentium.* Vide Ordinar. Præmonstrat. c. 15. pag. 915.

FESTUM 12. LECTIONUM, in quo 12. Lectiones. Vide Statuta antiqua Cartusiensia 1. par. c.29.

FESTUM DOMINICALE, seu QUOD DOMINICALI MORE CELEBRATUR, in Ordinario MS. Ecclesiæ. Rotomag.

FESTA IN CAPPIS, Majores solennitates, in quibus inter Missæ solennia & Vesperas deferuntur Cappæ à ministris Chori Ecclesiæ. Tabularium Fossatense fol. 122. *Dederunt eidem Ecclesiæ albas parvas ... de quibus induuntur in Festis, quæ fiunt in dicta Ecclesia in albis, vel in Cappis, &c.* Consuetudines Eoveshamensis Monasterii in Anglia: *Et ad omnes collationes Festivitatum tam in Cappis, quam in albis, &c.* Mox: *Debent etiam habere caritatem de cellario ad prandium singulis diebus octabarum principalium Festivitatum, quæ octabas habent, exceptis diebus, quibus sunt in Cappis.* Vitæ Abbatum S. Albani: *In Festis, quæ in Cappis fiunt & maxime præcipuis*, p. 80. 83. [Vide Statuta Ecclesiæ Pictav. inter Anecd. Marten. tom.4. col. 1074.] Observat Wassius in Missa Mozarabum aliquando occurrere *Festum trium*, vel *sex*, vel *novem Capparum*. [*Festum Caparum* sæpius occurrit in Statutis Card. Trivultii Abb. S. Victoris Massil. ann. 1531. Sed hæc Monachos potissimum spectasse colligitur ex Gocelino in Hist. Translat. S. August. sæc. 6. Bened. p. 2. pag. 759. *Ut annuatim ejus Festivitas in Cappis celebraretur, uti Monasteriali usu dicitur.*]

¶ FESTIUM UNIUS ORDINIS, Idem videtur quod hodie Festum duplex minus. Liber de doctrina Noviciorum Ord. Grandim. cap. 1. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1827. *Officium vero B. Mariæ etiam in Festis unius Ordinis non dimittas, sed secrete dicas taliter, quod tumultum non facias.*

Licet de Festis Dominicis & Sanctorum ex professo commentatus sit Baronius in Notis ad Martyrologium, quædam tamen de iis, quæ observationem aliquam postulant, hic leviter attingemus, ordine literarum servato.

FESTUM S. AGNETIS celebrari cœptum est propter quoddam miraculum, quod octavo die suis contigit parentibus ad ejus tumulum lamentantibus, Ita Beletus capit. 75.

FESTA ANIMARUM, seu Commemoratio Defunctorum 2. Novembr, Gall. *la Feste des Ames*, nempe *des Trepassez*. [Charta an. 1044. apud Mabill. tom. 4. Annal. p. 459. (Bruno Episcopus Leucorum) *Capellano assignat ... privatas Missas, primam Missam ad corpus defuncti, peras scilicet peregrinorum benedicendorum, nuptias ... sepulturam albatorum, confessiones, Festum sanctarum Animarum absque candela.* Statuta Eccl. Cadurcens. &c. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 766. *Festa communia Animarum defunctorum generaliter celebrantur in crastinum omnium Sanctorum, & in crastinum B. Hilarii, & in quibusdam etiam locis de consuetudine speciali in crastinum octavarum Pascha & Pentecostes, & si in his sit Festum duplex transfertur diem sequentem commemoratio defunctorum, & celebrantur hæc Festa defunctorum usque post Missas, nec propter officium defunctorum debet omitti dictis diebus officium regulare.* Memorantur præterea quatuor Festa Animarum in Charta an. 1288. ex Tabular. S. Victoris Massil.] Matth. Westmon. an. 1244. *In crastino Animarum convenientes omnes Angliæ Magnates, &c.* Adde eumdem ad an. 1246. & Annales Colmarienses an. 1286. Id Festum, vel potius Commemorationem instituisse primum in suis Monasteriis sanctum Odilonem Abbatem Cluniacensem, ex quo ad ceteras Ecclesias transiit, scribunt Petrus Damiani in Vita S. Odilon. Radulfus de Diceto an. 966. Sigebertus ann. 998. Udalricus in Consuet. Cluniac. lib. 1. c. 42. Durandus lib. 7. c. 35. &c. Vide Ditmarum lib. 6. p. 70.

FESTUM ANNUNTIATIONIS DEIPARÆ, de quo copiose Baronius ad Martyrologium. Tantum moneo, Festum istud *Marzache* olim à nostris appellatum, quod in mensem Martium incidat. Regestum Censuum & Feodorum Carnotensis urbis f. 67. *Sachent tous, qu'en l'an de grace 1286. le Jeudi d'empres la Marzache, que Henry, &c.* De hoc Festo sic Nomocanon nuper editus à V. C. Jo. Bapt. Cotelerio c. 2. Τὸ εὐαγγελισμοῦ τὴν ἑορτὴν τὸ σάββατον ἐπιτελοῦμεν, ὅτι ἀσθενείας αὐτῶν τῶν ἡμερῶν.

¶ FESTUM APOSTOLORUM, de quo Micrologus c. 55. *Festivitas SS. Jacobi & Philippi & omnium Apostolorum.* Hæc olim apud Latinos Kalendis Maii, qui qui dies hodie Apostolis Jacobo & Philippo tantum dicatus, apud Græcos vero 30. Junii, celebrari solita.

FESTUM ARCHITRICLINI. Vetus Inquesta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 1073. *Vidit enim, quod viventibus Imperatore Federico & filio ejus, in Festo Architriclini custos Canonicorum, Jacobus nomine, ad petitionem Domni Ambrosii, tunc Abbatis, portavit crucem.* Paulo supra, *dies Architriclini*, appellatur, quo vocabulo Dominicam secundam post Epiphaniam, in qua Evangelium Joannis c. 2. de Nuptiis in Cana recitatur in Ecclesia Mediolanensi, recte conjicit idem Puricellus. Factum porro ipsum miraculum in Cana 6. Januarii, ac proinde ipso Epiphaniæ die, consentiunt Scriptores omnes.

¶ FESTUM ARMORUM CHRISTI, Idem quod infra *Festum Coronæ Christi*.

FESTUM ASSUMPTIONIS DEIPARÆ, de quo Baron. ad Martyr. & Steph. Baluzius ad Capitular. Reg. pag. 1171. Beletus c. 149. & alii, à Baronio laudati. Quando vero & qua occasione in diœcesi Morinensi feriatum esse incœperit, produnt Annales Francor. Bertiniani ann. 863. Vide Vitam S. Theodardi Episcopi Narbonensis apud Catellum p. 760.

FESTUM AZYMORUM, Pascha, apud Ordericum Vitalem lib. 11. p. 816.

FESTUM S. BLASII. Cur hac die populus lumina pro domibus, vel animalibus accendere soleret, atque adeo eleemosynas largiri, docet Honorius Augustod. lib. 3. cap. 25.

¶ FESTUM CALENDARUM, in Charta Massiliensi ann. 1522. *Singulis annis solvere teneantur census ad Festum S. Johannis Bapt. & ad Festum Calendarum.* Quod utrum Kalendas Januarias spectet, an Nativitatem Christi in dubium venire potest, Et quidem Massiliæ etiamnum *Calenes* vocant Festum Nativitatis Christi: quo nomine etiam donatur cœnula quæ apud ipsos in vigilia hujusce solemnitatis more Romanorum fit non sine apparatu; ducta forsan vocis origine, quod Massiliensibus haud infrequens, à Græco καλῶ, voco, quod ad cœnulam propinquos & agnatos vocare solebant; nisi mavis deducere à καλεῖν, convivari, κάλεσμα, convivium, epulum, compotatio. Vide Gloss. med. Græcit. & *Kalendæ*.

¶ FESTUM CAMPANARUM nuncupatur in quibusdam provinciis Festum Annunciationis Deiparæ: forte quod hac die ad Salutationem Angelicam solemnius pulsantur Campanæ.

FESTUM CATHEDRÆ *S. Petri Antiochiæ*, 22. Febr. quod *Natale Petri de Cathedra* dicitur in veteri Martyrologio apud Bucherium 8. Kl. Martii. Vita S. Lauriani Epi-

pi Episcopi MS. *Erat enim solennitas Cathedræ, quam celeberrimam ex more plebs habebat Romana, eo quod sessio Pontificalis Apostoli eo die primum fuisset dedicata, id est; quinto decimo Kl. Febr.* De hoc Festo agunt S. Augustinus in Append. de Divers. Serm. 74. Concil. Turon. II, cap. 22. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 20. Beletus c. 83. Durandus lib. 7. c. 8. Baronius ad Martyrolog. Bollandus 18. Januar. & 22. Febr. Baluzius ad Capitular. Reg. p. 1172. Vide infra *Festum B. Petri Epularum*.

FESTUM COMPASSIONIS B. MARIÆ, Vide Synodum Coloniensem an. 1423. c. 11.

FESTUM CONCEPTIONIS B. MARIÆ aiunt institutum ab Ildefonso Archiepisc. Toletano, ut est in ejus Vita. Alii ex quadam revelatione ab Herberto Abbate Rameliensi, ut Monasticum Anglic. to. 1. p. 240. & Gaufredus Vosiensis c. 12. Ab Anselmo denique Cantuariensi Archiepiscopo, Concilium Londoniense an. 1328. c. 2. Cœptum in Gallia celebrari circa annum 1145. ex S. Bernardi Epist. 174. colligit Baronius ad 8. Decembr. quem vide, ut & Lucam Tudensem lib. 3. contra Valdenses c. 20. Quando vero apud Græcos cœperit, vide Combefisium to. 1. Auctar. Bibl. Patr. p. 1223.

FESTUM CONVERSIONIS S. PAULI, cur celebretur, pluribus docent Innocentius III. lib. 1. Epist. p. 29. Edit. Venetæ, & Durandus lib. 7. c. 4.

FESTUM CORONÆ CHRISTI. Henricus Rebdorff. an. 1357. *Hic etiam PP.* (Innocentius VI.) *ad supplicationem Regis Caroli speciale Festum in honore instrumentorum Dominicæ Passionis, videlicet hastæ, clavorum, & aliorum, in partibus Alemanniæ & Bohemiæ solenniter celebrandum indixit, feria 6. post Octavam Resurrectionis Dominicæ, & super hoc indulgentias dedit, & hoc fecit propter reverentiam Imperialium insignium, quod aliquo de prædictis instrumentis Rex Romanorum, seu Imperator in sua tenet custodia. Cujus quidem Coronæ festum in Regno Franciæ celebravit.* Magnum Chron. Belgic. p. 304. *Carolus IV. Imp. à Rege Franciæ obtinuit spinam unam de Corona Domini. Unde promeruit à PP.* Innocentio *VI. Festum fieri de Corona & Clavis Domini, quod celebratum feria 6. post octavam Paschæ, cum proprio cantu, & officio divino.* Auctor vero Vitæ Innocentii VI. p. 117. *Festum de Lancea & Clavis Domini vocat.* [Consule, si placet, Haltausium in Calendar. Garm. p. 91. Ludewig. Dissert. de Noriberga insignium Imperii titulari in Append. & Seelen. Dissert. de Festo Lanceæ & Clavorum Christi.] Vide *Lancea Constantini M.* & *Regalia* 2.

FESTUM CORONÆ DOMINI, seu Susceptionis Coronæ Dominicæ à S. Ludovico, in Usibus antiquis Cisterciensib. c. 65. Vide Hist. nostram Gallo-Byzantinam lib. 4. n. 11. 12. 13.

FESTUM CORPORIS CHRISTI, seu, ut vocant, *Sacrosancti Sacramenti*, celebrari primus instituit Urbanus IV. PP. 5. feria post Octavam Pentecostes an. 1264. Thierricus Vallischolar. in Urbano p. 241.

Sic digne statuit, ut in anno Corporis hujus
Tam Festum celebre fiat in orbe semel,
Post Pentecostes octavas luce Jovis, nam
Consumi Christus fecerat ista die.
Hocque sui terno fecit Papatus in anno,
Officiumque novum continet ista dies.

Adde Hocsemium in Episcop. Lend. c. 6. Thomam Walsinghamum p. 111. Quid vero Festo isti indicendo occasionem præbuerit, pluribus edisserit Chapeavillus in Tractatu Historico de Vera Origine Festi Corporis Domini, post 2. tom. Rerum Leod.

FESTUM S. JOANNIS BAPTISTÆ NATALIS. S. Augustin. Homil. 44. c. 2. *Quia in magno sacramento natus est Joannes, ipsius solius juste Ecclesia Natalem diem celebrat: & Natalis Domini celebratur; sed tanquam Domini ... Passionum diem servis plurimis celebramus, Nativitatis diem nemini nisi Joanni.* Vide eumdem Serm. 21. de Diversis, & Serm. 23.

FESTUM DECOLLATIONIS S. JOANNIS BAPTISTÆ. Vide Beletum c. 147.

FESTUM DIVISIONIS APOSTOLORUM notatur in Martyrologiis Bedæ, Usuardi, & aliorum 15. Julii, quo scilicet Apostoli in diversas orbis provincias profecti sunt, ac dispersi sunt: unde *Festum de Dispersione Apostolorum*, apud Albertum Stadensem ann. 1098. appellatur. Kalendar. S. Victoris Parisiensis: 2. *Id Julii Divisio Apostolorum ad prædicandum*, Chronic. Elwangense, & Compilatio Chronologica ann. 1291. *Rex Romanorum Rudolphus obiit in Divisione Apostolorum*. Chronicon Montis S. Agnetis can. 10. an. 1041. *In crastino Divisionis Apostolorum.* Huc respexit Paulinus Natali 9.

... Lux populis festiva recurrit,
Qua sanctus quondam cælo demissus ab alto
Spiritus ignito divisit fulmine linguas.

Vide Baron. an. 44. n. 13. 14. [In Missali Hierosolymitano Equitum Argentorati an. 1505. impresso, ut scribit Hofmannus in Lexico v. *Apostolorum Festum*, reperitur sub die 16. Julii commemoratoria Missa, quando Apostoli ad prædicandum per orbem divisi sunt, sub titulo: *Divisio Apostolorum*.]

FESTUM EXALTATIONIS S. CRUCIS. Vide Beletum cap. 151. Durand. lib. 7. c. 29. Auctorem Vitæ Gregorii IX. PP. à Bosquetio editum p. 221. Baron. an. 628. nu. 2. Puricellum in Monumantis Ambrosianæ Basilicæ pag. 426. &c.

¶ FESTUM S. FILIASTRI. Vide in *Filiaster*.

FESTUM HYPAPANTES, seu *Occursus Domini*, 2. Febr. celebrari cœptum CPoli anno 15. Justiniani M. ut auctor est Theophanes. Vide Durandum lib. 7. c. 6. n. 5. Baronium, &c. & infra in verbo *Hypopante*.

FESTUM S. JACOBI die 25. Julii celebratur, non quod hoc die decollatus fuerit sed in Paschate, ut auctor est Honorius Augustod. lib. 3. c. 163.

FESTUM INVENTIONIS S. CRUCIS, ut 5. Non. Maii solenniter celebraretur, instituit Eusebius PP. Microlog. c. 55. Hoc festo carent Græci, ut ex eorum Menologiis constat.

FESTUM S. JOANNIS ANTE PORTAM LATINAM, *est illa dies*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 160. *qua Joannes Apostolus à Domitiano Cæsare ante eandem portam in dolium ferventis olei est missus, sed divinitus liberatus.* Vide Beletum c. 126.

FESTUM S. JOANNIS EVANGELISTÆ, seu *Dormitio*, incidit in diem Nativitatis S. Joannis Bapt. *Sed quia ob celebre officium illic agi non potuit, Ecclesia 27. Decembris die ejus festivitatem instituit, quando ab exilio redist, vel ipsius Ecclesia dedicata extitit.* Ita Honorius August.

FESTUM S. LAURENTII inter ea, quæ celebrari debent, recensetur, in Capitulari Aquisgranensi an. 817. cap. 46. in Concilio Lugdunensi, & in Provinciali Cantuariensis Eccl. lib. 2. tit. 3. Vide Durandum lib. 7. c. 23. & Beletum c. 75. 145. preterea Guillelmum Neubrig. lib. 2. c. 35.

¶ FESTUM LAZARI præcipitur in antiquis Statutis Synod. Ecclesiæ Æduensis apud Marten. to. 4. Anecd. col. 475. *Festa vero Nazarii & Celsi martyrum & Beati Lazari injungentur solemniter observari.*

¶ FESTUM LUMINUM, Idem quod supra *Festum Hypapantes*, sic dictum quod solemnis in eo fit cereorum benedictio. Chron. S. Ægidii apud Leibnit. to. 3. Brunsvic. Script. p. 573. *ὑπαντὴ Domini, id est, Festum Purificationis, hoc est, Festum Luminum dico.*

¶ FESTUM LUMINUM, vocabatur præterea à primis

mis Christianis anniversaria baptismi dies, Græcis præsertim olim celebrata. Gregorius Naz. Orat. 39. initio: Ἡ γὰρ ἁγία τῶν φώτων ἡμέρα, εἰς ἣν ἀφίγμεθα, καὶ ἣν ἑορτάζειν ἠξιώμεθα σήμερον, ἀρχὴν μὲν τὸ ἐμοῦ Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει, τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.

FESTUM MACCHABÆORUM, in quod exstant complures Sanctorum Patrum Homiliæ. Vide Beletum capit. 142.

NATALIS S. MARIÆ AD MARTYRES, 3. Id. Maii in Libro Sacram. Gregor. M. festum, quod etiam *Dedicatio Ecclesiæ B. Mariæ ad Martyres* nuncupatur. Illud instituit Bonifacius IV. PP. converso Romano Pantheo in Ecclesiam S. Mariæ & omnium Martyrum. Vide Paulum Diac. lib 4. Hist. Langob. c.37. lib. 5. c.11. Honorium Augustod. lib.3. c.161. & Beletum c. 127.

¶ FESTUM B. MARIÆ DE NIVE à Nicolao PP. V. in Provincia Rotomagensi institutum an. 1454. rogante Guillelmo de Estoutevilla Cardinali & Archiep. Rotomag. ut discimus ex Bulla ejusdem Nicolai inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1829.

FESTUM S. MARTINI recensetur inter festa, quæ celebrari debent, in lib. 6. Capit. c 189. in Capitulari Aquisgran. an. 817. c.46. in Capitulis Walterii Aurelian. c.18. in Concil. Lugdun. sub Innoc. III. &c. Vide Capitulare Abytonis Episcopi Basileensis cap. 8. & Beletum capit. 163.

¶ FESTUM S. MARTINI BULLIENTIS, vulgo etiamnum *S. Martin Bouillant*, quod æstate 4. scilicet Julii celebretur. Computus an. 1202. to. 2. de Usu feud. p. CLIX. *A die Martis ante Pentecostem usque ad diem Martis ante Festum S. Martini Bullientis ... Petrus de Avgeriis de* XXIV. *diebus usque ad diem Martis ante S. Martinum Bulientem* VI. *l.*

FESTUM S. MICHAELIS, *est illa dies*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c. 167. *qua populus Christianus cum paganis pugnavit, & victoriam per S. Michaelem Archangelum obtinuit.* Vide Cathwlphi Ep. ad Carolum M. to. 2. Hist. Franc. p. 667. Beletum cap. 129. 158. & Durandum lib. 7. c. 12.

FESTUM NATIVITATIS CHRISTI, festorum omnium *Metropolis* appellatum à Joanne Chrysost. Orat. de B. Philogonio, & ab Isaacio invectiva 1. in Armenios c. 12. Πρωτεορτὴ καὶ ῥίζα, καὶ ἀρχὴ καὶ ἑορτῶν ἑορτὴ, καὶ μητρόπολις πασῶν ἑορτῶν. S. Augustinus Epist. 119. *Noveris diem Natalis Domini non in Sacramento celebrari, sed tantum in memoriam revocari, quod natus sit, &c.* Vide Joan. Nicænum Archiepisc. in Orat. de Nativit. Dom edita à Combefisio p. 300. 301. In Capitularibus lib. 2. c. 35. & Concilio Mogunt. c. 36. in Natali Domini dies quatuor celebrari jubentur. Hoc vero festo, si in feria sexta aut septima contigerit, carnibus vesci licet *propter excellentiam*, ut est apud Gregorium lib. 3. Decret. tit. 46. c. 3.

FESTUM NATIVITATIS S. MARIÆ. Quomodo institutum fuerit, docet Honorius Augustod. lib. 3. c. 16. his verbis: *Quidam solitarius vitam ducens sanctissimam, audivit annis singulis die Nativitatis S. Mariæ Genitricis Dei harmoniam concentus Angelorum in cælo: qui cum miraretur, quid hoc esset, & orasset intente, dictum est illi per Angelum, quod ea die nata sit S. Maria. Cujus Nativitas cum ignoretur ab hominibus in terra, venerabiliter eam excolunt in cælis Angeli. Quod ille referens Ecclesiæ, statuta est ejus Nativitas solenniter celebrari.* Adde Beletum c. 149. & Durand. lib. 7. cap. 28. præterea Vitam Gregorii IX. PP. apud Bosquetum pag. 222. Vide supra *Festum Concept. La Septembrate* vocant hoc festum Statuta MSS. *pour les Seliers & les Peintres de Paris: Nul ne peut ouvrer au Dimanche, ne aux quatre Festes nostre Dame, c'est assavoir à la My aoust, à la Septembrate, à la Chandeleur, & en Mars, &c. L'Angevine* appellatur apud Andegavenses, seu *Andegavina*, quod censuum ac redituum prædiorum in ea Provincia solutiones fere omnes in hoc festum incidant, non vero, quod illud institutum fuerit à S. Maurilio Andegavensi Episcopo, uti censuit Bordinius in Hist. Andegav. pag. 16. cum ejus celebritatis memoriam tum primum auditam in Galliis plerique velint sub Carolo Calvo, quod in Capitulis Walterii Episcopi Aurelianensis, editis à Cellorio c. 18. illius meminerit, de ea vero sileant Herardus Turonensis, Hincmarus Remensis, Isaac Lingonensis, & Theodulfus, & ipsi Aurelianenses Episcopi. Istius porro nomenclaturæ crebra est mentio in Regesto Ludovici Regis Siciliæ in Camera Comput. Paris. fol. 74. *Jean Hardoul doit foi simple à 6. den. de devoir au jour de l'Angevine par chascun an.* Fol. 54. *Rentes que plusieurs personnes doivent à l'Angevine.* Fol. 63. *Des rentes & froment deus chascun an au jour de l'Angevine.* Fol. 72. *Messire Brient de Coismes Chevalier, home lige à cause de la terre de Gabis, à 12. den. de service par an au jour de l'Angevine.* Adde quæ observavit vir doctissimus, ipseque Andegavensis, Menagius in Orig. linguæ Francicæ p. 676.

FESTUM OMNIUM SANCTORUM. *Scriptum est in Gestis Pontificalibus*, inquit Alcuinus lib. de Divin. Offic. *quod S. Bonifacius PP.* (IV.) *quandam domum Romæ, Pantheon nomine, quæ erat consecrata in honore omnium dæmoniorum, eliminatis omnibus spurcitiis, sacraverit Ecclesiam in honore sanctæ Dei Genitricis, omniumque Sanctorum. Unde constitutum est, ut plebs universa per totum orbem in Kl. Novembribus, sicut in die Natalis Domini, ad Ecclesiam in honore omnium Sanctorum ad Missarum solemnia convenire studeat, illud attendentes, ut quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in solennitatibus Sanctorum minus plene peregisset, in hac sancta observatione solveretur.* Honorius Augustod. lib. 3. c. 168. *Festivitatem Omnium Sanctorum Gregorius PP. Junior instituit, quam prius Bonifacius PP. in honore S. Mariæ & omnium Martyrum servandam censuit.* Chronicon Reichersperg. an. 831. Gregorium IV. PP. ait, Ludovici Pii consensu, statuisse, ut secundum Romanam consuetudinem per totam Galliam ea festivitas Kal. Novembr. deinceps ageretur: quam sanctam constitutionem ab eo tempore servat omnis in toto terrarum orbe Catholica Ecclesia. Adde Sigebertum an. 835. Durandum lib. 7. c. 35. & Baronium ad 1. Novemb. in Martyrolog. *Memoria Omnium Sanctorum*, apud Ditmarum lib. 6. p. 71. apud Græcos Festum omnium SS. celebratur die Dominica proxima post Dominicam Pentecostes. Vide Evangelistarium Gr. & Theoph. Cerameum Homil. 41.

FESTUM PALMARUM, apud Conradum Usperg. an. 1106. Dominica, quæ præcedit Pascha: βαϊοφόρος Græcis. Luithprandus lib. 3. c. 5. *In ea, quæ est ante βαϊοφόρον, quod nos Palmarum ramos dicimus, hebdomada, &c.* Vide *Dominica Palmarum*.

FESTUM PASSIONIS S. PETRI. Vide Catwlphum in Epist. ad Carolum M. to. 2. Hist. Fr. p. 667.

FESTUM S. PETRI AD VINCULA, Kal. Augusti, institutum ferunt, jussu Eudoxiæ Augustæ Imp. Theodosii uxoris, ut populus revocaretur à gentilis superstitionis pompa, quam quotannis celebrabat ea die, pro victoria Octaviani Aug. de Antonio & Cleopatra Kal. Augusti relata. Ita Honorius Augustod. lib. 3. c. 164. Beletus c. 141. Durandus lib. 7. c. 19. Andreas Silvius an. 439. & Chronicon M. Belgicum p. 14. &c. At Scaliger l. 5. de Emend. temp. Actiacam victoriam 3. die Sept. non autem Kal. Augusti contigisse probat: unde elicit aliud solenne veteris superstitionis fuisse.

FESTUM S. PETRI EPULARUM, ita appellatum

Festum

Festum Cathedræ S. Petri Antiochiæ, quod ethnici hac die ad parentum sepulcra convivia agerent: quæ quidem festivitas *Cara cognatio* nuncupabatur. Vetus Glossarium c. de Diebus festis: *Cara cognatio*, τιμιαιηγενία: ubi reponunt viri docti φιλία, vel τιμία συγγένεια. Kalendarium rusticum apud Gruterum pag. 138. in mense Febr. *Lupercalia*, *Cara cognatio*, *Terminalia*. Aliud Kalandarium à Bucherio editum habet hac die *Caristia*, ut 9. Kl. Mart. *Feralia*, 7. Kl. *Terminalia*: *Lupercalia* denique 15. Kal. Mart. Kalend. Herwarti, 8. Kl. Mart. *Caristia*. Ita *Caristia* idem valet ac *Cara cognatio*. Appellationis posterioris rationem indicat Ptolomæus Silvius in Laterculo: *8. Kal. Mart. Depositio S. Petri & Pauli. Cara cognatio, ita dicta, quia tunc, etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntur.* Papias ex Glossis antiquis MSS. *Caristia, dies festus inter cognatos*. Agebantur porro in hoc ethnicorum festo solennes epulæ ad parentum sepulcra, φιλικὰ συμπόσια, in Chronic. Alexandrin. p. 268. quæ quidem, ut abolerentur superstitiones, Ecclesia festum cathedræ S. Petri Antiochiæ hoc die celebrari præcepit. Beletus c. 83. ex quo Durandus l. 7. c. 8. *Dicitur*, loquit, *Festum B. Petri Epularum. Fuit enim consuetudo veterum ethnicorum, ut singulis annis mense Februarii certo quopiam die epulas ad parentum suorum tumulos apponerent, quas nocte dæmones consumebant, cum inde non minus falso quam ridicule animæ refici credebantur. Putabant enim hujusmodi epulas ab animabus circa tumulos errantibus absumi. Hæc autem consuetudo atque hujusmodi falsæ opinionis error à Christianis vix extirpari potuit. Quod quidem cum viri sancti animadvertissent, ac penitus illam consuetudinem extinguere voluissent, instituerunt Festum de Cathedra S. Petri, tam de illa, quæ fuit Romæ, quam quæ Antiochiæ, idque eodem die, quo abominanda illa ab ethnicis fiebant, ut solenni hoc festo pravæ illius consuetudinis festum omnino extingueretur. Unde etiam ab illis epulis festum hoc appellatum est B. Petri Epularum.* Vide Concil. Turonense II. c. 22. & Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 194.

FESTUM PRÆSENTATIONIS, cujus auctor dicitur Anselmus de *Chantemerle* Episcopus Redonensis, qui obiit anno 1389. Vide Gall. Christianam.

¶ FESTUM PURIFICATIONIS S. MARIÆ observandum præcipitur lib. 2. Capitul. c. 35. & alibi.

FESTUM RELIQUIARUM, seu Commemoratio Sanctorum, quorum reliquiæ sunt in ea Ecclesia, in qua celebratur. Statuta antiqua Ordin. Cartusiensis 1. par. c. 28. §. 7. *Festum reliquiarum solenniter celebramus: Conversi tamen & mercenarii debent laborare, sed non circa domum superiorem. In hoc festo dicuntur Capitula plurimorum Martyrum; Responsoria vero & Antiphonæ, sicut in Festo omnium Sanctorum*. Et §. 12. *In Octavis Festi Reliquiarum Ecclesiæ superioris, fiat festum Reliquiarum Ecclesiæ inferioris; non tamen cessatur ab operibus*. Adde c. 32. §. 1. p. 2. c. 12. §. 6.

FESTUM SANCTIFICATIONIS DEIPARÆ. Statuta an. 1368. Ord. Cartusiensis 1. part. c. 2. §. 8. *In Festo Sanctificationis Beatæ Mariæ fiat officium, sicut in Nativitate ejusdem, nomine Nativitatis in nomen Sanctificationis transmutato.*

FESTUM STELLÆ. Vide *Stella*.

¶ FESTUM S. THECLÆ. Concil. Terracon. ann. 1329. c. 35. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 294. *Mandamus, quatenus observent constitutiones editas in sacro Concilio Terraconæ super observatione Festivitatis B. Theclæ virginis & martyris, quæ nono Calendas Octobris festivari intitulatur, per suas civitates & diœceses in abstinentia cibali & servilis operis faciant celebrari.*

FESTUM TRANSFIGURATIONIS DOMINI. Hanc festivitatem, inquit Beletus c. 144. factam constat super finem hiemis, & circa principium veris, cum videlicet de illa legitur Evangelium. Notat vero idem Scriptor, Christi sanguinem eadem hac die ex novo vino, si invenire possit, aut aliquantulum ex matura uva in calicem expressa, & racemos benedici, indeque homines communicare, &c.

¶ FESTUM TRANSLATIONIS JESU, Idem quod *Transfigurationis*, in Testamento Rothethami Episcopi Eborac. an. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 667. *Ego Thomas Rotherham Archiepiscopus Eboracensis sanus mente, laus Deo, sexto die mensis Augusti in festo Translationis Jhesu, & festo ejusd. nominis, &c.*

FESTUM SS. TRINITATIS. [Statuta Synod. Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 851. *Item, statuimus, quod Festum Trinitatis dominica post octavum Pentecostes, quæ vocatur octava Trinitatis, cum IX. lectionibus & debita solemnitate fiat.*] Vide Rupertum l. 11. de Divin. Offic. cap. 2. Microlog. c. 60. Drogonem lib. Miraculor. S. Winnoci c. 4. lib. 2. Decretal. tit. 9. c. 2. & Baron. præterea Concilium Arelat. ann. 1260. c. 6.

FESTUM VISITATIONIS, ab Urbano VI. institutum, & à Bonifacio IX. confirmatum, vel potius publicatum, occasione schismatis in Ecclesia componendi, ut habent Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. p. 268. & Mag. Chronicon. Belgicum p. 322. Adde Baron. Metropolim Salisburg. to. 1. p. 170. &c.

FESTUM AMAN, apud Judæos institutum in memoriam supplicii Amanis, qui in eo patibulo, quod Mardochæo paraverat, suspensus est, ut habetur in lib. Esther, & apud Josephum lib. 11. c. 6. Celebratur autem hoc festum 14. & 15. mensis 12. *Adar*, qui Februario & Martio respondet. Hujus meminit lex 18. Cod. Theod. de Judæis, cælicol. &c. ad quam consulendus Jacob. Gothofredus, [& Altercatio inter Theophilum Christ. & Simonem Jud. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 11. *Scimus Aman maledictum à patribus nostris pro merito suo esse suspensum, qui genus nostrum petierat in perditionem, in cujus morte peractu revoluto anno gratulamur, sollemnia votorum festu celebramus, quod à patribus nostris accepimus.*]

FESTUM ASINORUM, cujus Officium, quod die Christi Natalitio celebrabatur, ut & nomenclaturæ rationem, accipe ex Ordinario Ecclesiæ Rotomagensis MS. *Nota, Cantor, si Festum Asinorum fiat, processio ordinatur post Tertiam. Si non fiat Festum, tunc fiat processio, ut tunc prænotatur. Ordo processionis Asinorum secundum Rothomagensem usum. Tertia cantata, paratis Prophetis juxta suum ordinem, fornace in medio navis Ecclesiæ linteo & stuppis constituta, processio moveat de claustro, & duo Clerici de secunda sede in cappis processionem regant, hos versus canentes*, Gloriosi & famosi. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Cujus ortum *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Quem futurum. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Impiorum Judæorum. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Sed Judæi. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Israel infideli. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Gentes unde. *Tunc processio in medio Ecclesiæ stet, & sex Judæi sint ibi parati, & ex altera parte Gentiles, & omnes Gentes vocent ita Vocatores*, Omnes Gentes, Dominus homo fit. *Hic vertant se Vocatores ad Judæos*, O Judæi, verbum Dei. *Vers.* Vestræ legis testes. *Judæi respondeant*, Nos mandatum vobis. *Vocatores ad Gentiles dicant*, Et vos Gentes non credentes. *Gentiles respondeant*, Deum verum, Regem rerum (f. Regum.) *Vocatores, prius Moysem, ita dicentes*, Tu Moyses Legislator. *Tunc Moyses, teneat tabulas legis apertas, indutus alba & cappa, & cornuta facie, barbatus tenens virgam in manu, dicat*, Vir post me veniet exortus. *Hoc dicto, Vocatores eum ducant ultra fornacem, dicentes*, Iste cœtus, psallat lætus.

lætus. *Chorus*, Quod Judæa. *Vocatores dicant ad Amos*, Amos mentis. *Tunc Amos senex barbatus spicam teneas, dicat*, Ecce dies venieot. *Vocatores, Chorus*, Quod Iudæa. *Vocatores dicaat Ysaiæ*, Ysajas verbum qui scit. *Ysaios barpatus, alba indusus, per mediam frontem rubea stola distinctus, dicat*, Est necesse virga Yesse. *Vocatores, &c, Vocatores ad Aaron*, Aaron', doce populum, *Aaron ornatus Pontificalibus indamentis, & mitra, barbatus, tenens florem, dicat*, Virga Jesse florida. *Vocatores, &c. Vocatio Semiæ*, Qui vocaris Iheremias. *Iheremias sacerdotali habitu ornatus, & barbatus, tenens rotulum, dicat*, Sic est, hic est Deus noster. *Vocatores, &c, Vocatio Danielis*, Daniel judica voce Prophetica. *Daniel indutus viridi tunica, juvenilem vultum habens, tenes spicam, dicas*, Sanctus Sanctorum veniet. *Vocatores, &c. Vocatio Abacuc*, Abacuc Regis cœlestis, *Abacuc, senex claudns, Dalmatica indutus, habens in pera radices & longas palmas, habens, unde gentes percutiat, comedens, dicat*, Opus tuum ioter * bini, *Vocatores, &c. Duo missi a Rege Balac, dicant*, Balaam, veni, & fac. *Tunc Balaam ornatus, sedens super asinam*, (hinc festo oomen,) *habens calcaria, retineat lora, & calcaribus percutiat asinam, & quidam juvenis, tenens gladium, obstet asinæ. Quidam sub asina dicat*, Cur me calcaribus miseram sic læditis? *Hoc dicto Angelus ei dicat*, Desine Regis Balac præceptum perficere. *Vocatores Balaum*, Balaun, esto vaticinans. *Tunc Balaan respondeat*, Exibit ex Jacob rutilans. *Vocatores, &c. Vocatio Samuelis*, Accede, Samuel. *Samuel religiose indutus, dicat*, in Israel faciet Rex Verbum, *Vocatores, &c. Vocatio David*. Dic tu, David, de nepote causas. *David ornatus regalibus ornamentis, dicat*, Universus grex conversus adorabit Dominum. *Vocatores, &c. Vocatio Osee*, Auser Osee, plebi Hebrææ cæcitatem. *Osee, barbatus dicat*, Deus nuntiavit de filio David in præsenti. *Vocatores, &c. Vocatio Johelis*, Johel, leva vocem cum cæteris. *Johel diversum habens cultum, & barbatus dicat*, Effundam de Spiritu meo, dicit Dominus. *Vocatores, &c. Vocatio Abdiæ*, Fac, Abdia, præconia venturi Salvatoris. *Abdias diversum habens cultum, barbatus, dicat*, Et in monte Syon salvatio erit. *Vocatores, &c. Vocatio Jonæ*. De persona Christi, Jona, quæ sunt in te mystica? *Jonas calvus, alba indutus, dicat*, O Iudæi, hujus rei signum gemis factuum. *Vocatores, &c. Vocatio Michea*, Effice, Michea, quod credat plebs. *Micheas diversum cultum habeas, barbatus, dicat*, Descendet Dominus, cui oon est terminus. *Vocatores, &c. Vocatio Naum*, Nauo, plebi Judaicæ dic. *Naum senex respondet*, Super montes Evangelizantis, *Vocatores, &c. Vocatio Sophoniæ*, Esto oobis, Sophonia. *Sophonias barbatus dicat*, In medio tui, Syon, Rex regnabit. *Vocatores, &c. Vocatio Aggei*, Audiamus os Aggei, ut exponat. *Aggeus, senilem vultum gerens, dicat*, Veniet cuoctis Gentibus Rex desideratissimus. *Vocatores, &c. Vocatio Zachariæ*, Veni, Zacharia, Fili Barachiæ. *Zacharias barbatus dicat*, En Rex tuus venit justus, Filia Syon. *Vocatores, &c. Vocatio Ezechielis*, Profer nobis, Ezechiel, adveotum. *Responsio ejusdem*, Per clausam januam Rex intrabit solus, *Vocatores, &c. Vocatio Malachiæ*, Palam nobis refer, Malachia. *Responsio ejusdem*, Scimus, hoc dicentem Deum. *Vocatores, &c. Vocatio Zachariæ, Patris S. Joannis*, Zacharias, os operi. *Ipse ornatus quasi Judæus, dicat*, Per viscera dulcisluæ Dei misericordiæ. *Vocatores, &c. Vocatio Elizabeth*, Illud, Elizabeth, io medium. *In persona alba quasi pragnaas, dicas*, Quid est rei, quod me mei. *Vocatores, &c. Vocatio S. Johannis Baptistæ*, Da, Baptista, ventris cista clausus, *Ipse nudus pedes tenens textum, dicat*, Venit talis, sotularis, cujus non sum. *Vocatores, &c. Vocatio Simeonis*, Quid dixisti, Symeon, cum in tua? *Symeon senex respondeat*, Dei nostri Salvatoris conspexerunt cæli. *Vocatores, &c. Vocatio Virgilii*, Maro, Maro, vates Gentilium, de Christo, *Virgilius in juvenili habitu, bene ornatus, respondeat*, Ecce polo demissa solu. *Vocatores, &c. Interim Nabuchodonosor quasi Rex paratus ostendens imaginem duobus armatis, dicat*, Huc venite, vos armati. *Tunc armati ostendant imaginem Pueris dicentes*, Regi gratum famulatum. *Interim ostendant imaginem tribus pueris, dicentes*, Huic sacro simulacro. *Tunc Pueri imaginem respuentes dicant*. Deo soli digno coli. *Hoc audito Armati Pueros ducant Regi dicentes*, Quia tuum stabilitum non timet is. *Tunc ostendant Pueros Regi, dicentes*, Rex, tua solventur. *Tunc Rex iratus dicat*. Ergo tales assumantur. *Tunc armati ducentes Pueros ad fornacem, dicentes*, Reos digne jam in igoe, *Tunc mittantur Pueri in fornacem, & accendatur. At illi facti liberi, dicant*, Benedictus es, Domine Deus, &c. *Rex hoc audiens admirans, hoc dicat*, En, quid cantaot illi tres? *Armati dicant*, Deum laudaot. *Tunc vocatores dicant Regi*, Puerum cum Pueris Nabuchodonosor. *Rex fornacem ostendens, dicat*, Tres in igne positi Pueri, *Vocatores, &c. Vocatio Sibyllæ*, Tu, Tu, Sibylla, vates illa. *Sibylla coronata, & muliebri habitu ornata, dicat*, Judicii signum tellus sudore. *Vocatores, &c. Quo finito, omnes Prophetæ & Ministri in pulpito cantent hos versus*. Ortum prædestinatio parvo sabbati spatio. *Hoc finito, Cantor incipiat ad introitum Chori Responsorium*. Confirmatum est cor Virginis. *Prophetæ & Ministri regentes Chorum secundum suum ordinem incipiant ad Missam Officium*. Puer natus, Kyrie, & Gloria, &c.

☞ Longe ridiculosior erat festivitas quæ Bellovaci olim die 14. Januarii celebrabatur. Ut enim Virginem Mariam in Ægyptum cum puero Iesu fugientem repræsentarent, pictoribus nimium creduli pulcherrimam eligebant puellam, quæ infantem io sinum gestaos, & super asinum, ad id eleganter ornatum, sedens, ab Ecclesia Cathedrali ad parochiam S. Stephaoi magno cum apparatu ducebatur, comitante Clero & populo. Ad parochiam cum pervenisset pompaticus ille cœtus, sanctuarium ipsum ingrediebatur puella, quæ cum asino à parte Evaogelii prope altare collocabatur; moxque iocipiebat Missa solemnis, cujus *Introitus, Kyrie, Gloria, Credo, &c.* hac modulatione *Hinham* concludebantur; sed quod magis stupendum, Rubricæ MSS. hujusce festi habent: *In fine Missæ Sacerdos versus ad populum vice, Ite Missa est, ter Hinhannabit: populus vero vice, Deo gratias, ter respondebit, Hinham, Hinham, Hinham*. Hæc ægre retulimus, utpote quæ theatro magis conveniant quam Ecclesiasticæ cæremoniæ; attamen cum ab instituto oostro oon omnino abhorreant; Prosam quoque subjiciemus quam coronidis iostar inter Missarum solemnia decantabant; hanc nobis suppeditavit, præter Edita MS. codex 500. annorum; unde de antiquitate illius festi judicare licet.

Orientis partibus,
Adventavit Asinus,
Pulcher & fortissimus,
Sarcinis aptissimus.
Hez, Sire Asnet, car chantez,
Belle bouche rechignez,
Vous aurez du foin assez
Et de l'avoine à plantez.
Lentus erat pedibus
Nisi foret baculus
Et eum in clunibus
Pungeret aculeus.

Hez, Sire Asnes, &c.
Hic in collibus Sichem,
Jam nutritus sub Ruben,
Transiit per Jordanem,
Saliit in Bethlehem.
Hez, Sire Asnes, &c.
Ecce magnis auribus
Subjugalis filius
Asinus egregius
Asinorum dominus
Hez, Sire Asnes, &c.
Saltu vincit hinnulos,
Damas & capreolos,
Super dromedarios
Velox Madianeos.
Hez, Sire Asnes, &c.
Aurum de Arabia,
Thus & myrrham de Saba
Tulit in Ecclesia
Virtus Asinaria.
Hez, Sire Asnes, &c.
Dum trahit vehicula
Multa cum sarcinula,
Illius mandibula
Dura terit pabula.
Hez, Sire Asnes, &c.
Cum aristis hordeum
Comedit & carduum;
Triticum à palea
Segregat in area.
Hez, Sire Asnes, &c.
Amen, dicas, Asine, (hic genuflectebatur)
Jam satur de gramine:
Amen, amen itera;
Aspernare vetera.
Hez va! hez va! hez va hez!
Bialx Sire Asnes car allez;
Belle bouche car chantez.

Nec minori pompa decentiorive cultu eadem hæc festivitas Æduis celebrabatur. Asinum vestiebant aureo panno, cujus angulos ferre nonnisi quatuor è præcipuis Canonicis concedebatur; alii vero adesse tenebantur *in vestitu decenti sicut in die Nativitatis*, sicque tandem asinum frequenti stipatum turba solemni ritu ducebant: adeo ut quo magis hæc ridenda videantur, eo religiosiori cultu observata fuerint. Hæc abolere censuris ecclesiasticis non semel tentarunt Episcopi, sed frustra, altissimis quippe defixa erat radicibus, donec supremi Senatus accessit auctoritas, qua tandem hoc festum suppressum est.

Festa, seu Solemnitates Candelarum; dicuntur apud Cartusienses solenniora festa, in quibus in sacris officiis accenduntur candelæ, in Statutis antiq. ejusd. Ord. 1. p. c. 31. §. 2. 5. c. 32. ubi eæ recensentur, scilicet: *Natalis Dom. S. Joannis S. Stephani, Innocentium, Circumcisionis, Apparitionis, Purificationis, &c.* Mox subjungitur: *In Vesperis & Matutinis, & Missa, itemque Vesperis duas candelas accendimus: & si quis voluerit plures accendere in prædictis præcipuis festis, ultra quatuor non accendat.* Adde c. 41. §. 27. Statuta ejusd. Ord. an. 1368. 1. part. c. 2. § 36. 37. *Monialos possunt festum 11. millium Virginum solemniter ac cum Candelis, & Monachi cum Capitulo celebrare.. In festo S. Hugonis Lincolniensis, quod cum Candelis celebramus, &c.* Adde c. 3. Forte, quia in aliis diebus unica accenderetur. [Ejusmodi festi meminit Liber de doctrina Novitiorum Ord. Grandim. c. 1. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1826. *Quia diebus ferialibus & Festis unius Candelæ, &c.*] Vide Ordinarium Præmonst. c. 1. [In lib. de doctrina, &c. mox laudato c. 1. *Sed in Festis duarum Candelarum vel trium, & infra octavas quæ cum duabus Candelis accendendis in Vesperis & Matutinis celebrantur.* In antiquis Constit. Ord. Vallis caulium apud eumdem tom. 4. col. 1057. festa quibus duæ candelæ accenduntur majores sunt solemnitates, ut Natale Domini, Pascha, &c.]

Festa Capituli, in Ordine Cartusiensi, dicuntur *Solemnitates, in quibus de consuetudine fit collatio in Capitulo Monachorum.* Hæ porro sunt: *Nativitas Domini, Epiphania, Purificatio Virginis gloriosæ, Annuntiatio, Resurrectio, Ascensio, Pentecoste, Nativitas S. Joan. Bapt. Festum B. Mariæ Magdalenæ, Festa Assumptionis & Nativitatis Dei Genitricis, S. Michaelis, & omnium Sanctorum, & S. Hugonis Lincolniensis.* Ita Statuta nova sub Guillelmo Rainaldo Priore 1. part. c. 3. n. 2. *Festa, quæ Capitulum habent*, in Statutis antiq. ejusd. Ord. p. 2. c. 8. §. 10. *Festum 12. lectionum non habens Capitulum*, c. 14. §. 22.

Festum Carbonum. Vide *Carbo*.

Festum Kalendarum, Festum Fatuorum, Festum Hypodiaconorum. Vide *Kalendæ*.

Festum Imperatoris. In veteri Inquesta Mediolanensi, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 1068. mentio fit *Festi, quod celebratur annuatim pro Imperatore Federico, & filio ejus Aurico,... in die Architriclini*: ut & p. 1071. 1072 *Processionis, quæ fiebat ad honorem Domini Imperatoris Federici & filii.* Vide ibi eumdem Puricellum.

Festum Mandibile, apud Will. Thorn. in Chron ann. 1393. Gall. *Festin.* Est enim in Glossar. Lat. Gall. *Mandibilis: Manjables.* Ita porro ille: *Missa vero à præfato Priore more suo inter eos celebrata, cum Abbate ab eisdem diligenter prius requisito, Festa mandibilia in papilionibus, curtis & palliis deauratis Ecclesiæ prædictæ coopertis... iidem prælati pariter tenuerunt.*

Festum Mirabilium, *la Feste des Merveilles.* Charta Petri de Sabaudia Archiepisc. Lugdun. an. 1312. *Nobis etiam ac successoribus nostris retinemus Festum, appellatum Mirabilium, cohercionem & punitionem inobedientium, delinquentium in non faciendo debitum suum circa dictum festum, prout est apud Lugdunum alias consuetum.* In alia Charta apud Paradinum lib. 2. Hist. Lugd. c. 72. *Festivitas Miraculorum* dicitur: *Nos vero Canonici hanc censuram istius mansi ad mensam fratrum in omni tempore damus, & constituimus in festivitate Miraculorum.* Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. an. 1345. MSS. ex Camera Comput. Paris. fol. 151. v. *Qua die instante Bartholomæo de Balma Cancellario Curiæ secularis Lugdun. ordinaverunt* (Canonici) *& sibi preceperunt, quod Mirabilia faciat cridare ad diem Lunæ ante festum proximum Natalis S. Johannis Bapt.* At quod fuerit festum illud, adhuc quærunt Lugdunenses. Tametsi non desunt, qui illud esse putant institutum ob miraculum, quod accidit in Christianorum Martyrum corporibus in Ararim projectis sub Severo Imp. de quo quidem Paradinus l. 1. c. 32.

☞ Ut ut sit de origine hujus festi, certum est, id quod pio religiosoque animo cœptum erat, successu temporum ex populari abusu in deterius collapsum esse. Quam ob rem ann. circiter 1401. hoc festum abolevisse dicitur Philippus II. Lugdun. Archiep. Vide to. 4. Gall. Christ. col. 173.

Festum Olivarum, Dominica, ni fallor, quæ Pascha præcedit. Conradus Urspergens. in Frideric. I. *Imperator vero nobili potius triumpho, in Olivarum Festo in Beati Ambrosii Basilica, una cum oliva triumphalem gestavit victoriæ palmam.* Vide *Dominica Palmarum* in *Dominica*.

Ad Festum Redigere. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Sin autem occisor aufugerit*

gerit, & capi non potest, quicquid habet, ad Festum *redigatur, & proximi ejus, si inculpabiles sunt; firmam pacem habeant.* Videtur legendum, *ad fiscum.*

2. FESTUM, Curia generalis, quæ ut plurimum in diebus festis solennioribus cum conviviis publicis celebrari solebat. Unde *Festum*, non semel pro convivio solenni usurpatur. Brompton. *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans cibos salsatos sufficienter inveniret.* Vide *Firma.* Conradus Usperg. an. 1181. *Imperator apud Moguntiam maximum Festum & convivium celebravit, convocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni.* Idem in Henrico VI. *Tempore Paschali maximum Festum nuptiarum celebravit, cum multis Principibus & Baronibus in campo magno, qui vocatur Concio legis.* Willelmus Neubrigensis in Præfat. Historiæ, de Arthuro: *Post hæc cum triumpho multiplici reducit eum in Britanniam, & facit eum cum subactis Regibus & Principibus Festum celebrare famosissimum, præsentibus tribus Britonum Archiepiscopis.* Matth. Paris an. 1135. *Rex ab omnibus acclamatus, & regale Festum splendide celebravit.* Hermannus de Lerbecke in Chron. Comitum Schawenburg. pag. 37 *Cum... pro filia Regis Angliæ, quam duxit uxorem, Festum nuptiarum in Noviomago solenniter ageret, &c.* [Charta ann. 1381. *Item quod nulla persona privata vel extranea audeat vel præsumat in Massilia vel extra de die vel de nocte facere Festum in quibusvis strumeatis.*] Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini, de Convivio Maximi Imp. cui accubuit Martinus:

Certatim acciti regalia Festa colentes.

FESTA CONVIVIA, in l. 4. Cod. de Sacrif. pagan. Joan. de Condato MS.

Par tout les veoie & oioie,
Demener grant joie & grant Feste.

Idem Poeta:

Partant s'il tiennent court ou Feste,
Il doivent mener joie honneste.

Le Roman *de Garin* MS.

Sor une table o Fromont suet mengier
As hautes Festes, quant il sa grant cort ti.

Le Roman *de Phelippe de Macedoine* MS.

Car icel jor que il fu nez,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et un grand Feste faisoit,
El jor de sa nativite,
Ses Barons avoit asemble.

Infra:

Tuit li Baron de bonne geste
Furent maude à cele Feste.

Le Roman *de Florimont compose l'an* 1188. *par Haimes,* ou *Haimon* MS.

Le jor, que Phelippes fu nez,
Fu li barnages assemblez,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et une grande Feste fesoit.

Chronicon Flandr. c. 52. *Le Roy de France feit un jour de Pentecouste l'une des plus grandes Festes, qui onques fust faites au Royaume de France, & y feit semondre tous ses hauts Barons, &c.*

FACERE MAGNUM FESTUM, quod nos dicimus, *Faire grande resjouissance.* Vide Epist. Lotharii Imper. editam ab Angelo de Nuce post Chron. Casin. & quæ notavimus in Dissert. 5. ad Joinvillam p. 163. *Dies festissimi*, apud Vopiscum in Tacito Hinc.

FESTUM, pro quovis convivio, quod inde nos *Festin* dicimus. Michael Scotus l. 4. Mensæ Philosophicæ c. 9. *Quidam Miles habens Festum fecit Sacerdotem primo lavari, &c.*

FESTUM FACERE ALICUI, Aliquem benevole excipere, *Festeggiare*, Italis: Gallis, *Faire Feste à quelqu'un.* Vincent. Belvac. lib. 32. cap. 39. *Daniel & Vasilico frater ejus Festum nobis fecerunt.* [Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii p. 127. *Dominus vero majus Festum facere volens cum sua devota ancilla, se fecit magis ponderosum.*] Chronic. Flandr. cap. 102. *Ou il trouva le Roy a l'Hostel de S. Pol, qui moult grand Feste lui feit.* Adde cap. 2.

FESTA PRINCIPALIA ET MEDIOCRIA, [s. Oblationes quæ in iis offerri solent.] V. *Burjuratus.*

¶ 3. FESTUM, Funus, exequiæ. Epistol. Petri de Condato ad Thesaurarium S. Framboudi to. 2. Spicileg. Acher. p. 559. *Elegerat autem D. Rex* (S. Ludovicus) *sepulturam suam apud S. Dionysium, & sepulturam filii sui Comitis Nivernensis in Ecclesia Regalis-montis... ubi de ipso fieret magnum Festum.*

4. FESTUM, Nundinæ, quæ in Festis Patronorum vulgo fiunt, in veteri Charta. Le Roman *de Garin* MS. sub finem de Pipino:

Dix Festes fist en France le pais,
Une de Bar, deux en mist à Provins,
L'autre de Troies, le quarte de Laigni,
Et trois en Flandres, la novisme au Laudit,
Et la disisme li renommez Ligais.

5. FESTUM, Ugutioni, est *lignum illud in summitate domus, ad quod omnia diriguntur tigna, & in quo conveniunt.* fyrst, Anglo-Saxon. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Festum*, *Solempnisez ou Festee de maison.*] Charta Philippi Augusti anni 1285. pro Ecclesia Ferrariensi apud Morinum in Hist. Vastinensi p. 706. *Propter ejusmodi quitationem, omnis domus, quæ unum Festum habuerit, annuatim Ecclesiæ 5. solidos solvet, & si aliquem plures domos habere contigit, unam habebit pro granchia ad sex denarios de censu, &c.* Vide *Festagium*, *First-falli*, *First-ful.*

¶ FETA, Ovis, *Fede* vulgari Provinciæ idiomate. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fetans*, *Beste menue, comme berbis, chievres, pourciaux.* Instrum. Archivi Aptensis an. 1097. *Si in itinere quod agere dispono in Jerusalem non defunctus fuero, dabo per gaudium ipsum vasculum plenum vino puro, & Fetas tres, & capras duas, & fruscos duos de alveario meo. Quod finxi figo, quod dixi firmo.* Isai. 40. 11. *Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, Fœtas ipse portabit.* Vide *Feda.*

¶ FETAGIUM. Vide *Festagium* 1.

¶ FETICUM. Charta Balduini Episc. Noviom. pro decimis *de Arteu* ann. 1049. ex Archivo S. Eligii: *Et insuper cupiens ipse absolvi ab omni cura sæculari, petens servitium de nostro Fetica sibi minui, cujus timens impedire devotioni, perdono servitium in vita sua debitum nobis, præter duos milites in unoquoque anno ad hostes Regis, & post ejus obitum heredes sui revocentur integre ad servitium.* Legendum videtur *Feudo* vel *Feodo.*

FETILLERUS. Fori Aragon. lib. 9. tit. *de Divinis, sortilegiis, sive Fictileriis.* Deinde, *cum plures ... pro suis negotiis recurrerint ad eos, qui fingunt se divinare, & ad sortilegos, ac etiam Fetilleros.* Occurrit rursum infra. Ubi *Fictilerii* & *Fetillerii* sunt, qui *phylacteriis* magicis utuntur, unde voces formatæ.

¶ FETISCHEFO. Vide *Feisfecho.*

¶ FETTUCIA, Segmentum subtile ex quacunque materia, etiam lapide aut ligno. Vox Italis nota. Vide locum in *Boletta.*

¶ FETUTINA, *Res fetide & fordide*, in Gloss. Sangerman. MSS. n. 501. Adud Papiam: *Fetutina, Res fetida & inquinatissima ac muliebris.* Apuleio, *Fetutina*, loca sunt sordida & fetida.

¶ FEU, pro *Feudum*, apud Acherium Spicil. to. 8. pag. 268.

¶ FEVALIS, FEVATARIA, &c. Vide in *Feudum.*

¶ FEUDICÆ, Hiræ, ilia. Legendum puto *Fendicæ*. Vide in hac voce.

FEUDUM, seu Beneficium, Otberto lib. 2. Feudor. est illud, *quod ex benevolentia alicui ita datur, ut proprietate quidem rei immobilis beneficiatæ, penes dantem remanente ususfructus illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum hæredesque suos masculos & femineos, si de his nominatim dictum fuit, in perpetuum maneat, ob hoc, ut ille & sui hæredes fideliter domino serviant, sive id servitium nominatim, quale esse debeat, expressum sit, sive indeterminate promissum sit*. Brevius Cujacius ad lib. 1. Feud. tit. 1. *Feudum est jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi, quod pro beneficio dominus dat ea lege, ut qui accipit, sibi fidem & militiæ munus aliudve servitium exhibeat*. Leges Alfonsinæ p. 4. tit. 26. Lege 1: *Feudo es bienfecho, que da el sennor à alguud ome, porque se torne su vassallo, e el faze omenaje de ser le leal. E tomo este nome de fe, que deve siempre el vassallo guardar al sennor*. Ex quibus patet, *Feudum* idem esse cum *beneficio*, de quo sat multa diximus suo loco, ac nomine tantum differre.

☞ Quamquam diligenter & copiose satis de feudis scripserit eruditissimus vir D. Cangius, operæ nihilominus pretium duximus, præsertim cum ea sit hujus materiæ natura ut nec ingrata nec inutilis videatur, de ea uberius iterum dicere, atque de omni loco ea colligere quæ ad nostrum institutum maxime pertinuerint: qua in re non aliquam opem nobis feret Tractatus de Usu Feudorum quem nuper edidit V. Cl. D. *Brussel*. Atque ut à variis diversisque hujus vocis significationibus ordiamur, observandum 1. quod hactenus haud satis est animadversum, *Feudum* nude poni pro ipso feudi servitio sive clientela, Gall. *Mouvance*: quod ita certum est ut vox, *servitium*, pro ipso feudo aliquando accepta fuerit. Adamus Bremensis lib. 4 cap. 9. *Castra autem & Servitia ejus ab hostibus direpta sunt*. Et Helmoldus lib. 1. c. 55. *Comitiam ejus, urbes, & Servitia Henricus de Batwide beneficio Adelberti assecutus est*. Nec alio sensu vox, *Feudum*, intelligenda videtur, ubi de concessione aut mutatione feudorum agitur, præsertim cum indicatur ipsum prædium. Id fuse probat D. *Brussel* Tract. cit. lib. 1. cap. 1. præcipue vero ex Charta Philippi Augusti an. 1204. in qua feudum à terra infeodata distinguitur: *Propter hoc autem nos eidem Amiciæ & hæredibus suis in perpetuum damus castrum S. Leodegarii in Aquilina, & totam Aquilinam in feodo & dominico. Damus etiam eidem Amiciæ & hæredibus suis Feodum Bardorum & de Follesio*. 2°. Hoc nomine designatur & ipsius prædii servilis conditio, & vicissim quidquid ab illo feudo jure feudali tenetur. Postrema hac significatione accipitur in Charta Ludovici Grossi ann. 1125. *Et omnia quæ illis de Feodo nostro data sunt, unde ipsi saisiti sunt, jure perpetuo habenda & obtinenda concedimus*. 3°. Sumitur pro ipsa terra in feudum concessa. Ita in Aresto ann. 1153. pro Episcopo Lingonensi contra Burgundiæ Ducem: *Quatenus Feodum reddat, & quidquid præterea de eo accepit*.

☞ Feuda ab origine personalia fuisse atque ad vitam concessa, & jure usufructuario possidenda, certum videtur. Qui usus mediante sæculo XIV. in regno Neapolitano adhuc obtinebat, ut colligitur ex Literis Roberti Regis Siciliæ ann. 1332. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 239. col. 1. *Decernimus... nullum privilegium & rescriptum valere seu esse alicujus vigoris aut efficaciæ per Nos jam cuicumque concessum.... exceptis concessionibus jam factis Reginæ carissimæ conforti nostræ de quibuscumque bonis Feudalibus vacantibus vel vacaturis*. Nam si hæreditaria fuissent, vacatura feuda indistincte non concessisset. Apud Francos vero sensim pedetentimque jure hæreditario ad hæredes subinde transierunt; quod labente sæculo IX. incœpit: nam ex eo tempore à Regibus secundæ stirpis facillime feudatariis concessum est, ut beneficia sua ad posteros transmitterent, unde pro temporum facilitate deinceps feudorum proprietatem ita sibi arrogarunt, ut illa inter liberos dividerent, expetito tamen prius Principis consensu. Regino in Chron. *Anno Dominicæ Incarnationis 940. Uto Comes obiit, qui permissu Regis quicquid beneficii aut præfecturarum habuit quasi hæreditatem inter filios divisit*. Id autem tardius accidisse apud Germanos eruitur ex Charta ann. 1118. qua beneficium Abbatiæ S. Maximini Trevirens. ablatum, ab Henrico Imperatore restituitur. Quod tamen de tota Germania dictum nolim; constat enim alicubi sub Conrado I. feuda hæreditario jure possideri cœpisse. Vide *Beneficium*.

☞ Sed non eadem fuit semper constansque feudorum conditio. In primæva institutione ad solos nobiles feuda pertinuisse atque ab iis servos & ignobiles prohibitos fuisse vix dubium est; unde feuda *honores* vocitarunt. Sic Goffridus Vindocin. lib. 4. Epistol. 27. *Deus qui permisit vos Honorem Credonensem habere*. Et Robertus de Monte ann. 1161. *Caput autem sui Honoris, scilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico*. At circa XII. sæculum sicut nobiles ita & plebeii homines feuda etiam nobilia possederunt, non tamen ideo nobiles reputati, quamvis feudorum prærogativis gauderent. *Petrus de Fontaines* cap. 3. num 4. *Pour ce se tes vilains a acate un fies, & il conke, & il lieve en son vileuage, ne laira il mie kil ne voit à ta semonce ke tu li fis du matin au vespres, ou tele comme tu ferat, & se on dist seur son franc-fies, il ne requerra mie jour de Conseil, se il ne veut pour les semonces ki ne fust pas rainable. Mais si entel, & ses convenances sont justicables par loi vilaine, s'il n'est mie gentixhom de liguage, &c*. Sæculis XI. & XII. omnia in feudum concedebantur, Grueria, teloneum, pedagium, rotagium, apum examina, imo, si quibusdam fides, ipse, quo vivimus, aer. Cujus moris hæc aptissima videtur fuisse ratio, ut scilicet in expeditionibus bellicis, quæ his temporibus frequentissimæ erant, plures haberent milites qui servitia militaria iis præstare tenerentur. Eamdem ob rem mediante sæculo XII. instituta sunt feuda bursæ seu cameræ, cum nimirum loco tenementi annua peositatio ex fisco solvenda pro præstandis iisdem servitiis assignabatur.

Beneficiorum militarium seu feudorum originem aliunde, quam à Longobardis, quorum inventores fuisse dicuntur, recte quidam, opinor, accersunt: cum apud Scriptores rerum Romanarum legamus data militibus ac veteranis capta ex hostibus prædia, ea conditione, ut militarent, quæ propria fuit feudorum. Atque, ut rem ab ipsis primordiis non repetamus, id potissimum firmat locus Lampridii, in Alexandro Severo: *Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si hæredes illorum militarent*. Et alter Vopisci in Probo: *Veteranis omnia illa, quæ angusta adeuntur Isauriæ loca privatis donavit: addens, ut eorum filii ab anno octavo-decimo, mares duntaxat, ad militiam mitterentur*.

☞ Feudorum originem è moribus Francorum rectius repetendam existimat Alteserra lib. de Orig. & statu feudor. pro moribus Galliæ c. 1. Franci scilicet, inquit, rerum potiti in Gallia, prædia divisere Ducibus & Militibus, idque beneficiario jure suo lege fidei & servitii, priusquam Longobardi Italiam attigissent. Hoc jure Aureliano Duci Milidunensis pagus beneficii nomine datus à Clodovæo. Aimoinus lib. 1. capit. 14. *Unde cum Clodovæus regnum suum usque Sequanam,*

atque

at que postmodum usque Ligerim fluvios ampliasset, Miliduunum castrum eidem Aureliano cum totius Ducatu regionis jure beneficii concessit. Et Mummolo Patricio eodem jure Machovillam apud Avenionem datam à Guntrano Rege testatur Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c.45. *Et Amo quidem Ebredunensem carpens viam usque Machovillam Avennici territorii, quam Mummolus munere meruerat regio accessit, ibique fixit tentoria*. Unde jam à Francici Regni cunabulis passim celebrantur Regii *Leudes*, sive *Leodes*, id est, Fideles, qui à Rege prædia tenebant sub lege fidei & servitii.

Veteres beneficiorum, ac proinde feudorum leges attigimus in voce *Beneficium*, quas etiam prosequutus est Gerardus Niger lib. 1. de Feudis titul. 1. ut & Fridericus I. Imper. in ea Constitutione, quam profert Radevicus lib. 4. cap. 7. & ex eo Guntherus lib. 8. Ligurini.

Feudi porro vocabulum sub Carolo Crasso primo auditum, pridem observatum à viris doctis: in ea scilicet Constitutione, quam edidit de Expeditione Romana circa annum 884. à Frehero, Goldasto, & aliis publicata, in qua hæc leguntur: *Cuicumque secundum hanc legem expeditio imperetur, si ad Curiam Gallorum hoc est, in campum, qui vulgo Rungalle dicitur, dominum suum non comitetur, & ibi cum militari apparatu non repræsentetur, Feodo, præter hos, qui cum gratia dominorum suorum remanserunt in conspectu nostro, absque spe recuperationis privetur*. Eadem vox his deinde ibidem repetitur. Verum, etsi non desint, qui Chartam hanc falsi suspectam putent, circa tamen ea tempora auditam, nempe Carolo Simplice, Rodulpho, & Lothario Regibus regnantibus, ex veteribus Tabulis adstruit Dominicus de Prærogat. alodior. capit. 15. §. 1 Charta quippe Pipini Regia pro Monasterio Figiacensi in tom. 13. Spicilegii Acheriani, in qua ea vox reperitur, falsitatis notas præfert. Certe *feudi honorandi* meminit Charta Lotharii I. Imper. ann. 846. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 27. sed nemo est, qui fictitiam esse non facile perspiciat. Neque nævo perinde caret Charta alia Caroli Mag. descripta in Chronico S. Michaelis Vird. p.403. ubi *Feudi* mentio fit. In Tabulario S. Theofredi in Velavis sub an.990. *Dederunt de terra, quam habebant ad Fevum, &c.*

Feudorum Leges Lothario adscribit Gervasius Tilleberiensis: *Hic*, inquit: *Legem feodorum primus instituit, sanciens, ut nullus Feodum audeat vendere, seu impignorare, vel quocumque modo alienare, sine permissione majoris domini, ad quem Feodum spectare dignoscitur. Huic sanctæ constitutioni, quia futuris tantum, & non præteritis formam dabat negotiis, Fridericus Imperator addidit hæc: Nos autem ad pleniorem regni utilitatem providentes, non solum in posterum; sed etiam omnes hujusmodi primo factas alienationes cassamus, & in irritum ducimus, nullius temporis præscriptione impediente.*

¶ Feaudus, in Charta Archambaldi D. Borboniensis an. 1217. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. p. 230. *Nec debet ducere burgenses in exercitum nisi per terram suam, & per Feudos suos.*

¶ Feodus. Tabularium Majoris Monasterii: *Eudo de Litreio dedit B. Martino de Comburnio duodecim dietas terræ ab omni servitio liberrimas, juxta viam quæ ducit ad Rocam spinetorum, & quemdam Feodum quem habebat in castro & tota castellania Comburnii.*

Feudus. Ordericus Vitalis lib.8. p.680. *Vos omnes, qui patris mei homines fuistis, & Feudos vestros in Normannia & Anglia de illo tenuistis, &c.*

¶ Fevus. Charta Bernardi Comitis Bisuldunensis ann. 1078. tom. 1. Gall. Christ. pag. 39. *Redemi.... omnes Fevos militum quos in Bisuldunensi* comitatu S.

Maria habebat. Ibid. non semel occurrit.

Feidum. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol.56. *Illam partem de decimo, quam habebat Natelmus Torrencus de eo per Feidum in parochia S. Joannis*. {Testamentum Raimundi Comitis Melgoriensis tom.9. Spicileg. Acher. p.135. *Dimitto B. Petro Sedis Magalonæ & Canonicis ejusd. loci... quidquid habeo... vel in aquis vel intra, exceptis Feidis quæ de me habent in hoc termino Milites.* }

De vocis etymo varia varii tradidere. Feudum à *Federa* quidam deducunt. Obertus lib.1. tit.4. & Joannea de Janua à *Fidelitate*, vel *Fide*: cui sententiæ accedunt Cujacius, & plerique alii. Hotomannus à *Feed*, voce Germanica, quæ bellum sonat, quod prædia bello quæsita militibus distribuerentur. Pontanus in Chorographia Danica, à *Feide*, voce, quæ Danis *militiam* sonat: alii à *Faida*, quod est *inimicitia*. Fredericus Sandius in Præliminari ad Constitutiones feudales Gelriæ n.11. à voce Germanica *Fiod*, vel *vehd*, quod bellum publico vel privato consilio susceptum significat: bellorum namque, inquit, necessitas feuda peperit. Matthias Berneggerus in Disquisit. de Regno Hungar. §.206. contendit *Feudum* vocabulum esse Hunnicum, seu Hungaricum, nempe *foeld*, quod significat *terra*. Etymon perinde suo more, hoc est, absonum, prodit Goropius Bekanus lib.5. Hermathenæ p.102. Denique Seldeni sententia est, quam amplecti videtur Faber Cantarellus in tractatu de Feudis, vocem *feudum* à Saxonico ortam, formatamque ex feo, feh, & feoh, merces, stipendium, h postmodum in d mutato: ni inquit, placeat had, vel hod adjicere, quod Saxonice etiam classem, statum, & ordinem significat, ut perinde dicatur *Feodum*, quasi feohad, vel feohod, id, quod statu vel ordine stipendiario possidetur.

Variæ autem recensentur Feudorum species, quas ordine literarum breviter attingemus.

¶ Feudum Advocatiæ seu *Avoeria*, Gall. *Avouerie*. V. in *Advocati*. Idem Alteserræ c. 3. quod *Feudum Gastaldiæ*; illud enim definit quod datur pro actu vel gestione rerum Domini, vel Principis, vel pro custodia arcis, vel territorii: Gastaldus quippe sive Castaldus Longobardis est proprie actor. V. *Gastaldus*.

Feudum Ædificii. Charta Philippi Aug. an.1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707. *Qui domum in Feodo habuerit, eam ab Ecclesia Ferreriarum tenebit ad censum 5. sol.* Et mox: *Domum vero suam de Feodo, cum alio Feodo suo, ad censum 12. denariorum in villenagio tenebit*. Vide *Feudum burgense*.

Feudum Annuum, seu stipendium, quod ad annum datur, pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, in Fleta lib.2. c.71. §. 12. De ejusmodi feudis ita consuetudo Normanniæ art. 157. *Dignitez & offices tenus en Fiefs sans fonds ne glebe, doivent hommage & non relief.* Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 960. *Et de Feodis solvendis illis, quibus tenemur in Curia prædicta, ad præsens providere nequivimus*. Alia ejusdem Regia pag. 977. *Assignantes ei annuum Feudum 20. mercarum annuatim percipiendum ad scacarium nostrum, &c.* Alia denique pag. 1059. *Et quia Judæi quosdam reditus de terris & tenementis Christianorum, tanquam perpetuos dudum recipere solent per manus Christianorum, qui etiam Feuda dicebantur, &c.* Hinc in Legibus Malcolmi II. Regia Scotiæ capp.2.3.4.5. *de Feodis Cancellarii, Justitiarii, Camerarii, Senescalli, Constabularii, Vicecomitis, &c.* inscribuntur: & Statutis Robertii III. cap. 25. est *de Feudo Vicecomitis*: in Fleta lib. 2. cap.7. *de Feodo Camerarii*: Hugo de Cleeriis de Senescallia Franciæ: *Vade servitum Feodum tuum Ma-*

vescalcia, *& hospitare Hugonem*, *quia habes istud Feudum à Comite*. Statutum Edwardi Regis Angliæ pro officio Senescalli Vasconiæ, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 81. *Dictus Judex percipiat annuatim pro Feuda suo 150. libras dictæ monetæ*. Infra: *Item ordinatum est*, *quod sit unus Defensor Regis in diœcesi Petragoricensi*, *qui petat & defendat jura Regis*, *&c. & percipiat annuatim pro Feuda suo 50. libras dictæ monetæ*. Alibi: *Senescallus Vasconiæ principalis faciat*, *ordinet*, *& constituat per totum Ducatum Subsenescallos*, *Judices*, *Defensores*, *&c. & cuilibet earum conferat Feoda & vadia in ista ordinatione superius adnotata*. *Feudi Dapiferariæ* meminit Freherus in Origin. Palatinis. *Feodi Cambellani & Majoris*, Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ecclesia Ferreriarum apud Morioum in Hist. Vastinensi pag. 708. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. de Custode Vini: *Et inde habet in Feodum vinum*, *quod per totum annum de vasis vineariis stillat*; *&c.* Ubi supra scribitur, *i. in beneficio*. *L'ordennance & la maniere de creer les Chevaliers des bains*, apud Edw. Bisseum: *Et le Barbier estera le baing*, *& tout ce*, *qu'il a entour*, *aussi-bien dedans comme en dehors & le prendra pour son Fie*. Infra: *Et le Chandelier prendra pour son Fie tous les garnemens avec tont l'arroy*, *&c*. Occurrit ibi pluries. *Pagar il Fio*, Dante, est solvere stipendium: ubi *fio* idem valet ac *feum*, feudum. Vide Cujacium ad lib. 3. de Feud. tit. 1. & Skenæum de Verbor. significat. verbo *Feudum*.

Feudum Antiquum, quod & *paternum*, quibusdam dicitur, illud est, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est, ut à masculis tantum possideatur. [Hæc fuit omnium feudorum ab origine conditio, quæ ad tertiam stirpem usque Regum nostrorum perseveravit,] nisi feminæ charta infeudationis illius capaces existant, [quod sub initia XII. seculi in usu esse cœpit, ut discere est ex Mathilde Henrici I. Angliæ Regis filia quæ in Ducatum Normanniæ successit, sicut Eleonora in Ducatum Aquitaniæ,] & ad agnatos deficiente linea primogenitorum transeat, alienatione interdicta: cujusmodi conditionis formula exstat in Charta, quam descripsit vir multæ eruditionis Dion. Salvagnius Boissius lib. de Usu feudor. capit. 2. pag. 15. *Feudum* vero *antiquum* à *paterno* distinguit Zazius lib. de Feud. part. 2. §. 7. *Antiquum* enim dici ait, *quod ab aliquo ex antecessoribus acquisitum est*, *qui communis agnationis ultra quartum gradum origo fuit*. *Si vero à patre*, *vel ab aliquo usque ad quartum gradum*, *nempe avo*, *proavo*, *abavo*, *proveniat*, tunc *Paternum* appellari. Ita etiam Baldus in §. Hoc quoque, de Success. feud. & Cowellus. Simile est tenementum, quod Angli, *Teneure par homage Ancestrel* vocant, illud scilicet, quod quis à domino tenet, ab antecessoribus suis possessum, à tempore, cujus non exstat memoria. Ita Littleton sect. 143. Charta Ainardi *de Rassillon* ann. 1342. apud V. Cl. Dion. Salvagnium pag. 33. *Quod quidem*, *ut asseruit*, *habet & habere debet alias naturam Paterni Feudi*, *nobilis*, *& Antiqui*, *in quo per viam testamenti possint & debeant succedere*, *quicumque liberi & hæredes masculi & feminæ*, *agnati*, *cognati*, *descendentes & ascendentes*, *habiles & inhabiles de personis*, *& ab intestato succedere possint & debeant in eodem omnes illi*, *qui de jure possunt & debent in hujusmodi Feudis successionem habere*. Arestum an. 1382. *In Feudum ligium nobile & Antiquum*, *& taliter conditionatum*, *quod transferri non possit in alias personas*, *nisi de cognitione dicti Guillelmi*. Charta Humberti Delphini Viennensis 14. Maii ann. 1349. in Statutis Delphinatus pag. 39. *Omnia & singula Feuda & retrofeuda Delphinatus præsumuntur & intelliguntur esse Antiqua*, *nisi ipse dominus Delphinus*, *vel successores sui*, *ipsa*, *vel aliqua ex ipsis*, *clare ostenderent esse nova*. Charta Cremonensis ann. 1244. *Et hec de suo recto & honorabili Feudo Antiquo & Antiquissimo*.

Licet vero feudum novum sit, & de novo concedatur, potest tamen concedi jure feudi antiqui: & tunc naturam sumit feudi antiqui, & illius jure regitur non tantum in persona primi vassalli, sed etiam omnium descendentium. Atque ejusmodi feudum doctores vulgo vocant, *Feudum ex pacto & providentia Antiquum*, ut est apud Thomam de Martinis Tractat. de Generib. & qualitatib. feudor. Exstat in veteri Regesto Cameræ Comput. Paris. Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1371. qua *Castrum Donati erigit in nobile*, *rectum*, *Antiquum*, *paternum & gentile Feudum*. In alia ann. 1377. *In Gentile*, *paternum*, *Antiquum*, *honorificum & perpetuum Feudum*. Vide Ughellum tom. 2. pag. 161. 162. to. 4. p. 874. & Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 92.

Feudum Aperibile & Ligium. In Vita Balduini Lutzemb. Archiepiscopi Trevirensis lib. 3. 4. 5. 6. 7. id est, quod, licet ad Ecclesiam spectet, post Episcopi mortem *aperitur*, id est, vacat, quomodo *aperti honores* dicuntur, & de quo postea electus hominium ligium præstat. Vide *Aperire*.

¶ Feudum ad Plena Arma vel *de plenis armis*, cujus *Feudati* armis omnibus & equis instructi domino capitali servitium præstare per 40. dies tenebantur. Hist. Harcur. tom. 4 pag. 2172. *Matheus de Gamaches tenet Feodum de plenis armis*... *Alix de Bavent Feodum ad plena arma*. Quod ibidem sæpius recurrit.

Feudum Burgense, seu ignobile, Zazio parte 2. de Feudis, est, quod à minimis valvasoribus, vel etiam à plebe, paganis, id est, privatis in feudum conceditur. *Fief rural*, cui opponitur *Fief noble*, in Consuetud. Nivernensi tit. 4. art. 27. 28. & 29. V. *Feudum ædificii*.

Feudum Bursæ, Idem quod *Feudum de Camera*. Ut enim *Camera* dicitur Thesaurus Regius, ita *bursa* pro fisco usurpatur: atque ita Petrus de Fontanis in Consilio à nobis edito capit. 14. §. 23. fiscum, *Bourse* reddit, in Lege 1. Cod. Si adversus fiscum. Regestum feodorum Campaniæ fol. 61. v. *Guillelmus de Gornay homo de 10. libris in Bursa*. *Philippus de Crespeio ligius de 30. libr. Bursæ*, *salva fidelitate Regis & Comitissa de Vermeadesio*. Fol. 64. *Dominus Bartholomæus de Roya homo de 40. libr. Bursæ*. Fol. 110. *Adam de Bellomonte fecit homagium ligium*, *post dominos suos*, *quas primitus habebat*, *de 30. lib. quas habet singulis annis in nundinis S. Aigulfi in Bursa*. In Regesto Feodor. & Servitior. Campaniæ fol. 146. *Lige de 30. livres à vie en Bourse*. Passim ibi. Regestum Parlamenti Paris. signo. B. fol. 41. inter Aresta ann. 1277. *Ordinatum fuit*, *quod injungeretur Marescallo Campaniæ*, *ut solvi faciat Feoda*, *quæ Milites habent in Bursa Comitis Campaniæ*. Juxta regulas Feudorum, annui reditus quivis in feudum dari possunt: quia annui reditus computantur inter immobilia. Ita Zazius parte 2. de Feud.

Feudum Bursæ, seu *Bursale* appellant præterea Consuetudines nostræ municipales aliquot, feudorum reditus partem aliquam, quæ à primogenito secundogenitis pro eo, quod in iis habent, jure, ex successione paterna datur: *Fief boursal*, Consuetudo Cenomanensis art. 282. *Fief. boursier*, Carnotensis art. 17. ut qui ejusmodi feuda possident, *Boursaux*, Perticensis art. 77. 78. Vetus Consuetudo Andegavensis & Cenomanensis parte 7. titul. *des Successions*: *Aucuns usages locaux sont en aucunes Chastellenies*, *& fiefs desdits pays*, *que tels gens coustumiers departiront bien tels*

aquests

aquests entre eux comme le domaine, Fie, au heritage tenu à foi & homage exaument, & à l'un pourroit demourer si heborgement i avoit en sa portion de terre ou autre chose, & porteroit la fois pour tous les autres, suppose, qu'il ne tenist le quart, ni le quint. Mais quant la terre cherroit en rachat par la mort de l'home ou de la foi, les autres fareehaus vendroient à la bourse, & feroient leur part du rachat, & chiet tout le domaine en rachat, & appelle on le Fie bourfal, c'est à savoir terre aquise de bourse coustumiere, le quel usage local est à condamnez selon l'opinion des assistans, & à ramener à la coustume general. Ejusmodi etiam videtur istud genus feudi, de quo Bracton. l. 4. Tract. 3. capit. 9. §. 6. *Feudum est id, quod quis tenet ex quacumque causa sibi & heredibus suis, sive sit tenementum sive sit redditus, ita quod redditus non accipiatur sub nomine ejus, qui provenit ex camera alicujus.*

☞ *Feudum bursale* rectius definire videtur D. *de Lauriere* to. 1. Gloss. p. 462. illud quod inter plebeios divisum ab iis ex pecunia viritim data à Domino capitali redimitur. Nec aliud profecto indicare arbitror verba ex Consuetud. Andegav. & Cenoman. citata.

Feudum Cameræ, vel *Caneva*, aut *Cavena*, dicitur, cum aliquid annuum ex *Camera*, i. fisco Regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria solvitur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 26. Lege 1. *La otra manera es, que dizen feudo de Camera. E este se faze quando el Rey pone Maravedis, à algun su vassallo cado anno en su Camera e este feudo à tal puede el Rey toller cada que quisiere.* Ejusmodi feuda in rectis feudis non computantur, licet recti feudi servent naturam præterquam in successionibus, scilicet in servitiis præstandis, in danda & præstanda investitura, in sacramento fidelitatis, &c. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 31. & Rosentalium de Feud. cap. 2. §. 30. 31. Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 6. ait, de feodo vel redditu, qui datur ex camera, sine tenemento, de quo possit redditus provenire, non fieri homagium, præterquam Regi. Mox addit, non valere homagium, si redditus sit annuus, & de Camera, nisi constituatur & proveniat ex certo tenemento. Formula porro ejusmodi feudorum de Camera concessionis sic concipitur in Chartis Friderici II. Imperat. an. 1250. pro Guigone Delphino Viennensi, in veteri Regesto Delphinatus Herouvalliano: *Attendentes devotionis & fidei puræ zelum, quem Wigo Dalphinus Viennensis dilectus consanguineus & fidelis noster habet erga Majestatis nostræ personam: considerantes quoque grata servitia, quæ idem Culmini nostro fideliter exhibuit hactenus, exhibet in præsenti, & exhibere poterit in antea majora, de annuo Feudo trecentarum unciarum auri percipiendarum de Camera nostra singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ ... sibi in fide & devotione nostra persistenti de gratia nostra duximus providendum, &c.* [Charta Conventionis inter Henricum II. Regem Angliæ & Robertum Comitem Flandriæ in Lib. nig. Scacarii pag. 15. *Et propter prædictas conventiones & prædictum servitium, dabit Rex Henricus Comiti Roberto unoquoque anno quingentas libras Anglorum denariorum in Feodo.*] Exstat in 4. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Parisiensis fol. 47. hominium Regi Johanni præstitum pro simili feudo Cameræ, quod vice formulæ hic describendum duximus: *A tous ceux qui ces presentes lettres verront & orront, Rogier de Beauchamp Chevalier au Roy d'Angleterre, Salut. Je fais à savoir à tous, que le Roy de France Monseigneur m'a donne de sa grace deux mil florins à l'escu de rente annuelle, à prendre, percevoir & avoir chascun an tant comme je vivrai, sur son Tresor à Paris, si comme il appert par ses Lettres à moi donnees sur ce l'an de grace 1360. le 6. jour de Janvier, ainsi signees,* Per Regem vobis præsente Tolosæ, *pour laquelle rente je suis entrez en la foy & en l'hommage de mondit Seigneur le Roy de France, & lui ay promis & promet foy & loyaltie, & le servir loyalment à mon pouvoir de ce qu'il aura à faire de moy, toutes fois que de par luy en serai requis, contre toutes personnes quelconques, excepte tant seulement mondit Seigneur le Roy d'Angleterre & ses enfans. En tesmoin de laquelle chose j'ay seellees ces Lettres de mon seel, dont je use communement. Donne à Londres le 26. jour de Juillet 1362.* Complurium ejusmodi Regibus nostris præstitorum ab exteris hominiorum meminit Tillius, ubi de bellis inter Reges Francicos & Anglicos. Nonnulla etiam alia descripsit Fredericus Sandius in Commentar. ad Consuetudines feudales Gelriæ tit. 1. cap. 1. num. 7. 8. 9. 10. &c. Vide, quæ de iis annotavimus in 13. Dissertatione ad Joinvilliam

☞ *Feudum* autem *Caneva* seu *Cavena* dicitur, cum vassallo ex cellario Domini, feudi nomine, præbetur annona. Sic Galbertus duas quadrigatas vini annuas à Duce Normanniæ percipiebat. Ordericus Vital. lib. 6. *Duas quadrigatas vini de Principe Normannorum in Feudo tenebat singulis annis, ex quibus unum modicum ad celebrandas Missas perenniter concessit Monachis.*

Feudum Capitale, [Gall. *Fief en chef* vel *chevel,*] dicitur illud, quod nullo medio à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Ducatus, Comitatus, Baroniæ. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. capit. 23. *Les Fiemens chevels, sont icels, lesquiex sont tenus en chef, si comme Comtees, Baronnies, & Fieus de haubere, Sergenteries franches, & tous autres Fiemens, qui sont tenus en chief, qui ne sont pas sousmis au Fieus de haubere: & as Seigneurs de tels Fiemens doivent paier leurs hommes trois aides chevels selon la Coustume de Normandie. Tous les Fiemens par dessous sont appellez tous iceux Fiemens, qui descendent des chevels fiemens, & sont soumis à iceus Seingneurs, si comme sont Vavassouries, qui sont tenues par hommages & par services, si comme ou par service de cheval masse & autres Fiemens, qui sont tenus par les neres de terre de leurs chiefs Seingnors.* Vide novam Consuetudin. Normann. cap. 34. 35.

☞ Nihil certe ad mentem suam aptius proferre poterat Doctissimus Cangius; attamen si consulatur vetus Commentarium in eamdem Consuetudinem, statim intelligi datur *Feudum Capitale*, ab alio quam à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, posse dependere. Hæc sunt autem verba Consuetudinis quæ explicantur: *Les autres Fiefs qui sont tenus en chief ne sont pas soumis à nul fief de Haubert.* Ce texte, verba sunt Commentarii, *entend de soumission de vilain Fief, & non pas de soumission de noble Fief. Et ne veut pas dire que se ung noble Fief estoit tenu d'un Fief de Haubert, qu'il ne fust pour ce Fief en chief: car les Fiefs de Hanbere mesmement sont soumis aux autres, & les Baronies & les Comtez; mais veut le texte dire qu'ils ne sont pas tenus à aucun Fief de Haubert comme vilain Fief. Et est l'entente de ce texte, comme il peut apparoir par ce qu'il met apres: les Fiefs par dessoubs sont qui descendent de Fiefs Chevels & sont soumis à eux, si comme Vavassouries, qui sont tenues par hommage & par service de cheval, & les autres Fiefs qui sont tenus par autres services.*

¶ Feudum Casamenti, Quod à casa Dominica dependet; proprie prædia Ecclesiarum & Monasteriorum titulo Advocatiæ & Defensionis subinfeodata. Ivo Carnot. Epistol. 284. *Adjecimus etiam, ut quicquid hactenus de Casamento Carnotensis Ecclesiæ, concessione possidentium, & præsidentium per annum & diem*

quiete possederint, de cætero nostra concessione quiete possideant. Quæ consuetudo ab Ecclesiasticis ad Laicos subinde transiit. Hæc tamen feudi species non ubique statim recepta fuit, at labente seculo XII. passim *Casamentum* pro feudo usurpari reperitur. Charta Theobaldi an. 1198. *Ego Theobaldus Trecensis Comes Palatinus; notum facio tam præsentibus quam futuris: Quod ego dedi D. Radulpho cognomine Plunquet, villam quæ dicitur Veuderie quæ est prope Castellionem, in Feoda & Casamento sibi & hæredibus suis*. Vide *Casamentum 1*.

Feudum Castrense, Feudi species, qua quis certa pecuniæ quantitate, vel tenemento aliquo donatur, ut castrum sibi à domino collatum custodiat ac tueatur: *Burglehen* Germanis appellatur, ut auctor est Freberus in Origin. Palatinis. Wichbild Magdeburgense art. 7. §.4. de Romanis: *Consultabant præterea ut arces illas pro commodo inhabitantium jure aliquo communirent ac locarent; acceptisque nonnullis Militaris ordinis viris, illas fortalitiis & munitionibus præfecerunt, ac sub eo jure, quod Castrense seu Emphyteuticum jus dicitur, sub Feudo Castrensi collocarunt*. Jus Feudale Saxon. c. 37. §.5. *Feudum castri non potest Castrensis alteri conferre, &c*. Chronicon Laurishamense p. 89. *Et partem agri dominicalis in Castrense beneficium .... distribuit*. [Charta an. 1300. apud Ludewig. tom. 2. pag. 246. *Henricus D.G. Fuldensis Ecclesiæ Abbas &c. nobili viro Philippo Domino de Minzenberg. consanguineo nostro centum marcas denariorum Coloniensium, tribus fallentibus pro denario computatis, Castrense Feudum castri Bingenheim deputavimus in hunc modum, ut ipse Castrensem idoneum sibi in dicto castro substituat, qui custodiam faciat castralem & residentiam*.] Exemplum investituræ *Castralis beneficii*, uti appellatur, profert Freherus in Originibus Palatinis, l. 1. pag. 82. quo quidam Popo *de Duru* à Ludovico Comite Palatino Rheni investitus, profitetur tam pro se quam pro hæredibus suis, in Castro Hidelbergensi *Castrale beneficium* perpetuo se deserviturum, habiturumque in eodem castro, loco sui unum Militem continue residentem, &c. Quod quidem feudum Popo recepit, acceptis à Comite centum marcis argenti Coloniensis ponderis. Vide Jus feudale Saxon. c. 3. §. 4. c. 29. §. 12. c. 37. §. 4.

¶ Feudum Censuale, Tenuta terrarum sub annuo censu infeodata. Liber niger Scaccarii p. 75. *Tunc prædictus Episcopatus de quodam tenemento, quod tenuit R. de Monasteriis Feodo Censuali, scilicet de duobus hidis, unum fefavit militem*. Vide infra *Feudofirma*.

¶ Feudum Censuatum, de quo infra in *Feudum honoratum*, quod itidem sub annuo censu datur; à *Censuali* tamen videtur differre, quod *honoratum* simul nominatur.

¶ Feuda Choralia, Feuda Communiæ, jura scilicet, tenementa & alia quæ ad Choram seu Communiam alicujus urbis vel societatis spectant. Statuta Collegii Ardacensis art. 27. apud Raimund. Duellium lib. 1. Miscell. p. 122. *Verum coloni ad oblagiam, & ad Feuda Choralia spectantes, ad nullam prædictarum exactionum vel contributionum sint astricti*.

¶ Feudum Comitale, Idem videtur quod *Nobile* infra. Charta an. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 900. *Ego Borellus G. D. Comes & Marchio & conjux nostra Ledgardis Comitissa ... vindimus tibi alodem nostrum proprium, qui nobis advenit ad me Borrel per genitorum meorum, & ad me Ledgardis per meum decimum, id est, Ecclesia de S. Stephani qui est in puig de Grauoleis, quod tu tenes per Fevum Comitale & per fevum de castrum Gurbo*. Epistola Silvestri II. PP. ad Sallam Episc. Urgell. an. 1001. ibid. col. 958. *Cum Fevo & alode Comitale, In valle Andorra omnes alodes Comitales, &c.*

¶ Feudum Corporale, Gallice *Fief de corps*, Quo vassallus debita servitia per seipsum Domino capitali præstare tenetur. Vide Assisias Hierosol. pag. 156. *Feudum Corporale* præterea dicitur illud quod in terris aliisque domaniis positum est, ad discrimen eorum quæ *Incorporalia* vocant, quod sine tenemento sint.

Feudum in Curia, seu *in Curte* dicitur, cum dominus castri, vel villæ, certam partem vel ex Camera territorii sui, aut ex telonneis, vel ex villa aliquid infeudat, quod minus sit parte alia, quæ remansit. Vide Rosentalium c. 2. § 40.

Feudum extra Curiam est, quando dominus castri, vel villæ, jurisdictionem quidem & districtum in villa vel castro cum modica aliqua possessione habet, quam alteri infeudat, cum cæteræ possessiones aliorum sint propriæ. Ita Zazius part. 11. de Feud. §. 1. ubi fusius rem explanat.

¶ Feudum extra Curtem, dicitur illud quod pendet ab aliquo Domino extra metas justitiæ dominii sui. Baro de Beneficiis lib. 1. c. 9.

Feudum Dangerii, Nostris *Fief de dauger*, in Consuetud. Trecensi art. 37. Calvimontensi art. 56. Barrensi art. 1. &c. sic appellatum, quod ejus amittendi periculum immineat, nisi mature hominium & fidelitatem exhibuerit vassallus, vel si is, inconsulto domino, seu nondum præstito hominio, feudi sui possessionem adeat. Constitutio Friderici I. Imp. apud Radevicum lib. 4. c. 47. *Si quis infeudatus major 14. annis sua incuria vel negligentia per annum & diem steterit, quod feudi investituram à primo domino non petierit, transacto hoc spatio Feudum amittat*. Vide *Dangerium*.

¶ Feudum Dominicum, Idem forte quod *Capitale*, vel quod Gall. dicitur *Chestieu d'une Seigneurie*, à quo alia feuda etiam nobilia dependent. Litteræ Johannis de Britannia an. 1231. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. p. 1636. *Insuper nos & heredes nostri non poterimus aliquo modo accrescere nos in aliquo Feodo dicti Vice-comitis* (de Rohan) *vel heredum suorum Dominico, vel gentili, vel in retrofeodo*.

Feudum Ecclesiasticum, inquit Zazius part. 2. de Feud. dicitur triplici respectu, 1. quod ab Ecclesia datur, 2. quod ab ea recipitur, 3. quod datur & recipitur à Clerico, licet non tanquam ab Ecclesia. Feudo istiusmodi opponitur *Feudum sæculare*. Brevius feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis & Ecclesiis possidetur. Ita accipitur in Regiam Majest. lib. 3. cap. 25 §. 2. 3 cap. 34. Tabul. Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 483. *Et accipiet Sacerdos Fevum de Ecclesia de manu Abbatis, &c.* In Concilio Claromontano an. 1095. vetatur Presbyter effici homo Laici: *Sed si Feudum in Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei fidelitatem, quod securus sit*. *Homagium* vero pro dignitatibus Ecclesiasticis, v. g. Decani, Episcopo factum legimus apud Louvetum in Histor. Bellovac. lib. 1. pag. 338. Tabular. S Cyrici Nivern. *Feoda Dom. Episcopi Niverneusis, pertinentia ad Dominum Nivernensem, Et primo Feoda Ecclesiæ Nivern. Archidiaconus Nivern Thesaurarius, Cantor, &c.* Regestum Feodorum & Servitiorum fol. 141. in Camera Computor. Parisiens. *Henri de Culant Celerier de S. Estienne de Troies, Lige de la Celererie de l'Eglise de S. Estienne*. Fol. 167. *Le Tresorier de S. Kyriace de Provins maistre Guillaume Vasco Lige de la Tresorerie à lui donnée l'an* 1258.

☞ Porro è feudis Ecclesiasticis, ut observat Altaserra cap. 4. alia sunt libera quæ nec censum nec servitium militare debent, sed tantum obsequium precum pro salute Principis. Horum meminit Helgaldus in Vita Roberti: *Præterea Patri Benedicto, & Jus piscatoriam* Lige-

Ligeritsi fluminis benigaissimus adhibuit, scripto firmavit, & ex his nihil aliud quam intercessionis illius quæsivit suffragia. Ingulphus in Chron. Croylandiensi ubi de Bertulpho Rege Merciorum: *Emancipo ab omni debito Regis, & omnis alterius Domini, & hominis, cujuscumque fuerit dignitatis, excellentiæ vel honoris, ut nihil à modo de sacri vestri Monasterii Croyland Monachis litteratis & Laicis, servis aut tenentibus vestris exigere poterunt, præter orationes vestras aut beneficia spiritualia,* Alia vero non libera, quæ præstant militiam & censum. Quæ quidem notiora sunt quam ut probatione indigeant. Nemo quippe horum temporum historiam vel leviter attigit qui Episcopos Abbates galeatos citius obviam non habuerit quam infulatos. Sed abs re non fuerit observare hanc Ecclesiasticorum feudorum servitutem in Angliam à Guillelmo Conquestore invectam fuisse, ut testis est Matthæus Paris sub ann. 1070. *Rex Willelmus ... Episcopatus quoque & Abbatias omnes quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus & Abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi & successoribus suis hostilitatis tempore voluit à singulis exhiberi.*

¶ FEUDUM EPISCOPALE, Prædium quod ab Episcopo jure beneficii possidendum Laico conceditur, Charta an. 1122. inter Probat. Histor. Monmorenc. pag. 37. *Ego Girbertus Dei gratia Parisiensis Episcopus ... Ecclesiam & altare B. Mariæ de Moncellis, Monasterio B. Martini de Pontisara concessi, annuente Burcardo de Montemorenciaco, qui eum de Episcopali Feudo possidebat,*

FEUDOFIRMA, vel FEUDIFIRMA, est tenura terrarum, vel tenementorum alicui & hæredibus concessa pro annuo reditu, qui tertiam, vel ad minus quartam veræ æstimationis æquat, absque aliis servitiis, quam quæ in Charta concessionis, seu feoffamento exprimuntur. [Et quidem interdum ea lege concedebatur ut servitia militaria præstaret. Charta Henrici Regis Angliæ an. 1155. *Si aliquis teneat de nobis per Feodifirmam vel soccagium, vel burgagium, & de aliquo teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam hæredis, nec terræ suæ quæ est de Feodo alterius, occasione illius Feodifirmæ, vel soccagii, vel burgagii, nisi ipsa Feodifirma debeat servitium militare.*] Hujus autem tenuræ conditio talis est, ut si tenens per biennium reditum suum detineat, tum dominus, seu feoffator, actionem ad terras sibi & hæredibus suis recuperandas habeat. Ita Britton. p. 164. Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 16. tit. 4. §. 1. lib. 3. tit 25. §. 2. & Rastallus verbo *Fee ferme*. Idque *Firmam in feudo tenere* appellabant Leges Henrici I. Regis Angl. c. 56. *Si quis vero Firmam in Feudo teneat, & homagium inde fecerit, sive in eo manens sit, vel non sit, & eum diligat, satisfaciat domino suo in curia sua, vel in curia domini, de quo ipsum Feodum est.* Charta alia Henrici Regis Angl. tom. 1. Monastici Angl. pag. 106. *Et quoddam pratum ... in Feodofirmo perpetuo habendum pro 20. solidis reddendis unoquoque anno, &c.* Et pag. 112. *Concessit ... dimidium gurgitis de Duny ad Feodum Firmam in escambium, &c.* Matth. Paris an. 1250. *Partem suam in silvis, .. pro magna summa pecuniæ ut sibi in viaticis provideret, ad Feudofirmam dimisit.* Charta Philippi Pulcri ann. 1314. in Reg. Chartophylacii Regii 49. Ch. 190. *Nous faisons à savoir, &c. que comme Pierres Sires de Chambly tenist à Fieferme de nous nos moulins de Monfort sur Risle ... lesquels moulins feu Pierre de Chambly nostre Chambellan, tenoit à ferme de nous pour ladite somme, &c. luy quittons pour toujours ladite pension, qu'il nous payoit pour lesdits moulins, &c.* Habetur formula dationis ad manufirmam in libro Anglico *Justeof pence* p. 147. & apud Willelmum Thornac. sub ann. 1206. Vide eumdem an. 1283. p. 1935.

☞ *Feudofirma* sensu accipienda videtur, cum in Chartis donationum quæ Ecclesiis Monasteriisve fiunt, occurrit; neque enim iis conditionibus mox à D. Cangio recensitis Viris Ecclesiasticis tribui potuisse arbitror. Itaq; tunc *Feudofirma* idem fortassis quod *Feudum perpetuum*, vel potius quod tunc dicebatur *Manu-firma*, *Mainferme*. Charta Episcopi Wigorniensis an 1177. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 2. *Walterus filius Willelmi de Stanes, concessit donationem quam pater ejus Willelmus dedit Monasterio S. Mariæ de Bordesloia, scilicet totam terram de Osmerclega cum omnibus quæ ad eam pertinent, cum omni libertate liberæ ejusdem terræ, in Feudofirma.*

FEUDOFIRMARIUS. Leges Burgorum Scoticorum cap 18. *Feudofirmarius non potest firmarium facere de aliqua terra, nisi reddatur domino capitali, & ipse faciet illum firmarium, &c.*

FEODUM FORINSECUM, in Fleta lib 2. c. 14. §. 1. videtur appellari stipendium, quod à *Thesaurario Garderobæ Regiæ* aliis, quam ex domo & hospitio Regis præstatur, & exsolvitur ex fisco Regio: cui opponitur *Feudum in curte domini*, de quo Obertus lib. 1. tit. 2.

FEUDUM FRANCUM illud dicitur, in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet, eoque nomine hominio obnoxius est. Hæc Zazius lib de Feudis part. 8. §. 44. & Rosental. lib. de Feud. cap. 2. §. 33. Ita in libello de Recuperatione Terræ Sanctæ, circa finem, *Franca Feuda* dicuntur, *quæ speciali servitio non sunt onerata.* Vetus Consuetudo. Normanniæ MS. 1. parte sect. 3. cap. 9. *Nous apelon Franc Fieu, quant aucun tient franchement son fieu, & taus ses sousmis l'on font le service, qui apartient à icele franchise.* Tabularium Tutelense an. 1265. *Ut omnia teneant ab Abbate & successoribus in Francum Feudum sive allodium, ut pro his homagium francum nobis Abbati & successoribus nostris, amplius facere teneantur.* Charta Raymundi *des Baux*, cogn. Junioris ann. 1274. mens. Feb. qua profitetur, tenere se à Bertrando *de Claheuseis* Episcopo S. Pauli Tricastin. Castella Suzæ & Buxedonæ *in Feudum Francum & gentile.* Mox additur. *Item fuit concessum, quod ipse Raimundus de Baucio & ejus hæredes semper in mutatione domini vel vassalli teneantur facere homagium ligium flexis genibus & jurare fidelitatem cum illis articulis, qui in dicto juramento continentur, videlicet dictus Episcopus & successores possint suum vexillum seu baneriam mittere, in signum dominii & recognitionis dicti Castri, seu in fortalitio, &c.* Charta an. 1306. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1295. Tabularii Regii num. 165. *Prædicta vero omnia idem D. Bertrandus & ejus successores tenebunt à Dom. Rege & ejus successoribus Regibus Franciæ in Feudum Francum & honoratum sub homagium ligio & fidelitatis juramento.*

Videntur tamen exempta fuisse ejusmodi *Feuda Franca & honorata* à redditione castrorum; quod potissimum colligitur ex hominio Guillelmi filii Ducissæ Mathildis Dom. Montispessulani mens. Martii an. 1189. Raimundo Comiti Tolosano & Mergoriensi facto: *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum Francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Vide *Feudum honoratum.*

FEUDUM FRANÇALE, in Consuetud. munic. Vianæ in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 53. *Possunt vendere vel infeodare, aut res suas immobiles dare, excepto Feodo Francali Militari, quod emere vel recipere non possunt* sine licentia Regis Angliæ. Quæ totidem verbia habentur in Consuet. Valentiæ in eadem diœcesi fol. 141. In Regesto Homagiorum Aqui-

quitaniæ, *Vitalis Seron* profitetur, se tenere à Rege Angliæ Duce Aquitaniæ *in Feudum Francale ratione Ducatus duas partes vineæ, quæ est in Parochia*, &c. In eodem Regesto fol. 1 t. *Dixerunt se omnes ligii & Francales dicti Domini Regis*. Atque hoc feudum *Francale* aliud non videtur ab eo, quod *Feudum Francum*, id est, nobile, & quod à viris ignobilibus teneri & possideri non potest.

Feudum Furcale, Cui *Furcæ*, seu superioris justitiæ jus competit. Charta R. Abbatis Carofensia aon. 1308, ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franciæ in Tabular. Regio num. 1 t. *Item quod habitantes in dicta bastida possint emere & recipere ad censum vel in domo à quacunque persona volente vendere vel infeudare, aut res suas immobiles dare, excepto Feudo Furcali & Militari, quod emere vel recipere non possint, nisi de nostro vel successorum nostrorum processerit voluntate*. Vide *Furca*.

Feudum Futurum, aut de Futuro, dicitur illud, de quo quis infeudatur post mortem possessoris. Nam *Dominus potest duobus solum Feudum conferre, uni possessionem, & alteri expectationem, quæ dicitur Conventio, si moriatur absque hærede feudali possessor*, qui quidem dicitur *Infeudatus de futuro*, in Jure feudali Saxonum cap. 7. 8. 9 29. 30. & 37.

Feudum Gardiæ, quod alias *Annale* vocat Zazius art. 2. de Feud cui opponitur *Perpetuum*, ut sunt omnia feuda: cum scilicet custodia castri, domus, &c. mercedis oomine cooceditur. Auctor Breviloqui: *Guardia, Feuda sunt, quæ constituuntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis: Guardio dicitur ille, cui talis custodia est commissa*. Vide Rosental. lib. de Feud. cap. 2. §. 32.

¶ Feudum Gastaldiæ. Vide Feudum *Advocatiæ*.

¶ Feudum de Haro, Cui scilicet clamoris *de Haro* cognitio aut jurisdictio, vel, ut apertius dicam, cui superioris justitiæ jus competit. Chartular. Gemmet. to. 1. p. 32. *Nous avons ou dit lieu* (de Morville).. *deux demy fiefs de Haro & deux de Liage*.

¶ Feudum Honorabile, Idem quod infra *Honoratum*. Instrum. 20, 1336. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 559. *Ipsi domino Regi & successoribus suis Boemiæ Regibus, ab eoque domino Rege per osculum inter nos hinc inde prælibatum & reassumptione Bireti, ipsum Ducatum nostrum cum terris & pertinentiis ipsius in Feudum Honorabile recipimus, pariter & habemus, decernentes*, &c.

¶ Feudum Honorarium, Eadem notione. Charta an. 1204. apud Gallandum: *Ego Petrus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. Dominus villæ Montispessulani & Mariæ Reginæ uxoris meæ nomine do tibi Pontio Petro & successoribus tuis in Feudum Honorarium totam medietatem castri de Ropiniano*.

Feudum Honoratum, nulli servitio obnoxium: proinde idem, quod *Francum*. Pactum initum inter Petrum Regem Aragon. & Jacobum Regem Majoricarum super Regno Majoricar. 13. Kal. Febr. 1278. *Nos Jacobus ... recipimus à vobis D. Petro Rege Aragonum fratre nostro & successoribus vestris Regibus Aragon. in Feudum Honoratum sine omni servitio ... totum prædictum regnum Majoricarum*, &c. Homagium factum à Guillelmo filio Mathildis, Ducissæ D. Montispessulani Raimundo Comiti Melgorii, mense Mart. an. 1189. *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feudum francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor*. Et infra: *Et hæc omnia habeo & teneo à te D. Raymundo Comite Melgorii ad Feodum francum & Honoratum, pro quibus omnibus præscriptis facio vobis hominium & fidelitatem*. Charta Bertrandi D. Castri *de Paris* in Comitatu Rutheoensi, 3. Non. Mart. an. 1274. *Recognosco ... vobis D. Henrico Comiti Ruth... me tenere ... in Feudum francum & Honoratum & nomine Feudi Honorati, ad fidelitatem tamen & homagium, omne ego quod possideo ... in dicto Castro de Paris*. Alia Raimuodi Comitia Tolosaoi an. 1242. in Regesto Tolos. *Et pro hac donatione sive quitatione Dominus Comes prædictus pro se & hæredibus suis donavit in liberum & Honoratum Feudum villam nomine Bessitam in Rutenensi diœcesi ... ad omnem eorum voluntatem in perpetuum faciendam: ita tamen quod prædictus Gaillardus & Domestica ejus uxor & hæredes eorum sint pro Feudo prædicto homines & Milites prædicti Comitis*, quibus additur etiam *hominium*. Alia Guillelmi, filii Mathildis Ducissæ, D. Montispessulani an. 1185. Jun. *Hæc omnia prædicta dono, laudo, trado & concedo in perpetuum tibi & tuis ad Feudum Honoratum, & tu Raymundus Acrradus & hæredes & successores tui, qui hoc Feudum tenebunt, facietis mihi & hæredibus meis nomine hujus Feudi hominium & servitium*. Exstat Charta B. Episcopi Magaloneosis, Domini & Comitis Melgorieosis, qua dat *in Feudum Honoratum & censuatum* 4. denarios de 10 denariis, quos ratiooe dicti Comitatus percipiebat, Jacobo Regi Arag. Domino Montispessulani. Adde Hist. Beneharn. lib. 8 cap. 27. n. 10. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 244. 269. Ejusmodi etiam feuda, quæ *in relevius* ferrum lanceæ, sparverium, austurem, chirothecas, & similia præstare tenentur, *Fiu Hondrat*, seu *Feuda Honorata*, vel *Honoris*, vocant Fori Beneharnenses tit. 1. art. 27.

☞ *Feudum* tameo *honoris* ab *honorato* seu *honorario* distinctum fuisse in Aragonia scribit Gallaodus in Tr. MS. de Feudis, illudque adsignat discrimeo, quod *feudum honoris* ea cooditionis daretur, ut ex reditibus castri seu villæ, milites ad ipsius castri defensionem oecessarios aleret feudatarius; *feudum* vero *honorarium* sub fide tantum & hominio possideretur. Idem itaque Gallando *feudum honoris*, quod aliis *feudum soldatæ*.

☞ Utcumque sit, certum videtur *feuda honorata* non ubique ab omoibus servitiis exemta fuisse; in Charta eoim an. 1298. feudatarius manumitti dicitur *ab omni vinculo servitutis atque hominii seu homagii* quod ratiooe *Feudi honorati* facere tenebatur; sed præstat Chartam ipsam legere, quam invenies voce *Manumissio* ad lin. Eamdem vocem, &c.

Feudum Ignobile est, quod à manerio aliquo dependens, rusticis & hæredibus eorum ob servitium aliquod ignobili conceditur, & Liberum teoemeotom vulgo appellatur. Cowellus lib. 2 tit. 2. §. 8. Vide *Feudum burgense*, & *Sergentia*.

¶ Feudum Immediatum, Quod à capitali Domino immediate teoetur; *Feudum Mediatum*, quod aliter *Retrofeudum* dicitur. Traosactio inter Philippum Pulcrum Franc. Reg. & Episcop. & Capitul. Eccl. Vivar. an. 1307. *Et de his, quæ ab iis, vel ab altero eorumdem tenerentur in Feudum mediatum, vel immediatum*, &c.

Feudum Integrum, in Coosuetudine Castelli novi in Thimeraio art. 10. & 21. & Carnoteosi art. 15. dicitur illud, quod ratione *equi servitii* valet 60. solidos de *racheto*.

¶ Feudum Jurabile & Reddibile, Ultramontanis præsertim notum; Est, inquit Jacobious de S. Georgio de Feudis num. 29. pro quo juratur fidelitas Domino. *Non jurabile*, quando conceditur eo pacto, ut fidelitas non juretur. Vide Boissium de Usu Feud. cap. 4. Instrum. an. 1325. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 204. col. 2. quo Johaones Comes Forensis pro pluribus castris & feudis se hominem ligium de Dalphino constituit: *Item castrum de Cassia-*

Cussiaco cum ipsius castri mandamento..quod castrum tenet ab ipso Comite Forensi Jurabile & reddibile Johannes de Mays Dom. de Cussiaco. Ibidem non semel occurrit. Aliam hujusce appellationis causam nobis aperit doctissimus D. *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici, ea scilicet potissimum ratione ejusmodi feudum *jurabile* dictum fuisse quod, quemadmodum vassallus feudatum castrum domino capitali redditurum se, cum ei libuerit, sacramentum sun pollicebatur; ita idem castrum vassallo restitututum se, cum eo ad suum commodum usus fuisset, jurabat capitalis dominus. Id probat ex Charta an.1297 quam consule, si lubet, ad vocem *Rendable*,

FEUDUM LAICALE, *Laicum, quod non tenetur de Ecclesia, sed est de feodo mere temporali*, inquit Lindwoodus. [Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag 260. *Centum solidatas terræ de Laico Feudo*, *&c.* Joannes Brompton. pag 1169. *Reddidit etiam ei omnes Laicos Feudos, quos Henricus pater ejus illi dederat*. [Index MS. beneficinrum Eccles. & Diœcesis Constantiensis fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictas domus est in elemosina, alia est in Feudo Laicali*.] Adde Matth. Paris p.675. Math. Westmonast. an. 1175. 1226. Historiam Comitum Pontivi p.117.&c.

· FEUDUM LIBERUM. Charta Communiæ Abbatisvillæ c.24 *Statutum est etiam, quod nullum vavassorem, vel Liberum feodum in terra mea habentem, burgenses de Abbatisvilla in suam Communiam recipere poterunt, nisi de assensu meo & domini sui*. Adde cap.25. Homagium Hugonis *d'Arpajon* Domicelli an. 1264. *Feudum Liberum & honoratum. Liberum militare Feudum*, in Chron. Abbat. S.Trud.p.459. *Feoda Libera Ecclesiarum parochialium*, apud Rogerum Hnvedenum p.779.

FEUDUM LIGIUM, [Gall. *Fief de liage*.] Vide *Ligius*,

¶ FEUDUM LORICÆ. Vide post *Feudum Militare*.

¶ FEUDA MAGISTRORUM *& Clericorum Computorum Campaniæ*. Sic vocabant annuos reditus qui ex nundinis aliisque Campaniæ consuetudinibus ad illos jure beneficii pertinebant. Memoriale A. Cameræ Computorum fol.61, apud D *Brussel* de Usu Feud. lib.1. cap. 1. pag.55. *Hæc sunt jura seu Feoda pertinentia ad Magistros & Clericos Compotorum in Campania, scripta an.1290. Omnes emptores præpositurarum, portagiorum, & aliarum consuetudinum, si valor eorum usque ad mille libras ascenderit, debent solvere 14. libras Turon. de quibus Magistri Compotorum debent habere 13. libras quolibet anno; & Clerici Compotorum 20.s. Turon. Item, omnes emptores rerum nundinarum quantumcumque fuerint venditæ vel admodiatæ, debent similiter reddere 14. libras, distribuendas ut supra. Omnia vero jura, seu Feoda quæ debentur tam Magistris quam Clericis Compotorum pro præposituris, portagiis & aliis consuetudinibus venditis debent recipi inter festum omnium Sanctorum & Brandones quolibet anno: exceptis illis quæ debentur de venditionibus nundinarum, quæ semper recipiuntur in exitu utrarumque nundinarum successive venientium per ordinem, temporibus consuetis*.

FEUDUM MATERNUM, quod primo est à femina acquisitum, quæ sit ex ascendentibus, & sit cognationis caput, tit. de Benef. fem.

¶ FEUDUM MEDIATUM Vide *Feudum immediatū*.

FEUDUM MILITARE, vel *Feudum Militis*, quod à vassallo *Milite* possidetur: qui quidem vassallus ad hoc, ut servitium præstet dominn in expeditinnibus bellicis, Militari cingulo donatus esse tenetur. Matth. Westmonast. pag. 454. *Ad augmentandam profectionem suam in Scotiam, fecit Rex per Angliam publice proclamari, ut quotquot tenerentur fieri Milites successione paterna, &, qui haberent unde militarent, adessent apud Westmonasterium, &c.* *Feudum Militare*, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit.85. *Feudum Militare liberum*, in Chronico Trudonensi lib.9. pag 459. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 574. *Et ex paterna hæreditate Feudum Militis possedit*. Monasticum Anglic. tom 1. pag. 47. *Servitium Patri Caron & heredum suorum de Feudo unius Militis de Setone, ... & servitium de Feodo duarum partium unius Militis ... pro servitio Feodi trium Militum, &c.* Tom.2. pag 826. *Prædictum manerium tenetur de D. Rege per servitium dimidii Feodi Militis*. Adde Hovedenum p.549. Monasticum Anglic. tom.2. p.23.141.271.664. Ughellum tom.6. p.866 Feoda Normanniæ p.1045.&c.

☞ *Militiæ* interdum nude appellantur ejusmodi feuda. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. to. 1. Scripr. Brunsvic. p.943. *Hic* (Henricus VI.) *legem instituit apud Teutones, ut Militiæ, more Gallorum & Anglorum, successionis jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus; cum antea magis penderent ex Principis gratia*. Vide in *Miles* ad lin *Militia*, alias *Feudum Militis*.

Qui vero ejusmodi feuda possidebant, *Feudati*, & *Feodati Milites*, dicuntur Simeoni Dunelmensi & Bromptono an.1086. qui quidem tenebantur Regem in expeditionem pergentem comitari per 40. dies armis omnibus & equis instructi: si vero feudum dimidii esset Militis, per 20. si denique quartæ partis Militis, per 10. Ita Littletnn. sect.95. Statutum Henrici II. Regis Angliæ apud Hoveden. pag.614. *Quicumque habet Feodum unius Militis, habeat loricam & cassidem, & clypeum & lanceam: & omnis Miles habeat tot loricas & cassides & clypeos & lanceas, quot habuerit Feoda Militum in dominio suo*. Vetus Normannorum Jus municipale MS. 1. part sect. 3. c.8. ait, Anglis Normanniæ Ducatum tenentibus, *que tous-ceus, qui porsrent Fien de hauberc sont tenus à avoir cheval & armes: & des ceu que il avoient aage de 21. an, il doivent estre fes chevaliers que il soient trouvez prez & appareilliez au mandement del Prince ou de leur Chiefs Seigneurs*.

☞ Primas inter vassallos obtinuisse feudatarios milites certum videtur; imo eos ab iis qui nude ratione feudorum vassalli appellabantur, distinguit Rupertus Comes Palatinus Rheni in Charta ann.1356. apud Ludewig. tom 5 Reliq. MSS. p.576. *Nec non vassallis, feudis, Feudatariis Militibus, clientibus, civibus, judicibus, &c.* Distincta etiam ab aliis illorum hominii formula; unde *vitam & membra sua* domino suo feudali jurabant. Charta ann.1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Milites castri de Bremesos fes fecerunt hominium domino Abbati & juraverunt ei vitam & membra sua sicut Feudatarii Milites jurant dominis suis*.

FEUDUM LORICÆ, nostris, *Fief de haubert*, [à veste militari quam *Haubergeon* nominabant, [vulgo nuncupatur, quod aliis [Anglis præsertim,] *Feudum Militare*. [Hæc feudi species vix alicubi nota fuit, præterquam in Normanniæ & Angliæ provinciis.] Leges Henrici I. Reg. Angl. cap.2. *Milites qui per loricas terras suas deserviunt*. Apud Matth. Paris pag. 38. male *defendunt*, pro *deserviunt*, scribitur. [Ex Regesto ann. 1272. sign. *Qui es in cœlis*, fol. 198. *Johannes de Falesia Scutifer, dicit quod tenet dimidium Feudum loricæ, pro quo debet, sicut dicit, auxilium exercitus & cavalcatæ quando per Normanniam levatur, aut servitium per 20. dies eundo & redeundo; & si servitium dictorum 20. dierum captum fuerit, auxilium prædictum non debet capi nec levari*. Ex his discere est quæ fuerint feudi loricæ servitia.] Adde Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico p.311. eumdem Matthæum Paris pag. 167. Normannica Duchesnii p.1142. Robertum de Monte an.1159.&c. Vide in *Miles*.

Jam vero qua terræ seu agri quantitate constiterit feudum *Militare*, variæ definiunt Chartæ veteres. Codex MS. apud Spelmannum: *Virgata terræ continet 24. acras:*

acrar: 4. virgatæ constituant unam bidam & 5. bidæ constituunt Feudum *Militare, cujus relevium est* 100 *sol.* Alter: 10. *acræ faciant secundum antiquam consuetudinem unam fardellam: & 4. fardellæ faciunt unam bildam: & 4. bildæ faciunt unum Feodum Militare.* Tertius deniq; Codex MS. 16. *virgatæ terræ faciunt integrum Feodum Militare, &c.* 13. carrucatis terræ constitisse feodum unius Militis, docet vetus Charta in Monastico Angl. to. 1. pag. 661. *Salvo forinseco servitio quantum pertinet ad dimidiam bovatam terræ, quam dictus Joannes tenet in manu sua, unde 13. carrucatæ terræ faciunt Feudum unius Militis, prout continetur in chartis, &* vel *octo*, ut alia tom. 2. pag. 825. *Salvo tantummodo mihi & hæredibus meis forinseco servitio* Domini *Regis, quod dicitur Scutagium, quantum pertinet ad 12. bovatas terræ, unde 8. carrucatæ faciunt* Feodum *unius Militis.* Viginti libratis terræ, seu 20. librar. annuo reditu. Liber de Modo tenendi Parlamentum tempore Edwardi Regis, filii Regis Ethelredi: *Comitatus constat ex 20. Feodis unius Militis, quolibet Feudo computato ad 30 libratas: Baronia constat ex 13. Feodis & tertia parte unius feodi Militis secundum computationem prædictam, unum feodum Militis constat ex terris ad valentiam 20 librarum.* Vide *Caballaria*, *Membrum Loricæ, in Membrum* 2.

☞ Mirum certe quam parum sibi constent veteres Chartæ in adsignanda agri quantitate pro feudo unius militis, idque magis, quod in Chartis ejusdem regni ejusdemque provinciæ hæc occurrat varietas. Exemplis à D. Cangio allatis hæc addere placet ex Libro nig. Scaccarii pag. 64. *In Bixla sunt decem bidæ, quas antiquitus tenebat Episcopus Cicestriæ in dominio suo, Comes autem Augensis auferens terram illam Episcopo & Ecclesiæ fefavit in quatuor Milites, Episcopatus de (f. &) Ecclesia recuperaverunt inde de terra illa quinque bidas in dominium, & duo Milites tenent aliar quinque bidas de Episcopo pro duobus Feodis.* Ibidem pag. 323. *Orbertus Archidiaconus tenet 11. carrucatas terræ, unde 14. carrucatæ faciunt Feodum Militis.* Quod pluries ibidem occurrit. Et pag. 338. *Ego Robertus Caro teneo 5. carrucatas terræ pro uno Feodo Militis.* Unde vero repetenda sit ejusmodi varietas non video, nisi à mensura quæ diversa est pro diversis locis, aut forte ab ipso feudatoris libitu qui, prout ipsi videbatur, infeudationis conditiones exprimebat.

Feudum Mortuum, *Fief mort*, in Consuetudine Aquensi in Aquitania tit. 8. art. 5. 7. *qui est proprement soubsacasement, ou rente seiche*, cui opponitur *Feudum vivum*. Vide *Census siccus*.

Feudum Nobile, Baldo in C. inter dilectos, de Fide instr. & Zazio part. 2. de Feud. est, quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Hujus generis sunt, inquit Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 8. apud Anglos, quæ *Maneria* vulgo appellantur, quorum domini jurisdictionem aliquam in tenentes sui feudi habeant.

¶ Feudum Nobile & Antiquum, Quod propriam feudi naturam habere dicitur, in Charta an. 1293. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 36. *Item quod jam dictus Raymundus & ejus successores de prædicto feudo eidem dare,... servire teneantur & debeant sicut cæteri vassalli nobiles tenentes Feuda Nobilia & antiqua habentia propriam naturam feudi, eorum Dominis servire consueverunt, & debent, & tenentur secundum generalem consuetudinem Nobilium vassallorum antiqua & Nobilia Feuda habentium in Comitatu Viennensi.*

Feudum Nobile & Gentile. Charta an. 1242. apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaudic. pag. 90. *Dedit ... nomine Gentilis & Nobilis* Feudi *Castrum Bardi, &c.*

Feudum Novum vocant Feudistæ, quod de novo concessum, sive infeudatum fuit in personam primi investiti, in quo initium cepit. Differt vero ab antiquo, quod antiquum in omnem agnationem transeat, novum in liberos & descendentes tantum primi infeudati. Vide *Feudum antiquum*. V. Cl. Dion. Salvaingum de Jurib. domin. c. 2. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 9. & Rosentalium de Feudis c. 2. §. 14. 16. 18. 22.

Feudum Nummorum, Idem quod *Bursæ*. Regestum Feudorum Campaniæ f. 52. *Galterus de Antri de Feodis nummorum Castritierri homo fuit Guillelmi de Berne. Joannes homo de 10. lib. Castritierri, & de 10. libr. Ulcheii.* Fol. 61. *Petrus de Poanci ligius de 100. libr. & cum Feodus ordinetur, 100. libræ ponentur apud S. Pharonem, donec alibi ponantur.* Idem videtur quod in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 175. *Feudum Byzantinorum* appellatur, cujus lemma sic concipitur: *Se aucun Seignor done Fié en Bezans à home ou à feme en aucun lea moti.* Adde e. seq. Charta Hugonis Ducis Brabantiæ an. 1024. in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti f. 105. *Prædictus autem Dominus Philippus Rex Francorum mihi assignavit in Feodo 200. marcas argenti singulis annis percipiendas in Purificatione B. Mariæ, &c.* Tabularium Campaniæ: *Ego Simon Dom. de Passavant. Nos... quod Comitissa Campaniæ mihi assignavit 30. libr. annui reditus habendas singulis annis in nundinis Barri, & donavit 200. libras in denariis computatis. Ego itaque propter hoc donum deveni homo suus ligius & filii sui Comitis Campaniæ, juravique sibi, quod ipsos juvabo bona fide contra omnem creaturam, quæ possit vivere & mori,... Actum an. 1216.* Vide Chartam Alphonsi Imp. Hisp. an. 1258. apud Perardum in Burg. pag. 491. & Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 967.

¶ Feudum Ordinarium, Quo vassallus Domini feudalis homo nude constituitur. Vide *Hominium ordinarium*, in *Hominium*.

Feudum Paragerium, *Fief Parager*, in Consuet. Norman. art. 134. 135. quod in *Paragium* tenetur. Vide *Paragium*.

Feudum Paternum, Quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum est: vel quod à patre, vel ab aliquo ascendentium usque ad quartum gradum inclusive obtentum est, ut colligitur ex cap. 1. §. 1. de Feud. Success. Vide Zazium part. 3. de Feud.

Feudum Personale, quod ad recipientis hæredes non transit & est feudum habitationis. Zazius.

Feudum Planum, nude & nullo medio à domino dependens: *Plain fief*, in Consuetudinibus municipal. Nivarnensi tit. 37. art. 9. 10. Aurelianensi cap. 1. art. 47. 48. 67. 68. Carnot. art. 65. Dunensi art. 15. 21. Burbonensi art. 373. 388. Autissiodor. art. 52. 67. 72. Melodun. art. 74. 75. Claromont. art. 199. Trecensi art. 45. 190. Laudunensi art. 260. & Remensi art. 222. Charta an. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417. *Notum facio, quod ego teneo in Plano Feodo Castrum meum de Maulain à D. Rege Franciæ. Ligius de Plano* Feodo, in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 101. *Vassal de Plain fief*, in Consuetudine Montargensi c. 1. art. 18. Aurelian. c. 1. art. 19. & in Charta an. 1266. apud Chiffletium in Beatrice p. 94. Vide *Homagium planum*, in *Hominium*.

¶ Feudum Plejuræ, Gallis *Fief de plejure*. Quo vassallus pro Domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare: quod vadimonium ad annualem præstationem, quam Domino ob feudum debet vassallus, æstimatur in Consuetud. Normann. art. 205. Adde consuet. Britan. art. 90.

¶ Feudum Præpositale, Quod ad Præpositum alicujus Cellæ seu Obedientiæ Monasticæ ab Abbatia dependentis, pertinet. Pancarta MS. titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 28.

Be-

Benedictus Girardi Fedium Prepositale & quicquid in decima S. Augustini habebat, Petro Abbati Vallium ... pro 40. sol. prorsus vendidit. Vide *Præpositus.*

Feudum Presbyteriale, quo nomine *Mansus Ecclesiasticus*, qui ad Presbyterum Ecclesiæ pertinet, de quo in V. *Mansus*, intelligitur. Concil. Bituric. an. 1031. cap. 21. *Ut sæculares viri Ecclesiastica beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Feudum Presbyterii*, in Tabular. Belliloceni Ch. 32. & in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1390. *Beneficium Presbyterii*, in Charta Guillelmi IV. Ducis Aquitan. apud Beslium pag. 308. *Feudum Sacerdotale*, in Tabulario Monasterii Dolensis Ch. 27. *Spiritale beneficium*, in Tabulario Absiensi fol. 31. Charta ann. 1076. in Tabulario Angeriacensi fol. 60. *Ego Helias Rufus concedo Deo, &c. in præsentia* D. *Oddonis Abbatis Ecclesiam Oixiaci, & fiscum Presbyteratus, & Cemeterium, &c.* Fol. 62. *Achardus de Berno, confirmat Ecclesiam de Oixiaco, Feodum Presbyterale, burgumque totum, &c. Fiscus Presbyteralis*, fol. 68. *Fiscus Presbyterii*, fol. 73. Alia Charta an. 1037. fol. 177. *Et totum Fiscum Ecclesiæ quod pertinet ad Presbyterum propter Ecclesiæ servitium.* Tabularium Santonense: *Ecclesia de Tonsac, & Cœmeterium ejus & Sanctuarium quod Feudum Presbyteri dicitur.* Vide Thomasserium in Consuet. Localib. Bituric. c. 41.

☞ *Feudum Presbyteriale* strictiori, quam par erat, notione accepisse videtur D. Cangius. Neque enim hac voce significatur tantum *Mansus Ecclesiasticus*, sed & Oblationes, & quidquid Sacerdoti Ecclesiam administranti persolvitur pro exequiis, baptismatibus, &c. quod passim & *Sanctuarium* & *Jura Sanctuarii* appellatur. Id subodorari poterat Vir sagacissimus ex Tabulario Santonensi quod ipse paulo superius citavit. Sed sententiam nostram diserte probat Chartularium Monasterii S. Sulpitii Bituric fol. 22. ut quidquid ad *Feudum Presbyteriale* pertinebat diligenter explicatur: *Eidem Abbati sancti Sulpitii Evrardus concedit omne Feuum Presbyteriale, intra & extra Ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulturam, baptisterium, relevationes feminarum, benedictiones sportarum & nuptiarum, visitationes infirmorum, confessiones, vigilias, trigenaria, decimas.* Adde Chartul. S. Cypriani Pictav. in Histor. MS. ejusdem Monast. pag. 365. *Concessit Ecclesiam S. Martialis in pago Xantoniaco cum offerenda & toto Fœdo Presbyterali. Item. Concessit Ecclesiam ... cum omni Fedo Presbyterali vel cum omnibus rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus.* Et Chartam Didonis de Androca an. 1110 apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 471. *Dono Deo & sanctæ Fidi Ecclesiam de Fornils cum Fevo Presbyterali & cum tota mea parte de decimis, quam ego tenebam in dominio, exceptis Fevalibus.* Vide *Fiscus Sacerdotii.*

Feudum Primum, seu domini superioris, *Prin fief*, in Consuet. Bayon. tit. 5. art. 10. 11. 33. 37. 38. 42. tit. 8. art. 1. 9. 10, tit. 13. art. 7. tit. 17. art. 14. & 16. & Consuetud. Labourt. tit. 6. art. 13.

¶ Feudum Procurationis, Gallice *Fief de paisse & de giste*, pro quo condictis vicibus hospitium & convivium Dominis à vassallo debentur. Vide *Procuratio.*

Feuda Quaternana, vel *Feuda quaterna*, ut est in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 37. dicuntur *magna Feuda, quæ in quaternionibus doanæ regiæ inveniuntur inscripta*, eodem lib. tit. 39. §. 2. tit. 41. lib. 3. tit. 21. 22. His opponuntur *Feuda non quaternata*, eodem lib. tit. 52. §. 2. tit. 85. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. an. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 48. *Si contingat feudatarium crimen committere, per quod publicanda fuerint bona ejus, aut ipsum sine legitimis heredibus fati munus implere, si Feudum ejus fuerit quaternatum, nihilominus immediatus dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ, Regi postmodum præsentandæ, ut ejus super hoc habeatur assensus. Si vero super quaternatum non fuerit, &c.* Vide Rosental. cap. 2. §. 42.

Feudum Recuperabile, & non Reddibile, in Aresto an. 1390 descripto in Histor. Castilion. pag. 106. 107. est illud, in quo, seu in cujus castro, vassallus tenetur *recipere*, seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum; ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter *reddere* domino non teneatur. In Testamento Caroli Ducis Lotharingiæ an. 1424. dicitur Castellum de *Billestein* esse *Rendouble & Receptauble au Duc.* Vide Dissert. 30. ad Joinvillam p. 350.

Feudum Rectum, dicitur, quod ad hæredes transitorium fit in infinitum, inquit Zazius de Feud part. 12. seu ut Cujacius, cujus possessio recta est. *Rectum & gentile Feudum*, in Charta ann. 1228. apud Ughellum in Episcop. Eporediensib.

Feudum Reddibile, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei libuerit, à vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, [ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur. Vide Boissium de Usu Feud. cap. 8.] Tabulæ an 1340. *Concessit in Feudum antiquum, & Reddibile, &c.* Chronicon Metense tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Feodum de Marimont cum appendiciis suis Reddibile ... acquisivit.* Occurrit passim in veteribus Tabulis. Ea autem feudorum conditio *Redda* dicitur in Charta Bernardi Abbatis Tutelensis in Lemovicibus in Hist Turenensi p. 39. *Redditio*, & *Redditus*, in alia an. 1239. in Hist. Vergiac. p. 170. 171. & Ducum Burg. p. 75. Exstant in Codice Thuano 93. fol. 56. & seqq. *Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos tenentes castra pro dominis, seu alia feuda*, in quibus ejusmodi feudorum reddibilium conditiones & jura exacte enucleantur & deciduntur. Vide Dissert. 30. ad Joinvill. p. 349. 350. [Rosental. de Feud. cap. 1. §. 78. & supra *Feudum jurabile.*]

☞ Vulgatior ratio usuque receptior reddendi castra in Delphinatu erat ut, mortuo vassallo, vel in alia qualibet mutatione, vexillum capitalis Domini in altiori & principali turri poneretur per unum, vel plures dies, prout in Charta infeodationis expressum fuerat. Charta ann. 1340. apud Boissium de Usu Feud. c. 8. *Quæ quidem reddibilitas sic intelligitur & declaratur, videlicet quod in mutatione Domini, ac etiam mutatione vassalli, Dom. Delphinus & successores sui in dicto feudo possint & debeant ponere & poni facere vexillum suum in signum majoris dominii, & tenere ibidem dictum vexillum per unum diem naturalem duntaxat.* Alia an. 1249. ibidem: *Et in qualibet mutatione domini & vassalli, etiam dicta castra redduntur Dom. Delphino & suis tenenda per tres dies duntaxat cum vexillo Delphinali.* Erant præterea castra quæ domino reddere tenebatur vassallus *ad magnam & parvam fortiam*; *à grande & petite force*, ut legitur in Consuetud. Barrensi. Vide in *Fortia* 2.

Feudum Regale, Feudum majus, seu quod regale aliquid in se habet, de quo quis à Rege absoluto, nec superiorem agnoscente, instituitur, cujusmodi sunt ea, quæ *Libertates regales* habere dicuntur. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. qui *Comitatus Palatinos* intelligit, de quibus in hac voce.

¶ Feudum Restrictum. Vide in *Feudum talliatum.*

¶ Feudum Resumtibile, Gall. *Fief de reprise*, dicitur prædium quod prius ab omni præstatione liberum, & à quolibet servitio sive reali, sive personali immune, Domino capitali ob certum stipendium subditur, sta-

tim-

timque ab illo recipitur sub feudi nomine cum debitis servitiis. Aliud ab eo quod

¶ FEUDUM REVERSIBILE, Gallis *Fief de retour*, vocant, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad Dominum capitalem revertitur. Vide *Feudum talliatum*.

FEUDA SCUTIFERA, seu *Scutiferorum*, Germanis *Schiltlehen*, de quibus l. 4. Feud. tit. 74. Jac. de S. Georg. & Zazius part. 12 de Feud §. 10.

FEUDUM SERGENTERIÆ. Vide in *Serviens*.

FEUDUM SIMPLEX, quod simplici & perpetuo jure quis tenet sibi & hæredibus suis. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 12. & Rastallus Littleton. sect. 1. *Tenant en Fee simple, est celui qui à terres ou tenemens à tener à lui & à ses heires à touts-jours; & est appel en Latin*, Feudum simplex, quia feodum idem est quod hæreditas, & simplex idem est quod legitimum vel purum: & sic Feodum simplex idem est, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Hæc idem Littleton. Habentur formulæ complures infeudationum ejusmodi feudorum in Char. feudi in libro Angl. inscripto *Justice of peace*, p. 145. v. & seqq.

¶ FEUDUM SIRVENTALE, Certis ac definitis servitiis obnoxium. *Fiè de Sergent*, in Assisiis Hierosol. c. 190. *Feudum servientis*, in Char. an. 1230. Charta an. 1139. *Ut habeas & teneas tu vel tui de me ad feuum vel de meis ad servitium... Istum Feuum est Sirventale*. Vide *Sirventia*.

FEUDUM SOLDATÆ dicitur, cum nobili alicui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit, non tamen ex camera, aut ex cavena, aut vectigalibus, &c. idque post mortem dantis & accipientis finitum. Vide Zazium part. 12. de Feud. § 32. *Fief de Sodoier*, in Assisiis Hierosol. MSS. c. 244.

FEUDUM SOLIDUM, Idem quod *Ligium*, in Constitutionibus Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 44. Vide *Solidus* 1. & *Homagium solidum* in *Hominium*.

¶ FEUDUM SPIRITUALE, Idem quod *Feudum Advocatiæ*, quod ea lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ à qua feudum tenet. Vitæ Patriarcharum Aquileiensium in Anecdotis Murator. tom. 3. pag. 248. *Eo autem tempore & anno Rex Bohemiæ vassallus Ecclesiæ Aquileiensis habens ab hac* Feudum *Spirituale*, *pro redemtione civitatis Austriæ misit Vicarium suum cum magno exercitu*.

FEUDUM TALLIATUM, dicitur verbis forensibus *hæreditas in quandam certitudinem limitata*, seu feudum certis conditionibus concessum, verbi gratia alicui, & liberis ex legitimo matrimonio nasciturис. Unde si is, cui feudum datum est, moriatur absque liberis, feudum ad donationem redit: *talliare* enim est ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare. Ejusmodi sunt *terræ & tenementa sub tallia data, concessa, vel obventa*, apud Henricum Knygthonum lib. 5. *Terræ tamen & tenementa, quæ sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur*. Alibi: *Similiter exhæredati sunt, & forisfecerunt omnia tenementa, terras & possessiones pro se & hæredibus suis in perpetuum, iis exceptis, quæ sub tallia provenerunt, &c.* Ex quibus patet, Feuda talliata in confiscationem non cadere.

Diversum porro videtur *Feudum talliatum* à feodo, quod *Restrictum* vocat Consuetudo Ambianensis art. 71. 84. 132. *Fief restreint & abbregè*, quod scilicet certis conditionibus, atque adeo interdum censui obnoxium sit. [Bellomanerius cap 28. pag. 142. *Il sont aucun Fiefs que l'on appelle Fiès Abregiez; quant l'en est semond pour serviche de tex Fiès, l'en doit offrir à son Seigneur ce qui est du par le raison de l'abregement, ne autre chose li sires ne puet demander se li abregement est prouvez ou conaus, & il est fet soufisament par l'otroy dou Comte: car je ne puis soufrir abregier le plein serviche que l'en tieu de moi sans l'otroy dou Comte, combien qu'il y ait de seigneurs dessous le Comte l'un apres l'autre, soit ainsint qu'il se soient tous accordè à l'abrègement, & s'il se sont tout accordè, & li Quens le sçait, il gaigne l'homage de cheluy qui tient la chose, & revient l'homage en la nature de plein serviche, & si le doit amender chil qui l'abregea à son home de 60. liv. au Comte*. Ex art 25. jam cit. Consuet. Ambian. apte colligitur *Feudum restrictum* dictum fuisse illud cujus relevium 60. solid. Paris. cambellagium vero 20. minus esset. Sic enim habet: *Tous fiefs qui sont tenus à soixante sols Parisis de relief, & à vingt sols de chambellage, ou par plus grande somme, sont reputez nobles & tenus en plein hommage.*] Vide 1 Regestum Parlamenti Paris. fol. 130. verso, Statutum 2. Westmonasteriense an 13. Edward. I. cap. 1. 50. Chartam feodi pag. 149. Littletonem sect. 13. 14. 18. & seqq Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 12. 13. & Rastallum verbo *Fee taille*.

FEUDUM VASSALLATICUM, Vassalli servitio obnoxium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 64.

FEUDUM VERUM, cui opponitur *Feudum de futuro*, in Jure Feudali cap. 29. §. 12. [*Feudum verum* definit D. *Brussel* de Usu Feud. lib. 1. c. 14. illud quod à Principe aliove capitali Domino gratuita & liberali donatione conceditur.]

FEUDUM VEXILLI, aut *Feudovexillum*, quod cum vexillo confertur, quo quis cum vexillo investitur, cujusmodi sunt majoris dignitatis feuda, quæ nostri *Fiefs de bannieres* vocant, quod vexilla in aciem cum vassallis suis educant, qui ea possident. Ejusmodi *Feudovexilla*, Germani *Fahnlehen*, vel *Vaulehen*, vocant; est enim *Fen*, vexillum, *Lehen*, feudum. Vide Wiguleium Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 312. 382. Speculum Saxon. l. 3. art. 58. §. 1. *Nullum est Feudum vexilli, de quo possit illustris seu princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur*. Art. 80. §. 1. *Imperator confert cum sceptro spiritualibus, & cum Vexillis sæcularibus, Feuda omnia illustris dignitatis*. Art. 62. §. 2. *Septem etiam Vexillorum in Saxonia sunt definita, Ducatus Saxoniæ, Palantia, Marchia Brandeburgensis, &c.* Art 52. §. 3. *Imperator... confert Comitatus, seu Comitias, Vexillaque Feudalia*. [Bavari litteræ pro conferendo Principatu Brandeburgensi Ludovico filio an 1328. apud Ludewig. tom. 2. p 575. *Conferentes eidem ac infeodantes & investientes... per sceptrum regale, sub annulis & Vexillis, ut est moris*.] *Feudovexillum*, in Jure feudali Saxon. cap. 16. §. 3. 4. 7. cap. 34. §. 1. Vide Hieronym. Vignetium in Histor. Alsatica pag. 143. Dissert 9. ad Joinvillam p. 196. & supra *Fahnlehen*.

¶ FEUDUM VIARIÆ, Gall. *Voirie*. Vide *Viarius*.

¶ FEUDUM VICARIÆ, Gall. *Viguerie*. Feudi species apud Occitanos notissima, cujus ab initio seculi 11. etiam feminæ capaces erant, ut colligitur ex Charta Roberti Regis an. 1027. inter Probat. Histor. S. Germani à Pratis p. 24. *Ad ultimum vero, nos & uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harsendam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantummodo camporum Vicariæ respiciebant, ante nostram præsentiam convocavimus*. Vide *Vicarius*.

¶ FEUDUM VICECOMITATUS, Quod seculis 12. & 13. hæreditarium esse cœpit, in præfectura totius Comitatus vel unius ejusdem Comitatus urbis positum erat. Quæ autem fuerint ejusmodi feudi pertinentiæ, jura & prærogativæ discere licet ex Charta Guillelmi Debarris & Helvidis ejus uxoris an. 1248. ex Chartul. Campaniæ in Camera Computor. fol. 408. *Ac etiam quicquid habebamus vel habere debebamus in castro & villa Pruvini, & circumcirca Pruvinum, ac in parochia de Branchi-*

chisiaco, in parochia de Loan, in parochia de Villagruis, in parochia de Villariis-Domini Georgii, in parochia de Montefiguli, in parochia sancti Martini de Charnetronc, in parochia de Boaosacco, & in quibuscumque locis, ac in rebus quibuscumque, tam in hominibus Ecclesiæ de Nigella quam in omnibus rebus aliis, ratione Vicecomitatus Pruvinensis. Adde Chartular. Carnotense an. 1302. fol. 64 *Messire Gauchier de Rochefort, chevalier, tient la Vicontée de Chartres, de la Contesse, ès villes qui s'ensièvent. C'est à savoir à Gourdèes & les appartenances, & la joustice haute & basse; Gilainville & les appartenances, & la seigneurie, Mneeuiller, & les appartenances, & la serjanterie, & la joustice haute & basse, & ès dites villes, & à Seurs, plusieurs chouses & hommes de cors. Et à Chartres, plusieurs rentes & plusieurs dignitez, si come il est contenu en un escript. Es puet tout ce valoir quanque il tient de la Contesse, environ 400. lib. par an de rente. Es dois ledit Vicente servise d'ost, soit tiers de Chevaliers, & doit rachat, Es anviron 200. rierefiez.* Vide in *Vicecomes*.

¶ FEUDUM VICEDOMINII. Vide *Vicedominus*.

FEUDUM VIVUM, Gall. *Fief vif, ou rente fonciere*, in Consuetud Aquensi tit. 8. art. 2. 6. 8. 11 in quo tenens seu vassallus tenetur habere seu tenere ignem vivum, *Feu vif*, id est, perpetuam residentiam, Vide supra *Feudum mortuum*.

FEUDUM, marito vivente, propter nuptias est mulieris donatio: ipso mortuo ejus *Feudum* appellatur. Speculum Saxon. lib. 3 art. 75. §. 2.

CRESCERE DOMINUM IN FEODO, est augere feudum domini per accessionem & acquisitionem in Charta ann. 1230. apud Perardum in Burgundicis p. 417. De ujusmodi *augmentis feudorum*, pluribus egit vir clarissimus Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Feudorum usu c. 19. Vide *Servitium meliorare*.

FEUDUM MINUERE vetantur vassalli, id est, partem illius date, vel alienare; præsertim si servitium domino inde pereat vel *minuatur*, quomodo *obsequium regale minuere* dicitur in Capitulari 4. ann. 805. c. 13. Nam cæteroquin minora feuda partitionem ac divisionem admittunt. Guntherus lib 8. Ligurini:

Marchia, seu Comitis possessio, sive Ducatus
Integra permaneat: Feudalia cætera multis
Participanda patet, domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, jurandaque fœdera præstet.

Constitutio Friderici I. Imper. apud Radevicum lib. 4. c. 7. *Non modicas accepimus querelas, quod beneficia eorum & Feuda, quæ vassalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusione, nomine libelli vendiderant, unde debita servitia amittebant, & honorum Imperii nostræ felicis expeditionis complementum minuebant, &c.* Alia Charta ann. 1176. apud Hieron. Vignerium in Genealog. Alsatic. pag. 120. *Hoc addito, quod Feudati mei, si quid dare voluerint in eleemosynam de Feudis suis, unde servitium nec reditus mei decrescant, & illi habeant liberam potestatem dandi, &c.* Tabularium Lehunense Ch. 85. *Eo siquidem tenore, quod non licebit ei vel hæredibus suis Feodum imminuere, vel dividere.* Adde Galliam Christ. tom. 4. p. 146.

Ita tamen feudorum partis alicujus alienationes à dominis permittebantur, dummodo vassallus retineret tantum terræ aut feudi, quo servitium consuetum domino exhiberet, &, ut vulgo loquuntur Consuetudines municipales, *pourveu qu'il retinst de quoi servir le fief.* Tabularium S Crucis Talemondensis fol. 3. *Addidi.. ut si quis ex isto meo honore voluerit loco sanctæ Crucis ac Monachis ibidem Deo servientibus de possessione sua dare vel vendere; non prohibeatur; sed potius commoneatur, tentillo interdicto, ut dominus suus inde suum non perdat servitium.* Tabular. Cœnobii Dolensis: *Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui fisci sive casamenti, quod à nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, ita tamen ut non totum det, sed partem retineat capitis.* Magna Charta Angliæ cap. 32. *Nullus homo liber det de cætero amplius alicui de terra sua, quam ut de residuo terræ possit sufficienter fieri domino feodi servitium ei debitum, quod pertinet ad feodum illud.* Statutum de Prærogativa Regis an. 17. Edw. II. cap. 7. *Nullus, qui de Rege tenet in capite per servitium Militare, potest alienare majorem partem terrarum suarum, ita quod residuum non sufficiat ad faciendum servitium suum, sine licentia Regis.* Tabularium Monast. Longipontis in diœcesi Paris. *In prim. anno, quo Philippus filius Philippi Regis Francorum accepit uxorem Helizabeth filiam Guidonis Trosselli, residens apud Montem Lethericum inter proceres suos, firmavit quæcunque Ecclesia de Longoponte tenuerat usque ad diem illum, videlicet villam, quæ dicitur Ver, ab omni exactione liberam, consuetudinem Militum de Fisco Montis Leterici dandi Ecclesiæ, excepto quod dominus servitium suum non perdat potestatem habentium* Charta Renaldi Comitis in Chron. Besuensi pag. 681. *Donavit quicquid de Feodo suo unusquisq; de eadem villa... prædictæ cellæ fratribus dederit, dummodo ex hoc totum Feodum suum ipse non amittat, &c.* Alia an. 1060. apud Louvetum in Bellovaco: *Confirmavit adhuc ... ut si aliquis ex Militibus suis de Fisco suo Ecclesiæ donare voluerit, absque suo jussu donet indifferenter, ita scilicet ut Militare servitium non amittat.* Charta Ludov. VII. Reg. Franc ann. 1141. in Tabular. Prioratus Neronis villæ fol. 6. *Si vero aliquis homo noster pietate ductus de Feodo nostro eisdem Monachis aliquid impertire voluerit, auctoritate nostra ei concedimus, & donamus, eo scilicet tenore, ut servitia & consuetudines nostras propter hoc non amittamus.* Charta fundationis Abb. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabularii Regii Ch. 370. *Concessi eis & confirmavi, quod homines & Milites mei & homines Militum meorum liberam habeant potestatem donandi sive vendendi eisdem Abbati & Monachis competenter de tenementis suis quod voluerunt: ita tamen quod tantum remaneat de Feodo in manu donatorum, quod ipsi possint sufficienter respondere mihi & hæredibus meis de omnibus ad me & hæredes meos pertinentibus, &c.* Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 190. *Se un homme qui à Fiè, qui à fois conneu à vil, recreant, couart, ou que il fait bossu, ou que il fait mahaignè d'aucun des membres, ou yvrougne, ou entechiè de aucun mauvais & vilain vice, mais que il fait fis de Chevalier & de Dame, nè en leial mariage, l'en ne le peut pas contredire que il n'achete le Fiè, de quoy le Seigner peut estre empirè; ou amermè de son servise, &c.* Vide Constitut. Siculas lib. 3. tit. 5. § 2. & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap 124. Ordericum Vitalem pag. 583. 587. 588. 589. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 974. &c. præterea Andream Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 10.

FEUDUM PERDERE, seu *Forisfacere Feodum propter Feloniam*, in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 88. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 32. *Qui seniorem suum vivum in bello reliquerit, dum eum adjuvare possit, aut male ingenio ei de pugna defecerit, perdere debet omnia, quæ per illum habuerit.* Ita de eo *qui seniorem suum despexerit, & per superbiam eum pensabiliter diffidaverit*, cap. 33. & de eo *qui se sciente seniorem suum à manu vel à lingua occiderit, vel filium suum legitimum, aut adulteraverit uxorem ejus, vel tollerit ejus castrum, & non reddiderit sine percunctato, aut fecerit ei malum, quod non possit ei redigere nec emendare, &c.* Adde cap 38. Vetus Consuetud. Franciæ lib 2. *Le vassal pert son Fief, quant par mal talent il met la main*

¶ FEUDICÆ, Hiræ, ilia. Legendum puto *Fendicæ*. Vide in hac voce.

FEUDUM, seu Beneficium, Oberto lib. 2. Feudor. est illud, *quod ex benevolentia alicui ita datur, ut proprietate quidem rei immobilis beneficiatæ, penes dantem remanente ususfructus illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum hæredesque suos masculos & femineos, si de his nominatim dictum fuit, in perpetuum maneat, ob hoc, ut ille & sui hæredes fideliter domino serviant, sive id servitium nominatim, quale esse debeat, expressum sit, sive indeterminate promissum sit*. Brevius Cujacius ad lib. 1. Feud. tit. 1. *Feudum est jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi, quod pro beneficio dominus dat ea lege, ut qui accipit, sibi fidem & militiæ munus aliudve servitium exhibeat*. Leges Alfonsinæ p. 4. tit 26. Lege 1: *Feudo es bienfecho, que da el sennor à algund ome, porque se torne su vassallo, e el faze omenaje de ser le leal. E tomo este nome de fe, que deve siempre el vassallo guardar al sennor*. Ex quibus patet, *Feudum* idem esse cum *beneficio*, de quo sat multa diximus suo loco, ac nomine tantum differre.

☞ Quamquam diligenter & copiose satis de feudis scripserit eruditissimus vir D. Cangius, operæ nihilominus pretium duximus, præsertim cum ea sit hujus materiæ natura ut nec ingrata nec inutilis videatur, de ea uberius iterum dicere, atque de omni loco ea colligere quæ ad nostrum institutum maxime pertinuerint: qua in re non aliquam opem nobis feret Tractatus de Usu Feudorum quem nuper edidit V. Cl. D. *Brussel*. Atque ut à variis diversisque hujus vocis significationibus ordiamur, observandum 1. quod hactenus haud satis est animadversum, *Feudum* nude poni pro ipso feudi servitio sive clientela, Gall. *Mouvance*: quod ita certum est ut vox, *servitium*, pro ipso feudo aliquando accepta fuerit. Adamus Bremensis lib. 4 cap. 9. *Castra autem & Servitia ejus ab hostibus direpta sunt*. Et Helmoldus lib. 1. c. 55. *Comitiam ejus, urbes, & Servitia Henricus de Batwide beneficio Adelberti assecutus est*. Nec alio sensu vox, *Feudum*, intelligenda videtur, ubi de concessione aut mutatione feudorum agitur, præsertim cum indicatur ipsum prædium. Id fuse probat D. *Brussel* Tract. cit. lib. 1. cap. 1. præcipue vero ex Charta Philippi Augusti an. 1204. in qua feudum à terra infeodata distinguitur: *Propter hoc autem nos eidem Amiciæ & hæredibus suis in perpetuum damus castrum S. Leodegarii in Aquilina, & totam Aquilinam in feodo & dominico. Damus etiam eidem Amiciæ & hæredibus suis Feodum Bardarum & de Folleso*. 2°. Hoc nomine designatur & ipsius prædii servilis conditio, & vicissim quidquid ab illo feudo jure feudali tenetur. Postrema hac significatione accipitur in Charta Ludovici Grossi ann. 1125. *Et omnia quæ illis de Feodo nostro data sunt, unde ipsi saisiti sunt, jure perpetuo habenda & obtinenda concedimus*. 3°. Sumitur pro ipsa terra in feudum concessa. Ita in Aresto ann. 1153. pro Episcopo Lingonensi contra Burgundiæ Ducem: *Quatenus Feodum reddat, & quidquid præterea de eo accepit*.

☞ Feuda ab origine personalia fuisse atque ad vitam concessa, & jure usufructuario possidenda, certum videtur. Qui usus mediante sæculo XIV. in regno Neapolitano adhuc obtinebat, ut colligitur ex Literis Roberti Regis Siciliæ ann. 1332. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 239. col. 1. *Decernimus... nullum privilegium & rescriptum valere seu esse alicujus vigoris aut efficaciæ per Nos jam cuicumque concessum.... exceptis concessionibus jam factis Reginæ carissimæ consorti nostræ de quibuscumque bonis Feudalibus vacantibus vel vacaturis*. Nam si hæreditaria fuissent, vacatura feuda indistincte non concessisset. Apud Francos vero sensim pedetentimque jure hæreditario ad hæredes subinde transierunt; quod labente sæculo IX. incœpit: nam ex eo tempore à Regibus secundæ stirpis facillime feudatariis concessum est, ut beneficia sua ad posteros transmitterent, unde pro temporum facilitate deinceps feudorum proprietatem ita sibi arrogarunt, ut illa inter liberos dividerent, expetito tamen prius Principis consensu. Regino in Chron. *Anno Dominicæ Incarnationis 940. Uto Comes obiit, qui permissu Regis quicquid beneficii aut præfecturarum habuit quasi hæreditatem inter filios divisit*. Id autem tardius accidisse apud Germanos eruitur ex Charta ann. 1118. qua beneficium Abbatiæ S. Maximini Trevirens. ablatum, ab Henrico Imperatore restituitur. Quod tamen de tota Germania dictum nolim; constat enim alicubi sub Conrado I. feuda hæreditario jure possideri cœpisse. Vide *Beneficium*.

☞ Sed non eadem fuit semper constansque feudorum conditio. In primæva institutione ad solos nobiles feuda pertinuisse atque ab iis servos & ignobiles prohibitos fuisse vix dubium est; unde feuda *honores* vocitarunt. Sic Goffridus Vindocin. lib. 4. Epistol. 27. *Deus qui permisit vos Honorem Credonensem habere*. Et Robertus de Monte ann. 1161. *Caput autem sui Honoris, scilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico*. At circa XII. sæculum sicut nobiles ita & plebeii homines feuda etiam nobilia possederunt, non tamen ideo nobiles reputati, quamvis feudorum prærogativis gauderent. *Petrus de Fontaines* cap. 3. num 4. *Pour ce se tes vilains a acate un fief, & il couke, & il lieve ea ten vilenage, ne laira il mie kil ne voit à ta semence ke tu li fis du matin au vespres, en tele comme tu feras, & se en dist seur sen franc-fief, il ne requerra mie jour de Conseil, se il ne veut pour les semeuces ki ne fust pas vaiuable. Mais si catel, & ses convenauces sent justicbables par lois vilaine, s'il n'est mie gentixhom de lignage, &c.* Sæculis XI. & XII. omnia in feudum concedebantur, Grueria, teloneum, pedagium, rotagium, apum examina, imo, si quibusdam fides, ipse, quo vivimus, aer. Cujus moris hæc aptissima videtur fuisse ratio, ut scilicet in expeditionibus bellicis, quæ his temporibus frequentissimæ erant, plures haberent milites qui servitia militaria iis præstare tenerentur. Eamdem ob rem mediante sæculo XII. instituta sunt feuda bursæ seu cameræ, cum nimirum loco tenementi annua pensitatio ex fisco solvenda pro præstandis iisdem servitiis adsignabatur.

Beneficiorum militarium seu feudorum originem aliunde, quam à Longobardis, quorum inventores fuisse dicuntur, recte quidam, opinor, accersunt: cum apud Scriptores rerum Romanarum legamus data militibus ac veteranis capta ex hostibus prædia, ea conditione, ut militarent, quæ propria fuit feudorum. Atque, ut rem ab ipsis primordiis non repetamus, id potissimum firmat locus Lampridii, in Alexandro Severo: *Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si hæredes illorum militarent*. Et alter Vopisci in Probo: *Veteranis omnia illa, quæ angusta adeuntur Isauriæ loca privatis donavit: addens, ut eorum filii ab anno octavo-decimo, mares duntaxat, ad militiam mitterentur*.

☞ Feudorum originem è moribus Francorum rectius repetendam existimat Alteserra lib. de Orig. & statu feudor. pro moribus Galliæ c. 1. Franci scilicet, inquit, rerum potiti in Gallia, prædia divisere Ducibus & Militibus, idque beneficiario jure sub lege fidei & servitii, priusquam Longobardi Italiam attigissent. Hoc jure Aureliano Duci Milidunensis pagus beneficii nomine datus à Clodovæo. Aimoinus lib. 1. capit. 14. *Unde cum Clodovæus regnum suum usque Sequanam, atque*

at que postmodum usque Ligerim fluvios ampliasset, Milidnnum castrum eidem Anreliano cum totius Ducatu regionis jure beneficii concessit. Et Mummolo Patricio eodem jure Machovillam apud Avenionem datam à Guntrano Rege testatur Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c.45. *Eo Amo quidem Ebraduuensem carpens viam usque Machovillam Avenuici territorii, quam Mummolus munere meruerat regio accessit, ibique fixit tentoria*. Unde jam à Francici Regni cunabulis passim celebrantur Regii *Leudes*, sive *Leodes*, id est, Fideles, qui à Rege prædia tenebant sub lege fidei & servitii.

Veteres beneficiorum, ac proinde feudorum legea attigimus in voce *Beneficium*, quas etiam prosequutus est Gerardus Niger lib 1. de Feudis titul. 1. ut & Fridericus I. Imper. in ea Constitutione, quam profert Radevicus lib. 4. cap. 7. & ex eo Guntherus lib. 8. Ligugurini.

Feudi porro vocabulum sub Carolo Crasso primo auditum, pridem observatum à viris doctis: in ea scilicet Constitutione, quam edidit de Expeditione Romana circa annum 884. à Frehero, Goldasto, & aliis publicata, in qua hæc leguntur: *Cuicumque secundum banc legem expeditio imperetur, si ad Curiam Gallorum boc est, in campum, qui vulgo Rungalle dicitur, dominum suum non comitetur, & ibi cum militari apparatu non repræsentetur, Feodo, præter bos, qui cum gratia dominorum suorum remanserunt in conspectu nostro, absque spe recuperationis privetur*. Eadem vox bis deinde ibidem repetitur. Verum, etsi non desint, qui Chartam hanc falsi suspectam putent, circa tamen ea tempora auditam, nempe Carolo Simplice, Rodulpho, & Lothario Regibus regnantibus, ex veteribus Tabulis adstruit Dominicus de Prærogat. alodior. capit. 15. §. 1. Charta quippe Pipini Regis pro Monasterio Figiacensi in tom. 13. Spicilegii Acheriani, in qua ea vox reperitur, falsitatis notas præfert. Certe *feudi bonorandi* meminit Charta Lotharii I. Imper. ann. 846. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 27. sed nemo est, qui fictitiam esse non facile perspiciat. Neque nævo perinde caret Charta alia Caroli Mag. descripta in Chronico S. Michaelis Vird. p.403. ubi *Feudi* mentio fit. In Tabulario S. Theofredi in Velavis sub an.990. *Dederunt de terra, quam babebant ad* Fevum, *&c*.

Feudorum Leges Lothario adscribit Gervasius Tilleberiensis: *Hic*, inquit: *Legem feodorum primus instituit, sanciens, ut nullus Feodum audeat vendere, seu impignorare, vel quocumque modo alienare, sine permissione majoris domini, ad quem Feodum spectare dignoscitur. Huic sanctæ constitutioni, quia futuris tantum, & non præteritis formam dabat negotiis, Fridericus Imperator addidit bæc: Nos autem ad pleniorem regni utilitatem providentes, non solum in posterum; sed etiam omnes bujusmodi primo factas alienationes cassamus, & in irritum duximus, nullius temporis præscriptione impediente*.

¶ Feaudus, in Charta Archambaldi D. Borboniensis an. 1217. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. p. 230. *Nec debet ducere burgenses in exercitum nisi per terram suam, & per Feudos suos*.

¶ Feodus. Tabularium Majoris Monasterii: *Eudo de Litreio dedit B. Martino de Comburnio duodecim dietas terræ ab omni servitio liberrimas, juxta viam quæ ducit ad Rocam spinetorum, & quemdam* Feodum *quem babebat in castro & tota castellania Comburnii*.

Feudus. Ordericus Vitalis lib.8. p.680. *Vos omnes, qui patris mei homines fuistis, &* Feudos *vestros in Normannia & Anglia de illo tenuistis, &c*.

¶ Fevus. Charta Bernardi Comitis Bisuldunensis ann. 1078. tom. 1. Gall. Christ. pag. 39. *Redemi..... omnes* Fevos *militum quos in Bisuldunensi confinio S. Maria babebat*. Ibid. non semel occurrit.

Feidum. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol.56. *Illam partem de decimo, quam babebat Natelmus Torrencus de eo per* Faidum *in parochia S. Joannis*. { Testamentum Raimundi Comitis Melgoriensis tom.9. Spicileg. Acher. p.135. *Dimitto B. Petro Sedis Magalonæ & Canonicis ejusd. loci ... quidquid babeo ... vel in aquis vel intra, exceptis Feudis quæ de me babent in boc termino Milites*.]

De vocis etymo varia varii tradidere. Feudum à *Fædera* quidam deducunt. Obertus lib.2. tit.4. & Joannes de Janua à *Fidelitate*, vel *Fide*: cui sententiæ accedunt Cujacius, & plerique alii. Hotomannus à *Feed*, voce Germanica, quæ bellum sonat, quod prædia bello quæsita militibus distribuerentur. Pontanus in Chorographia Danica, à *Feido*, voce, quæ Danis *militiam* sonat: alii à *Faida*, quod est *inimicitia*. Fredericus Saodius in Præliminari ad Constitutiones feudales Gelriæ n.11. à voce Germanica *Fiod*, vel *vehd*, quod bellum publico vel privato consilio susceptum significat: bellorum namque, inquit, necessitas feuda peperit. Matthias Berneggerus in Disquisit. de Regno Hungar. §.206. contendit *Feudum* vocabulum esse Hunnicum, seu Hungaricum, nempe *foeld*, quod significat *terra*. Etymon perinde suo more, hoc est, absonum, prodit Goropius Bekanus lib.5. Hermathenæ p.102. Denique Seldeni sententia est, quam amplecti videtur Faber Caotarellus in tractatu de Feudis, vocem *feudum* à Saxonico ortam, formatamque ex feo, feh, & feoh, merces, stipendium, h postmodum in d mutato: ni inquit, placeat had, vel hod adjicere, quod Saxonice etiam classem, statum, & ordinem significat, ut perinde dicatur *Feodum*, quasi feohad, vel feohod, id, quod statu vel ordine stipendiario possidetur.

Variæ autem recensentur Feudorum species, quas ordine literarum breviter attingemus.

¶ Feudum Advocatiæ seu *Avoeriæ*, Gall. *Avouerie*. V. in *Advocati*. Idem Alteserræ c. 3. quod *Feudum Gastaldiæ*; illud enim definit quod datur pro actu vel gestione rerum Domini, vel Principis, vel pro custodia arcis, vel territorii: Gastaldus quippe sive Castaldus Longobardis est proprie actor. V. *Gastaldus*.

Feudum Ædificii. Charta Philippi Aug. an.1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707. *Qui domum in Feodo babuerit, eam ab Ecclesia Ferreriarum tenebit ad censum* 5. *sol*. Et mox: *Domum vero suam de Feodo, cum alio Feodo suo, ad censum* 12. *denariorum in villenagio tenebit*. Vide Feudum *burgense*.

Feudum Annuum, seu stipendium, quod ad annum datur, pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, in Fleta lib.2. c.71. §. 12. De ejusmodi feudis ita consuetudo Normanniæ art. 157. *Dignitez & offices tenus en Fiefs sans fonds ou glebe, doivent bommage & non relief*. Charta Henrici III. Regis Angliç apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 960. *Eo de Feodis solvendis illis, quibus tenemur in Curia prædicta, ad præsens providere nequivimus*. Alia ejusdem Regis pag. 977. *Assignantes ei annuum Feudum* 20. *mercarum annuatim percipiendum ad scacarium nostrum, &c*. Alia denique pag. 1059. *Et quia Judæi quosdam reditus de terris & tenementis Christianorum, tanquam perpetuos dudum recipere solent per manus Christianorum, qui etiam Feuda dicebantur, &c*. Hinc in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ capp. 2.3.4.5. *de Feodis Cancellarii, Justitiarii, Camerarii, Senescalli, Constabularii, Vicecomitis; &c*. inscribuntur: & Statutis Robertii III. cap. 25. est *de Feudo Vicecomitis*: in Fleta lib. 2. cap.7. *de Feodo Camerarii*: Hugo de Cleeriis de Senescallia Franciæ: *Vade servitum Feodum tuum Ma-*

rescalciæ, *& hospitore Hugonem*, *quia habes istud Feudum à Comite*. Statutum Edwardi Regis Angliæ pro officio Senescalli Vasconiæ, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 81. *Dictus Judex percipiat annuatim pro Feudo suo 150. libras dictæ monetæ*. Infra: *Item ordinatum est*, *quod sit unus Defensor Regis in diœcesi Petragoricensi*, *qui petat & defendat jura Regis*, *&c. & percipiat annuatim pro Feudo suo 50. libras dictæ monetæ*. Alibi: *Senescallus Vasconiæ principalis fariat*, *ordinet*, *& constituat per totum Ducatum Subsenescallos*, *Judices*, *Defensores*, *&c. & cuilibet eorum conferat Feoda & vadia in ista ordinatione superius adnotata*. *Feudi Dapiferariæ* meminit Freherus in Origin. Palatinis. *Feodi Cambellani & Majoris*, Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ecclesia Ferreriarum apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 708. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. de Custode Vini: *Et inde habet in Feodum vinum*, *quod per totum annum de vasis vineariis stillat*; *&c.* Ubi supra scribitur, *i. in beneficio*. *L'ordonnance & la maniere de creer les Chevaliers des bains*, apud Edw. Bissæum: *Et le Barbier ostera le baing*, *& tout ce*, *qu'il a entour*, *aussi-bien dedans comme en dehors & le prendra pour son* Fie. Infra: *Et le Chandelier prendra pour son* Fie *tous les garnemens avec tout l'arroy*, *&c.* Occurrit ibi pluries. *Pagar il* Fio, Danti, est solvere stipendium: ubi *fio* idem valet ac *fevum*, feudum. Vide Cujacium ad lib. 3. de Feud. tit. 1. & Skenæum de Verbor. significat. verbo *Feudum*.

Feudum Antiquum, quod & *paternum*, quibusdam dicitur, illud est, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est, ut à masculis tantum possideatur. [Hæc fuit omnium feudorum ab origine conditio, quæ ad tertiam stirpem usque Regum nostrorum perseveravit,] nisi feminæ charta infeudationis illius capacea existant, [quod sub initia XII. seculi in usu esse cœpit, ut discere est ex Mathilde Henrici I. Angliæ Regis filia quæ in Ducatum Normanniæ successit, sicut Eleonora in Ducatum Aquitaniæ,] & ad agnatos deficiente linea primogenitorum transeat, alienatione interdicta: cujusmodi conditionis formula exstat in Charta, quam descripsit vir multæ eruditionis Dion. Salvagnius Boissius lib. de Usu feudor. capit. 2. pag. 15. *Feudum* vero *antiquum* à *paterno* distinguit Zazius lib. de Feud. part. 2. §. 7. *Antiquum* enim dici ait, *quod ab aliquo ex antecessoribus acquisitum est*, *qui communis agnationis ultra quartum gradum origo fuit*. *Si vero à patre*, *vel ab aliquo usque ad quartum gradum*, *nempe avo*, *proavo*, *abavo*, *proveniat*, tunc *Paternum* appellari. Ita etiam Baldus in §. Hoc quoque, de Successf. feud. & Cowellus. Simile est tenementum, quod Angli, *Teneure par homage Ancestrel* vocant, illud scilicet, quod quis à domino tenet, ab antecessoribus suis possessum, à tempore, cujus non exstat memoria. Ita Littleton sect. 143. Charta Ainardi *de Rossillon* ann. 1342. apud V. Cl. Dion. Salvagnium pag. 33. *Quod quidem*, *ut asseruit*, *habet & habere debet alias naturam Paterni Feudi*, *nobilis*, *& Antiqui*, *in quo per viam testamenti possint & debeant succedere*, *quicumque liberi & heredes masculi & femina*, *agnati*, *cognati*, *descendentes & ascendentes*, *habiles & inhabiles de personis*, *& ab intestato succedere possint & debeant in eodem omnes illi*, *qui de jure possunt & debent in hujusmodi Feudis successionem habere*. Arestum an. 1382. *In Feudum ligium nobile & Antiquum*, *& taliter conditionatum*, *quod transferri non possit in alias personas*, *nisi de cognitione dicti Guillelmi*. Charta Humberti Delphini Viennensis 14. Maii ann. 1349. in Statutis Delphinatus pag. 39. *Omnia & singula Feuda & retrofeuda Delphinatus præsumuntur & intelliguntur esse Antiqua*, *nisi ipse dominus Delphinus*, *vel successores sui*, *ipsa*, *vel aliqua ex ipsis*, *clare ostenderent esse nova*. Charta Cremonensis ann. 1244. *Et hoc de suo recto & honorabili Feudo Antiquo & Antiquissimo*.

Licet vero feudum novum sit, & de novo concedatur, potest tamen concedi jure feudi antiqui: & tunc naturam sumit feudi antiqui, & illius jure regitur non tantum in persona primi vassalli, sed etiam omnium descendentium. Atque ejusmodi feudum doctores vulgo vocant, *Feudum ex pacto & providentia Antiquum*, ut est apud Thomam de Martinis Tractat. de Generib. & qualitatib. feudor. Exstat in veteri Regesto Cameræ Comput. Paris. Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1371. qua *Castrum Donati erigit in nobile*, *rectum*, *Antiquum*, *paternum & gentile* Feudum. In alia ann. 1377. *In Gentile*, *paternum*, *Antiquum*, *honorificum & perpetuum* Feudum. Vide Ughellum tom. 2. pag. 161. 162. to. 4. p. 874. & Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 92.

Feudum Aperibile & Ligium. In Vita Balduini Lutzemb. Archiepiscopi Trevirensis lib. 3. 4. 5. 6. 7. id est, quod, licet ad Ecclesiam spectet, post Episcopi mortem *aperitur*, id est, vacat, quomodo *aperti honores* dicuntur, & de quo postea electus hominium ligium præstat. Vide *Aperire*.

¶ Feudum ad Plena Arma vel *de plenis armis*, cujus *Feudati* armis omnibus & equis instructi domino capitali servitium præstare per 40. dies tenebantur. Hist. Harcur. tom. 4 pag. 2172. *Matheus de Gamarbes tenet Feodum de plenis armis … Alix de Bavent Feodum ad plena arma*. Quod ibidem sæpius recurrit.

Feudum Burgense, seu ignobile, Zazio parte 2. de Feudis, est, quod à minimis valvasoribus, vel etiam à plebe, paganis, id est, privatis in feudum conceditur. *Fief rural*, cui opponitur *Fief noble*, in Consuetud. Nivernensi tit. 4. art. 27. 28. & 29. V. *Feudum ædificii*.

Feudum Bursæ, Idem quod *Feudum de Camera*. Ut enim *Camera* dicitur Thesaurus Regius, ita *bursa* pro fisco usurpatur: atque ita Petrus de Fontanis in Consilio à nobis edito capit. 14. §. 23. fiscum, *Bourse* reddit, in Lege 1. Cod. Si adversus fiscum. Regestum feodorum Campaniæ fol. 61. v. *Guillelmus de Gornay homo de 10. libris in Bursa*. *Philippus de Cresprio ligius de 30. libr. Bursæ*, *salva fidelitate Regis & Comitissæ de Vermendesio*. Fol. 64. *Dominus Bartholomæus de Roya homo de 40. libr. Bursæ*. Fol. 110. *Adam de Bellomonte fecit homagium ligium*, *post dominos suos*, *quos primitus habebat*, *de 30. lib. quas habet singulis annis in nundinis S. Aigulfi in Bursa*. In Regesto Feodor. & Servitior. Campaniæ fol. 146. *Lige de 50. livres à vie en Bourse*. Passim ibi. Regestum Parlamenti Paris. sign. B. fol. 41. inter Aresta ann. 1277. *Ordinatum fuit*, *quod injungeretur Marescallo Campaniæ*, *ut solvi faciat Feoda*, *quæ Milites habent in Bursa Comitis Campaniæ*. Juxta regulas Feudorum, annui reditus quivis in feudum dari possunt: quia annui reditus computantur inter immobilia. Ita Zazius parte 2. de Feud.

Feudum Bursæ, seu *Bursale* appellant præterea Consuetudines nostræ municipales aliquot, feudorum reditus partem aliquam, quæ à primogenito secundogenitis pro eo, quod in iis habent, jure, ex successione paterna datur: *Fief boursal*, Consuetudo Cenomanensis art. 282. *Fief. boursier*, Carnotensis art. 17. ut qui ejusmodi feuda possident, *Boursaux*, Perticensis art. 77. 78. Vetus Consuetudo Andegavensis & Cenomanensis parte 7. titul. *des Successions*: *Aucuns usages locaux sont en aucunes Chastellenies*, *& fiefs desdits pays*, *que tels gens coutumiers departiront bien tels*

aquests

aqueste entre eux comme le domaine, Fie, au heritage tenu à foi & homage exaument, & à l'un pourroit demeurer si hebergement i avoit en sa portion de terre ou autre chose, & porteroit la foi pour tous les autres, suppose, qu'il ne tenist le quart, ni le quint. Mais quant la terre cherroit en rachat par la mort de l'home ou de la foi, les autres parchaus rendroient à la bourse, & feroient leur part du rachat, & chiet tout le domaine en rachat, & appelle en le Fie boursal, c'est à savoir terre aquise de bourse coustumiere, le quel usage local est à condamnez selon l'opinion des assistans, & à ramener à la coustume general. Ejusmodi etiam videtur istud genus feudi, de quo Bracton. l. 4. Tract. 3. capit. 9. §. 6. *Feudum est id, quod quis tenet ex quacumque causa sibi & heredibus suis, sive sit tenementum sive sit redditus, ita quod redditus non accipiatur sub nomine ejus, qui provenit ex camera alicujus.*

☞ *Feudum bursale* rectius definire videtur D. *de Lauriere* to. 1. Gloss. p. 462. illud quod inter plebeios divisum ab iis ex pecunia viritim data à Domino capitali redimitur. Nec aliud profecto indicare arbitror verba ex Consuetud. Andegav. & Cenoman. citata.

FEUDUM CAMERÆ, vel *Caneve*, aut *Cavene*, dicitur, cum aliquid annuum ex *Camera*, i. fisco Regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria solvitur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 26. Lege 1. *La otra manera es, que dizen feudo de Camera. E este se faze quando el Rey pone Maravedis, à algun su vassalle cada anno en sa Camera e este feudo à tal puede el Rey toller cada que quisiere.* Ejusmodi feuda in rectis feudis non computantur, licet recti feudi servent naturam præterquam in successionibus, scilicet in servitiis præstandis, in danda & præstanda investitura, in sacramento fidelitatis, &c. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 31. & Rosentalium de Feud. cap. 2. §. 30. 31. Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 6. ait, de feodo vel redditu, qui datur ex camera, sine tenemento, de quo possit redditus provenire, non fieri homagium, præterquam Regi. Mox addit, non valere homagium, si redditus sit annuus, & de Camera, nisi constituatur & proveniat ex certo tenemento. Formula porro ejusmodi feudorum de Camera concessionis sic concipitur in Chartis Friderici II. Imperat. an. 1250. pro Guigone Delphino Viennensi, in veteri Regesto Delphinatus Herouvalliano: *Attendentes devotionis & fidei puræ zelum, quem Wigo Dalphinus Viennensis dilectus consanguineus & fidelis noster habet erga Majestatis nostræ personam: considerantes quoque grata servitia, quæ idem Culmini nostro fideliter exhibuit hactenus, exhibet in præsenti, & exhibere poterit in antea majora, de annuo Feudo trecentarum unciarum auri percipiendarum de Camera nostra singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ ... sibi in fide & devotione nostra persistenti de gratia nostra duximus providendum, &c.* [Charta Conventionis inter Henricum II. Regem Angliæ & Robertum Comitem Flandriæ in Lib. nig. Scacarii pag. 15. *Et propter prædictas conventiones & prædictum servitium, dabit Rex Henricus Comiti Roberto unoquoque anno quingentas libras Anglorum denariorum in Feodo.*] Exstat in 4. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Parisiensis fol. 47. hominium Regi Johanni præstitum pro simili feudo Cameræ, quod vice formulæ hic describendum duximus: *A tous ceux qui ces presentes lettres verront & orront, Rogier de Beauchamp Chevalier au Roy d'Angleterre, Salut. Je fais à savoir à tous, que le Roy de France Monseigneur m'a donné de sa grace deux mil florins à l'escu de rente annuelle, à prendre, percevoir & avoir chascun an tant comme je vivrai, sur son Tresor à Paris, si comme il appert par ses Lettres à moi donnees sur ce l'an de grace 1360. le 6. jour de Janvier, ainsi signees, Per Regem vobis præsente Tolosæ, pour laquelle rente je fais entrez en la foy & en l'hommage de mondit Seigneur le Roy de France, & lui ay promis & promet foy & loyalte, & le servir loyalment à mon pouvoir de ce qu'il aura à faire de moy, toutes fois que de par luy en seray requis, contre toutes personnes quelconques, excepte tant seulement mondit Seigneur le Roy d'Angleterre & ses enfans. En tesmoin de laquelle chose j'ay seellees ces Lettres de mon seel, dont je use communement. Donné à Londres le 26. jour de Juillet 1362.* Complurium ejusmodi Regibus nostris præstitorum ab exteris hominiorum meminit Tillius, ubi de bellis inter Reges Francicos & Anglicos. Nonnulla etiam alia descripsit Fredericus Sandius in Commentar. ad Consuetudines feudales Gelriæ tit. 1. cap. 1. num. 7. 8. 9. 10. &c. Vide, quæ de iis annotavimus in 13. Dissertatione ad Joinvilllam

☞ *Feudum* autem *Caneva* seu *Cavena* dicitur, cum vassallo ex cellario Domini, feudi nomine, præbetur annona. Sic Galbertus duas quadrigatas vini annuas à Duce Normanniæ percipiebat. Ordericus Vital. lib. 6. *Duas quadrigatas vini de Principe Normannorum in Feudo tenebat singulis annis, ex quibus unum modicum ad celebrandas Missas perenniter concessit Monachis.*

FEUDUM CAPITALE, [Gall. *Fief en chef* vel *chevel*,] dicitur illud, quod nullo medio à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Ducatus, Comitatus, Baroniæ. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. capit. 23. *Les Fiemens chevels, sont icels, lesquiex sont tenus en chef, si comme Comtees, Baronnies, & Fiens de hauberc, Sergenteries franches, & tous autres Fiemens, qui sont tenus en chief, qui ne sont pas sousmis au Fiens de hauberc: & as Seigneurs de tels Fiemens doivent paier leurs hommes trois aides chevels selon la Coustume de Normandie. Tous les Fiemens par dessous sont appellez tous iceux Fiemens, qui descendent des chevels fiemens, & sont soumis à iceus Seingneurs, si comme sont Vavassouries, qui sont tenues par hommages & par services, si comme en par service de cheval masse & autres Fiemens, qui sont tenus par les acres de terre de leurs chiefs Seingnors.* Vide novam Consuetudin. Normann. cap. 34. 35.

☞ Nihil certe ad mentem suam aptius proferre poterat Doctissimus Cangius; attamen si consulatur vetus Commentarium in eamdem Consuetudinem, statim intelligi datur *Feudum Capitale*, ab alio quam à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, posse dependere. Hæc sunt autem verba Consuetudinis quæ explicantur: *Les autres Fiefs qui sont tenus en chief ne sont pas soumis à nul fief de Haubert.* Ce texte, verba sunt Commentarii, *entend de soumission de vilain Fief, & non pas de soumission de noble Fief. Et ne veut pas dire que se ung noble Fief etoit tenu d'un Fief de Haubert, qu'il ne fust pour ce Fief en chief: car les Fiefs de Hauhere mement sont soumis aux autres, & les Baronies & les Comtez; mais veut le texte dire qu'ils ne sont pas tenus à aucun Fief de Haubert comme vilain Fief. Et est l'entente de ce texte, comme il peut apparoir par ce qu'il met apres: les Fiefs par dessoubs sont qui descendent de Fiefs Chevels & sont soumis à eux, si comme Vavassouries, qui sont tenues par hommage & par service de cheval, & les autres Fiefs qui sont tenus par autres services.*

¶ FEUDUM CASAMENTI, Quod à casa Dominica dependet; proprie prædia Ecclesiarum & Monasteriorum titulo Advocatiæ & Defensionis subinfeodata. Ivo Carnot. Epistol. 284. *Adjecimus etiam, ut quicquid hactenus de Casamento Carnotensis Ecclesiæ, concessione possidentium, & præsidentium per annum & diem*

quiete possederint, de catero nostra concessione quiete possideant. Quæ consuetudo ab Ecclesiasticis ad Laicos subinde transiit. Hæc tamen feudi species non ubique statim recepta fuit, at labente seculo XII. passim *Casamentum* pro feudo usurpari reperitur. Charta Theobaldi an. 1198. *Ego Theobaldus Trecensis Comes Palatinus; notum facio tam præsentibus quam futuris: Quod ego dedi D. Radulpho cognomine Plunquet, villam quæ dicitur Veuderie quæ est prope Castellionem, in Feodo & Casamento sibi & hæredibus suis.* Vide *Casamentum* 1.

Feudum Castrense, Feudi species, qua quis certa pecuniæ quantitate, vel tenemento aliquo donatur, ut castrum sibi à domino collatum custodiat ac tueatur; *Burgleben* Germanis appellatur, ut auctor est Freherus in Origin. Palatinis. Wichbild Magdeburgense art. 7. §. 4. de Romanis: *Consultabant praterea ut arces illas pro commodo inhabitantium jure aliquo communirent ac locarent; acceptisque nonnullis Militaris ordinis viris, illas fortaliciis & munitionibus præfecerunt, ac sub eo jure, quod Castrense seu Emphyteaticum jus dicitur, sub Feudo Castrensi collocarunt.* Jus Feudale Saxon. c. 37. §. 5. *Feudum castri non potest Castrensis alteri conferre, &c.* Chronicon Laurishamense p. 89. *Et partem agri dominicalis in Castrense beneficium ,.., distribuit.* [Charta an. 1300. apud Ludewig. tom. 2. pag. 246. *Henricus D. G. Fuldensis Ecclesia Abbas &c, nobili viro Philippo Domino de Minzenberg. consanguineo nostro centum marcas denariorum Coloniensium, tribus follentibus pro denario computatis, Castrense Feudum castri Bingenheim deputavimus in hunc modum, ut ipse Castrensem idoneum sibi in dicto castro substituat, qui custodiam faciat castralem & residentiam.*] Exemplum investituræ *Castralis beneficii*, uti appellatur, profert Freherus in Originibus Palatinis, l. 1. pag. 82. quo quidam Popo *de Duru* à Ludovico Comite Palatino Rheni investitus, profitetur tam pro se quam pro hæredibus suis, in Castro Hidelbergensi *Castrale beneficium* perpetuo se deserviturum, habiturumque in eodem castro, loco sui unum Militem continue residentem, &c. Quod quidem feudum Popo recepit, acceptis à Comite centum marcis argenti Coloniensis ponderis. Vide Jus feudale Saxon. c. 3. §. 4. c. 29. §. 12. c. 37. §. 4.

¶ Feudum Censuale, Tenuta terrarum sub annuo censu infeodata. Liber niger Scaccarii p. 75. *Tunc prædictus Episcopatus de quodam tenemento, quod tenuit R. de Monasteriis Feodo Censuali, scilicet de duobus hidis, unum fefavit militem.* Vide infra *Feudofirma*.

¶ Feudum Censuatum, de quo infra in *Feudum honoratum*, quod itidem sub annuo censu datur; à *Censuali* tamen videtur differre, quod *honoratum* simul nominatur.

¶ Feuda Choralia, Feuda Communiæ, jura scilicet, tenementa & alia quæ ad Choram seu Communiam alicujus urbis vel societatis spectant. Statuta Collegii Ardacensis art. 27. apud Raimund. Duellium lib. 1. Miscell. p. 122. *Verum coloni ad obsagiam, & ad Feuda Choralia spectantes, ad nullam prædictarum exactionum vel contributionum sint astricti.*

¶ Feudum Comitale, Idem videtur quod *Nobile* infra. Charta an. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 900. *Ego Borellus G. D. Comes & Marchio & conjux nostra Ledgardis Comitissa... vindimus tibi alodem nostrum proprium, qui nobis advenit ad me Borrel per genitorum meorum, & ad me Ledgardis per meum decimum, id est, Ecclesia de S. Stephani qui est in puig de Granollers, quod tu tenes per Fevum Comitale & per fevum de castrum Gurbo.* Epistola Silvestri II. PP. ad Sallam Episc. Urgell. an. 1001. ibid. col. 958. *Cum Fevo & alodo Comitale, In valle Andorra omnes alodes Comitales, &c.*

¶ Feudum Corporale, Gallice *Fief de corps*, Quo vassallus debita servitia per seipsum Domino capitali præstare tenetur. Vide Assisias Hierosol. pag. 156. *Feudum Corporale* præterea dicitur illud quod in terris aliisque domaniis positum est, ad discrimen eorum quæ *Incorporalia* vocant, quod sine tenemento sint.

Feudum in Curia, seu *in Curte* dicitur, cum dominus castri, vel villæ, certam partem vel ex Camera territorii sui, aut ex teloneis, vel ex villa aliquid infeudat, quod minus sit parte alia, quæ remansit. Vide Rosentalium c. 2. § 40.

Feudum extra Curtam est, quando dominus castri, vel villæ, jurisdictionem quidem & districtum in villa vel castro cum modica aliqua possessione habet, quam alteri infeudat, cum cæteræ possessiones aliorum sint propriæ. Ita Zazius part. 11. de Feud. §. 1. ubi fusius rem explanat.

¶ Feudum extra Curtem, dicitur illud quod pendet ab aliquo Domino extra metas justitiæ dominii sui. Baro de Beneficiis lib. 1. c. 9.

Feudum Dangerii, Nostris *Fief de danger*, in Consuetud. Trecensi art. 37. Calvimontensi art. 56. Barrensi art. 1. &c. sic appellatum, quod ejus amittendi periculum immineat, nisi mature hominium & fidelitatem exhibuerit vassallus, vel si is, inconsulto domino, seu nondum præstito hominio, feudi sui possessionem adeat. Constitutio Friderici I. Imp. apud Radevicum lib. 4. c. 47. *Si quis infeudatus major 14. annis sua incuria vel negligentia per annum & diem steterit, quod feudi investituram à primo domino non petierit, transacto hoc spatio Feudum amittat.* Vide *Dangerium*.

¶ Feudum Dominicum, Idem forte quod *Capitale*, vel quod Gall. dicitur *Chestien d'une Seigneurie*, à quo alia feuda etiam nobilia dependent. Litteræ Johannis de Britannia an. 1231. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. p. 1636. *Insuper nos & hæredes nostri non poterimus aliquo modo accrescere nos in aliquo Feodo dicti Vice-comitis* (de Rohan) *vel hæredum suorum Dominico, vel gentili, vel in retrofeodo.*

Feudum Ecclesiasticum, inquit Zazius part. 2. de Feud. dicitur triplici respectu, 1. quod ab Ecclesia datur, 2. quod ab ea recipitur, 3. quod datur & recipitur à Clerico, licet non tanquam ab Ecclesia. Feudo istiusmodi opponitur *Feudum seculare*. Brevius feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis & Ecclesiis possidetur. Ita accipitur in Regiam Majest. lib. 3. cap. 25 §. 2. 3 cap. 34. Tabul. Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 483. *Et accipiet Sacerdos Fevum de Ecclesia de manu Abbatis, &c.* In Concilio Claromontano an. 1095. vetatur Presbyter effici homo Laici: *Sed si Feudum in Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei fidelitatem, quod securus sit.* *Homagium* vero pro dignitatibus Ecclesiasticis, v. g. Decani, Episcopo factum legimus apud Louvetum in Histor. Bellovac. lib. 1. pag. 338. Tabular. S Cyrici Nivern. *Feoda Dom. Episcopi Nivernensis, pertinentia ad Dominum Nivernensem, Et primo Feoda Ecclesiæ Nivern. Archidiaconus Nivern Thesaurarius, Cantor, &c.* Regestum Feodorum & Servitiorum fol. 141. in Camera Computor. Parisiens. *Henri de Culant Celerier de S. Estienne de Troies, Lige de la Celererie de l'Eglise de S. Estienne.* Fol. 167. *Le Tresorier de S. Kyriace de Provins maistre Guillaume Unsco Lige de la Tresorerie à lui donnée l'an 1258.*

☞ Porro è feudis Ecclesiasticis, ut observat Alteserra cap. 4. alia sunt libera quæ nec censum nec servitium militare debent, sed tantum obsequium precum pro salute Principis. Horum meminit Helgaldus in Vita Roberti: *Præterea Patri Benedicto, & suis piscatoriam*

Lige-

Ligeritti fluminis benignissimus adhibuit, scripto firmavit, & ex his nihil aliud quam intercessionis illius quæsivit suffragia. Ingulphus in Chron. Croylandiensi ubi de Bertulpho Rege Merciorum: *Emancipo ab omni debito Regis, & omnis alterius Domini, & hominis, cujuscumque fuerit dignitatis, excellentiæ vel honoris, ut nihil à modo de sacri vestri Monasterii Croyland Monachis litteratis & Laicis, servis aut tenentibus vestris exigere poterunt, præter orationes vestras aut beneficia spiritualia.* Alia vero non libera, quæ præstant militiam & censum. Quæ quidem notiora sunt quam ut probatione indigeant. Nemo quippe horum temporum historiam vel leviter attigit qui Episcopos Abbates galeatos citius obviam non habuerit quam infulatos. Sed abs re non fuerit observare hanc Ecclesiasticorum feudorum servitutem in Angliam à Guillelmo Conquestore invectam fuisse, ut testis est Matthæus Paris sub ann. 1070. *Rex Willelmus ... Episcopatus quoque & Abbatias omnes quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, irrotulans singulos Episcopatus & Abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi & successoribus suis hostilitatis tempore voluit à singulis exhiberi.*

¶ Feudum Episcopale, Prædium quod ab Episcopo jure beneficii possidendum Laico conceditur. Charta an. 1122. inter Probat. Histor. Monmorenc. pag. 37. *Ego Girbertus Dei gratia Parisiensis Episcopus ... Ecclesiam & altare B. Mariæ de Moncellis, Monasterio B. Martini de Pontisara concessi, annuente Burcardo de Montemorenciaco, qui eum de Episcopali Feudo possidebat.*

Feudofirma, vel Feudifirma, est tenura terrarum, vel tenementorum alicui & hæredibus concessa pro annuo reditu, qui tertiam, vel ad minus quartam veræ æstimationis æquat, absque aliis servitiis, quam quæ in Charta concessionis, seu feoffamento exprimuntur. [Et quidem interdum ea lege concedebatur ut servitia militaria præstaret. Charta Henrici Regis Angliæ an. 1155. *Si aliquis teneat de nobis per Feodifirmam vel soccagium, vel burgagium, & de aliquo teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam hæredis, nec terræ suæ quæ est de Feodo alterius, occasione illius Feodifirmæ, vel soccagii, vel burgagii, nisi ipsa Feodifirma debeat servitium militare.*] Hujus autem tenuræ conditio talis est, ut si tenens per biennium reditum suum detineat, tum dominus, seu feoffator, actionem ad terras sibi & hæredibus suis recuperandas habeat. Ita Brixton. p. 164. Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 16. tit. 4. §. 1. lib. 3. tit 25. §. 2. & Rastallus verbo *Feeferme*. Idque *Firmam in feudo tenere* appellabant Leges Henrici I. Regis Angl. c. 56. *Si quis vero Firmam in Feudo teneat, & homagium inde fecerit, sive in eo manens sit, vel non sit, & eum diligit, satisfaciat domino suo in curia sua, vel in curia domini, de quo ipsum Feodum est.* Charta alia Henrici Regis Angl. tom. 1. Monastici Angl. pag. 106. *Et quoddam pratum ... in Feodofirma perpetuo habendum pro 20. solidis reddendis unoquoque anno, &c.* Et pag. 112. *Concessit, .. dimidium gurgitis de Duny ad Feodum Firmam in escambium, &c.* Matth. Paris an. 1250. *Partem suam in silvis, .. pro magna summa pecuniæ ut sibi in viaticis provideret, ad Feudofirmam dimisit.* Charta Philippi Pulcri ann. 1314. in Reg. Chartophylacii Regii 49. Ch. 190. *Nous faisons à savoir, &c. que comme Pierres Sires de Chambly tenist à Fieferme de nous nos moulins de Monfort sur Rille, .. lesquels moulins seu Pierre de Chambly nostre Chambellan, tenoit à ferme de nous pour ladite somme, &c. luy quittons pour toujours ladite pension, qu'il nous payoit pour lesdits moulins, &c.* Habetur formula dationis ad manufirmam in libro Anglico *Justice of peace* p. 147. & apud Willelmum Thornac. sub ann. 1206. Vide eumdem an. 1283. p. 1935.

☞ *Feudofirma* sensu accipienda videtur, cum in Chartis donationum quæ Ecclesiis Monasteriisve fiunt, occurrit; neque enim iis conditionibus mox à D. Cangio recensitis Viris Ecclesiasticis tribui potuisse arbitror. Itaq; tunc *Feudofirma* idem fortassis quod *Feudum perpetuum*, vel potius quod tunc dicebatur *Manu-firma, Mainferme*. Charta Episcopi Wigorniensis an 1177. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 2. *Walterus filius Willelmi de Stanes, concessit donationem quam pater ejus Willelmus dedit Monasterio S. Mariæ de Bordesleia, scilicet totam terram de Osmerclega cum omnibus quæ ad eam pertinent, cum omni libertate baiæ ejusdem terræ, in Feudofirma.*

Feudofirmarius. Leges Burgorum Scoticorum cap 18. *Feudofirmarius non potest firmarium facere de aliqua terra, nisi reddatur domino capitali, & ipse faciet illum firmarium, &c.*

Feodum Forinsecum, in Fleta lib 2. c. 14. §. 1. videtur appellari stipendium, quod à *Thesaurario Garderobæ Regiæ* aliis, quam ex domo & hospitio Regis præstatur, & exsolvitur ex fisco Regio: cui opponitur *Feudum in curia domini*, de quo Obertus lib. 1. tit. 2.

Feudum Francum illud dicitur, in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet, eoque nomine homini obnoxius est. Hæc Zazius lib de Feudis part. 8. §. 44. & Rosental. lib. de Feud. cap. 2. §. 33. Ita in libello de Recuperatione Terræ Sanctæ, circa finem, *Franca Feuda* dicuntur, *quæ speciali servitio non sunt onerata*. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. parte sect. 3. cap. 9. *Nous apelon Franc Fieu, quant aucun tient franchement son fieu, & tous ses sousmis l'on font le service, qui apartient à icele franchise.* Tabularium Tutelense an. 1265. *Ut omnia teneant ab Abbate & successoribus in Francum Feudum sive allodium, ut pro his homagium francum nobis Abbati & successoribus nostris, amplius facere teneantur.* Charta Raymundi *des Baux*, cogn. Junioris ann. 1274. mens. Feb. qua profitetur, tenere se à Bertrando *de Clahensis* Episcopo S. Pauli Tricastin. Castella Suzæ & Buxedonæ *in Feudum Francum & gentile.* Mox additur. *Item fuit concessum, quod ipse Raimundus de Baucio & ejus hæredes semper in mutatione domini vel vassalli teneantur facere homagium ligium flexis genibus & jurare fidelitatem cum illis articulis, qui in dicto juramento continentur, videlicet dictus Episcopus & successores possint suum vexillum seu baneriam mittere, in signum domini & recognitionis dicti Castri, seu in fortalitio, &c.* Charta an. 1306. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1295. Tabularii Regii num. 165. *Prædicta vero omnia idem D. Bertrandus & ejus successores tenebunt à Dom. Rege & ejus successoribus Regibus Franciæ in Feudum Franchum & honoratum sub homagium ligio & fidelitatis juramento.*

Videntur tamen exemta fuisse ejusmodi *Feuda Franca & honorata* à redditione castrorum; quod potissimum colligitur ex hominio Guillelmi filii Ducissæ Mathildis Dom. Montispessulani mens. Martii an. 1189. Raimundo Comiti Tolosano & Mergoriensi facto: *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum Francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere tenear.* Vide *Feudum honoratum*.

Feudum Francale, in Consuetud. munic. Vianæ in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 53. *Possunt vendere vel in feodare, aut res suas immobiles dare, excepto Feodo Francali Militari, quod emere vel recipere non possunt* sine licentia Regis Angliæ. Quæ totidem verbis habentur in Consuet. Valentiæ in eadem diœcesi fol. 141. In Regesto Homagiorum Aqui-

quitaniæ, *Vitalis Seron* profitetur, se tenere à Rege Angliæ Duce Aquitaniæ *in Feudum Francale ratione Ducatus duas partes vineæ, quæ est in Parochia, &c.* In eodem Regesto fol. 11. *Dixerunt se omnes ligii & Francales dicti Domini Regis.* Atque hoc feudum Francale aliud non videtur ab eo, quod *Feudum Francum*, id est, nobile, & quod à viris ignobilibus teneri & possideri non potest.

FEUDUM FURCALE, Cui *Furcæ*, seu superioris justitiæ jus competit, Charta R. Abbatis Carofensis ann. 1308. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franciæ in Tabular. Regio num. 11. *Item quod habitantes in dicta bastida possint emere & recipere ad censum vel in domo à quacunque persona volente vendere vel infeudare, aut res suas immobiles dare, excepto Feudo Furcali & Militari, quod emere vel recipere non possint, nisi de nostro vel successorum nostrorum processerit voluntate.* Vide *Furca*.

FEUDUM FUTURUM, aut de FUTURO, dicitur illud, de quo quis infeudatur post mortem possessoris. Nam *Dominus potest duobus solum Feudum conferre, uni possessionem, & alteri expectationem, quæ dicitur Conventio, si moriatur absque hærede feudali possessor*, qui quidem dicitur *Infeudatus de futuro*, in Jure feudali Saxonum cap. 7. 8. 9. 29. 30. & 37.

FEUDUM GARDIÆ, quod alias *Annale* vocat Zazius art. 2. de Feud cui opponitur *Perpetuum*, ut sunt omnia feuda: cum scilicet custodia castri, domus, &c. mercedis nomine conceditur. Auctor Breviloqui: *Guardia, Feuda sunt, quæ constituuntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis: Guardio dicitur ille, cui talis custodia est commissa.* Vide Rosental. lib. de Feud. cap. 2. §. 32.

¶ FEUDUM GASTALDIÆ. Vide *Feudum Advocatiæ*.

¶ FEUDUM DE HARO, Cui scilicet clamoris *de Haro* cognitio aut jurisdictio, vel, ut apertius dicam, cui superioris justitiæ jus competit. Chartular. Gemmet. to. 1. p. 32. *Nous avons ou dit lieu* (de Morville)... *deux demy fiefs de Hare & deux de Liage*.

¶ FEUDUM HONORABILE, Idem quod infra *Honoratum*. Instrum. an. 1336. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 559. *Ipsi domino Regi & successoribus suis Boemiæ Regibus, ab eoque domino Rege per osculum inter nos hinc inde prælibatum & reassumptione Bireti, ipsum Ducatum nostrum cum terris & pertinentiis ipsius in Feodum Honorabile recipimus, pariter & habemus, decernentes, &c.*

¶ FEUDUM HONORARIUM, Eadem notione. Charta an. 1204. apud Gallandum: *Ego Petrus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. Dominus villæ Montispessulani & Mariæ Reginæ uxoris meæ nomine do tibi Pontio Petro & successoribus tuis in Feudum Honorarium totam medietatem castri de Ropiniano.*

FEUDUM HONORATUM, nulli servitio obnoxium: proinde idem, quod *Francum*. Pactum initum inter Petrum Regem Aragon. & Jacobum Regem Majoricarum super Regno Majoricar. 13. Kal. Febr. 1278. *Nos Jacobus ... recipimus à vobis D. Petro Rege Aragonum fratre nostro & successoribus vestris Regibus Aragon. in Feudum Honoratum sine omni servitio ... totum prædictum regnum Majoricarum, &c.* Homagium factum à Guillelmo filio Mathildis, Ducissæ D. Montispessulani Raimundo Comiti Melgorii, mense Mart. an. 1189. *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feudum francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Et infra: *Et hæc omnia habeo & teneo à te D. Raymundo Comite Melgorii ad Feodum francum & Honoratum, pro quibus omnibus præscriptis facio vobis hominium & fidelitatem.* Charta Bertrandi D. Castri *de Paris* in Comitatu Ruthenensi, 3. Non. Mart. an. 1274. *Recognosco ... vobis D. Henrico Comiti Ruth.... me tenere ... in Feudum francum & Honoratum & nomine Feudi Honorati, ad fidelitatem tamen & homagium, omne ego quod possideo ... in dicto Castro de Paris.* Alia Raimundi Comitis Tolosani an. 1242. in Regesto Tolos. *Et pro hac donatione sive quitatione Dominus Comes prædictus pro se & hæredibus suis donavit in liberum & Honoratum Feudum villam nomine Bessitam in Rutenensi diœcesi ... ad omnem eorum voluntatem in perpetuum faciendam: ita tamen quod prædictus Gaillardus & Domestica ejus uxor & hæredes eorum sint pro Feudo prædicto homines & Milites prædicti Comitis*, quibus additur etiam *hominium*. Alia Guillelmi, filii Mathildis Ducissæ, D. Montispessulani an. 1185. Jun. *Hæc omnia prædicta dono, laudo, trado & concedo in perpetuum tibi & tuis ad Feudum Honoratum, & tu Raymundus Aerradus & hæredes & successores tui, qui hoc Feudum tenebunt, facietis mihi & hæredibus meis nomine hujus Feudi hominium & servitium.* Exstat Charta B. Episcopi Magalonensis, Domini & Comitis Melgoriensis, qua dat *in Feudum Honoratum & censuatum* 4. denarios de 10 denariis, quos ratione dicti Comitatus percipiebat, Jacobo Regi Arag. Domino Montispessulani. Adde Hist. Benearn. lib. 8 cap. 27. n. 10. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 244. 269. Ejusmodi etiam feuda, quæ in *releviis* ferrum lanceæ, sparverium, austurem, chirothecas, & similia præstare tenentur, *Fiu Hondrat*, seu *Feuda Honorata*, vel *Honoris*, vocant Fori Benebarnenses tit. 1. art. 27.

☞ *Feudum* tamen *honoris* ab *honorato* seu *honorario* distinctum fuisse in Aragonia scribit Gallandus in Tr. MS. de Feudis, illudque adsignat discrimen, quod *feudum honoris* ea conditionis daretur, ut ex reditibus castri seu villæ, milites ad ipsius castri defensionem necessarios aleret feudatarius; *feudum* vero *honorarium* sub fide tantum & hominio possideretur. Idem itaque Gallando *feudum honoris*, quod aliis *feudum solutæ*.

☞ Utcumque sit, certum videtur *feuda honorata* non ubique ab omnibus servitiis exemta fuisse; in Charta enim an. 1298. feudatarius manumitti dicitur *ab omni vinculo servitutis atque hominii seu homagii* quod ratione *Feudi honorati* facere tenebatur; sed præstat Chartam ipsam legere, quam invenies voce *Manumissio* ad lin. Eamdem vocem, &c.

FEUDUM IGNOBILE est, quod à manerio aliquo dependens, rusticis & hæredibus eorum ob servitium aliquod ignobili conceditur, & Liberum tenementum vulgo appellatur. Cowellus lib. 2 tit. 2. §. 8. Vide *Feudum burgense*, & *Sergentia*.

¶ FEUDUM IMMEDIATUM, Quod à capitali Domino immediate tenetur; *Feudum Mediatum*, quod aliter *Retrofeudum* dicitur. Transactio inter Philippum Pulcrum Franc. Reg. & Episcop. & Capitul. Eccl. Vivar. an. 1307. *Et de his, quæ ab iis, vel ab altero eorumdem tenerentur in Feudum mediatum, vel immediatum, &c.*

FEUDUM INTEGRUM, in Consuetudine Castelli novi in Thimeraio art. 10. & 11. & Carnotensi art. 15. dicitur illud, quod ratione *equi servitii* valet 60. solidos de *racheto*.

¶ FEUDUM JURABILE & REDDIBILE, Ultramontanis præsertim notum; Est, inquit Jacobinus de S. Georgio de Feudis num. 29. pro quo juratur fidelitas Domino. *Non jurabile*, quando conceditur eo pacto, ut fidelitas non juretur. Vide Boissium de Usu Feud. cap. 4. Instrum. an. 1325. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 204. col. 2. quo Johannes Comes Forensis pro pluribus castris & feudis se hominem ligium de Dalphino constituit: *Item castrum de*

Cussia-

Cussiaco cum ipsius castri mandamento...quod castrum tenet ab ipso Comite *Forensi Jurabile & reddibile Johannes de Mays Dom de Cussinco*. Ibidem non semel occurrit. Aliam hujusce appellationis causam nobis aperit doctissimus D. *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici, ea scilicet potissimum ratione ejusmodi feudum *jurabile* dictum fuisse quod, quemadmodum vassallus feudatum castrum domino capitali redditurum se, cum ei libuerit, sacramentum suo pollicebatur; ita idem castrum vassallo restituturum se, cum eo ad suum commodum usus fuisset, jurabat capitalis dominus. Id probat ex Charta an. 1297 quam consule, si lubet, ad vocem *Readable*.

FEUDUM LAICALE, *Laicum, quod non tenetur de Ecclesia, sed est de feodo mere temporali*, inquit Lindwoodus. [Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag 260. *Centum solidatas terræ de Laico Feudo*, &c. Joannes Brompton. pag 1169. *Reddidit etiam ei omnes Laicos Feudos, quos Henricus pater ejus illi dederat*. [Index MS. beneficiorum Eccles. & Diœcesis Constantiensis fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictus domus est in elemosina, alia est in Feudo Laicali*.] Adde Matth. Paris p. 675. Matth. Westmonast. an. 1175. 1226. Historiam Comitum Pontivi p. 117. &c.

FEUDUM LIBERUM. Charta Communiæ Abbatisvillæ c. 24 *Statutum est etiam, quod nullum vavassorem, vel Liberum feodum in terra mea habentem, burgenses de Abbatisvilla in suam Communiam recipere poterunt, nisi de assensu meo & domini sui*. Adde cap. 25. Homagium Hugonis *d'Arpajon* Domicelli an. 1264. *Feudum Liberum & honoratum. Liberum militare Feudum*, in Chron. Abbat. S. Trud. p. 459. *Feoda Libera Ecclesiarum parochialium*, apud Rogerum Hovedenum p. 779.

FEUDUM LIGIUM, [Gall. *Fief de liage*.] Vide *Ligius*.

¶ FEUDUM LORICÆ. Vide post *Feudum Militare*.

¶ FEUDA MAGISTRORUM *& Clericorum Compotorum Campaniæ*. Sic vocabant annuos reditus qui ex nundinis aliisque Campaniæ consuetudinibus ad illos jure beneficii pertinebant. Memoriale A. Cameræ Computorum fol. 61. apud D *Brussel* de Usu Feud. lib. 1. cap. 1. pag. 55. *Hæc sunt jura seu Feoda pertinentia ad Magistros & Clericos Compotorum in Campania, scripta an. 1290. Omnes emptores præpositurarum, portagiorum, & aliarum consuetudinum, si valor eorum usque ad mille libras ascenderit, debent solvere 14. libras Turon. de quibus Magistri Compotorum debent habere 13. libras quolibet anno; & Clerici Compotorum 20. s. Turon. Item, omnes emptores rerum nundinarum quantumcumque fuerint venditæ vel admodiatæ, debent similiter reddere 14. libras, distribuendas ut supra. Omnia vero jura seu Feoda quæ debentur tam Magistris quam Clericis Compotorum pro præposituris, portagiis & aliis consuetudinibus venditis debent recipi inter festum omnium Sanctorum & Brandones quolibet anno: exceptis illis quæ debentur de venditionibus nundinarum, quæ semper recipiuntur in exitu utrarumque nundinarum successive veniëntium per ordinem, temporibus consuetis*.

FEUDUM MATERNUM, quod primo est à femina acquisitum, quæ sit ex ascendentibus, & sit cognationis caput, tit. de Benef. fem.

¶ FEUDUM MEDIATUM Vide *Feudum immediatū*.

FEUDUM MILITARE, vel *Feudum Militis*, quod à vassallo *Milite* possidetur: qui quidem vassallus ad hoc, ut servitium præstet domino in expeditionibus bellicis, Militari cingulo donatus esse tenetur. Matth. Westmonast. pag. 454. *Ad augmentandam profectionem suam in Scotiam, fecit Rex per Angliam publice proclamari, ut quotquot tenerentur fieri Milites successione paterna, &c, qui haberent unde militarent, adessent apud Westmonasterium, &c. Feudum Militare*, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 85. *Feudum Militare liberum*, in Chronico Trudonensi lib. 9. pag 459. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 574. *Et ex paterna hæreditate Feudum Militis possedit*. Monasticum Anglic. tom 1. pag. 47. *Servitium Petri Caron & hæredum suorum de Feudo unius Militis de Setona, .. & servitium de Feodo duarum partium unius Militis ... pro servitio Feodi trium Militum, &c.* Tom. 2. pag 826. *Prædictum manerium tenetur de D. Rege per servitium dimidii Feodi Militis*. Adde Hovedenum p. 549. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 23. 141. 271. 664. Ughellum tom. 6. p. 866 Feoda Normanniæ p. 1045. &c.

☞ *Militiæ* interdum nude appellantur ejusmodi feuda. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. to. 1 Script. Brunsvic. p. 943. *Hic* (Henricus VI.) *legem instituit apud Teutones, ut Militiæ, more Gallorum & Anglorum, successionis jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus; cum antea magis penderent ex Principis gratia*. Vide in *Miles* ad lin *Militia*, alias *Feudum Militis*.

Qui vero ejusmodi feuda possidebant, *Feudati*, & *Feodati Milites*, dicuntur Simeoni Dunelmensi & Bromptono an. 1086. qui quidem tenebantur Regem in expeditionem pergentem comitari per 40. dies armis omnibus & equis instructi: si vero feudum dimidii esset Militis, per 20. si denique quartæ partis Militis, per 10. Ita Littleton. sect. 95. Statutum Henrici II. Regis Angliæ apud Hoveden. pag. 614. *Quicumque habet Feodum unius Militis, habeat loricam & cassidem, & clypeum & lanceam: & omnis Miles habeat tot loricas & cassides & clypeos & lanceas, quot habuerit Feoda Militum in dominio suo*. Vetus Normannorum Jus municipale MS. 1. part sect. 3. c. 8. ait, Anglis Normanniæ Ducatum tenentibus, *que sous-cens, qui porseent Fiez de hauberc sont tenus à avoir cheval & armes: & des cen que il avoient aage de 21. an, il doivent estre ses chevaliers que il soient trouvez prez & apparailliez au mandement del Prince ou de leur Chiefs Seigneurs*.

☞ Primas inter vassallos obtinuisse feudatarios milites certum videtur; imo eos ab iis qui nude ratione feudorum vassalli appellabantur, distinguit Rupertus Comes Palatinus Rheni in Charta ann. 1356. apud Ludewig. tom 5 Reliq. MSS. p. 576. *Nec non vassallis, feudis, Feudatariis Militibus, clientibus, civibus, judicibus, &c.* Distincta etiam ab aliis illorum hominii formula; unde *vitam & membra sua* domino suo feudali jurabant. Charta ann. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Milites castri de Bromesos ses fecerunt hominium domino Abbati & juraverunt ei vitam & membra sua sicut Feudatarii Milites jurant dominis suis*.

FEUDUM LORICÆ, nostris, *Fief de haubert*, [à veste militari quam *Haubergeon* nominabant, [vulgo nuncupatur, quod aliis [Anglis præsertim,] *Feudum Militare*. [Hæc feudi species vix alicubi nota fuit, præterquam in Normanniæ & Angliæ provinciis.] Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 2. *Milites qui per loricas terras suas deserviunt*. Apud Matth. Paris pag. 38. male *defendunt*, pro *deserviunt*, scribitur. [Ex Regesto ann. 1272. sign. *Qui es in cælis*, fol. 198. *Johannes de Falesia Scutifer, dicit quod tenet dimidium Feudum loricæ, pro quo debet, sicut dicit, auxilium exercitus & cavalcatæ quando per Normanniam levatur, aut servitium per 20. dies eundo & redeundo; & si servitium dictorum 20. dierum captum fuerit, auxilium prædictum non debet capi nec levari*. Ex his discere est quæ fuerint feudi loricæ servitia.] Adde Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico p. 311. eumdem Matthæum Paris pag 167. Normannica Duchesnii p. 1142. Robertum de Monte an. 1159. &c. Vide in *Miles*.

Jam vero qua terræ seu agri quantitate constiterit feudum *Militare*, variæ definiunt Chartæ veteres. Codex MS. apud Spelmannum: *Virgata terræ continet 24. acras:*

acras: 4. virgatæ constituunt unam hidam & 5. hidæ constituunt Feudum *Militare, cujus relevium est* 100 *sol.* Alter: 10. *acræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam fardellam: & 4. fardellæ faciunt unam hidam: & 4. hidæ faciunt unum Feodum Militare.* Tertius deniq; Codex MS. 16. *virgatæ terræ faciunt integrum Feodum Militare, &c.* 13. carrucatis terræ constitisse feodum unius Militis, docet vetus Charta in Monastico Angl. to. 1. pag. 661. *Salvo forinseco servitio quantum pertinet ad dimidiam bovatam terræ, quam dictus Joannes tenet in manu sua, unde 13. carrucatæ terræ faciunt* Feudum *unius Militis, prout continetur in chartis, &c.* vel *octo*, ut alia tom. 2. pag. 825. *Salvo tantummodo mihi & hæredibus meis forinseco servitio* Domini *Regis, quod dicitur Scutagium, quantum pertinet ad 12. bovatas terra, unde 8. carrucatæ faciunt* Feodum *unius Militis.* Viginti libratis terræ, seu 20. librar. annuo reditu. Liber de Modo tenendi Parlamentum tempore Edwardi Regis, filii Regis Ethelredi: *Comitatus constat ex 20.* Feodis *unius Militis, quolibet Feudo computata ad 30. libratas: Baronia constat ex 13. Feodis & tertia parte unius feodi Militis secundum computationem prædictam, unum feodum Militis constat ex terris ad valentiam 20 librarum*, Vide *Caballaria*, *Membrum Lorica, in Membrum 2.*

☞ Mirum certe quam parum sibi constent veteres Chartæ in adsignanda agri quantitate pro feudo unius militis, idque magis, quod in Chartis ejusdem regni ejusdemque provinciæ hæc occurrat varietas. Exemplis à D. Cangio allatis hæc addere placet ex Libro nig. Scaccarii pag. 64. *In Bixla sunt decem hidæ, quas antiquitus tenebat Episcopus Cicestriæ in dominio suo, Comes autem Augensis auferens terram illam Episcopo & Ecclesiæ feffavit in quatuor Milites, Episcopatus de (f. &) Ecclesia recuperaverunt inde de terra illa quinque hidas in dominium, & duo Milites tenent alias quinque hidas de Episcopo pro duobus Feodis.* Ibidem pag. 323. *Orbertus Archidiaconus tenet 11. carrucatas terræ, unde 14. carrucatæ faciunt Feodum Militis.* Quod pluries ibidem occurrit, Et pag. 338. *Ego Robertus Caro teneo 5. carrucatas terræ pro uno Feodo Militis.* Unde vero repetenda sit ejusmodi varietas non video, nisi à mensura quæ diversa est pro diversis locis, aut forte ab ipso feudatoris libitu qui, prout ipsi videbatur, infeudationis conditiones exprimebat.

Feudum Mortuum, *Fief mort*, in Consuetudine Aquensi in Aquitania tit. 8. art. 5. 7. *qui est proprement soubfacasement, ou rente seiche*, cui opponitur *Feudum vivum*, Vide *Census siccus*.

Feudum Nobile, Baldo in C. inter dilectos, de Fide instr. & Zazio part. 2. de Feud. est, quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Hujus generis sunt, inquit Cowellus lib 2. tit. 2. §. 8. apud Anglos, quæ *Maneria* vulgo appellantur, quorum domini jurisdictionem aliquam in tenentes sui feudi habent.

¶ Feudum Nobile & Antiquum, Quod propriam feudi naturam habere dicitur, in Charta an. 1293. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 36. *Item quod jam dictus Raymundus & ejus successores de prædicto feudo eidem dato,... servire teneantur & debeant sicut cæteri vassalli nobiles tenentes Feuda Nobilia & antiqua habentia propriam naturam feudi, eorum Domini servire consueverunt, & debent, & tenentur secundum generalem consuetudinem Nobilium vassallorum antiqua & Nobilia Feuda habentium in Comitatu Viennensi.*

Feudum Nobile & Gentile. Charta an. 1242. apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaudic. pag. 90. *Dedit ... nomine Gentilis & Nobilis Feudi Castrum Bardi, &c.*

Feudum Novum vocant Feudistæ, quod de novo concessum, sive infeudatum fuit in personam primi investiti, in quo initium cepit. Differt vero ab antiquo, quod antiquum in omnem agnationem transeat, novum in liberos & descendentes tantum primi infeudati Vide *Feudum antiquum*, V. Cl. Dion. Salvaingum de Jurib dominic. c. 2. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 9. & Rosentalium de Feudis c. 2. §. 14. 16. 18. 22.

Feudum Nummorum, Idem quod *Bursæ*. Regestum Feudorum Campaniæ f. 52. *Galterus de Autri de Feodis nummorum Castritierri homo fuit Guillelmi de Berno. Joannes homo de 10. lib. Castritierri, & de 10. libr. Ulebeu.* Fol. 61. *Petrus de Poanci ligius de 100. libr. & cum Feodus ordinetur, 100. libræ ponentur apud S. Pharonem, donec alibi ponantur.* Idem videtur quod in Assisiis Hieros. MSS. cap. 175. *Feudum Byzantinorum* appellatur, cujus lemma sic concipitur: *Se aucun Seignor done Fié en Bezans à home ou à feme en aucun leu mort.* Adde c. seq. Charta Hugonis Ducis Brabantiæ an. 1024. in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti f. 105. *Prædictus autem Dominus Philippus Rex Francorum mihi assignavit in Feodo 200. marcas argenti singulis annis percipiendas in Purificatione B. Mariæ, &c.* Tabularium Campaniæ: *Ego Simon Dom. de Passavant. Not... quod Comitissa Campaniæ mihi assignavit 30. libr. annui reditus habendas singulis annis in nundinis Barri, & donavit 200. libras in denariis computatis. Ego itaque propter hoc donum deveni homo suus ligius & filii sui Comitis Campaniæ, juravique sibi, quod ipsos juvabo bona fide contra omnem creaturam, quæ possit vivere & mori, ... Actum an. 1216.* Vide Chartam Alphonsi Imp. Hisp. an. 1258. apud Perardum in Burg. pag. 491. & Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 967.

¶ Feudum Ordinarium, Quo vassallus Domini feudalis homo nude constituitur. Vide *Hominium ordinarium*, in *Hominium*.

Feudum Paragerium, *Fief Parager*, in Consuet. Norman. art. 134. 135. quod in *Paragium* tenetur. Vide *Paragium*.

Feudum Paternum, Quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum est: vel quod à patre, vel ab aliquo ascendentium usque ad quartum gradum inclusive obtentum est, ut colligitur ex cap. 1. §. 1. de Feud. Success. Vide Zazium part. 3. de Feud.

Feudum Personale, quod ad recipientis hæredes non transit & est feudum habitationis. Zazius.

Feudum Planum, nude & nullo medio à domino dependens: *Plain fief*, in Consuetudinibus municipal. Nivernensi tit. 37. art. 9. 10. Aurelianensi cap. 1. art. 47. 48. 67. 68. Carnot. art. 65. Dunensi art. 15. 21. Burbonensi art. 373. 388. Autissiodor. art. 52. 67. 72. Melodun. art. 74. 75. Claromont. art. 199. Trecensi art. 45. 190. Laudunensi art. 260. & Remensi art. 222. Charta an. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417. *Notum facio, quod ego teneo in Plano* Feodo *Castrum meum de Maulain à D. Rege Franciæ. Ligius de Plano* Feodo, in Regesto Feodorum Campaniæ fol 101. *Vassal de Plain fief*, in Consuetudine Montargensi c. 1. art. 18. Aurelian. c. 1. art. 19. & in Charta an. 1266. apud Chiffletium in Beatrice p. 94. Vide *Homagium planum*, in *Hominium*.

¶ Feudum Plejuræ, Gallis *Fief de plejure*. Quo vassallus pro Domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare: quod vadimonium ad annualem præstationem, quam Domino ob feudum debet vassallus, æstimatur in Consuetud. Normann. art. 205. Adde consuet. Britan. art. 90.

¶ Feudum Præpositale, Quod ad Præpositum alicujus Cellæ seu Obedientiæ Monasticæ ab Abbatia dependentis, pertinet. Pancarta MS. titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Chartâ 28. *Be-*

Beucdictus Girardi Fedium Prepositale & quicquid ia decima S. Augustiai babebat, Petro Abbati Vallium ... pro 40. sol. prorsus vendidit. Vide *Præpositus*.

Feudum Presbyteriale; quo nomine *Mansus Ecclesiasticus*, qui ad Presbyterum Ecclesiæ pertinet, de quo in V. *Mansus*, intelligitur. Concil. Bituric. an. 1031. cap. 21. *Ut sæculares viri Ecclesiastica beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non babeaut super Presbyteras. Feudum Presbyterii*, in Tabular. Bellilocensi Ch. 32. & in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1390. *Beneficium Presbyterii*, in Charta Guillelmi IV. Ducis Aquitan. apud Beslium pag. 308. *Feudum Sacerdotale*, in Tabulario Monasterii Dolensis Ch. 27. *Spiritale beneficium*, in Tabulario Absiensi fol. 31. Charta ann. 1076. in Tabulario Angeriacensi fol. 60. *Ego Helias Rufus concedo Deo, &c. in præsentia D. Oddonis Abbatis Ecclesiam Oixiaci, & fiscum Presbyteratus, & Cemeterium, &c.* Fol. 62. *Aebardus de Borno, confirmat Ecclesiam de Oixiaco, Feodum Presbyterale, burgumque totum, &c. Fiscus Presbyteralis*, fol. 68. *Fiscus Presbyterii*, fol. 73. Alia Charta an. 1037. fol. 177. *Et totum Fiscum Ecclesiæ quod pertinet ad Presbyterum propter Ecclesiæ servitium.* Tabularium Santonense: *Ecclesia de Tousac, & Cæmeterium ejus & Sanctuarium quod Feudum Presbyteri dicitur.* Vide Thomasserium in Consuet. Localib. Bituric. c. 41.

☞ *Feudum Presbyterale* strictiori, quam par erat, notione accepisse videtur D. Cangius. Neque enim hac voce significatur tantum *Mansus Ecclesiasticus*, sed & Oblationes, & quidquid Sacerdoti Ecclesiam administranti persolvitur pro exequiis, baptismatibus, &c. quod passim & *Sanctuarium* & *Jura Sanctuarii* appellatur. Id subodorari poterat Vir sagacissimus ex Tabulario Santonensi quod ipse paulo superius citavit. Sed sententiam nostram diserte probat Chartularium Monasterii S. Sulpitii Bituric fol. 22. ut quidquid ad *Feudum Presbyteriale* pertinebat diligenter explicatur: *Eidem Abbati sancti Sulpitii Evrardus concedit omne Fevum Presbyteriale, intra & extra Ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulturam, baptisterium, relevasiones feminarum, benedictiones sportarum & nuptiarum, visitationes infirmorum, confessiones, vigilias, trigenaria, decimas.* Adde Chartul. S. Cypriani Pictav. in Histor. MS. ejusdem Monast. pag. 365. *Concessit Ecclesiam S. Martialis in page Xantoniace cum offerenda & toto Fœdo Presbyterali. Item. Concessit Ecclesiam ... cum omni Fede Presbyterali vel cum omnibus rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus.* Et Chartam Didonis de Androca an. 1110 apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 471. *Dono Deo & sanctæ Fidi Ecclesiam de Feruils cum Fevo Presbyterali & cum tota mea parte de decimis, quam ego tenebam in dominio, exceptis Fevalibus.* Vide *Fiscus Sacerdotii*.

Feudum Primum, seu domini superioris, *Prin fief*, in Consuet. Bayon. tit. 5. art. 10. 11. 33. 37. 38. 42. tit. 8. art. 1. 9. 10. tit. 13. art. 7. tit. 17. art. 14. & 16. & Consuetud. Labourt. tit. 6. art. 13.

¶ Feudum Procurationis, Gallice *Fief de paisse & de giste*, pro quo condictis vicibus hospitium & convivium Dominis à vassallo debentur. Vide *Procuratio*.

Feuda Quaternana, vel *Feuda quaterna*, ut est in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 37. dicuntur *magna Feuda, quæ in quaternionibus doanæ regiæ inveniantur inscripta*, eodem lib. tit. 39. §. 2. tit. 41. lib. 3. tit. 21. 22. His opponuntur *Feuda non quaternata*, eodem lib. tit. 52. §. 2. tit. 85. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. an. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 48. *Si contingat feudatarium crimen committere, per quod publicanda fuerint bona ejus, aut ipsum sine legitimis heredibus fati munus implere, si Feudum ejus fuerit quaternanum, nihilominus immediatus dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ, Regi postmodum præsentandæ, ut ejus super hoc habeatur assensus. Si vero super quaternanum non fuerit, &c.* Vide Rosental. cap. 2. §. 42.

Feudum Recuperabile, & non Reddibile, in Aresto an. 1390. descripto in Histor. Castilion. pag. 106. 107. est illud, in quo, seu in cujus castro, vassallus tenetur *recipere*, seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum; ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter *reddere* domino non teneatur. In Testamento Caroli Ducis Lotharingiæ an. 1424. dicitur Castellum de *Billestein* esse *Rendouble & Receptauble au Duc.* Vide Dissert. 30. ad Joinvillam p. 350.

Feudum Rectum, dicitur, quod ad hæredes transitorium sit in infinitum, inquit Zazius de Feud part. 1. seu ut Cujacius, cujus possessio recta est. *Rectum & gentile Feudum*, in Charta ann. 1228. apud Ughellum in Episcop. Eporediensib.

Feudum Reddibile, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei libuerit, à vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, [ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur. Vide Boissium de Usu Feud. cap. 8.] Tabulæ an 1340. *Concessit in Feudum antiquum, & Reddibile, &c.* Chronicon Metense tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Feodum de Marimont cum appendiciis suis Reddibile ... acquisivit.* Occurrit passim in veteribus Tabulis. Ea autem feudorum conditio *Redda* dicitur in Charta Bernardi Abbatis Tutalensis in Lemovicibus in Hist Turenensi p. 39. *Redditio*, & *Redditus*, in alia an. 1239. in Hist. Vergiac. p. 170. 171. & Ducum Burg. p. 75. Exstant in Codice Thuano 93. fol. 56. & seqq. *Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos tenentes castra pro dominis, seu alia feuda*, in quibus ejusmodi feudorum reddibilium conditiones & jura exacte enucleantur & deciduntur. Vide Dissert. 30. ad Jonvill. p. 349. 350. [Rosental. de Feud. cap. 1. §. 78. & supra *Feudum jurabile*.]

☞ Vulgatior ratio usuque receptior reddendi castra in Delphinatu erat ut, mortuo vassallo, vel in alia qualibet mutatione, vexillum capitalis Domini in altiori & principali turri poneretur per unum, vel plures dies, prout in Charta infeodationis expressum fuerat. Charta ann. 1340. apud Boissium de Usu Feud. c. 8. *Quæ quidem reddibilitas sic intelligitur & declaratur, videlicet quod in mutatione Domini, ac etiam mutatione vassalli, Dom. Delphinus & successores sui in dicto feudo possint & debeant ponere & poni facere vexillum suum in signum majoris dominii, & tenere ibidem dictum vexillum per unum diem naturalem duntaxat.* Alia an. 1249. ibidem: *Et in qualibet mutatione domini & vassalli, etiam dicta castra redduntur Dom. Delphino & suis tenenda per tres dies duntaxat cum vexillo Delphinali.* Erant præterea castra quæ domino reddere tenebatur vassallus *ad magnam & parvam fortiam*; *à grande & petite force*, ut legitur in Consuetud. Bartensi. Vide in *Fortia 2.*

Feudum Regale, Feudum majus, seu quod regale aliquid in se habet, de quo quis à Rege absoluto, nec superiorem agnoscente, instituitur, cujusmodi sunt ea, quæ *Libertates regales* habere dicuntur. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. qui *Comitatus Palatines* intelligit, de quibus in hac voce.

¶ Feudum Restrictum. Vide in *Feodum talliatum*.

¶ Feudum Resumtibile, Gall. *Fief de reprise*, dicitur prædium quod prius ab omni præstatione liberum, & à quolibet servitio sive reali, sive personali immune, Domino capitali ob certum stipendium subditur, statim-

timque ab illo recipitur sub feudi nomine cum debitis servitiis. Aliud ab eo quod

¶ FEUDUM REVERSIBILE, Gallis *Fief de retour*, vocant, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad Dominum capitalem revertitur, Vide *Feudum talliatum*.

FEUDA SCUTIFERA, seu *Scutiferorum*, Germanis *Schultdleben*, de quibus l. 4. Feud. tit. 74. Jac. de S. Georg. & Zazius part. 12 de Feud §. 10.

FEUDUM SERGENTERIÆ. Vide in *Serviens*,

FEUDUM SIMPLEX, quod simplici & perpetuo jure quis tenet sibi & hæredibus suis. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 12. & Rastallus Littleton. sect. 1. *Tenant en Fée simple, est celui qui à terres ou tenement à tener à lui & à ses heires à touts jours; & est appel en Latin*, Feudum simplex, quia feodum idem est quod hæreditas, & simplex idem est quod legitimum vel purum: & sic Feodum simplex idem est, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Hæc idem Littleton. Habentur formulæ complures infeudationum ejusmodi feudorum in Char. feodi in libro Angl. inscripto *Justice of peace*, p. 145. v. & seqq.

¶ FEUDUM SIRVENTALE, Certis ac definitis servitiis obnoxium. *Fiè de Sergent*, in Assisiis Hierosol. c. 190. *Feudum servientis*, in Char. an. 1230. Charta an. 1139. *Ut habeas & teneas tu vel tui de me ad fevum vel de meis ad servitium... Istum Fevum est Sirventale*, Vide *Sirventia*.

FEUDUM SOLDATÆ dicitur, cum nobili alicui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit, non tamen ex camera, aut ex cavena, aut vectigalibus, &c. idque post mortem dantis & accipientis finitum. Vide Zazium part. 12. de Feud. § 32. *Fief de Sodoier*, in Assisiis Hierosl. MSS. c. 244.

FEUDUM SOLIDUM, Idem quod *Ligium*, in Constitutionibus Catalaniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 44. Vide *Solidus* 1. & *Hemagium solidum* in *Hominium*.

¶ FEUDUM SPIRITUALE, Idem quod *Feudum Advocatiæ*, quod ea lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ à qua feudum tenet. Vitæ Patriarcharum Aquileiensium in Anecdotis Murator. tom. 3. pag. 248. *Eo autem tempore & anno Rex Bohemiæ vassallus Ecclesiæ Aquileiensis habens ab hac Feudum Spirituale, pro redemtione civitatis Austriæ misit Vicorium suum cum magno exercitu*.

FEUDUM TALLIATUM, dicitur verbis forensibus *hereditas in quandam certitudinem limitata*, seu feudum certis conditionibus concessum, verbi gratia alicui, & liberis ex legitimo matrimonio nascituris. Unde si is, cui feudum datum est, moriatur absque liberis, feudum ad donationem redit: *talliare* enim est ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare. Ejusmodi sunt *terræ & tenementa sub tallia data, concessa, vel obventa*, apud Henricum Knygthonum lib. 5. *Terræ tamen & tenementa, quæ sub tallia eis provenerunt, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur*. Alibi: *Similiter exhæredati sunt, & forisfecerunt omnia tenementa, terras & possessiones pro se & hæredibus suis in perpetuum, iis exceptis, quæ sub tallia provenerunt, &c.* Ex quibus patet, *Feuda talliata* in *confiscationem* non cadere.

Diversum porro videtur *Feudum talliatum* à feodo, quod *Restrictum* vocat Consuetudo Ambianensis art. 71. 84. 132. *Fief restreint & abbregè*, quod scilicet certis conditionibus, atque adeo interdum censui obnoxium fit. [Bellomanerius cap 28. pag. 142. *Il sont aucun Fiefs que l'on appelle Fiès Abregiez; quant l'en est semond pour serviche de tex Fiès, l'en doit offrir à son Seigneur ce qui est du par le raison de l'abregement, ne autre chose li sires ne pues demander se li abregement est prouvez ou connus, & il est fet soufisament par l'otroy dou Comte: car je ne puis soufrir abregier le plein serviche que l'en tieu de moi sans l'otrey dou Comte, combien qu'il y ait de seigneurs dessous le Comte l'un apres l'autre, fait ainsint qu'il se fuiens tout accordè à l'abrègement, & s'il se sont tout accordè, & li Quens le sçait, il gaigne l'homage de cheluy qui tient la chose, & revient l'homage en la nature de plein serviche, & si le doit amender chil qui l'abregea à son home de 60. liv. au Comte*. Ex art 25. jam cit. Consuet. Ambian. apte colligitur *Feudum restrictum* dictum fuisse illud cujus relevium 60. solid. Paris. cambellagium vero 20. minus esset. Sic enim habet: *Tous fiefs qui sont tenus à soixante sols Parisis de relief, & à vingt sols de chambellage, ou par plus grande tenue, sont reputez nobles & tenus en plein hommage.*] Vide 1 Regestum Parlamenti Paris. fol. 130. verso, Statutum 2. Westmonasteriense an 13. Edward. I. cap. 1. 50. Chartam feodi pag. 149. Littletonem sect. 13. 14. 18. & seqq Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 12. 13. & Rastallum verbo *Fee taille*,

FEUDUM VASSALLATICUM, Vassalli servitio obnoxium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 64.

FEUDUM VERUM, cui opponitur *Feudum de futuro*, in Jure Feudali cap. 29. §. 12. [*Feudum verum* definit D. *Brussel* de Usu Feud. lib. 1. c. 14. illud quod à Principe aliova capitali Domino gratuita & liberali donatione conceditur.]

FEUDUM VEXILLI, aut *Feudovexillum*, quod cum vexillo confertur, quo quis cum vexillo investitur, ejusmodi sunt majoris dignitatis feuda, quæ nostri *Fiefs de bannieres* vocant, quod vexilla in aciem cum vassallis suis educant, qui ea possident. Ejusmodi *Feudovexilla*, Germani *Fahnleben*, vel *Vauleben*, vocant; est enim *Feu*, vexillum, *Leben*, feudum. Vide Wiguleium Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 312. 382. Speculum Saxon. l 3. art. 58. §. 2. *Nullum est Feudum vexilli, de quo possis illustris seu princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur*. Art. 80. §. 1. *Imperator confert cum sceptro spiritualibus, & cum Vexillis secularibus, Feuda omnia illustris dignitatis*. Art. 62. §. 2. *Septem etiam Vexillorum in Saxonia sunt definita, Ducatus Saxoniæ, Palatinia, Marchia Brandeburgensis, &c.* Art 52. §. 3. *Imperator ... confert Comitatus, seu Comitias, Vexillaqua Feudalia*. [Bavari literæ pro conferendo Principatu Brandeburgensi Ludovico filio an 1328. apud Ludewig. tom. 2. p 275. *Conferentes eidem ac infeodantes & investientes ... per sceptrum regale, sub vannulis & Vexillis, ut est moris*.] *Feudevexillum*, in Jure feudali Saxon. cap. 16. §. 3. 4. 7. cap. 34. §. 1. Vide Hieronym. Vigoerium in Histor. Alsatica pag. 143. Dissert 9. ad Joinvillam p. 196. & supra *Fahnelea*.

¶ FEUDUM VIARIÆ, Gall. *Veirie*. Vide *Viarius*.

¶ FEUDUM VICARIÆ, Gall. *Viguerie*. Feudi species apud Occitanos notissima, cujus ab initio seculi 11. etiam feminæ capaces erant, ut colligitur ex Charta Roberti Regis an. 1027. inter Probat. Histor. S. Germani à Pratis p. 24. *Ad ultimum vere, nos & uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harfeudam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantummodo camporum Vicariæ respiciebant, ante nostram præsentiam convocavimus..* Vide *Vicarius*.

¶ FEUDUM VICECOMITATUS, Quod seculis 12. & 13. hæreditatium esse cœpit, in præfectura totius Comitatus vel unius ejusdem Comitatus urbis positum erat. Quæ autem fuerint ejusmodi feudi pertinentiæ, jura & prærogativæ discere licet ex Charta Guillelmi Debarris & Helvidæ ejus uxoris an. 1248. ex Chartol. Campaniæ in Camera Computor. fol. 408. *Ac etiam quicquid habebamus vel habere debebamus in castra & villa Pruvini, & circumcirca Pruvinum, ac in parochia de Branchi-*

chisiaco, in parochia de Loan, in parochia de Villagruis, in parochia de Villariis-Domini Georgii, in parochia de Monsefiguli, in parochia sancti Martini de Charnetronc, in parochia de Bonesacco, & in quibuscumque locis, ac in rebus quibuscumque, tam in hominibus Ecclesiæ de Nigolla quam in omnibus rebus aliis, ratione Vicecomitatus Pruvinensis. Adde Chartular. Carnotense an. 1302. fol. 64 *Messire Gauchier de Rochefort, chevalier, tient la Vicontèe de Chartres, de la Contesse, ès villes qui s'ensièvent. C'est à savoir à Gourdèes & les appartenances, & la joustice hauta & basse; Gilainville & les appartenances, & la seigneurie, Macouiller, & les appartenances, & la serjanterie, & la joustice haute & basse, & ès dites villes, & à Sours, plusieurs chouses & hommes de cors. Et à Chartres, plusieurs rentes & plusieurs dignitez, si come il est contenu en un escript. Et puet tout ce valoir quanque il tient de la Contesse, environ 400. lib. par an de rente. Et doit ledit Viconte servise d'ost, soit tiers de Chevaliers, & doit rachat, Et environ 200. rierefiez.* Vide in *Vicecomes*.

¶ Feudum Vicedominii. Vide *Vicedominus*.

Feudum Vivum, Gall. *Fief vif, ou rente fanciere*, in Consuetud. Aquensi tit. 8. art. 2. 6. 8. 11 in quo tenens seu vassallus tenetur habere seu tenere ignem vivum, *Feu vif*, id est, perpetuam residentiam. Vide supra *Feudum mortuum*.

Feudum, marito vivente, propter nuptias est mulieris donatio: ipso mortuo ejus *Feudum* appellatur. Speculum Saxon. lib. 3 art. 75. §. 2.

Crescere Dominum in Feodo, est augere feudum domini per accessionem & acquisitionem in Charta ann. 1230. apud Perardum in Burgundicis p. 417. De ejusmodi *augmentis feudorum*, pluribus egit vir clarissimus Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Feudorum usu c. 19. Vide *Servitium meliorare*.

Feudum Minuere vetatur vassalli, id est, partem illius dare, vel alienare; præsertim si servitium domino inde pereat vel *minuatur*, quomodo *obsequium regale minuere* dicitur in Capitulari 4. ann. 805. c. 13. Nam cæteroquin minora feuda partitionem ac divisionem admittunt. Guntherus lib 8. Ligurini:

Marchia, seu Comitis possessio, sive Ducatus
Integra permaneant: Feudalia cætera multis
Participanda patet, domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, jurandaque fœdera præstet.

Constitutio Friderici I. Imper. apud Radevicum lib. 4. c. 7. *Non modicas accepimus querelas, quod beneficia eorum & Feuda, quæ vassalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusione, nomine libelli vendiderant, unde debita servitia amittebant, & honorum Imperii nostræ felicis expeditionis complementum minuebant, &c.* Alia Charta ann. 1176. apud Hieron. Vignerium in Genealog. Alsatic. pag. 120. *Hec addita, quod* Feudati *mei, si quid dare voluerint in eleemosynam de Feudis suis, unde servitium nec reditus mei decrescant, & illi habeant liberam potestatem dandi, &c.* Tabularium Lehunense Ch. 85. *Eo siquidem tenore, quod non licebit ei vel hæredibus suis Feodum imminuere, vel dividere.* Adde Galliam Christ. tom. 4. p. 146.

Ita tamen feudorum partis alicujus alienationes à dominis permittebantur, dummodo vassallus retineret tantum terræ aut feudi, quo servitium consuetum domino exhiberet, &, ut vulgo loquuntur Consuetudines municipales, *pourveu qu'il retinst de quoi servir le fief.* Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Addidi.. ut si quis ex isto meo honore voluerit loco sanctæ Crucis ac Monachis ibidem Deo servientibus de possessione sua dare vel vendere; non prohibeatur; sed potius commoneatur, tantille interdicto, ut dominus suus inde suum non perdat servitium* Tabular. Cœnobii Dolensis: *Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui fisci sive casamenti, quod à nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, ita tamen ut non totum det, sed partem retineat capitis.* Magna Charta Angliæ cap. 32. *Nullus homo liber det de cætero amplius alicui de terra sua, quam ut de residuo terræ possit sufficienter fieri domino Feodi servitium ei debitum, quod pertinet ad feodum illud.* Statutum de Prærogativa Regis an. 17. Edw. II. cap. 7. *Nullus, qui de Rege tenet in capite per servitium Militare, potest alienare majorem partem terrarum suarum, ita quod residuum non sufficiat ad faciendum servitium suum, sine licentia Regis.* Tabularium Monast. Longipontis in diœcesi Paris. *In primo anno, quo Philippus filius Philippi Regis Francorum accepit uxorem Helizabeth filiam Guidonis Trosselli, residens apud Montem Lethericum inter proceres suos, firmavit quæcunque Ecclesia de Longoponte tenuerat usque ad diem illum, videlicet villam, quæ dicitur Vee, ab omni exactione liberam, consuetudinem Militum de Fisco Montis Leterici dandi Ecclesiæ, excepto quod dominus servitium suum non perdat potestatem habentium.* Charta Renaldi Comitis in Chron. Besuensi pag. 681. *Donavit quicquid de Feodo suo unusquisq; de eadem villa... prædictæ cellæ fratribus dederat, dummodo ex hoc totum Feodum suum ipse non amittat, &c.* Alia an. 1060. apud Louvetum in Bellovaco: *Confirmavit adhuc ... ut si aliquis ex Militibus suis de Fisco suo Ecclesiæ donare voluerit, absque suo jussu donet indifferenter, ita scilicet ut Militare servitium non amittat.* Charta Ludov. VII. Reg. Franc ann. 1141. in Tabular. Prioratus Neronis villæ fol. 6. *Si vero aliquis homo noster pietate ductus de Feodo nostro eisdem Monachis aliquid impertire voluerit, auctoritate nostra ei concedimus, & donamus, eo scilicet tenore, ut servitia & consuetudines nostras propter hoc non amittamus.* Charta fundationis Abb. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabularii Regii Ch. 370. *Concessi eis & confirmavi, quod homines & Milites mei & homines Militum meorum liberam habeant potestatem donandi sive vendendi eisdem Abbati & Monachis competenter de tenementis suis quod voluerunt: ita tamen quod tantum remaneat de Feodo in manu donatorum, quod ipsi possint sufficienter respondere mihi & hæredibus meis de omnibus ad me & hæredes meos pertinentibus, &c.* Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 190. *Se un homme qui à Fiè, qui à soit tenou à vil, recreant, couart, ou que il soit bossu, ou que il soit mahaigné d'aucun des membres, ou yvrongne, ou entechié de aucun mauvais & vilain vice; mais que il soit fis de Chevalier & de Dame, nè en loial mariage, l'on ne le peut pas contredire que il n'achete le Fiè, de quoy le Seignor peut estre empirè; ou amermè de son servise, &c.* Vide Constitut. Siculas lib. 3. tit. 5. § 2. & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap 124. Ordericum Vitalem pag. 583. 587. 588. 589. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 974. &c. præterea Andream Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 10.

Feudum Perdere, seu *Forisfacere Feodum propter Feloniam*, in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 88. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 32. *Qui seniorem suum vivum in bello reliquerit, dum eum adjuvare possit, aut malo ingenio ei de pugna defecerit, perdere debet omnia, quæ per illum habuerit.* Ita de eo *qui seniorem suum despexerit, & per superbiam eum pensabiliter diffidaverit*, cap. 33. & de eo *qui se sciente seniorem suum à manu vel à lingua occiderit, vel filium suum legitimum, aut adulteraverit uxorem ejus, vel tollerit ejus castrum, & non reddiderit sine penonmento, aut fecerit ei malum, quod non possit ei redigere nec emendare, &c.* Adde cap 38. Vetus Consuetud. Franciæ lib 2. *Le vassal pert son Fief, quant par mal talent il met la main*

main sur son Seigneur à tort, se il arme contre lui, se sans congiè il pesche en ses estangs, & ou il chasse en sa garenne, se il fortrait se femme, ou fille pucelle. Per Assisias Hierosol. MSS. cap. 186. & 195. *L'on peut perdre son Fiesen trois manieres: l'un est l'an & jour, l'autre toute sa vie, & la tierce luy & ses heirs. L'an & jour le peut home perdre par deffaut de service. Toute sa vie le peut hom perdre, & pert par deffaut d'homage & par autres choses, & lom peut perdre & pert pour Dieu renoier, & pour estre traitour vers son Seignor.* Et cap. 193. *Ce sont les choses de quoi il me souvient ores pour quoy l'on peut & doit par l'assise ou usage du Royaume de Jerusalem estre desheritez lui & ses heirs. Qui est herege (heretique,) qui se renoie, qui met main sur le cors de son Seignour, qui vient à armes contre son Seignour en champ, qui vent sans le congiè de son Seignour sa citè, ou son chastiau, ou sa forteresse à son ennemis, tant come il a à boire, ne à manger tant ne quant, qui traist son Seignour, & le livre à ses ennemis, qui porchasse la mort & le desheritement de son Seignour, & est de ce atteint & provè, qui vent par l'assise son Fiè, qui est appellè de trahison, vencu en champ, ou defaillant de venir soi deffendre en la Court de son Seignour de la trayson que l'on li met sus, se il est semons, si come il doit,* Cap 194. *Ce son les choses, pour quoi il me semble que l'on peut & doit estre deherité sa vie. Se un home tient un Fiè dou Seignor de qui il li doive homage, & se il ne le fait, ou il ne l'euffre à faire, si come il doit, dedans un an & un jour, &c. qui est attaint de foy mentie vers son Seignor, il pert le Fiè toute sa vie, &c.* Adde Libros Feudorum Regiam Majest. lib. 2, cap 63, Leges Alfonsinas parte 4 tit. 26. lege 8. Constitut. Siculas lib. 3. cap. 13. §. 17. Consuet Andegav. art. 187. & seqq. & Feudistas passim, Vide *Forisfacere*,

¶ Feudum Committere, Idem quod *in Commissum cadere*, Gall. *Tomber en Commise*, quod fit cum dominia ex delicto vassalli ad dominum feudi redeunt, *Commettre son Fief*, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. Charta ann. 1281. to 2. Hist. Dalphin. pag. 106. *Quæ quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, Feudum superius sibi datum Committatur, ex eo quod prædicta non observaret.* Vide *Committere*.

Feudum Retinere, quod Practici nostri dicunt; *Retenir par puissance de Fief*, ut est in Consuetud. Senon. art. 85. & aliis passim: *Retenir & reunir à sa table le Fief par puissance de Seigneurie*, in Consuet. Ambian. art. 18. 43. Silvanecten. art. 226. & Claromontensi art. 93. Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 101. *Probatur & est notorium & publicum, quod nemo nec nobilis nec innobilis potest nec consuevit acquirere Feudum nobile, nec vendere, si teneatur immediate à D. Rege & Duce, quousque primo illud Feodum dicto D. Regi, vel gentibus suis præsentaverit, & viderit, an illud pro pretio, quo fuerit venditum retinere voluerit: & si voluerit, potest illud retinere eodem pretio, ut dominus superior & directus.* Subdit Instrumentum: *Dummodo à Domino Feodi non fuerit missus in ejus possessionem.*

Feudi Judicium. Charta an. 1180. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi p. 90. v. *Ad hæc Becellus de Camino remisit Judicium Feudi Nosatino & Arieldo, quod super eos fecerat, tamen si attenderint, ut superius legitur.* Infra: *Item unicuique ex suis vassallis, qui istud sacramentum fecerint ad Commune Conigliani, & firmum tenebit, similiter remisit Judicium Feudi.*

Feudum Facere, id est *Homagium*, occurrit non semel in Actis Capitularibus Ecclesiæ Lugdun. an. 1341, fol 78 [Fragmenta MSS. Hist. Aquitanicæ apud Stephanot. tom. 4. *Petrus de Blot Domicellus Fecit Feudum Domino Episcopo Claromontensi de mansis quæ habebat apud Raillac & Desazat ac in villa Belliloci an. 1160. Item, an. 1240. Eblo de Ventadorio Fecit Feudum Domino Episcopo pro castris de Chalus, Champagnat, Miremont, Montelat, & aliis.*]

¶ Fealiter, id est, *Jure Feudali.* Chartul. S. Vincentii Cenoman fol. 29. *Dicebant quod ter in anno debebat comedere hæres illius terræ in Abbatia B. Vincentii Cenomanensis Fealiter; è contra Monachi negabant*,

Feudalis, Vassallus, Tabularium Bellilocense Ch. 97. *Tatum quem visum sum habere in ipso manso aut unus ex meis Feudalibus.* Charta Ecclesiæ Tutelensis, scripta sub Odone Rege: *Scalas castrum meum omni castellania, & cum universis Feudalibus. Feudales Milites*, in Charta Frotardi Vicecomitis Caturcensis sub Rodulpho Rege scripta. *Feudales liberi Trajectensis Ecclesiæ*, in Charta Adelbodi Episcopi an. 1021. apud Willelm. Hedam p. 282. 1. Edit.

¶ Fedalis, Eadem notione. Charta Fundationis Bassacensis Abbatiæ an. 1002. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 473. *Et si omnis parentela mea moriendo defecerit, tota possessio mea & Fedales mei ad Monasterium ... sine ullo retentu dono jure perpetuo.*

¶ Fevalis, in Charta an. 1078. inter Fragm. MSS. Histor. Aquitan. apud Stephanot. tom. 5. pag. 25. verso & in alia an. 1191. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 205. & alibi.

Feudatus, in Charta anni 1176. to. 4. Galliæ Christ. p. 146. [& in Edicto S. Ludovici an. 1233.]

¶ Fedatus. Hist. MS. S Cypriani Pictav. pag. 349. in Charta Bernardi Quatorbarbis ex Tabular. S. Cypr. fol. 98.

Feodarius, Feudatarius, apud Willel. Thornac. lib. 3, cap. 15.

¶ Feudarii, Majores vassalli, qui à Domino feudali nude pendebant ratione *tenuræ*. In Delphinatu *Feudarii* bis in anno solebant convenire, ac tenere *placita*, ibique de mutuis controversiis, iis maxime quæ feuda spectabant, judicare. Horum judiciis Dominus præerat, aut ejus loco qui *retrogardas* de eo tenebant. Inquisitio Oisentii tom. 1. Hist. Dalph. p. 20. *Dominus Hugo Ricardi est homo Ligius Comitis & tenet de eo .. tres partes Regardæ totius Oisentii ... Et quando Feudarii tenent placita, qui ea debent tenere bis in quolibet anno, debet esse præsens loco Domini Comitis, & cavere ne ipsi Feudarii gravent homines D. Comitis ... Et debet respondere D. Comiti de duabus partibus bonorum & escaetarum quæ eveniunt cum tenentur dicta placita. & tertiam partem capiunt Feudarii supradicti.* Vide *Pares*.

¶ Feudatarii, Iidem qui *Feudarii*. Inquisitio S. Laurentii de Lacu tom. 1. Hist. Dalph. p. 94. *Et capit ibi* (D Comes) *omnia banna regalia per totum, & alia banna præter quæ in feudis, in quibus Feudatarii capiunt parva banna, & cognoscunt de causis realibus quæ vergunt inter tenentes ipsa feuda.* Horum vero præcipua hæc erat prærogativa, ut in placitis & feudis ipsorum nihil capere posset Baillivus. Inquisitiones pro juribus Dalphinal. tom. 1. Hist. cit. p. 141. *Dom. Petrus Romans & Gualterius de Meissegnas, & Humbertus de Claromonte sunt homines Ligii Comitis, & tenent de eo castrum de Claromonte, & Balliam ejusdem castri & capiunt ratione Balliæ tertiam decimam partem bladorum ... & tertiam partem omnium bannorum, & excaetarum quæ possunt ibi accedere Comiti tam in terris quam in denariis, salvis tamen usagiis Comiti debitis, præterquam in placitis Feudatariorum & feudis ipsorum, ubi nihil capiunt.* Eadem notione occurrunt *Feudatarii* in Constitut. Perri Reg. Aragon. ann. 1202. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1394.

Feudatarius, Vassallus, passim.

¶ Feudotarius, Eadem notione apud Ludov. *Laguille* in Probat. Hist. Alsat. p. 54.

¶ Pheu-

¶ PHEUDATARIUS, in Epist Lauri Quirini de Turci potentia, ad Pium PP. II. ex Bibliotheca Regia num.205.

FEUDATARIUS, vel FEODATARIUS, apud Anglos, est Officialis à Magistro Curiæ Wardorum, seu pupillorum, sub sigillo Curiæ illius, uni vel pluribus Comitatibus datus. Hic in cognoscendis rimandisque feudis, ad Regem pertinentibus, & ad tenuras pro Rege manifestandas, tuendasque operam navat: Escaetori ideo adjunctus, omnibusque nervis regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras lustrat, valorem annuum investigat, prodit, indicit, censum recipit, & Curiæ receptori defert. Viduis item tenentium Regis dotem assignat. Spelman.

FEODATI, *Fievez*, apud Suger. de Administr. sua cap. 10.

¶ FEVONES, Eadem notione, apud Menesterium in Probat. Histor. Lugd. pag. 9. *Dedit etiam nobis dono supradictus Comes Willelmus quidquid acquisituri eramus in locis istis de Fevonibus; Fevones quoque, scilicet Willelmus de Lavieu &c.* Ubi perperam editum *Fruonibus* & *Fruones*.

FEODATARIUM, Jus, quod uxori competebat in feodis mariti. Charta Rainaudi Archiepisc. Lugd. an. 1215. *Et 3. dem. frumenti, & 3. dem siliginis, & 3. dem. ordei, debitales in illa parte, quam tenet Margarita uxor Gaufridi Gros, & 5. sol. & 4. ob. debitales & investituras in ambabus partibus, non obstante Feodatarie in parte Margarita.*

FEODAGIUM, [Jus feudi ejusdemque districtus, territorium.] Charta Hemerici Vicecom. Rupiscavardi an. 1256. in 7. Regesto Archivi Reg. *Feodagia illius partis castri de Brusac. Petragoric. diœcesis, quæ Helias dictus Flameng Miles avohabat, & cognoscebat à nobis, cum Feodagio omnium, quæ prædictus Helias habebat seu habere poterat in Castellania Castri prædicti, &c.*

¶ FEUDAGIUM, Eadem notione. Charta Guigonis pro Monasterio Vallis Benedictæ an. 1184. tom. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 23. *Concesserunt... omnia sua nemora ... & in Feudagiis suis perpetuam libertatem acquirendi sine aliqua fraude* (l. laude) *& consensu & sine aliquo usatico & dominio.*

FEODITAS. Will. Thorn. an. 1281. *Consuetudinem & auxilia ad revelationem Abbatiæ S. Augustini, ... Feoditatem etiam & relevium 25. sol* Idem an. 1283. *Quod præfati homines de Stonore facerent ei redditum, relevium, Feoditatem, sectam ad Curiam suam, &c.* Ubi Feoditas videtur vox formata ex Gallico *Feaute*, fidelitas, homagium, sacramentum fidelitatis. *Faire fief, recevoir le vassal à fief*, in Consuetudine Arvern. c. 22. art. 5. 25. ubi feodum sumitur pro hominio & fidelitate, seu *foi & homage*, ut est in art. 4.

¶ FEARE. Terram vel prædium in feudum concedere. Charta Kaledonis ex Chartul. Sangerm. fol. 8. tom. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 418. *Obtuli ... omnia propria quæ possidebam in parochia S. Mariæ Peratæ, atque Albiensi, exceptis casamentis unde meos homines feaveram.*

¶ FEFARE, in Lib. nigro Scaccarii p. 75. *De duobus hidis unum Fefavit militem.*

¶ FEODARE. Charta an. 1269. ex Chartul. S. Vandregesili tom. 2. p. 1573. *Concessi .. in excambiationem prædictæ pechiæ terra quam ipsi Religiosi mihi Feodaverunt.* Occurrit alibi.

¶ FEODISARE. Charta Hellini Trevir. Archiep. an. 1152. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 72. *Neque Dux Feodisare eos coget, immo etiam dare & accipere in fide & veritate prohibebit.*

¶ FEODERARE, A debitis ob feudum servitiis aliquem eximere, seu in *feudum francum* erigere. Epist. G. de Villa Hardoini ad Blancham Comitissimam Campaniæ, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 810. *Intimamus vobis præterea quod scripta feodorum vestrorum sunt in Ecclesia S. Stephani Trecarum, & in scriptis continentur duo millia & ducenti milites: quorum mille & octoginti sunt, tam ligii, quam munitionis observatores, exceptis illis quos Comes H. & Domina nostra Comitissa, & Comes Th. Feoderavit.*

FEOFFARE, Feudum in aliquem conferre, investire, donare. *Feoffator*, Donator. Chronicon Cambriæ: *Rex Willelmus cogn. Bastardus ... Conquestor Angliæ ... Feoffavit Hubertum de Vaux de Baronia de Gilesland ... & Feoffavit Robertum de Strivers de Baronia de Burgo, &c.* Occurrit apud Will. Thorn. an. 1281. 1283. *Feofari per chartam*, in primis Statutis Roberti I Scotiæ Regis c. 2. Differt autem *Feofare* à *donare*, quod *Feofare*, sit feodum simplex feofatario conferre; *donare* vero sit conferre *Feudum talliatum*, hoc est ad certam conditionem. Hanc differentiam observat Littleton. sect. 57. Vide Bracton. lib. 2. c. 5. §. 6.

☞ Hinc facile colligitur quid sit *tenere per feudum vel per cartam*, ut legitur in Bulla Alexandri PP. III. an. 1178. è Chartular. Latiniac. *In unoquoque molendinorum sito super rivum de Conchis quod tenetur ab Ecclesia per Feudum vel per cartam.* Ubi *tenere per feudum* dicitur, qui liber est ab omni servitio; *per chartam* vero, qui certis ac definitis servitiis in Charta expressis obnoxius est.

¶ DARE PER FEUDUM, Idem quod in feudum concedere. Charta 977. Marcæ Hisp. col. 916. *Nullus Comes neque Episcopus non sit ausus dare ipsum cœnobium per Feudum ad nullum hominem.*

¶ FEUDARE, Idem quod *Feoffare*. Homagium Philippi Nobilis factum Henrico I. Ducis Brabantiæ ann. 1209. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 407. *Ipse vero Dux de tota terra Alost .. me legitime Feudavit, & ego de præfata terra ... præfato Duci feci homagium ligium.*

REFEOFFARE, In feudum denuo concedere, seu potius rursum investire. Henricus Knyghtonus an. 1291. *Ad Refeoffandum electum in tota regalitate & dignitate, &c.*

FEOFFAMENTUM, Datio ad feodum, donatio feudi, sæpe simplex donatio, inquit Cowellus lib. 2. Inst. tit. 7. § 2. Vide tom. 2. Monastici Anglic. pag. 201. & Will. Thorn. pag. 2078. *Feoffement*, apud Littletonem sect. 1. 57.

¶ FEOFAMENTUM, in Charta ann. 1287. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 60.

¶ FEFFAMENTUM, apud eumdem Formul. Anglic. p. 356. *Fefamentum*, in Libro nig. Scaccarii p. 63.

¶ FEODERARIUS, Dominus capitalis à quo feudum dependet. Homagia facta D. Johannæ de Castro-novo an. 1275. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 122. *Guillel. de Ulmo, Johannes de Fonte-Baudouis, & Iterius de Campo-Milonis debent in mutationibus Dominorum vel Feoderariorum duos solidos pro acbaptamento, sive homagio.*

FEOFFATOR, Rastallo & JC. Anglis *Feoffor*, Dominus, qui terram ad feudum concedit, vel qui prædium *tenentis* in feudum simplex erigit, aut certe qui investit aut donat. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 375 *Qua quidem carta visa, compertum est, inter cætera, contineri in eadem, quod Feoffatores subscripti dederunt Benedicto quondam Abbati de Soleby, &c.* Tom. 2. pag. 25. *Tenuit ... tenementa ... per feofamentum antecessorum de Lovetot, tenendum de Feofatoribus suis, videlicet de illis de Lovetot.* Littleton. sect. 57. *Le Feoffor est proprement tou home enfeoffa un auter en ascuns terres, ou tenement en fee simple. Celuy qui fist le Feoffment, est appell Feoffour, & celuy à qui le feoffement est fait,*

est

est appel Feoffée. In Consuetudine Meldensi art. 134. Rex dicitur esse *le souverain Fieffeux*, seu *Fieffeur*, id est, supremus feoffator.

¶ Feudator. Vassallus, feudatarius. Henrici VII. Roman. Imper. Sententia in Robertum Regem Apuliæ anno 1. ejus Imperii apud Murator. to. 10. col. 530. *Vassallos quoque, Feudatores & omnes & singulos, qui eidem fidelitatis & feudi, vel alia quacumque ratione vel causa aliqua paranda servitia personalia vel realia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, subjectionis, & obedientiæ vel hæredibus facienda absolvimus penitus & in totum*.

Feoffatus, Donatarius, vel qui feudo investitur. Passim apud JC. Anglos, *Fieffé*, in Consuetudinibus nostris municipalibus, Pontivensi art. 103. Calvimontensi art. 77. Insulensi tit. 1. art. 62. &c.

Feofirma. Vide *Feudofirma* supra.

¶ Fedium, Feudum, Charta Philippi I an. 1091. apud D. *Brussel* de Usu Feud. tom. 1. pag. 201. *Ego Philippus Dei gratia Francorum Rex concedo Abbatiam S. Mellonis de Ponte-Isara Willelmo Rothomagensi Archiepiscopo & omnibus successoribus suis, & dono in Fedium, ut eam de me & de successoribus meis perpetuo teneant ad honorem & exaltationem sanctæ Rothomagensis Ecclesiæ*. Quæ vero sequuntur observatu dignissima: *Hoc autem erit servitium quod pro præfato Fedio faciet mihi Rothomagensis Archiepiscopus. Per singulos annos veniet ad unam ex curiis meis, sive Belvacum, sive Parisius, sive Silvanectum, si fecero eum convenienter submoneri, nisi ipse legitimam excusationem habuerit. Cum autem ad curiam meam venerit, mittam ei conductum ad Calvum montem, sive ad Pontem-Isaræ. Sed & ad placita mea veniet per Vilcassinum, si & ego eum inde fecero convenienter submoneri*.

¶ Fedum, in Tabul. Majoris Monast. *Quoniam beneficia quæ conferuntur Ecclesiis majorem proprietatis vigorem habent, cum à Dominis de quorum Fedo, & ab his de quorum patrimonio sunt conceduntur*. Occurrit passim in Tabulario S. Cypriani Pictav.

¶ Fefum, à quo potius Gallicum *Fief* quam à Fevo effictum videtur. Charta Rogeri cognomento Burdini ex Tabul. S. Martini Pontisar. *Domino Odone de Kalmis & Domino Golduino de Crecciaco castro, quorum Fefum erat, concedentibus*.

¶ Fegum, Vox apud Siculos adhuc notissima. Registr. Farfensis Abbatiæ n. 1156. *Concedimus ... exceptis oblationibus ... & exceptis Fegis sive beneficiis ... & omnia ipsa Fega & manualia, & infra præfata castella ad hoc opus perficiendum constituemus*.

¶ Feodum. Charta D. Stephani *de Villars* pro Girino Abbate to. 1150. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 82. *Accipimus in Feodum à D. Girino Abbate ... quicquid juris vel usagii habebamus*. Et alibi passim.

¶ Fevis. Rotulus sæculi 12. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Casæ Dei: *Ebrardus pelliciarius & filii ejus dederunt dimidiam appendariam de Fevo & de alodo*.

¶ Fevium. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ: *Berardus quidam Miles de Portgeda Fevium quod habebat de Comite, dedit S. Mariæ Ausciensi*.

¶ Fevodus. Litteræ Officialis Atrebat. an. 1290. ex Chartario Montis S. Eligii Atrebat. *Asseruit dicta Domicella ... se habere sufficiens excambium sive adboamentum de dote sua recuperanda ... videlicet ad totum Fevodum sive suprafevodum, quem idem Hugo tenet de D. Comite Attrabat*. Ex Chartul. Monasterii Aquicinctensis fol. 39. *In terris vero quas ei dedimus, accipiant casati Fevodum suum*.

Fevum, pro *Feudum*, ex quo nostri *Fief*, ut ex *feudum*, Burgundi *Fied* formarunt, ut est in Consuetudine Ducatus Burgundiæ c. 3. &c. Charta exarata sub Lothario Rege Tabularii S. Mariæ de Fontibus apud Cadurcos: *Illo Fevo de Limanico, quæ fuit Ranulfo avo meo, quæ tenuit de Comite, Hugoni dimitto & Gerardo filiis suis: & illo Fevo, qui fuit Guitaberto, dimitto medietatem Hugoni, &c.* [Charta an. 1038 ex Archivo S. Victoris Massil. *Funditus perpetualiter subnixa firmitate roboramus, donamus tam in Fevo quam in alodo*.] Vide tom. 8. Spicilegii Acheriani p. 220. Marcam in Hist. Benebarn. lib. 4. c. 5. §. 2. Probat. Hist. Monmorenciacæ p. 30. &c. Interpres Græcus Concilii Lateranensis IV. c. 45. *Feudum* & *Feudotariis*, φῖον & φιῶτα, reddidit, inspecta scilicet Gallica pronuntiatione, *Fié*, & *Fievè*.

Feum. Codicillus, seu Testamentum Raimundi Comitis Tolosani & Rutenensis an. 960. *Illo alode de Limanico, quod Grimaldus habet à Feo de Raimundo, &c*. Infra: *Et alio alode, quod de Poncione acquisivi, quod Bernardus de Nante habet à Feo S. Salvatoris*. [Charta Ludovici VII. Reg. Fr. an. 1165 è Chartul. Monaster. Montis-Martyrum: *Rem laudavit Teudo de Nantolio, de cujus Feo decima esse dinoscitur*. Idem occurrit in Tabul. S. Vincentii Genoman.]

¶ Feus. Charta Bertrandi Com. Forcalquer. an. 1044. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 148. *Dono & Feus quod dicitur de Callialdo & omnia quæ ad ipsum Feus pertinent, videlicet cum mansis, campis, &c*. Occurrit præterea inter Instr. to. 1. Gall. Christ p. 4 col. 2.

Fevatarius, Feudatarius, à *Fevum*: *Fivatier*, in Consuetudine Labourtensi tit. 1. art. 4. & Solensi tit. 2. art. 8. tit. 10. art 1, 6. 7. 8 10, &c. Benehårn. tit. 1. art. 26. 27. 28. Charta Raimundi Comitis Tolosani an. 1183. *Sed prædictus Fevatarius non debet istud feudum dare ad feodum*.

¶ Fevatorius, pro *Feudatarius*, Testamentum Guifredi Comitis an. 1035. to. 6. Spicileg. Acher. p 433 *Hæc omnia mando venire in sua potestate, sine ullo Fevatorio*. Sæpius ibid. occurrit.

Fevactus, Eadem notione, in Charta ann. 1056. apud Chiffletium in Hist. Trenorchiensi p. 311. Chronicon Andrense p. 425. *Si aliquis suorum Fevatorum de fevo ipsius centum solidatas, vel tantum ut suum hominatum non perderet, donare voluisset, concessit*. Ubi perperam editum *feaaturum* & *feno*. [Tabular. S. Nicolai Andegav. *Quidam Miles Quirmabocus nomine dedit Ecclesiam S. Paterni ., excepto quod si sui Fevati homines in nostra terra hospitarentur, &c*. Rursus occurrit in Charta 25. Dunensis Chartularii.]

Feodatus, Sugerius in Ludovico VI. *Rex Francor. Ludovicus, ea, qua supereminebat Regi Anglorum Ducique Normannorum Henrico sublimitate, in eum semper tanquam in Feodatum suum efferebatur*. [Charta Adolphi Imper. Roman. an. 1292. apud Ludewig tom. 5. p. 435. *Nec non Egram civitatem, & castrum cum suo territorio, castris, hominibus, bonis Feodatis, seu non feodatis, vassallis, judiciis*.]

Fevataria, Jus feudi, in Charta Amedei Comitis Sabaudiæ, apud Guichenonum in Episcopis Bellicens. p. 58 [Vide *Favataria*.]

¶ Fivum, Feudum. Vita S. Tygris tom. 5. Junii pag. 75. *Concessit autem vallem Costianam in gyrum Maurianæ structam, & rustes & Fivum quæ muris & tectis Ecclesiæ ministrarent*.

Infeodare, In feodum vel feudum conferre, *Infeoder*. Burchardus de Casib. S. Galli, cap. 11. *Ac alias possessiones pro 190. Marcis & 100. libris denariorum invadiavit, vel etiam Infeodavit*. Idem c. 8. *Quidquid per Infeodationem ab utrisque alienatum est*. Conradus Fabariens. c. 8. *Res Ecclesiæ damnabiliter & irrecuperabiliter disposuerat Infeodare*. Wencezlaus Brack in Terminis Juristarum;

Are-

Arestare srexeu, die Impbeodare belebuen.

INFEARE, Eadem notione. Vetus Instrumentum apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 432. *Contulit ... huic Ecclesiæ prædia ... ita ut nulli unquam Archiepiscopo aut Abbati liceat ex eis omnibus aliquid Infeare, vel in libellum aut cambium, seu quovis modo alienare.*

SUBFEODARE, Gall. *Donner en arriere fief*. Charta Philippi Regis Franciæ an.1271 in 30 Regesto Chartophylacii Regii Ch.221. *Totum tenebit à nobis ad feudum honoratum, sic quod possit Subfeodare, vel in acapitum dare, retento de Temple dominio, canone, vel servitio.*

¶ FEUDUM, pro quolibet utili jure, quod ad feudi Dominum capitalem pertinet, Gall. *Droits utiles d'un fief.* Charta Caroli M. an. 3. ipsius Imperii in Hist. Mediani Monasterii p.159. *Nullus judex publicus injuste ad causas audiendum, vel Feuda* (sed legendum *Freda*) *exigendum, nec mansiones seu paratas faciendum, nec ullas redibitiones injustas requirendum... exactare præsumat.* Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem & Montispessulani Dominum an.1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, quinti, sexeni, octavi, Feuda, senalia, alberga, boyrauia & alia servitia quæ ad jurisdictionem aliquam seu merum vel mixtum imperium non pertineat.*

¶ FEUDUM, pro Servitium feudi. Charta an. 1285. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p.305. *Qualiter extincta sunt Feoda domini Abbatis quæ ab ipso petita sunt patebit infertas.*

¶ FEUDUM, Jus, facultas. Charta an.1230. apud eumdem Kennett. ibid. p.209. *Dicunt etiam quod idem Johannes debet habere Feodum in bosco domini Regis videlicet attachiamentum de spinis de bosco suo, &c.*

¶ FEUDUM, Joanni Skenæo de verborum significatione p.60. sumitur pro mercede ac stipendio quod datur pro mercede ac stipendio quod datur servo propter suam operam.

¶ FEUGANGI. Vide *Fegangi*.

FEUGERA, Filix, vulgo *Feugere*, [vel *Feugere*,] in Fleta lib.2 cap. 41. §.33. Vide Consuetud. Solensem tit.13. art.4.

FEUGIA, Idem quod *Feugera*. Libertates Oppidi Jafferonis in Bressia an. 1283. apud Guichenonum: *Feugiam vero colligere & extrahere possint in dictis nemoribus dicti homines per se, vel per alios*. Ubi f. leg. *Feugeriam*.

¶ FEUM, FEUS, pro *Feudum* Vide in hac voce.

¶ FEUTRUM, Subcoacta, pannus coactilis, Gall. *Feutre*. Vide in *Feltrum*.

FEXU, Capitalis: sic in MS. quodam Saxonico vox exposita, inquit Spelmannus.

¶ FEZELENUS, Massiliensibus *Falene*, Gener, Gall. *Gendre*. Instrumentum an 1288. *Inter obsides qui dati sunt Regi Aragonum pro liberatione Caroli II. Jacobus* Fezelenus *domini Guillelmi de Aqueria*. Vide *Falctenus*:

¶ FEZELENA. Requesta anni 1332. in Tabulario S. Victoris Massil. *Bartholomeæ neptis seu Fezelenæ suæ.*

¶ FEZORIA. Charta an.1064. in Tabular. S. Victoris Massil. *Goiraans Senior misit Guidonem monachum in Fezoria*. Ubi ad marginem manu recentiori annotatur, *forte in ignem*: mallem ego in carcerem, ab Ital. *Fezzo*, Sordidum, putidum. Sed hæc divinando.

FF. Litteræ quibus Libri Digestorum notantur à JC. quæ nullam habere rationem, esseque omnino ex Notariorum invento, id est, qui notis scribebant, censet Cujacius lib. 12. Observ. cap 40. Vide aliorum conjecturas in Lexico Juris, & apud Sebastian. Cobarruviam in Thesauro Linguæ Castellanæ, verbo *Digestos*.

☞ Horum omnium longe probabilior videtur Ferandi Adduensis conjectura qui in Explicat. in Pandectas to.2. Thesauri Jur. Rom. col. 505. Antiquos duplici *ll* usos fuisse putat; quod duplici *ff* simillimum est. Hac vero notula 50. Pandectarum Libros, vel Libros legum, vel etiam melius Leges tantum significare volebant. Et quidem certum est Leges scribi solitas per duplax *LL*. Nec minus arridet ejusdem Ferandi opinio circa notam paragraphorum §. Existimat igitur scriptores cum Legem aliquam longiorem citare vellent, ut facilius locum demonstrarent, *sub capite* vel primas tantum litteras scripsisse in hanc formam *ſc*, qua nunc paragraphum significamus. Plura vide apud eumdem loco citato.

FF. In Testamento S. Fulcranni Episc. Lutavensis apud Bollandum 13. Febr. binæ hæ litteræ exaratæ conspiciuntur, quæ cibi, vel potionis, aut alterius rei cujuspiam mensuram denotant, n.5. *Et per singulos annos ad festivitatem S. Genesii donet Canonicis ad collationem ff. tres de pulmento, & ff. duos de vino* Occurrit ibi pluries. Ita non semel in Tabulario Ecclesiæ Brivatensis, ubi hæ litteræ non sunt FF. sed SS. cum linea transversa: & sane sic restituendæ apud Bollandum, significantque *sextariam*, aut sextarios, ut observat non semel Jacob. de Partibus in Notis ad Alexandrum Jatrosophistam, præsertim ad cap. ult. libri 3.

FIADA, Vadimonium. Vox Hispanica. Fori Leirensis *De pugna, qua fuerit in Fiada, si Miles fuerit victus, det 10. solid si peon, quinque.*

¶ FIALA, perperam pro *Fiola*, Instrumentum musicum. Cæsarius lib. ... Miracul. cap.7. apud Macrum in Hierolex. *Cum vico quadam joculatorem introduxisset, & illo dulcedine Fiala dormientem excitasset*. Vide *Fiola* 2. *Phiala*, & *Vitula*.

¶ FIALARIUS, Minister in palatio Apostolico, cui concessum pro lucernis ellychnia adaptare & præparare. Macer in Hierolex. ex Cencii Camerarii Ceremoniali MS.

¶ FIANCUM, Ital. *Fianco*, Gall. *Flanc, coté*, Latus. Occurrit in Miracul. S. Zitæ April. to. 3. p 515.

¶ FIARNALDI. Vide in *Filius*.

¶ FIAT. Compendiosa beneficiorum expositio fol. 21. *Signaturæ autem Papales expediuntur ab ipsa sanctitate per Fiat simplex, vel per Fiat geminatum, vel per Fiat proprio motu, vel per Fiat, ut petitur. A Cancellario per Concessum, Concessum, ut petitur, Concessum in forma, Concessum in præsentia D.N.P.*

FIATUR. Vide *Fitur*.

FIBEBELLA, *Lumina, solis ortus, vel lunæ*. Papias. [In MS. Bituric *Fiba, luna, Fibella, luna, solis, ortus, vel lumen*.] Abest hæc vox in MS. Navarræo. Legendum forte *Phebe, bella*, id est, pulcra luna, cum scilicet oritur: nam & lunam in sua plenitudine vulgo nostri *la belle* vocant. *La belle luit*, i. luna lucet.

FIBELLA, Parva fibra. Vide Casaubonum ad Capitolinum, [& *Fibebella*.]

¶ FIBLA, pro Fibula, in Testam. Ermentrudis apud Mabill. Liturg. Gall. pag.463. *Fibla aurea gemmata ad mento dari constituo.*

¶ FIBROLUS, *Turpis aut vanus*, in Gloss. Sangerman. MSS. num. 501. Legendum *Frivolus*, Gall. *Frivole*.

FIBULA. Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1088. tom 8 Spicilegii Acheriani: *Quem portum cum aqua & piscationibus, & littoribus sibi pertinentibus, & Fibulam cum finitima palude sibi pertinenti, &c.* [Per *Fibulam* forte intelligenda lingula terræ, quæ ad instar fibulæ duo simul annectit, ut agrum cum palude, &c. Vide *Faicia*.]

FIBULARE, FIBULARIUM. Vide *Fibulatorium*.

FIBULATORIUM, à *Fibula*, qua vestis subligatur, vox deducta, unde quibusdam pro ipsa fibula sumitur; & certe Gloss. Gr. Lat. huic expositioni favet: Πόρπη, ὑποπορπίς, *Fibulatorium*. Ita ut fuerit *parva fibula*. Ugutio: *A fibula, Fibulatorium illud, quod apponitur mantello, per quod mittuntur fibulæ, ne dissipetur mantellum*. Quo loco Joannes de Janua habet *Fibularium*. Constitutiones Catalaniæ MSS *Nec portent aurum vel argentum, ... nec Affiblas cum auro vel argento*. Locum integrum vide in *Laqueatæ vestes*. Anastasius in Gregor. III. qui id inter sacra ministeria reponit pag. 72. *Contulit dona diversarum specierum, ... amulas superauratas paria 2. pendentes, Fibulatoria numero 5*. Idem in Leone IV. p. 197. *Cantharam exauratam 1. baucas exauratas 3. Fibulatoria majora & minora 5*. Leo Ost. l. 1. cap. 19. *Listam unam auream cum margaritis, & Fibulatorium nihilominus aureum, &c.* Fibulas aureas pro denariis oblatas Ecclesiis habet etiam Anonymus de Miraculis S. Remacli cap. 11. & 24. apud Mabillon. Ejusmodi *Fibulatoria*, *Firmacula* vocabant nostri, (vulgo *Fermail*) quibus scilicet vestes *clauderentur* & astringerentur. Froissart. 2. vol. cap. 154. *Et si eut pour le prix un Fermail à pierres precieuses, que Madame de Bourgogne prit en sa poitrine*. De fibulis aureis & gemmatis copiose egerunt Petr. Faber lib. 1. Semestr. c. 16. Chiffletius in Anastasi Chilperici c. 16. & Salmasius ad Tertull. de Pallio p. 62. 63. nos etiam quædam in Notis ad Joinvillam p. 48. [Vide *Fermeilletum*.]

At Suidas φιβλατόριον, περιβόλαιον Περσικὸν interpretatur. Proinde videtur etiam *fibulatorium*, non ipsa *fibula*, sed vestimentum, quod subinde fibulis variis subnectebatur. Gloss. Lat. MS. Regium: *Limbus, ora vestis auro texta, vel Fibulatorium*. Ejusmodi fuit *sagum* illud *fibulatorium*, cujus meminit Pollio in Regilliano: *Arcus Sarmaticos, & duo saga velim ad me mittas, sed Fibulatoria, cum ipse miserim de nostris*. *Fibulare* pro *alligare*, dixit Columella lib. 1. cap. 6. ut *fibulationes* Vitruvius.

FICACIUM, Ugutio: *Cassidilis, vel cassidile dicitur sacculum, pera, saciperium, Ficacium, marsupium, &c.*

¶ FICALINUS, FICALIS, ut infra *Fiscalinus* & *Fiscalis*, in Charta Lotharii Imper. apud Ludovicum *Laguille* Histor. Alsaciæ pag. 4. Probat. Vide in *Fiscus*.

¶ FICARIA, Ficus arbor, Gall. *Figuier*, potius quam Ficetum, seu locus ficis arboribus consitus, ut Calepinus exponit. Pallad. lib 4. *Aliqui inter Ficarias caprifici arborem serunt, ut non sit necesse per singulas pro remedio eadem poma suspendi*.

¶ FICARIUM, Vas in quo ficus feruntur. Gloss. Græc. Latin. Sangerman. συκοφορεῖον, *Ficarium*, *Fiscella*.

¶ FICARIUS. Gloss. Isid. *Ficarius, Faunus*. Johannes de Janua: *Ficarius, qui colligit ficus. Item Ficarius dicitur quidam Deus silvestris, scilicet Pan, vel Faunus, vel Satyrus, & dicitur à Ficus; unde Hieremiæ 50. dicitur: Habitabunt dracones cum fatuis Ficariis, ubi dicit Glossa interlinearis i. e. cum hominibus sylvanis. Alii dicunt, quod Ficarii dicuntur Fauni & Satyri, qui inter ficus & alias arbores morantur, qui Esaiæ 34. Onocentauri & Pilosi appellantur*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ficarius, Cueilleur de figues ou Dieus sauvages, folet, fantian*. Cantatorium MS. Abbatiæ S. Huberti fol. 1. *Rex eorum Filimerante cum Gothis Gethicas & Sebiticas terras ingressus, repperit ibi quasdam magas, quas Alirumnas dicunt, & eas suspectas habens, per solitudines fugatas exturbavit: cum his silvestres homines, quos Faunos Ficarios dicunt, coeuntes*. Isid. sub finem lib. 8. Orig. *Quam vulgo Incubonem vocant, hunc Romani Faunum Ficarium dicunt, &c.* Vide Lexic. Martinii.

FICATUM. Papias MS. *Epar, Græce: Jecur, i. Ficatum*. Postrema verba absunt ab Edito. Alibi: *Gecur, quod ibi ignis sit conditus; vel quod gerat cor, Ficatum*. Italis *Fegato*,] Hispan. *Higato*. Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Ficatum, Jesier, foye*. [Sic porro jecur quodvis dictum volunt, quod olim jecur anserinum multa ficu farciretur. [Horat. lib. 2. Sat. 8.

Pinguibus & ficis pastum jecur anseris albi.]

Gloss. Græc. Lat. Συκωτὸν, *Ficatum*. [Gloss. Isid *Ficatum, quod Græci συκωτὸν vocant*.] Perperam *Ficotum* habent Acta Martyrii S. Theodoriti [apud Mabill. Analect. to. 4. pag. 132.] *Nam sacrificium, quod acceperat, particulatim disrumpebat ejus Ficotum, & ejiciebat per os foras*. Infra: *Diversas accipiens escas, suo tantum pastus est Ficato*. Vide Salmasium ad Solinum, [Reinesium Var. Lect. 3. 4.]

FICHORRA [Piscatinnis species.] Vide *Batuda*.

¶ FICIALIS, *Dies solempnis, Sacerdos, vel urbanus*. Papias MS. Bituric. Legendum *Fecialis*, vel *Festialis*, ut habetur supra. Vide in *Fiscus*.

¶ FICILIS, *Culter sutorius*, in Glossis MSS Sangerman. Vide *Fico*.

¶ FICILUS, Os brachii Radius dictum. Vita B Augustini Eremitæ, Maii tom 4. p. 625. *Duo ossium frusta brachii, vulgariter vocata Ficili*.

¶ FICITAS, Fructus fici, apud Nonium c. 2.

¶ FICITOR, Collector ficorum, apud eumdem ex Nævio.

FICO, Genus calceamenti monachici, vel forte rusticorum. Certe Italis *Fica* rusticum significat. Proinde *Fico* Hibernis fuerit *Calceus rusticorum*. Gloss. Saxonicum Ælfrici: *Fico*, sco, i. calceus. [Et quidem interdum ex materia lignea confectos *ficones* colligitur ex Vita S. Brigidæ tom 1. Febr. p. 132. *Tunc invenit à Deo bonum consilium, & implevit duos Ficones suos carbonibus ignis, & infixit pedes suos in eis*. Inde tamen minime concludendum *ficones* constanter calceos fuisse crassioris formæ & materiæ; nam pro calceis Episcoporum usurpat] Anonymus in Vita S. Guthberti Episc. n. 54. *Ficones novi, quibus calceatus est, in Basilica nostra inter reliquias pro testimoniis usque hodie habentur*. Adde n. 17. Vita S. Aidani Episc. Fernensis cap. 2. num. 13. *Surgens de lecto, tenuit Ficonem circa unum pedem, cucurritque velociter ad silvam in occursum S. Maedhog*. Occurrit pluries in Vitis Sanctorum Hiberniæ. [Vide *Ficilis*.]

¶ FICOLEA, *Palus ficulneus*, apud Festum.

¶ FICOLHITA, perperam pro *Fishwita*, in Charta Henrici Reg. Angl. ex Chartophylacio regio Reg. 92. n. 58. Vide *Fushwita*.

¶ FICOTUM. Vide *Ficatum*.

FICTA, Venetis *Fitta*, Dolor acutior in aliqua parte corporis, quasi in ea aculeus defixus esset, cujusmodi est in pleuresi, quem *Telum* vulgo alii vocant, nostri *Pointe*. Vita S. Eligii auctore Audoeno lib. 2. c. 23. *Quidam ... pessima laborabat ægritudine, denique dira atque intolerabili percussus Ficta, & morte jamjamque imminente, & jam à flatu spiraminis arcebatur*. Gregorius Turon. lib. 5. Histor. cap. 5. *Dormienti apparuit B. Tetricus, ... hæc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valide impulit. In quo ille evigilans, dum cogitat, quid hoc esset, Ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur*. Idem lib. 3. Miracul. S. Martini cap. 10. *Erat autem subitaneus dolor) tanquam clavus affligens, atque ita Fictam gravissimam dabat, ut plerumque eclysim generaret, &c.* Academicis Cruscanis: *Fitta, è dolore pungente di quando in quando*.

FICTABILIS, *Fictalitius*, *Fictatio*. Vide *Fictus* 4.

¶ FICTILERIUS. Vide *Fetillerus*.

FI-

FICTILIARIUS, Ὀστρακοποιὸς, *Figulus*, in Gloss. Gr. Lat. perperam in MS. *Ficliarius*.

FICTITIA, Simulatio. Fleta lib. 1. c. 76. §. 2. *Cum carriatoribus præsens existat Præpositus tota die, ut sine Fictitia dietam finiant & laborent*. Galli dicerent, *sans Feintise*.

¶ FICTOR, Vide *Fictus* 4.

¶ FICTORIA, Vide *Fitora*.

¶ FICTUM. Vide *Fictus* 1.

¶ FICTUOSE, Ficte. *Quod malitiose seu Fictuose aliquam causam non proponet, quominus prædicta ... exequatur*, in Charta Hugonis Abb. Corbeiensis an. 1278. ex Tabulario ejusdem Monasterii.

¶ FICTURA, (pro *Fissura*) *Sectura*. Gloss. Isid. Præceptum Odonis Reg. Franc. pro Eccles. Ausonensi, inter Concilia Hisp. to. 3. p. 164. col. 1. *Deinde per stratam per serram longam discurrentem super villam Matacavis, & pervenit ad Ficturam qui discurrit in Lubricato; deinde à rivo lato usque in Lubricatum*. Eadem notione qua *Fictus* 4.

1. FICTUS, vel FICTUM. Tabul. S. Severi apud Marcam in Hist. Benebarn. lib. 3. c. 12. *Item Hover villam, & in Gottis allodium, unumque villanum de Lera, & silvam, atque Fictum de Bussel trado B. Petro, &c.* [Forte eadem notio est, quæ infra vocis *Fictus* 4.]

2. FICTUS, Alia notione. [Aliam esse vix crediderim.] Charta Conradi Imper. apud Ughellum in Episcop. Cremonensib. p. 807. *Ut ei districtum suum tollant, & Fictum de molendinis, ac de navibus census solitum, &c.* Charta Friderici I. Imp. ann. 1153. apud eumdem to. 4. p. 1293. *Cum omnibus pertinentiis, cum operibus, servitiis, districto, Ficto, placito, cæterisque aliis, &c.* Vide Statuta Veneta lib. 3. cap. 8. 9. & supra *Affictus*, & infra *Fictus* 4.

3. FICTUS. Glossæ MSS. ad Alexandri Iatrosophistæ libros Passionum: *Fictus, i. anus Fictus, dicitur à fumoribus, i. stercoribus*.

4. FICTUS, Idem quod *Affictus*, de qua voce supra; Census, locatio, pensio, reditus, vectigal fixum & certum: nam & *fictum* pro *fixum* dixisse Veteres observat Salmasius ad Solinum. Italis *Fitto*, & *affitto*. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fictor*, *Seigneur*, (à quo scilicet aliquid ad *fictum* seu censum certum tenetur) *composeur ou ourneur*.] Papias: *Fictum dicitur, quod inter duos componitur omni anno reddendum, qui & census*. Charta anni 1033. apud Ughellum to. 5. p. 1589. *Dedit ... libellario nomine ad Fictum censum reddendum, &c.* Charta Theodori Marchionis Montisferrati anni 1324. *Cum fidelitatibus, successionibus, penis, bannis, multis, Fictis, partiariis, & tertiis, cum fodris, taleis, &c.* Alia ann. 1384. *Non teneatur ... ad solutionem Ficti, seu incantus illarum possessionum*. Alia an. 1246. *Sine tertio & affaitamento, & Ficto proinde Monasterio dando*. Occurrit præterea in Statutis Venetor. an. 1242. lib. 3. cap. 8. in variis Chartis apud Hieron. Rubeum in Hist. Raven. p. 308. Ughellum tom. 5. p. 676. 677. 678. [Murator. to. 6. col. 1188. ubi de Gestis Friderici I. Imp. Mabillonium to. 4. Annal. Benedict. p. 544.] &c. Rollandinus in Summa Notariæ c. 1. observat, *Fictum* sumi interdum pro *precaria*, seu emphyteusi. Vide *Libellus*, & Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

FICTATIONES, in Charta Ottonis M. Imp. apud Ughellum in Episcopis Laudensibus.

FICTABILIS, *Censualis*, qui censum persolvit. Charta an. 1327. in Regesto Privilegiorum Civitatum Lombardiæ: *Cum accepissent & derobessent Auziano de Livraseba massario, & Fictabili Monachorum, &c.* Alia Blanchæ Sabaudæ uxoris Galeacii Comitis Virtutum: *Ab eis, vel eorum massariis, aut Fictabilibus auferendis. &c.*

FICTALICIÆ RES, Datæ ad censum. Charta Lotharii II. Imp. apud Ughellum to. 4. p. 815. *Et omnia jura & possessiones, & tenutas earum, alodes, transfictalicias, emphyteoticarias, precarias, libellarias, Fictalicias, &c.*

FICTWITA, Præstationis species, Anglia, in Monastico Anglic. to. 1. p. 503. [Vocabularium Anglo-Gall. MS. in Beccensi Tabulario: *Fict-wyta, Quitte de meslee*. Vide *Futhwita*.]

FICUS, Papias: *Marisca, extra prominentia, quæ vulgo Ficus dicitur*. Ebrardus Betun. in Græcismo capit. 12.

Est Ficus, morbus: est Ficus fructus & arbor.

[Morbum hunc fœtidum etiam memorat Martialis Epigr. 1. 65.

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus Ficos, Cæciliane, tuos.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ficus*, *Fiez*, *une maladie*. Vita S. Anselmi Episc. Lucensis c. 74. *Erat vir quidam, qui Ficus ægritudine vehementer urente, &c.*] Est etiam equorum morbus, Italis *Fico*, de quo sic Petrus Crescentius l. 3. de Agricult. c. 56. *Accidit quandoque, quod pes læditur subtus ungulam in medio solæ ex ferro vel alia re dura intrantem usque ad tuellum, ex quo tuellus læditur, ex qua læsione, cum ungula non inciditur circumquaque, ut debet, nascitur super tuello quædam carnis superfluitas, quæ superat solæ superficiem, Ficus vulgariter nominatur*. Vide præterea Jordanum Rufum Calabrum MS. lib. 2. de Equorum medicaminibus ad Fridericum Imperat.

☞ Alius est morbus qui *Fil* dicitur in Ordinat. Johannis Franc. Reg. an. 1363. tom. 3. Ordinat. p. 641. *Nul boucher pourra ne devra tuer en ladite boucherie aucune grosse bete qui ait le Fil, & ou cas qu'il seroit trouvé sur aucun il perdroit la bete & seroit arse devant son huis*. Est autem *Fil* seu *fi* aut *sy*, ut jam dicimus, Boum lepra vel elephantiasis.

SUB FICU ET VITE, Proverbialis loquendi formula, qua rerum abundantia significatur, sat frequens in veteri Testamento. Joannes Bernardi in Prologo ad Chron. Casauriense: *Omnis illa regio .... frequentibus villis atque casalibus inhabitabatur, & quasi sub Ficu & vite, vel in propriis prædiis erat hominum illius temporis incolatus*. Benjaminus Tudelensis in Itiner. p. 27. *Comedentes & bibentes quisque sub Vite & Ficu sua*. Utitur etiam Ordericus Vital. lib. 4. p. 533. & Arnoldus Lubec. lib. 2. c. 1.

¶ FIDAGIUM, Idem quod infra *Fidantia*, Præstatio, tributum. Charta Guillelmi I. Reg. Sicil. to. 2. Bullar. Casin. p. 175. *Sed idem sacrum cœnobium, vel ab omni pedagio, aquatico atque quolibet Fidagio, per totum jam dictum nostrum Siciliæ regnum totaliter sit immune*.

FIDAMEN, Fides. Cyprianus, seu Tertull. in Carmine ad Senatorem:

Corrige delictum Fidamine, corrige mentem.

FIDAMORA. Charta Guillelmi Regis Siciliæ an. 1173. apud Ughellum tom. 8. Italiæ sacræ: *Concedimus etiam in dicto Monasterio cædua lignorum absque ullis forestagiis, & volumus etiam & inhibemus, ut nullus sit, qui Fidamoras ei auferat*.

¶ FIDANCERIA, FIDANCIARIA. Vide in *Fidantia*.

FIDANTIA, Fidejussio, sponsio, *Fidanza* Italis, *Fiança* Hispanis. [Charta ann. 1060. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1120. *Faciant Fidantias & sacramentos tales ad prædictam Luciam quales homo debet facere ad suum Seniorem de cui tenetur suorum castros*. Alia ann. 1206. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. p. 1071. *Et ego P. Dei gratia Rex Aragonum facio vobis Ermengeudo*

gaudo Urgellensi Comiti, *& ipsi Eliesendæ libenter prædictam Fidantiam*, *& convenio vobis omnibus attendere*. Occurrit præterea in Chron. Modoetiensi apud Murator. tom. 12. col. 1176.] Le Roman *de Jordain de Blaye* MS,

Dame Erembors a los Fiances prisos,

Charta Libertatum *de la Perouse* ann. 1260. apud Thomasserium : *A la Paerose ne doit bon peeudre*, *si Fiance voet dounee*, *&c*.

FIDANTIA & FIDENTIA, Salvagardia. Anonymus de Desolatione Monasterii Morimundensis in agro Mediolanensi : *Prædictus Abbas Florius ad protectionem domus suæ prooueaverat Fidentiæ & securitatis literis præmuniri*. [Bartholomæus Sceiba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. to. 6. col. 463. *Et destinuerat Januenses quos contumeliose tractaverat & tractabat*, *qui Januenses ad Fidentiam ipsius Soldani causa negotiandi illuc accesserant*. Instrum. an. 1240. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. p. 181. *Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massilio*, *& ejus territorio seu tenemento*, *sub guidagio*, *& protectione*, *& Fidaucia nostra recipimus*.] Charta ann. 1314. apud Ughellum in Archiep. Mediolan. *Dirupta Fidantia per eos multis vicibus promissa*.

FIDANTIA, Fidejussor, vel *Manulevator* : voces Hispanis familiares. Vetus Charta apud Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. cap. 12. *Et si hoc denegaret*, *pee unamquamque Fidauciam* 300. *sol. daret*, ... *& postea in eadem firmitate staret*. Alia ibidem c. 21. *Dederunt Fidancias ... Vicecomitissæ ... Arnaldum de Lescun*, ... *quod nec aliquis descendens de stirpe Guillelmi Arsol inquietet*, *neç turbet supradictas domos*, *&c* Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 7. *Si aliquis homo fuerit Fidantia pro aliquo homine*, *vel peo alia qualibet causa*, *&c*.

FIDANTIA DE DIRECTO, qua quis rectum se alicui seu jus facturum spondet. Vide Foros Aragon. pag. 14. v. Edit. 1624. & Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon.

FIDANTIA JURIS, in iisdem Foris p. 96.

FIDANTIA SALVITATIS, apud eundem Molinum, qua quis rem *salvam* alteri præstat & cavet, *Garantit*. Vide eumdem Scriptorem.

FIDANTIA DE RIEDRA, apud eumdem. Vide *Riedra*.

FIDANTIA DE LA SPERA, & FIDANTIA DE LA TORNA, *quæ dabatur & præstabatur olim*, *quando aliquis reptabatur ad batalliam*, *&c*. Idem. Vide *Torna*.

FIDANTIA, *quæ ignem facit*, in Observantiis Regni Aragon. lib. 2. tit. de Satisdando, §. a. qui focum & ædem habet in loco.

FIDANTIA *de prima & secunda Ceuce*. V. *Crux*.

FIDANTIA, Præstatio, tributum, Falco Beneventan. an. 1122. *Mandavit*, *ut neque sibi*, *neque Comiti Jordana auxilium præstarent*, *& daeet eis & concedeeet Fidantias & pensiones*, *quæ à Castello Fenucula ... exibant*. Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1137. apud eumdem : *Dimittimus & condonavimus vobis ... Fidancias subscriptas*, *videlicet denariorum eedditus*, *salutes*, *angarias*, *terraticum*, *&c*. Adde p. 310. 314 Charta Caroli II. Siciliæ Regis ann. 1289. apud Reinaldum in Annalib. Ecclesiast. ann. 1285. 5. *Fidantias ab omnibus eemitti faciemus*, *& remittemus eisdem*. *Fidantiarum autem remissio*, *est concessio libertatis*, *ut cives Beneventani possint libere proprias vineas & terras excolere*, *ipsarumque fructus & fruges recolligere ... sine aliqua exactione vel munere*, *vel etiam datione*. [Idem totidem verbis legitur apud Marten. to. 2. Anecd. col. 232. in Epist. Clementis PP. IV. qua Regnum Siciliæ Carolo S. Ludovici featri in feudum concedit. Occurrit præterea in Enumeratione jurium Comit. Biterr. an. 1252.]

AFFIDANTIARE, Fidantia, seu vade rem præstare. Fori Oscæ ann. 1247. *Dictum autem affirmative potest mutari*, *& eeuuntiari semper*, *antequam causa sit Affidautiata*. *Causa diffidantiata*, in Observantiis Regni Arag. lib. 6. tit. de Generalib. privileg. §. 17.

FIDANCERIA. Iidem fori f. 5. *Si quis miseris fidantiam*, *& dixeris fidantiæ suæ* : *Si damnum vobis evenerit*, *de ista Fidanceeia*, *supee istam domum*, *&c*.

¶ FIDANCIARIA. Iidem Fori fol. 21. *Villanus de Parada tenetue fide jubere pro suo domino*, *quotiescumque necesse fuerit ipsa domine*, *& dominus teabat ipsum de ipsa Fidanciaria*, *ita quod pro illa non veniat ei damnum*, *vel paeia*. *Et si forte parl ibit pro ipsa Fidanciaria*, *de cetero non intret*, *pro illa ipsa Fidancia*, *&c*.

FIDARE, Fidere. Usatici Barcinonenses MSS. c. 56. *Habeant perfectam fidem*, *& veram locutionem*, *ita ut omnes ... possint se in illis Fidare*, *&c*. Itali *Fidare* hac notione dicunr.

¶ FIDATA, Idem quod *Fidantiæ*, præstatio, tributum. Chron. Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. to. 2. p. 2. col. 421. *Manualia quæ fecit Ilecaldus Abbas in Scandrilia Ecclesia S. Joannis Albeeti*, *& amnes Fidatæ de ipsa terra de rebus peædictis hujus Monasterii prædicti infra Romam*, *terra & campus Agonis cum casis*, *hortis & cryptis quas tenent Stephanus Peesbytee*; *terra & vineæ quas tenet Stephania Leonis Curta-Beaca*.

FIDATOR, Cui aliquid commendatur, depositur. Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. fol. 9. *Nullus debet pignorare vicinum suum*, *si Fidator vel debitoe suus non est*.

¶ FIDATUS, cui fides haberi potest, fidelis. Acta varia de schismate Pontificum Avenion. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1316. *Item*, *quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat secum ducere* .... *centum balistarias*, *quantum fieri poterit*, *honestos & Fidatos* .... *pro custodia & defensione dictarum partium*.

FIDEDICERE, Fidejubere. Gloss. Lat. MS. Regium : *Consponsores*, *alterutrum Fidedicentes*. Alibi : *Vadatur*, *promittit*, *pollicetur*, *Fidedicit*. Ita etiam in Gloss. Isidori. Apuleius de Deo Socrat. *Quis peo te Deus Fidedicet* ? Ita enim rescribunt viri docti, pro *fidem dicet*. Anianus lib. 1. Sentent Pauli c. 9. *Si minor majorem Fidedicat*, *licet ipse teneri non possit*, *tamen*, *quem Fidedixit*, *teneri potest*. Ubi *Fidedicere aliquem* est, quod Græci dicunt ἐγγυᾶσθαι τινα. Est igitur *Fidedicere*, per fidem suam aliquid promittere, quod & *fidepromittere* unico verbo dixit idem Anianus lib. 1. Sentent. Pauli.

FIDEDICTOR, Sponsor. S. Augustinus Epist. 23. de baptizandis pueris : *Quando ad baptismum offeruntur pro eis parentes tanquam Fidedictores respondent*. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 32. *Et de hoc dedi Fidedictorem Girberto de Cabdonaga*, *&c*.

FIDEDICTUS, pro quo spondetur, apud Sceiptorem Vitæ S. Lupicini Abbat. Jueensis n. 9.

FIDEDICTIO Fidejussio. Historia Fundationis Monasteeii Gladbacensis cap. 18. *S. Petrus eo tempore sua suscepit cum Fidedictione*, *quod Cœnobium prædictum cum omni affectu debent reædificare*, *&c*. Mox : *In hæc Fidejussionis verba dimissus*, *&c*.

FIDEDIGNI, Testes ἀξιόπιστοι. *Tales homines*, *quoeum fides admittitur*, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 70. §. 1. & Ratchis tit. 4. §. 1 : Præsertim vero ita dicuntur testes producti ex Clero, vel Monasteeio, qui ex ipsa Clericaturæ, aut Monachismi professione, nullo interposito sacramento, fide habentur digni, cum quidpiam in judicio attestantur. Lex Longobaedorum lib. 2. tit. 47. §. 1. *Decoenimus*, *ut nec Episcopi*, *nec Presbyteri*, *nec cujuscunque ordinis Clericus*, *non Abbas*,

bas, non aliquir Monachus, vel Sanctimonialis in qualicumque controversia sive criminali, sive civili jusjurandum qualibet ratione compellatur subire: sed advocatis suis propriis idoneis hoc officium debeant delegare. Regiam Majestat. lib. 1. c. 19. §. 9. *Presbyter nil recipiat, nisi sub testimonio Fidedignorum.* Charta Olai Roschildensis Episcopi an. 1318. apud Isaacum Pontanum lib. 7. Hist. Dan. *Promiserunt in manus D. Regis, ac Dominorum Othonis Comitis ab Hoya, & Henrici Domini Magnapolensis, ac multorum Fidedignorum, Militum, & Armigerorum, &c.* Vide Fletam lib. 1. c. 41. §. 5. & aliis locis. Hinc

FIDEDIGNITAS, pro Testimonio à Clericis & Monachis præstito. Decreta Sigismundi Regis Hungariæ ann. 1435. *Cum hominibus & testimoniis Capitularibus & Conventualibus, quæ communiter Fidedignitates vocantur.* Alibi: *Personis autem testimonialibus Capitulorum & Conventuum, pro singulis diebus, quibus in itinere Fidedignitatis processerint, solvantur 12. denarii, &c.*

FIDEFODODINCUL. Observantiæ Regni Aragon. l. 8. tit. de injuriis, §. 2. *Nota, quod de consuetudine Regni antiqua, quia hoc verbum, Fidefododincul, est vulgare Aragonum, & communiter usitatum, si contra aliquem prorumpatur, non inducit caloniam: secus, si adjiciat ultra, quia tunc caloniam incurrit de consuetudine Regni.*

¶ FIDEFRAGIUM, FIDEFRAGUS. V. in *Fides.*

¶ FIDEICOMMISSARIUS, Testamenti executor. Chron. Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. to. 2. p. 2. col. 587. *Quidam autem Franco nobilis vir, qui vocabatur de Dearoa, & Seugno, ambo socii & Fideicommissarii cujusdam Joannis Muti pro ejus anima confirmaverunt per chartam donationis in hoc Monasterio quasdam res ipsius in territorio Sabinensi.* Ibidem col. 596. *Item Saxo judex Romanus filius Elpiczonis concessit in hoc Monasterio res cujusdam Cencii, cujus erat Fideicommissarius.*

¶ FIDEI-MACHIA. Vide in *Fides.*

¶ FIDEIMANUS & FIDELES MANUS, Viri probatæ fidei, quibus rei promissæ executio mandatur. Charta an. 1067. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 72. *Tradidi Sprimont pro Genapo in Fideimanus ad opus Ecclesiæ, si aut in itinere mortuus, aut reversus Genape Ecclesiæ non solidarem, & mutuata non restituerem. Fideimanus hi sunt, Fiezelinus & Albertus de Braz, Adolardus de Hamme. Fidejussores hi sunt, Franchofrater Alberici, Warnerus, &c.* Instrum. Rodulfi Præpositi S. Johannis Leodiensis an. 1177. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 905. *Ex his omnibus diligenter procurandis Fideles-manus Decanum Magistrum Benedictum, Nicolaum de Superioriponte & Julianum Collerarium consensu Ecclesiæ adhibuit, ... ut horum trium quasi funiculo triplici, sollicitudo rei constitutæ indissolubilis & sufficiens, gratia Dei cooperante, permaneat.*

FIDEJURARE. Tabular. B. Mariæ Columbensis diœces. Carnor. *Radulfus pater & Radulfus filius & alii fratres Milites, qui ibi erant, Fidejuraverunt, quod ab illo die, &c.* Gloss. Lat. Gr. *Fideipromissores*, πιστοπαγγέλται.

FIDEJUSSORES TOLLERE dicebatur judex, qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictam diem juri se stiturum, cogebat. Vita S. Præjecti Episc. & Mart. c. 3. *Obtinuitque eum Principe, ut Missos ex latere dirigeret, qui eum per Fidejussores nuntiarent, & in aula Regis facerent præsentari.* Mox: *Et quomodo per Fidejussores venisset, explicitus depromit.* Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis p. 35. *Dedit Maurinus Fidejussorem nominem Autardo, de sua præsentia. Per Fidejussores ad præsentiam Regis deduci*, in Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 34. in Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 1. 4. 5. 7. tit. 20. c. 6. tit. 29. c. 3. tit. 31. c. 23. tit. 39. c. 4. *Per Fidejussores ad palatium Regis venire*, in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 43. 147. *Per Fidejussores ad placitum Regis venire*, in Addit. 4. Lud. Imp. c. 72. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 3. *Sub Fidejussione ad palatium venire, compelli*, in Addit. 4. Lud. Imp. c. 77. *Per Fidejussores mitti ad præsentiam Regis*, in Addit. 4. Lud. Imp. c. 76. *Per Fidejussores constringere, ut reveniat ad palatium*, in Capitul. Caroli C. tit. 39. c. 1. *Per Fidejussores ad mallum adduci*, in Capitul. Car. C. tit. 39. c. 3. Epist. 69. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. *Non aliter fiat, nisi in placito, quod vobis supra scriptus Pontifex denuntiaverit, memorato Diacono vestro per Fidejussores una cum indiculo vestro ante parvitatem nostram faciatis venire.* Adde Joannem VIII. PP. Epist. 228. Leges Guillelmi Nothi: *Omnis homo, qui voluerit se teneri pro libero, sit in legio, ut plegius eum habeat ad justitiam, si quid offenderit: & si quisquam evaserit, talium videant plegii, ut solvant, quod calumniatum est, &c.* Ejusmodi Fidejussorum mentio est apud Gregorium Turon. lib. 4. Hist. c. 43. lib. 8. cap. 7. 12. 43. lib. 9. c. 8. in Concilio Metensi an. 753. c. 1. &c. Hinc *Pignerari* dicuntur rei, seu in jus vocati. Conventus Ticinensis an. 853. c. 3. *De liberis hominibus, qui ... contra legem ad placita protrahuntur, & ideo Pignerabantur, constitutum est, ut secundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant, & si quis contra hanc nostram auctoritatem, & eorum legem Pignerare aut distringere præsumpserit, &c.* Quod si reus Fidejussores non haberet, *in custodia servabatur*, ut est in Capitulari Pipini Regis Italiæ cap. 36.

Occurrit autem passim hæc formula in privilegiis & immunitatibus Ecclesiis concessis, qua judices vetantur in eorum terris, *ad audiendas altercationes ingredi, Freda de quibuslibet causis exigere, aut mansiones vel paratas tollere*, ut apud Marculfum lib. 1. form. 3. 27. 28. &c. Quo verborum circuitu nihil aliud intelligitur, quam ut judex in terris, in quibus immunitas concessa est, jus non dicat, aut justitiam non exerceat. Charta Caroli Simplicis apud Sammarthanos in Archiep. Narbon. *Quod in sua parochia .... gravissima increverit consuetudo, de eo, quod Comites atque judices, seu ministri illorum, Sacerdotes Domini, sive in reliquos Ecclesiæ ministros ad placitum suum violenter ducere, & Fidejussores tollere, atque eos more Laicorum distringere præsumant.*

☞ *Fidejussores* etiam debitoribus suis dabant creditores, ut pignora scilicet quæ illi dederant, tutius recipere possent. Id patet ex Legibus Luithprandi Regis apud Murator. to. 1. part. 2. p. 76. col. 2. *Si ad guadiam suam solvendam quispiam liber homo tres Fidejussores habuerit liberos homines.* Et paulo post in veteri formula: *Petre, te appellat Martinus, quod ipse dedit tibi vadia decem solid. VI. Kalen. August. Vult suscipere per Fidejussores.*

FIDEJUSSORES, Testamenti executores, in Testamento Hugonis I. Episcopi Tolosani, apud Catellum in Hist. Occitana p. 858.

FIDEJUSSORES dicti etiam patrini, apud S. Eligium in Homilia descripta to. 5. Spicilegii Acheriani p. 212. lib. 2. Capitul. c. 46. & apud alios laudatos in Dissert. 22. ad Joinvillam p. 275.

FIDELES, Christiani ita dicti post susceptum baptismum, quia *fidem* susceperunt. S. Ambrosius l. 1. de Sacram. c. 1. *In Christiano viro prima est fides. Ideo recte Fideles dicuntur, qui baptizati sunt.* S. Augustinus Tractat. in Joann. *Interrogas hominem, Christianus es? respondet tibi: non sum: adhuc quæris ab eo, Catechumenus, an Fidelis?* Idem Epist. 67. *Frater Paulus nor-*

tot

rat gaudia de Gabiano, quod non solum Christianus; sed etiam Fidelis sit valde bonus per Pascha proximum baptizatus. Vide eumdem de Verbis Apostoli Serm. 13. Innocent. I. Ep. 22. c. 2. *Quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante Catechumenus, postea sit Fidelis*. Pontius Diac. in Vita S. Cypriani: *Quid Christiana plebs faceret, cui de Fide nomen est*. [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 250. *Ut lumen quod tempore Infidelium quondam in unoquoque anno ad sepulcrum venire solebat, nunc per misericordiam suam istud idem Fidelibus suis hodie in die resurrectionis suæ ostenderet*.]

¶ Fideles, Dicti etiam ipsi Sancti qui Deo jam potiuntur. Instrum. an. 1076. to. 8. Spicileg. Acher. pag. 157. *Si apud Regem Regum perpetuam salutem obtinere cupimus, nos ejus Martyres cæterosque Fideles, quos in cælorum curia prævalere credimus pro nobis necesse est intercessores adquirere studeamus*.

Fidelis, Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit, *fidelitatem juravit*, Gloss. Lat. Gr. *Fidelis*, πιστός, δοῦλος. Gloss. Lat. Gall. *Fidelis*, *Feal*. *Fideles homines sui*, apud Lampridium, famuli. [Chartul. Gemmeticense tom. 1. p. 48. *Et avons droit de prendre de chacun de nos Hommes de Foy chacun an six deniers Tournois de charoy*.] Domnizo l. 1. de Vita Mathild. capit. 11.

Ut juraret ei rogat ipsum more Fidelis.

Idem lib. 2. c. 17.

Filius esse Petri si vult Rex atque Fidelis.

Tabularium Dolense ann. 927. *Ibidem adjungo ad hujus dedicationis honorem, ut omne beneficium, quod ex me nunc vel deinceps nostri Fideles habent, aut habebunt, &c.*

¶ Fideles Imperii, Subditi, Gall. *Sujets*: qua notione accipienda vox *Fidelis* in antiquioribus Instrumentis. Gesta Henrici VII. lib. 2. Rubr. 7 apud Murator. to. 10. col. 352. *Optio sit Patavinæ civitati quatuor eligere quos maluerint, Fideles dumtaxat Imperii*.

Fideles Regis, Subditi, vassalli Regis, in Legibus Luitprandi Regis tit. 70. §. 1. in Lege Longob. lib. 2. tit 26. tit. 51. §. 14. titul. 52. §. 1. in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 17. l. 4. c. 34 lib. 6. c. 92. in Vita Ludovici Pii an. 839. apud Nithardum lib. 1. an. 834. Baldricum l. 1. Chr. Camerac. c. 61. in Charta anni 1069. apud Duchesn. in Hist. Monmorenc. p. 23. &c. Vide Fabrum Canterellum in Tractatu de Feudis, Goldastum ad Ratpertum de Casib. S. Galli c. 8. &c.

Infideles, Qui fidem Regi, quam jurarunt, non servant. Capitularia Caroli M. lib. 4. c. 34. *Pro Infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit*. Concilium Dusiacense I. p. 299. 1. Edit. *Regis quoque Infideles contra Ecclesiasticam auctoritatem armata manu defendit*. Vide Leg Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. 3.

Infideles, Qui fidelitatis sacramentum domino feudali non servant. Brompton. an. 1088. *Terras Infidelium suorum fidelibus suis distribuit*.

Infidelitas, in Lege Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. Leges Kanuti §. 90. *Infidelitas erga dominum, secundum legem sæculi inemendabile est*. Vide Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 10. Flodoardus lib. 4. Hist. Remensis c. 55. *Insimulati sunt de Infidelitate ipsius senioris sui*. Et lib. 2. c. 20. *Depositus est ab Episcopatu pro Infidelitate Imperatoris*.

¶ FIDELES MANUS. Vide *Fideimanus*.

¶ FIDELIATOR, Qui & *Magister fidelium*, Germ. *Seelgereiber*, dicitur is penes quem erat dispositio piarum fundationum & donationum. Vide Hist. Fuldens. pag. 54.

FIDELITAS, Fides, quam quis Regi suo vel Principi servare debet, subditus, qui & *Fidelis*, potissimum. *Fidelitatem Regi promittere*, in Capitularib. Caroli M. l. 3. c. 8. 88. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 2. 3. tit. 39. c. 4. Apud Marculfum l. 1. form. 40. &c. Produnt formulam sacramenti fidelitatis Regi à subditis facti, eadem Capitularia Caroli C. tit. 13. c. 13. *Ego illi Karolo Hludowici & Iudith filio ab ista die in ante Fidelis ero secundum meum savirum, sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi. Sic me Deus adjuvet & istæ reliquiæ*. Habetur aliud paulo prolixius *fidelium sacramentum* tit. 22. c. 1. Ubi observandum, *fidelitatem* Regi fieri *per sacramentum*, quod ei proprium fuit. Capitulare 2. & 4. an. 805 c. 9. *De juramento, ut nulli alteri per sacramentum Fidelitatis promittatur, nisi nobis, & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem & sui senioris*.

Fidelitas, Anglis *Fealtie*: nostris *Feaute*: *Fiduciam* Angli appellant, inquit Cowellus lib. 2. tit. 3. §. 13. Est autem servitus realis à quolibet feudatario domino in ipsa institutione præstanda. Fulbertus Carnotensis: *Fidelitatem dicimus jusjurandum, quod à vassallo præstatur domino. Jusjurandum Fidelitatis vassallaticæ*, apud Radevicum lib. 2. de Gestis Frider. c. 20. *Sacramentum Fidelitatis jurare*, in Capitul. 3. an. 789. c. 2. ubi habetur ejus formula. *Jurare Fidelitatem*, apud Simeonem Dunelmensem lib. 3. de Dunelmensi Eccles. c. 22 & in Hist. Angl. an. 1086. *Fidelitatem facere & hominium*, apud eumdem Radevicum lib. 1. c. 11. [*Faire feute & homage*, apud Guillelmum Tyriens. Archiep. in Histor. Belli sacri] Differt tamen *Fidelitas* ab *homagio*, etsi homagio adjunctum sit sacramentum fidelitatis, ut est apud Nicol. Uptonum lib. de Militari Officio c. 18. *Differt homagium à Fidelitate, quia homagium est ille actus præstationis juramenti cum sua solemnitate, & fit in principio: sed Fidelitas est obligatio permanens, habens perseverantiam & tractum temporis, &c.* Clarius Littleton sect. 91. & 92. *Fealti idem est, quod* Fidelitas *en Latin. Et quant franc tenant fera Fealtie à son Seignior, il tiendra sa maine dexter sur un lieur, & dirra issint*: *Ceo oyez vous, mon Seignior, que jeo à vous serra foyal & loyal, & foy à vous portera des tenemens, que jeo claim à tener de vous, & que loyalement a vous ferra les customes & services qu'eux faire a vous doy as termes assignes, si come moy aide Dieu & les Saints; & basera le lieur, mais il ne genulera, quand il fait Fealty, ne ferra tiel humble reverence, comme avant est dit en homage. Et graund diversitie y ad pour enter seasans de Fealtie & de homage. Car homage ne poit estre fait fors que al Seignior mesme, mes le Seneschal de Court le Seignior, ou Bailife, puit prendre Fealtie pour Seignior*.

Diximus fidelitatis sacramentum adjunctum esse homagio, quod verum est, siquidem vassallus primo homagium facit domino, deinde fidelitatis sacramentum. Utriusque formulas & discrimen sic observat Bracton. lib. 2. c. 35. §. 8. *Sic debet homagium facere: debet quidem tenens manus suas utrasque ponere inter manus utrasque domini sui, ... & debet dicere: Devenio homo vester de tenemento, quod de vobis teneo, & Fidem vobis portabo de vita & membris & terreno honore contra omnes gentes, &c. Et statim post faciat domino suo sacramentum Fidelitatis, hoc modo: Hoc audis, Domine N quod fidem vobis portabo de vita & membris, corpore & catallis & terreno honore, sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. Et quidem hoc adjiciunt in sacramento, & bene, quod si fideliter & sine diminutione, contradictione, vel impedimento & dilatione injusta, terminis statutis faciet servitium domino suo & hæredibus suis.* Ita Fleta lib. 3. c. 16. §. 21. Adde Littleton. sect. 88.

Ex quibus patet homagii & sacramenti fidelitatis discrimen: ac homagium quidem fieri à vassallo, genibus flexis, manibus in domini manus immissis: sacramentum

tum vero fidelitatis à vassallo stante, & tactis sanctis Evangeliis. Charta an. 1229. apud Marcam lib. 8. Hist. Beneharn. c. 21. n 2. *Recognoscimus, quod vos nobis fecistis homagium, & præstitistis insuper Fidelitatis juramentum, sicut vestri antecessores nostris prædecessoribus sunt facere consueti*. Charta an. 1247. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus: *Et corporale nobis fecit homagium, suscipientibus per nos & successores nostros, ponendo manus proprias infra nostras: & promittens juramento supra sancta Dei Evangelia Fidelitatem nobis servare, prout in formula Fidelitatis exprimitur, videlicet incolume, tutum, utile, honestum, facile, possibile*, [Charta homagii ann. 1310. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Recognoscunt ... homagium ei facere & Sacramenta Fidelitatis, scilicet tutum, incolume, honestum, utile, facile & possibile*.] Sed & inde observare est, *homagium* & *Fidelitatem* passim simul jungi. Fridericus I. Epist. ad Ottonem Frising. Episcop. *Hominio & Fidelitate nobis facta coronam regni de manu nostra Petrus Rex Danorum suscepit*. Idem Otto lib. 1. de Gestis Frider. c. 2. *Ad pedes Imperatoris, satisfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominiumque sibi cum sacramento Fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo suscepit*. Radevicus lib. 1. c. 2. *Tunc ad curiam venientes, Friderico Fidelitatem fecerunt atque hominium, & beneficia de manu illius susceperunt*. Apud Petr. Blesensem Epist. 102. *Homagia* & *Fidelitates*. Apud alios, *Homagia Fidelitatis*. Trithemius c. 20. *Cum honore magno suscipitur, & Homagio Fidelitatis suscepto per dies septem commoratus, &c*. Io. Beka in Ottone IV. Episcopo Traject. 36. *Accedentes quoque singulatim Primates ad regale solium præstiterunt eidem debitæ Fidelitatis Homagium*. Ptolomæus Lucensis ann. 1126. *Rogerium Siculum facto sibi homagio, Juramento Fidelitatis firmato, ipsum de Ducatu Apuliæ & Siciliæ investivit, Fidelitatis astrictus homagio*, apud Albertin. Mussatum, *Homagium & Fidelitatem ligantiæ facere*, apud Matth. Parisan. 1257.

Sunt quidam hæredes, inquit Bracton. lib. 2. cap. 35. *qui tenent ad homagium faciendum, & ad sacramentum Fidelitatis*: quidam tantum ad sacramentum fidelitatis secundum diversitatem tenementorum. Verbi gratia de tenemento, quod tenetur ad terminum, non fit homagium, sed tantum fidelitatis sacramentum. Rursum de socagio villano nullum omnino competit homagium, sed fidelitatis sacramentum.

Homagium Minor facere potest; *nullum tamen juramentum Fidelitatis, antequam ad ætatem pervenerit, præstabit*. Idem n. 4. & Fleta lib. 3. c. 16. §. 14. Nam ut est in Regiam Majestatem lib. 2. c. 60. §. 2. *tenetur dominus recipere homagium recti hæredis, sive fuerit infra ætatem hæres ipse, sive plenam habuerit ætatem, dummodo masculus sit*. Recepto vero homagio idem hæres in ipsius domini custodia remanebit, donec plenam habuerit ætatem. Ibid. c. 68. In aliquot Consuetudinibus municipalibus ætas faciendi homagium definitur annus vigesimus completus, in Aurelianensi art. 24. in Dunensi art. 12. in Consuetudine Castelli Novi art. 44. in Arvernensi c. 22. art. 28. decimus quartus pro masculis, & duodecimus quartus in feminis in Aurelianensi d. art. 24. Statutum Baronum Andegavensium & Cenomanensium mense Maio an. 1246. in Tabulario Andegavensi Cameræ Comput. Parisiens. fol. 32. *Est autem ætas hæredis masculi faciendi homagium domino, & habendi terram suam quam cito hæres ingressus fuerit vicesimam primam annum*. De nobilibus vero puellis hæredibus sic ibidem statuitur: *Ordinavit, quod femina non maritata postquam quintam decimum annum compleverit, habeatur legitimæ ætatis ad faciendum homagium domino, & ad habendam terram suam*. At quoad masculos, ea Statuta spectant potissimum sacramentum fidelitatis, quod feminæ non præstant, ut infra docemus: ita quod si contingeret Minorem homagium facere, non ideo à custodia domini seu alterius liberatur. Sic Philippus Augustus mense Aug. ann. 1214. & Girardus Episcopus Catalaunensis mense Sept. ejusd. anni Theobaldum Comitem Campaniæ ad homagium admisere, *salvo dotalitio Blanchæ Comitissæ matris, & salvo ballio Comitatus Campaniæ & Briæ, quod debebat tenere, donec filius ejus haberet 21. annos, de quo idem Theobaldus exire non posset ante prædictum ætatis annum, nisi per eam, & de voluntate illius*.

At Consuetudines nostræ aliquot municipales sacramentum fidelitatis non admittunt, nisi in homagiis ligiis, Turonensis art. 115. *Le vassal doit faire hommage simple à son Seigneur, nue teste, les mains jointes, & le baiser: & celui, qui doit hommage lige, le doit faire mains jointes sur les Evangiles, nue teste, desceint, & le baiser en faisant les sermens requis*. Id ipsum statuitur in Andegavensi art. 138. in Cenoman. art. 150. & in Pictavensi art. 113. Formulam sacramenti fidelitatis describunt Andegavensis art. 138. & Cenomanensis artic. 150.

Fidelitatem cum Affidatione Facere, non vero homagium, tenetur maritus de dote, quam uxor de priore marito habet, ex Regiam Majest. l. 2. cap. 48. §. 10. Ubi *cum affidatione* idem valet, ac *sub fidei vel sacramenti interpositione*, eod. lib. cap. 57. §. 10. quo loco dicitur fidelitas præstari dominis à mulieribus & earum hæredibus, sub eadem forma & iisdem verbis, quibus homagium fieri solet. Et c. 29. §. 3. ejusdem libri: *Feminæ de jure nullum homagium facere possunt, licet plerumque Fidelitatem dominis suis facere solent*.

¶ Fidelitates Tenere, f. Sacramenta fidelitatis pro Domino capitali recipere. Charta ann. 1205. to. 8. Spicileg. Acher. pag. 224. *Et ego Bernardinus bajulus Domini Regis qui etiam teneo Fidelitates prædictorum castrorum*.

Fidelitatem, non vero *homagium*, Regi faciunt Episcopi consecrati de Baroniis suis eleemosynatis, seu de Regalibus: ratio est, quia non proprio, sed alieno nomine, scilicet Dei & Ecclesiæ, terras possident & tenent. Vel quia de feudo eleemosynato non fit homagium, ut est in Regiam Majest. lib. 2. c. 64. 65. & apud Bractonum lib. 2. tract. 2. c. 35. §. 4. Ubi additur, electos in Episcopos ante consecrationem homagia sua facere consuevisse. De sacramento fidelitatis, Regibus ab Episcopis præstito, multa habet Juretus ad Epist. 35. & 190. Ivonis Carnot. Formulæ illius exstant in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. p. 199. 200. in Concil. Dusiac I. part. 1. c. 5. p. 2. c. 32. & 33. &c. Porro sacramentum fidelitatis Regi tenentur facere Episcopi *infra 40. dies post susceptionem Regalium*, ut est in Charta S. Ludov. Regis mens. Febr. ann 1260. pro Episcopo Aurelian. in 30. Regesto Archivi Regii Chr. 471. Vide Jacob. Petitum ad Pœnitentiale Theodori p. 476. 477. Describitur formula hujus Sacrammenti in Regesto nigro Castelleti Parisiensis, hisce verbis: *C'est la maniere, & comment les Prelats & gens d'Eglise font serment de feaute au Roy nostre Seigneur, Il convient ausdits Prelats & gens d'Eglise mettre la senestre main sur le pis, & la dextre sur le livre & l'estole au col. Vous jurez sur les saintes Evangiles de Dieu & par vos ordres, que vous serez loiaux & feaux au Roy de France, nostre Seigneur, qui cy est, & à ses Successeurs Roys de France, son honneur, son Estat, son corps, ses membres, & son heritage, vous lui garderez contre toutes personnes, qui peuvent vivre & mourir, & se conseil vous demande bon & loyal, vous lui donnerez, & se le sien vous dit, vous lui celerez, & ainsi vous le jurez. Et puis doit le Prelat baiser le livre*. Hodie vero paulo aliter concipitur.

Sed

rat gaudia de Gabiano, quod non solum Christianus; sed etiam Fidelis sit valde bonus per Pascha proximum baptizatus. Vide eumdem de Verbis Apostoli Serm. 13. Innocent. I. Ep. 22. c. 2. *Quæro, si una eademque sit uxor ejus, qui ante Catechumenus, postea sit Fidelis*. Pontius Diac. in Vita S. Cypriani: *Quid Christiana plebs faceret, cui de Fide nomen est*. [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 250. *Ut lumen quod tempore Infidelium quondam in unoquoque anno ad sepulcrum venire solebat, nunc per misericordiam suam illud idem Fidelibus suis hodie in die resurrectionis suæ ostenderet*.]

¶ Fideles, Dicti etiam ipsi Sancti qui Deo jam potiuntur. Instrum. an. 1076. to. 8. Spicileg. Acher. pag. 157. *Si apud Regem Regum perpetuam salutem obtinere cupimus, nos ejus Martyres cæterosque Fideles, quos in cælorum curia prævalere credimus pro nobis necesse est intercessores adquirere studeamus*.

Fidelis, Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit, *fidelitatem juravit*, Gloss. Lat. Gr. *Fidelis*, πιστὸς, φοῦλει. Gloss. Lat. Gall. *Fidelis*, *Feal*. *Fideles homines sui*, apud Lampridium, famuli. [Chartul. Gemmeticense tom. 1. p. 48. *Et avons droit de prendre de chacun de nos Hommes de Foy chacun an six deniers Tournois de charoy*.] Domnizo l. 1. de Vita Mathild. capit. 11.

Ut juraret ei regat ipsum more Fidelis.

Idem lib. 2. c. 17.

Filius esse Petri si vult Rex atque Fidelis.

Tabularium. Dolense ann. 927. *Ibidem adjungo ad hujus dedicationis honorem, ut omne beneficium, quod ex me nunc vel deinceps nostri Fideles habent, aut habebunt, &c.*

¶ Fideles Imperii, Subditi, Gall. *Sujets*: qua notione accipienda vox *Fidelis* in antiquioribus Instrumentis. Gesta Henrici VII. lib 2. Rubr. 7 apud Murator. to. 10. col. 352. *Optio sit Paduinæ civitati quotuor eligere quos maluerint, Fideles dumtaxat Imperii*.

Fideles Regis, Subditi, vassalli Regis, in Legibus Luitprandi Regis tit. 70. §. 1. in Lege Longob. lib. 2. tit 26. tit. 51. §. 14. titul. 52. §. 1. in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 17. l. 4. c. 34 lib. 6. c. 94. in Vita Ludovici Pii an. 839. apud Nithardum lib. 1. an. 834. Baldricum l. 1. Chr. Camerac. c. 61. in Charta anni 1069. apud Duchesn. in Hist. Monmorenc. p. 23. &c. Vide Fabrum Canterellum in Tractatu de Feudis, Goldastum ad Ratpertum de Casib. S. Galli c. 8. &c.

Infideles, Qui fidem Regi, quam jurarunt, non servant. Capitularia Caroli M. lib. 4. c. 34. *Pro Infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit*. Concilium Dusiacense I. p. 299. 1. Edit. *Regis quoque Infideles contra Ecclesiasticam auctoritatem armata manu defendit*. Vide Leg Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. 3.

Infideles, Qui fidelitatis sacramentum domino feudali non servant. Brompton. an. 1088. *Terras Infidelium suorum fidelibus suis distribuit*.

Infidelitas, in Lege Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. Leges Kanuti §. 90. *Infidelitas erga dominum, secundum legem sæculi inemendabile est*. Vide Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 10. Flodoardus lib. 4. Hist. Remensis c. 55. *Insimulati sunt de Infidelitate ipsius senioris sui*. Et lib. 2. c. 20. *Depositus est ab Episcopatu pro Infidelitate Imperatoris*.

¶ FIDELES MANUS. Vide *Fideimanus*.

¶ FIDELIATOR, Qui & *Magister fidelium*, Germ. *Seelgerether*, dicitur is penes quem erat dispositio piarum fundationum & donationum. Vide Hist. Fuldens. pag. 54.

FIDELITAS, Fides, quam quis Regi suo vel Principi servare debet, subditus, qui & *Fidelis*, potissimum. *Fidelitatem Regi promittere*, in Capitularib. Caroli M. l. 3. c. 8. 88. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 2. 3. tit. 39. c. 4. Apud Marculfum l. 1. form. 40. &c. Produnt formulam sacramenti fidelitatis Regi à subditis facti, eadem Capitularia Caroli C. tit. 13. c. 13. *Ego illi Karolo Hludowici & Iudith filio ab ista die in ante Fidelis ero secundum meum savirum, sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi. Sic me Deus adjuvet & istæ reliquiæ*. Habetur aliud paulo prolixius *fidelium sacramentum* tit. 22. c. 1. Ubi observandum, *fidelitatem* Regi fieri *per sacramentum*, quod ei proprium fuit. Capitulare 2. & 4. an. 805 c. 9. *De juramento, ut nulli alteri per sacramentum Fidelitatis promittatur, nisi nobis, & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem & sui senioris*.

Fidelitas, Anglis *Fealtie*: nostris *Feaute*: *Fiduciam* Angli appellant, inquit Cowellus lib. 2. tit. 3. §. 13. Est autem servitus realis a quolibet feudatario domino in ipsa institutione præstanda. Fulbertus Carnotensis. *Fidelitatem dicimus jusjurandum, quod à vassallo præstatur domino. Jusjurandum Fidelitatis vassallaticæ*, apud Radevicum lib. 2. de Gestis Frider. c. 20. *Sacramentum Fidelitatis jurare*, in Capitul. 3. an. 789. c. 2. ubi habetur ejus formula. *Jurare Fidelitatem*, apud Simeonem Dunelmensem lib. 3. de Dunelmensi Eccles. c. 22 & in Hist. Angl. an. 1086. *Fidelitatem facere & hominium*, apud eumdem Radevicum lib. 1. c. 11. [*Faire feute & homage*, apud Guillelmum Tyriens. Archiep. in Histor. Belli sacri] Differt tamen *Fidelitas* ab *homagio*, etsi homagio adjunctum sit sacramentum fidelitatis, ut est apud Nicol. Uptonum lib. de Militari Officio c. 18. *Differt homagium à Fidelitate, quia homagium est ille actus præstationis juramenti cum sua solemnitate, & fit in principio: sed Fidelitas est obligatio permanens, habens perseverantiam & tractum temporis, &c.* Clarius Littleton sect. 91. & 92. *Fealti idem est, quod* Fidelitas *en Latin. Et quant franc tenant fera Fealtie à son Seignior, il tiendra sa maine dexter sur un lieur, & dirra issint: Ceo oyez-vous, mon Seignior, que jeo à vous serra fayal & loyal, & foy à vous portera des tenemens, que jeo claim à tener de vous, & que loyalement a vous ferra les customes & services qu'eux faire a vous doy as termes assignes, si come moy aide Dieu & les Saints; & basera le lieur, mais il ne genulera, quand il fait Fealty, ne ferra tiel humble reverence, comme avant est dit en homage. Et graund diversitie y ad pour enter feasans de Fealtie & de homage. Car homage ne poit estre fait fors que al Seignior mesme, mes le Senechal de Court le Seignior, ou Bailife, puit prendre Fealtie pour Seignior*.

Diximus fidelitatis sacramentum adjunctum esse homagio, quod verum est, siquidem vassallus primo homagium facit domino, deinde fidelitatis sacramentum. Utriusque formulas & discrimen sic observat Bracton. lib. 2. c. 25. §. 8. *Sic debet homagium facere: debet quidem tenens manus suas utrasque ponere inter manus utrasque domini sui, ... & debet dicere: Devenio homo vester de tenemento, quod de vobis teneo, & Fidem vobis portabo de vita & membris & terreno honore contra omnes gentes, &c. Et statim post faciat domino suo sacramentum Fidelitatis, hoc modo: Hoc audis, Domine N quod fidem vobis portabo de vita & membris, corpore & catallis & terreno honore, sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. Et quidem hoc adjiciunt in sacramento, & bene, quod si fideliter & sine diminutione, contradictione, vel impedimento & dilatione injusta, terminis statutis faciet servitium domino suo & hæredibus suis*. Ita Fleta lib. 3. c. 16. §. 21. Adde Littleton. sect. 88.

Ex quibus patet homagii & sacramenti fidelitatis discrimen: ac homagium quidem fieri à vassallo, genibus flexis, manibus in domini manus immissis: sacramentum

tum vero fidelitatis à vassallo stante, & tactis sanctis Evangeliis. Charta an. 1229. apud Marcam lib. 8. Hist. Benearn. c. 22. n. 2. *Recognoscimus, quod vos nobis fecistis homagium, & præstitistis insuper Fidelitatis juramentum, sicut vestri antecessores nostris prædecessoribus sunt facere consueti*. Charta an. 1247. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus: *Et corporale nobis fecit homagium, suscipientibus per nos & successores nostros, ponendo manus proprias infra nostras; & promittens jurejurando supra sancta Dei Evangelia Fidelitatem nobis servare, prout in formula Fidelitatis exprimitur, videlicet incolume, tutum, utile, honestum, facile, possibile*. [Charta homagii ann. 1310. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Recognoscunt... homagium ei facere & Sacramenta Fidelitatis, scilicet tutum, incolume, honestum, utile, facile & possibile*.] Sed & inde observare est, *homagium* & *Fidelitatem* passim simul jungi. Fridericus I. Epist. ad Ottonem Frising. Episcop. *Hominio & Fidelitate nobis facta coronam regni de manu nostra Petrus Rex Danorum suscepit*. Idem Otto lib. 1. de Gestis Frider. c. 2. *Ad pedes Imperatoris, satisfactionem efferens, humiliter Dux venit, hominiumque sibi cum sacramento Fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo suscepit*. Radevicus lib. 1. c. 2. *Tunc ad curiam venientes, Friderico Fidelitatem fecerunt atque hominium, & beneficia de manu illius susceperunt*. Apud Petr. Blesensem Epist. 102. *Homagia* & *Fidelitates*. Apud alios, *Homagia Fidelitatis*. Trithemius c. 20. *Cum honore magno suscipitur, & Homagio Fidelitatis suscepto per dies septem commoratus, &c.* Io. Beka in Ottone IV. Episcopo Traject. 36. *Accedentes quoque singulatim Primates ad regale solium præstiterunt eidem debita Fidelitatis Homagium*. Ptolomæus Lucensis ann. 1126. *Rogerium Siculum facto sibi homagio, Juramento Fidelitatis firmato, ipsum de Ducatu Apuliæ & Siciliæ investivit*. *Fidelitatis astrictus homagio*, apud Albertin. Mussatum. *Homagium & Fidelitatem ligantiæ facere*, apud Matth. Parisan. 1257.

Sunt quidam hæredes, inquit Bracton. lib. 2. cap. 35. *qui tenent ad homagium faciendum, & ad sacramentum Fidelitatis*: quidam tantum ad sacramentum fidelitatis secundum diversitatem tenementorum. Verbi gratia de tenemento, quod tenetur ad terminum, non fit homagium, sed tantum fidelitatis sacramentum. Rursum de socagio villano nullum omnino competit homagium, sed fidelitatis sacramentum.

Homagium Minor facere potest; *nullum tamen juramentum Fidelitatis, antequam ad ætatem pervenerit, præstabit*. Idem n. 4. & Fleta lib. 3. c. 16. §. 14. Nam ut est in Regiam Majestatem lib. 2. c. 60. §. 2. *tenetur dominus recipere homagium recti hæredis, sive fuerit infra ætatem hæres ipse, sive plenam habuerit ætatem, dummodo masculus sit*. Recepto vero homagio idem hæres in ipsius domini custodia remanebit, donec plenam habuerit ætatem. Ibid. c. 68. In aliquot Consuetudinibus municipalibus ætas faciendi homagium definitur annus vigesimus completus, in Aurelianensi art. 24. in Dunensi art. 12. in Consuetudine Castelli Novi art. 44. in Arvernensi c. 22. art. 28. decimus quartus pro masculis, & duodecimus quartus in feminis in Aurelianensi d. art. 24. Statutum Baronum Andegavensium & Cenomanensium mense Maio an. 1246. in Tabulario Andegavensi Cameræ Comput. Parisiens. fol. 32. *Est autem ætas hæredis masculi faciendi homagium domino, & habendi terram suam quam cito hæres ingressus fuerit vicesimum primum annum*. De nobilibus vero puellis hæredibus sic ibidem statuitur: *Ordinavit, quod femina non maritata postquam quintum decimum annum compleverit, habeatur legitimæ ætatis ad faciendum homagium domino, & ad habendam terram suam*. At quoad masculos, ea Statuta spectant potissimum sacramentum fidelitatis, quod feminæ non præstant, ut infra docemus: ita quod si contingeret Minorem homagium facere, non ideo à custodia domini seu alterius liberatur. Sic Philippus Augustus mense Aug. ann. 1214. & Girardus Episcopus Catalaunensis mense Sept. ejusd. anni Theobaldum Comitem Campaniæ ad homagium admisere, *salvo dotalitio Blanchæ Comitissæ matris, & salvo ballio Comitatus Campaniæ & Briæ, quod debebat tenere, donec filius ejus haberet 21. annos, de quo idem Theobaldus exire non posset ante prædictum ætatis annum, nisi per eam, & de voluntate illius*.

At Consuetudines nostræ aliquot municipales sacramentum fidelitatis non admittunt, nisi in homagiis ligiis. Turonensis art. 115. *Le vassal doit faire hommage simple à son Seigneur, nue teste, les mains jointes, & le baiser: & celui, qui doit hommage lige, le doit faire mains jointes sur les Evangiles, nue teste, desceint, & le baiser en faisant les sermens requis*. Id ipsum statuitur in Andegavensi art. 138. in Cenoman. art. 150. & in Pictavensi art. 113. Formulam sacramenti fidelitatis describunt Andegavensis art. 138. & Cenomanensis artic. 150.

Fidelitatem cum Affidatione Facere, non vero homagium, tenetur maritus de dote, quam uxor de priore marito habet, ex Regiam Majest. l. 2. cap. 48. § 10. Ubi *cum affidatione* idem valet, ac *sub fidei vel sacramenti interpositione*, eod. lib. cap. 57. §. 10. quo loco dicitur fidelitas præstari dominis à mulieribus & earum hæredibus, sub eadem forma & iisdem verbis, quibus homagium fieri solet. Et c. 29. §. 3. ejusdem libri: *Feminæ de jure nullum homagium facere possunt, licet plerumque Fidelitatem dominis suis facere solent*.

¶ Fidelitates Tenere, f. Sacramenta fidelitatis pro Domino capitali recipere. Charta ann. 1205. to. 8. Spicileg. Acher. pag. 224. *Et ego Barnardinus bajulus Domini Regis qui etiam teneo Fidelitates prædictorum castrorum*.

Fidelitatem, non vero *homagium*, Regi faciunt Episcopi consecrati de Baroniis suis eleemosynatis, seu de Regalibus: ratio est, quia non proprio, sed alieno nomine, scilicet Dei & Ecclesiæ, terras possident & tenent. Vel quia de feudo eleemosynato non fit homagium, ut est in Regiam Majest. lib. 2. c. 64. 65. & apud Bractonum lib. 2. tract. 2. c. 35. §. 4. Ubi additur, electos in Episcopos ante consecrationem homagia sua facere consuevisse. De sacramento fidelitatis, Regibus ab Episcopis præstito, multa habet Juretus ad Epist. 35. & 190. Ivonis Carnot. Formulæ illius exstant in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. p. 199. 200. in Concil. Dusiac I. part. 1. c. 5. p. 2. c. 32. & 33. &c. Porro sacramentum fidelitatis Regi tenentur facere Episcopi *infra 40. dies post susceptionem Regalium*, ut est in Charta S. Ludov. Regis mens. Febr. ann 1260. pro Episcopo Aurelian. in 30. Regesto Archivi Regii Chr. 471. Vide Jacob. Petitum ad Pœnitentiale Theodori p. 476. 477. Describitur formula hujus Sacrammenti in Regesto nigro Castelleti Parisiensis, hisce verbis: *C'est la maniere, & comment les Prelats & gens d'Eglise font serment de feauté au Roy nostre Seigneur. Il convient ausdits Prelats & gens d'Eglise mettre la senestre main sur le pis, & la destre sur le livre & l'estole au col. Vous jurez sur les saintes Evangiles de Dieu & par vos ordres, que vous serez loiaux & feaux au Roy de France, nostre Seigneur, qui cy est, & à ses Successeurs Roys de France, son honneur, son Estat, son corps, ses membres, & son heritage, vous lui garderez contre toutes personnes, qui peuvent vivre & mourir, & se conseil vous demande bon & loyal, vous lui donnerez, & se le sien vous dit, vous lui celerez, & ainsi vous le jurez. Et puis doit le Prelat baiser le livre*. Hodie vero paulo aliter concipitur.

Sed

Sed & Presbyteri omnes fidelitatem tantum, non vero hominium faciunt dominis Laicis etiam de propriis feodis. Concilium Claromontanum, & Epistola Synodi Rotomagensis an. 1095. apud Ordericum Vital. lib. 9. p. 722. *Nullus Presbyter efficiatur homo Laici, quia indignum est, ut manus Deo consecratæ mittatur inter manus non consecratas; quia est aut homicida, aut adulter, aut cujuslibet criminalis peccati obnoxius. Sed si feudum à Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei Fidelitatem, quod securus sit*, [Sigebertus ad an. 1176. *Episcopi vero & Abbates homagium non fecerunt, sed sacramento se constrinxerunt.*]

Formula sacramenti fidelitatis sex includere supra attigimus, ex Charta an 1247. videlicet *incolume, tutum, utile, honestum, facile, possibile*. Quod ex Epistola 101. Fulberti Episcopi Carnotensis fluxisse probabile est, quæ inserta à Gratiano 22. q. 5. de Forma, in qua hæc ille scribit ad Guillelmum Aquitanorum Ducem: *De Forma Fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur, ex librorum auctoritate notavi: Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sex in memoria semper habere debet: incolume videlicet, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit domino in damnum de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videatur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum, quod dominus suus leviter facere poterat, faciat ei difficile; neve id, quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut autem Fidelis hæc nocumenta caveat, justum est, sed non ideo sacramentum meretur. Non enim sufficit abstinere à malo, nisi fiat, quod bonum est. Restat ergo, ut in eisdem sex supradictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de Fidelitate quam juravit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet; quod si non fecerit, merito censebitur malefidus, sicut ille, si in eorum prævaricatione vel faciendo vel consentiendo deprehensus fuerit, perfidus & perjurus*. Quorum quidem sex verborum explicatio inserta iisdem habetur verbis in homagio an. 1296. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Valion. n. 26. Adde aliam an. 1246. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus. Huc etiam referri possunt Leges Henrici I. Regis Angl c. 5. *Omnis homo fidem det domino suo de vita & membris suis, & terreno honore, & observatione consilii sui per honestum, & utile, fide Dei salva, & terræ Principis salva, &c.* Vide Glanvillam lib. 7. c. 18. Rastallum in V. *Homage*, & Spelmannum in V. *Fidelitas*. In Statutis antiquis Cartusiensib. p. 2. c. 32. §. 2. *Nolumus, quod domus nostri Ordinis recipiant homagia, sed Fidelitates fide & juramenta vallatas*.

☞ Huic veteri sacramenti fidelitatis formulæ, quam *bardis Longobardisque hominibus dignam* vocat Hotomannus, alia successit, in qua omissis iis sex verbis, horum tamen tacita fiebat mentio in hunc modum: *Omnia & singula adimplebit .. & observabit quæ in Capitulo de Forma antiqua & nova sacramento Fidelitatis comprehenduntur*, ex Charta homagii ann. 1480. inter Schedas Præsid. *de Mazaugues*. Vide Salvaingum de Usu feud. c. 4. & lib. 2. de Feud. tit. 5. 6. & 7.

☞ Alia erat formula fidelitatis quam Decani rurales Archidiaconis præstabant de conservando eorumdem jure. Hujus fidelitatis meminit Charta an. 1201. è Cartular. Meld. *Talem ordinationem fecimus, quod rurales Decanos Meldensis Episcopus, Archidiaconis inconsultis, possit eligere, instituere & mutare, salva tamen Fidelitate quam de conservando jure Archidiaconorum consueverunt præstare*. Fidelitatem quoque exigebant beneficiorum ecclesiasticorum patroni ab iis in quos ea conferebant. Charta an. 1177. ibid. *Sed antequam curam animarum ab Episcopo percipiat, ad nos mittetur factu-rus nobis Fidelitatem in nostro capitulo, quod nullam irrogabit vel consentiet irrogandi nobis injuriam vel dampnum super rebus quas in parochia ejus habemus*. Eam denique jurabant Capellani Parochis in quorum districtu capellaniam possidebant. Charta an. 1216. ibid. *Capellanus per Episcopum institutus jurabit in institutione sua Fidelitatem presbytero de Limogni de jure parochiali ejusdem eidem in omnibus conservando*.

· ¶ In Fidelitate Dei et S. Petri Placitare Litteræ Seguini Condomensis Abbatis to. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 443. *Ex integra ordit super altare S. Petri... ita ut S. Petrus cum suis propriis in domnio suo perpetuum possedisset ... ut si ... ipse Comes ... vim vellet inferre ... vel ulla occasionis inteatione placitum commovere, ipsi in Fidelitate Dei & S. Petri Placitarent, & si opus esset, & contra omnes defensarent*; hoc est, ni fallor, sub protectione & tutela Dei & S. Petri.

¶ FIDENTIALIA, Sponsalia, Gall. *Fiançailles*. Statuta Synodalia Ecclesiæ Constantiensis cap. 60. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 821. *Non fiant sponsalia sive Fidentialia cum repentalitiis* (sic vocabant mulctam pecuniariam) *quia libera debent esse matrimonia, nec metu pœnæ adstringi*.

¶ FIDENTIARIUS, Familiaris, amicus. Chartul. Ecclesiæ Auxitanæ c. 77. de Clodoveo Rege Franc. *Eique tum per se, tum per Fidentiarios suos crebrius & officiosius suggerere & insinuare cœpit*.

FIDES, quæ & *Fides Catholica*, de qua est titulus in Cod. Th. & Justin. Lactantio lib. 4. de Vera sapient c. 30. extremo, Ecclesia Catholica dicitur esse *Domicilium fidei*. Ipsi fideles *Domestici fidei* appellantur à Patribus, uti alibi docuimus. In veteri Inscriptione Emeritæ, Constantinus Mag. dicitur *pacis, & justitiæ cultor, publicæ quietis fundator, Religionis & Fidei auctor*.

¶ Fides, nude pro Fidei formula, in Vita S. Eligii inter Fragmen. de Rebus Gestis Dagoberti I. Reg. Franc. apud Duchesn. to. 1. p. 631. *Edidit* (Martinus PP.) *contra hæreticos Fidem magnifice, valde, atque accurate, quam etiam cum subjuncta epistola Galliarum partibus destinavit*.

. Fides Christianitatis. Charta Fulconis Comitis Andeg. *Et promittit, & dedit Fidem Christianitatis in manum Teberti Præpositi, quod nunquam foderum clamaret*. Vide *Christianitas*.

¶ Fidem Brachio dare Sacramento, Duellum indictum & juratum tenere. Charta an. 1056. apud Mabill. to. 4. Annal. p. 564. *Paratus aut calidi ferri judicio secundum legem Monachorum per suum hominem id probare, aut scuta & baculo juxta legem secularium defendere*. Cum duellum prætulisset Vicecomes, *obtulit Abbas hominem S. Albini, qui & sacramento fidem faceret, & Sacramento Fidem Brachio daret*.

Fidem Facere, Fidem suam de re quavis, verbi gratia de pecunia solvenda, alteri obstringere: in Lege Salica tit. 53. & 54. Edit. Heroldi: *S'obliger envers quelqu'un*. Charta Chlodovei III. Regis, edita à Mabillonio: *Sicut fuit judicatum, ut in exfaido & fredo solidos quindenos pro hac causa Fidem Facere debiru, &c.* *Sacramento Fidem Facere*, in Lege Ripuar. tit. 58. §. 21. tit. 66. §. 1. *Manu Fidem Facere*, apud Gregor. Turon. de Glor. Confess. c. 68. *Fidem in manum alicujus dare*, apud Dodechinum in Chron. an. 1158. Precaria Hadoindi Episcopi Cenomanensis: *Et si negligens aut tardus de ipso censu apparuero, Fidem exinde Faciam, & ipsum monasteriolum tempore vitæ meæ non perdam*. Alia Precaria Meroli Episcopi Cenomanensis eadem ferme habet in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 208. [Vide Vitam

tam Aldriei Episc. Cenoman. p. 155. 158. 160. 161. 170.]

¶ PER FIDEM BENEFICAM RENUNCIARE, Formula renuntiationis, qua quis profitebatur se ultro & bona fide renuntiasse certis privilegiis quibus in jure uti licebat. Charta an. 1264. ex Archivis Sangerm. *Henricus Chauzoe coram nobis constituti se fecerunt & constituerunt plegios, redditores, solutores, & principales debitores, quilibet eorum in solidum; & per fidem Beneficam Renuntians privilegiis cruce-signatis & crucesignandis, indulto & indulgendo, omni juris auxilio,*

¶ FIDEI-CAPTIO, Sacramentum. Tabularium Calense p. 77. *Ut hoc ratum permaneret, hac Fidei-Captione ego Petrus & mei filii confirmavimus, &c.*

FIDES LIGIA. Arnulfus Lexoviensis Epist. 5. ex iis, quæ editæ sunt to. 13. Spicilegii Acheriani: *Præterea, quod de jure Archidiaconatus hominio mihi & Fide Ligia tenebatur obnoxius,* Vide *Ligius*.

FIDES SALVA, Servata, illæsa, *Fidem Salvare*, Illæsam conservare, Capitulare Ludov. Pii an. 828. c. 4. *Instruendi sunt, qualiter ipsam Fidem erga nos Salvare debeant,* Infra: *Omnino, si Salvam voluerit suam Fidem & promissionem habere, manifestum faciat.* Annales Franc. an. 789. de Tassilone Duce Bavariæ: *Et Bajoarii cœperunt dicere, quod Tassilo Fidem suam Salvam non haberet, sed postea fraudolens appareret.* Quo loco Chronicon Reichersperg. *quod Fidem promissam violasset.* Anna Comn. lib. 14. Alexiad. p. 428. [illegible] i. oportere censuerunt, ut filius Bertrandi salvam & integram fidem Imperatori juraret,

FIDEIDONATIONES, de iis, qui invicem sibi *fidem* dant de futuro matrimonio contrahendo. Synodus Cisterciensis an. 1289. c. 29. *Fideidonationes domesticas, etiam de matrimonio contrahendo fieri prohibemus, &c.*

¶ FIDEI-MACHIA, Pugna pro fide. Vita S. Abundii to. 1. Aprilis p. 91. *At animadvertentes Orthodoxi inanes fucos stantes ad divina præsepia, & non patientes horum perfida contagia, Fidei-Machia opposuerant præsidia.*

FIDEM MENTIRI dicebantur, qui contra fidem factam, sacramento firmatam, in dominum insurgebant. Synodus Vermeriensis an. 752. c. 9. *Si quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatum seu provinciam fugerit, aut seniorem suum, cui Fidem Mentiri non poterat, secutus fuerit, &c.* Annales Franc. veteres an. 778. *Saxones, gens perfida, Mentiantes Fidem, egressi de finibus suis, venerunt ostiliter usque ad Rhenum fluvium, &c.* Vita Ludov. Pii ann. 833. *Tandem ergo conventum est... in locum, qui ab eo, quod ibi gestum est, perpetua nominis ignominia notatus est, vocatur Campus mentitus. Quia enim ii, qui Fidem Imperatori promittebant, Mentiti sunt, locus, in quo id contigit, testis nequitiæ in suo nomine remansit.* Annales Franc. Fuld. ann. 858. *Illi vero Fidem Mentiti, & Karolo conjuncti, &c.* Ordericus Vitalis lib. 12. p. 881. *Perjuriique nefas ultra committentes, mihi Fidem suam Mentiti sunt,* Vide eumdem p. 495. 534. 657. 881. 922. Galfridum Monemuth. lib. 8. c. 2. Rodericum Tolet. lib. 4. Hist. Hisp. c. 10. Huntindonens. p. 390. Fragmentum de Willelmo Conquestore p. 30. Gesta Consulum Andegav. ubi de Edelthelo, Petrum de Vineis lib. 1. Epist. 21. pag. 162. lib. 3. Epist. 85. &c.

Fidem igitur *mentiri* dicebatur vassallus, qui fidem hominio promissam domino suo haud servabat. Philippus Bellomanerius c. 61. *Appel de Foi Mentie est de tele foi, qu'à omage appartient, en tele maniere, que li apeleres mist à son home sus, qui foi le devoit par le reson de l'omage.* Deinde exemplum proponit in vassallo, qui adulterium cum domini uxore, quam custodiendam acceperat, commisit. Eodem etiam cap. *Fois & loiautes est de si france nature, qu'elle doit estre gardee, & especialement à celi, à qui elle est promise: car à l'hommage en promet fere à son Seigneur foi & loiaute* Unde concludit, vassallum non posse feudum suum deserere, cum à domino ad expeditionem submonetur: nam *ce ne feroit pas loiates de renoncer el point, que ses Sires s'en doit aidier.* Sic porro officium vassalli erga dominum ex hominio observant Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 197. ita ut si contra peccet, reus sit *Fidei Mentitæ*. *Et pour ce me sembleil, que il est tenus de non mettre, ne faire metre main sur son cors, ne consentir, ne souffrir à son pooir, que autre li mette, ne ne doit prendre, ne faire prendre, ne tenir aucune chose de son Seignor sans congie outre son gre, se il ne le fait par l'esgart, ou par la connoissance de la Court de son Seignor, de celle Seignorie, au son fie est, pour quoi il a fait homage. Ne ne doit home, ne feme, conseiller contre son Seignor, se le Seignor ne le donne à son Conseil. Ne ne doit pour home, ne pour femme, parole monstrer en Court, se il n'est à son Conseil, de que il se mete en esgart, ou en conoissance de Court, de chose, qui contre son Seignor soit. Ne ne doit porter armes contre son Seignor, se ce n'est avec un autre sien Seignor, à qui il soit tenus de foi ains que à lui. Ne ne doit faire a son escient, ne porchasser la honte ne le domage de son Seignor, ne consentir que autre li face. Ne ne doit à la feme de son Seignor, ne à sa fille, requerre vilainie de son cors, ne souffrir, ne consentir à son escient, ne à son pooir, que autre li face, ce est assavoir de gesir à li charnellement, coment que ce soit, se ce n'est par mariage, ne à sa sœur, tant come elle est damoiselle en son hostel, ne souffrir, ne consentir à son escient, ne à son pooir que autre li face. Et doit conseiller loyaument à son Seignor à son escient de ce, que il demandera conseil.* Capite sequenti: *Et home doit tant plus à Seignor par la foi, que il li est tenus, que le Seignor à lui, que home doit entrer en ostage por son Seignor getter de prison, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message: & chacun home, qui a fait homage à autre, est tenus par sa foi, s'il treuve son Seignor en besoin d'armes a pie entre ses ennemis, ou en leue: qu'il soit en perill de mort, ou de prison, de faire son loial pooir de remonter le, & de rejetter le de celui perill: & se il autrement ne le peut faire, il doit donner son cheval, ou sa beste, sur quoi il chevauche, se il la requiert, & aider à le mettre sus, & aider le à son pooir à son cors sauver. Et qui faut à son Seignor des avant dites choses, il Ment sa Foi vers son Seignor, & se le Seignor l'en peut prover par recort de Court, il pora faire de lui, & de ses choses, come home attaint de Foi Mentie. Et qui fait aucune desdites choses por son Seignor, le Seignor est tenus par sa foi de delivrer le à son loial pooir celui ou ceaus de ses homes, que il a mis en ostage pour sa delivrance, & ce celui, ou ceaus de ses homes, qui le montent, come est dit cy-dessus, sont pour achaison de ce pris & emprisonnes. Il est tenus à son Seignor d'entrer pour lui en ostage, pour dette, & en plegerie de tant vaillant, comme le fiè, que il tient de lui vaut, & de quoi il est son home, vaudroit raisonnablement a vendre par l'assise. Et qui ce defaut a son Seignor, je crois que il doit perdre le fiè à sa vie, que il tient de lui, &c.* Capit. 209. *Se home Ment sa Foi vers son Seignor, & le Seignor a son home, & il l'ocist, ou fait occire, ou pourchasse sa mort, ou la consent, ou la seuffre, se il la set, & la peut garder, & deffendre, se il ne l'a fait a son pooir, & se il faire ne le peut, que il ne mains le garnisse au plutot que il pora, pour garder seu, ou se il le prent, ou fait prendre, ou pourchasse, ou consent, ou souffre, que il soit pris par ses ennemis, se il peut deffendre, ou garder, se il ne le fait a son pooir, & se il faire ne le peut, que il l'en guarnit par soi, ou par autre le plustost que il pora. Ou se il le tient, ou fait tenir en prison, ou seuffre, que*

autre le tiegne : si il l'en peut getter, & il ne le gette à son pooir, ou à bone foi. Ou se il le fiert par ire, ou fait ferir, ou consent, ou seuffre, que il soit ferus, ou laidis, & le peut deffendre, & il ne le fait à son pooir. Ou se il li court sus, ou fait courre pour mettre main en son cors, ou en des choses de la Seignorie & celle, dont il est son home, ou pour lui desheriter, tout ne le fait-il, ou se il le fait faire, ou se il li met sus, qu'il a esté ou veaut estre mesprenant vers lui de sa foi, ou que il fist traïson vers lui, ou pourchasse, ou souffri, ou consenti, ou sot, ou ne le garda, ou au mains ne l'en garnit, ou aucune autre maniere de trayson, ou de Foi Mentie li met sus, & il ne l'attaint, si come il est devise en l'autre chapitre, que le Seignor peut son home attaindre de sa foi, ou l'om son Seignor. Ou il gist charnellement à sa fille, ou la requiert de folie, ou li porchasse pour autre à faire. Ou se il quiert, ou fait pourchasser l'une des choses avant dites à la fille de son Seignor, ou à la seur, tant come elle est damoiselle en son hostel, ou seuffre, ou consent, que autre le face, se il peut destourner, & il ne le fait, ou au moins n'en face son pooir. Es de laquel des choses dessus dites que l'un mesprent vers l'autre, il Ment sa Foi,

Ex quibus patet, *fidem mentiri* etiam dominum, si quam vassallo hominium facienti, pollicitus est, non servaverit: quia fidem uterque secundum diversa domini ac vassalli officia pollicetur, vassallus domino, dominus vassallo. Unde in vetere Poemate vernaculo, *le Roman de Garin*, cum Garinus Pipinum convenisset, ut Harderico Suessionensem Comitatum, quem ab eodem Pipino tenebat, auferret, Pipinus reponit:

Ne m'enseignez pas à ma Foi Mentir,
Ja su les jors, Hardres de moi la tint.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.
Trop s'en engigna ce poisse moi,
Leidement li Menti sa Foi.]

Quod vero spectat ad pœnam fidei mentitæ, quam incurrit vassallus, sic ea exprimitur in iisdem Assisiis eodem capite: *Se le Seignor attaint son home de Foi Mentie, il est encheu en sa merci de cors & de Fie, & de quanques il a. Et se il veaut avoir droit, & il le requiert à sa Court, que elle li conoist, quel droit il en doit avoir, je cuit que la Cour esgardera que il peut faire de son cors justice, selon ce que le mesfait sera de trayson, ou de Foy Mentie, & qu'il peut son fie & toutes les autres choses prendre, & faire en, come de chose de traitour & de Foi Mentie,*

Sed & quam *fidei mentitæ* vicissim incurrit dominus, ita ibidem pœna recensetur: *Se l'home attaint son Seignor en Court, qu'il ait mespris vers lui de sa foi, & il s'en requiert à avoir droit par esgart, ou par conoissance de Court, je cuit que la Cour esgardera ou conoistra que l'home est quite vers lui de sa foi, & a son fie sans service toute sa vie.*

Subdunt eædem Assisiæ, si dominus vassallum, ac vicissim vassallus dominum, de fide mentita conveniant, quam probare non possunt, non probantem pœnam fidei mentitæ incurrere, ac judicium de fide mentita à Paribus Curiæ fieri debere. Eædem Assisiæ c. 211, *Qui ment sa Foi l'un à l'autre, celui à qui l'on la ment, sera quite de sa foi qu'il doit à celui qui li a sa Foi Mentie; & celui qui la ment, n'est mie quite portant, ains est aussi bien tenus come devant.*

In Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 53. vassallus de fide mentita interpellatus a domino litem ei movere non potest, donec se purgaverit: *Si dominus de felonia, vel Fide mentita compellat hominem suum, non respondeat quibuslibet implacitationibus ejus, donec quietus sit.* Vide, quæ de formula: *Sine me facere, & sine Fidem mentiri*, adnotavit vir clarissimus & summæ eruditionis Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Usu Feud. c. 18.

FIDEMENTITUS, Perjurus, qui *Fidefragus* in Speculo Saxonico lib. 1. art. 40. *Fidei suæ fraudator*, in Capitulari Francoford. ann. 794. capit. 1. Le Roman *de Garin*:

Et dist la Dame, Vos i avés menti;
Come traitres, parjures, Foi menti.

In Assisiis Hierosol. cap. 62. in iis, qui *garandiam ferre* non possunt, ponuntur *les Fois mentis*.

FIDEMENTIROSUS, in Foris Alcaconensib. æræ 1267. *Testimonia mentiriosa, & Fidementiroso pectet 60. solid.*

MENTIRI, nude, *pro fidem mentiri*. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ f. 60. *Et illa portione, quem de Maurengo Clerico pro sua infidelitate, quod nobis Mentivit, & per verbo dominico conquisivimus, dum & ipse nobis mentitus fuit.* Hincmarus Opusc. 60. p. 832. *Ab Imperatore defecit, & illi Mentitus, ad Lotharium confugit.* Abbo lib. 2. de Bell. Paris.

Nuncius interea Regalem concutit aurem,
Gallia quod Mentita sibi sit,

Historia Translat. S. Sebastiani n. 91. *Ad locum sic fertur venitur, qui ex eventu ruptæ fidei, & sacramentorum, Mentitus-campus exinde appellatur.* Eadem habet auctor Vitæ Lud. Pii loco supra allato. V. to. 3. Hist. Franc. p. 891. Annales Fr. Loiselli to. 2. Hist. Fr. p. 761. &c.

FIDES FRACTA, Fides mentita, *Fidefragium*. Gloss. Gr. Lat. Ἀγνωμῶ, *Tergiversor, Fidem solvo, Fidem rumpo*. Vetus Notitia judicati apud Perardum in Burgundicis p. 35. *Et si Autardo jam dicto Maurino non repræsentaret, faciat partibus Fredelono pro Fide fracta, sicut Lex est.* Vide Speculum Saxon. lib. 1. art. 40. *Fidem Frangere*, habent etiam JC. in l. 10. D. de In jus vocando, & in leg. 2. Cod. de Hæred. vel act.

FIDEFRAGUS, in Speculo Saxonico lib. 1. artic. 40. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fidifragus, Brisefoy.*]

FIDEFRAGIUM, Perjurium, in Legibus Hungaricis, fides fracta, mentita. Charta Sigismundi Imp. an. 1415. apud Pontanum lib. 9. Rerum Danicar. *Multasque alias felonias contra hujusmodi fidelitatis debitum, nec non Fidefragia & traditiones ipsi domino feudi commiserint.*

FIDES LÆSA, Idem quod *Fidefragium*. Rogerus Hovedenus in Ricardo I. p. 692. *Appellavit Conradum Marchionem de Fide læsa, & de perjurio, & de proditione facta adversus Regem.* Et p. 758. *Dominus noster Rex Franciæ calumniatur te de Fide læsa & perjurio, quia jurasti & fidem dedisti, quod venires hodie ad colloquium.* Matth. Paris ann. 1247. *Lites de Fidei læsione & perjurio prohibentur à Rege, quando super his conveniuntur laici coram judice Ecclesiastico.* Epistola S. Thomæ Arch. Cantuar. apud Baron. an. 1167. *Quod non liceat Episcopo coercere aliquem de perjurio, vel Fide læsa.*

¶ FIDES MANUALIS, Quæ manu in alterius manum posita præstatur. Charta an. 1389. to. 2. Hist. Meld. inter Instr. p. 242. *Quod autem dictum est in isto articulo de Fide manuali & juramento.*

FIDES VIOLATA, in Lege Frider. I. Imper. an. 1187. apud Conradum Uspergensem. Concilium Francoford. an. 794. c. 3. de Tassilone Duce Bavariæ: *In quibus fraudator Fidei suæ extiterat.*

¶ FIDES, Præstatio, tributum. Chartular. Latiniac. *Nullus mercator non debet dare Fidem ad exitum portæ de rebus quas portat vel mutat, nisi de fourura & armatura ferri.* Vide *Fidantia*.

¶ FIDEUS, pro *Finus*, hoc est, purus, Gallice *Fin*. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 183. *Item quod vestes superbas non portent nec portare permittant, contra Dominum Deum pretiosas nimis, sicut purpuratas, prætextas, pictas, deargentatas, ezotatas, fectas, cingulos argenteos Fideos, & omnes decores seu ornatum pro superbia dispositum.*

FIDIATOR, Fidejussor, Sponsor, Hispanis *Fiador*. Vetus Charta apud Marcam l. 5. Histor. Beneharn. cap. 24.

cap. 24. *Et ipsi posuerunt Fidiatores Arramon, Arnault, .. & Bernardus de Nay posuit Sicard d'Assat .. utrique in præsentia Gastonis, ut firma sit illa terra emptoribus: &c.* Alia apud eumdem lib. 5. c. 21. *Et si forte denuo querelam renovarent, aut in aliquo violentiam inferrent, per manum unius Fidiatoris centum solid. Morlana monetæ solverent, & damnum eis restituerent.* Vide eumdem lib. 4. c. 20. [Chartul. Eccl. Auxitanæ: *Et Leboronio & filius ejus Carbonels firmaverunt & dederunt Fidiatores,* Vide *Fermes*.]

Fidiatura, Ipsa actio fidejubendi, fidejussio, Hispanis *Fiadera*. Charta Sancii Regis Aragoniæ, apud eumdem Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. c. 20 nu 1. *Et si tantum non quæsierit Domnus Galindo stare in mea terra, quod ponunt istum illi Fidiatores in manus meas, antequam aliqua mala faciat, & sedeant soluti de Fidiatura.*

¶ FIDICINARE, λυρίζειν, Canere lyra. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm.

FIDICULA, Βασανιστήριον, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Ὄνυχες, οἱ εἰς τὰς βασάνους, *Fidiculæ*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Fidiculæ, genus tormentorum, sicut laminæ.* [Gl. Lat. Gall. Sang. *Fidicula, Petite corde, ou une maniere de tourment.*] Ita Isidorus & Papias *ungulas* cum *Fidiculis* confundunt. Præterea observat Contius in lib. ad Leges Majestatis, Græcam metaphrasim in l. Nullus, Cod. ad Leg. Jul. Majest. *Fidicularum tormenta* vertisse *unguium pœnam*. Iso Magister in Glossis: *Fidiculæ, funes ad flagellandum. Quamvis Fidicula à fidibus dicatur, in hoc tamen loco* (Prudentii) *significat ungulas, vel genus tormenti, quo rei in eculeo suspensi torquentur, ut fides & veritas inveniatur.* Ibidem: *Fidicula genus tormenti, vel ferri subtilissimi, quo incidebantur Martyres.* Certe *Fidiculæ* veteribus videntur fuisse chordulæ seu funes, quibus rei distendebantur. Suetonius in Tiberio c. 62. *Ut veretris deligatis Fidicularum simul urinæque tormento distenderet.* Valerius Maximus lib. 3. *Fidiculas laxavit, solvit eculeum.* Vide l. 1. & 2. Cod. Th. de quæstion. [& Hierolex. Macri in hac voce.]

FIDICULINA, Ὄργανον βασανιστήριον, in Gl. Gr. Lat.

¶ FIDIUXOR, pro Fidejussor, in Placito an. 862. to. 1. Hist. Occitan. inter Instr. col. 114. *Ibique cum supradictorum judicio præsentavit Duvigildus scripturam & suum auctorem, nomine Petrone, qui ipsius res & legibus autoricare deberet, sicut ille & Fidiuxorem datum* habebat. Occurrit ibid. col. 76. in Instr. an. 842.

FIDUCIA, JC. est, cum res aliqua, mutuandæ pecuniæ gratia, mancipatur, vel in jure ceditur. Gl. Lat. Gr. *Fiduciatus*, ὑποτίθεμαι. *Fiduciat*, ὑποτίθεται. *Fiducia*, παραθήκη, ὑποθήκη, ἐνέχυρον. Gloss. Gr. Lat. Ὑποθήκη, *Hypotheca, obligatio, Fiducia*. Ὑποθηκάριος, *Fiduciarius*. Sic *Fiduciam* pro *hypotheca*, usurpant Sidonius lib. 4. Epist. 35. & alii passim, quos laudat Salmasius de Modo usurar. pag. 590. & seq. & 686. & lib. de Usuris p. 69. *Rem in Fiducia ponere*, in Edicto Rotharis Regis tit. 62. §. 4. pignori dare. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiducia, fiance. Fiducialis, fiable.* Charta an. 1114. *Debetis vos aut vestri homines accipere Fiduciam cum uno de nostris bajulis, & placitare ipsum placitum cũ illo bajulo.. accipiat noster bajulus ipsam Fiduciam per vos & per nos*] Will. Guiart in Histor. Franc. MS. an. 1202.

Vint Robert li Quens d'Alençon
Sa terre rendre au Roy de France,
Son homme devint par Fiance.

Idem in Ludovico VIII.

Apres la prise des Fiances,
S'en vint li Rois de France en arriere.

☞ *Fiduciam*, quæ Gallice *Fiance* redditur, atque in pluribus hominiorum formulis occurrit, interpretatur D. *Brussel* de Usu Feud. l. 2. c. 10. Consilium quo vassallus Dominum suum juvare tenetur in placitis: quod aliis verbis, *sequi & juvare dominum de placito*, dicebatur; nec alia notione intelligendam censet vocem *Fiance* apud Guiartum mox laudatum, sed hoc non ita certum videtur ut de sacramento fidelitatis recte accipi non possit.

Fiducia, Fidejussor, qui fiduciam præstat, in Charta an. 1204. in nupera Concilior. Rotomagensis Ecclesiæ Editione p. 177. Tabular. Absiense: *Insuper etiam dederunt tres Fiducias, .. ut defendant idem pratum fratribus Absiæ, si ipsi defecerint.*

Fiducia, Fides, fidelitas, sacramentum fidelitatis. Petrus Tudebodus lib. 2. Hist. Hierosol. p. 781. *Cui dixit Imperator, ut ejus homo fieret, & Fiduciam ei faceret, quemadmodum Boemundus, & alii Principes fecerant.* Vetus Charta apud Gariellum in Episcop. Magalonensib. p. 134. *Guillelmus Sibyllæ filius Montispessulani dominus in Ecclesia S. Petri apud Magalonam, & super altare S. Nicolai, more solito, Joanni Magalonensi Episcopo ... Fiducias fecit, fidemque clientelæ sacramento obstrinxit.* [Conventio facta inter Philippum August. Clericos & Barones apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Fr. p. 39. *Primum capitulum est quod Clerici trahunt causam feodorum in curiam Christianitatis, propter hoc quod dicunt quod Fiducia, vel juramentum fuerunt inter eos inter quos causa vertitur, & propter hanc occasionem, perdunt domini justitiam feodorum suorum.*]

¶ Fiducia, Tutela, protectio, *salvagardia*. Præceptum Caroli M. pro Hispanis, to. 1. Cap. col. 500. *Demandamus ut neque vos neque juniores memoratos Hispanos nostros, qui ad nostram Fiduciam de Hispania venientes, &c.*

¶ Fiducia, Vis, efficacitas. Epist. Philippi I. ad Bernardum Majoris Monasterii Abbat. an. 1093. *Nunc obnixe deprecor ut me, licet immeritum, deincept in orationibus vestris suscipiatis, quatinus per eas in præsenti & in futuro merear adjuvari: confido enim quod magnam apud Deum habent Fiduciam.*

Fiduciare, Pignori aliquid dare. Vetus Inscriptio Monumenti Romæ: *Ea conditione, ne Fiducient, ne vendant, neve aliquo genere id sepulcrum, sive monumentum, & alienare ulli potestas sit.* Paulus lib. 3. Sent. tit. 7. *Rem legatam, si testator postea pignori, vel Fiduciæ dederit.*

Infiduciare, Papiæ: *Impignorare, pro pignori dare.* Occurrit hac notione in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. §. 2. Charta Sicardi Principis Beneventani in Chronico S. Sophiæ: *Res illas, .. quas Alle liber homo Infiduciatas, aut in pignus tenuit à servis nostri Palatii:* Capitula data Presbyteris c. 9. edita à Baluzio in Appendice ad Capit. *Nullam habeat potestatem quolibet modo alienandum, neque Infiduciandum, neque venundandum, &c.* Charta an. 1053. apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p. 429. *Alicui dare, vel commutare, seu libellare, vel venundare, aut in beneficium dare, sive per pignus Infiduciare, &c.*

Fiduciare, Per fidem suam promittere, fidem suam veluti *Fiduciam*, aut pignus obligare. Ugutio: *Fiduciare, Fiduciam præstare, quod vulgariter solet dici Affidare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiduciare, Fiencier, affier.*] Contin. Aimoini l. 5. c. 56. *Deinde ipse apud Castrum Moretum Regi obviam veniens, ei Fiduciavit, quod Communia deinceps non consentiret.* [Concil. Arvernense an. 1095. c. 9. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 123. *Hoc etiam est in pace Domini, quod si quis Baronum violaverit Domini pacem; Comes & omnes alii eant super eum, si Archiepiscopus eos submonuerit, & hoc Fiduciavit Archiepiscopus & Comes & omnes alii.* Charta Ludovici VII. an 1165. ex Chartul. Monast. Montis-Martyrum: *Hanc summam coram nobis Fiduciaverunt se reddituros.* Charta Archembaldi de Borbonio anni 1202

1200. apud Marten. to. 1. Ampl. Coll. p. 1028. *Quod ego juravi super Sacrosancta, & Fiduciavi carissimo domino meo Philippo Franc. Regi*,] Litleton sect. 514. *Les 12. Chevaliers Fieron lour serment, &c.* Le Roman de *Garin* MS.

Et il li a Fiancé & plevi,

Alibi :

Ainçois li fait Fiancer *& plevir*
Que son Segnor emportera deoi.

Chron. Flandr. cap. 69. *Et fut la paix confermee entre les deux Rois de France & d'Angleterre, & Fiancee des deux parties*. Et c. 71. *Et pour ce s'Entrefiancerent, que jamais ne departiroient l'unde l'autre*,

¶ Fiduciarius, Etiam cum de beneficiis Ecclesiasticis agitur aliquando nihil turpe sonat. Testis est Claudius Elpenceus Theologus Paris. qui an. 1565. Vitam S. Godonis metrice edidit. In præfatione enim scribit se id operis aggressum grati animi causa, quod scilicet S. Godonis *sacratum beneficium aliquot annos sibi commendatum Fiduciarius administrasset*. Ubi *Fiduciarius* idem esse videtur ac *Commendatarius*,

¶ Fiduciarius, *Feaulx*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Fidelitatis sacramento obstrictus. Bodinus de Republ. lib. 1. c. 9 p. 107. *Immunes à vectigalibus esse, ac semper fuisse Fiduciarios, argumento est quod, qui à nobis vassallus Langobardorum legibus Leude appellatur, qua vox liberum significat. Aldius autem ex justa servitute manumissus*.

¶ Fiduciarius, in Gloss. Lat. Gall Sangerman. *Qui rem aliam fiduciatim accipit, i. in fiducia & tutela*.

¶ Fiduciatus, Fiduciam habens. Vita S. Godehardi to. 1. Maii p. 510. *Sancta ejus opinione Fiduciati, simul cum infirma concite properabant*. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

De ce soies seurs & Fis,
Que en la terre sejornerous.

¶ FIDUNCULUS, Πιστός, Cui fides habetur. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

¶ FIDUS, Notarii scriba, Gall. *Clerc de Notaire*, Instrum. Societatis ad Regnum Siciliæ pro Jacobo de Borbonio ex cod. MS. Bibliot. Coislin. *Et ego Lucas de Comite de Neapoli publicus.. Notarius,.. rogatus interfui, eaque omnia sic fieri vidi, & per meum Fidum me ad alia negotia occupato fideliter scribi feci*.

¶ FIDUSTUS, Maximæ fidei, apud Festum.

¶ FIEDICUS, *Propheta*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501.

¶ FIENDUS, pro *Faciendus*, apud Paschasium in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. p. 1. p. 234. *Erat ergo discretio sua in nullo..., exorbitans a proposito, facilitate complendi singulis expedita; generaliter vero Fiendi cunctis congrua*. Occurrit præterea apud Murator. tom. 12. col. 497. Gassendum in Notitia Eccl. Diniensis p. 155. & Ludewig. to. 5. p. 543.

¶ 1. FIENS, Vox veteris Gallici, hodie *Fiente*, Fimus, Inde utensilium de Ruminiaco in Tabulario S. Cornelii Compend. *Una caldaria & unum retberium, duæ forcbæ à Fieus*. Gall. *Fourche à fumier*. Litteræ an. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 97. *Que nulz de quelque estat que il soit, ne soit si hardiz de mettre ou faire mettre suerres, Fiens, boes, cureures ne autres ordures sur les carreaux du Roy*.

¶ 2. FIENS, pro *Factus*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. pag. 69.

FIERADUCA, Vestis species, Statuta Massiliensia MSS. an. 1276. *Garnachia, sive Fieraduca, sine rugis*.

FIERBOTE, Lignum necessarium ad ardendum, quod Lege communi quis potest percipere in terris aut prædiis sibi legatis aut concessis, dummodo necessarium non excedat, tunc enim vastum committeret. Rastallus. Vide *Lignagium*.

¶ FIERE, pro *Fios*. Vide in *Fitur*.

¶ FIERENTUR, pro *Fierent*, apud Ludewig. tom. 5. pag. 306. in Diplomate Sigismundi Imperatoris, ann. 1343.

FIERI, pro *Esse*, usurpari ab Interprete S. Irenæi notat Billius lib. 1. Observat. c. 33.

FIERTO. Vide *Ferto*.

¶ FIESSUM, Idem quod Proprium ut videtur, sed unde? Charta Childebramni Comitis pro Monasterio S. Petri de Ysodro an. 817. vel 832. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Chr. col. 46. *Quidquid in ipsa vicaria Ysodro in Fiessum habere & de genitore meo Dibilungo Comite quondam à legitima hereditate pervenit ad me.,.. totum ad integrum Ysodra ad jam dictam Abbatiam Religiosorum cedo*. Crederem esse *Feudum*, Gall, *Fief*, si hæ voces tum fuissent in usu,

FIETA, Mensura liquidorum. Sanutus lib. 2. p. 4. c. 10. *Fieta una vini similiter datur eis*,

¶ FIETUR, pro *Fiet*. Vide in *Fitur*,

¶ FIETWITA. Vide *Futbwita*.

FIFBURGENSES, Vide Somnerum in Gloss. Saxon. V. *Fifburbingas*.

FIFFULS, Mensuræ frumentariæ apud Anglos species. Monasticum Anglic. to. 1 p. 149. *Et in eisdem festivitatibus singulos* Fiffuls *de frumento ad wastellos de granario*, Infra; *Habere debent Monachi singulos Fiffuls de granario ad wastellos*.

FIGERALIS. Charta ann. 1250. Garciæ Examinii locum tenentis in Cuissa pro D. Iosante Petro Portugall. *Versus Raphalem & versus* Figeralem *tuum, sicut includitur*.

¶ FIGERE, Finiri, desinere, terminari. Contractus inter Monasteria S. Facundi & S. Petri de Exlonza in regno Legionensi to. 3. Concil. Hispan. p. 153. col. 2. *De prima parte quo discurrit de Gallecnellis & Figet in termino de Elena.. Quarta vero pars de termino de valle Farcello &* Figet *in valle de Elena*.

¶ FIGHWITHA. Vide *Futbwita*.

¶ FIGIDA, *Tela, quod omnibus sint contraria, à Figendo*. Papias in MS. Bituric. Ibidem; *Figida, Saturnia stella, quod omnibus sit contraria*. Sed hoc posteriori significatu, non *Figida*, sed *Frigida* legendum suadet Virgilii versus 336. Georg. 1.

Frigida Saturni quo sese stella receptet.

Cum autem ait, stellam hanc omnibus esse contrariam attendit illud Propertii 4. 1. 84.

Est grave Saturni sidus in omne caput.

¶ FIGMENTARE, *Fingere, simulare*, Ugutioni.

¶ FIGMENTARIUS Cantor, Poeta. Acta S. Hoarvei MSS. *Hervianus magnæ industriæ, plurimarumque linguarum peritus, sed Cantor Figmentarius erat. Novos enim fingebat cantus rythmicis compositionibus, quibus imponebat neumatum modos antea inauditos qui quovis in voluptuosis Regum degeret curiis, & inter aulicos delectabiles & jocundus jocularis, tamen metuebat semper Dominum*.

¶ FIGMENTER, Ficte, falso; *Figmenter magis quam sapienter responsum præcedenti tractatu fecerunt*, in Sententia an. 1319. inter Instrum. to. 1. Annal. Tolos. D. *La Faille*, p. 102.

¶ FIGMENTUM, Simulatio, prætextus, ficta ratio, *Feignemens*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Litteræ Philippi Reg. Franc. ann. 1275. to. 3. Ordinat. p. 62. *Nec eis de cætero aliquam exactionem sub converto vel Figmento mutui vel alterius fraudis imponent*.

¶ FIGUA, Ficus, Gall. *Figue*. Cod. MS redditiuum Episcopatus Autissiod. *Res qua non debent pedagium, Figua, amigdalæ, risus, dates, &c.*

¶ FIGUAIDA. Ottonis M. Diploma pro Monast. Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 477. Conce-

cedi-

cedimus quoque similiter omnia communia pascua, hoc est, Figuaidas.

¶ FIGULATIO, Fictio, formatio. Tertull. de Carnis resurrect. c.5. *Totam hominis Figulationem Deo nostro cedunt*. Rursum utitur lib. de Anima c.25.

¶ FIGURA JUDICII, Juris formula, præscripta judicandi ratio, Gall. *Formalité*. Declaratio Episcop. Æduensi facta à Priore S. Symphor. an.1395. in Chartul. Æduensi: *Super suis pluribus excessibus & delictis, de quibus cognovit & cognoscere visus fuerat in Figura Judicii, & per modum processus ordinarii articulis datis pro parte Procuratoris sui ... factum in scriptis & in Figura Judicii ac in modum jurisdictionis ordinariæ, &c. Sine Figura Judicii & absque omni juris solemnitate*, apud Acherium Spicil. to.9. p.236. & to.10. p.226. *Sine strepitu & Figura Judicii*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p.472.

FIGURALITAS, Figuratio, tropologia. Fulgentius Placiades de Virgiliana Continentia: *Ergo sub Figuralitate historiæ plenum hominis monstravimus statum*.

FIGURALITER, pro *Figurate*, ἐσχηματισμένως, in Gloss. Gr. Lat. *Figurantor*, dixit Diomedes Grammat.lib.1. [*Figuraliter*, Tertull. de Test. animæ c.2. Aug. de Genesi ad litt. lib.1. Sidon. lib.8. Epist.14.]

¶ FIGURARE. Rei alicujus figuram & signum esse. Epist. Evantii inter Concilia Hispan. to.3. pag. 87. *Otium Sabbathi negligimus, quia propter illam futuram requiem, quam istud Sabbathum Figurat, &c.*

¶ FIGURATIVUM. Annal. Novesienses apud Marten. to.4. Ampliss. Collect. col. 597. *In eodem sacello Missam de B. Virgine in Figurativo quotidie decantari suis sumptibus ordinavit*, id est cum notis.

¶ FIHTWITA. Vide *Fuhtwita*.

¶ 1. FILA, Terræ spatium. Hierolexicon Macri ex Privilegio Caroli M. *Concedimus etiam novem Filas ad salem faciendum*. Et infra: *Alias tres Filas ad salem faciendum*. Vide *Biga* 1.

¶ 2. FILA, Species *Fustæ*, seu materiei ligneæ, eadem quæ inferius *Filoria*. Vide locum in *Fusta*.

¶ FILACISTA. Vide *Filatista*.

1. FILACIUM, Filum crassius, quo in Curiis judiciariis brevia & rescripta, trajecta invicem constringuntur, ne pereant, Gall. *Filace*. Will. Thorn. *Istud breve est in Filaciis Marescalli*. Talium filaciorum custodes Anglis *Filazer* dicuntur, quos ad quatuordecim in *Banco communi* esse testatur Spelmannus. Vide Cowellum. Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris:

Chables, cordeaux, estoupes, lins, Fillace.

¶ 2. FILACIUM, Rete, laqueus, cassis, Gall. *Filet*. Charta Bernardi de Turre apud Baluzium tom.2. Hist. Arvern. p.784. *Quod dictum est superius, quod dicti homines possint capere lepores & cuniculos in vineis suis, addimus quod hoc faciant sine fureto & retibus & Filaciis*. Vide *Filatum* 1.

¶ FILACTERIUM, Longa & odiosa oratio. Hac notione Itali *Filatera* dicunt. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 671. *Tunc abiit Miles idem, & cum dictis nobilibus Bitontinis ratiocinans super causa, pluribus hinc inde Filacteriis allegatis, &c.* Vide *Filatorium*.

FILANDERIA, Quæ lanam vel linum in fila deducit. *Filanderia lanæ vel lini*, in Consuetud. Tolosæ part. 2.

FILARE, Fila rhombo circumvolvere. B. Odericus de Forojulio in sua Peregrinat. n.4. *Ibi viri nent & Filant*. [Papias: *Nere, Filare*. Chartular. S. Quintini in Insula p.123. *Si aliquis Filatrici lanam sub mercede Filandam commiserit*. Vide Goclenii Lex. Philos. & Acta SS. Aprilis to.2. p. 274.

¶ FILASSERE, à Græco φυλάσσειν, Custodire, tueri, servare. Acta S. Frederici Episc. Julii to.4. pag. 462. *Filassere gregem Dei nequeo, quia lupum à me ipso abigere non valeo*.

FILATERIUM, pro *Phylacterium*. Ugutio: *Filaterium, Membranula vel brevicellus, in quo lex scripta est, & conservatur, quam deferebant ante frontem vel pectus, ut sic viderentur religiosi, &c.* [Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Filaterium, Membret ou breves de jactance ou de vanité, que les Phariséens portoient, ou estoit escritte la Loy*.] In Glossa super c.25. Genes. *Inaures dicuntur Filateria idolorum*. S. Gregor. lib. 12. Ep. 7. *Adulowaldo Regi transmittere Filateria curavimus, id est, crucem cum ligno S. Crucis*. Ricardus Prior Hagustald. de Episc. Hagustald. c.9. *Fecit igitur illam (redditionem) cum quodam pulcro Filaterio, scilicet cruce argentea, in qua Sanctorum ... reliquiæ continebantur*. [Ordinarium Sangerman. inter Instrum. Histor. ejusdem Abbatiæ pag. 166. col. 2. *Hebdomadarius vero Missæ portabit crucem cum duabus Filateriis, & venient processionaliter per navem Monasterii*.] Atque hinc emendandum veterem Interpretem Juvenalis Sat.3. alibi monuimus: *Nam & niceteria Filateria sunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia gestabantur*. Perperam enim his ibi editum *fyllateria*. Rectius apud Ugutionem: *Niceteria dicuntur Filoteria, quæ gesta athletæ facta de summitatibus armorum, quæ a victis acceperant, & ea collo suo suspensa gerebant, quoties victores extiterant, quasi signa victoriæ, & ideo Filateria talia, in quibus designabantur victoriæ, Niceteria dicta sunt*.

¶ FILACTERIUM, Theca minor sacrarum Reliquiarum, quæ ad collum *Filacteriis* seu vittis appensa in processionibus portabatur. Bernard. Ordo Cluniac. p.1. c. 32. *Signa autem omnia pulsantur, sicut cum Fratres Filacteria portant, antequam egrediantur ab Ecclesia, propter Reliquias, similiter cum redeunt ad introitum Ecclesiæ*. Et c.50. *Omnis scilicet Basilica ornamentis suis ex integro decoratur, Filacteria appenduntur, &c.* Vide Miracula S. Vincentii Maldelgarii tom. 3. SS. Julii pag. 679.

PHILATERIUM, apud Radulphum Glabrum lib. 3. c.2. extremo.

PHILLATERIUM, apud Nangium in Chronico ann. 1015. Ita Galli *Filatiere*. dixerunt. Le Roman *de Garin*:

Ne Filatires, ne Crucifis dorez.

Vide Dissert. 26. ad Joinvillam p. 310. Aliud porro hac voce innuitur in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1352. *Pour une chambre pour la Royne d'Espagne, ou il et conte pointe. &c. Et pour faire le fourreil de 15. Fillatieres, qui sont armoiees aux armes d'Espaingne & de Bourbon, &c. Et pour ouvrer la chambre du neu de 7. poins, avec les Fillatieres, pour façon, anneaux, cordes & rubons, &c.* Alibi: *Pour la Chambre de Mons. le Dauphin, ou il a grant coste pointe, & un cheveciel, qui soit demy ciel ouvre de mesmes la coustepointe, & on milieu a une Fillatiere, ou son timbre est armoie de ses armes, & 3. courtines, &c.*

FILATICIUM, [Filum crassius, ut videtur.] Processus de Translatione S. Antonini: *Demum dictum sanctum corpus caligis ex Filaticio, ut dicunt, albo, & sandalibus ex ermesino rubro, more Archiepiscoporum calceatum extitit*.

FILATISTA, *Qui vel quæ pro mercede filat*. Johan. de Janua. [Rectius in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Filacista, Fileur ou Filarresse pour loyer. Filacissa*, Columellæ.]

¶ FILATORIUM NOCTURNUM, Mulierum una *Filantium*, confabulantium & lucubrantium vigilia, Gall. *Veillee*. Ne ad hujusmodi mulierum congregationes

nes viri accedant, severe prohibent Statuta Ecclesiæ Trecorensis anni 1462. inter Anecdota Marteniana to, 4. col.1166 & 1176,

1. FILATUM, Rete, Cassis, *Filet à prendre perdrix*, [Consuetud. Ausciorum MSS. ann. 1301, art, 54. *Habent ultra hoc dicti cives .... omnem venationem cum canibus & retibus vel Filatis*,] Vide in *Sordus* [& supra *Filaciam* 2.]

¶ 2. FILATUM, f. Congeries seu glomus filorum, Translatio S. Trophimæ in Actis SS, Julii tom.2. p.234. *Tandem aliquando mulier quædam, fluvio, Dei nutu, quo sordes vestium vel operatio coli ablui solent, cœpit tundere super sanctissimæ Trophimenis tumulum fortiter, quod vulgo mulierculæ Filatam vocant*.

¶ FILATURA, Ars *Filandi* seu nendi, apud Bernhardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 190.

FILCTALE. Bracton. lib. 3. tract. de Corona c. 1. *De Ballivis, qui faciunt cervisias suas, quas quandoque vocant Scotale, quandoque Filctale, ut pecunias extorqueant ab eis, qui sequuntur hundreda sua & ballivas suas*. Ubi Codex MS, Spelmanni habet *Scotale* & *Fidale*, quæ voces compotationis genus denotant, quod Vicecomitum Ballivi à suis Hundredariis, seu à suæ jurisdictionis incolis exigebant, conflata ut plurimum ex iis pecunia; quod Henrici III. ætate sublatum docet idem Bracton. Confectæ autem ejusmodi voces ex ale, cervisia: tametsi harum notionem non omnino planam fatetur Spelmannus, quem consule, si lubet, super etymis Saxonicis, quæ non plane arrident.

¶ FILEIA, Series. Acta SS. Maii to. 6, p. 175, de S. Jacobo Philippo: *Prout in instrumento super inde facto ... quod extat in Fileia* (id est, ephemeride) *dicti anni*. Recte Bollandi Continuator, adnotat *Fila*, *Filza*, *Fileia* unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, *sive* contextum, aut, ut, inquit, barbare loquar, *in filationem* plurium actionum seu rerum ejusdem generis. Vide *Filacium* 1.

¶ 1. FILERIA, Species trabis, qualis est illa, quæ portat canterios in ædificiis, Gall. *Filiere*, Extenta jurium quæ levantur à Comite Sabaudiæ apud S, Symphorianum de Auzone an. 1309. in Hist. Dalph. tom. 1. p. 98. col. 2. *Item fastam quod vocatur Panna duodecim denarios. Item una duodena Fileriarum, unam quarum unus homo non posset portare, debet duodecim denarios. Item duodena Fileriarum, quarum unam unus homo posset portare, debet sex denarios*, Extractum computi an. 1321. to.2. ejusdem Hist, p.159. col.1. *Libraverant gabellatores in pretio triginta novem duodenarum Fileriarum magnarum, & duodecim duodenarum billonorum & traborum, &c.* Vide *Fila* 2.

¶ 2. FILERIA, Alia notione, apud Lobinellum to, 2. Hist. Britan. to.2. col. 342. *Paganus de Maidon dedit Monachis de Molereto quidquid habebat ultra cheminam Bernardi usque ad Fileriam de Daille, &c.* f. Modus agri, vel Ager cannabe consitus.

¶ FILETIUS. Vetus Inscriptio apud Fleetwood. in Sylloge Inscript. antiq. p. 364. *Julius Balerianus qui vixit annis B.xx. natali suo D. Sodalicarius Bonus Amoratus Filetius usque ad Fossa*. Hanc sic explicat laudatus Editor: Julius Valerianus qui vixit annis bene xx. natali suo, decessit, Sodalis, Bonus, Amatus, & Amicus, humanus, charus, φιλητὸς, usque ad Fossam, i.e. Sepulcrum.

¶ FILETUM, Filum, linum, Gall, *Fil*, *Filet*. Privileg. Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036. è Chartulario ejusd. loci: *Quinque solidatæ lanæ 1. den. Quinque solidatæ Fileti 1 den. ... Majus pensum lanæ, Fileti, ... &c.* III. *den.* Occurrit iterum in Chartulario V. ejusdem Abbatiæ p.29.

FILFORI, Vide *Silfori*.

¶ FILGERIA, FILGERIUM, Filix, Gall. *Fougere*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol.80. *Dedit perpetualiter in foreste sua de Burceio pasnagium & percursum centum porcorum in glande & Filgeria* Instrum. ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 342. *Damus & concedimus ... Capellas cum omnibus feodis nostris Deo & S. Martino & Monachis Majoris Monasterii in manu D. Radulfi Prioris Castri Gaselini, cum hoc ramo Filgeriæ*.

¶ FILIA, Puella, quomodo Galli dicimus *une Fille*, in Pactu leg. Salicæ tit. 70. §. 1,

¶ FILIA PETRI, Vide in *Filius*.

FILIÆ, dicuntur Monasteria, quæ ab aliis majoribus, peculiari quadam familiaritate dependent. Charta Willelmi Episcopi Lingonensis an.1215. ex Tab, ejusdem Ecclesiæ, de forma vivendi fratrum Vallis Sholarium: *Et si forte in Ecclesia Vallis Scholarium fuerit aliquid emendandum, vel corrigendum in Capitulo, vel Priorem eligendo, vel deponendo, tres Filiæ primævæ liberam habeant potestatem in matrem, visitando, corrigendo, Priorem etiam, si causa evidens extiterit, deponendo, & alium substituendo*. Gesta Innocentii III. PP. p.137. *Scripsitque Abbati & Conventui Pontiniacensis Cœnobii, ut ipsam Ecclesiam S. Martini reciperent in Filiam specialem, & ad ipsam dirigerent Abbatem & Conventum de Monachis & Conversis, quod ipsi libente animo perfecerunt*. [Charta Friderici Imperat. an.1162. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ, col. 19. *Quoniam prædicta Ecclesia Lustriacensis cum suis appenditiisque in Lausanensi Episcopatu sita est, & cum iis Prioratibus videlicet Talveriensi Prioratu cum suis appendiciis ex Ecclesia S. Jonii, & Ecclesia Burdegalensi & appendiciis earum ad Savinniacense Monasterium tanquam Filia spectant*, Quatuor sunt celebres Abbatiæ Cistercii *Filiæ*, Claravallis, Firmitas ad Gronam, Pontiniacum & Morimundus, totidemque sunt Parisiis Ecclesiæ Collegiatæ, quæ Cathedralis Ecclesiæ *Filiæ* nuncupantur.]

FILIALITAS. Epistola Calojoannis Imperatoris Bulgarorum, ad Innocentium III. PP. in Actis ejusdem Pontificis: *Hoc autem petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana, sicut matris Filialitate firmati*. Forte *filiolitate*, [Nihil emendandum. Jo. de Janua: *Filialitas, Filiatio, qua quis dicitur filius vel filia*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Filialitas, Filiacion*.]

¶ FILIALITER, *En maniere de fil ou de fille*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Occurrit apud Ludewig. to. 5. pag. 477.

FILIARE, Capere, *Tomar*, Hispanis, Charta Lusitanica apud Brandaonum lib.14. Monarch. Lusitan. cap. 5. *Dixit de ipsa hereditate, fuit ipsa Filiata, in tempore de Mayor Garcia Sogra de Roderico Velasci, & de illa vendiderunt, &c.* Alia cap. 16 *Sciatis, quod ego do vobis alviam pro vestra alden, pro lealdade & fidelitate, quam fecistis: & mando vobis ipsam terram, & ipsam portum, & non laxetis ibi morare aliquem hominem de illis, qui ibi erant, quando infans Dominus Alfonsus eam Filiavit*.

FILIASTER, Privignus, Glossæ Isidori: *Filiaster, Privignus, qui ante natus est*. Gloss. Gr, Lat. Θυγατρίδες, *nepos, Filiaster*. Gloss. Ælfrici: *Filiaster*, steortohten. Gloss. Lat. Gall. *Filiaster, Filiastres*. Vetus Inscriptio 645. 4. *Cosonius Magnus Filiastre Benemerenti*, Alia 681, 8. *Eptynchano Filiastro M. Antonius Hermeros B. M. F.* Occurrit & in alia, quæ extat Lugduni apud I. Spon. pag. 46. [& Menesterium Hist. Lugdun. pag 56] Præterea item apud Adelbertum Abbat. Heidenheimens. pag. 365. in Capitularibus Caroli M. lib.5. cap. 5. in veteri Charta apud Perardum

dum in Burgund. pag 108. in Vita S. Mengoldi Mart. c. 2. num. 8. apud Fulbertum Epist 38. Leon. Ostien lib 1. cap. 10. in Concilio Moguntino I. cap. 57. in Chronico S. Sophiæ Beneventan. pag. 614. &c. Le Roman *d'Aubery* MS.

Dis Hermensons, bien devroie desuer,
Quans mes Fillastres m'a fait si utorner.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Et son Fillatre Eneas,
Quar certes ses fils n'est i pas.]

¶ Filiaster, Gener, Gall. *Gendre*: qua notione *Filiastre* etiamnum dicunt Lugdunenses. Albertus Argen. ad ann. 1346. *Ludovicus Marchioni Misnensi* (Friderico Severo) *Filiastro suo magnam, ut contra se non esset, pecuniam assignavit.*

¶ Filiaster pro Filio sororis, apud Leibnit. Script. Brunsvic. to. 1. p. 829. *Festum Sanctorum Mariæ & Filiastri, qui 14. Cal. Aug.* Haud dubie S. Jacobi qui frater Christi in Evangelio dicitur,

Filiastra, Privigna, Capitulare Arechis Princip. Benevent. c. 8. *Noverca, id est, matrinia, aut privigna, id est, Filiastra.* Occurrit in Concil. Vermeriensi an. 752. c. 2. 11. Compendiensi an. 757. c. 4. 12. 43 Moguntin. an. 813. cap. 56 an. 847. Wormatiensi c 63. in Capitul. lib. 5. cap. 7. 18. 19. in Lege Longob. lib. 2. tit. 8. §. 1. &c. Le Roman *d'Aubery* MS.

Aidiez-moi tuit ma Fillastre à vengier,

¶ FILIASTINUS Amor, Quo pater diligit filios. Epistola Henrici Anglic. ad S. Anselmum quæ 92. est l. 4. inter Epistolas B. Anselmi: *Filium meum & filiam meam tibi committo, ut paterna dilectione eos foveas, & de iis Filiastino amore curam geras,*

¶ FILIATICUM. Vide in *Filiolus*.

1. FILIATIO, Obedientia & subjectio, quam Monachi Abbati suo debent. Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 252. de se verba faciens: *In Conciliabulo illo fratres & filii nostri sanctæ obedientiæ libellum repudii conscripserunt, Domno Episcopo Filiationem per legatos ejus offerentes, ei villam servari promittentes, & in omnibus mihi abrenuntiantes.* Adde p 253.

¶ 2. FILIATIO, Qualitas filii. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hispanos, inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 108. *Nestorius itaque in suis expositionibus simulat se dicere unum filium & unum Dominum, sed refert Filiationem ad solum Dei Verbum.* Utitur etiam Fredericus Imper. Conradum filium alloquens in Chronico Siciliæ, inter Anecdot Marten. tom. 3. col. 12. Vide *Filietas*,

Filiatio, Titulus honorarius, quo Episcopos compellant Summi Pontifices. Vide Ughellum in Italia sacra p. 1. nu. 108. Occurrit passim. Vide *Filiolitas*.

¶ Filiatio *Adoptatio*, in Glossario Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Raimundi Agilæi.

¶ Filiatio Cistercii, tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 797. Vide *Filiæ*.

1. FILIATUS. Papiæ: *Curvatum*. Johan. de Janua: *Filiatus, i. curvatus, à filum dicitur, quia cito curvatur.* Gloss. Lat. Gall. *Filiatus, Convers.* [Sangerm. *Filiatus, Conrvez ou Courbes.*]

¶ 2. FILIATUS, Patris similis, ut filium decet. Gerardus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 350 *Jam denique orbis Carolus Imperator, viam universæ carnis ingressus defecit, filiumque suum Ludovicum moriendo Imperatorem effecit; sed non tam bene Filiatum, sicut decuisset Imperium. Non enim secutus est viam patris.*

¶ FILICA, *Curialis*. Jo. de Janua; *Courtois*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. à Græco φιλικός, Amicabilis.

¶ FILICARIUM, *Locus ubi filix abundat*. Jo. de Janua; *Lieu ou habunde feuchere*, in Gloss. Sangerman. *Filictum*, Columellæ, nostris *Fougeraie*.

¶ FILICO, Malus & nequam homo, nullius usus & operæ. Festus: *Filicones, Mali & nullius usus, à filice dicti.* Vide Turneb. Advers. lib. 21. c 12.

FILICON, Ex Græco φιλικόν, Pensitatio, quæ ex benevolentia, amice, & ultro præbetur, in Lege 32. Cod. Th. de Navicularis, quomodo *donum, mutuum, &c.* nostri postea usurparunt. Ita exactiones suas, etiam veteres, specioso nomine palliarunt.

¶ FILIDRISSA, Herba quæ nascitur in trunco quercus. Vita S. Francisci de Paula, April. tom. 1. p. 127. *Capias duas summitates Filidrissæ ejus quæ nascitur in trunco quercus, & facias illam bullire cum ciceribus; cumque advenit febris paroxysmus, bibas brodium illud.* Vox est ibrida à Latino Filia, & Græco δρῦς, quercus.

¶ FILIETAS, Qualitas filii Concil. Francoford. in Epistola ad Episcopos Hispan. *Adoptivus siquidem non habet aliam significationem, nisi ut Jesus Christus non sit proprius filius Dei nec ex Virgine ei in Filium; sed nescio in quo servo adoptatus in Filietatem, ut vos dicitis.* Semel atque iterum *Filietas* de Verbo dicitur in Fragmento Candidi Arriani & in Responsione Marii Victorini, apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 115. & 175.

¶ 1. FILIOLA, Filia spiritualis ob susceptionem è sacro fonte baptismatis, Gall. *Filleule*. Testamentum Johannis Renawdi an. 1322. in Formular. Anglic. Thomæ *Madox* pag. 430. *Item lego cuilibet filiolo & Filiolæ meæ 6. s. 8. d.* Vide *Filiolus*.

¶ 2. FILIOLA, Hisp. *Hijuela*, Tolosanis *Filleule*, apud Mozarabes, Operimentum sacri calicis tempore Missæ. Rubrica post sanguinis consecrationem apud Mabillonium de Liturg. Gall. p. 42. *Hic elevetur calix coopertus cum Filiola.* Et pag. 443. *Ponat calicem super aram & accipiat Filiolam sine sanctificatione, & ponat super calicem dicendo, &c.* Missale MS. Ecclesiæ Aniciensis circa ann. 1300. *Postmodum offert hostiam cum patena dicens; Grata tibi sit, &c. Ad calicem: Offerimus tibi Domine, &c. Ad Filiolam: Hanc oblationem quæsumus, Omnipotens, &c.* Hinc emendanda Acta SS. to. 5. Junii p. 219. ubi perperam editum *Fialum*.

FILIOLAGIUM, Filiolatus. Vide *Filiolus*.

FILIOLITAS, Titulus honorarius, quo ut plurimum Summi Pontifices utuntur, cum ad Principes fideles scribunt, à quibus *Patrum* appellatione donantur. Rescriptum Episcoporum Synodi Duziacensis ad Epist. 27. Hadriani PP. *Tradidit nobis Epistolam à vestra Paternitate Filiolitati nostræ directam.* Joan. VIII. PP. Ep. 3. ex iis, quas Sirmondus edidit: *Nos etenim, quamvis illum, quem interim Filiolitatis amore complectimur, oppido reprehensibilem non negamus.* Idem Ep. 8. ex editis: *Quod Filiolitatis vestræ petit industria.* Joannes X. PP. Epist. ad Carolum III. Regem: *Unde hortantes vestram Filiolitatem monemus, &c.* Adde Epist. 315. Vide *Filiatio* 2.

FILIOLUS, Υἱάριον, ὑποχοιρισικὸς, in Gloss. Græc. Lat. Proprie nostris, *Parvulus filius, quem de sacro fonte levamus.* Joh. de Janua. [Gall. *Filleul.*] Capitulare Aithonis Episcopi Basil. cap. 21. *Filiolus, aut Filiola spiritualis de fonte, aut de confirmatione. Filius adoptivus:* Stephan. Eddius in S. Wilfrido c 56. *Et sancto Pontifici nostro Filius adoptivus factus est.* S. Bonifacius Mogunt. Epist. 17. *Qui in matrimonium acceperit illam viduam, cujus ante Filium in baptismo adoptivum susceperat. Filius de baptismo*, in Concilio Autisiod. c. 25. *Filius in baptismo*, apud Gennadium de Script. Eccles. in Severiano Gabalensi. Liber Dodanæ Manualis cap. 69 *Qui te ex meis suscipiens brachiis, per lavacrum regenerationis Filium adoptavit in Christo. Filiolus de baptismo*

apud

apud Anastasium Biblioth. in S. Petro Apost. *Filiolus de Fonte*, apud Ademarum Cabanensem in Chr. an. 826. *Filius in baptismate*, in Vita & Passione S. Eusebii Episcopi Vercellensis, & apud Harigerum in Vita S. Landoaldi lib 1 cap. 2. *Imperatoris ex sacro fonte baptismatis Filius*, apud Th ganum c. 36. in Vita S. Eusebii Episc. Vercellensis, &c. thelwerdus lib. 3. c. 3 *Et Filium à chrismate nominavit, ut modo sub manu Episc. solemus accipientes parvulos, Filios nominare*. [Tabularium Rothom. *Arthurius donavit Filiolo suo nomine Freoc filio sororis sua Winlowen, quando totondit eum in Clericum, eo quod antea steterat sub illo in Lisprat à fonte baptismatis, medium Rau Tomaioc, 4. modios de brace, per cibum & potum, & postea firmavit nepoti suo Freoc & bis Filiolo*. Hoc est, à baptismo simul & à tonsura clericali.] Vide Capitular. Caroli M. lib 6. c. 172. Capitula S. Bonifacii Mogunt. c. 26. Leges Henrici I. c. 79. Stephanum Tornac. Ep. 237. &c.

¶ FILIOLUS, pro Filius fratris, Gall. *Neveu*, apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Ego Johannes Lovet.. dedi... Waltero le Blount fratri meo & Johanni filio suo, Filiolo meo quindecim solidos annui reditus*.

FILIOLATUS, FILIOLAGIUM, Donum, quod *filiolo* à susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram confertur. Chronicon Ademari Cabonensis an. 826. *Eroldus cum uxore sua & magna Danarum multitudine veniens ad Imperatorem Moguntiaco, & apud S. Albanum, cum his, quos secum adduxit, baptizatus est, fuitque Filiolus Imperatoris de fontibus, & multis muneribus ab eo donatus, per Frisiam, qua venerat, reversus est; in qua provincia dedit ei Imperator in Filiolatu unum Comitatum, qui Driusti vocatur*. Tabularium Abbatiæ S. Amantii Iuculism *Guillelmus Pontoners dicebat terram, quæ est subtus Ecclesiam, patrem suum habere in Filiolatum à patre prædicti Arnaldi Bochardi, & ideo habuit 10. sol.* [Lobinellus tom. 2 Hist. Britan p. 86. ex Tabulario S. Florentii. *Giraldus ex Toarcensis castri primoribus, qui Amalberto in baptismo suscepto, in signo Filiolatus, Masuilis parochia medietatem concessit.*] Gesta Consulum Andegav. c. 9. n. 10. *Obtinuit, ut eum Militem constitueret, & causa Filiationis modicum terra ei largiretur, quo posset eo gratiosius & accuratius servire*. Et n. 11. *Qui solus remanens hamagio & ligiatione Consuli facta, terram patris vel fratris defunctorum suscepit regendam, cum illa, quam ei Comes amore Filiolatus dederat*. Unde pro *filiatio* legendum supra *filiolatio* videtur. Eadem notione

FILIOLAGIUM Lambertus Ardensis in lemmate capitis: *Quomodo Arnoldus Balduini filius curam egit amitæ sua Elstrudis, & filii ejus, & Sifridi, Ardolphi, & quomodo ei totam Bredenardam in Filiolagium contulit*. Mox in ipso textu: *Hanc igitur terram memorandus Flandria Comes Arnoldus, ut jam diximus, pater Balduini Barbati, ad honoris sui & nepotis augmentum, & ad Ghisuensis terræ fines dilatandos, in feodi quoque crementum, cognato suo Germano & Filiolo libere possidendam, & in perpetuum hareditario jure tenendam contulit Ardolpho*. Le Roman d'*Amile & d'Amy* MS.

Fillieus, dist-il, je vous ay moult aimè,
Mais d'une chose ai fait grant laschetè,
De *Fillolage ne vous ay point donnè,*
Or le vous voil bel & gent presenter.

Legi Diploma Philippi VI. Reg. Franc. an. 1343. mense Maii, quo Philippo Alenconio filiolo suo, & ex fratre Carolo nepoti, 6000. libratas terræ concedit, in eujus dorso hæc verba habentur: *Charte contenant comme la terre de Dousfront fut baillée en assiete pour 3730. ll 9. sol. 4. den. obol. en rabatant de 6000 liv. de terres, que le Roy Philippes avoit données en Filleuvage à Mons. Philippes d'Alençon*. Exstat in eamdem sententiam Charta alia hocce verborum contextu in Tabulario Regio Reg. 78. *Philippes par la grace de Dieu Roy de France. Sçavoir faisons à tous presens & avenir, que comme Perros Plain-champs, fils bastart Olivier Plain-champs, nous a fait exposer, que en Filiolage li furent donnèes pour Dieu plusieurs berbis, lesquelles ledit Olivier son pere prist par devers soy, & les fist long-temps garder, tant qu'elles vindrent à grand nombre, &c. 24 May 1350. à Laigny sur Marne.*

FILIATICUM, Idem quod *Filiolatus*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 49. *Et habeo duos mansos, quos dedit Episcopus Isarnus Radulfo avo meo pro Filiatico*.

Constat autem ex Scriptoribus, à susceptoribus collata ferme semper filiolis post baptismum munera, in signum adoptionis, vi cujus bonorum suorum partem aliquam iis deberi existimabant Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 878. de Godrum Rege Paganorum: *Quem Ælfred Rex in filium adoptionis sibi suscipiens, de fonte sacro baptismatis elevavit: cujus chrismatis solutio 8. die in villa Regia, quæ dicitur Wedmor, fuit: qui, postquam baptizatus fuit, 12. noctibus cum Rege mansit. Cui Rex cum omnibus multa & optima ædificia largiter dedit*. Beda lib 4. Hist. c. 13. *Erat autem Rex gentis ipsius Ædilwach, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, præsente ac suggerente Rege Wlfhere, à quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est, in cujus signum adoptionis duas illi provincias donavit, &c.* Henricus Huntindon. lib. 2. Histor. p. 318. *Ejus autem industria conversus est Rex Adelwold Rex Sudsex primus ad fidem, cui de lavacro suscepto dedit in signum adoptionis insulam With*. Rogerus Hovedenus an. 994. de eodem Ethelwaldo Rege: *Quem Rex honorifice suscepit, & confirmari ab Episcopo fecit, sibique in filium adoptavit, & regio munere donavit*. Adde Dudonem lib. 2 & 3. de Actis Norman pag. 84. 100. & Gobelinum Personam in Cosmodromio p. 193. Denique huc spectant, quæ habet Scylitzes de Michaele Imp. Theophili filio p. 544. Τῶν συμπαιζόντων αὐτῷ καὶ συναναστρεφομένων καὶ συναμαρτανόντων ἐκ τῶν θείων λουτρῶν τὰ τέκνα βαπτιζομένων, τοὺς βασιλικοὺς [illegible] καὶ τὸ λάχιστον [illegible] παρεχόμενος λίτρας.

¶ FILIUM, ut infra *Filum aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau*. D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2 p. 945. col. 2. ex Codice Feudorum Campaniæ: *Comes Campaniæ potest sequi homines sanctuarios de custodia sua, usque ad la Beurouve in omni parte citra aquam; & Filium de la Beurouve est per molendinum Comitis S. Pauli de Cloia*.

FILIUS, vox usurpata etiam in brutis: nam & Isidorus *filios* de ovibus dixit: de hirundinibus, vetus Interpres Juvenalis Sat. 10. v. 230. παῖδας de ranis, Hesychius in Γύρινοι, ut & Synesius de aliis animantibus.

¶ FILIUS, Ætate minor, sic à majoribus compellatus ad animi paterni testimonium. Vide *Pater*.

FILIIS, pro *Filiabus*, usurpant l. 2. Cod. Th. de Secund. nupt. & l. 2. de Lenonib.

¶ FILII, pro Liberis, filiis nempe & filiabus, in Lege Salica tit. 62. *Si quis mortuus fuerit, & Filios non dimiserit, &c.* Ubi Lex Ripuar. *Si quis absque liberis defunctus fuerit, &c.*

FILIOS, Cæsarum dignitate à se donatos compellabant Imperatores, ut ii vicissim Augustos, *Patres* appellabant. Vide Lactantium de Mortibus Persecutor. num. 20. 32.

¶ FILIOS, passim Reges salutant summi Pontifices in epistolis suis, ut Gregorius M. Adilbertum Anglorum Regem lib. 5. Epist. 60. Vide etiam Epistolam 59. Quod etiam Episcopis sæculo 6. in usu erat, ut probant Aureliani Arelatensis Episcopi ad Teudebertum Regem, Desiderii Caduroensis ad Sigebertum & Dagobertum Epi-

stolæ

Solæ apud Duchesnium Hist.Franc.tom.1. pag 857. & seqq. Huc spectat quod Innocentius III. scribit ad Atinatensem Episcopum, nempe *Apostolicæ sedis consuetudinem in suis literis banc tenere, ut Patriarches, Archiepiscopos, Episcopos Fratres; ceteras autem Reges, Principes, vel cujuscumque ordinis Filios, in nostris literis appellemus*. Sed illud non insuper habendum, quod Matthæus Albanensis Episcopus & Apostolicæ Sedis Legatus. *carissimum Filium nostrum* Ludovicum Regem, cognomento Grossum, vocat in Chartario S. Martini de Campis. Hæc post Mabillonium lib.2. Diplom.c.2.n.7.

¶ Filius Baptismatis. Vide *Filiolus*,

Filius Dalgo. Vide *Hidalgus*.

Filius Ecclesiæ. S.Ambrosius Epist.33.ad Valentinianum Imper. *Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesiæ Filius esse dicatur? quod enim dicitur, sine peccata dicitur*. Joannes Papa: *Si Imperator Catholicus est, (quod salva pace ipsius dicimus) Filius est, non Præsul Ecclesiæ*. Ceremoniale Cencii Camerarii de Inauguratione Cæsaris: *Tunc surgens Dominus Papa ter quærit ab eo, si vult esse Filius Ecclesiæ; quo ter respondente, Volo; Dominus Papa dicit: Et ego te recipio ut Filium Ecclesiæ: & mittit eum sub manto, & ille osculatur pectus Domini Papæ*. Ubi observanda formula adoptionis, & *mittit eum sub manto*, de quo more copiose egimus in Dissert.22. ad Joinvillam. Gregorius VII. PP. l.3.Epist.21. *Noverit fraternitas tua, quoniam Rogerius Comes frater Roberti Ducis Apostolicæ Sedis benedictionem & absolutionem requirit. ejusque Filius vocari & esse desiderat*. Willel. Brito lib. 8. Philipp. de Philippo Aug.

Hæc Rex ut juri contraria, juris amator,
Filius Ecclesiæ, ob matris revocavit amorem,

Vide Bertoldum an.1095.

Filii Ecclesiæ Clerici & Sacerdotes uni Ecclesiæ addicti, apud Anastasium in Bonifacio III & in Lege Longob.lib.3.tit.1.§.41.

¶ Filius Familias, *Fils familier, franc, legitime*, in Gloss.Lat.Gall Sangerm.

Filius Georgii. Gesta Francor. expugnant. Hierusalem sub finem,

Rodbertus Flandrensis, probus, Miles, inclitus,
A Turcis appelletur Georgii Filius:

Gualterus Terwan.in Vita sancti Caroli Comitis Flandr.de eodem Roberto cap.3. *Ob inviacibilem animi constantiam, ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis Filius Georgii scribitur appellatus*,

Porro Arabes Robertum Flandrensem appellarunt *Filium Georgii*, non quod à S Georgio genus traxisse existimarent, sed quod ipsum esse S. Georgium Militem inclytum, & apud Græcos eo nomine celeberrimum, existimarent. Nam Arabes, ut & Syri, *Filium hominis*, pro homine, *Filium iniquitatis*, pro iniquo dicebant, ut observat Abrahamus Ecchellensis in Histor. Arab. c. 1. p.150. Vide, quæ de S.Georgio observat Seldenus in Titulis honorariis, Nos etiam quædam ad Joinvill.

¶ Filius Giezi, Leprosus, sic dictus, quod Giezi à Deo lepra percussus fuit, uti narratur 4.Reg 5. Georgius Christian. tom.1. Rerum Mogunt.pag.14. ex decima de S. Aureo lectione: *Prima istius urbis mœnia à campestri loco spatioso, ubi nunc est domus Filiorum Giezi, id est, Leprosorum*.

Filii Hernaudi, per contumeliam appellati à *Pullanis*, milites Christiani, qui ad Terræ sanctæ tuitionem, relicta ultro patria, & *pro Christo exulantes* properabant, *tanquam fatui & idiotæ*, uti narrant Jacobus de Vitriaco lib.1. Histor. Hierosol.cap.72, & Sanutus lib 3. part.8 c.2.& 5. Statuta Ordinis Hierosl.tit 19.de Verbor. signif §. 33. *Per Filios Arnaldos, intelliguntur hi, qui novissime post alios Ordinem nostrum sunt professi, quasi tirones. Quod quidem vocabulum, quod & ipsum Gallicum est, in Terra sancta frequens & commune fuit, Nam qui illic ex patribus Christianis nati erant, Polani dicebantur, qui vero in partibus cismarinis nati eo veniebant, ab eis Filii Arnaldi vocabantur*. Otto Morena in Histor.Rerum Laudensium p.46. *Erat autem ibi ad illam obsidionem* (Cremæ) *quædem magna societas solummodo pauperum & egenorum insimul congregata, qui derisione Filii Arnaldi appellabantur, &c.* De *Pullanis* agimus in hac voce.

¶ Filius Maritalis, Mariti filius, naturalis & legitimus, ex legitimo thoro procreatus. Testamentum Armandi *d'Alegre* an.1263.in Chartario Casæ-Dei: *In primis Hugonetum Filium meum legitimum & Maritalem instituo in heredem*. Timeo ne legendum sit *naturalem*; tristissima quippe hæc locutio, *Filius naturalis & legitimus*. Vide Rymerum to.8.p.177.

¶ Filius Matris Suæ, Spurius. Mabill.tom.5. Annal.Benedict p.491. laudat Instrumentum anni 1111. quod subscribunt *Herluinus pedagogus Ludovici Regis filii Galterius Filius Matris suæ*,

Filius S.Petri dicuntur potissimum Imperatores ac Principes, qui Sedi Apostolicæ venerationem quamdam peculiarem impendunt, qualem filii patribus: quod pluribus observavit Nicolaus Alemannus in Dissertat. lib.2.de Vita Mathild.c.18.

Filius esse Petri si vult Rex, atque fidelis.

Filia Petri, Dicta Mathildis Comitissa, Bonifacii Ducis relicta vidua, Gregorio VII.PP.lib.1. Epist.11. l. 2.Epist.9.& Domnizoni lib.2.non semel. Idem c.3.

... Pacem putat esse futuram
Filiolæ Petri, Christi famulæque fideli

Rangerus Episcopus Lucensis de eadem:

Filiolæ Petri violæ post lilia dentur.

Post Chartam ejusdem Mathildis, quę describitur à Dominico in Assertore Gallico cap.9. habentur in originali hæc verba: *P. Episcopus servus servorum Dei Verdunensis Ecclesiæ dilectis fratribus sal. & Apostolicam benedictionem. Quod Comitissa Mathildis dilecta Filia B. Petri Virdunensi Ecclesiæ sponte dedit, nos in illud hoc nostro scripto assensum præbuimus, ac propria sigillo designari jussimus*. Ex Schedis Peirescianis,

Filius Poenitentialis, dicitur Sacerdotis, à quo pœnitentiam quis accepit, seu confessus est peccata sua, qui *Pater spiritualis*, seu πνευματικὸς vulgo appellatur. Concilium Sarisberiense ann.1217.c 9. *Et cum peccans Sacerdos peccare faciat populum Dei, maxime à Filia sua spirituali & Pœnitentiali se abstineat, & ab omnibus, quibus dispensaverit Ecclesiastica sacramenta: sciens, quod in detestationem tanti peccati secundum Canones & SS.Patrum statuta, 15.anni debentur, & postea detrusio in Monasterio*, Constitutiones Synodales Episcopi anonymi an.1237, tom.2.Concil.Angl. *Maxime autem à Filia sua Pœnitentiali se contineat, &c.*

Filius Spiritualis, Eadem notione. Concil. Dalmaticum an.1199.c 4. *Districtius inhibemus, ne aliquis Sacerdos filis sui vel Filiæ Spiritualis privatam confessionem alicui revelare præsumat*. Alias

Filius Spiritualis ejus dicitur, à quo in baptismo exceptus est, Inscriptio Christiana apud Seldenum ad Marmora Arundel. ΙΩΑΝΝΗϹ ΡΟΥΦΙΝΟΥ ϹΜΥΡΝΑΙΟϹ ϹΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡ. . . ΑΦΩΡΗϹΑ ΜΗ ΤΟ ΚΗΠΙΟΝ ΤΟΥ ΤΩ ΘΕΟΔΩΡΩ ΤΩ ΕΜΩ ΓΝΗϹΙΩ ΓΟΝΩ † ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩ ΥΙΩ. [Vide *Filiolus*.]

Filius Spiritualis, Adoptatus. Vetus Scheda apud Baluzium in Append.ad Capitul, n.88. *Avunculo, qui eum in Spiritalis Filii vicem susceperat*. Vide *Adoptio*, & Oct. Ferrarium in *Figliol d'anima*.

Filius Tonitrui, dictus S.Joannes Evangelista.

Ro.

Rupertus lib.3.de Divin.Offic.c.22.de S. Joann. Evang. *Hic Tonitrus Firmamenti, opera manuum ejus annuntians, qui verba cælorum eloquentiam in fines terræ fecit audiri, scilicet apud Verbum Deus, Deus absconditus, in sole posuit tabernaculum suum, &c.* Theophanes Ceramens Homil.48.ὁ μεγαλόφωνος τῆς βροντῆς, Vide Notas nostras ad Alexiad.

¶ FILLA. Laquei in ima Chartarum ora inserti, è quibus pendet sigillum, Gall. *Lacs*. Conventiones MSS. inter Ludovicum Regem Siciliæ & Cives Arelar. ann. 1386. *Sigillatum sigillo magno pendente dictæ dominæ nostræ Reginæ & Comitissæ, in cera rubea cum Fillis cirici crocei & rubei.*

¶ FILLIUM AQUÆ, ut infra *Filum aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau*. Chartular. Gemetic. tom.1. p.126. *Quantum terra vestra se in longum extenditur & in latum usque ad Fillium aquæ.*

FILLONES, Nebulones, cujusmodi sunt, quos nostri inde fortean *Fileus* vocant: verherones. Kero Monach. *Verbera, Fillo. Verberum, Filleum Fillonokertu*. Theodulfus Epigram. 3. in Analectis viri eruditissimi Mabillonii tom. 1. de Bilingue.

Ecce nugax labiis Filo quidam certa susurrans
Nunc joca, nunc fletus, nunc quoque turpe canit.

Infra:

Haud secus instabiles percurrit ollas montes
Infestus juvenum, quos agit aula levis.

Ratherius Veron. Episc. in Qualit. Conjectur. p. 200. *Dicis pro eo, quod est animosus atque pauperrimus, nolis ministrum vel Capellanum habere, quem Fillonem non audet appellare.* Eckeardus junior de Casib. S. Galli 5. *Ecce Ungri, Fillones illi fugitivi, anaeiis nos fatigant.* [Geraldus *de Brie* in Epistola ad Consules Albienses an.1421. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 171 2. *Devotioni vestræ notum facimus per præsentes hæresiarcham & Filonem illum Johannem Carrerii, scandolum orbis, & læsæ majestatis reum, per Ecclesiam cum suis fautoribus & complicibus, justo Dei judicio condemnatum.*] Vide Menagium in Orig. Gall. v. *Filou*.

¶ FILLUM, Filum, series, ordo v.g. granorum continue insertorum, Italis *Filo* & *Filza*. Litteræ Ducis Venetiarum an.1387. apud Rymer. 10 7 p.562. col. 1. *Filla viginti sex perlarum grossarum, quæ fuerunt numero perlæ septingentæ quinquaginta septem, & unum rubinum in tabulla ligatum in auro.*

¶ FILO. Vide *Fillones*.

¶ FILOCAPTUS, Amore captus, ex Græco φιλεῖν, Amare, & Latino, Capere. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii inter Acta SS. Maii tom. 5. p. 102. *Cæpit ita tribulationes concupiscere & in tantum se in ipsis delectari, velut de ipsis Filocaptus, ut, &c.*

¶ FILOCOPUS, *Ameur de jactance, qui veut apparoir en ses euvres*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Johanni de Janua, *Amator jactantiæ, qui vult ut labor suus appareat propter vanam gloriam, à copos, labor, vel ops, visio.* Sed vereor ne legendum sit *Filocompus*, à φιλόκομπος, Jactantiæ amator.

¶ FILOGRAMUS. Chartam ann. 977. subscribit Bernardus *Gramaticus*, *eleemosynarius* Ermengaudi Archiep. Narbon. avunculi sui cum hocce titulo: *Bernardus Filogramatis*, à Græco, ni fallor, φιλογράμματος, Litterarum studiosus.

FILOPARES, ait Salmasius, res dicuntur, quæ sunt *filo pari*, id est, magnitudine & figura, lineamentisque formæ plane pares: *filum* enim idem omnino quod lineamentum, Græcis χαρακτήρ, τύπος, ἰδέα, εἶδος. Lucretius lib.2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse Pari Filo, similique affecta figura.

Ita etiam *filum* usurpant Plautus & Agellius. Anastasius in Gregorio III. PP. p.72. *Quis* (columnas) *statuit circa Presbyterium ante Confessionem, tres à dextris, & tres à sinistris, juxta alias antiquas sex Filopares.* Ubi alii Codd. habent *philopareas*. Idem in Gregor.IV. *Albas majores numero 29. Alabandinas majores numero 20. albas medieas habens circum capitis coronam diversæ Filopares.* In Leone III. p.122. *Item velum alythino rotatu habens periclysin rotas cum cancellis, & in medio crucem cum gemmis, & 4. rotas de Tyrio Filopares.* In Leone IV. *Gabatas de argento purissimo numero 6 tres quidem Filopares signo Christi, &c.*

¶ FILOPOMPUS, *Amator jactantiæ*. Papias in MS. Bituric, ex φίλος, Amicus, & Pompa.

FILOSA. Itinerarium Gregor. IX. PP. pag. 318. *Via inæcepta obviant Pontifici histriones, cum Filosis via tractatur, &c.*

FILTORTUS. In Lege Salica titulus 44. sic concipitur, in Edit. Heroldi, *de Filtortis, qui Lege Salica vivant.* Io Edit. Tilliana, *de Filtortis, hoc est, qualiter homo furatas res intertiare debet.* Ubi Wendelinus *Filtortos* dici ait, pro *Flitortos*, lingua Flandrica *Ulietaers*, id est, *Fugitivos*. Est ergo, illo auctore, *Filtortus* hoc loco, qui vel fugit, vel de fuga est suspectus, vel cui absenti ac tanquam fugitivo furtum videtur imputandum.

¶ Perobscuram hanc vocem, quam neque Wendelinus neque alii Commentatores assecuti sunt, interpretari tentavit Eruditus Eccardus in notis ad Legem Salicam tit.50. haud infelici, ut videtur, conatu. Agitur quippe in eo articulo quomodo quis crimen furti aut damni vel violentiæ alteri factæ à se removere possit. Violentia autem, vis, damnum, injuria & injustitia quæcumque medii ævi Scriptoribus *tortus* vel *tortum* vocatur. Hinc vocem compositam esse putat ex *fil* vel *fel*, à Germ. *Feblen*, Falli, errare, & Latino barb. *Tortus*, Gall. *Tort*: adeo ut *Filtortus* vel *Feltortus*, ut habet Guelferbytanus codex, sit falsa injuria, vel etiam falso injuriatus, aut cui falso crimen latrocinii imputatum est. Simplicius Schilterus in Gloss. Teuton. *Filtorta* exponit Res intertiatas, à verbo *Filen*, Commendare, & *Terto*, Tertius. Porro ibi sermo fit de rebus apud alterum inventis quæ tertio commendari debent. Judicent horum idiomatum peritiores.

FILTRUM, *ilronium, Filtur, &c.* Vide *Feltrum*.

¶ FILVA, Species navigii minoris, iidem, ut conjicio, quod Italis *Filacea*, Nostris *Felouque*, Phaselus. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib.7. cap.17. *Ut ipses defensores urbis in multarum partium defensione distraherent, quo debilitatem urbem viris bellatoribus facilius superarent, cathenam qua portum urbis concluserat, præmissis portenuis, qua vulgo alii Filvas, alii Copas vocant, magnisque navibus succedentibus infringere conabantur.*

FILUM AQUÆ, Cursus aquæ rectus: Galli *le Fil de l'eau*, *Filum aquæ, seu medium aquæ*, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c.16. §.1. Charta Joannæ Comitissæ Flandr. ann.1232. pro Marquetano Monasterio apud Buzelinum lib.2. Gallo-Flandr. c.30. *Usque ad Filum aquæ, per quod navigium ducitur.* Occurrit etiam apud Bractonum lib.4. tr.1. c.28. §.4. & in Consuetud. *de Meneteu sur Cher*, art. 21. & Burbonensi art. 341. *Secunda aqua navigare*, in Annalibus Eginhardi an. 826.

FILUM SALINÆ. Bulla Alexandri IV. PP. an. 1255. apud Ughellum tom.1. pag. 68. *Unam pedicam terræ & dimidiam de Anserano, unum Filum Salinæ in pedica sancta Aurea, & tres Filos Salinæ in pedica ultra Tiberim.* Adde pag.125.136.137.140. Charta Benedicti PP. apud eumdem Ughellum tom.1. pag.136.143. *Filum Salinæ in integrum situm in 7 Filas. Item in Baccaaensi & in Grancula Fila novem, omnia Fila Salinarum, quæ ad vestrum Episcopium pertinere noscuntur.* Ibidem: *Per fossa-*

fossatum ipsis vallis pergit à pede Filo Salinarum, concludente totum campum usque in pedicam, quæ vocatur Viscoli, & Piscina Galiarda concludente ipsam pedicam, quæ sunt Fila 30. & pergente juxta Fila, quæ stant, &c. [Gregor. Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 524. *Item Guinisius Negotians & Saxa jugalis ejus dederunt Filum Salinæ in pedica veteri.* Ibidem col. 421. *In portu Ostiæ tenet Stephanus Presbyter terras & vineas & Fila in Saune & in Colline similiter.*]

¶ FILUM DIRECTUM, Recta linea, rectus ordo, Gall. *Droite ligne.* Charta Thossiec. an. 1451. signata Bonnet: *Quandam domum de curtili de retro, prout se extendit tendendo Directo Filo à dicto curtili ad cerserias villæ Thossiaci.*

FILUM DE PALLIO PROJICERE, in argumentum remissionis injuriæ. Eigil in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis c. 18 de Pipino Rege: *Tollensque manu sua de pallio suo Filum, projecit in terram, & dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis Filum de pallio meo projicio in terram, ut cunctis pateat, quod pristina deinceps annulletur inimicitia.* Vide *Vestire.*

¶ FILUM DE PATERNOSTRIS, Series sacrorum globulorum, vulgo *Chapelet*, in Histor. Delphin. tom. 2. pag. 275.

¶ FIMARE, Stercorare, Fimo pinguefacere, Gall. *Fumer.* Charta Roberti Abbat. Corbeiensis in Archivo ejusdem Monast. *Terras quoque quas Fimaverat, in quibus agriculturam clamabat, concessimus ei.*

¶ FIMATURA, Stercoratio, ibidem: *Donec Fimaturam suam pro rusticana consuetudine recepisset.* Id est, donec collegisset fructus è terris recens stercoratis.

¶ FIMARIUS CURRUS, Quo Fimus exportatur, Lamberto Ardensi, apud Ludewig. tom. 8. pag. 600. ubi legendum *Curris Fimariis* pro *Curtis Fimariis*, Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fimarius, Fienteur, c'est, qui porte fiens, Bos vel equus qui portat fimum.* Joan. de Janua.

FIMARIUM, Fimetum, locus ubi reponitur fimus quo agri stercorantur in Statutis Davidis II Regis Scotiæ c. 15. *Si aliquis injuste & contra legem alterius canem interfecerit, vigilabit & custodiet ejus Fimarium post annum & diem,* Gall. *Fumier.* Charta an. 1254. in M. Pastorali Ecclesiæ Paris. l. 9. Ch. 45. *Necnon Fimariam, paleam, & stramina existentia in porprisio prædicto, &c.* Will. *Guiart* in Hist. Franc. MS, ann. 1304.

S'en vont vers Vendinc à grantes routes,
Par biaus chemins, & par Femiers.

FIMBRIÆ, Pallæ, quibus Sanctorum sepulcra tegebantur. Gregorius Turon. lib 7. c. 22. *Illud inter jurgia exprobrans, quod eum velim à sanctis Antistitis Fimbriis separare.*

FIMBRINA nude, in Gloss. Arabico-Lat. & mox: *Fimbri, Bombyx.* Sed videtur legendum, *Fibrina* & *Fibri*, Vide *Bever.*

FIMELLA, vel FEMELLA, Ferrum januæ affixum; per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat, Occitanis *Femelle.* Gl. S. Benedicti cap. de ferramentis p. 170. *Femella, ἀνοίγους,* Regula Magistri c. 95. *Quæ Regia Monasterii aforis circellum habeat ferreum in Fimella, quo ab advenientе concussa, cujuslibet supervenientis intus judicetur adventus.*

¶ FIMELLUS. Privilegium Wifredi pro Monasterio Rivipullensi, inter Concil. Hispan to. 3. pag 165. col. 2. *De alio vero latere descendit de monte super Fimellos & pervenit per torrentem, qui est ultra villa Jordanes & infundit in Fezer.*

¶ FIMENA, pro *Femina*, in Præcepto Chlotharii 3, to. 1 Annal Benedict. p. 694. col. 1.

FIMITIUM. Monasticum Anglic. to 1 p. 256. *Percipit Prior 4. acras frumenti, & 4. avenæ, in culturis, post Fimitium, ex liberatione servientis.* Ubi Editor ad marg. Lege, *seminicium*: Verum non secatur fœnum in *culturis*; sed *bladum*, aut avena in iis seritur. Proinde malim *Fimitium* tempus esse, quo agri fimantur.

FIMORARE, Fimare, *Fumer.* Fleta l. 2 c. 76. §. 3. *Terra sabalonosa fimo puro non Fimoretur.*

¶ FIMORATIUM, Fimetum, locus ubi fimus aliaque stercora projiciuntur Statuta Massil. lib. 1. cap. 59. *Statuimus ut si aliqua persona patuum habet vel habebit infra Massiliam alicubi, ubi sit vel fiet Fimoratium quod illa persona cujus patuum est,... ita claudere, & alio tenеatur ne ibi fiat vel possit fieri Fimoratium vel fimus, aut scobilla aliquatenus projici.* Ibid. lib. 2 c. 41. *Totum aliud lutum quod exibit de prædictis operatoriis projiciant seu projici faciant in suis Fimoratiis.* Vide in *Fimare.*

¶ FINABILITER, Omnino, prorsus. Instrum. an. 1225. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 379. *In quibusque Dominiis nostris liberi sint, quiti & immunes Finabiliter ab omnibus peagiis & consuetudinibus.* Occurrit rursus apud Th. *Madox* Formul Anglic p. 38.

¶ FINACIO, Compositio de certa pecuniæ summa persolvenda; vel à voce *Finis* interdum ejusdem significationis, vel a Germanico *Finantz*, Usura, fenus: quia pro fenore componi solet. Hinc nostrum *Finance.* Tabularium Calen. p. 117. *De Finacione forimaritagii Johannis de Belloro in Beria... Item asseruit, quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilleberti de Docies feminam de corpore Monasterii S. Faronis Meldensis, & non de Kala, propter quod idem Johannes Finavit cum fratre Richardo Procuratore generali ipsius Monasterii de Kala,... ad 7 lib. & 2, sol. Turon. & ad 4. sextarios avenæ bonæ & venalis.* Vide *Finaccia* & *Finare.*

FINAGIUM, Confinium, finis ac limes agri, ex Gallico *Finage*, in Consuetud. Meledunensi art 302. Senonensi art. 145 Trecensi art. 169. & aliis. Utitur Joann. Eremita lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 12. [Charta Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1253. *In redditibus sive proventibus, feodis & rebus aliis, quæ ipsi in dictis villis & in Finagiis earumdem habent.* Charta fundationis Marciliaci anni 1239. inter Instrum. tom. 4 Gall. Christ. col. 100. *Concesserunt... omnes terras quas tenent ad carrucam suam & Finagium de Marciliaco. Item prata quæ habeat in Finagio de Marciliaco.* Occurrit rursus apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 275. Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1091. in Chartulario B. M. de Accincto p. 44. & 52. in Chartulario S. Quintini in Insula p. 170. &c.]

1. FINALIS. Vetus Charta an 936. apud Catellum lib. 1. Hist. Comitum Tolosæ p. 89. *Cum silvis & forestis, & cum omnibus Finalibus & mercenis, & firmamjugiis, &c.* Forte *fivalibus*, id est, viris feodalibus, vassallis: nam & *fivum* pro *fevum*, occurrit.

¶ 2. FINALIS. Neuma. Ordinar. Argent. an. 1364. apud Marten. de Divin. Offic. pag 508 *Graduale & Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam pleniter ad Missam cantantur, sed Finales prætermittuntur.*

¶ FINALITER, Demum, tandem, crebro occurrit, sed improbat Vossius de Vit. Ling Lat. 4. 32.

FINANCIA, Præstatio pecuniaria, [Gall. *Finance.*] Vetus Charta in Historia Episcoporum Lodovensium p. 106. *Absque omni exactione toltæ, quæstæ, talliæ, guactiæ, & Financiæ* [*Financia pecuniaria*, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1358.] Occurrit præterea in Charta anni 1305. in Hist. Vastinensi p. 313. [apud D. *de Lauriere* tom. 5. Ordinat. Regum Franc. pag 305. 1. Rymerum tom. 8. pag. 211. Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 968. in Legibus Jacobi 2. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. 50.] & alibi sæpe. Vide *Finis 2.* & *Finacio.*

¶ FI-

¶ FINANCIO, Eadem notione, apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Franc. p. 304. 2. col. 2.

¶ FINARE, *Financiam* præstare; Componere, præsertim de certa pecuniæ summa exsolvenda. Instructio Philippi IV. Franc. Reg. pro *Financiis* recipiendis an. 1302. apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 351. *Non enim intentionis nostræ exstitit, quod illi qui in mobilibus & hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad Finandum cogantur.* Litteræ ejusdem Regis ad Episcopum Albiensem an. 1303. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1338. *De veniendo, vel mittendo hac vice in nostrum Flandrensem exercitum, vel Finando, aut præstando subventionem aliam pro eodem excusati penitus & immunes nihilominus habeantur.* Præceptum Philippi VI. to. 2. Ordinat. p. 25. *Cum nos audita supplicatione dilectorum nostrorum Capituli & Capellanorum Ecclesiæ Atrebatensis dicentium, quod vos ipsos compellatis ad Finandum vobiscum de & super quibusdam rebus, &c.* Instrumentum anni 1234. ex Archivis Majoris Monasterii: *Conventio inter Gaufridum Pierem de Dongo & Groiffon & Benestru de Guerrandia Judæos, quam Finaverunt taliter, quod dictus Prior & nos Prioratus remanserunt liberæ ab omnibus debitis prædictorum Judæorum.* Præceptum S. Ludovici anni cir. iter 1235. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum Usu ad calcem pag. 34. *Ordinatum fuit ad revelationem malarum consuetudinum, quod de patre ad filium, vel alio modo, quando relevare convenerit; nisi Finator possit Finare cum domino suo, dominus tenebit domanium suum per annum, si ibi sit terra arabilis, quæ culta sit.* Tabularium Calense pag. 65. ann. 1262. *De quo quidem rachato dicti Galterus & Agnes ejus uxor recognoverunt coram nobis se Finasse cum dicta Abbatissa.* Chartular. S. Vandregesilli tom. 2. p. 1993. ex Instrumento anni 1277. *Cum Abbas & Conventus S. Waudregesilli juxta tenorem ordinationis nostra Financerint cum Ballivo nostro Caleti super retinendis perpetuo acquisitis per ipsos, &c.* Visitatio Prioratus de Jaligniaco per Archiepiscopum Bituric. an. 1283. apud Stephanotium tom. 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 258. *Finavit prior de Firmitate super Aligerim de novem libris pro procuratione.* Et pag. 272. in Visitatione Prioratus Celsiniarum: *Finavit Prior Dambert & Prior de Chamont pro dictis procurationibus 20 libr. 4. sol.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menest. Hist. Lugdun. inter Instr. p. 122. *Per metum, aut longam detentionem carceris Finare & componere compulsi fuerunt.* Eadem notione *Finer* usurparunt nostri. Ordin. Johan. Fr. Reg. an. 1355. tom 3. Ordinat. pag. 30. *Il a convenu que plusieurs ayent Finé.* Ibidem p. 266. *Nous ne pouvons bonnement Finer, se n'estoit par le damaine & revenue du prouffilt & emolument des monnoyes.*

¶ FINATOR, Qui *Financiam* debet ratione *relevii*. Vide *Finare*.

¶ FINATIO, Eadem notione qua *Financia*. Instrum. ann. 1277. in Chartulario S. Vandreg. p. 1993. *Cum Abbas & Conventus S. Wandregesilli ... Financerint cum Ballivo nostro Rotbomag. Financionem hujusmodi pro nobis recipiento super, &c.* Edictum Philippi cognomento Audacis Regis Fr. ann. 1274. apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. p. 435. *Dicerent etiam eos jus non habere exigendi à taberuariis denarios, qui Finationes Celariorum nuncupantur.* Vide *Finis* 1.

FINCARE. Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, apud Blancam in Comment. Rer. Arag. p. 332. *Et si contra tria prædicta fecerint, Fincant pro talibus, quales esse debent secundum consuetudinem Hispaniæ.* Videtur legendum *fineant*, vel *finiant*, hoc est, solvant. Vide *Finis*. [Nihil emendatione opus, ut videtur; nam *Finca* Hispanis est certa pecuniæ summa: unde *Fincare* pro solvere dixerunt.] Nisi idem sit quod

FINCHARE, in Charta Adelphonsi Regis Aragonum pro Cæsaraugustanis, apud Michael. del Molino pag. 265. & Blancam pag. 640. *Dono vobis fueros bonos, quales vos mihi demandastis, quando habeatis illos bonos infançones de Aragone, quod bene populctis & Finchetis ibi.*

FINCTUS. Synodus Romana II. sub Silvestro c. 13. *Testimonium Clerici adversus laicum non admitti; Finctus est enim.* Ita utraque Editio. Forte *sanctus*.

☞ Glossæ Isid. *Finctus fuerit, Apicem obtinuit dignitatis, dicitur Fluminalis.* Sic & Excerptas, nisi quod pro *obtinuit* in illis scribitur *obtinet*. Pro *Fluminalis* legendum *Flamen dialis*, sicque hic locus est constituendus: *Finctus fuit, Apicem dignitatis obtinuit, dicitur Flamen dialis.* *Finctus* est pro *Vinctus*. Vincti autem dicuntur Flamines diales, quia semper erant velato capite, illudque habebant cinctum filo. De his Virgilius:

Velati lino & verbenis tempora vincti.

An ab hujusmodi flaminibus Clerici dicti sunt *Fincti* seu *vincti* in laudata Synodo Romana?

¶ FINETENUS, Omnino, perpetuo. Zacharias PP. Epist. ad Bonifacium Episc. tom. 3. Concil. *Sed auxiliante Deo, illud, quod prædicamus, Finetenus observandum censemus.*

FINGA, vel FINGIA, *quoddam genus simiarum villosum comis & armis prominentibus, docile ad feritatis oblivionem.* Ugutio à *Fingere* deducit. Galli *Singe* vocant.

¶ FINGENDI. Vide *Fegangi*.

FINGIA, *Dicitur quoddam genus panis, qui farinulam modicam accipit & frumentum modicum, & habet humectionis plus quam omnis panis, unde & Fingia nomen accepit propter humorem & candorem*, Ugutio. [Vide *Finga*.]

FINIABILIS, *Terminabilis, extremus*, in Notis Isonis Magistri p. 837.

FINICULUM. Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita n. 31. *Et de vino optimo modios 4. & insuper pastionem de Finiculo mollinum unum.* Legendum forte *viniculo*, ut opponatur *vino optimo*.

¶ FINIRE. Vide mox in *Finis*.

1. FINIS, est Judicialis illa transactio, qua quis ad major m facti auctoritatem coram Justitiariis Regis terras vel tenementum ad alium transfert, & eorum subscriptionibus firmat. Bractoni l. 5. tr. 5. cap. 28. *Finis ideo dicitur finalis concordia, quia imponit finem litibus, & est exceptio peremptoria.* Glanvilla lib. 8. cap. 1. *Finis est amicabilis compositio & finalis concordia ex consensu & licentia Domini Regis, vel ejus Justitiariorum.* Vide eumdem cap. 3. Brompt. p. 1103. Cowellum lib. 1. tit. 21. lib. 2. tit. 13. Skenæum de Verbor. signific. & Spelman. in *Freda* & *Finis*. *Querela de Fine facto in Curia non observata*, pertinet ad Vicecomitum jurisdictionem, in Reg. Majest. lib. 1. c. 3. § 3. [Charta Johan. Regis Angl. in Libro nigro Scaccarii p. 383. *Post triduum vero pœnituit illum Finis illius, & dixit, quod Finem illum tenere non potuit.*] Huc spectat proverbium, quod habetur in Consuetud. Perticensi art. 61. *Quand argent faut, Finaison nulle.* i. Cum deficit pecunia, nullus *Finis*, seu nulla & irrita compositio. Hinc

¶ FINATIO, Compositio, conventio. Charta permutationis an. 1253. è Chartular. Meld. *De hujusmodi autem Finatione habent dicti homines litteras nostras & litteras Capituli Meldensis.*

FINEM FACERE, Componere de lite, de crimine, [vel de alia qualibet re.] Liber census & debitorum Bigorræ, fol. 14. *Descriptio concordiæ Sancii de Labarta, quam habuit cum domino suo Comitallo Comite de Bigorra, quando se in captionem Comitis misit, & guerram suam Diffiavit, & Comiti dedit suam fidem, &c.* Fol. 15. *Postea Raymondus Garsias Fecit Finem cum Comite tali*

tali pacto, &c.] Litteræ Edwardi Angl. Regis an. 1294. apud Rymerum tom. 2. p. 650. *Sciatis quod assignavimus vos ... ad recipiendum Fines vice nostra ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus,* Prioribus *& cæteris viris Religiosis, personis Ecclesiasticis, Dominabus, Viduis & aliis mulieribus quibuscumque, ac etiam ab aliis, à quibus Fines hujusmodi recipiendis videritis, & qui Fines nobiscum Facere voluerint pro servitio, quod nobis debeat, & facere tenentur in instanti expeditione nostri Vasconiæ.* Et pag. 923. in Litteris anni 1303. *Volentes tamen ipsorum Prælatorum, Religiosorum, Mulierum ac aliorum, qui ad arma minus potentes ... existunt, parcere gratiose ... publice proclamari facias, quod ipsi Prælati Religiosi, Mulieres, qui servitium suum nobis debent, & Finem pro eodem servitio nobiscum Facere voluerint, veniant coram Thesaurario & Baronibus nostris . . . ad Faciendum Finem nobiscum pro servitio suo prædicto, & ad eundem Finem, videlicet viginti librarum pro feodo unius Militis, nobis idem in eodem crastino solvenda; alioquin quod sint ad nos cum equis & armis, &c.* Similia legere est pag. 237.] Vide Chron. Besuense pag. 688. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 53. Matth. Paris p. 501. 586. Regiam Majestatem lib. 1. c. 3. 27. lib. 4. c. 18. Fletam lib. 2. c. 7. §. 3. Thomam Walsinghamum p. 180. Catellum in Histor. Comitum Tolosæ p. 229. Marcam in Histor Benearn. l. 4. c. 5. n. 2. &c.

Finire, Eadem notione, apud Roger. Hoveden. pag. 783. *Inquirendum est etiam, quæ viduæ non Finierunt pro se maritandis, & finis capiatur ad opus Domini Regis.* Bromptonn. pag. 1105. *Quando Rex Scotiæ cum Domino Rege Finivit.*

Capere Finem *vel mercedem*, in Fleta l. 2 c. 41. §. 25. 44. Inquisitiones de forisfacturis forestar. in Additam. ad Matth. Paris art. 21. *Item inquirendum est ... qui Justiciarii Finem ceperint de forestariis, ut ponerentur in balliviis suis forestarii, ut permitterent ipsos esse in balliva foresta sub ipsis, ad damnum Domini Regis, &c.* Ii, qui pactum inierunt cum forestariis, aut ab iis pecuniam acceperunt.

Finem Levare & *prosequi* dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causæ suæ agnito defectu, à judicibus concordandi licentiam impetrat, pactumque, quod cum actore super controversia init, coram eisdem judicibus recognoscit. Ita Finem *levare* apud Anglos, idem fere est, quod apud nos: *Passer sentence de condamnation.* Statutum de finibus levatis editum an 27. Edw. I. cap. 1. *Quia Fines in Curia nostra levati finem litibus debent imponere, & ideo Fines vocantur, maxime cum post duellum & magnam assisam in suo casu ultionum locum finalem teneant in perpetuum, &c.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 25. *Concesserunt cuidam Richardo Camiti Gloucestria per Finem inde Levatum . . unum messuagium, &c... similiter Nigellus* de Mandeuil, *hoc idem fecit per Finem inde Levatum coram eisdem Justitiariis, & eodem anno, & concessit tres carrucatas, &c.* Et pag. 325. *Sciendum est, quod cum Johannes de Breus pervenit ad ætatem, quidam Levatus fuit in Curia Regis inter ipsum & Reginaldum avunculum suum, per quem omnes terræ hic nominatæ remansere D Reginaldo & heredibus, &c.* Denique pag. 557. *Finis Levatus* dicitur esse *Finalis concordia.* Laudatur ab Edw. Cocko ad Littleton. sect. 183. Statutum de modo levandi fines. Vide Christophorum de Sancto Germano in Dial. de Fundamentis Legum Anglic. c. 23. p. 69.

¶ Fine Canonico *terminare controversiam*, apud Lobinellum tom 2. Hist. Britan. col. 342.

Finis, etiam dicitur pecunia Regi persoluta, pro licentia transferendi prædia: Anglis *the kinges sylver, i. argentum Regis.* Spelm. [Vide superius Finem *facere.*]

Finis. Pacta summa pecuniæ, quæ ineundorum prædiorum causa vel domino persolvitur à native tenente, vel elocanti à conductore, olim *Gersuma* dicta. Spelm.

Finis præterea est mulcta gravior, gravioribus delictis, vel à Rege & Magistratu imposita, vel à domino manerii: Saxonibus, *Wita major.* Nam quæ levioribus impingebatur, *Wita* simpliciter, & *Amerciamentum* dicitur: quæ gravissimis, *Redemptio.* Cowell. lib. 4. tit. 16. §. 37. & Spelman. [*Finibus pro ictibus, effusione sanguinis, &c.* apud Rymerum to. 7. p. 157.]

Finem Habere. Leo Ost. l 3 c. 48. (al. 50.) *Quod illi cognoscentes, & malum timentes, acceperunt consilium intra se, ut si quo modo possent, fœdus cum Henrico Imperatore componerent, dicentes: Nullum ulterius ab eo Finem habebimus, sed junctus Romanis, ... omnes nos de partibus illis expellet.* Phrasis Gallica: *Nous n'aurons pas de fin avec lui*, id est, nulla deinceps nobis cum illo erit conventio, nisi, &c.

Finire, Componere. Edictum Rotharis Regis Longob. tit 43. § 33. *Omnes vero plagæ aut feritæ . . quæ evenerint per hunc tenorem, sicut supra decretum est, Finiantur*, id est, componantur. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 70. *Qui pacem facit cum aliquo de vulnere vel malo, quod inflixerit, distincte cum testibus & gratanta parentum ejus unanimitate Finiat, ut ei scilicet sic non requiratur ab ingenitis, &c.*

Item dimittere quasi per compositionem. Vetus Charta apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 8. *Notum .... quod Udalricus dominus de Balgiaco reddidit, & reliquit, & Finivit pro salute animæ suæ ... omnes consuetudines & prœditiones, &c.* Notitia ann. 1103. apud eumdem in Bibl. Sebusiana Cent. 2. c. 19. *Existimans, se posse quasdam ibi malas consuetudines exercere, quas Berardus ille in vita sua Finierat.* Infra: *Contestans, ne aliquis de progenie sua, quod Finierat ipse, præsumeret appetere, &c.*

Diffinire, Eadem notione. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *Et solvo & Diffinio Domino Deo & sanctæ Mariæ de Grassa totum hoc, quod habeo, &c.* Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Arag. in V. *Diffinimentum*, & Observantias Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio §. 12.

2. FINIS. Vita S. Sabini Episc. Canusini n. 19. *Dum Missarum solenniis à Diacono Finis ex more datur*, i. dum dicitur: *Ite, Missa est.*

3. FINIS, pro Domo in l. 20. Cod. Th. de Episc.

4. FINIS, Idem quod *Terminus*, de qua voce infra, pagus, regio certis finibus limitata ac circumscripta. Chronicon Besuense p. 523. *Vendiderunt etiam & alias suas res, sitas in Fine Vendourensi, & in Fine Pantensi, & in Fine Luleensi, &c.* Pag. 516. *Quæ sunt sita in ipso pago, & in Fine Lucensi, seu in ipsa villa Luco.* Pag. 531. *Similiter dedit in ipsa Fine jornalem unum, & in alia Fine, quæ dicitur Campania, dedit jornales duos.* Vide Formul. 37. ex Baluzianis initio, præterea Nicolaum Bergerium de Itineribus Romanis pag. 492. & Salmasium ad Hist. August.

¶ Ad Finem quod, Gall *Afin que*, Ut, quo, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 63. apud Rymer. to. 8. p. 425. & alibi: *Ad Fines consilium celebrandi, aut pro aliis affariis*, in Aresto Parlamenti Tolos. an. 1498.

FINITIO, Mors, qua vita finitur. Vetus Inscriptio 810. *Sane Nevia Prisca si permanserit usque in diem Finitionis suæ, recipietur ibi juxta maritum suum.*

¶ FINITIMUS, Extremus. *Gravi morbo Finitimæ vitæ, &c.* in Vita S. Dunstani, tom 4. Maii p. 349.

¶ FINITUS, Mortuus, vita functus. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. c. 74 art. 28. *Duo majora signa non pulsantur, nisi in festivitatibus quæ fiunt in cappis ... & ad offi-*

officium fratris qui intra Monasterium est Finitus. Miracula S. Paulini, Julii tom. 3. pag. 272 *Cum ego fui in curia B. Alexandri, ego vidi eum Finitum, spiratum & mortuum*.

¶ FINTINIRE dicitur hirundo, in V. *Baulare*.

FINTWITA. Vide *Fubtwita*.

FINUS, Excellenter bonus, ex Gall. *Fin*. Ital. *Fino*, pro *Finitus*, quomodo etiam *Fini* usurpamus, pro re, cui nihil addi potest, seu, ut vult Casaubonus ad Persii Sat. 5. tanquam finem ultimum assecuta. Joannes à S. Geminiano in Vita S. Finæ Virg. *Quod excellentem vel optimum gradum bonitatis obtinet, Finum vel Finissimum vulgariter appellatum*. [*Finum argentum*, in Charta Galteri Archiepisc. Senon. an. 1231. de controversiis Episcopi Autissiod. & Comitis super moneta. *Aurum Finum*, apud Rymerum tom. 5. pag. 50. in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 656. ubi de B. Raymundo Lullo, & alibi. Le Roman d'*Athis* MS.

Artumides cil ne s'oublie
De faire deul pour ses amis;
Perithous estoit Fenis,
Et cil l'ameit, c'est d'amour Fine.]

FIOLA, pro *Phiala*, Ampulla, nostris *Fiole*. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10. *In aurata Fiola, cum vinum coloratum acceperis, time venena*. Utitur Matth. Paris pag. 146. [Occurrit præterea in Inventario Eccl. Noviom. ann. 1419. Item usurpatur pro Instrumento musico.] Vide *Vitula*.

FIOZA. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis an. 1284. *De qualibet Fioza carnis porci, quæ inventa fuerit in foro propinquiori ante Nativitatem Domini, semel in anno unum denarium* (dabit.)

¶ FIRA, Firum. Vide *Feria* 3.

FIRDEFARE, Profectio in bellum, *hostis, exercitus, cavalcata*. Vox Saxonica, ex fird vel firde, exercitus, expeditio & fare, profectio: proinde idem quod *heribannum*, in Legibus Canuti Regis c. 91. apud Brompt. & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 10. inter delicta, quorum cognitio ad solum Regem spectant, recensetur illius, *qui burghbotam, vel brighotam, vel Firdefare supersederit*. Id est, in expeditionem profectus non fuerit.

¶ FIRDERINGA. Vide *Fyrderinga*.

FIRDSOCNE, Immunitas à militia, ex fird Saxonico, exercitus, & socne libertas, immunitas.

FIRDSTOLL. Vide *Fribstoll*.

FIRDWITA, Militiæ detrectatæ mulcta, à Saxon. fyrd, expeditio, & pite, mulcta. Vide Leges Canuti part 2. cap. 12. 14. 62. 75.

¶ FIREBARE, f. à Saxon. fyre-tor, Pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submonendum. Ordin. sub Eduardo II. pro vigil. observ. apud *Blount* in Nomolex. Angl. *Quod sine dilatione levari & reparari facias signa & Firebares super montes altiores in quolibet hundredo: ita quod tota patria, per illa signa, quotiescumque necesse fuit, præmuniri* (f. præmoneri) *potest*.

FIREBOTE, Fierbote, [vel *Fyrebote*, ut habetur apud *Madox* Formul. Anglic. p. 145.] Idem Anglo-Saxonibus valet, quod nostris *Estoverium*, vel *Aisiamentum*, jus scilicet quod quis habet in alterius silva, ligna succidendi ad foci, ædium, sepium & agriculturæ suæ sustentationem. Vide *Housebote*.

¶ FIRI, pro *Fieri*, apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 184.

Sic testes scelerum Firi potuere suorum.

FIRLOTA, Mensuræ genus apud Scotos, *galones* 2. & *pintam* continens, pondere autem 41. libr. ut habet Spelmannus. Statuta Will. Regis Scotiæ c. 9. § 2. *Liber homo dabit ad molturam molendini decimum sextum vas, ... & magis, de 20. bollis unam Firlotam*. § 3. *Et de celdra magis, unam Firlotam*.

1. FIRMA, Juramentum, sacramentum, nostris *Affirmation*. Proprie vero

Firma, est Sacramentum quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suæque causæ bonitate, unde *Firma juris* appellatur à Practicis Hispanis: Jurisconsultis, *Juramentum calumniæ*. Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 49. *Natura feudi est, quod ille, pro quo tenetur, possit eum sibi retinere pro fatiga, & in hoc casu debet facere Firmam ille alius pro quo tenetur immediate, & accipere tertium*. Libertates concessæ urbi Barcinonensi à Petro Rege Aragon. an. 1283. MSS. *Nemo potest reptare aliquem de batallia in Curia Barcinonensi, nec Curia consuevit recipere Firmam, nisi tantum de trengis fractis, vel bausia, vel traditione*. Alia Charta ejusdem Petri pro Barcinonensibus: *Statuimus, quod querelator quicunque fuerit Firma juris utrique facta, si juraverit se non habere Advocatum, &c.* Vide Foros Aragon p. 137. 140 &c. & Michael. *del Molino* in hoc verbo. Hinc

Firmare Directum, Juramentum calumniæ præstare, affirmare se in ea causa *directum* seu jus habere. Eædem Consuetudines Cataloniæ c. 48. *Et vassallus veniet coram domino, & dicet: Domine, paratus sum Firmare Directum: licet sibi contradixerit aliis vicibus, vel velit esse paratus stare cognitione judicis sui super defectu servitii debiti, seu super Firma, quam contradixerit ei, non tenetur dominus ejus recipere Firmam suam, &c.* Usatici Barcinonenses MSS. c. 18. *Omnes homines debent Firmare Directum Senioribus suis, ubicumque Seniores illorum eis mandaverint in suo*. Cap. 23. *Magnates seu Milites, si contenderint Firmare Directum Senioribus suis, sicut eis facere debuerunt, & propter hoc seniores apprehenderint potestatem de suo castro, vel emparaverint eis suum fevum, non debent illis reddere nec castrum, nec fevum, donec eis Factum Directum habeant, & redirectas omnes missiones, quas Senior fecerit per apprehensionem castri, & per ejus custodiam, & emparamentum fevi. Si aliter illis dederint potestatem, non Firment eis Directum, donec habeant castrum recuperatum, nisi senior habuerit guerram, ad quam castrum opus habeat, aut stationem in ipso castro*. Cap. 36. *Potestatem de suo castro & Firmamentum de Directo nullo modo contradicat homo Seniori suo, sicut debet dare ei potestatem, & facere directum, quod quamdiu contradixerit, baudatos suus erit*.

Ferme de Dret, in Chronico Petri IV. Regis Arag. l. 3. c. 13. Consuetudo Aquens. tit. 16. art. 4. & 5. *Ferme, est venir par le defendeur toucher à la main du Baylo, en affirmant qu'il à bon droit. Contreferme est par le demandeur en mesme maniere aussi qu'il a bon droit, &c.* S. Martinus Dumiensis Episc. lib 4. de Virtutibus cap 4. *Nihil tibi intersit, an Firmes, an jures?* Firmare, pro *affirmare*, usurpat l. 1. Cod. Theod de His, qui per metum judic. *Fermer* olim nostri, pro *pacisci* dixerunt. Le Roman *de Vacce* MS.

La fille au Duc Huon ont à Richart Fermée.

Infra:

Ni ont mie longues Fremailles,
S'emprès furent les espousailles.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Tous chevaulchantz vers la cité.
Qu'avant qu'ils viegnent à l'entrèe
Leur convenance ont si Fermèe, &c.]

¶ Firmare interdum unde usurpatum pro *Firmare directum*, Conventio inter Carolum I. Andegav. Comit. Provinciæ & Cives Massil. an. 1257. 14. Non. Jun. *Eo quod Rectores dictæ universitatis & Consiliarii & Syndici, per quos dicta civitas regebatur fuerant pluries citati*

citati & moniti per Aquensem curiam, & à Senescallo Provinciæ requisiti, ut venirent in curia Aquensi Firmare secundum formam dictæ pacis, videlicet parere & cognitione dictæ curiæ obedire pro quæstionibus quæ fiebant contra eos ... & cum nollent Firmare, ut tenebantur, curia prædicta ut Firmarent magnas imposuit eis pœnas.

2. FIRMA, Scriptoribus Anglicis, Convivium, cœna, & omnis denique mensæ apparatus, exponitur: voce a Saxonico feorm, vel feorme, victus, cœna, cibarium, prandium; unde feormian, cibum præbere, convivio excipere. Henricus Huntindonensis lib 6. p 367. *Tosti igitur furibunde discedens à Rege & à fratre suo, perrexit ad Hereford, ubi frater suus corrodium regale maximum paraverat; ubi ministros fratris sui detruncans, singulis vasis vini, medonis, cervisiæ, pigmenti, morati, siceris, crus humanum, vel caput, vel brachium imposuit; mandavitque Regi, quod ad Firmam suam properans cibos salsatos sufficienter inveniret, alios secum deferre curaret.* Eadem verba habent Matthæus Westmonaster. Ranulfus Cestrensis, & Henricus Knyghton. Brompton. vero aliis rem explicat: *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans, salsatos sufficienter inveniret, &c.* Trevisa, qui Ranulfum Anglice vertit, *sbo bis Festo* etiam habet. Clarius Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 514 *Verum postquam tuta sunt opinati, conviviis provincialium, quæ vulgo Firmam appellant, illecti, ad terram egrediuntur, ambo Comites ex improviso eos envadunt, epulas cruore confundunt, &c.* Atque ita capiendam hanc vocem in Domesdei, ubi crebro occurrit, censet Spelmannus: *Comes Meriton Borne T. R. E.* (id est: tempore Regis Edwardi) *reddebat Firmam unius noctis.* Alibi: *Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant hæc tria maneria dimidiam Firmam noctis.* Rursum: *Reddit Firmam trium noctum, hoc est, 100. libr.* Ibidem: *Tunc reddidit hoc manerium 10. noctes de Firma, modo 100. libras ad pondus, & 100. solid. ad gersuma.* Alio loco: *Reddebat unum diem de Firma, & valebat 95. libr. 6. denar. & post valuit 50. libr. modo 3.* Alibi: *Hæc tria maneria ... reddunt Firmam unius diei ... de hoc manerio ablatæ sunt terræ, quæ redd. Canonicis T. R. E. Firmam 4. septimanarum.* Ubi *Firma noctis*, pro cœna, ut *Firma diei*, pro prandio: *Firma* denique *7. septimanarum*, pro *pastu* tantidem temporis videtur usurpari: ita tamen ut ejusmodi *pastus*, quemadmodum nostris dicuntur, in redditus pecuniarios interdum conversos fuisse, ex laudatis locis liquido appareat. Quæ quidem priscum morem, qui in Anglia diutius perstitit, arguunt annuos prædiorum redditus non ad certam duntaxat annonariam, sed ad rerum, quæ ad victum conducunt, præstationem redigendi. Sic tamen ut non pro libito imponerentur ii à dominis prædiorum, sed specierum, quas quilibet agri modus deberet, numerus vel qualitas Legibus præscriberentur. Quippe Ina Rex in suis Legibus cap. 70. statuit, ut ex 10. *hidis* terræ, seu aratris vel carrucatis, exhiberentur *mellis dolia 10. panes 300. cervisiæ Wallicæ, i. potentioris ambræ 30. cervisiæ tenuioris ambræ 30. boves adulti 2. aut verveces 10. anseres gallinæ 20. casei 10. butyri ambra 1. salmones 5. fodri seu pabuli libræ 20. anguillæ 100.* Quod si hæc ad unam hydam seu carrucatam reducantur, erunt pro qualibet, mellis dolium 1. panes 30. vervex 1. gallinæ 2. anguillæ 10. &c. Hæc porro in Anglia obtinuere etiam post Normannorum ingressum, atque adeo usque ad Henricum II. quod potissimum discere est ex libro Scacarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, Marescallus Arelatensis, cujus etiam liber exstat de Otiis Imperial. MSS. Locum à Spelmanno, verbo *Firma*, & Seldeno in Notis ad Eadmerum, descriptum, cum rem haud adeo tritam doceat, hoc loco perinde describimus: *Sicut traditum habemus à patribus, in primitivo Regni statu post conquisitionem, Regibus de fundis suis non auri vel argenti pondera, sed sola victualia solvebantur, ex quibus in usus quotidianos domus Regiæ necessaria ministrabantur: & noverant, qui ad hoc deputati fuerant, quantum de singulis fundis proveniebat. Cæterum ad stipendia & donativa militum, & alia necessaria de placitis militum vel conventionibus, & ex civitatibus vel castellis (à quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis Willelmi tempore, perseveravit hæc institutio, usque ad tempora Regis Henrici filii ejus: adeo ut viderim ego ipse quosdam, qui victualia statutis temporibus de fundis Regis ad Curiam deferri viderint. Cumque haberent Officiales domus Regiæ, à quibus Comitatibus triticum, à quibus diversæ species carnium, vel equorum pabula, vel quæque necessaria debebantur. His vero solutis secundum constitutum modum cujusque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in summam denariorum:*

Pro mensura, scil. tritici ad panem centum hominum solid. unum.
Pro corpore bovis pascualis solid. unum
Pro ariete vel ove 4. den.
Pro prabenda 20. equorum similiter 4. den.

Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret, contigit ut fieret sibi summe necessaria ad hæc explenda numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel (quod gravius sibi videbatur) prætereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturæ. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quæ per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex definito magnorum concilio destinavit per Regnum, quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes & oculata fide fundos singulos perlustrantes habita æstimatione victualium, quæ de aliis solvebantur, redegerunt in summam denariorum. De summa vero summarum, quæ omnibus fundis surgebat in uno Comitatu, constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes, ut ad scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis, de facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere, ut Firma maneriorum non solum ad scalam, sed ad pensum solveretur.

FIRMATIO, Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio. Leges Inæ Regis Westiax. c. 34. apud Brompton. *Si cirliscus homo forisbanniti Firmationis accusetur, per suam ipsius weram neget.* Editio Saxonica cap. 29. habet feorminge: ubi Lambardus ita vertit: *Paganus si accusetur fugitivo subministrasse cibum, &c.* Apud Somnerum feorming & feornuong, est cibariorum exhibitio.

FIRMA, in Vitis Abbatum S. Albani sumitur pro quadam pecuniæ portione, quæ forte vice cibariorum exsolvitur, uti supra observatum. Pag 36. *Habemus igitur de maneriis nostris 53. Firmas: Firmam vocamus 46. solidos. Tot ergo habemus Firmas, quot sunt septimanæ in anno, & unam in antecessum, quot hoc modo proveniunt. Quolibet hebdomada 46. solidos recipiunt Cellarii nostri, &c.* Observat porro Somnerus in Glossario Saxonico, ab ejusmodi *firmis* Anglicis inditum nomen *firma* villis vel prædiis elocatis.

3. FIRMA, Prædium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub præstatione annua vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria. Hinc *dare ad Firmam*, pro contractu, quo sub an-

nes viri accedant, severe prohibent Statuta Ecclesiæ Trecorensis anni 1462. inter Anecdota Marteniana to, 4. col. 1166 & 1176.

1. FILATUM, Rete, Cassis, *Filet à prendre perdrix*, [Consuetud. Ausciorum MSS. ann. 1301. art, 54. *Habent ultra hoc dicti cives .... omnem venationem cum canibus & retibus vel Filatis*.] Vide in *Sordus* [& supra *Filacium* 2.]

¶ 2. FILATUM, f. Congeries seu glomus filorum, Translatio S. Trophimæ in Actis SS, Julii tom. 2. p. 234. *Tandem aliquando mulier quædam, fluvio, Dei nuta, quo sordes vestium vel operatio coli ablui solent, cœpit tundere super sanctissimæ Trophimenis tumulum fortiter, quod vulgo mulierculæ Filatum vocant*.

¶ FILATURA, Ars *Filandi* seu nendi, apud Bernhardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 190.

FILCTALE. Bracton. lib. 3. tract. de Corona c. 1. *De Ballivis, qui faciunt cervisias suas, quas quandoque vocant Sothale, quandoque Filctala, ut pecunias extorqueant ab eis, qui sequuntur hundreda sua & baillivas suas*. Ubi Codex MS, Spelmanni habet *Scotale* & *Fidale*, quæ voces compotationis genus denotant, quod Vicecomitum Ballivi à suis Hundredariis, seu à suæ jurisdictionis incolis exigebent, conflata ut plurimum ex iis pecunia; quod Henrici III. ætate sublatum docet idem Bracton. Confectæ autem ejusmodi voces ex ale, cervisia: tametsi harum notionem non omnino planam fatetur Spelmannus, quem consule, si lubet, super etymis Saxonicis, quæ non plane arrident.

¶ FILEIA, Series. Acta SS. Maii to. 6. p. 175. de S. Jacobo Philippo: *Prout in instrumento super inde facto ... quod extat in Fileia* (id est, ephemeride) *dicti anni*. Recte Bollandi Continuator, adnotat *Fila*, *Filza*, *Fileia* unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, sive contextum, aut, ut, inquit, barbare loquar, *in filationem* plurium actionum seu rerum ejusdem generis. Vide *Filacium* 1.

¶ 1. FILERIA, Species trabis, qualis est illa, quæ portat canterios in ædificiis, Gall. *Filiere*. Extenta jurium quæ levantur à Comite Sabaudiæ apud S. Symphorianum de Auzone an. 1309. in Hist. Dalph. tom. 1. p. 98. col. 2. *Item fustum quod vocatur Panna duodecim denarios. Item una duodena Fileriarum, unam quarum unus homo non posset portare, debet duodecim denarios. Item duodena Fileriarum, quarum unam unus homo posset portare, debet sex denarios*. Extractum computi an. 1321. to. 2. ejusdem Hist. p. 159. col. 1. *Libraverunt gabellatores in pretio triginta novem duodenarum Fileriarum magnarum, & duodecim duodenarum billonorum & traborum, &c.* Vide *Fila* 2.

¶ 2. FILERIA, Alia notione, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. to. 2. col. 343. *Paganus de Maidon dedit Monachis de Molereio quidquid habebat ultra chemmum Bernardi usque ad Fileriam de Daille, &c.* f. Modus agri, vel Ager cannabe consitus.

¶ FILETIUS. Vetus Inscripio apud Fleetwood. in Sylloge Inscript. antiq. p. 364. *Julius Balerianus qui vixit annis B. xx. natali suo D Sodalicsarius Bonus Amoratus Filetius usque at Fossa*. Hanc sic explicat laudatus Editor: Julius Valerianus qui vixit annis bene xx. natali suo, decessit, Sodalis, Bonus, Amatus, & Amicus, humanus, charus, *ἀλλήλοις*, usque ad Fossam, i. e. Sepulcrum.

¶ FILETUM, Filum, linum, Gall. *Fil*, *Filet*. Privileg. Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036. è Chartulario ejusd. loci: *Quinque solidatæ lanæ 1. den. Quinque solidatæ Fileti 1. den. ... Majus pensum lanæ, Fileti, nucli, &c.* 111. *den.* Occurrit iterum in Chartulario V. ejusdem Abbatiæ p. 29.

FILFORI. Vide *Silfori*.

¶ FILGERIA, FILGERIUM, Filix, Gall. *Fougere*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 80. *Dedit perpetualiter in foreste sua de Burceio pasnagium & percursum centum porcorum in glande & Filgeria* Instrum. ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 342. *Damus & concedimus ... Capellas cum omnibus feodis nostris Deo & S. Martino & Monachis Majoris Monasterii in manu D. Radulfi Prioris Castri Goscelini, cum hoc ramo Filgerii*.

¶ FILIA, Puella, quomodo Galli dicimus *une Fille*, in Pactu leg. Salicæ tit. 70. §. 1.

¶ FILIA PETRI. Vide in *Filius*.

FILIÆ, dicuntur Monasteria, quæ ab aliis majoribus, peculiari quadam familiaritate dependent, Charta Willelmi Episcopi Lingonensis an. 1215. ex Tab. ejusdem Ecclesiæ, de forma vivendi fratrum Vallis Sholarium: *Et si forte in Ecclesia Vallis Scholarium fuerit aliquid emendandum, vel corrigendum in Capitulo, vel Priorem eligendo, vel deponendo, tres Filiæ primævæ liberam habeant potestatem in matrem, visitando, corrigendo, Priorem etiam, si causa evidens extiterit, deponendo, & alium substituendo*. Gesta Innocentii III. PP. p. 137. *Scripsitque Abbati & Conventui Pontiniacensis Cœnobii, ut ipsam Ecclesiam S. Martini reciperent in Filiam specialem, & ad ipsam dirigerent Abbatem & Conventum de Monachis & Conversis, quod ipsi libenti animo perfecerunt*. [Charta Friderici Imperat. an. 1162. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 19. *Quoniam prædicta Ecclesia Lustriacensis cum suis appendiciisque in Lausannensi Episcopatu sita est, & cum iis Prioratibus videlicet Talveriensi Prioratu cum suis appendiciis ex Ecclesia S. Jonii, & Ecclesia Burdegalensi & appendiciis earum ad Saviniacense Monasterium tanquam Filia spectant*. Quatuor sunt celebres Abbatiæ Cistercii *Filiæ*, Claravallis, Firmitas ad Gronam, Pontiniacum & Morimundus, totidemque sunt Parisiis Ecclesiæ Collegiatæ, quæ Cathedralis Ecclesiæ *Filiæ* nuncupantur.]

FILIALITAS. Epistola Calojoannis Imperatoris Bulgarorum, ad Innocentium III. PP. in Actis ejusdem Pontificis: *Hoc autem petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana, sicut matris Filialitate firmati*. Forte *filicitate*. [Nihil emendandum. Jo. de Janua: *Filialitas, Filiatio, qua quis dicitur filius vel filia*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Filialitas, Filiacion*.]

¶ FILIALITER, *En maniere de fil ou de fille*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Occurrit apud Ludewig. to. 5. pag. 477.

FILIARE, Capere, *Tomar*, Hispanis. Charta Lusitanica apud Brandaonum lib. 14. Monarch. Lusitan. cap. 5. *Dixit de ipsa hereditate, fuit ipsa Filiata, in tempore de Mayor Garcia Sagra de Roderico Velasci, & de illa vendiderunt, &c.* Alia cap. 16 *Sciatis, quod ego de vobis alviam pro vestra aldea, pro lealdade & fidelitate, quam fecistis; & mando vobis ipsam terram, & ipsum portum, & non leixetis ibi morare aliquem hominem de illis, qui ibi erant, quando infans Dominus Alfonsus eam Filiavit*.

FILIASTER, Privignus. Glossæ Isidori: *Filiaster, Privignus, qui ante natus est*. Gloss. Gr. Lat. *Θυγατριδοῦς*, *nepos*, *Filiaster*. Gloss. Ælfrici: *Filiaster*, steorrsunu. Gloss. Lat. Gall. *Filiaster, Filiastres*. Vetus Inscriptio 645. 4. *Ceionius Magnus Filiastre Benemerenti*. Alia 681, 8. *Epitynchano Filiastro M. Antonius Hermeros B. M F.* Occurrit & in alia, quæ extat Lugduni apud I. Spon. pag. 46. [& Menesterium Hist. Lugdun. pag 56] Præterea item apud Adelbertum Abbat. Heidenheimens. pag. 365. in Capitularibus Caroli M. lib. 5. cap. 5. in veteri Charta apud Perardum

dum in Burgund. pag 108. in Vita S. Mengoldi Mart. c. 2. num. 8. apud Fulbertum Epist 32. Leon. Ostien lib 1. cap. 10, in Concilio Moguntino I. cap. 57. in Chronico S. Sophiæ Beneventan. pag. 614. &c. Le Roman *d'Aubery* MS.

Dis Hermensens, bien devroie desuer,
Qaant mes Fillastres m'a fait si atorner.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Et son Fillatre Eneas,
Quar certes ses fils n' est i pas.]

¶ FILIASTER, Gener, Gall. *Gendre*: qua notione *Filiastre* etiamnum dicunt Lugdunenses. Albertus Argen. ad ann. 1346. *Ludovicus Marchioni Misnensi* (Friderico Severo) *Filiastro suo magnam, ut contra se non esset, pecuniam assignavit.*

¶ FILIASTER pro Filio sororis, apud Leibnit. Script. Brunsvic. to. 1. p. 829. *Festum Sanctorum Mariæ & Filiastri, qui 14. Cal. Aug.* Haud dubie S. Jacobi qui frater Christi in Evangelio dicitur,

FILIASTRA, Privigna, Capitulare Arechis Princip. Benevent. c. 8. *Nuverca, id est, matrinia, aut privigna, id est, Filiastra.* Occurrit in Concil. Vermeriensi an. 752. c. 2. 11. Compendiensi an. 757. c. 4. 12. 43 Moguntin. an. 813. cap. 56 an. 847. Wormatiensi c 63. in Capitul. lib. 5. cap. 7. 18. 19. in Lege Longob. lib, 2. tit. 8. §. 1. &c. Le Roman *d'Aubery* MS,

Aidiez-moi tuit ma Fillastre à vengier,

¶ FILIASTINUS AMOR, Quo pater diligit filios. Epistola Henrici Anglic. ad S. Anselmum quæ 92. est l. 4. inter Epistolas B. Anselmi: *Filium meum & filiam meam tibi committo, ut paterna dilectione eos foveas, & de iis Filiastino amore curam geras.*

¶ FILIATICUM. Vide in *Filiolus*.

1, FILIATIO, Obedientia & subjectio, quam Monachi Abbati suo debent. Hugo Flaviniacensi in Chron. p. 352. de se verba faciens: *In Conciliabulo illo fratres & filii nostri sanctæ obedicatia libellum repudii conscripserunt, Domno Episcopo Filiationem per legatos ejus offerentes, ei villam servari promittentes, & in omnibus mihi abrenuntiantes.* Adde p 253.

¶ 2. FILIATIO, Qualitas filii. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hispanos, inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 108. *Nestorius itaque in suis expositionibus simulat se dicere unum filium & unum Dominum, sed refert Filiationem ad solum Dei Verbam.* Utitur etiam Fredericus Imper. Conradum filium alloquens in Chronico Siciliæ, inter Anecdot Marten. tom. 3. col. 12. Vide *Filietas*,

FILIATIO, Titulus honorarius, quo Episcopos compellant Summi Pontifices. Vide Ughellum in Italia sacra p. 1. nu. 108. Occurrit passim. Vide *Filiolitas*.

¶ FILIATIO *Adoptatio*, in Glossario Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Raimundi Agilæi.

¶ FILIATIO CISTERCII, tom. 3. novæ Gall. Chr. col. 797. Vide *Filia*.

1. FILIATUS, Papiæ: *Curvatum*. Johan. de Janua: *Filiatus, i, curvatus, à filam dicitur, quia cito curvatur.* Gloss Lat. Gall, *Filiatus, Convers.* [Sangerm. *Filiatus, Coarvez ou Courbes.*]

¶ 2. FILIATUS, Patris similis, ut filium decet. Gerardus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 350 *Lux denique orbis Carolus Imperator, viam universa carnis ingressus defecit, filiumque suum Ludovicum moriendo Imperatorem effecit; sed non tam bene Filiatum, sicut decuisset Imperium. Non enim secutus est viam patris.*

¶ FILICA, *Curialis*, Jo. de Janua; *Courtois*, in Gloss, Lat. Gall. Sangerm. à Græco φιλικὸς, Amicabilis.

¶ FILICARIUM, *Locus ubi filix abundat.* Jo. de Janua; *Lieu ou habunde feuchere*, in Gloss. Sangerman. *Filictum*, Columellæ, nostris *Fougeraie*.

¶ FILICO, Malus & nequam homo, nullius usus & operæ. Festus: *Filicones, Mali & nullius usus, à filice dicti.* Vide Turneb. Advers. lib. 21. c 12.

FILICON, Ex Græco φιλικὸν, Pensitatio, quæ ex benevolentia, amice, & ultro præbetur, in Lege 32. Cod. Th. de Naviculariis, quomodo *donum, mutuum, &c.* nostri postea usurparunt. Ita exactiones suas, etiam veteres, specioso nomine palliarunt.

¶ FILIDRISSA, Herba quæ nascitur in trunco quercus. Vita S. Francisci de Paula, April. tom. 1. p. 127. *Capias duas summitates Filidrissæ ejus quæ nascitur in trunco quercus, & facias illam bullire cum ciceribus; cumque advenit febris paroxysmus, bibas brodium illud.* Vox est ibrida à Latino Filia, & Græco δρῦς, quercus.

¶ FILIETAS, Qualitas filii Concil. Francoford. in Epistola ad Episcopos Hispan. *Adoptivus siquidem non habet aliam significationem, nisi ut Jesus Christus non sit proprius filius Dei nec ex Virgine ei in Filium; sed nescio ex quo servo adoptatus in Filietatem, ut vos dicitis.* Semel atque iterum *Filietas* de Verbo dicitur in Fragmento Candidi Arriani & in Responsione Marii Victorini, apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 115. & 175.

¶ 1. FILIOLA, Filia spiritualis ob susceptionem è sacro fonte baptismatis, Gall. *Filleule*. Testamentum Johannis Renawdi an. 1322. in Formular. Anglic. Thomæ *Madox* pag. 430. *Item lego cuilibet filiolo & Filiolæ meæ 6. s. 8. d.* Vide *Filiolus*.

¶ 2. FILIOLA, Hisp. *Hijuela*, Tolosanis *Filleule*, apud Muzarabes, Operimentum sacri calicis tempore Missæ. Rubrica post sanguinis consecrationem apud Mabillonium de Liturg. Gall. p 42. *Hic elevetur calix coopertus cum Filiola.* Et pag. 443. *Ponat calicem super aram & accipiat Filiolam sine sanctificatione, & ponat super calicem dicenda, &c.* Missale MS. Ecclesiæ Aniciensis circa ann. 1300. *Postmodum offert hostiam cum patena dicens: Grata tibi sit, &c. Ad calicem: Offerimus tibi Domine, &c. Ad Filiolam: Hanc oblationem quæsumus, Omnipotens, &c.* Hinc emendanda Acta SS. to. 5. Junii p. 219. ubi perperam editum *Fialam*.

FILIOLAGIUM, FILIOLATUS. Vide *Filiolus*.

FILIOLITAS, Titulus honorarius, quo ut plurimum Summi Pontifices utuntur, cum ad Principes fideles scribunt, à quibus *Patrum* appellatione donantur. Rescriptum Episcoporum Synodi Duziacensis ad Epist. 27. Hadriani PP. *Tradidit nobis Epistolam à vestra Paternitate Filiolitati nostræ directam.* Joan. VIII. PP. Ep. 3. ex iis, quas Sirmondus edidit: *Nos etenim, quamvis illam, quem interim Filiolitatis amore complectimur, oppido reprehensibilem non negemus.* Idem Ep. 8. ex editis: *Quod Filiolitatis vestræ petit industria.* Joannes X. PP. Epist. ad Carolum III. Regem: *Unde hortantes vestram Filiolitatem monemus, &c.* Adde Epist. 315. Vide *Filiatio* 2.

FILIOLUS, Τεκνίον, ὑιοθετικὸς, in Gloss Græc. Lat. Proprie nostris, *Parvulus filius, quem de sacro fonte levamus.* Joh. de Janua. [Gall. *Filleul.*] Capitulare Aithonis Episcopi Basil. cap. 21. *Filiolus, aut Filiola spiritualis de fonte, aut de confirmatione.* *Filius adoptivus*: Stephan. Eddius in S. Wilfrido c 56. *Et sancto Pontifici nostro Filius adoptivus factus est.* S. Bonifacius Mogunt. Epist. 17. *Qui in matrimonium acceperit illam viduam, cujus ante Filium in baptismo adoptivum suscipiebat.* *Filius de baptismo*, in Concilio Autisiod. c. 25. *Filius in baptismo*, apud Gennadium de Script. Eccles. in Severiano Gabalensi. Liber Dodanæ Manualis cap. 69 *Qui te ex meis suscepiens brachiis, per lavacrum regenerationis Filium adoptavit in Christo.* *Filiolus de baptismo*

apud

apud Anastasium Biblioth. in S. Petro Apost. *Filiolus de Fonte*, apud Ademarum Cabanensem in Chr. an. 826. *Filius in baptismate*, in Vita & Passione S. Eusebii Episcopi Vercellensis, & apud Harigerum in Vita S. Laodoaldi lib. 1 cap. 2. *Imperatoris ex sacro fonte baptismatis Filius*, apud Theganum c. 36 in Vita S. Eusebii Episc. Vercellensis, &c. Ethelwerdus lib. 3. c. 3 *Et Filium à chrismate nominavit, ut mode sub manu Episc. solemus accipientes parvulos, Filios nominare*. [Tabularium Rosham. *Arthurius donavit Filiolo suo nomine Treoc filio sororis sua Winlowen, quando tetendit eum in Clericum, eo quod antea steterat sub illo in Lisprat à fonte baptismatis, medium Ran Tomaioc, 4. modios de brace, per cibum & potum, & postea firmavit nepoti suo Treoc & his Filiolo.* Hoc est, à baptismo simul & à tonsura clericali.] Vide Capitular. Caroli M. lib. 6. c. 172. Capitula S. Bonifacii Mogunt. c. 26. Leges Henrici I. c. 79. Stephanum Tornac. Ep. 237. &c.

¶ Filiolus, pro Filius fratris, Gall. *Neveu*, apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Ego Johannes Lovet.. dedi... Waltero le Blount fratri meo & Johanni filio suo, Filiolo meo quindecim solidos annui reditus*.

Filiolatus, Filiolagium, Donum, quod *filiolo* à susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram confertur. Chronicon Ademari Cabanensis an. 826. *Eroldus cum uxore sua & magna Danorum multitudine veniens ad Imperatorem Moguntiaco, & apud S. Albanum, cum his, quos secum adduxit, baptizatus est, fuitque Filiolus Imperatoris de fontibus, & multis muneribus ab eo donatus, per Frisiam, qua venerat, reversus est; in qua provincia dedit ei Imperator in Filiolatu unum Comitatum, qui Drusti vocatur.* Tabularium Abbatiæ S. Amantii Inculism. *Guillelmus Penteneri dicebat terram, quæ est subtus Ecclesiam, patrem suum habere in Filiolatum à patre prædicti Arnaldi Bochardi, & idee habuit 10. sol.* [Lobinellus tom. 2 Hist. Britan p. 86. ex Tabulario S. Florentii. *Giraldus ex Teavcensis castri primoribus, qui Amalberto in baptismo suscepto, in signe Filiolatus, Masnilii parochia modietatem concessit.*] Gesta Consulum Andegav. c. 9. n. 10. *Obtinuit, ut eum Militem constitueret, & causa Filiationis modicum terræ ei largiretur, quo posset eo gratiosius & accuratius servire.* Et n. 11. *Qui solus remanens homagio & ligiatione Consuli facta, terram patris vel fratris defunctorum suscepit regendam, cum illa, quam ei Comes ante Filiolatus dederat.* Unde pro *filiatio* legendum supra *filiolatio* videtur. Eadem notione

Filiolagium Lambertus Ardensis in lemmate capitis: *Quomodo Arnoldus Balduini filius curam egit amitæ suæ Elstrudis, & filii ejus, & Sifridi, Ardolphi, & quomodo ei totam Bredenardam in Filiolagium contulit.* Mox in ipso textu: *Hanc igitur terram memorandus Flandriæ Comes Arnoldus, ut jam diximus, pater Balduini Barbati, ad honoris sui & nepotis augmentum, & ad Ghisnensis terræ fines dilatandos, in feodi quoque crementum, cognatæ suæ Germanæ & Filiolo libere possidendam, & in perpetuum hæreditario jure tenendam contulit Ardolpho.* Le Roman *d'Amilo & d'Amy* MS.

Fillious, dist-il, je vous ay moult aimè,
Mais d'une chose ai fait grant lascheté,
De Filiolage ne vous ay point donnè,
Or le vous voil bel & gent presenter.

Legi Diploma Philippi VI. Reg. Franc. an. 1343. mense Maii, quo Philippo Alenconio filiolo suo, & ex fratre Carolo nepoti, 6000. libratas terræ concedit, in cujus dorso hæc verba habentur: *Charte contenant comme la terre de Donffrant fut baillée en assiete pour 3730. ll. 9. sol. 4. den. obol. en rabatant de 6000 liv. de terres, que le Roy Philippes avoit donnèes en Filleurage à Mons. Philippes d'Alençon.* Exstat in eamdem sententiam Charta alia hocce verborum contextu in Tabulario Regio Reg. 78. *Philippes par la grace de Dieu Roy de France. Sçavoir faisons à tous presens & avenir, que comme Perros Plain-champs, fils bastart Olivier Plain-champs, nous a fait exposer, que en Filiolage li furent données pour Dieu plusieurs berbis, lesquelles ledit Olivier son pere prist par devers soy, & les fist long-temps garder, tant qu'elles viudrent à grand nombre, &c. 24 May 1350. à Laigny sur Marne.*

Filiaticum, Idem quod *Filiolatus*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 49. *Et habeo duos mansos, quos dedit Episcopus Isarnus Radulfo avo meo pro Filiatico.*

Constat autem ex Scriptoribus, à susceptoribus collata ferme semper filiolis post baptismum munera, in signum adoptionis, vi cujus bonorum suorum partem aliquam iis deberi existimabant Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 878. de Godrum Rege Paganorum: *Quem Ælfred Rex in filium adoptionis sibi suscipiens, de fonte sacro baptismatis elevavit: cujus chrismatis solutio 8. die in villa Regia, quæ dicitur Wedmor, fuit: qui, postquam baptizatus fuit, 12. noctibus cum Rege mansit. Cui Rex cum omnibus multa & optima ædificia largiter dedit.* Beda lib. 4. Hist. c. 13. *Erat autem Rex gentis ipsius Ædilwach, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, præsente ac suggerente Rege Wlfhere, à quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est, in cujus signum adoptionis duas illi provincias donavit, &c.* Henricus Huntindon. lib. 2. Histor. p. 318. *Ejus autem industria conversus est Rex Adelwold Rex Sudsex primus ad fidem, eumque de lavacro suscepto dedit in signum adoptionis insulam Wiht.* Rogerus Hovedenus an. 994. de eodem Ethelwaldo Rege: *Quem Rex honorifice suscepit, & confirmari ab Episcopo fecit, sibique in filium adoptavit, & regio munere donavit.* Adde Dudonem lib. 2 & 3. de Actis Norman pag. 84. 100. & Gobelinum Personam in Cosmodromio p. 193. Denique huc spectant, quæ habet Scylitzes de Michaele Imp. Theophili filio p. 544. Τῶν συμπαιξάντων αὐτῷ καὶ [illegible] καὶ [illegible] [illegible], τὸν βασιλικὸν [illegible], καὶ τελάχιον [illegible] χρυσοῦ λίτρας.

¶ Filium, ut infra *Filum aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau.* D. *Brussel* de Feudorum usu 10. 2 p. 945. col. 2. ex Codice Feudorum Campaniæ: *Comes Campaniæ potest sequi homines sanctuarios de custodia sua, usque ad la Beurouve in omni parte citra aquam; & Filium de la Beurouve est per molendinum Comitis S. Pauli de Cloia.*

FILIUS, vox usurpata etiam in brutis: nam & Isidorus *filios* de ovibus dixit: de hirundinibus, vetus Interpres Juvenalis Sat. 10. v. 230. παῖδες de ranis, Hesychius in Γύρινοι, ut & Synesius de aliis animantibus.

¶ Filius, Ætate minor, sic à majoribus compellatus ad animi paterni testimonium. Vide *Pater*.

Filia, pro *Filiabus*, usurpant l. 2. Cod. Th. de Secund. nupt. & l. 2. de Lenonib.

¶ Filii, pro Liberis, filiis nempe & filiabus, in Lege Salica tit. 62. *Si quis mortuus fuerit, & Filios non dimiserit, &c.* Ubi Lex Ripuar. *Si quis absque liberis defunctus fuerit, &c.*

Filios, Cæsarum dignitate à se donatos compellabant Imperatores, ut ii vicissim Augustos, *Patres* appellabant. Vide Lactantium de Mortibus Persecutor. num. 20. 32.

¶ Filios, passim Reges salutant summi Pontifices in epistolis suis, ut Gregorius M. Adilbertum Anglorum Regem lib. 5. Epist. 60. Vide etiam Epistolam 59. Quod etiam Episcopis sæculo 6. in usu erat, ut probant Aureliani Arelatensis Episcopi ad Teudebertum Regem, Desiderii Cadurcensis ad Sigebertum & Dagobertum Epistolæ

ftolæ apud Duchesnium Hist.Franc.tom.1. pag 857. & seqq. Huc spectat quod Innocentius III. scribit ad Atinatensem Episcopum, nempe *Apostolicæ sedis consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Fratres; ceteros autem Reges, Principes, vel cujuscumque ordinis Filios, in nostris literis appellemus.* Sed illud non insuper habendum, quod Matthæus Albanensis Episcopus & Apostolicæ Sedis Legatus, *carissimum Filium nostrum* Ludovicum Regem, cognomento Grossum, vocat in Chartario S. Martini de Campis. Hæc post Mabillonium lib.2. Diplom.c.2.n.7.

¶ Filius Baptismatis. Vide *Filiolus*.

Filius Dalgo. Vide *Hidalgus*.

Filius Ecclesiæ. S. Ambrosius Epist.33.ad Valentinianum Imper. *Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesiæ Filius esse dicatur? quod enim dicitur, sine peccato dicitur.* Joannes Papa: *Si Imperator Catholicus est, (quod salva pace ipsius dicimus) Filius est, non Præsul Ecclesiæ.* Ceremoniale Cencii Camerarii de Inauguratione Cæsaris: *Tunc surgens Dominus Papa ter quæris ab eo, si vult esse Filius Ecclesiæ; quo ter respondente, Volo; Dominus Papa dicit: Et ego te recipio ut Filium Ecclesiæ: & mittit eum sub manto, & ille osculatur pectus Domini Papæ.* Ubi observanda formula adoptionis, & *mittit eum sub manto*, de quo more copiose egimus in Dissert.22. ad Joinvillam. Gregorius VII. PP. l.3.Epist.11. *Noverit fraternitas tua, quoniam Rogerius Comes frater Roberti Ducis Apostolicæ Sedis benedictionem & absolutionem requirit, ejusque Filius vocari & esse desiderat.* Willel. Brito lib. 8. Philipp. de Philippo Aug.

Hæc Rex ut juri contraria, juris amator,
Filius Ecclesiæ, ob matris revocavit amorem,

Vide Bertoldum an. 1095.

Filii Ecclesiæ Clerici & Sacerdotes uni Ecclesiæ addicti, apud Anastasium in Bonifacio III & in Lege Longob.lib.3.tit.1.§.41.

¶ Filius Familias, *Fils familier, franc, legitime*, in Gloss.Lat.Gall.Sangerm.

Filius Georgii. Gesta Francor. expugnant. Hierusalem sub finem:

Rodbertus Flandrensis, probus, Miles, inclitus,
A Turcis appellatur Georgii Filius:

Gualterus Terwan. in Vita sancti Caroli Comitis Flandr. de eodem Roberto cap.3. *Ob invincibilem animi constantiam, ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis Filius Georgii scribitur appellatus,*

Porro Arabes Robertum Flandrensem appellarunt *Filium Georgii*, non quod à S Georgio genus traxisse existimarent, sed quod ipsum esse S. Georgium Militem inclytum, & apud Græcos eo nomine celeberrimum, existimarent. Nam Arabes, ut & Syri, *Filium hominis*, pro homine, *Filium iniquitatis*, pro iniquo dicebant, ut observat Abrahamus Ecchellensis in Histor. Arab. c. 1. p.150. Vide, quæ de S.Georgio observat Seldenus in Titulis honorariis. Nos etiam quædam ad Joinvill.

¶ Filius Giezi, Leprosus, sic dictus, quod Giezi à Deo lepra percussus fuit, uti narratur 4.Reg 5. Georgius Christian. tom.1. Rerum Mogunt.pag.14. ex decima de S. Aureo lectione: *Prima istius urbis mœnia à campestri loco spatioso, ubi nunc est domus Filiorum Giezi, id est, Leprosorum.*

Filii Hernaudi, per contumeliam appellati à *Pullanis*, milites Christiani, qui ad Terræ sanctæ tuitionem, relicta ultro patria, & *pro Christo exulantes* properabant, *tanquam fatui & idiotæ*, uti narrant Jacobus de Vitriaco lib.1. Histor. Hierosol.cap.72. & Sanutus lib 3. part.8 c.2.& 5. Statuta Ordinis Hierosol. tit 19. de Verbor. signif §. 33. *Per Filios Arnaldos, intelliguntur hi, qui novissime post alios Ordinem nostrum fuet professi, quasi tirones. Quod quidem vocabulum, quod & ipsum Gallicum est, in Terra sancta frequens & commune fuit. Nam qui illic ex patribus Christianis nati erant, Polani dicebantur, qui vero in partibus citramarinis nati eo veniebant, ab eis Filii Arnaldi vocabantur.* Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium p.46. *Erat autem ibi ad illam obsidionem* (Cremæ) *quædam magna societas solummodo pauperum & egenorum insimul congregata, qui derisione Filii Arnaldi appellabantur, &c.* De *Pullanis* agimus in hac voce.

¶ Filius Maritalis, Mariti filius, naturalis & legitimus, ex legitimo thoro procreatus. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. in Chartario Casæ-Dei: *In primis Hugonetum Filium meum legitimum & Maritalem instituo in hæredem.* Timeo ne legeodum sit *naturalem*; tritissima quippe hæc locutio, *Filius naturalis & legitimus.* Vide Rymerum to.8.p.177.

¶ Filius Matris Suæ, Spurius. Mabill.tom.5. Annal.Benedict. p. 491. laudat Instrumentum anni 1111. quod subscribunt *Herluinus pædagogus Ludovici Regis filii Galterius Filius Matris suæ.*

Filius S. Petri dicuntur potissimum Imperatores ac Principes, qui Sedi Apostolicæ venerationem quamdam peculiarem impendunt, qualem filii patribus: quod pluribus observavit Nicolaus Alemannus in Dissertat. lib.2. de Vita Mathild.c.18.

Filius esse Petri si vult Rex, atque fidelis.

Filia Petri, Dicta Mathildis Comitissa, Bonifacii Ducis relicta vidua, Gregorio VII.PP. lib.1. Epist.11. l. 2.Epist.9.& Domnizoni lib.2. non semel. Idem c.3.

... Pacem putat esse futuram
Filiolæ Petri, Christi famulæque fideli

Rangerus Episcopus Lucensis de eadem:

Filiolæ Petri violæ do, & lilia dentur.

Post Chartam ejusdem Mathildis, quæ describitur à Dominico in [illegible] Gallico cap.9. habentur in originali hæc verba. *P. Episcopus servus servorum Dei Verdunensis Ecclesiæ dilectis fratribus sal. & Apostolicam benedictionem. Quod Comitissa Mathildis dilecta Filia B. Petri Virdunensi Ecclesiæ sponte dedit, nos in illud hoc nostro scripto assensum præbuimus, ac proprio sigillo designari jussimus.* Ex Schedis Peirescianis.

Filius Poenitentialis, dicitur Sacerdotis, à quo *pœnitentiam* quis accepit, seu confessus est peccata sua, qui *Pater spiritualis*, seu [illegible] vulgo appellatur. Concilium Sarisberiense ann. 1217. c 9. *Et cum peccans Sacerdos peccare faciat populum Dei, maxime à Filia sua spirituali & Pœnitentiali se abstineat, & ab omnibus, quibus dispensaverit Ecclesiastica sacramenta: sciens, quod in detestationem tanti peccati secundum Canones & SS. Patrum statuta, 15. anni debentur, & postea detrusio in Monasterio.* Constitutiones Synodales Episcopi anonymi an. 1237. tom.2. Concil. Angl. *Maxime autem à Filia sua Pœnitentiali se contineat, &c.*

Filius Spiritualis, Eadem notione. Concil. Dalmaticum an. 1199. c 4. *Districtius inhibemus, ne aliquis Sacerdos filii sui vel Filiæ Spiritualis privatam confessionem alicui revelare præsumat.* Alias

Filius Spiritualis ejus dicitur, à quo in baptismo exceptus est. Inscriptio Christiana apud Seldenum ad Marmora Arundel. ΙΩΑΝΝΗϹ ΡΟΥΦΙΝΟΥ ϹΜΥΡΝΑΙΟϹ ϹΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡ. . . . ΔΩΡΗϹΑΜΗ ΤΟΚΗΠΙΟΝ ΤΟΥΤΟ ΘΕΟΔΩΡΩ ΤΩ ΕΜΩ ΤΝΕΕΚΓΟΝΩ † ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩ † ΥΙΩ. [Vide *Filiolus*.]

Filius Spiritualis, Adoptatus. Vetus Scheda apud Baluzium in Append. ad Capitul. n.88. *Avunculo, qui eum in Spiritalis Filii vicem susceperat.* Vide *Adoptio*, & Oct. Ferrarium in *Figliol d'anima*.

Filius Tonitrui, dictus S. Joannes Evangelista.

Ro.

Rupertus lib.3.de Divin.Offic.c.22.de S. Joann. Evang. *Hic Tonitrus Firmamenti, opera magnum ejus annuntians, qui verba cælorum eloquentium in fines terræ fecit audiri, scilicet apud Verbum Deus, Deus absconditus, in sole posuit tabernaculum suum, &c.* Theophanes Cerameus Homil.48.ὁ μεγαλόφωνος υἱὸς τῆς βροντῆς,Vide Notas nostras ad Alexiad.

¶ FILLA.Laquei in Ima Chartarum ora inserti, è quibus pendet sigillum,Gall. *Lacs*. Conventiones MSS. inter Ludovicum Regem Siciliæ & Cives Arelat. ann. 1386. *Sigillatum sigillo magno pendente dictæ domina nostræ Reginæ & Comitissæ, in cera rubea cum Fillis sirici crocei & rubei*.

¶ FILLIUM AQUÆ,ut infra *Filum aquæ*,Gall *le Fil de l'eau*.Chartular.Gemetic.tom.1.p 126. *Quantum terra vestra se in longum extenditur & in latum usque ad illium aquæ*.

FILLONES,Nebulones,cujusmodi sunt, quos nostri inde fortean *Filous* vocant: verberones. Kero Monach.*Verbera, Fillo*. *Verberum, Filloum Fillonoxerta* Theodulfus Epigram. 3. in Analectis viri eruditissimi Mabillonii tom 1 de Bilingue.

Ecce augax labiis Filo quidam certa susurrans
Nunc joca, nunc fictus, nunc quoque turpe canit.

Infra:

Haud secus instabiles percurrit illue montes
Infestus juvenum, quos agit aula levis.

Ratherius Veron. Epist.in Qualit.Conjectur. p. 200 *Dicit pro eo,quod est animosus atque pauperrimus, nolit ministrum vel Capellanum habere, quem Fillonem non audet appellare*. Eckeardus junior de Casib.S. Galli 5. *Ecce Ungri, Fillones illi fugitivi, nunciis me fatigant*. [Geraldus *de Brie* in Epistola ad Consules Albienses an.1421.inter Anecd.Marten.tom 2.col.1712.*Devotioni vestra notum facimus per præsens nos hæresiarcham & Filonem illum Johannem Carrerii,scandalum orbis,& læsæ majestatis reum,per Ecclesiam cum suis fautoribus & complicibus,justo Dei judicio condemnatum*.] Vide Menagium in Orig. Gall. v. *Filou*.

¶ FILLUM,Filum,series,ordo v.g.granorum continue insertorum,Italis *Filo* & *Filza*. Litteræ Ducis Venetiarum an.1387.apud Rymer.to 7 p.562.col. 1. *Filla viginti tria perlarum grossarum, quæ fuerunt numero perlæ septuagentæ quinquaginta septem, & unum rubinum in tabulla ligatum in auro*.

¶ FILO. Vide *Fillones*.

¶ FILOCAPTUS,Amore captus,ex Græco φίλος, Amare,& Latino,Capere. Fr.Marianus in Vita B.Joannis Bonvisii inter Acta SS.Maii tom.5.p.102. *Cœpit ita tribulationes concupiscere & in tantum se in ipsis delectari, velut de ipsis Filocaptus, ut, &c*.

¶ FILOCOPUS,*Ameur de jactance, qui veut apparoir en ses euvres*,in Gloss.Lat. Gall. Sangerm. Johanni de Janua,*Amator jactantiæ, qui vult ut labor suus appareat propter vanam gloriam, à copos, labor, vel ops, visio*. Sed vereor ne legendum sit *Filocompus*, à φιλόκομπος, Jactantiæ amator.

¶ FILOGRAMUS. Chartam ann.977. subscribit Bernardus *Gramaticus*, *eleemosynarius* Ermengaudi Archiep. Narbon.avunculi sui cum hocce titulo: *Bernardus Filogramus*; à Græco, ni fallor, φιλογράμματος, Litterarum studiosus.

FILOPARES,ait Salmasius, res dicuntur, quæ sunt *filo pari*, id est, magnitudine & figura, lineamentisque formæ plane pares: *filum* enim idem omnino quod lineamentum, Græcis χαρακτὴρ τῆς μορφῆς εἴδος, Lucretius lib.2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse Pari Filo, similique affecta figura.

Ita etiam *filum* usurpant Plautus & Agellius. Anastasius in Gregorio III.PP.p.72. *Quis* (columnas) *statuit circa Presbyterium ante Confessionem, tres à dextris, & tres à sinistris, juxta alias antiquas sex Filopares*. Ubi alii Codd.habent *philopareas*. Idem in Gregor.IV. *Albas majores numero 29.Alabandinas majores numero 20. albas medicas habens circum capitis coronam diverso Filopares*. In Leone III. p.122. *Item velum alythino rotatum habens periclysin rotas cum cancellis, & in medio crucem cum gemmis, & 4.rotas de Tyrio Filopares*,In Leone IV. *Gabatas de argento purissimo numero 6 tres quidem Filopares signo Christi, &c*.

¶ FILOPOMPUS,*Amator jactantiæ*.Papias in MS. Bituric,ex φίλος,Amicus, & Pompa.

FILOSA.Itinerarium Gregor.IX.PP. pag 318. *Via incœpta obviant Pontifici histriones,cum Filosis via sternatur, &c*.

FILTORTUS.In Lege Salica titulus 44.sic concipitur,in Edit.Heroldi,*de Filtortis,qui Lege Salica vivunt*. In Edit.Tilliana,*de Filtortis, hoc est,qualiter homo furatas res intertiare debet*. Ubi Wendelinus *Filtortos dici* ait, pro *Flitortos*, lingua Flandrica *Ulietaers*, id est, *Fugitivos*. Est ergo, illo auctore, *Filtortus* hoc loco, qui vel fugit,vel de fuga est suspectus,vel cui absenti ac tanquam fugitivo furtum videtur imputandum.

☞ Perobscuram hanc vocem, quam neque Wendalinus neque alii Commentatores assecuti sunt, interpretari tentavit Eruditus Eccardus in notis ad Legem Salicam tit.50. haud infelici, ut videtur, conatu. Agitur quippe in eo articulo quomodo quis crimen furti aut damni vel violentiæ alteri factæ à se removere possit. Violentia autem, vis, damnum, injuria & injustitia quæcumque medii ævi Scriptoribus *tortus* vel *tortum* vocatur. Hinc vocem compositam esse putat ex *fil* vel *fel*, à Germ. *Feblen*, Falli,errare, & Latino barb.*Tartus*,Gall.*Tort*: adeo ut *Filtortus* vel *Feltortus*, ut habet Guelferbytanus codex,sit falsa injuria, vel etiam Fallo injuriatus, aut cui falso crimen latrocinii imputatum est.Simplicius Schilterus in Gloss. Teuton. *Filtorta* exponit Res intertiatas, à verbo *Filen*,Commendare, & *Tertie*, Tertius. Porro ibi forma fit de rebus apud alterum inventis quæ tertio commendari debent. Judicent horum idiomatum peritiores.

FILTRUM, *illtrouium,Filtur,&c*.Vide *Feltrum*.

¶ FILVA,Species navigii minoris, iidem, ut conjicio,quod Italis *Filucca*, Nostris *Felouque*, Phaselus. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib.7. cap.17. *Ut ipsos defensores urbis in multarum partium defensione distraherent, quo debilitatem urbem viris bellatoribus facilius superarent, extbenam quæ portum urbis concluserat, præmissis porteauis, quæ vulgo alii Filvas, alii Copas vocant, magnisque navibus succedentibus infringere conabantur*.

FILUM AQUÆ,Cursus aquæ rectus; Galli *le Fil de l'eau*. *Filum aquæ, seu medium aquæ*,in Statutis Alexandri II.Regis Scotiæ c.16. §. 1. Charta Joannæ Comitissæ Flandr. ann.1230. pro Marquetano Monasterio apud Buzelinum lib.2.Gallo-Flandr c.30. *Usque ad Filum aquæ, per quod navigium ducitur*. Occurrit etiam apud Bractonum lib.4 tr.1. c.28. §.4. & in Consuetud. *de Meneteu sur Cher*, art. 21. & Burbonensi art. 341. *Secunda aqua navigare*, in Annalibus Eginhardi an 826.

FILUM SALINÆ. Bulla Alexandri IV. PP. an. 1255. apud Ughellum tom.1. pag. 68. *Unam pedicam terræ & dimidiam de Auserano, unum Filum Salinæ in pedica sanctæ Aureæ, & tres Filos Salinæ in pedica ultra Tiberim*. Adde pag.125.136.137.140. Charta Benedicti PP. apud eumdem Ughellum tom.1. pag.136.143. *Filum Salinæ in integrum situm in 7 Filas Item et Baccanensi & in Geneucula Fila novem, omnia Fila Salinarum, quæ ad vestrum Episcopium pertinere noscuntur*. Ibidem: *Per fossa-*

fossatum ipsius vallis pergit à pede Fili Salinarum, concludente totum campum usque in pedicam, quæ vocatur Viscoli, & Piscina Goliarda concludente ipsam pedicam, quæ sunt Fila 30. & pergente juxta Fila, quæ stant, &c. [Gregor. Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 524. *Item Guinisias Negotians & Saxo jugalis ejus dederunt Filum Salinæ in pedica veteri.* Ibidem col. 421. *In porta Ostia tenet Stephanus Presbyter terras & vineas & Fila in Satine & in Colline similiter,*]

¶ FILUM DIRECTUM, Recta linea, rectus ordo, Gall. *Droite ligne.* Charta Thossiac. an. 1451. signata *Bonnet; Quandam domum de curtili de retro, prout se extendit tendendo Directo Filo à dicto curtili ad corseri as villa Thossiaci.*

FILUM DE PALLIO PROJICERE, in argumentum remissionis injuriæ. Eigil in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis c. 18 de Pipino Rege: *Tollensque manu sua de pallio suo Filum, projecit in terram, & dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis Filum de pallio meo projicio in terram, ut cunctis pateat, quod pristina deinceps annulletur inimicitia.* Vide *Vestire.*

¶ FILUM DE PATERNOSTRIS, Series sacrorum globulorum, vulgo *Chapelet*, in Histor. Delphin. tom. 2. pag. 275.

¶ FIMARE, Stercorare, Fimo pinguefacere, Gall. *Fumer.* Charta Roberti Abbat. Corbeiensis in Archivo ejusdem Monast. *Terras quoque quas Fimaverat, in quibus agriculturam clamabat, concessimus ei.*

¶ FIMATURA, Stercoratio, ibidem: *Douee Fimaturam suam pro rusticanda consuetudine recepisset* Id est, donec collegisset fructus è terris recens stercoratis,

¶ FIMARIUS CURRUS, Quo Fimus exportatur, Lamberto Ardensi, apud Ludewig. tom. 8. pag. 600. ubi legendum *Curris Fimariis* pro *Curtis Fimariis*, Glos. Lat.-Gall. Sangerm. *Fimarius, Fienteur, c'est, qui porte fiens, Borvel equus qui portat fimum.* Joan. de Janua.

FIMARIUM, Fimetum, locus ubi reponitur fimus quo agri stercorantur in Statutis Davidis II Regis Scotiæ c. 15. *Si aliquis injuste & contra legem alterius cauem inserfecerit, vigilabis & custodiet ejus Fimarium post annum & diem,* Gall. *Fumier.* Charta an. 1254. in M. Pastorali Ecclesiæ Paris. l. 9. Ch. 45. *Necnon Fimarium, paleam, & straminia e cisteruta in porprisio prædicto, &c,* Will. *Guiart* in Hist. Franc. MS. ann. 1304.

S'en vont vers Vendiue à grantes routes,
Par biaus chemins, & par Femiers,

FIMBRIÆ, Pallæ, quibus Sanctorum sepulcra tegebantur. Gregorius Turon. lib 7. c. 22. *Illud inter jurgia exprobrans, quod eum velim à sancti Antistitis Fimbriis separare,*

FIMBRINA nude, in Gloss. Arabico-Lat & mox: *Fimbri, Bombyx.* Sed videtur legendum, Fibrina & Fibri, Vide *Beuer*.

FIMELLA, vel FEMELLA, Ferrum januæ affixum, per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat, Occitanis *Femelle*. Gl S. Benedicti cap. de ferramentis p. 179. *Femella, xuoi Pyx*. Regula Magistric. 95. *Quæ Regia Monasterii aforis circellum habeat ferreum in Fimella, quo ab adveniente tincusso, cujuslibet supervenientis intus indicetur adventus,*

¶ FIMELLUS. Privilegium Wifredi pro Monasterio Rivipullensi, inter Concil. Hispan to. 3. pag 165. col. 2. *De alio vero latere descendit de monte super Fimollos & pervenit per torrentem, qui est ultra villa Jordanos & infundit in Fezer,*

¶ FIMENA, pro *Femina*, in Præcepto Chlotharii 3, to. 1 Annal Benedict. p. 694. col. 1.

FIMITIUM. Monasticum Anglic. to 1. p. 256. *Percipit Prior 4. acras frumenti, & 4. avenæ, in culturis, post Fimitium, ac liberatione fervientis.* Ubi Editor ad marg. Lege, *fenificium*: Verum non secatur fœnum in *culturis*; sed bladum, aut avena in iis seritur. Proinde malim *Fimitium* tempus esse, quo agri fimantur.

FIMORARE, Fimare, *Fumer.* Flera l. 2 c. 76. §. 3. *Terra fabulonosa fimo paro non Fimoretur.*

¶ FIMORATIUM, Fimetum, locus ubi fimus aliæque stercora projiciuntur Statuta Massil. lib. 1. cap. 59. *Statuimus ut si aliqua persona patuum habet vel habebit infra Massiliam alicubi, ubi sit vel fiet Fimoratium quod illa persona cujus patuum est, ... ita claudere, & alia teneatur ne ibi fiat vel possit fieri Fimoratium vel fimus, aut scobilla aliquatenus projici* Ibid. lib. 2 c. 41. *Totum aliud lutum quod exibit de prædictis operatoris projiciant seu projici faciant in suis Fimoratiis.* Vide in *Fimare*.

¶ FINABILITER, Omnino, prorsus. Instrum. an. 1225. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 379. *In quibusque Dominiis nostris liberi sint, quiti & immunes Finabiliter ab omnibus peagiis & consuetudinibus.* Occurrit rursus apud Th. *Madox* Formul Anglic p. 38.

¶ FINACIO, Compositio de certa pecuniæ summa persolvenda; vel à voce *Finis* interdum ejusdem significationis, vel a Germanico *Finantz*, Usura, fenus: quia pro fenore componi solet. Hine nostrum *Finance*. Tabularium Calen. p. 117. *De Finacione forimaritagii Johannis de Bellisto in Bria,, Item asseruit, quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gillsberti de Docies feminam de corpore Monasterii S. Farenis Meldensis, & non de Kala, propter quod idem Johannes Finavit cum fratre Richardo Procuratore generali ipsius Monasterii de Kala... ad 7. lib. & 2. sol. Turon. & ad 4. sextarios avena bona & venalis.* Vide *Financia* & *Finare*.

FINAGIUM, Confinium, finis ac limes agri, ex Gallico *Finage*, in Consuetud. Meledunensi art 322. Sennonensi art. 145 Trecensi art. 169. & aliis. Utitur Joann. Eremita lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 12. [Charta Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1253. *In redditibus sive proventibus, feodis & rebus aliis, quæ ipsi in dictis villis & in Finagiis eorumdem habent.* Charta fundationis Marciliaci anni 1239. inter Instrum. tom. 4 Gall. Christ. col. 100. *Coacesserunt ... omnes terras quas tenent ad carrucam suam & Finagium de Marciliaco. Item prata quæ habent in Finagio de Marciliaco.* Occurrit rursus apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 275. Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col 1091. in Chartulario B. M. de Accincto p. 44. & 52. in Chartulario S. Quintini in Insula p. 170, &c.]

1. FINALIS. Vetus Charta an 936. apud Catellum lib. 1. Hist. Comitum Tolosæ p. 89. *Cum silvis & forestis, & cum omnibus Finalibus & mercatis, & firmamjagiis, &c.* Forta *fivalibus*, id est, viris feodalibus, vassallis: nam & *fivum* pro *feuum*, occurrit,

¶ 2. FINALIS. Neuma. Ordinar. Argent. an. 1364. apud Marten. de Divin. Offic. pag 508 *Graduale & Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam plenius ad Missam cantantur, sed Finales prætermittantur.*

¶ FINALITER, Demum, tandem, crebro occurrit, sed improbat Vossius de Vit. Ling Lat. 4. 32.

FINANCIA, Præstatio pecuniaria, [Gall. *Finance*.] Vetus Charta in Historia Episcoporum Lodovensium p. 106. *Absque omni exactione tolta, quasta, tallia, gaactia, & Financia.* [*Financia pecuniaria*, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1358.] Occurrit præterea in Charta anni 1305, in Hist. Vastinensi p. 313. [apud D. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag 305. 1. Rymerum tom. 8. pag. 211. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 968. in Legibus Jacobi 2. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. 50.] & alibi sæpe. Vide *Finis* 2. & *Finacio*.

¶ FINANCIO, Eadem notione, apud D. *de Lauriere* to.1. Ordinat. Regum Franc. p.304.2.col.2.

¶ FINARE, *Financiam* præstare; Componere, præsertim de certa pecuniæ summa exsolvenda. Instructio Philippi IV. Franc. Reg. pro *Financiis* recipiendis an. 1302. apud D. *de Lauriere* to.1. Ordinat. p.351. *Non enim intentionis nostræ exstitit, quod illi qui in mobilibus & hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad Finandum cogantur.* Litteræ ejusdem Regis ad Episcopum Albiensem an. 1303. inter Anecd. Marten. tom.1.col.1338. *De veniendo, vel mittendo hac vice in nostrum Flandrensem exercitum, vel Finando, aut præstando subventionem aliam pro eodem excusati penitus & immunes nihilominus habeantur.* Præceptum Philippi VI. to.2. Ordinat. p.25. *Cum nos audita supplicatione dilectorum nostrorum Capituli & Capellanorum Ecclesiæ Atrebatensis dicentium, quod vos ipsos compellatis ad Finandum vobiscum de & super quibusdam rebus, &c.* Instrumentum anni 1234. ex Archivis Majoris Monasterii: *Conventio inter Gaufridum Priorem de Donge & Groisson & Benestru de Guerrandia Judæos, quam Finaverunt taliter, quod dictus Prior & vos Prioratus remanserunt libera ab omnibus debitis prædictorum Judæorum.* Preceptum S. Ludovici anni cir. iter 1235. apud D. *Brussel* to.2. de Feudorum Usu ad calcem pag.34. *Ordinatum fuit ad revelationem malarum consuetudinum, quod de patre ad filium, vel alio modo, quando relevare convenerit; nisi Finator possit Finare cum domino suo, dominus tenebit domanium suum per annum, si ibi sit terra arabilis, quæ culta sit.* Tabularium Calense pag. 65. ann. 1262. *De quo quidem racheto dicti Galterus & Agnes ejus uxor recognoverunt coram nobis se Finasse cum dicta Abbatissa.* Chartular. S. Vandregesilli tom.2. p.1993 ex Instrumento anni 1277. *Cum Abbas & Conventus S. Waandregesilli juxta tenorem ordinationis nostræ Finaverint cum Ballivo nostro Caleti super retinendis perpetuo acquisitis per ipsos, &c.* Visitatio Prioratus de Jaligniaco per Archiepiscopum Bituric. an. 1283. apud Stephanotium tom 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 258. *Finavit prior de Firmitate super Aligerim de novem libris pro procuratione.* Et pag. 272. in Visitatione Prioratus Celsiniarum: *Finavit Prior Dambrri & Prior de Chamont pro dictis procurationibus 20 libr. 4. sol.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menest. Hist. Lugdun. inter Instr. p.122. *Per moyen, aus longam detractionem carceris Finare & compenere compulsi fuerant.* Eadem notione *Finer* usurparunt nostri. Ordin. Johan. Fr. Reg. an. 1355. tom 3. Ordinat. pag.30. *Il a convenu que plusieurs ayent Finé.* Ibidem p.266 *Nous ne pouvons bonnement Finer, se n'estoit par le domaine & revenue du prouffils & emolument des monnoyes.*

¶ FINATOR, Qui *Financiam* debet ratione *relevii*. Vide *Finare*.

¶ FINATIO, Eadem notione qua *Financia*. Instrum. ann. 1277. in Chartulario S. Vandreg. p 1993. *Cum Abbas & Conventus S. Wandregesilli ... Finaverint cum Ballivo nostro Rothomag. Finationem hujusmodi pro nobis recipiente super, &c* Edictum Philippi cognomento Audacis Regis Fr. ann. 1274. apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. p.435. *Diceret etiam nos jus non habere exigendi à tabernariis denarios, qui Finationes Colariorum nuncupantur.* Vide *Finis* 1.

FINCARE. Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, apud Blancam in Comment Rer. Arag. p. 332. *Et si contra tria prædicta fecerint, Fiacant pro talibus, quales esse debeat secundum consuetudinem Hispaniæ.* Videtur legendum *fineant*, vel *finiant*, hoc est, solvant. Vide *Finis*. [Nihil emendatione opus, ut videtur; nam *Finca* Hispanis est certa pecuniæ summa: unde *Fincare* pro solvere dixerunt.] Nisi idem sit quod

FINCHARE, in Charta Adelphonsi Regi Aragonum pro Cæsaraugustanis, apud Michael. del Molino pag. 265. & Blancam pag. 640. *Dono vobis fueros bonos, quales vos mihi demandastis, quando habent illos bonos infançones de Aragonc, quod brne populetis & Fiachetis ibi.*

FINCTUS. Synodus Romana II. sub Silvestro c. 13. *Testimonium Clerici adversus laicum non admitti; Finctus est enim.* Ita utraque Editio. Forte *fanctus*.

Glossæ Isid. *Finctus fuerit, Apicem obtinuit dignitatis, dicitur Fluminalis.* Sic & Excerptas nisi quod pro *obtinuit* in illis scribitur *obtinet*. Pro *Flaminalis* legendum *Flamen dialis*, sicque hic locus est constituendus: *Finctus fuit, Apicem dignitatis obtinuit, dicitur Flamen dialis. Finctus* est pro *Vinctus*. Vincti autem dicuntur Flamines diales, quia semper erant velato capite, illudque habebant cinctum filo. De his Virgilius:

Velati lino & verbenis tempora vincti.

An ab hujusmodi flaminibus Clerici dicti sunt *Fincti* seu *vincti* in laudata Synodo Romana?

¶ FINETENUS, Omnino, perpetuo. Zacharias PP. Epist. ad Bonifacium Episc. tom. 3. Concil. *Sed auxiliante Deo, illud, quod prædicamus, Finetenus observandum censemus.*

FINGA, vel FINGIA, *quoddam genus simiarum villosum comis & armis prominentibus, docile ad feritatis oblivionem.* Ugutio à *Fingere* deducit. Galli *Singe* vocant.

¶ FINGENDI. Vide *Fegangi*.

FINGIA, *Dicitur quoddam genus panis, qui farinalam modicam accipit & frumentum modicum, & habet humectionis plus quam omnis panis, unde & Fingia nomen accepit propter humorem & candorem*, Ugutio. [Vide *Finga*.]

FINIABILIS, *Terminabilis, extremus*, in Notis Isonis Magistri p.837.

FINICULUM. Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita n.31. *Et de vino optimo modios 4. & insuper potionem de Finiculo medium unum.* Legendum forte *viniculo*, ut opponatur *vino optimo*.

¶ FINIRE. Vide mox in *Finis*.

1. FINIS, est Judicialis illa transactio, qua quis ad major m facti auctoritatem coram Justitiariis Regis terras vel tenementum ad alium transfert, & eorum subscriptionibus firmat. Bractoni l.5. tr.5. cap.28. *Finis ideo dicitur finalis concordia, quia imponit finem litibus, & est exceptio peremptoria.* Glanvilla lib.8. cap.1. *Finis est amicabilis compositio & finalis concordia ex consensu & licentia Domini Regis, vel ejus Justitiariorum.* Vide eumdem cap.3. Brompt. p.1103. Cowellum lib.1. tit.21, lib.2. tit.13. Skenæum de Verbor. signific. & Spelman. in *Freda* & *Finis*. *Quarela de Fine facto in Curia non observato*, pertinet ad Vicecomitum jurisdictionem, in Reg. Majest. lib.1. c.3. § 3. [Charta Johan. Regis Angl. in Libro nigro Scaccarii p.383. *Post tradanum vere penitus illum Finis illius, & dixit, quod Finem illum tenere non potuit.*] Huc spectat proverbium, quod habetur in Consuetud. Pertiensi art.61. *Quand argent faut, Finaison nulle.* i. Cum deficit pecunia, nullus *Finis*, seu nulla & irrita compositio. Hinc

¶ FINATIO, Compositio, conventio. Charta permutationis an. 1253. è Chartular. Meld. *De hujusmodi autem Finatione habent dicti homines litteras nostras & litteras Capituli Meldensis.*

FINEM FACERE, Componere de lite, de crimine, [vel de alia qualibet re.] Liber censuus & debitorum Bigorræ, fol.14. *Descriptio concordiæ Sancii de Labarta, quam habuit cum domino suo Centullo Comite de Bigorra, quando se in captionem Comitis misit, & guerram suam Diffinivit, & Comiti dedit suam fidem, &c.* Fol. 15. *Postea Raymondus Garsias Fecit Finem cum Comite*

teli

tali pacto, &c.] Litteræ Edwardi Angl. Regis an. 1294. apud Rymerum tom. 2. p. 650. *Sciatis quod assignavimus vos ... ad recipiendam Fines vice nostra ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus & cæteris viris Religiosis, personis Ecclesiasticis, Dominabus, Viduis & aliis mulieribus quibuscumque, ac etiam ab aliis, à quibus Fines hujusmodi recipiendis videritis, & qui Fines nobiscum Facere voluerint pro servitio, quod nobis debent, & facere tenentur in instanti expeditione nostri Vasconiæ.* Et pag. 923. in Litteris anni 1303. *Volentes tamen ipsorum Prælatorum, Religiosorum, Mulierum ac aliorum, qui ad arma minus potentes ... existunt, parcere gratiose ... publice proclamari facias, quod ipsi Prælati Religiosi, Mulieres, qui servitium suum nobis debent, & Finem pro eodem servitio nobiscum Facere voluerint, veniant coram Thesaurario & Baronibus nostris . . . ad Faciendum Finem nobiscum pro servitio suo prædicto, & ad eundem Finem, videlicet viginti librarum pro feodo unius Militis, nobis idem in eodem crastino solvendo; alioquin quod sint ad nos cum equis & armis, &c.* Similia legere est pag. 237.] Vide Chron. Besuense pag. 688. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 53. Matth. Paris p. 501. 586. Regiam Majestatem lib. 1. c. 3. 27. lib. 4. c. 18. Fletam lib. 2. c. 7. §. 3. Thomam Walsinghamum p. 180. Catellum in Histor. Comitum Tolosæ p. 229. Marcam in Histor. Benearn. l. 4. c. 5. n. 2. &c.

Finire, Eadem notione, apud Roger. Hoveden. pag. 783. *Inquirendum est etiam, quæ viduæ non Finierunt pro se maritandis, & finis capiatur ad opus Domini Regis.* Brompton. pag. 1105. *Quando Rex Scotiæ cum Domino Rege Finivit.*

Capere Finem *vel mercedem*, in Fleta l. 2. c. 41. §. 25. 44. Inquisitiones de forisfacturis forestar. in Additam. ad Matth. Paris art. 21. *Item inquirendum est ... qui Justiciarii Finem ceperint de forestariis, ut ponerentur in ballivis suis forestarii, ut permitterent ipsos esse in balliva foresta sub ipsis, ad damnum Domini Regis, &c.* Ii, qui pactum inierunt cum forestariis, aut ab iis pecuniam acceperunt.

Finem Levare & *prosequi* dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causæ suæ agnito defectu, à judicibus concordandi licentiam impetrat, pactumque, quod cum actore super controversia init, coram eisdem judicibus recognoscit. Ita *Finem levare* apud Anglos, idem fere est, quod apud nos: *Passer sentence de condamnation.* Statutum de finibus levatis editum an. 27. Edw. I. cap. 1. *Quia Fines in Curia nostra levati finem litibus debent imponere, & ideo Fines vocantur, maxime cum post duellum & magnam assisam in suo casu ultionum locum finalem teneant in perpetuum, &c.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 25. *Concesserunt eidem Richardo Comiti Glocestriæ per Finem inde Levatum . . unum messuagium, &c... similiter Nigellus* de Maodeuil, *hoc idem fecit per Finem inde Levatum coram eisdem Justitiariis, & eodem anno, & concessit tres carrucatas, &c.* Et pag. 325. *Sciendum est, quod cum Johannes de Brens pervenit ad ætatem, quidam Levatus fuit in Curia Regis inter ipsum & Reginaldum avunculum suum, per quem omnes terræ hic nominatæ remanserunt D. Reginaldo & hæredibus, &c.* Denique pag. 557. *Finis Levatus* dicitur esse *Finalis concordia.* Laudatur ab Edw. Cocko ad Littleton sect. 183. Statutum de modo levandi fines. Vide Christophorum de Sancto Germano in Dial. de Fundamentis Legum Anglic. c. 23. p. 69.

¶ Fine Canonico *terminare controversiam*, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 342.

Finis, etiam dicitur pecunia Regi persoluta, pro licentia transferendi prædia: Anglis *the kinges sylver, i. argentum Regis.* Spelm. [Vide superius *Finem facere.*]

Finis. Pacta summa pecuniæ, quæ ineundorum prædiorum causa vel domino persolvitur à nativo tenente, vel elocanti à conductore, olim *Gersuma* dicta. Spelm.

Finis præterea est mulcta gravior, gravioribus delictis, vel à Rege & Magistratu imposita, vel à domino manerii: Saxonibus, *Wita major.* Nam quæ levioribus impingebatur, *Wita* simpliciter, & *Amerciamentum* dicitur: quæ gravissimis, *Redemptio.* Cowell. lib. 4. tit. 16. §. 37. & Spelman. [*Finibus pro ictibus, effusione sanguinis, &c.* apud Rymerum to. 7. p. 167.]

Finem Habere. Leo Ost. l. 3. c. 48. (al. 50.) *Quod illi cognoscentes, & malum timentes, acceperunt consilium intra se, ut si quo modo possent, fœdus cum Henrico Imperatore componerent, dicentes: Nullum ulterius ab eo Finem habebimus, sed junctus Romanis, ... omnes nos de partibus illis expellet.* Phrasis Gallica: *Nous n'aurons pas de fin avec lui*, id est, nulla deinceps nobis cum illo erit conventio, nisi, &c.

Finire, Componere. Edictum Rotharis Reg. Longob. tit. 43. § 33. *Omnes vero plagæ aut feritæ . . quæ evenerint per hunc tenorem, sicut supra decretum est, Finiantur*, id est, componantur. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 70. *Qui pacem fecit cum aliquo de vulnere vel malo, quod inflictum erit, distincte cum testibus & gratuita parentum ejus unanimitate Finiat, ut ei scilicet sic non requiratur ab ingenitis, &c.*

Item dimittere quasi per compositionem. Vetus Charta apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 8. *Notum .... quod Udalricus dominus de Balgiaco reddidit, & reliquit, & Finivit pro salute animæ suæ ... omnes consuetudines & præditiones, &c.* Notitia ann. 1103. apud eumdem in Bibl. Sebusiana Cent. 2. c. 19. *Existimans, se posse quasdam ibi malas consuetudines exercere, quas Berardus ille in vita sua Finierat.* Infra: *Contestans, ne aliquis de progenie sua, quod Finierat ipse, præsumeret appetere, &c.*

Diffinire, Eadem notione. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *Et solvo & Diffinio Domino Deo & sanctæ Mariæ de Grassa totum hoc, quod habeo, &c.* Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Arag. in V. *Diffinimentum*, & Observantias Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio §. 12.

2. FINIS. Vita S. Sabini Episc. Canusini n. 19. *Dum Missarum solenniis à Diacono Finis ex more datur*, i. dum dicitur: *Ite, Missa est.*

3. FINIS, pro Domo in l. 20. Cod. Th. de Episc.

4. FINIS, Idem quod *Terminus*, de qua voce infra, pagus, regio certis finibus limitata ac circumscripta. Chronicon Besuense p. 523. *Vendiderunt etiam & alias suas res, sitas in Fine Vendourensi, & in Fine Pontensi, & in Fine Lulensi, &c.* Pag. 516. *Quæ sint sitæ in ipso pago, & in Fine Lucensi, seu in ipsa villa Luco.* Pag. 531. *Similiter dedit in ipsa Fine jornalem unum, & in alia Fine, quæ dicitur Campaniæ, dedit jornales duos.* Vide Formul. 37. ex Baluzianis initio, præterea Nicolaum Bergerium de Itineribus Romanis pag. 492. & Salmasium ad Hist. August.

¶ Ad Finem quod, Gall. *Afin que*, Ut, quo, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 63. apud Rymer. to. 8. p. 425. & alibi: *Ad Fines consilium celebrandi, aut pro aliis affariis*, in Aresto Parlamenti Tolos. an. 1498.

FINITIO, Mors, qua vita finitur. Vetus Inscriptio 810. *Sane Nevia Prisca si permanserit usque in diem Finitionis suæ, recipietur ibi juxta maritum suum.*

¶ FINITIMUS, Extremus. *Gravi morbo Finitimæ vitæ, &c.* in Vita S. Dunstani, tom. 4. Maii p. 349.

¶ FINITUS, Mortuus, vita functus. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. c. 74. art. 28. *Duo majora signa non pulsantur, nisi in festivitatibus quæ fiunt in cappis ... & ad offi-*

officium fratris qui intra Monasterium est Finitus. Miracula S. Paulini, Julii tom. 3. pag. 272 *Cum ego fui in curia B. Alexandri, ego vidi eum Finitum, spiratum & mortuum.*

¶ FINTINIRE dicitur hirundo, in V. *Baulare*.

FINTWITA. Vide *Fubtwita*.

FINUS, Excellenter bonus, ex Gall. *Fin*. Ital. *Fino*, pro *Finitus*, quomodo etiam *Fini* usurpamus, pro re, cui nihil addi potest, seu, ut vult Casaubonus ad Persii Sat. 5. tanquam finem ultimum assecuta. Joannes à S. Geminiano in Vita S. Finæ Virg. *Quod excellentem vel optimum gradum bonitatis obtinet, Finum vel Finissimum vulgariter appellatum.* [*Finum argentum*, in Charta Galteri Archiepisc. Senon. an. 1231. de controversiis Episcopi Autissiod. & Comitis super moneta. *Aurum Finum*, apud Rymerum tom. 5. pag. 50. in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 656. ubi de B. Raymundo Lullo, & alibi. Le Roman d'*Athis* MS.

Attumidee cil ne s'oublie
De faire deul pour ses amis;
Perithous estoit Fenis,
Et cil l'amoit, c'est d'ameur Fine.]

FIOLA, pro *Phiala*, Ampulla, nostris *Fiole*. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10. *In aurata Fiola, cum vinum coloratum acceperis, time venena.* Utitur Matth. Paris pag. 146. [Occurrit præterea in Inventario Eccl. Noviom. ann. 1419. Item usurpatur pro Instrumento musico.] Vide *Vitula*.

FIOZA. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis an. 1284. *De qualibet Fioza carnis porci, quæ inventa fuerit in foro propinquiori ante Nativitatem Domini, semel in anno unum denarium* (dabit.)

¶ FIRA, FIRUM. Vide *Feria* 3.

FIRDEFARE, Profectio in bellum, *hostis, exercitus, cavalcata*. Vox Saxonica, ex fird vel firde, exercitus, expeditio, & fare, profectio: proinde idem quod *heribannum*, in Legibus Canuti Regis c. 91. apud Brompt. & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 10. inter delicta, quorum cognitio ad solum Regem spectant, recensetur illius, *qui burgbbotam, vel brigbotam, vel Firdefare supersederit*. Id est, in expeditionem profectus non fuerit.

¶ FIRDERINGA. Vide *Fyrderinga*.

FIRDSOCNE, Immunitas à militia, ex fird Saxonico, exercitus, & socne libertas, immunitas.

FIRDSTOLL. Vide *Fribstoll*.

FIRDWITA, Militiæ detrectatæ mulcta, à Saxon. fyrd, expeditio, & pite, mulcta. Vide Leges Canuti part 2. cap. 12. 14. 62. 75.

¶ FIREBARE, f. à Saxon. fyre-tor, Pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submonendum. Ordin. sub Eduardo II. pro vigil. observ. apud *Blount* in Nomolex. Angl. *Quod sine dilatione levari & reparari facias signa & Firebares super montes altiores in quolibet hundredo: ita quod tota patria, per illa signa, quotiescumque necesse fuit, præmuniri* (f. præmoneri) *potest*.

FIREBOTE, FIERBOTE, [vel *Fyrebote*, ut habetur apud *Madox* Formul. Angliæ p. 145.] Idem Anglo-Saxonibus valet, quod nostris *Estoverium*, vel *Aisiamentum*, jus scilicet quod quis habet in alterius silva, ligna succidendi ad foci, ædium, sepium & agriculturæ suæ sustentationem. Vide *Hausebote*.

¶ FIRI, pro *Fieri*, apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 184.

Sic testes scelerum Firi potuere suorum.

FIRLOTA, Mensuræ genus apud Scotos, *galones* 2. & *pintam* continens, pondere autem 41. libr. ut habet Spelmannus. Statuta Will. Regis Scotiæ c. 9. §. 2. *Liber homo dabit ad molturam molendini decimum sextum vas, ... & magis, de 20. bollis unam Firlotam*. §. 3. *Et de celdra magis, unam Firlotam*.

1. FIRMA, Juramentum, sacramentum, nostris *Affirmation*. Proprie vero

FIRMA, est Sacramentum quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suæque causæ bonitate; unde *Firma juris* appellatur à Practicis Hispanis: Jurisconsultis, *Juramentum calumniæ*. Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 49. *Natura feudi est, quod ille, pro quo tenetur, possit eum sibi retinere pro fatiga, & in hoc casu debet facere Firmam ille alius pro quo tenetur immediate, & accipere tertium*. Libertates concessæ urbi Barcinonensi à Petro Rege Aragon. an. 1283. MSS. *Nemo potest reptare aliquem de batallia in Curia Barcinonensi, nec Curia consuevit recipere Firmam, nisi tantum de treugis fractis, vel bausia, vel traditione*. Alia Charta ejusdem Petri pro Barcinonensibus: *Statuimus, quod querelator quicunque fuerit Firma juris utrique facta, si juraverit se non habere Advocatum, &c.* Vide Foros Aragon p. 137. 140 &c. & Michael. *del Molino* in hoc verbo. Hinc

FIRMARE DIRECTUM, Juramentum calumniæ præstare, affirmare se in ea causa *directum* seu jus habere. Eædem Consuetudines Cataloniæ c. 48. *Et vassallus veniet coram domino, & dicet: Domine, paratus sum Firmare Directum: licet sibi contradixerit aliis vicibus, vel velit esse paratus stare cognitione judicis sui super defectu servitii debiti, seu super Firma, quam contradixerit ei, non tenetur dominus ejus recipere Firmam suam, &c.* Usatici Barcinonenses MSS. c. 18. *Omnes homines debeat Firmare Directum Senioribus suis, ubicumque Seniores illorum eis mandaverint in suo.* Cap. 23. *Magnates seu Milites, si contenderint Firmare Directum Senioribus suis, sicut eis facere debuerunt, & propter hoc seniores apprehenderint potestatem de suo castro, vel emparaverint eis suum fevum, non debent illis reddere nec castrum, nec fevum, donec eis Factum Directum habeant, & redirectas omnes missiones, quas Senior fecerit per apprehensionem castri, & per ejus custodiam, & emparamentum fevi. Si aliter illis dederint potestatem, non Firment eis Directum, donec habeant castrum recuperatum, nisi senior habuerit guerram, ad quam castrum opus habeat, aut stationem in ipso castro.* Cap. 36. *Potestatem de suo castro & Firmamentum de Directo nullo modo contradicat homo Seniori suo, sicut debet dare ei potestatem, & facere directum, quod quamdiu contradixerit, bandator suus erit.*

FERME DE DRET, in Chronico Petri IV. Regis Arag. l. 3. c. 13. Consuetudo Aquens. tit. 16. art. 4. & 5. *Ferme, est venir par le defendeur toucher à la main du Bayle, en affirmant qu'il à bon droit. Contreferme est par le demandeur en mesme maniere aussi qu'il a bon droit, &c.* S. Martinus Dumiensis Episc. lib 4. de Virtutibus cap 4. *Nihil tibi intersit, an Firmes, an jures?* Firmare, pro *affirmare*, usurpat l. 1. Cod. Theod. de His, qui per metum judic. *Fermer* olim nostri, pro *pacisci* dixerunt. Le Roman de *Vacce* MS.

La fille au Duc Huen ont à Richart Fermèe.

Infra:

Ni ont mie longues Fremailles,
S'emprès furent les espousailles.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Tous chevaulchautz vers la citè,
Qu'avaut qu'ils viegnent à l'entrèe
Leur couvenance ont si Fermèe, &c.]

¶ FIRMARE interdum nude usurpatum pro *Firmare directum*. Conventio inter Carolum I. Andegav. Comit. Provinciæ & Cives Massil. an. 1257. 14. Non. Jun. *Et quod Rectores dictæ universitatis & Consiliarii & Syndici, per quos dicta civitas regebatur fuerant pluries*

citati

citati & moniti per Aquensem curiam, & à Senescalla Provinciæ requisiti, ut venirent in curia Aquensi Firmare secundum formam dictæ pacis, videlicet parere & cognitione dictæ curiæ obedire pro quæstionibus quæ fiebant contra eos ... & eum nollent Firmare, ut tenebantur, curia prædicta ut Firmarent magnas imposuit eis pœnas.

2. FIRMA, Scriptoribus Anglicis, Convivium, cœna, & omnis denique mensæ apparatus, exponitur: voce a Saxonico feorm, vel feorme, victus, cœna, cibarium, prandium; unde feormian, cibum præbere, convivio excipere. Henricus Huntindonensis lib 6. p 367. *Tosti igitur furibunde discedens à Rege & à fratre suo, perrexit ad Hereford, ubi frater suus corredium regale maximam paraverat; ubi ministros fratris sui detruncans, singulis vasis vini, medonis, cervisiæ, pigmenti, morati, siceris, crus humanum, vel caput, vel brachium imposuit: mandavitque Regi, quod ad Firmam suam properans cibos salsatos sufficienter inveniret, alios secum deferre curaret.* Eadem verba habent Matthæus Westmonaster. Ranulfus Cestrensis, & Henricus Knyghton. Brompton. vero aliis rem explicat: *Mandavitque Regi, quod ad Festam suum properans, salsatos sufficienter inveniret, &c.* Trevisa, qui Ranulfum Anglice vertit, *tho his Feste* etiam habet. Clarius Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 514. *Verum postquam tuta sunt opinati, conviviis provincialium, quæ vulgo Firmam appellant, illecti, ad terram egrediuntur, ambo Comites ex improviso eos invadunt, epulas cruore confundunt, &c.* Atque ita capiendam hanc vocem in Domesdei, ubi crebro occurrit, censet Spelmannus: *Comes Meriton Borne T. R. E.* (id est: tempore Regis Edwardi) *reddebat Firmam unius noctis.* Alibi: *Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant hæc tria maneria dimidiam Firmam noctis.* Rursum: *Reddit Firmam trium noctium, hoc est, 100. libr.* Ibidem: *Tunc reddidit hoc manerium 10. noctes de Firma, modo 100. libras ad pondus, & 100. solid. ad gersuma.* Alio loco: *Reddebat unum diem de Firma, & valebat 95. libr. 6. denar. & post valuit 50. libr. modo 3.* Alibi: *Hæc tria maneria ... reddunt Firmam unius diei ... de hoc manerio ablatæ sunt terræ, quæ redd. Canonicis T. R. E. Firmam 4. septimanarum.* Ubi *Firma noctis*, pro cœna, ut *Firma diei*, pro prandio: *Firma* denique *7. septimanarum*, pro *pastu* tantidem temporis videtur usurpari: ita tamen ut ejusmodi *pastus*, quemadmodum nostris dicuntur, in redditus pecuniarios interdum conversos fuisse, ex laudatis locis liquido appareat. Quæ quidem priscum morem, qui in Anglia diutius perstitit, arguunt annuos prædiorum redditus non ad certam duntaxat annonariam, sed ad rerum, quæ ad victum conducunt, præstationem redigendi. Sic tamen ut non pro libito imponerentur ii à dominis prædiorum, sed specierum, quas quilibet agri modus deberet, numerus vel qualitas Legibus præscriberentur. Quippe Ina Rex in suis Legibus cap. 70. statuit, ut ex 10. *hidis terræ*, seu aratris vel carrucatis, exhiberentur *mellis dolia 10. panes 300. cervisiæ Wallicæ, 6. potentioris ambræ 30. cervisiæ tenuioris ambræ 30. boves adulti 2. aut verveces 10. anseres gallinæ 20. casei 10. butyri ambra 1. salmones 5. fodri seu pabuli libræ 20. anguillæ 100.* Quod si hæc ad unam hydam seu carrucatam reducantur, erunt pro qualibet, mellis dolium 1. panes 30. vervex 1. gallinæ 2. anguillæ 10. &c. Hæc porro in Anglia obtinuere etiam post Normannorum ingressum, atque adeo usque ad Henricum II. quod potissimum discere est ex libro Scacarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, Marescallus Arelatensis, cujus etiam liber exstat de Otiis Imperial. MSS. Locum à Spelmanno, verbo Firma, & Seldeno in Notis ad Eadmerum, descriptum, cum rem haud adeo tritam doceat, hoc loco perinde describimus: *Sicut traditum habemus à patribus, in primitivo Regni statu post conquisitionem, Regibus de fundis suis non auri vel argenti pondera, sed sola victualia solvebantur, ex quibus in usus quotidianos domus Regiæ necessaria ministrabantur: & noverant, qui ad hoc deputati fuerant, quantum de singulis fundis proveniebat. Ceterum ad stipendia & donativa militum, & alia necessaria de placitis militum vel conventionibus, & ex civitatibus vel castellis (à quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis Willelmi tempore, perseveravit hæc institutio, usque ad tempora Regis Henrici filii ejus: adeo ut viderim ego ipse quosdam, qui victualia statutis temporibus de fundis Regis ad Curiam deferri viderint. Certumque habebant Officiales domus Regiæ, à quibus Comitatibus triticum, à quibus diversæ species carnium, vel equorum pabula, vel quæque necessaria debebantur. His vero solutis secundum constitutum modum cujusque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in summam denariorum:*

Pro mensura, scil. tritici ad panem centum hominum solid unum.

Pro corpore bovis pascualis	*solid. unum*
Pro ariete vel ove	*4. den.*
Pro prebenda 20. equorum	*similiter 4. den.*

Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret, contigit ut fieret sibi summa necessaria ad hæc explenda numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel (quod gravius sibi videbatur) prætereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturæ. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quæ per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex definito magnorum concilio destinavit per Regnum, quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes & oculata fide fundos singulos perlustrantes habita æstimatione victualium, quæ de aliis solvebantur, redegerunt in summam denariorum. De summa vero summarum, quæ omnibus fundis surgebat in uno Comitatu, constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes, ut ad scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis, de facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere, ut Firma maneriorum non solum ad scalam, sed ad pensum solveretur.

FIRMATIO, Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio. Leges Inæ Regis Westsax. c. 34. apud Brompton. *Si cirliscus homo fortbanniti Firmationis accusetur, per suam ipsius weram neget.* Editio Saxonica cap. 29. habet feorminge: ubi Lambardus ita vertit: *Paganus si accusetur fugitivo subministrasse cibum, &c.* Apud Somnerum feorming & feorauoug, est cibariorum exhibitio.

FIRMA, in Vitis Abbatum S. Albani sumitur pro quadam pecuniæ portione, quæ forte vice cibariorum exsolvitur, uti supra observatum. Pag 36. *Habemus igitur de maneriis nostris 53. Firmas: Firmam vocamus 46. solidos. Tot ergo habemus Firmas, quot sunt septimanæ in anno, & unam in antecessum, quot hoc modo provenit ut Qualibet hebdomada 46. solidos recipiunt Cellaris nostri, &c.* Observat porro Somnerus in Glossario Saxonico, ab ejusmodi *firmis* Anglicis inditum nomen *firme* villis vel prædiis elocatis.

3. FIRMA, Prædium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub præstatione annua vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria. *Hinc dare ad Firmam*, pro ... contractu, quo sub an-

annuo redditu fundi ad aliquot annos possidendi dantur. S. Anselmus lib. 3, Epist. 100. *Ecclesias vero non de Laicis, cum do eis mea maneria ad* Firmam, &c. Henricus Huntindonensis in Will. Ruso: *Episcopatus & Abbatias vendebat, aut in manu sua retinens, ad Firmam dabat, &c.* Will. Malmesbur. an 1089. *Rex Willel. Ecclesias & Monasteria fere totius Regni Angliæ in manu sua Pastoribus defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vastabat, & instar Firmarum Laicis commendabat. Ecclesiam ad* Firmam *ponere*, apud Simeonem Dunelmensem an. 1100. [*Ad* Firmam *vendere seu in custodiam tradere*, in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. inter Probat. Histor. Lugdun. pag. 86. col. 1.] Concilium Eboracense apud Rogerium Hovedenum in Ricardo I. *Ut omnis evagandi licentia Monachis adimatur, strictius prohibetur, ne reditus, quos Obedientiarias vocant, ad Firmam teneant.* Adde cap. ult. ext. *Ne Prælati vices suas, &c.* [Charta ann. 1240. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 480. col. 2. *Promittimus vobis & Ecclesiæ vestræ annuatim nomine Firmæ sive canonis ... in Trajecto solvere decem marcas Colonienses legales.*] Vide Concilium Westmonaster. an. 1127. Londoniense an. 1237. &c.

☞ *Firma* à *Ballivia* seu nuda administratione distinguitur in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. inter Probat. Hist. Lugd. p. 85. col 1. *Item jurabunt Senescalli & Baillivi, quod à Bajulis, Vicecomitibus, Præpositis, aut aliis subditis officiis suis, sive sint in Firma, sive in Baillivia, non recipient gistum, pastum, &c.*

FIRMA ALBA, vel *Blanca Firma*, seu *Alba Firma*, est, inquit Spelmannus, census annualis, qui Centenario sive Domino hundredi, penditur. Ideo *Alba* dicta, quod non ex more prisci sæculi, in annona, quæ nunc *Blake maile* nuncupata fuit; (hoc est, census, vel firma nigra) sed argenteo, quasi *censu albo*, reddebatur. Normanni dicunt *Blanche Ferme*, nos Galli voce latioris notionis, *Fermes à l'argent*, id est, prædia, quorum census, non annona, sed numerata pecunia exsolvitur: *Album* enim, ut Græci recentiores ἄσπρον seu albam monetam, argenteam appellabant. Liber niger Scaccarii Anglici lib. 1. c. 4. apud Spelmannum: *Coloni noverint à patribus suis edocti quantum de Alba Firma pro singulis libris solvere teneantur.* Infra: *In libro judiciario* (nempe Domesdei) *in quo totius regni descriptio diligens continetur, & tam de tempore Regis Edwardi, quam Regis Willelmi, sub quo factus est, licet singulorum fundorum valentiæ exprimatur, nulla prorsus de Alba Firma fit mentio. Unde probabile videtur, quod facta illa descriptione tempore jam dicti Regis, de Albo Firmarum fuerit à studiosis ejus constitutum, propter causas, quæ inferius annotantur.* In Regiam Majest. lib. 2. c. 41. §. 4. & c. 47. §. 4. opponuntur *Soccomanni & alii libere tenentes per Albam Firmam*, Militibus, tanquam plebei, Nobilibus. Vide *Dealbare*.

FIRMA LIBERA, Brittono cap. 66. dicitur esse, *ubi terra aut tenementa sic tenentur, ut natura feudi per feoffamentum mutetur à servitio Militari in certa servitia annua, ita ut nec maritagium, nec relevium inde requirere possis, nec aliud servitium in feoffamento expressum. Tenere per Liberam Firmam*, in Fleta lib. 2. c. 71. §. 13

FIRMA MANUS. Vide *Manufirma*.

¶ FIRMA MOBILIS, ad distinctionem *Manufirmæ*. Charta S. Ludovici ao. 1252 tom. 4. Histor. Harcur. pag. 1353. *In feodo 4. sextaria frumenti, & ad Firmam mobilem octo modios.*

FIRMA NOBILIS, Prædium, quod à viro nobili ad firmam vel emphyteusim tenetur. Anonymus Scriptor de Subsidio Terræ sanctæ, in Gestis Dei per Francos, inter alia expeditionis Hierosolymitanæ subsidia suggerit, ut à Templariis & Hospitalariis, *bona, quæ habent citra mare ad* Firmam *Nobilem, primo trium vel 4. annorum cum incremento, & demum, vel ex nunc, si sufficienter fieri possit, in perpetuam emphyteusim tradantur, &c.*

¶ FIRMA PURA *& irrevocabilis*, Eadem notione. Charta an. 1469. in Tabular. S. Victoris Massil. *Capitulum seu devotus Conventus Monasterii S. Victoris dedit ad facheriam Puræ Firmæ, & irrevocabilis nobili viro Marqueto ... quamdam vineam de novo acquisitam.*

¶ FIRMA PERPETUA, Idem quod *Manufirma*. Charta S. Ludovici an. 1263. ex Chartul. S. Vandreges. tom. 1. pag. 746. *Notum facimus universis ... quod nos Firmam Perpetuam concessimus ... quatuor viginti quinque acras.* Charta an. 1239. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 223. *Notum sit ... quod Abbas & Conventus Glowcestr. crediderint ad perpetuam Firmam omnes decimationes.*

FIRMA PRÆPOSITURARUM, in Legibus Henrici I. Regis Angl. 13. 19. Vide *Præpositus*.

RECTA FIRMA, Legitima, quæ jure ad aliquem pertinet, in Legibus Henrici I. cap. 1. Ricardus Hagulstadensis an. 1135. *Exceptis Rectis* Firmis *meis, &c. Ferme droit*, in Consuetud. Britanniæ art. 369. Vide Commentatores.

FIRMA, Prædium, villa, nostris *Ferme*. Brompton. *Rex autem Ethelredus cum mæstitia & confusione ad* Firmam *suam in Comitatu Salopiæ jacebat.*

FIRMA REGIS. Leges Aluredi Regis c. 2. *Si quis ad Ecclesiæ mansionem pro qualicumque culpa confugiat, quæ ad Firmam Regis non pertinet, &c.* Saxonica Editio habet cyninges feorme, quæ verba Lambardus de *villa regia*, Somnerus, de *victu*, vel *mensa* interpretantur.

¶ FIRMA, Census sive reditus annuus ob *Firmam* debitus. Litteræ Edwardi Regis Angl. an. 1369. inter Anecd. Marten. tom 1. col. 1509. *Et quod procurator Firmas sive Apporta quæ de terris & possessionibus illis solvi debent ad terminos statutos bene & fideliter solvet, & de arreragiis, si quæ fuerint, de* Firma *dictarum terrarum & possessionum, de tempore quo ultimo fuerunt in manibus nostris respondebit.* Statuta Synod. Eccles. Trecorensis an. 1372. apud eumdem tom 4. col. 1123. *Et si contigerit ipsum ad longum tempus suum beneficium affirmare, & ante tempus Firmam accipere, & infra terminum; beneficio cedat, vel decedat, vel beneficio canonice privetur, & alteri in beneficio seu in fructibus ejus jus competat, & dicta Firma & solutione non obstante.* Kennett. in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosden. *Reddendo inde annuatim antiquam Firmam, & de incremento 40. s pro omni servitio* Ibidem: *Hugo de Plesseys concedit pro se & hæredibus suis, quod omnes homines teneant terras suas in eodem manerio pro eadem Firma per quam eas prius tenere consueverunt.* Hinc

¶ FIRMAM PORTARE, non semel occurrit in Chartul. SS. Trinitatis Cadomensis, sed præsertim fol. 28. verso, ubi de Horstede in Anglia: *Villani metunt annonam 16. diebus in Augusto, & Sokemans 4. supradicti portant Firmam ad Wincestre.* Id est, fructus ex conventione reddendos,

¶ AD FIRMAM COMMITTERE. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 106. *Ita tamen quod si Prior de Petrariis jam dictam domum alicui laico ad medietariam vel ad Firmam Commiserit.*

¶ AD FIRMAM RECIPERE. Statuta Synod. Eccl. Nemausensis inter Anecd. Marten. to. 3. col. 1066. *Item, prohibemus districte, ne aliquis Clericus futuros reditus alicujus Ecclesiæ nostræ diœcesis emat, Recipiendo ad Firmam ipsam Ecclesiam cum reditibus ipsius Ecclesiæ sub*

certo

certo pretio, sine nostro consilio & assensu, nisi Prior seu Rector ipsius Ecclesiæ ad studium Theologiæ ire voluerit. Et tunc etiam regularibus vel laicis Ecclesiam ad Firmam, id est à Presfech, concedere non præsumant.

¶ AD FIRMAM SOLVERE. Charta an. 3. Ricardi I. Regis apud *Madox* Formul. Angl. p. 65. *Cum Radulphus de Basset ... nuper concessit & ad Firmam dimisit D. Priori & Conventui de Chacombe, manerium de Chacombe ... sub certis conditionibus; & Solvendo viginti quatuor libras ad Firmam per annum.*

FIRMA, Restallo, proprie dicitur Mesuagium capitale in villa seu burgo, ex quo dependet omnimodum domanium, quod ad voluntatem, vel ad vitam alicui relinquitur. Ita etiam appellatur reditus, qui super ejusmodi mesuagium reservatur.

FIRMARIUS dicitur is, *cui terra conceditur ad terminū annorum*: qui quidem *nihil juris vindicare potest præter usumfructum*, ait Fleta lib 3. c. 12. § 7. lib. 5. cap. 5. § 21. nostris *Fermier*. Ingulfus p. 906. *Illi vero responderunt ..., terras & tenementa Firmariis tradidisse*. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 805. *Qui municeps erat & vicecomes & Firmarius Regis*. [Statuta Synod. Eccl. Trecorensis an. 1372. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1123. *Super fructibus ejusdem beneficii jus in eis per Firmarium sub pœna dupli, etiam excommunicationis, & centum librarum usualium nobis applicandarum nullatenus molestetur seu impediatur.*] Adde Leges Henrici I. Regis Angl. c. 56. [*Madox* Formul. Anglic. p. 335. Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 611. & Kennett. in Gloss. ad calcem Antiqu. Ambrosden.] Vide *Præpositus*.

¶ FERMARIUS, Eadem notione, in Statutis Eccles. Ambian. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1259. *Firmiter inhibemus ne Capitula collegiata ... Fermarii, coloni, subditi, vel debitores sibi aliquid non persolvant.*

FIRMARIA, Locus forte in Monasteriis, ubi *Firmarii* excipiuntur. Chronicon Andreose p. 414. *Donavit ... decem (reserias frumenti) ad mensam Monachorum, 5. autem ad Firmariam, 5. vero ad hostellariam.* [Charta Walteri Prioris *de Wytham* Ordinis Cartus. an. 1318. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 316. *Hac tamen conditione omnia ista supradicta dictus Johannes percipiet in nostra Firmaria à nobis & successoribus, quod ipse dum potens & habilis fuerit ad laborandum, &c.*]

¶ FIRMARII, Qui vectigalibus colligendis præsunt; nostris *Maltotiers*, Charta Philippi Regis an. 1319. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arverniæ p. 151. *Item, volumus & concedimus eisdem quod Præpositi nostri, Firmarii seu Censarii non judicent neque taxent emendas quas petent à subditis suis.* Compendium jurium & consuetud. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet* fol. 11. verso: *Omnes supradictos officiarios voluerunt Christianissimi Reges Franciæ ... esse & fore perpetuo ab omnibus subsidiis, subventionibus, vectigalibus ... immunes, expresse receptoribus subsidiorum & vectigalium, omnibus Firmariis & aliis Officiariis Regis prohibentes, ne hujusmodi officiarios aliquo modo molestent.*

¶ 4. FIRMA, [Vestis muliebris.] Vide *Aspergo*.

FIRMA MANU SUA Formula quæ passim occurrit in Chartarum subscriptionibus pro signo manus suæ, Vide *Firmare* 2.

¶ FIRMABILIS, Diuturnus. Vita S. Bernardi Episc. Calinensis tom. 2 Martii pag. 234. *Melius arbitror unius mortis metam attingere, quam Firmabiles pœnas quotidianis mortibus deperire.*

¶ FIRMABILIS VACCA, Pinguis, crassa. Instrum. an. 3. Henrici VI. Angl. Regis apud *Madox* Formul. Angl. p. 145. *Et prædictus Ricardus & assignati sui, deliberabunt præfato Willelmo Skrene vel hæredibus suis, in festo S. Michaelis ... unum taurum, 30. vaccas Firmabiles & habiles, vel 8. s. pro quolibet capite.*

¶ FIRMACIA, Multa pecuniaria. Charta an. 1204. apud *la Faille* Annal Tolos. *Solverunt ... totum hoc quod eis petebant ... exceptis debitis & baratis & Firmaciis & feudis*. Vide in *Firmancia*.

FIRMACULUM, *Idem quod Firmatorium, quo quid firmatur*, Ugutioni. *Fermail*, Fibula, fibulatorium. Vita S. Roberti Abbatis Molismensis n. 14. de Comitissa Nivernensi: *Cum Firmaculum aureum haberet ad collum suum, tam auri materia, quam incisione lapidum pretiosum, &c.* Matth. Paris: *Capam choralem dilaceravit, & Firmaculum, quod vulgariter Morsus dicitur, avulsit, quod auro & argento & gemmis fuerat pretiosum*. Idem an. 1251. *Annulos, zonas pretiosas, Firmacula aurea, &c.* Ita etiam ann. 1255. *Annulis, zonis, Firmaculis, &c.* Rainerdus Abbas Cisterciensis in Institutis ejusdem Ord. cap. 13. *Ne in Ecclesiarum libris aurea vel argentea, sive deargentata, vel deaurata habeantur retinacula, quæ usu Firmacula vocantur*. Adde Institutiones Capituli ejusdem Ord. an. 1256. distinct. 1. c. 7. Willelmus de Guilevilla in Peregrinatione animæ:

Sur quoi l'en met un affichail,
Qui autrement est dit Fermail.

Martialis Parisiensis in Arestis Amoris:

Dessus si avoient leurs manteaux
Tant de grosses perles barrez,
Fermaus à moult riches Fermaux.

Vide Notas nostras ad Joinvillam p. 48.

¶ FIRMAGIUM, Vectigal, tributum. Charta Richardi Regis Angl. an. 7 ejus regni to. 4. Hist. Harcur. p. 1281. *Prædicti Monachi ... sint quieti de theloneo, & portagio & passagio & pedagio & pasnagio & Firmagio & de mediatione vini*, Vide in *Firmancia*.

FIRMALE, FIRMALLUS, Fibula, *Firmaculum*, de quo supra. Gall. *Fermail*, Italis *Fermaglio*. Vide *Balascus*.

FIRMALLUS. Concilium Albiense c. 15. *Clericus botones, vel Firmallos aureos vel argenteos ... deferre in aliquibus vestibus non præsumat.*

¶ 1. FIRMAMENTUM, Tectum. Pactus Legis Salicæ tit. 13. art. 3. *Quicumque alienam domum violenter disturbaverit & domus si pro Firmamento liberum habuisse probatur, qui hoc fecerit 1800. denar. culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus: Firmamentum hic est tectum. Tectum enim domuum lignearum postea continet, complectitur & firmat: unde & cœlum, simili ab ædificio sumto, Firmamentum vulgo vocatur, quod idem est ac si orbis Tectum diceretur.

¶ 2. FIRMAMENTUM, ut infra *Firmancia*, Mulctæ, &c. *Firmamenta omnium causarum civilium & criminalium*, in Donatione Petri Regis Aragonum an. 1210. Spicil. Acher. to. 10. p. 178.

¶ 3. FIRMAMENTUM STAGNI, f. Fundus stagni. Instrum. an. 11. Johannis Regis apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 27. *Sciendum quoque est, quod prædictus Abbas & Monachi habebunt in batiis suis corbellas suas in Lavaleisun aqua, & piscationem de Firmamento Stagni Thirnemolendini usque ad ipsum molendinum, &c.*

FIRMANCIA, Fidejussor: *Fermanea*, apud Raimundum Montanerium cap. 167. *Plego ou Fermance*, in Consuetudine Solensi tit. 32. art. 4. in Foris Benearn. Rubr. *de Fermencas*. [Instrum. ann. 1164. tom. 4. Spicil. Acher. pag. 196. *Hanc præfatarum rerum donationem inconvulsam fecerunt ... & Firmantias dederunt Bertrandum Bollaroth & Pontium Bertrandi & Petrum Bertrandi fratrem ejus, ut Monasterio in pace tenere faciant*. Statuta Massil. lib. 5. cap. 31. *Quod rector Massiliæ non recipiat pro juratore, vel pro Firmantia, vel pro redditore pignorum, pro aliquo, aliquem Officialem communis Massiliæ.*]

FER

Fermances Vesialeres, in eadem Consuet. Solensi tit. 1. art. 6. tit. 6, tit. 7, art. 2, Tabularium Uceticensis Ecclesiæ an. 1156. fol. 8. *Firmantias & justitias Episcopo ... adjudicaverunt*, Hugo Flaviniac. in Chr. p. 244. *Salvam Firmantiam ei obtuli 4. mil. solidorum*. Tabulæ nuptiales Bernardi Comitis Convenarum B. Mariæ Montispessulanæ mens. Decemb. an. 1197. *De his omnibus & singulis supra dictis ex parte Comitis Convenarum est Firmancia & debitor per sacramentum corporaliter præstitum R. Comes Tolosæ, &c.* Infra; *Sunt de omnibus supradictis Firmanciæ & debitores quisque in solidum, G. de Balcio, &c.* Concilium Tolosan. an. 1228. c. 8. *Si movent guerram, vel pacis viator ad mandatum redire noluerit, Firmancia vel sacramentum solum non recipiatur ab eo, sed pignora vel obsides, vel persona propria in bona custodia teneatur.* Adde Concilium Monspeliense an. 1214. cap. 39. ex Edit. Carielli, (nam nuperus Editor Conciliorum ignoravit vim vocis, quam asterisco notavit) & Tolosanum an. 1229. c. 31, 38 & eumdem Gariellum in Episcopis Magalon. p. 176.

¶ Firmantia, Fidejussio, sponsio. Consuetud. Ausciorum MSS. art. 27. *Item consuetudo est ibidem quod in quocumque casu præstatur fidejussio de stando juri, quod cives civitatis ipsius dent unum fidejussorem, vel duos, de iis qui degunt vel habitant civitatem prædictam. Firmabunt autem in manu domini sub cujus jurisdictione degunt, & prædicta Firmantia seu fidejussio, cum præstanda fuerit, præstetur & exigatur, &c.* Statuta Raymundi Arelat. Archiep. to. 1. Gall. Chr. inter Instr. p. 98. col. 2. *Cognitionem vero Firmantiæ ad præsens in nobis retinemus. Cum autem ...* (l. Consul miles) *de alio milite vel quolibet de populo Firmantiam acceperit pro se & pro aliis Consulibus accipiat.* Statutum pro Officiis feudalibus Abb. S. Bernardi de Romanis to. 1. Hist. Dalphin. p. 142. col. 1. *In placitis vero causarum totius terræ Abbatis debet accipere Firmantias & audire, & de expensis quæ de eisdem causis levantur, habet tertiam partem, dominus vero per omnia duas partes.*

¶ Firmantia, Idem videtur quod *Firma* 2. Convivium, cœna. Charta an. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Debent insuper facere Firmantiam & stagium Abbati & Priori Majori.*

Firmanciæ, interdum dicuntur mulctæ pecuniariæ, exactæ ab iis, qui *firmancias* dederant, & causa exciderant, vel quævis præstationes. Charta W. D. Montispessulani an. 1103. *Dono tibi ... totam Vicariam totius Montispessulani ... scilicet omnes Firmantias, & omnia districta omnium hominum ,, habitantium in Montispess.* Infra: *Nec homo, nec femina pro eo Firmantiam accipies, quod ad vicariam pertinet.* Charta Ademari de Muroveteri an. 1191. *Scilicet castrum de Omelacio cum omni dominio ejus, & dominatione & districtione, & hominiis, & satisdationibus, & Firmanciis, & justitiis,.. quartis, usaticis,.. garricis, cascruis, devesis, mansis, & mansuris*, [Charta Ildefonsi Regis Aragon. pro Eccl. Forojuliensi an. 1203. tom. 1 Gall. Christ. inter Instrum. pag. 85 col. 1. *Firmiter inhibentes, quod nec ego, nec aliquis successorum nostrorum, vel bajulus noster ... aliquas Firmancias accipere vel aliquas justitias possit vel debeat exigere, vel exercere.* Sententia lata per Archidiac. Ebredun. & Episc. Vapiceni. an. 1233 ex parvo Chartul S. Victoris Massil. fol. 133. *Et quod relinquat omnes justitias & Firmancias in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio ac capitali bello.*] Vide Catellum in Histor. Tolosana pag. 36. 89. Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. p. 160. tom. 8. Spicilegii Acher. pag. 168 tom. 13. pag. 318. Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 72. 100. 159. 178. &c.

¶ Firmantia, Eadem forte notione, pro mulcta pecuniaria, in Ordinat. Johannis Franc. Reg. an. 1361. tom. 3. Ordinat. pag. 499. *Imo si quis* (quid) *in contrarium actum fuerit, ad statum pristinum reducant & reduci faciant indilate, ordinationibus, Firmantiis, mandatis factis vel faciendis, allegationibus, oppositionibus, &c.* In altero exemplari legitur *Financiis*, non ita male.

1. FIRMARE, Securitatem dare [vel per se, vel per fidejussores.] Annales Franc. Loisselliani an. 757. *Sic & ejus homines majores natu, qui cum eo erant, Firmaverunt.* [Breviarium Histor. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 168. *Anno 1075 in Festivitate S. Sixti Pisani ceperunt Almadiam civitatem & Firminum Regem, qui uno quoque anno tributum Pisanis dare suo juramento Firmavit, & civitatem ad honorem Pisane respubl. tenere. Et ita Regi statim Firmaverunt terram, & coronam Romano Imperatori assignaverunt.* Instrum. an. 1233. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil fol 133. *Item dictus D. W. compellebat homines Ecclesie ire ad malefacta vicinorum, & Firmare & litigare in manu sua pro causis civilibus.*]

Firmare Directum. Vide *Firma* 1.

¶ Firmare in Palam, pro Coram. Charta Guillelmi Comitis ex Chartul. Ecclesiæ Auxitanæ: *Ego reddo & Firmo in palam altari S. Mariæ.*

Firmare Cantum, *psalmos, hymnos, &c.* dicuntur, qui, priusquam in Ecclesia cantent, in cantu sese axercent, ut recte cantare discant. Galli dicerent, *Asseurer son chant*. Liber Ordinis S. Victoris MS. cap. 22. *Quando autem in Claustro Novitius sedet, debet Firmare psalterium suum, & cordetenus ad verbum reddere.* Cap. 31. *Fratribus, quibus injunctum est cantum suum cotidie Firmare & reddere, debet Armarius singulis libros, in quibus cantat, specialiter assignare, ... similiter his, qui psalmos & hymnos suos Firmare habent, psalteria & hymnarios, prout opus fuerit, distribuat. Ex quo autem Armarius alicui fratri aliquem librum ad aliquem Firmandum & reddendum specialiter assignaverit, ea illa hora, qua id facere habet, nemo illum accipiat, &c.* Rursum: *Ii vero, quibus specialiter assignati de cantu libri sunt, & psalteria, & hymnarii, postquam lectiones suas Firmaverint, non debent eos, sive in die, sive in nocte abscondere; sed in communi servatorio cum cæteris communibus libris reponere.* Infra: *Fratribus quibus injunctum est cantum suum Firmare, debet Armarius, vel aliquis de senioribus, quibus Abbas in Capitulo jusserit, assistere, qui & eos si erraverint, corrigant, & lectiones eorum, quando reddere voluerint, audiant.* Denique: *Qui psalmos suos Firmant, vel cantant, submissa voce legant, ne alios disturbent.* [Vide Bernardi Ordinem Cluniac. part. 1. c. 27.]

¶ 2. FIRMARE Manu sua Firma, Nihil frequentius occurrit in Chartarum subscriptionibus. Sæpe etiam nude ponitur, *Firmare*, quod idem est ac manus suæ signo confirmare; vel subscribere. Chartul. Ecclesiæ Aptensis fol. 123. verso: *Facta Cartula eleemosynaria ista 16. Kal. Julii an. 30. regnante Conrado Rege feliciter. Signum Norperti qui hanc Cartulam eleemosynariam istam scribi fecit, & testes Firmare rogavit manu sua Firma.* Ibidem non semel recurrit. Chartam an. 1000. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 430. sic subscribunt: *Poncius Archiepisc. Firmavit, Amelius Firmavit, &c.* Ibidem tom. 10. pag. 165. *Hanc chartam* (an. 1110.) *manibus suis Firmavit, & testes Firmare rogavit.* [Charta an. 1080. Goscelini Burdigal. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum pag. 274. *Igitur præfatus Willelmus præsentibus his aliisque nobilibus viris, 12. Kal. Julii Firmavit hoc beneficium.* His affine est quod habetur in Archivis Ecclesiæ Turon. *Ego Joannes Dolensis Ecclesiæ nunc consecrandus Episcopus, huic sanctæ Turonensi Ecclesiæ & tibi, Pater Vincenti, tuisque suc-*

successoribus canonice substituendis, obedientiam, subjectionem & reverentiam promitto, & super hoc sanctum altare propria manu Firmo.

¶ 3. FIRMARE, Munire. Litteræ an. 1224. in Histor. Mediani Monast. p. 313. *Dux mihi licentiam concessit Altampetram refirmare, vel castrum alibi in terra mea ubicumque voluero Firmare*. Charta anni 1312. apud Kennett. in Antiq. Ambrosden. p. 363. *Licentiam dedimus ... quod ipse mansum suum ... muro de petra & calce Firmare & kernellare possit*.

¶ 4. FIRMARE SE, subsistere, considere. Vita S. Petri Mart. to. 3. Aprilis p. 689. *Quidam fratres levitate ducti juxta cellam ejus transeuntes, plurium collocutionem audientes, Firmaverunt se, ut quinam essent deprehenderent*.

¶ 5. FIRMARE, Elocare, ad firmam concedere, Statuta Humberti Bellijoci an. 1233. to. 9. Spicileg. Acher. pag. 184. *Nemo pro debito quod debet de indumento quod indutum habet, potest vadiari, nec de ostia domus suæ potest vadiari, nec domus Firmari pro debito*. *Affirmare*, eadem notione, occurrit in Statutis Eccl. Trecorensis an. 1372. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1123. & Kennett. in Antiq. Ambrosden. pag. 354. Vide *Affirmare* 1.

6. FIRMARE, Gallis *Fermer*, Cæsarius lib. 4. c. 73. *Pixidem ei clausam, sed non Firmatam porrexit*. Ubi observandum aliud esse *claudere*, aliud *Firmare*. Est enim *firmare seram* vel *firmaculum* obdere. [Hinc in Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. p. 1. p. 157. *Firmans itaque ostium sera abiit*. Vita B. Coletæ to. 1. Mart. p. 574. *Per spatiũ quinquaginta annorũ inclusa continue permansit & Firmata*.] Adde Continuatorem Florentii Wigorn. an. 1138. 1162. pag. 667. 675. Concilium Budense ann. 1279. c. 43. &c.

FIRMATURA, ex Gallico *Fermeure*, Sera, clausura, in Regula Templar. c. 40. [Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 208. ad calcem: *Pro Firmatura Longi-campi* 60. *s*. Epist. Johannis de Monsterolio de Descriptione Monast. Caroli loci apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1390. *Si de Firmatura totius ambitus Abbatiæ interroges, aiunt quindecim stadia circuitione complecti, infra cujusmodi ambitum sine hortis & virgultis, bis septem aquarum receptacula ad piscium custodiam comprehenduntur*. Acta S. Syriæ to. 2. Junii p. 64. *Visa & visitata ipsius capsæ Firmatura, quam bene seratam & firmatam ... invenimus*.]

AFFIRMARE, pro *Firmare*, Claudere. Matth. Paris an. 1251. *Obtulit duo monilia, & jussit ea feretro indelebiliter ad memoriam sui clavis fortiter Affimari*. [Sic & *Deffermer* dixerunt Poetæ nostrates pro Aperire, *Ouvrir*, Le Roman *de Floire* MS.

La porte li out Deffermee,
Floires'en ist lance levee,

Le Roman *d'Athis* MS.

Les ventailles ont Deffermees,
Et les coifes jus avalees.]

¶ 7. FIRMARE, Despondere, Gall. *Fiancer*. Charta circa 1100. in Tabular. S. Victoris Massil. *Cum eo firmiter locutus est usquequo mulieres fuerunt Firmatæ. Post hæc venit dies constitutus ut acciperent suas uxores*, &c.

¶ FIRMARIA, Carcer. Willel. Wyrcester Annal. Rer. Anglic. in Lib. nigro Scaccarii p. 428. *Tristi tamen Firmaria hostes me clauserunt*. Alia notione vide in *Firma* 3.

¶ FIRMARIUM, Fibula, Gall. *Fermoir*. Inventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *De boutonnis capparum de capiternis feretri seu chassiæ B. Eligii, de Firmariis librorum, de garnistura mitræ*. Vide *Firmaculum*.

¶ FIRMARIUS, Vicarius seu presbyter cui Ecclesia deservienda committitur. Statuta antiqua Eccles. Cenoman. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1396. *Statuimus ut Firmarii seu capellani, quibus Ecclesiæ committuntur, obedientiam juramento promittant*. Extrav. comm. de decimis: *Sed Ecclesiastica persona, quæ in Ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet; sed facit in eodem per Firmarium vel vicarium deserviri, deputando ipsi vicario, vel Firmario certam suorum proventuum portionem*, &c. Huc spectant Statuta Eccl. Aurelian. art. 54. apud eumdem Marten. ibid. col. 1279. *Statuimus ut Capellani nullatenus ad Firmas accipiendas admittantur, nisi prius Archidiaconorum suorum assensu requisito & obtento*. Vide in *Firma* 3.

FIRMATARIUS, Officium monasticum; cui forte incumbit reparationum seu sartatectorum Monasterii cura, illiusque *firmandi*, nisi idem sit, cui *Fermariæ* cura incumbit, vel certe *Firmariorum*: nam *Fermeteurs* vocant etiamnum Leodienses, quos nostri *Fermiers* dicunt, qui scilicet tributa exigunt. Vide Magnum Recordum Leodiense pag. 33. &c. Vetus Scheda apud Angelum à Nece p. 497. *Firmatarius* (Casinensis) *debet facere reparare Palatium Infirmarii, cum subjacentiis suis*.

¶ 1. FIRMATIO, Fidejussio, promissio. Instrum. an. 1335. apud Ludewig. to. 5. p. 603. *Si ... dictus Dominus Casimirus Rex Poloniæ ... sex millia marcarum eo modo, quo debet, eidem Domino Regi Boemiæ vel filiis ejus non solverit, aut conditiones seu obligationes pro ipsa solutione factas, Firmationes in specialibus literis contentas & expressas non fecerit, nec compleverit*. Vide *Firmitas* 1.

¶ 2. FIRMATIO, Idem quod infra *Firmitas* 3. Præceptum Ludovici Pii tom. 1. Capitul. col. 680. *Et ut hæc auctoritas ... firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsa valeat perdurare, duas inde pari tenore conscriptas Firmationes fieri jussimus*.

¶ 3. FIRMATIO, Arx, castrum munitum. Litteræ ann. 1224. in Histor. Mediani Monast. pag. 313. *Quod ego Albertus in Firmatione dicti montis salvus non essem, Dux mihi concessit licentiam Altampetram refirmare*.

¶ 4. FIRMATIO, Vox venatica, qua significatur tempus quo ultima fetura grandescit viribusque firmatur. Instrum. an. 1240. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 304. *Noveritis quod ego Herebertus dedi & concessi pro me & hæredibus meis, D. Hereberto filio Matthæi ... tres damas tempore pinguedinis in parco meo de Betthameton & tres damas tempore Firmationis*.

¶ 5. FIRMATIO, Ciborum suppeditatio. Vide in *Firma* 2.

¶ FIRMATOR, Qui alicui chartæ testis subscribit. Charta an. 1066. to. 3. Gall. Christ. inter Instrum. col. 205. *Acta est autem hæc Charta publice ... Firmatores sunt ... Archiepisc. Guinamandus ... Gosfredus Decanus*.

FIRMATORIUM, *Quo pallium tenetur in humeris, vel cingulum in lumbis, fibula*. Ioh. de Janua. [*Fermoer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Vide *Firmaculum*, & *Firmale*.

¶ FIRMATURA, Munitio. Charta ann. 1239. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 39. *De Firmatura autem castri de Marcilleio concessit, quod ipse Radulphus firmet ipsum castrum secundum quod sibi melius placuerit*. Vide *Firmare* 3. & 6.

¶ FIRMERIUM, Fibula, Gall. *Agrafe*. Inventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. *Item tres libri pontificales ... & habent asseres coopertas de argento, & in duobus majoribus sunt duo pipeti argentei & sine clausuris, & alter sine pipeto qui habet unum*

unum Firmerium cum dimidio. Vide *Firmaculum*.

1. FIRMITAS, Securitas data alicui, *Asseurance, Seurete*, ἀσφάλεια. Annales Franc. Bertin. ann. 864. *Quem pater è vestigio insequens, sub Firmitatum conditionem ad se venire facit, & ei honores donat.* Capitul. Caroli C. tit. 16. cap. 15. *Et si adhuc dubitatis, & aliam Firmitatem quæritis, &c.* Adde tit. 27. c. 3. 8. tit. 36. c. ult. [Charta ann. 1038. ex Archivo S. Victoris Massil. *Funditus perpetualiter subnixa Firmitate roboramus, donamus, tam in fevo quam in alode.* Litteræ ann. 1303. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 203. *Salvatis ... videlicet duo millia librarum in annum præsentem, & postea de anno in annum tria millia librarum usque ad plenam satisfactionem dictorum viginti millium librarum, prout in Firmitatibus, quas à nobis habet super hoc dictus Marchio, continetur; nam super iis Firmitates validas à Dalphino & D. Johanne ejus primogenito filiis nostris habemus.*]

2. FIRMITAS, Pactum. Capitul. Caroli C. tit. 21. c. 1. *Quia necesse erat, ut inter nos Firmitas facta fuisset secundum Dei voluntatem.* Cap. 3. *In illa Firmitate, quam ego cum patre suo ... feci.* Ita tit. 23. c. 7. tit. 26. c. 1. *Chartæ Firmitas.* Chronica Augustensis an. 1059. *Seditio inter Hainricum Augustæ Episcopum & Diepoldum Comitem pro Comitatu ad altare S. Mariæ per cartæ Firmitatem tradito. Firmitatem facere per chartam*, Leg. Alemann. c. 1. §. 1. 2.

3. FIRMITAS, Privilegium, *emunitas*, præceptum, quod scilicet *perpetuam obtinet Firmitatem*, ut est apud Marculfum l. 1. form. 1. & alibi passim. Ratbertus de Casibus S. Galli c. 5. *Hortatus est eos, ut per aliquem fidum hominem eandem Firmitatis cartam domno Imperatori dirigerent.* Supra, *emunitatis præceptum* dicitur. Adde cap. 8. Theodorus Campedonensis de S. Magno c. 25. *Dedit ei totum ipsum saltum cum marcha Firmitatis, qua in epistola sua fecit conscribi.* Et mox: *Et ne quisquam ex successoribus ejus tanti obsisteret boni, fecit conscribi suæ Firmitatis epistolam, &c.* Walafridus Strabus de Vita S. Galli c. 21. *Jussit fieri conscriptionem Firmitatis, &c. Epistola Firmitatis*; in Lege Longob. lib. 3. tit. 8. §. 2. apud Aimoin. lib. 4. Hist. Franc. c. 62. Babolenum in Vita S. Germani Abb. Mart. nu. 8. Aribonem in Vita S. Corbiniani c. 29. &c.

4. FIRMITAS, Munitio, Castrum undique firmatum seu clausum: *Fermete*, in Consuetud. Calvimontensi art. 8. Gloss. MS. Regium Cod. 1197. *Munitiones, Firmitates.* Annales Francorum Loisalliani ann. 776. *Et nimia festinatione Saxonum casas seu Firmitates subito introivit.* [Diploma Ludovici VII. an. 1146. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum. col. 231. *Episcopus autem ... nobis & successoribus nostris & regno fidelitatem juravit, & universas Firmitates ac fortalitia civitatis quoties ad Podium veniremus ad voluntatis nostræ præceptum se redditurum nobis firmavit.* Instrum. ann. 1215. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 843. *Ego Odo Dux Burgundiæ, notum facimus universis, quod si Comes Nivernensis apud Grisolias voluerit facere Firmitatem, &c.* Notitia Anonymi an. circ. 1229. ex 2. Chartul. Campaniæ apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 736. *In castro Chablciæ quod Clastrum vocatur, D. Noerii nullam prorsus habet justitiam, nec in muris, nec in fossatis, nec in tota Firmitate.*] Occurrit præterea apud Ethelwerdum lib. 4. c. 3. p. 845. Henricum Huntindon. lib. 8. p. 372. 373. Adonem Viennensem in Chronico, Ordericum Vital. lib. 9. p. 738. Matth. Paris p. 53. 65. Joann. Brompton. p. 993. 1039. in Chron. Besuensi p. 556. in Historia Episcop. Autisiod. c. 53. in Annalib. Francor. Bertinianis p. 221. in Epist. 61. ex Francicis to. 4. Histor. Franc. &c. Philippus *Mouskes* in Henrico I.

Li ot tolu par sa guere
Et ses castiaus & ses cites,
Et ses bours & ses Fermetes.

Idem in Chilperico:

Castiaus saisi, cites,
Bours & viles, & Fermetez.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

Onques ne pot garir Chastiaus ne Fermetez.

Infra:

C'est une Fermete, qui moult est redoutee.

Le Roman *de Garin* MS.

Riches est li sires, qui à tel Fermete.

Alibi:

Donjon, ne marche, recet, ne Fermete.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Tant vos donrai chastiaux & Fermetez,
De mon Royaume seres Sires clamez.

Le Roman *de Goydon* MS.

Et dis chastiaux & autant Fermetez.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Et saisirois toutes vos Fermetez.

Hinc diminutivum *Ferte*, quo nomine donantur etiamnum complura in Gallia castra. Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Por l'amor Dieu qui oncques ne menti,
Guillaume prist Orenge, la tor, & la Fierte.

Le Roman *de Garin*:

Le Siege a mis environ la Ferte.

Le Roman *d'Aubery*:

Je vous croistrai forment vos heritez.
De deux chastiaux, & de quatre Fertez.

5 FIRMITAS, Exactio in rebus venalibus. Joan. Hocsemius in Episc. Leod. lib. 1. c. 15. *Fuit autem forma concordiæ, quod quoad 18. annos tunc futuros de sola cerevisia Firmitas levaretur, &c.* Adde c. 26. lib. 2. c. 13. pag. 398. *La Ferme de la biere.* [Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Amplis. Collect. col. 193. *Statuere intendebant Firmitatem super vino & sale, &c. Sed quoniam hoc per omnes erat abjuratum, dispensatio à sede Apostolica impetratur, & per quinquennium Firmitas levari permissa est.*]

¶ FIRMITATIS ARCHA, Ferro munita, arcula ferrata, nostris *Coffre fort*. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 479. *Nisi reporta fuerit dicta res in scrinio vel archa Firmitatis, de quibus clavem deferat dominus vel domina domus.*

¶ FIRMITUDO, Arx, castrum munitionibus vallatum. Confœderatio inter Comit. Flandr. & Comit. Hannoniæ ann. 1176. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 586. *In confinio etiam terrarum nostrarum quod vulgo marcha dicitur, non debemus, nec possumus alias construere Firmitudines, quam illas quæ modo ibi sunt.* Vide *Firmitas* 4.

¶ FIRMURA, Sera, clausura. Liber niger Scaccarii p. 367. *Et in tali Firmura, quod quilibet eorum habeat clavem suam & diversam.*

FIRSTFALLI, Culminis ruina, ex Saxon. & Germ. first, laquear, tigillum, *festum*, culmen, & fall, ruina. Lex Bajwar. tit. 9. c. 3. *Si quis desertaverit, aut culmen ejecerit, ... aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod Firstfalli dicunt, &c.* Habetur præterea c. 4. §. 5. *Firsfalli* præfert Editio Heroldi c. 13. §. 3.

FIRSTSUL, Columna, qua domus culmen sustentatur, ex German. & Saxon. first, culmen, & sul, vel syl, columna. Lex Bajwar. tit. 9. c. 6. *Si quis eam columnam, à qua culmen sustentatur; quam Firstsul vocant.*

FIRTALA, Mensura annonaria in Morinensi seu Bononiensi & Flandrensi tractu. Chronicon Andrense p. 361. *Terram ... sub firma manu dedit per duos Firtolas frumenti, & quinque Firtalas avenæ.* Occurrit ibi non semel p. 362. 366. 370. 372. 396. 397. 405. &c. & in

Charta

Charta Balduini Comitis Fland. ann. 1056. in Tabul. S. Bertini. Vide *Ferto*.

FIRTHE, seu potius *Fyrht*, vox Saxonica, pro terriculamento, phantasmate, spectro. Somnero, firhto, est stupor, horror. Leges Kanuti Regis cap. 27. apud Bromptonum: *Gentilitas est, si quis idola colit, ... aut in forte vel in Firthe*, (leg. *Fyrth*) *vel in similibus fantasiis vel præstigiatum aliquid agat*.

FIRTHUNGA, vel FYRTHUNGA, Expeditio, seu profectio militaris: *expeditionis apparatus*, in Legibus Kanuti Reg. c. 31. Edit. Brompton. *Expeditio*, nude in cap. 32.

FIRTO. Vide *Ferto*.

¶ FISANA, *est Aqua ordei*, in Gloss. S. Andreæ Avenion. 13. sæc. exarato; pro *Ptisana*, nostris *Ptisane*.

¶ FISCALATUS, Nomen officii in superiori justitia, Procuratoris scilicet fisci. Concilium Limanum I. an. 1582. to. 4. Concil. Hispan. p. 244. *Officia Notariatus aut Fiscalatus neque vendantur neque locentur, sed hominibus probis atque industriis gratis ab Episcopo conferantur*.

FISCALIA, Annonæ tributa, quæ fisco inferuntur. Julius Africanus l. 5. Hist. Apost. p. 64. *Nam dum custodiuntur, fures insidiantur, dum solvunt Fiscalia, dum ædificant promptuaria, &c.* S. Ambrosius in Ep. ad Romanos c. 13. *Ideo dicit tributa præstari, vel quæ dicuntur Fiscalia, ut subjectionem præstent*. Scholiastes Juliani Antecess. c. 72. *Quando is, qui nihil possidet, Fiscalia dare cogitur*. Ita usurpat l. 3. C. de Episcop. & l. 7. Cod. Th. de Annona. *Fiscale onus, Pensitatio Fiscalis*, in l. 17. 12. eod. tit. Cod. Theod. Bulla Cælestini V. PP. apud Ughellum to. 1. Ital. sacr. p. 429. *Ab omnibus & singulis Fiscalibus, mutuis, & collectis, exactionibus, & functionibus, &c.* Adde p. 430. [Tabularium S. Johannis de la Pena lib. Goth. fol. 18. apud Moret. lib. 2. Antiquit. Navarræ pag. 489. *Quia non solum ego sed & pater meus & avus meus & omnes Reges liberi & absque Fiscalia fuerunt, tam de Christianis quam etiam de paganis. Et quia libertas nostra antiqua est*. Hispanis *Fiscalia, Exaccion del fisco*.]

¶ FISCALION, τὸ Βασιλικὸν, Gloss. Lat. Græc. Vide *Fiscus*.

FISCALIS, *Fiscalinus, Fisglinus, &c.* Vide *Fiscus*.

¶ FISCATIO, Fictio, illusio. Chronicon Siciliæ ad an. 1325. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 92. *O inflata scientia, quæ veteres verbo resolutorio quasi sophismati logicali in Fiscationem prædictam ex manifestis falsis medio inepto læsit*. Lubens legerim *Fuscationem* à *Fuscare*, Tenebrosum facere.

¶ FISCATUS, pro *Viscatus*. Carmen de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna lib. 6. inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 355.

Quis nesciat, inquam,
Quod clauso regno, Fiscatis Dedalus alis
Arcteas Mino a timens enavit ad oras?

Sic Ovidius de Arte am. 1. 391. dixit:

Non avis utiliter Viscatis effugit alis,

FISCHA. Vide *Fascia*.

¶ FISCIA, Φίσκος, ὁ συνήγορος, *Fiscus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ FISCIACUS, Idem quod *Fiscus*, prædium. Instrum. an 858. to. 8. Spicileg. Acher. p. 143. *Pro quantitate sui atque difficultate itineris, quia longius ab urbe distabant*, (Canonici Æduenses) *penuriam sæpissime pati solebant cotidiani victus: ut quando penitus hæc occasio tolleretur, receptis eisdem rebus atque militaribus viris distributis i. Caramanno & Tillido villis ... cum Fisciaco ad se pertinente, delegavi in usus eorum in vicinori & pinguiori loco Marcassolium villam*.

¶ FISCINA, *Instrumentum piscandi*. Papias. Vide *Fissina*.

FISCLA. Gloss. Longob. S. Germani Paris. ex Gloss. *Fistula, vulgo Fiscla dicitur*.

FISCLUM. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Fisclum*: Elesceocche ad verbum, *oleum ægrotarum*. [Isidor. lib. 20. Orig. c. 14. *Fisclum, quasi Fisculum, à colando oleo dictum, vel quasi Fiscella olei*.]

FISCO, Culcitra straminea, vulgo *Paillasse*. Fr. Juncta in Vita B. Margaretæ de Cortona n. 17. *Tunicas, Fiscones & operiorea lecti*. Constitut. Ord. Prædicat. dist. 1. c. 9. *Super stramina & Saccones laneos dormire licebit*. Bulla Innocentii IV. PP. pro Damianitis Barcinonensib. ann. 1243. apud Waddingum: *Scapularia & mantellum cum pellibus, ac subtilares cum pedulibus, & utendi Fisconibus fœno vel palea plenis, & cervicalibus vobis licentiam impertimur*. Alia ejusdem Pontificis pro universis Damianitis an. 1247. habet hoc loco *saccones*: *Licet autem unicuique habere Sacconem de palea vel de fœno, & cervical*. Alia Urbani IV. an. 1263. pro Sororibus Minorum Monasterii Humilitatis B. Mariæ Parisiensis, apud Ughellum: *Liceat autem unicuique Sacconem plenum habere de palea, vel de fœno, vel stramen, aut saltem fœnum vel stipulam pro Saccone, &c.* At quod *fisco* & *sacco*, locis præallatis, *saccus* appellatur in Regula Templariorum c. 70. *Credimus enim prorsus Saccum, culcitram, & coopertorium unicuique sufficere*. Columellæ vero lib. 18. c. 48. *Fisco* est fiscina juncea: unde *Fisculus*, parvus fiscus, eidem c. 49.

¶ FISCONUS, Eadem notione, in Constitut. Caroli II. Reg. Siciliæ: *Pro quolibet lecto integro assignando per Magistros juratos & Bajulos ... solvatur granum unum. Lectus integer intelligatur materatium, vel Fisconus, vel culcitra, quod, qui vel quæ habeat linteamina & culcitram*.

¶ FISCULUS. Vide *Fisco* & in *Fiscus*.

FISCUS. Papias: *Fiscus, saccus est publicus, unde fiscina & fiscella*. Hausit ex S. Augustino in Psalm. 146. *Fiscus saccus est, unde & fiscinæ & fiscellæ dicuntur*. Jo. de Janua: *Fiscus, vel bursa Regis, ubi publicus census reponitur*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiscus, Sac ou bourse de Roy ou l'on met publiques cens, ou revenues, ou fourfaitures*.] Gloss. Ælfrici: *Fiscus, vel saccus publicus*, big-girdel Somnern bi-gyrdl, est *zona*.

Fiscus, pro re, quæ fisci est, & ad fiscum, seu ad dominium alicujus pertinet. [Præceptum Pipini Aquit. Regis an. 846. to. 2. Gall. Christ. inter Instrum. col. 253. *Quidquid etiam de præfatis rebus Monasterii jus Fisci exigere poterat, totum ei concedimus Monasterio*.] Concilium Valentinum an 885. cap. 10. *De Fiscis & villis, quas constat dominio Ecclesiæ à fidelibus olim fuisse contraditas, & nunc potestati sæcularium subditas, &c.* [Charta Caroli III. apud Mabill. to. 3. Annal. pag 696. *Regembaldus Abbas innotuit nobis qualiter eadem & Fisca sibi pertinentia sub Manillone & Mundeburde atque immunitatis tuitione progenitores nostri priscis temporibus constituissent*. Charta Bernonis Episc. Matiscon. an. 930. vel 931. to. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 275. *Expetiit ab eo D. Albericus Comes illustris ex rebus aliquid terrenis subtrahi S. Vincentii Matiscon. Fiscum videlicet unum in pago Lugdunensi cum adjacente Ecclesia SS. Amoris & Viatoris*. Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 126. col 2. *Pertinet autem eadem terra per suggestionem ad Fiscum Spicarias*.] Eckeardus Junior de Casib. S. Galli c. 1. *Nondum adhuc illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta: sed Fisco regio regulariter parebat, sicut hodie & Francia*. Chronic. Reichersperg. an. 1088. *Admontense Cœnobium his temporibus fundavit, ... quia Fiscus Episcopalis erat*.

FISCUS

¶ FISCUS REGIUS, Ærarium Regium. Epistola Henrici Huntindon. ann.1553. tom.8. Spicileg. Acher. p.186. *Magna expectatione susceptus* (Gilbertus) *cœpit avaritiæ crimini deservire, multa perquirens, pauca largiens. Mortuus siquidem nihil divisit, & infinitam thesauri copiam Rex Henricus in ejus deliciis invenit. Ocreæ etiam Episcopi auro & argento referta in Fiscum allatæ sunt.*

FISCUS REGIUS, Regis domanium, villa regia, prædium dominicum. Capitulare de villis c. 3. *Franci autem, qui in Fiscis aut villis nostris commanent, &c.* Adalbertus Floriac. in Hist. Translat. S. Benedicti n.2. *Namque idem ager Floriacensis Fiscus regius erat.* Flodoardus l.1. Hist. Rem. c. 20. *Manent juxta regii villam Fisci, quam Rosetum vocant.* Chronicon S. Petri Vivi p. 761. *Locum Mauriaci, qui Fiscus regalis & capella Regum Francorum est.* Henricus Huntindon. lib. 6. *Normannia Fiscus regalis erat.* [Formulæ vett. Alsaticæ apud Eccardum ad calcem Leg. Sal. p. 236. *Concessimus ad ipsum titulum Pastoralem curtem seu Fiscum juris proprii & regalis.*] Occurrit passim, in Annalibus Franc. Metens. an. 879. apud Robert. de Monte an. 1038. Fulcuinum de Gestis Abbat. Lobiens. c. 1. Fortunatum de Vita S. Medardi c. 15. 19. Baldricum lib. 2. Chr. Camerac. c. 21. in Vita S. Mauri, n. 50. &c.

¶ FISCALES TERRÆ & *Fiscales villæ* nude dicuntur quæ ad Regium domanium pertinent, in Conventu apud Andelaum an. 587. sub Guntramno Rege, tom. 1. Capitul. col. 13. apud Marculfum l.2. formul. 52. & in Append. ad Marcam Hispan. col. 792.

FISCUS DOMINICUS, in Vita S. Bathildis Reg. n. 8. [Præceptum Childeberti I. Regis Fr. ann. 528. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 4. *Actum Madoallo Fisco dominico. Data 13. Calendas Februarii anno 4. regni nostri.* Capitulare Wormatiense c. 8. *Ut de rebus Ecclesiarum quæ ab eis per triginta annorum spatium sine ulla interpellatione possessæ sunt testimonia non recipiantur, sed eo modo contineantur sicut res ad Fiscum dominicum pertinentes contineri solent.* Et infra: *Volumus ut omnes res Ecclesiasticæ eo modo contineantur sicut res ad Fiscum nostrum pertinentes contineri solent.* Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 55. col. 2. *Winegaudus tenebat de Fisco dominico campos 11.... Gondoinus tenet de Fisco dominico jornales 11.*]

FISCO SOCIARE, *Fisco sociante, socio, cogente, discutiente*: Formulæ, quæ passim in veteribus Tabulis occurrunt, quibus res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur. Appendix Codic. Theodos. Constit. 14. *Facultatibus eorum Fisco nostro Sociatis.* Const. 19. *Non solum bona sua largitionibus nostris jussimus Sociari, verum etiam, &c. Fisci viribus Sociare, adsociare*, in eod. Cod. Th. & apud Papianum tit. 9. &c. Vita S. Romarici MS. *Villas eorum Fisco Sociari præcepit.* Vita S. Isidori Episcopi Hispaliensis nu. 13. *Ecclesiarum prædia, quæ pater suus Fisco Associaverat.* Ita vocem *Sociare*, pro *adjungere*, usurpat Edictum Chlotarii II. Regis in Concilio Parisiensi V. c. 18. *In exilio deportentur, & facultates eorum propinquis heredibus Socientur.* Adde Capitulare 2. an. 813. cap. 6. Vide lib. 13. cod. Cod. de Paganis, &c. Chron. Farfense p. 655. &c. [Unde in eadem formula interdum *jungere* usurpant. Charta an. 1013. in Append. ad Marcam Hispan. col. 995. *Libras decem Fisco S. Petri jungendas, &c.*]

SOCIANTE FISCO. Charta 47. inter Alamannicas Goldasti: *Qui contra hanc donationem à me factam venire præsumpserit, Sociante Fisco multam repetitionem componat, id est, auri lib. 2.* Vide Chartam seq. & 58. Tradit. Fuld. lib. 2. c. 27. Marculfum lib. 2. form. 4. 6. 7. 11. 18. 52. &c.

SOCIO FISCO. Formulæ veteres cap. 27. & 37. *Una cum Socio Fisco auri uncias tantas, &c.* Charta Rodulfi Archiepisc. Bituric. ann. 851. in Tabul. Belliloci: *Si litem, calumniam, sive aliquid oppositionis facere voluerit, cui litem intulerit, auri libras 30. argenti pondera 60. una cum Socio Fisco coactus exsolvat, & quod male petit, vindicare non valeat.* Privilegium S. Amandi, descriptum tom. 2. SS. Ord. S. Bened. p. 1294. *Et insuper inferat vobis cum Socio Fisco auri libras decem, &c.* [Charta Guitonis pro Monasterio S. Hilarii de Nobiliaco apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 275. *Qui contra hanc epistolam aliqua maligna cupiditate ductus calumniam aut repetitionem generare ... conaverit, inferat partibus Monasterii & Socio Fisco solidos D. componat.*]

CUM CONSOCIO FISCO. Primum Testamentum Widradi Abbat. Flaviniac. *Una cum Consocio Fisco auri libras 30. argenti pondera quingenta coactus exsolvat.*

COGENTE FISCO. Charta Rodulfi Archiepisc. an. 858. in Tabul. Bellilocensi: *Deinde Cogente Fisco auri libras 15. argenti pondera 30. coactus exsolvat.* Vide Chartam Alam. 81. apud Goldastum, Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. capit. 57. Tradit. Fuld. lib. 2. trad. 38. 39. &c.

DISCUTIENTE FISCO. Formulæ veteres apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 497. *Fisco Discutiente solidos triginta multæ componat.* Ibid. col. 499. *Et ob hoc solidos tantos una cum Fisco Discutientibus multæ componat.*] Charta Alam. 77. apud Goldast. *Ad ipsum Monasterium restituat, & in Discutiente Fisco multa componat, id est, auri uncias duas, &c.* Aliis verbis in Charta 60. *Qui contra hanc donationem venire tentaverit, Partibus Fisci multa componat, id est, auri uncias 6. &c.*

¶ FISCI VIRIBUS ADDICATUR. Vetus Formula ejusdem notionis. Capitulare Caroli Mag. c. 13. *Si vero Laicus fuerit & honestioris loci persona, medietatem facultatum suarum amittat Fisci Viribus profuturam.* Capitulare Ludovici Pii ann. 826. c. 6. *Quod si fecerit, domus illius Fisci Viribus addicatur.* Quod non semel in iisdem Capitularibus occurrit.

¶ FISCI CELLARIUM. Præceptum Chilperici an. 716. apud Mabill. Diplom. p. 485. *Dum & ante hos annis proavus noster Dagobercthus quondam Rex solidus cento exemtis de Massilia civitate sicut ad Cellario Fisce potuerant esse exactati, ad Basileca peculiaris patroni nostri domni Dionysii, &c.*

FISCUS, Feudum, *beneficium*, præsertim vetustioribus Scriptoribus: quia in primæva feudorum institutione Principes *terras fiscales*, seu patrimoniales *Fidelibus* suis seu subditis concedebant in beneficium & feudum, idque ad vitam. Unde fisci nomen retinebant, quia non omnino alienatæ erant, sed censebantur semper esse de dominio donatoris ac *feofatoris*. Unde non desunt, qui vocem *feudum* confectam ex *fiscus* putant: ita ut cum nostri *fiesc* pro *fisco* dicerent, vocem *fiesc*, in *fief* verterint, unde postmodum *feudum* formarint. Vetus Lapis in Ecclesia S. Germani Pratensis Parisiis: *Hic pausante sancto Germano, in die translationis, dedit ei Rex Pipinus Fiscum Palatiolum cum appendiciis suis omnibus.* Annales Franc. Metenses an. 847. *Deditque illi Comitatus & Fiscos plurimos.* Adde ann. 885. 887. Baldricus Noviom. lib. 2. c. 35. *Ipsum locum in Fisco tenebat.* Ordericus Vital. lib. 10. *Plerique Francorum, qui binis cogebantur dominis obsecundare, pro Fiscis, quibus abunde locupletati sub utriusque Regis turgebant ditione, &c.* Vetus Charta apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. c. 11. nu. 1. *Dedit ei in Fiscum & filiis suis, & suæ progeniei 12. conductus, &c.* Tabularium Dolensis Monasterii in Biturigib. *Concedimus etiam, ut quicunque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui Fisci sive casamenti, quod à nobis habet, dare voluerit, libere hoc*

re hoc

ne hoc agere possit, *&c.* Tabular. S. Sulpitii Bituricensis circa an. 1000 *Quod si forte evenerit, quod ipse vel hæredes ejus, quod absit, defecerint, omnis Fiscus revertetur in proprium S. Sulpitii.* Epistola 297. ex iis, quæ habentur to. 3. Hist. Francor. *Jam quod regiæ dignitatis & de Fisco Regis Francorum est, Regis Anglorum feudum impudenter esse asserunt.* Adde Monachum Sangallensem lib. 1. c. 14. 16. Fulbertum Carnot. Epist. 96. Odonem de Miracul. S. Mauri Abb. c. 4. Diplom. Belg. lib. 1. c. 8. Probat. Hist. Guinensis p. 45. 47. Prob. Histor. Monmorenc. p. 67. &c.

¶ FISCUS SACERDOTII, sive *Presbyteratus*, Domus cum certa agri portione quam assignare solebant in Ecclesiæ dotem ipsius fundatores, quamque ab omnibus oneribus faciebant immunem. Hoc etiam nomine intelligenda jura Sacerdotalia, Gall. *Droits Curiaux*, quæ illi fundatores & Domini feudales aut sibi diu retinuere, aut aliquando ipsi Presbytero deservienti concesserunt. Ejusmodi sunt oblationes, & ea quæ persolvi solent pro baptismis, exequiis defunctorum, imo & pro pœnitentiis & *manuattrectationibus*, id est forte, matrimoniis. Tabularium Vosiense fol. 3. *Concesserunt Deo & S. Petro Vosiensi omnem Fiscum Sacerdotii ex eadem Ecclesia, ex baptisteriis scilicet, ex pœnitentiis, ex manuattrectationibus, & ex omnibus quæ ad Fiscum Sacerdotii pertinent promiseruntque se nihil omnino quæsituros ex omnibus præter quartam partem sepulturæ.* Tabularium Angeriacense fol. 60. *Ego Elias Rufus concedo Deo... in præsentia D. Odonis Abbatis Ecclesiam Oiziaci, & Fiscum Presbyteratus, & cœmeterium, &c.* Vide *Feudum Presbyterale*.

Apud Marculfum lib. 1. form. 2. *Fiscus* opponitur *proprietati*: *Ergo dum & ille Episcopus, aut Abbas, aut illuster vir Monasterium in honore illius, in pago illo, aut super Proprietate, aut super Fisco, noscitur ædificasse, &c.* Quod quidem aliis verbis exprimitur in form. 12. & 33. *Villas illas, sitas in pago illo, quos de munere regio, aut de alode parentum, vel undecumque ad præsens tenere videtur.* Ubi *villæ de munere regia* possessæ sunt *fisci* beneficia, feuda: *alodes* autem *parentum*, ipsa *proprietas*.

☞ Et quidem *bona fiscalia* generatim vocabant beneficia quę à Rege vel Principibus, aut etiam ab Ecclesiis certis sub conditionibus ad vitam dabantur. Hæc à propriis seu patrimonialibus belle distinguuntur in Charta an. 1510. apud Rymer, to. 13. p. 285. *Sub obligatione omnium bonorum nostrorum Patrimonialium & Fiscalium.* Et paulo post: *Sub obligatione & ypotheca omnium bonorum nostrorum & præfatæ serenissimæ Reginæ Castellæ filiæ nostræ Præsentium & Futurorum.* Ubi *bona præsentia* sunt patrimonialia: *futura* vero fiscalia, Vide Notas Bignonii ad Marculfum.

INFISCARE, Idem quod *Inbeneficiare*, Prædium in *fiscum*, vel *beneficium* aut feudum alicui conferre. Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. c. 26. *Angilrannus... traditionis hujus ignarus, à Rege Venderam sibi postulat dari. Quod ubi Rex annuisset, audiens domnus Hincmarus Præsul, qui sedem tenebat Ecclesiæ Remensis, hanc Infiscari villam, &c.* Baldricus lib. 2. Hist. Camerac. c. 18. *Quod* (Monasterium) *postquam viris militaribus Infiscatur, pro imminutione rerum, ad raritatem fratrum redigitur.* Vita S. Theodorici Remensis nu. 13. *Is audiens villam Infiscari jure proprietatis, quæ ejus Ecclesiæ subjecta dono regali dinoscebatur.*

¶ FISCI OFFICIUM, Idem quod alibi *Fisci Servitium* dicitur, quod scilicet à fiscalinis seu qui *fisco* aut prædio deserviebant, debebatur. Capitul. lib. 6. c. 108. *Et ipse Officio Fisci servire cogatur.* Ibid. cap. 99. *Aut ipse in Servitio Fisco nostro serviturus semper societur.*

¶ FISCALE SERVITIUM, pro ipsis servis fiscalibus usurpari videtur in Epist. Silvestri PP. II. ann. 1002. in Append ad Marcam Hispan. col. 959. *Et in Comitatu prædicto Empuriense ipsum alaudem quem dicunt Uliano cum terminis & adjacentiis suis & cum Servitio Fiscale, & Ecclesias quæ ibi sunt fundatæ, &c.*

FISCALINI, qui *Fisco*, seu prædio Principis deserviebant, erantque ei quodammodo addicti. Gloss. Saxon. post Leges Henrici I. *Fiscalinus*, *villanus*. Ita passim accipitur in Capit. ad Legem Salicam §. 12. in Lege Longob. lib. 2. tit. 33. § 6. in Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 26. in Capitulari 5. ejusdem Caroli M. an. 803. c. 15. in Capitul. Caroli C. tit. 39. c. 3. &c. ubi cum colonis fere semper junguntur, atque etiam *Servis Fiscalinis*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 30. *Litis* æquiparantur in lib. 3. tit. 20. In Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 16. *De liberis hominibus uxores Fiscalinas regias habentibus.* Acta Episcopor. Cenoman. p. 297. *Curiam antecessorum Episcoporum, quam colonias vocant, Fiscalinorum admodum plenam, ... dedit Fulconi Andegavorum Comiti.* Adde Aimoinum lib. 3. Hist. cap. 56. & Rhenanum lib. 2. Rerum German. p. 94.

☞ Sed ut accuratior habeatur de Fiscalinis notio, eos in duas classes distinguendos arbitror; nec enim eorum omnium eadem fuit conditio. Alii servi erant proprie dicti, utpote qui nullo Liberorum jure nullaque prærogativa gauderent. Hi passim in Capitularibus Regum Franc. ut observare cuique promtum est, *Servi Fiscales* appellantur. Tales reipsa exstitisse multa probant, ac 1. quidem libertate caruisse diserte dicitur in Capitul. 3. Dagoberti tit. 6. *Si minores personæ sunt quæ se inlicita conjunctione polluerunt, careant libertate, Servis Fiscalibus adgregentur.* Et in Capitul. 1. Caroli M. cap. 4. *Et ut nemo fugitivos Fiscales suos, qui se injuste & cum fraude liberos dicunt, celare neque abstrahere cum perjurio vel alio ingenio præsumat.* 2. Si quid peccant, ictibus vapulant: quæ servorum pœna est. Capitul. an. 829. tit. 2. *Si vero servi ecclesiastici aut Fiscalini nostri aut Comitum aut vassallorum nostrorum hoc facere præsumpserint* (denarium merum rejicere) *sexaginta ictibus vapulent.* 3. Si quando liberi homines uxores fiscalinas, aut feminæ liberæ homines fiscalinos ducerent, lege cautum erat, adeo de servitute fiscalinorum constabat, ne ii qui ducebant, ob ejusmodi conjunctionem, Liberorum juribus caderent. Capit. 2. Caroli M. c. 22. *De liberis hominibus qui uxores Fiscalinas regias, & feminis liberis quæ homines similiter Fiscalinos regios accipiunt, ut non de hæreditate parentum, vel de causa sua quærenda, nec de testimonio pro hac re abjiciantur.* 4. Ipsa distinctio exprimi videtur in Capitul. de Villis c. 52. *Volumus ut de Fiscalibus, vel servis nostris, sive ingenuis, qui per fiscos aut villas nostras commanent.* Et in Capitul. 5. Caroli M. c. 15. *Ut homines Fiscalini sive coloni, aut servi, &c.*

☞ Alii vero, quos *fiscalinos* vel *colonos* in Capitularibus nude vocatos sæpissime reperies, feudatarii, vasalli, tenentes, homines fisci erant, qui etiam, cum ad fiscum regium pertinebant, *homines regii* dicebantur. Capitul. 4. Caroli M. c. 2. *Homo regius, id est, Fiscalinus, &c.* Joachimus Vadianus lib. 2. de Collegiis, &c. p. 75. *Ex publicis autem servis Regii seu Fiscalini dicti nostris quorum vectigal & ususfructus ad fiscum pertinebat.* Horum longe melior conditio: alios quippe servos sibi subditos terrasque possidebant jure proprietatis; si quidem ex Lege Wisigothorum lib. 5. art. 16. ipsis concessa est licentia & mancipia & terras vendendi, modo *conservis fiscalinis*. Sed latius exinde patuit hæc licentia, ut liquet ex Charta Caroli III. Regis Franc. pro Monasterio Compendiensi in Tabulario ejusdem; *De fiscis quoque nostris donavimus licentiam, ut si quis Fiscalinus de alode sue voluerit tradere vel vendere, vel* ad S. Io-

ad S. locum, vel illius loci Canonicis, ut liberam potestatem id faciendi habeat. Adde Beslium in Pictav. p. 365. & 368. Quodnam vero præcipuum fuerit illorum servitium discere licet ex Capitul. lib. 5. c. 303. *Pro nimia reclamatione quæ ad nos venit de hominibus ecclesiasticis seu Fiscalinis, qui non erant adjurati quando in Cenomannico pago fuimus, visum est nobis una cum consultu fidelium nostrorum statuere ut quicumque de prædictis hominibus quartam facti tenet, cum suis animalibus seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur*.

☞ Notanda denique omnino est Fiscalinorum distinctio inter equites & pedestres, quę occurrit in Charta Lotharii Imper. pro fundatione S. Stephani Argentin. ann. 845. to. 5. Gall. Christ. inter Instrum. col. 465. *In pago Prisgaudi Nuningavilla, cum suis appenditiis, ... mancipiis, servis & ancillis, colonis & Fiscalicis, tam de equestre quam pedestre ordine, banno, &c.* Unde conjicere licet interdum Fiscalinos ad exercitum submonitos & evocatos fuisse, eosque pro uniuscujusque conditione, aut equis aut pedibus servitium præstasse dominis quorum erant Fiscalini.

¶ Ficiales, pro *Fiscales*, in laudata Lotharii Charta. *Fiscales* edidit *Laguille* in Hist. Alsat. p. 4.

Fiscales, Iidem qui *Fiscalini*, Capitulare de Villis c. 52. *De Fiscalibus vel servis nostris, sive ingenuis, qui per fiscos aut villas nostras commanent*.

Fiscales, Iidem qui *Fiscalini*, in Capitul. ad Leg. Salicam: sequioribus vero sæculis, vassalli, interdum *tenentes*, qui *homines fisci* dicuntur apud Eckeardum Juniorem de Casib. S. Galli c. 1. p. 43. & mox: *Nam victimas & cætera, quæ libebat sponte nolentibus dare Fiscalibus, vi quidem auferebant*. Tabular. S. Dionysii de Capella in Biturigib. Ch. 27. *Ut quidquid omnes Fiscales mei eis dare voluerint Monachi, perpetuo habeant*. Et Ch. 30. *Dimisi omnes Ecclesias, quas hactenus ego & Fiscales mei injuste possidebamus: si vero Fiscales mei facere noluerint, quod ego facio, pro certo sciant, quod ego non ero eis ultorius nec testis, nec defensor, nec adjutor*.

¶ Fiscales Populi. Decretum Flavii Regis to. 2. Conc. Hispan. p. 704. *De servis vero vel vineis, quas pro eodem tributo quicumque supradictorum curam publicam agentium vobis privatis vel Fiscalibus Populis abstulit, &c.* Ibidem p. 705. in Confirmatione ejusdem Flavii pro Concil. Tolet. XIII. *Sancitum est, ut omne tributorum* (l. tributum) *præteritorum annorum usque in anno primo regni nostri quod in privatis sive in Fiscalibus populis relucet, absolutionis perpetua debeat sanctione laxari*.

¶ Fiscalis, unde, Procurator fisci, Gall. *Procureur Fiscal*. Conc. Mexicanum ann. 1585. tom. 4. Conc. Hispan. pag. 309. *In causis in quibus ex officio procedunt postquam Fiscalis testes nominaverit, caveat susceptor ut Fiscali subministret pecunias, quibus possit testibus ad ferendum testimonium venturis sumptus præbere competentes, idque in actis redigatur; tempore vero quo expensas taxabunt, faciant sibi à Fiscali rationem reddi sumptuum erogatorum hujusmodi; quos etiam taxent, & ex taxatione, eos Fiscalis à reo recipiat, susceptorique restituat*. Specialius *Fiscalis* dicitur Promotor, cujus est in judicio Inquisitionis libellum accusati delicta complectentem Inquisitori judici præsentare, testes producere, &c. de quibus consulendi, qui de Inquisitione data opera scripserunt.

¶ Fiscalini Missi. Vide *Missi Fiscales*.

Fisgilini, pro *Fiscalini*, apud Burchardum Wormaciensem in Lege familiæ: *Jus erit familiæ, ut de weregledo Fisgilini hominis quinque libræ ad cameram reddantur, & duæ libræ & dimidia amicis ejus contingant*. Occurrit ibi semel ac iterum.

Fiscani, Fisco regio præpositi. Joan. Brompton. pag. 1258. *Super quibus trina conficerentur scripta, quorum unum apud Fiscanes, aliud sub custodia viri fide digni... maneret*.

¶ Fiscalitas, Dominium. Acta SS. Julii tom. 4. p. 93. de S. Reginswinde: *Ita dumtaxat ut eumdem locum nostræ Fiscalitatis subicem ... manu semper potestativa possideat*

¶ Fiscaliter Tenere, Idem quod *Feodaliter*, jure *fisci* seu feudi possidere, passim in Tabular. Savigniac. & apud Stephanotium to. 7 Fragm. Hist. MSS.

Fiscare. Lex Salica tit. 54. Edit. Heroldi: *Si quis graviconem ad res alienas tollendum invitaverit, & eum legitime jactivum aut admallatum non habuerit, qui eum rogat, ut injuste aliquid tollat, &c.* Ubi ad marginem ex alio MS. *Fiscare debeat*. Est igitur *Fiscare* idem quod *confiscare*, in fiscum proprium redigere. [Unde in Leg. Henrici II. Imper. ad calcem Leg. Sal. p. 200. *Hæreditas vero interfectoris in Fiscum redigatur*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiscare, Fisquer, c'est appliquer ou mettre en la bourse ou tresor royal*.] Gloss. Gr. Lat. Ταμιεύω, *Fisco, proscribo*, Ταμιευσις, *proscriptio*.

Fiscarii, Publicani, fisci redemptores, Firmico.

Fiscatus, Fisco seu feudo investitus, vassallus, qui fiscum seu beneficium, ab aliquo dependens possidet. Gesta Abbatum Laubiensium p. 599. *Auxit ipse Abbas Fiscatis suis solidos, fiscis fiscos superaddens & solidos*. Tabularium Burguliense fol. 122. *Ecclesia ipsa de fisco meo est, me ignorante de Fiscato meo homine ipsam olim pretio acquisistis*.

¶ Fisculus, Villula, prædiolum. Diploma Caroli Crassi Imper. pro Antonio Abbate Stabulensi ann. 882. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 32. *Ut concederemus eis quemdam Fisculum nostrum, Blandonium nomine, qui est in pago Leuvensi, cum capella & pertinentiis ejus*. Vide alia notione in *Fisco*.

FISGILINUS. Vide *Fiscus*.

¶ FISICA, Medicina. Vide *Physica*.

FISICOLUS, [Instrumentum musicum.] Epistola Incerti 28. ad Dardanum de diversis generibus musicorum, to. 9. Operum S. Hieronymi, de fistula: *Ita bombulum æreum ductile quadratum, latissimumque, quasi in modum coronæ cum Fisicolo æreo ferroque commixto, atque in media concussa, quod in ligno alto spatiosoque formatum superiore capite constringitur, &c.* Vox formata ex Gr. φυσᾶν, & κῶλον.

¶ FISICULARE. Vide *Fissiculare*.

FISIGARDUM. Charta Roberti Ducis Normanniæ in Hist. Monasterii S. Audoeni Rotom. p. 73. *Ecclesiam unam supra mare positam, cum 36. jugeribus, & Cappellam de Appevilla, & unum Fisigardum in Dieppa, & apud portum ipsius Dieppæ 5. salinas*.

☞ *Fisigardum* feudum interpretatur Auctor Historiæ laudatæ: nec levi admodum conjectura; in prædicta quippe urbe feudum illud ab eodem monasterio etiamnum possidetur.

¶ FISINATIS, *Specularibus*, apud Papiam. MS. Bituric. habet, *Fissimatis*. Sed quid hæc? an legendum *Fissiculatis*?

¶ FISSICULARE, Elmenhorstio, Rimari, observare fissuras, à Fissuris, quæ nonnumquam in extis observantur. Unde Gloss. Isidori; *Fissiculator, Augur naturas in extis animantium quærens*. Johannes de Janua: *Fisculotus, à fisis, quod est Natura: unde Fisiculo, as, id est, Divinare, vel pronunciare: unde Fisiculatus, ta, tum, Divinatus vel pronuntiatus*. Quæ Gallice sic redduntur in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fisiculatus, Naturel, divinez prounciez. Fisicula-*

vulare, *Deviner*, *prenuncier*. Crediderim potius cum Juliano Florido in Notis ad Apul. *Fissiculare* idem esse ac Fissuris exta distinguere. Quo spectat illud Cicer. de Divinat. lib. 1. *Quid fissum in extis, quid fibra valeat, accipio, quæ causa sit, nescio.* Apul. de Deo Socratis: *Eorum quippe de numero prædicti curant singula, proinde ut est eorum cuique tributa provincia: vel somniis conformandis, vel extis Fissiculandis, vel*, &c. Vide Hofmanni Lexicon voce *Fissiculatio*.

FISSINA, Fuscina. Tabularium Vindocinense Ch. 240. *Dedit unum vivarium, & 12. combros in flumine Ledi, atque 20. Fissinas in eodem flumine, quæ ponuntur ad capiendos anguillas.* [Vide *Fessina*.]

¶ FISSUS, pro *Fessus*, id est, *Confessus*. Statuta Edwardi I. Regis Angliæ an. 1283. apud Rymerum to. 2. p. 262. *Si prima die in præsentia nostri Ballivi Confessum fuerit pro debitore sine lite & sine judiciis, nichil nobis pro justitia persolvatur, scilicet infra novem dies Ballivus noster debet facere solvere & complere creditori, quod Fissum coram ipso fuerit.*

¶ FISTOLATUS, ab Italo *Fistolare*, Fistulis seu ulceribus laborare. Miracula B. Henrici Baucenensis in Actis SS. Junii to. 2. p. 377. *Bonaventura ... contracta & Fistolata in omnibus membris.*

FISTUCA, Fistucus. Vide *Festuca*.

1. FISTULA, cujus opera sanguis Domini à communicantibus Fidelibus hauriebatur, quod intelligendum est de Communione sub utraque specie, quæ primis Christianismi sæculis obtinuit. Diaconus enim tenens *fistulam* intra calicem, propinabat sanguinem fidelibus, ut quisque admoto ore sugeret de calice ex alio fistulæ capite: λαβίς, Cantacuzeno lib. 1. cap. 41. p. 124. dicitur, & aliis apud Goarum ad Euchologium Græcor. pag. 152. Σίφων, apud Sguropolum in Histor. Concilii Florentini sect. 10. capit. 10. extr. ubi describitur. *Calamus, quo sanguis Domini sumitur*, apud Guigonem II. in Statutis Ordin. Cartusiensis capit. 40. Ordo Romanus: *Ipse autem Diaconus tenens Calicem & Fistulam, stet ante Episcopum, usque dum ex sanguine & corpore Christi, quantum voluerit, sumat, & sic calicem & Fistulam Subdiacono commendet.* Mox: *His ita peractis* (post communicatum populum) *duo Diaconi complicantes corporale, ponant super Calicem, Fistula in eo remanente.* [Excerpta ex Divion. discipl. in vet Discipl. monast. pag. 369. *Ut Subdiaconus pacem accepit, Fistulam argenteam, cum qua sanguis Domini ebibi solet, in sacculo de panno mundissime ad hoc ipsum facta reconditam, de armariolo Diacono defert.* S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. capit. 17. *Pro signo Fistulæ, sive arundinis, ex qua sanguinem Domini recipere solemus*, &c.] Usus antiqui Ordinis Cisterciensis capit. 53. ubi de Missæ ritibus: *Quod si plures fuerint, Diaconus percepto sanguine, ibidem ponat calicem super cornu sinistro altaris. Diaconus autem teneat utraque manu in calice Fistulam à Subdiacono præparatam, qui Subdiaconus percipiat sanguinem cum Fistula.* Habentur ibi plura de Fistulæ usu pag. 143. 144. Nomastici Cisterciensis, & cap. 54. 100. Adde pag. 249. 276. ejusdem Nomastici. Rursum: *Dum autem fratres percipiunt sanguinem, infundatur vinum in Calicem à Diacono, cum opus fuerit, si quod autem residuum fuerit de ipso sanguine, bibat illud cum Calice, postquam Fistulam reddiderit Subdiacono, quam Fistulam, antequam reddat, in quantum poterit, ab utraque parte sugendo, à sanguine Domini evacuet.* Hinc *fistulas* inter ministeria sacra observare est. Ditmarus lib. 6. extremo: *Calicem aureum atque gemmatum cum patina & Fistula.* Chronicon Casin. lib. 3. capit. ult. *Fistula aurea cum angulo .... Fistulas argenteas duas.* Adde libr. 4. capit. 64. Conradus in Chronico Moguntino: *Erant Fistulæ quinque ad communicandum argenteæ deauratæ.* Florentius Wigorn. an. 1087. *Divisit Ecclesiis cruces, altaria, scrinia, textos, candelabra, Fistulas, ac ornamenta varia*, &c. Vide Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 700. Sed & hodie in Monasterio Sandionysiano, ministri more antiquo sub utraque specie communicant, & sanguinem è Calice fistula hauriunt. Vide Ordinarium Ordin. Præmonstrat. capit. 4. & Browerum lib. 8. Annal. Trevirens. numer. 114.

2. FISTULA, Morbi species, quæ Westphalis *die pistelen* dicitur, sive defluxiones humorum. Vita B. Godefridi Cappenbergensis n. 26. *Fuit Sacerdos quidam .... quem Fistulæ per multos dies adeo debilitaverant, quod vix moveri potuit.* Vide Jo. Cratonem ad Dioscoridis lib. 2. Parabil. c. 208

☞ Notum est à Medicis antiquis hodiernisque *Fistulas* appellari ulcera angusta, callosa & sinuosa. Horum meminere Cornel. Nepos, Plinius & alii, qui ipso *Fistulæ* vocabulo usi fuerunt non semel. Hinc. Joan. de Janua: *Fistula etiam dicitur quædam infirmitas: unde Fistulatus, Fistulosus, qui Fistulam illam patitur. Fistula, Une grief maladie*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Fistulatus*.

INFISTULATUS, hoc morbo laborans, apud Conradum Marpurgensem de Miraculis S. Elizabeth pag. 281. 292.

3. FISTULA AQUÆ, in Chron. Benevent. S. Sophiæ pag. 608. [*Fistula cum aqua*, in Gregorii Monachi Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 535. *Fistula, Conduit à yaue*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ FISTULÆ SAL CONTINENTES, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 230. col. 2. Vide *Areæ salinarum* in *Area* 1.

¶ FISTULARE, Fistula seu tibia canere. Vet. Onomast. *Fistulo*, συρίζω. Gloss. Sangerm. nu. 501. *Fistulare, Sibilare.* Jo. Buschius de Reform. Monast. c. 39. *Supervenerunt ibi lusores Fistularum, qui in processione ante venerabile Sacramentum Fistularant, & cum instrumentis suis in fine introitus refectorii Fistulare cœperunt.* Hinc corrigendæ Isidori Glossæ, ubi perperam *Fistular, Sibila*, pro *Fistulo*.

¶ FISTULATORIÆ ARTES, Eadem notione, apud Arnobium lib. 7.

¶ FISTULATUS, Fistula seu ulcere laborans, perforatus. Epistola Johannis Archiep. Vienn. ad Honorium III. PP. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 890. *Durannus Brunus Sacerdos juratus dixit, quod ipse Fistulatus erat: ita quod habebat tredecim foramina sub ascella. Mamilla Fistulata*, In Actis S. Herculani Episcopi Martii to. 1. p. 54. Vide *Fistula* 2.

¶ FISTULITUS, Eadem notione. *Femina Fistulita cancri morbo*, in Vita B. Columbæ Reatinæ Auctore Sebastiano Perusino, Maii to. 5. p. 374.*

FITH. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 80. *In Fith vel in secna est, quod ab ipsis, qui in domo sunt contubernales, agitur*, &c.

¶ FITHWITA. Vide *Fithwita*.

¶ FITIALIS, *Facetus, eloquens, urbanus.* Gloss. Arabico-Latinæ, à Fando, ut autumo, inquit Martinius in Lexico.

FITORA, *Stomachi corruptela*, Papiæ MS. In alio est *Fitoria*, in Edito *Fitteria*.

¶ FITREUS. Vide in *Feltrum*.

¶ FITTA, Vox Italica, Gall. Piqueure, Punctum seu dolor ex punctione aut alia non absimili. *Tota plena doloribus & Fittis*, in Miraculis B. Simonis Erem. August. April. to. 2. p. 822. Vide Ficta 4.

FITTER. In Lege Salica Edit. Heroldi tit. 80. idem valet

valet ac quatuor. Vide Wendelinum, & supra *Chunna*.]

FITUR, pro *Fit*, apud Fredegarium Scholast. in Chron. cap. 35. 83. Occurrit etiam pluries in Monetis Franciæ Regum 1. Stirpis apud *Bouteroue* pag. 185. 346. 357. 361. 371. *Fiebatur*, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 4. *Fietur*, pro *Fit*, in Chronico inedito apud Petrum Lambecium lib. 2. Commentar. de Biblioth. Cæsarea pag. 851. *Fiatur*, in Epist. Sigeberti Regis ad Desiderium Episc. Cadurcensem tom. 1. Histor. Franc. p. 887. *Fiere*, pro *Fies*, apud S. Augustin. Ita usurpabant veteres, *Facitur*, apud Nonium, *possetur* apud eumdem, *potestur* apud Lucretium lib. 3. & Diomedem, *poteritur*, in Inscript. quæ exstat in Roma subterranea to. 1. p. 204.

¶ FITWITA. Vide *Futhwita*.

¶ FIVALIS, Idem quod supra *Feudalis* in *Feudum*. Locus vide in *Munda* & *Salvator*.

¶ FIVUM, *Solidatum*. Papias MS. Forte pro *Firmum*, vel *Fixum*. Utrumque tamen *Firmum* & *Fixum* sequuntur proxime. Vide in *Feudum*.

¶ FIXARE OCULOS, aliquid intueri & in eo defixum esse, Gall. *Regarder fixement*. Analecta de B. Pio V. PP. inter Acta SS. Maii tom. 1. p. 717. *Imo post vehementem membrorum ac spirituum agitationem jam Fixabat oculos*.

¶ FIXE, Firme. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hispan. Concil. Hisp. to. 3. p. 106. *Ne per hæreticas, inquit, contentiones Christiani animus fluctuetur, quem oportet omnia veraciter Fixeque credere.*

¶ FIXIM. Vita S. Wenwaloei in Chartulario Landevenec. fol. 133. v. *Alterum immoto corpore Fixim*. Forte legendum est *Fixum*; saltem eadem est notio.

¶ FIXIUS, Firmius, in Concilio Tolet. VIII. inter Hispanica to. 2. p. 542.

FIXORIA, Limes agro positus & infixus. Vetus Charta apud Catellum in Vicecomitibus Biterrens. pag. 651. *Cum esset contentio de termino & Fixoriis de villa Aspirano*. [Notitia ann. 832. in Append. ad Marcam Hispan. col. 769. *Dederunt ad ipsa cella terminia, & fecerunt Fixorias, & fecerunt charactera, sicut Lex Gothorum continet*.] Charta ann. 884. ex Tabulario Gerundensi, apud Baluzium in Addit. ad Capitul. numer. 118. *Et tunc ordinaverunt, ... ut infra ipsas villas, Fixurias vel terminia mitterent quinque petras fictas, sicuti & fecerunt*. Charta Alfonsi Imperat. Hispaniæ æræ 1175. apud Anton. *de Yepez* tom. 7. *Et mando judici de Zamora, quod ponat ibi inter montem & viam unum lapidem magnum bene Affixatum pro termino*. Vide *Area* 1.

FIXORIUM, Papias: *Clavus, vel Fixorium, quo aliquid firmatur*. Anonymus de Rebus bellicis: *Qui duabus superimpositis cratibus, Fixoriisque confixus, intra se tectos ab omni incursione defendit*.

FIXORIUS CULTELLUS, Sica, pugio. In Chron. Montis-Sereni p. 173. *Cultello Fixorio, quo dudum suspectos ces habens se munieras, &c.*

FIXULA, *Fibula, quæ ad firmandum pallium infigitur*. Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fixula, i. fibula, Affiche, fermail*.]

¶ FIXURIA. Vide *Fixoria*.

FIXUS, Fibulatus. Concilium Andegavense ann. 1365. capit. 19. *Vestes Fixas, decurtatas cum botonibus deferre non verentur*. Capit. 20. *Immo vestes Fixas, botonatas, & chlamydem Fixam super humerum in publico deferre non verentur*. Capit. 13. *Vel etiamsi deferat mantellum, seu chlamydem, Fixum, depeczatum per circuitum*.

¶ FIZ. Miracula B. Edmundi Archiep. Cantuar. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 1885. *Maria des Fontaines à quodam nominato dolore, qui vulgo dicitur Fiz, in quo per septennium laborat, meritis B. P. Edmundi liberatam se juramento præstito asserebat*. Vide *Ficus*.

FIZICUS, pro *Physicus*, Medicus, in Statutis Arelat. MSS. art. 138.

FIZURIA, *Fidejussio*: in Tabulario Celsinianensi non semel.

¶ FLABARIUS, *Custos porcorum*. Gloss. Isidor. Quid si scripsisset *Custos tororum*, inquit Grævius, quoniam mancipia flabello serviebant cubantibus in lecto, ut ille Eunuchus fictus apud Terentium in Eunucho. Plura conjectat Martinius, quæ, si tanti est, videsis in ejus Lexico.

FLABELLUM, Ugutioni & Jo. de Janua: *Muscarium, sc. quo muscas abigimus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Flabellum, Esmeucboer*.] Præsertim illud, cujus usus in sacris liturgiis. S. Hieronym. Epist. 27. c. 13. *Ipsa assidere lectulo, Flabellum tenere, sustentare caput, &c.* Hildelbertus Episcopus Cenomanensis apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 162. *Flabellum tibi misi, congruum scilicet propulsandis muscis instrumentum*. Ubi agit de flabello, cujus est usus in Missæ celebratione, & de ejus mystica significatione. Sic autem describitur à Bernardo Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 37. ex quo hausit, quæ habet Udalricus lib. 2. c. 29. p. 142. *Unus autem ministrorum, qui semper duo debent esse, stans cum Flabello prope Sacerdotem, ex quo muscarum infestatio exurgere incipit, donec finiatur, eas arcere à sacrificio & ab altari, seu ab ipso Sacerdote non negligit*. *Flabellum argenteum*, inter ministeria sacra habetur apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. & in Testamento S. Everardi apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21. Ecclesiasticis Scriptoribus Græcis ῥιπίδιον dicitur, [Auctori Constit. Apostol. lib. 8. cap. 12.] Jobio lib. 5. cap. 25. apud Photium Cod. 222. Theostericto in Vita S. Nicetæ Hegumeni num. 14. Germano Patr. CP. in Theoria mystica, in Chronico Alexandrino pag. 894. Simeoni Thess. pag. 225. in Catalogo Offic. Eccl. CP. à Medonio edito, ubi de Magno Oeconomo, &c. De Diacono autem flabellum tenente, dum sacra peraguntur, agunt Joan. Moschus in Prato spirit. cap. 150. 196. idem Theosterictus loco citato, Abbas Venusinus in Vita S. Petri Abbatis Cavensis num. 11. Hildebertus Cenomanensis Episcopus Epist. 8. Vita S. Petri Episcopi Policastrensis apud Ughell. to. 7. Ital. sacræ p. 766. Durandus Mimatensis lib. 4. c. 35. num. 8. 9. Durandus Monachus, Morinus de Sacris Ordinat. pag. 217. Menardus ad Gregorii M. Sacrament. pag. 319. Habertus ad Liturg. Goarus ad Euchol. & alii. Nos etiam in Glossar. med. Græcit. in Ῥιπίδιον. De flabellis vero, quæ *Busfadors* Itali vocant, exstat locus insignis apud Gregor. Nazianz. orat. 16. Τὰς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνέμων ταῖς ῥιπίσι ῥιπιζομένας, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔραις τὸ πλῆθος τῶν ἀναψύχοντας. Vide *Muscarium*.

¶ FLABELLUS, *pro Flabellum*, in Vita S. Fulgentii, Januarii to. 1. p. 38. *Palmarum foliis Flabellos sæpissime contexebat*.

¶ FLABRARIS, Ad flabrum seu flabellum pertinens. Hinc *Flabrare frigus*, Aura leniter refrigerans ad instar flabelli. *Aer tenuis Flabrari frigore flatu suo cuncta refrigerans*, Concil. Hispan. tom. 2. pag. 640.

¶ FLABRI, *Perfecti*, FLABRUM, *Perfectum*, FLABULOSI, *Ventosi*. Sic legendum in Glossis Isidor. ubi perturbato duarum vocum ordine: *Flabri, flabulosi, ventosi, perfecti. Flabrum, Perfectum*.

¶ FLACANA ANTIQUA, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

FLACHIA. Acta Capitularia MSS. Ecclesiæ Lugdun. ann. 1347. fol. 126. *Item super quadam Flachia sita su-*

ta super terram tachibilem haredum Stephani Bemea . [Quidam è Gallobelgis atque etiam è Burgundis *Flache* vocant locum humidum & cœnosum, qui incipit arescere. Vide *Flaco* 1.]

¶ FLACIATA, Massiliensibus *Flausade*, Stragulum laneum, Gall. *Couverture de laine*. Inventarium an. 1336. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Tres Flaciatas veteres, 36. millairolas boni vini & puri, &c.* Aliud an. 1341. ex eodem Tabular. *Item sex Flaciatas tales quales, 4. culcitras, & 8. coissinos, &c.* Vide *Flausada* & *Flaciata*.

1. FLACO, Locus cœnosus, vel aquis stagnantibus oppletus, qui *flaccere*, seu arescere incipit, unde forte etymon. Gallobelgæ, seu Picardi, *Flaque* dicunt. Isaiæ 19. *Erunt irrigua ejus Flaccentia*, i. arentia. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 209. *Aqua etiam per devexas civitatis vicos à porta confluens occidentali circa situm Monasterii, in paludem horridam congregata, & in lutum ex Flacone diutina condensata, fœtorem ex se intolerabilem emittens, &c.* In Glossario Gr. Lat. Sangermanensi MS. lego: *Laxa, Stagnum*, τέναγος, ἐν ᾧ ὀλίγον ὕδωρ συνίσταται. Ubi forte leg. *Flaxa*. Vide *Flactra*, & Nonium in *Flacces*.

2. FLACO [Species lagenæ, Gall. *Flacon* Tabular. Rothon. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum deferens duos Flacones optimi vini*.] Annal. Franc. Fuld. an. 870. *Surrexit de loco convivii, ... & quasi cum Flaconibus ludum exercens, præparatas devitavit insidias*. Ad marg. script. al. *Falconibus*. [*Locus convivii* facit, ut credam retineri debere *Flaconibus* notione exposita. Si tamen ludus quispiam peculiaris esset intelligendus, haud ægre crederem fuisse Ludum follium, Gall. *Ballons*; *f* in *b* aut vicissim, non prorsus insolens mutatio est. Vide *Flatones* in *Flantones* & *Flasca* suo loco.

¶ 3. FLACO, Species placentæ, Gall. *Flan*. Charta Roberti Ambian. Episc. pro Communia de Morolio an. 1316. *Duos furnos in dicta villa & territorio pro coqui faciendo tartas, pastillos & Flacones aut alias res.* Chartularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 924. *Vicarius & quilibet ejus successor ..... in vigilia S. Michaelis in Monte Gargano sexaginta Flacones bonos & sufficientes pro Conventu eisdem reddere & solvere quolibet anno tenebantur, & quod ob hoc unum quarterium frumenti .... in eadem Abbatia percipiebat annuatim*. Forte utrobique legendum *Flatones*, ut infra in *Flanthaes*. Vide *Flaco* 2.

FLACTA. Vide *Flaxa*.

FLACTRA, Idem quod *Flaco* 1. & ejusdem originis. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 537. *Est in mediterranea Angliæ partibus immensæ magnitudinis acerrima palus, quæ ... nunc stagnis, nunc Flactris, interdum nigris laticibus & crebris insularum nemoribus .... protenditur*. Vita S. Guthlaci, ex qua hæc desumta c. 14. habet *Flactiris*, forte ex

FLACTERIA, Eadem notione. Fridericus II. Imp. l. 1. de Venat. c. 7. *Flumina magna & modica, quæ dicuntur Riveria, & cætera loca una collectiva aquarum, quæ dicuntur à quibusdam Flacteria*. Ita legendum pro *Placteria*.

FLADO. Vide *Flantones*.

¶ FLAELLUM, Species armorum, Nostris *Fleau*, alias *Flasl* & *Flaiel*, ut infra dicetur in *Flagellum*. Fragm. Hist. Dalphin. to. 2. p. 624. col. 2. *Cum ducentis hominibus in armis, electis & galeatis, & cum Flaellis*.

FLAGE. Statuta Ordinis S. Gilberti p. 739. *Pellicea vero illa non fiat ad formam aliarum pellicearum, sed aperta erit in anteriori parte, & corrigiis constringetur circa mediam partem ventris, sicut solet fieri in veste lectulis pueri, quæ vestis Anglice solet vocari Flage.*

¶ FLAGELLA, fem. gen. Ictus flagelli, Gall. *Coup de Fouet*. Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. Mariæ de Obona, Concil. Hisp. to. 3. p. 90. *Si forte aliquis ex istis socium fratrem percusserit pugno .. solvat quinque solidos & tres Flagellas accipiat*. Vide *Flagellatio*.

1. FLAGELLARE, Molestare, affligere, apud Ugbellum tom. 5. p 1577. [& in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1266. apud Murator. tom. 8. col. 1225. Vide *Flagellatio*, [& *Flagellum* 1.]

FAGELLARIUS, Ugutio; *Mastigophorus*, *Flagellarius*.

2. FLAGELLATIO, Inter pœnas crebro occurrit etiam apud inferioris ævi Scriptores.

FLAGELLARI NUDUM *ad palum coram populo*, in Concilio Francoford. an. 794. c. 5. al. 3.

Extensis flagella infligebantur: hinc formula frequens in Lege Wisigoth. & in Lege Bajw. tit. 11. cap. 4. §. 3. *Flagella publice extensus accipiat. Super scamnum tensus*, in Lege Salica titul. 42. §. 1. Lactantius lib. de Mortibus Persecutor. num. 21. *Si quis esset verberandus, defixi in stabula pali quatuor stabant, ad quos nullus unquam servus distendi solebat*. Martyrium S. Niconis num. 18. Κελεύεται αὐτὸν τεθῆναι· βουνεύροις ὠμοῖς κατατείνεσθαι αὐτοῦ σάρκας. Gregorius in Vita S. Basilii Jun. num. 4. Κελεύει ἐκταθέντα ὑπὸ τεσσάρων βουνεύροις τύπτεσθαι. Denique Theodorus Iconiensis Episcop. de SS. Cyriaco & Julitta: Τοῦτον δὲ γυμνωθῆναι καὶ τανυσθῆναι ὠμοῖς νεύροις ἀριθμοῖς τύπτεσθαι ἐπὶ τρισίν. Designabat vero sententia numerum verberum, ut habent Concilium Narbonense an. 589. c. 4. Concil. Toletan XVI. c. 2. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 7. 8. 11. & alibi passim. Lex Burgund. tit. 4. & 83. §. 2. Lex Salica tit. 13. Lex Bajwar. Speculum Saxon. lib. 3. art. 16. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis, ann. 781. apud Sandovallium, Cedrenus p. 536. Harmenopulus lib 6. tit. 3. §. 1. Chartæ variæ apud Doubletum pag. 661. 697. 736. &c. Vide Acropolitam capit. 73. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelatensis: *Solebat vero Sanctus id accurate observare ut nemo ex illis, qui ipsi parebant, sive illi servi essent, sive ingenui, si pro culpa flagellandi essent, amplius 39. ictibus ferirentur; si quis vero in gravi culpa deprehensus esset, permittebat quidem, ut post dies paucos iterum vapularet, sed paucis. Contestabatur Ecclesiæ præfectos, si quis juberet quempiam diutius flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, ut is homicidii reum se sciret*.

Nullam porro infamiæ notam viris liberis & ingenuis inurebat flagellationis pœna, uti disertim testatur Concilium Toletan. XIII. capit. 2. *Qui etiam, si pro culpis minimis, ut assolet, flagellorum ictibus à Principe verberentur, non tamen ob hoc, aut testimonium amissuri sunt, aut rebus sibi debitis privabantur*. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 18. *Ita ut ei flagellorum ista correptio non inducat notam infamiæ*, Adde §. 33. lib. 2. tit. 4. §. 10.

☞ Hinc flagellationem inter correptiones quibus maritus uxorẽ suam corrigere poterat, recensitam fuisse colligitur ex Epist. Rhabani Abb. Fuldensis apud Baluz. in Append. ad Capitul. nu. 8. *Primum ergo ibi quæsitum est quale judicium ille sustinere debeat qui Flagellando uxorem suam, duos filios suos in partu occidit .... Ubi liquido patet quod propter immoderatam correptionem in crimen cecidit parricidii*.

In Capitulari 2. & 4. Caroli M. an. 805. c. 10. adjutores conspiratorum se invicem flagellare, & sibi nares præcidere jubentur.

Duplex autem fuit *fustigatio*: alia cum fuste, alia cum virgis. Utriusque meminit Edictum Pistense capit. 15. *Constituimus fidelium nostrorum consensu atque*

que consilio, ut quorumcumque coloni & servi pro hoc convicti, non cum gressu fuste, sed nudi cum virgis vapulent: In *fustigatione cum fusto*, numerabantur *ictus*: unde in Edicto Caroli C. in Carisiaco an.861. c.5. *virgæ minutæ* opponuntur *ictibus*: *Et aut ictibus, prout videris competere, aut minutis virgis cum ratione & discretione illum, qui denarium bonum rejecit, castiget*. Idem Edictum Pistense c.16. *Si servus vel colonus, nudus cum virgis vapulet*. Cap. 20. *Insuper & virgis nudo corpore vapulet*. Cap.23. & 24. *Nudus cum virgis flagelletur. Virgarum verbera*, inter canonicas castigationes recensent etiam Augustinus Ep.159. & Gregorius M. lib. 9. Epist. 67.

¶ 2. FLAGELLATIO, Tritura frumenti. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol.115. *Dicti Monachi dicto Presbytero .... tertiam partem tractus decimarum tam bladi quam vini, & tertiam partem palearum & medietatem in Flagellatione in perpetuum concesserunt possidere*. Rursum occurrit f.129. Vide *Flagellum* 1.

FLAGELLATIVUS. Gloss. Gr. Lat. MS. Μαστιγίας, *verberosus, Flagellativus, verbero*. Edit. habet *Flagellatitius*.

¶ FLAGELLATOR, Tritor spicarum in area, Gall. *Batteur en grange*. Occurrit in Chartulario S. Vincentii Cenoman. mox laudato fol.6. 43. &c.

FLAGELLATORES, Sectarii ac hæretici, sub annum 1261. Siffridus Presbyter: *Eodem anno multa millia Flagellatorum prodierunt in mundum, dicentes, hominem ab omnibus peccatis absolvi, si in tali secta per unum mensem versaretur*. Vide Odoricum Rainald, an. 1260. num. 11.

Floruit etiam secta alia ejusdem appellationis sub annum 1349. *Fratrum Flagellatorum* nempe, qui nulla populi vel Ecclesiæ auctoritate, *publicam pœnitentiam suscipiebant. Hi vexillum Domini cum crucibus ante se portantes, & Ecclesias bis in die intrantes, se omnibus vestibus nudabant, solis pudendis honeste velatis, & tunc seipsos ante & retro, sed præcipue in scapulis, cum flagellis coriaceis, habentibus aculeos ferreos in extremis nodis dure percutientes, sanguinem proprium excutiebant, & sic seipsos flagellando cantilenas Deo canebant in vulgari. Nunquam etiam dormiendo pernoctaverunt in illo loco, ubi pridie quieverunt. Et nullus scire potuit, qui sectam hanc inchoaverit, quam tandem Clemens VI. PP. interdixit*. (cujus exstat in eam rem Diploma, datum Avenione 13. Kl. Nov. an. 8.) Hæc fere Joannes à Leidis l.29. cap. 13. De hac secta agunt passim Scriptores. Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trever. lib.3. cap.9. Vita Clementis VI. PP. p.96. Henricus Rebdorffensis ann. 1347. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap.69. Continuator Nangii Latinus, Levoldus Northovius in Chr. Marcano, Radulfus de Rivo in Engelberto à Marca c. 3. Albertus Argentin. an. 1349 Magnum Chr. Belg. an. 1149. Speculum Hist. MS. Joannis Abbat. Laudun. l.11 c 72. Hist. Landgrav. Thoringiæ c.105. &c. sed præ ceteris Continuator Nangii vernaculus sub an. 1347. ubi complures eorum regulæ articulos Latine exaratos refert, ut & cantus ipsos vernaculos, seu Gallicis versibus compositos, quos, dum se flagellarent, concinebant. Scripsit Joannes Gerson Epistolam contra ejusmodi sectam se flagellantium. Vide *Tristarum societas*.

1. FLAGELLUM, quo frumentum teritur, vulgo *Fleau*. S. Hieronymus in c. 28. Esaiæ: *Sed virga excutiuntur & bacula, quæ vulgo Flagella dicuntur*. Translatio S. Joann. Reomaensis nu.9. *Repente in cœnaculo assurgit, Flagellum excussorium rapit, passimque interdicto noctis spatio excutere, velut in area cœpit*. Vita S. Ermelandi Abb. *Flagellum accipiens, in aream, annonam trituraturus, ingreditur*. Occurrit præterea in Chronico Andrensi pag. 666. Le Roman *du Renard* MS,

Qui porte tinel, qui porte huche;
Qui Flaiel & baston d'espines.

[*Perceval* apud Borellum:

Tourche, ou Flael, ou pic, ou mure.]

Vide *Fustis*.

FLAGELLARE, Flagello frumentum excutere: vox Plinio nota. Custumar. Prioratus Lewensis apud Spelmannum in V. *Corrodium*: *Omnis molman inveniet equum ad portandum corredium Prioris, ... Flagellabit præbendam Prioris per unum diem cum corredio domini*.

2 FLAGELLUM, Reda, quadriga, quæ scilicet ab auriga flagellum tenente regitur. Lex 5. Cod. Th. de Curiosis: *Per singulas redas, id est, quas Quadrigas, vel Flagella appellant*. Ut porro Rhedæ *Flagella* dicebantur, ita vice versa *rhedæ* dicta flagella: siquidem ita emendare liceat in Vita S. Nicolai Studitæ pag. 912, Κελεύει τέτε καὶ τε τε τῶν βραχ ὄντων, καὶ τὸν ἀλ... ταῖς λεγομέναις ῥέδαις μαστίζεσθαι, Ubi edit. ῥίζαις, Vide *Rheda*.

¶ 3. FLAGELLUM, Genus bellici crepitaculi sive tintinnabuli, quod Indi in præliis concutiebant ad speciem Barbarici cujusdam tympani: de quo ita scribit Suidas: *Tubis Indi non utuntur, sed pro iis sunt Flagella, quæ excutiunt in aerem, & tympana item horribilem quemdam bombum emittentia*, Hæc post Carolum de Aquino in Lex. milit.

4. FLAGELLUM. Flagella, *Summitates vitium & fruticum*, sic dicta, *quia flatu agitentur*. Jo. de Janua.

Flagella Capillorum, *Crinium*. V. *Crinitis*.

¶ FLAGELLUS, Strages, occisio, Gallice *Carnage*. Chronic. Parmense ad ann.1280. apud Murator. to. 8. col. 795, *In quo conflictu Flagellus fuit valde magnus & incredibilis, & mortui plures D*.

1. FLAGITARE, Accusare, quomodo hanc vocem usurpat Tacitus l.17. Concil. Engelenheimense an.948. c.5. *Ut nullus Laicorum Presbyterum Flagitare, seu fatigare, vel aliquam sibi injuriam inferre audens*.

¶ 2. FLAGITARE, Ventilare, examinare. Epist. Johannis PP. VII. inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. p.2. pag.712. *Ad hanc sedem Apostolicam simul occurrant, ut ampliori Concilio Flagitetur ac decidatur, quod hactenus non valuit terminari*. Vide *Flagitatim*.

¶ FLAGITATIM, Diligenter, studiose, sedulo. Charta Ecclesiæ Carnot. pro Bernardo Abbate Tironiensi an.1110. apud Mabill. to.5. Annal. Benedict. pag. 680. *Visiones autem ipsas mirificus & suavissimus sequebatur omnium aromatum odor, quas Flagitatim duobus perpensantes diebus, ad extremum quænam hæ visiones essent ... solerter discutientibus, &c*. Vide *Flagitare* 2.

¶ FLAGIUM. Charta vetus apud Stephanotium to.3. Antiq. Pictav. MSS. p.413. *Delegavi quatinus pius Redemptoris gremii amplector, & diemque magnæ retributionis gehennæ cenoque sulfuris illæsus peragam, quia præsenti sæculo oneratur Flagii ferculo* (f. Flagitii circulo) *ne in ævum persistat hujus almi suffragium cunctiri magni advocatus opere ejusque de magnis piaculis dimissum*.

¶ FLAGO, Idem quod *Flaco* 2. Gall. *Flacon*, Angl. *Flagon*, Species lagenæ. Occurrit apud Rymerum to. 11. p.196, col.1. Vide *Flasca*.

¶ FLAGOR, quasi *Flagror*, Ardor, fictitium vocabulum à *Flagrare*, nisi mavis esse pro *Fragor*. *Flagor concupiscentiæ*, apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 326.

FLAGRADA, *Miscellus*, in Glossis MSS.

¶ FLAGRARE, pro Fragrare. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 189. col 1. *Marcellinus XI. justus & innocuus, cujus sancorpo-*

corporis ordinamenta Flagrarunt, ut pretiosissima myrrhæ incensum sepelientium nares sentirent.

¶ FLAGRIONES, *μαστιγίαι* Gloss. Gr. Nonius: *Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt, ut verberones à verberibus.* Hoc vocabulo usus est Afranius MSS.

¶ FLAGURRERE, *φέρειν*, Ferre. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ FLAHO, Sigilli genus, apud Majoricenses. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. 68. *Ordinamus igitur in Cancellaria nostra modum triplicem sigillandi, videlicet ut quandoque cum bulla plumbea vel aurea; quandoque cum magno sigillo, habente duas impressiones æqualiter ab utroque latere imprimentes, licet impressio sit dissimilis & diversa, quod quidem sigillum Flaho vulgariter nominatur; quandoque vero cum alio sigillo minori, quod sigillum commune dicitur.*

FLAMBARDUS. Order. Vital. l. 8. p. 678. de quodam Ranulfo, viro arroganti: *Temereque majoribus, quasi vi regia fultus imperabat: unde à Roberto Dispensatore regio Flambardus cognominatus est, quod vocabulum ei secundum mores ejus & actus quasi prophetice collatum est: flamma quippe ardens, multis factis intulit genti novos ritus, quibus crudeliter oppressit populorū cœtus, &c.*

☞ *Flammardum* eumdem Raoulfum vocat Ivo Carnot. Epist. 157. *Quod in Ecclesia Luxoviensi paternitas vestra poterit agnoscere, quam jam per plures annos Ranulfus agnomine Flammardus, Dunelmensis Episcopus inaudito invasionis genere occupavit, qui duos filios suos vix duodennes accepto pastorali baculo à Comite Normannorum prædictæ Ecclesiæ intrudi fecit, ea conditione, ut si primogenitus moreretur, Judaico more in Episcopatum alter alteri subrogaretur.* A patre *Flammardo* filios *Flammigeros* appellat idem Ivo Ep. 149. *Cum & ipsos Flammigeros pueros de prædicta Ecclesia ejici feceritis.*

¶ FLAMBURUM, Idem fere, ut videtur, quod nostris *Regiment*, Legio. Epist. Lauri Quirini de Turci potentia ad Pium PP. II. ex Bibl. Regia: *Exercitus autem hostilis, ut diligentissima atque exactissima cura indagare potuimus, hic est verus indubitatusque divisus per Flambura, quibus feudatarii, quos illi Timarati vel Timaratores appellant præsunt. Asianus itaque exercitus in hac Flambura est. Flamburum Attaliæ habet subasidas 15. Capita ordinum 40. equites* ɪɪɪɪ. cccc. *&c.*

¶ FLAMEOLUM, Flameum, Flameus. Vide in *Flamines*.

FLAMINA, Vexilla Ecclesiarum, *Flammula*. Wolfardus lib. 3. de Mirac. S. Walburgis n. 11. *Dum paratis omnibus cruces à fidelibus efferrentur, ut ipsa etiam juncta plebis dominica agmini prævia atque signifera Flamina sequeretur.* Occurrit præterea lib. 4. n. 14. [Miracula S. Richarii, April. to. 3. p. 450. *Induti candidis sericis vestibus cum Flaminibus & crucibus & omni decore compositi, &c.*]

FLAMINARE, *Incendere*, in Gloss. Isid. & Pithœi, Flammis urere. Vide *Flammeriari*.

FLAMINES, Episcopi, in Concilio Eliberitano c. 2. 3. 4. Gloss. Lat. Gr. *Flamines*, *ἱερεῖς*.

¶ Flameus, *Premier ministre des choses sacrees, saintes*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

Flamineum. Gloss. Sax. Ælfrici: *Flammeolum, vel Flamineum*: biscopes huf. i. Episcopi mitra. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Flameum, Bande de voile, ou ceinture, ou aornement nupcial. Flameolum, Petite dyademe, ou petit paille, ou fermail petit, ou couvrechief. Flammeolum* Juvenali est amictus quo nova nupta tegi solebat. Pro velo *Flamineum* usurpat Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 725.] Vide Jo. de Janua in *Flameum*.

Flaminium, Sacerdotium, *Flaminis* dignitas, in l. 21. Cod. Th. de Decurion. & apud Tertull. de Spectac. cap. 12. & Sidon. lib. 5. Ep. 7. Vox nota etiam Valerio Maximo & Agellio. [Gloss. Lat. Sangerman. *Flaminium, Office de Prestre.*] *Flamonium* habent veteres aliquot Inscriptiones & Isidorus, [cujus Auctarium à Janssonio editum habet: *Flamonium, Honos, qui datur Flaminibus.* Occurrit præterea apud Sidonium lib. 5. Epistol. 7. *Hi sunt, qui invident tunicatis otia, ... prædia provincialibus, Flamonia municipibus.*

Flamininus Honor, in Gloss. Ælfrici, biscoplic prtcipe: id est, Episcopalis dignitas. Jo. de Janua habet *Flamineus*, in *Flamen*.

¶ Flamineæ, f. Ædes Ecclesiis proximæ, in quibus olim Clerici habitare solebant. Sic apud Gellium lib. 10. c. 5. *Flaminia* significat domum Flaminis Dialis. Ita Bollandi Continuator Julii to. 4. p. 391. in hæc Translationis S. Philastrii verba: *Omnes ostiarii religiosorum locorum & domus proximæ Flamineis testari, si memoria retinent, possunt.*

Flamineatus, Sacris ac Episcopalibus vestibus indutus, & mitra caput tectus. Missa vetus ex Cod. Ratoldi Abbatis Corbeiensis apud Menardum: *Cum omni quoque diligentia Episcopus veneratur à suis. Ea autem rationabiliter Flamineato, accedat ordinatim omnis processio.*

FLAMINEUM. Will. Malmesbur. l. 4. Hist. Angl. p. 127. de quibusdam Monachis: *Nihil pelliceum aut lineum vestiunt, nec illud, quod subtiliter texitur laneum, quod nos Flamineum vocamus.* Sed ibi legendum *flammeum*. Vide in hac voce. [Anglis *Flannel*, nostris *Flanelle*, pannus est subtilior notissimus, qui voce *Flamineum* apte significari potest.]

¶ FLAMINGHUS, Flamingus Belga, Flander, Gall. *Flamand*. Legitur *Flaminghus* apud Murator. to. 7. col. 703. in lib. Bernardi Thesaurarii de Acquis. Terræ sanctæ; *Flamingus* in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atreb. an. 1036. in ejusd. loci Chartulario V. p. 243. in Litteris Philippi Pulcri Franc. Regis apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 419. Vide Valesium in Notit. Galliarum voce *Flandria*.

¶ FLAMININUS, Flaminium. Vide *Flamines*.

FLAMITA, *Sacerdotissa*, Jo. de Janua. Videtur legendum *Flamina*, ut est in veteri Inscript. 459. 9.

¶ FLAMMABUNDUS, Flammeus, apud Martian. Capellam.

¶ FLAMMARDUS. Vide *Flambardus*.

¶ FLAMMEA, *Lancea*. Jansson. in Auctario Gloss. Isidori.

¶ FLAMMEOLUM. Vide in *Flamines*.

FLAMMERIARI, Flammis aduri, seu ad flammas admoveri: Gallis *estre Flamboyé*. Raymundus *de Agiles* pag. 178. *Alii vero diutissime tosti, & ignibus adusti Flammeriabantur.* *Flammare*, pro flammis adurere, dixit Tacitus: *Aut crucibus affixi, aut Flammandi.*

¶ FLAMMESCERE, Inflammari. *Flammescat igne charitas*, in Hymno Tertiæ inter Ambrosianos. Occurrit etiam in Appendice de S. Humilitate, Maii to. 7. p. 831. Sed activa significatione; *Charitate namque qua Deus eum Flammescit, ardet continua.*

FLAMMEUS, *Iratus*, in vet. Gloss. MS. apud Goldastum ad S. Valerian.

¶ FLAMMICOMANS, Flammante coma præditus. Juvencus in Matthæum cap. 25. de decem virginibus:

Ornatu accinctæ tædarum Flammicomantum.

¶ FLAMMICOMUS, Eadem notione, apud Prudent. Psychomach. v. 776.

¶ FLAMMICROMUS, Igneus, adurens, apud Fortunatum I. Carm. 15. in laudem Leontii.

FLAMMIDUS, Eadem notione qua *Flammeus*, dixit Apuleius de Deo Socrat. φλογώδης. [Idem de Mundo: *Glacialibus Flammida... confundit*. Et lib. 11. Metamorph. *Roseo rubore Flammida*.]

FLAMMIGARE, φλογίζειν, apud Gellium lib. 17. c. 10. & Macrob. lib. 5. Saturn. c. 17.

¶ FLAMMIPES, Habens pedes igneos. Juvencus lib. 2. in Matth. 11.

Elias quondam, quem turbine jussa coruscο
Flammipedum rapuit simulatio quadrijugorum.

¶ FLAMMIPOTENS, Vulcani cognomen, apud Arnobium lib. 3.

¶ FLAMMIVOLUS, Cum flammis volans. Arator in Act. Apost. c. 18. *Flammivolo sub sole jacet*.

¶ FLAMMIVOMUS, Qui flammas vomit, apud Juvencum in Proœmio.

¶ FLAMMONIUS, Flammeus. Charta an. 984. apud Manesterium inter Probat. Hist. Lugdun. p. 4. col. 2. *Flammonias animi pœnas sustineat, & in favillis & atomis redactus nusquam compareat*.

FLAMMULA, Vexillum in flammæ speciem desinens, cujusmodi est illud, quod Carolo M. porrigit S. Petrus, in Lateranensibus Parietinis apud Nicolaum Alemannum. *Flammeum vexillum*, apud Ammianum lib. 20. pag. 163. S. Fulgentius Homil. 56. *Aut carrucam Imperatoris, qui præcedunt Metatores, Palatini, Protectores, Tribuni, Duces, & Comites, Signa, Dracones, & Vexilla, & Flammulæ illa concordissima paunorum diversitate gaudentes, tuba sonantes, &c.* Anastasius in Stephano IV PP. p. 92. *Romanam urbem ingressi sunt, & per muros civitatis cum Flammula ascendebant*. [Instrumentum anni 1382. Histor. Harcur. to. 3. p. 921. *Flammula... ex penetralibus Dionysiaci Cœnobii deprompta Petro Villerio fortissimo viro tradita*. Et p. 1117. *Petrus Villarius Flammulam gessit*.] Vox Scriptoribus Byzantinis nota. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Σημεῖα, γνώρισμα, σκῆπτον, βάνδον, φλάμουλον, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tacticis c. 5. §. 5. c. 6. §. 2. 18. 25. c. 12. §. 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, & alios, φλάμουλα etiam dixere recentiores Græci. Narratio MS. de Belissario: Συνάξει τὰ φλάμουλα τῶν βασιλικῶν τῆς, μετὰ ξαυτῶν, ταῦτα δὲ μετὰ τῶν ταρδένων. Vide Dissertat. nostram de *Auriflamma* ad Joinvillam, [Gallandum Tract. Gall. *des Enseignes de France* p. 37. & 38.] Gloss. Basilicon, Meursii, Rigaltii, & aliorum.

☞ Exstat alter locus to. 2. Annal. Bened. p. 332. ex veteri Codice Bibl. Ottobon. depromptus, ubi agitur de Processione Litaniarum majorum in Monasterio Centulensi, sicque legitur: *Hos omnes subsequebantur pueri septem cum totidem Flammulis*, *sextadis*, inquit Mabillonius: suspicor ergo *Flammulas* etiam hic fuisse vexilla minora à pueris delata, cum consuetudo sit in Litaniis majoribus vexilla deferri, & pueri illi incederent medii inter clerum & plebem, ubi nulla erat ratio facium deferendarum.

¶ FLAMONIUM. Vide in *Flamines*.

¶ FLAMPEDES, Flandrenses, ni fallor. Hist. Viconiensis Monast. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 303. *Sic Spiritus sancti gratia in vita extitit debriatus* (Algidius Abbas,) *ut mereretur pacem inter Ysengrinos & Flaventinos vel Flampedes in partibus Hollandiæ & Zelandiæ & Flandriæ, quam nullus hominum attentare quibat, sive Rex, sive Comes, aut Baro reformare*.

¶ FLANCHA, Codex MS. redditaum Episcopatus Autissiod. *Duod. Corduein debet Episcopo & Comiti IIII. den. & duod. altera II. den... Flanchà de porz valens ultra XII. den. debet I. ob.*

FLANCHIA, [Forte *Fimbria*, Gall. *Frange*.] Vide *Palestum*.

¶ FLANCUS, Latus, Gall. *Flanc*, Ital. *Fianco*. Occurrit in Actis SS. Aprilis to. 1. p. 169. tom. 2. p. 819. Junii to. 1. p. 791. &c.

¶ FLANDRENSIS MONETA. Vide *Moneta Baronum*.

FLANQUERIUS. Vide *Flecarius*.

¶ FLANSADA, Stragulum acupunctum, Gall. *Courtepointe*, Massiliensib. *Flansade*. Capit. Gener. S. Victoris Massil. an. 1294. *Omne aurum monetatum & non monetatum, & quævis moneta, libri & breviaria completa, capæ, capelli, & ocrea, & calcaria, lectus, matalasia, vanoas, Flansadas, &c.* Vide *Flassata*.

FLANTONES, Placentæ species, Gall. *Flans*, Teutonibus *Vlaeyen*. Occurrit in Charta veteri apud Louvetum in Hist. Bellovac. to. 2. p. 199.

FLATONES, Eadem notione. Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Tenentur mittere per suos servitores ad domum Cantoris.... hora prandii unum panem magnum, unum galonem boni vini, honestum ferculum piscium, & unum magnum Flatonem de pinguedine Iactis, &c.* [Perperam *Flaconem* editum ad calcem Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 169.] Charta Communiæ Roiensis in Picardia: *Si quis gastellos, vel Flatones vel hujusmodi, quæ villæ noceant, fecerit, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 249. *Præterea percipiet coquinarius ad pascha tria prabendaria frumenti de granario ad Flathones inveniendos*. Habetur præterea in veteri Charta apud Bollandum 18. Febr. p. 105. in libro Ord. S. Victoris Parisiensis MS c. 25. in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 25. &c. [Vide *Flaco* 3. & *Flavo*.]

. FLADONE, dixit Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 15. *Quæ in mensa sub Fladone segalatium panem & hordeaceum manducabat*. Utitur præterea c. 21. Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac. c. 18. *In illis festis fabæ sæpius, aut Fladonibus mutantur*. Ita etiam Bernardus Mon. ex quo hausit, in iisdem Consuet. MSS. [nunc editis in vet. Discipl. Monast. p. 147. 170. & 290. Charta Eberhardi pro Monast. S. Petri de Silva nigra apud Freder. Schannat. Vindem. Litter. p. 164. *Artocrea aut Fladones in usus comedentium dentur honeste & abundanter*. Germani *Fladen* appellant hujusmodi placentas; Fuxenses *Flaugons*, apud quos conficiuntur è caseo, lacte pinguiori cum ovis; Lemovicensibus *Flaunsardes* dicuntur; *Flandones* in Obituario MS. S. Martialis Lemovic. Necrolog. MS. ejusd. Monast. *V. Idus Aug. obiit dompnus Albertus Abbas, & Præpositus de Vernolio facit plenum convivium cum cepiis & Fladonibus, & bonum vinum & multum acquisivit*.]

¶ FLAQUERIUS, Pistor, f. à Catalano *Flaka*, Panis. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 15. *Curam etiam habeat diligentem uno cum Flaquerio seu pistore de artocreis seu pastillis & nebulis*. Vide *Flacarius*.

¶ FLARNIS, Species placentæ. Statuta reformat. Monast. S. Claudii an. 1448. p. 81. *Servitoribus officiorum debet pittantiarius unum panem, & sautiferis unum Flarnem & duos potos vini*. Sed f. legendum *Flatonem* vel *Fladonem*; quæ videsis in *Flantones*.

FLASCA, FLASCULA, FLASCO, Legena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum, nostris *Flascon*, Teutonibus *Flesche*, aut *Flasch*.

FLASCA. Isidorus lib. 20. c. 6. & ex eo Papias: *Flasca, à Græco vocabulo dicta. Hæ pro vehendis ac recondendis phialis plurimum factæ sunt; inde & nuncupatæ sunt. Postea in usum vini transierunt, manente Græco vocabulo, & sumpserunt initium*. Ordericus Vitalis lib. 10. p. 775. *Oppidani Flascas prunis ardentibus plenas desuper dimittebant*. [Freder. Schannat. Vindem. Litter.

Littet.p.9.*Flasca una argentea deaurata, cuppa una argentea deaurata, &c.*]

FLASCULA, diminut. à *Flasca*. Idem Vitalis lib.4. ex Vita S.Guthlaci cap.30. *Binas Flasculas celia impletas*. Vetus Scriptum de Ecclesia Bremensi, de Carolo M. *Ac Flasculam ejus argenteam deauratam, imaginibus diversis bene redimitam*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 223. *Flasculas ligneas deauratis barris & cera ligatas vini sub specie, auri tamen plenas ... fertur transmisisse*.

¶ FLASCULUS, Idem. Vita S.Bern.tom.5.pag.268. *Duos Flasculos vini pro eleemosyna transmisit*.

FLASCO, Eadem notione. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Flasco*, Buteruc. Cambro-Britannicum Lexicon: *Flacced, Lagena, uter*. Lexic.Gr.MS.Reg.Cod.930. Κιλιστιον, φλασκιον, καὶ στυλιστικὸν ποτήριον. Φλασκίον, eadem notione in Vita S Marci Atheniensis n.3. Monachus Sangallensis lib.1.c 25. *Qui adsumpto pregrandi Flascone, cellarium Bromii vel Ditis illius irrumpens, &c.* Vita S.Remigii, & Flodoardus lib.1.Hist Rem.c.15. *Vas, quod vulgo Flasconem vocant, vini à se benedicti plenum dedit*. Liber 1. Miraculor.S.Richarii c.2. *Rogavit suos, ut prepararent cuneos & malleos, quatinus in crastino Flascones & quecumque essent necessaria, inde fierent*. Charta Chilperici Regis, in Actis Episcop.Cenom.p.107. *Solvat in Cœna Domini plenum modium de ovis, & plenos Flascones paratos de vino optimo*. Adde p.251. [Translat. S. Glodesindis sæc.4.Bened.part.1. pag.446. *Vasculum, quod in modum Flasconis, parvuli (butticulam appellant) vacuum & siccum dependebat*.] Occurrit præterea apud S. Greg. l.2.Dial.c.18. Ardonem Mon.in Vita S.Benedicti Anianæ Abb.n 28. Ordericum Vital.lib.6.pag. 599. Odonem Cluniac.l.1.de Vita S.Geraldi cap.29.lib.2.cap.21. Paulum Diacon. Emeritensem lib. de Vita & miraculis Patrum Emeritensium in S.Renovato, Walafridum Strabum de Vita S. Othmari cap. 9. Joannem à Leidis lib. 1. cap. 27. Florent. Wigorn. pag. 544. Paulum Venetum lib 1.cap.59. Thwroczium cap. 88. in Histor.Merovingica pag.502. in Monastico Anglicano tom 1. pag. 104. &c.

¶ FLASCHETTINUM, ut *Flascula*. Vita S.Francisci de Paula, April.to.1. p.757. *Desuper projecit panem unum cum parvo œnophoro seu Flaschettino vini*.

FLASCILONES, Vestis species. Monachus Sangall. de Carolo M.lib 2 c.41. *Ita ut nobilioribus quibuscumque aut baltheos, aut Flascilones, pretiosaque vestimenta à latissimo Imperio perlata distribui juberet*;

¶ 1. FLASCO, Lagenæ genus, Gall. *Flacon*. Vide in *Flasca*.

¶ 2. FLASCO, Species placentæ, Gall. *Flan*. Nova Gall.Christ.to.3.col.250.ex Instr.an.1371. *Convenit ... de quinque florenis pro Flasconibus seu placentis ab ipso debitis in festo Paschæ*. Vide *Flaco* 3.

¶ FLASCULA, FLASCULUS. Vide in *Flasca*.

FLASSATA, in supellectili rustica recensetur, in Charta an.1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbonens. *Item 50. inter pullos, gallinas, & capones. Item 4. Flassatas. Item 4. vomeras*. Occitani *Flassada* coopertorium lecti vocant, quasi *Filassata*. [Inventarium supellectilis ann.1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item in lecto domini Prioris unum matalitium, unam culcitram, unam Flassatam*. Vide *Flausada*.]

FLATARE, Papiæ, *Augere, vel amplum facere*. Forte metaphora ducta ab iis, qui ignem exsufflando augent. [Arnobio lib.2. *Flatare* est frequenter flare: *Cauteres tuba, tibia calamoque Flatantes*.]

¶ FLATILIS, Flabilis. Prudent. Hamartig. versu 531. *Fratile virus ingerit. Flatilis sonitus*, apud Ammianum 30.4. Arnob.lib.6.adv.Gentes: *Laminarum Flatilium crates*, id est, fusilium.

FLATONES. Vide *Flantanes*.

1. FLATOR, *Tibicen*, in Gloss. Arabico-Lat. *qui tubam inflat*. Gloss. Lat. Græc. *Flat, Flator*, αὐλεῖ, αὐλητής. Gloss. Cyrilli: Αὐλητής, *Flator, Tibicinator, Tibicen*. Festus: *Flator, Tibicen*.]

¶ 2. FLATOR, Conflator. Vide *Flaturarii*.

FLATURA, pro *Conflatura*, χώνευσις. Julius Firmic. lib.6. *Falsarios facient, aut qui pecunias publicas Flaturarum adulteras artifices imitentur*. [Vitruvius lib.2.c.7. *In æris Flatura*.

¶ FLATURALIS ARTUS, quo spiritus attrahitur. Tertul.de Anima c.10. *Quædam spiritu carent, quia Flaturalibus artubus structa non sunt*.

FLATURARII, Fusores, *Fondeurs*, qui metalla fundunt: *Flatores æris, auri, argenti*, in l.30 D. de Orig. Jur. *Flaturarius auri & argenti monetar.* in vet.Inscript. ubi *Flaturarius* est monetarius, quemadmodo & in l 6. Cod.Th. de Falsa moneta. *Flaturarius sigillarius*, in alia Inscript. qui *sigilla*, seu signa, fundit, conficit. [*Faber Flaturarius sigillariarius*, in Inscript.89. Classis 11. Reinesii, Statuatius, qui statuas conflat.]

FLATUS. Vita S.Alberti Abb.Gambronensis n. 11. *Invenerunt unum è famulis reddidisse flatum*, i. extremum spiritum Baldricus Abbas Burguliensis:

Emisit Flatum subito cum sanguine mixtum.

FLAVA, Morbus regius, seu ἴκτερος, [Gall. *Jaunisse*.] Vita S Teliai Episc.Landavensis c. 3. *Propter pestilentiam, quæ totam fere deleverat gentem,...pestis autem illa Flava vocabatur, eo quod flavos & exangues universos, quos invasit, efficiebat* Giraldus Cambrensis in Itinerario Cambriæ l.2.c.1 *Peste quadam, qua catervatim plebs occubuit, quam Flavam pestem vocabant, quam & Physici Ictericiam dicunt passionem, &c.*

¶ FLAUDONES. Vide in *Flaatones*.

¶ FLAVELLUM, pro *Flabellum*, quo arcentur muscæ. Testamentum Everardi Comitis an. 837. apud Miræum tom.1.Diplom.Belg.pag. 21. col. 1. *Flavellum argenteum unum, capsellam eburneam unam, candelabra argentea duo, &c.* Vide *Flabellum*.

¶ FLAVENTINI. Vide *Flampedes*.

FLAVI. Ita Franci indigitati in aliquot Græcorum Oraculis ob capillorum colorem. Rogerus Hovedenus p.650. ait, CPoli, in Porta Aurea, scripta hæc verba: *Quando veniet Rex Flavus Occidentalis, tunc ego per me ipsum aperiar, & tunc Latini imperabunt, & dominabuntur in civitate CPoli*, quando scilicet Franci urbem cepere an.1204. De quibus etiam, ut & de eadem expeditione, intelligendus Leo Imp. in Oraculo de Restitutione CP. à Leunclavio edito:

Ἀλλά σε πυρίσατον καὶ ξανθὸν γένος
Πᾶσαν τιφρωσει, ἢ τί οὖν λάει κρατεῖ.

Anonymus in Paraphrasi oraculor. ejusdem Leonis: *Φέρον τε τὸν πόλεμον, καὶ τῶν ξανθῶν τὰς μηχανάς*, &c. Ita denique apud Pachymerem lib.1. Hist. cap. 18. Franci dicuntur τὸ ξανθὸν, καὶ ἀρειμάνιον γένος, *Flava & bellicosa gens*. Claudianus in Rufinum lib.2. de Gallis:

Inde truces Flavo comitantur vertice Galli.

Idem de Bello Getico, de Sicambris:

Agmina quin etiam Flavis objecta Sicambris.

[Sidonius in Paneg. Aviti:

. . . *Et Flavis in pocula fracte Sicambris*
Rhene tumens,]

Flavam etiam Germaniam vocat Auctor Vitæ sancti Adalberti Episc. Pragensis num.10. Papias: *Rutheni Flavi, id est, Flandrenses populi*. Sed videtur legendum *rutili*: nam & *rutilatas comas* Livius lib.38. Gallis tribuit quos *celsioris staturæ pene esse omnes, & rutilos, luminumque torvitate terribiles*, scribit Ammianus lib.15. S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis, de quodam Candidato Constantini, gente Franco:

Rutilus coma, & candore

dere corporis indicans provinciam.] Et de iisdem Francia Mamertinus in Paneg. Maximiani n. 16. *Prolnse crine rutilantes.* Sidonius in Paneg. Majoriani :

. . . rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta jacet, &c.

Tacitus de Germanis: *Truces & carulei oculi, rutila coma.*] *Flavam Britanniam* dixit Archithrenius lib. 5. c 4. *Et Flaves Britones* Auctor libri de Disciplina Scholarium c. 2. Anglos etiam ita appellasse videtur Auctor Carminis de Curia Romana :

Hic partes Siculas, hic te Germania gaudens
Visitat, hic Flaves, Patre jubente, viros.

[Prudent. Apotheos. v. 495.
Armiger è cuneo puerorum Flavicomantum.]

Getarum rutilum & Flavum, S. Hieronymus Epist. 7. ad Lætam: *contra Furvam gentem*, Indos appellavit Juvenalis Sat. 12. Vide Salmasium ad Plinium p. 762. & quæ annotamus in Gloss. med. Græcit. in ξανθοί.

¶ FLAVIALES MILITES, sic dicti quod à Flavio Vespasiano instituti fuerant & additi Augustalib. Vegetius lib. 2. c. 7. *Flaviales tanquam secundi Augustales, à divo Vespasiano sunt legionibus additi.*

FLAVII Prænomen, quod Vespasiani & Titi Augustorum fuit, primus, ni fallor, usurpavit Claudius Imperator, atque ex eo Constantius Chlorus & Constantinus M. & qui deinceps hos excepere Constantinopolitani Augusti. Neque porro ipsi duntaxat Imperatores, sed Proceres fere omnes, Consules, Præfecti Prætorio, Præsides, & viri clarissimi & Patricii illud sibi adscripsere, ut ex Inscriptionibus Gruterianis passim colligitur.

Apud Longobardos verò primus Autharis Rex, *ob dignitatem, Flavius à suis appellatus est, quo pranomine omnes, qui postea fuerunt Longobardorum Reges, feliciter usi sunt*, inquit Warnefrid. lib. 3. de Gest. Langob. cap. 16.

Sed & Gothici Hispaniæ Reges *Flavii* cognomen sibi perinde arrogarunt, quod à Recaredo primo factitatum in Concilio Toletano III. volunt, ut Bivarius ad Pseudochronicon Maximi p. 73. & Chiffletius in Vindiciis Hispan. pag. 350. Hinc *Flavia*, Gothorum Imperium appellatur in veteri Scheda, laudatâ à Gariello in Magalonensibus Episcopis pag. 3. *Cedat Latium Flavia*, quam vocem ille perperam ad *Flavianam*, seu Sanctægidianam urbem retulit. Vide, quæ observavimus in dissertatione de Constantinopolitanorum Augustorum nummis.

¶ FLAVO, Species placentæ, Gall. *Flan.* Consuetudines MSS. Monasterii Solemniac. *In Inventione S Crucis sepias & ova farsata; si vero venerit in Rogationibus & sepias & Flavones. In Rogationibus feria 2. & 3. & 4. unicuique unum Flavonem cum tribus aliis; & fiunt Flavones de 5. ovis & de dimidio caseo & de dimidia parte unius parvi panis.* Vide *Flantones*.

FLAVOR, Aurum flavum. Fridegod. in S. Wilfrido cap. 20.

Praterea templum cæsis instaurat avenis,
Circumdans cæsis sinuato fornice cryptis,
Lenibus obductas pingens Flavoribus aulas.

Et cap. 47.

Ut jubar introiit, jubaris ceu nectar apiral
Protulit effevum liquido Flavore libellum
Hisce characteribus, &c.

¶ FLAUSONUS, ut *Flavo*, Gall. *Flan.* Concessiones factæ Canonicis Tolosanis ann. 1223. *Item petimus, ut in vigilia Ascensionis Domini & Pentecostes dentur nobis Flausoni sufficienter, sicut est consuetum.* Vide *Flantones*.

FLAUTA, Fistula, tibia, Gall. *Flute*, vel *Fluste*. [La bataille des sept Arts MS.

Madame musique as clochetes,
Et li cler plain de chançonetes
Portoient gigues & viteles,
Salterions & Flauteles.]

Vide *Dulciana*.

FLAUVONESPENY. Statuta Hospitalis S. Juliani, in Additam. ad Matth. Paris pag. 163. *Habeant ... in die Paschæ unum denarium, qui apud nos Flavonespeny nominatur.* [Denarius est pro *Flantonibus* exsolutus. Vide *Flantones*.]

¶ FLAVUS, *Genus vestis*. Gloss. Isid. Ingeniose, inquit Grævius, la Cerda corrigit: *Latus clavus, Genus vestis.* Intelligit tunicam laticlaviam.

¶ FLAUZO, ut *Flausonus*, Gall. *Flan*. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Tenetur dare dictus Abbas pro Flauzonibus, artocreis, sive pastillis faciendis pastam necessariam de frumento dicti Conventui, &c.* Rursum occurrit paulo p st. Vide *Flantones*.

FLAXA, vox Saxonica, Lagena, *Flasco*, al. peter-flaxa. Gloss. Ælfrici, cap. de Vasis: *Flaxa*: Flaxe. Ugutio habet: *Flasca, Lagena, Laguncula.* [Vide *Flasca*.]

FLAXARE, Papiæ: *Vigilias circuire*. Edit. *Circumire*. [Idem Papias: *Flaxerit, Affixerit.*]

¶ FLAYON FICUUM, alias Vasconibus mercatoribus, Fiscina ficorum, Gal l. *Cabas de figues* apud Rymer. tom. 2. p. 691. Vide *Fraellum*.

¶ FLEANTINESWITE, idem quod infra *Flemeneswite*. Vide locum in *Lairwita*.

¶ FLEAT vel FLEOT, Valesio in Notitia Gall. est Sinus maris & locus ad sinum positus, à Saxon. fleot, Æstuarium, Germ. *Fleet*, Belgis *Uliet*. Vide *Flota* 2.

¶ FLEBATOMARE, pro *Flebotomare*, vel *Phlebotomare*, à Græco φλεβοτομεῖν, Vena incisa sanguinem elicere. Barthii Glossarium ex Histor. Palæst. Vide in *Phlebotomum*.

FLEBILIS, pro *Debilis, infirmus, imbecillis*, Gallis *Feible*, olim *Fleble*. Hist. Obsidionis Jadrensis lib 1. cap. 38. *Architectant multos spingardos in gyro civitatis, ubi Flebilioris apparebat virtutis.* [Hinc *Flebilis testis*, pro testis fublestæ fidei, in Legibus Ludovici Imper. apud Murator to. 1. part. 2. p. 129. col. 2.]

FLEVILIS, ex Gallico, seu potius Picardico, *Fleve*, pro *Feble*; Itali *Fievole* dicunt. Regulæ Magistri cap. 7. apud Menardum: *Considerantes, in nobis diversa esse vasa Flevilia, &c.* Ubi Editio Parisiensis Holstenii habet *Flebilia*.

FLEBILITAS, Debilitas. Alcuinus Epist. 19. *Ingravescente infirmi corporis Flebilitate, &c.* Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. in *Fievole*.

¶ FLEBOTOMARE, Venam incidere, à Græco φλεβοτομεῖν. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS Junii to. 3. p. 22. *Suis temporibus Flebotomentur* (equi) Vide *Phlebotomare*.

¶ FLEBOTOMARIA, Locus ad venam secandam destinatus. Vet. Rituale Monasterii Beccensis: *Postea* (corpus defuncti) *deferatur in Flebotomariam, & ibi lavetur honestissime.*

¶ FLEBOTOMARIUS, Qui venam incidit. Greg. Mon. Chron. Farf. apud Murator. tom 2. part. 2. col. 455. *Flebotomarius malivolus veneno imposito Flebotomo illum interfecit.*

¶ FLEBOTOMIA, φλεβοτομία, Venæ sectio, apud Muratorium to. 7. col. 190.

¶ FLEBOTOMIZARE, ut *Flebotomare*. Legitur in *Phlebotomum*.

¶ FLEBOTOMUM, φλεβότομον, Scalpellum, quo vena secatur, supra in *Flebotomarius*; & apud Murator. to. 6. col. 937. Vide *Phlebotomum*.

¶ FLEC,

¶ FLEC, Succidia. Jura S. Bertini ex Archivis Ecclesiæ Audomar. *De bacone 1. ob. de Flec 1. ob. de carne carnium ... 11. den.* Vide *Flicbes*.

FLECARIUS, FLECARIA, FLANQUERIA, Panifex, qui vel quæ panes conficit. Hispanis *Panaderos*. Vetus Charta apud *Diago* in Comitibus Barcinon. lib. 2. cap. 114. *Quia pater suus Raimundus Berengarius noviter per violentiam eas imposuerat prædictis Flecbariis, &c.* Libertates Regni Majoricarum MSS. *Flecaria, si vendiderit panem de minus penso, vel ponatur in costello, vel donet 5. solidos*. In Editis apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 276. est *Flequeria*. [Vide *Flaquerius*.]

FLANQUERIUS, Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon an 1283. MSS. *Quilibet civis Barcinonensis potest molere bladum suum sine impedimento alicujus, ubicumque voluerit, exceptis forneriis & Flanqueriis, qui debent molere ad molendina regalia*.

¶ FLECHA, Sagitta, Gal. *Flecbe*. Vox factitia, inquit Nicotus, à sono quem edit sagitta, cum emittitur: unde olim dicta *Flic*: Menagius vero deducit à Germano *Flits*, vel ab Hispano *Flecba*, quæ idem significant. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem p. 170. *Stepbanus li Flegiers pro faciendis Flecbis 6 l.* Hinc

¶ FLECHARIUS, FLECHERIUS, FLECHIARIUS, Sagittarius, vel qui facit sagittas. Computus mox laudatus p. 156. *Pro baraesio Flecbiariorum 30 s.* Pag. 167. *Stepbanus Flecbarius de 100. & 13. diebus 8. l. & 9. s.* Et pag. 148. *Pro barnesio Flecbiariorum Paciaci 30 s. Pro solvendis gentibus armorum & Flecbcriis*, apud Rymer. tom. 7. p. 518. col. 2.

¶ FLECIATA, Idem quod Occitanis *Flassada*, Coopertorium lecti. Testamentum Mascaronç Comitis Ruthen. ann. 1291. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 551. *Donamus ut supra bospitalibus pauperum de Passu & de Altobraco de Rutbena cuilibet semel duos lectos completos almatraciis, pulvinaribus & Fleciatis, & linteaminibus, in quibus pauperes dictorum bospitalium jaceant & requiescant.* Vide *Flaciata* & *Flassata*.

FLECTA. Glossarium Ælfrici: *Crates, i. Flecta, Hyrdel.* Grimlaicus in Regula Solitariorum c. 35. *Vidit eundem sedentem, & Flectam de palmis facientem.* Idem quod *Plecta*, [Nexus virgularum, palmarum. &c. Sallas Malaspinç lib. 4. Rerum Sicul. n 6. apud Baluzium Miscell. to. 6. p. 294. *Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam ... ostendere, de domo in domum in oppositum consistentem jactatis ad modum arcus aut pontis chordis & funibus, vias medias desuper, non lauro vel ramis arboreis, sed caris vestibus & pellibus variis velaverunt, suspensis ad chordas strophæis, Flectis, dextrocberiis, periscelibus, arbitris, grammatis, &c.*] Vide *Plecta*.

¶ FLEDUM. Vide *Flet*.

FLEDWITA. Vide *Fusbwita*.

¶ FLEM & FLETH, Voces fori Anglici, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *In placito de quo Warranto Abbas de Burgo dicit quod clamat annum & vastum & medium tempus per bac verba Flem & Fletb.* Vide *Flemensrede*.

¶ FLEMENESFORTE, *i. e Catallum fugitivi*, ex Gloss. MSS. apud H. Wanleium de Antiqu. litt. Septent. p. 284 Vide Vide *Flemensrede*.

FLEMENESWITE, vox Saxonica, *Mulcta fugitivorum*, à fleam, fuga, & pite, mulcta. [*Flemeneswite, Estre quitte de homme forbani*, in Vocabulario Angl. Gall. ex Chartulario Beccensi. Charta Henrici II. Angl. Regis ex Archivis ejusdem Monasterii: *Liberas & quietas de syre, & hundret, & placitis, & querelis ... & de ferdwita, & de bengwita, & de Flemneswita, & de warpeni.* Apud Fletam non sine mendo, ut suspicatur Spelman. legitur *Flemesfrevie* & *Flemesfreicbt*, eadem notione. Non rectius in Chartophylacio regio Regest. 92. num. 58. habetur *Flemeneslbita*.]

FLEMENFIRMA, *Flemenefrith, Flemenefermthe*, [rectius *Flymenafyrmthe* scriberetur, si fides Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.] Fugitivorum admissio, receptio, [sustentatio:] vox Saxonica, formata, ex flema, vel flyma, fugitivus, profugus, eul, fyrmpe, vel fearme, firma, cibus, alimentum. Apud Somnerum flymena-fismpe, est fugitivorum admissio. Inter crimina, quorum cognitio ad solum Regem spectat, ponitur in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 10. capite vero 12. inter ea, quæ vera emendantur. Charta Edwardi Regis Anglor. in Evidentiis Ecclesiæ Christi Cantuar. *Et Flemenefermthe super suos homines infra urbes & extra, in tantum & tam pleniter, sicut proprii ministri mei exquirere deberent.* Vide Leges Inæ cap 29. & 47. Leges Athelstani cap. 2. & Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 133. 192. 286. 827. [*Flemenefyrmtbe*, mendose apud Tho. *Madox* Formul. Angl. p. 39]

FLEMENSREDE, Jus, quo *catalla fugitivorum, sive amerciamenta bominum fugitivorum, cum anno & vasto*, dominis feudalibus competunt, ut est apud Bromptonum p. 2031. flymena, vel flymen, Saxon. est fugitivus, ræd, consilium. Fleta lib. 1. c. 47. §. 12. *Flemenesfreive, vel Flemesfrenthe*, (est) *babere catalla fugitivorum suorum tenentium*.

¶ FLEMERE, Transitio fluminis nave furtiva, ut vult Schilterus in Gloss. Teuton. à Saxon fleoh, fugere, & mere, flumen Pactus Leg. Sal. tit. 24. Edit. Eccardi: *Si quis extra consilium domini sui navem alienam movere præsumpserit, aut cum ea flumen transierit, malb. Flemere, &c.* Ubi Eccardus à Saxon. fleten, fluere accersit, unde *Flemere*, machinam, quæ fluit, hoc est navigium, navem, interpretatur.

¶ FLEMINUM, *Vestis in qua sanguis ambulando in pedes fluit*. Gloss. Sangerm. n. 501. Festus habet: *Flemina dicuntur, cum ex labore viæ sanguinis defluit circa talos.* Hanc vocem usurpavit Plautus Epid. 5. 2. 5.

¶ FLEMNESWITA. Vide *Flemenswite*.

¶ FLEQUENA, Quæ panes conficit, apud Martenium tom. 1. Anecd. col. 968. Sed legendum *Flequeria* Vide *Flecarius*.

¶ FLEQUERIUS, Pistor. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 16. *Pistor sive Flequerius domus nostræ regiæ panem quo in mensa nostra utemur ... per se pistare & alias præparare debeat.* Vide *Flecarius*, & *Flaquerius*.

¶ FLERTHOMATICUS, pro *Pblebotomaticus*, cui vena secta est. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 12. *Videat si aliquis jacet vel sedet præter infirmos aut Flertbomaticos.*

¶ FLESCH-AXE, Culter lanionius vel popinarius, Gall. *Couperet*. Computus ann. 1425. adud Kennett. in Antiquit. Ambrosden p. 575. *Et in magna secure vocata Flescb-axe, 15. den.*

FLESHMONGERS, Macellarii, carnifices, ex Anglo-Sax. & Anglico flæs-mangere, eadem notione. [Keroni apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Fleisk*, Caro.] Leges Edwardi Confess. cap. 39. *Macbecarii, ... quos vocant Flesbmongers.*

¶ FLESSIATA, Lodix, stragulum, Occitanis *Flassada*. Statutum Capituli Generalis Cœnobii Gellonensis anno circiter 1150. apud Stephanotium tom. 8. Fragm. Hist. MSS. p. 175. *Debet etiam deferre & babere pro lecto suo pallassam novam & duas Fleissiatas & duo lintcamina, &c.* Vide *Flassata*.

FLET. Leges Burgorum Scotic. c. 25. §. 2. *Salvo boc, quod uxor ejusdem defuncti desponsata, tota vita sua* quan-

quandiu erit vidua, interiorem partem domus capitalis, quæ dicitur Flet, tenebit. In Gloss. Saxon. Somneri, flett, flette, vel flet, est area, casa, domus, habitatio, feder-flætte, sedes paterna, vel patrimonialis. Nescio, an huc pertineat vox *Fledum*, apud Miræum in Diplom. Belg. lib 1. c. 31. [Britonibus Armoricis *Flet* est lectulus, grabatus.] Vide *Aquaria*.

¶ 1. FLETA, Species navis minoris, Gallis alias *Flete*. Chartularium S. Vandregisili tom. 1. p. 978 *Et poterunt batelli & Fletæ dictorum Religiosorum libere & pacifice descendere supra terram meam*. Vox, ut videtur ejusdem originationis, ac subsequens.

2. FLETA, FLETUM Æstuarium, fluentum, seu canalis, quem aqua fluens & refluens occupat, à Sax. fleot, æstuarium, fleotan, fluctuare, natare.

FLETA. Charta an. 5. Henrici VIII. apud Spelman. *Extendit se in longitudine à communi via . . . usque ad Fletam de Ee versus Austrum.*

FLETUM. Charta an. 1240 apud W. Thorn. in Chron. pag. 1889. *Item pro bono pacis concessum à Priore & Capitulo antedictis, quod de cætero ad Fletum de Meastre per flumen de Sandwico liber sit accessus per naviginm, & recessus, hoc adjecto, quod si in ipso flumine ante dictum Fletum, aliqua navis vel negotiandi, seu merces alias transferendi causa se ibidem exoneraverit, &c.* Et mox: *In Flete autem antedicto nihil juris de cætero vindicabunt.*

FLETA, Carcer Londoniensis, *The Fleet*, Anglis, & à præterlabente torrente, seu fluviolo, sic nuncupatus: *Gaola de Fleete* meminit Statutum 2. Westmonasteriense cap. 12. *Prisona de Fleete*, Fleta l. 2. c. 30. Ab hoc carcere dictus auctor libri, qui Fleta inscribitur, quod ab aliquo è Justitiariis, qui ob crimen repetundarum in eum carcerem conjecti sunt sub Edwardo I. in eo carcere exaratus sit, ut censet Seldenus, [qui hanc in rem Dissertationem edidit quam legere est inter ejusdem Opera edit. Londin. an. 1726.]

FLETGEFOTH, vox Saxonica, in Legibus Henrici I. cap. 81.

¶ FLETHO, FLETHONUS, FLETONUS, Ferrea vel cuprea telorum atque sagittarum acies. Regestum Computorum *Probus* an. 1322. *Pro carellis & Flethonibus emptis & aliis rebus pro munitione castri 4. lib. 6 sol.* Ibidem an. 1334. fol. 130. *Pro faciendo fieri carrellos & Fletonos ad opus cavalcatarum 60. flor. auri.* Item fol. 139. an. 1348. *Pro 400. carrellis tam de uno pede, quam de duobus garnitis Flethonibus & empenantis, & pro 200. garrotis Emflethonatis & empennatis folia cupri.* Computum an. 1348. & 1349. Histor. Dalphin. p 583. col. 2. *Pro 300. Flethonibus carrellorum empennatis emptis pro garnisone castri ... 63 s. 4. d.*

¶ FLETUM. Vide in *Fleta* 2.

FLETWITE, FLITWITE, Mulcta ob rixas & jurgia excitata, ex Saxonico flit, contentio, lis, jurgium, rixa, & pite, pœna, mulcta. Joann. Brompton. p. 957. flitfiche, i. *ferir par medlèe*. Ranulfus Cicestrensis lib. 1. Hist. cap. 50. *Flitwit, est emenda proveniens pro contentione. Fletwita*, tom. 1. Monastici Angl. p 192. tom. 2. p 827. Quietum igitur esse de *Flitwita*, est liberum esse à solutione mulctarum, ob jurgia impositarum. Vide Rastallum, [Spelmannum,] & infra *Mesleia*.

FLEVAS EQUITIS, Papiæ dicitur, *quoddam genus ornamenti equi quod Flexum vocant.* Sic in Cod. MS. & Edito: alter MS. habet, *Equitas*.

¶ FLEUBOTOMARE, FLEUBOTOMIA, pro *Flebotomare & Flebotomia*, occurrunt in Statutis MSS. Capituli S. Audomari.

FLEVILIS. Vide *Flebilis*.

FLEUMA, pro *Flegma*: *Flemma*, Italis. Smaragdus in Grammatica MS. *Alia sono feminina, intellectu neutra, ut Pascha, dogma, schema, Fleuma, malagma, &c.* Warnerius MS. in Caprum Scott. Poetam:

Quo Caper hirsutus vitiorum Fleumate, plenus.

Occurrit præterea in Vita S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. cap. 31. Item pro excreatione seu sputo. Formula 14. ex Baluzianis: *Post talone buccas inflat, in rotere crebat, & currit in sudore, Fleumas jactat in pudore, &c.* [Spicilegium Fontanellense MS. p 153. *Et si alicui frequens tussis vel Fleuma advenerit, ex pectore aut ex naribus excrescit, post dorsum projiciat, aut juxta latus.*] Ita Picardi nostri *Flemme* dicunt, pro pituita.

¶ FLEVOTOMUM, pro *Phlebotomum*, Sectio venæ, Gallis, *Saignée*. Romualdi II. Archiepisc Salern. Chronicon, apud Murator. tom. 7. col. 129. *At vero Grimoaldus Longobardorum Rex nono die post Flevotomum brachii, accepto arcu columbam sagittare nisus, ejus brachii vena dirupta est.* Vide *Phlebotomum*.

¶ FLEURA, Exactio, collecta repentino imposita, à *Fleuz* quod Belgis subito sonat. Andreas Presb. Ratisbon. in Chronico Bavariæ ad annum 1472. *Per quæ (gravamina) compulsi imponere Fleuram decimi denarii de omnibus bonis eorum ultra consuetam persolvendam.*

¶ FLEUTATOR, Tibicen, Gallice *Fluteur*, apud Lobinell. Hist. Paris. to. 3. in Glossario.

¶ FLEXA, Plexum seu textum, ad instar capillorum mulieris implexorum. Acta SS. Junii tom. 4. p. 320. ubi de B. Christina: *De extremitatibus virgas fecit, quasi quasdam Flexas, sicut mulieres solent facere de crinibus suis.* Vide *Plecta*.

¶ FLEXARE, Flectere. Ermoldi Negelli Carmen Elegiacum pro Ludovico Imp. lib. 2. apud Murator. to. 2. Scriptorum Italicorum part. 2. col 38.

Rex tamen ante sagax Flexato poplite aderat.

Usus est Cato de Re Rust. cap. 39. haud ita absimili notione.

¶ FLEXIO, Idem quod *Flexura*. Charta an. 1045. apud D. *Chanteloup* in Hist. MS Montis Major. *De fonte ad Orientem per Flexionem usque &c*

FLEXURA, Κάμψις ὁδοῦ, *Amfractus*, in Gloss. Gr. Lat. *Flexura viarum*, apud Sueton. in Nerone.

FLEXUS. Charta an. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. *Item ... dictus Amalricus amparavit Curiam dicti D. Archiepiscopi, & Flexum, & potum bestiarum, & animalia, & omnes res, quæ erant in Curia prædicta.* Vide *Flevas*.

☞ Nihil hic ad vocem *Flevas*. Est enim *Flexus*, ni fallor, Modus agri, ut colligitur ex Charta Caroli Simplicis Regis Franc. pro Monasterio S. Mariæ Urbionensi: *Jubemus ut cella, sive aliæ res quæ jam fato Monasterio à Deo timentibus collatæ sunt, in est in pago Carcassensi Flexus cum Ecclesia S. Cucufati cum terminis & adjacentiis suis & Ecclesiam S. Genesii in ipso pago cum terminis & adjacentiis suis.*

¶ FLICHES, FLICHIA, FLOCHIA, Succidia, lardum, pars major carnis porcinæ salita, Gall. *Flèche*, alias *Fliche*, Picardis *Flique*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu ad calcem p. 161. *De bacconibus IIII.xx 2. minus, & 20. Fliches & 36. dolia vini, &c.* Ibidem pag. 187. *Et 41. bacones & 20. Flechias, & 5. tonellos vini ... Pro 42. baconibus & 20. Flichiis venditis, 7. l. 10 s.* Le Roman *d'Auberée* MS.

Maintenant la vielle li done
Plain pot de vin & une miche
Et une piece d'une Fliche. Vide *Flec*.

¶ FLICHIUM pro *Frichium*: Incultum. Litteræ Officialis Paris. an. 1273. in Tabulario Calensi p. 59. *Recognovit quod omnes terras de censiva dicta Abbatissa ... moventes & in Flichiis existentes exaltare poterit & reducere ad agriculturam.* Vide *Friscum*.

FLICTIM, pro *Efflictim*, apud Diomed. l. 1. Grammat.

FLI-

FLIMA, *Flyma*, Anglo-Saxon. fugitivus, in Legibus Ethelredi Regis c. 12.

FLITWITE. Vide *Fletwite*.

FLOBARIUM, Ambra, Matthæo Silvatico.

¶ FLOBOTOMIA, pro *Flebotomia*, Venæ sectio, Gall. *Saignée*. Charta Petri Abb. S. Crucis de Talemundo an. 1366. de Aquariatu: *Quoties* (barbitonsor) *faciet rasuram aut Flebotomiam, &c.*

FLOCARIA, [f. Locus ubi flocci lanarum præparantur.] Testamentum Will. Dom. Montis-pessulani an. 1211. *Illud vero, quod statui de Flocaria, & tabula, & molendino, & tincturis, &c.* Vide *Flassa*.

¶ FLOCCA, Idem quod infra *Flocus*. Capitul Moonis Major. an. 1288. *Statuentes ne quisquam indumentum floccatum Flocca cum sagittis ad latera ... portare deinceps præsumat.*

FLOCCARE. Jo de Janua: *parva massa lanæ vel nivis, quod leviter flatu impellatur huc & illuc. Hinc Floccat, as, verbum activum, soli Deo conveniens, tunc enim Deus Floccat, cum Floccando ningit.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Floccare, Flocheter comme la noif qui chiet par flociaux, à la laine de la berbis.*] *Floccare*, pro Ningere dicunt Itali: Picardi vero nostri *Floquer*, de veste, quæ amplior est. Vide *Flocus*.

¶ FLOCELLUS, FLOCCUM, FLOCCUS. Vide *Flocus*.

¶ FLOCHIA. Vide *Fliches*.

¶ FLOCHONS, vox Gallica, nostris olim *Floc*, Floccus quem telis aptabant ut velocius vibrarentur. Inventar. ann. 1260. *Item 3300. Flochons ad opus cadrelferum.*

¶ FLOCQUETUS. Vide *Floquetus*.

¶ FLOCTARE, Fluitare, Fluctuare, Gall. *Flotter*. Locum vide in *Altum filum*.

FLOCTBABEN. Andreas Suenonis l. 5 Legum Scanicarum c. 18. *Si quis cum Comitibus quinque, & armis quinque, quæ Floct-baben in lingua patria nominantur, alicujus domum violenter confringat, &c.*

FLOCUS, FLOCCUS, Monachorum vestis, quæ amplas habet manicas, vulgo *Froc*. Ita forte appellata, quod esse *Floccosa*, id est, τριχωτὸς, uti vocem hanc interpretatur vetus Moschionis Scholiastes: vel quod *floccet*, i. cum ampla sit, huc & illuc levi flatu, instar flocci lanæ impellatur, uti vocem *Floccare*, interpretatur Joannes de Janua. [Catholicon Lat. Gall. *Floccus, Flocchel de laine, Gallice Loquet, id est, Parva massa lanæ, & dicitur à Flo, flas, quod leviter flatu impellatur huc & illuc: Flocculus, Petit Floichel ou Loquet.* Vetus Dictionar. Lat. Gall. *Villosus, Plein de Floches, ou de peau.* [Davies in Dictionario Cambro-Brit. *Ffloch, Langus, gnarus, liberalis*, Fœmin. *Ffloch* [Scitum porro, quid sit *Floccus* apud Latinos. Petrus Cluniac. l. 1. Ep. 28 *Prævaricamini nobiscum & vos, qui simplici Flocco & cuculla contenti esse non vultis.* Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis: *Nec incedant sine cuculla & Flocco.* [Capitul. gener. S. Victoris Massil. ann. 1378. *Quod hostalarius habeat quatuor Flocos & quatuor alamitias vel camallos pro hospitibus.*] Declarationes Congregat. S. Justinæ ad cap. 55. Regulæ S. Benedicti: *Habeant & cucullam, quæ secundum Clementinam: Ne in agro, vocatur Floccus, & scapulare, quod habet quasi formam cucullæ.* Concilium Andegavense ann. 1364. cap. 19. *Cucullas vel Floccum honestum & amplum deferant.* (Statut. Reformat. S. Claudii an. 1448 *Iidem Religiosi sine Floccis, aut regularibus cucullis cum puncto regulariter clausis per Monasterium aut Prioratus non incedant, nec ad dominum Abbatem accedant sine prædictis Floccis aut regularibus cucullis.* Occurrit alibi non semel.)

FLOCCUM, neutro genere. Vita S. Petri Abb. Cavensis num 12. *Cum Floccum Domini Abbatis à Capellanis negligenter fuisset repositum.*

FLOCCATA CUCULLA, ampla, & superfluitate panni redundans. Rainardus Abbas Cisterc. in Institut. c. 15. *In Ecclesiis nostris non sint Cucullæ deforis Floccatæ.* Joannes Monach. in Vita S. Odonis Abbatis Cluniac. lib. 3. c. 1. *Relictis namque nativis atque assuetis vestimentis, cœperunt fucatas atque Fluxas pallioque ornatas circumferre Cucullas, &c.* Ubi forte legitur *Floccatas*.

FLOCELLUS, diminut. à *Floccus*, Minor floccus: sed potissimum ea flocci pars, quæ in caput à parte posteriore revolvitur, ut apud Benedictinos. Goffridus Vindocinol. 2. Epist. 12. *Domnus Ernaldus, quem Decanum vestrum dicitis, si sibi secundum justitiam placuisset, teste Flocello de capite suo, potius in nostra, quam in vestra forte manere debuisset.*

FROCUS, FROCCUS, voces deductæ ex *Floccus*, literula mutata. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 5. *Super caballum ascensurus, prius cappam induit, quam Frocum corrigia præcingat.* Will. Britu lib. 1. Philipp. pag. 108.

Nil toga ruricolæ, nil Frocus religioso, &c.

Adde Origines Cisterciensis Ordin. c. 15. to. 1. Biblioth. Labbei p. 645.

FROCCUS, in Chronico Andrensi p. 421. apud Ingulfum p. 886. 889. tom. 1. Monastici Anglic. p. 675. in Statutis Cluniacens. Petri Venerab. cap. 49. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 24. in Histor. Exordii Ord. Cisterciensis cap. 15. &c. Joan. Fortescutus de Laudibus Regum Angliæ cap. 35. de Rusticis Franciæ suæ ætatis: *Froccis sive collobiis de canabo ad modum panni saccorum teguntur, &c.*

FROCCI CAPELLATI. Gaufridus Vosiensis lib. 1 cap. 73. *Prisci Cœnobitæ religione florentes nos mauzerianos heredes habuere, qui silentium, & quæcunque honesta sunt, relinquentes, parvas coronas, strictos sotulares, cucullas clausas, pro Froccis ocreas, pro gandrngis Froccos Capellatos absque cucullæ... infectamur.* Vide Haeftenum l. 3. Disq. & in verbo *Recens*.

☞ Verum non Monachis tantum sed & feminis *Frocus* indumentum fuit usitatum, ut colligitur ex Miraculis S. Udalrici sæc. 5. Benedict. p. 466. *Matrona autem à dæmonio liberata, & sensui sanitatique restituta, tota vestimenta sua quibus eo die induebatur, cum caligis & calceamentis ad sepulcrum S. Udalrici per nuntios misit... Wicfridus ejusdem loci præpositus, qui etiam & custos Ecclesiæ eo tempore mansit, de Froco ejusdem matronæ dalmaticam fieri fecit.* Unde manifestum fit *Frocum* hunc muliebrem ex panno subtiliori compositum fuisse.

¶ FROCHIA, Species frocci Canonicorum Lugdunensium. Actus receptionis Johannis Ducis Bituric in Canonicum Lugdun. circa an. 1393. apud Severt Histor. Lugdun. p. 344. *Dux venit cum Frochia & aumucia ad modum Canonicorum dictæ Ecclesiæ.*

¶ FLODA, f. Stagnum, vel canalis, à Saxonico flod, Inundatio, vel flode, Lacuna, aquæ collectio. Thomas *Mador* Formul Angl. p. 193. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Hugo filius Roberti Ligeri dedi & concessi .. Roberto filio ... gardinum meum in Brumore, & Flodam inter domum Rogeri Bun & domum Willelmi Rufi, tenendum sibi & hæredibus suis, de me, &c.*

FLODDUS, *Flud*, fluctus, ex Anglico *Flood*, Vide *Ebba*.

¶ FLOMER, f. pro Vomer, quo ager cultus significatur. Charta anni 1181. apud Lobinellum to. 2. Hist. Brit. col. 133. *Testes jurati de verderiis, de Flomere, de brueriis, de sectis & pratis idem dixerunt quod ceteri.*

¶ FLONIS, Fasciculus ceparum vel alliorum, Gall. *Glane*. Vide *Rasum*. Alia notione occurrit in Informat. civitat Massil. pro passagio transmar. ex Cod. Ms Sanger. *Item sarcia de 6 Flones ad longitudinem 100. passorum.*

¶ FLO.

¶ FLOQUETUS, inter vestes sacras ministris inferioribus proprias recensetur apud Marten. de Antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 122. ex Pontificali Arelat. *Primo ponuntur duo pueri cappis sericis induti cum candelabris & cereis ardentibus. Secundo loco ponitur Subdiaconus indutus alba & Floqueto.* Rursum occurrit p. 277. Sammarthanus noster tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 1123. ex Inventario sacræ supellectilis Ecclesiæ Diniensis: *Capella viridis cum dalmaticis, Floquetis, &c.* Et col. 1124. *Capella violata, de diaspre diversorum colorum cum Floqueto & dalmatica.*

¶ FLOQUUS, ut supra *Flocus*, in Processu de B. Petro Luxemburg. Julii tom. 1. p. 577.

¶ FLORA, Farina, similago, Gallis *Farine*. Anglis *Flower*, pro *Farina*, quasi dicatur, inquit Skinnerus in Etymol. Angl. Flos farinæ, i. e. farina purissima, vel potius quasi dicatur Flos frumenti, i. e. purissima ejus pars glumis & fursura purgata. Hujuscemodi farina *Fleur* etiam dicitur in Neustria, Britannia minori, &c. Præceptum Edwardi III. Angliæ Regis de victualibus pro passagio providendis, apud Rymerum tom. 5. p. 12. *Tot vacua dolia, in quibus dictum frumentum vel Flora inde reponetur.* Passim occurrit ibidem, p. 97. 488. Item tom. 4. p. 683. tom 6. p. 316. &c. Vide *Flos frumenti*.

FLORALIS. Gloss. Gr. Lat. Ἀνθινὸς, *Floralis*. Ἀνθινὸν χρῶμα, *Floralis color*.

FLORALE, Locus consitus floribus. Jo. Sarisber. in Policr. lib. 1. c. 4. *Illis, ut pascua augeantur, prædia subtrahuntur agricolis sationalia, insitiva colonis cum pascua armentariis & gregariis, alvearia à Floralibus excluduntur, ipsis quoque apibus vix naturali libertate uti permissum est.* [Charta Arnulfi I. Flandriæ Comitis apud Miræum in Codice Donat. piarum p. 127. *Floralia prati quæ adjacent ipsi portui, illorum cedo potestati.* Vide *Floridare*.]

¶ FLORARE, *Flores creare*, vel *Floribus spargere, implere*, Johanni de Janua: Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Florare, Faire fleurs, glager de fleurs.*

¶ FLORARIUM, Johanni de Janua, *Locus est ubi flores crescunt, vel ubi imponuntur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Florarium, Lieu flors en croissent, ou ou sent mises fleures.* Chron. Mellic. p. 808. col. 1. *Ut ex novitiatu veluti ex religiosæ vitæ Florario virtutum odore bene fragrantes, in nostræ Congregationis Monasteria transferantur.* Vide in *Floralis*.

¶ FLORATUS, Floribus acu pictis ornatus. *Casulam de purpura Floratam de gindone rubeo cum saffio de auro ante & retro*, in Instrumento anni 1377. ex Archivo S. Victoria Massil. Tastam. ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. p. 273. col. 1. *Una capa totaliter de auro, cum rosis rubeis & nigris Florata.*

FLORENI, Monetæ aureæ Florentinorum, apud quos cudi primum cœpere an. 1252. titulo 24. ceratiorum, quorum octo unciam conficiebant. In una horum parte insculptus fuit *flos* lilii, unde Monetæ nomen inditum, in altera effictus S. Joannes Baptista. Ita Joan. Villaneus l. 6. c. 54. & Ricordanus Malaspinus c. 152. *Florenus de Florentia*, in Charta an 1350. in Probat. Hist. Turenensis p. 90. cujus pretium erat tunc temporis 10. sol. Paris. [*Florenus de Florentia boni auri*, in Charta anni 1375. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ col. 214. *Flourins de Flourenze*, in Litteris Philippi VI. Franc. Reg. an. 1330. tom 1. Ordinat. p. 56] *Denarii Floreni*: Rythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Paulinum quemdam variis
Corrumpit cum Denariis
Quampluribus Florenis,
Ut Principem piissimum
Monarcham potentissimum
Inficiat veneni.

Infra:

Te cæcum cæci muneris
Præcipitant Floreni.

Aureum numisma Florentinum, apud Joannem Hocsemium in Episcopis Leodiensibus c. 20.

Hinc fere monetis aureis cæteris *Floreni* indita appellatio. In Computo Thesaurariorum Franc. an. 1316. in Camera Comput. Paris. *Florenus* æstimatur 14 solid. *Florenus de Florentia* 12. sol. Paris. *Florenus ad macam* 22. sol. Paris. *Florenus ad mutonem* 14. sol Paris. [*Florenus ad agnum* 11. sol. Paris. an. 1332. *Florenus ad cathedram* 24 sol Paris. an. 1347. *Florenus ad scutum* 36. sol. Paris. ann. 1343. *Florenus regalis* 28. sol. Paris. ann. 1328. *Florenus S. Georgii* 20. solid. Turon. ann. 1346.] *Floreni de Florentia, Floreni de agno, & Floreni de mas*, seu *ad massam*, occurrunt etiam apud Will. Thorn. p. 2037. ubi perperam *floreus*, pro *Florenus* interdum scribitur. *Floreni Colonienses*, apud eumdem p. 2194.

Tradit idem Villaneus lib. 9. c. 170. Joannem XXII. PP. Florenos aureos cudisse circa annum 1322. similes pondere, lege & forma Florentinis, præterquam quod qua parte effictus erat S. Joannes Baptista, in circulo illius nomen descriptum legebatur, ad latus vero S. Joannis efficta erat mitra Papalis. In partibus autem, ubi lilium erat, circulo, descriptæ erant hæ voces: *S. Petrus, S. Paulus*. Ex hinc Marchione Monferratensi, Spinolis Genuensibus, & aliquot aliis Italicis Principibus, Florenos perinde aureos Florentinis similes cudere aggressis, sub anathematis pœna id interdixit idem Pontifex mense Decemb. an. 1324. ut idem Scriptor tradit lib. 9. c. 279. Floreni vero isti Pontificii, *Floreni auri de Camera* appellati: quæ nomenclatura occurrit in Charta an 1378. in Historia Turenensi pag. 117. & in alia an. 1485. apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 335. Hos Robertus Cenalis lib. de Ponder. & Mensur. vocat *Novellos Ducatos Papales seu de Camera*. *Aureorum de Camera* meminit etiam Leonardus Portius lib. 1. de Ponderib. ac Mensur. pag. mihi 29.

☞ Invaluit quoque in Provincia usus & cursus florenorum Pontificiorum, & ad quorum formam alii cusi videntur à Regibus Provinciæ, ut discimus ex pluribus Chartis, unde & cujus pretii fuerint æstimare licet. Charta an. 1365. in Tabular. civit. Massil. *Quod Floreni auri boni Florentiæ & Floreni Cameræ domini nostri Papæ, Lucati & Jannini auri boni, fini, & justi ponderis currant & cursum habeant in civitate Massiliæ pro illo valore quo fuerunt afforati, videlicet ad 34. solidos pro quolibet: alias vero pecunias auri nullus cogatur eas recipere nisi sua libera voluntate.* Charta Massil. exarata ann. 1410. inter Schedas Præsid. *de Mazangues*: *Pro pagamento Florenorum auri 4000. quorum quilibet in valore pro sexdecim Provincialium solidis computatur.* Alia ann. 1438. apud eumdem Præsid. *Causa arreiragiorum ipsius taltiæ in Florenis quadraginta valoris ipsorum quodlibet solidorum Provincialium sexdecim, nunc currentis monetæ.* Infra: *Florenos de Rege quinque valoris quilibet ipsorum solidorum sexdecim monetæ Provincialis.*

☞ Pontificiis florenis florenos etiam similes cudendos curarunt Dalphini Principes, cum hoc tamen discrimine. Ex unica marca 65 floreni Dalphinales, 64. pontificii cudebantur. Deinde loco mitræ papalis in effigiei S. Joannis Bapt. humero dextero insculptus erat Delphinus, & in circulo alterius partis pro *S. Petrus, S. Paulus*, legebatur *Guige Dalphinus*. Hæc discimus ex Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 291. & tom. 2. pag. 214. Anno 1334. valebat Florenus Dalphin. 17. sol. ut dicitur ejusdem Histor. tom. 2. pag. 495. anno vero 1339. 38. sol. *computato*, tunc temporis, *Floreno de cugno & pondere Florentiæ*

pro

pro 41. fol. dictæ monetæ, tom 1. p. 96. Superabant ergo floreni de Florentia florenos Dalphinales, & 50 Floren. de Florentia valebant 51. Fl. Dalphin. tom. 2. p. 285. Ejusdem tomi pag. 275. legimus, 100. Flor. sunt unciæ 26 ex quo conficitur, unum florenum fuisse quartam circiter partem unius unciæ.

Sed præsertim id nominis attributum moneris aureis Regum Francorum, quas vulgo Denarios appellabant, addita notarum quarumdam, quibus à se invicem distinguebantur nomenclatura. Hinc, quos denarios ad Agnum, seu ad Mutonem, ad Massam, ad Cathedram, & ad Scutum, vocant Statuta Regum nostrorum, Floreni ad Agnum, &c. dicuntur in veteribus Chartis. [Fleurins à l'Angelot, in Instrumento anni 1342. Chartul S. Vandreg tom. a. p. 1681. V. de tom 2. Ordinat. Regum Franc.] De singulis agimus in verbo Moneta.

Floreni Blavii, in Chron. Windesemensi lib. 1. cap. 32. Centum Florenos Blavios dicebatur accepisse.

¶ Floreni Rhenenses, in Ecclesia Coloniensi to. 3. novæ Gall. Christ. col. 789. & col. 790.

Trevisini Solidi de Flore, in Bulla Honorii III. an. 1220. pro Episcopo Tarracinensi apud Ughellum.

¶ Florinus, pro Florenus, non semel occurrit in Regest. 87. Chartophylacii regii.

ΦΛΩΡΙΟΝ, Græcis nuperis. Raphael Hieromonachus apud Crusium p. 131. Οὐκ ἀξίζει τὰς δύο χιλιάδας τὰ φλωρία. Vide Meursium [& Gloss. med. Græcit.]

FLORENTIA. Lib. 2. Paralipom. cap. 5. Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo, & Florentia quædam, & lucernas, & forcipes, &c. Ubi auctor Mamotrecti: Florentia, id est, species quadam liliorum in candelabro, super quibus ponebantur lucernæ.

1. FLORES diversi coloris, ad instar charismatum Spiritus sancti, desursum immissi in festo Pentecostes. Joan Episcop. Abrincensis de Offic. Eccl. p. 58.

2. FLORES, Menstrua mulierum. Michael Scotus de Physionomia c. 6. Sciendum est, quod natura ob hoc sibi tribuit purgamentum, quod Flos nominatur in vulgari, & Menstruum in Scriptura. Infra: De Flore mulieris est ut arboris: quoniam fructum non portat, nisi prius floruerit. Nostri Fleurs dicunt, non à floribus, sed à fluore: ita enim περὶ mulierum vertunt Latini Medici. Papias: Mena, nigra, vel Jovis filia, quam pagani Deam dixerunt esse, quæ menstruis Fluoribus præesse dicebatur feminis.

FLORETUS. Joanni de Janua, Floretum, est locus ubi flores abundant [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Floretum, Lieu flouri, ou fleurs habundent.] Eckeardus apud Canisium tom. 5. Antiq. lectionum p. 785.

Tecum in Floretis liceat mihi ludere lætis.

Sic etiam quidam Liber versibus scriptus, qui editus est Lugduni cum Catone, Theodolo, libro Tobiæ, & Parabolis Alani an. 1509. inscribitur. Idem in Proœmio:

Hic liber extractus de pluribus est vocitatus
Recte Floretus, quia flos est inde receptus, &c.

Clementis PP. esse dicitur in MS. Codice Bibliothecæ Regiæ 1505.

☞ Idem Liber Lugduni editus cum glossis seu commentariis Johannis Gersonii Cancellarii Parisiensis apud Job. Fabri an. 1494. beato Bernardo adscribitur post proœmium his verbis: Incipit liber nomine Floretus à bonto Bernardo Clarevallis metrice accumulatus, &c. Asservatur autem in Musæo Cl. Jurisperiti D Maillard, qui nec Floretum, nec Glossas Gersonii, inter germana spuriave utriusque opera ab Editoribus recenseri primus observavit.

¶ FLORIA, pro Florenus. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis: Casula de satino Persica, quæ constitit 18. Florins.

¶ FLORIANI, Hæretici à Florino quodam nominati, dicunt Deum creasse mala. Gloss. Sangerman. num. 501. Hic Florinus Valentini discipulus impie asserebat Deum auctorem mali, B. Virginem in partu intemeratam mansisse negabat, resurrectionem insuper inficiatus. Hujus Sectatores Florianos appellavit Philastrius. Melius dicerentur Floriniani. De his agunt Iren. Euseb. Theodoret. Aug. & alii.

FLORIARIUM Corporis, Anima dicitur Zenoni Veronensi Episc. Sermone de Lazaro.

¶ FLORIDARE, Florere: unde Floridantia, Prata, Floridum, Viretum, Tempus florum. Amalthea Laurentii ex Papia.

¶ FLORIPARUS, Qui parit flores. Ver Floriparum, Ausonio.

FLORIRE, Florescere, Gallis Fleurir. S Bonifacius Moguntin. Epist. 1. Homo, sicut fœnum dies ejus, & sicut flos agri, sic Floriet.

¶ FLORULENTIA. Locus abundans floribus, apud Guibertum lib. 4 de Pign. Sanct. c. 2. § 2.

¶ FLORUS, ἀνθηρός, Viridis, floridus, in Supplemento Antiquarii.

¶ FLOS. Vide Flores.

¶ Flos Auri, Nonnullis est electrum, seu aurum argento mixtum; Flos aureus vero idem ac Rosa aurea; quam videsis in Rosa.

¶ Flos Deliciarum. Instrum. an. 1423. Hist. Harcur tom. 3. p. 761 Joannes Grey Chevalier defunctus habeo castrum & dominium de Tylia, quæ fuerunt Philippi de Harcourt Chevalier, ac omnia maneria ejusdem Philippi infra Ducatum Normanniæ per homagium ac reddendum unum Florem deliciarum ad festum S. Johan. Baptistæ. Et tom. 4. pag. 1679. Thomas Dux Exoniæ habet Comitatum de Harcourt ... per homagium ac reddendum Florem deliciarum apud castrum de Rouen ad festum Nativitatis S. Johannis, & de inveniendo triginta homines ad arma.

¶ Flos Frumenti, Farina, vel similago, pollen, Gall. Fleur de farine. Charta anni 1249 ex Archivis B. M de Bono Nuntio Rotomag. Unam pecbiam terræ de valore sex denariorum & de Flore Frumenti, & ad Pascha Domini unam gallinam, & decem ova, &c. Vide Flora.

¶ FLOSCA. Vide Flosega.

¶ FLOSCULUM, pro Flosculus, legitur in Præfatione Taionis Episcopi in suos quinque libros sententiarum, Concil. Hispan. to. 2. p. 531.

¶ FLOSCULUS, Vestis Monachorum propria, vulgo Froc. Ordinar. S. Germani à Pratis inter Instrum. Historiæ ejusdem Monast. p. 143. col. 1. Quando erit in fine orationis sequentis Evangelium duo Monachi in Flosculis suis accipient cereos de manibus Conversorum, &c. Vide Floccus.

FLOSEGA, Flosca. Matth. Silvaticus; Gebara, Gebaram, i. Flosega molendini. Infra: Geravera, id est, Flosca molendini.

¶ FLOSTULLUS, Species ornatus, forte sic dicti, quod flosculis distingueretur. Concilium Senonen. an. 1485. apud Acherium Spicileg. tom. 5. pag. 626. Item quod Religiosi, cujuscumque Ordinis, status vel prælaturæ existant, à suæ vocationis habitu congruo non recedant, neque foderaturas statui suo non congruentes, & maxime minutos veruties neque zonas de veluto, aut Flostullos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patenter, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status & Ordinis deferant.

1. FLOTA, Piscis species. Tabularium Fiscanense fol.

fol.75. *Relaxavit eis Abbas consuetudinem Flotarum & allecium, quæ habebatur de piscatione sua.* Sed ibi legendum videtur *Fletarum*, ut intelligantur pisciculi marini, quos *Flets* vocamus.

¶ 2. FLOTA, FLOTTA, Navium classis, Anglo-Saxonica vox testibus Skinnero & Somnero in suis Lexicis. Hac usi sunt omnes fere Occidentales populi. Galli & Germani *Flotte* appellant hanc armatam navium multitudine Hispani *Flota*, Itali *Flotta*, Angli *Fleet*, omnes à Latino *Fluctuare*. Vide Spelmanni Lexicon ad vocem *Admiralius*, Rymerum tom.3.p.421.&c.

¶ FLOTARE, Fluctuare, Gall. *Flotter*. *Navibus in medio Flotantibus grossarum ripariarum*, apud Rymerum tom.11.pag.680.col.1.

FLOTSON, Marini juris vocabulum, quod ex naufragio in mari fluctuat, eoque ipso Amiraliorum juris est, ex Saxon. flæotten, fluctuare.

¶ 1. FLOTTA, Classis. Vide *Flota* 2.

¶ 2. FLOTTA, Machinæ genus, quam in obsidione Ostendæ reperit Pompeius Targonus Archiducis Austrii Machinarius. Constabat strue lignea valide nexa compactaque, constipata etiam infartaque maris arena: ad cujus latera vacua appendebantur doliola, ut supernatare posset. Vide Angelum Galluci de Bello Belg. lib.15. Hæc Carolus de Aquino in Lex. milit.

3. FLOTTA, Glaber lib.1. Hist. c.5. *Denique clam egrediens ad prædictam Normaunorum gentem, illis tantummodo primitus adhæsit, qui assiduo raptui servientes, victum cæteris ministrabant, quos etiam illi (Normanni) communiter Flottam vocant.* Vide infra *Fluuta*.

FLOZE, Ratis, Vita S. Willibaldi, edita à Gretzero pag.140 *Se conduxerunt in quodam ligno, quod dicitur Floze, transeuntes venerunt in oppidum, &c.*

¶ FLUCTARE, pro *Fluctuare*, apud S. Paulinum, Vide in *Camelotum*.

¶ FLUCTI, pro *Fluctus*, in Vita S. Findani Reclusi sæc.4. Bened. part.2. p.330. *Per tumidos Fluctos inlæsus veheretur ad terras.* Utuntur præterea Veteres aliquot. Vide Nonium c.8. Ita & Terent. in Andr. act.2. sc.2. *Nil ornati, nil tumulti.*

¶ FLUCTICULUS κυμάτιον, apud Apuleium in Apolog. & Diomed. lib.1. Artis Grammat.

¶ FLUCTIVAGARE, Fluctuare, incertum esse, Gall. *Balancer, chanceler*, Statuta Canonic. Regul. S. August apud R. Duellium tom.1.p.97.

Nam dubitans, vel Fluctivagans cadit insipienter.
Fluctivagus, in Notkeri Balbuli lib. Sequentiar. apud Bern Pez tom.1. Anecd part.1.col.37.

FLUCTUS, Vetus Charta MS. *Guillelmus Comes Hannoniæ tenet de Duce* (Brabantiæ) *advocatiam & dominium in Mecblinia, Fluctum atque theloneum, forum seu stapulum salis, piscium ac animalium.* Videtur esse quod *Flot & Flegard* vocant Consuetudines aliquot municipales, Ambianensis vetus art.74. 104. Bononiæ art.29 43.122.168. Atrebatensis art.5.51.&c. Vide *Fraustum*.

¶ FLUENTARE, Fluere, Fortunatus in Vita sancti Martini:

Pergit in Augustam, qua Vir & Licca Fluentant,

1. FLUMA, Flegma, quod etiamnum, Picardi *Flume* dicunt. Monasticum Anglican. tom.1 pag.7. *Non audebant in dicta Ecclesia aut cimiterio aliqua vana loqui, nec Fluma, vel salivam in illam terram sanctam expuere vel projicere.*

¶ 2. FLUMA, Lineum tegumen pulvinaris, Gall. *Taye*. Dispositio rei familiaris Cluniac. à D. Petro Abb. Cluniac. apud Baluz. Miscell. tom 5. p.452. *Ea propter Priori Cluniac.. cura imposita est ut... flammineas, femoralia, Flumas, hoc est, opertoria pulvinariorum universis fratribus.. provideant.*

FLUMARIA, Fluvius, Italis *Flumara*. Charta Friderici II. Imper. pro Ecclesia Anglonensi apud Ughellum tom.7.pag.125. *Et vadit ad stratam... quæ dicitur Strata Franca, & perducit ad Flumariam Agri, & per ipsam Flumariam ducitur ad vallam Cupam.* Adde Rocchum Pirrum in Archiepisc. Messan. p.313.

¶ FLUMENTUM, ῥεῦμα ποταμοῦ, i. *Fluentum fluminis*. Gloss. Lat. Gr. Sangerm.

FLUMETICA, Regio flumini adjacens, apud Leo. Ost. lib.2. cap.1.

FLUMICELLUS, Fluviolus, Innocentio Agrimensori p 233. Italis *Fiumicello*.

¶ FLUMINALIS, pro *Flamen Dialis*, Vide *Finius*.

FLUMINEA, Flumen, apud Innocentium Gromaticum non semel [*Fluminenm mare*, pro Flumine intranti in mare, in Vita MS. S. Winwaloæi fol.74.]

¶ FLUMUS, Ͽρυαλλίς, in vett. Glossis. Est à Græco φλόμος, Verbascum aut herba, qua pro ellychniis utitur.

¶ FLUS, Monetæ genus. Vocabular. Lat. Sarrac. apud Bernhardum *de Breydenbach* ad calcem Itiner. Hierosol p.250. *Ducatus, Ducat; Denarius, Denar; Medinus, Medin; Tremus, Terem; Flus, Gels*. Forte pro *Florenus* contracte exaratus.

¶ FLUSCULUS, κόκκος, *Granum*. Supplem. Antiquarii. An Flosculus? inquit Martinius in Lexico.

¶ FLUSTRUM, i. *Aqua vel unda crispans, & dicitur à Fluo, fluis. Proprie Flustra sunt maris motus sine tempestate fluctuantes; unde quidam: Vastabant in Flustris, ac si diceret, in salo & in crispantibus aquis*, in Catholico Joannis de Janua. [Gloss. Latino-Gall. Sangerman. *Flustrum, vane, crispant, flotant, undoians*. Festus: *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur; quam Græci μαλακίαν vocant*. Perott. *A Fluo, Flustrum, quod est status maris, cum nullis fluctibus agitatur*. Utitur Tertull. de Pallio. Vide *Decumanus* 2.

¶ FLUVIOLA, Parvus fluvius, rivus. Testamentum Eddonis Episc. Argentin. ann. 11. regni Pippini apud Ludov. *Laguille* in Probat. Hist. Alsac. p.16. col.1. *Dominus Wiegerinus Episc. monasteriolum in Nigra Silva... super Fluviola Unduffa.. ædificavit.*

¶ FLUVUS PARADISI. Sic dicitur Nilus apud Jacobum de Vitriaco lib.3. Histor. Orient. inter Anecd. Marten. tom.3. col. 288.

¶ FLUVUS, apud Rymerum tom.5.p.231. species navigii, eadem, ut puto, quæ Nostris *Flute*. Vide locum in *Bargea*.

¶ FLUUTA. Miracula S. Catharinæ Suecicæ in Actis SS. Martii pag. 515. *Proposuerunt quoddam flumen transire, quorum unus equum suum una cum mercibus magni ponderis introduxit super instrumentum de lignis fabricatum, vulgariter dictum Fluuta, & submersus est cum equo & mercibus.* Alii dicunt *Flotta*. Est autem *Flotta* vel *Fluuta*, ut recte adnotat Henschenius, connexarum trabium compago, Latine *Ratis*, Nostris *Train*. Etym on idem quod superioris vocis *Flota* 2.

¶ FLUXIBILIS, Fluidus. Irenæus lib 2. c.29. *Eliquatio cum Fluxibili materia.*

¶ FLUXILIS, Eadem notione. Tertull. adv. Valentin c.24. *Fusile & Fluxile liquoris est qualitas.*

¶ FLUXIPEDUS, Ad pedes usque diffluens *Fluxipeda vestis*, Avieno Aratori Phænom. v.288.

¶ FLUXURA, Cypriano, idem quod aliis *Fluxus*, *Fluxio*.

FLUXUS, Inconstantia. Barthii Glossarium ex Guiberti Hist. Palæst.

¶ FLUXUS ALBUS, Inordinatum sanguinis albi ac saniosi profluvium, quo mulieres interdum laborant, differtque à menstruo earum fluxu. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii tom.4 p.561. *Anna... per duos annos Fluxum album supra modum patiebatur.*

¶ F. Y-

¶ FLYMA. Vide *Flima*.

¶ FOACIA. Vide *Focacia*.

1. FOAGIUM, Focagium, Census, qui exigitur à domino feudali pro singulis *focis* seu domibus subditorum ac tenentium suorum: καπνικὸν Scriptoribus Byzantinis, Theophani pag. 411. Cedreno & Scylitzæ pag. 500. 683. Zonaræ tom. 3. p. 100. &c. Vetus Charta in Probat. Histor. Guinensis pag. 378. *Item pro quolibet Foco hominum de potestate commorantium apud Laval, 3. den. Paris.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania an. 1228. *Unusquisque de Foco proprio qui uxoratus est, vel uxoratus fuit aliquando, solvet domino 5. solidos, &c.* In Consuetud. *de la Tour de Vesure* in Bitur. art. 8. apud Thomasserium, tenentes debent domino quotannis panem 3. obolorum Turon. & 1. obol. Turon. *pour le droit de Fouage*. Computum Baillivi Bituricensis ann. 1306. *De subventione Focorum pro exercitu Flandriæ anno 1304. à personis nobilibus, & ignobilibus exigi ordinata, 751. lib. de Comite Nivernensi, de eadem subventione pro quinto terræ suæ 1600. lib.*

Quod igitur pro singulis focis quotannis legitur, *Focagium* nostri appellarunt, ut est in Charta Alphonsi Comitis Pictavensis an. 1269. vel *Foagium*, vulgo *Fouage*, [interdum *Fournage*.] Forma colligendi census, apud Willel. Tyrium lib. 22. cap. 23. *Si vero quatuor selecti, qui ad hoc deputati sunt, cognoverint pro certo, quod alicujus substantia non valeat centum Byzantios, accipiant super eum Foagium, id est, pro foco Byzantium unum, &c.* [Fundatio Monasterii Sermaciæ Ord Grandimont. ann. 1192. in Anecd. Marten. to. 1. col. 646. *Immunes ... ab omni pedagio & venda, teloneo, passagio, Foagio, vinagio, &c.*] Charta Communiæ Rotomag an. 1207. *Nullus manens infra muros Rotomagi debet Foagium*. Chronicon Rotomagense an 1227. *Ceperat Foagium de Villeta, quæ est in parochia de Louviers, cum illud Foagium ad se pertineret ratione feodi, quod de ipso tenebat, &c* [Charta an. 1364. in Camer. Comput. Aquensi: *Habet ibi Focagia, quando generaliter imponuntur ad rationem de solidis quinque pro quolibet foco.*] Tabularium Andegav. Cameræ Comput. Paris. fol. 57. *Quod ipse Dominus Comes exigat & habeat unica vice duntaxat in villa Andegavensi Foagium, videlicet à quolibet foco quatuor solidos unica vice solvendos, pauperibus, locisque ac personis privilegiatis duntaxat exceptis.* [Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol 52. *Rector percipit quolibet anno in parrochia de Villa-Dei Foagium, videlicet à quolibet parrochianorum dictæ villæ tres denarios.*] Apud Guillelmum *Guiart* an. 1206. Philippus Augustus, expugnato Normanniæ Ducatu, incolas rogat, an Normannicis, vel Gallicis Legibus uti velint:

Et respondent entre eus, qu'il veulent
Tel usage com avoir seulent.
Li Rois lettres leur en delivre.
Bien le firent à guise d'yvre,
Car s'il eussent esté sage,
Il fussent quittes du Fouage,
Dont li Rois chascun an les plume.

[Litteræ Ludovici X. Franciæ Regis pro Normannis an. 1314. apud D. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat Reg. p. 551. *Item, quod Foagium non faciemus levari, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usu contrario non obstante.* Et pag. 588. in aliis ejusdem Regis Litteris ann. 1315. pro iisdem Normannis: *Item, quod redditus nobis debitos pro dicta pecunia non mutanda, qui in dicto Ducatu Monetagium, aliter Focagium nuncupatur, levari non faciemus, aut etiam aliqualiter permittemus levari, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usu quocumque contrario in promissis non obstante.* Sic autem versio Gallica: *Que nous ne ferons lever, ne souffrirons les rentes qui nous sont dues pour ladite monoie non muer, qui en ladite Duchié est appellé Moneage ou Fouage, estre levée en aucune maniere, si n'est comme, &c.*]

Foagium quippe maxime obtinuit in Normanniæ Ducatu, in quo solvi à populis solitum fuit singulis trienniis, ut vitaretur frequens monetarum mutatio. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 15 *Le monneage est un aide de deniers, qui est deue au Duc de Normandie de trois ans en trois ans, afin qu'il ne face changer la monoye, qui court en Normandie.* Infra: *Tous les autres, fors ceux que nous avons exceptez, qui tiennent feu & lieu, doivent payer le monneage, ... & pour ce souloit-il estre appellé Fouage: car ceux le paient principalement, qui tiennent feu & lieu.*

☞ In minori quoque Britannia *Focagium* exigi consuevisse præter cetera nos docet Instrumentum an. 1392. apud Lobinellum Hist. Britan. col. 763. *Cum super aliquibus contentionibus alias motis inter Ducem Britanniæ & Dominum de Cliçonio fuisset apunctuatum per Regem, quod super uno subsidio imponendo communiter in patria Britanniæ solveretur eidem domino de Cliçonio summa centorum millium francorum de cuneo Domini Regis, & pro hujusmodi solutione facienda fuisset ex assensu Dominorum dictæ patriæ ordinatum levare unum Focagium de viginti & quinque solidis per singulum focum in dicta patria generaliter, juxta Focagia regulariter hactenus levata ... Cum ergo conquestus esset dictus D. de Cliçonio de defectu solutionis, fuit iterum apunctuatum per D. Regem, quod traderentur aliqui hostagii dicto D. de Cliçonio &c. Erat exhibitus numerus focorum tunc contribuentium in communibus Focagiis, qui ascendebant ad summam 69748. focorum. Et pertinebant illis qui tenebant partem dicti D. de Cliçonio 20000. foci & plus.*

Quomodo autem apud nostros exigebatur Foagium discere est ex veteri Charta, quam ex Camera Comput. Parisiensi pridem eruimus, tum etiam ex Regesto Philippi Augusti Herouvalliano fol. 90. *De Foagio Normanniæ: Foagium capiendum est in Normannia in tertio anno, ut videlicet quod duo anni præmittuntur sine Foagio, & in tertio anno capitur de unaquaque villæ, secundum hoc, quod villa est. Submonentur quatuor homines, vel sex, vel plures, si opus est, & illi submoniti jurant quod fideliter colligent Foagium de quolibet foco 12. denar. Et si in eadem domo manserint quatuor homines, vel plures, vel pauciores, de quibus unusquisq; vivat de suo proprio, & habeat de Catello 20. solidos & amplius, dat Foagium. Vidua etiam si habeat de mobili 11. solid. aut amplius, dat Foagium: si non habeat 40. solid. non redditur. De Foagio autem quiti sunt omnes Presbyteri, Diaconi, & Milites, & omnes personæ, quæ habent Ecclesias. Molendinarii etiam & Furnarii Episcoporum & Abbatum, & Baronum & omnium Militum, qui deserviunt dominis suis per membrum loricæ, quiti sunt. Præterea quilibet Episcopus, & Abbas & Baro habet 6. servientes quoscumque volunt quitos de Foagio. Sciendum est, quod duo ex Juratoribus de singulis villis afferent ad Ballivos Regis Foagium, & habebunt in scriptis nomina eorum, de quibus receperunt Foagium, quæ tradent Ballivis cum Foagio, & illis duo habebunt duodecim denar. de quittancia de Foagio suo pro illis afferendis. Illi autem colligent Foagium de hominibus Templariorum & Hospitaliorum, & similiter afferent ad Ballivos Regis, & per manus Ballivorum reddetur ad Scacarium Templariis & Hospital. Sciendum vero, quod hæ terræ quitæ sunt de Foagio, scilicet totum feodum Britolii quicumque illud teneat, & Vallis Moritolii usque ad Pecias, Abbas usque ad Doers Herberti, &*

tota terra de Passais, & Alenconium & Alenconesium usque ad Pissatum Eraudi, & à Plint, & Bons à Plins, & terra ad ea pertinens, & Castrum de Aumenesche in Ballivia de Argenton. In civitate Lexoviensi capietur pagium per manum Episcopi Lexoviensis, & extra civitatem ut alibi capietur. [Apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 212. ubi hæc Charta edita est, pro *Foagium* constanter habetur *Focagium.*] Vide Novam Consuet. Normanniæ art. 76. 77. 78. 79. 80. In Assisiis Hierosl. MSS. cap. 265. dominus dicitur *Foager son fief*, cum *Foagium* à tenentibus suis pro aliqua necessitate exigit.] Vide *Fumagium*.]

¶ FOCAGIUM DE LECTIS, in Privilegiis Studentibus Gratianopolitanis an. 1339. concessis illud dicebatur, quod exsolvi debebat pro lectis Dalphino subministrandis, dum veniebat Gratianopolim. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 412. col. 2. sub finem in laudatis Privilegiis: *Item statuimus & ordinamus, quod cum cives dictæ civitatis mutuent gratis dicti Scolaribus per terminum centum lectos, durante dicto termino non possint nec debeant dicti cives per Nos & Officiales nostros compelli ad tradendum Focagium de lectis pro adventu nostro & consortis nostræ, nisi tantum pro camera nostra, vel ipsius nostræ consortis, si ibidem nos contingat adesse.*

¶ 2. FOAGIUM, Lignatio, Gall. *Chauffage*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1255. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 105. *Habebunt dicti ea quæ provenient ad altaria Ecclesiæ Prioratus ejusdem, & de orto dicti Prioris quantum eis competenter necesse fuerit, & pro Foagio ipsorum usuagium in nemoribus & in ripparia ad opus similiter eorumdem.* Vide Focale 1.

¶ FOALLIA, Anglis *Fewel*, Quidquid alendo igni inservit. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 301. *Notum sit quod ego Willelmus dedi Monachis de Brueria duas turbarias... ad fodiendas turbas, quamdiu eis placuerit ibi fodere... & post hoc dabunt mihi duos solidos annuatim, quamdiu ibi Foalliam fodere voluerint.*

¶ FOASSA, ut *Focacia*. Processus de Vita S. Yvonis, Maii tom. 4. pag. 555. *Et detulit tres gastellos seu Foassas involutas toallia.*

¶ FOBIA, pro *Fovia* vel potius *Fovea*, Fossa, si bene conjecto Charta an. 1064. inter Collectanea D. *le Fournier*: *Sicut ascendit rivus... per illam Fobiam & transit per medium Palliarols usque in Podium.*

¶ 1. FOCA, *Bos marinus. Piscis est, quasi Boca dicitur. Focax, Vitulus marinus.* Papias MS. Virgilius dixit *Phoca* hoc significatu.

¶ 2. FOCA, pro *Focus*. Vid in *Camba* 3.

FOCACIA, FOCACIUS. Isidorus lib. 20. Orig. cap 2. *Subcinericius, cinere coctus & reversatus, ipse est & Focacius.* Ita etiam Papias, Auctor Mamotrecti, & Matt. Silvaticus. Jo. de Janua: *Placenta, i. libum, Focacia.* [Glossar. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Focius*, *Pain cuit en cendre*. Saxon. foca.] Johannes Vincentius Metulinus in Notis ad Græcismum: *Acrisimus, panis sine fermento, videlicet Focacia* Italis *Focaccia*, apud quos proverbium obtinet, *vender pane per Focaccia*, apud Boccacium Nov. 50. & 73. nostris *Fouache*. Placenta scilicet quæ ad *focum*, seu ignem familiarem coquitur. Ejusmodi panes subcinericios *Fugacias* etiamnum à Bulgaris appellari, auctor est Busbequius in Itinere CP. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 55. *Et duos panes & duas Focacias, & 4. capones, &c.* Occurrit ibi pluries.

¶ FOACIA, Charta anni 1211. ex Archivo Prioratus S. Nicolai de Firmitate Anculphi: *Tres minas avenæ, & duos capones, & duas Foacias, & unum panem nigrum.*

¶ FOGAÇA, Arvernis, *Fougace* vel *Foasse*. Chartularium Camalariense diœcesis Anic. *Ad Pinos est una appendaria quæ reddit tres chapos cum III. Fogacis.* Charta anni 1090. in Appendice ad Marcam Hispan. col. 1185. *Nos igitur supradicti, Girardus scilicet Abbas & monachi sibi subjecti, non donamus, sed consentimus præfato Remundo in Perdus, Duran, Bostacol gallina 1. Fogaça una & migeria 1. de vino, & emina una de civada.*

¶ FOGACIA. Donatio an. 1138 apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 489. *Fogacias & Parrales vini & gallos & civatam, quem visus est tenuisse pater tuus & tu in Corbessatis.* Occurrit rursus in Statutis Arelat. MSS. art. 58.

FOGATA, Eadem notione. Tabularium S. Remigii Remensis: *Nativitate Domini & Pascha in venerationibus magistrorum* Fog. 3. *pullos 4. butticulas plenas vino 2.* (dat.) Infra: *Ex antiqua consuetudine debet... Fogat. 4. pullos 6. auga 1.*

FOGAZA, in Tabulario Abb. Conchensis in Ruthenis Ch. 97. *Similiter & in Kalendis 4. denarios, & una gallina, & duas de Fogazas, similiter & opera.*

FOGASA, FOGACEUS, Idem. Tabular. Eccles. Cadurcensis: *Habet autem Gaufredus ille de prædicto Hugone 2. gallos & 1. gallinam & 3. denarios, & 2. Fogasas, & 1. sesterium vini in tempore messis.* Alibi: *Et per censum singulis annis in Nativitate Domini dabat 1. porcum grandem, & 8. panes, & 8. Fogaceos, & 3. capones.*

¶ FOGASSA, Provincialibus *Fougasse*, in Charta an. 1242. *Census, oblias panum Fogassarum, & bordei, caponum, &c.*

¶ FOGUACES. Charta an. 964. in Append. ad Marcam Hispan. col. 884. *Pernam unam, & Foguaces duas, & sestarium de civada, & examinam unam de vino, &c.*

¶ FOUACES, in Charta Curiæ Cameracens. an. 1240. *Et insuper esset obligata eisdem Ecclesia supradicta in tribus panibus, qui vulgariter dicuntur Fouaces.* Charta Renaldi Militis *de Vaudoncort* an. 1243. *Habebat & possidebat tres Fouaces & tres capones.*

¶ FOUACHA. Charta an. 1302. è Chartular. S. Quintini in insula p. 170. *Item 6. rasos avenæ, 13. capones, 9. Fouachas; qualibet Fouacha valoris unius mancaudi bladi solubilis.*

FUACIA, Charta an. 1056. apud Chiffletium in Tornutio pag 310. *In ordeis, in aveuis, in denariis, in gallis,* (&) *Fuaciis*. Alia an. 1229. in Histor. Episc. Cadurcens. num. 77. *De questa, de leudis, de Fuacis, de saltibus, de aquis, &c.*

¶ FUGACIA. Disputatio Catholici cum hæretico Paterino inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 1754. *Superponunt* (banco seu mensæ ad Cœnam Domini præparatæ) *unum bonum scyphum de vino puro, & unam Fugaciam azimam. Postmodum ait ille qui præest astantibus, Rogemus &c.*

FUGATIA, in Charta an. 1171. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 929.

¶ FOGASSERIA, Quæ facit *Fogassas*, Gall. *Fouassiere*. Limborch. lib. Sentent Inquis. Tolos. p. 72. *Aportaverunt unum pastillum de piscibus pro eisdem, quem Johanna Fogasseria sibi tradidit.*

¶ FOGATERIUS, Qui *Fogatas* coquit, Gall. *Fouassier*. Id. Limborch. p. 107. *Bertrandus Roerii Fogaterius, &c.*

FOCAGIUM Vide *Foagium* 1.

¶ 1. FOCALE, Annona lignaria, vulgo *Chauffage*. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *14 solidi æquis portionibus pro Focali eorum annuali... distribuantur*, Vel jus, quod quis habet percipiendi ligna in silvis ad suum *focum*. Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 779. *Et in eadem baia 10. carratas clausturæ, & 10 carratas Focalis recipiendas annuatim per visum servientis mei, &c.* Pag. 603. *Et sunt ibi spinæ crescentes in Lonedon pro Focali, &c.* Hermannus *de Lerbeke* in Chron. Comit. Scha-

Schawenburgens.p.38. *Lignis pro coquina deficientibus, vasa mensalia, puta scutellas, & talia, quotquot inveniebantur, in Noviomago pro Focalibus comburit. Nolebat enim carbones, seu cespites, quibus utuntur, pro Focalibus in festo suo comburi.* Ita usurpatur pag. 815. to. 2.pag.204. 291. 813. tom. 3. pag. 91. Lindwodus: *Focalia, quæ colliguntur de stercoribus animalium, continentur appellatione lignorum, & sic decimari debent.* Vide *Prisa*.

2. FOCALE, Focile, igniarium, Danti in Inferno cant.14. & Italis. Ugutio & Jo.de Janua: *Focalem petram vulgus vocat, quæ ferro percussa scintillam emittit.* Alibi: *Igniarium, Focarium.* Glossar. Lat. Gall. *Focalis, Le Fewseux, comme pierre qui fait feu.* Guigo II. in Statutis Ord. Cartusiensis c.38.§.5. *Ad ignem, Focile, esca, lapis ignitus, ligna, securis.*

¶ 3. FOCALE, Collare. Vita S.Guillelmi Poliniensis, April. tom. 2. p.463. *Quos (pueros) candentibus stolis amictos gemmatisque Focalibus distinctos per aera glomerare ... conspectat.* A Fauces melius legeretur *Faucale*. Laurent. in Amalthea, *Focale, Ligaminis genus ad Fauces, veluti fascia collum ambiens. Item, Ferrum ignitum, quo crispantur crines.*

FOCALIA. Papiæ, *A fuco, i. Oraria, Genera vestimentorum.* [*Oralia* in MS. Bituricensi.] Vide Senecam lib.3. Natural. Quæst. & Quintilian. lib. 11. & horum Interpretes.

¶ FOCALIUM, ut *Focale* 1. Tho. Mador Formul. Anglic.p.27. *Prædictus Abbas & Monachi & successores eorum habebunt turbas sufficientes in prædicta mora ad Focalium Fratrum.*

¶ FOCANEA, Cella in Monasteriis, ubi focus communis est, Gall. *Chauffoir.* Nova Gall. Christ. col. 1144. ex Instrumento anni 1461. *Actum in Focanea Monasterii Sistarici.*

¶ FOCAPA, Foecapa. Genus placentæ. Statuta Capituli Tull. an.1497. c.16. de Festo & Episc. Innocentium: *Iter ad demum pastoralem ... ubi ... paraveriet Focapam, vinum, poma, nuces.* Statuta MSS. Petri de Longolio Episc. Autissiod. an.1456. *De Festorum observatione. In quo casu carnifices pro carnibus, piscatores pro piscibus, & bolengerios seu pistores pro panibus vendendis atque pastillis de Foecapis & hujusmodi fieadis, dummodo occasione præmissorum à Divinis, præcipue ab audicione Missæ suæ parochialis Ecclesiæ non retrahantur, intelligimus excusandos.*

1. FOCARIA, Ancilla, famula quæ focum curat. Culinaria, 1. Regum, Jurisconsultis apud Petr. de Vineis lib.5. Epist.9. &c.] Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Focaria, Cuisine, ou concubine.*]

Præsertim vero *Focariæ* appellatæ Presbyterorum & Clericorum concubinæ. Gerardus *de Schuerea* in Vocabul. *Focaria, Eyn buere by den bert, Meretrix foco assidens.* Occurrit hac notione in lib.3. Cod. de Donat. in Synodo Sodorensi in Insula Manniæ cap. 5. & 6. in Concilio Eborac. apud Hoveden. an. 1195. apud Matth. Paris. an. 1278. Joannem Sarisber. Epist. 27. Radul. de Diceto an. 1137. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestr. num. 50. in Statutis Ordinis *de Sempringham* p. 785 in Concilio Nemociensi an. 1298. cap. 4. in Constitut. Petri Episcopi Ruthenensis Legati Apostol. an. 1312. cap 40. in Concilio Bituricensi an. 1336. cap. 10. in Synodo Herbipolensi ann. 1287. cap. 57. Rotomagensi an. 1299. cap. 1. Bajocensi an. 1300. cap. 37. Placentino ann. 1298. Concilio Parisiensi an. 1212. cap. 4. Coloniensi an. 1260. c. 1. &c.

A Concubinis videntur distingui *Focariæ* in Statutis MSS. Petri Patriarchæ Jerosol. Ord. Prædic. an. 1337. *In primis dolentes referimus quod nonnulli Sacerdotes aut parrochiales ecclesiarum rectores jam duxerunt in consuetudinem, imo verius damnabilem corruptelam, tenere continue & publice in domo sua vel aliena Focarias, seu etiam concubinas non solum extraneas, sed etiam, quod dictu quoque nefas est, spiritualis quodam incestu filias suas spirituales & pœnitentiales tali contubernio polluunt & profanant.*

¶ 2. FOCARIA, Annona lignaria, Gall. *Chauffage.* Charta an. 950. apud D. Calmet tom. 1. Hist. Lothar. inter Instrum. col. 356. *Forestam nihilominus, quæ dicitur Heis, cum integro banno, eidem loco concedimus in omnes usus cum redditibus suis, id est creada & saffusa quas debent solvere quicumque de adjacentibus exinde voluerit Focariam de mortua sylva habere, & plaustra ad aratra sua, stabula etiam facere.* Est etiam *Focaria* tributum quod pro ligno ad focum penditur. Vide in *Focata*.

¶ 3. FOCARIA, Focus, Gall. *Feyer*, in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ FOCARIS PETRA. Isid. Orig. lib. 16. c. 4. *Est alius Pyrites vulgaris, quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit .. hunc vulgus Focarem Petram vocat.* Ital. *Petra da Fuoco.*

¶ FOCARIUM, Focus, Gall. *Foyer*, Joanni de Janua in *Igniarium. Focarius, Locus in quo fit ignis.*

1. FOCARIUS, Focarista, Presbyter Concubinarius, qui *Focarias* alit & domi detinet, in Concilio Copriniacensi c. 25.

Focarista, in Vita B. Bonifacii Episc. Lausanensis c. 2. *Semel fecit sermonem Sacerdotibus Focaristis.* Chronic. Windesem. l. 2. 96. *Quidam Sacerdos Focarista.* Thomas à Kempis in Vita Gerardi Magni c. 14. *Contra proprietarios Focaristas certavit.*

¶ 2. FOCARIUS, Qui focum curabat, inter ministros hospitii Reg. Angl. recensetur, in Libro nig. Scaccarii pag. 355. *Focarius in domo semper comedet, & à festo S. Michaelis usque ad Pascha cotidie quatuor denarios ad ignem.* Occurrit apud Ulpian. Dig. l. 4. tit. 9. l. 1. §. 5. Joan. vero de Janua, *Focarius, Locus est in quo fit ignis.*

FOCATA, Focarta, Tributum, quod præstatur pro ligno, quod ad *focum* faciendum in urbem adducitur: Gallis *Feuée*. Tabularium Monasterii Corbeiensis: *Quicumque adducunt ligna, ut vendant, duas quadrigatas debent nobis & Castellano, & reddunt singulis obolus unus. Et si adduxerint materiam, ut vendant, 6. denarios, &c. si autem postquam materiem vendiderint, ligna adducere cœperint, & vendiderint, reddentur eis 6. denarii, & quadrigatam suam solvant, qui reditus Focata dicitur.* In alio ejusdem Monast. Tabulario: *Chest le maniere coment on calle le cauchie à Fouée de Corbie. Primes toutes carettes carquies de bos non taillié doivent 2. deniers de Fouée, &c.* Similia habet Charta Peagiorum Ambiani vernacula, quæ est Philippi Comitis Flandr. & Ambiani: *Qui vent le caretée à un cheval à plusieurs carkie de mairien, & de tout bos, doit 1. denier de la Feuée, &c.* Charta an. 1274. in Tabular. Episcopat. Ambian. *Il se voloient efforcier de faire paier chaucuée on Feuées à nos homes de Cate.* Aliud sonat *Feée* in Gloss. Lat. Gall. *Vicissitudinarius: Qui fait Feuées d'autrui.* Id est, qui operas, quæ à singulis *focis* exiguntur, præ alio præstat. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vicissim, par Foyez, entrechaangement. Vicissitudinarius, Qui facit Feuiez d'autrui. Vicissitudo, Exercitation de Foyeez d'autrui, alteraacio.*] Charta anni 1241. in Probat. Hist. Castilion. pag. 55. *Debent etiam ad clausuram castri & ad ejus reparationem subsidium cum aliis de Castellania scilicet per unum diem singulis septimanis operam unius hominis de qualibet Foco, &c.*

Focaria, Idem quod *Focata*, in Charta apud Meurissium in Episc. Metens. p. 137. *Quicumque de adjacentibus exin-*

axinda voluerit Focariam de mortua silva habeat. Tabularium Ecclesiæ Ambian. *Quicumque debet* 12. *denarios de vinagio, unam Focariam persolvit*. [Et alio in loco: *Homines vero tam de Vetervilla quam de Nova debent Canonicis pro Focaria de singulis equis quatuor denarios*.]

¶ FOCATICUM VINUM, Decima vini, quæ à singulis *focis* præstatur. Charta Othonis Reg. an. 952. apud D. Calmet inter Probat. Hist. Lothar. to. 2. col. 362. *Dedimus ... decimam partem vini ex mansis ad nostram curtem pertinentibus, quod vinum Focaticum vocamus*.

¶ FOCATIUS, 'εγκάριος. Gloss. Lat. Gr. V. *Focacia*.

¶ FOCAX. Vide *Foca* 1.

¶ FOCI. Charta Guidonis Abb. S. Germani Autissiod. an. 1296. data *die Sabbathi ante Focos*, id est, ut conjecto, ante *brandones*. Transactio an. 1274. inter Iostrum, to. 4. novæ Gall. Christ. col. 107. *Pro his autem sic concordatis nos tenemur pro qualibet vacante præbenda solvere dictis Religiosis ... centum & decem solidos Tur. annis singulis, quibus ipsam præbendam vel præbendas vacare contigerit, ad Focos cujuslibet anni*. Vide *Brandones*.

¶ FOCICHALTA, Pactus Legis Salicæ tit. 2. §. 7. edit. Eccardi: *Si quis scrovam cum porcellis furaverit, malb. Focichalta, in 700. den. qui faciunt sol. 17. culpabilis judicetur*. Ubi Eccardus legendum censet *Folcichalta* vel *Folcchalta*, quo Mulcta furatæ scrofæ cum porcellis exprimitur, *Folc* enim ea notione usurpatum à Germanis testatur idem Vir eruditus.

FOCILE. Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi c. 33. *Huic vero ossi colligantur duo Focilia cruris, quæ sunt in aliis; sunt autem duo Focilia cruris, ut si unum pateretur, reliquum remaneat sanum, &c.* Infra: *Hæc autem duo Focilia, quæ nos dicimus constituere crus, quibusdam appellantur Coxa, &c.* Vide *Focale* 2. & *Esca*.

FOCILLARES, *Domus*, Papiæ. [Non male in MS. Bituric. *Foci, lares, Domus dicuntur*.] Vide *Foculare*.

¶ FOCIRE. Supplementum Antiquarii: *Focio, Lapido, Adesco, Allicio*. In Glossis MSS. Sangerman. habetur *Fotio*. Forte melius, *Faucire*, à Fauce.

FOCIS, Italis *Foce*, Senensibus *Fauci*, ex Lat. *Fauces*, *Sboccatura della canna della gola in bocca*, Academicis Cruscanis: Ostium fluvii aut cujusvis rivi. Leo Ost. l. 1. Chr. Casin. c. 14. *Concessit ... portum Trajectensem ... necnon & totam piscariam de civitate Lesina, una cum Foce sua*. Ubi quidam Codd. habent *Fauce*. Lib. 3. cap. 58 (al. 59.) *Reddit B. Benedicto fluvium Lauri, cum tota piscaria sua, & ipsam Focem S. Benedicti cum tota piscaria, & calateribus suis, &c.* Sanutus lib. 1. part. 1. c. 6. Ostia Nili *Foces* pariter non semel vocat. Vide Ughellum tom. 1. Ital. sacr. p. 68. 136. Sandovallium in Idacio p. 292. Antonium *de Yepez* tom. 4. Chron. Ordin. S. Benedicti p. 457. verso, Anton. Brandaon. tom. 3. Monarch. Lusitan. fol. 294. v. [Concil. Hisp. to. 3. p. 175 col. 2.]

¶ FOCO, Caminus, locus ubi ignis accenditur, Massil. *Fougon*, Hispan. *Fogon*, nostris *Fourneau*. Statuta Massil. lib. 1. c. 35. *Sane in hoc numero placias illas non computent, quæ ab antennis, ancheris, & Focono necessario plurius occupantur*. Vide *Fogus*.

¶ FOCOLARE, pro *Foculare*. Radulfus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 1189. *Ut unusquisque in anno solveret pro manso solidos tres imperialium, pro jugo boum imperiales 26. pro Focolari denarios 12*. Alibi habet, *Foculare*.

FOCOSITAS. Gesta Consulum Andegav. c. 3. n. 3. *In graves infirmitates cadens, videlicet Focositatem, ptisim, & hydropisim, &c.* Idem quod calor vehemens. Italis, *Focoso*, ardens, *Focosamente*, ardenter.

1. FOCULARE, Idem quod *Focus*. Locus ubi ignis asservatur, vel domus ipsa, Italis *Focolare*, nostris *Foyer*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Foculare*, Eorth, Quæ vox *terram*, & *solum*, sonat. Aliud Glossarium Saxon. Cottonianum: *fyre-gearpunga*, *Focularia*, Somnero, *Fomes combustibilis*. Lex Longobard. l. 1. tit. 19. §. 2. *Si quis focum super novem pedes à Foculare portaverit, & damnum ex ipso Foco sibi aut alteri factum fuerit, &c.* Adde Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 54. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 85. *En tel maniera que por la coutumace de l'universitè por la determinacion de chascun Focular, demi Augustaire soit baillè à nostre cort*. Charta Urbani II. PP. apud Baronium an. 1092. num. 14. *Cum juribus, angariis, pensionibus solutis tam rationae terrarum, quam pro quolibet Foculari ipsorum locorum, &c.* [Occurrit pluries in Gregorii Monachi Chronico Farfensi apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 440. 451. 453. & in Gestis Friderici I. Imperat. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 1190. &c.] Papias, ex Isidoro: *Foculares*, *domus dicuntur*. Vide *Focillares*.

¶ FOCULARE SE, Ad *focum* calefieri, Gallice *Se chauffer*. Vita B. Hugonis de Lacerta, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1145. *Huic vero erat adicula tam pauper, tamque angusta, quod ex pennulis juniperi aliorumque humilium arbustorum, collo quidem se delatis, in ipso ostiolo prope limen Se Focularet*. Supplem. Antiq. *Foculat*, *Sovidt*, *Adulatur*.

¶ 2. FOCULARE, Eadem notione, qua *Flocus*, ut videtur, Gall. *Froc*, unde forte melius legeretur *Focale*. Statuta Synod. Bertrandi de Turre Episcopi Tull. an. 1359. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 860. *Circa vero abdicationem, castitatem . . . . . silentium, cibos & vestimenta, lectoria, Focularia & capucia ,, sic se Religiosi studeant coaptare, quod, &c.*

FOCUM, Focus, ignis. Capitulare de Villis cap. 27. *Casæ nostræ indesinenter Foca & wactas habeant, ita ut salvæ sint*.

¶ FOCUM & FOCUS, Incendium. Chron. Parmense an. 1245. apud Murator. to. 9 col. 769. *Fuit Focus de S. Salvatore die Sabbati Sancti, ex quo multæ domus fuerunt arsæ*. Et ad an. 1282. col. 801. *Et illa eadem nocte alia Foca in civitate Parmæ fuerunt, licet parva; ex quo maximus timor fuit*.

FOCUS, Ignis, unde nostrum *Feu*: contra Latinitatem id dicitur, in quo ignis servatur. *Focum facere*, ignem excitare, apud Anonymum de Re architectonica cap. 3. Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 17. *Ad ipsum calefacere se cœpit ignem: Semper inquiens, est bonus Focus*. Anonymus de Miraculis S. Benedicti cap. 27. *Viderant ignem accendi; vulgus reliquum expergefactum terrificam illam vocem cum horribili ululatu concrepabat: Ad Focum, videlicet, Ad Focum*. [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 605. *Et singuli clamantes ad Focum, ad Focum. ipsam domum volebant comburere*.] Galli dicunt: *Au Feu, au Feu*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 139. *Et in bosco ejusdem villæ, quod necesse eis fuerit domibus & sepibus suis reficiendis, & ad Focum faciendum*. Adde Legem Alemann. tit. 81 §. 1. Legem Bajwar. tit. 3. cap. 4. Legem Longobar. lib. 1. tit. 19. § 2. 3. Edictum Rotharis tit. 54. § 5. 6. [Vide *Foci*.]

¶ FOCUS, Ferrum calidum, in Lege Alemann. tit. 65. §. 5. *Si manum transpunxerit, ita ut Focus inter ad confaciendas venas vel sanguinem stagnandum, solidum unum & semis componat*.

FOCUS, Familia, domus. Siculus Flaccus de Condit. agror. *Quemadmodum, ut sæpe invenimus sæpe unius Foca territoria complurium acceptarum attribuantur*. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. f. 72. col. 2. *Sūt ibi Foci inter ingenuiles & lidiles* 124. *qui solvūt de spelta mod.* 124. Regest. 87. Chartoph. regii: *Isti non faciunt Focos, quia juvenes & manrau-*

vantur cum eorũ parentibus. Ita etiam usurpant Scriptor. Latini aliquot. Vide Claud. Expilljium Orat. 31, p. 371.

TENENTES FOCUM *& Locum*, *Cubnates & Levantes in justitia N. &c.* In Charta an. 1291. in Tabulario Ecclesiæ Autisiod. fol. 456. *Tenir Feu & lieu*, in vet. Consuetud. Normann. c. 15. *Tenir Feu, pot, & domicile permanent*, in Consuet. Camerac. tit. 6 art. 2. *Avoir maison, & tenir Feu*, in Consuetud. Burbon. c. 36. *Focum aut tectum hospiti negare*, vel *tradere*, in Lege Burgund. tit. 38. §. 1. 9.

FACERE FOCUM ALICUBI. Curia Gener. Cataloniæ ann. 1291. *Quod aliquis homo qui teneat mansum, vel pernadam, vel bordam, & Faciat Focum ibi, non possit se facere hominem alterius, sine licentia domini sui*. *Faire son vis & residence sur une heritage*, in Consuetudine Marchensi artic. 144. 145. 164. 175. Plautus Aulularia:

Nam si ignis vivet, tu extinguere extempulo, Vide *Ignis*.

FOCOS DIVIDERE dicuntur, *conditionnales*, seu servituti rurali obnoxii, cum quis prius unum *focum*, seu familiam conficiebant, duos aut plures ex consensu mutuo, vel pacto, conficiunt. Charta Joan. D. Castrivillani an. 1279. in Tabulario Cluniac. *Item quidquid juris habebat in hominibus suis, qui Foces suos dividunt*. Consuetudo Marchensis art. 153. *Entre hommes tenans heritages serfs ou mortaillables, le chantean part le villain: c'est à dire, que quand deux ou plusieurs desdits hommes, parens ou autres, qui par avant estoient communs, font pain separe par maniere de declaration de vouloir partir leurs meubles, ils sont tenus & reputez divis & separez quant aux meubles, acquests, noms, detes & actions*. Adde Consuetud. Arvernensem c. 27. art. 7.

¶ FOD, FOT, FUD, FUTT, Matrix, vulva, Celtis. Lex. Runic. Olai Wormii p. 37. Belgis *Flotte*. Ita Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ FODDERCORN, Jus *fodrum* seu pabulum equorum exigendi, vel ipsa pecuniaria præstatio pro eodem jure. Charta an. 1281. to. 1. Monast. Angl. p. 297. *Necnon redditus qui dicuntur hidagium & Foddercorn, una cum sectis liberorum hominum .. in perpetuum Abbatibus* (S. Edmundi) *designentur*.

FODERARE, Vide *Fodrum*.

¶ FODERATURA. Vide *Fodeatura*.

FODERATUS, Pellitus, Italis *Foderato*, Gall. *Feurre*. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Supertunicale...., strictum sine manicis, de vario Foderatum*. Nicolaus IV. PP. in Epist. apud Odoricum Rainaldum an. 1378. n. 79. *Referant cappas nigras de sergia simplices, vel, si voluerint, Foderatas à cingulo, vel circa ex parte anteriori, fixas interius & apertas*. Cæsarius lib. 8. c. 59. *Cum esset frigus, & ille se algere simularet, Gerardus cappam suam Foderatam, qua se tegeret usus cubitum, transmisit*. Ericus Upsaliensis lib. 1. Hist. Suecicæ: *Illic bestiæ nobilium pellium vellere tectæ, sunt in magna multitudine & copia, quarum pelles pro Foderatura aptissimæ*. *Fodratura*, in Concilio Tolet. ann. 1346. [Schramb. in Chron. Mellicensi pag. 359. col. 2. *Oportebit ut non utantur camisea linea, sed linea tantum, nec bambasio vel joppa, neque pileo Foderato cum pellibus*.] Vide *Furratus*. Vox porro orta, ni fallor, à *fodero*, seu *fodro*: qui enim ad *fodrum* seu pabulationem proficiscebantur, inde redibant rebus omnibus instructi ac onerati, dicebanturque esse bene *foderati*, *Bien Fourrez*: quod postea traductum est ad pelles, quibus onerantur vestes & instruuntur. Loccenius à Sueco-Germanico *Foder*, ortam vult.

¶ FODERMALT, Fodrum, Gallice *Feurre*, *Forre*, & *Forre*. Charta Roberti Filii Comitis Flandriæ pro Ecclesia S. Petri Casleti an. 1085. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 1137. *Ita ut villa ejusdem minister ministerium à Præposito & fratribus teneat, & eorum tantum præceptis obediat, & totum Federmalt de Hersele & apud Guermebolt viginti duos fodros, & dimidium*.

FODERUM. Vide *Fodrum*.

¶ FODESORIUM. Vide *Fossorium*.

¶ FODHERA. Vide *Fodra plumbi*.

FODIO, *Bidens*, in Gloss. Arabico-Lat.

FODITA, Fossa, seu vivarium piscium in fossa. Speculum Saxonicum lib. 2. artic. 28. §. 2. *In piscaturis vero, Foditis, seu stagnis, si quis piscaverit, &c.*

¶ FODORUS, Vagina, Gall. *Fourreau*, Italis *Fodro*. Testam. Ermengaudi Comit. Urgellensis ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 973. *Ad sancta Maria in Auicio ipsa mea spada cum auro & ipso Fodore de auro & rengas cum ipsa fibula de auro*. Vide *Posticium* ubi *Fodorus* pro Portula occurrit.

¶ 1. FODRA PLUMBI, Massa plumbea, quæ Gallice dicitur *Navette*, vel *Saumon*; hujus pondus est trecentarum librarum; illius vero centum quinquaginta aut sexaginta. Charta Henrici IV. Regis Angliæ an. 1409. apud Rymer. to. 8. p. 605. *Sciatis quod .... concessimus & licentiam dedimus eidem consorti nostræ quod ipsa sex Fodras plumbi ... in navibus carcare, & Fodras illas versus partes Britanniæ, absque custuma seu subsidio, ... traducere possit, carissimo filio suo Duci Britanniæ, pro coopertura cujusdam mesungii sui in partibus illis, liberandas*. Idem occurrit in Charta Eduardi IV. Regis Angliæ an. 1475. apud eumd. Rymer. tom. 12. p. 7. Litteræ anni 1405. apud eumdem tom. 8. pag. 393. *Mandamus vobis, quod quatuor Fodheras ad opus carissimi Fratris nostri Regis Portugaliæ infra regnum nostrum Angliæ emptas .. absque custuma seu subsidio .. duci & cariari permittatis*. Aliæ anni 1443. apud eumdem to. 11. p. 33. *Ducentas Poudras plumbi*.

¶ 2. FODRA, Vestis duplicata, Italis *Fodera*. Acta S. Bertrandi to. 1. Junii p. 739. *Duabus tunicis, una Fodra, contempta pellicia, etiam cruditate frigoris perseverante, nivium tempore & pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegebat*.

¶ FODRARIUS, Vide in *Fodrum*.

FODRATURA, Pellitium, quo vestis ornatur, Gallice *Feurrure*, in Concilio Constantiensi an. 1418. sess. 36. [Statuta Eccl. Andegav. an. 1423. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 528. *Prohibemus quoque in & sub pœnis tam à jure quam ab homine ... pretiosiores tunicas & vestes seu Foderaturas quam quæ statui suo congruant, habere & deferre*. Vita B. Mariæ Oigniacensis to. 4. Junii p. 646. *Tunicam laneam albam, cum ejusdem coloris simplici pallio, absque pellium conjunctione vel aliqua Foderatura pro indumento habebat*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospitii to. 2. Hist. Dalphin. pag. 315. *Valleti officiorum hospitii nostri induantur ... de una malacota cum capucio sine Fodratura*. Vide *Foderatus*, & Foratura.

¶ FODRATUS, Idem quod *Foderatus*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospitii to. 2. Hist. Dalphin. pag. 315. *Induantur Capellani nostri de raubis scutiferorum .. de una malacota Fodrata cum agnello, & mantello duplicis panni .... Et corsetum sit Fodratum de sendato*.

FODRIUM. Vide *Fodrum*.

FODRUM, FODERUM, FODRIUM, [Gall. *Feurrages*, *Ustencilles*, *Etapes*.] Ita Scriptores inferioris ætatis appellarunt *annonam militarem*, uti hæc vox definitur in Vita Lud. Pii an. 796. seu quæ præbebantur ad victum militum, vel equorum, ut stramentum & palea, cui inde apud nos *Feurre* appellatio mansit. [Ordinat.

dinat. Johannis Franc. Regis an. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 58. *Nos Maistres d'Ostel pour nous pourront hors bonnes villes, faire prendre ... Feurres, se ils les trouveat battuz, & fiens* (foins) *pour la necessite de nos hostieux pour la jouenee*. Hinc nata proverbia; *Un Seignrne de paille ou Feurre, mange un vassal d'aciee. Faite à Dieu geebe de Feurre*;] ex Germanico Futter, pabulum equorum, ut quidam volunt: generatim denique, quod hisce verbis recensetur in Charta Heriberti Viromanduorum Comitis ann. 1076. apud Hemeræum: *Decrevi & districte præcepi, ne quis amodo successorum meorum sub obtentu Advocationis vel dominii dictam Abbatiam audeat perturbare, non pastum, non annonam, nec etiam strameutum aut paleam de cunctis ejus possessionibus auferre*. Quæ quidem omnia unicum *fodri* nomen comprehendunt: quod pro quavis exactione, atque adeo non pro equorum duntaxat, sed & pro ipsorum militum annonis vel etiam victu, seu, ut tum loquebantur, *procurationibus* ac prandiis passim usurpari constat. [Capitul. 5. Caroli M. c. 2. *De negotio super omnia præcipiendum est, ut nullus audeat in nocte negotiare in vasa aurea & argentea, mancipia, gemmas, caballos, animalia, excepto vivanda & Fodro, quod iter agentibus necessaria sunt*.] Diploma Friderici II. Imp. ann. 1213. apud Goldastum in Constit. Imperial. *De mandato summi Pontificis recipiemus procurationes sive Fodrum ab ipsis*. Charta Umberti Maurianensis Comitis apud Guichenonum in Hist. Sabaud. pag. 27. *Liberum quidem & absolutum à Fodro & omni censura*. Hæc porro restituenda videtur vox apud Gregorium VII. PP. lib. 9 Epist. 11. de Henrico Imp. *Quod fieri minime credimus, quoniam nec etiam Fodrum ab his, per quos transitum habet, habere potest*. Ubi edit. *Focum*. Charta Henrici Imp. an. 1045. in Bullario Casinensi to. 2. p 81. *Ad publicam exactionem, vel aliquem reditum, quæ vocant Fodrum, &c.* Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Friderici c. 12. *Mos enim antiquis, ex quo Imperium Romanum ad Francos derivatum est ad nostra usque deductus tēpora, ut quotienscumque Reges Italiam ingredi destinaverint, gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant, qui singulas civitates seu oppida perageando, ea, quæ ad fiscum regalem spectant, quæ ab accolis Fodrum dicuntur, exquirant*. Adde cap. 23. & Radevicum lib. 4. c. 10. Guntherus libr. 8. Ligur. *Id quoque, quod Fodrum vulgari nomine dicunt*. Apud Baron. an. 1159 *De Dominicalibus Apostolicis non esse Fodrum colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ*. *Fodrum tollere*, in Charta ann. 1014. to. 10. Spicileg. p. 637. [in Decreto Ottonis III. pro Monaster. Farfensi an. 1001. apud Murator. to. 2. p. 2. col. 494. & in Gestis Friderici I. auctore Radulpho apud eumdem tom. 6. col. 1182. *Le Feneeel* in Ordinat. Gallica anni 1320. apud D. *de Lauriere* tom. 2. pag. 579.] *La ferre*, in Charta an. 1222. apud Perardum in Burgundicis pag. 327. [Hinc Parisiaca platea vulgo dicta, *Rue du Feurre*, alias *du Feurre*; in Instrumentis vero Latino-barbaris, *Vicus straminum*. Cur autem sic dicta fuerit docet Menagius in Etymolog. Gallic. Vide *Froyrage* & *Froyre* suis locis.]

Fodrum Commune, quod ab omnibus Imperatori præstatur, in Charta Friderici II. Imp. ann. 1220. apud Ughellum to. 2. p. 23. Idem &

Fodrum Regale, in Charta Friderici I. apud eumdem Ughellum p. 2. to. 1. p. 112. *Fodrum enim Regale, quod nobis inde debetur, exhiberi statuimus*. In alia ejusdem Imp. an. 1164. *Excepto nostro Imperiali Fodro*. Alia ejusdem Imp. an. 1159. in Hist Bergomensi tom. 3. p. 461. *Ipsi autem de nullo Fodro alicui respondeant, nisi soli Imperatori, vel ejus certis Legatis*. Occurrit hæc vox sæpe apud Scriptores, in Legibus Longob. lib. 3. tit. 8. §. 4. in Chron. Fossænovæ an. 1186. 1208. 1209. apud Hincmarum in Capitul. Archidiaconis datis cap. 1. & 6. Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 29. in Bullario Casin. to. 1. p. 22. apud Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. p. 355. in Epist. Martini IV. PP. tom. 5. Hist. Franc. pag. 880. apud Ottonem Morenam p. 24. tom. 5. Ughelli p. 1105. 1106. 1111. &c.

¶ Fodrum Rusticale, in Chron. Astensi apud Murator. to. 11. col. 148 *Homines prædictarum villarum, sunt homines communitatis Astensis, solvendo Fodrum rusticale semel in anno*.

Foderum, Idem quod *Fodrum*. Vita Ludovici Pii ann. 796. *Quibus prudentissime ordinatis, inhibuit à plebeiis ulterius annonas militares, quas vulgo Foderum vocant, dari*. Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033. *Dedi itaque illi Ecclesiæ* (S. Nicolai) .... *scilicet vicariam, Foderum, omnesque consuetudines, quas terra reddere solet*. Alia alterius Fulconis ann. 1092. *Foderum omnium terrarum suarum quittum, &c* [Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. apud Murator. to. 8. col. 575. *Congregata enim magna multitudine armatorum, equitum & peditum, multoque Fodero pro exercitu tam in rebus victus hominum & equorum necessariis, quam etiam in diversis speciebus medicinalibus pro infirmis ... ad civitatem Syponti profectus est*.]

¶ Forium, Eodem significatu. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 72. *Scilicet vicariam & bannum & Forium & theloneum & pasnagium*.

Fotrum, in Charta Caroli Crassi Regis apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 231. 232.

Fodrium, Eadem notione. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Ecclesia S. Laudi: *Cum honore & etiam cum Fodrio meo, & cum vinagio illarum vinearum, &c.* Alia ejusdem Gaufredi pro Ecclesia S. Nicolai: *Perdono ... Fodrium quoque ipsum, quod scilicet in talibus relaxationibus alias mihi retinere soleo*. Charta Joannis Regis Fr. an. 1351. pro eodem Monasterio S. Laudi: *Cum omni honore, & cum Fodrio meo, & cum vinagio*. Tabularium S. Albini Andegav. *Reddit duos sextorios frumenti de frumentagio, unum sextarium de Forre, 12. denarios de fenscagagio, &c.* Vide Galliam Christ. Sammarth. in Episcop. Andegav. n. 45.

¶ Frodum, pro *Fodrum*. Tabular. Majoris-monasterii: *Prædictus W. & hæredes sui concesserunt Monachis decimam omnium Frodorum de Calvign. stramine ejusdem decima & aliorum quas Monachi habent in eadem parochia sibi retento*. Occurrit rursus apud Muratorium to. 1. p. 2. pag. 177. col. 2.

Foderare, Fodrum exigere. Bulla Benedicti IX. ann. 1033. *Nec mansiones eorum hospitari, vel invadere, vel Foderare præsumat*. Est etiam prædari, *Fourrager*, à fodro, *Aller au Fourrage*. Chronic. Fossænovæ ann. 1194. *Campaniam applicavit, & eam totam Foderavit*.

Forrare, Eadem notione. Matthæus Paris ann. 1242. *Quidam de Francis discurrebant, emolumentis victualium intendentes, quod vulgariter Forrari dicitur*. *Foriare*, Knyghtoni an. 1355. *Fourrer*, apud Villharduinum, Froissart. 2. vol. cap. 96. Monstrelletum, in Chron. Flandriæ vernac. c. 17. &c. *Aller en Fuerre*, vel *en Feurre*, apud nostros. Le Roman *de Garin*:

Ales en Fuerre, s'il vos plaist, le matin.

Infra:

En Fuerre en est ales dans Auberis.

Guillelmus *Guiart*:

Pour ceus grever, qui vont en Feurre

Idem ann. 1034.

Par les chans volentiers s'espandent.
Volentiers d'aler en Feurre,
L'un tient une espee sans feurre, &c.

Rursus

Rursum.

Car cil, qui sont en Feurre ale, &c.

Fodrarii, Qui ad *fodrum* exigendum, vel tollendum pergunt; nostris *Feurriers*. Hincmarus Remensis Opusc. 5. *De coercendis militum rapinis: Et mitte homines secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum, qui in longius pergant propter Fodrarios, & curam de pace accipiant.* Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Antoine a veu pardevant le Forrier,
Qu'il ameine vitaille, & d'avoir sont chargiez.

Foriarii, Prædatores militares, apud Thomam Walsinghamum p. 404. Adelbodus de Gestis S. Henrici Imp. p. 440. *Exercitus autem ille æstimabatur 11500. esse virorum: de Theutonibus vix erant 5000. & hi partim per Fodrum divisi, partim ad vine custodiendas transmissi.* Le Roman *d'Aubert*:

Par le pais corroient li Forrier.

Guillelmus *Guiart*:

Li Feurrier la contree esprenent.
Bestail preient & chastiaus prenent;

Idem an. 1304.

Et li Feurrier à l'ost retournent,
Qui pour leur gaaing se confortent,
Li un armeures aportent, &c.

Le Roman *de Garin*:

Li Fourrier coureat par le paie,

Alibi:

Li Fourriers viennent, qui gastent le pais.

Adde Chron. Flandr. c. 17. &c. Ab ejusmodi *Fodrariis*, seu *Fodri* exactoribus, appellati apud nos *Fourriers*, seu *mansionarii*, qui domos magnatibus in urbibus parant: ex eo, quod Imperator, cum maxime in Italiam pergeret, fodrarios suos præmitteret, qui mansiones & victum militibus, & stramenta equis pararent, quæ omnia ab incolis subministrabantur. Idque *Prendre lodgis per Forrees*, appellatur in Foris Benearn. tit. 1. art. 18.

¶ Forrarii. Epist. Johannis de Monsterolio apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1400. *Frumentarios autem quos Forrarios vocant, non de Sacerdotibus aut Confessoribus vel Medicis curare; sed de his qui possunt vicem rependere sollicitari solent.*

Foratores, Iidem qui *Fodrarii*. Auctor Fletæ lib. 2. c. 4. §. 3. ait, Marescalli forinseci officium esse, *singulis noctibus in crepusculo insidiæ assidere, & in aurora eas levare, & exercitu vigilato cum Foratoribus vexillo explicato singulis diebus ire in protectionem.* Hinc *Marescallos ad salvum dirigere*, in Capitulis Caroli C. tit. 12. c. 13. & tit. 27. *Forratores* apud Guillelmum de Nangiaco in S. Ludovico an. 1242.

¶ Forrarii, Eadem notione, in Hist. Fundat. Monaster. Cælestinorum Suession. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 611. *Quin etiam quod Forrarii vel provisores sui, necne quicumque alii non granum, non vinum, non pullos, aut fœnum, sive quidpiam . . . . capiant.*

¶ Forerii, Eodem significatu. Privileg. Johannis Reg. Franc. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 479. *Concedimus eisdem* (Judæis) *quod nulli Magistri hospiciorum nostrorum, munitionum nostrarum, equitatores, captores, Forerii, aut alii Officiarii nostri... bona aliqua mobilia dictorum Judæorum vel Judæarum, ubicumque existentia capiant.*

¶ Forrerius, Dignitas etiam in Curia D phini Viennensis. Conventiones D. Dalphini cum Agouto de Baucio to. 2. Hist. Dalphin. p. 334. *Sitque unus ex dictis scutiferis Forrerius, & alius Magister scuderiæ, seu marescaliæ suæ.* Hujus dignitatis munera explicantur in Ordin. officiorum domus Dalphin. an. 1340. ibid. p. 395. *Item, ordinamus unum Magistrum Forrerium ad salarium quindecim florenorum auri per annum, & habeat duos equos, ut supra, &c. Item, Magister Forrerius supradictus habere in scriptis studeat à Magistro Hospitii nostri vel thesaurariis, omnia nomina personarum de nostro Hospitio retentarum, & cum contiguet nos ad aliquas partes accedere, nostrum principaliter procures Hospitium, quod lectis, & lignis & palleis muniat, sicut decet. Item subsequenter designet & aligat alia Hospitia pro nostris gentibus & familiaribus secundum conditionem, qualitatem & decentiam personarum.* Vide Forraria 1.

Foragare, Stramine, seu foragio instruere. Fleta lib. 2. c. 86. *Averia brumali tempore ... calide beneque custodiantur & Foragentur,*

Foraginare, Prædari: Gall. *Fourrager*. Lambertus Ardensis p. 258. *Eandem villam ... Foraginando, deprædando, modum excedendo devastavit.*

Foragium, Forragium, ex Gallico *Forage* Stramen, pabulum equorum, *Fodrum*, vel etiam *Farrago*. [Charta Richardi Episc. Ambian. ann. 1206. ex Tabulario Compend. *Quicquid sibi competere dicebat in grangia quam habet Compendiensis Ecclesia apud Atin, videlicet paleam, Foragium, hautonem, procurationem, &c.* Et in alia an. 1244. ex eodem Tabul. *Noveritis quod Arnulphus Major de Herces & uxor ejus recognoverunt se vendidisse Abbati & Conventui Compendiensi totum carionem ... omnes fabas cum Foragiis dictorum leguminum sive triturata sint sive non ... retentis sibi videlicet dicto Majori ac heredibus suis aliis vacuis Foragiis frumenti, siliginis, avenæ, ordei & securioni qua ad dictam grangiam venient.* Tabular. S. Nicolai Andegav. *Ego Fulco de Candeio Priori de Candeio dedi quamdam consuetudinem quam habebam in terra de Misereria, scilicet Forragium fœni & avenæ talleiam.*] Nicol. Trivettus in Chr. ann. 1301. *Multos equos perdiderunt propter Foragii defectum.* Eadem habet Thomas Walsingham. p. 85. Adde Knygthonum p. 2449. & Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. p. 10. [*Farage* apud Th. *Blount.* in Nomolex. Anglic. *Et le dit. John trovera au dit Nichol herbe & feyn & Forage pour un hakeney & deux vaches.*]

Forragium, apud Will. Thorn. in Charta Henrici III. Regis Angliæ sumitur pro *Fodro*, id est, jure exigendi pabulum pro equis. [Vide *Foddercorn*.]

¶ Fourragium, Stramen trituratum. Charta ann. 1262. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Aalisia de Tilleio de parochia de Cleri impedimentum faciebat, quominus Religiosi S. Martini Pontisar. stramina & Fourragia garbarum bladi, avenæ, ordei, fabarum, pisorum, & vechiarum ad alia loca possent transferre.* Instrum. ann. 1303. è Tabul. Corbeiensi: *Ob hoc dictus major & sui prædecessores habuerint & receperint vecna Fourragia.*

Furagium, Furragium, Idem quod *Foragium*. Charta Henrici IV. Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 1. p. 22. *Ne Furagium capiatur ubicumque in Comitatu Canciæ ad equos sustentandos in Castello Dover.* [Tabul. Calense p. 153. *Totam dominationem totamque decimam... possidebit, his exceptis scilicet tota decima vini cum medietate leguminum, & cum tota Furragio.*] V. *Farrago*.

Vocis *Fodrum* etymon à Saxonico fodre, i. pabulum, alimentum, accersunt Spelmannus & Somnerus: quæ quidem sententia longe videtur vero similior, quam ea, quæ proditur in Judicato MS. Judicis Papiensis an. 1378. *Fodrum secundum etymologiam potest dici Fodrum, id est, foris seu foras datum, ex quo videtur, quod dicti Comites non teneantur solvere Fodrum de eorum bonis, id est, non compellantur dare foras de eorum bonis id, quod ab invito extorqueri consuevit*, &c. Vide Oct. Ferrar. in Orig. Ital.

¶ FO-

¶ FODRUS, Fasciculus paleæ. Vide *Fodermalt*.

¶ FOECAPA. Vide *Focapa*.

FOECUNDIA, *Fœcunditas*, in Glossis Arabico-Latin.

FOECUNDICES, *Partes steriles glebæ*, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1013.

¶ FOECUNDIS, pro *Fœcundus*. Rythmici versus de eversione Monasterii Glonnensis apud Mabill. to. 2. Annal. Benedict. p. 753.

Olim pius Rex Carolus
Magnus ac potentissimus
Fecit hunc locum devotus
Pro Beati virtutibus,
Terris datis Fœcundibus
Auxit honorem largius,

Ubi pro *Fœcundibus* legendum *Fœcundibus* ex Cod. MS. ejusd. Monasterii.

FOECUNDITAS, Liberorum numerus, in l. 105. Cod. Th. de Decurion. *Fœcunditatis privilegium*, pro jure liberorum, in l. 8. eod. Cod. de Bonis proscript.

FOEDERATI, generatim dicti à barbaris populis, qui Romanis merebant: unde à *Militibus*, qui proprie *Romani* sunt, distinguuntur in Novella Valentiniani de Reddito jure armor. *Magister militum Sigisvultus tam militum, quam Fœderatorum tuitionem urbibus ac littoribus non desinet ordinare*. Adde Julianum Antecess. c. 387. Procop. lib. 1. Vandal. c. 11. qui præterea Fœderatorum meminit c. 19. & l. 2. Goth. c. 31. 33. Harmenopulum l. 4. titul. 12, &c. Maxime vero Gothi, qui à Constantino M. primum conducti, inde nomen *Fœderatorum* sortiti sunt. Jornandes de Rebus Geticis, de Gothis, p. 102. *Qui fœdere inito cum Imperatore* (Constantino) *40. suorum millia illi in solatia contra gentes varias obtulere, quorum & numerus, & militia usque in præsens in republica nominantur, id est, Fœderati*. Infra: *Militiaque illa dudum sub Constantino Principe, Fœderatorum renovata, & ipsi dicti sunt Fœderati*. Gothorum Fœderatorum præterea meminit p. 112. 115. ut Sidon. lib. 1. Epistol. 8. lib. 2. Epist. 13. Procopius l. 1. Vandal. c. 11. 19. lib. 4. Goth. cap. 5. Olympiodorus apud Photium p. 179. Malchus in Eclog. de Legat. Glossæ Basil. & Suidas v. φοιδεράτοι, &c. His qui præerat, *Comes Fœderatorum* dictus, de qua dignitate supra egimus.

¶ FOEDERATICUM, φοιδερατικόν, Stipendium Fœderatorum in Novellis Justiniani.

¶ FOEDERATIO, Fœdus, societas, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 406. Vox nota Jurisconsultis.

¶ FOEDERATUS, Pellitus. Statuta Ord. Cisterc. an. 1427. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1577. *Inhibet generale Capitulum... ne de cetero per villas & loca judicum tam Ecclesiasticorum quam Secularium, sine cucullis vel cappis incedant, quodque birretas postquam vel itinerando tunicas curtas, & Fœderatas atque scissas ante & retro ... studeant penitus amovere*. Vide *Foderatus*.

¶ FOEDICULA, *Genus tormentorum*, in Glossis Sangerm. n. 501.

¶ FOEDRIUM, f. Villosa pellis, Gall. *Fourrure*, Ital. *Fodera*. Charta anni 1424. inter Schedas D. *le Fournier: Vasa argentea, jocalia auri & argenti seu perlarum, raubas & Fœdria, &c.*

FOEDUS, pro *Fœditas*, in l. 47. D. de Ritu nupt.

¶ FOEMELLA, apud Rymerum to. 2. p. 308. pro *Femella*: quod vide.

¶ FOENAGIUM, Vide *Fenagium*.

¶ FOENATOR. Vide *Fenator*.

¶ FOENERARIUS, Fenerator. Permutatio an. 1315. Histor. Dalph. tom. 1. pag. 31. col. 2. *Item volumus & consentimus, quod ipsi liberi... possint habere & tenere Lombardos & Judæos Fœnerarios & alios, & quod nos & nostri non possimus aliquid petere seu exigere ab eisdem*. Utitur etiam Firmicus. Vide *Usurarius*.

¶ FOENEUS, Sterilis, desertus. Dicitur de fundo apud Jacobum Gothofredum ad Cod. Theod. tom. 2. pag. 136.

¶ FOENICATUS, à Græco φοῖνιξ, Palma arbor, & color ruber. Dicitur de spadice, equo puniceí coloris. Vide *Bagus*.

¶ FOENILE, FOENISICIUM. Vide *Fenile*.

¶ FOERIUM, Idem videtur quod *Fodrum* supra, Annona quævis. Capitula Caroli Calvi ann. 857. tit. 24. §. 2. *Sanctimoniales, viduæ, orphani, & pauperes nullo modo opprimantur; & res illorum, tam in frugibus quam in pratis, necnon etiam in eorum Foerio à nullo per rapinam depredentur*.

FOESA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 906. *Sexaginta solidos in Foesa forestæ, & decimam molendinorum ipsius*. [An forestæ cæsio, ab Angl. *Fell*, Gall. *Coupe*.]

¶ FOETA, Ovis, Gall. *Brebis*, Provincialibus *Fedo*. Charta an. 1097. in Chartul. Aptensi fol. 34. *Dabo per gaudium ipsum vasculum plenum vino puro ad prædictum opus, & Fœtas tres & capras duas, &c.*

¶ FOETENTES. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum apud Murator. tom. 8. col. 616. *Factum est itaque, quod dum prælibatus Vicarius prope Scbiaccam magnum Siculorum exercitum, congregasset, & illorum potissime, qui vocati in partibus illis vexilla ferebant, appellati vulgari linguositate Fœtentes, fidem Regis Caroli profiteri viderentur*.

¶ FOETUNTICETA, Loca fœtida. Hermol. Barbari in 2. de Anima. *Naribus Fœtunticeta quibus insuevere non oboleut*. Lexic. Philos. Goclenii. Vide *Fœtutina*.

FOETUTINA, Fœtorum colluvies, apud Apuleium in Apologia: *In Fœtutinis & olenicetis suis jaceat*.

¶ FOGACA, FOGACEUS, FOGACIA. Vide *Focacia*.

1. FOGAGIUM, Gramen, quod æstate non depascitur, & quod spoliatis jam pratis, hiemali tempore succrescit. Leges Forestarum Stotic. c. 16. *Si gramen Regis in foresta locatur pro Fogagio, scilicet à festo O. SS. usque ad festum Petri in Quadragesima, unumquodque animal solvet pro Fogagio 4. denarios, & unaquæque juvenca 2. denarios*.

¶ 2. FOGAGIUM, ut *Focagium*, Tributum pro *focis* exactum. Creatio Magni Consilii Dalphinalis an. 1336. Hist Dalphin. to. 1. p. 44. *Primus Consiliarius sit in de impositione Fogagiorum, quam omnibus aliis gestis tempore nostri regiminis usque nunc, de quibus esset rationabiliter restitutio facienda... onus habeat*. Saisimentum Comitatus Tolosæ apud *la Faille* to. 1. Annal. Tolos. p. 4. Instrum. *Senescallus audiat... de justitiis & forisfactis, de intragiis, de ocapitibus... & de Fogagiis & de donis*. Ordinat. Humberti Dalphini inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 275. *Unum obolum bonæ monetæ censualem, quod Fogagium communiter nuncupatur & nuncupari consuevit*. Vide *Foagium* & *Fogos*.

¶ FOGAINA. Culina, à *Focus*, sic dicta. Charta Hugonis de Baucio pro Hospitali Hierusalem ann. 1215. *Actum est hoc in castro de Trencataliæ juxta puteum & Fogainam*.

FOGASA, *Fogasseria*, *Fogata*, *Fogaterius*, *Fogaza*. Vide *Focacia*.

¶ FOGERARE, Humum rostro fodere: quod de porcis, cum terram rostro versant, dicitur. Charta Droconis de Melloto Locharum Domini ann. 1234. ex Chartulario Baugef. *Porci dictorum hominum dictum nemus intrare poterunt..... vero Fogerare non poterunt*.

Feu-

Fouger, in Consuetud. Nivern. tit. 15. art. 6. & 8.

¶ FOGIA, Fogius, Præcipitium, vel fossa, gurges, vorago. Charta Friderici II. Imp. an. 1229. apud Rochum Pirrum to. 2. Notitiæ Siciliæ p. 640. *Et ducere ... conductam* (aquæ) *in alias terras in gurgam suam propter Fogiam magni fluminis Lentini*. Synodus Compostel. an. 1114. can. 15. *Lupos exagitantes persequantur, & eis præcipitia, quod vulgus Fogios vocat, præparent*.

¶ FOGUACES, Genus placentæ. Vide in *Focacia*.

¶ FOGUS, pro *Focus*. Charta Bernardi Abb. S. Severi Russitani an. 1297. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Benedict. in Vasconia MSS. p. 684. *Habitatores de S. Severo promittunt & concedunt omnes & singuli, obligando se in perpetuum dare & solvere dicto domino nostro Regi & ejus mandato VI. denarios Turon. annuatim pro Fogagio de quolibet homine Fogam faciente*. Vide Foco.

¶ FOICIA, pro *Fortia*. Munitio. Charta Bernardi Atonis ann. 1189. *Mitto in pignore totum castrum de Lupiano ... cum ... feodis, fevalibus, Foiciis, munitionibus, &c.*

FOINESUM. Vide *Fannatio*.

¶ FOIR, FOIRE, Idem, ut opinor, quod supra *Fodrum*. Chartul. Aureliense fol. 51. *Petrus de Petra Bufferia dedit Deo & S. Johanni bordariam pro anima sua, totum scilicet, id est, expleit, vianta, capons, Foir, & totum servitium*. Tabular. Vosiense fol. 37. *Mansus de la Boaria vinata VI. den. in Martio, & I. popadam, & I. gallinam, & Foire expletum*. Et fol. 45. verso: *Ad Natale X. Foire*. Sæpius occurrit in eod. Tabulario. Vide *Froire*.

¶ FOISATERA TERRÆ, Modus agri, jugerum, arpennis, Massiliensibus *Foucheree*, nostris *Journel*. Tabular. S. Victoris Massil. *Dedit duodecim Foisateras terræ quorum pars erit in garratiis*.

¶ FOLA, Pullus, Saxon. Gloss. Ælfrici: *Poledrus, Fola*. Glossæ Florent. MSS. *Poledrus, id est, juvenis equus, Folo*. Germani *Fole* dicunt, à *Folgen*, sequi. Vide *Folgare*.

¶ FOLAGIUM, f. Præstatio quæ ex flore farinæ, vulgo *Fole fariae*, exigitur. Charta anni 1299. ex Archivo Majoris-Monasterii: *Cum contentio verteretur super quadam augmentatione Fologii molendinorum, &c.*

¶ FOLARE FENUM, Accumulare, à Gallico *Fou[ler]*, Calcare, quod fenum coacervandum quodammo[do] calcetur, ut major copia possit in horreo contineri. Polypthych. Fiscamn. an. 1235. *Idem tenet unum bordagium, unde reddit XVIII. denarios, duas gallinas, & XX. ova, & debet Folare fena in tasso*. *Folare racemos* vide infra in *Marchus*.

¶ FOLARICIUM, Fullonium, ut puto, Gall. *Moulin à foulon*. Regestum 106. Tabularii Regii Ch. 84. *In aquis & stagnis & molendinis & Folariciis & aliis molendinis*.

¶ FOLCCHALTA, &c. Vide *Focichalta*.

FOLCLAND, Terra popularis, quæ jure communi possidetur, vel sine scripto: cui opponitur ea, quæ *Boclaad* dicitur. Vox Saxonica, composita ex folc, populus, & land, terra. Vide *Bocland* in *Liber*.

FOLCMOTE. Vide *Folkesmote*.

¶ FOLEA. Vide *Folixellus*.

FOLEIA. Charta Matthæi de Mommorenciaco an. 1218. apud Duchesnium: *Item de Foleia, quæ erat ante domum Herberti de Latiniaco in terra mea, quam diruerunt, unde peto emendam mihi dari*. Locus forte vel area ante domum, ubi adolescentes jocari ac ludere solent, ex Gallico *Folie*. [Vide *Foleya*.]

FOLEN. Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 6. *Bene potest mittere procuratorem suum loco sui, tali modo, quod ante Justitiam & Bonos homines alios constituat, & mittat illum procuratorem pro se, & in loco suo, dicens, ita: Istum Folen constituo procuratorem meum super demanda, quam fecit Folen, aut ego demando illi &c.* Fol. 4. *Et per talem hominem Follen, qui ei erat fidancia per Follen*. Et fol. 12. *Et tunc Justitia nominando adversarium, dicat in hunc modum: Est hic Folen, ut audiat testimonium, &c.* Ubi *Folen* videtur sumi pro *ille*, cum scilicet viri nomen non designatur. { Vox est Hebraicæ originis, scil. à *Peloni*, Judæis Hispanis *Fulano* & *Habaao*, Græcis ὁ δεῖνα, nobis Gallis *un Quidam, un certain homme*, Aliquis, quidam. }

¶ FOLERATURA, Pellitium, quo vestis ornatur, Gall. *Fourrure*. Litteræ Caroli V. Franc. Reg. ann. 1367. de forma vestium: *Item quod nulla ipsarum ab inde in antea audeat facere vel ponere, aut fieri vel poni facere in suis mantellis aliquam Faleraturam variorum, ... antiquas tamen Foleraturas quas nunc habent possint aperfectbare, & de novo Foleraturas variorum miautoram, sicut antiquitus fieri solebat, in dictis mantellis eis liceat habere*. Vide *Folratura*.

¶ FOLERIA, Idem, ut videtur, quod mox *Foleya*. Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 780. *Alius campus ... sicut se proportat à Foleria Guillelmi de Genesteio usque ad keminum domini Regis*.

¶ FOLEYA, f. Domus voluptaria, Nostris *Maison de plaisance*, à Gallico *Folie*. Littera compromissi inter Comitem Hannooiæ & Comitem S. Pauli: *Actum apud domum Foleyæ .... anno Domini* 1280. Ibid. col. 1235. in Litteris Philippi Franc. Regis: *Actum apud domum nostra* (nostram) *Foleye anno Domini* 1290. Vide *Foleia* & *Foleria*.

FOLGARE, FULGARE, Saxonibus folgian, est sequi: est igitur *Folgare*, sistere se in aliquo contubernio, *friborga*, seu fidejussione, tradere se alicui in clientelam: servire, sequi, sectari. Leges Aluredi c. 33. *Si quis ab una mansione ad aliam transire velit, fiat hoc testimonio Aldermanni, in cujus Comitatu prius Fulgavit*. Leges Adelstani c. 6. *Ne aliquis recipiat hominem alterius sine licentia ipsius, cui prius Folgavit, nec intra maream, nec extra*.

FOLGARII, Clientes, qui alicujus clientelæ vel servitio sese addicunt; famuli, qui focis propriis carent, aut sub stipendio & servitii alicujus præstatione possident. Leges Canuti c. 40. *sit heordfeste, sit Folgarius, sit in hundredo*. Leges Henrici I. c. 8. *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam hudfest, (leg. heordfest, vel hyrderefest) quam Folgarii, ad dinoscendum ... si decaniæ plenæ sint, vel qui, quomodo, qua ratione discesserint, vel qui supervenerint, &c.* Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 10. *In franco plegio debet esse omnis, qui terram tenet & domum, qui dicuntur Husfastene, & etiam alii, qui aliis deserviunt, qui dicuntur Folgheres, quia nec debet quis a se repellere servientem suum, antequam purgatus sit de omni calumnia, unde prius fuit calumniatus*. Quibus in locis *Hirderefest*, & *Husfastene* (quæ voces *patremfamilias* significant) opponuntur *Folgariis*, seu clientibus.

☞ Est etiam *Folgea* apud Alemannos, ut observat Schilterus in Gloss. Teuton. vox juris feudalis, quæ investituram petere, renovare, atque etiam persectionem rei feudalis significat. Vide Jus Feud. Alem. c. 16. & 121. Nec aliunde f. repetenda vox *Furebele*, vel potius *Folchele*, qua nostri vassallum denotant qui statuto die censum annuum domino capitali non persolvit; quam ob rem mulctæ pecuniariæ obnoxius fit. Charta an. 1291. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 294. *Seil est Forcbelt, soixante solz pour l'amende, ou l'eswart du Majeur & de Eskevins devant diz*.

¶ 10.

¶ FOLHIAGIUM, Florum fasciculus arte factus, qui flores, & folia imitatur. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item imago B. Mariæ tenens quoddam Folhiagium rosarum rubenrum.*

¶ FOLIACIA, Frondes pictæ vel sculptæ. Gall. *Feuillage.* Acta SS. Maii to. 2. p. 60. de S. Angelo Carmelita: *Sacras reliquias præfatas translatarunt in arca argentea, Foliaciibus argenteis deauratis in modum crucis ornata.*

¶ FOLIAMEN, Eodem significatu. Acta B. Amedei n. 106. Martii to. 3. p. 894. *Ipsa porta ornata est picturis, & Foliaminibus.*

¶ FOLIARE, FOLIARI, Folia emittere, apud Laurentium in Amalthea ex Sidonio.

1. FOLIATA, Locus foliis oblitus, Gall. *Feuille.* Mirac. S. Bertæ Blangiacensis Abbatissæ pag. 4. nu. 10. *Feretrum in quadam Foliata de ramis arborum ibidem facta deposuerunt.*

2. FOLIATA, Bernardus Monach. in Consuetudinibus Cluniacensib. MSS. ex Bibl. Sangermanensi c. 8. de Granatario: *Omni dominica fratribus debet per consuetudinem Foliatas, quæ alio nomine Similæ vocantur, ac in omnibus diebus Quadragesimæ; sed istæ calidæ debent esse.* Et c. 12. *Vinum deferunt, & per justitias dividunt, panes apponunt, qui si sunt abusti,* (sic) [in Edit. *adusti*] *vel si sunt Foliatæ, ad hoc habent cultellos, quibus eos radant & præparent, &c.* Ubi *Foliatæ* videntur esse ex placentulæ, quas *Gasteaux feuilletez* dicimus.

¶ FOLIATUS PANIS, in Charta anni 1303. ex Tabular. Fiscamn. Alia ann. 1272. ibidem: *Item in mense Augusto pro liberationibus debitis ratione hospitii quatuor panes qui nuncupantur Fulees & quatuor galones vini.* Rursum ann. 1283. *Duos panes vocatos Fuillices.* Vernacula ann. 1311. ibid. *Cheil à savoir deus pains & deus galons de vin que els me devoient & rendoient ou lor certein commandement chescun an d'aaacl rente, el cens des Fuilliés en lor paacterie de lor moustier de la Trinite de Fescamp.* Vide *Follea.*

FOLIATI CALCEI. Isidorus lib. 19. c. ult. *Lingulati* (calcei) *quos nos Foliatos vocamus.* Papias: *Lingulati, genus calcei, qui Foliati dicuntur.* [Hofmannus in Lexico ad v. *Follati calcei*, Laxiores interpretatur calceos, qui, cum pes premitur & terræ insistit, inflantur & tumescunt; quum levatur detumescunt: id quod proprie *Follare*, & *Follicare* dicebatur. *Follicans*: in modum follis inflatus, inquit Salmasius ad Pallium Tertulliani c. 3. Vide *Follicantes.*]

¶ FOLIATIM VENDERE. Arestum Parlamenti Parif. ann. 1479 in Chartular. Latiniac. *Dominium quod afforagium appellatur, ratione cujus juris afforagii supra tabernarios vinum in debitolio & Foliatim, Gallice à destail & Fenillee, in prædicta villa vendentes, &c.* A *Folietta*, Mensura vinaria, de qua mox, hæc dicta videntur.

FOLIATUM, *Curvatum*, in Glossar. Pithœan. [& apud Papiam editum & MS.]

¶ FOLIATUS. Vide *Foliata* 2.

¶ FOLIETTA, Mensura vinaria, Gall. *Feuillette* vel *Fillette*, Italis *Foglietta.* Miracula B. Felicis in Actis SS. Maii to. 4. p. 278. *Testatur alique die sumptum fuisse e prædicto liquore mensuram vulgo Folietam, ade ut pluribus vicibus eductus fuerit cadus.* Laurent. in Amalthea: *Folietta, Mensura minima liquidorum, quarta pars boccalis unciar. 13. circiter*, ex Cornelio à Lapide. Parisiis *Feuillette*, veluti pronunciant, *Fellette* est semimodius, sed apud Lugdunenses est tantum media pars *pintæ*, vulgo *Chopine*, à *Fiala* vel *Phiala* voce deducta.

¶ FOLIOLOCA, *Verba compositionis.* Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Faliolera.*

FOLIXELLUS, Computum Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ex Bibl. Regia: *A Joanne Buvalelli Attolini Not. & Conductore dacii Folixellorum pro uno anno incaptu die 20. Maii anni præfati 1364. pro pretio in Sa. L. VIIII. MV. C. Boa. solvendarum hoc modo: videlicet omnem quantitatem pecuniæ, quam reciperet ex Foleis, & Folixellis, frisciis & siccis, durantibus frisciis dicti anni statim cum reciperet, & residuum pro rata de mense in mensem, &c.*

FOLKESMOTE, FOLKMOTE, & FOLKESMOTH, Conventus populi, à Saxonico folc, populus, mote & gemote, conventus. Dicitur autem de majori conventu, puta in civitatibus non unius *Wardæ*, seu Curiæ, sed omium *Wardarum*, in Comitatibus unius hundredi, non omnium hundredorum. Hic, quasi *Seiregemotus*, id est, conventus Comitatus; ille *Burgemotus*, id est conventus civitatis seu burgi. Leges Edwardi Confess. c. 35. de Aldermannis: *Cum aliquid vero inopinatum vel dubium, vel malum, contra Regnum, vel contra Coronam Domini regis, forte in ballivis subito emerserit, debent statim pulsatis campanis, quod Anglice vocant Motbel, convocare omnes & universos, quod Anglice dicunt Folcmote, i. vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent... & ibi providere debent indemnitatibus Coronæ regni per commune consilium, &c.* In ejusmodi etiam conventibus eligebantur Vicecomites & *Heretochii.* Ibidem: *Item aliud Folkmote esse debet in quolibet Comitatu, scilicet in capite Kal. Octob. ad providendum ibi quis erit Vicecomes, & qui erunt eorum Heretochi, & ad audiendum ibi juxta eorum præcepta, consilio & assensu Procerum, & judicio Folkesmote.* Hujus vocis mentio præterea occurrit in Legibus Aluredi apud Brompton. c. 24. Editionis vero Saxonicæ 34. & in Legib. Henrici I. c. 2. [Vide *Falmotum.*]

¶ FOLLA, Fullonica officina, ut conjecto, Gall. *Foulerie.* Extenta jurium Comitis Sabaudiæ ann. 1309. Hist. Dalphin. to. 1. p. 97. col. 1. *Et solet ibidem esse blancheria telarum, qua valebat, ut dicitur, triginta libras per annum, vel circa. Item solet & ibidem esse Folla, quæ destructa est.*

¶ FOLLARIS. Vide in *Follis* 2.

¶ FOLLEA, Placenta foliacea, Gall. *Gasteau feuilleté.* Usus Culturæ Cenoman. *In anniversariis Abbatum, ad collationem charitatem de vino, & ad prandium Foleas.* Vide *Foliata* 2.

¶ FOLLENTIA. Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLERA, FOLLERALIS. Vide in *Follis* 2.

¶ FOLLERATURA, Pellitium. Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. to. 3 p. 663. *Prælatis... exceptis, nullus audeat in vestibus vel capuceiis Folleraturam portare de vois vel grisis.*

¶ FOLLERATUS, Eadem notione, ibidem: *Neque Folleratus deferat pellium de merchis.* Vide *Folleratura.*

¶ FOLERATUS, Idem quod *Foderatus.* Statuta Ecclesiæ Tutelens. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 794. *Sed & tales & ceteri quicumque Clerici utuntur epitogio seu tabardo Folerato usque zonam.* Vide *Foderatus.*

¶ FOLLERE, Follis instar inflari. V. *Follicantes.*

¶ FOLLESCERE, Eadem notione. Vide locum in *Caliga.* Apud Martinium *Follescere* est Stultum fieri, vel vanum. Vide *Follis* 3.

¶ FOLLETUS. Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLEX, θύλακος, κανίσκου ἀσκός. Gloss. Lat. Græc. Sangerman Hoc est, uter camini. Gloss. aliæ Gr. Lat. θύλακος, *Follis.* Recte animadvertit Martinius ex θύλακος, posse *Follex* duci, quia & alias θ. in *s.* vel *f.* transit. θύλακος est scorteus vel pelliceus saccus, aut aliud sacco

facco simile. Comicus θυλάκους appellavit Persarum braccas è pellibus. Casaub. in Athen. lib. 5. 20. Hæc laudatus Martinius.

¶ FOLLIA. Vide in *Follis* 3.

FOLLICANTES, *Vestis grossior*, Papiæ. [MS. Bituric. *Folligantes*.] *Caligas Follicantes*, dixit Hieronymus Epist. 22. c. 14 & c. 12. *Si pes laxa pelle non Folleat*. [Vide *Foliati calcei*.]

FOLLICARE, Follium instar vento incluso tumere & agitari. Theodulphus lib. 6. Carm. 18.

Follicat ampla, quibus turgenti calcea panno,
Velocique pedi vilis inest caliga.

Tertull. de Pallio cap. 3. *Chamæleon Follicans ruminat: de vento cibus est*. Apuleius 9. pag. 222. *Follicantes nares assidue pulsu tussedinis*. Hoc est, Nares reciproco spiritu agitatæ follium instar. Onomast. apud Martinium: *Follico*, [illegible], id est, Delicias facio, mollitie diffluo, temere sumtuosus sum, ut exponit idem Martinius. Salacon quidam Autolici pater mollis & luxui deditus fuit.

¶ FOLLICULUS. Vide *Follis* 4.

¶ FOLLINUS, *Faber à folle, vel vacuus &c*. Papias. Vide *Follis* 3.

1. FOLLIS, Vasis genus. Stephanus PP, in Ep. ad Pipinum tom. 3. Hist. Franc. pag. 708. *Sed & Beneventani omnes... Ecclesias Dei incenderunt, ... munera sancta, id est Corpus Domini nostri J. C. in suis contaminatis vasibus, quos Folles vocant, miserunt, & cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera*. Pro genere muscipulæ sumit Rosweidus in Chronico Windesem. l. 2. cap. 31. *Pro opere quotidiano instrumenta lignea, palas, & fesseria, Folles & muscipulas fabricando*.

2. FOLLIS, Genus monetæ, apud Byzantinos potissimum. [Glossar. Latin. Græc. φόλλις, *Æs*. Anonymus Combefisianus in Romano Lacapeno nn. 44. [illegible]] Vetus Gloss. MS. & Papias: *Numi, Folles dicuntur, à sacculo, quo conduntur*. Glossæ antiquæ MSS. *Nummi autem idcirco Folles dicuntur à sacculo, quo conduntur, à continente id quod continetur appellatur. Prius numus Argyrus nuncupatur, quia quamplurimum ex argento percutiebatur*. S. Augustinus lib. 22. de Civit Dei c. 8. *Et quemdam piscem ... trecentis Phollibus vendidit*. Evodius Uzalensis Episc. lib. 1. de Miracul. S Steph. cap. 14. *Insuper etiam acceperunt pecuniam creditam prope 20. millia Folles*. Vide eumdem Augustin. lib. 3. contra Crescon. c. 29. & quæ annotamus in Syntagmate de nummis inferioris Imperii. Vide præterea Baronium ann. 330. n. 42. & seqq. Glossar. mediæ Græcit. in φόλλα, [& Eccardum ad tit. 1. Legis Sal.]

FOLLERA, Follis, qui & *Folleralis*, de qua voce mox. Charta ann. 1178. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. *Laici vero 13. facient eleemosynas, & 30. vices singulis sabbatis unusquisque singulas ad oleum portabit Folleras*.

FOLLERALIS, FOLLARIS, Follis æreus, monetæ species. Marcellinus Comes: *Nummis, quos Romani Teruncianes, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit*. Ita editio an. 1546. & *Terentianos*, pro *Terunciaues*: at Sirmondi, *Follares* præfert, quomodo etiam Falco Beneventanus an. 1140. de Rogerio Rege Sicil. *Induxit etiam tres Follares æreos Romesinam unam appretiatos*. Lampridius in Heliogabalo, *centum Folles æris* dixit. *Folles* enim alii erant ærei, alii argentei. De utrorumque valore quædam annotavit Sirmondus ad S. Augustin. Serm. 40. in Notis.

FOLLIS, vox vetus Gallica, quam etiam usurpamus, pro stulto, vel fatuo; *Fol* enim dicimus: Cambro Britanni & Armorici, *Ffol*. Ugutio: *Insollare, proprie est buccam inflare, & quia Folles inflantur quasi quadam re inani, inde est, quod Follis dicitur stultus, superbus, vanus, inflatus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Follis, Fox à feurre, ou fot, ou vain*.] Joannes Diac. lib 4. Vitæ S. Gregorii PP. cap. 96. *At ille more Gallica sanctum senem increpitans Follem, ab eo quidem virga leviter percussus est*. Willelmus Abbas Metensis Epist. 3. *Prætereo minas tuas, prætereo quod in ipsa festivitate B. Remigii Follem me verbo rustico appellasti*. Infra: *At certe omnino stupendum fuit, ut qui Follis extiti, ad te veniendo, non fierem Follior sub tua tyrannide remanendo*. Versus scripti an. 1133. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis:

Septima Concurrens tunc corporabatur in ipso
Occursu solis, negligit quem currere Follis.
Quatuor ex senis sapiens si demseris unum,
Epactas legis sic concurrisse videbis.

[Oberti Cancellarii Annal Genuens. lib. 2. apud Murator. to. 6. col. 303. *Stultos & Folles teneo Pisanos, qui mandant mihi, ut vadam ad eos*. Nostris *Folloier*, pro stulte agere. Le Roman *d'Athis* MS.

Car plus qu'aultre homme se defroie
Ung sages homs quant il Folloie.]

FOLLUS. Chronicon Malleacense & Andegavense ann. 993. de Carolo Simplice: *Hic fuit Follus*. Ann. 919. *Karolus Follus à suis relinquitur*. Ita etiam indigitatur in Chronico Kemperlegiensi an. 879. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Insciu, & brutus, simplex, idiotaque, Follus,
Indoctus, vel insipidus conjungitur istis.

Ubi Interpres hos versus citat:

Per collum Follum debes agnoscere Follum.

Item:

Non opus est Folle suspendere tympana collo.

Ebrardus in Græcismo c. 9. *Follus quandoque significat fatuum*. Vide Chronicon Guill. de Podio Laurent. cap. 25. & Origines Italicas Menagii.

FOLLETI DÆMONES, nostris *Esprits follets*, *Folletti* Ital. dæmones aerii, quos *lusitare* aiunt. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. MSS. decisione 1. de Dæmonibus: *Sunt & alii, quos Folletos vulgus nominat, qui domos simplicium rusticorum inhabitant, & nec aqua, nec exorcismis arcentur. Et quia non videntur, ingredientes lapidibus, lignis, & domestica supellectile affligunt, quorum verba utique humano more audiuntur, & effigies non comparent*.

FOLLIA, Convicium. Usatici Barcinonenses MSS. c. 15. *Si quis alicui criminalem Folliam dixerit, & eam illi probare noluerit, vel non potuerit, adjuret illi per sacramentum, quod illam Folliam per iram dixit, & non per veritatem*. Etiamnum dicimus vulgo: *Dire ou chanter Folie à quelqu'un*. Hinc *Follier*, nostris pro *Conviciari*. Vetus Consuetudo villæ *de Perouse* an. 1260. edita à Thomasserio in Consuetud. localib. Bituric. lib. 1. c. 66. *De Folier ne fact-on droet à la Paerose: mais si mauvas hom ou mauvaze femme Folie prodhom, ou prodefome, det o mostrer au Seignor ou à son Balle, &c.* [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

S'il me rendoient ma seror
Qu'il tient en grant deshonor;
Ne la voudrent rendre mie,
Ains mei distrent lait & Follie.]

FOLLITIA, & FOLLENTIA, apud Joannem de Janua, *Vanitas, superbia, stultitia*, à Folleo, insle. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Follicia*, Follie, vanite, *orgueil*.] Glossæ Isidor. & Pith. *Folonitia, Vanitas*. Italis *Follia*, est stultitia, vanitas.

4. FOLLIS, FOLLICULUS, Scrotum. Ditmarus libr. 8. de adultero: *In ponte* [illegible] *mercati is ductus per*

Follem testiculi clavo affigitur, *Folliculi testiculorum*, in Lege Angliorum tit. 5. §. 16.

¶ FOLLITIA, FOLLONITIA, FOLLUS. Vide in *Follis* 3.

FOLOBS, *Sermo*, Papiæ.

¶ FOLONIA, Ulpiano *Fullonica*, Gallice *Foulerie*. Instrum. anni 1230. in Archivo S. Martini Pontisar. *Item Johanna relicta defuncti Petri Messant legavit Confratria Clericorum Pontisara duos sol. Paris. reddituus situatos in Folonia pro essendo in orationibus dictæ Confratria*.

¶ FOLRARE, Duplicare, Gallis, *Doubler*, *fourrer*. Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii pag. 56. *Quæ vestes ut decet fute ac pannis variis sint Folratæ, exceptis vestibus Pentecostes, quæ de sudone sint Folrandæ*. Limborch. Lib. Sent. Inquis. Tolos. p. 86. *Quosdam sotulares magnos & Folratos intus de panno albo*. Concilium Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 612. *Canonici Cathedralium Ecclesiarum deferant almucias Folratas ex setino carmesino*. Vide *Foderatus*.

¶ FOLRATURA, Pellitium. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. p. 50. *Emit Folraturas pro dictis supertunicali & capucio*. Charta an. 1252. *A singulis pellipariis unam Folraturam pellium*. Vide *Foleratura*.

¶ FOLRERIUS, Metator hospitiorum, Gall. *Fourrier*. Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii pag. 38. *Volumus quidem unum aptum & sufficientem hominem in nostra curia deputari, qui Folrerius nuncupetur, qui hospitia tam pro nobis quam pro nostris domesticis recipiat & assignet, quotiens ejus officium duxerimus requirendum*.

¶ FOMEN, *Norrissement*. Fomentum, *Viande qui norrist*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fomen*, *Fomentum*, *Nutrimentum*, *esca quæ fovet*. Joan. de Janua.

¶ FOMENTATIO, perperam pro *Foventatio*. Vide in hac voce.

¶ FOMERE, *Dolare*, πελεκίζειν. Gl. Lat. Gr. Sangerm.

¶ FOMEX. Acta SS. Julii to. 2. p. 509. de S. Willibaldo: *Ille Fomex vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbat de inferno illo ascendentem*. Cum sola vox *Pumex* rem plane explicet, *Fomex vel* amanuensis inscitiæ irrepsisse suspicantur.

¶ FOMITATUS, Incitatus, accensus. Charta Edwardo Regi adscripta apud Hickesium Dissert. Epist. p. 27. *Si autem quod absit, aliquis compilator fraudis, vel cavillator fautoris nevo Fomitatus iniquæ cupiditatis hanc cautionem ... destituere præsumpserit*.

¶ FONASGUM, *dicitur quædam potio, qua utebantur poetæ cum recitare habebant*. Johannes de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fonasgum*, *Une maniere de pocion qui fait bonne voix*.

¶ FONDACEUS, *Fondacus*, *Foudochus*, *Fondicus*. Vide in *Funda*.

¶ FONDE, vox Gallica non ita pridem in usu, hodie *Fronde* dicimus, Funda, machina oppugnatoria, qua jactantur lapidea. Inventarium castri Sommerciaci in Occitan. ann. 1260. *Item III. Fonde de manganella. Item II. Fonde de trabucheto. Item XXVIII. Fonde mannales*. Vide *Fundabulum*.

¶ FONDONG. Vide *Furst*.

¶ FONDREDA, f. Gurges, seu vorago cavata concursu torrentium, Gall. *Fondriere*, Ital. *Fondura*. Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 229. *Dono etiam aliam parvam graveriam ad Foudredas, ubi si posse Clericis fuerit, molendinum faciant*.

FONG, FONGERE. Charta Anglica an. 1330. laudata à Spelmanno in *Wardpenny*: *Et reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepens, ... & debet colligere Fongere, sicut idem Ricardus ad repifac dom. supra prec. opus ob. item ... ad fœnum colligere, vel Fong.* An filix, herba, quam *Fongere* dicimus.

1. FONS, Vas in baptisterio, in quod baptizandi descendebant; κολυμβήθρα, & δεξαμενὴ, Græcis Scriptoribus laudatis in Descript. S. Sophiæ n. 83. *Fons baptisterii*, *Fons baptismi*, apud Anastas. Bibl. in Vitis PP. p. 5. 26. *Fons*, vel *Fontes* nude, p. 1. 26. 32. &c. S. Ambrosius de Sacramentis: *Venisti ad* Fontem, *ingressus es*. Sidonius lib. 3. Epist. 12.

Quod frontem cruce, membra Fonte purgant,
Primus de numero patrum suorum,
Sacris sacrilegis renuntiavit.

Vetus Urbis Epigramma ad Ecclesiam S. Laurentii in Damaso, ad Fontem, apud Sirmond. ad eumdem Sidonium:

Isto salutares Fons *continet inclitus undas,*
Et solet humanam purificare luem.
Munia sacrati quæ sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina sancta fidem.
Ablue Fonte sacro veteris contagia vitæ,
O nimium felix, vive renatus aqua.
Hunc Fontem *quicumque petit, terrena relinquit,*
Subjicit & pedibus cæca ministeria.

Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Unusquisque Fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat*.

FONS CONSECRATUS, in Lege Longob. l. 3. titul. 1. §. 47. Quippe benedicitur à Sacerdote eorum aqua, qui baptizandi sunt. S. Basilius lib. de Spiritu sancto capit. 27. Εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος. *Fons consecrari, antequam descendat, qui baptizandus est*, dicitur etiam à S. Ambrosio lib. de Iis, qui initiantur capit. 5. Messianus Presb. de Vita S. Cæsarii Arelat. *Cum ad benedicendos Fontes procederet*. Victor. Utic. l. 2. Persecut. Vandal. pag. 12. *Illa hora, qua benediceua Fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem*, &c. Paulinus Epist. 12.

Dives opum Christo, pauperi, sibi, pulcra Severus.
Culmina sacratis Fontibus instituit. Hinc.

FONS SANCTUS, apud Anastasium Bibl. in S. Silvestro PP. *Fontem Sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus*. In S. Hilaro: *Item ad sanctum Joannem, intra Sanctum Fontem, lucernam auream, &c.* Tortarius de Translat. S. Mauri Martyris:

Donec Normanni, Fontis gens nescia Sacri,
His infesta foret.

Meminit præterea *benedictionis Fontium* feria 6. ante Pascha, Gregorius in libro Sacrament. ubi orationes describuntur. Inde

FONTES *in remissionem peccatorum sanctificati*, apud Auxilium de Ordinationib. à Formoso PP. factis lib. 1. capit. 28.

¶ PER SACRAS FONTES *jurare*, in Formula 14. novæ Collect. Baluz. *Per Deum juro & sacras Fontis, per Sion & Sinai montis, Falsator est ille*.

DESCENSUS AD FONTEM, ita inscriptum Carmen, editum à Canisio to. 5. Antiq. Lect. p. 745. quod describitur Litania, quæ canebatur, dum baptizandi ad Fontes deducebantur:

Mitte sanctum nunc amborum
Spiritum paraclitum
In hanc plebem, quam recentem
Fons baptismi parturit.

Sacramentarium Gregorii M. olim datum Ecclesiæ Aretinæ à Joanne Episcopo Aretino, qui vixit sub Carolo Calvo, nunc Ecclesiæ Belvacensis: *Orationes de Pentecosten die sabbati ante Descensum Fontis*. Infra: *Oratio ad Missam in sabbato Pentecosten post Ascensum Fontis*.

Porro

Porro aquæ vivæ in baptisteriorum fontes influebant per fistulas, canales, & aquæ ductus, uti colligere est ex his, quæ habent Ennodius Carm. 149. Vita S. Aviti Viennensis Episcopi num. 5. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 113. 117. &c. Eæ interdum per columnas, in medio fontium perforatas, effluebant. Idem Anastasius in S. Hilaro pag. 28. de Baptisterio Basilicæ Constantinianæ: *Cum columnis porphyreticis, ragiatis, foratis, aquam fundentes, &c.* Sæpe per figuras animalium, verbi gratia cervorum. Idem Anastasius ead. pag. *Item ad S. Joannem intra sanctum Fontem .... cervos argenteos tres, fundentes aquam.* Adde eumdem in S. Silvestro pag. 14. Breviarium Vivariense apud Columbum lib. 2. de Episcop. Vivariens. num. 11. *Nihilominus & baptisterium in ista Ecclesia ... sub terra vero aquam venientem in ipsam Ecclesiam ... deduxit, quæ & per mentus plumbeos in altum respirans, per columnas marmoreas mirabiliter ascendebat, quam etiam aneus cervus in medio stans evomebat.* Interdum per figuram agni. Anastasius in S. Silvestro: *In labro fontis baptisterii agnum ex auro purissimo fundentem aquam, &c.* In Leone III. pag. 144. *Isdem Præsul à fundamentis ipsum baptisterium in rotundum ampla largitate construens, in meliorem erexit statum, atque sacrum fontem in medio largiori spatio fundavit, ... & in medio fontis columnam posuit, & super columnam agnum ex argento purissimo, fundentem aquam, &c.* Vide Senator. lib. 8. Epist. 33.

2. FONS, Vas, in quo aqua ad Missæ sacrificium ponitur. Ordo Romanus: *Subdiaconus accipit Fontem de manu Archiparaphonistæ, & defert Archidiacono, & ille ex amula infundit, faciens crucem in calicem.* Occurrunt hæc verba semel ac iterum. Vetus Scheda apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. nu. 114. *Offertorium aureum gemmatum cum patina, Fontem aureum cum gemmis, pavonem auro, & margaritis distinctum.*

¶ FONS, Piscina, ubi Sacerdotes lavant manus antequam sacra faciant. Synodus Valent. an. 1590. *Præcipimus Fontem ad abluendas Sacerdotum manus, qui se ad Missam celebrandam accingunt, præparari, qui vel parieti infixus, vel pensilis aquam præbeat cum linostina palla.*

FONTIUM ADORATIO interdicta passim legitur in Conciliis, Autissiodor. c. 3. Nannetensi c. 23. Arelat. II. can. 23. Toletano XII. can. 11. apud Burchard. lib. 1. c. 94. interrog. 41. in Legib. Longob. lib. 2. tit. 38. §. 1. &c. Hinc *Fonticolæ*, apud Cyprianum in Vita S. Cæsarii Arelat. &c. Vide Cluverium lib. 1. Germ. antiq. c. 34.

¶ FONSACCAR. Vide *Fossinagar*.

¶ FONSADERA, pro *Fossadera*, ut *Fonsatum* pro *Fossatum*, Præstatio pecuniaria, Exercitus. Vide in utraque voce. Charta Ferrandi Reg. Castellæ an. 1217. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 521. *Habitatores tamen illarum ab omni Fonsato regio absoluti, pro ipsa absolutione persolvant vobis vestraque ecclesiæ Fonsaderam, omnia jura ad Regem spectantia vobis nihilominus fideliter persolvendo.*

¶ FONSEYUS REDDITUS, Gall. *Rente Fonciere*, Vectigal quotannis pendendum fundi domino. Obituarium MS. Ecclesiæ Morin. fol. 32. verso: *Tenebitur etiam dictus Capellanus ad Redditus Fonseyos dictarum terrarum domino temporali persolvendum.*

¶ FONSSERIA JUSTITIA, Gall. *Justice Fonciere*, Jurisdictio minor, inermis. Tabularium S. Cornelii Compendiensis: *Ipsos Religiosos jus habere percipiendi in dicta villa de Compendio in eorum terra & Justitia Fonsseria jus foragii, &c.*

¶ FONSUS; pro Fundus. Chartular. S. Vandregesil. tom. 2. p. 1504. *Totum Fonsum prædicta hereditatis ... tenemur defendere.*

FONTAGIUM. Charta Odonis Archiepisc. Rotomag. M. Jul. ann. 1266. in Tabulario Normannico signato P. ex Camera Computor. Paris. *Terræ arabiles, vineæ, modiationes vini, prata, nemora, varrennæ, Fontagium, redditus in frumento, avena, blado communi, &c.*

FONTALIA, Fontes, rivi à fontibus profluentes, in Charta an. 1180. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentinæ in Regesto 2. part. n. 29. *Item de omnibus furtuminibus & Fontalis, quæ sunt & nascuntur apud clausos de Oltoe, &c.*

¶ FONTALIS, Capitalis, unde quid quasi à fonte originem habet. Capitulum Generale Cisterc. ann. 1322. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1509. *Inprimis, quia Parisiensium scholarum honorabilis Universitas ... tamquam quoddam virtutis & sapientiæ Fontale principium sui luminis radios ubique diffundens mundum illuminat universum, &c. Fontalis aqua*, E fonte fluens, in Vita S. Himelini Presbyteri, Martii tom. 2. p. 47.

¶ FONTAMEN, *Ortus aqua intelligendi sunt*. Papias. Vide *Fontana*.

FONTANA, Fons. *Fontaine*: Italis, *Fontana*. Papias: *Fontamina, sunt Fontanæ*. Joan. de Janua: *Fontana idem est quod fons. Ad Fontanas adorare*, in Lege Longob. l. 2. tit. 38. §. 1. *Fontana aquæ vivæ*, in veteri Charta apud Ughellum to. 1. p. 1099. Occurrit præterea apud Innocentium Gromaticum, & in Vita S. Condedi c. 1. [necnon in Gregorii Monachi Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. p. 2. col. 612.] *Fontanea scaturigo*, apud Solinum.

¶ FONTANILIS, Fons, ut opinor. Præceptum Caroli C. an. 869. pro Monasterio Arulensi inter Concil. Hisp. tom. 3. p. 152. col. 1. *Et super fluvium Fullonicas cella S. Martini cum ipso Fontanilo, juxta præfatum Monasterium cella S. Quintini Martyris cum balneis*. *Fontanalis* Vitruvio, & *Fontinalis* Plauto, idem est quod Plinio *Fontanus*, Qui è fonte est, vel spectans fontem.

¶ FONTANUS, Eadem notione. Scriptura Monasterii S. Vincentii *del Pino*, inter Concil. Hisp. to. 3. p. 168. col. 1. *Et pergit per Toldanos usque ad Panton, & item ad Castelium, & item per iter Ambaria & per Fontanum, & vadit per illo monte de Linaru*. Conchubranus in Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. p. 31. *Haurito nunc festinanter aquam de S. Movennæ Fontano, & implete, cupas.*

¶ FONTELLUCCIA, Fonticulus. Vita B. Guidonis de Cortono, Junii to. 2. p. 603. *Ipso autem recordatus Fontelluccia, unde, cum veniebat Cortonam, solitus erat bibere.*

¶ FONTENARIUS, Præfectus fontium, Gall. *Fontenier*, in Actis S. Francisci de Paula, April. to. 1. pag. 149.

¶ FONTENELLA, Fonticulus, ut arbitror. Charta Willelmi *de Kemmont* an. 1256. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 413. *Concessi Roberto le Telier unam pechiam prati sitam in parrochia de Fontibus ... aboutansem ex uno bouto ad Fontenellam de Brandeancourt, & ex alio ad Fontenellam dicti Abbatis.*

¶ FONTICUS. Vide in *Funda*.

FOOTEGELD, Pedis redemptio: vox Saxon. ex foote, pes, & geld, mulcta. In Assisa forestæ *de Pikring* 10. Edw. III. quidam se quietum clamavit de *Footegeld*, id est, ut canes infra metas forestæ inexpeditatos custodiret, sine amerciamento, fine, vel forisfactura: & allocatur ei præterea, quod ita concessum esset alicui majorum ejus.

FOTGELDUM, in Monastico Angl. tom. 1. p. 192.
FOTEGELDUM, in to. 2. p. 827. Vide Expeditare.

¶ FORACULUM, Τέρετρον, Terebra. Gloss. Lat. Græc.

Græc. Sangerman. & Supplem. Antiquarii. Vide *Tatrum*.

FORADE. Vide *Forathe*.

FORAGARE, Foraginare. Vide *Fodrum*.

¶ FORAGERIUS. Vide in *Foeum*.

1. FORAGIUM: Jus, quod domino feudi competit, non pro *perforatione* dolii vinarii, ex quo vinum promitur ad vendendum in popinis, ut quidam volunt; sed pro pretio à domino imposito vino, quod à Tabernariis & Cauponibus distrahitur. Charta Ivonis Abb. S. Dionysii ann. 1169. *Foragium hominum cursim vel in transitu in villa vina vendentium habebit &c.* Charta an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Qui vinum vendiderit, dabit de dolio vini sextarium ad Foragium.* Consuetudo Lorriacensis ann. 1187. *Et de vino suo, quod de vineis suis habuerit, Foragium non quoque reddet.* Versus antiqui apud Cousinum lib. 1. Histor. Tornacensis pag. 324.

Teadita Canonicis à Rege Foragia vini
Distribuunt illis æqua ratione ministri,

Charta Willelmi Castellani S. Audomari in Chronico Andrensi pag. 527. *De Foragio videlicet totius vini, quod ad usus proprios Ecclesiæ Andrensis .... comparavit.* Aresta ann. 1295. in Regesto Parlamenti B. fol. 107. *Cum ipsi ex dono Regum Franciæ, ut dicebant, Foragium habeant in civitate Tornacensi de quolibet dolio vendito certam portionem seu mensuram vini, &c.* Charta anni 1166. in Tabul. S. Dionysii de Nogento: *Si aliquis hominum, qui Vicecomiti Foragium semel dederit in aliena terra maneat, si se ad manendum in territorio S. Sepulcri transtulerit, Vicecomes Foragium suum de eodem & ibidem habebit, quamdiu vineas, quas tunc temporis habebat, tenuerit.* [Litteræ Roberti Abbatis S. Columbæ Senon. an. 1231. ex Tabul. Sangerm. *Habebamus præterea in dicta villa hospites & rotagium, videlicet duos denarios pro unaquaque quadrigata vini, & Foragium, scilicet unum sextarium vini de quolibet dolio, quod venditioni exponebatur.* Charta P. Abbatis Compend. ex Chartul. ejusdem Monast. *Dedimus etiam atque concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum, quod habebamus, ... in dicta domo, videlicet roagia, Foragia, vinitragia.*] Philippus Mouskes in Hist. Fr. MS.

Et s'eut la vouerie ausi,
Et les Forages leur guerpi,
De vin, de cervoise, & de mies,
Quel kil fo'ent noviaus u vies.

Charta Philippi Comitis Flandriæ apud Hemeræum p. 45. & 168. *Justitiam Laicalem ... & teloneum, & Fuer vini.* Infra *Foragium* dicitur. Magnum Tabularium Corbeiense: *Li Abbes fait mettre Fuer et vins con vent à broke, quant mestier est, Forum vini*, in Charta Pacis oppidi Faræ ann. 1207. apud Thomasserium in Consuet. Bituric. p. 437. De foragio & jure foragii agunt Fleta lib. 2. c. 73. §. 9. Hemeræus in Augusta Viromand. pag. 109. 179. 180. 259. Doubletus in Hist. Monast. S. Dionysii p. 434. 907. Loisellus in Hist. Bellovacensi p. 274. Reguellus in Juribus Regiis verbo Forage, &c. Vide [*Afforagium*,] Forum, *Pertusagium*.

Foratagia Vini, apud Laurentium de Leodio in Hist. Episcopor. Virdunensium p. 288. nisi legendum sit *Foragia*, quod puto. [Vide *Pugillus*.]

¶ 2. FORAGIUM, Alia notione, in *Fodrum*.

FORAGO, in Glossis Isid. *Trames diversi coloris*. Papiæ: *Nota in textura, significans cujuscunque diei opus.* [Festus: *Forago, Filum quo textrices diem unum opus distinguunt, à forando dictum*, vel ut habet Perottus *à forando*: quod præstare videtur.] Ugutio & Joan. de Janua: *Forago, A foris dicitur illud filum alterius coloris, quod mulier ponit in capite, vel in fine, vel in latere telæ, ad distinctionem vel ornatum faciendum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forago, Licel, lisiere de drap ou de telle.*] Vide *Farrago*.

1. FORALE, Pars currus, lignum scilicet perforatum, in quo ponuntur *furcalia*. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Temo, loogale, trabale, furcale, Forale.

2. FORALE. Wichbild Magdeburgense art. 9. §. 2. *Idque signum huensque servatur, ubi civitates vel Foralia noviter fundantur.* Legendum puto, *Fortalitia*, muniones, castra; nisi *Foralia* sint nundinæ, vel fora publica.

☞ Certe pro Tributo quod ex *foris* seu nundinis vel *placitis* percipitur, occurrit in Litteris Henrici Episcopi Leodiensis pro Monast. S. Huberti apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 518. *Confirmamus Deo & S. Huberto ... legalem donationem præfati allodii, cum familia & omnibus ejus utilitatibus & appenditiis, scilicet terris cultis & incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus & piscatura, banno, latrone, Foralibus & placitis, absque venatione quam solummodo usibus meis propriis retinui.* Cantatorium MS. ex Abbatia S. Huberti fol. 3. *Cujus omnes justicias, theloneum, bannum, comitatum, latronem, Foralia, vel cujuscumque placiti questum vel querelas ex antiquo more potestativo jure obtinuit.* Apertius vero

¶ Forale Jus dicitur in Charta Ottonis II. Imper. pro Ecclesia Leodiensi ann. 983. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 332. *Quicquid videlicet ex coemtione animalium, vel ex omni genere tam vestium quam ferri & metallorum, vel ex editu navium, vel ex omnium commercio vectigalium, vel ex Jure Forali, vel districto judiciali possit provenire.*

1. FORALIS, *Ager optimus*, Papiæ.

¶ 2. FORALIS, Forensis. Gregor. M. lib. 4. Epist. 67. *Sicut studii nostri esse condecet a litigiis Foralibus monachos submovere, ut divinis monasteriis pie ac solerter invigilent.* Occurrit rursum Epist. 62.

¶ FORALITIUS. Vide *Faralitius*.

¶ FORAMEN, Fenestra. Vita S. Boniti Episcopi Arvern. sæc. 3. Benad. p. 1. pag. 94. *Inter nemorosa pomarii sistunt infra biquadium claustra gemina munitione, crebrisque arcuum maceriæ Foraminibus manent.*

FORAMINARE, Perforare. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 5. lib. 3. Epist. 3.

¶ FORAMINOSUS, Foraminibus pertusus, apud Tertull. de Patient. c. 14.

¶ FORAMINULENTUS. Eadem notione, apud Hermol. in 2. Poster. Paraph. c. 14.

FORANEITAS, dicitur de Canonico, qui *foraneus* est, seu qui non facit residentiam. [Statuta Gosvini Episc. Tornacensis an. 1309. to. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 50. *Statuimus ut quicumque Foraneus erit ab ecclesia portando oneri diei & æstus se subtrahens, ei stipendia subsequantur* (f. subsecentur) *ut de toto beneficio quod habet in ecclesia* (non) *amplius quam viginti solidos in anno Foraneitatis suæ se noverit recepturum; quicumque autem de Foraneis stationarius esse voluerit, oportet ut per 40. dies ante nativitatem B. Joannis Baptistæ certum faciat Capitulum quod suam facturus veniet stationem in festo prædicto, ita quod si postmodum veniens toto anno servierit, tamen Foraneus habeatur & Foraneitatis legem subeat.*] Charta Petri Episcopi Meldensis an. 1245. ex Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 48. *Privilegiis super his dictæ Ecclesiæ concessis, super residentia & Foraneitate præbendarum, & perceptione fructuum earundem taliter duximus ordinandum.* Infra: *Si vero facta prima residentia Canonicus non habitus pro Foraneo post Kalendas Apriles cesserit, vel decesserit, &c.* Quid vero proprie sit *Foraneitas*, docet vetus Statutum Eccle-

Ecclesiæ Trecensis apud Camusatum pag. 150. *Si absentes Canonici residentiam non fecerint per medietatem unius anni integre, dicti Canonici, qui dictam residentiam non fecerint, teneantur solvere 100. solid. Celerario Ecclesiæ, toties, quoties defecerint in dicta residentia facienda. Et si defecerint per unam diem de dicta residentia facienda, nihilominus debent solvere dictos 100. solidos. Et vocatur ista servitus, seu hujusmodi redhibentia*, Foraneitas. Charta an. 1217. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis nu. 228. *Nihil autem habeat de pane & vino pro annualibus de Foraneitatibus, hoc est, de fructibus præbendarum foraneorum Canonicorum, &c.* Vide ibid. Ch. 314. [Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1281. fol. 26.] Hemeræum in Augusta Viromand. ann. 1159. 1230. & Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 442. 444.

¶ 1. FORANEUS, Canonicus qui non facit residentiam. Acta Visitationis S Petri Lovaniensis ann. 1230. apud Martenium to. 1. Collect. Ampliss. col. 1243. *Volumus quod Canonici vestri universi & singuli residentiam faciant, aut si quis Foraneus fuerit tantum tertiam partem præbendæ suæ percipiat.* Occurrit passim Vide *Foraneitas*.

¶ 2. FORANEUS, in Vocabulario Juris utriusque, *dicitur, qui forum tenet, vel de foro venit.* Galli vocant *Marchand Forain*, eum qui extra patriam propriam merces suas exportat.

¶ 3. FORANEUS, Exterior. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 68. *Contineat videlicet* (cordula sigilli) *quinque fascias vel vias in longum, quarum tres Foraneæ, scilicet duæ & una media sint coloris crocei, aliæ vero duæ quæ erunt scilicet inter utramque Foraneam & mediam erunt coloris rubei.*

¶ Foraneus Decanus, in Concilio Tarracon. an. 1591. Idem qui Gallis *Doien rural*, Qui ruri habitat seu extra urbem Episcopalem.

¶ 1. FORARIA, Forreria, Officium *Forrerii*, seu Metatoris hospitiorum, in curia Dalphini Vien. Ordinat. ann. 1340. de Officiis domus Dalphin. tom. 2. Hist. Dalph. p. 392. *Faciat* (Magister hospitii) *cum thesaurariis ipsis, vel altero ipsorum, inventarium de omnibus ac singulis paramentis .... & munitionibus quibuscumque capellæ & cameræ nostrarum, ac panateriæ, botelleriæ, coquinæ, fructuariæ, marescalciæ, & Forariæ, quæ in eis consistunt ad præsens.* Ibid p. 272. *Pro Forrerio 51. unc. 14. taren. 2. grana.* In Onomastico ad calcem tomi 1. Actorum SS. Aprilis *Foraria* dicitur ipsa metatio hospitiorum. Vide *Forerius*.

2 FORARIA, Foreria. Liber Inquisitionum Alfonsi III. Reg. Castil. apud Cordosum in Hagiologio Lusitano: *Dixit, quod Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, avi istius Regis villam de Pinhiero, & Forariam de Caballacia, &c.* Ubi Brandaon. lib. 3. Monarch. Lusitan. capit. 2. ubi idem refertur, vertit, *que era Foreira a de caballacia*. [Charta 12. circ. sæculi ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rothomag. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Robertus de Obsaurvilla ... donavi Ecclesiæ S. Mariæ Bocci Foreriam quinque dorlorum prati.* Charta ann. 1283. ex eodem Archivo. *Charta Roberti de Aubervilla, de Foraria quinque dorlorum prati de Nes.* Charta Laurentii Abbat. Centulensis ann. 1180. in Tabulario ejusdem loci: *Campus unius sextarii, & una Foraria quarterium seminaturæ. Forieres*, in Consuet. Hannon. cap. 53. Agri pascendia animalibus destinati; à *Fodrum* ducta origine.]

FORARIUM, Fordarium, Idem quod *Foraria* 2. Monasticum Angl. tom. 2. p 279. *Et de dominico suo, Forarium, quod jacet juxta viam apud* Northampton. p. 1010. *Fordarium* idem videtur: *Apud Hoestresiam unum Fordarium.*

FORAS, Extra, cum accusativo. Decretio Childeberti Regis c. 4. *Et si Foras Ecclesiam capti fuerint, &c.* Capitulare an. 779. c. 19. *Foras marcham nemo mancipium vendat.* Adde c. 20. Occurrit passim.

Foras-mixtos. Capitulum 1. ad Legem Salicam cap. 12. & Lex Longob. lib. 2. tit. 33. §. 6. *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Foras-mixtos traditiones facere.* Ubi glossa interlinearis, *Foras-mixtos, i. extra conservos.* Cavetur igitur hoc Statuto, ne quis colonus aut fiscalinus donationem vel venditionem alteri faciat, quam conservo, vel potius propinquo. Gloss. antiquæ MSS. *Propinqui, qui à semine veniunt, consanguinei dicuntur. Propinquus mixto sanguine, post adfinitate jungitur.* Vide Notas Steph. Baluzii ad Cap. to. 2. p. 1061. 1184. ubi variantes lectiones descripsit.

☞ Aliam Lectionem exhibet Codex Guelferbytanus, quam ceteris meliorem genuinamque esse existimat doctissimus Eccardus: *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Forasmitio traditionis facere.* Hæc pro suo more docte explanat vir eruditus, atque hanc vocem compositam censet à Germanica particula *For*, pro, & verbo *Smiten*, vel, ut olim pronuntiabant, *Mitan*, jacere, projicere; unde *Forasmitio* idem est atque *werpitio* vel *gurpitio*. Solemne quippe erat Antiquis, cum rei alicujus possessione sese exuebant, in signum traditionis symbolum aliquod projicere. Hac ergo lege, si Eccardo fides, cautum erat ne fiscalini vel coloni aliquam traditionem facerent, utpote qui nihil proprii possiderent. Verum errat Eccardus: supra enim observavimus fiscalinos alios nude servos fuisse, alios jure liberorum potitos, atque adeo ipsis licitum fuisse mancipia & proprias terras alienare, modo tamen conservis fiscalinis. Hinc restituendum *Foras mitiam* existimo; ita ut ea lege fiscalinis prohibeatur extra dominium illius cujus erant tenentes traditionem facere. Vocem *Mitium* ea notione accipiendam esse suo loco probabimus.

¶ FORASFACTUM. Vide *Forisfacere*.

FORASMURANEUS, Foras, seu extra muros, cui opponitur *Intramuraneus*, intra muros, de qua voce infra Gregorius Turon. lib. 5. c. 11. *Gavisus autem antistes Pontifex, nocte sancta Pentecostes vigiliis celebratis, ob baptismum Forasmuraneam egressus est.*

¶ FORASTA, Silva, Gallice *Foret*. V. *Foresta*.

¶ FORASTERIUS, Externus, extraneus, Ital. *Forastiere*. Statuta Massil. lib. 2. c. 30. *Ordinamus perpetuo firmiter observandum quod si aliquis extraneus seu Forasterius, &c.* Acta SS. Junii tom. 4. de sanguine S. Joannis Baptistæ: *Hæc à religiosis & à fidelibus, tam à Forasteriis quam de Modoetia viris qui adorant, quando suprascripta referebat, relatione audivi.* Occurrit præterea in Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1136.

FORASTICUS, Extraneus, Papiæ, *Exterior. Pugnæ Forasticæ*, in Epist. 3. S. Bonifacii Archiepiscop. Moguntini. *Presbyter Forasticus*, de quo suo loco. *Forastici homines: servi vel ancillæ Forasticæ*, in Polyptycho S. Remigii Remensis. Alibi: *Servi 11. & ancillæ 13. Forenses scilicet, sive accolæ, debentes lib. 1. sol 4. viri mansa tenentes, & accolæ, & Forenses sunt* 228. *debentes anno tertio pro pasto tot porculos.* Ibidem: *De terra Forastica culturæ 4. campi 2. recipientes semine spelta mod.* 320.

¶ FORASTOLLUM, Forastolum, Pulpitum plicabile, quasi à *Foras* & Tollo. Vetus Cerimoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et dum est in Ecclesia ipse tendit ad locum, ubi consuetum est dicere Evangelium cotidie in Missis: & ibi inveniet Forastolum preparatum*

tum à gentibus sacristo cum panno consueto in festis magnis apponi. Et infra: *Interim dum ista fiunt cantatur in Forastolio ad ordinationem Cantoris*, &c. Rursum infra: *Ibi debent reperire Forastolium preparatum à gentibus sacristo*. Vide Forestolium.

FORASTUM. Vide *Foresta*.

¶ FORATAGIUM. Vide *Foragium* 1.

¶ FORATANUS, Extraneus, Gall. *Forain*, *Estranger*. Ordinatio Consilii civitatis Arelat. ann. 1268. *Super facto bestiarum Foratanorum & extraneorum & gardianorum per D. Raimundum de Organo*, &c.

FORATHE, vox Saxonica, composita ex for pro, & athe, juramentum. Constitutiones Canuti Regis de foresta c. 1. 2. *Liberalis autem homo, id est, pægen, modo crimen suum non sit intra majora, habeat fidelem hominem, qui possit pro eo jurare juramentum, i. Forathe*. Vetus Gloss. Saxon. *Foread*, perjuratio. *Forade* scribitur, in Legib. Henrici I. Reg. Angl. cap. ult.

FORATICUM, Foraticus, Vectigal, idem quod *Foragium*. Charta Dagoberti Regis Fr. apud Doubletum p. 656. *Temonaticos, cespitaticos, pulveraticos, Foraticos, mestaticos*, &c. Formulæ veteres c. 45. apud Bignon. *Nec nullas venditas, nec rodaticus, nec Foraticus, nec pontaticus*, &c. Alia Caroli Reg. ex Tabul. Molismensi: *Et in Vetuero mansum dimidium, & Foraticum de camba una*. Alia Berengarii Episp. Virdunensis apud Hugonem Abbatem Flaviniac. ann. 951. *Et decimam Foratici nostræ civitatis de vino*. Adde Aimoinum lib. 5. c. 10.

FORATORES. Vide *Fodrum*.

¶ FORATURA, Forratura, Pellitium, Gall. *Fourrure*. Charta Eduardi III. Regis Angliæ an. 1337. apud Rymer. to. 4. p. 822. *Vasa aurea, sive argentea, coclearia, vestes, anulos, jocalia, utensilia, pannos, Foraturas*, &c. Acta S. Yvonis to. 4. Maii p. 578. *Quædam navis in qua erant Foraturæ multæ de variis, periclitata fuit & sub aqua fere per tres dies stetit. Mercatores autem ipsam devoverunt D. Yvoni, quæ elevata fuit, & quod miraculum magnum videtur, Foraturæ illæ in nullo modo madefactæ nec deterioratæ fuerunt*. Concil. Terrac. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 323. *Nec canonici, vel alii clerici de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ portent in capuciis capparum de choro, quæ nigræ esse solent, Forraturam, nisi de variis grisiis, vel pellibus nigris*. Vide *Fodratura*.

FORATUS. Vide *Furratus*.

¶ FORBA, *ϐοεινῆς γυδωνῆς βοός*, *Mactatio gravidæ bovis*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Est pro *Forda*, quo usi sunt Columella & Ovidius pro Bove prægnante; unde Varroni *Fordicidia*, Dies quibus boves prægnantes immolabantur.

¶ FORBANDITORIA Notitia, Instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat. Notitia donationis factæ monaster. S. Antonini in Ruthenis à Pipino Rege an. 767. tom. 1. Hist. nostræ Occitan. inter Instr. col. 23. *Notitia traditoria atque Forbanditoria peracta à domino Pipino Rege serenissimo Francorum & Aquitanorum, in præsentia atque manu Fedanii Abbatis Ecclesiæ sancti Antonini*.

FORBANNIRE, &c. Vide *Forisbannire*.

FORBATOR, Armorum politor, famiarius. Gallice *Fourbisseur*. Leges Aluredi Regis c. 23. apud Bromptonum: *Si quis Forbator alicujus arma susceperit ad purgandum*, &c. [Oriri videtur à veteri Franco *Furben*, Mundare, polire.] Vide Oct. Ferrarium in *Forbire*.

FORBATUDUS, dicitur ille, qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat. Formulæ vett. c. 29. apud Bignonium: *Hic juro ... quod homo aliquis nomine ille, ita factus, cum armis suis super me venit, & colpus suos per me misit, & sic mihi Dominus directum dedit, & tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est, & quod feci, super me fecit, & ego hodie ipsum facio infra demnum* (Edit Lindenbrog. habet *foidonno*) *& Forbatudum infra noctes 42. sicut lex est & nostra consuetudo, apud tres alcarius, & 12 conlaudantes juraverunt, & linguas eorum legibus direxerunt*. Quibus quidem verbis reus cædis pollicetur, se juratorum duodecima manu, ac probatorum, eum, qui primus sibi manus intulit, jure cæsum, ut qui *foris battiderit*, seu perperam & contra jus primus percusserit, [à Germanico *For*, Ante, prius, & *Battudus*, Percussor, à *Battere*, Cædere, percutere.] *Forbatudum* enim *facere*, est probare eum haud jure manus injecisse in alium. Formula alia: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel conludio, & in sua culpa secundum Legem Forbatudum fecit*. In Lege Ripuar. tit. 77. est *de homine Forbatudo*, ubi aggressor interfectus, dicitur *de vita Forfactus*: *Et tunc ante judicem in arabo conjuret, quod eum de vita Forfactum interfecisset*. Decretio Childeberti Regis c. 4. de raptore: *Qui autem edictum nostrum ausus fuerit irrumpere: judex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat Forbatudus*. Aliter de vocis *Forbatudus* origine censet Somnerus, aitque, vocem conflatam ex voce Saxonica for, quæ vim negaadt habet, & batutus, quæ etymon habet ex baete vel boete, idemque sonat, quod bote, emenda, mulcta, ita ut *Forbatudus* is sit, cujus mors nullam emendationem aut compositionem admittit.

¶ FORBENGE. Vide *Forfang*.

¶ FORBORA, vox Langobardica, Filius unicus, Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. p. 2. pag. 26. col. 2. *Si quis dereliquerit filium unum, quod Forboram, & filios naturales unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam*. Cod. Esten. habet, *Filium legitimum unum*. Idem habet Cod. Cathedralis Mutin. qui addit, *Quod est Forbornet*.

¶. 1. FORCA, *quam nunc Falcisum appellamus, nunc Culter dicitur, alias Securis, qua Pontifices in sacris utuntur*. Papias, Charta an. 1368. in Tabulario S. Victoris Massil. *Molendinum cum una Forca de ferro ferrata*, &c.

¶ 2. FORCA, Furca, patibulum, Gall. *Fourches*. Testament. Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. an. 989. in Anecd. Marten. to. 1. col. 103. *Campum quem empsi in Arnucione ad ipsas Forcas*. Charta ann. 1359. in Chartophylacio regio Regest. 90. n. 486. *Licentia Anthonio des Ongles data, ut possit habere judices & levare Forcas pro justitia sua gubernanda*. Vide *Furca*.

¶ 3. FORCA, Vis, Gall. *Force*. Vide in *Fortia* 2.

¶ FORCAGIUM, Forciagium, *Fortagium*, *Fortiagium*, *Fortigium*; Voces, si bene conjecto, ejusdem notionis, quæ exactionem significant, forte sic dictam, quod dominis ad arcium, quas *Fortiae* vocabant, constructionem munitionemque exsolveretur. Charta Andreæ de Vitreio apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 212. *Dedi Majori-Monasterio ... decimas omnium meorum redditnum ... præter talliam meam & Forcagium*. Tabularium Ecclesiæ Maeloviensis: *Oliverius de Dinanno quitavi Burgensibus S. Maclovii consuetudinem & Forcagium lignorum metiusmentorum, quod ego capere faciebam in villa mea de Plancoit*. Histor. Abbatiæ S. Albini Ord. Cisterc. MS. per Guillelmum Gauthier c. 6. *Gervasia domina Dinanni exemit Guillelmum filium Radulphi ... ab omni exactione & tallia, costumiis, bocellagio, Forciagio*. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1354. apud Marten to. 1. Collect. Ampliss. col. 1470. *Retentis insuper in præmissis donatis nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus recognitione & homagio*,

magio, ac superioritate & resorto, & quod in villis, castris & locis prædictis, & aliis quibuscumque dictis Comitatus, Fartugia & alia subsidia indecore peteremus. Testamentum Gaufridi *Tournemine* ann. 1264. ex Archivo S. Albini de Nemore: *Item volo, quod illa Fortiagia & auxilia, quæ levavi & posui in parochia de Pludelja ... penitus dimittantur.* Litteræ Innocentii IV. PP. pro Monasterio Calensi in Tabulario ejusdem loci: *Ut de iis quæ aliquoties emere pro vestris utilitatibus vos contigerit, nulli pedagia, winagia, rotatica, traversa, roagia, pesugia, minagia & Fortigia, quæ pro hiis à secularibus exiguntur, solvere teneamini, auctoritate vobis præsentium indulgemus.* Vide *Foriscapium*.

¶ FORCAIADELLA. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCAPIUM. Vide *Foriscapium*.

¶ FORCARE. Vim inferre, Gall. *Forcer*. MS. Cod. Consuet. Tolos. fol. 29. *Infra illos terminos ub ipsis dominis suis, vel dominabus, vel aliis pro eis, & illi tales homines, vel feminæ & res, animalia eorum nullatenus cupiantur nec Forcentur.* Ibidem sæpius occurrit. Vide *Forciare* in *Fortia* 2.

¶ FORCARIA, pro *Focaria*, Concubina. Statuta Ecclesiæ Andegav. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 524. *Et impudicitias quoque suas palam exercere non verentur, & plures tam Ecclesiastici quam seculares, singuli singulas in (sic) suas Forcarias in domibus propriis & aliis publicis & honestis locis incameratas tenere & habere non pertimescunt.*

FORCELLETUM. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCEPS, *Fabricæ corruptæ Forfices dicuntur*, Gl. Isid. quæ sic emendandæ sunt ex Glossis MS. Regii: *Forceps, Fabri, qui corrupte Forfices dicuntur.* Isid. Orig. 20, 13. *Forfices secundum etymologiam, si à filo dicuntur F ponitur, ut Forfices quæ sunt sartorum: si à pilo per P ut Forpiceps, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per C ut Forcipes, eo quod formum capiant, quæ sunt fabrorum, Formum enim dixerunt antiqui calidum.* Festus habet: *Forcipes dicuntur, quod his forma, hoc est, calida capiuntur.* Hæc ad emendationem Glossarum Isid. cum *Forceps* Latinum sit.

FORCIPES, quorum gemino dente componitur ignis in lychnis, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur à Durando lib. 1. Ration. c. 3. num. 29. [*Forcipes* etiam adhibitos reverentiæ causa ad tangendam sacram Eucharistiam, auctor est Macer in Hierolex. Hinc idem esse quod Græci Λαβίδα vocant, Latini *Cochlear* existimat. Vide Gl. med. Græc. in voce Λαβίς, & Lat. in *Cochlear*. In Synodo Limensi an. 1586. *Forceps* dicitur Ferrum ad coquendum panem Eucharisticum.] Vide *Forfex*.

☞ *Forcipes* adhibiti in carnificinis Martyrum, qui triplicis speciei distinguuntur. Consule Baron. in Notis ad Martyrol. 26. Junii.

FORCEPS Oris, pro *Rostro* avis, quod forcipis figuram referat, apud Radulfum in Miraculis S. Richardi Cicestr. Episc. num. 13. Vita S. Guthlaci Anachoretæ num. 11. *In quo matutina volucres avido Forcipe pipant.* [Adde num. 23. & 25.]

¶ FORCERIUM, Feretrum, Gall *Biere, Cercueil*. Litteræ Clementis PP. pro Monasterio S. Johannis Angeriac. ex Chartario ejusdem loci: *Fratres Minores Forceria sive areas parochianorum Ecclesiæ dicti Monasterii apud fratres ipsos eligentium sepulturam, quæ cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti Monasterii libere reddant.*

¶ FORCHA, Furca, Gall. *Fourche*, in Chartulario Compendiensi.

¶ FORCHEAPUM. Vide *Foriscapium*.

¶ FORCHIA, Idem, si bene conjecto, quod jus mansionis, cum scilicet domini, vel eorum missi aliquo divertebant *ad justitias faciendas*. Charta an. 1066. *Habeat medietatem leddarum quæ veniunt in civitate sive per terram, sive per aquam, medietatem cordæ & piscationem Atacis, justitias, & balbias, & Forchias, & gistos, & albergas, & acaptes, &c.* Vide Furcia & *Mansio*.

¶ FORCIA. Vide *Fortia*.

¶ FORCIAGIUM. Vide *Forcagium*.

¶ FORCIARE. Vide *Fortia* 2.

¶ FORCIPIUM, Radius brachii. Acta SS. Junii to. 3. pag. 396. de S. Alena: *Atque uno spondili seu Forcipio consimilis brachii.*

FORCONSILIARE. Vide *Forisconsiliare*.

FORDA. Ordinatio Marisci Ramesiensis p. 69. *Non liceat alicui de cetero facere damnos, aut Fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangiis, fossatis sive aquagiis communibus in marisco prædicto, &c.* Monasticum Anglic. tom. 1. p 657. *Et tendit usque ad magnam aquam de Ayr, & Fordales ejusdem prati, quæ percutiunt ex una parte super pratum hospitalis, &c.* Saxon ford est amnis, vadum, trajectus. [Hinc Beda lib. 4. Hist c. 28. *Juxta fluvium Alne, in loco qui dicitur Adtwi-forde, quod significat ad duplex vadum.* Inde etiam *Francfurtum* nomen habet, quia vadum est, quo Francorum transitus fuit in Sueviam ad Coloniam Francorum, quæ Franconia exinde dicta est, ut observat Schilter. in Gloss. Teuton.]

FORDANNO. Formula Lindenbrog. 160. *Et quod feci, super me feci, & ego hodie ipsum facio Fordanno, & forbatudo infra noctes 42. sicut lex & consuetudo est.* Editio Bignonii pag. 145. habet hoc loco: *Et quod feci, super me fecit, & ego hodie ipsum facio infra damnum & forbatudum infra noctes 42. &c.* Vide quæ de hac voce commentatur Somnerus in Glossario Saxonic. verbo *Fordeon* & *Orgilde*, ubi ait Saxonibus fordnen, esse *intorimere*.

FORDARIUM. Vide *Forarium*.

FORDRO. Lex Ripuar. tit. 33. § 4. *Quod si in ipsa hora, quando res interciatur, responderit, quod Fordronem suum nesciat, &c.* i. auctorem rei venditæ, vel intertiatæ, [qui etiam tamquam suam postulat & repetit. Belgis *Verderen*, auctore Junio in Notis ad Willeramum p. 86. est aliquem voce ciere ac jugi clamore, ut se sistat, urgere. *Fordern* & *Fodern* eadem notione usurpant Germani.]

FORE, pro *Esse*. Gregorius Turon. in Vita S. Maurilii Episc. Andeg. MS. c. 2. *Audiens autem ... in villa quadam .. fanum Fore antiquissimum diversis idolorum culturis dedicatum, &c.* Adde cap. 18. Fridegodus in S. Wilfrido cap 16.

En qui confirmas Christum Fore cunctipotentem.

Ditmarus lib. 2. *In medium prosiliit, & Cunonem per omnia mentitum Fore coram omnibus dixit.* Occurrit passim. Vide Felicem Osium in Notis ad Ottonem Morenam pag 34.

FORE CENSITI PRESBYTERI. Capitulare Pipini Regis Italiæ, editum à Steph. Baluzio c. 36. *Ipsi* (Monachi) *in verbo tantum & veritate promittant, de quibus specialiter Abbas adducunt Domino nostro, deinde advocatis & Vicariis, Centenariis, sive Forecensiti Presbyteri, atque cuncta generalitas populi, &c.* Iidem forte qui *Forastici*. Vide *Presbyteri Forasticus* in *Presbyter*.

FOREFACERE, FOREFACTUM, &c. Vide *Forisfacere*.

¶ FOREFENG. Vide *Forfang*.

¶ FOREGIUM, Idem quod supra *Foragium*, Jus Domino debitum pro impositione pretii vini distrahendi. Charta anni 1238. in Histor Mediani Monast. pag. 316. *De Foregiis vero jam dicta villæ, quæ ita vulgo dicuntur, & de gallinis & de denariis & de panibus utraque pars medietatem sibi ex integro retinebit.*

¶ FORELLUS, Vagina, Gallice *Fourreau*, ut reor. Char-

Chartularium V.S.Vedasti p.268. *Domus Ssyberti Scabint feodns est: debet bominium, justitiam & ad cambucam Abbatis* Forellum.

¶ FORENCISUS,f.pro *Forinsecus*. Exterus. *Cum magna multitudine navigii in Forencisis insulis Scoliæ applicuit*, apud Rymerum tom. 1. pag. 772. Vide *Forinseci*.

FORENSES,Extranei, in Hist,Cortusior.l.1.c. 11. & alibi *Foresi*,Bocaccio.

FORENSES HOMINES,qui vulgo *Albani*,seu *Aubains*, Alienigenæ,in veteri Notitia apud Loisellum in Histor. Bellovacensi p.248.Vide *Presbyter Forensis*.

¶ FORENSIS,ut *Feria*, Hebdomadis dies Diarium belli Hussitici apud Ludewig.tom.6.Reliq.MSS. p. 131. *Anno Domini* 1415 *currente Forensi* 4. *ante Dominicam Palmarum,quæ erat dies* 20,*mensis Martii,&c.* Occurrit iterum p.127.& 131.

¶ FORENSIS BURGUS,Gall.*Fauxbourg*,quia foras seu extra civitatem. Chronic.MS.S.Medardi Suession. inter Valesiana,ad ann. 1240. *Ipsi vero appropinqnantes civitati Carcasonæ à Burgensibus & illis qui manebant in Burgo Forensi, intus nocte per traditionem sunt intromissi: civitatem vero & illos qui intus erant & custodes Regis in crastino obsederunt ... Ipsi vero Albigenses ab obsidione recedentes totum Forensem Burgum inclitum Carcasonæ igne combusserunt.*

¶ FORENSITUS, quasi *Foras situs*, Proscriptus, *bannitus*.Sententia D.Dalphini contra Franciscum de Bardoneschia lata an.1334 Histor.Dalphin.tom.2.pag. 258:col 2.*Et si aliqui Forensiti, unus, duo vel plures ipsum Franciscum ceperint mortuum vel vivum & Curiæ nostræ reddiderint, ipsis parcimus & bona sua reddimus eisdem ex nunc; & si banniti vel alias in contumacia vel indignatione nostra fuerint, capientes seu capi facientes eumdem Franciscum, bannum & contumaciam & nostram gratiam ex nune, prout ex tunc, remittimus & restituimus eisdem bona ipsorum, &c.* Vide *Forestare* 1. & *Forisfiti*.

FORERA,vox Agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur, quæ latus suum alterius fini,fronti seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos,sulcis terræ seu quarantenæ impingentis,hoc est,ut vocant,*abuttantis,terra transversalis,&c.*Spelman. [Charta an.47.Edwardi III. Regis Angl.apud Th.*Blount* in Nomolex. Anglic.*Uno capite abuttante super Foreram Rogeri Attacastel*. Charta an. 1258 Apud *Madex* Formul.Angl.p.88.*Quatuor selliones super Osoivistoncsty;& duas Foreras super le Grob,&c.*]

¶ FORRERIA,Eadem notione. Charta an.1348. apud Kennett.in Antiquit.Ambrosden.pg.469.*Fuit seisitus in manerio domini de una Forreria & 111, ... terræ super Alcbestre.*

¶ FORERIUS. Vide in *Fodrum*.

¶ FORES,pro *Fori*,leges,consuetudines. *Secundum Fores & consuetudines*, apud Rymerum tom 3. p.224. col.a. sed alibi, *Secundum Foros & consuetudines*. Vide *Forus* 2.

¶ FORES REGIS, Curia. Charta Udalrici Episc. August inter Acta SS.Benedict.sæc.5.pag.477. *Huic Irminbardo in exterioribus rebus prudenter conversanti, & dignis meritis suis bonam famam in contiguis partibus & in Regis Foribus promerenti, placuit ut aliquod remedium suæ animæ præpararet.*

¶ FORESCHETA. Vide *Ferschet*.

FORESCUM. Fori Morlanenses cap.12. *Item statuo, quod aliquis istius villæ non capiatur pro aliquo Foresco, si fidejussores dare poterit*. Ubi videtur legendum *Forefacto*.

¶ FORESICUM,pro *Forisfactum*. Litteræ Episcopi Butuntini ad Massilienses 13.Octob Indict.3. *Si qua sunt dampna illata per gentes Regis Aragonum aut Foresica ..., procurarent quod fieret emenda.*

FORESNI. Titulus 2.Legis Frisior.*Foresni* inscribitur,seu *Forresni*,ut habet Editio Heroldi: ubi agitur de iis,qui alios *exponunt ad occidendum*, i. elocant, vel adsciscunt,ex quo Sixama legendum censet *Ferreednisse*, id est, de proditione.

FORESTA,FORESTE,FORESTUS,&c. Saltus, silva, nemus: Cambro-Britannis,qui,ut aiunt, priscam linguam Gallicam & Britannicam retinent,*Fforest*,[Germanis *Forst*.] Lindwodo,*Foresta* est, *ubi sunt feræ non inclusæ; Parcus,locus.ubi sunt feræ inclusæ*. Ockamus cap.*Quid Regis Foresta est? Foresta est tuta ferarum mansio,non quarumlibet, sed silvestrium, non quibuslibet in locis, sed certis & idoneis,unde Foresta, E mutata in O, quasi Foresta, hoc est, ferarum statio*. Eadem habet liber Niger Scaccarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, apud Spelmannum.Alii,quod *foris stent*,forastas dictas putant. [Vide Menagium in Dictionario Etymol.Gallic.]

FORESTE. Vita S Gudilæ Virg.num.39. *Per circumadjacentem Forestem exturbabat rapidas feras à sedibus suis*. Occurrit præterea hæc vox apud Laurentium Leodiensem in Episcopis Virdun pag.323. in Charta Childerici Regis apud Bolland. 1.. ebr. pag.235.[in Charta Bertradæ ann.722. inter Probat.Histor.Lotharing.tom. 1 col.269. in Præcepto Lotharii Regis an. 861. apud Marten. tom.1. Amplis. Collect. col. 178.] in Charta Caroli Simplicis apud Miræum in Diplomat Belg. lib. 2. cap.17.[in Charta an. 1040 apud Mabill. tom.4. Annal p.733.] & alibi passim.

¶ FORASTIUM.Charta Conradi II. Imp. pro Ecclesia Cathedrali Camerac.an 1146. apud Miræum tom. 1. Diplom.Belg.p.181.*Forastium etiam tendens in longitudine à Sauasionis monte usque ad illum locum, ubi duæ Helpræ cadunt in Sambram.*

FORASTUM,& FORESTUM,apud Baldricum in Chr. Cameracensi lib.1.c.108, Ditmarum lib. 3 pag. 27. in Charta Caroli Magni,[in Præcepto Ottonis I. Imper. an.945.apud Marten.tom.1.Amplis.Collect col.285.in Tabular.S.Mauritii *de Carnoet*,& Kemperlegiensi, Miræum tom.2.Diplom Belg.pag.1128.]apud Crantzium in Metrop.lib 1.cap.2.in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburg. p.186. &c.

FORESTA,[in Edicto Philippi Pulcri an.1302. apud *D. de Lauriere* tom.2.Ordinat.Reg.p.455.] apud Perardum in Burgundicis p.28.

FORESTUS,in Capitulari de Villis cap. 11.[in Charta an.1300. apud Ludewig. tom 6 p.40.] apud Ditmarum lib.ult. p 110. &c.

FORASTA,in Chartis Alemannicis Goldasti c. 31.

¶ FORESTIA Charta Adæ Dominæ de Firmitate Anseulfi pro Monast.Rodoliensi (*Reuil*) ex Archivo ejusdem: *Et quidquid præfati Monachi pari modo in eisdem locis poterunt juste & legaliter acquirere, sine extirpatione Forestiarum.*

FORESTE DOMINICUM, Silva Regia,in Lege Longob.lib.1. tit.22. §.7. & apud Eginhardum Epist. 7. & in Charta Ludovici Pii Imperatoris apud Ughellum to. 5. pag.618. *Forestes*, in eadem Lege Longob. lib.3. tit. 35. [in Caroli Magni an. 20. regni ejus.] *Silvæ ad Regem pertinentes*, in Vita S.Richarii, silvæ scilicet majores, quas Principes sibi reservabant, quo in iis, certis anni tempestatibus, venationi indulgerent, quæ aliis prorsus in iis erat interdicta: adeo ut Guntrannus Rex Chundonem Cubicularium Regium, qui bubalum venando in Vosago occiderat, morte mulctarit, ut refert Gregorius Turon. lib. 10.cap. 10. Sed & ipsis Regum filiis in iis venari fas erat, quod exerte habetur in Capitulis Caroli Calvi tit. 43. cap. 32. eujus locum hic

hic afferam, quod aliquot forestarum dominicarum nomina & situs prodat: *In quibus ex nostris palatiis filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus Forestibus venationem exercere non debeat. Carisiacus penitus cum Forestibus excipitur. Silvacus cum soto Laudunensi similiter. Compendium cum Causia similiter. Salmotiacus similiter. In Odrein villa porcos non accipiat: & non ibi caciet, nisi in transeundo. In Attiniaco parum caciet. In Verno porcos accipiat tantum. Arduenna penitus excipitur, nisi in transeundo, & villa ad servitium nostrum similiter. In Ligurio porcos & feramina accipiat. Aristallum cum Foraste penitus excipitur. In Lens, & Wara, & Asteaido, & feramina & porcos capere potest. In Rugitusit, in Scadebols, & in Laansf, tantummodo in transitu, & sicut minus potest. In Crisiaco similiter. In Lisgo porcos tantum accipiat. Ut Adelelmus de Forestibus diligenter sciat, quot porci & feramina in unaquaque à filio nostro caciata fuerint.* Adde Capitulare 1. Caroli Magni an. 802. cap. 39. Atque ut aliquid de forestis istis Regiis ibi recensitis adnotem,

Carisiacum, locum hodie *Kiersi sur Oyse* nominari in pago Suessionensi, multis probaturus est propediem vir doctissimus Jo. Mabillonius, ubi celeberrimum exstitit regium palatium: & ab eo haud procul *Foreste*, seu silva, in qua *Ludovicum Pium ex more autumnalem venationem complevisse* an. 820. refert Eginhardus in Annalibus.

Silvacum, in Laudunensi pago, locum hodie *Selve* dictum, haud procul Fara oppido, ubi est Vedogiensis silva statuit idem Mabillonius.

Venationis Regum in *Causia* silva, quæ & *Cotia* Scriptoribus passim, ad Compendium, meminerunt Gregorius Turon. lib. 4. cap. 21. Fortunatus in Vita S Medardi, Gesta Regum Francorum cap. 29. &c. Hodie *Forest de Compiegne* appellatur.

Quæ *Odreia* villa hic appellatur, *Audriaca* dicitur in Annalibus Francorum Bertinianis annis 865. 867. 871. 873. 878. & apud Eginhardum Epist. 52. *Odriacum* & *Hodricium* in Chartis Dagoberti & Caroli M. apud Doubletum pag. 676. 721. statuiturque inter Ambianos & Atrebates, quam quidem eamdem esse cum *Arsaco*, vulgo *Aire*, multis probavit Malbrancus lib. 5. de Morin. cap. 4. 9. 55. 13. 14. 15. 16. lib. 7. cap. 58. cui adjacet ingens silva, quam *Vastlaa*, seu vastum saltum vocant.

De *Attiniaco* & *Verno* Palatiis, quibus adjunctæ fuere silvæ regiæ, quædam adnotamus, ubi de Palatiis regiis, *Broili ad Attiniacum Palatium* meminit Capitulare triplex Caroli Mag. ann. 808. c. 10.

Venationis regiæ in *Ardenna*, seu *Arduenna* silva crebra mentio in Annalibus Francorum ann. 802. 804. 813. 819. 822. 823.

Aristalli, seu *Heristalli* Palatii mentio pariter non semel occurrit in iisdem Annalibus.

Lens etiamnum habetur oppidulum in Atrehatibus.

Asteuidum videtur esse *Satanacum* in Lotharingia, quod *Astenai* olim, nunc *Stenai* dicitur.

Crisoiacus etiamnum nomen retinet in Comitatu Pontivi, hodie *Cresci*, cui adjacet ingens ejusdem nominis *Foresto*. *Crisceças villa in Pontio*, apud Fredegarium c 96. *Crisciagas*, in Gestis Regum Franc. cap. 45. *Crisciacensis silva* in Vita S. Richarii.

Aquisgranensis forestis meminit Charta Caroli M. pro Ecclesia Osnabrugensi an. 840.

Vosagi celeberrimæ silvæ, in qua regiæ venationes fiebant, mentio est atiam passim apud Scriptores, Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. Fortunatum lib. 7. Poem. 4. in Annalibus Francor. an. 805. 806. 817. 821. 825. &c.

Fiebant autem istæ venationes à Principibus nostris cum tota Palatii comitiva. Hinc *Venationes publicæ* vocantur forestæ ipsæ Regiæ in Chronico Montis-Sereni: *Erat circa locum ipsum Venatio publica Imperatoris*. Sub autumnum ut plurimum fiebant: unde *Venationes autumnales* dicuntur Eginhardo ann. 820. 822. 826. *Venationes ex more, more solito*, solennes, ut loquitur idem Eginhardus an. 817. 819. 820. *Juxta morem Francorum*, ut auctor Vitæ Ludovici Pii ann. 817. Idem an. 822. *Quibus dispositis juxta morem Francorum Regum autumnale tempus venationibus insumpsit*.

Ut olim veteribus Gallis, quod testatur Arrianus lib. de Venatione cap. 34. ita fuit venatio Francis omnibus familiare exercitium. Quippe cum venatio artis bellicæ pars ac imago semper habita sit, &, ut ait Aristides Orat. in Minervam, τῆς πολεμικῆς μέρος τέχνης, μᾶλλον δ' εἰκών. Seu, ut Philo Judæus in Vita Mosis: Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀγρίων θήρα στρατηγικῆς καθ' ἐχθρῶν ἐστὶ γυμνάσια: Hiis artibus futuri Duces olim imbuebantur, inquit Plinius in Paneg. Philippus *Mouskes* in Carolo M.

Et nales gens en tout le mont
Si volontiers kacier ne vont,
Ne en riviere com François,
Et orent fet tousjours au bois.

Id pariter de Francis omnibus, & Francorum Principibus testantur Scriptores alii. Aimoinus l. 5. Hist c. 21. in Clodoveo: *Ut moris est Francorum venatui insistere*. Et lib. 2. c. 37. *Indeque venationis gratia exercendæ, cujus studiosos fore Francos supra meminimus, Cociam silvam ingressus, &c.* Gesta Dagoberti Regis cap. 2. de ipso Dagoberto: *Cum adolescentiæ ætatem, ut Genti Francorum moris est, venationibus exerceret, &c.* De eodem cap. 23. *Exercitiis viritim* (f. virium) *& venationibus assidue aterat, in omni agilitate corporea strenuus atque incomparabilis erat.* Angradus Monachus in Vita S. Ansberti de Theodorico Rege: *Venatibus, ut sibi gentilitium erat, indulgens*. Idem de Chlotario prodit Fredegarius Scholast. c. 42. Eginhardus de Carolo M. *Assidue exercebatur in equitando ac venando, quod illi gentilitium erat: quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari.* Poeta Saxonicus lib. 5.

Hic se venatu, ac non equitando frequenter,
Fecerat ignarum desidiæ penitus.

Alcuinus, sive quis alius auctor Poematis de Carolo M. editi à Canisio:

. . . Etenim nemora inter opaca
Hic pater assidue Carolus venerabilis heros
Exercere solet gratos per gramina ludos,
Atque agitare feros canibus, tremulisque sagittis
Sternere cornigeram, nigraque sub arbore turbam.

Sed & *filios, quam primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis, ac venationibus exerceri fecit*, ut est apud eumdem Eginhardum. Ludovicum Pium venatoriis etiam exercitiis vacasse testantur Theganus cap. 19. & auctor Vitæ illius an. 817.

Ut vero omissis priscis Regibus ad recentiores transeamus, Ludovicum XI. venationi operam impensius dedisse tradit Monstrelletus 3. vol. pag. 97. Id ipsum scribit Thuanus de Carolo IX. cujus de Venatione liber in omnium manibus versatur. De Ludovico XIII. norunt, qui etiamnum sunt superstites.

Fateor tamen Regibus nostris non peculiare fuisse venationis studium, quod ab antiquis etiam Principibus cultum, exemplis aliquot probavit Meursius in Notis ad Lycophronem.

Præ cæteris autem Reges Angliæ Normannicos venationis perinde studiosos extitisse, ex Scriptoribus constat, *qui in tantam erupere insaniam*, (verbis utor Joannis Sarisbarien. lib. 1. Policrat. cap. 4.) *ut hostes naturæ fierent, conditionis suæ immemores, divini judicii contemptores, dum in vindictam ferarum, imaginem*

Dei

Dei exquisitis suppliciis subjugarent: nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem Unigenitus Dei redemit sanguine suo. Quibus quidem verbis utrumque Willelmum, Nothum & Rufum, & Henricum I. carpit: ac Nothum quidem, qui ut auctor est Robertus de Monte an. 1084. & Bromptonus, ei, qui cervum aut aprum cepisset, oculos evellebat, ut qui feras, tanquam earum pater, amaret: Willelmum vero Rufum, qui, ut habet Knyghtonus l. 2. c. 7. *tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore 20. solidis plecteretur, pro cuniculo 10. sol. daret.*

Rufi in venatores sævitiam pluribus etiam exagitat Eadmerus lib. 2. Hist. Novor. p. 48. *Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ut Dei judicio incredulus fieret, injustitiæq; illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut æquitatis ea lance nolle pensare, astrueret. Exempli causa 50. circiter viri, quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate divitiarum vestigia quædam arridere videbantur, capti sunt, & calumniati, quod cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint. Negant illi. Unde statim ad judicium rapti, judicantur injectam calumniam examine ignitis ferri à se propulsare debere. Statuto itaque die, præfixi pœnæ judicii pariter subacti sunt, remota pietate & misericordia. Erat ergo misericordiam videre, &c.* Denique Henricus I. *Feras propter venationis delicias plus justo diligens, in publicis animadversionibus cervicidas ab homicidis parum discernebat.* Verba sunt Willelmi Neubrigensis lib. 1. cap. 3. & lib. 3. cap. 26. Quo etiam referenda ista ex laudato Joan. Sarisberiensi: *Quæ fere naturæ sunt & de jure occupantium fiunt, sibi audet humana temeritas insipiciente Domino vendicare, & idem juris in omnibus ubicunque sunt statuit, ac si claustri sui indagine universa cinxisset: quodque magis mirere, pedicas parare, avibus laqueos texere, allicere modis vel fistula, ut quibuscumque insidiis supplantare, ex edicto sæpe fit criminis, & vel proscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur salutisque dispendio. Volucres cœli & pisces maris communes esse audieras, sed hæ fisci sunt, quas venatica exigit ubicunque volant.* Paulo mitior fuit Henricus II. *qui hujusmodi transgressores carcerali custodia sive exilio ad tempus coercuit.* At Ricardus I. Henrici II. filius in Assisa de forestis, apud Roger. Hovedenum p. 784. veteres Leges in usum rursum revocavit statuitque, ut qui ei de venatione & forestis forisfecissent, & inde essent convicti, plenaria de illis justitia fieret, qualis facta fuerat tempore Henrici avi sui, videlicet ut amitterent oculos & testiculos. Verum postea pœnam hanc sustulit ipse Ricardus. *Hanc enim legem de venatione sublatam*, inquit Matth. Paris an. 1232. *in hoc temperavit, quod cum apud Reges antecessores ejus, si quilibet in fraude venationis deprehensi fuissent, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes ... truncabantur. Sed tale judicium pio Regi Ricardo visum est nimis inhumanum, ut homines ad imaginem Dei creati, pro feris, quæ juxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessa, de vita vel membris periclitarentur, ut id faciendo feris ac bestiis deterior videretur. Hoc enim solummodo sufficiebat ei, ut quilibet in culpa deprensi, vel Angliam abjurarent, vel pœnam carceralem subirent, vel pœna punirentur pecuniali, salvis omnibus vita & membris.* Tandem Edwardus I. in magna Charta Libertatum Angliæ c. 10. vetuit, ne ullus de cætero vitam vel membra amitterent pro venatione regia, sed gravi mulcta, vel carcere, aut exilio puniretur.

Cum igitur ea laboraret insania Willelmus Nothus *terram*, ut ait Gualterus Mapæus, vetus Scriptor, apud Camdenum in Britannia, *Deo & hominibus abstulit, ut eam dicaret feris & canum lustris, à qua 36. matrices Ecclesias extirpavit, & populum eorum dedit exterminio.* Brompton. de Notho: *In silva venationis, quæ nunc Nova foresta vocatur, villas & Ecclesias plures eradicari, gentem extirpari, & à feris habitari fecit.* Et infra, de Rufo: *Ad novam regiam forestam, Anglice Yhene dictam, quam pater suus Willelmus Bastardus hominibus fugatis, desertis villis, & subreptis Ecclesiis, per 30. & eo amplius milliaria in saltus & lustra ferarum redegerat, &c.* Quod alii perperam Rufo adscribunt, de quo ita Knyghtonus: *Fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter Southamtonam & Prioratum de Twinam, qui nunc vocatur Christchyrke, prostravit, & exterminavit 22. Ecclesias majores, cum villis, Capellis & maneriis atque mansionibus: secundum vero quosdam 52. Ecclesias parochiales, & fecit de loco illo forestam novam, quam vocavit suum Novum herbarium, & replevit eam cervis, damis, & aliis feris, parcens illis per 7. annos venatus gratia.* Cui sententiæ, falsæ licet, favent Versiculi Joannes Withi Episcopi Winthoniensis ab Cambdeno laudati.

Ut vero in eadem *Nova foresta* Walteri Tirelli sagitta percussus interierit Rufus, narrant Scriptores Anglici omnes. Sed & Brompton. ann. 1100. perinde ut alii, ante Rufum, Ricardum Henrici I. fratrem, à suo Milite, inter venandum, in eadem foresta confossum scribunt. In qua etiam Henricus Nothi è filio Roberto nepos, dum feras contentius insectatur, ramusculis, ut olim Absalom, appensus, animam efflavit. Hæc tristia regalis familiæ fata sic perstringit Joan. Sarisberiensis: *Nostrorum quoque temporum luctuosis instruimur exemplis ab hujusmodi inquietudine temperare, cum proceres nostros inter venandum variis variisque miraculis indignatio divina percusserit, bestialemq; sæpe invenerint exitum vitæ, qui dum licuit, bestialiter vixerant. Regibus quoque ipsis manus Domini non pepercit, & in malitiam eorum condignam & gloriosam exercuit ultionem.* Hanc porro forestam Novam *Ytene*, vel *Yehene* appellatam fuisse scribunt Simeon Dunelmensis & Brompton. an. 1100.

Præter novam forestam in Regno Angliæ 68. *forestas*, præter *chaceas* 13. & *parcos* plus minus 781. ut & earum nomina & situs, recenset Spelmannus.

Plena Foresta, Jus utendi foresta, & in qualibet illius parte. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 69. *Plures sunt, qui debent 2. denar pro brenagio, & habeat herbagium in communi foresta, donando pro unaquaque vacca 1. den. Pro fructibus Plenæ Forestæ donat quisque unam gallinam, sive 2. den. nisi possit affidare, quod fructum non habuit.*

Foreste, Forestis, Vivarium piscium. Charta Childeberti Regis pro Abbatia S. Germani Parisiensis: *Has omnes piscationes, quæ fieri possunt in utraque parte fluminis, sicut nos tenemus, & nostra Forestis est, tradimus ad ipsum locum, &c.* Charta Caroli C. pro Monasterio S Dionys. apud Doubletum pag. 89. *Pari etiam voto adtribuimus eis Forestam piscationis atque venationis.* Alia ejusdem Regis apud eumdem pag. 803. *Pari etiam modo attribuimus illis in ipsa aqua Forestam piscationis.* In alia pag. 806. *Foresta aquatica* dicitur. Carolus Magnus in Capitul. ex triplici lege cap. 18 *De Forestis, ut forestarii bene illas defendant, simul custodiant bestias & pisces, &c.* Adde Capit. 2. an. 813. c. 19. Charta Caroli C. apud Perardum in Burgundicis: *Silvam ubi possunt saginari porci 600. Forestam piscium in aqua à ponte Divionis castri usque ad Roriacum.* Adde Chronicon S. Benigni pag. 412. Charta Zuentebold i Regis apud Sammarthan. in Abbat. S. Apri: *Concessimus ... nostram piscationem scilicet in Foresta nostra super fluvium Mosella in unaquaque hebdomada dies duos, &c.* Alia Gaufridi Meldensis Episcopi an. 1211. in Tabul. Campaniæ: *Conquerebantur, quod Comitissa volebat face-*

fa cero Forestam in aqua de Non-ento.

Forestas vero piscium vivaria appellasse videntur nostri, quod majoribus illis silvis adjuncta essent & vivaria Capitul.2.an.813.cap.19.de cura villicorum: *In Forestis mansum regale, & ibi Vivaria cum piscibus & homines ibi maneant.*

FORESTARE, Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere, jus forestæ concedere: *Forestem noviter instituere*, in Capitul.4.an.819.c.7. & lib.4.Capit. cap. 42. 65.Charta Conradi Imp.an.1029.in Chronico Episcop. Mindensium pag.736.*Quandam silvam .. Forestari concessimus, & banni nostri districtu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eodem Foresto absq; prælibati Episcopi suorumque successorum licentia potestatem habeat venandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito sub jure banni continentur.* Alia ejusdem Imperat ibidem: *Supplicans, quatenus nos quoddam Forestum sui scilicet juris per Imperiale nostri præceptum Forestari faceremus, &c. Forestæ noviter institutæ*, in Append.3.Capit. lib.4.c.3.*De Foreste, quam Autharius Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, ut Missi nostri rei veritatem inquirant, &c.*

AFFORESTARE, Eadem notione. Charta Forestæ Joannis Regis Angl.apud Matth.Paris: *Omnes bosci, qui fuerunt Afforestati per Regem Ricardum fratrem nostrum ... statim desafforestentur, nisi fuerint dominici bosci nostri.* Adde eumdem an.1225.pag.223. & in additam.p.100. & Fletam lib.2. cap.40.§.2. *Charta Afforestata*, in veteri Inquesta apud Willel. *Dugdale* in Antiquit.Warwicensib.p 665.

INFORESTARE, Idem quod *Afforestare*. Matth.Paris an. 1245. *De regiæ forestæ, vel terræ Inforestatæ occupatione.*

Forestæ vero creandæ ritum ita describit Spelmannus: Constituuntur regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum forestæ designatum intuentur, lustrant, & terminis manifestis circumscribunt. Perimpleto hoc, & in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto, Rex præconis voce ipsum locum, seu regiunculam, per totum Comitatum, ubi sita est, forestam edicit forestæque legibus communitatem. Prohibet insuper ut nemo ea turgeat audacia, quod sine majestatis venia aliquam illic exerceat venationem, diciturque jam locus *Afforestari*, &, ut cæteræ forestæ, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales & ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat & consuetudo.

INFEOFARE Rex dicitur *Baronem cum libera Foresta*, cui jus forestæ concedit, in Legib. Forest Scoticar.cap.21.§.1.

DRAFORESTARE, Terras de forestæ jure demere, & in pascua aut culturam redigere. Charta Edwardi I.Regis Angl.tom.1.Monastici Angl.pag.939. *Concedimus etiam ... quod omnes terræ & tenementa sua, & hominum ac tenentium suorum in maneriis & locis prædictis, tam in bosco, quam in plano existentia, & extra omnem potestatem Forestariorum, Viridariorum, Regardatorum, Agistatorum, & omnium aliorum Ballivorum & ministrorum forestæ nostræ, & quod possint de boscis suis, de maneriis prædictis pro voluntate sua . . commodum suum facere, & boscos illos assartare, & in culturam redigere.* Charta alia tom.2. pag.176.*Totam hayam nostram de Langewath ... quam nobis & successoribus nostris per cartam suam Deafforestavit, &c.* Alia Henrici III. Regis tom.3.pag.125. *Ita quod brulli prædicti cum landis, pratis & omnibus suis pertinentiis, tam in bosco, quam in plano Deafforestentur, & quieti sint in perpetuum de regardo, vasto, venatione, & de omnibus, quæ ad forestam vel forestarios, vel eorum ministros pertinent: quos quidem brullos prædictus Episcopus & successores sui Assartare, excolere, & fossato sive haia claudere poterunt, &c.* [Charta apud Th.*Blount* in Nomolex.Anglic *Sciatis nos omnino Deafforestare forestam de Brewood de omnibus quæ ad forestam & forestarios pertinent. Quare volumus & firmiter præcipimus quod prædicta foresta & homines in illa manentes & hæredes eorum sint Deafforestati in perpetuum.*] Willelmus Malmesbur.an.1300 *Item postulaverunt, ut Deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes divites plebis, à Rege sæpius concessas, sed hactenus opere non completas, remota ulteriori dilatione fieri juberet decretas.* Vide Gul.Prynneum in Libertat.Angl tom. 3. p.1142. [& *Disafforestare.*]

REAFORESTARE, Forestam vastatam & in novalia conversam rursum ad forestam redigere. Exstant apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 319. 320. Diplomata aliquot Henrici VII. Imper an. 1309. & 1310. quibus facultatem concedit, silvam in agros redactam, *in arbores & in silvam, sicut solebat esse primitus, redigendi.*

FORESTAGIUM, Jus utendi foresta, vel ipsa præstatio pro jure utendi foresta, seu inde capiendi *rationabile estoverium*, ut ajunt Practici, atque iis Bracton. lib.4. de Assisa novæ dissaisinæ cap. 41. & tit. de actione dotis cap. 18. 41. scilicet *ad ædificandum, ardendum, claudendum, &c.* Ugutio: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collectum, quod vulgo dicitur Silvaticum, id est, Forestage, Gallice.* Catholicon parvum: *Lucar, Fourestage.* Tabularium S.Dionysii de Capella diœcesis Bituric.Ch.135.*Reddant Monachi de unoquoque furno unam eminam avenæ de Forestagio, quamdiu acceperint silvas ad opus furnorum.* Charta Guillelmi Regis Sicil. an.1173. apud Ughellum in Archiepisc. Beneventan. *Concedimus etiam in dicto Monasterio cedua lignorum absque ullis Forestagiis, &c.* [Charta an.1114. tom 2. Gall.Christ. inter Instrum. col.202. *Ego Bernardus del Burg, & ego Geraldus ... forestarii prædicti nemoris donamus & concedimus Deo & B.Mariæ & Magistro Geraldo de Salis ejusque successoribus in perpetuam eleemosynam Forestagium & omne aliud ex integre, quod habebamus vel requirere poteramus in nemore quod Delonium vocatur.* Inquisitio de juribus Dalphin. in loco Visiliæ tom.1. Histor. Dalphin, pag.122. *Item pro Forestage seu nemore Visiliæ capiebat Sescalcus apud Visiliam pro qualibet bestia quæ ibat ad nemus unum denarium in Nativitate Domini, & pro quolibet homine adducente ligna unum obolum, exceptis his qui nemus habebant. Item habebat Sescalcus in Forestage Sescalciæ in Nativitate Domini pro qualibet bestia 1. den. pro singulis paris bovum 1. den*] Charta Alienoræ Reginæ Angl.apud Beslium p.598.*Habebunt in eis* (nemoribus) *Forestagium & pasnagium, & cætera omnia, quæ antecessores eorum habebant temporibus Comitum Pictavensium, ita quod neque vendent, neque donabunt.* Charta Idæ Comitissæ Bononiensis in Tabul.S.Judoci: *Eidem Ecclesiæ Forestagium condonavi & reddidi de terra B. Judoci inter Cantiam & Alteiam adjacente, sive sit de feodo, sive de jure possessivo.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol.50. *De nemoribus Militum & feodalium de foresta ipsi habent exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt exemplare, nec vendere, nec dare omne Forestagium. De foresta, sive sit de domo, sive sit de dolio, sive de cuba, sive de merreno vinearum, dominus de Lopelando habet totum Forestagium, scilicet de 12 den. 1. den* Charta Joannis Comitis Augi: *De prædicta Ecclesia* (S.Michaelis de ulteriori portu) *avenam & frumentum de Verleio, quæ pertinet ad Forestagium, &c.* Ubi

FORESTAGIUM videtur usurpari pro alia quavis præstatione. Charta Occitanica an.1312.ex 48. Regesto Ta-

¶ FOLHIAGIUM, Florum fasciculus arte factus, qui flores, & folia imitatur. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item imago B. Mariæ tenens quoddam Folhiagium rosarum rubearum.*

¶ FOLIACIA, Frondes pictæ vel sculptæ, Gall. *Feuilloges*. Acta SS. Maii to. 2. p. 60. de S. Angelo Carmelita: *Sacras reliquias prætactas translatarunt in arca argentea, Foliacibus argenteis deauratis in modum crucis ornata.*

¶ FOLIAMEN, Eodem significatu. Acta B. Amedei n. 106. Martii to. 3. p. 894. *Ipsa porta ornata est picturis, & Foliaminibus.*

¶ FOLIARE, Foliari, Folia emittere, apud Laurentium in Amalthea ex Sidonio.

1. FOLIATA, Locus foliis obsitus, Gall. *Feuille*, Mirac. S. Bertæ Blangiacensis Abbatissæ pag. 4. nu. 20. *Feretrum in quadam Foliata de ramis arborum ibidem facta deposuerunt.*

2. FOLIATA. Bernardus Monach. in Consuetudinibus Cluniacensib. MSS. ex Bibl. Sangermanensi c. 8. de Granatario: *Omni dominica fratribus debet per consuetudinem Foliatas, quæ alio nomine Simulæ vocantur, ac in omnibus diebus Quadragesimæ; sed istæ calidæ debent esse.* Et c. 12. *Vinum deferunt, & per justitias dividunt, panes apponunt, qui si sunt abusti,* (sic) [in Edit. *adusti*] *vel si sunt Foliatæ, ad hoc habent cultellos, quibus eos radant & præparent, &c.* Ubi *Foliatæ* videntur esse ex placentulæ, quas *Gasteaux feuilletez* dicimus.

¶ Foliatus Panis, in Charta anni 1303. ex Tabular. Fiscamn. Alia ann. 1272. ibidem: *Item in mense Augusto pro liberationibus debitis ratione hospitii quatuor panes qui nuncupantur Fulees & quatuor galones vini.* Rursum ann. 1283. *Duos panes vocatos Fuilliees.* Vernacula ann. 1311. ibid. *Cheil à savoir deus pains & deus galons de vin que els me devoient & rendoient ou lor certein commandement chescun an d'anael rente, el cens des Fuilliet en lor paneterie de lor moustier de la Trinite de Fescamp.* Vide *Follea*.

FOLIATI Calcei. Isidorus lib. 19. c. ult. *Lingulati* (calcei) *quos nos Foliatos vocamus.* Papias: *Lingulati, genus calcei, qui Foliati dicuntur.* [Hofmannus in Lexico ad v. *Foliati calcei*, Laxiores interpretatur calceos, qui, cum pes premitur & terræ insistit, inflantur & tumescunt; quum levatur detumescunt: id quod proprie *Follare*, & *Follicare* dicebatur. *Follicans*: in modum follis inflatus, inquit Salmasius ad Pallium Tertulliani c. 3. Vide *Follicantes*.]

¶ FOLIATIM Vendere. Arestum Parlamenti Parif. ann. 1479 in Chartular. Latiniac. *Dominium quod afforagium appellatur, ratione cujus juris afforagii supra tabernarios vinum in debitalio & Foliatim, Gallice a destail & Feuillee, in prædicta villa vendentes, &c.* A *Folietta*, Mensura vinaria, de qua mox, hæc dicta videntur.

FOLIATUM, *Curvatum*, in Glossar. Pithœan. [& apud Papiam editum & MS.]

¶ FOLIATUS. Vide *Foliata* 2.

¶ FOLIETTA, Mensura vinaria, Gall. *Feuillette* vel *Fillette*, Italis *Foglietta*. Miracula B. Felicis in Actis SS. Maii to. 4. p. 278. *Testatur aliquo die sumptam fuisse e prædicto liquore mensuram vulgo Folicttam, adeo ut pluribus vicibus eductus fuerit cadus.* Laurent. in Amalthea: *Folietta, Mensura minima liquidorum, quarta pars boccalis unciar. 13. circiter*, ex Cornelio à Lapide. Parisiis *Feuillette*, vel uti pronunciant, *Fillette* est semimodius, sed apud Lugdunenses est tantum media pars *pintæ*, vulgo *Chopine*, à *Fiala* vel *Phiala* voce deducta.

¶ FOLIOLOCA, *Verba compositionis*. Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Foliolera*.

FOLIXELLUS, Computum Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ex Bibl. Regia: *A Joanne Buvalelli Attolini Not. & Cõductore dacii Folixellorum pro uno anno incæpto die 20. Maii anni præfati 1364. pro pretio in Sa. L. VIIII. MV. C. Bon. solvendarum hoc modo; videlicet omnem quantitatem pecuniæ, quam reciperet ex Foleis, & Folixellis, friscis & siccis, durantibus friscis dicti anni statim cum reciperet, & residuum pro rata de mense in mensem, &c.*

FOLKESMOTE, Folkmote, & Folkesmoth, Conventus populi, à Saxonico folc, populus, mote & gemote, conventus. Dicitur autem de majori conventu, puta in civitatibus non unius *Wardæ*, seu Curiæ, sed omium *Wardarum*, in Comitatibus unius hundredi, non omnium hundredorum. Hic, quasi *Sciregemotus*, id est, conventus Comitatus; ille *Burgemotus*, id est conventus civitatis seu burgi. Leges Edwardi Confess. c. 35. de Aldermannis: *Cum aliquid vero inopinatum vel dubium, vel malum, contra Regnum, vel contra Coronam Domini regis, forte in ballivis subito emerserit, debent statim pulsatis campanis, quod Anglice vocant Motbel, convocare omnes & universos, quod Anglice dicunt Folcmote, i. vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent... & ibi providere debent indemnitatibus Coronæ regni per commune consilium, &c.* In ejusmodi etiam conventibus eligebantur Vicecomites & *Heterochii*. Ibidem: *Item aliud Folkmote esse debet in quolibet Comitatu, scilicet in capite Kal. Octob. ad providendum ibi quis erit Vicecomes, & qui erunt eorum Heterochii, & ad audiendum ibi juxta eorum præcepta, consilio & assensu Procerum, & judicio Folkesmote.* Hujus vocis mentio præterea occurrit in Legibus Aluredi apud Brompton. c. 24. Editionis vero Saxonicæ 34. & in Legib. Henrici I. c. 2. [Vide *Falmotum*.]

¶ FOLLA, Fullonica officina, ut conjecto, Gall. *Foulerie*. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ ann. 1309. Hist. Dalphin. to. 1. p. 97. col. 1. *Et solet ibidem esse blancheria telarum, quæ valebat, ut dicitur, triginta libras per annum, vel circa. Item solet & ibidem esse Folla, quæ destructa est.*

¶ FOLLARIS. Vide in *Follis*, 2.

¶ FOLLEA, Placenta foliacea, Gall. *Gasteau feuillete*. Usus Culturæ Cenoman. *In anniversariis Abbatum, ad collationem charitatem de vino, & ad prandium Foleas.* Vide *Foliata* 2.

¶ FOLLENTIA. Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLERA, Folleralis. Vide in *Follis* 2.

¶ FOLLERATURA, Pellitium. Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. to. 3 p. 663. *Prælatis ... exceptis, nullus audeat in vestibus vel capuceeis Folleraturam portare de vois vel grisis.*

¶ Folleratus, Eadem notione, ibidem: *Neque Folleratus deferat pellium de marchis.* Vide *Follerature*.

¶ Foleratus, Idem quod *Foderatus*. Statuta Ecclesiæ Tutelens. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 794. *Sed & tales & ceteri quicumque Clerici utuntur opitegio seu tabardo Folerato usque zonam.* Vide *Foderatus*.

¶ FOLLERE, Follis instar inflari. V. *Follicantes*.

¶ FOLLESCERE, Eadem notione. Vide locum in *Caliga*. Apud Martinium *Follescere* est Stultum fieri, vel vanum. Vide *Follis* 3.

¶ FOLLETUS. Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLEX, θύλακος, καμίνου ἀσκὸς. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Hoc est, uter camini. Gloss. aliæ Gr. Lat. θύλακος, *Follis*. Recte animadvertit Martinius ex θύλακος, posse *Follex* duci, quia & alias θ. in φ. vel f. transit. θύλακος est scorteus vel pelliceus saccus, aut aliud

facco

facco simile. Comicus θύλακας appellavit Persarum braccas è pellibus. Casaub. in Athen. lib. 5. 20. Hæc laudatus Martinius.

¶ FOLLIA. Vide in *Follis* 3.

FOLLICANTES, *Vestis grossior*, Papiæ. [MS. Bituric. *Folligantes*.] *Caligas Follicantes*, dixit Hieronymus Epist. 22. c. 14 & c. 12. *Si pes laxa pelle non Folleat*. [Vide *Foliati calcei*.]

FOLLICARE, Follium instar ventro incluso tumere & agitari. Theodulphus lib. 6. Carm. 18.

Follicat ampla, quibus turgenti calcea panno,
Velocique pedi vilis inest caliga.

Tertull. de Pallio cap. 3. *Chamæleon Follicans ruminat: de vento cibus est*. Apuleius 9. pag. 222. *Follicantes nares assidua pulsu tussedinis*. Hoc est, Nares reciproco spiritu agitatæ follium instar. Onomast. apud Martinium: *Follico*, διαναβρωνίζω, id est, Delicias facio, mollitie diffluo, temere sumtuosus sum, ut exponit idem Martinius. Salacon quidam Autolici pater mollis & luxui deditus fuit.

¶ FOLLICULUS. Vide *Follis* 4.

¶ FOLLINUS, *Faber à folle, vel vacuus &c.* Papias. Vide *Follis* 3.

1. FOLLIS, Vasis genus. Stephanus PP. in Ep. ad Pipinum tom. 3. Hist. Franc. pag. 708. *Sed & Beneventani omnes... Ecclesias Dei incenderunt, ... munera sancta, id est Corpus Domini nostri J. C. in suis contaminatis vasibus, quos Folles vocant, miserunt, & cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera*. Pro genere muscipulæ sumit Rosweidus in Chronico Windesem. l. 2. cap. 31. *Pro opere quotidiano instrumenta lignea, palas, & fossoria, Folles & muscipulas fabricando*.

2. FOLLIS, Genus monetæ, apud Byzantinos potissimum. [Glossar. Latin. Græc. φόλλις, *Æs*. Anonymus Combefisianus in Romano Lacapeno nu. 44. τὰ ἱκανὸν ἀνθρώπινον φόλλεις ἀπεκτεῖνε.] Vetut Gloss. MS. & Papias: *Numi, Folles dicuntur, à sacculo, quo conduntur*. Glossæ antiquæ MSS. *Nummi autem idcirco Folles dicuntur à sacculo, quo conduntur, à continente id quod continetur appellatur. Prius numus Argyrus nuncupatur, quia quamplurimum ex argento percutiebatur*. S. Augustinus lib. 22. de Civit Dei c. 8. *Et quendam piscem ... trecentis Phollibus vendidit*. Evodius Uzalensis Episc. lib. 1. de Miracul. S Steph. cap. 14. *Insuper etiam acceperunt pecuniam creditam prope 20. millia Folles*. Vide eumdem Augustin. lib. 3. contra Crescon. c. 29. & quæ annotamus in Syntagmate de nummis inferioris Imperii. Vide præterea Baronium ann. 330. n. 42. & seqq. Glossar. mediæ Græcit. in φόλλις, [& Eccardum ad tit. 1. Legis Sal.]

FOLLERA, Follis, qui & *Folleralis*, de qua voce mox. Charta ann. 1178. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. *Laici vero 13. facient eleemosynas, & 30. vices singulis sabbatis unusquisque singulas ad oleum portabit Folleras*.

FOLLERALIS, FOLLARIS, Follis æreus, monetæ species. Marcellinus Comes: *Nummis, quos Romani Teruncianos, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit*. Ita editio an. 1546. & *Terentianos*, pro *Teruncianos*: at Sirmondi, *Follares* præfert, quomodo etiam Falco Beneventanus an. 1140. de Rogerio Rege Sicil. *Induxit etiam tres Follares æreos Romesinam unam appretiatos*. Lampridius in Heliogabalo, *centum Folles æris* dixit. *Folles* enim alii erant ærei, alii argentei. De utrorumque valore quædam annotavit Sirmondus ad S. Augustin. Serm. 40. in Notis.

FOLLIS, vox vetus Gallica, quam etiam usurpamus, pro stulto, vel fatuo; *Fol* enim dicimus: Cambro Britanni & Armorici, *Ffol*. Ugutio: *Infollare proprie est buccam inflare, & quia folles inflantur quasi quadam re inani, inde est, quod Follis dicitur stultus, superbus, vanus, inflatus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Follis, Fox à feurre, ou fot, ou vain*.] Joannes Diac. lib 4. Vitæ S. Gregorii PP. cap. 96. *At ille more Gallico sauctum senem increpitans Follem, ab eo quidem virga leviter percussus est*. Willelmus Abbas Metensis Epist. 3. *Præterea minas tuas, præterea quod in ipsa festivitate B. Remigii Follem me verbo rustico appellasti*. Infra: *At certe omnino stupendum fuit, ut qui Follis extitit, ad te veniendo, non fiecem Follior sub tua tyrannide remanendo*. Versus scripti an. 1133. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis:

Septima Concurrens tunc corporabatur in ipso
Occursu solis, negligit quem currere Follis.
Quatuor ex senis sapiens si demseris unum,
Epactas legis sic concurrisse videbis.

[Oberti Cancellarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. to. 6. col. 303. *Stultos & Folles tenet Pisanos, qui mandant mihi, ut vadam ad eos*. Nostris *Falloier*, pro stulte agere. Le Roman *d'Athis* MS.

Car plus qu'aultre homme se defroie
Ung sages homs quant il Folloie.]

FOLLUS. Chronicon Malleacense & Andegavense ann. 993. de Carolo Simplice: *Hic fuit Follus*. Ann. 919. *Karolus Follus à suis relinquitur*. Ita etiam indigitatur in Chronico Kemperlegiensi an. 879. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Inscius, & hebes, simplex, idiotaque, Follus,
Indoctus, vel insipidus conjungitur istis.

Ubi Interpres hos versus citat:

Per collum Follum debes agnoscere Follum.

Item:

Non opus est Follo suspendere tympana collo.

Ebrardus in Græcismo c. 9. *Follus quandoque significat fatuum*. Vide Chronicon Guill. de Podio Laurent. cap. 25. & Origines Italicas Menagii.

FOLLETI DÆMONES, nostris *Esprits follets*, *Folletti* Ital. dæmones aerii, quos *lusitare* aiunt. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. MSS. decisione 1. de Dæmonibus: *Sunt & alii, quos Folletos vulgus nominat, qui domos simplicium rusticorum inhabitant, & nec aqua, nec exorcismis arcentur. Et quia non videntur, ingredientes lapidibus, lignis, & domestica supellectile affligunt, quorum verba utique humano more audiuntur, & effigies non comparent*.

FOLLIA, Convicium. Usatici Barcinonenses MSS. c. 15. *Si quis alicui criminalem Folliam dixerit, & eam illi probare voluerit, vel non potuerit, adjuret illi per sacramentum, quod illam Folliam per iram dixit, & non per veritatem*. Etiamnum dicimus vulgo: *Dire ou chanter Folie à quelqu'un*. Hinc *Follier*, nostris pro *Conviciari*. Vetus Consuetudo villæ *de Perouse* an. 1260. edita à Thomasserio in Consuetud. localib. Bituric. lib. 1. c. 66. *De Folier ne fait-on droit à la Parrose: mais si mauvais hom ou mauvaise femme Folie prodhom, ou prodefeme, det o mostrer au Seignor ou à son Balle, &c.* [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

S'il me rendoient ma seror
Qu'il tient en grant deshonor;
Ne la voudrent rendre mie,
Ains mos distrent lait & Follie.]

FOLLITIA, & FOLLENTIA, apud Joannem de Janua, *Vanitas, superbia, stultitia*, à Folleo, inflo. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Follicia, Follie, vanite, orgueil*.] Glossæ Isidor. & Pith. *Folonitia, Vanitas*. Italis *Follia*, est stultitia, vanitas.

4. FOLLIS, FOLLICULUS, Scrotum. Ditmarus libr. 8. de adultero: *In Ponatem* mercati is ductus per

Follem testiculi clavo affigitur, Folliculi testiculorum, in Lege Angliorum tit. 5. §. 16.

¶ FOLLITIA, Follonitia, Follus. Vide in *Follis* 3.

FOLOBS, *Sermo*, Papiæ.

¶ FOLONIA, Ulpiano *Fullonica*, Gallice *Foulerie*, Instrum. anni 1230. in Archivo S. Martini Pontisar. *Item Johanna relicta defuncti Petri Messant legavit Confratriæ Clericorum Pontisaræ duos sol. Paris. redditus situatos in Folonia pro essendo in orationibus dictæ Confratriæ*.

¶ FOLRARE, Duplicare, Gallis, *Doubler, fourrer*, Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii pag. 56. *Quæ vestes ut decet sutæ ac pannis variis sint Folratæ, exceptis vestibus Pentecostes, quæ de sindone sint Folrandæ*, Limborch. Lib. Sent. Inquis. Tolos. p. 86. *Quosdam sotulares magnos & Folratos intus de panno albo*, Concilium Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 612. *Canonici Cathedralium Ecclesiarum deferant almucias Folratas ex setino carmesino*. Vide *Foderatus*.

¶ FOLRATURA, Pellitium. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. p. 50. *Emit Folraturas pro dictis supertunicali & capucio*. Charta an. 1252. *A singulis pelliparriis unam Folraturam pellium*. Vide *Folesatura*.

¶ FOLRERIUS, Metator hospitiorum, Gall. *Fourrier*, Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii pag. 38. *Volumus quidem unum aptum & sufficientem hominem in nostra curia deputari, qui Folrerius nuncupetur, qui hospitia tam pro nobis quam pro nostris domesticis recipiat & assignet, quotiens ejus officium duxerimus requirendum*.

¶ FOMEN, *Norrissement*, Fomentum, *Viande qui norrist*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fomen, Fomentum, Nutrimentum, esca quæ fovet*. Joan. de Janua.

¶ FOMENTATIO, perperam pro *Foventatio*. Vide in hac voce.

¶ FOMERE, *Dolare*, πελεκίζειν, Gl. Lat. Gr. Sangerm.

¶ FOMEX, Acta SS. Julii to. 2. p. 509. de S. Willibaldo: *Illo Fomex vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbat de inferno illo ascendentem*. Cum sola vox *Pumex* rem plane explicet, *Fomex vel* amanuensis inscitia irrepsisse suspicantur.

¶ FOMITATUS, Incitatus, accensus. Charta Edwardo Regi adscripta apud Hickesium Dissert. Epist. p. 27. *Si autem quod absit, aliquis compilator fraudis, vel cavillator fautoris nævo Fomitatus iniquæ cupidinis hanc cantionem ... destruere præsumpserit*.

¶ FONASGUM, *dicitur quædam potio, qua utebantur poetæ cum recitare habebant*. Johannes de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fonasgum, Une maniere de pocion qui fait bonne voix*.

¶ FONDACEUS, *Fondacus, Fondechus, Fondicus*. Vide in *Funda*.

¶ FONDE, vox Gallica non ita pridem in usu, hodie *Fronde* dicimus, Funda, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. Inventarium castri Sommerciaci in Occitan. ann. 1260. *Item* III. *Fonde de manganello*. *Item* II. *Fonde de trabucheto*. *Item* XXVIII. *Fonde mannales*. Vide *Fundabulum*.

¶ FONDONG. Vide *Fust*.

¶ FONDREDA, f. Gurges, seu vorago cavata concursu torrentium, Gall. *Fondriere*, Ital. *Fondura*. Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco inter Instrum. to. 2 novæ Gall. Christ. col. 229. *Dono etiam aliam parvam graveriam ad Fondredas, ubi si passe Clericis fuerit, molendinum faciant*.

FONG, Fongere, Charta Anglica an. 1330. laudata à Spelmanno in *Wardpenny*: *Et reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepens, ... & debet colligere Fongere, sicut idem Ricardus ad repisac dom. supra prec. apud ib. item ... ad fœnum colligere, vel Fong*. An filix, herba, quam *Fongere* dicimus.

1. FONS, Vas in baptisterio, in quod baptizandi descendebant; κολυμβήθρα, & δεξαμενή, Græcis Scriptoribus laudatis in Descript. S. Sophiæ n. 83. *Fons baptisterii, Fons baptismi*, apud Anastas. Bibl. in Vitis PP. p. 5. 26. *Fons*, vel *Fontes* nude, p. 1. 26. 32. &c. S. Ambrosius de Sacramentis: *Venisti ad* Fontem, *ingressus es*, Sidonius lib. 3. Epist. 12.

Quod frontem cruce, membra Fonte purgant,
Primus de numero patrum suorum,
Sacris sacrilegis renuntiavit.

Vetus Urbis Epigramma ad Ecclesiam S. Laurentii in Damaso, ad Fontem, apud Sirmond. ad eumdem Sidonium:

Iste salutares Fons continet inclitus undas,
Et solet humanam purificare luem.
Munia sacrati quæ sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina sancta fidem.
Ablue Fonte sacro veteris contagia vitæ,
O nimium felix, vive renatus aqua.
Hunc Fontem quicumque petit, terrena relinquit,
Subjicit & pedibus cæca ministeria.

Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Unusquisque Fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat*.

Fons Consecratus, in Lege Longob. l. 3. titul. 1. §. 47. Quippe benedicitur à Sacerdote eorum aqua, qui baptizandi sunt. S. Basilius lib. de Spiritu sancto capit. 27. Εὐλογοῦμεν δὲ τό τε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, *Fons consecrari, antequam descendat, qui baptizandus est*, dicitur etiam à S. Ambrosio lib. de Iis, qui initiantur capit. 5. Messianus Presb. de Vita S. Cæsarii Arelat. *Cum ad benedicendos Fontes procederet*, Victor. Utic. l. 2. Persecut. Vandal. pag. 12. *Illa hora, qua benedicent Fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, &c*. Paulinus Epist. 12.

Dives opum Christo, pauperi, sibi, pulcra Severus,
Culmina sacratis Fontibus instituit. Hinc.

Fons Sanctus, apud Anastasium Bibl. in S. Silvestro PP. *Fontem Sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus*. In S. Hilaro: *Item ad sanctum Joannem, intra Sanctum Fontem, lucernam auream, &c*. Tortarius de Translat. S. Mauri Martyris:

Donec Normanni, Fontis gens nescia Sacri,
His infesta foret.

Meminit præterea *benedictionis Fontium* feria 6. ante Pascha, Gregorius in libro Sacrament. ubi orationes describuntur. Inde

Fontes *in remissionem peccatorum sanctificati*, apud Auxilium de Ordinationib. à Formoso PP. factis lib. 1. capit. 28.

¶ Per Sacras Fontes *jurare*, in Formula 14. novæ Collect. Baluz. *Per Deum juro & sacras Fontis, per Sion & Sinai montis, Falsator est ille*.

Descensus ad Fontem, ita inscriptum Carmen, editum à Canisio to. 5. Antiq. Lect. p. 745. quod describitur Litania, quæ canebatur, dum baptizandi ad Fontes deducebantur:

Mitte sanctum nunc amborum
Spiritum paraclitum
In hanc plebem, quam recentem
Fons baptismi parturit.

Sacramentarium Gregorii M. olim datum Ecclesiæ Aretinæ à Joanne Episcopo Aretino, qui vixit sub Carolo Calvo, nunc Ecclesiæ Belvacensis: *Orationes de Pentecosten die sabbati ante Descensum Fontis*. Infra: *Oratio ad Missam in sabbato Pentecosten post Ascensum Fontis*.

Porro

Porro aquæ vivæ in baptisteriorum fontes influebant per fistulas, canales, & aquæ ductus, uti colligere est ex his, quæ habent Ennodius Carm. 149. Vita S. Aviti Viennensis Episcopi num. 5. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 113. 117. &c. Eæ interdum per columnas, in medio fontium perforatas, effluebant. Idem Anastasius in S. Hilaro pag. 28. de Baptisterio Basilicæ Constantinianæ: *Cum columnis porphyreticis, ragiatis, foratis, aquam fundentes, &c.* Sæpe per figuras animalium, verbi gratia cervorum. Idem Anastasius ead. pag. *Item ad S. Joannem intra sanctum Fontem .... cervos argenteos tres, fundentes aquam.* Adde eumdem in S. Silvestro pag. 14. Breviarium Vivariense apud Columbum lib. 2. de Episcop. Vivariens. num. 11. *Nihilominus & baptisterium in ista Ecclesia ... sub terra vero aquam venientem in ipsam Ecclesiam ... deduxit, quæ & per meatus plumbeos in altum respirans, per columnas marmoreas mirabiliter ascendebat, quam etiam æneus cervus in medio stans evomebat.* Interdum per figuram agni. Anastasius in S. Silvestro: *In labro fontis baptisterii agnum ex auro purissimo fundentem aquam, &c.* In Leone III. pag. 144. *Isdem Præsul à fundamentis ipsum baptisterium in rotundum ampla largitate construens, in meliorem erexit statum, atque sacrum fontem in medio largiori spatio fundavit, ... & in medio fontis columnam posuit, & super columnam agnum ex argento purissimo, fundentem aquam, &c.* Vide Senator. lib. 8. Epist. 33.

2. FONS, Vas, in quo aqua ad Missæ sacrificium ponitur. Ordo Romanus: *Subdiaconus accipit Fontem de manu Archiparaphonistæ, & defert Archidiacono, & ille ex amula infundit, faciens crucem in calicem.* Occurrunt hæc verba semel ac iterum. Vetus Scheda apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. nu. 114. *Offertorium aureum gemmatum cum patina, Fontem aureum cum gemmis, pavonem auro, & margaritis distinctum.*

¶ FONS, Piscina, ubi Sacerdotes lavant manus antequam sacra faciant. Synodus Valent. an. 1590. *Præcipimus Fontem ad abluendas Sacerdotum manus, qui se ad Missam celebrandam accingunt, præparari, qui vel parieti infixus, vel pensilis aquam præbeat cum linostina palla.*

FONTIUM ADORATIO interdicta passim legitur in Conciliis, Autisiodor. c. 3. Nannetensi c. 23. Arelat. II. can. 23. Toletano XII. can. 11. apud Burchard. lib. 1. c. 94. interrog. 41. in Legib. Longob. lib. 2. tit. 38. §. 1. &c. Hinc *Fonticolæ*, apud Cyprianum in Vita S. Cæsarii Arelat. &c. Vide Cluverium lib. 1. Germ. antiq. c. 34.

¶ FONSACCAR. Vide *Fossinagar*.

¶ FONSADERA, pro *Fossadera*, ut *Fonsatum* pro *Fossatum*, Præstatio pecuniaria, Exercitus. Vide in utraque voce. Charta Ferraodi Reg. Castellæ an. 1217. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 521. *Habitatores tamen illarum ab omni Fonsato regio absoluti, pro ipsa absolutione persolvant vobis vestræque ecclesiæ Fonsaderam, omnia jura ad Regem spectantia vobis nihilominus fideliter persolvendo.*

¶ FONSEYUS REDDITUS, Gall. *Rente Fonciere*, Vectigal quotannis pendendum fundi domino. Obituarium MS. Ecclesiæ Morin. fol. 32. verso: *Tenebitur etiam dictus Capellanus ad Redditus Fonseyos dictarum terrarum domino temporali persolvendum.*

¶ FONSSERIA JUSTITIA, Gall. *Justice Fonciere*, Jurisdictio minor, inermis. Tabularium S. Cornelii Compendiensis: *Ipsos Religiosos jus habere percipiendi in dicta villa de Compendio in eorum terra & Justitia Fousseria jus foragii, &c.*

¶ FONSUS; pro *Fundus*. Chartular. S. Vandreges. tom. 2. p. 1504. *Totum Fonsum prædictæ hereditatis ... tenemur defendere.*

FONTAGIUM. Charta Odonis Archiepisc. Rotomag. M. Jul. ann. 1266. in Tabulario Normannico signato P. ex Camera Computor. Paris. *Terræ arabiles, vineæ, modiationes vini, prata, nemora, varrennæ, Fontagium, redditus in frumento, avena, blado communi, &c.*

FONTALIA, Fontes, rivi à fontibus profluentes, in Charta an. 1180. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentinæ in Regesto 2. part. n. 29. *Item de omnibus furtuminibus & Fontaliis, quæ sunt & nascuntur apud clausos de Oltoe, &c.*

¶ FONTALIS, Capitalia, unde quid quasi à fonte originem habet. Capitulum Generale Cisterc. ann. 1322. inter Anecd. Marteo. to. 4. col. 1509. *Inprimis, quia Parisiensium scholarium honorabilis Universitas ... tanquam quoddam virtutis & sapientiæ Fontale principium sui luminis radios ubique diffundens mundum illuminat universum, &c. Fontalis aqua*, E fonte fluens, in Vita S. Himelini Presbyteri, Martii tom. 2. p. 47.

¶ FONTAMEN, *Ortus aquæ intelligendi sunt.* Papias. Vide *Fontana*.

FONTANA, Fons. *Fontaine*: Italis, *Fontana*. Papias: *Fontamina, sunt Fontana.* Joan. de Janua: *Fontana idem est quod fons. Ad Fontanas adorare*, in Lege Longob. l. 2. tit. 38. §. 1. *Fontana aquæ vivæ*, in veteri Charta apud Ughellum to. 1. p. 1099. Occurrit præterea apud Innocentium Gromaticum, & in Vita S. Condedi c. 1. [necnon in Gregorii Monachi Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. p. 2. col. 612.] *Fontanea scaturigo*, apud Solinum.

¶ FONTANILIS, Fons, ut opinor. Præceptum Caroli C. an. 869. pro Monasterio Arulensi inter Concil. Hisp. tom. 3. p. 152. col. 1. *Et super fluvium Fullonicas cella S. Martini cum ipso Fontanile, juxta præfatum Monasterium cella S. Quintini Martyris cum balneis. Fontanalis* Vitruvio, & *Fontinalis* Plauto, idem est quod Plinio *Fontanus*, Qui è fonte est, vel spectans fontem.

¶ FONTANUS, Eadem notione. Scriptura Monasterii S. Vincentii *del Pino*, inter Concil. Hisp. to. 3. p. 168. col. 1. *Et pergit per Toldanos usque ad Panton, & item ad Castelium, & item per iter Ambaria & per Fontanum, & vadit per illo monte de Linaru.* Conchubranus in Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. p. 311. *Haurite nunc festinanter aquam de S. Movennæ* Fontano, *& implete, cupas.*

¶ FONTELLUCCIA, Fonticulus. Vita B. Guidonis de Cortono, Junii to. 2. p. 603. *Ipse autem recordatus Fontelluccia, unde, cum veniebat Cortonam, solitus erat bibere.*

¶ FONTENARIUS, Præfectus fontium, Gall. *Fontenier*, in Actis S. Francisci de Paula, April. to. 1. pag. 149.

¶ FONTENELLA, Fonticulus, ut arbitror. Charta Willelmi *de Kemmont* an. 1256. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 413. *Concessi Roberto le Telier unam pechiam prati sitam in parrochia de* Fontibus *... aboutansem ex uno bouto ad* Fontenellam *de Brandeaucourt, & ex alio ad* Fontenellam *dicti Abbatis.*

¶ FONTICUS. Vide in *Funda*.

FOOTEGELD, Pedis redemptio: vox Saxon. ex foote, pes, & geld, mulcta. In Assisa forestæ *de Pikring* 10. Edw. III. quidam se quietum clamavit de *Footegeld*, id est, ut canes infra metas forestæ *inexpeditatos* custodiret, sine amerciamento, fine, vel forisfactura: & allocatur ei prætcrea, quod ita concessum esset alicui majorum ejus.

FOTGELDUM, in Monastico Angl. tom. 1. p. 192. FOTEGELDUM, in to. 2. p. 827. Vide Expeditare.

¶ FORACULUM, Τρύπανον, i. Terebra. Gloss. Lat.

Græc. Sangerman. & Supplem. Antiquarii. Vide *Tavatrum*.

FORADE. Vide *Forathe*.

FORAGARE, Foraginare. Vide *Fodrum*.

¶ FORAGERIUS. Vide in *Foram*.

1. FORAGIUM: Jus, quod domino feudi competit, non pro *perforatione* dolii vinarii, ex quo vinum promitur ad vendendum in popinis, ut quidam volunt; sed pro pretio à domino imposito vino, quod à Tabernariis & Cauponibus distrahitur. Charta Ivonis Abb. S. Dionysii ann. 1169. *Foragium hominum cursim vel in transitu in villa vina vendentium habebit &c.* Charta an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Qui vinum vendiderit, dabit de dolio vini sextarium ad Foragium.* Consuetudo Lorriacensis ano. 1187. *Et de vino suo, quod de vineis suis habuerit, Foragium non quoque reddet.* Versus antiqui apud Cousinum lib. 1. Histor. Tornacensis pag. 324.

Tradita Canonicis à Rege Foragia vini
Distribuunt illis æqua ratione ministri,

Charta Willelmi Castellani S. Audomari in Chronico Andrensi pag. 527. *De Foragio videlicet totius vini, quod ad usus proprios Ecclesia Andrensis.... comparavit.* Aresta ann 1295. in Regesto Parlamenti B. fol. 107. *Cum ipsi ex dono Regum Franciæ, ut dicebant, Foragium haberent in civitate Tornacensi de quolibet dolio vendito certam portionem seu mensuram vini, &c.* Charta anni 1166. in Tabul. S. Dionysii de Nogento: *Si aliquis hominum, qui Vicecomiti Foragium semel dederit in aliena terra maneat, si se ad manendum in territorio S. Sepulcri transtulerit, Vicecomes Foragium suum de eodem & ibidem habebit, quamdiu vineas, quas tunc temporis habebat, tenuerit.* [Litteræ Roberti Abbatis S. Columbæ Senon. an. 1231. ex Tabul Sangerm. *Habebamus præterea in dicta villa hospites & rotagium, videlicet duos denarios pro unaquaque quadrigata vini, & Foragium, scilicet unum sextarium vini de quolibet dolio, quod venditioni exponebatur.* Charta P. Abbatis Compend. ex Chartul. ejusdem Monast. *Dedimus etiam atque concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum, quod habebamus, ... in dicta domo, videlicet roagia, Foragia, vintragia,*] Philippus *Mouskes* in Hist. Fr. MS.

Et s'eut la vouerie aussi,
Et les Forages leur guerpi,
De vin, de cervoise, & de mies,
Quel kil fo'ent aovians u vies.

Charta Philippi Comitis Flandriæ apud Hemeræum p. 45. & 168. *Justitiam Laicalem ... & teloneum, & Foor vini,* losra *Foragium* dicitur. Magnum Tabularium Corbeiense: *Li Abbes fait mettre Foer es vins con veut à broke, quant mestier est, Forum vini,* in Charta Pacis oppidi Faræ ann. 1207. apud Thomasserium in Consuet. Bituric. p 437. De foragio & jure foragii agunt Fleta lib. 2. c. 73. §. 9. Hemeræus in Augusta Viromand. pag. 109. 179. 180. 259. Doubletus in Hist. Monast. S. Dionysii p. 434. 907. Loisellus in Hist. Bellovacensi p. 274. Raguellus in Juribus Regiis verbo *Forage*, &c. Vide [*Afforagium*,] *Forum*, *Pertusagium*.

Foratagia Vini, apud Laurentium de Leodio in Hist. Episcopor. Virdunensium p. 288, nisi legendum sit *Foragia*, quod puto. [Vide *Pugillus*.]

¶ 2. FORAGIUM, Alia notione, in *Fodrum*.

FORAGO, in Glossis Isid. *Trames diversi coloris.* Papiæ: *Nota in textura, significans cujuscunque diei opus.* [Festus: *Forago, Filum quo textrices diurnum opus distinguunt, à furando dictum,* vel ut habet Perottus *à forando*: quod præstare videtur.] Ugutio & Joan. de Janua: *Forago, A foris dicitur illud filum alterius coloris, quod mulier ponit in capite, vel in fine, vel in latere telæ, ad distinctionem vel ornatum faciendum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Forago, *Licel, liſiere de drap ou de telle.*] Vide *Farrago*.

1. FORALE, Pars currus, lignum scilicet perforatum, in quo ponuntur *furcalia*. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Temo, longale, trabale, furcale, Forale.

2. FORALE. Wichbild Magdeburgense art. 9. §. 1. *Idque signum hucusque servatur, ubi civitates vel Foralia noviter fundantur.* Legendum puto, *Fortalitia*, munitiones, castra; nisi *Foralia* sint nundinæ, vel fora publica.

☞ Certe pro Tributo quod ex *foris* seu nundinis vel *placitis* percipitur, occurrit in Litteris Henrici Episcopi Leodiensis pro Monast. S. Huberti apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 518. *Confirmamus Deo & S. Huberto ... legalem donationem præfati allodii, cum familia & omnibus ejus utilitatibus & appendiciis, scilicet terris cultis & incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus & piscatura, banno, latrone, Foralibus & placitis, absque venatione quam solummodo usibus meis propriis retinui.* Cantatorium MS. ex Abbatia S Huberti fol. 3. *Cujus omnes justicias, theloneum, bannum, comitatum, latronem, Foralia, vel cujuscumque placiti questum vel querelas ex antiquo more potestativo jure obtinuit.* Apertius vero

¶ Forale Jus dicitur in Charta Ottonis II. Imper. pro Ecclesia Leodiensi ann. 983. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 332. *Quicquid videlicet ex coemtione animalium, vel ex omni genere tam vestium quam ferri & metallorum, vel ex reditu navium, vel ex omnium commercio vectigalium, vel ex Jure Forali, vel districto judiciali possit provenire.*

1. FORALIS, *Ager optimus*, Papiæ.

¶ 2. FORALIS, Forensis. Gregor. M. lib. 4. Epist. 67. *Sicut studii nostri esse condecet a litigiis Foralibus monachos submovere, ut divinis monasteriis pie ac solerter invigilent.* Occurrit rursum Epist. 62.

¶ FORALITIUS. Vide *Faralitius*.

¶ FORAMEN, Fenestra. Vita S. Boniti Episcopi Arvern. sæc. 3. Bened. p. 1. pag. 94. *Inter nemorosa pomarii sistunt infra biquadrum claustra gemina munitione, crebrisque arcuum maceriæ Foraminibus manent.*

FORAMINARE, Perforare. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 5. lib. 3 Epist. 3.

¶ FORAMINOSUS, Foraminibus pertusus, apud Tertull. de Patient c. 14.

¶ FORAMINULENTUS. Eadem notione, apud Hermol. in 2. Poster. Paraph. c. 14.

FORANEITAS, dicitur de Canonico, qui *foraneus* est, seu qui non facit residentiam. [Statuta Gosvini Episc. Tornacensis an. 1209. to. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 50. *Statuimus ut quicumque Foraneus erit ab ecclesia portando oneri diei & æstus se subtrahens, ei stipendia subsequantur* (f. subsecentur) *ut de toto beneficio quod habet in ecclesia* (non) *amplius quam viginti solidos in anno Foraneitatis suæ se noverit recepturum; quicumque autem de Foraneis stationarius esse voluerit, oportet ut per 40. dies ante nativitatem B. Joannis Baptistæ certum faciat Capitulum quod suam facturus veniet stationem in festo prædicto, ita quod si postmodum veniens toto anno servierit, tamen Foraneus habeatur & Foraneitatis legem subeat.*] Charta Petri Episcopi Meldensis an. 1245. ex Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 48. *Privilegiis super his dictæ Ecclesiæ concessis, , super residentia & Foraneitate præbendarum, & perceptione fructuum earundem taliter duximus ordinandum.* Iosra: *Si vero facta prima residentia Canonicus non habitus pro Foraneo post Kalendas Apriles cessaverit, vel decesserit, &c.* Quid vero proprie sit *Foraneitas*, docet vetus Statutum Eccle-

Ecclesiæ Trecensis apud Camusatum pag. 150. *Si absentes Canonici residentiam non fecerint per medietatem unius anni integre, dicti Canonici, qui dictam residentiam non fecerint, tenentur solvere 100. solid. Celerario Ecclesiæ, totiens, quotiens defecerint in dicta residentia facienda. Et si defecerint per unam diem de dicta residentia facienda, nihilominus debent solvere dictos 100. solidos. Et vocatur ista forsvitur, seu hujusmodi redhibentia,* Foraneitas. Charta an. 1217. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis nu. 228. *Nihil autem habeat de pane & vino pro annualibus de Foraneitatibus, hoc est, de fructibus prebendarum foraneorum Canonicorum, &c.* Vide ibid. Ch. 314. [Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1281. fol. 26.] Hemeræum in Augusta Viromand. ano. 1159. 1230. & Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 442. 444.

¶ 1. FORANEUS, Canonicus qui non facit residentiam. Acta Visitationis S. Petri Lovaniensis ano. 1230. apud Martenium to. 1. Collect. Ampliss. col. 1243. *Volumus quod Canonici vestri universi & singuli residentiam faciant, aut si quis Foraneus fuerit tantum tertiam partem prebende suæ percipiat.* Occurrit passim. Vide *Foraneitas*.

¶ 2. FORANEUS, in Vocabulario Juris utriusque, *dicitur, qui forum tenet, vel de foro venit.* Galli vocant *Marchand Forain*, eum qui extra patriam propriam merces suas exportat.

¶ 3. FORANEUS, Exterior. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 68. *Contineat videlicet* (cordula sigilli) *quinque fascias vel vias in longum, quarum tres Foraneæ, scilicet duæ & una media sint coloris crocei, aliæ vero duæ quæ erunt scilicet inter utramque Foraneam & mediam erunt coloris rubei*.

¶ FORANEUS DECANUS, in Concilio Tarracon. an. 1591. Idem qui Gallis *Doien rural*, Qui ruri habitat seu extra urbem Episcopalem.

¶ 1. FORARIA, FORRERIA, Officium *Forrerii*, seu Metatoris hospitiorum, in curia Dalphini Vien. Ordinat. ano. 1340. de Officiis domus Dalphin. tom. 2. Hist. Dalph. p. 392. *Faciat* (Magister hospitii) *cum thesaurariis ipsis, vel altero ipsorum, inventarium de omnibus ac singulis paramentis ... & munitionibus quibuscumque capellæ & cameræ nostrarum, ac panateriæ, botelleriæ, coquinæ, fructuariæ, marescalciæ, & Forariæ, quæ in eis consistunt ad præsens.* Ibid p. 272. *Pro Forrerio 51. unc. 14. taren. 2. grana.* In Onomastico ad calcem tomi 1. Actorum SS. Aprilis *Foraria* dicitur ipsa metatio hospitiorum. Vide *Forerius*.

2 FORARIA, FORERIA. Liber Inquisitionum Alfonsi III. Reg. Castil. apud Cordosum in Hagiologio Lusitano: *Dixit, quod Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, avi istius Regis villam de Pinhiero, & Forariam de Caballacia, &c.* Ubi Brandaon. lib. 3. Monarch. Lusitan. capit. 2. ubi idem refertur, vertit, *que era Foreira a de caballacia*. [Charta 12. circ. sæculi ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rothomag. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Robertus de Obsaurvilla ... donavi Ecclesiæ S. Mariæ Becci Foreriam quinque dorlorum prati.* Charta anno. 1283. ex eodem Archivo. *Charta Roberti de Aubervilla, de Foraria quinque dorlorum prati de Nes.* Charta Laurentii Abbat. Centulensis ano. 1180. in Tabulario ejusdem loci: *Campum unius sextarii, & una Foraria quarterium seminatura.* Forieres, in Consuet. Hanoon. cap. 53. Agri pascendis animalibus destinati; à *Fodrum* ducta origine.]

FORARIUM, FORDARIUM, Idem quod *Foraria* 2. Monasticum Angl. tom. 2. p. 279. *Et de dominico suo Forarium, quod jacet juxta viam apud Northampton.*

P. 1010. *Fordarium* idem videtur: *Apud Hoeftresham unum Fordarium*.

FORAS, Extra, cum accusativo. Decretio Childeberti Regis c. 4. *Et si Foras Ecclesiam capti fuerint, &c.* Capitulare an. 779. c. 19. *Foras marcham nemo mancipium vendat.* Adde c. 20. Occurrit passim.

FORAS-MIXTOS. Capitulum 1. ad Legem Salicam cap. 12. & Lex Longob. lib. 2. tit. 33. §. 6. *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Foras-mixtos traditiones facere.* Ubi glossa interlinearis, *Foras-mixtos, i. extra conservos.* Cavetur igitur hoc Statuto, ne quis colonus aut fiscalinus donationem vel venditionem alteri faciat, quam conservo, vel potius propinquo. Gloss. antiquæ MSS. *Propinqui, qui à femina veniunt, consanguinei dicuntur. Propinquus mixto sanguine, post. adfinitate jungitur.* Vide Notas Steph. Baluzii ad Cap. to. 2. p. 1061. 1184. ubi variantes lectiones descripsit.

☞ Aliam Lectionem exhibet Codex Guelferbytanus, quam ceteris meliorem genuinamque esse existimat doctissimus Eccardus: *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Forasmitio traditionis facere.* Hæc pro suo more docte explanat vir eruditus, atque hanc vocem compositam censet à Germanica particula *For*, pro, & verbo *Smiten*, vel, ut olim pronuntiabant, *Mitan*, jacere, projicere; unde *Forasmitio* idem est atque *werpitio* vel *gurpitio*. Solemne quippe erat Antiquis, cum rei alicujus possessione sese exuebant, in signum traditionis symbolum aliquod projicere. Hac ergo lege, si Eccardo fides, cautum erat ne fiscalini vel coloni aliquam traditionem facerent, ut pote qui nihil proprii possiderent. Verum errat Eccardus: supra enim observavimus fiscalinos alios nude servos fuisse, alios jure liberorum potitos, atque adeo ipsis licitum fuisse mancipia & proprias terras alienare, modo tamen conservis fiscalinis. Hinc restituendum *Foras mitium* existimo; ita ut ea lege fiscalinis prohibeatur extra dominium illius cujus erant tenentes traditionem facere. Vocem *Mitium* ea notione accipiendam esse suo loco probabimus.

¶ FORASFACTUM. Vide *Forisfacere*.

FORASMURANEUS, Foras, seu extra muros, cui opponitur *Intramuraneus*, intra muros, de qua voce infra Gregorius Turon. lib. 5. c. 11. *Gavisus autem antistes Pontifex, nocte sancta Pentecostes vigiliis celebratis, ob baptismum Forasmuraneum egressus est*.

¶ FORASTA, Silva, Gallice *Forest*. V. *Foresta*.

¶ FORASTERIUS, Externus, extraneus, Ital. *Forastiere*. Statuta Massil. lib. 2. c. 30. *Ordinamus perpetuo firmiter observandum quod si aliquis extraneus seu Forasterius, &c.* Acta SS. Junii tom. 4. de sanguine S. Joannis Baptistæ: *Hæc à religiosis & à fidelibus, tam à Forasteriis quam de Modoetia viris qui aderant, quando suprascripta referebat, relatione audivi.* Occurrit præterea in Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1136.

FORASTICUS, Extraneus, Papiæ, *Exterior. Pugna Forastica*, in Epist. 3. S. Bonifacii Archiepiscop. Moguntini. *Presbyter Forasticus*, de quo suo loco. *Forastici homines: servi vel ancillæ Forasticæ*, in Polyptycho S. Remigii Remensis. Alibi: *Servi 11. & ancillæ 13. Forenses scilicet, sive accolæ, debentes lib. 1. sol. 4. viri mansa tenentes, & accolæ, & Forenses sunt 228. debentes annoserio pro pasto tot porculos.* Ibidem: *De terra Forastica cultura 4. campi 2. recipientes semine spelta mod. 320.*

¶ FORASTOLLUM, FORASTOLUM, Pulpitum plicabile, quasi à *Foras* & *Tollo*. Vetus Cerimoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et dum est in Ecclesia ipse tendit ad locum, ubi consuetum est dicere Evangelium cotidie in Missis: & ibi invenies Forastolum præparatum*

xum à gentibus sacriste cum panno consueto in festis magnis apponi. Et infra: *Interim dum ista fiunt cantatur in Forastollo ad ordinationem Cantoris*, &c. Rursum infra: *Ibi debent reperiri Forastollum preparatum à gentibus sacriste*. Vide *Forestolium*.

FORASTUM. Vide *Foresta*.

¶ FORATAGIUM. Vide *Foragium* 1.

¶ FORATANUS, Extraneus, Gall. *Forain, Estranger*. Ordinatio Consilii civitatis Arelat. ann. 1268. *Super facto bestiarum Foratanorum & extraneorum & gardianorum per D. Raimundum de Organo*, &c.

FORATHE, vox Saxonica, composita ex for pro, & athe, juramentum. Constitutiones Canuti Regis de foresta c. 1. 2. *Liberalis autem homo, id est, pægen, modo crimen suum non sit intra majora, habeat fidelem hominem, qui possit pro eo jurare juramentum, i. Forathe*. Vetus Gloss. Saxon. *Foread*, perjuratio. *Ferade* scribitur, in Legib. Henrici I. Reg. Angl. cap. ult.

FORATICUM, FORATICUS, Vectigal, idem quod *Foragium*. Charta Dagoberti Regis Fr apud Doubletum p.656. *Temonaticos, cespitaticos, pulveraticos, Foraticos, mestaticos*, &c. Formulæ veteres c.45. apud Bignon. *Nec nullas venditas, nec rodaticus, nec Foraticus, nec pontaticus*, &c. Alia Caroli Reg. ex Tabul. Molismensi: *Et in Vetuero mansum dimidium, & Foraticum de camba una*. Alia Berengarii Episp. Virdunensis apud Hugonem Abbatem Flaviniac. ann. 951. *Et decimam Foratici nostræ civitatis de vino*. Adde Aimoinum lib. 5. c. 11.

FORATORES. Vide *Fodrum*.

¶ FORATURA, FORRATURA, Pellitium, Gall. *Fourrure*. Charta Eduardi III. Regis Angliæ an. 1337. apud Rymer. to. 4. p. 822. *Vasa aurea, sive argentea, coclearia, vestes, anulos, jocalia, utensilia, pannos, Foraturas*, &c. Acta S. Yvonis to. 4. Maii p. 578. *Quædam navis in qua erant Foraturæ multæ de variis, periclitata fuit & sub aqua fere per tres dies stetit. Mercatores autem ipsam devoverunt D. Yvoni, quæ elevata fuit, & quod miraculum magnum videtur, Foraturæ illæ in nullo modo madefactæ nec deterioratæ fuerunt*. Concil. Terrac. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 323. *Nec canonici, vel alii clerici de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ portent in capuciis capparum de choro, quæ nigræ esse solent, Forraturam, nisi de variis grisiis, vel pellibus nigris*. Vide *Fodratura*.

FORATUS. Vide *Furratus*.

¶ FORBA, *θυεία ἐγκύμονος βοός*, *Mactatio gravidæ bovis*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Est pro *Forda*, quo usi sunt Columella & Ovidius pro Bove prægnante; unde Varroni *Fordicidia*, Dies quibus boves prægnantes immolabantur.

¶ FORBANDITORIA NOTITIA, Instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat. Notitia donationis factæ monaster. S. Antonini in Ruthenis à Pipino Rege an. 767. tom. 1. Hist. nostræ Occitan. inter Instr. col. 23. *Notitia traditoria atque Forbanditoria peracta à domino Pipino Rege serenissimo Francorum & Aquitanorum, in præsentia atque manu Fodauii Abbatis Ecclesiæ sancti Antonini*.

FORBANNIRE, &c. Vide *Forisbannire*.

FORBATOR, Armorum politor, famiarius. Gallice *Fourbisseur*. Leges Aluredi Regis c. 23. apud Bromptonum: *Si quis Forbator alicujus arma susceperit ad purgandum*, &c. [Oriri videtur à veteri Franco *Furbon*, Mundare, polire.] Vide Oct. Ferrarium in *Forbire*.

FORBATUDUS, dicitur ille, qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat. Formulæ vett. c. 29. apud Bignonium: *Hic juro ... quod homo aliquis nomine ille, ita factus, cum armis suis super me venit, & colpus super me misit, & sic mihi Dominus directum dedit, & tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est, & quod feci, super me fecit, & ego hodie ipsum facio infra denuum* (Edit Lindenbrog. habet *fordonno*) *& Forbatudum infra noctes 42. sicut lex est & nostra consuetudo, apud tres alcarius, & 12. conlaudantes juraverunt, & linguas eorum legibus direxerunt*. Quibus quidem verbis reus cædis pollicetur, se juraturum duodecima manu, ac probaturum, eum, qui primus sibi manus intulit, jure cæsum, ut qui *foris battiderit*, seu perperam & contra jus primus percusserit, [à Germanico *For*, Ante, prius, & *Battudus*, Percussor, à *Battere*, Cædere, percutere.] *Forbatudum* enim *facere*, est probare eum haud jure manus injecisse in alium. Formula alia: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel conludio, & in sua culpa secundum Legem Forbatudum fecit*. In Lege Ripuar. tit. 77. est *de homine Forbatudo*, ubi aggressor interfectus, dicitur *de vita Forfactus*: *Et tunc ante judicem in arabo conjuret, quod eum de vita Forfactum interfecisset*. Decretio Childeberti Regis c. 4. de raptore: *Qui autem edictum nostrum ausus fuerit irrumpere: judex loci illius solotio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat Forbatudus*. Aliter de vocis *Forbatudus* origine censet Somnerus, aitque, vocem conflatam ex voce Saxonica for, quæ vim negandi habet, & batutus, quæ etymon habet ex bacte vel boete, idemque sonat, quod bote, emenda, mulcta, ita ut *Forbatudus* is sit, cujus mors nullam emendationem aut compositionem admittit.

¶ FORBENGE. Vide *Forsong*.

¶ FORBORA, vox Langobardica, Filius unicus, Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. p. 2. pag. 26. col. 2. *Si quis dereliquerit filium unum, quod Forboram, & filios naturales unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam*. Cod. Esten. habet, *Filium legitimum unum*. Idem habet Cod. Cathedralis Mutin. qui addit, *Quod est Furboret*.

¶. 1. FORCA, *quam nunc Faliscum appellamus, nunc Culter dicitur, alias Securis, qua Pontifices in sacris utuntur*. Papias, Charta an. 1368. in Tabulario S. Victoris Massil. *Molendinum cum una Forca de ferro ferrata*, &c.

¶ 2. FORCA, Furca, patibulum, Gall. *Fourches*. Testament. Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. an. 989. in Anecd. Marten. to. 1. col. 103. *Campum quem empsi in Aurucione ad ipsos Forcas*. Charta ann. 1359. in Chartophylacio regio Regest. 90. n. 486. *Licentia Anthonio des Ongles data, ut possit habere judices & levara Forcas pro justitia sua gubernando*. Vide *Furca*.

¶ 3. FORCA, Vis, Gall. *Force*. Vide in *Fortia* 2.

¶ FORCAGIUM, FORCIAGIUM, *Fortagium, Fortiagium, Fortigium*; Voces, si bene conjecto, ejusdem notionis, quæ exactionem significant, forte sic dictam, quod dominis ad arcium, quas *Fortias* vocabant, constructionem munitionemque exsolveretur, Charta Andreæ de Vitreio apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 212. *Dedi Majori-Monasterio ... decimas omnium meorum redditaum ... præter talliam meam & Forcagium*. Tabularium Ecclesiæ Maclovienfis: *Oliverius de Dinanno quitavi Burgensibus S. Maclovii consuetudinem & Foreagium lignorum merinsmentorum, quod ego capere faciebam in villa mea de Plancoit*. Histor. Abbatiæ S. Albini Ord. Cisterc. MS. per Guillelmum Gauthier c. 6. *Gervasia domina Dinanni exemit Guillelmum filium Radulphi ... ab omni exactione & tallia, coastumis, bocellogio, Forciagio*. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1354. apud Marten to. 1. Collect. Ampliss. col. 1470. *Retentis insuper in præmissis donatis nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus recognitione & homagio*,

magio, ac superioritate & resorto, & quod in villis, castris & locis prædictis, & aliis quibuscumque dictis Comitatus, Fortagia & alia subsidia indicere poterimus. Testamentum Gaufridi *Tournemine* ann. 1264. ex Archivo S. Albini de Nemore: *Item volo, quod illa Fortiagia & ancisim, quæ levavi & posui in parochia de Pludelsin ... penitus dimittantur.* Litteræ Innocentii IV. PP. pro Monasterio Calensi in Tabulario ejusdem loci: *Ut de iis quæ aliquoties emere pro vestris utilitatibus vos contigerit, nulli pedagia, winagia, rotatica, traverse, roagia, pesagia, minagia & Fortigia, quæ pro hiis à sæcularibus exiguntur, solvere teneamini, auctoritate vobis præsentium indulgemus.* Vide *Foriscapium.*

¶ FORCAIADELLA. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCAPIUM. Vide *Foriscapium.*

¶ FORCARE. Vim inferre, Gall. *Forcer.* MS. Cod. Consuet. Toloi. fol. 29. *Infra illos terminos ab ipsis dominis suis, vel dominabus, vel aliis pro eis, & illi tales homines, vel femina & res, animalia eorum nullatenus capiantur nec Forcentur.* Ibidem sæpius occurrit. Vide *Forciare* in *Fortia* 2.

¶ FORCARIA, pro *Focaria*, Concubina. Statuta Ecclesiæ Andegav. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 524. *Et impudicitias quoque suas palam exercere non verentur, & plures tam Ecclesiastici quam sæculares, singuli singulas in (sic) suas Forcarias in domibus propriis & aliis publicis & honestis locis incameratas tenere & habere non pertimescunt.*

FORCELLETUM. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCEPS, *Fabricæ corruptæ Forfices dicuntur*, Gl. Isid. quæ sic emendandæ sunt ex Glossis MS. Regii: *Forceps, Fabri, qui corrupte Forfices dicuntur.* Isid. Orig. 20, 13. *Forfices secundum etymologiam, si à filo dicuntur F ponitur, ut Forfices quæ sunt sartorum: si à pilo per P ut Forpiceps, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per C ut Forcipes, eo quod formum capiant, quæ sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum.* Festus habet: *Forcipes dicuntur, quod his forma, hoc est, calida capiuntur.* Hæc ad emendationem Glossarum Isid. cum *Forceps* Latinum sit.

Forcipes, quorum gemino dente componitur ignis in lychnis, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur à Durando lib. 1. Ration. c. 3. num. 29. [*Forcipes* etiam adhibitos reverentiæ causa ad tangendam sacram Eucharistiam, auctor est Macer in Hierolex. Hinc idem esse quod Græci Λαβίδα vocant, Latini *Cochlear* existimat. Vide Gl. med. Græc. in voce Λαβὶς, & Lat. in *Cochlear.* In Synodo Limensi an. 1586. *Forceps* dicitur Ferrum ad coquendum panem Eucharisticum.] Vide *Forfex.*

¶ *Forcipes* adhibiti in carnificinis Martyrum, qui triplicis speciei distinguuntur. Consule Baron. in Notis ad Martyrol. 26. Junii.

Forceps Oris, pro *Rostro* avis, quod forcipis figuram referat, apud Radulfum in Miraculis S. Richardi Cicestr. Episc. num. 13. Vita S. Guthlaci Anachoretæ num. 11. *In quo matutinæ volucres avido Forcipe pipant.* [Adde num. 23. & 25.]

¶ FORCERIUM, Feretrum, Gall. *Biere, Cercueil.* Litteræ Clementis PP. pro Monasterio S. Johannis Angeriac. ex Chartario ejusdem loci: *Fratres Minores Forceria sive arcas parochianorum Ecclesiæ dicti Monasterii apud fratres ipsos eligentium sepulturam, quæ cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti Monasterii libere reddant.*

¶ FORCHA, Furca, Gall. *Fourche*, in Chartulario Compendiensi.

¶ FORCHEAPUM. Vide *Foriscapium.*

¶ FORCHIA, Idem, si bene conjecto, quod jus mansionis, eum scilicet domini, vel eorum missi aliquo divertebant *ad justitias faciendas.* Charta an. 1066. *Habeat medietatem leddarum quæ veniunt in civitate sive per terram, sive per aquam, medietatem cordæ & piscationem Atacis, justitias, & balbias, & Forchias, & gistes, & albergas, & acaptes, &c.* Vide Furcia & *Mansio.*

¶ FORCIA. Vide *Fortia.*

¶ FORCIAGIUM. Vide *Forcagium.*

¶ FORCIARE. Vide *Fortia* 2.

¶ FORCIPIUM, Radius brachii. Acta SS. Junii to. 3. pag. 396. de S. Alena: *Atque uno spondili seu Forcipio consimilis brachii.*

FORCONSILIARE. Vide *Forisconsiliare.*

FORDA. Ordinatio Marisci Ramesiensis p. 69. *Non liceat alicui de cætero facere damnas, aut Fordas, aut alia impedimenta in aliquibus laudeis, watergaugiis, fossatis sive aquagiis communibus in marisco prædicto, &c.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 657. *Et tendit usque ad magnam aquam de Ayr, & Fordalos ejusdem prati, quæ percutiunt ex una parte super pratum hospitalis, &c.* Saxon ford est amnis, vadum, trajectus. [Hinc Beda lib. 4. Hist. c. 28. *Juxta fluvium Alne, in loco qui dicitur Adtwi-forda, quod significat ad duplex vadum.* Inde etiam *Francfortum* nomen habet, quia vadum est, quo Francorum transitus fuit in Sueviam ad Coloniam Francorum, quæ Franconia exinde dicta est, ut observat Schilterio Gloss. Teuton.]

FORDANNO. Formula Lindenbrog. 160. *Et quod feci, super me feci, & ego hodie ipsum facio Fordanno, & forbatudo infra noctes 42. sicut lex & consuetudo est.* Editio Bignonii pag. 245. habet hoc loco: *Et quod feci, super me fecit, & ego hodie ipsum facio infra damnum & forbatudum infra noctes 42. &c.* Vide quæ de hac voce commentatur Somnerus in Glossario Saxonic. verbo *Fordeea* & *Orgilde*, ubi ait Saxonibus fordoen, esse *interimere.*

FORDARIUM. Vide *Forarium.*

FORDRO. Lex Ripuar. tit. 33. § 4. *Quod si in ipsa hora, quando res interciatur, responderit, quod Fordronem suum nesciat, &c.* i. auctorem rei venditæ, vel intertiatæ, [qui etiam tamquam suam postulat & repetit. Belgis *Verderea*, auctore Junio in Notis ad Willeramum p. 86. est aliquem voce ciere ac jugi clamore, ut se sistat, urgere. *Fordern* & *Federa* eadem notione usurpant Germani.]

FORE, pro *Esse.* Gregorius Turon. in Vita S. Maurilii Episc. Andeg. MS. c. 2. *Audiens autem ... in villa quadam .. fanum Fore antiquissimum diversis idolorum culturis dedicatum, &c.* Adde cap. 18. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 16.

Ea qui confirmat Christum Fore cunctipotentem.

Ditmarus lib. 2. *In medium prosiliit, & Cunonem per omnia mentitum Fore coram omnibus dixit.* Occurrit passim. Vide Felicem Osium in Notis ad Ottonem Morenam pag. 34.

FORE CENSITI Presbyteri. Capitulare Pipini Regis Italiæ, editum à Steph. Baluzio c. 36. *Ipsi* (Monachi) *in verbo tantum & veritate promittant, de quibus specialiter Abbas adducunt Domino nostro, deinde advocatis & Vicariis, Centenariis, sive Forecensiti Presbyteri, atque cuncta generalitas populi, &c.* Iidem forte qui Farastici. Vide *Presbyter Forasticus* in *Presbyter.*

FOREFACERE, Forefactum, &c. Vide *Forisfacere.*

¶ FOREFENG. Vide *Forfang.*

¶ FOREGIUM, Idem quod supra *Foragium*, Jus Domino debitum pro impositione pretii vini distrahendi. Charta anni 1238. in Histor. Mediani Monast. pag. 316. *De Foregiis vero jam dictæ villæ, quæ ita vulgo dicuntur, & de gallinis & de denariis & de panibus utraque pars medietatem sibi ex integro retinebit.*

¶ FORELLUS, Vagina, Gallice *Fourreau*, ut reor. Char-

Chartularium V.S.Vedasti p.268. *Domus Seyberti Scabini feodus est: debet hominium, justitiam & ad cambucam Abbatis* Forellum.

¶ FORENCISUS, f. pro *Forinsecus*. Exterus. *Cum magna multitudine navigii in Forencisis insulis Scotiæ applicuit*, apud Rymerum tom. 1. pag. 772. Vide Forinseci.

FORENSES, Extranei, in Hist. Cortusior. l. 1. c. 11. & alibi *Foresi*, Bocaccio.

FORENSES HOMINES, qui vulgo *Albani*, seu *Aubains*, Alienigenæ, in veteri Notitia apud Loisellum in Histor. Bellovacensi p.248. Vide *Presbyter Forensis*.

¶ FORENSIS, ut *Feria*, Hebdomadis dies Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom.6. Reliq. MSS. p. 131. *Anno Domini 1415 currente Forensi 4. ante Dominicam Palmarum, quæ erat dies 20, mensis Martii, &c.* Occurrit iterum p.127. & 131.

¶ FORENSIS BURGUS, Gall. *Fauxbourg*, quia foras seu extra civitatem. Chronic. MS. S. Medardi Suession. inter Valesiana, ad ann. 1240. *Ipsi vero appropinquantes civitati Carcasonæ à Burgensibus & illis qui manebant in Burgo* Forensi, *intus nocte per traditionem suam intromissi: civitatem vero & illos qui intus erant & custodes Regis in crastino obsederunt ... Ipsi vero Albigenses ab obsidione recedentes totum* Forensem *Burgum inclitum Carcasonæ igne combusserunt.*

¶ FORENSITUS, quasi *Foras situs*, Proscriptus, *bannitus*. Sententia D. Dalphini contra Franciscum de Bardoneschia lata an. 1334 Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 258. col 2. *Et si aliqui* Forensiti, *unus, duo vel plures ipsum Franciscum ceperint mortuum vel vivum & Curiæ nostræ reddiderint, ipsis parcimus & bona sua reddimus eisdem ex nunc; & si banniti vel alias in contumacia vel indignatione nostra fuerint, capientes seu capi facientes eumdem Franciscum, bannum & contumaciam & nostram gratiam ex nunc, prout ex tunc, remittimus & restituimus eisdem bona ipsorum, &c.* Vide Forestare, 1. & *Forisfui*.

FORERA, vox Agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur, quæ latus suum alterius fini, fronti seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos, sulcis terræ seu quarantenæ impingentis, hoc est, ut vocant, *abuttantis, terra transversalis, &c.* Spelman. [Charta an. 47. Edwardi III. Regis Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Uno capite abuttante super Foreram Rogeri Attacastel.* Charta an. 1258 Apud *Madox* Formul. Angl. p.88. *Quatuor selliones super Osolvistonestry; & duas Foreras super le Grob, &c.*]

¶ FORRERIA, Eadem notione. Charta an. 1348. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pg. 469. *Fuit seisitus in manerio domini de una* Forreria *& 111. ... terræ super Alcbestre.*

¶ FORERIUS. Vide in *Fodrum*.

¶ FORES, pro *Fori*, leges, consuetudines. *Secundum Fores & consuetudines*, apud Rymerum tom 3. p.224. col. 2. sed alibi, *Secundum Foros & consuetudines*. Vide *Forus* 2.

¶ FORES REGIS, Curia. Charta Udalrici Episc. August inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 477. *Huic Irminbardo in exterioribus rebus prudenter conversanti, & dignis meritis suis bonam famam in contiguis partibus & in Regis* Foribus *promerenti, placuit ut aliquod remedium suæ animæ præpararet.*

¶ FORESCHETA. Vide *Forschet*.

FORESCUM. Fori Morlanenses cap. 12. *Item statuo, quod aliquis istius villæ non capiatur pro aliquo* Forescо, *si fidejussores dare poterit.* Ubi videtur legendum *Forefacto*.

¶ FORESICUM, pro *Forisfactum*. Litteræ Episcopi Butuntini ad Massilienses 13. Octob Indict. 3. *Si qua sunt dampna illata per gentes Regis Aragonum aut* Foresica ... *procurarent quod fieret esmenda.*

FORESNI. Titulus 2. Legis Frisior. *Foresni* inscribitur, seu *Forresni*, ut habet Editio Heroldi: ubi agitur de iis, qui alios *exponunt ad occidendum*, i. elocant, vel adsciscunt, ex quo Sixama legendum censet *Forreednisse*, id est, de proditione.

FORESTA, FORESTE, FORESTUS, &c. Saltus, silva, nemus: Cambro-Britannis, qui, ut aiunt, priscam linguam Gallicam & Britannicam retinent, *Fforest*, [Germanis *Forst*.] Lindwodo, *Foresta* est, *ubi sunt feræ non inclusæ; Parcus, locus, ubi sunt feræ inclusæ.* Ockamus cap. *Quid Regis Foresta est? Foresta est tuta ferarum mansio, non quarumlibet, sed silvestrium, non quibuslibet in locis, sed certis & idoneis, unde Foresta, E mutata in O, quasi Feresta, hoc est, ferarum statio.* Eadem habet liber Niger Scaccarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, apud Spelmannum. Alii, quod *foris stent*, forestas dictas putant. [Vide Menagium in Dictionario Etymol. Gallic.]

FORESTE. Vita S Gudilæ Virg. num. 39. *Per circumadjacentem Forestem exturbabat rapidas feras à sedibus suis.* Occurrit præterea hæc vox apud Laurentium Leodiensem in Episcopis Virdun pag. 323. in Charta Childerici Regis apud Bolland. 1.. ebr. pag 235. [in Charta Bertradæ ann. 722. inter Probat. Histor. Lotharing. tom. 1 col. 269. in Præcepto Lotharii Regis an. 861. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 178.] in Charta Caroli Simplicis apud Miræum in Diplomat Belg. lib. 2. cap. 17. [in Charta an. 1040 apud Mabill. tom. 4. Annal p.733.] & alibi passim.

¶ FORASTIUM. Charta Conradi II. Imp. pro Ecclesia Cathedrali Camerac. an 1146. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. p. 181. *Forastium etiam tendens in longitudine à Saxastonis monte usque ad illum locum, ubi duæ Helpræ cadunt in Sambram.*

FORASTUM, & FORESTUM, apud Baldricum in Chr. Cameracensi lib. 1. c. 108. Ditmarum lib. 3 pag. 27. in Charta Caroli Magni, [in Præcepto Ottonis I. Imper. an. 945. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect col. 285. in Tabular. S. Mauritii *de Carnoet*, & Kemperlegiensi, Miræum tom. 2. Diplom Belg. pag. 1128.] apud Crantzium in Metrop. lib 1. cap. 2. in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburg. p. 186. &c.

FORESTA, [in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. apud *D. de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. p. 455.] apud Perardum in Burgundicis p. 28.

FORESTUS, in Capitulari de Villis cap. 11. [in Charta an. 1300. apud Ludewig. tom 6 p. 40.] apud Ditmarum lib. ult. p 110. &c.

FORASTA, in Chartis Alemannicis Goldasti c. 31.

¶ FORESTIA Charta Adæ Dominæ de Firmitate Ansculfi pro Monast. Rodoliensi (*Reuil*) ex Archivo ejusdem: *Et quidquid præfati Monachi pari modo in eisdem locis poterunt juste & legaliter acquirere, sine extirpatione Forestiarum.*

FORESTE DOMINICUM, Silva Regia, in Lege Longob. lib. 1. tit. 22. §. 7. & apud Eginhardum Epist. 7. & in Charta Ludovici Pii Imperatoris apud Ughellum to. 5. pag. 618. *Forestes*, in eadem Lege Longob. lib. 3. tit. 35. [in Caroli Magni an. 20. regni ejus.] *Silvæ ad Regem pertinentes*, in Vita S. Richarii, silvæ scilicet majores, quas Principes sibi reservabant, quo in iis, certis anni tempestatibus, venationi indulgerent, quę aliis prorsus in iis erat interdicta: adeo ut Guntrannus Rex Chundonem Cubicularium Regium, qui bubalum venando in Vosago occiderat, morte mulctarit, ut refert Gregorius Turon. lib. 10. cap. 10. Sed & ipsis Regum filiis in iis venari fas erat, quod exerte habetur in Capitulis Caroli Calvi tit. 43. cap. 32. eujus locum hic

hic afferam, quod aliquot forestarum dominicarum nomina & situs prodat: *In quibus ex nostris palatiis filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus Forestibus venationem exercere non debeat. Carisiacus penitus cum Forestibus excipitur. Silvacus cum toto Laudunensi similiter. Compendium cum Causia similiter. Salmotiacus similiter. In Odreia villa porcos non accipiat: & non ibi caciet, nisi in transeundo. In Attiniaco parum caciet. In Verno porcos accipiat tantum. Arduenna penitus excipitur, nisi in transeundo, & villæ ad servitium nostrum similiter. In Ligurio porcos & feramina accipiat. Aristallum cum Foreste penitus excipitur. In Lens, & Wara, & Astenido, & feramina & porcos capere potest. In Rugitusit, in Scadebolt, & in Launif, tantummodo in transitu, & sicut minus potest. In Crisiaco similiter. In Lisgo porcos tantum accipiat. Ut Adelelmus de Forestibus diligenter sciat, quot porci & feramina in unaquaque à filio nostro caciata fuerint.* Adde Capitulare 1. Caroli Magni an. 802. cap. 39 Atque ut aliquid de forestis istis Regiis ibi recensitis adnotem,

Carisiacum, locum hodie *Kiersi sur Oyse* nominari in pago Suessionensi, multis probaturus est propediem vir doctissimus Jo. Mabillonius, ubi celeberrimum extitit regium palatium: & ab eo haud procul Foreste, seu silva, in qua *Ludovicum Pium ex more autumnalem venationem complevisse* an. 820. refert Eginhardus in Annalibus.

Silvacum, in Laudunensi pago, locum hodie *Selve* dictum, haud procul Fara oppido, ubi est Vedogiensis silva statuit idem Mabillonius.

Venationis Regum in *Causia* silva, quæ & *Cotia* Scriptoribus passim, ad Compendium, meminerunt Gregorius Turon. lib. 4. cap. 21. Fortunatus in Vita S Medardi, Gesta Regum Francorum cap. 29. &c. Hodie *Forest de Compiegne* appellatur.

Quæ *Odreia* villa hic appellatur, *Audriaca* dicitur in Annalibus Francorum Bertinianis annis 865. 867. 871. 873. 878. & apud Eginhardum Epist. 52. *Odriacum* & *Hodricium* in Chartis Dagoberti & Caroli M. apud Doubletum pag. 676. 721. statuiturque inter Ambianos & Atrebates, quam quidem eamdem esse cum *Ariaco*, vulgo *Aire*, multis probavit Malbrancus lib. 5. de Morin. cap. 4. 9. 11. 13. 14. 15. 16. lib. 7. cap. 58. cui adjacet ingens silva, quam *Vastlau*, seu vastum saltum vocant.

De *Attiniaco* & *Verno* Palatiis, quibus adjunctæ fuere silvæ regiæ, quædam adnotamus, ubi de Palatiis regiis. *Broili ad Attiniacum Palatium* meminit Capitulare triplex Caroli Mag. ann. 808. c. 10.

Venationis regiæ in *Ardenna*, seu *Arduenna* silva crebra mentio in Annalibus Francorum ann. 802. 804. 813. 819. 822. 823.

Aristalli, seu *Heristalli* Palatii mentio pariter non semel occurrit in iisdem Annalibus.

Lens etiamnum habetur oppidulum in Atrebatibus.

Astenidum videtur esse *Satanacum* in Lotharingia, quod *Astenai* olim, nunc *Stenai* dicitur.

Crisoiacus etiamnum nomen retinet in Comitatu Pontivi, hodie *Cresci*, cui adjacet ingens ejusdem nominis Foreste. *Criscecus villa in Pontio*, apud Fredegarium c. 96. *Crisciagus*, in Gestis Regum Franc. cap. 45. *Crisciacensis silva* in Vita S. Richarii.

Aquisgranensis forestis meminit Charta Caroli M. pro Ecclesia Osnabrugensi an. 840.

Vosagi celeberrimæ silvæ, in qua regiæ venationes fiebant, mentio est etiam passim apud Scriptores, Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. Fortunatum lib. 7. Poem. 4. in Annalibus Francor. an. 805. 806. 817. 821. 825. &c.

Fiebant autem istæ venationes à Principibus nostris cum tota Palatii comitiva. *Hinc Venationes publicæ* vocantur forestæ ipsæ Regiæ in Chronico Montis-Sereni: *Erat circa locum ipsum Venatio publica Imperatoris.* Sub autumnum ut plurimum fiebant: unde *Venationes autumnales* dicuntur Eginhardo ann. 820. 822. 826. *Venationes ex more, more solito*, solennes, ut loquitur idem Eginhardus an. 817. 819. 820. *Juxta morem Francorum*, ut auctor Vitæ Ludovici Pii ann. 817. Idem an. 822. *Quibus dispositis juxta morem Francorum Regum autumnale tempus venationibus insumpsit.*

Ut olim veteribus Gallis, quod testatur Arrianus lib. de Venatione cap. 34 ita fuit venatio Francis omnibus familiare exercitium. Quippe cum venatio artis bellicæ pars ac imago semper habita sit, &, ut ait Aristides Orat. in Minervam, τῆς πολεμικῆς ἱερὸν τέχνης, μᾶλλον δ' εἰκὼν. Seu, ut Philo Judæus in Vita Mosis: Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀγρίων θηρα-ματικὴ κατ' ἐχθρῶν ἐστὶ γύμνασμα. His artibus futuri Duces olim imbuebantur, inquit Plinius in Paneg. Philippus *Mouskes* in Carolo M.

Et nules gens en tout le mont
Si volontiers kacier ne vont,
Ne en riviere com François,
Et oreut set toutjours au bois.

Id pariter de Francis omnibus, & Francorum Principibus testantur Scriptores alii. Aimoinus l. 1. Hist c. 21. in Clodoveo: *Ut moris est Francorum venatui insistere.* Et lib. 2. c. 37. *Indeque venationis gratia exercendæ, cujus studiosos fore Francos supra meminimus, Cociam silvam ingressus, &c.* Gesta Dagoberti Regis cap. 2. de ipso Dagoberto: *Cum adolescentiæ ætatem, ut Genti Francorum moris est, venationibus exerceret, &c.* De eodem cap. 23. *Exercitiis viritim* (f. virium) *& venationibus assidue utens, in omni agilitate corporea strenuus atque incomparabilis erat.* Angradus Monachus in Vita S. Ansberti de Theodorico Rege: *Venatibus, ut sibi gentilitium erat, indulgens.* Idem de Chlotario prodit Fredegarius Scholast. c. 42. Eginhardus de Carolo M. *Assidue exercebatur in equitando ac venando, quod illi gentilitium erat: quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari.* Poeta Saxonicus lib. 5.

Hic se venatu, nec non equitando frequenter,
Fecerat ignarum desidiæ penitus.

Alcuinus, sive quis alius auctor Poematis de Carolo M. editi à Canisio:

. . . Etenim nemora inter opaca
Hic pater assidue Carolus venerabilis heros
Exercere solet gratos per gramina ludos,
Atque agitare feras canibus, tremulisque sagittis
Sternere cornigeram, nigraque sub arbore turbam.

Sed & *filios, quam primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis, ac venationibus exerceri fecit*, ut est apud eumdem Eginhardum Ludovicum Pium venatoriis etiam exercitiis vacasse testantur Theganus cap. 19. & auctor Vitæ illius an. 817.

Ut vero omissis priscis Regibus ad recentiores transeamus, Ludovicum XI. venationi operam impensius dedisse tradit Monstrelletus 3. vol. pag. 97. Id ipsum scribit Thuanus de Carolo IX. cujus de Venatione liber in omnium manibus versatur. De Ludovico XIII. norunt, qui etiamnum sunt superstites.

Fateor tamen Regibus nostris non peculiare fuisse venationis studium, quod ab antiquis etiam Principibus cultum, exemplis aliquot probavit Meursius in Notis ad Lycophronem.

Præ cæteris autem Reges Angliæ Normannicos venationis perinde studiosos extitisse, ex Scriptoribus constat, *qui in tantam erupere insaniam*, (verbis utor Joannis Sarisberien. lib. 1. Policrat. cap. 4.) *ut hostes naturæ fierent, conditionis suæ immemores, divini judicii contemptores, dum in vindictam ferarum, imaginem*

Dei

facere Forestam in aqua de Noncento.

Forestas vero piscium vivaria appellasse videntur nostri, quod majoribus illis silvis adjuncta essent & vivaria. Capitul.2.an.813.cap.19.de cura villicorum: *In Forestis mansum regale, & ibi Vivaria cum piscibus & homines ibi maneant.*

FORESTARE, Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere, jus forestæ concedere: *Forestem noviter instituere*, in Capitul.4.an.819.c.7. & lib.4.Capit. cap. 42. 65.Charta Conradi Imp.an.1029.in Chronico Episcop. Mindensium pag.736.*Quandam silvam .. Forestari concessimus, & banni nostri districtu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eodem Foresto absq; prælibati Episcopi suorumque successorum licentia potestatem habeat venandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito sub jure banni continentur.* Alia ejusdem Imperat ibidem: *Supplicans, quatenus nos quoddam Forestium jus scilicet juris per Imperiale nostri præceptum Forestari faceremus, &c. Forestæ noviter instituta*, in Append.3.Capit. lib.4.c.3.*De Foreste, quam Autharius Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, ut Missi nostri rei veritatem inquirant, &c.*

AFFORESTARE, Eadem notione. Charta Forestæ Joannis Regis Angl.apud Matth.Paris: *Omnes bosci, qui fuerunt Afforestati per Regem Ricardum fratrem nostrum ... statim desafforestentur, nisi fuerint dominici bosci nostri.* Adde eumdem an.1225.pag.223. & in additam.p.100. & Fletam lib.2. cap.40.§.2. *Charta Afforestata*, in veteri Inquesta apud Willel. *Dugdale* in Antiquit. Warwicensib.p.665.

INFORESTARE, Idem quod *Afforestare*. Matth.Paris an. 1245. *De regiæ forestæ, vel terræ Inforestatæ occupatione.*

Forestæ vero creandæ ritum ita describit Spelmannus: Constituuntur regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum forestæ designatum intuentur, lustrant, & terminis manifestis circumscribunt. Perimpleto hoc, & in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto, Rex præconis voce ipsum locum, seu regiunculam, per totum Comitatum, ubi sita est, forestam edicit forestæque legibus communitatem. Prohibet insuper ut nemo ea turgeat audacia, quod sine majestatis venia aliquam illic exerceat venationem, diciturque jam locus *Afforestari*, &, ut cæteræ forestæ, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales & ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat & consuetudo.

INFEOFARE Rex dicitur *Baronem cum libera Foresta*, cui jus forestæ concedit, in Legib. Forest Scoticar.cap.21.§.1.

DEAFORESTARE, Terras de forestæ jure demere, & in pascua aut culturam redigere. Charta Edwardi I. Regis Angl.tom.1.Monastici Angl.pag.939. *Concedimus etiam ... quod omnes terræ & tenementa sua, & hominum ac tenentium suorum in maneriis & locis prædictis, tam in bosco, quam in plano existentia, & extra omnem potestatem Forestariorum, Viridariorum, Regardatorum, Agistatorum, & omnium aliorum Ballivorum & ministrorum forestæ nostræ, & quod possint de boscis suis, de maneriis prædictis pro voluntate sua ... commodum suum facere, & boscos illos assartare, & in culturam redigere.* Charta alia tom.2.pag.176.*Totam bayam nostram de Langewath ... quam nobis & successoribus nostris per cartam suam Deafforestavit, &c.* Alia Henrici III. Regis tom.3.pag.125. *Ita quod brulli prædicti cum laudis, pratis & omnibus suis pertinentiis, tam in bosco, quam in plano Deafforestentur, & quieti sint in perpetuum de regardo, vasto, venatione, & de omnibus, quæ ad forestam vel forestarios, vel eorum ministros pertinent: quos quidem brullos prædictus Episcopus & successores sui assartare, excolere, & fossato sive haia claudere poterunt, &c.* [Charta apud Th.*Blount* in Nomolex.Anglic *Sciatis nos omnino Deafforestare forestam de Brewood de omnibus quæ ad forestam & forestarios pertineat. Quare volumus & firmiter præcipimus quod prædicta foresta & homines in illa manentes & hæredes eorum sint Deafforestati in perpetuum.*] Willelmus Malmesbur.an.1300 *Item postulaverunt, ut Deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes divites plebis, à Rege sæpius concessas, sed hactenus opere non completas, remota ulteriori dilatione fieri juberet decretas.* Vide Gul.Prynneum in Libertat.Angl tom. 3. p.1142. [& *Disafforestare*.]

REAFORESTARE, Forestam vastatam & in novalia conversam rursum ad forestam redigere. Exstant apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 319. 320. Diplomata aliquot Henrici VII. Imper an. 1309. & 1310. quibus facultatem concedit, silvam in agros redactam, *in arbores & in silvam, sicut solebat esse primitus, redigendi.*

FORESTAGIUM, Jus utendi foresta, vel ipsa præstatio pro jure utendi foresta, seu in ea capiendi *rationabile estoverium*, ut ajunt Practici, atque iis Bracton. lib.4. de Assisa novæ dissaisinæ cap.41. & tit. de actione dotis cap. 18. 41. scilicet *ad ædificandum, ardendum, claudendum, &c.* Ugutio: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collectum, quod vulgo dicitur Silvaticum, id est, Forestage, Gallice.* Catholicon parvum: *Lucar, Fourestage.* Tabularium S.Dionysii de Capella diœcesis Bituric.Ch.135. *Reddant Monachi de unoquoque furno unam eminam aveuæ de Forestagio, quamdiu acceperint silvas ad opus furnorum.* Charta Guillelmi Regis Sicil. an.1173. apud Ughellum in Archiepisc. Beneventan. *Concedimus etiam in dicto Monasterio cedua lignorum absque ullis Forestagiis, &c.* [Charta an.1114. tom 2. Gall.Christ. inter Instrum. col.202. *Ego Bernardus del Burg, & ego Geraldus ... forestarii prædicti nemoris donamus & concedimus Deo & B.Mariæ & Magistro Geraldo de Salis ejusque successoribus in perpetuam eleemosynam Forestagium & omne aliud ex integro, quod habebamus vel requirere poteramus in nemore quod Delonium vocatur.* Inquisitio de juribus Dalphin. in loco Visiliæ tom.1. Histor. Dalphin, pag.122. *Item pro Forestage seu nemore Visiliæ capiebat Sescalcus apud Visiliam pro qualibet bestia quæ ibat ad nemus unum de nariorum in Nativitate Domini, & pro quolibet homine adducente ligna unum obolum, exceptis hiis qui nemus habebant. Item habebat Sescalcus in Forestage Sescalciæ in Nativitate Domini pro qualibet bestia 1. den. pro singulis pariis bovum 1. den*] Charta Alienoræ Reginæ Angl.apud Beslium p.598.*Habebunt in eis* (nemoribus) *Forestagium & pasnagium, & cætera omnia, quæ antecessores eorum habebant temporibus Comitum Pictavensium, ita quod neque vendent, neque donabunt.* Charta Idæ Comitissæ Bononiensis in Tabul.S.Judoci: *Eidem Ecclesiæ Forestagium condonavi & reddidi de terra B. Judoci inter Cautiam & Asteiam adjacente, sive sit de feodo, sive de jure possessivo.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol.50. *De nemoribus Militum & feodalium de foresta ipsi habent exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt exemplare, nec vendere, nec dare omne Forestagium. De foresta, sive sit de domo, sive sit de dolio, sive de cuba, sive de merreno vinearum, dominus de Lopelando habet totum Forestagium, scilicet de 12 den. 1. den* Charta Joannis Comitis Augi: *De prædictæ Ecclesiæ* (S.Michaelis de ulteriori portu) *avenam & frumentum de Verleio, quæ pertinet ad Forestagium, &c.* Ubi

FORESTAGIUM videtur usurpari pro alia quavis præstatione. Charta Occitanica an.1312.ex 48. Regesto

Ta-

Tabularii Regii num. 29. *Nec non & medietas quistæ & Forestagii valebant, &c.* Ut in Constitut. Sicul. l. 1. tit. 59. §. 2. *Donans, Forestagia, plateatica, passagia, &c.* Charta Herberti Vicecomitis Thoarcensis an. 1099. apud Sammarth. in Abbat. S. Florentii Salmur. *Castrum de Nois, Forestagium, pasnoticum, vendam atque pedagium hominum S. Nicolai, &c.* Charta an. 1247. in Regesto Comit. Tolosæ: *Terras cultas & incultas, boscos & bartas, prata & pascua, taillivos & expletivos, venationes & Forestagia, quercos, &c.* [Testamentum Guillelmi de Marolio an. 1250. ex Archivo Cameræ-Fontis: *Et pro eadem deservienda dedissem viginti octo arpenta terræ suæ apud Meriacum, & circiter quatuor libratas percipiendas in Forestagio & piscatione quadam quam habebam apud Meriacum in Materna.* Tabularium Veteris-Villæ: *Prædicti Milites in illa terra habere se Forestagium dicebant. Sed Johannes Dolensis Johanni filio Gualteris de Laugan magistro forestario suo donavit 12. den. Andegav. singulis annis reddendos de mangerio suo de Tiavel in excambio hujus Forestagii. Insuper dimisit ei sciphos & scutellas quæ ipsi reddebant annuatim de Forestagio suo de Tancart ad curiam suam cenandam in die Nativitatis Domini & Resurrectionis.*] Monastic. Anglic. tom. 1. p. 600. *Donavi ... 3. forgias ... liberas & absolutas & quitas, & omne ferrum, quod in eis fabricabitur, ab omni teloneo, & Forestagio, & passagio, & ab omni genere consuetudinum.* In veteri Charta vernacula mentio fit *du Forestage, qui se leve à cause du four bannal.*

☞ Ex his omnibus facile colligitur *Forestagium* præsertim usurpatum fuisse pro Telonio seu pensitatione, quæ in forestia exigebatur à forestariis, pro plaustris & equis colonorum, aliorumve, qui per suæ forestæ *baillivas*, seu limites, onera portabant: ita ut idem sit quod *Chemmagium*. Id iterum firmare licet ex Charta Edwardi I. Regis Angliæ apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de theloneo & passagio, & de Forestagio, & theloneo aquarum & viarum forestam meam contingentium.*

☞ Quibus vero *Forestagium* seu jus utendi foresta competebat, iis non modo licitum erat ligna ad usus suos cædere, sed & pecus suum in foresta pascendum ducere poterant. Jus autem *Forestagii* personale est, non reale, ut definitum fuit in Camera Comput. Bellijoci an. 1418. adeo ut destructa domo juri *Forestagii* obnoxia, jus quoque illud simul exstinguatur. Verum si aliæ domus ædificentur, eorumque possessores eo jure uti voluerint, integram debent *Forestagii* præstationem: sed si duæ domus, vel, ut ajunt, duo foci conjungantur, tunc, licet eodem jure utantur, unicum tamen debetur *Forestagium*.

¶ Forestagium, Officium *forestarii*. Liber niger Scaccarii pag. 215. *Et ego ipse custodio Forestagium Regis de feodo meo, & debeo ire cum corpore Regis in servicio suo paratus equis & armis, cornu meo in collo meo pendente.*

Forestaria, vel Forestarium, Idem quod *Forestagium*. [Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1197. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 722. *Ego vero illam nemoris quartam partem in manus meas libere resignatam, tamquam meam propriam ab omni advocatione & villicatione & Forestaria, & quorumlibet hominum incisione liberam & emancipatam, sæpe dictæ Ecclesiæ S. Dionysii in eleemosynam ... libere & legitime donavi.* Vita S. Henrici Imper. tom. 3. Julii pag. 759. *Contulimus ad supradictam Sedem Episcopalem villas cum omnibus pertinentiis videlicet cum pratis, pascuis, campis, forestis, Forestariis, cellariis, censibus, aquis, &c.* Chartul. Capituli Ambian. *Sciendum etiam quod in parte decimæ Forestarii habent Canonici duos modios, unum frumenti & alium siliginis.*] Charta an. 1264. apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. *Asserebat habere debere in plesseia & laeya, & aliis nemoribus usuagium suum, tam ratione forestariæ seu forestarii, quod idem Guillelmus habebat in foresta & nemoribus nobilis viri Petri Tornemine, quam pro ratione successionis Gaufridi dicti Herfard, patris videlicet, ad potrandum de lignis ad sua ædificia construenda & reparanda, & ad pascendum porcos suos cæteraque animalia sua in eisdem plesseia & laeya.*

Forestaria, Præpositura, seu *Balia*, ita appellata in Monasteriis & Ecclesiis Canonicorum, apud Innocent. III. PP. l. 13. Epist. 55. cui forte forestarum incumbebat cura, aut advenientium extraneorum, quos *Forestarios* nuncupabant.

¶ Forestaria Camera, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommoda excipiendis fratribus hospitibus, quos *Forestarios* vocant. *Tegula percutitur, cum frater Forestarius recens advenit.* Necrologium Franciscanorum Silvanect. *Dedit isti Conventui 80. francos pro reparatione loci tam refectorii ... quam Cameræ Forestariæ contiguæ.*

Forestale, Idem quod *Forestagium*. Arestum Paris. 11. April. 1319. *Quod essent ab antiquo in possessione vel quasi quieta & pacifica sciandendi, capiendi, & portandi ligna pro usu calefagii, & ædificiorum dicti Monasterii, necnon dandi & vendendi ea cuicunque pro libito suæ voluntatis, ac ibidem venandi, ac feræ animalia capiendi soli & in solidum & de feris animalibus ibidem caput & pedes & alia usagia consueta à venatoribus habendi & levandi, & etiam forestandi ibidem, & forestarios habendi, & tenendi, & Forestale levandi & exigendi à quibuscumque personis ligna capientibus, seu animalia sua immittentibus in quadam parte nemoris, &c.*

Forestarius, qui Forestas seu silvas curat, servat: *Forestier*, [vel *Sergent de bois*,] in Consuet. [Meldensi art. 177. Lingon. art. 3.] Montensi c. 53. Senon. art. 154. Victriac. art. 120. Ducatus Burgund. art. 7. Comit. Burg. art. 58. Nivernensi tit. 17. art. 13. 14 & Britanniæ art. 230. 402. Charta Pipini Regis Franciæ pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag. 699. *Necnon & diversa feraminum genera, seu & Forestarios cum ipsorum mansibus cum ipsa foresta per diversa loca commanentes.* [Tabularium Savigniac. *Radulfus Filgeriarum Dominus concessi Monachis Savignei elemosinam quam dedit eis Conanus Dux Britonum in foresta Redonensi, & tanquam primus & princeps Forestariorum eamdem donationem confirmavi.* Vide paulo inferius *Protoforestarius.*] Adde Capitulare de villis cap. 10. *Custos silvarum*, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. & in Legibus Wisig. lib. 8. tit. 5. §. 1. Le Roman. *de Girard de Vienne* MS.

Tant que il vindrent un pou ains l'esclairer
A la maison Bernard le Forester:
Icil devoit le boschage gaiter.

¶ Forestarius Nuncius Instrum. an 1350. apud D. *de Lauriere* tom 2. Ordinat. Reg. p. 479. *Item, quod dicti Consules possint anno quolibet, seu quovis creare unum Nuncium Forestarium, seu Bannerium, qui habeat jurare in manibus dictorum Consulum, de bene & fideliter habendo in regimine dicti banni, seu Forestarii, qui etiam executiones ad instantiam & requestam dictorum Consulum faciat, & compellendo ad solvendum talliam, seu tallias indictas, seu indicendas compellat, & forestas, devesias, seu nemora dictæ Universitatis defendat & custodiat.* Vide *Bannerius* in *Bannum* 1.

Forestarii Regii, qui *Custodes regii saltus* dicuntur apud Flodoardum l. 1. Hist. Rem. c. 20. *Custodes saltuum villarumque regiarum*, in Chron. Fontan. cap. 1.

Mau-

Maurontus in Vita S.Richarii cap 12. appellatur *Silvarum regiarum procurator:* in Chronico Hariulfi lib. 1. cap.19. *Silvarum ad Regem pertinentium dispositor & Custos:* *Regius Forestarius*, apud Aimoinum lib.5.c.47. & Ermentarium in Vita S. Philiberti c. 16 [Capitulare de villis c. 10 *Ut majores nostri, & Forestarii, poledrarii, cellularii, decani, telonarii & ceteri ministeriales ea faciant, & sogales doneut de mansis eorum; pro manuopera vere, &c.*]

FORESTARIUS DE FEODO, Qui *forestariam* feodalem possidet, in Monastico Anglicano tom.2. p.330. in Addit.ad Matth.Paris pag.100.101.& in Fleta lib. 2.c.41. ubi opponitur *Forestarius de non feodo. Forestarius capitalis de feodo*, ibidem cui subsunt *Forestarii de feodo*. Regestum Ludovici Ducis Andegav. fol. 99 *Jubel d'Avaugour Chevalier est homme lige du Duc d'Anjou à cause d'une Foresterie Faiée sise en la forest de Maienne.* Forestariorum vero feodatorum munus hisce exequitur. Charta Arnaldi de Hispania Domicelli an.1273.in Regesto homagiorum Ducatus Aquitaniæ, p. 6. *Item dixit & recognovit se tenere in feudum à dicto domino villam & homines de Botnjas cum pertinentiis, & Custodiam saltuum, quos saltus dixit, quod debet custodire pro dicto Domino Rege: & si invenerit aliquem venantem, qui non debeat venari pro natura sua, scilicet quod non sit nobilis, aut jure suo debeat venari, debet ipsum capere, & habere equitaturam suam, si quam habet, & canes, & debet personam reddere in castro Burdegal. & si habeat venationem, primum quarterium debet portare Constabulario, & de gagio tertiam partem.* Charta Joannæ Reginæ Castellæ & Comitissæ Pontivi an. 1255. ex Tabulario S. Vulfranni Abbatisvill.p.20. *Volumus etiam, quod Custodes forestæ nostræ, quicumque sint, teneantur erga Capitulum juramento præstita apud Cresciacum, quod nemus prædictum Decani & Canonicorum fideliter observabunt, ita quod de omnibus foresteris & emendis in dicto nemore evenientibus ... medietatem percipient sub juramenta custodum nemoris sibi super hoc præstita.* In ejusmodi Forestariorum abusus pluribus invehitur Petrus Blesensis Epist.95.

FORESTERII. [Chron.Dom.de Gravina apud Murator.tom.12.col.653. *Parcite mihi, quia sum de sancta Juliana & Foresterius defensalis dominæ Ducissæ.*] Vide Constitutiones Siculas lib.3.tit.38.§ 1.

¶ FORESTERIUS, Custos hortorum, vinearum, &c. Gall. *Messier.* Statuta villæ Montis-olivi Diœcesis Carcasson.an.1231.apud Marten.to.1.Anecd.col.968. *Item, quod Consules ... potestatem habeant custodes villæ & Foresterios hortorum, vinearum, agrorum & aliarum possessionum instituendi.*

¶ FORISTARIUS. Codex MS.Irminonis Abb. Sangerman.fol.28. col.2. *Martinus colonus S.Germani habet secum infantes 11... & est Foristarius de silva & vinea dominica.*

¶ FORSTARIUS. Charta Udonis Episc. Tullens. inter Probat. Hist. Tullens. pag.80. *Forstarios & custodes ex antiquo possidet in vineis supradicti loci.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol 72. *Cum ministerialibus, id est, Forstaria & decano qui retenent pro se sol. 1. & denar. 3.*

FORESTARII *ad custodiendos campos*, in Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meurissium p.169.

PROTOFORESTARIUS, Dignitas in Anglia, quæ hodie exolevit. Is res forestæ procurabat, cognoscebat de causis ad forestam pertinentibus magna cum auctoritate, & à forestariis aliis ratiocinium exigebat. Idem *Justitiarius de foresta*, dicitur Matthæo Westmonasteriensi ann.1252. & Rogero Hovedeno pag.784. Erant autem duo simul, quorum hic Cis-Trentanis, ille ultra Trentam constitutis forestis præfectus erat. *Protoforestarios Angliæ* aliquot recensent Scriptores.

HUGONEM de NEVILLA, seu *de Novavilla*, Matthæus Westmonast. an. 1211. & Matth. Paris an. 1244. Rog. Hoved. p.784.

JOANNEM BISET, qui obiit ann. 1242. idem Westmonast. p.1242.

JOANNEM de NOVA-VILLA, Hugonis filium sub Henrico III. qui obiit an.1246. iidem Westmonast. & Parisius.

GALFRIDUM de LANGLEA, à fluvio Trenta usque ad regnum Scotiæ; &

ROBERTUM PASLEWE, seu *Passelevu*, in partibus australibus Angliæ, usque ad eumdem fluvium Trenta, quibus successores dati an 1253.

ERNOLDUS de Bosco Miles, loco Roberti, qui obiit an.1255. &

JOANNES de LEXINTONA Miles, loco Galfridi. Matth. Westmon. p.351.353.360. Matth. Paris p.606.

Exolevit postea Protoforestariorum nomen, qui *Justitiarii forestarum*, & *Itinerantes* nude dicti sunt, quorum alter Cis-Trentanis, alter Ultra-Trentanis forestis præfectus est. Rogerus Hovedenus, de Henrico II. Rege Angl. pag. 624 *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui post decessum Alani de Neovilla constitutus erat summus Justitiarius omnium Forestarum Angliæ à domino Rege: quo defuncto Dominus Rex divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, & unicuique partium præfecit quatuor Justitiarios, videlicet duos Clericos, & duos Milites, & 2. servientes de domo & familia ipsius custodes venationis & viridis super omnes alios forestarios tam Regis, quam Militum & Baronum, & misit eos placitare placita forestæ secundum suprascriptam assisam forestæ.* Idem pag. 784. *Per Hugonem de Nevilla summum Justitiarium omnium Forestarum Regis in Anglia.* Meminit idem *Justitiariorum Forestarum itinerantium.*

¶ FORESTÆL, FORESTALLUM. Vide *Forestel*.

¶ FORESTANUS, Suburbanus, Italis *Forese*, nostri *Forain.* Bartholomæus Scriba lib.6. Annal. Genuens. ad an.1239. apud Murator. to.6. col 481. *Tandem dictus Fulco & Januenses qui secum erant, prævaluerunt in bello, & destruxerunt turrem S. Ampelii, & domos & receptacula Forestanorum Vintimilii, & eorum terras destruxerunt & devastarunt.* Vide *Foresterius*.

1. FORESTARE, Proscribere, bannire. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ & Arelatenses, an.1251. art. 15. *Dominus Comes seu ejus Curia non possit gravare aliquem Arelatensem, vel damnum inferre in personis vel rebus, etiamsi Forestati fuerint, sive banniti, &c.* [Ogerius Panis lib. 4. Annal. Genuens. ad an. 1215 apud Murator. tom.6. col.409. *In eodem quippe Consulatu Guido Prolexinus & Carbonus Ansaldi Malocelli in Bisamne insultum fecerunt in Herodem de Mari: quare Consules ipsos Forestarunt in publico parlamento.* Et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. ibidem col.468. *Postea eodem anno 10. Decembris Sorleonus Piper & Suzo frater ejus ambo vulnerati fuerunt graviter, & inde culpatus fuit Henricbettus Embronus ... & propterea Forestatus fuit & in bannum positus.* Occurrit preterea in Statutis Massil. lib.5. cap 6.]

¶ 2. FORESTARE, Silvam in *Forestem* convertere, &c. Vide in *Foresta*.

¶ FORESTARIA, FORESTARIUM, FORESTARIUS, &c. Vide in *Foresta*.

¶ 2. FORESTARIA, vel FORESTERIA. Sic homines suburbii & *districtus* seu territorio alicujus urbis appellantur, quia foras seu extra urbem sunt, in Chr. Parmen. ad an. 1301. apud Murator. to. 9. col. 842. *Pars il-*

lorum de Soardis & aliorum extrinsecorum civitatis Pergami, & D. Galeaz filius D. Maphai Vicecomitis Mediolani cum tota Forestaria sua tam militum quam peditum per fortiam, armata manu ... intraverunt Pergamum, & ipsam civitatem ceperunt. Ibidem col. 851. *Et tota Forestaria civitatis Parmæ equitavit incontinenti Placentiam in succursum dicti D. Alberti Scoti.* Vide *Foresterius.*

¶ FORESTATIO, Bannitio, proscriptio. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1259. apud Murator. to. 6. col. 528. *Et annuens petitioni ipsorum una cum potestate Januæ restituit in integrum omnes forestatos Januæ & districtus omnibus Forestationibus & bannis.* Vide *Forestare* 1.

FORESTEL, FORSTEL, FORSTAL, Criminis in via perpetrati reus, viæ obstructio, itineris interceptio, à Saxonico fore, quod est *præ*, vel ante, seu fare, via, & stal, statio, septum; cujus quidam delicti cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 10. 12. 35. 59. Eædem Leges Henrici c. 80. *Si in via regia fiat assultus super aliquem, Forestel est.* Infra: *Forestel est, si quis ex transverso incurrat, vel in viam expectet, & assaliat inimicum suum. Si post eum expectet, vel evocet, ut ille revertatur, in eum non est* Forestel. *Foristallis transgressio*, videtur id delictum appellari in Curia 4. Burgorum Scotic. §. 2. apud Skenæum pag. 153. At Spelmanus *Forstallis* pro *rescussu averiorum* usurpari ait in Statuto Walliæ anno 12. Edw. I. [In MS. Cod. Ecclesiæ Roffensis ad calcem, apud H. Wanleium de Antiqu. litter. Septentr. *Forsthal*, *id est*, *Resistere*, *averiis captis*, *pro namio*.] Vide *Foristallare*. Varie autem hæc vox scribitur.

FORESTAL, in Legibus Henrici I. c. 10. & in Monast. Angl. tom. 2. p. 827.

FORESTÆL, in iisdem Legibus cap. 35.

FORSTEL, ibidem cap. 12.

FORSTAL, & FORSTALLES, ibidem cap. 59. extremo.

FORESTALLUM, Cognitio ac jurisdictio de *Forestalli* crimine, quæ alicui conceditur, in Monastico Anglic. to. 2. pag. 110. 112. 133. & to. 3. p. 4.

FORESTERÆ, Mulctæ, seu emendæ, quæ ex forestis male habitis emergunt. Vide in *Foresta*.

1. FORESTERIA, Jus *albanatus*, nostris, *Droit d'aubeine*, quod dominis in bonis advenarum competit. Itali *Forestieri* sunt advenæ. Charta Guilielmi Regis Siciliæ an. 1179 apud Ughellum tom. 7. p. 704. *De platia autem, Foresteria, & bando, sit ita ipsa Ecclesia libera ... sicut est, & in qua manet Ecclesia prædicti Episcopii.* Infra: *Donamus & concedimus perpetuo dictæ Ecclesiæ totam Foresteriam hominum ipsius Ecclesiæ, quam de eis habere debemus. Concedimus etiam ipsi Ecclesiæ, ut nullus bajulorum seu foresteriorum nostrorum vel heredum, aut successorum nostrorum de hominibus Ecclesiæ pro aliquibus distringendis vel molestandis, se nullatenus intromittat.* Adde p. 715. Vide *Estrajeria*.

¶ 2. FORESTERIA. Vide *Forestaria* 2.

¶ 1. FORESTERIUS, Custos *forestæ*. Vide *Foresta*.

¶ 2. FORESTERIUS, Suburbanus. Quod etiam dicitur de eo omni quod extra urbem est, modo tamen in territorio ejus sit. Chron. Parmense ad an. 1268. apud Murat. tom. 9. col. 783. *Dominus Conradus de Monte-magno de Pisterio, datus à D. Rege Carolo, fuit capitaneus Foresterius civitatis Parmæ.* Ibidem ad an. 1271. col. 785. *Et per commune Parmæ solvebatur ducentibus blavam Forestariam in Parma ad vendendum 12. imperiales de starii frumenti.* Ibidem ad an. 1292. col. 823. *Romani præliati fuerunt de mense Februarii, & spoliaverunt Ecclesias & loca religiosa & Foresterios.* Ibidem ad an. 1307. col. 864. *Potestas vero Parmæ cum militia civium & Foresteriorum communis Parmæ equitaverunt eundo in succursum communis Placentiæ.* Interdum tamen pro quovis extero sumitur; *Foresterii & extraneæ personæ* in Charta an. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Forestanus*.

FORESTOLIUM. Aimericus de Peyrato Abbas Moissiacensis in Vita Caroli Magni in Cod. MS. 1343. Bibl. Regiæ fol. 83. *Demum cantores artis musicæ peritissimi in Forestolio librum expleta Offerenda tenentes apertum, prædulci ... melodia hanc Sequentiam cecinerunt melodisenter in memoriam & laudem defuncti.* Ubi ipsemet Glossator: *Forestolium vero est, in quo cantant in choro Clerici seu Religiosi, quod Pulpitum appellatur. Ambonem autem dicimus locum, in quo prædicatur, & e* Forte quasi *Foris stallum*, quod à *stallis* discedant *ad analogium* cantaturi. Vide *Forastallum*.

¶ FORESTUM, pro *Forefactum*, delictum, crimen. Charta an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Præterea retinet sibi malum quod fit in præsentia sua. Item retinet sibi Forestum dunarum & serterinarum. Item retinet sibi rapinam mortui, id est, roof.* Alia ratione sumitur in *Foresta*.

FORETHOT-FELONIE. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ c. 3. §. 1. c. 4. §. 2. *Ad faciendum cognosci per assisam, an homicidium fuit perpetratum per murther, seu per Forethot-felonie.*

FORFACES. Charta ann. 1204. *de Interceptionibus Clericorum adversus Do. Regis jurisdictionem*, in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Edit. *Clerici non possunt excommunicare de jure propter forefactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam Dominus super hoc fuerit requisitus, vel Ballivus, si Dominus sit* Forfaces. Ubi Editor hanc vocem pro Domino accipi putat, cui jus forisfacturæ competit, quod vix credam. Puto legendum *Forisfactus*.

¶ FORFACTUM, &c. Vide *Forisfacere*.

FORFANG, FORFENG, FOREFENG, & FORFENGEN, voces ejusdem originis & notionis: à Saxonico forefang, vel fore-fong, vocabulo composito ex fore, ante, & fang, captio, prehensio, apprehensio. Est igitur *Forfang*, Spelmanno, captio obsoniorum, quæ in foris aut nundinis ab aliquo fit, priusquam minister Regis ea ceperit, quæ Regi fuerint necessaria. Fleta l. 1. cap. 47. §. 15. *Forfeng, quietantiam prioris prisæ designat. In hoc enim delinquunt burgenses London. cum prisas suas ante prisas Regis faciunt.* Vide Leges Inæ Regia cap. antepenult. & Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 6. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 669. &c. Vide *Prisa*.

¶ FORBENGE, Eadem notione, in Charta Henrici I. Reg. Angl. an. 1123. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de waodwite, & de utlowe & Forbenge & withfange, &c.*

FORFANG, & FORFANGUM, in Legibus Adelstani, *Forisfangium*, in Legibus Inæ cap. 59. 76. 79. dicitur esse *præventio* vel *anticipatio*, seu certæ pecuniæ quantitas, quæ ei datur, qui rem furto ablatam de manibus latronum excussit, & pro modo valoris datur à rei domino.

¶ FORFARACULUM, *Tenebra*. Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Forforaculum*.

¶ FORFENG. Vide *Forfang*.

FORFEX, FORPEX. Glos. MS. Regium: *Forceps, fabri, qui corrupte Forfices dicuntur.* Ex quo emendari possunt Glossæ Isidori. Ebrardus Bethuniensis:

Forfice fila, pilum cape Forpice, Forcipe ferrum.

Ita etiam auctor Mamotrecti ad c. 7. Isaiæ. Hocce discrimen non observant Gesta Regum Franc cap. 24. *Illis statim remiserunt Arcadium ad Reginam, dicentes: Hic*

sunt

sunt Forfices, & ecce gladius: sic mandant filii tui; si vis eos tondere, aut gladio perimere, &c. Ubi Gregor. Turon. l.3.c.18. habet *Forcipes.* Concilium Pictavense an. 1100. c.2. *Ut nemo in faciendis coronis* (Clericorum) *Forcipes vel manutergia exigat.* Architrenius lib.3.c.3.

Forfice tonsa pilos, &c.

Idem lib.2. cap 3.

Prodigus in latum, nec castigatus avaro
Forpice, procedit tunica diffusus, &c.

[Papias: *Forpices, Tenaces à pilo: tonsorum enim sunt.* S. Willelmi Constitut. Hirsaug. lib.1.c.2. *Hoc ordine eadem tonsura agitur. Sacerdoti Missam celebraturo adest Armarius cum libro, Magister novitiorum cum Forpice & linteo, &c.*] Vide Octavium Ferrarium in *Forbice* [& supra *Forceps.*]

Forfices, vocabulum etiam militare, de instructa acie forficum instar, apud Gellium lib.10.c.9.

¶ FORFICARE, *Forfice* scindere. Gloss. Lat. Gr. *Forfico*, ψαλίζω. Vide *Forfex.*

¶ FORFICULA, diminut. *Forficis.* Anonymus in Epistola ad Joban. de Monsterolio, apud Marten. tom.2. Ampliss. Collect. col. 1455. *Habui ... munera tua videlicet instrumenta scriptoria pro me, & pro conjuge Forficulas, & cultellinum argenteum.*

¶ FORFORACULUM. Vide *Forfaraculum.*

FORGELDUM, in Monastico Angl. tom.1.p.372. *Et omnibus geldis, tengeldis, borngeldis, Forgeldis, penigeldis, &c.* Vide *Gildum.*

FORGIA, Fabrica ferraria. nostris, *Forge.* Occurrit in Monast. Angl. tom.1.p.508.600. & in Fleta lib.2.c 41. §.8. [in Anecd. Marten. tom.1. col.1399. in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom 2. de Feudorum usu p.205. &c.]

¶ FORGITARE, Tectum ædificii ita construere, ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ è stillicidiis cadentes muro noceant, à vernaculo *Forger*, quod tectum eo modo prominens significat apud Dombenses. Charta Thossiac. an. 1404. *Debet duodecim de novo servitio pro Fortigando suam grangiam à parte villæ de duobus pedibus cum dimidio, & ipsā levando supra muros villa, &c.*

FORGORPIRE, Foris *gurpire*, devestire, possessione exuere. Tabularium Casauriense ann.2 Imp. Caroli C. *Sed & ego Fulcbradus de festucam me exindo Forgorpivi, & in omnibus me exinde foras exitum feci.* Alibi, nude: *De ipsis rebus per festucam me gurpivi, & in omnibus foras exitum feci.* Vide *Guerpire.*

¶ 1. FORIA, *Latrina, secessus.* Gloss. Isid. *Foria, Stercora liquidiora*, apud Nonium; unde Gallicum, *Foire*, Stercus liquidum. Juvenal. Sat.3. Latrinas publicas *Foricas* appellavit. Hinc Grævius conjicit legendum esse *Forica* apud Isidorum. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Forica, Fosse à mettre ordures hors de portes.* Vide Jo. de Janua.

¶ 2. FORIA, Nundinæ. Charta Hervei dom. Virsionis pro castro Luriaci an 1213. apud Thomasserium in Biturig. p.80. *In nundinis & foris venalibus & pedagiis reddant tales costumas quales nundinæ vel* Foria *vel pedagia debent.* Vide *Forum.*

FORIARII. Vide *Fodrum.*

¶ FORICARIUS, Digest. Leg.17. de usuris, quibusdam est, Qui *Foricas* eluit; sed rectius aliis, Qui *Foricas* conducit. Vide Lexicon Martinii.

FORICATUS, Idem quod *Furratus*, Pellitus, *Fourrè.* Vide *Redorsare.*

1. FORICUS. Sigebertus an. 1107. *Abbas Cistercii & Fratres ejus non immemores sponsionis suæ, regulam S. Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter statuerunt tenere, rejicientes à se, quidquid regulæ refragabatur, Fricos videlicet, & pelliceas stamina, caputia quoque & femoralia, ... & cætera omnia, quæ puritati regulæ adversabantur.* Legendum forte *Frocces.*

¶ 2 FORICUS, pro *Forinsecus*, Extraneus, habitans extra urbem. Obertus Cancellar. lib.2. Annal. Genuens. apud Murator. tom.6. col.327. *Cogitantes Forici in cives quandoque consurgere, & dominos terrarum jam incipiebant decognoscere.*

FORIFACERE, Forifactor, Forifactum. Vide in *Forisfacere.*

¶ FORIMATRIMONIUM. Vide *Forismaritagium.*

¶ FORINCATIO, Amandatio, relegatio, *foras ejectio.* Char. Alphonsi Comit. Augiens. an. 1270. apud Stephanot. to.3. Antiq. Pictav. MS. p.888. *Justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem, seu Forincationem, vel forbanie, unt signationem, seu ad aliam pœnam minorem, &c.* Vide *Forisbannire.*

¶ FORINIMENTUM. Vide in *Furnire.*

FORINSECI, Extranei, habitantes extra burgum, in Legibus Burgor. Scoticor. cap.3. [*Albanati Forinseci*, in Charta Philippi Aug. 1222. apud D. *Brussel* tom.2. de Feudorum usu p.949. Jo. de Janua: *Forinsecus, Extraneus, deforis veniens vel existens.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Forinsecus, Estrains, dehors, forain.* Kennettus in Gloss. ad calcem Antiqu. Ambrosden: *Excepto uno selione Forinseco illius croftæ versus austrum ad faciendam quandam viam.*]

¶ Forinsecum Homagium, Quod ab exteris debetur. Charta Thalesiæ dominæ de Marchia an. 1255. apud Rymer. tom.1. p.569. *Salvis mihi omnibus Forinsecis homagiis, redditibus, &c.*

¶ Forinsecum Manerium, apud Kennet. in Antiquit. Ambrosden. p.354 *Summa redditunm assisorum de manerio Forinseco Banbury, cum molendinis Forinsecis 54. l.14. s.3. d.*

¶ Forinsecum Servitium. Vide in *Servitium.*

¶ Forinsecus Servus, in Capitul. de Villis Caroli M. num.29.

FORIS, Extra, præpositio cum accusativo. Recapitulatio Legis Salicæ §.3. *Si quis porcellum ... Foris domum furaverit.* Occurrit passim.

Foris esse dicuntur Gentiles, quod extra Ecclesiam sint. S. Hieronymus in Prologo in Job: *Heliu vero & Balaam typum præferunt Philosophorum, qui Aforis, id est, Extra fidem positi, insidiantur Ecclesiæ Dei.* Idem Epist. 25. ad Paulam c.4. *Non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano, non Foras egredi, incredulitati videlicet gentilium commisceri.* Victor. lib.1. de Persecut. Vandal. pag.12. *Cœpit per conversationem operum bonorum venerabilis & reverendus haberi, etiam ab eis, qui Foris sunt.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Probatus ex omni parte, etiam & ab his, qui sunt Foris, testimonium habere bonum, &c.* Constitutio 10. in Append. ad Cod. Th. ubi de extraneis feminis Clericorum: *Sed hac societate, seu amicitia non penetret, fama contaminat, atque sinistris rumoribus locum alterius sexus adjunctio, cum Foris positos, ac publico jure viventes ad inlecebram criminis trahit obscœnæ suspicionis exemplum.* Commodianus Instr.24.

Exis inde Foris, iterum tu fana requiris.

Et Instr. 37.

Exis pro Foribus: inde & ad idola vadis.

Vide S. Hieronymum Epist.21. & Epist 83. sub finem, S. Augustinum de Vera Relig c.8. l.3. contra Parmen. c.4. l.7. de Bapt. contra Donatist. c.1. lib.3. c.19 & Ep.170. &c. Sic Græcis οἱ ἔξωθεν, οἱ ἔξω. Gentiles dicuntur non semel apud Gregorium Nyss. in Vita S. Gregorii Thaumat. Theorianum in Legat. Psellum de operat. dæmon. &c Vide S. Ambrosium lib.1. de Offic. cap.ult.

Foris Positi, dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, & ab ea arcerentur: *Extra Ecclesiam constituti*, apud Cyprianum Ep.55. Idem Epist. 58.

Quisquis jam Episcopus fieri voluerit, Foris fiat necesse est. Et mox: *Profanus est, Foris est.* Adde Epist. 69. 73. &c. Contra, Fideles dicuntur, *qui intus sunt*, i. in Ecclesia, apud S. Augustinum lib. 3. contra Donatist. cap. 19. *Foras exire*, hoc est, ab Ecclesiæ communione recedere, apud eumdem S. Augustin. lib. 2. contra Crescon. cap. 4.

Foris præterea *esse* dicebantur Hæretici. Facundus Herminianensis lib. 2. c. 2. *Et illi quidem qui videntur in Ecclesia falsi fratres, qui utinam Foris essent, modo negantibus non resistunt, quinimo & laudantur. Quod ut nos seducerent, fallaciter immiserunt: ut postea nobis ab ipsis, vel ab his, qui Foris sunt, dicatur hæreticis, &c.* S. Hieronymus lib. 3. in Rufinum cap. ult. *Quid loquar de hæreticis, qui licet Foris sint, tamen se nominant Christianos?*

FORISBANNIRE. In exilium agere per *bannum*, seu banno & edicto promulgato. Matth. Paris an. 1245. *Expulsus à Scotia, Forisbannitus ab Anglia, exhæredatus in Hibernia, &c.* Ita in Capitul. Caroli C. tit. 12. cap. 6. 7. tit. 29. c. 3. tit. 39 c. 1. in Vitis Abbatum S. Albani p. 70. apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 107. in Concilio Lambethensi an 1261. cap. *de Clericis captis, &c.* *Forbannir* in Consuet. Andegav. art. 48 Norman. c. 24. Beneharnensi tit. 16. art. 1. &c.] *Faire Forbanu*, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. c. 31. in exilium mittere.]

¶ FORBANISARE, Eadem notione in Tractatu inter Ludovicum Regem & Petrum Ducem Britanniæ an. 1231. ex Archivis Castri Nannet.

¶ FORSBANIZARE & FORSBANIZATIO, in Codice Legum Normann. cap. 23. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 196.

¶ FORSBANNIRE, in Tabulario B. Mariæ de Bononuncio Rotomag.

FORBANITUS, in Lege Salica tit. 51. §. 3. in Capitul. Caroli Calvi tit. 12. cap. 6. in Capitul. Carlomanni tit. 1. c. 3. in Legibus Henrici I Regis Angliæ cap. 59. in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 6. in Capitul. Caroli Magni lib. 3. cap. 49. in Constit. Sicul. lib 2. tit. 3. apud Petrum de Vineis l. 1. Ep. 56. l. 3. Epist 79 l. 5. Ep 111. *Forbanni* in Consuet. Norman. c. 23. 76. 80. 100 tat. &c. *Forabandisz*, in Foris Beneharnens. *Telonea Forbannita*, vetita, in Lege Longobar. lib. 3. tit. 1. §. 5. *Furbannitus*, in Lege Ripuar. tit. 87. Joan. Molinetus *au Chappellet des Dames*:

Mais Fourbennis furent foirs & mains
Cueurs orgueilleux, que rebouter on doit.

¶ FORBANNITUS, in Lege Ripuar. tit. 87. Hist. Cortusior. lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 785. *Ipse vero cum Antonio de Curterodulo ejus socio fuit de Padua Forbannitus.* Pluries occurrit in Chron. Andr. Danduli ibidem col. 486. & 491.

FORBANNITIO, apud Petrum de Vineis, lib. 3. Epist. 48. [& in Regiminibus Paduæ apud Muratorium tom. 8. col. 383.] *Forbannissement*, in Consuetud. Norman. cap. 24.

FORBANNUM, Idem quod *Forbannitio*. In forbannum mittere. Capitulatio Caroli Magni pro partibus Saxoniæ cap. 26. *Si quis homo fidejussorem invenire non poterit, res illius in Forbanno mittantur, usquedum fidejussorem præsentet. Si vero super bannum in domum suam intrare præsumpserit, sol. 10... componat.* Adde Capitulare 2. an. 809. cap. 4. lib. 3. Capitul. cap. 50. Capitul. Caroli Calvi tit. 31. cap. 6. tit. 39. cap. 3. *In Forbanno mittere latronem*, in Lege Longobar. lib. 1. tit. 25. §. 62. *Faire Forban*, seu *Forisbannitum*, in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 31. & l. 2. *Sentence de Forban*, in Consuetudine Britanniæ art. 11. *Droit de Forban*, in veteri Consuetud. Perticensi cap. 4. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Trois cent ans 40. & plus
Avoit mis pere en Forbins,
Ainc qu'il passast de ceste vie.]

¶ FORBANIE, Eadem significatione, supra in *Forincatio*. Aliud est autem

FORIS BANNO, Is enim dicitur *Foris banno* esse, qui *bannum* suum adimplevit. Capitul. 2. an. 813. c. 13. *Sed si bannus ei judicatus fuerit, & banno peracto stet in eo interim usquedum Comiti & eo, qui clamorem vel causam ad eum habuit, & tunc fit Foris banno.*

¶ FORISBARIUM, Suburbanum, Gall. *Faubourg*, quasi *foras* seu extra *barria* vel muros civitatis. Vide *Barrium*. Litteræ Philippi III. Reg Franc an. 1275. to. 3. Ordinat. p. 60. *Scilicet quod dicta Maria & dictus Artusus vir suus ejus nomine, hæredes seu successores dictæ Mariæ habeant exercitum & cavalgatam in dicto castro Lemovicensi & Farisbariis & omnibus pertinentiis prædictorum... Homines in castro Lemovicensi, Forisbariis ac pertinentiis commorantes.*

FORISCAPIUM, FORCAPIUM, Exactio, tributum haud debitum, per vim vel contra jus captum, exactum: *Mala tolta*. Ita usurpant Capitularia Caroli M. lib. 4. c. 36. & Capitul. 4. ann 819. c. 1. quod inscribitur de *Forcapiis*. [Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 32. verso col. 2. *Sunt mansi serviles 5. solvunt vini modios 10. solvunt pullos cum ovis inter totum 183. solvunt Forcapii sol. 10.*] Neque alia videtur notione capienda vox

FORCHEAPUM in Legibus Ethelredi Regis c. 23. *Et homines Imperatoris, qui veniebant cum navibus suis, bonarum legum digni habeantur, sicut & nos emere in suas naves: & non licebat eis aliquid Forcheapum facere burhmannis, & dare teloneum suum.* Ubi exerte usurpatur pro quavis exactione.

FORISCAPIUM, Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur. Usatica MSS. Regni Majoricarum: *Instituimus certam summam super laudimiis, seu Foriscapiis, quam nobis & nostris successoribus dare teneantur populatores præsentes & futuri in portione nostra intus civitatem Majoricarum commorantes*, pro venditionibus domorum & possessionum. Curia generalis Catalaniæ sub Petro Rege Arag. in villa Cervariæ an. 1339. MS. *Super laudimio seu Foriscapio, pro revocatione, seu nova acquisitione feudi, solvi debet feudi domino.* Joan. Plantavitius in Episc. Lodovensibus p. 277. sub an. 1317. *Gerardus de Lodova dat causa permutationis Guillelmo Episcopo unam heminam avenæ censualis percipiendam unoquoque festo S. Genesii super agro quodam ... necnon dominium, laudimium, & Foriscapium.* Charta an. 1032. *Salvis & retentis nobis & nostris successoribus fatiga, & Foriscapio, & laudimio, quoties prædictum feudum modo aliquo alienari contigerit* [Charta an. 1313. ex Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod vos & vestri successores præsentes & futuri possitis testari & ordinare, dare, vendere & alienare quibuscumque volueritis, exceptis militibus, de rebus vestris in futurū ad vestri voluntatem salvo jure Foriscapii dom. Regi competenti, prout in dicto castro solvi Foriscapium est hactenus usitatum.*] Tabular. Hospitalis Montis-Maurilionis in Pictonibus: *Melisendis & filii sui, Guillebaudus videlicet & Theobaudus atque Ugo,* (domini Tremoliæ) *dederunt pauperibus Domus-Dei Montmorlii, & solverunt & emancipaverunt in perpetuum omnes homines Forschapche de quaque terra venerint stare in terram Eleemosynariæ & pauperū supradictorum, exceptis illis de honore Tremoliæ. Hoc donū concessit Guillel. Tremoliæ, quando venit Hierusalem.* In eodem Tabul. *Ego Bernardus Vicecomes Brociæ, & uxor mea Pastorella, donamus & cōcedimus Deo & pauperibus Domus-Dei de Monmorillo ... tot los Forschapches totius terræ & dominationis Moguaci.* And. Bosch. *dels Titols de honor de Cathalunya* l. 4. c. 5. §. 3. *Non pagau Foriscapis*

de

dos permatos, y si de consals morts. Et infra: *Los Foriscapis y censos en los casos de dauben pagar, &c.*

FORISCASATUS, Emancipatus, extra *casam* positus, in Curia Generali Catalaniæ, celebrata Perpiniani sub Petro Rege Aragon an. 1351. MS.

¶ FORISCELATUS, Male & fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debebatur. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. in Tabulario S Bartholom. Bethun. *Idem debent habere ibidem dicti Præpositus & Capitulum tholonia, foragia, cambagia, & omnes emendas redditaum Foriscelatorum, metatam ab fradicatarum sive remutatarum absque mesleia.* Ventes Forcelèes, in Consuetud. Silvanect. art. 246. nostris *Recelèes*, occultæ.

FORISCONSILIARE, Forconsiliare, Forsconsiliare, Male consulere, malum consilium dare. Vitam ad honorem alteri, aut alterum in vita vel honore Forconsiliare dicebatur, qui *malo consilio* in illius vitam vel honorem machinabatur. Capitularia Caroli C. tit. 8. & Annal. Franc. Bertiniani an. 851. *Ut nemo suo pari suum regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem & prosperitatem ac honorem regium pertinet, discupiat, aut Forconsiliet.* Capitularia Caroli C. tit. 26. *Adjutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos Forisconsiliabo.* Occurrit ibi non semel, & in Annalibus Francorum Fuldensibus an. 860. ubi *verum consilium* opponitur *Forconsiliationi*.

Atque inde, in hominiis, vassalli dominis bona fide consilium daturos sese pollicebantur. Hominium Guillelmi de Petrapertusa, præstitum Simoni Comiti Montisfortis an. 1217. in Tabular. Carcassonensi fol. 10. *Vobis, Domine Simon, promisi, quod contra inimicos vestros vobis bona fide dabo consilium, auxilium tenebo & favorem, &c.* Aliud Raymundi Peleti an. 1220. *Juro etiam vobis quod non ero in Consilio vel favore, quod vos amittatis vitam, vel membra, vel vitam, &c.* Vassallus igitur qui contra ejusmodi sacramentum, seu hominium hostibus domini sese adjungebat, *Forisconsiliare* dicabatur. *Forconseiller* nostri etiam dixerunt. L'Ordene de Chevalerie *d'Hues de Tabarie* MS.

Dame ne dois ne Damoiselle
Pour aule rien Fourconsillier,
Mais s'eles ont de lui mestier,
Aidier leur dois à son pooir.

Robertus Bourronus in Historia MS. Merlini: *Merlin qui mouls estoit sages & bon conseil, ne onques ne Forconsilla.* Apud Froissartem 4 vol. cap. 86. perperam editum *Fortconseillè* pro *Forsconseillè*: *Et remonstra ce propos document & sagement au peuple, qui estoit Forconseillè & accueilli de mal faire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. c. 61.

¶ FORIS DECANUS, Dignitas ecclesiastica, forte Decanus ruralis: *Doyen rural.* Charta S. Illidii Claromont. an. 1215. *In crastinum S. Luciæ Missa & annua Domini Petri de Cretis quondam Canonici & Foris-decani minoris hujus Ecclesiæ.* Vide *Decanus*.

1. FORISFACERE, Ugutioni, est *Offendere, nocere, quasi Facere foris*, i. *extra rationem*. Ex Glossis Isid. & Pithœi, *Forisfacio, offendo, noceo.* [*Forisfacere* S. Bernardo Tract. de erroribus Manichæorum, Crimen facere.] Epicedium Erici Regis Daniæ, apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum: *Oro omnes quibus aliquid Forisfeci, ut mihi per suam gratiam indulgeant.* Vox passim obvia. *Forisfactus*, qui forisfecit. Leges Edw. Confess. c. 18. *Si quispiam Forisfactus poposcerit Regis misericordiam pro Forisfacto suo, &c.* *Forsfactus de vita*, in Lege Ripuar. tit. 77 id est, ob malefacta dignus, cui vita adimatur ex Legibus, vel simplicius Privatus vita, ut ab Eccardo exponitur in suis ad hanc legem animadversionibus, ubi observat Tillium legere *Forsaictus*.] *Foris factus servus*, homo liber, qui ex delicto servus factus est, in legibus Athelstani Regis c. 3.

¶ FOREFACERE, in Litteris Caroli Johannis Franc. Regis primog. an. 1358. tom. 3. Ordinat. p. 321. *Inhibendo... ne prædictis Ecclesiæ vel sic susceptis aut alteri eorumdem in capite vel in membris ... vel personis eorumdem & cujuslibet ipsorum, Forefacere audeant, vel presumant.* Vide Lobinelli Gloss. tom. 3. Hist. Paris.

¶ FORIFACERE, Eadem significatione. Litteræ Richardi I. Regis Angl. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 991. *Si quis ei super hoc in aliquo Forifacere præsumpserit, plenariam ei inde justitiam sine dilatione fieri faciatis.* Occurrit præterea in Charta ann. 1213. apud Thomasser. in Bituri. 3. p. 80.

FORISFACERE FEODUM *propter feloniam*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 88. Ex delicto, forefacto, vel crimine, illud perdere, confiscare. Eædem Leges cap. 43. *Qui furtum fecerit, qui proditor domini sui fuerit, quicumque ab eo in obviatione hostili, vel bello campali fugerit, vel victus erit, vel feloniam fecerit, terram suam Forisfecit.* [D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 1 pag. 233. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ fol. 89. *Injunctum est dicto Ballivo, ut dictum Miletum Clericum, ut dicitur, extra sacrosancta religiosa capiat & reddat loci Episcopo, pro ipso puniendo super facto perpetrato, & quod omnem hereditatem dicti Clerici, de qua erit dictus Clericus tenens & possidens tempore multri facti, in manu domini Regis tanquam Forefactam capiat & detineat.*] Eodem sensu: *Forfaire sou fief, sa Justice*, in Consuet. Senonensi art. 183. Vitriacensi art. 4. Hannoniensi c. 77. 85. 86. Camerac. tit. 1. art. 62. in Chronico Flandr. c. 16 & apud Froissart. 3. vol. c. 96. *Forfaire son Comtè, ses heritages, Forfaire corps & avoir*, in Consuetud. Montensi cap. 12. 22. & in Chronic. Flandr. cap. 26. 40. 81. Tabular. Vindocinense Ch. 63. *Pro qua re accepit Comes Goffredus fevum suum, quod ille Forisfecerat.* *Forfactæ res*, caducæ per delictum, & in fiscum relatæ, in Lege Longob. l. 3. tit. 33. [*Forisfacta catalla*, in Codice Legum Norman. cap. 20. apud Ludewig tom. 7. Reliq. MSS p. 192. *Forisfactura omnium bonorum*, apud Rymerum tom. 2. p. 195.] *Chose Forfeit*, apud Littletonem sect. 74. *Terres Forfaites*, in Charta Gall. ann. 1266. in Probat. Hist. Guinensis pag. 291. Casus alios, quibus vassallus feudum suum forisfacit, collegit Spelmannus ex libris feudorum, in Verbo *Felo*. Vide *Committere*.

FORISFACTURA, Crimen, delictum. Leges Edw. Confess. c. 32. *Friborgi causas tractabant, & secundum Forisfacturas emendationes capiebant.* [Histor. Beccensis MS p. 310. in Archivis ejusdem Monasterii: *Hoc ferme tempore* (an. 1110.) *fuit concessa Ecclesia S. Philiberti super Risleam Monachis Becc. jure perpetuo obtinenda à Joanne Episcopo Lexoviensi & Capitulo, cum tali privilegio & libertate, ut nunquam cessarent à divino officio pro Forisfactura cujuslibet hominis.*]

¶ FORFAITURA, Eadem notione, in Tabular. S. Victoris Massil. *Signeretus & uxor ad expiandam Forfaituram quam S. Petro & Saturnino commiserant dant unam vineam in emendationem.* Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1640. *Ricardus de Harcourt tenet Baroniam S. Salvatoris de domino Rege per servitium quatuor militum: scilicet debebat quinque, quando baronia erat integra, scilicet quintum venit ad Regem ex Forfaitura Johannis de Harcuria.*

¶ FORISFACTURA MOBILIS. Codex Legum Normanno c. 23. apud Ludew. Reliq. MSS. p. 196. *Ad Ducem etiam pertinent omnes Foris facture mobiles: mobiles autem Forisfacturæ sunt catalla eorum seu mobilia, qui per judicium damnati sunt.*

FORISFACTURA, Mulcta, vel emenda ob forisfactum

ctum,seu delictum. Amende des Forfaitures,apud Froissart.1.vol.c.116.Leges Edw.Confess.c.36.Inveniant plegios tales,qui possunt reddere Forisfacturam, id est,were suum,nisi possint disrationari. Infra: Reddat Episcopo tres Forisfacturas,&c.Leges Willelmi Nothi: Reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est,... & insuper Regi Forisfactura. Ordericus Vitalis lib.13.p.901. Omnes Forisfacturas reis indulsit. [Vide Acta SS. April.tom.2.p.938.]

¶ FOREFACTURA, Eodem significatu. Litteræ Philippi Fr.Reg.an.1290.inter Anecd.Marten.tom. 1.col. 1234. Emendam vero seu Forefacturam quam petebamus occasione homagii hactenus per eumdem nobis non impensi ... eidem (Comiti Hannoniæ) remisimus.

¶ FORFECTURA, Eadem notione, in Litteris Philippi Pulcri Reg.Fr.ann.1307.apud Menester.inter Probat.Histor.Lugdun.p.43.Remittimus & ex causa compositionis quittamus Archiepiscopo ... omnes & singulas commissiones, Forfecturas, emendas, offensas, rebelliones, &c.Forfacture, in Edicto Ludovici X. an. 1315. ibidem pag.88.Et fut dit par Arrest que les Forfactures seroient mises à exequution & les Santances publiées. Charta Philippi V.Reg.Fr.tom.3.Histor.Harcur.pag.104.Philippes Roy de France otroia à heritage à Adam de Meullent son Panetier, & à son hoir masle tant seulement, pour cause & en remuneration dudit service, une Forfaiture, que icelui Adam tenoit avant du don dudit Roy à sa volonté, estimée valoir par an, par enqueste sur ce faite environ 31. livres Parisis, laquelle Forfaiture estoit venue au Roy en commis par le delit ou malefice de maistre Jean les Monager de Courbeil. Forfaire l'amende, in Consuetud Namure.art.97.est mulctam incurrere.

FORISFACTURA PLENA, Plena mulcta, integra, Saxonibus,wyta plena,& ful wite. Leges Willel.Nothi: Ita quod nullus alteri forisfaciat in nullo super Forisfacturam nostram Plenam. Infra: Et ista præcepta & statuta non sint violata super Forisfacturam nostram Plenam. Super Plenaria Forisfactura, apud Knyghton. lib. 3. cap. 10. pag. 2521.

¶ FOREFACTA, ut Forisfactura, Mulcta. Charta Caroli Regis Fr.an.1494. in Chartulario Monasterii Belliloci: Nec non si burgenses inter se purgare voluerint bellum in ipsa villa .... & bellum & omnis Forefacta sit Monachis.

¶ FOREFACTUM, Delictum, crimen, Forfait nostris in Constit. Sicul.lib 1.tit.42. & alibi passim.

¶ FORASFACTUM. Charta sub Chuonrado Rege Indict.6.ex Chartular.Aptensi fol.22. Tibi cedo aliquid de hæreditate mea per Forasfactum quod tibi feci, ut cum te finem habeam.

¶ FORFACTUM, in Chartulario sancti Audomari, apud Baluz.to.7.Miscell.p.240.& in Translat. S.Hunegondis sæc.5.Bened.p.223.

¶ FORFATUM, in Charta anni 1409. inter Schedas Præsidis de Mazaugues: Pro delictis criminalibus & Forfatis, &c.

¶ FORIFACTUM. Charta an. 1122. in Chartulario Aptensi fol.16. Nec auferemus tibi vel tuis, nisi pro Forifacto, quod nec esdire, nec emendare possitis aut velitis. Charta Guidonis Comit.Nivern. an. 1231. tom. 3. Ordinat.Reg.Franc.p.117.Quod si forte caperetur, Burgenses possent captum excutere à quocumque capiente sine se mo facere; exceptis pro tribus Forisfactis, furto, captu & homicidio. Occurrit præterea in Chartular. S.Vincentii Cenoman.& apud Thomasser.in Biturig.p.80.

¶ FORISFACTUM, in Charta an.1197. inter Schedas D.Lancelot: Liber & quittus recedat, nisi Forisfactum fecerit, & si Forisfactum fecerit, ad judicium ville antequam recedat illud emendavit.

¶ FOREFACTUM REGIUM, in Regem commissum. Charta an. 1139. inter Instrum. tom. 5. Gall. Christ. col. 295. Si autem (Ecclesia Ninivensis) Principis provinciæ sive cujuscumque Forefacto regia fuerit imbanita (.i.e. ob crimen in Regem commissum interdicta) remotis excommunicatis divinum in Ecclesia permittimus officium celebrari. Vide Imbannire in Bannum 1.

FORISFACTUM, Ipsa pro forisfacto mulcta, in Regiam Majest.lib. 1.c.18.§.2. Quoniam attach. cap. 74. §. 2. & alibi non semel. Epist.488. tom.4. Histor. Franc. Forefacta villæ nostræ, & tertiam totius redditus nostri sibi vi usurpat. Amende de Forfais, in Usagiis Ambian. MSS. S'aucuns qui n'est mie de quemugne, estranges ou forains fiert, ou navre, ou fourfache home de quemugne, double Amende du Fourfais paiera.

FOREFACTA MAGNA, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Charta Odonis Ducis Burgundiæ an. 1206. apud Perardum p. 297. Omnia namque Magna Forefacta communiter ad Dominum Episcopum & ad me spectant, sicuti multra, homicidia, furta, adulteria, violenti concubitus feminarum, falsæ mensuræ, edicti communis contemptus & fractio, casus in bello campestri, & in judiciis deprehensio. Vide pag.323-444.

FORISFACTUM EXTRA LEGEM, id est, quod non lege seu mulcta, sed morte luitur. Charta Odonis Dom. Hamensis an.1227. Si quis hominem occiderit infra clausuram villæ Hamensis, vel forte Forefactum fecerit extra legem, statim postquam occisus fuerit homo, vel Forefactum extra legem factum, Dominus Hamensis potest capere mobilia & catela delictoris, &c. Titulus Chartæ concipitur: Du Cas hors loy.

ESSE IN FOREFACTO DOMINI, dicitur is, qui ex delicto in commissum cadit. Tabularium Episcopi Parisiens. Si maritaverint se extra familiam Episcopi vel Comitis, sine consensu Episcopi, ipsi & res eorum sunt in Forefacto Episcopi.

¶ FORIFACTOR, Qui Forifactum commisit in Charta an.1213.apud Thomasser.in Biturig. p.80. Si Forifactor judicium expectare noluerit, &c.

1. FORISFACTOR vel delinquens, in Charta an.1232. apud Miræum tom 2.p.1219.col 2.

2. FORISFACERE, Alia notione. Charta Berengarii & Adelberti Regum Italiæ, apud Ughellum in Episcopis Vercellensibus: Legitimam facimus traditionem & corporalem investituram, & ita nos exinde privamus, & Forisfacimus. Id est, exuimus, vestituram & possessionem dimittimus. Charta alia: Et me exinde Foris expuli, warpivi, & absentem feci. Vide Absens.

FORISFAMILIARE, Aliquem foris familiam ponere, emancipare. Dicitur vero proprie filius Forisfamiliari, cum partem hæreditatis à patre vivente accipit, eaque contentus est, ita ut amplius petere non possit. Regiam Majestat.lib.2.c.33.§.7 8. Potest siquidem filius in vita patris sui Forisfamiliari, si pater quandam partem terræ sibi assignet, & sasinam faciat inde sibi in vita sua, ad petitionem & bonam voluntatem ipsius filii, ita quod de tanta parte terræ sit ei satisfactum. Tunc non poterit hæres ipsius filii, de corpore suo genitus, aliquid amplius petere contra patruum suum de residua parte hæreditatis avi sui, quam partem patris sui. Vide Leges Burgor.Scoticor.c.124.& 125.§.4. Bracton.l.1.c. 10. §. 1. & Skenæum de Verbor.significat.

¶ FORISFAMILIATUS, Emancipatus. Charta an. 1251. in Chartulario AB. Sangerman.fol.227. Super dicto molendino nichil poterat reclamare (Sanctysma pro sua filia) eo quod dictus Renoldus erat tempore mortis suæ homo eorumdem Abbatis & Conventus de corpore, ut dicebant, nullos habens hæredes de suo corpore in potestate sua existentes, ut dicebant, & dicta Sanctysma jam

erat

erat Forisfamiliata & maritata cum ipso Johanne, quando idem Renoldus decessit. Filiæ extra proprii domini feudum maritatæ parentum hæredes esse non poterant. Vide *Forismaritagium*.

FORISFAMULARE, Idem quod *Forisfamiliare*, Fleta lib. 1. c.7.§.5.c 27.§.2.l.2.c.52 §.7.

FORISFANGIUM. Vide *Forsang*.

FORIS HABITANS, qui & *Forinsecus*, extraneus, nostris *Forain*, in Legibus Burgor. Scoticor. c.3.

FORISJUDICARE, FORJUDICARE, Rem, aut possessionem quampiam per judicium vel sententiam *abjudicare*, auferre; possessione exuere, privare. Breve, apud Bractonum libr. 4. tract. 3. cap. 5. §. 2. *Et non permittas quod A. capitalis dominus feodi illius habeat custodiam illius terræ, quia in prædicta curia nostra Forisjudicatus de illa custodia, eo quod terra illa teneri debet de socagio, &c.* Ubi Bractonus ipsa voce *abjudicatus* utitur: *Custos Abjudicatus est de Custodia sua, forte propter fastum, &c.* Chronicon vernaculum Franciæ MS. incipiens ab anno 1222. desinens in an. 1293. *Et fue Fourjugie au Roy d' Engleterre toute Gascoigne, & toute la terre qu'il aveit ou Royaume de France.* Historia Gall. Dovorensis Cœnobii to.2. Monastici Angl. *Agarde seust que cele Charte n' avoit nule valor, & ensi fust le Priour & le Chapitre de Canterberi Forjuge de leur demande.* Adde Leges vernaculas Guillelmi Nothi c. 39.

FORISJUDICATI dicuntur rei criminis atrocioris, qui in judiciam per bannum publicum citati, non comparent, annoque elapso, omni defensionis aditu per *sententiam forjudicationis*, ab ipso judice de novo pronuntiatam excluduntur, & pro damnatis habentur. [Ch. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 574. *Tunc præfata Regina responsalibus dicti Comitis acceptis, eas ordinato Consilio legi jussit, & lectis earumque tenore suscepto, eumdem Comitem, consilio sibi dato, Forjudicationis sententia condemnavit.*] Fridericus I. Imp. in Const. Sicul. lib.2. tit.3. *Pœnam eorum, qui in contumacia perseverant, dignis stipendiis prosequi cupientes, statuimus, si quis infra annum à die banni edicti numerandum, coram Magistro Justitiario, qui eum bannierat, minime comparuerit, vel etiam successori ejusdem, bonis suis, ut prædictum est, infiscatis, post ipsius anni decursum, eumdem Forjudicari debebit, nulla omnino licentia postea remanente, se super principali causa criminis defendi, Sed perinde habeatur ac si confessus de crimine, de quo accusatus fuerat, esset per definitivam sententiam condemnatus. Sic Forjudicatus habebitur, prout in aliquibus nostri Imperii partibus nuncupantur, quasi foris omnem aditum judicis constitutus. Interim sibi judicii lumina præcludentur, quod se contumacem etiam fuisse negare non possit, qui nec per se tempore tanto comparuit, nec per alium prætendentem legitimam causam suæ absentiæ & probantem extitit excusatus. Nullo sibi appellationis seu supplicationis remedio Forjudicatus superesse cognoscat, quoad omnia fere pro mortuo habeatur, & hostis publicus reputetur, sic ut ab omnibus offendatur impune; adeo quod si ipsum occiderit aliquis, nullam proinde calumniam mereatur; sed præmium à gratia nostræ Serenitatis expectet, &c.* Adde l.1. tit.54. §.1. l.2. tit.4. 6. 7. 8.9. [& Statuta MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap.88. 89. 91. 92. 93. 104.] Huc spectat, quod habet Henricus Knyghton. lib.2. cap.4. ann. 1087. *Quod si more solito latro taliter egerit, & forte fortuitu ad Ecclesias vel ad Sacerdotum domus frequenter evasit, oblatione restituta, Forjuget & redeat: & si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat.* Ubi lego *Forjuge* (id est: *Forjudicatus*) *non redeat*. Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 195. *Se un home est ou plusieurs ont fait trayson vers le Seignor, & ils sont Fourjugez par esgart, ou connoissance de Court come traitours, à moi semble que eaus & tous les heirs de celui, ou de ceus qui ensi sont Forjuges, sont desheritez du fie, & de l'heritage qui estoit des Fojugez ains que il fit la trayson, come ceus qui y furent puis nes, &c.* In Charta an. 1266. in probat. Hist. Guinensis p. 291. *Terres Forjugees*, sunt prædia confiscata. Adde Jacobum Hemricurtium de Bellis Leod. c.2. & Pactum Tongr. an. 1403. in Magno Recordo Leod. p.41. 44.

FORISJURARE, FORJURARE, Ejurare, abjurare rem aliquam, *Quitter, abandonner. Forisjurare parentelam, & de ea se tollere*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 88. Adde Consuetud. Hannoniæ c. 45. [Leges Balduini Flandriæ Comitis de homicidio ann. 1200. inter Anecd. Marteniana to. 1. col. 766. *Si homo hominem interfecerit, & ille homicida aufugerit, ejus amici & proximi eum abjurare & Forjurare debent. Qui vero eum Fojurare noluerit, talis est qualis & homicida, qui aufugerit, quousque eum Forjuraverit. Si quis cum homicida fuerit... infra annum redire potest & Forjurationem facere... Amici & cognati illius hominis qui occisus fuerit, debent assecurare omnes homines illos, qui homicidam Forjuraverunt.*] Arestum O. SS. an. 1264. in 1. Regesto Parlam. f. 140. *Noluerunt facere assecurari, nisi ipsum fratrem suum Clericum Forjuraret.* Aliud Arestum Pentec. an. 1266. fol. 150. *Determinatum fuit, quod idem Poincardus ponere poterat extra ipsam treugam dictum fratrem suum ex causa de novo superveniente inter ipsum & fratrem suum. Præcepit tamen Curia, quod ipsum fratrem suum Forjuraret, & de se & aliis treugam daret. Provintiam Forisjurare*, in Legib. Edwardi Confess. c.6. *Villam Forjurare*, in Epist. 221. quæ exstat to.4. Hist. Francor. [*Forisjurare virgatam terræ & quietam clamare de se & de hæredibus suis*, apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. p. 179. *Forsjurare patriam*, in Codice Legum Normann. c. 24. apud Ludewig. tom. 7. p.199.] *Forjurer sa Chastellerie*, in Stabilim. S. Ludovici l.1. c.31. *Forjurer la terre*, in primo Statuto Westmonast. c. 15. Vetus Charta vernacula post Chronicon W. Thorn. p. 2025. *Et hors de Staplegate Forjura la terre le Roi, & porta la crois à la meer. Forjurer le pais*, in Consuet. Normann. cap. 23. 24. 80. 82. &c. Petrus *de Langtoft* vetus Chronographus Rythmicus:

Thomas de Weylande en banc primes nome,
Par agard du court le r gne a Forjure.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Fait m'a li Dus mes Sire ma terre Forjurer.

Tabular. Leprosariæ Pontis Audomari: *Forjuraverunt dictam terram coram nobis, ita quod nihil de cætero in ea de jure possint reclamare.* Vide Brittonem in Legib. Angl. c.3. Consuetud. Hannoniensem c. 45. &c. *Forjurer ami charnel*, apud Petrum *de Fontaines* in Consilio c.13. Willelmus *Guiart* an. 1304.

Qui erent par fausse promesse
Reveu Jean de Renesse
A Seigneur come parjure,
Et l'oir de Henaut Forjuro.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Qui Forjure ont l'enfant Auberi.

Forjurez de franche ley, apud Britton. pag. 134. v. qui juri stare non possunt, quorum in jure non recipiuntur testimonia.

☞ Qui vero parentelam alicujus ejurabat, cadebat eo ipso jure succedendi in illius bonis, ut colligitur ex laudatis supra Henrici I. Reg. Angl. Legibus cap. 88. *Si quis propter faidiam vel causam aliquam de parentela se volit tollere & eam Forisjuraverit, & de societate & hæreditate & tota illius ratione se separet.*

FORISMARITAGIUM, appellabant forenses nostri eam præstationem, quæ à servis, seu adscriptis glebæ, exsolvebatur, pro facultate conjuges sibi adscribendi

bendi

bendi ex libera conditinne ac ingenua, ut est in Consuet. Trecensi art. 144. & Meldensi art. 78. Remensi antiqua: &c. vel ex servis alierius dominii, ut habent passim veteres Chartæ *Mesmariage* & *Formariage*, promiscue in Charta Joannis Vicedomini Catalaunensis ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1299. Ch. 32. ex Tabul. Regio. Atque id quidem, etiam stante Romanorum republica quadantenus obtinuisse, testatur Tertullianus l. 2. ad Uxorem: *Nonne quique domini & disciplinæ tenacissimi, servis suis Foras nubere interdicunt; scilicet ne in lasciviam excedant, officia deserant, dominica extraneis premant, &c.* Vide Gregorium M. lib. 10. Epist. 27. In Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 2. § 5. *Quicumque ancillam suam servo alieno sine conscientia domini sui uxorem dedisset, dominus servi ancillam ipsam cum filiis sibi vendicabat.* In lege pariter Salica tit. 27. §. 6. *servus ancillam alienam sine voluntate domini accipere non poterat.* Sed & nec conservam suam, ut est apud Eginhardum Epist. 16. quod & in Jure nostro obtinuit; neque denique liberam. ut est in Ep. 15 Charta Theoderici Abb. S. Maximini Trevec. ann. 1065. apud Duchesn. in Probat. Hist. Luxemburg. p. 29. *Nusquam nisi inter se villani aut mansionarii nubant, aut uxorem ex familia S. Petri sine nostro consensu accipiant, ita tamen ut altori Ecclesiæ altera damnum non inferat; sed per successiones filiorum ac filiarum utrique Ecclesia quod suum est, ad ultimum redeat ac remaneat.*

Quod si sine domini consensu cum extranea, vel extraneo nuptias iniissent, in illius *forisfacto* erant, ut & eorum bona, id est, in caducum veniebant. Tabularium Episcopi Paris. ex Bibl. Puteana: *Hæ sunt consuetudines istorum hominum; talliam nobis debent. Si maritaverint se extra familiam Episcopi, vel Comitis, sine consensu Episcopi, ipsi & res eorum sunt in Forisfacto Episcopi, & escbeementa sunt Episcopi, &c.* Consuetudo Britanniæ c. 9. art. 22. *Es lieux ou on a accoustume de prendre Feurmariage, le Seigneur de la mainmorte prend pour le Feurmariage de la femme mainmortable, les heritages qu'elle a sous lui, & au lieu de sa sa mainmorte, ou autant vaillant qu'elle emporte en mariage, au choix de la dite femme.* Cujus quidem moris memorabile quoddam refertur exemplum à Joanne Hoclemio in Histor. Episcopor. Leodiens. libr. 5. capit. 23. sub ann. 1296.

Ejusmodi vero conjugia servorum, qui diversos haberent dominos, non dirimi, sanxit Additio 3. Capitular. c. 28. & Concilium Cabilonense II. c. 30. Aliter tamen statuit Capitulare Ahytonis Episc. Basileensis c. 21. *Ubi vero mancipia non unius, sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consentientibus utrisque dominis, hujusmodi copulatio rata non erit.*

Enim vero cum dominis haud interdum superessent tot servi adscriptitii, ut inter se nuptias possent inire, cogebantur alterius conditionis, vel dominii viris seu feminis matrimonia contrahendi facultatem iis impertiri: quæ quidem venia certa ac modica præstatione redimebatur ab adscriptitiis, ita tamen ut eam denegare dominis haud liceret, quod habet diserte Consuetudo Vitriacens. artic. 144 & Remensis Præpositura, hisce verbis: *Homme de corps ne peut prendre par mariage femme d'autre condition que de la sienne sans le congé de son Seigneur, lequel congé lodit Seigneur ne lui bailler a, si bon ne lui semble. Et si ledit homme de corps prend de fait sans le congé du Seigneur femme d'autre condition, que de celle dont il est, il choit pour ledit Formariage envers son dit Seigneur en amende de 60. sols 1. denier. Et ou il demande le congé à sondit Seigneur, posé ores qu'il ne l'ait obtenu, il n'est tenu de la dite amende, & est seulement tenu bailler audit Seigneur le tiers de ses biens tels qu'il les avoit au jour & heure de sondit mariage, & selon la condition qu'il est pour l'indemnité dudit Seigneur.* Tabularium Bellilocense Ch. 95. *Breve de exemptis, quæ vicarii de Favars habent in terra S. Petri ... homines vero de terra S. Petri non accipiant mulieres extraneas desoris, dum in ipsa terra invenire poterunt feminam, cum qua jungantur. Similiter & de feminis sit, dum in ipsa Curte inventi fuerint homines, cum quibus jungantur legaliter. Quod si Judex aut Vicarius constitutionem hanc trangressi fuerint, pro ullo malo ingenio secundum legem, emendent Abbati, aut Præposito. Ipsa vero lex 60. solidis sit. Et si rusticus fecerit sine consilio ipsorum, legem suam emendet: & ipse homo aut femina in ipsa terra revertatur illic, ubi ipsi elegerint, sine bausia (rausia.)* Charta Communiæ Meldensis an. 1179. *Homines de Communia uxores, cujuscunque potestatis voluerint, ducent, licentia tamen à Domini s requisita.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania an. 1228. *Unusquisque de villa poterit matrimonium contrahere ubicumque voluerit, si feminam libere & absolute acquirere poterit sine aliqua conditione dominorum, vel Procerum regni, vel alterius, qui eam de jure possit reclamare. Aliquis vero vel aliqua de libertate S. Desiderii aliquem vel aliquam de hominibus vel mulieribus terræ Domini S. Desiderii vel feodi sui habere non poterit in matrimonio, nisi de voluntate & assensu domini.*

Ex præallatis patet, mulctam eorum, qui vel qui invito domino cum alterius dominii adscriptitiis nuptias inibant, fuisse 60. solidorum, quod etiam exerte tradit Consuetudo Vitriacensis art. 144. Verum hanc facultatem longe minoris constitisse arguunt, quæ infra observamus de *licentia matrimoniorum*, & vetus Charta ex Tabulario Corbeiensi lib. 26. Ch 2. *N. Dei Gr. Abbat Corbeiæ & Conventus, universis Dei fidel. sal. Vobis innotescere volumus, quosdam de censu capitali B. Petro naturaliter obnoxios in pago Suessenico, apud villos scilicet Luz & Taisniores, dudum se de subjugo Ecclesiæ nostra excussisse, modo vero cationis evidentia revocatos, tandem errorem suum confitentes S. Petro iterum se reddidisse. Ita videlicet, ut si quis eorum deinceps alienæ potestatis uxori nupserit, à famulo Monachi Vastiacensis submonitus infra dies octo 5. sol. monetæ currentis in patria illa dabit. Quod si octavum diem transierit, jam cum lege eum reddere oportebit. Si autem mori eum contigerit, eadem iterum ratio de ipsis solidis erit. Actum anno 1154. Episcopatus Dom. Anseulfi Suess. ann. 2.* Charta alia apud W. Hedam p. 287. 1. Edit. *Iterum ne omnimodis sine respectu videatur sancta Dei Ecclesia pro licentia nubendi infra sive extra concedere potestatem, dentur sex denarii, &c.* Alia denique Charta ex Tabular. S. Maximini Treverensis: *Mancipia quoque trado, & posteri eorum, si in eadem villa sederint vel nupserint, tali libertate & servitio perfruantur, sicut Confessoris Christi inibi manens familia. Si qui vero foris nupserint, vel manserint, vel alias vagati fuerint, unusquisque eorum in festivitate S. Maximini persolvat unam denariatam ceræ pro remedio animæ meæ.*

☞ Ex his atque aliis quæ passim occurrunt colligere promtum est non ubique eamdem mulctam hac in re definitam fuisse, sed pro dominorum libito variasse. Id iterum firmare licet ex Tabular. Calensi p. 117. *Item asserunt quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilleberti de Doces feminam de corpore monasterii S. Faronis Meldensis & non de Kala, propter quod idem Johannes finavit cum fratre Richardo procuratore generali ipsius monasterii de Kala ... ad VII. lib. & II. sol. Turon. & ad IV. sextarios avenæ bonæ & venalis.* Charta Hugonis Abbat. Corbeiens. ann. 1174. ex Tabular. ejusdem Monast. *Quod singuli singulos denarios pro cavagio in festo S. Remigii, pro Forismaritationibus vero x. solidos, pro manu mortua totidem ... ipsi cum omni sua poste-*

posteritate persolvent. Vide in *Maritagium*.

Hæc porro matrimonia cum cæteris contrahendi licentia ac facultas à dominis concedebatur hac conditione, quod liberi, qui ex iis nascerentur, inter ipsos dominos dividerentur, ut est apud Glanvillam lib. 5. c. 6. Charta Guillelmi Episcopi Paris. ann. 1224. apud Brolium lib. 2. Hist. Paris. *Notum facimus, quod nos consensimus, quod Odolina filia Radulphi Gaudin, de Villacereris* (Villarceaux) *femina nostra de corpore contrahat matrimonium cum Bertrando filio quondam Hugonis de Verreriis defuncti, homine de corpore Ecclesiæ S. Germani de Pratis Parisiensis, hoc modo scilicet, quod ex filiis seu filiabus ex eisdem de cætero procreandis medietatem penitus habeamus, reliqua medietate Abbati & Conventui dictæ Ecclesiæ.* Idque obtinuit inter servos regios, & Baronum seu Procerum feudalium. Charta Nobilium Campaniæ an. 1297. in Regesto Magnorum dierum Trecensium: *Item, que quand li home aus Gentilshomes prennent les femmes, le Roy, & li homme aus Gentilshommes muerent, li Rois vuet avoir touz les hoirs, & ne laisse joir les Gentilshommes de la remenance de leurs hommes. Item, nous avons toujours accoustume à partir au Roy les enfans, qui issent de nos hommes & de nos femmes, qui se mellent par mariage aus hommes & aus femmes le Roy, &c.* His addam Diploma aliud, quod habet Tabularium S. Maglorii Paris. Charta 15. *Ego Ludovicus Dei gratia Rex Francorum & Dux Aquitanorum notitia fidelium commendare dignum videtur quamdam conventionem inter piissimum genitorem nostrum Ludovicum Regem Francorum, & venerabilem Gunebaldum S. Maglorii Abbatem dudum habitam, hanc quoque in tertio anno nostræ sublimationis reverendissimo ejusdem Monasterii Patri Roberto à nobis concessam & ipsius concessioni pactionem subscriptam, sigilli etiam impressione signatam atque corroboratam. Tempore siquidem supradicti Gunebaldi Abbatis homo quidam ex familia S. Maglorii de villa Karrone, Gnoinus nomine, duxit uxorem nomine Sebes ex regali familia procreatam. Quæ res cum Abbati ac Monachis vehementer displiceret, eo quod sui juris homo alterius familiæ sibi conjugem delegasset, & ob hoc plurimum calumniaretur, quod debito sibi procreationis fructu Ecclesia privaretur, ventilata hac calumnia ad aures piissimi genitoris nostri pervenit. Qui nolens Ecclesiam fructu familiæ suæ destitui, sancire studuit, ut amborum conjugum propagatio ex æquo partiretur, & altera regiæ amplitudini, altera pars sancto Maglorio remaneret in perpetuum possidenda. Ea ergo quæ gloriosus genitor noster sapienti usus consilio pridem concesserat, nos quoque ob utilitatem Ecclesiæ benigne concedimus. Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat munimentum, sigilli nostri auctoritate & nominis nostri karactere subterfirmavimus. Actum publice Parisius in Palatio nostro anno Incarnati Verbi 1138. regni vero nostri 3. astantibus in Palatio nostro, quorum nomina subtitulata sunt & signa. S. Radulfi Viromanduorum Comitis & Dapiferi nostri, S. Guillelmi Buticularii, S. Matthiæ Constabularii, S. Matthiæ Camerarii. Data per manum Algrini Cancellarii.*

Interdum etiam in casu *Forismaritagii* fiebant servorum seu ascriptitiorum inter dominos permutationes: ita ut si quæpiam femina adscriptitia alterius domini adscriptitio nupsisset, cum illa legem mariti sequeretur, ac proinde in alterius transiret dominium, vicissim, mariti dominus alteram conjugis adscriptii domino ejusdem probitatis ac notæ restituere tenebatur. Assisiæ Hierosolym. MSS. c. 270 *Se aucun vilain de qui que ce soit se marie avec vilaine d'autre leve, sans le commandement dou Seignor de la vilaine, le Seignor dou vilain a qui sera mariee la vilaine estrange, rendra au Seignor de la vilaine un autre en eschange à la vilaine, de tel aage, par la connoissance de bones gens. Et se ils ne treuvent vilaine, qui la vaille, il li doara le meilleur vilain qu'il aura d'aage de marier: & cil qui sera marie à la vilaine estrange, meurt, le Seignor dou vilain doit avoir son eschange, se la vilaine torne à son premier Seignor: & se la vilaine est alloe en la terre de l'autre, son Seignor à pooir de prendra la, &c.* Ex cap. seq. *Se aucune vilaine vait de aucun cazal en autre, qui ne soit de son Seignor & le Seignor dou leue, ou elle sera venue, n'a pooir de li marier, & se il la marie, il doit donner à son Seignor une autre vilaine en eschange, à la connoissance de bones gens sans faillir.* Profert Brolius libr. 2. Histor. Paris. pag. 281. 2. Edit. Chartam ejusmodi permutationis indicem.

Horum porro adscriptitiorum liberos inter se partiebantur domini, ita ut si plures essent numero pari, totidem quisque haberet; si vero unus remaneret ex numero impari, is communis esset. Ita Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 1. §. 17. & Consuetudo Burbonensis art. 192. Exstant præterea Chartæ aliæ harum partitionum apud Huberium in Historia Eccles. S. Aniani Aurelianensis. p. 81. Vide Capitulare 6. Caroli M. an. 803 c. 1.

Ex his igitur satis constat, *Forismaritagium*, præcipuum fuisse servitutis glebalis argumentum: unde in ejusmodi servorum manumissionibus, *manus mortua* & *Forismaritagium* in libertatis indultæ notam remittuntur. Vide Chartam Thomæ Abbatis S. Germani Paris. apud Brolium lib. 2. Antiq. Paris. p. 279. 2. Edit. & alias ejusdem tenoris apud Gallandium de Franco alodio pag. 85. 86. Doubletum in Histor. Sandionys. Monast. pag. 907. &c. Quibus aliam addo Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. pro Communia Vaisiaci ann. 1231. *Nos quitavimus dictis hominibus totam talliam, quam Ecclesia nostra consuevit accipere super eos, ... item Forismaritagium, hoc excepto, quod quilibet, qui se Forismaritabit, tenebitur Ecclesiæ nostræ solvere ipso die Forismaritationis suæ, vel in crastino, 7. solid. & dimid. monetæ patriæ: quos denarios si dicto die vel in crastino non solveret, teneretur emendare per 7. solid. & dimid. monetæ supradictæ, ad instantiam Majoris nostri & Scabinorum per legem faciendam, & nihilominus Forismaritagium reddere tenentur.*

Forismatrimonium, Eadem notione, in Charta Engerrani D. Couciaci ann. 1207. pro Libertatibus oppidi Faræ, apud Thomasserium in Consuet. Bituric. pag. 439.

¶ Forimatrimonium, in Chartular. S. Quintini in insula p. 100. *Redditus quoque nummorum & caponum seu manus mortuæ, necnon Forimatrimonii, quod vulgo dicitur* Forimariges.

¶ Forismaritatio, in Charta an. 1174. ex Tabulario Corbeiensi.

FORISMITTERE, Extra manum suam ponere, alienare, *Mettre hors*. Capitulare 3. an. 813. c. 11. *Qui per chartam aut per hantradam ingenuus est, & si ille Foris de eo miserit, tunc ille leodis in dominicum veniat, &c.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 88. *Nulli liceat Forismittere hæreditatem suam de parentela sua, datione vel emptione.*

FORISNEGARE, *Fornoier ou messes en jugement*, apud Philippum Bellomanerium c. 59.

¶ FORIS-PAISRATUS, pro *Forispatriatus*, apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Fr. p. 42.

FORISPATRIATUS, Idem quod *Forisbannitus*, vel *Expatriatus*, Gallis *Forspayse*. Charta Guigonis Comitis Forensis pro Libertatibus Villarezii ann. 1253. *Nisi ille qui requireret, esset* Forispatriatus. (Perperam in Spicilegio Acher. tom. 9. p. 193. *Forispatriatus*. Charta Libertatum Autissiodorensis civitatis à Mathilde Comitissa concessarum: *Quicunque aliquam possessionem*

fionem per annum & diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advocatus, vel Forispatriatus, &c. Perperam in MS. Forispatrieiatus. [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. Brussel to. 2. de Feudorum usu ad calcem p. 29. Item Clerici non possunt de jure excommunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini Ballivius si dominus fuerit Forspaysiez. Acherius tom. 6. Spicil. p. 494. habet, Forspaises.] Assisiæ Hierosolymit. cap. 30. Enci dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forspayse, & il revient, & requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an & jor, & aucuns gens veullent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, porce que il estoit Forspaise, & l'autre l'a tenu, li veiant & oiant & plusiers gens, &c. Cap. 221. Se celui qui est leue deu Seignor, meurt, ou Forspaise, &c. Charta Libertarum oppidi de Vesdun in Biturigib. ann. 1275. Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpais, ou en bailh, on fors d'age, &c. [Des Fontaines in Consilio c. 17. nu. 1. Je ne di mike li despaisie eut leur aage soient restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceux qui sont Forpaisié. Je te distincte, ou il sunt par leur volonte, ou il sunt par leur besoingne. Che ne leur profite mie à estre restablis, se il sunt depaisie maugre eux pour leur poureas, il sunt restablis en tele maniere, ke en ne leur torne à gaainge ne à damage.]

¶ FORISSITUS, quasi Foras situs, qui habitat extra urbem, vel oppidum, burgumve. Compositio anni 1308. Hist. Dalphin. to. 2. col. 141. Dom. Hugo nomine suo & nomine dictæ D. B. pro se domino de Jacio & Forissitis Gebennesis suis hominibus, valitoribus & coadjutoribus, &c. Forte Forrissiti non solum extra urbem habitantes debent intelligi, sed etiam banniti seu exules, ut supra Forensiti. Vide Forensitus.

¶ FORISTA. Vide in Forus.

FORISTALLARE, FORISTALLATOR, FORSTALLATOR, FORSTELLARIUS, & in Domesdei Foristellarius, Forstaller, Brittoni p. 33. 77.

FORISTALLATORES, Cowello, Spelmanno, & aliis, sunt illi, qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur. Iter Camerarii Scotici c. 19. §. 1. Primo quod vendunt pisces suos ad littus maris, cum vendere debeant in foro Regis: unde Foristallatores plenarie dici possunt. Adde c. 1. Fleta lib. 2. cap. 12. §. 28. Item de Forstallariis victualibus venalibus mercatum obviantibus, per quos carior sit inde venditio. [Regest. Priorat. Cokesford. apud Th. Blount in Nomolex. Anglic. Forstal est, si aliquis portaverit halec vel hujusmodi res ad forum, & statim alius venerit & emerit ab ipso illas res, ut carius vendat, Prior habebit emendas ab ipso.] Id porro interdictum Legibus politicis, ut vocant, passim legitur. Leges Burgorum Scoticorum c. 78. De Foristallatoribus in burgo: Nullus infra burgum habitans, vel extra, sit ausus in die fori exire portas burgi ad emendum aliquam rem, antequam veniat infra portas burgi, & qui super hoc convictus fuerit, dabit 8. sol. ad forisfactum. Adde Statuta Gildæ Scotiæ c. 29. ubi ejusmodi Foristallatores & Foristallantes, Anticipatores fori dicuntur. Eorum mentio est prætera in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 35. & in libro Anglico inscripto: Justice of peace, p. 74. De iisdem etiam ita veteres Consuetudines Bituricenses apud Thomasserium p. 338. Se aucuns boucher va au devant des marchans, qui ameinent chairs vives à vendre à Bourges, & icelui boucher les aille acheter une lieue ou deux, ou demie au devant, pour tenir le peuple en sarre, il est amendable arbitrairement, se il ne laisse venir au marche ou l'en a accoustume de vendre. Ubi vim vocis Sarre, quæ rursum eadem pag. occurrit, non omnino percipio. Vide Forestel.

¶ FORSTALLARIUM. Litteræ anni 1377. apud Rymerum to. 7. p. 166. col. 1. Falsis & malis consiliis & ordinationibus, Forstallariis, confœderationibus, conspirationibus, &c. Aliæ anni 1549. apud eumdem tom. 15. p. 197. col. 1. Ad cognoscendum in regratariis, Forstallariis, & negotiis maritimis quibuscumque. Vide Forstarium.

FORISTALLUM, in Legibus Edmundi Regis, editis apud Culintoniam c. 6. dicitur Bromptono Coactio, vel obsistentia in regia strata facta, quo minus scilicet quis rem suam furto sublatam recipiat, uti est in iisdem Legibus, [à Saxon. fare, via; iter; & Stæl, furtum.] Interdum sumitur pro ea libertate, qua quis quietus est de amerciamentis de catallis, arrestatis infra terram suam, & quod habeat placita inde in Curia sua, & de hujusmodi catallis arestatis amerciamenta inde provenientia. Ita W. Thorn. an. 1315.

¶ FORITANEUS, Qui foras seu extra urbem habitat, Italis Forinseco, Gall. Forain. Statuta Massil. lib. 5. c. 33. Decernimus ... quod si contigerit deinceps guerram fieri, ... & ante tempus initum guerræ prædictæ aliquis, vel aliqui Foritanei tradidissent in depositum seu commandam ... annonam, vel bladum seu pecuniam ... quod propter illam guerram nihilominus res prædictæ sint salvæ Foritaneis dictis, cum utilius sit civibus Massiliæ res & pecunias Foritaneorum possidere, & cum eisdem lucrum facere quam prædictis rebus carere.

¶ FORITANUS, Eadem notione, occurrit apud Muratorium to. 6. col. 379. 388. 390. 400. 422. 459. ex variis Scriptoribus Ital.

¶ FORITER, Foras, extra, in Hist. Harcur. to. 4. pag. 1347.

¶ FORJUDICARE, FORJUGARE, &c. Vide Forisjudicare.

¶ FORJURARE, FORJURATIO. Vide Forisjurare.

¶ FORIUM. Vide in Fodrum.

FORIZARE, Fora negotiandi causa frequentare, Goldasto. Ita usurpatur in Decretis Alberti Regis Hungariæ: Nullus mercatorum forensium ... ad mercandum seu Forizandum in medium regni ... accedat.

¶ FORIZATIO, Commercium, mercatura, Gall. Negoce, trafic, apud Marten. to. 8. Amplis. Collect. col. 403. Dico quod indulgentiæ & absolutiones fictæ & venales fundatæ, ut dicitur communiter, super infinitis erogatis in cœlis meritis Sanctorum ... in lege Domini non sunt fundatæ, & specialiter illæ quæ dantur & conceduntur in erectione Cruciatæ, ad hunc finem ut homines se invicem trucident & occidant, ut patet in erectione per Papam crucis contra Ladislaum Regem Neapoliæ, in qua manifesta Forizatio de his indulgentiis ponebatur .... Et hæc Forizatio sparsim currit quasi per totam Ecclesiam talium indulgentiarum, quæ carent fidei Scripturæ fundamento.

¶ FORLACUM, ut infra Fortia 3. Arx, munitio, Gall. Fort, Forteresse. Conventiones MSS. inter Ludovicum Regem Siciliæ & cives Arelat. ann. 1385. Nec permittent infra dictam urbem aliquod castrum, seu Forlacum, vel domum fortem, quod deffendi possit, &c.

¶ FORLANDUM, Idem quod Furlongus infra. Monast. Anglic. to. 2. p. 332. Et de duobus Forlandis 16. denarios, scilicet de Forlando Johannis Wauker, quod jacet ante terram Ecclesiæ, 8. denarios.

FORLONGA. Vide Furlongus.

1. FORMA, Figura, imago. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 133. Usus autem Formas sculpendi à lege cœpit, ubi Moyses jussu Domini duos Cherubin ex auro fe-

ro fecit. Epistola Rodoberti ad Didonem, seu S. Andoenum Archiep. Rotomag. to. 5. Spicilegii Acheriani *Et ut vere fatear, pinxisse illic mihi videris Sanctitatis tuæ, imoque beatissimi Antistitis Eligii integerrimam Formam, ita ut nihil prorsus defuerit ex cunctis Sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula investigaveris, &c.* S. Bernardus de Vita & morib. Relig. c.11. *Auro tectis reliquiis saginantur oculi, & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima Forma Sancti, vel Sanctæ alicujus, & eo creditur sanctior, quo coloratior.* Utitur etiam hac notione Rodericus Toletanus in Hist. Arabum c.2. & alii.

FORMULA, Imaguncula. Glossæ Basil. φορμοῦλλα, τύπος. Adamnanus libr. 2. de Locis sanctis c.14. *In quo videlicet linteo 12. Apostolorum Formulæ habeatur intexta.* Ex lib. 3. c.4. *In Diospoli civitate, cujusdam Martyris Georgii, in quadam domo, statua marmorea in columna, contra quam alligatus persecutionis tempore flagellatus est, Formula depicta est.* Mox imaginem vocat: *Cujus est imago in marmorea columna formata!* Infra *Toracidam* appellat. Utitur ibi semel ac iterum, & c.19. Vita S. Gildæ Sapientis cap.9. *Propriis manibus Formulam fecit fusili opere, &c.*

¶ 2. FORMA, Panis Eucharisticus. Vita S. Godrici to.5. Maii p.82. *Sæpius inter secreta Missarum Dominum Jesum carne indutum in altari conspexit descendentem ad se... Sic etiam aliquando de Forma sua mirabiliter egressum, conspersum sanguine totum est contuitus.* Vide *Formata*.

¶ 3. FORMA, Exemplum quod imitandum proponitur. Statuta Canonicorum Regular. S. August. apud Raimundum Duellium l.1. Miscellan. p. 88.

Dicto, benedicite, fantur
Spiritualia de norma, mox quoque Forma.

Vetus Interpres Petri 1. Epist. 5.3. *Neque ut dominantes in cleris, sed Forma facti gregis ex animo.* Græce τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, & juxta Versionem Syriacam: *Ut sitis illis similitudo pulchra, exemplar bonum.*

4. FORMA, Nummus formatus, id est, figura seu Principis charactere donatus; nam *formari moneta* dicitur apud Lampridium, & in l.3. Cod. Th. de falsa monet. & l.1. de Expens. Ludor, Lex 6. Cod. Th. de Indulg. Crimin. de monetam adulterante: *Qui sacri oris imitator, & divinorum vultuum adpetitor, venerabiles Formas sacrilegio eruditus impressit. Diversa Formæ mensura* in solidis in quibus scilicet Imperatoris forma seu imago *majore habitu faciei extenditur: aut quæ angustiore expressione concluditur*, in l.1. eod. Cod. *Si quis solidi circulum, &c.* Lampridius in Alexandro Severo: *Formas binarias & ternarias & quaternarias ... quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari.* Quintilianus lib. 1. c. 10. *Utendum plane sermone, ut nummo, cui publica Forma est.* Apud Isidorum lib. 16. c.17. *metalla* dicuntur *ad omnem Formam posse deduci*. [Charta Caroli Johan. Franc. Reg. primogen. an.1356. to.3. Ordinat. p. 106. *Ita & sub tali forma quod dominus noster rex in qualibet marcha argenti, solum lucretur & habeat pro Forma & factura, decem solidos Turonenses vel minus & non ultra.*]

5. FORMA, Phantasma, imago apparens. Liber Miraculorum S. Columbani c.27. *Aspicit ad se venientes duas Formas in specie mulierum tam teterrimas & deformes, &c.*

¶ 6. FORMA, Habitus, ornatus. Chronicon Siciliæ ad ann. 1322. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89. *Forma militaris apparatus est cum spalleriis de cindato & manto de cindato. Item cuse munito de argento valoris unciarum duarum vel trium ad plus. Item sella freno & calcaribus deauratis precii unciarum duarum ad plus, & cum pari uno vestimentorum cujuscumque coloris præter quam de scarlato & sine infoderature vayrorum.*

¶ 7. FORMA, Modus seu ratio agendi in negotiis quibusque, nostris *Formalite*. Vetus Poeta apud Mabill. to.4. Analect. p.541.

Sunt ibi (Romæ) *qui norunt formare negotia quævis,*
Et sunt qui Formas abbreviare sciunt.

8. FORMA, Tabula ærea, quæ agrorum fines ac centuriationes continebat. Hygenus: *Si qua compascua, aut silvæ fundis concessæ fuerint, quo jure datæ sint, Formis inferemus*, i. tabulis æreis. Ita ille non semel. Fragmentum Legis Agrariæ à Sigonio & Grutero editum: *Dedit, adsignavit, reliquit, inve Formas, tabulasque retulit, &c.* Hinc *Forma*, pro limite; *Formare*, pro limitibus dividere. Siculus: *Agrorum qui ex vicinis populis sumpti sunt, proprie factæ sunt Formæ.* Aggenus: *Forma antiquæ fundorum.* Bulla Honorii III. PP. an.3. *Totum tenimentum, quod insistet extra Formam. & habet suas fines*, to.1. Italiæ sacræ p.822. Vide l. 8. D. ad Leg. Jul. peculat.

9. FORMA, Τύπος, vel Epistola, littera *formata*, cui impressa est *forma*, seu imago scribentis, in sigillo scilicet. Unde θεῖοι τύποι, *sacræ Formæ*, quæ *Sacra* nude postmodum appellatæ. Ulpianus: *Et repeto, ante Formam à divo Marco datam, divum Pium rescripsisse.* Capitolinus in Antonino: *Neque de provinciis, neque ullis actibus quicquam constituit, nisi quod prius ad amicos retulit; atque ex eorum sententia Formas composuit. Oraculi nostri Forma*, in l. 1. Cod. Th. de rei vindicat. Edictum Constantini & Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortib. Persecut. nu.48. *Ut autem hujus sanctionis benevolentiæ nostræ Forma ad omnium possit pervenire notitiam, &c.* Lucifer Calaritanus lib. 2. pro S. Athanasio p. 102. *Si damnassemus innocentem, qui dedissemus Formam ad sanguinem fundendum justorum, &c.* Liberatus Diacon. cap. 11. *Et data Forma de aliquibus causis eorum, libellos obtulit Eusebius Flaviano & omni consilio.* S. Cyrillus ex versione Facundi Hermianensis lib.3.c.6. *Hoc autem & nunc, sicuti vestræ litteræ monstrant, ad Regiam urbem pergentes movent, si quomodo prævaleant persuadere concursu aliquorum, ut per Imperatoriam Formam anathemati subdantur illa, quæ ab eis proferuntur, cum accusatione volentium ea defendere.* Vide eumdem Facundum lib.5.c.3. p.194. lib.6.c.1. p.215. Collationem Legis Mosaicæ pag.54. &c.

FORMELLA NICÆNI TRACTATUS, seu Concilii, in Fragmentis S. Hilarii p.1. τύπος.

FORMA EPISTOLARUM, Tenor, series Epistolarum. Idem Facundus Hermianensis libr. 2. c. 2. *Et cum Johannes Antiochenus, & cæteri Orientales Episcopi, Mopsuestenum Theodorum præconiis in eisdem epistolis, quarum Formam se attendisse in suis diffinitionibus Calchedonensis Synodus fatetur, tamquam Apostolicam declarantem doctrinam, ut epistolam B. Leonis acciperet, &c.* Infra: *Si hæresis crimen est laudasse Theodorum, in illis epistolis prædicatum, quarum se Formam attendisse in suis decretis... prædicta Synodus confitetur, &c.* Lupoldus de *Bapenberg* de jure regni & Imperii Romani c.8. *Ex Formis aliquarum literarum, in quibus continebantur decreta electionum quondam Rudolphi, Adolphi, & Alberti Regum Romanorum, quas Formas recolo me vidisse, apparet potius contrarium.*

FORMULA, Idem quod *Forma*, Epistola. Ammianus l.14. *Ut Formula missa lethali ... occideretur.*

10. FORMÆ, Certi gradus ac ordines in Scriniis, vel Scholis: verbi gratia, *Ducenarii*, *Primicerii*, *Mittcadorii, &c. Formæ primæ*, *secundæ*, *tertiæ*, in l.7. Cod. Theod. de Palatinis. *Supernumerarii sacri mini-*

ministerii prima vel secunda Forma, in l. 2. eod. Cod. de Castrensiania. [Breviarium vetus in Parthenone Benedictinarum Pontisar. asservatum: *In Nativitate Domini summo mane duo Rectores de secunda Forma incipient Missam*.]

11. FORMA, Arcus, fornix. Spartianus in Severo: *Ejus denique etiam Janua in Trans-Tiberina regione ad portam nominis sui, quarum Formæ intercidens statim usum publicam invidit*. [Gesta Gaufredi Episc. Lodunensis apud Mabill. to.3. Analect. p.379. *Fecerunt autem Formam integram quinque vitreas continentem; in quibus ipsi per efficia depinguntur*.] Hinc

FORMÆ, Ὀχετοί, in Nov. Justiniani 17. *Canales structiles & arcuati*, Vitruvio lib.7. c.7. per quos aquæductuum aquæ educuntur. Nam, ut ait idem Vitruvius, & Anonymus de Re Architecton. seu Vitruvii abbreviator antiquus cap. 6. *Ductus aquæ quatuor generibus fiant; aut Forma structili, aut fistulis plumbeis, aut tubis vel canalibus ligneis, aut tubis fictilibus*. Canales structiles *Formæ* proprie appellantur, quod funditis formis instruantur, qua ratione Formacei Afrorum ex terra parietes dicuntur Plinio lib 35. c.14. Palladius lib. 9. tit.11. *Aqua si per Formam ducetur, solidendus est canalis, ne per rimas possit elabi*. Anonymus de Aquæductibus: *Nunc nomina aquarum, quæ usibus æternæ Urbis Formarum constructionibus advectæ sunt, indicemus*. Vetus Inscriptio apud Mutium Phæbonium lib. 3. Hist. Marsorum pag.279. *Respublica populusque Corfiniensis Formam aquæductus vetustate corruptam DD. refecit*. Sidonius lib.1. Epist. 5. *Inter hæc patuit & Roma conspectui: cujus mihi non solum Formas, verum etiam naumachias videbar optaturus*, Senator l. 3. Epist. 31. *Dicitur ergo, commodi cura privati, aquam Formarum*, (aquarum Formam,) *quam summo deceret studio communiri, ad aquæ molas exercendas vel hortos irrigandos fuisse derivatam. Turpe hoc & miserabile in illa urbe fieri, quod per agros vix deceret assumi*. Utuntur passim Scriptores; Lex 1. D. de Legat. 1. lib. 3. & 6. Cod. de Aquæduct. lib. 11. Frontinus lib.1. & 2. Antoninus in Itiner. Acta Martyrii S. Stephani PP. apud Baron. ann. 260. nu. 3. Symmach. lib. 10. Ep.33. Gregor. M. lib. 10. Epist. 22. Ammian. lib. 28. 53. lib. 7. Epist.6. lib 8. Ep. 30. idem in Chronico, Anastas. in Vitis PP. p. 17. 19. 21. 46. 112. 113. 114. 117. 163. 210. Chron. Casinense lib. 3. cap. 38. Flodnardus de Summis Pontific. in Adriano p.583. 596. &c. Erat autem magistratus, cui cura formarum commissa erat, *Comes Formarum* dictus, de quo supra egimus. Hinc

12. FORMÆ, dictæ quævis fossæ, aquas continentes, Aquarum receptacula, Δεχεῖα. Tabularium Casauriense: *Cum medietate de uno sedio de molino, cum insula introitu & exitu suo, & cum aqua levata & pausata, & cum Forma in fractando, & in fertando cum omni firmamento, quantum ad ipsum molinum pertinet*. Idem Tabular. *Donavimus medietatem de uno molino ... in fluvio de Orsente, cum leva & pausa sua, cum Forma & fertura, cum introitu & exitu suo, &c.* Alibi pro *fertura*, est *clausura*. Rursum in Charta anni 1007. *Vendidimus & tradidimus tibi .... in ipsa insule unam Formam cavare, & fertora mittere, & aquam prehendere, quantum opportunum fuerit. Quod si ipsa Forma se disturbaverit, aut dilataverit, licentiam habeatis aliam Formam cavare*. Alia an. 1085. ibid. *Id est, unum sedium de molino ... ut habeamus ego Maio licentiam ipsum sedium cavare, & Formas facere, & omnem firmamentum ad ipsum molinum faciendum*. [Additamenta ad Chron. Casauriense ad an.1047. apud Murator. to. 2. p. 2. col.998. *Ipsa supradicta res per nominatos fines, sicut supra legitur, cum vinea, & pomis, & arboribus suis, & cum molinis, & formis, & pausis, & sedibus, & cursibus aquarum, & cum introitu, & exitu illorum ... donavimus atque confirmavimus*. Vide Salmasium ad Hist. Aug. p. 491.]

FORMALE, Idem quod *Forma*, Aquæductus. Bulla Paschalis II. PP. an. 1102. pro Veliternensi Ecclesia: *Ac reflectitur in Prataliam de Formoli de Ulmis, descenditque per vallem, &c.* Vide Ughellum to. 1. p.61. 84.

FORMENSIA PRÆDIA, in quibus *Formæ*, seu aquæductus publici excurrunt: *Formenses cespites*, in Novella Valentin. de Pantapol. Vetus Charta Cornutiana edita à Suaresio: *Cum omni scilicet onere professionis suæ, vel necessitate, quam certum est Formensia Prædia sustinere*. Infra: *Ea lege & conditione, ut cum etiam fructus post obitum meum capere cœperit, ac sibimet vindicare; non solum solennem modo agnoscat fiscalium functionem, verum etiam propagationem Formarum, quæ ab omnibus dominis hujusmodi Prædiorum dependi consuevit*. Vide Inscript. Salon. apud Sponium tom. 3. Itiner. p. 2. pag. 5.

13. FORMA, Sella, solium canentium in Choro, duplici constans parte, antica, & postica. In postica sunt sedilia plicatilia, σκάμνα ὀρθοστάδια, in Histor. Concilii Florentini sect. 4. c. 30. quæ eriguntur, cum canentibus stare incumbit. Sic forte dictæ ejusmodi sedes, quod *Formæ* seu imagines, opere sculptorio, vel penicillo, adumbratæ in singularum *dorsalibus* effingerentur; quod etiam in plerisque Ecclesiis nostratibus observatum constat: vel potius quod superne in modum formarum aquæductuum arcuatæ sint. Gloss. S. Benedicti cap. de supellectile: *Sella arcuata*, θρόνος. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. c. 12. *Complicantur Formæ, sicut est consuetudo, in his diebus, in quibus venia non est petenda*. Pars vero illa plicatilia erecta præbens quamdam sediculam, *Misericordia* appellatur. Vide in hac voce. Formarum pars antica podii vicem præbet, ad quod procumbunt & curvantur, cum venia petenda est. Veteres Consuetudines Floriacenses: *Et post singulas incisiones ab unoquoque procumbitur ad Formas, & venia petitur*. Consuetud. Cluniac. lib. 1. c.29. *Procumbitur super Formas ad orationem*. [Instrum. ex Regestis Capituli Rotomag. to.4. Hist. Harcur. pag. 1439. *Juravit & fuit stallatus per Magistrum Guidonem Rabacherii hujus Ecclesiæ Canonicum tunc in dicto Capitulo præsidentem in dicto choro in parte sinistra in bassa Forma*.] *Curvari super Formas*, apud Lanfrancum pro Ord. S. Bened. c. 1. sect. 3. 4. Formarum istiusmodi mentionem agunt passim, Guigo in Statut. Ord. Cartusiens. c. 15. §. 1. Statuta antiqua ejusdem Ord. p. 1. c. 13. §.40. c.36. §.30. p.3. c.2. §.2. Statuta Ordinis *de Sempringham* p.721. Innocentius III. lib.15. Epist.114. Cæsarius de Miracul. lib.8. c.6. Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. n.72. S. Bernardus de Vita & moribus Religiosorum c. 11 Acta Archiepiscopor. Rotomagens. p. 448. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. cap. 2. 11. Chronic. Windesheimense lib. 2. c. 39. &c.

FORMULA, diminut. à *Forma*. Gregorius Tur. de Glor. Confess. c. 92. *Factum est autem ut quadam vice S. Germanus Parisiacæ urbis Episcopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procul Formulam habens, in qua genua, cum necessitas posceret, deflectebat*. Idem lib.8. Hist. c.31. *Cumque inter psallendum Formulæ decumberet*. Vita S. Eugendi Abb. c.3. *Post omnium quoque discessum Formulæ incumbens, oratione diutina pascebatur in spiritu*. Adde Vitam S. Lupini Abbat. Jurensis n.2. Supplex Libellus Monachorum Fuldensium Carolo Mag. porrectus, apud Browerum libr. 3. Antiq. Fuld. c.12. *Ita ut nec baculum eis ferre liceat, nec ad inclinatoriam, quod nos Formulam dicimus, morando hærere .... Quia cæcus & claudus* (Monachus) *non possunt sine sustentatione baculi bene incedere, nec decrepitus sine For-*

no Formula genua flectere. Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. c. 16. *Quidam ex honoratis novitius dum in Ecclesia librum teneret, & socium, juxta se positum advocans, quædam ei in ipsa libro digito demonstraret, aspiciens hoc Vir sanctus in personam noluit vindicare, sed arrepto libro de manu ejus, in conspectu omnium ad Formam confregit, & ita rediit in locum suum*. Infra cap. 18. *Sub formula quadam ad orationem prosternitur*. [Acta S. Austregisili to. 5. Maii p. 229. *Flexo genu incubuit Formulæ & obdormivit. Et ecce in visu astiterunt ei duæ viri ante altare*. Guidonis disciplina Farfensis in vet. Discipl. Monast. p. 42. *Tunc vertantur Formulæ, similiter & omnia signa pulsentur*. Adde Vitam S. Radegundis n. 14. sæc. 1. Bened. p. 330.

14. FORMA, Longioris sedilis portatilis species, nostris etiamnum *Forme* appellata, à formis monasticis ita dicta. Necrol. Ecclesiæ Carnotensis: *Legavit etiam in omnibus domibus Episcopalibus Formas, mensas, & hujusmodi utensilia ad usus Episcopatus*. [Chartular. Compendiense: *Hæc sunt nomina utensilia de Ruminiaco ... duo cifi madelini cum pedibus argenteis, tres tabulæ ad comedendum, septem Formæ ad sedendum*. Litteræ Johannis Franc. Reg. ann. 1355. to. 3. Ordinat. pag. 58. *Nos Maistres d'Ostel pour nous pourront hors bonnes villes, faire prendre par la justice des lieus, Fourmes, tables, trestiaux, &c.*]

¶ FORMELLA, Scamnum. Instrum. ann. 1405. apud Rymer. to. 8. p. 384. *Quatuor veteres tabulas, pro camera & aula, cum septem longis Formellis & quatuor curtis Formellis*.

15. FORMA, Calcei modus. Papias: *Scalprum, quo corium aptatur, quo fabricantur Formæ sutorum*. Utitur Ulpianus ad Legem Aquiliam.

16. FORMA. Isidorus lib. 5. Orig. c. 8. *Impetigo est sicca scabies, proveniens à corpore cum asperitate & rotunditate Formæ, unde vulgus Formam appellat*. Ita legit Will. Britto in Vocab. MS. non *sarnam*, ut editi libri præferunt. Vide *Sarna*.

¶ 17. FORMA, *Puls miliacea ex melle*, apud Festum.

¶ 18. FORMA, Caseus. Vide *Formaticum*.

¶ FORMABILITER, Diserte, expresse, nostris *Formellement*. Sacramentar. Grimoldi Abbat. *Ita videlicet ut hinc inde Formabiliter iisdem positis libellis noverit quisque quæ à B. Gregorio, quæve sint ab aliis edita Patribus*.

¶ FORMAGIARIUS, FORMAJADA. Vide *Formaticum*.

¶ FORMALE. Vide *Forma* 12.

FORMALES EPISTOLÆ Latinis sunt, quæ ead. forma omnibus scribuntur, ἐγκύκλιοι ἐν τύπῳ. [*Scripsovi littera Formalis decem florenos auri Reginæ*, in Charta an. 1383. ex Tabul. S. Victoris Massil.]

1. FORMALIA VERBA, quæ in Formis, seu sacris τύποις ut plurimum scribebantur, cujusmodi sunt: *Nostra Serenitas, Pietas, Mansuetudo, &c.* de quibus Julianus Constit. 113. §. 420. Scholia ad eumdem Julianum c. 63. *Auditorium sacrum dicebatur, ubi Formalibus verbis allegabantur*.

¶ 2. FORMALIA, Exempla quæ in alicujus rei argumentum proferuntur. Mulleri Introductio in Hist. Canon. Sand-Hippolit. apud R. Duellium l. 1. Miscell. pag. 288. *Sed idem Velserus monumentis Tegernseensibus deferre videtur, quum Formalia, quod aiunt, repetit in hunc sensum: Erant in partibus Noricorum duo fratres Albertus & Okarius ex patre Burgundi & matre Bavari, &c.*

¶ FORMALIUM, pro *Firmaculum*. Fibula aurea & gemmata, apud Macros in Hierolex. ex Cæremoniali Episc. lib. 1. c. 7. *Capiat* (Episcopus) *paramenta, videlicet amictum super rochetum, aut cottam, & super eo, pluviale tempori congruum, sine tamen Formalio*. Vide *Fibulatorium*.

FORMARIUS, Dignitas in Monasteriis, Qui *in bonis sit forma*, ut loquitur S. Ferreolus in Regula c. 17. unde nomen, id est, qui cæteris Monachis vitæ suæ ratione præluceat, seu potius qui Monachorum *spiritualitati* invigilet: *Senior, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super* Monachos *omnino curiose intendat & sollicitus sit*, ut in Regula S. Benedicti c. 58. *Pere Spirituel*. S. Ferreolus dicto cap. *Nam post ipsum, quem diximus, Præpositum, qui in bonis sit forma, statuimus, regularem formare Formarium: ut facilius adjutorio illo subjuncto Abbas, cui nomen Pater est, uberes fructus metat de perfectione dulcium filiorum, &c.*

FORMARIA, Eadem dignitas in Monasteriis feminarum, quæ *Formarii* in virorum. Regula S. Cæsarii ad Virgines c. 37. *Si quis vero germanam suam, vel filiam, aut quamlibet parentem ... videre voluerit, præsente Formaria, vel qualibet seniore, ei conloqui non negent*. Adde cap. 39. & Regulam S. Donati cap. 4. 12. [Laurent. in Amalthea ex Passeratio: *Formaria, Magistra novitiarum*.]

¶ FORMASTRUM, *Opus pistorium*. Gloss. Isid. Perperam apud Papiam editum *Formascor*, nec satis bene apud eumdem MS. *Formaseoro, Opere pistorio*.

FORMATA, Divina Eucharistia. Ordo Romanus, ubi de benedictione Episcopi: *Cum autem venerit ad communicandum, Dominus Pontifex porrigit ei Formatam, atque sacratam oblationem integram*. Ubi perperam Menardus *Epistolam formatam* hic innui censuit. Miracula sancti Stephani Episc. Cajacensis, seu Calatini, apud Michaelem Monachum in Sanctuario Capuano p. 185. *Cum feria 5. sanctus Domini Confessor divina celebrasset, sanctissimumque Eucharistiæ, tam Clero quam populo, tradidisset Sacramentum, quod de Formata superarat, Ecclesiæ custodi magna tutela servandum tradidit, &c.* Synodus Ravennensis an. 997. *In sancta hac Ravennate Ecclesia ... dudum consuetudo est valde reprehensibilis orta, ut Subdiaconus Corpus Domini, quod Formatum* (leg. Formatam) *appellant, tempore consecrationis Episcoporum, ipsis vendant Episcopis, & Chrisma vendant Archipresbyteris parochiæ vestræ: in quibus apparet venditio Filii Dei, & venditio Spiritus sancti, &c.* *Formatam* porro sacram Eucharistiam appellatam puto, à *forma*, seu *figura*, sive Crucis, sive Christi, quæ ei imprimi solet: quod etiam docet Durandus lib. 4. c. 41. Σφραγίς, *sigillum*, dicitur in Liturgia S. Chrysostomi. Vide *Oblata*, [& *Forma* 2.]

FORMATÆ, Ecclesiasticis Scriptoribus Latinis appellatæ, Epistolæ, quæ Græcis κανονικαί, quod scilicet *Canonibus* & Conciliorum Statutis inductæ fuerint. Ita *Formata*, nomen genericum est, & convenit omnibus fere Epistolis Ecclesiasticis, maxime vero *Commendatitiis, Pacificis, Dimissoriis, Communicatoriis*, & aliis hujusmodi, quas ad hoc invenere sancti Patres Concilii Nicæni, ut auctor est Atticus Patr. CP. *ne aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur*. Formatas enim dabant Episcopi Clericis in alias diœceses profecturis, seu *commendationis*, seu *communionis* gratia, uti de singulis, suis locis, docemus. Unde in veteri Scheda de Officio & Ordinatione Episcoporum, edita à Steph. Baluzio, ad eos pertinere dicitur *earum conscriptio epistolarum, quæ Formatæ dicuntur*.

De nominis etymo discrepant eruditi. Cujacius, Savaro, & novissime doctissimus Philipp. Priorius in Dissertat. de Literis Canonicis; & aliquot alii censuere, ita dictas, quod sub certa ac determinata forma, verbisque solennibus, certis adhibitis præterea notis & signis, concipi solerent. Carolus Labbeus, Schot-

Schottus, &c. *Formatas* appellatas scribunt, eo sensu, quo *Formales epistolas* dixit Suetonius in Domitiano capit. 13. quod haberent talem formam, qualem publica instrumenta & edicta habere solent. Non desunt prætetea, qui *Formatas* dictas volunt à *formis*, seu litteris, quæ in earum fine apponuntur: nam *formas litterarum* dixit Quintilianus libr. 1. capit. 1. Sirmondus denique ad Goffridum Vindocin. & ad Sidonium probabili conjectura existimat, *Formatas* appellatas hasce epistolas, à sigilli forma, qua muniebantur. Quod potissimum eruit ex Glossis Vaticanis, quæ *Formatam Epistolam*, *sigillatam* interpretantur: quibus consentiunt Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum in Bibl. Regia ad Concil. Carthaginense capit. 23. *Formam scriptam, vel sigillatam*, [& Glossar. MS. veteri Canonum Collect. præmissum in Bibl. DD. *Chauvelin* Regiot. sigillorum Custodis: *Formata littera, id est, firmata aut sigillata ab Episcopo*.] Unde *Formatam*, τετυπωμένας vertit Græcus Intetpres Concilii Carthagin. in Codic. Canon. Eccl. Afric. capit. 23. est enim τυποῦν, *Sigillare*. Sigillum autem appositum Formatis testantur Concilium II. Cabilonense can. 41. & Ratbodus Trevirensis in Formata sua apud Ivonem. Est porro *forma* hoc loco idem quod *imago*, typus, quod in Episcopi, à quo exarabantur & dabantut *formatæ*, sigillis, illius vel Ecclesiæ Pattoni figuræ exprimerentur: quod testantur passim vetustissima Episcoporum vel Ecclesiarum Sigilla. Sic Formata epistola est ea, quæ *forma* seu imagine scribentis ac sigillo est munita: quemadmodum dici videtur *Lex formata* in leg. 4. Cod. Th. de Ptivileg. eor qui in sacro Pal. mil. lex sacto Principis typo vel sigillo munita, quæ Græcis istius ævi τύπος passim appellatur. Ita *Sigillum* posterior ætas epistolam sigillo munitam dixit, ut infra docemus. Vide Cujac. ad l. 62. de Vetbor. oblig. [& Mabill. Diplom. l. 2. c. 15.)

Ejusmodi *Formatarum* meminerunt passim Scriptores, Sozomen. lib. 7. capit. 17. Atticus Patt. sub finem Concilii Calchedon. Silvester PP. apud Joan. à Bosco in Vienna pag. 27. Alexander I. PP. Epist. 3. Vigilius PP. Epist. 10. ad Aurelian. Episc. Arelat. Concil. Milevit. capit. 2. African. capit. 40. 73. Carthaginense III. capit. 28. Parisiense VI. libr. 1. capit. 34. Synodus Romana ann. 826. capit. 25 Concilium Meldense an. 845. capit. 50. Ravennense ann. 997. capit. 3. Rotomagense ann. 1074 capit. 3. Beneventanum ann. 1091. capit 3. Fettandus Diac. capit. 46. 111. 127. 212. Addit. 4. Ludov. Pii ad Capit Caroli M. capit. 98. Optatus libr. 2. S. Augustin. Epist. 163. Capitula Guilleberti Episcopi de Interdictis capit. 1. Ratberius Veron. in Synodica ad Presbyt. pag. 263. Regino in simili Synodica cap 79. Lanfrancus Epist. 24. Decreta Calomanni Reg. Hungar. leg. 2. capit. 21. Sugerius in Ludovico VI. pag. 312. &c.

De iis porro multa congerunt Franc. Bernardinus Ferrarius lib. 1. de Antiq. Eccles. Epist. cap 2. & seqq. Baron. ann. 142. num. 6. & seqq. Cujacius ad Nov. 6. Savaro ad Sidon. lib. 6. Epist. 8. lib. 7. Ep. 2. Sirmondus ad eumdem Sidon. lib. 6. Ep. 3. Browerus lib. 9. Annal. Trevirens. pag. 543. 1. Edit. Justellus ad Canon. Eccl. univetsæ, Binius ad Vitam Sixti I. PP. Bignonius ad Formulas veteres, Meurissius in Episcopis Metensib. pag. 289. Priorius, & alii. Formulas Formatarum plures dedit Sirmondus ad calcem tom 2. Concil. Gall. pag. 663. & seqq. Habentur etiam nonnullæ in Diutno Romano capit. 3. tit. 10. apud Papiam verbo *Formata*, Ivonem Decreti part. 6. cap. 433. 434. 435. Burchard. lib. 2. cap. 227. Gratianum distinct. 73. cap. 1. Souchetum ad Epist. Ivon. 4. Carolum Labbeum ad Synopsin Basilicon pag. 196. Ferrarium libr. 1. capit. 5. pag. 29. Bignonium in Formul. veterib. capit. 12. pag. 219. 1. Edit. Ughellum tom. 5. Ital. Sacr. pag. 1288. Steph. Baluzium post Capitularia Regum Franc. & in Nova Collect. Formul. capit. 39. 40. 41. 43. Philippum Priorium in Dissett. de Litteris canonicis, [& Eccardum inter vett. formulas quas ad calcem Leg. Salicæ edidit.]

Lettres Formees, seu *Litera formata*, Regio vel publico sigillo sigillatæ, in Consuetud. Andegav. art. 471. 472. quarum vi juridica decreta executioni mandantur. Statutum pro Monetariis ann. 1354. in Regesto Cameræ Comput. Paris. sign. 123. fol. 98. v. *Item que nul ouvrier ou monnoier ne tienne concubine, & s'il la tient, que l'en lui face Formee, & se apres qu'il auroit forme, il rencheoit, qu'il paie pour chascune fois qu'il fourniroit, ou rencheroit, un marc d'argent, & soit tenu pour infame*.

FORMATICUM, Formaticus, Formatia, Caseus, sic vulgo *Formage*, vel *Fromage* appellant, quod in forma infarciatur & struatur. Papias: *Caseus, dictus quod careat sero, vulgo Formaticum, Forma: inde fit diminutivum Formula, unde etiam Formella, quæ etiam informationes casei significat, unde & Formaticum dicitur*. [Charta Hilduini Abbat. an. 832. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii p. 50. *De legumine modia tricenta, de Formatico pensiones trecento triginta; de adipe modia triginta quinque*.] Chrodogangus Metensis Episc. in Regula Canonic. c. 8. *Portionem de Formatico, & cibaria alia accipiant*. Ordo Romanus: *Ova manducant & Formaticum, id est, caseum*. Occurrit præterea in Capitulari de Villis cap. 44. in Charta Lud. Pii apud Mabillon. to. 5. Vit. SS. Ord. S. Bened. p. 67. apud Cosmam Pragensem in Chr. Bohem. p. 5. &c.

Formaticus. Hincmarus Remensis in Capitulis Archidiaconis datis c. 4. *Quando parochias circuitis, nolite graves esse Presbyteris, petentes friskingas, vel pisces, aut Formaticos, aut annonam, &c.* Formaticos etiam habet Monasticum Anglic. to. 1. p. 139. *Formatem* Eginhardus Epist. 23.

Formellus Casei, in Charta ann. 1072. apud Joann. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. pag. 102. [Canones Hibern. apud Marten. tom. 4 Anecdot. col. 7. *Horti oleribus, ovis paucis, Britannico Formello utatur*.]

Formella, *Caseus*, in Gloss. Biblicis MSS. Vide supra, ex Papia. [Hist. Novientensis Monast. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1127. *Totam insulam pervagantes, panes & Formellas casei, vel quidquid ad cibum invenire poterant diripuerunt*. Chartul. Kemperlegiense: *Saman vini & duodecim Formellas vel unum lardi bradonem, pro ea det Monachis*. Vetus Interpres libri 1. Reg. 17. 18. *Et decem Formellas casei has deferes ad Tribunum*. Septuaginta habent τρυφαλίδας.

Fromageria, Locus, ubi casei, quos *Fromages* dicimus, fiunt vel asservantur, in Statutis antiquit. Cartusiansib. 3. part. c. 11. §. 26. Vide *Arcella* 1.

¶ Fromatgium, Præstatio casei. Consuetud. MSS. Tolos. ex Bibl. D. Abbatis *de Crozat* fol. 19. *Nec solvunt albergam, nec lingnagium, nec Fromatgium, nec ovagium, &c.*

¶ Formajada, Panis cum caseo. Vide *Artotyra*.

¶ Formagiarjus, Italis *Formaggiaro*, Qui caseos vendit. Chron. Astense apud Murator. to. 11. col. 230. *Tunc quidam Formagiarius nomine Guilielmus de Vayro surgent super tabulam unam, &c.*

FORMATUM, inquit Papias, *sive Formatium in Africa & Hispania parietes dicunt de terra formatos, utrimque duabus tabulis*. Eadem habent fere Glossæ Arabico-Lat. ex Isidoro libr. 14. cap. 9. Hispani *Tapias* vocant ejusmodi parietes, [*Formaceo* Itali.] Vide Plinium

Plinium lib. 35 cap. 14. & Philandrum ad Vitruv. lib. 2. cap. 8.

¶ FORMATUS BACCALAUREUS, Qui præscriptum in Scholis studiorum cursum absolvit, & ad Magisterii in Theologia gradus suscipiendos dispositus; unde & *Dispositus Baccalaureus* appellatur. Charta Eugenii PP. IV. ann. 1443. qua Lovanii in Ecclesia S. Petri Capitulum X. Canonicorum instituit, apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 897. *Pro Formatis in Theologia Baccalaureis, sive in illa aut medicina, vel qui per triennium legerunt vel rexerunt post susceptionem magisterii gradus in artibus magistris, sive in utroque vel altero jure Doctoribus, aut cum rigore examinis Licentiatis, in eodem studio legentibus pro tempore*, &c.

1. FORMELLA, Ponderis genus apud Anglos, cujus ratio habetur in Statuto de ponderibus, edito anno 51. Henrici III. i. ann. 1267. *La charre* (i. carrionus) *de plumbo constat ex 30. Formellis: & qualibet Formella continet 6. petras, exceptis 2. libris: & qualibet petra constat ex 12. libris, & qualibet libra constat ex pondere 25. solidorum*, [Informat. MSS. pro passagio transmar. *Item Formellam ordei eminam unam pro qualibet bestia.*] Ubi genus est mensuræ.

¶ 2. FORMELLA CERÆ, Circulus cereus, eadem origine qua caseus *Formella* dicitur, quod nempe in forma struatur. Miracula S. Galli c. 7. sæc. 2. Bened. pag. 253. *Dum mulier pallulam quam in loco oblatura erat, contextam paravisset, involvit eam Formella ceræ, quam simul oblatum ire cogitabat, & in arca sua inter alia vestimenta reposuit.* Vide Formaticum, Forma 8. & 14.

3. FORMELLA. Ugutio & Auctor Breviloqui: *Formella & Formula, dimin. à forma, & sunt proprie instrumenta alutariorum, quibus formant subtalares.*

FORMELLUS. Vide in *Formaticum*.

¶ FORMELUS. Littera Magni Norvegiæ Regis ad Edwardum I. ann. 1280. apud Rymer. tom. 2. p. 1075. *Transmittimus vobis ad solatium & recreationem... duos nobiles gerofalcones albos, Formelos: & sex grefeos etiam Formelos.* Id est Formatos & instructos, Gallice *Formels*. Id est Formatos & instructos, Gallice *Formes*. Sic enim Edwardus ad Castellæ Regem ann. 1283. *Mittimus vobis quatuor girofalcones grisos, quorum due apti sunt & instructi ad grues & beruucellos... de albis vero girofalconibus .. nullum ad præsens habemus.*

¶ FORMENSIS. Vide *Forma* 12.

¶ FORMENTADA, Præstatio ex *frumento*, eadem quæ infra Frumentagium. Charta Alienoræ Reginæ Angliæ an. 1198. apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Benedict. in Vasconia MSS. pag. 467. *Istas Ecclesias cum omnibus appenditiis suis in vineis, in villis, in decimis, in pratis... cum consuetudine, trium modiorum salis, & cum lapoiada & Formentada, quas Guillelmus Dux Aquitaniæ pater noster eis confirmavit, concedimus & confirmamus.*

FORMERIUS, Puer oblatus vel novitius. Charta an. 1322. in Maceriis Mon. S. Barbaræ Lugdun. p. 202. *Videlicet in festo O. SS. froccum & cucullam, & hoc solummodo sacerdotibus & juvenculis, & quando traduntur novi tradantur veteres. Pueris vero Formeriis providere & frocbis & cucullis, convenientibus & honestis, prout antiquitus est fieri consuetum.* [Et pag. 203. *Et camisiæ puerorum & Formeriorum, de consimili tela de qua fiant femeralia aliis Monachis.*]

¶ FORMEUS. Vide *Formus*.

¶ FORMICA. Rochus *le Baillif* in Dictionariolo Spagyrico. *Formica, Verrucæ sunt apostemata vulgo Porra appellata.* Oratio de S. Bonaventura in Actis SS. Julii tom. 3. p. 827. *Franciscu luem sive Formicam in collo patiebatur, cujus ignis serpens in reliquam corporis partem se prorogabat, & teneras puellæ carnes misere urebat.* Arabibus *Formica* idem est, quod Latinis *Ignis sacer*, Græcis ἕρπης. Vide *Farsa*.

FORMICÆ SCOTICÆ. Ita per ignominiam & contemptum, & ut pusillos appellabant Angli Boreales vicinos Scotos, quos animitus olim oderunt, *Osthe Scotch tikes*. Matth. Paris ann. 1174. *De Formicis Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem excedere dicebantur.*

FORMICABILIS. Vide *Formicalis*.

¶ FORMICALEON. Vide *Formicoleon*.

¶ FORMICALES, *Forcipes fabrorum, quod Forma, i. calida de fornace extrahunt.* Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Formicales, Tenailles à fevre*. Festus habet *Formucales*. Vide *Formus*.

¶ FORMICALIS, ut mox *Formicans*. *Formicalis pulsus*, apud Cœl. Aurel. Tard. 2. 14 Idem Cœl. Acut. 2. 27. *Pulsus latens aut Formicabilis, quem Græci myrmizonta vocant.*

FORMICANS & *vermiculus pulsus*, Μυρμηκίζων & σκωληκίζων σφυγμός, inordinatorum pulsuum apud Medicos species, quorum primus dicitur à formica, quod is velut formicæ super digitos, alter quod ut vermis motus sentiatur; uterque mortis indices. Magister Egidius de Corbolio, qui sub Philippo vixit, lib. de Pulsibus:

Sunt gemini pulsus, Formicans, vermiculosus,
Æstivus potius in febribus & peracutis,
Mortis præcones fidi, referantque sepulcra.
In febre Formicans, pulsu vermiculante verendus,
Neu redit ad melius, sed vitam morte saporat.

Vide Gorræum, [& supra *Formicalis*. Plinius ipse 7. 51. dixit, *Percussu Formicante venarum.*]

¶ FORMICAPES, Laurentio in Amalthea, idem ac *Formicales*: quod vide.

FORMICARIUM, *Locus formicarum, quod & Formicetum dicitur*, Ugutioni. *Formicaio*, Italis.

¶ FORMICOLEON *eo hoc vocatur, quia est vel formicarum leo, vel certe formica pariter & leo. Est enim animal parvum formicis satis infestum, quod se in pulvere abscondit & formicas frumenta portantes interficit. Proinde autem leo & Formica vocatur; quia aliis animalibus ut formica, formicis autem ut leo est.* Gloss. Sangerman. n. 501. Johannes de Janua *Formicaleon* legit & *Formicoleon*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Formicaleon, Une petite beste adversaire au freni*.

FORMICTA, [f. Placentæ genus ex polline factæ.] Monasticum Anglican. to. 1. p. 149. *In Regalienibus ad festum S. Odulfi prebendarium* (frumenti) *ad frixuras. Similiter in Septuagesima, & uno die parasceve ad pulmentum. Ad Formictas vero in adventu Domini debent habere 14 summas contra Natale Domini, contra Quadragesimam tantundem... omnes scilicet percipiendas de horreis.* Vide *Formsicare*.

FORMIDAMINA, Spectra, φάσματα, apud Apulejum in Apologia.

FORMIDINES, *Illigata pennæ, quibus venatores cervos capiunt.* Papias. Seneca lib. 2. de Ira c. 11. *Nec est mirum, cum maximos ferarum greges linea pennis distincta conterreat, & ad insidias agat, ab ipso effectu dicta Formido.* Horatius in Satyra, de Priapi statua in hortis poni solita:

... *Deus inde ego furum aviumque*
Maxima Formido.

Hieronym. adversus Luciferianos c. 8. *Quotidie industria rusticana aves sonitu abigit, imaginibus exterret: hinc flagelle crepitat, hinc Formidines tendit.*

¶ Hujus venationis meminit Isaias c. 24. 17. *Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.*

terræ. Et erit: qui fugerit à voce Formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo. Adde Jerem. c. 48. 34. Et quidem in eo maxime posita erat hæc venandi ratio, ut ex una parte funis variarum avium pennis referta extenderetur, quæ à venatoribus agitata feras terreret, ut in fugam positæ, in præparatis laqueis vel in foveis inciderent. Hæc belle descripsit Nemesianus in Cynegetico;

.... Quin etiam magnos circumdare saltus
Quæ possit, volucresque metu concludere prædas,
Digerat innexas non una ex alite pinnas:
Namque ursos, magnosque sues, cervosque fugaces,
Et vulpes, acresque lupos, ceu fulgura cœli,
Terrificant, linique vetant transcendere septum.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Formido, Paour, espoventemens, ou pavor de sajette.*

¶ FORMIDULUS, pro *Formidolosus*, in Actis SS. April. to. 2. p. 307.

FORMIDUS. Joannes de Janua: *Formos, calor vel ignis, unde formus, & Formidus, calidus, Hoc formum calida materia ferri, sicut extrahitur ab igne.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Formidus, Chaux, à Fermon quod est calor vel ignis.* Vide *Formus.*]

¶ FORMIO, Κόφινος, Corbis. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerm. *Formio* Græcis φορμὸς à φέρω, quia in eo aliquid fertur. *Formio*, Storea est Ulpiano. Suidas; φορμὸς, ψίαθος.

FORMISCARE. Charta Ildefonsi Regis Aragonum an. 1187. pro Libertatibus villæ Amiliani, (*Milhau*) in Regesto Ludovici Hutini Reg. Franc. fol. 7. *In molendinis non ultra pugnanderiam* (pugillatam) *rectam, quam dominus molendini debet habere, de sextario non detur, nec accipiat ultra libram factæ de sextario, quicumque sint ibidem molendinarii, vel alii nuncii, & propter hoc differant & referant blatum à farina, & Formiscant, & molant molienti, &c.* Vide *Formicla.*

¶ FORMITAS, *Legalitas*, in Onomastico ad calcem to. 5. SS. Junii.

FORMITER, Rite, [secundum *formam* vel legem,] Vita S. Domnoli Episcopi Cenoman. nu. 4. *Et postea cum omnibus ad se pertinentibus ad matrem ipsius civitatis Ecclesiam per eorum chartulas legaliter Formiterque ipsi Domino Domnolo Episcopo tradiderunt.* In processu B. Francisci Servitæ: *Pro examinandis testibus Formiter auctoritate Apostolica.* Sed vereor, ne in Vita S. Domnoli legendum sit *Firmiter*.

¶ FORMORTURA, FORSMORTURA, Mortui bona jure hæreditario alicui obvenientia, vel etiam domino, si defuncto non sint hæredes legitimi, *Formort*, *Formoture*, vel *Formorture*, in quibusdam Consuetudinibus, ut in Montensi c. 36. Cameracensi tit. 7. art. 11. Namurcensi art. 86. Charta Eustachii *Laivol* an. 1229. ex Archivo Corbeiensi: *Ego de consensu Leiardis uxoris meæ & liberorum meorum dictam donationem Ecclesiæ Corbeiensi de dictis sex modiis bladii factam, ratam habeo & gratam, & quidquid juris sive in excaancia sive in Formortura, sive quocumque alio modo in dictis sex modiis bladi habebam ego vel hæredes mei, vel habere poteramus in futurum.* Charta anni 1217. apud Miræum to. 2. p. 1213. *Quæ eis per Forsmorturam accidere poterant ... habemus.* Compositio pacis Margaretam Flandriæ Comitissam inter & Walterum Episcopum Tornacensem atque Balduinum Comminii dominum an. 1250. ejusdem tom. p. 1232. *Notandum insuper quod hospites nostri, qui manent in nostra justicia, non possunt transire vel domicilia sua transferre in terras Episcopi, Canonicorum & Ecclesiæ, nisi in casibus subnotatis: videlicet per successionem vel proximitatem successionis, ut pote quando terræ vel mansuræ sitæ in dictis terris ad eos devenerunt per Formorturam; item per matrimonium sive maritagium, &c.* Vox fortassis orta ex *Foras*, extra, & *Meri*, quasi diceres, Hæreditas illius, qui moritur extra hæredis patriam seu in terra alterius dominii.

¶ FORMOS, Calor. Vide *Formidus*.

¶ FORMOSALICANA ANTIQUA, Species scripturæ. Vide *Scriptura*.

¶ FORMUCALES. Vide *Formicales*.

FORMULA, Idem quod *Formaticum*, Caseus, Acta Murensis Monasterii p. 54. *Consuetudo est, ut omne lac, quod sibi de pecoribus in duabus vicibus provenerit, vel ipsum lac, vel Formulas, quæ inibi fiunt ... illi det, &c.* Vide aliis notionibus in *Forma* 1. 9. & 13.

FORMULA PANIS, [Placenta, seu panis tenuissimus ex farina & aqua confectus,] Fragmentum Historicum de Concilio Aquisgranensi: *Indultumque est illis* (Canonicis) *ut magnis solemnitatibus plurima habeant fercula, cum Panis Formulis, & phialis pigmenti, propter honorem & nobilitatem Francorum.*

¶ FORMUS, Calidus, à *Ferveo* seu *Ferveo*, inquit Martinius, ut θερμὸς à θέρω: inde German. *Warm*, Angl. *Warm*, & Dan. *Varm*. Isid. l. 20. c. 13. *Formum dixerunt antiqui calidum*, & lib. 10. *Formidolosus à Formo, id est, sanguine dictus.* Hinc Papias in MS Bituric. *Formeum, Sanguis calidus. Formidolosus à Formo, id est, sanguine. Formon, Calidum, ferveat, Formon enim Græce fervor sanguinis.* Arnob. lib. 2. *Nec iis Formis erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem.* Vide *Formicales*, *Formidus*, & *Forvus*.

FORNACALIA, *Instrumenta fornacis ad opus aptata*. Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fornacale, Instrument de fournaise.*] Vide Festum.

FORNACIRE, *Fornacem facere, vel in fornace coquere: hinc fornacitus, in fornace coctus.* Joan de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fornacire, Enfourner, ou cuire en fournaise.*]

¶ FORNACULA, *Parva fornax*, in Amalthéa.

¶ FORNAGIA, FORNAGIUM. Vide *Furnagium*.

¶ FORNAMENTUM, Id omne quod quis alteri debet *furnire* seu præbere & suppeditare; supellex necessaria. Charta an. 1238. ex Archivo Montis S. Michaelis: *Abbas de Rotbono teneat Præposituras de Rotbono, de Balneo, de Brain ... ita quod Fornamenta quæ debent dictæ domus Conventui, tempore debito plenarie faciat.* Vide *Furnire*.

¶ FORNARIUS. Vide *Furnarius*.

FORNASERII, Tegularii. Jus Vincentin. libr. 4. *Fornaserii teneantur & cogantur facere tegulas tectorum, &c.* Occurrit in Statut. Veron. libr. 2. capit. 187. & alibi.

FORNATICUM. Vide *Furnaticum*.

FORNAX. *In fornace pro sanitate febris filium ponere*, superstitio damnata in veteri Pœnitentiali MS.

¶ FORNELLA, f. Ustrina seu locus in quo ferrum aliave metalla candescunt, liquefiunt & laborantur, Gallice *Forge*, *Fourneau*. Scriptura quædam Monasterii S. Vincentii del Pino inter Concilia Hispan. tom. 3. p. 167. col. 2. *Et vadit ... usque ad Fornelas, & vadit per illum rivolum, qui dicent Cervisa.*

¶ FORNELLADA, Fornax carbonaria, Gall. *Charbonniere*, *Fourneau de charbonnier*, Locus ubi carbo conficitur. Statuta Castelli Orgini inter Schedas D. le Fournier: *Nulla persona audeat facere Fornelladas infra defensiones Lare & Mole. Item quod aliqua persona non audeat seu præsumat scindere roves ... infra dictas defensiones.*

¶ FORNELLERIUS. Vide *Furnarius*.

FORNELLUM. Charta an. 1208. apud V. C. Dion. Salvaingum Boissium libr. de Usu feudor. capit. 25. *Postea anno Incarnati Verbi 1208. pridie Kalen. Januar.*

nuar. in Fornello Archiepiscopi, quod est juxta Ecclesiam B. Mariæ, ipse Guillelmus... hominium ligium fecit, &c.

☞ Nisi me fallit animus, *Fornellum* hic aliisque locis mox laudandis. Aula est concamerata à fornice sic dicta. Id non obscure innuit vox *Camera* quæ interdum *Fornello* subjungitur. Tabul. S. Illidii Claromont. *Actum est hoc anno 1212. Febr. 2. ante festum Philippi & Jacobi in Fornello Abbatis. Testes sunt, &c.* Sententia Archiep. Vien. ann. 1228. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142. *Actum Romanis in camera cum* Fornello *domus nostræ.* Maceriæ S Barbaræ Lugdun. tom. 1. pag. 173. *Anno Domini 1251.... in Fornello castri S. Martis Raymundus dominus de Modullione fecit homagium & fidelitatem.... Petro Abbati.* Charta an. 1212. ex Archivis S. Victoris Massil. *Actum in camera Fornelli monasterii S. Victoris.* Attamen & pro Cubiculo ubi est caminus accipi posse videtur. Et quidem *Fornellum* pro camini spiraculo usurpatur in Statutis Massil. lib. 3. c. 1. *Quod omnis persona habens furnum in civitate Massiliæ, vel ejus districtu, teneatur & compellatur levare in altum Fornellum sive furnerium furni sui in tantum, ad notitiam & cognitionem prædictorum magistrorum lapidum Massiliæ, ut fumus exiens de furno non possit obesse vicinis habentibus domos prope dictos furnos, nec transeuntibus per vicos, vel per carrerias juxta quas sunt, vel erunt positi dicti furni.* Eodem iterum significatu occurrit in Statutis Arelat. MSS. tit. 60. *Quilibet qui furnum habet, faciat ibi* Fornellum *de lapidibus, & teneatur ipsum & domos ipsius furnerii cooperire de tegulis.* Vide *Furnellum.*

¶ FORNERIA, Coctura unius operæ, Gall. *Fournée.* Statuta Arelat. MSS. tit. 59. *Furnerii accipiant vigesimam quintam partem pro* Forneria *& postagia panum quos coquunt.* Supra in *Flecarius* accipitur pro muliere panem faciente & coquente, Gall. *Boulangere.*

¶ FORNERIUM. Vide *Furnagium.*

¶ FORNERIUS. Vide *Furnarius.*

¶ FORNEX. Vide *Fornicarius.*

FORNIA, *Fornicatio*, Papiæ.

FORNICARI, in sacra Sacriptura, sæpe pro *Idola adorare*, [quod sit spiritualis scortandi modus,] sumitur: [sæpius pro Scortari vel stuprum inferre virgini, apud Scriptores Ecclesiasticos. Sed hæc omnibus nota sunt.] Vide Mamotrectum ad 31. Deuteronom. & alibi.

FORNICARIUS, Qui meretricatur, vox Latinis vix cognita, tametsi *Fornicariam* meretricem vulgo dicant. Glossar. Gr. Lat. Καταπορνεύω, *Fornico.* Alibi: πορνεύω, *Fornicor, scortor.* πορνεῖον, *Fornix, ganeum, lupanarium*: πόρνη, *Lupanar, scorta, meretrix, fornia.* [Aliæ Gloss. apud Martinium: *Fornex*, πόρνη, χαμαίρη. Sed de voce dubitat Martinius & de interpretatione; nam & pro meretrice non *Fornix*, inquit, sed *Fornicaria* dicitur: nisi ut carcer pro inclusis, ita & *Fornix* pro impudica alicubi legatur. A fornicibus in quibus scorta prostabant, dicta fuisse *Fornicarius* & *Fornicaria*, &c. vulgo aiunt; à πόρνη, Meretrix, potius derivari crediderim.] Fragmentum Histor. to. 1. Hist. Franc. p. 782. *Omni spurcitiæ deditus, Fornicarius, & illusor feminarum.*

FORNICARIA, in Gloss. Lat. Gr. Πόρνη, ἀπὸ χαμαίρας, ἢ ἱσταται. Lex Longobardor. lib. 1. tit. 16. §. 2. *Si quis puellam aut mulierem liberam... Fornicariam aut strigam clamaverit.*

FORNICATIO INTER FEMORA. Pœnitentiale Fulberti Carnotensis Episc. *Si quis fornicatur inter Femora, semel 5. Quadragenis pœniteat.*

☞ Notanda omnino est fornicationis pœna quam refert Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Charta ann. 4. Edwardi I. Reg. Angl. *Juratores dicunt quod prædictus Simon semper tenuit dictam Matildam ut uxorem suam, & dicunt quod nunquam dictam Matildam, matrem dictæ Agnetæ desponsavit; sed dicunt quod prædictus Simon aliquo tempore captus fuit per amicos prædictæ Matildæ in camera Fornicando cum ipsa Matilda, per quod compellebatur unum de tribus facere, uxorem vel ipsam affidare, vel vitam suam amittere, vel ipsam Matildam retro osculare; ita quod ipse Simon ibidem dedit fidem suam prædictæ Matildæ..... quod ipsam desponsare debuit, sed ipsam numquam alio modo desponsavit.*

¶ FORNICATOR, ut *Fornicarius*, Gall. *Fornicateur.* Tertull. de Pudicitia cap. 1. *Limitem mœchis & Fornicatoribus figimus.* Passim occurrit apud Scriptores Ecclesiasticos, ut superiores aliæ voces ejusdem originis.

FORNICEPS, pro *Fornix*, in Rythmis de Verona, to. 1. Analector. Mabillonii: *Foro lato specioso sternuto lapidibus, ubi in quatuor cantus magnus instat Forniceps, platea miræ sternuta desectis lapidibus.*

FORNICIUM, FORNICATIO, Mulcta stupri. Charta Alfonsi VI. Regis Castellæ æræ 1115. apud Anton. *de Yepez* in Chron. S. Benedicti to. 1. *Et illa domus sit absoluta & ingenua ab omni regali fisco, & homicidio, & Fornicatione, &c.* Alia æræ 1018. ibid. *Neque pro homicidium, neque pro Fornicio, &c.* Aliæ habent *stuprum.* Charta Alfonsi VI. Regis æræ 1129. *Neque in ipsa villa de Cortar ullus Procer & Exactor, neque pro Stupro, neque pro adnuba, neque pro fossadera, neque pro aliqua alia calumnia vel negotio... introet.*

FORNILLA. Regestum Herouvallianum Philippi Aug. fol. 69. *Donat... de unaquaque domo unum panem in Natali, pro Fornilla furni.*

☞ Ubi *Fornilla* idem videtur quod *Furnagium*, Præstatio quæ pro coctione furnaria domino furni penditur. Alia vero notione accipitur in Statutis Massil. lib. 3. cap. 15. nempe pro ligno quod calefaciendo furno necessarium est, ni fallor; ibi enim *de faumatis lignorum non mutandis vel reficiendis* præcipitur: *Decernentes similiter inviolabiliter observandum ut nullus de cætero afferat coudorsos aliquos, sed Farnillam tantum, & si quis fornellerius contra hæc ausu temerario venire præsumpserit, &c.*

¶ FORNILLUM, Gall. *Fournil*, Pars ædis rusticæ in qua est furnus, Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 62. v. *Quædam pars Fornilli Thomæ filii Rogeri est occupata de dominico.* Vide *Furnile.*

FORNIMENTUM, FORNIRE, &c. V. *Furnire.*

¶ FORNITORES. Vide *Furnitores.*

FORNIX, Arcus, quo sagittæ emittuntur. Usus est Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac.

¶ FORONIA, κλέπτρια, Mulier quæ furatur. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. Græcis φώρ, *Fur* Latinis.

¶ FORONOMUS, pro *Feronymus*, Gr. φερώνυμος, Ferens nomen suum, id est, veritatem nomine significatam: cui vere convenit nomen quod habet: *Abbatem præposuit nomine Christianum, suæ videlicet professionis Foronomum, & in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, adprime eruditum,* apud Leibnit. to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 282. Hieronymus Epistol. 48. *Gratulor tibi & sanctæ venerabili sorori tuæ Serenillæ, quæ Pheronymos calcatis fluctibus sæculi, ad Christi tranquilla pervenit.*

FOROSTAGIARE dicitur, qui fidem erga eum, cui in obsidem datus est, fallit. Obses enim Gallis est *Ostage.* Tabularium Vindocinense Charta 63. *Cum vero Comes Cenomanicus hostiavit Comiti Goffrido, & Forostagiavit obsides suos, perjuravit se Herbrannus de ostagio, sicut alii astagii, contra Comitem Goffridum, &c.*

& tenuit se in guerra cum Comite Cenomanico, &c. Et Charta an7. fol.85. *Comes Goffrido Comiti hostiavit, bellumque intulit, & Herbrannus de obsidatu, in quem missus fuerat contra Goffridum, se perjuravit, & contra illum in guerra illa perstitit, &c.* Vide Capitulare 4. an.814. c.10.

¶ FOROTANEUS, Idem quod *Foritaneus* supra, Ordinat. Caroli Reg. Siciliæ de Bestiis extraneorum ann. 1278. *Super facto bestiarum Forotaneorum & extraneorum, & gardiaturum ,,, ordinatum est, ut infra sequitur, &c.*

¶ FORPEX, *Cisailles*, Forpicula, *Petite cisaille*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Forfex*.

FORPRISA, Idem quod *Forcapium*, Exactio, *malatolta*, tributum, quod injuste accipitur, ex Gallico *Forprise*, Will Thorn. an.1285. *Totum pratum ... sine quacumque* Forprisa *inter excambium pro placea ,,, dedit*.

☞ *Forprisam* vel *Forprisum* Interpretatur Spelmannus id omne quod in donis, cessionibus, assignationibus & hujusmodi excipitur, Exceptio, exceptum, reservatum, à Gall. *For*, extra; & *Prise*, captio, Quo etiam sensu in Statut. Exoniæ *Horseprise* legitur. Idem interdum Spelmanno *Forprisa* quod *Forsang* supra, Vide *Blount* in Nomolex. Anglic, voce *Forprisum*.

FORPUGH, Charta Woldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib.7. Hist. Dan. pag. 443. *Nullus Forpugh emat apud littus maris ultra dimidium plaustrum alecium, &c.*

FORQUINA. Vide *Furcia*.

¶ FORRAGIUM, ut *Forrago*, Locum vide in *Cario*.

¶ FORRAGO, Stramen, palea, Charta an.1199. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Petrus de Beolejo Miles in Vulcassino dedit Ecclesiæ S. Martini Pontisar. tertiam partem Forraginis avenæ & veciæ.* Tabular. Calense p.173. *Dicunt quod tam bladum quam vinum debet afferri ad granchiam suam de Oeni & inde tertiam partem Forraginis ad ipsos pertinere*, Vide *Fodrum*.

FORRARE, FORRERIUS, &c. Vide *Fodrum*.

¶ FORRE, ut *Fodrum*, Vide in *Frisengagium* post *Friscinga*.

FORRESNI. Vide *Foresni*.

¶ FORS, FORSARE, FORSATUS. V. in *Fortia* 2.

FORSARIUS, Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londoniensis an.1295. *Et præmissæ 3. Cruces continentur in quodam parvo scrineo consuto de serico, sub sigillo Decani, in quodam alio nigro Forsario, in quo quædam alia continentur.* Alibi: *Item in quodam Forsario nigro sigillo ... continentur vasculum cristallinum vacuum, & multi lapides in scapsis argenteis, &c.* Ubi *Forsarius*, est cistæ species, quam *Forchier*, vel *Forsier* appellabant nostri. Historia Bertrandi Guesclini c.5. *Puis ala à son Forchier, & en trayt cent florins qu'il luy donna*, Ubi Chronicon ejusd. Herois MS.

A son contoir vint, cent Florins *en osta*.

¶ FORSBANIZARE, FORSBANIZATIO, FORSBANNIRE. Vide *Forisbannire*.

FORSCHAPCHE, FORCHEAPUM. Vide in *Foriscapium*.

¶ FORSCHET, FORESCHETA, Modus agri apud Anglos, *acram* cum dimidia continens, à Saxonico for, Ante, & sceat, Portio. Sic dicitur quod sit prima pars amplioris agri viam versus sita. Antiquit. Ambrosden. p.521. ad an. 1399. *In primis una acra & dimidia videlicet Forschet jacent ibidem.* P. 532. *Partim inter Goldwel-Furlong, & partim inter unam Foreschet in Busthames-Furlong.* P. 595. *Hæc pecia terra Prioris vocatur Heralds-pece, & habet unam* Forschetam *jacentem proxime juxta prædictam meram.* Pag. 537. *Inter unam Forschetam, quam Hugo Bylendon tenet.* P.538. *Istæ tres dimidiæ acræ sunt Foreschets, & incipiunt furlong de Long-Cutteswurth.* Denique ibidem: *Hoc furlung incipit cum una Forescheta.* Vide Kennetti Glossarium ad calcem earumdem Antiquit.

¶ FORSCHOKE, veteribus JC. Anglis idem sonat quod apud hodiernos *Forsaken*, hoc est, Derelictum, quod de tenementis potissimum dicitur quæ à possessoribus deseruntur, V. Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ FORSIA. Statuta Massil. lib. 2. c. 39. ubi de salariis Sartorum: *Item, de vestibus dominæ sine clamide & tunica listatis per Forsiam cum seta, vel alio modo, per Forsiam 8. sol.* Vide *Fortia* 2.

¶ FORSITA, Munitio, Statuta Massil. lib. 5. capit. 38. *Firmiter inhibemus nullo modo Forsita sive munitio, scorsim in Massilia nec in aliqua parte, de qua fortia vel munitione præsumi possit, &c.* Vide *Fortia* 3.

¶ FORSJURARE. Vide *Forisjurare*.

¶ FORSMORTURA. Vide *Formortura*.

FORSOCNE, Vide *Frithsocne*.

¶ FORSPAISES, FORSPAYSES. V. *Forispatriatus*.

FORSPECEN, Leges Kanuti Regis cap. 46. apud Brompton, *Qui in placito seipsum vel hominem suum distortis compellationibus defendere præsumpserit, habeat totum hoc* Forspecen. i. hoc ei sit penitus interdictum. Ex Saxon. for specen, in vanum, in cassum, vel frustra dictum.

FORSTALLUM, FORSTEL, FORSTAL. Vide *Forestel*, *Foristallare*.

¶ FORSTARIUM, Crimen eorum qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur, ut eam postea carius vendant, Charta Eduardi VI. Regis Angliæ de officio magni Admiralli, an 1547. apud Rymer. to. 15. p. 160. *Et generaliter ad cognoscendum & procedendum in omnibus & singulis aliis causis, litibus, criminibus, delictis, excessis, querelis, injuriis, malefactis, transgressionibus, regratariis, Forstariis & negotiis maritimis quibuscumque.* *Forstallarium*, eadem notione ibidem occurrit. Vide *Foristallare*.

FORSTHUB, Ædes forestariorum: vox Germanica, Statutum Caroli IV. Imp. an. 1358. de forestariis §.2. *Quilibet etiam forestarius super manso suo forestali, qui vulgariter* Forsthub *nuncupatur, tenebitur residere, & non plus*.

FORSTULLA. Gloss. Gr. Lat. φλυκτίς, *Papula, pusilla, pusula*, *Forstulla*. Ita MS. Editum habet, φλικτίς, *Papulla, pusilla, pesulla*.

FORSULA, Munitiuncula, *Petit fort*, *Forcelletum*. H. Knyghton. an. 1333. *Forsulam funditus everterunt.* Utitur non semel.

¶ FORTACIA, ut *Fortalitas*. Judicium an.1248. in Anecd. Marten. to.1. col.1033. *Castrum Namurcense, & omnes Fortacias ac possessiones eidem castro attinentes, &c.* Infra: *Castrum, Comitatum, Fortacias, & omnia bona, &c.*

¶ FORTAGIUM, Species exactionis, eadem quæ *Foreagium*. Vide in hac voce.

¶ FORTALITAS, Munitio, arx. Charta an. circ. 1095. to. a. Gall. Chr. inter Instrum. col. 230. *Hujus honoris redditio facta est 2. die quando R. Comes mancipium & Fortalitatem S. Maximini invasit*.

FORTALITIA, FORTALITIUM, &c. V. *Fortia* 3.

¶ FORTARA, Virtus, potentia, fortitudo, Concil. Armenorum ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 337. *Quandoque (Christus) multiplicia signa & virtutes de essentia Dei manifestabat divina, non alius patiebatur imbecillia signa, & ostendebat Fortaram.*

¶ FOR-

¶ FORTARE, Fortem reddere, firmare, roborare. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 931. *Hunc inimicus noster in principio à bono nitebantur avertere, si is qui ejus noverat assentiat, eum in bono non Fortasset.*

¶ FORTAREZA, Arx, munitio. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTARIA, pro *Focaria*, Concubina. *Fortaria Clericorum seu concubina*, apud Leibnit. tom. 3. Scriptor. Brunsvic. p. 167.

¶ FORTARICIA, FORTARICIUM. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTATICUM, Species tributi. Charta Ludovici Imp. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 723. *De portatico, & pontatico ... & pulveratico, & Fortatico, & laudatico.* Sed legendum vide *Foraticum*, Vide in hac voce.

¶ FORTECIA, FORTEDA. Vide *Fortia* 3.

¶ FORTEGELDS, Species tributi. Vide *Carno* & *Gildum*.

¶ FORTELESIA, FORTELICIA, FORTERESSIA, &c. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTENSA, *Ostensa, unde & portendere*. Gloss. MSS. Sangerman. n. 501. Lege *Portensa*.

FORTENSES. Ita dicti milites legionis 10. Vide Henricum Valesium ad Ammiani lib. 18. extrem.

FORTERA, vox Hispanica vetus, Vas quodpiam significans, Charta Stephaniæ Reginæ uxoris Garsiæ Regis Navarræ æræ 1060. apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus pag. 61. & apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 7. *De meas Forteras, de vasos, de argenteo, quidquid habuero, commendo unam partem ad Senior Eximino Garceiz, alia ad Senior Fortum Lopiz, tertia ad Senior Fortum Sancii, ut teneant illas pro fidelitate, & vendant illos vasos vel Forteras Salamonaticas in duplum pro plata, & illas alias illo valente, & toto pretio donent illud ad dona Auria, & illa dispendat illud in opera de sancta Maria pro mea anima, & de meo Seniore.*

¶ FORTERINA, Idem videtur quod mox *Forteritia*, Leges Furnenses in Archivo S. Audomari: *Dominus Comes retinet sibi malum, quod fit in præsentia sua; item retinet sibi forestum* (forefactum) *duarum & Forterinarum.*

FORTERITIA, Idem quod *Fortalitium*, nostris *Forteresse*. Rigordus an. 1212. *Comes Boloniæ diruit quandam Forteritiam novam.* [Charta Philippi Comit. Boloniæ an. 1228. in Chartul. Meld. *Recuperetur in Forteritia nostra Domni Martini seoctavo sine armis ad expensas suas.* Consuetud. Furnenses in Tabular. Audomar. *Fortericiæ fieri possunt sex pedum in altitudine & fossata 40. pedum, &c.*] Adde Guillelmum Armoricum an. 1203. Gesta Ludovici VII. c. 2. [Chartam an. 1203. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 784.] &c.

¶ FORTHSTAL. Vide *Forestol*.

1. FORTIA, FORCIA, Potestas, dominatus. Leges Henrici I. Regis c. 86. *Non est eis imputandum, qui tenuerint viam suam, & recedent ab illis, si per omnia se allegient, quod nec consilium eorum, vel auxilium sit in Forcia ipsa.* Sanutus l. 3. part. 11. c. 9. *Redditisque captivis, sive in Fortia essent Soldani, sive ejus filii Conradini.* Et cap. 11. *Et quod nullatenus vel seipsum ponat sub Imperatoris Fortia.* Ita Cortusiorum Historia lib. 7. c. 18 20. [Regimina Paduæ ad an. 1317. apud Murator to. 8. col. 430. *De mense Augusti accepta fuit civitas Ferrariæ de manibus tyrannorum, qui eam tenebant pro Rege Roberto .... & posita fuit in Forciam & dominium dominorum Marchionum Raynaldi & Azii & Obici.* Occurrit eadem notione in Annalibus Genuensibus Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad ann. 1242. & ad an 1244. &c.]

IN FORCIA alicujus esse. Vetus Inquesta, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 114. *Et dictus Gasco in illa emenda non percipiebat, excepto quod servientes Domini Regis & servientes ejusdem Gasconis aliquem caperent insimul ad forisfactum in foresta, in Forcia erit ipsi Domino Regi, & Præpositus medietatem emendæ habebit.* Ex fol. 118 *Juraverunt ... quod ballia Episcopi Aurelianensis, non durat nisi usque ad pontem Albea, neque Episcopus neque Præpositus ejus habet prisiam extra, neque Forciam.*

2. FORTIA, FORCIA, Violentia, vis, Gall. *Force*. Lex Bajwar. tit. 2. c. 10. §. 1. *Ut patrem suum dehonestare voluerit in consilium malignorum, vel per Fortiā, &c.* Tit. 11. c. 5. *Si cui Deus dederit Fortiam & victoriam.* *Fortiam facere alicui*, vim inferre, in Lege Ripuar. tit. 11. § 3. *Forcia hostilis*, militaris, in Lege Bajw. tit. 2. cap. 5. §. 1. Capitulare Saxon. an. 797. c. 1. *Ut raptum & Fortiam nec incendium infra patriam quis facere audeat.* Lex Longob. lib. 3. tit. 12. §. 5. *Nemo Comes ... aliquid per vim exigat, præter quod constitutum Legibus est: sed neque per suam Fortiam in mansione arimanni se applicet, &c.* Concilium Duziac. primum: *Eam sua factione & quasi per Fortiam & non per justitiam vindicare curavit.* *Per Fortiam auferre, invadere, abstrahere*, apud Marculfum lib. 1. form. 27. 28. in Chronico Farfensi pag. 656. & apud Philippum Abbat. in Vita S. Amandi num. 71. Vide Capitulare Carlomanni tit. 1. cap. 11. Joannem VIII. PP. Epist. 71. 140. Ottonem Morenam de Gestis Friderici II. apud Baronium an. 1167. [Anecdot. Marten. tom. 1. col. 953. ubi *Forcia* perperam incuria Librarii, & col. 967. & 968.] &c.

¶ FORS, Eadem notione, Damnum, injustitia. Testamentum Jacobi Aragon. Reg. an. 1272. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1141. *Item, volumus & mandamus, quod omnis Fors & injuriæ nostræ, quibus obnoxii tenemur, & vera apparuerint, restituantur de plano per dictos manumissores ... secundum Deum & forum pœnitentiæ, illis videlicet quibus dictas injurias fecimus, vel hæredibus eorumdem ipsis manifeste ostendentibus ipsas injurias*, Sed ibi legendum *Tors*.

¶ FORSIA, Eodem significatu in Libello supplici Carolo M. per S. Maurontium Massil. Episc. oblato ex Archivis S. Victoris Massil.

¶ FORCIALITER, Per vim, coacte, Gall. *par Force*. Notitia judicati an. 850. in Append. ad Marcam Hispan. col. 783. *Tunc ego Leo reclamavi me ante suprascriptos quod Forcialiter ipsa professione Sperandeo hic protulit ad relegendum, & voce de isto Leo Forcialiter eum fecisse.*

¶ FORCIARE, Vim inferre, Gall. *Forcer*. Statuta Montis Olivi diœc. Carcasson. an. 1231. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 967. *Item, quod nullus inhabitans villam prædictam possit vel debeat ab aliquo capi vel Forciari, vel pignorari infra terminos jurisdictionis Monasterii.* *Forciatum laboreriam*, in Contract. dacior. Bergom. l. 2. c. 88. Galli diceremus, *Ouvrages forcès*; quod *corvatis* quæ à subditis & vassallis exiguntur maxime convenit. Vide *Forcare*.

FORTIA FRISCA, Spelmanno dicitur Vis recenter illata: inde *assisa Friscæ Fortiæ* datur, ubi dissaisitus in civitatibus & burgis infra 40. dies queritur. Gallis *Frès*, & *kreschement*, est recens, recenter. Vide *Fraustus*.

¶ FORTIA MAGNA & PARVA, Arvernis, *Forca petita & grant*, Gall. *Grande & petite Force*. Nova Gall. Christ. tom. 4. col. 608. Henricus de Vergeio scripto Diplomate an. 1246. testatur se Hugoni Episcopo Lingonensi reddidisse domum suam de Fontanis, *Jurabilem & reddibilem ei ad Magnam Fortiam & ad Parvam ... ad voluntatem suam faciendam, & de ea sicut placuerit ordinandam. Ballivus vero meus & homines dictæ villæ fidelitatem ei fecerunt & juraverunt sicut domino suo. Ad parvam vim & ad magnam*, in Charta an. 1229. apud

pud Duchesn. in Probat. Histor. Vergiac. pag. 173. Baluzius tom. 2. Hist. Arvern pag. 260. ex Archivis Ecclesiæ Brivat. *Conqueritur P. de Serrant Canonicus Brivatensis sindicus seu actor à Willelmo de Turre Præposito & Capitulo Ecclesiæ Brivas. constitutus nomine eorumdem ... de nobili viro Guillelmo Comite filio quondam Delfini, qui injuriatus eisdem super eo quod castra veteris Privata & sancti Illidii, quæ à Capitulo Brivatensi tenebat in feodum, & tenet jurables & vendables ad at & sans at, irats & pagas, à petita Força & à grant, & ipsemet hoc totum promisit & juravit & alia vice reddidit, requisitus ad mandatum Capituli Brivatensis supradicti, & requisitus postmodum à Capitulo eodem & mandato ejusdem & pluries, reddere recusavit.* Quæ à dominia superioribus inferiores seu vassalli tenebant castra, ea, cum opus erat, ut tempore belli, reddere cogebantur duplici ratione, vel *Forcia majori*; vel *minori*. Hæc patentes erant domini superioris litteræ, quibus visis vassallus castrum *in feodo* tentum tradebat in manus hominum domini feodalis; illa vero cogebantur homines ipsius vassalli, si forte detrectaret castrum reddere, auxilio esse principali domino, omnium bonorum multatione puniendi, si debitam opem recusarent. Vide *Feudum reddibile*.

3. FORTIA, FORCIA. Munitio, *Fort*, *Forteresse* Guillel. de Podio Laurentii c. 30. *Cum cunctis villis & Fortiis, quæ erant 20. Fortiæ, vel infra, &c.* Adde c. 20. Charta Oldegarii Episc. Barcinon. *Retinemus omnes decimas ... domorum videlicet & villarum, castrorum & Fortiarum, quæ ibi sunt.* Vide Histor. Episcopor. Lodovens. pag. 218. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 95. 134. 176. 198. [Instrument. an 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 834. *Item, nullus in terra Comitis quæ subest ditioni ac potestati suæ attentet firmare de novo, aut reædificare castrum vel Fortiam qua diruta sunt, sine assensu Comitis.* Quod non semel ibidem recurrit. Vide Bartholom Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1242. & alibi.]

REFORTIUNCULA, Parva munitio. Thomas Walsinghamus ann. 1317. *Ad Walterum de Seby suæ consortem malitiæ se contulerunt, qui in Refortiuncula sua de Horton latens, vicinis similem injuriam referebat.*

FORCAIADELLA, Eadem notione, in Charta Hispan. in Histor. Segoviensi c. 19. §. 9.

FORTIARE, Munire, *Fortifier*. *Castella firmata & Forciata*, in Charta apud Bromptonum, munitiora facta. [Moret. in Antiquit. Navarræ p. 593. *Pergat cum eo in unum super ipsos castellos capiendos, quos tenet Sancius Ramirez Forciatos Regi Sancio Garsiæ.*] Hinc

INFORTIARE. Charta Raimundi Comitis Tolosæ in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 121. *Ita etiam quod nos nec dictam villam Inforciare poterimus.* Vincentius Belvac. lib. 32. c. 98. de Damiata: *Erat quoque civitas ipsa ... fortissima, multumque, postquam alias capta fuerat, Infortiata.* Charta Ludovici Regis Franciæ an. 1228. apud Catellum in Comitibus Tolosan. p. 334. *Sex millia marcharum solvet .. ad muniendum, Infortiandum, & custodiendum castrum Narbonense.* In alia ibidem pag. 355. *Spelunca Infortiata.* Gesta Philippi III. Reg. Franciæ p. 547. *Igitur de deditionem urbis Gerundensis, Rex Franciæ eamdem reparari & Inforciari præcipiens, &c.* Ita hac notione in Charta ann. 1230. in Probat. Histor. Drocens. p. 259. *Enforcenr de femmes*, in veteri Consuetudioario Franciæ.

PLACITUM INFORCIARE est, cum ad illud peragendum plures judices conveniunt: *Renforcer la Cour.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 29. *Si justitiam sine judicio dimittant*, (judices) *sed summonitis terrarum dominis Inforcietur Placitum termino competenti, vel non fuerint antea summoniti, &c.* Et cap. 33. *Si quis in curia sua, vel quibuslibet agendorum locis placitum tractandum habeat, convocet Pares & vicinos suos, ut Inforciato judicio gratuitam, &, cui contradici non possit, justitiam exhibeat.*

FORTIFICARE, Munire. *Fortifier*, ἰσχυρίζειν, in Onomast. Gr. Lat. Occurrit in Hist Cortusior. lib. 5. c. 3. &c. [Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 487. *Armis & hominibus munierunt, levaverunt pontem, & se Fortificaverunt in Rivealto.*]

¶ FORTIFICATIO, Munitio, *Fortification* nostris. Charta an. 1389. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 185. *Quod cives & habitantes sunt multum onerati ex subsidiis regiis quæ subeunt, & ex facto Fortificationis ejusdem civitatis.*

¶ FORTIFICARE, Confirmare, roborare, *Fortifier*. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1099. *Ut paventes animos Germanorum Fortificaret de suorum agmine.* Ibidem col. 1131. *Ad accendendum & Fortificandum eos in prælium.*

FORCELLETUM, Munitiuncula, castelletum, *Petit Fort, Forcelet*, in 1. Statuto Westmonasteriensi cap. 17. *Forcelet*, apud Brittonem c. 20. Fleta lib. 1. c. 20 §. 119. *De his, qui fugaverint averia ad castra vel Forcelleta, & ea ibi detinuerint.* Adde lib. 2. cap. 47. §. 1. & Knyghtonum an. 1342 pag. 2581. *Forcilesum*, eidem Knyghtono an. 1342.

¶ FORTICULUM, Eadem notione. Processus de S. Catharina Senensi apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1265. *Eidem Virgini* (Catharinæ) *quoddam Forticulum modicum extra civitatem Senarum constitutum pro ædificando uno Monasterio tradidit.*

FORTALITIUM, Munitio, arx, castrum, nostris, *Fort*, *Forteresse*. Wil. de Podio Laurentii cap. 85. *Et eis Fortalitia tradebantur, & ad suam dabant obsides voluntatem.* Chronicon incerti auctoris, editum à Catello, an. 1226. *Consules occurrebant, & Regi Fortalitia tradebant.* Elinhamus Prior *de Lenton*, in Gestis Henrici V. Regis Angl an. 5.

Ad Fortalitii facti murique cacumen,
Hostes portabant dolia, ligna, petras.

Occurrit non semel apud Ericum Upsaliensem in Histor. Suecor [Charta an. 1312. *Ponere* (vexillum) *in turri seu Fortalitio dicti castri. Domus Fortalitii*, in Charta Guidonis Abb. an. 1200. tom. 1. Macer. S. Barbaræ Lugdun.]

FORTALITIA, Eadem notione, occurrit passim in Histor. Cortusiorum l. 1. c. 15. 18. l. 5. c. 3. lib. 7. c. 18. &c. apud Sanutum lib. 2. part. 2. c. 6. &c.

¶ FORTAREZA, in Charta an. circ. 1173. tom. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 1074.

¶ FORTARICIA. Chron. S. Medardi Suession. tom. 2. Spicil. Acher. p 791. *Anno 1210. muri & Fortaricia Ecclesiæ S. Medardi facta sunt.* Occurrit etiam apud Baluz. tom. 2. Hist. Avern. p. 498.

¶ FORTECIA. Regimina Paduæ ad an. 1336. apud Murator. tom. 8. col 442. *Fecit unam magnam Forteciam & ibi stetit cum toto suo exercitu.*

¶ FORTEOA. Sponsalitium Adalmodis Comitissæ ann. 1506. in Append ad Marcam Hispan. col. 1109. *Denotibi omnia castra & castella & Fortedas quæ in prædicto comitatu sunt vel erunt.* Adde coll. 1153. 1154. 1158. & 1160.

¶ FORTELESIA, in Charta an. 1239. apud Thomasserium in Biturig. p. 86.

¶ FORTELICIA, apud Duchesnium. Histor. Norman. pag. 1055. D. *Brussel* de Feudor. usu tom. 1. pag. 384. & Murator. tom. 12. ex Chron. Domin. de Gravina col. 568.

¶ FORTELLICIUM, in Charta Caroli Reg. Franc. & Siciliæ an. 1497. & in altera Johannæ Reginæ Siciliæ ex Cod. MS. Bibl. Coislin.

¶ For-

¶ FORTELLITIA, in Actis SS. Maii to. 5. p. 378.

¶ FORTERESCIA, [FORTERESSIA, in Litteris an. 1220. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 880. *Theobaldus, Comes Campaniæ tradididit mihi castrum Portuense Fortoressiam scilicet & proventus.* *Forteressa*, apud Rymer. tom. 8. p. 4m] Adde Tabul. Fossatense fol. 36.

¶ FORTERIA, vel FORTERIUM, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1003.

¶ FORTIALITIUM, in Charta an. 1282. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 32.

¶ FORTICIA, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribæ l. 6. ad an. 1229. *Fortitia*, alibi non semel.

¶ FORTILICIA, apud eumdem ad an. 1227. & alibi. *Fortilicium*, ad ann. 1249. in Chron. Andr. Danduli, & apud Rymer. tom. 13. p. 95. 96. &c.

¶ FORTILIGATUM. Litteræ an. 1523. apud Rymer. to. 13. p. 797. *Castra, maneria, Fortiligata, &c.*

FORTITIUM, Arx, castrum, *Fort.* Testamentum S. Fulcranni Episc. Lodovensis: *Et in villa, quam dicunt Fodinas, Ecclesiam, quæ fundata est in honorem S. Mariæ, cum ipsa turre, & cum ipsis Fortitiis, quæ modo sunt, & in antea erunt.*

FORTITUDO, Castrum, munitio. Will. de Podio Laurentii cap. 46. *Interceptis subito excubiis illam Fortitudinem occuparunt.* Tabularium Lascurrense apud Marcam lib. 5. Histor. Benearn. cap. 15. num. 1. *Tulit illum honorem de Marel S. Mariæ cum Fortitudine sua, & tenuit eum in vita sua.* Charta ann. 1125. apud Catellum in Comitibus Tolosan. p. 188. *Excepta medietate civitatis de Avenione, & de castro & Fortitudinibus, quæ ibi sunt, vel erunt de territorio, &c.* Adde Vitam S. Anselmi Lucensis Episc. num. 71. [Bartholom. Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1227. Bullam Innocentii VI. PP. an. 1356. apud Ludewig. to. 6. p. 16 &c.]

¶ 4. FORTIA, Exercitus, Copiæ, Gall. *Troupes, Forces*, Ottoboni Scribæ Annal. Genuenses lib. 3. ad ann. 1196. *Quum videret se eos minime posse de campo & castris eradicare ... retraxit se cum militia sua & Fortia.* Ogerii Panis iidem Annales ad ann. 1197. *Cum Pisanis confœderaverunt & cum Fortia sua per terram & mare clam, Januensibus ignorantibus, castra Portus-Veneris hostiliter invaserunt, & burgum impugnarunt.*

¶ FORTIAGIUM. Vide *Foreagium*.

¶ FORTIALITIUM, FORTICULUM, FORTIFICARE, &c. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTIGIUM. Vide *Forcagium*.

¶ FORTILICIA, FORTILITIUM, FORTILICATUM. Vide in *Fortia* 3.

FORTIOR, Major, dicitur. Capitularia Caroli M. l. 5. c. 136. *Comites Fortiores libram de argento aut valentem dent in eleemosyna,* Adde cap. 207. & Addit. 4. c. 143. Lex Longob. lib. 1. tit. 11. *Sive etiam nonnulli Fortiores vassi Comitum.* *Fortior bannus* mulcta major, in Capitul. Saxonum an. 797. cap. 9. Ita Matth. 20. juxta veterem Versionem: *Qui vult inter vos esse Fortior, sit vester ultimus.* Vulgata habet *major*. [Chronicon S. Petri Vivi apud Acherium tom. 2. Spicil. p. 715. *Ut Fortiora quoque & graviora (negotia) dijudicaret.* *Fortiores Psalmi*, id est, prolixiores in Regula S. Benedicti c. 18.]

¶ FORTIS DOMUS, id est, munita, Gall. *Forteresse*, Charta Ludov. de Villariis Archiep. Lugdun. an. 1305. Hist. Delph. tom. 1. p. 21. *Creat & ordinat illustres viros dominum Johannem Dalphini Comitem Vapincensem & dominum Guidonem ejus fratrem, & quemlibet eorum in solidum, custodes & garderios Domus Fortis de Bechevelleyn .. quod per se vel familiares suos quoscumque percipiant & teneant, ut garderii & custodes ejusdem, Domum Fortem cum omnibus ejus mandamento, territorio, seignearia, jurisdictione, &c.*

¶ FORTEM SE FACERE, Vadem sese præstare, Spondere, Gall. *se faire Fort de, &c.* Chartul. Eduense an. 1398. *Dictæ partes transegerunt & conventus habuerant ad invicem super & de præmissis pro vitandis dissensionibus & litigiis in hunc modum; videlicet dictus Prior pro se manucapere & se Fortem Facere pro dicto Conventu suo, &c.*

FORTIS MONETA. Vide *Moneta*.

FORTIS POTTO, *quæ inebriare potest*, ut est apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis, quomodo dicimus *Vin fort*. Vide *Cerevisia*.

FORTITAS, *Virilitas*, ἀνδρεία, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Γενναιότης, *Fortitas, strenuitas*.

¶ FORTITER, Valde, multum, Gall. *Fort, Beaucoup.* Instrum. anni 1371. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 555. *Erat terra Fortiter gelata.*

¶ FORTITIUM. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTITUDO, Copiæ, Gall. *Forces*. Conventio anni 1163. apud Rymerum tom. 1. p. 23. col. 1. *Et si Rex Lod. in Angliam venerit ... tam parvam Fortitudinem hominum secum adducet, quam minorem poterit.* Vide alia notione in *Fortia* 3.

¶ FORTIVUS, Fortuitus, Qui casu accidit. Epistola Caroli M. apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 313. *Fortitudinem vero, si consilio careat, Fortitudinem esse putandum non est, cum omnia inconsulte gesta Fortiva potius quam fortia soleant nominari.*

1. FORTUNA, Bona. In Lege Salica tit. 47. §. 2. *Super Fortunam suam ponere*, tit. 52. §. 2. *A ses perils & Fortune*, id est, sub pœna amissionis bonorum. Ita *Fortunas*, pro facultatibus & bonis usurpant l. 123. Cod. Theod. de Decurion. lib. 20. de Bonis proscript. [Eadem notione utitur Cicero aliique purioris Latinitatis Scriptores.]

☞ *Fortuna* tit. 52. Leg. Sal. mox laudato pro Facultatibus & bonis usurpatur, ut cuique legenti obvium erit; in alio vero pro quavis fortuna sive eventu bono vel malo accipienda hæc vox: adeo ut *super Fortunam suam ponere* idem sit quod Rem suscipere suo periculo, & quidquid boni vel mali evenerit, ferre; quo significatu occurrit in Statutis Massil. lib. 3. cap. 5. *Constituimus quod si quis alicui aliquod mutuum fecerit vel faciet portandum in aliquod viagium, ad Fortunam vel risicum ipsius mutuantis*, Gall. dicimus, *Aux risques & Fortunes, &c.*

2. FORTUNA, Thesaurus inventus: nam, ut ait Lex 63. §. 1. D. de Aquir. rer. dom. & ex ea Bracton. l. 3. tract. de Corona c. 2. §. 4. *Thesaurus, Fortunæ donum creditur. Thesauros ducente Fortuna reperire*, in l. 3. Cod. Th. de Thesaur. Epist. 561. ex Francicis tom. 4. Hist. Franc. *Unde mandamus vobis, ut Fortunam, sicut inventa fuit, infra 15. dies nos habere faciatis.* Mox, *pecunia sublata* dicitur. Tabularium Monasterii Deip. Santon. fol. 25. *Si Santonis fuerit inventum aurum vel argentum, aut Fortuna, Comes habet inde medietatem, & qui invenerit, aliam.* Charta an. 1080. in Tabular. Vindocin. n. 370. *Victoriam autem & forisfactorum omnium emendationes & Fortunæ, nostræ erunt omnes.* Charta an. 1334. apud Dion. Salvaingum Boissium in Tractatu de Placito dominico p. 28. *Item jus suum nemorum, avium nobilium, Fortunarum, si quæ sint, aut inveniantur, & etiam quarumdam bestiarum ferarum, &c.* [Instrum. an. 990. ex Archivo Montis S. Michaelis: *Conon Britannorum Princeps dedit Deo & S. Michaeli, &c. Sed si aliquis de foris homicidium fecerit super inhabitantes, aut ipsi super alios, sit Comitis bannum, & raptum, & incendium, & inventa Fortuna, aut silvatica bestia capta.*] Vide tom. 1. Monast. Anglic. pag. 298. Stabilimenta S. Ludovici l. 1. *Nus n'a Fortune d'or, se il n'est Rois. Et les Fortunes d'argent sont aus Barons, & à ceus qui ont grans Justices en sa terre. Et se il avenoit, que aucuns homs qui eust voirie en sa terre, trouvast sous terre aucune trouvaille,* elle

elle feroit au vavasor, à qui la voirie de la terre ou la trouvaille fut trouvée. Et infra: *Fortune, si est quant elle est treuvée dedans terre, & terre en est effondrée*. Vide Consuet. Andeg art 61. & Cenom. art. 70. & infra in *Sacrobarra*, ubi Spelmannus *Fortunam*, fortuito occisos interpretatur, nescio quo vade.

¶ 3. FORTUNA, Maris tempestas. Bernhardus *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 14. *Nisi forsitan tempestas meris, Fortuna appellata, id faciendum persuaderet*. Bartholom. Scribæ Annal. Genuenses ad an. 1242. *Continuo valida Fortuna maris, & venti, & pluviæ regnare cœperunt per dies viginti & ultra, ita quod de portu Januæ exire nullatenus potuit*. Ibidem: *Quam cito potuit, & maris Fortuna cessavit, ivit cum galeis suis in Provinciam, ut salem adduceret in Savonam*. Idem ad an. 1244. *Circa mediam noctem validissima Fortuna maris & temporis fuit in portu Januæ, ita quod multæ naves iverunt in terram, &c.* Eadem notione *Fortune* usurparunt veteres Galli Scriptores. Guillelmi Archiep. Tyriensis continuata Hist. Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 743. *En cel an (1269.) dut passer le Roy d'Arragon en Surie, & monta sor mer il & ses es, & quant vint aut quart jor une Fortune grans le pris & rompi sa nave, & quant il vit ce, si s'en retorna arriere au port ... ne onques puis ne veut monter sor mer par la paor qu'il out de la Fortune & por l'amor de sa mie dame Berau giere*.

¶ FORTUNALE, Eadem significatione. Miracula B. Simonis Erem. August. April. tom. 2. pag. 827. *Dicta navis ex Fortunali & periculo periclavit & suffocavit in mari*.

¶ FORTUNARE, Periculis objicere, Gall. *Risquer, hazarder*. Charta an. 1386. apud Rymer. to. 7. p. 451. col. 1. *Nolentes ipsis ligeis nostris, qui corpora sua in tantis periculis pro nostro honore viriliter Fortunarunt, aliquo colore injuriari*. Ibidem p. 571. col. 1. in Litteris an 1388. *Et similiter præfatus Matthæus ... se Fortunare voluerit, ratione guerræ & periculorum maris*. Et infra: *Quodque plures gentes ... ad transeundum versus villam Calesii se Fortunare non audeant*.

¶ FORTUNIOSE, *Feliciter*. Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst.

¶ FORTUNIOSUS, *Fortunatus, Felix*. Idem Barthius ibidem ex eodem fonte.

1. FORTUNIUM, Ugutioni, *Prosper eventus, & dicitur à fortuna*. Eckehardus Junior de Casibus S. Galli in Prœmio: *Operæ pretium putantibus cum infortuniis tradere Fortunia*. Infra: *Alii veritati nihil parcentes Fortunia & infortunia quomodolibet erant, edixerant*. Idem cap. 3. *Multa bonis & malis aut Fortunia prædixit aut infortunia*. Quandoque pro quavis fortuna, bona aut mala. Idem cap. 5. *Nescio, quo loci Fortunio*. Cap. 5. *Ut cæteros relinquamus, & nostra Fortunia tangamus*.

2. FORTUNIUM, Hastiludium, torneamentum. Matth. Paris ann 1241. *More militari, quoddam hastiludium, quod vulgariter Fortunium, imo potius Infortunium appellatur, ad virium ceperat, & exercuit experimenta*. Et infra: *In contemptum meum ipsi torneamento interfuisti, & sophistice illud Fortunium appellasti*. Chron. Theokesburiensis Monasterii in Anglia: *Fortunio belli ante fratrem suum decessit*.

¶ FORVA, *qua*, in Glossario MS. Bituric. Vide *Forba*, quod pro *Forda*, Bos prægnans scriptum fuisse ibi dictum est.

FORVENGE. *Quietum esse de Forvenge*, in Monastico Anglic. tom. 2. p. 387. Vide *Forfang*.

¶ FORUFORMES. Ode de laudibus Philosophiæ in Catalogo librorum Septentr. H. Walei p. 184.

Ad mensam Philosophiæ sitientes currite
Et saporis tripartiti septem rivos bibite
Uno fonte procedentes non eodem tramite.
. . . .
Avis septem Foruformes Athenis materiam
Nacte hoc liquore totam irrigarunt Græciam,
Quæ redundans infinita fluxit in Esperiam;
Non tamen sine ductore vel tute remigio
Qui navem gubernantes Maro atque Cicero,
Centum nautas adsciverunt quisque suo studio.

Foruformes videtur esse vox ibrida formata ab augmentativa præpositione for vel fore Saxonica: quæ, inquit Somnerus, exponitur plerumque per præpositiones, Per, Præ, Dis, Ultra, Pro, Ante, &c. atque etiam per superlativum. Hinc Saxonice fore-mæreft, Strenuissimus. Hoc morbo *Foruformes* dicerentur quasi Forma præcellentes, Formosissimæ. Quæ sint istæ *Septem aves* (hic enim *Avis* pro *Aves*) ignoro, nisi forsan figurate per eas septem Græciæ Sapientes intelligantur, per quos tota irrigata Græcia, redundans infinita fluxerit in Hesperiam, id est, Italiam.

FORULUS, Vagina nostris, *Fourreau*. Papias: *Foruli, thecæ vel cistæ librorum, tabularum, vel aliarum rerum, ut spatæ, dictæ, quod deforis tegant*. Gloss. Lat. Gall. *Forulus, Bourse, Escriptoire, Feurel*. Willelm. Britto lib. 12. Philipp. p. 242.

Francorum gladios nimia jam cæde rubentes
Vix Foruli capiunt.

Infra:

... vel absconsi Forulis prægnantibus æris.

Gervasius Dorobern. *Comites & Barones cereos ferunt, & regium gladium in Forulo*. Chronicon Casauriense lib. 4. *Monachi S. Clementis nituntur ad illud, quod est impossibile, & volunt duos enses in unum Forulum mittere*. *Feurre*, Scriptoribus nostris mædii ævi. Le Roman de la Malemarastre MS. *Se il copa le chief, & puis resua s'espèe, & le mit arriere en son Fuerre*. Infra: *Vostre fieux a ja l'espèe sachie hors do Fuerre pour vous coupier le chief*. Will. *Guiart* an. 1297.

Il gietent les mains aus espèes,
Qu'en l'eure des Feurres estertent,
Es aus autres bastons qu'ils portent.

Georg. Castellanus in Hist. Jacobi Lalani c. 94. *Deux espèes, l'une ceinte qui ait le Feure tranchè jusques à reages, l'autre attachèe en son escu*. Occurrit iterum cap. 95. & in Assisis Hierosol. MSS. cap. 94. & aliis Scriptoribus passim.

1. FORUM, Nundinæ, feriæ, *Foires*. Charta Lotharii Imperatoris, filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 4. *Quia Agilmarus venerabilis Archiepiscopus ad nostram accedens Majestatem, retulit, quod in pago Lugdunen. in villa scilicet, quæ vocatur Pavasianis, super proprium suum, quoddam Forum, publicumque construere & convocare vellet mercatum, deprecans, ut ei illud concederemus, quod inde ad jus publicum exigi poterat*. Henricus Aquilonipolensis de Lubeccanæ Urbis primordiis lib. 1. c. 5.

Bis Forum in hebdomada statuit generale, &c.

Leges Burgorum Scoticor. c. 40. *Mercator sive institor, qui habet stallum coopertum in die Fori, vel botham in Foro die Fori, dabit obolum pro consuetudine & custuma sua*. Adde Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 32. Charta Alani Episcopi Autissiodorensis: *Justitia Episcopi est; Forum & theloneum Episcopi est, quidquid de Foro exit, & justitia de omnibus hominibus, qui venerunt, infractura castri, & rapina, & incendium, Episcopi est*. Thwroczius in Bela I. Rege Hungar. cap. 45. *Iste enim omnia Fora die Sabbati constituit pro vendendo & emendo*. Etiam usurpant Consuetudines villæ de Regula apud Labbeum to. 2. Bibl. p. 744. Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 95. &c.

Fo-

Forum, pro pretio rerum venalium, quo scilicet in *foris* seu nundinis distrahi solent; *le Prix du marchè*: in Statutis Gildæ Scoticæ cap.22.§.2 in Itinere Camerarii Scotic.cap.7 §.3. & in Statutis Davidis II Regis Scotiæ cap.36.§.1. [Litteræ Philippi III.Reg.Franc.tom.3 Ordinat.pag.61. *Cum omnibus emolumentis inde provenientibus, nec non Foris & pretiis carnium, galinarum & aliarum rerum venalium.* Ordinat. Caroli Johannis Reg. Franc.primogeniti an 1356.ibidem p.108. *Quod victualia eis vendantur & tradantur ad rationabilem Forum juxta temporis qualitatem.* Statutum ann 1320.tom. 2. pag.579. *Six vingts barens au Four ou l'en lo vent.*] *Prix & Fueur*, in Consuetud. Pontivensi art. 81. Vide *Foragium*, *Forus* 1. *Afforagium*.

¶ Forum Bonum, Vile pretium, Gall. *Bon marchè*. Vita B.Coletæ, Martii tom.1. p.567. *Gloriosis Martyribus, qui in regno Dei possident gloriam immensam, contulit altissimus gratiam & Bonum Forum, nam brevissimo tempore tosti ... ad cælos migraverunt.* Menoti Sermones fol.115.verso *Elle n'en aura pas si bon marchè: Non habebit tam Bonum Forum.* Et fol.168. *O pauperes mundani, qui pro lucrando denario seu liardo vendisis animas vestras diabolo. Las Deus non habuit tam Bonum Forum; quia plus constitit ei.*

¶ Forum Habere, Facere, Pacisci, de pretio convenire, Gall. *Faire marchè, convenir du prix*, Consuetud. Brageriac.art.124. *Si quis vina sua in domo seu penu alicujus burgensis posuerit, Foro aliquo inter dominum dicti vini & dominum dictæ domus non habito neque facto, dominus dicti vini dabit & solvet pro salario cujuslibet tonelli vini, quatuor solidos, & duos solidos si sit pipa.*

Forum, Merces ipsa, quæ in foro & nundinis venum exponitur. Radevicus lib. 3. cap 26. *Si mercator Teutonicus civitatem intraverit, & emerit mercatum, & portaverit ad exercitum, & carius vendiderit in exercitu, Camerarius auferet ei omne Forum suum, & verberabit eum, &c.*

¶ Forum, f. Decima pretii rerum quæ in *foro* distrahuntur, vel mercium ipsarum quæ venum exponuntur in *fora*, & nundinis. Charta Boleslai Ducis Bohemiæ pro Monasterio Breunoviensi ann.993. apud Ludewig. tom 6 pag.49. *Et in civitate quoque Pragensi donamus decimum Forum, & decimum denarium de judicio, decimum hominem captivum, & triginta aratores eorumque posteritatem.*

Forum seu *Villa Forensis*, quæ jus nundinarum habet. Speculum Saxonicum lib.3.art.66.§ 2. *Non liceat castrum, Forum, seu villam Forensem, nisi unum milliare ab alia distet, construere.*

Forum, Eadem notione, & pro facultate manendi in urbe. Charta Odonis Ducis Burgundiæ an.1206. apud Perardum p.299. *Alienigena quisquam, si in villa manere veniat, nulli domino, donec ipse voluerit, compellitur famulari: & si forefactum incurrat aliquod, amborum tenetur exequi justitiam Dominorum, donec alicui Domino se commendet, nec eidem liberum villæ Forum conceditur, donec per annum & diem in ea feceris mansionem; & si tunc demum Forum velit requirere, & annalia villæ ritus executus fuerit, sibi villæ Forum conceditur, in hunc modum, quod Præposito sextarium vini, & Majori sextarium, & duobus villæ vantariis pro rei laudatione & concessione 2. denarios tenetur exhibere, &c.*

2. FORUM, pro Commeatu, seu eibariis ad alimoniam exercitus, aut plurium, vel etiam privati alicujus. Chronicon Reichespergense p.263. *Addidit, si Imperator obsides mitteret, transitum sibi per brachium S.Georgii & Forum concederet.* Alibi. *Hilari vultu eos excipientes, Forum pro posse sua exercitui ministraverunt.* Odo de Diogilo lib.1.p.13. *Alemannorum & Hungarorum etiam Reges de Foro & transitu requisivit.* Lib.2.p.21. *Quidam ex parte Regis de securitate sui regni juraverunt, & ipsi Forum idoneum, concambium competens ... sacramento simili firmaverunt.* Ex mox: *In hac* (terra) *pro voto nobis fuerunt Forum & concambium.* Gesta Ludovici VII.Reg. Franc.c.14. *Non est ibi carum Forum rerum venalium, quia satis de bladis & vinis & rebus aliis necessariis per mare navigio advehunt mercatores.* Monachus Florentinus de Expugn. Acconensi:

Ergo postquam inclytus Princeps Romanorum,
Intravit monarchiam Regis Ungarorum,
Ubertatem omnium dat Rex & Forum.

[Chron Sicardi Epist.apud Murator.tom.7.col.610. *Dedit itaque Soldanus obsides, dedit & Forum & victualia equorum.* Radulphus de Gestis Frider.I. Imperat. *Postea inierunt pactum, & dederunt eis bonum Forum, sed porrigebant cum funibus in canistris & panariis.* Vide *Fodrum.*] Adde Tagenonem Pataviensem, & alios. Le Roman *de Vacce* MS.

De tout le lor rien ne demande,
Fors le Marchiè de la viande.

Hinc *facere bonum Forum*, nostris *Faire bon Marchè*, apud Michael.Scotum lib.4. Mensæ Philos.c.16.

¶ 3. FORUM Bursæ, Forum per Bursam, apud Normannos dicebatur jus, quo consanguinei fundum extraneo venditum recuperare sibique asserere poterant, numerato convento pretio, ante elapsum venditionis annum. Inquesta per Magistrum Ricardum facta auctoritate Philippi Regis Franciæ de jurisdictione Beccensis Monasterii: *Matthæus de Brayo habens 60. annos ... requisitus utrum vidit dictos Religiosos utentes de placito ensis in aliis casibus, dicit quod sic, videlicet de brevibus, de dote, de maritagio impedito, de fraragio, de Foro Bursæ & de clamore haren, de sanguine & plaga.* Similia habentur infra, ubi & pro *Foro bursæ*, legitur etiam *Mercatum bursæ*. Item inferius: *Petrus Fessarde, juratus & requisitus dicit, quod placitavit in curia dictorum Religiosorum ... de Foro revocando per Bursam per Robertum de Douvre, à quo Guillelmus le Sur petebat habere Forum per Bursam, & obtinuit dictus Guillelmus contra Robertum antedictum in foro supradicto.* Charta an.1257. in Chartular S.Vandreg. tom. 1. p. 304. *Cum contentio esset inter me Radulfum le Braisier ex una parte & Richardum Boutevilain de Gliscort ex altera super unam masuram quam emeram à Simone dicto Flori, quam dictus Richardus volebat habere per Bursam.* Hanc revocationem *per bursam* Practici vocant *Clameur de Bourse*: de qua Consuetud. Andegav. art. 370.371. Cenoman.art.380.381. Blesens. art. 200. ubi, *Venir entre la Bourse & les deniers.*

¶ 4. FORUM Vini, Jus domino competens pro vino à subditis distrahendo. Charta Ingelranni III. Codiciacensis domini an.1207. in Instrum. Histor. Codiciac. pag. 166. *Forum vini quod Castellano debebatur, & stallagia sotulariorum, & segniatam piscatorum, circadam etiam nemorum & aquæ custodiam: hæc omnia eis quitta clamavimus.* Vide *Foragium* & *Feraticum*.

5. FORUM Poenitentiæ, quod vulgo *Forum conscientiæ* dicimus. Testamentum Jacobi Regis Aragon. 1272. *Item volumus, quod omnes torti sive injuriæ nostræ, quibus obnoxii tenemur, & vere apparuerint, restituantur per dictos manumissores nostros... secundum Deum & Forum pœnitentiæ.* Id est, quomodo pœnitenti ea restitutio à Confessario injungeretur. *Forum Pœnitentiale*, in Bulla Innocentii III. Papæ in Tabular. Abbatiæ Barbellensis ch.36.

¶ Forum Animæ, pro *Forum pœnitentiæ*, legitur apud Acherium tom 9.Spicil.pag.247. in Testamento supra laudato Jacobi Regis Aragon.

Forum Confessionis. Chron. Andrense p.628. *Super quibusdam secretis in Foro Confessionis eo consulto.*

6. FO.

6. FORUM BASILICÆ, Atrium, ni fallor, vel Navis. Vetus inscriptio Christiana: Domino juvante Felix Eps Dei famulus Forum Basilicæ beati Martyris Stephani musivo & marmoribus decoravit.

7. FORUM, FORAGERIUS. Notitia an 1015. apud Loisellum in Histor. Bellovac. pag 248. Praterea Episcopus Comiti medietatem Fororum & Forageriorum, ut accipiat in potestate prandium non amplius in toto anno quam unum. Ubi Forum videtur idem quod Fodrum, vel Procuratio.

1. FORUS, Idem quod Forum, Nundinæ, Mercatum. Jo. de Janua, Forus etiam est ubi res venduntur. Gloss. Gr. Lat. Ἀγορὰ, ὁ τῶν ὠνίων. Ἀγορὰ, ὁ φόρος, hic Forus. [Litteræ Petri Duc. Borbon. an. 1345. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 155. Dictis spuriis sive bastardis legitimaciones, necnon consulatus de novo, nundinas Forosque, furchas, habentibus omnimodam jurisdictionem concedendo, &c. Vide Forus 3.]

FORUS, Pretium mercis, rei, quæ venum exponitur. Concil. Suessionense an. 744. c 6. Ut per omnes civitates legitimus Forus & mensura fiat, secundum abundantiam temporis. Charta Libertatum oppidi S. Palladii in Bituribus an. 1279. Non poterimus ponere vinum dicti banni ad carius Forum, quam fuerit carius vinum, quod veneris in vineis dictæ villæ illo anno, &c. Hinc nostris Formula: Faire bon marché. Lex Vervini an 1233. art. 32. In villa, cum mihi placitum fuerit, Forum statuam, i. pretium.

2 FORUS, seu Fori, Lex vel Consuetudo municipalis, Hispanis Fuero. Glossæ MSS. Fori, edicta regalia.

Marca lib. 5. Histor. Beneharn. c. 2. n. 12. Foros appellari putat, non tam Consuetudines municipales, quam ipsum jus publicum & privilegia, quibus utuntur civitatum incolæ, cum ea, quæ contractus, successiones, testamenta, & formulas judiciarias spectant, Usaticorum & Morum appellatione videantur donari in veterib. Chartis. Vix est tamen ut in hanc sententiam pedibus eam, cum hæ voces synonimę sint, ac unum idemque sonent. Proinde Foros, Gothice appellatas potius censuerim Consuetudines municipales, quod jura contineant, quibus in Foris seu judiciis uti licet. Michael del Molino in Repert. For. Arag. Fori Aragonum dicuntur Leges, quia Legum dispositionem Fororum vocabulum comprehendit. Infra: Fori Aragonum dicuntur Statuta. Sed & Forus, pro Forum, seu loco judiciario, dictum observat Joannes de Janua. Unde Græcismus:

Causatur, venditque Forus, signatque foramen,
Inveniesque Foros, datque carina Foros.

Charta an. 1170. ex Tabulario Regio Pampilonensi apud Oyhenartum in Notitia Vasconiæ l. 1. Ego Infans Garsia Rex Navarræ dono & concedo vobis omnibus hominibus, qui populatis Villam Vetulam ... talem Forum, & tales usaticos, quemadmodum habent homines de Stella & de Ponte Reginæ in omni judicio & Foro, &c. Concilium Coyacense an. 1050. c. 13. Et confirmo totos illos Foros cunctis habitantibus in Legione, quod dedit illis Rex Dominus Adefonsus. Lucas Tudensis æra 1058. Adelfonsus ... repopulavit Legionensem urbem, .. & dedit bonos Foros & mores. Idem æra 1065. Sancius Burgensium Dux dedit bonos Foros & mores in tota Castella. Et pag. 109. Obtinuit, ut corrigeret mores & Foros Legionensis civitatis. Vetus Charta Hispanica apud Michaelem del Molino in suo Repertorio: Hæc est carta de Foros & usaticos, &c. Vide Observantias Regni Aragon. l. 6. tit. Interrogat. §. 11. Alphonsus II. Rex Aragon. apud Blancam pag. 594. Scio, quod in Castella, in Navarra, & in aliis terris, solent venire Jaccam per bonas consuetudines & Fueros ad discendos eos & ad loca sua transferendos. Alia æræ 1153. apud eumdem pag. 640. Dono vobis Fueros bonos, quales mihi demandastis, &c. [Charta Ranimiri Reg. Navarræ, apud Moret Antiqu Navar pag 498. Placuit mihi ... ut donarem & concederem vobis illos bonos Fueros, quos pater meus Sancius Rex ... misit Jacca. Dono & concedo vobis totos bonos Fueros & tollo malos.] Vide Baron. an. 1027. nu. 15. Foros Morlanenses art. 37. Oyhenartum in Notitia Vascon. pag. 85. 208. Bibliothecam Cluniac. p 1435. &c.

FORISTA, ut Legista, Decretista, qui Foros diligenter legit vel commentatus est. Michael del Molino in Repertorio p. 75. v. Dom. Ximinus Petri de Salanova Justitia Aragonum, qui fuit magnus practicus & Forista, & compilavit plures observantias, &c. Hunc non semel laudat Hieron. Blanca, ut & Vitalem Episcopum Oscensem, quem valde practicum & expertum fuisse in Foris, ait idem Molinus p. 72 & 159.

CONTRAFORUS, Hisp. Contrafueros, Quod contra foros, seu leges agitur, in Foris Aragon. l. 1 tit. de Adjunctis, & alibi.

ΦΟΡΟΥΣ præterea appellatas Imperatorum imagines, auctor est Isidorus Pelusiota lib. 1. Ep. 337.

¶ 3. FORUS. Isid. 15. 6. Locus ubi uva calcatur, dictus quod ibi feriatur uva, vel propter quod ibi teratur pedibus; unde & Calcatorium dicitur. Sed hoc nomen multa significat. Prima species Fori, Locus est in civitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda, ubi Magistratus judicare solet. Tertia quam supra diximus, quam Calcatorium nominamus. Quarta, Spatia plana in navibus, de quibus Virgilius, Laxatque Foros. Locus dictus, quod ibi decurrit frugum liquor. Hæc etiam fere Joannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Forus signifie plusieurs choses. Forus, Portuis. Forus, Marches. Forus, Lieux ou l'on foule la vendange Forus, Lieux ou l'en traitte les causes.

¶ FORVUS. Papias in MS. Bituric. Forvum, Calidum dicitur; unde Fervens & Formosus, f. Fervosus. Servius in 4. Æneid. Forvum antiqui calidum dicebant. Vide Formus.

¶ FOS, Mensuræ genus apud Massilienses. Informationes Civitatis Massiliæ de passagio transmarino in Cod. Sangerm. Artimon erit longitudinis 50. goarum & mensuræ dictæ Fos 50... Arbor vero de medio vult habere duo vela, quorum majus vult habere 47. goas per antenam & 47. Fos, & pro balinvernia 47. goas, & continebunt ista duo vela 28. pecias continentes 100. cannas canabici, &c.

¶ FOSADARE. Vide Fossadere.

¶ FOSCA, an Fossa? Privilegium Ferdinandi Gonzalez Comitis Castellæ pro Monasterio S. Sebastiani de Silos inter Concilia Hispan. tom. 3. pag 175. Quorum termini hæc sunt: de parte Orientis Penna-rubia & poço antiquo super manente, & Fosca angusta, unde venit aqua de Carazo.

FOSCUS. Vide Fraustum.

FOSIA. Vide Facia, & Fazenda.

¶ FOSOIRATA, FOSORIATA. Vide Fossoriata.

1. FOSSA, Caverna, seu locus in terra defossus, aqua repletus, ubi feminæ furti damnatæ immerguntur. Ita Skenæus ad Regiam Majest. l. 1. cap. 4. §. 2. ubi quædam placita criminalia pertinere dicuntur maxime ad eos, qui habent & tenent curias suas cum socco & sacca, furca, & Fossa, toill, &c. Quoniam attachiamenta cap. 77. Omnes Barones, qui habent furcam & Fossam de latrocinio, de hominis occisione habeant furcam (al. Curiam.) Gervasius Dorobern. an. 1187. Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet, ferrum, Fossam, furcas & similia. Idem an. 1195. Mense Decembri Justitiæ, qui vocantur Errantes, missi per Angliam ab Archiepiscopo Cantuariensi, fuerunt apud Cantuariam, ibique per ministros Regis judicio aquæ mundati sunt, vel perierunt criminosi, qui ad

Re-

Regiam pertinebant coronam. Qui vero ad Ar:biepisc. pertinebant, in Fossa Archiepiscopi apud Westgate salvati sunt. Similiter qui ad Priorem & Conventum, in eadem Fossa salvati sunt. Charta ann 1088. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 554 *Ferrum, & Fossum*, (leg. Fossam) & *Furcas, cum aliis libertatibus, &c.* Adde tom. 1. p. 1035. ubi perperam *follam* editum. Scribit Spelmannus, apud Scotos in usum fuisse, delinquentes masculos furca suspendere, feminas puteo vel fossa immergere, idque privilegiis habere infra dominia sua Barones, quod *fossæ* & *putei* vocant. Ita secundum hunc Scriptorem *fossa* aliud fuerit à *judicio aquæ frigidæ*: qui eo pertinere ait, quod scribit Tacitus de Moribus Garmanorum: *Proditores transfugos arboribus suspendunt, ignavos & imbelles, & corpore infames, cæno ac palude, injecta insuper crate, mergunt.* Vide Skenæum de Verborum signif. verbo *Fossa*.

2. FOSSA, quomodo *Cul de Fosse* dicimus, Imus carcer. Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. c. 30. *Nos volons & commandons que se aucune fame ait esté conveincue de tele accusation, qu'elle soit mise en une Fosse qu'elle u'en isse jamais, &c.*

3. FOSSA, Tumulus, sepulcrum. Lex Longob lib. 1. tit. 9. § 15. *Servus ipse super Fossam mortui appendatur.* Epitaph. Bedæ.

Hic sunt in Fossa Bedæ venerabilis ossa.

Vide Capitula ad Legem Alamannor. c. 25.

FOSSARE, Tumulo mandare. Epitaphium Joannis Episcopi Frisingensis, qui obiit anno 1324. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 169.

Hic est Fossatus, qui bis erat hic cathedratus.

FOSSA COECA, Latrina. Chronicon Casinense lib. 4. c. 16. *Tradidit per scriptum 4. castella Monasterio in territorio Casseolano, duriculam scilicet Fossam cæcam, Cameralem, & piretum.* Ubi pro *duriculam*, legendum forte *cuniculum*. Glossæ MSS. *Cuniculus, fætidus locus vel Fossa occulta.* Consuetudo municipalis Lorriacensis anni 1394. edita à Thomasserio c. 11. art. 6. *Aucun ne peut & n'est licite de faire chambres aisées, nommées Fosse cotes, ou Latrines, ou Fosses de cuisine pour tenir eaue de maison auprès d'un mur mitoien, &c.* οἱ π ρ ὄ ρ... γ..., apud Artemidor. l. 2. c. 24. Vide *Duciculus*.

FOSSA FINALIS, vice termini, cui opponitur *propria*. Siculus Flaccus: *Intelligi potest aliquando ex ipsarum Fossarum positione, utrum propriæ, an finales sint.* Idem: *Qui proprias faciunt ad excipiendas aquas, aliquid soli sui extra Fossam solent relinquere.* Rursum: *Si enim proprias quis faciat terris suis ad sustinendos servandosque agros suos, &c.*

FOSSA LAPIDUM, Lapidicina, in Charta Philippi II. Imper. an. 1199. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 77. *Et unam Fossam Lapidum in monte Gamauar semper habendam.*

FOSSAM FACERE, Vallo urbem aut castrum munire. Charta Conradi Imp. an. 1031. apud Georg. Pilonum in Hist. Bellunensi p. 70 v. *Castella & turres ædificare, vel Fossas facere habeat potestatem.* Adde p. 86.

FOSSIS, *canibus, pulvere, & hamis lupellos comprehendere*, in Capitulari de Villis c. 69. *Feras in foveis comprehendere*, in Legibus Wisigoth. l. 8 tit 4. § 23. Vide Legem 7. §. 8. D. Quod vi lib. 28. §. 1. ad Leg. Aquil. & Petrum de Crescentiis l. 10 de Agricult. c. 33.

FOSSÆ FERRARICIÆ, *plumbariciæ* Capitul. de Villis c. 62. *Quid de tornatoribus & sellariis, de ferrariis & scrobis, id est, Fossis ferraricis, vel aliis plumbaricis, quid de tributariciis, &c.*

¶ 4. FOSSA dicitur Armoricis Agger qui è terra quam fodiendo eruerunt compactus est, apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britann. p. 252. *Usque dum pervenitur ad ipsum locum, ubi tres Fossæ simul adveniunt. Et tunc vadit Fossa sancti Catuodi quasi ad horam 9.*

FOSSADARE, *Fossam facere*, Fodere. Formula 28. ex Andegavensib. *Interpellabat aliquo homine, nomen illa, quasi Fossado per terra sua, in loco nuncupante, qui vocatur, ipsa villa, qui aspicit ad illa, ei Fossadasset.* [Charta Neutoldi Aptensis Episcop. ann. 984. ex Chartular. ejusdem Ecclesiæ fol. 84. *Donat ad ipsum Durantes Presbyterum, ut ipsam terram bene plantare vitis & Fossadare & propagare studeat.*] Occurrit alibi.

¶ FOSADARE, Eadem notione, in Chartulario Aptensi fol. 42.

FOSSADEIRA, [ut est infra *Fussadera*,] in Charta Alfonsi Regis Castellæ æræ 1218. in Histor. Segoviensi c. 18. Vide in *Fossatum* 3.

¶ FOSSADERA, Præstatio in belli sumtus, quæ ab iis exsolvebatur qui in exercitum, quem *Fossadum* vocabant, non pergebant. Concil. Vallis-Oletan. an. 1137. Hispanica tom. 3. p. 347. col. 1. *Et sint excusati de martiniega, & de fossado, & de Fossadera & de omnibus servitiis.* Charta Aldefonsi Regis Castellæ æra 1230. apud Stephanotium tom. 4. Fragm. MSS. Hist. p. 288. *Et sint illi decem excusati ab omni pecto, posta, fossado, Fossadera, pedido, facendera, & ab omni prorsus regio & alio tributo & gravamine in perpetuum, & ab omni regia exactione semper liberi & immunes existant.* Alia an. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 494. *Concedo prædictas villas Ecclesiæ gloriosæ Virginis de Rupe Amotoris ... nullo mihi jure penitus in eis retento, nec pecta, nec pasta, nec homicidio, nec Fassadera, nec facendera, nec aliqua parte Fosradera, nec facendera ... Concedo etiam vobis ut habitatores de Fornelles & de Orbanilla, si eam populaveritis, unquam pergant in Fossadum, nec in apellidum, & cum Fossaderam persolverent, tota præfata Ecclesiæ contingat, .. & nihil de ipsa Fossadera Rex ... vel aliquis aliur homo requirat.* Vide *Fossatum* 3. & in *Hostis*.

¶ FOSSADUA, pro *Fossadera*, ut conjecto in Diplomate Adephonsi Regis Hispan. an. 1094. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 148. Locum lacunis planum prætermitto.

¶ FOSSADUM, Idem quod *Fossatum* 3. Vide in hac voce & *Fossadera*.

¶ FOSSAGIUM, Pensitatio pro apertura *fossæ* seu sepulcri. Arestum Parlamenti an 1372. tom. 1. Instrum. Histor. Paris. pag. 70. *Petebant ... manum nostram in rebus contentiosis appositam levari, & emolumenta ac denarios Fossagiorum in dicto cemeterio sibi* (Decano & Canonicis S. Germani Autiss.) *restitui*. Alia notione vide in *Fossatum* 2.

¶ FOSSALE, ut *Fossatum* 1. Pacta an. 1299. ratione Prinratus Salientis, Hist. Dalphin. to. 2. p. 90. *Quidquid juris habemus, seu Prior noster Salsensis in vintenis, Fossalibus portis, & aliis fortaliciis dictis locis.*

¶ FOSSALUM, vel FOSSALUS, Eadem notione. Origo belli Hussitici apud Ludew. in Reliq. MSS. *Disposuit fieri lignea propugnacula, quæ parvulo Fossalo circumfodi mandavit, & ex muro & lapidibus circumdari. Vallatum sive Fossalum*, in Charta anni 1494.

¶ 1. FOSSARE, ut *Fossatum* 2. V. locum in *Manneria*.

¶ 2. FOSSARE, Fodere. *Ad ædificandum & Fossandum*, apud Thomam *Madox* in Formul. Angl. p. 245. Vide alia notione in Fossa 3.

¶ FOSSARETUM, f. Cœmeterium, ubi sunt *Fossæ* vel sepulcra. Epitome Constitut. Ecclesiæ Valentinæ inter Concilia Hisp. tom. 4. p. 193. *Si confugientes* (ad Ecclesiam) *sint Comites, Barones ... recipiantur in cameris campanariis; si vero plebeii fuerint, in quadam camera per nos in Fossareto ad hoc deputata.*

¶ FOSSARIATA. Vide *Fossariata*.

¶ FOSSARIUM. Gloss. Sangerm. MS. n. 501. Ligones, *Fossaria*. Vide *Fossorium*.

FOSSARIUS. Papias: *Vespillo, Fossarius mortuos sepeliens.* [Gloss. Isid. *Vespeliones, Fossarii, qui mortuos sepeliunt.*] Apud Christianos primus suis Clericorum in Ecclesia *Fossariorum* gradus, qui humandis fidelium corporibus curam impendebant. [S. Hieronymus de Muliere septies icta: *Clerici, quibus id officii erat cruentum linteo cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus construentes, ex more tumulum parant.*] Incerti Epist. 13. ad Rusticum Narbonens. tom. 9. Operum S. Hieronymi: *Primus in Clericis Fossariorum ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur.* Hi perinde ultimi collocantur in ordine Ecclesiastico in Notis Tyronis pag. 99. Κοπιαταί & Κοπιῶντες appellantur, in Epistola Ignatio adscripta ad Antiochenos, ab Epiphanio in Comp. doctr. in Euchol. Gr. p. 39. & aliis, quos laudat vir doctissimus Jo. Baptista Cotelerius ad veterum Patrum opera. Hi &

FOSSORES dicuntur in Actis Proconsularibus, quæ recitat Augustin. lib. 3 contra Cresconium cap. 29. & Epist. 241. seu in Actis purgationis Cæciliani, Adde S. Hieronym. in Epitaphio Fabiolæ. Vide *Copiatæ*, & quæ observat Suarezius ad Nili Ascetica [pag. 670. & 671.] Nescio, an de his fossoribus intelligendus auctor Præfationis ad Libellum precum Marcellini & Faustini: *Tunc Damasus cum perfidis invitat arenarios, quadrigarios, & Fossores, omnemque Clerum cum securibus, gladiis, & fustibus, & obsedit basilicam hora diei secunda, &c.* Supra: *Cum omnibus perjuris, & arenariis, quos ingenti corrupit pretio, &c.* Incertum etiam, an hoc loco *Arenarii*, iidem sint qui Fossores; nam *Arenaria*, cœmeteria vocarunt Christiani. Vide in hac voce.

¶ 1. FOSSATA, ut mox *Fossatum* 1. Charta Caroli IV. Imper. an 1367. qua confirmat privilegia urbis Leucorum inter Probat. Hist. Tullensis p. 37. *Fossatas, barras, & defendicula factas & facta, erecta manu tenere, &c.* Occurrit eadem notione apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 47.

¶ 2. FOSSATA, Sepulcrum, Miracula B. Simonis Liptnica inter Acta SS. Julii tom. 4. p. 532. *Item tres feminæ ... ulcere pestilentico validius tortæ, emisso pacto Fossatam Simonis visendi, continuo pristinæ restituuntur sanitati.* Vide *Fossa* 3.

¶ FOSSATARIA, Præstatio quæ aut Ecclesiæ aut domino fit post obitum alicujus, à *Fossa*, sepulcrum, ducta origine. Concil. Legion. ann. 1012. can. 23. *Clericus vel laicus non det ulli homini rausum, Fossatariam aut maneriam.* Synodus Compostell ann. 1114. can. 8. *His qui servilis conditionis jugum sustinent, vel qui quadragesimalia tributa persolvunt, redditus solitos qui Fossataria & Luctuosa nuncupantur, relaxamus, si patrum parentumve suorum hereditates incolunt.* Char. Ferdinandi Reg. Hisp. æra 1081. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6. *Tam servus quam ingenuus, seu fiscalis, non faciat aliquot fiscale servitium Regis, non reddat ali quid pro homicidio quod fecerit, non rausum quamvis fecerit, non Fossataria, non sigillum per situm in hereditate.* Suspicor *Fossatariam* tributum esse *Luctuosæ* Hispanorum, & Anglorum *Herioto* non multum absimile, quod ab hæredibus exsolvendum fuerit post obitum propinquorum; verum in quo præcise situm fuerit, haud mihi facile divinatu.

FOSSATELLUM, Fossatum minus, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 2. Ital. Sacr. pag. 822. [& in Chronico Farfensi apud Murator. tom 2. part. 2. col. 537.]

¶ FOSSATERA, Idem quod *Fossadera*, Vide locum in *Manneria*.

FOSSATOR, Qui fossas facit, apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbat. Fuldensis n. 20.

1. FOSSATUM, Vallum, fossa: sed ea præsertim, quæ circa urbium mœnia circumducitur, nostris *Fossé*. Gloss. Gr. Lat. Τάφρος, *Fossa, sepes, Fossatum.* Papias: *Fossatum dictum, quod multas fossas habeat.* Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 31. § 1. *Si quis Fossatum in terra alterius fecerit, &c.* Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. pag. 38. *Fabricis murorum & reparatione Fossati, circumdedit civitatem Romanam.* Albertus Aquensis lib. 4. cap. 30. *Vallo immenso, quod dicitur Fossatũ.* Regula Magistri c. 15. *Non enim secura possunt esse Fossata, ubi intus est hostis.* Willelmus Brito lib. 7. Philipp.

Aggere congesto Fossata implere studentes.

Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 49. *Non est habilis resistentiæ locus, quem murorum non munit ambitus, aut concavitas Fossatorum.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 571. *Deinde Cidiniolam adveniens, ... illam Fossatis maximis fecit optime circumdari & bene muniri.*] Vide Vegetium lib. 4. de Re milit. cap. 16. &c.

¶ FOSSATUM DUORUM JACTUUM, Cujus latera è terra effossa hinc inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quæ *bretachias* vocabant. Charta an. 1160. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. p. 382. *Controversia erat ... de domo quadam quæ nominatur Savigniacum, partem cujus jam firmaveram cum Fossato duorum jactuum. Hujus vero rei compositio tali pacto terminata est: ita videlicet, quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum Fossato duorum jactuum, remaneret; reliquum vero, cum uno jactu Fossati tantum & sepe sine briteschia, firmetur.*

☞ A *Fossatis* quibus castellorum mœnia circumdari ac muniri consueverant, *Fossata* dicta à recentioribus interdum ipsa castra observat Valesius in Notitia Galliarum pag. 404. Quod firmatur ex Charta ann. 1112. tom. 1. Histor. Lotharing. col. 533. *Ad hæc Amelinam, cum filiis suis, & Oldericum de Nos; qui infra ambitum prædicti Fossati vestri morabitur, qui vestri caput, aut de possessione S. Mariæ, aut S. Apri fuerint, liberum usum, aquæ, sylvæ & pabuli cum aliis participabunt.*

FOSSATUS, Eadem notione apud Latinum, Myrsontium, & Innocentium Gromaticos, Alexandrum Abbat. Celesinum l. 2. c. 42. & in Vita S. Baboleni tom. 1. Hist. Franc. p. 661. Latinus & Myrsontius de Limitib. p. 261. *In sequentibus lineis Fossatos, quos Augusteos appellamus.* Infra: *In locis montanis terminos posuimus rotundos, quos Augusteos vocamus, pro hac ratione quod Augustus eos recensuit, & ubi fuerunt, lapides alios constituit, &c.* [Charta Ricardi Coventrensis Epist. apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. p. 245. *Partem bosci mei Aclea, per viam quæ tendit Herefordiam, sicut ego & R. Archidiaconus Salopiæ & Clerici nostri præsentes eis assignavimus, & Fossatu clausum, & Bromurst, & terram usque ad Fossatum S. Ceaddæ.* Gregor. Monac. in Chronico Farfensi apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 533. *Descendentes in pertinentiam Opitani ab ipso Fossatu Sculculæ, &c.* Compotus an. 1202 apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 196. col. 2. ad calcem: *Pro liciis circa Fossatos faciendis, &c.*]

☞ Inter Nobilium comitatus Campaniæ privilegia recensetur jus faciendi *fossata*, in Charta an. 1228. ex Chartular. Meld. *Hac ratione quod quilibet Gentilis homo habens libera feoda in comitatu Campaniæ potest & debet, quando vult absque contradictione facere vivaria & Fossata in terra sua & retinere de aqua currenti per terram suam, prout ei necessarium.*

2. FOSSATUM, Obligatio, qua *Fossatis* urbium reficiendis tenentur cives, Charta Ludov. Reg. Fran. an. 1148. in Tabular. S. Dionysii: *Palagium, expeditionem, latronis redditionem, Fossatorum castelli sui relevationem,*

nem,&c. Tabular. Mon. Longi Pontis in Diœcesi Paris. *Dedit Deo & S. Mariæ de Longeponte consuetudinarium carretum & Fossatum de Ver, quæ pater suus & idem ipse in eadem villa habuerant.* Charta Ottocaris Regis Bohemiæ ann. 1221. in Bohemia pia pag. 88. *Collectas generales ædificationes castrorum, Fossata, ... & omnia alia gravamina.* Char. Communis Meduntensis an. 1150. *Communes necessitates, ut de excubiis, de catenis, de Fossatis faciendis & de omnibus ad villæ munitionem & firmitatem pertinentibus ab omnibus communiter procurentur.* Charta Communiæ Atrebatensis ann. 1211. §. 39. *Qui fossare debent, ad Fossatum veniant sicut debent.* Charta an. 1230. *Cum nos ad Fossata castri Matriolarum reparanda semel in anno possemus citare homines S. Germani, ... & eos tantummodo per triduum retinere, &c.* Vetus Inquesta in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano: *Debet tres menses de custodia, & hospites sui debeat Fossata.* Charta Communiæ S. Richarii: *A Fossis, ab excubiis, à tallione liberos. Operatio vallorum,* tom. 1. Monast. Anglic. pag. 190. Vide Roverium in Reomao p. 328. Hinc agri militibus dati cum onere circa curam Fossati tuitionemque limitis servandi, in l. 1. Cod. Th. de Terris limitan. Adde Concilium Lateranense an. 1179. can. 19.

FOSSAGIUM, Eadem notione, in Charta Henrici II. Regis Angl. apud Sammarthanos in Archiep. Turonensib. *Ab omni servitio, & tallagio, pontagio, teloneo, passagio, Fossagio, exercitu, &c.* [Similia habes in Anecd. Marten. tom. 1. col. 573. & 647.]

¶ 3. FOSSATUM, Exercitus, seu potius Castra vallo & fossis circumducta. Quamprimum enim exercitus hostium terras ingreditur, fossis eorum castra muniuntur. Gloss. Basilic. in Φὸσσα: Ἐξ ἧς φοσσάτον ἐστὶ λεγομένον ... ὁ τῇ φοσσάτῳ ... τάφρον, ἤτοι περιβολὴν, ... &c. Capitolinus: *Castra omnia Fossato circuibat.* Claudianus lib. 2. in Rufinum:

. . . Adventumque tremens se cogit in unam
Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
Tum duplici Fossa non exsuperabile vallum
Asserat alternis sudibus, &c.

Prudentius Peristeph.

Machinis murum ferire, castra Fossis cingere.

Idacius in Fastis: *Ipse anno profectus est Valens ex urbe ad Fossatum.* Gesta Constantini M. *Odoacer abiit in Ravennam, & fixit Fossatum in campo, &c.* Infra: *Venient in Pineta, fixit Fossatum.* Rursum: *Ingressus in Pineta, in Fossato Patricii Theodorici, &c.* Anastasius Bibl. in Joanne VI. *Sacerdotes ad Fossatum, in quo in unum convenerant, misit.* In Stephano III. *Ipsi vero Franci, introeuntes clusas, cunctum Fossatum Longobardorum, post peractam cædem, abstulerunt, spolia multa auferentes.* Charta Henrici Comitis Portugalliæ, apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 281. v. *Et de preda de Fossata non detis nobis plus quam quintam partem, & azaget, & vobis remaneant duas, &c.* Charta Alfonsi Regis Portugalliæ apud eumdem l. 15. c. 24. *Salvo, quod mihi & successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam monetam, hoste, annudam, appellidum, Fossadum, justitiam, servitium & ajudam.* Idem Rex in Foris Alcaçonensib. æræ 1267. *Et duas partes dos cavaleiros vadant in Fossado, & tertia pars remaneat in villa & una vice faciat Fossado in anno: & qui non fuerit ad Fossado, pectet pro fere 5. sol. pro Fossadeira, & omnes milites, qui fuerint in Fossado, vel in guarda, de cavallos, qui se perdiderint in algara, vel in lida, &c.* Adde Annales Franc. an. 801. Annales Bertinian. an. 862. Aimoinum lib. 4. Histor. Franc. cap. 90. Rufi Leges milit. & Notas nostras ad Alexiadem pag. 341. Ita φοσσάτον usurpant non semel Scriptores Byzantini. Procopius lib. 3. de Ædific. ... Gloss. Basilic. ... Leo in Tactic. cap. 11. §. 1. ... Ita Chronicon Alexandr. pag. 914. & Martyrium Bacchi Junioris pag. 101. Hinc traducta vox ad ipsum exercitum, ut apud eumdem Leonem in Tactic. cap. 4. §. 1. Consule Glossaria Rigaltii, Meursii, Fabroti, & aliorum, Adde Glossarium mediæ Græcitatis, & Lexicon Militare Caroli de Aquino.]

¶ 4. FOSSATUM, Canalis latior, in Charta an. 20. Henrici III. Regis Angl. apud Th. Blount in Nomolex. Anglic. *Ex dono Henrici Regis avi nostri unum Fossatum tam largum, quam naves possint ire & redire à flumine de Wisbonia usque ad Tupholme.*

FOSSATURA, Fossatum. W. Thorn. an. 1363. *Rex concessit 250 marcas pro Fossatura & clausura civitatis.* Vide Fassura.

FOSSE, [Iter celebrius in Angliam Fossis, ut putant, utrinque munitum.] Vide *Ermin-street*.

¶ FOSSEIUM, ut supra Fossatum 1. Tabular. Abbatiæ Clarimontis: *Ego Andreas dominus Vitreis dedi Abbatiæ Clarimontis Robertum Babin habitatorem domus plateæ, quem dedi eis in Fosseio Vitreii, quietum de theloneo, passagio & pontagio, concedentibus Alano & Roberto fratribus meis.* Charta Willelmi de Malconvenant in Chartul. S. Fromondi: *Terra, . . . sicut Fosseia Prioris dividunt.* Chartularium S. Vandregesili tom. 2. pag. 1418. ex Charta an. 1274. *Ego quitavi & dimisi eisdem Religiosis unum boissellum avenæ annui redditus, quod heredes Ricardi & Johannes mihi reddebant annuatim ... pro Fosseio & pro alneto sito juxta mesnillum, quod tenebant de me.* Occurrit rursus in Tabulario Abbatiæ Niolelli.

¶ FOSSERARIUS, Fossor. Vide locum in *Foxorada*, post *Fosseriata*.

¶ FOSSERATA VINEÆ, in Codice censuali Calomontis, est tantum vineæ quantum ligone vinitor fodere potest una die. Vide *Fossoriata*.

¶ FOSSETUM, ut *Fossatum* 1. Codex Legum Norman. apud Ludewig tom. 7. p. 322. *Ex casu autem eveniunt, ut diruptiones exclusarum, innovationes Fossetorum, reparationes domorum, &c.* Chartular. S. Vandregisili tom. 1. p. 65. *Concessimus & tradidimus Roberto Fanfart & Isabel uxori suæ tenementum illud quod situm est apud Retbomagum supra Fossetum, &c.*

FOSSIDARE, Fossam facere, fodere, in Charta an. 1179. Vide *Affaldare* [& *Fossodare*.]

FOSSINA, Fuscina, Italis *Fossina* Instrumentum ad capiendos pisces. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. ult. *Est autem Fossina ferreum instrumentum, habens multas acuitates, quarum quælibet habet barbulam ad tenendum, & sunt aliquantum distantes ab invicem, quod piscator habet in capite hastæ lanceæ, vaditque cum eo quiete in navi per aquas, & cum piscem videt, eum fortiter ferit, & infixum tenet, &c.*

FOSSINAGAR. Lex Longob. l. 3. tit. 4. § 1. *Si quis caballos iter facientes de stipula aut de ipsis pascuis, ubi alia pecora pascuntur, movere præsumpserit, in octogild caballos componat, quod ipsos de arvo campo, quod est Fossinagar, movere præsumpserit.* Edit. Heroldi tit. 108. habet *Fousaccar*, [& Muratorius, *Fossinegar*.]

¶ FOSSIS, pro *Fossa*. Exstant apud Rymerum to. 4. p. 776. Litteræ Regis Angliæ ad Antonium de Fossibus.

¶ FOSSODARE, Fodere, ligone terram vertere. Chartular. Ecclesiæ Aptensis fol. 84. verso: *Ut ipse Durantus ipsam terram bene plantare vite, & Fossodare & pro-*

& propagare studeat. Galli dicunt: *Fossoyer la vigne.*

FOSSORES. Vide *Fossarius*, & *Talparii* in *Talpa*, [nec non & infra *Fossorium*.]

FOSSORIATA, Modus vineæ: quantum quis uno die *fodere* potest. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 53. *Et habet de prato 8. sextariatas in loco, ubi dicitur Peadelupum, & habet 6. Fossoriatas vineæ in clauso Avonis Canonici, qui vocatur Porcils.* Necrologium Prioratus S. Roberti Conillionis prope Gratianopolim, 8. Kl. Junii: *Pro qua Michaele debemus habere anniversarium usque ad 20. sext. scilicet de 3. sextariis frumenti, qui faciunt ap. S. Vincentium li Fauret, & de 6. fossoriatis vineæ ad Lefruma de Balma.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Et iterum damus ei de nostra alodo, quantumcumque septuaginta homines fodere potuerunt in loco, qui dicitur Buerons.* Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 27. *Petrus Humbertus aufert nobis terram,... ubi plantavit 20. Fossoriatas vineæ, &c.* Alibi: *Contulit unam vineam, quæ continet 2. Fossoriatas* [Instrum anni 1342. in Hist. Dalphin. tom. 1. p. 84. *Item & vineas contiguas Castro Montisfluriti, pertinentes ad dictum Castrum, quæ continent circa 60. Fossoriatas.* Et infra: *Circa mille & quingentas Fossoriatas vineæ.*]

¶ FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA, Eodem significatu. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item circa quatuor Fossoyrias vineæ sitæ in Convenent juxta vineam Antonii Galerii & fratrum suorum. Item circa duas Fossoyrias vineæ sitæ in loco prædicto.* Ibidem: *Item tres Fossoyriatas vineæ sitæ loco dicto en Convenent juxta vineam Johannis Darbouis... Item unam Fossoyriatam vineæ sitam in closo de Quartovenis juxta vineam aliam ipsius Johannis.* Pluries ibi occurrit. *Fossorée* dicitur in pago Burgiacensi & Gesiacensi.

FOSSOYRATA, in Charta an. 1339.

¶ FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA TERRÆ, Modus agri idem qui modus vineæ. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item dymidiam Fossoyriam terræ sitæ ibidem juxta vineam Guillelmi Espa... Item circa unam Fossoyriam terræ cum arboribus, &c.* Ibidem: *Item tres partes... cujusdam Fossoyriatæ terræ cum arboribus... Item quatuor Fossayriatas terræ sitæ in Gorgia d'Aloy.* Ibi non semel occurrit.

FOXORADA, Eadem notione. Tabularium sancti Andreæ Viennensis: *Ego Achardus istius Congregationis Monachus dono Beato Andreæ sanctoque Maximo quinque Foxoradas vineæ mei alodi, & partem terræ meæ, quæ videtur soli mihi habere & possidere in villa Cummernaici. Atque iterum concedo quindecim Foxoradas vineæ, quæ sunt sitæ in ParochiaB. Petri, &c.* Occurrit ibi non semel. Idem Tabularium: *Donomus vineam, quam octo Fossarii una die fodere valent,*

FOSSORIUM, Ligo. Gloss. Lat. Gall. *Ligo: Hoe, ou Fossour.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fossorium, Fossoer.*] Occitanis, *Fossou.* Papias: *Fossorium dictum, quod foveam faciat, ipsa est fcuditia.* Idem: *Ligones, fossoria.* Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Fossorium,* Costere. Alibi: *Scudicia, vel Fossorium,* spat. Vide *Vanga*. Ugutio: *Fossorium, ligo, cum quo foditur.* Alibi: *Rastrum, instrumentum rusticorum, vel Fossorium duplex.* Gloss. Arabico Lat. *Scotica, dicta eo quod circa Codicem terram aperiat: alii eam Fossorium vocant.* Charta Hervei Comitis Nivern. an. 1204. in Tabular. Eccles. Autissiodor. fol. 234. *Quicumque eum Fossorio terram lucratus fuerit, 2. bichetos frumenti annuatim mihi reddet.* Chartæ Alienoræ Reginæ Angl. *Exartarius pro Fossorio 3. den. dabit.* [Charta Wichardi de Belli-joco inter Instrum. tomi 4. novæ Gal. Christ col. 279. *Pauperiores vero qui manibus laborant, vel cum Fossoribus suis unde vivunt, reddent medietatem mensuræ.* Ubi *Fossoribus* idem puto quod *Fossoriis*.

Charta telonei S. Bertini in Tabular. ejusdem Eccl. *Certeia Fossoriorum sine ferro 11. den.*] Occurrit apud S. Audoenum in Vita S. Eligii, auctorem Miracul. S. Mengoldi Mart. n. 1. Petrum Damiani lib. 2. Ep. 14. in Vita S. Joan. Episc. Tragur. pag. 13 apud Ordericum Vital. lib. 10. p. 794. Leonem Episcopum Atinensem de Translat. S. Marci Mart. Guigonem in Statutis Ordin. Cartusiensis cap. 57. §. 4. Rollandinum in Chron. lib. 10. c. 5. [Radulfum Cadom. in Gestis Tancredi inter Anecd. Marten. tom. 3 col. 174. Cæsarium lib. 7. Miracul. cap. 39. ubi *Fossorium* de lecto Eremitarum, quia ad instar foveæ formabatur, perperam est interpretatus Macer in Hierolex. ad hanc vocem,] &c. Vetus Carmen vernaculum MS. de Inventione S. Crucis:

Ea sa main le Fossoir à pris,
Pour commencer le fondement.

Perperam *Sofosorium*, pro *Fossorium* habetur in Canonibus Hibern. lib. 38. c. 7

FODESORIUM, in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 68. *In vinea sua laborans, & cum Fodesoria suo eam fodiens,*

¶ FOSSORIUS, Sus, porcus, nisi me fallo, quia terram rostro vertit, *fodit*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 12. col. 2. *Solvunt in pastione denarios 4... ad Nativitatem Domini Fossorium 1. pullos 3. ova 15. corvadas, carrop, manop.* Et fol. 16. verso *Sunt ex ipsis mansis 22. qui solvunt ad tertium annum soales 22. & Fossorios 30, pullos, 160.* Ubi *Soales* porcellos interpretatur,

¶ FOSSOYRATA, FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA, Vide in *Fossoriata*,

¶ FOSSUM & REFOSSUM, *Fossé & Contre-fossé*. Vide *Fossatum*. 1. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1163. *Dicta terra de Modoetia fuit murata per circuitum, & extra dictam Possam magnam dictæ terræ factum fuit Fossum & Refossum, & strata levata circumquoque terram,* Vide *Fossa* 1.

FOSSURA, Fossa, Gloss. Gr. Lat. Σκαφητὸς *Fossura*, *pccotio, bidentatio*. Σκαφη, τὸ ὄρυγμα, *Fossura*.

FOSTERLEANN. Leges Edmundi Regis de Sponsalibus, cap. 2. *Postea sciendum est, cui Fosterleann pertineat hoc brigdnnia & plegiant amici sui*, Saxonib. *forster*, est victus, cibarium; *lean*, exhibere.

FOSTRE, *Vernæ ex ancillis nati*, quibus & peculium & familiam habere concessum fuit, in jure prisco Sueonum apud Joannem Stiernhookum, p. 208,

¶ FOT, Vide *Fod*,

FOTEGELDUM, FOTGELDUM. Vide *Footegeld*.

¶ FOTILITIUM, perperam pro *Fortilitium*, apud Murator tom. 12. col. 551. ex Chron. Dom. de Gravina, Vide in *Fortia* 3.

FOTINELLUM, Genus ponderis apud Anglos, Vide *Charrus*.

¶ FOTIRE. Vide *Focire*,

FOTRUM, Capsa vel instrumentum, in quo scyphi feruntur, apud Cæsarium Heysterbac. [lib. 9 cap 29. *Mox ut residens oculos clausit, quidam ei assistens Fotrum* (al. *fotum*), *in quali scyphi a convivantibus portari solent argentei, ostendit.*] Nostris *Feurreau*, Vide *Fodrum*.

¶ FOTSA, Vide *Filotius*,

¶ FOTUS, Fartus. Miracula S. Martialis Episc. tom. 5 Junii pag. 555. *Manufollia quæ sub capite auro Fota posuerat,*

¶ FOUACES, FOUACHA. Vide in *Focacia*.

¶ FOUAGIUM, ut supra *Foagium* 1. Census pro singulis *Focis* exactus. Instrumentum Ecclesiæ S. Mariæ de Prato Histor. Harcur. tom. 3. pag. 182. *Habeant & teneant bene & in pace, in omni potestate mea ab omni releveo,... & omni alia consuetudine, & de omni*

omni singulari servitio & opere servili & exactione & Fouagio hominum de manupastu eorum, &c.

¶ FOUATRUM, Jus pascendorum animalium in silvis, à Gallico *Feurrage*, *Feurre*, vel *Fouarre*, Pabulum. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. p. 372. *Salva tamen libertate & immunitate, quas ego & prædecessores mei consuevimus habere, videlicet de Fouatro & usagio in nemoribus domini Regis*. Vide *Fodrum*.

¶ FOUDRA Plumbi. Vide *Fodra* 1.

1. FOVEA, Thesaurus in terra inventus. Radericus l. 3. de Gestis Friderici c. 26. *Quicumque Foveam invenerit, libere fruatur ea*.

2. FOVEA, Tumulus. Glossar. Gr. Lat. MS. Τάφος, *sepulcrum, ... bustum*, Fovea, *humus*. Perperam edit. *fovens*. Epitaphium Tassilonis Ducis Bavariæ:

Conditur hac Fovea, quem, pie Christe, bea,
Tassilo Dux primum, post Rex, Monachus sed ad imum,
Idibus in ternis decesserat iste Decembris.

Vide *Fossa* 3.

In Foveam Mitti, Imus carcer, nostris, *Bassefosse*. Synodicon Raphaelis Archiepisc. Nicosiensis Græci sub an. 1252. cap. 19. *Et ex hoc contingit, eos* (Clericos) *capi per Milites, in Foveas mitti, & alias tractari turpiter contra Ecclesiasticam libertatem*. [Charta Matthæi Abbat. Sandion. ann. 1285. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Constructis in ipsa domo Foveis & receptaculis aptis ad prisonarios custodiendos & tenendos*.] Vide *Fossa* 2.

Fovea *ad capiendos pisces*, in veteri Charta Normannica an. 1050. to. 13. Spicilegii Acheriani p. 286.

FOVENTATIO. Edictum Philippi Pulcri pro Reformatione Regni an. 1302. c. 5. apud Pithœum: *Vivaria insuper & stagna & piscariæ, nisi piscium nutritura & Foventatione servatis, pro captura piscium non graventur*, id est, *fœtibus piscium*, pisciculis, *Rappoissonnement*. [Perperam *Fomentatio*, apud Menester. Hist. Lugd. p. 83. col. 1.] *Silvam Fovere*, in Charta Henrici VII. Imper. an. 1309. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. pag. 318.

FOVERARE, pro *Foderare*, *Fourrager*, Fodrum auferre. Fleta lib. 2. c. 41. §. 13. de forestis: *Inquiratur, .. quantum pastura Regis Foverata fuerit, aut deteriorata per animalia, quæ exeunt à domibus illis*.

¶ FOVERE Silvam. Vide *Foventatio*.

¶ FOUGERIA, Filix, Gall. *Fougere*. Charta Libertatis oppidi S. Palladii ex MS. Coislin. n. 522. *Poterimus vendere Fougerias nostræ Forestæ*.

¶ FOULARE, Calcare uvas, Gallice *Fouler la vendange*. Charta G. Abbatis Sangerman. ann. 1266. in Tabulario hujus Monasterii: *In cuppis dictorum hominum Foulabunt, neque de primo, neque de extremo vino solvent pressoragium ... Solvere tenebuntur in vindemiis dicto Priori & semper Foulare in dicto territorio*.

¶ FOULERIA, Fullonis officina, Gallice *Foulerie*. Charta anni 1257. in Tabulario S. Martini Pontis. *Domus sita apud Fouleriam in Pontisara*.

FOUNINARE, Fœtum edere, proprium damarum. Fleta lib. 2. cap. 41. §. 33. *Qui fecerint vastum in foresta, ... maxime, ubi damæ solebant Founinare, & habere defensionem cum fœtibus suis*.

¶ FOURARE, Instruere, pellibus ornare, Gallice *Fourrer*. Statutum Caroli V. Fr. Reg. ann. 1371. de almutiis Canonicorum S. Capellæ Parisiensis: *Tenebuntur habere & deferre ... almutias de griso, seu de pellibus grisis, Fouratas de minutis variis*.

¶ FOURMARIAGIUM, Idem quod *Forismaritagium*. Charta ann. 1236. ex Chartular. Monaster. S. Quintini in Insula pag. 344. *Salvis & retentis eisdem Abbati & Conventui cavagiis, mortua manu, & Fourmariagiis hominum suorum*.

¶ FOURRAGIUM. Vide *Fodrum*.

¶ FOURRATURA, Pellitium, Gall. *Fourrure*. Inquisitio MS. pro Canonizatione S. Yvonis: *Cum esset D. Yvo Officialis Episc. Trecorensis, & habuisset ab illo bonas vestes fouratas, ipsarum vestium Fourraturas pauperibus erogavit, ipsas vestes sine Fourraturis portans, & fingens se de illis Fourraturis aliud fecisse*. Inquisitio alia pro Canonizatione Caroli Blesens. ann. 1370. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 556. *Et Fourraturam venderet pro necessitatibus pauperum*. Vide *Foratura*.

¶ FOURURA, Eadem, ut videtur, notione. Chartular. Latiniac. *Nullus mercator non debet dare salem ad exitum portæ de rebus quas portat vel mutat, nisi de Fourura & armatura ferri*.

¶ FOUSSATUM, ut *Fossatum*. 2. Vide locum in *Bisturris*.

¶ FOX, pro *Faux*, Aditus, strictus ingressus, Gall. *Avenue*, *Entrée*, *Passage etroit*. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. De Obsidione Damiatæ: *De Paganis vero circa duo millia sunt mortui, & captum fuit unum de lignis Christianorum, quod erat ante Focem Damiatæ*.

¶ FOXA. Vide in *Faicia*.

¶ FOXORADA. Vide *Fossoriata*.

¶ FOXSORANUS, Fossor vineæ, vinitor, Gallice *Vigneron*. Charta anni 1182 inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ col. 191. *De singulis focis Foxsoranorum sex denarios in festo S. Remigii per obedientiarium reddendos & requirendos*.

¶ FOYASSIA, Placenta quæ ad *focum* seu ignem familiarem coquitur, nostris *Fouache*. Inter præstationes quæ certis diebus fiebant dominis à vassallis & subditis recensetur in plerisque veteribus Instrumentis. Idem quod *Focacia*. Vide in hac voce. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item circa aliud dymidium jornale situm versus Marrellum ... pro quibus omnibus debet domino unam mondinam frumenti pro Foyassiis*. Ibidem: *Item, tenet à domino ipse Gononus & Johannes Morelli ejus nepos & eorum parerii quædam nemora & quosdam essartos sitos in costis Montis Allodii usque ad rivum d'Aloy pro quibus & pluribus aliis rebus faciunt pro magnis Foyassiis & parvis novem curtas frumenti, unum sestarium vini & duodecim denarios monetæ currentis*. Occurrit ibi non semel.

¶ FRAAGIUM. Vide *Freagium*.

¶ FRABUTATIO, Prævaricatio, concussio, Gall. *Malversation*. Hist. Cortusior. l. 8. ad ann. 1340. apud Muratorium tom. 12. col. 903. *Eodem mense* (Augusto) *decapitatur Pregadius de Caradesio, judex & socius Potestatis, propter Frabutationes quas commiserat in officio*.

¶ FRACASSARE, Rumpere, Evertere, à Gallico *Fracasser*: quod proprie sonat Magna vi & fragore confringere. Bibliotheca vetus Hispana tom. 1. lib. 6. cap. 4. pag. 334 & lib 2. Laimund. Antiqu. Lusitan. *Celtis enim quidquid patriæ nostræ hac ætate boni evenit, deberi necesse est; illi enim turres Fracassatas, si forte erant, levaverunt*. Itali *Fracassare*, *Fracasciare*, eadem notione usurpant.

¶ FRACELLI, Fracere. Papias: *Fracere*, *Sordere dictum à Fracellis, quæ sunt stillicidia sterquilinii*. *Fracelli*, *Distillidia sterquilinii, sordium glomusculi*. *Fracere* vel *Fracessere* Nonio est *Tanquam freari & putrefieri vetustate*. Utuntur Varro & Columella, ut & vocabulo *Fracas* Vitruvius Pliniusque, pro reliquiis olearum trapeto contusis: quare Turnebus mallet *Frages* à *Frangendo*, ut *Fragescere* loco *Fracessere*. Hunc consule lib. 28. Adversar. c. 7. Vide *Fractellum* & *Fratellum*.

FRACHENDA. Testamentum MS. Guillelmi Jordani

dani Comitis Ceritaniæ Id. April. an. 42. Philippi Reg. Francor. *S. Laurentio dimitto,.. Fracbendam unam, quæ est ante S. Laurentium.* Ibidem: *Et ipsas Fsacbendas de villa Targasona.* Idem videtur, quod *Fazenda*. Vide in hac voce.

FRACISCERE. Isidorus Mercator in Can. 17. Synodi Ancyranæ, ex Codic. Justelli: *Pro his, qui in animalibus, ut animalia Fracifcunt, vel in masculis leprosi efficiuntur.* Ubi Cod. Gr. ἀλογευσάμενοι habet.

¶ FRACTA, Destructio, Canonizatio S. Ubaldi in Actis SS. Maii tom. 3 p. 639. ex Dipl. Henrici Imper. an. 1191. *Cives Eugubinos ab annuo imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commisere unquam, eis sincere dimittimus, & nominatam Fractam arcis Eugubini montis, &c.* Marginales notæ ad Codicem Vitæ S. Ubaldi habent: *Sed cum arces dua in summitate montis, quæ pro Imperatore tenebantur, à quibusdam Eugubinis Fractæ fuissent, &c.*

¶ FRACTÆ videntur fuisse species palorum vel tignorum navibus præfixorum, ut ad eas accedere non possent oppugnatores: vox, ut suspicor, orta ab Italo *Fratta*, Sepes, quod hujuscemodi *Fractis* naves veluti sepirentur & munirentur. *Fraises* Gallice vocamus Palos ad munitionem urbium humo fixos, hancque Gallicam vocem ejusdem originis existimo. Ogerius Panis lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1207. *In mense vero Madii armaverunt galeas decem, in quibus ivit Nicolaus de Auria dominus & guida, quæ Calarim applicantes invenerunt ibi naves decem Pisanorum & galeas octo bene guarnitas, & omni Fractarum munitione defensas, easque invadendo prederiis, balistis atque sagittis præliaverunt; sed propter Fractas super eas ire non potuerunt.*

FRACTALE. Charta Longobardica apud Baron. ann. 1019. num. 8. *Incipiente à vado, quod est ab ara Crescentii de arce, & exinde per Fractale usque in pede de monte S. Mariæ.* Idem forte quod *Fractellum*, de qua voce mox.

FRACTELLUM, *Stillicidium stercoris, vel sterquilinium*, Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fractellum, Degeût, agout de chambres privées ou de fiens.* Vide *Fracelli*.]

FRACTILATA Vestis, apud Jo Buschium in Chr. Windesem. lib. 2. c. 47. 49. dicitur concisa, latissimis rimis & hiantibus, cujusmodi æstivo tempore Galli nostri thoraces gestant, adeo fenestratos & hiantes, ut seminudi fere appareant, vel certe, ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti.* Fissuras istas enormes, in Clericis præsertim, perstringit Bernardus lib. 3. de Consid. c. 5. quas etiam proscripsit Willelmus Episc. Colon. an. 1360. qui inter alia sic ait: *Monemus universos & singulos Clericos, ne de cætero vestes partitas, virgatas, talintas, scacatas ... deferant.*

¶ FRACTILIS, Fragilis: Translatio S. Augustini Cantuar. Maii tom. 6. p. 413. *Sepulcrales ædiculæ cum essent Fractiles & lateritiæ, &c.*

FRACTILLUS, Ugutioni & Joanni de Janua: *Cauda vel fragmentum panniculi causa ornatus pendens ex interiori parte. Fractillus etiam dicitur villus in capite vel à veste villosa. Et Fractillum, molinellum, in quo piper teritur, quia grana piperis confringit, & est perforatum ab inferiori, & inde Piperetum accipitur pro quodam vase perforato, per quod solent prospicere tauxilla, ac fiat ibi fraus.* [Festus: *Fratelli, Villi sordidi in tapetis.* Onomast. *Fratilli*, κρόσσοι. Isid. Glossar. *Fractillum, ad frangendum piper.* Gloss. Lat. Sangerm. *Fractillus, Fraage, ou poil, ou coton de tapis ou de robe.*]

¶ FRACTIO Votorum, Violatio, Gal. *Infraction*, Acta Confecrat. Ecclesiæ de Epéia an. 1186. *Unum annum & 40. dies omnibus vere pœnitentibus & confessis de injuncta pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium, Fractionem votorum ita ut ad eam redeant, remittuat.* Vide *Factio* 2.

¶ FRACTIOR, *Difficilior*. Gloss. Isid. & Constantiensis. Legendum censet Grævius, *Fractior, Debilior*. Papias: *Fractus, Debilitatus, laceratus, dissolutus.*

FRACTITIUM. Jo. de Janua: *Fractitium, quod facile frangi potest.*

Fractitium, Idem quod *Ruptitium*, Ager aratro proscissus. Monasticum Anglic. to. 2. p. 873. *Pratum de Masa, & 3. acras terræ de Fractitio.*

1. FRACTURA. Constantinus Afric. lib. 8. Pantechn. c. 19. *Si juncturæ separatio fit in carne, vocari debet plaga: si putrescat, dicatur vulnera: si in ossibus est, Fractura.*

2. FRACTURA, videtur certum genus characteris, ut in littera Flandrica, vulgo *Fracture*. Chronicon Windesem. lib. 2. c. 42. *Novis libris conscribendis in bona rotunda textura & Fractura pergameno vel franceno quotidie insudavit.* Et lib. 2. pag. 62. *Cui tunc temporis meliorem in Fractura & notatura Monasterium nostrum non habuit.*

¶ 3. FRACTURA, *Damnum quodcumque.* Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. Charta an. 1246. apud Thomasserium in Biturig. p. 87. *Si vero aliquis eorum erga alium inimicitiam incurrerit, absque castelli vel burgi Fractura, & clamore præposito non facto, concordaverit, &c.*

¶ 4. FRACTURA, Ruina, Gall. *Brèche.* Consilium Communiæ Massil. *Dominus Massiliensis Episcopus obtulit se in honorem civitatis velle sui sumptibus reparare Fracturam barii prope turrem del Restagneto.*

¶ 5. FRACTURA, f. Tractus, territorium, districtus. Charta Henrici Comitis Campaniæ ann. 1149. ex Tabulario S Eugendi Jurensis: *Concessi Prioratum S. Eugendi in castro Firmitatis fundatum cum atrio, & in Fractura ejus Capellam de castello cum omnibus decimis absque medietate decimæ, quæ est ultra Albam.*

FRACTURÆ Navium, vulgo *Bris de vaisseaux*, Wreccum. Charta Edgardi filii Malcolmi Reg. Scotor. to. 1. Monast. Angl. p. 45. *Cum omnibus terris, & silvis, & aquis, & teloneis, & Fracturis navium, & omnibus consuetudinibus, quæ pertinent ad prædictas mansiones.*

¶ FRÆDUM, pro *Fredum.* Vide in hac voce.

¶ FRAELLUM Ficuum, Idem quod infra *Frayle*, Fiscina ficorum, Anglis *Frail*. Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1410. apud Rymerum tom. 8 pag. 634. *De qualibet centena piperis venalis, duos denarios. De quolibet Fraello ficuum & racemorum venalium, unum obolum.*

FRÆNARII, Frænorum confectores, χαλινοποιοί, in Constit. Sicul lib. 3. tit. 36.

¶ FRAERESCHIA. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAFUGETUM, f. pro *Fraxinetum.* Ital. *Frassinete*, Locus fraxinis consitus. Præceptum Childeberti Regis Franc. an. 528. apud Marten. tom. 1. Collect. Amplis. col. 3. *Inde extenditur terminus ad locum qui appellatur Villa Baltrude, & illa in sinistra parte relicta peragitur per terminos & lapides fixos per summum Frafugetum, ubi cruces per arbores quasdam, sed & claves & lapides subterfigere jussimus.*

FRAGA. Charta Alphonsi Imperatoris Hispan æræ 1162. apud Antonium de Yepez in Chron. Ord. S. Benedicti to. 7. *Et totam ipsam Fragam cum oliveto, usque in illum terminum, ubi intrat Lor in Sile.* Ager forte fragis consitus. Fragas enim fraga Hispani vocant.

¶ FRAGÆNA, Fragana. Vide *Fragina*.

¶ FRAGEIA. Chartul. Clun. sub Odilone Ch. 52 *Ego Humbertus dono in pago Lugdunensi villa Quinsiaco unum mansum qui est in ipsa villa, & unam Fregeiam in Monte Canino quam debet Vandelbertus juvenis* Fulge-

Fulgerio cum infantibus suis. Ubi *Frageiam* speciem *corvetæ* fuisse facile crediderim; ni magis arrideat Placentam interpretari, ita ut idem sit quod *Foyassia*: quę *Frageia* dicta fuerit quasi fragilia, quod facile frangatur.

¶ FRAGES, Fragescere. Vide *Fracelli*.

¶ FRAGIATUS, Fractus, læsus, debilitatus. Rotharis Leges apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 43. col. 1. *Jubemus ut ille qui animalem suum iatricatum, aut forsitan mortuum invenit, det eum apud illum, cujus animalis eum iatricavit, & recipiat similem, qualis in illa die fuit, quando Fragiatus est* (*Frangiatus* in Codice Esten) *ab ipso cujus animalis hoc fecit*. Vide *Fragilitatus*.

¶ FRAGIDICA, *Stilus à frango*. Johannes de Janua, Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragidica, Greffes*.

FRAGIDIS. Constitutio Ludovici II. Imp. an 867. in Hist. Ignoti Casin. c. 6. p. 101. *Omnes volumus, ut omnem hostilem apparatum secum deferant... Vestimenta autem habeant ad annum unum,.... Fragidis enim quicumque eundo & redeundo commotionem fecerit, vitæ incurrat periculum*.

¶ FRAGILITAS, Nocturna dormientis pollutio. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. p. 1. c. 18. *Si tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, ante confessionem septem Psalmos pœnitentiales dicit, vel si Psalmos nescit, Orationem Dominicam septies: & postquam fuit confessus, quod si jusserit Sacerdos, eo die non Textum Evangelii osculatur, nec ad Pacem venit, nec ad offerendam*.

FRAGILITATUS, Debilitatus, *fragilis* factus; *Fresle*, nostris. Leges Rotharis Regis Longob. tit. 105. §. 6. *Animal marcidum aut minuatum,... fractum vel Fragilitatum, &c.*

FRAGINA. Gl. Gr. Lat. MS. Πλαγιάριος, *Plagiarius, Fragina*. Editum, *Fragana*. [Laurent. in Amalthea: *Fragana, Plagiarii ingenuorum liberos, aut alienos servos vendentes, aut supprimentes*, ex Lexico Juridico Canonico.]

FRAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. p. 813. *Concessit eisdem Fragium, focalia, & coopertoria, &c.* Sed legendum videtur *Fagium*. Vide *Fagus*.

☞ Occurrit iterum hæc eadem vox in Charta Ricardi Regis Angliæ tom. 3. Hist. Harcur. p. 184. *Præcipimus quod homines prædicti sancti Hospitalis de Hierusalem sint liberi & quieti & de exercitu, & de quietatu* (equitatu) *& de theloneo, & paagio, & pontagio, & passagio, & vinagio, & Fragio, & de omnibus venditionibus, & de omnibus querelis, placitis, &c.* Forte pro *Fragium* legendum ibi *Foragium*. Vide in hac voce. Apuleio *Fragium* est Ruptura, unde *Crurifragium*, *Naufragium*.

¶ FRAGLAMEN, Flagrantia, ardor. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc 4. Bened. p. 1. pag. 722.

Octonis etenim bis forte quaterque vigenis
Decubuit horis, pastus Fraglamine mentis,
Corporis haut escis, aut qualibet arte liquoris.

¶ FRAGLARE, pro Fragrare. Papias in MS. Bituric. *Fraglat ad odorem refertur, quasi fracta specie; Flagrat vero Flammam, quæ flatu fit*.

¶ FRAGLIA S. Mariæ, apud Franc. Barbaranum in Vita B. Joannis Episcop. Vincent. in Actis SS. Martii to. 2. p. 496. ubi Continuator Bollandi suspicatur intelligendam esse Confraternitatem.

¶ FRAGMINARE, Confringere, in fragmenta comminuere. Vita S. Bernardi Meothonensis, Junii to. 2. p 1077. *Statuam ligabis per collum & Fragminabis*.

FRAGRANTIA, Flagrans delictum: vox fori Hispanici. Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio For. Aragon. in hac voce.

FRAGRARE, Olfacere. Vita S. Wunebaldi c. 11. *Tam magnum & mirandum suavissimum odoris nectar obviam illi, quando aperit januam, veniebat, & per totam Ecclesiam, quasi fumi vapor calidus, conspergebatur*. Mox: *Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, & indicavit illis, & illi intrantes non poterant cognoscere neque Fragrare, nec ullus, nisi ipse solus*. Forte *Flagrate*, ut inde accersatur nostrum *Flairer*, olfacere.

☞ Nihil immutandum videtur: præter quam quod enim medii ævi Scriptoribus frequentissimum est activam significationem verbis neutris adsignare, occurrit in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. optimæ notæ, *Fragrare, Flairer bon*.

¶ FRAGRASCERE, Fragrare, fragrantiam reddere. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 4. *Sententia dubia quæstionibus ventilata clarescit speciei aromatica pistillorum tunsione Fragrascit*.

¶ FRAGUMEN, Fragor, strepitus. Codex Traditionum S. Emmerammi apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 111. *Suum filium tempestuoso Fragumine sæculi renuntiantem.... ad servitium S. Emmerammi obtulit*.

FRAGUS, *gi*, Joanni de Janua: *Incurvatio genuum, vel ipsum genu, à frago, quia videtur ibi os fractum*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragus, le ploy du genoil, ou le genoil*. Isid. Gloss. *Fragus, Recurvatio poplitis, quæ & suffraginatio*. Idem lib. 11. Orig. c. 1. *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur, non supra sicut in brachiis*.]

¶ FRAICINUS, Fraxinus, Gall. *Fresne*, Ital. *Frassino*. Charta anni 1246. in parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188. *Protenditur.... de dicta bosina & Fraicino ad claperium quod est intus curiam veterem*.

¶ FRAIRASCA, Fraireesca, Fraireschia, &c. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAITERIUS, Qui frangit & vastat. Codex Legum Norman. c. 9. apud Ludewig. tom. 7. p. 171. *Quedam tamen sunt animalia, que nullum habent bannovinum, sed omni tempore debent custodiri, & ad dampna illorum detineri, ut capre que corrodunt germina vinearum, productiones arborum; & porci qui sata & prata suffodiunt, & omnino omnia animalia Fraiteria & maleficiosa, que semper debent custodiri*. Sic *Freindre* à *Frangere* nostri alias dixere. Ovidius Gallicus apud Borellum:

Car de la fleche qu'il ot traite,
Li ot l'eil & la jointe Froite,
A tant que du cop de la pointe,
Fu l'eilo & ostiere desjointe.

¶ FRAMEA, *à ferrum, quasi ferrea; Gladius ex utraque parte acutus, idem est & spata & romphea*. Johannes de Janua. Ita Isidor. lib. 10. Orig. c. 6. aliique Glossographi. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Framea, Glaives agus d'une part & d'autre, espee*. His consentit versio 70. Interpretum Psalm. 44. quę ἔκχεον ῥομφαίαν, reddit *Effunde Frameam*. At, si Tacito fides, *Framea* non gladius, sed hasta fuit, quam ille ubi de Moribus German. sic describit: *Hastas, vel, ipsorum vocabulo, Frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent*. Hinc etiam patet frustra hujus vocis etymon à Latin quæsiisse Glossatores, quam Germanicæ originis esse liquido docet Tacitus.

¶ FRAMENTATUM, pro *Fragmentatum*. Consuetud. MSS. Monasterii Solemn. *Ad cenam... Framentata de caseo*; pro quo superius habetur: *Ad cenam.... de Fragmentis casei*.

¶ FRANA, Judex, in veteri jure Frisico art. 46. de uxore alterius rapta. Siccama in notis ad antiquas Friso-

Frisinrum legea: *Fsane sive, ut Saxones, Frene, apud veteres bominem sapientem, jurisperitum, sive virum pracipnum & proprie Judicem vicannm appellabant, qui res vici sui curabat, delinquentes adprebendebat, inter vicanos de rebus minimis jus dicebat, tum etiam partes ad judicium citabat, ut possim ex veteri jure Frisico probari potest.* Hæc Martinius, quem consule.

¶ FRANCALANI, Iidem qui *libere tenentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. Chartul. Monast. SS. Trinitatis Cadomens. f. 53. *De Francalanis de Hantouia, & de moribus villæ & de reddita.* Et fol. 56. *Uuusquisque qui babet feminam debet dare 1. denar. S. Petri, & qui non feminam s. ob præter* Francalanos. Vide *Franchilanus*.

¶ FRANCALE Feudum. Vide *Feudum*.

FRANCALIA, Agri à censu & præstatione immunes. Charta ann. 1247 in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. *Fontes, rivi, aquæ & piscariæ, quæsta & albergii, corrogia & adempriva, & servitia, bomagia, & Francalias, emptiones, & pignora, oscasutas & successiones, &c.* [Charta Ricardi filii Regis Angliæ ano. 1289. appud Rymer. to. 2. p. 424. *Sciatis me suscepisse in manum & protectionem meam Abbatiam Fontis-Willelmi... & concessisse... quidquid aliud acquirere poterunt in Francalibus meis, jus meum eis dedisse, &c.*] Libertates Vicecomitatus Fezeozagueti an. 1294. *Item fuit statutum, ... quod si res Francales vendantur, de quibus certus census non solvitur annuatim, & prædictæ res Francales descenderent, fuissent, extitissent de Militia, vel prædictæ res fuissent, extitissent libera seu Francales ab antiquo, &c.*

¶ FRANCBORDUS, Anglis *Free-bord*, Liberum septum. Monast. Anglic. to. 2. fol. 241. *Et totum boscum quod vocatur Breadewode, cum Francbordo duorum pedum & dimidium per circuitum illius bosci.*

¶ FRANCDAD Ager à censu liber & immunis. Chartarium Auxitanæ Ecclesiæ Ch. 108. *Duæ eræ fuerunt, ambæ erant & adbuc sunt Francdads S. Mariæ... Quoniam ab antiquis temporibus illæ duæ eræ & erant & sunt modo Francdacd de S. Maria.* Vide Francitas.

FRANCENUM, Pergamenum ex pelle vitulina confectum, Flandris *Francyn*, nostris *Veliu.* Occurrit in Chron. Windesem. libr. 2. c. 42. 43. 54. Vide *Fractura 2.*

¶ FRANCHAMEN, Libere nullius requisito consensu. Statuta Massil. 3. c. 11. *Constituimus ut quicunque babeat bonorem liberum, bonores, vel possessiones ex quibus in aliquo nemini serviat seu servire debet aliquid inde, valeat illos, vel illas vendere libere & Franchamen, vel distrahere.*

FRANCHERIUS, [Municipalibus officiis immunis.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. 1283. MSS. *Quilibet babitator Barcinonensis, sive sit officialis, sive Francberins, contribuat in servitiis regalibus partem sibi contingentem in eis.*

FRANCHESIA. Vide *Franchire*, & *Franchisia*.

¶ FRANCHEZA. Vide *Franchisia 1.*

¶ FRANCHIARE. Vide *Franchire*.

¶ FRANCHIATURA. Charta Libert. Bellomont. ex Coaslio. codice MS. *Non veniemus contra manumissionem, Franchiaturam seu franchisiam, libertatem, &c.* Vide *Francitas*.

FRANCHILANUS. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 442. *Et unam carucatam terræ apud Hamerwith, cum villanis & Franchilano nomine Hamone, &c* Francland, est terra Francorum, Saxonibus: ita Franchilanus erit *libere teneat*, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus*. *Frannclein*, dicitur in Chronico vernaculo Trivetti laudato à Spelmanno, paulo ante an. 1307. *Thomas Brotherton* (filius Eduardi I.) *apres le mort son pere esposa la fille de un* Fraunslein *appellee Alice.* Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 29. *Quod in ea villula tam parva reperiri non poterit, in qua non est Miles, armiger, vel pater familias, qualis ibidem Frannclein vulgariter nuncupatur, &c.*

¶ FRANCHILECHES, *Tenir en Franchileges*, Est libere tenere. Instrum. Gallicum an. 1294. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 969. *Et tenoient à fie & à bomage de nostre Seignor le Roy de* France *dessus dit, excepta ceux qui ont à plain pois, fait en cens, en rentes, en costumes, en complans, en terrages, en Franchileches, en bomages, en ventes, en dentes.*

¶ FRANCHIMENTUM, Immunitas. Instrum. an. 1277. to. 2. Hist Dalphin. p. 17. *Salvo vinteno bominum ipsius castri, quod mibi dederunt pro Franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum bominum dictum vintenum levaretur.*

FRANCHIRE, Ingenuum, *Francum* facere ex servo, manumittere, Gallis *Affranchir*. Gloss. Lat. Gall. *Manumittere, Franchir.* Charta an. 1185. apud Guichenonum in Probat. Histor. Bressens. pag. 5. *Franchio, manu & ore manumitto à consuetudine Legis Salicæ Joannem Pithion de Vico hominem meum, & suos legitime natos, & ad sanum intellectum reduco, ita ut suæ filiæ possint sibi succedere: dictumque Joannem & suos natos constituo homines meos franchos & liberos ab omni usagio bono vel malo Legis Salicæ, & pro hac manumissione & franchesia babui & recepi 18. libras Viennensium bonorum, &c.* Adde Consuetudines & Libertates Baugiaci apud eumdem p. 63. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ 1222. in Tabul. Campan. *Nos. quod ego Joannem de Meldis Monetarium, & Margaretam uxorem ejus, Franchivi & liberos esse concessi ad vitam eorum, ita quod singulis annis reddent 50. sol. in nundinis Maii. Per hoc autem volo & concedo, ipsos esse liberos & immunes & quitos, quandiu vixerint, ab omni tallia tolta & demanda, & custodia villæ, turris & gabiolæ, &c.* [Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. Cod. MS. *Manumisimus, Franchiavimus ..... omnes & singulos.*] *Francomatos*, captivos libertate donatos appellabant nostri in Regno Hierosolymit. Assisiæ Hierosol. MSS. 2. part. c. 31. *Et de ceaus, qui s'avouent pour Frangomates, ou Esclafs franchis. ils doivent porter lettres seellees dou Visconte, ou dou Bailli de la contree, en quoi ils sont, coment ils sont frans à ce que l'on les puisse arrester.*

Franchire, est etiam immunitatem à præstationibus & operis concedere. Charta Guidonis Vicecomitis Thoarcensis an. 1240. ex Tabul. S. Hilarii M. Pictavens. *Nos Guido Vicec. Thoarc. notificamus universis, quod nos homines B. Hilarii de la Coinderie, & hæredes ipsorum, & tenementa, & arbergamenta ipsorum, spectantia ad Ecclesiam memoratam exuimus, & Franchivimus in perpetuum ab omnibus excubiis Castri Thoarcii & ab omni talliata, propter talleiam terrarum nobis debitam de jure in nativitate B. Joan. Bapt. item ab auxilio & quæsta Baillivorum Thoarcii, & à panagio ipsos similiter duximus Franchiendos, &c.* [Charta privilegiorum Marliaci an. 1308. *Nos Humbertus Dominus ..... de Villars, confitemur quod antecessores nostri Franchiaverunt villam de Marliaco.* Litteræ Philippi VI. Franc. Reg. an 1328. tom. 2. Ordinat. pag. 20. *Et se il avenoit que nous Enfranchissiens aucuns de ladite ayde, nous voullons que ladite franchise tiengne leu o noz dites bonnes gens de Paris.*] Vide Littletonem sect. 204.

¶ FRANCHISARE, Eadem notione. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. an. 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 81. *Ledas pannum reddent illis quibus eas debent. In furnis & molendinis reddent costumas, sicuti solent & debent, de omnibus*

mnibus aliis costumis quitto eos penitus & Franchisa.

1. FRANCHISIA, Prædii rustici species, sic forte appellata, quod Francorum & liberorum esset, cujusmodi est apud Anglos *liberum tenementum*, tametsi postmodum censibus & præstationibus nbooxia. Tabularium Prinratus Paredi fol. 62. *Et omnia, quæ ibi habebat, alodum sive Franchisiam, campos, prata, silvas, &c.* Fol. 63. *Franchisiam unam, omnemque terram, quæ ad ipsam Franchisiam pertinere videtur, &c.* Fol. 42. *In villa Mancellis Franchisiam, ubi stat Bernoenus, & omnem terram, quæ ad servitium ejusdem Franchisiæ pertinet, cum omni integritate.* Fol. 12. *Item in ipsa villa unam Franchisiam appellatam Mansum Ales Placis, & reddit 2. sextarios de avena, &c.,.... In villa Moncellis unam Franchisiam, quæ vocatur Ad vinam, & reddit in censum 2. den. &c.* In Consuetudine Herliacensi art. 2. 3. *Tenir Franquiesmes*, id est, terras francas & immunes à ceosu tenere. *Franchise*, Gallis nostris dicitur jus, quod nobilibus viris potissimum competit; atque ita vox hæc intelligi debet io Stabilimeotis S. Ludovici lib. 1. c. 9. 22. *Loi de Franchise*, id est, lex seu jus nobilium, Petro de Fontanis c. 3. n. 5. 6. in Consuetud. Normanniæ art. 49. & Nivernensi c. 9. art. 1. *Homme de corps, qui jouit de Franchise par dix ans*, in Coosuetud. Catalaunensi art. 18. Vide *Francitas*.

¶ FRANCHESA, Eadem notiooe, in Charta ano. 1042. Appeod. Marcæ Hispan. col. 1084. *Cum ipsos homines & ipsa villa totum ab integro, & ipsas meas Franchesas de Galiner, ... ipso monasterio de sancta Deo Grata cum suis pertinentiis, ... sic donamus nos & facimus cartam exvacuationis.*

¶ 2. FRANCHISIA, Districtus seu territorium certis privilegiis & juribus donatum, quo seosu *Franchisia* idem quod aliis *Septena*, *Banleuca*; quod Andegavis, *Quinta*; Tolosaois, *Dex*; Cenomanis, *Viaria*. Gall. *Azyle*, *Franchise*, *refuge*. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. ann 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 81. *Si milites mei cornagium vel aliud donum mihi dederint in bestiis terræ meæ, bestias quæ sunt extra Franchisiam, ex quo mihi erunt, factum fuerit infra Franchisiam, non poterunt garentire, & de hoc potero eos compellere ad sacramentum.* Libertates homioum S. Georgii de Esperanchia ao. 1291. to. 1. Hist. Dalphin. p. 27. *Item, si quis non burgensis alicui burgensi injuriam extra Franchesiam dictæ villæ intulerit, sive in personam, sive in rebus, burgensis injuriam passus Castellano nostro super hoc deferat quæstionem.* Nomasticoo Cisterc. ao. 1335. *Inhibetur ne alicui venienti ad Franchisiam in Collegio S. Bernardi provideatur de camera sive de coufugio nisi per Provisorem dicti loci.* Vide Hist. Paris. to. 1. Instr. p. 172. & 485.

¶ FRANQUESIA, Certum territorium à domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis. Charta ao. 1490. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Prætextu & occasione certarum confiniarum sive Franquesiarum, quas ipsa universitas & homines prætendebant & dicebant habere & à longo tempore citra habuisse in certa parte, seu quantitate territorii*, Infra: *Quod à cætero dicta quantitas, sive pars talium præassertarum confiniarum sive Franquesiarum uniri debeat alteri terra gastæ ipsius territorii*, Vide *Communia* 2.

¶ 3. FRANCHISIA, Libertas, jus, privilegium, immunitas, Gall. *Franchise*. Charta R. Bereogarii Comit. Provinciæ an. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. lib. 2. p. 114. *In recompensationem vestræ fidelitatis... licentiam, Franchesiam & libertatem in terris cultis & incultis quibuscumque & quorumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem spatio v leucarum pascendi ... donamus & promittimus dictam Franchesiam & libertatem supra factam per nos & successores nostros firmas tenere.* Charta an. 1275. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 165. *Tradidi feodaliter & concessi tempore viduitatis meæ ...ad finem perpetuum Roberto dicto de Valle nepoti meo quandam masuram terræ ....cum omni jure & Franchisiis dictæ masuræ terræ pertinentibus.* Instrum. an. 1290. apud Marten. to. 1. Aoecd. col. 1240. *Pronuntiatum fuit per curiæ nostræ judicium, villam de Colebic Ballivæ Matisconensis, & homines ipsius villæ in nostra speciali protectione, guarda, & salvamento remanere debere, eorumque Franchisias & libertates nos observare debere, & facere observari.* Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 27. *Quicumque recipietur in burgensem teneatur jurare Franchesiam, & jura nostra & dictæ villæ conservare ubicumque.* Charta an. 1292 io Schedis Præsidis *de Mazauges*: *Et illis usibus, libertatibus & Franchesiis de cætero ... gaudeant & gaudere possint, ... quibus gaudent & potiuntur homines de Aquis.* Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 75. *Et conservarentur in suis prædictis libertatibus & Franchesiis, &c* Charta Henrici Regis Angliæ tom. 4. Hist. Harcur. p. 1348. *Et super certis libertatibus, Franchisiis, privilegiis, quietanciis, donis, & concessionibus ... datis & concessis.* Charta Caroli VII. Regis Fraoc. pro Academia Cadom. ano. 1452. to. 6. Spicileg. Acher. pag. 499. *Cum almæ recordationis prædecessoribus nostris Franc. Regibus nonnulla studia generalia magnis & speciosis privilegiis, Franchesiis & libertatibus communita..... creata & erecta fuere.* Adde Chartam aon. 1308. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 781. aliam an. 1457. to. 9. Spicileg. Acher. p. 303. &c.

¶ FRANQUERIA, FRANQUESIA, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. artic. 149. *De Franqueria quam dedit Comes Provinciæ.* Art. 150. *De Franquesia quam dedit Comes.* Charta Beatricis Comit. aoo. 1245. apud Pitton. Hist. Aqueos. lib. 3. pag. 155. *Damus, concedimus & approbamus ... Franquesiam, immunitatem, libertatem ab omnibus quistis, toutis, &c. Ab hac Franquesia excipimus Judæos. Has autem Franquesias concedimus militibus & probis hominibus villæ inferioris Archiepiscopalis.* Homagium Isoardi *de Ponteves* factum Carolo I. Comiti Proviociæ ann. 1250. ex Schedis Præsidis *de Mauzaugues*: *Promisit ... & eum tenere & custodire in libertatibus & Franquesiis seu honoribus quibus .... consueverunt teneri & haberi temporibus retroactis.* Charta an. 1257. ex iisdem Schedis: *Et promiserunt quod Milites Arearum tenebunt in ea Franquesia in qua erunt alii Milites Provinciæ.* Alia ann. 1387. apud eumdem Præsidem: *Quod dignetur ... confirmare libertates, Franquesias, immunitates, & statuta, privilegia, & capitula in quibus .... fuerunt.* Transactio ao. 1438. ibid. *Est certa pars Montis in qua ... dominus ... non debet immittere avere extraneum ad pasquerium juxta libertatem & Franquesiam dicti castri.* Homagium an. 1480. *Excellentissimus Rex & Comes ...confirmavit ... omnia privilegia, litteras, libertates, Franquesias, immunitates, statuta & alia jura.* Charta ann 1501. *Renuntiaverunt omnibus litteris, privilegiis, libertatibus & statutis & Franquesiis quibuscumque.* Antiqua Statuta Avenion. Rubr. 9. *Secundum antiquam Franquesiam civitatis.*

¶ 4. FRANCHISIA, Libertas, manumissio. Petrus Austriç testameoto legat *Franchisiam & libertatem Elenæ sclavæ suæ*, in Instrumento anni 1324. *Libertas & Franquesia servitutis* in altero Instrum. ann. 1306.

¶ FRANCHITAS, Idem quod Franchisia 3. Franc. Tarafa in Histor. Episcop. Barcinon. *Tanta liberalitate hic Rex habitus est, ut homines ecclesiarum & monasteriorum*

viorum totius dictæ Barcinonensis diœcesis ... omnino fungerentur Franchitate.

¶ FRANCHUS. Vide in *Franci* 1.

1. FRANCI, dicti viri potissimum ex nobilitate, ingenui, ipsique proceres. Decretio Childeberti Regis c. 8. *Ita, ut si Francus fuerit, ad nostram præsentiam dirigatur, & si debilior persona fuerit, in loco pendatur*. Capitulare Compendiense an. 757. c. 5. *Si Francus homo accepit mulierem, & sperat, quod ingenua sit, &c*. Hincmarus Remensis Opusc. 33. c. 1. *Et de alia terra, quam Franci homines in suis proprietatibus dederunt*. Hincmarus Laudunensis, to. 2. p. 335. *Ipse resultante, quod Francus esset, & ut liber se defendere vellet & quivet, &c*. Charta Caroli Calvi, apud Sanjulianum in Tornutio p. 510. *Neque præsumat horum quisquam ab eorum servis, colonis, seu Francis super eorum terram commanentibus exigere*. Tabularium S. Remigii Remensis: *Anno Incarnationis Domini 861. Episcopatus autem Domini Hincmari 17. veniens Missus Domni Regis Karoli, nomine Gautselmus, Clericus, in villam Condatum, sitam super fluvium Matronam 9. Kl. Octob. ex præcepto præfati gloriosi Regis, coram testibus multis, Francis videlicet atque colonis, & consignans tradidit ipsam villam Missis Domni Hincmari, Adaloldo scilicet, Custodi Ecclesiæ S. Remigii, & Herigaudo, ipsius Advocato*. [Litteræ an. 1340. to. 1. Hist. Dalphin. p. 53. *Mandamus quatenus visis præsentibus, cum omnibus hominibus equitibus & peditibus .. ad diem quindenam festi Nativitatis B. Joannis Bapt. proximam apud S. Marcellinum personaliter interesse velitis & curetis, paratis nobiles & Frances vestræ castellaniæ librare, &c*. Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1220. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. p. 292. *Item si burgensis allodium alicujus in oppido coram Francis hominibus & scabinis invadiaverit, vadimonium suum ibidem, judicio Scabinorum, obtinebit*.] Ita *Francus homo*, in Formulis veterib. Bignonii c. 2. 3. *Homines bene Franci Salici* c. 5. Sic denique passim in Capitulis Caroli M. & Caroli Cal. in Concilio Duziacensi I. p. 105. &c. Vetus Notitia ex Pancharta Nigra Turon. an. 926. *Quam reclamationem per sex fere annos ducentos, propter cupiditatem Francorum hominum, qui eas quoquo modo possidebant, nunquam ad justitiam perducere potuit*. Charta S. Karilefi in Actis Episcopor. Cenoman. p. 83. *Ab aliis etiam nobilibus & Francis personis ex rebus eorum ditatus sum*. Alia Charta apud Beslium p. 247. *Et nullus nostrorum hæres aut successor, Comes, aut Episcopus, Vicarius aut Centenarius, nec quilibet Francus, & ipsi potestati vicinus, audeat hanc donationem nostram violare, &c*. In Chartis aliquot anni 799. apud Henschenium in Comment. ad Vitam Ludgeri Episcopi §. 4. *Ingenuus, nobilis, & Francus*, idem sonant. Exin viri liberi, ingenui & immunes ab oneribus ac præstationibus servilibus dicti promiscue Franci. Turpinus in Hist. Caroli M. c. 1. *Hi à Rege relati, populi nummos saluberrimæ promissionis devotissime efferebant, & qui libentius reddebat, Francus sancti Dionysii ubique vocabatur, quomodo liber ab omni servitute, Rege præcipiente, erat. Hinc mos surrexit, ut terra illa, quæ antea vocabatur Gallia, tunc Francia vocaretur, id est, ab omni servitute aliarum gentium libera*. Papias: *Liber*, Francus homo. Anonymus de Nominibus Germanorum: *Francus, Franciscus, liber, liberius*, ἐλεύθερος, *per syncopen seu synalephen*, à fry, & and, *quasi* fryanch, *Saxonice* frei *diphthonge Suevica est liber, adjective*; Ancke, *est adolescens, juvenis, nomen hodie gentile multis familiis, &c*. Capitul. 6. Caroli M. an. 803. c. *De servis, qui Francas feminas accipiunt, &c*. [Capitul. Caroli C. Pistens. ann. 864. *Notum fieri volumus omnibus Dei & nostris fidelibus quoniam quidam Comites nostri nos consuluerunt de illis Francis hominibus qui censum regium de suo capite, sed & de suis rescellis debebant, qui tempore famis, necessitate cogente, seipsos ad servitium vendiderunt*.] Charta Roberti Regis an. 1005. in Probat. Hist. Vergiacensis p. 52. & apud Perardum p. 170. *Et cum omnibus consuetudinariis exactionibus, ab iis etiam, qui Francorum nomine censentur, pro debito exigendis*. Alia Ottonis Comitis an. 1004. in iisdem Probat. p. 54. *Et consuetudines, quas debent ipsi servi & ancillæ, & etiam illi, qui Francos se dicunt desuper potestatem manentes, &c*. Charta Henrici Imp. an. 1039 in Chronico Mindensi pag. 737. *Aut homines ipsius Ecclesiæ, Francos, liberos, & Ecclesiasticos, litones, maalman, vel servos, &c*. Occurrunt eadem verba p. 739. 740. 741. [Charta Willelmi Nothi Regis Angliæ an. 1080 in Tabul. Cadomens. Monast. *Item in insula de Gersei unum molendinum duorum Francorum hominum .. in Gosberti villa terram duorum Francorum hominum, pro filia sua facta Monacha*. Horum verborum loco in alia ejusdam Willelmi Charta ibid. habetur: *Cum molendino duobusque Liberis hominibus*. Charta Villænovæ in Dumbis ann. 1426. *Petrus Varmon recognovit se esse justiciabilem D. Ducis Borbonii ad causam castri Villæ novæ, & promittit se fidelem fore dicto Domino & contribuere in dicto castro, prout faciunt alii homines Franci*.] Fridericus I. Imp. in Actis Adriani IV. PP. apud Baron. an. 1155. *Supervenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque (Romam,) quæ adhuc in re residua fuit, ingenuitate fortiter eripuit*. Chron. Fossæ-novæ an. 1192.

Et nos per Francos facit amodo vivere Francos.

Le Roman *de Garin*:

Garin mes peres fu Frans hom & gentis.

Philippus *Mouskes*:

L'enfant de Champagne avoec,
Et maint Franc bacelier iluec.

Vide Perardum p. 147. Probat Hist. Turenensis p. 105. Probat. Hist. Sabaud. p. 55. [Rymer. to. 7. p. 190.] &c. Scribit Butelerius in Summa rurali hominem obnoxiæ ac servilis conditionis *Francum fieri*, si ei permittat dominus feudum acquirere intra dominii sui fines.

At vero inter homines *Francos* alii censum de capite debebant atque *talliæ* erant obnoxii, alii ab ea liberi & immunes erant. Primum docet Edictum Pistense c. 28. *Ut illi Franci qui censum de suo capite vel de suis rebus ad partem regiam debent, &c*. Alterum aperte innuunt Consuetudines Marchiæ Dumbarum art. 12. *Omnis Francus, cujuscumque homo Francus sit, punietur in dominio in quo forefecerit secundum jus & rationem scilicet illi Franci, qui non debent manum mortuam*.

¶ FRANCHUS, Liber, immunis ab oneribus & præstationibus servilibus. Charta Lud. X. Reg. Franc. an. 1313. in Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod omnes universi & singuli homines de Leucata & in sitis Franchi & liberi à dicta servitute*.

¶ FRANCUS SERVIENS. Antiquit. Tricassinæ MSS. fol. 195. v. *Item placet nobis quod tres Franchi Servientes Capituli in suis Ecclesiis Parochialibus Ecclesiastica percipiant, & libere percipiant Sacramenta*.

FRANCUS TENENS, Idem, qui *libere tenens, Franc tenant*. Assisæ Henr. II. Reg. Angl. apud *Clarenden*: *Si quis obierit Francus tenens, hæredes ipsius maneant in tali saisina, qualem pater suus habuit, de qua fuit vivus & mortuus, de feodo suo, &c*. Vide *Libere tenens*, in voce *Tenens*. At

FRANCUS, in Historia Abbatiæ Condomensis videtur sumi pro tenente obnoxiæ conditionis, quique in commercio fuerit. Pag. 463. *Oliverius Monachus dedit Francum unum in loco, qui dicitur Biraged*. Ibid. *Dederunt Francum unum in loco, qui dicitur Estoubed*. Pag. 464. *Dederunt S. Petro Ecclesiam, quæ vocatur Nux ficca, &*

ea, & Francum unum, & alium Francum in loco, qui dicitur Anezag. Adde p. 478.

Francus, opponi videtur *villano*, in quadam Consultatoria, edita post Observantias Regni Aragon. fol. 43. *Si vir promoritur superviviente uxore, uxor ingenua, i. Infançona, vel uxor Franca, i. civitatis, &c.*

¶ Francus & Quitus, Formula à Gall. *Franc & quitte*. Epitome Constitut. Eccl. Valentiæ ab ann. 1200. ad an. 1580. to. 4. Conc. Hisp. p. 143. *Pro distributionibus sibi annuatim solvendis, super decimis de Alzira; illisque auctoritate propria levandis & exigendis, & in dictas distributiones convertendis, Franchis & Quitis, & absque omni onere expensarum percipiendis.*

¶ Francum Festum, Gall. *Franche-Feste*, in Charta ann. 1424. dicuntur nundinæ quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint à consuetis exactionibus.

¶ Francum Oleum, Purum, legitimum. Statuta Arelat. MSS. art. 103. *Nullus revenditor olei vendat oleum alicui causa comedendi, nisi Francam.* Eadem notione *Vinum Francum*, in Charta ao. 1143. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 475. *Vinum sanum & Francum*, in Constit. MSS. Cluniac.

¶ Franci Pisces, Ii dicuntur quos Dominus loci sibi reservavit. Chartul. Monast. SS. Trinit. Cadomens. fol. 23. verso: *Domina Abbatissa debet habere salmones & turgones & alosas & lampreas, & porpedes & omnes Francos Pisces. Franchi Pisces* dicuntur in Statutis Massil. lib. 1. c. 50. recentes, boni, Gall. *Frais*.

¶ Franca Terra dicitur ad discrimen illius quæ in *villenagio* tenetur. Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 171. *Nicolaus vero assensu & permissione nostra permutavit dimidiam acram prædictæ Francæ Terræ a Garnerio de Moncello pro dimidia acra suæ villanæ ... talis inter eos irrefragabiliter tenenda conventione, quod Nicolaus dimidiam acram terræ villanæ liberaliter tenebit.* Ibid. to. 2. p. 2084. *Quamdam compositionem cum Petro homine nostro de Ceus fecimus pro decima ejusdem terræ de Ceus, quam supradictus Petrus jure hæreditario possidebat, illas acras Terræ Francas, sicuti habebamus, dedimus.*

¶ Franca Villa, Quæ certis *Franchisiis* seu privilegiis gaudet. Charta an. 1273. to. 9. Spicileg. Acher. p. 259. *Cum Villa Tysiaci ab ipsius fundatione Franca & libera constituta fuerit à Domino Bellijoci qui tunc regnabat, & postea ab ipsius successoribus ... libertas dictæ Villæ Tysiaci & franchisia approbata & confirmata fuit.* Charta Arnoldi D. *de Wesemale* apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 92. *Quod homines terræ nostræ numquam in terra sua Brabantiæ in Francas Villas vel alias ad morandum recipiantur.*

¶ Franca Vasa, Probata. Ordinatio de officiis domus Dalphin. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 393. *Item præfatus magister Botellerius, sit cum omni solertia diligens bona vina perquærere pro pretio quo poterit meliori, nec obmittat sollicitare frequentius magistrum Hospitii, & thesaurarium ac provisorem, quod opportune tempore in locis magis convenientibus fiat provisio debita boni vini, quodque vasa ubi vina reponuntur, sint Franca et solida, et ut expedit reparata ad ipsum vinum utiliter conservandam.*

Francus, Moneta Francica, nostris *Franc. Francus Bordalles*, Franci Burdegalenses, in Consuetud. Solensi, tit. 9. art. 3. [Charta Ecclesiæ Brivatensis ann. 1365. *Unus denarius auri vocatus Franc pro xx. sol. computatus.*] Vide *Moneta*.

¶ 2. FRANCI, Bellicosi, armis & bellica laude commendati; unde nostris *Francorum* agmen. Sigebertus Gemblac. initio Chronog. *Valentinianus Francos Attica lingua appellavit, quod Latina lingua interpretatur feroces.* Liber de Castro Ambasiæ, &c. c. 4. tom. 10. Spicileg. Acher. p. 525. *Sicambri hæc audientes cæsos Alanos omnino deleverunt. Romani Attica lingua tunc eos Francos, id est, feroces appellaverunt; deinque à tributo liberi vixerunt.* Chron. MS. Regum Franc. ex Musæo D. de Cauge: *Et videns eorum audaciam et fortitudinem vocavit eos Francos, id est, feroces.* Ernoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludov. Imper. lib. 1. apud Muratur. to. 2. pa. 2. p. 26.

Arma ferunt semper, bellis assueta juventus.
Bajulat hæc juvenis, hoc agit arte senex.
Namque ipsum nomen Francorum horresco recensens.
Francus habet nomen à feritate sua.

Robertus Guaguinus in Epist. ad Franciscum Ferrebout an. 1468. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1837. *Tradunt enim qui res gestas scribunt, ob eam rem Francos dici, quod sint vel Romano tributo Franci, hoc est, liberi; vel, quod verius est, feroces, non ea quidem ferocitate qua furit insolens barbaries; sed animi virtute clarissima, quam amor libertatis ingenuis pectoribus ingenerat.* Franci dicti etiam Latini in Hist. Orient. Jacobi de Vitriaco lib. 3. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 275. *Christianorum varia sunt gentes, & in varias sectas divisæ, quorum primi sunt Franci, qui Latini verius appellantur, homines bellicosi, armis exercitati, capite nudi; et isti pure Catholici sunt.* Vide *Francia*.

¶ 3. FRANCI, Sic appellabantur ii qui magnos dies seu assisias publicas & generales Parium Franciæ tenebant. Ita D. *De Lauriere* in notis ad Edictum Philippi VI. ann. 1344. to. 2. Ordinat. Regum Franc. p. 214. ubi illud e veteri Parlamenti stylo p. 1. c. 23. §. 1. refert: *Ubi quis appellavit de hominibus alicujus Paris, qui super se habent homines Judicantes in curia dicti Paris, qui dicuntur Franci.*

FRANCIA, Gallia, à Francis, qui eam invaserunt, & Romanis abstulerunt, dicta. Primus autem hac appellatione Galliam donasse dicitur Gregorius M. lib. 4. Epist. 31. ad Mauricium Imp. & libr. 6. Epist. 33. quam prioribus eorum sedibus tribuit præ cæteris Nummus Constantini Imperatoris, quem alibi proferimus, in cujus aversa parte FRANCIA legitur.

Longe ante Gregorium M. Galliam nomine Franciæ designavit Eumenius in Panegyrico Constantino filio Constantii dicto: *Quid loquar rursus intimos Franciæ nationes non jam ab his locis, quæ olim Romani invaserant, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab ultimis Barbariæ litoribus avulsas, ut in desertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani imperii cultu juvarent, et arma dilectu?* Infra: *Affecisti pœna temeritatis Reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui pacem violaverant.*

At posterioribus sæculis, & potissimum sub prima & secunda Regum nostrorum stirpe, cum Francorum Imperium & dominatio in exteras regiones, atque adeo longinquas sese protendisset, Franciæ nomine intellectæ eæ omnes, quæ Francis parebant, aut paruerant. Id vero ab eo manavit, quod Reges harum provinciarum à Francis orti, & à Francia digressi, sese indidem Francorum, non autem regionum, quibus imperabant, Reges inscriberent, uti observatum ab Ottone Frising. lib. 6. c. 17. & Sirmondo ad Capit. Caroli C. tit. 1.

In primis vero Germania hacce appellatione innotuit, quod ea provincia diu Francis nostris paruerit, ut constat ex Eginhardo an. 820. 823. Hermanno Contracto ann. 838. & aliis Rerum Francicarum Scriptoribus: unde etiamnum Franconiæ nomen inditum. Lexicon MS. Gr. Reg. Cod. 2062. Τ... Vetus Scholiastes Juvenal. Sat. 4. de Cattis. *Gentes Germanorum sive Francorum.* Et S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Inter Saxones quippe et Alemannos gens*

gens ejus non tam lata quam valida, apud Historicos Germania nunc vere Francia vocatur.

Cum igitur tam late sese diffudisset Francorum nomen & virtus bellica, & in exteras ac remotas Europæ regiones sese propagasset eorum Imperium, inde factum, ut Græci non modo, sed & Saraceni, Arabes, & Abyssini Europæanos populos *Francorum* nomine donarint. Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 11. *In illo tempore propter excellentiam Caroli, Galli & Aquitani, Edui & Hispani, Alamanni & Bajoarii, non parum insignitos se gloriabantur, si vel nomine Francorum servorum censeri mererentur.* Georg. Monachus S. Sabæ apud Eulogium lib. 2. Memorial. c. 10. *Cœpi cogitationibus variis æstuare, ut aut proprium solum revisere, aut regna Christianorum, id est, Franciam peterem.* Luithprandus in Legat. *Residentibus nobis ad mensam, ... ex Francis, quo nomine tam Latinos, quam Theutones comprehendit, ludum habuit.* Id potissimum observatum à Guiberto in Hist. Hierosl. lib. 2. c. 1. Conrado Usperg. in Henrico IV. Vincentio Belvacensi libr. 30. c. 87. lib. 31. c. 146. Abulfeda p. 4. Josapho Barbaro in Itinerario in Persiam p. 465. Belono lib. 2. Observ. c. 85. Damiano à Goes tom 1. Hist. Hisp. Gabriele Sionita ad Geograph. Nub. Clim. 4. p. 1. Abrahamo Echellensi in Hist. Arabum c. 5. &c.

Francia Antiqua, Franconia, vetus Francorum sedes, quam *Francorum Regionem* vocat Hieronymus in Chron. an. 377. *Franciam* supradictus Constantini M. Nummus. Ita porro appellatur ab eodem Hieronymo in Vita Hilarionis, & à Monacho Sangallensi lib. 1. c. 25. & lib. 2. c. 16.

☞ Errat Cangius, si fides Schiltero; neque enim Franconia, inquit, *Francia Antiqua* usquam appellata est. Cangio præivit Erasmus ad Epistolam S. Hieron. 51. qua in re & ipse quoque falsus est. Monet iterum Schilterus Franconiam non Germaniam ipsam esse, sed partem Franciæ Orientalis transrhenanæ, cujus fines indicat Chron. magn. Belg. *Franconia pars Alemanniæ intra Rhenum & Danubium in qua Bamberg.* Interdum *Francia* nude dicitur. Eckeardus Jun. de Casib. S. Galli c. 1. *Nondum Suevia in Ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant nuncii: Franciam ad Alpes tum Werinbere.*

Francia Gallicana, in Chron. Laurisham. pag. 69.

Francia Interior, Gallia ipsa, ad discrimen ulterioris, seu Germanicæ. S. Eulogius Archiep. Toletan. in Epist. ad Willesindum Pampilon. Episc. *Quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab ulterioris Franciæ gremio ibidem descendentibus jactitabat. Deinde urbi appropinquans negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Moguntiam nobilissimam Bajoariæ civitatem exulasse cognovi. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuncium regredientibus .... ab Interiori Francia fratribus nostris didicimus.*

Francia Latina, Gallia ipsa, Wipponi de Bello Saxon. pag. 112. Vetus Chronicon apud Lambecium libr. 2. Commentar. de Biblioth. Cæsarea pag. 394. *Hic divisio facta inter Theutones Francos, & Latinos Francos.*

Francia Magna, Μεγάλη Φραγγία, Germania, apud Constantinum de Adm. Imp. c. 26. 29.

Francia Media, quæ inter Austriam, & Neustriam interjacet, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 57.

Francia Nova, Neustria, quæ distinguitur ab Austria. Albericus: *Successit ei in regno filius ejus Clodoveus in Neustria, id est, Nova Francia, per ann. 17. vivente adhuc Sigeberto in Austria.* In veteri Notitia præfixa to. 1. Hist. Franc. *Senonensium Archiepiscopus, Franciæ Novæ Archiepiscopus nominatur.* Vetus Notitia apud Dominicum: *Civitas Parisius, civitas Aurelianis, ubi deficit Nova Francia.*

Francia Occidentalis, Gallia, Francia proprie dicta, [& quidem κατ' ἐξοχήν, etiam ante Sigebertum an. 844.] Occurrit apud Ottonem Frising. lib. 5. c. 35. lib. 6. c. 17. Albert. Aq. lib. 8. a. 6. Asserum de Ælfridi rebus gest. ann. 884. 886. [Pactum Bonnense inter Carolum Simplicem Franciæ, & Henricum Aucupem Germaniæ Reges ann. 921. apud Aubert. Miræum to. 1. p. 37. *Anno vero regni Domini & gloriosissimi Regis Francorum Occidentalium Caroli 29. redintegrante 24. .... anno quoque regni Domini & magnificentissimi Regis Francorum Orientalium Henrici 3.*]

Francia Orientalis, dicta Germania, ad discrimen Franciæ Occidentalis, seu Galliæ. Annales Francor. Metenses ann. 688. *Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlandos vocant, suscepit principatum.* Ubi *Osterland* idem valet ac *Austrasia*, seu *Austria*, de qua voce supra egimus. Unde passim legere est, Reges & Imperatores Germanicos sese subinde *Francorum Reges* aut *Imperatores* inscripsisse, licet non essent de stirpe Regum Francicorum orti. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 60. Harigerum Abbat. in Vita sancti Landoaldi n. 12. Vitam B. Mathildis Reginæ n. 2. Crantzium in Metrop. l. 4. c. 13. &c.

☞ Qui fuerint Franciæ Orientalis limites discimus ex Gothofredo Viterb. ad an. 881. *Arnulphus totam Franciam Orientalem, quæ hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bavariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam & Lotharingiam rexit: Occidentalem vero Franciam Odo tenuit.* Wippo in Vita Conradi Imper. p. 430. *E Saxonia Boiariam & Orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit.*

Francia Orientalis, Gallia ipsa, respectu Angliæ, apud Asserum de Ælfredi rebus gest. an. 880.

Francia Romana, Gallia, sic dicta, inquit Albericus an. 939. *non à Roma, sed à lingua Romana*, apud Luithprandum lib. 1. c. 6. Ottonem Frising. lib. 7. c. 15. & Albertum Aquens. lib 1. c. 9. 17. lib. 3. c. 30. *Gallia Romana*, apud Contin. Reginonis an. 939.

Francia, seu *Gallia secunda*, apud Lambertum Tuitiensem in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 22. est Francia nostra.

Francia Sequanorum, Senonensis provincia, quæ circa Sequanam fluvium limites suos habet, quæ *Francia Senonensis*, in veteri Notitia Galliæ appellatur. Acta Conversionis S. Huberti Comitis to. 1. Hist. Franc. p. 678. *Hic, quia prudentis erat ingenii, considerans Ebroinum ad omnem malitiam promptissimum, execratus omnes actus illius, Franciam Sequanorum deseruit, & in Austriam apud Pipinum Ducem.. se contulit.*

Francia Theutonica, Franconia, apud Lambertum Schafnaburg. p. 242. [Minus recte, ex contextu enim potius Germania ad Rhenum intelligitur, quam Franconia.]

Francia Ulterior. Vide *Francia Interior*.

¶ FRANCICUS Auri vel *Argenti*. Vide in *Moneta Regia*.

¶ FRANCICUS Panis, Placentæ genus. Vide in *Panis* 2.

FRANCIGENÆ, Anglis dicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent per *Englescheriam*, inquit Bracton. lib. 3. tr. 2. c. 15. §. 2. 4. Vide *Englescheria*.

¶ FRANCIGENATUS, Gallus, è Francis oriundus. Hist. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1100.

Ut fuit

Ui fuit ereptus Theobaldus Francigenatus
Terræ dux & herus post regem nobilis hujus.

FRANCIGINI Statutis Communis Bononiensis apud Ghirardaccum lib.9.Hist.Bonon.pag.279. *Quod lusores azardi & bescazariæ, & incisores casei in ipsis scalis, & in platea Communis per decem perticas, nec etiam cantatores* Francigiuorum *in plateis* Communis *ad contondum . . . omnino morari non possint, nec debeant, &c.* Forte ii, quos *Chauteurs de Romans*, Franci nostri vocabant.

¶ FRANCILOGUS, Sermo Gallicus. Vita S. Ursmari tom.2.Aprilis pag.562. *Infirmitas quæ dicitur gutteria Francilogo.*

¶ FRANCIOSUS, Francicus. Vita B. Columbæ Reatinæ tom.5.Maii p.361. *Morbo Franciosо laborabat.*

¶ FRANCIPLEGIA. Vide in *Plegius.*

¶ FRANCISARE, *More* Francorum *se habere, vel lingua eorum loqui.* Johan.de Janua. Gloss.Lat.Gall Sangerman. *Francisare, Françoier, c'est soy avoir en parler, en maniere de François.*

FRANCISCA, FRANCISCUS. Papias, Joan.de Janua, & Jacobus de Voragine scribunt, *Francisca* dici *signa quædam instar securium, quæ Romæ ante Consules ferebantur, quæ erant in terrorem, in securitatem, & in honorem.* [Gloss.Lat.Gall.Sangermao *Francisca, Une maniere d'ensoigne que l'en souloit porter devant les* Consols *ou* Consules, *comme haches.*] Certe Aimoino lib.1.cap.12. *Francisca* est spatha seu machæra, vel etiam bipennis, Gallis propria. Hincmarus in Vita S.Remigii: *Accepit autem Rex Franciscam ejus, quæ vocatur Bipenna, & projecit in terram.* Iisdem fere verbis Gesta Reg. Francor.cap.10. *Accepit autem Rex* Franciscam *ejus, quod est bipennis, & projecit in terram.* Et Flodoardus l.1. Histur. Remens.c.13. *Spretisque ipsius armis, ejus Franciscam projecit in terram* Bipennem appellavit paulo ante, ut & Greg.Tur.l.2.Hist.c.27.qui Francis securim propriam fuisse testatur lib.9.c.35.

☞ Ejusmodi securim penes se habuit Borellus, quam *Franciscam* fuisse existimat: eam sic describit in Glossar.Gall. Manubrium habet ferreum longitudinis trium circiter pedum, cavum intus, in cujus extremo securicula erat ad nutum mobilis, quæ cuspide retro munitæ cassides & scuta perfringere ac perforare poterat quam facillime. Erat præterea in manubrii cavo instrumentum quo milites, dum vacarent, annonam suam molere poterant. Verum non una fuit horum armorum species & forma.

FRANCISCUS, Eadem notione. Papias, ex Isidoro lib.18.cap.6. *Franciscæ signa sunt, quæ Hispani ab usu Francorum Franciscos vocant, quæ ante Consules ferebantur, quæ Secures dicuntur.* Vide Anastasim Childerici cap.14.

1. FRANCISCI, Franci, Galli, φραντζίσκοι, Nicetæ in Isaacio & Alexio num.2.& Pachymeri l.3. c. 8. Utuntur non semel Scriptores. Leo Ostiensis lib.1.cap.64. Hariulfus lib.1.cap.15.lib.3.cap.10.25.l.4. cap. 32. Dudo de Morib.Norman.passim, Nangius in Chr.an 1182. [Chr. Parmense ad an. 1282. apud Murator. tom.9. col. 802.] &c. *Solidi Francisci.* Vide *Solidus. Scara Francisca*, in Annal. Francor. an.778. *Francisca lingua*, pro Gallica. Hermoldus Nigellus lib. 1. de Ludovico Pio:

Seu quis Franciscam mavult referare loquelam,
Nominis ut possit noscere notitiam.

In Epitaphio Gregorii V. PP. in Æde Vaticana:

Usus Francisca, vulgari, & voce Latina,
Instituit populos eloquio triplici.

Et in Gestis Consulum Andegav.c.6.num 6. *Francisce componere*, apud Otfridum in Epist.ad Liutbertum Archiepisc. Mogunt. *Franciscus habitus*, apud Aimoinum lib.5.. cap.33. *Syndon Francisca*, in Charta an. 1197. apud Ughellum tom.7 pag. 1275. *Vestitus patriae, id est, Franciscus*, apud Eginhardum in Vita Caroli M.pag. 102. *Cuspis Franciscus, miles Franciscus, Franciscus mos*, apud laudatum Hermoldum. Lana Gallica Italis dicitur *Francisca*, teste Polydoro Virgilio l. 1. Hist.Anglic. Quippe veteres Etrusci *Franciscos* appellabant, quos alii *Francos*. Ita Joan. Villaneus lib. 2. c. 18. & alibi non semel.

Hanc vero enuntiationem mutuati videntur populi omnes à Longobardis, aut Sclavis qui gentilitia & appellativa nomina efferebant plerumque in *isc*, quod potissimum solenne est etiamnum Dalmatis. A Sclavis Anglo Saxones hauserunt eum morem, apud quos *Romanisc* est Romanus: *Lundenisc*, Londoniensis, &c. In veteri Charta apud Perardum in Burgun. p.26.& 27. *Saracenisсus, Longobardiscus*, legitur. Ita *Thraciscus* apud Capitolinum & Jornandem de Rebus Geticis in Maximino: *Spaniscus*, non semel apud Anastasium: *Hunniscus*, apud Vegetium lib.4. Art.veterin. cap. 6. & Monachum Sangall.lib.2.in Præfat. *Frigiscus*, apud eumdem Veget. *Teutiscus, Metiscus*, apud Mon. Sangall. lib.1. c. 21. *Sclaviscus*, in Annal.Franc Fulden.an.871. *Graciscus*, apud Gerbertum Epist. 153. *Daniscus*, in Notitia Imper.&c.

2. FRANCISCI, Hæretici quidam quorum mentio fit in Constitut. Friderici Imper. contra Patarenos apud Waddingum an.1154. n.16.

¶ FRANCISCUS, Mensura frumentaria. Charta an.1143.apud Baluz.Hist. Tutel. col.475. *In unoquoque ipsorum mansorum quatuor denarios, & unum gallum, & unum Franciscum frumenti, quatuor sextarios de civada.* Vide alia notione in *Francisca.*

FRANCITAS. Surita lib.1. Indic. Arag. æra 882. *Carolus Calvus Francorum Rex Barcinonensibus, sive Hispani, sive Gothi essent, immunitatem, libertatemque elargitur, quæ Franci uti assueverant, permittitque, ut Gothicis legibus jura inter se foraque constituant. Immunitas ea à Francis in Hispania Frankitas dicta. Francorum enim nationem Germanicam Germanis reliquis & Frisiis commodiore immunitatis conditione antetulerat.* Idem æra 1148. *Ut oppidum coleretur habitareturque, civibus Frankitatis, id est, ingenuitatis ornamenta ab Imperatore præstantur.*

FRANQUITAS, Idem quod *Franchisia, Salvitas, Libertas, Salvatio, Salvamentum, &c.* Locus scilicet, cujus incolæ jure gaudent immunitatis, cujus tamen ratione præstatio dominis fiebat. Histor. Abbatiæ Condomensis p.457. *In ista Cœnobio Sanctimonialis effecta dedit quandam Franquitatem Darsimam, &c.* Pag.486. & 488. *Francdad* idem sonat, ubi forte *Francitad* legendum. Vide Foros Regni Aragon.fol.129. *Libertas, Salvitat*, [& *Francdad* suo loco.]

Nescio, an alia notione hanc vocem usurpent Fori Bigorrenses art. 36. *Francitatem coopertam nemo emat, vel discooperire faciat, ut postea possit emere: quod si fecerit, servitium Comiti, sicut quilibet persolvat, aut dimittat.*

¶ FRANQUITAS, Immunitas à quolibet servitio & censu. Charta Berengarii Comit Barcinon. ann. 1205. in Append.ad Marcam Hisp.col. 1038. *Facimus omnibus suprascriptis & ipsis qui post vos futuri erunt habitatores prædictorum locorum, scilicet qui jurejurando nobis fidelitatem & adjutorium firmaverint & firmaverint, hanc nostræ munificentiæ retributionem, ut abinceps omnes Franquitates atque vestra omnia quæ hodie franca habetis sive habebitis, cum omnipotentis Dei juvamino & nostra confirmatione sine ullius inquietudine teneatis atque possideatis; ita ut nullus nostrorum . . . franca vestra omnia prædicta, sive illa* que pertinent ad Franqui- E c

quitatem prædictæ villæ ... pertentet auferre, aut in quocumque divellere sive corrumpere. Pascuata quoque & ligna & aquas & conversiones aquarum, fontes, & exitus atq; egressus spatia quæ ad usum prædictarum Franquitatum pertinent, libere habeatis, & pro iis ullum servitium censue nobis aut alicui homini minime faciatis. Acta B. Raymundi Lulli to. 7. Junii p. 651. *Ex alio Instrumento liquet, præfatum Infantem Jacobum ... confirmasse & jurasse omnia privilegia, Franquitates, cavallerias, donationes & concessiones habitatoribus Majoricarum datas.*

FRANCLAND. Vide *Franchilanus*.

¶ FRANCOLENSIS, Idem qui *Franchilanus*, seu libere tenens. Liber niger Scaccarii p. 77. *Super dominium ecclesiæ sunt feoda trium militum & dimidii, cum tenura Francolensium in villa Cernell.*

¶ FRANCUM MESUM, Agri portio quæ à liberæ conditionis hominibus colitur, vel quæ servilibus obnoxia non est. Charta Officialis Paris. an. 1242. ex Tabul. Sangerm. *Recognoverunt coram nobis se vendidisse, ... duo arpenta terræ arabilis sita in uno tenenti quæ dicebant se habere ... in censiva dictorum Abbatis & Conventus, oneratà in duobus denariis Paris. annuatim de Franco meso tantummodo, ut dicebant.* Vide *Mansus*.

FRANCUM PLEGIUM. Vide *Plegius*.

FRANC-VINUM, seu *Francum vinum*, quasi *Franc vin.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1253. apud Perardum pag. 476. *Rannum trullorum, furnorum, vinorum, vindemiarum, Franc-vinis, mercatus, &c.* [Vide in *Franci* 1.]

¶ FRANCUS. Vide *Franci* 1.

¶ FRANCUS-RESPECTUS, Habere tenementum in *Franco-respectu*, est tenere seu possidere agrum ab omni censu sive præstatione annua liberum & immunem. Chartular. SS. Trinitatis Cadom. fol. 29. *Eduardus tenet 2. virgas & dat inde 7. sol. per annum, & alias 2. virgas in Franco respectu.* Vide *Respectus*.

FRANGERE. Vide in *Juramentum*.

¶ FRANGIA, Vox Italica, Gall. *Frange*, Fimbria. Occurrit in Translatione S. Antonini, Maii to. 1. p. 768. & Inventario Eccl. Aniciensis an. 1444.

¶ FRANGIATUS. Vide *Fragiatus*.

¶ FRANQUESIA. Vide *Franchesia* 2. 3. 4.

FRANQUILLINUS, Avis species, de qua Fridericus II. lib. de Venat. cap. 9.

¶ FRANQUITAS. Vide *Francitas*.

¶ FRANTZCHI. Bernhardus *de Breydenbach*. Itiner. Hierosol. p. 165. *Sunt ... in Hierosolymis quidam orthodoxæ fidei devoti professores, viri religiosi, qui à ceteris nationibus ibidem, ut sunt, Latini, à Sarracenis vero Frantzchi, (sunt equidem filii & fratres S. Francisci) à nobis autem Fratres Minores ... appellantur.*

¶ FRANZERE, pro Frangere. Vide *Mollegium*.

¶ FRAPATURA, f. pro *Fractatura, Frectatura*, vel *Frictatura.* Literæ Caroli V. Fr. Reg. an. 1367. de Forma vestium: *Item, quod nulla ipsarum* (mulierum) *audeat portare aliquam Frapaturam in suis capuciis, verbis vel coragiis capuciorum, aut manicis vestium suarum, aut in pannis profundis vestium suarum, vel aliis partibus ipsarum vestium.* Vide *Frecta*.

¶ FRARAGIUM, FRARESCHIA, FRARIRSIA. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRASCA, FRASCHA, Italis, Folium, ramusculus arboris, virgultorum fasciculus, Gall. *Feuillée, fascine*. Chron. Parmense apud Murator. tom. 9 col. 766. *Carrocium Bononiensium captum fuit & strabucatum, & projectum fuit in quodam fossato & coopertum de Fraschis.* Chron. Domin. de Gravina apud eumdem tom. 12. col. 694. *Fecerunt etiam Capitanii ipsi ... ligna plurima seu Frascas incidere, & cum eis & ex eis fossatis adæquant & fossatos faciant auerare.* Hinc

FRASCARIUM, Locus arbustis consitus: est enim *Frasca* Italis folium, vel ramusculus arboris: unde *frascati*, pro fascibus ramorum. Hinc etiam *Fraschegiare* nostri *Faire Frasque*, pro illudere, metaphora ducta ab his, qui ramusculis aut bacillis aliis illudunt. Hispani pariter *Frascas*, ramos siccos vocant. Charta an. 1003. apud Ughellum tom. 2. pag. 137. *Id est, terra arabili vineata cum Frascario super se habente.* Occurrit præterea in alia Grimoaldi Archiep. Pisani tom. 3. pag. 404. & alia tom. 4. pag. 1283. in Chronico Benevent. S. Sophiæ pag. 665. &c. Vide Octav. Ferrarium in Originibus Italicis.

¶ FRASCATA. Idem quod *Frascarium*. Rolandinus Patav. lib. 6. de Gestis in Marchia Tarvisina cap. 18 *Stabat sub Frascata sive laubia quadam, quæ erat prope ad domum pontis Altinati, ubi quotidie cum multis militibus & burgensibus morabatur.*

FRASCETUS. Rafanus de Caresinis in Chron. MS. an. 1379. *Navigantibus nobis absque strepitu & cum ordine magno, imposito etiam Comitis ut fiblos sive Frascetus sileret.* [*Falsceti*, apud Murator. tom. 12. col. 450.] Id est, qui fistula canunt, nostris *sifflets*.

¶ FRASCHA. Vide *Frasca*.

FRASENUM,] vel FRAZENUM, f. Ramusculus, ab Italo *Frasca*, quod idem est. Nota vero ratio investiendi per *ramum*. Vide *Investitura*] Verus Instrumentum an. 1143. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi p. 76. v. *Eodem die misit D. Decanum prædictæ Ecclesiæ in tenutam, per Frazenum unum.*

¶ FRASINGIA. Vide *Frisinga*.

¶ FRASITTO. Pactus Leg. Salicæ tit. 32. § 13. *Si quis nasum alteri excusserit, malb. Frasitto, 1800. den. qui faciunt sol. 45. culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus legendum suspicatur *Frasitto*, quod proprie partem faciei prominentiorem notat, à *Fravor*, Ante, & *Siehte, gesichte*, Facies. Sed cum insolens sit apud veteres hæc locutio, pro *Frasitto* legendum potius censet *Nasitte*, vel distinctius *Nase sitto* vel *siehte*, quæ verba *Nasum excusserit*, redduntur. *Nasnitto* emendandum putat Schilterus ex *Nas & Saits, Sneiden*, Nasi abscissio.

¶ FRASIUM, Expensum, ut videtur, Gall. *Frais, cous*. Statuta Reipubl. Genuens. l. 5 c. 7. *De deductione facienda in restitutione dotium. Quotiescumque dos venerit restituenda, is per quem fieri debebit restitutio, possit ex summa dotium pro Frasiis in se, ut infra, videlicet, &c. Si vero nunquam fuisset secuta transductio seu cohabitatio uxoris in domo mariti, vel mariti in domo uxoris, non possit aliquid retineri pro Frasiis.*

¶ FRASSA, f. Mesenterium vitulinum, quod Gallice dicimus *Fraise de veau*. Liber Anniverf. & censuum Monasterii Sangerman. fol. 77. *Cum una droitura, quæ valet anno quolibet unum sextarium ordei, unum caponem & unam Frassam.*

¶ FRASSELLUS, Currus species, ni fallor. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1331. pro Monachis Bonævallis: *Licet essent & fuissent per tempus sufficiens in possessione & saisina ... recipiendi in pratis Bonævallis marescbaucies in quadrigis & Frassellis usque ad festum B. Johannis.* Vide in *Frisinga*.

FRASSETUM, in Inquisit. apud Lanc. in Comitatu Cornubiæ coram Justitiario Aud ann. 6. Edw. I. significat *à wood*, seu *groundshatis woodie*. In Edw. Cokus ad Littleton. sect. 1.

¶ FRASSINUS, Fraxinus, species arboris, Gall. *Frene*. Vide locum in *Jugo*.

¶ FRATALEA, ut *Fratalia*, in Regiminibus Paduæ ad annum 1319.

FRATALIA, Confraternitas, ex Ital. *Frataria*, in Chro-

Chronico Paduano an.1393.post Rollandinum, semel ac iterum. [Adde Regimina Paduæ apud Murator.tom. 8.col.385. *Et anno præsenti* (1293.) *qualibet Fratalia Paduani Communis fecit suum confalenem singulariter, in quo erat picta armatura Communantia Paduæ & cujuslibet Fratalia*. Quod sæpius ibidem recurrit.]

¶ FRATLA, In malam partem accipitur, nimirum pro societate Conjuratorum. Litteræ Willelmi Abrincensis Episc.an.1227.apud Marten.tom.1.Anecd.col.943. *Omnes illos, qui ut præmissum est, conjuratores, colligatores, conspiratores, fautores, seu Frateas, interpositis juramentis, litteris, sive cartis, seu aliis promissionibus composuerunt ... excommunicamus*.

¶ FRATELEA, ut *Fratalia*. Regimina Paduæ ad an.1321, col.463. *Et in vigilia S. Luciæ natus est ei filius vocatus Milion, & baptizatus in Ecclesia S. Martini, & Gastaldiones Fratelearum tenuerunt illum ad baptisma*. Acta S. Antonii de Padua tom. 2. Junii pag. 703. *Dominus Episcopus & omnes Ecclesiastici cum potestate & sua curia, & Fratelea populi, accederent ad Ecclesiam S. Antonii*.

¶ FRATELLUM, à Frango, *Stillicidium stercoris ut sterquilinium; unde Fratere, Sordere, displicere vel tergere*. Johan.de Janua. Vide *Fracelli* & *Fratellum*.

¶ FRATER, Nomen consanguinitatis vel propinquitatis, sive carnalis sive spiritualis. Hinc

FRATRES, invicem se appellabant Christiani, *quod unius Dei parentes homines, quod consortes ejusdem fidei, & spei coheredes*, ut ait Minutius, fraterno inter se more viverent: quod & *unum patrem Deum agnoscerent*, ut Tertullianus in Apologetico: *quod* essent *cum omnibus, quos sol videt, germanitatis necessitudine copulati*, ut Arnobius lib.4.adversus Gentes: quod denique *omnes homines pro fratribus diligerent*, ut Lactantius lib.5. c. 10. S.Hieronymus adversus Helvidium c. 8. ait in divinis Scripturis *Fratres* dici, *natura, gente, cognatione, affectu*: *affectu* quidem *Fratres* appellari, &c. *qui in duo scinditur, in spirituale & in commune. In spirituale, quia omnes Christiani Fratres vocamur, &c.* Neque porro licebat Christianis Gentiles fratrum appellatione donare. Vide Nomocanonem editum à Joan.Bapt. Cotelerio cap. 452. Sed & Imperatores, quia una Imperium administrabant, ut est apud Lactantium lib. de Mortibus Persecutor. num.20.

FRATRES se invicem appellabant Reges. Vide Notas nostras ad Alexiadem.

FRATRES, Rectores Provinciarum & Comites appellabant Imperatores. Senator lib.6. in Formula Rectoris Provinciæ, *Additur, quod à Principe Frater vocaris, ut nobilitate pretiosi neminis à vilitate criminum tollereris*. Hinc formula: *Frater amantissimus*, de qua Brissonius lib.3.Formul.p.353.

☞ Eodem honoris titulo donati Barones à Ludovico VII. Reg. Franc. in Conventione inter ipsum & Henricum Reg.Angl. apud Duchesn. tom. 4. pag.434. *Ego Ludovicus Rex Francorum, elegi tres Episcopos, Claremontensem, Nivernensem, Trecensem: & tres Barones, Comitem Theobaldum & Comitem Robertum & Petrum de Curteneio Fratres meos*.

FRATRES, Episcopos omnes vulgo compellant Summi Pontifices, ut Episcopi vicissim summos Pontifices: quod obtinuisse etiam post an.1400. observat vir doctissimus Joan. Launoius in Histor. Regii Navarræ Collegii Paris. pag. 540. Sed deceptum volunt quidam eruditi, penes quos est liber MS. ex quo id hauserat, itaque compellari Episcopum ab Episcopo, non vero summum Pontificem.

FRATRES, nude, Cardinales vocantur in Fragm. Vitæ S.Bernardi sæc.4. Bened. part.2. pag. 562. *Quid Apostolicus mandaverit, quidve Fratres velint; quod Rex, quid Principes postulent, quid populus exoptat, multis edisserunt*.

FRATRES, dicti Monachi universim, id nominis à primis Christianis mutuati, uti ad Cinnamum docuimus p.433. Etiam Militares Ordines. Ita

FRATRES DE PALMIS, apud Ordericum Vitalem lib.13. *Tunc Retro Comes Moritoniæ cum Francis, & Episcopus Cæsar-Augustanus, cum Fratribus de Palmis, &c.* De his fratribus vide Marcam in Histor. Benearn. lib.5. cap.21.

FRATRES S. SEPULCRI, tom.8. Spicileg. pag. 368. 381. [in Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col.596.] &

FRATERNITAS S. JACOBI, Compostellensis, apud Sanutum lib.3. part.11. cap.13. [*Fratres S. Jacobi de Spata*, in Chron. S. Bertini apud Martenium loco mox laudato.] *Frairies*, ipsæ fraternitates Militares, dictæ in Assisis Hierosol. part.2. cap.21.

FRATER ADVENIENS, Monachus hospes, advena, alterius Monasterii. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 1. *Et locum hospitis in refectorio haberet dum viveret, ... ut mansione ibi parata, crebro velut Frater Adveniens Abbati non esset onerosus, neque familiæ incommodus*.

FRATER IN BAPTISMATE. Ægidius de Roia an. 1294. *Quem venientem detinuit aliquandiu tanquam captivum, postea dimisit eum, & filiam ejus retinuit*, (leg. *tenuit*) *factusque est ejus Frater in Baptismate, eamque reginæ suæ associavit, ut esset in ejus obsequio*, id est, filiam ejus de fonte baptismatis excepit. Sed videtur legendum *pater*.

FRATRES BARBATI. Vide *Barbatus* 1.

¶ FRATRES BARRATI. Vide *Barrati Fratres*.

¶ FRATRES BUBULCI, Conversi Ordinis Cisterc. qui boves curabant & ad arandum ducebant. Regula Conversorum Ordin. Cisterc. cap.10. apud Marten. to.4. Anecd. col. 1650. *A festo autem S. Martini usque ad Purificationem totum illud spatium in jugibus excutiendis impendunt Fratres Bubulci*.

FRATRES CLIENTES, Gall. *Freres servans*. Ita dicti apud Hospitalarios & Templarios, Milites inferioris ordinis, qui nobiles non sunt. Epist. Fulcherii Magistri Templi in Gestis Dei pag. 1182. *Ceciderunt in ore gladii 60. Milites fortissimi, præter Fratres Clientes & Turcopoles*.

FRATRES CONJURATI, ADJURATI, qui sacramento sibi invicem dato *fraternitatem* ineunt: *Fratres Adjurati*, apud Simeonem Dunelmensem p. 81. *Conjurati Fratres*, apud eumdem Dunelmensem p.190.203. Hovedenum p.445. Adamum Bremensem c.159. qui *Conjurati Sodales* dicuntur eidem c.247. Joannes VIII. PP. Epist. 207. *Dum Dei proximique dilectione sollicitus doles Capuanos, nobiles scilicet viros, Fraterno Fœdere per jusjurandum inter eos habito, nequiter corrupto, ad verum discordiam & inimicitiam pervenisse*. Vide Dissert. ad Joinvillam.

FRATRES CONJURATI præterea dicebantur ad reipublicæ tuitionem sacramento mutuo adstricti Regum subditi: quomodo *Jurati* nude vocabantur oppidani, qui una eademque lege vivebant. Leges Willelmi Nothi cap.59. *Præcipimus, ut omnes liberi homines totius regni sint Fratres Conjurati ad monarchiam nostram & regnum nostrum contra inimicos pro posse suo defendendum, &c.* Adde Leges Edw. cap.35. [Kennetus Antiquit. Ambrosden. in Gloss. v. *Swora-Brothers*. *Robertus de Oleio & Rogerus de Iverio Fratres Jurati & per fidem & sacramentum confœderati venerunt ad conquestum Angliæ*.] Præclare in hanc sententiam Simplicius in Epictetum p.65. Εἰ γὰρ κοινὴ μήτηρ ἡ πόλις, ... ἐστι κατὰ τοῦτο ἀδελφοὶ ... πατρίς ... πολῖται.

Fratres Conscripti, Laici, atque adeo alii in album Fratrum seu Monachorum relati, seu potius eorum fraternitate donati; ut olim *Milites Conscripti* dicti, *qui in tabulas conferebantur ab eis, qui eos ducturi erant*, ut est apud Isidorum lib. 9. cap. 3. vel ut Senatores, *Patres Conscripti* appellati, quod *eorum nomina in tabulas aureas contulisset* Romulus, ait idem Isidorus cap. seq. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 1. *Petiit tandem Salomon Junior bene educatus, ut Frater Conscriptus nobis mereretur*. Infra: *Nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam in claustro abutimur*. Eodem cap. *Convivia fratribus ... facere consuevit. Solebant id ipsum ante etiam quidam alii Fratres Conscripti nostratibus caritatis signum exhibere*. Ibidem de Augustensi Episcopo: *Me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei visitem, frater illorum Conscriptus fiam, & quantum mihi copiae est, caritatem illorum regratier*. Idem, de Conrado Imp. *Rex vesperum & noctem cum egisset hilariter, diluculo conventum fratrum petens, omnium votis faventibus fit Frater Conscriptus*. Cap. 5. de Canonico Constantiæ: *Nam Frater Conscriptus vocis pulcherrimæ gratiam habebat*. Cap. 9. *Ad recipiendum enim Episcopum cum Evangelio, etiam si Frater Conscriptus non fuerit, æquum esse, ut pariter occurrant omnes, concordant*. Cap. 11. *Abbas intulit immo ut Fratres Conscripti sitis volo, quia alia vobis dona dare non habemus. Lætis ob hoc omnibus itur in Ecclesiam: receptis manibus Abbatis, singuli in libro vitæ scribuntur*. Adde Chronicon Constantiense pag. 635. Eo nomine claustrum ingrediendi iis jus erat. Ibidem: *Mittit Abbas Kebonem, qui Episcopus, & Fratres Conscripti claustrum intrare utique suum non dignaretur. Veniunt omnes, & societatis fraternæ participandum fore gaudio gaudent*, cum laicis interdictum esset. Idem cap. 16. *Claustrum autem S. Galli ... ab antiqua patrum memoria tantæ venerationis est habitum, ut nemini vel potentissimorum sæculi Canonicor. seu laicorum introitus, vel etiam introspectus ejus licuerit*. Præallatis adde Char. Simonis Ducis Lothar. an. 1176. *Quapropter ut ego sim de cætero Frater Conscriptus & particeps omnium beneficiorum Belliprati, habeamq; in vita & in morte, quantū unus de filiis istius Ecclesiæ professis, &c.* Huc etiam spectant, quæ habet Faustus in Vita S. Mauri Abbat. *Tunc beatum Maurum petiit* (Theodebertus Rex) *ut Fratres eum recipere dignarentur in societatem, & nomen ejus inter sua scribere nomina*. Et Beda in Præfat. ad Vitam S. Cuthberti: *Sed & me defuncto pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & vernaculi vestri, orare & Missas facere, & nomen meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu, sanctissime Antistes, hoc te mihi promisisse jam retines, in cujus etiam testimonium futuræ Conscriptionis, religioso Fratri vestro Gutfrido Mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ Congregationis meum nunc quoque nomen apponeret*. [Apud Felibianum Histor. Sandionys. pag 4. legitur Charta anni 627. qua *Theodetrudis sive Theodila* propter donationes Monasterio factas postulat ut *nomen suum in libro vitæ conscribatur*, unde patet hujusce ritus antiquitas.] Traditiones Fuldenses lib 3. cap. 36. *Et in præfatis locis nomina patrum & matrum Fratrumq; nostrorum in fraternitate volumus annotari*. Tabularium Ecclesiæ S. Laudi an. 1116. *Ea videlicet tenore, ut Sanctimoniales Fontis Ebraldi Canonicos S. Laudi tam præsentes, quam futuros in suo Martyrologio fraternaliter scribant*. Vide Histor. Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 59. *Orationibus investiri*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 33 *Si aliquis orationibus nostris petierit commendari, finitis clamoribus adducatur, & de ipsis orationibus per librum investiatur. Si Episcopus, vel Abbas, vel Religiosus aliquis de orationibus nostris investitus, postquam investitus fuerit, debet Abbas ab eo humiliter quærere, ut ipse similiter de orationibus ipsum & Conventum investiat, & partem beneficii sui fratribus concedat. Quando Abbas aliquem de orationibus investit, debent Fratres assurgere. Si Rex, vel Episcopus, vel Abbas in Capitulum adducitur, Fratres assurgentes omnes ei inclinent, cum ante eos transierit*. Liber Usuum Ordin. Cisterciensis cap. 70. de Episcopo: *Quod si societatem quæsierit, assurgentibus omnibus, concedatur ei per librum*, in quo scilicet nomen ejus scribitur. Vide *Investitura*.

¶ Fratres interdum nude vocantur qui in ejusmodi *Fraternitatem* seu participationem orationum aliorumque bonorum spiritualium sive Monachorum sive aliarum Ecclesiarum etiam Cathedralium, admissi erant, sive Laici, sive Ecclesiastici. Vetus Martyrolog. Eccl. Cathedr. Aquensis: *Eodem die* (2. Non Jan.) *Raymundus Frater noster obiit. Ipso die obiit Guillelmus Martini Frater noster & Vicarius Ecclesiæ de Rians, qui reliquit*. Vide *Fraternitas* 5.

¶ Fratres de Domo Communi. Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.

Frater in Christo, Idem qui *Frater Spiritualis*, de quo mox, qui in fraternitatem & societatem monachicam admissus est. Ordericus lib 9. pag. 627. *Hic societatem Uticensium expetiit, & Frater in Christo factus fraternitatem optime servavit*. Vide *His emne Cristen*. Alia videtur *Fraternitas in Christo*, apud Ditmarum lib. 6. pag. 67. *Post hæc collecto exercitu pagum, qui Morezni dicitur, juxta Magdaburg jacentem, populatur, & Fraternitatem, quam in Christo cum Parthenopolitanis prius conjunxerat, hostili asperitate disrupit*. Vide *Fratres Spirituales*.

¶ Fratres Conversi, Vide *Conversi*.

¶ Fratres de Rosea Cruce, Ineunte seculo XVII. in Germania nati medicinam gratis exercebant; cum vero alchimiæ animum applicuissent in multa abiere deliramenta; unde Mechlinæ velut *perniciosissima magorum societas* damnati fuerunt: horum tamen extitere quidam non ignobiles patroni. Videsis Naudeum in Instruct. de Fratribus de Rosea Cruce cap. 4. & Gerassum in Doctr. Curios. lib. 1. cap. 15.

¶ Fratres Crucis, Vide in *Crux*.

¶ Fratres de Ense, Horum fit mentio in Computo generali redituum Regis Franc. ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 2. pag. 170. *Fratres de Ense pro decima 30. l. & dim.* Vide Hofman. v. *Ensiferi*.

Fratres Exteriores, Monachi laici. Acta Murensis Monast. p. 36. *Qua autem hic sunt Fratres, qui vocantur* Exteriores, *de cella S. Blasii, huc venit, ubi primum talis vita laicorum oriri cœpit*. Et pag. 17. *Ea etiam tempore misit huc Exteriores* Fratres *cum sororibus de qua consuetudine etiam adhuc assunt*. Pag. 49. *Et duos diurnales, quos cum dedit Otto Comes, constituit ad lumen in dormitorio Exteriorum Fratrum*. Passio S Thyemonis Archiepiscopi Juvanensis: *Quidam Religiosus ex illis, qui apud Canonicos & Monachos Exteriores* Fratres *in cappa vocantur, cujus scema ordinis & habitus is etiam Noricæ regioni omnium primus intulisse narratur*. Nescio an iidem sint, quos Ecclesia Græcanica μιγάδες, vel ἀδελφοὺς ἐξωμονίτας vocat, ad discrimen ἐσωμονιτῶν, de quibus Novella Alexii Comneni apud Balsamonem ad 7. Synodum c. 19. & Joan. Antiochenus Patriarch. opusc. de Charisticariis n. 14 p. 183. qui quidem κοσμικοὺς fuisse innuit, id est, sæculares, scribens in Monasteriis, quæ à laicis tenebantur totidem fere esse κοσμικοὺς ἀδελφοὺς ἐσωμονίτας & ἐξωμονίτας.

Fratres Externi, Monachi aliorum Mona-
ste-

fteriorum, vel Clerici & Canonici, quibus orationum & fuffragiorum focietas conceffa eft, apud Udalricum lib. 3. Confuet. Cluniac. c. 33.

FRATRES GAUDENTES, appellati in Italia Fratres ordinis Militiæ S. Mariæ Virginis, quorum Ordo inftitutus primum fuit ab aliquot nobilibus Bononienfibus fub ann. 1261. quibufque regulam præfcripfit Urbanus IV. PP. quam in Indice to. 1. Hift. Bononienfis defcripfit Cherubinus Ghirardaccus, qui plura de iis etiam habet lib 7 ad eumdem annum, ubi prætetea obfervat *Fratres Gaudentes* appellatos, quod una cum uxoribus & filiis finguli fere in ædibus fuis privatim manerent. De iis etiam agunt Ammiraeus lib. 2. Hiftor. Florent. fub an. 1266. [Chron. Parmenfe ad ann. 1272. apud Murator. tom. 9. col. 786.] ut & Landinus & Velutellus ad hæc Dantis in inferno cant. 23...

Frati gaudenti fummo, è Bolognefi.
Io, Catalano, & coftui Loderingo.

Neque alii funt, de quibus Marfilius Patavinus in Defenfore pacis p. 2. c. 8. *Neque adhuc his claufi limitibus, laicos quofdam, quos in Italia* Fratres *Gaudentes, alibi vero Begvinos appellant; &c.* Vide præterea Nicolaum Uptonum lib. 1. de Militari officio c. 3.

Ita etiam quidam appellati ex Minoritis, qui plus jufto licentius vivabant. Wiguleus Hondius in Metropoli Salisburgenfi to. 2. p. 348. *Fuere autem hæc Francifcanorum Monafteria olim arctiori regulæ non aftricta, Gaudentes vocant, qui etiam bona propria, cenfus & redditus habebant.*

¶ FRATRES DE GILDA, Qui aliqua fraternitate & fodalitio inter fe conjunguntur: *Gilda* enim idem fonat ac fraternitas, fodalitium. Charta Wenceslai Ducis Brabantiæ ann. 1378 apud Miræum tom. 2. pag. 1026. & 1027. *Et bonos noftros homines de tribubus Fratrum de Gilda, & opificum, qui in prædicto noftro oppido remanferant.... Et hi prædicti receptores annuatim eligentur & conftituentur in hunc modum: fcilicet quod communes Fratres de Gilda oppidi qui in dies Gilda continuatur, nec fuat de patriciatu Lovanienfi, femper eligent prædictos receptores ex Fratribus de Gilda cum pluralitate voterum, illorum qui præfentes erunt dum aliæ fient electiones.* Vide *Gildum.*

¶ FRATRES HUMILIATI. Vide *Humiliati*.

¶ FRATRES INDIVISI dici videntur qui fimul cohabitant, inter quos hæreditas paterna nondum eft divifa. Capitul. Ludov. II. an. 867. tit. 4. §. 1. *De Fratribus Indivifis ... volumus ut fi duo fuerint, ambo pergant* (in hofte.) *Si tres fuerint, unus qui inutilior apparuerit, remaneat; ceteri pergant.*

¶ FRATRES JURATI. Vide *Fratres Conjurati*.

¶ FRATRES KALENDARII, Nomen à Kalendis fortiti quod modum ordinemque feftorum, quæ fingulis menfibus celebranda forent, quæ anniverfaria recolenda, quæ eleemofynæ diftribuendæ, quæ jejunia fervanda, cujuslibet menfis die indicarent. Horum mentio occurrit in Charta fundationis Monafterii Ottenbergenfis Ord. Cifterc. apud Marten. tom. 1. Ampliff. Collect. col. 1219. *Hinc eft quod cum Ecclefia in Ottbergen collecta ex eleemofynis Fratrum Kalendariorum diverfis arctaretur erroribus ... Corbeienfis Ecclefia ... communicato confilio Fratrum Kalendariorum ... illi loco falubriter providere difponebat*. Confule Paullinum in Chron. Monaft. Ottenbergenfis initio.

FRATRES MATURI, vel ætate provectiores, vel morum probitate cæteris præcellentes. Adalardus in Statutis antiquis Monafterii Corbeienfis libr. 1. cap. 3. *Si neceffe fuerit, deputetur ei talis Frater Maturus, de cujus confcientia omnes fecuri fint*. His Fratribus *Maturis* opponuntur *Juniores*, *aut minus fapientes vel conftantes*, capit. fequent. Petrus Cluniac. libr. 1. de

Miracul. capit. 8. *Coætaneorum quippe lafciviam innata pudore abhorrens, Maturis Clericis five Monachis adhærebat*. Adde ejufdem Statuta Cluniac capit. 69. & Ufus antiquos Cifterciensis Ordin. capit. 81. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 87. *Maturi & difcreti Fratres*. Apud Latinos *Matura ætas* dicitur inter juvenilem, quæ adhuc acerba eft, & fenectutem, quæ jam ... Contra *immaturus*, qui *juveniliter* agit. Ditmarus lib. ult. *Ekkiardus juvenis, ac ideo Immaturus*.

¶ FRATRES DE MERCEDE, Gall. *Freres de la Mercy*, fic appellati ob eorum mifericordiam in redimendis captivis. Concilium Palentinum an. 1388 to. 3. Conc. Hifpan. p. 623. *Quæ quidem tertia pars redemptioni prædictæ applicata, per Fratres de Mercede & de Trinitate Ordinum erigatur & levetur*.

¶ FRATRES MINORES. Vide *Minores*.

¶ FRATRES DE MONTE-FRIGIDO. Statuta Ord. Cifterc. ann. 1215. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1317. *Petitio Fratrum de Monte-Frigido, ut incorporentur fub magifterio Calatravæ & cuftodia Abbatis Morimundenfis admittitur*.

¶ FRATRES DE MONTE RUBEO, A loco ubi habitabant denominati, unde Parifios fubinde tranflati in Alborum Mantellotum Monafterium introducti funt. Hi Ordinis erant S. Guillelmi, de quibus mentio fit in Teftamento Theobaldi de Matliaco ann. 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1223.

¶ FRATRES PASTORES, Converfi Ordinis Cifterc. quibus ovium cura demandata erat. Regula Converforum Ord. Cifterc. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1650. *Fratres Paftores ovium mane exeuntes à grangiis tempore quo non jejunant, accipiunt finguli panem in pera fua, & vadunt in pafcua ducentes oves*.

FRATER PATRUELIS, Gr. ἐξάδελφος, qui noftris *Coufin germain*. Conftantius Imp. apud Ammianum libr. 15. de Juliano, quem Cefarem defignavit: *Julianum hunc Fratrem meum Patruelem, &c.* Uterque enim filii fuere duorum fratrum Conftantini & Conftantii Nobiliffimi.

¶ FRATRES DE POENITENTIA JESU CHRISTI. Vide *Fratres de Saccis*, & in *Pœnitentes*

¶ FRATRES PONTIS fub finem fecundæ ftirpis Regum Franc. ad hoc potiffimum inftituti, ut viatoribus tutelam, hofpitium, aliaque neceffaria præftarent. Fratres Pontis dicti quod pontes conftruerent uti facilius & tutius fluvios tranfire poffent viatores. Sic Avenionenfem pontem præfidente & architecto S. Benezeto exftruxere, ut fufius docetur in ejufdem Sancti Hiftoria Aquis edita ann. 1707. in 16. Horum *Hofpitalariorum Pontificum*, feu Factorum Pontium (fic aliquando vocantur) *habitus* erat *veftis alba cum figno pontis & crucis de panno fupra pectus*, ut loquitur Charta an. 1471. pro Hofpitali Pontis S. Spiritus, ex Schedia D. *Lancelot*.

¶ FRATRES PRÆDICATORES. Vide *Prædicator*.

FRATRES PYES. Thomas Walfingham. pag. 124. *In quodam cœmeterio, quod fuerat quondam Fratrum, quos* Freres Pyes *veteres appellabant*, qui fcilicet partim albo, partim nigro habitu utebantur. Ut porro *Picas* noftri *Agaches*, Occitani *Agaffe* dicunt, ita ejufmodi nomenclatura hofce Monachos vocabant. Chronicon Franciæ vernaculum MS. definens in annum 1322. ad ann. 1273. *En ceft an affembla li Papes Greigoires au Concile à Lion fur le Rofne. La furent abatu plaiffeur ordenement par le Confcil des Precheurs & des Freres Menears, fi come li Freres Agachies, & li Freres aus facs, & tuit li autre qui n'etoient rente: & fi fu li preiviteges aus Bigaunes tolut*.

FRATRES REMANENTES Templariorum capit. 21. 23. in Regula Militum 25. 28. 35. 36. 42. 46. 62. c 3

46. 62. generatim dicti *Milites* ejusdem Ordinis.

¶ FRATRES DE SACCIS, Qui & *Saccati* & *Saccitæ*. Vide *Sacci*.

¶ FRATRES DE SANIS. Chronicon Parmense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 860. *Fratres qui dicuntur Servi B. Mariæ, primo venerunt ad standum in civitate Parmæ, & habuerunt locum & Ecclesiam Fratrum qui dicebantur Fratres de Sanis in porta Sanctæ Christinæ.*

FRATRES SERVIENTES. Vide supra *Fratres Clientes*, & infra in *Serviens*.

FRATRES SPIRITUALES, Iidem videntur qui *Maturi*. Regula S. Fructuosi c. 4. *Quidquid in veste vel cultu est Monachorum, non peculiariter apud unumquemque habendum; sed sub manu unius Fratris Spiritualis in una cella recondendum est, quique cum necessaria poposcerit, petenti cuiquam congrua structuræ mutatoria tribuat*. Cap. 8. de noviciis senibus: *Et cum forte ab aliquo Fratre Spirituali corrigantur, continuo in iracundiam prosiliunt*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 1. de electione Abbatis: *Qui* (Episcopus) *inquisito ab omni Conventu, utrum omnibus electio placeret, & maxime à Spiritualibus Fratribus, auditaque concordia maxime Spiritalium super hoc*, &c. Regula Magistri c. 56. *Cum Fratres Spiritales sine Laico ambulant, juncti ad se, & cantantes, modice de via flectant genua*. Adde c. 63. Concilium Tolet. VI. cap. 7. *Quotiescumque quilibet ex subditis corrigendus est, aut publica debet à Sacerdote disciplina curari: si aliter rectoribus placet, duorum vel trium Fratrum Spiritualium testimonio peculiariter adhibitis, & modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentiæ irrogentur*.

FRATRES SPIRITUALES, appellati præterea Laici, qui *fraternitatem monachicam*, de qua supra egimus, adepti erant. Tradit. Fuldens. lib. 3. c. 40. *Consulentes ergo nobis ex qualitate temporis, & ex eo quod idem Cancellarius Spiritalis Frater noster esset*. Charta an. 1214. in Probat. Hist. Guinensis p. 270. *Et tam mihi quam uxori meæ Spiritualem Fraternitatem in Ecclesia sua tanquam uni ex fratribus concesserunt*. Tabular. S. Albini Andegav. *Girardus Senescallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in societatem nostram devenit, & beneficium nostræ congregationis recepit*, &c. Vide Ordericum Vital. lib. 4. p. 585. Πνευματικοὶ nude, in Nomocanone edito à Joan. Bapt. Cotelerio c. 79.

FRATRES SPIRITUALES, Græcis potissimum dicti, qui sese invicem *in Fratres* adoptabant, seu qui *fraternitatem* sacramento, in Ecclesia coram Sacerdote, sumpta interdum ac divisa Eucharistia, acto firmabant: ἀδελφοὶ πνευματικοὶ, apud Gregorium in Vita S. Basilii Junioris n. 28. & in laudato Nomocan. c. 190. 422. qui iidem videntur, qui ἀδελφοποιητοὶ dicuntur cap. 200. 220. & 227. Quæ quidem Fraternitas, πνευματικὴ ἀδελφότης appellatur apud Constant. in Basilio cap. 10. 53. & Scylitzem pag. 562. 586. quæ ἀδελφοποιΐας Leoni Grammatico in eodem Basil. p. 460. Ἀδελφοσύνη, in laudato Nomocanone c. 512. dicitur. De ejuscemodi fratribus spiritualibus copiose egimus in Dissert. 21. ad Joinvillam. Adde Alamannum ad Histor. arcanam cap. 6.

FRATRES SPIRITUALES, dicti quidam Fratres minores, seu Beguini, hæreseos damnati. Vide libr. 1. Miscell. Baluzii p. 276.

¶ FRATRES DE SPIRITU SANCTO, *qui alicubi de Columbeta vocantur, eo quod ante pectus portant columbam albam in veste, de Regula S. Augustini, qui per civitatem eleemosynam colligentes, necnon in messibus & vindemiis granum & vinum, & multa alia sibi legata recipientes, præter eleemosynas, quas in Nativitate Domini & Pascha maximas faciunt, toto anno quotidie visitant, & eleemosynis consolantur omnes pauperes incarceratos, pupillos & viduas, & cunctos erubescentes mendicare, circumeuntes continue civitatem, certis & publicis pauperibus multa tribuunt ad portam. Hoc idem faciunt Fratres humiliati Tertii Ordinis, qui dicuntur de Domo communi ... Cibi autem, quos per civitatem dispergunt quotidie & amplius in Festis principalibus Fratres de Spiritu S. qui nihil præter quotidianas eleemosynas possident, sunt ii, scilicet panis, vinum, farina, pulmenta leguminum & consimilium, carnes recentes & salsæ, coctæ vel crudæ, & alia talia, quæ omnia præter illa, quæ dant ad portam suam, divisa civitate inter se, quotidie deferunt personis illis, quas dixi; portantes panes in saccis, vinum in manibus ligneis vasis, reliqua vero in vasis æreis coperculo æreo clausis. Similiter Fratres de Domo communi ultra multas consimilas, quas de collectis & legatis faciunt eleemosynas, dant in Cœna Domini multis pauperibus verecundis*. Sic Anonymus Ticinensis de Laudibus Papiæ, apud Murator. tom. 11. col. 30.

FRATER AD SUCCURRENDUM, Vide *Monachus ad succurrendum* in *Monachi*.

FRATERCULI, Monachi, Italis *Fraticelli*. Vita S. Ricmiri Abbat. n. 2. *Ordinatisque Fraterculis, ... quos congregaverat*, &c. *Monachuli* dicuntur n. 5.

FRATERIA, Fraternitas, *confratria*, congregatio, Italis *Frataria*. In Charta Riccardi Comitis Avelli num. 1193. apud Ughellum in Archiep. Salernit. Vide *Frarcia*.

¶ FRATERNACIO, Fraternitas, sodalitium, Charta Willelmi Abb. S. Albani an. 1476. apud Madox Formul. Anglic. p. 336 *Recipimus in collegium sive consorcium nostræ spiritualis Fraternacionis*.

1. FRATERNITAS, ipsa Ecclesia dicta, vel certe ipsi fideles, apud Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, S. Maximum Taurin. homil. 1. de avaritia, &c. in Actis Martyrii SS. Numidarum 30. April. n. 6. 10. in Libello Precum Marcellini & Faustini p. 66. 87. &c. *Fraternitatis reus*, qui in Ecclesiam peccat, vel in *Fratres*, fideles. Concilium Lugdun. I. c. 6. *Quisquis excesserit, aut implere ... neglexerit, quasi divinorum mandatorum transgressor, reum se Concilio Fraternitatis futurum esse cognoscat*. Crebro in Conciliis Gallicanis, & in Tolet. II. c. 2. in Lege Aleman. tit. 40. &c.

2. FRATERNITAS, Fratrum, seu Monachorum cœtus. Liberatus Diac. c. 11. *Quibus euntibus ad se, tale Eutyches reddidit responsum, hoc apud se esse decretum, ut nunquam egrederetur a sua Fraternitate, sed tanquam in sepulcro degeret in Monasterio*. *Fraternitas monacha*, apud Paulinum Epist. 3. extr. Ἀδελφικὸν, apud Palladium in Histor. Lausiaca, & in Concilio CP. sub Menna act. 5 Ἀδελφότης, in Vita S. Nili Junioris pag. 126. apud Theodorum Studitam in Vita S. Platonis num. 32. 37. Thostérictum in Vita S. Nicetæ num. 10. 12. 13. 47. &c. Vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 434.

3. FRATERNITAS, Societas inita inter Monachos variorum Monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius Monasterii haberentur, in illud reciperentur, epularentur in refectorio, precationum, seu uti vocabant, *beneficiorum* omnium essent participes, pro iis, cum è vita migrassent preces funderentur, perinde ac pro Monachis indigenis, &c. Charta fraternitatis, apud Goldastum tom. 2. Rerum Alemann. pag. 184. *Solennique Fraternitate à toto Capitulo recepta, & è contra Maguntino Conventui per fratres nostros transmissa literis hanc confirmationem inscripsi*, &c. Alias ejusmodi fraternitatum & societatum monasticarum Chartas,

tat, & exempla proferunt Historia Abbatiæ Condomensis p.496 499.500. Roverius in Reomao p.186.260. 266. 304. Marlotus lib. 3. Histor. Remensis cap. 14. 21. & p. 648. &c. De eis etiam aguot Haeftenus lib 8. Disq. Monast. tract.1. disq.4. idem Roverius ad Hist. Monast. Reomaensis cap. 141. præterea vir doctissimus Jo. Mabillon. in Præfat. ad tom. 1 Sæculi 3. Benedictini §.100. [& tom. 3. Analect. p.485. & seqq.]

Chartam duntaxat singularem, ac antiquam, ad ejusmodi formulam percipiendam hic adscribam ex Tabulario Flaviniacensi: *Anno Verbi incarnati 894. eodemque Serenissimi Odonis regnantis primo & septimo, operante officio caritatis, inita est obnixius Fraterna quædam benisque omnibus, ut credimus, accepta societas inter religiosos viros Domn. scilicet Gregorium Beatissimi Martini Augustidunensis Cœnobii Abbatem, itemque Principis Apostolorum Petri Girfredum Flaviniacensis Monasterii Prælatum, ex utraque parte mihi Deo famulantibus assensum præbentibus, quam insolubiliter perpetuo conservandam, inque dies singulos firmitatis augmenta capturam, literarum quoque monumentis tradere, utriusque partis constat provisione decretum, ut res salubriter perpetrata, ad post futuras successiones non relatu solum, verum & scripto transmissa decurrat. Pacti inter eos fœderis hæc ratio est, ut quidquid instantiæ, laboris, studiique salutaris pars quæque pro suis viventibus vel defunctis insumit, id quoque pari devotione pro Fratribus hac sibi devotione devinctis exerceat, absque imminutione, retractatione, interpolatione. Quod sane illud quantumve sit, quod agendum decernitur, ut cuique absque dubietate constet, noveris nos fratres Cœnobii almi Principis Apostolorum in decessu cujusque Fratrum nostrorum è corpore per 30. dies, vespertinas, nocturnas, & matutinas agendas generaliter celebrare, ita ut tertio, septimo, & tricesimo die ex more id fiat solennius. Missam quoque pro defunctis per dies præfatos cum oblatione quotidie canimus. Inter hæc etiam animæ pro salute illius duo canuntur ab omnibus Psalteria. Cæterum in his prædictis diebus omni peracto officio Psalmum pro eo canimus 129. flexo genu. Hoc igitur pro recentibus. Primo anni recursu vigiliam & Missam celebramus: exinde reliquis anniversariis Psalmos 12. canimus. In Kalendis omnium mensium pro universis defunctis nostræ Congregationis vigiliam & Missam cum oblatione votorum explemus. Hæc usu robustissimo retinentes, ut pro nostris, ita pro vestris quoque in reliquum annuente Deo exercere curabimus: hujus vicem officii à vestra caritate instantias reposcentes. Utque hæc honesta a Deo, ut credimus, inspirata Fraternitas non præsentibus solum, sed & posteris uberius innotescat, oramus, ut in die festivitatis sucratissimi Martini Confessoris Christi hujus scripti continentia in sacri conventus vestri præsentia per annos singulos recitetur. Denuum almificam dilectionem vestram petimus, ut quislibet nostrorum vitio suo lapsus abjectusve fuerit, à vobis recipiatur, nec aliorsum eat, quousque satisfactione acta, spreto vitio, aut recipiat, aut certe judicio vestro, quid agendum sit, decernatur. Hoc etiam de vestris exposcimus. Et ut hæc acta permaneant, manibus propriis subtersignavimus. Giffridus Mon. scripsit. Hildegarius Girbertus. Gauzarius. Beringarius.*

Præallatæ Chartæ alteram hic subjicere lubet ex Martyrologio Corbeiensi: *Hæc est societas Ecclesiarum Corbeiensis & Atrebatensis, constituta per Domnos Abbates Rotbertum Corbeiensem & Walterum petente utroque Capitula. Scilicet communio utriusque Capituli & detentio, & in necessariis procuratio cujuslibet Fratris ab Ecclesia sua quolibet modo exturbati usque ad reconciliationem sui Capituli, nisi forte, quod absit, irrecuperabiliter ab Abbate suo & Capitulo ei ablato habitu ejectus sit. Obeuntes autem Fratres, allato brevi, sicut Fratres ejusdem Ecclesiæ extra claustrum defuncti solemne habeant officium, & Septenarium, & Tricenarium, & annotationem in Regula, super hoc addita uniuscujusque Sacerdotis Missa una, & aliorum Fratrum ordinata pro psalmodia. Pro Abbatibus vero abeuntibus fiet Tricenarius cum singulari debito trium Missarum & ordinata psalmodia, & præbenda per annum, & Anniversarius eorum cum pulsatione campanarum. Actum an. 1137. Indict. 15.*

4. FRATERNITAS. Præstationes, quæ fiebant Monasteriis ab iis, qui eorum fraternitatem susceperant, *Fraternitates*, dicuntur in Concilio Lateranensi IV. c. 57. Anastasius IV. PP. Epist. 12. ad Fratres S. Joannis Hierosol. *Decernimus ergo, ut receptores vestrarum Fraternitatum sive collectarum, salvo jure dominorum suorum in B. Petri & nostra protectione consistant, &c.*

5. FRATERNITAS, de Laicis dicitur, qui in participationem orationum, suffragiorum, & *beneficiorum* Monachorum ab iis admittebantur: qui *in Fratres*, vel *in Fratres & Monachos recipi* dicuntur apud Eckehardum Jun. de Casib. S. Galli cap. 1. pag 37. Will. Thorn. pag. 1896. in Probat. Histor. Guinens. pag. 278. in Monastico Anglic. tom. 1. pag 53. 331. &c. Hinc *Monachatus* nomine donatur ejusmodi fraternitas in Statutis antiq Cartusiensibus 1. part. cap. 49. §. 15. *Statutum est, ut extraneis non detur Monachatus, nisi de licentia Capituli* §. 19. *Fraternitas* dicitur. Adde Statuta ejusdem Ord. ann. 1368. part. 1. cap. 4. §. 28. 29. 30. 35. & Statuta an. 1368. cap. 4. §. 28. *Fratres Ecclesiæ in orationibus & eleemosynis Monachorum*, in eodem Monastico Angl. pag. 75. Et p. 308. *Et in Capitulum introiens sui Frater & particeps beneficiorum totius Ecclesiæ*. P. 656. *Et ipsi me susceperunt in Fraternitatem suam & participationem omnium beneficiorum universarum domorum suarum*. Adde p. 657. Vita S. Henrici Imper. cap. 26. *Et Fraternitatem Monachorum suscipiens cum maxima utilitate & contritione cordis, orationibus eorum se commendavit.* Tabular. S. Albini Andegav. *Girardus Senescallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in Societatem nostram devenit, & beneficium nostræ Congregationis recepit, &c.* Charta ann. 1123. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 569. *Excepto, quod determinate & sine fraude & malo ingenio fuerit oblatum ad partem Monasterii, vel ad partem Canonicæ, vel per conversionem, vel per orationem, id est, suscipiendo aliquem in suis orationibus, aut per testamentum Fraternitatem Ecclesiæ recipere*, ibidem pag. 22. 30. 246. 249. 376. apud Doubletum in Historia Sandionys. pag. 856. &c. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 81. Ordericus Vital. l. 5. pag. 585. *Tunc Hugo Fraternitatem Monachorum, quam olim in infantia acceperat, renovavit.* Infra: *Cuncti nempe milites de Maulia in vita & morte Societatem eorum obnixe petierunt, & fratres eorum, ut monachili prece dæmonum cuneo fortius resistere valeant, fideliter effecti sunt.* [Charta 12. circiter sæc. è Tabulario S. Petri de Cella frnini in pago Engolism. *Willelmus Amanius Miles receptus est in Fratrem & comparticipem omnium bonorum Ecclesiæ de Cella froini tam spiritualium quam corporalium.* Vide supra *Fratres conscripti.*] Ejusmodi vero Fraternitas in Capitulo *per librum* à Monachis concedebatur. Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Quod si Episcopus vel Abbas Canonicorum regularium, seu Monachorum, vel Rex intraverit Capitulum, assurgentes ei omnes inclinent, cum ante eos transierit. Quod si Societatem quæsierit, assurgentibus omnibus, dicatur Psalmus*: Ecce quam bonum, &c. *Et sic concedatur ei Fraternitas manibus libro appositis, &c.* Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1, cap. 5. *Et si Fraternitatem quæsierit, assurgentibus omnibus, concedatur ei per librum.* Idem Ordericus Vitalis

talis lib. 12. p. 840. *In Capitulum venit, Societatem eorum humiliter requisivit & recepit.* Steph. Torn. Epist. 233. *Quibus in generali Capitulo concessimus Fraternitatem plenariam Monasterii nostri, quia aliud non possumus, constituentes vos participes omnium beneficiorum Ecclesiæ nostræ, tam in vita, quam in morte, &c.* Præ cæteris rem illustrat Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 27. & ex eo Udalricus lib. 3. cap. 33. *Sunt plerique fideles Christi, tam pauperes quam divites, qui cum adducti in Capitulum nostrum venerint, petunt, ut ipsi quoque mereantur habere Fraternitatem nostram; annuitur, & cum libro eis datur, ut partem & communionem habeant de omnibus bonis, quæ ullo modo fiunt, vel in orationibus, vel in eleemosynis, non solum apud nos, sed etiam in cunctis locis, quæ nostri juris esse videntur. Pro his omnibus quamdiu sunt in hac temporali vita specialiter cantatur per singulas horas Psal. 68. & ea Collecta:* Prætende, Domine, famulis, &c. *Quoties ad majorem, vel ad matutinalem Missam dicitur, pro eis apponitur. Postquam autem obierint, Defunctorum ea Collecta:* Omnipotens sempiterne Deus, cui, *quando non est in ordine Collectarum prima, illis proprie deputata est, & similiter illa Matutin Laudes pro Defunctis, quæ post quamlibet diem 12. lectionum solemnem in sequenti nocte absque officio cantantur. Præterea quatuor vices in anno, id est, post primam Dominicam Quadragesimæ, post Natale SS. Apostolorum Petri & Pauli, post festivitatem O. SS. in quibus commemorationem facimus cum officio, cum Missa, cum septenario, & tricenario, & præbenda eodem modo, quo solet agi pro quolibet absente, qui obierit in aliquam cellarum nostrarum. Quod cum satis manifeste relatum sit in superioribus,* (cap. 30. 31.) *non est opus secunda referre. Et hoc est quod super additur, quod 12 pauperes reficiuntur: hoc minus agitur, quod non à singulis Sacerdotibus Missa cantatur.*

His addere placet formulam admissionis in ejusmodi societates ex Chartul. Campan. Bibl. Thuan. fol. 299. *Illustri Comitissæ Campaniæ carissimæ Dominæ nostræ frater A. Prior Cluniacensis & ejusdem loci Conventus æternam in Domino salutem. Cum erga Cluniacensem Ecclesiam dilectionis plurimum innatam vobis pietatem evidenter habere cognoverimus, vobis vices, quas possumus in hoc referre volumus & tenemur. Inde est, quod in recompensatione devotionis vestræ vos in Sororem Cluniacensis Ordinis recepimus, facientes participem & consortem omnium beneficiorum, quæ de cætero fient in Ecclesia Cluniacensi, & in omnibus membris ejus, sive pro vivis, sive pro defunctis agatur. Concedimus etiam vobis, quod cum de transitu vestro Cluniacensi Ecclesiæ per præsentes litteras innotuerit, pro vobis in Ecclesia Cluniacensi solemne officium cum Missis & aliis beneficiis fiet, sicut in aliquo Monasteriorum nostrorum cum sororibus nostris contigeret obiisse. Tricenarium etiam fiet in Conventu nostro pro vobis, & nomen vestrum scribetur in brevibus, quæ per domos congregationis nostræ ex consuetudine transmittuntur, ut ubique in locis nostris pro vobis fiat officium, & consueta beneficia persolvantur. Insuper scribetur in Catalogo defunctorum nomen vestrum in Regula in die anniversarii vestri singulis annis perpetuo recitandum, ut pro vobis fiat officium, & consueta beneficia persolvantur. Insuper scribetur in Catalogo defunctorum nomen vestrum in Regula in die anniversarii vestri singulis annis perpetuo recitandum, ut pro vobis fiat officium, & animæ vestræ absolutionem & debita beneficia consequatur. Rogamus autem dilectionem vestram & monemus in Domino, ut interim, dum in hac luce fueritis, in qua per donum gratiæ Dei longo tempore vos esse cupimus & oramus, Ecclesiam Cluniacensem & omnia loca ad eam pertinentia, & fratres totius Congregationis, sicut Soror Cluniacensis Ordinis affectuose diligere, & eorum negotia, cum vobis occurrerint, cunctis secundum Deum liberaliter promovere. Actum anno Dom. 1205. Maio.* Vide aliam fraternitatum formulam apud Ughellum tom. 9. pag. 469. His addo, quod habet Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Ego Arbertus Miles, filius Wilbodi, & uxor mea nomine Ax, & filius meus Petrus, accepimus Societatem corporis & animæ in Monasterio sancti Andreæ intra mœnia Viennæ urbis posito, sub præsentia Abbatis Uberti, & ut partem habere possimus in sacris & in omnibus benefactis, quæ fiunt in Monasterio, & in omnibus membris ejus, & ut inter socios sanctæ Congregationis numerari possimus, donamus prædicto Monasterio & habitatoribus ejus unam vineam nostræ hæreditatis, sitam in pago Gratianopolitano, &c.* Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 45. *Et ipsi Monachi dederunt ei societatem Monasterii ut si ipse Presbyter voluerit venire ad habitum S. Benedicti, pro hac re & pro aliis beneficiis recipiant eum.*

6. FRATERNITAS, Fratriagium, Frareschia, dicitur Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit, ita ut quod ex bonis paternis ii possident, dicantur possidere ratione *Fratriagii*, eoque ipso à fratre primogenito in clientelam id teneant, eique hominium faciant: ille vero tam pro bonis, quæ ratione primogenituræ ipsi obvenerunt, quam pro iis, quæ ab universis bonis paternis aut maternis per *Fratriagium* decisa sunt, fratribusque postnatis obvenerunt, domino capitali hominium exhibeat. Ea est enim fratriagii natura, ut ex Bractono constat l. 2. de Acquirendo rerum dominio c. 35. §. 1. & Fleta lib. 3. cap. 16. §. 6. 7. Hinc intelligendus Nangius in S. Ludovico an. 1256. ubi ait, *terram de Bovis & de Gornaio à terra de Conciaco per Fraternitatis partitionem fuisse decisam*: quia nempe prædia ista primitus fuerant Domini Codiciaci, à quo ad filios secundogenitos pervenere, qui ob ea fratri primogenito Domino Codiciaci hominium præstiterunt, ratione *Fraternitatis*, quam *Fraragium* vocat Arestum an. 1260. in 1. Reg. Parl. f. 113. & aliud an. 1269. apud Chopinum lib. 2. de Dom. tit. 4. §. 8.] ut & vetus Inquesta de juribus Monasterii B M de Bono-nuncio Rotomag. facta per Magistrum Ricardum, auctoritate Philippi Franc. Regis. *Fratrascam*, Charta an. 1094. ex Archivo S. Victor. Massil. *Frerescam*, Sententia arbitralis an. 1234. ex eodem Archivo. *Fratrescam*, Charta an. 1233. ex parvo Chartulario ejusdem S. Victoris fol. 133. & alia an. 1063. ex magno Chartul. fol. 91. *Fratrescam seu virilem cum fratribus & sororibus successionem*, Statuta Massil. lib. 2. cap. 49. *Fratresquam* non semel, Testamentum an. 1398. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*. *Fratreschiam*, Charta an. 1281. apud Thomasserium in Biturig. pag. 730. *Frarersiam* & *Frarirsiam*, Charta an. 1218. ibidem pag. 724.] *Frareschiam*, vetus Charta a nobis laudata in ea, quam de hac re ad Joinvillam instituimus Dissertatione, quæ est tertia, [Charta an. 1273. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 198. Alia an. 1344. tom. 2. pag. 493. Alia an. 1334 apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 175 &c. *Fregreschiam*, Consuetud. Lemovic. art 83. Denique *Fratriagium*, Arestum an. 1217. Franci nostri vulgo *Frerage* & *Frereschе* vocant ejusmodi partitiones bonorum paternorum, unde *Frerager*, & *Frerescher*, pro partiri inter fratres, [*Freragier*,] & *Frareschеurs*, pro cohæredibus passim usurpant Consuetudines municipales, Andegavensis, Cenomanomanensis, Pictavensis, & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 130. 138. 148. In Libertatibus villæ *de la Perouse* an. 1260. apud Thomasserium pag. 100. & 101. vox *Frareschе* pro quibusvis bonis, vel potius pro *Escaeta* usurpatur. Charta Guill. de veteri Ponte Militis an. 1265. *Nomine cambitionis seu permutationis concessimus Roberto de Veteri Ponte Militi Domino Curvavillæ fratri*

tri

tri meo ... quidquid juris habebamus in villa Curvavilla ratione Fraragii, *in hominibus, in festagio, in baulis, in justitia & in viaria, &c.* Tabular. Priorat. de Paredo fol. 28. *In istius campis supranominatis totam Fraternitatem suam, quæ illis ex hereditario jure debebatur, supradicto loco concessit.* *Portio Fraterna* dicitur in Arestis S. Martini hiem. an. 1263. fol. 130. r. Reg. Vide Prob. Hist. Monmorenciacæ pag. 134. Thomasserium in Consuet. localibus Bituric cap. 36. [& *de Lauriere* Præfat. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 19. ubi recte contendit *Fraternitatem* non fuisse *tenuram* ut Cangius explicat, sed proprietatis & possessionis titulum, quem ad se invicem habebant cohæredes, inter quos divisa fuerat hæreditas, vocesque *Frarescher* & *Freraeher* veteribus Gallis id unum sonare quod apud nos *Diviser*, *Parsager*, Partiri, dividere.]

7. FRATERNITAS, Titulus honorarius, quo utebantur Reges, cum ad alios Reges scribebant: fratres enim sese vulgo appellant, uti docuimus ad Alexiadem pag. 274. Luithprandus in Legat. *Sed & optimam amicitiæ arrhabonam Fraternitati tuæ nunc Domnus contulit.* Ἀδελφότης, hac notione apud Menandrum Protector. Sæpe etiam ipsi Episcopi ac cæteri è Clero. Occurrit passim.

FRATERNUS, *Filius* Fratris in Glossar. Arabico-Lat. Isid & Pith. sed legendum videtur *Fratruus*.

¶ FRATICELLUS, Fraterculus, Ital. *Fraticello*, Miracula B. Angeli Clareni, tom. 2. Junii pag. 1101. *Vir Deo devotus frater Thomasius, pauper Christi Fraticellus*, Vide *Fratricelli*.

FRATREIA, Societas, ex Gr. *φρατρία*, *Confrerie*. In Synodo Rotomag. an. 1189. cap. 25. *Frateria* scribitur in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Editione, ubi ita describitur: *Sunt quidam tam Clerici quā laici hujusmodi societatem ineuntes, ut de cætero in quibuslibet causis vel negotiis mutuum sibi præstent auxilium, certam in eos pœnam statuentes, qui contra hujusmodi veniunt constitutionem. Et quoniam ejusmodi societates seu Fraterias, &c.* Frairies, in Consuet. Turon. art. 103. 142. Cenom. art. 41. Senonensi art. 5. 23. Altisiod. art. 6. 10. 48. [in Litteris an. 1330. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1380.] &c.

1. FRATRIA, Gundemarus Rex Gothorum in Hispania in Decreto, quod exstat in Concilio Toletano: *Ita ut quidam Episcoporum Carthaginensium provinciæ nec revereantur contra canonicæ auctoritatis sententiam passim ac libere contra Metropolitanæ Ecclesiæ potestatem, pro quasdam Fratrias & conspirationes inexploratæ vitæ omnes Episcopali officio provehi, &c.* Joan. Sarisberiensis Epist. 186. pag. 330. *Quia ergo Archiepiscopus semel iniquam Fratriam reportaverat, & videbat ex malitia persecutoris & debilitate judicis imminere nequiorem, declinavit judicium, &c.* Ubi *Fratria* videtur sumi pro sententia, nescio unde deducta notione, nam *φρατρία* nihil ejusmodi sonat apud Græcos.

2. FRATRIA, *Fratris uxor*, in Gloss. antiqu. MSS. [ut & apud Festum. Joh. de Janua: *Fratria, Filia, vel uxor fratris; vel congregatio.* Hinc in Glossis Sangerman. Lat. Gall. *Fratria, Fille ou femme de frere, ou Frarie c'est congregation, confrairie.* Vide *Fratreia*.]

2. FRATRIAGIUM. Vide *Fraternitas* 6.

FRATRICELLI, qui & *Fratres de paupere vita*, *Bizochi*, & *Beguini*, interdum nominantur, Minoritarum secta, qui pura & candida S Francisci Instituta sectari se jactabant, & a Cælestino V. Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit Henricus Ceva, damnata non semel à Bonifacio VIII. & Joanne XXII. De hac consule Magn. Chr. Belg. ann. 1199. Odoricum Raynald. ann. 1297. num. 55. 56. 1317. num. 56. 57. 1318. n. 45 51. 1321. num. 18. 19. 1322. num. 53. 1331. nu. 4. 1334. num. 18. & Wadingum an. 1317. num. 24. & seqq. an. 1318. num. 21. 1322. n. 66. 1368. num. 4. an. 1373. num. 1. & seqq. 1430. n. 30 Vide Bizochi.

¶ FRATRIMONIUM, Bona fraterna, ut *Patrimonium* Paterna, in Glossis. Vide Cujacium ad librum 2. Instit. Justin.

FRATRISSA, *Fratris uxor*. Isidoro lib. 9. cap 8. [& Johanni de Janua.] Papias addit, *Fratruelissa vocatur* Gloss Saxon. Ælfrici: *Fratrissa*, brodor pif. i. fratris uxor.

FRATRUELES, Duorum fratrum filii, in Gloss. Lat. Gall. Isidorus l. 9. c. 6. & Palæmo in Gloss. *Fratruelis, matertera filius.* [Joan. de Janua: *Fratruelis, le, Quod pertinet ad fratrem, vel res fratris, vel Fratruelis, Filius fratris, vel filia fratris, vel fratrui. Fratrueles etiam dicuntur duorum fratrum filii,*] Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Successit Fratruelis ejus in regnum.* Adde Florent. Wigorn. p. 605. 629. Cujacium lib. 9. Obser. c. 17. & Reinharum Robigium lib. 7. Robigal. c. 7.

FRATRUUS, Ex fratre nepos, fratris filius, apud Florentium Wigorn. n. 604. [Jo. de Janua: *Fratruus*, *Filius fratris; Fratrua, Filia vel uxor fratris.*]

¶ FRAUDATUS, Adulterinus, plenus Fraudis, Additiones ad Vitam S. Antonini, Maii tom. 1. p. 347. *De seipsa dicit qualiter ab eo illuminata fuit circa quamdam artem faciendi notas argenteas super quadam Fraudata mixtura argenti vivi, &c.*

¶ FRAUDOLENTIA, pro *Fraudulentia*, dixit Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 502.

FRAUSTUM, vel *Frausta Terra*, Vastum, incultus & eremus ager, *Terre en gast*. Tabularium Abb. Belliloci in Lemovic. Ch. 24. *Cum vineis, pratis, omnibus indominicatis, seu & aliis mansis cum Fraustis.* Ch. 178. *Dimitto Fraustes meos de Fonte Asinario S. Petro.* *Terra Frausta*, in Charta Guillelmi I. Comitis Inculismensis pro fundat. Abbat. S Amantii, in Tabulario ejusdem Monasterii: *Terras & vineas, & in alia villa sex, terra Frausta & borderia, Humberti Noca, in ipsa villa, terra, & silva, &c.*] Occurrit apud Baluzium in Probat. Histor Tutelensis col. 329. 349. & 360.]

FROSTA TERRA, Eadem notione, in Tabulario S. Cypriani Pictavens. fol. 81. *Guido Pictavensium Comes requirebat apud Exsoletiam talem consuetudinem in Terra, quæ populariter Frosta vocatur, qualem in illa, quæ Frosta non erat, ... judicatum est ergo & definitum ab Adelberto Comite Marchiæ ... terram, quæ in Frostum redacta jam esset, liberam debere reverti, & quietam, in dominium Sancti, cujus proprii juris esse dignoscitur.* Tabular. Absiense: *Quendam campum Terræ Frostæ, &c.* Et fol. 71. *Et omnes alias consuetudines habebat in terris, quæ circum Frostes sunt.* Alio loco: *Omnes terras, quas ei pater suus dederat & concesserat circa Frostos.* [Charta Philippi Episc. Pictav. an. 1230. apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 797. *In omni exitmento terrarum Frostarum, &c.*]

FRUSCA TERRA, Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 327. *Fundata fuit Ecclesiola in situ seu fundo.., continente 40. acras terræ Fruscæ, pasturæ, &c.* Mox: *Quas quidem 40 acras ... sine aliquo sæculari servitio, sine decimis alicui Ecclesiæ solvendis seu subjectione, quia inanes erant & vacuæ, donavit.* Nescio an eadem notione

FRUSTUM accipi debeat in Charta Willalmi Ducis Aquitaniæ an. 969. apud Beslium pag. 284. *Deprecatus est me, ut aliquid ex fraterno Frusto, quod est ex ratione B. Hilarii pertinens, ex curte Cujou ... cuidam Mainardo....sub censu 3. solidorum concederemus.* At in Charta an. 1129. apud Locrium in Chronico Belgico, *Frustum terræ* videtur dici, quomodo vulgo usurpamus: *un morceau de terre.*

Quod

Quod vero *Fraustum* & *Frostum*, hic dicitur *Frecus* videtur vocari in Charta Ludovici Regis Franc. anni 1507. quæ habetur apud Loisellum in Hist. Bellovacensi pag. 565. *Frocos etiam, quos Dominus Fulco Episcopus dederat Canonicis, & Garinus invadendo eis injuste abstulerat, Ecclesiæ, & ipsis reddidi.*

Frocus, in veteri Charta in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. p. 89. *Quam* (partem terræ) ... *calumniabant, atque in ea brandaonem posuerant; Frocum enim esse dicebant.* Quippe *Froc de la ville* appellat Charta an. 1310. pro Comitatu Pontivensi in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 549. agrum incultum, qui urbi vel ædibus adjacet, quomodo *Fros*, vel *Froc*, occurrit in Consuetud. Ambianensi art. 184. S. Audomari art. 13. Tervannensi art. 6. Atrebatensi art. 5. Pontivensi art. 104. Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1282. fol. 36. *Item ordinatum est super Frocis & locis omnibus, de quibus controversia erat, &c. Frou, ou Friche* in Consuet. Aurel. art. 169. *Fren, ou Friche*, in Consuet. *de Menetou* art. 10. Tabular. Fossat. an. 1043. fo. 151. *Si autem cultor arpenni defuerit, & arpennus in Fron beati Petri redierit, tutor in eo nihil capiet, usque quo cultor red eat, & arpennum à ministro Abbatis recipiat.* Tabular. S. Richarii an. 1196. *In via ante bestias, qua vulgo Frecus dicitur, nullam justitiam seu dominium habebit.* Via *Frocus* appellata est, quod juxta viam ædibus præsertim adjacentem fere sit terra inculta & vacua.] *Fraux & pastnrages*, in Consuetud. Arvernensi cap. 28. art. 6. Neque alia, opinor, notione vocem *Flos* usurpat Guillel. *Guiart* in Philippo Audace Rege Franc.

François orrent tant qu'il viennent
Es Flos qui lui appartiennent.

Porro à voce *Fres*, deducta alia *Fresser* in Consuetudine Montensi cap. 53. pro in *Fraustis* ædi attinentibus ædificare.

Ex his emendanda Charta an. 1505. post Ordericum Vitalem p. 1060. *Item diximus per sacramentum, quod non vidimus ... quod aliquis redderet decimas de feriis, aut de genestis, aut de Fofeis, ubi prius fuerant demesmata.* Legendum enim puto *Frosfeis*, id est, locis incultis, eremis. Sed quid *demesmata* vox sonet, fateor mihi ignotum, nisi legendum sit *demus dirnta*. Vide *Friscum*.

¶ Frouza, vel Frouzus, Eadem notione. Tabularium S. Petri Vosiensis fol. 53. *Istas terras supra nominatas cum pratis & silvis & Frouzis, quæ od ipsam terram pertinent.*

¶ FRAX, Τρυγία ὄινα, Fex vini, in Supplemento Antiquarii. Gloss. Lat. Gr. *Frax*, τρυξ, Latini eadem notione dixerunt *Fraces* in plurali numero.

¶ FRAXINATA, ut *Fraxinetum*, apud Johannem de Janua, Locus ubi abundant fraxini. Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriac. an. 1585. ex Chartulario ejusdem Monast. p. 24. *Fraxinatam nostram propriam de Lupi-saltu sitam inter Fraxinetum dicti Prieris de Lupisaltu & Fraxinatam communem nobis de Anlanvilla & Domino de Gurgitibus.*

¶ FRAYNETA, Eadem notione. Charta ejusdem Oliverii an. 1307. in laudato mox Chartulario p. 258. *Dicebamus quamdam Fraynetam sitam prope fontem de Lupisaltu ... ad nos nomine dicti Prieratus pertinere.*

¶ FRAYLE Ficuum, Fiscina ficorum, Gall. *Cabas*, apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrolden. ubi observat Minshevum à *Fragilis* vocem deducere, Skinnerum vero ab Italico *Fragli*, quod nodos junci, ex quo fiscina contexitur, significat. Non dubitat Kennettus ipse, quin ejus vocis etymon vernaculum sit pat... unde fici fuerunt allatæ. Eadem notione *Freau de figues* ... imus in Chartulario Gemeticensi tom. 1. p. 19 Vide *Fraellum*.

¶ FRAYSIS, Fraxinus, Gall. *Fresne*. Inventarium anni 1345 ex Archivo S. Victoris Massil. *Deamen unius vasis de Frayse.*

1. FREA, Quæ sub alterius tutela seu *mundio*, vel dominio est, Papias: *Frea, i. mundealda.* Isid. in Gloss. *Frea, vel mundiana de parente suo relicta.* Jo. de Janua, *Frea, potestas, vel mundia à parente suo relicto, & dicitur à fremo: hoc mundium dicitur dominium.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frea, Puissance*] Lex Longobar. l. 2. tit. 5. § 4. *Si quis Fream alienam sine voluntate mundoaldi* (i. tutoris) *ejus movere de casa, ubi ipsa habitat, præsumpserit, &c.* Adde tit. 11. § 4. & Leges Luithprandi Regis tit. 93. ubi Boerius: *Frea est mulier, quæ est in mundia Regis vel alterius.* Anglo-Saxonibus, frea, est dominus, herus: ex quo freolæta, libertus. Vide Loccenium lib. 1. Antiq. Suecic. cap. 3. & Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum antiquo pag. 394.

2. FREA, Saxonum Dea, uxor Vodani, qui & ab iis pro Deo cultus est, de qua Paulus Warnefridus de Gestis Longobar. lib. 1. cap. 8. Matthæus Westmonaster. Willelm. Malmesbur. pag. 9. Saxo Grammat. lib. 1. & 5. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 513. Godefridus Viterb. qui *Feriam* vocat, & Galfridus Monemuthensis lib. 3. cap. 1. Vide Wormium in Fastis Danicis lib. 1. cap. 15. in Monumentis Danicis lib. 1. cap. 4. & Cluverium lib. 1. German. antiq. c. 57.

¶ Freia dicebatur Dea Ceres antiquis Danis & Suenonibus, qui per *Freiam*, Thor & Attin, seu potius Odin, ut notat Hickesius jurabant, unde hæc vetus juramenti formula: *Bialpi mier sua Freia, Thor, Ocbin almatbi as, Ita me Freia, Thorus & Attin maximus adjuvent.* Carolus Lundius in L. Zamolxi c. 3. apud laudatum Hickesium Dissert. p. 40.

¶ FREAGIUM, Fraagium, f. pro *Foagium* vel *Focagium*, de quibus supra. Computus an 1205. apud D. *Brussel* de i eudorum usu tom. 5. p. 197. *De Freagio* 100. *l. de Mathi Augers* 20. *l.* Ibidem p. 203 *De Fraagio & sesfamentis de Toeni & aliunde* 6000. & 600. *l.*

¶ FRECENIA. Vide *Frisinga*.

¶ FRECHISSUS, f. Cælatus, ornatus. Inventarium ornamentorum D. Abbatis S. Victoris Massil. an. 1358. ex Archivo ejusdem Monasterii: *Una navicula argentea pro tenendo thure habens cubessellum argenteum Frechissum in superficie.* Italis *Fregiare* est ornare, unde *Fregio*, *Fregietto*, Ornamentum. Hinc forte *Frechissus* g mutato in *ch*: quæ fere ut *g* Galli pronunciamus. Vide *Fresta*.

FRECIA. Papias, de coloribus nativis: *Ut sinopis, rubrica, paritonium, melinum, Frecia, auripigmentum, &c.* Nescio, an huc pertineat Charta Dagoberti Reg. Franc. apud Doubletum p. 670. *Et quid de Freciis, aut de reliquis exinde fisçus augmentare poterat, ad ipsos pauperes proficiat in augmentis.* [Forte melius in hac Charta legeretur *Fretis*. Vide *Fraustum*.

¶ FRECIARE, Palos, ut videtur, ligno transverso munire, à Gallico *Fraiser*, Palis præcingere. Visitatio Castrorum Dalphinalium an. 1347. Histor. Dalphin. to. 1. p. 66. col. 1 *Viderunt etiam burgum de Monte retro Castrum, in quo plures pali deficiunt, & non est morenatum seu Freciatum dictum palum, tamen injunxerunt Castellano, ut dictos polos per illos de villa seu mandamento venire, adducere & plantare faciat, & etiam morenare & Freciare, & illud faciat ante portam Castri juxta motam de palicio ibid. exsistente.* Pag. 67. col. 1. habetur: *Injunxerunt Castellano, ut dictum palicium reficere, replantare, morenare & Refreciare faciat per illos de villa & mandamento, qui hoc facere debent.*

FRECINNANT Aves, *Cantant.* Papias.

FRECTA, Frectatus, Frictatus. Inventarium ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis an. 1530. in Monastico Anglic. tom 3 pag. 109. *Una mitra Frictata cum argen-*

argente & reband ... Item mitra de albo serico cum reband de auro. Visitatio Thesauriæ S. Pauli Londonens. an. 1295. ibidem pag. 314. *Item sandalia cum caligis brendatis & Frectatis, de armis palatis & undatis*. Rursum pag. 317. *Cum nodulis Frectatis in extremitatibus de filo auri & argenti*. Pag 321 *Capsa operta sameto rubeo, cum Frectis & scutis brendatis, præterquam in tergo, &c.* Pag. 326. *Unus pannus de viridi campo, cum rosulis inter Frecturas, &c.* Infra: *Inter Frecturas aureas, &c.* Pag. 331. *Cum casula de panno inaurato super serico, cum avibus aureis in Fretta, lineata panno de Allesbam rubeo.* [Charta anni 1388. apud Rymerum tom. 7. p. 577. *Unum lectum de panno aureo de rubeo campo, cum foliis aureis operatis in quodam Frecto albo.*]

FRETES nostri sagittæ speciem vocabant. Regestum Ludovici Ducis Andegavensis Regis Siciliæ fol. 61. in Camera Computor. Parisiens. *La terre de Boiere doit tous les ans de service deux arcs, deux Frezes ferrèes, & deux bousons, deux gelines, & un chapel de roses*. Hinc Fretè Heraldi nostri in armorum insignibus, ejusmodi sagittas cancellatim positas videntur appellasse. Le Roman *de Garin*:

Tante baute Fretè, & tant escu croisi,
Et tant vassal contre terre flati.

i. videre tot hastas cancellatim, & scuta in Crucis formam humi jacere. Proinde forte *Frectatus* idem erit ac *Fretè*.

¶ FRECTAGIUM, Naulum, Gall. *Le Fret*, pretium pro vectura in navi solutum. *Frectagium pro eisdem navibus, necnon expensas alias, pro quo cariagio eorumdem vinorum. &c.* in Litteris anni 1317. apud Rymerum to. 3. p. 647. Occurrit rursum tom. 9. p. 542.

¶ FRECTUM, FRECTURA, FRECTUS. Vide in *Frecta*.

1. FREDA, Ornamentum vel umbraculum: quod feretris & capsis Sanctorum superponebatur. [Gl. MSS. ad Regestum Gregor. M. *Absis est Freda, Operculum ligneum, quod retro altare fit super corpora Sanctorum*.] Monachus Altisiod. an 840. *Hic Sanctorum Martyrum Alexandri & Crisanti pignora ab urbe Roma detulit, quæ in prædicta Ecclesia recondidit, Fredamque cum cancellis benigno studio exornavit*. Gesta Consulum Andegavens. cap. 3. num. 26. *Facit præterea intus* (altare) *aliam absidam ex oricalco, cupro, & stanno fusilem .... ubi & banc absidam electrinam posuit, secundamque Fredam desuper auro optimo & lapidibus pretiosis ornatam, &c.* Histor. Episcopor. Autisiodoren. cap. 20. *Fredam vero quæ sacratissimo Corpori est superposita, Rex auro argentoque mirifice decoravit*. Hericus Monachus de Miraculis S. Germani Autisiod. cap. 27. *Post genitricis excessum, super adorandam beatissimi Germani memoriam ... regalibus expensis Fredam composuit, quæ auro argentoque elegantissime decorata, in nostram quoque duravit ætatem*. [Acta SS. Maii tom. 5. pag. 236. ubi de S. Austregisili: *Circa autem mediæ noctis silentium visum est in eadem Ecclesia adesse quasi magnum fremitum; binc capsa sanctarum Reliquiarum concuti, binc Fredam super sancto corpore impositam commoveri*. Vide *Fredum*.

¶ 2. FREDA. Chartular. Monast. SS. Trinit. Cadom. fol. 26. v. *Caretas avenæ 3. unam Fredam, alii frumenti, unum fiscam, duos formaticos, &c.* Sed emendatione hæc indigent.

FREDIANI, cum Dendrophoris & aliis, qui gentilitiæ superstitioni operam dabant, recensentur in l. 20. Cod. Th. de Paganis, ubi Jacob. Gothofredus conjecturas suas proponit, quas expendere cuivis licet.

FREDLESS. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scanicar. cap 6. *Obtineat, ut Juridicis talis sententia proferatur, ut & à reo Rex tres marcas accipiat, & actor non solum æstimationem*, (rei furatæ) *sed duplum pariter æstimationis, & ut ipse reus Communis pacis expers ab omnibus babeatur, quam lingua patria* Fredleß *appellat*. Ex *Fred*, vel *frid*, pax, & *Leß*, dimittere, unde nostris *Laisser*.

1. FREDUM, FREDA, FREDUS, FRIDUS, Mulcta, compositio, qua fisco exsoluta, reus pacem à Principe consequitur, vel ob violatam pacem publicam indicta, uti vult Vadianus. Nam *frid*, Germanis idem valet quod *pax*. Kero Monachus: *Pacem*, *Friden*. Conradus Usperg. an. 1152. de Friderico I. Imper. *Cum ex nominis sui interpretatione Pacis dives vocaretur*. Idem an. 1187. *Quas litteras Alemanni usque in præsens Fridebrief, id est, litteras pacis vocant*. Papias: *Freda, id est, bannum*. Quo loco *bannum* est etiam mulcta, compositio. [*Fredum* tamen à *banno* distinguendum contendit Coccius in Dagoberto pag. 179. Sed auctoritatibus inhærendum existimo quæ utrumque confundunt.] Charta Caroli Magni apud Meurissium in Episcopis Metensibus pag. 185. *Et ubi Fredum ipsi Agentes, aut reliqui homines memoratæ Ecclesiæ acciperent, Freda ad ipsa loca Sanctorum deberent Christo præsule proficere in augmentum*. Alia Ottonis Imper. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. c. 72. *Aut mallum tenendi, bannum vel Freda exigendi, &c.*

Quæ mulcta cum fisco regio persolvebatur *Fredum regale* dicitur in Charta an. 984. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 379. *Quindecim debitales porcos in eadem curte, Freda regalia quæ Johannes babebat annuatim de manu Regis Francorum in Tutelensi castro*. Non omittendum tamen præter hanc mulctam fisco exsolutam, aliam fuisse compositionem seu mulctam illis persolvendam, qui injuriam aut damnum passi fuerant.

Fredum fisco persolutum docent Lex Aleman. tit. 3. §. 3. tit. 4. Lex Bajwar. tit. 6. §. 3. tit. 10. §. 4. Lex Frision. tit. 16. Capitularia Caroli M. lib. 3. c. 30. lib. 5. c. 185. Additio 4. Ludov. c. 83. &c. Gregor. Turon. de Mirac. S. Martini c. 26. & ex eo Flodoardus lib. 4. Hist. Rem. c. 50. *Affirmavit compositionem fisco debitam, quam illi Fredum vocant, a se fuisse reis indultam*.

Interdum tamen freda fisco non exsolvebantur, sed judicibus ipsis, ut est in Lege Salica tit. 52. §. 4. tit. 55. §. 2. in Decreto Chlotarii §. 12. &c. [Constitutio Leduini Abb. S. Vedasti apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. pag. 789. *Qui vadem dederit quinque solidos de lege, dabit triginta denarios de Fredo: & hujus Fredi duæ partes erunt Præpositi; tertiam vero partem babebit Major placiti. Si autem leu Abbatis fuerit, totum Fredum Major placiti babebit*.]

Interdum Ecclesiæ, dum in ea facinus in Clericos fuerat admissum. Leges Ludovici Imper. apud Muratot. tom. 1. part. 2. pag. 128. col. 2. *Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum furore, si in Presbytero fuerit, in triplo componatur, duas partes eidem Presbytero; tertiam pro Freda ad Ecclesiam, & insuper bannum nostrum componat. Similiter & de Diacone juxta compositionem in triplo componatur, & bannum nostrum componat. De Subdiaconibus similiter secundum suam compositionem in triplo persolvat. De unoquoque ordine Clericorum secundum suam legem compositionem in triplum faciat, & bannum nostrum persolvat. Similiter & de ictibus sine sanguinis effusione de unoquoque ordine Clericorum secundum suam compositionem cum triplo componatur, & bannum nostrum; & qui non babet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitio ejusdem Ecclesiæ, usquedum totum debitum persolvat*.

Neque etiam fuit *Fredum* solida compositio à reo exsoluta, sed tantum pars tertia, quæ fisco aut judici exsolvebatur. Lex Rip. cap. ult. *Fredum autem non illi judici tribuat, qui culpam commisit*, sed illi, qui solutionem

nem recipit. Tertiam partem coram testibus fisco tribuat, ut pax perpetua stabilisque permaneat. Quæ verba ultima evincunt Fredum datum pro habenda *pace*. Capitul. Caroli M. lib. 4. c. 14. *Triplo componatur, duæ partes eidem Presbytero, tertia pro Fredo ad Ecclesiam, &c.* Adde Capitulare 3. ann. 813. c. 2. 3. 4. Decretionem Chlotarii II. Regis c. 9. &c.

Freda de quibuslibet causis, in Ecclesiarum possessionibus exigere vetantur judices, in privilegiis & immunitatibus à Principibus iis indultis: ita ut quod ex his fiscus sperare potuerit, in Ecclesiarum usus, in luminaria locorum Sanctorum, vel in stipendia Sanctorum Dei convertatur. Quæ verba passim habentur in veteribus Chartis apud Marculfum lib. 1. form. 2. 3. & Beslium in Comitib. Pictavens. pag. 155. 165. Sanjulian. in Histor. Burgund. pag. 242. 274. Doubletum, & alios, Baldricum in Chron. Camerac. l. 1. c. 47. 62. 72. 76. 106. &c. [Adde Chartam Dagoberti Reg. an. 632. to. 1. Hist. Lotharing. col. 250. Clodovæi an. 638. tom. 1. Instr. Histor. Paris. pag. 20. col. 2. Decretum Conradi Reg. in Histor. Lugdun. inter Instrum. pag. 22. Miræum tom. 1. pag. 50. 128. & tom. 2. pag. 807. Marten. tom. 1. Amplist. Collect. col. 68. 137. 144. & alibi]

¶ FRÆDUM, Eadem notione, in Charta Ludov. Pii inter Instr. Hist. Alsat. p. 15.

¶ FRIDDUM, Eodem significatu, in Charta Childeberti III. apud Felibian. Hist. Sandion. p. 16.

¶ FRIDUM, in Charta Caroli C. inter Instrum. tomi 4. novæ Gall. Christ. col. 225.

¶ FREIDUM, pro *Fredum*, in Præcepto ann. 750. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. col. 263.

¶ FRETUM, in Historia Mediani Monasterii p. 13. & in Actis SS. Aprilis tom. 2. p. 93.

¶ FRETUS. Charta Caroli M. an. 781. pro Monasterio SS. Salvatoris & Juliæ Brixiens. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 19. *Sed sub immunitatis nomine cum omnes Fretos concessos valeant Rectrices ipsius Monasterii quietas vivere & sedere*. Altera ejusdem Caroli Magni Charta pro Monasterio Sithiensi apud Mabillonium Diplom. lib. 6. Instrum. 198. *Judiciaria potestas ibidem ingredere non præsumat quoquam tempore: nisi quod sub emunitatis munere omni tempore cum omnes Fretos vel bannos concessos pars ipsius Monasterii perenniter debeat possidere.*

FREDUM pro quavis exactione videtur interdum usurpari in aliquot Chartis, apud Duchesnium in Hist. Monmor. p. 20. 22. Hemer. de Academ. Paris. p. 33. Beslium in Episc. Pictav. p. 33. &c.

Ab hac voce ortum habet, quæ passim est in usu apud Practicos, *Frez*, *Frez des procez*, pro litium ac causarum sumtibus & impensis. Aresta anni 1284. in Regesto Parlamenti fol. 70. *Quod pro solvendis & aquitandis debitis & Fredis villæ suæ possent talliare, &c.* [Arestum an. 1538. in Tabular. Calensi: *Examen testium integraliter, Fredis & expensis supradictorum appellantium fiet, &c.*]

FRIDUS, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 53. §. 3. Capitul. Caroli M. de Partibus Saxoniæ cap. 15. *Undecunque census aliquid ad fiscum pervenerit, sive in Frido, sive in qualicunque ban.*

FREDUS. [Charta [illegible]oberti an. 635. tom. 2. Histor. Meld. inter Instr. p. 4. *Sibimet omnes Fredos concessos debeat possidere.*] Occurrit præterea in Lege Salica tit. 26. §. 9. tit. 55. §. 2. in Decreto Chlotar. §. 12. in Lege Ripuar. tit. 46. §. 1. in Legibus Henrici I. c. 90. &c.

FREDA, apud Papiam, & in Lege Anglior. tit. 7. §. 5. in Lege Frision. tit. 16. 17. tit. 22. §. 81. in Charta Caroli Calvi apud Camusatum in Antiquit. Tricass. pag. 84. &c.

¶ 2. FREDUM, vel FREDA, Alia notione. Charta anni 1065. ex Armario S. Victoris Massil. *B. Comes Provinciæ confirmo oblationes prædecessorum meorum, vel quæ Monasterio S. Victoris conquisita sunt, in Monasteriis, cellis, castellis, villis, terris... hortis, Fredis, salinariis.... agris, &c.* Sed forte legendum *Frescis*. Vide *Friscum*.

1. FREDUS, *Marrubium*, Papiæ.

2. FREDUS. Lex Alemann. tit. 106. Edit. Heroldi, (nam hic titulus deest in Lindenbrogiana,) *De eo, qui in Fredo infantes læserit: Si quis alterius infantem de medio Fredis laserit*, (læserit,) *sol. 5. componat*. Vide *Fredum*.

¶ FREEDSTOLL. Vide *Frithstoll*.

¶ FREFARE. Vide *Fretare*.

¶ FREGRESCHIA. Vide in *Fraternitas* 5.

¶ FREIA. Vide *Frea* 2.

¶ FREIDUM. Vide in *Fredum* 1.

¶ FREIGRAVIUS, Comes liber. Vide *Gograviue*.

¶ FREITON. Vide *Ferte*.

FREMENEFEDA, in Monastico Angl. to. 2. pag. 286. Vide *Flemen Firma*.

¶ FREMENTER, Cum fremitu, in Actis SS. Aprilis tom. 2. p. 250.

¶ FREMIS. Vide *Fremiticus*.

¶ FREMISCULI. Vide *Fremisculi*.

FREMITICUS, in Notis Tyronis p. 180. idem qui *Frigoreticus: Episora. Fremis. Fremiticus. Cardiacus, &c.* Ubi *Fremis* videtur esse *horror febris*. Vide *Frigoreticus*.

¶ FREMMUS, στεναγμός, Gemitus. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS Laurent. in Amalthea: *Fremmus, Fremitus*, ex Salmasio.

¶ FREMUSCULI. Vide *Fremisculi*.

¶ FRENAGIUM, pro *Furnagium*, Pretium domino furni solutum pro coctione furnaria. Statuta Ecclesiæ Glandatensis MSS. an. 1327. *In eorum bonis quæ tenentur sub ipsa præpositura habet in Frenagiis, mauturis, calcaturis, bannis & ceteris aliis prout est assuetum.*

¶ FRENARIUS, Χαλινοποιός, Qui facit frena, in Lege Neapol. 3. tit. 36. *Sellarios & Scutarios, Frenarios atque armerios, candelarios, fabros, &c.* Hæc post Martinium.

¶ FRENDERE, de porcis grunnientibus supra dicitur in *Braulare*. Festo: *Frendere est Frangere, unde est faba Fressa, unde & dentibus dicimur Frendere*. Isid. 10. *Frendens, quod minando frangat dentes & comprimat fremens.*

FRENDSLESMANNI, appellabantur olim ab Anglis, qui postea *Utlanghe*, seu *utlegati*, vel *exleges*, id est, proscripti exules, in Legibus forestarum Canuti Regis c. 24. & apud Bracton. l. 3. tr. 2. c. 13. §. 1.

FRENDWITE, in Fleta lib. 1. cap. 47. §. 15. significat *acquietantiam prioris prisæ ratione solennitatis convivii*. Vide *Forsang*.

FRENELLATUS. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 23. *Necessarium est, quod dictæ galeæ sunt tali modo & maneriæ sint Frenellatæ, quod dum adversus hostes processerint pugnaturæ, de facili stringant se invicem & conjungant*. Adde cap. seq. Vox formata à *Frænum*, & *Frænare*, unde *frenella* Italis, ferrum, quod equi os stringit, lupatum.

☞ Ab eadem origine *Enfrené* dixerunt nostri de equo qui freno regitur. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Palefreis orent gens & biaus
Ensellès furent gentement,
En Enfrenès si richement,
Que de mil besans monez
Ne fust li lorains achatez.

¶ FRENERIUS, Qui facit frena, in Catalogo MS.

toda-

sodalium Confraternitatis B.M. in Ecclesia B.M. Deauratæ Tolos. an. 1328. institutæ.

¶ Freneyr, Eadem notione apud Arvernos. Charta Beroardi de Turre an. 1308. apud Baluz. to. 1. Histor. Arvern. p. 783. *Escudeleyr, Freneyr & coleyr & carnificos tres denarios quilibet pro aunata.*

FRENISCULI, *Ulcera circa rictum oris, similia, quæ fiunt jumentis asperitate frenorum.* Isidor lib. 4. c. 8. [Lego cum Glossis Sangerman. *Frenusculi.* Perperam apud Papiam editum *Fremisculi*, & in MS. *Fremusculi*; ubi pro *rictum* habetur *biatum*.]

FRENOSUM Alcuinus Poem. 199.

Fas idcirco reor comprendere plectra Maronis,
Carminibusque sacris naves implere Frenosum.

Locus male sanus.

¶ FRENUSCULI. Vide *Freniseuli*.

FREOBORHGES. Vide *Friberga*.

¶ FREODO, Vitulus lacteus, ex interpretatione Schilteri. Lex Salica tit. 3. *Si quis vitulum lactentem furaverit, malb. pedero aut Freodo, 120 den. &c.* MS. Regium: *Poder aut frico.*

FREPATÆ *Vestes*, Gallis, *Habits trouez, decoupez, frippez*, unde vocabulum. Gaufridus Vosiensis part. 1. c. 74. *Repertæ sunt pretiosæ ac variæ vestes, ... quar quidam in sphærulis & lingulis minutissime Frepantes, picti diaboli formam assumunt.* [Capitulum Generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1218. *Prohibemus ne scutarii vel trotarii eorum deferant Vestes Frepatas. Trepatas vestes* habet Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Item statuimus, quod nos, nec aliquis subditus noster, non portet vestes incisas, listatas, vel Frepatas*, forte quasi *terebratas, perforatas*.

Nescio, an inde petendum sit vocis *Fripiers*, apud nos etymon pro vestium interpolatoribus, ita ut ii fuerint, qui vestes detritas, *frepatas*, & laceras venum exponebant: vel potius à *ferpe*, & *ferperie*, licet horum vocabulorum notio non omnino mihi comperta sit. In veteribus Statutis pro *peagiis* Parisiensis civitatis, titulus habetur inscriptus *Ferperie*. Deinde sequuntur hæc verba: *Couvertouers de vair, 6. den. Mantel fourré de vair, 4. den. Chascune penne vaire, 3. den. Item tous garnemens fourrez de vair, &c.* Ibi tamen *la Ferperie* distinguitur *de la Pelleterie*. Vocis vero *Ferpe* meminit Guil. *Guiart* ann. 1304.

Fut tout l'ost du Roi atournez,
Sus biaus garnemens & sus Ferpes,
Cà & là de blanches escherpes.

FREQUENTANEUS Vita S. Deicoli Abb. n. 38. *Vermes quippe ita sibi à vertice usque ad talos ebulliebant, ut Frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarent.* Galli dicimus, *Ceux qui le frequentent.*

1. FREQUENTARE, pro *Narrare*, seu *συνεχῶς* dicere, iterare, dixit Vopiscus: *Quod memoria tenet publica, & fides historica Frequentavit.* Item: *Ergo Thersitem & nos bene scimus, & posteri Frequentabunt.* Spartianus in Ælio Vero: *Jam illa Frequentantur à nonnullis, quod & accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit.* Adde l. 1. Cod. Th. de Judiciis.

¶ 2. FREQUENTARE, Sæpius tentare, experiri. Sugerius in Ludovico VI. *Rex autem, ut erat vir militiæ aptus, ulcisci in eum Frequentabat.*

¶ FREQUENTATUS, pro *Frequens*, Creber, multus. *Jejunium cum opere manuum Frequentate*, in Vita MS. S. Wenwaloei fol. 64.

FREQUENTIDICUS, *Mathematicus, Divinus*, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1013. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frequentidicus, Qui dit souvant.*]

¶ FRERESCA. Vide *Fraternitas 6.*

¶ FRERESTER, Sororis maritus, Gall. *Beau frere*, ut *Filiaster*, Privignus, Gall. *Beau fils*. *Le-*

gat Frerestri suo, in Schedis Domini *le Fournier*.

¶ FRERETUM, perperam pro *Fretum*, Rivulus, canalis. Chartophylac. regium Regest. 87. *Item unum jornale & dimidium terræ situm in pala juxta terram Johannis Darbenis Notarii & Freretum publicum.*

¶ FRES, Fimbria, limbus, nostris *Frange*. Consilium Massil. ann. 1381. *Nulla mulier aliqua audeat de cetero seu præsumat cujuscumque sit conditionis, preminentie vel status portare ... ribans sive Fres auri, argenti seu perlarum.* Vide *Fresium*.

¶ FRESATUS, Corrugatus, à Gallico *Fraise*. Vide *Gardacorsium*.

¶ FRESCENGA, &c. Vide *Friscinga*.

¶ FRESCHERIUM, Freschium, ut infra *Friscum*, Ager incultus, Gall. *en Friche*. Instrum. anni 1261. è Chartular. S. Vandregisili tom. 2. p. 1591. *Vendidimus & quandam pechiam Frescherii sitam intra terram Roberti Burel ex una parte & Freschetum Odonis, &c.*

¶ Freschium, Eadem notione, in eodem Chartulario tom. 2. p. 1600. *Decem pechias terre .... cum omnibus Freschiis & pertinentiis spectantibus.*

¶ FRESCHUS, Ital. *Fresco*, Gallis *Frais*, Recens. Memoriale Potestatum Regiensium ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1091. *De carne Frescha caristiam magnam habebant*, Gall. *Viande Fraiche*.

¶ FRESCIATUS. Joannes Gorious in Actis S. Petri Confess. tom. 4. Julii pag. 665. *Quos lapides sic suis lacrymis madefactos in quodam canistro cum quadam tobalia Fresciata super suum caput per civitatem portabat.* Vox *Fresciata*, inquit Bollandi Continuator, videtur oriri ex idiomate Italico, in quo *Frigiare* significat ornare, ita ut *Tobalia Fresciata*, ni fallor, hic accipiatur pro Mantili ornato. Num potius ab Italico *Frescare*, Refrigerare, ita ut *Tobalia Fresciata* sit quasi Mantile refrigeratum, madefactum?

¶ FRESCINGA. Vide *Friscinga*.

FRESCUS. Vide *Friscum*.

¶ FRESELLA, f. Lineus colli amictus corrugatus, quem Gallice vocamus *Fraise*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu ad calcem to. 1. p. 183. *Pro serico ad jacendum pueris, & capellis & Fresellis & pro pannis & tualliis & camisiis, quas tunc pueri habuerunt, 41. s.* Hinc, ni fallor, emendandus alter ejusdem computi locus p. 156. ubi legitur: *Pro langello & pro capellis & pro Fresell. 10. s.* Ubi legendum puto *Fresell*, seu *Fresellis*. Vide *Fresium*.

¶ FRESENGAGIUM, &c. Vide in *Friscinga*.

FRESIA, [Prædii rustici species, ut videtur.] Vetus Charta apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 25. *Et unum hominem de ipsa familia, Rogerum nomine, ut in illo loco, in quo illum constitui, deservire liceat, & illa Fresiam, Heigardam nomine, ubi nunc hospitatur, permanere liceat.*

¶ FRESIUM, Frezium, Fimbria, *Frange*. Acta S. Eustadiolæ tom. 2. Junii pag. 133. *Vestimenta quoque sacra fecit & altaria palliis pretiosis, quæ manu propria cum suis puellis opere elegantissimo polivit cum Fresiis aureis & procinctoriis.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Constituimus ut nullus sartor per se, vel per alium accipiat pro corduris de uno vestimento dominæ de colore cum Frezio, & cum penna ultra quatuor sol. Item sine Frezio 3. sol. Item de pellissia dominæ cum Fresio 2. sol. & 6. den. & sine Fresio 2. sol.* Occurrit ibi pluries. Vide *Fres*, & *Frisum*.

¶ Fressum in Statutis Arelat. MSS. art. 53. *Sartores accipiant pro corduris vestium sine Fresso & necessariarum, &c.*

¶ Fresus, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 2. cap. 38. *Quod non fuerit in aliquibus vestibus Massiliensium*...

liensis aliquarum meretricium Fresos aliquos aureos vel argenteos.

¶ FREZUM, Instrum. an. 1347. tom. 2. Hist. Dalph. p. 568. *Item unam zonam de Frezo aureo super qua sunt quo sunt lapides, margaritæ seu perlæ grossæ, &c.*

¶ FRESSENGA, FRESSINGA. Vide *Frisciuga*.

¶ FRESSUM, Vide *Fresium*.

FRESTRA, *Fenestra*. Papiæ.

FRESUM. Lex Angliorum tit. 5. §. 20. *Qui barpatorem ... percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis. Aurifices similiter. Feminas Fresum facientes similiter.* Ubi videntur eæ esse, quæ cannabem in aqua madefactam macerant, subigunt, confringunt: est enim *Fresus, fractum, divisum, molitum, à frendeo*, ut habet Papias. Vide Varronem lib. 2. c. 4. Isidorum, &c.

¶ FRESUS. Vide *Fresiam* & *Fresum*.

¶ 1. FRETA, Species mensuræ pro liquidis, Formulæ vett. Alsaticæ art. 22. apud Eccardum ad calcem Legis Salicæ p. 244. *Duas Fretas de cervisa & sume sex siclos de vino in cellario, &c.*

¶ 2. FRETA, Idem videtur quod *Fraustum*, ager incultus, Chron. Collegiatæ S. Petri apud Georg. Christian. to. 2 Rer. Mogunt. p. 464. *Madtildis vidua, soror Wolffmanni 24. curvales. Wolffmannus & frater ejus decem & dimidium. Gezacha tres & dimidiam Fretam.*

FRETALE, Vas coquinarium, frictorium, sartago, *Frixorium*. Apitius l. 7. c. 5. *Assatura in colari elixatur, & infunditur in Fretali piper, condimentum, vel liquamen, &c.*

¶ FRETARE, Fricare, Gall. *Frotter*, Ordinatio anni 1340. Histor. Dalphin. tom. 2. p. 394. col. 2. *Item ipsos equos Fretari, estriliari, acomari, lesterias eis fieri & bene estachari facere cum omni diligentia teneatur per valletos ipsorum.*

¶ FRETATIO, Pretium pro conductione navis, Gall. *le Fret*. Litteræ an. 1307. apud Rymerum tom. 3. p. 12. *Expensas quas tam in emptione vinorum & Fretatione navium, quam, &c.* Vide Fretta 2.

¶ FRETELLA, Fistulæ species, nostris *Fretel* & *Fretiaux*. Le Roman *d'Athis* MS.

Sonnent buisines & tabours,
Grans cors d'arain & manel,
Freteaulx, flageaulx & chalemel,

¶ FRETENGIA. Vide *Frisciuga*.

¶ FRETOSUS. Vide *Fretum*.

¶ 1. FRETTA, pro *Freta*, Vide in hac voce,

¶ 2. FRETTA, Conductio navis onerariæ, Gallice *le Fret*. Item, Pretium pro vectura quarumlibet mercium solvitur tum locatori, tum nautis, Præceptum Edwardi I. Regis Angliæ ann. 1285. apud Rymerum tom. 2. pag. 298. *Navis in qua mercimonia vel vina fuerint cum toto apparatu, annulus magistri navis in digito suo portatus, victualia nautarum, utensilia ... mouile, zona & ciphus argenteus magistri navis ... erunt quieta ac auxilio ad ejectionem maris prædictam. Et etiam salva sit nautis Fretta vinorum & aliorum bonorum in navi existentium, quæ talia fuerint. Et magister navis amittat Frettam suam de doleis seu bonis in mari sic projectis. Et omnia alia bona in navi existentia tam nautarum quam mercatorum, ut vina &c. exceptis navis utensilibus ..., & Fretta de bonis quæ salva fuerint, ut prædictum est de cætero debent appreciari in auxilium restitutionis bonorum extra navem per hujusmodi tempestatem ejectorum.*

¶ FRETTARE, Navem conducere, Gallis *Freter un navire*, apud Rymerum tom. 2. p. 298. tom. 3. pag. 661. &c.

FRETUM, Rivulus, canalis, *Bras d'eau*. Charta S. Bonifacii Archiep. Moguntini apud Browerum lib. 1. Antiq. Fuld. c. 4. *Et ab ostio ejus sursum, usquequo ipsum flumen dividitur in Freta: inde transit in medio Freta, quæ nasci videntur de flumine Fulda.* [*Fraite*, eadem notione nostris. Le Roman *d'Athis* MS.

Ce est à tart qu'il s'en repente
De l'escoutie qu'il ot faite
Quand il passa tout seul la Fraite.

Infra:

Jusqu'à la Fraite le ramaine, &c.

Ibidem:

Oultre la Fraite tost s'en vet.

Vide alia notione in *Fredum* 1.

FRETOSUS LOCUS, *Fretis* impeditus, seu rivulis & canalibus. Isidorus Pacensis Episcopus in Chronic. æra 769. *Montana Vaccorum disecans, & Fretosa & plana percalcans, trans Francorum intus experditat, atque adeo eas penetrando gladio verberat.* Ubi Rodericus Toletan. in Histor. Arab. cap. 13. *Fretosa dissecans, & montana præcalcans Rodanum etiam dissulcavit.* Idem Rodericus cap. 16. *Et dum per devia & Fretosa cursitans.* Quo loco Schottus, *Fruticosa* legendum putat. Vide *Fraustum*.

¶ FRETUS, πεποίθησις, Fiducia, persuasio, in Supplemento Antiq. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fretus. Seburs, appoiez, qui use.* Vide alia notione in *Fredum* 1.

¶ FREVELA, Idem quod *Fredum* 1. unde corruptam hanc vocem putat Vadianus. Liber MS. redituum ann. 1300. *Habet etiam dictus Episcopus in utraque curia, in S. videlicet & in V. merum imperium, hoc est, sicut vulgariter dicitur, Dub und Frevele, Frevel,* Mulcta, *Frevelen*, Mulctari, in Libro Salic. Monast. Ebersh.

¶ FREXINGIA. Vide *Friscinga*.

FREYGRAVIUS, Comes liber. Exstat Charta Ruperti Imper. qua Salentinum *Freygravium*, seu liberum Comitem in sede Freyheolenor vulgariter nuncupata sita in dominio *Zuschen* constituit, cumque de dicta sede Freygraviatus investit an. 1420. Vide *Gogravius*.

¶ FREZA, FREZIA, dicitur de ferculo fabacco, in Transactione an. 1351. inter Abbatem & Monachos Crassenses ex libro viridi fol. 53. *Omnibus diebus Veneris non jejunalibus dat dictus Dom. Abbas ... unam quateriam* (quarteriam) *fabbarum pro Frezis in Conventu præparandis illa die, excepto tempore in quo inveniuntur fabæ teneres, qui tunc dat de ipsis fabis teneribus ortolanis Monasterio Crassensi dictis diebus Veneris loco prædictarum Frezarum, & etiam aliquibus aliis diebus, dum teneres comeduntur, & in dicto orto Monasterii prædicti inveniuntur.* Fabas siliqua nudatas *Feves frisées* vel *dérobées* vocamus.

¶ FREZATUS, *Frezio* seu fimbria ornatus. Statuta Massil. lib. 2. c. 39. *Item de capa domine Frezata 5. sol.* Rursum ibidem occurrit.

¶ FREZIUM, FREZUM. Vide *Fresium*.

FRIA. Prima Statuta Roberti I. Reg. Scot. c. 12. §. 1. *Stagna aut molendina, ... ubi salmunculi, seu smolti vel Friæ cujuscumq; generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt, vel descendunt.* §. 2. *Ita quod nulla Fria piscium impediatur ascendendo.* Apud nos pisces dicuntur *Freer* vel *Frater*, qui pisciculos edunt; *Frey*; ipsi pisciculi.

¶ FRIBINIANUS. Vide *Favonium*.

¶ FRIBOLA, *Vasa fictilia*, in Glossis Sangerm. MS. n. 501. Papias habet: *Fribula, Vasa fictilia, quasi fragilia.* Videtur legendum *Frivola*. Vide mox *Fribolum*.

¶ FRIBOLUM, Isidoro lib. 9. Orig. c. 8. *Est cum eo animo separantur* (conjuges,) *ut rursum ad se invicem revertantur. Nam Fribolum est velut quassæ mentis & effinxa, nec stabilis. Proprie autem Fribola vocantur fictilia vasa inutilia.* Vide *Fribusculum*.

FRIBORGA, FRIBORGUS, FRIBORG, FREOBORHGES, Fri-

Friborga est fidejussio libera, ingenua, nostris *francum plegium*, à Saxon. freo, id est, liber, & borghes, fidejussor, vas: *Friborgus* vero, fidejussor. Est autem *Friborga* idem quod *Decenna*, seu Collegium vel Societas decem primariorum hominum in unaquaque villa, qui singuli invicem fidejussores erga Regem de restaurando damno ab eorum quolibet illato. Fleta l. 1. cap. 47. §. 10. *Fricborgh, est laudabilis homo astrarius testimonii, liber vel servus, per quem omnes juxta ipsum commorantes firmiori pace sustententur sub stabilitate fidejussionis ejus vel alterius per denarium numerum unde quilibet est quasi plegius alterius, ita quod si unus feloniam fecerit, novem teneantur ipsum ad standum recto præsentare.* Hæc etiam plures docent Leges Edwardi Confessoris cap. 19. *Præterea est quædam summa & maxima securitas, per quam omnes statu firmissimo sustineatur, videlicet, ut unusquisque stabiliat se sub fidejussionis securitate, quam Angli vocant* Freoborbges: *soli tamen Eboracenses dicunt eandem Tienmannatala quod sonat Latine decem hominum numerum. Hæc securitas hoc modo fiebat, scilicet, quod de omnibus villis totius regni sub decennali fidejussione debebant esse universi; ita quod si unus ex decem forisfecerit, novem ad rectum eum haberent. Quod si aufugerit, daretur lege terminus ei 31. dierum: quæsitus interim & inventus ad justitiam Regis adduceretur, & de suo illico restauraret damnum, quod fecerat: & si ad hoc forisfaceret, de corpore suo justitia fieret. Sed si infra prædictum terminum inveniri non posset, quia in omni Friborgo unus erat capitalis, quem vocabant* Friborghes-heofod, (i fidejussorem primarium,) *ipse capitalis sumeret duos de melioribus sui* Friborgi, *& de tribus* Friborgis *sibi propinquioribus acciperet de unoquoque capitalem, & duas de melioribus uniuscujusque* Friborgi, *si posset habere, & ita, se duodecimo existente, purgaret se &* Friborgum *suum, si facere posset, de forisfacto & fuga supradicti malefactoris. Quod si facere non posset, ipse cum Friborgo suo damnum restauraret de proprio malefactoris, quamdiu duraret, quo deficiente, de suo &* Friborgi *sui perficeret, & erga justitiam emendaret, secundum quod legaliter eis judicatum fuisset. Tandem vero sacramentum, quod non potuerunt adimplere per tres* Friborgos *sibi viciniores, per se ipsos jurarent, sese inde innocentes fore culpabiles, & si quando possent eum recuperare, adducerent ad justitiam, aut justitiæ dicerent, ubi esset.* Istius institutionis causa & origo habentur c. seq. Quomodo vero iis casibus in *Friborgum* procederetur, docent Bracton l. 3. tract. 2. qui est de Corona, c. 10. Fleta l. 1. c. 27. l. 2. c. 52. Adde Skenæum de Verbor. significat. Vide *Decenna*. *Decanus* 3. *Plegium francum*.

¶ FRIBRIA, *Luna*, Papiæ.

¶ FRIBULA. Vide *Fribola*.

¶ FRIBUSCULUM, vel ut alii efferunt, *Frigusculum*, *Frivinsculum*, *Frivasculum*, *Frivolusculum*, Jurgium leve. Dig. lib. 24. tit. 1. leg. 32. §. 12. *Quod si divortium non intercesserit, sed* Fribusculum, *profecto valebit donatio, si* Fribusculum *quievit.* Notio patet ex libro 23. leg. 31. *Quod si non divortium, sed Jurgium fuit, dos ejusdem matrimonii manebit.* Vide Fribolum.

¶ FRICARE, Frigere, Gall. *Frire*, *Fricasser*. Menot. Serm. fol. 121. v. *Nil amplius erat Fricandum, nec ponendum sub dente*; quod ipse sic reddit: *Il n'avoit plus que Frire & que mettre sous la dent.*

¶ FRICATA, f. Sartago, Gall. *Poele à frire*. Inventarium utensilium MS. in Tabul. Compendiensi: *Unum pelvim necessarium ad lavandas manus, & una Fricata* (sic) *& duos aenos magnos & unum parvum, & unum tripodem, & duos caminos, &c.*

¶ FRICDOR. Vide *Frigdor*.

FRICBORGH. Vide *Friborga*.

FRICHIUM. Vide *Friscum*.

FRICO, Cui in Monasteriis *fricare* aut tergere quidpiam incumbit. Bernardus Mon. in Consuetudinibus MSS. Cluniacensibus c. 12. de Hospitario: *Præterea habet proprios famulos, unum majorem Cocum, & unum Portarium, & unum Friconem, qui tergit calcaria & ocreas, & portat aquam, & Asinarium, & Asinum, &c.* [Vide *Freodo*.]

¶ FRICTEBERO. Vide *Ferthebero*.

FRICTIONES, ex Gallico, *Frissons*, quasi *Frigitiones*, ῥίγη τοῦ πυρετοῦ, Gregorius Tur. de Vitis Patrum c. 6. *Ita sospitati est restitutus, ut nec illas, quas vulgo Frictiones vocant, ultra perferret.*

FRIDARIA. Vide *Frigidaria*.

¶ FRIDDUM, FRIDEBRIEF. Vide in *Fredum* 1.

FRIDEGHETA, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 457.

FRIDHGILDUM. Vide *Frithgildum*.

FRIDMANNUS. Vide *Frithmannus*.

FRIDSTOLL. Vide *Frithstoll*.

FRIDUS. Vide *Fredum* 1.

¶ FRIFRASIGENA. Lex Salica tit. 70. *Si quis filiam alienã ad conjugium quæsierit præsentibus & puellæ parentibus, & postea se retraxerit, & eam accipere noluerit, malb. Frifrasigena* MMD. *den. &c.* MS. Reg. habet, *Frifastina*. Ubi manifestum est agi de repudio puellæ desponsatæ. Vocis originem à Saxon. frien, Germanis *freyen*, Matrimonium inire, nubere viro, vel ducere uxorem, deducit Eccardus. *Frifra* ergo idem est ac *ad conjugium quæsierit*; *Sigo na* vero (sic enim distincte legendum) *traxerit retro*, à *Zihen*, trahere, & *Na*, post, retro.

FRIGDARIUM, *Receptaculum piscium*, in Gl. MSS.

¶ FRIGDERE, FRIGDESCERE. Vide *Frigdor*.

FRIGDOLÆ. Vide *Crispella*.

FRIGDOR. Glossæ antiquæ MSS. *Fricdor*, *Frigus*, *frigidum* Glos. MS. Regium Cod. 1013. *Algor*, *Frigus*, *Frigdor*. Alibi: *Frigduit*, *Alsit*. *Frigdent*, *Frigdescunt*. Idem Gloss. *Rigor*, *rectitudo*, *severitas*, *& stupor Frigdoris*, *algidum*, *frigidum*. Papias: *Frigdor*, *frigus*, *frigidum*. *Frigdent*, *frigescunt*. Et alibi: *Peripsycis*, *Frigdor*. Ex Gr. περίψυξις. [Gl. Lat. Gal. Sangerm. *Frigdore*, *Avoir froit*.] Breviloq. *Frigdor*, *oris*, *frigus*. Vetus Interpres Moschionis apud Jos. Scalig Epist. 327. ψυχρότης, *Frigdor* Gloss. Longobard. S. Germani Parisiensis ex veteri Galeni Interprete: *Vomitus fit ex Frigdore & flegmatum abundantia, &c.* Vetus Interpres Alexandri Jatrosoph. lib. 3. Passion. *Cæterarum verum febrium ... nihil ex eis signis habent, qualia sunt horrores, tremores, Frigdores, rigores.* Octavianus Horatian. lib. 2. Rerum Medic. cap. 16. *Item ex calore immenso, vel ardore, ut est causon ... Frigdore quoque & singultu.* Idem lib. 4. de resina cum oleo: *Facit autem ad totius corporis Frigdorem, & ad ischiam & podagram utilissime prodest.* Vide Frigor, *Distemperantia*.

FRIGDORÆ & OCCIDENTANÆ, Toni vel modi musici, à Nockero Balbulo adinventi. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 4. *Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad Sequentias, quas Metenses vocant: Romanus vero Romano nobis è contra & amœne de suo jubilos modulaverat, quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat. Frigdora videlicet & Occidentana, quas sic nominabant jubilos, his animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Eadem propemodum habet Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balbuli cap. 9. Jodocus Mezlerus: *S. Notkerus vocatus Balbulus, Magni Ottonis nepos, natus in Castro Heligow, Abbati Grimaldo oblatus est juvenculus, voce balbulus, ... primus adinvenit jubilos seu sequentias modulatas, quas ipse ad distinctionem Metensium appellabat Frigdoræ, aut Occidentanæ, quas & inter sacrosancta mysteria toties Ecclesia repetit.* Sed ex his vim aut etymon vocabuli vix quis agnoscat. Gol-

Goldastus ad Eckeardum scribit, *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis esse, ipsa nomina fidem facere; *Frigdoramque* appellatam, quod constiterit ex modis, quos *Phrygium* & *Dorium* vocant Græci. Cætera, quæ ibidem de musica recentiorum commentatur, majorem lucem horum vocabulorum etymis non afferunt. In veteri Cod. Bibliothecæ Cæsareæ, scripto ante annos circiter 700. quo continentur Hymni Ecclesiastici varii, apud Petrum Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Cæsar. cap. 8. hymnus describitur, qui in sancti Paschatis die decantatur, in quo hæc habentur: *In sancto die Paschæ Frigdola. Laudes Salvatori voce modulemus supplici, & devotis melodijs, &c.* Qua quidem *Frigdolæ* Inscriptione innuitur hoc tono Hymnum cani debere: unde cum Hymno, qui canitur in Natali S. Stephani. *Hypodiaconissa*; in Natali S. Joannis Evangelistæ, *Romana*; denique Hymno de S. Andrea Apostolo, & Hymno de Apostolis, *Aurea*, voces præponantur: prorsus existimo, ita eo ævo appellatos certos musicos tonos ac modos, quibus ii Hymni decantari deberent.

¶ FRIGELLUS, pro *Frigilla*, in Medicina Salern. p. 176. Edit. 1622. Est autem *Frigilla*, vel *Fringilla* Festo, *Avis dicta, quod frigore cantet & vigeat; unde & Frigutire*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigilla, une maniere d'oisel qui chante par le froit*. Gloss. Lat. Gr. *Frigilla*, σπίζα. Gloss. Græc. Lat. σπίνθος, ὁ σπουδεύς, *Frincillus*, *Fringillus*. A σπίζειν per onomatopœiam dictam putant. Nos appellamus *Pinson*, Itali *Frangello*. Martialis 9. Epigr. 55.

Nunc sturnos inopes Fringuillarumque querelas,

Quidam legunt *Frigillarum*.

FRIGGEDO, Frigus. Vetus Interpres Alexandri Jatrosophistæ l. 2. Passionum: *Membrana calefacta & temperata Friggedine*.

FRIGIDARE, Frigefacere, *Refroidir*. *Frigidare ardorem tentationum*, in Vita S. Isidori Episcopi Hispal. num. 18.

FRIGIDARIA. FRIDARIA, voces Mathematicorum, [quibus certum quemdam annorum numerum significant, in quo planeta gubernans, ut fingunt, vitam nati, confert ei bonum vel malum.] Joannes Hispalensis in Astrolog. *Volens ergo scire, de cujus Frigidaria sit quisque annus, demus annis Christi 15 annos: reliquum dividas per 75. quod remanet à divisione, dividas per planetas, à sole incipiens, & in cujus annis inveneris, ipse est dominus*. Ita *Fridasia* passim alibi scribitur: [ad quam vocem vide Lexicon Martinii.]

FRIGIDARIUM, ψυχροδόχον. Glos. Gr. Lat. Ψυχροφόρον, in Lat. Gr. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigidarium, lieu frest*.] Vide *Frigdarium*.

¶ FRIGINGIA. Vide *Frisinga*.

FRIGISCI EQUI, quos *Chevaux de Frise* dicimus, *velocitate & continuatione cursus invicti*, apud Vegetium lib. 4. Art. veterin. cap. 6.

FRIGITUDO, Frigida complexio. Constantinus Afric. lib. de Stomachi affect. c. 5. *Frigitudo vero membra exprimit*.

FRIGIUM, [*Mitra Constantini Imp. Frigium candido splendore ejus sacratissimo capiti imposuimus*, Gloss. Isid. Ornamentum capitis est opere phrygio contextum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigium, Mitre d'Eveque que l'en fait en Frige.*] Vide *Phrygium*.

FRIGOR, *Frigus*. Ugutio, & ex eo Joannes de Jan. *Frigores, Febres, quæ faciunt homines frigere*. Lat. Gall. *Frigores, Froiduses de fievres*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Frigor, Timor, vel Algor, Frigus*. Poeta infimi sæculi MS. ex Bibliot. Thuana:

Est febris Frigor, hiemis quoque mach... frigus
A frigo, frigis, seu frigeo, dicis utrumque.

Vita S. Romani Presbyteri MS. *Pastor qui Frigoribus torquebatur à dæmonibus obsessi, &c.* Vita S. Eparchii, apud Labbeum: *Febricitantes typo Frigoris, quartanis videlicet & quotidianis febribus afflicti*. *Typus Frigoris*, in Vita S. Severini Abb. Agaunensis nu. 3. Messianus in Vita S. Cæsarii: *Quidam jam totus Frigore quartanæ febris incurrit, atque tremebundus ambulat*. Mox: *Da mihi de pannis S. Cæsarii, propter Frigora, quia multos juvant, &c.* Rursum: *Ego hodie febrim patior, & jam totus tremo*. Vide Fortunatum in Vita S. Germani Paris. cap. 20. eumdem in Vita S. Paterni cap. 3. & in Vita S. Radegundis c. 20. Acta Elevationis S. Agricolæ num. 4. Faustum in Vita S. Severini Abbat. Agaun. c. 1. Herardum Turon. in Capitul. c. 3. &c.

FRIGUS FEBRIUM, Eadem notione, apud Gregor. Turon. l. 4. de Vita S. Martini cap. 21. *Frigora*, eidem de Gloria Confess. c. 24. 85. & in Vita S. Vodali Benedicti n. 15. *Febrium Frigora*, in Vita S. Genovefæ n. 37. *Rigores Frigorum*, apud Julium Africanum lib. 5. Hist. Apostol. *Frigora & febrium typi*, apud Apuleium lib. de Herbis cap. 102.

FRIGORITIO, Gregorio Turon. de Glor. Conf. c. 21.

FRIGORATIO, eidem in Vitis Patr. cap. 8. nisi legendum sit *Frigoritio*.

FRIGORETICUS MORBUS, pro ipsa febre, apud Hepidanum in Vita S. Wiboradæ lib. 1. c. 27.

FRIGORETICI, Ipsi febricitantes, apud Gregor. Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 6. 73. 101. lib. 2. cap. 44. 49. de Gloria Confess. cap. 15. 16. 21. 25. lib. 1. de Mirac. S. Martini cap. 34. 38. &c. de Vitis Patr. cap. 8. &c. lib. 5. Hist. c. 10. Frodoardum in Hist. Eccl. Rem. l. 3. c. 14. l. 4. cap. 44. Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. c. 55. in Chron. Lobiensi p. 591. in Translat. Reliqu. S. Rigoberti Archiep. Rem. n. 5. in Actis Elevat. S. Agricolæ n. 4. &c.

Petrus-Maria Campus in Vita B. Conradi Eremitæ c. 8. scribit, etiamnum à Siculis quartanam febrim *Frigoris* vocabulo appellari. Est autem his locis *Frigor* idem, quod Græcis ῥῖγος, *Frigus febrium*; unde ipsa febris eodem donatur nomine; τεταρταῖον ῥῖγος, quartana febris, apud Annam Comnenam lib. 7. p. 212. ἐπιβολὴ ῥίγους, frigoris in febris accessio, & ῥίγη περιοδικά, rigores febrium circuitu redeuntes, apud Medicos; ῥιγαζόμενοι, *Frigoretici* apud Palladium in Hist. Laus. c. 12. *Horrorem aut Frigus patientes*, apud Alexandrum Jatrosophistam lib. 1. Passion. *Accessiones, quæ cum Rigore fiunt*, apud eumdem l. 2. c. 77. Celsus lib. 3. c. 3. *Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit*. Est autem horror in febribus, uti Galenus lib. 2. de Differentiis febrium tradit, inter rigorem & frigus medius, rigore quidem minor, frigore vero major: & tanto quidem major frigore, quanto minor rigore, æqualiter absistens extremis utrisque, & in medio eorum existens. Vide Notas ad Alexiadem pag. 339.

FRIGOROSUS, *Plenus frigore*, Johan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Frigorosus, Freilleux, plein de froit.*] *Frigorosæ regiones*, apud Anonymum de Re architectonica c. 2.

¶ FRIGUCIRE. Vide *Frigutire*.

FRIGULITUS, Glossæ MSS. ad Alexandrum Jatrosoph. *Erpes concreas, i. granosa desudatio, quam Salernitani Frigulitum dicunt*.

¶ FRIGUS. Vide *Frigor*.

¶ FRIGUSCULUM. Vide *Fribusculum*.

¶ FRIGUTIRE, *Subtiliter aggarrire, vel frigido seducere*. Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigucire, soy dementer, ou traveiller pour le froit, friller ou frissonner*.

FRILAZIN, Manumissus, libertus, libertinus; ab Anglo-Saxon. fre, vel freoh, liber, & lesan, dimittere. Glos. Theotisc. apud Lindenbrogium: *Libertini, Frilaza*,

Lex

Lex Bajwar. tit. 7. cap. 10. *Si cum manumissa, quam Frilazin vocant, & maritum habet, concubuerit, &c.* Lex eadem cap. 6. Edit. Heroldi: *De liberis, qui per manum dimissi sunt liberi, quod Frilatz vocant.* Desunt ultima hæc verba in Edit. Lindenbr. Vide Pontanum lib. 6. Orig. Francic. c. 15. & Cluver. lib. 1. Germ antiq. cap. 15. & Joan. Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis cap. 24. [Vide *Friolasia.*]

☞ Hinc, ni fallor, nostri *Fresine* dixerunt pro Manumissa, libertina, Gall. *Affranchie*, Le Roman *d'Athis* MS.

. . . . Alemandine
Qui n'estoit garce, ne Fresine,
Mais fille au Duc de noble afaire.

FRILINGI, Ingenui, liberi, ex Saxonico fre, liber, & ling, progenies. Nithardus lib. 4. p. 376. *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos, qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur: Latina vero lingua hi sunt: Nobiles, Ingenui, Serviles.* Vide Cluverium lib 1. Germ. antiq. c. 15.

¶ FRIMANTIA, pro *Firmantia*, mulcta pecuniaria, quæ ab iis exigebatur, qui *firmantias* seu fidejussiones dederant. Charta Guillelmi dom. Montispessulani an. 1103. *Hæc autem sunt vicariæ pertinentia, scilicet omnes Frimantiæ & omnia districta omnium hominum &c. Hæc omnia vobis dono præter districta & Frimantias Militum Montispessulani & uxorum illorum.* Alia an. 1189. *Cum feodis, fevalibus, ... toltis, quistis, Firmantiis, justitiis, &c.*

¶ FRINCILLUS, FRINGILLA, FRINGILLUS. Vide *Frigellus.*

¶ FRINGULARE, de *gabriarum* clamore supra dicitur in *Baulare.*

FRINIGILDUM, Mulcta viri liberi, ex Sax. frinan, libere, ingenuus, & geld, mulcta, pensitatio: Occurrit in Legibus Henrici I. c. 76.

¶ FRINTINNIRE dicuntur Cicadę, in verbo *Baulare.* Aliis *Frintinnire* est Subsilire cum sono vel erigi vel excitari. Vide Martinii Lexic. V. *Frigutio.*

FRINTSCHINGUM. Vide *Friscinga.*

¶ FRIOBLITTO. Lex Salica tit. 20. § 6. *Si vero intra costas, aut in ventrem, ita ut vulnus ad interanea pervenerit, & semper currat & non sanat, malb. Frioblitto,* MMD. *denar. &c.* A *Blitte* vel *Blutte*, Sanguis, & *Frio* vel *fer, ver*, particula intensiva. *Verbluten* etiamnum usurpant Germani, teste Eccardo, cum de sanguine è vulnere incessanter currente loquuntur. Unde *Frioblitto* idem sonat ac *semper currat sanguis.*

¶ FRIOFALD, Campus liber, undique patens, à Sax. fre, liber, & felth, campus. Lex Salica tit. 44. § 8. *Si quis hominem ingenuum invenerit in quadrivio, . . . & eum privat vita, aut occiderit, malb. Friofald,* IIIM *denar.* &c. Vide *Feld.*

¶ FRIOFALTOVO. Lex Salica tit. 42. § 4. *Si quis hominem ingenuum plagiaverit & vendiderit, & postea in patriam reversus fuerit, malb. Friofaltovo, &c.* Ubi *Faltovo*, Eccardo interprete, idem significat quod *Falthne* Germanis, hoc est, rapinam fecerit; a *Fal* quod maleficium & rapinam denotat.

¶ FRIOLASIA, vox ejusdem originis & notionis ac *Frilazin* supra. Lex Salica tit. 15. § 3. *Si quis cum ingenua puella & spontanea voluntate ambarum partium coiverit, ... malb. Friolasia,* 1800. *denar. &c.* MS. Reg. pro *spontanea voluntate* habet *sponsata ambo partes convenerint*: unde Schilterus desponsatam potius quam libertam hic intelligi debere suspicatur. Malim libertam cum Eccardo interpretari quam Germani etiamnum *Freygelassen* vocant.

¶ FRIPARIUS, Interpolator, qui vestes vendit interpoles & resarcitas, Gall. *Fripier*, in Necrologio MS Confratriæ Clericorum apud Pontisaram. Vide *Frepatæ vestes.*

FRISANTUS. Historia de Exordio Monasterii S. Joannis de Tarouca in Lusitania: *Dedit illis 70. Morabitinos auri, & ipse Rex dedit 70. Frisantos de argento, ut facerent servitialia Ecclesiæ.* An *Frisius pannus*, vel moneta argentea?

¶ FRISATURA, Idem quod infra *Frisum*. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispanica tom. 4. pag. 522. *Quicumque de cætero præficietur in Episcopum alicujus cathedralis Ecclesiæ, teneatur facere & assignare Ecclesiæ cathedrali, ea qua assumptus fuerit intra triennium capellam integram de panno serico cum necessariis Frisaturis valentem ad minus trecentos florenos auri.* Vide *Fresium.*

¶ FRISATUS, Fimbriis ornatus, Gall. *Orné de Franges.* Chron. Fossæ-novæ apud Murator. tom. 7. col. 882. *Dominus Cardinalis obtulit & manibus suis posuit super majus sæpe nominatum altare suum paratum pretiosum, videlicet bonum amictum Frisatum, bonum cingulum Frisatum, & planetam Frisatam cum tali friso, &c.* Italis *Frisare* ornare est. Vide *Frisum.*

FRISCENGAGIUM, FRISCHENGA. V. *Friscinga.*

¶ FRISCHIUM, Ager incultus. Vide *Friscum.*

FRISCINGA, FRISCINKA, FRISKINGA, FRISCHENGA, FRISGUNGA, voces in antiquis Chartis, non Alemannicis dumtaxat, sed & Gallicis, admodum frequentes, & Germanicæ originis, licet de significatione inter Germanos non constet. Goldastus & Lydius *vitulum* exponunt, Vadianus & alii *scrofam adultam*: *Nam & nostri* (inquit) *venatores porcum silvestrem anniculum aut adultum Frischling vocant.* Sic etiam Rheni accolæ, inquit Pithœus. Et certe constat etiamnum apud Occitanos effœtam suem seu porcam *Frayssé* vocitari. Erant igitur *Friscingæ* non porcelli, (ab his enim distinguuntur lib. 4. Capitul. Caroli M. cap. 73 in Synodo Ticin. an 855. & in Capitulari tertio Ludovici Pii c. 10.) sed porcellis majores, nondum tamen justi incrementi; unde pro ætatis & incrementi modo varii erant pretii. In Capitulis Caroli C. tit. 5. cap. 2. *Friscinga* æstimatur 6. denar. alibi 4. Sic in Alemannicis S. Galli Chartis n. 12. 42. 49. 67. *Frischenga tremissa*, & *tremissalis* dicta est, quę tremisse valeret. Charta 60. *Frisgunga, seigit valenti. Tremissis* autem est tertia pars solidi: *seigit*, al. *saga*, quarta pars tremissis, i. denarius unus, ut exponitur in Lege Aleman. tit. 6. § 3. Charta Henrici IV. Imper. in Actis Murensis Monast. pag. 22. *Unum maltrum de frumento, & unum Frintschingum, & unum fiolum de vino, &c.* [Perperam *Fruitschingum* editum tom. 5. Gall. Christ inter Instrum. col. 514.] Adde Joan. à Leydis lib. 5 cap. 26

☞ Vocis originem à Germanico *Frisch*, Recens, accersit Eccardus, ovemque vel porcum anniculum denotare auctor est, Germ. nunc *Frischling*, aut *Froesabling*. Et quidem de porcis uti & de ovibus pariter hæc vox adhibetur. Pro porco juniore occurrit non raro in Breviario rerum fiscal. Caroli M. pro ove annicula sæpius apud Notkerum in Psalterii Paraphrasi. Nihil ergo est cur de sue effœta *Friscingam* interpretemur, licet rustici Tolosani, teste *la Faille* Annal. Tolos. tom. 1. pag. 64. porcam vocent *Fraissengue*; Aurelianenses quippe, ut refert Menagius in Etymolog. Gall. *Fresangeau* nominant porcum nondum plane adultum, porcello tamen lactente fortiorem. Hæc non parum illustrant Informationes de dominio *de la Londe* 19. *vol. des Prisées & informations du temps des Anglois* fol. 15. v. *Rentes & Fresenges dirent & apportereat les dessus nommez que à la seigneurie appartient & deuss deux Fresanges ou cinq sols iz pour chacun Fra-*

Frasange, quaud il y a panage en ladite forest, & ne virent auques iceles Fresenges payer en espece; mais ont oy dire & tenir aux auciens qu'une Fresenge est une pourcel farcy & que de tout temps ceux qui le doivent ont le choix de le payer en espece, ou en ledit argent, &c.

Sunt, qui *Friscingas*, pro Pernis accipiunt, unde in veteri Diplomate apud Lindenbrogium, *Friscingæ ovinæ*, i. ovium coxendices: *Vervecinæ*, apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. p. 434 1. Edit ex veteri prædiatorio jure: *Solvit* Friskingam *porcinam, aut denarios 4. vervecinam ad Pascha, aut denarios 12.* quo loci *Friscingam* carnem assam perperam interpretatur idem Browerus. *Friscingæ vervecinæ & porcinæ*, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman [Præceptum Caroli Crassi an. 884. apud Mabilon Diplom. l. 6. Instr. 114. *Ad quod* (convivium) *dentur de rebus fratrum panis modii 10. vini modii 10. Friscinga porcina 5. arietes 5. vaca 1. bacco 1. cum siccamine, porcelli 2. pulli 12. pulcini 8. equus pretii solid. 39. &c.*] Sane *Friscingam*, vocem esse Germanicam, constat, ex *frisch*, recens & *schincke*, perna. Vide *Spalla*. At Wendelinus à voce Flandrica *Verchens*, & diminutive *Verchochens*, i. porcus adultus, deducit. *Verres seu Friskinga*, apud Hincmarum Rem. ad Clerum Laud. *Ne etiam quasi ad receptionem Regis aut Legationum, .. denarios, vel caballos, aut verres seu Friskingas ... accipiat*. Vide Capitulare Tolosanum Caroli C. § a.

Accipitur etiam hæc vox pro *Friscengagio*, seu *Friscingæ* præstatione dominis fieri solita. Charta an. 1210. in Hist. Guinensi p. 265. *Scilicet unum operarium ter in hebdomada, dum licet operari, dimidiam Frescengam, tres bussellos avenæ*. Adde pag. 94. Charta Willelmi Aquitan. Ducis apud Beslium pag. 357. *Dono consuetudines, ... videlicet præposituram & bannum, & ucbam, & expallum, & Friscingam, & pullos, & anseres, &c.* Alia Ludovici Fr. Reg. ann. 1144. apud Labbeum tom. 2. Miscellan. p. 609. *Consuetudines illas quas habebant in quadam villa S. Dionysii, videlicet talliam de annona, quæ dicitur Mestiua, porcos, sive Prescengias, anseres, gallinas, &c.* Alia Guidonis de Capis an. 1206. *Ecclesiæ D. Petri legavit 60. sol. annui reditus, ... videlicet in reditu, qui vocatur Frezanges*.

Friscinga, in Capit. 5. an. 819. c. 29. lib. 4. Capit. c. 73. & alibi passim.

¶ Frischlinga, apud Hansizium to. 1. Germaniæ sacræ p. 246.

Friskinga, in Capitular. Wormat. 829. &c.

Friscingus, in Charta Henrici Imp. an. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium.

Friskingus, in alia Henrici III. an. 1056. apud Nicol. Zyllesium.

Frescinga, in Charta Caroli M. apud Doubletum pag. 723. & apud Hariulfum de Miracul. S. Richarii cap. 12.

¶ Frecenia, in Chartulario Camalariensi.

¶ Frigingia, 8. *den. pro Frigingia*, in eodem Chartulario.

¶ Frisingia, *Frisingia*, ibidem.

Frescengius, in Charta laudata ann. 1144.

Frescengia, in Epist. 29. Alexandrii III. PP. apud Sirmondum.

¶ Fresenia, in Rotulo 12. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas ex Archivo Monasterii Casæ-Dei: *Et 11. sol. Pod. pro Fresenia, &c.*

¶ Fretengia. Charta anni 1209. apud Thomasserium in Biturig. p. 714. *Habebam in singulis porcheriis bonnum in jam dicta terra manentium unam Fretengiam & singulis ovilibus unum arietem*.

¶ Frestenga. Charta Maurilii Rotomag. Archiep. *Abbas autem Archiepiscopo septem sol. dare debet & Clericis quatuor Frescengas & unum verrem*.

Fressenga, in Hist. Guinensi pag. 94.

¶ Fressinga, in Charta cessionis Majoriæ de Maregniaco in Tabulario Compendiensi.

¶ Fristinga, in Actis SS. Junii tom. 1. p. 523.

¶ Frixinga, apud Marculfum Form. lib. 2.

Frisingia. Tabular. Brivatense Ch. 240. *Panes 30. Frasingias 3. donare faciant*.

Frexingia. Idem Tabul. Ch. 331.

Frintschingus, in Charta laudata Henrici IV. Imperatoris.

Frisiginga, apud Joan. à Leydis l. 5. c. 26.

¶ Frisingus, in Præcepto Ottonis Reg. an. 949.

Frisgung, & Fresgunga, Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 6. *Et ut mihi per singulos annos unum sagum, aut Frisgung, vel aliquid consolationis ... detur.* *Frisgunga*, in Charta Aleman. 60. inter Goldast.

Fresgenna, in Tabulario Dervensi: *Fresgenna 2. solidos valebat, aut pro ipsa 3. solidi dabuntur. Porro terminus Fresgennarum erit à festo S. Martini, usque ad Natale Domini*. [Occurrit rursus tom. 5. Annal. Bened. pag. 641.]

Frisengagium, & Frescengagium, Tributum ex *Friscingis*, atque adeo aliis rebus. Charta fundationis Abbatiæ Omnium SS. Andegav. an. 1049. *In curte S. Dionysii per totam terram Canonicorum perdonat Comes vinagium totum, & frumentagium, & multonagium, Frisengagium, & bidannum ad 15. dies*. Alia Odonis Comitis Corboliensis an. 1111. apud Doubletum lib. 3. Histor. Sandionys. pag. 845. & Morinum Histor. Vastinensis lib. 2. pag. 457. *Dimisi quasdam consuetudines, quas ibi accipiebant, scilicet Frescengagium & senatores*. Tabular. S. Mariæ *de Josaphat* in Charta Girardi Valeti de Carnoto ann. 1102. qua eidem Ecclesiæ concedit *Juria viariæ*, & *quidquid ad viariam pertinebant, 2. bostelli avenæ, obolus pro pastu, pro Frescengagio una gallina, sanguis, multrum, latro, & quidquid juste vel injuste exigere potest dominus ab hospite sub viaria consistente*. Tabular. S. Albini Andegav. *Reddit duos sextarios de frumentacio, unum sextarium de forre 12. denarios de Frisengagio, & 6. denarios de vaccagio*. Charta an. 1553. *Item, compete & apartient audit Seigneur* (de Barbazieux) *en ladite Baronie un autre droit appellè le droit de la Fresseage, à cause duquel il à droit de prendre & percevoir par chascun an sur tous & chascuns les manans & habitans demeurans au terroir de Boiscoutan, ayant pourceaux ou truies jusques au nombre de trois, les pourceaux de lait exceptez, deux sols tournois, & ceux, qui cachent leurs pourceaux, pour frauder ledit droit, doivent Seigneur 60 sols d'amende*. [*Frescencage*, supra in voce *Aanelage*.] *Consuetuda porcorum* videtur appellari in Charta Guidonis Comitis Pontivi, apud Hariulfum lib. 4. cap. 22. *Decimæ porcorum*, in Constitut. Chlotarii Regis, post Concil. Paris. II. Vide *Porcellaginm* & *Wartepain*.

¶ Frisgingaticum, Eadem notione, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 236.

Friskinga, videtur reponi inter vehicula, in Capit. Lud. Pii ann. 821. cap. 2. *Sive carris, sive sagmariis, sive Friskingis, sive aliis vehiculis, &c.*

FRISCULUM, Stephanus Tornacensis Epist. 107. de Canonico Regulari, qui ex claustro evaserat: *Et post greges sodalium suorum vagari incipiens ut insipiens, post modicam ad se reversus, sedato Frisculo, venit plorans, &c.* [Id est, sedato animi horrore. Vide Frigor.]

FRISCUM, Ager incultus, eremus, nondum proscissus. Charta an. 1237 in Tabulario Abb. Frigidi montis fol. 68. *Contuli quoque dictæ Ecclesiæ unam minatam Frisci contigui pratis ejusdem juxta curtillum Verreriæ*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 56. *Et de communia pasturæ in Friscis & dominicis suis, &c.* Charta Goffredi Comitis

mitis Andegavensis an.1048. pro fundatione Abbatiæ Omnium SS Andegav.tom.4. Galliæ Christ p.698. *In curte S. Dionysii ... perdonat Comes vinagium totum, & frumentagium, & multos*, (multones) *agnos Friscum, gagium, & bidannum ad 15. dies, &c.* Sed ut verum fatear, mendum hisce verbis subesse arbitror: quippe in Adversariis meis, ubi hæc Charta habetur, lego: *In curte S. Dionysii per totam terram Canonicorum perdonat Comes vinagium totum, & frumentagium, & multonagium, Friscengagium, & bidannum ad 15. dies.*

FRESCUS. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* p.182. *Reddendo inde nobis 2. marcas argenti ... pro omni servitio, nisi quod debet wallare secundum quantitatem illius terræ intus & extra, tam contra salsam, quam contra Frescam, sicut cæteri & curiam nostram sequi. Vignes en Fresche*, in Regesto Ludovici Regis Siciliæ p.59. *Frisches* apud Escornæum in Durdano pag.76. *Laisser les gaaingnages sept ans en Frichete*, in Stabilimentis S.Ludovici l.1.c.161. *Friez & savart*, in Consuet.Claromont.art.120. *Frische savart, ou ruine*, in Remensi art.264. Statutum Glocestrense an.6. Edw.I. Regis Angl. c.4. *Et celui, qui la terre tient issiat charge la lesset giser Fresh, &c.* Voces porro nostris notas, *Fres*, pro recens, novus, *Freschement*, pro recenter, *Eau fresche*, pro aqua recens, ab ejusmodi agris incultis & nondum proscissis, etymon ducere admodum probabile est: unde & *Novalium*, id est, recentium, appellatione etiam donantur. [Vide *Frocus* in *Fraustum*.]

FRICHIUM, in Charta an.1289. ex Tabul. Fossatensi fol 97. *In dictis tribus arpentis terræ seu Frichiorum nihil juris sibi retinendo.* [Charta Henrici de S.Suppleto pro Ecclesia B.M Cameræ-fontis an.1224. ex Archivo ejusdem Ecclesiæ: *Recognovit se dedisse prædictæ Ecclesiæ in perpetuam eleemosynam unam peciam prati ... sitam in Frichiis de S.Suppleto.*]

¶ FRISCHIUM. Litteræ Philippi Regis Franciæ de contentione inter Præpositum Paris. & D. Simonem de Maciaco datæ apud Meledunum an.1276. *Eundo directe per lineam usque ad ulmum Frischii de minellis ... necnon in tribus domibus cum Frichio & vineis continentibus circiter 12. arpenta*. Legitur rursus in Chartulario S. Vandregesili tom.2.p 1593.

¶ FRISCUS, Recens, Gall. *Frais*, Angl. *Fresc*, Germ. *Frisch*. Litteræ anni 1401. apud Rymerum tom. 8. pag. 634. *De qualibet caretta ferente salitos, Friscos sive recentes, duos denarios. De qualibet salmone Frisco vel salito venali unum quadrantem. Friscus & salsus mariscus*, apud *Madox* Formular. Anglic. pag. 397. Vide *Frisum*.

¶ FRISENGAGIUM, FRISENGIA, FRISGUNGA. Vide *Frisciaga*.

FRISIA. In Statutis Canonicorum S. Quintini in Viromanduis, apud Hemeræum: *Carpeia cum Frisia*, non semel occurrit: ubi *in carpeia* inesse dicuntur *dimidius porcus, 1. aries, 250. ova cum pipere: in Frisia vero dimidius porcus, 1. aries, 250. ova cum aromatibus*. Charta Ottonis Comitis Viromandensis, apud eumdem ann. 1025. *Quoniam vero eidem Cœnobio subjacebat alia aqua, cum piscatione in Frisia ab antiquo, idem vir suam aquam tradere disposuit præfatæ S. Mariæ.*

¶ FRISIGINGA. Vide *Friscinga*.

FRISII PANNI, in Statutis Petri Venerab. pro Cluniacensib. cap.16. *Statutum est, ut nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicantur Galabruni, ... vestiantur, nec iis, qui vocantur Sealfarii, vel Frisii, exceptis Anglis & Angliæ affinibus.* An quod crispati lanei essent, *Draps frizez*: an vero, quod ex Frisia adveherentur? Vide Monachum Sangallensem lib.1 de Carolo M.c.36. [& infra *Frissatus*.]

¶ FRISINGIA. Vide *Friscinga*.

¶ FRISIUM, Limbus, fimbria, Gall. *Frange*. Sabas Malaspinæ de Rebus Siculis apud Baluzium tom.6. Miscell. p.294. *Suspensis ad chordas strophiis, flectis, dextrocheriis, periscelidibus, arbitris, grammatis, armillis, Frisiis, &c.* Chron. Modoet. apud Murator. to.12. col.1181. *Item dalmaticam unam, veluti viridis Frisiis, & aliis bene ornata.* Vide *Frisum*.]

FRISKINGA. Vide *Friscinga*.

FRISOCNE. Vide *Frithsocne*.

¶ FRISSATUS PANNUS, Pannus laneus crispus & intortis villis, Gall. *Frise*. Vita S. Ottonis tom. 1. Julii p.420. *Igitur quidquid ex præfata pecunia sustani & purpuræ, Frissati, fritsali quoque, seu alterius cujuslibet optimi generis vel coloris pannorum coemere poteris, in sarcinas concludes.*

¶ FRISTINGA. Vide *Frisciaga*.

¶ FRISTOLL. Vide *Frithstoll*.

FRISUM, Fimbria, lacinia, *Frange*, vox formata ex *Phrygium*. Vide in hac voce. Leo Ost.lib.2. cap.61. *Tres pannos de altari, unum cum albis, alium cum cruce & Friso.* Lib.3. c.31. *Albam quoque à scapulis & capite ac manibus Friso decentissime adornatam, à pedibus vero Frisea nihilominus lista ... circumdatam.* Infra: *Pannum diarodinum Frisatam cum auro*. Cap.58. *Planetam purpuream cum Friso.* Chronicon Trudonense lib.1. pag. 350. *Pallium unum cum Friso & margaritis.* Vide Ughellum to.7.p.1275. [& Hist. Dalphin. to.2.p.290.]

☞ An non dici posset *Frisum* esse à Britannico *Fres*, Laceratio, ut & vox Gallica *Frange* à Latino Frangere? Fimbriæ enim & laciniæ sunt quasi lacerati panni. Menagius nostrum *Frange* à Fimbria vult derivatum.

FRITELLA. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Crustulla, i. Fritella quædam in sartagine facta, vel cortex panis.*

¶ FRITELLUM, *Stillicidium stercoris in sterquilinium*. Gloss. Isid. *Fritillus* in ludo aleæ vasculum est infundibuli speciem referens, in quo agitantur tali & unde jaciuntur in alveolum: ad hujus vasculi similitudinem quodammodo factus est latrinæ meatus, quo corporis sordes emittuntur; hinc eum meatum potuit Glossator *Fritellum* appellare. Joan de Janua: *Fritellum, Molinellum, in quo piper teritur, & dicitur à Frango, quod grana piperis vel alia frangit; & est perforatum ab inferiori parte, & inde piper tritum recolligitur. Ponitur etiam pro vase perforato, per quod soleat projici taxilli, ne fiat ibi fraus.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fritilum, Mortier à espices.*

FRITHGEAR, vox Saxon. Somnero: *Pacis annus Jubilæus*, ex frith, pax, & gear, annus. Leges Presbyterorum Northumbrensium cap 48. *Si superstitiosus ille conventus, qui Frithgear dicitur, habitus fuerit in terra alicujus circa lapidem, arborem, fontem, &c.* Rabanus Maurus Poemat.10. alludens ad nomen Friderici, cui inscriptum est:

Fœdus cum vitiis tandem tua ut ultio scindat,
Et Christi pactum firmet ubique pie.
Nam dedit hoc nomen dudum tibi cura parentum,
Baptismum quando sorte tua siceras.

FRITHGILDUM, Collegium, Sodalitium, ex Saxon. frith, pax, & gildan, solvere: quod qui ejusmodi societates ineunt, collatitiam stipem in commune ad sua negotia conferant. Vide Præfat. ad Leges Adelstani & cap.14. & *Congildones* in *Gildum*.

FRITHMANNUS. Glossar. Saxon. sub Edw. III. exaratum: *Fridmannus, pacis homo*, ex Saxonico frith, pax, & man, homo. Qua voce intelliguntur, qui ex aliquo sodalitio sunt, quod Frithgyld vocabant. In Legibus Ethelredi de Pace, c.3. *Frithman*, & *Frithimannus*, habentur pro Regio subdito, & vassallo.

¶ FRITH-

¶ FRITHMOTE, Jurisdictionis species apud Aoglos, à Saxon. frith, pax, & mote, concilium. *Blount* in Nomolxeico Anglic. *Per Frithmote Jo Stanley Ar. clamat capere aanuatim de villa de Olteu,.. 10. sol. quos Comites Cestriæ ante confectionem Cartæ prædictæ solebant capere*.

FRITHSOCNE, Tuendæ pacis jurisdictio, à Sax. frith, pax, & focne, libertas, *Franchesia*, jurisdictio. Jo. Brompton: *Frithsoken, i. tutatio in jurisdictione, hoc est, seurté eu defeus*. Fleta lib. 1. cap. 47. §. 11. *Frithsokue, vel Forsokne, libertatem habendi visum franci plegii* deootat. Sed legendum *Frisocne* monet Spelmannus.

FRITHSTOLL, fritsdoll, Asylum, Saoctuarium, refugium, ex Saxon. frid, pax, & stol, sedes, cathedra: stop, locus. In Chartis immunitatum Ecclesiæ S. Petri Eboracensis, coofirmatis anno 5 Heorici VII exponitur *Cathedra quietudinis vel pacis*, ut & apud Ricardum Hagulstadensem de Statu Ecclesiæ Hagulstad. c. 14. *Quod si aliquis vesaao spiritu agitatus diabolico ausu quemquam capere præsumpserit in cathedra lapidea juxta altare, quam Angli vocant Fristoll, id est, Cathedram quietudinis vel pacis, vel etiam ad feretrum sanctarum reliquiarum, quod est post altare, hujus tam flagitiosi sacrilegii emendatio sub nullo judicio erit, &c.* Eadem habentur in Monastico Anglic. to. 3. p 135. & apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. to. 3. p. 1102.

Erant hujusmodi cathedræ complures in Anglia, præter Eboracensem istam & Hagulstadensem: Beverlaci autem celeberrima, quæ priscorum Regum benignitate, asyli nacta privilegium, tali honestabatur inscriptiooe: *Hæc sedes lapidea Freedstoll dicitur, i. pacis cathedra, ad quam reus fugiendo perveniens, omnimodam habet securitatem.* Occurrit *Frithstol* pro refugio, in quadam versione Psalmi 17. *Frithstow*, pro asylo, in Præfatione Legum Aluredi & significat præterea palatium, quod Regiæ asyli jure gaudeant.

¶ FRITILLA, *Cibus, Friteau*. Vocabul. Sussannæi. Vide *Fritticula*.

¶ FRITILLUS. Milo in Vita S. Amandi Episc. Februarii tom. 1. p. 883.

Quis docuit puerum, quis sensus, quæso suasit
Hebraico sonitu ignotos proferre Fritillos?
Quis pedagogus eum hac jussit voce boare,
Quem vagitus adhuc puerili ætate tenebat?

Ubi *Fritillus* idem videtur quod Sonus. Papiæ, *Fritillum* est *Sistrum vel tuba, quo vocantur ad ludum*. MS. Bituric. habet, *Frutillus, &c.* Vide *Fritellum*.

¶ FRITILUM, Vide *Fritellum*.

FRITORGA, Pacis securitas. Vox Saxonica.

FRITSALUM, Genus panni, apud Andr. Monach. lib. 1. Vitæ Ottonis Episcopi Bamberg. c. 45.

¶ FRITSCHINGUM, Meosuræ species. Vide locum io *Maltra*.

FRITTICULA, *Ganeum, aut popina*, in veteri Glossario. Quare ita vocetur, ignorare se fatetur Jos. Scalig. Epist. 205. [Vide *Fritilla*.]

¶ FRIVIUSCULUM, Friunsculum. Vide *Fribusculum*.

FRIVOLA, [illegible], in Gloss. Gr. Lat. [Apud Festum, *Frivola sunt proprie vasa fictilia quassa; unde dicta Verba Frivola, quæ minus suat fide digna.* Sed & apud Juveoalem Satyr. 5.

Et ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola.

Utuntur quoque Seneca, Sueton. & alii recentiores. Vide Pandect. in L. Solutum de pign. action. & superius *Fribola*]

¶ FRIVOLUSCULUM. Vide *Fribusculum*.

¶ FRIUTSCHINGUM. Vide in *Frescinga*.

¶ FRIXA, *i. Carbonello, Charbonèe*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Hinc Gall. *Fricaudeau*. *Fricauderier*, in Consuetud. Nivern. cap. 18. art. 5. Placentæ delicatioris genus.

¶ FRIXATURA, Frixura, *Actio frigendi & ipsum quod frigitur*, Joanni de Janua. Glossar. Lat. Gall. Sangermao. *Frixatura, Frixure, friture*. Vide *Frixura*.

FRIXIATUS, pro *Frigiatus*, seu Phrygio vel limbo ornatus. Charta an. 1228. in Hist. Eccles. Placentinæ lib. 17. p. 138. *Pluviale rubeum, & dalmaticam rubeam Frixiatam, & camisium* Frixiatum *cum stola, &c.* Vide *Phrygium*.

¶ FRIXINGA. Vide *Friscinga*.

¶ FRIXIUS Panis. Vide in *Panis*.

FRIXONES. Albertinus Mussatus lib. 6. de Gestis Henrici VII. rubr. 11. *Avium quoque genus iguotum per Longobardorum agros visum, deprehensumque pluma cinericiæ, cum rubris maculis, & crista in vertice, magnitudinis harum, quas Frixones Patavini vocaut.*

Frustra, inquit Murator. tom. 10. col. 676. quæremus de avibus ignotis. Verum quid si Fridericus ipse, cujus tempore visæ suot, prodat eas oobis? Ille lib. 1. cap. 23. de arte venandi hæc habet. *Et sicut sunt quedam aves aquatice habentes rostrum rubeum, crura & pedes, dicte Anates de Faraone, que sunt varie eu albo, nigro & rubeo; habent enim inter nares quoddam sonne carneum rubeum elevatum ad modum criste.*

1. FRIXORIUM, *Patella, vel ferrum, super quo quid coquitur*, Ugutiooi. [Gloss. Lat. Gall Sangerman. *Frixorium, Frixoir, c'est poelle à friture faire.*] Papias: *Cremium, Frixorium, a cremando, vel quod est aridum* Macrobius de differ. & societ. Græci Latioique verbi: *Frigo vero, frixi, à tertia, unde frixum, Frixorium, id est, calefactorium*. M. Robertus de Sorbona in Serm. ad Theologos de Conscientia: *Tautum torquet justum iniquitas aliena, quantum recedit à sua: peccata enim proximorum, Frixoria suat justorum.* [Vita Gregorii VII. Papæ apud Murator. tom. 3. pag. 319. col. a. *Ad hæc zelotes Dei alto gemitu suspirans & Frixorium cordis sui super illis qui corrupti eraat, dedignativo gestu significans ait ad corruptorem: Credis o Episcope, &c.* Chron. Cremon. apud eumdem Murator. tom. 7. col 635. *Eodem tempore Imp. Fedrichus in odium Cremonensium Cremam reædificavit, non solum Cremonensium gentium, sed aliarum etiam Frixorium Longobardie*. Hæc metaphorice; verum absque tropo vocem eamdem usurpat Boncompagnus de Obsidione Anconæ c. 11. &c. *Frixoriis* usos fuisse Paganos ad torquendos Christi Martyres discimus ex Actis S. Coonis Maii tom. 7. p 7. *Domitianus dixit: Succendite Frixorium, & mittite eos ibidem.* Vide *Frixura Zeli*.]

¶ 2. FRIXORIUM, Species monetæ, cujus valor ignoratur, sed in qua suspicaotur formam frixorii seu sartaginis fuisse impressam. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 795. de B. Bertrando: *Imaginem ceream ad formam hominis, trium librarum & valoris quadraginta Frixoriorum poneret & offerret*.

¶ 1. FRIXUM, Sagitta, jaculum, Ital. *Frezza*, apud Macros fratres in Hierolexico.

¶ 2. FRIXUM, Idem quod *Frisum*. Synodus Pergami an. 1131. apud Murator. tom. 9 col. 547. *Tonsuram & habitum deferant clericales ordini suo & statui competenter, vestes virgulatas seu de catabriato, de medietate, vel listatas, vel* Frixis *aut maspillis argenteis ... minime deferentes.* *Theca auro* Frixo *adornata*, apud Baluzium tom. 5 Miscell. p. 344. *Arca* Frixo *aureo decorata*, io Actis SS. Maii tom. 2. p. 60.

FRIXURA. Consuetudines Eoveshamensis Monasterii in Anglia: *Præterea percipiet coquinarius tria prebendaria frumenti de granario ad flathones faciendos: similiter in Rogationibus ad festum S Odulfi unum prebend-*

bendarium ad Frixuras. [Ordinatio pro mensis Histor. Dalphin.tom.2.pag.323.col.1. *Item volumus, quod serviatur nobis in dicta die Veneris de uno intromeysio, videlicet de pastillis de Lotharingia cum aliquibus aliis Frixuris*, hoc est, *Frixis*, Gall. *Friture*.]

¶ FRIXURA ZELI, Æstus, fervor. Vita S. Hildulfi Abb.tom.3.Julii p.229. *Adeoque Frixura sancti zeli circa monasticam perfectionem excussit cor ejus, ut terrori & exemplo minoribus, venerationi vero & amori fuerit majoribus*. Vide *Frixorium*.

¶ FRIZIUM, Fimbria, *Frange*. Vita S. Raynerii to. 3. Junii pag.450. *Tunc illa aspiciens Frizium, quod erat in taxellis mantelli sui, recognovit suum esse mantellum*. Vide *Fresium*.

¶ FRO, pro *Frocus*, Jus viariæ, ut videtur. Arestum Parlamenti Paris. an. 1331. ex Archivis Monasterii Bonæ-vallis: *Habendi aubenagia & bona bastardorum, habendique jurisdictionem du Fro, de larrone, traditorum & de fractura domorum sive de die sive de nocte*. Erit, qui *Fre* pro *Furto* scriptum malit.

FROBERGA, Ensis, gladius. Le Roman *de Garin de Loherant*:

Begues li Dus desor un drap se sist,
Il vest s'aubert, lace s'iaume gentil,
Bien fu armé, nul home si ne vit,
Froberge pent à la selle d'or fin,
Ceinte à une autre, qui de Coulogne vint.

Infra:

El cors li boute Froberge au pont d'or fin.

Alibi:

Et Biatrix li ceint le branc forbi,
Ce fu Froberge la bele au pont d'or fin.

Idem Poeta:

Trest Froberge la bele au pont d'or fin.

¶ FROCARIUS, Vivarius curator, præfectus, Gall. *Voyer*, alias *Froqueurs*. Arestum Parlamenti anni 1304. in Tabulario S. Richarii: *Super quibusdam injuriis per dictam villam Frocario dicti Monasterii suum officium exercenti*. Hujus est viarum curam habere, invigilare ne quis in urbe ædificium ruina aliove casu lapsum suscitet absque licentia, fenestram vel portam novam faciat, &c. *Seigneur Froquier*, dicitur ibidem. Vide *Frocus* post *Fraustum*, & *Viarius* suo loco.

¶ 1. FROCCUS, FROCHIA, FROCUS, Vestis monastica. Vide *Flocus*.

¶ 2. FROCCUS, FROCUS, Terra inculta. Vide in *Fraustum*.

FRODMORTELL. Charta Adelstani Regis Angliæ in Monast. Anglic. tom. 1. p.173. *Et concedo eis curiam suam de omnibus querelis, ... & judicium suum pro Frodmortell, & quod homines sint credendi per suum ya, & per suum na*. Vox confecta forte ex Saxonico freo, *liber*, & morth dæd, *homicidium, murdrum*, id est, judicium de homicidio viri liberi.

¶ FRODUM. Vide *Fodrum*.

¶ FROEDUM, pro *Fredum*, Mulcta vel exactio in judiciis, legitur in Maceriis Insulæ Barbaræ tom.1.pag. 50. Vide *Fredum* 1.

¶ FROIRADURA, Gall. *Doublure*. Statuta Massil. lib.2.c.42. *Nemo audeat ... facere nisi tantummodo duplices vestes, & illas laneas, & nullatenus sericas, nisi forte in Froiradura pallii*. Vide *Fodratura*.

¶ FROIRATUS, *Froiradura* ornatus, ibidem c. 39. *Item, de gardacors, ... vel sobrecot Froirato cum penna, vel serico, &c.* Occurrit ibi non semel. Vide *Foderatur*.

¶ FROIRE, Idem quod *Froiradura*, ibidem: *Item, de mantello panni cum frezio, vel veta, vel profilo cum fendado, vel cum penna, vel cum Froire 11. sol.* Pluries ibi occurrit. Vide *Fres*.

PROMAGERIA. Vide *Formaticum*.

¶ FROMENTEIA, Polenta frumentaria, Gallice *Fromentée, Bouillie*. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Singulis diebus Dominicis Quadragesimæ dat D. Abbas Conventui, .. unum quarteriam frumenti boni & pulchri, quod frumentum decoquitur tunc in olla coquinæ Conventus supradicti, & fit de eo cibus qui dicitur Fromenteia*.

FROMENTUM, pro *Frumentum*, quo modo *Froment* dicimus, in Formulis Baluzianis 11.12.

¶ FRON. Vide *Sacrale opus*.

FRONCHUSE. Vetus Charta Germanica in Metropoli Salisburgensi tom.3.p.319. *Census eorum prædiorum subter notatur. Mitteltheu solvit 14. modios siliginis, ... sex pullos, duos anseres, porcum saginatum, Fronchuse 62. balbfrisch, vel 16. den.*

¶ FRONOCHUSTE, Eadem notione, Pondus publicum, *Fron* quippe publicum sonat. Acta Murensis Monast. p.38. *In festivitate S. Andreæ dabit etiam duos porcos, qui tres solidos Fronochuste appendant, qui solidi novem solidos monetæ de Thurego habent*.

¶ FRONCIATUS, Rugatus, sinuatus, Gall. *Froncé*, in Statutis Diœcesis Ebroic. an. 1576. ad calcem libri Johannis Abrine de Offic. Eccl. p.22. *Nec etiam indusia laciniosa & sinuosa seu camisias, quas dicimus Fronciatas*. Vide *Fronssatus*.

¶ FRONCICA, Sinus, Gall. *Fronceure*. Capitulum gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1378. *Statuimus quod nullus portet vestes inhonestas, scilicet oppellandas, vel cocardias, Froncicas aut cum escolari, cum manicis largis, ultra modum, &c.* Vide *Fronsitura*.

FRONDARE, *Purgare, putare*, Papiæ. Frondes avellere. *Frondator, putator*, eidem. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Frondare, Feuilleter, faire feuille*. *Frondator, Effeuilleur, cueilleur de feuilles, ou qui chante par feuille, ou un oiseau qui fait son nit de feuille*.]

FRONDEVOLA. Vide *Fundabulum*.

FRONDOSITAS, *Abundantia frondium*. Ugutioni.

¶ FRONENEZZE, Rete publicum, communitatis, in lib. Sal. Monast. Ebersheim. cap. *Judicium piscandi*, apud Schilter. in Glossar. Teuton.

¶ FRONHOF, Curia publica. Liber redituum Episc. A. apud eumdem Schilter. *Item habet ibidem Curiam publicam, quæ dicitur Fronhof, solventem singulis annis 36. quartalia siliginis*. Vox ejusdem originis ac *Fronchuse*. Vide in hac voce.

FRONIMUS, ex Græco, φρόνιμος, Prudens. Papias: *Fronymos, sapiens, nomen: bene ergo Fronestatus, sapientissimus*. Gloss. Ælfrici: *Fronimus*, fis, i. sapiens, prudens.

¶ FRONOCHUSTE. Vide *Fronchuse*.

FRONOMEN, [Publicæ mensuræ species, à *Fron* publicus.] Acta Murensis Monasterii p. 28. *Hombarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltra de spelta, & sex de avena, talis mensuræ, quæ ad hoc constituta est, quæ vocatur, Fronomen*.

¶ FRONS Festa, arbor maialis. *Frondem festam figere*, Gall. *Planter le May*, apud Guillelm. *de Jaligni* in Histor. Caroli VIII. ad an. 1489. Edit. Gothofridi pag. 77. Vide *Frontes*.

¶ FRONSATA VESTIS, Sinuata. Concil. Paris. celebratum an. 1346. cap. 2. tom. 2. Histor. Melden. inter Instrum. pag. 222. *Utentes palam* (beneficiati & monachi) *per viam incedendo vestibus Fronsatis, nimium fissis, &c.* Occurrit etiam apud Marten. tom 4. Anecd. col. 377. 480. 1075. 1642 & alibi. Vide *Fronssatus* infra.

¶ FRONSITURA, Sinus, ruga, Gall. Pli, *Fronceure*. Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1506. *Ve-*

Vestes ,.. sine rivete , plicaturis seu Fronsituris, &c. Vide *Froncica*.

¶ FRONSITUS, ut mox *Fronssatus*, in Concil. Tarraconens. an. 1591,

FRONSSATUS, Rugatus, sinuatus, à rugis frontis, Gall. *Froncè* : in Concilio Senonensi an. 1346. c, 2. [*Fronce* nostri pro ruga, Gall. *Ride* usurpant, Le Roman *d'Athis* MS.

Le front fist hault , plain & pollit ,
Frouce n'y ot grant ne petit .]

FRONTALE; Προμετώπιον, in Gloss. Gr. Lat. MS. Edit, Προμετωπίδιον. Gloss. Lat, MS, Reg. *Mitra , vitta , Regalis corona , Frontalis , seu Amictus* . [Gloss. Gr. Lat, κεφαλόδεσμος , *Frontale , capitale* ,] Vox Livio lib, 37. usurpata.

Frontale, & Frontalis, Lindwodo est *Apparatus, pendens in fronte altaris , qui apparatus alia dicitur Palla* , Durandus lib, 1. Ration. c. 3. num, 32. *Frons altaris aurifrisio ornatur , &c*, Chron. Gemblacense p. 528. *Fecit tabulam argenteam,... Frontale quoque ad altare S. Exuperii Mart.* Provinciale Ecclesiæ Cantuar lib, 3. tit, 27. *Frontale ad magnum altare , cum tribus tuellis, &c.* Charta Cinduasinthi Regis Gothorum in Hispania, æræ 683. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti : *Offerimus vasa altaris , calicem argenteum & pateram, Crucem argenteam similiter deauratam: vestimenta altaris omnia ad plenum , sive Frontalia , sive principalia , &c.* Alia Ordonii Regis æræ 960. apud eumdem tom. 3. *Vestimenta altaris*, Frontales, *pallas , velos principales, qui inter vestibulum & altare dependent, &c.* Alia Sisnandi Episc. Iriensis ær. 952. apud eumd. to. 4. *Ministeria Ecclesiæ, id est, calicem argenteū, Crucem argenteam ; signes, Frontales, pallas, vellos, & alios duos calices, &c.* Charta Aldegastri, filii Sylonis, Regis Ovetensis, an. 781. apud Sandovallium : *Et una cruce de argento, & duas de ligno, & quatuor* Frontales *de serico , & duas campanas de ferro , &c.* Alia Ferdinandi Magni Regis æræ 1101. apud eumdem *Yepez* tom. 6. *In prædicto loco ornamenta altariorum, id est,* Frontale *ex auro puro , opere digno, cum lapidibus, smaragdis , safiris, & omni genere pretiosis & olovitreis : alios similiter tres* Frontales *argenteos singulis altaribus, &c.* Alia ejusdem Regis : *Frontales tres auro fusos* , Charta æræ 1111. apud eumdem *Yepez* tom. 6. *Item ministeria,* Frontale *argenteo & exaurato , & retrofrontale argenteo pensante solidos quingentes.* Ibidem: *Frontale Grezisco, casulla Grecisca una, &c.* Charta Ferdinandi Imper. Hispaniæ æræ 1191. apud eumdem tom. 7. *Tres* Frontales *duos de ciclaton: infulas 3. unam de cielaton , &c.* Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an 1295. *Unum Frontale de nigro samete , cum barris & vineis de aurifrigio bono, ad majus altare , Item aliud* Frontale *strictum , cum pluribus diversis scutis : & in medio brendantur imagines Crucifixi, Mariæ & Joannis , ... ad idem altare* , Alibi : *Item Tabula Frontalis & superfrontalis bene depicta , ... panno Frontalis de Baudekino , & pannus superfrontalis de rubeo cendato cum turrilibus & leopardis deauratis* , [Testam, an. 1344. in Tabular. S. Victoris Massil, *Ornatus altaris , ut Frontale de opere Anglicano quod habeo eidem Ecclesiæ tribuatur*, Adde tom. 4, Monarchiæ Lusitanæ p, 160, &c.]

¶ Frontalium . Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 72. *Hoc idem esse in nostra capella præcipimus ; necnon tuabelæ & cuzini & Frontalium & alia , de quibus in Ecclesia copiose haberi nostræ intentionis est* .

¶ Frontallum, Eadem notione. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *Hunc censum emit Gaufridus Cellerarius de argento, quod remanserat de* Frontallo *S. Dompnoli ad opus Ecclesiæ perpetualiter remanendum.*

¶ Frontella. *Frontellam altam & Frontellam bassam de velvet rubeas cum foliis aureis brouderatas* Abbatiæ S. Dionysii tradidisse dicitur Henricus V. Rex Angliæ an. 1425. apud Rymer. to. 10. p. 346.

Frontellum, vel Frontellus, ex Gall. *Fronteau*. Synodus Exoniensis ann. 1287 c 12. *Frontellum ad quodlibet altare*. Statuta Walteri Archiep. Eborac. an. 1250. & Synodus Mertonensis ann. 1300. c. 4. *Frontale ad magnum altare*. [Inventarium Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item unum paramentum altaris, videlicet Frontellum & dossellum de bougueraane albo & nigro* .]

¶ Frontale, Pars anterior cujusvis rei. Gesta Episcop. Cenoman. apud Mabill. tom. 3 Analect. p. 391. *Isti anuli appositi sunt de mandato ipsius Episcopi ad Frontale capsæ beatissimi Juliani* .

FRONTARIA, Fronteria. Gall. *Frontiere*, Regni aut Provinciæ cujuslibet limites. Lucas Tudensis æra 1273. *Catholici viri strenui de Frontaria Maurorum, &c.* Charta Raimundi D, Alesti ann. 1217. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 20. *Et vos haberetis guerram in Frontaria nostra , &c.* Occurrit præterea in Testam. Ranimiri Regis Arag. æræ 1099. apud Innoc. III. in Epist. edita a Catello in Comit. Tolosan. pag. 258. Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 58. [Acherium Spicil. tom. 10. pag. 244. Marten. tom. 2. Anecdot. col. 1393. D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 210. & 296. Menester. Histor. Lugdun. p. 135.] &c. Vox Agrimensorum recentiorum , quibus *Frons* agri ea pars dicitur, quæ obversatur agro alteri. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 31. *Et adhuc debet cum suis expensis mundare ipsum publicum meatum, ut aqua inde transire valeant libere , quantum* Frontaria *, sive afrontatio suarum domorum tenuerit* . [Charta Aldefonsi Reg. Castellæ an. 1181. apud Baluz. Histor. Tutel col. 493. *Cum ingressibus & egressibus, cum terminis & Frontariis, &c.*]

Fronteram Tenere dicitur Princeps, qui castra sua in finibus principatus contra hostes suos locat, tenet, & iis sese opponit . Charta Aldefonsi Regis Aragon. apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 5. c. 24. *Quod fecit mihi tum fuit Abbas S. Joannis apud Monregal, quando ibi tenebamus* Fronteram *, &c.* Speculum Historiale MS. Joannis Abbat. Laudun. scriptum an. 1388. lib. 11. c. 5. *Puis il lui commanda , qu'il priast deux cens hommes, & allast à S. Omer , & illec Tenist la Frontiere contre les Flamens* .

¶ Fronteria, Justiniano lib. 2. Institut. tit. 1. §. 22. *Modus latitudinis cujuscumque fundi , quæ prope ripam est.* Statuta Arelat. MS. art. 162. *Si aliquis habet Fronteriam in riparia Arelatis, ubicumque sit, & voluerit eam plantare, levatarii illius territorii teneantur, &c.* Et art. 188. *Omnia impedimenta via* (viarum) *quæ sunt à capite pontis Rodani usque ad portum civitatis removeantur, & quod quisque dimittat tertiam partem Fronteriæ , pro justa à capite pontis usque ad dictum portam civitatis* . Divisio bonorum terræ viceeomitalis Massil. inter DD. Roncelinum, Ugonem de Baucio & Giraudum Ademari an. 1212. *Habet coquina stacis ejusdem castri , quæ erat Vicecomitum Massiliæ , & retrocurtis & medietas turris ejusdem staris, & Fronteria turris ex parte Ecclesiæ , & superior fasaia majoris condaminæ , quæ est juxta faciam rotundam riali in medio ... , sala & omnes domus quæ sunt juxta prædictam salam , & totam Fronteriam sicut extenditur usque ad barium , quod claudit meta* . Statuta Massil. lib. 2. cap. 1. §. 14. *Creditor possit accipere quamcumque partem in re illa voluerit in tantum quantum res illa extenditur in profundum , usque ad satisfactionem sui debiti tantum , dum tamen totam Fronteriam rei non accipiat , nisi Fronteriam contingentem partem quam sibi dari petierit , & dum tamen illud accipiat ab uno latere* .

¶ FRON-

¶ FRONTATUS. Charta anni 1321. tom. 2. Instr. Hist. Paris. p. 528. *Deffunctus Matheus de Londres, tempore que vivebat, tenebat quamdam domum sitam Parisius super ripperia portus S. Landerici, tenentem en una parte de long ad domum Lamberti le Busobier, & en alia ad domum dictorum conjugum, contiguam seu Frontatam in se ad vicum de Glatigneye*, Id est, habentem à Fronte, Gallice *Pesée de front*, vel *faisans face*.

¶ FRONTERIA, Ornamentum muliebre. Charta ann. 1473. in Tabular. S. Victoris Massil. *Unam Fronteriam perlarum*. Statutum Universit. Massil. an. 1381. *Quod nulla mulier aliqua audeat de caetero ... portare coronas, garlandellum, Fronteriam, nec capellum auri, argenti seu perlarum*. Vide *Frontaria*.

¶ FRONTES, Agrimensoribus dicuntur campi parallelogrammi latera breviora; longiora vero nude laterum nomine donantur. Charta anni 1032. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 232. *Est autem inter consortes de uno latere flumen, quod nominatur Lupus, & de alio latere rivus Malvaus, & de retro Fronte mare magnum & de alio Fronte mons*. Observandum vero, ubi de fluminibus sermo fit, regionem à qua defluunt tergum dici, Frontem quo fluunt.

¶ FRONTICIPIUM, Principium. Miracula S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 132. *Martyres Fuscianus & Victoricus in Fronticipio Christianitatis incolarum terræ primariam feruntur ibi construxisse Ecclesiam*.

¶ FRONTINERE. Janus Laurenberg. in Supplem. Antiquarii, *Frontinere*, πτερύσσεται, *Alas movet, volaturit*.

1. FRONTISPICIUM, Frontis hominis inspectio. [Johannes de Janua addit: *Unde & anterior pars Ecclesiæ Frontispicium dicitur*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frontispicium, Frontiere, la partie devant de l'Eglise*.] Willel. Malmesburiensis lib. 1. de Gest. Pontif. p. 205. *Quod ille statim vivacitate sensus intellexisset, quantæ prudentiæ Laufrancus esset eu dignitate Frontispicii & facie*.

2. FRONTISPICIUM, Idem quod *Frontale*, Inscriptio *Frontalis*, apud Anton. *de Yepez*, in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6. pag. 125. *Nos Sancius Rex, Garcia Regis filius, una cum Blanca conjuge dilectissima, hoc aureum altaris Frontispicium intemeratæ Virginis Mariæ offerimus, &c. Frontal* vertit idem *Yepez*. Vide *Frontale*.

¶ FRONTO, μέτωπίας, Qui magna fronte est. Martinius ex Onomastico: in quo *Frontosus* ἐυμέτωπος, eadem notione.

¶ FRONTOSE, Impudenter, arroganter. Vita S. Catharinæ Senensis, tom. 3. April. p. 953. *Apud Prælatos Ordinis Frontose denunciare*.

FRONTOSUS, Impudens. Chronic. Mauriniacense lib. 1. *Eo vehiculo, quod vulgo Birotum dicitur, circumferri per Belsiam ad petendam annonam pie Frontosus non erubuit*. [*Frontosa quadam mulier*, in Vita S. Lidwinæ.] Ita *Frons* pro impudentia, audacia, in l. ult. Cod. de Episcopor. Judic. & alibi. Vide *Fronto*.

¶ FRONUM. Charta anni 1237. ex Archivo Arelat. *Poterunt Arelatenses extrahere Frona & castaneas*.

FRORISTEUM. Tabular. Claromariscense in Hist. Guinensi p. 126 [& apud Miræum tom. 1. p. 192.] *Ipsi etiam, quæ fodienda sunt, opportuno tempore fodiant, ne per eorum incuriam aliis damnum eveniat. Quod si contigerit, ... 5. solides pro Froristeo restituent*. Sed legendum videtur *Forisfacto*. Vide p. 134.

FROSCUS, FROSTUS, FROUZUS, vel FROUZA.] Vide *Fraustum*.

¶ FROSSA, haud scio an mendum sit pro *Trossa*, fascis; saltem ea notione videtur accipi in Statutis Massil. lib. 5. c. 19. § 7. *Item, quicumque furabitur vites de nocte, vel de die de aliena, .. solvat pro banno pro qualibet Frossa 10. sol. & pro quolibet fasio 5. solid*.

¶ FROTARE, à Gallice *Frotter*, Fricare. Chronic. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Amplis. Collect. col. 382. *Femorale suum immundum sive alium quempiam pannum feculentum ac pulveribus sordidatum super vultum & genas supradictæ imaginis quotidie Frotabat, & irrisorie pertrahebat*.

¶ FROYRAGE, Pabulum, Gall. *Fourrage*. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerm. *Exportabit quodlibet vysserium 25. equos cum toto suo Froyrage*. Vide *Fodrum*.

¶ FROYRE, Eadem notione, sed latiori, ut supra vox *Fodrum*. Donatio anni 1317. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 167. col. 1. *Item fuit actum quod ipse D. Dalphinus teneatur & debeat emere Froyre & aisinas domorum & fortalitiorum locorum prædictorum de Medullione, de Buxo ... quod & quæ nunc sunt in domibus & fortalitiis, & de ipsorum pretio ipsi D. Raymundo ... solvere ... & soluto ipsius Froyre seu ipsarum aysiarum pretio, nihilominus idem D. Raymundus ad vitam naturalem ipsius, & quantum fuerit in humanis, ipsorum omnium usumfructum habeat, sicut habet nunc in illis quæ habet; ita tamen quod ea, vel aliqua ipsorum idem D Raymundus non possit, nec debeat alienare, vel ad partes alias quovis modo, occasione vel causa transferre quod in ipsis domibus & fortalitiis, ut propria dicti D. Dalphini debeant remanere*.

¶ FRUAGIUM. Bulla Alexandri III. Papæ inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 590. *Decimam Fruagii de Parson & tertiam partem ejusdem nemoris cum terris & justitia, &c*. Haud sine probabilitate suspicantur Editores legendum esse *Finagium*; *Fruagium* tamen idem esse posset quod infra *Fructuagium*.

¶ FRUCHARIA, Massiliensibus *Frucherie*, Locus ubi fructus venduntur. Charta an. 1469. *In cariera Fruchariæ*.

¶ FRUCHERIA, Annona fructuaria, quivis fructus, nostris *Fruitage*. Litteræ Petri Infantis Aragon. ad Senescallum Provinciæ an. 1332. *Quadam vice ceperunt quedam ceria, Frucherias & alias res & merces*. In quadam Recensione jurium dominicorum idiomate Provinciali scripta è MS. D. *Brunet* habetur: *Item cascuna Fruchiera fresca 1. d*. Nostris *Fruitiere*, Pomaria quæ fructus vendit.

1. FRUCTA, pro *Fruita, id est, adepta*. Papias.

2. FRUCTA, Usus fructus. Chrodegangus in Regula Canonicor. Metensium c. 32. *Et ipsi Clerici de ipsis rebus, quas in precarias habent, ... minuendi, aut vendendi, aut commutandi potestatem non habeant, excepto, ut diximus, de illa Fructa, vel quod ibidem laborare potuerint, viventes faciant quod voluerint*.

FRUCTA, In Capitulari Sicardi Principis Beneventani ann. 836. 24. caput est de *Fructa*: sed cum textus in MS. absit, haud facile est divinare, quid hoc verbum sonet.

¶ FRUCTATUM, pro *Frutetum*, Locus abundans fruticibus. Collectio antiqua Canonum pœnit. apud Acherium tom. 11. p. 70. *Ne seges boni agricolæ zizaniorum mixta horrentibus Fructatis sordescat*.

¶ FRUCTERIUS, ut infra *Fructuarius*, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 37.

¶ FRUCTIBILIS TERRA, Frugifera, quæ fert fructum. Charta fundationis Bassacensis Abbatiæ an. 1002. inter Instr. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 472. *Ex altera autem parte (existunt) virgulta & horti, & vinea, & Terra Fructibilis usibus humanis satis apta*.

¶ FRUCTIBULUM, pro Fundibulum. Vide in *Biblia* 1.

¶ FRUCTIFICALIS AGER, Idem qui frugifer,

fer, in Actis Sanctorum Maii tom. 3. pag 21.

¶ FRUCTUAGIUM, Idem quod *Fruchena*. Codex Legum Norman. lib. 2. cap. 29. §. 14. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag 322. *Similiter de pasnagiis, faisanciis & serviciis, quæ non annuatim, sed ex casu sive gratia eveniunt. Ex gracia ut pasnagia & cetera Fructuagia, quæ ex Dei gratia non singulis annis, sed aliquando ad hominum sustentamentum generis effunduntur*,

FRUCTUARIA, Vectigal ex fructibus. Testamentum Petri Comitis Sabaudiæ ann. 1268. *Brennariam vero, Fructuariam & paleam, quam consuevimus percipere in Comitatu Sabaudiæ, totaliter quitamus*. [Vide *Fructuarius*.]

¶ FRUCTUARIUM, Pomarium, locus consitus arboribus frugiferis. Donatio facta Monasterio Moisiacensi an. 7. Theodorici Regis Fr. apud Mabillon tom. 1. Annal. Bened. p. 686. *Dono ... curtes nostras indominicatas cum Ecclesiis aut solariis, & viveriis, & Fructuario, piscatoriis, &c.*

FRUCTUARIUS, Officium in Domibus regiis cui *fructus*, atque adeo candelarum & ceræ cura incumbit, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Reg. an. 1261. vulgo *le Fruitier*. [Liber niger Scaccarii p. 351. *Fructuarius in domo comedet, & 3. den. hominibus suis*.] Officium ipsum *Fructuaria* dicitur, *Valet de la Fruiterie*, in Chron. Flandr. c. 72. [Vide Hist. Dalph. to. 2. p. 394 ubi fusius de Officio *Fructuariæ*. Apud Jurisconsultos *Fructuarius* est qui percipit fructus, non ut fundi dominus, sed tanquam usufructuarius: atque hac notione sumitur in Digesto & in Chartis non semel.]

FRUCTUATIONES PUBLICÆ, Publici proventus, tributa, in Charta Conradi Imper. an. 1029. pro Ecclesia Æmonensi apud Ughellum.

FRUCTUM, pro *Fructus*. Capitulare de Villis c. 20. *Unusquisque judex Fructa semper abundanter faciat omni anno ad curtem venire*. [Supplem. Antiquarii: *Fructum hoc*, καρπὸς, *Fructus*.]

¶ FRUCTUOSITAS, Utilitas, apud Baluzium to. 6. Miscell p. 343.

FRUCTUOSUS. Regula cujusdam Patris cap. 22. to. 2. Regularum antiq. p. 170. *Fratribus, quibus habitatio in sterili terra, id est absque pane, & sunt in montanis, & Fructuosis, modicum lactis permittimus*. Ubi forte leg. *Frustuosis*, vel sane *Infructuosis*. Vide *Frustum*.

¶ 1. FRUGALITAS, Ubertas, fertilitas, Gall. *Fertilité*. Acta Episcoporum Tullensium inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1011. *Inter innumera tantæ persecutionis damna, quæ sedulo perferebat*, (venerabilis Pibo) *curtem Tullensis Ecclesiæ juri debitam Berchem nomine, honore quondam & Frugalitate opinatissimam, quam per fideles Regis amiserat, multis ante vitæ suæ terminum Ecclesiæ restituit per quinquennium*.

¶ 2. FRUGALITAS, Inopia, penuria. Willibaldus in Vita S. Bonifacii Mart. apud Mabillon. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. pag. 18. *Magnam primitus mundi hujus penuriam ac Frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coartatus, verbi Dei semina propagavit*.

FRUGESTRUM Vita S. Lupi Archiepisc. Lugdun. *Quoniam auditus est in Frugestris, inventus est in campis silvæ, &c.* Campus frugibus ferendis idoneus.

FRUGIARE, Frui, in Charta Rogerii Ducis Calabriæ, apud Ughellum tom. 7. p. 400.

FRUGIFERATIO, Καρποῦν, in Gloss. MSS.

¶ FRUITERIUS, ut supra *Fructuarius*, in Histor. Dalphin. tom. 2. p. 405.

FRUITIS, *Vas aquarium, pro parvioribus*. Glossæ antiquæ.

¶ FRUMEN, *Monstrum, portentum*, τέρας, in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. & in Supplemento Antiquarii ex Donato, *Frumen dicitur tractus gulæ, qua cibus in alvum demittitur*; Servio autem *Eminens sub mento gutturis pars; Laryngem vocant Græci: Latini & Celsus Fauces*, Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frumen l'entrée de gueule*. Vide Isid. l. 20. c. 2 & Jo. de Janua.

FRUMENTAGIUM, Præstationis agrariæ species, primitus ex *frumento*, deinde etiam ex ipsis vineis: *Droit de Fromentage*, de quo jure quædam attigit Raguellus. Charta fundationis Monasterii Omnium SS. in urbe Andegav. an. 1049. *In curte S. Dionysii perdonat Comes totum, & Frumentagium, & multonagium*. Consuet. municipales *de Boisdecené* in Pictonibus: *Sciendum vero est, quod tales sunt* (*assentiones*,) *quod domini ipsius terræ debent percipere in ipsa Frumentagium, quem Mestivam feodalem vocant*. Charta ex Tabulario Ecclesiæ S. Laudi Andegav. p 88. *Constanter asserebat, quod nullum Frumentagium penitus pro vinea illa habebat*. Tabularium S. Albini Andegav. *Reddit 2. sextarios de Frumentacio, unum sextarium de forre 12. denar. de friscengagio, &c.* Tabularium Absiense an. 1223. *Viginti sextaria frumenti annuatim reddenda de Frumentagio meo, quod Radulfus de Bellomonte Dom. Bercoii olim dederat, &c.* Et fol. 78. *Dedi & concessi eisdem Monachis annuas im je c sextarios Frumenti de Frumentagio meo quod habebam apud Aursevallem*. In Regesto de Rebus Ludovici Regis Siciliæ, Ducis Andegav. fol. 51. in Camera Comput. Paris. *Item un clous de vignes, appellé le Fromentage, ou Domaine du Seigneur*. Fol. 112. *Jean du Baillail lige de certains Fromentages, que il tient de la Baronie de Mayenne*. Charta Joannis Ducis Britanniæ ann. 1316. in Regesto Ludovici Hutini num. 80. *Tant en rentes, quant deniers, Fromentages, avenages, gelinages, &c.* Vide *Mestiva*.

¶ FRUMENTARE, Frumenta colligere, pabulari, Gall. *Fourrager*. Helmodus lib. 1. Chron. Slavorum c. 87. *Percusserunt quosdam de castris, qui exierant ad Frumentandum*. Recurrit infra cap. 92. Radulfus Cadomensis in Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 149. *Equos, gens nostra nil tale veriti, longe miserant Frumentatum*. Et col. 173. *Frumentatum utrobique missi, annonam simul inveniunt & pugnam*.

FRUMENTARII, Quorum munus paucis declarat Aurel. Victor. Schotti in Diocletiano: *Ac remoto pestilenti Frumentariorum genere, quorum nunc Agentes rerum simillimi sunt, qui, cum ad explorandum annuntiandumque, qui forte in provinciis motus existerent, instituti viderentur, compositis nefarie criminationibus, injecto passim metu, præcipue remotissimo cuique, cuncta fœde diripiebant*. De his agunt multis Baronius an. 261. n. 17. 18. 19. 20. [Casaubonus] & Salmasius ad Spartianum [in Hadriano. Vide in *Fodrum*.]

FRUMENTUM ÆNEUM, in Lun. Cod. Theod. de Frumento Carthag. ad quam consulendus omnino Jac. Gothofradus.

¶ FRUMENTUM PARATUM, Expurgatum, purum. Capitul. 5. Caroli M. ann. 806. art. 19. *Modium unum de Frumento parato contra denarios sex*.

¶ FRUMENTUS, pro *Frumentum*. Instrum anni 1297. ex Archivo Troncheti: *Controversia qua vertebatur inter Abbatem & Conventum B. M. de Tronchete & Johannem Marte Armigerum, super decimam Frumentum crescentium in parochia, &c.*

¶ FRUMERE, Vesci. Papias in MS. Bituric. *Fruges à Frumendo, id est, vescendo; nam Frumen dicitur summa pars gulæ*. Ibidem, *Fructus à Frumendo, id est, vescendo*. Editus habet, *à Fruendo*.

¶ FRUMGYLD, vox Saxonica, Prima capitis æstimationis pensio, solutio, in Leg. Edmundi Reg. Angl. cap. ult.

¶ FRUM-

¶ FRUMSTOL, vox ejusdem originis, Sedes primaria, in Leg. Inæ Reg. c.38. Vide *Frithstoll.*

¶ FRUNIRE. Vide *Frunium*.

FRUNISCAT. Charta Alemannica Goldastina 35. *Hunc cartola escripsi, & in testimonio subscripsi cartola donationis Audemari Apatis Fruniscat con cratia Dei & S. Petri*. Alia apud Vadianum p.66. sic clauditur: *Ego Wolfuinus tui, inter ubi chartula facta est in testimonio subscripsi chartula donationis. Audomaro Abbatis Fruniscat cum gratia Dei & S. Petri*. Vide conjecturam ejusdem Vadiani super hac voce.

FRUNIUM. Auctor Mamotrecti ad c.23. Ecclesiastici: *Infrunitæ, i. corruptæ & putrefactæ, quasi sine Frunio, quod est pulvis de corticibus arborum contritis, quo cerdones coria apparant ad usum debitum. Inde Frunio, is, ire, i. Frunium conficere*.

¶ FRUONES. Vide in *Feudum*.

¶ FRURIASIS, *Pediculorum multitudo, aliquando in capillis, aliquando toto corpore*. Papias in MS. Bituric. Forte legendum *Pruriasis*, à prurigine, quæ pediculorum morsibus excitatur,

¶ FRUS, *Cauatorium aut turris, scolatorium*, eidem Papiæ Bituricensi.

FRUSCA TERRA. Vide *Fraustum*.

¶ FRUSCELLUM, *Flocculum*. Papias MS. Forte legendum *Frustulum*.

FRUSSURA, Terra de novo proscissa, *Ruptitium Ruptura, novale, &c. Terre Froissee, rompue*. Monasticum Anglic. to.2. p.394. *Dictam autem novam garbam dabimus, ego & hæredes mei in perpetuum, tam in Frussuris, quæ de novo fiunt, & in Frussuris, quæ de catero fiunt, quam in aliis terris domini mei prius cultis &c.* *Frussura domus*, effractio domus, apud Gervasium Dorobern. an.1195. *Rectatus de latrociniis & Frussura domorum*. *Fruisser la pais*, pacem infringere, in Legibus Normannicis Willel. Nothi c.3. Vide *Ruptitium* in *Rumpere*.

¶ FRUSTA vel FRUSTRA TERRÆ, Idem quod infra *Frustum terræ*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol.25. *Duas Frustas Terræ, scil. ad Fornas: una est ex una parte viæ, altera de alia; una Frastra ad Runcarium, una Frustra ad Quadratos, &c.*

FRUSTARE, ex Italico *Frustare*, Flagellare, flagris cædere. Leges Luitprandi Regis Longob. tit.110. §.2. *Comprehendat ipsas mulieres, & faciat eas decalvare, & Frustrare per vicos vicinantes ipsius loci, &c.* Ubi legendum *Frustare*, quo modo etiam legitur in Statutis Veneris l.6. c.77.78. At Lex Longob. l.1. tit.17. §.5. habet *Frustare*. [Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to.12. col.567. *Præfatum autem dominum Raymundum nudatis vestibus Frustrari mandavit usque ad forum S. Eligii de Neapoli*.] Vide *Fustis*.

FRUSTARI, apud Interpretem S. Irenei l.3. c.15.24. pro *Rejicere*. V. Billium l.2. Observat. sacr. c.5.

FRUSTITES, in Actis B. Ægidii Minoritæ n. 10. qui in alio MS. *Dispensator* appellatur, forte quod Dispensatoris sit, cibos in *frusta* scindere.

¶ FRUSTRA TERRÆ. Vide *Frusta*.

¶ FRUSTRARE. Vide *Frustare*.

FRUSTRARIUM, *In vanum*, in Gloss. Regio MS. Cod. 1197.

¶ FRUSTRATORIE, Eadem notione, frustra, in Actis SS. Aprilis to.2. p. 722.

¶ FRUSTRATORIUS, Frustrationi obnoxius, apud Rymer to.3. p.383. Gallici Practici vocem *Frustratoire* usurpant eadem notione. *Frustratus, Decevez, evacuez*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ FRUSTRUM. pro *Frustum* dixit Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina, apud Murator. to.8. col.250. Vide *Frustum terræ*.

¶ FRUSTUM, Brandenburgensibus quarta pars talenti. Diplomatarium Ludovici Ducis Brandeburgici n.17. apud Ludewig. tom.7. Reliq. MSS. p.12. *Ecclesie Halberstatensis Episcopi* (donavimus) *sex Frusta redditunm sita in villa Estheren, quatuor Frusta, scilicet in caria Heunengi, &c.* Nu.20 *Contulimus justo pheodi titulo Elizabet honesti Militis Johan. de Buch filie triginta Frusta reddituum, &c.* Ibid. n.84 *Octo Frusta annuorum reddituum, in quorum quatuor Frusta, videlicet unum thalentum denariorum Brandeburg. super agrum qui vulgariter Morgenlant dicitur ... sita sunt*. Et n.106. *Necnon duodecim Frusta denariorum censualium in villa Belkowe sitos*. Rursus memorantur in Litteris Friderici Brandeburgensis Episc. laudati tomi Ludewigiani pag. 469. & seq.

FRUSTUM TERRÆ. Domesdei apud Spelman. & Edw. Cokum: *In Insula habet Rex unum Frustum Terræ, unde exeunt sex vomeres*. Charta Rainoldi Archiepisc. Remensis an. 1129. apud Locrium in Chron. Belg. *Et apud Cureriás tres curtiliones, & apud Roveroi unum curtilionem, & sex Frusta terræ, & apud Noiellam, unam Frustum Terræ*. *Frustum Terræ*, in Domesdei particulam significare, ait Edw. Cokus, quo modo dicimus, *un morceau de terre*. At Spelmannus legendum censet, non *frustum*, sed *frustrum*; idemque sonare ac agrum nondum proscissum, quo modo *terras fraustas* appellari supra observavimus. [Reipsa *Frustrum terræ* legitur in Chartulario S. Vandregisili, to.2. pag. 1615. *Frustrum vineæ*, in Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 82.]

FRUTECTUM, pro *Frutetum*, vel *Fruticetum*, Locus fruticibus consitus. Hierem. 11. *Et combusta sunt Frutecta ejus*. [Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Fructetum, lieu ou croissent buissons & espines*.]

¶ FRUTILLUS. Vide *Fritillus*.

¶ FRUVICOR. Chartularium S. Vandregisili to. 1. pag. 125. *Omnibus hoc visuris Officialis Rothomag. salutem in Domino. Noveritis quod in nostra præsentia constitutus Martinus le Gay Clericus de parrochia de Calido-becco ... recognovit se debere Petro de Quemino Fruvicori civi Rothomagensi quater viginti libr. turon*. Videtur esse mercator vel artifex: at quisnam? Forte melius legeretur *Frunicori* à *Frunium*, de quo supra, & *Corium*, tumque *Frunicor*, dici posset sutor, cerdo vel infector coriorum.

FRYDIUS. Charta Caroli IV. Imp. ann. 1377. in Chronico Mindensi: *In judicium sæculare, & specialiter ad judicium, quod dicitur Frydius, .. trahere præsumpserit, &c.*

FRYGIUM. Vide *Phrygium*.

¶ FRYGRAVIATUS, Libera sedes: feudi Germanici species, cujus formula erectionis habetur apud Goldastum to.2. Constit. Imperial. p.343.

¶ FRYTHBORGH, à Sax. frith, pax, & borge, fidejussor. Recordum Pasch. an 6. Henrici IV. Reg. Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolex Anglic. *Et sint quieti de Frythborgh, & de blodewite, fithwyte & ferdwyte, &c.*

¶ FRYTTYNG ROTÆ, Canthus, ut videtur, Gall. *Jante*, Lignum vel ferrum quo rotæ vinciuntur. Kennettus in Antiquit. Ambrosden. ad ann. 1425. pag. 574. *In solutis pro Fryttyng v. rotarum hoc anno v i i. den. & in uno axe empto cum axatione unius carectæ v iii. den.*

¶ FTESELL. Vide *Fresella*.

FUACIA. Vide *Focacia*.

FUALIUM, Vepreta siccata ad ignem conficiendum, nostris *Fouailles*. Monasticum Anglic. to.2. pag. 23. *Præterea concessi eis habere omnia averia sua in parco meo de Stanffede, & 20. porcos quietos de pascnagio, &* Fua-

Fualium ad panem suum & ad cibos coquendos, per visum & liberationem servientium & Parcariorum meorum quod asportabunt. Et p.154. *Et in bosco, quod opus habent prædicti Canonici ad emendationem domorum & sepium, ... & quod opus est ad* Fualium *suum, & pannagium porcorum suorum per omnia quietum.*

FUARIUM, *Fodrum*, palea, *Fouerre, Fourage*. Monasticum Anglic. tom.2. p. 275. *Cum tota alia terra sua, & toto servitio suo, & cum libertate faldæ, & pastura, & Fuarii.... in omnibus locis, quæ ad prædictum Petrum pertinuerunt.* Vide *Fodrum*.

¶ FUCA. Acta SS. Maii to.1. p.253. ubi de Translatione corporis S. Athanasii Venetias: *Dein ipsa vela fecit versus portum, notabili spatio foris extra Fucam.* Pars est sinus Veneti, quam hodie *la Fose* appellant, sic dicta, ut conjicit Papebrochius, à Teutonico *Fuke*, seu *Fuyke*, quod nassam seu rete verriculum significat. Sed integram eruditi Scriptoris notam vide, si vacat.

¶ FUCINA FERRI, seu *Officina ferri fundendi*, in Actis SS. Maii to 1. p. 325.

¶ FUCO, Deceptor, qui aliis fucum facit, Gall. *Moqueur*. Gloss. apud Martinium in Lexico: *Fuco*, ἐργύμακος, vel potius ἰργύμακος, qui in aliis Glossis est *Adulator, ambitiosus*, ἐργυμακία, *Adulatio*, ἰργυμακεύω, *Ancillor, adfecto, adulor*. Hesich. ἰργυμακῶν, ἐμπαίζων, Illusor.

¶ FUD. Vide *Fod*.

¶ FUDBURGER, Argentorati vocantur cives, teste Schiltero in Glossar. Teuton. ex Cod. Statut. MS. qui jus civitatis per nuptias acquirunt.

FUDIBULUM. Vide *Fundabulum*.

¶ FUDITUS, pro *Fusus*, à verbo *Fundere*, Dissipare, fugare, pellere. Charta H. Abbatis Grandissilvæ an.1228 inter Anecd. Marten. to.1. col. 944. *Item omnes illi qui nati sunt de terra illa, qui* Fuditi *fuerunt pro Ecclesia & pro domino Rege* Francorum *& Comitibus Montisfortis & adhærentibus eis, vel propria voluntate recesserunt ab eadem terra, nisi sint hæretici, integre restituantur in statum pristinum.*

¶ FUEDALH, FUEDAILH, ut supra *Flabellum*, quo muscæ abiguntur in sacris præsertim liturgiis. Instrumentum an. 1377. ex Archivo S. Victoris. Massil. *Item tres coysinos pro tenendo missale; item unum* Fuedalh *coopertum de veluto rubeo pro defendendo muscis. Duo* Fuedailh *sive flabella*, in altero ejusd. Archivi Instrum.

¶ FUER VINI. Vide in *Foragium* 1.

¶ FUERUS, Consuetudo municipalis. V. *Forus* 2.

FUGA, Gall. *Chasse*, vel *Chace*, Venatio, jus venationis, quia venando fugantur feræ. Charta Alani Comitis Pentevriæ an.1211. apud August. *du Pas*: *Retenta mihi ferarum Fuga, & accipitrum captura*. Charta an.1270. in Tabular. Abbat. Pontiniac. *Præterea dictus Miles sibi & hæredibus suis retinuit Fugam sive chaciam in dicto nemore.* Charta Guillelmi V. Aquitaniæ Ducis: *Volui etiam & concessi* Fugam *cum avibus & canibus, & garennam ad cuniculos in suis terris.* Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. c. 29. *De venatione & Fuga ferarum nemoris de Bouchero.*

FUGARE, Venari, Gallis *Chasser*. Papias: *Fugare, insequi, expellere.* Radevicus lib. 3. c. 26. *Si quis per canes leporarios feram Fugaverit, non erit necessarie sua, sed erit occupantis.* Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi f. 8. *Prohibeo, ne quis sine ejus licentia mea* Fuget, *vel leporem, vel aliam bestiam capiat super 10. libras forisfacturæ.* Petr. de Vineis l. 2. Epist.53. *Dum herba crescit, equus moritur: dum Fugans canis mingit, fugiens lepus evasit.* [Chartular. Gemetic. to.3. p.23. *Ne quis in ea* Fuget *vel leporem capiat sine licentia.* Charta Ph. Comitis Bolon. an.1232. ex Archivo Cameræfontis: *Concedimus prædictis Abbati & Conventui & eorum servientibus ab eisdem missis, facultatem & potestatem omnimodam venandi seu* Fugandi *cum canibus, avibus, furonibus, retibis & alio quoque modo.*] *Fugare & Refugare animalia in obacia*, to 2. Monast. Anglic. pag.292. Vide Fletam lib. 1. c.20. §.69. lib.2. c. 41. §. 23. Monasticum Anglic. to. 1. p. 219.507.551.583. to.2. p.994. to.3. p.122.161. V. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciæ p.665.[*Madox* Formul. Anglic. p. 384.] &c.

FUGARE AVERIA, Animalia ad pasturam abigere, *Chasser les bestiaux aux champs*. Monasticum Anglic. to. 1. p.777. *Ac homines & tenentes eorum habeant in perpetuum liberos & sufficientes introitus & exitus, ad se, & ad omnimoda Averia sua* Fuganda, *& carragia sua facienda, &c.* Vide *Chacea*.

¶ FUGARE DISTRICCIONES, Capere pignora, donec debitum solvatur. Charta data an.3. Henrici V. Regis Angl apud *Madox* Formul. Anglic.pag.142. *Et si contingat dictas centum libras a retro existere ad aliquem terminum prædictum, quo solvi debeat, in parte seu in toto, quod tunc bene liceat prædicto Comiti, executoribus & assignatis suis, distringere in prædictis maneriis ... & Districciones sic factas* Fugare *& retinere, quousque plenarie fuerit sibi satisfactum.*

FUGACES BESTIÆ. Auctor Queroli: *Multum se se aliqui laudant, qui vel pugnaces feras, vel* Fugaces *Bestias, aut vestigiis insequuntur, aut oubilibus deprehendunt, aut casu opprimunt.*

FUGATIO, Idem quod *Fuga*. Charta Henrici I. Reg. Angl. pro Londinensibus: *Et cives habeant* Fugaciones *suas ad fugandum, sicut melius & plenius habuerunt antecessores eorum.* [Charta Philippi Fr. Reg. an 1207. in Tabular. Sangerm. *Eidem Ecclesiæ confirmamus præterea quitationem illam, quam Petrus Miles de Samesio ... fecit dicto Abbati Hugoni coram genitore nostro de jure Fugationis, venationis & baiæ.* Rursus mentio est de *Jure Fugationis, venationis & baiæ*, in Charta Hugonis Abb. in eodem Tabulario.]

FUGACES, Fugitivi servi, qui à dominorum servitio se subducunt, in l.8. Cod. de Jurisdict. qui *Refuga dominorum* dicuntur apud Gregor. Turon. de Miracul. S. Martini c.58. *Fuga lapsi*, in Charta an. 865. in Tabul. Bellilocensi in Lemovicib. n.176. *Cum mancipiis supra manentibus seu Fuga lapsis.* Præterea in Lege Ripuar. tit.30.§.2. tit.72.§.2. in lege Longob. l.1. tit.9. §.22. tit.36. §.5. l.3. tit.12. §. 1. Cap. Car. M. l.3. tit.26. Adde Annales Franc. Fuld. an.801. &c. Salvian. l.4. de Gubern. Dei: *Illorum fugam non tam debemus ad eos referre, qui fugiunt, quam ad eos, qui fugere compellunt. Vim patiuntur infelicissimi, famulari optant, & fugere coguntur: discedere à servitio dominorum suorum nolunt, & conservorum suorum crudelitate non permittuntur ut serviant, &c.*

FUGACES ALTERIUS RETINERE non licebat, ut testatur Gregorius Turon. libr. 6. Hist. cap. 31. & ex eo Flodoardus l. 2. c. 2. nec eis *panem dare*, ut est in Lege Burgund. tit.6. §.9. 10. aut *viam ostendere*, in Lege Wisig lib.9. tit 1. §. 5. aut *capillum facere*, in Lege Burg. tit.6. §.4. Wisigoth. lib.9. §.5.

Interdum tamen ex privilegio, Ecclesiis maxime concesso, licebat fugitivos recipere; [unde eos vi abstrahere sub pœna mulctæ pecuniariæ 80. sol. prohibetur, in leg. Alaman. c 3. §. 3. & Bajwar. tit. 7. §. 4.] Exemplum prodit Ingulphus p. 859.

Auris abscissione mulctatos *Fugaces* servos tradit Gregorius Turon. lib. 5. c. 48. & ex eo Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. cap.43.

FUGITIVI, apud Practicos nostros & Anglicos dicuntur *tenentes in villenagium*, qui in aliorum dominia transeunt, inconsultis dominis: qui *cum consuetudinem*

nem revertendi habere desierint, incipiunt esse Fugitivi ad similitudinem servorum domesticorum, vel si chevagio sint obnoxii, illud solvere desierint. Ita Bracton. lib. 1. tit. 1. §. 3. & Fleta lib. 1. c. 7. §. 7. *Fugitivi Dei*, id est, Ecclesiæ tenentes, in Legib. Henrici I. c. 11.

SECTA FUGITIVI, dicitur de domino, qui *fugacem sequitur*, id est, requirit, ut est in Lege Burg. titul. 6. §. 2. Ad hoc autem, ut *Fugitivi* dominium servet dominus, debet *illum statim persequi, & infra annum clameum suum apponere, quo facto non currit tempus contra dominum, cum res per clameum appositum efficiatur litigiosa. Si vero dominus negligens fuerit in prosequendo & in clameo apponendo qualitercumque, si Fugitivus reversatur post annum, non erit domino licitum, nec tutum, manum apponere, &c.* Bracton. lib. 1. tit. 1. cap. 10. §. 3. Fleta lib. 1. c. 7. §. 7. lib. 4. c. 11. §. 23. Ad sectam fugitivorum pertinent, quæ habet Consuet. Cataulun. art. 18. *Si tels hommes ou femmes de corps s'estoient retirez furtivement, sont reputez serfs Fugitifs, & n'ont par le dit temps acquis franchise*. Ejusmodi fugitivorum *sequelam* seu persecutionem, *Suite* vel *Poursuite* vocant Consuetudines municipales, Bituricensis tit. 1. artic. 1. Solensis art. 1. Nivernensis tit. 8. art. 6. Burbonensis art. 189. 197. 203. Trecensis art. 3. 6. Calvimont. art. 3. Vitriacensis art. 145. Arvernensis c. 27. art. 2. 9. Marchensis art. 147. &c. Donationes factæ Eccl. Salisb. c. 13. *Placitum est habitum & quæsitio Ilbungi Fabri, qualiter Socco eum conquisierit in servum*.

RECEPTIO FUGITIVI, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 83.

De servis *Fugacibus*, seu fugitivis, plura habent Lex Burgund. titul. 6. Lex Wisigoth. libr. 9. titul. 1. Lex Longob. lib. 1. titul. 25. Leges Luithprandi Regis tit. 63. Capitulare Sicardi Princip. Benevent. ann. 836. cap. 6. Capitulare Radelchisi Princ. Benev. capit. 13. 14. Ennodius libr. 3. Ep. 16. 19. Metellus in Quirinalibus pag. 136. Aimoinus l. 4. de Miracul. S. Benedicti. capit. 11. Monasticum Anglic. to. 2. p. 827. Vadisnus p. 84. &c.

1. FUGACIA, Ruris portio cervis & feris addicta, nullo sepimento, nec forestæ legibus; sed tamen suis privilegiis communita, *Chacea*. Charta Mathildis I. Imperatricis, qua Milonem de Glocestria Comitem Herefordiæ constituit: *Præcipio, quod hæc omnia supradicta teneat de me, ... libere & quiete, in bosco & plano, in forestis & Fugaciis, in pratis & pasturis, &c.* Spelmannus.

¶ 2. FUGACIA, FUGATIA, Placentæ genus. Vide *Focacia*.

¶ FUGARE, FUGATIO. Vide in *Fuga*.

FUGATORES CARUCARUM, quorum *ars est, ut boves æque sciant conjunctos fugare, ipsos non percutiendo; pungendo seu gravando*, ut est in Fleta l. 2. c. 78. § 1.

FUGELLA. Abbo l. 2. de Bellis Parisiac. p. 513.

Inde sopor repetit cives, miserosque Fugella.

[Idem apud Duchesnium Hist. Norman. p. 38. col. 2.

Erubuere tamen posthac veluti lupus audax
Nil rapiens prædæ, repetitque quidem nemus altum,
Subtelemque nimis secum retulere Fugellam.

Ubi *Fugella* vocis *Fuga* videtur esse diminutivum.

FUGILLUS, Gall. *Fuzil*. [Videtur esse ab Hispano *Fuego*, Ignis, quod primum à *Focus*.] Ugutio & Jo. de Janua: *Fugillus, Ferrum, quo extrahitur ignis de petra. Unde Fugillare, ignem de petra Fugillo extrahere, & Fugillator. Et hinc per figuram Fugillatores dicuntur umbræ dæmonum, qui ignem ferunt*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fugillus, Fuisil, fer à faire feu. Fugillare, Fuisiller, c'est faire feu de pierre par fuisil, ou faire fuisil. Fugillator, Faiseur de fuisilz, ou qui trait feu de pierre par fuisil.*

FUGINARE, *Adulando impedire, ludum dare, decipere*, in Gloss. Arabico-Lat. Glossæ antiquæ MSS. *Fuginat, adulando impedit, laudari decipit*. Isidori, *laudando* habent.

FUGITIO, pro *Fuga*. Henr. Knyghton. an. 1357. *Condenavit omnes felonias, evasiones & Fugitiones*.

FUGITIVARIUS, *Fugitivus*, δραπέτας in Glossar. Gr. Lat. MS. Editum: Δραπέτης, *Fugitivus*, δραπετικός, *Fugitivarius*.

FUGITIVOSUS, Φευκτός, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Φυγάς, *Fugitivus, exulaticius, Fugitivosus*.

¶ FUGITIVUS. Vide *Fugaces*.

FUIAGIUM, [Jus excidendi lignum in nemore ad focum suum,] Vide *Affuiagium*.

FUISTALLUM. Charta Edw. III Reg. Angl. to. 2. Monaster. Angl. pag. 89. *Et de tribus mensuris terræ in Wigornia, & de decem junctis salis in Wickie, cum duobus salinis & Fuistallo*, Nos *Fustailles* dicimus vinaria dolia.

FUIT, pro *Ivit*. Vetus Inscriptio: *Sex. Truttedio, Sex. f. pol. Maximiano. Fuit ad superos menses 7. &c.* Gesta purgationis Felicis: *ad Numidas Fuisti? respondit: Non, Domine. Sit, qui probet. Ælianus Proconsul dixit: Nec in Mauritania? respondit: Negotiari illo Fui*. [Capitolinus in Marco: *Athenis Fuit*, pro *ivit*.] Ita hodie nos Franci, *il a esté*, pro *il est allé*. Capitul. 3. ann. 803. cap. 14. *De Episcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum nostrum non Fuerunt*, Paulus Diaconus Emeritensis de Gestis Episcop. Emeritensia de Gestis Episcop. Emeritens. in S. Fidele cap. 8. *Ite & percutite eum, quia jussio Domini adimplenda est. Qui cum Fuissent, nec intrare potuissent, &c. At ubi tertio Fuerunt, permittente Deo ingressi sunt*. Hispani dicerent, *aquelles fueron*, pro *iverunt*, Galli, *ont esté* Obitus S. Abbatis Nuncti, apud Bivarium: *Cumque Fuissent, & vidissent eum veste sordidum, &c.* Ditmarus l. 7. p. 88. *Imperator à nobis discessit, & proximos Rogationum dies in Capungum Fuit, qua ipse curtem suam de civitate Cassulan dicta transtulit*. Vide Felicem Osium ad Ottonem Morenam p. 49.

FULBORAN, German. *Echt und Wolgeboren*. Lex Longob. l. 2. tit. 14. §. 2. *Si quis dereliquerit filium legitimum unum, quod est Fulboran, & filios naturales unum aut plures, &c.* Editio Heroldi tit. 58. habet *Fulbor*. [*Forboram* editum apud Murator. tom. 1. p. 2. pag. 26. & apud Schilterum in Gloss. Teuton. ubi filius legitimus, unicus, exponitur. Vide *Forbora*.]

¶ FULCA, pro *Furca*, Patibulum, in Charta anni 1325. ex Archivio S. Florentii.

FULCARIUS, Idem qui *Falconarius*, Aucupii & Falconum præfectus, in Mirac. S. Thomæ Aquin.

FULCFREAL, Vide *Fulfrea*.

¶ FULCHRUM, Lectus. Epistola Innocentii III. PP. ad Helenensem Episc. inter Concil. Hispan. to. 3. p. 470. *In Fulchris autem, nisi eos ad id infirmitas coegerit, non cubabunt*, (hæc erat pollicitatio quorumdam pœnitentium) *& à festo SS. Omnium usque ad Nativitatem Dominicam jejunantes, in qualibet sexta feria ... à piscibus abstinebunt, &c.* Fulcrum proprie est id quo lectus fulcitur & sustinetur: qua notione Suetonius dixit *Fulcrum Lecti*; de lecto igitur integro per synecdochen dicitur, ut apud ipsum Juvenalem:

Sacri genium contemnere Fulcri.

Vide Isid. Orig. lib. 19. c. 26. & infra *Fulcralia, Fulcrari, Fulcrum* & *Fulsum*.

FULCIATORIUM, Baculus, quo quis fulcitur. Vita S. Deicoli Abb. n. 14. *Fulciatorium, quo utebatur, ... donavit.*

¶ FULCIRE, Supplere, Gall. *Remplacer*. Ardo in Vita S. Benedicti Anian. sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 214. *Numerus equorum imminutus à Rege Fulcitur. Sed & post*

post unius mensis spatium amissi reducuntur equi; sicque divinitus actum est, ut quia de amissis non doluit, duplicatum susciperet lucrum.

¶ FULCITUS, Ornatus, intextus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fulcitus, Fulciz, garniz,* Testamentum Enguerandi dom. de Cuciaco ann. 1397. apud Marten tom. 6. Ampliss. Collect. col. 602, *Item volumus quod per ordinationem Executorum uestrorum fiat in eodem monasterio una nobilis crux de argento, ... & quatuor ornamenta ad celebrandum, quorum tria communibus diebus servient; & quartum Fulcitum pro diacono, subdiacono, & presbytero pro festis solemnibus.*

¶ FULCO, Teloneum Monast. S. Bertini: *Item carrata de cumbis Fulconum 11. den.*

FULCRALIA, *Lecti ornamenta*, in Gloss. Isid. [Vide *Fulchrum*.]

FULCRARI, *Fulcra lecto facere, lectum fulcris praeparare*, Ugutioni, *est enim fulcrum pes lecti*.

¶ FULCREAL, Vide *Fulfrea*.

FULCUS, In Chartis an. 1301. 1450. &c, urbs, quæ vulgo *Monstier ou Faut Yonne*, dicitur *Monsterolium in Fulca Yone*; ubi scilicet *Igouno* fluvius bifurcus fit, & in duos canales dividitur. [Consulendus Valesius in Notitia Galliarum p. 343, Vide *Brauca* 2.]

FULFREA, FULFREAL, FULFREAR, Liber, ingenuus, Papias MS. *Fulfreal, i. liber, sed non extraneus.* Perperam *Fulcreal* in Edit. Veneta. Aliud Gloss. apud Lindenbrogium: *Fulfrea, sive ingenua, sive libera*, Germ. *Fulfreu*, in Lege Longob. *Mulier libera Fulfreal*, lib. 1. tit. 25. §. 6, lib. 2. tit. 12. §. 1, *Simul vadant liberi & absoluti Fulcreales*, lib. 1. tit. 32. §. 5. *Homo, qui Fulfreal factus est*, lib. 2. tit. 14. §. 17. *Qui Fulfreal & à se extraneum, id est, amund facere voluerit.* Fulcfreal, in Legibus Rotharis Regis tit. 88. §. 1, 91. §. 1, 6. 7. 9. tit. 101. §. 6. & alibi p. 211.

FULGARE. Vide *Folgare*.

¶ FULGEDO, Fulgor, splendor, in Chron. Wormat. apud Ludewig. Reliq. MSS. p. 134.

FULGERIA, Filix, *Fougere*. Charta Guillelmi Comitis Moretonii an. 1105. *Et pasnagium in Foresta, & herbam, & Fulgeriam, & juncos ad falcandum, &c.* [Charta apud Baluz. Hist. Tutel. p. 436. *Hæc quoque dimissurus ... ginestos cum Fulgerio, &c.* Nostris olim *Fugere*, nunc *Fougere*, Le Roman *de la Rose* MS.

Voire ne fust mie Fugere,
Ni Fugere ne fust pas voirre,]

¶ FULGETRA, *Esloidas, Espart, Esciave*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. Reg. Franc. apud Duchesn to. 5. p. 92. *In vigilia Assumptionis B. Mariæ ... dum vigilia celebraretur, facta sunt tonitrua, fulgura & Fulgetræ quales antea non fuerunt.* Utitur Plinius.

FULGIT, *Nutrit, splendet, eminet.* Glossæ Antiqu.

FULGORUS, *Splendidus*, Ugutioni.

FULGRETIDO, Fulgor, splendor, quasi *fulgoritudo*, fulgoritas, Vita S. Boniti Episcopi Claromont. num 17. *Sanctorum altaria nitent: contra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ Fulgretidine, emergunt more elatæ mire cameræ, &c.* Surius exponit, *columnæ prisco sculptæ more sese subrigunt.* Codices MSS. apud Mabillonium tom. 3. SS Ordin S. Benedicti præferunt *Fulgretine*, & *Fulgretinæ*. An igitur sic dispungendum? *Contra hinc indeque geminata connectunt columnæ priscorum sculptæ Fulgretidine, emergunt more elatæ mire cameræ.* An vero: *Fulgretina emergunt more elatæ mire cameræ.* An denique: *Emergunt more elatæ mire cameræ.* Ut *elata* sit Græcum ἐλάτη, *abies*, cujus instar cameræ sese attollunt.

¶ FULGURANDOSE, Splendide, Gall. *Avec éclat.* Miracula S. Edmundi Angl Regis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col 833. *Egreditur ... in modum viri admodum venerabilis, Fulgurandose obeunte cœlestis claritatis fulgure, &c.*

FULGURATORES, *Rustici aruspices*, in Glos. Isid. Vide Nonium c. 1. n. 319.

☞ Legendum cum Grævio, *Etrusci aruspices.* Etruscis quippe Roma acceptam referebat suam aruspicum disciplinam. Aruspicibus *Fulguratores* adjunguntur à Cicerone de Divin. 2. 53. Cato de moribus Claudii Neronis: *Aruspicem Fulguratorem si quis adducat, &c.* Vide Juvenal. Sat. 6. 585. & ibi Interpretes.

FULGUS, *Rufus, Rubeus. Fulgo tegmine, flava pelle*, in Gl. MS. Reg. Cod. 1013. Papias: *Fulgus, rufus, flavus*.

¶ FULHETA, Mensura vinaria, Gall. *Feuillete.* Statuta Avenion. Rubr. 27. art. 1. *Statuimus quod quicumque vinum vendere voluerit minutatim, teneatur habere minutiores mensuras legals & signo curiæ signatas, vulgo picheriam & Fulhetam.* Vide *Folietta*.

FULINA, *Culina: Fulinarius, Culinarius*, in Gl. Isid. à fuligine, qua culinæ inficiuntur. Jo. de Jan. *Fulina, coquina, quasi fuliginosa, unde Fulinarius, coquus: Fulinare, coquinare, in fulina coquere.* [Gl Lat. Gal. Sangerm. *Fulina, Cuisine. Fulinarius, Cuisinier. Fulinare, Cuisiner,*]

FULINARIUS, *Coquus*, apud Ugutionem.

FULL, [Species mensuræ.] Vide *Pes foresta*.

¶ FULLATORIUM, Idem quod mox *Fullencium*. Locum vide in *Baptalerium* post *Batatorium*.

FULLENCIUM, Molendinum fullonarium, *Moulin pour fouller les draps*, quod inferiori justitiario competit, ratione cujus *fullonagium* exigere potest, ut est in Consuetudine Andegav. art. 21, & Cenomanensi art. 12. Gloss. Gr. Lat. γναφεῖον, *Fullonium*. Charta an. 1208. in Chart. Campan. Thuano fol 187. *Et in manu nostra teneremus cum tali banno & justitia, quali Comitissa & heredes Campaniæ ea tenebant, tam molendina quam Fullencia, usque dum haberemus sumptus facturæ & necessarias molendinarum expensas.* Vide Ughellum to. 2. Italiæ sacræ p. 14.

¶ FULLERICIUM MOLENDINUM, Eadem notione, in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu ad calcem tom. 2. p. 147.

¶ FULLERICUM MOLENDINUM, Eodem significatu, in *Sclusagium*, post vocem *Exclusa*.

¶ FULLONARIUM MOLENDINUM, Idem, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. p. 1759.

¶ FULLONIA PANNORUM, Ipsa actio qua panni poliuntur & dealbantur. *Molendinum pro Fullonia pannorum*, apud Johannem de Monsteriolo tom. 2. Ampliss. Collect. Marten. col. 1391.

¶ FULLONIUM, ut *Fullencium*, in Charta an. 1171. novæ Gall. Christ. tom. 4. col. 21.

¶ FULLONUS, Eadem significatione, suprà in *Bapitorium* post *Batatorium*.

¶ FULLUS, Eodem intellectu. Mantissa adjecta ad Chronicon Monachi Patavini ad an. 1339. apud Murator. tom. 8. col. 739. *Quo anno facti fuerunt Fulli omnium SS. & laborceriæ pannorum lanæ & papyri chartarum.* Occurrit etiam in Hist. Cortusiorum lib. 8.

FULMEN, *Fulcimentum editum jaculi*, in Gloss. antiq. [Pro *Editum jaculi* lege *Adminiculum*. Gloss. Sangerman. num 501, *Fulmentum, Adminiculum, Fulcimentum.*]

¶ FULMINARE EXCOMMUNICATIONEM, Gall. *Fulminer une Excommunication*, est Excommunicationem in aliquem latam promulgare. Vox fori hodierni quæ occurrit apud Rymerum tom. 13. pag 505. Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 1009.

¶ FULMINATIO APOSTOLICORUM, Eadem notione, apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 81.

¶ FULNARIUS, pro *Furnarius*, ut conjecto, Pistor,

Char-

Charta an. 1200. ex Archivo Monasterii S. Georgii Redon. *Stephana S. Georgii Abbatissa concessit Constantia dominæ suæ domini Conani filiæ, quod Fuldarius suus liber erat ab omni talleia & accommodatione & exercitu & equitatu.*

¶ FULSARIUM. Anastasius Bibl. in Epitome Chronicorum Casin. apud Murator. tom. 2. pag. 368. col. 2. *Sicardus Princeps obtulit Patri Benedicto civadum, qui Marteranas vocatur, cum ripis & aquis, Fulsariis & piscationibus & omnibus intra se positis.* An legendum *Fullariis* vel *Fulleniis*, aliudve simile, quod - ullonis officinam significet? Saltem hunc intellectum patitur in allato loco vox *Falsarium*, quæ videtur corrupta.

FULSIT, *Periit, vel percusserit: fulgere enim ferire est, unde quoque Fulmen dictum est.* Glossæ antiquæ.

FULTI *Vasa aquarum parvissima*, Papiæ.

¶ FULTRUM, *Ornamentum quod supponitur lecto, vel pes lecti vel ejus sponda. Etiam ponitur pro lecto.* Hæc Calepinus & Martinius ex Dictionariis semibarbaris. Legendum *Fulcrum*. Vide *Falchrum*.

¶ FULTUM, pro *Fulcrum*, Lectus. Thomas Monachus Eliensis in Vita S. Ethelredæ tom. 4. Junii p. 521. & inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. p. 772. *Matrona ... ita erat contracta ... ut nulla ratione ... à Fulto valeret surgere.* Vide *Fulchrum*.

FULVIDA, *Rubea*, in Gloss. antiqu.

FULVIDUS, *Impetuosus*. Ita Glossæ antiquæ.

FUMA. *Rheda minor*, apud Papiam MS. Editus perperam *fama* præfert. [Vide *Funa*.]

¶ FUMAGIUM, Lignum ad *fumum* seu focum necessarium. Charta an. 5. Edwardi IV. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angliæ. *Et sint quieti de Fumagio & maremio cariando, &c.* Vide *Famus*.

FUMAGIUM, Idem forte quod *Feagium*, καπνικὸν, Joan. Zonaræ, Scylitzæ, & aliis. [Census pro singulis *focis* exactus, *Fumage*, apud Gallandum.] Charta Radulphi Abbatis S. Melanii ann. 1123. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Peotevrieosi p. 12. *Donavit ... pro anima sua redemptione 20. solidos de Fumagio Minguenpensi per singulos annos.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to 2. ad calcem p. 178. *Item Fr' Ham' pro censa Compendii 9. l. & 12. s. & pro Fumagio Compendii c. s.* Charta anni 1219. ex Archivo S. Jacuti: *Guido de Argenton dominus Placeidi, Cum contentio verteretur inter Abbatem & Conventum S. Jacuti & me super avenagio, gallinagio, Fumagio, &c. in territorio de Plancoit*, Chartularium SS. Trioit. Cadom. fol. 21. *In Carpicheo habemus 12. vilanes & dimidium; quisque eorum reddit ..., 20. ova ad Pascha, 2. denarios de Fumagio, de unoquoque porcorum suorum 1. denarium.* Et fol. 61. *Debent 3. acram araturæ & herciaturæ & precarias & 12. Andegavenses de leignagio*, & 2. *denarios de Fumagio, &c.*]

FUMALE, Eadem notione. Statuta Regni Poloniæ apud Chopinum post libros de Domanio art. 3. *Fumalia, scilicet duo grossi, usualis monetæ ... de quolibet manso vel fasse locatis, vel possessis singulis annis in signum summi dominii coronæ regni Poloniæ exsolvantur.* Adde articulos seqq. [Vide *Fumanteria* & *Fumus*.]

¶ FUMANS, Domus, familia. Acta SS. Junii tom. 3. p. 936. ubi de B. Michelina: *Scilicet unus bonus pro qualibet decima Famantium cujuslibet universitatis.* In Italia familiæ censetur per focos, maxime in pagis & vicis.

¶ FUMANTERIA, Census à *fumo* dictus, quod per singulos *focos* seu domos exigeretur. Constitutio Eugenii IV. PP. in Bullario Casin. p. 315. *Cum aliat, per nostras certi tenoris litteras, redditus & proventus Fumanteriarum, in provinciis nostris Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trabariæ, &c. reparationi & fabricæ Ecclesiarum ... deputaverimus ... vobis ... proventus hujusmodi Famanteriarum ... colligendi, levandi, exigendi ... concedimus facultatem.* Ibidem p. 316 in altera ejusdem Pontificis Constitutione expresse dicuntur *Fumantariæ exigi & levari pro quolibet & à singulo foco*, sæpiusque memorantur in laudato tomo, ut p. 325. 326. 327. 328. 342. & 343. Vide *Feagium* 1. & *Fumagium*.

¶ FUMARE, *Interpretare* seu Scurram agere, in antiquis Glossis, teste Grævio ad Glossar. Isidori. V. *Scurra*. Salmasio ad Tertullianum de Pallio, *Scurra qui Fumat*, is est qui fumos vendit.

FUMARIA Chronicon Abbatiæ Trudon. lib. 10. c. 470. *Deinde domus infirmorum habens Fumariam, sive foratiam, Capellulam, Lobiam, Cameram dispensatoriam, &c.* Ubi nescio, an non legendum *Focariam*, ita ut *Fumaria* locus fuerit, in quo *focus* fit, *ou l'on fait du feu.* Nam

FUMARIUM, est *Domus fumi*, Papiæ: *Caminus, per quem exit fumus*, Joanni de Janua. (Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fumarium, Cheminée.*) Gloss. Gr. Lat. Καπνοδόχη, *Fumarium*. Gloss. Lat. Græc. MS. S. Germani Paris. *Fumarium*, καπνία. Marcellus Emp. c. 23. p. 168. *Sublatam inde Fumario suspendes.*

¶ FUMARIOLUM, Angustior caminus. Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam inter Concil. Hisp. tom. 2 p 97. *Vim ejus, (inferni) & de præsentibus æstimate, cujus Fumariola quædam maximos montes subterraneis ignibus decoquunt.*

FUMATICUM, Καπνικὸν, Idem quod *Feagium* 1. Charta Cuonradi Regis Burgund. an. 972. in Tabul. Eccles. Viennensis fol. 14. *Non teloneum in aquis, vel terris, nec redhibitionem de pascuis, nec silvaticum, nec Famaticum, nec pulveraticum ... exigere audeat.* Eadem habentur in Charta Frider. II. Imp. apud Jo. à Bosco in Vienna p. 90. [Charta an. 1132. apud Lobinel. tom. 2. Hist. Brit. col. 236. *Monasteriam de antecessoribus nostris ita honorabiliter in beneficium tenere visus est, ut nec Comes, nec ullus ex Vicariis ejusdem regionis, nec alia prorsus aliqua persona præter ipsum habere visa sit ullam dominationem in hominibus ipsius parrochiæ distringendis, nec annonaticum, nec friscingaticum, nec Fumaticum, nec vaccaticum, nec ullam redhibitionem, nec vel ipsum bannum.*] Rotulus Comput. Manerii de *Harwe* in Anglia: *Quilibet domum habens, de qua fumus exit.* Vide Gloss. med. Græcit. in Καπνικόν.

¶ FUMIGABUNDUS, Fumans. Interpres Libri Sapientiæ 10. 7. *Descendente igne in pentapolim: quibus in testimonium nequitiæ Fumigabunda constat terra deserta.*

FUMIGATORIUM, Thuribulum, incensorium, Chron. Casin. lib. 3. cap. ult. *Fumigatorium Græcum aliud cum nigella.*

¶ FUMIGER, ut apud Virgilium *Fumifer*. Occurrit to n. 2. Itinerarii Litter. Marten. p. 232.

¶ FUMIGIUM, Idem quod Plinio Suffitus, apud Theod. Priscian. lib. 1 c. 12. & l. 3. c. 5.

FUMILARE. Anonymus Barensis in Chr. an. 1043. *Et venerunt super Bari ad Fumilandum Imperatorem*, Perperam Edit. *fumilandum*. An. 1080. *Ipse Dux (Robertus) fecit finem cum Bari, ... Fumilare fecit ibi Michael, Imp.* hoc est, Imperatorem proclamavit. Ex Græco εὐφημεῖν, ut videtur. Cedrenus: Εὐφημίζεται τῷ μέρει Ασσυρίας Αὐγήστ πολλὰ τὰ ... Corripus lib. 12.

Laudibus innumeris Regnantum nomina tollunt, &c.

Passim in Historia Byzantina.

¶ FUMOSITAS, Fumus spissior. Translatio B. Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1862. *Cum sopori membra dedisset, & grossioris Fumositatis nebula, quæ solet phantastica repræsentare somnia, in fumos tenues resoluta, &c.*

FUMUS, Focus. Ericus Upsaliensis lib. 5. Hist. Suecicæ p. 148. *Imposuit unam marcam de quolibet Fumo, vel furno solvendam, ut verbis utar fame relicta.* Pag. 159. *Post annuum tributum immensas pecuniarum summas solvendas imponens, videlicet Rumpeskat, & de quolibet Fumo unam marcam.*

FUNA, *Reddo minoro*. Ita Glossæ antiquæ. [Melius apud Papiam editum & MS *Funa*, *Rheda minor*. Sic puto legendum, licet D. Cangius ex alio MS. superius legat *Fuma*.]

FUNALIA, *Lignalia*, *Fuaalia*, *in modo funalium candela intorta*. Glossæ antiquæ. [Notum est *Funalia* Latinis fuisse faces ex funibus contortis cera vel pice circumdatas.]

¶ FUNALIUM, σχοινίον. Supplem. Antiquarii.

FUNAMBULI, dicti ironice quidam ignavi, qui ex obsessa urbe funibus è mœnibus demissi fugæ se dabant. Ordericus Vital. lib. 9. p. 739. *Funibus per murum demissi sunt, unde ad suam diuturnam ignominiam furtivi Funambuli vocati sunt.* Adde lib. 11. p. 805. *De Funambulis*, qui σχοινοβάται, res nota. Vide Epistolam Guidonis Militis in Additamentis ad Matth. Paris p. 108. [Hinc corrigendus est locus tomi 4. Histor Harcur. p. 1405. ubi sic habetur: *Imprimis crubescebat improperia quæ sibi fiebant derisoria, quod Funandulus per murum exierat de Antiochia.* Leg. *Funambulus*.]

¶ FUNARIUS, Equus extra jugum fune illigatus, idem qui Græcis σειραφόρος, juxta Isidorum lib. 18. Orig. c. 35. Valentinianus etiam, uti narrat Sext. Aurel. Victor, *Funarius appellatus est, eo quod venalitium funem portanti quinque milites nequiverint extorquere.*

¶ FUNCARE, Doliolum, cadus, Gall. *Caque*. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Robertus Viton tenet unum villanagium & reddit ... servitia omnia sicut Nicolaus Sanson & Funcare unum mille allectorum.* Vide *Fungare*.

FUNCTIO, *Exsolutio tributorum*, in Glossis antiquis. MSS. Gloss. Lat. Gr. *Functio*, λειτουργία, τέλεσμα. *Functionum*, λειτουργιῶν, ἐισφορῶν. Aliud Gloss. *Functio*, συντέλεια. *Tributaria Functiones*, apud Salvianum lib. 5. de Provident. pag. 30. t. Edit Senatorem lib. 5. Epist. 14. &c. *Functiones publica* apud eumdem Senator lib. 5. Epist. 39. in Lege Wisigoth. lib. 5. tit 4 §. 19. [in Capitul Pippini Reg. cap. 23. & in Capitul. Ludovici Pii an. 821. cap. 4.] Hinc crebra in Chartis Francicis formula: *Nec ad freda exactanda, nec ullas Functiones requirendas ingredi audeat.*

FUNCTIONES, λειτουργίαι, in Gloss. Curialia munera, onera, passim in Cod. Theod. & Justin.

¶ FUNCTIONES REGALES, Eadem notione, lib. 1 Capitul. n 114. *Hoc ideo quia audivimus aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse quam pro exercitu seu alia Functione Regali fugienda.* Occurrit rursum lib. 6. Capitul. num. 281. *Onus curiale* vocat S. Ambrosius lib. 2. adversus Symmachum. Adde Concil. 1. Aurelian. cap. 4.

¶ FUNCTORIUM. Vide *Fundabulum*.

1. FUNDA, Bursa, crumena, Italis. S. Bonaventura in Vita S. Francisci cap. 7. *Fecit ut appareret .. in via crumena magna pecuniis intumescens, quam usitata vocabulo illius regionis homines, (Apuli) Fundam appellant.* Hoc sensu accepisse Macrobium 2. Saturn. c. 4. opinantur viri docti: *Cumque accessisset ad sellam, demissa in pauperem Funda manu paucos denarios protulit, quos Principi daret.* At Cujacius *fundum* in MSS. legi observat. Gloss. Lat. Græc. *Ventralis*, κοιλιόδεσμος. Est autem *ventralis*, vel *ventrale*, non modo tegumentum ventris, sed & sacculus pecuniæ ad usum quotidianum necessariæ gestandæ accommodatus, & sub ventre appensus, apud Ulpianum lib. 6. De Bonis damnator. Vide Waddingum in Annal ib. Minor. an. 1222. n. 25.

Proprie vero *Fundam* appellarunt recentiores locum publicum, in quem conveniunt Mercatores de rebus suis & commerciis invicem acturi, quod in eo deponatur communis eorum thesaurus vel pecunia ad eadem commercia, atque adeo merces ipsæ. Ejusmodi sunt *Bursa* Antuerpiensis, Amstelodamensis, & similes. Pacta inter Venetos & Principes seu Barones Regni Hierosol. an. 1123. apud Will. Tyri um lib. 12. c. 25. *Unde ipse Rex Hierusalem, & nos omnes, Duci Veneticorum de Funda Tyri, ex parte Regis, in festo Apostolorum Petri & Pauli, 300. in unoquoque anno Byzantios Saracenatos, ex debiti conditione persolvere debemus.* Charta Amalrici Regis Hierosf. apud Ughellum tom. 3. pag. 474. *Molendinum & balnea juxta Fundam mercatorum.* [Charta Balduini Reg. Hierosol. ann. 1184. *Libertatem dedit in porta, Funda, catbena, pondere & mensura, ut possent emere, vendere, & intrare & exire per totum regnum Hierosolymitanum.* Ibidem: *Decem bisantios de assisia Odonis de S. Amando ad Fundam Accon annuatim recipiendos.*] Ita *Fundam* legendum in Diplomate Conradi Imper. ann. 1147. (non 1187. ut editum) pro Pisanis, apud Ughellum tom. 3. pag. 488. 489. Sic etiam apud Joinvillam in S. Ludovico p 62. pro *la foulde*, restituendum monuimus *la Fonde*, quam ait fuisse quandam mercatoriarum officinarum seriem: *Ils bouterent le feu pas tous les endroitz de la Soulde la où toutes leurs marchandises & leur avoir de pris estoient.*

FUNDICUS, Eadem notione, & eadem origine: Itali etiamnum *Fundaco* vocant, quod anteriores *Fundam*, vel nostri *Fonde*. Dom. *de Breves* in Itinerario Turcico pag. 34. *Les Fondics sont magazins, où se serrent les marchandises, qui sont apportées des Indes & de Perse par la voie d'Alep, ... les marchands y logent aussi.* Michael *del Molino* in Repertorio Foror Aragon. in v. *Feria*: *Sicut apud Christianos dicitur el Mercado, & apud Saracenos el Alfondiga, &c.* Unde vox videtur Arabica. Chr. Casin. lib. 3. cap. 57 *Fundicum in Amalfi cum pertinentiis suis.* Adde lib. 4. cap. 10. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. MSS. decisione 3. *Majuma Gaza Emporium, id est, locus negociationis, qui Fundicus vulgo nominatur.* Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ann. 1285. apud Odoricum Rayn. hoc an. num. 39. *Liceat cuilibet ... frumentum & alia blada, necnon & legumina, de propriis terris, massariis atque redditibus habita sine jure exiturae, Fundici, seu dohanæ in loco, in quo victualia recipiantur ... deferre.* Diploma Roberti Regis Neap. an. 1321. apud Waddingum: *Item domus, seu apotheca, quæ videntur esse duo Fundici ... in civitate Neapolis* [Sancia Regina Jerusalem & Siciliæ an. 1325. *Universis de Consilio Massiliæ. Veridica insinuatione accepimus, quod in Alexandria est quædam domus, quæ vocatur Fundicus Massiliensium.* Passim occurrit eadem vox in Chartis Massil. & apud Murator. tom. 6. col. 265. 432. 472. 596. &c] Vide Rocchum Pirrum in Notitia Eccl. Sicil. tom. 1. pag. 143. & Ughellum tom. 4. p. 1165.

¶ FUNTICUS, Eodem significatu. Bernard. *de Breydenbach* in Itinerario T. S. ubi de Alexandria: *Est autem Fonticus domus grandis, in qua negociatores & merces eorum conservantur, ubi & forum rerum venalium habent.*

FONTICUS. Vita B. Henrici Baucens. Junii tom. 2. pag. 374. *Adeo multiplicavit copia pauperum & infirmorum, quod circum circa plateam dictæ Ecclesiæ de domo & sub Fontico & juxta palatium Episcopatus ... ipsi pauperes & debiles morabantur.*

¶ FONDICUS. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. tom 6. col. 280. *Pisani ... armata manu causa deprædandi ad Fondicum Januensium venerunt ... Pisani autem invadentes eorum Fundicum, pecuniam, quam ibi invenerunt, valentem*

tem triginta millia perperorum ceperunt.

¶ FONDECHUS. Chronicon Parmense ad an. 1304. apud Murator. tom. 9. col. 850. *In quo prædio civitas Florentiæ.. combusta fuit... cum omnibus Fondechis & mercationibus & drapperiis, &c.*

¶ FUNDICUM. Regimina Paduæ ad an. 1301. apud Murator. tom. 8. col. 427. *Et factum fuit Fundicum bladi.*

¶ FUNDACEUS, Species currus, ut videtur, sic dicti, quod eo veherentur merces in Fundacum. Chronic. Parmense apud Murator. to. 9. col. 772 *Multi fuerunt capti, qui veniebant privati in plaustris fani & palearum & en vegetibus aut in Fundaceis.*

ALFUNDICUS, Taberna, officina mercatoria. Charta Ximenæ Diaz, uxoris Roderici Diaz, cogn. Cid, æræ 1101. apud Anton. de Yepez in Chron. Ord. S. Benedict. tom. 7. *De molendinis & balneis, de teudis vel tabernis, de Alfundicis vel de domibus, de furnis, &c.*

FUNDICUS, Præstatio pro mercibus, quæ in Fundicos invehebantur. Charta ano. 1251. apud Ughellum to. 7. p. 1340. *Libere vendant & emant sine Fundico & datio.* [Occurrit etiam in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 89.]

¶ FUNDICARE, Fundicum seu præstationem pro mercibus solvere. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 89. *De officio magistrorum Fundicariorum... Fundicare seu dobanare compellant.* In oovis Statutis: *Fundicari seu dobanari mandavimus.*

FUNDICARIUS, Præfectus officinis, in Constit. Neap. lib. 1. tit. 84. & 87. apud Anonymum de Gestis Friderici II. Imp. p. 877. [& Murator. tom. 8. col. 609.]

¶ FUNDEGARIUS, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 1. c. 18. §. 2. *Et quod vinum aliquorum non Massiliensium non facient, vel permittent vendi vel mitti in dictis fundicis quandiu erit ibi vinum Massiliensium ad vendendum, & quod non conducent vel conduci permittent, aut alias qualitercumque haberi sustinebunt botigas aliquas, extraneis scilicet, non Massiliensibus aliquibus sine voluntate expressa, habita licentia dicti Fundegarii fundici supradicti.* Occurrit ibidem non semel.

FUNDACUS, Eadem notione, quæ Fundicus. Ricardus de S. Germano in Chronic. an. 1232. *Statera erit in Fundacis, & nihil recipietur pro ea.* [Apud Murator. tom. 7. col. 130. habetur Fundicis.] Occurrit præterea in Diplomate Boemundi I Principis Antiocheni apud Franciscum Nigrum in Cruciata pag 99. in Charta Caroli I. Regis Siciliæ ann. 1177. & in alia Marchionis Montisferrati apud Ughell. to. 7. p. 807. to. 3 p 487. Fundaco etiam habet Joan. Villaneus lib. 12. c. 20. ex quibus emendanda Chronica Pisana Ughelliana an. 1163. *Magnum Fundatum cum turri & porta ferrea ex tunc inceptum fuit.* Ann. 1166. *Et Fundatum in cubilia Pisis habere concessit.* Ann. 1268. *Fundatum etiam Pisanum ad porsum destruxit.* Ubi pro Fundatum, legendum Fundacum.

2. FUNDA, *Genus piscatorii retis, quod in fundum mittatur*, apud Papiam.

FUNDABULUM, Funda, fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides, Fondefle, veteri Interpreti Ægidii de Roma de Regimine Princip. Monstreleto 1. vol. cap. 19. 143. & Anonymo in Diario obsidionis Aurelian. p. 6. Papias: *Funda, Fundabula.*

FUNDIBULUM, *Trajectorium*, in Gloss. Isid. & Pith. ubi perperam Fudibulum habetur. [Funtorium, Joan. de Janua, *Transitoire*, in Gl. Lat. Gall Sangerm.] Augustinus in Psalm. 54. *Sed fert Fundibulum, fert securim, &c.* Capitul. 2. an. 813. c. 10. *Secures, taretros, Fundibulas, &c.* Albertus Aqu lib. 7. c. 2. *In sagittis, & Fundibulis, & mangenellis, &c.* Adde Hegesippum lib. 5. cap. 44. Lucam Tudensem in Chronico pag. 62. &c.

FUNDIBALUS. Papias: *Fundibalus, Funda, emittens transjectorium.* Ex Isidor. lib. 18. c. 10. [Supplem. Antiquarii: *Fundibali*, σφενδοβόλοι, *Funditores.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fundibalum, Engin à gittier pierres en guerre.*] Lucas Tudensis æra 773. *Al-caman illico Fundibalis, sagittariis, & vibrantibus jacula, portam speluncæ ferire cœpit.* Vita S. Eligii lib. 2. c. 12. *Vade inquit, in illam, quæ juxta Cetimum sita est rupem, illic inter vepres sepesries ligatum funda, & absconsum, quod quæris; solutoque eo accipe quod tuum est, & absque ulla injuria, absque verbo etiam gravi redde homini tibi designato, ex quo ligatus tenetur Fundibalus.*

FUNDIBULARIÆ & Petrariæ, mangonelli, &c. apud Joanoem Monach. io Hist. Gaufredi Ducis Norman. lib. 1. p. 93. Sugerius io Vita Ludov. Grossi cap. 17. *Machinas impugnatorias, mangunnella, & Fundibalaria ineboat instrumenta.*

FUNDIBULARII, Qui fundibula utuntur io bellis, apud Baldricum Dolensem lib. 1. Hist. Hierosol. p. 95. Ugutio: *Fundibalus, cum funda jacens, & emittens. Dicitur quoque Fundibularius in eodem sensu.*

¶ FUNDIBALARII. Epistola B. Reginæ Legiooîs & Galaciæ an. 1212. de victoria de Saracenis reportata, ioter Anecd. Marten. to. 1. col. 827. *Verumtamen sagittarii nostri & Fundibalarii non parum eo die ostenderunt audaciæ & virtutis; ita ut necesse esset amoveri tentorium Ammiramomelini à loco, in quo fixum fuerat, usque ad tres sagittæ jactus.*

¶ FUNDIBALATOR. apud Vegetium lib. 3. de Re milit. cap. 14. aliter legi in MSS. annotat Stewechius; hunc consule.

¶ FUNDIBALISTA, apud Barthium io Glossario ex Bartolphi Histor. Palæst. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundibalista, Gittear à fonde.*

FUNDIBLA, pro Fundibula, Hist. MS. Excidii Acconis ano. 1191. *Calculo Fundiblæ graviter iu corpore lædebantur.* Monstrelletus 1. vol. c. 29. *Et aussi en autres lieux furent faits plusieurs Fondefles, bricoles, & escbelles.*

FRONDEVOLA, Eadem notione, nam fundas, Frondes vulgo etiam dicimus. Charta an. 1190. in Regesto Comitatus Tolosæ f. 87. *Tunc supradicti assectatores pro se & cæteris assectatoribus urbis Tolosæ & suburbii recognoverunt Dom. Comiti, vel suis Bajulis dare 4. sol. Tolos. pro unoquoque corio bovis, quod eis allatum fuerit de bobus suarum bovariarum: & recognoverunt, quod debent dare totos corios, qui fuerint opus Comiti vel probis hominibus Tolosæ urbis & suburbii in faciendis petrariis & Frondevolis, &c.*

FUNDIBULARE, FUNDIBLARE, E fundibula lapides emittere. Eadem Histor. MS. Excidii Acconis an. 1191. *Fundibulabant machinæ.* Ibidem: *Alii lapides Fundiblabant.*

¶ FUNDALIA BONA, Gall. *Biens en Fonds*, Fondi, prædia, res immobiles. Pactum matrimonii ann. 1365. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1490. *Tantam quantitatem monetæ suæ pecuniæ, quantam verisimiliter sit ac esse debeat, & esse censeatur sufficiens & opportuna pro emendis Bonis Fundalibus supradictis.*

¶ FUNDAMEN, Fundus. Charta ao. 883. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 308. *Nempe postquam divæ recordationis prædecessores mei Crodegangus Archiepiscopus, jam dictum monasterium nova Fundamine instruxit.* Vide Fundamentum 1.

¶ FUNDAMENTALITER, Funditus, à fundamentis. Vita venerabilis Mariæ de Malliaco n 32. Martii to. 3 p. 743 *Capellam B. Virginis ... ruinæ extremæ propinquam integre renovavit Fundamentaliter.* Sidonius lib. 3. Epist. 8. *Fundamentaliter eruere.*

1. FUNDAMENTUM. Charta Benedicti PP. apud Ughellum, tom. 1. Ital. sacr. p. 117. *Item concedimus & confirmamus Fundamentum in integrum, qui vocatur A-*

vion, & montem Jordani, &c. [Idem esse quod Fundus, manifestus docet Charta Blanchæ Trecensis Comitissæ an. 1212. inter Anecd Marten.tom.1.col, 830. *Qui vendit domum cum Fundamento, domino dat quatuor denarios & emtor quatuor, & duos villicos pro cyrotecis; & qui sine Fundamento vendit, nihil dat*, Vide *Fundamen*.]

¶ 2. FUNDAMENTUM, Area in scutis gentilitiis, Gallis *Champ*. Meisterlini Hist.Rerum Noriberg. apud Ludewig.tom.8.Reliq. MSS. pag.53. *Arma erant clypeus albus in Fundamento per totum, habens tres intersiciones rubeas*.

¶ 3. FUNDAMENTUM, Eadem notione qua mox *Fundare* 1. De proprio fundo redituum assignatio domui sacræ, Gall. *Fondation*. Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol.8. *Capellanus habet curam leprosorum sex ; . . . de Fundamento domini de Rumilleyo*,

FUNDARE, Ex proprio fundo Ecclesiam, Monasterium construere, dotare, *Fonder*: vox usitatissima hac notione. Ebrardus Bethuniensis in Græcismo c 19.

Fundas Ecclesiam, fundis laticem, bene dico.

Concilium Agathense c.27. *Monasterium vero novum, nisi Episcopo permittente aut probante, incipere aut Fundare nemo præsumat* Concil. Bracarense an.572.c.5. *Placuit, ut quotiens ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod a Fundatore requirant*, &c. Vide *Initiare*.

☞ Haud abs re fuerit hic observare, non eos solum Ecclesiæ vel Monasterii dici *Fundatores*, qui primum Ecclesiam aut Monasterium exstruunt dotantve ex proprio fundo; sed etiam illos qui instaurant vel augent maxime. Hujus rei plura suppetunt in veteribus tabulis argumenta. Vide Mabillonium in Actis SS. Ordin. S.Benedicti sæc.3. part.1.pag.404.& sæc. 4. part 1. pag. 209. Eodem præterea donati titulo Monasteriorum Advocati, qui eorum jura & possessiones tutabantur. *Fundatores* denique nuncupatos qui prædia Monasteriorum jure clientali tenebant, monet Kennettus in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Edmundum Rede & heredes suos in Fundatorem dictæ domus suscepimus ac dimisimus de jure sibi adquisito ex præfato lineali descensu*.

¶ 2. FUNDARE, Demergere, Gall. *Enfoncer*, Ital, *Affondare*. Chronicon Parmense ad annum 1287. apud Murator.tom 9.col.812. *Galeæ armatæ captæ fuerunt 42. & Fundatæ fuerunt in mari 5. illæ vero quæ evaserunt per fugam fuerunt 4*. Itali pro *Affondato* dicunt *Fondato*, Gall *Enfoncé*, Demersus.

FUNDARIUS, *Rusticus qui fundos colit*. Ugutioni. Joan.de Janua habet *Fundaans*, (ut & Gloss. Lat. Gall, Sangerm. *Fundanus, Cultiveur de fons si comme laboureur*. Chron. Farfense Gregorii Monachi apud Murat. tom.2.part.2.col.401. *In valle Tubæ terram modiorum 17, cum Fundario concessit Suiderado*.]

FUNDATA. Vide *Fundora*.

¶ FUNDATITIÆ LITTERÆ, Quæ spectant Ecclesiæ vel Monasterii exstructionem aut reditus eis attributos, in Actis SS.Junii tom.5.p.529.ubi de B. Hemma vidua: *E majori Chartusia missis fratribus, prout Litteræ Fundatitiæ attestantur*.

FUNDATOR, Fusor, *Fondeur*. Fleta l.1 c.20. §. 132, *De Fundatoribus, qui retonsuram, vel platas ejusdem assinoverint*.

¶ FUNDATORIUS. Pertinens ad Ecclesiæ *Fundatorem*. Litteræ anni 1560. apud Rymerum tom 15. pag. 566. *Alium vobis eligendi in Episcopum & Pastorem licentiam nostram Fundatoriam vobis concedere dignaremur*.

FUNDATUM. Vide *Funda* 1.

1. FUNDATUS, Cæsarius Heisterb, lib.6, cap. 5, *Adeo enim in puerilibus Fundatus erat, ut, sicut ex eo audivi juvenis, scholas regeret, pueros ipsos erudiret, &c.* id est, *litteris instructus*, quomodo *Fondé* etiam nos dicimus. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Panctus un vassal moult senez,
Des letres sages & Fondez.]

2. FUNDATUS. Testamentum Heccardi Comitis Augustod.apud Perardum pag. 26. *Uno palio de Fundato, uno drapo cum sirico, &c.* Chronicon Fontanell. cap. 16. *Pallia fundata sex*. Infra: *De vestimentis vero Ecclesiasticis largitus est pallia, quæ dicuntur Fundata, tria*, Anastasius in Vitis PP. pag.109. *De palliis Tyriis atque Fundatis fecit vela num. 65*. Idem pag.122. *Vela holoserica majora sigillata habentia periclysim & Crucem de blattin seu Fundato, num. 15*. Adde pag.128. 130.139.140.152.

Bulengero: *Fundatus*, est auro textus, acu pictus: qui idem esse opinatur, quod nos *Etoffe à fond d'or* vulgo dicimus: *Drappo di fondo d'oro*, Dominico Magrio. Sed cum hæc vox tribuatur etiam vasis argenteis & aureis, non video, quomodo, de *acupictili* usurpari possit, *Calix Fundatus argenteus*, apud eumd. Anastasium p.109. *Calix major Fundatus*, pag.126.131. *Gabata aurea Fundata*, pag.122. Chron. Casinense lib.1.cap.28. *Item duo argentica vasa ponderis librarum 30. & Fundatos duplices 8. Item vasa duo argentea anaglypha inaurata, &c*, Vide *Profundus*,

Aliud videtur *Fonds de cuve*, In Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann.1351.cap.*des Pennes*, ubi est vestis species: *Pour fourrer une cotte hardie & Fons de cuve, qu'il ot en compagnie avec M. le Dauphin à ladite feste, pour la cotte une fourrure de menu ver, tenant manches & tout 290. ventres, le chaperon 100. & le Fons de cuve 603*. Alibi: *Pour le Corps du Roy, un Fons de cuve d'un marbre, doublé d'un autre marbre, fait à Avignon, quant mondit Seigneur y estoit*, Continuator Nangii an.1378.de Rege Carolo V. *Et estoit vestu d'une cotte hardie d'escarlate vermeille, & d'un manteau à Fonds de cuve fourré*.

¶ FUNDEGARIUS. Vide in *Funda* 1.

¶ FUNDENDA, Quævis machina oppugnatoria, qua lapides aliave *fundi* seu emitti possint. Litteræ anni 1319. apud Rymerum tom.3. pag. 790. *Et alii hujusmodi malitiis inhærentes, balistas & arcus, & aliis nocivis Fundendis per civitatem prædictam deferunt*,

¶ FUNDIBALATOR, FUNDIBALISTA, FUNDIBALUS, FUNDIBLA, &c. Vide in *Fundabulum*.

FUNDICUS, FUNDICARE, &c. Vide *Funda* 1.

¶ FUNDINAVIS, Species tributi forte à navigantibus exsoluti. Constitut. Innoc. VIII. PP. an. 1488. in Bullario Carmel. p. 401. *Mandamus quatenus eumdem Gratianum* (Carmelitarum Procuratorem) *cum comitiva, absque alicujus datii, pedagii, passagii, telonii, Fundinavis, vel gabellæ, aut alterius cujuscumque indicti vel indicendi oneris exactione, ire, stare, & redire pro nostra & Apostolicæ Sedis reverentia permittatis*. Diploma Caroli VII. Regis Franc. an. 1450. concessum Arnoldo Duci Romam ire cupienti, apud Acharium tom. 7. Spicil.p.305. *Non inferentes eisdem molestiam occasione solutionis vectigalis, telonei, pedagii, dacii, nauli, Fundinavis, aut cujusvis alterius tributi*, Litteræ anni 1401. apud Rymerum tom.8. p. 234. *Sine solutione alicujus dacii, pedagii, Fundinavis, gabelli, tributi, impositionis, aut alicujus alterius exactionis seu demandæ, &c.* Similis recurrit locus apud eumdem Rymer. to. 12. p.283. Modo *Fundinavis* una voce, modo *Fundi navis* divisis vocibus legitur.

¶ FUNDITER, pro *Funditus*, Omnino, prorsus, in Actis SS.Julii tom.2.p.350.

FUNDORA, Fundus. Pactum Arichis Principis Bene-

neventani cum Judice Neapolitanorum, apud Camillum Peregrinum pag. 319. *Alia vero omnia Fundora, fundata, sive exfundatas, homines & terrae, quibus solidi non sunt dati, dividimus per medium.* Mox: *Et ipsi homines, qui ipsos solidos habent, tertiam partem securiter possideant. Et Fundora vel terras, quae in partes Langobardorum venerint in sortem, nullo modo ipsi homines possint eufiduciare vel vendere.* Infra: *Exceptuamus ex his omnia Fundora de Liburias, qui pertinet ad ipsum principatum Capuanum, fundata & exfundata, homines & servos.* Pactum à Gregorio Duce Neapolis initum an. 911. *Ut terras, servos, ancillas, seu Fundora per concessiones habetis vos & homines vestri in Liburias.*

Ita passim observare est in Chartis Longobardicis nomina masculini generis in plurali numero, in *ara*, efferri, in nominativo & accusativo. In Tabular. Casauriensi an. 954. ubi scriptum: *In locum, qui nominatur ad Lacora*, supra inseruntur hæc verba, *i. ad Lacos*. Ibidem *poiora*, pro *poio*. *Fundus* nude apud Anastasium in S. Silvestro p. 12. &c.

¶ FUNDOTENUS, Funditus, à fundo, seu fundamento. Necrologium Lauresbamense apud Fredericum Schannat. Vindem. Litter. pag. 38. *Hic Ecclesiam in Oppenheim & Monasterium in Abrinesbere Fundotenus erexit.*

¶ FUNDULUS, *Parvus fundus; item Fundulus, Parvus piscis, qui fundo adhæret.* Johannes de Janua. Angelus Rumplerus lib. 1. Hist. Formbacensis Monaster. apud Bernard. Pez tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 434. *Rasorio etiam nonnumquam verè & æstate pro capiendis Fundulis & aliis minutioribus pisciculis* (utimur.) Gloss. Lat Gal. Sangerman. *Fundulus, Un petit poisson qui se tient & se abert au fons gravier, Goujon.*

1. FUNDUS. *Fortuna*, Ita Glossæ antiquæ.

2. FUNDUS. Gariopontus lib. 2. c. 23. *Vas stomachi, quod rectè Fundum nominamus.*

¶ FUNDUS NAVIS. Vide *Fundinavis*.

FUNEBRITAS, Exequiæ, Gallis *Funerailles*, Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. c. 87. *Hujus Funebritati interfuit Hadulfus Noviomensis Episc. qui cum in Monasterio S. Dei Genitricis ... sepelivit.*

¶ FUNELERIUS, Restio, Gallis *Cordier*, Qui facit funes, in Catalogo Sodalium Confraternitatis in Ecclesia B.M. Deauratæ Tolos. an. 1328.

FUNERALIA, Funus ipsum, exequiæ, Gallis *Funerailles*; in Synodo Nugarolensi an 1302. c. 9. apud Radulfum in Miracul. S. Richardi Episcopi Cicestrensis n. 14. [& apud Marten. com. 1. Anecdot. col. 1633.] *Funerale obsequium*, in Actis S. Forannani Abbatis Walciodorensis n. 23.

Sic præterea legata ob pias causas, maxime ea, quæ fiunt Ecclesiis propter sepulturam, vocat Joannes XXII. PP. tom. 2. Epist. 1107. *Et licet præfati fratres* (*Minores*) *de Funeralibus, quæ ratione corporum defunctorum sibi delegatis seu relictis, canonicam portionem dictis parochialibus rectoribus ... solvere curavissent.* Et infra: *Aliosquin quaslibet dictorum Fratrum detentorum Funeralium seu relictorum, ... fecit in iisdem Ecclesiis excommunicatos publice nunciari.*

¶ *Funeralia* etiam dicuntur ea omnia quæ ad pompam funebrem spectant, ut cerei, &c. Charta an. 1308. to. 5. Historiæ Parif. p. 613. *Volumus .. quod dicto Curato assignentur omnia Funeralia Magistrorum & scholarium inibi decedentium, si sepeliantur ibidem & aliorum quos ibidem contigerit sepeliri. Funeralia intelligentes, quæ cum funere deferuntur.*

¶ FUNERANTIUM JUS, Quod competit Parochis ratione funerum, in Statutis Nicolai Episc. Andegav. an. 1266. apud Acher. tom. 11 Spicil. p. 215.

FUNERARII, Funerum curatores. Gloss. Gr. Lat. [illegible], *Funerarius*. Jul. Firmicus lib. 3. c. 6. *Lapillarios facient pollinctares, aut Funerarios, vel quibus sepulcrorum cura mandetur.* Cap. 11. *Aut pollinctores & Funerarios, mortuorum cadaverum custodes, aut sepulcrorum faciet janitores.*

¶ FUNERARIUM, Funus, exequiæ. Epitome Constitutionum Ecclesiæ Valentinæ inter Concilia Hispan. tom. 4. pag. 199. *In omnibus Funerariis generalibus, vulgo Cors general nuncupatis. armarierus sedis accipiat sex cereos magnos de melioribus, qui reperientur in dictis Funerariis.*

¶ FUNERATOR, Curator funeris. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Funerator*, [illegible].

FUNERATUS, *Funus perfectum, vel sepultus*, in Gl. MS. Reg. Cod. 1013.

¶ FUNESCERE, *Lugere.* πενθεῖν, in Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. & in Supplemento Antiqu.

FUNESTARE, Humo mandare, vel cum exequiis funus deducere. [Papias MS. *Bustare, sepelire, Funestare.* Jo. de Jan. *Funestare, Funere inquinare & simpliciter inquinare.* Gl. Lat. Gall. Sanger. *Funestare, Ordoier, conchier de obseque.*] Salvianus l. 3. ad Eccl. Cathol. *Et mirum est, quod hoc ipsum fines, ut te non jam Funestate aliquid de sue habeas, jam expertato atque tumulato.*

¶ FUNESTATIO INTROITUS, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 3. idem est quod Funestus introitus.

¶ FUNGARE, Idem, quod supra *Funcare*. Polyptyc. Fiscamn. MS. an. 1235. *Et debet corveias carruce & aratri, furnum reficere, granciam mondare, & debet Fungare dimidium milliarum allectium.*

¶ FUNGERE, pro *Fungi* supra legitur in *Abbacomites* circa medium, & alibi non semel.

¶ FUNGIBILES RES, dicuntur apud Jurisconsultos, quarum una fungi potest vice alterius, ut eæ sunt quæ constant numero, pondere & mensura.

¶ FUNGIRE, pro *Fungi*, apud Felibian. Hist. Sandionys. p. 16.

FUNGUS, Papyrus, ellychnium, *Mesche*. Lib. 2. Miracula S. Bertini c. 14. *Contigit ... magnam domum ex immortuo cerei Fungo succensam ardere.*

FUNICULUS. Charta ann. 1141. apud Guichenon. in Probat. Hist. Bressensis: *In eadem Moruia est Funiculus, hoc est, divisio quædam, quam Fasciam vocant, in qua Miles quidam ... habebat terræ tertiam partem, &c.* [*Mensura unius Funiculi terræ*, apud Miræum tom. 2. p. 1141. edit. 1723.] Vide *Faicia*.

FUNICULUS POPULI, [Series, Gall. *File, suite*.] Anonymus de Miracul. S. Ursmari per Flandr. n. 12. *Tribus diebus non cessavit Funiculus populi euntium & redeuntium.*

¶ FUNIS. Liberi homines quandoque in obsequium & servitutem Monasteriorum perpetuo devovebant se, *Fune* signi seu campanæ cervici circumposito: cujus rei exemplum supra relatum est in *Capitaticum* post Capitale 5.

¶ FUNLO, si bene lego ex Codice Irminonis Abb. Sangerman. fol. 70. col. 1. ubi sic habetur: *Autlemarus servus ... solvit ad hostem multonem 1... axiculos 40. dovas 6. circulos 3. de Funlone sestar. 2. faculas 7.* Ibidem fol. verso col. 2. *Adalgudis colonus... solvit ad hostem multones 2... dovas 6. circulos 6. de Funlone sestaria 4. faculas 12.* Videtur esse species farris, sed quænam illa sit, non facile divinatu.

¶ FUNT, *Libra*, Kero cap. 39. Gloss. vett. *Pondus*, *Funt*. Gloss. Anglo-Sax. *Pondus vel pondo, gewybt vel Pund.* Libra, pondo, *Phund*, marca, talentum, ut synonyma promiscue usurpata. Libra *phund* secundum vetustas Chartas continuit 12. uncias. Hæc post Schilterum, quem videsis.

¶ FUNTURA, Fusura, Gallice *Fonte*. Liber niger Scac-

Scaccarii: *Facias diligenter inquiri, quæ fuerint pondera prima* Funsura, *& quæ pondera secundæ* Funsuræ.

FUNUS, Cadaver. Gesta de nomine Acacii, & Liberatus Diac. c. 15. *Occiditur, lavatur, ejicitur, &* Funus *ejus incenditur*. Cap. 20. *Mox Theodosium persecuti sunt, & expulerunt, ne colligeret* Funus *Timothei*. Liber Pontificalis in Sabiniano PP. *Quo defuncto*, Funus *ejus ejectum est per portam S. Joannis*. [Charta Humberti Dalph. Viennens. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 273. *Heredes & bonorum possessores & alii defunctorum successores antequam* Funus *tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, dant & præstant cautiones idoneas*.] Versus scripti in æreis januis Monasterii Casauriensis:

Ecce pater patriæ magnum tibi confero munus,
Clementis corpus, tu sacrum suscipe Funus.

Gloss. Græc. Lat. *ἐκφορά, τὸ πτῶμα*, Funus. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Funus, *Corps humain mort, ou obseque de corps.*] Nota vox & Latinis hoc sensu.

FUNUS IMAGINARIUM, Tumulus sine cadavere, *i. inane sepulcrum* Gloss. Isid.

FUOZARUS. Glossæ Isonis Magistri ad Prudent. *Calce mea, pede puro, vel nudo* Barfussig pararo Fuozaro. [Fuozi, *Vestigia*, in Gloss. Mons. à voce Fuoz, Pes. Vide Schilterum in *Fuaz*.]

FUR. *Furis apprehensio*. Charta Ethelredi Reg. Angliæ pro Monasterio S. Albani: *Quia omnimodis cuncta illius Monasterii possessio nullis est obnoxia fiscis, scilicet nec expeditionis, nec pontis & arcis ædificamine, nec juris regalis fragmine, nec* Furis *apprehensione, &c.* [Notanda vocis origo quam tradit Wolfhardus in Mirac. S. Walpurgis sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 298. *Fures qui à Furvo, id est, nigro traxere etymologiam priscam.*] Vide *Escapium*.

¶ FURA, Viverra, Gall. *Furet*. Charta ann. 1233. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Præcepimus ne aliquis eorum de cætero intromittat ... in dicta sylva* Furam *vel Furon, vel panellos vel canes solutos*. Vide *Furo* 2.

FURABULA, *Tenebræ*, in Gloss. Isid. Addit Ugutio, *quia furantur nobis visum, & discretionem rerum.* [Grævius ait legendum ex Festo: *Furvum, Atrum, Tenebræ*. Inanis igitur Ugutionis ratio. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Furabula, Tenebres*. Vide Fur.]

FURACULUM, *Terebra*, Fursuraculum, *Tenebræ*, Gloss. Isid. & Pithœan. Papias vero MS. Fursuraculum, *Terebellum*: ubi Editio Veneta perperam habet *Trebellum*. [Quidam præferunt, *Foraculum, Terebra*. Constantiensis Episc. habet: *Foracula, Terebra*. Aliis non displicet *Fursaraculum*, vel *Fursurnculum*: qui sic dictum putant terebellum quod scobem faciat furfuri similem. Vide Salmasium in Solin. p. 774. ubi vocem *Fursuraculum* tribuit Arnobio.]

FURAGIUM. Vide *Fodrum*.

¶ FURAMANNUS. Vide *Faramanni*.

¶ FURARE, pro Furari, in Leg. Ripuar. tit. 42. §. 1. tit. 72. §. 1. in Leg. Alamann. tit. 7. §. 1. & alibi passim.

¶ FURARI passive sumtum, Spoliari. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii, Maii tom. 5. p. 111. *Si boni observatores fuissemus, placeret nobis* Furari, *quia ille qui adhæret Deo, de rebus transitoriis non curat.* Furare, pro *Furari*, dixit Plautus, & post ipsum Scriptores mediæ ætatis non pauci.

FURBANNITUS. Vide *Forisbannire*.

FURBATTERE. Vide *Forbatudus*.

¶ FURBORNET. Vide *Forbora*.

¶ FURCA, Jus erigendi patibulum intra feudi fines, & in eo reos suspendendi, quod majoribus Justitiariis maxime competit. Arestum 16. Maii ann. 1320. *Item in possessione vel quasi erigendi* Furcas *justitiarias, & palos justitiarios, ac tenendi erectos in dicto terraiuo de Majana, & suspendendi homines in dictis* Furchis, *& in palis tenendi membra hominum condemnatorum mutilata*. Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privil. Militum §. 10. *Tamen usurpatum est in Aragonia per quosdam, quia in aliquibus locis habent* Furcas, *& dictas jurisdictiones exerceat, &c.* In Regiam Majestatem lib. 1. cap. 4. §. 2. *Placita criminalia* dicuntur pertinere ad curiam Baronum, Comitum, Episcoporum, Abbatum & aliorum libere tenentium, *qui curias suas habeant, cum socco & sacca*, Furca *& foill, & theme, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 718. *Et quod habeant incarcerationem & incarceratorum evasionem &* Furcas *seu patibulum super terram suam*. Tom. 2. pag. 71. *Concedo etiam quod habeant* Furches *ad prædictam justitiam tenendam, &c.* Et pag. 524. *Cum judicio ignis & aquæ, duelli &* Furcarum. Charta an. 1360. apud Guichenonum in Episcopia Bellicensib. *Infra quos confines ipse Dominus Episcopus ... possit erigi facere* Furcas, *& erectas tenere, & omnia alia instrumenta, ubi & quoties voluerit, ad sententias criminales exequendas, ipsasque* Furcas *seu patibulum possit semel & pluries erigere, erectas tenere, &c.* Regestum Parlamenti, incipiens an. 1316. *Philippus Dei G. Rex Franc. &c Deodatum Vicecomitem de Cabagnaco consideratione sanctissimi Patris in Domino I. divina providentia summi Pontificis, cujus idem Deodatus familiaris extitit, benigno prosequi favore volentes, eidem, &c. quod infra castrum de Cabugnaco, & castrum de S. Cirico* Furcas *erigere valeat, &c. Actum apud S Germanum in Laia 1317. mense Maio*. In Stabilimentis S. Ludovici lib. 2. cap. 35. dicitur, vavassorem non posse *lever justise ne Forches*.

In veteri Franciæ Consuetudine, *celuy qui a haute Justice, a puissance de trainer & de ardoir, & peut avoir gibet à trois pilliers, ou plus, s'il veut. Toutesfois plusieurs hauts Justiciers n'ont fors dos* Fourches, ... *& dient aucuns que la difference entre les* Fourches *d'un haut Justicier les liens sont par dehors, & patez par enbas: mais des* Fourches *d'un moien Justicier, les liens sont par dedens, & non patez.* At Consuetudines municipales discrimen statuunt inter *furcas* ejus, qui *merum*, & illius, qui *mixtum imperium* habet, in columnarum numero, quas *Piliers* vocant. Nam Comitum & Baronum furcis sex columnas adscribit Turonensis art. 74. quatuor, Perticensis art. 2. Blesensis art. 13. 16. Pictavensis art. 1. Inculismensis art. 2. 3. Rupellensis art. 1. &c. Cæterorum vero, qui merum imperium habent, nulla alia dignitate insigniti, furcæ tribus tantum columnis constant, ut est in Consuetud. Autissiodor. art. 2. Perticensi art. 4. & Pictavensi art. 3. Vide Brittonum pag. 76. v.

De furcis illius, qui mediam seu Vicecomitalem jurisdictionem habet, ita eadem vetus Consuetudo Franciæ: *Celui qui a moienne Justice, a puissance de pendre sans trainer, & ne peut avoir que* Fourches *à deux pilliers, dont les liens sont dedens.* Ita etiam in Consuetudine Blesensi art. 24. Belloquercensi art. 1. Atrebatensi art. 35. Consule præterea Raguellum. *Pendre as* Fourches, in Statutis MSS. Caroli I. Regis Siciliæ c. 15.

FURCALE FEUDUM. Vide *Feudum*.

2. FURCA, Jus capiendi *furcas* in forestis dominorum feudalium. Regestum Normanniæ sign. P. in Camera Comput. Paris. *Coustumagii de Romagio habent mortuum boscum de costuma, & residua carpentariorum, cum testis capellorum, & duas* Furcas, *& unum festam ad hospitandum per liberationem, &c. Quisque autem dat pro duabus* Furcis *& pro le feste quatuordecim den. Turon.* [Chartul. Gemmetic. tom. 1. pag. 15. *Avons droit de prendre en ladite forest* (de Brothome) *un Fourc à choix au terme de Noel, coustume & bois pour ardoir, pasturages & peunages francs.*]

3. FUR-

3. FURCA, & RASTRUM, Jus, quod domino competiit in quosdam tenentes, qui eum *furca*, vel *rastro* illius fœnum colligere tenentur. Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 58. *Remisit etiam Furcam & Rastrum, & consuetudines ejusmodi, quæ eis erant multi oneris.* [Charta Manassis Episcopi Lingon. an. 1182. to. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 192. *Salvis corvea & falce & Furca & aliis consuetudinibus quas Ecclesiæ S. Benigni præfati homines debent.* Charta an. 1193. in Tabular. S. Urbani: *Corvedas ter in anno sine occatione, Furcam & Rastellum in brois habebit dominus Hugo.* Alia an. 1261. in Histor. Mediani Monast. p. 327. *Homines dictæ villæ ... Furcam & falcem & saclam & carruchas & vecturas annonæ & feni & omnes alias consuetudines quas mihi debebant ratione dictarum croadarum & brolii, persolvent Ecclesiæ memoratæ.* Instr. ejusd. circ. sæculi lib. 1. de primordiis Monast. Calmosiacensis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1197. *Est regula, in festo S. Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore croatam, brullium & Furcam.*]

4. FURCA PUTEI, Trabs supra puteum erecta, cui tollonus innititur ad hauriendam aquam, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 24.

5. FURCA, & FURCULA PECTORIS. Vide *Furcula*.

FURCALIA, dicuntur quatuor ligna, quæ tenent scalas. Ita Interpres Joann. de Garlandia in Synonymis:

Teme, longale, trabale, Furcale, ferale.

FURCANTES, Qui furcis utuntur, apud Thwroczium in Chr. Hungar p. 59.

¶ 1. FURCARE, *Furca* vertere, in Magno Custumario Monast. de Bello, apud Spelmannum: *Et debet falcare, spargere, vertere, cumulare, cariare in manerium domini, & ad tassam Furcare unam acram prati de prato domini.*

¶ FURCARE CARECTAM, Currum fœno cum *Furca* onerare. Computus an. 1407. apud Kennett. Antiqu. Ambrosden. p. 550. *Allocantur eisdem pro Richardo Plumbario* Furcante *carectam per 12. dies, 3. s. & pro Johanne Bowdan* Furcante *carectam, &c.*

2. FURCARE, vox fori Anglici, cum vir & uxor in jus vocantur & uterque *essonium* proponit: tum enim illud *furcari*, (Gall. *Fourcher*,) dicitur, id est, duplex fit, &c. Radulfus *de Hengham* in Magna cap. 9. *Caveant vir & mulier implacitati, quod semper in Essonio alterius alter compareat, quamdiu Furcare possint, & cum ultra non possint, concurrant eorum essonia in suis locis. Alter autem illorum tantum unum essonium de malo lecti habere potest. Hæc autem omnia dico de pluribus participibus, ubi terra impertita est, seu tenementum, videlicet de Furcatione essonii, & de defaltis provenientibus, &c.*

¶ FURCATA, Idem quod *Perdiceta* seu *Perticheta*, Machina jaculatoria, quæ speciem *Furcæ* referret. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 6. *In prora vero cujuslibet galearum fieri possent aliqua bellica instrumenta, ut consulerent exercitati in talibus & docti, pertichetas sive Furcatas à puppe usque ad proram circa latera cujuslibet ordinando.*

¶ FURCATIO. Vide *Furcare* 2.

¶ FURCATURA, à Gall. *Fourchure*, Divisio. *Furcatus*, *Forcatus*, Bifurcus, *Fourchu*. Charta ann. 1461. *Si reperiatur arbor aliqua in dicta foresta Furcata, quod tamen non valeat ad ædificandum, poterunt in rem minorem partem dictæ Furcaturæ capere.* Charta an. 1473. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*: *Respicientes versus vallonum Forcatum.* Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Et mult ot large Forcheure,
Si fu de mult belle stature.

FURCELLÆ. Vide *Furcillæ*.

¶ FURCENSIS MONETA. Vide *Furcia*.

¶ FURCEPS, *Ignarus*. Papias.

¶ FURCHA. Vide *Furca* 1.

FURCHETUM, Idem quod *Furcula*, de qua voce mox. Vetus Charta apud W. Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensis Provinciæ p. 664. *Concessit eidem Comiti & hæredibus suis duos damos idoneos quolibet anno de prædicto parco, ... scilicet de utroque damo quatuor membra, & capud, corio, & Forcheto, &c.*

FURCIA, FURQUIA, FURCENSIS MONETA. Observat Marca in Hist. Benearn lib. 4. cap. 16. §. 8. in monetis Vicecomitum Beneharnensium Morlanensibus, hæc verba fuisse descripta: HONOR FURCIÆ MORLANI, easque Monetas, *Furcenses* in veteribus Chartis appellari, à *Furcia*, seu *Furquia*, Palatio veterum Vicecomitum Beneharnensium ita nuncupato. Certe *Furquia* videtur idem sonare quod *domus*, vel *mansio*, in Tabulario Lascarrensi an. 1025. apud eumdem Marcam lib. 6. cap. 13. n. 2. *Præterea Raimundus Garsiæ vel ejus successor debet stare justitiæ Domino Gastoni & suis clamantibus pro castro de Navalhes apud Lascurim, vel apud Pau, vel apud Forquinam Morlau.* Charta anni 1208. in Regesto Carcasson. pag. 19. *In mansionibus & Furquiis quarum proprietas pertinebat ad Monasterium Crassæ.* Proinde hæc verba: *Honor Furciæ Morlani*, nihil aliud volunt, quam *Feudum domus Morlanensis*.

¶ FURCILLA, Βούλιμος, Magna fames, in Glossis Lat. Græc. Sangerm. MSS. Aliæ Gloss. Gr. Lat. Βούλιμος ὁ μέγας λιμός, *Furcilla*. Vide *Furcula*.

¶ FURCILLÆ, *Dictæ eo quod iis frumenta cillentur, id est, moventur.* Isid. lib. 20. Orig. cap. 14. Papias habet *Furcellæ*.

FURCILLARE, *Suspendere, vel concutere, Affurcillare, juxta, vel ad aliquid suspendere, vel concutere.* Jo. de Jan. [Festo, *Furcilles, sunt Furcilla, quibus homines suspenduntur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furcillare, Pendre ou branler*.]

¶ FURCINA, f. pro *Fuscina*. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 167. *Cum certis ferreis instrumentis ad modum Furcinarum.*

¶ FURCOSUS, *Furcam* referens, in *Furcam* desinens. Apul. lib. de Virt. Herb. p. 197. *Leontopodium nascitur sæpe cum tritico thyrsis bipalmis Furcosis.*

FURCULA. Pars pectoris, ubi venæ, quæ ab hepate proficiscuntur, in furculas dividuntur, *ubi pectoris est spatiositas*, inquit Constantinus lib. 3. Commun. loc. med. cap. 19. Vide eumdem lib. 2. cap. 6. 12. & lib. 5. de Morbor. curat. cap. 2. *Fourcelle*, Joinvillæ. Le Roman *de la Violette*:

Et dist li Sire de Naisi,
Que ele fu trovie ensi,
Que encore tenoit le cotel,
Quis maine avoit sous le Fourcel.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Si la (lance) *retrait de la bouelle*
Lui espandant sur la Fourcelle.

Ibidem:

La bonne brogne desclavelle,
Ung cop la fiert soubs la Fourcelle.]

FORCELLA DEL PETTO, Cresconio; *Forcata*, Danti in Infern. cant. 14. Ita *Furca* & *Furcula pectoris*, in avibus, apud Fridericum II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 40. lib. 2. cap. 24. Arverni *furcelle*, pro collo dicunt. [Vide *Furcilla*.]

FURECTUS, Viverra, nostris, *Furet*: apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. c. 1. [Vide *Furetus*.]

FURELLUS, Vagina, ex Gall. *Fourreau*. Regula Templariorum c. 38. *Tegmen autem in clypeis, & hastis, & Furelli in lanceis non habeantur.*

¶ FURENDELLUS, Quarta pars, à Saxon. feorth. Quar-

Quartus & dæl, pars, portio. *Furendellus prati*, apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 339. Vide *Ferlingus*.

FURETARIUS. Officium in Coquina regia, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Reg. Franc. ann. 1261. [Haud scio an de *Furetariis* intelligendus Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pa. 171.]

¶ FURETUS, ut supra *Furectus*, Viverra, Gall. *Furet*. Pro4. *Furetis ad capiendum cuniculos 20. den. gr.* in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 307. Alterum locum vide in *Filacium 2*.

FURFART, Telonei species, forte idem quod *Jus transitus, passagium*: nam Germanis id vocis *transitum* sonat. Charta Leopoldi Ducis Austriæ ann. 1198. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 18. *Præfatæ Ecclesiæ ac fratribus donavit, ut bona ipsorum ubique apud theloneu sive mutas suas absque vectigali, & eo, quod dicitur Furfart, & penitus absque omni juris persolutione libere tam per terram quam per aquam ducerentur*. Occurrit rursum infra, & p. 27. 29.

¶ FURFURACULUM. Vide *Furaculum*.

FURFURAGIUM, [Furfur ad alendos canes.] Vide *Brenaticum*.

¶ FURFURATIVUS PANIS. Vide in *Panis*.

¶ FURFURES. Statuta MSS. Monialium S. Salvatoris Massil. an. 1400. *Non teneant canes, aucas, Furfures, &c.* Vide *Furfurio*.

¶ FURFURIO, Avis species, apud Isidorum. lib. 12. Orig. cap. 7 de avibus, *vocatus quod prius farre in farinam redacto pasceretur*.

FURFURUCULUM, ut legit Martinius, pro quo alii habent: *Furfuraculum*, *Terebellum*, Vide *Furaculum*.

FURIARIA, Furor, furia. Acta Martyrii SS. Maximiani & Isaaci, apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 120. *Repetebant iterum Furiariam defatigati tortores, quorum jam lassa faciebat sola crudelitas fortiora*.

¶ FURIATUS, In furiam actus, in Vita S. Leonis Lucæ Abb. Martii tom. 1. p. 101.

¶ FURIBUM, Species lecticæ ad portandos ægrotos accommodæ. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Murator. tom. 2 pag. 196 col. 1. *Quando ad eum venit, non pedibus, neq; Furibo venit, in quo deportantur ægroti, non sedere poterat, nec ambulare, sed in lectulo jacens à sedecim hominibus vice* (supple alterna) *portatus est*.

¶ FURIELLA, f. vocabulum fictum maleque exaratum à Græco Θύελλα, Procella. Acta SS. Justinæ & Cypriani Mart. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1627. *Ergo Crucifixus major te est? Dicit illi diabolus: Etiam, major est omnibus, quia per ipsum misertus Deus mundo, Quæcumque autem gerimus hic & errare facimus homines, ibi Furiella est aerea, & stimuli ignei, & infiguntur in eis & colliduntur sive angeli transgressores sive homines, & omnes qui deseruerunt Deum, & sic cum furca ignis efferuntur ante tribunal Crucifixi*.

FURIGILDUM, Mulcta furti nomine soluta. Vox ibrida, composita ex Latino *fur*, & Sax. gyld, mulcta. In Legibus Ethelredi Regis, quas *Institutiones* vocant cap. 1. & in ejusdem Legibus editis apud Venetyngum cap. 7. admittuntur ad testimonia, *qui nunquam Furigildum reddiderunt*, i. qui de furto aut latrocinio nunquam accusati fuerunt.

FURIX Anonymus de Natura rerum, cap. de falconibus secundum Aquilam, &c. *Si Fastidium habuerit, Furices vivas ei dari facias*. Sed videtur legendum *ferices*.

¶ FURLEGAN. Vide mox in *Furlongus*.

FURLONGUS, FURLONGIA, FORLONGA, Ager campus, continens complures acras, quæ seriatim adjacentes, pariter incipiunt, & pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. Tabular. Prioratus Dunstapuleos. apud Spelmannum: *In eodem prato & Furlengo Prior & Ric. filius Gileberti partiuntur*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 283. *Viginti* (acræ) *in uno campo, ex quibus quinque acræ sunt in Furlungia, quæ descendit in rivolum ultra spinam, & 5. in Furlungia ultra vallem, quæ vertitur apud Rugweiam, . & 4. acræ & dimidium in Ruxfurlunga, . & altero campo 20. acras, scilicet in Helefurlunga, &c.* Rursum pag. 144. *Concedo . . . piscatiam . . . ad longitudinem unius Forlongæ*. (Charta apud Thom. *Blount*, in Nomolex. Anglic. *Dedit Thomæ Crofs & Franciscæ Lovel Arm. unum Ferlongum terræ arabilis continentem per æstimationem quatuor acras*.) Vide Librum Anglic. *Justice of peace* p. 146. v. [& Formular. Anglic. Thomæ *Madox* p. 299.]

FURLONGUS, eidem Spelmanno, est *stadium, quarentena*, vox formata, ex *Furrow-longe*, hoc est, quod longitudine sulci determinatur. Sulcum autem à *Furrow*, agricolæ Anglici dicunt, id quod uno progressu aratrum describit, antequam regrediatur, & continet plerumque 40. perticas, hoc est, octavam partem milliaris Anglici. Cowellus *Furlongum* dici annotat, quasi *ferlingum*, seu *ferlingatam terræ*: sed hanc sententiam improbat idem Spelmannus.

Apud nostros, *Forlonge*, vel *Forlongne, Forlonger*, venatoriæ artis sunt vocabula, dicunturque de cane, qui feram eminus, vel ex longinquo insequitur. Sed & *Fourlongner* pro eo, quod *Forligner* dicimus, dixit Philippus *Mouskes*:

Le Comte Estase de Boulongne,
Ki del parage ne Fourlongne.

[*Furlegan*, Adultera, apud Schilter. in Glossario Theutonico.]

FURMA, & FURMELLI, Morbus equinus, *inter unctuam pedis & pedem, super coronam, prope in pastura, & accidit ex percussione mala in aliquo duro loco, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 49. ubi vetus ejus Interpres Gallicus *Furine vertit*.

¶ FURMATICUM. Vide *Furnaticum*.

¶ FURMENASSIUM, apud Vivarienses idem quod *Frumentagium*, de quo supra, Præstatio scilicet agraria ex frumento, Gall. *Fromentage*. Denominatio Nobilis Bertrandi de Marcio an. 1523. in Inventario *Piquet* num. 18. cap. 41. de Vouta fol. 36. *Item percipit cum Anthonia Atgeri de Frumenassio in frumento unam carteriam*.

FURNAGIUM, Præstatio pro coctione furnaria, quæ domino furni datur à *Sectatoribus* ob furni usum, *Fournage* in Consuetud. Andegav. art. 31. Tabularium Vindocinense Charta 310. *Si ipse vel sui deinceps panem in eo furnili coquere voluerint, Furnagium totum, sicut alii homines extranei quilibet integre & sine ulla redderent contradictione*. [Charta an. 1186. tom. 2. Histor. Lotharing. col. 395. *Contulit duos furnos bannales in parte sua jam dicti oppidi, eo tenore, ut ipse Simon & successores ejus idem persolvant, sicut vulgo dicitur Furnagium, quod cæteri homines solvere ex consuetudine solent. Sub rationabilibus Furnagio & multura*, in Litteris Philippi III. Reg. Franc. an. 1275. tom. 3. Ordinat. p. 63. *Furnus cum secta custumaria*, apud Kenoettum in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] Charta Guigonis Comitis Forensis pro Libertatibus Villaresii an. 1253. *Coquentes dabunt pro bicheto siliginis unum obolum pro Furnagio, &c.* Charta Libertatum oppidi de la *Perouse*, ann. 1260. apud Thomasserium: *Dera li per l'usage des molins de la vile de Fornage un dener de sextier*. Adde Innocent. III. lib. 14. Epist. 60. Fletam lib. 2. cap. 10. Roverium in Reomao p. 221. Probat. Histor. Castillon. pag. 53. Chartam Tho-

Thomæ Abb. S. Germani apud Brolium lib. a. Hist. Parif. &c.

☞ Aliud est quod *menu Fouraage*, dicitur in Terragio an. 1522. apud *de Lauriere*, in Glnss. Juris Gall. *Le menu Fourage est debu chacun au au terme de feste saint Martin d'hiver, par ceux qui sont de la franchise dudit Bussi, c'est à sçavoir qu une chacune personne payant le menu Fouraage est de ladite franchise de Bussi ... Et est assavoir que une seule personne agée de sept ans & au-dessus demourant es lieux cy apres ecrits, estant de ladite franchise, doit six deniers Parisis, & sont cy apres declarez & nommez les personnes & villages resident es lieux qui doivent ledit menu Fournage.* Idem omnino videtur quod *Foagium*, Census, præstatio quę à singulis *furnis* seu focis exigitur.

¶ FURNAGIA, Idem quod *Furnagium*. Charta Bermundi Abbat. S. Andreæ an. 1203. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: In clibano castri sive burgi debent coqui panes Prioris Ecclesiæ sine Furnagia, dato tamen prandio Fornerio, & in festivitatibus annualibus Prior debet reficere Foraerium.*

¶ FORNAGIA, Eodem significatu, in Statutis Arelat. art. 80. *Et castellani teneantur ibi tenere quatuor canes mastinos ad custodiendum dictum castrum; & ob hoc habeant Fornagiam furni.*

¶ FORNAGIUM, Eadem notione. Fundatio Monast. Parci de Rotomago Ordinis Grandimont. an. 1192. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 649. *Sint liberi & immunes per totam terram nostram ... absque venda, telonio, passagio, foagio, vinagio, poudere, mensura, excubiis, exercitu equitatu, rivagio, fossagio, muragio, pasnagio, molinagio, Fornagio, pontagio, &c.* Charta an. 1266. in Tabular. Eccles. Massil. *Retentis, jure coquendi panem sine Fornagio, & molendi bladum suæ familiæ sine moltura* Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83. ex Instrumento anni 1320. *Bona, proventus ... Præpositura consistunt ... in Fornagiis furnorum, &c.* Occurrit in Epistola anni 1148. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 272. in Consuetud. Tolos. Rubrica de terminis seu limitibus messagiæ, in Charta Guidonis Abb Insulæ Barbaræ an. 1200. in Maceriis ejusdem Monasterii, &c.

FURNAGIUM, Pretium, quod pistori ipsi exsolvitur in coctionis sumtus & mercedem Assisa panis cervisiæ sub Henrico III. Rege Angl. *Et tunc potest pistor de quolibet quarterio frumenti lucrare 4. denarios & furfur, & duos panes ad Furnagium.* [Jura Cannonicorum Ecclesiæ Ambian. in villa *de Camons*, ex Archivo ejusdem Eccl. *In furno ejusdem villæ furnarius debet instituere unum portitorem pastarum, & homines villæ alium, qui duos panes ponderis decem librarum debent habere, & furnarius pro Furnagio unum panem parum majorem illis quos coxerit.*]

¶ FURNAIRO, FURNARIUS, FURNORUM POSTERIUS. Statuta Massil. lib. 1. cap. 41. *Faciant jurare ... Furnarios & Furnairones & Posterios Furnorum, quod omnem panem coquent vel coqui facient bene & bona fide.* Per *Furnarios*, Pistores intelligo, Præcipuos pistoris ministros per *Furnairones*, Gall. *Mitrons*, & Tyrunculos pistores per *Posterios Furnorum*.

¶ FURNARE, Panes in furnum immittere, Gall. *Enfourner.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furnare, Fourner, cuire en four.* Processus de B. Petro de Luxemburgo in Actis SS. Julii to 1. pag. 604. *Qui non poterat se juvare de brachio videlicet in pastando & in Furnando.* Vide *Furniare*.

¶ FURNARIUM, Furnum ad dominum pertinens, quo uti debent subditi, Gall. *Four banual*; vel id quod præstatur in coctione panis in hocce furno. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 180. *Concessimus videlicet Ecclesiam S. Langisi ... cum terris, silvis, aquis, pratis, Furnariis & cum omnibus consuetudinibus.* Vide *Furnagium* & *Furnaticum*.

FURNARIUS, Pistor: *Qui custodit furnum*, Joanni de Janua. [Gloss. Græco-Latinæ apud Martinium: *Furnarius*, ἰπνοκαύστης.] Φουρνάρης in Corona pretiosa, *Fournier*, in Consuetudine Marchensi art. 316. & Baionensi tit. 22. art. 1. Tabularium S. Germani Pratensis: *Omnes homines de dicto burgo S. Germani bannarii ad furnum nostrum, seu furna nostra, dum tamen furnum & Furnarium competentes habeamus, per bannum coquere, & furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solvere tenebantur.* Utitur etiam Matth. Paris pag. 145. [cum aliis non paucis. Vide *Fornerius*.]

¶ FORNARIUS, Eadem notione. Codex Legum Norman. c. 15. apud Ludewig. tom. 7. p. 181. *Omnes etiam illi qui habent in membro lorice propositum vel Fornarium vel molendinarium: dum tamen furnum vel molendinum Baronum habeant.* Charta an. 946. apud Miræum tom. 1. pag. 259 edit. 1723. *Mansus indominicatus, ad quem aspiciunt mansi triginta, cambæ septem, Fornarii duo.* Et paulo post: *Mansum indominicatum, ad quem aspiciunt mansi triginta unus, camba duæ, Fornarius unus.* Haud scio an hic idem sit, quod infra *Furnilo*.

¶ FORNERIUS, Idem in Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 28. col. 1. *Fornerius qui furnos nostros tenebit, &c.* apud Thomasserium in Biturig. pag. 226. D. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 532. & alibi non semel.

¶ FORNELERIUS, FORNELLERIUS, diminut. à *Fornerius*, Puer pistorius. Statuta Arelat. MSS. art. 80. *Commune habeat in dicto castro 3. gnachas, & unum furnerium, & unum Fornelerium, & unum porterium.* Statuta Massil. lib. 3. c. 15. *Si quis Fornellerius contra hac ausus temerario venire, &c.*

FURNATA, Coctio furnaria, vulgo *Fournée*, occurrit in Vitis Abbatum S. Albani f. 63. [& in Processu de Vita S. Yvonis, tom. 4. Maii p. 554.]

FURNATICUM, FORNATICUM, Idem quod *Furnagium*. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 24. *Et medietatem de furno excepto Fornatico de pane Monachorum, &c.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum in Episc. Interamn. *Habeat Episc. unum panem boni frumenti de his, quod habuerit clibanarius pro Fornatico.* Vetus Charta in Histor. Episcoporum Lodovensium pag. 106. *Retenta medietate firmantiarum, justitiarum, sextaralicorum, Furnaticorum & omnium aliorum jurium excogitatorum & excogitandorum.* Adde pag. 363. Alia Ildefonsi Reg. Aragon. an. 1187. pro Libertatibus villæ Amiliani in Regesto Ludov. Hutini Reg. Franc. fol. 7. *Similiter ultra justum Fornaticum, scilicet ultra de duobus sextariis tres obolos.* Charta Aigliberti Episcopi Cenoman. *Omnes decimas de supradictis villulis, tam de annonis, quam de agrario, vinum, fenum, omnium pecudium, seu Furnatico, vel undecunque decimas redebetur.* Male *Furmaticum* editum in Actis Episcop Cenoman. p. 200.

¶ FURNELLUM, Idem quod *Fornellum*. Vide in hac voce. Charta Hugonis Abb. ann. 1215. in Chartulario S. Illidii Claromont. *Actum in Fornello novo Abbatis.* Alia anni 1213. ibidem: *Actum in primo Furnello Abbatis.* Ibidem: *In Furnello veteri.* Rursum occurrit in Hist. Dalphin. tom. 1. p. 61.

¶ FURNELLUS. Melchior *de Rederu* in Diario obsidionis Varadin. apud Ludew. tom. 6. p. 328. *Nocte sequente ex Hungarorum excubantium negligentia furnos seu specus, in quo pulveres ad subruenda mœnia reponi solent, quos Furnellos vocant, hostes construere & fabricare cœperunt.* Milites nostri *Fourneaux*, vocant hujusmodi cuniculos.

¶ FURNERIUS,ut supra *Furnarius*,Pistor,Gal.*Fournier*. Consuetudo Brageriac.art.131. *Furnerii nihil amodo accipient de pasta & farina*. Occurrit in Statutis Arelat. MSS. art.154. in Catalogo Sodalium Confratriæ Nativitatis B.M.an.1328. institutæ in Eccles.B.M.Deauratæ Tolos. & in Charta an.1231. inter Probat.Hist. Castil.p.53.

¶ FURNERIUS,in Monasteriis etiam dictus est Monachus, qui furno præerat & pistori: *Sic Fr.B.de Monte-acuto Furnerius,Fr.Julianus Cellerarius,&c.*subscribunt Sententiam arbitralem an.1292.inter Abbatem & Consules de Gimonte. Regula Hyroe-vallis tom.2.Hist. Lotharing.an.circ.1043.*Furnerius mane prandeat quod ei cellarius ministrabit, & ad panem tornandum clerici adjuvabunt, cum eis licebit*.

FURNESIUM,Fornax,ex Gallico *Fournaise*. Occurrit semel ac iterum apud W.Thorn.

FURNIAMENTUM,Coctio furnaria, Gall. *Fournée*.Lambertus Ardensis p.161.cap. *Quare furnagia dantur Ardeæ: Pollicitus est & compromisit de quolibet oppidi furno ad quodlibet Furniamentum ad procurandum ursum & pascendum panem unum ursario se daturum*. Adde p.147.

FURNIARE,In furnum immittere,*Enfourner*.Matthæus Paris an.1258.*Et invenienmur eidem conventui domos competentes & necessarias ad brasiandum & Furniandum*. Vide *Furnare*.

FURNILE,Pars ædis rusticæ,in qua est furnus,vulgo *Fournil*: vox Belgis frequens pro ipsa æde rustica. Vetus Charta in Hist.Monasterii S.Nicolai Andeg.p.41.*Dedi etiam eis unum Furnile solutum & quitum*. Alia ibidem p.48.*Furnile unum in suburbio juxta greviam situm*. Tabularium Vindocinense Ch.108. *In suburbio mansionem unam, & Furnile unum*. Tabular. Monast. S.Andreæ Viennensis: *Hoc est Furnile cum mansionibus, & quidquid ibi visus sum tenere, &c.*

¶ FURNILIUS, Eadem notione. Privilegium Roberti Regis Franc.an.1022.pro Miciacensi Monasterio, apud Mabill.tom.4.Annal.Benedict. p.707.col.1. *Possident ... in burgo Dunensi furnulum unum in aledo ..., & in burgo S.Aniani dimidium Furnilium in manufirma, qui reddit censum denarios 4.*

¶ FURNILLA,ut superius *Furnata*, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*, vel id quod pistori datur pro coctione furnaria. Charta Roberti Ambianens. Episc. an. 1316. pro Communia de Morolio: *Duos furnos in dicta villa & territorio pro coqui faciendo tartas, pastillos & flacones, aut alias res ... Furnarii dictorum furnorum panes pro redditu & pro Furnilla poterunt retinere*.

¶ FURNILLUM,ut *Furnile*, Gall.*Fournil*,Camera vel domus, ubi furnus est. Pactum matrimonii an.1086. apud Marten.tom.1.Ampliss. Collect. col.519.*Ego Herbertus duco uxorem nomine Godeheldem & de ei in dotalitio ... duo arpenna vinearum & sex modios vini de vineis Herberti Sigleni & .... unum Furnillum & unum burgensem nomine Amiot*. Charta an. 1094. ex Archivo Majoris Monasterii: *Dederunt S. Martino medietatem offerendarum capellæ suæ, & decimum panem Furnilli sui*.

FURNIRE,Præbere,instruere,*Fournir*, *Furniri*, *se fournir de quelque chose*,apud Sanutum lib.1. part. 1.cap. 2.*Cum in Cypro tanta quantitas zuchari nascatur, quod Christiani poterunt competenter Furniri*.Nata vox apud nostros videtur à *Furnis*, cum cocturis suis plene instructi sunt,ita ut nihil in eos immitti possit. Vide in *Hospitarius*,& Oct.Ferrarium in *Fornire*.

¶ FURNITUS LECTUS, Gallice *Lit garni*. Statuta Collegii Bonicurtii an 1357.tom.1.Instr. Histor. Paris. pag.443. *Provideat* (scholaris) *sibi de lecto Furnito, videlicet culcitra, pulvinari, duobus paribus pannorum lineorum & copertura*. Fundatio Collegii Bajoc. an. 1308. ibidem pag. 616. *Legamus eis octo lectos Furnitos de iis quos habemus Parisiis*.

¶ FORNIRE,Eadem notione, in Chartular.S. Vandregesili tom.1.pag.361. & tom.2.p.1335. & apud Murator.tom.12.col.1114. & 1138.

¶ FORNITUS,Instructus,Gall.*Fourni, muni, garni*. Notitia Ecclesiæ Agrigentinæ in Sicilia sacra Rocchi Pirri p.293. *Tenetur thesaurariæ S.Gerlandi unam cappam de diaspro auri samito vel tartarisco aureo de sindone foderatam, & alias de aurifrisio Fornitam conferre*. *Turris Fornita omnibus necessariis ad prælium*, in Annal.Genuens.Jacobi Auriæ fol.10 ad ann.1290.

FORNIMENTUM,Suppellex necessaria, vox Gallica. Tabularium Abb.Conchensis in Ruthenis Ch. 446. *Et cum infans intraverit Monasterium, habeat totum Fornimentum suum, & unam bonam mulam, cum alio bono causimento suo, quod facere voluerit*. [Charta an. 1389. ex Archivo S.Victoris Massil. *Pro provisione & Fornimento gabellæ*. Codicillus an.1481.*Duas suas legat triremes novas nondum completas cum suis Fornimentis*. Gallice diceremus, *Avec tout ses agrez*. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. *Item decostabit navis cum suo Fornimento & apparatu & cordis quinque millia lib.Turon. parvorum, Fornimentum arborum navis*, ibidem.]

¶ FORINIMENTUM, pro *Fornimentum*. Testamentum Guillelmi ann.1211.apud Acherium tom.9. Spicil. p.157. *De aliis Clericis Ecclesiæ Castelli & de eorum Forinimento fiat,sicut statutum fuit tempore consecrationis Ecclesiæ de Castello*.

¶ FURNIMENTUM,Eadem notione. Procuratio de matrimonio inter Carolum filium Bernabovis & filiam Joannis Comitis Armaniaci an.1382. apud Marten. to. 1.Ampliss.Collect.col.1519. *Item ad conveniendum cum præfata domina seu legitima persona, necnon cum præfato domino genitore suo ... de quantitate & qualitate dotis ac jocalium & Furnimentorum eidem viro suo dandorum, &c.*

FRUNIRI, pro *Furniri* perperam scribitur in Epistola Guillelmi de Carnoto Magistri Templi ad Honorium III. PP. apud Hieronym. Rubeum in Hist. Ravennat. lib. 6. *Est & aliud incommodum videlicet super equitaturis adeo grave, quod equi nullo modo possunt venales reperiri. Quocirca universis Cruce signatis ac signandis bona fide consulatis, quatenus de prædictis se studeant Fruniri, &c.*

FURNITORES,Italis *Fornitori*,qui executorum testamentariorum vices explent, cum ii mortui sunt,aut munus illud recusarunt. Statuta Venetor.lib.6.c.17.18. *Commissarii alicujus defuncti,seu tutores, & Furnitores illorum*.Cap.21.*Procuratores S.Marci sint ... tutores pupillorum ... insuper Furnitores omnium testamentorum*. [*Fornitores*, in Chron. Andreæ Danduli apud Murator. tom.12.col.378.]

FURNULUS,FURNULIA, [ut supra *Furnile*, Gall. *Fournil*.]Tabularium S.Crucis Talemondens.fol.3.*Conculi & 4.molendina,a cum stagnis suis de dulci aqua, & 2. de mari molendia, & unum Furnulum in ipso castello, ... ad coquinam, ad Furnuliam, ad cameram Abbatis,&c.* [Vide *Furnilius*.]

¶ FURNUS, Cuniculus aptus ad mœnia igneo pulvere evertenda,Gall.*Fourneau*.Vide *Furnellus*.

¶ FURNUS INDOMINICATUS, Qui proprietario jure possidetur, in Charta an.1065.tom.1.Hist. Lotharing. col. 459.

FURNUS SACER. Vide Pachym.l.7.c.28. extremo.

1. FURO,pro *Fur*,Ital.*Fure*. Marculfus l. 2. form. 22.de serva: *Non Furo,non fugitivo, neque cadivo, &c.*

Capi-

Capitulare Sicardi Principis Beoeventani cap. 11. *De Furone vero & homicida ita fletis,ut si ... furtum in sua patria facere præsumpserit.* Ita non semel in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 57. §. 1.tit. 94. §. 1. tit. 101. §. 21. Occurrit etiam in veteribus aliis Legibus apud Baluz.io Notis ad Capitular.p.1000.1017.

1. FURO, Viverra, nostris Furon, vel Furet, *quoddam animal,* inquit Jo de Janua, *& dicitur à furvus: tenebrosas enim & occultas cuniculos effodit, & ejicit prædam, quam invenit.* [Gloss. Lat Gall. Sangerm. *Furo, Furron, une beste qui preut conils ès terriers.* Statuta Arelat. art. 81. *Nullus teneat vel differat retia vel paunellos vel Furonem ... nisi habuerit venationem propriam.* Alter locus exstat in Fugare post Fuga. Vide Fura.] Pseudo Ovidius lib. 1. de Vetula:

Nunc ad cuniculum foveæ munimine tutum
Mittere Furonem, qui dente lacessiat ipsum,
Donec in insidias prætensas retiolorum
Se stimulatus agat, mala cautus ab obsidione,

FURQUIA. Vide *Furcia*.

¶ FURRA, Villosa pellis, Gall. Fourure. Testamentum Johannæ Benstede ann. 1445. apud Thom. *Madox* Formul. Angl. p. 434. *Item do & lego Willelmo Bastard... meam mantellam penulatam cum Furris ejusdem.* Vide Furrum.

¶ FURRAGIUM. Vide *Fodrum*.

FURRATUS, FORRATUS, Pellitus, ex Gall. Fourrè. Matth. Paris p. 302. *Capa choralis pellibus variis Furrata.* Statuta Ordinis *de Sempringham: Mitras lineas nigras & Furratas de agninis pellibus.* [Comput an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 2. p. 156. *Pro roba de camelino Furata de ver ad omnium SS.8.l.* Et. pag. 157. *Pro roba de viridi Ferato de celdal, octo dies ante Magdalenam 60.sol.* Charta ann. 1360. inter Instrum. Capellæ S. Yvonis Paris. *Item Humberto bedello mantellum suum meliorem Fourratum de nigris agniculis cum capucio duplicato.*] Utuntur Fleta lib. 2. c. 79. §. 3. Caotipratanus, Jacobus de Vitriaco lib. 1. Vitæ B. Virgin. Concilium Londinense ann. 1342. c. 2. [Concil. Senonense an. 1346. c. 2.] &c. Vide Foderatus.

FORATUS, in Statutis Ord. *de Sempringham* p. 718.

¶ FURRERA, ut Furrura. Charta Ricardi II. Reg. Angliæ ann. 1382. apud Rymer to. 7. p. 356. *Aliud indumentum absque manicis foderatum cum bayro; unam Furreram de bayro pro una supertunica,*

¶ FURRUM, Idem videtur quod Fodrum, à Gallico Feurre. Chartular. S. Vedasti Atrebat. p. 264. *Hospitarius ibidem debet ... fascem de Furre & duos fasces de liegne.* Vide Fodrum.

FURRURA, FURURA, Pellitium Gall Fourrure. Monasticum Angl. to. 2. p. 646. *Longum tabardum, capucium cum Furrura ad supertunicam & capuciam.* Statuta Hospitalis S. Juliani in Additam ad Matth. Paris p. 162. *Uti Furruris, dummodo de pellibus sint ovium vel agnorum, minime prohibemus.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu Feudorum tom. 2. p. 183. *Et pro Furura varii minuti ad capam de camelino, ad S. Andream, c.s.* Non semel ibidem occurrit.]

¶ FURRURATURA, ut Furrura. Charta an. 1361. apud Rymer. to. 6. p. 317. *Tam circa facturam & Furruraturam robarum & aliorum pannorum.*

FURRURIA, Eadem notione. Matth. Paris ann. 1248. *Cum penulis & Furruriis de pellibus variis cisimorum.*

FURST, & FONDONG. Leges Heotici I cap. 46. *De quibuscumque implacitetur aliquis, Furst & Fondong habeat,* id est, inducias, tempus consilium sumendi, à fyrst, tempus, spatium, induciæ. Vide Glossar. Saxon. Somneri verbo fyrst, & supra *Consilium*.

FURSWIROTOS. Lex Bajwar. tit. 17. § 2. *Injuste territorium meum alteri firmasti, id est, Fursuvirotos, ipsum mihi debes reddere, &c.* Ita Editio Lindenbrogii. Tilliana *Farsuvirotos*, [Baluzii *Fasuvirotos*,] Heroldi *Fasvuesotu*, Codices alii MSS. *Fursuvirotus*, *Farsuveritos*, *Cursuvirotos*. Vox formata ex Germanico *Fursuveren*, pejerare: Angli *Forsuveare* dicunt.

FURTARE, pro Furari. Coronatio Henrici Regis Portugalliæ apud Brandaon. l. 3. c. 13. *Si Furtaverint de alienis, si blasphemaverint ad Jesum Christum, &c.* Occurrit præterea non semel in Foris Alcaconesib. æræ 1286. apud eumdem Brandaon. to. 4. p. 307. v.

FURTH CUMMAND BORG. Quoniam Attachiam. c 17. *Cujus titulus est de plegio Furth cummand borg, & de plegio de stando juri.* Vide § 1.

FURTO, pro Furtim. Gloss. Gr. Lat. Λάθρα, *Clam, clanculo, clandestino, Furto.* Ita in Furto, in Lege Longob. lib. 1 tit. 30. c. 2 *Ut nemo audeat in Furto mancipia emere, &c.* Ubi Glossa interlinearis, *id est, absconse.* Glossæ antiquæ MSS. *Furto, adulterio.* Qua sane notione furtum videtur usurpari in Capitulari Aquisgranensi ann. 789. c. 66. & in Appendice 2. Capitul. c. 38 *Item & Furta & injusta connubia, necnon & falsa testimonia, sicut sæpe rogavimus, prohibete diligenter, &c.*

FURTUM HABENS IN MANIBUS. Vide *Manus rubra*.

FURTUOSUS: *Plenus furto, qui sæpe committit furtum, vel qui pugnat, ubi merces certa paratur.* Ugutio, Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furtuosus, qui fait souvant larrecin.*]

FURTUS, pro *Furtum*, in Lege Salica tit. 10. Edit. Heroldi, & in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 73. §. 1. Utitur etiam vetus Interpres Juvenalis Sat. 8. v. 142. *Putes, inquit, hac civitates Furtus non esse accusaturas, &c.*

FURVANA, *viridissima, foliis perseverans.* Gloss. Longob. S. Germani Paris.

FURUNDUM, *Vulnus,* inquit Papias: *quod nascitur, Latine Furunculum, tumor in acutum surgens, ita dictus, quod ferveat, unde Græce ἀνθραξ* dicitur. Ita etiam Ugutio. [Gloss Lat. Gall. Sangerm. *Furunculus, larroncel ou furron.*] Caper de verbis dubiis: *Fervunculum, à fervore, non Furvunculum.*

¶ FUSA, Stamen fuso involutum, Gall. *Fusée.* Restituto quarumdam villarum facta Stabulensi Monasterio ann. 905. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 37. *Et annis persolverent singulis unius mansi xenium, videlicet 3. porcos & 60. Fusas lini ad jam sæpe dictum Monasterium.*

FUSARE, Fusum trahere. Theodoricus Thuringus l de S. Elizabeth Regina Hungariæ c. 6. *Numquid balleus visum est filiam Regis lanam Fusare?*

FUSARIA. Epistola Gaufredi de Meduana, tom. 1. Spicilegii Acheriani p. 507. *Dedi etiam ... decimam Fusariæ meæ, atque plateæ propriæ ... & decimam omnium molendinorum meorum.* [Acherius suspicatur legendum *Silvæ.* Retinendum puto *Fusaria*, hocque nomine significari Officinam fundendis metallis, Gallice *Fonderie*. Vide *Fusarius* 1.]

1. FUSARIUS, Joan. de Janua, *qui facit fusos.* [Glos. Lat. Gall. Sangerm. *Fusarius, Fuselier.*] Vide Statuta antiqua Corbeiensis Monasterii lib. 1. c. 1. [ubi Acherius *Fusarios*, Fulores, Gall. *Fondeurs*, interpretatur.]

2. FUSARIUS. Papias: *Fusarius, & sanguineus, arbores.* [*Sanguinarius arbor*, in Amalthea.]

FUSCA. Anastasius Biblioth. in Histor. Eccles. pag 132. *Ipse vero Basilium . . . decollavit, & capita eorum Fusca condita per spatharios Imperatori transmisit.* Ubi Theophanes pag. 344. ex Cod. Barber. Καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν φουσκάσας. Alii Codd. habent φασκιάσας, & φουσκάσας. Φουσκαν Moschopulus ait esse,

esse, quod Græci φύσκην vocant. At cum Græci ita appellent vesicam aut intestinum, aliud hoc loco sonat. Phæmon Cynosophii c.7. ait, φοῦσκαν esse ὄξος καὶ ὕδωρ θερμόν. Unde conficitur φοῦσκαν appellasse recentiores, quod Latini *Poscam*, & *Puscam*, id est, ὀξύκρατον. Quod firmat Paulus Diac lib.21. Miscellæ pag.652. qui habet hoc loco: *Capita eorum Pusca condita.* Vide *Posca*.

¶ FUSCANETUM. Bullarium Fontanell. MS. *Ad Fuscanetum emendum 5. solid* Legendum videtur *Fustanetum*, eadem notione, qua *Fustanum* infra.

FUSCANUS. Fuscus colore, vel subfuscus. Vett. Schedæ Thuanæ: *Hoc est casula Fuscana renelana 3. sagia Fusca 1. caligas albas 4. &c.*

¶ FUSCEDO, Fusco color generatim; specialius Crusta panis semiustulata, apud Guidonem Discipl. Farfensis cap.19.

FUSCELLUM. Hariulfus lib. 3. cap.3. *Candelabra auro argentoque parata 6. ventaculum deauratum 1. Fuscellum deauratum 1. scyphus de argento 1. &c.* [Idem videtur quod *Fuscina*, quæ inter ministeria sacra interdum recensetur.

FUSCI, Mauri, Mauritaniæ incolæ, nostris *les Noirs*, vel *Negres*. Chronicon Novalicense lib.6. pag. 639. *Eodem tempore, qui Fusci morabantur in castro Frascenedello, &c.*

FUSCINA. Papias: *Fuscina, unde pisces perforantur, tridens, creacra.* [Jo. de Janua: *Fuscina, Instrumentum ferreum & tridens, quo utuntur gladiatores ad se capiendum, piscatores ad pisces capiendos, coqui, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fuscina, Havet, crochet.*] Habetur inter ministeria sacra in Histor. Episcop. Antissiod. c.20. p.423.

FUSELLUS, *Parvus fusus*, Joan. de Janua: *Fuseau*. [Legitur in Processu de Vita S. Yvonis inter Acta SS. Maii tom.4. p.575.]

¶ FUSILE, Os brachii à carpo ad cubitum, Gallice *Focile*. Acta B. Tomassi, tom. 3. Martii pag.604. *Duo ossa quæ dicuntur Fusilia brachiorum.*

FUSIO, Inlatio publica, tributi pensitatio. Gloss. Lat. Gr. *Fusio*, ὑλισμός, εἰσφορὰ δημοσίων. Sic lego pro δημοσίων, est enim δημόσιον, tributum. Rursum: *Fusiones*, εἰσφοραί, συντέλειαι, Vox Jurisconsult.

¶ FUSITERA, *Animal in India quod fluctus haustos fistulis eructuat, ita ut naves mergat.* Papias. Idem est quod Plinio *Physeter*. Gr. φυσητήρ, nostris *Physetere* vel *Souffleur*. De quodam Physetere monstroso hæc habet *Rabelais* in Pantagrueli lib. 14. c.33. *Pantagruel de loin apperçut un grand & monstrueux Physetere, venant droit vers nous, bruyant, ronflant, enflé, elevé plus haut que les hunes des naufs, & jettant eaux de la gueule devant soy comme si ce fut une grosse riviere, &c.*

FUSOLUS Molendini, apud Petrum de Crescentiis lib. 5. extremo, ex Italico *Fusolo*, Gallice *Arbre de moulin*.

¶ FUSOR, Qui fundit metalla, Gall. *Fondeur*, apud Palladium 1.17. Guillelm. Monach. in Vita Sugerii, &c.

FUSORIUM, Ugutioni, *in quo quid infunditur*. Glos. Gr. Lat. Προχυτήριον, *Fusorium*, Εκχύτης, ἐκχυτήριον, *effusorium*, *Fusorium* [Gloss. Lat. Gal. Sangerman. *Fusorium, Vaissel à mettre liqueur.*]

¶ FUSSICULA, Præstationis species. Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt quitti & immunes ... de agrentio, de Fussiculis sive trossis porcorum* (porcorum) *de cornuagio, charruagio, &c.* Vide *Trossa* 2.

¶ FUSSORIUS, ut supra *Fossorium*, Ligo. Statuta Corbeiensia apud Acherium tom.4. Spicil. p.11. *Et unusquisque habeat ad hortum excolendum sive ad alias necessitates explendas Fussorias 6. bessos 2. secures 2. &c.*

FUSTA, Lignum, materia lignea, *materiamen*, Gall. *Fust*, *Merrien*, ex Lat. *Fustis*. Charta Raimundi Comitis Tolosæ ann. 1181. apud Catellum in Comitibus Tolosan. pag. 215. *Nullus homo vel femina emat Fustam in illo die, in quo fuerit delata, vel reveadat: in qua Fusta intelligimus arcas, vel vasa sive vinaria, vel alia, & circulos & latas, & scamna & lectos, & omnem aliam Fustam, quæ necessaria fuerit ad ædificia & bastimenta, quæ deferuntur cum manibus, &c.* Testamentum Guill. D. Montispessulani an. 1211. *Item Domina mater mea, vel ille, qui meos usus & aisiamenta accipiet, emendet illam Fustam, quam habui de Ecclesia de Pruneto, &c.* Adde fundationem Monasterii B. Mariæ de Silva regali an. 1194. tom. 3. Spicilegii Acheriani pag. 169. Vide *Exarcia*. *Fustage*, in Consuetud. Solensi tit.13. art. 1. *Cascun pot joyr deu Fustage deusdeits beremps per bastir & per lo caufage.* A fuste seu ligno dicta navis species, quam vulgo *Fuste* dicimus, φούστα Malaxus in Histor. Patr. CP. & Chronicon Veneto-Byzantinum pag. 205. nam & naves nude *Ligna* vocantur.

¶ Fusta, Provincialibus *Fusto*, Trabs, Gall. *Poutre*. Charta an. 1233. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Ut quoties Fusta necessaria fuerit ... ad ædificandum vel reficiendum domos suas, vel portalia, vel clausuras, vel pontes, &c* Alia ann. 1272. inter Consuetud. Privileg. Tolos. è Bibl. D. Abbat. *de Crozat*: *Faciatis fieri per magistros & carpentarios vestros & fusterios vobis subditos Fustas bonas & pulcras & de legitimis peciellis* (paiellia.) Ibidem: *Nullus fusteriorum Tolosæ sit ausus emere aliquas fustas seu trabes, ... donec ipsa Fusta fuerit à paiellatoribus per nos constitutis fideliter paiellata.* Computus an. 1321. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 159. *Ut Fustam apud Soyssellum emerent, & ipsam charreari facerent usque apud Lugdunum.*

¶ FUSTAILLIA, De vasis cujuslibet materiæ dictum videtur, à Gall. *Futaille*, quod tamen nonnisi de doliis solet usurpari. Instrum. ann. 1309. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 86. *De quolibet vendente eodem modo paganum panem, pelleteriam, merceriam, ferrum, acerrum seu calibem, picoleriam, caseos, coria, fabricaturam auri, cyphos & aliam Fustailliam & consimilia ... capitur unus denarius.*

¶ FUSTAINUS, ut *Fustanum* infra. Vide locum in *Celendra*.

¶ FUSTAIRIA, Locus Biterris ubi habitabant vel operabantur fabri lignarii. Testam. Rogerii Vicecom. Biter. ann. 1193. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 501. *Et dono eis licentiam faciendi furnum in casali quod habent in Fustairia Biterris absque omni exactione mei & meorum.* Ubi Stephanotius in Fragm. Hist. MSS. tom. 10. p.170. legit *Fustaria*.

¶ FUSTANA, ut mox *Fustanum*, Inventar. Eccles. Noviom. an. 1419. *Coopertura boucussini operata ad modum Fustanæ.*

¶ FUSTANIUM, Eadem notione. Laudes Papiæ apud Murator. tom.11. col.22. *Super fluvio Vernabula habent fullones habitacula plura, quæ dicuntur candida, in quibus ... panni de bombice, qui fiunt ibi, & dicuntur Fustania, candidantur.* Occurrit rursus ibidem col.43.

¶ Fustanium, Fustannitum, Vestis ex *Fustanio* confecta. Statuta Massil. lib.2. c.39. *Item, de Fustanio domina 12. denar. ... Item, de Fustanio simplici 8. denar.* Statuta Arelat. MSS. art. 53. *Et pro Fustannitis hominum 8. den.*

FUSTANUM, Panni ex gossipio confecti species: Xylinum: *Fustani*, Occitanis, nostris *Futaine*. Occurrit apud Andr. Monach. lib. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bamberg. c.45.

Faustia, Fustian, Fustianum. Visitatio Thesauriæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Casula de Fustia*

cujus

cujus totus apparatus de Fustian... Item unum vestimentum cum apparatu de pal sufficienti, & casula de Fustian. Fustianum, ibidem, & in Fleta lib. 2. c. 12. §. 8.

FUSTINUS. Concilium Arelatense an. 1260. cap. 11. *Cum stola alba vel Fustina sine phaleris equitent.*

FUSTANEUM Ordericus Vital. lib. 5. p. 591: *Et Odelinæ conjugi ejus unum Fustaneum.* Relatio de Ordine Cisterciensi tom. 1. Monast. Angl. p. 700. *Neq ue casulas nisi de Fustanee, vel line, sine pallio aureo, vel argenteo.* Vide Orig. Gallic. & Ital. Menagii, & Possinum tom. 2. Hist. Pachymer. p. 414. ubi de vocis origine.

¶ FUSTANEA TELA, in MS. Nobiliacensi apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 653.

¶ FUSTANEUS PANNUS, in Actis SS. April. tom. 2. pag. 497.

¶ FUSTANETUM, in Chartular. S. Vandreg. to. 3. pag. 2077.

¶ FUSTANIA, in Annal. Benedict. tom. 5 p 677.

¶ FUSTANICUS. Charta Landrici de Praiaco ann. 1118. *Inde habuit Landricus equam cum pullo suo &... filius ejus equum unum & alios duos Fustanicos.*

¶ FUSTEIN, in Actis SS. Maii tom. 1. p. 774. *Item unam casulam de Fustein.*

¶ FUSTONYUM. Computus anni 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 326. *Jam prædictam informationem dicti bayllivi habetur, quod dictus D. Raymundus fecit munitionem in dicto castro de armis & rebus infrascriptis quæ existimata sunt valere pretium infrascriptum, videlicet 11. parva de plastis coopertis de Fustonyo, valentes in summa ... 20. s. 7. den.*

FUSTARE. Vide *Fustis*.

¶ FUSTARIA ARS, Lignaria, Gallice *Menuiserie*. Charta an. 1490. ex Schædis Præsid. *de Mazaugues: Exercere artem Fustariæ.*

¶ FUSTEJARE, Lignum, materiam ligneam ad ædificandum cædere. Charta ann. 1497. *Sunt in possessione antiquissima ... de eodem territorio disponere & ordinare, tam in dando quibuscumque exteris quam volentibus terram gastam pro eyssartejando, Fustejando, rusquejando, &c.* Ibidem: *In antiquissima & vera possessione pastorgandi, eyssartandi, leignerandi, Fustejandi, &c.*

¶ FUSTERARE, Eadem notione. Charta an. 1289. *Videlicet jus... laborandi, & Fusterandi, & lenbairrandi, pascendi, &c.*

¶ FUSTERIUS Faber lignarius, Provincialibus *Fustiè*, Beneharn. *Fustè*. Occurrit in Charta ann. 1272. in Concilio Biterr. ann. 1310 cap. 16. in veteri Catalogo MS. B. M. Deauratæ. Vide in *Fusta*.

¶ FUSTEUS, Ligneus. Acta SS. tom. 5. Junii p. 343. ubi de S. Irenæo: *Quod caput infra quamdam capsam Fusteam argento tectam posuimus.* Instr. an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 568. *Quæ omnia & singula res seu jocalia prædicta pro pignore data, dictus dom. Dalphin. posuit & consignavit in quadam parva capsa Fustea.* Charta Geraldi Abb. S. Johannis Angeriac. an. 1385. *Sedente eodem dom. Abbate super quemdam bancum Fusteum.*

FUSTIA, FUSTIANUM. Vide *Fustanum*.

FUSTIBALUS, Machinæ bellicæ species. Fulco lib. 2. Viæ Hierosol. p. 893.

Aggeribus, plateis, onagris, Fustibalisque.
Assultus ineunt, cunctis nten silibusque.

Ubi forte legendum *Fundibalisque*. Vide in hac voce.

☞ Nihil hic immutandum suadet Vegetius qui lib. 3. de Re milit. c. 14. sic *Fustibalum* describit: *Fustibalus, fustis est longus pedibus quatuor, cui per medium ligatur funda de corio: & utraque manu impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa.* Hinc

¶ FUSTIBALATOR, in MSS. ejusdem Vegetii, ut observat Stewechius, pro eo qui *fustibalo* utitur. Editus habet *Fundibulator*. Vide in *Fundibalum*.

¶ FUSTINUS. Vide in *Fustanum*.

FUSTIS, ξύλον, ἐκ τῶν τυπτῶν, in Gloss. Gr. Lat. Isidorus lib. 5. cap. 27. & lib. 20. c. 13. & ex eo Papias: *Fustes sunt, quibus juvenes pro criminibus feriuntur, dicti, quod præfixi in fossis fiunt, quos Palos rustici vocant. Fustibus verberari, cædi, coerceri*, in l. 1. D de Off. Præf. Præt. l. 3. & ult. de Off. Præf. Vigil. l. 5. Cod Theod. de Episc. l. 21. 54 57. de Hæret l. 15. de Accusat. l. 80. 85. de Decur. Concil. Matiscon. II. c. 1. *Si rusticus aut servus, gravioribus Fustium ictibus verberabitur.* Edictum Pistense Caroli Calvi c. 15. *Ut si servi pro hoc convicti, non cum grossa Fuste, sed nudi cum virgis vapulent.* Infra: *Et disciplinam fustineates in corpore suo debiliores non fiant.* Speculum Saxon. l. 3. art. 16. *Quando judici præco pro eo, quod ipsum in suo jure neglexit, mulctam præstat, mensuram Regis dat pro mulcta, quæ in triginta duobus virga quercinæ cubitum bipartitum continentis verberibus nosceitur comprehensa.* Adde Legem Burgund. tit. 4. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum c. 24. *Fustis autem appellatio virgam & baculum, hastam, securim, malleum, clavam, & vaginatum gladium comprehendit.*

FUSTARE, Fustibus cædere, *Frustare* Danti & Bocacio. Gloss. Gr. Lat. Ξυλοκοπῶ, ἐπὶ τῷ τῷ ξύλῳ, *Defusto, Fusto.* Ita in MS. pro *Fustigo*, uti præfert Editio H. Stephani. *Fustare* porro occurrit in Lege Alamannor. cap. 12. 1344. & in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. §. 5. ubi *Fustigare* habet Lex Burgund. tit. 4. & aliis locis, ῥαπίζειν, apud Harmenopul. lib. 1. tit. 7. §. 20. Vide *Frustare*.

FUSTUARIA POENA, in Edicto Theoderici c. 4. *Fustuarium supplicium*, in Lege Burgund. tit. 70. in L un. Cod. Th. de Ædific. publ.

FUSTUARIUS, Ξυλοκόπος, ὁ κόπτων ξύλα, in Gloss. Græco-Lat.

In pœnis publicis moderatam ξυλοκοπίαν, seu fustigationem, leviorem fuisse flagellatione quidam colligunt ex l. 7. 10. 28 & seqq. D. de Pœnis. Contra Cujacius in Paratit. ad tit. Cod. de Emendat. servor. Vide Guillelmum Vorstium ad Rabbi Maimonidem de fundamentis Legis p. 76. 77. Petrum Pithœum ad Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. & supra in *Baculare*.

FUSTIS, Arbor justæ magnitudinis. Lex Salica tit. 27. §. 28. Edit. Heroldi *Si quis arborem post annum quam fuerit signata, præferit, &c.* Ubi ad marginem ex MS. alio: *Si quis in silva Fustem alienum signaverit, & non capulaverit, &c.* Monachus Centulensis lib. 1. Miraculor. S. Richarii num. 2. *Quadam autem die dum rura illius circuiret, super jam dictam fagum venit: quam dum euermem esse intuitus esset, jussit incidi, & quia apta esset ad ministerium foci indicavit. Cui sui servi professi sunt id minime hoc audere perpeti, eo quod paterna traditione didicissent illum esse feeratum Fustem, &c.* [Computus gabellæ S Simphoriani pro D. Comite Sabaudiæ an. 1321. to. 2. Hist. Dalphin. p. 160. *Cum viginti tribus hominibus qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad guerendum, emendum & charreiandum usque Rhodanum & inrazellandum dictam Fustem super aquam* Miracula S. Angilberti sæc. 4. Ben. part. 1. p 133. *Consecudens cujusdam magnæ arboris Fustem, &c.* Occurrit non semel in Charta Tolos. an. 1272. superius laudata; & in alia an. 1423. apud Stephanotium in Antiquit. Occitan. part. 1. pag. 389.] Manet etiamnum vocis vestigium: silvas enim, in quibus sunt proceræ arbores, *Bois de haute fustaie* dicimus.

¶ FUSTIS LECTORUM, Sponda, Gall. *Bois de lit*, Lecti compages lignea. Guidonis Discipl. Farfens. c. 47. *Hes versus scriptos habeat camerarius in Fuste Lectorum, sive in plumatis ipsorum in dormitorio Fratrum:*

Lectulus en Fratrum venientium cernitur istic:
Sternia Lectorum cernuntur florida Fratrum.

Per Fustem investire. Vide *Investitura*.

¶ Per Fustem et Wantonem, Formula in bannis & confiscationibus adhibita: unde liquet non in investituris & traditionibus tantum usurpatam fuisse. Vetus Formula inter Leges Ludovici Imp. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 130. col. 1. *Domne Comes, sic dico: per istum Fustem & istum Wantonem mitto omnes res de Martino in baunum*. Ibidem col. 2. *Per istum Fustem & istum wautum tollo omnes res ejus de banno*.

¶ Fuste ad Fustem, Formula qua in chartis utebantur ut mensuram cumulatam & radio præcisam significarent. Charta an. 1222. ex Tabular. Corbeiensi; *Concesserunt quatuor modios frumenti de territorio de Taues in grangia sua . . . ad mensuram ejusdem villæ Fuste ad Fustem mensuratos*. Alia ann. 1234. ex eodem Tabular. *Noverint ... quod ego Hugo de Folliaco miles homo legius Ecclesiæ Corbeiensis tenerem de eadem Ecclesia cum alio feodo meo septem modios & septem sextarios frumenti Fuste ad Fustem ad mensuram Corbeiensem*.

Cum Scuto & Fuste se Defendere, in Lege Longobar. lib. 1. tit. 25. §. 76. lib. 2. tit. 55. §. 29. Vide *Campio, Duellum*.

Fustes ad Sepulcra Ponere, Superstitionis paganicæ species, apud Conradum Uspergensem an. 1124.

Fustes Alninos *super caput frangere*, in Lege Salica tit. 36. [quo signo quis parentibus nuntium remittebat.]

Fustes, Naves ita appellatæ. Bernardus *de Breydenbach* in Itiner. T.S. *Vidimus Fustes & grippas cum navibus armatis applicare in portum*.

¶ FUSTONYUM. Vide *Fustanum*.

¶ FUSTUARIUS. Vide *Fustis*.

¶ FUSTUM, Vox generica quæ lignum, vel trabem significat, Gall. *Piece de bois*. Charta ann 1209. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1091. *Tunc nos faciemus destruere ipsum bastimentum quod super Ecclesia de Aristot noviter est ædificatum de Fuste videlicet & petra, & ut magis sit firmum, &c.* Instrum. an. 1309. tom 1. Histor. Dalphin. p. 98. *Item quodlibet Fustum quod vocatur Tinons, vel antenna debet 5. sol. Item Fustum quod vocatur Panna debet 12. denar. Item unum Fustum quod vocatur Roudellum*. Charta an. 1329. ex Arch. S. Victoris Massil. *Quatum cruces de cupro & aliam de Fusto*.

¶ FUSUM Lapideum, f. Crusta gypsea. Acta SS. Junii to. 1. p. 105. ubi de S. Symeone recluso: *Dehinc Fusum quid Lapideum coloris jecorii superficiem tumuli tegens, amoto illo, rursum, ut moris est sepulcrorum, conspicitur coopertarium*.

FUSUS, Mulier, vel muliebrius sexus, cui *Fusus*, ut viro *gladius* & *arma*, competit in Lege Angliorum & Werinor. *Hæreditas ad Fusum à lancea transire* dicitur, quæ ad filias transit: *Tomber en quenouille*, nostris. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 15. §. 3. *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte gladii esse debet: ad utensilia vero, seu geradam, cognatus, id est, ex parte Fusi, seu mulieris, duntaxat admittitur. Hoir de quenouille*, in Consuetud. *de la Rue d'Indre*, in Blesensi pago art. 7. filia patris hæres. Viget Proverbium apud Italos: *Far d'una lancia un Fuso*, quod est *redurre una cosa grande à tant' estremità che non servi à niente*, apud Academicos Cruscanos. Vide Achmetem Onirocrit. cap. 249. extr. & infra in *Gladius*.

Fusus Argenteus mulierum sepulcris appensus. Ditmarus lib. 2. p 25. de filia Ottonis Magni Imp. Conradi Franconiæ Ducis uxore: *In Ecclesia Christi Martyris Albani in Moguntia flebiliter est sepulta, cujus Fusum argenteum in ejus memoria ibidem est suspensum*. Ita olim Tanaquillæ, Tarquinii prisci uxori, statuam posuere Romani, lanam, fusum & colum tenentem, in probitatis ac virtutis muliebris argumentum, uti testantur Festus, Plinius lib. 8. c. 48. & Plutarchus Probl. 30. Quippe, ut ait Fulgentius lib. 2. Mythol. *Laborem manuum & operationem libidinosa mulier non diligit*. Sane cum *fusus*, feminarum *gladius*, vel certe *scutum* dicatur, quo scilicet contra desidiam sese tuentur, admodum vero simile est inde profluxisse, ut earum insignia in *fusis* describantur, vulgo *lozengiis* dictis; quod, ut censet Scaliger ad Varron. lauri foliorum speciem referant, quasi *laurengiis*, quorum figura eadem est, quæ fusorum. Sed & feminarum sigilla cerea, Diplomatibus appensa, fere semper ea forma ac figura conspiciuntur, in quibus effinguntur dextra aviculam, vel lilium, aut quid simile, tenentes, depictis ad lævam armorum insignibus.

Fusus Reg. lib. 2. c 3. *Et leprosus, & tenens Fusum, &c.* Ubi auctor Mamotrecti: *Fusus est instrumentum filandi. Fusum quidam dicunt in loco isto breve ventilabrum de foliis palmarum, quod volvitur inter digitos instar Fusi: vel instrumentum ligneum cum duabus vel tribus tabellis, quas concutit leprosus quærendo panem*. Græca editio, κρατῶν σκυτάλης, id est baculum, quo gressus suos dirigat: Nam Aquila hoc loco τυλλόν habet. [Mamotrecto consentit Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fusus, Fusel à filer*.]

FUTHWITA. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. ult. *Si autem retineatur, vel divadietur, vel implegietur ibi, blodwitta & Futhwita poterit aggregari*. Sed legendum *Fythwita*, quæ vox *forisfactura pugnæ* exponitur in veteri Gloss. Saxon. Vide *Fyhtwita*.

¶ FUTIS, *Vas in templo ubi reponebatur quod de sacramento restabat*. Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Futis, Une maniere de vaissel de temple, large dessus & estroit par dessous. Futum*, apud Varronem.

¶ FUTRUM. Vide *Feltrum*.

¶ FUTT. Vide *Fod*.

¶ FUTUARE, *Verbum satis commune per quod jactura humani generis restauratur; scilicet, Coire*. Johan. de Janua.

FUTURARE, Differre. Architrenius lib. 1. c. 2.

. . . Hodiernos crastinat actus,
Et quod præteritum nunquam facit usque Futurat.

¶ FUX, pro *Faux*, Ostium fluminis, Gal. *Embouchure*, in Annal. Genuens. ann. 1204. 1214. 1242.

FUXOLANA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ FUXOLIUM, Gabellæ chartula, interprete Macro in Hierolex vel ipsum sigillum, quod Chartis appenditur. Bulla Eugenii IV. PP. an. 1436. tom. 2. Bullar. Casin. p. 321. *Aliis quibuscumque redditibus, seu bonis, ac mensurationum, gabellationum, bullarum & Fuxolii . . eximimus*. Vide *Belleta*.

FYHTWITA, Amerciamentum pro conflictu: *Melleta*, Ranulfo Cicestrensi lib. 1. Histor. c. 50. Brompton. *Fyhtwite, emenda, proveniens, ex contentione*. [*Fyzwyte, Amerciamentū pro pugna*, in Glossariolo ad calcem Codicis MS. de quo Wanleius pag. 284. Regest. Priorat Kokesford. apud Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Fitkwite, i. si pugnaverint & percusserint se, quamvis sanguinem non extraxerint, Prior habebit inde amerciamenta*. Ibidem *Flitwite, i. Quod Prior teneat placita in curia sua de contentionibus & conviciis hominum suorum & habeat inde amerciamenta*.] Aliis, mulcta ob commissam pugnam in perturbationem Pacis, quæ in exercitu Regis 10. solidorum erat. MS. Codex: *Fightvvitha, id est, Forisfactura pugnæ*. Vox Saxonica, conflata ex fyht, pugna, & pite, mulcta. Leges Edmundi cap. 3. *Et nolo, ut aliqua Fihtvvite*

vel

vel mambota condonetur. Leges Canuti capit. 22. apud Bromptonum: *In Denelaga habet Rex Fyhtwitam. i. forisfactum pugnæ, & Fyrthwite, i. forisfactum expeditionis*. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 80. *Si homicida divadietur ibi, vel cravetur, Fithwytam recipiat*. Alii Codd. habent *Fitwwtam*, & *Fihtwitam*. [*Fietwita*, in Charta Henrici II. Regis Angl. ex Archivo Beccensi.] Vide *Fihtwita* & *Fletwite*.

¶ FYLACTERIUM, Theca, in qua reconduntur Sanctorum Reliquiæ. Hist. Beccensis MS. pag. 56. n. 12. ex Archivo ejusdem Monasterii: *S. Præsul Maurilius . . dedit venerabili Herluino Abbati duos capillos B. Virginis Dei genitricis Mariæ, qui anno 1134. cum aliis reliquiis inventi sunt in Fylacterio gemmis ornato*. Vide *Phylacterium*.

¶ FYLARGIRIA, Græc. φιλαργυρία, Amor pecuniæ. Litaniæ SS. in MS. S. Martialis Lemov. circa sæculum x. exaratæ: *A spiritu Fylargiriæ, libera nos Domine*.

FYRDERINGA, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. inter crimina, quorum cognitio ad solum Regem spectat, recensetur: ubi Spelmannus legit *Fynderinga*, aitque, forte *thesaurum inventum* significare. Sed potius videtur esse hoc loco *Fyrderinga*, expeditio, seu expeditionis ad summonitionem non initæ delictum, ex Saxon fyrderung, i. expeditionis apparatus, est enim fyrd, & fyrde, exercitus.

¶ FYREBOTE. Vide *Firebote*.

¶ FYRTHUNGA. Vide *Firthunga*.

¶ FYRTHWITE, FYRWYTE. Vide *Fyhtwita*.

G

G LITTERA numeralis, quæ 400. denotat: unde versus:

G. Quadringentos demonstrativa tenebit.

seu ut habet Ugutio:

Ergo quater centum, G. nunc caudata ....

Eidem literæ si linea recta superaddatur, quadringinta millia significat.

G seu g. in Codd. MSS. mediæ ætatis usurpatur pro Senario. Vide libros Sacrament. Eccles. Rom. p. 201, 205. 207. 260.

G. *In superscriptione cantilenæ, ut in gutture gradatim garruletur, gemine gratulatur*. Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscript. cantilenæ*. Vide *A*.

¶ G. nonnunquam mutatur in B. sicque à *Figendo*, *Fibula* dicta est. Pluries pro C. scribitur, ut mox videre est in *Gaba*, *Gabata*, *Gabia*, &c. Apud Gallos in D. sæpius: à *Plangere*, Gallice *Plaindre*, à *Pingere*, *Peindre*, &c. derivantur. Apud Hispanos frequentius in H. ut *Hermano* pro *Germanus*. At nulla familiarior hujus litteræ mutatio quam in V. ac præsertim in W. & vicissim. *Willelmus* & *Guillelmus* perinde scribuntur, & alia bene multa vocabula, quæ passim occurrunt.

¶ GAAGNAGIUM. Vide *Gagnagium*.

GABA, Via, quasi *Cava*; quomodo *rugam* hodie dicimus, quod *rugæ* frontis formam effingat. Charta ann. 1216. apud Ughellum tom 2. Ital. sacr. pag. 770. *Et limites tales esse censentur, videlicet à pede via, venit sursum à massaria de Petralonga, & respicit ad filum cum* Gaba, *seu via, quæ vadit, &c.* Charta Ital. ann. 1345. *Si aliquis foliaverit aliquas cavas, vel scalnaverit, seu spoliaverit, caligerit salices, ulmos, vel alias arbores seu & super alienas* Gabas, *solvat pro pœna sol. 3. & totidem, pro emenda*.

GABIA, Idem quod *Gaba*, Via, platea. Charta Philippi Episc. Amalphitani ann. 1281. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p 301. *Et quia providimus, satis esse decens & conveniens, ut in vigilia translationis ipsius, novem Ecclesiæ nostræ civitatis inferius subscriptæ deferrent arbores cum floribus, & magnis columbris rosarum, induximus Rectores prædictarum Ecclesiarum, ut in vigilia ipsius translationis qualibet ipsarum Ecclesiarum deferret & offerret nobis in* Gabia *Ecclesiæ, quam propter hoc fieri fecimus, arborem suam & columbrum rosarum, &c.*

¶ GABALUM. Vide *Gablum*.

¶ GABALUS, GABALA, *Crux, patibulum*. Laurentius in Amalthea. Vide *Gabulum* 1.

GABAR. Gl. MS. Regium: *Calonis, Gabar militum*.

GAB

¶ GABARA, GABARES, GABARUS. Vide *Gabbara*.

GABATA, GAVATA. Isidorus lib. 20. c. 4. *Lancis, Gavata, quasi cavata, g pro c. litera posita*. Perperam *Gravata* editum. Papias: *Gabata, Patena, vas, quasi cavata*. Ugutio: *Simpuvium, genus poculi, quod & Gabata, vel Grabata dicitur*: Joan. de Janua: *Gavata, vas escarium, quasi cavata; & differt à concha, quia hæc est cavata, illa concava*. [Quibusdam tamen idem ac concha fuit, ut videre est to. 4. SS. Junii p. 756. *Oblata Gabata seu concha ex auro purissimo, pensante libras* xxx. *pretiosisque vestibus*.] Gloss. Lat. Gall. *Gavata, Vaisseau à garder viande*: [in Sangerm. MS. *Vassiau ou vaziau à mettre ou porter viande*.] Glossæ Basil. καβάθι, γάβατα. Theophanis verba, εἰς τὸν καυκίον πίνεις, vertit Miscella, *In Gabata bibisti*. Est igitur *Gabata*, seu *Gavata*, lancis genus. *Gabatam* dixit Martialis lib. 7. Epigr. 48. *Gavatam* recentiores aliqui. Fortunatus lib. 11. Poem. 9.

Carnea dona tumens argentea Gavata perfert.

Exstat Epigramma Ennodii, quod est 9. cum hoc lemmate: *De compostile habente septem Gavatas*, hoc est, lances, vel discos. Glossæ Pithœanæ, ex quibus emendandæ Isidorianæ: *Paropsis, Gavata, catinus*.

GABATÆ non semel inter ministeria sacra reponuntur à Scriptoribus: *Gabatæ medianæ anaclcæ*, *Gabatæ liliatæ*, *Gabatæ colinellatæ*, vel potius *columellatæ* occurrunt etiam crebrius in Hist. Episcopor. Autisiodor. capit. 20. *Gabatæ electrinæ*, apud Anastasium in Vitis PP. pag. 34. *Gabatæ aureæ Saxiscæ*, pag. 72 165. *Gabatæ interrasiles*, p. 121. *Gabatæ aureæ fundatæ*, p. 122. *Gabata aurea purissima interrasiles, filopares*, p. 165. 174. Sunt autem hoc loco *Gabatæ*, lances seu disci in Ecclesiis, à laquearibus pendentes, cereis vel lampadibus instructi. Idem Anastasius p. 158. *Necnon & Gabatas fecit, ex auro purissimo, quæ pendentes in pergula ante altare*. Pag. 131. *Fecit Gabatas sex cum Cruce ex argento purissimo, quæ pendent ante arcum majorem*. Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. pag. 236. *Gabatas argenteas cum lampadibus obtulit, & continuatim vigiliis ardere præcepit*. Adde eumdem Anastasium pag. 118. 165. 174. & Ademarum Cabariensem in Chron. apud Labbeum p. 179.

¶ GABATHA, in Actis SS. Maii to. 3. p. 393. Junii to. 2. p. 150. & p. 573.

GABATUS, apud Anastasium pag. 46.

GABATOR, *sive Gabitor, dicitur homo jocosus*, in Glossar. Cambronensi. Etiamnum *se Gaber de quelqu'un*, dicimus pro *aliquem irridere*. [Etymon à Britannico *Goap*, vel *Goab*, Irrisio, jocus; *Goapa*, locari,

pari, irridere; *Goapaer*, Jocnsus, irrisor, Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Le ternetent à Gaberie,
N'i a celui qu'il ne s'en rie.]

GABBARA, Gabares. Ita vocabant Ægyptii mortuorum condita cadavera, quæ alii *Mumias*. Papias: *Gabberi, inclusi barbari: unde Gabbares, mortuorum corpora condita*. Gloss. Isid. *Gabarus, insulsus, barbarus, unde Gabares mortuorum*. [Eædem Glossæ: *Galbares, Mortuorum condita corpora*. Scribe *Gabares*.] Ita etiam Ugutio eum unien b. S. Augustinus de diversis Serm. 120 c. 12. *Ægyptii soli credunt resurrectionem, quia diligenter curant cadavera mortuorum: morem enim habent siccare corpora, & quasi ænea reddere, Gabbaras ea vocant*. Vide Scaligerum Epist. 198. & in verbo *Mumia*.

GABBARUS, Squilla, piscis. Gloss. Gr. Lat. Κα-ρίς, *Scilla, Gabbarus*. Ita in MS. Editum habet, *Galbacus*. Joan. Archithrenius lib. 1.

In his quinque pedes produxit Gabbarus artus.

In Consuetudine Burdegalensi art. 116. *Gabarre* est navicula amnica, *Gabarrier*, navicularius. Cujus vocis etymon ab Hebræo accersit Steph. Guichartus. Computum Barth. *du Drach*, Thesaurarii Guerrarum ann. 1338. *Mises & depenses pour prendre, amener & assembler plusieurs nefs, Gabarres, & autres choses necessaires aus pons & aus passages sur la riviere de Garonne*. Vide *Gabbara*.]

¶ GABBIA, Carcer. Vide in *Gabia*.

¶ GABEISIO. Vide *Gambeso*.

GABELLA, pro Præsidio militari, *Garnison*, non semel usurpatur à Raimundo Montanerio in Hist. Catalanica Regum Aragon. cap. 205. 206. 207. 249. [Vide alia notione in *Gablum*.]

¶ GABERINA, *Arca*, in Gloss. Isid. scilicet qua mortuorum corpora conduntur. V. *Gabbara*.

¶ GABERNA, pro *Gaberina* legitur apud Martinium in Lexico.

GABETTUS. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295. *Item una reliquia cristallina, cum duobus Gabettis argenti deauratis, quam supportant duo Angeli, &c.*

GABIA, Cavea, unde vocis etymon: Italis *Gabia*, & *Gabbia*, nostris, *Cage*. Gloss. Gr. Lat. Γαλεά-γρα, *Gabia*. Occitanis *Gabio*: ex quo *gabiones*, urbium & castrorum munimenta ex pluribus sportulis terra oppletis educta & erecta. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricult c. 4. *Accipitres.. ponantur mense Martio vel Aprili in Gabia magna*.

Sumitur etiam pro carcere. Vetera Acta de Jacobo ultimo Rege Majoricarum, *D. Jacobus per annos 3. & ultra in tristissimis & durissimis carceribus fuit per Regem Aragonum, & in Gabia ferrea noctibus & diebus, cum dormire volebat, reclusus*. [Chron. Veronense ad ann. 1230. apud Murator. tom. 8. col. 624. *Et post paucos dies conducti fuerunt in palatio Communis Veronæ, & in Gabiis carcerati*.] Petrarcha p. 1. Son. 4.

In cosi tenebrosa, è stretta Gabbia
Rinchiusi summo.

¶ Gabbia, Eadem notione. *Posuerunt ipsum in quadam Gabbia de ligno, de duabus partibus compeditatum*, in Chronico Astensi apud Murator. tom. 11. col. 145.

¶ Gabia, Carchesium, Gall. *La hune ou la cage qui est au haut du mat du navire*. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1264. apud Murator. to. 6. col. 532. *Erant autem naves tres, una quarum major erat aliis, & tarida magna cum Gabiis, panzonus unus, galeæ duæ, & sagittea una*. Aliud est in Litteris ann. 1312. apud Rymer. tom. 1. pag. 163. *Cum balistariis, & servientibus, & duabus Gabiis suis*.

Gabiola, diminutivum à *Gabia*, Carcer, Gall. *Geole*. Gloss. Gr. Lat. Ζωγρεῖον, *Caviola*. Charta an. 1222. in Tabulario Campaniæ Thuano: *Erunt liberi à tallia & tolta, & custodia totius villæ, turris, & Gabiolæ, neque ibunt in chevaucheiam, &c.* Occurrit ibi pluries. Habetur alia ejusdem tenoris ann. 1209. apud Pithœum ad Consuet. Trecens. art. 2. Observat Salmasius ad Vopiscum, ubi apud hunc Scriptorem hæc leguntur in Probo: *Neque enim erat bestiarum impetus ille, qui esse è caveis egredientibus solet*; Palatinum Codicem præferre, à *cabeis*; nam ita, inquit, scribebant, *cabeam*, vel *cabiam*, unde diminutivum *Cabiola*, & *Gabiola*. Vide *Gaba*.

¶ GABINETUM, *Cimelium*, apud Laurentium in Amalthea, Gall. *Cabinet*.

¶ GABIOLA. Vide *Gabla*.

¶ GABITOR. Vide *Gabator*.

¶ GABLAGIUM. Vide in *Gablum*.

GABLUM, Census, tributum, reditus: ex Saxonico gafol, vel gafel, eadem notione: illud vero ex Hebræo *Gab*, quod idem sonat, si Guichartum audimus. [Rectius à *Cabal*, recipere, deducitur. Chartularium SS. Trinitatis Cadomensis fol. 27. verso: *De bautone receperunt firmari 26. virgas terræ & dimid. decem & septem harum ad opus, 9. & dimidiam ad Gablum*.] Domesdei: *Wallingford continet 276. hagas, reddentes 9. libras de Gablo*. Alibi: *Oxford. Hæc urbs reddebat pro theolonio & Gablo Regi 20. lib. & sextarios mellis Comiti Alpharo 10. lib.* Occurrit ibi non semel, & in Legib. Inæ Regis cap. 6. 25. & Henrici I. cap. 56. in Charta Guillelmi Nothi Regis Angl. an. 1082. pro fundat. Abbat. S. Trinitatis Cadomensis apud Acherium in Notis ad Vitam Lanfranci p. 34. in alia Edvv. Confessoris apud Seldenum de Titul. honor. 2. part. cap. 5. p. 618. in Monastico Angl. to. 1. p. 20. 437. 560. 624. to. 2. p. 969. apud Will. Thorn. ann. 1343. apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd* p. 177. &c.

Gaulum, pro *Gablum*, Charta Philippi Comitis Flandriæ an. 1176. apud Buzelinum in Gallo-Flandr. l. 2. c. 22. *In eodem pago villam Salliacum cum vivario, molendino, furno & Gaulo: villam etiam Gaugiacum ... & totum Gaulum ejusdem villæ .... In pago Atrebatensi villam Bariacum, & Gaulum cum omni integritate*.

Gablagium, Idem quod *Gablum*. Tabularium Fiscanense ann. 1260. fol. 51. *Et manentes in ea debent ire ad furnum, & molendinum ipsius Abbatis, & debent Gablagium, & alia jura per annum*. Fol. 88. *Et custus meus in die Veneris proxima post festum sancti Martini hiemalis, quando Gablagium colligebatur per villam*. Occurrit præterea in Charta Henrici II. Regis Angl. pro Abbatia S. Mariæ de Voto.

¶ Gablaigium. Polyptychum Fiscanense ex Charta an. 1235. *Dominus Radulfus de Argentiis tenet unum masagium ... unde reddit sex denarios de Gablaigio & sex denarios de porprestura*.

¶ Gabalum, Eadem significatione. Charta anni 1360. apud Rymer. to. 6. p. 215. *Absque custuma, subsidio, pedagio, Gabalo, aut alia redeventia, seu impositione qualicumque*.

Gabulum, Eadem pariter notione, apud Will. Thorn. p. 1788. 2078. 2130. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 577. 594. &c. Charta MS. M. Abbatis S. Vedasti Atrebat. an. 1245. *Cum mota esset contentio ... super Gabulo Atrebatensi & receptione ipsius*. Infra: *Insuper dictus Bajulus ordinavit, quod Gabulum supradictum mensurari debet ad talem mensuram, ad quam homines vendunt & emunt in foro Atrebatensi*. Ibidem: *Si eniam homo non manens super terra debente Gabulum, velit terram debentem Gabulum abanare, ipse potest quemlibet*

libet mencaldatam terræ abanare pro una boistella avenæ. &c. Ubi *Gabulum* sumitur pro præstatione agraria, & *blado*, quod ex messibus domino penditur. [Apud *Madox* Formulare Anglic. p. 313. *Sciatis quod nos concessimus Abbati & Conventui de Bruera allocare & elongare Gabulum boveriæ suæ*. Vide *Gavalum*.

GAVELUM, GAVULUM. Chartularium S. Vedasti Atrebat. notatum V. pag. 143. *Abbas hujusmodi corrodia pro Gavuli commutatione redemit*. Ibidem: *De Consuetudinibus Gavuli. In villis igitur S. Vedasti quæ Gavedum solvunt, debent singula curtilia duos mancaldos avenæ, unum denarium ad deductionem, unum panem ad canes & unam gallinam ad aves Comitis; carruca modium avenæ, dimidia carruca dimidium modium, terra ad unum jumentum quatuor mancaldos, Feodi liberi sunt, terræ dominicatæ S. Vedasti liberæ sunt à Gavelo*.

HAGABULUM, Idem quod *Gabulum*. Monasticum Anglic. to. 2. p 32. *Habent & dicti Canonici ... 30. acras terræ in libera eleemosyna, salvo Hagabulo Domini Regis, quæ solvunt singulis annis Ballivis Dom. Regis ... 57. sol.* Occurrit ibi semel ac iterum.

GABULARII, Gabulo, seu gablo obnoxii. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 1020. *Et omnia prata ... eisdem concedo, salva communia Gabulariorum meorum de Pulla post fenum collectum & abductum*. Vetus Charta Anglo-Gallica apud Spelmannum in *Villanus*: *Frankes tenants, coterols, ou Gabellators*.

GABELLA, Vox ejusdem originis & notionis ac *Gablum*. Nam qui aliunde etymon arcessunt, toto cælo aberrant. Varias horum sententias collegit & expendit eruditus Menagius in Origin. Gallicis & Italicis, quem fugit Saxonicum etymon, cæteris ab eo allatis longe probabilius. Walsinghamus in Ricardo II. pag. 243. *Eo quod totiens non tam aporiassent, quam despoliassent patriam diversis taxis, quas Gabelas appellant*. *Datiæ vel Gabellæ*, apud Sanutum lib. 3. part. 15. cap. 25. extremo. Leges novæ Reip. Genuensis ann. 1576. capit. 2. *Publica vectigalia, quas Gabellas passim nuncupamus*. [Litteræ ann. 1289. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 49. *Item nobilis in subsidium expensarum, quas eum propter hæc & suam & suorum defensionem facere oportebat, quadam pedagia in terra sua de novo auctoritate propria imposuit, & tam pedagia ipsa sic imposita quam quoddam aliud genus pedagii quod Gabella vulgariter appellatur hactenus per prædecessores suos consimiliter impositum*. Litteræ Humberti Dalphini Vienn. apud Stephanotium Fragm. hist. tom. 7. *In tota terra nostra sint immunes & franchi ab omnium pedagiorum, Gabella & tributorum præstatione, &c.* Hist. liberationis Messanæ à Comite Rogerio apud Murator. tom. 6. col. 623. *Nullo unquam tempore ... tallia, collecta, angaria, perangaria, ecbioma, Gabella, mutuum, extersio jaciatur, imponatur*. Vide *Gabella*.] Ita usurpatur pro quovis tributo, in Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1129. apud Bonfilium Constantium in Hist. Sicil. part. 1. libr. 4. ut & apud Scriptores Italicos, Joan. Villaneum lib. 6. c. 60. lib. 8. c. 9. lib. 9. c. 16. lib. 10. c. 19. 196. Matth. Villan. lib. 7. c. 81. &c.

GABELLA VINI. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 78. *Gabellum in vulgo dicitur certa quota, quæ datur de certis vasis vel mensuris Vini vendendi, domino terræ vel Communi civitatis*. Occurrit etiam in tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 576. [& in Epist. Nicolai Papæ V. Carolo VII Franc. Regi. Statuta Arelat. MSS. art. 171. *De Gabella vini ... Quilibet Arelatensis solvat pro singulis modiis vini, quod vendet, XII. den.*] *Gabelle de Vins*, in Statutis Ducis Bullionensis art. 572.

GABELLE DES DRAPS. Rotulus ann. 1332. *L'on souloit rendre de l'imposition de la Gabelle des Dras de la Senechaussee de Carcassone 4500. liv. T. par an, laquelle fu abatue l'an 1333. parmi France*.

¶ GABELLA PISCARIÆ, f. Lex scripta quæ continebat *Gabellas* ab iis qui vendebant pisces, exsolvendas. Statuta Massil. lib. 1. c. 49. *Item, Statuimus quod aliquis extraneus vel civis non possit vendere pisces nisi in piscaria communis, vel ante bruginos in scarie navium, secundum quod continetur in Gabella Piscariæ*.

GABELLA SALIS. Consuetudines Municipales Aquarum mortuarum oppido concessæ à S. Ludovico an. 1246. *Sed neque Gabellæ Salis, seu alterius mercimonii possint ibi fieri contra homines villæ*. Ex quibus docemur *Gabellam*, quæ vox hodie salis tributo unde adscribitur, longe ante Ludovicum Magnum, seu *Longum*, exstitisse, quem illius auctorem quidam volunt. [Consule Probationes Hist. Monmoren. p. 58.] Habetur in Regesto Cameræ Computorum Parisiens. signato B. incipiente ab anno 1330. & desinente in an. 1340. f. 156. Statutum Philippi Regis an. 1331. quo, ut hostibus suis obsisteret, ad levius subditorum gravamen, aliquot salinaria horrea intra regni fines instituit, quorum procuratores, commissarii, ac supremi judices (*Souverains Commissaires, Conducteurs & Executeurs desdits Greniers & Gabelles*) delecti fuere Mag. Guillelmus *Pinchon*, Archidiaconus Abrincensis, Petrus *de Vilain* Archid. Parisiensis, Mag. Philippus *de Tire*, Thesaurarius Bajocensis, Magister Requestar. Hospitii, Mag. Rainaldus *Chavian*, Guido *Chevrieres*, Artus *de Provins*, Milites, & Mag. Jacobus *de Benlon*. Qui quidem procuratores, in alio Statuto 2. Octob. an. 1342. dicuntur *les Deputez sur le fait du sel*, Joan. Abbas Laudun. in Speculo Hist. MS. l. 11. c. 71. *En ce meismes an (1342.) mist le Roi une exaction au Sel, laquelle est appellee Gabelle, dont le Roi aquist l'indignation & malegrace tant des grans comme des petits, & de tout le peuple*.

Postmodum vero, cum vererentur Franciæ Ordines, ne ejusmodi salarium vectigal, fiscale perpetuumque fieret, & Principis ærario in posterum adscriberetur, pollicitus est idem Rex Edicto 15. Febr. ann. 1345. se, cum primum Regnum ab ingruentium bellorum metu vacaret, illud sublaturum. Exstat præterea Statutum aliud Joannis Regis 28. Decemb. ann. 1355. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Paris. signato C. f. 203. cujus meminit Froissartes 1. vol. cap. 155. quo ex universorum ordinum consensu rursum in toto regno impositum ac exactum est salarium tributum, pro bellorum impensis.

Rege postmodum in Pictavensi prælio ab Anglis capto, rursum, inter cætera tunc temporis ad illius redemptionem imposita tributa, *Gabella Salis* à Parisiensibus ad annum permissa Carolo Delphino, intra Vicecomitatus Parisiensis limites, 11. Augusti an. 1358. moxque totius salis, quod Parisiis tum exstitit, intra 13. ejusdem mensis recensionem 28. Octobr. subsequentis salis modio 60. scutorum aureorum pretium est impositum, quorum 26. essent mercatoris, 34. Ducis & Ædilium urbis: ac Ducis quidem 26. Ædilium vero 8. Demum 26. Novembris ejusdem anni salis modio centum scutorum pretium fuit indictum, quorum 26. essent mercatoris, 56. Regis, & 18. urbis: quod auctum postmodum fuit 1. Febr. subsequentis.

Inito denique ad Brettiniacum cum Anglis fœdere, quo Joannis redemptioni satisfieret, ab eodem Rege litteris 5. & 18. Decembr. ann. 1360. varia fuere indicta tributa, atque in iis salarium vectigal, quod *Aide sur le sel*, appellatum fuit, ut & *Gabelle de sel*, in Chronico Flandriæ cap. 111. extremo. Describuntur eæ in 8. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 12 & 13.

Exin-

Exinde Gabella, seu salarium istud vectigal, ut cætera pæne tributa, quod in regni necessitates ex trium ordinum consensu, solebat indici, in fiscalem & perpetuam pensitationem transiit, quæ pro arbitrio Principis in immensum postea excrevit. Jo. Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ c.35. *Præterea non patitur Rex (Franciæ) quemquam regni sui salem edere, quem non emat ab ipso Rege, pretio ejus solum arbitrio affesso. Et si insulsum pauper quivis mavult edere, quam salem excessivo pretio comparare, mox compellitur ille tantum de sale Regis ad ejus pretium emere, quantum congruet tot personis, quot ipse in domo sua fovet.* Tradit Ægidius de Roya an.1450. Philippum Ducem Burgundiæ & Comitem Flandriæ, *more Regum Franciæ petiisse à suis de Gandavo, concedi sibi Gabellam Salis*, quam ab iis denegatam idem scribit. Sed & ab Andronico Seniore Imper. CP. exactam refert Pachymeres lib. 10. cap.9. Vide Constit. Siculas lib. 1. tit. 87.

¶ Gabellare, Gabellam exigere. Litteræ Johannis Franc. Regis an.1363. to.3. Ordinat. p 623. *Quod dictum sal semel duntaxat debeat & possit Gabellari & non ultra, imo ex quo fuerit semel Gabellatum, emptor salis possit dictum sal ubique libere portare & vendere, vel aliter modo quolibet explectare.*

Gabellati Bajuli, in Constit. Sicul, lib 1. tit. 57. *Bajuli, qui in Gabellam vel credentiam Bajulationes suas administrandas suscipiunt*, tit.59. §.1. qui præposituras suas *ad firmam* tenent, Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. c.49. *Tuit li Camberlanc & li Baills, puis qu'il auront recen aministrer les Bajulations en Gabelle, quo il facent ferment, &c. Gabellato*, Italis est, quidquid tributo & præstationi est obnoxium. Matth. Villaneus lib.7. c.81. *L'altro cose, ch'entravano con somme, o on carra, tutte erano Gabellate.*

¶ Gabellatores, iidem qui infra *Gabelloti*. Extractum computi Gabellæ S. Symphoriani an.1321. tom. 2 Hist. Dalphin pag. 159. *Libraverunt Gabellatores in pretio triginta novem duodenarum fileriarum magnarum.* Ibid. ex Instrum. an.1337. p.335. *Eisdem administratoribus responderi facere promisit per bayllivos, judices, castellanos... Gabellatores, &c.* Instr. an.1471. apud Rymer. to. 11. p. 727. *Gabellatoribus, custumariis, scrutatoribus, &c.*

Gabelloti, Cabelloti, Gabellarii, publicani, vectigalium & tributorum redemptores, in Constitut. Sicul. lib. 1. titul. 59.76. Charta Friderici Regis Siciliæ an. 1305. pro mercatorib. Majoricensibus MS. *Quilibet mercator selvat tantummodo Cabellatis, seu Credenteriis dohanarum maris terrarum locorum ejusdem insulæ Siciliæ ... Glesfatum auri, &c.* Occurrunt *Cabelloti* in alia ejusdem Friderici an. 1298. apud Roccum Pirrum in Archiep. Messan. p.340. [Instr. an.1389. ex Archivis S. Victoris Massil. *Maria Regina Jerusalem & Siciliæ & Officialibus regiis, nec non Gabellotis arrendatoribus & credenteriis regiæ Gabellæ.*]*Cabellieri* dicuntur Joanni Villaneo lib.10. c.196. lib.12. c. 91.

¶ Gabella, Pensitatio Clericalis. Vita S. Bernardi Menthonensis to.2. Junii p.1078. *Gabellam in no. do paratam ministrando atque vera judicia faciendo.*

¶ Gabulare, Vectigalia, tributa solvere. Chartularium Cadomense: *De ipsis qui Gabulant libere.* Et alibi: *Isti sunt qui Gabulant libere. De operariis Lewinus pro una virgata debet operari quaque die fine Sabbato &c.* Vide *Gablum*.

1. GABULUM, pro *Gabalum*. Nonius c.2. *Gabalum, Crucem dici veteres volunt, &c.* Althelmus de Laude Virg. c.29. de Christo:

Quando Crucis Gabulum, sacrato corpore scandit.

Leges Monachorum Hydensium Edgari Reg. cap. 6. de Christo: *Ligno quippe perditum, ligni scandens Gabulum, genus redemit humanum.* [Gloss. Lat. Gr.Sangerman. *Gabulum*, βάσανος, Tormentum.]

2. GABULUM, pro *Gabalum*, Frontispicium, frons ædificii, ex Anglico à *Gable-head*, Belg. *Geebvel*, Chaucero *Gable*. Will. Thoro. an. 1276. *Comparavit etiam puturam pulpiti in Ecclesia, & Gabuli in refectorio.* Vide *Gablum*.

GABUSIA, Caulis species, quam *Choux Gabus.* *Cabus*] dicimus, apud Petrum de Crescentiis lib. 6. de Agricult. p.324.

¶ GABUTA, Pedum episcopale, in Actis SS. Junii to.5. p.313 Vide *Cambuta*.

¶ GACHA, Gachia, Vigil, speculator, custos, Regestum Belloquadræ & Nemausi an. 1317. fol. 208. v. in Camera Comput. *Item quod homines debent Gachare dictam villam & dominus Rex turrim suam, quam habet ibi & Gacha illius turris debet evitare & revelbare Gachas dictæ villæ.* Computum Castellani Avisan. inter Computa Vienn. in Delphin. an 1318. *Pro expensis IV. Nobilium & VI. popularium qui tenuit dictus Castellanus in custodia dicti castri à die Martis 25. mensis Januarii, qua die decessit dominus Montis-Albani, usque ad diem Dominicam sequentem, qua die dictus D. Dalphinus venit apud Avisanum, cum duobus Gachiis, quæ continue steterunt ibidem IV.lib. XV. sol. IX. den. Vienn.* Vide *Guacha* & *Watta*.

GACHUM. Recensio facultatum Monasterii S. August. Cantuariensis apud Will. Thoro. p. 2010. *De discis & platellis 3300. de scepis & Gachis 8.lib.4. sol. de pisce casco, &c.* Nostri *Gache*, remum & rutabulum vocant. Vide, an hæ notiones huc referri possint.

¶ GACTUS, Navis species, eadem quæ infra *Gatus*, vel Machina Bellica, de qua in voce *Catus*. Chron. Siciliæ ad an.1325. apud Martem. tom. 3. Anecd. col. 90. *Præliaverunt fortiter dictam urbem tam à porta Thermarum infra usque ad Cantonerium maris ... ad scalas, castella, lignaminum Gactos, & innumerabiles quadrelles de balistis unius pedis, duorum pedum leve & torvi, quam in cathena portus dictæ urbis volentes eam frangere cum cokis, thepis, galeis ... & non potuerunt obsessæ ipsi urbi, immo reportaverunt inde ignominiam & damna personarum, scalarum, Gactorum & reorum, (remorum.)*

GADALES. Capitulare de Ministerialibus Palatii, nuper editum à Baluzio c.3. *Similiter de Gadalibus & meretricibus volumus, ut apud quemque inventæ fuerint, ab eis portentur usque ad mercatum, ubi flagellandæ sunt.* Ubi *Gadales* videntur fuisse, qui *Ignoti* dicuntur c. 1. *Si aliquem per eos vel apud vos Ignotum hominem vel meretricem latitantem invenire possit.*

☞ Armoricis *Gadal* est Libidinosus, impudicus, immodestus. Davies in Diction Cambro-Britanno: *Gadales, Meretrix; Gadalus, Libidinosus; Gadaledd, Luxuria, hoc est Lascivia, incontinentia.*

¶ GADDIUM, f. Testamentum, ut *Gadium* accipitur in voce *Vadium*. Tabular. Conchense in Rutheois Ch. 27. *Nihil retines ibi, nisi solummodo Gaddium & pœnitentiam de illis hominibus, qui mansos vel appendarias de parrochia mea tenuerint, hoc est unum denarium pro Gaddio & medaculam pro pœnitentia.* Vide *Gadiator*.

¶ GADERES, ut mox *Gades*. Privilegium Caroli IV. Imp. an.1373. apud Ludewig. to.1. Reliq. MSS. p.375. *Prout in eorum metis, Gaderibus & limitibus circumferentialiter sunt distincta.*

¶ 1. GADES, f. Sepes, Gall. *Haie*; Gadir enim Pœnorum lingua Sepes est, ut habet Papias apud Laurentium in Amalthea. Charta anni 1337. apud Ludewig. to. 6. p. 41. *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie & perfecte usque ad Gades & gre-*

& grenicias villæ Gunzendorff. Ibid. pag. 42. *Donamus etiam præfatæ Civitati .. unum rubum liberum in omnibus metis, Gadibus & greniciis, sicut jacet & jacuit ab antiquo in usus proprios.* Charta an. 1354. ejusdem tom. p. 510. *Prout etiam in suis metis, terminis, Gadibus & greniciis dicta villa & bona limitata sunt circumferentialiter & distincta.* Altera anni 1356. to. 5. p. 576. *Oppidum suum de Plavea cum villis, territoriis ... & cum omnibus & singulis metis, Gadibus, juribus, jurisdictionibus, &c.* Et tom. 2. p. 111. in Chronico Wormat. *Concremata sunt domus omnes mercatorum, & veteres Gades usque ad hospitale.* Hic puto intelligendum locum quemdam sepimentis clausum, ubi merces venales exponebantur.

¶ 2. GADES. Sic à præcedenti voce forte dicti sunt Stipatores Principis, quod eum sepiant & custodiant. Vita SS. Cyrilli & Methodii to. 2. Martii p. 23. *Quapropter in Frontosum principem Swadopluk & suos satellites & in omnes ejus Gades excommunicationis fulminavit sententiam.*

¶ GADGIUM, Stipendium, Gall. *Gages.* Charta Gattonis Vicecom. Bearn. an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 257. *Promittimus ... recipere in solutum stipendii vel Gadgii hospitii nostri.* Vide *Vadium*.

¶ GADIARE, Pignus dare. Vide *Vadium*.

¶ GADIARIUS, Fidejussor, ibidem.

¶ GADIATOR, Curator testamenti. Obitus & fundationes è veteri Martyrologio MS. Eccl. Aquensis: *Ipso die Pontius Murator obiit, pro cujus anniversario Gadiatores ejus dederunt Ecclesiæ S. Salvatoris* XL. *solidos.* Testament. Florentii de Castellano ann. 1398. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: De quibus Missis sit executor & Gadiator D. Episcopus Forojuliensis.* Occurrit hac notione in Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. an. 1193. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 500. in Statutis Massil. l. 1. cap. 28. §. 4. libr. 2. cap. 44. & infra in *Vadium*.

¶ GADIERIUS, ut *Gadiator*, Curator testamenti. Litteræ Bernardi Abb. Fontis-frigidi an. 1233. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 849. *Profitemur & in veritate recognoscimus à vobis Gadieriis Johannis Bistani* (civis Narbon. defuncti) *videlicet Guillelmi Fabro, &c.*

1. GADIUM, Vadum, Gall. *Gue.* Charta Willelmi Vicecom. Massiliæ apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. p. 289. *Ubi Gerreaus fluvius cadit in bedale de supradicto molendino ad Gadium Havelnæ, per quod itur ad Caranilbauum, &c.* [Vide *Gadus*.]

2. GADIUM, Vadimonium, fidejussio, pignus. Vide in voce *Vadium*.

¶ 3. GADIUM, Testamentum, infra in *Vadium*. Hinc *Gadium Spiritale*, ni fallor, in testamento Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Legavit pro suo Gadio spirituali denarios tresdecim.*

¶ GADUS, ut *Gadium* 1. Vadum. Codex censualis Calomontis: *Clodellum prati quod laterat juxta guttam aux Durands, & terminat ad Gadum qui est prope.*

¶ GÆNAGIUM. Vide *Gaynagium*.

GAFANDUS GAFANS. Vide *Gapbans*.

GAFARIA. Testamentum Sancii I. Reg. Portugalliæ æræ 1217. apud Brandaon. to. 4. Moearch. Lusitan. pag. 260. v. *Dedi pro anima mea Abbati Alcump de area mea* 10. *Morabitinos, de quibus faciat unam Gafariam in Colymbria.* Hispanis, *Gafari* & *Cafari*, est malum granatum. Erit igitur Gafaria locus idoneus malis granatis plantandis.

¶ GAFERGARIA. Charta ann. 711. pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 28. *Tibi dono ... quidquid ego juste laborare visus sum, hoc est, casis, curticlis, campis, pratis ... mobili cum immobili cum manentibus ibidem aspicientibus, x. servientes, Gafergarias, bocbasinnas, cum ingressu & egressu, cum omnibus adjacentiis, &c.*

¶ GAFRAND, Hæres. Vide *Gapbans*.

GAFULLAND, Census terræ, ex Saxon. gafel, census, & laod, terra. Fœdus Aluredi & Gothurni Regum Angl. cap. 2. *Præter ceorlum* (rusticum,) *qui in Gafullaud manet.*

GAGELLI. Gloss. MS. Brabeoli, *ornamenta equorum, quæ dicuntur Gagelli.*

¶ GAGERIA, Pignus, res oppignerata, interdum sequestro data ad plenam securitatem, Gall. *Gage*. Charta an. 1231. in Probat. Gall. Chr. to. 4. col. 30. *Ego Amedeus Dominus de Coloeiaco ... promisi Abbati & Ecclesiæ nominatæ, quod quidquid boni vel adversi mihi contigerit pro Gageria, quam Abbas & Ecclesia S. Eugendi habebant apud Jasseron à bonæ memoriæ Amedeo de Coloniaco avunculo meo: quam Gageriam dominus Bernardus de Toria, tunc temporis Bellicensis Episcopus & Abbas S. Eugendi domino Stephano de Villars reddidit, mihi suo dedit & concessit.* Testament. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 288. *Si contingeret quod dictus Robertus filius meus posset redimere Gageriam veteris Brivatæ & Gageriam villæ Brivatensis, quas habet & tenet à me Capitulum Brivatense in pignus, &c.* Statuta Eccles. Meld. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 909. art. 51. *De Vadiis non accipiendis: Præcipitur Sacerdotibus districte, ne accipiant Gagerias vel admodiationes, nisi de decimis, quia species est negotiationis.* Plura vide in *Vadium*.

GAGGA, Gall. *Jauge*. Mensura, ad quam exiguntur dolia vinaria. Iter Camerarii Scotici c. 39. §. 46. *De Gaggis, seu mensuris pannorum & vinorum, qualiter observantur.* Vide *Galg*, [& *Gaugia*.]

GAGGARE, Anglis *Gaged*, Suffocare. Jo. Fortescutus de Laude Legum Angliæ cap. 22. ubi de reorum torturis, in Francia usitatis, contra quam in Anglia: *Quidam vero in equuleis extenduntur, quo eorum rumpuntur nervi; & venæ in sanguinis fluenta prorumpunt: quorumdam vero diversorum ponderum pendulis dissolvuntur compagines & juncturæ: & quorumdam Gaggatur era, usque dum per illa, tot aquarum infundantur fluenta, ut ipsorum venter montis tumescat more, quo nunc venter ille, fossorio vel simili percussus instrumento, per os aquam illam evomat, ad instar balenæ, quæ cum balenibus & aliis pisciculis mare absorbuit, aquam despumat ad altitudinem arboris pomi.* Deinde pluribus invehitur in Francicum hunc reos torquendi morem: *Sed quis tam duri, inquit, animi est, qui semel ab atroci tante torculari laxatus, non potius innocens illa omnia fateretur scelerum genera, quam acerbitatem sic experti iterum subire tormenti, & non semel mori mallet, dum mors sit ultimum terribilium, quam toties occidi, & totidem gebeunales furias morte amariores sustinere.* Quo pertineot ista ex Quintiliani Declam. *Confessionem appellas vocem tortoris?* Vide Thomam *Smith* de Republ. Anglor. & infra in verbo *Tortura*.

¶ GAGIARE, Pignerari, pignus auferre. Consuetudinea Solemniac. MSS. *Creditor qui habebit domum apud Solignacum, poterit ibidem debitorem suum auctoritate propria Gagiare ratione debiti ibidem contracti.* Notandum hanc pignoris ablationem fieri propria creditoris auctoritate: quod consentaneum est Edicto Ludovici VI. Franc. Regis an. 1134. *Burgenses* (Parisienses) *de rebus debitorum suorum, qui de justitia nostra sint, ubicumque & quocumque modo poterunt, tantum capiant, unde pecuniam sibi debitam integre & plenerie habeant, & inde sibi invicem adjutores existant; & si aliquando de rebus quorumlibet ce perint, & illi aliquid*

quid se eis debere non cognoverint, si legitime inde convinci à Burgensibus non poterunt, Burgenses nullum erga nos forisfactum incurrent, sed expensam & damnum, quæ illi propter hoc facient & habebunt, illis eum lege qua vivunt, reddent & emendabunt. His similia leguntur in Charta an. 1300. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 6. *Si in solutione aliqua harum viginti librarum aliquo termino defici vel cessari contigerit, prædictus Capellanus auctoritate propria absque nostra vel successorum nostrorum licentia, poterit licitè pro dictis viginti libris Turon... nectà sibi pignera capere.* Litteræ Johannis Fr. Reg. an. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 29. *Se il etoient mis en deffaut par vertu de tels adjournemens, & l'en vouloit Gager ou executer pour cause ou occasion desdits deffaus, il n'y feroient tenu de obeir, mais se pourroient recourre & resister de fait.* Interdum *Gagiare* idem est quod Pignerare, pignus dare. Vide in *Vadium*.

¶ Gagiare Emendam, Mulctam solvere, vel pro ea pignus dare. Charta an. 1386. ex Chartulario S. Johan. Angeriac. *Pro ipsa injuria præfatus magister Capellanus Gagiavit emendam honorabilem Domino Abbati & Conventui.* Vide *Emenda* 1.

¶ Gajamentum, Gajarium, Pigneratio, Gall. *Gagerie*. Processus Massilieoses inter & Arelatenses ann. 1381. è Regesto 73. vol. 2. MSS. Peirescianorum: *Quæstio vertebatur, utrum cives Arelatenses possent marcham, sive repræsalias, seu Gajaria contra Massilienses facere, vel imponere.* Infra: *Possunt laxari seu concedi marchamenta seu Gajamenta*.

¶ GAGIARIUS, Æditiuus, cui cura est ædis sacræ, Gall. *Gagier*. Statuta Eccl. Meld. ann. 1365 inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 927. *Ecclesia Rectorem, & Clericum, Matricularios, seu Gagiarios & parochianos, &c.* Vide *Gajarius*, & *Matricularii*.

¶ GAGIATA. Solutio, in Chartis S. Albini Andegavensis non semel.

¶ GAGIO, Silva densior. Vide *Gajum*.

¶ 1. GAGIUM, ut *Gagio*. Vide in *Gajum*.

¶ 2. GAGIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio, Gall. *Gage*. Sic *Gagium duelli* dicebatur Res quævis ab eo, qui provocabat, data vice pignoris & projecta coram judice: qua de re plura in *Duellum* & *Vadium*. Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis an. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. *Si ... dari contigerit Gagium duelli in curia dictorum Abbatis & Conventus, tradetur & judicabitur per mandatum illorum solummodo, & non poterunt recipere Gagium in terra seu justitia dictæ Comitissæ, nec in banleuga Carnotensi.*

¶ 3. GAGIUM, Mulcta domino vel judici solvenda. Litteræ ann. 1357. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 208. *Item, Baillivus dicti Domini nostri non debet recipere justiciam seu Gagium quousque solvi fecerit judicatam rem parti adversæ quæ obtinuit.*

¶ 4. GAGIUM, Pretium, merces, stipendium, Gall. *Gage*. Consuetudo Brageriaci art. 13. *Cujus quidam coti seu gardiarii erit Gagium quater solidorum.* Occurrit in Bulla Bonifacii VIII. PP. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 536. in Chron. Dominici de Gravioa apud Murator. tom. 12. col. 576. 587. 676. &c. V. *Vadium*.

GAGNAGIUM, Wagnagium, Wannagium, Peculium agricolæ, quo nomine, ut auctor est Cowellus, comprehenduntur omnia tam jumenta, quam alia instrumenta, quæ ad cultum agrorum, & fruges colligendas sunt necessaria. Matthæus Paris p. 179. *Villanus eodem modo amercietur, salvo Wannagio suo.*

Sed præsertim id vocabuli usurpari solet pro agro culto & sato. Gloss. Lat Gall. *Agricultura, Gaignage*. Historia Francor. MS. vernacula ex Biblioth. Memmiana, in Philippo Aug. *Les gens, qui soioient les bles es Gaignages, &c.* Ita passim Poetæ nostrates agros proscissos & satos vocant. Willel. Guiart in S. Ludovico:

Par jardins & par Gaaingnages.

Alibi:

Et en traiant le sanc des chaires,
C'en espant par les Gaaingnages,
Tranchent nes, & fendre visages.

Idem ann. 1307.

De mors nus sanglans les visages
A plusenrs par les Gaignages.

Atque ita *Wainagium* usurpant Matthæus Paris p. 261. Bromptonus lib. 9. c. 9. §. 3. Fleta lib. 1. cap. 48. §. 2. &c. *Wannagium*, idem Matth. Paris p. 169. & Rogerus Hovedenus pag. 779. 785. *Gaagnagium*, vetus Charta in Regesto Herouvalliano Philippi Aug. f. 9. *In nemore, in plano, & in Gaagnagiis.* [Charta an. 1244. inter Instr. Gall. Chr. to. 4. col. 102. *Assignamus in perpetuum monasterio dictæ Abbatiæ Gaagnagium de Cervidnno pro septem libris reditualibus in censu dictæ villæ.* Pluries occurrit in Tabulario Meldensi. Charta an. 1238. io Tabular. Abbat. Jardi prope Meledunum: *Cum... dederit medietatem Gagnagii sui de borda, &c. Gagnages*, Consuetudines Aurelianensis art. 152. Stampensis art. 183. Blesensis art. 222. & Menetoviensis art. 8. 25. *Gaignerie*, Consuetudo Pictavensis art. 177. Britann. art. 401. Charta ann. 1169. apud Gallandum de Franco allodio pag. 69. 71. Denique *Gaagnia*, idem Regestum Philippi Aug. *Et Gaagniam, quam Canonici de Marchesio Radulfi tenent de Domino de Montechevrel.* [Le Roman *de la Violette* MS.

Qu'il a une terre trouvee,
Qui de tous biens est escouvee,
Car il ne y avoit que Gaignaiges,
Es pres, rivieres & boscaiges.

Porro Gain, & olim Gaaing, [*Gaigne*, in Litteris ann. 1355. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 35.] appellabant nostri, quod Latini *Lucrum*. Unde *Terræ Lucrabiles & non Lucrabiles*, cultæ & incultæ, in eodem Regesto Philippi August. fol. 9. & in Monastico Anglic. to. 1. p. 809. & to. 2. p. 132. 275. 383. [*Terres Gaagnables & non Gaagnables*, in Chartulario S. Vandregisili to. 2. p. 1484. *Gaaignales terra*, in Litteris ann. 1354. to. 4. Hist. Harcur. p. 1654.] Ita *Lucrari*, pro arare, aut agrum proscindere, serere, usurpat Charta ann. 1107. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Pentevriensi p. 7. *Concessit Monachis S. Albini, in quantum eis necessarium foret de terra illa, & de silva, scilicet de Lanmor, ad Lucrandum cum carucis, & ad pascua animalium, equarum, porcorum, & aliorum animalium in perpetuum, &c.* Sed & Hugo *Plagon* in Versione MS. Willelmi Tyrii ad lib. 3. c. 19. *Agriculturis operam dare*, his verbis vertit: *Gaigner les terres*; & ad lib. 6. c. 1. *Sed & suburbanorum incolæ*, bisce: *Li vilain, qui estoient Gaigneur en la terre.* Ita *le Caton en Roman* MS.

Se tu veus labourer en terre,
Vergile doit lire & enquerre,
Chil te fara bien enseignier,
Ques terres tu dois Gaaignier.

Le Roman *de Vacce* MS.

Les vilains face arer, & les terres Gaaignier.

[Idem verbum occurrit in Stabilim. S. Ludovici libr. 1. c. 163.] Historia vernacula Bellorum sacrorum MS. *Cil puis estoit tout enkeus & emplis, & si Gaagnoit on par desus, & labouroit, si ke à peine reseroit jamais trouve.*

Gaanneria, ex Gallic. *Gagnerie*, Ager cultus. Tabular. Absiense f. 51. *Ut jam dicti fratres Gaanneriam suam de Mesiengne in perpetuum habeant.*

¶ Gaigneria, Eadem notione. Charta an. 1351. ex Re-

ex Regesto 87. Chartophylacii Regii fol. 927. *Acquisierim unam Gaigaeriam nuncupatam le Plessu garuier . . . . arpenta frumentalia & siliginalia seu siliginem portantia*. Recurrit ibidem.

Gagnagium, interdum Fructus ipse in agro. Ita *Gagnage* usurpant Consuetudines Meldensis artic. 79. Durdanensis art. 20. Meledunensis ar. 56. Claromontensis art. 101. 106. [*Gaaignages des terres*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 39. Sed cap. 99. ejusd. libri *Gaaingnage* nude dicitur pro Lucro, utilitate, quæstu, Gall. *Profit: Se aucuns gentishons avoit bons qui teinssent terres à terrages de hatart, & il ne l'au rendissent autres coustumes, que les terrages, li sires los porroit bien prendre à son Gaaingnage, mes il ne les porroit pas bailler à autre*. Hunc in usum qui in quibusdam locis viguit consule notam *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 190.]

¶ Gaenagium, Ager cultus. Charta Odonis Episcopi Paris. ann. 1203. *Ad ipsius domus obedientiam, que appellatur Eleemosina, hec que secuntur ab antiquo fuerant deputata, scilicet valla de Villenos cum appendiciis suis & granchia & Gaenagium*.

¶ Guagnagium. Charta ann. 1226. Histor. Eccl. Meld. p. 119 *Fratres domus Dei de Creciaco gaitaverunt ... granchiam de Heremita versus Villam-novam cum toto Guagnagio*.

¶ Gaignagium, Agri fructus. Chartular. Meld. fol. 65. *Gaignagium ad unam granchiam apud Billoriam trahere tenebantur*. Ibidem: *Nec idem Miles vel heredes ejus poterunt aliquid levare de granchia vel de Gaignagio duarum culturarum*. *Granchia Gaignagii*, in Cod. MS. reddituum Episcopatus Autissiod.

Denique autumnus ipse, seu anni tempestas, qua demetuntur in agris fruges, *Gain* olim nostris dicta. Gloss. Lat. Gall. *Autumnus, Automne, Gain*. Aliud: *Autumnus, le Temps de leves les bleds, le Gain*. Etiamnum dicimus vulgo, *Les Pigeons s'envont aus Gains, & aux Gagnages*, id est, in messes, quod plerique non percipiunt Sed & *Prez Gagneaux* vocant Consuet. Pictavensis art. 196. Iuliodunensis c. 19. art. 1. S. Aniani art. 3. Turonensis art. 202. & Santonensis art. 126. prata, quæ quotannis seruntur. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in *Gaggio*.

¶ GAGNAPES, Vide *Galnabis*.

¶ GAGNIA, f. Idem quod *Gagnagium*, Ager cultus, Gall, *Gagnerie*. Codex MS. reditnum Episcopatus Autissiod. *Decima circa octo modios bladi vacat, quia erat Gagnia, quæ redempta est*; quod ita potest intelligi; Decima illa non percipitur amplius ex illo agro culto, quia redempta est.

GAIA, Gaius, Gallice *Jay*, Pica. Papias: *Pica, Gaja, Picus, Gaius*. Gloss. Ælfrici Saxonicum, cap. de Avibus: *Gaia, vel Catanus*: Higere. Forte, *Gaianus*, aut *Gains*. Vide Goropium Becanum lib. 2. Origin. Gallic.

GAJA, Idem quod Cavea, [Gallice *Cage*.] Jus Vicentin. lib. 1. *Si quis fuerit inventus asportando de arboribus fructibus in Gaja, vel in cista, sive sian, &c.* Vide *Gabia*.

¶ GAJAMENTUM, Gajarium. Vide *Gagiare*.

GAJARE, Solvere. Vide in *Vadium*.

¶ GAJARIUS, Æditus, Gall. *Gagier*. Statuta Milonis Episc. Aurel. an. 1314. art. 5. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1286. *Statuimus, ut quoties aliquis Rector in aliqua Ecclesia de novo fuerit institutus, faciat triplex inventarium super bonis dicti presbyteratus, de quibus inventariis Rector dictæ Ecclesiæ unum, Archipresbyter loci unum, & Gajarii seu provisores dictæ Ecclesiæ tertium penes se fideliter servabunt*. Vide *Gagiarius*.

GAIBUS. Jus Vicentin. lib. 3. *Copia aquarum fluentium per Gaibos, & alveos consuetos, &c.* Ex Ital. *Gabbis*, locus cavus, subterraneus.

GAID, *vel Gisele, Ferrum, hastilia*. Gloss. Pith.

☞ Nihil commune habent *Ferrum* & *hastilia* cum *Gaid* vel *Gisele*. Duo sunt articuli prorsus distinguendi. *Ferrum* & *hastile* ejusdem notionis esse palam est. *Gaid*, ut existimo, idem est qui Fidejussor, & *Gisela*, certo idem qui Testis. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 34. col. 1. *Si quis servum suum proprium ... dimittere voluerit tradat eum prius in manum alterius hominis liberi, & per garantix ipsum confirmet, & ille secundus tradat eum in manu tertii hominis eodem modo, & tertius tradat eum in quarti, & ipse quartus ducat eum in quadrivium, & thingat in Guadia* (hoc est, si bene conjecto, Tradat in manus fidejussorum) *& Gisilas testes ibi sint, & dicant sic: De quatuor viis ubi volueris ambulare liberam habeas potestatem*. Adnotat doctissimus Editor in Cod. Esten. scriptum esse: *Et thinget in Gaida ad Gisel, & sic dicat: De quatuor &c.* In Cod. vero Cathedr. Mutin. *Et thinget in Gaida & Gisal, & sic dicat, &c.* Nihil necesse est moneam Glossatorem Pithœanum ad has Leges aliasve similes attendisse, & ipsi *Gaid* idem fuisse, quod hic *Gaida* vel *Guadia*, & *Gisele* idem quod *Gisiles*, *Gisel* vel *Gisal*. Vide *Gisiles* & *Vadium*.

¶ 1. GAIDA, Fidejussor, Vide *Gaid*.

¶ 2. GAIDA, Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit, Ital. *Ghede*. Vide *Gayes*.

¶ 3. GAIDA, Glastum, Gall. *Guesde*, *Pastel*, Species plantæ infectoribus, seu tinctoribus nota. Tabular. Calensis p. 77. *Per definitivam sententiam pronunciamus decimas Gaidarum debere Abbatissæ & Priori prædictis de terris illis de quibus decimas aliorum fructuum percipere consueverunt*. Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1304. *Granas ad tingendum, alumau, Gaidas, bresil, ceram, &c*, Vide *Gaisda*.

¶ GAIDIA, ut *Gaida* 3. Præceptum Philippi Pulcri an. 1312. *Inhibemus ne quis ... lanas seu animalia lanigera, Gaidias, garancias ... de regno nostro extrahere ... præsumat*.

¶ GAJE, Silva densior. Vide *Gajum*.

¶ GAJERIA, Pignus, Gall. *Gage*, Res pignori accepta. Statuta Cisterc. an. 1180. apud Marten. to. 4. Anecd. col 1252. *Qui Gajerias receperunt, si sciunt sortem suam recepisse, deductis expensis, usque ad Pascha eas resignent, nisi sit possessio, quæ ad jus Monasterii pertineat. Qui aliter retinuerint, ex tunc Abbas & Prior & Cellerarius à divino officio sint suspensi, nec sensus impositione patient hujusmodi pignorationes*. Statuta an. 1184. col. 1256. De Gajeriis, sicut annis præteritis statutum est, *teneatur, quod non licet alicui censum, vel terragium, vel aliquem fructum terræ in Gajeria recipere, qui non computetur in sortem, nisi decimas de propriis laboribus, & usum nemoris, & usus pascuorum*.

GAIFANDA, Cohæres. Vide *Gaphaas*.

¶ GAIFERIUS. Gesta Guillelmi Episc. Andegav. apud Mabillonium to. 3. Analect. pag. 373. *Huic autem Ecclesiæ dedit textum aureum . . . anulos aureos pontificales quatuor, unum cum smarando, alterum cum topasio, tertium cum hyacinthio, quartum cum saphiro, qui Gaiferius nuncupatur, &c.* Quare autem hic anulus Gaiferius appelletur, ibid. pag. 369. docemur: *Idem Episcopus habebat anulum, qui à nomine cujusdam Regis Gaiferius vocatus, ab infirmis requirebatur: qui cum anulum illum bona intentione gratia suæ procurationis accepissent, à diversis infirmitatibus auctore Domino curabantur. Nescimus autem utrum per gratiam divinam ex merito personæ anulum illum possidentis, & pauperibus mise-*

quid se eis debere non cognoverint, si legitime inde convinci à Burgensibus non poterunt, Burgenses nullum erga nos forisfactum incurrent, sed expensam & damnum, quæ illi propter hoc facient & habebunt, illis cum lege qua vivunt, reddent & emendabunt. His similia leguntur in Charta an. 1300. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 6. *Si in solutione aliqua harum viginti librarum aliquo termino defici vel cessari contigerit, prædictus Capellanus auctoritate propria absque nostra vel successorum nostrorum licentia, poterit licite pro dictis viginti libris Turon... necta sibi pignora capere.* Litteræ Johannis Fr. Reg. an. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 29. *Se il etoient mis en deffaut par vertu de tels adjournemens, & l'en vouluit Gager ou executer pour cause ou occasion desdits deffaus, il n'y seroient tenu de obeir, mais se pourroient recourre & resister de fait* Interdum Gagiare idem est quod Pignerare, pignus dare. Vide in *Vadium*.

¶ Gagiare Emendam, Mulctam solvere, vel pro ea pignus dare. Charta an. 1386. ex Chartulario S. Johan. Angeriac. *Pro ipsa injuria præfatus magister Capellanus Gagiavit emendam honorabilem Dominus Abbati & Conventui.* Vide *Emenda* 1.

¶ Gajamentum, Gajarium, Pigneratio, Gall. *Gagerie*. Processus Massilienses inter & Arelatenses ann. 1381. è Regesto 73. vol. 2. MSS. Peirescianorum: *Quæstio vertebatur, utrum cives Arelatenses possent marcham, sive repræsalias, seu Gajaria contra Massilienses facere, vel imponere.* Infra: *Possunt laxari seu concedi marchamenta seu Gajamenta*,

¶ GAGIARIUS, Æditituus, cui cura est ædis sacræ, Gall. *Gagier*. Statuta Eccl. Meld. ann. 1365 inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 927. *Ecclesia Rectorem, & Clericum, Matricularios, seu Gagiarios & parochianos, &c.* Vide *Gajarius*, & *Matricularii*.

¶ GAGIATA. Solutio, in Chartis S. Albini Andegavensis non semel.

¶ GAGIO, Silva densior. Vide *Gajum*.

¶ 1. GAGIUM, ut *Gagio*. Vide in *Gajum*.

¶ 2. GAGIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio, Gall. *Gage*. Sic *Gagium duelli* dicebatur Res quævis ab eo, qui provocabat, data vice pignoris & projecta coram judice: qua de re plura in *Duellum* & *Vadium*. Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis an. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. *Si ... deri contigerit Gagium duelli in curia dictorum Abbatis & Conventus, tradetur & judicabitur per mandatum illorum solummodo, & non poterunt recipere Gagium in terra seu justitia dictæ Comitissæ, nec in banleuga Carnotensi.*

¶ 3. GAGIUM, Mulcta domino vel judici solvenda. Litteræ ann. 1357. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 208. *Item, Baillivi dicti Domini nostri non debet recipere justitiam seu Gagium quousque solvi fecerit judicatam rem parti adversæ que obtinuit.*

¶ 4. GAGIUM, Pretium, merces, stipendium, Gall. *Gage*. Consuetudo Brageriaci art. 13. *Cujus quidam coti seu gardiarii erit Gagium quatuor solidorum.* Occurrit in Bulla Bonifacii VIII. PP. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 536. in Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 576. 587. 676. &c. V. *Vadium*.

GAGNAGIUM, Wagnagium, Wannagium, Peculium agricolæ, quo nomine, ut auctor est Cowellus, comprehenduntur omnia tam jumenta, quam alia instrumenta, quæ ad cultum agrorum, & fruges colligendas sunt necessaria. Matthæus Paris p. 179. *Villanus eodem modo amercietur, salvo Wannagio suo.*

Sed præsertim id vocabuli usurpari solet pro agro culto & sato. Gloss. Lat Gall. *Agricultura*, *Gaignage*. Historia Francor. MS. vernacula ex Biblioth. Memmiana, in Philippo Aug. *Les gens, qui soioient les bles es Gaignages, &c.* Ita passim Poetæ nostrates agros proscissos & satos vocant. Willel. *Guiart* in S. Ludovico:

Par jardins & par Gaaingnages.

Alibi:

Et en traiant le sane des chaires,
C'on espant par les Gaaingnages,
Tranchent nes, & fendre visages.

Idem ann. 1307.

De mors nus sanglant les visages
A plusenrs par les Gaignages.

Atque ita *Wainagium* usurpant Matthæus Paris p. 261. Bromptonus lib. 9. c. 9. §. 3. Fleta lib. 1. cap. 48. §. 2. &c. *Wannagium*, idem Matth. Paris p. 169. & Rogerus Hovedenus pag. 779. 785. *Gaagnagium*, vetus Charta in Regesto Herouvalliano Philippi Aug. f. 9. *In nemore, in plano, & in Gaagnagiis.* [Charta an. 1244. inter Instr. Gall. Chr. to. 4. col. 102. *Assignamus in perpetuum monasterio dictæ Abbatiæ Gaagnagium de Cervidune pro septem libris reditualibus in censu dictæ villæ.* Pluries occurrit in Tabulario Meldensi. Charta an. 1238. in Tabular. Abbat. Jardi prope Meledunum: *Cum ... dederit medietatem Gagnagii sui de borda, &c.* *Gagnages*, Consuetudines Aurelianensis art. 152. Stampensis art. 183. Blesensis art. 222. & Menetoviensis art. 8. 25. *Gaignerie*, Consuetudo Pictavensis art. 177. Britann. art. 401. Charta ann. 1169. apud Gallandum de Franco allodio pag. 69. 71. Denique *Gaagnia*, idem Regestum Philippi Aug. *Et Gaagniam, quam Canonici de Marchesio Radulfi tenent de Domino de Montechevrel.* [Le Roman *de la Violette* MS.

Qu'il a une terre trouvee,
Qui de tous biens est escouvee,
Car il ne y avoit que Gaignaiges,
Et pres, rivieres & boscaiges.]

Porro *Gain*, & olim *Gaaing*, [*Gaigne*, in Litteris ann. 1355. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 35.] appellabant nostri, quod Latini *Lucrum*. Unde *Terræ Lucrabiles & non Lucrabiles*, cultæ & incultæ, in eodem Regesto Philippi August. fol. 9. & in Monastico Anglic. to. 1. p. 809. & to. 2. p. 132. 275. 383. [*Terres Gaagnables & non Gaaguables*, in Chartulario S. Vandregisili to. 2. p. 1484. *Gnaignales terræ*, in Litteris ann. 1354. to. 4. Hist. Harcur. p. 1654.] Ita *Lucrari*, pro arare, aut agrum proscindere, serere, usurpat Charta ann. 1107. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Pentevriensi p. 7. *Concessit Monachis S. Albini, in quantum eis necessarium foret de terra illa, & de silva, scilicet de Lanmor, ad Lucrandum eum carucis, & ad pascua animalium, equarum, porcorum, & aliorum animalium in perpetuum, &c.* Sed & Hugo *Plagon* in Versione MS. Willelmi Tyrii ad lib. 3. c. 19. *Agriculturis operam dare*, his verbis vertit: *Gaigner les terres*; & ad lib. 6. c. 1. *Sed & suburbanorum incolæ*, hisce: *Li vilain, qui estoient Gaigneur en la terre.* Ita *le Caton en Roman* MS.

Se tu veus labourer en terre,
Vergile doit lire & enquerre,
Chil te sara bien enseignier,
Ques terres tu dois Gaaignier.

Le Roman *de Vacce* MS.

Les vilains face arer, & les terres Gaaignier.

[Idem verbum occurrit in Stabilim. S. Ludovici libr. 1. c. 163.] Historia vernacula Bellorum sacrorum MS. *Cil puis estoit tout enkeus & emplis, & si Gaagnoit on par desus, & labouroit, si ke à peine reseroit jamais trouve.*

Gaanneria, ex Gallic. *Gagnerie*, Ager cultus. Tabular. Absiense f. 51. *Ut jam dicti fratres Gaanneriam suam de Meseingne in perpetuum habeant.*

¶ Gaigneria, Eadem notione. Charta an. 1351. ex Re-

ex Regesto 87. Chartophylacii Regii fol. 927. *Acquisierim unam Gaigueriam uuncupatam le Plessu garnier . . . arpenta frumentalia & filiginalia seu filiginem portantia.* Recurrit ibidem.

GAGNAGIUM, interdum Fructus ipse in agro. Ita *Gaguage* usurpant Consuetudines Meldensis artic. 79. Durdanensis art. 20. Meledunensis ar. 56. Claromontensis art. 101. 106. [*Gaaiguages des terres*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 39. Sed cap. 99. ejusd. libri *Gaaiugnage* nude dicitur pro Lucro, utilitate, quæstu, Gall. *Profit: Se aucuns gentishons avoit bons qui teinssent terres à terrages de batars, & il ne l'en rendissent autres coustumes, que les terrages, li sires les porroit bien prendre à son Gaaiuguage, mes il ne les porroit pas bailler à autre.* Hunc in usum qui in quibusdam locis viguit consule notam de *Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 190.]

¶ GAENAGIUM, Ager cultus. Charta Odonis Episcopi Paris. ann. 1203. *Ad ipsius domus obedientiam, quæ appellatur Eleemosina, hæc quæ secuntur ab antiquo fuerant deputata, scilicet valla de Villenes cum appendiciis suis & granchia & Gaenagium.*

¶ GUAGNAGIUM. Charta ann. 1226. Histor. Eccl. Meld. p. 119. *Fratres domus Dei de Creciaco quitaverunt ... granchiam de Heremita versus Villam-novam cum toto Guagnagio.*

¶ GAIGNAGIUM, Agri fructus. Chartular. Meld. fol. 65. *Gaignagium ad unam granchiam apud Billorium traberc tenebuntur.* Ibidem: *Nec idem Miles vel heredes ejus poterunt aliquid levare de granchia vel de Gaignagio duarum culturarum. Granchia Gaignagii*, in Cod. MS. reddituum Episcopatus Autissiod.

Denique autumnus ipse, seu anni tempestas, qua demetuntur in agris fruges, *Gain* olim nostris dicta. Gloss. Lat. Gall. *Autumnus, Automne, Gain.* Aliud: *Autumnus, le Temps de leves les bleds, le Gain.* Etiamnum dicimus vulgo, *Les Pigeons s'envont aus Gains, & aux Gagnages*, id est, in messes, quod plerique non percipiunt Sed & *Prez Gagneau* vocant Consuet. Pictavensis art. 196. Iuliodunensis c. 19. art. 1. S. Aniani art. 3. Turonensis art. 202. & Santonensis art. 126. prata, quæ quotannis feruntur. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in *Gaggio.*

¶ GAGNAPES, Vide *Galnabis.*

¶ GAGNIA, f. Idem quod *Gagnagium*, Ager cultus, Gall. *Gaguerie.* Codex MS. redituum Episcopatus Autissiod. *Decima circa octo modios bladi vacat, quia erat Gagnia, quæ redempta est*; quod ita potest intelligi; Decima illa non percipitur amplius ex illo agro culto, quia redempta est.

GAIA, GAIUS, Gallice *Jay*, Pica. Papias: *Pica, Gaia, Picus, Gaius.* Gloss. Ælfrici Saxonicum, cap. de Avibus: *Gaia, vel Cataaus:* Higere. Forte, *Gaianus*, aut *Gaius*. Vide Goropium Becanum lib. 2. Origin. Gallic.

GAJA, Idem quod Cavea, [Gallice *Cage*.] Jus Vicentin. lib. 1. *Si quis fuerit iuventus asportaudo de alienis fructibus in Gaja, vel in cista, sive sinu, &c.* Vide *Gabia.*

¶ GAJAMENTUM, GAJARIUM. Vide *Gagiare.*

GAJARE, Solvere. Vide in *Vadium.*

¶ GAJARIUS, Æditaus, Gall. *Gagier.* Statuta Milonis Episc. Aurel. an. 1314. art. 5. apud Marten. to. 7. Amplis. Collect. col. 1286. *Statuimus, ut quoties aliquis Rector in aliqua Ecclesia de novo fuerit institutus, faciat triplex inventarium super bonis dicti presbyteratus, de quibus inventariis Rector dictæ Ecclesiæ unum, Archipresbyter loci unum, & Gajarii seu provisores dictæ Ecclesiæ tertium penes se fideliter servabunt.* Vide *Gagiarius.*

GAIBUS. Jus Vicentin. lib. 3. *Copia aquarum fluentium per Gaibos, & alveos consuetos, &c.* Ex Ital. *Gabbio*, locus cavus, subterraneus.

GAID, vel *Gisele*, *Ferrum, hastilia.* Gloss. Pith.

☞ Nihil commune habent Ferrum & *hastilia* cum *Gaid* vel *Gisele*. Duo sunt articuli prorsus distinguendi. *Ferrum* & *hastile* ejusdem notionis esse palam est. *Gaid*, ut existimo, idem est qui Fidejussor, & *Gisele*, certo idem qui Testis. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 34. col. 1. *Si quis servum suum proprium ... dimittere voluerit radas eum prius in manum alterius hominis liberi, & per garantix ipsum confirmet, & ille secundus tradat eum in manu tertii hominis eodem modo, & tertius tradat eum in quarti, & ipse quartus ducat eum in quadrivium, & thingat in Gaudia* (hoc est, si bene conjecto, Tradat in manus fidejussorum) *& Gisiles testes ibi sint, & dicant sic: De quatuor viis ubi volueris ambulare liberam habeas potestatem.* Adnotat doctissimus Editor in Cod. Esten. scriptum esse: *Et thinget in Gaida ad Gisel, & sic dicat: De quatuor &c.* In Cod. vero Cathedr. Mutin. *Et thinget in Gaida & Gisal, & sic dicat, &c.* Nihil necesse est moneam Glossatorem Pithœanum ad has Leges aliasve similes attendisse, & ipsi *Gaid* idem fuisse, quod hic *Gaida* vel *Guadia*, & *Gisele* idem quod *Gisiles*, *Gisel* vel *Gisal*. Vide *Gisiles* & *Vadium.*

¶ 1. GAIDA, Fidejussor, Vide *Gaid.*

¶ 2. GAIDA, Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit, Ital. *Gheda*. Vide *Gayes.*

¶ 3. GAIDA, Glastum, Gall. *Guesde, Pastel*, Species plantæ infectoribus, seu tinctoribus nota. Tabular. Calense p. 77. *Per definitivam sententiam pronunciamus decimas Gaidarum deberi Abbatissæ & Priori prædictis de terris illis de quibus decimas aliorum fructuum percipere consueverunt.* Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis ann. 1304. *Granas ad tingendum, alumen, Gaidas, bresil, ceram, &c.* Vide *Gaisda.*

¶ GAIDIA, ut *Gaida* 3. Præceptum Philippi Pulcri an. 1312. *Inhibemus ne quis ... lanas seu animalia lanigera, Gaidias, garancias ... de regno nostro extrahere ... præsumat.*

¶ GAJE, Silva densior. Vide *Gajum.*

¶ GAJERIA, Pignus, Gall. *Gage*, Res pignori accepta. Statuta Cisterc. an. 1180. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1252. *Qui Gajerias receperunt, si sciunt sortem suam recepisse, deductis expensis, usque ad Pascha eas resigneut, nisi sit possessio, quæ ad jus Monasterii pertineat. Qui aliter retinuerint, ex tunc Abbas & Prior & Cellerarius à divino officio sint suspensi, nec sensus impositione palliens hujusmodi pignorationes.* Statuta an. 1184. col. 1256. De Gajeriis, sicut annis præteritis statutum est, *teneatur, quod non licet alicui censum, vel terragium, vel aliquem fructum terræ in Gajeria recipere, qui non computetur in sortem, nisi decimas de propriis laboribus, & usum nemoris, & usus pascuorum.*

GAIFANDA, Cohæres, Vide *Gaphans.*

¶ GAIFERIUS, Gesta Guillelmi Episc. Andegav. apud Mabillonium to. 3. Analect. pag. 373. *Huic autem Ecclesiæ dedit textum aureum ... anulos aureos pontificales quatuor, unum cum smaraude, alterum cum topasio, tertium cum byacintbio, quartum cum saphiro, qui Gaiferius nuncupatur, &c.* Quare autem hic anulus Gaiferius appelletur, ibid. pag. 369. docemur: *Idem Episcopus habebat anulum, qui à nomine cujusdam Regis Gaiferius vocatus, ab infirmis requirebatur: qui cum anulum illum bona intentione gratia suæ procurationis accepissent, à diversis infirmitatibus auctore Domino curabantur. Nescimus autem utrum per gratiam divinam ex merito personæ anulum illum possidentis, & pauperibus mise-*

misericorditer accommodantis, exemplo B. Petri cujus in umbra infirmi restituebantur; an ex potentia lapidis, an ex utroque illa curationum gratia proveniret.

¶ GAIGNAGIUM. Vide *Gagnagium*.

¶ GAILLARDUS. Vide *Goliardus* 2.

GAINA, Vagina, theca, Cambro-Britannis *Gawin*, Gallis *Gaine*. Tudebobus lib. 3. extremo: *Baltheus quoque ejus & Gaina, id est, vagina, fuerunt adpretiati 60. Bisantos.*

¶ GAJO, Silva densior. Vide *Gagium*.

¶ GAIOLA, Carcer, Gallis alias *Geole*. Charta Henrici Regis Angliæ to. 3. Hist. Harcur. pag. 151. *Sciant me reddidisse & præsenti carta confirmasse Balduco ... servienti mei ... custodiam Gaiolæ meæ Rothomagensis & portæ castelli mei: & pro ista custodia habet unoquoque die duorum solidorum usualis monetæ in meo redditu vicecomitatus mei Rothomagensis, pro custodia Gaiolæ meæ decem & octo denarios, & pro custodia portæ sex denarios.* Vide *Gabia*.

GAIRETHINX, Donum. Vide *Garathinx*.

¶ GAIRICÆ, pro *Garricæ*, Terræ incultæ, vel loca dumis obsita. Præceptum Caroli C. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 30. *Cum molendinis, terris cultis vel incultis, vineis, Gairicis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarum decursibus, exitibus & egressibus, &c.* Charta an. 1189. *Cum devesis, Gairicis nemoribus, quartis, usaticis, alberguis, &c.*

¶ GAIRUS, Modus agri. *Gairum terræ, qui abjacet de uno latus, &c.* apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 219.

GAISDA, Isatia, Glastum, vulgo *Guesde*. Marbodeus lib. 2. de Virtutibus herbarum c. 30. *Isatis à Græcis est vulgo Gaisda vocata.*

¶ GAISDO, Eadem notione. Vide *Guaisdium*.

GAISINDUS, De familia. Vide *Gasindus*.

¶ GAITA, Excubiæ, vigil ipse, speculator, Gallis olim *Gaite*, nunc *Guet*. Homagium an. 1237. to. 1. Histor. Dalphin. pag. 19. *Concessit eisdem ut primo animal captum habeant præcipuum ad opus Gaitæ suæ de prada capta, pro primo insultu, &c.* Libertates S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. ibid. pag 28. *Item omnes Burgenses præter Religiosos, Sacerdotes & Clericos debent excubias & Gaitas dictæ villæ.* Charta ann. 1241. ubi Prior S. Eusebii queritur de Præposito Altissiod. super gagiis panetariorum, qui decoquebant panem suum in furno S. Eusebii: *Quæ gagia ceperat vel capi fecerat ... occasione Gaitæ villæ communis.* Ibidem declaratur, *quod illi qui decoquebant panem suum ad furnum prædictum, quando citantur ad Gaitam, non gaitent.* Plura vide in *Wacta*.

¶ GAITAGIUM, Census pro *Gaita*. Vide *Wacta*;

GAITANUM, Zona, cingulum. Marcellus Empir. c. 8. p. 56 *De tribus cerasis lapillos pertundes, & Gaitano lino inserto pro phylacterio uteris.* Cyrillus in Lexico: *Τάσχοντα, ξυτάστατα, χὶ ἄλυσις, ἀνεσμοί λέγονται, καὶ τὰ γαιτάνια, καὶ ἅπαν πλέγμα.* Vide Meursium in hac voce [& Glossarium mediæ Græcitatis.]

¶ GAITARE, Excubias agere, Gall. *Guetter*. Occurrit in *Gaita* & in *Wacta*.

¶ GAJULARIUS, Custos carceris. Vide *Geola*.

GAJUM. Excerpta Pithœana: *Gajo, vel Gagia, silva densissima.* Ugutio: *Gajo, vel Gao, i Gualdus, vel Gagio, silva densissima.* Ita *Gajum Regis* usurpatur in Lege Longob. lib. 1. tit. 25 §. 37. 38. [Apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 42. col. 2. ex Codice Esten. legitur, *Excepto Gaje Regis.*] Charta Caroli M. apud Ughellum to. 5. p. 1565. *Præterea & Gaium nostrum, qui in eodem loco juxta res ipsius Ecclesiæ in Luciaria conjacet, & nunc noviter excolitur, &c.* Alia Hugonis Regis Italiæ an. 927. apud eumdem to. 2. p. 195. *Molendinosque ibi sitos duos, seu & Gajum unum, nec non in Bergante mansos 3.* Occurrit adhuc infra. Alia in Chronico Farfensi p. 958. *Vaccariciis, alpibus, Gajis, molendinis, &c.*

GAGIUM, Eadem notione. Charta Desiderii Regis Longob. in Bullario Casinensi to. 2. p. 14. *Largimur in futura de ipso Monasterio ex Gagio nostro Regienso, quæ nuncupatur terra, silva, roncora, & prata, &c.*

A *Gajo* porro nata videtur vox, *Gay* nostris, *Gajo* Italia, pro *Læto*, Gaudente, ab iis scilicet, qui in silvas pergunt, vel venandi, vel oblectamenti gratia, ut curas abjiciant omnes, ac sese ab iis liberent. *Gagio* etiam pro læto dixit Dantes Parad. 6. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. v. *Gajo*, & infra in *Gualdus*.

¶ GAJUS, Pica, Gall. *Jay*. Vide *Gaia*.

GALABRUNUS, & ISENBRUNUS, Pannorum species. Statuta Petri Venerab. cap. 16. *Nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicuntur Galabruni, vel Isembruni, vestiatur.* S. Bernardus de Vita & morib. Religiosor. capit. 9. *Putasne, ibi cuiquam Galabrunum aut Issenbrunum quærebatur ad induendum?* Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MSS. *Sorores habebunt singulæ 3. camiseas, & 3. succamas talares, unum pelliceum agninum novum & suum vetus, si opus fuerit: tunicam unam de sagio nigro vel subruso pretii ulnæ 5. solid. ad plus, supertunicale agninum ejusdem coloris & pretii, pallium nigrum de Ysembruno, vel Galebruno, vel de sagio, & caligas albas, vel nigras, & bottas rotundas.* Regestum Parlamenti dictum *Olim* fol. 32. verso; *Præpositus Parisiensis arestaverat Galebruna, quæ Everardus de S. Laudo paraverat seu tinxerat Parisius, forisfacta, ut dicebat, occasione cujusdam constitutionis, factæ inter textores & fullones de pannis factis extra villam Parisius non parandis, ... dictum fuit, quod nihil actum erat contra constitutionem, quia Galebruna non sunt panni, &c.* Regestum Peagiorum Paris. *Tiretaine, Galebrun, & tout autre drap ourdis, &c.*

VALENBRUNUM. Rainardus Abbas Cisterciensis in Instit. Capitul. General. Cisterc. capit. 83. *Ponamus delicatas vestes, & nullus deinceps Isembruna, saia, Valenbruno, vel ejusmodi aut etiam subtilioribus pannis utatur.*

¶ GALACTIAS, Via lactea. Vide *Galaxia*.

¶ GALÆA, *Triremis*, in Amalthea. Legitur in Vita S. Catharinæ Sen to. 3. April. p. 938. & in Vita S. Angeli Carmelitæ, to. 2. Maii p. 824. Vide *Galea*.

¶ GALAERIUM, Bona. Vide in *Galoer*.

¶ GALAMBRUNUS, pro *Galabrunus*, legitur infra in voce *Scalfarius*.

GALANAS, vox Wallica, Inimicitia, homicidium, item pretium homicidii, Boxhornio in Lexico Wallico. Occurrit in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 8.

GALANDRAVUM, Vestis virilis. Statuta MSS. Massiliensia lib. 2. *De Galandravo sine penna & frezo ... Galandravum & caputium de panno grosso.* [Edita præferunt: *De Galandruo sine penna & froire.*]

GALANGA, Radicis arboris species, apud Jacobum de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 85. [apud Murator. to. 6. col. 369. & *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 422. Vide Rob. Stephanum de Latinis & Græcis nominibus arborum in *Cyperus*, & Dictionarium Trevolt. in *Galanga*.]

GALANTES, *Sperantes*, in Glossis antiqq. MSS.

¶ GALATHA. Edictum an. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 337. *In camera Compotorum superius ad Galathas, ubi erant Domini de Montemorenciaco; &c.* Locus hodie incognitus in Camera Computorum. Contignationem tegulis proximam hodie dicimus *Galetas*; quam vocem arcessunt quidam ab Arabico *Calata*, Arcis vertex, Gall. *Donjon*.

¶ GA-

¶ GALATHEA, Via lactea. Vide *Galaxia*.

¶ GALATIA, Species navis. Vide in *Galea*.

¶ GALATINA. Willelm. Brito lib. 10. Philip.

Millia salmonum murenarumque ministrat
Britigenis, quos inde procul commercia mittunt
Chora diu, dum servat eis Galatina *vigorem*.

Barthius Crassum jus intelligit, quod infusum pro conditura piscibus, carnibus eorum diutius saporem & vigorem servat. Germani tale quid *Gallardam* aut *Gallartem* dicere solent.

¶ GALATIUM, Idioma Gallicanum. Litteræ an. 1432. pro Arelatensibus, to. 2. Hist. Provinciæ p. 447. *Arma seu insignia Marchionum Catalauniæ, quæ listata, seu juxta* Galatium *vulgare, palata de auro & guellis esse noscuntur*,

¶ GALATOR, f. pro *Balator*, Saltator. Statuta Collegii Narbon. an. 1379. apud Lobinell. to. 5. Histor. Paris. p. 668. art. 21. *Evitare ribaldos, Galatores, mymos, joculatores nocturnos, fugitivos, &c.*

¶ GALAXIA, *vel Galaxias, Lacteus circulus, qui vulgo dicitur Via S. Jacobi*, Johan. de Janua. Græcis, γαλαξίας. Papias: *Galathea, Lactea quædam cœli zona alba hoc nomine dicitur, quæ vulgo Strata nominatur.* Epistola Dungali Reclusi an. 810. ad Carolum M. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 144. *Circulorum prædictorum primus est Galactias, quod Latine Lacteus interpretatur.*

¶ 1. GALBA, pro *Garba*, Manipulus, Gall. *Gerbe*, in Tabul. Monast. de Bona-Requie. Vide *Garba*.

¶ 2. GALBA, χαλβάνη, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. Galbanum.

3. GALBA, Gallis veteribus, Pinguis, obesus, Sueton. in Galba c. 3. Strabo lib. 4.

¶ GALBACUS, pro *Gabbarus*. Vide in hac voce.

¶ 1. GALBANUM, Johan. de Janua, *Genus pigmenti, vel succus, vel lac ferulæ; unde Galbanum quidam color inde factus; & hinc Galbaneus, a, um, & Galbanum quoddam genus vestium dictum à Galbano colore, qui est sublucidus & subalbus sub pallore.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Galbanum, une maniere de pigment ou de vestement, ou de coulour.* Utitur Juvenalis pro Vestis specie, Suetonius pro Succo nostris etiam dicto *Galbanum*: quam vocem Martinius ab Hebræo *Chelbenach*: Pinguedo, adducit. Si tanti est, hunc Lexicographum consule, & vide *Galnabis*.

¶ GALBANIS, pro *Galbanum*. Succus, in Rythmica descriptione Veronæ an. circiter 790. apud Murator. to 2. p. 2. col. 1095.

¶ GALBARES, pro *Gabbara*, ut ibi dictum.

GALEA, Will. Brittoni in Vocabul. MS. [*Est genus navigii velocissimi*. Ebrardus in Græcismo:

Arma caput Galea, pelagus percurro Galea.

Alius Poeta apud Matthæum Paris an. 1243.

In terris Galeas, in aquis formido Galeias.

Galeæ, *Longæ naves* dicuntur Astero ann. 877, & Will. Tyrio lib. 20. cap. 14. *Naves rostratæ*, eidem lib. 10. cap 28. & Matthæo Paris *Liburnæ*, Ottoni Frising de Gestis Frider. lib. 1. capit. 33. & veteri Interpreti Vegetii Catalanico MS. lib. 4. c. 37. Haece notione utuntur passim Scriptores, Radulfus de Diceto an. 1148. 1185. &c. Malaterra l. 4. cap. 35. Willelm. Britto lib. 7. Philipp. p. 174. Hugo Falcandus pag. 646. Rogerus Hovedenus p. 688. 692. Godefridus Mon. in Chron Petrus de Vineis lib. 1. Epist. 8. 9. lib. 3. Epist. 67. Gosuinus de Expugnat. Alcacon. &c. [*Galeæ de trafieco*, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 231.] *Galees*, Villharduino n. 14. 124. &c. in Chron. Flandr. cap. 78. 82. & aliis Scriptoribus. [Le Roman *de Blanchandin* MS.

Pardevant l'isle de Bogie
Gouvernerent cele Galie.]

Γαλαίας etiam hac notione usurpant Græci Scriptores recentiores, & γαλέας, ut Continuator Theophan. libr. 4. numer. 37. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 316.

A *Galea*, tutela, & παρασήμου, quod in rostris erat, sic ejusmodi navigia vocata censent viri docti, ut fuit illud, quo vectum se in Pontum scribit Ovidius:

Est mihi, sitque precor, flavæ tutela Minervæ
Navis, & à picta casside nomen habet.

Philippus Pigafetta in Notis Italicis ad Leonis Tactica p. 292. ubi varias hujusce vocis originationes expendit, videtur existimare, sic appellatum hujusmodi navigium ab eo pisce, quem Xiphiam, & γαλεώτην vocant, cujus, inquit, formam ac figuram omnino repræsentat. Ejus verba proponam: *Il pesce spada del quale ho preso conoscenza à Constantinopoli, ha nel muso una spada piu d'un braccio lunga, che si confa co'l becco della Galeotta vascello: onde Eliano, che fu persona militare, ponendo forse mente a cio, avvertisce nel 14. libro de gli animali* (cap. 23.) *che quella spada cosi nel naso postagli somigli à becco d'une trireme, usando massimamente la trireme de ferire con lo sprone il nemico, à guisa del pisce spada. Le piune che il pesce Galeotis tiene al ventre di qua, & di là, dissegnano li remi della Galeotta vascello: & la coda parimente di quel pisce rapresenta il timoni & la poppa, usando li antichi Græci di chiamar la poppa de' navili coda.* Alii à γαλη deducunt, quæ vox Hesychio est ἰξύστρατίδος. Vide Vossium, Menagium, Ferrarium, &c.

¶ GALEASIA, Navis longior depressioris oræ, Gall. *Galeasse*. Litteræ an 1478. apud Rymer. tom. 12. pag. 59. *Patroni unius Galeasiæ de Neapole, modo existentis in portu*.

¶ GALEATIA, Eadem notione, in Chron. Astensi apud Murator. to. 11. col. 270. & in Litteris ann. 1481. ex Archivo Massil. De *Galeatiis* plura erudite scribit Carolus de Aquino in Lexico Militari.

GALEIDA, Minor *Galea*. Albertus Aquens. lib. 9. c. 19. *Duodecim Galeidæ descenderunt cum multis armatis militibus*, Cap. 23. *Duæ naves, quarum altera minor, quam Galeidam vocant.* Adde l. 11. c. 3. 27. l. 12. c. 17.

GALIO, GALEO, Minor galea, vulgo nostris *Galion*. Hist. Hierosol. pag. 1167. *Minor cymba, quam vulgo Galionem nominant.* Infra: *Quod autem antiqui dixere Liburnam, moderni Galeam, media producta, nominant, quæ longa, gracilis, & parum eminens, lignum à prora præfixum habet, & vulgo Calcar dicitur, quo rates hostium transfiguntur percussæ, Galiones vero uno remorum ordine contenti, brevitate mobiles, & facilius flectuntur, & levius discurrunt, & ignibus jaculandis aptiores existunt.* Epist. Joannis Episcopi Acconensis to. 8. Spicilegii Acheriani p. 377. *In bargis præterea & Galionibus multitudinem pugnatorum ... posuerat.* Synodus Florentina: Ἐλθόντες δὲ μετὰ αὐτῶν καὶ ἕτερα μικροκάτεργα, ἃ ὀνομάζουσιν γαλεόνια, *Galeones*, apud Albertin. Mussatum lib. 5. de Gestis Italicor. rubr. 2. [in Breviario Hist. Pisanæ an. 1172. apud Murator, tom. 6. col. 185. & in Actis SS. Maji to. 7. p. 376.] Willelm. Guiart in Hist. Francor. MS. an. 1304.

L'Amiraus en un Galiot
Fait entrer o li sans atente.
Arbalestriers entour quarante,

Infra:

Font Gallioz avirons bruire.

¶ GALEONUS, Eadem notione, *Galeæ duæ & unus Galeonus in cursum*, apud Jacobum Auriam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann 1282. Rursum utitur ad ann. 1283. 1286. & 1290.

¶ GALTONUS, in iisdem Annalibus Jacobi Auriæ ad an. 1285. & Ogerii Panis ad an. 1203.

¶ GALIONUM, neutro genere, apud eumdem Jacobum Auriam ad an. 1285.

¶ GALEOTA, Eodem intellectu, in Annal. Genuens. ad an. 1196. & ad an. 1242.

¶ GALLIOTHA, in Actis SS. Julii to. 1. p. 580.

GALEARII, Nautæ, qui in *galeis* operam suam collocant, nostris *Galerieus*, apud Thomam Walsinghamum p. 243. 244. Le Roman *de Garin* MS.

N'en istront mes par terre ne par mer,
Bien les ferai à Galies garder.

GALEOTÆ, Remiges *galearum*, vel *galietarum*. Falco Beneventanus pag. 323. *Universam quidem substantiam civium, & Ecclesiarum ornatus, Galietæ Regis & turba innumera prædonum, quæ eum sequebatur, comprehendit, rapuit, despoliavit.* Romualdus in Chron. MS. *Et montem Arobanum, quem ipse de novo ædificaverat, à Galiotis suis capi fecit & destrui.* Joan. Brompton: *Centum galeas armatas cum toto apparatu, & cum victu Galeotarum ad duos annos.* Infra: *Galiotæ Regis.* [Bern. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 37. *Quidam ex Galeotis galearum piscatum euntes, &c.* Pag. 234. *Viginti Galeothe infirmati in Alexandria de aquis ibi potatis, &c.*

¶ GALIOTTUS, in Annalibus Genuens. apud Murator. to. 6. col. 305. 472. 515. 540. &c.

¶ GALIOTUS, apud Rymerum to. 11. p. 449.

¶ GALYOTA, apud Bern. *de Breydenbach* p. 28.

¶ GALESTROLUS, Eodem significatu. Idem *de Breydenbach* p. 238. *Ita quod Galestrols cogerentur vela tempestatibus apta appendere.* Et p. 243. *In navi ... Galestrolis ... plus solito laborantibus.*

GALEATOR, Galeæ patronus, ut vocant. Occurrit apud Nic. de Trivetto in Chron. an. 1191. p. 506.

¶ GALEARE, Galea i. capitis armatura, Gallice *Casque*, defendere. Acta SS. Julii to. 2. p. 373. de S. Godoleva: *Palæstrisans in palæstra, Galeante Dei dextera sese, sortitur bravium.*

¶ GALEAREA. Vide *Galiaria*.

GALEARES. Gloss. Lat. MS. Regium: *Crepida, Galeares.* Perperam *Glareares.* Papias: *Caliga, Galeia.*

GALEARIA, *Pileus, sive tiara*, Papiæ. [Apud Festum: *Galearia, à Galearum similitudine dicta.*]

GALEARII, Lixæ, calones. Vegetius lib. 1. c. 10. *Lixas, quos Galearios vocant.* Lib. 3. c. 9. *Ex ipsis calonibus, quos Galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant.* [Gloss. Isidor. *Calones, Galearii militum.*] Eusebius in Chron. Ῥωμαῖοι Γάλλων μυριάδας δὶς πρὸς τοῖς τετρακισμυρίοις ἀνεῖλον· τοὺς δὲ αἰχμαλώτους αὐτῶν κατεδουλώσαντο, γαλιαρίους καλοῦντες αὐτούς. Boxhornius, ut solet, ab Hebræo deducit, *Galeare*, vel *Gulsar*, quod id ipsum est. Unde nostrum *Goujar*, lixa. Vide Salmasium ad Hist. Aug p. 35.

¶ GALEARIUS, f. Qui facit galeas capitis armaturas, Gall. *Casques*. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. 189. col. 2. *Expensa ... Gauterus Galearius 41. s. & VI. d. Petrus de Argasia de 41. diebus ... 6. lib. & 3. sol.* Vide alia notione in *Galea*.

¶ GALEASIA, GALEATIA. Vide *Galea*.

¶ GALEBRIMUS. Vide *Galabrunus*.

GALEDELLUS, Navis species, ac forte minor *galea*. Rafanus de Caresinis in Chron. MS. ann. 1379. *Hostibus autem cum Galedellis, paralandrinis, ganzarolis & bardiis, (f. bargiis) viriliter resistentibus, &c.* Infra: *Ad 38. galeas & aliquot Galedelles.* Vide *Galladellus*.

¶ GALEIDA, GALEIA. Vide *Galea*.

¶ GALENUM, *Vas vinarium. Romani antiqui dixerunt Calenum vinum.* Gloss. Isid. Calenum vinum, Calena vitis Horatio nota à Caleni Campaniæ oppidi celebri vino sic dicta. Pro *Galenum, Vas vinarium*; haud immerito credit Grævius, quod *Calena* legatur in fragmento Varronis περὶ σκευῶν, *de vasis genere: Dolia atque apothecas tricliniares, melicas, Calenas obbas, Cumanos calices.* Attamen in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. etiam habetur: *Galenum, Vas vinarium.*

¶ GALEO. Vide *Galio* in *Galea*.

¶ GALEOLA. Vide *Gale*.

¶ GALEONUS, GALEOTA, GALEOTUS. Vide in *Galea*.

GALERA, Liburna, μονήρης, simplicis ordinis remorum navis, nostris *Galere*. Guill. Apuliensis lib. 5. Rer. Norm. p. 50.

Quamque magis celerem cognoverat esse Galeram,
Scandit.

Charta Alphonsi Reg. Aragon. apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 5. c. 9. *Facta carta in illo anno, quando Rex fecit naves & Galeras in Bayona, ut caperet illam era 1168.* Vide *Galea*.

GALERANNUS, Avis species, de qua Fridericus II. lib. 1. de Venat. c. 23.

GALERIA. Anastasius Bibl. in S. Hadriano p. 111. *Alias vero tres domos cultas, videlicet Galeria posita via Aurelia, ... reliquas vero duas, id est, Galeriam positam via Portuensi, &c.* Occurrit ibi non semel, & apud Ughellum to. 1. p. 521. 136. [Concil. Compostell. an. 1031. *Ita æquum est, ut omnibus intra Galeriam stantibus pacis osculum sibi invicem tribuere. Et in omnibus communionibus majoribus Nativitatis Domini, Pascha & Pentecostes, quisquis de quo habuerit, munera offerat.*] Nescio, an inde orta sit vox *Gallaria* Italis, *Galerie* nostris, pro longiori porticu, seu, uti vocatur à Sidonio lib. 2. Epist. 2. *Cryptoporticu*, quam vocem ortam quidam volunt, quod oblonga sit instar *Galeræ*, seu navis. Alii alia opinantur. Vide Jacob *Bourgoing* lib. de Orig. & usu vulgar. vocum pag. 83. Octav. Ferrarium in Orig. Ital. [& Menagium in Gall. ubi vocis *Galerie* antiquitatem probat ex Bardino Senatore Tolosano, qui florebat ann. 1440. apud quem legitur: *Ambulacrum, quod nos Galeriam vocamus. Galeriam sive corredor domus*, in Charta an. 1471. ex Schedis D *Lancelot*. Ead. notione sumitur in Instrumento anni 1530. apud Rymerum to. 14. p. 390. col. 1. *In quodam superiori ambulacro sive quadam superiori Galeria ex parte australi ædium sive hospitii illustrissimi Principis & Domini nostri Henrici VIII.* Vide *Galilæa*.]

GALERUS, Insigne Ducalis potestatis, in Ceremoniali Rom. lib. 2. p. 186.

☞ Latinis est Pileus rotundus à *Galea* sic dictus juxta Varronem. Gloss. Isid. *Galerum, Pileum pastorale, quod de junco fit.* Sed lib 19. Orig. capit. 30. ait, *Galerum* esse *Pileum ex pelle cæsæ hostiæ factum.* Eadem habet Papias cum addito, *Pastoralis pileus.* Turnebus Advers. lib. 28. cap. 6 ex veteri Lexico: *Galerus, Calamancus.* Lege & vide *Camelaucus*. Synodus Valentina ann. 1590. *Ne ullus Clericus in sacris constitutus, publice, & ut plurimum absque necessitate, Galerum gestet*; hoc est, Comam adscititiam. Simili notione Juvenalis dixit:

Sed nigrum flavo crinem abscondente Galero
Intravit, &c.

Vide S. Hieronymum Epist. 128. ad Fabiolam, ubi de Vestimentis Sacerdotum.

GALERUS CARDINALIUM RUBEUS, iis ab Innocentio IV. primum concessus in Concilio Lugdunensi ann. 1244. in pervigilio Natalis Domini, creatis 12. Cardinalibus. Ut porro conferatur vel mittatur galerus novo Cardinali, habetur in Ceremoniali Romano l. 1. sect. 8 pag. 99. Vide Theophilum Rainaudum de Pileo sect. 13. ubi & de Galero viridi Episcoporum.

¶ GALESTROLUS. Vide in *Galea*.

GALETA, GALETUS. Vide *Galo*.

¶ GALGIARE, pro *Gagiare*, Solvere. Diploma Ludovici VII. Regis Franc. an. 1143. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 774. *Per nos commonitus injustitiam suam recognoscens, nobis & Udoni prædicti* S. Petri Carnot.) *Monasterii Abbati in manu ipsius rectitudinem fecit, & factam ibidem expensam Galgiavit* Vide *Vadium*.

GALGO, Puteus. Vide *Putiatorium*.

¶ GALGULUS, *Baca*, πυρὴν. Gloss. Isid. πυρὴν est nucleus. Glossator videtur scripsisse *Galgulus* pro *Galbulus*. Varro de Re Rust. *Non enim Galbuli qui nascuntur, id est, tanquam pilæ parvæ corticæ, id semen, sed in iis intus primigenia semina dedit natura*.

¶ GALIA, pro *Galea*, Navis de qua supra, apud Rymerum to. 5. pag. 427. D. *Brussel* to. 2. de Feudis usu p. 160. & in Libro nigro Scaccarii p. 382.

¶ GALIARDUS. Vide *Goliardus*.

GALIARIA, *Negotii alieni mercator*, Papiæ MS. Editus habet *Gallaria*: alius MS. *Galearea*. Lectionem MS. tuentur Glossæ antiquæ ex Biblioth. Sangerman.

GALIDA, Vasculum. Vita S. Fidoli Abbat. *Quæso, Domne, & obsecro, ut Galidam vini liquore abstracto, unde pariter hauriamus, tua inclita pietas repleri jubeat*. Vox formata ex *Gala*, de qua infra.

GALIHALPENS, Pecuniæ genus una cum *Suskins*, & *Doitkins* abolitum Statuto primo an. 3. Henrici V. cap. unico. Spelman.

1. GALILÆA. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniacensib. MSS. c. 34. *Similiter cum redeunt ad introitum Ecclesiæ; ad exitus vero Galileæ sunt parati duo famuli Eleemosynarii, &c.* [Idem cap. 34. *Exitur ab omnibus usque in Galilæam; cum autem prope corpus, quod ad Galilææ introitum positum esse debet, venerit Prior cum processione... Prior vero aspergit aqua benedicta..... reditur in Ecclesiam*.] Idem capit. 76. §. 26. *Si in dominica cum fit processio, defunctus fuerit in Galilea, interim statio fit, [paratis candelabris & thuribulo, vadit ad eum Prior cum cruce & aqua benedicta & incensat eum, & post processionem affertur in Ecclesiam, nec fit alia processio ad suscipiendum*. Guidonis Disciplina Farfensis libr. 1. cap. 1. De Dominica Palmarum: *Exeuntibus omnia signa pulseatur: duo majora tamdiu prolongentur sonaizando, quousque revertatur processio in Galilæa*. Idem libr. 2. capit. 1. De mensuratione officinarum: *Galilæa longitudinis 65. pedes, & duæ turres ipsius Galilææ in fronte constitutæ; & subter ipsas atrium est, ubi laici stant, ut non impediant processionem ... Juxta Galilæam constructam debet esse palatium longitudinis 155. pedum, latitudinis 30. ad recipiendum omnes supervenientes homines, qui cum equitibus advenitaverint Monasterio*. Et infra: *Nam inter istam mansionem & sacristiam atque Ecclesiam, necnon & Galilæam sit cimiterium, ubi laici sepeliantur*. Hist. Monasterii S. Florentii Salmur to. 5. Ampliss. Collect. Martenii col. 1133. *Multa ædificia fecit, utpote introitum Ecclesiæ cum Galilæa, refectorium, &c.*] Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. capit. 13. *Dum vero ipsarum Horarum persolutio fit in cellis à cæteris, Sacerdos induitur, sic ut facto spatio congruo post eum indutum, statim secundum signum poste pulsetur per Galileas, indutusque Monachos sedende, donec ingredi incipiant, expectat*. Part. 3. cap. 28. num. 36. *In Galileis, & à primo ostio coquinæ usque ad portam signi, & usque ad ostium cellarii, nullus loquitur*. Et num. 44. *Quando conventus vadit, vel redit ab Ecclesia, caveant Conversi, ne in Galileis appareant*. Charta Edw. I. Regis Angliæ an. 24. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to 3. p. 668. *Et insuper inveniam unum Sacerdotem missalem de prædicto sancto in Ecclesia memorata, in loco, qui dicitur la* Galileye, *diebus singulis celebrantem, &c.* Rupertus Tuitiensis l. 5. de Divin. Offic. c. 8. *Locus ille, quo processionem suprema statione terminamus, recte à nobis Galilæa nuncupatur*. Hemereus lib. de Academia Parisiensi c. 2. *Galilæam* porticum hoc loco interpretatur, quam nostri *Galerie* vocant. Qua sane notione videtur usurpasse Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi p. 168. *Et defunctus, in Galilæa tumulari meruit*; id est, in claustri porticu. [Mabill. to. 4. Annal. p. 187. interpretatur Ecclesiæ navem. Alterutrum potest intelligi, mea quidem sententia. Si namque allegatos locos omnes perpendas, alios de porticu, alios de Ecclesiæ navi perspicies intelligendos.]

2. GALILÆA dicta Græcis feria tertia Paschatis. Leo Grammaticus in Constantino Porphyrog. p. 495. [& Anonymus Combefisianus nu. 13.] Καὶ τῇ τρίτῃ τῆς Πάσχα τῇ λεγομένῃ τῆς Γαλιλαίας εὐλογεῖται καὶ στέφεται, &c. Ubi Scylitzes pag. 617. [& Symeon Logotheta in eod. Porphyrog. num. 14.] habent nude τῇ τρίτῃ τῆς Γαλιλαίας, Zonaras vero τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα: unde conficitur, ita appellatam à Græcis feriam tertiam Paschatis. Aliter tamen censet Filesacus lib. de Quadrages. cap. ult. extremo, aitque, intelligi tertiam à Paschate hebdomadam se existimare, cui id nominis adscripserint Græci, quod circa hocce tempus nusquam sæpius sese post resurrectionem discipulis conspiciendum præbuerit Christus, ex Matth. 26. 28. & Marco 14. 16.

☞ Sententiam firmat D. Cangius in Glossario mediæ Græcitatis in Γαλιλαία; quam ibi interpretatur *Hebdomadam Paschalem*, quod in ea legatur Matthæi Evangelium, quo jubentur Discipuli ire in Galilæam, ipsaque illic Christi Apparitio; nam inquit, & recte, ab ejusmodi Evangeliis quæ in singulis hebdomadis leguntur, eæ nomen sumunt apud Græcos.

¶ 3. GALILÆA, Nomen collis in Palæstina, de quo hæc habet Bernard. *de Breydenbach* in Itiner. Hierosol. pag. 52. *Venimus in collem quemdam cui nomen est Galilea: & est locus ille de quo Angelus Christi annuncians Resurrectionem dixit Discipulis: Præcedet vos in Galileam ... Nam & ante Passionem suam Christus eis promiserat dicens*: Præcedam vos in Galileam, *id est, locum jam memoratum, non regionem Galileæ, quæ longe distat à loco isto*. Huic scriptori parum concinunt Interpretes Evangelii.

GALILÆOS, Christianos appellari præcepisse Julianum Parabatam scribunt Gregorius Nazianz. Orat. 3. in Julian. & Chrysostom. contra Gentiles.

¶ GALINGA. Vide *Galiqua*.

GALIO, GALIOTA. Vide *Galea*.

GALIOLA. Vide *Galo*.

¶ GALIONUS, GALIOTUS. Vide *Galeæ*.

GALIQUA, seu *Gallicæ nux*, Galla, vulgo *Noix de Galle*, apud Hugonem Farsitum de Miracul. S. Mariæ Suession. cap. 19. [Haud scio an eadem notione] M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio p. 130.

Hic piper atque crocus, hic gingiber atque Galinga,
Adsunt, & faciunt arte placere cibos.

GALIT, *Perit*, *Gallivit*, *periit*. Ita Glossæ antiq. MSS. [Papias: *Gallit*, *Perit*; *Gallivit*, *Perivit*. Gloss. Isid. *Galivit*, *Peribit*. Grævius scribendum censet, *Gallulat*, *Pubescit*. Nonius: *Gallulare*, *Pubescere*. Novius Exodio apud eumdem Nonium *Gallulascere* utitur: cujus locutionis hanc reddit rationem Perottus, quod pubescentes vocem grandiorem ad galli gallinacei similitudinem faciant. Gloss. vett. *Gallulo*, ἡβάω.]

¶ GALITIUM, Moletrina fullonica, Gall. *Moulin à foulon*, in quibusdam veteribus tabulis Dumbensibus, *Gans à gancher les draps*. Charta Tarari prode Lugdunum an. 1447. *Juxta Galitia demini de la Fay, &c.*

¶ 1. GALLA, pro *Galea*, ut arbitror, Navis species, de qua superius. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 341. *Et quia gravissimum erat & evidens periculum in tanta temporis brevitate grandem exercitum constituere, & maxime quum mille militibus, clientibus & peditibus multis cuncta necessaria, non apud Lucam, sed per totam Thusciam vix labore nimio possent inveniri: & Galla & gatti ad terminum illum facti esse non poterant, dilataverunt exercitum tam maris quam terra voluntate Consulum Luca esse faciendum in futura æstate.* Vide Galea & Gatus.

2. GALLA, Scabies, Gall. *Galle*. Jordanus Rufus Calaber MS. l. 1. de Medicamentis equorum c. ult. *Galla est quadam tumefactio mollis ad modum vesicæ, magna ut Galla, vel avellana, &c.* Eadem habentur apud Petrum de Crescentiis l. 9. de Agricult. c. 10. qui à Jordano hausit. Adde c. 43. [Vide *Gallarius*.]

¶ GALLADELLA, ut mox *Galladellus*. Continuatio Chronici Andreæ Danduli, apud Murator. to. 12. col. 446. *Cum 33. galeis & duabus Galladellis.* Rursum habetur col. 449. & 455.

GALLADELLUS, Naviculæ species. Caresinus; *Dum Niemensem Insulam applicasses, viso uno Galladello, una ex galeis ipsum cepit.* Vide *Galedellus*.

¶ GALLANDUS, f Instructus, munitus, à veteri Gallico *Galende*. Histor. Episcoporum Autissiod. apud Labbeum to. 1. Bibl. MS. p. 511. *Petrus de Villanis ... loca fortaliciorum ... munivit machinis Gallandis & fossatis.* Le Roman *de la Rose*:

Beile fu & bien atornee,
D'un fil d'or estoit Galendee.

¶ GALLARIA. Vide *Galiaria*.

¶ GALLARIUS, *Cerdo*. Gloss. Isid. Sic dicitur fuisse, quod, ut est apud Macrobium lib. 2. Saturn. sutor *Gallam subigat*, seu terat. Est autem *Galla*, Joanni de Janua, *Instrumentum cerdonum, quo coria purgantur & dealbantur. Galla etiam dicitur quædam herba & fructus quercuum: unde fit quasi pulvis ad aptanda coria, qui similiter Galla vocatur. Gallarius & Gallicarius cerdo, qui in Galla operatur. Gallarius, Gallicarius, a, um, quod pertinet ad Gallam.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Gallarius, Gallicarius, Parateurs de cuirs. Galla, Instrument à appareiller cuirs.* Vide *Gallicarii*.

¶ GALLEA, Navis genus, de quo in *Galea*. Pluries scribitur in Vita Martini IV. PP. apud Murator. to. 3. pag. 610.

¶ GALLESCERE, χαίρειν, γήθεσθαι, i. *Gaudere*. Gloss. Latin. Græc. MS. Sangerm. Supplem. Antiquarii; *Gallesco*, χαίρω, γηθομαι, *Lætor, visulor*; D. Cangius legit, *Gavisco*. Vide in hac voce.

GALLETA, Mensura vinaria. Vide *Galo*.

GALLETUS. Henricus Knyghton an. 1342. *In quarum prima* (acie) *fuit Dominus Galfridus Charnis cum multis Galletis, qui statim victi sunt ab Anglis.* Ubi *Galleti* non sunt viri *galeati*, uti vult Somnerus; sed *Gallenses*, quos *Galois* vocat Froissartus 1. vol. c. 121. & alibi non semel, quique nostris contra Anglos semper militarunt. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Ainsi disoit Bertrand, qui bon Galois estoit.

Quibus verbis alludit ad Gallensium virtutem bellicam vel certe quod ita nuncupari ambirent viri nobiles, qui in Walliam pro Gallensibus militandi causa expeditionem susceperant, ut apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca p. 291. 514. & alios.

¶ GALLIA, pro *Germania*, non semel occurrit apud Lambertum Scafnaburgensem in Annalibus: eum vide ad annum 1072.

GALLICA, GALLICULA, Genus calceamenti, quo utuntur Galli: *Galloche*. Agellius l. 13. c. 20. *Lacernis induti, & Gallicis calceati.* Tertullianus, sive S. Cyprianus, ad Senatorem:

... Caligaque remota
Gallica sit pedibus molli redimita papyra.

GALLICANÆ CALIGÆ, in Vita S. Eugendi Abbatis c. 3. S. Hieronymus in Regula S. Pachomii cap. 4. 66. 81. inter monachicos habitus, *melotem, balteolum lineum, & Gallicas* recenset.

GALLICARII, Gallicarum confectores, apud eumdem Hieronymum in eadem Reg. c. 6. ex quo corrigendæ Glossæ Isidori: *Gallarius, cerdo.* Malim *Gallicarius*, etsi Gallarios cerdones dictos volunt à *Galla*, instrumento cerdonum, quo coria purgantur & dealbantur. [Vide *Gallarius*.]

GALLICIANALE TEMPUS, pro *Gallicinale*, [seu *Gallicinale*, ut habetur in Actis SS. Aprilis to. 2. p. 43.] Galli cantus, Gallicinium. Occurrit apud Felicem Gyrwensem Monachum in Vita S. Guthlaci c. 20.

GALLICULA, Idem quod *Gallica*. Glossæ antiquæ MSS. *Gallicula, Calceamenta pastorum. Gallicula, signum vestis.* Vetus Gloss. *Gallicula*, τρεχάδιι. Sunt autem Hesychio, σανδάλια δια αἰγείου δέρματος, *Sandalia ex caprino corio.* Aliud Gloss. Σανδάλιον, *Gallicula.* Sic interpretatus est Rufinus Josephum lib. 4. Antiq. c. 8. Ὑπολύσασα δ' αὐτοῦ ἡ γυνὴ τ' ἀδελφοῦ τὰ σανδάλια. *Solvens uxor fratris Gallisulas illius viri*, Vetus Interpres Juvenalis *Trechedipnas*, Poetæ, *Gallicular Graias currentium ad cœnam* interpretatur. Monachus Sangall. l. 2. de Carolo M. c. 11. *Sed frustrato ictu Galliculam Regis & fasciolam servus immanissimus disrumpens, tibiamque illius summo licet cornu perstringens, &c.* Mox: *Cumque ad obsequium Domini cuncti bossas suas vellent extrahere, &c.* [Vita S. Johan. Gualberti, to. 3. Julii p. 363. *Galliculam tanti prædicti Patris fiducialiter tetigit, mox sanissimus effectus.*]

CALLICULA, pro *Gallicula*. Glossæ antiq. *Galligula, signum vestis.* Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Qui erat vestitus distinctam candidam, habens multiplices Calliculas.* Infra: *Exivit vir quidam miræ magnitudinis, ... discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens Calliculas multiformes ex auro & argento factas.*

GALLICULA, vice pilei. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 20. *Excepto uno pauperculo valde rufo, Gallicula sua, quia pileum non habuit, & de colore suo nimium erubuit, caput induto, &c.* Et mox: *Voca ad me pileatum illum hominem, &c.* Ubi quidam MS. *Callicula* habent.

¶ GALLIGESUS. Vide *Gessum*.

¶ GALLINA, nude pro Census ex gallinis, *Gallinagium*. Charta Libertatum Bellomont. ex Cod. MS. Coislin. *Liberantes & penitus absolventes .... ab omnia tallia, mortallia ... extorsione, Gallina, treusa, &c.* Charta ann. 1277. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 927. *In quibuscumque rebus & locis consistant, sive in herbergamentis, sive in vineis, terris cultis & incultis, decimis, agririis, terragiis, quintis, quartis ... Gallinis redevanciis, &c.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 81. *Contentio qua vertebatur ... super Gallina & mestiva, quam dictus Willelmus petebat, &c.*

GALLINAGIUM, Census ex gallinis, *Geline de coustume*, quæ in Christi Natalitio domino exsolvitur, in Consuetud. locali Castelli novi in Biturig. artic. 6. & *de Troy* in Biturigib. artic. 7. *Geline* nude in Consuet. Marchensi art. 16. 174. *Geline de baronie*, in Charta an. 1330. in Hist. Vergiac. p. 241. Chron. Mauriniac. l. 1. p. 360. *Alii sibi minaciter expetebant fursuragium, alii Gallinagium, alii tusamentum.* Occurrit apud Argentreum Hist. Britan. p. 307. ult. Edit. ubi perperam *galna-*

magium legit Spelmannus. Vide Sugerium lib.de Adm. sua cap.11. *Regalia Gallinarum*, apud Andr. Dandulum in Chron.MS.ann.1205. [*Consuetudinales Gallinæ*, in Tabulario Celsiniacensi.]

Census Gallinarum, dicitur in Libertatibus villæ de *Villereys* ann.1253. Charta Ottonis Imp. pro Monasterio Gemblac.an. 948. in Chronico Gemblacensi; *Porro sub advocatus nihil juris habebit in villis ad Abbatiam pertinentibus, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, Gallinam unam, avenæ sextarium unum.* Chronicon Andrense an.1203. p. 53. *Perspiciens D.Iterius Abbas pravum usum in hac parochia inolevisse, Dominum scilicet Comitem Gisnensem ratione Advocationis antiquæ à singulis hospitibus nostris singulas Gallinas accipere in die diem Cinerũ præcedente, ut se & familiam suam exinde pasceret, &c.* Charta Balduini Comitis Guinensis an. 1203. apud Duchesn. *Ne iidem mansionarii de cætero Gallinas aut alias consuetudines reddant.* Fori Bigorrenses art.14. *Nusquam poscat ab eis Comes agnos vel Gallinas, nisi festivitatem Paschalem aut Natalem Domini ipse vel uxor sua fecerit. Tunc unusquisque, Gallinam in Natali, agnum vero si habuerit, mittat in festivitate Paschali: si autem non habuerit agnum Gallinam. Redditus Gallinarum, caponum*, in Charta Caroli II. Reg. Siciliæ an.1303. apud Ughellum in Episcop.Casertanis. [Vide Diaria Trevoltiana an.1709.p.2179.]

GALLINARII, Gallinarum venditores, apud Andr. Dandulum in Chron.MS. circa an.1175. Glossæ vett. *Gallinarius*, γαλινάριος.

¶ GALLINATUS, Pullus gallinaceus, Gall. *Poulet*, Saisimentum Comitatus Tolosæ n.22. *Item de quolibet foco habente galinas unam galinam ad festum Natalis Domini, & circa festum Natalis B.Joannis Baptistæ unum par Gallinatorum.*

GALLINIUM, Præstatio gallinarum, *Gallinagium*. Charta Occitanica ann.1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii n.114 *Item Gallinium tam gallinarum, quam pullorum* (æstimatum) 30. *Turon. Item tertiam partem messageriæ dicti loci æstimatam valere 24. solid. Turon. &c.* Vide Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricensibus c.11.68.

¶ GALLINUS, f. Gallus gallinaceus. Collectio antiqua Canonum Pœnit. inter Anecd. Marten. tom.4. col. 43. *Si casu porci comederint carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus, nec Gallinos.*

¶ GALLIOLUM, Ornamentum ecclesiasticum, Tradit. Fuld. an 800. apud Schannattum p. 69. An. 800. *Unum tintinnabulum, altarium vestimenta 9. Galliola 4. reliqua vestimenta altarium 9. manica 6. auro parata, oraria purpurea 4. &c.*

GALLIONUS, Galliotha. Vide in *Galea*.

¶ GALLIRE, *Perire*, apud Papiam. Vide *Galir*.

¶ GALLODIUS, Mensura frumentaria, f. Eadem quæ *Galotas*, de qua in voce *Galo*. Charta anni 1184. è Chartulario S.Quintini in Insula pag. 65. *Pro una sextellata terra ... quinque Galledios forensis frumenti persolverent.*

¶ GALLO, Pœna Presbyterorum concubinariorum. Statuta Joannis Episc. Trecor. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col.1609. *Districtius inhibentes, ne quis Presbyter focariam habeat ... alioquin sciant se prius monitos Galleais sententia alligatos, & eo facto suis beneficiis privatos*,

Gallus Silvestris, *Fasianus*, Matthæo Silvatico, [& in Vita S.Cælestini Papæ V. apud Murator. tom. 3.p.638.col.1.]

Gallus Campanarii. Vide *Campanarium*.

Gallus, pro Gallicinio. Vide in *Pullus*.

¶ Galli Dies. Vide *Dies Galli*.

GALNABIS, Galnape, Læna, stragulum villosum, apud Sangerman. Regula S.Isidori c.14. de veste & lecto Monachi: *Cujus stratus erit storea & stragulum, pellesque lanatæ duæ, Galnabis quoque & facistergium, geminusque ad caput pulvillus.* S. Fructuosus in Regula c. 4. habet hoc loco, *Galaaben villatum*. Menardus in MS. Isidori Vindocinensi legi ait *galbanis*.

Galnapes, apud Isidorum lib. 19.c.26. nude, & apud Smaragdum.

Galnape, in Testamento S Cesarii Arelatensis: *Cum casula villosa, & tunica. vel Ganape, quod melius dimisero.* Charta Hispan. æræ 1060. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord S.Benedicti tom.5.p.435. *De raupa siquidem Galnapes 2. tres pulmarios* (plumacios) *duos pares de sabanes, &c.* Alia æræ 1016. ibidem pag.444. *Pannos gratiscos*, (Græciscos) *& 16. Ganapes paleas, & 30. pannos optimos, &c.* Quæ quidem vox depravata legitur in Charta Sisnandi Episcopi Iriensis, seu Compostellani, æræ 952. apud eumdem *Yepez* tom. 4. *Scala argentea una, Venapes 4. plumatios 5. tapete 1. lectos 6. cathedras 10. mensas 8. &c.* Et in alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. apud eumdem to.5. *Adjicimus etiam stramina lectulorum, Gagnapes paleas, antiquum 7. submineres 8. plumatios diguieres paleos 10. alios subminores 8. &c.* Utrobique enim legendum *Galnapes*. [Pro *Antiquum*, tom.3. Concil. Hispan. pag. 181. legitur *Anticaum*. Vide *Antie*.]

Voces efficta, ut quidam putant, à *Galbanum*. Dicuntur autem Papiæ, *Galbana, genera vestium à galbanee colore, qui est sublucidus & subalbus cum pallore*: quod vocabulum occurrit apud Juvenalem Sat.2. ut *Galbanatus* apud Martialem l.3. Epist. 40 & alios. Sed videntur potius confectæ ex *Gausape*, vel *Gaunape*, stragulum. Glossæ Isid. *Gaunacha, gausapa*. Glo.T.Lat.MS.Regium *Gaunapa, gausapa*. Ex *Gaunapa*, factum *Galnapa*, vel *Galnape*.

GALNES, Species satisfactionis pro delicto, apud Scotos. Reg. Majest. lib.4. c.24. §.1. *Reddet pro homine mortuo & taliter occiso, cro & Galnes, quasi eum propriis manibus occidisset.* Ubi Skenæus, *quid sit Galnes, ignoro*. Adde cap.36.§.7.c.38. §. 5. & eumdem Skenæum de Verbor. significat.

GALNUS. Hariulfus lib 3. c.3. *Casulæ castaneæ 40. sericæ nigræ 5... Galnæ sericæ 5. melnæ sericæ 4.* ubi Editor *Galnas casulas* flavi coloris esse opinatur. Certe Picardi etiamnum *Gane*, pro *Jaune* dicunt. Sed malim legere *Galvæ*, pro *Galbæ*. Gloss. Lat.Gr. *Galvus*, χλωρὶς. Vide Salmasium ad Lampridium p.227.

GALO, Galona, Mensura liquidorum apud Anglos, quarum unaquæque continet pintas Anglicanas, ut modius eorum 8 galones. A *Gallen*, iis vulgo, ut est in Monastico Angl. tom. 1. pag. 903. 904. à *Gelo*, seu *Gilo* vel *Gillo*, quod est *baucalis*, lagena, seu vas vinarium, deducit Spelmannus. Papiæ *Galeola* est *vas vini*: vox nota Varroni lib.1. de Vita Pop.Rom Sed videtur potius orta vox à Gr. γαυλὸς, quæ in Glossis Gr.Lat. ποιμενικὸν ἀγγεῖον, *situm*, Hesychio ποιμενικὸν τὸ γάλακτος ἀγγεῖον sonat. Suidas: Γαυλὸς, ὁ νῦν ῥηθὲν ἀγγεῖον ἐκ ξύλων κατασκευασμένον, ὃ νῦν Ἰταλοὶ μαγγάνην ὀνομάζουσιν. Ubi vir doctus reponit βάγναν, ex veteribus Glossis: *Capa, seu vagna*, βιοττις μεγάλη, ἣν τινὲς γαυλὸν καλοῦσι. Eadem habentur in voce *Vagna*. Nicolaus Trivettus an. 1194. *De amphoris seu metretis, quas vulgo Galones dicimus.* Matth. Paris an.1256. *Mensuras vini sive cervisiæ, quas Lagenas vel Galones appellamus.* Monasticum Anglican. tom. 2. pag.1040. *Quandam mensuram, quæ vocatur Lagena, vel Galo.* Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Et debet habere quilibet unam Galonem vini de Cellario Archiepiscopi. Septem Galones vini*, in Tabulario Fiscanensi fol.88. & alibi 4. *Galones cervisiæ*, apud Joann. Wester-

flerhamium. [Liber niger Scaccarii p. 354. *Unum Galum vini expensabilis*.] Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *En temps que l'en mente, & de vendanges, de 19. festiers un festier & un Galon de tonnes & de recbaus, c'est assavoir de toneaulx qui sont sur le bout 5. f. &c.* Adde Bromptonum p. 1258. Will. Thorn. pag. 2044. Brittonem pag. 38. 75. 76. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 419. 420. &c. Vide *Lagena*. Incertum porro an ab ejusmodi galonum forma nostri voces *Galon*, & *Galoner* hauserint. Le Romano de *Garin* MS.

Bien fu vestue d'une propre roèe,
A un fil d'or s'à crigne Galonnèe.

JALO, Eadem notione, in Fleta lib. 2. cap. 5. §. 6. & cap. 11.

JALLEIA, Tabular. S. Albini Andegav. *Viginti Jaleias de vinagio de vineis de Pisciaco*. In Consuetud. Aurelianensi art. 492. *Chacune Jallaie de vin contient feize pintes de la grande mesure*. Io Turon. art. 63. *Contient 12. pintas*. Io Consuetudine Lodunensi cap. 5. art. 5. *Et tiendra chuque pipe 36. Gealloies*, Will. *Guiart* an. 1298.

Si chargiez d'armes & de robes
Taintes de sanc, & touoillies,
Que seul des cotes gambesies
Povoit-on emplir maintes Jailles,

Hinc

JALAGIUM, quam vocem idem valere ac *Foragium* scribit Raguellus. Tabular. S. Albini Andegav. *Donavit ... in opus pauperum consuetudinem illam, quam habebat in Eleemosyna S. Albini, id est Banagium de proprio cellario Eleemosynarii. Dedit etiam consuetudinem Jagegii, quam habebat in Cellario dominico Monachorum*. Charta Ludovici VII an. 1177. pro Communia Laudunensi: *Rotagii, telonei, cambii, lardatis, Jalagii*. Ubi Jalagium videtur esse, quod nostri vocant *Droit de Jaugeage*, id est jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria. Vide *Gellagium*. In eodem Fletæ libro.

JALO sumitur pro mensura frumentaria, cap. 12. §. 1. *Pondus octo librarum frumenti facit mensuram Jalonis, & 8. Jalonatæ frumenti faciunt bussellum, de quibus octo consistit commune quarterium*.

GALETA, GALLETA, Mensura pariter vinaria. Tabularium S. Albini Andegav. *Galeta vini 24. pro arpenno vineæ reddita*. Regula Magistri c. 23. *In uno Galleta vase mensuratæ potiones ab eis calida misceantur*. Cap. 27 *Aut Galleta, aut calices sitientibus porrigantur*. Mox: *Ad calteis, aut Gallete, aut caucelli bibat mensuram*. Denique: *Aut duo aut tres opertet calices aut Galletas mensarum ministerio deservire*. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 25. *Si alicui fuerit adjudicatum sacramentum, & juraverit se non debere, vel esse in culpa, nihil solvat parti vel judici, nec Galletam vini, nec Galletas*. Tabularium S. Nicolai Traguriensis in Dalmatia, apud Jo. Lucium lib. 2. cap. 16. *Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia eant & redeant, piscatores gyrrum, sibi Galetam præbeant unam. Alii autem piscatores singulos, cum habuerint, deferant pisces*.

GARLETA, pro *Galeta*, habet Thwroczius in Carolo Rege cap. 97. *Pabulum etiam equis ejus per singulos dies viginti quinque Garletæ*. In Ludovico cap. 4. *Habuit etiam secum de florenis fere cum media Garleta*.

GALETUS, Mensura frumentaria 14. *Galetos bladi, ... esse modios frumenti & tres Gaietos*, in Chartis Diœcesis Laudun. an. 1246. in Probat. Hist. Guinensis p. 358. [Charta an. 1153 apud Bellottum in Observat. ad Ritus Eccl. Laudun. p. 50. *Præmonstratensis Ecclesia nobis persolvet singulis annis septem modios & quatuor Galetos frumenti*. Chartularium Aquicinctense fol. 45. *Sub annuo censu concessit tres modios frumenti ... & octo Galetos* pisæ. Idem fol. 48. *Dedit Ecclesiæ nostræ duos campos ... unum in valle Gislani seu Galetos seminis continentem, alterum quatuor Galetarum*.

GALETUS TERRÆ, Modus agri. Charta an. 1252. *Ad quatuor Galetos Terræ sitos in via de Cbiure*. i. in quibus totidem galeti frumenti feruntur, aut percipi possunt, quo modo *Modium terræ* dicebant olim.

¶ GALOER, GUALOER, Bona mobilia, aut immobilia, ab Armorico *Gallu*, *Gallued*, vel *Gallout*, Potestas, potentia, valor. Charta Rotonensis apud Lobinellum to. 2. Histor. Britan. col. 99. *Alanus Comes omni Britanniæ imperans regioni, ad Monasterium S. Salvatoris veniens, interpellatus à Monachis dedit S. Salvatori Gualoer totius Abbatiæ per totum Britanniæ regnum diffusæ, illam scilicet partem, quæ Principibus usque ad illud tempus solvi consueverat, pro mercede æterna & pace totius Britanniæ*. Charta Kemperleg. ibidem col. 120. *Præterea res hominis, qui absque liberis obierit in ipsa tribu, & alieni etiam de aliena terra ibi defuncti Gualoer proprium est S. Amandi*. Alia S. Georgii ibidem col. 127. *Ad corporis vero profectum de bannis ac de causis in judicio ante eum prius convictis, ac de Galaeriis octavam partem ei in remuneratione permisit*. Alia Majoris Monasterii ibidem col. 215. *Stabilierunt enim invicem atque concordaverunt, ut pro eo Monachis darent ... omnem totius parochiæ bannum, unam aream molendini super Cosnionis fluvium, Galorum omnium albanorum*. Literæ Johannis Ducis Britaniæ ann. 1396. ibidem col. 661. *Toutes coustumes, passages, trespas, espaves, Galoiz, droit de desberance, bris & brieffz par mer, par terre, &c.*

¶ GALONUS, Ital. *Galone*, Latus, Gall. *Coté*. Chron. Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1124. *Caute ad modum assassinatoris ivit, & cum uno cultello à Galono eum in colle percussit*.

GALOPINUS. Le Roman de *Garin* MS.

Il s'en torna meintenant sans respit,
En la taverne bastivement en vint,
Ilec trouva menuel Galopin,
Lez le tonnel en sa mein troie dez tint,
Quatre ribaus tos l'estrumiaz restis, &c.

Infra:

Il li demande, dont es-tu, biaux amis?
De Clermont, Sire, si ai non Galopin.

[*Galopin* vulgo, dicimus famulum culinarium similisve conditionis adolescentulum.]

¶ GALORIUM. Vide *Galoer*.

¶ GALOS, *Viri soror*, in Glossis Sangerman. MSS. ou. 501. & io Amalthea. Festus habet: *Glos, Viri soror, à Græco γάλως*. Nonius: *Glos appellatur mariti soror, atque eadem fratris uxor*. Vide Isidorum lib. 10. Orig. c. 8. & Lexicon Juris utriusque.

¶ GASTADIO. Vide *Gastaldus*.

1. GALUM. Charta Longobardica ann. 774. tom. 8. Italiæ sacræ pag. 35. *Nec non Ecclesia S. Abundi, quæ sita est in Galo nostro de Paline*. Occurrit ibi non semel, & pag. 573. 574. 582. Sed vereor ne legendum sit *Gajo*: vide *Gajum*.

¶ 2. GALUM, Mensura vinaria. Vide *Galo*.

GALUMMA, Capitis operculum, ex Gr. καλυμμα. *S. Agathæ Martyris Galumma*, apud Thietfridum Epternacensem in Florib. Epitaph. SS. lib 3. c. 4.

¶ GALUNNA, *Velamen candidum*, à *Gala*, *id est, lac, derivatur*. Papias. Vide *Galumma*.

¶ GALVUS. Vide *Galnus*.

¶ GALYOTA, Remex. Vide in *Galea*.

¶ GAMA, Musicum diagramma, Gall. *Game* vel *Gamme*, apud Lobinell. to. 1. Iostrum. Histor. Parif. p. 417. Vox orta à Græco γ. Vide Menagii Etymol. Gall.

GAMACHA, Pedulis lanei species, quæ etiam superio-

riorem pedis partem tegit, vulgo *Gamache*. Occitanis *Garamacho, gamacho*, vox ut videtur deducta à *compagus*, vel *gampagus*. [Apud Autissiodorenses *Gamache* est vestis vilioris pretii, qua utuntur rustici.] Vide *Campagus*, & *Garnachia*.

GAMACTA, GAMACTUS, Ictus, percussio. Lex Bajwar. tit. 2. cap 4. §. 6. *Coram Duce hostili disciplinæ subjaceat, vel ante Comitem suum 50. Gamactas, id est, percussiones accipiat*. Editio Heroldi habet *Gamactos*. [Martinius in Lexico suspicatur *Gamacta* deduci à *Machs, Gemacht*, Germ. Vis, potentia, potestas, ut sit violenta percussio, aut aliena potestate & mandato facta; aut à *Kammen*, Depectere.]

¶ GAMADIUM. Vide *Gammadium*.

¶ GAMAGIUM, Jugum boum. Dicitur de bobus aliisve animalibus ad aratrum simul junctis, à γαμέω, Nubo, simul juego: quod non minus recte dicitur, quam istud Catulli, *Jugare puellæ juvenem*. Charta Libertatum Montis-Britonis tom. 1. Hist. Dalphin. p. 83. *Pro quolibet foco agricolæ, seu gravisterum dicti mandamenti tenente Gamagium boum, seu aliorum animalium unam heminam frumenti*.

GAMAGOGA, Lena, quasi ex Græco γαμαγωγὶς, nuptiarum conciliatrix. Regestum rerum criminalium Parlamenti Paris. an. 1375. fol. 90. *Super eo, quod dictæ Agneti imponebatur & imponitur ipsam fuisse & esse Gamagogam publicam, Gallice, Maquerelle publique*.

¶ GAMAHALI. Vide *Gamales*.

¶ GAMAHEI, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Sunt lapides in quibus imagines juxta corporum superiorum constellationem insculptæ sunt*.

¶ GAMALADIONI, Iidem qui mox *Gamales*. Preceptum Karolomanni pro Monasterio Prumiensi, apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 33. *Genitor meus Pippinus gloriosissimus Rex, prædicto Dirodeino vel suis Gamaladionis de ipsa silva manu vestita fecisset, dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, & suam vel suis Gamaladionis tam per veraces homines, quamque per confirmationis Regũ cognovimus, justitiam ei reddidimus*, &c.

GAMALES, GAMAHALI. Lex Longob lib. 2. tit. 55. §. 7. *Si aliquis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, & de proximis legitimis, aut de naturalibus, aut de Gamalibus, id est, confabulatis*. Edictum Regis Rotharis tit. 109. §. 7. habet hoc loco: *Aut de natis, aut de Gamabolos, id est, confabulatis*. Ubi viri docti *Gamales* esse volunt, filios è legitimis nuptiis procreatos, ad discrimen *naturalium*: ita ut *confabulati* dicantur, qui ex *fabula*, seu pacto ac fœdere nuptiali orti sunt. Plautus Arg. Cistellar.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.

Vox autem à Germanico *Gemal*, vel *Ghe-mael*, conjux, formata è Saxonico, Maelen, Conjungere, addita particula ghe, vel ga, verborum præteritis & participiis præteriti temporis apud Saxones & Germanos præponi solita. Vide *Fabula*.

¶ GAMALLUS. Vide *Hamallus*.

GAMASUS, *Fortis, agilis*. Papiæ. [Vide *Ganasus*.]

1. GAMBA. Vegetius lib. 1. Veterin. cap. 56. de equo: *Post quod admonitus injuria, tollit altius crura, & in flexione geniculorum atque Gambarum, molliter vehit*. Ubi Salmasius *Gambam* interpretatur καμπὴν τοῦ σκέλους, quæ tibiam ped jungit: καμπὴν enim Græci appellant omnem artuum articulorumque commissuram & inflexionem, quod & Perionius observat lib. de Gallicæ linguæ origine. Occurrit apud eumdem Vegetium lib. 1. c. 27. lib. 2. c. 49. lib. 3. c. 19. 20. 22. lib. 4. c. 1. Inde Italicum *Gamba*, & nostrum *Jambe*, seu ut Picardi efferunt, *Gambe*, deductum plerique censent, id est, crus, ita ut pars pro toto sumpta deinceps fuerit. [*Gamba* pro crure frequenter usurpat Auctor Rei Veterin. & post ipsum alii non pauci.] Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. Hinc etiam Italis *Gambiera*, nostris *Gambiere*, crurale, cruris armatura, de qua mox.

SUBGAMBÆ, nostris *Soujambe*, Pars pedis, quæ gambę subjacet, apud eumdem Veget. lib. 4. c. 4.

2. GAMBA, Morbi species. Constantinus African. lib. de Chirurgia c. 13. *Ungnentum ad sanandas Gambas & omnes plagas*.

3. GAMBA. Charta an. 1149. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica, p. 702. *In prima appositione pullos frigidos, Gambas de vino, & carnem porcinam frigidam*, &c. Vide *Camba* 3.

¶ GAMBACIUM. Vide in *Gambeso*.

GAMBAGUS, [Genus calceamenti Pontificibus proprium.] Vide *Campagus*.

¶ GAMBARIUS. Vide in *Gambeso*.

GAMBARON. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 545. de Roberto D. Normanniæ: *Erat facie obesa, corpore pinguis, brevique statura: unde vulgo Gambaron cognominatus est, & Brevis ocrea*. Ex Gallico *Jambes*, seu *Gambes roudes*. Vide *Gamba* 1.

GAMBARUS, Cancer, astacus, vox Italica *Gambaro*, nostris *Ecrevisse*. Ex Lat. *Gammarus*. Vide Oct. Ferrarium in *Gambaro*. *Conductor dacii piscium & Gambarorum*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia an. 1364. ex Bibl. Regia.

GAMBASIUM, f. pro *Bambasium*. Vide *Bombax*.

¶ GAMBAYCHO. Vide in *Gambeso*.

¶ GRMBERGA, ut mox *Gamberia*. Charta Henrici de Soliaco an. 1031. *Tenebitur habere loricam vel loricale, & capale ferreum & lanceam & Gambergam*. Et apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 123. *Qui minus de viginti librarum habebit de mobili, tenebitur habere Gambergam & capalum ferreum & lanceam*.

GAMBERIA, GAMBRIA, Italis *Gambiera*, nostris *Jambiere* Crurum armatura. Auctor Mamotrecti ad 1. Reg. c. 17. *Ocrea, Gamberia*. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium p. 60. *Donavit autem Imperator Laudensibus ultra trecentas loricas, & multas Gamberias, quas de suis hostibus habuerat*. [Computus anni 1333. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 274. *Per manus Magist. arestorum quod Dominus receperat mutuo pro Gamberiis, cosseriis, guantilectis ... unc. 4.* Ibidem pag. 276. *Item, Bartbol. Lapo mercatori pro uno paro de platis cum cosseriis & Gamberiis, unc. 2. taren. 12*.] Nicolus Optonus lib. 2. de Militari officio cap. 8 de duellatoribus: *Sed utrum habere possunt Gambrias & galeas in capitibus, neque lege, neque consuetudine invenimus*. Regestum Peagiorum Bapalmæ: *Les Gambieres ou barnas de gambes de fer*. Vide in *Armatura*.

GAMBESO, Ceeto, centunculus, *Thoracomachus*, Vestimentum coactile, ex coactili lana confectum: seu *vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, ut hoc inducta primum lorica vel clibanus, aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate non læderent*, ut est apud Anonymum de Rebus bellicis, Notitiæ Imperii subjectum. Sed & ita describitur à Scholiaste Thucydidis: Πῖλοι τοῖς ἐρίοις πεποιημένοι, ὥσπερ θωράκιόν τι, ὑπὸ τὰς ἀσπίδας, ὃ ἐνδύονται. Et Constantinus Porphyr. in Tacticis pag. 5. Στολὰς εἴχον οἱ τὸ ὅπλον ψιλοὶ ἐσχυσμένας πάκτα ἀντὶ κλιβανίων καὶ λωρικίων. *Subarmale* appellatum quidam volunt. Vide in hac voce. Neque alia videtur *Chlamys cannabina*, in Epistola Juliani Propræfecti Provinciæ Britanniæ ad Sinnium Solennem in veteri Marmore haud ita pridem detecto in Bajocassibus:

bus: *Licet plura merenti à me pauca, tamen quod honoris causa offero, velim accipias libenter, Chlamydem canabinam Dalmaticam Laodicen.fibulam auream cum gemmis, lacernas duas, &c.*

GAMBESO. Willelmus Brito lib. 11. Philippidos:
Pectora tot coriis, tot Gambesonibus armant.
In Rotulo an. 1332. Cameræ Comput. Parif. *Ada armentario 40. sol. 4. den. pro factione Gambesonorum.* Computus Baillivorum Franciæ an. 1268. *Expensæ. Pro ccadatis bourra ad Gambesones, tapetis, &c.*

GAMBESUM. Idem Will. Brito lib 3. Philippidos:
Gambesumque audax forat, & thoraca trilicem.

¶ GABEISIO. Computus an. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu to. 2. ad calcem p. 175. *Pro bastilis & Gabeisionibus portandis in Marciam 61. s.*

GAMBESA, in Charta Henrici D. Solliaci an. 1301. de Libertatibus villæ Aiæ.

¶ GAMBESIATA LORICA, in Testamento an. 1286. apud Marten. to. 1 Anecd. col. 1225. *Gambesiata tunica*, in alio Testamento an. 1287.

GAMBACTUM, in Libertatibus villæ Moneti ann. 1169. apud Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricens. c. 65.

GAMBARIUS, forte pro *Gambacius*, in Charta Libertatum Luriaci apud eumdem cap. 56.

¶ GAMBAYCHO. Consuetudo Brageriaci art. 28. *Item armaturæ, utpote enses, lanceæ, scuta, boglaria, lorica plate, paleus forteni, sive capellus, perponcha, sive Gambaycho, guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis ... pro ullo debito pignorentur.*

GAMBISO, in Fleta lib. 1. c. 24. §. 12. *Gambison*, apud Joinvillam p. 46. Le Roman de *Gaydon* MS.
A ces paroles li vavasors s'arma
D'un Gambison viez ensumé qu'il a.
Infra:
Desos vesti un Gambison faitie.
Le Roman *de Jordain* MS.
Chascuns avoit son Gambison vestu.
Will. de Guignavilla in Peregrinatione animæ MS.
Là sont heaumes & haubergons,
Gorgeretes & Gambisons.
Infra:
Le Gambison vesti Jesus,
Quant por ti en creix fu pendus.

COTES GAMBOISEES. Will. Guiart an. 1298.
Que seul des Cotes Gambesies
Pouvoit-on emplir maintes jailles.
Et an. 1304.
Espees d'estoc & de taille,
Cotes Gambesies, ventailles.
Statuta MSS. *Des armoiers & coustepointiers de Paris: Item se l'en fait Cotes Gamboisiées, que elles soient couchées denement sur neufves estoffes & pointées, ou fermées, faites à deux fois, bien & nettement emplies de boanes estoffes, soient de cotton, ou d'autres estoffes, &c.* Infra: *Houpellaudes Gamboisées.* Alia Statuta an. 1296. *Item que nul dorefenavant ne puist faire Cote Gamboisiée, où il n'ait 3. livres de coton tout net, se elles ne sont faites en fremes, & au dessous soient faites entremaius, & que il y ait un ply de vieil linge, emprez l'endroit, de demie aulne & demy quartier devant, & autant derriere.* Contrepointes vocantur in Charta ann. 1206. in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 115. *Praeterea inveni in dictis bonis quinque alberions, & unum albero, & unam Contrepointe.* Vide Williomarum, seu Josephum Scaligerum, in Titium p. 46. 47. & 49.

WANBASIUM, apud Rogerum Hovedenum ann. 1181. *Wanbais*, apud eumdem p. 614. Interdum *Hambais*, sic enim in MS. Historia. Le Roman *de Rou & des Dues de Normandie*:
Plusours eurent vestus Hambeis,
Cojures out chaint & carquais, &c.

GAMBAISON, in Charta Philippi Pulcri an. 1303. in 36. Regesto Chartophylacii Regii n. 115. *Et feront armez de porpoins & de hauberjeas, ou de Gambaisons.* Philippus Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 16. ad Strabonis locum: ubi Belgas ait ἀντὶ χιτώνων ferre σχιστοὺς χειριδωτούς, *hic quid aliud interpreteris σχιστοὺς illos χειριδωτοὺς ad inguina & nates usque demissos, nisi eam vestium partem, quam vulgus nunc Latinorum Thosacem appellat, patria vero lingua Wammes, & inferioris Germaniæ dialectus Wambeis, Danica Wames, Hispani Jubon, Itali Giupone, Galli Pourpoint, Angli & Leodicenses ad Mosam amnem Doblet.* Chronicon Colmariense an. 1298. *Armati sepulabantur, qui galleas ferreas in capitibus habebant, & qui Wambasia, id est, tunicam spissam ex lino & stuppa, vel veteribus pannis consutam, & desuper camisiam ferream, &c.* Albertus Argentin. pag. 104. *Ubi manicas Wambasii sui fractas cum novis peciis reparans, &c.* Et pag. 112. *Quidam carnifex Episcopum super dextrario in rubea Wambasia circumventum ... cuspide perforavit.* *Culcitra de Gambasio*, apud Raymundum *de Agiles*.

¶ GAUBESON, & GOUBISSON, apud Borellum, Liber *Du pelesinage de l'ame*:
Et tout ainsi comme fait est
De poutures de Goubisson.
Quæ vox etiamnum viget apud Occitanos, teste eodem Borello.

WANBIZIUS. Statuta Ordin. Præmonstrat. Dist. 1. cap. 13. *In dormitorio nullus sectus in lectum ascendat, sed residens per spondam divertat: super Wanbizios & laneos jacere licebit, &c.* Ubi *Wanbizius*, idem quod *lodix*.

WAMBASARIUS, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 1010 *Wambasiorum* artifex.

Vocis etymon à veteri German. quidam accersunt, *VVanbon*, venter, vel *VVamba*, ut habet Willeramus, in Cantica; vel à Saxonico *VVamb*, quod idem sonat, unde Angli *VVombe* accepere: ita ut *VVambasium* fuerit *ventrale* vel *ventrile*, ventris & pectoris tegmen, quod Germani *VVambeys* vocant. Vide *Cento*, *Thoracomachus*, & Notas ad Villharduinum p. 294. & ad Joinvillam p. 74. [& *de Caseneuve* in Etymol. Gall.]

GAMBETTA, diminutivum à *Gamba*: Baculus, qui claudo vel infirmo vicem *gambæ*, seu cruris præstat, *Jambette*. Processus de Vita S. *Thomæ* Aquin. num. 11. *Dum claudicasset propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum, seu Gambettarum stare & ambulare non poterat.* Miracula B. Angeli tom. 2. Junii p. 1101. *Et posuit se in oratione sequestratus, retro tribunam Ecclesiæ, retro ia pedibus cum una Gambetta subter tibiam.*

¶ GAMBISO. Vide *Gambeso*.

¶ GAMBO, Perna, petaso, Gall. *Jambon*. *Duo pasia Gambonum porci*, in Litteris Innocentii IV. PP. apud Illustr. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ pag. 404.

¶ GAMBOSUS, Qui nodos habet in *Gamba*, seu crure. Veget lib. 3. cap. 20. *Si Gambosum factum fuerit animal, & recens passia est, de tibia sanguinem emittito, lanam su ccidam circumligato.*

GAMBRIA, Crurum armatura. Vide *Gamberia*.

¶ GAMBUTTA, GAMBUCTA, Baculus superne rostratus, incurvatus; Pedum pastorale. Petrus Diac. Casin. in Vita S. Guinizonis, tom. 6. SS. Maii p. 452. *Respondere se omnino nihil aliud vidisse, nisi quemdam hominem solitarium discalceatis pedibus Gambuctam in manu portantem.* Vide *Cambutta*.

GAMELUM. Sanutus lib. 2. part 4. cap. 22. ubi machi-

chinas jaculatorias describit: *At capsa bonum debet habere Gamelum, quod capsam impellat versus exteriorem partem.* In lib. vernaculo de Contractibus maritimis, *Gameles* dicuntur disci lignei, in quibus reponuntur obsonia nautarum.

¶ GAMERE, *Nubere*, apud Papiam & Johannem de Janua. Est à Græco γαμεῖν.

GAMINULA. Charta Athelstani Reg. Angl. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 130. *Cujus etiam inconcussæ firmitatis auctoritati, his testibus roborata constat, quorum nomina subtus Gaminulis depicta annotantur.* Forte grammulis. Vide *Gamula*.

GAMMA, æ, vox Agrimensorum: Limes utramque agri partem complectens, ita ut literæ Γ formam efficiat. Siculus Flaccus: *Arbores in versuris quæ notatæ sunt, aut decusses inveniuntur aut Gammæ, ut manifestum sit versuras suis signis observari debere.* Alibi: *Gamma de petra sicca constructa.* Rursum: *Termini si transversi positi fuerint, Gammam faciunt.* Ita Gamma literam fœminino genere extulit Ausonius:

. . . *Et Gammæ vice functa prius C.*

GAMMATUS LIMES. Incertus Gromaticus: *L. si in termino inveneris, suæ formæ fictura designat Limitem Gammatum.* Innocentius de Casis literar. *Limes Gammatus currit, hoc est tortuosus.* γαμματοειδῆ σιγνοφόρα, apud Leonem in Tactic. c. 19. §. 61. Vide Gloss. med. Græcit. in Γάμμα.

REGAMMANS *Kia, Limes, Linea*, apud Aggenum de Limitib. agror. & Latinum & Myrsontium p. 79. 261.

GAMMADIUM. Anastasius in Leone III. pag. 123. *Columnas argenteas 8. Gammadia duo, & arcus duos cum crucibus argenteis, &c.* Infra p. 127. *Fecit vestem de stauraci cum cruce & Gamadiis, simul & paratrapetis suis.* Pag. 139. *Tetravela rubea alythina quatuor, habentia cruces cum Gammadiis, & in circuitu periclysin de Tyrio.* Pag. 140. *Arcum argenteum unum cum Gammadiis suis.* Pag. 151. *Fecit etiam in circuitu altaris vela serica quatuor cum Gammadiis, & cruces de quadrapulo.* Pag. 182. *Fecit vestem sericam albam sigillatam cum Gammadiis & periclysi, &c.* Denique p. 250. *Obtulit ... vestem de fundato unam habentem in medio crucem, cum Gammadiis de quadrupulo.*

GAMMADIA, *diæ*. Idem Anastas. pag. 149. *Super quem constituit arcus duos de argento, & Gammadias quatuor, quæ simul pensant, &c.* Idem in Gregor. VI p. 161. *Vela alba serica 4. unum habens undique Tyrium, & in medio crucem & Gammadias de chrysoclavo.* Et p 164. *Fecit vestem de fundato, & Gammadias de octapulo.* Ex his videtur emendanda Charta ann. 1197. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 1275. *Quin etiam obtuli eidem Ecclesiæ unam planetam de sameto Jalino, unum amictum cum friso magno, unum camisum* (perperam *canusum*) *cum Gramatis & frisis, &c.* Legendum enim fortean *Gamatis*. Sed ex locis istis vix percipitur, quid sit *Gammadium*; nam virorum doctorum de hujus vocis notione conjecturæ non arrident. Vide Salmasium ad Pollionem p. 343. Dominicum Macrum in Hierolex. & Bollandist. tom. 3. SS. Maii p. 393.]

¶ GAMMATUS. Vide *Gamma*.

¶ GAMMULA. Vide *Gamula*.

GAMMUS, Πλατύκερως, in Gloss. Gr. Lat. Est autem πλατύκερως Plinio lib. 11. c. 37. Dioscoridi lib. 3. & aliis, animal, quod cervorum generi annumeratur, licet cervo minus: nostri *Dain* vocant: unde nescio, an non legendum sit *dammus*. Sed repugnat Codex MS. S. Germani Parisiensis, qui *Gammus* etiam præfert. [Reipsa præferendum suadet infra vox *Gamus*, eadem notione.]

GAMULA. Anastasius in Benedicto II *Similiter & in Ecclesia B. M. ad Martyres aliud coopertorium porphyreticum cum cruce & Gemmulis quatuor, &c.* Ubi Codex MS. *cum cruce & Gamulis*, præfert. [Alius *Gammulis*.] Alius *coopertorium porphyrium & Gamulas quatuor*. Alius denique, *& Gamulas & clavos quatuor auroclavos*. Quidam etiam *Ganulas*. Forte diminut. ex *Gamma*. Vide in hac voce.

GAMURDRIT. Lex Bajw. tit. 18. c. 2. §. 3. *Si servus furtivo modo, supradicta more occisus fuerit, & ita absconsus, quod Gamurdrit dicunt, &c.* Editio Heroldi c. 28. §. 3. *Gamordrit* habet. At Spelmannus observat *ga* & *ge* particulas esse præpositivas præteriti temporis & participii ejusdem. Proinde *Gamurdrit*, idem ac si *murdritus fuerit*. Vide *Murdrum*.

GAMUS, *Cerva*, ex Hispano *Gamo*: nostris, *Dain*. Fori Alcaconenses: *De coyro de cervo & Gamo tres Morabis.* [Vide *Gammus*.]

¶ GANAFUS, *Fortis, Agilis*. Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. Vide *Gamafus*.

¶ GANAGIUM, ut supra *Gagnagium*, Agri culti. Fundatio Chartusiæ Vallis S. Georgii an. 1235. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 96. *Item (dono) omnes terras quas habeo nomine Ganagii, vel alio modo*, (hoc est, ut intelligo, Terras omnes, tam cultas quam incultas) *in villa de Poques, &c. Item omnes terras Ganagii villa de Mans cum pratis meis, &c.*

GANANCIA, vox Hispanica, Lucrum, reditus, Gallis *Gagnage*. Vide *Bragalis*.

GANAPE Vide *Galnabis*.

GANARE, Acquirere, Hispan. *Ganar*. Charta Bermundi II. Reg. æræ 1028. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Bened. tom. 5. *Dum essemus in adolescentia, Ganavimus & emimus villas & hereditates, &c.*

GANATA, ex Hispanico *Ganado*, Grex, armentum: *Ganadero*, Pastor. Fori Jaccenses: *De appellitis ita statuimus. Cum homines de villis, qui stent in montanis cum suis Ganatis, audierint appellitum, omnes capiant arma & dimissis Ganatis, & omnibus aliis suis faciendis, sequantur appellitum, &c.* Infra: *Ganata, cum descenderint, nullus audeat furare vel rapere, vel pignorare ulla occasione, & non jaceant in vetatis militum, nisi per unam noctem. Certa loca sint, in quibus Ganata bibant, ne cequiæ frangantur.* Eximinus Salanova: *Et tales non peytant in aliquo cum hominibus signi Regis, nec pro Ganatis, neque equis, ut quidam dixerunt.* Charta Garciæ Fernandi Comitis pro Ecclesia S. Petri de Cardenna æræ 1010. apud *de Yepez* in Chron. Ord. S Benedicti: *Illo Ganato Ecclesiæ S. Petri talem foro habeat sic illis de illas villas ad pascendum per omnes terminos in montes, & in fontes in paludibus, defensas etiam, & in molinaris, &c.* Alia Sancii 7. cogn. Sapientis, apud eumd. *Si vero Ganatum vestrum cum alio extraneo mixtum fuerit, & hac de causa illud vobis dare noluerit, mando in fide unius Monachi vel Fratris vestri Ordinis, sine alio sacramento donet vobis, quantum dixeritis esse vestrum.* Infra: *In omnibus locis, in quibus meum Ganatum & aliorum debet pascere, &c.* Passim in Chartis Hispanicis. Ita porro hanc vocem Hispani usurpant, quomodo olim nostri & Angli vocem *Gagnage* pro omni apparatu rustico, in quo recensentur animalia, atque adeo oves ipsæ. Vide *Gagnagium*, & Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragoniæ.

¶ GANATI, Eadem notione. Charta Aldefonsi Regis Castellæ ann. 1181. apud Baluzium Histor. Tutel. col. 495. *Concedo ... ut vestri Ganati proprii ... pascant sine omni montagio per montes & omnia pascua per quæcunque regii Ganati pascere habent per totum regnum meum.*

GANCARE, Per vim auferre. Coronatio Henrici Regis Portugalliæ: *Quando aliquis Gancaverit avera alienum, vadat querelosus ad Alvazil, & ponat querelam, & Alvazil restituat illi suum avere.* Ubi Anton Brandaon.

daon.lib.10.Monarch.Lusitan c.13. *Quando aliquem per forza tomar à faceuda albea, &c.* Rursum: *Qui in bello mataverit Regem inimicum, aut ejus filium, & Gancaverit ejus pendonem, fit nobilis.*

¶ GANCES, Anseres silvestres, in *Ganta* 2.

GANDARGIUM, Tributi species. Charta an. 1300. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Vivariensibus p. 226. *Non poterit D. Rex deinceps aliquid de novo acquirere in terra D. Episcopi... non adversationes novas, vel nova Gandargia recipere.*

GANDEIA, Genus navigii, Afris familiare, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 5. v. 89.

GANDENGA, Vestis species. Chron. Vosiense cap. 73. de Deformatione religionis: *Cucullas clausas pro froccis, ocreas pro Gandeagir, froccos capellatos absque cuculla ... infestamur.*

¶ GANEA, Meretrix. Osbernus in Vita S. Dunstani, tom. 4. SS. Maii p. 368. *Repertum insuper cum adultera simul & filia illius Principem à moechali thoro violenter abstraxit... At Ganea sanguineos intorquens oculos, Tu, inquit, &c.* Latinis *Ganea* Lupanar est, non ipsa meretrix. Vide *Glavea*.

¶ GANEARIA, pro *Ganea*. Ugutioni. Vide *Clepsydraria* in *Clepsydra*.

¶ GANEARIUS, Ganeo. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Ganearius, Libidinosus, Luxuriosus, ἀσελγής.*

¶ GANELO, Insignis proditor, sic dictus à Wenilone seu Gueoilone, voce paululum inflexa, Archiepiscopo Senonensi, qui beneficiorum à Carolo Calvo acceptorum immemor, ad partes transiit Ludovici Germanici: ex qua pessima actione labes ei æternum mansit; ita ut insignes Proditores *Ganelones* vocati fint. Hinc Matth. Paris ad ann. 1216. loquens de Comite Nivernensi ait eum fuisse de Guenilonis genere proditoris: sicut & *Bara* in Usatieis Barcinonensibus vocatur ille, qui fidem datam non servat, ex eo quod Bera Comes Barcinon. fidem datam Ludovico Pio violaverat. Vide Marcam Hispan. lib. 3. p. 21.

GANLO, *Gulosus, popinator, tabernio, basla, vel jaculum, lingua Gallica.* Gloss. MS. Reg. 1013. Latinis *Ganeo*, est λίχνος, καταφαγᾶς, λαιμαργός, ut est in Gl. Gr. Lat.

¶ GANEONIUM, Vide *Gaunium*.

GANERBII, GANERBIATUS, de quibus exscribam, quæ habet Spelmannus, cujus sunt, quæ sequuntur.

GANERBII. *Ganerbiorum* societas, quam *Ganerbiatum* vocant, apud Germanos ampla, potens, & antiqua est, à nobilium conditione parum distans. Nobiles enim & *Ganerbios* sic conjungit Jus Saxonicum *Burger oder Burgkmann beissen die Ganarben und Edellent, &c.* Id est, *Cives & Castrenses* (hi in castro habitant) dicuntur *Ganerbii & Nobiles, qui olim sub domino* Castri *in castro habitabant, & tunc temporis vocabantur Burgkburger*, i. cives castrenses. Item alibi. *Burgkleben* (i. castrense feudum) *est hujusmodi feudum, ubi multi Nobiles vel Ganerbii (ut nunc dicuntur) unum idemque castrum simul habent à Principe & Domino, cujus est castrum illud.* Et quidem nulla inter ipsos & alios vassallos feudales fere differentia est, nisi quoad pacta & conditiones societatis & fœderis inter ipsos mutui. Quæ res tunc extitit in Germania, quando vis erat jure, *da das faust Recht im Schwang gieng.* Tum enim ante factam & promulgatam pacem publicam, i. *dem Laafriden*, cum passim itinera essent minus secura, & latrones in areibus apud sui generis sive farinæ homines, latrones latitarent; alii quidam Nobiles, quibus virtutis potius, quam rapinæ studium curæ erat, confecerunt sibi arces munitas, in quibus cum familiis suis & rebus pretiosioribus, ab aliorum invasionibus violentis, tuti essent. Et ut potior fieret hæc conjunctio, eoque major & constantior, suisque viribus se & sua felicius defenderent, fraternitates & confœderationes quasdam, certis legibus & conventionibus contraxerunt, *den Burgfriden*, id est, *Pacem castrensem* appellatas. Confœderatos hos *Ganerbios* vocant *die Ganerben*, quasi *gemine Erben*, id est, communes hæredes & condominos. Sed dilabitur splendida hæc confœderatio in deteriorem partem. Nam & ipsi *Ganerbii* viribus suis & arcibus confisi, etiam rapere & opprimere cœperunt: aut alios fuæ societatis confratres, aut condominos, quando delinquerent, receptarunt, & protexerunt. Eique tandem audaciæ & furori perventum est, ut publicis legibus & imperiali Constitutione coerceatur. Imperator enim Maximilianus in Comitiis Augustanis ann. 1500. inter alia edixit, *ut Ganerbii, sive condomini, banniti ab Imperio in arcem intromittant, licet etiam ea fit communis eis cum aliis, sed potius à sua societate excludant: quod si vero secus factum fuerit, ut ipsi quoque acceptatores, in pœnam pacis publicæ violatæ debeant declarari & pronunciari.* Præterea in Comitiis Wormacienfibus anni 1495. quadruplex est constituta pœna: *Dar sha Leib und*, &c. Id est, 1. *Primo ut illorum corpora & bona omnibus fint concessa, & nemo illis abuti possit.* 2. *Ut omnia illorum jura, quæ contra alios habent, cessent & fint mortua.* 3. *Ut amittant feudum.* 4. *Ut habeantur inhonesti*, seu infames. Renovatur hæc Constitutio aliis Comitiis Wormacienfibus an. 1521. deinde Augustanis an. 1548. & inserta denique Ordinationi Cameræ anno 1555. *part. 2. tit. 13.* Petrus Denais *in Jure Camerali tit. 266. verb. Receptatores, n. 2.*

Arces & munitiones aliquot quæ vocantur *Ganerbenheuser*, hæ recensentur. Primo arx Rotenburgensis, non procul à Norimberga dissita. Deinde est Friburgum in Veteravia, quæ arx etiam est celebris *Gaberniatus*. Tertio est arx Salizburgum ad Salam in Francia orientali, ubi & Imperatoris Conradi (qui cognomen Salici inde adeptus est) Regia olim fuit; & Lex Salica primum lata est à Pharamundo, ejusque Consiliariis quatuor, Wisogast, Arogast, alias & rectius Bosogast, Salagast, Vindogast, & qui & in Prologo Legum illarum nominantur, & à Sigeberto in ann. 422. de quo vide plura hic infra in verb. *Lex Salica*. Hæc autem arx etiamnodie est domus *Ganerbica*: & habent singulæ singulos suos Burgravios judicis loco, suasque leges & regalia. Rosenburgensis, quæ ab antiquis dominis ad Coronam Bohemiæ pervenit, & tandem ad Electorem Palatinum, reservato tamen recto domino; condominos numerat plusquam septuaginta Nobiles.

Sunt & nonnullæ civitates *Ganarbicæ*. Crutzenacum, oppidum situm ad Rhenum, condominos habens Electorem Palatinum, & Marchionem Badensem. Item Smalcaldia, dum viverent Comites ac Principes Hennebergenses, ex parte dimidia ad ipsos, ex altera pertinuit ad Langravios Hessiæ; hodie Landgravius ea solus potitur. Tale olim fuisse Hebron, de quo in sacris Literis habetur, & in Decreto Gratiani, c. *Hebron* 11. *quæst.* 2. notat Conradus Rittershusius *in partitionib. jur. feud. lib. 1. cap. 17.*

Constituuntur autem *Ganerbii* & *bona Ganerbica*, pactis & conventionibus ipsorum inter se condominorum: accedente plerumque confirmatione & protectione Superiorum, puta Imperatoris & aliorum Principum. Et dari possunt in *Ganerbiatum* non solum bona allodialia & patrimonialia, sed etiam feudalia; dum tamen non inferatur tertio præjudicium, uti agnatis in antiquis feudis, filiabus, (si hoc dictum sit) in novis; & his, de quibus pactum est, in utrisque. Hinc exigua illa differentia inter *Ganerbios* & vassallos feudales, cujus supra meminimus. Quamquam enim aliquis in *Ganerbiarum* societatem acceptus, & condominus factus fuerit, in

in aliis tamen rebus non mutatur persona ajus, nec vassallus esse definit prioris domini sui, nec privilegia & regalia, quæ ab Imperatoribus totum obtinuerit condominorum collegium, singulorum fiunt, sed pariter omnium.

Solet autem plerumque inter eos, qui *Ganerbiatum* constituunt, eo convenire inter se, ut maximus natu in ea gente fit administrator bonorum; & pro onere administrationis partem aliquam fructuum sibi habeat præcipuam: reliqui fructus dividantur æquis portionibus inter omnes gentiles & agnatos, qui quidem sunt puberes, maxime si vel studiis, val rei militari dent operam.

Denique fraternitati & confœdarationi inter condomioos renuntiari potest ab eo, qui non amplius liber in illa societate & communione stare vult: uti qualibet societas renuntiatione tollitur, §.*manet Inst. de societ.* Similiter & jam à rectore sive domino illius arcis, in qua *Ganerbiatur* est constitutus, liberabitur, renuntiatione, Conrad. Rittersh. *d.cap.*17. *per tot.* Ubi simul tradit, discernendum esse *Ganerbiatum* à pacto, vocato *Erbelnigung*, quod receptum est intar familias quorumdam Principum, de quo Gall.2.*obs.*127. Itemque à majoratu & legaio familiæ, ut idem explicat. Vide Hotomannum in *Lexic. feudali* verb. *Heredes accelerantes*, ubi allegat locum juris Saxonici *Artic.* 17. Et Modestinum Pistoris *p* 1. *num.*45.& 52. Hæc è Matthia Steph. Pomeran. Tract. de Jurisdict. lib. 2. part. 1. cap. 2. memb. 3. at non suis ubique verbis; sed alias amplius, alias contractius, ut nostro magis conveniret instituto. Addam vero quod Glossographus ad 17. art. Speculi Saxonici asserit, *Ganerbios*, dici, quod illorum hæreditas descendit, non ascendit, &c. Hæc Spelmannus.

¶ GANGAGIA, Occulta loca. Vide *Gangia*.

GANGALIZARE, *Titillare*, in Glossis antiq. MSS. & apud Papiam.

¶ GANGAMON, *Rete sinnosum variis plexibus involutum.* Laurent. in Amalthea Vide *Gangnilo*.

GANGANUM. Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum in Burgundicis p.26. *Et quicquid de gemmis habemus, & Gangana sirica, cum spondale & tapete uno.*

GANGDAYES, Dies lustrationis, vox Saxonica, in Concilio Grateleano an.928.c.12. in Concil. Ang. Somnero, gang-dagas, dicuntur *Rogationes*.

GANGIA, *Occulta loca & subterranea, Gangagia Græci vocant.* Ita Glossæ MSS. [In Glossis Isid. *Gangia, Occulta loca & subterranea.* Legendum *Ganea*, ut lib. 10. Orig. Festus: *Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt. Terentius: Ubi illum quæram? Credo abductum in Ganeum.* Hoc est in tabernam meritoriam seu meretriciam subterraneam & latentem.]

¶ GANGIATOR. Vide *Gagga*.

¶ GANGLION, vel GANGILION, Tuberculum, Gall. *Loupe.* Antonius Gallonius in Vita S. Philippi Nerei, tom.6.SS. Maii p.515. *Artemisia chelia durum ac renitent tuberculum in sinistræ manus articulo ortum erat. Id morbi genus Ganglion Medici seu nodum vocant. Tuberculum ex parvulo incepit, & diu paulatimque adeo increvit, ut nucis magnitudinem nedum expleret, sed excederet, ovique ferme æquaret.* Legitur apud Celsum Eadem notione apud Plinium lib.6.c 18. *Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne Glandia.*

¶ GANGJILO, Species retis. Statuta Piscatorum Massil. MSS. *Nulla persona cujuscumque status aut conditionis existat, audeat, seu præsumat, piscari cum illo rete vocato Gangnilo in insulis marium Massiliæ*, Vide *Gangamon*.

¶ GANGULA, pro *Glandula*, Struma, Ital. *Gangola.* Miracula S. Zitæ, tom.3. Aprilis p.516. *Habuit semper inflatam gulam & plenam de Gangulis.* Vita B. Luchesii, tom.3. April. p.609. *Quidam adolescens de Monte Voltraia cum paralysi percussus gravissima varicas multas, quæ vulgo Gangulæ nuncupantur, per totum insuper corpus haberet, voto à parentibus emisso, &c.* Vide *Varica*.

¶ GANIAGIUM, à Gallico *Gain*, *Gagnage*, Lucrum, Merces quotidiana quæ *Beneficiatis* choro præsentibus tribuitur. Compendiosa Beneficiorum expositio fol.11. *Ad dispensationem pertinet quæstio, qua agitatur, an dispensati de non residendo fructus gaudeant, quæ finitur hac distinctione, ut dispensati fructus percipiant; quos vulgus nomine grossi indicant, diariis vero & manualibus, sive Ganiagiis priventur.*

¶ GANNARE, GANNATOR. Vide *Gannum*.

¶ GANNATUM, Grex, armantum, ut supra *Ganata.* Vide locum in *Majoralis*.

GANNATURA. Vide *Gannum*.

GANNINARE, *Gantare*. Papias.

¶ GANNITURIUS, Irrisorius. *Cum cachinno & Gannituria vituperatione*, in Actis MSS. S. Judicaelis. Vide *Gannum*.

GANNIUM, *Taberna*, Papiæ, pro *Ganeonium*. Alibi: *Ganea, taberna, popina, &c.*

GANNUM, GANNATURA, Irrisio, Italis *Gannare*, & *Ingannare*, est fallere, decipere: ut Latinis *Gannare*, irridere. Gloss. Lat. Græc. *Gannat*, χλευάζει. *Gannator*, χλευαστής. Gesta Regum Francor. c.41. *Qui respondit cum Ganno dicens, Vos mentitis, &c.*

GANNATURA, Eadem notione. Rabanus Maurus lib 1. de Instit. Cleric. cap. 3. *Postremo ut idem Apostolus* (S. Petrus qui inventor fuisse dicitur coronæ Clericalis) *suique successores & scquipedes ridiculosum Gannaturæ ludibrium in populo Romano portarent, quia & borum Barones hostes exercitus superatos sub corona vendere solebant.* Eadem verba habentur in Epist.44. Bonifacii Moguntini Archiepisc. Candidus Mon. in Vita Egilis Abb. Fuld. c.12.

Cujus judicium, & si non zabolica fallit
Gannatura, tamen laqueos binc inde timoris
Non facile superat graviores, &c.

Aldhelmus de Laudibus Virginitatis: *Quid mirum, si Apostolorum oracula & jurisperitorum scita præfatae frivolorum næniis abominantur, cum etiam gentilet gentilibus, & paganis pagani quasi ridiculosum subsannantis Gannaturæ opprobrium legantur improperasse hoc modo, cum infami proverbiorum elogio cachinnantes ac cavillantes.* Scio, hic viros doctos *Gannaturam*, turpe lucrum interpretari, quia Hispanis *Ganar* est lucrari: sed potior videtur nostra conjectura.

GANNUS, Chirotheca, *Gant.* Vide *Wantus*.

¶ GANS. Inventarium ornamentorum S. Martialis Lemovic. an.1227. *Item v. Gans gaifiers.* Quid sit, ignoro; sed *Gant, tis*, pro *Ansere*, mox videre est in *Ganta* 2.

GANSÆ, Anseres, Vide *Ganta* 2.

GANSHAPICH, *Acceptor*, seu accipiter, *qui anseres mordet*, in Lege Bajwar. tit. 20. cap. 1. ex Germ. *Gans*, anser, & *happen*, corripere, capere. [Baluz. legit *Gansbapuch.*] Glossar. Ælfrici: *Auca*, gos, *Aucarius*, gosnafuc.

¶ 1. GANTÆ, Cæstus, Gall. *Gantelets*, Digitalia ferrea, quibus antiqui muniebant manus ad pugnandum. Computum anni 1336. tom. 2. Histor. Delphin. p. 326. *Item, quatuor paria Gantarum de ferro sine bracellis*, 2. *s.* 8. *den. gr. Item, quatuor paria de Gantis cum bracellis pro* 2. *s.*

2. GANTÆ, Anseres silvestres. Gloss. Lat. Gr. *Ganta*, χηναλώπηξ. Gloss. Saxon. Cottonianum: græg-gos, *Ganta*. Anglis, *Agrei Goose.* Fortunatus lib 7. Poem. 4.

Aut Mosa dulce sonans, quo grus, Ganta, anser, olorq;
Triplice merce ferax, alite, pisce, rate.

Vita S. Pharaildis Virg. n. 13. *Aves quasdam aggregatas repperit, quas alii Fales, alii Mileras, vulgus vero Gantas nuncupat.* Liber Miraculor. S. Genulfi n. 46. *Conspicit innumerabilem multitudinem avium, quas vulgus Gantas vocat.* Goscelinus Monachus in Vita S. Wereburgæ Virg. n. 10. (ubi avis speciem prodit: *Agros ejus solito infinita aucarum indomitarum, quas Gantas vocant, depopulabatur multitudo.* Sunt igitur *Gantæ*, anseres silvestres, vel etiam domestici, qui

Gausæ vocantur à Plinio lib. 10. cap. 22. qui eas Morinis attribuit: unde patet, vocem esse veterem Gallicam, [*Goaz* scil. ut scribit Petronius p. 391. Antiq. Gall.] quam retinent etiamnum Germani, quibus *Gans*, *Ganse*, dicuntur, ut Anglis *Goosen* & *Geeson*, Hispanis [& Italis] *Ganso*, id generis avium nominatur. Adso in Actis S. Waldeberti Abbat. Luxoviensis num. 5. videtur, has aves appellatas à voce, quæ albedinem significat, veteri forte Gallica: *Nam cum in aliis Vir iste felicissimus, tum quoque rebus pollebat: & hunc quoque agrum anseres agrestes, quas à candore, vel sonitu vocis more rustice Gantas vocant, agmine collecto frequenti ruptione ab ipso jactu seminis & sationis incremento vastabant.* Potius tamen videtur alterum Etymon. Vide Pontanum lib. 8. Rerum Danicarum p. 494.

¶ GANCES. Vita S. Amalbergæ Virg. tom. 3. Julii p. 98. *Ecce late omnia albicant pennatis volucribus, quos communi vocabulo Gances appellari solet.* Mabill. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 243. habet: *Quas communi vocabula Gantas appellari places.*

GANTES. Silvester Girald. lib. 1. de Topogr. Hibern. cap. 18. *Aucæ minores albæ, quæ & Ganses dicuntur*, [Acta S. Samsonis MSS. *De Gantibus in custodia traditis. Diversæ aves innumerabiles circa Monasterium, id est, anseres furvæ & albigantes, conveniebant, quæ molestiam fratribus inferebant. Dixit S. Samson: Præcipio vobis, ut ante me pergatis ad Monasterium. Itaque illæ in uno grege congregatæ in Monasterium intrarunt, & usque in crastinum diem reservatæ sunt.*] Le Roman *de Garie* MS.

Grues, & Gentes, & oes, & poucias.

Alibi:

Grues & Gentes erent à lor plessir.

GANTULA, diminutivum à Ganta. Vetus Interpres Alexandri Jatrosophistæ lib. 1. Passionum: *Manducet ex domesticis gallinas, fasianos, & de auseribus, alas, collum, caput, pedes, & Gantulas, & aves omnes præter eas, quæ in paludibus degunt.* Ubi Glossæ *Gantulas*, aves esse observant. Idem lib. 2. c. 67. *Gantulæ quoque, merulæ, turtures, turdi, &c.*

¶ GANTARE. Vide *Ganninare*.

¶ GANTERIUS, Digitalium opifex, Gall. *Gantier*, in veteri Catalogo Sodalium Confraternitatis B. Mariæ Deauratæ MS.

¶ GANTES, GANTULA. Vide *Ganta* 2.

¶ GANTUS, Chirotheca, Gall. *Gant*. Occurrit apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag 712. col. 2. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p 64. Martenium, to. 1. Anecd. col. 57. Vide *Wantus*.

¶ GANZARA & GANZEROLUM, Navigii genus, in Statutis Veron. lib. 1. c 97.

GANZAROLA, Species navis, ex Ital. *Ganzare*, eadem notione. Occurrit apud Rafanum de Caresinis an. 1379. pluries.

¶ GANZAROLUS, Eadem notione, in Andreæ Danduli in Chronico, apud Murator. tom. 12. col. 381. 475. &c.

¶ GANZERRA, in Opusculo Gualvanei Flammæ, apud eumdem Murator. tom. 12. col. 1038.

¶ GANZIUM, pro Ganeum. Vide in *Gaugia*.

¶ GAO, Silva densior. Vide *Gajum*.

GAOLA, Carcer, Gall. *Geole*. Vide *Geola*.

GAPHANS. GAFANS, GAFANDUS, voces Longobardicæ. Excerpta Pith. *Gafandus*, *Heres*, in *Lege Long. Gaifanda*, *coheres*. Ugutio: *Gafans*, *Heres*, Lex Longob. l. 2. tit. 21. §. 3. *Nulli liceat alium pro alio pro quolibet debito pignorare, excepto illo, qui Gaphans esse invenitur, id est, cohæres ejus proximior, qui ad illius hæreditatem, si casus evenerit, venturus est.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 10. §. 4. habet *Gafrand*. Videtur tamen hæc vox usurpata pro vade & fidejussore. Charta Friderici II. Imper. an. 1219. pro civitate Norimbergensi apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. pag. 291. *Nullus Norimbergensis sit alicujus hominis Gaphant de jure, nec unus mercator pro alio.* [Vera origo *Gafreund*, Cognatus, ut Schilterus docet in *Graphaus*.]

GAPO, Clavus, uncus, nostris *Grampon*. Galvaneus Flamma in Chron. majori in Ottone III. *Et dicit Chronica Datii, quod cum ad Imperatorem accederet, equum suum magnum aureis Gaponibus, & argenteis clavis ferratum super pannum aureum in domo Imperatoris collocavit.* Apud Ughell. tom. 4. pag. 137.

1. GARA, Modus agri. Charta an. 1123. in Monast. Anglic. tom. 3. part. 2. p. 29. *Et in prato juxta Bereford sex acras, & duas Garas, & in prato de Atrefort sex acras & duas Garas, &c.* [Charta anni 1402. apud Thomam *Madox* Formul. Angl. p. 106. *Sciatis quod ... dederit. . reversionem quandam peciæ pasturæ & bosci vocati Coliarcopy, & unam Garam in insula prædicta.*] Vide *Wara* & Oct. Ferrarium in *Gara*.

¶ 2. GARA S. Willelmi Constitut. Hirsaug. lib 2. c. 9. *Pro signo casei, utramq; manum conjunge per obliquum, quasi caseum qui premit. Pro signo generali Garæ, signo casei præmisse, adde, &c.* In hunc locum D. Herrgottus in veteri Discipl. Monast. pag. 387. *Gara*, nescio quis cibus, qui de caseo fit, aut in quo caseus adhibetur. Idem forte qui *Flato*, qui ex caseo & pane conficiebatur; certe hujus signum immediate sequitur signum casei in Ordine MS. S. Victoris Paris. c. 25. Hæc ille.

¶ GARACHINX, Donum. Vide *Garathinx*.

¶ GARACHIUM, Novalis ager, Provincialibus *Garach*, Gall. *Gachere*, *Gueret*. Libertates de Calma to. 1. Hist. Dalphin. pag. 19. *Volo tamen quod qui debent mihi cum bobus suis servire, cum eis per tres dies in anno mihi serviant, scilicet ad movendum Garachia per unum diem ad seminanda biemalia per alium, & ad semina tremensalia per alium.* Rursus occurrit in Charta an. 1403. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: qui probabili conjectura vocem hanc deducit à Græco χάραξ, Sulcus terræ aratro aliove instrumento excavatæ, fossa. Vide *Warectum*.

¶ GARACIA, pro *Garricia*, Ager incultus. Chartularium Ecclesiæ Aptensis fol. 92. *Propterea cedo ibi ad ipsas casas Dei, id est, in ædificiis, casis una cum selterræ Garaciis, & ex eis pratis, vineis, campis, &c.* Vide *Garricæ*.

¶ GARAGANGI, Advenæ. Vide *Warengangi*.

¶ GARAGETHENGI. Vide *Garathingi*.

GARALIS. Glossarium Saxonicum Ælfrici: *Acetabulum, vel* garale, i. aceti scyphus. Leo Ost. lib. 1. cap. 24. *Scattones 3. Garales 2.* Cap. 28. *Tulit in coronis ac baziis, atque bamulis, Garalibus, & cochleariis argenti simul quingentas.* Testamentum S. Everardi Comitis, apud Miræum in Codice Donat. piar. cap. 21. & Lucam Acherium tom. 12. Spicilegii: *Vas ad bibendum marmoreum unum cum argento & auro paratum, Garalem argenteum 1. cyphum argenteum 1. pallia duo, Garales argenteos cum cochleariis duos.* Occurrit ibidem semel ac iterum.

¶ GA-

¶ GARAMIA. Privilegium Joannis de Castellinne Comitis Blesensis an. 1265. ex Chartularin Abbatiæ S.Johan. Carnut. *Nec licebit dictæ Comitissæ... cloacam vel aliquid indecens habere, nec in ipsis fossatis Garamiam vel dificium facere.* Puto legendum *Garannam*, de qua mox.

¶ GARANCIA, ut mox *Garantia*, Rubia. Statutum Comitatus Fuxi Carcassonæ actum an. 1331. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. p. 90. *Inhibitum fuerat, quod grana, ganda, gayda, Garanciæ tinctæ, necnon pastellum . . . nullatenus extraherentur.* Alium locum vide in *Gaidia*.

¶ GARANDIA, Auctoritas, cautio, defensio, Gall. *Garantie*. Charta Johannis Abbatis S. Genovesæ an. 1202. ex Tabulario S Germani Paris. *Præfatæ Ecclesiæ vendidit de quitatione, eleemosyna & venditione plenam Garandiam fide interposita se portaturum promisit.* Charta Adami Porci an. 1197. è Chartulario Montis Martyrum: *Garandiam ferre creantaverunt.* Charta Curiæ Archidiaconi Remensis ann. 1252. ex Tabulario S.Nicasii Rem. *Pro Garandia ferenda dedit in contravadium & assignavit dictam Ecclesiam ad omnia bona sua.* Charta Officialium Remens. an. 1257. ex eod. Tabular. *Pro legitima Garandia ferenda dedit in contravadium & assignavit eidem Ecclesiæ omnia bona sua.* Similia prorsus habentur in aliis ejusdem Tabular. Chartis an. 1250. 1252. 1259. &c. Adde Lobinelli Glossar. tom. 3. Hist. Paris. Vide *Garantia* 2. & *Warantus*.

¶ GARANDIARE, Cavere, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir*. Charta Gaufridi Episc. Meld. ex Tabulario Sangerman. *Ratam habendam & Garandiandam promiserant.*

¶ GARANOIRE, Eadem notione. Charta an. 1259. è Chartularin S.Vandregesili to. 1. p. 99 *Si contigerit dictos Religiosos ab aliquo seu aliquibus molestari in aliquo fore ... ego & heredes mei tenemur ipsos servare indemnes & contra omnes Garandire.* Charta Curiæ Nnviom. an. 1270. *Premissa vendita idem Petrus eidem Ecclesiæ Garandire tenetur.*

¶ GARANDISARE, ut *Garandiare*. Charta Hugonis Militis Dom. de Rumignia an. 1259. è Tabulario S. Nicasii Rem. *Eo quod non Garandisabam dictam Ecclesiam contra fratrem meum.* Charta Curiæ Noviom. an. 1273. *Illud Garandisabunt & deffendent dictis Abbati & Conventui contra omnes.* Charta Curiæ Suession. ann. 1267. *Voluerunt se cogi & heredes suos quoscumque, quoties eidem Ecclesiæ necesse fuerit ad faciendum & implendum & Garantizandum pactiones predictas.*

¶ GARANDISIA, Tuitio, protectio. Chartularium Montisfortis apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. 856. *Johannes de Montepinçon asseeuravit domum suam de Esglencort, cum magno auxilio & pervo, & Comes debet ei custodire terram suam de Eglencort. Dominus Hugo de Mesalant assecuravit domum suam de Villers, & in Garandisia domini Comitis & garda ipse & terra sua.*

¶ GARANDIZATOR, Qui alteri tenetur ad evictionem, auctor, assertor. Charta anni 1219. è Chartulario S.Martini Pontisar. *Theobaldus de Genciaco Miles fecit se Garandizatorem pro se & suis participibus in conventionibus cum Abbate S. Martini Pontisar.*

¶ GARANOUS, Gall. *Garant*, Eadem notione. Edictum Philippi VI. Fr. Regis an. 1344. *Ad suum Garandum, quem nominabat, faciendum adjornari.* Charta an. 1399. tom. 3. Histor Harcur. p. 755. *Præfatus defensor petens dilationem suos Garandos adducendi & summandi.* Regest. Parlamenti an. 1404. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 342. *Ad quos quidem dies suos Garandos ... tenebitur adjornari facere.* Frequenter occurrit in Tabulario S. Vedasti Atrebaten. & in E-

dicto an. 1363. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 652. Vide *Warantus*.

GARANEUS, Color in equis, qui ad Rubiam accedit, cujusmodi est cervorum: *Couleur de cerf, garancée.* Ugutio: *Equus cervinus, qui vulgo Garaneus dicitur.* Vide *Waranio*.

¶ GARANNA, Vivarium cuniculorum vel leporum &c. Gall. *Garenne*. Diploma Philippi Franc. Regis an. 1277. *Item quod dictus Vicecomes per violentiam in terra ... ipsorum Monachorum ... nititur facere & facit Garannam, & fecit clamare in foro ... ne quis dictam Garannam intraret, seu caperet cuniculos.* Charta an. 1210. in Tabulario Calensi p. 130. *Infra vero ambitum domus ... non erit Garanna ... quod si in Garanna inventus fuerit canis consuetus facere dampnum ibi post defensionem meam, vel mei servientis, ductor canis reddet quinque solidos pro emenda.* Occurrit alibi non semel. Vide *Warenna*.

¶ GARANNIA, Eadem notione. Codex Legum Norman. c. 8. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. *Ad bosci etiam foris factum, Garannie, vel aquarum, defeasarum, vel collame, &c.*

¶ GARANTANDIRE, pro *Garandiare*, in Charta an. 1219. ex Chartul. B. M. Magdalenæ Castrodunensis fol. 8.

¶ GARANTARE, Eadem significatione. Charta an. 1086. apud Lobinellum tom 2. Hist. Britan. col. 216. *Pepigit etiam quod hoc contra Harscodium Vicecomitem Garantaret.*

¶ GARANTHINX, Donum. Vide *Garathinx*.

1. GARANTIA, Rubia, ἐρυθρόδανον, Gall. *Garance*. Glossarium vetus: *Sandix, herba tincturæ, quam vulgus Varantiam vocat.* Sunt qui scribunt *Varantiam* contracto dici, pro verantia, *quia verantiæ color verans est*, sive *verus*, hoc est, vere ruber & coccineus: *verare* enim est ἀληθεύειν. Charta Dagoberti Regis, apud Doubletum p. 656 *Qui veniunt de ultra mare pro vino, melle, vel Garantia emendum.* Alia Childeberti Regis apud eumdem p. 668. *Et quidquid fiscus noster tam de Garancia, quam de mercería ibidem obtinuit. Teloneum Garantiæ*, apud Sugerium lib. de Administr. sua c. 1. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Carruca de vvede 2. den. Carruca de Waranche 2. den.*

WARENTIA, in Capitulare de Villis cap. 43. Vide Salmasium ad Histor. Aug. pag. 169. 170. & ad Solin. pag. 1152.

¶ 2. GARANTIA, ut *Garandia*, Cautio, auctoritas, Gall. *Garantie*. Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1183. de Commutatione: *Quod si forte adversus Rainaldum aliqua insurrexerit calumnia, Ecclesia S. Remigii in nostra curia Garantiam portabit . . . si adversus Ecclesiam inde aliqua calumnie molestia emerserit Rainaldus Ecclesie Garantiam portabit.* Hoc est auctorem se profitebitur & de evictione cavebit. Charta an. 1204. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 78. *Ego Guillelmus de Firmitate ... fidem interposui me servaturum hoc in perpetuum & Garantiam laturum.* Vide *Warantus*.

¶ GARANTIARE, ut *Garandiare*, Gall. *Garantir*, in Charta fundationis Marciliaci prope Avalonem, inter Instrum. to. 4. Gall. Chr. col. 101. Vide *Garantire*.

¶ GARANTIFICATIO, ut *Garantia*. Decretum S. Ludovici an. 1234. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 55. & Marten. to. 1. Anecd. col. 984 *Si aliqua vadia penes ipsos inventa fuerint, de quibus bonam Garantificationem non habuerint, catalum suum amittent.*

¶ GARANTINX, Donum. Vide *Garathinx*.

¶ GARANTIRE, ut *Garandiare*, Gall. *Garantir*. Auctorem se profiteri, cavere de evictione. Charta an. 1214. apud Lobinell. tom 3. Histor. pag. 79. *Haec autem*

aleemosynam ... fide interposita, se in perpetuum Garantire promisit. Vide *Garantia*.

¶ Garantisare, Eadem notione, in Charta Capituli Bellovacensis an. 1292.

¶ Garantisatio, ut *Garantia*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 257.

¶ Garantissare, Garatissatio, in Charta an. 2232. ex Archivo B. M. de Bononuncio Rotomag.

¶ Garantitius Contractus, quo quis spondet se aliquid *garantisaturum*, apud Rymerum tom. 13. p. 83. Vide *Garenticius*.

¶ Garantitor, Auctor, assertor, qui cavet de evictione, in Chartulario Meld. fol 69.

¶ Garantizare, in Chartis an. 1222. & 1233. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 44. & 45. in alia Bertini de Poote an. 1244. & in Chartulario S. Vincentii Ceroman. fol. 509.

¶ Garantizator, ut *Garantitor*. *Plegius & Garantizator*, in Tabulario nostro Sangerman. *Confirmator & Garantizator*, Hist Harcur, tom. 4. p. 2173.

¶ Garantus, Eadem notione, Gall. *Garant*, in libro Scacarii an. 1213. & 1215. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudorum pag. 932. & alibi. Vide *Garandus* in *Garandia*.

GARARIUS, Officium Monasticum. Adalardus in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis lib. 1. cap. 1. *Ad cellarium & dispensam portarii duo: ad domum infirmorum, unus, Gararii duo ad lignarium, in pistrino unus*. Custodes forte, nam *Garir*, & *Garer*, pro *Custodire* dicebant nostri.

☞ Acherius tom. 4. Spicil. p. 2. eos appellat *Graviers*, qui nemoribus secandis præerant: potius ipsos factores intelligo, & lignorum fascium confectores; olim anim nostri *Garras* vocabant lignorum & virgultorum fasces. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Un jor estoit Travers alez
Au boschet ilaeques delez,
Pour faire ameuer des Garras.

Pro quo, si bene interpretor, infra:

Seignor fist ele il est el bos
Par faire ameuer des Fagos.

GARATHINGI, vox Longobardica, cujus notio habetur in Lege Longob. l. 1. tit. 7. §. 15. *Tunc ille, qui plagaverit eum, componat qualiter in Gargathingi, id est, secundum qualitatem personæ.* §. seq scribitur *Garathingi*, *id est, secundum qualitatem personæ*; ut & tit. 9. §. 3. [[*Si ingenuus fuerit* (occisus,) *qualiter in Garathingi* (componitur,) *ipsum homicidium componat*, (homicida. [ubi Edit. Heroldi tit. 5. §. 2. tit. 30. §. 9. habet *in angar à thungi*; [Muratorii tom. 1. part. 2. pag. 19. col. 1. *Gargabaagi* in textu; in notis vero, *in angar gathiagi*, ex MS. Estensi: *in agargathuag*, ex Mutinensi. Schilterus autem in Glossario Teutonico p. 223. *Garagethingi*, *Gargethungi* & *Garthiagi*: quæ verba exponit per *judicium seu placitum ordinarium, solenne, principale, paratum ipso jure*, à vocibus *Gara*, Paratus, & *Thiag*, Judicium. Hæc notio apprime convenit loco tituli 9 postremum relato.]

GARATHINX, vox perinde Longobardica. Papias: *Garathinx, donum*. Editus perperam præfert *Carethanis*, ut alius MS. *Garethinis*. Gloss. vett. *Garathinx*, *donatio universitatis*. Aliæ: *Garathinx fecerit, id est, donatum quid fecerit extra hostem*. Ex voce *thing*, donum, munus, & German. *gar*, prorsus, omnino. Lex Longob. lib. 2. tit. 1. § 8. *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen debeat eam liberam thingare, & sic facere liberam, quod est Widerboram, & legitimam per Garathinx, id est, per libertatis donationem, vel per gratuitam donationem, id est, morgengab, &c.* Boerius ad d. §. *Nota, quid sit guiderbora, quæ est res libera, & Garathinx, id est, legitima*. Tit. 14. §. 1. *Per Garathinx, id est, donationem*. Tit. 35. § 6. *Charta donationis per Garathinx facta*. Adde tit. 14. §. 11. tit. 15. §. 1. 3. tit. 35. §. 1. Editio Heroldi tit. 60. §. 2. tit. 62. §. 4. tit. 89. §. 2. tit. 91. §. 1. *Gairethinx* semper præfert [Apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 34. 47. 61. legitur *Garantinx*, *Garanthinx*, & *Garenchinx*.]

¶ GARATUS, pro *Garottus*: quod vide. Computum anni 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 326. col. 2. *Item sunt in castro duo millia carellorum ad unum & ad duos pedes pro 15. sol. gross. Item de garollis, qui dicuntur Garati, 12. carellos, qui computantur in dictis quindecim solidis.*

¶ GARAYTUM, Terra novalis, quæ alternis annis quiescit, Gall. *Gueret*. Pluries occurrit in Instrumentis Piperaci. Sic etiam vocant Forisienses rustici arabilem terram ampliorem. Charta Domini Luyriaci in Foresio an. 1417. *Quemdam Garaytum terræ vocatam Cortalii* Vide *Garathium* & *Warectum*.

GARBA, Spicarum manipulus, Gallis *Jarbe*, *Gerbe*, Picardis, *Garbe*: Occitanis, *Garbo*. Matth. Westmonast. p. 166. *Posito ad caput ejus frumenti manipulo, quem patria lingua Sheaf dicimus, Gallice vero Garbam*. [Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 829. *Concessimus etiam nos Comitissa, & Abbas B. Mariæ, Silvæ majoris hominibus jam dictæ villæ totam terram suam ad terragium quartæ decimæ, Garbæ, &c. Manipulus seu Garba*, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1813.] Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. in prologo: *Quia secundam Gregorium, si non possum Garbam integram ad horreum importare, non debeo tamen vacuus remeare*. S. Althelmus de Laude Virgin. p. 802.

Sic demum decies metens ex æquore Garbas,
Ternas accipiet, qui vincla jugalia activit.

Vide Ordericum Vitalem lib 5. p. 585. &c.

¶ Garba Decimæ, Pars decimæ. Charta Caroli Boni Flandriæ Comitis an. 1119. apud Miræum tom. 1. pag. 680 *Abbati & Monachis ad locum Aldenburgensem condonavi duas partes decimæ, id est, duas Garbas totius solitudinis seu deserti*. Charta Balduini Comit. Gisnensis an. 1180. p. 714. *Clemens de Ardea dedit Deo ... tertiam partem decimæ, quæ dicitur tertia Garba*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 2. *Annuente domino meo Rege emi... duas Garbas Decimæ quam habebat in eadem villa.* Ibid. fol. 21. *In Vallibus habemus Ecclesiam ejusdem villæ & duas Garbas Decimæ, & de tertia dat Clericus 20. sol. per annum*. Charta an. 1261. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio Rotomag. *Possideant ... totam decimam scilicet duas Garbas & tertiam de omnibus terris, &c. & etiam totam decimam Garbam de duabus Garbis ad feodum suum pertinentibus*. Duæ *Garbæ Decimæ* rursus memorantur in Charta R. Rotomag. Archiepiscopi ex eodem Archivo, in nova Gall. Christ. tom. 3. col. 522 in Archivo Montis S. Michaelis, &c.

Garba. Fleta lib. 2. cap. 12. quod inscribitur *de ponderibus & mensuris*, §. 5. *Centena vero ferri ex quinquies viginti petiis: Garba vero aceris fit ex 30. peciis*. Quo loco garba pro manipulo videtur usurpari. [*Garba ferri & acier*, in Privilegio Leduini Abb S. Vedasti Atreb. an. 1036. ex Chartulario V. ejusdem loci.] In Statutis secundis Roberti Regis Scot. c. 27. §. 4. *Garba sagittarum* dicitur constare 24. sagittis [*Vicecomes Gloucestriæ provideat infra ballivam suam de mile Garbis sagittarum, &c.* apud Rymerum tom. 5. p. 245. Pluries occurrit ibidem.] Vide Skenæum de Verbor, significat.

Garbagium, Gerbagium, Præstatio garbarum. Charta fundationis Abbatiæ Bellælandensis an. 1154. apud Columbum: *Et decimam Garbagii, omnium denariorum, &c.* Alia ann. 1218. in Hist, Monmorenciac.

Po-

Posui messores de novo & levavi Garbagium per vim. Liber Chirographorum Absiæ fol. 138. *Et Garbagium suum pro 12. nummis sibi circa festum B. Michaelis reddendas dimisit.* [Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83. *Omnes supradicti veniunt ad precarias... reddunt 20. garbas frumenti, & 20. ordei, & 20. avenæ de Garbagio.*] *Garbage*, in Consuetudine Hannoniensi cap. 87. Regestum censuum Comitat. Bigorræ ex Camera Comput. Paris. fol. 31. *Le Gerbadge dels ports, es del Segnor de Lerde. Garba vel census*, in Consuetudine Lorriacensi apud Gallandum de Franco allodio p. 377. *Garbas & fœnum solvere*, apud Will. Thorn. pag. 1884. *Præstatio Garbarum*, pag. 1922. *Garba decimales*, in Provinciali Eccles. Cantuariensis lib. 3. tit. 16. quæ pro decima Ecclesiastica assignatæ sunt. Leges Edwardi Confess. cap. 8. *De omni annona Decima Garba Deo debita est.*

Gerberia, Gerbaria, Idem quod *Garbagium*. Charta Gerardi Comitis Matiscon. an. 1180. in Bibliot. Cluniac. & Sebusiana cent. 1. c. 72. *Dictum est, quod Comes in villa de Domenge & de Iggi habeat Gerberiam, videlicet in fossere unam Garbam, & in aratere duas.* Arestum mens. Feb. an. 1277. in Tabul. Cluniacensi Thuano: *Et quod nos in dictis locis habebamus Gerbariam, quæ est in castellaaia recognito justitiæ: visis attestationibus, pronuntiatum fuit per Curiam nostra judicium, justitiam prædictarum villarum & hominum ad ipsos Abbatem & conventum pertinere.*

¶ Gerberium, Gerbarum acervus, vel tectum sub quod messes subjiciuntur, Gall. *Grange.* Charta Libertatum an. 1291. tom 1. Histor. Dalpbin. p. 28. *Quicumque infra terminos franchesiæ in damo, Garberio, aut fæno, incendium fecerit, in nostro arbitrio est.*

¶ Garbaironus, Provincialibus *Garbairon*, Cumulus Garbarum. Instrum. anni 1330. ex Archivo S. Victoris Massil. *Solvant tertiam decimam garbarum ... divisa fiat per molonos seu Garbaironos.* Statutum Massil. incerti anni: *Apponentes in eisdem areis blada sive Garbas, teneatur facere Garbaironum.* Vide *Garbera.*

¶ GARBELARIA, Culcita straminea, Gall. *Paillasse*, sic dicta à voce *Garba*. Constructio castri Saphet apud Baluzium tom. 6. Miscell. p. 358. *Sed non habuerunt ubi caput reclinarent nisi Garbelarias quas portant servientes fratrum, ubi faciunt lectos dominorum suorum* (Templariorum.)

GARBELLARE, ex Italico *Garbellare*, [Cribro succernere, purgare.] Statuta MSS. urbis Massiliensis an. 1269. *Ordinamus & statuimus quod amodo quæcumque grana cujuscumque terra fuerit vel de Romania, vel de Provincia, Narbonesio, sive de Cathalonia, vel Hispania ... quæ vendetur & emetur deinceps à quocumque in civitate Massilia, seu ejus districtu, debeat Garbellari illis duabus Garbellis ad id specialiter constitutis, vel faciendis: qui autem aliter fecerit, puniatur, &c... & hoc quidem intelligimus de grana assaonada, quæ emetur pro pannis tingendis ... & taliter Garbellabunt, & tali modo granam, quod folium & frusta, lapides & pulvis ejiciantur.*] Nostri Pharmacopolæ *Grabeaux* vocant particulas aromatum à ceteris pro vilitate separandas.]

GARBERA, Congeries garbarum, *Jarbiero*. Petrus Rex Aragonum in Constitut. Catalaniæ MSS. an. 1200. *Addit etiam & firmiter mandavit, quod nullus esset ausus mittere ignem, vel supponere in messem, neque in cangerie frugum, quod vulgo dicitur Modolon, sive Garbera.*

GARBERINA, *Area*, in Gloss. Isidori & Pithœi: ubi forte *garba* triturantur, nam & *Garbo* Patavini aream, in qua manipuli spicarum, seu *garba*, teruntur, appellant. Statuta Patavina tit. 41. §. 80. *Nisi emat de novo unum Garbum, vel unam domum.* Et infra: *Ædificet in eo Garbo, vel domo.*

In Glossis tum Isidori tum Pithœi, quas consulere licuit, *Gaberina* legimus, non *Garberina*, & *Arca*, non *Area* nisi in Pithœanis tantum. Est autem *Gaberina*, ut supra dictum est, Arca qua mortuorum corpora conduntur. Vide *Gabbara.*

GARBINUS, Ventus Africus, Libs, *Sudouest*, Italis *Garbino*, Raimundo Montanerio in Chron. Aragon. c. 140. *Garbi*; apud Sanutum lib. 2. part 4. c. 25. Joinvilla in S. Ludovico: *Par ung vent, qu'on appelle Garbum, qui n'est pas des quatre mestres vens regnans en mer.* De vocis etymo vide Menagium in Origin. Ital. p. 43 c. 108a. [in Gall. v. *Garbin.*] & Octav. Ferrar.

GARBUM. Vide *Garberina.*

GARCAGIUM. Charta an. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabulario Regio Ch. 27. *C'est à savoir en complans, en Garcages, en gardes, en receps, en reates, en terrages, &c.* Occurrunt eadem verba infra.

GARCETA. Fori editi per Jacobum Regem Arag. Cæsaraugustæ an. 1301. *Prooe, quod Saraceni in Regno Aragonum & Ripacurcia non incedunt signati, & vadunt ad modum Christianorum, ... statuit Dom. Rex, quod omnes Saraceni ... incedant sine Garceta, circumcisis capillis circumcisura retunda, ut pro Saracenis cognoscantur, &c.* Ita etiamnum *Garsettes* dicimus capillos in frontem propendentes.

¶ GARCIA. Vide *Garcio.*

¶ GARCIANUS, ut *Garcio*. Vide *Papat.*

¶ GARCIFER. Vide in *Garcio.*

GARCINÆ, Impedimenta castrorum, *le Bagage d'armée*, à *Garcionibus* forte, seu militum famulis. Thom. Walsinghamus in Ricardo II. p. 242. *Cum certam nostri elegissent stationem ... cariagium quoque (quod Garcinas appellamus) à tergo locassent.* [Regest. Comput. Dalph. tit. Graisivod. an. 1348. fol. 18. *Item pro expensis equorum D. Joannis de Gayo Militis Commissarii ad visitandum castra espondería ... 2. Garçinas.* Haud scio an hic sit species mensuræ.]

GARCIO, Ugutio & Will. Brito in Vocab. *Lixa, mercenarius, Garcio qui sequitur curiam, & portat aquam in castris exercitus.* Joan. de Janua: *Papas, Garcio, qui circa culinas papando incedit.*

Garciones pro famulis, maxime iis, qui castra sequuntur. Ingulfus pag. 886. *Habeatque Clericum seu Garcionem suæ servitio semper attendentes.* Richerius Monachus in Chronico cap. 76. *Volebat enim Rex ut semper secum in mensa esset, in hoc tantum Garcione contentus, qui ei pallium suum ad curiam deferebat.* Willel. Brito lib. 10.

Hunc præcedebat cum parma Garcio, sub qua, &c.

Et lib. 11.

Affuit è famulis Electi Garcio quidam, &c.

Adde S. Bernardum de vita & moribus Religiosor c. 10. Lambertum Ardensem pag. 119. 250. Joan. Sarisber. lib 4. Policrat. c. 12. Matth. Paris. p. 145 Albertum Argentin. p. 136. Nangium in S. Ludov. p 366. 375. 381. 388. &c. Le Roman d'Auberi MS.

Mais n'i vint mie en guise de Garson,
Ains fu armés en guise de Baron.

Guill. Guiart an. 1207.

Et cil d'armes et chevaus faillant,
Li Garçon les lances leur baillent,

Idem an. 1213.

Houliers, & ribaus, & Garçons,

Et an. 1304.

Garçons ne sont en trop grand paine,
De pourchacier fain & avaine.

[Le Roman d'Ath is MS.

Ne furent pas ce jour Garçon,
Car vaidier firent maint arçon.]

GARCIONES, Ganeones, nebulones, homines nihili, cujusmodi fuot calones, qui sequuntur castra quos vulgo *Mauvais Garçons* appellamus. Ordericus Vitalis lib.13. pag 904. *Et multos nebulones, quosque Garciones ad strages hominum & latrocinia quotidie peragenda sibi adsciscebat*, Vita sancti Theodardi Archiep. Narbon. *Propter nimiam Garsionum venationem, qua jugiter prædictis Episcopatus territoria devastabantur, venire distulit.* Matth. Paris an. 1146. *In contemptum dicti Richardi* (Regis Angliæ) *quem Garcionem esse asserebant, &c.* Ao. 1256. *Viles personas, quas Garciones vocant.* Innocentius III. PP. Epist. ad Marchionem Monserratensem, in ejusdem PP. Gestis p.95. *Virgines Deoque dicatas exposuerunt spurcitiis Garcionum.* Chronicon Montis Sereni p.190. *Ita a verbis in audientia totius Cleri & populi in eundem invectas est, ut Garçonem, & sicut plerique se audivisse fatebantur, Leccatorem publice appellaret*, Adde Decretales Gregorii lib.3. tit 29. cap. 11. Robertum de Moote in Chron. an. 1163. Lambertum Ardensem p. 162. 164. &c. Froissartes 2. vol. c. 77. *Et lui dit, Baille moi celle espée : Non ferai dit l'Escuier, c'est l'espée du Roy, tu ne vaus pas que tu l'ayes, car tu n'est qu'un Garson.* Varie porro hæc vox scripta reperitur.

GARCIO, apud Sugerium Epist. 47. Gualterum in Vita S. Caroli Comitis Flandriæ n. 56. Theobaldum in Vita S. Guillelmi Eremitæ n. 25. Matth. Westmonaster. an. 1260. Rigordum p. 63. Nangium in S. Ludovico pag. 338. io Philippo III. p. 547. Albertum Argentin. p. 103. Gaufridum de Bello loco de Vita & Conversat. S. Ludov. cap. 7. in Concilio Londoniensi an. 1321. c. 8. io Statut. antiq. Cartusiens. 2. part. cap. 6. §. 43. cap. 30. §. 32. & alibi passim.

¶ GARCIO DE CAMERA, in Testam. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. ex Libro nigro Scaccarii p. 679.

GARZIO, in Chron. Reichersperg. ann. 1105. & apud Gerhohum Reichersp. cap. 18.

GARSO, apud Gaufredum Vosieosem part 1. cap. 74. [Marten. tom. 3. Ampliss. Collect. col. 1035. & in Statutis MSS. Ecclesiæ Auxitanæ.]

GARZO, apud Pilichdorffium contra Valdenses c. 18. *Garzone*, Italis.

GARSIO, apud Petrum Blesens. Epist. 102. Lewoldum Northowium in Chron. Marcano ann. 1278. in Vita S. Theodardi laudata p. 759. [Testam. an. 1344. ex Archivo Eccl. Massil. *Residuis autem servitoribus meis testamentariis quam Garsionibus & portario satisfactum est pro quolibet mense.* Occurrit passim.]

GARTIO, io Constit. Ottonis Legati in Anglia p. 32. Joannes Sarisberiensis in Carmine de Membris corporis, præfixo libris Policratici in veteri Edit.

Vilis leno, procax Gartio, scurra vagus.

GUARCIO, in Vita Garneri Præpositi S. Stephani Divionens. pag. 130.

GARÇONES, in Concilio Marciacensi ann. 1326. c. 38. & apud Albertum Argentin. p. 136.

GARCONNES. Vincent Bellovac. lib. 30. cap. 71. *Omnes etiam minimi Garconnes equis vel bovis insident, &c.* Item & c. 76.

GARÇONIUM, in Charta an. 1268. tom. 5. Hist. Francor. p. 436. De vocis *Garcio* etymo, quædam attigimus in Descriptione ædis Sophianæ n. 21. Adde Octav. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garzone*, [& Menagium in Gall. v. *Garson*.]

¶ GARCUS. Litteræ Capituli Aquensis an. 1275. apud Rymerum tom. 2. p. 59. *Præpositi & Baillivi Senescalli Regis Angliæ vice quod est deterius, illorum Garci, seu servientes bona episcopalia ... diripiunt.*

GARSIÆ & GARZONÆ, *Garces*, rusticis nostris, Puellæ, quæ vox postea ad meretrices traducta, quod ut *Garciones*, ita illæ nebulonum more vitam agerent. Libertates oppidi Montis regalis apud Guichenonum in Probat Hist. Bress. p. 203. *Si leno vel meretrix, si gartio vel Garsia alicui Burgensi convitium dixerit.* Charta Libertatum oppidi Seisselli an. 1285. *Si Garsia dicat aliquid probo homini & mulieri, &c. Garzoni & Garzone*, apud Sanutum lib 2. part. 2. c. 6. [*Garcia*, in Computo ao. 1253. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 467. & in Vita S. Ivonis, tom. 4. Mai p 553. & alibi non semel.] Assisæ Hierosol. MSS 2. part. c. 31. *Il paiera de peine, a savoir dou vilain 100. bezans, & de la vilaine 100. bezans, & garçon, ou de Garce, 50. bezaas, &c.*

GARCIFER, Idem qui *Garcio*. Lambertus Ardensis: *Garcifer quoque, qui eum jugulaverat ... quasi hujus rei nescius in coquinam suam adhuc sanguine commaculatus Domini recipitur.* Gaufredus Vosiensis lib. 1. Chr. c. 9. *Ultionem Dominus paulo post libere egit, cum Guarcianum illum, qui Monachos apud Sancium accusaverat, in manibus Petri de Petrabussiera tradidit, qui ei vitam extorsit. Guarcifer vocabatur Guido de Jos, &c.* Charta an. 1313. io Regesto Tabularii Regii signato 49. n. 12. *Garcifer suus.* Alia an. 1323. Prioris Rellanæ in Provincia: *Resinuit etiam duas procurationes anno quolibet cum 4. animalibus, duobus Garciferis, & uno summalerio.* Occurrit præterea io Legibus Burgor. Scotic. c. 66. & to. 5. Hist. Francor. p. 437. [Hist. Dalphin. tom 2. p. 308. Capitulis Generalibus MSS. S. Victoris Massil. ano. 1313 1322. Fragmentis Hist. Stephanotii tom 1. Hist. Arvern. Baluzii tom. 2. p. 505. 531. &c.]

¶ GARCYFER, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

GARDA, Custodia. Vide *Warda* & *Guarda*.

GARDACORSIUM, Pars vestis mulieris, quæ pectus constringit, *Garde corps, Garderobe*; Occitanis, *Garderaube*. Statuta Massiliensia MSS. ann. 1276. *Gardacorsio muliebris sine frezo de panno coloris ... Gardacortium muliebre de panno vario cabrionato cum penna ... Gardacotium frezatum ... Gardacorsium vel supertunicale cum capucio vel almussia cum pennis ... Gardacorsium vel supertunicale vel surquesitum, vel garnachia cum penna filiorum vel filialarum.* [Alia ejusdem urbis Statuta MSS. ann. 1253. ubi de Sartoribus: *Gardacors dominæ cum fresio & penna 2. sol. & sine fresio 8. den... Item de Gardacors, vel de surquetio, vel garaschia, vel subrecot frontalis cum penna vel forsco, vel aliter sine freso 8. den.*]

¶ GARDAGIUM, Custodia castellorum vel oppidorum ad quam tenentur incolæ. Vide in *Warda*.

¶ GARDAMINGERIUS. Vide *Guardamangerius*.

¶ GARDARE, Custodire, Gall. *Garder*. Vide in *Warda*.

¶ GARDARIUS, Custos, &c. Gall. *Garde, Gardien*. Vide in *Warda*.

¶ GARDAROBA, ut infra *Garderoba* 1. in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu p. 194. col. 2.

¶ GARDELLUS, Carduelis, Ital. *Gardello*. Gall. *Chardonneret*, apud Murator. tom. 15. col. 348.

¶ GARDERIUS, Custos, &c. Gall. *Garde, Gardien*. Vide *Guarderius*.

1. GARDEROBA, GUARDEROBA, Vestiarium, locus in quo asservantur vestes & *robæ*: *Garderobe*. Kero Monach. *Vestiario, Wabthuse*, ex *Watten*, vestire, ibidem, & *huse*, domus. Matth. Paris an. 1245. *Apud Lugdunum quædam Domini Papæ Camera, quæ Conclave, id est, Guarderoba dicitur, cum omnibus, quæ in ipsa continebantur, combusta est.* Matth. Westmonaster. p. 454. *Cum adessent apud Westmonasterium ... admissure singuli eminem*

num ornatum militarem, *praeter equitaturam*, *de regia Garderoba*. *Confluentibus itaque trecentis juvenibus filiis Comitum*, *Baronum*, *& Militum*, *distribuebantur purpura*, *byssus*, *syndones*, *cyclades auro texta affluentissime*, *prout cuique competebat*. Occurrit praeterea in Concilio Nimociensi an.1298. cap.4. [& in Charta ann. 1328. apud Lobinell. to.3. Hist. Paris. p. 391.]

2. GARDEROBA, in Aula Anglicana, est locus Clericis tantum assignatus, qui in Francia *Camera Clericorum* appellatur, inquit auctor Fletæ lib.2. c. 14. §.1. In ea asservantur Chartæ regiæ, ipseque Thesaurus Regius. Regestum Constabulariæ Burdegal. ex Camera Comput. Paris. fol. 1. *Rogerus de Northingham custos Garderobæ D. Regis* (Angliæ) *liberavit per manus Clerici sui ... per mandatum ejusdem ... registra*, *munimenta & memoranda infra scripta Ducatum Vasconiæ tangentia*, *&c.* Fol. 148. *Fet à remembrer que il fa̧cent ensuibir les registres*, *& portent eues les oux totes choses que touchent la Duchee*, *en totes ou en parties*, *& soient enquises cestes choses en treserie*, *ou en Garderobe*, *ou ailleurs là où il porront estre trouvez*, *&c.* Adde fol. 159. 220. & Parliamentum de depositione Regis Ricardi II. c.31. Gull. Prynneum in Libertatibus Eccles. Angl. to. 3. p.570. & alibi.

GARDEROBARIUS, *Vallet de garderobe*, in Fleta lib.2. c.6. §.1.

¶ GARDIA, Custodia, &c. Vide *Warda*.

¶ Gardiagium, Ead. notione. Vide in *Cotus* 1.

¶ Gardianatus, Officium *Gardiani* apud Fratres Minores. Occurrit in Necrologio MS. FF. Min. Silvanect. & alibi.

¶ Gardiania, Officium *Gardiani*, seu Custodis apud Anglos. Litteræ anni 1548. apud Rymer. tom.15. p. 179. *Praepositurat*, *magisteria*, *praesidentias*, *Gardianias societatum*, *seu efficia in locis praedictis habentium*, *&c.* Vide *Custos*.

Gardianus, Custos, ex Gallico *Gardien*. *Gardianus terra Anglia*, *Gardianus regni*, apud Knyghtonum an. 1284. 1287. 1321. [*Gardianus marchiarum orientalium & occidentalium versus Angliam*, apud Baluzium to.2. Histor. Arvern. p.670. *Gardianus Flandriæ*, apud Martenium tom.3. Anecd. col.423. *Gardianus Burgundiæ*, apud Acherium to.8.Spicil.p 265. *Gardianus Normanniæ*, in Hist. Harcur. to.4.p.1100.] Vide *Custos*. Hodie, ut & jam olim, *Gardiani* dicuntur apud Fratres *Minores* Præpositi Monasteriorum. Breviloq. *Guardianus dicitur*, *quia est superior inter Fratres Minores*, *custodiens conventum*.

¶ Gardianus Ecclesiæ. Vide *Warda Ecclesiarum* in *Warda*.

¶ Gardianus Navium, in Statutis Massil. MSS.

¶ Gardianus, Gardiarius Bestiarum, Pecorum custos, pastor. Ordinatio Caroli Regis Siciliæ ann.1278. è MS. D. *Brunet* fol 68. *Super facto bestiarum forestanorum & extraneorum & Gardianorum ... ordinatum est .. Si aliquis pastor*, *seu Gardiarius non possit habere in gardia sua aliquam bestiam extraneam*, *&c. Guardiani pastorgantes*, in Transactione an.1501. ex Shedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ Gardiare, Conservare, confirmare; tueri, defendere. Concordia inter Episcopum Eduensem & Priorem S.Symphoriani an.1395. *Propter quod procurator dicti reverendi Patris auctoritate regia se faceret Gardiari in jurisdictione omnimoda criminali & civili Religiosorum ipsorum*. Diploma de Jurisdictione Canonicorum S. Aredii apud Stephanotium to. 2. Fragm. Histor. MSS. *Officiales praedicti in sua institutione jurabunt Decanum & Canonicas Gardiare & deffendere cum bonis suis à quibuscumque*, *prout in Litteris regiis & privilegiis continetur*. Vide *Warda*.

¶ Gardiator, Protector, defensor. Charta Philippi Pulcri an.1307. apud Menester. Hist. Lugdun. p.41. col.1. *Nos & successores nostri Francorum Reges custodiemus*, *Gardiabimus & defendemus*, *prout bonus Princeps & bonus Gardiator facere potest .... dictus Archiepiscopum & Capitulum*. Rex Fr. dicitur *Fundator & Gardiator Studii Parisiensis* in Epistola ejusdem Academiæ, to.1. Anecd. Marten. col.1389. Chartul. Latiniac. *Gardiator dicti Abbatis & Monasterii ad deffendendos ipsos ab injustitiis*, *violentiis*, *&c.* Vide Lobinelli Glossar. tom.3. Hist. Paris.

Gardiatores, Tutores. Charta Beatricis Comitissæ Provinciæ, apud Guesnaium in Annalib. Massiliens. ad an.1242. n.10. *Nos Beatrix juvenis D.G. Comitissa & Marchionissa Provinciæ*, *filia & hæres D. Raymundi Berengarii Comitis quondam & Marchionis Provinciæ*, *assistentibus & consentientibus nobis Romæo de Villanova & Alberto de Tarascone administratoribus & Gardiatoribus datis nobis à Berengario patre*, *&c.* [Vide alia notione in *Warda*.]

Gardiatores Regaliarum. Vide *Custos Regaliarum* in *Regalia*.

¶ Gardiatrix, Tutrix. Testam. Bertrandi de Turre an.1328. apud Baluz to.2. Hist. Arvern. p.709. *Volo & ordino, quod Margarita uxor mea sit tutrix & Gardiatrix liberorum meorum & administratrix eorumdem .. & quod habeat tutelam*, *gardam & administrationem eorum liberorum meorum .... quandiu ipsa à secundis nuptiis abstinebit*.

¶ GARDIGNAGIUM, ut infra *Gardinum*, Gall. *Jardin*, seu Collectio plurium *Gardinorum*, Gall. *Jardinage*: quæ tamen vox Gallica sumitur etiam pro rebus quibusvis hortensibus, atque interdum pro loco ad hortum faciendum accomodato. Chartularium S. Vandregesili to.1. p.779. *Mihi donaverunt ... duas masuras terræ ... cum Gardignagiis eorundem masuris adjacentibus*.

¶ Gardignum, Eadem notione. Idem Chartularium to.1. p.28. *Unam masuram terræ cum ædificio suprapósito & Gardigno ad dictam masuram spectante*. Ibid p. 832. *In Gardigno Abbatiæ S. Vandregesili*. Occurrit iterum to.2. p.1707. & in Charta Officialis Rotomag. ann. 1282. ex Archivo B.M. de Bono-Nuntio.

Gardinarius, Hortulanus, *Jardinier*, seu, ut Picardi efferunt, *Gardinier*. Officium monasticum, cui hortorum cura incumbit, in tom. 1. Monastici Anglic. p.147. *Ortolanus*, in Consuet. Floriacens. apud Joan. à Bosco pag. 392.

¶ Giardinarius, Eadem notione, Ital. *Giardinaio*, in Bulla Joannis XXII. PP. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag 134.

GARDINGATUS, Dignitas *Gardingi*. Hist. Wambæ Regis, & Lucas Tudensis p. 60. *Hildegise sub Gardingatus adhuc officio consistente*.

GARDINGI, apud Gothos Hispanos, accensentur optimatibus & majoribus Palatii Officialibus (tametsi quæ fuerit eorum dignitas, non omnino percipitur) in Lege Visigoth. l 9. tit.2 §.9 *Si majoris loci persona fuerit id est*, *Dux*, *Comes*, *sive etiam Gardingus*. Ubi Fori Hispanici *Gardingum*, per *Ricome*, seu *Ricum* vel Divitem hominem efferunt. Lib.2. tit.1. §.1. *Videntibus cunctis Sacerdotibus Dei*, *senioribusque Palatii*, *atque Gardingis*. Lib 9. tit.2. §.8. *Seu sit Dux aut Comes*, *Thyuphadus aut Vicarius*, *Gardingus*, *&c.* Vide Hist. Wambæ Regis p. 833. *Optimates Palatii atque Gardingi*, in Concilio Tolet XIII. c.2. & in Lege Wisigoth. l.12. tit 1. §.3. *Gardingi Palatii*, apud Lucam Tudensem p. 68. *Gardingus Regis*, in Vita S. Fructuosi Episcopi Bracarens. à Sandovallio [& Mabillonio Sæc.2. Benedict.]edita c.16 & apud Victorem Tunnensem ad 4. Consulatum Justiniani.

Vocem

Vocem effictam à *Garda*, cuſtodia, quidam volunt, ut *Gardingi* cuſtodes fuerint Principis, vel Palatii, ex honoratioribus.

¶ GARDINIUM, ut *Gardinum*. Præceptum Caroli Calvi ann.849. apud Marten.to.1.Ampliſſ.Collect. col.117. *Inter vineam & ædificia & Gardinium, &c.* Ruſſus occurrit apud *Madox* Formul.Anglic. p.541.

GARDINUM, Gardinus, Hortus, pomarium, viridarium, Italis *Gardine*, Picardis *Gardin*, Germanis *Gart*, Danis *Gaart*, noſtris *Jardin*. Polyptychus S. Remigii Remenſis: *Habet manſum dominicum, caſam cum ſolario & cellario, & caminata, laubia, borrea 2. quoquina, ſtabula 2. bortum, ac Gardinum, torcular, &c.* Occurrit apud Bracton. lib. 2. c. 34. §. 3. in Fleta lib.1. c.28. § 6. &c.

Jardinus, puriori enuntiatione, in Geſtis Ludovici VII.c.19.21. in Bulla Honorii III. apud Ughellum to.1.Ital. Sacræ pag.825. &c. De vocis *Gardin*, vel *Jardin*, origine quædam habent Cluverius lib. 1. German. antiq. capit. 13. Brodeus in Conſuetud. Pariſ. Claudius Mitalerius, Menagius, & alii.

GARDIO, Piſcis, qui noſtris *Gard*, vel *Gardon*, apud Silveſtrum Hiraldum in Topogr. Hibern. Diſtin. 1. cap. 7.

¶ GARDIOLA, Idem, reor, qui *Gardiarius*, *Gardiator*, Gall. *Gardien*, Cuſtos. Areſtum an.1355. to.3.Hiſt.Harcur.p.241. *Procurator Domini S Flori prædicti, & Gardiola terræ, captus fuit per nonnullos familiares ipſius Vicecomitis cum armis in itinere regio.*

¶ GARDIRE, Cuſtodire, Gall. *Garder*. Charta ann. 1323. è Chartul. Latiniac. *Et erant (Monachi) & fuerant ſoli & in ſolidum in poſſeſſionem ... dictas aunditas Gardiendi per ſe, &c.*

¶ Garditio, Jus *gardiæ* ſeu cuſtodiæ. Charta an. 1320. apud Lobinell. to 3.Hiſt.Pariſ.p.164. *Quidquid ... proprietatis, Garditionis, poſſeſſionis babebamus.* Vide *Warda*.

¶ GARDO, ſ. Opilio, Cuſtos pecorum, à Gallico *Garde*. Epiſtola apologetica Laurentii Abb. S. Vitoni ad Canonicos Virdunenſes apud Mabill.tom.5.Annal.Benedict.p.684 *Nonne ſcandalum linguæ erat, quando fratres noſtros, non Monachos, ſed ruſticos, Gardones, paſtonarios & adventi penuria congregatos vocabatis.*

¶ GARDONIUM, pro *Gardinum*, Gallice *Jardin*, apud Mabillonium to. 5. Annal. Bened. pag. 649.

GARDROPIA, Idem quod *Garderoba*. Henricus Knyghton an.1381. *Juravit quod credidit, quod non eſſet aliquis Rex Chriſtianus babens meliorem Gardropiam ... nam, ut dixit, tanta copia erat vaſorum, & jocalium de argento, &c* Ex Gallico truncato *Gardrobe*.

¶ GARECHINUS. Vide *Garathinx*.

GARECTUM, Poples, Italis *Garetto*, Gall. *Jaret*, *Garectum*, apud Petrum de Creſcentiis l.9. de Agricult. c. 7. 36. 37. Vide Ægidium Menagium & Oct. Ferrarium in Orig. Italic.

GAREGNA. Vide *Garenna*.

¶ GARENARIUS, ſ. Cuſtos, Gall. *Garde*. Vide locum in *Dangerium*.

¶ GARENDARE, ut ſupra *Garandiare*, Cavere, ſpondere, præſtare, Gallice *Garantir*. Vide locum in *Stativus equus*.

¶ GARENDIA, ut *Garandia*, Cautio, Gall. *Garantie*. Charta fundationis Abbatiæ B. M. de Bellovifu an. 1234. inter Inſtrum. to. 2. novæ Gall. Chriſt. col. 75. *Nos vel ſucceſſores noſtri Domini Magduni tenemur... & pertas, & miſas, ſi quas babuerint pro defectu Garendiæ noſtræ, dictis Monialibus plenarie reſtaurare.* Occurrit in Charta donationis Dominæ de Margiralle pro Conventu S. Leodegarii Sueſſion. an. 1505.

¶ GARENERE, Tueri, præſtare, Gallis *Garantir*. Litteræ Officialis Lemov. pro Archambaldo Abb. Solemniac. an. 1570. ex Archivo ejus Monaſterii: *Promiſit ſe deffenſurum & Garenturum eiſdem Abbati & Monaſterio premiſſa, &c.* Lubentius legerem *Garentaturum* à *Garentare*, vel *Garentiturum* à *Garentire*.

¶ GARENNA, Garena, Vivarium cuniculorum leporumve, Gall. *Garenne*. Lira in caput 15. Judith: *In terra iſta in una Garena poſſunt cito capi trecenti cuniculi.* Occurrit apud Miræum to. 1. p. 181. Baluzium to.2 Hiſt.Arvern. p.171. in Litteris Officialis Andegav.an.1269. ex Archivo S. Albini, in Actis MSS.S. Ivonis, &c. Vide *Warenna*.

¶ GARENS, Vas, cautio, Gall. *Garant*. Leges Ottonis Imp. apud Murat. to 1.p.2.col.2. *Si quis equum ſuum, vel cetera animalia, ſive rem ſuam ſuper aliquem reperit, & ipſe ſe Garentem dare dixerit, ſtatim ut ad tertium Garentem eum conducat, & ſuper tertium Garentem & tertium comitatum non procedat.* Macer legit *Garrens* in Hierolex.

¶ GARENTARE, Tueri, defendere, ſpondere, præſtare, Gall. *Garantir*. Charta Ludovici Reg. Fr. an.1165. in Chartulario Montis Martyrum: *Rагnaudus venditionem Garentabit, & ſi non poterit Garentare ... banc ſummam coram nobis fiduciaverunt ſe reddituros. Defendere & Garentare*, in Tabulario S. Victoris Maſſil. Vide *Warantus*.

¶ Garentiare, Eadem notione, apud Marten. to.6. Ampl.Collect.col.521.

¶ Garenticius Contractus, Quo quis ſpondet ſe aliquid *garentaturum*. Bis occurrit in Litteris anni 1493. apud Rymer.to 12.p.55.

¶ Garentire, ut *Garentare*. Charta Medii Monaſterii Bituric.an.1307. *Ab omni feodo, retrefeodo, rachatu ... ſervitutibus & ſervitiis Garentiet & deffendet.* Altera anni 1360.apud Rymer.to.6.p.218.col 1. *Dominus fideles ſuos ſubditos tenetur defendere ac etiam Garentire.* Occurrit rurſus in alia Charta anni 1364 apud Baluzium to.2.Hiſtor.Arvern.p.357 & in Litteris an.1190. apud D. *Secouſſe* to.3.Ordinat.Reg p.548.

¶ GARENTITOR, Præs, ſponſor, auctor, Gallis *Garant*. Conventio Comitis Nivern. ann. 1215. apud Marten.to.1.Ampliſſ.Collect.col.1123. *Et inde litteras ſuas patentes ad inſtantiam meam confecerunt, & inſuper fidejuſſionis Garentitorem, & præſcriptarum conventionum ab utraque parte dominum meum Philippum Regem conſtituo.*

¶ Garentus, Ead. notione. Codex Legum Norman. apud Ludewig. to.7. Reliq. MSS. p.190. *Si quis bovem vel aſinum vel aliquam rem ſuam adiraverit, quæ ab aliquo vana fuerit inventa, ſi detentor eam ſuam eſſe aſſerit ... Garentum ſuum debet adducere.* Decretum Philippi Auguſti de Judæis apud Acherium to. 6. Spicil. p.472. *Si Judæus id probaverit per teſtes legitimos Chriſtianos, Baillivus compellet debitorem & Garentos nominatos ad faciendam recordationem & inrotulationem tam debiti quam aſſignamenti.* Vide *Warantus*.

¶ Garenza, Cautio, auctoritas, fidejuſſio, Gall. *Garantie*. Tabularium S. Petri Voſienſis f. 68 v. *De Widone vetulo Caſtaneo cognato ſuo convenerunt Garenzam facere, & ſi forſactum in terra fecerit, ipſi omendent.* Vide *Garandia*.

¶ GARETINUS, Donum. Vide *Garathinx*.

¶ GARETTA, Turricula, Gallico *Guerite*. Litera anni 1405. apud Rymerum to. 8. p. 271. col. 1. *Villam prædictam per coſteram maris, cum quodam muro terræ, Garettis, aliiſque modis, quibus poterant, in parte fortificare proponant & intendant.* Vide *Garite*.

¶ GARGAHANGI. Vide *Garathingi*.

¶ GARGAILLUS, Dolii umbilicus, ſeu foramen majus

majus per quod vinum infunditur, Statuta Massil. l. 3. c.17. *Omnes bodii botarum sive vegetum, quæ venduntur de cætera in Massilia à dictis boteriis sint bironati, & quod Gargaillus sit cairatus.* Vide *Gargalia*.

GARGALIA, *Pars gutturis & canna pulmonis*, Matthæo Silvatico, Gurgulio, [Tolosatibus *Gargaillol*, vel *Gargante* est Guttur, Gallice *Gosier*: quod Mont-albanenses *lou Gouladou*, Wascones *lou Garganuila*, alii *Gargamele* vocant, ut est apud Borellum: quem, si vis, consule.]

¶ GARGANGI, Advenæ. Vide *Warengangi*.

GARGARARE, Altius & voce inflatiori aliquid effutire: à γαργαρεών, *Gurgulio*: quæ est pars oris hominis propria, quæ facit ad vocis modulationem, ideoque πλῆκτρον à quibusdam dicta est. Matth. Paris an. 1252. *Sed hæc verborum deliramenta Francis innata Gargarando superbia & jactantia reboavit.*

GARGARIZARE, Γαργαρίζειν. Vox Medicis notissima. Glossæ MSS. ad Cod. Theodos. *Colluo, Gargarizo*. Martianus Capella l. 3. p. 49. *Postusque cujusdam medicaminis adhibitione Gargarizando purgabat.*

¶ GARGATA PORTUS, Os portus, Gallis *L'entree du port*. Charta Massil. ann. 1436. *Navis Jaunensis cum esset in portu Massiliensi in Gargata*. Litteræ Renati Comitis Provinciæ an. 1477. in Statutis piscatorum Massil. *Nullus piscator audeat neque possit calare certam artē piscaudi appellatam Tonaira de Posta à loco de Lestaco usque ad Gargatam portus Massil.* Pluries occurrit ibid.

GARGATHINGI. Vide *Garathingi*.

¶ GARGATHUM, *Medicis, Lectus, in quo mente devii, spiritibusque afflati immundis detinebantur*, Laur. in Amalthea.

¶ GARGOCIL, f. Guttur, Gall. *Gosier. Bibere ad Gargocil*, in Statutis Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1316. est immoderatius bibere.

¶ GARICÆ, Terræ incultæ, vel dumis obsitæ. Vide *Garrica*.

¶ GARILLÆ. Charta an. 841. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 100. *Tradunt prædictus Sigofridu & uxor sua Estenba ad ipsam casam Dei S. Victoris ... villam quæ dicitur Garvilianus, id est, casis astantibus ac dirutis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, pascuis, silvis, montibus, Garillis, hortis, &c.* Sed ex similibus locis ibidem & alibi passim relatis conjicio legendum *Garicis*. Vide *Garricæ*.

GARIMENTUM, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie, Gariment*. Charta ann. 1270. apud Stephanotium Antiquit. Santon. MSS. p. 270. *Promisimus dictis Priori & Monachis nos eisdem præstituros super prædictis omnibus perpetuum Garimentum.* Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriac. an. 1285. è Chart. ejusd. Monast. p. 220. *Promittimus insuper nos ... contra omnem perturbatorem ... facere Garimentum*, Alia Prioris de Mirabello an. 1285. ex Archivo Verzeliac. *Promittentes ... plenarium facere Garimentum bona fide.* Occurrit in Charta an 1316. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 470. Vide *Garire, Guarimentum* & *Warantus*.

¶ GARIOFILUM, GARIOFILUS, &c. pro Caryophyllum, Gall. *Girofle*, in Vita B. Lidwinæ, to. 2. April. p. 283. apud Marten. to. 2. Itiner. p. 264. & 365. *Gariofili clavus*, Gall. *Clou de Girofle*, apud *Madox* Formul. Anglic. p 227. *Gariofolium*, in Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 284. *Gariofolam*, in Vita S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 126. *Gariophilum*, apud Will. Briton. lib. 10. Philipp. & Marten. to. 6. Amplis. Collect. col. 245.

GARIOLA, Lydio, Pica glandaria, Germanis *Heer*, vel *Hetzler*. Lex Aleman. tit. 100. §. 13. Edit. Heroldi: *Auca, Gariola, ciconia, corvus, cornicula, &c.*

GARIOLA, in Testamento S. Cæsarii Episcopi Arelatensis extremo, aliud sonat: *Agritia puella mea propria libentissime Monasterio & Cæsariæ Abbatissæ serviat, & vere Gariolas, quas illis vel parentibus eorum, confirmo.* Vide an sit vox unica, *veregariolas*.

¶ GARIOPHILUM. Vide *Gariofilum*.

GARIRE, Tueri, protegere, *Garir, Garantir*. Regestum Tolosanum Cameræ Comput. Paris. f. 87. *Et Dn. Comes debet Garire supradictum usaticum affectatoribus prædictis, &c.* Tabul. Absiense fol. 52. *Et concessi Garire & defendere secūdum posse meum ad opus eorundem Monachorum.* [Charta ann. 1230. apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 819 *Teneantur Garire & reddere belemosinam antedictam.* Alia an. 1227. ibid. p. 849. *Firmiter promittens idem Philippus, fide data in manu nostra, se de cætero in dicto feodo nichil petiturum, immo pro posse suo eidem Monasterio Gariturum, &c.*] Occurrit præterea in Charta ann. 1318. apud Duchesnium in Hist. Familiæ Castaneriæ p. 35. Alia Guillelmi D. Surgeriarum an. 1253. *Sommes tenus aus dits homes & à lors heirs Garir & defendre lesdites terres à tot empestrement, & aus garder de domage.* [Similia leguntur in Charta Gallica an. 1294. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 972.] Le Roman *d'Alexandre* MS.

Ouques ne pot Garis abastiaus ne fermetez.

[Le Roman *de Guillaume au Court nez*:

Garissez moi de mort & de torment.]

Hinc *Gariment*, pro protectione, tuitione, seu *garentizatione*, in Consuetud. Labourtensi tit. 17. art. 2. tit. 18. art. 2. *Tenir en Gariment*, in Consuetud. Pictavensi art. 99. 106. 118. 136. Inculismensi art 20. & Angeriacensi art. 22. cum primogenitus secundogenitis feudi partes præstat: tunc secundogeniti eas tenere in *Garimento* dicuntur à primogenito. Vocis origo eadem, quæ *Warantire*. Vide *Warantus*, Oct. Ferrarium in *Garire*, [*de Casenenve*, Menagium in *Garir* vel *Guerir*, & D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. pag. 177. ubi docetur nostrum *Guerir*, Sanare, idem esse, quod à morte tueri, defendere, vel morbum propulsare, Gall. *Garantir de la mort, Preserver de la maladie*.]

GARISMATIUM. Senator l. 12. Epist. 22. *Hæc loca & Garismatia plura nutriunt, & piscium ubertate gloriantur.* Vide Gorræi Defin. Medic. in Γάρον.

GARITÆ, GARITTÆ, Turriculæ editiores in tectis domorum, vel in castrorum muris, Gall. *Guerites* vel *Garites*: ita dictæ, quod eos, qui intus sunt, ab hostium insultibus servent. Will. Britto l. 2. Philipp.

Non nisi rarus erat qui muris staret in altis,
Omnibus ad tutas fugientibus ultro Garitas.

Et lib. 7.

Hi cryptas, illi curvas subiere Garitas.

Continuator Nangii an. 135... *Castrum, quod incolæ ipsi munitum fossatis & Garitis tenebant.* Chron. Flandriæ c. 113. *Es fut la Garite assenee vint fois l'une apres l'autre.* Chr. Bertrandi *du Guesclin*:

Et tenoit le monstier qui estoit bien fermez,
Et de bonnes Garites estoit bien garitez.

Sebastianus Cobarruvias, *Garita, la Casilla pequenua, o celdilla que se haze sobre la muralla para que alli esten los que hazen la vela. Es nombre Arabigo, y vale tanto como cueve çuela, o choçilla, de gar, o gara, que vale cueva.*

GARLANDA, Coronula, sertum, strophium: Ital. *Ghirlanda*, nostris *Guirlande*, Anglis, à *Garland*. Ordo ad benedicendum Ducem Aquitaniæ: *Princeps debet venire Baronum comitatus caterva, & capite suo Garlanda redimitus aurea, cujusmodi circulus aureus à capite ejus, cum ibi advenerit, amovebitur, &c.* Matth. Paris an. 1247. de Rege Angliæ: *Coronula aurea, quæ vulgariter Garlanda dicitur, redimitus.* [Testamentum Yzeu Dominę d'Anio an. 1293. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 704. *Item sepulturam meam eligo in cimiterio FF. Minorum Vienna, quibus Fratribus jocalia mea,*

mea, videlicet laqueos & Garlandas do & lego. Charta an. 1344. ex Schedis *D. Lancelot*: *Nulla mulier vana portet aliquam Garlandam neque velum in capite.* *Garlandæ argenteæ*, in Consuet. Lemovic. art. 42.] *Garlande d'argent*, in Consuet. Dissatensi, & Proussatensi: *Chappel d'argent*, in Consuetud. *de Maringues*, & aliquot aliis in Arvernis, in quibus sic potissimum nuncupatur id, quod uxor post mortem mariti, præter dotem, consequitur, æstimaturque pretio lecti nuptialis. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium.

¶ GARLANDELLUS, Eadem notione. Consilium Massil. an. 1381. *Audita detentione domine nostre Regine, statuit quod nulla mulier aliqua audeat de cetero seu presumat, cujuscumque sit conditionis, preemiuentie vel status, portare coronas, Garlandellum, fronteriam, nec capellum auri, &c.* Vide *Gerlanda*.

GARLETA, Mensura vinaria. Vide *Galo*.

¶ GARMACHIA, pro *Garnachia* 1. Statuta Ecclesiæ Meldensis inter Anecdot. Marten. to. 4. col. 898. & tu. 2. Hist. ejusd. Eccl. pag. 484. *Ne* (Sacerdotes) *habeant Garmachias vel vestes inordinatas omnino probibetur.*

GARMASIA. Concilium Albiense ann. 1254. c. 16. *Prohibemus quoque districtius, ut nulli regulares eum balandranis, seu Garmasiis, vel aliis vestibus laicorum equitent.* Puto scribendum, *Garnasiis*, vel *Garnachiis*. Vide *Garnachia* 1.

GARMORDRIT. Vide *Gamurdrit*.

¶ GARNA, Rami pinorum, quibus furni calefiunt, Arvernis *de la Garna*. Occurrit in Charta Tabularii S. Crucis Savigniac.

1. GARNACHIA, GARNACIA, GUARNACIA, Italis *Guarnaccia*, Toga, vestis talaris. Sic autem describitur à Gaufredo Vosiensi 1. p. c. 74. *Novissime usi sunt ampla quadam veste, instar Monachi, sine manicis, quod Franci vocarunt Garnacha*: ubi perperam edit. *Gamacha* Urbanus IV. PP. in Regula Militiæ Ordinis S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bononiensi to. 1. in Indice: *Habeant tunicam interiorem de panno laneo albo vel pignolato, super quo uti possint Guarnacia similis coloris, aut de camelino.* Rolladinus in Chronic. lib. 5. c. 20. *Cutellum arripuit, quem portaverat in farcoto*, (forte *surcoto*) *sive Guarnacia, inter pannum, & pellicium suum*, Statuta Massil. ann. 1274. MSS. lib. 2. *Garnachia cum penna & fregio 2. sol. & 6. denar.... Garnachia muliebris de sendato, vel de camelotto cum penna.* [Statuta Ecclesiæ Avenion. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 579. *Illa Garnachia quæ manicas non habent olim per aliquos* (Clericos) *ferri consueta ab eisdem*, & *eorum quolibet sub excommunicationis pœna, dimissa penitus & trajecta*, Statuta Cisterc. an. 1230. ejusd. to. col. 1355. *De Monialibus de Mo. oges, quæ deferunt vela alba & Garnachias & nutriunt crines longos, præcipitur ut ordinate se habeant, vel ab ordine abscindantur.*] Concilit. Joannis Archiep. Nicosiensis an. 1320. c. 4. de Canonicis: *Scilicet ut nullus extra domum suam portet Guarnachiam de ante scissam, seu apertam per terram.* Regula Ordinis S. Marci de Mantua: *Una Guarnacea pellicea, & pelliceum.* Adde Concilium Budense, editum à Rainaldo post 14. to. Annal. p. 4. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351 *Pour 20. aunes & demie de fin veluan vermeil des fors, pour faire une Garnache, ou long mantel fendu à un coste, & chapperon de mesme, tous fourré d'ermines, ... pour 2. pieces de fin veluan blanc pour faire une cote & une Garnache fourrée d'ermines pour le Roy à ladite feste de l'Estoile.* Et cap. *Des peunes*: *Pour fourrer un surcot, une Garnache, un mantel à parer, & un chaperon, que le Roy ot de fin blanc de Broissellos.* Alibi: *Pour 60. ermines à fourrer les manches d'une Garnache blanche pour ledit Seigneur,*

¶ GUARNATIA, Eodem intellectu. Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p. 281. *Item, Gerardo pro Guillelmo Bastardi, quando fuit factus Miles pro tribus infoderaturis Guarnatiarum... 32. floren.* Hispanis *Garnacha*, Italis *Guarnacca*, *Veste longa che si porta di sopra forse zimarra.* Vide Menagium in Orig. Gall.

GUASNACIA, Eadem notione. Testamentum MS. Mariæ Reginæ Aragon 20. April. ann. 1213. *Gassendiæ Camerariæ meæ lego 25. lib.... & capam meam, Guasnaciam, pallium, & tunicam, & pelliciam novam scarlateam, & mantellum, & Guasnaciam de viridi panno: Guillelmæ mulieri servienti meæ Guasnaciam de bruneta, &c.* Vide Meursium in *Γρανάτζα*, & Ferrarium in *Guarnacca*.

2. GARNACHIA, Potus species: seu vinum, quod *vernacium* appellatur a Petro de Crescentiis l. 4. c. 4. cujus interpres vetus Gallicus: *Vin de Garnache* vertit. Computus Thesauri Regis Francor. ann. 1312. *Richardus de Archemino Lombardus pro 3. sextariis cum dimidio de Garnachia, captis ab eo per Nic. de Chour Scancionem Regis pro reimplenda quadam cauda vini de Garnachia, quæ erat Parisiis.* Impositiones urbis Parisiensis ann. 1349. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Parisiens. sign. C. *Pour le tonnel de vin.... dour la queue de Garnasche payera 30 sol.*

1. GARNARIA, Idem videtur quod *Garnaciæ*, nisi ita legendum sit, in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *In mantellis, similiter & cotis, sive Garnariis.*

¶ 2. GARNARIA, Piscina, aquæ receptaculum, Gall. *Reservoir*, Angl. *Waterhouse*. Litteræ anni 1443. apud Rymer. tom. 11. p. 33. col. 1. *Diversos aquæ recentis conductus, cum standardis cæterisque machinis & pipis plumbeis, quæ ultra tria miliaria sub & supra terram decurrerunt & decurrunt, construere & erigere, ac quandam comunem Garnariam de novo fabricare, & quandam crucem spectabilem in Westchepe dictæ civitatis, pro quadam augea eisdem conductibus, tanquam mater, deservitura, quæ sine summa plumbi notabili ac operariis eisdem operibus necessariis exequi non valet, &c.*

¶ GARNATIA, ut *Garnachia* 1. Computus ann. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 283. *Item, pro infoderatura unius Garnatiæ & capucii pro domino Audrea Dalphino de virgata, quam Dominus portavit de Francia, vi. lib vi. s. Vienn.*

¶ GARNERIA. f. Ornatus lintens, Gall. *Garniture*, Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 276. *Solvit pro octo Garneriis emptis ibidem per Dominum à Monialibus Monasterii S. Trinitatis taren. 12.*

¶ GARNESIA, f. Præsidium, Gall. *Garnison*. Litteræ anni 1417. apud Rymer. tom. 9. p. 529. *Assignavimus vos ad omnes & singulas tertias nobis de quibuscumque Capitaneis de Garnesia nostra de Vernulle, &c.*

GARNESTURA, ex Gall. *Garniture*, *Garnison*. Qua voce intelliguntur victualia, arma, & cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt. Matth. Paris. an. 1250. *Significavit Soldanus Regi Francorum, ut sedatis omnibus civitatem Damiatæ cum suftentamentis, quæ Garnesturas vulgares appellant, consultius resignaret, &c.* Infra p. 532. *Instaurationes* vocat Histor. Castelli Doverensis to. 2. Monastici Anglicani p. 1. *Et enforcea le Chastel de Doure de fosses & de mins & de Garnesture contre les Romains, s'il venissent.* [Vide *Garnistura*.]

¶ GARNETTUS, Carbunculi species rubri coloris instar granorum mali granati, Gallis *Grenat*, Angl. *Garnet*, *Cum aliis saphiris, Garnettis & perles*, apud Rymer. to. 5. p. 60.

¶ GARNIRE, Ornare, instruere, parare, munire, Gall. *Garnir*, Ital. *Guarnire*, à Teutonico *Garen*, Saxon. Gearpian. Parare, præparare. Concilium

Turon.

Turon. an. 915. inter Anecd Marten. to. 4. col 72. *Ad omnem legem examinandam, quamcumque ni Synodus iudicasset, semper Garnitus adesset*: id est, instructus & præparatus. *Lectus Garnitus*, Gallice *Lit Garni*, Lectus instratus, in Testamento ann. 1392. to. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 672. *Lecti muniti sive garniti*, in Charta an. 1500. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. Menagium in Gall. & Schilterum, quem secuti sumus, in voce *Gar*.

Garniamentum, Instructus, quidquid ad instruendam vestem, vel adornandam confert, vulgo *Garniture d'habit*. Monasticum Angl. to. 2. p. 321. *Et cuilibet eorum per annum tres alnas telæ*,... *& unum Garniamentum laneum quolibet anno*. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. ann. 1351. *Pour 3. pieces de drap d'or de Damasque, pour faire à M le Daupbin une robe de trois Garnemens qu'il ot le jour des Espousailles de la Reine de Navarre sa sœur*. Cap. *des peunes & fourrures*: *Pour fourrer les robes & Garnemens, que lesdits Seigneurs ont euz en ce terme, &c. Pour fourrer une robe de 6. Garnemens, &c. Pour fourrer deux paires robes de 4. Garnemens, & de 6. Garnemens, qu'il ot la veille de Noel*, Le Roman *de la Rose*:

Belle robe & beau Garnement.
Amendent les gens durement.

Le Roman *de Siperis de Vineaun*:

Hardement ne vieas mie de noble Garnement,
Ains vient de gentil cuer ou prouesse se prent.

Guillelmus *Guiart*;

Là veissiez à l'empressier,
Armes acerees bessier,
Sus Garnemens brunis sans tache,
Comme espees, coutiaus, & baches.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Moult furent chier leur Garnement
En riche atours, en beauln dras.]

Vide Rastallum verbo *Garnishement*.

¶ Garnimentum, Instructus & ornatus quivis rei cuilibet convenientes. Statuta Massil. p. 461. *Balistæ sint bene garnitæ de omnibus Garnimentis sibi necessariis, & sint ad c. lib. carrelli pro singulis balistis*. Testamentum anni 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1307. *Exceptis tamen... vaissellamentis meis argenteis omnibus, totalibus, quæcumque habeam, utensilibus, & aliis Garnimentis hospitiorum meorum, &c*. Charta anni 1300. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 298. *Cum dictarum terrarum, locorum & castrorum mandamentis, Garnimentis, feudis & retrofeudis, justitiis altis & bassis*. Testamentum anni 1392. in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 2. p. 671. *Item domum pridem dicti carissimi fratris sui... una cum toto Garnimento & vasis vinariis infra eandem domum existentibus*. Occurrit rursus in Histor. Dalphin. to. 2, p. 406.

Guarnimentum. Constitut Siculæ libr. 3. tit. 36. §. 1. *Et quod sellas & scuta munire debeant necessariis, & fortibus Guarnimentis*.

Guarnimentum, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento*. Rollandinus in Chron. l. 10. c. 5. *Et coguito per Ecelinum, quod, quantum in numero perfonarum, Guarnimentum Ecclesiæ sue Guarnimento comparari non poterat, &c*. [Utitur rursus l. 11 c. 4. & 14. l. 6. c. 6. l. 8. c. 1. ut & Bartholomæus Scriba l. 6. Annal. Genuensis ad annum 1238. Ogerius Panis l. 4. eorumd. Annal. ad ann. 1204. & 1206. Auctor Chronici Parmensis ad annum 1295. &c.] Adde Hist. Cortusior. l. 1. c. 5. 20. 23. l. 5. c. 6. &c. *Garnissement*, apud Littletonem sect. 111. Vide Pergaminum in *Guernire*.

¶ Guernimentum, Chron. Parmense an. 1305. apud Murator. 10 9, col. 854. *Item eodem tempore de mense Augusti... quum diceretur Parmæ, quod domini de Rubeis facimbant Guernimenta Segalariæ, dominus Ghibertus de Corrigia Defensor praedictus misit illuc quemdam suum famulum nomine Zeuardum, ad sciendum si erat verum de dictis Guernimentis*.

Garnisio, Commeatus, instructus, annona, vinum, arma, & quidquid ad muniendam urbem necessarium est. Vincentius Belvacens. l. 32. c. 98. *De victualibus autem Garnisionis, licet multa per ignem deperierint... multa tamen remanserunt ex eis*. Charta Philippi Pulcri anni 1304. apud Buzelinum l. 2. Gallo Fl. c. 28. [& Miræum to. 2. p. 882.] *Item quod ad opus Garnisionum nostrarum bona eorum... eis invitis non rapientur*. Nangius in Chronic. an. 1296. *Fugati de prælio omnem Garnisionem, quam ducebant cum bellico apparatu, totaliter amiserunt*. Vide eumdem ann. 1249. & in Philippo III an. 1274. [Litteræ Johannis I. Regis Franc. an. 1352. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. p. 541. *Pro bladis, aliisque granis, vinis, animalibus, lignis, aut aliis munitionibus, sive Garnisionibus suis quibuscumque, quæ & quæ pro victu & necessariis earumdem, ipsis in servicio nostro existentibus, in domibus & hospitiis, per terram, sive aquam devehi & deferri faciunt, seu adduci, ad pedagium... minime teneantur*. Vide Litteras ann. 1351. to. 3. earumd. Ordinat. pag. 443. &c.] Chronicon Fland. c. 39. *Et fist prendre toutes les Garnisons, qui en la ville estoient, & les fist mener au chastel*. Occurrit passim ibi, & apud Froissartem, Monstrelletum, & alios. *Garison* eadem notione dixit *le Roman de Garin*:

Jusqu'à la ne se sont arrestie,
La Garison au ont à mont porte,
Le pain bescuit, & char salee asses.

Hinc *Garnisiones* dicta ipsa præsidia militaria in castris, quomodo vocem hanc hodie usurpamus. Nangius in Vita S. Ludovici ann. 1265. *Æstimantes... Garnisionem munitionis egressam pro foribus exercitum invasisse*. [Instrum. an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. p. 64. *Magna quantitate victualium, artillerie & tractus ibidem dimissa, quæ erat sufficiens ad custodiam dicti castri spatio duorum annorum & ultra cum triginta pugnatorum Garnisione*.]

Sed & sic appellatæ nostris apothecæ, seu loca, in quibus asservabatur & recondebatur quidquid ad domum regiam necessarium erat, verbi gratia vestes, vasa aurea & argentea, &c. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii an. 1351. capit. *Des draps de laine*: *Des draps dessusdits l'en a delivre à chascun pour cotte bardie & bouce six aulnes & demie, &c. & le demeurant est demeure es Garnisons de la taillerie, &c. Des Garnisons de l'argenterie & de l'inventoire G. de Monstrueil pour deux aulnes de drap d'or matsabas & 4. aulnes de velluaux violet, c'est asavoir le drap d'or prins esdites Garnisons, & le veluau dudit inventoire, &c. Garnisons du Temple*, ibidem.

¶ Garnisones Servientium, Apparitores in domum debitoris, à Judicibus missi, qui ibi vivant, usque dum solvat debitum. Vide *Comestores*.

¶ Garniso, Species armaturæ, f. eadem quæ Italis *Garzerino*, Lorica, Gallis *Jaseran*. Statuta Massil. p. 461. *De Garnisonibus in navibus portandis. Generaliter decernimus observandum quod omnes mercatores portantes in aliqua nave Massiliæ,.. valens duc. libr. vel amplius portent Garnisonem, & pro servitiali suo ausbergotum, vel cutellum*. Ibid. p. 466. *Statuimus quod... unusquisque Judæorum* (navigantium) *habeat semper & portet secum unam Garnisonem ferream in eundo & redeundo in viagio*. Forte posset intelligi armatura perfecta, suis constans partibus omnibus, quæ totum *garniat* seu ornet hominem. Vide *Carniso*.

¶ Garnistura, ut *Garnestura*, Quidquid ad munitionem castri vel oppidi necessarium est; item quivis ornatus cuivis rei conveniens, Gall. *Garniture*. Litteræ

teræ anni 1403. apud Rymer. to.8. p. 328. Pra *munitione & Garnistura ... castri vestri, &c.* De *Garnistura mitræ* in Inventario Ecclesiæ Noviom. an.1419.

WARNITUS, seu *Garnitus*, Instructus, *Garni* etiamnum nostris, *Warni*, Picardis. Capitularia Caroli C. tit 26. §.6 *Unusquisque infra patriam cum pace & sine oppressiane pauperum ... & in bostem, vel ad placitum, sive ad curtem venieat, de suo sis Warattus, & de domo sua moveat, ut cum paca venire ... possit.* Adde tit. seq. p.248. Eadem Cap. tit.45. §.25. *Nobis in adjutorium, praut citius potuerint, veniant, & ad boc omnes semper Warniti sint.*

¶ GAROSSA, Species viciæ, Gall. *Jarrousse*. Computus Vienn. an.1318. *Computat de recepta annoaæ, bladi, ordei, avenæ, fabarum, pisorum, Garossarum, milii, vini, amigdalarum, alivarum, &c.* Vide *Jarrossia*.

GARPÆ, vox Italica, Morbus equinus, *in junEturis crurium circa pedes*, ex Petro de Crescentiis l. 9. c. 44. ubi vetus ejus Gallicus Interpres habet *Grappes*, quomodo mulomedici etiam vocant.

¶ GARPIRE, ut infra *Guerpire*, Possessionem rei alicujus dimittere. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ c.64. *Vendidit sine aliqua ratenstione Deo & B. Mariæ ... totam terram supradictam, & Garpivit præbeadam.* Occurrit etiam apud Miræum to.1. p.370. col. 1. & 2.

¶ GARRÆ. Miracula S. Amalbergæ to 3. SS. Julii p.108. *Dum levaverunt eum de curru, ponentes super Garras atrii, statim auxilio B. Amalbergæ resumpsit ibidam omaium membrorum sanitatem.* An scamna, an repositaria, inquiunt Editores eruditi: crediderim esse repagula, & *Garras* dictas fuisse pro *Barras*. Non una hæc esset B. in G. mutatio. Vide *Barra*.

¶ GARRALIUM, Novalis ager. Charta Massil. an.1436. *Dedit 12. Faissateras terre, quorum pars erit in Garraliis.* Vide *Garachium* & *Garratum*.

¶ GARRANDIA, Cautio, tuitio, Gallis *Garantie*. *Præstara Garrandiam*, in Charta anni 1244. apud Marten. to.2. Ampliss. Collect. col.133. Vide *Garandia*.

¶ GARRANDIRE, Tueri, protegere, Gallis *Garentir*, *Defendre*. Leges Balduini Flandriæ Comitis ann. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col.767. *Si homo fugitivus, qui hominam interfecerit ... nulla villa libera, nullusque dominus, vel bomo, illum tueri vel Garrandire potest.*

GARRAPATA, vox Hispanica, Genus pediculorum, qui canes & cattos mordere solent. Acta S. Prudentii Episcopi Garrayensis, apud Bivarium: *Illica facta benedictione, cecidit super scaloridos Garrayenses quoddam genus pediculorum, qui apud Hispanes Garrapatæ nuncupantur.* Aliud sonat apud Italos, quibus est uncus, barpago. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garetta*.

¶ GARRATUM, ut *Garralium*, Novalis ager. Recognitio anni 1207. facta Abbati S. Tiberii apud Stephanotium to.1. Antiquit. Occitan. MSS. p.406. *Tamen si in tempore solutionis in condamina, quam babeo in ipso vestra termina, qua conjungitur ab altano cum via, quæ movet à villa S. Tiberis & ducit ad gapum* (f. campum) *de Majano, fuerit factum Garratum sasponatum vel bladum feminatam hæc omnia in paca & sina inquietudine inde trabatis.* Vida *Garachium*.

¶ GARRENS, Gall. *Garant*. Vide *Garens*.

GARRICÆ, GARRICIÆ, &c. Terræ incultæ, Gall. *Garriges*, *Garicæ*, *Garricæ*, in Usaticis Barcinonensibus, in Testam. Guifredi Comitis Ceritan. to. 6. Spicil. p.433-434 in Char. Sanctii Reg. Arag. an.1093. apud Catellum in Comitib. Tolosan. p.93. in aliis apud Ruffium in Hist. Comitum Provinc. p.54. Mabillonium to.5. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti p.89. &c. *Garracie*, in Chartis an. 1066. & 1073. apud Joffridum in Nicia pag. 162. & in Chronologia Lirinensi to.1. p.365.

¶ GARACIÆ, Eadem notione, in Chartulario Ecclesiæ Aptensis fol. 92. ubi etiam habetur *Garica*, & *Garriata*.

GARRIGÆ, in Chronol. Episc. Lodovens. p.224. 228. apud Gariellum in Episcopis Magalonensib. p.196. Vide Galland. de Franco allodio p. 132. *Garrigiæ*, in Charta an 1289. apud eumdem Gariellum in Episcopis Magalonensibus p.263. Petrus Roboriensis Poeta Provincialis apud Joann. Nostradamum c. 56.

Faut m'aa valgat mas precs, ny mos prezics,
Ni jauzimen d'ausel, ni flour d'Eglay,
Ni len placer que Dieu transmet en May,
Quaad aa vey verds lous prats, ni leus Garries.

Oritur hæc vox ab Occitano *Garric*, Ilex: unde Occitanis *Garrigues*, ut & Provincialibus *Garrigua*, Agri sunt virgultis obsiti, præsertim ilicibus minoribus, quas vocant *coccigeras*, *cocciglandiferas* & *aculeatas*, hæcque propria notio est vocis *Garricæ*, quæ pluribus in Chartis ab agris nude incultis distinguitur: unam alteramve in exemplum profero. Charta an.845. Marcæ Hispan. col. 781. *Vinda illas villas .... cum pratis & pascuis, silvis, Garricis ... cultum & incultum.* Alia ann.879 col.809. *Ildegernus Presbyter dimisit ad Abrabam alericum fratrem suum terras caltas & incultas, silvis & Garricis.* Multo plures prætereo ne longior sim in re manifesta. Si lubet vide Probat. Histor. Tutel. p. 329.360. Chartam ann.638. apud Lobinell. to.3. Histor. Paris. p 20. col. 2. &c. Cum autem hujusmodi loca, ubi crescunt ilices, fere sparganiur thymo, amaraco aliisque similibus herbis seu plantis virentibus, hinc eorum viriditas non male pratis comparatur à P. Roboriensi in versibus mox laudatis. Vide *de Caseneuve*, & Menagium in suis Origin. Gall. ac præsertim Garidelum in suo Tractatu de plantis in Aquensi territorio nascentibus pag.248.

¶ GARRIDOR, Auctor, qui cavet de evictione, Gallice *Garent*. Charta ann 1125. apud Stephanot. to. 1. Antiq. Vascon. MSS p.767. *De ista dono debemus esse Garridor & authorgardor.* Vide *Gareus*.

¶ GARRIRE, *Inconditum & berrendum clamorem edera, more Turcarum jamjam prælium cammissurorum, ad terreadum bastem.* Barthii Glossarium ex Anonymi Hist. Palæst. *Tunc videates Comitem & Boemundum venientes & conduceates illam gantem, mox cæperunt stridere & Garrire ac clamare vebementissima clamore .... Alii qui remanserant viri, jam non amplius audebant clamare vel Garrire.* In Actis S. Francæ Abb. to.3. April. p. 397. Clamare est præ nimio dolore: *Comprebenderunt aam do'orés immeasiquibus angustiata clamare cæpit & Garrire tam fortiter, ut mirarentur præsentes.*

¶ GARRITUS, *Clamor bellicus*, in Glossario Barthii ex Guiberti Historia Palæstina.

¶ GARROFA, Siliqua edulis, Gall. *Carouge*, Hispan. *Garova*. Concil. Tarrac. an.1591. *Nec de frugibus dumtaxat, frumento, bordeo, avena, spelta, milio, Indico tritico Mabiz dicto .. ac virgultorum fructibus solvi præcipimus* (decimas,) *ut de pyris, pomis, prunis, ficis, canuis mallis ...., siliquis sive Garrofis, castaneis, &c.*

¶ GARROLIUM, GARULLIUM, f. Repagulum, Gallice *Barriera*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu p. 209. *Magister Ricardus pra apere Pactaci 4. l. Pro Garriola Vernonis reficienda 4. l. & 8. sol.* Ibid. p.148 *Pra veteri Garullia reficienda & pra liciis 52. solid.* Si veram notionem divinando prænotavi, vox effingi potuit à *Vara*, unde *Varalium*, dein *Garalium*, *Garrolium*. *Vara* autem Isidoro

doro in Glossis, ut jam dictum est in *Barra*, sunt *Pertice due inter se colligatæ, quæ asserem fustiaent.* An inde dictum nostrum *Verroail*, Obex, quod à *Veruculus* non satis certo deducit Menagius;]

GARROTUS, Spiculum arcus balistarii, Gall. *Garrot.* Continuator Nangii an. 1356. *Munientes turres balistis, Garrotis, Canonibus, & machinis, &c.* [Computus Castellani de Gralivod. an. 1348. Regest. Probus f. vixx. xix. *Et pro* 11*c. Garrotis emflethonatis & empennatis folia cupri, &c.* Garrotum inter & *Quadrelium* seu *Carellum* aliquid fuisse discriminis patet ex his verbis proxime præcedentibus: *Pro* 1*vc. carrellis tam de una pede quam de duobus garnitis flethonatis & empennatis, & pro* 11*c. Garrotis, &c.* Guillelmus Guiart an. 1304.

Sus le pont & ea la breteche
Quarriaus traient au cliqueter :
Et font l'espringale gieter ,
Le Garros, qui lors de la ist ,
Les plus vigueteus esbaïst.

Infra:

Et font jeter leurs espringales
Li Garrot empenne d'airain,

Vide plura ex eodem Poeta ad vocem *Quadrelli*; ex quibus conjicio *Garrotos* esse Spingardarum tela, quibus pennæ æreæ aptabantur utpote grandioribus, *Carrellis* vero pennæ plumatiles tantum.]

GARRULARE, [Garrire, blaterare, clamare, Gall. *Causer, crier, caqueter.*] Regula Templariorum cap. 47. *Præcipimus omni fratri professo, ne in bosco cum arcu & balista jaculari audeat, ... nec cum cane sit ausus clamare vel Garrulare, &c.* [Vita S. Niceții Episc. Lugdun. tom. 1. April. pag. 97. *Sanitati redditus nunquam ausus est ea verba ... Garrulare*, Vita S. Guthlaci tom. 2. April. pag. 44. *Hirundines duæ ... cantulosis vocibus Garrulantes.* Statuta MSS. S. Audomari: *Nullus præsumat per chorum discurrere, seu alta voce Garrulare.*]

¶ GARRULATRIX, Mulier loquax, in Actis SS. Aprilis to. 2. p. 320.

¶ GARRULATUS HIRUNDINUM, ut Garritus, in Actis SS. Aprilis to. 3. p. 991.

¶ GARRULITAS BRITANNICA, Idioma Britannicum, apud Mabillonium to. 3. Annal. Benedict. ex Monacho Floriacensi.

GARSA. Statuta Ordin. Præmonstratensis Dist. 1. cap. 19. ubi de minutione: *Qui vero de ventosis & Garsis minui voluerint, ante cœnam minuentur, cum matura custodia sibi deputata.* Vox confecta ex *Caracter*, Glossar. MSS. Reg. Cod 1701. *Garaxare*, *Garser*. Est igitur *Garsa*, idem, quod *scarificatio*, quam Medici Græci ἐγχάραξιν appellant, cutis scilicet & subjectæ carnis per scalpellum dissectio multis foraminibus. Differt autem ἀπὸ φλεβοτομίας, quod hæc uno vulnere venam aperiat, illa multis vulneribus cutem carnemque dividat. Ita Gorræus, ubi plura de scarificatione, de cujus utilitate legendus Galenus lib. Περὶ ἐγχαράξεως καὶ κατασχασμοῦ. Alias *Jarsa* dicitur in libro Ordinis S. Victoris. Locum vide in hac voce.

¶ GARSAGUINI, Sic à Siculis appellati sunt Catalani interfecti in quadam expeditione, de qua Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 52.

GARSIO, GARSIA. Vide *Garcio*.

¶ GARTERIUM, Cruris ligula, periscelis, Gall. *Jarretiere*, ab Anglo *Garter*. Notissimus Ordo est Equitum de *Garterio* apud Anglos ab Edwardo III. ann. 1350. institutus. *Collegium militare de Garterio*, in Litteris anni 1419. apud Rymerum to 9. p. 711. *Milites de Fraternitate Garteriorum*, in Litteris anni 1416. pag. 335. *Milites de la Garter*, in Litteris anni 1410. tom. 8. p. 657. Vide Acta SS. April to. 3. p. 159 &c.

¶ GARTHINGI. Vide *Garathingi*.

¶ GARTHULA, f. pro *Chartula*, Rotharis Leges apud Murator. tom. 1. p. 2. pag. 33. col. 2. *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit ad uxorem, debeat eam thingare, & sic liberam, quod est Widerbora, & legitimare facere per Garthulam, id est, quod intelligatur libera & legitima uxor.* Codex Ambros. habet *Garethinx*. Vide *Garathinx*.

¶ GARTIA. Vide *Garsia* in *Garcio*.

¶ GARTIO HOSPITII, in Hist. Dalphin. tom. 2. p. 226. Gall. *Garçon de l'Hotel.* Vide *Garcio*.

¶ GARULLIUM. Vide *Garrolium*.

GARWYTE. Monasticum Anglic. to. 2. p. 283. *Et sint quieti ... de sira, de hundredo, de Danegeldis, de blodwite & Garwite, de feerdwite, &c.* Videtur idem quod *Wardwite*. Vide in hac voce.

¶ GARYOFOLUM, pro *Garyophyllum*, Gall. *Girofle*, Ital. *Garofano*. Utitur Rolandinus Patavinus lib. 1. de factis in Marchia Tarvisina c. 13. apud Murator. to. 8. col. 181.

¶ GARYOPHIUM, Eadem notione, in Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83.

¶ GARZABOLA, Species navis, in Chron. Danduli, apud Murator. to. 12. col. 515. Vide *Gangarola*.

GARZARIA, in Statutis Patavinis tit. 30. §. 67. Locus, ubi panni poliuntur. De vocis etymo vide Orig. Italic. Octavii Ferrarii.

GARZATOR, Panni tonsor, carminator, in Statut. Veron. lib. 2. cap. 187. à Carduis, &c.

¶ GARZIO. Vide *Garcio*.

GAS, *Hasta*. Papias.

¶ GASA, pro *Casa*, Tugurium, ædificium rusticum. Acta fundationis Murensis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 231. *Prædium autem ipsum devastatum fuit ... ita ut nec Gasam nec vitis nec alicujus incolatus solatium in eo inveniremus, nisi solam terram.*

GASACHIO, Adversarius, cum quo quis litigat, à Saxonico sac, causa, lis, dissensio, unde sacan, dissentire, & gesaca, adversarius, gesacen accusator. Etiam Germanis *Saech*, est causa, lis, res, negotium. Inde *Gesaecher*, cui mecum lis est communis. Glossæ interlineares Cod Th. *Gasachio*, *causator*. Lex Salica tit. 52. §. 2. *Rogo te judex, ut hominem illum denominatum, Gasachionem meum de debito tali denominato secundum Legem Salicam mihi inde eum astringas*, Adde tit. 53. §. 1.

GASALIA, vox Occitanorum, qua significatur contractus, vel pactum de tenendo animalia ad medietatem, ut vocant, apud quos, *Bailla en Gasailho* est *bailler la betail à moitié. Gazalha, Metaier, Laboureur.* Regestum Tolosanum Cameræ Comput. Paris an. 1247. f. 48. *Vel etiam pro aliquibus mandamentis, vel convenientiis, vel Gazaliis, vel depositis, &c.* Consuetudines Tolosæ 4. part. Rubr. *de homagiis* art. 2. *Homines, qui habeat dominos, possunt bona sua mobilia vendere & alienare, & tenere Gasalias, & recipere nomine Gasaliæ animalia, quæ prius habebant propria, & etiam sine consensu dominorum suorum.* Est titulus in Consuetud. Solensi, *de Gasalhe & miex goadanberie de bestiars*, qui est vicesimus. In Consuetud. S. Severi tit. 3. art. 13. *Les habitans de chacune Jurisdiction peuvent tenir & prendre betail estranger, en compagnie partiaire, vulgairement appellez Gazaille, pourveu qu'elle soit vraye, & non feinte.*

GASCARIA, Ager proscissus, necdum satus. Gloss. Lat. Gall. *Novale*, *Gaschiere*. Tabularium Eccles. Ambian. *Unusquisque equus, qui laborat in terra ejusdem villari, id est, in Gascariis, & in Martio.* [Idem Tabular. *Corveam etiam debent Episcopo carrucæ tam Veteris villæ quam Novæ tribus diebus in Gascariis, exceptis carrucis prædictorum hospitum.*] Charta Philippi

lippi Episc. Bellovac. ann. 1193. in Tabulario Frigidi Montis p. 218. *Si autem ipse Odo alique alia modo poterit interim terram illam redimere, licebit ei, ita tamen, ut eam redimat, salvis catallis Ecclesiæ, id est blado vel Gascaria.* Willelmus Guiart in S. Ludovico :

Maint en gist mort par les Gascheres.

[Descriptio bonorum Domini de Eska ex Archivo S. Audomari : *Eam* (terram) *debeant ... Ghaskerer, binner & semer, id est, arare, aratrare & serere.*]

GASCHA, Charta an. 1322. apud V. Cl. Dionysium Salvaingum Boissium lib. de Usu feudor. c. 32. *Eundem Gulielmum Regis, ejus heredes & successores, & bona manumisit, francum hominem, liberum, quitum, & immunem ab onere toltæ, talliæ, manuoperæ, carucatæ, complaintæ specialis vel generalis, Gaschæ, clausuræ castri, banni minuti, taschiæ, vintent, &c.* Ubi forte *gascha* est agri proscissio, quam nostri *Gaschere* dicunt, ita ut servi glebæ hisce oneribus agrum proscindendi obnoxii fuerint.

¶ GASCHERIA, ut *Gasceria*. Tabularium S. Cornelii Compend. *In Gascheriis similiter debent corveiam, & debent habere panem & vinum.*

¶ GASENDIUS, ut mox *Gasindus*, apud Mabillonium to. 2. Annal. Benedict. p. 155.

¶ GASIDIUM. Vide *Gasindium* in *Gasindus*.

GASINDUS, Qui ex familia alicujus est vel domo, familiaris, famulus honoratior: cujusmodi sunt, qui in Lege Longobard Principi deservire dicuntur, lib. 1. tit. 9. §. 21. *De Gasindiis vero nostris volumus, ut quicumque ex minimis occisus fuerit, in tali ordine pro eo, quod nobis deservire videtur; &c.* Papias: *Gasindius, honor sub judice*. Glossæ vett. *Gasindio Regis, serviente, vel camerario*. Bignonio ex MSS. *Gasindi* dicuntur *Ministrales de intus casa*. Spelmannus à Saxonico hinde, famulus, & *Case* Gallico, Casa, domus, et ymon accersit, Cluverius lib. 1. German. antiq cap. 8. *Gasatis*, conductitiis militibus, de quibus Polybius lib 2. vocem confectam putat, atque, etiamnum hodie Wallos Britannicos *Guessin* famulos conductitios appellare, & Germanos omnem familiam, seu omne conductitiorum corpus, *das Gesinde*. Freherus ad Constitut. Adolphi Imp. de Insulis Rheni observat, etiamnum Germanos *Gesinde*, & *Hofgesinde* vocare aulicos, curiales, palatinos: ut *Hausgesinde*, familiam, servitium domesticum. Denique Wendelinus ait, Papiæ *Gasindios* dici *coheredes*, à Theutonico *sin*, & *gesind*, congregatio, cœtus, *huysgesind*, congregatio domestica, seu familia. Marculfus lib. 1. Form. 23. *Omnes causa suæ*, (res) *fuerumque amicorum, aut Gasinderum*. Form. 24. *Cum omnibus rebus vel hominibus, aut Gasindis, vel amicis, &c.* Form. 32. *Ut dum prædicti viri illi vel reliqui pares aut Gasindi, &c.* Denique lib. 2. formulæ 36. titulus sic concipitur: *Si aliquis servo suo Gasindo aliquid concedere voluerit*. Et mox: *Ego in Deinomine illo, fideli nostro illi. Pro respectu fidei & servitutis, quam circa nos impendere non desistis, &c.* [Præceptum Childeberti I Regis Franc. an. 536. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 5. *Et ipsum Monasterium una cum omnibus rebus vel hominibus suis, Gasindis, amicis, susceptis, vel qui per ipsum Monasterium sperare videntur, &c.*] Adrianus PP. Ep. ad Carolum M. in Cod. Carolino: *Quatenus pro hoc sæpius ammonuimus per Guntfridum & aliis Gasindis vestris epistolas dirigentes, &c. Gasindi suscepti*, in Charta Chlodovei I. Regis, si genuina est, apud Roverium in Reomao pag. 30. Vide novam collectionem Formular. Stephani Baluzii formul. 38.

GASINDIUM, Familia, seu potius *Familiaritas*, de qua voce supra. Lex Longob. lib. 1. tit. 18. § 2. *Violentiam quidem si sustinuerit aliquis à judice suo, aut ab alio homine, & judex neglexerit judicare, aut forsitan attenderit ad Gasindium, aut ad parentes, aut ad amicum suum, &c.* Id est, si illius rationem habuerit, cujus *Gasindus* est. Similia habentur in l ib. 2. tit. 58. §. 14. Eodem lib tit. 14. §. 17. *Si aliquid in Gasindio* [Codex Esten. apud Murator. *Gasidio*] *Ducis aut privatorum hominum obsequia donum vel munus conquisierit*: unde colligitur, *Gasindium* fuisse proprium Magnatum ac Procerum, ut *obsequium*, cæterorum. Atque ex his percipitur, quid velit Papias: *Gasindius, honor sub judice*, i. Comite; cujus *Gasindius* erat familiaris vel domesticus. De *Gasindio Regis*, agitur lib. 2. tit. 52. §. 1. Charta Desiderii & Adelchisi Regum Longobard. in Bullario Casinensi to. 2. pag. 8. *Occisit inibidem Manipert Gasindum gloriosa Ansa excellentissima Regina, &c.* Apud Marculfum & alios, *Gasindi*, amici, fideles, homines dominorum indigitantur.

GASIONGABER, *interpretatur consilia viri*. Papias: [ab Hebreo עצין גבר, quod idem significat.]

¶ GASPALEUM, f. Purgamentum frumenti post ventilationem. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 12. *Abbas & Monachi tertiam partem decimæ supradictæ ad Presbyterum pertinentem grani & Gaspalei post mensurationem recenter deserri* (deferri) *facient apud Becherel*. Vide *Gnapandum*.

¶ GASPILIO, Eadem notione, f. à Gallico *Gaspiller*, Dissipare, quod maxime de prodigo dicitur bona sua dilapidante & abliguriente. Diploma Philippi Regis Franc. an. 1221. *Anselmus de Bettevriller quittat Abbati Floriacensi redecimam, spilones, Gaspiliones, terratas, &c.* Vide *Guaspaleum*.

GASTALDUS, CASTALDUS, GASTALDIO, GASTALDIUS, GASTALDEUS. Sic appellabant Longobardi locorum, prædiorum, ac villarum præfectos, rerum dominicarum actores, procuratores, administratores, villicos. Ugutio: *Gastaldeus, rector loci*. Petrus Crescentius l. 1. de Agricult. cap. 7. *Custos, qui vulgo Castaldio nominatur*. Spelmannus à Saxonico gast deducit, id est, hospes, & haldian, custodire, quasi *Custos hospitum*: vel à gast, & *aldius*, i. famulus, quasi hospitum famulus, vel qui hospitum curam gerit, curator hospitii. Amerbachius à German. *Gast*, hospitium, & *Halden*, tenere: [Sed perperam, ut videtur Eccardo in suis notis ad additiones Legis Salicæ pag. 193. Nihil enim, inquit, negotii cum hospitibus habuit Gastaldus. Deinde subjicit: Vera tamen nominis significatio & ratio apud nos restat in verbo *Seellen* & *Gestellen*, pro quo nunc usitatius *Bestellen*, Constituere, præponere. Inde enim veteri more *Gastalter* & Latina terminatione *Gastaldus* est Constitutus, præpositus alicui nepe rei à domino. Hęc ad verbum Vir doctissimus.] Alias originationes suggerit Oct. Ferrarius.

Gastaldorum munus & officium varium fuisse & diversum pro temporum & Principum ratione, docent Scriptores. Nam apud Longobardos, qui officio isti nomen indiderunt, *Gastaldi* primo dicti videntur, qui quasi custodes, actores, sive procuratores prædiis aut villis regiis imponebantur, velut œconomi aut villici. Lex Longob. libr. 1. titul. 34. §. 1. *Si quis Gastaldius aut actor Regis Curtem Regis habens ad gubernandum*. Leo IV. PP. de Cura Pastorali: *Nullus Presbyter sub potestate Laicorum Minister aut Gastaldio fiat*. Eadem Lex Longob. libr. 2. titul. 17. §. 1. *Si Gastaldus aut quilibet actor Regis, post susceptas & commissas sibi ad gubernandum curtes aut casas Regis, &c.* Et §. sequent. *Gastaldi nostri curtes nostras providentibus*. Petrus Crescentius libr. 1. de Agricultura capit. 7. *Poterit commode in isto loco morari custos, qui vulgo Gastaldio nominatur*. Habuere etiam olim Ecclesiæ suos Gastaldos, capit Salvator 1. quæst. 3. qui Scriptoribus,

bus, Oeconomi, Advocati, & Vicedomini paſſim appellantur. Breviloq. *Gaſtaldus eſt major Dominus, qui habet curam exteriorem rerum Epiſcopi.* Boherius Caſtaldos id muneris egiſſe vult, quod *Theſaurarii* & *Generales* in Francia.

Sed præſertim ita appellatos conſtat regionum & urbium Præfectos. Hinc *Gaſtaldus Tuſcanenſis*, apud Anaſtaſium in Vitis PP. pag. 76. *Gaſtaldus Beneventanus, Capuanus*, apud Leonem Oſtienſem lib. 1. cap. 21. 26. *Gaſtaldius*, ſeu *Gaſtaldius civitatis*, in Chartis Alemannicis Goldaſti, num. 90. [*Caſtallus civitatis* in Vita S. Thomæ Abb. Farfenſis, ſæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 287. Hacqua notione *Gaſtaldus* nude dictus accipiendus eſt, ubi Ducibus & Comitibus adjungitur, ut in ſeqq. Chartis. Epiſtola Gregorii II. PP. qua commendat S. Boniſacium Mart. in Actis SS. Bened. ſæc. 3. part. 2. p. 38. *Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, univerſis ... Coepiſcopis, religioſis Preſbyteris, ſeu Diaconibus, glorioſis Ducibus, magnificis Caſtaldis, Comitibus etiam, vel cunctis Chriſtianis Deum timentibus.* Aiſtulfus Rex Longobard. in Diplomate ann. 753. pro S. Anſelmo Abb. Nonantul. in Actis SS. Bened. ſæc. 4. part. 1. pag. 9. *Nullus Comes, ſive Gaſtaldus, ſeu quilibet nobilis vel ignobilis cum canibus aut quocumque ingenio vexationes exercere præſumat, &c.* Infra: *Nullus ... Epiſcopus, aut Comes, aut Gaſtaldus, vel reipublicæ proximior, in qualibet prædicta invaſionem facere audeat, &c.* Pag. 10. *Dux, Comes, Gaſtaldus, vel Actionarius noſter, aut quiſpiam magnus parvuſque Gaſindius, contra hoc noſtrum firmitatis præceptum audeat ire quandocumque.* Diploma Conradi II. Imper. an. 1027. apud Illuſt. Fontaninum in Append. ad Antiquit. Hortæ pag. 388. *Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Epiſcopus, Comes, Vicecomes, vel aliquis noſter Miſſus diſcurrens, Sculdaſſius, Gaſtaldius, nullaque imperii magna parvaque perſona, &c.* Similia proſus habentur ibid. pag. 393. in Diplomate Henrici III. Imp. Privilegium Benedicti VIII. PP. in Appendice ad Diſſert. de Comitatu Comacli p. 7. *Nulli unquam Pontificum, vel Archiepiſcoporum, ſive Epiſcoporum, aut Marchionum, vel Ducum, ſive Comitum, aut Caſtaldionum, &c.*]

Muneri adjungebatur juriſdictio. *Gaſtaldorum* enim præcipue officium erat, ſubjectis populis jura reddere, judiciiſque præeſſe: idque patet ex Conſtitutione Pipini Regis in Lege Longob. l. 2. tit. 52. §. 19. *Ut de universali populo, qui ubicumque juſtitiam quæſierint, ſuſcipiat tam à Comitibus ſuis, quam etiam à Gaſtaldiis.* Non tamen abſque unius ſive plurium Juriſperitorum conſilio hanc exercebant: unde idem quod *Baillivi* apud nos obiiſſe officium videntur. Extant porro non pauca Gaſtaldorum juriſdictionis exempla in Lege Longobardorum.

Eorum tamen juriſdictio in plebem ſolummodo, & viliora capita porrigebatur, non vero in nobiles, aut vaſſos dominicos, qui Ducibus aut ſupremis Provinciarum Præfectis ſubjecti duntaxat erant. Atque inde forte *Gaſtaldiones, Tribunos plebis*, interpretatur Albertinus Muſſatus l. 2. de Geſtis Henrici VII. Imp. p. 9. *Magiſtratus enim Tribunus plebis, quos Gaſtaldiones appellant.*

¶ Hunc in locum ſic Pignorius apud Murator. to. 10. col. 351. Apud nos, inquit, remanſit hæc appellatio, præfecturam urbanam, & ruſticam deſignans: urbana eſt in collegiis & *fratriis*, quas *Fratalea* appellamus, quarum Præfecti etiam nunc *Guardiani* & *Gaſtaldi* appellantur; ruſtica villæ cuſtodum eſt. Regimina Paduæ apud eumdem Murator. to. 8. col. 385. *Per Poteſtatem Paduæ cuilibet Caſtaldioni fratalia ſuit conſignatum vexillum fratalia ad eum pertinentis.*

Intererant placitis cum Comitibus & laicis Judici-

bus. Chronicon Farfenſis Monaſt. c. 52. *Et judicatum exinde factum eſt per juſſionem Theoderici Ducis, per manum Degarni Gaſtaldi & Referendarii.* Et mox: *Degarus Gaſtaldus dixit: Ego interfui, & ad partem palatii cauſa victa eſt, & ipſe judicatum manibus meis ſcripſi.* Tabularium Caſaurienſe 1. part. cap. 93. ann. 983. *Notitia judicati. Reſidentes nos Ato Comes, una cum Alberto & Roczone judicibus, una cum Joanne & Sifredo Caſtaldiis in placito, &c.* Vide Camillum Peregrinum de Ducatu Beneventano p. 81.

Si bellum eſſet, ſubditos in exercitum conducebant: nam & horum quoque munus militare fuiſſe, docet Lex Longob. l. 1. tit. 15. *Si Gaſtaldius exercitalem ſuum contra rationem moleſtaverit, Dux eum ſolatiet, quenſque veritatem ſuam inveniet.* Et Anaſtaſius in Gregorio II. pag. 68. tradens, *Longobardor pæne trecentos cum eorum Gaſtaldione interfectos* à Neapolitano Duce in Cumani Caſtri recuperatione. Vide Erchempertum in Hiſtor. Longob. n. 15. & 62.

Gaſtaldorum officium, licet feudi nomine donetur à Feudiſtis, non erat perpetuum, ſed ad tempus, cum in præſens tantum conſtitueretur Gaſtaldus, non ut perpetuo munere fungeretur. Itaque Paulus Diaconus lib. 5. Hiſtor. Longob. cap. 11. cum ſcribit, *juſſu Grimoaldi Longobardorum Regis in Italia certas poſſeſſiones datas Alzeconi Duci Bulgarorum, ita tamen ut non Dux, ſed Gaſtaldus vocaretur*; hoc ſignificat, inquit Cujacius, jure Gaſtaldiæ datas, non perpetuo proprioque feudi jure.

Habuerunt etiam Avares, ſeu Hungari, ſuos Gaſtaldos, ut auctor eſt Theophanes p. 296. qui eos primariis viris accenſet: Ὅτι Χαγάνες τῶν Ἀβάρων, καὶ ἐπιστρατῆγες, ἔξαρχοί τις Κασαλδο, καὶ οἱ ἐξοχώτατοι. Sed & Angli. Ordericus Vitalis l. 10. p. 773. *Epiſcopus, aliique Regis ſatellites, & Gaſtaldi Angliam ſpoliabant.* Et l. 12. p. 876. *Dolentes, quod tanta rabies Gaſtaldorum ſuper incolas graſſaretur.* Denique Franci ipſi, ut ex Charta Herimanni Epiſcopi colligitur, apud Meuriſſium p. 379. *Idem advocatus per ſe, ſeu per civitatis Caſtaldos provideat, ne quid temporis prænominato detrahatur.* [Charta fundationis Abbatiæ S. Mariæ apud Santonas inter Inſtrum. tomi 2. novæ Gall. Chriſt. col. 481. *Ut plane nulla humana poteſtas Regis, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Galſtadionum* (Gaſtaldionum) *Scarionum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, ... audeat, pertentet aliquid de rebus & facultatibus auferre Monaſterio B. Mariæ, quod ego Gaufredus Comes & Agnes Comitiſſa de propriis ſumptibus conſtruximus.*]

Gastaldatum, Gastaldatus, Gaſtaldi juriſdictio, territorium complectens plura oppida ac caſtella Gaſtaldi imperio ſubjecta. Capitulare Radelchiſi Principis Beneventani an 851. c. 1. *Concedo tibi... pacem de integra parte Principatus Beneventanæ Provinciæ, quæ tibi nominatim evenit per ſingularia integra Gaſtaldata ſeu Miniſteria, quæ hic deſcripta ſunt.* Cap. 9. *In parte veſtra, ... ſint iſta Gaſtaldata & loca integra cum omnibus habitatoribus ſuis.* Erchempertus c. 69. *Quando Atenulfus Gaſtaldatus regendi jura adeptus eſt.* Chronicon Farfenſis Monaſt. ann. 930. *In Caſtaldatu Reatino.* [An 890. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 410. *In Caſtaldatu Adrianenſi ... in Caſtaldatu Reatino & in Caſtaldatu Amiternino*, An. 1057. col. 578. *In Caſtaldatu Pontano.*]

¶ Gastaldiaticum, Eadem, arbitror, notione. Charta anni 965. apud Murator. to. 2. pag. 421. *Ad alia coeret ei de una parte prædicto Epiſcopio, da alia parte terra quæ pertinet de Gaſtaldiatico, da tertia parte percurrit Gambina, &c.*

Casdalricum, Idem quod *Caſtaldatus*. Bulla Benedicti PP. apud Ughellum tom. 1. pag. 138. *Item con-*

concedimus vobis ... totum Castaldatum Pertucusem: Et mox: *Vel de jam dicto Castaldico abstulerint*, &c. Occurrit ibi non semel.

CASTALDATICUM, in Charta Lotharii Imper in Chronico Farfensi p. 664. videtur esse tributum, quod *Castaldis* pensitabatur: *Sine omni datico, Castaldatico, escatico, herbatico*, &c.

GASTALDIANI, Gastaldiatus incolæ. Charta Ludovici Imp. an. 875. *Ipsum castellum, ... una cum omnibus Gastaldianis ibi commorantibus*. Apud Ughellum to. 8. pag. 64.

¶ GASTELLARIUS, pro *Castellarius*, Castellanus. Aimoinus lib. 5. de Gestis Franc. cap. 46. *Tempore Roberti Regis, Atho filius cujusdam Gastellarii de castro Ramardo militari honore se fecit sublimari, ipse firmavit castrum Cortiaaci*.

...¶ GASTELLUS, Placentæ genus, Gall. *Gateau*. Consuetudines MSS. Monasterii Solemniac. *In Cena Domini ... ad cenam vero dimidium Gastellum, & duo Gastelli sunt de uno pane parvo, & caritatem de vino*. Menoti Sermones Quadrag fol. 97. v. *Si mater emit parvum Gastellum pro puero, an dabit primo cani? Non* Vide *Wastellus*.

GASTER, [vel ut quidam legunt *Gastrum*,] *Vas aneum cum fundo anguste*, in Gloss. Arabico-Lat. Dioscoridi γάστρα. Marcel. Empir. c. 8. *Eamdemque (concham) supra Gastrum lotii vitulis ex ea parte, qua melle illita est, superpone ad lotium versus*. Gloss. Gr. Lat. ex Reg. Cod. 85. Ξύγαστρον, *genus vasis, capsa*. Vide Glossar. med. Græcit. in γάστρα.

GASTERIUS, Qui vineas & messes servat, *Messier*, [*Gastier*, in Consuetud. Arvern. cap. 31. art. 69. & alibi.] Libertates Solemniaci in Arvernis ann. 1272. MSS. *Volumus, quod Bajulus non teneatur recipere in Gasterium apud dictam villam, & infra fines parochiæ dictæ villæ, quandocumque Consules dictæ villæ ei præsentaverint, volentes nihilominus, quod dicta Communitas habere Gasterium teneatur, scilicet tempore messium & vindemiarum*. Tabular. Brivatense fol. 197. *Gasterii vero seu bannerii in villa & territorio Brivatensi*, &c. [Charta Bernardi de Turre an. 1308. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 783. *Si inveniatur res, vel equus, vel asinus in forefacto alterius, postquam gastum præconizatum fuerit, solvet quatuor denarios Gasterio, aries vel ovis unum denarium, hœdus vel capra duos denarios*. Ibid. p 784. *Volumus ... quod dicti Consules ... possint eligere unum Gasterium ad custodiendum res eorum, præsentandum nobis, vel Bajulo nostro ... S. Amantii, qui jurabit in manu nostra, vel Bajuli nostri, bene & fideliter custodire res & bona eorumdem. Et levabit gastum supradictum, & de porco nihilominus tres denarios*.]

GASTIA. Constantinus Afric. l. 5. Pantechn. c. 32. quod *de naturis vestium* inscribitur: *Lanea calefaciunt & explicant, & indurant membra. Gastia calefacit & teneat, frigiditati renum est optima*.

¶ GASTINA, Depopulatio, vastitas, Gall. *Degast*; item Terra inculta, silvestris. Charta Valterii *Tiez* circa an. 1130. *Concessi fratribus Ecclesiæ B. Mariæ Villari Gaudonis ... usus necessarios Gastinæ omnes, & mel & ceram & pasturam tam nemoris quam planæ terræ*. Charta Bernardi de Turre ann. 1236. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 510. *Item Ballivus debet bannisare quæcumque fuerint bannisanda ... sicut vindemias & Gastina bladorum & vinearum & aliarum rerum .... Item si quis captus in Gastina, vel in banno, vel in aliis jurisdictionibus dominorum fuerit, vel alias condempnatus, pecunia quam exinde Ballivus habebit*, &c. *Item si quis captus fuerit in Gastina, debet primo satisfacere passo injuriam, & postea solvere pœnam appositam à Ballivo. Item si quis extraneus captus fuerit in Gastina, illa pœna quæ exinde habebitur, soli Domino S. Amantii est distribuenda*. Charta anni 1184. ex Archivo Monialium S. Salvatoris Massil. *Rex Balduinus Militibus Templi .... contulit Gastinas cum omnibus pertinentiis suis, quorum nomina sunt hæc, Betbaget, Mazer*, &c.

¶ GASTOLDUS. Idem quod supra *Gastaldus*. *Gastolde Regis ingentia promiserunt dona*, in Actis SS. Julii to. 1. p. 336

¶ GASTRIMARGIA, *Ventris voracitas, vel gulæ concupiscentia*. Papias: à Græco γαστριμαργία, quod idem est. Occurrit in Anecd Marten. to. 3. col. 1667. & to. 4. col. 1518 1641. in Anecdot. Pezianis to. 1. p. 1. col. 412. & in Actis SS. Benedict. sæc. 6. p. 1. pag. 152.

¶ GASTRIMARGICUS, Helluo, gulosus. *Frugalem, non Gastrimargicum*, in Charta anni 990. apud Acherium to. 8. Spicil. p. 155.

¶ GASTRIMARGUS, Eadem notione, à Græco γαστρίμαργος.

¶ GASTROMAGIA, pro *Gastrimargia*. Agnellus in Vita S. Reparati apud Murator. tom. 2. p. 148. col. 2. *Non fuit cupiditate plenus, non tumidus, non elatus, non avidus, non Gastromagiæ amator*, &c.

¶ GASTRUM, Genus vasis. Vide *Gaster*.

¶ GASTUM, Vastatio, Gall. *Gast. Degast*; item Mulcta pro *Gasto* seu vastatione. Charta Roberti Delphini Comitis Claromontani an. 1283. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 299. *Item in terris quas habet dictum Monasterium ... ponemus nos Abbatissa & Conventus prædicti Gasterium; & Gastum poterimus statuere & levare. Faire ravage & Gast*, in Consuetud. Turon. art. 169. Alii loci sunt in *Gasterius*.

¶ GASTUM, ut *Vastum*, Ager incultus, *Terre en Gast*. Charta anni 1196. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 188. *Super Gaste quod ruperat W. Bernardi*. Infra: *De malo fossato præcipiunt quod esset patium & Gastum, ita quod defensum ibi nullum sit, excepto eo quod ibi ruptum vel excultum est*. Litteræ Caroli Regis Siciliæ an. 1270. ex Archivo ejusdem S. Vict. *In molendinis, terris cultis & Gastis*. Occurrit alibi non semel, ut & *Gasta terra*. Vide *Vastum*.

GASTUS, veteribus Francis, *Dominus*; ita auguratur Wendelinus, cujus conjecturæ hæc ratio est. Lex Salica in Prologo dicitur condita & dictata à quatuor Legislatoribus, *Wisogast*, *Bodegast*, *Salegast*, & *Windegast*, qui quidem Francorum rectores fuerunt in locis *Bodo-heim*, *Sale-heim*, *Windeheim*, à suis, ut apparet, sua singuli nomina sortiti: ut proin Bodogast obtinuerit locum *Bodoheim*, Salegast, *Sale-heim*, Windegast, *Windeheim*. Unde conficitur *Gastum* idem esse, quod dominus & toparcha. Henricus Meibomius in Notis ad Witikindum, ait *Gast* vocabulum Germanicum, non ut hodie, hospitem, sed quemvis hominem ad omnia promptum & habilem significare: [à qua opinione non multum abest Schilterus, activam significationem tribuens voci *Gast*, qua indicatur curator & custos alicujus rei. Sic *Arbegast* dictus, inquit, quasi hæreditatis curator atque custos. Illi porro quatuorviri Francorum fuerunt quatuor pagorum sive provinciarum earumque *mallorum* Rectores atque Præsides, *Bodogast*, Bodonum, i. e. Batavorum, *Salegast*, Saliorum Francorum Isalæ accolarum, *Widogast*, Widonum ad Widrum, & *Wisegast*, Visonum ad Visurgin. Huc usque vir doctus, qui etiam consuli potest in Præfat. ad Legem Salicam.] Camerarius vero tom. 3. Horarum succisivarum capit. 63 *Gastos*, Germanico nomine à sapientia & scientia rerum, atque ingenii perspicientia dictos existimat. [Sic etiam Borellus in addition. ad Thesaurum Gallicum. Aliter omnino Eccardus, qui *Gast* vult esse compositum ex *Gau*

vel

vel Ga, Pagus, provincia, & Ift, eft; ac fignificare eum qui eft ex provincia, five provincialem aut provinciæ incolam. Magis arridet Schilteri fententia] Vide *Vaftus*.

¶ 1. GATA, Navis vel Machina. Vide *Gatus* 1.

¶ 2. GATA, Placenta, Gall. *Gateau*. Charta anni 1195. Hift. Harcur. to.3. p. 125 *Ad faciendum Gatas ad mandatum Cenæ*. Vide *Gaftellus*.

3. GATA, Menfuræ frumentariæ fpecies apud Anglos. Vide *Mina*.

¶ GATGERIA, Pigous, prædium aut aliud quodvis pignori datum. Charta Delphioi Comitis Arvernorum ann. 1196. apud Baluz. to.2. Hift. Arvern. p.261. *Fructus fupradictæ Gatgeriæ in fortem non computabimus, fed eos tibi mera libertate donamus*. Difpofitio rei familiaris Cluniacenfis facta à Petro Abb.Cluniac. apud Baluz. to. 5. Mifcell. pag. 452: *Camerarie ... injun-i, ut trabuces & pedules fratribus provideret de trecentis folidis Gatgeriæ Humberti Ungri, quam nobis, cum Jerufalem iret, pro quatuor milibus folidorum, quos à nobis accepit, in vadimonio dedit. Illam Gatgeriam ego Decano de Lordone conceffi tali modo, ut omnes fructus & redditus jam dictæ Gatgeriæ acciperet, & inde præfatos folidos ad ea, quæ fupra nominata funt, Camerario redderet*. Vide *Gagium* & *Gageria* in *Vadium*.

¶ GATGIAMENTUM, Stipendium, Gall. *Gages*. Charta an. 1308. apud Baluz. to.2. Hift. Arvern. p. 783. *Item fervientes bajuli dicti caftri vel domini non debent recipere pro Gatgiamento fuo nifi tantum duos denarios*. Vide in *Vadium*.

¶ GATGIARE EMENDAM, Idem quod fupra *Gagiare Emendam*, Emendam feu mulctam folvere, pro mulcta pignus dare. Charta an. 1308. mox citata ibid. pag. 781. *Item nullus tenetur Gatgiare Emendam, nec pro re confeffata vel judicata per judicem vel per bajulum, nifi adeo effet factum notorium quod nulla poffet tergiverfatione celari*.

¶ GATGIUM, Pignus. Eadem Charta ibid. *Item Quilibet poteft vendere in dicto caftro poft octo dies Gatgium fibi impigneratum*. Vide *Vadium*.

¶ GATGIUM, Pœna, mulcta pecuniaria. Confuetu..aes MSS. Lemovic. fol. 14. *Ipfa die* (S. Auguftioi) *Præpofitus debet recipere juncum qui debetur ex confuetudine ad parandum chorum & capitulum, & eos qui debent, fi non folverint ipfa die, debet compellere ad folvendum fibi Gatgium*. Confuetud Bragieriaci art. 99. *Item fi cotarius de dictis fructibus accipiat, five fint de vineis five de hortis, five de die five de nocte, eo quia tenetur eos cuftodire, ut fupra dictum eft, puniatur, & ultra hoc in Gatgio fexaginta folidorum verfus dictum dominum condemnetur*. Vide in *Vadium*.

¶ GATGIURA, Idem quod *Gatgeria*. Ioftrum. ao. 1310. apud Marten. tom. 1. Ampliff. Collect. col. 142. *Terram Gavardani tradidit feu tradi fecit dicto Comiti Fuxi, eo modo que eam tenebat prefumma pecuniæ prædicta, vel partem ipfius Gatgiuræ feu terræ*.

¶ GATJARE, Pignori capere, Gall. *Saifir*. Vide in *Pignorare*.

GATHA, Præco. Vide in *Wafla*.

¶ GATHINGI, Vide *Garathingi*.

1. GATTA, Felis. Otto Morena in Hift. Rer. Laudenfium p.28 *Januas fuarum domorum claudentes, folis canibus ac Gattis ibi relictis*. Vide *Catta* 2.

¶ 2. GATTA, Machina bellica, Vinea vel pluteus: de quo plura in *Catus* 2. Chroo. Pifanum apud Murator. to.6. col.102. *Compofitis autem ab ingeniofis Pifanorum artificibus, manganis, Gattis atque ligneis caftellis, urbem fortiter expugnabant, & cum hic machinis urbis mœnia & mœnium turres potentiffime rumperent*. Annal. Genuenf. ejufdem to. col. 287. *Machinas fe-* *ciunt & caftella & Gattas ordinare præceperunt*. Memorantur iterum bujufmodi *Gattæ* feu machinæ io Continuatione Chronici Andreæ Danduli apud eumdem Murator. to.12. col.401. 448. &c. Vide *Gatus* 1.

1. GATUS, GATTUS, Navis fpecies. Will. Tyrius lib. 12. c.22. *Erant fane in eadem claffe quædam naves roftratæ, quas Gatos vocant, galeis majores, habentes fingulæ remos centenos, quibus fingulis duo erant remiges neceffarii*. Quæ fic vertit Hugo Plagon ejus Interpres Gallicus MS. *Et 28. autres vaiffeaus qu'ils appelloient Chaz*. Infra: *En celle navire, fi comme ie vous ai dit, avoit nefs, que l'on claime Chas, qui ont bec devant ainfi come galies, mais elle font greigneurs, & chafcune à deux gouvernaux & cens naageurs*. *Cabz* dicitur id navigii genus Alberto Aquenfi l.9.c.9. *Cum galeis 20. & carinis 13. quas vulgo appellant Cabs, occurrerunt*. GATTUS, Mooachus Florentin. de Expugn. Accon. *Gattos & arietes fieri juffere*, Laurentius Veronenfis de Bello Balearico:

Gatti, Dromones, Carabi, celerefque Galeæ,
Barcæ, Currabii, Lintres, grandefque Sagittæ,
Et plures aliæ variantes nomina naves.

Andreas Dandulus: *Appofitis fcalis & Gattis diris, & variis infultibus idem capitaneus impugnare non definit*. Vide eumdem an. 1148. Rafanus de Carefinis ann. 1379. *Et combuftit ejus Gattis, aliifque ædificiis, vigorofe pugnatur*.

¶ Iis io locis omnibus *Gatti* non funt Naves, fed interdum Machinæ bellicæ, vineæ fcilicet vel plutei, de quibus fupra dictum in *Catus* 2. Hac pofteriori notione, mea quidem fententia vocem *Gattus* ufurpant Monachus Florentin Dandulus & Rafanus de Carefiois. Simili modo Annales Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 68. *Combufferunt Gattum, qui erat verfus Botaciam, & poft paucos dies fimiliter combufferunt alium Gattum cum via cooperta, quæ erat verfus Servavalle*. Dominicus de Gravina in Chronico apud eumdem Murat. to. 12. col. 644. *Fecitque fieri Palatinus ibidem multa ingenia lignea, pontes, fcalas & Gattos, trabuccofque erexit ante mœnia civitatis*, Hift Cortufiorum eod. to. col. 887. *Fiunt vineæ five Gatti, pontes & fcalæ, machinæ & aliæ artificia ad oppugnandum*. Anoal. Cæfenates apud eumdem Murat. to 14. col. 1156. *Ad expugnationem dictæ Rochæ, cum Gattis & caftris lignaminum & aliis ædificiis, diebus pluribus laboravit*. Vide *Gatta* 2.

¶ GATA, Eadem notione. Ufatici Barcinon. MSS. c. 83. *Debellare cum ingeniis, quod ruftici dicunt Fundibula, & Gofa & Gata*. Vide *Guata*.

GATA, Navis, Chron. Anonymi Bar. an. 1071. *Et comprehenfa eft chelandia, in qua erat Gozolinc cum auro.. & alium Gata Imperatoris demerfit in mare*.

CATTUS, Anonymus Barenfis an. 1071. *Cattus, qui pergebat Durrachio ... periit in pelago*. Albertus Aq. lib. 11. c.27. *In galeidis, in biremibus & triremibus, dictis vulgariter Cattis, turritis & bello compofitis*. Lib. 12. cap. 17. *Gentilium navis, quæ dicitur Cattus, ab eorum manibus defenfa & elapfa eft*. *Cautus*, perperam pro *Cattus* habetur apud Fulcherium Carnotenfem l.3.c.56. *Exceptis, bis, qui naves interim confervaverunt, quarum 22. triremes, vel Cautes nuncupant*.

CATTA. Willelmus Heda an. 1428. *Immergitur ingens navis in flumine Hema ad impediendum introitus Trajectinorum, quam Cattam nominabant*.

Ab ejufmodi *Gatis*, orta vox apud noftros, *Geate*, feu ut Picardi efferunt, *Gate*, pro vafe rotundo largiori ac minus profundo. Ordinarius MS. Ecclefiæ Rotomagenfis, ubi de Mandato pauperum: *Et debet Archiepifcopus facere diftribui cuilibet Canonico præfenti, & Cuftodi veftiarii unum linteum, Gallice, Devantel, unam concham, Gallice Guate, unam ollam terræ, &c.*

¶ 2. GATUS, Gattus, Felis, catus. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 34. *Quicunque Gatum furatus fuerit, & dominus Gati eum invenerit cum latrone, &c.* Infra: *Murilegus* appellatur. [Libellus de remediis peccatorum ante annos 800. exaratus apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 47. *Qui comedit vel bibit intinctum à familiari bestia, id est, cane vel Gatto, & scit, c. Psalmos cantet.* Breviarum Hist. Pisanæ ad an. 1174. apud Murator. to. 6. col 190. *Et ad tantam penuriam civitatem redegit, ut canes & Gattos & coria animalium mortuorum comederent.* Pro *Mure* sumitur, vel *Mus* pro *Fele*, in Donatione anni 998. apud eumdem Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 353. *Descendit de Mus comestus, id est, Gato manducato, & pervenit, &c.* Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Une grant Gate demanda,
Sor une table la denta.] Vide *Gatta* 1.

¶ Gattus-Maymo, Simiæ species, Ital. *Gatto-Mammone, Specie di simia che a la coda*, Cercopithecus, Gall. *Guenon.* Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p. 278 *Item pro emendis duobus pappagallis & uno Gatto-Maymone, unc. 2. taren. 6.* Occurrit apud Muratorium to. 15. col. 348.

¶ GAU, ξίφος, *Ensiculus.* Supplem. Antiquarii, Ausonius utitur pro *Gaudio*.

¶ GAVAGIUM, ut supra *Cavagium*, Census quem homines de *corpore* seu *capite* quotannis præstant Domino suo. Charta Regnerii Episc. Bethleemitani ann. 1223. *Hæc est eleemosyna, quam Guillelmus Comes Nivern. dedit Ecclesiæ de Bethleem, apud quam corpus ipsius sepultum est; videlicet burgum qui vocatur Pantenorii, qui est juxta aquas Icauaæ juxta Clamiacum cum Gavagio territorii qui vocatur territorium de Cembof, & cum pertinentiis ejusdem Gavagii, & villam sitam sub Cerciaco quæ vocatur Domus Dei cum Gavagiis & vineis.* Vide *Capitale* 5.

GAVALUM, [Gavallum, Census, idem, qui supra *Gablum*.] Appendix ad Vitam Lietberti Episcopi Cameracensis ex Cod. MS. Alexandri Petavii: *Dedit cambam unam, & in bolengreia furnum unum, & in foro Gavalum unum.* [Litteræ Philippi Flandrensium Comitis ann. 1189. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 3. & 4. *A majore Ecclesia B. Virginis & aliis conventualibus Ecclesiis, per earum villas in Comitatu Cameracensi recepimus Gavallum, & tactis Sanctorum pignoribus publice juravimus, quod in Ecclesiis dictis Deo servientes & res eorum, si deprimerentur injuste, pro nostro posse, contra quoscumque conservaremus; & hoc beneficium, non ad alium, quam ad legitimum heredem Flandriæ transferremus ... Hæc est autem colligendi Gavalli mensura & ordo, Carruca debet dare dimidium modium frumenti & dimidium avenæ; manu operator qui terram cultivam non habet, debet unum mencaldum frumenti & unum avenæ ad mensuram Cameracensem; Cameracique suum tenentur comportare Gavallum ad locum eis prædictum.* Chartular. Aquicinctense fol. 40. *Nobis solvitur dimidius modius frumenti & avenæ de Gavalo.* Pluries occurrit ibid. & alibi.] Vide *Gabulum* in *Gablum*.

¶ Gavalus, Eadem notione. Litteræ Guidonis Flandriæ Comitis an. 1257. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1095. *Catellania de Cameraco & Gavalus de Cambresis sunt de pertinentiis Flandriæ.*

GAVANUS, Tonsilla, glandula, Italis *Gavigna*, Miracula S. Thomæ Aquinat. *Puella à nativitate gutturosa, quia tres Gavanos habuit.*

GAVARRETUS, Officium in Aula Regum Siciliæ sub Normannis Principibus, penes quem non modo Cura & Custodia Palatii sub Castellano incumbebat, *sed & illius erat eos, qui per diversos Palatii carceres tenebantur inclusi, frequenter inspicere, eorumque statum mitius, asperius, vel, prout ei visum erat, commutare, & prout vellet, custodes singulis designare carceribus.* Ita Falcandus in Hist. de Sicil. calamitat. pag. 659. 670 695. Simile fuit in Aula CPolitana Magni *Papiæ* officium, ut in Notis ad Cinnamum docuimus. Chronicon Richardi de S. Germano an. 1232. *Magistri Justitiarii, Bajuli Imperiales, qui Cavarretti vocantur, ... amoventur.* Ejusdem nominis habentur Vicecomites in Beneharnis, qui *Vicecomites de Gavarreto* dicuntur, de quibus Marca in Histor. Beneharn. lib. 5. cap. 28.

¶ GAVASUS, pro *Gavisus*, Potitus, in Instrumento anni 1316. apud Rymerum to. 3. p. 550.

GAVATA, Species vasis. Vide *Gabata*.

¶ GAUCHO. Instrum. anni 1369. Hist. Dalphin. to. 1. p. 195. *Item molendina sua, Gauchones, battitoria prata, & totum territorium de Charuis, & prata de Veneries cum pertinentiis eorumdem.*

¶ GAUDENTER, Læte, cum gaudio, apud Johan. Sarisber. Epistol. 187, & alios inferioris ævi Scriptores non semel.

GAUDENTES Fratres. Vide *Fratres*.

¶ GAUDENTIA, Possessio, fruitio, usufructus, Gall. *Jouissance.* Litteræ an. 1438. apud Rymer. to. 10. p. 705. *Hucusque dederunt & concesserunt, cum omnibus proficuis, emolumentis & Gaudentiis ejusdem.* Litteræ an. 1525. apud eumd. to. 14. p. 84. *Et de dicti dotalitii, donarii sive donationis propter nuptias possessione & Gaudentia in futurum pacifica.* Chartularium Æduense ex Decreto Curiæ Paris. ann. 1446. *Ipsi Gaudentiam dictæ temporalitatis dicto actori faciebant.* Ex Regesto Parlamenti an. 1452. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 456. *Interim autem & donec alias fuerit ordinatum dicta Curia nostra per idem judicium dictarum rerum contentiosarum Gaudentiam absque processus & partium ante dictarum præjudicio ... adjudicavit & adjudicat.* Vide Glossarium juris Gall. voce *Gaudence*, & mox *Gaudita*.

¶ GAUDEOLUM, Gemma, monile, aliave res hujusmodi pretiosa, Gall. *Joyau.* Donatio ann. 1398. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. 227. *Unum jocale sive Gaudeolum aureum pretiosum, in quo est clavus parvus seu pars clavi, de quo D. N. J. C. fuit crucifixus.*

¶ GAUDERE, Frui, potiri, Gall. *Jouir, posseder.* Litteræ an. 1308 apud Rymer. to. 3. pag. 70. *Mandatum est Vicecomiti Devon. quod Margaretam quæ fuit uxor Edmundi ... uti & Gaudere permittat, in terris & tenementis, quæ eadem Margareta tenet, in dotem.* Ex regesto Parlamenti an. 1452. *Et eisdem* (bonis) *per ultimas annatas & expleta ultima pacifico & quiete usi & Gavisi fuerant.* Occurrit sæpius.

GAUDEYES, [ut mox *Gaudia*.] Vide *Precula*.

¶ GAUDIA, Rosariorum aliorumque hujuscemodi piorum Instrumentorum globuli, quos percurrimus recitando *Ave Maria*. Unde & pro ipsa salutatione Angelica eadem vox videtur usurpata. Testament. domini *le Scrop* ann. 1415. apud Rymer. tom. 9. pag. 276. *Item lego avunculo meo unum par de Pater noster de auro cum Gaudiis de curallo ... & unum par de Pater noster de curalla cum Gaudiis de ambre.* Synodus Valentin an. 1594. tom. 4. Collect. Conc. Hispan p. 710. *His accedit quod ad nimiam solitudinem jam redactis Ecclesiis parochialibus, sabbatha advesperascente ad profanas illas laicorum ædes concurritur; ibique Salve Regina, Gaudia & aliæ prædicationes à cantoribus & citharistis decantantur quasi in sacris ædibus.*

¶ GAUDIARE, Mulctam solvere, vel pro mulcta pignus dare. Historia MS. S. Cypr. Pictav. pag. 141. *Postea vero Presbyteri cum verecundia Gaudiaverunt,*

quod

quod injuste rem fecerant, & illorum extitit fidejussor Launo Abbas. Vide *Gadiare* in *Vadium*.

GAUDIATA. Codex MS. Abbatiæ S. Joannis de Vineis, laudatus à Grisio p. 287. *Hodie Dominus Abbas debet vinum Gaudiata Canonicis S. Gervasii*. Vox formata à *Gaudium*, idemque sonat quod *Caritas*, extraordinaria scilicet pastio Monachorum, Gallice, *Vin de joyeuseté*.

GAUDIBUNDUS, Lætabundus. Occurrit apud S. Cyprianum Epist. 77. in Actis S. Martinæ Mart. n. 31. apud Julianum Pacensem in Chronico æræ 750. &c.

¶ GAUDICHETUM, Armaturæ genus. Testam. Odonis de Roffilione Militis ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1306. *Item, de & lego domino Petro de Monte ... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum Heaume à visiere, meum bassignetum, meum porpoinctum de cendallo, meum godbertum, meam gorgretam, meas bueulas, meum Gaudichetum, &c.*

GAUDIFICARE, χαριτόω, in Gloss. Græco-Latinis, Lætificare.

¶ GAUDIFLUUS, Perfusus gaudio. *Gaudiflua regna*, Æterna Sanctorum felicitas, in Chartulario Lancevenecensi fol. 149.

¶ GAUDIMENTUM, ut *Gaudentia*, Fruitio, Gall. *Jouissance*. Charta an. 1138. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. p. 431. *Donamus prædictis fratribus de Ardoretto ad substentationem videlicet & Gaudimentum eorum qui in Ecclesia prædicta, &c.*

1. GAUDIMONIUM, Gaudium, lætitia, Gall. *Rejouissance*: *Gaudina*, Occitanis. Epist. 11. ex Tegernsensib. *In omnibus vos prosperari nostri scitote esse Gaudimonii*. Theodericus Mon. de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. n. 17. *Immensus perfusus Gaudimonio*. Vincentius Belvac. lib. 30. Spec. Histor. c. 71. *In lustrationibus & in fagitationibus delectantur tanquam in potissimis Gaudimoniis & exercitationibus*. Occurrit etiam in Fragm. Petronii, apud Nizonem in Vita S. Basini Arch. Trevir. nu. 20. & apud veterem interpretem Prophetiæ Baruch c. 4. n. 34. ubi Græca χαρμοσύνη habent.

¶ 2. GAUDIMONIUM, pro *Vadimonium*. Judicium anni 997. pro Abbate Farfensi apud D. *le Blanc* in Differt. Histor. de monetis pag. 90. *Cui & dixit: Hodie non exies de isto placito, nisi legem feceris. Et iterum Abbas: Ego non contradico legem, sed si permiseris Gaudimonium tibi dabo juxta legem meam, donec vadam ad meum Monasterium, & revertar cum Advocato simul & judicibus*.

GAUDINA. Vide *Gualdus*.

GAUDIOSUS, Gaudens, lætus, ex Gallico, *Joyeux*; Occitanis *Gaujous*. *Gaudiose*, apud Jacob. Passavantum Italum pag. 158. Utitur Baldricus lib. 2. Chron. Camer. c. 5. lib. 3. c. 37. hinc *Gaudiosus* quidam apud Vopiscum. [Vide Spicil. Acher. tom. 6. p. 116.]

GAUDITA, Ususfructus, Gallis, *Jouissance*. Charta Raimundi de Monte Olivo: *Et concedo tibi, ut Gauditas & obventiones omnes & tui titulo dominationis habeatis*, *Goudence*, in Consuetud. Burdegal. art. 101. *Gausidia*, in Testamento Berengarii Comitis Provinciæ an. 1238. apud Ruffium p. 109.

¶ GAUDIUS, Pignus, vadimonium, Gall. *Gage*. Charta ann. 1163. ex Archivis civitatis Massil. *Ege R. D. G. sanctissima Nativitatis D. N J. C. quæ est in Bethleem devotus Episcopus, assensu & voluntate totius capituli nostri . . . recepimus de mutuo Communi Massiliæ 1211. bizantios Saracenalles, de quibus nos mittimus in Gaudium dicto Communi Massiliæ casale nostrum quod vocatur Remandes & domos nostras quæ sunt in Acon. Et si debita non esset soluta tam cito quæ esset requisita dicto Communi Massiliæ, debet habere potestatem vendere cui placuerit distes Gaudios & pagare se*.

¶ GAUDUM, ut infra *Guaisdium*; Glastum, Gall. *Guesde*. Statutum Comitatus Fuxi an. 1338. apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. p. 90. *Pannum crudum, grana, Gauda, gayda, garancia tincta, &c.*

GAUDUS, Nemus, silva. Vide *Gualdus*.

¶ GAVEDA, Scutella lignea, qua remiges utuntur ad cibum, Ital. *Gavetta*. Sententia Senescalli Provinciæ an. 1434. ex Archivo Piscatorum Massil. *Grassalia lignea & Gaveda, aut alia quæcumque vascula*.

GAVELBRED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* p. 25. *Allocantur per annum pro Gavelbred adberdemet 3. sum. dimid.* Rursum: *In pane ad Gavelbred, de consuetudine arantium & metentium 2. sum.*

GAVELDUNG. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gravelkind* pag. 21. *Item respondet de consuetudine extrahendi fimum debita per custumarios tenentes 27. virgatas, dimid. & 1. & ferling. in Berg de Gote, Middelham, in una septima post festum S. Michaelis cum auxilio Molmannorum, quod servitium vocatur Gaveldung*.

¶ GAVELERTH. Vide *Gavel-herte*.

¶ GAVELETUM. Vide *Gavelkynd*.

GAVELFOTHER. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud eumdem Somnerum p. 25. *De Gavelnobt vel Gavelfother de Ostreland*.

GAVELGIDA, quod *gable*, censui, ac pensitationi obnoxium est: à Saxon. gafel, census, tributum, & gildam, solvere pensitare. Leges Inæ Regis WestSaxon. cap. 6. *Si autem in Gavelgida, id est, in glabum reddente domo (pugna) fiat, vel in gebures 30. sol. culpa judicetur*. Monasticum Anglic. tom. 3. p. 155. *Idem Radulfus tenet unam testam, & non dat Gavelgeld, &c.* Vide *Gablum*.

GAVEL-HERTE. Charta Cantuariensis Eccles. in Tractatu *de Gavelkynd* pag. 17. *Item respondet de 35. acris de consuetudine arandi Gavel-herte*. Alia ibidem: *Item sicut ibi 5. juga, quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, & seminabit, & herciabit, . . . & vocatur istud opus Gavelerth*. Vide ibi Somnerum.

GAVELKYND, GAVELETUM, est Consuetudo, quę in Comitatu Kantiæ in Anglia obtinet, qua hæreditas tenens in antiquum socagium æqualiter inter filios masculos dividitur, & qua hæres annorum 15. potest alienare suam terram. Charta de Prærogativa Regis an. 17. de Edw. II. cap. 17. *Et in Kancia in Gavelkind, ibidem omnes hæredes Gasculi participabunt hæreditatem eorum & similiter feminæ: sed feminæ non participabunt cum masculis, &c.* De vocis etymo censet Rastallus vocem conflatam ex *Gyve al Kinde*, id est, *inter masculos*: nam *Kinde* masculum sonat. Lambardus *Gavelkynd* dictum vult quasi gifealcyn, id est, *omnibus cognationes proximis* datum. Spelmannus denique & Somnerus, quasi *debitum vel tributum soboli, pueris, generi*: hæc enim cyn, & kynd significare: illa gafel, seu gafol. Vetus Charta apud Somner. in tractatu *de Gavelkind* pag. 179. *Et prior dicit, quod prædictum manerium non est Gavilkend, neque partibile*. Alia ibidem p. 180. *Ita quod manerium illud nunquam fuit Gaulikende, nec partitum*. Alia ibidem p. 177. *Dedimus Jordano de Serres & hæredibus suis ad Gavelkendam 40. acras de marisco nostro, tenendas de nobis jure hæreditario in perpetuum*. Adde pag. 184. 185. 194. Hæc hæreditas feudalibus Legibus non regitur, nec confiscationi ex felonia obnoxia est: domino tamen censum præstat & servitium. Laudimium in venditione aut alienatione non solvitur. Uxor dimidium refert in dotem: sed amittit, si vel ad alias nuptias transierit, vel stuprum vidua commiserit.

ris. Vide Glanvillam l.7.c.1. Bractonum lib.4 tract.6.de Act.dot.c.15.§.1.lib.5.tract.1.c.5.§.13.tract.3.cap.6.§.1, Statutum de Prærogativa Regis edit. ann.17.Edw.II. c. 16 Littletonem sect.210. Christophorum de S. Germano de Legibus Angl.c.9.18.Cambdenum in Kantio, Rastallum, Jacob. Waræum in Antiquitatib. Hibern. c.7. & Somnerum in eo Tractatu, quem *de Gavelkind* edidit an. 1660. *Tradere terram in Gavelkende*, apud Wilh. Thorn.ann.1059.

Gaveletum dicitur etiam juris processus huic addictus tenuræ, si quando tenens in *Gavelkyng*, reditus & servitia ultra modum subtrahit, quod & Londoniensibus ceditur Statut. an.10. Edw. I. *de Gavelete*. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud Somnerum loco citato pag.31. *Et postea per quandam consuetudinem, quæ vocatur Gavelete, usitatam in Comitatu iste de terris & tenimentis de Gavelkynde, pro redditibus & servitiis, quæ à retro fuerint, de eisdem per plures annos devenerunt eædem terræ in manus cujusdam Abbatis, &c.* Alia ibidem: *Item de defectu redditus cujusdam curtilagii jacentis Gavellete, quod fuit Aliciæ Hammeris per annum in manu domini 4.den.* Vide Fletam l,2, c,55 §.2, & Rastallum verbo *Gavelet*.

GAVELLA, Merges, spicarum manipulus, ex Gallico, *Javelle*, seu *Gavelle*, uti Picardi efferunt: *Gabel* & *Gabele*, Occitanis. Occurrit in Fleta lib.2.c.81.§ 2.

¶ Gavelli, Sarmenta seu fasciculi sarmentorum. Charta anni 1543. *Promisit eidem Monasterio* (S. Victoris Massil.) *dare medietatem vini, quam aliorum fructuum & Gavellorum provenientium in dicta vinea.*

GAVELLOND, Idem quod *Gavelkind*, in Charta apud Somnerum p.189. *Tenentes de Gavellond de octodecim jugis, pro cariagio 36. carectatas feni de prata de Redbamme, &c.* Occurrit rursum pag.seq.

GAVELMAN, Tenentes *gabulo* obnoxii. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind*, p. 33 *Et de 3. sol. 6 den. de incremento redditus de Simone Theedulfi, de una virgata & dim. cum uno messuagio in Salwenton.. traditis eidem Simoni hoc anno in servitium de Gavelman, quantum Gavelman debet de tanta tenemento.* Alia ibidem: *Villani de Terring, qui vocantur Gavelmanni.*

GAVELMED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd*: *Consuetudo falcandi, quæ vocatur Gavelmed.* Ibid *Et pro una septimana dum falcatur stipula, quæ vocatur Gavelmed.*

GAVELNOHT. Vide eumdem Somnerum p.25.

GAVELOCES, Spicula, jacula: ex Gall. *Javelos*: nam ibi *ga*, liquidum est, valetque *ja*: *Javelot* vero videtur formatum ex *Jaculum*. Matth.Paris an 1256. *Frisiones igitur... ipsum Willelmum cum jaculis, quæ vulgariter Gaveloces appellant, quorum maxime notitiam habent & usum, Danisque securibus & gesis, . . . hostiliter insequuntur.* Joce *de Brookland* pag.10. apud Spelmannum: *Baculum meum excussi ad modum teli, quod vocatur Gaveloc.*

GAVEL-RIP, dicitur *consuetudo metendi*, in veteri Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind*, p. 21. Ibidem p.19. ex Charta Ecclesiæ Cantuar. *De Consuetudine metendi 40. acras & dim. de Gavel-rip in autumno 40. sol.6. den.*

GAVELROD Vide *Burgbard*.

GAVEL-SESTER, [vox Saxonica, Thomæ *Blount* in Nomolexico, Sextarius vectigalis; cervisiæ scilicet sextarius *maneris* vel prædii domino ab usufructuariis cervisiam coquentibus, census vel vectigalis nomine, pendendus.] Vetus Charta apud Somnerum ibid. p. 24. *De Gavelsester cujuslibet bracini braciati infra libertatem maneriorum, videlicet unam lagenam & dimidium cerevisiæ.*

GAVELTYMBER. Vetus Charta apud Somnerum ibidem p.22. *Et de 200. resters de Gavel-tymber, de reddita quolibet de longitudine 13.ped.de quibus proveniunt de tenemento de Barewafesyle 100. & de tenemento de Monynden 100. &c.*

¶ GAVELUM. Vide in *Gablum*.

GAVELWERCK. Vetus Charta apud eumd.Somnerum p.24. *Arabit unam acram 6. pedes, & metet unam acram, dim. & 9. pedes, de Gavelwerk.* In aliis dicitur *Werk-gavel*.

GAVELWOOD. Vetus Charta apud eumdem Somnerum pag.23 *Et de 18.sol.3.den.ob.fine cariandi Gavelwod de consuetudine.*

GAVENA, à Flandrico *Gave*, *Gaven*, i. *donum*, seu *munus*, ut annotat Carpentarius in Hist. Camerac. p. 3. cap.6. qui subdit, exstitisse olim in pago Cameracensi Officialem, *Gavevarium* dictum, qui à Comite Flandriæ institutus, illius nomine jus quoddam annuum muneris gratuiti vice in eo percipiebat, pro advocatione seu protectione Ecclesiarum. Saxonibus etiam gafel, tributum, censum, vectigal sonat. Vide *Gablum*. Charta Conradi Imper. an. 1146. apud eumdem Carpentarium & Miræum in Diplom. Belgic. pag. 122. *Præterea novam illam consuetudinem, quæ vulgo Gavena dicitur, quam solet Comes Flandrensis exigere, &c.* Ubi idem Miræus *gavenam* jus esse ait, accipiendi certas mansuras granorum ex singulis jugeribus terræ. *Feudi nuncupati la Gavene*, in Castellania Duacensi, meminit Charta Joannis Regis Franc. ann. 1353. in Histor. Guinensi pag. 683.& in Histor. Monmorenc. pag. 156. 157. 174. 226. 318. 322. Vide Monstrelletum 1. vol. c.144.

¶ GAVESCERE. Vide *Gavisci*.

GAUFRA, Gurges, ex Gall. *Goufre*, seu potius sinus maris. Vincentius Belvac.lib,31. c.142. *Satellia, ubi est sinus maris, qui dicitur Gaufra Satelliæ.* De eodem sinu Willel Tyrius lib.16. c.26. *Totus ille maris sin... Attalicus dicitur, qui vulgari appellatione Gulphus Sataliæ nuncupatur.* Villharduinus n.167. de Nicomedia: *Et si sist sor un ... Goffre de mer.* Ubi sinum Astacenum intelligit. Vide *Gulfus*.

¶ GAUGETTUM, Gaugetum, Tributum pro *Gaugia* seu examine dolii vinarii exsolutum. Gall. *Jaugeage*; item mensura, ad quam dolium exigitur. Litteræ anni 1400. apud Rymer.tom.8.p.127 *Istud Gaugetum, quod pro nobis in castro Burdigaliæ percipitur, videlicet, de & super quolibet dolio vini, custumato infra castrum prædictum, quoddam sterlingum Aquitaniæ, vel quinque denarios pro valore dicti sterlingi.* Litteræ anni 1417. apud eumdem to.9.p.431. *Dicta officia Gaugeti, turragii, & portagii ... exercere permittatis.* Aliæ litteræ an.1420. ejusdem to.p. 868. *Item quod de quolibet dolio vini Gaugeato, sicut venditor vini quod de Gaugeato defuerit supplere tenebitur, sic eidem per emptorem de eo quod ultra Gaugetum superfuerit, juxta pretium ad quod dolium vini venditum fuerit, satisfiat.*

¶ Gaugia, Norma dolii vinarii, Gall. Jauge Sententia arbitralis an, 1446. ex Tabular. Corbeiensi: *Collegit vel habuit in vindemiis anni 1444. per se . . . septem media vini ad modum & Gaugiam Suessionensem.* Vide *Gagga*.

Gaugiatores. Horum officiorum erat, *signare pannos, panes, dolia, sigillo officii sui*, ut est in Itinere Camerarii Scotici cap. 14. *Jaugeurs*, in Consuet. Claromontensi art. 233, Normann. art. 24. & Aurelian. art. 108. Perperam *Gaugiatores* habet Skenæus de Verbor.significat.

GAVIALTO. Lex Salica tit.76.§.1. Edit. Heroldi: *Similiter & alii tres testes dicant, quod in 40. noctibus sole ei collocato, & ille nullatenus de antrussione Gavialto*

vialte estre legibus dimisset. Id est, ut interpretatur Wandelinus, *velle antrustionem stare isti judicio*; sed declinare forum tanquam incompetens. Ubi *Gavialte*, idem valere vult ac Flandris, *Ghewillich*, unde & ortum putat, i. *volens, lubens, paratus*. Fides sit penes Scriptorem, quem consule, si lubet.

☞ *Gavialto estre* idem est quod Teneri, obligatum esse vel devinctum, pro quo Germani dicunt *Gehalten seyn*; hincque *Gavialto* corruptum esse evidens est Eccardo, qui conjicit *Gabalten* primitus scriptum fuisse. *Estre* vero pro *esse* à tertia præsentis *Est* formatum esse optime animadvertit idem Eccardus. Illud etiamnum Galli retinemus; *Essere* Itali efferunt, quod jam apud Plautum occurrit. Sensus ergo legis est *Anstrusionem nullatenus legibus obligatum esse*. Aliter divinat Schilterus: quem si vis, consule.

¶ GAVIARE, Pignerare, pignori dare, Gall. *Engager, Hypothequer*. Statuta Arberti Abbatis Casæ Dei ann. 1272. pro reformatione Parthenonis S. Andreæ de Cumbis, apud Stephanotium tom. 4. Fragm. Hist. p. 460. *Ordinamus quod nec Procuratores, nec Priorissa* (valeant) *Gaviare aliquod mutuum, quod 20. solidorum summam excedat, aut aliam quamlibet obligationem contrahere aut facere usque ad quinquennium.* Vide *Vadium*.

¶ Gaviator, Pignerator, conductor. Dicitur de Agricola seu colono qui prædium pignori accipit, seu sub annuo censu, in Charta Libertatum Montis Britonis an. 1376. Histor Dalph. tom. 1. pag. 82. & 83. *Item quod quilibet agricola seu Gaviator nunc quelibet quitus sit & esse debeat erga Dominum prædictum pro quatuor corvatis boum & persona sua . . . Item à quolibet alio homine tenente focum, seu à quolibet foco habente animalia equina, asinina, vel alia ad bastum, qui tamen non esset agricola, seu Gaviator, quatuor corvatas de se . . . Pro quolibet foco agricolæ seu Gaviatorum dicti mandamenti, tenente gamagium boum, seu aliorum animalium unam eminam frumenti ultra census Domini debites.*

¶ GAVILE, Canthus. Papias MS. Bituric. *Cantus, Ferrum circa rotas, vel ligna, vel Gavile.*

GAVINA, Species *vestimenti, super humeros habens purpuram*. Ita Papias. Forte ex *Sclavina*. Vide in hac voce.

¶ GAVINÆ, Tumores similles tonsillis seu glandibus gutturis, Italis *Gavine*. Acta B. Benigni Abb. tom. 4. Julii pag 344. *Quædam tota gula plena Gavinis turpiter ad eum perrexit, & confestim liberata recessit*, Vide *Gavo*.

GAVISCI, Gloriari, gaudere, gestire. Glossar. Lat. Gr. *Gavescite*, χαίρετε. *Gaviso*, χαίρω, *Gavisco*, (ita lego, pro *Gallesco*) χαίρω, γήθομαι. [Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerman. *Gavescere*, χαίρειν.] Regula Magistri cap. 81. *Si quis vero frater in specie sua sibi visus fuerit scemari, vel satis Gavisci, &c.*

GAVISIO, -sus, possessio, Gall. *Jouissance*, à *Gaudere*. Statuta Massiliensia in Annalibus Massiliensibus Guesnaii an. 1294. n. 9. *Ita quod amplius pro civibus non habeantur neque reputentur, sed indigni sint Gavisione illorum, &c.*

GAVIUS. Gloss. Gr. Lat. MS. Οἰκέτης, ὁ τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατιώτου, *Gavius*. Editum habet *Gravius*. Hinc forte nostris *Goujats*, Calones dicti.

¶ GAULA, an pro *Gaida*, Glastum, Gall. *Guede*, Angl. *Woad*? Litteræ anni 1376 apud Rymer. tom. 7. p. 116. *Concessimus vobis, quod stapula nostra lanarum, coriorum & pellium lanatarum, nec non . . . oases, butiri, plumæ, Gaulæ, mellis, selpariæ, & cepi, &c.* Similia bis repetuntur ibidem pag. 118. Vide *Gaida* 3. & *Guaisdium*.

¶ GAULIKEND, Gaulikende. Vide *Gavelkynd*.

¶ GAULINA, pro *Gallina*. Charta anni 1281. è Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1505. *Ad festum S. Remigii unam Gaulinam*. Occurrit ejusdem tomi pag. 1457. *Duo capones & una Gaulina*, in Tabulario Compendiensi.

GAULUM, Census, tributum. Vide *Gablum*.

¶ GAULUS, Merops, avis apibus infensa, unde & *Apiastra* vocitatur. Papias: *Merepes, Genus avium, idem & Gauli, qui parentes suos recondere & alere dicuntur, sunt autem virides, & vocantur Apiastra.*

¶ GAUMA, ὄργανα τεκτονικά, *Instrumentum fabrile*, Supplementum Antiquarii.

¶ GAUNACA, *Gausapa*. Gloss. Isid. Alii scribunt *Caunaca* ex Græco καυνάκη. Utitur Varro lib. 4. de Ling. Lat. Terentius Scaurus in Orthogr *C cognationem habet cum G, & ideo alii dicunt Gaunacam, alii Caunacam*. Vide *Galnabis*.

GAUNAPE. Vide *Galnabis*, Læna, stragulum.

¶ GAUNATRICES, *Duorum fratrum uxores*. Gloss. Isid. Lege & vide *Janitrices*.

¶ GAVO, Struma, ab Italico *Gavone*, Species tumoris. Acta SS. Junii tom. 3 p. 463. de S. Raynerio: *Strumam, id est, Gavonem habeat in gula, &c.*

¶ GAURI, Gaurini Sic à Turcis appellantur Christiani, ceterique omnes à superstitione Muhamedana alieni, teste Leunclavio Hist. Musulman. lib. 1. Pacificatio an. 1604. apud Ludewig. tom. 6. p. 306. *Nec se* (Turcas) *ad Christianorum postulata, quos contumeliose nomine Gaurinos appellabant, velle aliquid facere.* De vocis etymo consule Hofmanni Lexicon ad v. *Gauri*.

¶ GAURULUS, *Scafa, canale vel locellum, lembus*, apud Papiam, a *Gaulus*, ut puto, quod Festo est *Genus navigii rotundum*.

GAUSAPE, [apud Papiam, *Mappa, quæ in mensis ponitur, vel qua tergitur. Gausapa & Gausapum antiqui dicebant.*] Ugutio: *Gausape, mantile, & invenitur pro quodam genere pallii.* Gloss. Lat. Gr. *Gausape*, Βαρβαρικὸν παλλίον. Gloss. Ælfrici Saxonicum: *Gausape*: Beodrægl. i. vestis mensæ. Gloss. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Gausape, napa.* Luithprandus in Legat. *Hac eadem die convivam me sibi esse jussit . . . quintus decimus ab eo absque Gausape sedi.* Vox priscis nota, sed ut plurimum pro vestis militaris seu straguli specie.

Sedere ad Gausape alicujus, in Consuetud. MSS. Cataloniæ, i. mensam. Locum damus in *Seldataria*.

Gausapatus, in Fragmento Petronii: *Solebat sic cœnare, quo modo Rex, apros Gausapatos, opera pistoria, viscocos, pistores.* Id est, mappa circumductos.

¶ GAUSARUS, ἐνδρομίς *Vestimenti genus*, in Supplemento Antiquar. Poll. lib. 3. ἐνδρομίδες sunt Calceamentorum quoddam genus, quo cursores utebantur.

¶ GAUSIDA, Gausidia, Ususfructus, Gallice *Jouissence*, Provincialibus, præsertim Arelatensibus *Gausido*, Reditus, frugum, fructuumque perceptio, Gall. *Recolte, moisson*. Transactio an. 1223. inter Abbatem S. Victoris & Universitatem Massil. ex parvo Chartulario ejusd S. Vict. fol. 192. *Concedimus quod dicta Universitas percipiat fructus & Gausidas universas & obventiones.* Charta an. 1220. ejusdem Chartul. fol. 107. *Fructus & Gausidas inde provenientes, &c. Perceptio Gausidarum*, in Charta anni 1223. ex eodem Chartulario. Gassendi Notitia Ecclesiæ Diniensis ex Charta anni 1303. *Confitetur se vendidisse fructus & Gausidas cujusdam prati.* Occurrit in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 18. & alibi. *Gausidia* vero supra in voce *Gaudita*.

¶ Gausita, Eadem notione. Charta Archiepisc. Aquensis ann. 1306. inter Instrum. tom. 1. Galliæ Christ. p. 71. col. 2. *Omnes fructus, Gausitas & obventiones, &c.* Ibidem p. 73. col. 1. *Ita quod ex dictis fructibus & provenientibus & Gausitis possint facere pro suo libito voluntatis.*

tis. Tempore trium annorum, trium Gausitarum & trium faiqzuum, in Charta an. 1543.

¶ GAVULUM, Census, tributum. Vide *Gablum*.

GAVUS. *Levis in verbis*, Ugutioni. [Gallice *Gay*, Lætus, hilaris.]

¶ GAUZITA, ut *Gausita*, in Statutis Massiliensibus lib. 2 c. 1. §. 36.

¶ GAYA SCIENTIA, Ars Poetica, apud *la Faille* in Additionibus ad Annal. Tolos. p. 13. ex Hieronymo Zurita: *Ut vernacula lingua celebres Poetæ in Hispaniam ex Narbonensis provinciæ scholis traducerentur, studia Poetices, quam Gayam Scientiam vocabant, institnerentur, &c.*

¶ GAYARE, Pignori capere, Gall. *Prendre en Gage, Saisir*. Charta an. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quilibet homo possit & valeat banniare & Gayare pro banno avere quorumcumque existium grossum vel minutum*. Vide *Vadium*.

GAYDES, Limbi, fimbriæ, ex Ital. *Ghede, liste delle camise di donna, o d'altre fuoi fottanelli, le quali sono strette di sopro, e larghe a basso, e servono per allargare le fimbrie delle camise, & delle sottane, e guarmaccie*. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium pag. 29. *Sed qui tunc vidissent mulieres parvulorum suorum alium in collo, alium in brachiis suis deferentes, aliosque ad Gaydes vestium suarum se tenentes, &c* [Apud Murator. tom. 6. col. 1001. habetur *Gaidas*.]

¶ GAYDUM, f. Species glasti. Vide *Gaudum*.

¶ GAYETA, Speculator, excubitor. Litteræ anni 1340. tom. 2 Hist. Dalph. p. 415. col. 1. *Ut autem dicto officio* (Castellani) *de salario & custodia dicti castri sit opportune provisum, constituimus vobis salarium pro persona vestra vigniti quinq; solidos grossos, pro duobus clientibus Gayeta & bayeta per annum*. Vide *Gayta*.

¶ GAYETUS, Officium militare. Vide *Caytur*.

GAYMARIA. Monasticum Anglican. tom. 1. p. 603. *Ita quod nihil ex nunc remaneat in manu dicti Prioris in sustentationem sui, & hospitalitatem Prioratus prædicti, & solutionem firmæ suæ, nisi tantum Gaymaria maneriî prædicti, cum proficuis prænominatis, &c.* Sed videtur legendum *Gaynaria*, ex Gall. *Gagnerie*. Vide *Gagagium*.

¶ GAYNERIUS, Vaginarum opifex, Gall. *Gainier*. Occurrit in Catalogo MS Sodalium Confraternitatis B. Mariæ Deauratæ Tolosanæ.

¶ GAYOLA, Carcer, *Gayole*. Vide *Geola*.

¶ GAYRANTIA, in Chartulario B. Mariæ Accincti p. 54. Idem quod supra *Garandia*, Gall. *Garantie*.

¶ GAYSA, Vicia, Gall. *Vesce*. Statuta Arelat. MSS. sub Raimundo Archiep. art. 18. *Commune accipiat in singulis sestariis annone filiginis & ciceris ... & Gaysarum*.

¶ GAYTA, Speculator, excubitor, custos castri, oppidi, &c. Gall. *Guet, Sentinelle*. Visitatio castrorum Dalphini ann. 1347. tom. 1. Histor. Dalph. pag. 66. col. 2. *Item injunxerunt dicto Cellerario quod muetam, quæ est super portale de burgo dicti burgi de Monte faciat preparari, ita quod Gayta possit jacere desuper & quod sit deffensibilis cum expensis Domini*. Et pag. 67. col. 1. *Item cum in portalibus dicti burgi turris non possit aliqua ad deffensam stare neque Gaya jacere ordinaverunt, &c.* Infra: *Item petierunt quot Gaytæ vigilant in castro; dixit quod sex*. Ibidem col. 2. *Item quod quatuor Gaytas & duas Eschargaytas in dicto burgo constitui faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo Gaytent & etiam eschargayent*. Hic notandi sunt *Gayta* & *Eschargayta*; cum enim periculum erat ab hostibus, *Gaytis* addebantur *Eschargaytæ*, qui munitiones prominentiores custodirent. *Gaytare* & *Eschargaytare* fere munus erat vassallorum: de quibus sæpe in Chartis libertatum civibus concessarum hæc vel similia leguntur: *Habitatores castri & burgi debent Excubiare & Gaytare*, ut habetur in Franchesiis habitatoribus Belli-visus de Marco an. 1256. concessis tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 59. col. 1. *Illi de castro & mandamento debeat Gaytare & Eschalgaytare castrum, & illi de burgo burgum*, in Inquisitione. Morasii Regest. *Probus* fol. 42. Quibusdam in locis *Gaytare* debebant incolæ quidam peculiares, iisque certa merces assignabatur. Inquisitio Morasii jam laudata: *Farjolat & Petrus Dacet, vel uxor ejus Dulcis, debet custodire specialiter januas castri in nocte, vel facere custodiri jocendo hic ad januas, qui habent speciales redditus bladi pro hoc & quasdam res alias similiter*. Iis ex Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 51. depromtis addo quod de *Gayta S. Boniti* legitur in Charta an. 1273. è Tabulario Casæ Dei, quam refert Stephanotius to. 5. Fragm. MSS. Huic *Gaytæ* ibi conceditur *Comestio cum habitatoribus prædictorum locorum & convivium nuptiale faciantibus & nuptiis rehabentibus, qui Gayta nihil aliud petere possit, nisi quod comedat simpliciter sicut unus extraneis* (f. ex ceteris) *discumbentibus; vel det convivium faciens Gaytæ denarium unum usualis monetæ, si comedere nolit*. Vide *Wacta*. Le Roman *de Pyramus & Tysbé* MS.

La frete eusse e mes mains faite,
Que faus veue de nos Gaites, &c.

Infra:

Monteut les Gaites sor les murs.

¶ GAYTARE, Excubare. Passim occurrit.

¶ GAYTIA, ut *Gayta*. Antiquit. Recogn. Albon. Regest. *Probus* fol 73. *Gofredus de Montargis est homo ligius Comitis ... & quando Gaytia est in castro debet unam eminam filiginis ad sustentationem ipsius*.

¶ GAYTUS, Excubiæ, Gall. *le Guet*. Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 783. *Item Consules dicti castri debent mandare Gaytum sive Excubias ad custodiendum villam de nocte*. Pro officio militari Saracenis noto sumitur in *Caytus*.

GAZA, GAZERA, Pica, avis, Italis, *Gazza*, & *Gazzera*: occurrit apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 4. & 20.

¶ GAZALIA. Vide *Gasalia*.

¶ GAZARA, Saga, venefica, Gall. *Sorciere, Devineresse*, ab Hebraico גזר, Scidit; unde גזרין, Aruspices, quod scindendo victimas divinarent. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1279. apud Murator. tom. 8. col. 1146. *Fratres Prædicatores qui erant in civitate Parma, recesserunt & venerunt Regium, quia Parmenses contra eos insurrexerunt occasione cujusdam mulieris, quæ dicebatur quod erat Gazara, & comburi eam fecerunt*.

¶ GAZARENUS, ex eodem fonte. Papias: *Gazarenus Hebraice, Latine Aruspex dicitur*.

¶ GAZARNIA, ut *Gisarma*, Gesum, spiculum. Statuta Arelat. MSS. *Non defferatur sine licentia Consulum . . . per Arelatem pergreviam accentam, vel Gazarniam, vel falsonum longum, vel alia arma, aut cultellum, nisi portaret dacam exenndi civitatem*. Vide *Gisarma*.

¶ GAZATUM, pro *Gaza*, Thesaurus. Odo de varia fortuna Ernesti Ducis Bavariæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 340.

Dumque suam quivis lauto satiarat in esu
Esuriem, vix ulla cibi vestigia pransi
Ostendit dives plenis opulentia mensis,
Multaque mirati quæ vix natura creasset
Consilio simili, non arridentibus auro
Cor quatiunt gemmis, non ad Gazata resolvunt
Ampla manus, sed divitiis cerealibus iatrant
Usque penus plenas, & vina veterrima cellas
Gaudentes, &c.

GAZELA, GAZELLA, Equus Saracenicus cursu prævalens.

valens. Albertus Aq. l. 7. c. 66. *Ipse vero ascendens equum, qui lingua Saracenica Gazela appellatur, eo quod ceteris equis sit cursu potentior, &c.* Ordericus Vital. lib. 10. pag. 794. de Balduino Rege Hierosol. *Inde Rex cum suo commilitone Gazellam suam ascendit, &c.* Supra, *celerem equam fortissimamque* vocat. De hisce equis forte Vegetius l. 4. Art. veter. c. 6. *Africa Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum sellæ.*

1. GAZERA, Idem videtur quod *Gasalia*. Vide in hac voce. Statuta Synodalia Odonis Episc. Parisiensis cap. ult. §. 30. *Prohibetur districte Sacerdotibus, ne accipiant Gazeras vel admodiationes, nisi de decimis, quoniam esset species negotiationis.*

¶ 2. GAZERA, Pica. Vide *Gaza*.

1. GAZETUM, Vinum à Gaza Palæstinæ, olim in pretio. Gregorius Tur. de Glor. Conf. c. 65. *Gazetam sextarii vini præbuit in sacrificium Basilicæ sanctæ. Sed Subdiaconus nequam reservans gulæ Gazetum, acetum... offerebat in calice.* Vinum porro Gazeticum commendant Sidon. Carm. 17. ad Ommatium, Corippus lib. 3. n. 3. Senator lib. 12. Ep. 12. Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini p. 296. & Isidor. lib. 20. c. 3.

2. GAZETUM, *Gazarum repositorium*, Jo. de Janua. [*Lieux à garder richesse*, in Gloss. Lat. Gall.]

GAZUM, pro *Gaza*, vel gazophylacio, usurpat Commodianus Instruct. 55. & 72.

GAZZATUM, Linum vel sericum subtilissimum vulgo *Gazze*, forte quod *Gaza* Palæstinæ urbe primitus advectum sit. Concilium Budense an. 1279 c. 61. *Statuimus, quod omnes in Monasterio, vel regulari Canonica, indifferenter uno & eodem vestiario induantur: prohibentes expresse, ne quis eorum vestes aliquas alicujus coloris, nisi tantummodo albi, vel nigri, seu grisei habere præsumat, in quibus brunetam nigram, Gazzatum, & alium quemcumque pannum notabiliter delicatum interdicimus universis.*

GEASPECIA. Charta Privilegiorum Novi Castri in Anglia renovata an. 30. Eliz. *Sturgiones, balenas, cetas, porpecias, delphinos, riggos, Geaspecias, &c.* Ubi Spelmanous: Sic quidam legunt: mihi autem videtur *Seaspecias*, quasi maris pisces. Valde barbare, ut etiam *porpecias*, pro piscibus ad similitudinem porci. Lat. *phocænis*, Angl. *porpaises*. At ego malim *Grasspecias*, ut intelligantur *Crassi pisces*. Vide *Craspiscis*.

¶ GEBARA. Vide *Fiosega*.

GEBELLINA Pellis, [Pellis martis seu mustelæ, Gall. *Marte*.] Vide *Sabelum*.

GABULSKINI. Lex Bajwar. tit. 3. §. 4. *Si ee veam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod atbargrati dicunt: vel in capite testa adparet, quod Gebulskeni vocant.* Editio Heroldi c. 5. §. 4. habet *Gebulskim*. Alii Codd. uti monitum à Baluzio, *Gebukin*, *Gelsbuchini*, *Sceppolsein*.

GEBURSCIPA, Vicinia Lambardo, seu potius paganorum conventus, *Friborga*: vox Saxonica, à gebure, colonus, rusticus, villanus, & scip, adjectitia particula apud Saxones, quam posteri mutarunt in *Ship*, Belgæ in *Schap*. Leges Edwardi Confess. cap. 1. de perjuriis §. 1. *Vel juris jurandum inveniat, si possit, in quo repetenti satisfiat: si non possit, nominentur ei sex homines de eadem Geburscipa, in qua ille residens est, &c.* Vide *Decenna*, *Friborga*.

GEBURUS, vox Saxonica in Legib. Inæ Reg. Westsax. art. 6. apud Brompton. Villanus, paganus, uti supra annotatum.

GEDEOLA. Matth. Silvaticus: *Sima, concavitas est hepatis amplectens stomachum: sed ejus gibbus dicitur Gedeola, ut in lib. Urinarum Isaac.*

GEHENNÆ nomen in veteribus non invenitur: sed primum à Salvatore ponitur. Hujus sermonis occasio fuit Idolum Baal juxta Hierusalem, parva campi planities irrigua & nemorosa fuisse legitur, & locus in ea Idolo consecratus, qui appellatur Gehennon, id est, vallis filiorum Hennon. Hoc in loco deserta templi Dei victima hostias immolabant filii Israel, & comminatus est Deus, se locum illum impleturum cadaveribus mortuorum. Futura ergo supplicia, & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores puniendi sunt, hujus loci vocabulo denotantur. Duplicem autem geheooam oimii ignis & sulphuris & frigoris plenissime in Job legimus. Ita Papias ex Isidoro lib. 14. cap. 9. S. Hieronymus de Locis Hebraicis: *Gennon, quod interpretatur Vallis Ennon, & ab hac quidam putant appellatam Gehennam.*

¶ Gehennale Incendium, in Anecdotis Martenianis tom. 1. col. 1739.

GEHENNATIO, Jurisdictio, districtus: vox, ut videtur, sumpta à Germanica *Ghe-nachte*, vel *Ghe-nechte*, Concilium, placitum. Unde *Ghe-nacht houden*, jus dicere, forum agere, apud Kilianum. Capitularia Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 3. *Ut considerantis locorum spatiis, juxta Gehennationem cujusque Ducis, Episcopia disponatis & subjacentia singulis sedibus terminetis.* Forte *Gubernationem*.

¶ GEHETI, Genus hominum ceteris odiosum. Vide *Cageti*.

GEINFAHRE, [Signum apponere rei, cujus possessionem quis adit judicis auctoritate.] Vide *Wifa*.

GEIST, Gietivus,] Qui vadimonium deseruit & defecit.] Vide in *Abjectire*.

¶ GEISTUM, Geixtum. Vide in *Gistum*.

GELATOR, pro *Zelator*, Italis *Zelatore*, zelo plenus. Andreas Daodulus in Annal. an. 1114. de Alexio Comn. Imper. *Quia comprobaverat sui Imperii Venetos fuisse intimos Gelatores.*

GELBA. Charta Alberonis Episcopi Leod. apud Chapeavillum in Notis ad Ægidium Aureæ vallis Monachum c. 40. *Recognovit supradictam traditionem idem Manasses tertia Dominica Quadragesimæ, ... Gelbas & rames de singulis allodiis super altare S. Petri ... ponens.* Videtur legendum *Glebas*, Vide *Wazo*.

GELDONIA, Geldum, &c. Vide *Gildum*.

¶ GELELA, *Coloquintida*. Papias.

¶ GELFI, Gelfini. Vide *Gibelini*.

¶ GELGEL, *Relatio*, apud Papiam. Vox, ut puto, ducta ab Hebræo גלגל, *Galgal*, quod rem significat volubilem, ut rotam, quæ semper in se *refertur* seu revolvitur.

¶ GELIBA, Manipulus, Gall. *Gerbe*. Instrum. anni 946. tom. 3. Gall. Christ. col. 126 *Pro decimis prædialibus de centenario nonnisi tres Gelibas, seu garbas, aut manipulos solvere consueverint.* Vide *Gelima*.

GELICIDIUM, *Gelu cadens*, Joanni de Janua: Florentinis, *Gelicidio*, *i. stagiea fredde de gelata*. Regula Magistri c. 59. *Sive in hieme, sive in æstate, si gravia Gelicidia camporum, aut ferventes æstus viarum, &c.* Id est, cum tenuis glacies ex leviori imbre concreta campos operit, nostris *Verglas*. Utitur etiam Guillelmus Parisiensis Episc. lib. de Rhetorica divina c. 50. & alibi.

GELIMA, Manipulus, Jo. de Janua: *Gelima, à geau, & lige, as, & maan componitur, i. garba, vel coma segetis, quæ eam manu ligatur per gena.* Ebrardus in Græcismo cap. 9. *Dicatur Gelima genibus manuusque ligata.* Joannes Hocsemius in Adolpho à Marca Episc. Leod. cap. 11. *Cum pro quibusdam spelta Gelimis, forestariis suis dari solitis . . . , esset exorta dissensio.* Infra: *Armigeri petitas solvere gelimas promiserunt.* Perperam utrobique *gelunis* & *gelnnas* editum. Flandri *Ghelnye* vocant, quod alii *Glenam*, & *Gelima*: unde nostri *Glai* & *Gluie* etiamnum vocant frumentarios calamos, paleam, stipulam: præterea fasciculos ex his confectos.

GERIMA, Eadem notione, Gall. *Gerome*. Charta Girardi *de Valleugoiart* in Tabul. Abbatiæ S Victor. Parisf. n 21. *Omnes alii proventus prædictarum terrarum præfatæ suut Ecclesiæ, sicut campipars, & venditioues, investiturae, metationes, revelationes, & dona Gerimarum*. In alia Charta ejusdem Tabularii, *Donum garbarum* appellatur, quod in priori *Donum Gerimarum*.

¶ GELINA, GLENA, ut *Gelimn*. Transactio an 1493. ex Archivo S. Justi Lugdun *Debent decimam de decem Gelinis, Glenis seu gerbis unam Gelinam seu gerbam & Gleam*.

¶ GELLA, Lagena, vas vinarium. Chronicon Affligemiense apud Acherium tom 10. Spicil. pag 617. *Henricus II.* (Abbas) *anniversariorum symposia sustulit, & in moderatam eamque quotidianam vini portionem converti voluit ... tertiam nempe partem Gellæ per diem constituit*. Vide *Gillo*.

GELLAGIUM, Idem videtur quod *Jallagium*, de qua voce in *Galo*. Charta de Jure D. Noeriarum apud Chableias in Tabular. Campaniæ Thuano fol. 190. *Item Comes habet quatuor servientes in villa, qui non justitiant se nisi per Comitem, & illi non reddunt, nec Gellagium, nec minagium, nec aliam costumam in villa*. Alia S. Bernardi Abbatis Claravall. ann 1145. in Tabulario Episcopatus Autisiod. fol. 1. *Si Episcopus vinum aut annonam compraverit, nihil Gellagii, vel alterius consuetudinis ab eo exigetur*. Habetur etiam hæc Charta apud Sammarth in Episc. Autisiod. p. 274.

GELLO, GELLUNCULUS, GELLUS. Vide *Gillo*.

GELMUS, Cassis, galeæ conus. Vide *Helmus*.

GELOSITAS, ex Italico *Gelosia*, vel ex Gallico *Jalousie*, Zelotypia: unde & vocis etymon. Monasticum Anglican. tom. 2 pag. 67. *Concipiens Gelositatem inter uxorem suam & dictum Willielmum, proditiose ipsum Willielmum fecit suspendi*. Philippus Mouskes, de Albigensibus:

Le bon Eamfque de Toulouse,
Qui leur armes sauver Goulouse,
Kacierent il fors de la tierre.

¶ GELTA, Mensura vinaria, eadem, ut videtur, quæ infra *Gillo*. Marten. in Glossario ad eaecem tomi 5. Anecd. *Vineæ nostræ ... de quibus debebat domus duas Geltas vini omni die distribuendas*.

GELTINA *piscium est, quando pisces coquuntur in aceto & postea congelatur acetum cum quo coquuntur: & eodem modo fit cum carnibus*. Matth Silvatic.

GELUNA, Manipulus. Vide *Gelima*.

¶ GEMA. Charta Agnetis Comitissæ an. 1050. de consuetudinibus villæ S. Johannis Angeriac. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ col. 468 *Ut de redditibus Ecclesiæ concederent nobis pro ipsa procuratione minagium, fornagium, præpositurarn, credentiam quindecim dierum ... peagium quoq; de sale & Gema, si causa vendendi transferatur, aliter autem nec poni debet, nec dari*.

GEMATA, *Confectiones liquidæ, quas mulieres faciunt ad liniendum faciem*. Matth Silvatic.

¶ GEMBA, Crus, Gall. *Jambe*, apud Stephanot, in Fragm. Hist. MSS. Aurelian. p. 328. Vide *Gamba*.

¶ GEMELLA, Vasis genus, idem forte quod Ovidio *Camella*, vel quod in Ordine Rom *Gemellio*, de quo infra. Agnellus in Vita S Martini Pontif. apud Murator. to. 2. p. 182. col 1. *Talis fuit in suo corpore, ut dixi, vastus, ut prædictos cc...., quos ego ei in Gemella porrexi, in solo conclusit lævæ*. Vide *Gamelum*.

GEMELLÆ, Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 15,

.... Atque Gemellis
Codex auruto conseptus grammate scriptus.

Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295. *Amictus de lato aurifrigio, cum nigris Gemellis strictis*. Inventar. Capellæ Regalis Westmonast. *Item una pixis de eburneo Gemellato, cujus coopertorium frangitur*.

GEMELLARIS, Gemellus, geminus, διπλοῦς. Itinerarium Hierosolymitanum & Burdegalense: *Interius vero civitatis sunt piscinæ Gemellares quinque porticus habentes, &c.*

GEMELLARIUM, apud S. Augustinum in Psal. 80. Vasis genus, quod, ut quidam volunt, geminam mensuram contineret. Neque aliud est

GEMELLIO, in Ordine Romano: *Aquamanus, patenam quotidianam, calicem, scyphos, & pugillares, & alios aureos, & Gemelliones argenteos, cum colatorio aureo & argenteo, &c.*

GEMMILIONES dixit Anastasius Bibl. in Gregorio IV. p. 166. *Fecit amas argenteas 6. quæ præcedunt per omnes stationes, pens. lib. 13. scyphos duos pens. singuli lib. 10. Gemmiliones 8. pens. singuli lib. 2.*

¶ GEMELLIPERA, *Quæ geminos parit*, Johanni de Janua. *Qui enfente jumaux, c'est qui à deux enfans d'une ventrée*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ GEMENTIA, Gemitus, Gall. *Gemissement*. *Gementia spiritus ac cordis anxietas ... non permittunt, &c.* apud Rymer. tom. 2. p. 1075.

1. GEMINA, Portio cibaria monastica duplicata: *Double pitance*. Adhalardus lib. 2. Statutor. Corbeiensis Monasterii c. 3 *Cellarius junior omnibus fratribus Geminam suam sub æquali mensura anteponat*.

¶ 2. GEMINA, *Peristromata*, in Glossis Isidori.

¶ GEMINA ÆTAS, f. 60. anni. Ætas enim pro 30. annis apud Horatium Epod. 16. ut explicant Lambinus & Torrentius: quos consule. Flettwoodus in Sylloge antiq. Inscript. edit. 1691. part. 2. p. 449.

Et Gemina vitam fælix Ætate peregit.

GEMINARIUM, *Lavacrum*, in Gloss. Isid. Vide an balneum ...... intelligat. [Etiam, quia duo lavacra seu balnea publice jungebantur, inquit Grævius, virorum unum, aliud mulierum. Varro lib. 8. de Lat. Lingua: *Item contra primum balineum novum & Græcum introiit in Urbem, publice ibi concedit, ubi bina essent conjuncta ædificia lavandi causa, unum ubi viri, alterum ubi mulieres lavabantur*.]

¶ GEMINATIO PUNCTI, Iteratio puncti seu verbi, Musicis familiaris cantus ornandi gratia. Antiquæ Consuetud. Fontanell. *En quæ cantando delectationem conseruut, amputentur, ut est fractio & inundatio vocis & Geminatio Puncti*. Vide *Punctatim Canere*, in *Punctum*.

¶ GEMINITAS, Geminatio. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Episc. Valentin. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1702. *Sicque fausta illa anima corpore soluta est ... ut de stolæ Geminitate jam certi fierent præsentes, quam in corpore & anima daturus est ei justus Judex Dominus Jesus, cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum*.

¶ GEMITIOSUS, ut *Gemituosus*, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1672.

¶ GEMITUOSUS, Gemitum ciens, tristis, in Chr. Abb. S. Trudonis lib. 3. semel atque iterum p. 377. 379.

GEMMA. Vita S Joannis Abb. Reomaensl. lib. 1. c. 3. apud Bollandum, apud Roverium vero cap 10 *Conspicit per visum stare Jeanuem .. Gemmam Eucharistiæ dextra ferentem*, id est, particulam. Vide *Margarita*.

¶ GEMMADES, *Mulieres luce dominicæ, lingua Gallica*. Gloss. Isid. Hæc corruptissima sic emendat Grævius: *Gymnades, Mulieres Lacedæmoniæ, lingua Græca*. Γυμνάς Helene dicitur Luciano. De exercitiis puellarum Laconicarum videndus Plutarchus in Lycurgo, Cragius, & Meursius qui de Republica Lacedæmoniorum scripsere.

¶ GEMMARE, *Resplendre, ou aourner de pierres precieuses*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Joan. de Janua: *Gemmatus, Gemmis abundans*. Sed hac voce usi sunt

sunt Ovidius Pliniusque. Aliis *Gemmare* est Gemmas in vitibus & arboribus emittere.

¶ GEMMARIA, Palma agrestis. Acta S. Calogeri, tom. 3. Junii p. 589. *Qui olim Mons Gemmariarum, quæ palmæ sunt agrestes, dicebatur*.

GEMMARIUM, Closs. Gr. Lat. Τρίλινον, κόσμος γυναικεῖος, *Trifilum, Gemmarium*. Lego *Gemmarum*, ut præfert Cod. MS. Galli dicerent, *un Collier de trois rangs de perles*. Ita *monolinum*, pro una linea gemmarum, dixit Capitolinus.

¶ GEMMARIUS, Gemmarum mercator, artifex, Gall. *Lapidaire, Joualier*. Occurrit Exod. 28. 11. & in Jacobi de Voragine Chronico Januensi apud Muratnr. tom. 9. col. 32. *Ars Gemmaria*, Exod 39. 6. *Opus Gemmarium*, ibidem v. 29.

¶ GEMMATIM DISSERERE, Quasi gemmis sermonem ornare & distinguere, in Vita S. Dunstani tom. 4 Maii p 346.

GEMMILIO. Vide *Gemellio*.

GEMOTUM, Conventus publicus, concio, concilium, conciliabulum, Comitia, mallum, forum: vox Saxonica, gemote, & mote simpliciter, (ge enim particula est verbis & verbalibus sæpe addita) à gemettan, convenire; quippe provinciarum, urbium & villarum incolæ tenebantur interesse mallis istis & placitis publicis; iisque in eundo & redeundo securitatem omnimodam sanciunt Leges Canuti cap. 107. & Edwardi Confessor. cap 35. *Omnis homo pacem habeat eundo ad Gemotum, vel rediens de Gemoto, nisi fur probatus fuerit*. *Gemotorum* autem seu *motorum* variæ sunt species, quas in verbis sequentibus videre est, *Burgimotus, Folcmotus, Hundredgemotus, Halimotus, Sciregemotus, Witenagemotus*.

GEMUND. Jura Advocatiæ Ecclesiæ Bambergensis in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 50. *Si homo Episcopi Collegam suum occiderit, reddet hominem longum ad mensuram 7. Gemund, secundum judicium Collegarum ejusdem conditionis*.

¶ GENÆCIUM. Vide *Gynæceum*.

GENALIS PORCUS. Vide *Maialis*.

GENEALOGIA, Gens, genus, familia. Vita S. Bonifi Episc. Claromont. c. 4. *Virum industrium, atque excellentissimum, Genealogiaque nobilis apice clarum*. Testamentum Fulradi Abb. S. Dionysii: *Pro anima mea, & genitore meo Riculfo, & genetrice mea Ermengarde, & pro germeno meo Gausberto, ... & pro Genealogia mea, &c.* Harmerus de Miracul. S. Maurilii Episc. Andeg. MS. *Ornata filiorum Genealogia, sobolumque propagine*. Adrianus PP. in Epist ad Carolum M. tom. 3. Hist. Franc. p 786. *Et pro nobilissimis atque excellentissimis natis, necnon & pro omni Christo dilecta Genealogia vestra, &c.* Charta Edwini Regis Anglt. tom. 2. Monast. p. 841. *Ego Edwinus præpotens Angligenæ Genealogiæ sceptro fretus*. Utuntur passim, Diurnus Roman. c. 7. tit. 9. Capitul. 3. ann. 811. cap. 9. Hincmarus Opusc. 14. n. 18. Specul. Saxon. lib. 1. art. 19. Wichbild. Magdeburg. art. 4. Liber Donationum Ecclesiæ Saltzburgensis cap. 5. Itinerar. S. Willibaldi in præfat. Appendix Patriciacensis ad lib. 5. de Miraculis S. Benedicti n. 3. vetus Scheda apud Ughell. to. 2. p. 247. vetus Epitaph. apud Camillum Peregrin. l. 1. Hist. Longob. p. 245. Notit. 6. ad Capitula Caroli C. Cosmas Pragensis part. 2. Chron. Aulæ regiæ c. 1. Herman. Stangefol. in Annalibus Westphalic. lib. 2. p. 185. &c.

Componere secundum Genealogiam suam, in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 9. tit. 2. c. 4. §. 2. tit. 7. cap. 14. §. 2. tit. 14. cap. 8. §. 1. est componere juxta genus suum, ita ut si injuriam passus liber & ingenuus fuerit, compositio fit liberi & ingenui; si servus, servi. Capitul. Caroli Magni lib. 5. c. 184. *Si quis ministros Ecclesiæ ... injuriaverit, aut percusserit, vel plagaverit, componat hoc tripliciter, sicut sicut componere parentes ejus ... Reliquorum autem Clericorum injuria componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque, qui secundum regulam in Monasterio vivunt, injuria dupliciter componatur, secundum Genealogiam suam, &c.* Ubi *sicut parentes*, & *secundum Genealogiam suam*, idem sonant.

GENEALOGIA, Familia. Lex Alaman. tit. 84. *Si quæ contentio orta fuerit inter duas Genealogias de termino terræ, &c.*

GENEALOGIA, Proprietas, bona avita. Charta Caroli Calvi apud Joan. à Bosco in Vienna p. 55. *Nos votum Deo fecisse, ut si Davidicam diutius optatam misericordiam fecisset, ... donaremus prædicto Sancto de Genealogiis regalibus apud Arelatam civitatem nobilem, de quibus Metropolitanus Viennensis cum subjectis sibi Deo famulantibus Clericis, haberet stipendia vitæ in servitio Ecclesiarum Dei usu cotidiano, &c.* Infra: *Alodium de nostris Genealogiis propriis ... cum villis & Ecclesiis, subjectis ... teneat & possideat, &c.* [Præceptum Bosonis Regis Burgundiæ pro Episcopo Maurianensi an. 887. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 221. *Donamus eidem sancto Domini Baptistæ refugium de nostris propriis Genealogiis, castrum scilicet in ejusdem territorio S. Johannis positum, &c.*

¶ GENEARCHIA, *Princeps vel caput totius generis*, Joanni de Janua, à Græco γενάρχης. *Primas ou chef de generation ou de lignage*, in Glossis Sangerman. Latino-Gall.

GENEATH, vox Saxonica: Villanus, colonus, inquilinus. Leges Inæ cap. 19. *Regis Geneath, id est, colonus, fiscalinus, &c.* Cap. 21. *Si suus Geneath, id est, colonus vel villanus furatus fuerit, &c.* Ubi perperam utrobique *Generat* editum apud Bromptonum, observat Somnerus.

GENEATICUS, pro *Genethliacus*, occurrit apud Rodericum Toletan. in Histor. Arab. cap. 1. 2. & alibi semel.

GENECIUM, GENECIARIUS. Vide *Gynæceum*.

GENECTUM. Charta Joannis Archiep. Cantuar. apud Willelm. Thorn. p. 2112. *Percipiant decimas agnorum, lanæ, ... lini, canapi, Genecti, cirporum, piscationum, pasturæ, &c.* Ubi Somnerus, *genistam* seu spartum intelligi putat.

GENENPIROS, Papiæ in MS. Cod. *Lingua Gothorum Antichristus vocatur, quod interpretatur Dissipator gentium, & seductor*. Abest vox hæc ab Editione Veneta, quæ *Gotorum* habet, ubi MS. *Cotorum*.

1. GENER, Agnatus, affinis: maxime sororis maritus, *Beaufrere*. Arnoldus Lubec. lib 2. c. 41. de Henrico Leone Duce Saxoniæ: *Profectusque est ad Generum suum Regem Angliæ cum uxore & liberis*. Adde lib 3. cap. 2. Charta Gerhardi Archiepisc. Bremensis an. 1238. *Decimat ... quas dominus Gener Adolphus Comes Holsatiæ de manu nostra tenuit*. Sic passim, Witikindus pag. 4. 6. 27. 29. 41. 1. Edit. Ditmarus pag. 20. 46. 76. Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 23. &c. Sed & è veteribus Probus in Pausania, & Justinus lib. 18. uti observatum à Jacobo Cujacio lib. 6. Observ. cap 17. Petro Fabro lib. 3. Semestr. cap. 13. & Bongarsio: præterea Victor in Epitome, qui Antoninum Pium ab Adriano *in filium adoptatum, cujus Gener fuerat*, scribit: neq; enim Adriano filia fuit, quam in uxorem duxerit. Ita etiam γαμβρὸς apud Græc. Script. in Testam. Gregorii Nazianz. apud Theophan. p. 98. 137. & alios. Hinc ἐπιγαμβρεύειν, affinitas JC Græcis & ἐπιγαμβρεύσεις, Matth. 22.

2. GENER, *Initium*. *Gener*, *Initium foris*. Gl. antiq.

¶ GENERA, Proles, genus. Formulæ exorcismorum apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 663. *Ad revocandum examen apum dispersum. Te adjuro ut ne te altum levare, non longe volare, sed quam plus e* pote,

fideliter edelli, & jam firma radice plantati stent inconvulsi, absque ad septimam observare decernimus Generationem, & quamdiu se cognoscant affinitate propinquos, ad hujus copulae non accedere societatem. Quibus consona deinceps decrevere Gregorius III. PP. Epist. ad Bonifac. Mogunt. Zacharias PP. in Epist. ad Pipinum, Nicolaus PP. in Ep. Capitularia Caroli M. lib. 6. cap. 80. Hincmarus Opusc. 55. Concilium Wormaciense sub Adriano PP. c. 32. Concilium Duziacense II. an. 874. in synodica Epistola, Romanum an. 1063. c. 9. Londoniense an. 1102. c. 24. Londoniense an. 1125. c. 16, &c.

Cognationis vero gradus, non a fratribus & sororibus, ut quidam volebant, sed ab eorum filiis numerari debere, sanxere Concilium Salegunstadiense, cap. 11. & Alexander II. PP. apud Ivonem part. 9. cap. 6. & 33. q. 5. c. 2.

Verum an septimus cognationis gradus ad matrimoniorum interdicta locum ubique & semper habuerit, dubium facit, quod Concilium Wormaciense sub Adriano PP. c. 32. *in copulatione fidelium Generationis numerum non definit; sed id statuit, ut nulli Christianorum liceat de propria consanguinitate uxorem accipere, usque dum Generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria tenetur.* Mox c. 78. ad quartam generationem ejusmodi interdictum reducere videtur, hisce verbis: *In quarta Generatione nullas amplius conjugio copuletur.* Quae habentur etiam in Concilio Moguntino I. an. 847. c. 30. Capitulare Compendiense an. 757. c. 1. *Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus; in tertia vero si reperti fuerint, separentur, &c.* Eadem habet Regino lib. 2. c. 212.

Apud Wisigothos intra sextum gradum interdictae erant nuptiae, lib. 3. tit. 5 § 1. ut & apud Graecos, ex Georgio Pachymere lib. 6. Hist. c. 6. lib. 9. c. 4.

Sed tandem hunc Canonum rigorem temperavit Innocentius III. PP. in Concilio Lateranensi an. 1215. c. 50. in quo prohibitionem copulae conjugalis intra quartum consanguinitatis & affinitatis gradum cohibuit. Vide Rabanum in Epist. ad Humbertum Episcopum tom. 6. pag. 165.

Raro autem in ejusmodi cognationibus *Dispensationem*, uti vocant indulsisse summos Pontifices, argumento est, quod de Philippo Pulcro Rege Franciae narrat hisce verbis Joannes Hocsemius in Joanne Guidonis Episcopo Leodiensi cap. 14. *Nec sine mysterio est, quod Rex Philippus istam Johannam* (haeredem Regni Navarrae) *dispensative duxit uxorem, quia antea in tali gradu consanguinitatis, (& tamen non attinebant sibi invicem in tertio) non fuerat dispensatum cum Regibus Franciae, de quo tempore memoria haberetur, nec tamen tanta necessitas videbatur, ut dispensari debuisset: quam dispensationem Benedictus PP. IV. difficulter concessit, & nihil boni ex illa provenire praedixit: quod impleri videtur, quia nullus haeres in regno ex isto conjugio existit, qui ad posteros filios masculos perducerit, quoniam ipsi tres filii eorum, scilicet Ludovicus, Philippus, & Carolus sibi successive per obitum succedentes, quamvis quilibet eorum masculum genuerit, tempore tamen mortis sua nullum masculum, sed tantum filias reliquerunt, sicut praesentia tempora oculis manifestant.* Dispensationum ejusmodi exempla longe antea produnt Scriptores, Otto de S. Blasio cap. 51. & alii. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 1. pag. 454. tom. 3. pag. 301. 343. 1157. 1185.

GENERATIO. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 51 §. 4. *Si quis in quatuor suis Generationibus, hoc est, ex duobus avis, & duabus aviis, ac patre & matre, indifferenti juris est, illam injure suo nemo infamare potest, si non solus ei personaliter prius derogavit.* Adde §. 5. & art. 1. §. 19. Hinc forte ortum habuit nobilitas, quae quatuor generationibus nobilibus fulcitur & probatur, quam *Noblesse de nom & d'armes* appellant nostri, de qua copiose egimus ad Joinvillam Dissert. 10.

GENERATIO, *Temporis Generatio*, pro saeculo, apud Liberatum Diaconum cap. 3.

¶ GENERATORIUM, Facultas generandi. S. Ambrosius lib. de Noe & Arca: *Non est dubium, quin rationale animae nostrae in quinque sensus dividatur, & vocem, & Generatorium.*

¶ GENERBODUM. Vide *Gernobada*, in *Grani*.

¶ GENEROSA MULIER, Famula honoratior, Gall *Femme de chambre*. Testam. Radulfi *de Nevil* Comitis Westmerland. ann. 1440. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 433. *Item do & lego cuilibet mulieram Generosarum cum uxore mea ad tunc existentium 10. marcas; & cuilibet mulierum Generosarum alterius status in nutritorio infantium meorum ad tunc existentium 40. s.*

GENEROSITAS, Idem quod infra Genu, *Genuculum*, Familia, genus. Synodus Romana II. sub Silvestro c. 4. *Constituit hunc ordinem, ut si quis de Clero ... transiret ex hoc mundo, si neminem de sua Generositate haberet conjortem, quicquid paupertas ejus haberet, conferret Ecclesiae.* Occurrit praeterea c. 11. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 4. in Legibus Henrici I Reg Ang. c. 88. &c.

GENESIS, Genitura, fatum. Glossae antiquae MSS. *Genesis, decretum, Genesis, fatum, decretum, vel generatio.* Genitura, Spartiano in Vero, Severo, & Geta, *cujus*, inquit, *plerique Astrorum peritissimi fuere.* Horoscopus. Commodianus Instr. 16. *Et dicitis fata Genesis adscribere vobis.* S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. c. 15. *Nullus sibi proponat fatum, vel fortunam, aut Genesim, quod vulgo Nascentia dicitur, &c.* Ordericus Vitalis lib. 2. *Neque Deus, neque cultus, neque providentia in mundo, sed fortuitus casus & Genesis agunt omnia.* Infra: *Ac esset aliquid in nobis, quod nec Genesis, sed Dei judicium gereret.* Vide Fragmentum Petronii pag. 17. Joan. Chrysost. Serm. 5. περὶ εἱμαρμένης, & Isidorum Pelusiotam lib. 3. Epist. 191.

¶ GENESTERIUM, Locus genistis obsitus, in Chartulario Gemeticensi c. 408.

¶ GENETALIACUM, *Nativitas*. Johan de Janua; *Nativité*, in Gloss. Lat Gall. Sangerm. pro γενεθλιακόν, Ad natalem diem pertinens.

¶ GENETALIACUS, Eidem de Janua; *Genealicus*, in Gloss. Sangerman. Lat. Gall. pro *Genethliacus*, quo Gellius utitur pro eo, qui conatur praedicere quo quis fato natus sit.

¶ GENETEARIUS, GENETEUM. Vide *Gynaeceum*.

¶ GENGIBIAE, Οὐλα τῶν ὀδόντων, *Gingivae*, Supplem. Antiquarii Vide *Gingala*.

GENIATUS, *Gratus, delectabilis*, Joanni de Janua. Gloss. Lat Gr. *Genialis*, ἡδύς, γαμήλιος. Gloss. Isid. *Geniatus, Genialis, Gratus.* Senator l. 6. Epist. 3 *Officium plane Geniatum, efficax, instructum, &c.* Eod. lib. Epist. 6. *Officium vero ejus tanta Genii praerogativa decoratur, ut militiae personis muneribus, ornetur nomine Principatus.* Epist. 12. *Magnum quidem multis, & inter vicees videtur esse Geniatum publicae utilitati probis actionibus occupari.* Epist. 20. *Vultus quia etiam regnantium Geniata obsequii pompa praemittit.* Ex his forte restituenda haec vox apud Capitolinum in Vero: *Fuit decorus corpore, vultu Geniatus.* Editi *gemmatus* praeferunt. Vide Salmasium.

DEGENIATUS, contraria notione. Idem Senator lib. 12 Ep. 11. *Si ... dispuncti nationibus non ... destinaveris quantitatem, Degeniatus in provincia velociter redides, quae te male distulisse cognoscis.*

GENICIUM, GENICIARIA, &c. Vide *Gynaeceum*.

¶ GENICLINARE, Genibus inclinatis adrepere.

pro Jantari. Thwrocz. in Salomone c. 50. *Priusquam Rex & Dux eum exercitu suo de Gentaculis capita levassent.* Vide *Jantaculum.*

¶ GENTES, Homines, hominum multitudo. Litteræ anni 1413. apud Rymerum tom. 8. pag. ul t. *Dum tamen peregrinis illi de amicitia nostra & Gentes laicæ existant.* Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Elevat Sacerdos Hostiam & Calicem in quantum potest bene & dessenter totum insimul pro monstrando Gentibus,* id est, Populo astanti. Ibidem: *Cantantes prædictum Planctum* (B. Virginis, *Stabat Mater*) *non possint videri à Gentibus, nec ipsi videant Gentes, ut securius possint cantare sine timore; quia forte videndo Gentes turbarentur. Gentes in hoc cognoscentes & expertæ,* in Arresto Parlamenti Parif. an. 1372. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Parif. pag. 71. col. 2. Vide *Geus.*

¶ GENTES COMPOTORUM, Magistri ceterique Judices regalium rationum. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1352. apud Acherium tom. 10. Spicil. pag. 220. *Mandantes dilectis & fidelibus Gentibus Compotorum nostrorum, Thesaurariisque nostris Parisius, & omnibus Receptoribus & Justitiariis regni nostri præsentibus & futuris, &c.*

GENTIA. Capitulare de Villis c. 31. *Ut hoc, quod ad paraveredarios vel Gentias dare debent, simili modo unoquoque anno separare faciant.*

¶ GENTILHOMO. Vide *Gentilis* 1.

1. GENTILES vocabant Romani, quos ipsi etiam interdum Barbaros, qui Romanis militabant, eorum fœderati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditione transibant. Ita *Gentiles* intelliguntur in Cod. Theod. tit. de *Nuptiis Gentilium,* & alibi, apud Ammianum, Ausonium, & in Notitia Imperii, ubi *Schola Gentilium, Schola Gentilium seniorum,* qui sub dispositione Magistri Officiorum militabant, de quibus idem Ammian. lib. 15. 16. 20. 25. & Synaxaria 7. Octob. in SS. Sergio & Baccho.

2. GENTILES. Ugutio: *Gentiles proprie, qui non circumciduntur, nec baptizantur, ut pagani, unde & Gentiles dicuntur, quia tales existunt, quales sunt geniti. Sed Christiani non ita sunt ut fuerunt geniti, quia sunt baptizati: Similiter Judæi mutantur, qui circumciduntur.* Adde Isid. lib. 8. c. 10. S. Augustin. in Psal. 28. *Gentilis ille est, qui in Christum non credit.* Idem de Opere Monach. c. 11. *Qui utique non nisi Gentiles, quos Paganos dicimus, vult intelligi.* Lex 46. Cod Th. de Hæretic. *Gentiles, quos vulgo Paganos appellant.* Lex 21. eodem Cod. de Pagan. *Qui profano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est, Gentiles, &c.* Adde leg. 43. & 63. eod. tit. Commodianus Instr. 26.

Geus & ego fui, perversa mente moratus,
Et vitam istius sacli veram esse putabam.

GENTILITAS, Paganismus. Sulpitius Severus l. 1. Hist. *Ex quibus plerique divinas ceremonias receperunt, reliquis in errore Gentilitatis perseverantibus.*

¶ 3. GENTILES, *Terræ indigenæ, incolæ antiqui,* apud Barthium in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst.

1. GENTILIS, Nobilis, ingenuus. *Gentiles* Q. Mutius definivit ingenuos ab ingenuis oriundos, quorum majorum nemo servitutem servivit. Radulfus de Diceto in Imag. Hist. *Christiani, qui à nobis detenti sunt, sunt Gentiles & nobiles viri.* Le Roman *de Rou* MS.

Moult fu beaus, moult fu Gens,
Gentis homs resembla.

Alibi:

Elle fu de Chartres Comtesse
Espousée au Comte Estevenon,
Gentilhome, noble Baron.

Philippus *Mouskes* MS. in Philippo Aug,

Et maint franc baceler illuec,

Feist cevalier avec son fil,
Qui furent franc ome & Gentil.

Galterus Metensis in Mappamundi MS. c. 14.

Gentil & vilain, tout y portent,
Mult se puet bien plaindre du mains,
Qui chiet Rois, & là vilains.

Le Reclus *de Molieus,* in suo *Miserere* MS.

Par le pere sont serf li fil,
Qui ar fussent franc & Gentil.

GENTILHOME, GENTILFAME, in Statutis S. Ludovici lib. 1. c. 70. 71. *Gentishom de lignage,* apud Petrum *de Fontaines* in Consilio c. 3. §. 5. *Gentilhomines,* apud Gobelinum lib. 8. Comment. Pii II. PP. *Nunquam Gentilhomines aut claves urbis obtinebunt, aut magistratum, quem populi Capitaneatum appellamus. Maisons nobles vulgairement dits Heritages Gentioux,* in Consuet. Aquensi tit. 2. art. 1.

¶ GENTILIS DOMINA, Nobilis matrona, in Regiminibus Paduæ an. 1325. apud Murator. tom. 8. col. 466.

¶ GENTILIS & SERVILIS TERRA, in Charta an. 1245. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. p. 394.

¶ 2. GENTILIS, Formosus, elegans, urbanus, Gall. *Gentil.* Occurrit in Actis SS. Maii tom. 7. p. 832.

GENTILES, & GENTILES PEREGRINI, Falconum species, nostris *Gentils.* Describuntur à Friderico II. l. 2. de Arte venandi c. 24. 27. & à Jac. Aug. Thuano lib. 1. de Re accipitr. p. 18. cui, ut & Alberto M. lib. 23. de Animalibus c. 17. *Nobiles* dicuntur.

¶ GENTILITAS, Paganismus. Vide *Gentiles* 2.

¶ GENTILITER, Gentilium more seu Paganorum, in Barthii Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

GENU, Generatio, ex Gr. γένος, Gradus generationis Concilium Vermeriense an. 752. c. 1. *In tertio Genu conjuncti separantur.* Capitulare Haytonis Episc. Basil. c. 21. *Ut nullus sibi accipiat* (uxorem) *usque in quinto Genu.* Mox: *Et non separetur in quarto Genu, sed in pœnitentia cunctis diebus conjunctioni sua perseverent.* Willelmus Malmesb. lib. 1. Hist. Angl. c. 4. *Successit Ethelbaldo Offa quinto Genu.* Eod. cap. *Kenulphum quinte Genu nepotem.* Cap. 5. *Apud Orientales Anglos Rex fuit Reddwaldus à Wodenio, ut scribunt, decimum Genu nactus.* Vide Leges Henrici c. 76. Et infra in *Geniculum* 2.

¶ GENUA, Vestis genus, quæ ad genua descendebat. Bonifacius Mogunt. Epist. 74. *Caligas, & peripsemata, orarium, & coculam, & Genuam brevem nostro more consutam.*

GENUALE, γονατίσκιον, in Gloss. Lat. Gr. *Jarretiere,* Periscelis, vinculum tibialium.

¶ GENUARIUS, γονυπετής, Qui genua flectit, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman.

GENUBIUS, Papiæ, *Intimus, interior, domesticus, naturalis.* [Legendum *Genuinus* pro *Genubius.* Gellius lib. 9. cap. 9. *Quod Homerica quidem αὐτὸ gaudium gaudeat Genuinum & Intimum, atque in ipso penetrali cordis & animæ vigens:* ad quæ Glossatores allusisse manifestum est.]

¶ GENUCA, an Juvenca, Gall. *Genisse?* Testamentum Hengeromi *de Budlees* apud *Madox* Formul. Anglic p. 424. *Baldwino filio Personæ 5. s. de denariis, quos Petrus le Wacger debet eidem Hengeromo. Item filiæ Madoci de Witespon unam Gennam.*

¶ GENUCLARE, γονατίζειν, à Genua flectere, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vide *Geniculationes* in *Genneculum* 1.

1. GENUCULUM & GENICULUM, diminutivum à *Genu,* unde nostrum *Genouil.* Gloss. Lat. Gr. *Genucula,* γόνατα. *Indumenta super Genucula elevare,* in Lege Bajwar. tit. 7. cap. 4. Lex Frision. tit. 22. §. 60. *Si tibia subtus Genuculo media incisa fuerit, &c.* Gregorius Tur. lib. 2. Hist. c. 37. *Percussus in Geniculo claudicabat,*

Rodulphus Tortarius Floriacensis lib.4. de Miracul. S. Benedicti :

Credulus bis dictis sese trahit ille Genuclis.

De Geniculis adorare, orare, γονυκλιτεῖν. Tertull. lib. de Corona militis : *Die Dominica nefas ducimus de Geniculis orare, eademque immunitate à die Paschæ in Pentecosten usque gaudemus*. Utitur & S. Hieronymus adversus Luciferianos c.4. Le Roman *de Garin* MS.

A Genollons s'est devant les Seins mis. Hinc

GENICULATIONES, apud eumdem Tertullianum ad Scapulam : γονυκλισίαι, in Nomocanone, edito à Joan. Cotelerio c.36.39.290. *Geniculare*, Genua inclinare, flectere. Glossæ antiquæ : *Geniculare, adorare*. *Geniculat, Genibus flexis adorat*. Ita etiam Papias. Glossæ aliæ MSS. *Geniculo, genua flecto*. S. Augustinus : *Qualis est magnitudinis supernæ gloria, ad cujus pannos Angeli excubant, Reges trepidant, vel tripudiant, sidera obsecundant, & sectatores sapientiæ Geniculant*. Gloss. Lat. Gr. *Genuclat*, γονατίζει. *Genouiller*, Littletoni sect. 85. *Ingeniculare*, apud Lamprid. in Heliogabalo & Vitruv. lib 9. cap. 6. In Kalendario Maronitarum apud Allatium in Symmictis pag. 301. observat Gabriel Sionita, *Genuum positionem* appellari pœnitentiæ causa, ducentas, trecentas, ac plures factas genuflexiones publicas : ita ut flexis genibus, & exosculati terram, illico resurgant. Vide *Metanœa*, *Venia*, *Genuflexum*.

GENICULARITER, Genibus flexis, apud Stephanum Tornacensem Epist.231.

2. GENUCULUM, & GENIGULUM, Idem quod *Genu*, Gradus generationis. Lex Salica *tit.46.§.10. Usque ad sextum Genuculum*. Lex Rip. tit. 56. §. 3. *Usque quintum Geniculum*. Vetus Charta exarata Conrado imperante, apud Ughellum in Taurinensib Episcopis : *Et sic fiat quousque nobis propinqui usque quinto apparuerint Geniculo*. Lex Longob. l.2. tit. 14 §.1. *Omnis parentela usque in septimum Genuculum numeretur*. Ubi vetus Interpres : *Geniculum ponitur hic pro generatione : & duæ generatæ personæ faciunt generationem, sive Geniculum, verbo Francorum, qui hoc modo dicunt : Mun cusin de ter Genuclu*. Occurrit præterea in Legibus Canuti c. 7. & Henrici I. c.70. apud Bonifacium Moguntinum Ep. 1. ad Zachariam PP. c.5. Burchardum l.7. c.9. in Concilio Ænhamensi an. 1109. c.8. in Charta Conradi Imp. apud Augustinum *de la Chieza* in Hist. Pedemont. c.20. in lib. 1. Feudor. *tit. 1.* §.4. &c. Ita *Genouil* eadem notione usurpavit vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. c.27. ubi de Paragiis : *Les puisnès serout tenus a fere sealtè a leurs ainznès, ou a lour successeurs, quant le lignage sera alè & descendu siques au sisime Genouil*. Ibidem : *Et si de non savoir que lo lignage s'esteut desiques au nouviesme Genouil ou degrè*.

GENICULUM, pro quovis gradu, in Vita S. Aicadri Abbatis Gemeticensis c. 2. *Erat itaque infans deconnalis, quando resedit in scolari primo Geniculo*. i. in primis Scholarum rudimentis.

3. GENUCULUM. Alia notione usurpat Anastasius in Stephano IV. PP. p.92. *Cum Longobardis Romanam urbem ingressi sunt, & per muros civitatis cum flammula ascendebant, metuentes populum Romanum, & nequaquam de Genuculo ipsi Longobardi ausi sunt descendere*. Id. in Hadriano p.112. *Ex qua* (forma) *diversæ molæ in Genuculo machinabantur* (al. *macinabant*) *aqua ex eadem forma*, &c. Mox : *Verum etiam & intus civitatem id est, in Genuculo, ubi molæ machinabantur sicut antiquitus, abundanter decurrere fecit*.

¶ GENUFLECTILE, Pluteus ad orationem, Gall. *Prie-Dieu*. Appendix ad Vitam B. Augustini Novelli, tom 4. Maii p.622. *Et ante versus altare ... est proportionatum Genuflectile longitudinis arenati prædicti*.

GENUFLEXORIUM, Pulvinus super quo genu flectitur. Ceremonialis Episcop. lib. 1. c. 2. *Genuflectet iterum super pulvino ibidem parato in Genuflexorio, & orabit*. Cap. 12. *Præparandum est faldistorium seu Genuflexorium ad genuflectendum ante altare ... panno viridi ... coopertum*.

GENUFLEXUM, Genuflexio. Vita S. Aicadri Gemetic cap. 27. *Semperque quocumque finis Psalmi evenerat, Genuflexum faciens*, &c. Synodus Compendiensis : *Diebus Dominicis & aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha & Pentecosten genuum flexio nequaquam debet fieri*. Pœnitentiale Andegav. apud Morinum : *Item pro una mense, quem in pane & aqua pœnitere debet, Psalmos 1200. flenuflectendo, vel sine Genuflexo 1670*. Γονυκλισία. Vita S. Nili Junioris p.28. τὸ ψαλτήριον σιχῶν, καὶ ποιῶν γονυκλισίας χιλίας. Pag 32. Τὸ λοιπὸν δὲ ἅπαν ἐπλήρωσεν τὸ ψαλτήριον, καὶ πεντακοσίων γονυκλισίας ἐν μέτρῳ, τῶν τε μεσονυκτικῶν καὶ ὀρθρινῶν ἀπαλλάκτο ὕμνων. Vide Concil Neocæsar. cap.5.

¶ GENUFRAGIUM, Instrumentum ad frangenda genua : Acta SS. Junii tom.3. p.30. de S. Cyrico : *Fac capitisfragium & uncinos ad oculos evellendos, & forfices dentium & Genufragium*.

GENUINO, Jure natalium. Vita sancti Willelmi Gellon. tom.6 Maii p. 810. *Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo pauperiem studuit; & summum quem Genuino perceperat, pro Christo abjecit honorem*.

1. GENUINUM, Nativitas. *Natale Genuinum*, in l.3. Sacrament Eccles. Roman. c. 53. ut distinguatur à Natali dignitatis initæ. Martyrol. Rabani : *V. KL. Febr. Romæ S. Agnetis Virginis Genuinum, hoc est, de Nativitate*. *Genuinus natalis dies*, in lib. 11. & 17. Cod. Th. de Proximis, Comitib. &c quo quis in lucem editus est. Ita etiam usurpat Silvius in Latereulo apud Bollandum. Vide Dissertationem nostram de Nummis Imper. Byzant.

¶ 2. GENUINUM, Quod generat. Otto Frising. Episc. lib. 1. de rebus gestis Friderici I. Imp. c.5. apud Murator. tom. 5. col. 642. *Quicquid est, Genuinum est, sicut aut nativum, sicut autem Genuinum non potest esse non simplex, &, ut ita dixerim, non singulare, non solitarium; ita nativum non potest esse non compositum, non conforme, non concretum. Primo ergo videamus quid Genuinum, quid nativum appelletur, ut exhinc horum sensus verborum facilius appareat. Genuinum dicitur tanquam generans, & non genitum, id est, carens generatione. Nativum velut natum aut genitum descendens à Genuino, unde Plato : Est igitur, ut mihi videtur, in primis dividendum, quid sit quod semper est, carens generatione; quid item quod gignitur, nec est semper*.

3. GENUINUM. Sextus Platonicus lib 1. de Medicina Animal c. 1. n.4. *Patellam cervinam, hoc est, Genuinum, si tecum habeas, non surgunt inguina*, &c. Cap. 5. n. 22. *Genuinum capræ si stercori commisceat*, &c. Ubi Humelbergius per *Genuinum*, testiculos, ac naturam, aut tale quid intelligi putat : observatque à Celso lib. 8. cap. 1. *patellam* appellari commissuram femorum osse parvo, molli & cartilaginoso tectam. Vide *Patella*.

GENUISCISSIO. Vide *Expeditatio*.

1. GENUITAS, Genus, natales. Monachus Elnonensis in Vita S. Eusebiæ Virg. *Quantum ad Genuitatem nobilissimæ conditionis*.

¶ 2. GENUITAS, pro *Ingenuitas*. Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2 p.102. *De mannier vero nisi de Genuitate aut de hæreditate non sit opus observare, & ceteris vero causis per districtionem Comitis ad mallum veniant, & justo examinentur ad justitiam faciendam*. Codex Estens. habet : *De maniere vera nisi de ingenuitate*, &c.

GE-

GENULLUM, Idem quod *Genuculum* 2. Filii, posteritas, bæredes, &c. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ 1247. fol. 8. *In introitu judicii debet dare secundum Forum illi, qui possidet bæreditatem illam, bonam & sufficientem fidantiam de redra per se, & per suum Genullum, talem, qualem judicat Forus. Quod si illo judicio fuerit victus ille petitor, ipse aut aliquis de suo Genullo nunquam petat, nec moveat causam in bæreditate, quam petit, &c.* Fol. 5. *Ille qui petit, debet dare sufficientem fidantiam per se, & per suum Genullum.*

GENZIVA, Gingiva, ex Gallico *Gencive*. Warnerius MS. in Caprum Scottum Poetam:

Stercore Genzivas atque babeas bumidas,

Infra:

Gengivas perdas frustra terendo tuas.

GEOLA, GAOLA, Carcer, nostris *Geole*, vel *Gayole*, qua voce *Caveam*, qua includuntur aves, etiam Picardi nostri nuncupant. Sed & *Geola* ex *Caveola* formatum supra indicavimus in *Cavea*. [Præceptum Caroli Pulcri Franc Regis ann. 1321. *Per Nos etiam ordinatum fuerit, ut scripture, sigilla, scribanie, stilli, memoralia processuum, Geole... & alia ejusdem... ad firmam & cum incbariamento tradenda exponantur & vendenda.* Occurrit rursum infra.]

GAOLA. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 242. *Justitiarius Regis per breve Regis deliberavit Gaolam Ramesiæ... de multis latronibus, &c.* Occurrit apud Will. Thorn. p. 2022. Bractonum, in Fleta, & apud JC. Anglos passim. Le Roman *de Rou* MS.

Fu trouvè mort en la Gaole
Griment, si en fut grand parole,

GAYOLA, apud eumdem Thorn. p. 1945. *Gayole*, in Charta Gallica ibid. p. 2205. *Gayole d'un molin à vent*, in Consuet. Atrebatensi art. 145. Charta Philippi Ebroicensis an. 1320. pro Incolis Mellenti in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 27. *Les habitans de la ville de Meulent & de Muriaux ne seront pas tenus à gaitier la ville, mais s'ils veulent ils la gaiteront: & si n'est pas nostre entente, que ils gaitent, ne soient tenus gaitier nos prisonniers estans en nostre Geole de Meulent ou des Muriaux, &c. Avis cantans in Gayola*, in Foris Aragon. Oscensibus an. 1247. fol. 36.

GAOLA DELIBERANDA, Practicis Anglis dicitur, cum judex in carcerem publicum pergebat, ibique incarceratorum causas discutiebat, ibique incarceratorum causas discutiebat, & à carcere liberabat. Vide Brittonum p. 2. 18. 44. 72.

GEOLAGIUM, Carcerarium, seu, quod Commentariensi vel *Geolario* præstatur ab incarceratis pro victu & potu. In Edicto Ludovici Hutini 1. April. an. 1315. pro Occitaniæ incolis, cavetur, ne quis innocens probatus, in carceribus, sub prætextu *Geolagii seu carcerarii* detineatur. Occurrit etiam in Concilio Bituricensi an. 1336. cap. 12. Vide *Carcerarium*.

GEOLARIUS, Custos *geolæ*, seu carceris, nostris *Geolier*. Charta Decani Autisiod. ann. 1280. *Solvere tenebuntur Geolario nostro, sive custodi carceris, 100. sol. &c. qui etiam Geolarius babebit 4. denarios à quolibet, qui ibi incarcerabitur, qui incarceratos custodiet nomine nostro, & periculo suo.* [Rursum occurrit in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis an. 1325.] Jacobus Gothofr. ad Cod. Theod. perperam quasi *Janicularium* dictum putat.

GAJULARIUS, Eadem notione, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 86.

¶ GEOMANTIA, γεωμαντεία, Divinatio è terra. Isidoro lib. 8. cap. Vide *Geomantia*.

¶ GEOMANTICUS, Qui divinat è terra, in Chronico Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1013. *In bis enim nobiscum concordes sunt omnes Astrologi & Geomantici, &c.*

¶ GEOMETRICALE OPUS, Geometricum, ad geometriam pertinens, apud Lambertum Ardensem to. 8. Reliq. MSS. Ludewig. p. 599.

¶ GEOMETRICARE, Mensurare, ibidem.

¶ GEON. Chronicon Fontanell. apud Acherium to. 3. pagina 191. *Ab austro item maximus fluviorum Geon, qui & Sequana, commerciis navium gloriosus, abundantia piscium præstantissimus, distans ab eodem Cœnobio passus octingentos.* Sic rursum appellatur Sequana ibid. p. 190. per allusionem, ut puto, ad fluvium *Gehon*, de quo Gen. 2. 13.

GEORGIANI, Christiani populi, Persis, Medis, & Assyriis contermini, sic nuncupati, *quod S. Georgium, quem in præliis suis contra gentem incredulam advocatum babent, & patronum, & tanquam signiferum, cum summa reverentia colunt & adorant, & præ aliis sanctis specialiter bonorant.* Ita Jacobus de Vitriaco lib. 1. c. 79. ubi plura de Georgianis. Adde Leunclavium in Pandecte Turcico n. 3.

GEQUACIA, Κοιλώματα ὀρνίθων, in Glossar. Gr. Lat. forte *Zizeria*.

GERA, pro *Hiera*, ἱερά, *dicta quasi divina, confectio medicinalis est.* Papias. Vide *Girapigra*.

¶ GERACIS, à Græco ἱέραξ, Accipiter. Agnellus in Vita S. Theodori Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 150. col. 2. *Iste in sua sede, ut lupus in grege, leo inter quadrupedia, Geracis inter volatilia, procella in maturis fructibus.*

GERADA. Speculum Saxonicon l. 3. art. 15. *Qui expeditorias res, boc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte gladii esse debet, ad utensilia vero seu Geradam, cognatus, i. ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur.* Quod vero hic *Gerada* appellatur, Wichbild Magdeburgense art. 23. 26. 57. 58. *Parapbernæ* nomine donat, aitque, eo vocabulo intelligi *omnes vestes mulieres, incisos pannos, & tela itidem cæsa ad usum mulieris, & ea, quæ pro ornatu deferre solent mulieres, &c.* Vox orta ex German. *Ghereed*, apparatus. Exstat porro tractatus Andreæ Goldberti de successione Geradæ Saxonicæ Edit. Jenæ 1607. Vide præterea Joan. Stiernhookum l. 2. de Jure Sueonum vetusto p. 199.

¶ GERANNOSUS, *Sacerdotalis morbus, is & Comitialis dicitur.* Papias. In MS. Bituric. *Geranoses.* Gr. ἱερὰ νόσος, Sacer morbus.

¶ GERANOPEPAN. Vide *Pipizo*.

GERAPIGRA, GERAPLIEGA. Vide *Girapigra*.

GERARGHA, pro *Ierarcba*, apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 125. Habetur etiam apud Jon. de Janua. Ita Itali *Gerarca*, & *Gerarcbia* efferunt. Glossæ MSS. *Gerarcbia, Sacerdotii principatus*.

¶ GERAVERA. Vide *Flosega*.

1. GERBA, [f. pro *Herba*, Locus herbosus.] Charta anni 1041. apud Aug. *de la Chieza* in Histor. Eccl. Pedem. c. 19. *Cum silvis, montibus, collibus & vallibus, Gerbis, aquis, molendinis, lacubus, paludibus, &c.* Alia Conradi Imper. apud eumdem pag. 224. *Et vineas cum areis suis, terris arabilibus, pratis, Gerbis, silvis.* Alia anni 1029. apud eumdem p. 241. *Sicut continentur in sediminibus, locis, vineis cum areis suis, terris arabilibus, capellis, pratis, Gerbis, pascuis, silvis, &c.* Charta ann. 1042. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap 84. *Mensura terræ bujusmodi est, tam de vineis & terris arabilibus & pratis quingenta & 24. jugera suis locis disposita: de Gerbis & silvis sexcenta jugera.* Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinarolens. an. 1246. *Terræ, prata, nemora, Gerbi, &c.* Adde to. 3. Ughelli p. 415. & Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. pag. 157.

¶ 2. GERBA, Spicarum manipulus, Gall. *Gerbe*. Occurrit passim. Hinc *Gerbagium*, *Ger... ia*, &c. Vide *Garba*.

¶ GER-

¶ GERBIDA Terra, f. pro Herbida, id est, Terra ubi herba vel gramen solum crescit. Charta commutationis an. 965. apud Murator. to 2. p. 421. *Tradidit dominus Luitprandus Episcopus eidem Pauloni negotiatori in commutationis causa, id est, petia una de Terra Gerbida*: quæ posteriora verba rursum repetuntur inferius, nullo adjecto, unde vera notio certo possit erui. Vide *Gerba* 1. *Herbidare*.

¶ GERCIS, Agna, ut mox *Gergia* & *Germgia*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 45. *Instauramentum hujus villæ est* 8. *boves ... septem viginti oves matres adpreciatas* 4 *den.* & 60. & 41. *inter Gerces & bogastres*. Vide *Jercia*.

GERDIUS, Textor. Hesyc. Γέρδιος, ὑφάντης. Gloss. Lat. Græc. *Textor*, γέρδιος. Glossæ Gr. Lat. Γερδία, *Textrix*, Γέρδιος, ὑφάντης, *Textor*. Glossæ aliæ, cap. de Navigatione, *Textrinum*, γερδιακόν. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Γέρδιος, ὁ ὑφαντής, καὶ γερδιακὰ ὑφάσματα. Eadem habet Suidas. Infra: Γερδία, ὑφάντρια, ἀπὸ τοῦ τὰ γερδιακὰ ὑφαίνειν, Rursum ex Psello, ὁ γέρδιος, ὁ ὑφάντης. Jul. Firmicus lib. 8. Matth. c. 25. *Textores faciet, Gerdiosque; sed quorum animi insania valetudine quatiantur*. Vide Gloss. Meursii, & mediæ Græcit.

¶ GEREFA, Anglo-Saxonibus, Vicecomes. Ita Hickesius Dissert. Epist. pag. 4. Sed in Legibus Edwardi Confess. c. 35. ut & ipsius ætate, per hanc vocem designabatur quicumque fungebatur officio alicujus præfecturæ, *sicut*, inquit, *modo vocantur Greve, qui super alios præfecturas habent*.

¶ GERFALCHUS, Gerfaudus, Æsalonis seu accipitris species major, Gallis *Gerfaut*. Instrum. anni 1318. to. 2. Hist. Dalph. pag. 177. col. 1. *Item Galioto falconerio suo Gerfaudus detur, & viginti quinque libræ*. *Gerfalchus* legitur apud Spelmann. in 5. *Acceptor*. Vide *Gyrofalcones*.

GERGENNA, Vasis species, apud Adamannum in Vita S. Columbæ, [vel potius, ut exponunt Bollandistæ to. 2 SS. Junii p. 217. ferrum aut lignum teres, quo per duas ansas transmisso operculum firmatur ne excidat: *In dorso portans vasculum novo plenum lacte, ... quod illico valde concussum est, Gergennaque operculi per sua bina foramina retrusa longius projecta est; operculum terra tenus cecidit, lac ex majore mensura in solum defusum est*.] Glossæ Saxon. MSS. apud Somnerum: *Sticca, Gergenna*.

¶ GERGIA, ut infra *Germgia*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. f. 128. v. col. 1. *Pro hoc accipiunt ad tertium annum Gergia, & de curte dominica trabit fumum*.

¶ GERGONIUS, Agillimus. Papias: *Gergos*, *Agilis*; *Gergonius*, *Agillimus*, *Græce*. Legendum *Gorgonius* à Græco γοργός.

¶ GERIA. Vide *Geronticon* & *Placitum* lin. *Est etiam Placitum exactio*, &c.

¶ GERICONTINUM, *Murum*, *mundi ambitum*, apud Papiam. Gloss. MSS. Sangerman. *Gericontinus*, *Murus*, *mundi ambitus*.

GERIMA, Manipulus. Vide *Gelima*.

¶ GERLANDA, ut *Garlanda*, Gall. *Guirlande*. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 95. *Item uxores tantum Militum possint portare Gerlandam imperlatam & cum gemmis & auro, sicut voluerint, non tamen ultra mensuram digitorum duorum per latitudinem, & quod in Gerlandis ipsis non fiat aliqua mergula sub pœna unc.* 12.

¶ GERMANICA Fractura, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

GERMANITAS, Titulus honorarius in Epistolis Episcoporum invicem sibi scribentium, apud S. August. Epist. 19. 97. 106. Vide *Fraternitas*.

Germanitas, Societas, communio bonorum, qualis est inter germanos vel fratres. Observantiæ Regni Aragon. libro 5. tit. de jure dotium, §. 19. *Propter Germanitatem factam inter virum & uxorem, superstes non amittit viduitatem, nisi expresse renuntiet eidem*. Lib. 9. tit. *Declarationes Monetatici* §. 3. *Si duo faciunt de bonis quæ habent, vel in posterum habebunt, instrumentum Germanitatis, si solvet unum Morabotinum, dicimus, quod ex quo semel fratres bona diviserint, licet postmodum inter se fecerint communionem bonorum, & societatem, tenetur quilibet unum Morabetinum solvere*.

GERMANITUS, Ἀδελφικῶς, in Gloss. Græc. Lat. [*Alicui amicus esse Germanitus*, apud Nonium num. 38. *Germanitus suscipi*, apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 189.]

¶ GERMGIA, Agna, ovis quæ nondum parit, Picardis, *Germe* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. f. 3. *Habet in Gaugiaco mansos ingenuiles* 12. *qui solvunt ... multones* C *ad tertium annum Germgias* 89. *ad quartum annum porcos de denariis quatuor* 89. Fol. 24. v. *Sunt in Vedrarias ..., qui solvunt ad tertium annum multones* 158. *ad tertium annum Germgias* 78. Fol. 73. *Solvit ... propter herbaticum Germgia* 1. Et fol. 86. v. *Germgia* 1. *cum agno*. Vide *Gercis*.

¶ Germia, Eadem notione, Idem Codex fol. 22. v. *Winegarius .... solvit ad hostem multonem* 1. *ad tertium annum in herbatic. dimidiam Germiam*. Ibid. fol. 20. *Propter herbaticum Germia* 1.

GERMUNDUS, Navis species, *Germo*, nautis. Gaufredus Malaterra lib. 2. c. 8. *Nostri denique tantummodo Germundos & Galeas, Siciliensis vero cattos, & golafros, & dromundos, sed & diversæ fabricæ naves habebant*. Γέρμωνας, naves sic dictas memorat Anna Com. in Alexiade p. 91. Sed an eædem cum *Germundis*, non ausim definire. Vide Itinerarium Vincentii *le Blanc* ult. Edit. Paris. part. 2. pag. 117. Rabanus Maurus in Poemate ad Gerhoum alludens ad ejus nomen, videtur vocem *Gerbob*, sagittam priscis Teutonibus dictam, indicare, qua etiam, nostris, navis genus appellatum constat, uti in voce *Sagitta* docemus.

GERNARIA, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. c. 66. *Et eorum fimus stercorandis agris & arboribus ac vineis, & imbuendis Gernariis, & quibusdam vasibus & canistris*. Ubi vetus Gallicus Interpres: *Et estouper Greniers & autres plusieurs vaisseaux*. Unde videtur legisse *Granariis*.

¶ GERNARIUM, ut infra *Granarium*, Gall. *Grenier*. Charta Thomæ *Adam* in Chartulario S. Fromondi: *Tenemur reddere annuatim ... Priori & Conventui S. Fromondi* 14. *boissel. frumenti ad magnam mensuram Gernarii sui*.

¶ GERNATUS, Hians. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 569. *Et adveniente circa mediam noctem, idem testis evigilans vidit in camera, per ostium apertum & Gernatum, tantum lumen & claritatem, quod visum fuit ei, quod incenderetur tota domus*.

GERNOBADA, Gernobadatus. Vide *Graui*.

GEROCOMIUM, ex Græco, γηροκομεῖον, Locus ubi aluntur senes, in Vita S. Euphrosynæ Virg. n. 8. in Vitis Patrum. Glossæ MSS. *Gerotomium*, *vel Gerocomium*, *domus*, *in qua pauperes*, *ac propter senectutem infirmi homines curantur*. Anastasius in Gregorio II. PP. *Hic Gerocomium*, [MS. apud Murator. *Grocomium*] *quod post absidam S. Dei Genitricis ad Præsepe situm est*, *Monasterium instituit*, &c.

Gerontocomium, γεροντοκομεῖον, *Locus venerabilis*, *in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur*, [lib. 2 Capitul. c. 29. &] apud Julianum Antecess. Constit. 7. Ex eo hausit, quæ in hac voce habet Papias, [& Joan. de Janua, qui habet Geronte-

rontecomium. Gloss. Lat.Gall.Sangerm.*Gerontocomum*, *Hospital pour vieilles gens*.] Gregorius M.lib.12.Epist. 16. *Cognovimus lectos vel lectisternia in Gerontocomio, quod à quondam illic Isauro constructum est, deesse.* Atque sic accipienda vox *Jerocomium*, in Vita S. Euphrosynæ cap. 7. in Vitis Patrum, ubi perperam Rosweidus existimavit locum esse, ubi curabantur, qui ἱερὰν νόσον laborabant. *Diversorium senum* in Monasteriis agnoscit Petrus Diac. lib. de Miracul.S. Benedicti Casini patratis num. 29. Discrimen vero inter γηροκομεῖον, & γηροτροφεῖον, ponunt Grammatici, quod istud ampla, hoc minor ædes sit, in qua aluntur senes. Lexicon Gr. MS. Reg.Cod. 2062. Γηροκομεῖον, μέγα, γηροτροφεῖον, μικρόν. Sed videtur legendum γηροτροφεῖον. Hesychius. Γηροκόμος, γηροτρόφος. De Gerontocomiis, & Gerotrophiis Constantinopolitanis agimus in nostra Constantinopoli Christiana.

¶ GEROFALCO, Æsalon, Gall. *Gerfaut*, apud Rymerum to.2.pag. 1075.Vide *Gyrofalcones*.

GEROFANTES, pro ἱεροφάντης. Vide in *Chaldæi*.

GEROFUTILIS. Gloss. Gr.Lat. Ἀχρεῖος, *Inutilis, incommodus, Gerofutilis*. Editum habet tantum *futilis*; sed legendum, *Gerro, futilis*.

GEROLDINGA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70.

¶ GEROLUS, pro *Gerulus*, Qui gerit, apud Mabillonium Liturg. Gallic. pag. 316.

GERON, ex Gr. γέρων, Senex. [Jo. de Ianua: *Geron, Sacrum vel sanctum; unde hic Geron, tis, & hæc Gerunta, tæ, Senex vel Sacerdos: unde Geronteus & Geronticus, Senilis vel sacerdotalis*. Perperam confundit ἱερὸν, Sacrum, unde ἱερεὺς Sacerdos, & γέρων, Senex. Irrepsit eadem confusio in Glossar.Lat.Gall. Sangerman.] Domnizo lib 1.de Vita Mathild.cap. 2. de Presbytero:

... Forsan trahet hinc nos Domne Geronta.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 9. de Monachis:

Ter centum memini ter senos atque Gerontas.

Vide *Abbas*, *Senior Monasterii*.

¶ GERONTECOMIUM. Vide in *Gerocomium*.

GERONTICON, Liber, continens vitas Patrum, seu *Seniorum*, de quo ita Joannes Antiochenus, editus a Cotelerio Regio Linguæ Græcæ Professore, cap. 5. Ἠ πᾶσα Αἰγυπτιακὴ βίβλος ἡ τῶν ἁγίων γερόντων τῶν Σκητιωτῶν, Θηβαΐδος, καὶ Λιβύης τὰς ἱερὰς πολιτείας, καὶ ἀποφθέγματα τούτων κατὰ στοιχεῖον συνέχουσα. Hujus porro libri Latine editi à Rosweido, Græcum exemplar nactus idem vir doctissimus publicavit in tomo primo Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, quem præterea consule in Notis p.795.Charta Sisnandi Episcopi Iriensis æræ 952, apud Anton. *de Yepez* to.4. Chronici Ord.S. Benedicti. *Libros, unum Ordinarium, & unum Sacerdotalem, & unum Geronticum, tertium cum officio Passionis & Missæ ipsius Martyris, &c.* Charta Ordonii Regis Navarræ æræ 960. apud eumdem to.3.*Textum Evangeliorum, Librum Regularum, Gera & officium Synonymarum, Epistolarum, & alium laterculum.* Ubi puto legendum *Geronticum*. Alia Sisnandi Episcopi Iriensis seu Compostellani æræ 952.apud eumdem tom.4. *Libros ordinum Sacerdotalium, primo Jeroncion* (melius *Jerenticon*) 1. *tertium cum suo officio*. Alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. tom. 4. *Bibliotheca, Moralium, Dialogorum, Pastoralis, Ezechielem, Ethimologiarum, Sententiarum, Epistolarum, * ingeriarum, * geriæ*, [*Ingerarium, geriæ*, tom. 3.Concil. Hisp. pag. 181.] *Historia Ecclesiastica, Eptamaron*, Geronticon, *Expositio Trinitatis, & Colationum.*

GERONTOCOMIUM. Vide *Gerocomium*.

¶ GERONTUS, Senex, à Græco γέρων. *Geronta nutrix*, in Actis SS Junii tom.2.p.302.de B. Bardone.

GEROPREPES, ex Græco ἱεροπρεπής, Sacer, divinus. Miracula S.Remacli cap. 6. *Retulit se vidisse quemdam Geroprepem, vultum angelicum ac fulgidam speciem gerentem.* Lucianus Presb. de Inventione corporis S.Stephani: *Vidi virum senem, longum, Jeruprepem, hoc est, dignum Sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem.* [*Hieroprepes*, apud Mabillonium in Onomast. part. 2.sæc.3.Benedict.]

¶ GERPIRE. Vide *Guerpire*.

¶ GERRÆ, *Crates vimineæ, Athenienses cum Syracusas obsiderent, crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi Gerras clamitabant; unde factum est, ut Gerræ pro nugis & contemptu dicantur.* Ita Festus, à γέῤῥον, Scutum Persicum è vimine contextum. Vide Martinium & Carolum de Aquino in Lexicis suis.

GERRIA. Vide *Jarria*.

¶ GERRIRE, Gestire, Luxuriari. Gloss. Lat. Gr. Sangerman.MSS.*Gerio, Gestio*, σπυνιῶ.

GERSA, GERSARE. Joannes de Garlandia in Synonymis Chymicis: *Gersa, id est, cerusa.* Joan. de Janua: *Gersa, blatea, unde Garso, as, Ingerso, as, infuscare faciem, vel aliud Gersa.* Catholicon Armoricum: *Babouineff au visage. Gallice, Conchier le visage. Lat. Gersare, ingersare.* [Gloss.Lat.Gall.Sangerman.*Gersa, la boe ou fange des foulèès; Gersare, Torcher le visage.* Alibi: *Ingersare, Emboer, fouiller.*] Nostri *Gerse*, vermiculum vocant, qui vestes ac libros rodit. *Teredinem* Latini. Vide *Garsa*.

GERSA, Equorum morbus. Jordanus Rufus Calaber MS. de Medicaminibus equorum lib. 1. cap. ult. *Gersa est quædam mollis inflatio ad magnitudinem ovi, aut amplius, quæ tam interiori, quam exteriori parte nascitur in gavectis.*

GERSUMA, GERSOMA, ex Saxonico gærsuma, Sumptus, expensæ, præmium, compensatio, opes, thesaurus: hæc enim omnia id vocabuli sonat. Sed apud Forenses Anglicos ut plurimum usurpatum legimus pro *fine*, seu pecunia, data in pactionem, & rei emptæ vel conductæ compensationem. Unde in venditionum formulis, & locationum chartis, hæc aut similia verba pro more inserta: *Pro tot solidis, vel tot libris, in Gersumam solutis vel traditis.* Vetus Charta apud Somnerum in Tract. *de Gavelkind* pag. 177. *Et pro hac concessione dedit nobis prædictus Jordanus* 100.*sol.sterling de Gersume*. Charta Fundationis Abbat. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabular.Reg Ch. 379. *Liberas & quietas ab omnibus servitiis & consuetudinibus atque Gersumis, & aliis querelis, &c.* Monasticum Angl.tom. 2.pag 920. *Pro hac autem emptione dedi prædicto Radulpho unam marcam argenti in Ghersam, & singulis ejus fratribus* 12 *den.* Ubi legendum *Gersumam*. Idem Monasticum tom.3.pag.126. *Pro hac autem donatione ... dedit mihi dictus Dominus Gilbertus Cicestrensis Episcopus* 113.lib.6.*sol.* 8.*den.pro manibus in Gersumam*. Adde pag.226 Vitæ Abbatum S. Albani pag. 28. *Datis ab ipso eidem Abbati ... tribus marcis auri in Gersoma.* [Occurrit iterum apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 125. 178. 194. 225. 325. & *Madox* Formul. Anglic.pag.182.]

GERSUMA præterea pro delicti compensatione interdum capitur. Rastallus in verbo *Childwit*: *Gersumam capere de nativa vestra impregnata sine licentia vestra, quod dicitur Childwit.* Interdum pro quavis exactione Idem Monasticum Anglicanum tom.2. p. 973. *Absque renitentia cujuslibet consuetudinis sive servitii, seu alicujus Gersumæ, aut sæcularis exactionis.*

GERULA, Gestatorium instrumentum, quod ad dorsum gestatur, nos vulgo *Hottes* dicimus. In Chronico Windesemensi lib.2.cap.31. *Trabas atque Gerulas & similia fabricando.* Lib. 2. cap. 46. *Arenam & lapides ad structuram in Gerula comportando.* [Hofmanno Ge-

rula,

rula, Vas vini est aut cujuslibet humoris capax, unde, inquit, *Gerlat* hodie Burgundi vocant vasa ampla lactis aut aquæ gerula ex ligno facta. Isid. *Uri agrestes boves sunt in Germania, habentes cornua in tantum porrecta, ut regiis mensis insigni capacitate ex his Ger ulæ fiant.*] Alias *Gerula* dicitur nutrix. Joan. de Janua [Hanc à nutrice distinguit Hieronymus Epist. ad Lætam: *Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula, habeat modestam Gerulam, nutricium gravem.*]

GERULPHUS, λυκάνθρωπος, Gall. *Lou-garou*, Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. part. 1. *Vidimus enim frequenter in Anglia per lunationes homines in lupos mutari quod hominum genus Gerulphos Galli nominant, Angli vero Werewolf dicunt. Were enim Anglice virum sonat, wolf, lupum.* Sic *Lougarou*, dicitur quasi *Loupwarou*, lupus homo.

¶ GESA, GESARA, GESATÆ. Vide *Gessum*.

¶ GESDIUM, Isatis, glastum, Gal. *Guesde*. Polyptychus Fiscann. an. 1235. *In duabus Ecclesiis de valle Rodelis, percipit Abbas Fiscanensis annua in tribus vestis annualibus medietatem panum & oblationum in denariis, & quatuor partes decimarum bladorum, & Presbyteri quintam, & similiter de Gesdiis*, Vide *Guaisdium*.

¶ GESI, Fortes viri. Vide *Gessum*.

¶ GESINA, Puerperium, Gallis alias *Gesine*, ab antiquo verbo *Gesir*, Jacere. Tabul. S. Sergii Andeg. *Et promisit ut faceret concedere uxori suæ, cum à sua Gesina levaret.* Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Calix qui est de capella Gesinæ nostræ Dominæ*, Ibidem: *Pro imaginibus Dei & B. Virg. Matris suæ Mariæ à le Gesine.*

¶ GESMA, pro *Gesina*. Leges Norman. cap. 37. apud Ludewig, tom. 7. Reliqu. MSS. pag. 243. *Concessæ sunt autem dilationes, quæ manifeste necessitatis excusationem pretendunt, ut viduitates, exercitus, Gesme & hujusmodi.* Ibidem cap. 43. *Puerperii autem infirmitas, quæ Gesma vocatur, terminationem querelarum prorogat ac protendit.*

¶ GESSARA Vide *Cessum*.

GESSEL. Vide *Gisil*.

¶ GESSIÆ, *Divitiæ*, in Glossis Isid. In Excerptis additur *Gazæ*: pro quo mendose scriptum putant *Gessiæ*.

GESSUM, GÆSUM, Gallis veteribus Hasta. Gloss. Isidori: *Gessum, hasta, vel jaculum*, δόρυ. [apud Grævium, *Gesum, asta*, &c.] Servius: *Pilum proprie est hasta Romana, ut Gessa Gallorum, Sarissæ Macedonum.* S. Augustinus Locut. de Josue lib. 6. *Septuaginta Interpretes, qui posuerunt Gesen*, (Josue 8. 18.) *miror, si & in Græca lingua hastam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerunt, ea quippe dicuntur Gesa.* [Papias: *Gesa, gladius, Gessaris, lanceis.* Gloss. Sangerman. MS. *Gesara, lancea.*] Suidæ γαῖσα & γαισοὶ, est ὅπλον ... interpretatur. Alibi: γαῖσον, ... Hesychio, γαισὸς, est ... *Jaculum totum ex ferro.* Pollux lib. 7. ... Ita apud Pausaniam in Atticis legendum monent viri docti, ... Ubi perperam γαῖσον. Moscopolus: ... Porro bina gesa in manibus gestasse Gallos, scribunt Nonius, Virgilius, Ovidius, Claudianus. Will. Brito lib. 5. Philipp.

Clavam cum jaculo, venabula, Gesa, bipennem.

Matt. Paris an. 1256. *Cum jaculis ... Danisque securibus & Gesis .. hostiliter insequuntur.* Vide *Gisarma*. *Gesi* jaculum missile etiamnum à Vasconibus vocari, auctor est Oyenartus in Notitia Vascon. pag. 42. in Consuetud. Britan. art. 712. *Goutiere ou Gesse pour porter les eaux communes.*

GALLIGESUS, *Vir fortis. Gesa hasta Gallorum lingua.* Ita Glossæ MSS.

¶ GESATÆ, *Mercenarii milites*; *Gesi*, *Fortes viri*, apud Suffannæum in Vocabulario.

1. GESTA, Acta publica, in quæ referebantur donationes, aut quævis instrumenta. Gloss. Lat. Gr. *Gesta*, ..., χειρόθετα, ... Virgilius Tapsensis lib. 1. Contra Arium cap. 5. *Venerandi Principis sacra, quæ lecta est, Gestis indatur.* Papianus lib. Resp. tit. 24. *Gesta autem secundum locorum consuetudinem fieri placuit: nec interest, apud quem Defensorem fuerint celebrata*, &c. Occurrit non semel in Cod. Theod. & Justin.

GESTA MUNICIPALIA. S. Augustin. Epist. 228. *Legem .... qua concessum est eis, qui præcipiuntur ab aliqua Potestate judiciis exhiberi, ut ad Gesta Municipalia perducantur, atque illic interrogentur.* Adde Epist. seq. Vetus Charta apud Doubletum pagina 738. *Præsentem vero donationem nequaquam à curialium vilitate Gestis Municipalibus alligare curavimus.* Adde Gregor. M. lib. 2. Epist. 9. lib. 7. Ind. 2. Epist. 6. Ind. 2. Epist. 72. 86 l. 10. Epist. 12. lib. 12. Epist. 10. Vide *Allegare*.

GESTA EPISCOPALIA, quæ ab Episcopis conficiuntur, apud S. August. Epist. 90.

GESTA ECCLESIASTICA, *quæ in Ecclesia fiunt*, apud eumdem S. August. Epist. 75. 106. 110. lib. 2. Retract. c. 8.

GESTA PROCONSULARIA, apud eumd. S. Augustin. Epist. 172 255 lib. 1. contra Parmen. cap. 11. lib 3. contra Petilian. cap. 16. quæ *Proconsularia Archiva* dicuntur eidem, lib. 3. contra Crescon. cap. 62.

GESTA JUDICUM, apud eumdem S. August. lib. contra Parmen. cap. 12.

GESTA PRÆFECTORIA, apud eumd. S. August. Collat. 3. cap. 4.

2. GESTA, æ, Historia de rebus gestis. Versus Vitæ Caroli M. ab Eginhardo editæ subjecti, interdum præpositi, in Cod. Moissiacensi & Cæsareo:

Hanc prudens Gestam noris tu scribere, Lector,
Einhardum Magni magnificum Caroli.

Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. PP. p. 237. *Sermonum librum unum, Gestarum librum unum. Evangeliorum librum unum*, &c. Infra: *Historiarum librum unum*. Paulo supra: *Prophetarum librum 1. Gestarum rerum libros duos.* Vide formulam 12. ex Baluzianis, & Capitul. Caroli C. tit. 51. initio, & ibid ejusdem Baluzii Notas pag. 1285.

¶ GESTA, æ, Charta donationis. Privilegium Wifredi Comitis Barcinon to. 3. Concil Hisp. p. 165 *Hæc est Gesta, sive Charta, quæ fieri jussit Wifredus Comes de Alaudes S. Mariæ Monasterii Rivipullensis ad diem consecrationis S. Mariæ.* Ibid pag. 166. *Fastila Presbyter qui hanc Gestam vel donationem scripsit.*

3. GESTA, GESTUM, Flos, seu purgamentum recentis cerevisiæ, quo pistores panes leviores reddunt, Anglis *Gest*, Theutonicis *Ghest* & *Gbist*, est fæx. Matth. Paris an. 1202. *Ita quod pistores poterunt sic vendere, & in quolibet quarterio lucrari 3. denarios, exceptis brennio & 2. panibus ad furnarium, ... & in sale obolum, & in Cesta obolum, & in candela quadrantem*, &c. Fleta l. 2. c. 10. *Pistor lucrari poterit in quolibet quarterio frumenti .... unum obolum pro sale emendo, & unum obolum pro Gesto vel levano.* Nos etiam *Levain* appellamus.

¶ 4. GESTA, pro *Gistum*, ut puto. Charta Libertatum Bellimontis ex MS. Coislin. *Absolventes ... ab omni tallia, mortallia, angaria, peranagaria, Gesta*, &c. Vide *Gistum*.

¶ GESTABILIS, Qui facile geri seu portari potest. *Gestabile cœlum*, apud Cassiodorum lib. 1. Epist. 45. hoc est, parva machina cœlum repræsentans, Gall. *Globe celeste.*

GESTAMEN, Σκῆπτρον, in Gl Lat. Gr. Sceptrum.

GESTANTES, Patrini, qui baptizandos infantes bra-

brachiis *gestant*, & Sacerdoti baptizaturo offerunt. S. Augustinus lib. 4. contra Julianum: *Recole, quemadmodum in Ecclesia Christi baptismatis mysteria celebrentur, & invenies, quod abrenunciant & parvuli per ora Gestantium, sicut per ora Gestantium credunt.* Idem Epist. 23. *Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum Gestantur manibus, .. quam ab universa societate Sanctorum atque fidelium.* Adde Epist. 105. & Ep. 107. c. 8. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. c. 26. *Parvulorum qui per ætatem adhuc abrenuntiare diabolo, nec credere in Deum possunt, per corda & ora Gestantium salus ad impletur.* Vide *Tenere*.

¶ GESTARE, Continere, Gall. *Contenir*, *Porter*; ut cum de scripto dicimus: *Cet écrit porte, &c.* S. Eulogius de Concilio Cordub. to. 3. Concil. Hisp. p. 149. *Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum, quod aliud Gestans & aliud sonans, quasi à dissensu martyrali plebem compescere videbatur.*

¶ GESTARE CANTICUM, Canticum componere, offerre, vel canere. Nicetius Episc. de Psalmodiæ bono to. 3. Spicil. Acher. p. 7. *Si autem quæramus, quis omnium primus hoc genus invenerit, non invenimus alium nisi Moysen, qui Canticum Deo insigne Gestavit, quando percussa Ægypto decem plagis & Pharaone demerso, &c.*

GESTARI, Lectica, vel equo vehi. Vetus Interpres Moschinnis: Ὀχοῦμαι, *Gestorio*. Ἀπαντῆσαι, *Gestari*. Gloss. Lat. Gr. *Gestotur*, γυμνάζεται. *Gestor*, γυμνάσια. *Gesto*, γυμνάζομαι, *Gestatio*, γυμνασία. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passionum: *Palæstra exercere feci & Gestari, & maxime ante ... cibum: Gestari autem non solum pedibus, sed & cum caballo.* Cælius Aurelianus l. 2. Chron. c. 14. *Quo fiet ut priusquam cibum sumpserint ægrotantes, Gestatione sunt movendi, secundo etiam deambulatione.* Passim ibi, & apud cæteros Medicos. Vide Mercurialem l. 3. Artis gymnast. cap. 10. 11.

GESTARIUM, pro *Gestatorium*. Albertus Aquensis lib. 10. c. 5. *Milites Hugonis corpus extinctum Gestario impositum, in civitatem Nazoreth ... attulerunt.* Vita S. Bernardi inter ejus Opera to. 2. c. 1219. Edit. 1690. *Itaque Gestario inter duos equos composito, in eo collocatur.* Vet. membrana apud Ludewig. to. 8. p. 223. *Cum nec equo nec curru propter morbum vehementiorem vehi posset, à viris in Gestario ad hoc ipsum composita portabatur.*]

¶ GESTATIO, γυμνασία, i. *Exercitatio*, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vox antiquis haud ignota tum ad vectionem, exercitationis & valetudinis ergo, designandam, tum ad significandum locum ipsum ubi hujusce modi gestationes celebrabantur. Vide Fabri Thesaurum & supra *Gestari*.

GESTATORIUM, Lectica. Joan. de Janua: *Gestatorium, illud in quo aliquid portatur, ut feretrum.* Papias & Gloss. Lat. MS. Reg. *Gestatorium, Ferculum, vel Feretrum.* Julius Africanus l. 6. Hist. Apostol. *Quicunque alicujus rei cupit esse possessor, non magnopere Gestatorium, sed ipsum, quod gestatur, spectat.* [Utitur Suetonius in Claudio c. 37. *Solitus etiam in Gestatorio ludere.*]

Sed sæpe pro *feretro*, in quo Sanctorum jacent reliquiæ, usurpant Scriptores. Liber Miraculor. S. Adelardi Abb. Corbeiensis cap. 3. *Comes ad feretrum Sancti accessit, & sumpto manibus ... Gestatorio .... in Ecclesiam tulit.* Aigradus Monachus in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotomagensis n. 43. *Cum ... tetigisset pallium, quo tegebatur Gestatorium &c.* Adde Baldricum Dolens. in Hist. de Capite S. Valentini n. 6. Theodoricum in Hist. Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 20. Vitam S. Altmanni Episc. Pataviensis pag. 64. Ermenricum in Vita S. Soli cap. 7. &c.

¶ GESTICULARIUS, Gesticulator, qui gestibus mentem exponit. Ammian. Marcell. lib. 24. cap. 16. *Multum puerum oblatum sibi suscepit Gesticularium multa, quæ callebat, nutibus venustissimis explicantem. Gesticularia*, Gesticulans & saltatrix, apud Gellium l. 1. cap. 5.

GESTICULATIO, Habitus corporis. Alexander III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 6. c. 6. *Manifestum est, eum puberem esse, qui de Gesticulatione sui corporis talis est, ut jam procreare possit, licet ad metas legibus diffinitas non pervenerit.*

GESTIUM. Vide *Gistum*.

¶ GESTIUNCULA, *Minuta res*, in Glossis Isid. *A Gestione*, inquit Grævius, est *Gestiuncula*, ὑποκρίσιν. Cicero lib. 1. de Invent. *Negotiis autem quæ sunt attributa, partim sunt continentia cum ipso negotio, partim in negotii Gestione considerantur.*

¶ GESTOR, γυμναστής, i. *Præfectus pueris docendis*. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. An ex hoc loco Plinii non satis intellecto: *Delphinus Gestor collusorque puerorum? Gestor negotiorum*, idem qui *Agens*; Gall. *Agent*, *Procureur*, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 351. in Charta anni 1342. apud Ludewig. to. 5. p. 469. Instrum. concordiæ an. 1387. ex Chartular. Eduensi, Charta an. 1482. ex Archivo B. Mariæ de Bono-Nuncio Rotomag. Vide *Agentes*. Apud Plautum, *Gestores linguis*, Delatores, accusatores.

GESTORIUM, *Ferculum*, Ugutinni & Jo. de Janua: *Mets de viande*, in Gloss. Lat. Gall.

GESTORIUM, alia notione usurpat Hieronymus Monachus Camaldul. in Vita S. Romualdi n. 81. *Cum jam senex fuit, Gestorium debilitato corpori substravit, & capiti medicam paleam clementer indulsit.*

¶ GESTUM. Vide *Gistum*.

¶ GESTUS, Habitus, vestitus forma. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 55. *Attendendum fore judicamus, quod in omnibus Gestis nostris, sicut regale fastigium non modicum expescit, honeste & temperate nos habeamus.*

¶ GESUM, Hasta. Vide *Gessum*.

1. GETA, [pro *Conjecta*, Collecta, contributio.] Vide *Conjectare*.

¶ 2. GETA, *Gotthus*. Gloss. Isid. *Geti*, *Gotthi*, ibidem, infra. Papias: *Geta vel Getes i. Gotbus.* Vide Acta SS. Februarii tom. 2. pag. 611. & Sheringamium in Originibus Britannicis, ubi multis probat Gothos olim Getas dictos fuisse.

¶ GETABA. Chartularium S. Stephani de Vallibus cap. 1. *Datum die Jovis post Getabas, sexto* ° *Sevini anno Domini* 1264. Forte legendum *post Octabas sancti Sevini*. Vide *Octava*.

GETAGEGA...T, *Gothice loquitur*, in Glossis antiquis MSS. [Emendatius in Glossis Isid. *Getage*, *garrit*, *Gothice loquitur*. Papias: *Geta garrit*, *Gothice loquitur*. Post Grævium lubens scriberem *Getice*, *garrit*, pro *Getage garrit*: quod posterius tamen ferri potest, quasi ductum à *Geta* pro *Gotbus*.

GETIA, *Maleficiorum doctrina*. Glossæ antiq. Forte pro γοητεία, [vel forte à Geta mago celeberrimo, quem diu in Ægypto commoratum fuisse narrat Strabo lib. 7. Papias editus & MS. habet: *Getbia*, *maleficiorum doctriaa*; *Gbeticus*, *Tbracus*. Vide *Gitta*.]

¶ GETTUS, Laqueus accipitris. Vide *Jactus* 2.

¶ GETUS, Idem, ut conjecto, quod supra *Calcum*, i. e. Calcatio frumenti dum mensuratur; dicitur autem *Getus* seu *Jactus*, quia mensura quasi jacitur, seu agitatur vel percutitur ad calcandum in ea frumentum. Hist. Dalphin. tom. 1. pagina 96. *Anno Domini 1248... Odo Alamanni & Ugo de Grongiis dederunt Juvenete de Hospitali Clerico, sub annuo censu unius sextarii frumenti censualis ... quamdam vineam ... quod frumentum est solvendum ad mensuram legalem sine Getis. Item ... dictus D. Odo ... dedit ... sub annuo censu unius bemine frumenti solvendi ad mensuram legalem de Vivo sive Getis,*

tis, scilicet sicut solvendum est aliud frumentum superius nominatum ad mensuram legalem sine Getis. Vide *Jactus 3*.

¶ GEUMANTIA, Ars è terra vaticinandi, à Græco γῆ, Terra, & μαντεία, Varicinatio. Rolandinus Patavinus lib. 10. de factis in Marchia Tarvisina c. 11. *Et unus per puncta quædam unius artis, quam dicunt nescio quam Geumantiam dicere videbatur, quod Padua non poterat biis temporibus capi.* Idem l. 12. c. 2. *Nam Mercurius Deus sapientiæ ponitur & septima domus, sive in astrologis seu in Geumaticis*, (Geumanticis) *semper adversantibus assignatur*. Vide *Geomantia*.

GEUSIÆ, Genæ, unde Galli, *Jones*, Picardi *Jeues*. Marcellus Empir. cap. 12. p. 93 *Atque ita affectæ maxillæ ad sedandum dolorem dentium, & gingivarum, & Geusiarum adhibentur*.

¶ GEWFRE, Species monetæ apud Belgas. Charta anni 1294. apud Miræum tom. 2. pag. 879. *Sub annuo censu . . . denariorum Flandrensium monetæ quæ dicitur Gewere, &c.*

GEWERTESCHIN. Charta Friderici I. pro erectione Ducatus Austriæ an. 1156. apud Miræum l. 1. Donat. Belg. cap. 52. *Et pateat in terris suis omnibus tenere Judæas & usurarias publicos, quas vulgus vocat Gewertescbin, sine Imperii molestia & offensa*.

GEWINEDA, in Legibus Ethelredi Regis cap. 1. apud Brompton. *Et pax, quam Aldarmanus vel Præpositus Regis in quinque burgarum Gewineda dabit, emendetur 12. libris*. Ubi Somnerus rescribit *Gebinctba*: vox Anglo-Saxon ex thinc, causa, & stop, locus; ge autem præpositio est. Ita gethineta idem valet ac mallus, placitum.

GEWITNESSA, in Legibus Ethelredi Regis c. 3. apud Bromptonum, vox Saxonica *testimonium* significans.

¶ GEXTUM, Jus hospitii. Vide *Gistum*.

GHERSA. Vide *Gersuma*.

GHESCOT. Charta Ludovici Imper. pro Trajectensi Ecclesia, apud Wilhelmum Hedam pag. 228. 1. Edit. *Ut nec bannum, aut fredum, aut conjectum, quod ab ipsis Verscbat vocatur, contingere aut exactare præsumeret*. In Charta Zuenteboldi Regis pag. 244. ubi eadem verba recitantur, *Gbescot*, in alia vero Henrici Imp. pag. 258. *Ghescat*: in Charta denique Ottonis, *Gescot*. Ubi Buchelius annotat in MS. ad marginem scribi *Veerscbat*. Sed legendum procul dubio *Ghe-scbot*, contributio, ex *Gbe*, præpositiva verbalibus adjici solita, & *Scbat*, quod idem valet. Vide *Scot*.

¶ GHIARIA, Italis *Gbiara*, Glarea, locus arenosus. Gall. *Gravier*. Chron. Estense ann. 1302. apud Murator. tomo 15. col. 348. *Die VIII Martii combustus fuit Punzilnpus, qui prius vocabatur S. Armannus, in Ghiaria Padi de Ferraria de nocte per Inquisitionem FF. Prædicatorum*.

¶ GHIAZERINO, Species vestis militaris, Vide *Jazeran*.

¶ GHIBELLINI, GHIBILINI, Vide *Gibelini*.

GHILDHALLA, GHILLEOLA. Vide *Gildum*.

¶ GHIRLANDA, vox Italica, Corona, sertum, Gall. *Guirlande*. Chronic. Parmense ad an. 1303 apud Murator. to. 9. col. 847. *Domini de S. Vitale, & Domini de la Porta, & alii omnes tam banniti quam confinati de dicta parte Episcopi, cum Ghirlandis in capitibus redierunt Parmam sani & salvi, & absque aliqua rumore*. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 112.* *Et hæc corona erat candidissima & ornata fulgentibus & albissimis rosis, cujus Ghirlanda inferior deaurabat firmissimam virginis fidem*. Vide *Garlanda*.

¶ GIALLUS, Flavus, Teutonice *Gheel*, Gall. *Jaune*. Acta SS. Maii to. 6 pag. 175. de S. Jacobo Philippo: *In quo cophino super dicto corpore, super una veste mine alba tanquam nix, ego vidi multas violas coloris Giallí esse virides, quæ ab omnibus tunc præsentibus judicabantur esse de recenti ablata ab ejus planta*. Violæ vulgares luteæ non sunt, sed purpureæ. Hic intelligo violas serotinas seu flores Jovis, Gallis *Pensées*, inter quas extant luteæ.

GIALNISCO, Generosus, Neapolitanus equus, Sambuco in Gloss. ad Leges Hungaricas, *un Genest de Neaples, d'Espagne*.

¶ GIARA, Ital. vasis species. Epistola Bajuli Regis Majoric. ad Massilienses an. 1327. ex Archivo S. Victoris: *Fecit carricari 62. Giaras alquitrani & tria pondera de mostayla & duas sarrias de arobica, &c.*

¶ GIARDINARIUS, Hortulanus. Vide *Gardinum*.

¶ GIBASSERIUS, Marsupium, Gall. *Gibeciere*, à Græco κίββα, ut quidam volunt, Pera, sacculus, bursa apud Hesychium, vel κίβισις, quod idem est apud alios; vel tandem, ut vult Menagius, à *Gibiciaria*, à *Gibbus* derivata. Capitulum Gen. MS. S. Victoris Massil. an. 1506. *Nec portet . . . Gibasserios aut bursas apparentes supra vestem*.

¶ GIBBA, Gibbus, tuber, tumor. Galfridus Monachus in Vita S. Godrici, tom. 5 SS. Maii pagina 84. *Gibbam in capite reperiens stupebat*.

GIBBETUM, Patibulum. Vide *Gibetum*.

GIBBOROSUS, pro *Gibberosus*, quæ vox postrema habetur in l. 3. D. de Ædilit. Edict. & apud Firmicum lib. 8. Math. Glossæ antiquæ MSS. *Gibbi, Giporosi*. Leg. *Gibborosi*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Gibborosus, vel strumosus*: Hoferede, i. gibbosus, à *Gibbus* & *Gibber*, tumor. Unde versus:

In dorso Gibbus, in pectore Gibber habetur.

¶ GIBEITIT, *Cogat*, in Glossis MSS. ad calcem Collectionis Canonum, è Bibl. D. *Chauvelin* Custodis Sigillorum Regiorum.

GIBELINI, & GUELFI, Factiones binæ, quarum dissidiis diu Germania atque Italia conflagrarunt: prior à Sueviæ, altera à Welphis Bajoariæ in Alemannia Ducibus nomina mutuatæ. Nam cum Conradus Imp. *de Weibelingen* cognominatus in Chronico Laurishamensi pag. 7.. Imperii diadema adeptus an. 1139. Welphonem VI. Henrici II. Junioris Bavariæ Ducis fratrem, eodem Ducatu, quem in Leopoldum Austriæ Ducem transtulerat, privasset: Welpho, Rogerii Siciliæ Regis armis adjutus, in Conradum bellum movit: quod etsi non semel pactis identidem intervenientibus sedasum, dissidiorum semina diu inter utramque familiam fovit, quæ Italiam potissimum diu afflixere, ubi *Gibellinarum & Guelfarum* factionum nomina sæpe audita, dum summi Pontifices *Guelpham*, alii contrariam amplectuntur, ac urbes singulæ alterutri sese addicunt. A Conrado igitur *de Weibelingen, Gibellingi*, ac deinde *Gibellini*: à Welphone vero, familiæ Bavariæ Principe, *Guelphi* appellati sunt Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Frider. c. 2. *Duæ in Romano orbe apud Galliæ Germaniæve fines famosæ familiæ hactenus fuere. Una Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Altdorffio: altera Imperatores, altera magnos Duces producere solita. Istæ ut inter viros magnos, gloriæque avidas assolet fieri, frequenter sese invicem æmulantes, reipublicæ quietem multotiens perturbaverunt, &c.* Albertinus Mussatus in Ludovico Bavaro p. 5 *In duas partes secta Christianitas erat nostra, & paucos invenisse contingens fuerit per hanc præcipue nostram Italiam, quas una ex duabus aptio non inquinaverit, aut illa, quam aiunt, Gibalenga, vel Gelfa. Hæc enim à tempore Friderici II. vocabula duo inseparabilia germina, seu potius pestifera schismata pullularunt, atque invaluerunt, quæ semper tenuere Italiam inquietam*, [Chronicon Parmense ad annum 1307. apud Murator.

ratur.tom.9. col. 860. *Quidam vere de Guidonis & quidam de Beschettis & de Rangenibus, cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ, seu Ecclesiæ, sive Aygonorum antiquitus dictæ & vocatæ, sponsam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisulphis, seu Imperii, sive Gbibellinis, &c.*] Procul à vero absunt, qui secus scripsere de harum factionum nomine & origine, ut Bartholdus in tract. *de Gelfis & Gibellinis*, Ricordanus Malaspinus c. 104. Joan. Villaneus lib. 5. cap. 38. & Morigia de Religionib. p. 209. Sed de iis copiose egere Felix Osius ad Hist. Mussati p. 140. & seq. Hieron. *dalla Corte* l. 5. Hist. Veronensis, & alii passim.

GIBOLENGI, Iidem qui *Gibellini*, Albertino Mussato lib. 5. de Gest. Henrici VII. rub. 1. & alibi.

GIBELLINITAS, Gibellinorum factio. Anonymus de Rebus gestis Friderici II. Imp. an. 1258. *In Tuscia pars Gibellinorum, & civitas Senarum præcipue, quæ Gibellinitatis senescens in fide, tunc temporis semper erga Imperatorem... devota manebat.* Occurrit rursum p. 865.

GIBELLINÆ PELLES, [Pelles martium seu mustelarum, Gall. *Martes Zebellines.*] Vide in *Sabelum*.

¶ GIBERIA, pro *Gibeceria*, Marsupium, Gall. *Gibeciere*. Statuta Cisterc. an. 1456. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1621. *Abbatibus & personis regularibus Ordinis universi præcipitur, ne à cetero bireta seu birros rubeos, vel ad minimam rubedinem tendentes gestare præsumant, nec etiam Giberias seu capsellas.* Vide *Gibasserius*.

GIBETUM, ex Gall. *Gibet*, Furca patibularis: *Giubete*, Danti in Inf. cant. 13. Will. Britto l. 5. Philippid.

Vultibus erectis sursum tollente Gibeto
Digna Jovi fiunt oblatio, jure levati
A tellure procul, &c.

Matth. Paris an. 1239. *Ignominiose super machinam illam pœnalem, quæ Gibet appellatur, suspendio traditur.* Idem an. 1242. *Et inde usque ad illam pœnalem machinam, quæ vulgariter Gibetus dicitur, distractus, &c.* Et an. 1247. *Horribile patibulum, quod vulgus Gibbetum appellat.* Chron. Flandriæ c. 86. *Et le fest le Rey Philippe decoler à Paris sur un eschafaut, & feit le corps pendre au Gibet de Monfancon.* Vide Meursium in Γυβεττίζω. Alia notione vocem *Gibet* usurpat *Vacces* au Roman *de Rou* MS.

Endementiers que cil versa,
La lance chai & froissa,
Et il a le Gibet saissi,
Qui a sout destre bras pendi,

[Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Qui en son lit s'ala bouter,
Pour le meine desbarater,
En sa main porta un Gibet,
Qu'il ot empruntè d'un valet.

Et infra:

Preure le volt, mais cil li done
Tel cop du Gibet, qu'il l'estone.]

Sed & ab alterutra forte orta vox *Regiber* seu *Regimber*, pro recalcitrare, qui ad patibulum excutiuntur, illud pedibus propellunt. Le Roman *de Garin* MS.

En un estable ont menè le destrier,
Fronche & beuist, & Regiba des piez.

¶ GIBICERE, Aucupari, Gallis olim Gibecer, à voce *Gibier*, Præda venatica: quod ultimum derivant à *Cibarium*. Constitutiones Cluniac. MSS. ex Archivo S. Mariæ Deauratæ ann. 1301. *Precipimus districtius & districte, quod nullus Abbas nullusque Prior aut Monachus accipitres*, (accipitres) *falcones aut alias aves ad Gibicendum habeat aut teneat, nec canes ad venandum, his duntaxat exceptis, qui in aliquibus suis locis usum & usagium habeant venandi: quo casu canes eis permittimus ad venandum.* Ex his palam est Gibicere de aucupio proprie, non de qualibet indiscriminatim venatione esse intelligendum. Sic Poeta vetus apud Borellum:

Tant que un seul Chevalier vis,
Qui Gibeçoit d'un espervier,
El pre devant le Chevalier.

Vide *Gibestare*.

GIBOLENGI. Vide *Gibellini*.

¶ GIBOSTARE, ut *Gibicere*, Gall. *Giboyer*. Statuta Johannis Abb. Cluniac. *Nullus de Ordine nostro accipitres & falcones ad Gibostandum habeat.* De feris prædantibus verbum *Giboyer* jocose dixit *La Fontaine* in Fabulis:

Le Roy des animaux se mit un jour en tete
De Giboyer, &c.

¶ GIDOMALA. Papias MS. *Canamale, id est, Gidomala.* Vide *Canamella*.

¶ GIETIVUS, Qui vadimonium deseruit. Notitia Judicati an. 870. apud Perardum in Burgundicis p. 149. *Mallatus fuit ipse Hildebertus, & Sacramentum arramivit, unde Gietivos remansit.* Vide *Abjectire*.

¶ GIEZITA, Qui ut alter *Giezi* munera accipit, apud S. Bernardum lib. 4. de Consid. c. 6. n. 22.

GIFFARDUS, Herodius, falconis species, in Libro incerti Auctoris de Natura rerum.

¶ GIFFARE, Titulum seu signum apponere. Leges Ludovici Imp. apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 133. col. 2. *Nam si iterum contemtores existant, & per publicam auctoritatem domus vel casæ eorum Giffentur*; id est, signo quodam sequestri apprehendantur à Curia sive Fisco. Vide *Wisa*.

1. GIGA. Rigordus pag. 13. *Trahentes equi Gigas passim per campos, tam homines quam equi totius exercitus, conculcaverunt messes.* Sed ibi procul dubio legendum *bigas*.

2. GIGA, Italis *Gigue*, & *Gige*, nostris, est instrumentum musicum. Guiotus Pruvinensis in sua Biblia MS.

Cil Princo nous ont fait la figue,
En harpe, en viele, & en Gigue.

Le Lusidaire MS.

En estrumens cit sonner
Psalteres, harpes, & vieles,
Giges, & chifonies beles.

[La Bataille *de ses Arts* MS.

Madame musique as clochetes,
Et li clerc plain de chancenetes
Porteient Gigues & vieles,
Salterions & Fleuteles.]

Vide Menag. & Ferrar. in Origin. Gall. & Italie.

¶ GIGANS, pro *Gigas*, Gall. *Geant*, apud Mabillonium p. 456. Liturg. Gallic.

¶ GIGATOR, f. Ædituus, Gall. *Gagier*, vel Domesticus *gagio* seu mercede conductus. Chartam an. 1184. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 181. subscribunt inter alios plures, *Nantelmus Claviger, Chabertus Clericus, Petrus de Malumeriis, Arnulphus scriptor Episcopi & Gigator, qui hanc Cartam scripsit.*

GIGLIATI, Nummi, ut quidam volunt argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat. Itali enim lilium *Giglium* appellant, quorum sex *Florenum Rhodi* constituebant. Nonnulli tamen eum nummum à Fratre Roberto *de Juli* Magistro (Ordinis Hierosol.) appellationem sumpsisse arbitrantur, quod ab eo institutum putent, ut singuli *Gigliati* singulis fratribus secunda Quinquagesimæ feria distribuantur, quod quidem minime constat. Ita Statuta Ordinis S. Joannis Hierosolym. tit. 19. de Verbor. signif. §. 31. Ex quibus patet, *Gigliatas* in insula Rhodo etiam fuisse cognitos. Vide tit. 3. §. 14. Borghinus in Dissertatione de Moneta Florentina existimat, nescio

an vere, *Gigliatos*, appellatos nummos Regum Neapolitanorum ex gente Francica, quod in iis effictum eſſet ſcutum liliatum. Certe Caroli I. Regis Siciliæ aureum vidimus in Gazophylacio Regio, in cujus antica ſedet Rex ipſe dextra ſceptrum liliatum, ſiniſtra globum crucigerum tenens, cum hac inſcriptione: CAROLUS DEI GRATIA SICILIÆ REX. In poſtica ſcutum liliatum cum *Labello* effigitur, cum inſcriptione: DUCATUS APULIÆ PRINCIPATUS CAPUÆ. Hunc deſcripſit Antonius Rufius in Comitib. Provinciæ. Conſtat etiam in poſteriorum ex eadem gente Regum monetis expreſſa fuiſſe horum liliata inſignia, quæ ab eodem Rufio exhibentur. Neque, opinor, alii ſunt

GILLATI, de quibus Charta ann. 1338 Dominorum Canneti in Provincia: *Capias monetam per Curiam regiam ſtabilitam, videlicet monetam albam pro denariis 15 & nigram pro denar. 2. & ob. & Gillat. argenti pro denariis 22. & Turon. argenti Regis Franciæ pro ſolidis 2.* Et Charta pro matrimonio Ferrandi Majoricani cum Iſabella filia Guillelmi Principis Achaiæ, ſcripta Meſſanæ an. 1313. to. 8. Spicilegii p. 274. *Et tradere ex cauſa dotis prædictæ Parparos 4 . millium, computato Parparo pro Gillatis quatuor.* Alia Petri *d'Acigne* Militis Dom. Mayranicarum Seneſcalli Provinciæ ann. 1405. *Ducatorum 20. millia ad rationem Carlenorum, ſeu Gillatorum decem pro quolibet ducato.* Unde patet, *Gillatos* appellatos Caroli Regis Siciliæ aureos nummos. Vide *Tarenus*. Nec ſcio, an eadem ſit moneta cum *Gillatis*, quæ *Guillot* dicitur in Regeſto Parlamenti Pariſ. 12. Julii an. 1378. *Après que le Duc d'Anjou, & les nobles bourgeois & habitans du Maine ont baillé par declaration les cas particuliers, les Eveſque du Mans, Doyen & Chapitre illec & autres dirent, que la pluſpart des diſmes appartient aux nobles du pays, & non aux gens d'Egliſe. Dirent... que les Cures & gens d'Egliſe n'ont aucunes diſmes, au moins peu, comme dit eſt; & ſont les gens du pays de petite devotion, & vont à l'offrande tres envis une fois ou deux l'an, & quant ils yvont, n'offrent-il qu'un Guillot, dont les ſix ne vallent qu'un tournois, & ont exhibé à la Cour la monnoie que les gens du pays offrent.* Sed hæc moneta longe minoris videtur fuiſſe pretii.

¶ GILIATI, Eadem notione. Supplicatio an. 1328. ex Archivo S. Victoris Maſſil. *Quidam extitit condemnatus Giliatorum argenti ſexaginta pro uncia computatis.*

GIGNADIUS. Joann. Sariſberienſis l. 1. Policrat. c. 8. *Hinc mimi, ſalii, vel ſaliares, balatrones, & Emiliani, gladiatores, palæſtritæ, Gignadii, præſtigiatores, &c.* Idem l. 3. Metalogici c. 10. *Ad occultationem vero propoſiti, imo ut uterque Gignadiorum voti compos facilius ſit idiotiſmus, & orthonoiſmus, perutilis eſt.*

GIGNARUS, *id eſt*, *delirus*. Ita Gloſſ. Arabico-Lat. ubi *Ignarus* reponunt viri docti.

GIGNASIA, GIGNASIUM, pro *Gymnaſia*, & *Gymnaſium*. Ugutio: *A gignos, hæc gignia, i. exercitium, quod fiebat in Gignaſio, & hæc Gignaſia.... Locus ſtudii Gignaſium, & quandoque ipſum ſtudium. Gignaſiarches, Gignoſiſta i. doctor.* Similia habet Willelmus Brito in Vocabul. MS. Gregorius PP apud Matth. Paris anno 1239. de Friderico II. *Gignaſia animas avertentia conſtruit.* Joan. Brompton: *In cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat Gignaſium.* Alibi: *Ad Gignaſium Lanfranci cum magna ſociorum & equorum pompa pervenerat.* Ubi *Giggnaſium* idem valet ac *Monaſterium*. Vide *Gymnaſium*. Occurrit præterea in Chron. Windeſem. lib. 2. cap. 41. 54.

GINGNASIUM. Knygthon: *Et ibi habuerunt Gingnaſium malignorum dogmatum & opinionum.* Infra: *Ac ſi eſſent de uno Gingnaſio educati.*

¶ GIGNENTIA, Generatio. Epiſtola Thegani Antiſtitis circa an. 830. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 84. *De divina natura ac de eſſentia, de æterna Gignentia Dei Patris, de æterna nativitate Filii Dei, de æterna proceſſione Spiritus Sancti, &c.* Vide *Naſcentia*.

¶ GIGNIA, GIGNOSISTA. Vide *Gignaſia*.

GILBOGUS, quid ſit, docent Statuta Synodalia Epiſcopi Sodorenſis in inſula Manniæ ann. 1229. *Et ſi pauper fuerit, & nullum mortuarium perſolverit, accipiantur veſtes ſicuti ſunt, & quintus quiſque denarius ex liberis & de Gilbogus in bonis poſſeſſio ad mortuarii valorem ſe extendentibus mortuarium Eccleſiæ perſolvatur.* Mox: *Et ſi quæratur quid ſit Gilbogus, dicendum eſt, quod Gilbogus eſt quis, ſi unius tantum noctis ætatis extiterit, & ad habendum bona ordinatus, aut in bonis poſſeſſus exiſtat, ſi, ut dictum eſt, obierit. Eccleſia tunc ſuum debitum obtinebit.*

¶ GILBOSUS, pro *Gibboſus*, habetur in Capitulis General. MSS. S. Victoris Maſſil. *Surdus: monoculus, deformis, aliter Gilboſus, &c.*

¶ GILDA, GILDARE, &c. Vide mox in *Gildum*.

GILDUM, GELDUM, ex Saxonico gild, Solutio, præſtatio, vectigal, tributum. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 2. *Terras quietas ab omni Gilde & ab omni opere. Gilde* cap. 81. Charta Edredi Regis apud Ingulfum: *Et volo, quod dicti Monachi ſint quieti & ſoluti ab omni ſcotto, Geldo, auxiliis Vicecomitum, hidagio, &c.* Habetur eadem fere formula non ſemel in Chartis Anglicis in Monaſtico Anglic. tom. 1. pagina 52. 211. 379. tom. 2. pagina 161. 162. 163. [Formul. Anglic. *Madox* pagina 38.] Sed & obtinuit ea vox hac notione in Francia noſtra. Bulla Urbani III. PP. an. 1186. pro Eccl. Barbellenſi in Tabular. ejuſd. Abbatiæ: *Prohibemus, ne quiſquam hominum, vos aut Monaſterium veſtrum murdrit, aſſiſis, placitis, querelis, ſcutagiis, Geldis, paſſagiis, paagiis... audeat infeſtare.*

GELDUM etiam ſæpe ſumitur pro mulcta judiciaria, compenſatione delicti, & pretio rei. Capitulare 3. an. 813. c. 23. *Quidquid involavit, novem Geldos componere faciat.* Cap. 25. *Quicquid in amore in alterum furatum habent, in duos Geldos componere faciat.* Atque inde *Wergeldum*, dicitur quaſi valor ſeu pretium viri: *Orſgild*, pecoris pretium: *Angild*, ſimplex rei valor: *Thwigild*, duplex: *Trigild*, triplex: *Octegild*, octuplex: *Novigild*, novemplex. Sunt & voces aliæ complures, quibus in fine additur vox *Geldum*, quæ ſpecies quaſdam penſitationum deſignat: verbi gratia *Danegeldum*, *Vodegeldum*, *Senegeldum*, *Hornegeldum*, *Sotgeldum*, *Penigeldum*, & aliæ id genus, de quibus ſigillatim ſuis locis agimus.

GELDUM REGIS, Tributum vectigal, quod Regi exſolvitur: vel, ut cenſet Spelmannus, tributum, quod *Danegeldum* vocabant, de quo ſupra. Liber Rameſ. ſect. 293. *Gelda autem Regis communia, quæ per omnem Comitatum currunt, ſolus Ebronius, &c.* Monaſt. Angl. to. 1. p. 378. *Excepto Geldo Regis, libera & quieta condonavit. Gelda ad coronam Regis pertinentia*, tom. 2. pag. 883. De Geldis regiis, intelligendus Liber Domeſdei. *In burgo de Warvic habet Rex in dominio ſuo 113. domus, & Barones Regis habent 112. de quibus omnibus Rex habet Geldum ſuum.* Henricus Huntindonenſis p. 378. & Matth. Paris pagina 37. de Rege Guilliel. Rufo: *Vicinos werra, ſuos exercitibus frequentiſſimis & Geldis continuis vexavat.* Idem p. 380. *Hoc anno pro neceſſitate Regis Geldis creberrimis & exactionibus variis Eccleſia compreſſa eſt.* Adde Monaſtic. Anglic. to. 2. p. 118.

GELDARE, ex Saxonic. gildan, Solvere, præſtare, præbere, vel geldum exſolvere. Domeſdei in Hantonienſi pago: *Hugo de Port tenet Cerdeford, & Willielmus de eo. Duo liberi homines in alodium tenuerunt pro 2. maneriis de Rege Edwardo. Tunc & modo Geldabat pro 5. hidis.* Infra: *Tunc & modo Geldabat pro 2. virgatis & dimidia.*

Paſ-

Passim. Vide to.3. Monastici Anglici ex eodem Domesdei p.181.& seqq.

Gildare, in Legib. Adelstani Regis §. 5. *Et si furetur postmodum, wera sua Gildet eum, vel reddat similiter incarceratum.* i. solvat pro eo *weram*, seu foris factum emendet. [*Madox* p.73. Formul. Angl. *Willelmus vero juravit Monachis, quod eis fidelis esset, & quod pro dimidia hida ulterius Gildaret, cujus hildum antea injuste retinuerat.*]

Geldabiles Terræ, Geldo obnoxiæ, seu *geldi* pensitationi, to. 2. Monast. Anglic. p. 809. *Geldabiles ad Wapentachium*, semel ac iterum, id est, quæ *geldum* exsolvere tenentur, quo tempore tenetur *Wapentachium*. Ita passim in Domesdei, & alibi in eodem Monastico to.3.p.154. 181.&c.

Gilda, Fraternitas, sodalitium, contubernium, curia, collegium, ex Saxon. gild, vel *Gildum*, solutio, præstatio, quod qui ejusmodi sodalitia & confraternitates ineunt, pecuniam ad communes usus conferant & exsolvant. Capitula Carlomanni Regis tit.2.c 14. *Volumus, ut Presbyteri & ministri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo Geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerint.* Epistola Trajectensis Ecclesiæ, edita à Tengnagelio, de Tanchelino seductore quodam: *Fraternitatem quandam, quam Gilda vulgo appellant, instituerat, in qua 12. viros in figura 12. Apostolorum, & unam tantum feminam in figura B. Mariæ constituit.* Sanctus Anselmus lib. 2. Epist. 7. *De Domno Henrico, qui Camerarius fuit, audio, quia in multis inordinate se agit, & maxime in bibendo: ita ut in Gildis cum ebriosis bibat, & cum eis inebrietur.* Infra: *Ex Dei & Sanctorum ejus, & nostra auctoritate prohibeo, ne, postquam hanc nostram prohibitionem cognoveris, amplius in Gilda aut in conventu eorum, qui ad inebriandum solum conveniunt, bibere audeat.* Charta Guillelmi Comitis Flandriæ an. 1127. pro Confirmatione Consuetudinis villæ S Audomari: *Omnes, qui Gildam illorum habent & ad illam pertinent, & infra cingulum villæ suæ manent, liberos omnes à theloneo facio, &c.* Infra: *Et quiquid in eo habere debeo, ad restaurationem damnorum, & Gildæ suæ sustentamentum constituo. Communia vel Gilda*, in Regiam Majestatem libro 2. cap. 12. §. 17. *Gilda mercatorum*, in Tabulario Fiscanensi fol. 15. *Gilda mercatoria*, in Statutis Willelmi Regis Scot. cap. 35. & in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 99. *Gildæ generales, particulares, &c.* passim in Statutis *Gildæ Scoticæ*. Charta Henrici I. Regis Angliæ, in Regesto Normannico sign. P. in Camera Comput. Paris. *Sciatis, nos concessisse Willelmo Canuto & Otberto filio Huardi, & sociis Cordewanariis & Corvesariis Rotomag. ut habeant Gildam suam ita bene & honorifice & plenarie de ministerio suo, sicut eam habuerunt, &c.* Vide Monast. Angl. to.1.p.277.tom.2. p. 81. & quæ de hac voce commentatur Willelmus Dugdalus in Antiquit. Warvic. p. 119. 122. sed & vocem *Gelde* hac fere notione usurpat *Vaçces en son Roman du Rou* MS.

Ses barons apela, fet fist tous arester,
Detriès nos, voi ne sai que les gens haster,
Ne fai se par bataille nos veulent destorber,
Nostre Gelde & nous homes faites avant aler,
Et la proie cachier, & les somiers mener.

Alibi:

Chevaliers & borjois, & archiers, & Geldon.

Gildia, Idem quod *Gilda*. Tabularium S. Albini Andeg. *Si duxerit Dominus Monsterolii* (vadens ad exercitum) *secum milites suos & Gildiæ, homines Monachorum custodient castrum.*

Gildales, Societates. Synodus Wigorniensis an. 1240. cap. 38. de Clericis: *Ne intersint ludis inhonestis, nec sustineant ludos fieri de Rege & Regina, nec arietes levari, nec palæstras publicas fieri, nec Gildales inhonestas, & præcipue mercatorum peregrinorum, &c.*

Gildagium. Charta Alfonsi Comitis Pictav. anno 1209 *Super saisina vel possessione albergamenti, quod vulgariter nuncupatur Capella Bertraudi, & pariter super saisina Gildagii de Pertigniaco, &c.*

Gulda, ex Theutonico *Gulde*, quod idem sonat ac *Gilda*. Statuta Communiæ Mechliniensis MSS. *Nulla confraternitas, neque Gulda, neque aliquod singulare signum de ipsis, nisi sola communitatis confraternitas in Machlinia esse poterit, vel debebit.*

¶ Gylda, Eodem intellectu. *Consulibus, opidanis, burgensibus, universitati & Gyldis opidi nostri Wytstoek.* Sic in Schedis lego: sed unde excerptum sit, non memini.

Guldagium, pro *Gildagium*, to.2.Monast.Angl.p.833.

Geldonia, Gildonia. Eadem notione. Papias: *Geldonia, adunatio.* Capitulare ann. 779. cap. 16. Capit. lib. 5. c. 200. & Addit. 4. cap. 134. *De Sacramentis pro Gildonia invicem conjurantibus, ut nemo facere præsumat.* Paulo aliter Lex Longob. lib. 1. tit. 17. §. 6. *De sacramentis per Gildoniam ad invicem conjurandis, &c.* Hincmarus Rem. in Capitulis ad Presbyteros parochiæ suæ cap. 16. *De collectis, quas Geldonias, vel Confratrias vulgo vocant, &c*

¶ Guildionia, Eadem significatione, apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 95.

Gildscyra, Sodalitium. Concilium Londoniense c. 12. post Concilium Grateleanum ann. 928. *Et diximus etiam omnibus illis, qui in nostram Gildscyram vadium dederunt, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem, & companagium pro anima ejus, &c.*

Congildones, Contubernales, contribules, ejusdem gildæ socii, in loco laudato ex Concilio Londoniensi. Leges Inæ Regis c. 23. *Si quis alienigena vel ignotus sine via vadat in nemus, ut nec ore clamet, nec coram sonet, pro fure sit occisus: & solvatur ipsius occisi Congildonibus vel Domino suo.* Leges Henrici I Regis Angl. c. 75. *Si tunc cognationem maternam habeat, reddat ipsam tertiam partem were, tertiam Congildones, pro tertia fugiat.* Occurrit ibi semel ac iterum, eademque habentur in Legibus Aluredi c.34. Ubi etiam

Gildonea, pro *Congildones*, qui *Confratres gildæ* dicuntur in Curia 4 Burgor. Scoticor. cap. 1. §. 5. & in Statutis Gildæ Scoticæ: *Fratres Gildæ*, ibidem & in Itinerario Camerarii Scotici cap. 21. §. 4 *Guldebroeder*, Theutonibus. Hermannus *de Lerbeke* in Chron. Comit. Schawenburg. pag. 42. *Decem magistros Gildonum seu unionum patibulis suspendebant.* Utitur antea semel ac iterum. [V. *Fratres de Gilda.*]

Congilda, Eadem notione. Leges convivii Erici Rigstadiensis: *Quod si quis Congilda ad confratrem suum lædendum in domum convivii securim aut gladium, sive aliquod telum portaverit, &c* Occurrit ibidem pluries.

¶ Gildecani *ad Gildam regendam* meminere Wenceslaus & Joanna Duces Brabantiæ an. 1373. in Privilegiis Lovaniensium, apud Miræum tom. 2. pagina 1025. ubi multa de Gildis earumque Decanis & Fratribus, ut & pag. 1027. 1250. &c.

Ghildhalla, Guihala, Guilhaula, Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *Halla*. Vox composita, ex *ghilde*, collegium, fraternitas, societas, & *hall*, domus, quasi domus confraternitatum. Vetus Gloss. Saxon. *Fritghgildum*, Ildhall: legendum gildhall. Charta Theodorici Comitis Flandr. in Hist. Guinensi p. 202. 203. *Terram, in qua Ghildhalla cum scoppis & appendititis suis tam ligneis quam lapideis apud S. Audomarum in foro sita est ... Et ad omnem mercaturam tam in appenditiis, quam in Ghildhalla exercendam tradidi.* In alia anno 1151. scribitur *Ghildsalla*. Scribit Spelmannus Londini etiamnum *Gildhallam Teutonicorum* appel-

appellari Hanseaticarum urbium mercatoribus addictam ædem. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Eccl. Anglic.to.3.p.484.485.& Gloss. Watsii in *Hustingus*.

Guilhaula, Tabul. Fiscanense ann. 1260. fol. 51. *Et quod bolengarii, qui sunt homines mei, nullam aliam quitantiam habeno in Guilhaulla, vel in mercato de Argentiis*,

Guihala, Eadem notione. Charta Willelmi Comit. Pontivi ann. 1210. in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap. 6. *Contuli in perpetuum in eleemosynam Canonicis S. Mauritii de Chablais 13. libras Paris. ad Guibalam meam in Abbatis villa, quisquis eam tenuerit, annuatim recipiendos in nundinis Trecarum*, &c.

¶ Guihalda. *Personaliter compareant in Guibalda civitatis*, apud Rymerum to.11.p.529.semel & iterum.

Ghilleola. Lambertus Ardensis pag. 115. *Dum in Ardea forum causarum, & mercatorum Ghilleolam nuper ædificasset, & plumbeo tabellatu contexisset*, &c. Ubi forte legendum *Ghildhalam*,

¶ GILIO, Germanus Mabill to. 3. Annal. Bened, p. 600. ex Instrum. an. 969. *Teuzo & Balde atque Azo Giliones fratres, filii quendam bruti bonæ memoriæ Silvestro bonæ memoriæ Presbytero & Monacho, atque coangelico Abbati de venerabili monasterio SS. Cosmæ & Damiani, quod nuncupatur Mica aurea, donant Ecclesiam Dei Genitricis Mariæ*, &c. Vide *Glinglio* in *Gurgo*.

¶ GILIUM, Lilium, Ital. *Giglio*. Chronicon Estense apud Murator. to. 15. col. 349. *Omnes palefreni coperti scarlato, & per totum arma Giliorum auri & aquilarum albarum argenti*.

GILLATI, Giliati. Vide *Cigliati*,

GILLO, Gelo, Gellus, Guillo, Lagena, vas vinarium. Papias: *Gelonis, Baucalis, vas*. Hinc emendandum Glossarium Græc. Lat. Πεδίκολον, *Aquale, Gelle*. Perperam enim editum *Aqualegelle*. Codex MS. S. Germani Paris. ibi præfert *Aquale, Gella*.

Gilo, Eadem notione. Epigrammata vetera Pithœana lib. 4. p. 159.

Gilo vomit gelidum vastis singultibus amnem,
Vis aliena cui frigoris addit opem.
Nam tepidum laticem curavit claudere testa,
Ut mensa indigenis unda nivescat aquis.

Gillo, *Vas fictile*, in Glossar. Camberonensi MS. Gloss. vetus: *Gillo*, βαυκάλιον. Gloss. Ælfrici: *Gille, Wagel*. Ugutio: *Gillo, & Gello, dicitur rusticus, inepmi: alter, Bancalis, vel Bacalaus*. Aristophani ἐν εἰρήνῃ, & ejus Scholiastæ, pagina 660. γύλιος dicitur ἀγγεῖον στρατιωτικὸν, εἰς ὃ τὰς τροφὰς ἄγοντες οἱ στρατιῶται, Hebræis *Gulla*, est vas rotundum instar phialæ aut crateris, unde *Gallonem* deducit Guicbartus. Cassianus lib. 4. Instit. c. 16. *Si quis Gillonem fictilem, quem Baucalem nuncupant, casu aliquo fregerit*.

Gello. Ruffinus l.3.de Vitis Patrum c. 14. *Gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat*, &c. Infra:

Gellunculus, Eadem notione.

Gellus, Glossæ MSS. ad disticha Magistri Cornuti: *Batus, ti, Gellus, biebez vel vaisses, vel livres*.

Guillo, apud Paulum Diacon. Emeritensem lib.de Vita & miraculis Patrum Emeritensium, in S. Renovato: *Surripiens vascula vinaria, quæ mutato nomine Guillones, aut Flascones appellant*.

De vocis γιλλώ apud Græcos recentiores notione, erudite ac copiose suo more J. Bapt. Cotelerius to. 1. Monumentor. Ecclesiæ Græc. p. 744. egit.

¶ GILLOMICHAEL, *id est, Puer Michaelis*, in Translatione S. Cuthberti c. 22. in Actis SS. Benedict. sæc.4.part.2.p.291.

GILLONARIUS, Officium palatinum apud Wisigothos, idem videtur qui apud nos *Buticularius*. Lex Wisigoth. libro 2. tit.4.§ 4. *Ut non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, Stabulariorum, Gillonariorum, Argentariorum, Coquorum quoque præpositi*. Neque hoc loco P. Pantini conjecturam probo, qui *Gillonarios* puerorum fuisse præfectos contendit, quod, ut ait, apud Wisigothos *gielen* sit lascivire, quod proprium est ejus ætatis: unde *Giel*, lascivus.

GILTWITE, vox Saxonica, *Emenda pro transgressione*, Bromptono: ex pite, mulcta, & gilt, reatus, peccatum. Vide *Gyltwite*.

GIMARESTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ GIMBOSUS, pro *Gibbosus*, to. 2. SS. Junii p. 380,

¶ GIMBUS, pro *Gibbus*, in Onomastico ad calcem tomi 3. SS. Junii.

¶ GIMECTA, pro *Guvetta*. Vide in *Guvue*.

GIMEL. Smaragdus in Grammatica MS. *El, ut Mel, Fel, Gimel*: ubi Glossa superlinearis, *i. plenitudo*.

¶ GIMETTA, pro *Guvetta*. Vide in *Guvue*.

GIMNAREMUS, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4 ubi vetus Interpres Gallicus legit *Gunvaresco*.

¶ GIMNASIUM. Vide *Gymnasium*

¶ GIMNOLOGIZARE. Vide *Gymnologizare*.

GIMUS, pro *Guvus*: vide in hac voce.

GINA. Vide *Guva*.

¶ GINDON, Species panni. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. *Unum casulam de purpura, fleratam de Gindone rubeo*. Sed puto legendum *Siadone*, & *folratam*. Vide *Sindon*.

¶ GINECIARII, Ginetium. Vide *Gynaceum*.

¶ GINESTUS, pro Genista, Gallice *Genest*. *Ginestos cum fulgeria*, apud Baluz. Hist. Tutel col. 436.

¶ GINGIBRETUM, Gallis *Gingembre*, Zingiberi, in præcepto Philippi Pulcri Franc. Reg. an. 1304. Vide *Gingimber*.

GINGILIPHUS. Fragmentum Petronii: *Ceteri convivæ circa labrum manibus nexis currebant, & Gingiliphō ingenti clamore exsonabant*. [Legendum *Gingilismo* à γιγγλισμός, quod Hesychio est, Titillatio manuum risum ingentem & clamorem acutum excutiens.]

¶ GINGIMBER, ut *Gingibretum*, tom. 2 Histor, Dalphin. p. 305. & in Præcepto Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1304.

¶ GINGINA, Johanni de Janua & Glossatori L. Gall. Sanger. pro *Gingiva*, ut habet Celsus, Gallice *Gencive*.

GINGIVUS. Constantinus African. l. de Gradibus, de Pipere: *Cujus fructus sunt ficus siliqua faseoli, & dicuntur Piper longum; cujus cōcavitas parvis granis sicut milium impletur: quæ cum tempus maturandi fecerint, fiunt in eis quasi Gingivi pleni semiibus, quæ dicuntur Piper*.

GINGLA, Παρωτίς, in Glossis Græco-Latinis.

GINGNASIUM. Vide *Gignasium*.

¶ GINGRIBA, εἶδος φωνῆς σάλπιγγος, Species sonitus tubæ, in Glossis Lat. Græc. MSS Sangerman, Legendum *Gingrina*. Festus: *Gingrire, Anserum vocis proprium est; unde genus quoddam tibiarum exiguarum Gingrinæ*. Hæ fiebant ex arundine quadam Siciliensi & *breviores licet, subtilioribus tamen modis insonabant*, ut habetur apud Solinum capite 5. de Sicilia.

¶ GINGRITUS, Clangor anserum, apud Arnob, lib. 6. Vide *Gingriba*.

¶ Gingrum, Eadem notione, Gloss. Lat. Græc. Sangerm MSS. *Gingrum*, φωνὴ χηνός.

¶ GINGULA, οὖλα τῶν ὀδόντων, *Gingivæ*. Supplem, Antiquarii. Vide *Gengibiæ*.

¶ GINIA. Vide *Guva*.

¶ GINICIUM. Vide *Ginæceum*.

¶ GINOCHIUM, Geoiculum, Gall. *Genou*, Ital. *Ginocchio*. Miracula B. Henrici Baucenensis, to. 3. Junii p. 376. *Joannes... gustosus in Ginochiis & in anchis*, &c.

GI-

GINOVAGIUM. Vid *Guionagium* post *Guida*.

¶ GINPLA, Peplum, Gall. *Guimpe*. Computus anni 1208. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2 de Feudorum usu p. 201. *Pro* 15. *Ginplis ad opus dominarum, &c.* 63. *sol.*

¶ GIOIA, Ital. Gaudium, Gallice *Joie*, in Actis S. Franciscæ Rom. to. 2 SS. Martii pag. 133.*

¶ GIORSUM. Vide *Gorsum*.

GIOSTRA, Monomachia ludicra: vox Italica, nostris *Jouste*: τζεστρία, Nicephoro Gregoræ l. 10. & Cantacuzeno. Historia Cortusiorum lib. 5. c. 7. *Fuerunt etiam hastiludia, Giostræ, torneria, & omnia solatia cogitata.* Utitur rursum lib. 10. c 9. [Chronicon Danduli apud Murator. to. 12. col. 516. *Certamina equestria, quæ Giostras appellant, sunt celebrata.*] Vide Dissertat. 6. ad Joinvillam, & Salmasium ad Hist. Aug.

GIPO, *Porpoent*, Gallice & Britannice, in Catholico Armorico. Expressit nostrum *Jupon*. [Proclamatio Consilii Massil. MS. 13. circiter sæculi inter Schedas D. *le Fournier*: *Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, jaquetum, Giponem, quando desuper portabitur, vestis illa superior sit & esse debeat longitudinis usque genu, nisi sit marinarius navigando, cursor leno, vel latro, aut alius brevis conditionis, quæ vestis superior sit in rotunditate sex palmorum ad minus.* Deinde prohibetur, ne *Magistri Giponum*, aliive sartores aliter vestes concinnent, quam hic statuitur. Quod si quis contraierit rogabitur Episcopus, ut excommunicatione coerceat delinquentem. Ea tum erat Massiliensium sollicitudo, ne quid parum decens esset ac modestum in vestibus. De eadem re audiendi Patres Concilii Aptensis ann. 1365. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 334. *Item* (inquiunt) *cum nostri domicelli seu scutiferi, qui ex nobis aliquid tenent in numero excessivo ultra quam eis esset expediens, calamistrati incedant ut feminæ, & cum vestibus seu diploidibus, hoc est, Gipponis tam brevibus, ut femoralia & signa posteriora eis appareant .... duximus auctoritate præsentis Concilii providendum, ut nostrum quilibet vestes suis domicellis seu scutiferis, quos tenebit, fieri faciat longitudinis competentis, sic quod saltem subtus genu quatuor digitos protendantur, quarum manicæ nodum attingant brachii, &c.* Plura etiam statuunt Cistercienses de Gipponibus Monachor. apud eumdem Martenium laudati tomi col. 1577. 1580. 1585. & 1590. Solis nunc mulieribus apud Gallos nota est vox *Jupon*, qua crocotulam intelligunt seu tunicullam interiorem. Vide *Jupa*.

¶ GIPORSUS. Vide *Gibborosus*.

¶ GIPPALICANA, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ GIPPERIUS, pro *Gypsarius*, Gallice *Platrier*, in Charta Massil. an. 1432.

¶ GIPPONUS, ut supra *Gipo*, Gall. *Jupon*. Habetur apud Rymerum to. 7. p. 356.

1. GIPPUS, pro *Gibbus*. Althelmus de Laude virginum cap. 27.

Idcirco gelida constrictum morte camelum
Perdebat Gippum, quod vascula ferre pepercit.

¶ 2. GIPPUS. Papias MS. Bituric. *Cleptes, Fur, Græce, vel Gippus, à clependo.*

¶ GIPSUM. Vide *Gypsa*.

GIRACULUM, *est illud, cum quo pueri ludunt, quod in summitate cannæ vel baculi volvitur, & contra ventum cum impetu defertur* Joan. de Janua; [*Moulinet que les enfans mettent au bout d'un baton pour tourner contre le vent*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.]

GIRAPIGRA, GERAPIGRA. Will. Britto lib. 12. Philippidos pag. 256.

Respectus splendore tui succumbet, & ipsa
De te composito mordax Girapigra libello,
Horum si similem mereatur habere poetam,

Hic se cæcutire fatetur Gaspar Barthius, mendumque subesse suspicatur. Sed quid sibi velit hæc vox, indicat Joannes de Janua: *Gera pigra, Gera componitur cum pigra, quod est Medicina: & dicitur hæc Gerapigra, vel Gerapitagra, quasi sacra vel sancta pigra, propter ejus utilitatem: est enim optima medicina;* [*Une maniere de bonne medecine*, ut habetur in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Est igitur *Gerapigra*, quod Græcis ἱερὰ πικρὰ dicitur, medicina, quæ ex aloe paratur, quæ etiam & πικρὰ simpliciter tempore Galeni appellata est, ut pluribus scribunt Gorræus in Definitionibus medicis, & Gabriel Humelbergius in Præfat. ad Anton. Musam. Hispani *Geraplie ga* dicunt. S. Hieronymus Ep. 151. *Vidi ego nauseam & capitis vertiginem antidoto, quæ appellatur πικρά, sæpe sanari, &c.*

¶ GIRARE, Funda lapidem mittere *gyrando*. Chronicon Siciliæ inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 8. *Sarraceni dederunt eisdem fratribus tantum spacium loci de terra & solo .... quantum Giravit corrigia una facta de uno corio bovis.* Inf. col. 39. accipitur pro Circumire. Gloss. Lat Gall. Sangerman. *Girare, Tourner, Girer.* Vide *Gyrare*.

GIRATA. Bulla Honorii III. PP. in Bullario Casinensi to 1. p. 32. *Sanctam Mariam in Casis, cum Girata, id est, piscaria in Fucino.*

GIRCA. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi l. 2. c. 38 *Et vassos de auro & de argento, & de Gisca, & cristalle, & macano, & meos vestitos, &c.* Ubi Martinezius in versione: *Vasos de oro, y de plata, de alabastro, de cristal, y de macano,* Est ergo *Gisca* Martinezio *Alabastrum*.

GIRDELLA, Cingulus, zona, ex Saxonico girdl, Anglico *Girdle*. Leges Burgorum Scoticorum, cap. 125. §. 1. *Heres habebit ad domum suam ista utensilia, . . . patellam, cratem ferream, Girdellam, mortarium, &c.* At quid *zona* commune habet cum instrumentis culinariis? Vide igitur, an legendum sit *girgillum*, id est, *rotam hauritoriam*, uti vocem hanc interpretantur Isidorus lib. 1. cap 15. & veteres Glossæ. Nihil tamen temere definio.

¶ GIRENS, Auctor, qui cavet de evictione, Gallis *Garant*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ c. 157. *Sed eris bonus Girens & defensor dicti doni in omnibus .... ut possit ab Ecclesia Auxitana pacifice possideri.* Vide *Gareas*.

¶ GIRESTUS; f. Pyrgus, fritillus, sic dictus, quod in eo tesseræ gyrentur antequam jaciantur. Statuta S. Jacobi *Hospitalis* ann. 1388. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 339. *Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad taxales seu Girestum ludat.*

¶ GIRFALCO, GIRFALCUS. Vide *Gyrofalcones*.

¶ GIRGATHUM, *Lectus, in quo amentes & spiritibus vexati immundis vincti detinentur*, in Amalthea. Vide *Gyrgatus*.

GIRGILLUS, *Rota*, in Gloss. Arabico-Lat. [Joan. de Janua: *Girgillus à Girus* (Gyrus) *Instrumentum femineum quod alio nomine dicitur Volutorium; quia vertendo in girum inde in fila devolvuntur . . . Item, Girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam; & dicitur Girgillus, quia in girum vertatur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Girgillus, Desvuideur à file; il veut dire aussi une polie, en quoy tourne la corde à puisier yaue.*] Vide *Girdella* [& *Devolutorium*.]

GIRO, Pars vestis, Gall. *Giron*. Vide *Gyro*.

¶ GIROFALCO, GIROFALCUS. Vide *Gyrofalcones*.

¶ GIROUDONUS, Minister in palatio Dalphini. Ordinatio anni 1336. pro Hospitio to. 2 Hist. Dalphin. p. 310. col. 1. *Item unus salliardus coquinæ pedes, unus valletus panaterie: unus in botelleria, quorum alter sit Giroudonus, & custodiat cupam nostram.* Vereor tamen ne sit nomen proprium: id suadet Computus anni 1337. ibid.

p.331.col.2. *Item, de charnagio habito per eum in baylivia sua, pro dicta cavalgata assignavit Giroudono Breguino de Gratianop.* CC. *mutones*, LX. *animalia bovina & VI. bacones, pro quorum animalium & baconum delatorum in Burgondia solvit dicto Giroudono XX. s. gross.*

¶ GIRPISCERE, Rei alicujus possessionem dimittere. Charta anni 1235. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 135. *Dicimus quod W. de Turris desistat & Girpiscat domino Abbati & Priori de Gigors dictum cavallaticum, &c.* Vide *Guerpire*.

GIRSITH, Testis, obses. Vide *Gisiles*.

¶ GIRUM. Vide *Gurum*.

GISARMA, Gesum, spiculum. Joan de Janua: *Gesa, à gero, is, genus armorum, quod Gallice dicitur Gisarma*. Gloss. Lat. Gall. *Gesa: Jusarme, Maniere de glaive*. Fleta l.1.c.24.§.12 *Et qui minus habuerit quam 40. solidat. reditus, tunc ad falces, Gisarmas, cultellos, & alia arma minuta sint jurati*. Eadem habentur in Additament. ad Matth. Paris p. 149. ut & in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 23.§ 4. ubi vox restituenda *Gysarm*, pro *Gysarum*; *Et qui minus habet quam 40 solidos habeat Gysarm, quod dicitur Hond axe* i. Anglis, anceps securis. Quæ quidem Spelmanni conjecturam firmant, qui putat *Gisarmam* fuisse securis speciem. [*Guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis ... pro ullo debito pignorentur*, in Consuetud. Brageriaci art. 28.] Le Roman *de Rou* MS.

Et vous avez lances agues,
Et Guisarmes bien esmollues.

Idem:

Hosches & Gisarmes tenoient.

Balduinus de Condato MS.

A cops dards & de Guisarmes.

Bellomanerius MS. cap. 58. *Portans armes, ne sajettes, ne armes, ne aspèes, ne Guisarmes, ne autres armes deffendues.* Guillelmus *Guiart*:

Plemmees fermement tenues,
Fauchons, Juisarmes esmolues.

Idem ao. 1214.

Les reçoivent aus fers de lances,
Aux basches, aux espees nues,
Et aux Juisarmes esmolues.

Vetus Poeta MS. de Alberico Burgundo:

Sire, dit il, por peu vos voil proier,
C'une Jusarme me faites sans targier.

Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris:

Lances, bastons, espees, & Guisarmes,
Harnois complez pour bien mil hommes d'armes.

Charta Vetus ex Camera Computor. Paris. *Il lui semble que ceulx, qui porteroient voulges, les devroient avoir moiennement longs, & qu'ils eussent un peu de ventre, & aussi qu'ils fussent tranchans, & bon estoc, & que lesdits Guisarmiers aient salades à visieres, gãtelets, & grans dagues sans espees.* Occurrit præterea non semel apud Froissart. Monstrellet. Berrium, Auth. de Obsid. Aurelian. &c. Idem quod *Bisarme* videtur in Consuet. S. Severi tit. 18. art. 5. ubi restituendum forte *Gisarme*. Vide Skenæum de Verbor. significat. in *Gysarum*.

GISCELLUS, GISTELLUS, VISCELLUS. Charta Conradi Imper. an. 1029. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 143. *Cum .... salinis & sartaginibus, aquis aquarumque decursionibus, piscationibus, stationibus, id est, Giscellis piscium, quos Husones dicimus, &c.* Alia Henrici Imp. an. 1039. p. 147. *Stationibus, id est, Viscell. piscium, quos Husones dicimus.* In alia an. 1057. p. 151. habetur *Gistell*.

¶ GISEL, Testis. Vide *Gisiles* & *Gaid*.

GISIA. Charta Friderici II. Imp anno 1210. pro Ecclesia Panormitana apud Roccbum Pirrum tom. 1. pagina 143. *Concedimus omnes Judæos civitatis nostræ Panormitanæ, . . . ut de cætero homines vestri sint, & . . . . Ecclesiæ subditi in omnibus existentes de Gisia & omni servitio & jure & aliis rationibus eorum vobis & Ecclesiæ respondeant.* Alia anni 1211. ibid. pagina 144. de iisdem Judæis: *Homines sint Ecclesiæ, & vobis in omnibus redditibus & tributis Gisiæ, vini, macelli, & aliis servitiis respondeant.*

GISILES, Testes, sive obsides in munimentum alicujus pacti, aut traditionis. Papias Edit. Venetæ: *Gisid, testes*. [Alter Papias: *Gisild i. e. Testes*.] MS. Navarræi Collegii Parisiensis, *Girsith*, infra, *Gisith*. Ex Germanico *Gheisel*, obses, [*Gisel* apud Schilterum.] Boerius, *Gisiles, testes*. Lex Longob. lib. 2. tit. 15. §. 1. *Si quis res suas alii thingare voluerit, non absconse, sed ante liberos homines ipsum garathinx faciat, quatenus qui thingat, & qui Gisiles fuerint, liberi sint, ut nulla in posterum oriatur contentio.* Ubi Editio Heroldi tit. 62. §. 1. & alibi, habet, *qui Cisil fuerint*. Adde lib. 2. tit. 35. §. 1. Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 637. & Wendelinum in Gloss. vocum Atuaticar. Verbo *Salrci*. [Vide *Gaid*.]

¶ GISMA, *Angulus*, in Glossis Isid. Papiæ & Constantiensis. In Excerptis additur *Græce*. Grævius emendat: *Gonia, Angulus*, Græce Γωνία.

¶ GISSIUM, *Labium, terminus, finitio*. Papias: *Gissur, Diffinitio. Gissus, Labium vel terminus* Probabiliter conjicit Grævius legendum *Gilos* pro *Chilos*, Labium χεῖλος. Quia vero & littora maris, inquit, & amnium dicuntur χείλη, inde quia extremi sunt continentes termini, χείλη notarunt esse terminum.

GISSUM, pro *Gypsum*, [Ital. *Gesso*, Hispan. *Yesso*.] Charta Alfonsi I. Regis æræ 1157. pro Cæsaraugustanis, apud Mich. *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 265, col. 4. *Et absolvo vobis illas petras, & illo Gisso, quod prendatis & faciatis, ubi melius potueritis.*

¶ GISSUS. Vide *Gissium*.

¶ GISTA, Jus hospitii. Vide *Gistum*.

GISTA AQUÆ, *Jest*, vel *Gest d'eau*. Monasticon Anglic. tom. 3. pag. 60. *Et sedem molendini . . . ad faciendum molendinum, & vivarium, cum Gista aquæ, & fosso subtus, & uno curtilagio.*

¶ GISTELLUS. Vide *Giscellus*.

GISTUM, Hospitum susceptio, Gall. *Giste*: Jus, quod dominis feudalibus competebat in vassallorum suorum prædiis, qui statis ac condictis vicibus eos in domibus suis hospitio & conviviis excipere tenebantur. Quod quidem jus *Mansionaticum*, sub prima & secunda Regum nostrorum stirpe, sub tertia vero *Gistum*, *Procuratio*, *Cœnaticum*, *Comestio*, *Pastus*, *Prandium*, dictum suis locis observamus. Charta Philippi Augusti an. 1184. pro Abbate S. Petri Catalaun. *Exactionem neque hospitalitatem, quæ vulgo Geiste appellatur*, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 137. [*Si idem Hugo habuerit guerram & acceperit Geiste in Aadelon*, in Charta an. 1193. ex Archivo Monasterii S. Urbani.] Alia Hugonis Ducis Burgund. anno 1235. in Probat. Hist. Burg. p. 73. *Neque in procurationibus, quæ Gallice Giste nominantur, tenentur me in aliquo procurare.* Charta Ludovici VII. anno 1158. in Tabul. S. Dionysii: *Hospitium & procurationem per duas vices, quæ consuetudo vulgariter Gista vocatur.* Hist. Episcopor. & Comitum Engolismensium cap. 35. extremo: *Et cum nec aliquem Capellanum nec Gistis, nec quæstis, nec hospitiis vexasses, &c. Procuratio aut Gistum*, in Charta Jo. Comit. Matiscon. ann. 1237. apud Guichenonum in Biblioth. Sebusiana pag. 102. Nangius in S. Ludovico pag. 363. *Gista sive procurationes*. Adde Galliam Christianam in Archiepisc. Turon. pag. 775. Doubletum pag 909. Statutum Philippi Pulcri pro reformat. regni art. 36. &c. Vide *Procuratio*.

Gis-

GISTUM CANUM & VENATORUM, in Charta an. 1232. apud Perardum in Burgund. p.424. Vide Monastricum Anglic. tom.1. pag.98. [Hoc jure, ut nobis assertum est, etiamnum potitur Princeps *de Croy* in monasterio Lesciensi in Hannonia, ubi certum dierum numerum cum toto suo venatico comitatu, si lubet, hospitatur. Vide *Breu*.]

GESTIUM, pro *Gistum*, in Chartis aliquot Burgundicis apud Roverium in Reomao p.216.221.228.

¶ GISTIUS, Eadem notione. Charta Willermi Archiep. Rem. è Tabulario S. Medardi Suession. an. 1190. *Item Gistias habebit Advocatus de Donchery in eadem terra... & de omnibus Gistiis adversus Comitem Registestensem, &c.*

GESTUM, in Charta an.1218. apud Perardum in Burg. p.321. [& in Præscripto Caroli V. Franc. Regis an.1368. è Chartulario Eduensi.]

¶ GEIXTUM, in Charta Hugonis Militis an. 1227. ex Archivo Monasterii S. Urbani.

GEXTUM, in Chartis an.1209. & 1235. apud eumdem Perardum p.309.438.

GISTA. Charta Philippi Reg. Franc. an.1293. in Hist. MS. Remensi Joan. Rogerii: *Significaverunt nobis cives bannorum civitatis Remensis, quod propter obscuritatem levandi Gistas coronamentorum Regum Franciæ, damna & gravamina passi sunt in immensum, &c.* Porro ut de *Gisto* aliquid observemus, ad hoc inductum videtur, ut dominus per terras vassallorum iter faciens, in publica diversoria divertere non cogeretur, quod indecorum arbitrabantur. Unde eo tantum casu obtinebat, si dominus domum in illo loco non haberet, ut est in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. p.92. Sed ne ejusmodi dominorum exceptionibus, seu, ut vocabant, *procurationibus*, nimium fatigarentur vassalli, eorum in anno numerus, ut plurimum, infeudationum legibus definitus erat, quod passim adstruunt veteres Chartæ, [eæque in primis quas seculis 12. & 13. actas reperimus, eo scilicet tempore quo feudorum usus maxime invaluit.] Regestum 31. S. Ludovici in Archivo Regio: *Petrus Archiep. Turon. & Capitulum recognoverunt assensu communi se Archiepisc. & successores suas Archiepiscopos Turon. Regi Franciæ & ejus successoribus debere procurationem unam seu Gistum in vita cujuslibet Archiepiscopi Turon. semel. Idemque Rex ad petitionem dicti Petri sibi & successoribus concessit, quod dicta procuratio sive Gistum 100. librat Paris. non excederet. Sane nuper Dom. Rex Ludovicus apud Turones constitutus, Dominica scilicet intrante Passionis Domini, debitam sibi ab eodem Petro Arch. procurationem sumpsit. Actum an. 1255.* Interdum famulorum comitatum, & obsequium, cum quo dominus in domum vassalli divertere posset, definitum legimus, ut apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 166 236. 249. Exstat Charta in Tabular. S. Germani Paris. quæ restringit procurationem Archiepiscopi Senonensis *ad 40. equitaturas ad plus, & 44. homines, &c.* Interdum denique *procurationum* expensæ ipsæ definitæ, quæ postmodum in nudam præstationem abiere, quod perinde docent veteres Tabulæ.

Quinetiam Ecclesiæ ipsæ ab istis procurationibus non erant immunes. Quippe cum Principes aut magnates Monasteria exstruebant, ab iis ea fere semper conditione dotabantur, ut statis in anno vicibus in iisdem hospitari, & convivio gratis excipi iis liceret. Quod jus potissimum Regibus ipsis, non in Monasteriis dumtaxat, sed & in Ecclesiis Cathedralibus, quarum prædia & *dotes Regalia* dicuntur, competiisse legimus: adeo ut in earum collatione id privilegii sibi reservasse videantur. Certe testatur Monachus S Galli lib.1. cap. 15. 16. 17. Carolum Magnum in itinere non semel in Episcoporum domos divertisse, & ab iis convivio exceptum. Cujus quidem juris studiosi adeo fuere, ut etsi expeditionem & exercitum, pietatis gratia, Episcopis indulsisse legantur, raro tamen *Gistum* aut *procurationem* dimiserunt, quod in Historia nostra Comitum Ambianensium pluribus observamus.

Legimus tamen in 31. Regesto S. Ludovici, ex Tabulario Regio, Matthæum Episcopum Carnotensem cum eodem Rege composuisse super gistis & procurationibus, quas apud Carnotum & Fresneium villam Episcopi petebat, & pro quitatione ejusmodi gistorum eidem concessisse 500. ll. Turon. annui reditus in perpetuum, M. Aug. an. 1259. præterea R. Belvacensem Episcopum cum eodem Rege composuisse ita, quod pro gistis & procurationibus, quæ ei à Belvacensi debebantur Episcopo, quoties apud Belvacum ipsum ire contingebat, 500. ll. Paris. singulis annis in Ascensione Dom. Parisiis sibi persolveret, quatenus esset, an.1248.

Ad hoc porro in Ecclesiis & Monasteriis id juris sibi reservabant Principes, ut ubi *regiæ* ac *publicæ* deessent *villæ*, (de quibus suo loco) in quas diverterent, in ipsarum Ecclesiarum domos, ex ipso *regaliorum* jure secederent.

Quin etiam nuntiis ac missis Regiis idem juris erat, adeo ut in Episcoporum palatia diverterent. Hinc Fridericus I. Imp. apud Radevicum l.4.c.34. *Nuntios nostros non esse recipiendos in palatiis Episcoporum asseris* (summus Pontifex.) *Concedo, si forte Episcoporum aliquis habet in proprio solo, & non in nostro palatium. Si autem in nostro solo & allodio sunt palatia Episcoporum, cum profecto omne quod ædificatur, solo cedat, nostra sunt & palatia. Injuria ergo esset, si quis nuntios nostros à Regiis palatiis prohiberet.*

Id porro juris procurationis in Ecclesiis omnino regium censitum est: quod præ ceteris docet Arestum an. 1275. in Regesto Parlamenti signato *Olim*, fol.29. Nam cum Regina Franciæ negaret, Regem filium suum in villis dotalitii sui *jus gisti* habere, pronunciatum fuit, *quod idem Rex capere potuit Gistum suum, cum ipsum jus in ipsam non possit cadere, sed solummodo in Regem, nec in aliquo propter hoc jus deperit Reginæ.*

Gistum porro & procuratio erat trium dierum fere semper. Tabular. S. Martini Turon. de Rege, ut Abbate ejusdem Eccl. *A primo die pascit eum Thesaurarius, secundo Decanus, & hoc in Claustro B. Martini, & suis domibus, tertia die pascit eum Archiepisc. Si ultra vult demorari, de suo vivat.* [Vide D. *Brussel* Tract. de Usu feudorum tom.1.c.38.p.536. & seqq.]

Prostat in veteri Regesto & in Rotulo pergamin. Cameræ Computor. Pariliens. Ecclesiarum ac locorum aliorum Catalogus, in quibus Reges nostri *Gista* capere consueverant, quem hoc loco describere, haud inutile fortean fuerit.

GISTA REGIS, in al. MS *Gista, quæ Domino Regi debentur. Archiep. Remens. unum S Remigius Remens.* 1. *S. Petrus S. Theodaricus, & S.* Basolus 1. (al. *S. Baalus*.)

In Laudunesio. Corbiniacum & Carona 1. (al. *Cirona*.) *Cerniacum* 1. *Velleyacum* 1. (al. *Wailliacum*.) *Bruerix* 1. *Episc. Catalaun.* 1. *Burgenses ibi* 1. (al. *Burg. Catalaun.*) *S. Mamius Catalaun.* 1. *S. Medardus Suess.* 1. *S. Maria ibi* 1. *S. Maria de monte super Branam* 1. *Viacus super Axonam* 1. (al. *Vy.*) *Berreus in Sylvanect.* 1. (al. *Berron.*) *Reuonum super Axonam* 1. (al. *Ressons.*) [MS. Sangerm. *Ressonium.*] *Villare S. Pauli* 1. *Fresneium* 1. (al. *Fraunetum.*) *Castineium in Belvac.* 1. (al. *Casteneium.*) *S. Justus in Belvac. in villa* 1. *Brajella* 1. (al *Braele.*) *Episc. Atrebat.* 1. *S. Richarius in Pontivo & villa* 1. *S. Petrus de Carbia* 1. *de 100. lib. Par.* [*de 100 lib. Par.* omittit Sangerman. codex.] *Episc. Belvac.* 1 *de centum lib Paris.*

sicut

ficus continetur in Charta super hoc, cujus transcriptum habetur. Thoriac. 1. (al. Thoiriacum.) Rodolium 1. Espona 1. Andrisiacus 1. Authoniacus 1. Villa nova S. Georgii 1. [MS. Sangerman. addit, Hesmant juxta Monstrolium 1.] Leriacum super Ligerim 1. Trambl. in Paris. 1. Trapæ 1. Sempchamp. 1.

Apud Turon. Decan. S. Martini ibi 1. Thesaurar. ibi 1. S. Maximinus 1. S. Benedictus 1. Ferreriæ 1 Liencur. juxta Clarum montem 1. Abbas S. Benedicti apud Euram villam 1. Abbas Ferrar. 1. Abbas Majoris Monast. Tur. 60. libr. levandas quolibet anno si Rex visitaverit Ecclesiam, alias non. Archiep. Turon. 1. de 100. lib. ad vitam Archiepiscopi, & non plus per totam ejus vitam.

In terra S. Aniani, Tilleium 1. Ruemium & Saatilliacum 1.

In terra S. Crucis. Boevilla S. Petri 1. Germanivilla [MS. Sangerman. Ginenminvilla] & Abonnivilla 1. Colummavilla 1. apud Resbem 1. [Sangerm. Beteuy.] apud Blandi 1. apud S. Dorbinum 1. Reuvroyum in Belsia, quæ villa S. Dionysii est, 1. Samesy, quæ est villa S. Columbæ 1. apud Vitriacum in terra S. Lauuemari 1. Apud Blesir 1. Apud Mesiacum 1. Abbas Fessatens. 1. Episc. Meldensis 1. de quo solvit per Compotum Ballivia Paris. ad Omnes Sanctos 1269. 107. libr. 2. sol. 1. den. Episc. Autissiodor. si Giemum exiret de manu Regis, 1. Episc. Suession. si Petræfons exiret de manu Regis, & Episcopus non esset in fide ejus de illa, 1. Episc. Nivern. 1. Monachi S. Portiani 1. de 60. lib. Par. Villa Clarimontis in Alvernia 1. [Sangerman. addit: Podium B. Mariæ in Alverniæ 1.] Episc. de Podio 1. Capitulum 1. Burgenses 1. Bridanum super villam 1. Yçoire super villam 1. S. Percianus super Monach. & villam, 1. Credona versus Remis 1. Episc. Morinensis 1.

Gista Campaniæ.

Prius in Balliv. Trecensi, Meld. & Pruvin.

In Præposit. Trec. S. Sepulchrum 1. Juvernant 1. Moustierelium villa 1. Voonum 1. Haussom 1. Monstier la Cele, 1. ut dicitur. S. Pere le Vif de Sens 1. Monstier au dessous de S. Sauveur en Peiseaux 1. Monstier aramè 1.

In Præposit. S. Florentii, S. German. Auchiss. [melius, uti Sangerman. codex, Autissioderensis] 1. Chablies 1.

In Præpos. de Celemmiers, l'Abbeye de Relbez 1. l'Abbeye de Jeurre. [Addit Sangerm. 1. de 100. lib.]

In Præp. de Bray, Dame Marie sur les hommes S. Martin de Tours de 3. ans en 3. ans, 1.

In Præpos. de Loy, [Sangerman. Joy pro Loy.] Resay en toute la vie du Seigneur de Champagne 1. tantummodo.

In Ball. Vitriaci, prius in Præp. Castellion. Ventelay 1. vel 8. libr. Don... [Sangerman. Domery,] 1. vel 20. libr. Marueil 1. vel 10. libr. Crugus [Sangerm. Cruguy.] 1. [Sangerman. vel 15. libr.] La Chapelle Avullay 1. Solly. 1.

In Præp. Castri Tyorris, Ciergi 1. vel 10. libr. Cierges 1. Coinssi 1. S. Mnart de Soissons 1. Chesy 1 Orbeis 1.

In Præp. d'Espernay, S. Mainge de Chaalons 1.

In Præpos. de S. Menehos, Belleval en Dinelet 1. Suyppe 1.

In Ball. Sezannæ, Gaye 1. Semoigue 1. Herbice 1. Troan 1. Villerr 40. s. toutesfois que le Seig. de Champagne descent en la ville, & prent au Monstier eau benoiste.

In Ball. Calvimontis, primo in Præp. de la Ferté, Gronay 1. vel 10. lib. Guffiu 1. [Sangerm. Cuffin,] vel 100. libr. Silva en Reuvre 1. vel 30. sol.

In Præpos de Montesclaire, le Val de Roignon 1.

In Præpositura de Vaissy, Monstrier en Der 1.

In Præpos. de Reusnay, Sainte Marguerie unum.

Il est à sçavoir, que en toutes les Abbayes blanches de l'Ordre Cisteaux le Seigneur de Champagne a acoustumè de venir une fois l'an, quant il leur plaist, aus consts de l'Abbeye; mais cil de l'Ordre dient qui ne sont mie tenus à le recevoir [Sangerm. à leurs cousilanges] fors de grace. Item il est, assavoir que aucunr autres menus gistes y a qui sont acensis, dont il ne convient mie faire meution.

Ex eodem Regesto.

Gista, quæ Dominus Rex cepit an. Dom. 1223.

Dominica ante festum B. Petri ad vincula apud Belvacum, Gistum 136 libr.

Die Lunæ post apud S. Justum in Belvacine, Gistum 100. libr.

Die Jovis post apud S. Medardum Suession. 124. lib.

Die Veneris post apud Montem nostræ Dominæ, 60. libr.

Vigilia & die Coronamenti, apud Remis, 4000. libr. [Sangerm. MS. Die post coronamentum ad nostram Dominam Suession. Gistum 120. lib.]

Die Martis ante SS. Simonem & Judam apud S. Benedictum super Ligerim Gistum 120. lib.

Die S. Catharinæ in domo Episc. Atrebat. Gistum 189. libr.

Die Veneris post festum B. Nicolai apud S. Richerium, Gistum 200. libr.

Dominica post apud Corbeiam, Gistum 100. libr. &c. Et sic usque ad an. 1269. Hujus porro Gistorum Catalogi mentio est in Charta Lud. an. 1259 qua Ecclesiam S. Dionysii ab gisto immunem statuit, hac formula: Ipsam Ecclesiam quittamus in perpetuum de Gisto prædicto, & de registro nostro, in quo continebatur Gistum, ipsum abradi fecimus. Vide notas nostras ad Joinvillam p. 101. 122. De jure vero gisti consule præterea Chopinum lib. 3. de Doman. tit. 20. art. 13.

GITA, Idem quod Assisa, Impositio, vel potius æqua impositionis partitio. Martinus Didacus Daux Justitia Aragon. in Observantiis Regni Arag. l. 6. tit. de Munerib. In aliis vero tam vicinalibus, quam aliis, non tenentur cum eis contribuere, debent tamen vocari terras tenentes in compartimentis, ut mittant unum vel duos homines ad videndum, qualiter ordinatur Gita, vel talia, quæ debeat fieri pro prædictis. Hinc nostris & Hispanis Geton, calculus.

¶ GITERNARIUS, Qui pulsat instrumentum musicum, quod Angli vocant Gittern. Litteræ anni 1363. apud Rymer. tom 6. pag 418. pro Giternario Reginæ: Rex universis, &c. Sciatis quod de gratia nostra speciali concessimus dilecto nostro Andreæ Destrer de Bruges, Giternario Philippæ Reginæ Angliæ, consortis nostræ, &c.

¶ GITTA. Leges Balduini Flandriæ Comitis an. 1200. de homicidio, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 768. In juramentis illis nullæ occasiones ammiscendæ sunt, quæ Gitta dicuntur. Editor laudatus in Glossario ad calcem tomi 5. conjectat Gitta idem esse quod Getia, Præstigiæ per manuum invocationem, maleficia. Quid si tantum astutia, dolus, ab Anglico Wit, vel Belgico Wite, quod interdum id significat? Vide Getia.

¶ GIZERIA, pro Gigeria, Gall. Gesier. Vide locum in Saucunculus.

¶ GLA ELLA, Joanni de Janua, Grana capitis, quia nuda est, sine pilis, à Glaber, Glabellus, Nudus sine pilis. Interstitium est illud sine pilis, quod supercilia supra nasum disterminat. Martianus Capella lib. 2. Quarum una deosculata Philologiæ frontem illic, ubi pubem ciliorum discriminat Glabellæ medietas. Forte melius legeretur Glabella medietas. Apuleius non semel utitur Glabellus adjective.

GLABRIO. Vetus Charta in Chron. Besuensi pag. 599. Omnium noverit industria, quod Aymo, qui erat Glabrio, concesserit, &c. Glabriones. Latinis dicuntur,

tur, qui corpus pilis nudum habent. Gloss. Lat. Græc. *Glaber*, ψιλός. Sed hic imberbem & eunuchum vel spadonem intelligi arbitror. Joan. de Janua: *Glabro, calvus, vel imberbis*. Vide tom. 3. Histor. Francorum pag. 638.

¶ GLACIA, Gall. *Glace*. Glossæ vett. *Glacies & Glacia*, Κρυσταλλος πάγος.

¶ GLADIALITER. Vita B. Coletæ tom. 1. Martii p. 561. *Pluries in manibus & pedibus & latere sibi videbatur clavis & lancea se fore Gladialiter perforatam*, id est, tanquam gladio.

¶ GLADIARE, Gladio cædere. Vita S. Angeli Carmelitæ tom. 2. Maii p. 830. *Martyrium sustinui, & amore justitiæ & Jesu Christi Gladiatus fui*.

¶ GLADIARIUS, Qui facit gladios. Gloss. Gr. Lat. ξιφοποιός, *Gladiarius*.

¶ GLADIATOR, Homicida, latro. Gasparis Barthii Glossarium ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ GLADIATORIUM, μονομαχία, Singulare certamen. Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerman. Livio *Gladiatorium* est præmium vincentis gladiatoris.

¶ GLADIATURA, Congressus gladiatorum, ludicra equestres pugnæ. Lambertus Ardens. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 397. *Cum ergo ventum est ad locum Gladiatura vel tornamenti, justo Dei judicio actum est, ut in primo belli concursu accepto in umbilico vulnere, Comes de vita periclitaretur*. Haud absimili notione Tacitus dixit: *E servis Gladiaturæ destinati*. Et Sidonius in Paneg. Anthemii:

Ad Gladiaturam tu, Spartace vincte, parasti.

¶ GLADIFER, GRACOVIENSIS. Vita B. Kingæ auctore Joanne Longini Canonico Cracoviensi tom. 5. Julii p. 744. *Erat pro ea tempestate Nicolaus Seraphin ... Gladifer Cracoviensis ... genere nobilis*. Ubi Sollerius adnotat: *Gladifer Cracoviensis*, dignitas atque officium aulicum erat, Principi, quoties intra tractum illum in publicum cum pompa procederet, gladium præferre: idemque est de aliis per idem regnum Gladiferis; quamquam nunc (ita de suo tempore scribit Cromerus lib. de Republica & Magistratibus Polonorum) *solum nomen nudumque honorem retinent*.

¶ GLADIOLI, *à figura vocantur vel Sepiæ, vel viliores pisciculi*. Sussannæus in Vocabulario.

GLADIOLUM, vel GLADIOLUS, Carex, vel Carectum, [Gall. *Glaieul*,] Anglis *Sedge*, in Capitulari de Villis c. 70. Matth. Paris. an. 1256. *Mariscus profert Gladiolum, cespites, & alia ignis pabula*. [Miracula S. Bernardi Episc. Vien. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 589. *Herbæ, vulgo dictæ Gladioles, flores unus adolescens capsæ memorati Pontificis lætabundus imposuit*. Le Roman d'Athis MS.

Parmi la sale empimentée
De lis, de Glaiaive enjonchée,
De roses freschés & nouvelles.

Plinius utitur voce *Gladiolus* hac notione.] Vide Ruellium lib. 3. de Stirpib. c. 87.

¶ GLADIOSUS, ξιφήρης, *Ensifer, sicarius*, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

1. GLADIUS, pro sexu virili, ut *Fusus*, pro muliebri. Schedæ MSS. *Colus est instrumentum filandi, & appellatur à rusticis Gladius mulieris*. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 45. §. 1. *Et in progenie æqualis & proximior agnatus ex parte Gladii tutor ejus erit*. Lib. 3. art. 15. § 3. *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte Gladii esse debet: ad utensilia vero seu geradam, cognatus, id est, ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur*. Vide *Fusus*.

2. GLADIUS, Jus gladii, merum imperium. Charta Roberti Ducis Normanniæ, filii Richardi, in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Parisiens. *Habent tantum in donis & liberationibus reguardi & panagii, quantum unus ex magistris reguardatoribus & panagatoribus meis per totam Normanniam & hustorum meorum ad justitiam Gladii mei pertinentium*. Antiquæ Schedæ apud Camdenum in Britannia: *Comitatus Flins pertinet ad Gladium Cestriæ*. Charta Henrici VI. Regis Angl. apud Seldenum de Titulis honorar. p. 640. *Curiam suam liberam de omnibus placitis & querelis in curia Comitis motis, exceptis placitis ad Gladium ejus pertinentibus*. In veteri Charta Hugo de Abrincis dicitur Comitatum Cestrensem possedisse *adeo liberum ad Gladium, sicut ipse Rex totam tenebat Angliam*. Inde fortean Comites in Anglia cum inaugurabantur, accingebantur *Gladio*, veluti jurisdictionis suæ symbolo. Matth. Paris an. 1188. de Hugone *de Puiset* Dunelmensi Episc. Northumb. Comite creato: *Qui à Rege Gladio Comitatus accinctus, nomen sibi Comitis usurpavit; quo Gladio accincto, Rex cum cachinno astantibus dixit: Juvenem feci Comitem de Episcopo veterano*. Matthæus Westmonast. ann. 1227. *Quo etiam anno Nonis Februar. Hubertus, Angliæ Justitiarius, Gladio accinctus est à Rege Comitatus Cantiæ*. Rogerus Hovedenus p. 739. *Eodem die Coronationis suæ Joannes Rex accinxit Willelmum Marescallum Gladio Comitatus de Striguil, & Gaufridum filium Petri, Gladio Comitatus de Essex: qui licet antea vocati essent Comites & administrationem suorum Comitatuum habuissent, tamen non erant accincti Gladio Comitatus: & ipsi illa die servierunt ad mensam Regis accincti Gladiis*. Capitolinus in Gordiano: *Filiusque Legatus Patris, ... Gladii potestate succinctus est*. Lampridius in Alexandro Severo: *Honores juris Gladii nunquam vendi passus est, dicens: Necesse est, ut qui emit, vendat*. Statius lib. 5. Silv. 2.

Tu in qui magno jam nunc sub Præside juras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus Ensem.

Adde Firmicum lib. 5. Math. c. 5 S. Augustin. Epist. 61. præter JC. Vide *Placitum spathæ*.

GLADII DEDITIO, seu positio. Libellus de fundatione Monasterii Bigaugiensis pag. 256. *Consuluerunt illi, ut religionis habitum susciperet: qui promptus obediens, in præsentia eorum cum Deditione Gladii, tam militaria omnia, quam sæcularia abdicavit*. Vide Cæsarium Heisterb. lib. 1. c. 37.

3. GLADIUS, Mors. Isidorus Pacensis Episcopus æra 749. *A Toleto fugam arripientem Gladio patibuli jugulat, &c.*

GLAEPTA. Lampridius in Severo: *Sed summa illa oblectatio fuit, ut ... aut perdices inter se pugnarent, aut Glaeptæ parvulæ sursum & deorsum volitarent*. Ita præferre Codd. MSS. monet Casaubonus, ubi editi habent *aves parvulæ*.

¶ GLÆVIA, βῶλος, *Gleba*, in Supplemento Antiquarii. Infra legitur *Glaeva* in voce *Glebo*.

GLAGA. Fleta lib. 2. cap. 79. §. 2. *Præsepia ac sua ovilia bonis Glagis calido furatis, palisque grossis præparari faciat atque muniri*. [Idem puto quod *Claia*, Crates, tabula, viminibus aut virgulis contexta, Gall. *Claye*. Vide *Cleia*.]

¶ GLAIOLIA, Gall. *Glayeul*, Gladiolus, seu Carectum, locus gladiolis obsitus. Chartular. S. Vandregesili tom 1. p. 731. *Pro quadam pecia terræ ... sitæ apud Glaiolias, juxta terram Nicolai, &c.*

GLAMA, in Gloss. Græc. Lat. edito & MS. λήμη, i. Lippitudo.

GLANA, Pugillus spicarum, alliorum, &c. Gall. *Glane*, unde *glaner*, spicas legere in agro. Tabular. Maurigniacense ch. 68. an. 1256. *Et sex Glanas sive glebas alliorum, tres de grossioribus, & 3. de minoribus*. Occurrit ibi pluries.

¶ GLANCELLA. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 22. *Pœnitentia bibenti, quod*

quod intimaverat Glancella (id est, ancella in utero habens filium) vel cohabitatioais (l. cohabitantis) cum ea, 40. (dies) in pane & aqua. Vide Glaudella.

GLANDARA, Aviculæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. de Agricult. c. 4. 20.

¶ GLANDAGIUM, Glandaria, &c. Vide Glandis 2.

¶ GLANDELLA, Idem quod Glaucella. Libellus de remediis peccatorum inter Anecdot. Marten. tom. 4. col 27. Pœnitentia bardicationis Glaudellæ post obitum laici vel laicæ 50. dies in pane & aqua. Si post Glaudellam morientem in partu, vel cohabitatorem, vel cohabitatricem fidem habentem 40. dies in pane & aqua.

¶ 1. GLANDIS, Pars superior valli in munitionibus urbium. Sugerius in Vita Ludovici cognomento Grossi Regis Fr. apud Duchesnium to. 4. Hist. Franc. p. 291. Castrum munitissimum vallo, arte & rigido superius Glande, inferius torrentis profunditate pene inexpugnabili, aggreditur. Ibidem p. 292. dicitur de turri lignea, qua castrum illud oppugnabatur: Herebat machina ex pendenti pons ligneus, qui se excelsius porrigens, cum paulisper dimitteretur super Glandem, facilem descendentibus pararet ingressum. Et p. 301. Qui enim milites velocissimi equis cursu defensiones circuibant, manualiter Glandi insistentes, inopinate dum supervenirent, cædebant detruncabant, & ab alto fossati imo graviter deiciebant..

2. GLANDIS, Gallis, Glandée. Chrodegangus Metensis in Regula Canonicor. c. 8. Et si contigerit, quod illi anno Glandis vel fagina non sit, &c. Vide Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 5. Glandis nomine, inquit Bracton. lib 4. tr. 1. c. 38. §. 13. continentur glans castanea, fagina, ficus, & auces, & alia quæque, quæ edi vel pasci possunt præter herbam. Vide l. 1. D. de Gland. leg. & l. Qui venenum, de Verb. signif.

Glandariæ, Juglandariæ, in veteri Charta apud Ughell. tom. 9. p. 904.

Glandaticum, Quod pensitatur pro facultate porcos immittendi in silvam, & glande pascendi. Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 266. De piscationibus & postionaticis, id est, Glandaticis, &c. Chronicon Farfensis Monasterii p. 657. Sine datico, herbatico, scatico, [apud Murator. escatico,] vel Glandatico. Chartæ Alamannicæ Goldasti Ch. 90. Quod vidissent Monachos S. Galli ibidem residere, & Glandaticum tollere. Vide Vitam Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 31. [Vitam S. Joachimi Abb. tom. 7. Maii pag. 127. Chartam anni 1138. apud Marten. tom. 2. Ampliss Collect. col. 107.] & Italiam sacram tom. 1. pag. 117. 298.

¶ Glandagium. Translatio Honorii de Castellano Domini de Masalguis cum incolis ejusdem loci ann. 1490. ex Archivo Præsidis de Mazangues: Pascua sive pastorgagia ac Glandagia & relarguería quæcumque... vendantur. Glandage, in Consuetud. Britanniæ art. 255. S. Severi tit. 3. art. 19. Solesli tit. 13. art. 1. Glandée, in Andegav. art 497. &c.

¶ Glandatorium, Eadem notione, apud Mabillonium tom. 5. Annal. Benedict. p. 590. n. 19.

¶ Glandatio, Βαλανισμός, Glandium collectio, apud Martinium in Lexico.

¶ Glandeiare, Porcos in silvis glande pascere. Vide locum in Espleucha.

Glando, dinis, Glans. Ditmarus lib. 1. p. 8. Tritico & avena & Glandine refertus. [Vett. Glossæ: Glandine, βαλάνῳ. Cibus aspera Glando, apud Avienum in Descript. orbis v. 285. Rursus utitur v. 1283.]

¶ GLARA, pro Glarea, Arena, sabuletum, Gall. Greve, Gravier. Utitur Parisius de Cereta in Chronico Veron. ad an. 1233. apud Murator. tom. 8. col. 627. Rursus occurrit tom. 15. col. 33. Vide Greva.

¶ GLARIA. Vide Gruarium.

¶ GLARIS, μυθολόγος, Qui narrat fabulas, in Glos. MS. Sangerm. & in Supplemento Antiquarii.

GLASSANUS, Truttæ species, apud Hibernos. Vide Giraldum in Topogr. Hibern. dist. 1. c. 7.

¶ GLASSUS, Glasus, Pulsatio omnium campanarum, Gall. Glas, vel Glais. Rituale Suessionense apud Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina p. 330. Debent omnia signa Ecclesiæ pulsari, & tamdiu quod omnis consecratio expediti chrismatis compleatur. Post Glassum autem istum nemo præsumat in tota civitate signum aliquod pulsare. Consuetud. Sangerman. ad easdem Hist. ejusdem Monasterii p. 137. Tunc juniores Monachi pulsabunt le Glais in parva turri. Ibidem p. 143. Debeat primo pulsari omnes grossæ campanæ in magna turri; secundo duæ; tertio omnes in pulsatione quæ vocatur li Glais. Item p. 164. Dupliciter motiones pulsabuntur in magna turri cum Glaso Vide Classicum.

GLASTUM, Gallis herbæ genus, quo Britanni tingendis corporibus usi, ut auctor est Cæsar lib. 5. de Bello Gall. & Plinius lib. 20. c. 27. lib. 22. c. 1. Guesdum, vel Pastellum nostri appellant: cujus inficiendis lanis maximus usus, Vide Petrum Victorium lib. 19. Var. lect. cap. 3.

¶ 1. GLASUS, Pulsatio campanarum. Vide Glassus.

¶ 2. GLASUS, Butyrum Glasum, in Instrumento anni 1219. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 234. Creditur esse nomen loci. Aremoricis Glas est Glaucus, lividus.

¶ GLATIA. Planities, Gall. Glacis, Esplanade. Instrum. an. 1270. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. 14. Item fecerunt Glatiam super turretam, quæ est in ripa Rhodoni & fossata fecerunt ibidem.

¶ GLAVA, ut mox Glavea, in Litteris an. 1356. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 102.

¶ GLAVANCUS, Glaucus, ut reor. Agellus in Vita S. Mariniani Pontif. apud Murator. to. 2. p. 129. col. 1 Marinianus ... Glavanco fulgebat oculo & in omnibus val de decorus, &c.

¶ GLAUCITAS, Gr. γλαύκωμα, Glaucoma, Plinio, Vitium oculi, quo crystallinus humor in glauceum transmutatur. Occurrit in Miraculis B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii p. 566.

¶ GLAUCOMEN, Eadem notione, in Translatione S. Sebastiani tom. 2. Januarii p. 293.

GLAUCUMEUS pro Glaucus, Vita S. Maioli Abb. in Prologo lib. 2.

> Lux hac nostra salus, redemptioque
> Lumen Glaucumeas agens in umbras, &c.

GLAVEA, Gervasius Dorobernensis anno 1144. Quod cum vidisset quispiam de Castello, & adversarium agnovisset, telo gracili, quod Gauea dicitur, eum jam cominus positum petiit, quo testam capitis ipsius male nudati perforavit. Ubi Gulielmus Neubrig. Hovedenus, & Matth Westmonast. sagittam habent. Sed legend. Glavea, qua voce expressit nostrum Glaive, seu Angl. à Glaive, spiculum, framea, vel lancea. Chron. Fland. cap. 41. Et puis le ferirent de Glaives parmi le corps. Et eap. 111. Il y en avoit grand plante de mal armés, qui ne pouvoient fors estre les coups de Glaives ne de dagues. Adde cap. 46. 113. Froissart. 1. vol. cap. 49. L'Allemand Efcuier l'attaignit tellement de son Glaive roide & fort, qu' onques ne brisa. [Kilianus: Glavie, hasta, lancea, Gallis gladius dicitur.] Cambrobritannis Glaif, est falx, Anglis Gleave. Vide Gloss. ad Villharduinum, verbo Glaive, & Notas ad Joinvillam. [Adde Schilterum. V. Glefe.]

1. GLEBA, Fundus, prædium, in lege 7. Cod. Th. de Decurion. Servi Glebæ, Prædio adscripti. Vide Servus Glebæ.

Gleba, Gleba Senatoria, Glebalis functio, pensio, præsta-

statio, &c. Certum vectigal, quod pro possessionibus, ac postmodum in modum oblationis, Imperatori à Senatoribus pensitabatur, de quo JC. & copiose præ ceteris Juretus ad Symmachum lib. 4. Epist. 62. & Jacobus Gotbofredus ad tit. de Senator. & de Glebali Collat. Hinc forte spectant verba Hesychii, γλίβα, ἀξίωμα συγκλήτου.

GLEBA, Cowello & Practicis, peculiari significatione sumitur pro terris illis, quæ pertinent ad beneficium Ecclesiasticum & Parochiale, vel quæ Ecclesiis datæ sunt in dotem, ut haberet Lindwodus, & ex eo Cowellus. Fleta l. 3. c. 5. §. 18. *Gleba proprie est solum datum, cui advocatia Ecclesiæ est annexa.* Atque ita sumitur vox Gallica *Glebe*, in Consuetudine Normanniæ art. 142. 157. ut apud Anglos *Glebe*, & *Glebeland*. Ingulfus: *In primis totam Insulam Croilandiæ pro Gleba Ecclesiæ & pro situ separali ejusdem Monasterii ... dono.* Charta Simonis Archiepiscopi Cantuariensis: *Item habebit vicarius duas acras terræ arabilis de dote sibi de Gleba ipsius Ecclesiæ juxtam ipsam Ecclesiam jacentes.*

¶ GLEBALES TERRÆ, Eadem notione, apud Rymer. tom. 14. p. 746. col. 2.

GLEBATICA, *& transmissibilis servitus*, in Testamento Perpetui Turonensis Episcopi. Vide *Servus glebæ*.

2. GLEBA, pro pugillo vel fasce spicarum, alliorum, &c. Vide in *Glana*.

3. GLEBA, Corpus, cadaver. Gregorius Tur. de Vitis PP. c. 7. *Ad virtutiferam sancti Glebam, nemine retinente, perveniunt.* Goscelinus in Vita S. Wereburgæ virg. n. 17. *Placuit Regi ... quatenus sacrosancta ipsius Gleba de tumulo elevaretur.* Nicolaus Rievalensis:

Semper hic & eris, non hospes, at incola, cujus
Nos pene est dulcedo recens, sacra Gleba, sepulcri
Gratia, defuncti cineres veneramur abunde.

[Charta anni 847. inter Instrum. Hist. Meld. pag. 5. *Sanctissima corporis illius* (Potentiani) *Gleba, bas interveniente causa, per divinam est honorabiliter translata clementiam.*] Occurrit passim.

¶ GLEBALIS. Vide *Gleba* 1.

¶ GLEBARE. Chartul. Latiniac. *Sciendum est iterum quod Radulphus aut alius pro eo quociens in eis molendinis diem integrum operatus fuerit, excepto cum Glebaverit, hoc est glebas imposuerit, &c.* Suspicor *Glebas* hic esse argillam subactam, Gall. *Courroi*, qua utuntur ad aquam continendam, ne effluat.

GLEBARIÆ, quæ vulgo *Turbæ*, seu carbones ex glebis. Charta an. 1198. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 920. *In silvis, campis, ... viis, semitis, moris, Glebariis, lapidibus, metallis, avibus, &c.* Vide *Turba*, Niger cespes.

¶ GLEBATICUS. Vide *Gleba* 1.

GLEBO, *Arator rusticus*, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1013. Isidori & Papiæ. Gloss. Lat. Gr. *Glaevo*, βῶλος. Ubi *gleva*, vel *glava*, restituunt viri docti. Candidus Monachus in Vita Eigilis Abbatis Fuldensis in Præfat.

Quapropter rogitat hic quoque Glebo,
Promptosque & resides quousque legentes
Formicæ ut tenuem farris acervum
Hujus non temere dente peroso
Mnisum dilacerent, &c.

GLEBULENTUS, pro *Glebosus*, apud Apuleium de Deo Socratis: *Terra Glebulenta.*

GLEGELLATUS. Visitatio Thesaurariæ ædis S. Pauli Londoniensis an 1295. *Item calix argenteus deauratus intus & exterius, cum pede Glegellato, &c.* Forte legendum *Nigellato*. Vide in hac voce.

GLEIFATUS, Monetæ aureæ species. Diploma MS. Friderici III. Regis Siciliæ an. 1305. pro mercatoribus Majoricens. *Solvat ... Gleifatum unum auri valentem Tarenos auri 8. ponderis generalis.* Nescio an *Scyphatum* legendum sit. Vide in hac voce.

GLEINATOR, Spicarum legulus, ex Gall. *Glaneur*. Charta Libertatum oppidi Jasserinis ann. 1283. apud Guichenonum in Hist. Bressensi: *Si quis Gleynatores vel resinatores vulneraverit, &c.* Vide *Gelima*.

GLEISAGE. Charta an. 1188. pactum continens inter Bernardum Archiep. Narbonensem & Gaucerandum *de Capestang* pro Ecclesia Castelli ejusdem loci, in Tabulario Ecclesiæ Narbon. *Dicebatque Gaucerandus, quod Ecclesia memorata jure feudi, quod ab Archiepiscopo Narbonensi tenere debebat, ad se, suosque pertinebat, sicut ad aliquam laicalem personam aliqua Ecclesia dignoscitur pertinere, & Consuetudine Narbonensis patriæ, in qua jus obtinet, quod Gleisage ab hominibus vocatur. Itaque, sicut ipse dicebat, avia sua Guilielma & parentes sui in manu sua tenuerunt præfatam Ecclesiam, &c.*

¶ GLENA, Gall. *Glane*, Fasciculus spicarum derelictarum. Exstat inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 461. Epistola Clementis IV. PP. qua prohibetur, *Ne de Glenis pauperum Clerici decimam exigant.* Vide *Glana* & *Gelima*.

¶ GLENNA ALLIORUM, Fascis alliorum in Codice MS. reddituum Episcopatus Altissiod.

GLEPAS, *Dissensiones*, in Glos. Regio MS. Cod. 1197. forte legendum, *Glebas, possessiones*. Vide *Gleba* 1.

¶ GLERA, An *Glara*, Glarea, arena, sabuletum, Gal. *Greve*. Chronicon Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1115. *Elegit ... quinque millia equitum, ut irent obviam Philippo, qui juxta civitatem Vercellarum in Glera Sargii se posuerunt.* Vereor ne sit pro *Gleva*: quod vide.

GLESCERE, Glebescere. S. Althelmus de Laude Virgin. p. 806.

Ut fluerent imbres ubertim ex æthere furvo,
Glesceret & rursus fœcundo germine tellus.

GLESSUM, GLESUM, veteribus Gallis *Succinum*. Tacitus de Morib. German. *Succinum, quod ipsi Glesum vocant inter vada atque in ipsa littore legunt.* Plinius lib. 37. cap. 3. de Succino: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari Glessum, itaque & à nostris unam insularum ob id Glessariam appellatam.* Quo loco censet quidam, glessum nihil aliud esse, quam quod Anglo Saxones glæs, Galli, Germani, & Angli *Glase* vocant, hoc est, *vitrum*: neque enim succinum, quod sit *succus arboris*, uti vult Plinius, appellatum, sed à voce Hebraica, quæ seu ὕαλον seu *vitreum*, vel καθαρὸν & διαφανὴς sonat. Vide præter Fullerum, Joan. Ruellium lib. 1. de Natura stirp. c. 39. Cluverium lib. 3. Germ. antiq. c. 44. Kilianum verbo *Gleyepot*, [& Schilterum in *Glas*.]

GLETLUS. Smaragdus in Grammatica MS. *Altare, mare, astile, mantile.* Ubi Glossa interlinearis, i. *Gletlus*. Vox Francica vetus.

¶ GLEVA. Charta an. 1007. Marcæ Hispan. col. 964. *Et de meridie adscimus ei terminum in ipsa Gleva, & vadit per ipsam serram quæ vadit per Bacieros.* An *Gleba*, Fundus, prædium, vel *Greva*, Gall. Greve? Vide *Glera*.

¶ GLEVARIA, f. Idem quod *Graveria* vel *Greva*, Locus glareosus, Gall. *Gravier*, *Greve*; vel f. Agger, moles aquis continendis, voce detorta à *Gleba*, eo quo in *Glebare* dictum est, intellectu accipienda, scilicet pro Argilla subacta, ex qua hujuscemodi moles conficiuntur. Charta ann. 977. Marcæ Hisp col. 913. *Molendinos vel molinarios cum caputaquis, cum suis diversis & resclosis & Glevariis, & exiis & regressus eorum.* Alia an. 1057. Ibidem col. 1045. *Molendinariis cum caputaquis & Glevariis, ductus & reductus aquarum, &c.* Vide *Gravero*.

¶ GLEYNATOR. Vide *Gleinator*.

GLI-

GLEZINUS. Vide Glizzum

GLIBATIS, *Igais*. Papias.

¶ GLICUS. Vide G *issus*.

¶ GLIDIUM, γλαφυρόν, *Rigidum*, in Supplemento Antiquarii & in aliis Glossis, ubi Vulcanius annotat: *Quod a ster Glandium in suilla*. Martinius emendat *Gelidum*.

¶ GLIDSUM Vide Glizzum.

¶ GLIMA, pro *Gleba*, mendose, ut conjecto, Corpus, cadaver. Permutatio an. 926. apud Marten. tom. 1. col. 281. *De hereditate S. Maximini Treverica urbis Episcopi, cujus Glima oratorium S. Johannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis*. Ecclesia S. Maximini primarium patronum agnoscit S. Joannem Evangelistam.

¶ GLIMERE Addere. Supplementum Antiquarii: *Glimerit*, προςέθηκεν, *Addit*.

¶ GLINGLIO. Vide Gurgo & Gilio.

¶ GLIO, *Mollities*, apud Papiam.

¶ GLIPHATICUS, quasi *Glizzaticus*, ut videtur, à *Glizzum*, Linteum majoris pretii; nisi forte *Gliphaticus*, scriptum sit pro *Griphaticus*, aulæaque altaris dicta fuerint *Griphatica*, quod *Griphi* in eis acu picti cernerentur. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 17. *Custos Ecclesiam adornet, presbyterium atque chorum; altaria fericis Gliphaticis*.

¶ GLIRIUS, *Somnolentus*. *Glirium*, *Torpentem*, *stupidum*, in GLIsid. à *Glire*, qui inter mures habetur maxime somnolentus. Italis alias *Glirie* idem erat quod Stultitia, stupiditas, & etiam Stultus, stupidus ineptus.

¶ GLIS, GLITIS, *Humus tenax*, in Glossis Isid. à Græco γλία, Gluten, γλίσχρος, Lentus, viscosus, tenax, glutinosus, Gallis, *Terre Glaise*, Argilla. Papias: *Glis*, *Gliffis*, *Incrementum*. *Glis*, *glitis*, *Carduus*. *Glis*, *glitis*, *Terra tenax*. *Glis*, *Glitis*, *Herba*: quæ omnia Johan. de Jan. deducit à *Glisco*, Cresco; tum addit:

Glis, *Animal*; *Glis terra tenax*; *Glis Lapa vocatur*.
Ris primum; *Glitis tenet altera*; *tertia Gliffis*.
Ris, *Animal*; *Tis*, *Terra tenax*; *Sis*, *Lapa vocatur*.

Demum adjicit: *Glis*, *glidis*, *Mussa panis vel vini*; id est, Mucor: qua notione vocem *Glis*, *glidis* Livius usurpavit.

¶ GLISCERE, *est Cupere vel desiderare, resplendere, ardescere, pinguescere, tumescere, superbire vel indignari*, apud Johann. de Janua, qui verbum illum derivat à γλυκὺς, Dulcis, *quæ enim dulcia sunt*, inquit, *desiderare solemus*. Papias: *Gliscit*, *Crescit*, *ardescit*, *argumentatur*, *desiderat*. Nonius: *Gliscit*, *est Congelascit*, *& colligitur*, *vel crescit*, *vel ignescit*. Vide locos ab eo laudatos, &, si vacat, Lexicon Martinii. Id unum observabo veteres nusquam usos fuisse verbo *Gliscere* pro *Desiderare*; recentiores vero frequenter. In Hymno Martyrum canimus;

Gliscens fert animus promere cantibus
Victorum genus optimum.

Sic in Statutis Canonicorum Regul. art. 64 apud Duchlium lib. 1. Miscell. p. 98.

Sed non plus teneat quam scit sibi quisque necesse,
Utque Deo placeat, *Gliscat sibi multa deesse*.

Vide Rymerum tom. 8. p. 297. col. 1. &c.

GLISCHROMARGA, Species terræ candidæ, Gal. *Marne*.] Vide *Merga*.

GLISCYWA. Leges Adelstani Regis c. 12. *Et diximus etiam omnibus hominibus illis, qui in nostram Gliscywam vadium dedit, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem & companagium pro anima ejus, &c.* Ubi Spelmannus tom. 1. Concil. Anglic. pag. 407. restituit *Gildscypam*: Somnerus vero *Gyldscypam*, ex textu Saxonico, quod habet gegyldscypum, id est, tribulium collegium.

GLISERIA. Charta Will. Com. Pembrochii in Monastic. Anglic. tom. 1. p. 721. 722. *Cum omnibus libertatibus & pertinentiis in domibus, virgultis, boscis, planis, pascuis, pratis, pasturis, vivariis, piscariis, Gliseriis, aquis, wreccis, &c.* Occurrit ibi rursum, & p. 783. *In bosco & plano, in sabu is & Gliseriis, cum omni wrecch, quod in terram illorum venerit*. [Litteræ M. Natalis Canonici Parif. an. 1250. è Tabulario S. Clodoaldi: *Quorum quidem duodecim arpentorum duo sita sunt, ut dicitur, ad Albam spinam... & unum arpentum juxta magnam Gliseriam*; hoc est, si bene conjecto, locum ubi magna erat copia argillæ, quam Gallice dicimus *Terre Glaise*. Vide *Glis*.]

GLISIS. Silvester Giraldus In Hibern. Expugn. lib. 1. *Hasculphus à marina Glisi*, *per quam ad naves transfugerat*, *retractus*, *&c*.

GLISSERA, *Measa*, *à Glisco*. Ugutio.

¶ GLISSIS, Species aleæ non ita pridem apud nostrates in usu, Gall. *Glic*. Menoti Serm. Quadrages. fol. 139. *Si videretis fratrem nostri Ordinis solum in taberna ludentem taxillis, obartis, Gliffi & fluxus*. Idem fol. 204. *Qui ludit ad ludum chartarum, du Glic, du flus, de la triomphe*. Villonius apud Borellum in Thesauro:

Gaigne au bar anc, ou Glic, aux quilles.

Coquilartus apud eumdem:

Vieux jouer aux sons des cimbales,
Au Glic, ou à la condamnade.

Liber *de la diablerie* ibidem:

Ils ne bobent de leurs maisons,
La jouent en toutes saisons,
Aux quilles, au franc de quarrè,
Au trinc, au plus près du coustau,
Au dez, au Glic, aux belles dames.

¶ GLISUM. Vide Glizzum.

¶ GLITOSUS, Jo. de Janua, *Argillosus*, *Argilleux*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vide *Glis*.

¶ GLIX, ἵππουρις, in Supplemento Antiquarii & in Glossis MSS. Sangerman. Legend um ἵππουρις, quæ species est plantæ, quam Plinius vocat *Equisetum*.

GLIZZUM, GLIZUM, GLISDUM, Linteum seu tela majoris pretii, sic forte appellata, quod niteret ac pelluceret, à Germanico *Gleysen*, & *Gleyssen*, nitere, pellucere. Lupus Abb. Ferrar. Epist. 68. *Et totidem lintea, quæ Germanice Glizza vocantur, dirigatis*.

GLIZUM, eadem notione. Hist. de Fratribus conscriptis tom. 2. Alaman. Goldasti: *Quibusdam autem* (Monachis) *palliola viridia cum camisilibus, seu Glizis donavit*.

GLISUM. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiensi, apud Perardum: *Ampullam cum patena argentea, uno fanono viridi, cum brusdo uno de Gliso, cum sitico amnistrare*.

GLEZINUS, GLIZINUS, *Camisia Glezina*, apud Monachum Sangall. lib. 1. c. 36. Sic anim præfert Editio Pithœana, non *cilicina*, uti Duchesniana. Historia de Fratribus conscriptis: *Mensasque omnes operimentis mandavit Glizinis vestiri*.

GLIDSUM. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Habens velamina altaris 2. pallium 1 corporales de Glidsa 2. capsam argenteam 1*.

GLOBA, *Junctura*, Papiæ.

¶ GLOBATA ROTALIS, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ GLOBELLUM, à *globe*, *Instrumentum*, Papiæ.

GLOBOSITAS, Στρογγυλότης. *Globositas terræ*, apud Macrobium lib. 1. c. 15. [*Globositas*, *Ventositès*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.]

GLOBUS IMPERIALIS. Vide Palla 1.

¶ GLOCCA, Campana, Gall. *Cloche*. *Signum Ecclesiæ quod vulgo appellari solet Glocca*, apud Othlon, in

in Vita S Bonifacii Ep.l.2.c.24. Vide *Cloca* 2.

¶ GLODITATUS, γλυκύς, Gloss. Sangerm. Suavis.

¶ GLODIUS, f. Gladiolus, carex, Gallice *Glaycul*. Consuetud. Lemovic. art. 77. *Non debet cooperiri domus aliqua de Glodiis sive palea*. Vide *Glosses*.

GLODUS, Clavus, Gallis *Cloud*. Teloneum S. Audomari in Tabular. S. Bertini: *Duo scofferri 1. obol. Glodi ferri centum 4. den.*

GLOGGA, ut *Glacca*. Vide *Gloca* 2.

¶ GLOMA, βελόνη, Acus, in Glossis Sangerm. MSS.

¶ GLOMERA. Vide *Glomex*.

GLOMERARII, GLOMERELLI, in Statutis Academiæ Cantabrigiensis tertio hinc sæculo editis asseruntur fuisse quasi Commissarii, dati ad lites inter scholares & ministros suos audiendas. Hæc Spelmannus.

¶ GLOMERE. Papias: *Glomit, Exorstur*.

GLOMERUM, *Pallium pastorale*. Ugutio.

GLOMEX, Plinio *Glomer*, aut *Glomus*. Gl. Lat. Gr. *Glomera & Glomus*, ἀγαθίς, Wolphardus Presbyter in Vita S. Walburgis lib. 1. n. 19. *Cum duabus vicibus ex Glomice, sive trama, quam manu tenebat, in tela fila transponeret*.

GLOMO, Instrumentum rotundum, quod retinetur in ore, ut teneatur os apertum. Matth. Silvatic.

¶ GLORA, *Terra*, in Amaltea ex Glossis.

1. GLORIA, Pompa, apparatus. Anastasius Bibl. in S. Joanne PP. p. 35. *Veteres Græcorum hoc testificabantur, dicentes à tempore Constantini Augusti ... usque ad Justini Augusti tempora non meruisse partes Græciarum B. Petri Apostoli vicarium suscepisse cum Gloria*. Vetus Chronicon Francicum, editum à Petro Lambecio lib. 2. Comment. de Bibliotheca Cæsarea p 373. *Celebransque Pascha Domini cum magna Gloria*. Anselmus Havelbergensis Episc. l. 3. Dialog. c. 12. *Agapitus Papa natione Romanus veniens CPolim ad Justinianum Augustum, cum Gloria susceptus est*.

2. GLORIA, Titulus honorarius, concessus Regibus & Magnatibus. Anastas. Bibl. in Martino PP. pag. 50. de Exarcho: *Oportet Gloriam tuam, ut sicut nobis suggessit Paulus Patriarcha hujus à Deo conservandæ urbis, peragere*. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Unde tibi, gloriosissime Domne Chlotaric bona retribuamus: attamen de id, quod Gloria vestra nobis contulit, &c.* Epistola Ledradi Archiep. Lugdun. ad Carolum Imper. *Ecce adsunt in conspectu Gloriæ vestræ, &c.* Adde Gregorium M. lib. 1 Epist. 24. 47. lib. 10. Epist. 7. Avitum Epist. 1. 69. 70 aliam Epistolam ejusdem Aviti, editam à Stephano Baluzio post Agobard. Epist. Vigilii Arelat. apud Baron. ann. 538, n. 27. Epist. Judæorum an Rescevindum Regem in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 2. §. 14. Gesta Dagoberti c. 36. Historiam Wambæ Regis p. 833. Epistolam ex Francicis tom. 1. Histor. Franc. 19. Epist. Nicolai I. PP. 8. 27 30. 31. Joannis VIII. PP. 2. &c. Hinc

GLORIOSI dicti præcipui Magistratus. Idem Anastasius in Joanne PP. p. 50. *Quomodo nobis suggessit Platon Gloriosus Patricius & Eupraxius Gloriosus* Adde Gregor. M. lib. 7. Epist. 11. 22. 30. 32. 70. lib. 8. Epist. 8. lib. 9. Epist 35. 36. Reges interdum ita compellatos multis probat Bivarius in Commentat. ad Pseudo-Maximum pag. 65. & seqq. qui ejusmodi titulum affectasse Wisigothorum Reges observat. [Le Roman *de Blanchandin* MS. ubi de Regis filio:

Darres le fils Alimodes
Garde la tor & le pales,
Moult ot li Glos riche mesniée,
Fait avoir une chevalchiée.]

¶ 3. GLORIA, Hymnus *Gloria in excelsis*. Statuta Ecclesiæ Aquensis ann. 1375. MSS. *Statuerunt quod illi perdant tales distributiones, quas lucrati fuissent, si ante Gloriam vel Epistolam cantatam in choro venissent: nihilominus in choro intrare valeant, sed distributiones non lucrentur*.

4. GLORIA PATRI, *Glorificatio Trinitatis*, Versiculus qui Psalmos claudit, Cassiano lib. 2. de Cœnob Inst. c. 8. δοξολογία Græcis. Gregor. Turon. lib. 1. de Mirac. c. 33. *Postquam dicta Gloria Trinitati*. Joannes Abrincensis Episc. de Offic. Eccles. *In his tribus horis bis tres Psalmos cum trina Glorificatione sanctæ Trinitatis canimus*. Alibi: *Quod vero in primo nocturno in Dominicis diebus 12. Psalmos cum trina Glorificatione sanctæ Trinitatis canimus, & quatuor una Glorificatione & una Antiphona copulamus, &c.* Scribit auctor Chronici Reichersperg. ann. 368, Damasum PP. constituisse, *ut in fine cujuscumque Psalmi Gloria Patri* cantaretur: quem morem sua invaluisse ætate refert idem Cassianus loco citato, & si secus uteretur Orientalis Ecclesia, *ubi cum silentio omnium, finito Psalmo, oratio succedebat*. Sed longe ante Damasum, Hymnum istum glorificationis, immo ab ipsis Apostolorum temporibus obtinuisse, pluribus contendunt Baronius an. 325. Durandus de Ritibus Eccles. lib. 3. c. 15, & alii. [Consule Constantium to. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 612] Vide Concil. Vasion. I. sub Julio c. 3. Vasense II. c. 5. Narbon. I. c. 2. Toletan. IV. c. 13. Vigilium PP. Ep. 2. Walafridum Strabon. lib. de Rebus Eccles. c. 25. Bernonem Augiens. cap. 2. Microlog. c. 31. Durandum lib. 5. Ration. c. 2. n. 17. & seq.

GLORIA, nude, vel *Gloria Psalmi*. *Tres Psalmos dicere sub una Gloria*, in Regula S. Benedicti c. 17. 8. *Gloria primi Psalmi*, c. 43. *Psalmos definire cum Gloria, vel cum una Gloria complere*, in Regula Magistri c. 33. *Gloria Invitatorii, Gloria primi Psalmi*, in Charta ann. 1304. apud Ughellum tom. 7 pag. 898. *Ad gloriam Psalmi inclinare*, apud Herbertum de Miraculis lib. 1. cap. 11. & in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 741. *Occurrere ad primum Gloria*, in iisdem Statutis p. 764. 776. Adde Joannem Episc. Abrincensem de Eccl. Offic. pag. 8.

¶ 5. GLORIA. Sic vocatur una, octava scilicet, è novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muz-arabica: *Et sumit illam particulam, Gloriam, & omnes reliquas per ordinem, & sumit calicem dicendo, &c.*

GLORIABILIS. Καυχηματίας, in Glos. Græc. Lat. Superbus. Glossæ aliæ MSS. *Gloriatio*, καύχημα.

¶ GLORIARE, pro *Gloriari*. Supplem. Antiquarii: *Gloriat*, αὐχεῖ, *Gloriatur*.

¶ GLORIARI Fulcuinus de Gestis Abbat. Lobiensium tom. 6. Spicil. Acheriani p. 588. *Unum hoc ultimum & omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum dicemus: quod videlicet nullus qui Ecclesiæ illi unquam intulit damnum, Gloriatus sit in annum; & si forte pro quelibet, ut assolet, injuste illata damno Monachi ex majori monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursmari scandunt reclamaturi, creditur, nec vana spes est, nunquam inultum iri*. Ubi Gloriari idem est ac eo, quod quis intulit, damno minime frui, nec ob id inultum manere.

GLORIATIO CRUCIS. Vide *Crux*.

GLORIETA, Ædificiolum altius, nostris, *Gloriette*. Statuta Mediolanensia 2. part. c. 348. *Si quis de cætero construere vel construi facere voluerit aliquam baltrescham, ponticellum, vel Glorietam, in ejus domo, super muro proprio, vel communi, per quam immediate prospici possit in domum vicini, hoc ei liceat, &c.* [Comput. an. 1333. tom. 2. Hist. Dalph. p. 274. *Pro tabulis necessariis in Glorietta domini*. Le Roman. *de Parteaopex* MS.

Une moult bien peinte Chambrete,
Urake nome Gloriete.]

GLORIFICATIO TRINITATIS. Vide *Gloria* 4.

¶ GLORIOLARI, Gloriola & vanitate affici. Go-

zechini Epistola apud Mabill. tom.4. Analect. p.366. *Ergo arguis in me levitatem vanitatis animi qui velue hac illac fluitans vacare desideret & Gloriolari, pro eo quod Leogrum nostrum tantopere laudaverim.*

¶ GLORIOSI. Vide in *Gloria* 2.

GLORIOSITER, Gloriose. Occurrit apud Eulogium Cordubensem.

GLOS, *ris*, pro *Gloria*. Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap 63.

Pignere Sanctorum, multa quoque Glore venustus.

¶ GLOSA, pro *Glossa*, Interpretatio, Gallis *Glose*, in Regesto Parlamenti an. 1408. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p.597.

¶ GLOSARE, pro *Glossare*, ut infra. Appellatio Universitatis Paris. à Benedicto XIII. PP. dicto, apud Acherium tom.6. Spicil. p.148. *Fuitque dictum per nonnullos suorum quod Glosari debebat illud juramentum.*

¶ GLOSATURA, ut *Glossa*, Interpretatio. Vita Anastasii PP IV. apud Murator. tom.3. p.440. col.1. *Hic etiam Glosaturam super Psalterium & Epistolas Pauli ab Anselmo per Glosulas interlineantes marginalesque distinctam, post à Giliberto continuative productam latius apertiusque explicavit.* Similia sunt in Chronico Trivetti apud Acherium tom.8. Spicil. p.417.

¶ GLOSOCHOMUM, Feretrum, loculus, Græc. γλωσσόκομον. Agnellus in Vita S. Joann. Pontif. apud Murator. tom.2. p.178. col.a. *Alii salicum vimine intexabant crates, alii tondebant salicum ramos, qui operiebant Glosochomum*: ubi jacebat corpus defuncti.

1. GLOSSA, Lingua, idioma: ex Gr. γλῶσσα. Fridegodus in Vita S. Wilfridi:

. . . Nota peregrina cui famina Glossæ.

2. GLOSSA, Imago, exemplum rei. Alanus p.419.

Nostrum statum pingit rosa,
Nostri status decens Glosa,
Nostræ vitæ lectio:

GLOSSARE, Denudare, aperire, ut glossa vim verbi detegit. Idem Alanus l.3. extremo Anticlaud.

Hæc igitur veste virgo nitet, immo virago
Glossat in hæc mentem, virga dans otia, fabrum
Induit, &c.

Idem de Planctu naturæ:

Nec se justitiæ luce colorat,
Nam sese vitium Glossat aperte,
Fit fraus ipsa sua lingua furoris.

GLOSSARIUM, Papiæ, *dictum quod omnium fere partium glossas contineat.* Vide Præfationem nostram.

¶ GLOSSATOR, Glossarum scriptor, interpres, Gall. *Glossateur.* Passim occurrit apud recentiores.

¶ GLOSSATUS LIBER, Glossis elucidatus, in Gestis Abbatum Lobiensium apud Acher. tom 6. Spicil. p. 634. & alibi non semel.

¶ GLOSSELLA, Parva glossa, annotatiuncula, in Actis SS. Maii tom.7. p.802.

GLOSSIS. Gerardus Presbyter in Vita S. Udalrici Augustani c.13. *Ecclesiam autem S. Afræ, quæ à paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat, sed tugurium Glossibus tectum altaria ab imbribus & intemperiebus defendebat.* Incertum, an culmos vel scandulas intelligat. [Vide *Glodius*.]

¶ GLOSSOGRAPHUS, ut *Glossator*, passim.

¶ GLOSSULA, λέξις, *Dictio*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Glosatura*.

GLOTORARE, Κλάγγειν, Clangere, voce ciconiæ. Auctor Poemat. de Philomela:

Glotorat immenso de turre ciconia rostro.

Plinius dicit ciconias *inter se commurmurare*, Solinus vero, *fore linguas non habere, verum sonum, qua crepitant, oris potius, quam vocis esse.*

¶ GLOVIDENUS. Vide *Gluvidenus*.

¶ GLUERE, GLUVERE, pro *Glubere*, Corticem detrahere. Papias in MS. Bituric. *Gluere, Cutem dat rabere, excoriare. Gluvit, Excoriat.*

GLUFIA, Gall. *Glufie*, Species ferri fusi, in Usaticis Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS.

¶ GLURA, Simia. *Clura, vel Glura, Simia*, in Glossis MSS. Sangerm. Apud Papiam MS. habetur: *Clura vel Glurum, Simia.* Vide *Clura*.

GLUTEN, *Fel taurinum*, Joanni de Gallandia in Synonymis Chymicis. [Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Gluten album, vel Synonia, est pars corporis nobilissima, subtilis, pura, alba, perspicua, sal dulce, & humor naturalis, & est locus tartari & podagræ.*]

¶ GLUTINATORIUM, Glutinum. Gloss. Græc. Lat. Κολλητήριον, *Glutinatorium*.

GLUTIS, *Terra tenax*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Jatrosoph. *Gluten.* [Vide *Glis* & *Glutum*.]

GLUTO, GLUTTO, λαίμαργος, in Gloss. Gr. Lat. Papias: *Ambro, devorator, profusus, luxuriosus, Glutto, consumpter patrimonii.* Idem, *Elluo, prodigus, Gluta, ambro, &c.* Gl. Lat. MS. Reg. *Lurconem, Devoratorem, vel Gluttonem.* Vetus Interpres Juvenalis Sat.4. *Divites, Gluttones.* Et infra: *Neronem dicit Gluttonem.* S. Ambrosius: *Sic amat diabolus filios suos ut perdat, sicut amat Gluta porcellum ut comedat.* Acta S. Sebastiani c.3. de Vita præsente: *Ipsa dat edacitatem Glutonibus, ipsa ebrietatem ingerit temulentis.* S. Eligius Homil. 14. *Qui erat comessator, id est Glutto, aut ebriosus, fit parcus & sobrius.* Ditmarus lib.4. *Glutto & simulator.* Matth. Paris an. 1105. *Et quos desides vocat, & Glutones conculcare desiderat.* [Ratherius Veron. in Sermon.1. de Quadrag. to.2. Spicil. Acher. p.284. *At contra Gluttonum ista solet esse defensio, licet non per omnia falsa: Melius est, aiunt, abstinere à vitiis, quam à cibis. Sed quomodo abstinet à vitiis qui gulæ deservit?*] Adde Regul. Magistri c.16.19. Le Roman *de Gaydon* MS.

Va Glous, dit Nain, Des te doint encombrer.

¶ GLUTTUUS, pro *Gluttus*, quod legitur apud Persium, Guttur. Vox ficta ex imitatione soni, quam edit liquor means per angustum tramitem. Gloss. Isid. *Singultim, Qui loquitur per Gluttues.*

¶ GLUTUM, GLUTIS, κόλλα, *Gluten*, in Supplem. Antiquarii. Vide *Glutis*.

GLUVERE. Vide *Gluere*.

GLUVIDENUS, GLOVIDENUS. Ennodius l.5. Ep.4. *Accipe ergo risum motura poemata, & Gluvidenum tuum se solum agnovisse contentus à publico rigore me subtrahe.* Idem in Præfat. carminis ad Faustum: *Ad camenalem tamen ignominiam, quibus nunquam Gluvidenus deest, versus adjeci.* Notio vocis perspicua; pro imperito enim usurpatur, sed origo incerta.

¶ GNABAT, *Natus, generatus, filius, creatus, vel enixus, lingua Gallica.* Gloss. Isid. In Glossis MSS. ut jam dictum est in *Creare* 1. pro *Gnabat* habetur *Gnatus*. Hanc genuinam esse lectionem probabilissimum est. Forte tamen possent alia ratione corrigi Glossæ Isidorianæ, legendo scilicet *Gnab* vel *Gnaba* pro *Gnabat*; *Gnab* enim apud veteres Gallos significasse videtur filium, puerum seu famulum, ut hodiernum *Knab* vel *Knabe* apud Germanos. Vide Grævium & Martinium.

GNANUS, pro *Nanus*, Pygmæus, in Architrenio lib. 2. cap. 12.

¶ GNARAT, in Supplemento Antiquar. vel *Gnarrat*, ut est apud Martinium, ἀφηγεῖται, *Narrat*. Hinc Martinius *Narrare* deducit à *Gnarus*, quasi *Narrare* sit Gnarum facere.

GNARIFICATIONES, *Sermones*, Papiæ.

¶ GNARITUR, γνωρίζεται, *Cognoscitur*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gnoritur*.

¶ GNARURAT, γνωρίζει, Gnarum seu notum facit, in

in Glossis Lat.Gr.Sangerman.MSS. & in Supplemeoto Antiquarii.

¶ GNARURIS, Goarus, ootus. Gl.Lat.Gr.Sangerman.MSS. *Gnaruris*, γνώριμος. Ausonius: *Non cultor instans, non arator Guaruris*.

¶ GNATARE, τεκνοποιῆσαι, Gnatos seu filios procreare, in vett. Glossis; Supplemeotum autem Aotiquarii præfert: *Gnatare*, παιδοποιῆσαι, *Liberis operam dare*.

GNATICA. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. pag. 82. *Sed inclusi parum curabant hujusmodi jactus lapidum & sagittarum ... tuto latentes in cryptis & Gnaticis*.

GNATICIDIUM, Τεκνοκτονία, io Gloss. Gr.Lat. Codex MS. S. Germaoi Paris. habet *Gnatium*. [Genuinum est *Gnaticidium*, Gnatorum seu liberorum cædes, parricidium.]

¶ GNATONICUS VIR, ut *Gnatho*, Parasitus, vel Vir impurus & nihili. Henricus Huntiodonensis apud Atherium tom. 8. Spicil. p. 191. *In Sicestria vero sedit Radulfus: in cujus loco sedit Pelochion vir Gnatonicus, & ob hoc depositus*. Johan. de Moosteriolo apud Marteo. tom. 2 Ampliss. Collect. col. 1451. *Quibus ipse Gnatonicus blandiri contendebat. Gnatonico ritu cantare*, i. e. more Gnatorum eid. Johaoni ibid. col. 1402.

GNATUS. Vide *Creare*, & *Gnabat*.

¶ GNAVARE, pro Navare, Operam dare. Gloss. Isid. *Gnavat, Fortiter exequitur*.

¶ GNETONSUS, ἀμαυρός, σκοτεινός, in Glossis Saogerm. MSS. Lege *Gnephosus*. Festus: *Gnephosum, Obscurus; videlicet ex Græco*, quod est κνέφας.

¶ GNOMOLOGIA, γνωμολογία, Sententiarum prolocutio. Legitur apud Rocchum Pirrum p. 261. Siciliæ sacræ.

¶ GNORITUR. *Cognitum sive compertum est*, apud Papiam. Vide *Gnaritur*.

GNOSOCOMIUM, pro *Nosocomium*. Glossæ MSS. *Gnosocomium, domus infirmorum. Gnosos, infirmitas*.

GNOSTICI, Hæretici, quorum hæresis à Nicolao Antiocheno fluxit, ut auctor est Philastrius.

¶ GNOSTICUS, Doctus, peritus, à Græco γνωστικός. Charta Eadgari Regis Britan. apud *Madox* Form. Aoglic. p. 174. *Cuidam ministro mihi oppido fideli, qui ab hujusce patriæ Gnosticis nobili Mangoda appellatur onomate ... largitus sum, &c.*

¶ GNOT, f. vox abbreviata pro *Gnovit*, Novit. Gl. Lat.Græc.Sangerm. MSS. *Gnot*, ἴδειν, ἐπιγινώσκειν: quod posterius verbum omittitur in Supplemento Antiquar.

¶ GNOTUS, διάγνωσις, γνῶσις, *Cognitio*. Suppl. Antiquarii. Festus habet: *Gnotu, Cognitu*.

¶ GOA, GRIOA, GROA, Mensura tres palmorum. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarioo in MS. Sangerman. *Primo ad navem habentem quindecim palmos in sentena expedit habere arborem de Pora longitudinis 45. Grioarum & grossitudinis, seu rotunditatis novem palmorum & medii; & est ad sciendum quod qualibet Groa continet tres palmos. Item ipsa eadem navis habebit aliam arborem in medio habentem in longitudine 43 Goas*. Quæ postrema vox *Goa* passim ibidem occurrit; semel autem tantum *Grioa* & *Goa*, eadem notione.

¶ GOBEL, Calix, poculum, cululluS, Gall. *Gobelet*. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Calis: *29. Sept. ob. D. Ysabel de la Tour, quæ dedit unum calicem & unum Gobel*. Efformatur ex *Cupa*, *Cupella*, Gall. *Coupe*.

¶ GOBELETTUS, GOBELETUS, Eadem notione, in Inventar. anoi 1347. tom. 2. Hist. Dalphin p. 555. & 556. *Gobeletus*. in Testam. an. 1373. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvero. p. 183. in Actis SS. Julii tom. 1. p. 608. in Testam. an. 1304. ioter Iostrum. Hist. Meld. p. 215. &c.

GOBELINUS, Dæmon, qui vulgo *Faunus*, nostris *Gobelin, Demon folastre*. Vide *Folletus*, io *Follis*, Stultus. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 556 *Dæmon enim, quem de Dianæ fano expulit, adhuc in eadem urbe degit, & in variis frequenter formis apparens, neminem lædit. Hunc vulgus Gobelinum appellat, & per merita S. Taurini ab humana læsione coercitum usque hodie affirmat*. De ejusmodi dæmooibus sic Cassianus Collat. 7. c. 32. *Nonnullos eorum* (immundos spiritus) *quos etiam Faunos vulgus appellat, ita seductores & joculatores esse manifestum est, ut certa quaque loca seu via jugiter obsidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectentur, sed de risu tantummodo & illusione contenti, fatigare eos potius studeant quam nocere, &c.*

¶ GOBELLETUS, ut *Gobeletus*, Gall. *Gobelet*, Poculum, calix, io Computo Johaooís Humberti sub Guigooe Dalphioo an. 1328.

GOBELLUS, Eadem notiooe. Vide *Picherium* in *Bicarium*.

GOBIA, Pagus, regio, ex Germ. *Gow*, quod idem sonat, ut ex aliquot Chartis docet Goldastus ad c. 1. Eckeardi. Hioc vox eadem *Govv* additam passim apud Germanos locorum designationibus, quod pluribus probat Cluverius lib. 1. German. antiq. c. 13.

¶ GOBINETUS, pro *Gobelletus*. Hist. Monasterii S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1129. *Inventa fuit summa mille griffonum, & scyphi argentei 24. cum sex Gobinetis deauratis, duodecim cochlearia argentea, &c.*

GOBONATUS. Monasticum Anglic tom. 3 part. 2. p. 83. *Una parura pro tuallis altaris Gobonatis de armis & lozingis, ... duæ paruræ pro albis de uno secta, Gobonatis de armis & lozingis bluetis, de perlis in auro*.

¶ GOD, Saxon. Bonus *Goda puella*, Booa puella, in Vita S. Eadgithæ. Virg. sæc. 5. Benedict. pag. 638. Vide *Clack*.

¶ GODA, ao idem quod *Godia*, Usura, Gall. *Usage, Jouissance?* Chartularium S. Viocentii Canoman. *Hæc sunt caritates artocoparum, quæ redduntur in Natale Domini, &c. cum pane & vino, Episcopo 4or. Cantori 2 ... Hamelino de Marce 2. propter Godam*. Alias *Goda* Gallis erat ovis vetula; sed oibil ad huoc locum.

¶ GODALA, Teutooibus, Species cerevisiæ. *Godalo & cervoise* in Privilegio Johanois I. Regis Franc. an. 1354 pro Viromaoduis. Vide *Celia*.

GODEBERTUS, [GODBERTUS, Militaris vestis species. Testamentum Odoois de Rossilione Militis an. 1298 apud Marteo. tom. 1. Anecd col. 1306. *Item, do & lego domino Petro de Monte Ancelini ... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum bauume à vissero, meum bassignetum, meum porpointum de cendallo, meum Godbertum, meam gorgretam, &c.* Extract. im computi aooi 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 326 *Item, duos Godebertos de mayllia valoris 6. s. gross.*] Computum Stephani *de la Fontaine*, Argentarii Regii an. 1351 *Pour une fourrure de dos de lievres de Norvoie* (Norvege) *à fourrer un Godebert à Maistre Jean le fol.*

GODENDAC, Armorum species quam Flandrensibus familiarem fuisse innuit Guil. *Guiart* sub ann. 1298.

A grans bastons pesans ferrez
A un long fer agu devant,
Vont ceus de France recevant.
Tiex baston qu'il portent en guerre,
Ont nom Godendac en la terre.
Godendac, c'est, bon jour, à dire,
Qui en François le veut descrire.
Cil baston sont long & traitis,
Pour ferir à deux mains faitis,

Et quant l'en en faut au desfendre,
Se cil qui fiert, y veut entendre,
Et il en fache bien ouvrer,
Tantost peut son cop recouvrer,
Et ferir sans s'aller mocquant
Du bout devant en estoquant
Son ennemi parmi le ventre:
Et li fers est agus qui entre
Legierement de plaine assiete
Par tous les lieus où l'en en giete,
S'armeures ne le detienent.
Cil qui le grant Godendac tienent
Qui l'ont à deus poins empoignez,
Soiunt un poi des rancs esloignez,
De bien ferir ne sont point lasches,

Alibi:

Car les lances d'eus esloignies
Les Godendaz & les coignies
Mettent à mort es herberjages,
Chevaliers, escuiers & pages,

Et an. 1032.

Godendaz que l'en repaumoie
Ferrez & fais agrant estaie.

Vide Joannem Villaneum lib. 8. c. 55.

GODENGHENUCTEN. Arestum 20. Aug. an. 1411. *Quinetiam ante dictas compositionem & accordam, certis mediis & causis ab antiquo jus habebant, in possessione & saisina extabant dictæ villæ Tenremondiæ burgenses, esse quod fuissent vel essent servi, seu servilis conditionis, extranei, advoli, esclavi, aut alterius cujuscunque servitutis macula respersi, à certa servitute seu redhibentia in patria Flandriæ vulgariter dicta Godenghenuctea, & etiam præstationis seu solutionis principalis catelli seu mobilis in eorum morte, ubicumque in territorio Teuremondiæ decederent, liberi, quieti, & immunes erant, & semper fuerant, &c.* Vide Kilianum in *Gheeaschte*.

GODETUS, Scyphi species, nostri *Godet*, in Statutis Ord. Cartusiensis an. 1368. a. part. c. 1. §. 8.

GODGILDUM, in Præfatione Legum Aluredi, dicitur, quod Diis offertur, ut *Deofugyld*, quod diabolo. Vide *Gildam*.

GODIA, Usus fructus, Italis *Godata*, nostris *Jouissance*, in Charta an. 1398. in Hist. Sabaud. p. 112. apud Guichennonum. [Vide *Gaudita*.]

¶ GOETUS *vel Lymata*, *Sordes*, in Vocabulario Suffanozi, pro Græco γοῖτος, quod Hesychius exponit, ῥύπος, πίνος.

¶ GOFETUS, ut infra *Gamphus*, Gall. *Gond*, Cardo. Chartularium Tureoz an. 1334. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern p. 188. *Quod dictus Johannes furatus fuerat vectes, sive verreilhs, padenas & Gofetos*.

GOGOLACIA, Species retis, qua capiuntur pisces, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 37.

GOGRARHOPHE. Alexander III. PP. in Epist. 52. ad Coloniensem Archiep. *Necnon etiam Comitia in Westphalia, qua vulgariter Gograrbophe dicuntur, & alodia, &c.* Ex *Gograff*, de qua voce mox.

GOGRAVIUS, Germanis *Oder Gograff*, Comes, qui sine causæ cognitione judicat, vel potius, *Gegravea*, vel *Gauwgraffen*, Præses aut Comes pagi: *Gau* namque, vel *Gew*, apud Theotiscos sumitur pro pago, seu territorio satis amplo. Charta Ottonis III. Imp. apud Maximilianum Henricum in Apolog. p. 4. *Nec non etiam Comitia in Westphalia, quæ vulgariter Gograchephe dicuntur*. Speculum Saxon. lib 1. art. 2. §. 6. *Pagani proprium non habeates, suorum Gograviorum judicium expectent*. Art. 55. *Gogravius* ab incolis trium villarum seu prædiorum eligi dicitur: ad tempus, art. 58. cujus jurisdictio cessat, cum adest Comes, d. art. 58. §. 2. quandoque ad hanc dignitatem infeudatur, art. 58. §. 1. art. 71. ubi tunc *Gogravius natus* dicitur. Adde l. 2. art. 13. §. 1. l. 3. art. 64. §. 14. Horum Gographinrum, inquit Gripbiander de Weichbildis Saxoicis cap. 62. quidam *Freigravios* se appellarunt.

¶ GOIA, Falcis species, Gall. *Serpe*, alias *Goie*. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1213 apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 1114. *Noverit Serenitas vestra, quod Gualerannus de Corbeilles & Robertus tradiderunt mihi de munitione de Tornoilles... 4. sextaria salis, & 12. bacones, & 3. taterios, & unam Goiam, & 6. pis. & unum mortarium de cupro, & 6. martellos, &c.* Vide *Guoya*.

GOILART, Monetæ Petricoricensis species. Tabularium Abbat. Deip. Saon. *Willelmus Comes, filius Guidonis Comitis, fecit fundere monetam suam, quæ dicebatur de Goilart, Ricardo cognomento de Saatenis.* Vide *Gigliati* & *Goliardus* 2.

¶ GOIPHUM, an filum? Hist. pacificationis Rudolphi II. Imper. cum Imperatore Turcarum anno 1604. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 311. *Janizarii præterea & hoc elegit bellici mercatur, sua sclopeta, bombardas cum funiculis albo Goiphe contextis samantibusque una manu quasi ad repellendum instructi asservabant; altera saltem incompositè gesta orbes approbeadebant.*

¶ GOLABUS, GOLEBRUS, GOLABIUS, Species navigii minoris. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 254. *Januenses cum magno exercitu ad portum Pisarum tenderunt cum galeis 80. cum gattis 35. cum Golabis 28. & cum navibus magnis 4. portantibus machinas et omnia instrumenta, quæ ad bella sunt necessaria.* Et col. 261. *Consules miserunt galeas 22. & Golabres 6. cum multis machinis lignaminis, &c.* Alter codex habet *Golabios*. Vide mox *Golafrus*.

GOLAFRUS, Navis species, apud Gaufredum Malaterram lib. 2. c. 8. [Vide *Golabus*.]

GOLDA. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 610. *Concessionem etiam, quam idem Thomas fecit... de terris suis & terris tenentium suorum, tam liberorum quam nativorum à Goldis mundandis per se & suos secundum consuetudinem in locis de Alferton & Norton afsitatam*. Anglis à *Gold*, est fodina metallica. Vide *Gordus*.

¶ GOLENA, Parvus lacus, ab Armorico *Len*, Lacus, atque particula diminuente *Go*. *Aqua Golena*, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 278.

GOLERIUM, *Gula*, seu *collum vestis*, in Concil. Saltzburg. an. 1420. cap. 6. [Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Lermes li moillent li menton,
Et les Gollées du pillicon...
Cil cheit mort Golle bace.]

¶ GOLFFUS, GOLFUS, Sinus, Gall. *Golfe*, Ital. *Golfo*, à Græco κόλπος. *Per sinum quendam sive, ut aiant, Golfum, id est, per spaciosam & latam maris viam*, apud Bern. *de Breydenbach* Itin. Hierosol. p. 28. *Golffum* habet ibid. p. 36. Vide *Galfus*.

GOLIA. Glossar. Longobard. S. Germani Paris. *Testudo, quam vulgo Guolattam vocant. Testudo, quam vulgo Golia dicunt.* Vide *Gelela*.

¶ GOLIARDIA, Histrionia, professio Goliardi, seu histrionis. Statuta Synodal. Eccl. Cadurc. &c. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 729 *Item (Clerici) si in Goliardia vel histrionata per annum fuerint vel breviori tempore: & ter moniti non desistunt... omni privilegio clericali sunt exclusi.* Vide *Ribaldi*.

1. GOLIARDUS. Breviloq. *Goliardi, busones, joculatores iidem sunt.* Gloss. Lat. Gr. *Estor, ris, Gouliart.* [Statuta Eccles. Cadurc. apud Marten. tom. 4 Anecd. col. 727. *Item*

Item præcipimus quod Clerici non sint joculatores, Goliardi, seu busones, declarantes, quod si per annum illam artem diffamatoriam exercuerint, omni privilegio ecclesiastico sunt nudati, & etiam temporaliter graviori, si moniti non destiterint. Concil. Trevir. an. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 117. *Sacerdotes non permittant trutannos, & alios vagos scholares, aut Goliardos cantare versus super* Sanctus, Agnus Dei, *in Missis vel in divinis Officiis, quia ex hoc Sacerdos in Canone quamplurimum impeditur, & scandalizantur homines audientes.*] Concil. Turon. seu Castelli Guntheri, an. 1231. c. 21. *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per Episcopos & alios Ecclesiæ Prælatos præcipiantur tonderi, vel radi, ita quod non remaneat in eis tonsura Clericalis,* Cap. 1. de Vita & Honest. Cleric. in Sexto: *Clerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores, seu Goliardos faciunt aut bufones, si per annum artem illam exercuerint.* Concil. Salzburgense an. 1310. c. 3. iisdem verbis, præterquam quod habet *Galiardi*. Concil. Coloniense an 1300 c. 12. *Sacerdotes non permittant quæstionarios Goliardos, vel quoscunque ignotos intra parochiam suam in Ecclesia, vel in via, .. prædicare, vel ejtiam deferre indulgentias pro quæstu faciendo.* Eadem habent Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiensis cap. de *Quæstuariis*. Concil. Senonense an. 923. sub Gualtero Archiep. cap 13. *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime vero qui dicuntur de familia Goliæ, per Episcopos .. tenderi præcipiantur.* Matth. Paris an. 1229. *Quidam famuli, vel mancipia, vel illi, quos solemus Goliardensès appellare, versus ridiculos componebant, &c.* Charta an. 1380. in voce *Ribaldus*: *Se gerens pro Ribaldo, & se dicens de ordine, seu de statu Goliardorum seu buffonum, &c.* Christina Pisana *au Tresor de la Cité des Dames*, 3. part c. 9. *Mais tenir la maniere que aucuns Gouliardes & mauvayses font, est chemin damnable.* Hinc Itali *Gagliardo*, nostri, *Gaillard*, hauserunt indubie, nequicquid dicat Julius Scaliger contra Cardan. exercit. 325. qui à Gallica audacia deducit; aut Vossius, qui à *Gallico ardore*, vel alii à *validus, validior*. Willelmus Armoricus in Philippo Aug. ann. 1201. *Totamque munitionem illam vocavit Gaillardum, quod sonat in Gallico Petulantiam.* Sic porro quidam dictos putant, à quodam scurra, de quo Silvester Giraldus in Speculo Eccles. lib. 4. c. 16. *Parasitus quidam Golias nomine, nostris diebus gulositate pariter & dicacitate famosissimus, qui Gulias melius, quia gulæ & crapulæ per omnia deditus, dici potuit. Litteratus tamen affatim, sed nec bene morigeratus, nec disciplinis informatus, in Papam & Curiam Romanam carmina famosa plures & plurima, tam metrica quam rythmica, non minus impudenter quam imprudenter evomuit.* Vide Seldenum ad Eleram p. 524.

2. GOLIARDUS, Monetæ species. In Tabulario Monasterii *de Chantoin* in Arvernis, fit mentio agri, qui debebat quotannis *censum Goliardorum*. [In Forensi provincia Moneta *Gaillarde* alias dicta valebat quinque denarios, uti nos monuit Cl. D. *Aubret*; dubium non est quin eadem fit eum *Golardo*: sed non fuit semper idem valor monetæ ejusdem nominis in omnibus provinciis.] Vide *Goilart*.

GOLOLA. Gloss. Arabico-Lat. *Testudo, animal quod testam gerit, i. Golola.* Infra: *Golora, Testudo.* Vide *Golia*.

GOLTA, Gena, apud Auctorem Mamotrecti in Isaiam c. 50. & alibi.

¶ GOMBARIA, Navis species. Andreas Dandulus in Chronico an. 992. *Naves, quas Veneti Gombarias nominant, contra Narentanos Sclavos misit.* Vide *Cumba* Cymba.

¶ GOMBATA Lex, apud Sirmondum in Gloss. ad calcem Supplementi Concil. Gallic. Eadem est quæ Gundeboda, de qua in voce *Gundebodiagi*.

¶ GOMERIA, *Sarcina lanæ*. Laurentius in Amalthea ex Bulengero.

¶ GOMERIATICUM, *Tributum pro sarcinis lanæ eum*, ibidem.

GOMOR. Vetus Agrimensor tit. *De mensuris liquid. Modii 5. medimnum faciunt. Tres medimni Gomor complent. Duo Gomor chorum reddunt. Duo chori, chulleum, quæ suas media 60.* Palladius de Architectura: *Modia quindecim Gomor reddunt, Gomor duo, chorum faciunt.* Occurrit non semel Exodi c. 16. ubi *decima pars Ephi* esse dicitur.

GOMPHUS. Vide *Gumphus*.

¶ GONDOLARIUS, Rector *gondola*, Ital. *Gondoliere*, Gall. *Gondelier*. Charta Consulum Avenionis an. 1195. apud Fantonum tom 2. Histor. ejusdem urbis p. 83. *Concessimus ut de singulis equitionibus duos denarios, de asino unum denarium, de singulis peditibus singules obulos, de singulis ovibus singulos posegias, de singulis porcis singulos obulos, & de omnibus pariter Gondolariis.*

GONDOLA, Navigioli seu scaphulæ species, qua æstuaria Veneta pertransieuntur. Guillelmus Apuliensis lib. 4. de Gellis Norman. de Venetis:

Non ignara quidem belli navalis & audax,
Gens erat hæc: illam populosa Venetia misit,
Imperii prece, dives opum, divesque virorum,
Qua sinus Adriacis inter litus ultimus undis;
Subjacet Arcturo. Sunt hujus mœnia gentis
Circum septa mari, nec ab ædibus alter ad ædes
Alterius transire potest, nisi lintre vehatur.

Regalia Gallinarum, vini & Gondolarum, apud Andream Dandulum in Car MS. an. 1205. Recte quidem, ni fallor, Brodæus ad lib. 1. Antholog. & Meursius in Glossar. Græc. Barb. Venetos vocem hanc à Græcis nuperis accepisse doeuere, quibus κοντέλας idem quod σάρμα, sonat, ut ex Harmenopulo, lib. 2. tit. 11. §. 9. colligitur: Καὶ τὰ τε σὺ πλοῖα σκαφος, ἤγουν τὴν κοινὴν λέγουσιν βάλλεται χ κοντελάκ. Quæ quidem scaphula non ita appellata, quod contis regatur, & ex iis navibus fit, quæ non antenna, *sed contis reguntur*, ut est apud sanctum Hieronymum in Vita S. Hilarionis, uti volunt Cobarruvias & Octavius Ferrarius: nam Cymbæ Venetæ remis aguntur; sed quod κοντὸς Græcis nuperis *brevis*, fit, ἐκας vero navis: ita *Gondola* est brevis navicula, *Venetus remex*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 4. non tamen *Gondolarius*.

¶ GONELLA, GONELLUM. Vide in *Gunna* 1.

¶ GONFALONERIUS, GONFANO, &c. Vide in *Gunfano*.

¶ GONGRUS, pro *Congrus*, Piscis genus, Gallice *Congre*. Odo de varia Fortuna Ernesti Ducis Bavariæ, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 356.

Heu! quid sæva fames cogit? quam non habet artem Pauperies? piscari abeunt, subitoque prehensis Quos sibi sufficiunt Gongris, &c.

¶ GONJO, Idem quod supra *Gambeso*, Cento, centunculus. Locos vide in *Perpunctum*.

GONNA, GONNELLA. Vide *Gunna* 1.

GONONUS, Manipulus. Vide *Cona* 1.

¶ GONUM. Vide *Gunna* 1.

¶ GOPILLATOR, Venator vulpium, ab antiquo Gallico *Goupil*, Vulpes. *Le Goupil est molt artillos*, apud Borellum ex Auctore libri *du Bestiaire*. Computus anni 1202. apud D. Brussel ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. 142. *Eustachius falconarius & Gaufridus de S. Johanne usque ad Octav. S. Dionysii 31. l. & 12. s. & dim. Gopillator de suo tertio 29. l. 11. d. minus. Luparius ... 105. & 3. s. & 4. d Balduinus & Willelmus venator ... 10. l. 4. s.* Vide *Gupilarius*.

¶ GORA, *Advena*, Suffannzo.

GORDANA. Tabularium S. Genovefæ Parif. an. 1187. *Quantum area moleudini ipforum cum utenfilibus fuis, fcilicet Gordane & inftrumento pifcatorio, quod dicitur Peucbuu, extenditur.*

GORDUS, Gurges, locus in fluvio coarctatus pifcium capiendorum gratia: *Gors, Gort, & Guort*, dictus paffim in Domefdei: *De 3. Gorz, mille augullæ.* Charta Ludovici VI. Regis Franc. an. 1111. in Hiftor. Priorat. S. Martini de Campis pag. 24. 27. *Gordum etiam pifcium apud Piffiacum in Sequana ... dederunt.* Eadem habet Charta Ludovici VII. an. 1137. apud Lobinell. tom. 3. Hiftor. Parif. p. 54.] Charta Richardi II. Ducis Normanniæ in Hiftor. Monaft. S. Audoeni Rotomag. pag. 405. *Addimus & Gordum in fluvio Sequanæ emptum ab ipfis Monachis.* Alia Hugonis de Feritate, ibidem p. 46n. *Ad hac Ecclefiam de Belfas, & 30. agros, & Gordos de Pofes, & pifcatorem 1.* Alia Roberti Ducis Normanniæ, Richardi II. filii: *Dedi quoque pifcariam, quod vulgo Gordum dicitur, apud Oftleffum villam.* Alia Gaufredi Epifc. Meldenfis an. 1211. in Tabulario Campaniæ: *Propter damnum, quod inde patiuntur Monachi in molendino de Nooilli, & in molendino de Staguo, & in levatis de tribut Gordis avulfis per Comitiffam, &c.* Arefta Omn. SS. an. 1264 1. Regefti Parlam. fol. 37. *Dicit fe bobore ufagium in forrefta Bordi ad claudendum Gordum fuum, fitum in Secana de palo & virga.* Minus Paftorale Eccl. Parif. an. 1233. *Medietatem cujufdam Gordi, qui dicitur Chatel, quam habebant in Secanam apud Andrifiacum, &c.*] Rursus occurrit apud Marten. tom. 6. Ampliff. Collect. col. 223.] In Statuto Caroli VI. an. 1415. art. 1. vetantur fieri in Sequana, *veunes, Gords, pieux, moulins, pefcheries, &c.* [Charta vernacula S. Nicafii de Mellento: *Item appartient audit Prieuré un Gord, autrement dit Ramée, qui eft une pefcherie dans la riviere entre les deux isles de S. Nigaife.*] Neque aliud fonat *Regort*, quam Gurges, in veteri Poemate de Garin MS.

Girouville eft fermée en un Regort
Sor une roche del taus ancianor.

Infra:

Gironville eft en un Regort de mer,
Sor une roche de viel antiquité.

Vide Gurges [& Gorgus 2.

¶ GOREO. Vide *Gorgo*.

GORFFWYLLANC, Stultitia exponitur in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 23. Boxhornin in Lexico Cambrico, *Gorffwyll*, eft rabies, infania.

¶ GORGERIA, Armatura qua guttur tegitur, Gal. *Gorgerriu*, paucis *Gorgiere*, Garnifiones caftri Carcaffon. an. 1294. *Gorgerie ferri de Lombardia.* Inquifitio anni 1323. Hiftor. Dalphin tom. 1. p. 41. col. 2. *Item, quod idem Caftellanus præcepit ... quod haberent centum Gorgerias ferri, & dictas centum Gorgerias mifit quæfitum.* Extractum computi an. 1336. ejufdem Hiftor. tom. 2. p. 326. col. 1. *Item, difplordes de fuftouyo pro 12. f. gr. Item duodecim Gorgeriæ de maylla 7. f. groff.* Vide *Gorgreta*.

GORGIA, Rumen, ingluvies, de ave, ex Gallico *Gorge*, apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. c. 40. *Habet fupra furculam pectoris quoddam amplum ad modum facci, quod Gorgia dicitur: primo recipit cibum & potum ab ore in eam tranfmiffum, in ea cuim cibus & potus calefit, & præparatur, priufquam veniat ad ftomachum, &c.* Adde c. 23. l. 2. c. 9. 19. &c. Vide Oct. Ferrar. in Orig. Ital.

¶ GORGO, ἀταυρίσιλ@-, *Certe*, in Supplemento Antiquarii. Alibi habetur *Goreo*; Feftus: *Corgo apud antiquos pro adverbio, quod eft Profecto ponebatur.* Vide *Gorgus* 1.

¶ GORGONASSA, Locus in portu Maffil. f. fic dictus ab Ital. Gorgo, Gurges, & *Naffa*, Naffa. Statuta Maffil. lib. 4. cap. 6. *Idem dicimus obfervandum de navibus & de lignis quæ ouerare voluerint in portu Maffiliæ, vel extra buccam portus ufque ad Gorgonaffam, de blado vel de fale, &c.* Infra: *Si vero in bucca portus Maffiliæ, fcilicet à torreta ufque ad punctum Gorgonaffæ, aliquid ejiceretur de faorra, vel rumentis feu, lapidibus, compellatur dominus navis, vel ligni dare ... pro pœna ... centum fol. reg.*

¶ GORGRETA, Idem quod *Gorgeria*. Locum vide in *Godebertus*.

¶ GORGUÆ, Colliquiæ, Gall. *Gouttieres*. Statuta Maffil. p. 131. *Statuimus ... tres magiftros lapidis bonos & legales, quorum arbitrio terminentur & fopiantur quæftiones omnes ... quæ orirentur de andronis Maffiliæ & aigueriis & de Gorguis.*

¶ 1. GORGUS, ἀταυρίσιλ@-, *Indubius*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gorgo*.

¶ 2. GORGUS, Idem quod *Gordus*. Hift. Beccenfis MS. p. 171. ex Archivo ejus Monafterii: *Duo molendina, quatuor Gorgos, & unam domum, &c.*

GORMARINGA, Mali feu pomi fpecies, in Capitulari de Villis cap. 70.

GORNITHNGS WERC. Andreas Suennnis lib. 9. Legum Scaniæ cap. 9. *Et eft cafus, in quo fpecialitas interjectionis quæ* Gornithings Werc *in patria lingua nominatur, puta quando fic lancea, vel quovis alio inftrumento nocendi, ad minus dimidiam marcam valens animal perforatur, ut horrenda per vulnus vifcera emanare cernantur, &c.*

¶ GORNUS, GORNATUS, five GURNADUS, Pifcis marinus albus minimufque, me dii digiti longitudinem non excedens: una cum capite ac fpinis manditur. Medic. Salern. p. 180.

Lucius, & perca, & faxatilis, albica, tenca,
Gornus, plagitia, & cum carpia, galbio, truta.

Vide pag. 183.

¶ GORPIRE, pro *Guerpire*, Rei alicujus poffeffionem dimittere. Chartularium Ecclefiæ Auxitanæ c. 85. *Compaius de Idraco, & Bernardus frater ejus & Sanca mater illorum firmaverunt & Gorpiverunt bailiam & begariam domumque confraternariam quæ injufte & tortuofe querebant Deo & B. Mariæ & omnibus Clericis & Canonicis ejus.*

¶ GORRA, Pilei genus quo caput & humeri teguntur apud Hifpanos. Concilium Maxican. an. 1585. *Galerum acuminatum feu id genus pilei, quod Hifpani Montera aut Gorra appellant, aut fericum pilrum ne deferant* (Clerici.)

GORRIDA, *Terribilia & metuenda*. Papiæ. Forte *Horrida*.

GORRIONES, *Cum errore fonantes*, in Gloffis Ifid. Emendat Pricæus, *cum horrore* [Grævius putat Ifidorum fcripfiffe: *Gorgones, Cum terrore fpectantes*. Notæ funt de tribus Gorgonibus Poetarum fabulæ.

GORS. *Gordus* & *Gurges*.

GORSUM, Danis, Summa eft fuper conftitutam mulctam erogata, vel doni nomine, ut habet Saxo Grammaticus lib. 10. vel *in augmentum dedecoris*, ut loquitur Suenn in Legibus Caftrenfib. c. 11 Leges Cimbricæ l. 1. c. 26. *Si Clerici & mulieres funt propinquiores heredes interfecti, tunc recipiunt unum faal pro hæreditate, id eft, Gorfum.* Et l 3. c. 21. *Si quis pro homicidio juftam firmaverit emendam, fine Gorfum, tunc folvet 18. marcas denariorum. Sed illud quod vocatur Gorfum, tantum erit, quantum fuerit prædictum, in quo emenda fuit firmata: nam quilibet tantum offert in Gorfum, quantum timet in caufa.*

¶ GOSSELINA. Chronicon Bonæ Spei p. 462. *Ceffimus domum & hortum in Euquelines fub cenfu 9. lib. 6. den. ac fimiliter Georgio Defperies Goffelinam* [Mar-

Marchensem supra memoratam pro 12. lib annuatim solvendis.

¶ GOSSETUS, Cardo, Gall. *Gond.* Instrum. an. 1270. apud Menestarium in Probat. Hist. Lugdun. p. 13. *Parietes cum Gossetis ferreis, quibus applicabatur porta.* Paulo post: *Remanserunt lapides habentes Gossetos ferreos ad applicandum ostium.* Et infra: *Gossetos ferreos ad recipiendum ostium.*

GOSSILIA, Tunicæ ex crassiore materia. Chronicon Windesem. lib. 2. c. 50. *Prior voluit, ut Fratres in labore Gossilia deferrent.* An *Gossipia*?

¶ GOSSONARIUM, f. Gossypium, Gall. *Coton.* Testamentum Theobaldi de Marliaco ann. 1287. *Unum coopertorium fourratum de Gossonario.*

GOSSUM, Petrus de Crescentiis l. 9. c. 73. de morbo ovium. *Nascitur eis Gossum sub gula ex fluxu humorum à capite descendentium, &c.* Ubi Gallicus Interpres vetus videtur legisse *bossum*, Gall. *Bosse.* Italis *Gozzo* est guttur. [Hinc in Miraculis B. Simonis, to. 2. SS. April. p. 826. *Ipsa habebat Gossum & Gutturem grossum & inflatum fortissime.*]

¶ GOSTARIUM, Species vehiculi. Cantatorium MS. Abbatiæ S. Huberti fol. 6. v. *Guillelmus à dæmone arreptus est & Virinam in Gostario relatus miserabiliter expiravit.*

GOTA, Canalis, ex German. *Gote*, canalis, tubus: Gallis *Goutiere.* Charta Rogeri D. *de Basinghem* an. 1220. in Tabulario S. Bertini: *Præsenti charta confirmans, ut Gotam suam vel canale per totam terram meam libere habeat, per quam aqua de prato S. Bertini per terram meam ... deducatur.* Vide Gutta 1. & Guttera in Gutterium.

¶ GOTTEFFLUS, Vasculum unde liquor guttatim defluit, à Gutta & Fluere sic appellatum. Charta anni 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Unam navem magnam pro mensa domina Dalphina de vitro...quinque duodenas de Gotteffios, sex magnas botas vitri ad portandum vinum, &c.*

¶ GOUEMON, Vide Goumon.

¶ GOUGULATOR, Præstigiator, in *Caucularores.*

¶ GOULETUS. Litteræ anni 1332. ex Chartulario S. Martini Pontisar. *Tria quarteria de grenis ad quarteriam ... quinque quarteria ad Gouletum ... tria quarteria de groa.* Nostris *Goules* vel *Goulot* dicitur os, guttur lagenæ, per quod liquor effluit: an inde sic dici potuit locus peculiaris apud Pontisaram?

¶ GOUMON, Alga, fucus è mari ejectitius, Armoricis nostris *Gouemon*, Normannis *Varech.* Acta SS. Maii to. 4. p. 568. & 569. ubi de S. Ivone: *Recollegissent insimul globum herbæ marinæ vocatæ Goumon.* Alibi scribitur *Gouemon.*

¶ GOUSSA, Siliqua, Gall. *Gousse*, *Cosse.* Eadem Acta ibid. p. 555. *Videatis utrum fabæ, quæ ibi sunt, sint bonæ ad comedendum... Goussas earum ad decoquendum... apportetis.*

GOWNA. Vide *Gunna* 1.

¶ GOZA. Vide *Gussa* 1.

¶ GRAANTARE, Fide & sacramento interpositis promittere, cavere, Pactum an. 1297. apud Marten, to. 1. Anecd. col. 807. *Super istas pactiones omnes sæpe nominati domino de Legniaco Graantaverunt, quod tenebunt &c.* Vide *Creantare.*

¶ GRABATA, pro *Gabata.* Vide in hac voce.

GRABATARII. Vide *Clinici.*

¶ GRABATI, Canonici minores Misnæ, de quibus in Actis SS. Junii to. 3. p. 154. ubi de S. Bernone: *Interim alius paratur Grabatorum ordo, qui horas suas secundum quod vesperi ortus est, persequitur.*

¶ GRABATUM, Reclinati capitis susceptio, apud Papiam & Joannem de Janua. Notus est Latinis *Grabatus*, ut & Græcis κράβατος vel κράββατος, pro specie lecti humilioris & portatilis; hinc in Evangelio: *Tolle Grabatum tuum, &c.* pro quo cum quidam concionator, *Grabatum* minus Latinum opinans, dixisset: *Tolle lectum tuum, &c.* justam Episcopi præsentis incurrit reprehensionem. Armoricis *Grabez* species est feretri, quod vulgo dicimus *Civiere à bras*, Latinis inferioris ævi feretrum, Loculus, Gall. *Cercueil.* Eigil. in Vita S. Sturmii Fuld. n. 14. *S. Episcopi Bonifacii* (corpus) *in minore quæ eis vicinior erat Ecclesia cum Grabato quo à navi ferebatur, statuerunt; cetera vero Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt.* Jo. de Janua *Grabatum*, penult. correpta, *Gremium* reddit, unde versus:

Pro Gremio Grabatum, pro lecto Grabatum.

¶ GRABELLA, Navis genus. Nicolaus Lanckmannus de Valckenstein in Historia desponsationis Frid. III. Imp. & Leonoræ Infantissæ Portugalliæ: *Dominus Marchio misit unam Grabellam cum armigeris ad explorandum.* Et infra: *Nostri armigeri & bellatores cum duabus Grabellis invaserunt unam navim.*

¶ GRABIDUS, Grabis. Vide *Graudes.*

¶ GRABOTUM, Leviora grana frumenti cum paleis vanno ejecta. Charta Capituli Athanacensis Lugdun. ann. 1358. *Idem quod Grabotum omnium & singulorum bladorum inter ipsos Curatum & Vestiarium, & eorum successores, prout blada inter eos sunt dividi consueta, videlicet quod de Graboto frumenti & siliginis dictus Vestiarius & sui percipiat & percipere debeat duas partes, & dictus Curatus & sui tertiam partem; de aliis vero bladis dictus Curatus medietatem, & Vestiarius Athanacensis Monasterii aliam medietatem.*

GRACILIS, Species cornu, aut buccinæ, quæ inflata acutum & *gracilem* sonum edit: nam *Vox angusta*, apud Juvenalem Sat. 3. *Gracilis* veteri Interpreti dicitur: vel denique quod *Grilli* voci sonum similem edat. Vide Isidorum l. 18. c. 3. Gauterius Antiochenus: *Libetque preconari voci propalata ut universi audito primo sonitu Gracilis, festinent bellicis indui.* Idem: *Gracilibus, tibiis, tubis clangentibus.* *Greille* appellant nostrates. Glossar. Lat. Gall. *Lituus, Graile, o baston à divin.* Le Roman *de Garin* MS.

Quans viudrent pres, lor Greilles font souner.

Idem:

Là oysiez Gresles oir & tentir,
Maintes buisine & cornier, & boudir.

Alibi:

Bues s'eu ist, fist les Greilles sonner.

La Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

A fait souner un Graile devant l'uis de son fief.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Mil Grisles sonnent, mult en font cler li son.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

Et le Rois comanda quatre Greilles sonner.

¶ GRACILLA, ut *Gracula*, Gallice *Geai.* Miracula S. Joachimi, to. 7. Maii p. 116. *Gracilla quædam prope ac procaciter vocibus eos infestare non desistebat; sed vir Dei Joachim, humili impatientia, Gracillæ comminans, inquit: Heus tace, tuumne tanti es venditura sonum; Absiste hinc, & ecce illico ac si intellectum habuisset humanum, &c.*

GRACOMUS, in Epistola Stephani Tuertbo Regia Bosniæ an. 1435. Vide Waddingum hoc anno n. 2. 3.

GRACULA, Avis, quæ Latinis *Graculus.* Vita S. Fructuosi Archiepisc. Bracarensis n. 8. *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus Graculas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur.*

¶ GRADA, Agri modus, ut videtur. Instrum. ann. circiter 1050. ex Archivis S. Victoris Massil. *Hæc terræ sunt ipsius Ecclesiæ, ab oriente incipit ipsa Grada, & sicut stat campus Pontis Gaucelini & fert in aliam*

Gra-

Gradam à meridie sicut pergit revolutio ; alia Grada per summitatem ipsius montis sicut aqua vergit & ferit ad viam de Boxa, à Septentrionali parte consortatur Grada ipsa usque ad ipsam viam de Boxa.

1. GRADALE, GRADUALE, Responsum, vel Responsorium, ita appellatum, quia in gradibus canitur. *Versus Gradales, Responsorius Gradalis, &c.* in Ordine Romano, qui cantatur ad gradus. Ugutio : *Gradale, quod gradatim canitur post Responsorium.* Honorius Augustod. l. 1. c. 96. *Graduale à gradibus dicitur, quia in gradibus canitur. Hoc etiam Responsum vocatur, quia choro cantante, ab uno versus respondetur.* Amalarius lib. de Ord. Antiphonarii in Prologo : *Notandum est volumen, quod nos vocamus Antiphonarium, tria habere nomina apud Romanos. Quod dicimus Graduale, illi vocant Cantatorium, qui adhuc juxta morem antiquum apud illos in aliquibus Ecclesiis uno volumine continetur. Sequentem partem dividunt in nominibus. Pars, quæ continet Responsoria, vocatur Responsoriale. Et pars, quæ continet Antiphonas, vocatur Antiphonarius.* Adde Hugonem à S. Victore in Speculo Eccl. c. 7. l. 2. de Offic. Eccl. c. 18. Beletum c. 38. Durandum l. 4. c. 19. Innocentium III. PP. l. 2. Myster. Missæ c. 31. Jacobum de Vitriaco in Hist. Occid. c. 34. &c. Lex Aleman. tit. 16. §. 2. *Si Clericus, qui in gradu in Ecclesia publice lectionem recitat, vel Gradale, &c. Gradalis Karoli Imperatoris*, apud Sugerium lib de Administr. suæ c. 20. Capitula Guilleberti Episcopi c. 9. *Ut Dominicas & festivitates præcipuas excolere, per Gradalem suum & nocturnalem canticum non ignoret.*

¶ GRADALE OFFICIUM, opponitur *nocturnali*, unde officium diurnum significare videtur. Cap. Caroli M. an. 789. c. 78. *Monachi ut cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per nocturnale vel Gradale Officium peragant secundum quod beatæ memoriæ genitor noster Pippinus Rex decertavit ut fieret, quando Gallicanum cantum tulit ob unanimitatem Apostolicæ Sedis & sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam concordiam.*

GRADUALIA à S. Cælestino PP. primum instituta tradit Anastasius in ejus Vita, ex Codd. MSS. *Constituit Graduale post officium ad Missam* (al. *Missas*) *cantari*. Chronicon Reicherspergense de eodem Pontifice, ann. 424. *Hic constituit, ut Psalmi Davidis 150. ante sacrificium antiphonatim canerentur, quod ante non fiebat, sed tantum Epistola & Evangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpta de Psalmis à B Gregorio PP. primo Introitus, Gradualia, Offertoria, Communiones cum modulatione ad Missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt.* Gradualia & *Alleluya* composuisse S. Ambrosium scribit Honorius Augustod. l. 1. c. 88. Nostri *Greel* dicebant. Glossar. Lat. Gall. *Gradale : Greel, Livre à chanter la Messe.* Perperam *Grec* pro *Greel*, editum in Consuetudine Claromontensi art. 249. Catholicon Armoricum *Grazal*, G. *Greel, ung Livre à chanter, L. Gradale.* Robertus Bourronus in Hist. Merlini MS. *Tu s'en iras en ces parties, ou les gens sont qui ont che saint Graal, & toujours mais sera ta paine, & tes livres retrais, & volentiers oïs de toutes gens. Deux Greaux*, inter libros Capellæ Ludovici Hutini, in illius Inventario. *Un Messel & un Greel*, in Testam. Caroli Comit. Valesii ann. 1320.

2. GRADALE, Gradus, *Degré*. Lambertus Ardensis p. 161. *Hic Gradalia & indicula de area in aream, de domo in coquinam, & camera in cameram, &c.*

¶ GRADALIS. Testamentum ann. 1010. in Appendice Marcæ Hispan. col. 973. *Ad sancta Fide cœnobio Gradales duas de argento, ad sancto Vincentio de Castres anapos duos de argento.* An Gradales hic sunt *Gradualia* argento cooperta? Vide *Gradale* 1.

¶ GRADARE, Judicare, definire. Tabular. Beriaci : *Rothonensis Abbas & monachi immiserunt nobis monachis Majoris-monasterii calumniam super cellam nostram de Beriaco. Contigit autem dominum Apostolicum Urbanum in partes nostras Turonicas advenisse ; cui rem omnem manifestavimus. Judicatum est autem in præsentia ejus illos contra nos egisse parum juste ... Mortuo domino Urbano, in cujus præsentia illa Gradata fuerant, dominus Paschalis qui ei successerat, ipse etiam in partes Turonicas devenit, &c.* Statuta Edwardi I. apud Rym. to. 2. p. 261. *Consules jurabunt Baillivo nostro & populo dictæ villæ, quod ipsi bene & fideliter Gradabunt & gubernabunt nos & populum dictæ villæ.*

¶ GRADARIUM, Graduum series, Gall. *Escalier*. Codex MS. de Albigensibus è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosæ : *Dictus Vital una cum dictis hæreticis intravit cameram dicti infirmi ipso remanente ad pedem Gradarii.* Charta Massil. an. 1433. *Nos Paulus Massil. Episc... eligimus miserabili corpori nostro sepulturam subtus Gradarium, quo ascenditur ad tribunam.* Vide *Bestaliuus*.

¶ GRADARIUS, Equus tolutaris, Gall. *Haquenee, molli gradu & sine succussatura nitens*, apud Nonium. Lucilius : *Equus non formosus, Gradarius, optimus vector.* Charta an. 1406. apud Lobinell to. 2. Hist. Britan. col. 827. *Dedit ... Episcopo Briocensi suum Gradarium flavum, vulgo a Hacquenee fauve.* Utitur Nicolaus Specialis apud Murator. to. 10. col. 979.

GRADELLA, vox Italica, Craticula, apud Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. c. 37. vetus Gallicus Interpres *Greil* vertit. Gloss. S. Benedicti cap de Ferramentis : *Graticula*.

¶ GRADERE, pro *Gradi*, Ire, vadere. Camillus Peregrinus apud Murator. to. 2. p. 290. *Ad ipsam civitatem pro mercimoniis Graderent.* Infra : *Capuam Graderunt.*

¶ GRADILIS, ut *Gradus* 8. Fluminis meatus. *Aquis, aquarum pascuis & piscatoriis cum ipsis Gradilos*, in Charta an. 936. Marcæ Hisp. col. 847.

¶ GRADILIS PANIS. Vide *Gradus* 5.

¶ GRADINGUS, Persona in gradu dignitatis constituta, apud Macros in Hierolexico ex Vita S. Fructuosi. Sed legendum *Gardingus*. Vide *Gardingi*.

¶ GRADIVICOLA, Gradivi seu Martis cultor, bellator, Silius l. 4. Belli Punici :

Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.

¶ GRADUATIO, Promotio ad gradus academicos. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. lib. 3. c. 7. ubi damnantur expensæ ad hujusmodi gradus adipiscendos fieri solitæ : *Parisius didici in Theologorum scholis ... nullum actum apud Theologos indifferentem esse, sed omnem meritorium aut demeritorium existere. Vellem libenter scire sub quo virtutis contineatur genere tantas expensas, de sexaginta marcis vel pluribus, in talibus Graduationibus facere. Non fugillo Graduationes hujusmodi, quas omni venero honore, præsertim in sacra Scriptura, &c.*

¶ GRADUATUS, Qui gradum adeptus est in Academiis, Gall. *Gradué*. Memorantur *Graduati* in Charta an. 1405. apud Rymer. to. 8 p. 409. in Bulla Sixti IV. PP. an. 1474. apud Miræum to. 2. p. 1266. in Vita B. Coletæ to. 1. Martii p. 569. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 168. 421. & alibi.

1. GRADUS, in Ecclesia, *Ambo, Analogium, Lectrum*. Suggestio Germani & Joannis Episcopor. post Epist. 38. Hormisdæ PP. *Suscepimus* (libellum) *& præsente omni Clero vel plebe in Gradu à servo vestro Notario sancta Ecclesia Romana est relectus.* Lex Alemannor. titul. 16. §. 2. *Clericus, qui in Gradu in Ecclesia publice Lectionem recitat, vel Gradale.* Recitabantur itaque Lectiones in gradibus. Sed & ex gradibus sermones habeban-

bebantur ad populum. Sidonius Carm. 16.

Seu te conspicuis Gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circumsistit.

Monachus Sangall. l. 1. c. 20. de quodam Episcopo: *Et post Evangelii lectionem ascēdit ad gradus, quasi adcolloquendum populum.* Erant porro *Gradus* ante altare, seu potius ante altaris gradus, unde pars ea ædis sacræ βῆμα Græcis dicta; vel sane quod ad eum lectionis locum per gradus perveniretur, uti de ambone à nobis observatum in Descriptione ædis Sophianæ. Leo Ost. l. 3. c. 19. *Fecit libellum ad cantandum ante altare, sive in Gradu.* Infra: *Sed & Gradum nihilominus ligneum ejusdem operis extra Chorum ambonis in modum satis pulcrum constituit, in quo videlicet tam Lectiones in nocte quam etiam & Epistolæ & Evangelia ad Missas præcipuarum festivitatum legerentur.* Perperam in Edit. Brolii est *ambonis in morem.* Cæsarius l. 6. c. 5. *Alleluya festivis diebus, sicut ceteri, ad Gradum ipse cantavit.* Lib. 7. c. 20. *Sanctus vero Joannes Evangelista Dalmatica indutus legit Evangelium, ... quo perlecto, Dominus* (JESUS) *secundum morem Ordinis nostri* (in die Purificat. Deip.) *ad Gradum rediit, & ab offerentibus candelas suscepit.*

2. GRADUS, pro Annus. Hepidanus in Vita S. Wiboradæ l. 2. c. 4. *Soror erat huic B. Martyri nomine Willidruda tricesimum possidens Gradum.* Mox: *In Gradu sexageno à morte inventa est.* Epitaphium Willelmi Nothi Reg. Anglor. apud Ordericum Vitalem l. 8.

Per septem Gradibus se volverat atque duobus
Virginis in gremiis Phœbus, & hic obiit.

3. GRADUS, pro Generatione. In Lege Bajwar. tit. 14. c. 9 §. 4. dicitur omnis cognatio & parentela finiri in septimo gradu. Vide *Generatio.*

4. GRADUS in Ecclesiarum atriis, seu propylæis. Anastasius Bibl. in Symmacho PP. p. 32. 33. *Gradus vero ante fores Basilicæ B. Petri ampliavit: & alios Gradus construxit sub signo, dextra lævaque. Item sub Gradus in atrio alium cantharum foris in vulgo campi posuit ... Item & alios ascendentibus ad B. Andream fecit, & cantharum posuit... Item ad Archangelum Michaelem Basilicam ampliavit, & Gradus fecit, & introduxit aquam.*

GRADUS PRESBYTERII, seu qui jacent ante cancellos, *Solea* Græcis, ex Italico *Soglia*, ad quos amandari solebant Monachi pro levioribus culpis, ut habent Usus antiqui Ordinis Cisterciensis c. 75. de Monachis, qui ad *opus Dei* tardius veniunt: *Venient ad Gradum, ... & tunc petant veniam ante Gradum, aut flexis genibus in terra, &c.* Cap. 76. *Si quis de comedentibus vel de servitoribus offenderit aliquo modo, petat veniam ante Gradum.* Cap 114. *Ante gradum Presbyterii satisfaciat.* Ita passim hæc formula c. 81. 88. 89. 94. 102. in Institut. Cisterc. Rainardi Abbat. c. 45. 62. &c. legitur.

5. GRADUS in urbibus, in quibus distribuebantur panes plebi, qui inde *Gradiles* dicti, de quibus infra v. *Panis gradilis.* De ejusmodi gradibus pluribus agimus in CPoli Christiana.

6. GRADUS, Ordines Ecclesiastici: *Canonici Gradus vel plebei*, in Epist. Bonifacii Mogunt. ad Cuthpertum Archiep. Cantii præfixa Concilio Cloveshoviensi an. 747. Anastasius in S. Hygino PP. *Hic Clerum composuit, & distribuit Gradus.* Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaelem Imp. *Hinc etiam confessor Christi Silvester fecit Gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversus Episcopum, non Diaconus adversus Presbyterum, ... det accusationem aliquam.* Hæc verba habentur in Synodo Romana an. 324. c 3. Capitularia Caroli M. lib. 7. cap. 309. *Clerici cujuslibet Gradus, &c.* Pœnitentiale Theodori Archiep. Cantuariensis c. 1. *Gradus non debemus facere ante altare, ubi reliquiæ Sanctorum venerandæ sunt.* Cap 2. inscribitur: *De tribus Gradibus Ecclesiæ principalibus.* [Capitula Theodori Cantuar. apud Acherium to. 9. Spicil. p. 61. *Nullus per pecuniam obtineat Gradum: sin vero, & ipse, & ordinator ejus omnibus modis à communione projicientur.*] Capitula Walterii Episcopi Aurelian. c. 20. *Gradus quoque Ecclesiasticos similiter memoriæ commendatos habeant,* (Sacerdotes) *& unde unicuique Gradui in Veteri Testamento origo fuerit, & quomodo Novum in idipsum concordet, &c.* Et c. 21. *Ut Presbiteri,* (alumnos suos) *in quolibet Gradu promovendos in supradictorum tenore sacramentorum & Graduum edoctos exhibeant, quatinus & memoriter ea tenere, & intellectuose sciant explanare.*

¶ 7. GRADUS, nude pro 15. psalmis qui *Graduales* vocari solent. S. Wilhelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. c. 29. *Post prædictas tres orationes recitantur quindecim Gradus vel triginta psalmi, si talis est dies, quando non debent ad orationem procumbere. Ad illas eorumdem quindecim Graduum incisiones, hi, qui super sedilia sedent, exerta manu, propter hoc param, retro versi solent leniter ea erigere.* Schramb. Chron. Mellicense p. 426. *Quia quindecim Gradus sedendo dicuntur, ad Gloria Patri sine resurrectione tamen erit aliquantulum inclinandum.*

8. GRADUS, Trajectus maritimus, angustus maris, atque interdum fluminis meatus; [quilibet etiam portus seu locus quo navigium adpelli potest, Occitanis *Gran. Gradus* à gradiendo dictus, quia qui de navi ad littus adpulsa exit, continuo terram aqua altiorem ingreditur & ascendit tanquam per Gradus. Hinc portus Asiæ minoris Galli vocant, *Echelles du Levant*, scalæ vel Gradus Orientis.] Passio S. Torpetis MS. *Præceptum est, ut in Gradu ad mare ibidem decolletur: & venerunt in Gradum Araensem, exierunt ad ripam fluminis, &c.* Ita porro appellant Ammianus l. 15. & Itinerarium Hierosol. meatus seu trajectus, per quos Rhodanus in mare volvitur, reliquo fluvii ostio arenis pæne obsito. *Gratus* dicuntur in Itinerario Antonini & Maritimo: indigenis vero *Gras. Gradus* etiam appellatur, meatus stagni Magalonensis, ubi naves è mari in stagnum trajiciunt. Versus antiqui in Arnaldum Episcopum Magalon.

Iste Gradus clausit, quo prædo piraticus hausit.

Et infra:

Navibus introitus per eum Gradus alter apertus.

Arnaldus de Verdala in Hist. Episcop. Magalonensium p. 796. *Erat enim ibi portus maris vocatus Portus-Saracenus usque in hodiernam diem, ad quem per Gradum galeæ Saracenorum liberum habebant ingressum.* Et p. 798. *Quibus peractis, idem sanctæ memoriæ Arnaldus Episcop. ponens manum ad fortia, Gradum præfatum lapidibus & lignis ante omnia claudere & obstruere festinavit, &c.* Philippus Aug. in Charta an. 1208. quæ exstat in Regesto Carcassonensi p. 50. dat facultatem Episcopo Magalonensi *aperiendi portum, qui dicitur Gradus.* Et infra: *Adhuc etiam concessit eidem Joanni & Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum.* Alia Philippi Aug. an. 1208. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 145. *Hoc est, in mari piscationes suas, & ubicumque in Melgoriensi Comitatu & Magalonensi Episcopatu portus, qui dicitur Gradus, aperiatur.* Infra: *Adhuc etiam concessit eidem Joanni & Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum, ubi ei visum fuisset in Episcopatu Magalonensi, salvo eo, quod spectat ad Comitem de redditibus Gradus, & salvo eo quod spectat ad Ecclesiam Magalon.* [Pactum an. 1272. inter Jacobum Aragoniæ Regem & Berengarium Magalonæ Episc. *Item fuit actum quod ubicumque fiat Gradus in Episcopatu Magalonensi, domini Montispessulani & Latarum, habeant & percipiant, & habere & percipere libere valeant, sua etiam, auctoritate, id totum quod pro stacha & ratione*

stachæ

ftacbæ percipere consueverunt. Aliud pactum inter eosdem ann. 1278. *Mandamus quod si aliquis delinquat vel contrahat in castro de Latis vel alibi in juridictione domini Regis, & delinquentes vel contrahentes se fuga committerent per stagnum & Gradus praedictos, nuncii seu curiales insequentes possint ibi eos capere sua propria auctoritate & retinere*.] Vide Gariellum in Episcopis Magalon. p. 100. 106. 286. 288. [Breviarium Hist. Pisanæ ad ann. 1166. apud Muratior. tom. 6. col. 177. *Ad Gradus quoque Mercurii quinque magnas, quamvis vacuas, naves combusserunt, & unam bene caricatam de Garbocepervnt*. Oberti Cancellarii Annales Genuens. ad ann. 1164. apud eumdem ibid. col. 305 *Et nostri illuc euntes fecerunt jurare quemdam Provincialem sibi vetare dictarum de galeis Pisanorum, qui ait illas in Gradu illo, non esse, neque in flumine. Invenerunt tamen ibi naves Pisanorum, & combusserunt illas igne.... Quo facto redierunt ad Gradum Montispessulani, & vento contrario intraverunt Gradum Capræ*.] Chronicon MS. Consulum Monspeliensium an. 1262. *En aquel an fou discord entrel Comte de Proenza & homes de Massalha, & adonc lo Coms lo desbaratet al Gra de Magalona, & apres feron pius ambel* Charta Ludovici Ducis Andegavensis & Turonensi. Reg. Franc. fratris, & ejus locum tenentis in tota Lingua Occitana an. 1372. ex Tabulario Narbonensi: *Per querelam Consulum Narbonæ percepimus, quod licet plurium aliis mediantibus litteris per nos eisdem Consulibus concessis pro commodo & utilitate totius reipublicæ tam dictæ villæ Narbonæ, quam locorum circumvicinorum, nonnulla impedimenta seu obstacula, quæ in ea circa Gradum, & introitum atque egressum, tam Gradus quam maris, quæ in gula seu exitu fluminis Atacis, & præcipue in loco vocato Lardalha, amoveri eis mandatum extiterit, & pro ipsis amovendis, ut navigia possint inde vehi & navigari, mercesque & aliæ res tam victualium, quam aliæ, &c* Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 86. meminit Gradus Cullerensis, *del Grau de Cullera*, in Catalania: Gradus Serinyacensis, *del Grau de Serinya*, c. 152. Gradus Narbonensis, *del Grau de Narbono*, eod. cap. Petrus IV. Rex Aragon. in Chr. l. 6. c. 6. *del Grau de Murvedre, del Grau de Valencia*. Surita in Indice Rer Aragon. l. 1. sub an. 1080. observat, *Pinam* Hispaniæ oppidum ædificatum ad fluvii Hiberi trajectum, quem *Gradum* vocant: *Pina oppidum situm ad Hiberi trajectum, (Gradum vocant) incursione bastili deflagrat*. Et sub an. 814. *Gradus* videtur appellare fauces Pyrenæi, quas alii *Portus*. [Statuta Arelat. MSS. art. 105. *Piscator qui juxta Gradum moram faciet causa piscandi*. Et art. 185. *Quicumque saorrum projecerit (projecerit) in Gradibus vel à Gradibus infra vel extra duo miliaria in 10. libr. puniatur*. Vide Valesium in Notitia Galliarum p. 475.] Mitto reliqua, haud ita pridem à me observata ad Alexiadem p. 313-314.

9. GRADUS. Sententia arbitrorum ann. 1205. in Hist. Monmorenciac. p. 75. *Gradus Garardi usurarii, & occupatio Gradus Domino romanet Montismorenc. extra partem alterius plateæ, in qua domus ejus fuit, &c*, Infra: *Excepto Gradu & platea, quam diximus*. [Dotatio Monasterii S. Mariæ de Ovarra in Ripa-curtia to. 3. Collect. Conc. Hispan p. 125. *Et sunt ipsos alodes, de ipsum Gradum de Aras usque in ipsum Gradum de S. Christophoro, & de Isavana usque in castrum Ripacurtiæ*.

10. GRADUS in quatuor qualitatibus secundum Medicos sic explicat Constantinus Africanus lib. de Gradib. *Antiqui concordati sunt dicentes, unamquamque rem esse calidam aut frigidam, humidam aut siccam, Quorum quidem intentio ad temperamentum humanæ complexionis fuit. Humana enim complexio cæteris animalium complexionibus temperatior est, & mediocritati propinquior, &c*.

¶ GRÆCANICUM. Vide *Græcum*.

¶ GRÆCATIM, Græcorum more. Tertull. de Pallio c. 4. *Græcatim depilari magis, quam amiciri*.

¶ GRÆCATIO. Vide *Græcitas*.

¶ GRÆCINGARIUM, Merum, vel vinum Græcum. Monachus Sangallensis l. 2. c. 12 *Quadam die cum jam lætiores essent, & Græcingario fortiori incaluissent, &c. Græcari*, Horatio, est conviviis & compotationibus indulgere.

GRÆCISCUS, pro *Græcus*, ex Græcia. Opus *Græciscum*. Charta Hispanica æræ 1610. apud Anton. *de Yepez* in Chron Ord. S. Benedicti to. 5. *Lectos cum suis tapetes, & almoçalas de paleo, & de Grenisca, (f. Græcisca) cum suos plumates paleos & Græciscos, & suos sabanas lisseratas, & fateles alfanegues, in panos Græciscos, (Græciscos) & 16. gauapes paleas, & 36. panos optimos, & 25. mirtas de mesa, & 150. solidos pro servitio de mesa, &c*, Alia æræ 4. apud eumd. to. 6. *Frontale Grezisco, casulla Grezisca una, dalmatica Grezisca una, duos mantos, &c*. Alia æræ 1011. ibid. *Manto armino, uno almuçalla Grezisca, &c*. Visitatio Thesaurar. S. Pauli Londin. an. 1295. *Calix Græcus sine patena, cum duobus calamis argenteis deauratis, cum imaginibus in cuculo opere fusorio levatis, &c*.

GRÆCITAS, Lingua Græca, vox veteribus nota. Adamnanus lib. 2 de Locis SS c. 27. *Hujus orthographia vocabuli in libris Græcitatis est inventa*, Gloss. Ἑλληνισμός, Græcatio. Ἑλληνίζω, Græcisso.

¶ GRÆCIZARE, Græce loqui, ut puto, potius quam Demisse in aurem, ut interpretatur Mabillonius. Eddius in Vita S Wilfridi sæc. 4. Benedict p. 1. pag. 710. *Tunc inter se Græcizantes, & subsidentes nos ac celantes multa, loqui cœperunt*.

¶ GRÆCOLATIO. Gloss Græc. Lat. MS. Ἑλληνισμός, *Græcolatio*. Editum habet Græco-Latino. Idioma scilicet ex Græco & Latino mixtum.

GRÆCOLONUS, Græcæ linguæ peritus, interpres linguæ Græcæ. Luithprandus in Legat. *Græcolonum meum, id est, Græcæ linguæ gnarum, non permittebant egredi, &c*. Et mox: *Tantique nummis emebat, quanti Græcolonum obsonium uno*. Ar unde hæc vox composita? an *Græcolonus*, pro *Græcolatinus*, qui Græcam Linguam in Latinam vertit, vel qui Græce & Latine loquitur?

GRÆCUM, Vinum, quod etiamnum *Greco* vocant Itali, & in ea Italiæ parte, quam incoluere Græci, nascitur: *Vinum Amineum*, Virgilio. Senator l. 12. Epist. 4. *Nam licet ingeniosa Græcia multifaria se diligentia subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaporet, &c*. Ordo Romanus: *Deinde* (finita Liturgia Pontificis) *descendunt Primates Ecclesiæ ad Accubita invitante Notario Vicedomini, & bibunt ter, de Græca primo, de Pactisi secundo, de Procoma tertio*. Alcuinus Poem. 220.

Et Nemias Græco infundat sua pocula Baccho,
Qui secum tunnam secum portare suescit.

Aliud est vinum *Græcanicum*, seu Asiaticum, quod *Bibere* dicitur in Gloss. S. Bened. cap. de Potionibus. Pro *Pactisi* vero forte legendum *Pachysi*, id est, vino spissiori, crassiori, à Gr. παχύς. De *Procoma*, nihil succurrit. Describam hoc loco vocem mihi haud notam, quæ apud Joannem Abbatem Laudun. occurrit in Speculo Historiali MS. lib. 11. c. 40. *En ce meisme an les vins furent si vers & si crus, que ad peine les pooit-on boire sans aucune indignation, & furent appellez les Aggregis*. Quæ quidem an huc pertineat, aliis examinandum relinquo.

GRÆCUS, Christianus, vel Paganus. *Græcos* ab Ethnicis appellatos Christianos testatur Tertullianus, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abjecta

jecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum, supervestiebant. Unde eorum dicterium in Christianum, qui occurrebat, *Impostor & Græcus est*, apud Hieronym. Epist. 10. ad Furiam, & Epist. 23. ad Marcellam. Contra, Christiani Ethnicos *Græcos* appellabant. Glossæ Græc. Lat. Ἕλλην τὴν θρησκείαν, *Paganus*.

¶ GRAFARE, Scribere, pingere, à Græco γράφειν. Statuta Canonicorum Regularium S. August. art. 49. apud Raim. Duellium l. 1. Miscell. p. 95.

Nam si prælati fuerint justique probati,
Tunc bene servantur, hic quæ normaque Grafantur.

¶ GRAFARIUS, Scriba, Notarius, Gallis *Greffier*, apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 147.

¶ GRAFFARIUS, Eadem notione, in Litteris ann. 1564. ex Tabulario Massil. & in Concilio Lugdun. ann. 1527. apud Marten. to. 4. Anec. col. 398. Vide *Graphia*.

GRAFFAGIA, Matth. Silvatico, *Scriptura*. Infra: *Melangraficum*, *Graffagia*.

¶ GRAFFIARE, GRAFIARE, proprie Scribere; dein Tradere, in possessionem mittere; quia traditiones fieri solent charta scripta. Charta ann. 907. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 66. *Bili Episcopus Venetice urbis Mathuedoi Comitem petiit, ut sibi permitteret partem Tremissam quæ vocatur Buiac, quam ipse sibi ad possidendam dederat, S. Salvatori in parochia sempiterna dare. Qui Comes manu propria per manicam suam terram supradictam in manu Catluiant Abbatis voluntarie* Graffiavit. Et p. 67. *Duo supradicti Episcopus Bili & Mathuedoi Comes dimidiam plebis quæ vocatur Guiebri, quod Rex Alanus atque Cruen nepos ejus S. Mariæ atque Episcopo Bili in monachio sempiterno antea dederat, quomodo dederant Buiac, sic donaverunt in manu Catluiant Abbatis. Testes Bili Episcopus qui dedit. Mathuedoi Comes qui* Graffiavit. *Qui & miserunt Gurgnou Monachum ad Gurmhailon Comitem, qui banc monarchiam Britanniæ regebat, ut ipse parochiam supradictam* Graffiaret *& manu propria firmaret*. Tabul. Rothonense: *Riwalt Archidiaconus patriawerou volens fieri monachus, dat S. Salvatori Tiebaltnou &c. quæ monachio sempiterno* Grafiavit.

¶ GRAFFA, Uncinus, manus ferrea. Chronicon Parmense ad an. 1247. apud Murator. to. 9. col. 773. *Dominus Imperator quondam uno mane in aurora sabbati furtive venit ad portam da Ulmo & catena projecta cum* Graffis *ferreis*, &c. Haud ita absimili notione vocem *Agrafe* usurpamus.

¶ GRAFFAGIA, &c. Vide in *Grafare*.

¶ GRAFFILIUM, Uncinus, fibula, Gall. *Agrafe*, *Crochet*. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ c. 92. *Item quod nulla domina sive mulier, cujuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, sambucam, in qua sit aurum vel argentum, sive perlæ, sive folia auri vel argenti seu æris laborati, excepto quod in arzonibus sambucarum ipsarum possit poni aurum circa* Graffilia *de ære deaurato*, &c.

¶ GRAFFIO, Stylus. Vita S. Medardi to. 3. Junii p. 96. *Nostræ tamen narrationis flectamus* Graffionem, *& juxta ingenii possibilitatem successoribus pariter & nunc existentibus descriptione verissima insinuare conemur*. Vide *Graphium*.

¶ GRAFFIOLUM. Vide in *Graphium*.

¶ 1. GRAFIA, Comitatus. Vide in *Grafio*.

¶ 2. GRAFIA, Scriptura, à Græco γραφή. Agnellus in Vita S. Victoris Pontif. apud Murator. to. 2. p. 103. *Et inter quinque imagines, suam ibidem cernimus, & subtus figuratos pedes Salvatoris* Grafia *contexta est purpureata: Victor Episcopus Dei famulus, hunc ornatum &c*. Vide *Graphia*.

¶ GRAFIARIUM. Vide in *Graphium*.

GRAFIO, GRAFFIO, GRAPHIO, GRAVIO, Teutonice *Graef*, [Schiltero, *Grave*, *Grefe*, *Gerafe*, *Reve*, Comes, Præses, Præfectus. Ita passim usurpant hanc vocem Scriptores.

GRAFIO, in Lege Salica tit. 34. §. 5. tit. 47. §. 2. tit. 52. §. 2. 3. 4. tit. 55. § 8. tit. 56. §. 1. In Lege Ripuar. tit. 51. §. 1. tit. 53. 84. 88. Apud S. Audoenum in Vita S. Eligii l. 2. Garifredus, qui *Comes Varmandensis* dicitur c. 47. *Grafio* vocatur c. 52. Gesta Dagoberti Regis c. 31. & Fredegar. c. 74. *Scaram de electis viris fortibus ... cum Ducibus & Grafionibus secum habens*. [Præceptum Caroli M. an. 795. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 13. *Carolus ... omnibus Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus, Ducibus, Comitibus, Domesticis*, Grafionibus, *Vicariis &c*. Et paulo post: *Et si quis fuerit Comes vel Domesticus, seu* Grafio, *Vicarius vel Tribunus, seu qualicumque judiciaria potestate succinctus*. Ubi *Grafionibus* Comites longe præponi videntur. Et quidem *Grafio*, ut observat Pithœus in Glossar. ad Capitul. idem significare videtur quod Baronis nomen, quo, Lingua Gallorum, servi militum dicebantur, sicut Cornutus sive quis alius notat in illud Persii: *Baro regustatum &c.*] Judex autem Fiscalis appellatur in Lege Salica titul. 51. inquit Bignonius, ad discrimen Magistratuum municipalium: quorum meminit Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. c. 33. Glossæ MSS. *Grafio, vel causidicus, advocatus*. Adde Vitam S. Genulfi n. 7. Miræum in Cod. Donat. piar. c. 3. &c.

GRAFFIO. Charta Kenulfi Regis Mercior. to. 1. Monast. Angl. p. 100. *Nec Princeps, nec* Graffio *hanc lenitatem præfatam mutare audeat*.

GRAPHIO. Anastasius in Hadriano PP. p. 106. *Abbates etiam & judices, Duces nempe &* Graphiones, *&c*. Infra p. 108. *Abbates, Duces etiam &* Graphiones. Cap. Caroli M. an. 769. c. 6. *Adjuvante* Graphione, *qui Defensor Ecclesiæ est*, &c.

GRAVIO. Charta Chlodovei III. apud Mabillonium to. 3. SS. Ord. S. Benedicti p. 617. *Nec non & inlustribus viris Ragnoaldo, Nordeberchto ...* Gravionebus. In alia habetur *Grafionibus*, p. 619. ubi à Comitibus distinguuntur, iisque postponuntur. [Charta Theoderici II. Regis Fr. apud Miræum to. 1. p. 128. *Theodoricus Rex Francorum vir illuster* Gravionibus *seu & omnibus agentibus, vel junioribus eorum*, &c.] Capitula Caroli M. l. 5. c. 2. & Concilium Liptinense c. 3. *Unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante* Gravione, *qui Defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat*. Paulus Warnefridus l. 5. de Gestis Langob. cap. 36. *Cum Comite Bajoariorum, quem* Gravionem *dicunt*. Leges Henrici I. Regis Anglic. c. 7. Gravionum *pravitas*.

GRAFIA, Districtus Grafionis, Comitatus. Germ. *Graffschafft*. *Greve*, in Legibus Edw. Conf. c. 35. Formulæ veteres apud Bignonium c. 7. *Quæ est in pago illo, in* Grafia *illa, in loco, qui vocatur ille*, &c. Adde c. 40. [& Notas ejusdem Bignonii ad c. 7. appendicis Marculfi.] Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 31. *Qui est in pago Ruthenico, in* Grafia *Cabiniacense, villa, cujus vocabulum est Clauginiaco*. Idem videtur quod *vicaria*.

Lipsius, Wendelinus, Jacobus Eyndius l. 2. Chr. Zeland. & alii à verbo γράφειν, *Grafiones* dictos volunt: cum enim, inquit Eyndius, Præsides Provinciarum commissas sibi ditiones per jurisperitos Scribas, & per Quæstores, aliosque ex Comitatu regerent, litterarum legendarum & scribendarum, multo magis juris dicundi, in tanta apud eos barbaria, summa ignorantia esset, omnes, qui litteras tractabant in hoc munere, *Graphios*, tanquam *Graphiarios*, ἀπὸ τοῦ γράφειν, dixerunt. Chiffletius in Anastasi Childer. cap. 13. à *Graphio*, quo

Reges

Reges annotabant *in ceris*, *Graphiones* dictos vult, quod essent *Graphii Regii* custodes: quod quam à vero absit; quivis facile percipiet, qui *Graphiones* in Provinciis ac civitatibus, non vero in Palatiis, judicum munus obiisse advertet. Christ. Beloldus à Græco γραῦς deducit, ita ut *Graven* dicti sint quasi *Seniores*: qua postrema appellatione donatos constat Optimates, ac Urbium aut Provinciarum Præcipuos. Heigius p. 1. qu. 2. *Graven* à Belgico *Graben*, i. fossa, dictum putat, quasi limitibus præfecti Comites fuerint. Scriekius in Originibus Celtic. *Grave*, *Graeff*, quasi *Gaer-baeff*, Celtis esse tributorum exactorem & perceptorem collectarum contendit: quo sensu *Grafio* nonnunquam sumitur. Verbi gratia, apud Sugerium de Adm. p. str. c. 23. *Ab oppressione Exactorum regiorum, quos dicunt Graffiones, multo labore multisque placitis emancipaveram*. Ubi *Graffiones* iidem sunt qui *Gravatores*, & *Gravaringi*, de quibus suo loco. Oliverius Uredius, à vernacolo Flandrico *Graven*, quod est scribere, sculpere, cælare, deducit. [Eccardus à *Regen*, Eminere, in suis Notis ad Catechesin Theotiscam, p. 151. & seqq.] Alii à Saxonico *Grave*, Judex, id vocabuli deducendum censet; nam Judices, *Comites* dictos planum est. Quam sententiam firmant verba ista Legis Edw. Conf. c. 35. *Greve quoque nomen est potestatis: Latinorum lingua nihil expressius sonat quam præfectura, &c.* Unde Theutonici Consules suos *Mergreve*, quasi *majores dominos* vocavere. Quæ vero de vocis *Greve* etymo hic subduntur, sciens prætereo; cum nec mihi, nec aliis arrideant. Denique Lambardus, Rastallus, & Spelmannus, à Saxon. geresa, & per contractionem grefa, Comes, Præses, Vicecomes, Tribunus, Publicanus, Exactor, &c. vocis etymon accersunt: geresa vero formatum volunt à geresen, quod est *rapere*, & proprium Exactorum. Atque inde in Lege Salica tit. 33. & Ripuaria tit. 84. hæc verba leguntur: *Si quis Grafionem ad res alienas injuste tollendas invitaverit, &c.* Unde conficit idem Spelmannus, alium fuisse Comitem, alium Grafionem, ac Comitem quidem, qui Comitatui præerat: Grafionem, Comitis Vicarium. Sed non advertit, ea tempestate Comites, licet officio judicis functos, vectigalia publica exegisse, quod fecere etiam *Ballivi*, qui postmodum Comitibus & Grafionibus in Provinciis successere: unde & *Judices fiscales* dicti Grafiones & Comites, quod & judices essent, & fiscalium exactores. Constat enim ex omnibus pene Scriptoribus, qui Grafionum meminere, id nominis pro Comitibus usurpasse. Neque aliud vox geresa apud Anglo-Saxones significat. Glossar. Ælfrici: *Consul* (i. Comes) geresa. Ita nude: at *Proconsul*, Undet-geresa: *Publicanus*, pic-geresa: *Villicus vel actor*, tunt-gepesa, &c.

GRAGNAGE, Regestum censuum & debitorum Comitatus Bigorræ, ex Camera Comput. Paris. fol. 4. *l. sengles conces de pane, e sengles mois de civade Gragnage en Agost*. Infra: 18. *den. per porce per molto* 1. *mui de mil*, *e* 6. *panes Gragnage*, &c.

GRAGULA, Avis species Hispanis ita dicta, forte *graculus*. Vita S. Fructuosi Episc. c. 8. *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus* (Hispanum) *Gragulas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur*. Vide *Gracula*.

¶ GRAHANTUM, Idem quod *Grantum*, Cautio. Venditio an. 1242. to. 1. Hist. Dalph. p. 184. *Vendidit ... pro 1500 lib. Vienn. de quibus dictus Willelmus venditor suum Grahantum habuit in numerata pecunia, prout confessus est coram nobis*. Vide *Creantare*.

GRAICUS COLOR, Cæruleus. Chronicon Constantinelle: *Venetiarumque Episcopus modium plenum: Graici Coloris, qui Lazurius dicitur, contulit*. Ex Græcobarb. γίαυρος, forte. V. Gloss. med. Græcit. in γίαυρος.

¶ GRAILHA. Charta Massil. an. 1362. *Recognovit se recepisse à Cellerario S. Victoris* 400. *florenos auri de Grailha*.

¶ GRAINGNE, f. Idem quod infra *Granum* 2. Coccum, *Graine d'escarlate*. Codex MS. reddituum Episcopatus Altissiod. *Bazenna, sic tela, pelliparia merces, draperia, Graingne, alum, cuminum, cuprum operatum debent paagium*.

¶ GRALETUS, in Dalphinatu, Catinus fino ora. Computa Dalphin. Graisivod. an. 1334. fol. 46. *Recepta frumenti, leguminum, avenæ, vini, castanearum, guardarum, piperis, mellis, caseorum, nucleorum & nucium, parabsidum & Graletorum, gallinarum, &c.* Datio in emphiteosim an. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Duodecim duodenas scutellarum latarum de vitro, sex duodenas Graletorum, sex duodenas platellorum, &c.*

¶ GRALUS, Species spectaculi seu ludi apud Brunsvicenses quolibet septimo anno celebrari. Fuse satis describitur à Telomonio Ornatomontano apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 91.

¶ GRAMA, *Linea*, apud Johannem de Janua. Papias: *Grama, Græce, qui Latine scripulus retinet* 6. *somos*. Vide *Gramma*.

GRAMALLA, Laicæ vestis genus, quo in Hispania Barcinonenses & Castellani utuntur; maxime urbium Ædiles.

¶ GRAMASIA, ut mox *Gramata*, Limbus. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 613. *Nec in circumferentia manicarum vel Gramasiarum, & aliarum vestium portent* (Canonici) *circumferentias pellium additarum*. Matten. to. 4. Anecd. col. 323 legit, *Grammatiarum*.

GRAMATA, GRAMICIA. Charta ann. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1275. *Unum camisium cum Gramatis, & frisis; unam stolam de catasfitulo*. Infra: *Duos amictus cum Gramatis*. *Gramitia* habet liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ, apud Joannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. PP. p. 345. *Item unam dalmaticam nobilissimam de opere Cyprensi cum Gramicis ad figuras cum perlis .... Item* 4. *camisas de cortina, cum pectoralibus & Gramicis de opere Cyprensi*. [Sallas Malaspinæ l. 4. Rer. Sicul. n. 5. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 294. *Suspensis ad ebviddas strophiis, flectis, dextrochetiis, periscelibus, arbitris, Grammatis; armillis, frisiis, &c.*] Γράμματα Græci recentiores dixere etiam pro limbo vestis. Vide Glossar. med. Græcit.

¶ GRAMATICUS, pro *Grammaticus*, 1. vel 2. Vide locum in *Filogramus*.

GRAMINARI, *Gramine pasci*, in Gloss. MS. Regio.

¶ GRAMIS, *Pituita oculorum*, apud Papiam, pro *Gramia*, Gall. *Chassie*.

¶ GRAMLUS, Species obventionis apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ pro Monasterio S. Floriani an. 1243. apud Ludewig. to. 4. p. 226. *Alias autem quascumque causas pecuniarias sive prædiales, sive in personas, sive in damna, sive bannos, pugnarum expurgationes, quaslibet obventiones, scilicet losunge, ubervanch, Gramlos, nocturnos dolos, haserban, in prædiis suis & personis officiales Ecclesiæ exequantur, ita ut actor semper forum rei exequatur*.

GRAMMÆ, Lineæ. Auctor Mamotrecti ad lib. Judith c. 10. *Discriminavit, id est, capillos divisit, vel Grammam fecit*. Ubi *Grammam fecit*, i. lineam: est enim γραμμή, Græcis linea: nam cum discriminantur capilli, fit in medio linea. Apuleius de Herbar. virtutib. c. 106. de Olusatro: *Thyrso molli, cavo atque celso, veluti scripturis notato, quas Græci Grammas vocant*.

Accipitur etiam pro litteris, quas Græci γράμματα dicunt, adeo pro ipsa Grammatica. Smaragdus in Grammatica MS.

Possit

Possit ut ignotos calles dignoscere Gramma,
Quos bene præteriti jam cecinere viri.

Infra:

Leniter ut currat tyronis cymba per altum,
Quæ Gramma pelagum cœpit arare libens.

Vetus Charta in Chronico Besuensi p. 599. *Limitis vitæ velocitas cogit, ut memoranda quæque Grammis cartarum imprimantur, &c.* Alia Alberici Comitis Viromandensis ann. 959. apud Hemeræum, sic clauditur: *Scripsit has cartulæ Grammas Benedictus, jussu Humfredi Cancellarii.* Rab. Maurus Poem. 8.

Grammata sola carent fato, mortemque repellunt.

GRAMMUS, Eadem notione. Testamentum Haimonis Dom. Burbonensis an. 9. Ludovici ind. 9. *Sicut per Grammos literarum dedi.*

¶ GRAMMARUS *Cancrum significat.* Suffannæus.

¶ GRAMMATA. Vide *Gramata*.

¶ GRAMMATIA. Vide *Gramasia*.

¶ GRAMMATICASTER, Scriba, Notarius, Robertus *Creyghton* p. 29. Hist. Conc. Florent. *Illud in decretum obrepsit .... errore & incuria Grammaticastri*, Græc. Γραμματικοῦ.

¶ GRAMMATICELLUS, Grammaticus parum eruditus. Epist. Gunzonis ad Augienses Fratres ann. 969. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 312. *Hæc strictim commemoravi, non quo artium prima ponerem, sed ut stultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum scientia artium abesset liberalium, maluit fraude Grammaticellus videri, quam scientiam artium saltem extrinsecus adipisci.*

1. GRAMMATICUS, Disciplinis liberalioribus instructus, eruditus. Gl. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Grammaticus, scolasticus, vel litteratus.* Diomedes l. 2. de Arte Grammat. *Grammaticus, Latine litteratus est appellatus.* Leo Ost. l. 1. c. 50. *Majo Presbyter atque Grammaticus.* Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. l. 2. c. 13. *In arte Grammatica, sive Rhetorica, seu etiam metrica clarissimus extitit.* Lib. 6. cap. 7. *Ea tempore floruit in arte Grammatica Felix, ... quem in tantum Rex dilexit, ut ei baculum argento auroque decoratum inter reliqua suæ dignitatis munera condonaret.* Petrus Diac. in Præfat. ad l. 4. Chronici Casin. *Ego namque, quem non Grammaticorum scientia ornat, non eloquentiæ gloria, non sapientium peritia.* Huc spectant ista Georgii Acropolitæ cap. 29. Καὶ νῦν τῆς ἐγκυκλίου ἀπηλλαγμένοι τῆς παιδεύσεως, ἣν γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί. Alias *Grammaticus est Professor litterarum*, ut est in Actis purgationis Cæciliani initio. Vide Glossar. med. Græcit.

2. GRAMMATICUS, Notarius, Secretarius. Hier. Blanca in Comment. Rer. Aragon. *Ipsi Notarii ac privilegiorum hujusmodi scriptores, tum Scribæ regii, tum & quandoque Grammatici Regum appellari, Græco nomine retento, consueverunt.* Ita à Græcis Scriptoribus, seu Byzantinis, hanc vocem usurpari monuimus in præfat. ad Cinnamum.

¶ GRAMMATISTA, Qui docetur Grammaticam. Robertus *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Parif. fol. 10. v. *In optimis quibusdam Collegiis hora sexta pro Grammatistis parva lectio fiat, ut aptius congregentur in sacello.* Suetonius de Grammat. Illustr. c. 4. *Sunt qui Literatum à Literatore distinguant, ut Græci Grammaticum à Grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment.*

GRAMMATOFORA, Apices, scriptura, diploma. Charta Gerardi Episc. Augustod. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ: *Nos itaque audivimus flagitationem illorum concupiscenti animo, & bono desiderio jussimus ei tales Grammatoforas nostræ auctoritatis in membrana adscribi.*

¶ GRAMMATUS, *Qui sumit initium legendi, vel qui paginas legere potest.* Joan. de Janua.

¶ GRAMMUS. Vide *Gramma*.

GRAMPHA. Historia à Cutheis, de Gestis civium Spalatinorum c. 2. *Et antecedebant ipsum sui familiares armati cum tabulariis & clypeis depictis cum Grampha, ipsius arma, & ensibus & spathis nudis, &c.* Italis *Granfa*, est cancer marinus.

GRAMPOIS. Vide *Craspiscis*.

¶ 1. GRANA, Italis Bacca cujusdam arboris similis hederæ, cujus usus est ad tincturam ejus panni, quem vocant *Scarlatum*. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP. to. 4. Maii p. 451.

A Patribus missi, quos uvea Grana cruentat
Cardinis in signum, &c.

Ibid. pag. 469.

... Ardentes habitu, quos uvea tinuit
Grana rubens, &c.

Memorantur *Granæ ad tingendum* in Edicto Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1304. *Panni Granæ*, in Statutis Massil. l. 1. c. 36. §. 2. *Vestes de Grana*, l. 5. c. 12.

2. GRANA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 453. *Et de 94. selionibus, & 12. buttis terræ, & de Grana unius acra, &c.* Vide *Grava*.

GRANAMELLUM. Vide *Grutum*.

GRANARIUM, Locus, seu camera reponendis granis frumentariis, nostris *Grenier*. Gloss. S. Benedicti: *Granarium*, σιτοβολών. Lambertus Ardensis p. 160. *Promptuaria sive Granaria cellariis cōtinuans*, Mox: *Prima autem area fuit in superficie terræ, ut erant cellaria & Granaria, cistæ etiam magnæ, dolia, & cupæ.* Vox priscis nosa. [Infra sumitur pro Horreo, Gall. *Grãge*. V in *Granea*.]

¶ GRANARIUS, ut *Granatarius* in Monasteriis. Chronicon Mellicense pag 341. col. 2. *Granarius ..., cum Cellerario, aut alius frater dispensator, si opus fuerit, & ubi major congregatio, fratribus victualia administret, atque sub sua custodia omnia quæ pro mensis fratrum & coquina videntur necessaria, diligenter conservet, habeatque curam, ut singula in refectorio ordinate disponantur.* Hinc patet non unam in omnibus Monasteriis *granarii* curam ad *Granatarium* pertinuisse, sed pleraque ab eo fuisse administrata.

¶ 1. GRANATA, pro *Gavata*, juxta quædam exemplaria legitur apud Anastasium in Vita Honorii PP. ut & in Glossis Isid. Vide *Gabata*.

¶ 2. GRANATA, f. Coccum, Gallis *Escarlate*. Testament. Cardinalis de Bolonia an. 1373. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 183. *Eidem domino Regi do & lego meliorem mulam, quam habeam, cum pulcra sella de Granata. Instratos ostro alipedes*, apud Virgilium. V. *Grana* 1.

GRANATARIA, Granarium, vel locus, ubi frumentum venum exponitur. Charta Libertatum Moneti in Biturigib an. 1269. *Granatariam ad bladum vendendum, si voluero, potero facere, & de blado, qui vendetur intus, habebo reditum sine injuriam faciendo.*

GRANATARIUS, Officium Monasticum, de quo sic Bernardus Monac. Cluniac c. 8. & ex eo Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac c. 18. *Secundus est qui annonam recipit, quem & Granatarium vocamus. Hinc, quando messis est tota collecta, Prior innotescit quanti modii de illa, & de illa Obedientia suat venturi, & quod semel audit, usque dum sit redditum, in computo suo tenebit. Pistores sunt sub ejus manu, qui cum frumentum acceperint, duas species panis sunt reddituri, &c.* [Johan. Iperii Chron. S. Bertini apud Marten. to. 3 Anecd. col. 757. *Secundum officium fuit Granatarii omnia Monasterii ædificia sustentare, vestes & salaria servientium Monasterio ac nunciorum, panem, cervisiam, ligna, turbones, minora luminaria per hospitium & cameras, ollas, patellas, pottos, scutellas, ac omnia utensilia providere debebat & ad hoc deputaverunt ei territorium de Bourbourg, &c.*] V. Fletam l. 2. c. 82. §. 1. & c. 84 [& supra *Granarius*.]

s. GRANATERIA, Vectigal è granariis collectum. Constit. Sicul. l. 1. tit. 84. *Demania etiam, & martitia, excadentias, Granaterias, piscarias, herbas aluminis, & generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur, &c.*

¶ 2. GRANATERIA, ut *Granataria*, Locus in quo venduntur grana frumentaria, Lugdunensibus *la Grenete*. Codex censuum Calomontis; *Juxta Granateriam Calomontis*.

GRANATICUM, Idem quod *Granatoria* 1. S. Gregorius M. l. 1. Epist. 42 *Volumus, ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus imprimis dicens tantam pensionem unumquemque debere persolvere, iubi abjectis siliquis, oneribus, vel Granaticis.* Vide *Granaticum* in *Granea*.

¶ GRANATUS, Carbunculus, lapis pretiosus rubicundior, Gallice *Grenat*. Epistola Friderici II. Imp. apud Marten. to 2. Ampliss. Collect. col. 1172. *Porro smaragdi viriditas fidem, sapphiri serenitas spem, Granati rubicunditas charitatem, topazii claritas operationem significat.* Rursum occurrit ibid. apud Mabillonium to. 3. Analect. p 391. in Gestis Gaubredi Episc. Lodun. &c.

¶ GRANCEA, GRANCHIA, &c. V. in *Granea*.

¶ GRANDEA, Acta SS. Junii to. 1. p. 105. ubi de S. Symeone recluso; *Excisum est monumentum in saxea Grandea testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili.* *Grandeam* interpretantur Editores eruditi supremam domus contabulationem; an recte, judicent alii.

¶ GRANDEDO, Granditas, Gall. *Grandeur*. Fulgent. de Cont. Virg. *Timoris projecta Grandedine.*

GRANDES, Vibices flagrorum, interdum ipsæ flagellationes, quod catervatim instar grandinum irruant. Quomodo τὰς τῶν μαστίγων ψάδας dixit Anonymus in Martyrio SS. Carpi & Papyli n. 9. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens, Grandes sine numero infregit.* Ibidem: *Flagello de pyrali rapto, nisi ei erecto ad ictum brachio occurrissent, Grandes incussissent.* Rursus: *Si imperitorum aliquis claustri illius invasori Grandes infregisset, non ego curassem.* Hinc.

GRANDINARE, pro flagellare, castigare. Liber, cui titulus *Aurora*:

Carnis luxuriam Grandinat ira Dei.

Gloss. Gr. Lat. χαλαζεπτῶ, *Grandino*. [*Vinea Grandinata*. Grandine vastata, in Vita B. Simonis de Lipnica to. 4. SS. Julii p 528.]

INGRANDINARE, apud eumdem Eckehard. c. 3. *Totis viribus à dorso Ingrandinat.* Prudentius in Martyrio S. Romani:

Pulsatus ergo Martyr illa Grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,

Fortunatus l. 3. de Vita S. Martini:

Martinum flagris & fustibus urget iniquis.

Et mox:

Ipse tamen patiens, jaculorum Grandine pressus,

Ita *grandinare*, & *ingrandinare*, erit instar *Grandinis*, flagellorum crebris ictibus cædere. Verum quid hoc ad *grandes*? quæ quidem vox ad illud me revocat, quod apud Vopiscum in Tacito legitur: *Nutritorem timeat, respiciat ad nutricem, magnarum magistralium ictibus terrerique subjaceat.* Ita enim in Palatino Codice legi monet Salmasius, ubi pro *magnarum*; in Editiones *manuum* irrepsit. Sane *Magna* Vopisci, & *Grandes* Eckehardi eadem sunt. Gloss. Græc. Lat Βαρεῖς, *Grabis*, *Grabida*, *Grandis*. Βαρὺ, *Grande*, *Grave*. Sed de vocum origine ac genuina notione alii forte melius divinabunt.

¶ GRANDIA, Gloss. Isid. *Grandiat*, *Offas carnis*.

¶ GRANDINARE. Vide *Grandes*.

¶ GRANDIOLUS, f. Glandula, inquit Cl. Editor. Vita S. Francæ to. 3. April. p. 398. *In gula mea sensi quasi Grandiolum unum decurrere, & ad partem gulæ declinare; atque tam nocte quam mane gargarizans, grossam phlegma rejeci.* Vide *Grandula*.

¶ GRANDIRE, pro *Garandire*, de quo supra, Asserere, præstare, defendere, Gall. *Garantir*. Charta Gaufridi Silvanect. Episc. ann. 1202. è Chartulario Montis Martyrum: *Hanc eleemosinam in perpetuum ratam haberent & erga omnes Grandirent.*

¶ GRANDISONUS, Qui clamat voce magna, Chron. S. Trudonis Spicil. Acher. to. 7. p 406. *Quidam vero ad irruptionem cum clamore se accingerent, unus eorum, cujus sapientia & consilio totum inniti videbatur oppidum, vultu flammeo & ore Grandisono prorupit in medium; Eia, inquit, eia viri &c.*

¶ GRANDITUDO, ut Granditas, Jo. de Janua.

GRANDITUS, *Enermis*, Gloss. Arabico. Lat.

GRANDUALIS. Monachus Florentinus de Expugnatione Acconis:

Exeunt de mœnibus bis mille pagani,
Qui nuper intraverant facti oppidani,
Grandualem tumulum, quem nostri fecerunt,
Pulsis operariis, statim ascenderunt, &c.

Ubi forte legendum *gradualem*, quod gradus vice fuerit tumulus ad urbis mœnia invadenda.

¶ GRANDULA, pro *Glandula*. Vita B. Francisci Fabrioni, to. 3. April. p. 986. *Habebat Grandulas in gula.* Vide *Grandiolus*.

¶ GRANDUS, pro *Grandis*, Magnus. Testamentum Guillelmi *de Chapponey* tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 279. *Dat semel & legat. Sacristæ Insulæ Barbaræ ejus filio carissimo, consideratis Grandis stipendiis per ipsum testatorem factis .... unam marcham argenti.*

GRANEA, Locus, seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur, nostris *Grange*. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Est ibi domus ipsius Presbyteri, juxta Ecclesiæ, cum Granea.* Lex Aleman. tit. 81. §. 2. *Si enim domum infra curtem incenderit, aut scuriam, aut Graneam, vel cellaria, &c.* [Baluzius habet *Graniam*, Puteanus *Granario*, Editio Basileensis *Graneam* in textu & *Granarium* ad marginem, haud dubie ex alio quopiam codice quam ex eo ex quo textus editus est, inquit Baluzius in Notis] Occurrit rursum §. 5. in Addit. 4. Ludovici Pii §. 93. in Charta H. Episcopi Tullensis apud Perardum in Burgundicis p. 175. [in Chartulario Ecclesiæ Ambian. &c.]

¶ GRANEA, Frumentum, ut videtur. Gesta Guidonis Episc. Cenom. apud Mabill to. 3. Analect. p. 344. *Statuentes, ut ipsi singulis annis unam oblitam & decimam vini, sicut unus Canonicus, & mensuram Graneæ, & 20. sol. ex marsupio Episcopi, aut 2. modios ex horreis habeant episcopalibus.*

GRANEA. S. Hieronym. in l. 1. Paralipom. c. 23. *Primitiæ enim spicarum, quando deferebantur, & grana comedebantur: quod genus cibi vulgo Graneas vocant.*

GRANCIA, ut *Granea*, Gall *Grange*. Lex Bajwar. tit. 1. c. 14. §. 5. *Ad casas domniceas, stabulare, fenile, Granicam, vel tuninum recuperandum, pedituras rationabiles accipiant.* Formulæ vett. apud Bignon. form. 13. *Cellaria, vel camera, & Granica, quicquid in eis habuit repositum, &c.* Polyptychus Floriacensis: *Debet unam carradam adducere de feno in Granicam senioris, &c.* Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ann. 1206. *Et quidquid juris habebat in Granica nostra de Chansery, &c.* Mox; *Unde statuimus, ut Canonici nostri in eadem Granica præbendas suas percipientes, &c.* Alia Ludovici Comitis Blesensis ann. 1199. ibid. n. 116. *Major vero in Granica illa, quotiens opus est, tenetur quærere scopas, & palas, & vannos, & quæ ad mundandas segetes sunt vel erunt necessaria.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 128. v col. 1. *Facit carropera & sentit 12. mod. de annona in Granica dominica & du-*

cit eam ad Monasterium: Occurrit in Polyptycho Monasterii Fosset. in parvo Chartulario S. Victoris Messil. & alibi non semel. Hinc, ut puto, emendanda Charta anni 746. apud Marten. to. 1. Anecd col. 9. ubi habetur: *Hoc est, casis, casalis*, Gravicis, *domibus, ædificiis, &c.* Legendum enim *Granicis*.]

¶ GRANICA, f. Animalia quævis, ad *Granicam*, seu prædium rusticum pertinentia. Hugonis Abbat. Farfensis Epistola an. 1019. apud Murator. to. 2. p. 2. col. 528. *De villula & de Ecclesia S. Benedicti, quæ est prope Monasterium Domini Salvatoris, & omnia manualia ibidem, quæ dicuntur* Granica. Vide *Manualia*.

GRANGIA, pro erea seu loco, ubi bladum teritur, quomodo *Grange* hodie usurpamus, in Charta Joannæ Comitissæ Flendriæ an. 1222. apud Cousinum l. 4. Hist. Tornac. cap. 7.

¶ GRANCEA, Eodem intellectu. Chartular. S. Vendregesili to. 2. p. 1814. *Innocentius Dei gratiæ Tuscul. Apostolica Sedis Legatus, &c. fraudem faciebant; manipulos enim seu garbas, quos in carris ad Granceam adductos non ligatos inveniebant, decimare nolebant.* Similiter occurrit in Bullario ejusdem Monasterii fol. 23.

GRANCHIA, Eadem notione, apud Rigordum anno 1182. Sugerius de Rebus in administratione sua gestis c. 2. *In introitu villæ novam Curiam cum* Granchia *nova erigi fecimus, ut in ea campi port universalis ... reponeretur*. Adde cap. 21.

GRANCIA, in Hist. Morimundensis Cœnobii in agro Mediolanensi l. 1. p. 259.

¶ GRANGICA, ut *Grangia*, Horreum. Tabularium Viodocinense Thuani Charta 88. *Ex quibus scilicet arpennis unus est plaxitium: in quo domus habetur una, alter vero est ab exitu, ubi Grangica consistit*.

¶ GRANTIA, Eadem notione. Tabularium SS. Trinit. Cadom. fol. 28. *In Horstrede habemus ... dimnum cum buro, duas Grantias ... duos tasses garbarum*. Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *Rogerius Anfrei tenet 9. acras terre, & debet facere submonitiones, & nammia capere, & Grantiam retegere & mundare*. Occurrit rursus apud Rymer. to. 3. p. 460.

¶ GRANCHIA, ut mox *Grangia*, Prædium. Chronicon Maurigniacense apud Duchesnium to. 4. Histor. Franc. p. 371. *Miles .... veniens ad extrema, torcularis cujusdam medietatem & pratum quoddam juxta hortum nostrum, & terrulam ante Granchiam de Bellovidere sita, quæ nobis valde necessaria erant, huic dedit Ecclesiæ*. Extractum Regesti magnorum dierum Campaniæ apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 241. *Dicebant Prior & fratres de Bello-rege ordinis de Valle-Scholarium, quod Lambertus dictus li Bouchus Miles quondam Camerarius Campaniæ, eisdem Priori & fratribus in fundatione Ecclesiæ sua dedit & concessit singulis annis duos modios bladi ... in quatuor Granchiis, quas habebat in castellania de Barro super Albam, percipiendos*. Pluries ibidem occurrunt promiscue *Grāchia* & *Grāgia* pro Prędio.

¶ GRANCIA, GRANGUA, Eadem notione. Litteræ an. 1231. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 542. *Abbatiam Clarevallis & Granciam contignam dicte Abbatie, Grangiam que dicitur ultra Albam, Grangiam que dicitur Bordahans, Granchiam que dicitur Cornanum, Granchiam que dicitur Bellinsayum*. Pag. 543. *Tam ad dictam Abbatiam Clarevallis, quam ad dictas Granguas, cellaria, mansiones, &c.*

GRANGIA, Prædium, villa rustica. *Grangiæ*, ut ait Lindwodus, *dicuntur à granis, quæ ibi reponuntur, & sunt Grangiæ domus seu ædificia, ubi reponuntur grana, ut sunt horrea: sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria, sive præsepia pro bobus & aliis animalibus, caulæ pro ovibus, porcitheca pro porcis, & sic de aliis, quæ pertinent ad œconomiam, ut sunt loca deputata pro servientibus ad agriculturam, & opera rustica*. Vide Sanjulianum in Tornutio p. 519. Innocent. III. l. 1. Epist. pag. 129. *Licet in eorum privilegiis inhibitum sit expresse, ne quis Archiepiscopus vel Episcopus, nisi in manifesta necessitate, in eorum Grangiis hospitetur*. Vita Caroli Abbatis Villariensia c. 3. *Auxit insuper Conventum Monachis & Conversis, Grangias ædificiis & terris*. Monachus S. Merieni Autisiod. an. 1143. *Inter cætera beneficia perplura, quæ contulit, terram Grangiæ de Bosculo emit eis de proprio, idemque considerans locum nimiæ arctitudinis esse, non posse ordini suo congruas dilatari vel extrui officinas, &c.* Gregorius IX. in Constitut. pro Benedictinis: *Hæc autem volumus ad illas Grangias, seu administrationes extendi, quæ curam animarum non habent, &c.* Occurrit passim apud Scriptores, Conradum Usperg. p. 324. 325. Ed. 1540. Gervasium Abbatem Præmonstrat. Epist. 33. 35. 43. Lewoldum Northowium in Chron. Marcano an. 1126. Rainardum Abbatem in Instit. Cisterciens. c. 5. 8. 66. 70. Joan. Columbum l. 3. de Episcopis Vivariens. n. 31. apud Mich. Germanum in Hist. S. Mariæ Suession. p. 446. in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 1. in libro Usuum Ord. Cisterc. c. 84. in Histor. Vizeliacensi lib. 3. pag. 530. in Bulla Joannis XXII. PP. apud Wedd. tom. 3. in Reg. nu. 96. in Monast. Anglic. to. 2. pag. 1029. 1042. in Legibus Alfonsinis par. 1. tit. 7. lege 33 [apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 85, 86.] &c. Le Roman *du Renard* MS.

E nequedent out tant erre,
Qu'il s'avoierent par un plaut aint,
De les une Grange à Nonnains.

¶ GRANGIOLA, Villula, prædiolum rusticum. Epistola Henrici Abb. Clarevallensis apud Marten. to. 1. Anecd. col. 581. *Grangiolam illam. .... modis omnibus destruit; oves & boves omnemque substantiam, quæ in ea est, deprædatur ... Magistrum Grangiolæ Conversum ... vapulaverunt, &c.*

GRANGIARIUS, Qui præest *grangiæ*, aut villæ, vel prædio rustico, Officium Monasticum. Fleta libr. 2. cap. 82. §. 1. *Nec sustineatur, quod Præpositus sit granetarius & Grangiarius simul*. Statuta Ordinis *de Sempringham* tom. 2 Monast. Angl. *Grangiarius grangiæ habeat solatium, si necesse fuerit, qui videlicet provideat domus post eum*. Vide pag. 703. 713. 745. [Charta Adami Episc. Meld. ann. 1289. è Chartul. ejusdem Eccl. *Major faciet nobis vel Grangiario domus nostræ prædictæ à dictis hospitibus apud Berciacum reddi & solvi pecuniam expensarum*.] Ita usurpant liber Usuum Ordinis Cisterciensis capit. 81. 111. [Joannes XXII. Papa in Bulla pro Abbatia Lurensi inter Instrum. to. 1. Gall. Christ. pag. 91. col. 1.] & Cæsarius libr. 5. Mirac. cap. 33. lib. 7. cap. 38. qui interdum & sępe ejusmodi Monachos, *Grangiarum magistros* appellat, ut *Custodes Grangearum*, Monasticum Anglic. tom. 2. p. 378. *Fermiers, Grangers, & Metaiers*, iidem sunt in Delphinatus provincia. Vide Expillium Orat. 21.

¶ GRANGEARIUS, Ead. notione. Regestum Probus fol. 34. *Dominus Comes habet ad grangiam de Roncivi 40. sextar. terræ, &c. Item sunt ibidem 35. falcarata prati, quæ possent valere per annum, si darentur ad censum, 8. lib. 8. sed hæc omnia tenes Grangearius Comitis, quare non ponuntur cum alio valore castri*. Nihil necesse est dicem hic non agi de Monacho, ac proinde alios fuisse à Monachis dictos *Grangiarios*, quod jam ante observari potuit ex Charta Adami Episc. Meld.

GRANGATICUM. Histor. Episcoporum Autisiodor. c. 49. extremo: *Deditque ad victum Canonicarum ... similiter & debitum horreorum, id est, Grangaticum, quod ad se pertinebat, illis habere permisit*.

GRANGHIAGIUM, Eadem notione. Tabularium Priorat. Neronis villæ fol. 36. *Quidquid habebat*

in decima de Fromunvilla, & Granchiagium, & trastum, & cætera omnia, quæ ad decimam pertinebant. Grangeage, apud Expillium Orat.21.p.244. Vide *Granagium*,

¶ GRANGIAGIUM, Eodem significatu. Testam. an 1292.to.2. Hist. Dalphin. p. 65. *Item Guigonem Alamandi filium meum mihi hæredem instituo, & jure institutionis sibi relinquo castrum meum de Raterio cum omnibus juribus, pertinentiis, appenditiis & dominicaturis dicti castri, cum omnibus & singulis, quæ habeo & possideo ... in omnibus parrochiis de Sievol, &c. salvo Grangiagio de quo superius ordinavi*.

¶ GRANERIUM, Eadem, ut videtur, notione, Testam. Beraldi domini de Rupeforti an.1383.apud Baluz. to.3. Hist. Arvern. p.325. *Quadraginta solidos ... ad opus ejusdem Vicariæ assideo & assigno ... per heredes meos persolvendos in & super censibus & Granerio castri d'Albngbos*. Vide *Granerium* suo loco.

GRANGIARIA, Officium *Grangiarii*, apud Cæsarium l.11. Mirac.cap.2

¶ GRANELLA, Bernardus Thesaurar. de acquisitione Terræ S. cap. 118. *Colligitur etiam* (in illis hortis) *Granella quædam, ex qua fit vitri species, unde fabricantur lucidissima vasa*. Forte legendum *Gravella*, Italis, Glarea, arena: ex arena vitrum fieri notum est, Vide *Gravella*,

¶ GRANERIA, ut *Granarium*, Gall. *Grenier*, Horreum. Vide locum in *Basisolium*.

¶ GRANERIUM, Eadem notione. Testamentum Olivarii *de Pennart* Aquensis Archiep. inter Instr. tomi 1. Gall. Christ. p. 70. *Item sexcentas saumatas annonæ, quas habeo tam in Graneriis meis, quam in castris. Camera cum Granerio & deambulatorio & coquina domus domini Raymundi Aymini*, apud Fantonum Hist. Avenion.p.167. Vide alia notione in *Granea*.

¶ GRANESCERE, dicuntur segetes cum *granum* formatur. *Frumentum desiderat nubes & requirit maxime, quando florescit & Granescit*, in Memoriali Potestatum Regiens. ad an.1282. apud Murat. to.8.col.1152.

¶ GRANETARIUS, ut supra *Granatarius*, Qui *granario* præest in Monasteriis. Actum Capitularem anni 1329. ex Archivo B. Mariæ de Charitate, subscribunt cum aliis *Guillelmus Bursarius, Johannes Granetarius, Stephanus Coqusnarius, &c.*

¶ GRANGATICUM, GRANGIA, &c. V. *Granea*,

GRANGNALOTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis l.4.c 4.

¶ GRANGUA. Vide *Grancia* in *Granea*.

GRANI, Latinis, si Savaronem & Salmasium audimus, dicuntur Capilli sparsi ac discriminati, quia cum sint in fine rotundati, granorum formam efficiunt. Vetus Interpres Historiæ Judith: *Comam discriminavit, id est, Granam fecit*: Cui conjecturæ favet Commodianus Instr.60.

Capillos inficitis, oculos fuligine relinitis,
Levatis comulas Granulatim, fronte depicta,
Malas medicatis quodam superducto rubore, &c.

Isidorus lib.19.Orig.cap.23. *Granos* Gothis potissimum adscribit: *Nonnullæ etiam gentes non solum in vestibus, sed & in corpore aliqua sibi propria; quasi insignia, vendicant, ut videmus Cirros Germanorum, Granos & Cinnabar Gothorum*. Concilium Braccarense II. ann, 563.can. 11. *Placuit, ut Lectores in Ecclesia habitu sæculari ornati non psallant, neque Granos gentili more demittant*. Adde Concil. Toletan. IV. can. 41. ubi perperam Garsias Loaysa *Granos* vestis genus esse putavit.

Sed videtur hæc vox non tam capillos discriminatos significasse, quam barbæ eam partem, quæ infra nares est, seu mystacem. Ernulfus Roffensis Episcopus tom. 2. Spicilegii Acheriani p.435. ubi quærit, cur sacer calix Laicis propinandus non detur: *Evenit enim, inquit, frequenter, ut barbati & prolixos habentes Granos, dum poculum inter epulas sumunt, prius liquore pilos inficiant, quam ori liquorem infundant*. Ita

GRENONES, usurpant Statuta antiqua Carthusiens. 3.p.c.28.§.13. de Conversis: *Barbam non decurtent, nec rasoriis Grenones radant*. Adde Statuta ejusdem Ord.an. 1368. p.3 c.2. §.9. [& S. Willelmum l. 1. Constitut. Hirsaug. cap. 8.]

¶ GRENONEÆ. Constitutiones Chartusianæ: *Antiqua consuetudo est, ut toties radantur Conversi & eorum Grenoneæ auferantur, sic appellamus barbam superiorem, quoties Monachi raduntur*.

GREUNONES. Regula Templariorum c. 28 ubi Editio Andreæ Favini habet *Genæ*.

CRINONES, Eadem notione. Papias MS, *Crinones, quasi Currones dicti, quod discurrant ab utraque parte labii*.

GRANONES. Lex Frisionum tit.22. §. 17. *Si Granonem ictu percussa praciderit, 2. sol. componat*. Ibidem in Addit. titul. 3. §. 17. *Si Granones præcisi fuerint, &c.* [Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. to. 7, col 434.

Dum tenet Othonem, barbam trahit atque Granonem,
Guttur & ora premens, gravior feritate leone.]

Sic etiam

GRENONS, Poetis nostratibus. Philippus *Mouskes* MS. de Philippo Augusto Rege Franc.

Grans & biaus fu & drois & lons,
S'ot un poi rousais ses Grenons,

Le Roman *du Renard couronne* MS.

Renars s'affronchie le Grenon,
Si ne set que il puise faire,

Alibi, de Fele:

Sous les Grenons viex & chanus,
Et les dens tranchans & menus.

Le Romao *de Girard de Vienne* MS.

De mautalent à fronci le Grenon,

Rursum;

La barbe ot longue & les Grenons mellez.

Vetus Poema vernaculum MS. de Inventione S. Crucis:

Cil qui n'avoit barbe Grenons.

Chron. Bertr. Guesclini MS.

Et Damp Ferrant de Castre, qui blanc ot le Grenon,

Jacobus *Millet* de Destructione Trojæ:

J'ay long Grenon & grant barbe velue.

GUERNON, aliis, *Vaccas* MS, in Ricardo I. Duce Normannorum:

Ni est mie Chevalier, encor est valeton,
N'avoit encor en vis ne barbe ne Guernon,

Infra:

Un des Engleis qui ont veu
Les Normans tous reis tondu,
Cuida que tuit prevoires fussent,
Et que Messes chanter peussent,
Que tuit erent tondus & reis,
Ne leus estoit Guernon remeis,

Le Roman *de Garin*:

La fu Hardre o le Guernon fleuri,

Idem:

La veissiez un estor commencier
Tant chevel traire, & tant Guernon sachier,

Kilianus observat *Granenes* barbare appellari pilos felis sive eluri supra os inter nasum & supremum labium, Porro à *Gernen* efficta vox

GERNOBADA, vel GENORBADA, Eadem notione, Ugutio: *Genos, Græce dicitur barba: unde Genorbadum, quod vulgo dicitur Gernonus*. Unde versus:

Murilegus bene scit cujus Genorbada lambit,

Joan-

Joannes de Janua habet *Genobardum*, [mihi *Genorbadum*, & *Gerinonus* pro *Gernonus*.] Gloss. Lat. Gall. *Genobardum*, *Grenon*, *comme barbe de chat ou de chievre.* Silvester Giraldus in Descriptione Cambriæ, cap. 11. de Wallensibus: *Barbam viri præter Gernobada solum radere solent.* Quibus hæc subjungit ex Cæsare l. 5. de Bello Gallico: *Gallorum genus omni parte corporis abrasa, præter caput & labrum superius.* Olla Patella:

Fasces, patella, postela, Gernobada, suræ.

GERNOBADATUS. Tradit Lambertus Ardensis Eustachium Comitem Bononiæ, & Balduin. Grossum Alosti Toparcham, *Gernobadatos* appellatos, *propter barbæ prolixitatem*: quam vocem, *aux Guernons*, vertit Duchesnius l. 3 Hist. Guin. c. 2. & l. 4. c. 4. quod etiam cognomen Ranulfo Cestrensi Comiti Joannes Bromptonus p. 1013. Willelmo *de Percy* qui sub Willelmo Notho floruit, vetus Charta in Monastico Angl. to. 1. p. 73. & 74. tribuunt.

Videtur autem vox male compacta ex *Grani* & *barba*, quasi *Grani barba*: vel ex *Gena* & *barba*. Nam *Gena*, inquit Will. Brito in Vocab. *à genos dicitur, quod est barba, quod inde incipiat gigni barba.*

GRANICA. Vide in *Granea*.

¶ GRANICARIUS, Qui præest *granicæ*, seu prædio rustico, vel f. horreo. Statutum Capituli sancti Martini Turon. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 63. *Anno Domini 922. Calendis videlicet Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis inclyti Confessoris Christi B. Martini, Adam Sacerdotis & Granicarii, necnon & Pseudoforensis villæ Præpositi, statuerunt, &c.* Exstat apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 290. Epistola Gregorii Papæ directa *Magistro Radulpho Granicario S. Martini Turonensis*. Vide *Grangiarius* in *Granea*, & *Granatarius* suo loco.

GRANICIES. In Wichbild Magdeburgensi, art. 127. est *de limitibus & Graniciebus*. Ubi *granicies* videntur esse lapides ad distinguendos fines positi: qua notione usurpatur hæc vox in Decretis Alberti Regis Hung. an. 1439. *De metis vero & Graniciebus inter Hungariam & Moraviam, &c.* [Vide *Granicia*.]

¶ GRANITARIUS, Qui præest *granario*, vel forte *Granicæ*, seu prædio rustico. Continuator Johannis Iperii in Chronico S. Bertini apud Marten. to. 6. Collect. Ampliss. col. 632. *Alardus Trubert Abbas 61. hic primo hujus loci fuit Granitarius.* Vide *Granicarius*.

¶ GRANITUM, κοκκωτὸν, *Grana multa habens*, in Supplemento Antiquarii. *Granitum marmor, Quasi granis conspersum*, in Onomastico ad calcem to 7. SS. Junii.

GRANONES. Vide *Grani*.

GRANT, Dæmonis species. Gervasius Tilleberiensis MS l. 3. de Otiis Imperialib. c. 64. *Est in Anglia quoddam Dæmonum genus, quod suo idiomate Grant nominant, ad instar pulli equini anniculi, tibiis erectum, oculis scintillantibus. Istud Dæmonum genus sæpissime comparet in plateis in ipsius diei fervore, aut circa solis occiduum, & quotiens apparet, futurum in urbe illa, vel vico portendit incendium. Cum ergo sequente die vel nocte instat periculum, in plateis, discursu facto, canes provocat ad latrandum: & dum fugam simulat, sequentes canes ad insequendum spe vana consequendi invitat: hujusmodi illusio convicaneis de ignis custodia cautelam facit, & sic officiosum dæmonum genus, dum aspicientes terret, suo adventu munire ignorantes solet.*

¶ GRANTARE, Vide aut sacramento promittere, cavere. Chartular. B. M. Accincti: *Remisit etiam 9. denarios censuales & unum eminale avenæ. Grantavitque quod de omnibus his legitimam gayrantiam portabit.* Vide *Creantare*.

¶ GRANTIA. Vide in *Granea*.

¶ GRANTUM, Cautio de re aliqua facienda; item Voluntas, Gall. *Gre*, quia qui ultro cavet alicui, fidem ultro præstat. Promissio anni 1273. to. 2. Hist. Dalphin. p. 11. col. 2. *Facimus vobis Grantum nostrum de dictis mille & quingentis marchis, & tenebimus ostagia apud Lugdunum donec integre de dictis mille quingentis marchis fuerit satisfactum.* Thomas *Madox* Formul. Anglic. p. 182. *Et si non possim warantizare, dabo ei escambium alibi ad suum Grantum & valitudinem illius terræ.* Rursum occurrit ibi p. 297. *Creantare*.

1. GRANUM, Quævis annona, quo modo *Grain* nostri usurpant. Will. Neubrigensis l. 4. c. 19. *Cumque urbs abundaret præsidiis, Grani plerumque penuria noster exercitus laborabat.* [Chr nic. Andreæ Danduli apud Murator. to. 12. col. 455. *Galea ... peroptime armatæ visitandi causa partes nostras Istriæ, eisque Grani & gentium subsidium porrigendi.*]

☞ Peculiarius pro frumento seu tritico usurpant Gregorius Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. to 2. p. 2. col. 545 *Ad grani modium 1. hordei & spelta modium 1. musti lacunas 20.* Col. 571. *Grani modium 1. hordei 1. speltæ 1.* Obertus Cancellarius in Annal. Genuens. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 342. *Prohibuerunt Granum in nostram urbem adduci ... ascendit ... mina Grani pretio soldorum decem.*

¶ 2. GRANUM, Coccum, Ital. & Hisp. *Grana*, Angl. *Grain*. Litteræ anni 1328. apud Rymer. to. 4. p. 363. *Decem & octo denarios de qualibet panno, in quo pars Grani fuerit intermixta. Item, duodecim denarios de qualibet panno sine Grano.* Aliæ anni 1428. apud eumdem Rymer. to. 10. p. 391. *Unam peciam de sanguin tinctam in Grano*; id est, Chramesinam, Angl. *Dyed in Grain*, Gall. *Teint en Cramoisi*. V. *Grana* 1. & *Graingne*.

3. GRANUM, vel GRANUS, *Genus nummi*, apud Neapolitanos, *sex denariis parvulis constans*, apud Gobelinum Personam in Cosmodromio ætate 6. c. 79. Idem cap. 80. *Unde per dies aliquot l agnicula una, quæ vulgo Barille dicitur, pro Granis quinque venivit.* [Constitutiones Caroli II. inter Constitutiones regni Siciliæ editas à Sarayna Lugduni an. 1560. p. 313. *Item pro stallagio equi die ac nocte solvatur Granum* 1. *Pro qualibet lecto integro ... solvatur Granum* 1.]

GRANUM AURI, ut *Uncia auri*. Constitutiones Siculæ l. 1 tit. 90. §. 1. *Apparitori autem pro qualibet citatione infra civitatem aut locum faciendá, Granum auri ab actore præbeatur: extra civitatem, aut pro quolibet miliari Granum unum.* Erat autem quotidiana Canonicorum & Clericorum in Ecclesiis deservientium distributio in *Granis auri*, apud Siculos & Neapolitanos, ut liquet ex Chartis ann. 1292. & 1304. apud Ughellum in Ital. sacr. p. 306. c. 420. d. 899. a.

¶ 4. GRANUM, vel GRANUS, Pondus minimum, Gall. *Grain*, Scrupuli pars vicesima quarta. Extractum Rotuli anni 1289. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 472. *Et erat busta bona de pondere & tallia; sed deficiebant duo Grani cum dimidio.* Vide *Granus*, alia notione in *Grani*.

¶ GRAPADA, Jus in pisces venales, de quo in Regest. Cameræ Comput. Parif. tit. 22. p. 17.

¶ GRAPERIUM, Quod remanet in area, frumento ventilato ac purgato, Massiliensibus *Grapier*. Charta an. 1266. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *Decimam partem omnium fructuum scilicet bladi & etiam de Graperio.*

¶ GRAPETURA, Collectio uvarum in vineis remanentium post vindemiam, Gallice *Grapillage*. Charta ann. 1293. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 2 17. *Prædictis vero nobilibus & eorum heredibus remanent blaeria, vindemiarum præconizatio, & Grapeturarum emptio in locis prædictis, nec non totum emolumentum præconizationis, emptio-*

emptionis & blaeriæ prædictarum ; hoc excepto quod si aliquis forefecerit in dicta blaeria vel in dicta emptione Grapturarum, de quo forefacto deberetur emenda, ipse erit communis.

¶ GRAPHANS, mendose. Vide *Gapbans*.

GRAPHIA. Jo. de Janua : *Graphia, scriptura, γραφή*. In Capitulis Caroli M. Addit. 3. c. 73. lemma sic concipitur : *De Graphiæ prolatore, ut eam affirmet*. Mox : *Statutum est, ut scripturam prolator affirmet*. Epitaphium Pacifici Archidiac. Veronensis, apud Ughellum to. 5. p. 609. *Glosam veteris & novi Testamenti posuit, horologioque carmen spera cæli optimum, plura alia Graphiaque prudens invenit, &c.* A graphia seu scriptura, *Grapharii* & *Graphiarii* appellati postmodum Notarii & Commentarienses, nostris *Greffiers*. [Tractatus an. 1550. apud Rymer. to. 15. pag. 231. *Guillermus Rochetel Dominus de Saffy ejusdem Christianissimi Regis Consiliarius & Status regni à secretis, ut etiam dicti Ordinis S. Michaelis ab actis seu Grapharius*. Acta S. Basilii Episc. Cæsareensis to. 2. Junii p. 933. *Nobili Christophoro van Volden primo Brugensium Graphiario*.]

GRAPHIARE, Scribere. Henricus Aquilonipolensis in Adolpheide :

Nota membranis ea clara per se,
Clarior virtus tamen hæc profecto,
Coagraphiata est.

GRAPHIARIUM, Γραφιοθήκη, in Gloss. Lat. Græc. MS. sancti Germani Paris. [Vox nota Martiali.] Vide *Graphium*.

GRAPHIO. Vide *Grafio*.

1. GRAPHIUM, GRAPHIUS, Græcis & Latinis, dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera literæ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum, & rursus complanabatur. Symposius in ænigmate, cujus lemma *Grafio* :

De summo planus, sed non ego planus in imo.

Papias : *Graphium, scriptorium*. Alibi : *Grafium, γραφεῖον, stilus vel baculus studentis*. Gloss. Ælfrici : *Graphium, vel scriptorium, græf*. Petrus in Actis S. Artemæ n. 10. *Jussis pueris, qui ejus discipuli fuerant, quod cum gladiis, qui ab officio scribendi Græco eloquio Graphia nuncupantur, illum crudeliter trucidarent*. Concilium apud S. Macram an. 881. c. 8. *Ad capitium lecti sui tabulas cum Graphio habebat, & quæ..., de profectu & utilitate regni meditabatur, adnotabat*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo f. 50. *Sicut enim supra scriptum est, ita mihi nominavit...& neque auxi, neque minui, ut credo, unum verbum, quia in tabulis cum Grafio scripsi ante eum præfixum feudum*. *Graphium argenteum*, in Epist. 7. Bonifacii Mogunt. Recensetur porro *Graphium* in supellectili monachica in Regula S. Benedicti, de quo multa congerunt Haeftenus in Disq. Monast. l. 9. tract. 2. disq. 5. & Chifdetius in Anastasi Child. 13. Poeta Gallicus MS. qui vixit ann. 1376.

Les uns se prennent à escrire,
De Greffes en tables de cire,
Les autres suivent la coustume,
De fourmer lettres à la plume.

GRAFIARIUM, Γραφιοθήκη, in Gloss. Gr. Lat.

GRAFFIOLUM, Surculus, taleola, ramus arboris *Graphiolo* alteri insitus, inditus, unde nostri *Greffe* dicunt ; Occitani, *Grafiou*. Fortunatus lib. 5. Poem. 14. cujus lemma est : *Ad eundem, pro pomis & Graffiolis*. Mox :

Qui mihi transmittis propria cum prole parentes,
Insita cum fructu surcula, poma simul.

¶ 2. GRAPHIUM, Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet. Acta S. Caretoci to. 3. Maii p. 586. *Et postulavit Rex ab illo, ut reciperet Carrum in sempiterno Graphio, & postea ædificavit Ecclesiam ibi.*

3. GRAPHIUM, seu GRAFIUM, speciem machinæ bellicæ fuisse, videtur innuere Cherubinus Ghirardaccus l. 17. Hist. Bononiensis p. 575.

¶ GRAPIDES, Species avis apud Græcos. Vide *Carda* 1.

GRAPILA. Vita B. Angelæ de Fulginio c. 20. *Scio enim, filioli mei, quod nobilitas & valor, qui exit de tribulatione, non est nobis cognitus, quia si esset cognitus, esset de ea magna Grapila & rapina, & quilibet raperet ab alio, de quo rapere posset*. Occitani, *Graupinha*, unguibus vellere dicunt, *Graupinhado*, *Esgratignenre*. [Gallis *Grapiller* proprie est Uvas sublegere, & metaphorice Commoda quævis minutiora sumere in rebus alienis.]

GRAPINUS Charta an. 1236. in M. Pastorali Eccl. Parisiens. l. 16. Ch. 10. *Præbendarii, qui nunc sunt, receperunt à me foragia absque veciis & Grapinos, pro 9. singulis annis reddendis, &c.* [Vide *Ventalum*.]

GRAPPUS, Botrus, racemus, Gall. *Grappe*, apud Petrum de Crescentiis l. 4. c. 4. extremo. Ital. *Grappo*, est uncinus, Gallice *agraphe* ; [unde in Actis S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 169. * *Quilibet ex dæmonibus tenebat certa instrumenta ad modum nervorum, qui erant mixti cum Grappis ferreis ignitis, cum quibus ipsam animam percutiebant in illis partibus & locis, in quibus magis se delectabat in choreis*. Et in Actis SS. Maii tom. 1. ubi de Juvenale Episcop. Narnieosi : *Cum operculo supposito ex eodem genere lapidis ad sepulchri modum, ferreis Grappis firmato plumboque munito. Duo paria de Grappis*, apud Rymer to. 7. p. 945.]

¶ GRAPU FORSI, Langobardis, Violatio sepulcri. Exstat apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 19. Lex Lotharis inscripta *de Grapu Forsi* hisce verbis exarata : *Si quis sepulturam hominis mortui ruperit, & corpus expoliaverit, aut foris jactaverit 900. sit culpabilis parentibus defuncti*. Heroldus habet *de Rapoworfin*.

GRARIUS. Vide Ughellum to. 9. Italiæ sacræ pag. 211. b. 213. a.

¶ 1. GRAS, χθών, Terra, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman.

¶ 2. GRAS, χάρις, *Gratia*, *Grates*. Supplem. Antiq.

GRASANEC. Charta Anglica ann. 1330. laudata à Spelmanno : *Et debet Grasanec pro porcis suis ad festum S. Martini, videlicet pro quolibet porco ætatis unius anni obolum.*

¶ GRAS-HEARTH, GRASSHURT, Servitium à tenentibus domino præstitum cum aratro uno die post festum S. Michaelis ; à Saxonico cræt, Carruca, & hearth, Cœtus ; est ergo *Gras-hearth*, quasi cœtus carrucarum ; quia post dictum S. Michaelis festum cum suis carrucis tenentes congregabantur. Kennettus Antiquit. Ambrosden pag. 495. ad an. 1363. *Quando autem facient consuetudines sive redditus, venient omnes carucæ infra villam de Pydinton ad arandam terram Domini uno die quem eligere voluerit Ballivus infra quatuor dies proxime post festum S. Michaelis per submonitionem Ballivi vel Præpositi : quod vocatur Gras-hearth*. Ibid. p. 497. *Præpositus erit quietus ab omni servitio pro labore præter Grasshurt*. Aliud etymon indicat Kennettus, mihi minus probabile.

¶ GRASPEIS, pro *Graspiscis*, vel *Craspiscis*, Crassus piscis, *Grapris*, in Charta Gallica ann. 1349. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 436. *Item, morue, saumons frais & sallez, seches de mer, moules, huistres, pourpris & Grapis, payerons 4. den. pour livre*. Charta an. 1154. to. 1. Chartularii Gemet. p. 295. *Quidquid ex his ad fiscum pertinebat, cum integritate aqua ex parte terræ Monachorum, & Graspeis, si forte capiatur.*

¶ GRA-

¶ Graspis, Eadem notione. Litteræ anni 1547. apud Rymer. tom. 15. p. 127. *Piscos regales, videlicet sturgiones, balenas, cetas, & Graspes, & generaliter alios pisces.* Vide *Craspiscis*.

¶ GRASSA, θάλπεια, θᾶμα, *Gressus*, in Supplem. Antiquarii & in Glossis Sangerm.

¶ GRASSALE, Species vasis. Sententia Senescalli Provinciæ an. 1434. *Quilibet piscator faciat banastonum, castanellam, Grassale & corban diversarum formarum ... Quia esset impossibile eos habere & servare certam formam & certum peyronum in dictis vasibus, quia corba sunt in riparia Januæ, & Grassalia in riparia Rodani, & canastelli aliqui sunt in Massilia, alia extra portantur ... Piscatores teneantur solvere regiæ curiæ de qualibet saumata denarium unum, sive de qualibet canastello, sive Grassali.*

GRASSALETUS, ut mox *Grassellus*. Charta Jaufferinnæ de Medullione ann. 1225. tom. 7. Spicileg. *Dono prædictæ Ecclesiæ* (S. Andreæ Avenionensi) *20. scutellas, & 25. Grassaletos censuales annuatim.*

¶ GRASSALHA. Vide *Grassellus*.

GRASSAMEN, Idem quod *Grassitudo*, πάχος, in Gloss. Græc. Lat. Victorinus contra Manichæos: *Et cassam nunc atque jugi incdia inimicæ, ut ais, carnis membra tenuasti, censens animæ officere meritis ac naturæ pasti corporis succos ac pinguedinis disteatæ Grassamina, atque ipsorum abdominum male prægravari si post hunc jejuniorum laborem ad Creatorem tuum ... reverteris.*

¶ GRASSARE, Torquere. Vita S. Guthlaci: *Cum Egga ab immundi spiritus violentia miserabiliter Grassaretur.* Vide alia notione in *Grassus* 1.

GRASSEDO, Crassitudo. Utitur Eulogius Cordub.

GRASSELLUS. Vasculi seu Mensuræ frumentariæ species. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis an. 1284. *De onere scutellarum & Grassellorum unum denarium.* In Privilegiis Novæ Bastidæ an. 1298. habetur *Grassalharum*, in Regesto Philippi Pulcri Regis Franciæ ex Tabul. Regio. Alia ann. 1356. apud Garjellum in Episc. Magalonensib. p. 389. *De lignis, mappis, mensis, vitris, paropsidibus, Grazaletis, amphoris, ollis, & aliis utensilibus, &c.* [Vide *Grassale*, & *Grassaletus*.]

¶ GRASSIA, Annona quævis, Ital. *Grascia*, passim in Chronico Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 704. &c.

1. GRASSUS, Pinguis, *Gras*. Gloss. Græc. Lat. MS. S. Germani Paris. Παχύνω, *Grassa* Edit. παχεῖα. Πάχος; *Grassitudo*. Παχύνει, *Grassivus*. Edit. *Grassibus*. Παχυνθ. *Grassoso*. Edit. *Grasso*. Παχύς, *Bassus*, *grossus*. Aldhelmus de Laude virgin. c. 21.

Nam fontis laticem oleo pinguescere fecit,
Et liquida Grassis mutavit flumina guttis.

[Gloss. Isidor. *Grassus*, *Setosus*, *pilosus*. Aliæ Lat. Græc. *Grassum*, λιπαρόν. Joan. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. num. 59. *In gazophilacium Domini aliis Grassos saccos & conferta marsupia fundentibus duo minuta, &c.*]

¶ 2. GRASSUS, Ostium Rhodani, trajectus, per quos in mare volvitur, vulgo *Le Gras*. Regestum Guill. Ferandi Notarii Massil. *Cum dominus Amiratus decessisset hodie Grassi Arelatis vocata Passoni.* Vide *Gradus* 8.

¶ GRATA, vox Italica, Crates, Gall. *Claye*; item Clathrus, Gallice *Grille*. Annal. Genuens. ad ann. 1242. apud Murator. tom. 6. col. 494. *Paratis Gratis & aliis multis ædificiis ad prœlium, &c.* Rolandinus Patav. lib. 8. de Factis in Marchia Tarvisina c. 9. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 291. *Ponderata sunt plaustra armis, victualibus, Gratis* (Cod. Estens. *Cratibus*) *& aliis paramentis ad pugnam.* Sebastian. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 341. * *Ut autem pervenit ad Gratas, fremens blasphemat.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 367. de B. Andrea Hispellate: *Operitur capsa alia ab extra in columnis rotundis, & extra eam adest Grata ferrea.*

1. GRATARE, *Scabere*, Joanni de Janua, nostris, *Grater*. Glossæ MSS. Reg. ex Cod. 85. ξέω *Pollio*, *Frico*, *Grato*. De vocis etymo, vide Vossium, Ferrarium, & Menagium.

¶ 2. GRATARE, Promittere, stipulari, gratum habere. Charta anni 1252. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Quia illi dicti Abbati & Conventui Gratavi & in verbo veritatis concessi.* Vide *Creantare*.

GRATIA, Eucharistia. Optatus lib. 5. *Veniant gentes ad Gratiam; exhibet ille, qui invitare dignatus est ministeriam exercet turba famulorum*, i. Sacerdotum aut Clericorum. Ita χάρις non semel apud Cyrillum, & alios.

Gratia, Baptismus; in l. 1. Cod. Theod. Ne sanctum baptisma iter. *Divinam Gratiam implorare*, i. baptismum, apud S. Cyprian lib. 3. Epist. 17. *Gratiam Dei consequi*, Baptizari, in Chronico Reichersperg. ann. 370. Προσερχεσθαι τῇ χάριτι, apud Cyrillum lib. 4. Mystag. Elogium S. Pantaleonis:

Τάχιστα δός μοι τὴν παλιγγενεσίαν,
Τὴν ψυχοσωστικὴν τῆς καθάρσεως χάριν.

Gratiæ. Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Sanctimoniales Laicæ in stallis suis stent ad Missas, & ad Gratias tantum*, i. dum dicuntur preces pro agendis Deo *gratiis*. Matth. Paris ann. 1256. *Completa qualibet hora Canonica in Choro, & post Gratia prandii, &c.* S. Chrysost. homil. 2. de Anna: Τραπέζης ἀπὸ εὐχῆς ἀρχόμενα, καὶ εἰς εὐχὴν καταλήγοντα.

Gratia S. Pauli, aut S. Apolloniæ. Statuta Mediolan. 2. part. c. 433. *Aveatores corrigiolæ palverettæ, nec dantes Gratiam, nec S. Pauli, nec S. Apolloniæ, nec prædicantes brevia pro febribus, &c.* Species sortilegii.

¶ Gratia Apostolicæ Sedis Episcopos se esse, quondam primum dixerint Episcopi, dictum est in *Dei Gratia*.

¶ Gratiæ Generales, Annus jubilæus, quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in Bullis summi Pontificis. Instrum. an. 1371. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 550. *Dum esset iste testis cum D. Ducissa tempore Gratiarum Generalium fel. record. Innoc. PP. VI ivit Avinionem ad dictas Gratias cum licentia D. Ducissæ.*

¶ Gratiæ, Privilegia, immunitates. Litteræ an. 1339. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 562. *Nos Nicolaus Dei Gratia Oppaviæ Dux ad universos volumus pervenire, quod nos contenti stare volentes nostris terminis, libertatibus & Gratiis datis & impensis nobis a domino Johanne Bohemiæ Rege, &c. Pro præmissis libertatibus, Gratiis, &c.* in Charta ann. 1409. ex Schedis D. *de Mazaugues*.

¶ De Gratia, Sponte, libere, benevole. Statuta Humberti Bellijoci tom. 9. Spicil. Acher. pag. 183. *Burgenses Bellevillæ non teneantur ire in chavaugia nisi de Gratia.* Vide *Gratiare*.

¶ GRATIALIS, Gratiosus, in Miraculis S. Servatii Episc. tom. 3. Maii p. 224. & in Carminibus Sarnovii apud Ludewig. tom. 8. p. 321.

GRATIARE, Gratias agere, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum p. 851. 854. [*Gratiari ab aliquo*, Gratiarum actiones ab eo recipere, apud Haymonem Episc. in Explic. Epistolæ ad Romanos c. 4. Le Doctrinal MS.

Mouls doit diex Gracier
Qui par son clier s'avance.]

Vide *Regratiare*.

Gra-

GRATIARE. In Legibus Rotharis Regis Longob. tit.89. est *de ancilla matrimonio Gratiata*: ea nempe, quam Dominus *de Gratia* in uxorem accepit. Habetur ea Lex l 2.tit.1.§.8. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Alteri quoque lateri blandienti lasciviens gemmarum benigna oculis Gratiabatur serenitas*.

¶ GRATICULA, pro *Craticula*. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MS. *Graticula*, ἐσχάρα. Vide *Gradella*.

¶ GRATIFER, pro *Garcifer*, Famulus, Gall. *Garçon, Valet*. Contractus inter Ludovic. IX. & Venetos de trajiciendo Regis exercitu in Terram S. an. 1268. Cod. jur. Gent. part. 1. p. 25 §. 6. *Super eo quod Rex vult scire quantum constabit locus cujuslibet Militis duobus servientibus, uno equo & uno Gratifero pro equo & aqua*, Vide *Garcio*.

¶ GRATIFICARE, Declarare se aliquid gratum habere. Instrum an. 1335. apud Ludew. tom. 5. p. 602. *Promittentes sub fidei præstito juramento, quod sæpe fatus dominus Rex Poloniæ præmissa omnia & singula, hinc intra festum B. Galli proximum, ratificabit, Gratificabit, ac suis patentibus approbabit litteris*. Vulg. Interpres Ephes. 1, 6. *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua Gratificavit nos in dilecto filio suo*; id est, Gratos nos fecit. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. p. 91. *Ni sit in officio vel Gressu Gratificato, id est*, ut ibidem habet Glossa, *indulto per licentiam*.

GRATIFICARI, *Largiri, impartiri*. Papias.

¶ GRATILLA, Genus libi, forte à *Gratum* sic dicti. Arnob. lib. 7. adv. Gentes: *Quid frilla, quid frumen, quid africia, quid Gratilla, catumeum, consposinum, cubula?*

¶ GRATILLUS, Ital. *Gratillo*, Gall. *Ralingue*, Funiculus limbo veli assutus. Informationes civitatis Massiliæ de passagio transmarino ex Ms. Sangerman. *Item debet habere ipsa navis duas puegas & 6. Gratilles & sarciam subtilem pro faciendis cordiceis 6. quintals*.

GRATIO, *Crudelitatis voluptas*, Papiæ. Codex Ms. habet *Crudelitas*.

¶ GRATIONARII, in Ecclesia S. Stephani Vienn. Presbyteri, iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *Habituati*. Statuta ejusdem Ecclesiæ apud Raim. Duellium lib. 2. Miscell. p. 86. *Hanc observantiam penitus reprobamus mandantes Præposito ... ut ab hujusmodi in antea desistat, & intra ordinarios confessores, videlicet Octernarios, Vicarios & Grationarios, in principio Quadragesimæ confessores, viros doctos & probatos ... assumat*.

¶ 1. GRATIOSITAS, Gratus animus. Diploma Bolkonis Ducis Slesiæ an. 1294. apud Ludewig. tom. 6. pag. 376. *Tanta siquidem nostra Gratiositate ac mentis liberalitate, &c.*

¶ 2. GRATIOSITAS, Amabilitas, comitas. Vita B. Coletæ n. 8. *Placuit ille conferre Gratiositatem complacabilem & gratissimam dilectibilitatem*.

¶ GRATIOSITAS NOVITATIS, apud Tertullianum contra Marcionem lib. 1. c. 9. Idem quod Plinio *Gratia Novitatis*, Gallis *la Grace de la nouveauté*.

¶ GRATIS, Libenter, ex animo. Charta Petri Regis Aragoniæ an. 1205. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 226. *De hoc facio junctis manibus hominium, & per hæc sacrosancta quatuor Evangelia corporaliter tacta vobis Gratis juro*. Rursum occurrit in Litteris an. 1357. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 204.

¶ GRATISCUS. Vide *Gracisons*.

¶ GRATITARE dicuntur anseres à sono, quem edunt. Italis *Graccidare*. Auctor Philomelæ,

Hinc Gratitat improbus anser.

¶ GRATIVA, pro *Gratia*. Sermo de corylo S. Gratiani Mart. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 694. col. 2. *Pro Grativa igitur nostri Gratiani, summi Judicis ira placabitur, si nos suæ festivitati viderit intentos, & debita devote reddentes obsequia*.

¶ GRATSA, Piscis genus, in Rumpleri Hist. Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 433.

¶ 1. GRATUITAS, pro *Gratia*, Beneficium. *Dona & Gratuitates*, in Litteris an. 1508. apud Rymer. tom. 13. p. 180. *Retribuet Serenitati vestræ in solidum Gratuitates vestras*, in aliis Litteris an. 1498 apud Ludewig. to. 6. p. 119.

¶ 2. GRATUITAS, Titulus honorarius, quo Cassianus Valenensis Episcopus compellat Collegas suos in antiqua Collect. Canonum Pœnit apud Acher. tom. 11. Spicil. p. 198. *Statuat Gratuitas vestra, &c.*

GRATUITER, pro *Gratuito* utitur Osbernus in Vita S. Elphegi Archiepisc. Cantuar. n. 19.

¶ GRATULA, Crates, craticula, sepimentum. Vita B. Henrici Baucen. *Gratulam de lignamine super ipsam foveam deponi mandaverunt*.

¶ GRATULATIVE, Gratulanter, gratanter, in Homil. Leandri Episc. tom. 2. Conc. Hisp. p. 351.

¶ GRATULOSUS, Gratulabundus, qui gratulatur. Greg. Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 629. *Erat denique* (Oddo Abb.) *astutus & cautus in agendis negotiis ... cum sociis compatiens, habilis, affectuosus, hilaris, Gratulosus, verax*.

¶ GRATUM, GRATUS. Cautio de re quadam facienda. Edictum S. Ludovici Regis Fr. an. 1235. *Postquam Dominus per annum terram tenuerit, recipiet homagium ab herede, tali modo quod heres de pretiis vivariorum, garennarum, nemorum, & valore dotium, & servitiorum, debet Domino prius facere Gratum suum, vel competentem securitatem ei dare, quam infra 80. dies facere debebit*. Charta Communiæ Rotomag. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 309. *Et si* (debitor) *inventus fuit in civitate Rothomag. vel Castro Falesi. antequam Gratum suum fecerit, tamdiu tenebitur in carcere Communiæ, donec redimatur de centum solid... tum jurabit se non reversurum in dictam civitatem, vel dictum Castellum, donec fecerit Gratum Majoris & creditoris*. Vide *Creantare*.

GRATUS, Trajectus, &c. Vide *Gradus* 8.

GRAVA, Lucus, arboretum, fructetum, arbustum, nemus, ex Anglico *à Grove*, [Saxon. Græf.] Monasticum Anglic. tom. 1. p. 113 *Dedit Ecclesiæ S. Petri duos breces in feodo suo ... cum Grava & pratellis eidem terræ adjacentibus*. Pag. 117. *Terram suam ... cum Gravis, pascuis, pratis, &c.* Tom. 2. p. 262. *Præterea dedi eis unam Gravam, quæ dicitur Birbcombe, & licentiam circumclaudendi*. [Diploma Willelmi Ducis Aquitan. an. 1027. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 268. *Cum decimis & aquis dulcis, & terris de mare Salissa usque ad mare de Gironda & de Ubre de Syort usque ad Grava, cum marisca & cum moutaneis, cum pineta, cum piscatione, &c.* Thomas *Madox* Formul. Anglic. p. 47. *Gravam quæ vocatur Bradelo cum brueria adjacente*. Occurrit iterum ibidem p. 260. apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiqu. Ambrosden. & in Chartulario SS. Trinitat. Cadom. fol. 43. v.] Chartas rursum alias suggerit Spelmannus. Vide *Grana* 2 Aliud sonat *Grave*, in Consuetudine Meledun art. 4 Est etiam *Grave*, Germanis, fossa. Hesychius: Γράβα, σκαφεῖον, ὄρυγμα.

¶ GRAVABILIS, Gravans Cæl. Aurel. l. 4. c. 3. *Vomitus Gravabilis capiti est*. Idem lib. 3. Acut. cap. 17. *Cibi Gravabi es*. Occurrit rursum lib. 1. cap. 15. & supra in voce *Carnatio*.

GRAVAMEN, Damnum, vel injuria: Gall. *Grief*. Matt. Westmonaster. an. 1246. *Ostendit ei manifeste articulos super Gravaminibus & oppressionibus Ecclesiæ & regni, &c.* Occurrit passim. [Notione nonnihil diversa Cassiod l. 9. Ep. 2. *Si visceribus sanis Gravamen nullius sentias læsionis*, id est, molestiam.]

¶ GRAVAMENTUM, Onus, molestia. Glossar.

far. Lat. Græc. *Gravamentum*, Βάρ.

GRAVANETUM. Vetus Charta apud Perardum in Chartis Burgundic. p. 89 *Scilicet porcellos, vitulos, edos, lanam, legumen, milium, panetum, unigranum, Gravanetum, & plastrum juxta Ecclesiam S. Martini vestitum & non vestitum in parte Aquilonis situm, &c.*

¶ GRAVARA, Vita S. Franci Erem. tom. 2. Junii p. 555. *Mira quantitatis massa nivium, qua Gravara vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cacumine.*

¶ 1. GRAVARE, Honorare. Vide *Gravitas*.

¶ 2. GRAVARE, Accentu gravi pronuntiare, in Epistola Hildemari Monachi de recta legendi ratione, apud Mabil. tom. 2. Annal. Bened p. 743.

3. GRAVARE, Sculpere, ex Græc. γράφειν, vel ex Germ. *Graven*, Fodere, Gall. *Graver*. Vita S. Senorinæ Virg. *Sanctam virginem in sublimiorem loculum elevavit, hoc illi Gravans in marmore Epitaphium.*

GRAVARIA. Notitia seu Charta Roberti Ducis Normann. an. 1088. in Tabulario Fiscan. f. 14. *Has autem terras reddo & concedo quietas de Gravaria, & ab laicali consuetudine.* Charta Henrici II. Regis pro Monasterio beatæ Mariæ de Bernaio in Normann. in 106. Regesto Tabularii Regii Ch. 84. *Et cum omnibus illis dignitatibus & libertatibus, & quietantiis de Graveria, & palacitio* (sic) *& aliis rebus, &c.* Charta Will. Nothi Comit. Norm. to. 2. Monast. Angl. p. 960. *Ego Willelm. Normannorum Comes concedo eam* (Ecclesiam) *liberam ab omnibus consuetudinibus Gravariorum & bernagiorum.* Ubi perperam, ni fallor, editum *Grauariorum*. Le Roman *de Rou* MS.

Plait de forest, plait de monoies,
Plait de porprise, plait de voies,
Plait de gaaing, plait de Graveries,
Plait de mellées, & plait d'ayes, &c.

Vide mox *Gravaringus*.

GRAVARINGUS, GRAVATOR. Ordericus Vitalis lib. 12. p. 876. *Eodem tempore Amalricus Ebroicensis Comes animi nimiam amaritudinem gerebat, quod Præpositos atque Gravaringos in terra sua nimium fervire videbat. Insolitas enim exactiones imponebant, ac pro libitu suo judicia pervertebant.* Vox videtur conflata ex *Graf*, Comes, judex, & *Waring*, miles. Ita *Gravaringus* erit Præfectus ac magister militum in urbe quavis, *Warings* enim milites vocant Angli, vocabulo, ut videtur, ducto à *Werra*, bellum, (nostris dicuntur *Hommes de guerre*,) vel potius ministri fuerunt, seu *Milites* Comitum, qui eorum jussa exequebantur, aut denique *exactores* & publicani, quomodo *Graffiones* dicuntur à Sugerio de Administratione sua c. 23. & *Gravatores*, in libro Miraculor. S. Vulfranni Episc. n. 23. *Quidam homo S. Vulfranni misericordiam expetiit, qui in quosdam ministros incurrit, quos vulgus Gravatores appellat: hi autem equum, cui ille insidebat, eo dejecto rapuerunt ... Illi vero petitionem ejus contemnentes, dixerunt, se domini sui servitium implere velle & sic ei, ut fecerunt, eos sequeretur, reddere.* [Vide *Graffio*.] Vacces au Roman de *Rou* MS.

Venir a ses de cest pais,
Tous ses privès, & ses Baillis,
Ses Graverens, & ses Viscomtes, &c.

¶ GRAVARIUM, Glarea, locus glareosus, Gall. *Gravier*. Charta an. 1192. in Consuetud. MSS. Tolos. è Bibl. D. Abbatis *de Crozat* fol. 29. v. *Item quod judicaverunt quod omnes rippæ & Gravaria, quæ sunt a ponte usque ad punctam ... sunt publica causa introeundi & exeundi.* Ibidem: *Ipsum pratum & Gravaria erant publica.* Vide *Graveria*.

¶ GRAVASCELLUS, *Aliquantum gravis*, Johanni de Janua; *Peu grief*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ GRAVATA, pro *Gabata*, apud Murator. tom. 3. p. 159. col. 1. Vide *Gabata*.

GRAVATÆ MULIERES, Gravidæ, quæ uterum gestant, ὑποφόροι, in can. 6. Concilii Neocæsariensis. Capitula ad Legem Alamannor. Edit. Baluzianæ c. 20. *Si qua Mulier Gravata fuerit, & per facto alterius infans mortuus natus fuerit, &c.* Concil. Eliberitanum apud Burchard. lib. 19. c. 155. & Ivon. p. 15. c. 163. & Capitula Theodori c. 32. *In tribus quadragesimis anni ... conjuges continere se debent, nec illis diebus copulari, quamdiu Gravata fuerit uxor, id est, à quo die filius in utero motum fecerit, usque ad partum, &c.*

GRAVATIO, Injusta postulatio. Vide *Cravare*.

GRAVATORES, in Glossis antiquis MSS. *Ad aquas cruribus conligatis ambulantes.* Vide *Gravaringus*.

¶ GRAVATORIA, f. Iniqua manus injectio in rem alienam, Gall. *Saisie injuste*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 40. *Inde Robert de Gent aufert ei terram de Don Maisnil. & Radulfus de Cortlandum ponit terram Abbatissæ in Gravatoria, & vult ibi eam tenere.* Vide *Cravare*. Erit forte qui suspicetur *Gravatoriam* idem esse quod *Gravariam* vel *Graveriam*, Glaream, Gal. *Gravier*, adeo ut Radulfus terram Abbatissæ propriam converterit in locum publicum & glareosum.

GRAVATUM OPUS, Sculptura, ex Gall. *Gravé*, *Gravenre*. Occurrit non semel in Monastico Angl. tom. 3. p. 310. 311. &c. quasi *graphio* exaratum.

¶ GRAVATUS, Auctus, damno, læsus iniquo judicio. *A Nationis sententia licet Gravato ad ipsam Artium Facultatem appellare* apud Robertum *Goulet* in Compendio Jurium Universitatis Parisf. f. 6.

¶ GRAVE, Querela, querimonia, Gallice *Grief* vox practica. Chron. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 579. *Hugo de Burgo Comes Cantiæ, quibusdam Gravibus contra eum propositis, carceri mancipatur.*

¶ GRAVEDO, *Afflictio*, in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ GRAVEIRA, Glarea, locus glareosus, ut mox *Gravella*. Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco pro S. Andeolo, inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 229. *Ego Stephanus Jusciendens-ferrum dono ... medietatem cujusdam prati ad Dagodonas, quod dicitur Graveira. Dono etiam aliam parvam Graveiram ad Fondredas, ubi si posse Clericis fueris molendinum faciant.* Vide *Graveria*.

¶ GRAVELLA, Glarea, arena, Gall. *Gravier*. Edictum Philippi VI. Franc. Regis an. 1329. *Quod ipsi* (venditores salis) *cum salo non ponent, vel miscebunt, poni vel misceri facient pulverem, sabulum vel Gravellam.* Le Roman *d'Athis* MS.

Athis & tous ses compaignons
Fureut issus tous et sablons;
En la Gravelle furent tuit
Plourant de jeie & de dedut.

GRAVELLA VINORUM, f. Vappa, vinum vapidum, Gall. *Vin poussé*. Vide *Vimpum*.

GRAVELLATUS. Historia Episcopor. Autissiodor. c. 25. *Dedit & alium messorium similiter anaglyphum Gravellatum pensantem lib. &c.* Ubi forte legendum *Granellatum*, granis distinctum. Nisi *Gravellatus* idem sit quod *Gravatus*, sculptus.

GRAVERIA, Arena, sabulum, nostris *Gravier*. Testamentum Guill. D. Montispessulani an. 1146. *Scilicet pannos in flumine ablui, & siccari in ripis, & Graveriis.* Compositio anni 1208. inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 232. *Concedimus etiam, quod præfati Clerici* (Anicienses) *possint acquirere rustica prædia, villas, agros, prata, vineas & Graverias, in quibus censum habeamus.*] Vide *Grava*, *Gravaria*, *Gravarium* & *Gravia* 2.

¶ GRAVERIUM, Onus, sarcina, Gall. ice *Charge*, *Paquet*, *Ballot*, à Latino *Gravis*. Statuta Eccles. Cadurc. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 787. *Præcipimus de omnibus*

bus Ecclesiis cum prioralibus quam parrochialibus arcas & Graveria penitus removeri. Quod si anno elapso amotæ non fuerint, ea in usum pauperum converti faciemus.

¶ GRAVERO, f. Idem quod Graveria. *Quidquid in molendinis & in reisclausa & in fonte & in Graveroue, &c.* in veteri Traditione apud Stephanotium tom 10. Fragm. Mss. p. 261. Vide *Glevaria*.

1. GRAVIA, [Ornatus capillorum antiquis in usu, nostris alias *Greve*.] Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Non debent nutrire, neque deferre comas, ... nec etiam facere Gravias in frontibus eorum, quia talia non pertinent Ecclesiasticis hominibus.*

¶ 2. GRAVIA, Glarea, locus arenosus, Gal. *Gravier.* Charta Philippi Aug. ann. 1211. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1102. *Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in Gravia castri teneblitur. Si judicium aquæ vel ignis portandum fuerit, apud S. Petrum Puellaris portabitur.* Vide *Graveria*.

¶ GRAVICA. Vide *Grauica* in *Granea*.

GRAVIDARI, Gravidam fieri, apud Aurelium Victor. in Epit. in Adriano.

¶ GRAVIDO ut *Gravamen* Damnum, onus, Gall. *Grief*, Angl. *Grievance*. Formulare Anglic. Thomæ Madox p 174. *Nunc itaque prædicta terra in potestate illius sit donata, & ab omnium servitiis intus vel foras libera perseverat sine aliquo Gravidine & læsione.* V. *Gravitas* 3.

GRAVIO. Vide *Grafio*.

1. GRAVITAS, *Honor: Gravare, honorare*, in Gloss. Mss. ad Concil. Sardic. c. 13.

2. GRAVITAS, Titulus honorarius, tributus Duci Daciæ Ripensis, leg. 13. Cod. Th. de Operib. public. Adde lib. 1. eod. Cod. de Episc. & Cleric. leg. 18. eodem Cod. de Appellat.

¶ 3. GRAVITAS, Onus, exactio, Gallice *Charge, Exaction.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 19. col. 2. *Anno Domini 822. Genulphus Rex Merciorum idem donum confirmavit ab omni sæculari Gravitate liberum & fiscali tributo.* Vide *Gravido*.

¶ GRAULUS, κολεός, *Culeus*, In Supplemento Antiquarii. Martinius censet legendum *Graculus*, Homero κολεὸς est Vagina, culeus; Loculus, hydria, Hesychio; Aristoteli vero quædam avis: sed tum pro κολοιὸς, scribendum dicunt κολοιὸς.

GRAVOSUS, Gravis, in Lege Wisig. l. 9. tit. 1. §. 9.

GRAUSIA, Gravamen, ni fallor, Charta Gualteri Episcopi Lingonensi ex Tabul. Albæripæ: *Dimisit omnes Grausias & querelas, &c.* Vide *Greugia*.

¶ GRAYALE, Craticula, Gall. *Gril*. Inventar. an. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unum mortarium & unum pestellum; item unum Grayale, item duas çorchas, &c.*

¶ GRAZALETUS. Vide *Grassellus*.

GREAGIUM, Præstationis species. Professio feudalis, seu uti vocant nostri, *Adveu*, quam Regi præstitit Episcopus Ambianensis ann. 1301. in Camera Computor. Parisiensi: *Vechi comment on prent le Greage en le vile d'Amiens. Toutes œuvres de verges faites, si comme van, corbellons, benetons, kanes, ne doivent rien, &c.* Charta Philippi Comitis Flandriæ pro peagiis ejusdem urbis: *Toutes œuvres faites de verges, si comme vans, corbeilles, gorbeillons, paniers, ne canes, ne deivent nient; mais qui porte banas à vendre en la chité d'Amiens, il doit 4. den. de Greage, ou 4. banas en se volenté, & en sen quois eu fera, & busi fera quite l'an. Et sil porte auges, 4. auges ou 4. den. payera, &c.*

¶ GREDARIUM, Scalæ, graduum series, Gallice *Escalier*. Sententia arbitralis an. 1497. inter Dominos & Communitatem Calliani: *Actum Grassæ in portico supra Gredaria ante introitum portæ ipsius Domini.* Vide *Gradarium*.

¶ GREDINUNDA, Βαθίζοντες τὰς ἄρχας δὲ, *Limites*, in Supplemento Antiquarii.

¶ GREETMANUS, Præfectus civitatis. Litteræ anni 1401. apud Rymer. tom. 8. p 193. *Prælati, Clerus, Consules, Greetmani, Conjudices, totaque Communitas, &c.* Vide *Grietmanni*.

¶ GREFFARIUS, GREFFERIUS, GREFERIUS, Scriba, Gallis *Greffier*. *Grefferius Criminalis*, in Instrum. an. 1378 apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1531. *Grefferius*, in Charta an. 1496 apud Rymer. to. 12. p. 594. & in Statutis Monast. S. Claudii p. 57. *Greffarius*, apud Robert. Goulet in Compendio jurium universitatis Paris. f. 12. *Registratores seu Greferii Parlamenti*, an. 1361. apud D. Secousse tom. 3. Ordin. Reg. p 483. Vide *Grafio*.

¶ GREFFARIATUS, Officium *Greffarii*, in Instrum. anni 1496. tom. 12. Rymeri p. 627.

¶ GREGARE, Congregare, adunare, conjungere. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. Mss. *Gregat*, ἀγελάζει, ἀθροίζει. Unio Ecclesiarum mensæ Episcopali a Petro III. Episc. Apt. ann. 1257. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Nitimur digregare ... quæ sancti patres nostri Gregaverunt.*

GREGARIA, Bercaria, prædii rustici species, ubi grex ovium, ut *Vaccaria*, ubi vaccæ, nutriuntur. Chronicon Fontanellense c. 16. pag. 245. *De illa Gregaria pagens. 60 .. de prædicta Gregaria caseorum pensas 30.*

¶ GREGARIUS, Pastor, custos gregis. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. c. 11. *Bubulcos, opiliones, aliosque Gregarios terror continuus invadebat.*

¶ GREGIA, ut *Griechia*, Gravamen, alias Gallice *Griesche*. Libellus de remissione peccatorum to. 4. Anecd. Mart. col. 26. *Theodorus de Gregiis dicit: Si per ulsione amici occiderit hominem, 7. annis vel 10. pœniteat.*

GREIL. Custumarium Priorat. *de Lewes*, apud Spelmannum: *Hæc sunt, quæ Alnredus accepit cum Ecclesia & terra: 5. boves, ... 6. vaccas, ... 3. equos, 1 archam, 1. Greil, 1. patellam, & 1. triparium, & 3. barilles, &c.* Ubi *Greil* est *Craticula*, quam *Grille* dicimus, quæ ibi reponitur inter instrumenta culinaria. Vide *Gradale*, *Gracilis*.

GREMIALE, Pannus sericus, qui Episcopi, sacra facientis, cum sedet, gremio aptatur. Octav. Ferrarius: *Grembiale & Grembiule*, linteum, sive semicinctium, à gremio. Ceremonialis Episc. lib. 1. c. 11. *Duo præterea alii, sed in Missa tantum adhibentur ministri, quorum unus de Gremiali, alter vero ... ampullis serviat. Et qui Gremiale ministrat, intentus esse debet, ut celebrans Episcopus surgit, antequam mitra ei auferatur, ipsum Gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reverenter accipiat, illudque comp[?] icatum ante pectus ambabus manibus teneat, & cum opus erit, eidem Diacono reponendum in gremio Episcopi sedentis, &c.*

¶ GREMIALES, Qui sunt de *Gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis. *Congregatio ipsa per Gremiales suos debeat deliberasse, &c.* in Bullar. Carmel. p. 388.

GREMIALES RIVI. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 19. *Circiter 30. jugera inter duos Gremiales rivos fluminis, quod dicitur Stour.*

¶ GREMINI, τὰ ὁρίζοντα τὰς ἀρχὰς, *Limites*, Supplementum Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. Mss. habent *Grumini*.

¶ 1. GREMIUM, pro *Cremium*. Gloss. Isid. & Papiæ: *Gremia, Siccamina lignorum*. Janssonius in Auctario: *Sectile, Gremium, arma, pluteum*. Occurrit pluries in sacris Scripturis vox *Cremium*, quam S. Hieronymus in caput 10 Oseæ exponit herbas aridas & virgulta siccata. Colum lib. 12. c. 29. *Tenuibus admodum lignis, quæ Cremia rustici appellant.*

2. GREMIUM BASILICÆ, Mediam partem, seu *Navem*, interpretantur quidam, atque in iis Jolua Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticar. p. 1088. Anastasius

stasius in Silvestro: *Canthara cerostrata in Gremio Basilicæ argentea 50. &c.* Eadem ferme habet in S. Innocentio, & io S. Celestino. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 589. *Hinc à dulci filio reverenter ad tumulum devecta est, & in Gremio Ecclesiæ juxta consortem thori corpus ejus honorifice sepultum est.* [Mabil. to. 3. Annal. Benedict. p. 590. ad ann. 967. *Initio ejus anni .... Georgius apostolicæ sedis secundicerius, idem religiosus Abbas prioris Monasterii... quod dicitur in Sublacu ... venit in Gremium Basilicæ S. Petri ... ubi cum domno Johanne XIII. PP. sanctæ synodo .... intererant Ravennas Archiepiscopus, &c.* Translat in S. Gorgonii Mart. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. p. 595. *Igitur Domino favente ad Monasterium S. Martini, quod vocatur Majus, B. Christi Martyr cum summo honore .... deportatus, atque in medio Ecclesiæ* Gremio *positus est.*]

De Gremio Mittere, in Collegiis, Monasteriis, & Conventualibus Ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius & reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *à latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio: sic in conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. & Priorem & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Norwici an. 1133. Spelm.

GRENA. Vide *Greva*.

¶ 1. GRENARIUM, Species frumenti minoris, ut videtur, v. g. secalis, &c. Computum an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem pag. 160. *Ad Liunt* VI^{c}. *mensuras frumenti per manum* G. *Præpositi, &* IIII^{c}. *&* L. *mensuras* Grenarii, *quæ valent circa* 21. *modios per manum* G. Borg.

¶ 2. GRENARIUM, Horreum salarium, ubi sal venditur, Gall. *Grenier à sel.* Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Omnes saunarii qui vendunt sal in archis & in Grenariis debent* 12. *denar. de vinagio, &* 6. *denar. de pissonagio terminis supradictis.*

¶ GRENCHIA, an idem quod *Granchia*, Gallice *Grange*? Vide *Granea*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu pag. 151. col. 2. *de Grenchiis* 27. *s. de* Harduino *Garrad*, 30. *l.*

¶ GRENE-HOGA, Mons viridis. Vide *Hoga*.

¶ GRENERIUM, ut supra *Granarium*, Horreum ubi grana frumentaria reconduntur, Gall. *Grenier*. Charta an. 1229. e Chartulario B. Mariæ de Nantholio fol. 23. v. *Dedi ... cuidam Presbytero sive Clerico lecturo singulis diebus quoddam psalterium in perpetuum in Ecclesia B. M. de Nantholio, super tumbam patris mei, unum modium bladi ybernagii ad mensuram de Nantholio percipiendum quolibet anno in meis* Greneriis *de Nantholio.*

¶ GRENICIÆ, Termini, metæ, limites. Charta Bolconis Ducis Furstenbergensis anno 1337. apud Ludewig. tomo 6. Reliq. MSS. pagina 41. *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie & perfecte usque ad gades &* Grenicias *villæ Gunzendorff, & usque in medium villæ Pelzuitz, veluti aliæ civitates, sitæ in nostro Ducatu, habeant, eorum metis, gadibus &* Greniciis. Ibid. pag. 42. *Donamus etiam præfatæ civitati ... unum rubum liberum in omnibus metis, gadibus &* Greniciis, *sicut jacet & jacuit ab antiquo.* Alia Bolkonis Ducis Silesiæ p. 391. *Prout dicta villa in suis metis &* Greniciis *circumferentialiter est distincta.* Litteræ Ruperti Electoris Palatini an. 1356. apud eumd. Ludewig. to. 5. p. 576 *Cum omnibus & singulis metis, gadibus, juribus, jurisdictionibus, dominiis, utilitatibus & directis* Greniciis, *circumferentiis & limitibus, &c.* Rursum occurrit pag. 621. Vide *Granicies*.

¶ GRENIDA, Horreum, Gall. Grenier. Tabular. Ecclesiæ Ambian. *Quidquid post excussionem manipulorum decimæ remanebit .... dividetur. Majores vero in his quæ ad* Grenidam *veniunt nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si præsentes fuerint ad servitium Ecclesiæ & taullia sua fecerint, ut de summa annonæ rationem possint reddere Officialibus Ecclesiæ, & saccos & vehicula ad deferendam annonam submoverint uterque sex nummos pro sua procuratione habebit.* Vide *Granea*.

GRENONES, Grenniones, &c. Vide *Grani*.

¶ GRENTISCUS. Vide *Græciscus*.

¶ GREPIA Anchoræ, Annulus quo facile potest apprehendi, à Teutonico *Gripen*, Apprehendere. Acta SS. Junii to. 3. pag. 456. ubi de S. Raynerio: *Tunc prædictus Albertus Strambo cum serviciali navis, ascito uno de sociis, ivit ad* Grepiam *anchoræ ... ipsi duo tantum cœperunt trahere ancoram per* Grepiam.

GREPLA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. c. 12. *Salvo, quod quilibet ipsam* Greplam *portare sine dacio per* 2. *milliaria, &c.*

¶ GRESFUS, Leucophæus, gilvus, cinereus, Gall. *Gris*, Angl. *Gray*. *Gerofalcones Gresei*, apud Rymerum to. 2. pag. 1075. Vide *Griseum*.

¶ GRESILHA, Craticula, Gall. *Gril.* Instrum. anni 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unam cassetam de cupro, duas cayssatas in dispensa; item unam* Gresilham.

¶ GRESILLON. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. 166. *Pro* 67. *Gresillons*, 76. *s. &* 3 *d. Pro galea paranda, & porta combusta, & palicio & bretefchiæ*, 20. *l.* Apud Borellum *Gresillons* sunt manicæ ferreæ, Gall. *Menotes*. Codex MS. memorabilium Paris. an. 1344. *Henri de Malhetet fut mené par le bourreau, les Gresillons ès mains & les fers ès piès.* Vide *Grillones*.

GRESSA, Vernix, sandaros. Matth. Silvaticus.

¶ GRESSIBILIS, Qui graditur, Engelberto de Longævitate ante diluvium cap. 7. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 454.

¶ Gressibilis, Quadrupes, qui graditur. Medicina Salern. p. 179. edit. 1622. *Avium porro omnium volucrium genus paucissimum præstat alimentum, si ad genus* Gressilium *conferatur, potissimum si ad suillam, qua, non aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti.*

¶ GRESSIUS, Silex, Gall. *Gres*, Lapis ad pavimenta. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudor. usu, to 2. pag. 112. col. 2. *Pro* Gressis *frangendis* IIII. *l. palicio reparando* XL. *s.*

¶ GRESSUS, Eadem notione. Charta anni 1237. è Chartulario S. Quintini in Insula pagina 157. *Et illarum aquarum punctum certis fecerunt signis designari, videlicet tribus* Gressis *fixis in muro lapideo site sulos per vivarium antedictum & feris apparentibus .... quandocumque dictæ aquæ superirint vel superaverint illos* Gressus, *dicti Abbas & Conventus aquas illas exire permittent & effluere ventalus elevatis.*

¶ Gressus Gratificatus, Facultas exeundi è Monasterio & spatiandi. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 29. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 91.

Claustrum claudatur. Ne frater ab hoc gradiatur,
Tempore ni certo, certis metis & aperte,
Ni sit in officio vel Gressu Gratificato.

GRESSUTUS, *Pedester*, Papiæ.

¶ GRESUS, à Gallico *Gris*, Cinereus, leucophæus. *Gresus panis*, Panis ater, Gall. *Pain bis*, in Inquisitione MS. pro canonizatione S. Yvonis. Vide *Griseum*, & *Panis Gresus*.

GREVA, Arena, sabulum maris, glarea; nostris *Greve*. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1220. *Et sciendum est, quod in omnibus rebus, quæ ducuntur ad Sosmarès per terram, vel per* Grevam *de Crotoy, versus Ponti-*

Pontivum, nibil ibidem babet Dominus S. Walarici. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 625. *Novem acras in Greva maris ... mensuratas pertica 20. pedum ad salinas faciendas*. Hinc emendanda videtur Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1067. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 25. *Et quingentas mensuras terræ ... & salinas in Sintonis, quas Grenas vocant, si redactæ in terram cultibilem ex beneficio maris accreverint, liberas eis cum omnium incremento ei tradidit*. Legendum enim *Grevas*.

Nostris etiam *Greves* dicuntur ocreæ ferreæ. Inventarium Philippi Magni Reg. Franc. an. 1316. *Item trois paires de Greves d'acier, & 3. paires de poulains*. Guill. *Guiart* an. 1301.

Epèes, bacinez, & hyaumes,
Gantelez, targes, lances, Grèves,
Ne r'ont la endroit nules trèves.

Chronicon Bertrandi *du Guesclin*:

De plates & de Greves si fist bien atourner.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. cap. *Pour le harnois: Gardebras, avantbras, cuissoz, Grèvettes, solers, & gantellez.*

¶ GREVE. Vide *Geresa*.

GREUGIA, Gravamen, Gall. *Grief*: In Foris Benearnensib. *Los Greuges*. Occurrit in Consuetud. Tolosæ 4. part. tit. de feud. art. 7. 13. Assisiæ Hierosol. Mss. c. 27. *Se ce Gregier li deust*. [Chartularium S. Vandregesili to. 1. p. 675. *Sans ebeu que jen ne aucun de mes heritiers em puisson de rien Grocbier, ne venir encontre, ne de rien clamer*. Ibidem pag. 1228. *Sans ceu que jen ne aucun de mes hers en puissou de rien Groueber*; id est, Conqueri, murmurare, Gallis nunc *Gronder*, *murmurer*. Le Roman *de la Rose*:

Et se gens encontre moi Grocent,
Qui se torment & corrocent,

Vide *Greusa*.]

¶ GREVIA, ut *Greva*. Vide locum in *Furnile*.

¶ GREUNO. Vide *Grani*.

GREUSA, [ut *Greugia*, Gravamen, jurgium, controversia vel querela, Gal. *Grief*.] Charta an. 1327. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 161. *Nonnullis querelis, controversiis, Greusis, debotis, &c*. Vide *Grausia*.

¶ 1. GREUSIA, ut *Greusa*. Conventio an. 1251. apud Perardum in Burgundicis: *Quod si aliquid causæ, controversiæ, litis vel Greusiæ, inter nostras Ecclesias ... emerserit, per duos bonos de conventibus nostris ... prædictum negotium terminetur*. Chartularium Abbatiæ Accincti p. 13. *Quædam Greusia orta fuit inter D. Acey & Giboynum & fratres ejus, dicebant enim quod non debebant facere Monachi molendinum à loco illo, qui dicitur Molendinum Arme usque Taysena, quia tale erat pactum inter eos & Monachos: de hac autem Greusia coram fidelibus hominibus concordati sunt*.

¶ 2. GREUSIA, Alia notione, in eodem Chartulario p. 16. *Giraudus Miles de Ternay & Haymo frater ejus dederunt Deo & sanctæ Mariæ Accincti dimidias rupturas de Tostes & Greusiam de campo Humberti de Louetenges*. Forte legendum *Gravia* vel *Grava*.

¶ GREVUS, *πυκνὸς*, *Densus, spissus*, in Supplemento Antiquarii.

GREZISCUS Vide *Græciscus*.

¶ GRIAGIUM, GRIARIA. Vide *Gruarius*.

¶ GRIBA. Consuetudines Mss. S. Augustini Lemovic. *Monachi S. Martini debent ire primi, & postea nos, & postea Canonici cum Clericis, & debent portare Gribam cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis*. Idem videtur quod Theca sacrarum Reliquiarum, Gall. *Chasse*.

¶ GRIBELLIO. Statuta Equitum Theuton. art. 58. apud Duellium lib. 2. Miscell. p. 58. *Omnes fratres armorum vacantes exercitio attendant marescbalco, qui dare debebit ipsis omnem militiæ apparatum, equos, mulos ... parvas, tentas, quæ vocantur Gribelliones*.

¶ GRIDA pro *Crida*, Proclamatio per præconem. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 377. *Illi de exercitu existentes in burgo ad nihilum attendebant, nisi ad faciendum Gridas fieri & præcepta strictissima, quod omnes dicti exercitus de burgo recederent & redirent ad custodiam campi*.

¶ GRIDAGIUM, Proclamatio præsertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis à domino perceptum. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. Hist. Dalphin. tom. 1. p. 86. *Item habet Dom. ibidem bannum vini .. tabernagium & Gridagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc quatuor libras*. Vide *Cridagium*.

GRIDARE, Clamare, ex Italico, apud Petrum de Crescentiis l. 4. c. 17. extr. Vide *Crida*.

GRIECHIA, Gravatio, onus, ex vet. Gall. *Grieche*. Charta an. 1269. ex Tabul. Fossatensi fol. 97. *Tria arpenta vel circiter terræ arabilis seu frichiorum ... onerata in tribus denariis Paris. capitalis census debitis in festo sancti Remigii, & ad Griechiam tantummodo, ut dicebant, &c*. Infra: *Quod dicta tria arpenta terræ seu frichiorum ad dictum censum & Griechiam absque alio onere ... garentizabunt*.

GRIETMANNI, Præfecti civitatum: *Grietania*, præfectura; voces Frisonibus familiares. In Legibus Opstalbomicis, *Griet-man*, *Grietennie*. Vide Joann. à *Sande* in Decisionibus Frisicis cap. 1. defin. 1. [Etymon Frisicum *Gries*, contractum ex *Gericht*, Judicium, & *Man*, Homo.]

GRIFALCO. Breviloquus: *Frodius, rapacissima avis, omnium volatilium major, & aquilam vincit. Vulgo Grifalco dicitur, qui aquilam rapit*. Crescentius: *Il Girfalco, è uccello rapace majore chel falcone*. Græcis *γρυπὸς* est rapax, unde Germani *Griipen*, nostri *Griper*, pro rapere dicunt. Sic *Grifalco*, est *falco rapax*, dictus quasi *Gripfalco*. Landigo, *Girifagno*, dicitur *lo sparviere, ch'è statute un'anno ne la selva, & ivi s'è mudato*. Dantes in Inf. cant. 22. *Ma l'altro fu ben sparvier Grifagno*. *Grifaus* nostri dicunt, quæ vox apud Butilerium occurrit pag. mihi 242. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. infra *Gyrofalcones* & *Grifus*.

☞ Hinc Poetis nostratibus vox *Griffaigne* ut virum audacem & vultu minaci significarent. Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Phelliments & sa compagne,
Qui mult parert fero & Grifaigne,
Vint à Troye pour deffendre
Que Greis ne la peusse prendre.

Ibidem;

D'Agreste une isle est mer lontaigne
Dont la gent son fiere & Griffaigue.

GRIFFO, Monetæ species 10. florenis & 10. solidis æstimata, in Magno Recordo Leodiensi p. 68. 85. [& in Historia Monasterii S. Laurentii ejusdem urbis apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1129. *Gryfo* appellatur in Chronico Bonæ Spei p. 398.]

GRIFFONES, nostris ita Græci Bizantini Imperii olim dicti. Matth. Paris an. 1190. *Cepit castellum inter Calabriam & Messanam, quod Monasterium Griffonum appellatur, ubi Gryfones insultum facientes in Hugonem Brunum Comitem Marchiæ, à Rege Richardo repulsi sunt*. Rogerus Hovedenus p. 708. *Venit ad villam bonam, in quam nobilis Abbatia Griffonum est*. Adde Bromptonum p. 1189. Castelli de *Mategrifon* in Peloponeso alicubi meminimus in Histor. Gallo-Byzant. constructi à nostris ad *matandos* seu vexandos Græcos, *Griffons*, Villarduino num. 95. 128. 204. & in Chro-

Chronico Flandr. cap. 11. Philippus *Mouskes*:

A tout lor Griffons & lor Turs,
S'iroient par la mer as murs,

Vide Gloss. ad eumdem Vilharduin.

¶ GRIFFUS, Ital. *Griffi*, Nostris *Grifon*, Gryps, Gryphus, Quadrupes alatum, sed fabulosum. *Leones & Griffi, vel aquilæ celeriter convolantes*, in Annal. Januens. Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad an. 1227. De *Gryphis* plura vide apud Schilterum in *Griff*.

GRIFUS, Superbus, cervicosus. Vide *Gripus*.

GRILLA, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. c. 4.

¶ GRILLARE dicitur Gryllus Auctori Philomenæ.

GRILLIAN. Smaragdus in Grammatica MS. *Promiscui generis sunt hac glis, grus, leus, mus, &c* Ubi Glossa interlinearis ad vocem *glis*, habet, i. *Grillian*. Vox vetus Francica.

GRILLIONES, Pedicæ, compedes, Hisp. *Grillos*. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 8. Observantiar. Regni Arag. tit. de Contumacia: *Si incartatus captus fuerit, non recipitur juris fidantia ab eo, nec etiam caplevatores: sed cum catena in collo, vel Grillionibus habet stare juri, &c.*

¶ GRIMINI. Vide *Gremini*.

¶ GRIMLICHOR. Glossar. vet. ad calcem Collectionis Canonum MS. è Bibl. D. *Chauvelin*: *Sevus, Grimlichor*.

¶ GRIMPA. Vide *Guimpa*.

GRINIOSUS. Fridericus II. Imp. l. 2. de Arte venandi c. 30. de falconibus nidulariis: *Quando nidasii pascuntur, horripilant pennas, cooperiendo pastum ipsorum, & rostro & pedibus, cum manus custodis eis porrigitur, pastum defendunt, qui dicuntur Griniosi, & quanto citius extrahuntur de nidis, tanto plus habent de prædictis qualitatibus*. Nostri *Grignoter* dicunt circumrodere.

¶ GRIOA, Mensuræ genus. Vide *Goa*.

GRIPHUS, GRIPPIS. Isidorus lib. 20. Orig. c. 11. *Spingatæ effigies, quos nos Griphes vocamus*. Helgaldus in Roberto Rege Franc. *Aliud quoque* (phylacterium) *jussit parari argento, in quo posuit ovum cujusdam avis, quæ vocatur Grippis*. [Vide *Griffus*.]

¶ GRIPIRE. Vide *Guerpire*.

¶ GRIPPA, Genus navis. Bernhardus *de Breidenbach* in Itiner. T. S. *Et vidimus fustes & Grippas cum armatis navibus intrare in portum*.

GRIPPERIA, seu Gall. *Gripperie*, Species navis, in Itinerario MS. Guillelmi *de Lanoy* D. *de Villerval*.

¶ GRIPPIS. Vide *Griphus*.

¶ GRIPPONERIUS, Artifex; an qui vestes interpolat, Gall. *Fripier*? Charta an. 1374. ex Archivis Trevoltii facta dicitur, *præsente Annequino Lebret Gripponerio civi Lugdunensi*.

¶ GRIPPUS. Vide *Gripus*.

¶ GRIPTA, Locus subterraneus Vide *Crypta*.

¶ GRIPUS, GRIPPUS. Gloss. Isid. *Grippus, superbus, pilosus*. Ugutio & Joan. de Janua: *Grypus, superbus, convitiosus: unde canes parvos & ignobiles Grippos vocamus, quia præ cæteris superbi sunt*. Gloss. Arabico-Lat. *Grifus, superbus, cervicosus*. In Passione S. Basilei Episcopi Amasæ n. 16. *γρίφος*, pro *rete* usurpatur.

¶ GRISELLUS RONCINUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, in Codicillis anni 1318. tom. 2. Hist. Dalph. p. 176. col. 2. & in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 665.

GRISENGUS. Vide *Griseum*.

¶ GRISENS GRADARIUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, Lobinell. tom. 2. Hist Brit. col 827.

¶ GRISENSIS PANNA, pro *Grisea*. Vide *Panna*.

GRISETUS. Vide *Griseum*.

GRISEUM, GRISIUM, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, de quo quædam attigigimus in Dissert. 1. ad Joinvillam, semper in pretio habita. [*Grisia vel varia*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. ann. 1306. è Chartulario ejusdem Monasterii signato V. pag. 243. ubi de variis pellibus censui obnoxiis. Tabular. Ecclesiæ Macloviensis: *Statutum fuit 13. Aprilis 1415. ne Capellani audeant deferre almutias de Grisio seu vairo*.] Arnoldus Lubecens. lib. 3. cap. 5. *Nunc non solum scarlatico, vario, Grisio, sed etiam purpura & bysso vestiuntur*. S. Bernardus Epist. 2. cap. 11. *Ut inde compores tibi fræna aurea ... varia Griseaque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diversificata*. Cæsarius lib. 6. cap. 5. *Vestimenta ejus erant humillima, non Grisea, neu varia, sed ovina*. *Pelles Grisiæ, & variæ*, in Chronico Trudon. lib. 7. pag. 428. Adde Andream Monach. l. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergensis cap. 27. Statuta Cluniacensia Petri Venerab. cap. 16. Albertum Aq. l. 2. c. 16. l. 5. c. 20. Willelm. Neubrig. l. 3. c. 22. Ricardum Hagulstad. p. 328. Gaufrid. de Belloloco cap. 8. Radulf. in Vita S. Ricardi Episcopi Cicestrensis num. 44. [Concilium Terracon. IV. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 323.] &c. Sebastianus Cobarruvias: *Grises, son ciertos animalejos, de cuyas pieles se suelen hazer aforros, y dieron les este nombre por la color parda que tienen*.

¶ GRISUM. *Almutia de Griso seu de pellibus Grisis*, in Litteris an. 1371. apud Lobinell, tom. 3. Histor. Paris. pag. 135.

GRISEUS COLOR, qui *Pseudolactinus* Joanni Diacono in Vita Gregorii M. l. 4. c. 83. *ψευδολάκτινος*, Græcis. Baldricus in Gestis Alberonis Archiep. Trevir. *Clericali se toga induit, & peplo muliebri caput & vultum involvit, & cappa de panno Griseo se superinduit, &c.* Leges Burgor. Scoticor. c. 45. *Et vestitum unius coloris, scilicet Grisei, vel albi*. Vita S. Gilberti *de Sempringhā*: *Grisiis, quas dicunt vestibus utens, fucatos fugit pannorum colores*. *Vestis Grisea*, in Chron. Colmariensi an. 1277. [*Grisea vestis*, apud Ludewig. to. 6. p. 194.] *Grisea tunica*, apud Albertum Argentin. p. 101. Fridericus II. Imp. de Arte venandi l. 1. c. 46. de plumis avium: *Quædam Griseæ seu cinericiæ*. Chr. Windesem. lib. 2. cap. 6. *Grisea tunica de quatuor partibus pannis consuta*. Thomas à Kempis in Vita Gerardi Magni c. 11. *Vestimenta ejus Grisei Coloris*.

GRISIUS RUSTICANUS. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Lanea autem dormitorii vel de albo esse debent, vel de Grisio Rusticano*. Infra: *Cappa laicorum fratrum, id est, conversorum, de Grisio Rusticano*.

GRISEI MONACHI, *Grysyers*, Anglis. Vide in voce *Monachi*.

GRISENGUS PANNUS, Griseus, in Legibus Ethelredi Regis cap. 23. & in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 831. Idem qui

GRISETUS dicitur Radulfo de Diceto an. 978. *Gaufridus Comes* (Andegavensis) *indutus tunica illius panni, quem Franci Grisetum vocant, &c.* Infra: *Rex deinceps ut Grisa tunica vocaretur, edixit*.

¶ GRISUS GIROFALCO, apud Rymerum tom. 2. pag. 1087. Vide *Gyrefalcones*.

GRYSEUS, in Chronico Mellicensi p. 360.

GRISITAS. Fridericus II. Imper. lib. 2. de Venat. c. 20. *Quidam tendunt plus ad Grisitatem*.

De vocis *Griseus* etymo, quædam habent Menagius & Ferrarius.

¶ GRISOLARIS. Vox corrupta, ut conjecto, quæ legitur in Præcepto Borelli Comitis ann. 986. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 336. & seqq. Præceptum istud dicitur *Scriptum hoc mense Aprilis, die 8. Calendas Maii, luna decima, Currente 4. Epacta 7.* Hæc optime cohærent cum anno 986. negotium facessunt pro-

proxime sequentia: *A. C. sidus Grisolaris postquam ingressi fuerius* 15. *antequam ingrediautur ad caput babeamus ad* 45. Pro *A. C. sidus Grisolaris*, legerem lubens: *Littera C. cycli solaris*, quod hæc littera huic anno conveniat. Cetera, qui potest, exponat vel emendet.

¶ GRISULFI. Vide *Gibellini*.

¶ GRISUS. Vide in *Griseum*.

¶ GRITA, f. pro *Crista*, Mons, collis, vel pro *Crypta*, Antrum, spelunca. Privileg. Wifredi Comitis Bareinon. pro Monast. Rivi-pullensi, to. 3. Conc. Hisp. p. 165 col. a. *Ex alio vero latere descendit de serra supes corale, & pervenit per ipsa Grita usque in flumine Febreri*. V. *Crutum*.

GRITHBRECH, Pax Domini Regis fracta, Willelmo Thorn. p. 2031. & Rastallo: *fractio pacis*, Bromptono, ex Anglico *Grith*, vel Danico *Grid*, pax, & *Brece*, violatio. Leges Kanuti c. 32. *In Danelaga babet Rex fritbwitam, i. forisfactum pugnæ, & fyrtbwite, i. forisfactum expeditionis, & Gritbbrech, i. infractionem pacis*. Adde Leges Henrici I. Regis Anglor. c. 12. 22. 35. 59. 79. ubi crebro sumitur pro pacis infractore. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 372. tom. 2. p. 133. Janum Delmerum ad Jus Aulicum Norvegicum vetus p. 506. [& Glossarium apud Wanleium de Litter. Septentr. p. 284 ubi legitur: *Gritbbriche, id est, Fractio pacis*.]

¶ 1. GROA, Species mensuræ. Vide *Goa*.

¶ 2. GROA, Groua, Idem quod Anglis *Cro* vel *Croa*, Palus, terra paludosa, Gall. *Marais, Terre marecageuse*. Litteræ Vicarii Archiepiscopi Rotomag. an. 1206. in Tabulario Calensi: *Item Ligerus de Vado 2. den. de terra sua de Gromoat & 6. den. de masuea sua, & 2. den. de sua Groa*. Litteræ Vicarii Pontisaræ an. 1332. in Chartular. S. Martini Pontisar. *Tria quarteria de Grouis ad quarteriam.. quiaque quarteria ad gouletum... tria quarteria de Groa... 40. perticas ad passagium, sex arpenta de Groua*.

GROBA, Fovea, cloaca, ex Germ. *Grube*. Occurrit apud Henr. Aquinopolensem in Lubecca lib. 2. cap. 1. non semel.

¶ GROCERUS, Magnarius, solidæ mercis propola, Gall. *Marchand Grossier*. Litteræ ann. 1392. apud Rymer. tom. 7. p. 727. *Per Robertum Fitz Robert, Adam Yerdele & Johannem Halle, Groceros Londoniæ, appreciatas, &c.* Aliæ an. 1471. apud eumdem Rymer. tom. 11. pag. 680. *Johannes Hartys civis & Grocerus Londoniæ*. Occurrit rursus in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* pag. 285.

¶ GROCOMIUM. Vide *Gerocomium*.

GROGNIUM. Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1231. fol. 95. *De Grognio juxta aream Joannis vetulæ, dicimus, quod salices, & illud, quod calceatum est, debeat tolli usque ad altitudinem aquæ*. [Forte idem est quod mox *Gronna*.]

GROINUM, [Idem quod infra *Gruinum*.] Charta Raynaldi Episc. Noviom. an. 1177. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini, diœcesis Cameracensis: *Hæc autem ad Majoriam pertinere dicebat, tractum & custodiam terragii, Groinum, rebaltonem, garbas deligatas, cyrothecas, redemptiones terrarum, furnum & stalagium*. Vide *Grugnum*.

¶ GROLLARE, Movere, Gall. *Grouiller*. Miracula S. Zitæ tom. 3. April. pag. 522. *Ipse multoties videbat eam Grollantem capite, tanquam insanientem*.

¶ GROMA, Species mensuræ. Vide *Gruma* 4.

¶ GROMARTHIUS, pro *Turmarchus*, Turmæ præfectus. Vide in *Platearius* post *Plateaticum*.

GROMATI. Epitaphium Romoaldi Principis Beneventani, apud Camillum Peregrinum:

Gromati pollens, mundana lege togatus,
Divina instructus, nec minus ille fuit.

Ubi legendum opinor *Grammatis*; id est, litteris. Vide *Gramma*.

¶ GROMES, Gromettus, Famulus, ab Anglico *Groom*. Testam. Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. p. 77. *Item, volumus, quod omnia indumenta, exceptis perlys & lapidibus pretiosis, remaneant Clericis, valettis & Gromes, qui circa nostram personam jugiter laboraverunt & laborant*. Litteræ an. 1513. apud eumdem Rymer. tom. 13. p. 352. *Dilectus serviens noster Jacobus Worsley Gromettus garderobæ nostræ, &c.* Vide *Gromus*.

¶ GROMNA, pro *Gronna*: quod mox vide.

GROMULUS, *Ager*, in Glossar. Reg. MS. Cod. 1197. vox orta, ut videtur, ex *Geoma*, quæ Agrimensoribus nota, vel ex *Grumus*, i. *C ivulus*.

¶ GROMUS, ut supra *Gromes*, Famulus. Testam. an. 1440. apud *Madox* Formul. Angl. p. 433. *Lego ... cuilibet valetto 40. sol. & cuilibet Gromo 20 sol. & cuilibet pagetto 6. sol. 8. den.*

GRONNA, Grunna, Colgano & Bollando, est palus, seu locus bituminosus & uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo, non secus ac carbones, adhibetur. Cogitosus de S. Brigida virg. Scota, n. 33 *Ut ædificarent viam latam & firmam ramis arborum, petris in fundamento positis, ... in Geonna profunda & pene intransmeabili, & in locis humentibus, &c.* Simeon Dunelmensis, Radulphus de Diceto an. 1040. & Rogerus Hovedenus p. 438. *Ipsius Haroldi corpus effodere, & in Gronnam projicere jussit*. Charta Edgari Regis tom. 1. Monastici Angl. p. 243. *Cum ... pascuis, silvis, pascuariis, capturis, Gronnis, &c.* Adde aliam Regis Æthelredi p. 258. & Anonymum de Miraculis S. Bertini c. 9. [ubi Mabillonius legit *Gronna* & ex MS. *Gruma*.] & Vitam 2. S. Carthaei Episcopi n. 46.

Grunna. Vita S. Aidani Episcopi Fernensis n. 10. *Erat autem magna Grunna inter eos & silvam, per cujus circuitum via erat*.

Gronnia. Asserus de Ælfredi rebus gestis p. 18. *Unum* (Monasterium) *quod per maxima Gronnia paludosissima & intransmeabili, & aquis undique circumcingitur*. Infra p. 16. *Gronna* scribitur.

Gronnosus, Paludosus. Idem Asserus de Ælfredi rebus gestis an. 878 *Cum quibusdam militibus & vassallis per silvestria & Gronnosa Summurtunensis pagi loca in magna tribulatione inquietam vitam ducebat*. Eadem habentur apud Flor. Wigorn. p. 590. [pro quo Auctor Vitæ S. Neoti sæc. 4. Benedict. part. 2. p. 333. habet: *Locum ingressus est, magnis undique circumseptum paludibus*.] A *gronnis* porro dicta aliquot oppida volunt, *Groniagam* in Frisia; *Geonaw* in Agro Brunswicensi, & *Geuningam* in Episc. Halberstadensi.

GRONNIUS. Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 887. *Velut apis fertilissima, longe lateque Gronnios interrogando discurrens, multimodos divinæ Scripturæ flosculos ... congregavit, queis præcordia sui cellulas densatim replevit*. Forte *Groaaiens*, aut *Grunaiens*.

¶ GROPIALS, Funis ad retioendam navem, Gall. *Croupiere*, vel *Croupias*. Informationes Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerm. *Item vult habere ipsa navis Gropials 6. quilibet 30. passorum*.

GROPOSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4 c 4.

GROPPA, Clunes, vox Italica, nostris *Crouppe*. Auctor Mamotrecti ad c. 24. Numer. *Pugio est parvus gladius bisacutus lateri adherens, qui & clunabulum dicitur, quasi ad clunem, id est, ad Groppam religatum*. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

GROPPOLOSUS, Nodosus, vox Italica, *Gropposo*, *Groppoloso*, *Lapis Groppolosus*, in Miraculis B. Simonis Tudertini n. 36. Vide Ferrarium in *Groppo*.

¶ GROPPUS, γυλλὸς, *Aridus*. Supplem. Antiqu.

¶ GRO-

¶ GROPYS, Uncinus, à Saxon. tripan, Arripere, capere. *In clavis carect. Gropys & aliis ferramentis emptis Oxon... 12. s.* apud Kennetum in Antiquit. Ambrosden. p. 573. Ferreus uncinus est, cui annectitur catena ad rotam sufflaminandam.

GROS, *Orbis, circulus.* Papias.

¶ GROSA, *Rasoria.* Papiæ. Ita MSS. Codd. At Editio Veneta habet *Rasoria argentaris.*

1. GROSSA, Dragma, Anglis à *Groate*, nostris un *Gros.* Henricus Knyghton. an. 1378. *Concessa est Regi una Grossa, quæ continet 4. denarios de quolibet viro & muliere.* Vox nota.

¶ 2. GROSSA, Luculentior scriptura, Gall. *Grosse.* Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. p. 414. *Cum autem Notarius ... literas notatas secundum arbitrium postulantis & redactas in Grossam literarum in nostra præsentia relegisset.* V. alia notione in *Grossum* 1.

GROSSARE, In mundum redigere, [seu luculentius nitidiusque scribere,] Gall. *Grossoier.* Carmen de Curia Romana apud Mabillonium tom. 4. Analect. p. 172.

Istorum labor est Chartas Grossare *notatas,*
Et Grossas Cameris restituisse suis,

Infra:

Prima dies igitur scribit quodcumque petendum,
Et tua portabit vota secunda Patri.
Tertia Grossabit, *bullatum quarta videbit, &c.*

[Charta S. Illidii Claromont. an. 1197. *Prædictus titulus Grossatus & sigillatus fuit.* Consuetudo Brageriaci art. 32. & 33. *Solvet quilibet actor... pro Grossando 5. solidos de brassata, si sit in papiro; si vero actor processum suum Grossare voluerit in pergameno ... scriptor Curiæ non Grossabit processum, nisi per partem fuerit requisitus.* Occurrit apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 294. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 417. tom. 2. p. 125. Rymer. tom. 8. p. 368. & alibi passim. Vide *Ingrossare* 2.]

¶ GROSSARIUS, Qui instrumenta publica luculentius describit. Arestum Parlam. Tolos. ann. 1498. *Per me Grossarium infra scriptum signato.*

¶ GROSSATOR, Eadem notione. *Ricardus de Cabaniis abreviator & Grossator domini Papæ,* in Capitulis gener. MSS. S. Victoris Massil.

¶ GROSSARE, Solidam seu magnariam mercem emere, Gal. *Acheter en gros.* Litteræ an. 1419. apud Rymer. tom. 9 p. 795. *contra abusus in vino Grossando: Maximam partem vendagii istius patriæ pro hoc anno emerent & Grossarent* Vide alia notione in *Grossa* 2.

¶ GROSSARIA, Platea *Grossariorum*, ubi habitant magnarii, in Charta Massiliensi an. 1428.

¶ GROSSARIUS, Magnarius, solidæ mercis propola, Gallice *Marchand Grossier*, apud Menotum Serm. Quadragesim. fol. 120. Vide alia notione in *Glossa* 2.

¶ GROSSARIUS FABER. Statuta Adalardi Abb. Corbeiensis, tom. 4. Spicil. Acher. p. 2. *Ad secundam cameram ... fabri Grossarii sex, aurifices duo, sutores duo, scutarii duo, pergamenarius unus, samiator unus, fusarii tres. Grossarios fabros* suspicor esse ferrarios; quod hos non credam in longa, quæ ibi habetur, artificum enumeratione fuisse prætermissos.

¶ GROSSATOR. Vide in *Glossa* 2.

¶ GROSSELENUS, f. Orbis escarius, Gall. *Assiette*; *Gros* quippe Papiæ est orbis, circulus. Inventarium an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 557. *Item duas alias scutellas argenti signatas in margine inferiori cum signo ad modum Agnus Dei. Item 12. parvos Grossolenos argenti absque signo quocumque.*

¶ GROSSELLA. Glossæ MSS. *Calta, Grossella.*

¶ GROSSESCERE. Vide in *Grossus* 1.

GROSSILIA. Jus Vicentin. lib 4. *Coloni tenentur dare fictum de Grossilibus, sive de maxoriminibus, in festo sancti Felicis, &c.* Ibidem: *Item laboratores non debent colligere seu movere de campis Grossilia, minuta, uvas, &c.*

¶ GROSSITAS, GROSSITIES, &c. Vide *Grossus* 1.

¶ 1. GROSSUM, *Annuus redditus beneficiorum*, in Amalthea; qui scilicet ratione beneficii annuatim obvenit, præter quotidianas distributiones, quæ iis solum dari solent, qui divinis intersunt officiis, Gall. *Le Gros d'un benefice.* Occurrit in Charta an. 1367. apud Miræum to. 2. p. 893. in Statutis S. Capellæ Paris. p. 20 &c. Vide Bleinyanum Instit. p. 216. & mox *Grossus* 1.

¶ GROSSA, Eadem notione. Concil. Mexican. an. 1585. *Itaque dum in quadranti signum hoc R. requiem. denotans habuerit* (Præbendatus,) *præbendæ suæ acervo seu Grossa dumtaxat fruatur.*

¶ 2. GROSSUM. *Vendere in* Grosso vel *ad* Grossum, Gall. *Vendre en Gros*, per aversionem, in Charta an. 1332. apud Rymer. tom. 4. p. 516. in alia an. 1383. tom. 7. p. 378. in Chr. Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 130. & alibi.

¶ 3. GROSSUM, Tuber. Miracula B. Gerlandi, tom. 3. Junii p. 659. *Nata fuit clauda & super ancha Grossum habebat.*

1. GROSSUS, Crassus, magnus. Glossæ Græcæ Lat. Παχύς, *Bassus, Grossus, crassus.* [Hinc Ludovic. VI. Franc. Rex *Grossus* dictus est cum aliquot aliis. Genealogia Regum Franc. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 805. *Ludovicus Grossus genuit Robertum Grossum Comitem Drocarum.* Pag. 807. *Theobaldus Grossus Comes Trecarum. &c.*] Amalarius in Prologo ad lib. de Eccles. Offic. *Mihi peccatori Grossa res data est potius ad indagandum quam exponendum.* Adde lib. 2. cap. 16 [*Grossa domus*, Gall. *Grosse maison*, Familia nobilior, Menoto in Serm. Quadrag. fol. 112. verso *Grossa decima*, in Charta an. 1103. apud D. Calmet. tom. 1. Histor. Lotharing col. 575. Gall. *Grosse dime*, scil. frumenti, vini aliorumque fructuum præcipuorum: quæ *Grossorum fructuum* dicitur in Tabulario B. Mariæ de Bono Nuntio Rotomag. *Grossa glacies*, i. spissa, in Annal. Mutinens. apud Murator tom. 11. col. 57. *Grossa campana*, Gall. *Grosse cloche*, apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. p. 154. *Grossi fructus*, pro *Grossum* 2. Annuus beneficii redditus, in Charta an. 1379. ibidem pag. 191. & in Statutis an. 1380. ibidem pag. 504. *Grossa causa*, majoris momenti, in Statutis an. 1315. apud eumdem Lobinell. tom. 5. p. 626.] *Grossum lignum*, in Legibus Aluredi c. 14. *Grossi nervi*, ibidem c. 51. *Grossus panis*, in Chron. Windesem. lib. 2. c. 5. 56. *Vestes humiles Grossæ & simplices*, apud eumdem c. 60. [*Grossa tegmina*, in Visione Wetini, sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 292. *Grossus tumminus*, in Constit. Frederici Regis Siciliæ c. 42.] Adde Gregor. M. Præfat. in Ezechiel. & lib. 25. Moral. cap. 22. Palladium de Architect. ex MS. Domnizonem in Prologo lib. 1. de Vita Mathild & alios passim.

¶ GROSSE, Difficulter. Vita S. Hugonis Abb. Bonavall. tom. 1. April. pag. 48. *Ivit considerare qualiter ille paralyticus se haberet, & vidit eum jam Grosse anhelantem.*

GROSSUS, Rudis, indoctus. Jo. de Janua: *Grossus, rudis, villanus.* S. Augustinus lib. contra Epist. Manichæi c. 21. *Si ad ista Grossi etiam & tardi sitis, quæro, &c.*

GROSSUS RUSTICUS, Ita appellatus à nostris, seu *Gallis*, quidam Princeps Saracenus, qui regiones regno Ægypti & tractui Damasceno adjacentes possidebat, dum nostri primam expeditionem sacram suscipere, *præ nimia pinguique corpulentia, vilique persona, in qua totus rusticus esse videbatur*, ait Albertus Aquensis lib. 7. c. 11. lib. 10. c 5.

GROSSA VERBA, Convicium atrox, vulgo nostris *Grosses paroles*, [*Gros mots*,] Charta Libert. Novæ Bastidæ in Occitania an. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Fr. an.

emptionis & blaeriæ prædictarum; hoc excepto quod si aliquis forefecerit in dicta blaeria vel in dicta emptione Grapinrarum, de quo forefacto deberetur emenda, ipse erit communis.

¶ GRAPHANS, mendose. Vide *Gaphans*.

GRAPHIA. Jo. de Janua: *Graphia, scriptura*, γραφή. In Capitulis Caroli M. Addit. 3. c. 73. lemma sic concipitur: *De Graphiæ prolatore, ut eam affirmet*. Mox: *Statutum est, ut scripturam prolator affirmet*. Epitaphium Pacifici Archidiac. Veronensis, apud Ughellum to. 5. p. 609. *Glosam veteris & novi Testamenti posuit, horologioque carmen speræ cæli optimum, plura alia Graphiaque prudens invenit, &c.* A graphia seu scriptura, *Grapharii* & *Graphiarii* appellati postmodum Notarii & Commentarienses, nostris *Greffiers*. [Tractatus an. 1550. apud Rymer to. 15. pag. 231. *Guillermus Rochetel Dominus de Saffy ejusdem Christianissimi Regis Consiliarius & Status regni à secretis; ut etiam dicti Ordinis S. Michaelis ab actis seu Grapharius*. Acta S. Basilii Episc. Cæsareensi. to. 2. Junii p. 933. *Nobili Christophoro van Volden primo Brugensium Graphiario*.]

GRAPHIARE, Scribere. Henricus Aquilonipolensis in Adolpheide:

Nota membranis ea clara per se,
Clarior virtus tamen hæc profecto,
Cographiata est.

GRAPHIARIUM, Γραφοθήκη, in Gloss. Lat. Græc. MS. sancti Germani Paris. [Vox nota Martiali.] Vide *Graphium*.

GRAPHIO, Vide *Grafio*.

1. GRAPHIUM, GRAPHIUS, Græcis & Latinis, dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera literæ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum, & rursus complanabatur. Symposius in ænigmate, cujus lemma *Grafio*:

De summo planus, sed non ego planus in imo

Papias: *Graphium, scriptorium*. Alibi: *Grafium*, γραφεῖον, *stilus vel baculus studentis*. Gloss. Ælfrici: *Graphium, vel scriptorium, græf*. Petrus in Actis S. Artemæ n. 10. *Jussit pueris, qui ejus discipuli fuerant, quod cum gladiis, qui ab officio scribendi Græco eloquio Graphii nuncupantur, illum crudeliter trucidarent*. Concilium apud S. Macram an. 881. c. 8. *Ad capitium lecti sui tabulas cum Graphio habebat, & quæ ..., de profectu & utilitate regni meditabatur, adnotabat*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo f. 50. *Sicut enim supra scriptum est, ita mihi nominavit ... & neque auxi, neque minui, ut credo, unum verbum, quia in tabulis cum Grafio scripsi ante eum præfixum feudum*. *Graphium argenteum*, in Epist. 7. Bonifacii Mogunt. Recensetur porro *Graphium* in supellectili monachica in Regula S. Benedicti, de quo multa congerunt Haeftenus in Disq. Monast. l. 9. tract. 2. disq. 5. & Chifletius in Anastasi Child. 13. Poeta Gallicus MS. qui vixit ann. 1376.

Les uns se prennent à escrire,
De Greffes en tables de cire,
Les autres suivent la coustume,
De fourmer lettres à la plume.

GRAFIARIUM, Γραφιοθήκη, in Gloss. Gr. Lat.

GRAFFIOLUM, Surculus, taleola, ramus arboris *Graphiolo* alteri insitus, inditus, unde nostri *Greffe* dicunt; Occitani, *Grafion*. Fortunatus lib. 5. Poem. 14. cujus lemma est: *Ad eundem, pro pomis & Graffiolis*. Mox:

Qui mihi transmittis propria cum prole parentes,
Insita cum fructu surcula, poma simul.

¶ 2. GRAPHIUM, Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet. Acta S. Caretoci to. 3. Maii p. 586. *Et postulavit Rex ab illo ut reciperet Carrum in sempiterno Graphio, & postea ædificavit Ecclesiam ibi*.

3. GRAPHIUM, seu GRAFIUM, speciem machinæ bellicæ fuisse, videtur innuere Cherubinus Ghirardaccus l. 17. Hist. Bononiensis p. 575.

¶ GRAPIDES, Species avis apud Græcos. Vide *Carda* 1.

GRAPILA. Vita B. Angelæ de Fulginio c. 20. *Scio enim, filioli mei, quod nobilitas & valor, qui exit de tribulatione, non est vobis cognitus, quia si esset cognitus, esset de ea magna Grapila & rapina, & quilibet raperet ab alio, de quo rapere posset*. Occitani, *Graupinha*, unguibus vellere dicunt, *Graupinhado*, *Esgratiguenre*. [Gallis *Grapiller* proprie est Uvas sublegere, & metaphorice Commoda quævis minutiora sumere in rebus alienis.]

GRAPINUS. Charta an. 1236. in M. Pastorali Eccl. Parisiens. l. 16. Ch. 10. *Præbendarii, qui nunc sunt, receperunt à me foragia absque veciis & Grapinos, pro 9. singulis annis reddendis, &c.* [Vide *Ventalnm*.]

GRAPPUS, Botrus, racemus, Gall. *Grappe*, apud Petrum de Crescentiis l. 4. c. 4. extremo. Ital. *Grappo*, est uncinus, Gallice *agraphe*; [unde in Actis S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 169.* *Quilibet ex dæmonibus tenebat certa instrumenta ad modum nervorum, qui erant mixti cum Grappis ferreis ignitis, cum quibus ipsam animam percutiebant in illis partibus & locis, in quibus magis se delectabat in choreis*. Et in Actis SS. Maii tom. 1. ubi de Juvenale Episcop. Narniensi: *Cum operculo supposito ex eodem genere lapidis ad sepulchri modum, ferreis Grappis firmato plumboque munito*. *Duo paria de Grappis*, apud Rymer to. 7. p. 945.]

¶ GRAPU FORSI, Langobardis, Violatio sepulcri. Exstat apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 19. Lex Lotharis inscripta *de Grapu Forsi* hisce verbis exarata: *Si quis sepulturam hominis mortui ruperit, & corpus expoliaverit, aut foris jactaverit 900. sit culpabilis parentibus defuncti*. Heroldus habet *de Rapowerfin*.

GRARIUS. Vide Ughellum to. 9. Italiæ sacræ pag. 211. b. 213. a.

¶ 1. GRAS, χθών, Terra, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman.

¶ 2. GRAS, χάρις, *Gratia, Grates*. Supplem. Antiq.

GRASANEC. Charta Anglica ann. 1330. laudata à Spelmanno: *Et debet Grasanec pro porcis suis ad festum S. Martini, videlicet pro quolibet porco ætatis unius anni obolum*.

¶ GRAS-HEARTH, GRASSHURT, Servitium à tenentibus domino præstitum cum aratro, uno die post festum S. Michaelis; à Saxonico cræt, Carruca, & hearth, Cœtus; est ergo *Gras-hearth*, quasi cœtus carrucarum; quia post dictum S. Michaelis festum cum suis carrucis tenentes congregabantur. Kennettus Antiquit. Ambrosden pag. 495. ad an 1363. *Quando autem facient consuetudines sive redditus, venient omnes carucæ infra villam de Pydinton ad arandam terram Domini uno die quem eligere voluerit Ballivus infra quatuor dies proxime post festum S. Michaelis per submonitionem Ballivi vel Præpositi; quod vocatur Gras-hearth*. Ibid. p. 497. *Præpositus erit quietus ab omni servitio pro labore præter Grasshurt*. Aliud etymon indicat Kennettus, mihi minus probabile.

¶ GRASPEIS, pro *Graspiscis*, vel *Craspiscis*, Crassus piscis, *Grapris*, in Charta Gallica ann. 1349. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 436. *Item, morue, saumons frais & sallez, seches de mer, moules, huistres, pourpris & Grapis, payeront 4. den pour livre*. Charta an. 1154. to. 1. Chartularii Gemet. p. 295. *Quidquid ex bis ad fiscum pertinebat cum integritate aqua ex parte terræ Monachorum, & Graspeis, si forte capiatur*.

¶ GRA-

¶ GRASPIS, Eadem notione. Litteræ anni 1547. apud Rymer. tom. 15. p. 127. *Pisces regales, videlicet sturgiones, balenas, cetas, & Graspes, & generaliter alios pisces.* Vide *Craspiscis*.

¶ GRASSA, ἄθλησις, ὕβρις, *Gressus*, in Supplem. Antiquarii & in Glossis Sangerm.

¶ GRASSALE, Species vasis. Sententia Senescalli Provinciæ an. 1434. *Quilibet piscator faciat banastonum, castanellum, Grassale & corban diversarum formarum... Quia esset impossibile eos habere & servare certam formam & certum peyronum in dictis vasibus, quia corba sunt in riparia Januæ, & Grassalia in riparia Rodani, & canastelli aliqui sunt in Massilia, alia extra portantur... Piscatores teneantur solvere regiæ curiæ de qualibet saumata denarium unum, sive de qualibet canastello, sive Grassali.*

GRASSALETUS, ut mox *Grassellus*. Charta Jausserandi de Medullione ann. 1225. tom. 7. Spicileg. *Dono prædictæ Ecclesiæ* (S. Andreæ Avenionensi) *ao. scutellas, & 25. Grassaletos censuales annuatim.*

¶ GRASSALHA. Vide *Grassellus*.

GRASSAMEN, Idem quod *Grassitudo*, πάχος, in Gloss. Græc. Lat. Victorinus contra Manichæos: *Et cassum nunc usque jugi inedia inimicæ, ut ais, carnis membra tenuasti, censens animæ officere meritis de naturæ pastis corporis succos de pinguedinis distentæ Grassamina; atque ipsorum abdominum male prægravari fit post hunc jejuniorum laborem ad Creatorem tuum... reverteris.*

¶ GRASSARE, Torquere. Vita S. Guthlaci: *Cum Egga ab immundi spiritus violentia miserabiliter Grassaretur.* Vide alia notione in *Grassus* 1.

GRASSEDO, Crassitudo. Utitur Eulogius Cordub.

GRASSELLUS. Vasculi seu Mensuræ frumentariæ species. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis an. 1284. *De onere scutellarum & Grassellorum unum denarium.* In Privilegiis Novæ Bastidæ an. 1298. habetur *Grassalharum*, in Regesto Philippi Pulcri Regis Franciæ ex Tabul. Regio. Alia ann. 1356. apud Garriellum in Episc. Magalonensib. p. 389. *De lignis, mappis, mensis, vitris, paropsidibus, Grazaletis, amphoris, ollis, & aliis utensilibus, &c.* [Vide *Grassale*, & *Grassaletus*.]

¶ GRASSIA, Annona quævis, Ital. *Grascia*, passim in Chronico Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 704. &c.

1. GRASSUS, Pinguis, *Gras*. Gloss. Græc. Lat. MS. S. Germani Paris. Παχύνω, *Grasso* Edit. *crasso*. Πάχος; *Grassitudo*. Παχύνει, *Grassivus*. Edit. *Grassibus*. Παχύς; *Grassoso*. Edit. *Grasso*. Παχύς, *Bassus, grossus*. Althelmus de Laude virgin. c. 21.

Nam fontis laticem oleo pinguescere fecit,
Et liquida Grassis mutavit flumina guttis.

[Gloss. Isidor. *Grassus, Setosus, pilosus*. Aliæ Lat. Græc. *Grassum*, λιπαρόν. Joan. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. num. 59. *In gazophilacium Domini illius Grassos saccos & conferta marsupia fundentibus dum minuta, &c.*]

¶ 2. GRASSUS, Ostium Rhodani, trajectus, per quos in mare volvitur, vulgo *Le Gras*. Regestum Guill. Ferandi Notarii Massil. *Cum dominus Amiratus decessisset hodie Grassi Arelatis vocatæ Passoni*. Vide *Gradus* 8.

¶ GRATA, vox Italica, Crates, Gall. *Claye*; item Clathrus, Gallice *Grille*. Annal. Genuens. ad ann. 1242. apud Murator. tom. 6. col. 494. *Paratis Gratis & aliis multis edificiis ad prælium, &c.* Rolandinus Patav. lib. 8. de Factis in Marchia Tarvisina c. 9. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 291. *Ponderata sunt plaustra armis, victualibus, Gratis* (Cod. Estens. *Cratibus*) *& aliis paramentis ad pugnam.* Sebastian. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 341. ** Ut autem pervenit ad Gratas, fremens blasphemat.* Acta SS. Junii tom. 1. pag. 367. de B. Andrea Hispellate: *Operitur capsa alia ab extra in columnis rotundis, & extra eam adest Grata ferrea.*

1. GRATARE, *Scabere*, Joanni de Janua, nostris, *Gratèr*. Gloss. MSS. Reg. ex Cod. 85. ξύω, *Pollio, Frico, Grata*. De vocis etymo, vide Vossium, Ferrarium, & Menagium.

¶ 2. GRATARE, Promittere, stipulari, gratum habere. Charta anni 1252. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Quia illi dicti Abbas & Conventus Gratavi & in verbo veritatis concessi.* Vide *Creantare*.

GRATIA, Eucharistia. Optatus lib. 5. *Veniunt gentes ad Gratiam; exhibet ille, qui invitare dignatus est ministerium exercet turba famulorum*, i. Sacerdotum aut Clericorum. Ita χάρις non semel apud Cyrillum, & alios.

GRATIA, Baptismus; in l. 1. Cod. Theod. Ne sanctum baptisma iter. *Divinam Gratiam implorare*, i. baptismum, apud S. Cyprian lib. 3. Epist. 17. *Gratiam Dei consequi*, Baptizari, in Chronico Reichersperg. ann. 370. Προσερχέσθαι τῇ χάριτι, apud Cyrillum lib. 4. Mystag. Elogium S. Paotaleonis:

Τὰ χεῖρα σὺ μεν τῷ σωτὴρ χαριστήριον,
Τὴν ψυχὴν λαμπρὰ τῇ καθαρτηρίῳ χάριν.

GRATIÆ. Statuta Ordinis de *Sempringham*: *Sanctimoniales Laicæ in stallis suis stent ad Missas, & ad Gratias tantum*, i. dum dicuntur preces pro agendis Deo *gratiis*. Matth. Paris ann. 1256. *Completa qualibet hora Canonica in Choro, & post Gratias prandii, &c.* S. Chrysost. homil. 4. de Anna: Τραπέζαι ἀπὸ εὐχῆς ἀρχέσθωσαν, καὶ εἰς εὐχὴν καταλυέσθω.

GRATIA S. PAULI, aut S. APOLLONIÆ. Statuta Mediolan. 2. part. c. 433. *Aventores corrigiolæ pulveretta, nec dantes Gratiam, nec S. Pauli, nec S. Apollonia, nec prædicantes brevia pro febribus, &c.* Species sortilegii.

¶ GRATIA APOSTOLICÆ SEDIS Episcopos se esse, quondam primum dixerint Episcopi, dictum est in *Dei Gratia*.

¶ GRATIÆ GENERALES, Annus jubilæus, quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in Bullis summi Pontificis. Instrum. an. 1371. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 550. *Dum esset iste testis cum D. Ducissa tempore Gratiarum Generalium fel. record. Innoc. PP. VI. ivit Avinionem ad dictas Gratias cum licentia D. Ducissæ.*

¶ GRATIÆ, Privilegia, immunitates. Litteræ an. 1339. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 562. *Nos Nicolaus Dei Gratia Oppavia Dux ad universos volumus pervenire, quod nos contenti stare volentes nostris terminis, libertatibus & Gratiis datis & impensis nobis à domino Johanne Bohemiæ Rege, &c. Pro premissis libertatibus, Gratiis, &c.* in Charta ann. 1409. ex Schedis D. de Mazaugues.

¶ DE GRATIA, Sponte, libere, benevole. Statuta Humberti Bellijoci tom. 9. Spicil. Acher. pag. 183. *Burgenses Bellevillæ non tenentur ire in chavaugia nisi de Gratia.* Vide *Gratiare*.

¶ GRATIALIS, Gratiosus, in Miraculis S. Servatii Episc. tom. 3. Maii p. 224. & in Carminibus Sarnovii apud Ludewig. tom. 8. p. 321.

GRATIARE, Gratias agere, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum p. 851. 854. [*Gratiari ab aliquo*, Gratiarum actiones ab eo recipere, apud Haymonem Episc. in Explic. Epistolæ ad Romanos c. 4. Le Doctrinal MS.

Moult doit dieu Gracier
Qui par son cuer s'avance.]

Vide *Regratiare*.

Gratiare. In Legibus Rotharis Regis Longob. tit.89. est *de ancilla matrimonio Gratiata* : ea nempe, quam Dominus de *Gratia* in uxorem accepit. Habetur ea Lex l 2.tit.1.§.8. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Alteri quoque lateri blandienti lasciviens gemmarum benigna oculis Gratiabatur serenitas.*

¶ GRATICULA, pro *Craticula*. Gloss. Lat, Gr. Sangerm. MS. *Graticula*, ἐσχάρα. Vide *Gradella*.

¶ GRATIFER, pro *Garcifer*, Famulus, Gall. *Garçon, Valet*. Contractus inter Ludovic. IX. & Venetos de trajiciendo Regis exercitu in Terram S. an. 1268. Cod. jur. Gent. part. 1. p. 25 §. 6. *Super eo quod Rex vult scire quantum constabit locus cujuslibet Militis duobus servientibus, uno equo & uno Gratifero pro equo & aqua.* Vide *Garcio*.

¶ GRATIFICARE, Declarare se aliquid gratum habere. Instrum. an. 1335. apud Ludew. tom. 5. p. 602. *Promittentes sub fidei præstito juramento, quod sæpe fatus dominus Rex Poloniæ præmissa omnia & singula, hinc infra festum B. Galli proximum, ratificabit, Gratificabit, ac suis patentibus approbabit litteris.* Vulg. Interpres Ephes. 1.6. *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua Gratificavit nos in dilecto filio suo*; id est, Gratos nos fecit. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. p. 91. *Ni sit in officio vel Gressu Gratificato, id est*, ut ibidem habet Glossa, *indulto per licentiam.*

GRATIFICARI, *Largiri, impartiri.* Papias.

¶ GRATILLA, Genus libi, forte à *Gratum* sic dicti. Arnob. lib. 7. adv. Gentes: *Quid fritilla, quid frumen, quid africia, quid Gratilla, catumeum, consposium, cubula?*

¶ GRATILLUS, Ital. *Gratillo*, Gall. *Ralingue*, Funiculus limbo veli assutus. Informationes civitatis Massiliæ de passagio transmarino ex MS. Sangerman. *Item debet habere ipsa navis duas puegas & 6. Gratillos & sarciam subtilem pro faciendis cordiceis 6. quintals.*

GRATIO, *Crudelitatis voluptas*, Papiæ. Codex MS. habet *Crudelitas*.

¶ GRATIONARII, in Ecclesia S. Stephani Vienn. Presbyteri, iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *Habituati*. Statuta ejusdem Ecclesiæ apud Raim. Duellium lib. 2. Miscell. p. 86. *Hanc observantiam penitus reprobamus mandantes Præposito ... ut ab hujusmodi in antea desistat, & intra ordinarios confessores, videlicet Ostorarios, Vicarios & Grationarios, in principio Quadragesimæ confessores, viros doctos & probatos ... assumat.*

¶ 1. GRATIOSITAS, Gratus animus. Diploma Bolkonis Ducis Silesiæ an. 1294. apud Ludewig. tom. 6. pag. 376. *Tanta siquidem nostra Gratiositate ac mentis liberalitate, &c.*

¶ 2. GRATIOSITAS, Amabilitas, comitas. Vita B. Coletæ n. 8. *Placuit illi conferre Gratiositatem complacabilem & gratissimam diligibilitatem.*

¶ Gratiositas Novitatis, apud Tertullianum contra Marcionem lib. 1. c. 9. Idem quod Plinio *Gratia Novitatis*, Gallis *la Grace de la nouveauté*.

¶ GRATIS, Libenter, ex animo. Charta Petri Regis Aragoniæ an. 1205. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 226. *De hoc facio junctis manibus hominium, & per hæc sacrosancta quatuor Evangelia corporaliter tacta vobis Gratis juro.* Rursum occurrit in Litteris an. 1357. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 204.

¶ GRATISCUS. Vide *Gracisons*.

¶ GRATITARE dicuntur anseres à sono, quem edunt. Italis *Gracidare*. Auctor Philomelæ,

Hinc Gratitat improbus anser.

¶ GRATIVA, pro *Gratia*. Sermo de corylo S. Gratiani Mart. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 694. col. 2. *Pro Grativa igitur nostri Gratiani, summi Judicis ira placabitur, si nos suæ festivitati viderit intentos, & debita devote reddentes obsequia.*

¶ GRATSA, Piscis genus, in Rumpleri Hist. Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. col. 433.

¶ 1. GRATUITAS, pro *Gratia*, Beneficium. *Dona & Gratuitates*, in Litteris an. 1508. apud Rymer. tom. 13. p. 180. *Retribuet Serenitati vestræ in solidum Gratuitates vestras*, in aliis Litteris an. 1498 apud Ludewig. to. 6. p. 119.

¶ 2. GRATUITAS, Titulus honorarius, quo Cassianus Valenensis Episcopus compellat Collegas suos in antiqua Collect. Canonum Pœnit apud Acher. tom. 11. Spicil. p. 198. *Statuas Gratuitas vestra, &c.*

GRATUITER, pro *Gratuito* utitur Osbernus in Vita S. Elphegi Archiepisc. Cantuar. n. 19.

¶ GRATULA, Crates, craticula, sepimentum. Vita B. Henrici Bauceo. *Gratulam de ligaamine super ipsam foveam deponi mandaverunt.*

¶ GRATULATIVE, Gratulanter, gratanter, in Homil. Leandri Episc. tom. 2. Conc. Hisp. p. 351.

¶ GRATULOSUS, Gratulabundus, qui gratulatur. Greg. Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 629. *Erat denique* (Oddo Abb.) *astutus & cautus in agendis negotiis ... cum sociis compatiens, habilis, affectuosus, hilaris, Gratulosus, verax.*

¶ GRATUM, Gratus. Cautio de re quadam faciendo. Edictum S. Ludovici Regis Fr. an. 1235. *Postquam Dominus per annum terram tenuerit, recipiet homagium ab herede, tali modo quod heres de pretiis vivariorum, garennarum, nemorum, & valore dotium, & servitiorum, debet Domino prius facere Gratum suum, vel competentem securitatem ei dare, quam infra 80. dies facere debebit.* Charta Communiæ Rotomag. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 309. *Et si* (debitor) *inventus fuit in civitate Rothomag. vel Castro Falesi. antequam Gratum suum fecerit, tandiu tenebitur in carcere Communiæ, donec redimatur de centum solid... tum jurabit se non reversurum in dictam civitatem, vel dictum Castellum, donec fecerit Gratum Majoris & creditoris.* Vide *Creantare*.

GRATUS, Trajectus, &c. Vide *Gradus* 8.

GRAVA, Lucus, arboretum, fructetum, arbustum, nemus, ex Anglico *à Grove*, [Saxon. Græf.] Monasticum Anglic. tom. 1. p. 113 *Dedit Ecclesiæ S. Petri duos breces in feodo suo ... cum Grava & pratellis eidem terræ adjacentibus.* Pag. 117. *Terram suam ... cum Gravis, pascuis, pratis, &c.* Tom. 2. p. 262. *Præterea dedi eis unam Gravam, quæ dicitur Birbcombe, & licentiam circumclaudendi.* [Diploma Willelmi Ducis Aquitan. an. 1027. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 268. *Cum decimis & aquis dulcis, & terris de mare Salissa usque ad mare de Giroada & de Ubre de Syort usque ad Grava, cum marisco & cum montaneis, cum pineta, cum piscatione, &c.* Thomas *Madox* Formul. Anglic. p. 47. *Gravam quæ vocatur Bradelo cum brueria adjacente.* Occurrit iterum ibidem p. 260. apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiqu. Ambrosden. & in Chartulario SS. Trinitat. Cadom. fol. 43. v.] Chartas rursum alias suggerit Spelmannus. Vide *Grana* 2 Aliud sonat *Grave*, in Consuetudine Meledun art. 4 Est etiam *Grave*, Germanis, fossa. Hesychius: Γράβα, σκαφεῖον, βόθρον.

¶ GRAVABILIS, Gravans Cæl. Aurel. l. 4. c. 3. *Vomitus Gravabilis capiti est.* Idem lib. 3. Acut. cap. 17. *Cibi Gravabi es.* Occurrit rursum lib. 1. cap. 15. & supra in voce *Carnatio*.

GRAVAMEN, Damnum, vel injuria; Gall. *Grief*. Matt. Westmonaster. an. 1246. *Ostendit ei manifeste articulos super Gravaminibus & oppressionibus Ecclesiæ & regni, &c.* Occurrit passim. [Notione nonnihil diversa Cassiod l. 9. Ep. 2. *Si visceribus sanis Gravamen nullius sentias læsionis*, id est, molestiam.]

¶ GRAVAMENTUM, Onus, molestia. Glossar.

sar. Lat. Græc. *Gravamentum*, Βάρ.

GRAVANETUM Vetus Charta apud Perardum in Chartis Burgundic. p. 89. *Scilicet porcellos, vitulos, edos, lanam, legumen, milium, panetum, unigranum, Gravanetum, & plastrum juxta Ecclesiam S. Martini vestitum & non vestitum in parte Aquilonis situm, &c.*

¶ GRAVARA, Vita S. Francii Erem. tom. 2. Junii p. 555. *Miræ quantitatis massa nivium, quæ Gravara vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cacumine.*

¶ 1. GRAVARE, Honorare. Vide *Gravitas*.

¶ 2. GRAVARE, Accentu gravi pronuntiare, in Epistola Hildemari Monachi de recta legendi ratione, apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened p. 743.

3. GRAVARE, Sculpere, ex Græc. γράφειν, vel ex Germ. *Graven*, Fodere, Gall. *Graver*. Vita S. Senorinæ Virg. *Sanctam virginem in sublimiorem loculum elevavit, hoc illi Gravans in marmore Epitaphium.*

GRAVARIA, Notitia seu Charta Roberti Ducis Normann. an. 1088. in Tabulario Fiscan. f. 14. *Has autem terras reddo & concedo quietas de Gravaria, & ab laicali consuetudine.* Charta Henrici II. Regis pro Monasterio beatæ Mariæ de Bernaio in Normann. in 106. Regesto Tabularii Regii Ch. 84. *Et cum omnibus illi dignitatibus & libertatibus, & quietantiis de Gravaria, & palacitio (sic). & aliis rebus, &c.* Charta Will. Nothi Comit. Norm. to. 2. Monast. Angl. p. 960. *Ego Willelm. Normannorum Comes concedo eam* (Ecclesiam) *liberam ab omnibus consuetudinibus Gravariorum & bernagiorum.* Ubi perperam, ni fallor, editum *Granariorum*. Le Roman *de Rou* MS.

Plait de forest, plait de monoies,
Plait de porprise, plait de voies,
Plait de gaainz, plait de Graveries,
Plait de mellèes, & plait d'ayes, &c.

Vide mox *Gravaringus*.

GRAVARINGUS, Gravator. Ordericus Vitalis lib. 12. p. 876. *Eodem tempore Amalricus Ebroicensis Comes animi nimiam amaritudinem gerebat, quod Præpositos atque Gravaringos in terra sua nimium servire videbat. Insolitas enim exactiones imponebant, ac pro libitu sua judicia pervertebant.* Vox videtur conflata ex *Graf*, Comes, judex, & *Waring*, miles. Ita *Gravaringus* erit Præfectus ac magister militum in urbe quavis. *Warings* enim milites vocant Angli, vocabulo, ut videtur, ducto à *Werra*, bellum, (nostris dicuntur *Hommes de guerre*;) vel potius ministri fuerunt, seu *Milites* Comitum, qui eorum jussa exequebantur, aut denique *exactores* & publicani, quomodo *Graffiones* dicuntur à Sugerio de Administratione sua c. 23. & *Gravatores*, in libro Miracul. S. Vulfranni Episc. n. 23. *Quidam homo S. Vulfranni misericordiam expetiit, qui in quosdam ministros incurrit, quos vulgus Gravatores appellat: hi autem equum, cui ille insidebat, eo dejecto rapuerunt ... Illi vero petitionem ejus contemnentes, dixerunt, se domini sui servitium implere velle, & sic ei, si tamen eos sequeretur, reddere.* [Vide Graffio.] Vacces au Roman *de Rou* MS.

Venir a ses de cest pais,
Tous ses privès, & ses Baillis,
Ses Gravereus, & ses Viscomtes, &c.

¶ GRAVARIUM, Glarea, locus glareosus, Gall. *Gravier*. Charta an. 1192. in Consuetud. MSS. Tolos. è Bibl. D. Abbatis *de Crozat* fol. 29. v. *Item quod judicaverunt quod omnes rippæ & Gravaria, quæ sunt a ponte usque ad punctam ... sunt publica causa introeundi & exeundi.* Ibidem: *Ipsum pratum & Gravaria erant publica.* Vide *Graveria*.

¶ GRAVASCELLUS, *Aliquantum gravis*, Johanni de Janua; *Peu grief*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ GRAVATA, pro *Gabata*, apud Murator. tom. 3. p. 159. col. 1. Vide *Gabata*.

GRAVATÆ Mulieres, Gravidæ, quæ uterum gestant, κυοφοροῦσαι, in can. 6. Concilii Neocæsariensis. Capitula ad Legem Alamannor. Edit. Baluzianæ c. 20. *Si qua Mulier Gravata fuerit, & per facto alterius infans mortuus natus fuerit, &c.* Concil. Eliberitanum apud Burchard. lib. 19. c. 155. & Ivon. p. 15. c. 163. & Capitula Theodori c. 32. *In tribus quadragesimis anni ... conjuges continere se debent, nec illis diebus copulari, quamdiu Gravata fuerit uxor, id est, à quo die filius in utero motum fecerit, usque ad partum, &c.*

GRAVATIO, Injusta postulatio. Vide *Gravare*.

GRAVATORES, in Glossis antiquis MSS. *Ad aquas cruribus colligatis ambulantes.* Vide *Gravaringus*.

¶ GRAVATORIA, f. Iniqua manus injectio in rem alienam, Gall. *Saisie injuste*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 40. *Inde Robert de Gent aufert ei terram de Don Maisnil., & Radulfus de Certlandum ponit terram Abbatissæ in Gravatoria, & vult ibi eam tenere.* Vide *Gravare*. Erit forte qui suspicetur *Gravatoriam* idem esse quod *Gravariam* vel *Graveriam*, Glaream, Gal. *Gravier*, adeo ut Radulfus terram Abbatissæ propriam converterit in locum publicum & glareosum.

GRAVATUM Opus, Sculptura, ex Gall. *Gravè*, *Graveure*. Occurrit non semel in Monastico Angl. tom. 3. p. 310. 311. &c. quasi *graphice* exaratum.

¶ GRAVATUS, Auctus damno, læsus iniquo judicio. *A Nationis sententia licet Gravato ad ipsam Artium Facultatem appellare* apud Robertum *Goulet* in Compendio Jurium Universitatis Paris. f. 6.

¶ GRAVE, Querela, querimonia, Gallice *Grief* vox practica. Chron. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 579. *Hugo de Burgo Comes Cantiæ, quibusdam Gravibus contra eum propositis, carceri mancipatur.*

¶ GRAVEDO, *Afflictio*, in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ GRAVEIRA, Glarea, locus glareosus, ut mox *Gravella*. Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco pro S. Andeolo, inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 229. *Ego Stephanus Inscindens-ferrum dono ... medietatem cujusdam prati ad Dagodenas, quod dicitur Graveira. Dono etiam aliam parvam Graveiram ad Fondredas, ubi si posse Clericis fuerit molendinum faciant.* Vide *Graveria*.

¶ GRAVELLA, Glarea, arena, Gall. *Gravier*. Edictum Philippi VI. Franc. Regis an. 1329. *Quod ipsi* (venditores salis) *cum sale non ponent, vel miscebunt, poni vel misceri facient pulverem, sabulum vel Gravellam.* Le Roman d'*Athis* MS.

Athis & tous ses compaignons
Furent issus tous es sablons;
En la Gravelle furent tuit
Pleurant de joie & de dedut.

Gravella Vinorum, f. Vappa, vinum vapidum, Gall. *Vin pousse*. Vide *Vimpum*.

GRAVELLATUS. Historia Episcopor. Autissiodor. c. 25. *Dedit & alium messorium similiter anaglyphum Gravellatum pensantem lib. &c.* Ubi forte legendum *Granellatum*, granis distinctum. Nisi *Gravellatus* idem sit quod *Gravatus*, sculptus.

GRAVERIA, Arena, sabulum, nostris *Gravier*. Testamentum Guill. D. Montispessulani an. 1146. *Scilicet pannos in flumine ablui, & siccari in ripis, & Graveriis.* Compositio anni 1208. inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 232. *Concedimus etiam, quod præfati Clerici* (Anicienses) *possint acquirere rustica prædia, villas, agros, prata, vineas & Graverias, in quibus censum habeamus.*] Vide Grava, Gravaria, Gravarium & Gravia 2.

¶ GRAVERIUM, Onus, sarcina, Gallice *Charge*, *Paquet*, *Ballot*, à Latino *Gravis*. Statuta Eccles. Cadurc. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 787. *Præcipimus de omnibus*

bus Ecclesiis cum prioralibus quam parrochialibus arcas & Graveria penitus removeri. Quod si anno elapso amota non fuerint, ea in usu pauperum converti faciemus.

¶ GRAVERO, f. Idem quod Graveria. *Quidquid in molendinis & in resclausa & in fonte & in Graverone, &c.* in veteri Traditione apud Stephanotium tom 10. Fragm. MSS. p. 261. Vide Glevaria.

1. GRAVIA, [Ornatus capillorum antiquis in usu, nostris alias *Greve*.] Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Non debent nutrire, neque deferre comas, ... nec etiam facere Gravias in frontibus eorum, quia talia non pertinent Ecclesiasticis hominibus.*

¶ 2. GRAVIA, Glarea, locus arenosus, Gal. *Gravier*. Charta Philippi Aug ann. 1211. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1102. *Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in Gravia castri tenebitur. Si judicium aquæ vel ignis portandum fuerit, apud S. Petrum Puellaris portabitur.* Vide Graveria.

¶ GRAVICA. Vide *Granica* in Granea.

GRAVIDARI, Gravidam fieri, apud Aurelium Victor. in Epit. in Adriano.

¶ GRAVIDO ut *Gravamen* Damnum, onus, Gall. *Grief*, Angl. *Grievance*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* p 174. *Nunc itaque prædicta terra in potestate illius sit donata, & ab omnium servitiis intus vel foras libera perseverat sine aliquo Gravidine & læsione.* V. *Gravitas* 3.

GRAVIO. Vide *Grafio*.

1. GRAVITAS, *Honor*: *Gravare*, *honorare*, in Glossis MSS. ad Concil. Sardic. c. 13.

2. GRAVITAS, Titulus honorarius, tributus Duci Daciæ Ripensis, leg. 13. Cod. Th. de Operib. public. Adde lib. 1. eod. Cod. de Episc. & Cleric, leg. 18. eodem Cod de Appellat.

¶ 3. GRAVITAS, Onus, exactio, Gallice *Charge*, *Exaction*. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 19. col. 2. *Anno Domini 822. Genulphus Rex Mereiorum idem donum confirmavit ab omni sæculari Gravitate liberum & fiscali tributo.* Vide Gravido.

¶ GRAULUS, χαλτος, *Culeus*, in Supplemento Antiquarii. Martinius censet legendum *Graculus*. Homero κωλεὸς est Vagina, culeus; Loculus, hydria, Hesychio; Aristoteli vero quædam avis: sed ium pro κωλεὸς, scribendum dicunt κολεὸς.

GRAVOSUS, Gravis, in Lege Wisig. l. 9. tit. 1. §. 9.

GRAUSIA, Gravamen, ni fallor. Charta Gualteri Episcopi Lingonensi ex Tabul. Albæripæ: *Dimisit omnes Grausias & querelas, &c.* Vide *Greugia*.

¶ GRAYALE, Craticula, Gall. *Gril*. Inventar an. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unum morterium & unum pestellum; item unum Grayale; item duas gorchas, &c.*

¶ GRAZALETUS. Vide *Graffellus*.

GREAGIUM, Præstationis species. Professio feudalis, seu uti vocant nostri, *Adveu*, quam Regi præstitit Episcopus Ambianensis ann. 1301. in Camera Computor. Parisiensi: *Vechi comment on prent le Greage en le vile d'Amiens. Toutes œuvres de verges faites, si comme van, corbellons, benetons, kanes, ne doivent rien, &c.* Charta Philippi Comitis Flandriæ pro peagiis ejusdem urbis: *Toutes œuvres faites de vergues, si comme vans, corbeilles, corbeillons, paniers, ne canes, ne doivent nient; mais qui porte banas à vendre en la chitè d'Amiens, il doit 4. den. de Greage, ou 4. banas en se volentè, & en sen quois en sera, & ensi sera quite l'an. Et s'il porte auges, 4. auges ou 4 den. payera, &c.*

¶ GREDARIUM, Scalæ, graduum series, Gallice *Escalier*. Sententia arbitralis an. 1497. inter Dominos & Communitatem Calliani: *Actum Grassæ in porticu supra Gredaria ante introitum portæ ipsius Domini.* Vide *Gradarium*.

¶ GREDINUNDA, Βαδίζοντες τοῖς ῥωπαλίοις, *Limites*, in Supplemento Antiquarii.

¶ GREETMANUS, Præfectus civitatis. Litteræ anni 1401. apud Rymer. tom. 8. p 193. *Prælati, Clerus, Consules, Greetmani, Conjudices, totaque Communitas, &c.* Vide *Grietmanni*.

¶ GREFFARIUS, GREFFERIUS, GREFERIUS, Scriba, Gallis *Greffier*. *Grefferius Criminalis*, in Instrum. an. 1378 apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1531. *Grefferius*, in Charta an 1496 apud Rymer. to. 12. p. 594. & in Statutis Monast. S. Claudii p. 57. *Greffarius*, apud Robert. Goules in Compendio jurium universitatis Paris. f. 12. *Registratores seu Greferii Parlamenti*, an. 1361. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordin. Reg. p 483. Vide *Grafio*.

¶ GREFFARIATUS, Officium *Greffarii*, in Instrum. anni 1496. tom. 12. Rymeri p. 627.

¶ GREGARE, Congregare, adunare, conjungere. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MS. *Gregat*, ἀγελάζει, ἀθροίζει. Unio Ecclesiarum mensæ Episcopali à Petro III. Episc. Apt. ann. 1257. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Nituntur digregare ... quæ sancti patres nostri Gregaverunt.*

GREGARIA, Bercaria, prædii rustici species, ubi grex ovium, ut *Vaccaria*, ubi vaccæ, nutriuntur. Chronicon Fontanellense c. 16. pag. 245. *De illa Gregaria pagens. 60 .. de prædicta Gregaria caseorum pensas 30.*

¶ GREGARIUS, Pastor, custos gregis. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. c. 11. *Bubulcos, opiliones, aliosque Gregarios terror continuus invadebat.*

¶ GREGIA, ut *Griechia*, Gravamen, alias Gallice *Grieche*. Libellus de remissione peccatorum to. 4. Anecd. Mart, col. 26. *Theodorus de Gregiis dicit: Si pro ultione amici occideris hominem, 7. annis vel 10. pœniteat.*

GREIL. Custumarium Priorat. *de Lewes*, apud Spelmannum: *Hæc sunt, quæ Aluredus accepit cum Ecclesia & terra: 5. boves, ... 6. vaccas, ... 3. equos, 1 arcbam, 1. Greil, 1. patellam, & 1. triparium, & 3. barillos, &c.* Ubi *Greil* est *Craticula*, quam *Grille* dicimus, quæ ibi reponitur inter instrumenta culinaria. Vide *Gradale*, *Graculis*.

GREMIALE, Pannus sericus, qui Episcopi, sacra facientis, cum sedet, gremio aptatur. Octav. Ferrarius: *Grembiale* & *Grembiule*, linteum, sive semicinctium, a gremio. Ceremonialis Episc. lib. 1. c. 11. *Duo præterea assistentes ... sed in Missa tantum adhibentur ministri, quorum unus de Gremiali, alter vero .. ampullis serviat. Et qui Gremiale ministrat, intentus esse debet, ut celebrans Episcopus surgit, antequam mitra ei auferatur, ipsum Gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reverenter accipiat, illudque complicatum ante pectus ambabus manibus teneat, & cum opus erit, eidem Diacono reponendum in gremio Episcopi sedentis, &c.*

¶ GREMIALES, Qui sunt de *Gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis. *Congregatio ipsa per Gremiales suos debeat deliberasse, &c.* in Bullar. Carmel. p. 388.

GREMIALES RIVI. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 19. *Circiter 30. jugera inter duos Gremiales, rivos fluminis, quod dicitur Steur.*

¶ GREMINI, οἱ ὁρίζοντες τοῖς ὁροθεσίοις, *Limites*, Supplementum Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. MSS. habent *Grimini*.

¶ 1. GREMIUM, pro *Cremium*. Gloss. Isid. & Papiæ: *Gremia*, *Siccamina lignorum*. Janssonius in Auctario: *Sectile*, *Gremium*, *arma*, *pluteum*. Occurrit pluries in sacris Scripturis vox *Cremium*, quam S. Hieronymus in caput 10 Oseæ exponit herbas aridas & virgulta siccata. Colum lib. 12. c. 29. *Tenuibus admodum lignis, quæ Cremia rustici appellant.*

2. GREMIUM BASILICÆ, Mediam partem, seu *Navim*, interpretantur quidam, atque in iis Josua Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticar. p. 1088. Anastasius

stasius in Silvestro: *Canthara cerostrata in Gremio Basilicæ argentea* 50. *&c.* Eadem ferme habet in S. Innocentio, & io S. Celestino. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 589. *Hinc à dulci filio reverenter ad tumulum devecta est, & in Gremio Ecclesiæ juxta consortem thori corpus ejus honorifice sepultum est.* [Mabil. to. 3. Annal. Beoedict. p. 590. ad aon. 967. *Initio ejus anni . . . Georgius apostolicæ sedis secundicerius, idem religiosus Abbas prioris Monasterii . . . quod dicitur in Sublacu . . . venit in Gremium Basilicæ S. Petri . . . ubi cum domno Johanne XIII. PP. sanctæ synodo . . . intererant Ravennas Archiepiscopus, &c.* Translatio S. Gorgonii Mart. io Actis SS. Beoedict. sæc. 4. part. 1. p. 595. *Igitur Domino favente ad Monasterium S. Martini, quod vocatur Majus, B. Christi Martyr cum summo honore . . . . deportatus, atque in medio Ecclesiæ Gremio positus est.*]

De Gremio Mittere, io Collegiis, Monasteriis, & Conventualibus Ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius & reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *à latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio: sic io conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. & Priorem & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Norwici ao. 1133. Spelm.

GRENA. Vide *Greva*.

¶ 1. GRENARIUM, Species frumenti minoris, ut videtur, v. g. secalis, &c. Computum an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem pag. 160. *Ad Launs* VI^{c}. *mensuras frumenti per manum G. Præpositi, &* IIII^{c}. *&* L. *mensuras Grenarii, quæ valent circa* 21. *modios per manum G. Borg.*

¶ 2. GRENARIUM, Horreum salarium, ubi sal venditur, Gall. *Grenier à sel.* Codex MS. redditnum Episcoparus Autissiod. *Omnes saunarii qui vendunt sal in arcbis & in Grenariis debent* 12. *denar. de vinagio, &* 6. *denar. de pissonagio terminis supradictis.*

¶ GRENCHIA, an idem quod *Granchia*, Gallice *Grange?* Vide *Granea*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu pag. 151. col. 2. *de Grenchiis* 27. *s. de Harduino Garrad*, 30. *l.*

¶ GRENE-HOGA, Mons viridis: Vide *Hoga*.

¶ GRENERIUM, ut supra *Granarium*, Horreum ubi grana frumentaria reconduntur, Gall. *Grenier*. Charta an. 1229. e Chartulario B. Mariæ de Nantholio fol. 23. v. *Dedi . . . . cuidam Presbytero sive Clerico lecturo singulis diebus quoddam psalterium in perpetuum in Ecclesia B. M. de Nantholio, super tumbam patris mei, unum modium bladi ymbermagii ad mensuram de Nantholio percipiendum quolibet anno in meis Greneriis de Nantholio.*

¶ GRENICIÆ, Termini, metæ, limites. Charta Bolconis Ducis Furstenbergensis anno 1337. apud Ludewig. tomo 6. Reliq. MSS. pagina 41. *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie & perfecte usque ad gades & Greniciæ villæ Gunzendorff, & usque in medium villæ Polznitz, veluti aliæ civitates, sitæ in nostro Ducatu, habeant, eorum metis, gadibus & Greniciis.* Ibid. pag. 42. *Donamus etiam præfatæ civitati . . . unum rubum liberum in omnibus metis, gadibus & Greniciis, sicut jacet & jacuit ab antiquo.* Alia Bolkonis Ducis Silesiæ p. 391. *Prout dicta villa in suis metis & Greniciis circumferentialiter est distincta.* Litteræ Ruperti Electoris Palatini an. 1356. apud eumd. Ludewig. to. 5. p. 576. *Cum omnibus & singulis metis, gadibus, juribus, jurisdictionibus, dominiis, utilitatibus & directis Greniciis, circumferentiis & limitibus, &c.* Rursum occurrit pag. 621. Vide *Granicies*.

¶ GRENIDA, Horreum, Gall. *Grenier*. Tabular. Ecclesiæ Ambian. *Quidquid post excussionem manipularum decima remanebit . . . . dividetur. Majores vero in his quæ ad Grenidam veniunt nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si præsentes fuerint ad servitium Ecclesiæ & saullia sua fecerint, ut de somma annonæ rationem possint reddere Officialibus Ecclesiæ, & saccos & vehicula ad deferendam annonam submoverint uterque sex nummos pro sua procuratione habebit.* Vide *Granea*.

GRENONES, Grenniones, &c. Vide *Grani*.

¶ GRENTISCUS. Vide *Græciscus*.

¶ GREPIA Anchoræ, Annulus quo facile potest apprehendi, à Teutonico *Gripen*, Apprehendere. Acta SS. Junii to. 3. pag. 456. ubi de S. Raynerio: *Tunc prædictus Albertus Strambo cum servitiali navis, ascito uno de sociis, ivit ad Grepiam anchoræ . . . ipsi duo tantum cœperunt trahere anchoram per Grepiam.*

GREPLA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. c. 12. *Salvo, quod quilibet ipsam Greplam portare sine dacio per* 2. *milliaria, &c.*

¶ GRESFUS, Leucophæus, gilvus, cinereus, Gall. *Gris*, Angl. *Gray*. *Gerofalcones Gresei*, apud Rymerum to. 2. pag. 1075. Vide *Griseum*.

¶ GRESILHA, Craticula, Gall. *Gril*. Instrum. anni 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unam cassetam de cupro, duas cayssatas in dispensa; item unam Gresilham.*

¶ GRESILLON. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. 166. *Pro* 67. *Gresillons*, 76. *s. &* 3 *d. Pro galea paranda, & porta combusta, & palicio & bretesche*, 20. *l.* Apud Borellum *Gresillons* sunt manicæ ferreæ, Gall. *Menottes*. Codex MS. memorabilium Paris. an. 1344. *Henri de Malhetes fut mené par le bourreau, les Gresillons ès mains & les fers ès piès.* Vide *Grilliones*.

GRESSA, Vernix, sandaros. Matth. Silvaticus.

¶ GRESSIBILIS, Qui graditur, Engelberto de Longævitate ante diluvium cap. 7. apud Pezium tom. 1. Aoecd. part. 1. col. 454.

¶ Gressibilis, Quadrupes, qui graditur. Medicina Salern. p. 179. edit. 1622. *Avium porro omnium volucrum genus paucissimum præstat alimentum, si ad genus Gressilium conferatur, potissimum si ad suillam, qua, non aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti.*

¶ GRESSIUS, Silex, Gall. *Gres*, Lapis ad pavimenta. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudor. usu, to 2. pag. 112. col. 2. *Pro Gressis frangendis* IIII. *l. palicio reparando* XL. *s.*

¶ GRESSUS, Eadem notione. Charta anni 1237. è Chartulario S. Quintini in Insula pagina 157. *Et illarum aquarum punctum certis fecerunt signis designari, videlicet tribus Gressis fixis in muro lapideo sito sulos per vivarium antedictum & foris apparentibus . . . . quandocumque dictæ aquæ superiorit vel superaverint illos Gressus, dicti Abbas & Conventus aquas illas exire permittent & effluere ventaltis elevatis.*

¶ Gressus Gratificatus, Facultas exeundi è Monasterio & spatiandi. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 29. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 91.

Claustrum claudatur. Ne frater ab hoc gradiatur,
Tempore ni certo, certis metis & aperte,
Ni sit in officio vel Gressu Gratificate.

GRESSUTUS, *Pedester*, Papiæ.

¶ GRESUS, à Gallico *Gris*, Cinereus, leucophæus. *Grosus panis*, Panis ater, Gall. *Pain bis*, in Inquisitione MS. pro canonizatione S. Yvonis. Vide *Griseum*, & *Panis Grosus*.

GREVA, Arena, sabulum maris, glarea; nostris *Greve*. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1220. *Et sciendum est, quod in omnibus rebus, quæ ducuntur ad Sosmarè per terram, vel per Grevam de Crotoy, versus Ponti-*

Pontivum, nihil ibidem habet Dominus S. Walarici. Monasticum Anglic, tom. 2. p. 625. *Novem acras in Greva maris ... mensuratas pertica 20. pedum ad salinas faciendas*. Hinc emendanda videtur Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1067. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 25. *Et quingentas mensuras terræ ... & salinas in Stutonis, quas Grenas vocant, si redactæ in terram cultibilem ex beneficio maris accreverint, liberas eis cum omnium incremento ei tradidit*. Legendum enim *Grevas*.

Nostris etiam *Greves* dicuntur ocreæ ferreæ. Inventarium Philippi Magni Reg. Franc. an. 1316. *Item trois paires de Greves d'acier, & 3. paires de poulains*. Guill. *Guiart* an. 1301.

Epèes, bacinez, & hyaumes,
Gantelez, targes, lances, Grèves,
Ne r'oat la eadroit nules trèves.

Chronicon Bertrandi *du Guesclin*:

De plates & de Greves si fist bien atourner.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. cap. *Pour le baraois: Gardebras, avantbras, cuissoz, Grevettes, sollers, & gantellez*.]

¶ GREVE. Vide *Gerosa*.

GREUGIA, Gravamen, Gall. *Grief*: In Foris Benebarnensib. *Los Greuges*. Occurrit in Consuetud. Tolosæ 4. part. tit. de feud. art. 7. 13. Assisiæ Hierosol. Mss. c. 27. *Se ce Gregier li deust*. [Chartularium S. Vandregesili to. 1. p. 675. *Sans cheu que jeu ne aucun de mes heritiers em puisson de rien Grochier, ne venir encontre, ne de rien clamer*. Ibidem pag. 1228. *Sans ceu que jen ne aucun de mes hers en puisson de rien Greueher*; id est, Conqueri, murmurare, Gallis nunc *Groader, murmurer*. Le Roman *de la Rose*:

Et se gens encontre moi Grocent,
Qui se torment & corrocent,

Vide *Greusa*.]

¶ GREVIA, ut *Greva*. Vide locum in *Furnile*.

¶ GREUNO. Vide *Grani*.

GREUSA, [ut *Greugia*, Gravamen, jurgium, controversia vel querela, Gal. *Grief*.] Charta an. 1327. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 161. *Nonnullis querelis, controversiis, Greusis, debatis, &c*. Vide *Grausia*.

¶ 1. GREUSIA, ut *Greusa*. Conventio an. 1251. apud Perardum in Burgundicis: *Quod si aliquid causæ, controversiæ, litis vel Greusiæ, inter nostras Ecclesias ... emerserit, per duos bonos de conventibus nostris ... prædictum negotium terminetur*. Chartularium Abbatiæ Accincti p. 13. *Quædam Greusia orta fuit inter D. Acey & Giboynum & fratres ejus, dicebant enim quod non debebant facere Monachi molendinum à loco illo, qui dicitur Molendinum Arme usque Taysona, quia sale erat pactum inter eos & Monachos; de hac autem Greusia coram fidelibus hominibus concordati sunt*.

¶ 2. GREUSIA, Alia notione, in eodem Chartulario p. 16. *Giraudus Miles de Ternay & Haymo frater ejus dederunt Deo & sanctæ Mariæ Accincti dimidias rupturas de Testes & Greusiam de campo Humberti de Loueterges*. Forte legendum *Gravia* vel *Grava*.

¶ GREVUS, πυκνὸς, *Densus, spissus*, in Supplemento Antiquarii.

GREZISCUS Vide *Græciscus*.

¶ GRIAGIUM, GRIARIA. Vide *Gruarius*.

¶ GRIBA. Consuetudines Mss. S. Augustini Lemovic. *Monachi S. Martini debent ire primi, & postea nos, & postea Canonici cum Clericis, & debeat portare Gribam cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis*. Idem videtur quod Theca sacrarum Reliquiarum, Gall. *Chasse*.

¶ GRIBELLIO. Statuta Equitum Theuton. art. 58. apud Duellium lib. 2. Miscell. p. 58. *Omnes fratres armorum vacantes exercitio attendant marescbalco, qui dare debebit ipsis omnem militiæ apparatum, equos, mulos ... parvas, tentas, quæ vocantur Gribelliones*.

¶ GRIDA pro *Crida*, Proclamatio per præconem. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 377. *Illi de exercitu existentes in burgo ad nihilum attendebant, nisi ad faciendum Gridas fieri & præcepta strictissima, quod omnes dicti exercitus de burgo recederent & redirent ad custodiam campi*.

¶ GRIDAGIUM, Proclamatio præsertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis à domino perceptum. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. Hist. Dalphin. tom. 1. p. 86. *Item habet Dom. ibidem bannum vini .. tabernagium & Gridagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc quatuor libras*. Vide *Cridagium*.

GRIDARE, Clamare, ex Italico, apud Petrum de Crescentiis l. 4. c. 17. extr. Vide *Crida*.

GRIECHIA, Gravatio, onus, ex vet. Gall. *Grieche*. Charta an. 1269. ex Tabul. Fossatensi fol. 97. *Tria arpenta vel circiter terræ arabilis seu friebiorum ... onerata in tribus denariis Paris. capitalis census debitis in festo sancti Remigii, & ad Griechiam tantummodo, ut dicebant, &c*. Infra: *Quod dicta tria arpenta terræ seu friebiorum ad dictum censum & Griechiam absque alio onere ... garentizabunt*.

GRIETMANNI, Præfecti civitatum: *Grietania*, præfectura: voces Frisonibus familiares. In Legibus Opstalbomicis, *Griet-man*, *Grietennie*. Vide Joann. à *Saade* in Decisionibus Frisicis cap. 1. defin. 1. [Etymon Frisicum *Gries*, contractum ex *Gericht*, Judicium, & *Man*, Homo.]

GRIFALCO. Breviloquus: *Erodius, rapacissima avis, omnium volatilium major, & aquilam vincit. Vulgo Grifalco dicitur, qui aquilam rapit*. Crescentius: *Il Girifalco, è uccello rapace majore chel falcone*. Græcis γριπὸς est rapax, unde Germani *Gripen*, nostri *Griper*, pro rapere dicunt. Sic *Grifalco*; est *falco rapax*, dictus quasi *Gripfalco*. Landigo, *Girifagao*, dicitur *le sparviere, ch'è statuto un'anno ne la selva, & iui s'è mudato*. Dantes in Inf. cant. 22. *Ma l'altro fu ben sparvier Grifagno*. *Grifons* nostri dicunt, quæ vox apud Butilerium occurrit pag. mihi 242. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. infra *Gyrofalcones* & *Grifus*.

☞ Hinc Poetis nostratibus vox *Griffaigne* ut virum audacem & vultu minaci significarent. Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Phellimenis & sa compagne,
Qui mult parert fere & Grifaigne,
Vint à Troye pour deffendre
Que Greis ne la peusse prendre.

Ibidem;

D'Agreste une isle est mer lontaigne
Dont la gent son fiere & Griffaigne.

GRIFFO, Monetæ species 10. florenis & 10. solidis æstimata, in Magno Recordo Leodiensi p. 68. 85. [& in Historia Monasterii S. Laurentii ejusdem urbis apud Marten. tom. 4. Amphiss. Collect. col. 1129. *Gryfo* appellatur in Chronico Bonæ Spei p. 398.]

GRIFFONES, nostris ita Græci Bizantini Imperii olim dicti. Matth. Paris an. 1190. *Cepit castellum inter Calabriam & Messanam, quod Monasterium Griffonum appellatur, ubi Gryfones insultum facientes in Hugonem Brunum Comitem Marchiæ, à Rege Richardo repulsi sunt*. Rogerus Hovedenus p. 708. *Venit ad villam bonam, in quam nobilis Abbatia Griffonum est*. Adde Bromptonum p. 1189. Castelli de *Mategrifon* in Peloponeso alicubi meminimus in Histor. Gallo-Byzant. constructi à nostris ad *matandos* seu vexandos Græcos, *Griffons*, Villarduino num. 95. 128. 204. & in Chro-

Chronico Flandr. cap. 11. Philippus *Mouskes*:
A tout lor Griffons & lor Turs,
S'iroient par la mer as murs,
Vide Gloss. ad eumdem Vilharduin.

¶ GRIFFUS, Ital. *Griffi*, Nostris *Grifon*, Gryps, Gryphus, Quadrupes alatum, sed fabulosum. *Leones & Griffi, vel aquilæ celeriter convolantes*, in Annal. Januens. Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad an. 1227. De *Grypbis* plura vide apud Schilterum in *Griff*.

GRIFUS, Superbus, cervicosus. Vide *Gripus*.

GRILLA, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. c. 4.

¶ GRILLARE dicitur Gryllus Auctori Philomenæ.

GRILLIAN. Smaragdus in Grammatica MS. *Promiscui generis sunt hæc glis, grus, lens, mus, &c* Ubi Glossa interlinearis ad vocem *glis*, habet, i. *Grillian*. Vox vetus Francica.

GRILLIONES, Pedicæ, compedes, Hisp. *Grillos*. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 8. Observantiar. Regni Arag. tit. de Contumacia: *Si incartatus captus fuerit, non recipitur juris fidantia ab eo, nec etiam caplevatores: sed cum catena in collo, vel Grillionibus habet stare juri, &c.*

¶ GRIMINI. Vide *Gremini*.

¶ GRIMLICHOR. Glossar. vet. ad calcem Collectionis Canonum MS. è Bibl. D. *Chanvelin*: *Sevus, Grimlichor*.

¶ GRIMPA. Vide *Guimpa*.

GRINIOSUS. Fridericus II. Imp. l. 2. de Arte venandi c. 30. de falconibus nidulariis: *Quando nidasi pascuntur, borripilant pennas, cooperiendo pastum ipsorum, & rostro & pedibus, cum manus custodis eis porrigitur, pastum defendunt, qui dicuntur Griniosi, & quanto citius extrahuntur de nidis, tanto plus habent de prædictis qualitatibus.* Nostri *Grignoter* dicunt circumrodere.

¶ GRIOA, Mensuræ genus. Vide *Goa*.

GRIPHUS, GRIPPIS. Isidorus lib. 20. Orig. c. 11. *Spingatæ effigiem, quos nos Griphos vocamus.* Helgaldus in Roberto Rege Franc. *Aliud quoque* (phylacterium) *jussit parari argento, in quo posuit ovum cujusdam avis, quæ vocatur Grippis.* [Vide *Griffus*.]

¶ GRIPIRE. Vide *Guerpire*.

GRIPPA, Genus navis. Bernhardus *de Breidenbach* in Itiner. T. S. *Et vidimus fustes & Grippas cum armatis navibus intrare in portum.*

GRIPPERIA, seu Gall. *Gripperie*, Species navis, in Itinerario MS. Guillelmi *de Lanoy* D. *de Villerval*.

¶ GRIPPIS. Vide *Griphus*.

¶ GRIPPONERIUS, Artifex, an qui vestes interpolat, Gall. *Fripier*? Charta an. 1374. ex Archivis Trevoltii facta dicitur, *præsente Annequino Lebret Gripponerio civi Lugdunensi*.

¶ GRIPPUS. Vide *Gripus*.

¶ GRIPTA, Locus subterraneus Vide *Crypta*.

¶ GRIPUS, GRIPPUS. Gloss. Isid. *Grippus, superbus, pilosus.* Ugutio & Joan. de Janua: *Grypus, superbus, convitiosus: unde canes parvos & ignobiles Grippos vocamus, quia præ cæteris superbi sunt.* Gloss. Arabico-Lat. *Grifus, superbus, cervicosus.* In Passione S. Basilei Episcopi Amasæ n. 16. γρῖπος, pro rete usurpatur.

¶ GRISELLUS RONCINUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, in Codicillis anni 1318. tom. 2. Hist. Dalph. p. 176. col. 2. & in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 665.

GRISENGUS. Vide *Griseum*.

¶ GRISENS GRADARIUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, Lobinell. tom. 2. Hist Brit. col 827.

¶ GRISENSIS PANNA, pro *Grisea*. Vide *Panna*.

GRISETUS. Vide *Griseum*.

GRISEUM, GRISIUM, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, de quo quædam attigimus in Dissert. 1 ad Joinvillam, semper in pretio habita. [*Grisia vel varia*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. ann. 1306. è Chartulario ejusdem Monasterii signato V. pag. 243. ubi de variis pellibus censui obnoxiis. Tabular. Ecclesiæ Macloviensis: *Statutum fuit 13. Aprilis 1415. ne Capellani audeant deferre almutias de Grisio seu vairo.*] Arnoldus Lubecens. lib. 3. cap. 5. *Nunc non solum scarlatico, vario, Grisio, sed etiam purpura & bysso vestiuntur.* S. Bernardus Epist. 2. cap. 11. *Ut inde campares tibi frena aurea ... varia Griseaque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diversificata.* Cæsarius lib. 6. cap. 5. *Vestimenta ejus erant humillima, non Grisea, non varia, sed ovina.* *Pelles Grisiæ, & variæ*, in Chronico Trudon. lib. 7. pag. 428. Adde Andream Monach. l. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergensis cap. 27. Statuta Cluniacensia Petri Venerab. cap. 16. Albertum Aq. l. 2. c. 16. l. 5. c. 20. Willelm. Neubrig. l. 3. c. 22. Ricardum Hagulstad. p. 328. Gaufrid. de Bellovisco cap. 8. Radulf. in Vita S. Ricardi Episcopi Cicestrensis num. 44. [Concilium Terracon. IV. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 323.] &c. Sebastianus Cobarruvias: *Grises, son ciertos animalejos, de cuyas pieles se suelen hazer aforros, y dieron les este nombre por la color parda que tienen.*

¶ GRISUM. *Almutiæ de Griso seu de pellibus Grisis*, in Litteris an. 1371. apud Lobinell, tom. 3. Histor. Parif. pag. 135.

GRISEUS COLOR, qui *Pseudolactinus* Joanni Diacono in Vita Gregorii M. l. 4. c. 83. ψευδογάλακτος, Græcis. Baldricus in Gestis Alberonis Archiep. Trevir. *Clericali se toga induit, & peplo muliebri caput & vultum involvit, & cappa de panno Griseo se superinduit, &c.* Leges Burgor. Scoticor. c. 45. *Et vestitum unius coloris, scilicet Grisei, vel albi.* Vita S. Gilberti de Sempringhâ: *Grisiis, quas dicunt vestibus utens, fucatos fugit pannorum colores.* *Vestis Grisea*, in Chron. Colmariensi an. 1277. [*Grisvestis*, apud Ludewig. to. 6. p. 194.] *Grisea tunica*, apud Albertum Argentin. p. 101. Fridericus II. Imp. de Arte venandi l. 1. c. 46. de plumis avium: *Quædam Griseæ seu cinericiæ.* Chr. Windesem. lib. 2. cap. 6. *Grisea tunica de quatuor partibus pannis consuta.* Thomas à Kempis in Vita Gerardi Magni c. 11. *Vestimenta ejus Grisei Coloris.*

GRISIUS RUSTICANUS. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Lanea autem dormitorii vel de albo esse debent, vel de Grisio Rusticano.* Infra: *Cappa laicorum fratrum, id est, conversorum, de Grisio Rusticano.*

GRISEI MONACHI, *Gryfyers*, Anglis, Vide in voce *Monachi*.

GRISENGUS PANNUS, Griseus, in Legibus Ethelredi Regis cap. 23. & in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 831. Idem qui

GRISETUS dicitur Radulfo de Diceto an. 978. *Gaufridus Comes* (Andegavensis) *indutus tunica illius panni, quem Franci Grisetum vocant, &c.* Infra: *Rex deinceps ut Grisa tunica vocaretur, edixit.*

¶ GRISUS GIROFALCO, apud Rymerum tom. 2. pag. 1087. Vide *Gyrofalcones*.

GRYZEUS, in Chronico Mellicensi p. 360.

GRISITAS. Fridericus II. Imper. lib. 2. de Venat. c. 20. *Quidam tendunt plus ad Grisitatem.*

De vocis *Griseus* etymo, quædam habent Menagius & Ferrarius.

¶ GRISOLARIS. Vox corrupta, ut conjecto, quæ legitur in Præcepto Borelli Comitis ann. 986. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 336. & seqq. Præceptum istud dicitur *Scriptum hoc mense Aprilis, die 8. Calendas Maii, luna decima, Currente 4. Epacta 7.* Hæc optime cohærent cum anno 986. negotium facessunt pro-

proxime sequentia: *A. C. fidus Grifolaris postquam ingressi fuerint* 15. *antequam ingrediautur ad caput habeamus ad* 45. Pro *A. C. fidus Grifolaris*, legerem lubens: *Littera C. cycli solaris*, quod hæc littera huic anno conveniat. Cetera, qui potest, exponat vel emendet.

¶ GRISULFI. Vide *Gibellini*.

¶ GRISUS. Vide in *Griseam*.

¶ GRITA, f. pro *Crista*, Mons, collis, vel pro *Crypta*, Antrum, spelunca. Privileg. Wifredi Comitis Barcinon. pro Monast. Rivi-pullensi, to. 3. Conc. Hisp. p. 165 col. a. *Ex alio vero latere descendit de serra super corale, & pervenit per ipsa Grita usque in flumine Febreri*. V. *Critum*.

GRITHBRECH, Pax Domini Regis fracta, Willelmo Thorn. p. 2031. & Rastallo: *fractio pacis*, Bromptono, ex Anglico *Grith*, vel Danico *Grid*, pax, & *Brece*, violatio. Leges Kanuti c. 32. *In Danelaga habet Rex frithwitam, i. forisfactum pugnæ, & fyrthwite, i. forisfactum expeditionis, & Grithbrech, i. infractionem pacis*. Adde Leges Henrici I. Regis Anglor. c. 12. 22. 35. 59. 79. ubi crebro sumitur pro pacis infractore. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 372. tom. 2. p. 133. Janum Delmerum ad Jus Aulicum Norvegicum vetus p. 506. [& Glossarium apud Wanleium de Litter. Septentr. p. 284 ubi legitur: *Grithbriche, id est, Fractio pacis*.]

¶ 1. GROA, Species mensuræ. Vide *Goa*.

¶ 2. GROA, GROUA, Idem quod Anglis *Cro* vel *Croa*, Palus, terra paludosa, Gall. *Marais, Terre marecageuse*. Litteræ Vicarii Archiepiscopi Rotomag. an. 1206. in Tabulario Calensi: *Item Ligeras de Vado 2. den. de terra sua de Gromoat & 6. den. de masura sua, & 2. den. de sua Groa*. Litteræ Vicarii Pontisaræ an. 1332. in Chartular. S. Martini Pontisar. *Tria quarteria de Grouis ad quarteriam... quinque quarteria ad goulerum... tria quarteria de Groa ... 40. perticas ad passagium, seu arpenta de Groua*.

GROBA, Fovea, cloaca, ex Germ. *Grube*. Occurrit apud Henr. Aquinopolensem in Lubecca lib. 2. cap. 1. non semel.

¶ GROCERUS, Magnarius, solidæ mercis propola, Gall. *Marchand Grossier*. Litteræ ann. 1392. apud Rymer. tom. 7. p. 727. *Per Robertum Friz Robert, Adam Terdele & Johannem Halle, Groceros Londoniæ, appreciatas, &c.* Aliæ an. 1471. apud eumdem Rymer, tom. 11. pag. 680. *Johannes Harrys civis & Grocerus Londoniæ*. Occurrit rursus in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* pag. 285.

¶ GROCOMIUM. Vide *Gerocomium*.

GROGNIUM. Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1231. fol. 95. *De Grognio juxta aream Joannis vetulæ, dicimus, quod salices, & illud, quod calceatum est, debeant tolli usque ad altitudinem aquæ*. [Forte idem est quod mox *Gronna*.]

GROINUM, [Idem quod infra *Gruinum*.] Charta Raynaldi Episc. Noviom. an. 1177. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini, diœcesis Cameracensis: *Hoc autem ad Majoriam pertinere dicebat, tractum & custodiam terragii, Groinum, rebaltonem, garbas deligatas, eyrothecas, redemptiones terrarum, furnum & stalagium*. Vide *Grugnum*.

¶ GROLLARE, Movere, Gall. *Grouiller*. Miracula S. Zitæ tom. 3. April. pag. 522. *Ipse multoties videbat eam Grollantem capite, tanquam rusanientem*.

¶ GROMA, Species mensuræ. Vide *Gruma* 4.

¶ GROMARTHIUS, pro *Turmarchus*, Turmæ præfectus. Vide in *Platearias* post *Plateaticum*.

GROMATI. Epitaphium Romoaldi Principis Beneventani, apud Camillum Peregrinum:

Gromatis pollens, mundana lege rogatus,
Divina instructus, nec minus ille fuit.

Ubi legendum opinor *Grammatis*, id est, litteris. Vide *Gramma*.

¶ GROMES, GROMETTUS, Famulus, ab Anglico *Groom*. Testam. Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. p. 77. *Item, volumus, quod omnia indumenta, exceptis perlys & lapidibus pretiosis, remaneant Clericis, valettis & Gromes, qui circa nostram personam jugiter laboraverunt & laborant*. Litteræ an. 1513. apud eumdem Rymer. tom. 13. p. 352. *Dilectus serviens noster Jacobus Wortley Gromettus garderobæ nostræ, &c.* Vide *Gromus*.

¶ GROMNA, pro *Groana*: quod mox vide.

GROMULUS, *Ager*, in Glossar. Reg. MS. Cod. 1197. vox orta, ut videtur, ex *Groma*, quæ Agrimensoribus nota, vel ex *Grumas*, 1. C ivalas.

¶ GROMUS, ut supra *Gromes*, Famulus. Testam. an. 1440. apud *Madox* Formul. Angl. p. 433. *Lego ... cuilibet valecto 40. sol. & cuilibet Gromo 20 sol. & cuilibet pagetto 6. so'. 8. den.*

GRONNA, GRUNNA, Colgano & Bollando, est palus, seu locus bituminosus & uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo, non secus ac carbones, adhibetur. Cogitosus de S. Brigida virg. Scota, n. 33. *Ut ædificarent viam latam & firmam ramis arborum, petris in fundamento positis, ... in Gronna profunda & pene intransmeabili, & in locis humentibus, &c.* Simeon Dunelmensis, Radulphus de Diceto an. 1040. & Rogerus Hovedenus p. 438. *Ipsius Haroldi corpus effodere, & in Gronnam projicere jussit*. Charta Edgari Regis tom. 1. Monastici Angl. p. 243. *Cum ... pascuis, silvis, pascuariis, capturis, Groanis, &c.* Adde aliam Regis Æthelredi p. 258. & Anonymum de Miraculis S. Bertini c. 9. [ubi Mabillonius legit *Gromna* & ex MS. *Grama*.] & Vitam 2. S. Carthaci Episcopi n. 46.

GRUNNA. Vita S. Aidani Episcopi Fernensis n. 10. *Erat autem magna Grunna inter eos & silvam, per cujus circuitum via erat*.

GRONNIA. Asserus de Ælfredi rebus gestis p. 18. *Unum* (Monasterium) *quod per maxima Gronnia paladosissima & intransmeabili, & aquis audique circumcingitur*. Infra p. 16. *Groana* scribitur.

GRONNOSUS, Paludosus. Idem Asserus de Ælfredi rebus gestis an. 878 *Cum quibusdam militibus & vassallis per silvestria & Gronnosa Summartunensis pagi loca in magna tribulatione inquietam vitam ducebat*. Eadem habentur apud Flor. Wigorn. p. 590. [pro quo Auctor Vitæ S. Neoti sæc. 4. Benedict. part. 2. p. 333. habet: *Locum ingressus est, magnis undique circumseptum paludibus*.] A *groanis* porro dicta aliquot oppida volunt, *Groaingam* in Frisia; *Gronaw* in Agro Brunswicensi, & *Gruningam* in Episc. Halberstadensi.

GRONNIUS. Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 887. *Velut apis fertilissima, longe lateque Gronnios interrogando discurreus, multimodos divinæ Scripturæ flosculos ...congregavit, queis præcordii sui cellulas densatim replevit*. Forte *Groanicus*, aut *Grauatens*.

¶ GROPIALS, Funis ad retinendam navem, Gall. *Croapiere*, vel *Croupias*. Informationes Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerm. *Item vult habere ipsa navis Gropials 6. quilibet 30. passorum*.

GROPOSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4 c. 4.

GROPPA, Clunes, vox Italica, nostris *Croupe*. Auctor Mamotrecti ad c. 24. Numer. *Pugio est parvus gladius bifacatus lateri adhærens, qui & clunabulum dicitur, quasi ad clanem, id est, ad Groppam religatum*. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

GROPPOLOSUS, Nodosus, vox Italica, *Gropposo*, *Groppoloso*. *Lapis Groppolosus*, in Miraculis B. Simonis Tudertini n. 36. Vide Ferrarium in *Groppo*.

¶ GROPPUS, γρόμφος, *Aridas*. Supplem. Antiqu.

¶ GRO-

¶ GROPYS, Uncinus, à Saxon. tripan, Arripere, capere. *In clavis carect. Gropys & aliis ferramentis emptis Oxon... 12. s.* apud Kennetum in Antiquit. Ambrosden. p.573. Ferreus uncinus est, cui annectitur catena ad rotam sufflaminandam.

GROS, *Orbis, circulus*. Papias.

¶ GROSA, *Rasoria*. Papiæ. Ita MSS. Codd. At Editio Veneta habet *Rasoria argentarii*.

1. GROSSA, Dragma, Anglis *à Groate*, nostris *un Gros*. Henricus Knyghton. an. 1378. *Concessa est Regi una Grossa, quæ continet 4. denarios de quolibet viro & muliere.* Vox nota.

¶ 2. GROSSA, Luculentior scriptura, Gall. *Grosse*, Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. p. 414. *Cum autem Notarius ... literas notatas secundum arbitrium postulantis & redactas in Grossam literarum in nostra præsentia relegisset*. V. alia notione in *Grossum* 1.

GROSSARE, In mundum redigere, [seu luculentius nitidiusque scribere,] Gall. *Grossoier*. Carmen de Curia Romana apud Mabillonium tom. 4. Analect. p. 172.

Istorum labor est Chartas Grossare *notatas,*
Et Grossas *Cameris restituisse suis.*

Infra:

Prima dies igitur scribit quodcumque petendum,
Et tua portabit nota secunda Patri.
Tertia Grossabit, *bullatum quarta videbit, &c.*

[Charta S. Illidii Claromont. an. 1197. *Prædictus titulus Grossatus & sigillatus fuit*. Consuetudo Bragerіaci art. 32. & 33. *Solvet quilibet actor... pro Grossando 5. solidos de brassata, si sit in papiro; si vero actor processum suum Grossare voluerit in pergameno ... scriptor Curiæ non Grossabit processum, nisi per partem fuerit requisitus*. Occurrit apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 294. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 417. tom. 2. p. 125. Rymer. tom. 8. p. 368. & alibi passim. Vide *Ingressare* 1.]

¶ GROSSARIUS, Qui instrumenta publica luculentius describit. Arestum Parlam. Tolos. ann. 1498. *Per me Grossarium infra scriptum signato*.

¶ GROSSATOR, Eadem notione. *Ricardus de Cabaniis abreviator & Grossator domini Papæ*, in Capitulis gener. MSS. S. Victoris Massil.

¶ GROSSARE, Solidam seu magnariam mercem emere, Gal. *Acheter en gros*. Litteræ an. 1419. apud Rymer. tom. 9 p. 795. *contra abusus in vino Grossando: Maximam partem vendagii istius patriæ pro hoc anno emerent & Grossarent*. Vide alia notione in *Grossa* 2.

¶ GROSSARIA, Platea *Grossariorum*, ubi habitant magnarii, in Charta Massiliensi an. 1428.

¶ GROSSARIUS, Magnarius, solidæ mercis propola, Gallice *Marchand Grossier*, apud Menotum Serm. Quadragesim. fol. 120. Vide alia notione in *Glossa* 2.

¶ GROSSARIUS FABER. Statuta Adalardi Abb. Corbeiensis, tom. 4. Spicil. Acher, p. 2. *Ad secundam cameram ... fabri Grossarii sex, aurifices duo, sutores duo, scutarii duo, pergaminarius unus, samiator unus, fusarii tres. Grossarios fabros* suspicor esse ferrarios; quod hos non credam in longa, quæ ibi habetur, artificum enumeratione fuisse prætermissos.

¶ GROSSATOR. Vide in *Glossa* 2.

¶ GROSSELENUS, f. Orbis escarius, Gall. *Assiette*; *Gros* quippe Papiæ est orbis, circulus. Inventarium an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 557. *Item duas alias scutellas argenti signatas in margine inferiori cum signo ad modum Agnus Dei. Item 12. parvos Grossellenos argenti absque signo quocumque.*

¶ GROSSELLA. Glossæ MSS. *Colsa*, *Grossella*.

¶ GROSSESCERE. Vide in *Grossus* 1.

GROSSILIA. Jus Vicentin. lib 4. *Coloni teneantur dare fictus de Grossilibus, sive de maxoriminibus, in festo sancti Felicis, &c.* Ibidem: *Item laboratores non debent colligere seu movere de campis Grossilia, minuta, uvas, &c.*

¶ GROSSITAS, GROSSITIES, &c. Vide *Grossus* 1.

¶ 1. GROSSUM, *Annuus redditus beneficiorum*, in Amalthea; qui scilicet ratione beneficii annuatim obvenit, præter quotidianas distributiones, quæ iis solum dari solent, qui divinis intersunt officiis, Gall. *Le Gros d'un benefice*. Occurrit in Charta an. 1367. apud Miræum to. 2. p. 893. in Statutis S. Capellæ Paris. p. 20. &c. Vide Bleinyanum Instit. p. 216. & mox *Grossus* 1.

¶ GROSSA, Eadem notione. Concil. Mexican. an. 1585. *Itaque dum in quadranti signum hoc R. requiem denotans habuerit* (Præbendatus,) *præbendæ suæ acervo seu Grossa dumtaxat fruatur.*

¶ 2. GROSSUM *Vendere in Grosso* vel *ad Grossum*, Gall. *Vendre en Gros*, per aversionem, in Charta an. 1332. apud Rymer. tom. 4. p 556. in alia an. 1383. tom. 7. p. 378. in Chr. Richardi de S. Germano apud Murator. tom. 7. col. 130. & alibi.

¶ 3. GROSSUM, Tuber. Miracula B. Gerlandi, tom. 3. Junii p. 659. *Nata fuit clauda & super ancha Grossum habebat.*

1. GROSSUS, Crassus, magnus. Glossæ Græc. Lat. Παχύς, *Bassus, Grossus, crassus*. [Hinc Ludovic. VI. Franc. Rex *Grossus* dictus est cum aliquot aliis. Genealogia Regum Franc. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 805. *Ludovicus Grossus genuit Robertum Grossum Comitem Drocarum*. Pag. 807. *Theobaldus Grossus Comes Trecarum, &c.*] Amalarius in Prologo ad lib. de Eccles. Offic. *Mihi peccatori Grossa res data est potius ad indagandum quam exponendum*. Adde lib. 2. cap. 16 [*Grossa domus*, Gall. *Grosse maison*, Familia nobilior, Menoto in Serm. Quadrag. fol. 112. verso *Grossa decima*, in Charta an. 1103. apud D. Calmet. tom. 1. Histor. Lotharing col. 575. Gall. *Grosse dime*, scil. frumenti, vini aliorumque fructuum præcipuorum: quæ *Grossorum fructuum* dicitur in Tabulario B. Mariæ de Bono Nuntio Rotomag. *Grossa glacies*, i. spissa, in Annal. Mutinens. apud Murator tom. 11. col. 57. *Grossa campana*, Gall. *Grosse cloche*, apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. p. 154. *Grossi fructus*, pro *Grossum* 2. Annuus beneficii redditus, in Charta an. 1379. ibidem pag. 191. & in Statutis an. 1380. ibidem pag. 504. *Grossa causa*, majoris momenti, in Statutis an. 1315. apud eumdem Lobinell. tom. 5. p. 626.] *Grossum lignum*, in Legibus Aluredi c. 14. *Grossi nervi*, ibidem c. 51. *Grossus panis*, in Chron. Windesem. lib. 2. c. 5. 56. *Vestes humiles Grossæ & simplices*, apud eumdem c. 60. [*Grossa tegmina*, in Visione Wetini, sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 292. *Grossus tumminus*, in Constit. Frederici Regis Siciliæ c. 42.] Adde Gregor. M. Præfat. in Ezechiel, & lib. 25. Moral. cap. 22. Palladium de Architect. ex MS. Domnizonem in Prologo lib. 1. de Vita Mathild & alios passim.

¶ GROSSE, Difficulter. Vita S. Hugonis Abb. Bonavall. tom. 1. April. pag. 48. *Ivit considerare qualiter ille paralyticus se haberet, & vidit eum jam Grosse anhelantem.*

GROSSUS, Rudis, indoctus. Jo. de Janua: *Grossus, rudis, villanus*. S. Augustinus lib. contra Epist. Manichæi c. 21. *Si ad ista Grossi etiam & tardi sitis, quæro, &c.*

GROSSUS RUSTICUS. Ita appellatus à nostris, seu *Gallis*, quidam Princeps Saracenus, qui regiones regno Ægypti & tractui Damasceno adjacentes possidebat, dum nostri primam expeditionem sacram suscipere, *præ nimia pinguique corpulentia, vilique persona, in qua totus rusticus esse videbatur*, ait Albertus Aquensis lib. 7. c. 11. lib. 10. c 5.

GROSSA VERBA, Convicium atrox, vulgo nostris *Grosses paroles*, [*Gros mots*,] Charta Libert. Novæ Bastidæ in Occitania an. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Fr. an.

an.1299.n.16.ex Chartophylacio Regio: *Item si quis alicui Verba contumeliosa & Grossa dixerit, &c.*

¶ GROSSITIES, Spurcities, immunditia. Chron. Trivetti tom 8. Spicil. Acher. p.434. *Manus ejus* (Henrici II. Regis Angl.) *Quadam Grossitie sua hominis incuriam protestautur; earum enim cultum prorsus negligit, nec unquam, nisi aves deferat, utitur chirothecis.*

¶ GROSSITIES INGENII, Mentis habetudo in Vita Vener Odæ, to.2. April. p.773. *Grossicies intel ectus*, apud *de Breydenbach* Itiner. T.S.p.163.

¶ GROSSITAS, Asperitas. Vita B. Notkeri Balbuli, to. 1. April. p.582. *Quia bibuli gutturis Grossitas dum inflexionibus & repercussionibus & diaphoniarum diphthongis mitem nititur edere cantilenam, &c.*

¶ GROSSITUDO, Crassitudo, amplitudo, Gallice *Grosseur Grossitudo pugni*, in Charta an.1171. apud Marten. tom.1. Ampliss. Collect. col.882. *minimi digiti*, in Pactu Legis Salicæ tit 43. § 4. Edit. Eccardi; *quatuor pedum, duorum pedum*, in Computo an.1347. tom.1. Hist. Dalph. p.84. in Charta an.1317. ex Archivo Burginadii Blelensis; *quatuor digitorum*, Jerem. 52. 21.

GROSSITUDO CORDIUM. Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c.20. §. 1. *Quia inter magnates & nobiles regni ... exortæ fuerunt discordiæ & Grossitudines cordium*, [i.e. odia, indignationes: sic Galli dicimus *Avoir le cœur Gros*, indigne ferre, stomachari.]

¶ GROSSITUDO STYLI, Aspera & dura scribendi ratio, in Actis SS. Martii p.474.

GROSSESCERE, Crassum fieri. Gregorius M. lib. 7. Ind.2. Epist.53. *Sicque fit, ut quotidie deteriores fiant, dum in culpa Grossescit.* [*Grossescente brachio*, apud Bedam l. 5. Hist. Angl. c.3. *Grossescente tumore cruris*, in Miraculis S. Cuthberti cap. ult. Utitur etiam Guibertus lib.4. de Pigner. Sanctorum c.1.]

INGROSSARI, Eadem notione, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num.20. [Vide *Ingrossari* suo loco.]

2. GROSSUS, apud JC. Anglos, idem quod integrum aliquod per se subsistens, nec ab aliquo alio dependens, ut *Villanus in Grosso*, est servus, qui glebæ non adscribitur, sed immediate domini sui personæ servit. [Hinc f. *Grossi famuli*, in Fragmento an.1430. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 64. col. 2.] Etiam *Advocatio in Grosso*, est jus Patronatus, non feudo, vel manerio annexum, sed primo & principaliter ad eum spectans, qui beneficii Patronus est, ut cum quis manerium suum vendit, retento sibi jure Patronatus; aut contra jus præsentandi, quod ad manerium suum spectat separatim, & per se cuiquam alienaverit, hoc casu Patronatus à manerio separatus, *Advocatio* dicitur *in Grosso*, id est, non manerio: sed proprietatum personæ annexus. Vide Cowel. lib. 1 Instit. Jur. Angl. tit.2. in princip. Placita Justitiarior. anno 20. Edw.1. *Et Hugo de Louther, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod wayf est quoddam Grossum de Corona, quod nullus eo gaudere possit, nisi inde habeat speciale warandum à D. Rege, &c.*

3. GROSSUS, Monetæ aureæ species, vulgo *Gros*, Charta Friderici II. Imper. an.1232. apud Goldast. tom.1. Constitut Imperial. p.299. *Et possitis aureos Grossos & denarios monetare, &c. Grossi Augustarii*, in verbo *Augustarius*. Adde Decreta Ludovici Regis Hungariæ art. 3. Historiam Cortusiorum lib.1. c. 10 &c. [*Grossi argentei*, in Constitutionibus Jacobi Regis Siciliæ c. 58] Vide *Moneta*.

¶ GROTTA, Spelunca, Gall. *Grotte*. Vita B. Gerardi de Villa-magna, tom.3. Maii pag. 248. *Itaque in locum suum rediit, cui à Grottis, id est, cryptis nomen erat.* Vide *Crota*.

¶ GROUA; Locus paludosus. Vide *Groa* 2.

¶ GROUINUM, Confluens, sic dictus quod quodammodo referat rostrum suillum, Gall. *Grouin* vel *Groin*. *Juxta Grouinum seu rostrum duarum aquarum, ubi Vigenua Crosam fluvium recipit*, tom. 4. Annal. Bened. pag.362.

¶ GROUNDAGIUM, Reditus pro statione navium in portu. Vide *Sedes navium*.

GRUA, Gru, Italis *Gru*. *Grua*, Gallis *Grue*. Lex Salica tit.7. §.6. *Si quis gallum aut gallinam furaverit, vel cignum, aut Gruam domesticam, &c.* Editio Heroldi: *Si quis Gruem aut cygnum domesticum, &c.* Per *Grues domesticas* Windelinus ardeas intelligi putat, quæ Flandria *Keigers* dicuntur, quas alunt Flandrenses soventque magno studio circa suas ædes: juxta quas videre est manufactos colliculos, quos *Mottas* vocant, aqua cinctos & arboribus præaltis obsitos, in quorum cacuminibus istæ ardeæ nidulantur. Hæ *motæ* vocantur *Keygerije*, quasi *Grueria*. Adde Legem Longob. lib. 1. tit. 19. §. 14.

1. GRUARIUS, Primus cognitor, seu Judex causarum ad silvas & venationem attinentium, & delictorum, quæ in iis committuntur; cujus appellatio ad Majorem Forestarium devolvitur: *Gruier*, Gallis; apud quos idem, secundum locorum discrimina, qui *Verdier, Forestier, Castellain, Concierge, Maistre Sergent, &c.* ut est in Statuto Henrici III. de forestis an.1583. art.22. Ex quibus pronum est vocis etymon, ex Germanico nempe *Gruen*, vel *Groen*, viridis, unde nostris *Viridarius*, idem qui *Gruarius*. Pithœus ad Consuet. Trecensem tit. 10. art.14. à *Gru*, deducit, quod quemvis silvarum fructum sonat, ut sunt glandes, castaneæ, poma ac pira silvestria, quæ ad firmam dantur à Gruariis. Vide *Grutum*. Claudius Mallevilleus in Comment. ad Constit. Silvar. art. 22. à *Gruibus*, improbanda cuivis omnino conjectura; alii à δρυς, quercus, deducunt. Id porro muneris viros primarios, atque adeo Militari cingulo donatos obiisse docet Santyonus p.83.

¶ GRUERIUS, Eadem notione. Edictum Philippi Pulcri Franc. Regis an.1291. *Gruerii & farestarii in manibus suorum superiorum prestent juramentum secundum formam constitutionis prelibate.* Hujus officium non ad silvas solum & venationem, sed etiam ad aquas & piscationem pertinuisse docet Edictum Philippi Longi an. 1318. ubi primom statuitur: *Que li Gruier gouveraeront les eaues & les viviers, en la maniere qu'il fouloient faire.*

¶ GRUIERIUS. Charta anni 1226. ex Chartulario Sangerm. *Ibi poterat venari, & Gruierius erat eorum.*

GRUARIUM, Jus, quod ratione officii *Gruariis* competit: *Droit de Grurie*. Charta Philippi Aug. an. 1218. apud Doubletum p.900. *Gruarii vero nemoris prædicti habebunt quiete & sine aliqua consuetudine 60. arpennos nemoris pranominati pro Gruario suo.* Ex his emendanda Charta alia apud eumd. Doubletum p.889. ubi perperam *Glaria*, pro *Gruaria* habetur. Vide Raguellum in voce *Gruerie*, & Santyonum in Statutis pro forestis lib. 8. tit. 23. art.1. & Cardinum Bretium de Regis superioritate pag.181.

GRUARIA, Officlum *Gruarii*. Charta an.1265 in Hist. Guinensi pag. 378. *Cum discordia verteretur super garda sive custodia & justitia ipsius Ecclesiæ, ac Gruaria nemorum ejusdem Ecclesiæ.* [Confirmatio fundationis Monast. Veteris pediculi an.1202. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1039. *Droco de Melloto pater meus & domina Emengardis mater mea dederunt ... Fratribus Grandimontis ordinis ... omnimodam justitiam altam & bassam, & omne dominium, Gruariam, gardiam & garennam, quidquid habuerunt vel habere potuerunt, &c* quę totidem verbis repetuntur ibidem col 1041.]

¶ GRUERIA. Charta Guidonis Franciæ Buticularii pro Ecclesia Karoli loci ex Chartar. ejusdem: *Dedi herbagiũ & glandem in omnibus nemoribus, in quibus habebam*

bam Grueriam ... & ubicumque Grueria de Domnomartino adpertinere dignoscitur.

Griaria, Idem quod *Gruarium*, vel jus, quod quis habet io foresta alterius. Charta Philippi Aug. an. 1196. apud Doubletum pag. 892. *Dedit in perpetuum Ecclesiæ B. Dionysii universa tam in traverso aquæ Medunta quā in teloneo villa, & Griaria forestæ, quæ dicitur Artbia, &c.* Tabular. S. Genovefæ Parif. an. 1186. *Cessimus & quitavimus, si quid habebamus nomine Griariæ in territorio prædicta villæ: ita ut neque nos, neque heredes nostri in perpetuum poterimus impedire vel disturbare colonos Ecclesiæ, quin libere & quiete per Canonicos Ecclesiæ possint colere, dirumpere & extirpare ubicunque voluerint in territorio prædicta villæ.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Id. Dec. *Eodem die ex statuto communi Capituli nostri celebrari debet anniversarium b.m. Theobaldi Comitis Trecensis, & prædecessorum suorum Comitum Campaniæ, pro quorum animabus Blancha Comitissa Trecensis & Theobaldus, filius ejus, cum Griariam in nemoribus B. Mariæ de Roseto vindicaret, per compositionem factam inter ipsos & Capitulum nostrum, omnia nemora supradicta extirpari, & domos seu villas ibidem ad voluntatem & dispositionem Capituli construi concesserunt.* Adde Probat. Hist. Castilion. p. 32. 33. 53. & Histor. Drocensis p. 241. [necnon Chartam Simonis de Pissiaco ann. 1212 apud Marteoium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. &c.]

Noo solum io forestis, fed & io agris cultis jus *griariæ* primum viguisse declarat Charta an. 1204. apud Duchesnium io Probationibus Hist. Moomorenciacæ pag. 65. *Ego Radulfus Suessionensis dominus & Adelidis uxor mea notum facimus omnibus præsentem paginam inspecturis, quod compositionem quam dilectus filius noster Gaucherus de Castilione cum Abbate & Capitulo S. Dionysii fecit super Griaria de Trembleio, tam in nemore quam in Plano, concedimus in perpetuum tenendam sicut in Charta prædicti Gaucheri continetur.* Quin imo jus illud ad vineas & alias res sese extendisse mox patebit ex Charta anoi 1268. in voce *Gruagium* laudata.

Griagium, Idem quod *Griaria*; Gruage, io Consuet. Aurelian. c. 1. art. 82. Charta S. Ludovici Regis ann. 1268. in Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 269. *Et forestam nostram & villam Pantecuria cum omnibus Griagiis ejusdem, &c.* Compotus Baillivorum Fraociæ ann. 1268. *Busicularius Silvanectensis pro Griagio suo boscorum Coye, &c.* [Charta aooi 1263. ex Tabulario Portus Regii: *Guillelmus de Meudune armiger habet Griagium sive redditum & obventiones quascumque quæ sibi obvenire poterant ratione Griagii in nemoribus constitutis in Castellania Montis-fortis, quem æstimabat 30. sol. Paris. vel amplius unnuatim.*] Occurrit præterea in Charta an. 1275. pro Monasterio S. Germani de Pratis, & io alia anni 1204. in Probat. Histor. Castilion. pag. 34. [necnon in Charta Philippi Franciæ Regis an. 1307. inter Probat. Histor. Comitatus Ebroic. pag. 29. *Les Griages de la Castellenie de Meulent*, io altera Charta ejusdem Regis an. 1298. ibidem pag. 23.]

Gruagium, Charta an. 1268. ex Tabulario Fossatensi f. 91. *Omne Gruagium, quod habebant ... in manerio de..., tam in terris, vineis, nemoribus. quam in aliis rebus.* Aresta O.SS. ano 1287. in Regesto B. f. 78 *Ordinatum fuit, quod in omnibus forestis, in quibus D. Rex habet Gruagium, tertium & daugerium, &c.* [Litteræ ann. 1358. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. p. 315. *Ledit coucierge... doit prendre & parcevoir ... tout le Gruage de tous les bois d'Yveline.*]

¶ 2. GRUARIUS, Accipiter in *gruum* venatione exercitatus. Vide *Commorsus*,

¶ GRUDO, *id est, Sanguisuga*, in vet. Glossar. MS. S. Andreæ Avenionensis.

¶ GRUDUM. Vide *Grutum*.

GRUELLUM, Polenta, Gall. *Gru*, *Gruau*, [quibusdam in locis *Gruel*.] Guill. Britto io Vocab. MS. *Plus dicitur cibus ex aqua & farina confectus, sicut Gruellum*, Monasticon Anglican. p. 149. *De avena duodecim summas de eadem villa ad Gruellum faciendum, scilicet quarta & sexta feria per totam quadragesimam.*

¶ GRUERE, Γερανίζειν. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MS. Festus: *Gruere dicuntur grues, ut sues Grunnire; unde tractum est Congruere, id est, Convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.* Utitur Auctor Philomelæ. Vide *Gruire*.

¶ GRUERIA, Gruerius. Vide in *Gruarius*.

GRUFUS, *Setosus, pilosus, hirsutus*. Ugutio. Vide *Grunsus* & *Gruffus*.

GRUGNUM, Rostrum, *Grugno* Italis, Gallis *Groin*, propriè porcorum & aprorum, quo *grunniunt*. Hinc versus:

Hinnit equus, Grunnit porcus, pipat quoque mus.

Adde Spartianum in Geta, & vide in voce *Musum*.

¶ GRUIERIUS. Vide *Gruarius*.

¶ GRUINUM, Grana frumenti, quæ cadunt in area, dum segetes io horreis conduntur, Gallo-Flandris *Greuin*. Charta anoi 1199. è Tabulario Corbeiensi: *Easdem (malas consuetudines) in plena curia coram hominibus Ecclesiæ quitas clamavit & in perpetuum guerpivit, carionem videlicet bladi nostri in Augusto... omnia ligamina garbarum cujuslibet bladi & leguminis, Gruinum, balteum, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Grainum*.

¶ GRUIRE, ut *Gruere*. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna apud Marten to. 3. Anecd. col. 343.

Progressi modicum per campos, ecce tumultum
Auribus accipiunt horrenda vocis, habentis
Cum Gruibus genus in laicis Gruientibus arvis.

¶ GRUIT. Vide *Grutum*.

¶ GRULLATORES, Πτοιησιφόροντες, Terrorem afferentes, in Gloss. Lat. Græc.

¶ GRULLI, Εἶδος πλοίου, Genus navigii io iisdem Glossis & in Supplemento Antiquarii.

1. GRUMA. Glossar. Græc. Lat. Ἀγρωμάτιον, *Gruma, papilla*.

2. GRUMA, Ugutioni, *est crusta, quæ fit in lateribus dolii propter vinum, unde Grumosus & Grumositas*. Ital. *Gromma*.

3. GRUMA, Charta Aistulfi Reg. Longobard. apud Ughellum tom. 2 p. 106. *Et omnes lacoras usque ad Grumam seu silvam, &c.* Idem puto quod *Groma*.

¶ 4. GRUMA, Βασιλικὰ γνώμων, Gloss. Lat. Græc. id est, Regia mensura, vel norma; γνώμων enim hic est pro γνώμων: pro qua Latini dixere *Groma* vel *Gruma*. *Groma*, ut habet Festus, *appellatur genus machinulæ cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Graci dicunt γνώμονα* Præsertim intelligitur mensura, quâ flexæ viæ ad lineam diriguntur. Hinc

¶ Grumare, Metiri. Gloss. Lat. Græc. *Grumat*, ὑπογράφει. *Grumari*, κατασφίγξαι. Vide Lexica Martinii, ac præsertim Caroli de Aquino: ubi nihil desideratur ad explanationem vocis *Groma*.

¶ GRUNDA, Tecti prominentia. Gloss. Lat. Græc. *Grunda*, γεῖσσος τὸ ὑπὲρ τὴν πυλῶνα ἐξέχον, Tectū & quod prominet supra vestibulum. Bonifinius lib. 7. Hist. Hung. p. 631. *In fronte sub Grundiis tectorum triglyphos subjicere decreverat.* Vide Xylandrum in notis ad c. 8. lib. 2. Vitruvii. Italis *Gronda* sunt Colliquiæ, nostris *Gouttiere*.

¶ GRUNDARE, *Grundam facere* Johan. de Janua.

¶ GRUNDATORIUM, eidem Johanni, *Quod grundat vel stillat*.

¶ GRUNDIRE, ut infra *Grunnire*. Gloss. Lat. Gr. *Grundit*, γρυλλίζει, Vide Nonium c.6.n.96.

GRUNNA, Locus paludosus. Vide *Gronna*.

GRUNNIRE, Murmurare more suum, indignari, Gallis *Gronder*, *Grongner*, [Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom.8.p.579. *Arnolde ... super hoc magis Grunniente & immurmurante.*] Usus antiqui Cluniacenses c. 106. *Versum reincipiat, & toties hoc faciat, quoties Priorem propter hoc Grunnire cognoverit*, Eadem notione habent Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. c.40. §. 4. Jo. Molinetus Valentianensis p.27.

C'est fort Herny à l'autre qui en Groigne,

GRUOSUS, *Setosus, pilosus, hirsutus*, Ugutio. Papias habet *Grusus*, Vide *Grusus*.

¶ GRUPES, Γρῦπες, *Gryphes*, in Supplemento Antiquarii,

GRUPTA, Crypta, antrum; Germ. *Grubbe*, *Gruple*; Ital. *Grotta*, [Gall. *Grotte*.] Charta an.887. apud Ughellum tom.2 pag.747, *Insuper eidem consuli Gruptas Eremitarum, .., cum omnibus ad dictas Gruptas pertinentibus*. Vide *Crypta*.

GRUPUS, Nodus, ex Ital. *Groppo*, *Gruppo*. Charta *signata cum Grupo*, apud Ughellum tom. 4. Italiæ sacræ pag.1300.

¶ GRUS, ut supra *Gruellum*, Polenta. Statuta Monasterii S. Claudii an.1448. *Diebus aliis in Quadragesima debet pittantiarius ministrare potagium de Grus, atq; pisa alba, &c.*

¶ GRUSSUS, *Setosus, pilosus*, apud Papiam MS. Editus habet *Grusus*. Vide *Gruosus*.

¶ GRUT, Vide *Grutum*.

GRUTA, Gallina silvestris. Silvester Girald. in Topogr. Hibern. Dist.1.c.10. *Gallinæ campestres, quas vulgariter Grutas vocant, hic raræ sunt*. Dist.2.c.2. *Sunt montana quædam, in quibus grues & Grutæ avesque variæ suo in tempore abunde nidificant*,

GRUTARIA, Bellaria. Ita vetus Interpres Palladii τραγήματα vertit c.9. *Alia vero Grutaria vendens*,

¶ GRUTARIUS. Vide in *Grutum*.

¶ GRUTERIA. Vide *Gutteria*.

GRUTPOPTE, Theloneum Monasterii S. Bertini; *Carteia Grutpopte 2. den.* [Vide *Grutum*.]

¶ GRUTTERIA. Vide *Gutteria*.

GRUTUM, Leguminis species, alias *Graua melum*: Anglis *Grout*, [à Saxonico Grut, Far, condimentum cerevisiæ, zea, alica.] Liber Rames. sect.144. *Decem mittas de brasee, & 5. de Gruto, & 5. mittas farinæ triticeæ, &c.*

¶ Grudum, Contractus anni 1282. è Chartulario Fiscamnensi, *Vendidi ... undecim quarterios bladi & sex boissellos Grudi*; id est, Hordei ad conficiendam cerevisiam accommodati, ut mox dicetur: qua notione vox Gallica *Gru* etiam accipitur in Chartulario Gemmeticensi tom. 1. pag. 30. *A raison dequoi les gens du Roy nostre dit Seigneur, ou les ayans cause, prennent audit moulin chacun an cinquante-deux boisselets de moulte, ainsi qu'elle vient moitié res & moitié comble à la mesure en quoy on reçoit ladite moulte, & une femme de Gru.*

Grutdum, Eadem notione. Vide in *Mina*, Inde

Grutarius, qui vendit legumina, aut poma. Ita Spelmann. At hoc loco *Grutum* videtur esse quod Flandri *Grutten* & *Gerte*, vocant, hordeum siccatum, ex quo conficitur cerevisia: jungitur enim *braseo*, ex quo etiamnum

Grutt, & Gruit, appellant tributum, quod pro cerevisia pensitatur. Charta Ottonis Imper. an. 999. apud Willelm. Hedam p.270. 1. Edit. *Teloneum vero & negotium generale fermentatæ cervisiæ, quod vulgo Grutt nuncupatur, &c.* [Miræus habet *Gruit*.] In alia Henrici Imper. an. 1003. apud eumdem Hedam habetur *Gruit* [*Grut* in alia anni 1224. apud Miræum tom.1. pag. 304. *Grutta*, in Historia Comitum Lossensium p 70.] Adrianus Junius ait, hodie *Gruydgeld* dici *jus grutæ*, seu vectigal, quod coctores cerevisiarii pro usu aquæ, centesimam nempe persolvunt: vel vectigal, quod penditur pro tollenda dissipandaqua lenticula aquas operiente, quo limpidum haustris situlisque hauriant ad coquendum cerealem potum; vel denique quodvis cerevisiæ & aliis rebus impositum tributum, uti Bekanus.

¶ GRUVIUM, f. Idem ac *Gruinum*, de quo supra. Charta Jacobi Episc. Atreb. in Chartul. S. Bartholomei Bethun. fol. 55. *Item dicunt dicti Præpositus & Capitulum Bethun. contra dictum Presbyterum, quod cum ipsi consueverint percipere duas partes Gruvii in decima de Sartis ad instar garbarum, quas ibidem percipere consueverunt*,

¶ GRUYAGIUM, Gryaria. Vide in *Gruarius*.

¶ GRUYDGHELD. Vide in *Grutum*.

¶ GRYFO. Vide *Griffo*.

¶ GRYPA, f. pro *Grypus*, vel *Gryphus*, à Græco γρύψ, γρυπός, avis nota, quæ in ornamentis ecclesiasticis haud raro pingitur. Anastasius in Leone III. *Fecit vestem in titulo Eudoxiæ super altare tyriam habentem Grypas majores & duas rotas chrysoclabas cum cruce, &c.*

GRYPTA. Vide *Crypta*.

GRYPUS, *Superbus, cervicosus, parvus*, Papias. [Vide supra *Gripus*.]

¶ GRYSEUS, Vide in *Gryseum*.

¶ GRYSOBITUS, pro *Chrysolythus*, Lapis pretiosus, apud Rolandinum Patavinum de factis in Marchia Tarvisina lib.1.c.13.

¶ GUACA, Guacca. Synodus Limensis an. 1585. *Si quis Indus deprehensus fuerit revertisse ad sacrificandum in suorum defunctorum sepulcris, vulgo Guacas, vel adoratoria, &c.* Altera an. 1582. *Vos decipiunt* (dæmones) *dicendo ... quod in infirmitatibus voceris Guaccas & veneficos, &c.*

GUACCIA, Species tributi, in Histor. Episcopor. Lodovensium p 106. *Ab omni exactione toltæ, quæsta, taillia, Guaccia, & financia*. [Vide *Guaita*.]

¶ GUACHA, Vigil, speculator. Statuta Arelat. MSS. art.80. *Commune habent in dicto castro tres Guachas & unum fornerium & unum porterium*. Art.116. *Gacha stet continue cum cornu in aliquo loco Arelatis, in quo concilium convenerit, qui bucinet, &c.* Transactio an.1284. *Item dicebant custodiam civitatis, & excubias, & Guachas, & exanguachas, custodiam portarum civitatis ad se pertinere in solidum, & non pro parte, tam tempore pacis quam belli*. Hinc liquet quid sit *Guaccia*, quam mox ait Cangius esse speciem tributi; est enim census, quem exsolvebant vassalli pro custodia castrorum dominicorum, & quem aliis nominibus *Guetagium*, *Wactagium*, *Wardagium*, *&c.* appellabant. Vide *Wasta* & *Gacha*.

¶ GUADALERIUM, Vas aquæ benedictæ. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Unus puer vel juvenis cum Guadalerio & aqua benedicta vadit juxta illum qui facit officium*, Infra habetur *Gualaderium*.

¶ GUADANARE, Lucrari, Gall. *Gagner*, Ital. *Guadagnare*. Testamentum anni 1118. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p.488. *Dimitto ambobus filiis meis totum quod lucratus sum, hoc est quod Guadanavi in castello de Buciagas*.

GUADARFIDA, [Consuetudo antiqua.] Vide *Gadarfreda*.

¶ GUADDIMONIUM, Guatdimonium, Vadimonium, pignus, fidejussio. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. 52. *Injuste præsumpta reliquit & in manu mea Guaddimonium xxx. solidorum emendavit*

vit

tis videntibus, &c. Ibid. fol. 106. *Cognovit culpam suam & dedit Guatdimonium suum*. Vide *Vadium*.

GUADELLUM. Jus Vicentin. l. 4. *Nullus qualeat & aves ejusmodi cum Guadello, vel cogolo, vel rete capiat*, &c.

¶ GUADEMONIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio, in Charta ann. 1097. è Tabulario Majoris Monasterii. Vide *Vadium*.

¶ GUADIA, Idem quod *Guademonium*. Luitprandi Leges apud Murat. to. 1. p. 2. pag. 63. *Si quis alii Guadiam de sacramento dederit, & sacramentales dicti fuerint, & postea ipse qui nominatus est, cum ad sacramentum venerit & Evangelia posita fuerint*, &c. V. *Gaid*,

¶ GUADIMONIA, Eadem notione. Chron. Farfense apud Murat. to. 2. p. 2. col. 574. *Et dederunt invicem Guadimoniam, ut constituto termino judicantibus judicibus, fecissent secundum legem*. *Guadimonium*, habetur ibid. col. 615.

¶ GUADIUM, Idem. Vide *Vadium*.

¶ GUADIARE. Vadimonium constituere, &c. Vide in *Vadium*.

¶ GUADIATOR, Executor testamentarius, Ibid.

¶ GUADIARE SPONSAM, Despondere, uxorem ducere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina l. 6. c. 5. apud Murator. to. 8. col. 257. *Conducta de Padua equitavit Veronam, & habitavit in eodem palatio cum venerande marito suo, qui prius quam eam Guadiasset, ut dicebatur, posuerat eos suum in eam & amorem*. Ibid. c. 6. col. 258. *Anno eodem Domini* 1249. *quo die scilicet* Guadiavit *dilectam suam sponsam dominam Beatricem, parari fecit in Padua stipendia & expensas pro* 20. *diebus*. Chron. Veronense Parisii ad ann. 1238. ibid. col. 630. *Idem Imperator eamdem dominam Salvazam ejus filiam tradidit in uxorem domino Icerino de Romano; quam idem dominus Icerinus Guadiavit & desponsavit*.

GUADUM, Vadum, Ital. *Guado*. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 67. *Ad quendam Abduæ Guadum nimis altum venere, fingentes se velle transire*. Infra: *Per medium Vadum currere fingentes*. Occurrit alibi non semel.] Vide Oct. Ferrarium.

¶ GUAGERIA, Pignus, Gall. *Gage* Chartularium Accincti p. 52. *Dedit eis insuper quidquid in Guageriam habebat in molendino de Bruchembolt*. Vide Gageria in *Vadium*.

¶ GUAGIARE, Pignerare, &c. Vide in *Vadium*.

¶ GUAGIUM, Pignus. *Gudgia duelli*, Gall. *Gages de Bataille*, apud Baluzium to. 7. Miscell. pag. 326. Vide *Vadium*.

¶ GUAGNAGIUM, GUAIGNALIS. Vide *Gagnagium*.

¶ GUAINARIUS, pro *Vaginarius*. Qui facit vaginas, Gall. *Gainier*, Ital. *Gainaro*. Legitur in Additionibus ad Vitam S. Antonini, to. 2. Maii p. 345.

GUAISDIUM, Glastum Plinio, quo infectores lanarum utuntur: nostris *Guesde*, Picardis *Waide*. Matth. Silvaticus: *Gaisdo*, *Guaisde*, *id est*, *herba fullonum*, *vel saponaria*, *quæ Isatis Græce dicitur*. Alibi: *Guadas*, *herba cum qua tingitur blavetum*. Tabular. Ecclesiæ Ambian. *Habet duas partes minutæ decimæ*, *excepta lana*, *agnis*, *Guaisdio*, *cuvillagus*, & *pomariis*. [*Guerde*, to. 3. Ordinat. Reg. p. 256.]

WAISDA, in Capitulari de Villis c. 43. Eadem notione. [Charta anni 1249. è Tabulario Corbeiensi: *Derechief que ai otroye perdurablement au devant dit Abbe & au Couvent une mailla deu tonlieu de chacun bareil de Waisde, qui vendu iert à Moreuil & mesures au bareil de Moreuil, qui doit estre reveus au bareil de Corbie, & ert mis en liaue pour avaler à val. & chele maille auront il de l'acateur, & li surplus deu tonliu de Waide me demeure*.]

¶ GUEDA, Eadem notione, in *Marcasebia*.

GUESDIUM. Charta an. 1171. ex Tabul. Eccl. Carnotensis, nu. 55. *Controversia, quæ super campipartem & decima Guesdiorum Ebrardivillæ orta erat*, &c. Infra: *Tali scilicet tenore, ut duobus vel tribus millibus Guesdiorum collectis, suam quartam partem acciperet*. Ruellius l. 2. c. 115. de Isati vel Glasto: Magnum quæstum multis regionibus adfert. Viridem herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceam saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis in cinerem computrescere sinunt, *Pastellum* plerisque locis ab effigie pastillorum, in quam glomerantur, nominantes. Hos corrosis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos ac vellera demergunt, ut cæruleum ebibant colorem. Cæruleam illam spumam innatantem, quam igni confervescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant infectores. Hanc ad Pictorum usus siccant.

¶ GUAITIA, f. Jus excubiarum, seu quod pro eo jure erat exsolvendum. Charta Guidonis Comitis Forensis an. 1224. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 136. *Licet autem in villa de Undraiceu Guaitiam bastimentum* (bastimentorum) *ratione castri haberemus, totam tamen remisimus*. Vide *Guaccia* & *Guarda* 1.

¶ GUALABRUNUS. Vide *Galabrunus*.

¶ GUALADERIUM, vel ut supra habetur, *Gualaderium*, Vas aquæ benedictæ, Gall. *Benitier*. Vet. Cæremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Pueri portant candelabra cum cereis accensis & turribulum cum igne & incenso, Gualaderium sine aqua, ad finem ut possint portare de aqua benedicta Fontium, quum Fontes erunt benedicti*.

¶ GUALAPHUR, GUALAPUR. Vide. *Walapus*.

¶ 1. GUALDA, Glastum, Hispanis *Gualda*. Literæ Henrici VII. Angl. Reg. pro Ambassiatore Neapolit. an. 1494. apud Rymer. to. 12. p. 558. *Licentiam dedimus eidem Domino Juliano quod ipse per se, factores vel attornates suos, centum dolia Gualdæ in aliqua navi extranea, quæ ei placuerit, una vice tantum, in hoc regnum nostrum adducere*. Vide *Gualdum*.

¶ 2. GUALDA, ut infra *Gualdus*. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. p. 2. col. 591. *Idem ipse refutavit in hoc Monasterio ... clausuram Joannis de Bicco & de porta Cerii medietatem, & de Gualda medietatem, & de silva tertiam partem*.

GUALDANA, Acies, equitatus, manipulus militaris, ex Ital. *Gualdana*: *vocabulo antiquo*, inquit Acarisius: *che vale la correria, o cavalcata, che fanno i saldati à rubare su quella de nemici e la preda, la quale esse hoggidi chiamate Guadagno*; unde etymon accersit. Verum, ea notione, malim illud eruere à *Gualdus*, silva: ut *Gualdana* primitus fuerit venatorius excursus in silvam, saltum, *Gualdum*; unde postea vox traducta fuerit ad rem militarem: quomodo à venatione, dicimus *Donner la chasse aux ennemis*. At *Gualdana*, Crusceanis, dicitur *Schiera di gente armata*, *masnada*. Ita Rollandinus in Chron. l. 4. c. 13. *Imperator sequenti die misit Gualdanam suam, secundo milites & pedites*, &c. Lib. 10. c. 5. *Præmisit balisterios, & Gualdanam, eumsque vastatores cum illis*, &c. Infra: *Waldana*, scribitur. Adde l. 11. c. 3. & Historiam Cortusior. l. 3. c. 4. l. 6. c. 8 Utitur etiam Dantes in Inf. cant. 22. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. qui vocis etymon à *Gilda*, societas, deducit.

¶ GUALDRAPIUS ORNATUS, ab Hispano *Gualdrapa*, Stratum equi, Gall. *Housse*. Concil. Mexican. ann. 1585. *Sivero mulis vehuntur, eas ne ornent, neque ornatum Gualdrapium eis adhibeant, nisi prabendati sint aut licentiati, vel doctores in Theologia, vel Decretis, qui hoc ornatu, laneo tamen, uti poterunt*.

¶ GUAL-

¶ GUALDUM, ut fupra *Gualdium*, Glaftum, Ital. *Gualda*. Litteræ anni 1523. apud Rymer. tom. 14. p. 3. *Vinorum, Gualdorum, paftellorum, falis, birottorum & canavafii*. *&c.* Quæ totidem verbis ter repetuntur pag. feq.

GUALDUS, GUALDUM, Nemus, filva, ex Saxonico & Germanico *wald*. Charta Carlomanni Regis Italiæ & Bavariæ pro Monafterio S. Chriftinæ in Italico Regno: *Donamus ... partem terræ de Gualdo auftro, quod Sifenate dicitur*. Alia Ludovici Imp. in Chron. Farfenfi p. 654. *Cum .... Gualdis, molendinis, &c.* Pag. 656. *Gualdum unum in finibus Reatinis ..., cujus termini funt à filva ejufdem Gualdi, &c.* Pag. 662. *Gualdum unum, in quo eft Ecclefia fancti Gethulii, &c.* Tabul. Cafaurienfe: *Id eft, in cafis, terris, vineis, pratis, Gualdis, Ecclefiis, &c.* Charta Carlomanni Regis Italiæ an. 2. pro Monafterio Cafaurienfi: *Infuper placuit noftræ Serenitati ad id prædictum Monafterium quemdam Gualdum prope ibidem fitum, nomine Cornie, tradere cum fervis & molendinis, &c. ad id Gualdum pertinentibus*. Alio loco: *Concedo pro anima mea in ipfo Monafterio ipfum Gualdum de Corbino, cum terris, cafis, vineis, &c.* Occurrit apud Leonem Oftienf. l. 1. cap. 14. 54. 56. l. 2. c. 6. Petrum Diac. l. 4. c. 97. in Chartis Italicis apud Ughellum to 1. p. 110. to. 8. p. 39. 590. Le Roman. *de Parife la Duchesse* MS.

Mais ce, Sire, faige bien que au Gal fu emblez,

Infra:

Parcoi aaqui-je Duc dedans ce Gal ramé.

GAUDUS. Tabularium Ecclefiæ Carnot. Ch. 7 a. *Duodecim carrucatas terræ, unamquamque quinque modietarum, in filva, quæ vocatur Gaudus S. Stephani, &c.* Infra: *Reliqua vero decima totius Gaudi remanet Beatæ Mariæ, &c.* Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Or fit Guillaume & profond Gaud entré,

Infra:

El profond Gaud, ou l'en mes puift trover,

Le Roman *de Garin* MS.

Lyon reffamble qui de Gaut foit partis,

Alibi:

Se gift li pos dedans un Gaut plenier.

Infra:

Et tot le bois & le Gaut fort tentier.

Idem Poeta:

La venaifonqui ea eft Efgaudee,

N'on fet efir, quant elle y eft entree.

S'efgaudir, Picardis noftris, venationi in filvis indulgere, vel in filvis fefe deambulatione reficere; non vero à *gaudere*, ut quidam putant, aut à *ſpatiari* uti vult Perion.

WALDUS, vel WALDUM, Eadem notione, in Chronic. Beneventano S. Sophiæ p. 595. 597. 598. 608. 642. 644. & in Bulla Sergii PP. apud Ughellum in Aefernienfib. Epifc. pag. 489.

WALDA. Will. Thorn. an. 1364. *Et debent pro qualibet fwollinga 24. den. per annum pro febippersbere, timberlode, & bordlade, vel cariare extra Waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum*.

WALDORA, pro *Waldum*, enuntiatione Longobardica, in Charta Adelchifi Regis Longob. in Bullario Cafinenfi to. 2. p. 18. *Statuimus, ut animalia & peculia ex ipfo Monafterio omni in tempore pabulum & efcam habere debeant per filvas*. *Waldoras, &c.*

GUALTINA, Charta Tancredi Comitis Licii ann. 1181. apud Ughell. tom. 9. p. 98. 101. *Conceffimus eidem Monafterio Gualtinam noftram in ufum pifcium ipforum religioforum*. Alia: *Gualtinam pifcium ad ufum fratrum*. Vox ejufdem originis cujus *Gualdus*, ita ut *Gualtina*, ipfum fuerit quod *forefta pifcium*, & nomen convenerit feris filvaticis & pifcibus. Noftri *Gaudines* filvas etiam vocarunt. Philippus *Mouskes* in Hift. Francor. MS.

Ciers i mift, & biffes, & dains,

Puis counins, lievres, & ferains.

Et maniere de fauvegine,

Tant que plaine en fu la Gaudines.

Guill. Guiart an. 1297.

Tant trefpaffent chans & Gaudines,

Qu'il arrivent devant Comines.

Alter Poeta MS.

Et occis des Gregois aval celle Gaudine.

Li Lufidaires MS.

Grans noifes font par ces Gaudines.

Sed & *Gaudinam*, appellatam olim partem illam Franciæ, quæ eft inter Ligerim & Sequanam fluvios, fcripfit Lupoldus *de Babenberg* de Jure Regni & Imperii Romani c. 7. quod ea olim filvis abundaret, quod forte ab aliquo è noftris fabulofis Scriptoribus, quos Romanos dicimus, hauferat. [Vide Borelli Thefaurum in voce *Gaudine*.]

¶ GUALEA, pro *Galea*, Genus navis, de quo fupra, apud Acher. to 7 Spicil. p. 214.

¶ GUALIANA, pro *Gualdana*, Excurfio militaris, Chronicon Parmenfe ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 772. *Et omni mane milites domini Imperatoris veniebant ad glaream prope Religionem veterem, & ftabant ibi fera expectantes & cuftodientes Gualianas fuas, quæ ibant quotidie per montana & planitiem... comburentes & devaftantes omnia quæ inveniebant*.

¶ GUALICANA LINGUA, pro *Walonica*, in Chronico S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. p. 197. & ex eo apud Mabill. to. 5. Annal. p. 412.

¶ GUALOER. Vide *Galoer*.

¶ GUALOPPARE, Ital *Gualoppare*, Gall. *Galoper*, Equi curfu ferri, apud Murator. to. 12. col. 809. l. 2. Hiftor. Cortuf. Etymon vide apud Menagium, & fupra *Calopare*.

¶ GUALTINA. Vide *Gualdus*.

GUANASCHIA. Vide *Garnafchia*.

GUANCIALE, Pulvinus, in Addit. ad Vitam S. Antonini n. 73. ab Hetrufco *Guancia*, *gena*.

¶ GUANTILECTI, Digitalia ferrea, Gallis *Gantelets*. Computus an. 1333. to 2. Hift. Dalphin. p. 274. *Item ut receperat mutuo pro gamberiis, cofferiis, Guantilectis & aliud arnenfe pro perfona Domini, unc. 4.*

¶ GUANTUS, Chirotheca, Gall. *Gant*. *Gantiflatumati*, to. 2. Hift. Dalphin. p. 274. 288. Tecti laminis ex orichalco, quorum ufus erat in præliis. *Guantus battaliæ, pugnæ*, per quem quis alium provocat ad pugnam, apud Murator. tom. 11. col. 74. & to. 12. col. 647. Vide *Duellum* & *Wantus*.

¶ GUAPANDUM. Charta ann. 1253. *Girardus quittat & concedit quidquid habet... in grangia de Figiaco, fcilicet vicefimam partem bladorum, pifcium, Guapandum, fedes bladerum, &c* Vide *Gafpaleum*.

GUARADANAU, [GUARADAVANT.] Libertates villæ Bergeraci in Vafconia MSS. *Sive culpa autem dicitur dictus Dominus fore, cum ceptat equum vel equam, mulum vel mulam, afinum vel afinam currentem, clamans, Guaradanau, &c.* Id eft, tibi cave. [In editis ejufd. oppidi Confuetudinibus art. 16a. legitur *Guaradavant*, quafi *Gare devant*, Cave ante qui præis.]

¶ GUARAGNUS, Equus integer. Vide *Waranio*.

¶ GUARANCI. Vide *Garanti*.

¶ GUARANDIA, Auctoritas, defenfio, cautio, Gallis *Garantie*. Litteræ Philippi Flandriæ Comitis apud Marten. to. 1. Ampliff. Collect. col. 852. *Venit dies conftitutus, Rorgo Raaulfum adduxit, qui nullam ei Guarandiam tulit*. Vide *Garandia*.

¶ GUARANDIZATOR, Fidejuffor, fponfor: qui alte-

al eri tenetur ad evictionem, Gall. *Garãt*. Charta Amorrici de Fontanella aon. 1211. è Tabulario Corbeiensi: *Concessimus venditionem, & quamdiu prædicta Mabilia uxor mea vixerit, nos Guarandizatores & fidejussores prædictæ venditionis constituimus*. Alia Petri domini de Jumellis eod. ano. *Fide præstita me Guarandizatorem & plegium constitui*. Vide *Garandizator* & *Warautus*.

GUARANI, GUARANCI, & GUARANGI, Iidem qui *Varingi*, & Βάραγγοι Græcis dicuntur, apud Leonem Ostiensem l. 2. cap. 58 & Anonymum Bareosem in Chr. sub aon. 1046. 1047. & 1066. apud quem *Guaranci & Guaraagi* promiscue appellantur. Vide quæ de *Varingis* à nobis observata sunt ad Vilharduinum, & ad Annam Comnenam, & infra in *Vargi*.

¶ GUARANIO, Equus integer. Vide *Waranio*.

¶ GUARANTIA, GUARANTOR, ut *Guarandia, Guarandizater*. Chartular. B. M. de Accincto pag. 38. *Duorum bicbetorum censum, unius frumenti & alterius avenæ, reddent eis, quandiu Guarantores adversus heredes ipsius decimationis fuerint, vel pacem fecerint; quod si in ista Guarantia vel pace facienda defecerint, &c.* Vide *Garandia* & *Warautus*.

¶ GUARAPO. Synodus Limensis ann. 1604. *Item reservamus vobis absolutionem Hispanorum ... qui vendiderint Indis Guarapo seu potum ex aqua & melle expressionis primæ vasis, vel mustum, ut id bibaut.*

¶ GUARBA, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Fascis de secti frumenti. Occurrit in Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 8. & 11. Vide *Garba*.

¶ GUARCIANUS, GUARCIFER, GUARCIO, Famulus, Gall. *Garçon*. Vide *Garcio*.

¶ 1. GUARDA, GARDA, Tributum annuum, modo spontaneum, modo coactum, à subditis & inferioris conditionis hominibus pro tutela & protectione dominis vel patronis potentioribus exsolutum. Charta ao 1202. in Bibliotheca Sebusiana Centuria 1. c. 37. *Recognovi etiam in prænominati Abbatis & Stephani Prioris Portarum & aliorum plurimarum præsentia, me in domo, villa & rebus Yminenis nullam Gardam, dominium aut consuetudinem debere habere*. Alia 1270. ibid. Cent. 2. c. 100 *Nos frater Joannes humilis Prior Nantuaci & ejusdem loci Conventus, & nos Humbertus Dominus de Thoire & de Villars, notum facimus ... quod cum discordia seu controversia verteretur inter nos ... super Garda villæ & Prioratus Nantuaci & rerum & hominum ad dictum prioratum pertinentium in Montania, quam Gardam nos dictus Humbertus dicebamus ad nos pertinere, nobis Priore & Conventu è contrario asserentibus. Tandem inter nos ... intercessit super hiis amicabilis compositio in hunc modum, videlicet quod villa & Prioratus Nantuaci & Castrum S. Germani & generaliter omnes res & homines ad dictum Prioratum & dictum Castrum pertinentes ... sint & remaneant in perpetuum de bona Garda nostri Humberti ... & successorum .. quam bonam & perpetuam Gardam, nos dicti Prior & Conventus eidem Humberto & successoribus suis damus ... cum conventionibus infra scriptis. Videlicet quod idem nobilis Vir Castrum prædictum S. Germani, res & homines de Castellania dicti Castri tenentur Gardare & defendere bona fide: pro qua bona Garda .... nos prædicti Prior & Conventus promittimus bona fide & stipulatione eidem Humberto pro se & heredibus & successoribus suis dare, reddere & solvere quolibet anno in festo S. Hilarii centum solidos Gebennenses*. Pluries recurrit ibi: Antiq. Recognit. in Regesto *Probus* f. 60. & 61. *Homines de Montesecerox debent Comiti pro Garda 5. sextar. Vienn. avenæ, &c. Summa avenæ de Garda & commendaria 30. sextar.* Hic idem sonant *Garda* & *Commendaria*. Alibi: *Exactionem etiam quam Guardam appellant, quam accipiebat ab hominibus S. Salvatoris condonavit*. Charta an. 1186. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 124 *Idem vir nobilis dedit & concessit eidem Monasterio ... Guardas Vismearum & mansum de Nuiz*. Alia an. 1217. ibid. p. 132. *Medietatem Guardæ, quam ex materna hæreditate habebant apud S. Euphemiam*. Alia aon. 1289. to. 2. Hist. Dalph. p. 50. *Item fuit actum ... quod non potestis .. infra territorium & mandamentum castri de Varsia Guardas vel commendatias recipere, vel receptas retinere*. Alia Dumbensis an. 1426. *Recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justitiabilem, burgensem & subditum domini Ducis Borboni ad causam castri sui Villenovæ absque aliqua Garda seu tributo in persona ejusdem confitentis nec ejusdem bonis*. Alia ao. 1437. *Joanna Pascal pro Rozello filio suo confitetur dictum Rozellum esse sub protectione & Garda domini de Francbelins, & pro ipsa debere super capite suo unum grossum bonæ monetæ currentis*. Edictum Ducis Sabaudiæ apud Colletum in Statutis Bressiæ l. 3. art. 9. *Cum omnes & singuli subditi nostri ... in nostris Salvagardia & protectione consistant, hoc edicto perpetuo prohibemus omnibus & singulis nostris, cujuscumque status aut gradus fuerint, ne aliquem vel aliquos ex subditis nostris utriusque sexus, mediatis vel immediatis ... sub Salvagardia seu protectione, sub annua pensione, vel alio tributo, dono, vel præmio personali vel reali recipere præsumant, sub pœna decem marcharum argenti puri .. Eodem edicto prohibemus omnibus & singulis civibus, burgensibus, notariis, mercatoribus, mecanicis, agricolis & aliis subditis nostris mediatis & immediatis ... ne Salvagardiæ aut protectioni cujuscumque se subicere præsumant, sub pœna 40. solidorum fortium ... interdicentes insuper omnibus & singulis Notariis & Tabellionibus publicis & curiarum juratis, ne deinceps de & super hujusmodi Gardis & Garderiorum receptoribus instrumenta vel literas conficiant, sub pœna decem librarum, &c.* Vide *Commenda* 4. *Commendaria*, *Commendatio* 2. *Salvamentum* & *Warda*.

¶ GUARDÆ ECCLESIARUM, Ecclesiarum tuitio. Vide *Wardæ Ecclesiarum* in *Warda*.

¶ 2. GUARDA, Custos, Ital. & Hisp. *Guarda*, Gallis *Garde*. Parisii de Cereta Chronicon Veronense apud Murator. to. 8. col. 632. *Advocatus de Clavica Veronæ dedit castrum Vilimpentæ Communi Veronæ, & expulsit Guardas Communis Mantuæ, qui erant & tenebant dictum castrum*. Potest hic intelligi Præsidium, Gall. *Garnison*; sed tum etiam res eodem redit: præsidiarii enim milites custodes sunt castri. Conventus Episcoporum Cæsaraugustanus an. 1058. to. 3. Concil. Hispan. pag. 221. col. 1. *Et ipsos castros mittat Ermengaudus Comes tertiam partem de opera & de Loger & de Guarda quæ in eis erit necesse*. Charta aon. 1273. apud Lobinell. to 3. Hist. Paris. p. 29. *Si autem Præpositus Paris. Guardas sive custodes, vel servientes ibidem posueris ... ille super quem Guardæ vel custodes, &c.*

¶ 3. GUARDA, Locus, ut conjecto, sic dictus, quod facile possit *custodiri* & defendi. Tabularium Majoris Monasterii: *Herveus Præpositus dedit S. Martino, quæ vulgari sermone vocatur Guarda, quia in medio ejusdem terra quidam parvus mons insurgit*.

¶ 4. GUARDA, pro *Gualda*, ut opinor, Glastum. Computa Dalphin. Graisivod. ann. 1334. fol 40. *Recepta frumenti, leguminum, avenæ, vini, castanearum, Guardarum, piperis, mellis, &c.*

¶ GUARDAGIUM, Protectio, tutela. Charta anni 1020. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 140. *Quod monasterium* (Talueriense) *cum omnibus suis bonis ... habet dux noster Imperator in suo salvo Guardagio & tutela*. Vide *Guarda* 1. & *Warda*.

¶ GUARDAMANZERIUS, GARDAMINGERIUS Qui curam habebat ciborum mensæ Dalphini. Computus an 1333. to. 2. Histor. Dalph. p. 279 *Pro equo Andreæ Guardamanzerii taren. 15.* In Ordinatione Humberti

berti I. an.1336. habetur: *Andreas de Venayslia Gardamiagerius*.

¶ GUARDAROBA, ut *Garderoba*, Vestiarium, de quo supra. Locus est in *Conclave*.

¶ GUARDATOR, Guarderius, Custos, Defensor, &c. Vide *Warda*.

¶ GUARDEROBA, Vestiarium. Vide *Garderoba*.

¶ GUARDIA, Custodia, &c Vide *Warda*.

¶ 1. GUARDIANUS, Superior Conventus Ordinis S. Francisci. Occurrit passim apud Scriptores Franciscanos.

¶ 2. GUARDIANUS, Custos pecorum, pastor, Provincialibus *Guardian*, in Charta an. 1339. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ 3. GUARDIANUS, Tutor. Archivum Turris Londin. *Littera Regis Eduardi III. ann. 16. quibus recognoscit secundum conventiones initas cum Ducissa Britanniæ & tutore & Guardiano Ducis Britanniæ, se accepisse mutuo à prædictis Ducissa & tutore mille libras sterlingorum, quibus solvendis omnia sua bona & hæredum suorum obligavit*. Vide *Warda*.

¶ 4. GUARDIANUS. Bulla Pauli III. Papæ de sæcularizatione Monasterii Vezeliac. an. 1337. inter Instrum. to. 4. Gall. Chr. col. 116. *Abbas bedellum suum Guardianum nuncupatum... habeat*. Vide *Bedellus*.

¶ GUARDIATOR, Curator testamenti. Statuta Ecclesiæ Biterr. ann. 1368. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 647. *Ecclesiarum Rectores... morientis hæredes, successores, executores seu Guardiatores, & alios quoslibet ipsas dispositiones, seu alteram earum apud se habentes, moneant, ut &c.*

¶ GUARDIO *dicitur ille, cui custodia est commissa*, in Vocabulario juris utriusque. Vide *Feudum Gardiæ* in *Feudum*.

¶ GUARENNA, Vivarium, Gallice *Garenne*, apud Lindwoodum l. 3. Provinc. tit. 16. p. 200. Vide *Warenna*.

¶ GUARENTAGIUM, ut infra *Garentigium*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 82. *Et per Guarentagii ipsius auctoritatem distulit Reginaldus Abbas in curia prædicti Huberti*.

¶ GUARENTIA, ut *Guarandia*, Gallice *Garantie*, Auctoritas, cautio de evictione. Charta an. 1264. inter Instrum. to. 2. Gall. Chr. col 436. *Promittentes eidem domino... firmam fieri Guarentiam de terra, &c.* Vide *Garandia*.

¶ GUARENTIGIA, Bleyniano Instit. l. 4. p. 544. *Nihil aliud est, quam Summissio quadam facta ab eo, qui se debitorem constituit tabellioni tamquam judici, ut quod ipse scripserit ratione debiti, fit ad instar sententiæ*. Concil Mexican. ann. 1585. *Publica instrumenta & ea quæ Guarentigia dicuntur, &c.*

¶ GUARENTIZARE, Auctorem se profiteri, cavere de evictione, Gall. *Garantir*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* p. 254. *Ego & hæredes mei memoratam terram contra omnes homines prædictis Monachis Guarentizabimus*. Rursum occurrit ibidem p. 22. Vide *Warentizare* in *Warantus*.

¶ GUARENTUS, Qui alteri tenetur ad evictionem, Gallice *Garant*. Occurrit in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 17. Vide *Warantus*.

GUARERAFFAU, vox Cambro Britannica in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 19. *Rhaff*, Boxhornio in Lexico Cambrico, est funis, restis.

GUARGATURA, pro *Carcatura*, ex Gall. *Charge*, onus. Charta Geraldi Episcopi S. Pauli Tricastin. in Libro Mirabili, seu Tabulario Abbatiæ Conchensis in Ruthenis n. 80. *Et unius asini Guargaturam de vino, & unum quartale de melle*.

¶ GUARIMENTUM, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie*, *Gariment*. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco ann. 1278. apud Stephanotium to. 3 Antiq. Pictav. MSS. p. 898. *Promiserunt dicti venditores..., contra omnem hominem.., plenum, firmum, perpetuum & liberum Guarimentum prædicto domino Abbati* (Nobiliacensi) *& successoribus ejus. Si vero ob deffectum Guarimenti prædicti à dictis venditoribus... faciendi... idem Abbas... dampna... sustinere contigerit in futurum, promiserunt omnes præfati venditores.... reddituros & resarcituros dicto domino Abbati, &c.* Occurrit in alia Charta an. 1277. ibid. p. 929. in Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 244. &c. Vide *Garimentum*.

¶ GUARINA, f. pro Hispano *Guarida*, Refugium, asylum, idem quod *Fossatum*, Castra vallo munita. Alfonsus Rex Portugalliæ in Foris Alcaconensibus eræ 1267. *Milites qui fuerint in fossado vel Guarina, &c.*

GUARINGAGA. Charta Henrici Imp. ann. 1049. pro Ecclesia Pisana, apud Ughell. to. 3. p. 421. *Et largimur Guaringagas omnes, quæ eorum prædiis adhærent*. Alia Mathildis Comitissæ an. 1100. ibid. p. 427. *Ut liceat Canonicis & ministris illius Ecclesiæ habere, & providere absque alicujus contradictione silciam tumuli, & Guaringagas omnes, qui sunt in capite terrarum Canonicorum, & liceat illis terras suas in paludes & flumina extendere quantumcumque poterunt*. Charta Guelphonis Marchionis Tusciæ an. 1260. p. 465. *Item decimas, prædia, domos, & familias, & Varingagas omnes, quæ eorum prædiis adhærent*. Adde p. 481. Vide *Watergang*.

¶ GUARINI, *Homines ex influentia cœli viventes*, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico.

¶ 1. GUARIRE, Sanare, Gall. *Guerir*, Ital. *Guarire*. *S. Lanfrancus Guaribit*, to. 4 SS. Junii p. 627.

¶ 2 GUARIRE, Tueri, protegere, Gall. *Garentir*, *Garir* Pancarta titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones Ch. 46. *De dompno & de violentia Guariremus dictum Priorem*. Vide *Garire*.

¶ GUARITA. Charta ann. 1278 apud Stephanot. to. 3. Antiq. Pictav, MSS. pag. 898. *Precio decem & octo librarum Turonensium de vendis & honoribus Guaritarum, de quibus confessi sunt se plenariam & integram satisfactionem habuisse ab emptore prædicto in pecunia numerata*. Altera an. 1277. ibid. p. 929 *Precio septies viginti & quatuor librarum currentis monetæ de venditione & honoribus Guaritarum, quas confiteor me habuisse & recepisse perintegre à dicto domino Abbate in pecunia numerata*.

GUARNACIA, &c. Vide *Garnachia* 1.

¶ GUARNAZONUS, Vestis species. *Discurrebat incidendo manicones Guarnazonorum. auro & argento ornatos*, apud Murator. to. 16. col. 377.

GUARNELLUM, Genus vestis, viris & mulieribus communis. Academici Cruscani: *Guarnello e una sorte di panno tessuto d'accia, e di bambagia: e guarnello si dice alla veste bianca donna fatta da questo panno: essendo usitato modo di dire, il chiamar le vesti da donna col nome del panno, o del drappo di che sono fatte*: Theristrum. S. Franciscus in Regula Tertiariorum c. 3. *Sorores etiam chlamyde induantur, & tunica de hujusmodi humili panno factis, vel saltem cum chlamyde habeant Guarnellum, seu placentinum, coloris albi aut nigri, paludellum amplum de canabo seu lino absque ulla crispatura consutum*. Urbanus IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bonon. in Indice tom. 1. *Clerici autem camisia de panno lineo, aut Guarnello albo, superpelliceis, & cappa clausa utantur*.

¶ GUARNIAMENTUM, &c. Vide in *Garnire*.

¶ GUARNIRE, Ornare, instruere, munire, in Actis SS. Junii to. 4 p 797. & passim apud Scriptores inferioris ævi, præsertim Italicos. Vide *Garnire*.

¶ Guarnisare, Ead. notione, *Ad muniendum*

sive

five Garn ifandum domum, io Charta ano. 1325. apud Lobinell. to.4. Hift. Parif. p.530.

GUARPISCERE. Vide *Guerpire*.

¶ GUARRADA, Species vafis. Acta SS. Junii to. 3. p. 588. de S. Amando Epifc. *Quatuor quartarios frumenti & Guarradam puri vini*. Vide *Carrada* 2.

¶ GUARRARIA, pro *Carraria*, fi bene conjecto, Via vel Lapidicioa. Chrooicon Andreofe to. 9. Spicil. Acher. p.524. *Affignavit totam decimam filvæ communis apud Lo juxta Hauthingbem, inter montem de Fielnes & antiquam Guarrariam*.

¶ GUARRELLUS, pro *Quarrellus*, Species teli, Gall. *Quarreau*, apud Sebaftiaoum Fantoni to. 2. Hift. Avenion. pag.99.

¶ GUARRICA, pro *Garrica*, Terra inculta. Donatio anoi circiter 817. inter Inftrum. novæ Hiftor. Occitan. col. 51. *Cedimus fic iftum locum ... cum fuis Guarricis, cultibus & incultibus, terris & vineis*.

GUASCAPUS, Veftis fpecies. Urban. IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, Booooiæ, quos *Fratres Gaudentes* vulgus appellavit, apud Cherubinum Ghirardaccum in Hift. Booon. in Indiee to. 1 *Poffint hujufmodi fratres præter mantellum & Guafcapum Ordinis, habere cappam claufam de panno grifei coloris, aut etiam de camelino*. Alibi: *Quando vero equitant, Guafcapis grifei coloris feu de cameliao, &c.* Occurrit ibi rurfum.

GUASCHIA. Charta ano. 1228. apud Petrum Mariam Campum in Regefto 3. part. Hift. Eccl. Placentinæ p.466. *Item in Guafchiis de Caverzago 12. den.* [Vide *Gafcha*.]

GUASNACIA. Vide *Garnachia*.

¶ GUASO, Cefpes, Gall. *Gazon*. Additamenta ad Chronicoo Cafaur. apud Murator. to. 2. p. 2. col. 933. *Per cultellum & feftucam aotatum* (nodatam) *feu Guafonem terræ vobit exiade ad veftram partem corporalem facio veftituram*. Vide in *Inveftitura*.

¶ GUASPALEUM, f. Purgamenta feu paleæ minutiores poft ventilatiooem. Tabularium Majoris Monafterii: *Canonici duas partes frumenti, figali & avenæ percipient, Monachi vero tertiam; ordei vero primitiarii, milii, paricii, lini, caanabi, Guafpalei, ftraminis decimarum & terragii in frumento & figale & avena groffa Monachi fextam partem recipient*. Vide *Gafpaleum*.

¶ GUASTALDATUM, Diftrictus *Gaftaldi*. Capitulare Radelehifi Prioeipis Beneventaoi an. 851. c. 1. *Quæ evenit per iategra Guaftaldata feu minifteria, quæ hic defcripta funt*.

¶ GUASTALDUS, pro *Gaftaldus*, de quo fupra, in Actis SS. Martii to. 3. p. 293.

¶ GUASTARE, pro *Vaftare*, Gall. *Gater*, *Piller*, *Ruiner*, Ital. *Guaftare*, io Chrooico Parmeofi ad an. 1294. Memoriali Poteftatum Regieof. ad ann. 1214. apud Marehifium Scribam lib. 5. Annal. Geoueof. aon. 1221. &c.

¶ GUASTATOR, pro *Vaftator*, Ital *Guaftatore*, in Chrooico Parmenfi ad ao. 1281.

¶ GUASTELLA, Phiola, vas vitreum, ut videtur, Italis *Guaftara*. Vita B. Auguftini Novelli, to. 4. Maii p. 621. *Unde ex percuffione capitis ia murum, fallum* (f. fractum) *eft caput ejus ficut una Guaftella ... cæpit capue pueri reaptare, quafi effet cera*.

GUASTELLUS, [Placeota, panis delicatior, Gall. *Gateau*.] Vide *Waftellus*.

1. GUASTUM, Vox veterum Gallorum, de cujus fignificatu vide Plio. l. 22. c. 1. & Salmafium ad eumdem pag. 254.

2. GUASTUM, [Vaftitas, depopulatio, Gall. *Degat*, Ital. *Guafte*; item Ager incultus.] Vide *Vaftum*.

¶ GUASTUS, Vaftatus, defertus. *Loca Guafta & deferta per guerram*, apud Murator. to. 6. col. 971.

¶ GUATA, Idem quod *Gata*, Machioa bellica de qua io *Gatus* 1. Conftitutiooes aoo. 1225. Marcæ Hifp. col.1408. *Nullus portet fundibulum, guziam, vel Guatam, aut aliquod aliud iagenium fine fpeciali noftra licentia & mandate*.

¶ GUATGERIA, Pignus, Gall. *Gage*. Chartularium S. Petri de Domina fol.63. *Octavam partem decimariæ de Tbedefio accepit D. Hugo prior in Guatgeria de Petro Brune pro centum fol. Valencianis*. Vide *Gatgeria*, & *Vadium*.

¶ GUATGIUM, Stipendium, Gall. *Gage*. Vide locum io *Cotus* 1.

¶ GUATT, Glaftum, Herba tinctilis. Donafacta Monafterio Tuteleofi ioter Inftr. to. 2. Gall. Chrift. col.208. *Similiter dedit ei etiam decimum de agnis, & de porcellis & de lana & Guatt*. Vide *Guaifdium*.

¶ GUATUM, Eadem fignificatione. Sebaftiaaus Perufinus io Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 325.* *Si contigiffet eam cum convicinis matroois & puellis ruri ad aliqua conveniffe, puta vindemia vel Guati* (*Guatum quidem eft herba tinctoria, quæ Glaftum dicitur*) *vitabat cantantes & vana ftultiloquia*.

¶ GUAYTA, GAYTAGIUM, GUAYTARE, Excubiæ, Jus excubiarum, Excubias agere. V. in *Wacta*.

¶ GUAZO, Gall. *Gazon*, Cefpes. V. *Inveftitura*.

¶ GUBA, Cifteroa. Vide *Cuba* 1.

¶ GUBBA, pro *Gibba*, Gibbus, Gall. *Boffe*, in Miraculis B. Heorici Bauceoeof. to. 2. Junii p.381.

¶ GUBER, pro *Gubernator*. Gloff. Lat.Gr. *Guber*, *κυβερνήτης*.

¶ 1. GUBERNARE, Servare. Difputatio Catholicum inter & Pateriourn to. 5 Anecd. Marteo. col. 1755. *Si aliquid fuperaret de facrificio, Gubernarent illud ufque ad Pafcha, & tunc totum fumerent*.

¶ 2. GUBERNARE, Providere, curare, neceffaria miniftraodo. Acta S. Francifcæ, tom. 2. Martii p. 134. *Omnia eis fint in communitate; lucrum vero quod licite fit de fuis exercitiis, una illarum cui præceptum fuerit, illud capiat, & de illo debeat omnes Gubernare*.

¶ GUBERNATOR, Abbas, io Coocilio Aufceofi an.1068. apud Acherium to. 2. Spicil. p.593.

¶ GUBERNIO, *qui & Gubernator*, apud Papiam. *Gubernio*, *Nauta*, io vet. Gloffario Sangerman. o. 501. Vide Ifidorum l. 19. Orig. c. 1.

GUCCIA. Charta MS. ao. 1235. *Promiferunt fuprafcripti Marchiones de Groadaaa* (ut in Vercellenfi diftrictu) *per fe & eorum homines dictum caftrum facere Gucciam pro fuis propriis perfonis, &c.*

GUCLA. Will. Brito in Vocabulario MS *Polymitus, plurium Guclarum vel colorum, à polis, quod eft pluritas, & mitos, quod eft Gugla, &c.* In Catholico Armorico: *Gucle*, eft *Lectus*.

¶ GUDUM, pro *Guadum*, Vadum, Ital. *Vado*, *Guado*, Gall. *Gue*. Charta aoo. 1048. apud Stephanotium to.8. Fragm. Hift. p. 59. *Cancedimus præfatæ canonicæ decimam omnium pifcium, quæ noftri homines, qui habitant Narbonæ ... apprebenderint in ipfis aqualibus de ipfo Gude, quod vocatur Capra picta, & de ipfa Capra picta ufque in ftagnum de ipfo rivo Axatis*.

¶ GUEBELINI, Iidem qui fupra *Gibelini*, apud Murator. to 9. col.891.

¶ GUEDA. Vide *Guaifdium*.

¶ GUEITA, Excubiæ. Arreftum Parlamenti Parif. ao.1331. ex Archivo Bonevalleofi: *Faciendique fieri Gueitam in dicta villa Bonevallis... babendi ibidem ia turri fua Gueitam, &c.* Vide *Wacta*.

GUELCUS. Joan. de Janua: *Petus, i. Guelcus, ftrabo aliquantulum, fcilicet cujus oculi quadam velocitate cito volvuntur huc illuc: & bæc peta, i. Guelca, & ali-*

& aliquantulum straba. Vide Petuosus.

¶ GUELDENES. Acta S. Maudeti MSS. *Prædicta insula lingua Britonum Gueldenes appellatur. Gueld enim Res indomita Britannico sermone, Enes Insula interpretatur; inde Gueldenes quasi Insula indomita & inhabitabilis propter vermium multitudinem.*

GUELLI. Vide Gibeliai.

¶ GUELLA, Coccineus color, Gall. *Gueules*, in scutis gentilitiis. Litteræ ann. 1432. to. 2. Hist. Provinciæ p. 447. *Arma seu insignia Marchionum Catalauniæ, qua listata, seu juxta Galatium vulgare, palata de auro & Guellis esse noscuntur.* Vide *Gula* 1.

¶ GUEMINUM, Iter, via, Gall *Chemin*. Chartularium Fontanellense to. 2. p. 1359 *Aboutat ad Gueminum per quod itur apud Fovillam ex uno buto.* V. *Cheminus*.

¶ GERBA, Manipulus, Gall, *Gerbe*, Codex Legum Norman. apud Ludewig. to. 7. p. 372. *Queritur N. quod Tycius injuste exigit ab eo servicium secādi Guerbas suas ratione feodi sui, quod tenet de eodem.* Occurrit rursus in Tabulario B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag V. *Garba*.

¶ GUERBLÆ. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII to. 4. SS Maii p. 465.

At flatu melior vox gallica, lege morosum
Præcinit & Guerblis geminans retinacula punctis
Instar habet duris percussi incudibus æris.

Hic Editor: *Guerblæ* videntur esse plurium notarum conjugationes; *Uncos* nostri vocant.

¶ GUEREN, Vivarium piscium. Instrum. anni 1138. *Quatuor vero piscatorias in Tenera tendiculas, quas vulgo Gueren nominamus ... confirmat.* Vide *Warenna*.

¶ GUERERE, pro *Quærere*. Extractum computi an. 1321. to. 1. Hist. Dalphin p. 160. *Cum viginti tribus hominibus, qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad Guerendum, emendum & charreiandum .. dictam fustem.* Occurrit rursum infra in *Inrazellare*.

GUERIGNAGIUM, ex Gallico *Vernage*: *Vergner* enim nostris est fossati seu fluvii ripas *virgis* seu palis continere. Charta an. 1257. in M. Pastorali Eccl Paris. l. 9. Ch. 25. *Totum Guerignagium fossarum, jardinum, & totam crescentiam nemorum.*

¶ GUERNA, Locus alnis consitus, ab Aremorico *Gwern*, Alnus. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 247. *Præfatus vero Herveus auxit donum suum & dedit molendinum cum Guerna circumdata aqua.*

¶ GUERNIMENTUM. Vide *Garnimentum*.

¶ GUERPILLUM, Rei cujuspiam abdicatio, Gall. *Deguerpissement*. Charta Hugonis Episc. Autissiod. an. 1148. ex Chartulario S. Germani ejusd. urbis: *Petrus filius ejus in perpetuum Guerpivit, & pro hoc Guerpillo quadraginta solidos à præfato Gervasio abbate accepit ... Hoc Guerpillum laudavit Odo, &c.*

GUERPIRE, GURPIRE, WERPIRE, &c. Possessionem rei alicujus dimittere, ex Saxon. purpan, vel peorpan, Deserere, jacere: *Guerpir*, & *Deguerpir*, nostris, & in Consuetudinibus municipalibus, passim. Liber Miraculorum S. Bertiliæ Virg. n. 3. *Quandam terram feodalem ... eisdem legitime vendidit & Guerpivit.*

GERPIRE, in veteri Notitia, quæ habetur in Bibl. Cluniac. pag. 547.

GUAPIRE. Ademarus in Vita Caroli M *Ingenuitatem illorum & alodem manibus Gurpierunt.* Concilium Francoford. an. 794. c. 3. *Res proprietatis ... Gurpivit atque projecit.* Concilium Bituricense ann. 1031. c. 6. *Et si tunc eam* (uxorem) *habuerit, mox ei abrenuntiet, quod lingua Francorum Gurpiro dicimus.* Adde Fulbertum Carnot. Epist. 51. [Consuetudinem Brageriac. ar. 61. &c.] *Gurpir*, in Consuetudine Baionensi tit. 8. art. 10.

¶ GAIPIRE. Charta Bernardi de Turre apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 486. *Omnes illas malas consuetudines .... Gripio & dimitto.* Hanc autem ... *Guirpitionem facio pro redemptione animæ meæ.*

GUILPIRE, in Chronico Besuensi p. 698. *Gulpir*, in Consuetudine Avernensi c. 21. art. 16. 17, 18. *Gulpine*, Werpitio, ibid. d. art. 16. 17.

¶ GUIPIRE. Charta ann. 1172. apud D. Calmet. to. 2. Hist. Lotharing. col 366 *Calumniam super hoc Guirpivit in manu mea.*

¶ GUIRPISCERE, in Testamento an. 1091. Marcæ Hisp. col. 1188.

GURPISCERE, passim in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo.

GUARPISCERE. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *Sic laudo & Guarpisco sancto Policarpo sine fraude & malo ingenio.*

¶ GUERPITIO, Abdicatio, rei possessæ dimissio, in Charta an. 1062. to. 4. Annal. Bened. p 627.

¶ GUIRPITIO, apud Acher. tom. 6 Spicil. p. 19. Baluz. to. 6. Miscell. p. 529. Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 323. & alibi sæpe.

¶ GURPIMENTUM, Gall. *Deguerpissement*, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. p. 2. p. 256.

¶ GUIRPIMENTUM, in Charta Raymundi Guillelmi Episc. Nemaus. an. 1103.

GURPINA. Tabular. Nantoliense in Pictonibus an. 1392. *Post quandam expositionem seu Gurpinam.*

¶ GURPIZO. Charta ann. 1067. Marcæ Hisp. col. 1132. *Ego Raymundus Bernardi Vicecomes & uxor ejus Ermengardis ... facimus vobis domno Raymundo Barchenonæ Comiti ... evacuationem & Gurpizonem de tota ipsa civitate de Carcassona.* Idem recurrit col. 1133.

GUIRPE FACERE, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col 266. *Fecit Guirpem in manu Ermergardis Comitissæ.*

¶ GUERPUM FACERE, apud Marten. to 1. Anecd. col. 188. *Gaufridus & frater ejus terram Guerpivit* ... *concedentibus & Guerpum facientibus Sanctione domino ejus, &c. Hujus Guerpitionis testes sunt, &c.*

GURPITORIA, Charta qua quid *Gurpitur*, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 305.

WERPIRE. Marculfus l. 1. form. 13. *Villas nuncupatas illas, in pago illo, sua spontanea voluntate nobis per fistucam visus est Werpisse, vel condonasse. Werpire per stipulam*, in veteri Charta apud Labbeum to 1. Miscell. p. 531 Baldricus Noviom. l. 3. c. 74. *Absolvere eum nolebat, nisi prius dimissionem manu propria* (*quod & vulgo Werpire dicitur*) *faceret ex omni beneficio, quod infra ambitum Cameracæ civitatis habebat.* Charta an. 1149. apud Sanjulianum in Matiscone pag. 251. *Præterea finivit & Werpivit calumniam, quam faciebat in villa de Mōtibus.*

WIRPIRE. Chronicon S. Benigni: *Tunc in ipso placito in præsentia Principatum eosdem servos Wirpivit, & S. Benigno reddidit*, Adde Chon. Besuense p. 517.

WIRPITIO, *sive donum*, in Charta an. 1173. in Hist. Vergiac. p. 141. *Guerpison*, vel *Gurpizon*, in Consuetud. Burdegal. art. 85 86. & Angeriacensi art. 117. *Guerpie*, in Consuetud. Marchensi art. 147. *Werp*, in Tervanensi art. 11. & Insulensi art. 53. 80.

WIPIRE, WILPIRE, pro *Werpire*, passim in Chartis Burgundicis apud Perardum p. 90. 91 92. 98 136. 137. 138.

WARPITURIA, Idem quod *Gurpitoria*, de qua voce supra. Tabularium Prioratus Persiaci in Burgund. apud Perardum p. 40. *Notitia Warpituria, & eos, qui hanc notitiam subterfirmaverant .... istas res & omnia supra denotata Warpiverunt, & se exitum fecerunt, &c.*

GUERRA, WERRA, Bellum, publicum vel privatum, Gallis *Guerre*, Anglis *Warre*, & *Werre*, Kero Augiensis: *Certamen, pugna, bellum, Guerra.* Leges Alfonsinæ p. 2. t. 23. l. 1. *Los sabios antiguos, que fablaron en fecho de Guerra, dixeron que Guerra es estrannamiento de paz, e movimiento de las cosas quedas, e destruymiento do las compuestas.* Leges Edwardi Confess. c. 12.

c.12. *Parentibus occisi fiat emendatio, vel Guerra eorum portetur*. Domnizo l.2. de Vita Mathild. c. 16.

Fiuis adest Guerræ, requiem rogat ut sibi præstet.

Will. Brito l.1. Philippid. p. 108.109. *Tempore cujusdam Guerræ, &c.* Utuntur Guill. Tyr. l. 3. cap. 11. Ivn Carnot. Epist.20, 168. Vita S. Oldegarii Episcopi Barcinnn. n.2n. Radulfus de Dicetn, & alii sine numero. [*Guerrarum bellum*, dixit Sugerius Abb. in Vita Ludovici Grossi.] Vide Nntas Felicis Osii ad Otton. Morenam pag. 72.

¶ GUERRA BONA, *De bona Guerra*, bellum æquum & legitimum, quod nnstri dicunt, *De bonue Guerre*. Instrum. an.1357. apud Rymer. to. 6, p.15. *Et ex quo bona ipsa, sic in vera proprietate & possessione inimicorum nostrorum tunc temporis existentia, per gentes nostras de bona Guerra & licita fuerant acquisita.*

¶ GUERRA CAMPELTRA, Bellum campestre, apud Murator. to.12. col.568.

¶ GUERRA CASSA, Induciæ, eæ potissimum de quibus utraque pars armnrum pertæsa absque ulln pacto inter se convenit. Confœderationes an.1291. to.2. Hist. Dalphin. p.43. *Et insuper prædicta D. Comitissa promittit, quod ipsa cnm Comite Sabaudiæ cum quo præfatus D. Dalphinus vir suus & ipsa præsentialiter Guerram habent, pacem, treugam, vel Guerram Cassam, appeysamentum seu respeytum, vel aliquod aliud remedium de jure vel de facto non facient*,

¶ GUERRA LASSA, Eadem notione. Recognitio in feudum an. 1317. tn. 1. Hist. Dalphin. p. 58. *Item fuit actum... quod idem Dominus Dalphinus... non faciat treugam, pacem vel Gnerram Lassam quo usque dictum castrum esset recuperatum.*

GUERRA GUERRATA, id est, indicta eum *diffidatione*, in Charta ann.12n7. apud Catellum in Hist. Comitum Tolosæ p.229. ubi legendum: *Si tamen Dominus Comes Tolosæ illum malefactorem non diffidaverit, ita quod non esset Guerra Guerrata*: deest enim negativa.

GUERRA MORTALIS, Indicta etiam inter privatos, in Charta Cnmmuniæ Increnfis, & Communiæ Hamensis: *Si quispiam aliquid cuiquam homini de Communia forisfecerit, pro quo infra Ham venire non audeat, Hamensis dominus semel tantum eum conducere poterit, nisi ille de Guerra Mortali fuerit.* Eadem Gall. *S'il n'est de Werre Mortel.*

GUERRA REGIS, qua durante, interdicta bella privata, duella ac torneamenta, pluribus probavimus in Dissert. 6. & 29. ad Joinvillam, quibus tantum addo, quæ habent Aresta Omn. SS ann. 1296. in Regesto Parlamenti B. fnl. 114. D. *Rex pro communi utilitate & necessitate Regni sui statuit, quod durante Guerra sua, nulla alia fiat in regno, & si forte inter aliquos jam mota sit Gnerra, quod datis treugis vel assecuramentis, secundum consuetudines locorum duraturis per annum & anno finito iterum continuentur & prorogentur, omnes aliæ Guerræ cessent, donec Guerra Regis fuerit finita. Item quod durante Guerra Regis inter aliquos gagia duelli nullatenus admittantur, sed quilibet in Curiis Regis & subditorum suorum jus suum via ordinaria prosequatur. Item quod equi armorum vel arma pro aliquo debito non arestentur. Item quod durante Guerra Regis torneamenta, jostæ, vel equitationes non fiant.*

¶ GUERRA SEVERA, Crudele bellum, in Regesto 8n. Chartnphylacii Regii Ch. 62n.

¶ GUERRA VIVA, Bellum acerrimum, gravissimum, Gall. *Guerre Vive*. Concilium Tnlos. an.1228. tn. 2. Spicil. Acher. p. 627. *Consanguinei etiam parentes ipsius teneantur jurare quod ei non præstabunt auxilium vel favorem, sed ei, sicut & alii, facient Vivam Guerram. Totis viribus & Vivam Guerram*, in Charta an. 1251. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.

¶ GUERRARIUS, GUERRERIUS, Vir bellicosus, armipotens, Ital. *Guerriere*. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. l.6. ad an.1227. *Et demandato dicti Pecorarii plures muri facti sunt propterea in pluribus carrubiis & viis Januæ civitatis; quum omnes dicti Guerrerii armati irent, & servientes tenerent armatos.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Vascon. MSS. p. 511. *Arma capiunt & malefactores vel Guerrarii efficiuntur.*

¶ GUERRINA TERRA, Hostilis. Charta Eduardi III. an.1338. apud Rymer. to. 5. p 77. *Ad Terras nobis seu hæredibus nostris Guerrinas nullatenus se divertant, nec inde cum inimicis nostris communicent.*

¶ GUERRINA NAVIS, in Charta ann. 1335. apud Rymer. to.4 p.658. *Intelligentes quod diversa flota Navium Guerrinarum &c.*

GUERRINUM TEMPUS, Gall. *Temps de Guerre*, apud Bractnnum l.4. tract. 2. c 3.

¶ GUERRIVUM TEMPUS, Tabular. S. Florentii: *Et hoc tantum de equiterio retinemus, ut liceat ibi Tempore Guerrivo remanere.*

GUERRIARE, Bellum inferre, facere, apud Lambertum Ardensem p. 255. [*Doliis auro & argento plenis ad Guerriandum Regem Franciæ*. Regimina Paduæ ad ann.1326. apud Muratnr. tn.8. cnl 436. *Qui furtive ceperant dictum locum, causa Guerriandi civitati Paduæ.*]

GUERRARE, apud Radulf. de Diceto, [& in Append. ad Radewicum ann.1168. Gall. *Guerrer*, apud D. *Secousse* to.3. Ordinat. Reg. p.22.] *Guerrator*, bellator, apud Knyghtonem.

¶ GUERREARE, in Instrumento an.1220. apud Marten. to.1. Amplist. Cnllect. col.1144.

GUERREGIARE, GUERREIARE, Ital. *Guerregiare*. Charta Oldegarii Episc. Barcin. ann.1128. *Guerregiare omnes homines, qui justitias & jura Ecclesiæ ...tollere voluerint.* Charta Will. de Monteeatano Vicecomitis Beneharn. an. 1224. *De cætero non decipiam te de vita tua, neque de tuis membris, ...sed adjuvabo te tenere, habere, & defendere, & Guerreiare prædictum honorem contra cunctos homines & feminas &c.* apud Marcam in Hist. Beneharn. l.6. c. 31. nu. 2. [*Guerreiare* rursus in Appendice Marcæ Hisp. cnl. 1121. & 1126.] *Guarreiare*, in Curia Gener. Catalaniæ an.1359. Vide Jo. Dameium in Hist. Regni Balear. p. 204.

GUERRIFICARE, Guerram facere. [Cnnc. Terracnn. IV. apud Marten. to.4. Anecd. col.319. *Adjicientes dictam constitutionem locum habere etiam contra eos, qui prædictos diffidantes, Guerrificantes, seu malefactores in locis suis receptaverint.*] Willelmus Brito l.12. Philippid. pag. 248.

Guerrificare Ducem per se nihilominus audens.

¶ GUERRIRE, Eadem nntione. Statuta Cisterc. an. 1157. apud Marten. to.4. Anecd. col.1247. *Nullus Abbas Guerrientibus aliquid det vel accommodet tēpore guerræ.*

¶ GUERRISARE, GUERRIZARE. Parvum Chartul. S. Victnris Massil. ex Charta an.1214. *Item mandaverunt quod dominus de Catellana possit Guerrisare & placitare cum castro de villa Crosa*. Instrum. ann. 1237. to.1. Hist. Dalphin. p. 19. *Qui eos super Rancurello & ejus mandamento vel pro prædictis conveniret vel Guerrizaret.* Occurrit *Guerrizare*, apud Murator. tn.6. col.255. to. 12. col.422. 479. 587. 715. to.14 col.1164. &c.

WERRA, Idem quod *Guerra*. Capitula Caroli C. tit.24 cap. 15. *Rixas & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus Werras nominat, commovere, &c.* Tit. 43. §. 19. *Si Werra in regno surrexerit, &c.* Infra: *Et si Werra de quacumque parte in isto regno surrexerit.* Hesso Scholasticus: *Et possessiones, quas pro Werra ista amiserant, reciperent.* Vita S. Thietmari Salisburgensis: *Quātum vero ad præsens attinet, Werra, sāguis, iniquitas,*

Rr sic

sic tempora illa fœdaverat, *&c.* Versus antiqui in Hist. Prioratus S. Martini de Campis p.9.

Carnis in hac Werra, sic fit caro splendida terra.

Utuntur præterea Conradus de Fabaria de Casib S. Galli c.14. 15. 21. Chronic. Uspergense p. 277. 291. 315. Ed. 1540. Chron. Weingartense p 196. Will. Heda p.116. 1. Ed. Henric. Huntindon. p. 378. 379. Arnoldus Lubec. lib. 7. c.20. edito ab Erpoldo Lindenbrogio, Monastic. Anglic. to.1. p. 104. 114. Tho. Walsinghamus p. 62. 64. &c. Ita *Werre* dixere nostri. Philippus *Mouskes*:

Quar des Wierres estoit lases.

Charta Constabulariæ Burdegal. fol. 188. *Je feusse ale à vous, si ne fust pour une Werre, que li Sires de Nuevile meismes a en no pais.*

Werrire, Bellum inserre, facere, *Werren*, Theutonicis. Capitul. Caroli C. tit.27. c.8. *Regnum illi non forconciliabo, neque Werribo.* Jacob. Hemricurtius de Bellis Leodiensib. c.9. *Chis Ainechons adont meisme Werroit à cheaz de Hamale*, *&c.* Adde c.23.

Werrina Terra, Gens, Hostilis, in magna Charta Libertatum Angl. apud Matth. Paris ann. 1215. pag. 179.

Jam vero de vocis etymo, quidam putant, atque in iis Cluverius in Germ. antiq. lib. 1. c. 8. & Boxhornius in Orig. Gallic. c. 2. *Ger* veteribus Gallis ac Germanis *bellum* significasse, indeque dictos *Germanos* ipsos, quasi homines belli, *Gens d'armes*. Quam senteotiam amplectitur etiam Bucherius in Belgio Romano lib. 1. c.12. Henschenius ad 6. Martii à Theutonico *Weren*, quod est vim vi repellere; vel à *Krygben*, rapere. Spelmannus à Saxon. gar, telum, arma, Anglis *War*, g. in w. converso. Alii à *Werre* Theutonico, quod est dissidium, rixa: Perionius in Orig. Linguæ Gallicæ pag. 272. à Græco γέῤῥον, arma: Guichartus à Chaldæo *Gera*; & Hebræo *Gara*, litigare, contendere. Sed procul omnino à vero Ludovicus *d'Orleans* ad 2. Taciti, *Werram à verrendo*, dictam vult, quia, inquit, bellum, minime bellum, everriculum est omnium rerum.

GUESDIUM, Glastum. Vide *Guaisdium*.

GUESPA, Vespa, nostris, *Mousche*, *Guespe*. Constantinus African. lib.8. Pantchn. c.22. *Guespa atque apes eis, quos pungunt, tumorem calidum & ruborem faciunt & calorem.*

GUETA, Guetta. [Excubiæ, custodiæ, Gall. *Guet*.] Vide *Wacta*.

¶ GUETAGIUM, Census pro *Gueta*, ibidem.

¶ GUETARE, Excubias agere, Gall. *Gueter*, *Faire le Guet*. Liber S. Justi fol. 28. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p.601. *De Judæis quos burgenses de Bernoyo petebant compelli ad* Guetandum *villam, sicut & burgenses* Guetabant, *concordatum est quod Judæi non Guetarent*, Vide *Gueytare*.

¶ Guetus, Guettus, ut *Gueta*. Charta Philippi Audacis Regis Franc. an. 1273. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 27. *Habebimus etiam ... bannum*, Guetum, *talliam, exercitum*, *&c.* Litteræ ejusdem Regis ann. 1272. ibid. pag. 293. *Exceptis* Guete, *tallia, exercitu, cavalcata & banno. Compotus* Gueti *per defunctum Guillelmum de Garennis Militem, quondam custodem villæ Parisius ... de* Gueto *Parisius* 58. *lib.* apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 471. *Ab omni* Gueto *& custodia villæ exempti*, in Charta ann. 1387. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 132. *Guetum & gardam facere*, in alia Charta an. 1392. ibid. p. 58. *Cum* Guettus *hujusmodi ad communem utilitatem totius villæ Parisiensis pertineat*, in Instrum. an. 1271. apud eumdem Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 515. ubi *Guettare* pluries habetur ea notione, qua *Guetare*.

¶ GUEUSII, Gall *Gueux*, Belg. *Geusen*. Sic apud Belgas 16. sæculo appellati Calvinistæ vel Lutherani, ut Grotius narrat in suis Annal. & alii.

¶ GUEYTARE, ut *Guetare*. Charta ann. 1232. è Chartul. Meld. *Homines Episcopi & Capituli Meldensis, qui debent* Gueytare *villam*, Gueytabunt *cum hominibus Comitis & in suo ordine, & sine eis non* Gueytabunt.

GUFA, [Vestis geous.] Vide *Bigerrica*.

GUGALIA, pro *Cochlea*, perperam scribi in Gloss. Ælfrici, monet Somnerus, *Cholio*, *Testudo*, *vel marina Gugalia*, sæsnæl.

¶ GUGILBADA Lex. Vide *Gundebougi*.

¶ GUGNAPIE. Charta an. 879. Marcæ Hisp. col. 807. *Et vidimus dicta femina recipiente pretium de hæc omnia præscripta* Gugnapie *una valente solidos* 7. *& pellicia valente solidos dues*. Forte idem ac *Gunna* 1. quod vide.

GUIARE, Guiaticuum Vide *Guida*.

¶ GUIBELLINA Pars, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad an. 1284. iidem qui supra *Gibelini*.

¶ GUIBLE, Gall. *Crible*, Cribrum. *Item unum* Guible, *item unum embunum*, *&c.* in Inventario ann. 1342. ex Archivo S. Vict. Massil.

¶ GUICIA. f. Idem quod *Guaccia*, Species tributi. Charta an. 1360. apud Lobinellum to.2. Hist. Britannicæ col. 502. *Cum maritagiis eschaetis*, Guiciis, *&c.*

GUIDA, Viæ dux, ex Gall. *Guide*, [Ital. *Guida*, Hisp. *Guia*;] vel ipse cooductus. Ugutio: *Ductus vel Guida*, Vox videtur formata à *Gue*, vadum: est enim *Guider*, aliquem per viam ignotam ac incertam ducere, quasi *Gueder*. Alia suggerit Octav. Ferrarius in *Guida*. [Menagius à *Via dux*, unde *Viadus*, deinde *Guidus*, nostrum *Guide*, putat efformatum.]

Guidare, Guiare, Conducere, salvum & incolumem præstare: quasi *Viare*, in viam deducere, unde quidam vocem *Guiare* effictam volunt. Ugutio: *Ducatus & Ductus*, Guida; *& Ducere*, Guidare, *vel nutrire*. Usatici Barciooocoses MSS. c.112. *Nisi antea ab ipso seniore suo, seu ab amico amonitus fuerit, ut eum non* Guidasset, *nec cum illo abiisset*. Curia Generalis Cataloniæ in villa Montisalbi ann. 1333. sub Alphonso Rege Arag MS. *Ordinamus, quod si contingat bannitos* Guidari *ex aliqua causa per Vicarios, vel alios officiales, quod sublate dicte guidatice dicti Vicarii & alii officiales teneantur noviter bannire, & bannimentum voce præconia publicare in capite cujuslibet vicariæ.* Consuetudines MSS. Solemniaci in Arvernis: *Si aliquis fecerit furtum in dicta villa de Solignac, ... non debet* Guidari *à nobis, nisi de voluntate & consensu ejusdem Communitatis*, *&c.* Consuetudines villæ Martelli in Vicecomitatu Turenensi: *Vicecomes* Guidare *non debet in villa Martelli malefactorem aliquem, nec debitorem*, *&c.* [Charta an. 1193. ex Archivo Massil. *Nullus alius in iis quæ ad mare pertinent, sine consilio vestro affidare vel* Guidare *possit*. Conventiones anni 1338. Hist. Dalphin. to.2. p.442. col.2. *Item, quod tempore guerræ nullus homo de terra domini Claremontis audeat* Guidare, *recipere vel retinere, recolligere aliquē de inimicis Dalphinatus.*]

Guiare. Libertates Villæfranchæ, concessæ ab Archembaldo D Borbonii an. 1217. *Quicumque veniet ad forum sive ad nundinas, ... & debent ipsum* Guiare *per totam terram Domini Borbon.* Guier, nostris, conducere. Le Roman *de Ronceveaux* MS.

Piniax les Guie à une verte enseingne.

Guill. *Guiart*;

A ceus, qui le navie Guient.

☞ In allegatis Villæfranchæ Libertatibus *Guiare*, non est Conducere, sed *Gagiare*, Pignerari, pignus auferre, Gall. *Gager*; ibidem quippe legimus hac posteriori notione; *Præpositus de Villa francha non debet* Guiare *apud Villam francham, nisi semel, hominem qui injuriam fecerit burgensi de villa francha,*

aut

aut debitum sibi debuerit ... & si burgensis voluerit, Præpositus jurabit, quod acceperit eum in guagium prima vice, secunda vice ipse vel alter potest eum Guiare pro debiso cognito, & pro fide juxta cognita debet quilibet pignorare apud Villam francham, si voluerit, & tenebit pignus per septem dies, &c. Vide *Vadium*.

GUIARE, Docere, præire. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 91. *Iste Ode per tale laudavit tenere, in antea servitium reddere unoquoque anno, & taschas, & decimum, de Montemorete, sicut pater suus menstravit & Guiavit.*

GUIDATICUM, Protectio, salvus conductus, *Salvagardia*: *Guidatico*, Italis. Charta Alfonsi Regis Aragon. ann. 1290. Camera Computor. Paris. *Confitemur nos dedisse treugam, Guidaticum & assecuramentum per nos & per omnes valitores nostros ac sequaces, homines & terras nostri & eorum vobis Serenissime ... D. Karole primogenite illustris Regis Karoli bonæ memoriæ ... & omnibus valitoribus ... ab hac proxima die Dominica, quæ erit 9. Kl. Madii usque ad 15. dies sequentes.* Curia Generalis Catalaniæ an. 1320. MS. *Talis bannitus assecuretur per officialem, ... & sic bannitus transacto tempore dicti Guidatici, &c.* Alia an. 1311. *In protectionibus & Guidaticis.* Alia Jacobi Reg. Aragon. æræ 1270. apud *Diago* in Hist. Regni Valentiæ l. 7. c. 24. *In nostra fide & in nostro Guidatico, &c.* Franciscus Tarafa in Hist. Episcoporum Barcinon. in Arnaldo II. *Jacobus Rex Aragonum sub Guidatico & protectione sua suorum successorum accepit possessiones Ecclesiæ.* [Occurrit rursus hac notione in Appendice Marcæ Hisp. col. 1402. 1407. &c.]

GUIDAGIUM. Willelmus de Podio-Laurentii cap. 6. *Quod si quando egredi vellet* (Episcopus) *parochias visitatum, domines, ad quorum terras ire disponeret, necesse habebat Guidagium implorare, &c.* Charta Villelmi Pictaviensis Comitis Valentini, in Bibl. Sebusiana cent. 1. c. 19. *Notum sit omnibus, me domum Liuncelli, & omnes res ejus mobiles & immobiles in securitate mea & protectione & Guidagio suscepisse.* Epistola Raimundi Comitis Tolosani ad S. Ludovicum Reg. Franc. an. 1242. *Si nobis apud Caturcum cum litteris vestris patentibus & pendentibus miseritis Guidagium honorabile, & securas firmitates, &c.* [Charta anni 1240. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 181. *Nos R. Berengarius Comes Provinciæ ... affidamus & sub Guidagio & protectione nostra recipimus bona fide Monasterium S. Victoris Massil. ac omnia molendina paratoria & canderia ipsius Monasterii ... Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massiliæ ... sub Guidagio & protectione & fidantia nostra recipimus. Sub Guidagio & salvatione*, to. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 177. Caput 32. libri 5. Statutorum Massil. est *de Guidagio non præstando alicui, qui civem Massiliæ offenderit.* Occurrit in Charta an. 1266. Marcæ Hisp. col. 1447. in alia an. 1307. apud Menester. in Probat. Hist. Lugdun. p. 41. in Conventione an. 1251. inter Carolum I. Andegav. Comitem & Arelatenses art. 1. &c.]

¶ GUIDONAGIUM. Litteræ Alexandri Papæ III. apud Mabill. lib. 4. de Re Diplom. p. 266. *Præterea idem G. fidem dedit, quod de Guidenagio Pontis-Episcopi, & de ceteris pedagiis & pontenagiis per supradictum castellum Noviomensi Episcopo nullum damnum eveniet, nec aliqua quadriga ferens vinum, nec aliqua mercatio tendens ad quascumque ferias per castellum transibit; aut si hoc evenerit, Episcopus Guidenagium & forisfactum de transeuntibus habebit.* Hic *Guidonagium* tributum est pro securo transitu.

QUIDAGIA ET PEDAGIA, in Concilio Avenionensi an. 1209. c. 6. Tolosano an. 1229. c. 21. Avenionensi an. 1270. c. 7. Andegavensi an. 1365. c. 23. & Saltzburgensi an. 1385. cap. 11.

Tom. III.

GUIONAGIUM, Eadem notione, in Charta ann. 1187. in Probat. Hist. Guinensis p. 351. [Le Roman d'*Atbis* MS.

Par demesure & par oultrage
Vous lairent hui grant Guionage.]

Sed præsertim hæ voces sumuntur pro ea præstatione, quæ domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione, per terram illius: nam, ut ait Baldus in Usib. feudor. *Capiens pedagium debet dare Salvum Conductum, & territorium ejus tenere securum: adeo ut si aliquis spolietur, teneatur ejus dominus rapinam resarcire.* Tabularium S. Martini de Campis: *Ego Radulphus Viromaud. Comes & Aelidis uxor mea concessimus & donavimus Ecclesiæ B. Medardi de Capi ad luminaria facienda singulis annis 10. sol. in conductu mercatorum, quod vulgo dicitur Guionagium, capiendos Peronæ, &c.* Charta Radulfi Comitis Suessionensis an. 1219. in Tabulario Corbeiensi Ch. 241. *Concessimus præfatæ Ecclesiæ 20. modios vini sui de Valliaco ad usum ipsius Ecclesiæ absque ulla exactione & Guionagio libere ad pontem Suessionicum transeundos.* Charta ann. 1288. apud Perardum pag. 562. *Quingentos solidos ... pro dicto Guidagio & conductu.* Charta Guidonis de Montecatano Vicecom. Beneharn. apud Marcam lib. 6. cap. 27. *Cupiens transeuntium gravamina removere, pedagium supradictum vel Guidagium, & quidquid à mercatoribus vel viatoribus ... exigi consuevit, remitto, &c.* Alia apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 245. *Quod indebita pedagia vel Guidagia colligo & colligere facio.* Et pag. 247. *Guidagia vel pedagia vel exactiones aliquas a transeuntibus per stratas, vel etiam per flumina nullatenus accipiemus.* Alia Rainoldi Episc. Noviomensis ann. 1184. in Tabulario Lehunensi: *Quoties vina sua, sive quælibet usibus Fratrum necessaria per pontem nostrum deduci contigerit, à Guionagio & ab omni eo, quod à transeuntibus exigitur, præter calceatam, ... eis in perpetuum confirmamus.* Adde p. 353. 357. Concilium Avenionense an. 1209. c. 5. Probat. Hist. Turenens. p. 103. Lib 5. Decretal. tit. 40. c. 26. Gariellum in Episcop. Magalon. p. 168. &c. Bernardus à *Breydenbach* de expugnatione Constantinop. *Pedagia, Guidagia, impositiones & gravamina illuc applicantibus vel permanentibus suapte statuerunt.* Le Roman *de Garin*:

Le mer me tolent le port & le passage,
Et de la terre le mestre Guienage,
Et de Gironde trestot le rivage.

Ex his emendandum Chronicon Valciodorense p. 581. tom. 7. Spicilegii Acheriani, in qua perperam *Ginovagium* scribitur.

¶ GUISAGIUM, GUITSAGIUM. Charta Ludovici Regis Franc. an 1171. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 66. *Juraverunt etiam sese nihil in stratis, neque pro pedagio, neque pro conductu sive Guisagio ... à transeuntibus accepturos.* Ibidem p. 67. habetur *Guitsagium*.

¶ GUISATICUM. Charta anni 1197. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. p. 474. *Salomon* (dominus castri de Felgariis) *usque modo exigebat ab hominibus Villæ magnæ & Minatorum & Monetatis nomine Guisatici & pesatici in trocellis, carguis, balis, saumatis, ac oneribus quarumlibet rerum per castrum de Felgariis trãseuntium hoc quod de aliis hominibus ibi capiebat.*

WIONAGIUM, Eadem notione, in Epist. Francicis to. 4. Hist. Franc. Epist. 313. *Wionagia, quæ nunquam dedimus, nec dare debemus, à nobis exigis.* Ita in veteribus Tabulis aliquot in Hist. Guinensi p. 338. 347. 349. 353. *Wionagio plaustrorum & vehiculorum*, apud Herimannum de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 92. Charta Idæ Castellanæ S. Audomari an. 1196 in Tabular. Eccles. S. Nicolai de Clarofonte Ordin. Præmonstrat. *Totum Wionagium, quod ducendo aliquid vel reducendo*

per villam meam, quæ Perices dicitur, debituri erant in posterum, &c.

Guinagium, io eodem Tabulario io Charta Balduioi Comitis Hannoniensis aoo.1147.

Winagium, & Uinagium, contractius, Eadem notiooe. Harigerus Abbas Lobiensis cap.59. *Præfatum Cœnobium decimarum, teloneorum, Winagiorum & aliorum quorumdam redituum munificentia ditavit.* Charta Lothorii Regia Franciæ apud Vassorium in Noviomo: *Concedimus etiam fratribus ejusdem Ecclesiæ Winagium & teloneum in omni regno nostra super omnibus, vel quæ de propriis sumptibus vendiderint, vel in proprios usus emerint.* Charta Godefridi de Ribodimonte an.1104. apud Hemeræum: *Concessi in eleemosynam totum Winagium, vel omnimodæ carrucæ transitum liberum ab omni exactione ac repetitione, &c.* Alia an. 1182. apud eumdem p.153.20. *solidos in perpetuum super Uinagium Guisiæ & Scalæ, & per omnes terras suas immunes à vectigali vecturæ.* Charta ano. 1226. apuu Buzelinum l.2.c.25. *Ut vecturæ, quæ res Ecclesiæ deferunt, liberæ sint a Winegio per totam terram meam.* Alia Joannæ Comitissæ Flandriæ apud eumdem c. 30. *Absque omni exactione Winagii, passagii, rotagii, telonei, &c.* Adde pag. 403. Charta Philippi Comitis Flandrensis ao.1176. apud eumdem l.2.c.22. *Uinagium & pedagium de omni vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam ad opus suum per transitus nostros libero transire, & nihil omnino à ductoribus vini exigere.* Alia Ivoois Comitis Suessionensis an.1177. apud Hemeræum: *Notum... dedisse me... Monasterio S. Præjecti in eleemosynam perpetuo possidendam Winagium septies viginti ter modiorum vini apud Pareguy.* Alia anni 1210. apud eumdem: *20. bigatas vini, quas ei concedo in eleemosynam perpetuam ducere per terram meam singulis annis ab omni Winagia meo liberas & quietas.* Arestum ano. 1259. ex Regesto 1. Parlamenti Paris. fol. 26. *Solvendo Uinagium ad Pontem Episcopi de quolibet dolio antiquitus 4. dener. & obol.* Ubi cavendum, oe hisce locis *Uinagium* putetur dictum à *vino*, cum oihil aliud sit quam *Winagium*, seu præstatio pro vectura vini. Charta Gallica apud Haræum in Castellanis Insuleosibus l. 2. *Et si promet ledit Castelain les rivieres devant dites franches de Winage, de tous peages, & de toutes autres prises à tous jours, &c.* [Chartularium Doncheriaci laudatum à D. *de Lauriere* in Glossario Juris Gallici: *Au lieu de Soignon, le Prieur de Doncheri adroit de Winage, c'est à scavoir de chaque chariot passant & repassant par le destroit dudit lieu deux sols huit deniers parisis, & de chaque charette seize deniers parisis.*] Ita

Vinagium, pro qualibet præstatione usurpat Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *In festo S. Martini pro Vinagio unusquisque, qui habet equum vel equam, solvit 2 solid. similiter quædam terræ sunt, quæ solvant pro Vinagio 26. sol.* Charta Willelmi Comitis Pootivi ann. 1205. *Stalla circa S. Georgium, omne Vinagium in domo Alardi de Noion, decimam de Majoe, &c.* [Pactum aa. 1311. l.2. Castellanorum Insul. *Promet ledit Chastellain les revenues devant dites franches de Winages, de tous payages, & de toutes autres prises à toujours.* Ibidem pag. 206. *Ad pontem de Windin arrestati erant homines sancti Petri pro Winagio. Ecclesia liberos eos reduxit.* Vide *Vinagium* suo loco.] Butelerius in summa rurali l. 2. tit.40. *Les Commis des Vinages & des pontonages.* Froissart. 1. vol. cap. 30. de Artevello: *Il faisoit lever les rentes, les Vinages, & les droitures, que li Comte devoit avoir, &c.*

¶ Guionagium simili modo pro qualibet præstatione videtur accipiendum in Regesto *Probus* fol. 62. Antiq. Recogn. de Alba-ripa: *Item comes capit in Guionagio pro sex militibus, & potest valere pars sua communibus annis 20. sext. avenuæ Vienn.*

Wienagium, pro *Wionagium*. Charta Joannæ Comitissæ Flandriæ an.1243. apud Buzelinum l.2. cap. 28. *Prædictam Ecclesiam ab omni exactione Wienagii, passagii, thelonei, rotagii, ...omnino emancipatam & liberam esse volo.* Philip. *Mouskes* in Hist. Franc. MS. de Toroaceosib.

Et s'eust l'avoerie ausi,
Et les ferages leur guerpi
De vin, de cervoise, & de mies,
Qu'il k'il soient nouviel u vies,
Si leur donna le Vienage,
Des nes & tout le pontenage,
Et l'estalage & les merciers, &c.

Vienatium. Charta Nicolai Episcopi Cameracensis an.1146. apud Hemereum in Augusta Viromaoduorum *Controversiam... eo tenore terminavimus, ut præfatus Nicolaus & successores sui sæpe fatæ Ecclesiæ Hamblariensi infra Nativitatis dominicæ & Theophaniæ dies, singulis annis per Vienatorem suum, qui successu temporum Vienatium de Landreciis collegerit, 20. solid. monetæ illius terræ, pro censu irrefragabiliter persolvat. Quod si Vienatium & Vienatores defecerint, ex fructibus molendini & castelli, censum eundem Ecclesiæ solvi facient.*

¶ GUIDATIONES, f. Arbores ceteris majores, quibus distinguuntur nemora ad diversos dominos pertioentia. Charta Cassaniæ an. 1246. *Si contingeret aliquam dubitationem oriri super terminis & limitationibus dictorum mansorum, illa dubietas terminetur & diffiniatur per Guidationes Ecclesiæ.*

¶ GUIDEME, Instrumentum musicum, f. Cithara, Hisp. *Guitarra*, Ital. *Ghiterra*, Gall. *Guitarre*, *Guiterro* & alias *Guitarne*. Coostitutiones Frederici Siciliæ Regis c.101. *Nec pulsentur circa funebria Guideme, vel timpana, vel alia instrumenta quæ ars magis ad gaudium, quam ad tristitiam adinvenit.*

GUIDERBORA, Libera. Leges Luitpraodi Regis tit.80. *Si quis aldiam alienam aut suam ad uxorem tollere voluerit, faciat eam Guiderboram, sicut Edictum contiaet de ancilla.* Lex Longob. l.2. tit.1 *Si quis ancillam suam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen eam debeat thingare, & sic facere liberam, quod est Guiderbora.*

GUIDICTORIA, i. *per quadrum.* Ita Ugutio.

¶ GUIDO, Vexillum, Gallis *Guidon*, vox ducta à superiori *Guida*. Instrum. anni 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unam casulam de purpura floratam de Guidone rubeo cum saffio de auro ante & retro multum nobile.*

¶ Guido, Vexillifer, Gallice *Guidon*. Litteræ anni 1328. apud Rymer. to.4. p.374. *Jacobus Chinobii Guidonis de urbe.* Macria fratribus & Hofmaooo *Guidones* dicuotur Clerici à Carolo M. instituti, ut peregriois sacra urbis loca visitantibus *Guidones* essent seu Duces, eosque, si Romæ morereotur, sepelirent. Hæc Clericorum congregatio, si iis Scriptoribus fides, *Schola Guidonum* dicebatur. Hanc io senteotiam laudant Constitutionem Caroli M. apud Torrigium de Cryptis Vaticanis p.503. edit.2. ubi ooo apparet vox ipsa *Guidones*, pro qua *Ductores* solum legitur: quare *Guidoneam portam*, quæ uoa est ex Vaticaois, non credo dictam, ut ipsi volunt, quod *Guidones* seu ductores peregrinorum io ea morareotur, sed potius, ut Mabillonius habet Itio Ital. p.51. quod per eam peregrini *Guidones* seu vexilla gestaotes intrareot.

¶ GUIDONAGIUM. Vide io *Guida*.

¶ GUIDRIGILD, Homiois pretium, æstimatio capitis. Leges Ludovici Aug. apud Murator. to. 1. p. 2. pag. 129. col.2. *In compositione Guidrigild volumus, ut ea dentur, quæ in lege continentur, excepto ancipitre & spata.* Vide Wera.

¶ GUIETES, Militum genus apud Anglos, ut videtur.

detur. Litteræ an. 1362. apud Rymer. tom. 6. p. 370. *Si contingat dominum Regem Castellæ & Legionis, Alfonsum filium suum, aut ipsorum hæredes hominibus ad arma, castellanis, sagittariis, Gnietibus, vandaliensibus, aut aliis indigere, ac subsidium præfati domini nostri Regis ... duxerint requirendum.*

GUIFA, Guiffa, [Signum possessioni appositum; unde *Guiffare*, Signum apponere.] Vide *Wisa*.

GUIHALA. Vide in *Gildum*.

GUILDA, vox Anglica vetus. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 506. *Edricus cognomento Guilda, id est, Silvaticus*, Est porro *Guald*, silva, unde forte legendum *Gualda*, Vide *Gualdus*.

¶ GUILDIONIA. Vide in *Gildum*.

¶ GUILENTIA, ut *Guarentia*, Auctoritas, cautio ad evictionem, Gallis *Garantie*. Compositio inter Abbatem Berdonensem & Dominum de Montesquivo ann. 1309. *Contra quascumque personas facere & portare bonam, firmam & legitimam Guilentiam, & reficere omnia damna, gravamina & expensas, quæ vel quas deffectu Guilentiæ prædictæ dictum Monasterium faciet*, V. *Warantus*.

GUILHAULA. Vide in *Gildum*.

¶ GUILLA, Metula lusoria, Gall. *Quille*. *Guillarum ludus cum baculo à lõge jactato*, memoratur in Charta an. 1352. è Regesto 81. Chartophilacii Regii n. 351. Vox probabiliter ducta à Celtico vel Aremorico *Quille*, Lignum stans & erectum: aliunde tamen Cangius in *Skella*.

GUILLATOR, *Baratator*, apud Alberic. in Chron. MS. an. 1239. ex vernaculo *Guille*, *Gille*, *Ghille*, Fraus, mendacium, illusio. Philipp. *Mouskes* in Henrico I.

La fu occis par tele Ghille.
Li Quens Engorrans d'Abbeville.

Infra de Comite Haraldo:

Et il arriva en Pontiu,
Mais jou ne say dire en quel lieu,
Fors tant que à cel port por Gille,
Le prist li Quens Guis d'Abbeville.

Galterius Metensis in Mappa mundi MS. c. 17.

Et puis dist Dius en l'Evangile,
Qui ne parole pas de Guille.

Vide Fauchetum in Poetis Gallicis c. 13. 119. 186. Hinc *Guillier*, pro fallere. Theobaldus Navarræ Rex Cant. 5.

Ades dient, Dame, on vous veut Guiller.

Joan. *Moatjot* Atrebatensis:

Cil qui à Guiller s'avoie,
S'en vait autres accointant.

[Hinc proverbium Albigensibus familiare: *Tal peaso Guilla Guillot, que Guillot lou Guille*; hoc est, Talis putat à se decipi Guillottum, qui à Guillotto decipitur. Vide plura apud Borellum.]

GUILLO. Vide *Gillo*.

¶ GUILPIRE. Vide *Guerpire*.

GUIMPA, Peplum, velum muliebre, quo etiamnum utuntur Monachæ, quod *Guimpe* vocant. Occurrit in Regula Roberti Arbrissellí c. 6. *Ut Guimpæ albæ earum nunquam appareant, velis eas operientibus.* Velum S. Agathę hodie *Guimpam* appellare Catanenses asserit Bollandus 5. Febr. p. 647. ubi perperam *Grimpam* edidit, quod S. Agathæ κάλυμμα vocat. Theofridus Abbas Epternacensis in Florib. Epitaph. SS. l. 3. c. 4. Vide Itinerarium S. Willebaldi n. 12.

Wimpla, Guimpla, ex Gallico *Guimple*, *Gimple*, vel *Wuimple*. Charta Roberti *de Baillol* in Tabulario S. Egidii Pontis Audomari: *De recognitione mihi dedit 50. sol. & uxori meæ Wimplam.* Tabularium Fiseanense fol. 74. *Et pro hac concessione dederunt mihi ... 10. lib. Andegav. & conjugi meæ Vimplam.* Tabular. S. Mariæ de Campis: *Et opertorium capitis optimum donamus, quod vulgari sermone Guimplam vocamus.* [Vide Annal. Benedict. tom. 5. p. 479.] Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Pardevant son viaire a la Guimple tornee.

Le Roman *d'Auberi* MS.

Robe de feme me prennes avenant,
Guimple de soie & mantel trotinant.

Infra:

La Guimple d'or li a en chief fermee.

Philippus *Mouskes* MS.

Et quant li Rois les vit tant simples,
Come pucieles à leur Guimples.

Le Roman *de Rou* MS.

Tuit aloient lances levees,
Et en toutes Guimples fermees.

[Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Quant elle fu appareillee,
Bien affublee & bien loiee
D'une belle Guimple de soie,
Droit au Mostier a pris sa voie.

Le Roman *de la Violette* MS.

Plus que n'est nois fut blanc couvers
D'un blanc drap d'Ipre moult divers,
Entour son heaume a mis la Guimple.]

Adde Georgium Castellanum in Hist. Jacobi Lalani c. 18. & quæ notamus ad Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. c. 54. Vide *Wisa*, & *Vinipa*.

¶ GUINA. Vide *Guva*.

¶ GUINDA. Vide *Gunna* 1.

¶ GUINEVÆ, pro *Gumenæ*. Vide in hac voce.

¶ GUINIATOR, Guinitor, Exactor *Guionagii*. Privilegium Hugonis Comitis de Roceio pro Monasterio S. Remigii Rem. *Minus pretium roatici ab ipsis quam à laicis Guiniatores accipiant.* Privilegium Bartholomæi Laudun. Episc. pro eodem Monasterio: *De his quæ Hugo Comes Roceiensis concessit S. Remigio pro absolutione sui. Sicque Guinitores roagium minoris pretii ab ipsis quam à laicis accipiant.* V. *Guidaticum* in *Guida*.

GUIONAGIUM. Vide *Guidaticum*, in *Guida*.

¶ GUIPHARE, Possessioni signum apponere. Vide in *Wisa*.

¶ GUIPIRE, Abdicare. Vide in *Guerpire*.

¶ GUIRENS, Guirentus, Auctor, assertor, qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant*. Charta ann. 1245. ex Chartario Ecclesiæ Auxitanæ c. 152. *Promisit etiam dictus Prior pro se & successoribus suis, quod erit bonus Guirens dictæ decimæ.* Charta ann. 1192. in Cod. MS. Consuetud. Tolos. f. 29. v. è Biblioth. D. Abbatis de Crozat: *Post hæc R. Ganterius dixit se habere & tenere illos honores à dominis, quos volebat inde habere Guirentes.* Passim occurrit in Chartis Occitan. V. *Warantus*.

¶ Guirentia, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie*, in Consuetudine Tolosana Rubrica *de nominatione Guirentis*.

GUIRIBECCUS. Ordericus Vitalis l. 13. p. 905. *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hiribecci despective cognominati sunt.* Infra p. 906. *Furentesque Guiribeccos, ut dictum est, viriliter repulit.* Ita *Guiribecci* rursum p. 907.

GUIRPIRE, Guirpitio, &c. Vide *Guerpire*.

¶ GUISAGIUM. Vide in *Guida*.

¶ GUISARE, f. quasi *Guisarmare*, *Gisarmis* instruere. Litteræ ann. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 246. *Mille marcas sterlingorum ..., recipimus pro dictis militibus Guisondis seu parandis sufficienter.*

¶ GUISARMA. Vide *Gisarma*.

¶ GUISATGIUM, Guisaticum. Vide in *Guida*.

GUISATUM. Testamentum Alfonsi II. Reg. Portugalliæ ann. 1208. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 270. v. *Et de illo quod remanserit de isto mea tertia, mando, quod dent Ecclesiis pau-*

peribus de regno meo & leprosis, sicut ipsi viderint pro Guisato. Testameotum Sancii II. Reg. Portugall. ibid. p. 278. *Mando etiam omnibus domibus leprosorum de meo regno 500. morabit. & dividantur inter illos, sicut videtint pro Guisato illi, qui meam mandam tenuerint*. Quæ verba Braodaoo. ita vertit l. 14. c. 33. *Et dividaos outre elles meu testamenteiro como vis que be meillor*. Galli dicerent, *à leue Guise*.

GUISCARDUS. Eo cogoomine vocatum Robertum Normannum Apuliæ Priocipem, *ob vafritiem*, aonotant Willelmus Gemetic. l. 7. cap. 3. & Robertus de Monte aon. 1129. At Leo Ost. l. 3. Cbr Caf. c. 15. ita appellatum fuisse per jocum oarrat à Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocis expressit Guntberus l. 1. Liguriui:

Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
Cognomen Guiscardus erat.

Et Guillelmus Apul. lib. 2. Rerum Norman.

Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
Non Cicero tantæ fuit, aut versutus Ulysses.

Testatur præterea Joannes Tyreoeus Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate vulgo apud Normannos, cautos & astutos viros *Guischards* appellari. Atque iode ab astutia & prudentia Guiscardum fere semper commendat idem Apuliensf. l. 1.

... Guiscardus ad omnia prudens.

Lib. 2.

... Robertus & ingeniosus,
Semper celsa petens, & laudis amans & honoris,
Si contingebat sibi palma, vel arte, vel armis.
Æque ducebat: quia quod violentia sæpe
Non explere potest, explet versutia mentis.

Sic pariter Romualdus Salernitanus Archiepiscopus in Chrooico MS. an. 1085. ait, Robertum fuisse *callidum moribus, & admodum astuti & prudentis ingenii*.

¶ GUIZARDONUM, GUIZARDORUM, Munus seu donum quoddam apud Massilienses. Statuta Massil. pag. 7. *Item, quod nullum munus, Guizardorum* (melius in MS. *Guizardonum*) *vel xenia aliqua* (Vicarius *recipiet ab aliquo vel aliquibus per totum tempus sui regiminis... nisi essent canes & aves ad venandum, vel res pertinentes ad esculentum & poculentum à 5. sol ad plus*. Eadem habeotur p. 15. nisi quod legitur *Guizardonum*. Ibidem p. 33. *Judices omnes vel singuli durante officio vel post in fraudem nullatenus possint aliquo modo... aliquam remunerationem, vel Guizardonum, vel aliquod servitium, vel donum seu xenia aliqua postulare vel accipere*. Similia recurrunt p. 51. & 54. Vetus interpretatio legit: *Guesdon ou estrenue*.

1. GULA, Gall. *Gueule*, vocabulum, quo frequenter utuntur feciales oostri ad designandum in armis seu insigoibus rubeum colorem. Est autem *Gula* pellis rubricata, auctore S. Bernardo Epist. 42. c. 2. *Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas Gulas vocant, manibus circumdare sacratis*. Unde elicimus, *Gulas* fuisse pelles noo nativi coloris, sed rubrica intinctas, ad idque adhibitas Armeoicas, hoc est, murium Ponticorum: ioterdum etiam ipsas Martes Zebellinas, albas scilicet, quales io Norvegia nasci auctor est Adam Bremensis c. 230. Idem S. Bernardus de Vita & morib. Cleric c. 4. *Aliqui forte & dependentes à collo rubricatas murium pelles ... à muliercculis mutuantur*. [Mabill. to. 4. Annal. Benedict. p. 460. ex Chron. Saxon. MS. *Delicatioris etiam vestitus nulla Canonicis* (Hildensheimensibus) *cura, ita ut Gulas, quibus nunc ssdet Clerus, penitus nescirent, linguas pelliciales ae manicas, non pallio, sed ingrato panno ornarent*.] *Pelles arietum subricatæ*, vel *janthina*, Exod. cap. 25. & 26. ubi Græcus Interpres, δέρματα κριῶν, ἠρυθροδανωμένα. [κόκκινα δέρματα, apud Theophanem p. 422.] *Pelles coccineæ*, apud Anastasium in Histor. Eccl. pag. 178. *Vestimenta quoque seu coccineas pelles usque ad pretium 50. librarum*. Has δέρματα ἀληθινά videtur appellare Constantinus de Adminift. Imp. cap. 6. Occurrit præterea *Gula* vox apud Brunonem de Bello Saxonico eadem notione: *Unus ex ipsis cujusdam nobilis ex curia crusinam Gulis osnatam quasi furtim praedidit*. [Ex bis observat Menagius *Gulæ* plurali numero, oon *Gula* singulari, scribeodum fuisse, similique modo Gallice *Gueules*, non *Gueule*, dicendū esse, licet aliter dixerint oooulli Genealogistę.]

2. GULA, Crumena, marsupium. Histor. Franciæ MS. ex Bibl. Memmiana f. 271. *Le filleul de Prevost de Paris fut prevenu d'un larrecin, & d avoit tenie ung Gueulle de deniers, dont il fut condamne par son parrain à estre pendu*.

GULA FLUVII, Ostium, per quod in mare iofluit. Charta fundationis Abbatię Orbisterii an. 1007. *Usque ad torrentem Illicon, qui defluit per Gulam de Doetis in mare*.

DARE PER GULAM. Vetus Charta Spalatensis ann. 1241. apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. *Si aliquid extorqueretur, Comes, vel sui heredes teneantur facere restitui ablatum à suis hominibus, vel dabunt per Gulam transgressores damnum patientibus, & si non possent illum dare per Gulam, quod Comes & ejus heredes solvant de suo, &c.* Hoc est, suspendi facient aut curabunt. [*Suspendi per Gulam*, in Chronico Andreæ Danduli, apud Murator. to. 12. col. 487.]

GULA AUGUSTI, Initium mensis Augusti. *Le Gule d'Auguste*, in Statuto Edw. III. an. 31. c. 14. *Averagium æstivale fieri debet inter Hokedai & Gulam Augusti*. Utitur Willelmus Armoricus in Philippo Augusto ann. 1219 [V. Keooetti Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosd.]

GULA MANTELLI, apud Ugutionem, pars vestis seu togæ superior, qua caput immittitur. Le Roman *d'Aubery* MS.

Li sans en fille, que formeut est maumis,
Si que les Goules de son pelisou gris
En sont mouillies.

Hinc *Gulis* ejusmodi instructæ pelliculæ Armenicæ & Zibellinæ, *Hermines*, & *Zebelines Engoulees* dicuotur Poetis nostratibus. Le Roman *de Garin*:

Si ot vestu un hermin Engolé.

Alibi:

Et par dessus un hermin Engolé.

Reclusus *de Moliens* MS. in suo *Patenostre*:

Houches, manteaux, chappes fourrees
De sebelines Engoulees, &c.

Le Romao *du Renard* MS.

Et tenoit un rous peliçon,
Dont les Gules estoient d'os,
Et li mettoit par force el dos.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Li Senesebaus y vait, s'ot la mure ansaut ree,
Vestus d'une pelice richement Agolee,
Par dessus son bliaut n'ot pas ebappe fourree.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Ces bauz Barons qui tant sont à loer,
Qui sont vestus de frez esmines chers,
De vair, de gris, & d'ermine Engole, &c.

GULERUM, Idem quod *Gula* mantelli. Etiamnum Picardi nostri *Gouleron*, [Galli *Goulet* vel *Goulet*,] vocant cs lagenæ strictius. Matth. Paris an. 1134. *Invenit introitus capucii, qui Gulerum vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum*.

¶ GULATOR, Gulo. *Gulateres*, λάγνοι, μάχλαι, καταφαγᾶδες, in Gl. Lat. Gr. Sangerm. Supplem. Antiquarii: *Gulotores*, λάγνοι, καταφαγᾶδες, *Gulones*.

GULBIUM, Instrumentum ad hortum excoleodum, apud Adalardum io Statutis aotiquis Mooasterii Corbeiensis c. 1. *Scalprum, Gulbium, & falcilia, &c.*

GUL-

GULDA, GULDAGIUM. Vide *Gildum*.

GULERUM. Vide *Gula Mantelli*.

¶ GULETUM. Locus *gulits*, hoc est, scirpis abundans, Papebrochio in Appendice ad Vitam sancti Guillelmi tom. 5. Junii p. 128.

GULFUS, GULPHUS, Sinus maris, ex Gr. κόλπος, seu ut recentiores efferunt, κόλφος, ut colligimus ex Glossis Græco-Barbaris, in quibus præterea χόρφος, pro κόλπος habetur, de qua voce Leunclav. in Pand. Turc. n. 180. nostris *Golfe*, Germanis *Golpe*, Anglis *Gulpe*, Belgis *Golpen*. Guillelmus *de Baldensel* Hodœporico pag. 104. *Postquam transivi sinum, seu mare Adriaticum, quod hodie Gulfus Venetiarum appellatur*. [*Gulfus Venetiorum*, apud Bartholomæum Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264. *Gulfus Venetorum*, apud Jacobum de Voragine in Chronico Januensi tom. 9. Muratorii col. 18. *Gulfus Nebii*, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1282. *Gulfus Tarojulienfis*, in Charta an. 1357. ex Archivis Massil.] Willebrandus ab *Oldenborg* in Itiner. *Intravimus portum sinuosum Antiochiæ, quem Franci Gulphum Antiochiæ appellant*. *Gulphus Sataliæ*, seu sinus Attalicus, apud Willelmum Tyrium lib. 16. cap. 26. Rogerum Hovedenum pag. 708. & Bromptonum p. 1165. 1215. *Goufre de Satellie*, in Gestis Ludov. VII. cap. 14. Vide *Gaufra*.

¶ GULIA, Scirpus, Papebrochio in Actis SS. Junii tom. 5. p. 138.

¶ GULIS, ἀνάλωτος, *Varator, belluo*. Suppl. Antiq.

GULONES, Gulosi, λαιμαργοι, apud Apuleium in Apologia.

¶ GULPHUS, Sinus maris. Vide *Gulfus*.

GULTA, Tributum, census. Charta ann. 1274. Hist. Monasterii Mediani pag. 332. *Præfatos agros prædictis colonis nomine conditionis* (conductionis) *ad duodecim annos pro eadem annona & Gulta, sicut antea unusquisque dare de agris consueverat, liberaliter de manu sua concessit ... Gultam consuetam* (de vineis) *ut de aliis agris curiæ dare tenentur*. [Charta Caroli VI. Imper. an. 1350. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 478. *Et propterea oppigneramus supradicto Daniæ Regi ... pro justo pignore annuam steur* (*steuram* alibi) *& Gultæ, quam nos & Romanum Imperium habemus ex urbe Lubecensi*. Vide *Gildum*.

GUMBA, *Cuneus*, Papiæ. Vide *Cumba* 2.

GUMBARIA, Navis species. Vide in *Cumba* 1.

¶ GUMBUS, Gibbosus. *Benevenuta ... à cunabulis Gumba in spalla dextra, sanata est*, in Miraculis B. Henrici Baucen. tom. 2. Junii p. 379.

¶ GUMENÆ, Vox nautica, Gall. *Gumenes* vel *Gumes*, Generatim funium apparatus, & funes ancorarum biremis triremisve. Statuta Massil. pag. 394. *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios, Gumenas, vel prohicies, vel amannos, vel hostas, nisi de canabo femello*.

¶ GUINEVÆ, pro *Gumenæ*, ut conjecto. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerman. *Item vult* (navis) *habere* 20. *Guinevas ponderis pro qualibet septem talium & longitudinis* 70. *passuum*.

¶ GUMFUS. Vide *Gumphus*.

¶ GUMMA, *Tegorium*, in Glossis Isidor. Grævius non dubitat quin legendum sit: *Gunna, Tegumentum* vel *Tectorium*; nisi forte *Tegorium*, inquit, pro alterutro lectum sit apud hujus generis Scriptores. Cangius infra retinet *Tegerium*, quod interpretatur locum superne tectum, ac pro *Gumma* suspicatur legendum *Gumlumma*, à Græco κάλυμμα. Arridet magis Grævii conjectura. Vide *Gunna* 1.

GUMPHUS, *Gunfus*, *Gonfus*, *Conglutinatio*, *concatenatio*, Papiæ: *Junctura vel vinculum aliquorum corporum*, Ugutioni, & Willelmo Britoni in Vocabulario. Acta S. Sebastiani n. 88. *In cloaca illa, quæ est juxta Circum, invenies corpus meum, pendens in Gompho*. *Gumfus*, habet Ordericus Vitalis lib. 7. p. 643. *Quid referam de Sebastiano, quem sagittatum in cloaca suspenderunt Gumfo?* Acta S. Thyrsi n. 21. *Quia ipsa* (simulacra) *magis reguntur Gomphis ferreis, & plumbo, & saxo*. Gesta Consulum Andeg. c. 3. n. 26. *Cum ostio fusili, quod Gunfis & vertevellis & quatuor clavibus firmabatur*. Guibertus lib. 3. de Vita sua c. 11. *At modo residui proceres profugarum usque ad Gonfos, seras, & pessulos omni substantia atque utensilibus addemnabant*. Ita emendandus hic locus, pro *ad consoceras*. Magister Ægidius Corboliensis lib. de Pulsibus:

Atropos excludit Lachesim, vitalia rumpit
Stamina, dissolvit Gumphos, *vitamque relegat*.

Joannes de Garlandia in Synonymia:

Et constructa polis, radius, cantus, rota Gumphis.

Alanus in Anticlaudiano lib. 7. c. 1.

Junctura tenui, Gumphis *subtilibus aptat*.

Item de Incarnatione:

Quæ sint vincla, quæ juncturæ,
Qui Gumphi, *quæ unio*.

Hinc nostris vox, *Gond*, orta. [Græcis γόμφος est clavus.]

1. GUNA, Cucurbitula. Vide *Guva*.

¶ 2. GUNA, Vestis pellicea. *Gunarius*, Mercator gunnarum. *Gunella*, Minor guna. Vide in *Gunna* 1.

GUNDEBODINGI, appellati Burgundi, & generaliter, qui *Lege Gundeboda* vivebant, ea nempe, quam Gundebadus Rex Burgundiæ condidit, in Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 62. & in Capitul. Caroli M. lib. 1. cap. 61. *Guntbadingi*, in Capitul. Francoford. an. 794. cap. 43. [Pro *Lege Gundeboda* legitur apud Murator. to. 1. part. 2. p. 99. col. 1. *Gugilbalda*, *Gundebada* rectius & *Gundebanda*, ex variis codd. *Gundobada*, in Præfat. Capitul. 2. an. 813. *Gombata*, in Notis Baluzii ad Capitularia tom. 2. col. 1074. ex MSS.]

GUNEBODIGNI, in Capitul. Aquisgr. an. 789. c. 63.

GUNTBODINGI, in Concil. Francoford. an. 794. c. 45.

GUNFUS. Vide *Gumphus*.

¶ GUNITA. Greg. Mon. in Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 409. *Concessit Guidonata unam petiam terræ ad casas ædificandum, & alias res ibidem ad cellam nostram S. Mariæ de Minione pertinentes, ad annualiter ibi reddendum pensionem, & si necesse esset, Gunitas ad mare faciendum*.

1. GUNNA, Vestis pellicea, nostris *Gonne*, Anglis *Gowne*. Lexicon Cambro-Britannic. *Gwn*, *toga*. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Βαίτη, διφθέρα, ὅ ἐστι γοῦνα. Alibi: Διφθέρα, ποιμενικὸν περιβόλαιον ἐκ δέρματος, οἷον γοῦνα, ἢ ἄλλο τι. Aliud Cod. 930. Σίσυρα, ἱμάτιον τραχὺ, περιβόλαιον ἀγροικικὸν, δασὺ, παλαιὸν, ἢ ἡ γοῦνα. Ita vocem hanc usurpant sequioris Græciæ Scriptores, Constantinus de Admin. Imp. c. 32. & alii, quos laudat Meursius in Gloss. Italos vocem hanc usurpare pariter pro viliori veste, observat Pergaminus, ex Petrarcha part. 1. Cant. 1. 5. &c.

GUNNA. Bonifacius Archiep. Moguntin. in Epist. ... *Gunnam brevem nostro more consutam*. Epist. 89. *Gunnam de pellibus lutrarum factam fraternitati vestræ misi*. Vita Benedictina cap. 5. *Senibus nostris Gunnas pelliceas tribuimus; infirmis etiam in culcitris jacere permittimus*. [Theodemarus in Epistola ad Carolum Regem de usibus Casin. *Senibus nostris Gunnas pellicias tribuimus*.]

GONNA, in Gestis Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. c. 1. *Canonici ejusdem Ecclesiæ in Gonnis suis, &c.*

Oc-

Occurrit etiam in Actis B.Francisci Fabrianensis n.23.
Le Romao *de Gnilsaume au Conrt-nez* MS.

Or ferai grè, s'il me tollent ma Gonne.

Alibi:

Laissa le siecle por devenir prodhom,
Es prist la Gonne, & le noir chaperon,

Rursum:

Son froc osta, sa Gonne a despoillèe,

Le Romao *du Renard* MS,

En vous auroit bele personne,
S'aviès vestue la Gonne.

Gouna, ex Anglico *a Govvne*, & Græco-Barb. γῦνα, apud Knyghtnnem: *Cum innumerabili ma titudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, videlicet in coloribus albi coloris & rubei.* Dantes in Parad. cant.26.

Che va di Gonna in Gonna.

Petrarcha part.1.cant.1.

Non essermi passata oltra la Gonna.

Gunella, diminut. ex *Guna*, Occitanis *Gounel*, *Gonnelo*, *Cotte de femme*, *Cotillon*, *Gonnella*, Italis. Bernardus Mon.io Consuet Cluniac. MSS. c. 3. & Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 5. *Si propter calorem frocum exnerit, in culla sedere poterit, sed ita ut nec Gnnellam, nec pellicium subtus babeat, nec aliud quidquam qnam stamineum suum.* Cap.11. *Duo paria caligarum, tria pellicia, vel unam pro tertio Gunellam.* Adde eumdem Bernardum Monachum c.32. [S.Willelmum lib. 1. Constit Hirsaug. c 16.] Chartam Manassis Episcopi Aurelian. an.1210. in Probat. Hist Blesensis pag. 10. Le Roman *d'Aubery* MS.

Un Moine i ot qui ot nne Gonelle,

Willelm. *Guiart* MS. an. 1304.

Des Serjens aux noires Gonnelles.

Le Lusidaire MS.

Desique vint à la jornèe,
Dons a sa Gonelle endossèe.

Le Roman *de Guillaume au Conrt-nez* MS.

Va s'en li Qaens empre nne Genelle,
Deschaus, en langes parmi l'estrange terre,

Le Roman *du Renard* MS.

Se vous estes ci longnement,
Vous i lairès vostre Gonnelle.

Hinc Gusfridus Comes Andegavensis dictus *Grisa Gonella*, quod tunicam *griseam* gestaret, ut supra nbservatum in voce *Griseus*: Cui inscripta legitur in Schedis Duchesnianis Epistola Joannis Papæ pro Ecclesia Lochiensi, hoc titulo: *Goffreda Grisia Gonellas cognominate nobilissimo Andegavorum Comiti.* Et quidam Episcopus Triscanus nuncupatus *Tres Ganellas*, quod triplici gunella uti soleret, in vett. Schedis apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. part. 1. p.47. [Spicilegium Fontanel. MS. p.235. *Duo paria caligarum, tria pellicia, unum blanchetum, ve una Gunella pro tercio.*] Vide Ricordao. Malaspin. c. 161. Raimundum Montanerium in Chron. Aragnn. c.74. 124. & Chr. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. c. 15. l. 4. c. 3. [Hist. Dalphin. to. 2. p 315. col.2. *Gonella de Scarlate*, in Tabulario S. Vincentii Cenom.] Le Roman *de Gerard de Vienne*:

Et vos comant ces cuidès danc entrer,
A vos Gonelles grises.

¶ Gonellus, Eadem notione, in Charta an. 1416. apud Rymerum tom.9. pag.334. & in alia anni 1317. to. 3. pag.648.

¶ Guinda, Eadem, ut opinor, significatione. Anastasius Bibl. io Epitome Chron. Casin. apud Murator. tom.7. p.369. col.1. Hic *Ludovicus Italiam dum ingressus fuisset cum Clotario patre ad Casinense cœnobium possessiones universas ablatas restituit, & parinos* (pannus) *pativas & grisos, caligasque cum Guindio & ocreas fratribus concessit.* Forte legendum *Gunnis*.

Gunatus, Gunam indutus. Luitbprandus in Legat. *Nec ipsa capiet eum in qua ortus est, panper & Gunata, id est, pellicea Saxonia.*

Gunarii, *Gnnarum* seu pellium mercatores, à quibus dicta olim Constantinopoli Basilica τῶν γουναρίων, de qua Chronicnn Alexandrinum p.778. qui locus idem videtur cum eo qui τὰ γουνάρια τοῦ φόρου nuncupatur à Leone Grammatico p. 505.

Cluverius lib.1. German. antiq. c.15. *Gnnam*, à *Gannaco* dictam putat, quod Varro *majus sagum* interpretatur vocemque Græc. esse ait. Sunt autem Hesych. καύνακα, στρώματα δὲ τιθέασιν ἑτερόμαλλα, *Stragula altera parte villosa.* Adde Oct. Ferrarium in *Genna*.

2. GUNNA, Machinæ bellicæ, seu missilis species: vox contracta ex *Mango*, vel *Mangona*, uti opinatur Somnerus. Thomas Walsinghamus p.126. *Nec mora, consuetis adhibitis instrnmentis, missilibus scilicet, quæ vulgas Gunnas vocant, terribiliter feriunt.* Idem p. 303. *Et cum lapidibus, lanceis, & sagittis, igne Græca & missilibus, quæ Gnnna vocantur, nostros nbique repellunt.* Pag.374 *Qaod cum illi præcise negerent, intendit Gunnam magnam, cujus nnico jactn dejecit partem unins turris.* Pag.398. *Et illic figere vel locare Gnnnas suas, quas Galli Canones vocant, quibns validius villam infestare posset.* Ex quibus patet, *Gunnam*, eamdem fuisse machinam bellicam, quam nostri *Canonem* vocabant, quæque Anglis à *Gunne* dicitur. Unde nescio, an à *Gunnis* dicti sint *Canones*, quasi *Gunnenes*. Occurrunt præterea ejusmodi *Gunnæ* apud eumdem Walsinghamum pag. 323. 390. 539 & Henricum Knyghtonem p. 2621. 2672. 2677. & 2679. Vide *Duplodes*.

¶ Gunnes dicuntur in Litteris anni 1406. apud Rymerum tom.8. p.447.

Gunnarii, *Gunnarum* artifices, vel potius qui è *gunnis* missilia emittebant, *Gunners* dicti in quibusdam expensarum militarium Tabulis, quas laudat Spelmannus verbo *Bombarda*: ut *Magister Gnnnarins*, Gunnarum confector, artifex vel *gnnnis* præfectus, qui *Magister Gnnner*, Anglis.

¶ Gunpoudre, Pulvis tormentarius, Angl. *Gnn-Powder*, Gal. *Poudre à canon.* Exstant Litteræ an 1414. apud Rymerum tom.9. p. 160. *De non transmittendo Gunpoudre versus partes exteras, &c.*

GUNTFANO, Vexillum, flammulum. Vox formata ex *Fano*, de qua supra. Hariulfus lib.3. Chr. Centul c. 3. *Item poma Gunt fanonum septem argento auroque parata.* Le Roman *du Renard* MS.

Querez qni le Gonfanon porte
Et qni que le doiez baillier,
Vens convient-il Gonfanonier.

Le Rnman *de Garin* MS.

Là vessiez tantes & paveillons,
Bannieres droites, & vermeux Gonfanons.

Alibi:

Là veissiez meint Gonfanon lever,
Meinte banniere sor le fossè ester.

Le Roman *dn Ron* MS.

Ni a riche home ne baron,
Qni n'ait lès lui son Gonfanon,
Ou Gonfagnon, ou autre enseigne,
Où sa mesnie son destraingne.

Alibi:

Li barons anrent Gonfanons,
Li chevaliers onrent penons.

Guillelm. *Guiart* an. 1248.

Tant seulement li Gonfanon,
En un flum, qui Nilus a non, &c.

Chron. Flandr. cap.67. *Et tenoit en sa main nne lance, à quoi l'oriflamme estoit attachèe d'un vermeil samit, à gni-*

so

se de Gonfanon à trois queues. Vide Joan. Villan. lib.6. c.40.lib.7.c.13.] & Borellum,in voce *Gonfanon*, ubi observat Angliæ regnum à Romano Pontifice Guillelmo Conquestori traditum fuisse per Gonfanonem: qua de re Poeta, qui vivebat an. 1160. hæc habet inter cetera:

L' Apostolle li otroya,
Un Gonfanon li envoya,
Mout precieux, & chier, & bel,
Si comme il dit dessus la pierre,
Auroit un dez cheveux S. Pierre,
A ces enseignes li manda,
Et de par Dieu l'i otroya
Que Angleterre conquersist,
Et de S. Pierre le tensist.]

Sæpe etiam usurpatur hæc vox pro ipso *Fanone*, seu *Flammulo*, quod hastis appendebatur: φλαμμούλιον, Græcis recentioribus, Leoni in Tact. cap.5. §. 5. Mauricio, & aliis à Rigaltio laudatis. Le Roman d' *Aubery* MS.

Baisse la lance ou li Gonfanon pent.

Alibi:

A lances sont li Gonfanons pendus.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Voient l'ost paienne venir & aprochier,
Les riches Gonfanons sus au vant baloier.

Le Roman *de Garin*:

Brandist la hante au Gonfanon pendant.

Alibi:

Et prist l'espié à tot le Gonfanon.

Idem:

Brandist la hante, destort le Gonfanon.
Parmi le cors li mest le Gonfanon, &c.
Le lances bessent a font li Gonfanon.

Le Roman *de Guesclin* MS.

Li Rois tint une lance à un vermeil Penon.

Alibi:

Moult si siest bien au col la lance au Gonfanon.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

Hant ot grosse de fresne, & Gonfanon pendant.

Ejusmodi porro insularum, ab hastis ac lanceis pendentium mentio est apud Frontinum lib.1.Strateg. c.12. n.5.Albertum Aq. lib.2.c.39.lib.4.c.6.Fulcherium Carnot.lib.2.c.10.Guibertum in Hist.Hierosl.lib.4. c.39. in Gestis Francorum expug.Hierus.c.42.apud Gaufredum Malaterram lib.3.c.37. Will.Britonem lib.8. Philippid. p.196. Gruellum in Hist.Arturi Ducis Britan.p.66.&c. Sed & *Hastæ puræ* dicuntur,quæ insulis istis carebant, in veteribus Inscriptionibus: in quibus interdum donatos milites *Hasta pura sine vexillis*, in virtutis militaris præmium,legere est,414.8. 498.13.

¶ Confano.Fundatio Murensis Monast. apud Eccardum de Orig.familiæ Habsburgo-Austriacæ col.216. *Duo offertoriola & linteum analegium super Evangelium ponendum in festivis diebus & 5.Confanones*.

¶ Confalo,in Annal.Mutin. apud Murator. tom. 11.col.60.*Cum Confalonibus & crucibus*.

Gontfanonarius,Vexillifer,signifer: Italis *Gonfaloniero*.In Synodo 8. CP.ex parte Ludov. Pii adfuit Suppo *primus Guntfanonariorum & consobrinus uxoris ejus*, ut auctor est Anastasius ad eamdem Synodum Act. 10.ubi perperam editum,*Concofanariorum*. Capitula Caroli C.tit.32.c.13.*Providentiam habeant,qualiter unusquisque Episcopus,vel Abbas, seu Abbatissa cum omni plenitudine & necessario hostili apparatu, & ad tempus suos homines transmiserit, cum Guntfanonario,qui de suis paribus cum Missis nostris rationem habeat*.In Consuet.Bononiæ in Morinis,art.7.*l'Enseigne* & *Gonfanier*,dignitas dicitur attributa uni è quatuor Comitis Paribus. Le Roman *de Rou* MS.

Par droit & par ancesserie
Devès estre de Normendie,
Et vous parens Gonfanengniers.

Chron.MS.Bertrandi *du Guesclin* MS.

Que s'il avoit le monde tout entier à baillier,
Et il vousist avoir un bon Gonfanonier,
Pour sa terre garder, & son prix essaucier.

¶ Confalonerius,apud Bartholomæum lib.6.Annal.Genuens.ad ann.1227. & apud Illustr. Fontaninum in Antiqu.Hortæ p.416. & 417.

¶ Gonfalonierus, in Vita S Andreæ Corsini n. 36.tom.2.Januarii p.1071.

¶ Confalonerius,apud Marten tom.7. Ampliss. Collect.col.941.

Obtinuit etiam apud Italos *Gonfanonarii* dignitas, præsertim apud Florentinos, quibus olim ita indigitabatur supremus Magistratus,[an.1292.institutus.Ex plebeis assumebatur: cujus præcipuum munus erat leges tueri & nobilium potestatem auctoritatemve deprimere. Vide Jacobum Wilbel.*Imhoff* in Genealogiis viginti illustrium in Italia familiarum. Ibi *Gonfalonerius* dicitur hic Magistratus. *Gonfalonerius Reipublicæ Lucanæ* memoratur tom.5.SS.Junii p.488.] Sed & hodie regitur Senensis urbs à tribus *Gonfanonariis*, quorum singulis tertia urbis pars regenda datur. Habet denique Ecclesia Romana suos *Gonfanonarios*, de quibus præ aliis Froissartes 2.vol.c.135. Joan. Villaneus lib.8. c.69. & Matth. Villan.lib.9.c.90.

¶ Confalonis Confraternitas,seu *Commendatorum* vel *Recommendatorum* B.M.Virginis Romæ à quibusdam Patriciis an.1264. instituta & à Clemente IV.an.1267. confirmata,sic appellata est à vexillo, Italis,*Confalone*, in quo ejusdem Genitricis imago depicta erat. Ei Confraternitati redimendorum captivorum ab infidelibus detentorum cura an.1583. delegata est,& data, jam ab anno 1579. facultas alias sibi sodalitates aggregandi. Huic reipsa accessit Societas Lugdunensis; cui nomen dedit Henricus III. Fr.Rex,uti narrat Thuanus Hist.lib.6. Vide Spondanum ad an.1576. Macros fratres in Hierolexico & Hofmannum.

¶ Gonfanoniæ Feodum, in Charta Ecclesiæ Lugdun. an.1290.

¶ GUNTHADINGI,&c. Vide *Gundebodingi*.

¶ GUODOBIA, Pilum, venabulum, Gall. *Vouge, Epieu*. Acta S. Lauri MSS. *Deponentes eum desuper equum suum ... collum ejus de Guodobia acuta praciderunt*.

¶ GUOLATIA. Vide *Golia*.

¶ GUOYA, Falcis species, Gall. *Serpe*,alias *Goie*. Litteræ anni 1340.Hist. Dalphin.tom. 1.p. 53. *Muniri faciatis & provideri arnesiis pro sala & destructione arborum, vinearum & bladorum opportunis; utpote de Guoys,falcibus,deytrauz seu securibus, faucillis & fundis, &c.* Vide *Goia*.

¶ GUPHUS,pro *Gumphus*, de quo supra, Cardo. *Guphi & cardines*, apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1700.

¶ GUPILARIUS,ut supra *Gopillator*,Qui vulpes,alias *Goupils*,venatur. Computus an.1202.apud D.*Brussel* ad calcem tomi 2.de Feudorum usu p.172. *De venatione paranda & de minutis rebus*, 48.*s.& 4.d.. Gupilarii de secundo tertio 19.l. 40.d. minus*.

¶ GURBILIO. Charta Gastonis Vicecom. Benearnensis an.1168. pro fundatione Monasterii Silvæ latæ: *Et de reditibus nostris, qui paterno jure nobis succedunt, centum solidos Pictavinos, & 30. Gurbiliones salis in villa,quæ dicitur Salies*. Ubi Marca lib.5.cap.22. vertit *trente Courbillons de sel*, id est, corbulas, seu *Corbiculos*.

GURDONICUS,ut mox *Gurdus*, Rudis, imperitus.

tus. Sulpitius Severus in Hist. *Vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticus. Audietis tamen ut Gurdonicum hominem, nihil cum fuco aut cothurno loquentem.*

GURDUS. Gloss. MS. Reg. *Obtusa, surda, gurda.* Papias: *Gurda, inutilis, inepta, stulta.* Eadem habent Isidorus in Gloss. & Ugutio. Idem Papias: *Obtusa, gurda.* Gloss. S. Bened. *Gurdus*, ἠμβρὸς. Quintilianus lib. 1. Instit. c. 5. *Gurdos, quos pro stolidis accepit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Etiamnum Hispani & Vascones *Gordos*, vocant pingues & obesos, ut tradit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ. Regula Magistri cap. 50. *Duricordes vero & simplices fratres, vel qui litteras discere nolunt, & non possunt, nisi Gurdis operibus intricentur.* Abbo lib. 1. de Obsid. Parisiensi:

Noxque salam Gurdis mandat custodibus ipsam.

Et infra:

. . . *Ponunt animas cum sanguine Gurdi.*

Ubi, ut & aliis locis, *Gurdos, ineptos & stultos* interpretatur. Occurrit etiam in Notis Tyronis pag. 102. Robertus Gaguinus in Poem. vernaculo, *le passe-temps de l'oisiveté.*

Guerre est de Dieu le grand flaeil,
Et le maillet de la Justice,
Qui est aux bons paix & conseil,
Et terreur au Gourt & au vice.

At contra vocem *Gourd* in bonam partem non semel usurpat Sangelasius in Viridario honoris.

GUREIC, Ephebiæ, vox Wallica, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 13. Boxhornio in Lexico Cambrico, *Gvvyryf*, est virgo, [*Gvvec'h* Armoricis, quibus mulier dicitur *Gourec* vel *Gvvrec*. Magna quidem vocum affinitas cum *Gureic*, at minor cum *Ephebiæ*.]

GURGA, ut mox *Gurges*, Italis *Gorge*. Charta Friderici II. Imp. an. 1229. apud Rocchum Pirrum tom. 2. Notitiæ Sicil. p. 640. *Et ducere ... conductum* (aquæ) *in alias terras in Gurgam suam propter fogiam maghi fluminis Lentini, & piscariam ibi facere, &c.* *Gourtz*, in Consuet. Burbon. art. 162. *Gourgues de moulin*, in Consuetud. Burdegal. art. 112. Vide *Gurdus*.

GURGES, Papiæ & Will. Britoni in Vocab. *est locus verticulosus in flumine, altus & profundus, vorago, fossa, lacuna, barathrum*: sed proprie est locus in fluvio arctatus, seu ad construendum molendinum, seu ad capiendos pisces: *Gourgo*, Occitanis. Ovidius de arte amandi:

Qui minime credis Gurgite piscis erit.

Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 305. *Ibi unum molendinum de 13. sol. & 5. den. prati acra una, pastura ad pecora villæ, de une Gurgite 32. denar. &c.* Charta Henrici Reg. Franc. in Tabular. S. Maglorii Paris. *Denique præcipimus inserere Gurgites piscales tres, primum ex his situm in confluentia Sequanæ & Maternæ, &c.* Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1147. pro Abbatia Barbellensi apud Sammarthanos: *Ut in Secana construant & ædificent sibi Gurgitem unum in idoneo loco ... ad piscationem videlicet & molendinum.* Monasticum Angl. tom. 1. p. 766. *Decimam totius piscis & piscariæ de Gurgitibus, tam de retibus, vel ingeniis qualitercumque evenientem.* Charta an. 1196. *Quod nec à nobis, nec à quoquam mortalium in dicto Gurgitibus molendinum construatur.* Bracton. lib. 4. tract. 1. c. 45. §. 10. *De stagno vel Gurgite levato, vel prostrato ad nocumentum injuriosum.* [Necrologium MS. B. Mariæ de Argentolio: XI. Kal. Martii Ricardus Episc. Menachis B. Dionysii pro faciendo anniversario 10. sol. ad pictantiam de Gurgite. Ibidem ad calcem: *Idem Prior eodem die de Gurgite suo pitanciam dari Conventui stabilivit.*] Joann. Britto p. 32. *Puis soit enquis de Gort levez en euver communes, &c.* Adde p. 158. v. Fletam l. 4. c. 27. §. 4. c. 28. §. 8. præterea Walafridum Strabum de Vita S. Galli c. 12. 28. Probat. Hist. Monmorenciac. p. 407. Gull. Prynnæum in Libertatibus Angl. tom. 2. p. 424. &c. Vide *Gordus*.

GURGICULI nomine, Mare Mediterraneum appellare solebat Carolus M. ut auctor est Monachus Sangall. lib. 1. c. 29.

GURGUS, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 483. [in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 474. in Charta an. 957. Marcæ Hisp. col. 875. Chronicon D. Gravinæ apud eumdem Murator. tom. 12. col. 708. *Erat autem ibi prope quidam Gurgus aquarum profundus, ubi ex profunditate aqua nimium rutilabat.*] Hinc Occitani molendinum *Engourgat* dicunt, quod aqua nimia elaborat. *Engourgament de digne*, in Consuetud. Solensi tit. 12. art. 1.

GURGITOSA MARISCI PLANITIES, apud Lambertum Ardensem p. 11.

¶ GURGITUM, Locus fluminis, ubi Gurges, in Consuetudine Tolosana Rubr. de terminis Villæ Tolosæ.

¶ GURGITATUS, Ingurgitatus. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ, tom. 1. Martii p. 180. *Tantum panis insumpsit epulator . . . atque sic per insolentiam est Gurgitatus.*

GURGO. Poeta laudatus ab Aldhelmo Abbate Malmesburiensi in Epist. ad Eahfridum:

Digna fiat fante glinglio Gurgo fugax fambulo,
Neu timeat scriptor terrentis ludicra linguæ.

Ubi Usserius Armachanus monet in MSS. apponi hanc Glossam: *Fugax Gurgo, id est, virgo impetrante noverca de matrimonio exposita, inter feras enutrita, ferarum consuetudinibus assuefacta, quæ alio nomine Juturna. Fante glinglio, id est, rogante fratre, vel alio quolibet amico, ut digna fieret illa fugax fambulo, id est, reversione, vel fine laboris.*

¶ GURGULIO, ὀισόφαγος βραχύς, Casula, Parva domus, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gurgustium* 1. Varroni aliisque est pars colli, qua spiritus commeat. Lactant. de Opificio cap. 11. *Spiritus autem, qui est incorporalis ac tenuis, qui spatium sibi facere non poterat, accepit viam fatalem, quæ vocatur Gurgulio. Is constat ex ossibus flexuosis ac mollibus quasi ex annulis in eatenæ modum compactis & cohærentibus, patetque semper hinc transitus.* Papiæ MS. Bituricen. *Bronchum, guttur, quem Gurgulionem dicimus, id est eminentior pars gutturis.*

¶ GURGULIONES, sic dicti Burgundiones in Historia Luitprandi apud Murator. tom. 2. pag. 450. col. 2. *vel quod ob superbiam toto gutture loquantur, vel quod verius est, quod edacitati, qua per gulam exercetur, nimis indulgeant.*

GURGUNEO, Glutto. Papias.

GURGUR. *Celer.* Papias MS. Editus habet *Gurgur*; [à Græco γοργὸς, Velox.]

¶ GURGUS. Vide in *Gurges* & *Gurgur*.

1. GURGUSTIUM. Papias: *Gurgustium, Casa brevis, ubi pisces nutriuntur. Gurgutium, cella modica, domus pauperis.* [Idem Papias: *Gurgustia, Loca tabernarum tenebrosa, ubi convivis turpia fiunt.* Servio, *Gurgustium* etiam est obscura & latens taberna. Hinc Gallicum *Gargote*, Cauponula, tabernula. *Gurgustiolum, Antrum secretum, angustum*, apud Papiam laudatum. Voces sunt Ciceroni & Apuleio notæ, dubiæ tamen Latinitatis. A *Gurgulione* seu *Curculione*, Verme, dictum est *Gurgustium*. Vide Festum.] Job c. 40. *Nunquid implebit sagenas pelle ejus, & Gurgustium piscium capite ejus.* Thwroczius in Carolo Rege Hung. c. 97. *Sed erant omnino sicut pisces in Gurgustio, vel in reti comprehensi.*

¶ 2. GURGUSTIUM, Guttur, apud Papiam.

¶ GURNADUS. Vide *Gornur*.

GURPIMENTUM, GURPIRE, &c. Vide *Guerpire*.

¶ GU-

¶ GURULA, *Nutrix, comportatrix*, in Glossis MSS. Saogerm. n. 501. Lege & vide *Gerula*.

GURUM, vel GIRUM, Pulvis molendini, apud Matthæum Silvaticum.

1. GUSSA, GOZA, GUZIA, Machinæ bellicæ species. Usatici Barcinonenses MSS. c. 83. *Nemo præsumat ... castrum contra Principem ædificare, nec fortitudinem tenere obsessam, nec debellare cum ingeniis, quod rustici dicunt fundibula, & Gosa, & gata, quod magnum dedecus erit Potestatibus*. Charta Jacobi I. Regis in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Statuimus quod nullus portet fundibulum, Guziam, vel gatam, aut aliquid aliud ingenium contra aliquem, sive speciali nostro mandato, nec trahat cum eis, nisi de hoc habeat à nobis .. privilegium speciale*. Edictum Nunonis Sancii D. Rossilionis de Treuga tenenda an. 1217. *Statuimus ... quod nul'us expugnet aliquod castrum, vel aliquam munitionem cum Gussa, vel pererio, vel maugaaello, vel cum alio genere lignorum*. Ita porro appellata fortean hæc machina, quod canis formam referret: nam Occitanis *Gouffas*, canis species est, *Gbien matin*, *Clabaud*.

¶ 2. GUSSA, Putamen, Ital. *Guscio*, Gall *Coquille*, *Coque*. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1271. apud Murator. tom. 8. col. 1133. *Et* 20. *castaneæ cum Gussis* (vendebantur) 1. *rexenum*, *&* 14. *amigdalæ* 1. *rexenum*.

GUST. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10. §. 2. *Secundum antiquam consuetudinem dici poterit de familia alicujus, qui hospitatus fuerit cum alio per 3. noctes: quia prima nocte dici poterit Uncuth, secunda vero Gust, tertia vero Hogbenebyne*.

GUSTALDUS. Vide *Gastaldus*.

¶ GUSTANTER, Grato animo, in Actis SS. Aprilis tom. 3. p. 111.

GUSTATOR DIGITUS, qui Græcis λιχανός. S. Hieronymus in c. 40. Esaiæ: *Parvo digito, quem vulgo Gustatorem vocant*.

GUSTRUM, Vasis species. Zyxillanes Episc. Toletanus Hymno de S. Thyrso, à Bivario ex Breviario Muzarabum editus:

Gustrum perviciter adfore præcipit
Plenum lympha, caput Martyris suffocat.

In Actis, est *lebes, vas, tinaa*. [Papias MS. Bituric. *Gutrum, Genus vasis, vel ampullæ, quo unguenta servantur*. Editus habet *Guttum*.] Gloss. Lat. Græc. *Cupillum*, γυτρίδιον. Ubi *cupillum* idem valet ac *cupella*. V. in *Cupa* 2.

GUSTUM, Cupediæ. Utitur Apitius lib. 4. de Reculin c. 5. Adde Fragmentum Petronii p. 74. & quæ notamus in Descript. CP. ubi de Augustæo.

¶ GUSTUM, Cenula, Gall. *Collation*. Mabill. tom. 1. Annal. Benedict. p. 704. col. 2. ex MS. Casinensi: *Cum autem liberi à vindemia fuerint, statim ad nonam horam reficiunt, & post vesperas Gustum manducant, & bibunt iterum*.

¶ GUTA. Vide *Gutta*.

GUTI, Gothi, & Gotti, vel *Goti*, quibusdam *Jutæ* & *Jutones*, Romanis *Getæ*, Anglo-Saxonibus geatas, à prisco Gothico *Jæt*, quod gigantem significat. Ita autem appellatus potissimum unus de tribus populis illis primariis, qui relictis in Germania sedibus, in Angliam transiere, & ibi sedes fixere, ut Beda refert, cujus Interpres Saxonicus, pro *Jutas*, geatum, id est *Getas* vertit. Inde illud in Legibus Edw. Confess. cap. 35. tit. de His, qui cohabitare debent in Britannia: *Guti vero similiter cum veniunt, suscipi debent & protegi in regno isto, sicut conjurati fratres, sicut propinqui, & proprii cives regni*. Plura de *Gutiis*, & *Jutis*, vide apud Camdenum, Spelmannum & Cluverium lib. 3. Germ. antiq. nam hæc Glossarii consilium excedunt, cum ad rem Geographicam spectent.

¶ GUTILLIOCÆ, Κάρυα μακρά, in Glossis Lat. Gr.

¶ GUTRUM. Vide *Gustrum*.

1. GUTTA, Idem videtur quod *Gota*, de qua voce supra, & *Gutera*, Canalis, rivus. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 22. *Terminat de una parte currente Gutta, alia via publica, &c.* Fol. 29. *Sunt si fines dis lo perron, usque ad Guttam, quæ dividit villam Defeasum dictam, & silvam, &c.* Fol. 42. *De una parte terra S. Vincentii, de alia Liger fluvius, de altera Gutta decurrit*. Tabular. Monasterii S. Andreæ Viennensis: *In alio fronte, Gutta percurrente, qui ad æstum siccat, &c.* Infra, *Gutta sicca* dicitur. Occurrit etiam crebrius in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis.

☞ In tractu Dumbensi, & fortassis etiam in aliis, per *Guttas* sæpius intelliguntur illi canales & alvei, quibus aqua fluvialis in vicinos fundos derivatur. Qui in iis locis, in quibus hujusmodi canales effodiuntur, jurisdictionem integram habent domini, it piscationis jure potiuntur. Charta Thossiaci an. 1451. *Debet 5 sol. Vienn. pro licentia ei data de construendo in suo prato vocato la Goille quamdam Guttam piscatoriam*.

GUTA, Eadem notione. Tabularium Eccl. Cadurcensis: *Cum ipsa terra, quæ tenet in ipso loco, quæ tenet in illa Guta*. Charta Froterii Episcopi, ibidem: *Et per illo termine ... & descendit per mediam cumbam, usque in illa Guta, quæ dicitur Boina*.

GUTTULA, Rivulus. Tabularium Monast. S. Andreæ Viennensis: *In alio fronte terra ipso quintilloae, & Guttula, quæ ad æstum siccat*. Tabularium Brivatense Ch. 15. *De duobus vero lateribus vineas S. Juliani, ex quarto vero latere Guttulam decurrentem, &c.* Alibi. *De subteriori vero latere est Guttula decurrens, de superiore vero latere strata publica*.

2. GUTTA, Italis *Gotta*, Hispanis *Gota*, Catarrhus, fluxio, quod *guttatim* fiat, inquit Berevicius lib. de Idea Medicinæ antiquor. nescio an vere. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis c. 21.

Frigore percussa, doluit nimis illico Gutta.

Vita S. Anselmi Episc. Lucensis n. 57. *Die quadam cito supervenicns Gutta, ita ut unius oculi lumen sanguine cooperiret*. Num. 58. *Gutta, quam dicunt fistulam, generante, putredo quædam assidue stillabat*. Num. 39. & 42. *Gutta paralytica, Gutta, quam Paralysim vocant. Hydropisis*, apud Tortarium Floriacensem:

Gutta fugit ventris, restinguitur hic sacer ignis.

Magister Ægidius Corboliensis de Urinis:

Innuitur Gutta regnare per alba minuta.

Ubi vide Gentilem de Fulgineo. Ebrardus in Græcismo cap. 10.

Est pluviæ gutta: sed sit situlæ tibi stilla:
Dicitur esse * *fene passio Gutta fore*.

Vide Albertum M. lib. 23. de Animalib. c. 18.

GUTTA CADIVA, CADUCA, Ἐπίληψις. Glossæ Biblicæ MSS. *Epileptici dicuntur, qui Guttam habent Cadivam*. [Robertus de Tumbalenia in Epistola ad Monachos S. Michaelis de Monte apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. p. 659. col. 1. *Hugo vocatus frater quidam ... subito illa molestia arripitur, quam Medici Epilepsiam vocabulo Græco dicunt, vel Sacrum morbum, eo quod sacras hominis partes, id est caput, & mentem occupet; nos vero vulgariter Guttam Caducam, ex eo quod cadere faciat, vocamus*.] Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. c. 22. *Sed quod magis dolendum erat, intrinsecus epatica passio, imo ebitudo animi, Caduca Gutta, & cotidiana vecordia ipsum desipere faciebant*. [Vita S. Raynerii to. 2. Junii pag. 442. *Hæc sub occasione Caducæ Guttæ, biennio ante adventum almi Raynerii ad nos à dæmonio fuerat vexata*.]

GUTTA MALOGRANATA, Hemicraniæ species, quam Galli vocant *Pome grenade*. Occitanis, *Mielgrano*. Steph. Ju-

Julianus in Vita B.Coletæ n.234. *Affligebatur ... specialiter passione Guttæ Malogranatæ, taliter quod vi doloris efficiebatur quasi furibunda.* Ditmarus lib.4. p.50. *Cui in capite suo multum nocuit migranea, quæ duplex: aut ex Gutta, aut ex vermibus,*

3. GUTTA, & GUTA, Gallis *la Goutte*, Podagra, [Arthritis quælibet,] in Vita Innocent. VI. PP. apud Bosquetum p.139. Chronicon Calauriense: *Illa infirmitate, quæ Gutta appellatur, graviter fuerat occupatus,* Radulfus in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis nu. 86. *Cum Gutta, quam Podagram vel Artreticam vocant, frequenter vexaretur, &c.* Pseudo-Ovidius lib. 2. de Vetula:

Tussiat æternum, juncturas Gutta fatiget,

Ptolomæus Lucensis ann.1284. *Defectum patiebatur in manibus & pedibus propter Guttas, ita quod vix celebrabat* [Occurrit in Hist. Mediani Monast. p. 275. in Fragmentis Hist. Dalphin. tom.2. p.624. col. 2. & in Miraculis B.Simonis, tom.2. April. p. 823. in Vita B. Hugonis de Lacerta, apud Marten. tom.6. Ampliss. Collect. col. 1186. & alibi.]

¶ 4. GUTTA, Hydropisis. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ Virg. sæc.5. Benedict. p.60. *Ægritudinis, inquit,* (Eggehardus vel Ekkehardus) *incommoditatem, Gutta infestante, & totum corpus meum contrahente, &c.* Hydropisin intelligendam esse patet ex Hepidanno, qui de eodem morbo differens ibidem p.62. ait: *Ekkehardus ... cum quodam tempore Hydrope ad extrema deductus esset, &c.*

5. GUTTA, [Stillicidium, Gall. *Goutte, Goutiere*, Chirographum Remboldi in Tabulario S.Clodoaldi: *Et si prædictus Remboldus domus pinnaculum auferre voluerit, vel heres ipsius, usque ad pannam Guttæ auferre licebit.*] Charta Philippi Aug. an.1220. in Hist. Monmorenciaca p.85. *Facit unam domum si voluerit, nomine suo absque forteritia in insula de Castelles supra Sequanam, ejusdem altitudinis, cujus sunt aliæ domus in eadem insula: ita videlicet quod parietes Guttæ, altitudinem aliorum parietum ejusdem insulæ non excedant,*

6. GUTTA, Macula. Auctor Mamotrecti ad c. 36. Gen. *Polymitus, vestis ex variis coloribus & Guttis, à polis, quod est pluralitas, & mitos, quod est Gutta.* Infra: *Mitos, Guttam sonat ... calamita est rana, quæ moratur in cannis, varias habens Guttas.* Idem ad 35. Exod. *Polymitarius, qui operatur polymito, id est, vario opere & Guttato.* Ita *Guttatus*, color est in equis, guttis distinctus. [Hac notione Ovidius:

Nigraque cæruleis variari corpora Guttis.]

¶ 7. GUTTA, Species aromatica, Psal. 44.9. Eccli. 24.21. & in rythmica Descriptione Veronæ apud Murator. tom.2. part.2. col.1095.

¶ GUTTA CIATA, Gallis *Goutte Sciatique*, Ischiadicus dolor, in Miraculis B.Edmundi Archiep. apud Marten. tom.3. Anecd. col.1895.

¶ GUTTA FANTILIA. *Filiam habebat parvulam ... habentem Guttam Fantiliam*, in Actis SS. Junii tom. 3. p. 452. ubi *Fantilia* forte pro *Infantilis*, & *Gutta Fantilia* pro *Variolæ*.

GUTTA MERA, Gall. *Mere goute.* Charta an. 1208. ex Tabul. Fossatensi f.29. *Annuatim unum duplarium vini sine fusto de Mera Gutta ad mensuram Parisiensem persolvent.* Alia an.1212. fol. 31. *Et tempore vindemiarum nomine censum in cuva & de Mera Gutta ... persolvent.*

¶ GUTTA PURA, Eadem notione. Charta Adami Abb. S.Faronis ann.1313. inter Instrum. Histor. Meldensis p.200. *Tenebimur perpetuo reddere Conventui supradicto centum viginti & duodecim modios vini de Pura Gutta ad mensuram Meldensium.*

¶ GUTTA PRIMA, Aqua ex qua fit sapo. Vide *Capitellum 2.*

¶ GUTTA ROSACEA, Medicis, Rubedo in facie.

¶ GUTTA SALSA. Vitus Cortonensis in Vita B. Humilianæ, tom.4. Maii p.397. *Sicut autem recessisti à me, nunquam ilii & lateris dolorem sensi. . . Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio item vocabulo Ignis volatilis, alio modo Gutta Salsa nominatur.*

¶ GUTTA SERENA, Medicis nostris *Goutte Sereine*, Cæcitas, licet nullum in oculis vitium appareat prætorquam in pupilla, quæ tum latior apparet & obscurior. Miracula S.Mariæ Magd. de Pazzis, tom.6. Maii p. 322. *Ob Guttam Serenam, quam biennium passa fuerat in oculo dextro, videndi facultatem amiserat.*

¶ GUTTARE, Στάζειν, Stillare, Gall. *Goutter*, in Glossis Sangerm. Joh. de Janua: *Guttare, Guttatim cadere vel fundere, vel guttis perfundere.*

GUTTARIUM, GUTTATORIUM, Rivulus, canalis, stillicidium, Angl. *à gutter. Goutiere*, in Consuet. Britan. art.712. Ugutio: *Aqualitium, Guttarium.* Alibi: *Impluvium, i. lavatorium, Guttatorium.* Will. Britto in Vocabul. *Aquæductus ... Guttatorium, per quod aqua elicitur, vel foras educitur.*

GUTTERA. Eadem notione. Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi f.5. *Et de eadem cruce usque Lingerlin, ubi quædam Guttera est, quæ vadit per mediam villam.* Chronicon Abbat. Burthonensis in Anglia: *Inceptum fuit pavimentum Altæ villæ, diruto causeto, ponendo Gutteram in medio.* Adde Monasticum Angl. tom. 2. p.815. & Willelm. Thorn. an.1281.

GUTURA, Eadem notione habetur in Libro Anglico *Justice of peace*, fol.80. v. Incertum, inquit Somnerus, an à Saxonico geotan, sive ageotan, fundere, effundere, an à Latino *Gutta*, quod guttatim aquam accipiat ac reddat, unde *Guttare*, pro *stillare*. Vide *Landea*.

GUTTATUS, Guttis diversi coloris inspersus. Fridericus II. Imper. lib.2. de Venat. cap.20. de Gyrofalconibus: *Quidam eorum non sunt Guttati super dorsum & caudam, & quidam sunt Guttati super dorsum & caudam, quidam plus, quidam minus* [Martialis lib.3. Epigr. 58. eadem notione dixit:

Et picta perdix, Numicidæque Guttatæ,

Palladius quoque inter colores *Guttatum* refert ut non minimum.] Vide *Gutta 5.*

¶ 1. GUTTERIA, Stillicidium, Gallice *Gouttiere*. Charta an.1258. ex Archivo Veteris-villæ: *Concessi Monachis de Veteri-villa, quod aqua descendens de domo ipsorum per Gutteriam communem, sitam super murum communem inter domum meam & domum ipsorum de drapperia Dinanni, cadat in terra mea retro domos supradictas.* Vide *Guttarium*.

2. GUTTERIA, Vitium, seu morbus gutturis ex male olentium aquarum potu contractus, βρογχοκήλη Græcis, *Goitre* Gallis. Vita S.Gudilæ Virg. n.23. *Omnesque descensuri ex eorum germine, plectantur nævo istiusmodi pœnæ, ut uterque sexus lapsante poplite jugiter claudicet, super hæc vero femineum Gutteria obscenet.* Eadem habet Baldricus in Chronico Camerac. lib. 1. cap. 16. Anso in Vita S.Ursmari Lobiensis cap.8. *Nata est infirmitas in collo ejus sæva nimis, quæ vulgo dicitur Gutteria.* Rectius Ratherius cap. 5. *Quæ Gutteria dicitur sermone Gallico.*

GUTTUROSUS, in l.12. §.1. D. de Ædilit. Edict. Vetus Interpr. Juvenalis Sat.13. *Tanquam si in Alpibus homines Gutturosos admireris, ubi tales sunt plurimi, nam lata & inflata colla habent.* Miracula S. Thomæ Aquin. *Puella à nativitate Gutturosa, quia tres gravanos habuit.* Occurrit etiam apud Durandum lib. 7. Ration. cap. 19. num. 3. Alias *Gutturosus*, est λαιμαργος, in Gloss. Lat. Gr.

GUTTURNA, & GUTTURNIA etiam dicitur idem morbus, Gloss. Isidor. *Gutturnia, gutturis inflatio.* Ugu-

Ugutio: *Gutturna, infirmitas gutturis, quæ solet inflatione gulæ evenire, unde Gutturnosus, illam habens infirmitatem.*

GUTTURNOSUS, Idem qui *Gutturosus*. Hincmarus in Vita S. Remigii: *Omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & feminæ Gutturnosæ, &c.* Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 3. de Otiis Imperial. *Est in Provincia Ebredunensi, quæ pars est regni Arelatensis, castrum de Baries: in eo territorio fons scaturit, ex cujus aqua potu ac lavacro curantur Gutturnosi.* Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imper. exarata lib. 2. cap. 23. *Febricitantes vero absque nomine & numero; caduci 65. Gutturnosi plures, &c.* Inde etiam

GUTTURNOSITAS, in eadem Vita S. Gudilæ, & apud Guill. de Thoco in Vita S. Thomæ Aquin. num. 96. *Cum haberet filiam Gutturnosam, & ipsam propter strumam gutturis maritare non posset.*

¶ GUTTONARIUS EQUUS. Vegetio l. 1. cap. 56. & lib. 4. cap 6. Idem qui Trepidarius seu Tolutarius, *gutatim* seu minutim incedens, Gall. *Cheval qui va l'amble.*

¶ GUTTOSUS, Arthriticus, habens dolores articulorum, Gall. *Goutteux*. Miracula B. Henrici Baucen, tom. 2. Junii p. 382. *Alexander ... Guttosus in schinali & in schina, non poterat se curvare ante & retro.* Et p. 383. *In caviglis Guttosa similiter, ita quod non bene firmiter ambulabat.* Occurrit rursum in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1008. Vide *Gutta* 3.

¶ GUTTUM. Vide *Gustrum*.

¶ GUTTUR POSTERIUS, Anus, podex. Miracula B. Aloysii tom. 4. Junii p. 1106. *Natus fuerat filiolus sine Gutture Posteriore ad excernendum.*

¶ GUTTURNA, GUTTURNIA. Vide *Gutteria* 2.

¶ GUTURA, Rivulus, &c. Vide in *Guttarium*.

GUVA, seu GUNA ut præfert Codex MS. & Editio Veneta, Papiæ est *Vas vitreum, quod à Latinis à similitudine cucurbitæ Ventosa vocatur, quæ animata spiritu per igniculum in superficiem trahit sanguinem.* Eadem pæne Ugutio, qui *Gina*, & *Ginia* scripsit, ut & Papias editus *Guna*, & Joan. de Janua, *Guna & Guina*. Atque ii ex Isidoro lib. 4. cap. 11. ubi de Instrumentis Medicorum: *Angistrum, spatomele, Guna, quæ à Latinis, à similitudine cucurbitæ à suspirio dicitur Ventosa.* Ita editi: at Mss. auctore Vossio, *Guva* & *Guvia*, præferunt: ex quibus licet emendare ejusdem Isidori Glossas: *Guna, ventuosa.* Legendum enim: *Guva, ventosa.* De vocis origine legendus Vossius. Vide *Ventosa*.

GUVERNERIUS, Rector gubernator, Gal. *Gouverneur*, Metellus in Quirinalibus p. 136.

Viderat hunc Dapifer probus,
Guvernerius loci sacri.

¶ GUVETTA. Vide *Guvus*.

GUVIA. Isid. lib. 19. c. 19. de Instrumentis lignariis; *Cauterium*, Gallis *Gouvia*. Etiam hodie *Gonge*, quoddam instrumentum ferreum, quo utuntur fabri lignarii, appellatur. [Vide *Guva*.]

GUVIO, Gobio, piscis, qui nostris *Goujon*, apud Silvestrum Giraldum in Topogr. Hiberniæ dist. 1. c. 7.

GUVUS, & GUVETTA, Bubo, Italis *Guvo*, *Guffo*. Apud Petrum Crescentium lib. 10. de Agricult. c. 16. *Gimus & Gimetta ..., sunt animalia nocturna potius quam diurna, quia eorum oculi de nocte vident melius quam de die.* Ubi legendum *Guvus*, & *Guvetta*, quomodo legit vetus Interpres Gallicus *la Guve & la Guvette*, nostris *Chouette*. Ita etiam emendandus idem Crescentius c. 28. ex eodem Interprete, quo loco perperam editum *Gimecta*, pro *Guvetta*.

GUYSA, Formula, modus, ex Gallico *Guyse*. Knyghton an. 1388. *In habitu & apparatu & diversis Guysis, &c. Gysa*, pro *Guisa* infra mox habetur. De vocis etymo vide VV. CC. Ægidium Menagium in Origin. Gallic. & Octav. Ferrarium in Origin. Ital. qui ex *vice* deducit; *ad vicem*, quod nostri *à guise* dicunt. [Forte melius à Britannico *Ghis* pro *Kis*, Modus agendi vel gradiendi.]

GUZIA, Machina bellica. Vide *Gussa* 1.

¶ GWALDUS. Vide *Gajum* & *Gualdus*.

GWALSTOWNA, Locus patibuli, patibulum, furcæ. Vox Saxon. confecta ex gpal, patibulum, & stopn, locus. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 10. *Omnia Gwalstowna, i. occidendorum loca, totaliter Regis sunt in soca sua.*

¶ GWANTUS, Chirotheca, Gallice *Gant*. Occurrit non semel. Vide *Wantus*.

GWASTRAUD AFWIN. Vox Wallica, quæ occurrit in Legibus Hoeli Boni Reg. Walliæ cap. 5. est autem *Gwastrawd Afwin*, Boxhornio in Lexico Wallico, *pedissequus, frenigerus.*

¶ GWAYF vel *Waif*, apud Anglos, Gallis *Gaive*. Res vaga & deserta, quæ Regis est vel domini feudalis, nisi ante annum & diem à legitimo possessore repetatur. Instrumentum an. 1123. apud Kennettum pag. 196. Antiquit. Ambrosden. *Recognitum est à Militibus & liberis hominibus .. quod ad nos spectat le Gwaif ,.. in terris nostris ad Ecclesiam S. Georgii pertinentibus ... Ita & statim redditum est nobis de Gwaif de Eraicot, scilicet 2. porc. cum 5. porcellis, & apud Covele 1. ovis cum agno suo.*

¶ GYLDA. Vide in *Gildum*.

¶ GYLTWITE, Mulcta pro transgressione. *Debita transgressionum & pœnam delictorum, quæ nos dicimus Oferjagenesse & Gyltwite*, apud Th. *Blount* in Nomolexico ex Autographo ann. 964. Vide *Giltwite*.

¶ GYMNAS, γυμνάς. Jo. de Janua: *Gimnas, Pugna, cursus, vel locus in quo fiebat, & hinc facta translatione, Studium scholarium & magistrorum.* Gl. Lat. Gall. Sangerman. *Gimnas, Bataille de poins, ou luite, ou course, ou escole.* Utitur Statius non semel.

1. GYMNASIUM, Thermæ. Ælfricus in Gl. Saxon. *Termas, vel Gimnasium*, bæth stede, *i.* locus lavacri.

2. GYMNASIUM, Ἀσκητήριον, Monasterium. Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

. . . , Hoc sacrum regere Gymnasium
Promeruit.

Vita S. Rictrudis cap. 12. *Gymnasium monasteriale, ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret. Gymnasium monasticæ disciplinæ*, in Gestis Abbatum Gemblacensium pag. 533. Τῶν ἀσκητικῶν παλαισμάτων γυμνάσιον, in Vita S. Nicolai Studitæ pag. 896. Vide S. Basilium Epist. 23.

3. GYMNASIUM, pro ludo illo literario, in quo pueri litteris & liberalibus disciplinis exercentur, usurpavit S. Ambrosius lib. 6. Hexaem cap. 4. Vide *Gignasia*.

GYMNOLOGIZARE, *Exercere*, in Gloss. Mss. S. Germani Parisiensis. [Johanni de Janua, *Gimnologizere, Nude loqui, vel nude ratiocinari*, à Græco γυμνὸς, nudus & λόγος, sermo. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Gimnologizare, Gimnologizere, Parler nuement, arraisonner.*]

GYNÆCEUM, GENECIUM, GENICIUM, γυναικεῖον, Græcis & Latinis Scriptoribus, dicitur locus interior in ædibus, in quo solæ mulieres versantur, apud Plautum in Mostellar. Terentium in Phorm. Ciceronem, &c. quem *Gynæconitidem* Cornelius Nepos, γυναικωνῖτιδα, Plutarchus & alii, *Triclinium matronale*, Sidonius lib. 2. Epist. 2. appellant.

Præterea ita vocabantur textrina publica. Isid. l. 15. cap. 6.

cap 6. & ex eo Papias: *Genecium*, *Textrinum*, *Græce dictum, quod ibi conventus feminarum ad opus lanificis exercendum conveniat.* Gloss. Saxon. Ælfrici: *Genitium*, tophus of pulle. Ubi Somnerus *Gynæceum* emendat. Saxonibus autem hus, est domus: pulle vero lana. Ita *Genicium* est locus, vel ædes, ubi mulieres lanificio operam dant; quomodo etiam γυναικῶν appellatur Polluei, ϑάλαμ⊕ ἱστῶν. Catholicon parvum: *Genecium, l'straingne, ou ouvroir à texerant, ou Bourdele.* Mox additur: *Genecenum potest dici Sayrie, ubi manent mulieres de fero nendo.* Sic sane Picardi nostri rustici puellarum serotinos conventus, in quibus lanificio una vacant, *Serics* etiamnum appellant.

Sed Imperatoribus Roman. extitere *Gynæcea*, seu textrina publica, in quibus *Gynæciarii*, opifices ita dicti, vestibus texendis operam dabant, obnoxiæ cæteroquin conditionis: adeo ut vice pœnæ in ea interdum loca noxii ac rei amandarentur, quod de viris testatur Sozomenus lib. 1. cap. 8. Δαιμοσιευσᾶ γυναικεῖον, ἢ λινυφίοις ὑπηρετεῖν. Passio S. Romani Mart. *Et induit eum colobio laneo, & tradidit eum in Gynecee ad injuriam.* De feminis vero Joannes Chrysostomus in Epist. ad Juniorem viduam tom. 6. pag. 300. Quo pertinet, quod habet Lactantius de Mortibus Persecutor. num. 21. *Matresfamilias ingenuæ ac nobiles in Gynecenm rapiebantur.* Horum meminit Itinerarium Hierosolymitanum Antonini Monachi, ubi de Tyro: *Geneccia sunt ibi plurima vel publica, oloserica, & diversa genera telarum.* De Gynæciariis vero exstat titulus in utroque Codic. *de Murilegulis & Gynæciariis.* [Vetus Vocabularium Juris utriusque: *Ginecearii sunt qui pannos imperiales texunt inserendo sericum & aurum. Ginctium est locus ubi hac fiunt; & dicitur a Gynos* (Gymnos à Gr. γυμνός) *quod est nudum, quia nudo panno vestitur aurum.* Ex dictis satis patet, vanum hoc esse etymon minusque accuratam definitionem.]

Habuere etiam Reges nostri sua *Gynæcia*, seu, uti vocabant, *Genicia*, in quibus ancillæ Regiæ rei lanariæ vacabant: quas *Geniciarias* & *Pensiles* inde dictas mox docemus. Capitulare de Villis c. 48. *Ad Genicia nostra, sicut institutum est, opera ad tempus dare faciant, id est, linum, lanam, waisda, vermicula, warentia, pectines, laminas, cardones, saponem, unctum, vascula, & reliqua minutia, quæ ibidem necessaria sunt.* De iis præterea accipiendum Capitulare 2. an. 813. cap. 19. *Et ut feminæ nostra, quæ ad opus nostrum sunt servientes, habeant ex partibus nostris lanam & linum, & faciant sarcillos & camisillos, &c.*

Quinetiam à singulis feminis lanarium opus Principes exigebant, præstationis vice, adeo ut ab eo præstando vix eximerentur Sanctimoniales, Capitulare Ludovici Pii pro Sanctimonialibus S. Crucis Pictavensis cap. 4. *Ut temporale servitium de opere feminee ab eis ad partem Dominicam nullatenus quæratur: quia si hoc fieri cœperit, omnino ordo regularis stare non poterit.* Quod vero *opus femineum* hic dicitur, *Genaceum opus* vocat Concilium Meldense anno 845. cap. 77. à quo, ut & à cæteris, abstinendum diebus Dominicis statuit.

☞ Viris quoque nobilibus sua interdum fuisse *Gynecia* constat ex Miraculis S. Bertini sæc. 10. ineunte exaratis c. 5. inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. p. 131. ubi legimus *de quodam excæcato, pristino lumini restituto: Quoniam à pueritia in domo cujusdam nobilissimi ejusdem regionis viri adultotenus educatus & altus fuit, atque in Genæcio ipsius nendi, cusandi, texendi, omnique artificio muliebris operis edoctus, quidquid in prædicta postmodum Ecclesia pallorum ornari habuit & emendari ... ipse sollicita intentione procuraret.* Ut id quoque notandum, in ipsa scilicet gynæcia inductos fuisse adolescentes, ut textrinam artem edocerentur.

Exinde accidit, ut publica ac privata ista Gynecia pessime audirent, cum ancillis, ex quibus illa conflata erant, abuterentur domini ipsi, ac stupra cum iis perpetrarent: unde generatim *Gynæcea*, ipsa lupanaria & meretricum cœtus appellabant. Joannes de Janua: *Geneceum, lupanar, vel textrinum: quia ibi conventus feminarum ad meretricandum, vel opus lanificii exercendi causa conveniunt.* [Perperam *Geneteum* in edito an. 1514. ut *Genetearius*, pro *Genecearius*, *Qui*, ut habet idem Janua, *utitur vel præest Genceto, vel textor in Geneteo. Texerant, ou mestre ou frequentant bourdel*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Lex Alamannorum tit. 80. §. 4. *Si cum puella de Genecie priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum 6. sol. componat.* In Editione Heroldi tit. 81. §. 2. vox *priore* abest. Et §. 2. *Si quis cum aliqua de alio Genecio contra voluntatem ejus concubuerit, cum 3 so'. componat.* Ubi Editio Heroldi: *Si quis cum aliqua ex illis aliis de Genecio, &c.* Capitula ad eamdem legem cap 42. *Si quis alterius puellam de Genecio devoiaverit, &c.* Sed inprimis lupanar hac voce intelligi docet omnino Lex Longobard. l. 2. tit. 37. §. 6. *Statuimus, ut si femina, quæ vestem habet mutatam, mœcha deprehensa fuerit, non tradatur Gynæceo, sicut usque modo: ne forte quæ prius in uno, postmodum cum pluribus locum habeat mœchandi, &c.* Et eodem libro tit. 9. §. 2. mulier libera, aut puella, quæ servo nupsit, *in curtim Regis* duci jubetur, *& intra pensiles ancillas* constitui: ubi Edictum Rotharis Regis tit. 88. §. 11. habet: *Et in Pisele inter ancillas statuere.* Quæ quidem lectio pro legitima haberi potest; siquidem *piselo* idem valet etiam ac *pensile*, & *gynæceum*, in Charta an. 803. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *De vestimentis, quæ de pisele veniunt, vel de Ginicio, decimam partem.* Ubi perperam editum *ginicro*. Hinc *Pensilarii* in Historia Epitomata Fredegarii cap. 65. iidem, qui *Gynaciarii*, seu qui pensa trahunt: *Nec multo post tempore Narsis Patricius Justini Imperatoris, ejusque Augusta Sophiæ minis perterritus, eo quod Augusta ei apparatum ex auro factum muliebre, eo quod eunuchus erat, cum quo filaret, direxit, & Pensilarios regeret, non populos, &c.* Inde etiam forte Zelandi *Piiseel* vestiarium, seu thecam vestiariam vocant. In Libro veterrimo Sacramentorum Ecclesiæ Remensis nu. 162. describitur *Oratio in pisle*, hisce verbis: *Omnipotens sempiterne Deus, cujus sapientia hominem docuit, ut domus hac careat aliquando frigore à vicinitate ignis, ita nunc quæsumus sicut omnes habitantes vel convenientes in ea careant in corde infidelitatis frigore à fervore ignis Spiritus sancti. Per Dominum, &c.* Ita etiam *Pisle* legitur in Indice, qui Libro præponitur, uti monuit vir eruditissimus Joan. Mabillonius, qui recte, ni fallor, hoc loco intelligi existimat, quod *Poile* seu vaporarium dicimus: adeo ut ab ejusmodi *pensilibus*, seu gynæceis nomen traxerit, quod ex hypocaustis vicinis calor immitteretur in ea loca, quo facilius per hiemem operi vacarent, qui pensilario operam dabant, quod verba orationis, *à vicinitate ignis*, indicant. Unde postmodum ejusmodi vaporariis, nomen inditum videtur locis allatis infra in voce *Pisalis*, ubi ex Adalardo & aliis docemus, *piselum* & *pisalem* fuisse triclinium monasticum, in quod Monachi calefaciendi causa simul secedebant, in eoque *pannos infusos* suspensos desiccatos, ex eo depromptas vestes Monachorum, denique *Piselem* & *Gynæceum* promiscue appellari: sed & inde Zelandos *Piiseel* vestiarium, Frisios vero culinam appellare. Quod vero Adalardus *Piselum*, alii *Calefactorium* vocant.

Ejusmodi porro feminas aut puellas liberas, quæ ser-

servis nupserant, *ad Palatium*, seu in Gynecæum Palatinum amandatas, docet etiam Charta Pandolphi & Landolphi Principum Langobardor. in Chronico S. Sophiæ Benevent. *Similiter concedimus in eodem Monasterio omnes illas liberas feminas, quæ servos ejusdem Monasterii sibi sociaverint maritos, vel illas, quæ ante ex ipsis sibi viros copulaverunt, pariterque & ipsos servos cum filiis & filiabus illorum in ipso Monasterio concedimus, ut quomodo omnes legaliter ad nostrum sacrum devenire debuerunt palatium, sic illis in eodem Monasterio deveniet ad serviendum & daminandum.*

Genaeciariarum ancillarum passim mentio perinde occurrit, nude interdum, sæpe in malam partem. Synodus Meldensis cap. 75. *Si autem Laici capellas habuerint, a ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes aut Geniciarias suas pascant.* Eadem habet Concilium Confluentinum an. 922. cap. 5. Interrogationes Synodales cap. 37. apud Reginonem l. 2. de Ecclesf. disciplin. cap. 5. *Si aliquis in dome sua consentit cum propriis ancillis vel Geneciariis suis adulterium perpetrare.* Concilium Nannetense cap. 19. *Cum indecens sit, mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificiis suis & operibus textilibus & muliebribus inter Geniciarias suas residentes debuerant disputare, senatoriam sibi usurpat auctoritatem.* Charta Ludovici Regis Bajwariorum in Metropoli Salisburgensi tom. 2. p. 12. *Mancipia infra curtem inter pueros & feminas Genecios viginti duo.* Charta Dodiconis Comitis, in Monumentis Paderbornensibus p. 159. *Exceptis ministerialibus ejus hominibus, ... cæterisque mulieribus jam ad Gynæceum ipsius adsumptis, non ulterius assumendis, &c.* De iis etiam capiendus videtur Gregorius Turon. lib. 9. cap. 38. *In Marilegium villam deducitur, ut scilicet trahens molam his, quæ in Gynecio erant positæ, per dies singulos farinas ad victus necessarias præpararet.* Quæ quidem intelligenda sunt de feminis, quæ in pœnam *gynecea* amandatæ fuerant: id enim indicat vox *posita*. Nam feminas, quæ stupra commiserant, in gynecea, tanquam in publica prostibula, fuisse relegatas supra indicavimus: ex quibus conficitur, permissa ac instituta fuisse ea ætate lupanaria publica: de quibus accipienda etiam fortean hæc verba Monachi Sangallensis lib. 2, de Carolo M. c. 5. *Erant quoque ibi duo nothi de Genicio Columbrensi, &c.* Ita hæc vox accipitur in Passione S. Isicii MS. *Infelix, quid tibi melius est in palatio, an in Genecio esse? Isicius respondit: Melius est in Genecio propter Christum, quam in palatio propter dæmones.* Scribit Theophanes, Theodosium M. statuisse, ne in posterum feminæ, quæ stuprum commiserant, in lupanaribus publicis includerentur: Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μοιχευομένων γυναικῶν ὕβριν λύει τοῖς πορνείοις, μὴ συγχωρήσας ταύτας ἔτι συγκλείεσθαι, ἀλλὰ διὰ κώδωνος τὴν πρᾶξιν ἐλέγχεσθαι.

De lupanaribus vero publicis, etiam multo post toleratis ac permissis, locus est in Bulla Benedicti IX. PP. an. 1033. apud Ughellum tom. 1. p. 121. *Quod denique domus plus conveniens esse videtur prædictæ Ecclesiæ S. Nicolai, vobis & Clericis vestris, quanquam in ea laicæ & sæculares personæ maurant ad patrandam libidinem, & sæcularia facinora: quoniam justum non est, ut domus lupanaris & turpis lucri, Ecclesiæ adhæreat, &c.* Chartam aliam damus in voce *Panagator*, ubi mentio fit *Custodis Regii meretricum publice venalium in lupanari Rotomagensi*. Sed & Lupanaria publica Parisiis certis ac designatis in locis olim extitisse, quæ *Bordeaux* & *Clapiers* dicuntur, in Charta an. 1395. in libro Rubeo Castelleti Parisiensis. Colligitur præterea ex libro nigro Castelleti Parisiensis, ubi hæc describuntur: *Item l'en commande & enjoint à toutes femmes publiques, bordelieres & de vie dissolue à present demeurans ès rues notables de la ville de Paris, ... qu'elles vuident incontinent après ce present cry & se retraient, & qu'elles facent leur demeure ès Bordeaux & autres lieux & places publiques à eux ordonnez d'ancienneté, pour tenir leurs bouticles au pechié devant dit, c'est assavoir ès rues de l'Abreuvoir, de Mascon, & Clatigny, de Tyron, la cour Robert de Paris, Baillehor, la rue Chapon, & la rue Palde, sur peine d'estre mises en prison, & d'amende volontaire.* Exstat in eodem libro Statutum Caroli Regis 3. Februar. anno 1368. quo meretrices publicæ à vico Caponis expelluntur. Ex Statuto alio anno 1481. in Regesto viridi novo Castelleti Paris. vetantur meretrices, *de ne eux tenir, herberger, ne demeurer ès bonnes rues de Paris, mais que ils vuident eux & leurs biens hors desdites bonnes rues, & voisent demeurer ès moiens bordeaux, & ès rues & lieux ad ce ordonnez, sur peine de bannissement de ceste ville de Paris.*

GENIZEUM, pro *Gynæceum*, in Charta alia Ulrici Pataviensis Episcopi an. 1144. in Metropoli Salisburg. to. 3. p. 553. *Unam curtim... cum hubis illuc pertinentibus... cum Genizeo, silvis, pratis, piscationibus, & omni utilitate sua.* Et p. 556. *Villam cum Genizeo, & molendino, silvis, pratis, &c.* Sed quid proprie sit hoc loco *Gynæceum*, fateor mihi haud omnino compertum.

¶ GYNDRAGIUM, ut *Vindragium*, Tributum pro vino in urbem adducendo. Bulla Innoc. II. Papæ ad Fromundum Abb. Vindocin. an. 1136. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 387. *Tu siquidem quosdam census in quibusdam Ecclesiis Andegavensis parochiæ Vindocinensi monasterio vendicabas, quos utique idem Frater noster appellabat Gyndragia, & tam eos quam oblationes baptisteriorum in nostra præsentia refutasti.* Vide *Vineragium*.

GYPSA, pro *Dipsas*, Serpens. Althelmus de Laude Virginum c. 26.

Et iterum Gypsas spiris sinuata malignis,
Cerula pestiferis extollit colla venenis.

Gypsa, famel ac iterum c. 45.

Jusserat & Gypsam verbo torrente migrare.

Et lib. de 8. principalibus vitiis c. 8.

Hinc metuat multo Gypsam lacerare superbam.

Alvarus Cordubensis in Hymno in S. Eulogium:

Rector dum populus docte reficeret,
Gypsam cum doceret fragmine perdere,
Turbam multiplici germine lauream
Cælesti rutilus agmine provehit.

Ita in MS. legi monet Ambr. Morales, qui vim vocis *gypsam* ignnrans, versum sic emendavit:

Gypsum cum diceret fragmine prodere.

Quasi vas terrenum aut testaceum fractum, Legem Mahumeti esse diceret. Sed nihil mutandum fuerat. *Gipsum* dixit c. 17.

Nam Gipsum miseros quod dudum faucibus atris
Sorbuit, &c.

Passio S. Victoris Massiliensis:

Cum videas ipsum quod habes pro numine Gypsum.

GYPSEÆ FENESTRÆ. Matth. Silvaticus c. 479. *Lapis specularis, lapis Lunæ. Afroselinum, secundum Albertum, est lapis ad modum vitri perspicuus. Dicitur autem in Hispanorum urbe Segundia primitus inventus esse. Ego autem vidi illum abundantius inveniri in diversis partibus Theotoniæ: & vidi etiam in Gallia inveniri cum Gypso: quia est Gypsi extremitas quædam. Effusius autem sciuditur in quaslibet partes tenues, & fiunt inde Fenestræ, sicut de vitro: nisi quod loco plumbi oportet ponere lignum.* Vide Isidor. lib. 16. c. 3. lib. 19. cap. 10. *Gypsearum Frnrstrarum* meminit Leo Ost. lib. 3. c. 29. (al. 27.) 33. (al. 31.) 32. (al. 34.)

¶ GYPSOPLASTES, Qui gypsea facit opera. Vide *Musivarius* in *Musivum*.

¶ GYRAMEN, Gyrus, circuitus, orbis. De S. Fortunato in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 601. *Vitam S. Marcelli prædictæ urbis Antistitis totius mundi Gyramini indubitanter patefecit.*

¶ GYRARE, Visitare quasi *Gyrando*, seu circumeundo, in sacris Bibliis non semel; sic Genesis 30. 32. *Gyra omnes greges tuos.*

GYRARE CONTENTIONEM, in Lege Alaman. tit. 84. est agrum, de quo est *contentio*, seu controversia, inspicere & circumire. Vide *Menstrata*, *Ostensio*, *Visus*.

¶ GYRATOR, Qui gyrat, circuit, *Multarum regionum Gyrator*, apud Ottonem Frising. Episc. de Rebus gestis Friderici I. Imper. lib. 1. c. 3.

¶ GYRFALCUS. Vide *Gyrofalcones*.

¶ GYRGATUS, *Lectus in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vinctis jactant sese.* Sussanæi Vocabul. Supra habetur *Gargatum* & *Girgathum* ex Amalthea, Græcis γύργαθος, canistrum, qualus è vimine.

1. GYRO, GIRO, Lacinia, id est, pars vestis ac togæ, qua laxior fit, & in superiori parte contracta, in largiorem formam in imo se explicat, nostris *Giron*, Italis *Gerone*, vel *Gherone*: Germanis, *Gheere*, & *Gheerene*: Anglis *à Garde*. Sic porro dicta, quod hac parte *gyres* vestis, i. circuli figuram efficiat. Udalricus lib. 2. Consuet. Cluniac. c. 11. *Sedens ad Lectionem ita sedet, ut ulna sit inter se & alium juxta sedentem. Anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim jaceant in terra.* Eadem habet Bernardus Monach. in Consuetud. ejusdem Monasterii parte 1. c. 18. & cap. 45. *Mox cum sinistra manu Girones Albæ accipiens, & ante se tenens, spargit ante se aquam, (benedictam) &c.* [Guidonis Disciplina Farfensis cap. 4. de vestimentorum mensura: *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata; sagittas vero vel Gerones tantum habeat, ut iter gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.*] S. Hildegardis in Exposit. Regulæ S. Benedicti, tunicam Benedictinam describens, ait, *Laneam fuisse, & aliquantulum cuculla constrictiorem, sed circa crura aliquantulum largiorem, & ad pedes tendentem, brachialiis nec multum amplis, nec multum constrictis, ad manus tendentibus, imo cum Gyrone in utroque latere sub ascella deorsum descendente, quæ desuper caputio carebat.* Chronic. Senoniense cap. 16. *Unus vero eorum Gyrone lorica levato, coram ipsius ita perforavit, &c.* [Acta S. Petri Confess. tom. 4. Julii pag. 666. *Ejus vestimenti forma, nennisi quidam saccus veridice dici potest, cum nec manicas habeat, nec Girones, nec capitellos atque bottones.* Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 39. *Portant autem plurimi Canonici ... togam clausam sine Gyronis, & vestimenta longa decenter.*] Le Roman *de Garin*:

Ceignent espés au senestre Giron,

Sic tabernaculorum *Gyrones* describit versus Poeta in Poemate, cui titulum fecit, le Roman *d'Aubery* MS.

Son pavillon a fait tendre Auberis,
Li dras en fu d'un vermeil paile bis,
Et el pomel estoit un aigle assis;
Et li paisson pointuré & assis:
Les cordes sont de soie, ce m'est vis,
Plus de sept mil Gyrons i ot bastis.

Infra:

Fist Auberis son pavillon drecier.
Li drap en furent de paile de quartier,
Mult estoit riche ouvers à eschaquier,
Sept mille Girons i ot fait entaillier,
Li paisson furent & d'argent & d'ormier,
Les cordes furent de soie d'atellier.

In Consuetud. municipali Peronensi art. 241. *Tendre le Giron en la Justice*, est, cum quis se paratum ait ad recipiendum pecuniam, quæ offertur in solutionem. Notum porro proverbium Ital. *Che và nelle maniche, va ne Gironi.* Hoc est, quod non in re aliqua absumitur, absumitur in alia.

¶ 2. GYRO, Ambitus murorum. Vita Adriani IV. PP. ex MSS. apud Murator. tom. 3. p. 440. col. 2. *Hic fecit Gyronem in Radicofano & turribus munivit*, Et p. 445. col. 2 ex Cardinali Aragonio: *Hic fecit Gironem in castro Radicophini turribus munitum & alto fossato.* Joh. Iperii Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. col. 649. *Iste Papa Adrianus IV. fecit Gironem in Vadicofono, ac muris & turribus munivit.*

GYROFALCONES, vel GYROFALCI, ita vocantur *majores & fortiores, & velociores omnibus aliis falconibus*, inquit Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi c. 4. additque, ita appellatos *à hiero, quod est sacer, inde Gerofalco, id est, sacer falco: vel à Kyrio, quod est dominus, inde Kyrofalco, id est, dominus falco, secundum Græcam linguam.* Alii *à gyro faciendo, vel in gyrum faleando*, ut Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 8. & dist. 2. c. 13. cui concinit Albertus Magnus c. 6. de Falconibus: *Major est astur, & minor aquila, & dicitur Gyrofalco à gyrando, quia diu gyrando acriter prædam insequitur, nec dignatur ad parva; sed aves magnas insequitur, sicut grues, & cygnos & hujusmodi. Gyrfalci*, apud Crescentium lib. 10. de Agricult. c. 14. [*Gerofalco*, apud Rymerum tom. 2. p. 1071. *Girfalco*, *Girofalco*, *Girfalcus*, apud alios.] Vide *Grifalco*.

¶ GYROGRILLUS, Erinaceus, Gall. *Herisson*. Vide in *Chirogrillus*.

GYROVAGARI, *Circumcirca vagari*, Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gal. Sangerman. *Gyrovagari, Contourner deça & delà, ou errer, ou forvoier.*] Pelagius Archidiaconus in Vita S. Prudentii Episcopi Tyrassonensis, apud Bivarium: *Huc & illuc cœpit Gyrovagans ambulare.* Conradus de Monte Puellarum contra Begehardos: *Hi opera manualia suorum postponentes artificiorum, cucullati Gyrovagando provincias per diversas incedunt, &c.*

GYROVAGATIO, in Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis n. 17. *Ne occasione comperta, vana quæque per Gyrovagationem meditando, mentem à studio revocarent, ferreis astringebat compedibus.*

GYROVAGI, propriè appellati Monachi, qui Monasteriis suis relictis per diversas cellas, nescio qua pietatis vana specie, vagabantur, de quibus ita Regula S. Benedicti cap. 1. *Quartum genus est Monachorum, quod nominatur Gyrovagum: quia tota vita sua per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, & nunquam stabiles, & propriis voluptatibus & gulæ illecebris servientes, &c.* Agunt de ejusmodi Gyrovagis præterea Regula Magistri cap. 1. Ep. 63. inter Francicas tom. 1. Histor. Fr. Petrus Damian. lib. 5. Epist. 9. S. Bernard. Epist. 68. Odo Cluniac. lib. 1. Collat. c. 23. Statuta Hugonis Cluniacens. p. 1465. Cæsarius de Mirac. lib. 1. cap. 7. Matth. Paris pag. 490. 551. &c. Hos etiam ita depingit Paulinus in Poem. ad Cytherium;

Qualia vagari per mares & terras solent
Avara mendicabula,
Qui dejerando Monachos se vel naufragos
Nomen sasumque venditant.

Eodem sensu Presbyteri *Gyrovagi* dicuntur, qui dimissa sua parochia errones fiebant. Ratherius Veron. in Ep. ad Joan. PP. apud Chappeavill. *Quem jam ubique viders, atque ab omnibus Gyrovagum pudet vocari.* De iis etiam Desiderius Episc. Cadurcen. Epist. 16. & Innocentius III. lib. 1. Epist. ad Auxitanum Archiep. p. 49 Vide Albertum Stadensem an. 1051. Sed & *Gyrovagum*, pro quo-

quovis errone dixit Rodericus Toletan.lib. 4. de Rebus Hisp. c. 1. *Capitque per loca devia & incerta cades agere contra Mauros, & quasi Gyrovagus eorum totam victoriam pertarbare.*

GYRRUS. Charta Dalmatica an.1064. apud Joan. Lucium lib. 2. de Regoo Dalmat.pag.101. *Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia, eant, & redeant, piscatores Gyrram, sibi galetam prabeant unam: alii autem piscatores singulos, cum habuerint, deferaat pisces.*

¶ GYSA. Vide *Guysa*.

GYSARUM. Vide *Gisarma*.

H

H LITTERA oumeralis, quæ 200. denotat. Unde versus:

H.quoq; ducentos per se designat habendos.

seu, ut habet Ugutio:

Littera H. quondam duo centum notat, nec plura quondam.

Eidem literæ, si recta linea superaddatur, 200. millia sigoificat.

H. *In superscriptione cantilenæ, & tantum in scriptura aspirat, ita & in nota ad ipsum habitat.* Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ sigaificent in superscriptione cantilenæ?* Vide *A*.

H. Literam vocabulis propriis seu appellativis à Theutonibus non sine mysterio præponi solitam, censet quidam: verbi gratia, in *HLodovicus*, *HLotarius*, *HRabanas*, & similibus; aiuntque Hernn, id est, *Dominum* innuere, quemadmodum Latini D. plerumque usurpant. *Herr* autem, ut auctor est Walafridus Strabo lib. de Rebus Eccl.cap.7. ab *heros*, seu potius *herus* deducitur. Consule Olaum Wormium in Mooumentis Danicis lib.5.p.440. Vide infra *He*.

☞ Nodum in scirpo quærunt qui vocabulis propriis seu appellativis literam *H* noo sine mysterio præmissam volunt; quisquis enim noverit Francos olim, quod & Græcis familiare fuit, verba, quibus litteræ *l* & *r* præponuntur, forti aspiratione firmare & roborare amavisse, ut eorum sonus esset vividior vegetiorque, rem manifestam habebit. Vide hanc in rem Gloss. Schilteri litt. *H*. Neque vero si honoris causa nominibus Regum præmittebatur, in aliis, ut Dagoberti, Sigeberti aliorumque, omitti debuit. Aliquando autem, ut apud Occitanos & Catalaunos, postponitur literis *l* & *n* non quo fortiter aspireotur, sed ut *l* pronuntietur velut duplex *ll* Hispanorum io *Llamar*; *n* vero ut *ñ* eorumdem in *Saña*. Quooiam de Hispanis occurrit mentio, non abs re erit monere ipsis usitatissimum esso mutare *f* in *h* ut à nobis pluribus ad literam *F* est observatum.

☞ Quemadmodum vero perperam in MSS. codicibus non raro additur eadem hæc littera: ita non rectius sæpe omittitur; utriusque exemplum accipe. Testamentum in cortice scriptum ao. circ. 690. & à Felibiano in Hist.S.Diooysii p.10. vulgatum: *Et possedendum relinco, & hoc dum advixero, Husufructuaria condicione, & absque prajudicio sanctarum basilecarum teuere & domenare dibeant ... Et quidquid exinde ipse Abbas qui tunc temporis ibidem fuerit pro Hutilesatibus memoratarum basriocarum decreverit faciendi, &c.* Charta Chlodovei III. ann. 691. apud eumdem Felibian. pag. 11. *Sin autem non potuerit quod lex de tali causa edocet Oc inde fastiuiat, unde & talis præceptiones eis ex hoc fieri & accipere jussimus.* Et hæc quidem sufficiant, rem quippe notam loquor: alias varietates sua sponte aoimadvertet studiosus lector.

HAALADAL, Caro conjuncta venis, per quam fit motus membrorum. Ita Constantious African.lib. de Anima & spiritu. Vox Arabica.

¶ HABBA, pro Abbas, Iostrum. ann. 873. apud Mabillonium lib.6.de Re Diplomatica p.543. *Et vendidit homo, qui fuit (oomine) Egiga Habba de jam dicto Monasterio.*

HABE, pro *Ave*, vel Have: nam & ita scribebant. Glossæ Lat.Græc. *Have*, χαῖρε. Acclamatio Senatus, apud Pollionem in Claudio: *Claudi Dux fortissime Habeas*, i. χαίρε... Ita in Inscriptione Legum in Cod. Theod. *Habe posthumiane carissime nobis: Have Marcelline, &c.* Vide Cujac. ad Paulum lib.3. Sentent. tit.4. & lib.1. Observ. c.15. & Juretum ad Symmach. lib. 5. Epist.38.

¶ HABELLUM. Vita S.Declani Episc. tom.5. Julii p.605. *Mulier cujusdam villici venit cum servitio suo ad Monasterium S.Declani: sed ipsa non longe à civitate accepit furtive de tributo sancti Pontificis magnam Habellum, volens injuste aliis tribuere: sed illam coram viatoribus terra deglutivit ... & devorans terra eam, projecit Kabellum de sinu suo; & illico illud coram omnibus lapis apparuit.* Ubi Sollerius in Notis: *Quod sit Habellum nescio; sed cum infra constanter scribatur Kabellam, agaturque de tributo quod S. Declano pendi debebat, suspicor intelligi Gabellam seu summam pecuniarum ex arca tributaria Monasterii S. Declani furtim ablatam.*

HABENÆ, Papiæ, *Funes navium*.

¶ HABENDENCIUS, pro Abundaotius in Litteris Caroli Johannis Reg.Franc. primogen. an. 1358. to. 3. Ordinat. p.320. *Ut eo libentius & ferventius circa divina intendant obsequia* (quo) *dicti presidiis Habendencias prospexerint se munitos.*

¶ HABENTIA. Vide in *Habere*.

HABERE, Velle, vel debere. Lib. 1. Capitular. c.61. *Qui in sanctis habet jurare, hoc jejunus faciat, &c.* Rupertus Abb. in Vita S.Heriberti Archiep.Colon. nu.23. *Carrum affer illum ad me, ego enim eum habeo baptizare.* Num.26. *Ipse enim, quia ægrotat, Habeo eum visitare.* Fulbertus Carnot.Epist.102. *Rex proximo rugitu, ut dicitur, venire Habet in silvam Legiam, &c.* Phrasis Gallica: *J'ay à le baptizer, à le visiter, à aller à la chasse.* Leges Luithprandi Regis Longob.tit.108.§.1 *Veni & occide dominam tuam, & ego tibi facere Habeo bonitatem, quam volueris.* Mox: *Feri eum adhuc, nam si non feriveris, ego te ferire Habeo*, Statuta Ord.S.Gisberti: *Omnes Canonici, qui sacerdotes non fuerint, omni die Dominica Habent communicare*, id est, tenentur. Occurrit ibi pluries: formula loquendi à veteribus etiam usitata. Vide Pœnitentiale Theodorici c.3. Juretum à Symmachum l. 1. Epist.26. & Cerdam in Adver.Sacr.c.17. n. 3. Vide Glossar. med. Græcit. in ἔχειν.

HABERE. Concil. Turon. III. c. 25. *Quoniam aliqua sunt Monasteria, in quibus jam pauci sunt Monachi, qui prædicti Patris regulam sui Abbatibus promissam*, i. qui promiserunt. [Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. capit. 6. *Cum autem Habuerant factam, pueri incipiant, &c.* Lib. 2. cap. 2. *Sed tamen ante Habeant ipsi omnia sua facinora patefacta.*] Capitulare Aquisgran. ann. 789. cap. 79. *Nec in publico vestimenta lavare, nec berbices condere Habeant licitum.* Additio

altera ad Capitulare Theodulfi: *Et nulli extra parvulos & infirmos, licet Missam auditam Habeant, ... edere & bibere præsumat, ante publicum peractum officium*. Capitulare Noviomagense an. 806. c. 7. *Auditum Habemus qualiter, &c.* Phrasis Gallica: *Nous avons oui*.

¶ HABERE SE, Gerere se, Gall. *Se Comporter*. Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici an. 1421. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 171. *Tentabant quatenus Pragenses Haberent Se ad defendendam*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 6. col. 509. *Qui ad defensionem exercitus Mediolanensis & offensionem exercitus domini* Friderici *Se mirabiliter Habuerunt*. Lanfranci Pignoli Annal. Genuens. lib. 7. ad ann. 1266. ibid. col. 539. *Quia vero dictus Admiratus & consiliarii & comiti ejus male Se Habuerunt, adeo quod præsumptum fuit eos fuisse proditores*.

¶ HABERE PERSONAM, pro Respicere. Canones Hibern. to. 9. Spicil. Acher. p. 13. *Non oportet judices Ecclesiæ Habere* Personam *in judicio, quia non est acceptio personarum apud Deum*.

¶ HABET, Exstat. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 25. *Habet ibi silva quæ habet in totum leguam 1. & dimid.*

HABERE, Res, divitiæ, facultates, *Avoir* nostris, *Avere* Italis, *Haab* Germanis. Vide *Havo*. Pacta inter Venetos & Francos, in Gestis Innocentii III. PP. *Totum quidem Habere, quod in civitate inventum fuerit, à quolibet duci debet, & poni in commune, &c.* [Tabularium S. Florentii: *Hic ob salvationem animæ suæ omnes redhibitiones prædictæ villæ Monachis condonavit, & de* Habere *eorum 60. solidos accepit*.] Occurrit passim in Statutis Venetis an. 1242. lib. 1. cap. 43. 46. 53. &c. ut *Avoir* in Scriptis Gallicis medii ævi. Hinc *Guillelmus sine* Habere, apud Guibertum, qui Alberto Aq. & Tyrio, *Sans avoir* nuncupatur. Vide Glossar. ad Villharduinum.

HABENTIA, numero singulari, Divitiæ, opes, apud S. Augustinum l. 20 contra Faustum. Nonius Claudius lib. 7. *Animos eorum* Habentia *inflarat*. [Hist. Novient. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1150. *Anni duo necdum fluxerant, & Habentia Monasterii sic est exhausta, quod retroactæ copiæ nullum vestigium invenitur*.] Plautus in Truculento:

Ad se cum animo ejus Habentiam *averterit*.

Utitur etiam Quadrigarius apud Nonium.

HABENTES, Florentinis *Abbienti*, Divites. Julianus Antecessor. Const. 108. §. 14. *Et si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines* Habentes *invenerit eum, quem contestatus est cum uxore sua, &c.* Ubi Græca habent ἀξιοπίστοις μάρτυρας. Charta Cenulfi Regis Merciorum an. 821. in to. 1. Monastici Angl. pag. 100. *Nec Rex suum pastum requirat, vel* Habentes *homines, quos nos dicimus Fastingmen, &c.*

¶ HABERGAGIUM, Domicilium, domus. Charta ann. 1262. ex Chartular. Sangerm. *Sextam partem in pressoriis quæ sunt sita subtus villam de Mendonea & in Habergagiis & pressura & aliis pertinentiis*. Vide *Hereberga*.

¶ HABERGELLUM, HABERGEON, HABERGETUM. Vide in *Halsberga*.

¶ HABIA. Regestum Philippi Aug. Hernuvallianum fol. 172. *Haia Lire, & haia de Aubenas inter cheminum Perre & semitam Decani, & usque ad* Habiam *Catorum sunt de deffensa*. Vide *Gabia*.

¶ HABILAMENTUM, Indumentum, vestimentum, Gall. *Habillement*. Literæ Henrici V. Regis Angliæ an. 1416. apud Rymer. to. 9. p. 400. *Exceptis semper armaturis, artillariis & omnibus aliis hernesiis & Habilamentis guerrarum*.

HABILIS, Agilis, industrius, *Habile & diligent*. Odofredus ad l. Quod venditor 37. D. de Dolo malo: *Bonus est servus & Habilis*.

¶ HABILIS, Probatus. Epist. Henrici clerici Pomposiani 11. sæculo scripta apud D. *de Montfaucon* in Diario Italico pag. 95. *Unde sagax ingenium illius nunquam quiescit sedulo cogitando & percunctando ubi* Habiles *Sanctorum libri lariteat, quatenus ad eorum indaginem pervenire & suo armario addere valeat*.

¶ HABILIS, Certus, ratus, constans. Diploma Conradi Imperat. ann. 1138. apud Tolnerum Histor. Palat. inter Instr. pag. 40. *Et ut hæc regiæ nostræ confirmationis authoritas* Habilis *& inconvulsa permaneat, hanc Cartam inde conscribi, manuque propria, ut infra videtur, corroborantes sigilli nostri jussimus impressione insigniri*.

¶ 1. HABILITARE, Idoneum, *habilem* reddere, Gall. *Habiliter*. Concilium Pisanum to. 6. Spicil. Acher. p. 250. *Qui ponebant in dubium, si Cardinales poterant se* Habilitare *mutuo*. Conc. Dertusanum ann. 1429. inter Hispan. tom. 3. pag. 649. *Tollendo sententias & processus contra ipsum ratione schismatis latos & factos*, Habilitarat *de Apostolicæ potestatis plenitudine usque ad summum Pontificium inclusive*. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1408 apud Rymer. tom. 8. pag. 510. *Ac ipsum ad rectas leges & consuetudines patriæ nostræ Aquitaniæ, restituimus, admisimus, & Habilitavimus, nec non omnem maculam culpæ ab ipso abstulimus & amovimus*.

¶ 2. HABILITARE, Informare, instituere, disponere. Literæ Eduardi II. Regis Angliæ ann. 1307. apud Rymer. tom. 3. pag. 34. *Ad hæc, ad vestram accedant præsentiam religiosi, honesti & litterati viri, ut populum vestrum ad fidem Catholicam ... ac ad assumendum bellum contra detestabilem Machometi sectam* Habilitent *& informent*. Epistola Friderici II. Imper. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1219. *Providimus ... ut civitatis locus præfecta maris & terræ fœcunditate præclarus, ubi studendi congruentia se quævis* Habilitarint. Epistol. Clementis IV. PP. in Conc. Lugdun. an. 1274. apud eumd. tom. 7. col. 207. *Sic studeas* Habilitare *materiam, sicque animos tuos tuorumque disponere, &c.* Bulla Urbani V. PP an. 1365. in Bullar. Carmelit. p. 123. *Animos vestros ad rationabilem* Habilitare *concordiam studeatis*. Eadem notione *Habiliter un proces* dicunt Practici nostri.

¶ HABILITAS, Refectio, ornatus, instructio. Epistola Panormitanorum ad Martinum PP. IV. in Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 36. *Illud idem ministri sceleris de supellectilibus pauperum faciebant, à quibus post* Habilitatem *sacrum corporum iniquorum, turbato juris ordine, ut ipsa patronis supellectilia redderent, denarios expetebant*.

¶ HABILITATES CONDITIONUM, Conditiones præpositæ. Albertus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. lib. 12. apud Murator. tom. 10. col. 720. *Interdum cum Spineta Lucensi Marchione in colloquia secreta in locis finitimis convenire, res novas tentare, coordinare, & per dies suspensos habere* Habilitates *conditionum*, Galli diceremus, *le Projet des Conditions*.

¶ HABILITATIO, Habilitas, capacitas, in honorem & gradum pristinum restitutio. Conc. Dertusanum an. 1429. inter Hispan. to. 3. p. 650. *Et in eadem villa sancti Matthæi publice præstarent obedientiam, & consequerentur reconciliationem, absolutionem & Habilitationes eis necessarias*.

¶ HABILLUS, pro Habilis, aptus, gnavus, strenuus. Charta Henrici VIII. Regis Angliæ ann. 1540. apud Rymer. tom. 14. p. 655. *Hominum* Habillorum *ad guerram &c.*

¶ HA-

¶ HABITACULUM, Habitatio, domus. Breviarium Pisanæ Histor. apud Murator. tom. 6. col. 163. *Si quidem Graeci duce prædicto Pelope de Arcadia venientes & ad litora Pisanorum applicantes, invenientes postum & flumina balnea & lapidicinas, cœperunt* Habitacula *in diversis partibus construere.* Occurrit apud Gellium & passim in Scripturis.

HABITATORES HÆREDITARII. Vide *Mansionarii*.

¶ HABITATURA, ut Habitaculum. Acta S. Symeonis reclusi tom. 1. Junii p. 105. *Reperit non tam magnificam & fortem structuram, quam mirificam & humilem anachoretæ* Habitaturam.

¶ 1. HABITIO, De castro, vel urbe ab hostibus capta dicitur. Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 171. *Ad quod castrum vincendum Pisani fuerunt cum quinquaginta navibus, plattis & sebafis, & cum 12. manganis ordinatis in plattis, cujus castri* Habitio *fuit anno Domini* 1148.

¶ 2. HABITIO, *Tenuta*, possessio, Gall. *Tenue*. Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ & Johannem Dalphinum an. 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 150. *Quod si dicta* Habitio *vel tenuta cessaverit idem dominus, Rex vel hæredes sui ad duplicatum subsidium astringeretur.* Vide in *Tenere*.

¶ HABITUARE, Vestire, induere, Gall. *Habiller*, Instrum. an. 1473. in Bullario Carmelit. p. 301. *Et se talibus habitibus respective* Habituare *debeant*. Compendium jurium & consuetud. Universit. Paris. per Robertum *Goulet* fol. 13. Habituati *capis doctoralibus aut aliis scholasticis indumentis, processionaliter ordine præmisso obviam corpori defuncte ituri*.

¶ HABITUATIO, Habitus, vestitus, Gall. *Habillement*. Acta S. Godelevæ tom. 2. Julii p. 425. *Vidnam, inquam, docet simplex* Habituatio.

¶ HABITUATIO, Vestis Religiosæ susceptio, Gall. *Vesture*. Schramb. Chron. Mellicens. p. 421. *De ejus* (i. Novitii) *rasura &* Habituatione. *Deinde ejus perseverantia considerata raditur & rebus Monasterii vestitur, toto tempore probationis tunicam exteriorem ferens albi coloris*.

¶ HABITUATI, In Ecclesiis Cathedralibus seu Collegiatis Beneficiarii Canonicis ordine minores; frequentius hodie de Presbytero intelligitur sive Clerico, qui ad alicujus Ecclesiæ servitium se mancipavit, absque illius beneficii titulo certis pecuniarum distributionibus, juxta locorum consuetudines, contentus. Litteræ Francisci I. Regis pro reformatione S. Capellæ Paris. *Tenebitur Thesaurarius dictæ Capellæ committere unum bonum distributorem, videlicet unum de* Habituatis *in dicta S. Capella*. Ibidem iterum de *Habituatis* post Canonicos & Capellanos occurrit mentio. Obituarium MS. Ecclesiæ Morinensis fol. 30. *Item in conductu processionali feretri B. Mariæ & in ejus regressu quilibet* Habituatus *de gremio Ecclesiæ Morinensis, & omnes alii supra in articulo præcedenti declarati cum aliis servitoribus in viagio dicti feretri ordinatis per Capitulum, quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum. Item presbyter, diaconus, subdiaconus, chorista & duo* Habituati *deferentes feretrum, ultra distributionem præfatam quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum*. Rituale MS. Eccl. Cathedr. S. Stephani Tolos. *Et Sacerdos vadit ad aspergendum altare magnum, & deinde descendit ad aspergendum Canonicos & alios* Habituatos. Instrum. an. 1551. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 276. *Idem R. Abbas Decanus & Prior sæcularis S. Reneberti Lugdunensis Diœcesis ejusque in dicta Ecclesia & prioratu successores, respective super Canonicis, presbyteris &* Habituatis *dictorum Ecclesiæ collegiatæ*. Occurrit in Instrum. an. 1480. apud Miræum tom. 2. p. 1341.

¶ 1. HABITUS, nude, de iis dicitur qui Monasticum habitum induere. Vita S. Declani Episc. tom. 5. Julii p. 601. *Multa jam millia* Habitus *utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura & regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt*.

¶ HABITUS REGULARIS, Monasticus, in Addit. 3. ad Capitul. c. 52. *Habitus religionis*, in lib. 7. Capitul. cap. 338. in Addit. 4. c. 88. in Canon. Isaaci Episc. Lingon. n. 9. & in Capitul. Caroli C. tit. 7. n. 67. *Habitus religiosus*, in Capit. ejusdem Caroli C. tit. 17. n. 8. Interdum *Habitus religionis* usurpatur pro eo qui Sacerdotem decet. Ita in Addit. 3. ad Capitul. c. 109.

HABITUS VENERABILIS, Imperatorius, apud Victorem in Epit. in Constante.

¶ 2. HABITUS, Mendose pro Ambitus. Monast. Anglic. tom. 1. p. 25. *Unde etiam aulas suas ceterasque domos necessarias intra* Habitum *curiæ S. Augustini ipsi habebant, ibique frequentius commanebant propter aerem liberiorem*.

¶ HABLUERE, pro Abluere, in vetusto Ceremon. MS. B. M. Deauratæ: *Tamen hospitalarius tenetur postmodum* Habluere *predictos amictos, & restituere predicto sacriste amictos mundatos*.

¶ 1. HABOUTARE, Constituere, assignare, Gall. *Assigner*. Charta Curiæ Suession. an. 1273. *Et super prædictis viginti se idis... solvendis assignaverunt &* Haboutaverunt *prædicti Johannes & ejus uxor prædictos Abbatem & Conventum ... ad quartam partem prædictæ domus*. Eadem notione *Faire about d'ouvrage*, in Consuet. Montensi c. 12. art. 6.

¶ 2. HABOUTARE, & HABUTARE, Gall. *Aboutir*, Terminari. Charta an. 1254. *Quod videlicet* (pratum) *situm est inter pratum dicti Prioris ex una parte & pratum Guillelmi Vaersoris ex altera, &* Haboutant *territorio de atrio ex una parte & Communi Exclusarum ex altera*. Charta an. 1295. *Situm in parochia de Mainsru inter masnagium Ricardi dicti sutoris ex una parte & queminum regale ex altera*, Habutantem *ad aquam currentem ex uno capite &c.* Alia an. 1298. *Domus & masura sita est in mesnillo Monachorum juxta domum & masuram meam ex uno latere, & masuram Petri ex alio, &* Habutat *ad terram Roberti Franchais ex uno bouto, & queminum regale ex alio*. Vide *Abbutare* in *Butum*.

¶ HABRA, Famula. Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici: *Ancilla, serva*, Habra, *vel dula*. Vide *Abra*.

¶ HABUDARE, pro Abundare. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1361. tom. 3. Ordinat. p. 505. *Nos vero dictos mercatores begnino favore prosequentes, & ut affluencius in regno nostro suas merces defferant, & per hoc regnum nostrum copiosius* Habudabit, *&c.*

¶ HABUGHUNT, & HAPICHUNT, Canis qui cum accipitre venatur: *Hapich* enim seu *Habich* Germanis est accipiter: *Hund*, canis. Lex Bajwar. ex Edit. Heroldi c. 27. §. 6. Vide *Canis acceptoricius*.

¶ HABUISIA. Contractus Navigii D. Regis cum Venetis an. 1268. tom. 5. Hist. Franc. *Et pro qualibet alio peregrino habendo placam ab arbore de medio ad proram cum suis viandis &* Habuisiis *marcham unam, &c.* Ubi pro *Habuisiis*, leg. *Harnesiis*, ut monet D. Cangius in voce *Placa*.]

HABULUM, Portus, Gallis *Hable* & *Havre*. Tabularium Monast. Fiscanensis fol. 41. *Laxavi... & dimisi Dom. Abbati Fisc. quidquid juris habebam ... in portu &* Habulo *& villa sua de S. Valerico, &c.* [Charta Henrici *Malcondnit* Vicecomit. Blossevillæ an. 1240. apud Valesium in Notit. Gall. p. 211. *Ego in portu sive* Habulo *suo de S. Walarico nullum jus sive libertatem aliquam habeo emendi, &c.*] Vide *Haula*.

¶ HABUNCOLUS, pro Avunculus. Præceptum Childeberti an. 697. apud Mabill. Diplom. p. 479. *Ibique veniens venerabilis vir Magnoaldus Abba de Monasterio*

rio Thunsoue-valle, quem Habunculos suus domnus Charlexicus quondam Episcopus suo opere ædificavit.

¶ HABUNDA, Abundantia. Computus an. 1407. apud Kennett Antiquit. Ambrosden. pag. 548. *Propter Habundam casei maximam ubique in tota parochia hoc anno.*

¶ HABUNDANTIA, pro Abundantia, in Præcepto an. 884. apud Mabill. Diplom. p. 550.

¶ HABUNDUS, Largus, copiosus. Ratbertus de Casib. S. Galli c. 11. *Abbates cum fratribus eo die mensæ aderant, de communi & privatis collectæ fiunt, & Habundam caritatem faciunt.*

HABUS, φαλὸς, in Gloss. Gr. Lat. MS. & edito, forte *apex*: nam id φαλὸς sonat. [Suppl. Antiquarii: Habus, φαλὸς, *Exilis, splendidus*.]

¶ HACELELIA, vox Hispanica, f. Fasciola diminutivum à fascia, vel *fasciolum*, operimentum capitis. Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. Mariæ de Obona to. 3. Conc. Hispan. p. 90. *Damus ... sex fabanas; duas literatas & quatuor sine serico, & tres Hacelelias & duas siacatas & una cappa serica & tres calices.*

¶ HACHERIA. Vide in *Harmiscara*.

¶ 1. HACHIA, Securis, à Gall. *Hache*. Instrum. an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. p. 64. *Ictibus ensium & Hachiarum multiplicatis & resonantibus, sic quod erat quasi unum terribile audum videre, sed audire.* Instrum. an. 1282 apud Rymer. to. 2 p. 207. *Ita quod quilibet eorum* (Coupiatorum) *habeat unam bonam, magnam & fortem Hachiam vel securim ad grossas & parvas arbores succidendas.*

2. HACHIA, Pœna quævis. Vide in *Harmiscara*.

¶ HACLA, Genua vestis. Liber Repræsentationum Historicarum in MS. Floriacensi 13. sæculi, in Repræsentatione peregrinorum Emmaus: *Accedat quidam alius in similitudinem Domini, Hacla vestitus & tunica.*

¶ HADA, pro Hida, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Sursum reddidit in manus domini duas acras terræ, continentes decem selioes & duas Hadas.* Hinc

¶ HADAGIUM, pro *Hidagium*, in Charta Henrici VIII. Reg. Angl. an. 1526 *De terragio, ac scotto & geldo, Hadagio, &c.* Vide in *Hida*.

HADERUNGA, Vox Saxonica, Personarum acceptio, ab had, persona, & alung, honoratio, admissio. Leges Ethelredi: *Judicia debent esse sine omni Haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel non amico jus publicum recitari.*

¶ HADRIANEA, HADRIANALIA, Ludi in honorem Hadriani Aug. celebrati. Vide Hofman. in hac voce.

¶ HÆCCEDORA, HACCEDOGE, *Cautiones in carminibus*. Papias.

¶ HÆDULARE, Παίζειν, Ludere. Gloss. Lat. Græc.

¶ HÆLIX, ἀναπνοὴ ὀχετοῦ, *Elix, sulcus aquarius*, in Supplem. Antiquarii.

¶ HÆMODIA, *Infestatio dentium & gengivarum ab acida & austera*. Lex. med. in Amalth.

¶ HÆMORRHOUS, Gr. αἱμόῤῥους, Viperæ species, *colore arcuoso, ... per corpus vero notis nigris & albis variegata*, ut ait Aetius, quæ morsu sanguinem elicit, à Gr. αἱμοῤῥοεῖν, sanguinem fundo. Plura videsis apud Hofman.

¶ HÆREDARE, Jure hæreditario habere, possidere. Charta Eduardi III. Reg. Angl. ann. 1342. apud Rymer. to. 5. p. 331. *Cum quædam conventiones inter nos ex parte una, & nobilem virum Almaricum de Clizon tutorem & curatorem Johannis de Britannia filii & hæredis Johannis Ducis Britanniæ & Comitis de Monteforti, pro dicto Johanne filio, & de dicto ducatu Britanniæ Hæredato & fesito.*

HÆREDES nude, interdum feudi paterni appellatione addita, dicebantur apud nos, Nobilium filii ac hæredes, qui parentum hæreditatem, quo ad feuda, adire non poterant, donec ad annorum attigissent ætatem; cum interim eorum tutores, ac *Custodes*, prædiis pupillorum feudalibus fruerentur, & eo nomine militaribus obsequiis ac servitiis obnoxii hominia dominis præstarent. Quod potissimum inductum constat, in favorem dominorum feudalium, quorum intererat vassallos habere, qui feudalia omnia servitia possent adimplere. Idque jus est tutelæ Nobilis, quæ in Gallia adhuc observatur, & in Anglia ac Normannia Regi defertur, censeturque inter jura regalia. Pupilli vero minores ætate, quibus nullum fere jus erat in bonis paternis, quorum ususfructus erat penes tutores, qui eos alere & educare habita conditionis & dignitatis ratione tenebantur, eorumdem bonorum *Hæredes* tantum nuncupabantur, tanquam solum iis aliquando fruendi jus competeret, eorumque adipiscendorum, hæreditatis adeundæ instar, spe alerentur: quo etiam sibi iis in bonis, quorum dominos sese inscribebant tutores, jus esse indicarent, licet possessionem nondum adiissent. Habetur in Tabular. Majoris Monasterii fol. 159. Charta *Gaufredi Comitatus Andegavensis naturalis Hæredis*, subscripta, à *Fulcone Vindociensium Comite naturali*. Et fol. 118. *Auctoramentum super hoc impetravimus Fulconis, qui Vindocinensis comitatus naturalis Hæres est, obtinente eum avunculo suo supranarato Comite Gaufredo, honoris hujus aliquando expers remanserat.* Exstat in Archivo Ecclesiæ Ambianensis Charta ann. 1221 in qua Bernardus *Hæres*, Robertus vero de Bova, *Baillivus terræ de Morelio* inscribuntur. Nempe Robertus tutorio jure Morolium tenebat, Bernardo adhuc in pupillari ætate constituto. Hinc frequenter in Catalogo *Militum ferentium Bauuerias*, Philippo Augusto regnante, *Hæredes* legimus *de Veteriponte, de Vaurra, de Carency, de Roye, de Ponte S. Maxentii, de Triangulo, &c.* & apud Willelm. Britton. l. 7. Philipp. p. 171. *Et Hæres Hugo Novi castri.*

Hujus porro moris, quo *Hæredum* tutores dominos sese inscribebant feudorum pupillarium, complura exempla proferunt Scriptores. Lambertus Ardensis pag. 150. scribit Balduinum Bethuniensem, *mortuo Albemarlæ Comite, impregnatam ejus viduam duxisse uxorem, & Albæmarlæ factum fuisse Comitem & nominatum.* Idem Scriptor tradit, Arnoldum I. Ardensem Dominum, ducta Clementia Hugonis Comitis S. Pauli vidua, ejus filiorum impuberum tutelam suscepisse, factumque S. Pauli Comitem. Robertus Ludovici VI. Regis Franciæ filius, ducta Rotrodi Comitis Perticensis vidua, susceptaque filiorum Rotrodi tutela, Comes Perticensis dictus est. Idipsum de Edmundo Lancastriæ Comite prodit Pithœus, qui ducta in uxorem Blanca, Henrici III. Comit. Campaniæ vidua, Comitem se Campaniæ inscripsit, Joannæ *Hæredis* jure, cujus tutelam susceperat, & quæ postmodum Regi Philippo Pulcro nupsit. Exstat ejusd. Edmundi Charta an. 1277. in Tabul. Eccl. Meld. hoc initio: *Nous Eymond fieuz le Roy de Engleterre, de Champaigne Cuens Palasins, faisons à savoir, que come tençons fust entre nous pour la raison de l'oir de Champaigne, que nous tenons en nostre garde, d'une part, &c.* Denique Ingelrannus Codiciaci Dominus, Comitis Ruciac. & Comit. Pertic. viduis in uxores ductis, Ruciacensis, ac denique Perticensis Comes appellatus est, quod utriusque hæredum tutelam nactus esset, ut refert Duchesnius in Hist. Codiciac. lib. 6. cap. 6.

Sed & constat, servatum fuisse eum morem in ipsis Regnorum & Imperiorum successionibus. Observant quippe nonnulli, atque in iis Beslius, Francicum Regnum

gnum delatum Pipino, quo illud regeret tutorio jure, Childerico III. adhuc impubere. Nec in alium finem data Odoni Aquitaniæ Duci Regia dignitas: tutela quippe Caroli Simplicis à Francia donatus, ut majori auctoritate Regnum gubernaret, in Regem coronatus est. Chron. Floriacense, Continuator Aimoini lib 5. c. 42. & Chron. Besuense p. 526. *Ex his majorem natu Odonem Franci Burgundionesque congregati in unum, licet reluctantem, tutorem Caroli pueri, Regnique elegere gubernatorem, quem unxit Galterius Archiepiscopus Senonum*. Conditionem addit Albericus ann. 994. *Ad reprimendam quorumdam insolentiam superborum, & retundendam late bacchantium rabiem Normannorum, de consensu Principum, conscendit ad regalis coronæ gestamen concessus est Odoni, quousque spatia Regius Puer nondum ad regnum idoneæ percurrisset ætatis*. Chronic. breve ex Bibliot. Thuana: *Denique inito consilio Francorum, electus Odo in regnum ad tempus*. Chron. Turon. *Odonem... Regem sibi præficiunt, eique Carolum puerum custodiendum tradunt tali pacto, quod post 7. annos Carolo puero regnum Franciæ relinqueret, & Odo Regiis insignibus depositis, Dux in posterum remaneret, retento nomine* Regis *& honore*. Ordericus Vitalis l. 7. & Chron. S. Petri Vivi: *Ludovicus Rex Francorum, Caroli Calvi filius, reliquit filium suum parvulum Carolum, qui Simplex vocatur, cum regno, in custodia Odonis Principis*. Denique Philippus *Mouskes*, de eodem Odone:

Si fisent li François le don
Del roiaume al Conte Wedon,
Pour garder en liu de droit oir,
Ki la terre devoit avoir,
Por çou con tenoit à sage,
Tant que l'Enfes auroit eage,
Et pour la terre conforter
Li fisent couronne porter.

Balduino II. Imperatore CPolitano adhuc in puerili ætate constituto, necdum rebus gerendis, iisque difficillimis, idoneo, ut qui vix annum ætatis 12. attigisset, Galli, qui Constantinopoli, & in toto Imperio Orientali, sedem fixerant, consilio habito, eligendum Principem censuerunt, qui Imperium, quoad Balduinus legitimam esset consecutus ætatem, administraret, & contra hostium incursus & conatus fortiter tutaretur. Eam in rem delectus Joannes Brienensis Exrex Hierosolymitanus, qui & filiam Balduino pacisceretur, & Imperium tutoris vice administraret, concesso insuper Imperatoris titulo, eoque, ut mos est Imperatorum, solenniter coronato, hac tamen conditione, ut quando Balduinus suæ tutelæ factus esset, Imperio cederet, illudque genero resignaret: quod pluribus prosecuti sumus in Historia nostra Gallo-Byzantina lib 3.

Nec alio denique jure Philippus V. & Carolus Pulcher Reges sese inscripserunt Navarræ, quæ erat Joannæ eorumdem ex fratre Philippo IV, Rege Franciæ & Navarræ neptis, cujus, adhuc infra pubertatem constitutæ, tutelam & Regni curam suscepere, usurpato regio titulo, quo iis majus in administrandis Regni negotiis accederet pondus, uti observat Tillius. Exemplo quoque Francorum Arsenius Patriarcha CP. corona donavit Michaelem Palæologum, Joannis Lascaris Imperatoris tutorem à patre relictum, addita ea conditione, ut Imperium administraret & regeret, quoad Joannes suæ tutelæ factus esset, sicuti narratur à Nicephoro Gregora l. 4. Verum ea fidei integritas, quam in nostris mire prædicat Nicetas Choniates, à Græcis nusquam servata fuit.

Prædictis addo solenne ea tempestate fuisse, ut legitimi Regnorum & possessionum hæredes eo titulo tantummodo donarentur, quamdiu in tutorum potestate essent, penes quos jure *tutelæ nobilis*, quæ passim in nostris Consuetudinibus municipalibus *Garde* vel *Bail noble* appellitatur, pupillarium possessionum, ut ita dicam, dominium, vel, si mavis, administratio remanebat: quorum etiam nomine hominia supremis dominis exhibebantur, non vero pupillorum. Unde & fluxit mos, diu apud nostros servatus, teste supra laudato Tillio, ut in Gallia litteræ omnes, quæ in Cancellaria conficiuntur, Tutorum Regni & Rectorum nomine inscriberentur, non Regis, ut qui nulla per ætatem fungeretur administratione: contentus ut plurimum sola hæredis Regni appellatione, quo legitimum in eo jus sibi esse cunctis notum esset. Ita Joanna Henrici Navarræ Regis & Campaniæ Comitis filia, quamdium in pupillari fuit ætate, Regnumque, quod ad eam jure hæreditario spectabat, à Philippo III. Francorum Rege administratum est, nulla alia quam ejusdem Regni hæredis donatur appellatione à Nangio in Gestis ejusdem Philippi p. 529. 534. Sic apud Froissartem, *Hæredem Glocestriæ* legimus filium Ducis Glocestriæ, cujus tutela penes Angliæ Regem erat. Eo denique sensu Conradus junior, Friderici Imperatoris ex Isabella Hierosolymitana filius, *Hæres regni Hierosolymitani* nuncupatur in Chron. Elvangensi sub an. 1246. Isabella quippe matre extincta, cum Conradus longe abesset, nec spes esset proxime affuturum, Franci Hierosolymitani, Regium titulum, & Regni curam Alisiæ & ejus marito Hugoni Cypri Regibus contulere, hominiumque præstitere, salvo tamen jure Conradi, inquit Sanutus l. 3. p 11. c. 16. Ejusmodi porro *Hæredum* mentio est præterea in Quoniam Attachiam. c. 91. 92. 93. 94. 95. & in Fleta l. 1. cap. 9. 11.

SECUNDUS HÆRES, *Nepos*, in Glossis antiquis.

ULTIMUS HÆRES, JC. Anglis dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus, moritur nullo post se legitimo hærede relicto, Illius porro successio non solum fisco; sed cuilibet capitali domino competit, ut est in Regiam Majestatem l. 2. c 55. Id JC. nostri *Droit de desherence* vocant, cum scilicet nullus adest hæres, de quo ii passim.

HÆRES, Is cujus hæreditas speratur. Acta Martyrii S. Vassii Santonensis n. 2. *Audivi de* Hærede *tuo Vassione, quod omnia per suam stultitiam pauperibus dispergere non cesses, & tibi, qui hæres ejus es, nihil reserves.*

HÆREDITAS LUCTUOSA, Quæ ad parentes ex morte filiorum obvenit, id est, quarta portio de rebus filiorum, uti est apud Anianum ad l. 2. Cod. Th. de Inoffic. testam. [Iudicium an. 1030. in Append. Marcæ Hispan. col 1045. *Tempore autem quo crevit prædictus Miro & voluit capere hereditatem sive immeliorationem, mater ejus jam dicta propter quasdam* Hereditates *Luctuosas filiorum suorum, quas retinebat in rebus jam dicti Guillelmi &c.*] Vide Legem Wisigothor. l. 4. tit. 2. §. 18.

HÆREDIPETA, Hæres proximior. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 70. *Et nullus* Hæredipetæ (perperam *heredspede*) *suo propinquo vel extraneo, periculosa sane custodia, committatur*. [Concilium Compostell. ann. 1114. can. 18. inter Hispan. to. 3. p. 324. *Cæterum ne quis* Hæredipeta, *ne quis sycophanta usurpative accedat &c.* Jo: de Janua: Heredipeta, *qui alterius hereditatem petit vel cupit*.]

HÆREDITABILIS, Qui rem avitam & hæreditariam possidet. Fulbertus Carnot. Epist. 96. *De te, Domine mi, valde miror, qui me tam præpropere causa indiscussa tuo beneficio judicabas indignum. Nam si respiciatur ad conditionem generis, daret Dei gratia, quod* Hæreditabilis *sim. Si ad qualitatem beneficii, constat, quia non est de tuo fisco; sed de his, quæ mihi per tuam gratiam habui, &c.*

¶ HÆREDITABILITER, Jure hæreditario. Char-

ea an. circ. 1140. apud *Madox* Formul. Angl. p. 40. *Noverint tam præsentes quam futuri, quoniam molendinum de Lee, quod bonæ memoriæ Walterius Coventrensis Episcopus dedit Willelmo pistori & hæredibus suis Hæreditabiliter tenendum*. Ibidem recurrit semel & iterum. Vide Hereditaliter.

HÆREDITAGIUM, Pars, quæ hæredi obvenit. Charta Luitgeri postmodum Episcopi Mimigardensis: *Tradidi... pro remedio animæ... dimidietatem hæreditatis meæ, quæ mihi jure paterno & lege hæreditaria... contigit*. [Literæ Philippi Reg. Franc. pro Guidone Episc. Lingon. an. 1285. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 213. *Quia dicta villa cum suis pertinentiis de Hæreditagio carissimæ consortis nostræ Johannæ movere seu pertinere noscuntur*.]

HÆREDITAGIUM, Possessio, prædium, *Heritage* in Constit. Sicul. l. 3. tit. 8. [Statuta reform. S. Claudii sub Nicolao V, PP. an. 1448. *Super quibus Hæreditagiis vel personis, cujus conditiones, quando & qualiter solvere debeant, ulteriorem declarationem faciendam ordinamus*. Statuta Collegii Plæssei ann. 1466. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 386. *Sed nec Hæreditagia, terras, dominia, vel jura ipsius collegii ultra novem annos ad firmam tradant, &c.*] Apud Anglos, hæres is tantum intelligitur, in quem prædia & res immobiles transeunt: res enim mobiles executorum sunt. [Vide Hereditagium 2.]

¶ HÆREDITAMENTUM, Id omne quod jure hæreditario ad hæredem transit, ac præsertim res immobiles. Charta an. 34. regni Henrici VIII. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. p. 288. *Concessi, barganizavi, vendidi... tenementa, prata... & Hæreditamenta mea quæcumque cum pertinentiis in Eslbroppe prædicta*.

HÆREDITANTES HOMINES, [f. Manumissi, liberti, *Hæreditantes* dicti, quod eorum id præcipuum erat privilegium, ut succedere possint; nisi iidem fiot qui *Heresiota* infra nuncupantur. Vide *Heresis* 2.] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Terminatur ab uno latere terra francbilium hominum, & ab alio terra Hæreditantium virorum, à tertio vero latere una strictà via, sicut istis terminis concluditur*.

¶ 1. HÆREDITARE, Succedere, hæreditatem obtinere, Gallis *Heriter*. Concilium Tolet. VIII. inter Hispan. to. 2. p. 546. *Verum quæcumque ordinata fuerint, Hæreditabunt gloriam successoris. Propria eorum* (leg. *successores propria eorum*.) Charta Caroli Regis Hungariæ an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 481. *Si vero sæpe dictum filium nostrum habendo filiam vel filias mori contingeret, ex tunc ipsa vel ipsæ, juxta consuetudinem ipsius Hungariæ observatam, succedere & Hæreditare debent*. Vide Hæreditare 3.

¶ 2. HÆREDITARE ANIMAM SUAM, In proprios usus reservare, Gall. *Reserver pour son usage, pour son entretien*. Charta 90. Chartularii S. Martini de Camarcio, vulgo *Chamars*, in territorio Dunensi: *Quando dedit filiam suam Gaufrede Normanno cum quadam parte terræ suæ, totam terram suam quæ est à loco qui dicitur Charistra usque ad molendinos de Merciis ad animam suam Hæreditaudam retinuit*.

3. HÆREDITARE, Possessionem dare rei alicujus: *Adheriter*. Anastasius in Hist. Eccl. p. 58. *Ab hora vero, qua promoverentur, neminem habere licentiam disponendi; sed omnia ipsius venerabilem domum Hæreditari*. Theoph. [illegible] Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 38. *Ac bona quantitate de terra eundem Hæreditare non omisit*. [Epistola Sanctimonialium Blasiliensium ad Urbanum II. PP. apud Mabill. to. 5. Annal. p. 654. *Temporibus igitur priscis, matrona quædam, nomine Ermengarda Comitissa... Monasterium Blasiliæ in prædiis suis constituit, atque circa adjacentibus campis & villis & Ecclesiis Sanctimoniales Deo servientes ibi unde viverent Hæreditavit*.] Vide *Adheredare*, & Hereditare 2.

HÆREDITARIE. Aliquid *Hæreditarie* possidere, i. e. ita possidere, ut filius tuus nepos ve, te mortuo, possideat; apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 544.

1. HÆREDITARII, Hæres, *Heritiers*. Ditmarus l. 6. p. 77. *Et nos in Ecclesia majore cum funere intrantes, amici cum Hæreditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt*.

¶ 2. HÆREDITARII, Domini, quibus dominium, possessio alicujus rei competit. Charta an. 1240. ex Chartul. S. Vandregesili to. 1. p. 11. *Accepi à dominis meis viris Religiosis Roberto Dei gratia Abbate S. Vandregesili & ejusdem loci Conventu quamdam masuram terræ... tenendam mihi & hæredibus meis de dictis Religiosis & Hæreditariis possidendam quiete & pacifice*. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1409. apud Rymer. to. 8. p. 611. *Dicendo se Hæreditarium & Dominum dictæ placeæ de Camarssac, placeam illam fortificare incepit*. Vide Consuetudines Insulens. art. 232. Hannon. cap. 59. 69. &c. Mootens. cap. 12.

¶ HÆREDITARIUM, Hæreditas. Charta ann. 1238. tom. 1. Chartul. S. Vandregesili: *Sciant omnes... quod ego... vendidi & omnino dimisi Roberto Dei gratia Abbati S. Vandregesili & ejusdem loci Conventui quidquid jure Hæreditario habebam in molendinis de fontibus in Braio*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 127. *Ipsa dixit quod nunquam denarios illos, nisi de suis Hæreditariis venderet, reddere valeret*. V. Hæreditarium.

¶ HÆREDITAS. Vide in *Heredes*.

HÆREDITORIA CHARTA, EPISTOLA, qua scilicet quis filiam suam naturalem, quam ex ancilla suscepit, ingenuamque ac *Denarialem* ante Regem factam, ad hæreditatem suam vocat. Hujus formulæ exstant apud Bignonium in Formulis vet. c. 46. & 49.

¶ HÆREDIUM. Acta S. Marcelli to. 2. Jan. p. 12. *Maxentius pejor prioribus, regni infortunio fortitus imperium, ut regnandi, ita sæviendi in Christianos obtinuit Hæredium*. Quod nos Galli diceremus: *Il a herité de sa haine contre eux tel*.

¶ HÆRES, Vide in *Heredes*.

HÆRESEUS, HÆRESISTA, Hæreticus. Carolus M. de Cultu Imag. in Præfat. *Nonnunquam incredulorum vel Hæreseorum impellitur infestationibus*. Occurrit & lib. 1. c. 26.

HÆRESISTA. Henr. Knygthon an. 1382. *Cæteri sui Hæresistæ discipuli & complices*.

HÆRESIANUS, apud Will. Briton. lib. 12.

¶ HÆRESIARCHA, Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps & auctor, Epist. R. ad D. Episc. Virdunensem an. 890. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 233. *Gog autem tectum, Magog de tecto interpretatur. Et Gog quidem Hæresiarchas, id est, principes hæreseum; Magog vero à Gog deductum nomen eorum sequaces & adjutores intelligimus*. Actio 2. Synodi Leonis PP. III. adversus Felicem: *Quia non solum Hæresiarcha dudum de adoptione in Filio Dei latrans factus est*. Et alibi passim.

¶ 1. HÆRESIS, Præstationis species, forte mulcta quæ ab iis qui hæreseos convincebantur solvenda erat. Compositio inter S. Ludovicum Franc. Reg. & Abbatem Crasseosem an. 1248. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1039. *Quæ feuda novimus esse libere restituta Ecclesiæ prædictæ, & concessa cum faidimentis & Hæresibus quæ poterant evenire in domaniis & feudis ipsius ecclesiæ*. Ibidem: *Et omnia faidimenta & Hæreses &c.* Charta Philippi III. Regis Franc. ann. 1273. apud Stephanot. part. 1. Antiq. Bened. Occitan. MSS. pag. 404. *Hæresibus insuper & fardimentis* (leg. *faidimentis*) *quæ tuibi sicut in aliis villis monasteriorum terræ illius habemus*.

bemus, salvis quoque &c. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1341. ex Lib. viridi fol. 53. *Cum medietate jurisdictionis altæ & bassæ & cum incursu Hæresis & fasdimentorum.*

2. HÆRESIS, Αἵρεσις, Functio quævis. *Hæresis navalis*, in l. 9. & 10. Cod. Th. de Præd. Navicular. Hinc *Hæresiotæ*, functioni, conditioni obnoxii, maxime navali, l. ult. D. de Collegiis.

¶ HÆRETICALIS, Hæreticus, erroneus, in hæresim inducens. Bulla Johannis Episc. sub Eduardo III. Rege Angliæ an. 1327. apud Rymer. to. 4. p. 323. *Velut sacræ Scripturæ contrarios, & fidei Catholicæ inimicos, hæreticos, seu Hæreticales & erroneos.* Charta Philippi Regis Franc. ann. 1327. to. 10. Spicil. Acher. p. 207. *Præfatis hæreticis & eorum Hæreticalibus documentis.*

¶ HÆRETICALIS, Pertinens ad hæreticos. Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæret. Albig. *Cum dictus Berengarius vellet recedere flexis genua coram ipsis, & ter adoravit eosdem hæreticos modo Hereticali.*

¶ HÆRETICARE, HÆRETICATIO. Vide post *Hæretici.*

HÆRETICI, ut est apud Papiam, *dicuntur, qui de Domino vel creatura, sive de Christo vel Ecclesia prave sentiunt, ac dehinc conceptam novi erroris perfidiam pertinaci pravitate defendunt.* Isio in Glossis: *Hæreticus, qui sectam suam colit.* S. Augustinus lib. de Utilit. credendi c. 1. *Hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicujus temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque gratia, falsas ac novas opiniones, vel gignit, vel sequitur: Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus.* Facundus Hermianensis l. 12. c. 1. *Scire igitur debemus, quod Hæreticum non faciat ignorantia, quæ doctrinæ veritatis contumax non est; sed potius obstinata defensio falsitatis. Ad hanc obstinationem pertinere dicimus, immo principatum in ea tenere firmamus, illas etiam doctrinas, quas quidam non minus intelligendo scripturas divinas, sed eis aperte resistendo, sola præsumptione spiritus condiderunt, sicut Manichæus & Origenes, & cæteri, qui non ut alii sequentes eorum intentionem, in abstrusis quæstionibus erraverunt; sed super illas elati, melius se crediderunt vel sapere, vel dicere.* Eodem cap. *Non igitur hæresis dicenda est, nisi contradictio superborum pervicax, quæ sibi, ne aliud sapiet, interdicit & admonita contemnit acquiescere veritati. Illa magis contumaciter ab Ecclesia separari diligit, vel in ea dolose latere, quam pravam mutare sententiam.* Quippe, ut ait Vigilius Tapsensis l. 1. contra Eutychem: *Præventus falsæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus & perdifficilis invenitur, quantiscumque testibus urgeatur. Mavult enim pravi dogmatis sententiam, qua semel infectus est, perversus vindicare, quam hanc eandem tantis divinarum humanarumque legum auctoritatibus refutatam salubrius immutare.* Hugo Rotomag. l. 1. contra hæretic. c. 6. *Hæresis error ille vocatur, qui pertinax esse probatur.* Petrus Damiani l. 1. Ep. 13. *Non error Hæreticum, sed pervicax obstinatio facit: nec omnes Hæretici dicendi sunt, qui opinantur errorem, sed qui pertinaciter & audacter prædicant falsitatem.* Adde Ep. 16. l. 5. Epist. 18. & l. 8. Ep. 7. Robertus Episcop. Lincol. apud Matth. Westmonast. an. 1253. *Hæresis est sententia humano sensu electa, Scripturæ sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa: hæresis enim Græce electio est Latine.* Concilium CP. can. 6. Αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας, πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. Vide S. Augustinum l. 18. de Civit. Dei c. 51. & Epist. 162. legem 28. Cod. Th. de Hæreticis, Isidorum l. 8. c. 3. c. 26 de Verbor. significat. &c. Quibus hæc addo ex Libello Precum Marcellini & Faustini p. 70. de variis hæreticorum nominibus: *Quis nesciat illius cognomentum tribui sectatoribus, cujus & nova aliqua doctrina transmissa est ad discipulos ex auctoritate magisterii?*

HÆRETICUS VESTITUS, Convictus, qui palam hæresim profitetur: *Perfecti Hæretici seu Vestiti*, in Concilio Biterrensi an. 1246. Statuta Simonis Comitis Montisfortis: *Nullus Hæreticus Vestitus & reconciliatus habeat licentiam remanendi in villa, in qua conversabatur, in illa perversa professione; sed extra villam illam poterit conversari, ubi Comes permiserit.* Concilium Narbonense ann. 1227. c. 16. *Hæretici Vestiti, vel notati, aut suspecti, &c.* Adde Concilium Tolosanum ann. 1229. c. 10. & Biterrense, an. 1246. c. 13. Guill. de Podio-Laurentii c. 42. *Comes & Episcopus pernoctarunt pro capiendis exploratis sibi hæreticis in montanis, quibus Dominus tradidit 19. Hæreticos Vestitos inter viros & mulieres.* Adde c. 46. *Hæreticis vestitis* opponi videntur Hæretici *crediti*, seu qui creduntur hæretici, & hæresim palam non profitentur, apud eumdem c. 48. Vide *Credentes*.

¶ HÆRETICARE, Hæreseos notam alicui impingere. Literæ Johannis de Thurena an. 1429. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1725. *Ad incitationem seu requestam quorumdam ...eum* (Benedictum) *utique probum & sanctum virum verum summum Pontificem, ut præmittitur, criminantium & Hæreticantium de hæresi.*

HÆRETICARE, Hæreticum facere. Guillelmus de Podio-Laurentii in Præfat. Chron. *Et hæretici in tanta reverentia habebantur, quod habebant cœmeteria, in quibus, quos Hæreticaverant, publice tumulabant.* Liber Sententiarum Inquis. Tolos. apud Philippum Limborc. Hist. Inquis. *Tempore infirmitatis suæ de qua obiit, fuit per Petrum Auterii & Amelium hæreticos Hæreticata & recepta ad sectam ipsorum.* Codex MS. è Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. de Testimoniis in hæret. Albigenses: *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum Hæreticaverunt & in sectam suam receperant.*]

¶ HÆRETIZARE, Hæretice sentire. Vita S. Aldhelmi to. 6. Maii p. 87. *Quidam Britonum nomine tenus Præsules Hæretizabant de paschali termino & de aliis pluribus ecclesiasticæ orthodoxitatis institutionibus.* Utrum vero isthęc Britonum consuetudo ad hęresim pertineat, fuse disputant Bollandistę ad Vitam S. Colmanni Episc. Lindisfarnensis 18. Febr. §. 2.

¶ HÆRETICATIO. Liber Sentent. Inquis. Tolos. p. 5. *Prædicta Hæreticatio facta fuit circa instans festum S. Johannis Baptistæ.* Est autem *Hæreticatio* Ratio aliquem adscribendi in hæreticę sectæ societatem, quæ apud Albigenses per manuum impositionem, quam vocabant *Consolamentum*, fiebat. Erant & aliæ cęremonię quas nobis exhibet Codex MS. Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. ubi de testimoniis in hęret. Albigenses: *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum hæreticaverunt & in sectam suam receperunt; antiquiore hæreticorum videlicet R. Delbec tenente manus dicti infirmi junctas inter manus suas, & tenebant quendam caternum* (i. e. librum) *super caput ejus, dicendoque verba quę ipse non intellexit, ut dicit, & faciendo genuflexiones suas coram dicto infirmo.* Et p. 190. *Petivit ab infirma si vellet fieri bona christiana, & si volebat facere bonum finem, quæ respondit quod sic: & tunc dictus homo posuit quoddam manutergium supra pectus dictæ infirmæ, & tenuit quemdam librum supra dictam infirmam & legit in eo, & postea fecit aliquas genuflexiones coram dicta infirma super quandam bancam.* Et p. 249. *Recepit ipsum & hæreticavit volentem & petentem... tenendo manus ipsius infirmi inter manus suas, & tenendo quemdam*

librum

librum super ipsum infirmum; in quo legebat Evangelium B. Johannis, In principio erat Verbum, dictusque hereticus tradidit eidem infirmo unum filum subtile quo pro heresi cingeretur. Et p.266. Facta Hæreticatione prædicta, ipse Guillelmus & omnes alii assistentes adoraverunt prædictos hereticos more heretica:i dicendo, Benedicite, coram ipsis.

¶ 2. HÆRETICATIO, Convicium, exprobatio hæreseos. Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. to.6. Reliq. MSS, pag. 152. Quibus civitatem noctis tempore ingredientibus gens Montanorum ipsas diversis blasphemiis & Hæreticationibus afficiendo, nec non foetibus accensis in ipsas projectis, duræ mancipans captivitati, vinculis ac ferreis catenis astringendo.

HÆSIMENTA, Latrinæ, Gall. Aisements. Andr. Monach. lib. 1. de Vita Ottonis Episcopi Bambergensis c. 44. Pabula vero retro Hæsimenta omnibus convolvi jussit. Vide Aisantia.

HÆSITANTES, Eutychiani Hæretici, Vide Leontium de Sectis Act.6. & 7.

¶ HAIERBAN, Obventionis genus apud Germanos, Litteræ Friderici Ducis Austriæ & Styriæ pro Monasterio S. Floriani an.1243, apud Ludewig to.4. Reliq. MSS p. 226. Qualibet obventiones, scilicet le junge, ubetwaech, gramlos nocturnos dolos, Haierban in prædiis suis & personis Officiales ecclesiæ exequantur.

HAFNECOURTS, Curia portus, seu Cour d'Amirante, ex Hafne, portus Danis, & Courts, Curia. Litteræ patentes Ricardi Ducis Glocestriæ Amiralli Angliæ super inquisit. in re Amiralitatis 14. Aug. an. 5. Ed. IV. Ulterius dicunt, quod dicti Abbas & Conventus & prædecessores sui habent, & habere consueverunt idem tempus in prædictis villis, cum hulmo quasdam Curias portus vocatos Hafne-Coorts, tenendas ibidem ad placitum Abbatis.

HAITUNNA, [Certus ac determinatus agri modus.] Traditiones Fuldenses l.1. c.12. Hoc est, quod donamus, quidquid in Uritborphe proprietatis habemus, exceptis vero Haitunnis, & uno mancipio, &c. Vide Hebunna in Huba.

HAGA, Sepes, sepes, sepimentum ex virgultis confectum, Germanis Hage, Hagen, & Haegbe, Anglis Hedge, nostris Haie: denique Anglo Saxonibus, Hæg. Alanus in Anticlaudiano l.1. c.3.

Ambit silva locum muri mentita figuram.

Monasticum Anglic. to. 2. pag. 273. Quod tamen dictam placeam ... includere possint fossato & Haga, secundum assisam forestæ. Vide Jacobum Eyndium in Chron. Zeland. pag. 100.

HAGA, seu Hegin, dictus etiam apud veteres Germanos, aliquot provincialius districtus, certo pagorum ac vicorum numero constans, quem & Circulum vocabant: quæ vox etiamnum hodie obtinet hac ipsa notione: nam Circulos, verbi gratia, Westphaliæ dicimus, ejusdem provinciæ conventus. Appellationis rationem docet hisce pluribus Monachus Sangall. de Reb. Caroli M. lib.2 cap.2. Terra Hunnorum novem circulis cingebatur. Et cum ego alios circulos, nisi viminei cogitare nescius interrogarem, quid aliud miraculi fuit Domine? novem Hegin (al. hoganis) muniebatur. Cumque & illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent prætendi, inquisitus etiam de hoc dixit: Tam latus fuit unus circulus, hoc est, tantum intra se spatium comprehendit, quantum est spatium de Castro Turonico ad Constantiam. Ita stipitibus quercinis, faginis, & abiegnis extructus, ut de margine ad marginem 20. pedes tenderentur in latum, & totidem erigerentur in altum. Cavitas autem universa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima replebatur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ ut cerne-re solemus, abscissa atque projectæ comas caudicum foliorumque proferunt. Inter hos igitur aggeres ita vici & villæ erant locatæ, ut de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra eadem quoque ædificia inter inexpugnabiles illos muros, porta non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratia non solum exteriores exire solebant. Item de secundo circulo, qui similiter, ut primus, erat extructus, 20. milliaria Teutonica, quæ sunt 40. Italica, ad tertium usque tendebatur: similiter usque ad nonum. Quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerunt. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula undique versum ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cujusque rei significativus adverti. Ex Monacho Sangallensi hauserunt, quæ habent Albertus Stadensis ann. 768. & Munsterus lib.4. Georg. cap.2.

HAIA, HAYA, HEIA, Voces ejusdem notionis & originis, ac Haga, nostris Haie. Capitula Caroli C. tit.36. Quicumque istis temporibus castella & firmitates, & Haias sine nostro verbo fecerint, &c. Ubi Haia sumitur pro militari vallo, quod ex palis conficitur, Palissade. [Eadem notione usurpatur apud Th. Blount in Nomolex. Anglic. ex Bracton. lib.2. c. 40. §.3. Vallatum fuit & inclausatum fossato, Haia & palitia. Le Roman de la Guerre de Troyes MS.

Haires, & licet, & fossez
Poent avoir puis fet assez.]

Charta Roberti Ducis Burgundiæ an. 1054. ex Tabulario S. Germani Pratensis: Nec non insuper & calumniam silvarum & septum, quas vulgo dicunt Hayas. Henric. Knyghton. ann. 1271. Arbores, vineas, & Haias subvertit. [Index MS. Beneficiorum ecclesf. & diocef. Constantiensf. fol. 17. Dictum Capitulum & Abbas de Cesesyo percipiunt decimas juxta Hayam de Rabeto. Adde Kennett. Antiquit. Ambrosden pag. 274. & 389.]

HEYA, apud Bracton. l.2. c.34. §.1. Mesuagium, ... quod vallatur fossato vel Heya.

HAIA, Corveiæ species, qua quis haias domini reficere tenetur, [vel Præstatio pecuniaria pro redemptione ejusmodi corveiæ.] Charta Ottonis Comitis Viromandensis apud Hemereum in Augusta Viromand. ann 1025. Easeuere, ut bannum & latronem, corveias, carrucatas, silvæ Haias ad capiendam venationem ulterius non persolvant, &c. Alia ann. 1168. ex Tabulario Fossatensi fol. 19. Quinque solidos pro pastu, atque corveias bis in anno, quas vulgus Haias appellat. Occurrit alibi in eodem Tabulario. Tabularium S. Dionysii ann. 1230. Justitiam, & advocatiam, & omnia pertinentia ad ipsas, quæ habebat in Ballivia de Bellorano, ... & crossas fani, & reditus, qui vocantur Hayes, & tensamenta sita in avena, & denariis, & quosdam reditus, qui vocantur Bubors, &c. Vide Acta Murensis Monasterii pag.45.

HAYCIUM, HAICI, Idem quod Haya, Sepes. Monasticum Anglic. to.1. p 722. Et de Jobbesco in dicta chacio quidquid eis necessarium fuerit ad ardendum, & ad Haicios claudendas, & plantandas, &c. To.2. p. 916. In omnibus aliis terris & boscbis, quæ sunt inter Haicium, quod includit prædictas terras.

HEYARE, HAWYARE, Sepire, sepimento munire. Fleta lib. 2. cap. 48. §. 3. Cum quis in alieno solo opus fecerit magnificum, ut si Hawyaverit, fossatum fecerit, vel caricam immiserit. Ubi Bracton. libr. 3. tract. 2. cap. 37. §. 13. habet Heyare. Hayer sa terre & la mettre en defense, in Consuet. Britann. art. 405. Aliud est Hayer, in Consuetud. Comitatus Burgundiæ art. 106. ubi species venationis est, cum quis ad feras captandas silvam aut boscum Hayis sepit, ut eas ibi includat,

HAY-

HAYBOTE, HEIBOTE, vel HEDGBOTE, est jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *bayas*, quod percipi potest in terris seu prædiis ad vitam, vel ad annos aliquot concessis, licet in Chartis donationis id expressum non sit. Ita Rastallus. Charta Galeraoni Comitis Melleoti in Tabular. S. Egidii Pontis Audomari: *In nemoribus habebis pasnagium, & in veyleiga husbotam & Heibotam jussu Forestarii*. Monasticum Anglic. to.2.p.134. *Et concedo eis, ut de bosco meo.. .habeant Heybod & husbot.* Adde p.262.874. Bractoo.lib. 5. tract. 5. c. 10. § 7. *Sicut habendi rationabile estoverium in bosco patroni, sicut ad housbote & Heybote.* Ubi *Husbote* est jus percipiēdi lignum ad conficieodam domum, quod idem valet ac nostris *festagium*: hus, Anglis & Saxonibus, est *domus*; bote vero mulcta, emendatio: ita ut qui eo jure gaudet, quietus sit à mulcta, quæ infligi solet id agentibus.

¶ HOYBOLD, Eadem notione, in Monast. Anglic. to. 3. p. 633. Locus est in *Hoasabold*.

HAIA, Silva, *haiis*, seu sepibus septa, munita. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 10. de Senescallo: *Il visitoit les forestes & les Haies du Prince. Foresta nostra sive Haia*, in Consuetud. Lorriaci editis à Morino in Hist. Wastinensi, & Gallaodo in lib. de Franco allodio. *Haya Gisnensis*, in Chronico Andrensi p.463. [Charta Ludovici VIII. Franc. Regis an.1224. apud Marten. to.1. Ampliss. Collect. col. 1193. *Nos autem donamus & concedimus in perpetuum Abbati & Conventui prædictis pro quitatione usagii sui prædicta octuagenta & octo arpenta nemoris ad perticam nostram in Haia Lyra, & in magno nemore tenente ad Haiam prædictam infra metas positas*] Charta Roberti Rotomag. Archiepisc. ann. 1217. to. 6. Spicilegii Acheriani: *Concessimus, quod Haia Archiariorum sit immunis ab his consuetudinibus, &c.* Charta Milonis de Nantolio io Tabulario Campaoiæ: *Ab hac partitione excipitur Haia prope prædictum nemus sita, continens circiter centum arpenta.* Occurrit apud Fletam lib. 1.cap.24.§.8.11 lib.2.c.41.§.15. apud Matth. Westmoonast. an. 1260. [sæpius io Charta Odonis Episc. Bellovac. an. 1248.] &c.

Proprie etiam *Haiam* nostri appellabant quamdam silvæ partem delectam, quam sepibus muniebant ad feras includendas, aut ad alios usus: quod docent Charta S. Bernardi Abbatis apud Sammarthanos io Episcopis Autissiodor. p.274. & vetus Notitia in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. p. 53. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an.1207. in Tabul. Sangerm. *Eidem ecclesiæ confirmamus preterea quitationem illam quam Petrus Miles de Samesio ... fecit dicto Abbati Hagensi coram genitore nostro de jure fugationis, venationis & Haiæ*. Charta Hugonis Abb. ibid. *Jus fugationis seu venationis & Haiam in nemoribus Samesioli*.]

HAGIA, Eadem notione. Vetus Notitia in Tabulario Monasterii Fiscan. fol. 82. *Et Hagia facta fuit per medium ... bosci*.

HAGA, Domus, ex vet. Saxonico haegh, & hagh, inde forte dicta, quod ut plurimum domus agrestes ac casæ ex viminibus complicatis instar cratis ac sepis fabricatæ sint. [Anonymus apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. *Haga, Domum cum shopa*.] Charta Ethelredi Regis Angl. anno *996* in Additam. ad Matth. Paris pagina 156. *Cum novem præfatæ civitatis habitaculis, quæ patria lingua Hagaa appellari solent*. [Index MS. Beneficiorum eccles. & diœc. Constantieos. fol. 22. *Item capitulum Constantiense percipit decimam grossorum fructuum Haye dicte parochie*.] Domesdei, apud Spelmannum: *Radulfus tenet unam Hagam de 12. denar. Willelmus 5. Hagas de 5. sol. Nigellus 5. Hagas, quæ faciunt servitium*. Alio loco, apud Edw. Cokum ad Littleton. pag. 142. *Walsingford continet 276. Hagas, reddentes 9. libr. de gable*. Charta an. 811. pro Ecclesia Cantuar. *Duas mansiones & dimidiam, quod Angli dicunt Wridda hialf Haga*. Ubi *Haga* videtur sumi pro *mansu*, seu modo agri. Adde Chronicon Will. Thorn. an. 866. & 988.

¶ HAGHA, Eadem notione. Descriptio bonorum D. de Eska ex Archivo S. Audomari: *Item in quodam angulo jacente juxta mansionem Henrici dicti Abbet tendente west-wart tanquam illa Hagha durat quæ est supra vicum qui descendit ad pontem*.

HAGABULUM. Vide *Gablum*.

¶ HAGIOGRAPHI, Scriptores Sacri. Notkeri Balbuli liber de Interpret. Scripturæ apud Bern. Pez to. 1. Anecd. part. 1. col.3. *De Hagiographis vero in sequenti doceberis, quorum primum est Psalterium*.

¶ HAGIOLOGIUM, Calendarium festorum, apud Stephanot. part. 1. Antiquit. Benedict. Vascon. MSS. p.58.

¶ HAGION PNEUMA, vox Græca, Spiritus sanctus. De S. Aureo to. 3. Junii p. 61. *Sicut Hagion Pneuma olim de cœlo descendens, Apostolos omnium linguis gentium glorificavit*.

¶ HAGIOSIDERUM, Græce, ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum est ex illis tintinnabulorum generibus, quæ Græci hodierni campanarum loco habent. Est autem ferrea lamina 4. digitorum latitudine, 16. vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur. Ita Hofmanus.

HAIA, HAIBOTE. Vide *Haga*.

¶ HAIDROTII. Vide *Heideoti*.

HAIMESUCKIN. Vide *Hamsoca*.

¶ HAIMGART, Hortus domesticus. Diploma Leopoldi Ducis Austriæ & Styriæ anno 1202. apud Ludewig. tomo 4. Reliq. MSS. pagina 181. *Item juxta donationem ipsius avunculi nostri domini Otackeri Ducis Styriæ ortum domesticum, qui Haimgart communi vocabulo noncupatur, confirmamus*.

HAIMHALDARE, rem suam, vel animal aberrans rei vindicatione repetere, & suum vel quasi domesticum reposcere, seu potius ad domum reducere: est enim Scotis & Germanis *Haime*, domus, vel domicilium. In Legibus Baronum Scotiæ, seu Quon. Attach. c. 10. est *de Catallis Haymhaldandis*. Cap.48.§.14. *De animali inventa Wayff* (i. errante) *in territorio alicujus domini, potest dominus illius animalis venire, & Haymhaldare illud*. Vide Skenæum de Verbor. significat.

HAIRA. [Vestis rufa, villosa & vilis, à Sax. hær, Pilus, crinis: unde nostris *Haire*, Cilicium, Sax. hæra, quod ex pilis hircorum aliorumve conficiatur.] Vett. Schedæ Thuanæ: [*In Christi nomine notitia de vestimentis domni Germani, quod accepit Wineradus diaconus in thesauro an. 42. regnante domino Chlotario:*] *Sagia fusca 2. caligas albas 4. sagia de Haira 1. calcias filtrinas paria 1. &c.* Vide *Bigera*.

HAIRBANNUM. Vide in *Herebannum*.

¶ HAIRED, Cervus. Gloss. Lipsii: Hiret, *Cervus*. Ubi Somnerus: *Sax. Heort, nobis* Hart, *Belg.* Hert *& Hirs, Teut.* Hirsch, *Hirtz*, Danis Hiort. Liber niger Scaccarii p. 357. *Venatores de Haired unusquisque 3. den. in die, & magni* Haired *4. debent habere 1. den. & de parvis* Haired *6.1.den.*

¶ HAISELLUS, Ostii genus apud rusticos maxime in usu ex ramis confectum, quo curtis vel pomarii clauditur ingressus, Gall. *Haise* vel *Aise*. Instrumentum an. 1303. ex Tabular. Corbeiensi: *Nolebat idem Major quod ante grangiam seu grangias fieret* Haisellus.

HAISTALDI, Rustici, coloni, hospites, mansionarii, &c.

&c. qui in prædiis dominorum mansiones habent, & glebæ sunt addicti. Vox forte conflata ex *boje*, domus, & *stal*, sedes. Annales Francorum Bertiniani an. 869. *De centum mansis unum Haistaldum, & de mille mansis unum carrum cum 2. bobus .... ad Pistas mitti præcepit: quatenus ipsi Haistaldi castellum .... excolerent & custodirent*. Charta ann. 858. pro Monasterio Deiparæ Suession. *In villa d'Effeaboch mansiones dominicales cum castitia & omnibus appenditiis & Haistaldis viginti ..... In villa Movendieb mansiones dominicales cum appenditiis suis, ubi aspiciunt Hestaldi octodecim. In villa Martan mansiones dominicales, ubi aspiciunt quinque Hestaldi, &c.* Tabularium S Vitoni Virdunensis: *Tantum terræ est ibi, quæ solvit 13. denar. in Nat. S. Joannis Bapt. Haistoldi vero solvunt censum capitis in festivitate S. Martini unusquisque 2. denar. &c.* Ex quibus colligitur *Haistaldos dictos*, quos alii *Hospites, Colonos, Rusticos, Manentes, &c.* appellarunt. Sed & nostri etiamnum, voce apud vulgus recepta, pullos gallinaceos, qui in prædiis rusticis ab ejusmodi colonis aluntur, *Estaudeaux* appellant, ab eorum scilicet, à quibus aluntur, nomenclatura deducta. Vide *Hestha*.

HAISTERAHANDI. Lex Aleman. tit. 10. *Si quis in curtem Episcopi armatus contra legem intraverit, quod Alemanni Haisterahandi dicunt, &c.* Ubi Editio Heroldi, *Haisterahanni*, præfert. Idem quod *Zitterhand*, *id est, calida manu*, ut habet Constitutio Friderici Imperat lib. 2. Feud. tit. 27. ex Theutonico *hand*, manus. Vide Baluzium ad Capitul. p. 1002.

☞ *Hausteranni* legendum videtur Schiltero in Gloss. Teuton. quod *Hausfrid storen*, i. e. turbare pacem domesticam interpretatur. Vide *Hamsoca*.

HAKEDUS, Lucius, piscis, ex Sax hæcod, hacod, lucius, vel mugil. Liber Rames. sect. 2. apud Chamdenum in Icenis, & Spelmannum: *Ibi admirandæ magnitudinis lucii, qui ab incolis Hakeds nuncupantur, persæpe extrahuntur*. *Haket*, in Vita S. Oswaldi Episcopi Wigorn. n. 6.

☞ Sæpissime etiam usurpatur pro quodam pisce exsiccato & sale condito, qui apud Anglos *Poor-John*; in aliis vero ejusdem Angliæ provinciis *Hake*, à Saxonico Hacod, appellatur: hinc tritum illud proverbium: *As dry as a Hake; Sec comme un Hake*. Computus an. 1425. apud Kennettum Antiquit. Ambrosdon. pag. 575. *Et in tribus copulis viridis piscis .... cum una copula de Hake, &c.*

¶ HAKENEIUS & HAKENETTUS, Equus tolutatius, gradarius, Gallice *Haquenee*. Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ an. 1373. apud Rymer. to. 7. p. 27. *Et nobis Hakeneios, cariagia, & alia necessaria pro ductione filiarum prædictarum, in hac parte, pro denariis nostris, inde solvendis, habere faciant*. Charta an. 1413. ibid. p. 124. *Et quatuor equorum, & unius* Hakenetti.

1. HALA, Domus, domicilium, aula, palatium: sed proprie locus contectus *hallis*, id est, ramalibus siccis, unde etymon. Nam vix probem sententiam Goropii Bekani lib. 2. Francic. pag. 46. qui à voce prisca Germanica, *hal*, deducit, quod est *conservare*, quod iis in locis conserventur merces. Anglo Saxonib. healle, aulam & palatium pariter sonat. Ut & Barthii, qui in lib. 42. Advers. cap. 6. à Græco, ἅλς, *sal* deducit, quod in *hallis* sal asservetur & distrahatur. [Et quidem Kiliano: *Halle*, *vetus German. Salina, Locus in quo sal coquitur. Hinc urbes eas ubi sal conficitur Germani Halas communiter appellant*.] Maxime vero ita appellant nostri aulas majores & publicas, in quibus *Communiæ* congregantur pro communibus negotiis, ubi etiam mercatores merces suas venum exponunt: [unde eidem Kiliano: *Halle*, *Taberna, domus mercium, forum rerum venalium*.] *Halle*, in Consuetudine S. Severi tit. 16. art. 6. & alibi passim. Rigordus in Philippo Aug. ann. 1183. *Duas magnas domos, quas vulgo Halas vocant, ædificari fecit, in quibus tempore pluviali omnes mercatores mundissime venderent, & in nocte ab incursu latronum tute custodirent*. Adde Nangium eodem anno. Charta Communiæ Royensis in Picardia: *Hæc est voluntas nostra, ut in foro constituatur Hala ad vendenda sibi mercimonia*. [Charta anno 1218. ex Archivo Ecclesiæ de Colonanciis: *Dedi ob remedium animæ meæ dictæ ecclesiæ de Colonanciis decem solidos de singulis annis ad* Natale *Domini in* Hala *de Monte-mirabili percipiendos*. Instrum. anno 1239. apud Marten. tomo 1. Anecd. col. 1011. *Et in pecunia quæ nobis singulis annis debetur in Hala Brugensi, in qua panni venduntur die S. Donatiani, quæ est pridie Idus Octobris, assignavimus capiendas*. Occurrit etiam in Instrum. an. 1309. tomo 1. Hist. Dalphin. pag. 98. & in Charta an. 1421. apud Rymer. to. 10. p 71.] *Tenir Halle*, Conventum habere, apud Robertum Gaguinum in Poemate *le Passetemps d'oisiveté*:

Se j'ay tenu Halle de neant,
Vous en estes trop consentant, &c.

Vide *Hallus*.

¶ HALA, apud Atrebatenses locus in quo jus olim dicebant urbis Scabini. Chartularium V. S. Vedasti Atrebat. p. 30. *Ivit ad Scabinos ... in Halam & quæsivit ab eis si eum judicaverant*.

HALLA, pro quavis domo. Domesdei tit. Chent: *In Newcesce hundreda, ipse* Hugo (de Montfort) *tenet unam terram, quam Azor Rot tenuit de R. E.* (Rege Edwardo) *sine* Halla. Vide Hasla.

HALLAGIUM, Tributum, quod exsolvitur pro licentia exponendi merces in *Halla*. Charta Willelmi Comitis Pontivi apud Ægidium *Bry* in Hist. Perticensi p. 117. *Sint quieti & liberi de telonio, Hallagio, bavagio, bossclagio, reparatione viarum, &c.* Regestum 2. *des Mestiers*, in Camera Computor. Paris. *Quiconques amene morue à Paris, l'acheteur doit 5. sols de coustume, & 16. den. de congie & de* Hallage.

2. HALA, *Hircosus, olens*. Papias.

¶ HALABARCHES, Præfectus salis, id est, maris, apud Ruffinum. Vide *Alabarches*.

¶ HALARES, ἱππέων ταξίαρχοι: *Alares equites*. Supplementum Antiquarii.

1. HALBANUM, Tributi species: vox formata ex *herebannum*, idemque quod *arbannum*, & *biennium*, Submonitio ad operas, vel ejus redemptio pecuniaria. Charta an. 1269 ex Tabulario Fossatensi f. 72. *Et retineat perpetuo omnem justitiam, magnam & parvam, bannum, sanguinem, Halbannum, foragium, ventas, &c.* Char. Ludovici VII. ann. 1145. pro Bituricensib. *Præpositus autem atque Vigerius; quotiescumque volebant, Halbannum submonebant, & villanos sese redimere coercebant: de quo quoque præceptum ab ipso est, ut illa redemptio Halbanni remaneat, & Halbannus tamen ter in anno fiat termino competenti, &c.* Char. Ludovici filii Regis Philippi, ex Tabul. N. D. de Campis: *Ab omni consuetudine videlicet tallia, seu equitatione, seu Halbanno, seu exemptione mei Præpositi liber permaneat*. Alia Lud. VII. an 1140. ibid. *Ab omni datione & tallia, Albanno & exactione mei Præpositi*. Alia Caroli VI. ann. 1484. in Reg. Novo viridi Castelleti Paris. f. 49. *Parpaiant chascun an. 3. sols de* Hauban *au Roy*.

2. HALBANNUM [& HAUBANNUM, Tributum, quod pecunia aut rebus ipsis a quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi Regi exsolvebatur] apud nostros Parisienses, de quo vetus Charta descripta à V. C. D. Herouvallio: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Philippus, Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi præsentes pariter & fu-*

& futuri, quod nos concessimus Burgensibus nostris Parisiensibus, ut quicunque integrum Halbanum nobis debebit, pro integro Halbano reddet nobis singulis annis sex solidos in die festi sancti Martini. Et si dimidium, vel integrum, & dimidium Halbanum vel amplius debebit, secundum proportionem prædicti integri Halbani nobis reddet in prædicto festo, & sic de Halbano tantum liber erit & quittus. Quod ut perpetuum robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate, & regii nominis karactere inferius annotato præcepimus confirmari. Actum Parisiis anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo primo, regni vero nostri anno vigesimo secundo. Astantibus in Palatio nostro, quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo: Signum Guidonis Buticularii. Signum Matthæi Camerarii. Signum Droconis Constabularii. Data vacante *Cancellaria*. [Charta fundationis Capellæ B. M. in Palatio Paris. per Ludovicum VII. an. 1154. *Pro victualibus sacerdotis in Capella eadem servientis, dotem assignavimus... sex modios vini de Haubanno, 30. solidos Parisienses.* Alia pro Capella B. Nicolai in eodem Palatio inter Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Constituimus Capellano ... Parisius in trelia nostra retro Palatium sex modios vini, ubi si vinum defuerit, de Haubanno nostro præcipimus reddi.* Computus ann. 1202 apud D. *Brussel* Tract. de Usu feud, p. 147. *Dominus Evrardus Capellanus Regis* 40. & 8 *s. pro* 8. *Haubam.* Hoc est, ut puto, pro pensitatione octo dierum, quibus annonam ex *Haubanno* assignatam non perceperat.] In Regesto Peagiorum Parisiens. l. 2. est titulus Des *mestiers, qui Hauban doivent au Roy*, in cujus contextu hæc habentur: *Haubens est un propres noms d'une coustume assise anciennement, par laquelle il fu establi que quiconques seroit Haubanniers, qu'il soit frans, & à moins de droictures paians du mestier & de la marchandise dont il seroit Hautbannier, que cil qui ne sont pas Hautbanniers. Hautbannier furent anciennement estably à un muid de vin, paiant en vandanges au Roi. Et puis mist li bons Rois Phelipes ce muy de vin à 6. sols Par. pour le contens, qui estoit entre les poures Hautsbanniers, & les Eschançons de Roy qui le muy de vin recevoient de par le Rey. Des mestiers Hautbanniers li uns doivent demy Hauben, c'est à savoir 2. sols, & li autres plein Hauben, c'est à savoir 6. sols, & li autre Hauben & demy, c'est à sçavoir 9. sols. Tous les mestiers de* Paris *ne sont pas Hautbanniers, ne nul ne peut estre Hautbannier, se il n'a esté, & est du mestier, qui ait Hauban, ou se li Rois ne lui ottroie, par vente, ou par grace.* Statutum de Juribus Camerarii Franciæ an. 1410. *Le Hautbannier du Roy ne doit estre contraint de acheter ledit mestier de friperie dudit Chambrier, ne de son maire pour lui, puis qu'il soit fait Hautbannier du Roy, & que de lui il ait acheté ledit Hauban. Item que ledit Hautbannier est tenu de acheter sondit Hauthan du Roy, ou de ses Officiers pour lui, & non d'autre, & si est tenu de estre estagier dedans la baulieue de* Paris, *& de paier au* Roy, *ou à son Receveur pour lui, si-tost qu'il est fait Hutbannier, 25. deniers & audit Chambrier 14. den. mais outre il est tenu de paier au Roy par chascun an 6. sols 8. deniers Parisis: & partant ledit Hautbannier peut vendre & acheter toute maniere de pelleterie vieille & nouvelle, &c.* Vide Brolium lib. 2. Hist. Parisiensis pag, 307. 2, Edit,

☞ *Halbannum* igitur, ut ex præallatis patet, Parisiis ad decimum quintum usque seculum viguit; an vero Aureliani Bituricisque, quas solas civitates *Halbanno* subjectas novimus, idem jus ad hæc tempora obtinuerit, mihi prorsus incertum. Quod quidem jus ubi in redemtionem pecuniariam commutavit Philippus Augustus, hanc colligebat Præpositus urbis; exinde ad *firmam* datam fuisse probat Computus an. 1265. *De stallagiis hallarum & Altobanno, pro ultimo tertio*. 400. 33. *lib.* 6, *sol.* 8 *denarios*. Quinam vero artifices *Halbannum* debuerint, si nosse volueris, consule Gloss. juris Gallici in voce *Haultban*.

¶ HAUBENTUM, pro *Haubannum*, in Litteris Philippi Aug. an. 1182. tom 3. Ordinat. pag. 259. *Quisque carnificum debet nobis singulis annis, unum* Haubentum *vini, in vindemiis.*

¶ HALBERC, HALBERGELLUM, HALBERGIUM. Vide in *Halsberga*.

HALBERGET. Vide *Haubergettus*.

HALBERISCH, Semifriscinga: vox Germanica, ex German. *Halb*, semis, & *frisch*, friscinga Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 319. *Solvit ... duos anseres, porcum sagin. fronchuse 62.* Halbfrich, *vel 16. den.* Infra: *6. pullos, duos anseres, unum modium rap. porcum saginatum, 2* Halbfrisch, *vel 24. den.* Habetur ibi pluries. Vide *Friscinga*.

¶ HALCIDA, *Nomen anguis*. Papias MS. Edit. vero: *Haleidia*.

¶ HALECIUS SORRUS, Harengus infumatus, Gall. *Harau sore*. Chartul. S. Vincentii Cenoman. f. 38. *Concessi Abbatiæ S. Vincentii... unum millsarium* Halecii Sorsi.

HALESONE, Conventio, pactum, compositio.] Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabul. S. Bertini: *Si convictus fuerit de* Halesone *infra villam data vel accepta, tres libras emendabit*. Consuetudines Furnenses ex Archivo Capituli S. Audomari: *Quicumque fecerit concordiam celatam, id est*, Halesona *emendabit Comiti 3. lib.* Vide *Concordia*.

HALFEHANG. Charta Canuti Regis de Forestis c. 14. *Et pro culpa solvat Regi 10. solidos, quos Dani vocant* Halfebang, *alias* Halfebang,

HALFKINEG, & HEALFKONING, Semirex, ex Saxon. half, dimidius, & king. Rex. Liber Rames. sect. 4 apud Spelmannum, de Æthelredo Duce Orientalium Anglorum, i. Norfolciæ: *Quia ipsi Regi* (Æthelstano) *adeo efficiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium ipsius cuncta regni negotio tractarentur: idcirco ab universis Æthelstanus* Halfkeneg, *quod est semirex, dicebatur*. Ejusmodi sunt, quæ alibi de Carolo Martello observamus.

HALGARDUM, ALGARDUM. Charta Joann. Regis Angl. to. 2. Monastici Angl. p. 71 *Et unam virgatam, quæ fuit Ricardi, & totum* Algerdum *ex parte Orientali juxta Menasterium*. Ib. p. 114. 115. *Decimam de omnibus quæcumque ad Castellum de Cbenileued pervenerint, sive ad lardarium, sive ad granarium, sive ad* Halgardum, *&c.*

¶ HALI, *Sicci rami*. Sic vetus Gloss. à Lindenbrogio citatum. Vide *Hallus*,

HALIETUS, Tabularium Abbatiæ Villælupensis p. 125. *Et quitare fecit duos* Halles.s, *quos ipsi de Chepdone debebant*,

¶ HALIGEMOT, Vide *Halimotum*.

HALIMOTUM, Curia Dominica Baronis seu alterius domini, in villis suis & dominiis, in qua lites vassallorum agitantur; seu Curia tribuum, Wardarum, & societatum in burgis & urbibus. Vox Saxon. formata ex heal, Angl. *hall*, domus, aula, & gemot, seu *mot*, conventus. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 9. *Omnis causa terminetur, vel hundredo, vel comitatu, vel* Halimoto *socam habentium, vel dominorum curia, vel divisis parium, &c.* Adde c, 20. 57. 78 Will. Thorn. ann. 1176. *Ipsis Thanetensibus asserentibus se ad capitalem Curiam B. Augustini Cantwar. placitandi causa, vel judicium sustinendi, nullo modo debere accedere, sed in* Halimoto *suo in Thaneto omnia sua judicia exerceri.*

HALIGEMOT, in veteribus Schedis apud Spelm.

HALLIMOTA, Monasticum Anglic. to. 2. p. 140.

Tenoant terram de Hollecumba, quæ liberata eis fuit per homines de Hallimota *de Bensintune.*

ALIMOTUM. Petrus Blesensis Epist. 95. *Accusatur ..., quod undredo &* Alimoto *defuerit.*

HALMOTUM, apud Will. Thorn. an. 1176.

HALITOR, *Hortis vel olerum cultor*. Papias.

¶ HALLA, HALLAGIUM. Vide *Hala* 1.

¶ HALLA HAUCABER, voces Turcicæ, in Chronico Radulphi *Coggeshale*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 572. *Ascenderunt mundare æstimantes quod spurcitiis & mugitibus horribilibus legem Mahometi, pollutis labiis, vociferando Halla Hancaber, Halla Haucaber, polluerunt.*

HALLEBIC, Pensitatio pro piscibus, qui Parisios importabantur, sublata a Carolo Pulcro Statuto mensis Mart. ann 1325. cujus loco duplicatum tributum, quod pro marinis piscibus præstabatur. In Regesto *des anciennes Ordonnances* fol. 2. [nunc apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 586. *Nous faisons sçavoir ... que comme à la supplication & complainte de plusieurs marchands de poissons de mer confluans à Paris des parties de dessus la mer, sur ce qu'ils se douloient d'une fausse coustume estant à Paris sur le poisson appelle Hallebic, par laquelle les marchands étabtiers, par chacun panier, puis le prix fait, rabatoient à la fois douze sols, à la fois dix, a la fois huit, selon leur volente.*]

HALLENSES, Monetæ Hallæ cusæ. Kilianus: *Haller, obolus* vulgo *Hallensis*. Henricus Rebdorff. in Chron. an. 1348. *Legavit pro constructione Chori ... quadringentas libras Hallenses.* Adde an. 1346. & vide Chartam Caroli IV. Imper. in Chron Constantiensi p. 626. Vitam Balduini Lutzemb. Archiep. Trevir. l. 3. c. 1. & Goldastum ad Hepidanni c. 14. lib. 1. de Vita S. Wiboradæ, &c. Vox *Haller* occurrit in aliquot Chartis apud Federicum Sandium in Consuetudines Feudales Gelriæ pag. 35.

☞ *Helbling* interdum in vett. Chartis vocatur hæc eadem moneta, ut observat Schilterus in Gloss. Teuton. Hinc Anglo Saxones *Halpenni* dixerunt seminummum, qui pro mensis aut tabernis erigendis in foro datur. Vide *Bordhalpeny*. Ab Hala urbe Sueviæ vocis originem accersit Freherus; Goldastus vero, qui & libram Hallensem & Hallerorum differre putat, à Latino obolus, quasi Hoboler, deducit. Hunc consule to. 1. Rer. Alaman. pag. 254.

HALLUS, Ramus siccus, in Glossario vet. apud Lindenbrog Anglo Saxones healme, ramum, & frondes appellant, [Picardi nostri etiamnum, *Haille*, vocant sepimentum ex ejusmodi ramis confectum.] Lex Salica tit. 43. §. 3. *Si autem de ramis, vel de Hallis, aut de qualibet re eum* (interfectum) *cooperuerit*. Et §. 3. *Aut de Hallis, aut de ramis eum cooperueris* Aliud sonat in Gloss. Lat. Gr. *Hellus*, πάδὸς μέγας δάκτυλος. Festo, *allus*: Isidoro *allex*.

☞ Mendosam hanc lectionem putat Eccardus in Notis ad hunc titulum; nec immerito: Hic enim particula *vel* disjunctiva est, non explicativa; non idem ergo *ramis* quod *Hallis* significatur. Unde *callis*, voce ex calculus contracta, legendum docet vir doctissimus; veteres quippe Franci, inquit ille, facile potuerunt scribere *Hallis* pro callis, more, quo *h* ipsis & ceteris Germanis frequentissime pro *ch* vel etiam k ponebatur.

¶ HALMOTUM. Vide *Halimotum*.

HALSBERGA, Lorica maculis contexta: *Cotte de mailles*, Germanis *Hals-bergh*, id est, munimen colli, ex *hals*, collum, & *bergben*, tueri, custodire: ut *beinbergha*, crurum munimen, de qua voce, suo loco. Ita Kilianus. Sic λωρίκια μέχρι ἀστραγάλων ἀνασυρόμενα διὰ λωρίων καὶ κρικελλίων fuisse docet Leo in Tactic. cap. 5. §. 4. At Beslius etymon accersit ex *al*, & *alla*, omnis, & *Bergben*, cooperire; ut *halsbergha* fuerit armatura integra. Fauchetus ab *albus* deducit, quod maculæ thoracis expolitæ albedinem quandam præferrent: cui quidem conjecturæ, licet vero minus consentaneæ, favent Scriptores aliquot, qui *albas halsbergas* vocant.

Le Roman *de Garin* MS.

Le blanc Hauberc derompre & depaner.

Huill. *Guiart* ann. 1214.

Et converturès freteler

Sur blans Haubers brunis à mailles.

Testamentum Everardi Ducis Forojul. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21. *Ethelmum cum Halsberga.*

¶ HUBBERGUEL. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Quicumque loricam, id est, Hubberguel, vel pileum ferreum tulerit, si convictus fuerit perdet ea & emendabit Comiti tres libras.*

HALSPERGA, in Charta Caroli III. Imp. de Expedit. Romana §. 5. *Et hoc in arbitrio Dominorum pendeat, quos ducunt à quibus stipendia accipiant, quibus Halspergas concedant.*

¶ HALBERC, in Charta an. 1049. apud Mabill. to. 4. Annal. p. 510. *Accepit unum equum 30. librarum, nec non unum Halberc septem librarum.*

¶ HALBERGIUM. Tabularium S. Sergii Andegav. *Dedit autem D. Achardus Abbas Juhallo 30. solidos Merito autem dedit quemdam Halbergium valens 40. solidos.*

ALSBERGUM. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis, apud Perardum: *Rotardo donate mea brunia cum Alsbergo.*

HALSBERG Germanis. Liber Rythmicus à Besoldo laudatus:

Da sprach der l'ampariere,
Ich bin noch ungewehrt,
Geb und bring mir doch here,
Mein Halsperg und mein schwerdt.

HAUBERCUM. Mandatum super juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris pagina 149. *Ad catella 60. marcarum unum Haubercum, capellum ferreum, gladium, & cultellum,*

¶ HAUBERGUS, in Charta an. 1294.

OSBERGUM. Chronicon Besuense p. 578. *Acceptis pro pretio duobus militantium instrumentis, quæ vulgo dicuntur Helmum, & Osbergum. Hauberg*, vel *Hauberc*, vulgo nostris. Gl. Lat. Gall. *Lorica, Haubers*. Ita passim apud Scriptores. Le Roman *de Garin*.

Il ot vestu un Hauberc doblentin,
Chaude est la maille, ne pot l'acier soffrir.

Guill. *Guiart*:

Haubers desmaillent, lances fraingnent.

Chron. Bertrandi *du Guesclin*:

Vestir & endosser maint bon Haubert doublier.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Lances levees les galos,
Heaumes es chief, Haubers es cox.

Le Roman *d'Athis* MS.

Haubers doubliers, Haubers notis.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Vestent les Haubers doblentins,
Et caignent les brancs acerins,]

Henricus *de Gauchi* in Versione Gallica libri Ægidii de Roma de Regimine Princip lib. 3. part. 3. c. 13. *Cens qui sont esprouvés en bataille, disent que li Haubers doivent estre large, parce que les mailles sont plus empressées.* Chr. Fland. cap. 79 *Trois cens hommes convers de Haubergerie & de flanchieres.*

ALBERGELLUM, Minor lorica. Rogerus Hoved. in Henrico II. pag. 611 *Omnis homo habens in catallo 40. vel 30. lib. Andegavensis monetæ ad minus, haberet Albergellum & capellum ferreum, lanceam & gladium.* Infra p. 614. *Quicumque liber Laicus habuerit in catalla ad valentiam* 10. *marcarum, habeat Albergellum & capelet ferri, &c.*

HABERGELLUM, in Statutis Roberti I. Reg. Scotiæ cap. 27. §. 1. [Lex Henrici II. apud Roger. Hoveden.

den. fol. 350. *Ceteri autem omnes haberent wambasiam & Habergellum.*]

Halsbergol. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Lorica*, 4. *denar. lorica minor*, *quæ vulgo Halsbergel dicitur*, 2. *den.*

¶ Hauberceolum, in Charta Ludovici Philippi ann. 1269. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1090. *Induti Hanbergeele & capello ferreo poterimus illa (torneamenta) videre.*

Ausbergotum, Ead. notione, in Statutis Massiliensibus an. 1274. MSS. lib. 4. c. *De garnizonibus in navibus portandis. Decernimus, quod omnes mercatores portantes in aliqua nave Massiliæ valens* 100. *libras Regales, vel amplius, habeant & portent ad minus loricam vel Ausbergotum, &c.* Le Roman *du Renard*:

Ne fust le Haubercot vestu,

Alberjos. In Charta ann. 1255. in Regesto Carcassonensi f. 42. *Præterea inveni in dictis bonis* 5. *Alberios, & unum albere, & tres balsflas, & unam contrepointe.*

Haubercettum, in Fleta lib. 1. c. 24. §. 12.

Habergetum, in Mandato super juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris p. 149.

¶ Haubergon. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1114. *Duas loricas*, 11. *Haubergons*, iv. *capella ferri.*

¶ Hauberjonius, in Charta an 1294.

Habergeon, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 23. §. 2. Guill. *Guiart* an. 1304.

Armez de cotes a leurs tailles,
Et de bons Auberjons à mailles.

Guigneville:

Adonc attaint un Haubregen,
D'une belle & plaisante facbon.

HALSFANG, Heafang, Helfeng, Halfang, Hanlffange, Collistrigium, vulgo *Pilorium*, a Saxon. Hals, id est, *collum*, & fangen, *comprehendere*. Supplicii machina, quæ rei collum è pegmate sublati, inter duas tabulas comprehendit, populoque ad ignominiam exponit. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria in commutationem hujusmodi pœnæ Regi vel domino exsolvi solita. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 11. *Qui falsum testimonium dicet*, ... *reddat Regi vel terræ domino Helfeng.* Infra: *Si liber festis diebus operetur, emendet suum Helfong.* Ita in Legibus Canuti §. 57. 67. & Edmundi §. 7. In Legibus Henrici cap. 76. scribitur *Halfang* & *Hanlffange*, ubi dicitur esse verbum Anglicum, quod sonat *apprehensionem colli*. Adde cap. 14. & 90. Vide *Collistrigium*, *Pilorium*.

¶ HALSPERGA. Vide in *Halsberga*.

¶ HALTERISTÆ, Qui *Halteribus* ludebant. Erant autem *Halteres* massulæ ex plumbo, vel etiam leviori alia materia. Iis apprehensis uraque manu librare se certatores solebant, ut certius se saltu exercerent. Ceterum non unus fuit Halterum usus. Consule Carolum de Aquino in Lex. milit. in voce *Halter*.

¶ HALTIUS, pro *Aldius*, Libertus operas debens, *Halten*. In MSS. est *Haltius*, id est, nutritus, alumnus. Ita Grotius in vocabulario Gothico apud Murator. to. 1. part. 1. pag. 370. Vide *Aldius*.

¶ HALTO, Spicæ non omnino trituratæ, & minora stramina quæ in area sub rastello remanent, Gall. *Hauton* vel *Aulton*. Charta anno 1199. ex Tabul. Corbejensi: *Easdem* (malas consuetudines) *in plena curia* . . . *quitas clamavit & in perpetuum guerpivit, carionem videlicet bladi nostri in Augusto ... gruinum, Haltonem, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Haute*.

¶ HALWIN, Tributum quod pro vino exigitur. Rerum Mogunt. to. 1. pag. 649. col. 1. *Partim emptione, partim donatione obtinuit omnes census, sturas sive exactiones precarias vini, vulgo Halwin nuncupari solitas, judicia, salinas, stupam balniarem, & alia jura inferioris ballis.*

Ham, & Hamme, voces Saxonicæ & Theutonicæ: Domus, domicilium, habitatio. Interdum etiam

Ham, significat vicum, villam: unde apud Germanos & Anglos villæ & urbes sua nomina in *ham* desinentia passim habent. Ordericus Vitalis l. 11. pag. 807. *Per silvam Hanelgehem, quam Latini malum callem vel vicum nuncupare possunt.* Quasi *bunel-ge-hem*.

Hamellum, diminut. ab *Ham*, Villula a vico majori dependens, quæ Ecclesiam parochialem non habet: nostris *Hamel*, *hameau*. Willelmus Thorn: *Cum* 11. *sol. annui redditus in Hamelle de Chetam.* [Charta an. 1235. ex Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 591. *Abbas & Conventus dicto Ricardo concessere manerium quod vocatur Hamellum quod habebant juxta Livacout.* Literæ Officialis Belvac. an. 1263. ex Tabular. Calensi p. 167. *Percipiebat ex propria hæreditate sua* 4. *modios & dimid.* .... *in Hamellis de Mesuile & in villa de Camberona Belvac. diocesis &c.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ & diœcesis Constantiensis fol. 5. *Item rector dictæ Ecclesiæ percipit omnem decimam & altalagium, excepto quodam Hamello qui vocatur Vatieres.*]

Hameletta, Hamelettum, & Hameletum, diminut. ab *Hamellum*. Nostris etiam *Hamelet*. Occurrunt hæ voces non semel apud Scriptores Anglic. VVill. Thorn. pagina 1956. 2092. Bractonum libro 4. tract. 1. c. 31. §. 3. in Fleta libro 2. cap. 54. §. 13. in Monastico Anglic. tomo 1. pagina 298. 963. tom. 2. pag. 93. 94. 103. 209. &c.

☞ Manifesta vocis *Hameletta* origo, ab *Ham*, nempe villa, & *Let*, membrum: unde *Hameletta* membrum, seu pars villulæ potius videtur quam villula; quod prius observavit Spelmannus ex statuto Exoniæ edito anno 14. Edvardi I. *Lez nosmes de toutes les villes & Hamlets que sount en son Wapentake, hundred, ou franchise* . . . . *Que il sordeinent & facent venir devant eux de chescune ville entier*, 8. *homes*: *& de demie ville* 6. *homes*: *& de Hamlette*, 4. *homes des plus sages & plus leyalx, horsprises les Seignours des villes, demie villes, & Hamlets avant nosmes, &c.* Charta Johannis de Monteforti Ducis Britanniæ an. 1360. ex Archivo castri Nannet. *Simul cum membris, Hameletis, pratis, pascuis, &c.*]

¶ HAMA, Mensura vinaria, aliorumque liquidorum. Charta Adelberti Mogunt. Archiepisc. an. 1139. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 584. *Ut ... dimidiam ipsius terræ vini Hamam persolverent, sicque residuum fine aliqua exactione in pace possiderent.* Chron. Bonæ spei pagina 390. *Donant in eleemosynam Hamam vini rubelli reditus annui super tres partes vineti, juxta buxetum in parochia, &c.* Et pagina 396. *Duas Hamas vini &c.* Instrum. ann. 1522. apud Miræum tom. 2 Diplom. Belgic. pagina 1050. *Ac etiam pro quoque capite habere quatuor Hamas cerevisiæ, ex qua poterunt sumere tertiam partem cerevisiæ bonæ, ac duas alias parvæ.* Vide *Ama* 3. & infra, *Hamelicus*.

HAMALLUS. Lex Salica tit. 49. *Ista omnia ubi suus Hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut intertiata, fieri debet.* Ubi variant MSS. Codd. Unus: *Ista omnia facere debet in malle, ubi ipse Amallus esse dignoscitur, &c.* Alter: *Ista omnia in mallo debent fieri, ubi ille est Hamallus, id est, qui suscepit causam ad mallandum in vicem alterius.* Ubi *hamallus* est advocatus illius, qui ad *mallum* citatus est. [Guelferbytanus Codex, *Gamallus*.] Denique Editio Heroldi tit. 50. *Ista omnia facere debet in mallo, ubi ipse Rhamallus esse videtur.* Quo loco

Wendelinus *Rhamallum*, vocabulum ex Latino Romanicum existimat, locumque esse, in quo judices considebant sub *Ramalibus*, seu in loco superne ramis tecto: [quam lectionem & sententiam secutus est etiam Eccardus ibidem.] Sed potior videtur *Hamallus*, ita ut is fuerit, qui ad *mallum* pro alio venit, illius causam susceptururus. Hinc

HOMALLARE, vel HAMALLARE, apud Marculfum lib. 1. form. 36. *Causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel Homallandi*. Et infra: *Cum aequitatis ordine licentiam habeat respondendi vel Homallandi*. Ubi *homallare* non est *admallare*; *Hamallare* enim est patrocinium alterius suscipere: quique id suscipit muneris, *Hamallus* dicitur; quod omnino formulae titulus evincit: *Ut causas auctorum adsumendi suorum aliquis licentiam habeat*. *Admallare* vero est *ad mallum*, seu in jus citare, vocare.

HAMARIUM, Modus agri, vel *mansionale*, ab *Ham* Germ. mansio. Habetur Charta in Tabulario S. Vitoni Virdunensis an. 1229. qua *Comitissa Alverniae remittit reditus ad ipsam spectantes trium Hamariorum & dimidii, quae Gilbertus de Felines possidet, sub tali forma, quod terram praememoratam legabit claustro de Gorzes*, &c. Vide *Hamma*.

¶ HAMATA, Factionis nomen quae in Belgio, excitante Margareta Ludovici Bavari Imperatoris uxore, exstitit, quaeque Ludovici partes, contra Asellatam factionem quae Willelmo ipsius Margaretae filio favebat, tuita est. Vide *Asellata*.

HAMATORES, *Piscatores*, in Gloss. Isidori, qui hamis piscantur.

¶ HAMAXURGUS, Curruum faber, à Gr. ἄμαξα, currus, & ἔργον, opus, in Annalibus Novesicalibus ad an. 1001.

¶ HAMEDII, *Id sunt conjuratores, quos nos Geidon dicimus*. Ita Glossae Helmstadienses laudatae ab Eccardo in tit. 51. Legis Salicae; ubi vir eruditus, pro *Hamedii* reponendum putat, *Samedii*. Hi etiam *Sacramentales* vocantur.

HAMELETTA. Viculus, *Hameau*. Vide *Ham*.

¶ HAMELICUS, & HAMEKELLUS, Mensura liquidorum, Gall. *Homequin*. Charta an. 1149. ex Tabulario sancti Richarii: *Camba Bernardi bubulci per singulos quindecim dies debet tres Hamelicos cervisiae*. Charta an. 1279. ex eodem Tabular. *Dicti magister, fratres & sorores dimittunt in perpetuum sexaginta Hamekellos cervisiae quos ex domo Everardi*, &c. Cujus vero capacitatis fuerit haec mensura, utcumque aestimari licet ex declaratione cujusdam feodi Gallice scripta an. 1376. in Lib. rubro ejusdem Tabular. *C'est à savoir 12. lots de vin à la petite mesure, 6 pains tels que du Couvent, 2. cappons & 2 bastes de porc soit masle ou fumulle, trois Hamequins de servoise au 8. poitevines pour la valeur de cascun Hamequin, & les dois paier li bostelier & 6. pains de maisme*. Vide *Hama*.

¶ HAMELLUM, Gall. *Hameau*. Vide *Ham*.

HAMFARE, ut & *Hamsocna*, Insultus factus in domo, apud Bromptonum p. 957 ubi tanquam synonyma ponuntur, ut & in Legibus Henrici I. cap. 80. *Si quis alium in sua vel alterius domo, . . . vel lapides, vel culpum ofteusibilem undecumque faciat, . . . hamsocnam est, vel Hamfare*. Inter Anglo-Saxones vocem non reperio, inquit Somnerus: efficitam tamen puto ab ham, *domus, mansio*, & fri, vel frith, *pax*, *quies*: quo *hamsocna* ad amussim quadrare quis non videt? nisi malis fare, sensu quo in *herefare*, & *fyrdfare*, acceptum, quasi profectio in domum.

HAMIS, *Hamitis*, Johanni de Janua, *est fustis aucupabilis, scilicet virgula, quae sustinet rete, quo capiuntur ferae: vel quod levat rete, in quo capiuntur aves, & dicitur ab hamus*. [Hinc Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hamis*, *la perche ou la verge qui soutient la reiz à prendre bestes ou oiseaux*.]

HAMMA, HAMME, Portio & modus agri. Monasticum Anglic. to. 2. p. 210. *Terram suam . . . cum omnibus domibus, quae in ea sunt, & cum duabus Hammis, quae sunt juxta fontem Cbante, & pertinent ad praedictam terram*. Rentale *de Wy* pag. 14. apud Spelmannum: *Tenet in dominico unum messuagium: & in le Hamme 16. acras*. Infra: *Tenet juxta Hamme duas acras*. [Ab *Hamme* quod Belgis etiamnum partem, segmentum significat. Kilianus: *Hamme*, *Pars abscissa rei cibariae*, *frustum esculentum*.] Vide *Hammarium*.

¶ HAMNUS, Idem quod *Hallus*, ramus siccus. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 168.

De reliquis dumis, seu Hamno, sive rubetis
Perstat in obstantes furiali mente phalanges.

¶ HAMOCRISUS, *Lapis arenis auroque intermixtus*. Papias. Leg. *Ammochrysus* ab ἀμμόχρυσος.

HAMSOCA, HAMSOCNA, HAMSOKEN, Domus seu habitationis immunitas, a Saxon. Ham, domus, habitatio, & sokne, libertas, immunitas: quasi *habitaculi privilegium*, ita ut qui id effringit, *Hamsocnam* facere dicatur: quod crimen eo atrocius videri debet, non solum quo pax regia violetur: sed etiam quod domus regia (qua nihil est sanctius, nihil omni religione munitius) tutissimum sit unicuique receptaculum & refugium. Ideoque in eo nemini injuria inferri, neque quisquam de domo sua extrahi debeat l. 12. de In jus vocando. Vulgo autem definitur *Hamsocna*, *Invasio mansionis*, ut in Legib. Canuti Regis §. 28. *Insultus factus in domo*, apud Ranulph Cestr. lib. 1. cap. 50. & Bromptonum pag. 957. *Invasio domus*, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 23. §. 3. Cujus quidem criminis mentionem agunt Leges Saxonicae Edmundi Reg Angl. apud eumdem Bromptonum §. 6. Leges Ethelredi §. 25. Leges Henrici I. cap. 12. 59. 61. 80. Britton. pag. 72. &c. Hujus vero cognitio inter jura regia recensetur in iisdem Legibus Henrici I. cap. 10. 12. 35.

HAIMESUCKIN, Eadem notione, in Regiam Majest. lib. 4. cap. 9. §. 1. *Siquis aliquem calumniari velit de Himesuckin, oportet quod propria domus, ubi calumniant est manens, furgens & cubitans die & nocte assedata sit*. Adde §. 2. &c. 10. §. 1. Ubi Skenaeus vocem compositam ait, ex *haime*, domus, domicilium; & *suchen*, quaerere, vel persequi. [Kilianus: *Heims-soeken*, *Germ. Sax. Sicamb. Visere, invisere, visitare. Item, Invadere violenter alicujus domum, vi irrumpere in alterius aedes*. V. *Hussuchung*.]

HAMSOCNA, praeterea duplici significatione usurpatur: scil. pro impunitate ob ejusmodi admissum crimen: & pro privilegio cognoscendi in Curia sua de eodem crimine. Utramque attigit Will. Thorn. p. 2030. *Homsockne, hoc est, quietes esse de amerciamentis pro ingressu hospitii violenter & sine licentia, & contra pacem Regis, & quod teneatis placita de hujusmodi transgressione in Curia vestra*. Priorem Fleta l. 1. c. 47. §. 18. ubi *Hamsokna* dicitur significare *quietantiam misericordiae intrusionis in alienam domum vi & injuste*. Alteram Liber MS. Coxfordiensis Monast. apud Spelmannum. *Hamsockene, quod Prior tenebit placita in Curia sua de his, qui ingrediuntur domum, vel Curiam alicujus ad litigandum, vel furandum, vel quidquid asportandum, vel aliquod aliud faciendum contra voluntatem illius, qui habet domum vel Curiam*. Adde Skenaeum in *Hamsoken*, & Rastallum in *Hamesoken*.

1. HAMULA, Fibula libri. Vide *Ligatores*.

2. HAMULA, Vas. Vide *Amula*, in *Ama* 2.

HAMUS, Mensura liquidorum. Ephemerides Monasterii S. Galli pag. 160. *Quindecim Hami cervisiae*. Vide *Hama*.

¶ HA-

¶ HANAFAT, HANAPERIUM, &c. Vide in *Hanapus*.

HANAPUS, HANAPPUS, HANAPHUS, Vas, patera, crater, ex Saxonico hnæp, hnæppa, calix, patera. G. oſſar. Ælfrici, cap. de vaſis: *Ciatus*, Hnæp. *Antblia*, Hnæp. Gloſſ. Lat. Gall. *Scyphus*: *Henap*. [Aremoricis *Anap* & *Anaph*] Harulfus lib. 2. c. 10. *Hanappi argentei ſuperaurati* 13. Idem lib. 3. c. 3. *Hanappi pendentes argenteos tres*. Eodem cap. *Hanappus ad bibendum argenteus unus*. Chron. Fontanellenſe cap. 16. *Hanappum argenteum optimo opere factum, habentem limaces aureos quatuor in fundo exterius ſibi annexos*. Infra: *Hanapum vitreum optimum unum*. [Editum Philippi VI. an. 1332. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pagina 86. *Item, que nuls orfevres, changeurs ne autres qnies que il ſoient, ne ſojent ſi hardiz de faire ne faire veſſaille, ne grands veſſeaux d'argent, ne Hanaps d'or, ſe n'eſt pour calices, ou veſſiaus à ſainctuaire pour ſervir Dieu, & Hannaps detrès à couvercle*.] Ph. Mouskes in Hiſt. Fr. MS.

Et apporterent eſtrelins,
Hanas, coupes, & maſerins.

[Le Roman *d'Athis* MS.
Parmi les renes le (vin) vont portant
A pleins Hanaps à eſpandant.
Le Roman *de Cortois d'Artois* MS.
Fait bon boivre à Henap d'argent.]

Chronicon Flandr. c. 15. *Il feit apporter un grand Hanap de vin*.

ANAPHUS, in Breviloquo: *Cyphus deauratus, ab ana, ſurſum, & phos, i. lux, quaſi in ſuperiore parte vel ſuperficie lucens*. Catholicon Armoricum: *Hanaff, Gall. Hanap. Lat. Cantarus, crater*. Poeta infimæ ætatis MS.

Sunt Anaphos, piſcina, batos, Abatis, corus, orchans.
Ubi Gloſſa habet eadem, quæ auctor Breviloqui. Vetus Chronicon MS *Hæc ſunt, quæ de S. Ausberti habemus reliquiis, ... partem ipſius caſulæ, marſupium vero & Hanaphum, ſeu pyxidem, atque cultellos*. Maceriæ Inſulæ Barbaræ to. 1. p. 76. *Septimo Idus Decembris obiit Gallinus Comes, qui dedit fratribus calcaria aurea valentia mille ſolidos, & S. Stephano unum Anaphum valentem centum ſexaginta ſolidos*. Tabularium Brivatenſe Ch. 256. *Mapam 1. Anaſo 1. &c.*

ANAFUS, Hiſtoria Epiſcoporum Autiſſiodorenſium c. 20. *Dedit & bicinarios 2. anaſtos penſantes libras 4 ... Item dedit cocbleares, ... dedit & Anafum unum penſantem lib. 2. habentem leonem & taurum deauratos*.

ANAPUS. Charta Heccardi Comitis Auguſtodunenſis ex Tabular. Perſienſi apud Perardum: *Anapos corneos meliores duos: & Anapo corneo majore, cum illo de mazaro*. Infra: *Cuppa una, & Anapellos de marmore duos*.

HANNIPA, Idem ſonat apud Wolphardum Presb. lib. 3. de Mirac. S. Walburg. num. 7. *Vas, qued Hannipa nominatur, quo mixtio agebatur, ita exinanitum eſt, &c.*

¶ HANAFAT MELLIS, Vas quoddam quo mel menſurabatur, Gall. *Une Hanapée de miel*. Charta an. 1107. ex Tabulario Kemperleg. *Ego Alanus D. G. Britanniæ Comes, dedi Monaſterio S. Crucis terram Killicadnc in Elgene, quatuor videlicet ciatos, id eſt Hanafat mellis*. Idem Tabularium: *Quidam baliſtarius Conſtans nomine dedit Monaſterio S. Crucis terram Kileperis, quæ eſt ſeptem Hanafat mellis, quam acceperat ab Alano Comite*.

HANAPERIUM, Vas amplum, vel locus recondendis *hanapis* aptus. Chron. Will. Thorn: *Hi 4. bacini in uno Hanaperio*. Infra: *Item undecim ciphi argentei plani de una fabricatura. Hæc omnia cum ſuis Hanaperiis*.

Le Roman *de Garin*:
Li Rois Girar a pris le Hennepier
Del viel Fromond, que il n'avoit point cher.

Statuta pro vaginarum confectoribus, quos *Gainniers* & *Fourreliers* vocabant: *Nul meneſtrel dudit meſtier ne peut, ne ne doit faire nul Hennepier, qui ne ſoit de trois cuirs neuſe, &c*. Præſertim vero

HANAPERIUM apud Anglos, dicitur Fiſcus vel ſporta grandior in Cancellaria Regis, cui inferuntur pecuniæ e ſigillatione diplomatum, brevium, chartarum regiarum, &c. provenientes, cui qui præeſt *Clericus Hanaperii* appellatur. Charta Regis Ricardi II. in Monaſtico Anglic. t. 1. p. 943. *Rex ... cum de gratia noſtra ſpeciali, & pro quodam fine, quem Elizabeth, quæ fuit uxor ... nobis ſolvit in Hanaperio noſtro, conceſſerimus, &c.* Adde to. 2. p. 22. Sic autem videtur primitus appellatus Fiſcus regius apud Anglos, quod in eo reconderentur *Hanapi*, & *ſcutræ*, cæteraque vaſa, quæ in cenſum ac tributum perſolvi ſolebant. Guibertus lib. 3. de vita ſua c. 4. *Magnus ille cenſus monetæ Anglicæ, Hanaporum, & ſcutrarum, qui male coaluerat, brevi dilapidatus eſt*. Vel etiam, quod quæ in pecunia numerata Principibus quotannis exſolverentur munera, in *Hanapis*, ſeu pateris, præſtarentur; quod monuimus ad Joinvillam p. 86. de quo more Symmachus lib. 10. Epiſt. 28. ubi de ſtrenis annuis Imperatori oblatis: *Merito vobis ſolennes pateras cum quinis ſolidis, ut numinibus integritatis adſerimus, quibus nec veſter pudor, nec noſter cenſus oneratur*. Vide in voce *Cubitorium*.

HANEPIER, Aliud ſonat apud noſtros, quibus ita appellatur pars quædam corporis, pectus forte, eadem notione, qua *arcam* appellari ſupra obſervatum. Le Roman *de Roncevaux* MS.
Tout le pourfent deſci an Hanepier.
Le Roman *de Gaydon* MS.
Tout le fendi deſci en Hanepier.
Chron. MS Bertrandi *du Gueſclin*:
A moitie le fendi chervelle & Hanepier.
Alibi:
Mais Charles de Dinant li ala ſi paier,
Que tout li enfendra bacier & Hanepier,
La cervelle en eſpant, mort le fit trebucier.

☞ Ex allatis poſtremo verbis ſuperior capitis pars voce *Hanepier* ſignificari videtur: quod firmat le Roman *d'Athis* MS.
Del branc lui va tel cop donner
A mont parmy ſon heaume cler,
Et lui embarre ſi parfont,
Le Hanepier deſſoubs en ront,
Que la chiere en couvre toute
Deſſoubs les yeulx qui ne voit goute.

¶ HANCHA, Coxendix, Gall. *Hanche*. Charta an. 1275. ex Archivo S. Victoris Maſſil. *Et erat ſtatura ipſius imaginis uſque ad Hanchas tantum*. Vide *Anca* 1.

¶ HANCHA, Vervecis coxa, Gall. *Eclanche, Gigot de mouton*. Ordinarium Laudunenſe apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccl. p. 95 *Cantores prædicti cantant coram Epiſcopo dum epulatur. In ſecundo ferculo pulſatur campanula, & fit benedictio a ſacerdote, & datur Hancha & magnus panis & dimidius ſextarius vini*. Hemeræi Hiſt. Viromand. pag. 115. *Dominica, debet Decanus 10. ſextarios frumenti ... 5. Hancas, quarellum ſalſum, ſex humeros ſalſos, minutam aſſaturam*.

¶ HANDBOROW. Vide *Headborow*.

HANDGRITH, Pax manu data, ex Sax. Handd, manus, & grith, pax, quæ etiam cyninges hant gryth, dicitur, i. *pax manu Regis data*. Leges Alfredi & Godrini §. 1. *Et hoc eſt primum dictum Eccleſiæ, pax intra parietes ſuos, ut Regis Handgrith ſemper inconvulſa permaneat*. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 13. *Hæc mittunt hominem in miſericordia Regis, infractio pacis, quam per manum ſuam dabit alicui*.

HANDHABENDA, Latro manifeſtus, in flagranti crimine deprehenſus, Bractono, *Handhabend*, ex Saxon. Hand manus, & hæbbend, habens, *quaſi furtum in ma-*

in manu habens, ut est in Legibus Adelstani Regis apud Creatleyam § 1. ubi Editio Saxon. p. 53. theofæt hæbbeodre, hand gefangen. Leges Henrici I. cap. 59. *Ne forisbannitum, aut furem Handhabbendam Francigenam, vel Anglicum, ultra duodecimum ætatis annum, & 8. denarios valens, impunitum transeant*. Infra: *Si in mortificationibus Handhabbenda sit, sicut liber moriatur*. Adde Leges Adelstani Exoniæ ed tas §. 6. Fleta lib. 1. c. 38. §. 1. *Furtum manifestum est, ubi aliquis latro deprehensus saisitus de aliquo latrocinio Handhabbinde & backberynde, & insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, quæ dicitur Sacborgh, & tunc licet insecutori rem suam petere criminaliter ut furatam, &c.* Vide Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 32. §. 2. c. 35. §. 1. & Brittonum pag. 72. v.

Est etiam jus quod Baroni competit cognoscendi de hoc crimine in Curia sua. Fleta lib. 1. cap. 47. §. 2.

¶ HANDSEAX, Manualis gladius, pugio, Gall. *Dague, poignard*: Somnero, sica: Kiliano, Securicula, securis manualis, à Sax. Hand, manus, & seax, gladius. Testam. Byrhtrici apud Hickes. pag. 52. *Primum naturali domino suo Regi armillam auream qua habet 80. mancas auri, & unum Handseax tantumdem auri habentem*.

¶ HANEKNECHT, vel potius *Hanc-knecht*, quod proprie servum patibuli sonat: at pro homine *bannito* seu lege aliqua proscripto usurpatur in Consuet. Furnens. MSS ex Tabular. Audomar. *Quicumque receperit Haneknecht emendabit Comiti 60. libre. Et qui receptus fuerit 10. lib.*

¶ HANELLARE, pro Anhelare, in Litteris Johannis Franc. Reg. anno 1358. tom. 3. Ordinat. p. 264. *Nichilominus Consules de Tribus-bonis ad eorum propria commoda Hanellantes, non considerantes dampna illata nobis, &c.*

¶ HANERATUS, Inductus. Vetus Inscriptio: *Calce Hanerata liio politoque*.

HANGWITH, vel HENGWITHA. Mulcta pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso: à Saxonico, hangian, suspendere, & pite mulcta. Cum igitur in Chartis dicitur alicui remitti *Hangwith*, intelligendum juxta Rastallum, *esse quietum de latrone suspenso sine judicio, vel extra custodiam vestram evaso*: hoc est, immunem esse de mulcta & pœna pro hujusmodi delictis. Leges Willelmi Nothi vernaculæ c. 5. *Cil ky prendra larrun saz suite e sans cry, que cil en laist à qui il aurad le damage fait, & vienge pois après, si est raisun que il dunge 10. sols de Hengwite, e siu face la justice à la premerine dev se sans le congè à la justice, si est forfait de 40. sols*. Glossariolum Beccense: *Henge wyte. Quite de larron, pendu sans serjant le Roi*.] Vide Fletam lib. 1. cap. 47. § 17.

HANIG, Præstationis vel operæ species, apud Anglos. Charta Ricardi I. Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 2. pag. 264 *Et sint quieti ... de operibus castellorum, parcorum, pontium, & de clausuris, & carreio, & sumagio, & Hanig, & regalium domorum ædificatione, & omnimoda operatione*.

HANIS, Idem quod Rex vel Princeps Persis & Tartaris sonat. Vide in *Caganus*.

¶ HANLFFANGE. Vide *Halsfang*.

HANNIPA. Vide *Hanapus*.

HANOK, [Clamor militaris, provocatio ad arma.] Statutum Henrici V Reg. Angl tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum l. 4. de Militari Officio: *Item si aliquis inventus fuerit, qui clamorem vocatum Hanok, aliquo modo sine nostra licentia inceperit, morte punietur, &c.*

HANONES, Piscium species, vulgo *Hanons*. [Literæ Johannis I. Regis Franc. an. 1551. to. 2. Ordinat. p. 424. *Item Morues ... monies, oistres, Hanons, pourpois, crapois, payeront six deniers pour livre*.] Vide *Platesia*.

1. HANSA, Pensitatio pro mercibus exsolvi solita. Charta confirmationis Consuetudinum municipalium S. Audomari in Morinis à Will. C. Flandriæ an. 1127. *Quisquis eorum ad terram Imperatoris pro negotiatione sua perrexerint, à nomine eorum Hansam persolvere cogantur*. Alia Philippi Augusti Reg. Fr. an. 1201. in Regesto Rerum Normannic. signato P. in Camera Comput. Parif. & in Regesto Philippi Aug. f. 81. *Notum facimus ... quod homines nostri de Medonta habent ab antiquo omnes Hansas Medontæ, tam de villa, quam de aqua, suas proprias pro servitio, quod nobis faciunt & antecessoribus nostris fecerunt, scilicet quod adjuvant ad onerandas & ad exonerandas nostras machinas infra Meduntam, & quod reddunt Præposituræ 5. den. de Hansis aquæ. Pro hoc vero servitio & redditu, & quod eas ab antiquo habuerunt, concedimus in perpetuum universitati hominum nostrorum Meduntensi omnes Hansas Meduntenses, tam aquæ quam villæ, sicut hactenus habuerunt*. [Mejer de Reb. Flandric. an. 1164. *Ab omni telonio ac Hansa, quam vocant, fecit liberos*.] In Sacramento quod is, qui in Burgensem Insulensem involabat, præstabat, apud Haræum lib. 2. de Castellan. Insul. p. 181. Et *devez paier 15. livres Parisies Comptes de la Hanse, en dedans le prochain jour de cloche*.

HANSIA, Eadem notione. Charta Roberti Comitis Drocensis an. 1220. apud Duchesnium: *De Hansiis ita dictum est, quod licebit omnibus quibuscumque navibus, de quecumque loco venerint, ire sine condictione* (f. *conductione*) *ad quemcunque portum voluerint*. [Malim *contradictione*.]

¶ 2. HANSA, Mercatorum Societas, collegium. Literæ an. 1407. apud Rymer. to. 8. p. 468. *Cum societate mercatorum de Hansa ipsorumque nunciis & procuratoribus quibuscumque*. Hinc

HANSATUS, In *hansam*, id est, societatem, admissus, ex German. *Hansen*, in numerum sociorum recipere. Vetus Arestum apud Molineum: *Præceptum fuit Præposito Mercatorum Parisiensium, ut restitueret cuidam mercatori de Vasconia, qui Parisios adduxerat quamdam navem vinis oneratam, quæ creverant in vineis suis, 60. solidos & 14. denarios Par. quos ab ipso levaverat, pro eo quod non erat Hansatus Parisiis*, id est, *de Communia Parisiensi*. Notat Brodeus in Consuet. Paris. art. 173. hæc verba: *Marchand hansè*, vel *ansè*, crebro reperiri in veterib. Statutis Parisiensibus cap. 1. art. 3. cap. 3, art. 4. 19. 20. cap. 12. art. 4. c. 17. art. 2. c. 22. art. 3 &c. [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam: *Touchans la Hance de harans. Tous marchans .... qui ne seront point Hancès aud. Maisieres sur le fais de la marchandise de harans ... Et lois au Prevot dud. Maisieres .... les contraindre à Hancer au dit & ordonnance dud. Prevot .... Et s'il est Hance oultreement, il payera du moins 20. s. p. & une livre de cire selon sa faculte & chevance & ne puelt etre Hances à plus bas pris*.] Hugo *Plagon*, vetus Interpres Gallicus VVill. Tyrii lib. 20. c. 25. *Usum habentes armorum familiarem*, vertit *bien Hansez d'armes*. Lib. 21. cap. 23. *Disciplina militari instruere diligenter.... apprendre les fons & Anser d'armes*. Et infra: *Armis strenues, ... bien Ausez d' armes*.

HANSEATICÆ CIVITATES. Ita appellatas censent Rutgersius Rulandus, & VVehnerus, quod earum maxima pars mari adjaceat, *Anseestatt*, & litera H. euphoniæ gratia successu temporis adjecta, *Hanseestatt* fuerint dictæ. Besoldus à veteri Teutonico, seu Gothico *Ansi* deducit, quæ quidem vox eos, qui reliquos opibus & nobilitate præcellunt, significat, quasi ex urbes præcipuæ fuerint, & negotiationibus, operibus, fœderibusque conspicuæ. Bekanus lib. 2. Francicor. ab *Anse*, i. societas, deducit. Vide Cleyracum

cum de Legib. maris pag. 193. & Chopinum lib. 1. de Dom. tit. 11. num. 22. tit 15. num. 12. Cardinum Brezium in Orat. 28. Petrum Merssæum in Archiep. Coloniensib. &c. Eæ autem primum 7. fuerunt, quibus adjunctæ aliæ 70. quarum omnium nomenclaturas exhibet Pontanus lib. 7. Rerum Danicar. ad an 1364.

☞ Primam circa hujusce vocis etymon opinionem multum juvat Hickesius horum idiomatum peritissimus, qui in 2. Præfat. ad Grammat. Anglo-Sax. docet apud Anglo Saxones aliasque gentes Septentrionales setan & setenan incolas exprimi; atque adeo urbes *Ansetenses* vel *Aen sætenses* non ab *Ans* vel *Anst*, neque ab *Hansa* ita dictas esse; sed a Cimbrico Anna, flumen, aqua, & seat vel sæt, sedes, habitaculum: unde in compositione An sæt, An-seat nuncupata urbs maritima, vel fluminea, Latino-Barbare *Anseatica* vel *Hanseatica*, Nihilominus Fr. Jun in Gloss. Goth. & Schilter. in Teuton. *Hanseaticas civitates* sic appellatas volunt ab inhabitantium frequentia, ex *Hansa* nimirum, Multitudo congregata, concio, concilium. Ubi addit Schilter. *Anses* vel *Hanses* Gothis Proceres, communi fortuna majores significari: unde in compositione nominum propriorum, Anselmus, Ansegisus ex *Anse* & *Gæsus*, quo primas virorum fortium exprimitur. Vide *Anses* 1,

HANSE, Charta Caroli IV. Imp. an. 1356. apud Maximilianum Henricum in Apolog. p. 96. *Et si quis mercatorum secus fecerit ...., poterit ab eo licite arrestari, & puniri more antiquo: qui ut dicunt, Hanse vocatur, qui sic ut dicitur fieri consueverat, quod Civis Coloniensis mercatorem in tali excessu à se deprehensum calamo vel junco vel aliquo consimili ligamento ligabit, &c.*

HANSESISII. Vide *Assasini*.

HANSGRAVIUS, Comes vel præfectus societatis, vel confraternitatis; ex Germ. *Hanse*, societas, & *Grave*, Comes, præfectus. Fridericus II. Imp. in Privilegiis Ratisbonensibus an. 1230. *Cives potestatem habebunt eligendi Hansgravium, qui disponat & ordinet extra civitatem, & non infra, ea tantum, quæ respiciunt negotia nundinarum.*

HANTELOD. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar, part. 2. §. 15. *Qui manus immissionem resisterit, quod Hantelod vocant, 40. sol. solvat in publico, & ipsam rem quærenti tradat.* Hant, & *Hande*, Germanis, ut Anglis *Hand*, est manus, *load*, al. *laid*, impositum. Ita *Hantelod* erit, quod vulgo *arestum*, seu *manus immissio*, cum scilicet ex decreto judicis in quempiam manus injicitur.

¶ HANTER MINOT GUINITH, & HANTER MINOT KERCH, in Chartulario Kemperlegiensi. Voces Aremoricæ quæ semi-modium frumenti & semi-modium avenæ significant,

¶ HANTESIA. Leges Henrici I. Angliæ Regis c, 64. apud Spelmannum: *In Hantesia qui verborum jurat observantiis, semel juret, & in eo lapsus vel elapsus judicetur.* Quod intelligendum existimat idem Spelmannus de Comitatu Hantoniensi, qui in Domesdei passim *Hantesa*, quasi *Hante-scira*, more Saxonico, scribitur.

HANTRADA. Capitulare 3. an. 813. c. 1n. Edit. Baluzianæ: *Qui per Hantradam hominem ingenuum dimittere voluerit, in loco, qui dicitur Sanctum, sua manu duodecima ipsum ingenuum dimittere faciat.* Et cap. 11, *Qui per chartam aut per Hantradam ingenuus est, &c.* Ubi per *Hantradam* manumissio ea videtur, quæ *per manum propriam* fiebat, ut est in Lege Ripuar. tit. 57. §. 1. Est enim *Hand* Anglo-Saxonibus & Germanis manus. Vide *Manumissio*.

¶ HANTUS. Charta Geraldi Abbatis Angeriac. an. 1385. ex Chartul. ejusd. Monast. pag. 472. *Vigilia Nativitatis Domini, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Thomæ Cantuariensis & Sylvestri Papæ, somma per octuaginta Hantus seu trenericis* (leg. *tricenariis*.)

¶ HANUM, pro *Fanum*, Templum, delubrum, in Amalthea. Sic apud Festum: *Hanula*, *Parva delubra, quasi Fanula.*

¶ HAOSPEX, pro *Auspex*. Præceptum Caroli M. pro Monast. Prumiensi ann. 790. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 45. *Ut memoratus vir venerabilis Asoarius Abba suique successores .... ad partem ipsius sancti loci nostris, Deo Haospice, futurisque temporibus teneant atque possideant.*

HAPICH-HUNT, [canis accipitrarius.] Vide *Canis acceptoricius*, & *Habughunt*.

HAPIOLA, Cognomentum, quod datum legitur Balduinn Comiti Flandriæ, Roberti II. Comitis filio, in Chronico Andrensi p. 409. qui Mejero & aliis, *Securis* dicitur. Bellocampius in Hist. Merovingica p. 824. *Hapiolam* interpretatur vernacule, *Hapiette*, seu securiculam, Gallice *Hachete*, *petite Hache*. Ex *Hape*, securis, quæ vox occurrit in Consuetudine Insulensi tit. 1. art. 46.

HAPSUM, *Vellus lanæ*, in Gloss. Isid. Caper de Verbis dubiis: *Hapsum, vellera lanæ, non hapsus.* Utitur Celsus lib. 4. c. 6. lib. 7. c. 26. Kiliano teste *Haps* & *Hasp*, idem sonat Teutonibus.

¶ HARA, f. Idem quod *Haracium*. Testamentum Henrici Cnmitis Ruthenensis ann. 1301. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 556. *Hæc omnia pertinere voluit dictus testator ad dictam Beatricem cum omnibus suis instrumentis, juribus & pertinentiis, ... ac cum omni integritate juris & status quæ prædictus testator habet & habere debet in prædictis locis & Haris & rebus a dictis locis, territoriis, pertinentiis, &c.*

HARACIUM, Grex equorum, nostris vulgo *Haras*: ab *Hara* forte, stabulo, vel grege porcorum: Auctor Græcismi:

Est Hara porcorum brevis, & non ara Deorum.

Leges Burgorum Scoticorum cap. 89. *Non licet Burgensi .... porcos tenere, nisi habuerit custodem eos sequentem, vel pascat eos in Hara, id est, stye, unde vicini sui damnum inde non incurrant.* Alii vocem ex Italico *la Razza*, seu Gallico *la Race*, formatam volunt, quod in ejusmodi *Haraciis* equi secundum ortus, generationis, & notionis speciem distinguantur. Nemesianus in Cynegetico:

...... *Delectus equorum,*
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.

Vincentius Belvac. lib. 31, cap. 143. 10, *Millia equorum, ... præter illos, qui erant in pascuis & Haraciis.* Monasticum Anglic. to. 1, pag. 337. *Universas decimationes de dominio meo in bladis, pratis, Haraciis, molendinis, &c.* Adde pag. 339. Idem Monasticum tom. 2. p. 967. *Plenam decimam do ... venationibus & venditionibus, & Araciis equorum & equarum*, Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 158. *Et possunt mittere per totam forestam ... Haracia sua.* Adde Matth. Paris p. 261, [& *Madox* Formul. Anglic. p. 27.] Charta Philippi Regis Franc. an. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 60, *Ut quandam congregationem seu armentum equorum & jumentorum, quod vulgariter Haracium nuncupatur, haberent & tenerent in foresta nostra Aurelianensi, &c.* *Greges domini, Haracia dominica*, in l. 1. C. Th. de Grege dominico: Ἱπποφόρβια βασιλικὰ, Procopio lib. 1. Vandal. cap. 12. & lib. 4. Gothicor. c. 27. de quibus consulendus omnino Jacobus Gotofredus ad dict. tit.

Habuere etiam nostri *Haracia* sua, ut colligitur ex Gregorio Turon. lib. 8, c. 40 ubi *jumentorum fiscalium* meminit, & ex Capitulari de Villis, quod Carolo M. adscribitur.

Habuere denique Imperatores CP, citerioris ævi, qui-

quibus præerat Magistratus, Δεγυβίτης τῶν ἀγγελων dictus, cujus, præter Codinum, meminit Pachymeres lib. 9. cap. 5.

Aliud porro est *Harasse*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap 94. ubi arma Militis duello pedibus decertantis pro causa *murdri* describuntur: *Il combat a piè avec une targue que l'on appele* Harasse, *qui soit plus grand de lui de demipiè, ou plain paume, en laquelle ait deus pertuis do coumuu au graut, en tel endroit que il puisse son adversaire veir par ceaus pertuis, &c.* Ex qua quidem ejusmodi ingentis scuti descriptione, satis liquet, gravissimum fuisse illius pondus, ita ut qui eo sese tuebatur adversus hostem, non minimum defatigaretur, ac proinde ortam vocem nostris familiarem videri, *Harasser*, pro fatigare, quomodo *Targer*, eadem fere notione, a *targia*; scuto perinde prægrandi, effictam suo loco docemus. Rigordus an 1214. *Quidam de obsidione consueverat venire ad fossas parma prætenta, quam quidam famulus ante ipsum portabat, non manuali quidem parma, sed immensa, quales in obsidionibus deferri solent.*

¶ HARAHUM, Locus sacer, basilica. Vide *Arahum*

HARAIDUM. Vide *Harireda*.

¶ HARALDUS. Vide *Heraldus*.

¶ HARANGUA, Oratio publica, Gall. *Harangue*, Processus de B. Petro Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 529. *Qui quidem D. Decanus inter alia, quæ dixit, faciendo* Haranguam *nomine Ecclesiæ Parisiensis prædictæ, recitavit, &c.* Vide *Arenga*.

HARANSCARA. Vide in *Harmiscara*.

HARAUM, [Idem quod *Harahum*.] Vide *Arahum*.

¶ HARBERGARIA. Vide in *Hereberga*.

¶ HARBERJAMENTUM, Ædes, mansio, domus. Charta Petri Abbatis de Talmundo ann 1366. *Perpetuo tenendum & explectandum, videlicet* Harberjamentum *nostrum de Olono vocatum, decimariam cum curtiliagio, viridariis & pertinentiis suis*. Vide Hereberga.

HARDACIUM. Notitia an. 1145. ex Tabulario Eccles. S. Laudi Andegav. f. 90. verso: *Dedit præterea duabus Ecclesiis, videlicet B. Mariæ & B Laudi* Hardacium *parvum, quod sub exclusa prædictarum Ecclesiarum communi in sabulo impulsu undarum ibi adunato adillando creverat, & cum ei nihil valeret, Ecclesiæ damnosum erat*.

¶ HARDEIA, Fasciculus, Gall. *Bote*, ab Hardes qua constringitur sic dictus. Chartularium Monast. Aquicinct. *Tribus autem terminis in anno debet ei Monachus unum* Hardeiam *straminis sive stipulæ dare*.

¶ HARDELONUS, Fibula, seu fibulæ acicula, a Gall. *Ardillon*. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii pagina 565. *Et venter ipsius Blanchæ adeo inflavit quod* Hardelonus *zonæ & tunica quam habebat indutam circa ventrem ruperunt*.

¶ HARDERE, f. pro *Hurdare*, Cratibus munire. Computus an 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. CLXXVIII. *Pro tachia turris* Hardenda *& plumbauda, & pro aliis tachiis quas fecit apud Dunum*, 111c. *l*.

HARDES, Tortiles ex virgultis laquei, nostris *Hards*, & *Harcelies*. Charta Gaufridi D. *de Baucigaies*, fratris Ducis Brabantiæ, in Tabulario Monasterii Theinalliensis fol. 27. *Alteras virgas colligere potuerunt in nemore supradicto: & si* Hardes *ruptæ vel fractæ fuerint, alteras* Hardes *colligere poterunt, sicut de virgis superius est expressum*.

Ab hac voce indita resti ac laqueo, quo furciferi suspenduntur, appellatio: forte quod ejusmodi tortilibus virgultis ad majorem ignominiam eorum colla innecterentur, iisque furcæ appenderentur: quod testatur Wippo de Vita Conradi Salici pag. 433 *Postera die Romani, qui seditionem commoverant, ante Imperatorem venientes, nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum Torquibus vimineis circa collum, quasi ad suspensionem præparati, ut Imperator jussit, satisfaciebant*. Supra, pag. 432. *Mane autem facto Ravennates, qui remanserant, in cilicio & nudis pedibus, atque exertis gladiis, ut lex eorum præcipit ... omnibus modis satisfaciebant*. Adde Ottonem de S. Blasio c. 11. extremo. *Imposer la* Hard *aux larrons*, in Consuetud. Belloquercensi art. 1, ut in Consuetud. Arvern, cap. 10. art. 4. & Marchensi art. 32. infractio assecuramenti dicitur *emporter la* Hart, & pœna capitali puniri. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Je te ferai la Hart *autor lo col noer*
Et pandre as forches, & au aut ancroer.

La Roman *de Vacces* MS.

Je l'envoiroie as forches entor le col la Hart.

Chronicon Flandr. c. 90. *Sia des bourgeois de Calais alerent au Roi Edouart en leurs dras linges, dessulès & deschaus, la* Hart *au col*. Guill. Guiartu de Vernolii incolis,

Qui les Hars *au col se rendirent*,

Banni sor le Hart, apud Bellomanerium & Butelerium, i. *sur peine de la* Hort, ut est apud Froissart. 1. vol. cap. 3. & in Consuet. locali Ambian. art. 19. Tradunt Historici, Philippum Pulerum Joanni Comiti Hannoniæ, qui a fide defecerat, utpote Regis vassallus propter Comitatum Austrevanti) indixisse, ut in curiam veniret, *pour amander a sa volontè ayant un fil de soie entour son col, en guise de* Hart. Vide *Resorta*,

☞ Haud scio an ab eadem origine, an à Lat. Ardere, repetenda sit vox *Hardiere* qua nostri usi sunt pro hodierna voce Gall. *Cremilliere* vel *Cremaillere*, Cremattbra, ferrum suspendendis in foco lebetibus aptum. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Et met de l'eue on la Chaudiere,
Et la pendent a la Hardiere.

¶ HARDINEA; Sylva cædua, Gall. *Taillis*. Charta an. 1255. to. 1. Chartul. S. Vandreg. pag. 148. *Dodi ... unum pratum quod habebam in parrochia S. Vandregesilli, situm intra* Hardineas *ex una parte & costuram S. Vandregesilli ex altera pro 7. solidis*.

HARDWICES, Domesdei apud Spelman.. *In Wales sunt tres* Hardwices: *Lamecare, Potisebmet, & dimid. ex his sunt 8. carucatus, & 2. villaai*. Saxonibus heade est via, & pie, vicus, villa: sed an huc quadrent, alii viderint,

¶ HARELA, HARELLA, Conjuratio, conspiratio, societas hominum conjuratorum. Regest. 80. Chartophylacii regii Charta 196. an. 1350. *Rebelliones & conspirationes per modum* Harele *& monopolii contra nos & gentes nostras ... commisissent*. Ibid. Ch. 545. *Rebellium seu* Harelatorum. Vide *Manipolium*,

☞ Hinc eadem vox usurpata à Scriptoribus medii ævi, ut expeditionem militarem, in qua negotium Episcopi agebatur, significarent: ipsis quippe religio erat bellum pronuntiare, non vero inferre aut gerere. Charta an. 1206. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 329. *Quando negotium proprium Comitis est, & homines Episcopi cum Comite vadunt in exercitum, tunc Exercitus nuncupatur. Et quando negotium proprium est Episcopi, tunc Episcopus ballivum Comitis requirit de hominibus Comitis sibi in auxilium transmittendis, qui per suum submonitorem homines Comitis submonet ad auxilium domino Episcopo impendendum, & tunc dicitur* Harella. *Si vero aliquis hominum vel Comitis vel Episcopi remanserint ab exercitu sive* Harella, *emenda de hominibus suis ad Comitem, & de suis ad Episcopum totaliter pertinebit*.

☞ Ad hunc sensum proxime accedit vox Gallica, *Harelles*, vexatio, molestia, exactio, à veteri Gall. *Harier*, molestiam exhibere, gravare. Vide Schinnerum in Etymolog. Linguæ Anglic. in voce *Hare*. Literæ Philippi VI. Regis Franc. an. 1339. to. 2. Ordinat. pag. 136. *Nous voulons & ordenons, & par ces lettres defendons*,

dons, que les maistres de aess & vessеaux, & ceuls qui chargeront, ou deschargeront deurs danrees, ne puissent faire avanies ou Harelles de prendre ou avoir d'euls, plus excessif saloire qu'il ne appartiendroit. Nec aliunde repetenda videtur vocis *Harelle* origo, qua seditio quædam seu factio quæ Rotomagi sub Carolo VI. commota est, designatur. Vide Juvenalem *des Ursins* in Hist. Caroli VI. ad an. 1382. & Menagium in Origin. Gall.

HARENAM, vel HERRENAM, Unum è 12. auguriis, de quibus in verbo *Venta*: quando homo *vel avis à dextro latere tui vadit in sinistrum, transiens post tergum tui, & eam vides alicubi repausare: tunc est tibi malum signum super negotio.* Ita Michael Scotus de Physionomia.

¶ HARENARI, Eadem notione. Vide *Fert.*

¶ 1. HARENARIUS, Nervus instrumenti musici. Julius Firmicus l. 6. c. 31. *Musicos faciunt, qui lyræ vel Harenarios, vel æreaeros dulci modulatione percutiant.*

¶ 2. HARENARIUS, Qui in arena depugnat. Acta Proconsularia sub Zenophilo de Traditoribus, apud Baron. ad an. 303. num. 27. *Nundinarius diaconus dixit: Campenses & Harenarii fecerunt illum Episcopum.* Marcianus lib. 36. tit. 1. *Sed & qui magna præditus est dignitate vel auctoritate, Harenarii vel ejus mulieris qua corpore quæstum fecerit, hereditatem restituere cogetur.* Vide *Arenarii.*

¶ 1. HARENGA, Oratio publica, declamatio, concio, Gall. *Harangue.* Statuta Academiæ Paris. art. 22. to. 6. Spicil. Acher. pag. 384. *Item nota, quod bachalarii in decretis non debent recipi ad bachalariatum, nec ad examen, nec ad dicendum Harengam, nisi quando Doctores legunt in decretis ordinarie.* Adde Concil. Pisan. an. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1102. Vide *Arenga.*

¶ 2. HARENGA, HARENGIUM, HARENGUS, Piscis species, Gallice *Haran.* Processus de Vita S Thomæ Aquin. to. 1. Martii p. 689. *Si haberem Harengas recentes, comederem.* Char. an. 1324. *Item tria millia Harengorum apud Pontaudomarum in Brotonia.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud to. 2. p. 188. *Pro Harengio & sale empto 8. l. & 8. s. Andegav.*

¶ HARENGARIA, Tempus piscatus Harengorum, Gallice *Horaageaison.* Polyptychus Fiscam. ann. 1235. *Quamdiu Harengarie duraverint singulis diebus quibus ostiarius coquine allectia recepit, debet habere unum galonem vini & unum panem Monachi.*

¶ HARENIFODINA, Arenaria, Gall. *Sabloaniere.* Marcianus lib. 7. tit. 1. *Inde est quæsitum, ut lapicidinas vel cretifodinas, vel Harenifodinas instituere possit.*

¶ HAREOLUS, *Jocundus.* Papias & vetus Gloss. MS. Sangerman. num. 501.

¶ HAREUM. Vide *Haro.*

¶ HARFFE. Vide *Harpa.*

¶ HARIBANNUM. Vide *Herebannum.*

¶ HARIETTUM. Vide *Heriotum.*

HARIGOLA, Vestis species. Statuta Waltheri Episcopi Dunelmensis an. 1255. *Ut Sacerdotes qualitercumque celebrantes, Harigolis aut capis manicatis in locis publicis non utantur.*

¶ HARIMANNUS. Vide in *Herimanni.*

¶ HARINC, Halex, Gall. *Haran.* Custumar. *de Hecbam: Ad nonam 4. panes, & 8. Harincs, vel aliud companagium quod tantum valet.*

¶ HARINXIDA. Vide *Harireda.*

HARIOTUM. Vide *Heriotum.*

HARIREDA, HARIRAIDA. Lex Ripuar. tit. 64. *Si quis hominem in domo propria cum* Hariraida *interfecerit.* Edit. Heroldi tit. 65. *Hariraida* præfert, Codices alii *Aritagida, Harinxida, & Harroida*, ut monet Steph. Baluzius. Idem videtur quod

HARAIDUM, in Legibus Henrici I. cap. 80. *Si quis alium in sua vel alterius domo cum Haraido assaliaverit, vel persequatur ut portam, vel domum sagittet.* De vocis utriusque notione mihi non liquet.

☞ Utramque nobis interpretari tentat doctissimus Eccardus ad hunc Legis Ripuar tit. *Hari* est *heer*, exercitus, inquit, & *raida* idem ac *ræthe*, vel quod usitatius, *gerætbe*, utensile, supellex militaris. Nos supellectilem militarem, quæ in hæreditate paterna filii primogeniti est, eodem fere nomine adhuc *Heergerætbe* appellamus. Forcipem his vocibus significari opinatur Schilterus in Gl. Teuton.

HARISLIZ. Vide *Herisliz.*

HARITRAIT, [vox Longobardica, Pars tertia.] Vide *Aratraib.*

¶ HARMA, Currus, à Græco ἅρμα. Relatio corporis S. Venantii to. 4. Maii pag. 137.

Egregium corpus jam clarum Martyris almi,
Quod tulit ad Siculas magno super Harmate partes.

¶ HARMELLINUS. Vide *Hermellina.*

HARMISCARA, ARMISCARA, Gravior mulcta, quæ à Principe viris præsertim militaribus, atque adeo magnatibus irrogari solebat. Varie autem hæc vox scribitur: ac primo quidem

HARMISCARA. Capitul. Wormatiense an. 829. c. 1. *Aut illum bannum persolvant, aut aliam Harmiscaram sustineant.* Capitul. Caroli C tit. 43. c. 9. *Et nostram Harmiscaram secundum modum culpæ, & ut nobis placuerit, sustineant.* Adde p. 446. præterea Capitulare Carlomanni tit 1. cap. 3. & Capitulare Compendiense ejusdem Caroli cap. 9. Hincmarus Laudun. Episc.... *Per wadia emendaverit, quod misfactum habebat, mandaveritque mihi, se velle ad meam mercedem venire, & sustinere, qualem illi commendassem Hamiscacam, &c.*

ARMISCARA, in Capitul. Caroli M. l. 5. c 43 in Concilio Suess. apud Baron. an. 853. n. 30. & Concilio apud Carisiacum, apud eumdem, ann. 856. n. 16. Decretum Ludovici II. Imp. quod exstat in Historia Longob. Ignoti Casinensis, edita à Camillo Peregrino: *Quod si clamor ad seniores venerit, & ipsi talia non emendaverint, tunc horum seniores ipsam compositionem faciant & eadem Armiscara, quamdiu nobis placuerit, sufficere compellantur.*

HARMSCARA. Capitula Caroli Calvi tit. 9. cap. 9. *Et simul cum excommunicatione Ecclesiastica, nostram Harmscaram durissimam sustineant.* Tit. 20. c. 9. *Et illa omnia, quæ male egerant, legaliter emendare, & talem Harmscaram... aut judicium... sustinere.* Tit. 31. cap. 21. *Quatenus per nostram Harmscaram ita castigentur, &c.* Tit. 34. cap. 9. *Ac post debitam emendationem, dignam Harmscaram à nobis dispositam sustineant.*

HARNISCARA, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 43.

HARANSCARA, perperam in Constit. Henrici IV. Imp. an. 1056. apud Goldastum to. 1. Constitut. Imper. p. 231. *Petens venit, ut sibi illam Haranscaram cum vadimonio, quam vobis jurejurando promisit, nostri amoris & rogatus causa dimittatis.* Ita etiam scribitur in Charta Henrici Imp apud Gretserum de Divis Bambergensibus pag. 461.

ALISCARA. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 2. *Si* (Miles) *solummodo captus & custoditus, & nullam calumniam, pœnam, vel contumeliam passus, nec longo tempore retentus, emendetur per Aliscaram, aut per hominaticum, aut per talionem, si videtur sibi esse similis. Et si major est ille, qui ceperit, quam qui captus fuerit, liberet ei Militem de suo valore, qui faciat ei Aliscaram, & hominaticum, aut recipiat talionem.* Cap. seq. *Aguayt & Encalz de cavallario, & assalt de castello, emendetur per hominaticum & per Aliscaram,*

HASCARIA, Vox efficta & contracta ex *Harmiscara,*

ra, vel *harmscara*. Vita S. Mengoldi Mart. c. 2. n. 11. de homicida: Hascariam, *hominum emolumentum, ad placitum obtulit*. Nec scio, an etiam vox

HACHERIA, ejusdem sit originis. Placitum Parisiense an. 1308. apud Loisellum in Hist. Bellovac. *Quibus ipsi juxta morem consuetum* Hacherias *imposuerunt pro delictis*. Chron. Bertrandi Guesclini:

Au Prince vous rendès, ou vous aurès Haschiere.

Ex *Hascaria* denique, & *Hacheria*, abbreviata videtur vox

HACHIA, Pœna quævis aut mulcta. Charta G. Episcopi Silvanectensis Cancellarii Franciæ ann. 1224. in Tabulario Abbat. Frigidi-montis f. 14. *De pœnis autem & Hacheiis dicto Roberto & coadjutoribus suis infligendis pro injuriis, quas ipsi dicto Conventui Frigidimontis intulerant, &c.* Charta Philippi Regis Fr. an. 1276. apud Loisellum in Histor. Bellovac. p. 291. *Nec eidem poterunt auferre membrum; sed poterunt dictum malefactorem punire gravius in denariis, vel* Hachiis, *tanquam si simplicem juratum percussisset*. Placitum Parisiense ann. 1321. apud eumd. *Quod dicti Major & Pares contra puncta cartæ suæ abutendo privilegiis suis certas pœnas, vulgariter nominatas* Hachias, *imposuerunt*. Tabular. Altæripæ in Diœcesi Lingon. an. 1331. *Cum talliis, censivis ... corveis, Achiis, & justitiis*. Philipp. *Mouskes* in Carolo M. de Leone PP.

Et si ot la langue trancie,
Por soffrir plus grande Hacie,

Le Roman *de Garin*:

Là soffrirent dolirouse Hachie. Alibi:
Posme chai, mult parot grande Haschie.

Will. de Guignevilla in Peregr. animæ:

Tous devez brisier & casser,
Par menus tiès, & par partie
En grans soupçons & grans Hasquies,

Chron. Bertrandi Guesclini:

Vous en serez occis à druil & à Hachie,

Mox:

Il en sera pendus à deuil & à Hachie,

[Le Roman *d'Athis* MS.

Passer les font à grant Haschèes,
Et par mal pas & par chaucèes.]

De horum vocabulorum etymo vix certum quid traditur. Amerbachius in Notis ad Cap. Car. M. *Harmiscaram* putat significare pœnam, quam Germani *Armschèer* vocant, hoc est, *brachii forcipem aut vinculum*, ex *arm*, armus, brachium, & *scheer*, vinculum. At non videtur *Harmiscara* fuisse pœna corporalis; sed quævis mulcta ad libitum, & pro modo culpæ inflicta, quod ex prællatis omnino patet. Proinde ad hujus vocis notionem referenda puto, quæ habet BroWerus l. 8. Annal. Trevir. p. 473. 1. Edit. ex Cæsarii Abbatis Prumiensis Glossario, ubi ait, *scaram facere*, esse *domino, honesta jubenti, servire, & nuncium ejus, mandatum, seu litteras perferre quocumque vellet: scaram autem hanc vel pedestrem, vel navigio vel caballo fieri, unde Scacarii, qui postra dicti Ministeriales, voce non minus obvia, quam incomperta*. Quæ postrema Broweri sunt, nam scivit Cæsarius, qui essent *Ministeriales*, de quibus suo loco.

Sane ad *Harmiscaram*, vocis, *scara*, hanc significationem referri debere, tametsi *Harm* notio incerta maneat, probat etiam Capitulare Ludovici III, Imp. editum à Camillo Peregrino, in quo *Liberum Armiscara* dicitur ea pœna, quæ viris militaribus irrogabatur, qua sellam supra dorsum deportaro per definitum spatium jubebantur. Ita si *scara*, hoc loco *deferre*, seu nuntium, vel aliud quidpiam, denotat, uti vult Cæsarius Prumiensis, vox *arm*, quæ *scara* præcedit, erit ea vox Germanica, quæ *armum* sonat, ita ut *harm-scara*, fuerit *armis*, seu humeris *canem* aut *sellam* deferre: nam *sella* vel *canis* delatio pœna militaris fuit, & proprie *Harmiscara* dicta est ut docet laudatum Capitulare Ludovici III. quod præterea omnino firmat Innocentius III. l. 13. Epist. 135. ubi quemdam nobilem Germanum, qui Subdiaconum male acceperat, & incarceraverat, pro satisfactione eidem præstanda, ad hujusmodi compositionem cum eodem Subdiacono devenisse ait, *ut videlicet idem nobilis honorificentiam illi, & sibi verecundiam faciendo, cum ducentis Militibus, à loco, in quo præfatum Subdiaconum captivaverat, usque ad civitatem Magdeburgensem, & per omnes conventuales Ecclesias portaret opprobrium, quod* Harmiscare *vulgariter appellatur*. Ubi *portare opprobrium*, nihil aliud est, quam *portare canem* vel *sellam*, ita ut hæc pœna militaris proprie *Harmiscara* appellata fuerit. Quo etiam referenda Charta ann. 1246. ex Tabulario S. Petri Carnot. quam mecum communicavit Joannes Mabillonius: *Noveritis, quod cum mors religiosi viri Joannis quondam Prioris de Gisiaco imponeretur Roberto de Villeta Militi, & Guillelmo Perier Armigero, & propter hoc essent de terra Domini Regis banniti, tandem ab hac impositione sibi facta, ad hanc pacem coram nobis devenerunt. Prædicti Miles ac Armiger facient processiones, quæ vocantur vulgariter* Hachèes: *unam & primam à loco, in quo dicuntur maleficium perpetrasse, usque ad sepulturam prædicti Prioris, aliam in Ecclesia Rotomagensi, & alias in Ecclesiis Cathedralibus Provinciæ Rotomagensis, singulas in singulis, & unam in Parisiensi, & aliam in Ecclesia Carnotensi, aliam in Ecclesia sancti Petri Carnotensis. Alias processiones facient in diebus dominicis, vel in solennibus festivitatibus, si inciderint, nudis pedibus, induti braccis & camisiis de grossissimo sacco. & prædictus Armiger habebit in collo suo panellum suum perforatum, & caput suum emittent per foramen, & virgas deferent in manibus suis, & sic facient in singulis processionibus prædictis, quousq; singulæ compleantur omnino; & in singulis processionibus dicēt sic alta voce: Nos facimus hoc pro facto, quod imponebatur nobis de morte Joannis quondam Prioris de Gisiaco, & pro bonis pacis, & de singulis Ecclesiis referent litteras certificantes, quod fecerint processiones, modo, qui est expressus*. Habetur insigne aliud ejusmodi processionum in mulctam & pœnam indictarum exemplum apud Maximilian. Henricum in Apologia pro Archiep. Colon. in Probat. pag. 52. 53. ex laudo, seu sententia lata in cives Colonienses an. 1264. cujus verba hæc sunt: *Item ordinamus & pronunciamus, ut ex prædictis trigiata septem viris vadant decem & octo Leodium, & ibi moram faciant per tres Dominicas: ita quod prima Dominica apud S. Lambertum, secunda apud S. Petrum, tertia apud S. Martinum præcedant processiones nudis pedibus & capitibus, & discincti, portantes virgas in collis suis, & ibidem veniant & quærant prostrati super terram. Quarta Dominica vadant Tungrim, quinta Trajectum, sexta Aquisgranum, & ibi præcedant processiones in majoribus Conventualibus Ecclesiis, eo modo, quo superius est expressum*. Mitto similem pœnam, aliis inflictam, hic descriptam: cujus exempla alia subministrat præterea Tabular. Episcopat. Ambian. ex Bulla Alexandri IV. Pap. de quodam Præposito Ambianensi, qui Clericos suspenderat: *Sacco indutus, nudis pedibus, discooperto capite furcas super humeros suos & laqueum suspensorum circa collum suum, qui in ipsis furcis pendebat, quinque diebus per Civitatem Ambianensem ac etiam per omnes Cathedrales Ecclesias Remensis Ecclesiæ deportavit*. Charta alia ann. 1322. ex eod. Tabul. f. 175. continente sententiam, latam ab ipso Episcopo Ambianensi in Joannem de Pinconio Militem Dom. *de Saintuin*: *Dicimus & pronunciamus, quod dictus Dominus Joannes sub pœnis prædictis, existens in pura tunica, sine fraude, non accinctus corrigia, sine caputio, in ca-*

ligis

ligis sine setularibus, faciet & facere tenebitur unam solemnem processionem circa claustrum Ecclesiæ Ambian. ubi morantur Canonici, in proximo futuro festo S. Fusciani, una cum Canonicis, clero & populo, tenens dictus Miles in manu unum cereum ponderis 2. libr. &c. Huc etiam pertinet Epistola, ut videtur, Petri Abbat. Cisterc. ex Cod. Victorino, ubi de quodam Petro magnate Albigensi: *Interim vero singulis diebus Dominicis Ecclesias Tolosanæ Urbis nudus & discalciatus cum disciplinalibus virgis jussus est circuire, &c.* Vide Regest. Temporalitat. ex Camera Comput. Paris. fol. 33. v. A Græcis Byzantinis infligi solitam hanc pœnam videtur innuere Continuator Theophanis lib. 4. cap. 10. & ex eo Scylitzes pag. 539. Hæ porro præcessiones in pœnam indictæ prohibentur in Statutis Synodalibus Nicolai Episcopi Andegav. an. 1271. c. 2.

Cur vero ejusmodi *Harmiscara*, seu *Hacbea*, ut ibi vocantur, *Processionum* vocabulo donarentur, id causæ est, quod eæ criminum emendationes, reis in mulctam impositæ, ab eis, solenni indicta processione Ecclesiastica, peragerentur: cujus moris aliud lubet exemplum proferre, ex Charta an. 1296. ex Hist. MS. Remensi Joannis Rogerii, ubi de Præposito Remensi, qui Canonicum Remensem male acceperat: *Item dictus Petrus* le Gouverneur *chorum Remensem euntem processionaliter sequatur in camisia & brachis, capite, pedibus, & tibiis denudatis, Remis, in duabus processionibus solennibus, quas infra annum Remense Capitulum indixerit eidem. Et insuper idem Petrus* le Gouverneur *sequetur choros trium Cathedralium suffraganearum Ecclesiæ* Remensis *euntes processionaliter in qualibet Ecclesia quemlibet ejus chorum una vice tantum, si ubi & quando Remense Capitulum prædicto Petro* le Gouverneur *infra annum prædictum duxerit indicendum, &c.* Vide *Canem ferre, Sellam ferre.*

☞ Haud absimilis pœna irrogabatur iis qui festis diebus à consuetis operibus non abstinebant. Statuta Eccl. Trecor. apud Marten. tomo 4. Anecdot. col. 1109. *Si aliquem in aliquo prædictorum festorum, vel die Sabbati post vesperas viderint vel sciverint relatu fide dignorum opera ruralia facere, si divites sint, solvant quinque solidos ad luminare suæ* Ecclesiæ; *si pauper, quinque dies* Dominicos *sequatur processionem in camisia & femoralibus, habens super collum instrumentum cum quo operabatur.* Vide *Festum* 1.

HARNASCHA, Armatura, lorica, thorax; sed proprie apparatus omnis bellicus: German. *Harnas, Harnasch*, Anglis *Harnisch*, Gallis *Harnois*, Italis *Arnese*. Radevicus lib. 3. c. 26. *Si Miles vociferatione signi litem commoverit, auferetur ei omne suum Harnascha, & ejicietur de exercitu.* Infra: *Et ejicietur de exercitu, nisi dominus redimat eum* (servum) *cum omni sue* Harnasch. Hinc *Harnascher un cheval*, proprie dixere nostri, de equo militari, qui armaturis ferreis munitur, & instruitur. Sed & pro *apparare, instruere*, usurpat Petrus *de Fontaines* in Consilio cap. 3. *Nekedent teus espase n'est mie pour plaidier, mais pour lui Enbarneskier, & à cho repair cois.* Hinc

Harnesium, Eadem notione; cujus vocis etymon frustra à Latinis & Græcis quærunt Pergaminus, Castelvetrus ad Bembum, & alii. [Nec mirum, si fides D. Lud. *le Pelletier*; est enim prisca vox Britannica, *Hoarn* & *Haiarn*. quæ ferrum sonat; unde *Harnès* lorica ferrea, & *Harnèsa* loricam induere.] Gauterius Cancellarius de Bellis Antioch. pagina 454. *Hæc inter discrimina, conventus nostri Harnesii, cum totius exercitus supellectili, in quodam monte prope existente se locavit.* Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ c. 27. §. 2. *Quilibet paratus sit cum actiliis &* Harnesiis, *&c.* [Tractatus inter Eduardum Reg. Angl. & Franciscum Ducem Britan. ex Archivis castri Nannet. *Iisdem sagittariis redire volentibus, dominus Dux tenebitur tradere passagium, seu naves ad transeundum mare, pro personis, rebus, armaturis, Harnesiis, bagagiis & aliis necessariis.* Literæ Henrici V. Reg. Angliæ ann. 1416. apud Rymer. to. 9. p. 400. *Exceptis semper armaturis, artillariis & omnibus aliis Harnesiis.* [Le Roman *de Garin*:

Qui n'ot Hernois, sen fie en gage mist.

¶ Harnesyus, in Litteris Johannis Fr. Reg. ann. 1351. tomo 3. Ordinat. pagina 444. *Capere seu arrestare equos*, Harnesyos, *pisces & alecia prædictorum mercatorum, &c.*

Hernasium, apud Rogerum Hovedenum p. 725. *Missus ab eo cum* Harnasio *suo in Angliam.*

Hernesium, apud Matthæum Paris in Vitis Abbat. S. Albani pag. 98. &c. [Literæ ann. 1277. apud Rymer. to. 2. p. 84. *Vobis mandamus, quod eisdem nunciis .... in veniendo ad nos, cum familia,* Hernesiis *& rebus suis .... non inferatis vel inferri permittatis injuriam.* Et alibi passim.]

Harnesium, equorum, in Charta anni 1217. in Hist. Drocensi p. 246.

Arnesium, apud Anonymum de Gest. Friderici II. Imper. pag. 776. Vide suo loco.

Harnesium, seu *Harnois*, in Consuetud. Bayon. tit. 26. & *de Labeurt* tit. 19. art. 8. sumitur pro ense seu gladio, quo quis alium ferit. [Statutum Cortis communis Pontis Spiritus S. an. 1486. ex Schedis D. *Lancelot*: *Item, que nulle personne ne soit si ouse de porter* Harnoys *de jour ne de nuit sans licence de la Cors, sur peine de ... & confiscation du Harnoys.*]

Harnizatus, Armatus, instructus, ex Anglico *Harnesbed*. Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 85. *Duo baculi Harnizati, cum berillo.*

¶ Hernesiatus, Eadem notione. Instrum. an. 1322. apud *Madox* Formul. Angl. pagina 431. *Item lego Nicholao Renavod ...., meliorem zonam meam argenteam, ac dagam meam meliorem* Hernesiatam, Et infra: *Cum una zona rubea de serico non* Hernesiata.

¶ HARNASIUM, Rete piscatorium, Gall. *Harnois*, vulgo *Harnas*. Literæ ann. 1331 ex Tabular. Corbeiensi: *In qua consueverant & poterant piscare seu piscari facere de omnibus Harnasiis in qualibet septimana per tres dies cum dimidie.* Privilegia Gallico idiomate scripta pro habitantibus Maceriar. ad Mosam: *(Il peut pecher) à tous autres Harnas & manieres quelz conques resques, les reis, perrieres &c.* Atque hinc est quod eadem vox, *Harnas*, quibuslibet utensilibus & instrumentis significandis accommodata est. Chartularium Compendiense: *Li Harnas de Rumigni baillie à Jaquier & Rogier de Geuencourt. Hæc sunt nomina utensilia de Ruminiaco quæ tradidimus domino Odeni de Vilrames .... tria paria linteaminum servientibus, duæ mapæ. &c.*

¶ HARNISCARA. Vide in *Harmiscara*.

HARO, Harou, seu Clamor *de Haro*, qui in Normannia potissimum obtinet, & inclamari solet, dum crimen aliquid capitale perpetratur: verbi gratia, furtum, incendium, homicidium, &c. Tum enim ii, quorum ea vox aures verberat, ad reum persequendum foras exire tenentur, eumque detinere, si possunt, ac judicibus tradere: quod si id negligant, Principi, aut domino feudali, qui jus gladii habet, in cujus territorio crimen commissum est, emendam præstant & exsolvunt. Igitur jus habere dicitur clamoris *de Hareu*, qui alta, ut aiunt, justitia gaudet. Aresta anni 1282. in Regesto Parlam. B. fol. 63. *Abbas S. Petri super Divam ... non habebit cognitionem seu justitiam de sanguine & plaga cum clamore de Haren, nec de Harou sine sanguine & plaga, imo remanebit Regi, &c.* Et f. 73. inter Aresta c. 55. an. 1286. *Deliberata fuit Guillelmo* Cres-

Crespin saisina justitiæ sanguinis & plaga sine morte, & mehaigno, cum clamore & sine clamore de Harou in Baronia sua de Estrepiguiaco, &c. [Charta an. 1328. ex Archivis S. Lazari Montisfort. *Ipsum guardinatorem clamantem in plenis nundinis: Haro; violentia fit domino Regi, turpiter per nundinas trainasse, &c.*] Adde Synodos Rotomagenses an. 1299. c. 4. & 1315. cap. 3.

☞ Verum quidem omnino est quod modo observabat D. Cangius, *Haro* tantum inclamari dum crimen aliquod capitale perpetratur; modo tamen de hujus clamoris origine id intelligas: nec minus quippe certum est exinde in aliis causis minoris momenti locum habuisse. Sic ex hodierno usu inclamatur quoque cum de bonis hæreditariis agitur, adeo ut si is, quem ab hæreditate repellere tentas, *Haro* inclamaverit; rem infectam relinquere cogeris, ni velis rebellionis crimen incurrere.

Cujusmodi autem fuerit, vel sit clamor *de Haro*, & clamoris istius cognitio, aut jurisdictio, pluribus docet vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 5. distinct. c. 5. hocce verborum contextu: *Le Duc de Normandie a la Court du cri de Harou, & en doit fere venir enqueste, assavoir mon se il fu criez à tort ou à droit: quer nus ne doit crier Harou fors par trop grant besoing, si comme par feu, par larrons, & par homicides, pour roberies, &c. mes quiconque crie Harou sans peril apert & manifeste, il le doit amender au Prince, & se il nie, que il ne le criast pas, le Prince en puet enquerre par les plus prochains voisins du lieu ou le Harou fu criez par cens qui l'oirent, assavoir mon se il oirent ce Harou crier que celui vio: & se il en est ataint, il l'amendera. Et se l'enqueste le met en non savoir, cil qui en est necuse, s'en puet desresnier, &c. Au cri du Harou doivent issir tous ceus qui l'orrent, & se il voient messet ou il ait peril de vie ou de mort ou de larrecin, par quoy le malfeteur doit perdre vie ou membre, il le doivent prendre & retenir, & crier Harou après lui, autrement seront-ils tenus à amender le au Prince, ou au desresnier ceu que il n'avoient pas oi le cri, se accusez en estoient: se il ont pris & retenu le malfeteur, il sont tenus à rendre à la Justice. Car il ne le doivent garder que une nuit, se je n'est pour apert peril, &c.* Vide Consuetud. novam Norman. art. 5. 54. 55. 58. 59. Hinc

Haro interdum usurpatur pro quovis clamore, qui in tumultibus excitari solet, apud Froissartem 1. vol. c. 49. a 20. vol. 2. c. 113. 119. [Adde Literas Philippi Regis Franc. ann. 1320. *Ad tumultum & clamorem dicti Reliqui convenerunt in villa de Kala cum armis qui dictum Reliquum clamando Haro Haro, ad focum ad focum, de prædictorum servientium manibus per armatam eorum potentiam abstulerunt.* [Sed & in prælio Bovinensi inclamatā hanc vocem à fecialibus, auctor est Willelmus Guiartus;

Là vois de nul n'i est oie,
Fors des Heraux, qui Harou crient,
Et par le champ se crucefient,
Harou, dient-il, quel mortaille,
Quelle occision, quelle bataille, &c.

Clamoris istius origo probabili conjectura Rolloni primo Neustriæ Duci adscribitur, qui, ut ait Dudo l. 2. de Morib. & Actis Norman. *In terra sua ditionis bannum, id est, interdictum, misit, ut nullus fur vel latro esset, neque assensum malæ voluntatis ei præberet:* quod si quispiam inveniretur vel homicida aut incendiarius, aut gravioris alterius criminis reus, statim clamore sublato, indigenæ ac vicini in eum irruerent, captumque judici exhiberent. Erat autem clamor iste: *Ha, Raoul*, qui ab iis primum edebatur, quibus vis illata erat, aut ab eorum agnatis & affinibus, tanquam Rollonis Ducis auxilium implorantibus.

☞ Quam opinionem firmare licet versibus qui in Capella S. Romani, in qua Rollo sepultus est, leguntur:

Dux Normanorum cunctorum norma bonorum
Rollo ferus fortis, quem gens Normannica mortis
Invocat articulo, hoc jacet in tumulo, &c.

Aliter de clamoris istius origine scribit Guiartus, in Histor. Francor. MS. sub an. 1206. ubi de Rotomagi expugnatione, cujus sententiam, quam tamen non probo, produnt sequentes versus:

Ainsi fu Normandie prise,
Et tous les pors de cele marche
C'un Roi paien de Dauemarche
Ot par guerre soudaiaement
Trois cens & seize ant droitement.
Aint la saison ramentue,
A Challes le Simple tollue,
Cis Rois iert Rous, pour ce crioient
Normans, qui en son tans fuioient
Droit vers Chartres comme garous,
De toutes pors, Ha Rous, Ha Rous,
Con tu nous mainnes malement?
Par quoi accoustumement,
Celes gens quant aucun mal sentent,
En criant Harou se demantent.

Alibi describens, ut Philippus Augustus Normanniam ingressus sit:

Fames dont les voies sont plaines,
Crient Harou à grant alaines.

☞ Tertiam originationem proponit Hickesius in Grammat. Franco-Theotisca p. 96. *Haro* à Cimbrico *Hior*, Gothice *Hoirus*, gladius; quod persecutio malefactorum, contra quos inclamari solebat *Haro*, vocata erat spada, id est gladius, nempe quia gladio & armis erant reprimendi. Et quidem in Consuetud. Norman. vocatur Placitum spadæ seu ensis jurisdictio cui hujus clamoris cognitio competit. Hæc omittere noluimus, quamvis prior sententia magis nobis arrideat, ut quid de hac notissima voce dici solet curiosus lector perspectum habeat.

¶ Feudum de Haro, Vide in *Feudum*.

¶ HAROEP & Harop, voces Belgicæ ejusdem notionis, ni fallor, atque Haro supra, quæ & clamorem ob crimen perpetratum, jurisdictionem cui illius cognitio competit, atque locum ubi sedent qui jus habent de eo judicandi significant. Consuetud. Furn. in Tabular. Audomar. *Quicumque pugnaverit in vierscara, vel Haroep, vel dusclach emendabit Comiti 30. lib. adversario suo 4. lib.* Ibidem: *Convictus ex dontslach & Harop emendabit Comiti tres lib. & ei qui maletractatus est 20. sol.*

HAROPEN, [Capillorum avulsio, à Germ. *Haar*, capillus, & *Open*, discerpere, avellere: quo etiam intelligi potest quodvis capitis ornamentum.] Consuetudines Arkarum an. 1231. in Tabul. S. Bertini: *Similiter Haropen & scissio vestimentorū cum eorum restitutione, emendabitur.*

¶ HAROUVENUM, *De Harouveno*. Ita inscribitur apud Eccardum tit. 64. Legis Salicæ, ubi tamen legendum putat idem Eccardus *Charowenum*. Est autem hoc, addit ille, idem ac Saxonicum geroven, vel Germanicum *Geraubeu*, & rapinam designat.

1. HARPA, Arpa, Instrumentum musicum, cujus figura & forma Delta Græcum efficit, sequioribus sæculis notum, Germ. *Harpff*, nostri *Harpe*. Glossæ Isonis Magistri: *Testudo, Musa vel Cythara magna in cælo, Harffe.* Papias: *Harpa, dicta à gente Arporum, qui hoc instrumentum musicum invenerunt.* [Insulse omnino, si fides Hickesio p. 96. Grammat. Franco-Theotiscæ; à veteri quippe Septentrionali, quod Saxonice scribitur *Hearpa*, Cimbrice *Harpa*, cithara, deducenda hujus vocis originatio.] Infra: *Arpi, populus Italicus.* Gloss. Lat. Gall. *Lira, Harpe, Liteen, Harpeur.* Hanc à lyra distinguit Fortunatus libro 7. Carmine 8.

Roma-

Romanusque Lyra, plaudet tibi Barbarus Harpa,
Græcus Achilliaca, Chrotta Britanna canat.

Idem in Præfat. Carm. *Sola sæpe bombicans Barbaros leudos* Harpa *relidebat*. De *Harpa*, musico instrumento hoc Martiani Capellæ libro 2. accipiendum censuit olim Josephus Scaliger. *Denique Arpis, bombisque perterrita tam intoleranda congressione virgo diffugit.* Dantes in Paradiso cant. 14.

E come giga, & Harpa *in tempra tesa*
Di molte corde fan dolce tintino.

Vossius lib. de Poematum cantu & viribus Rythmi pag. 218. illud fuisse instrumentum existimat, quo Bardi Gallorum olim uterentur Sacerdotes, quod lyræ non absimile fuisse testatur Diodorus Siculus. Vide Menagii & Octavii Ferrarii Origines Italicas.

HARPATOR, qui *harpat*, seu Citharam vel Harpam pulsat, Lyricus, citharœdus. Leges Angliorum & Werinorum tit. §. ult. *Qui* Harpatorem, *qui cum circulo harpare potest, in manum percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis homini, aurifices similiter*. Le Roman *d'Aubery* MS.

Cil violeur, & tuit cil Harpeor.

Philippus *Mouskes* in Henrico I. Rege Franc.

Robert Crespins entre el Palais,
Uou cantoit & sous & lais,
Li uns une Harpe, li autre vielle.

2. HARPA, Falx, ex Græco ἅρπη. Andr. Monach. libro 2. Vitæ S. Ottonis Bamberg. cap. 30. *Armati securibus & Harpis.*

¶ HARPIS, Eadem notione, seu potius ensis ad modum falcis reflexus: unde milites qui eo utebantur *Harpigeri* dicti. Papias: *Harpe, genus gladii*. Albertinus Mussatus l. 6. de Gestis Henrici VII. Cæsar. rubr. 10. *Is enim præfato Riciardo fratri per eosdem pene dies per ignotum ruralem virum agresti Harpe nequiter interfecto successerat.* Vox haud ignota. Ovid. Metam. lib. 5. & Lucan. l. 9. *Falcem supinam* vocat Juvenalis Sat. 8.

HARPAGARE, Ἁρπάζειν, Rapere, diripere: vox Plauto familiaris. Victor Uticensis libro 3. de Persecut. Vandalica pagina 50. *Dimicavit contra innocentiam cupiditas furoris, & avaritia crudelitatis, ut & animas perderet, & substantiam Harpagaret.* Althelmus de Laude virg. cap. 43.

Cærula sanguineis Harpagans *vulnera rivis.*

ARPAXARE, Eadem notione dixit Petrus Damiani lib. 2. Ep. 18. lib. 5. Ep. 16. lib. 6. Epist. 22. lib. 8. Epist. 10. *Harpaxare*, lib. 4. Ep. 3.

¶ HARPARE, HARPATOR. Vide *Harpa* 1.

¶ HARPENI. Vide H*arthpenny*.

.HARPIGERI. Albertinus Mussatus lib. 1. de Gestis Italicor. post Henricum VII. rubr. 1. *Per latera distinctis Harpigeris, lancearis, fundibulariis, &c.* In Glossis MS. *Arpis, falcastrum* exponitur. Ita *Harpigeri* fuere milites *harpis* seu falcibus instructi. Vide *Harpa* 2.

¶ HARPIS, HARPE. Vide *Harpa* 2.

HARPONES, Spicula ferrea longa 6. pedib. quibus balænæ in mari configuntur: Gallis *Harpons*, unde *Harponarii*, *Harponeurs*, balænarum piscatores. Vetus Charta ex Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 221. *Unam balænam, cujus Harpones, cum quibus interfecta fuerat, fuerunt positi ad trabem unam magnæ aulæ castri Burdegalæ.* Describuntur Harpones à Cleiracio ad Leges Maris Oleron. pag. 149.

¶ HARPYIÆ, Isidoro in Glossis. *Virgines volatica*. Intelligit *Harpyias* Poetarum. Tralare Sidon. l. 5. Ep. 7. *In foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in convivio scurræ, in exactionibus Harpyiæ.*

HARROIDA. Vide *Harireda*.

HART. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Saxoniæ nemus est viginti millibus & sex
Porrectum, dicit quod Theutona lingua vocant Hart,
Esse potest majus, sed non præstantius ullum
Silvis, sive feris: hoc autem dives habetur,
Quod municipiis & pagis pullulet. Hart *est*
Hinc ideo dictum, quia durius omne, quod illud
Educat, est aliis.

Hart quippe Germanis est durus, asper.

☞ *Hart* Teutonibus vox generica quæ silvam significat; specialius vero eam quæ per totam Germaniam à Rheno usque ad Vistulam porrecta, Hercynia dicitur, Germanis H*arzin*, vel *Harkin*, *Horkun*, quod ab *Hart* & *Kun* derivatum existimat Schilterus, & in compositione silvam seminariam seu aliarum matricem sonare ipse auctor est in Glossario Teutonico.

HARTHPENNY, Denarius S. Petri, seu *Romescot*, in Legibus Eduardi Regis c. 4. qui scilicet singulis focis, hoc est, domibus imponebatur: ex Saxon. Heorth, locus, quo ignis fovetur, domus, & peninge, denarius. [*Harpeni*, perperam pro *Harthpenny*, in Litteris Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58.]

¶ HARUS, vox Teutonica quæ arborum folia, ramos, frondes significat. Kilianus: *Haer der boomen, Coma arborum, rami & frondes.* Diploma anni 1290. apud Schilterum: *Item in silva Eckereue de Haro & de pascuis medietatem deu.*

¶ HASBARDUM, Alea, Gall. *Hazard.* Statuta Ecclesiæ Argentinensis an. 1435. apud Marten. tom 4. Anecd. col. 539. *Usum tabernarum præterquam in itinere constituti & ne tabernas in domibus suis teneant, ludos quoque taxillorum ad* Hasbardum.

HASCARIA. Vide H*armiscara*.

¶ HASCO, Idem videtur quod Saxon. Hacod. Mullus, Gall. *Mulet*. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. c. 8. *Pro signo piscis, qui* Hasco *appellatur, generali præmisso, hoc adde, ut summitatem indicis super pollicis ungulam in manum prosilire facias, ac si simules auferentem ipsius squamas: ipse enim cæteris amplius abundat squamis.*

HASLA. Lex Ripuarior. t. t. 67. §. 5. *Si quis pro hæreditate & vel pro ingenuitate chartam receperit pro malo ordine, cum sex in Ecclesia conjuret, & cum duodecim ad scaplum Regis, in circulo & in* Hasla, *hoc est, in ramo, cum verborum contemplatione conjurare studeat.* Hæc paulo secus habentur in Edit. Heroldi tit. 69. §. 4. Hic autem *Haslam* idem valere ac *Hallam* plerique existimant: nam & *hallus* ramum sonat. Vide in his vocibus.

☞ *Haslam* minime confundendam esse cum *halla* monet Schilterus in Glossar. Teuton. ubi addit idem potius esse quod *Rama*. Vide *Ramale*. Eccardus vero *Haslam* hic speciatim pro Ramo ex corylo deprompto sumi existimat, qui ramus tanquam signum rei vere gestæ in judiciis adhibebatur, inde apud plebem veritatis index habitus est, & pro virgula divinatoria in usum venit. Et certe corylus in Gloss. Ratisbon. *Hasal*, in Bensonii Vocabul. Anglo-Saxon. *Hæsl*, Angl. etiamnum *Hasle* vocatur.

HASPA, Cowello est id, quod ostium posti annectit, Anglis H*aspe*, fibula. Bracton. lib. 2. c. 18. §. 1. *Fieri debet traditio per ostium, per* Haspam *vel annulum, & sic erit in possessione de toto.* Adde lib. 5. tract. 4 cap. 15. §. 14. & Fletam. lib. 3. c. 15. §. 5. Vide F*ermatura* in F*irmare*. In formulis Anonymi, form. 20. & 43. traditiones fieri dicuntur *per ostium*, hoc est, per *Hastam*: *Per illud ostium de ipsa casa, per herbam vel terram, ipsum mansum ... visus fuit tradidisse.*

¶ HASPACIUM, Præstationis species. In Charta an. 1283. ex Tabulario S. Dionysii Rex dicitur *habere in villis & territoriis de Belna de clauso Regis, ... octo libras pro mengerio ... bichenagium, vinagium,* H*aspagium, bannum pro vino vendendo, &c.*

HASPALICI. Miracula S. Eusebiæ Abbatissæ Hamaicens. n. 7. *Tunc piratæ non erant, neque sicarii, neque qui nunc confuso nomine dicuntur Haspalici, quorum numerus modo ubique locorum pene innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt & infensissimi sunt.* Ubi doctissimus Henschenius, *forte*, inquit, *Raspalici*: hoc enim vocabulo fæcem hominum undique collectorum appellari apud Flandros auctor est. Quid si ita dicti, quod *haspas* seu ostia effringunt, ut *Haspatici* legendum sit, fuerintque, qui Latinis *Derectarii*?

¶ HASSASERI, Iidem qui *Assasini*. Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 272. *Est vero quod in terris Damasci & Antiochiæ est quoddam genus Sarracenorum, quod vulgariter Hassaseri vel Egisseri dicitur, & alio nomine veteres Promontani appellantur, & hoc genus hominum sine lege vivit.*

¶ HASSATUTI, Eadem notione. Vide *Assasini*.

HASSOCUS, [f. Tofus, Anglis *Hassock*, Gall. *Tuf*, lapidis species.] Monasticum Angl. tom. 1. pag. 850. 852. *Ab illo vero exitu de Birchemere indirecte per transversum marisci usque ad tertium Hassocum à firma terra in aquilonali fine de* Higgeneie, *& sic deinde per omnem tertium Hassocum, &c.* Infra pag. 853. *Pastores vero nostri super exteriores Hassocos versus* Walton, *inter pratum & mariscum debent stare, & animalia sua usque ad pedes suos venire permittere.*

1. HASTA. Hastæ Francorum potissimum fuere arma, quos *probissimos bellatores, & mirabiles de lanceis percussores* fuisse ait Fulcherius Carnot. lib. 2. c. 41. quod & firmant Græci Scriptores ævi inferioris, Anna Comnena, Nicetas, & Cinnamus, locis indicatis ad Joinvillam p. 167. Ita porro Francorum hastas describit Albertus Aq. l. 4. cap. 6. *Hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo præfixæ sunt, quasi grandes perticæ.* Et Will. Brito lib. 11. Philippid.

Mox Hastas hastata manus configit in illum,
Quorum cuspis erat longa, & subulæ instar acuta,
Et nonnulla velut verubus donata recurvis,
Cuspidis in medio uncos emittit acutos.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Li Dux d'Athenes à tant premier
Que la Haste grosse de pomier
Le fist parmi l'escu passer.] Vide *Lancea*.

¶ HASTA *frangatur in dorso ejus*, Pœna servorum qui cum lancea inveniebantur, in Capitul. lib. 5. cap. 247. *Et ut servi lanceas non portent. Qui inventus fuerit post bannum, Hasta frangatur in dorso ejus.*

¶ 2. HASTA, Veru, vernacule *Haste*. Vox Occitanis etiamnum notissima, quemadmodum & nostris olim: nunc vero *Broche*. Privilegium Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. *Stallus cultellorum in anno 1. cultellum. Qui vendit Hastas in anno 1. Hastam.*

3. HASTA, Pars corporis, qua viri sumus, quomodo βέλος Græci dicunt. Michael Scotus de Physionomia c. 21. *In viso nasus longus & grossus, significat præputium magnum, & è converso: & super hoc dixit quidam & bene: Ad formam nasi dinoscitur Hasta baiardi.* Cap. 100. *Statura hominis multum nuntiat de illo: nam si Hasta fuerit longa & bene recta, ac plus macra quam pinguis, significat hominem audacem, crudelem, &c... cujus Hasta est longa & crassa... significat hominem fortem, &c.* Ita hastam usurpavit Ausonius in Centone:

Intorquet summis annixus viribus Hastam.

Græcos hac notione δόρυ usurpasse, observavit Janus Rutgersius lib. 2. Var. Lect. cap. 2.

¶ 4. HASTA, Renis suillæ frustum, unde rusticis nostris: *Je vous envoyrai de la Hastille & du boudin.* Ordinarium Landunense apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccles. pag. 95. *In alia benedictione data ab Hospitalario similiter pulsatur campanula, & benedicenti datur Hasta cum cibo, & hæc dantur pro prabenda presbyterii. Decanus dicit* Tu autem, *lectori dantur tria jecoca cum cibo.* Charta an. 1339. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 450. *Jurati dicunt quod Johanna ... tenuit medietatem unius messuagii, & unam carucatam terræ in Blechesdon de domino Rege per servitium deferendi domino Regi unam Hastam porci pret. 11. cum fugaverit in parco suo de Cornbirie.*

5. HASTA, Modus agri. Charta Hugonis Archiep. Senonensis an. 1154. in Tabul. Ferrariensi. *Et 5. den. de censu, quos Isambordus tenebat de Alberico de una Hasta terræ arabilis, &c.* Tabular. Albæripæ: *In duabus hastis pratorum.* Tabular. S. Albini Andegav. *Concessit etiam de silva, quæ juxta est, quantum opus erit ad claudendum ipsa prata, spatio 3. Hastarum in latitudine, &c.* Liber Chirographorum Abbatiæ fol. 15. *Ut omnes haias & defensabiles habeant in universis terris Monachorum circa omnes aquas & rivos unam Hastam hinc & inde.* Vide *Asta* 3. *Lancea*.

HASTILIS, Eadem notione. Testamentum Sancii II. Reg. Portugalliæ, eræ 1286. apud Brandaonum in Monarch. Lusitana tomo 4. pag. 379. *Item mando Isidoro Petri homini meo præstimonium, quod ipse consuevit de me tenere in Cortigia, & sex Hastiles hereditatis in Valado, &c.*

6. HASTA REGIA, [Imperii insigne.] Charta Henrici III. Regis Angl. apud Prynneum tom. 2. Libertat. Angl. pag. 1046. *Crucem portatilem argenteam ... cum Hasta sive baculo, &c.* Vide *Baculus* 2.

7. HASTA, Vestis Monachica. Vide *Superpellicium*.

1. HASTARIUM ARGENTUM, apud S. Augustinum Ep. 124 opponitur *argento proprio*: ubi Filesacus lib. 1. Selector. *Hastarii* nomine intelligi existimat, pecuniam ex rebus propter debita fiscalia divenditis, ipsi fisco acquisitam. Quippe hasta in foro posita venditiones à fisco celebrabantur. Vide Cod. Th. De fide & jure hastæ, leg. 10. tit. 17.

¶ 2. HASTARIUM, Alia notione, apud Tertul. Apologet. c. 15. *Quos* (Deos) *in Hastario vectigales habetis.* Et lib. 1. ad Nat. *Quos* (Deos) *in Hastarium regessistis.* Hinc recte Rigaltius, *Hastarium* igitur est Liber Hastarius, seu Tabularium & Regestum vectigaliorum, quæ sub hasta & voce præconis quinquennio quoque addici redemptoribus solebant.

HASTATOR, Officium in coquina regia, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Reg. an. 1261. vulgo *Hasteur*, qui veru ad focum versat: est enim nostris *haste*, veru, quod *hastæ* speciem referat, apud Froissartem 1. vol. cap. 181. *Hastier*, in Gloss. Gall. La Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Si un porte un paon rosti an un Astier.

Le Roman *de Garin* MS.

Et Bue oi un grant Hastier fessi,
Plein de bons Hastes, *qui sont bons & rostis.*

Alibi:

Pardevant lui trova un Escuier,
Qui en sa main porteit un grant Hastier,
Prent-le à deus mains, car il en ot mestier.

Ita etiamnum Arverni veru *Aste* & *Ate* vocant.

☞ Hæc à Latino *Assare*, Gall. *Rotir*, deducenda existimo: unde etiam *Hastes* vocarunt carnes ad focum versatas atque assatas. Le Roman *de Guillaume au faucon* MS.

Et les tables basses assises,
Et les blanches napes sus mises,
Et apres les mez aportez,
Pain & vin & Hastes tornez.

Le Roman *d'Athis* MS.

Et de beaulx Hastes de lardez,
Et roissollez, & puis pastez,

Ser-

Servent partout à tol pleatè,
Cemme s'il n'eust riens ceastè.

¶ HASTATOR, Assarius coquus, obsonator, Gall. *Retisseur*, *Cuisinier*. Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. tomo 6. Reliq. MSS. pag. 275. *Ad quæ civitatis Hastatores aiunt se non posse sine consensu aliarum civitatum, cum quibus sunt ligati, aliquam inire concordiam.*

HASTEDUM, ASTEDUM, [Villa, prædium rusticum, ac præsertim agri qui à villa dependent.] Tabular. S. Petri Cellensis Diœcesis Trecensis, an. 1089. *Præterea ...totum Hastedum, quem possidebat apud Fontanetum villam, quantam scilicet possent colere, quicumque in ejusdem villæ potestate essent mansuri, B. Petro concessit: ipsiusque Astedi justitiam ac terragium tam in terra quam in pastura seu pratis concessit.* Apud Duchesnium in Histor. Castrovillana pag. 10. [Vide *Hasta* 5.]

¶ HASTELARIA, Lucus ubi *hastæ* coquinariæ asservabantur. Liber nig. Scaccarii p. 348. *Hestiarius* Hastelariæ *consuetudinarium cibum, homini suo tres obol.*

¶ HASTENDITIUM, Servitium quod domino capitali proficiscenti ad exercitum debetur, & ejusdem redemtio pecuniaria. Vide *Hestis*.

HASTILE, *Pars candelabri à stipite directe procedens*, Jo. de Janua. Vide Exod. cap. 25. & 1. Reg. cap. 17. 2. Reg. cap. 21.

¶ HASTILIS, Modus agri. Vide *Hasta* 5.

HASTILUDIUM, Quod vulgo *Torneamentum* vocant. Jo. de Janua: *Hastiludium, quidam ludus militum, cum hastis: scil. quando equites currunt & frangant hastas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Hastiludium*, *Jeu ou jouste de lance*.] Synodus Herbipolensis ann. 1287. c. 4. *Hastiludia & torneamenta*, &c. Matth. Paris an. 1256. *Circa Pentecosten apud Blie commissum est Hastiludium prospere & generaliter secundum legem & disciplinam Militarem*, &c. Chronicon Aulæ Regiæ: *Per torneamenta & Hastiludia vestra diffunditur gloria*. Occurrit passim. Vide Dissert. 5 6. & 7. ad Joinvillam.

HASTILUDIARE, Hastis confligere in hastiludiis & torneamentis. Ægidius de Roya ann. 1336. *Ubi facta sunt solemnia magna, & hastiludia, ubi Rex Franciæ Hastiludiavit.*

HASTILUDERE, Eadem notione, apud Albertum Argentinensem pag. 15. col. 390.]

¶ HASTILISARE, Eodem significatu, in Annal. Mutinens. apud Murator. to. 11. col. 70. ad an. 1270. *Multæ fuerunt societates Baronorum Hastilisantium*, &c.

¶ HASTILUDUS, in Regimin. Paduæ ad an. 1300. apud Murator. tomo 8. col. 450. *Hoc anno milites & nobiles & alii judices Paduæ, & fratalea Paduæ fuerant in Hastiludis & aliis solaciis cum pulchris vestibus.*

HASTILUSUS, apud Ericum Upsaliensem l. 3. Hist. Suecicæ pag. 95.

HASTINA. Gloss. *Hasta*, δόρυ. *Hastina*, δορ... , ἀκόντιον. Leg. forte *Hastula*, vel *Hastile*.

HASTINGI, Normanni, Dani, ab Hastingo eorum Duce primario, de quo Scriptores passim; & quem natione Gallum, ac in pago Tricassino ex infimo rusticorum genere ortum asserit Glaber Rodulfus lib. 1. cap. 5. Charta Guidonis Episcopi Belvacensis an. 1075. apud Loisellum: *Sed postmodum barbarorum incursione, & impiorum, id est, Hastingorum pervasione cuncta perdiderat.* Iidem *Heastingenses* dicuntur Simeoni Dunelmensi an. 1049.

¶ HASTITENENS, Hasta armatus. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 133. *Aliam Turcus ensis dimidiat, ut Hastitenens putetur potius venisse armatus inde pedes, quam lancea miles.*

¶ HASTO. *Jurare sine Hasto*. Vide *Asto*,

1. HASTULA, Modus agri, pertica. Gregorius M. libro 8. Epist. 61. *Hastulas vinearum numero quatuor.* Vide *Hasta* 5.

¶ 2. HASTULA, diminut. ab *Hasta*. Glaber Rodulphus Hist. lib. 1. *Alius quoque Saracenorum eorumdem cultro deplanans ligni Hastulam*, &c. id est, Hastulæ lignum.

¶ 3. HASTULA, Assula, Segmentum, in Glossario Gasparis Barthii apud Ludew. Reliq. MSS. to. 3. p. 441 ex Guiberti Hist. Palæst. Occurrit etiam in Miracul. S. Bertini lib. 2. c. 3. Vide *Astula*.

¶ HATUBUS, μογιλάλος, Qui ægre loquitur. Gloss. Lat. Græc. Sangerm.

¶ HATYA, Odium, invidia; ita aliquando scribi testatur Spelmannus. Vide *Atia*.

HAVADIUM, HAVAGIUM. [Tributum, ni fallor, quod pro mensura aridorum exigitur, Gall. *Havage*, *Havèe*, forte à mensura quæ *Havata* vel *Havotus* dicitur, vel à veteri Gall. *Havir*, Capere, ducta origo.] Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Biblioth. Clun. pag. 543. *Havadium quoque, & omnes alias consuetudines, quas in burgo S. Dionysii accipiebam, omnes dimitto.* Idem esse videtur quod

HAVAGIUM, [Charta ann. 1276. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Dicebant nos debere sibi quasdam consuetudines, vulgariter nuncupatas Havagium & criagium apud Pontisaram, ipsosque ac eorum prædecessores esse & fuisse in possessione vel quasi percipiendi prædictum Havagium & criagium nomine annui redditus sibi à nobis debiti.* Alia vernacula ibid. de ead. præstatione: *Sachent tuit que comme content fust ... d'un Havage & d'un busetage de Pontoise*, &c. Charta ann. 1283. *Cum Normannus de Cieleanec armiger tradidisset alias illustri viro D. Johanni Duci Britanniæ L. libras annui redditus ratione cujusdam emendæ, & nos requisiti fuissemus de assidenda prædicta summa, assignavimus duas partes Havagii villæ de Lanauyen.*] Charta Willelmi Comitis Pontivi, in Hist. Perticensi p. 217. *Sint quieti & liberi de telonee, ...hallagio, Havagio, bossalagio*, &c. Ubi perperam editum *Hanagio*. Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 142. *Præpositura Vernonis ...avenæ 6. mod. Havagium 30. lib. halæ 60. lib.* &c. Regestum censuum & feodorum Comitatus Carnotensis fol. 16. *Le Havage de chascun sestier de blè vendu en la ville de Chartres hors franchise, se cil qui le vent, l'a achetè, il doit un Havagian: se il a cru en sa terre, ou en son gaaignage, il doit dou sestier demy Havagian, & de touz grain autressi, fors que d'avoine, & l'aveine paie au double.*

¶ HAVATA, Mensuræ genus. Charta ann. 1315. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Abbas & Religiosi S. Martini Pontisarensis sunt in possessione pacifica percipiendi qualibet die Sabbathi duas Havatas salis in foro Pontisarensi à vendentibus sal.*

¶ HAUBANNUM, HAUBENTUM. Vide supra in *Halbannum* 2.

¶ HAUBERGETTUM. Vide in *Halsberga*.

HAUBERGETTUS, Panni genus apud Anglos, *Haberjects*, apud Stephan. Skinnerum in Etymol. Angl. Charta Libertatum Angliæ cap. 26. *Una sit latitudo pannorum, tinctorum, russetorum, & Haubergettorum, scilicet duæ ulnæ inter listas.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 831. *Vestimenta autem dabunt mihi de orisong, vel Halberget, & pellibus agninis.*

¶ HAUBERGUS, HAUBERJONUS. V. *Halsberga*.

¶ HAUCTUS. Vide *Havotus*

HAVE, pro Ave, Salutationis formula, crebra in Constitutionibus Imperatorum, de qua videndus Brissonius in Formul. l. 3. pag. 351. Vide *Habe*.

¶ HAVEDELONDS, Agrorum anguli, à Saxonico

Heafod, Anglis *Hend-land.* Keonett. Anquit. Ambrosden. p. 535. *Item una pecia terræ jacet ibidem cum Havedelonds, & jacet pro duabus acris & dimidia.*

HAVER, Idem quod *Averium*, [& *Habere* 2.] de quibus supra, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 4. Vide in *Pignale*.

¶ HAVERE, Eadem notione. Breviarium Hist. Pisanæ ad ao. 1172. apud Murator. to. 6. col. 185. *Et naves, galeas, galeones, Havere & homines diversa per loca maris ceperunt, & vivam guerram fecerunt.* Occurrit non semel apud eumdem tom. 12. col. 326. 406. & 1128. Vide *Habere* 2.

¶ HAUFARE. Vide *Heinfare*.

¶ HAVIA, pro *Haula*, de quo mox. Mandatum Henrici V. Regis Angliæ an. 1420. apud Rymer. to 9. p. 854. *Publicari faciant in portubus & Haviis, &c.* Ubi littera *i* errore typographico perperam pro *l* edita est.

HAULA, Navium statio, portus, hodie *Havre*, olim *Hable*, vel *Havle*, ex quo *Habulum*, de quo supra. Occurrit non semel io Charta Radulfi Paganelli, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 564. *Duas partes decimarum de* Haulis *de Ascoleria . . . quidquid ad eam pertinet in omnibus rebus & decimis Haulæ, &c.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 29. *Tenet de Domino Rege S. Walericum & advocatiam terræ S. Walerici & le* Haule *pro 10. libris de reditu.* Willel. Guiart in Histor. Francor. MS. ann. 1304.

Et grans nez profondes & larges,
Chascune fermée à chable,
Plus de cinq cens dedans le Hable.

Alibi:

Mariniers esloignent de Hable.

Reperitor etiam in Statuto an. 27. Henrici VI. c. 3. & io Consuet. urbis Bononiæ art. 22. 23. 24. Portus vero sic nuncupati, quod in iis religentur naves: Arabes enim *habala* vincire & nectere dicunt. *Habl* iisdem est funis, unde forte oostrum *Chables*, pro spissioribus funibus, quibus naves ad portus religantur. Sunt, qui putant vocem *Havre*, ab *Aber* Britannica ortam, quæ ostium fluminis sonat, apud Giraldum Cambrensem libro 2. Itiner. cap. 2. *Versus Aberteivi, id est, casum Teivi fluminis in mare. Havene d'Acre*, pro *Havre*, habetur in Itinerario MS. Comitis Pontivi.

¶ HAULLA, pro *Halla*, Domus, aula, palatium, Germ. *Hauss.* Anglis *Haw.* Charta ann. 1267. ex Chartulár. S. Vandreg. to. 1. p. 994. *Vendidi .... unam pechiam terræ cum domo quadam supra positam apud Caudebec intra Haullam domini Abbatis S. Vandregesili supradicti ex parte una.*

HAVO. Odo de Diogilo lib. 4. de Ludovici VII. profect. in Orient. p. 42. *Veniunt de exercitu, qui cambiunt necessaria, junguntur & illis, qui ambiunt non sua Igitur una die Flandrensis quidam dignus flagris & flamma, cernens immensas divitias, & immoderata cupiditate cæcatus, clamat,* Havo, Havo, *rapiens quod cupivit, &c.* Flandris, *Have*, sunt divitiæ, opes, pecuniæ, &c. ex Lat. *Habere*. Sic clamabat ille: *Quot bona, quot bona!* ut alios ad prædam invitaret.

¶ HAVOTUS, Mensura frumentaria apud Belgas, quæ ad modium revocari posse videtur. Charta Stephani Episc. Tornacensis ann. 1198. to. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 52. *Præterea quosdam redditus quos emimus apud Markain, videlicet quinque* Havotos *frumenti, duas rasorias avenæ, quatuor capones, & viginti & octo denarios præfato Capellano assignavimus in perpetuum.* Perperam editum apud Miræum to. 2. p. 982. *Hauctos.* Tabularium S Bartholomæi Bethuniensis f. 66. *Hii sunt redditus qui debentur S. Bartholomæo & S. Præjecto apud Herlies. Johannes Gailles . . . terciam partem unius* Havoti *frumenti de redditu ad mensuram de Basleia .... Emma Bernaus & heredes de tribus* Havotis *terræ sitis apud Wailli 7. den . . . Beatris de atrio de 10.* Havotis *terræ sitæ . . . 2. sol. . . . Hauaderlus del Mortier 11.* Havotos *terræ.* Erat ergo *Havotus* etiam mensura agraria, quæ haud scio an referri possit ad vocem, *Actus quadratus*, quæ apud Columellam significat portionem agri 125. pedum.

¶ HAVRA, Navium statio, portus, Gallis *Havre*, Charta S. Ludovici ann. 1231. ex Archivo castri Nannet. *Ludovicus D. G. Francorum Rex, &c. Promisimus Petro de Drosco alias de Brenne Duci Britanniæ, & ejus successoribus omnia sua jura illæsa servare. . . . cum forefactis & emendis ex fractura navium, & ratione præmissorum peciorum ob defectum brevetorum seu sigillorum marinorum capiendi in villis,* Havris *& portus sui Ducatus & in mari obvenient quoquomodo percipiendi.* Instrum. ann. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 760. *In partibus, portubus, ripariis,* Havris, *&c.* Et infra: *In portus,* Havras, *riparias &c.* Vide *Haula*.

HAURITORIUM, *Locus de quo hauritur, vel ubi hauritur, vel instrumentum hauriendi.* Ugutio [Glossar. Lat. Gall. Saogerm. *Hauritorium, vel Hausitorium, Instrument à puiser, ou lieu où l'en puise yaue. Hausorium, idem.*] Gloss. Isid. *Haustrum, rota, Hauritorium, qui & girgillus.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Haustra, vel Haustrum, Puisoner, roe à puiser, quod girgillus dicitur.* Guillelmus Paris de Rhetor. div. c. 40. *Homo ex stultitia laboras, ut qui viderit* Hauritorium *suum vacuum, ad fontem vel fluvium pro haurienda aqua ire contemnet.*] Tabular. Episcop. Ambian. an. 1236. *Super quodam planqueto seu* Hauritorio *facto subtus vicum, &c.*

¶ HAUSSASIS. Vide *Assasini*.

¶ HAUSTUS, *Est jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui eo invito jure servitutis adscribitur.* Vocabul. juris utriusque.

¶ HAUT ET BAS FORISFACTA, Quorum cognitio ad domioum, qui altam justitiam habet, spectat. Libertates villæ *de Villereys* to. 9. Spicileg. Acher. pag. 192. *Nisi pro furto, homicidio, raptu vel adulterio, quæ quatuor forisfacta* Haut & Bas *ad nostram remanent voluntatem.* Vide *Alte & Basse*.

¶ HAUTA JUSTITIA, pro *Alta justitia*, Gallice *Haute justice*, in Charta ann. 1239. è Tabulario Corbeiensi.

¶ HAUTO, Spicæ non omnino trituratæ minoraque stramioa quæ ventilatione à tritico separantur, Gall. *Hauton* vel *Aulton.* Charta ann. 1239. ex Tabular. Compend. *Recognovit D. Alernum patrem suum quondam Majorem Ecclesiæ Compendicasis de Nigella vendidisse bene & legitime supradictæ Compendiensi Ecclesiæ* Hautonem *& rehautonem, &c.* Literæ Curiæ Ambian. an. 1244. ex eodem Tabul. *Recognoverunt se Abbati & Conventui Compendiensi totum carionem, totum pastum, totum* Hautonem *.... & omnia alia quæ habebant.... in grangia dictorum Abbatis & Conventus.* Vide *Halto*.

¶ HAUTONNUM, Idem quod *Hanto*. Charta. Decani & Capituli Rosetensis an. 1240. ex Tabular Compend. *Sciendum est insuper quod in tota decima supradicta tam in grano quam stramine, foragio, palea, &* Hautonno *Abbas & Conventus habent duas partes.*

¶ HAUTUMNA, HAUTUMNIA, Eadem notione. Charta ao. 1221. ex Tabul. S. Richarii. *Pro straminibus,* Hautumnis *& omnibus excandentiis, & quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios bladi & octo avenæ percipiet.* Charta Adami Morinorum Episc. an. 1228. *Recognovit dominum Arnulphum militem ... contulisse Ecclesiæ Compendiensi farraginem, paleam,* Hautumniam, *pastum & omnia alia jura.* Vide *Autumpura*.

¶ HAUVYARE. Vide in *Haga*.

¶ HAYA, HAGBOTE, HAYCIUM, &c. Vide in *Haga*.

¶ HAYUM, Pratum, ab Aogl. *Hay*, Feoum. Charta

ta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 257. *Et in pratis de Benigton, ex orientali parte de Riebolm sex rodas prati: concessi etiam præfatis Monachis claudere prædictum* Hayum *& defendere*.

¶ HAZARDOR, Aleator, Angl. *Hazarder*, Placitum sub Henrico IV. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Hazardor communis ludens ad falsos talos adjudicatur quod per sex dies in diversis locis ponatur super collistrigium*.

HC, pro K non semel occurrit, præsertim in Chartis Longobardicis. Ita in Leone Ostiensi, edito ab Angelo de Nuce HC*arolus*, semper scribitur, pro *Karolus*, HC*alendæ*, pro *Kalendæ*. Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

Conditur bis septis ter ternis rite HC*alendis*, *&c.*

Vide supra H.

HEADBOROW, Capitalis plegius, primarius: ex Saxonico heafod, caput, & borgh, vas, fidejussor; in decuria enim seu decemvirali collegio decimus ipse novenis præfuit: qui quod minus essent capitales, *Handborowes*, quasi *plegii mannenses*, seu, *manuales*, hoc est, *inferiores* appellantur. Vide *Friborga*.

¶ HEARPA, Cithara. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 350. *Sumpsit secum ex more citharam suam, quam lingua paterna Hearpam vocamus*. Vide *Harpa* 1.

HEASTINGENSES. Vide *Hastingi*.

HEBDOMADA, Septem dies totius septimanæ: vox nota. Anastasius Bibl. in S. Simplicio PP. *Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem, Hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes & baptismum*. Ubi per *Hebdomadam*, intelligit *Hebdomadarios* Presbyteros, qui ob ingruentem populum vicissim succedere solebant, qui pœnitentes ad reconciliationem, & paganos ad baptismum præstolarent. Ita Baron. ann. 483. num. 5. Vide *Hebdomadarius*.

HEBDOMADA IN ALBIS, Quæ hebdomadam Paschalem & Dominicam in Albis subsequitur. Incipit autem illa à Sabbato in Albis, & terminatur in alio Sabbato, & sic durat per octo dies. Ita Beletus c. 130. & Durandus lib. 6. cap. 81. n. 16. c. 89. n. 1. Vide in *Alba* 3.

HEBDOMADA AUTHENTICA; quæ *Major*, de qua mox, in Suggestione Dioscori Diaconi, quæ exstat inter Epistolas Hormisdæ Papæ, [in Liturgia Gallicana apud Mabill. pag. 127. & 128.] & in Charta an. 1075. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 461. v. *Propinquante sanctissimo Paschæ festo, secunda videlicet Hebdomadis Authenticæ feria*, *&c.*

¶ HEBDOMADA CASTA, Ineuntis Quadragesimæ hebdomada dicebatur apud veteres, ut castimonia per Quadragesimam servanda significaretur.

¶ HEBDOMADA CRUCIS. Sic apud Teutonicos Rogationum hebdomada appellatur, teste Macro in Hierolexico.

¶ HEBDOMADA DE EXCEPTO, dicitur in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; quia in ea excluditur omne aliud officium, ut docet idem Macer.

HEBDOMADA EXPECTATIONIS, Sexta septimana post Pascha, quæ scilicet est post Ascensionem, quoniam repræsentat illud tempus, quo Apostoli expectaverunt adventum Spiritus sancti, quibus Dominus dixit: *Manete in hac civitate, & Expectate usque dum induamini virtute ex alto*. Ita iidem Beletus c. 130. & Durandus.

HEBDOMADA INDULGENTIÆ, dicitur Hebdomada major, seu sancta, *quia in ea pœnitentes absolvuntur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 72.

HEBDOMADA MAJOR, Quæ diem Resurrectionis Christi præcedit, ἑβδομὰς μεγάλη, Græcis. Ideo autem *Major dicitur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c. 72. *quia ob maxima officia insignis habetur*. Eadem habent Micrologus c. 50. & 52. & Beletus c. 88. Monachus Sangall. lib. 2. c. 11. *Venerunt illuc in majoris Quadragesimæ Hebdomada majore*, *&c.* Vide Chrysostomum Homil. in Magnam hebdomadam.

HEBDOMADA MEDIANA, Quadragesimæ hebdomada quarta. Pelagius PP. in Epist. apud Holstenium in Collectione Romana pag. 241. *Veniente Mediana Septimana Paschæ, unumquemque per officia, quæ prædiximus, promovere non differas*. Gelasius I. PP. Epist. 9. c. 11. *Ordinationes etiam Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exercere non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi; sed & etiam quadragesimalis initii, ac Mediana Quadragesimæ die sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas*. Eadem habet Nicolaus I. apud Sammarthanos in Episcopis Sistaricensibus n. 18. ut & Liber Diurnus c. 3. tit. 9. Gesta Innocentii III. PP. p. 102. *Idem igitur Dominus Innocentius præfatum Constantinopolitanum Electum sabbato quatuor temporum Quadragesimæ in Diaconum ordinavit, & in sabbato Hebdomadæ medianæ in Sacerdotem promovit, ac sequenti Dominica Romæ apud S. Petrum in Episcopum consecravit*, *&c.* Sugerius in Ludovico VI. *Sequente die, sabbato scilicet Medianæ, me indignum ordinavit Presbyterum*. Vide Durandum lib. 6. Rational. cap. 59. num. 2.

HEBDOMADA MUTA, seu *Sancta, quando campanæ adstringuntur*, ut est in Legibus Ostrogotthicis de Jure Ecclesiast. c. 22. Vide Joannem Loccenium libro 1. Antiquit. Suecic. cap. 5.

MEDIA JEJUNIORUM PASCHALIUM SEPTIMANA, apud Marcellinum Comitem, in Chron. ubi de Inventione capitis S. Joannis Baptist. quæ in Tractatu Græco à nobis edito μέση τῶν νηστειῶν ἑβδομὰς dicitur, & apud Cedrenum in Leone Copronymi F. μεσοεβδομὰς in Concilio Calchedonensi act. 11. μεσονήστιμος. Joanni Chrysostomo, Theodoro Studitæ, Theophylacto, Germano Patriarchæ CP. & aliis, est quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos, ut pluribus docet Allatius de Dominicis & Hebdomadibus Græcorum.

HEBDOMADA PASCHALIS, quæ Festum Paschatis subsequitur, & protenditur usque ad sabbatum *in albis* exclusive, & sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis. Ita Durandus l. 6. c. 81. n. 16. Hanc Græci διακαινήσιμον vocant, quod ex sanctissimo Christi triumpho omnia renoventur, instaurentur, & in meliorem statum reducantur. Vide Allatium de Domin. & Hebdom. Græcor. cap. 23.

HEBDOMADA PASSIONIS, quæ Dominicam Palmarum præcedit. Vide Notas ad Villharduinum num. 129.

☞ Pro hebdomada majori, quæ est post Palmas accipi videtur a Bartholomæo Scriba libro 6. Annal. Genuens. ad an. 1227, apud Murator to. 6. col. 445. *Sed quia quadragesima erat & Passionis Hebdomada imminebat, ob illius reverentiam qui pro redemtione humani generis passus est patibulo crucis affigi, dictus dominus Lazarius distulit usque post octavam Pascha resurrectionis movere*.

HEBDOMADA PENTECOSTES, quam Græci τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑβδομάδα vocabant, ut est apud Morinum. Vide Jo. Bapt. Cotelerium ad Constitut. Apost. p. 253.

HEBDOMADA POENALIS dicitur illa, qua Christus Crucem subiit, & quod jejuniis & laboribus transigatur ad memoriam Passionis Christi. *Laboriosam Hebdomadam* vocant Latini Patres, nos etiamnum *la semaine peneuse*: Nicetas, τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἡμέρας Hugo Francigena de excidio Salvaniensis Monasterii num. 6. *Altera autem dies est secunda pœnalis Hebdomadæ*. Charta ann. 1247. in Hist. Monmorenciaca p. 410. *Doub. sol. .... annui reditus de eleemosyna in Ebdomada Pœnali annis singulis persolvendis*. *Hebdomada Pœnosa*, in Chronico Archiep. Upsaliensium p. 216. [& apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 353.] *Septima Pœnosa*, in Tabu-

Tabular. Monasterii Hederæ, anno 1197. fol. 24. Vide Josuam Arndium in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 409.

¶ HEBDOMADA SANCTA, Quæ Pascha præcedit. Statuta Ecclesiæ Nemausensis circa an. 1364 apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1026. *Præcipientes, ut singulis annis in Hebdomada sancta Presbyteri parochialium Ecclesiarum, per se ipsos, aut Diaconos, aut Subdiaconos, vel per Clericos adultos chrisma novum & oleum à vobis, vel ab Archipresbyteris vestris suscipiant sicut est consuetum.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum illustrium Casinens. c. 8. apud Murator. to. 6. col. 68. *Scripsit innumera pene opera .... speculum peccatoris; paræneses sex in Hebdomada Sancta.* Gall. *Semaine sainte.*

¶ HEBDOMADALIS, Dominicalis. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art 19. apud Raim. Duellium Miscell. lib. 1, p. 89. *Officium plenum de Sanctis si peragatur, solaque Missa choro fit, tunc in ea recitatur semper Collecta, quæ dicitur Hebdomadalis*, id est Collecta Dominicæ præcedentis

¶ HEBDOMADARIATIM, HEBDOMADATIM, Ordine septimanario. Chronic. Mellicense in Regula reform. ann. 1451. p. 418. *Officialium principalium scilicet domni Abbatis, Prioris & Subprioris ac aliorum fixorum non Hebdomadariatim sibi succedentium .. officia describere ... omittimus.* Consueta regula Toribii Archiep. Limæ to. 4. Concil. Hisp. pag. 677. *Facient suum officium Hebdomadariatim per vices.*

HEBDOMADARIUS, Frater, vel Monachus, qui suas vices in ministeriis monasticis per hebdomadam exequitur. Ugutio: *Hebdomadarius, qui per hebdomadam curam gerit pro sociis super cibariis.* S. Hieronymus Epist. 22. cap. 15. de Cœnobitis: *Et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant.* Cassianus lib. 4. de Instit. Cænob. c. 19. *Singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt.* Et cap. 22. *Hebdomadarum mutua vicissitudo.* Concilium Aquisgran. c. 123. *Vicissim in refectorio & ceteris communibus necessitatibus sibi fraternitatis officio fungantur.* Regula SS. Patrum c. 12. *Debet is, qui præest Pater disponere Hebdomadarios, & ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum.* Vide Concil. Tarraconense sub Horsmida PP. c. 7. Concil. CPol sub Menna act. 5. τότε ἄκοντος τυγχάνων, μετεδίδου εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίας, ἑβδομάριος ὤν. *Septimanas facere*, hebdomadarii munus implere, in Regula S. Fructuosi c. 23. Novatus Catholicus Homilia ad Fratres: *Cruciari, jejunare biduo, triduo, aut quatriduo, Septimanas facere, frequenter inde superbiunt fratres.* [*Hebdomadam facere*, in Charta an. 1366. de officio Aquariatus de Talmundo.] *Hebdomadas tenere, custodire.* Relatio Fr. Joannis de Monte Corvino, Ord. Fratr. Minorum apud Waddingum an. 1035. n. 10. *Pueri jam sciunt officium nostrum, & tenent chorum, & Hebdomadas, sicut in conventibus fit.* Charta ann. 908. apud Ughellum in Episcopis Bergomens. *Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat Presbytero & Diacono & Ostiario, qui Hebdommadam in ipsa custodierint Ecclesia.* Vita sancti Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium: *Coquinas purgat, Hebdomadas intentissime procurat, scutellas lavat, &c. Hebdomadale servitium*, in Charta Araldi Episcopi Carnotensis pro Monast. Cluniac. to. 6. Spicil. Acher. p. 451. Observat Molanus lib. 2. de Canon. c. 15. Thesaurarium in Ecclesia S Petri Lovaniensi, eumdem & hebdomadarium à trecentis annis & amplius fuisse, cui incumbit quotidie summum sacrum canere, seu omnium horarum officium inchoare, licet nomen ipsum indicet hoc opus per hebdomadas solitum fuisse dividi. Quot igitur erant officia in Monasteriis, totidem erant Hebdomadarii. Verbi gratia

HEBDOMADARIUS SACERDOS, apud Udalricum *l.* 2. cap. 30. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 11. Leon. Ost. libro 3. cap. 21. & Gaufr. Vosiensem. cap. 59. Idem qui

HEBDOMADARIUS SACRI ALTARIS, in Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 745.

HEBDOMADARIUS MAJORIS MISSÆ, apud Lanfrancum c. 13, in Statut. Ord. de *Sempringbam* cap. 735. [Consuetud. antiquæ Canonicorum Regular. Monast. S. Jacobi de Monteforti apud Marten. to 4. Anecd. c. 1217. *Sed & sacerdos & subdiaconus qui in præterita septimana majoris Missæ Hebdomadarii fuerint, parati Missam pro defunctis ex more persolvant.*]

HEBDOMADARIUS LECTOR AD MENSAS, in Regula Magistri c. 24. in Statutis Ord. *de Sempringbam* p. 735. [Charta an. 1380. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. pag 510. *Præcipimus omne silentium sit inter illos in mensa, & quod ex ipsis sit unus Hebdomadarius successive qui Bibliam legat intelligibiliter & succincte.*]

HEBDOMADARIUS CANTOR, apud Udalricum lib. 1. Consuet. Cluniac. cap. 29.

HEBDOMADARIUS INVITATORII, cui Invitatorium præcinendi onus incumbit, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. l. 2. c. 29. & in Statut. Ord. *de Sempringbam*.

HEBDOMADARIUS PSALTERII, ibid. p. 764.

HEBDOMADARIUS CHORI. Beletus c. 24. *Hebdomadarius, ita eum appellamus, cujus est tota Hebdomada in Choro administrare officium.*

HEBDOMADARIUS DEFUNCTORUM, in Statutis Ordinis *de Sempringbam* pagina 730. qui curat officia defunctorum.

HEBDOMADARIUS COQUINÆ, apud Reginonem an. 741. Cæsarium lib. 1. c. 35. lib. 11. c. 11. Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 13. apud Sur. 23. April. *Coquinas purgat, Hebdomadas nitidissimo procurat, scutellas lavat, & ad cocorum necessaria cuncta cursu pervolat.* Vita S. Thomæ Abb. Farfensis cap. 9. *Hebdomadas suas in coquinæ officio, sicut & alii fratres, in ipso faciebant Monasterio.* Adde Regulam S. Benedicti c. 35. Regulam S. Isidori c. 19. Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. c. 35. Reginonem an 746. Lanfrancum in Statut. Benedict. c. 1. Regulam Magistri c. 18. 21. &c. De ejusmodi *Hebdomadariis*, vide S. Hieron. in Præfat. ad Regulam S. Pachomii c. 2. ipsam Regulam c. 24. Regul. S. Fructuosi c. 9. &c.

¶ HEBDOMADARIUS MINOR, in Statutis MSS. Capituli gener. an. 1294. S. Victoris Massil. *Item statuimus quod Minor Hebdomadarius videat ea quæ in coquina pro Conventu ministrabuntur ... ne Conventus valeat in aliquo defraudari.*

ARCHIHEBDOMADARIUS, [Qui his omnibus præerat,] Ἀρχιεβδομάριος dicitur in Concilio CP. sub Menna Act. 5. qui hebdomadariis præest, ut singuli sua officia rite exequantur. Archihebdomadarii mentio etiam occurrit apud Anonymum περὶ ἐπιτιμίων, inter Opera Basilii editum.

Ceterum ut super hebdomadarios, priusquam septimanas suas inciperent, ita & cum eas absolverant, orationes fundebantur, Utraque habetur inter Opera Alcuini p. 1194.

¶ HEBDOMADARII, Dicti in Ecclesiis Cathedralibus sicut & in Monasteriis quibus majus Sacrum canere, omniumque horarum officium inchoare incumbebat. Statuta Ecclesiæ Barcinonensis an. 1288. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 609. *Illam* (pecuniam) *distribuat, & distribuere teneatur de assensu illius qui tenebit sacristiam majorem, & Hebdomadarii qui faciet septimanam, ut juxta Apostolum, sint consolationum socii, qui fuerint passionum.*

¶ HEBDOMADARIA, Munus Hebdomadarii. Constitut. Dominican. per Vincentium Mariam part 1. col. 305. ex Capitulo an. 1417 *Nullus ab Hebdomadariæ munere*

nere subeundo est exemptus præter Magistros in sacra Theologia, Lectores actuales & Prædicatores actuales.

HEBDOMADARII præterea dicebantur, qui per vices septimanatim ad cubiculum Imperatoris excubabant. Vide Codinum de Orig.CP. pag. 20. Meursium in Ἑβδομάριοι, [& Gloss. mediæ Græcit. in Ἑβδομάριοι.]

¶ HEBDOMADARIUS, Qui singulis septimanis recurrit. Epistola ad Archiducem Austriæ ann. 1589. apud Ludewig. to.6.Reliqu.MSS. p.333. *Per hanc totam septimanam, excepto Veneris die, qui Turcarum Hebdemadario festo sacer est, &c.*

¶ HEBERGAGIUM, HEBERGAMENTUM, HEBERGIARE, &c. Vide in *Hereberga*.

HEBIDUS, pro *Hebes*. Vita S. Guthlaci cap. 21. *O mi Becceliae, & quid Hebido sub pectore antiquum hostem occultas?*

¶ HEBITA, *Lorica*. Gloss. Isidori & vetus Glossar.MS Sangerman.

¶ HEBONA. Sic Liberum barbatum seu ejusdem simulacrum vocabant Neopolitani in Campania, teste Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18.

HECATONPENTA Anastasius Bibl. in S Hilario PP. *Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta*: Altæ scilicet 105. pedibus.

¶ HECHOITA, Escaeta. Perardus in Burgund. p. 350. *Dedi etiam eis ... & omnes Hechoitas in hominibus quæ ad me devenire debent.* Vide *Escaeta*.

¶ HECK, Retis genus, quo utuntur piscatores, fluvii Isidis Eboracensis accolæ. Statuta an. 23. Henrici VIII. cap. 18. apud Spelmannum.

¶ HECTICA, Febris *Hectica*, Gall. *Fievre etique*. Vita S Celestini PP. V. auctore Jacobo Cardinali: *De miraculo mulieris curatæ ab Hectica.*

¶ HECULANUS, *Eunuchus*, Papias. In MS. Bituric. *Heculaneus*. Amalth. *Heculanus*, *sulcus*. Idem Papias suo ordine legit. *Herculaneus*, *Eunuchus*.

¶ HECURA, Sulcus, αὖλαξ. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

HEDA, HITHA, Portus. Domesdei, in Descriptione terrarum Regis, Tarenfordiæ, in Comitatu Cantii: *Ibi sunt duo Hedæ, id est, portus.* Et tit. Chent. Episcopus Bajocens. *Meletune, Heda de 20. sol.* Ubi Spelmannus *Hedam* intelligendam censet de portu minori & minus celebri, & ex Saxon hæth, Fovea, deducit. Ex hoc, inquit, *Lamb-hit*, *Quene-hit*, *Oxburgh-hit*. [Monast. Anglic. tom. 2. pag. 142. *De tota medietate Hithæ suæ apud Hengestesey, cum libero introitu & exitu, &c.*]

HEDERA. *Hederam in Pascha, in Choro administrare.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. in Regesto p.42. in Charta an. 1130.

¶ HEDIFFICAMENTUM, Eo nomine significatur id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *Amelioration*: quod de domo reparata, vel ædificiis quibusdam aucta, & de agro diligentius culto intelligi potest. Charta an. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens*: *Recipeati totam illam domum & localem in quo est, cum introitu suo & exitu & omnibus suis juribus & pertinentiis & Hediffificamentis in dicta domo factis.*

¶ HEDIFICARE, pro *Ædificare*, Ad pietatem movere, impellere. Capitula gener. MSS. S. Victoris Massil. *In illa hora dicta enrabiada ... quæ non Hedificabat, sed potius Fratrum animos conturbabat.*

¶ HEDIFICARE VINEAS, Plantare. Instrum. an. 878. to. 1. Hist. Occitan. p. 135. *De illas vero vineas & malsolos, quos jam dictos Fulcrada Hedificavit super ipsum territorium, à suis partibus obtineat.*

HEDINUS, apud Hispanos, dicitur *Justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, & mandat sententias executioni, & cognoscit de minoribus causis, &c.* Ita Vitalis Episcopus Oscensis, apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. p. 784. [ab Hebr. דין, Judicium, & articulo præposit. ה]

¶ HEDIUM, *Presidium*. *Hedium*, *Predium*. Ita vetus Gloss. MS. Sangerm. f. ab *ædes* voces fictæ.

HEDRA, Sedes, lectica, ex Gr. ἕδρα. Bonitus Subdiaconus in Actis S. Theodori Ducis Martyr. num. 12. *Dispositis equitibus, ipse Hedram auream considens, Heracliam veniebat.*

HEDROTII, HEDROTES. Vide *Heideoti*.

HEERE-SCHILD, Vox Saxonica & Germanica, composita ex heere, exercitus, & schild, vel scyld, clypeus. Gloss. Ælfrici pag. 66. Scutum, clypeus, scyld. Proprie autem est obsequium militare, quo quis Principi obnoxius est: quod *Scutagium* vocant Angli. In Constitutione Friderici I. an 1158. apud Goldastum to. 3. Constitut. Imperial. §. 8. est *de Abbatissæ & Episcopi Hereschildo*: Mox: *Si Monialis in Abbatissam, aut Monachus in Episcopum eligatur, per hoc in Imperio Militiæ cingulum, & non jura civilia acquirere possunt*, id est, eo ipso, quo Abbatissæ & Episcopi eliguntur, Regalium, quæ tenent jure, militares functiones obire tenentur. Vide *Scutagium*.

Neque alterius sunt originis voces *Arascild*, *Arachild*, & *Arischilis*, quæ prave editæ leguntur, pro *Hereschild*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. §. 4. *In collectione habitantium in uno loco, pro vi inferenda alicui, si plaga illata, aut homo mortuus fuerit, de ipsa collectione compositio fit 20. solidorum ei, qui vim passus est*: Statuti rationem reddit Princeps: *Quia non potuimus causam istam assimilare ad Arascild, nec ad Concilium* (ita leg. pro *Consilium*) *rusticanorum vel ad seditionem: & plus nobis potuit congruum esse de consilio malo, id est, consilio mortis.* Quo verborum contextu Legislator innuit, ejusmodi conventus illicitos accipi non potuisse pro legitimis conventibus, verbi gratia pro *Herescild*, id est, conventu ad militiam, vel conventu pro rebus publicis, vel denique conventu pro seditione vel tumultu aliquo pacificando ac sedando. Ita §. 5. vis à feminis, maritorum impulsu, illata, ab ipsis maritis emendatur: *Quia*, inquit idem Legislator, *non possumus mulierum collectionem ad Arascild assimilare, neque ad seditionem rusticanorum, quia viri istam causam faciunt, non mulieres.* Ubi paulo secus Editio Heroldi pag. 249. *Quia non potuimus mulierum collectionem ad Arschild consimilare, neque ad seditiones rusticanorum, quia istam causam viri faciunt, nam non mulieres.* Hoc est, ea mulierum collectio, vel is conventus, capi non potest pro militari collectione, nec pro seditione pacanda, cum res hæc (*causa*) viros spectet, non mulieres. Id autem hoc loco *Heerschild* sonat, quod prave, ut diximus, *Arischild* vel *Arscild*, locis iis dicitur, ut apud Papiam *Arachild*, qui *cavalcadam* recte interpretatur: ut & apud Ugutionem, *Arischilit*, qui *adunationem* perinde recte vertit. Atque inde

HERESCHILD, ut habet Kylianus, dicitur *dignitas originis, clypeus patris ac matris, feudum & clypeus, clypeus feudalis, nobilis prosapia paterna, clypeus militaris, insignia.* Chronic. Laurishamense p. 88. *Nam septem principalia beneficia ... ad generum ejus Ducem Welephonem transierunt, maximo videlicet Ecclesiæ detrimento. Exinde siquidem militaris clypeaturæ, scilicet Hereschilt, integritas confusa, atque in diversa distracta est, & Ecclesiæ status tam in militari frequentia, quam in re stipendiaria, in suis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus est, multorum servitiis in unam personam collatis, solumque remansit inane nomen domini & hominis.* Supra pagina 78. *Qui communicato 52. illustrium fidelium suorum consilio, quo numero etiam beneficialis summa militaris clypei, qui vulgo dicitur Hereschild, Lauresbamensis Ecclesiæ attinens*

vens includitur, singulis pro quantitate beneficiis centenos Milites (ut traditur) assignavit. Idem Chronicon p. 91. *Quæ id circo Rex remiserat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militari clypeo, qui vulgo dicitur Herescbilde, subtracto diminueretur.* Vide *Clypeus*.

HEERESTRETE, Viæ regiæ, seu *militares*, uti appellantur ab Eumenio in gratiarum act. sect. 7. & aliis, ab *Heer*, exercitus, & *Strete*, seu *Strata*, via. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 10. *Omnes Heerestrete omnino Regis sunt, & omnia gualstowna eis*, id est, non modo viæ ipsæ; sed & delictorum, quæ in viis regiis committuntur, cognitio Regis sunt [Consuetudinea Furnenses ex Archivo Audomar. *Si quis rapinam fecerit aut in via aut in Heerstrata super mercatores vel quoscumque alios & in hoc maleficio captus fuerit, suspendetur.*]

HEERETOCHIUS, Ductor exercitus, Magister militum: ex Saxon. heeretoga, voce conflata ex heere, *exercitus*, & togen, *ducere*: unde Germanis Hertzag, Dux dicitur, quasi *Dux exercitus*. Qui autem *Heretochii* potissimum fuerint apud Anglos, sic plurihus prosequuntur Leges Edwardi Confess. c. 35. De *Heretochiis*: *Erant & aliæ potestates & dignitates per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus totius Regni prædicti constitutæ, qui Heretoches apud Anglos vocabantur, scilicet Barones, nobiles, & insignes, sapientes & fideles & animosi. Latine vero dicebantur Ductores exercitus, apud Gallos Capitales Constabularii, vel Marescalli exercitus. Illi vero ordinabant acies densissimas in præliis, & alias constituebant, prout decuit, & prout eis melius visum fuit, ad honorem Coronæ & ad utilitatem Regni. Isti vero viri eligebantur per commune Concilium pro communi utilitate Regni per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus in pleno folemote, sicut & Vicecomites Provinciarum & Comitatuum eligi debent: ita, quod in quolibet Comitatu semper fuit Heretochius per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem & utilitatem Coronæ Regni prædicti, semper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugit à Domino vel socio suo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione Heretochii sui, in expeditione navali vel terrestri, perdat omne, quod suum est, & suam ipsius vitam, & manus mittat Dominus ad terram, quam ei ante dederat.* *Heretochii* in Legihus Henrici I. gradu Vicecomitibus inferiores ponuntur: ubi enim de Placitis generalibus Comitatuum: *Intersunt Episcopi, Comites & Vicecomites, Heretochii, Tritbingrevi, Ledgrevi, &c.* Ita habet Spelmannus: nam in Editis c. 7. vox *Heretochii* abest.

¶ HEERGEWETHE, in Speculo Saxon. *Vestitus militaris*, ab Heer, exercitus, & *Geræthe* vel *Gewæthe*, supellex. Quænam vero ad illum vestitum pertineant, ihidem distincte describuntur.

¶ HEERGRAVIUS. Vide *Heregravius*.

¶ HEERWADIUM, Herwedium, Militare vadium, à Sax. Heere, exercitus, & Vadium, pignus. *Relevii* species quod ab hærede ad rehabendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur. Leges feudalea Ottonis Comitis in Tecklenhurg. apud Ludewig. to. 2. p. 301. *Si filius ministerialis nostri, vel hæres legitimus, si filius non est, patre præmortuo intra annum & diem jus quod Herwede dicitur, in castro nostro nobis vel Camerario nostro præsentaverit, jus bonorum suorum per hoc salvabit. Si vero præsentatum, nec per nos nec per Camerarium nostrum recipere vellemus, sub testimonio Castellanorum hoc relinquet, & sic iterum jus bonorum suorum salvabit. Per equum meliorem præmortui, vel cum dimidia marca, si equus non est,* Herwedium *exsolvit, dummodo loca & tempore hoc exhibeat, sicut prædictum est. Si vero intra annum & diem exhibere hoc* ...*eis; bonorum suorum jus perdet. Qui vero* ...*mam necessitatem exhibere non potuerit, vel quia est peregrinus, vel ex legitimis causis detentus, si necessitatem evadit, qua hora sibi de præmortuo innotuerit, ab eadem prædictum anni & diei competit ad Herwadium exhibendum. Item si ministerialis noster moritur sine legitimo herede, & unus ex cognatione, de qua plures agere possunt pro hæreditate, alios in dolo prævenerit, equum præmortui pro Heerwadio exhibendo; si quilibet aliorum, quibus hæc actio competit, dimidiam marcam exhibuerit nobis debito loco & tempore, sicut prædictum est, eodem modo illos audiemus, sicut eum qui primo loco nobis exhibuit equum. Item exhibitio Herwadii per tutores eorum qui sunt minorennes eodem modo, loco & tempore completur, sicut per hæredes ipsos qui sunt legitimæ ætatis.* Vide *Heriotum*, *Catallum*, *Relevium*.

HEGELWITE. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Abbatia S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Cameræ Comput. Paris. signato P. *Quietas, liberas... & de lærwite, & de Hegelwite, & de fleonteineswite, &c.* Angl. Saxonibus hege & hegge, est sepes, septum, pite, mulcta.

HEGIN. Vide *Haga*.

HEGIRA, Muhametanorum æra, quæ à Muhamedis pseudoprophetæ fuga initium habet. Nam cum is oh erroris novitatem de vita periclitaretur, ex Mecha Medinam fugam arripuit. Quia vero Muhamedes, ait Scaliger lih. 2. de Emendat. temp. p. 136. simia Christianorum est in multis, is principium æræ suæ eadem appellatinne donavit, qua Christiani suam à Diocletiano. Ut enim æra Diocletiani dicta est *æra Martyrii*, ita etiam Muhammedis dicta est *Hegira*, à voce Arahica *Hegirathi*, seu *Hegeraton*, ut hahet Joan. Hesronita post Geographiam Nuhiens. c. 8. hoc est, διωγμὸς ὑπὲρ τῆς θρησκείας. Cujus quidem auspicatissimæ fugæ tempus incipit in 16. Julii A. Chr. 622. feria 5. *secundum medium calculum, seu 6. secundum phasin lunæ*, uti habet Ulug-Beig. lih. de Epoch cap. 1. Muhammetani menses hujus epochæ à phasi novilunii ad phasim sequentis novilunii numerant: atque hoc intervallum nunquam 30. dies excedit, neque minus est 29. ita ut 4. menses alternatim consequentes 30. dierum sint, & tres 29. sine ullo utrimque excessu è 12. mensibus annum constituunt. Anni itaque & menses secundum eorum usum sunt lunares veri. Sed de hujus epochæ ratione plura habent idem Ulug-Beigus Scaliger lib. 7. pag. 763. Leunclavius in Pand. Turc. n. 11. Petavius de Doctr. temp. & alii Chronographi. Vide *Annus*.

¶ HEGUMENIARCHA. *Hegumenium*.

HEGUMENI, Ἡγούμενοι. Ita Græci *Abbates* passim vocant, qui *Primates Monasterii* Juliano Antecessori cap. 19. *Principes Monasterii*, in Regula S. Pachomii §. 7. 22. dicuntur. Thiofridus Abhas Epternacensis in Procemio libri, cui titulus: *Flores Epitaphii*: *Olivæ uberi, pulcræ, speciosæ, fructiferæ in domo Domini, sanctæ Trevericæ sedis Archipræsuli Brunoni, Oleaster aridus Esternacensis Cænobii Hegumenus Thiofridus.* Ita idem Julianus Antecessor c. 264. Anastasius in Leone III. pag. 124. &c.

Egumenus, absque aspiratione. Ugutio: *Egumenus, i. Dominus*. Liberatus Diaconus c. 18. *Egumenus Monasterii Diolebon.* Sic usurpant Leo III. PP. Epist. 10. Paulus Diac. in Miscella, &c.

Eugumenus, perperam apud Guillem. Biblioth. in Hadriano II. pagina 228. & eumdem Diacon. pag. 762. Edit. Canisii.

Egumenarchium, id forte quod ἡγουμενεῖον vocat Alexii Comneni Novella: Monasterium, vel potius domicilium Hegumeni, ut *Patriarchium*, Patriarchæ. Anastasius in Hadriano I. p. 119. *Basilica vero Monasterii S. Anastasii Christi Martyris una cum baptisterio & Egumenarchio, &c.* Alii Codd. habent *Igumenarchia*.

¶ He-

¶ Hegumenium, Ea Monasterii pars quæ peregrinis recipiendis propria erat. Passio SS. 20. Martyrum to. 3. Martii p. 171. *At Hegumeniarcham, id est, eum qui peregrinis præpositus erat in Hegumenio commorantibus, Joannem nomine, compositis optimisque moribus adolescentem ubi diaboli satellites agnoverunt, mille affectum plagis... non permiserunt pedibus introire in Ecclesiam.*

HEIA, Heiare. Vide *Haga*, *Hercia*.

¶ HEIBOTE. Vide in *Haga*.

HEIDEOTI, Factio quædam in urbe Leodiensi, de qua magnum Chronicum Belgicum an. 1403. *Cœperunt certi cives Leodienses, qui seipsos nominabant* Heideotos, *(quod interpretantur multi de Gallico in Latinum, Osores justitiæ) rebellare D. Joanni de Bavaria, Electo Leodiensi.* Vim vocis Gallicæ non omnino percipio. *Hair*, & *Heir*, est odisse: verum *Heideotos* potius nominasse se, quasi *Idiotas*, censerem, nisi non *Heideotos*, sed *Hædrotos* appellatos scriberet Suffridus Petri in eodem Joanne Episc. c. 4. qui vocis hujus posterioris vim pariter attigit: *Erat illic genus hominum factiosorum, qui ob effrenem linguæ petulantiam, qua sine pudore legitimis suis magistratibus ad captandam auram popularem obtrudebant,* Hedrotes, *sive* Hedrotis *vocabantur.*

¶ Haidrotti, in Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 361. ubi & de vocis etymo diserte docemur: *Anno 1403. quidam filii iniquitatis, Gallice Haidroits, id est, odientes jus & æquum, cives Leodienses cœperunt rebellare contra dominum Leodiensem Electum inclytum Johannem de Bavaria, nitentes contra Deum, justitiam & rationem posse tenus destruere jurisdictionem ecclesiasticam in plerisque modis & formis, &c.* Ibidem col. 362. *Odium tamen quod in cordibus dictorum Haidrotiorum suscitatum fuerat, nondum poterat radicitus extirpari ab eisdem.*

¶ HEIDONES, Gentiles, pagani, idololatræ, à Germ *Heyde*, Gall. *Gentil*, *Payen* Epistola ad Archiducem Austriæ an. 1589. apud Ludewig. to. 6. p. 328. *Quidam ex nostris Heidonibus transfuga factus est.*

¶ HEILIGOWE, Sacer pagus. Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 12. ubi de B. Notkero Balbulo: *Igitur beatus Notkerus de pago, qui Turgowe dicitur, oriundus fuit, & in vico qui Sacer-pagus Latine, vulgariter Heiligowe appellatur, &c.* Teutonibus *Heilac*, Sanctus. Vide Schilter. in hac voce & infra *Helechvelt*.

¶ HEIMBURGENSIS, Heimburgius, Apparitor, præco. Jus Argent. l. 1. c. 1. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Ad scultetum pertinet statuere tres personas (precones) quos Heimburgenses dicimus, unum in interiori scilicet veteri urbe, duos in exteriori.* Chronicon Wormat. apud LudeWig tom. 2. pag. 78. *Apud Wormatiam seu Vaugiones, supremus olim judex erat camerarius tempore adhuc Francorum Regum; mansitque etiam succedentibus Episcopis, quorum nomine tres singulis annis placita in curia Episcopali exercebant, Januario, Aprili & Junio. Judici camerario 16. apparitores præsto erant, quos Heimburgios appellabant.* Si tamen vim nominis spectes, idem est qui judex, Præfectus vici, à Teuton. *Heim*, Vicus, villa.

HEIMERE. Chronicon Montis-Sereni ann. 1218. *Fames magna facta est, quæ priori anno inchoata tantum invaluit, ut modius siliginis, qui vulgo Heimere dicitur, 3. marcis, & nonnunquam carius venderetur.*

HEIMSUCHUNG. Jura Ecclesiæ Bambergensis pro advocatia, in Metropoli Salisburgensi to 3. p. 50. *Quandoque vero non solummodo causæ ad ejus* (Advocati) *examen spectant, id est, vebtat, uortnunst, nahprant,* Heimsuchung, *& furta: horum reus vadiabit Advocato 60. nummos pro pelle & capillis suis.* Vox ejusdem originis, fortean etiam notionis, ac ea, quæ sequitur.

HEIMZUHT, expeditio hostilis, Germanis *Heimzuch*, ut vult Lindenbrogius. Lex Bajwar. tit. 3. c. 8. *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod Heriressa dicunt, id est, cum 42. clypeis, ... si autem minus fuerint scuta; verumtamen ita per vim injuste cinxerit, quod Heimzuht vocant, componat, &c.* Theutonibus *Heymen*, est sepire, obvallare: *Heymiughe*, sepimentum, à quo potius ducendum videtur vocis etymon. Vide *Hamsoca*.

HEINFARE, Heinfara, & Hainfar, Discessio, fuga, lapsus servi, ex Angl. *Hein*, famulus, servus, & *Far*, iter, transitus Dicitur & mulcta, quæ hoc nomine penditur, & ipsa jurisdictio animadvertendi in servos fuga lapsos. Domesdei: *Heimfaram qui fecerit, 100. sol. emendet.* Alibi: *Si quis occiderit hominem Regis, & facit Heinfaram, dat Regi 3. sol. de solutione hominis, & de forisfacto 100. sol.* Rursum alio loco: *Istæ consuetudines pertinent ad Tantono, Burgberisch, latrones, pacis infractio, Hainfare, &c.* Ex Spelmanno.

¶ Haufare, Eadem notione. Consuetud. antiquæ Norman. in Concilio apud Lillebonam ann. 1080. celebrato confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 118. *Nulli liceat in Normannia Haufare facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel vammum capere, quin fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.*

HEIRONES, Ardeæ, erodii, *Herons* nostris, accipitrum nobilium species primaria. Charta Anglica de Forestis, apud Matth. Paris, & in libro inscripto *Pupilla oculi*: *Ærias accipitrum, falconum, aquilarum, & Heironum.*

¶ HEISSESIN, Vide *Assasini*.

¶ HEKFORE, Juvenca, Anglis *Heifer*, Gall. *Genisse*. Computus an. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 548. *Et de 12. den. receptis de debili vitulo cujusdam Hekfore vendito prædicto Johanni hoc anno.*

¶ HELBLING, Monetægeous. Vide *Hallenses*.

¶ HELCHIA. Charta Walteri Abb. S. Quintini de Monte an. 1214. *Sciat universitas vestra quod cum nos ... in aqua communi de Buiescourt supra molendinos de Fullieres crustam unam cum Helchia & furnum de Biescourt cum mansura ejusdem furni longo tempore possedissemus, &c.* Quæ verba in Regesto an. 1665. Gallice redduntur, *une Crouste avec une Huche*, quo significatur Arca lignea major ubi pisces in aqua servantur.

HELCINIENTES. Charta Theodorici Comitis Flandr. an. 1151. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Non solum quidem terrarum, sed & omnium rerum, quarum decima in sancta Ecclesia persolvitur ab Helcinientibus* (sic) *& submanentibus ex integro decima S. Bertino persolvatur.*

¶ HELECHVELT. Iperius in Chron. c. 20. part. 3. *Sanctus campus vulgariter Helechvelt, nunc vero corrupto nomine Hellefaut nominatur. Locus-Ecclesiæ* dicitur in Mirac. S. Bertini c. 7. Vide *Heiligowe*.

¶ HELEFURLUNGA. Vide *Furlongus*.

¶ HELEMOSINA, pro *Eleemosyna*. Charta Goffridi Comitis Alifinæ an. 1177. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1012. *Pro fidelium defunctorum anima Helemosinam dari præcipiatur.* Syllabus Rubricarum ad Leges palatinas Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii p. 8. *De Helemosina per helemosinarios præstanda.*

¶ HELEMOSENARIUS, & Helemosinarius, pro *Eleemosynarius*. Syllabus Rubric. ad Leges Palatinas Jacobi II. Regis Majoric to. 3. SS. Junii p. 8. *De Scolari capellæ, de Helemoseuariis.* Constitutiones MSS. Ordinis Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis nostre comedat aut bibat... videlicet in grangia Helemosinarii, &c.*

¶ HELEMOSINATUS, Qui dat in eleemosynam ecclesiæ, monasterio vel pauperi. Charta an. 1030. to. 1. Hist. Lotharing. col. 407. *Hæc sunt nomina Helemosinatorum, cum elemosinis suis: Dominus Imperator Chonra-*

entradus, *libras* 15. *& auri uncias* 4. *Domna Imperatrix*, *&c*. Vide *Eleemosynarii* 3.

¶ HELERA. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1119. *Item volo & præcipio quod dictæ domus de Camps percipiat in solutum pro mille solidis Podiensibus quos debeo eidem, prædicta* Helera *dictæ Catherinæ filiæ meæ tertiam partem proventuum dicti mercati d'Alegre*. Locus perobscurus. An legendum *Heredia*?

¶ HELFENG. Vide *Halsfang*.

¶ HELIGEVORST. Vita S Deodati Nivern. Episc. sæc. 3. Bened. part 2. p. 473. *Beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate Heligevorst, Latino Sancta-silva vocitatur, juxta opidum quod Hegenowo dicitur, in Alsatiæ finibus situm*. Vide Heiligowe.

HELIOGABALUS, ita Sol dictus apud Gabalitanos. Vocem Arabicam esse contendit Scaliger, *Alagabal*, uti præferunt aliquot nummi, i. e. *Deus Gabalitarum*. Sed de Heliogabalo, & Antonino Imperatore ita nuncupato, multa congessere idem Scaliger in Notis ad Eusebiũ p. 231. ult. Edit. l. 1. Ep. p. 209. Casaubonus & Salmasius ad Lampridium, Fullerus l. 1. Miscell. c. 14. & alii.

¶ HELITIATUS, Extra omnem litem positus. Præceptum Childeberti III. Regis Franc. an. 697. apud Mabill. Diplom p. 480. *Omni tempore contra ipso Drogone & conjuge sua Adaltruta aut heredes eorum, vel cujuscumquelibet de parte eorum, omni tempore babiat evindecatum adque Helitiatum*. Vide *Elitigare*.

¶ HELLIRUNA, Maga. Vide *Alyrumnæ*.

¶ HELLOUS, *Vorax*, *insatiabilis*, pro Helluo, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501.

¶ HELLUABUNDUS, *Multum bibens*, *ebriosus*. Id. Gl.

¶ HELMARC, Dimidia pars marcæ, à Germ. *Hel* vel *Half*, dimidium; & *Marc*, marca. Consuetudines antiq. Norman. in Conc. apud Lillebonam celebrato an. 1080. confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 119. *Nulli licuit in Normannia monetam facere extra monetarias domos Rothomagenses & Bajocenses: & illam mediam argẽti & ad justum pensum, scilicet* 8. *solidorum in Helmarc*.

¶ HELMBARTE, Kiliano, *Quiris*, *bipennis*, *securis Romana*, *securis Amazonia*. *Barde* i. dolabra, *quod scilicet cassidem dolare, & galeam asciare possit aciei duritia*.

¶ HELMVARIPHA, Vox Arabica, Quandrangulum irregulare seu inæquale, quod vel duos obtusos habet angulos, & duos acutos, vel rectos duos, unum obtusum, & unum acutum. Goclenius in Lexico Philos. *Impossibile est Helmvaripham aut tres rectos aut tres obtusos angulos habere*.

1. HELMUS, Cassis, galeæ conus, *Heaume* Gallis, *Helmo* Italis, *Helm* Cambro-Britannis Glossarium Theotiscum: *Cassis*, *Helm*, *heldenbuch*. Lindenbrogius à Germanico deducit, Spelmannus à Saxonico, Gloss. Ælfrici: *Galea*, le per helm. [Gloss. MSS. ad Bedæ Gutbertum: *Cono*, *i. e. Helme*. Ab *Helen*, celare, accersit Eccardus, quia caput galea celat: unde *Celata* Itali s dicitur.] Occurrit in Legibus Ripuariorum tit. 36. §. 11. in Chronico Besuensi p. 578. in Testamento S. Everardi Ducis Forojul. &c. *Haume* in Legibus Norman. Guill. Nothi c. 22. 23. 24. quam vocem non percepit Seldenus. *Heaume à broces*, apud Bellomanerium c. 62. *Heaume à visiere*, in Assisiis Hierosol. c. 95. [*Heaume à vissere*, in Testam. Odonis de Rossilione an. 1298.] *Helmus Silvanectensis*, in Poem. de *Garin*:

Puis lance l'Iaume, qui fut fait à Senlis.

Helmus gemmatus, ibidem:

L'aubere vestu, lacie l'Iaume gemé.

[Le Roman *d'Athis* MS.

D'Eaumes gemes, blans & fourbis.]

Poeta vernaculus MS.

Parmi son Elme agu qui fu à or portrais,
Feri Clarjus l'Indois qui d'amour faisoit gais
Pour la tres-grant beaute la belle Fezenais,
Trestut en abati bericles & balais.

Herme etiam pro *Helme* dicebant. Idem Poeta:

Mil Chevaliers à hauberts & à Hermes.

Alibi:

L'en le desarme de l'aubere & de l'Herme.

Elmete, in Consuetud. Hannon. cap. 79. Vide Gloss. ad Villard. verbo *Hielme*.

☞ Circulo aureo cassides, Regum præcipue, ornabantur. Testis est le Roman *d'Athis* MS.

O les espees se requierent,
Es Heaumes poins graus cops fierent,
Trenchent les cercles ormier,
Et par dessus trenchent l'acier.

Infra:

Sur le Heaume fiert le Roy
Du cop le mist en grand effroy,
L'acier en faulse, brise & ront,
Et le cercle d'or tout en consent.

GELMUS, ex Hispanico *Hyelmos*, in Testamento Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38.

¶ 2. HELMUS, Culmen, tectum, Anglo-Saxon. *Halme*. Verelius in notis ad Herrauds-Saga p. 83. observat, fuis *Hialm* esse tectum quatuor perticis affixum fœno vel segetibus tegendis aptum. Tabular. Abbatiæ SS. Trinitatis Cadom. f. 21. *Ricardum etiam de Gracio qui habet duos bordarios, & borreum suum & Helmos, & hoc totum quod habet Helto Dapifer tu eadem villa*.

¶ HELNA, Helenium, enula campana, species plantæ, Gall. *Aunee*. Hinc

¶ HELNATUM VINUM, Hac scilicet herba conditum. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. c. 8. in vet. Discipl. Monast. p. 151. *In vindemiis collecta Helna à famulo suo, qui doctus est inde, & ex altera parte aliis herbis quæ huic negotio apta sunt, facit in uno vase unum* (leg. vinum) *Helnatum, in altero herbatum*.

¶ HELOVITREUM VAS, pro *Holovitreum*, totum vitreum. Vox ibrida Vita S. Odilonis Abb. Cluniac. auctore Petro Damiano to. 1. Januar. pag. 74. *Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, vas illi Helovitreum valde pretiosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum*. Vide *Holovitreus*.

¶ HELOWE WALL, Domus fastigium, ut videtur, Gall. *Pignon*, à Saxon. Helan, operire, & Angl. *Wall* domus. Computus an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 573. *Et in solutis eidem dominæ* (*Reginæ*) *pro quodam Helowewall unius domus apud Curtlyngton annuatim* 2. *den*.

HELP, Piscis majoris speciei. Char. Guidonis Comitis Pontivensis in Tabul. Abb. S. Judoci: *Ita quod si quis piscator ceperit infra terminos maris circum adjacentis sturjonem & salmonem, & porcum marinum, & Help, in jus cedit Ecclesiæ totaliter & integre*. Vide *Crassipiscis*.

¶ HELPEROUP, Subsidium, suppetiæ, Belgis *Helpe*, Gall. *Secours*, *aide*. Consuetud. Furnenses an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Qui de nocte ad Helperoup cum armis venerit, excepto canipulo & tertuoſa nichil emendabit, nisi cũ armis alio modo forefecerit. Similiter qui de die venerit ad Helperoup contra bannitos vel latrones*, *&c*.

HELSWINDE. Vide Hermannum Contractum p. 562. Edit. Canisii.

¶ HELUCUS, pro Elucus, Capitis gravitas a vino creata. Tertullianus de Corona c. 7. *Harpocration industria hederatum argumentatur, quod hederæ natura sit cerebrum ab Heluco defensare*.

HELVITICE: Liber 3 Miraculor. S. Dionysii cap. 14. *Ha-*

14. *Haud Helvitice babeo, quod loquar pro Dionysio, cum qui jam Sanctorum sociatus in cælo pollet exercitibus, apologiæ nostræ minime indigeat.*

HEMERO, Αρπαξ, in Gloss. Lat. Græc. ubi Goldastus ad S. Valerianum emendat *Hamero*; hunc vide pag. 63.

¶ HEMERODROMI, Quasi diurni cursores, tabellarii, à Græco ἡμέρα, dies, & δρόμος, cursus. Historia cædis SS. in Sina auctore S. Nilo to. 1. Januar. pag. 962. *Et ad eum quidem mittunt duos ex iis qui apud ipsos vocantur Hemerodromi accusantes quod inita fregissent fœdera.*

¶ HEMIGRANEA, Hemigrania. Dolor medii imo & totius capitis, Gall. *Migraine*, à Græco ἡμι- συς & κρανίον. Vita S. Bernardini Senensis tom. 5. Maii p. 285. * *Doloremque totius dextræ partis capitis patiebatur continue, quod Hemigranea à medicis nuncupatur.* Miracula B. Coletæ to. 1. Martii p 596. *Ad minus semel in mense pati consuevit gravem & acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici Hemigraniam vocant.*

HEMINA, in Regula S. Benedicti c 40. est certa vini mensura, quam Monachis sufficere per diem existimavit, de cujus quantitate multa babent Regulæ Interpretes, quæ collegit Haestenus lib. 10 Disquis. Monast. tract. 4. disq. 2. ac præsertim nuperus Scriptor in Dissertat. Gallica de vini hemina & libra panis in Regula S. Benedicti, edita ann. 1667. [Adde Menardum in Concordia Regularum, Martenium in Commentario ad Regulam S. Benedicti & Johannem *Pelletier* in Dissertat. Gallica de libra panis & de vini hemina S. Benedicti ad calcem Dissert. de Arca Noe. *Emina appendit libram unam, quæ geminata sextarium facit; habet drachmas centum.* Papias. Epist. Theodemari Abb. Casin. an. circiter 790. ad Carolum M. *Quas duas mensuras æstimaverunt majores nostri Eminæ mensuram esse*] Charta anni 858. pro Monasterio Deiparæ Suession. *Vini modii 600 & mellis modii 10. ad dandas omni tempore regulares Eminas, vel in solennitatibus mixtas purasque potiones propinandas.* Alia Caroli C. an. 872. in Hist. ejusdem Monasterii p. 435. *Ad cotidianum vero vel festivum potum à Præposito loci annuatim 250. modii eis dabuntur, quando plena fuerit vini abundantia: & hæc mensura per dies singulos, Sacerdotes Eminam, id est, tres libras; Diacones duas, Subdiacones, vel minorum ordinum Clerici, unicas vini libras accipiunt.* Apud Palladium de Architectura: *Cyathi novem Heminam faciunt. Heminæ duæ sextarium complent. Sextorii sex congeum reddunt,* Scriptum de ponderibus & mensuris, laudatum à Mabillonio: *Libra una & semis Heminam facit: duæ Heminæ sextarium reddunt.* Vide Gloss. med. Græcit. in ἡμίνα, & quæ in hanc rem commentatur idem Mabillonius in Præfat. ad tom. 5. Vitar. SS. Ord. S Bened. num. 158.

☞ Quidquid sit de celabri controversia quæ circa heminam vini inter eruditos viros olim versata est, certum omnino est non ejusdem capacitatis ubique exstitisse hanc mensuram, etiam in Galliis nostris. In quibusdam locis circa Bellijocum Hemina vini eadem est ac semi-asinata; Asinata vero valet octo quartas vini. In Delphinatu Hemina vini æquivalet sextario; utraque enim mensura a. s. perinde æstimatur in Tractatu D. *de Boeslieu*. Aliæ autem differentiæ colligi possunt ex auctoribus à D. *Lancelot* in Dissert. de Hemina vini laudatis; plerosque licet illorum in æstimatione hujus mensuræ, potius ad usus suos respexisse, quam ad intimam illius capacitatem, mihi vix dubium sit,

Emina, & Eymina, Mensura frumentaria. Charta Rogerii Vicecom. Biterrensis an. 1249. apud Catellum l. 4. Rerum Occitan. *Et si forte aliquis homo vel femina Biterris vendiderit suum bladum ad suam Eminam vel sestarium, &c.* In Consuetudine Divionensi dicitur Emina constare 2. bichetis: *En l'Esmine de grains mesure d'illec a 2. bichots, &c.* Vide eumdem Catellum in Hist. Comitum Tolos. p. 118. [Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1227. *Statuimus quod census bladi qui debent solvi Monasterio de Prioratibus, ad Eminam Massiliensem quæ nunc currit solvant de catero,* Instrum. an. 1309. to 1. Hist. Dalphin. p. 86. *De quacumque quantitate bladi venditi, videlicet de Hemina, ut supra, capitur una cazeola pro qualibet Hemina.* Inventarium MS. ex Archivo Principis *de Roban*: *Item unum Eyminam frumenti & 5. pictas quas serviunt Petrus Verderii, &c.* Saisimentum Comitatus Tolosæ apud D. *la Faille* to. 1. Annal. Tolos. inter Probat. p. 17. *Et unam Eminam bladi de quolibet foco babente bestiam carregii, &c.* Tabular. Casæ-Dei: *Et dono ad Bonam-fontem 1. Eminam de segle.*]

☞ Nec minus variavit Hemina solidorum quam liquidorum: pro sextario interdum accipitur. Charta an. 1242. 16. *Emynas seu sesteria annonæ ad mensuram Aquis ... Unum modium seu 16. sextersu.* Ita etiam in novo Custumar. to. 4. p 2 pag. 1008. art. 11. ubi *Heminam* per vocem *Sesier* reddidit Gallicus interpres. Alibi *Hemina* duos bicheros valet: cujus ponderis fuerit apud Massilienses utcumque æstimare licet ex Statutis ejusdem civitatis l. 1. c. 53. n. 4. *Decernentes similiter quod nullus faciat saumatam portandam ad molendinum in qua sint plusquam septem Eminæ annonæ.* Alicubi *Hemina* Massiliensis 8. civaderias continere dicitur; civaderia vero fere æquiparatur modio Parisiensi.

¶ Eminale, Eadem notione, idem ac Sextarium, Gall. *Sester*. Charta Willelmi Montispessul. domini an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 728. *Sestairalaticum dono vobis de omni blado, & de omni legumine, & de farina, ... si mensurantur cum seistarale vel Eminale.* Ubi particula *vel* explicativa est, non disjunctiva: utriusque enim mensuræ eadem est præstatio, Tabular. B. M. Accinct. *Remisit etiam 9. denarios censuales & unum Eminale avena.*

¶ Heminale Salis, Mensura unius heminæ salis capax, simul & præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur, duodecima scilicet heminę pars de unaquaque vectura. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. p. 91. *Joannes de Auriis ... dedit, vendidit ... quidquid juris ... babebat, & in rebus quæ inferius subsequuntur; videlicet in Heminali salis de Muru, cum quo Heminali mensurare consueverunt & debent, & dictus Joannes venditor pro dicto Heminali decipere debebat & consuevit, ut inferius sequitur, videlicet pro quolibet animali portante sal ad vendendum in dictu moudamento, unam moydam, de quibus valent duodecim unam Heminam salis.*

Eminata Terræ, Modus agri unius heminæ capax, ut modiata, unius modii, &c *Eminee de terre*, Arvernis, *Eminada terræ*, in Charta Raimundi Comitis Tolosani an. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. f. 46. Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. an 1299. Tabularii Regii n. 47. *Tres cartenatus, & unum Eminatum terra, cum quodam pradello &c.* Alias vide in Tabulario S. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. Ch. 104. & in Tabulario Absiensis Monasterii apud Duchesnium in Histor. Castanerensi pag. 3.

Eminagium, Præstatio ex quacumque emina frumenti, aut alterius grani. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann 1183. in Chartophylacio regio Regest. 91. Ch. 448. *Dedit etiam eisdem unum modium frumenti ad mensuram Parisiensem in granchia sua Compendii, vel Eminagio illius oppidi. Sisa beminarum,* Impositio,

præstatio *Eminagii*, in Charta ann. 1251. Vide *Sisa*, *Aminage*, in Charta Johannis Reg. Fr. Regest. 91. Chartophylacii regii num. 502. *De lever aussi Aminage de boulengiers faisans ou vendans pain de leur labour*. Ibidem: *Item, quant a l'Aminage que le vextier demande aus Talemetiers de blef quo is cuient, qui est leur labeur & heritage*.] Charta an. 1278. Joannis de Vergeio Senescalli Burgund. *Item volo & concedo, quod si ego vel hæredes mei in villa seu castro de Fontisaenna... aliquod forum seu nundinas .. faceremus vel instituneremus, quod dicti Religiosi totum Eminagium dictarum nundinarum .. habeant & percipiant*. In Regestn feodorum Burgundiæ 2. part. fol. 97. fit mentio *Eminagii Divionensis*, in Charta anni 1246.

¶ HEMINA, Eadem notione, ni fallor, qua *Eminagium*. Testam. Guinardi Comit. Ruscin. an. 1173. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1360. *Relinquo etiam eis* (Templariis) *ipsas Heminas de Perpiniano*.

IMINA, pro *Emina*, in Charta ann. 1136. apud Infredum in Nicæensibus Episcopis p. 167.

¶ EXEMINA, Eodem significatu. Charta Borelli Comit. Barcin. an. 964. in Append ad Marcam Hispan. col. 884. *Dono ego Borellus Comes & Marchio .. sestarium de civada, & Exeminam unam de vino*.

¶ HEMISIUM, Species monetæ, dimidia pars assis. Hist. Miscell. apud Murator to. 1. par. 1. pag. 162. *Et ita processeruut jactantibus Imperatoribus hypatiam & trimisia & Hemisia & numismata nova usque ad magnam Ecclesiam*.

¶ 1. HEMISPERIUM, pro *Hemisphærium*, Ugutioni.

¶ 2. HEMISPERIUM, Instrumentum vitreum in modum sphæræ dimidiæ, vel in orbem efformatum, quo ad lintea leviganda utebantur. Bernardi Ordo Cluniac. p. 1. c. 54. *Quando vero levigantur eadem corporalia cum vitreo Hemisperio unus eis substernitur pannus, nec ponuntur unquam super lignum nudum*.

HEMISSECLA, Dimidium *sicli*, Germanis *secel*, sive *sicel*, quod est quarta pars unciæ apud Græcos & Latinos. Hepidannus de Vita S. Wiboradæ l. 1. cap. 14. *Cum nesciant de tot talentis Hemissecias vel obolos observare*. [Vide *Emisexcla*.]

¶ HEMITOGIUM. Papias MS. Bituric. *Emitogium, dimidia toga*, *Hermitogium*, Johanni de Janua.

¶ HEMITRITÆUS, Semitertiana febris, Gallice *Fievre double tierce*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hemitritens, Fievre agne*. Acta S. Raynerii to. 3. Junii pag. 454. *Enricus quondam Romellæ habens Hemitritæum, posuit corrigiam B. Raynerii sub capite suo, & continuo dimisit eum febris*. Eadem notione Marcialis Epigram. 91. lib. 12.

Pro sene, sed caro, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, & fervens Hemitritæus erat.

Vox ducta à Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus.

HEMMETHE, Modius, mensuræ frumentariæ species, apud Holsatenses. Helmoldus lib. 1. Chronici Slavorum c. 92. *Et solverent de manso sex modios siliginis & octo avenæ, illius, inquam, modii, qui vulgo dicitur* Hemmethe.

¶ HEMOSUS, *Odium*, Gloss. Isidori. Ita etiam in Excerptis Pithœi. Bonaventura Vulcanius suspicatur legendum, *Heinosus*, odiosus, unde forte Gall. *Haineux*.

¶ HENAPHUS, Vas, patera. Tabularium Majoris Monast. *Accepit de substantia S. Martini optimos Henaphos corneos & unum equum*. Vide *Hanapus*.

¶ HENATINI, *Gigantes sive robusti sive potentes, aut humiles consurgentes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. & in Amalthea ex Cathol.ico Joh. de Janua. Vox procul dubio detorta ab Enac vel *Enacim*, de quibus nu. 13. 34. *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur*; & Deuter. 2. 11. *Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim*.

¶ HENDEM, *Eque, similiter*. Gloss. Sangerman. MSS. num. 501.

HENEDPENY. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 827. *Sint quieti ... de chevagio, & Henedpenny, & bucstall, & tristris, &c.* Forte *gallinagium*, ex Saxon. Hæn, vel Henne, gallina, & Peny, denarius. V. *Gallinagium*.

¶ HENEUNTE, pro Ineunte. Præfatio Francisci Blanchini apud Murator. to. 3. p. 81. *Epitaphium: Hic requiescit in pace Eusebia religiosa magna aucella Domini, qui in sæculo ab Heneunte etate sua vixit secolares annus 14. & ubi à Domino electa est in Monasterio SS. Cyriaci fervivet annus quinquagenta, recessit sub die pridie Kald. Octobris indictione sexta*.

HENGHEN, Carcer, custodia, ergastulum: ex Saxon. Henghen, & Hengenne, quod idem sonat. Leges Henrici I. Regis Angl. 65. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem veniat, ut amicum non habeat; in prima accusatione ponatur in Hengben, & ibi sustineat, donec ad Dei judicium vadat*. In Legibus Politiis Saxonicis Canuti cap. 32. quæ eadem habent, *Hengheu*, per *carcanum, id est, carcerem* redditur.

HENGHWITA. Vide *Hangwita*.

HENGISTE. Charta Arnulfi Imp. an. 898. in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 62. *Cum curtilibus & ædificiis, ... agris, pratis, pascuis, silvis, foresto ad Hengiste, aquis, aquarumque decursibus, &c.* Kiliano, *Engist*, est equus, caballus: igitur *forestum ad Hengiste*, fuerit forte usus silvæ ad pabulandos equos.

HENGISTNOTUS. Charta Ludovici Regis ann. 892. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 130. *Cum ... familiis utriusque sexus, mancipiis, parscbalcis, findmannis, Hengistnotis, censibus, campis, &c.* Alia Henrici Imp. an. 1039. p. 147. habet *Hengiswoteris*, alia denique ann. 1057. p. 151. *Hengistnutis*.

¶ HENGLBITA, perperam pro *Hengwitha*, in Literis Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58. Vide *Hangwitb*.

HENKINI, dicti per contumeliam Rheni accolæ, *die Henchen*, vel *Hencken*, carnifices, furciferi. In Vita Caroli IV. Imperat. *Si pater noster arripuerit istas pecunias, disperges eas inter Renenses Henkinos, & sic decepti manebimus & illusi*.

HENOTICUM, ex Gr. ἑνωτικὸν, Edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appellatum illud, quod Zeno Imper. sanxit. Victor, Tunnensis: *Anastasius Imp. hæreticorum Synodum faciens Henoticum Zenonis confirmat*. Habetur illud apud Evagrium. Vide *Unitivum*.

¶ HENRICI, Dicti denarii aurei ab Henrico II. Rege eusi. Vide in *Moneta*.

HENRICIANA HÆRESIS, dicitur Simonia, ab Henrico IV. & V. Imperatoribus, qui Episcopatuum & Ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant. Guillelmus Apuliensis l. 3. de Gest. Normann.

... Quia Rex Henricus ab illo
Damnatus fuerat, propter commissa nefandis
Accumulata modis: nec enim veunudare sanctas
Ecclesias veritus, perversum dogma colebat
Simonis, & nullum donabat pontificali
Culmine, præter eos, qui maxima dona tulissent.

Vide Gaufridum Vindocinensem l. 3. Epist. 11. & Notas ad Alexiadem p. 236.

HEORDFEST, Mansionarius: ex Saxon. heorth, focus, domus, & fæst, fixus. Unde Lambardus vocem hanc per *astro astrilus* reddit; est autem *astrum* idem quod domus, ut suo loco dictum est. Leges Canuti Regis c. 40. *Non sit aliqua liberorum rectitudine dignus, sit Heordfeste, sit folgarius, sit in hundredo & in plegio constitutus*. Vide *Huiderefest*.

HEOR-

HEORDPENI, Præstatio pro quolibet foco: ex Saxon. heord pening, voce conflata ex heord, domus, focus, & pening denarius, proprie autem is, qui vulgo *Romescot* dicitur, & Romano Pontifici pendebatur. Leges Edgari Regis cap. 5. apud Bromptonum: *Omnis Heordpeni reddat ad Festum S. Petri, & qui non persolverit ad terminum illum, deferat eum Romæ, &c.* Vide *Denarius S. Petri*.

¶ HEORTHPENINO, Eadem notione. V. in *Ælmesfeoh*.

¶ HEPTADOGMA, Sermo de septem artibus. Compendium Jurium & Consuetud. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet*. Edit. 1517. fol. 17. *Præterea supplementum de duabus artibus & Heptadegma pro erigendo recenter gymnasio, multis cum aliis utilibus documentis*.

¶ HEPTAMARON. Donatio S Rudesindi pro Monast. S. Salvatoris de Cella-nova. *Geniæ, historia ecclesiastica, Heptamaron, geronticon, expositio Trinitatis, & collationum*. Forte legendum *Hexaemeron* à Græco ἑξαήμερον, Liber satis notus de sex diebus quibus mundus conditus est.

¶ HEPTAMYXOS, Lucerna septem *myxos* seu *nares*, ut alii vocant, habens. Hegesippus lib. 5. c. 10. *Lucerna quæ sub candelabro ponitur, ante sub modio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratiæ plenitudine, Heptamyxo frequens lumen effundens*. Ita Hofman.

¶ HEPTAPHONOS, ἑπτάφωνος, Habens voces septem. Theogerus Episc. Metensis apud Bernardum Pezio 1. Anecd. Præfat p. 15.

Is (Christus) in ævum sit benedictus.
Heptaphonos, strophicus, punctus, porrectus, oriscus, Virgula, Cephalicus, clinis, quilisma podacus.

HEPTATICUS, EPTATICUS, corrupte, pro Heptateucho, seu tomo sacrorum Bibliorum primo, continente *Pentateuchum* Moysis, & sequentes 2. libros Josuæ & Judicum. Ugutio: *Eptaticus, vetus est Testamentum, quinque libri Moysi, sex Josue, septem libri Judicum*. (Sic in MS.) Occurrit apud S. Hieronym. in quæst. in lib. 1. Paralipom cap. 2. in Regula S. Benedicti c. 42. in Vita B. Joannis Abbatis Gorziensis nu. 81. apud Aratorem l. 1. Hist. Ecclesiast. c. 17. Gregorium M. lib. 12. Epist. 30. Alcuinum Epist. 27. in Statutis Guigonis Cartusiensis Ord. c. 4. in Antiq Statutis ejusdem Ord. 1. par. c. 9. Ordericum Vitalem p. 470 &c. Vide Juretum ad Epistolas Ivonis Carnotensis. Ex his emendandum Poema Alcuini præfixum Bibliothecæ, seu libris sacris editum l. 2. Commentar. Bibl. Cæsareæ p. 406.

Eptaticus enim librum decurrit in istum,
Quem Ruth consequitur fœmina clara satis.

Ubi vir doctissimus ad marginem: *Locus mendosus, de cujus emendatione nondum mihi liquet*. At facilis nunc emendatio ex præallatis: legendum enim *Eptaticus*.

¶ 1. HERA, HEREA, Ager, aut locus, qui nec colitur nec aratur. Charta an. 1206. in Tabular. Calensi p. 190. *Recipiant de cætero ... annuos obolum super suis Heriis de Bosmonte, & sex denarios super quadam Hera de Buseviaco... quinque denarios de duobus Hereis de Gromont & 11. den. de prato suo de Gromont*. V. *Area* 1.

¶ 2. HERA, Juno, Græc. Ἥρα. Gobel. Persona Cosmodr. æt. 6. cap. 38. *Quod Hera colebatur à Saxonibus videtur ex eo, quod adhuc quidam vulgares recitant se audivisse ab antiquis, prout & ego audivi, quod inter festum Nativitatis Christi & festum Epiphaniæ Domini, Domina Hera volat per aera, quoniam Junoni apud Gentiles aer deputabatur. Et quod Juno quandoque Hera appellatur, & depingebatur cum tintinnabulis & alis, dicebant vulgares, prædicto tempore Vrowe Here sen corrupto nomine Vro Here de ulugbet, & credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam*. Huc spectant quæ de nocturna quarumdam muliercularum equitatione retulimus in voce *Diana*: ubi Dianæ Herodiadem adjungi apud recentiores, qui de hac superstitionis specie scripserunt, observare cuique promptum est: quænam vero sit illa Herodias definire haud ita facile. Rem illustrat Gobel. Persona loco mox laudato, unde Herodiadis cognomen Junoni, quæ *Heru* vocabatur, tributum esse putat Schilterus, quem videsis in Glossar. Teuton. v. *Cherviobnrge*. Quid si ex *Hera Diana*, uti scriptum erat, *Herodiadem* facili lapsu finxerunt?

¶ 3. HERA, Capitum sectio. Vide *Æra* 1.

HERACLEA, *Statua Herculis*. Sic Glossæ MSS. ad illud veteris Interpretis Alexandri Iatrosophistæ l. 2. Passion. ubi de Ligaturis & Characteribus: *Aliud de lapide medicamentum: sculpens in eo Heracleam rectam suffocantem leonem includes in annulo aureo, & dabis ad utendum in digito, & sanus erit*. Vide l. 10. p. 592. Edit. Græc. Lat. Joan. Guinterii. Nam dum nude in hoc Glossario Alexandrum Iatrosophistam laudamus, ejus veterem Interpretem intelligimus, pridem editum, & quem MS. cum Glossis legimus ex Bibliotheca Regia. Ejusmodi forte est gemma, quam servat Gazophylacium RR. PP. Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiens. in qua sculptus Hercules leonem suffocans, cum hisce characteribus fac male formatis CΚΤΑΘΡΟΝ. Hanc propediem vir doctissimus C. *du Molinet*, Ordinis Procurator Generalis cum aliis rarioribus ejusdem Gazophylacii monumentis publicabit. [Rem feliciter præstitit.]

¶ HERACLIA, vox Architectonica, Gall. *Terme*, Telamon. Gregor. Turon. de Glor. Mart. l. 1. cap. 65. *Erectis tamen parietibus super altare ædis illius, turrem ac columnis, pharis, Heracliisque, transvolutis arcubus erexerunt*.

HERALDUS, vel HARALDUS, Fecialis, vulgo *Herault*, de cujus officio, sic Nicolaus Uptonus lib. 1. de Militari officio c. 12. *De Haraldis. Ex quibus quidem Prosecutoribus* (de quibus suo loco) *creari debent: postquam autem exercuerunt per septennium alii nuncii majores, qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales & pacis inchoare, diversa regna & regiones visitare, Militiam honorare, & singulis actibus Militar bus interesse desiderare, clamores publicos & proclamationes in torneamentis & similibus actibus Militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, & neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna, quæ inter duos aliquando nobiles geritur inclusos; sed omnia per superiorem parti vel partibus mandata, seu à parte parti fideliter & sine palliatione nuntiare.*

Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, & eisdem indui eo modo sicut domini, si cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviis & maritagiis, ac Regum & Reginarum coronationibus, & Principum Ducum & aliorum magnorum dominorum solennitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt; & tenentur in regionibus & regnis, licet extraneis ad honorem suorum & magnificentiam dominorum.

Qui quidem Heraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscens industriam Prosecutoris sui, antequam cum hostibus congressum habeat, Prosecutorem suum in præsentia commilitonum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem, & taciturnitatem prædicti sui Prosecutoris commendando, eumdem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feodo sufficienti dotabit, & arma

arma congruentia eidem & suis hæredibus assignabit.

Creantur insuper Haraldi aliquando in Regum vel Reginarum coronationibus seu torneamentis, eodem tamen modo, ut supra. Et est sciendum, quod Heraldus, ut supra dicitur, creatus jurare debet, ut sequitur, alio Heralde veterano sic dicente; Tu jurabis, quod omnia capitula in juramento Prosecutoris contenta fideliter observabis, tractatus & negotia quæcumque tibi commissa secundum nudam & planam veritatem exequeris. Non eris in damnum domino tuo speciali in suis secretis, quæ tibi aut secreta ab eo committantur, vel de suis munitionibus, per quas tutus esse potest. Nec eris domino tuo in damno de suis possessionibus; Sic te Deus adjuvet, & sancta crux Dei. Sed de Heraldorum sacramentis & creatione, audienddus in primis Philippi Burgundiæ Ducis Heraldus, dictus *Taison d'or*, ex Tractatu MS. cui titulus ejusmodi est: *Commen le Roy d'armes des Françoys fust premierement cree, & puis nomme Monjoye, & la fasson de son noble couronnement, les fermens qu'il doit faire, ses droits aussy, & tout ce qu'il est tenu de faire.. Quand le Roy est conclud & par son Conseil delibere de faire son principal Roy d'armes des Franchoys, nomme Monjoie, il dist a son Connestable, qu'ilz le metent à son Conseil se le Connestable y est comme chief des armes, ou aultrement à son premier Marissal, ou feront pour celle cause seulement pluiseurs Princes, Seigneurs, Barons, & gens d'Estat, qu'ilz nommeront sur le serment qu'ilz ont au Roy, celluy qui mieulx & souffisant leur samblera. C'est assevoir tout premier noble, saige & vaillant Chevalier ou Escuier sans repreuche de son corpz, & qu'il ait tant exercite les armes & les leingtains voiages, sy anchien que bonnement ne puist les armes porter, sachant lirre & escripre necessairement, & aultrement non, pour les charges & ambassades secretes, que on lui porroit donner. Et de tous ceux qu'ilz seront nommes, en sera esleu un, qui samblablement pour la tres-noble excellence de la Couronne fault qu'il soit Chevalier, ainsy qu'il s'ensuict.*

Et quant il est esleu, le Connestable ou premier Marissal le fera à luy venir, & s'il n'y est, lui sera tautost escrit; lors luy dira la nouvelle de son election. Savoir de luy se il porra ou vouldra exerciter & servir ainssy qu'il appartient, loyalement, dilligamment, & honnestement à son pooir; & s'il l'accorde, ou le fera venir devant le Roy, & son Conseil, Et lors le Roy luy dira, ou fera dire par son Connestable, ou premier Marissal, & generalement en recitant l'honneur, les vaillances, & aultres biens, qui sont en luy. Et pour ce le Roy l'a esleu en l'office de son premier Roy d'armes des Franchoys. Et lors le Chevalier ou Escuier tres-humblement l'en remerchie. Alors luy sera donne pour prefix & terme de aulcune sollemnelle feste, la plus prochaine qui viendra, se aultres grands affaires ne anticipoient celluy jour auquel il se trouvera.

Et quant celluy jour sera venu, ledis Esleu ce matin s'en ira en une chambre à ce ordonnee en l'ostel du Roy, & la feront les varles de Chambre, qui le vestiront de tous les habis royaulx, comme la personne du Roy propre, qu'ilz seront d'escarlatre & tous fourres de menu vair que le Roy luy donnera.

Et quant le Roy sera presque prest pour aller à la grand Messe, alers viendra le Connestable comme chief des armes & les Mareschaulx ainssy acompaignes de plusieurs Chevaliers & Escuiers, Capitaines de guerres, & aultres, le mieulx que on pourra pour acompaignier l'Esleu à la grand Eglise ou Chapelle, la ou le Roy vouldra oyr le sainct service celluy jour.

Alers se partiront premier deux a deux tous porsievans, puis les Heraulx, puis les Roys d'armes des marches, puis des aultres Princes subgetz. Et puis ceulx du Roy tous les desrains selon d'ordonnance de leurs anchiennes & nobles marches, & des Heraux les premiers crees. Et se aulcun Roy d'armes au Herault d'autre Roy ou Prince estrange y estoit, on le metera au reng des Roys d'armes au Herauls du Roy, en leur disant, que c'est pour l'honneur de leur Seigneur.

Apres ces Officiers d'armes se l'Esleu n'est Chevalier, il viendra ung Chevalier tout seul, qui portera une espee de Chevalier en son fourreau la croix contre mont, de la quelle il sera fait Chevalier s'il ne l'est; & s'il l'est, il n'en faut point.

Apres ces Officiers d'armes & Chevaliers pour la dignite & excellence des armes du Roy viendra ung aultre Chevalier, qui sur une lance croisie en facbon d'un confanon portera la tournicle ou cotte d'armes du Roy, en laquelle sera fichie en la poitrine une couronne d'or, & chargie de fines pierres precieuses, ou sera seullement esmailliet le blason du Roy: & sera tenu de james en porter nul de quelque autre Seigneur que ce soit.

Apres ce Chevalier de la cotte d'armes viendra ung autre Chevalier, qui en ses mains portera la couronne telle, & à l'honneur du Roy, que son bon plaisir sera.

Apres ce Chevalier à la Couronne viendra la Connestable s'il y est, qui tiendra l'Esleu à sa dextre main, & s'il n'y est, il sera menes entre deux Mareschaulx premiers..

Apres le Connestable ou Mareschaulx & l'Esleu viendront les autres Seigneurs & Capitaines de guerre, Chevaliers & Escuiers, qui pour l'honneur sont la venut, comme dit est.

Apres cette ordonnance ledit Esleu sera mene en l'Eglise ou Chapelle, ou que le Roy vouldra le service de celluy jour oyr. Et la vis-a-vis du grand autel plus bas que l'oratoire du Roy sera sur une chaiere mise le tapis vellu couverte moult honnourablement, en laquelle ledis Esleu sera assis; & à ses deux les, les doux ou troys Chevaliers, qui porterant la Couronne, la cotte d'armes & l'espee, s'il n'est Chevalier, tant que le Roy soit là venu.

Et quant le Roy est arrives, l'Esleu se levera de sa chaiere en laquelle le Roy s'assiet. Alors le Connestable ou le premier Marissal prend l'Esleu, & estant à genoulx dist au Roy, Mon tres-excellent Prince & Souverain Seigneur, vecy mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, vostre Esleu, qui est cy venu & se presente pour vous obeir. Et l'Esleu dist apres: Notre Souverain Seigneur, il est ainssy. Apres ce le Connestable ou Marissal se lieve sur pies, auquel il dist qu'il die ce qui luy a dit.

Alors luy dit, Mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, le Roy nostre Sire qui cy est, m'a commande vous dire, que pour le preudhommie, honneur, vaillance, & aultres biens qu'ilz sont en vous, il vous à esleu pour son Roy d'armes, vous nommant son tres-noble & victorieux Roy d'armes & Messeigneurs de son Sang, qui dit est Monjoye. Auquel Seigneur presentement vous comme vray Chrestien jures & prometes sur Dieu & les saintes Evangiles, escriptes cy-dedens en ce Messel, sur lequel à genoulx il tiendra à ses deux mains.

Et premierement que sur tout vous servires le Roy de tout vostre pouvoir & savoir, & loyalement luy garderer en tous lieux son honneur & son bien là ou vous seres, & de Messeigneurs ses enfants, s'il en a, & luy revelleres son contraire, se le saves, ou à ses officiers, à qui il appartiendra, le plustost que porres, se aultrement par vous n'y est pourveu. Laquelle chose ja pour ce que dist est, ne chelleres ne retiendres, comme le tres-honneste & honnourable office le requiert. Car celluy, à qui ceste office appartient, est & doit par tous les Princes Chrestiens estre faite ceste ordonnance en vostre office de Roy d'armes des Franchoys dit Monjoye, & de tous aultres Roys d'armes, des marches & Heraulx, & aussy poursuivans d'Empires & des Royalmes & Seigneuries Chre-

Chrestiens comme aun personnes publicques que vous serès, & les aultres sont, se faussement ils ne se parjurent de ce qui s'ensfuict.

C'est assavoir, que vous ne dirès ne revellerès les chosee secretes, que vous porrès oyr on presenter au Conseil du Rey ou aultre Seigneur, qui se fiera en vous, sans commandement on ordonnance, eu de celui ou ceulx, à qui il fera commis à le vous dire ou chargior, & ce par nulle voie directe ne indirecte qui soit dit au sen.

Item, que vous ne revellerès en quelque fassen que ce soit emprinses secretes d'armes d'amis ou ennemis, ne d'annemis a amis Chrestiens, quant au regard de vostre office de personne publique, quant ils se fieront en vous, se par eux n'en estes commis.

Item, que toutes charges d'ambassades, de rapports, & de commissions, qui vous serent par le Rey ou ses Conseillers enchargiss, dictes & commises loyalement & dilligammẽt à vostre leal povoir vous le dirès, les serès & vous au acquietterès, soient d'amis ou ennemis, & d'ennemis à amis, se des ennemis vous ne prenez la charga totallement.

Item, que pour amour ne pour haine, pour dan ne pour promesse, ne en faveur de nulluy, ne blasmerès ne amendrirès l'honneur de nul, quel qu'il soit, pour le donner, estre portè ne acroistre à nul autre, ne aussy en fait d'armes blasmerès nulluy, s'il ne vous en est demandè par le Roy ou par ceulx, à qui il appartiendra ou ara commis, s'il ne l'a par trop deshonnestement, & trop evidamment destruy.

Item, que par vous ne sera fait raport, ne à vostre povoir souffrirès qu'il soit fait nul poursuvant, s'il n'est premier noble, honneste, habille, sain & entier des choses evidentes de son corps, & sachant lirre & escripre necessairement, & aultrement non, & non pas par necessitè.

Item, par la requeste de nul, quel qui soit, ne sera fait par vous rapport à quelque Seigueur ne aultre que son poursuvant soit fait Herault, s'il n'est noble, saige, habille, honneste & souffisant pour ce faire, aiant servy l'office d'armes à l'honneur, c'est assavoir servy les frontieres, les fais d'armes en la guerre en ce Royalme, s'elle y est, ou aultres Seigneurs en leurs guerres ou voiages, desquelz il doibt porter comme il soit aussy enseignement, & ce par l'espace de sept ans, s'il n'a grace de son Prince d'un aus sans plus.

Item, que par vous ne sera fait raport à peticion de quelconques il soit tesmoignier que ung Herault portant vice deshoneste sur lui, soit digne & souffisant d'estre Roy d'armes de aulcunes marches; & se son Prince le voult faire, vous en acquittès paisiblement à luy.

Item, vous savès certainement que aulcun Roy d'armes, Herault en poursuivant se fust deffait en son honneur, que Dieu ne veulle, à sa requeste ne d'aultre quelconques, soit par faulx rapport ou aultrement, par aulcun vice detestable contre les Commandemens de sainte Eglise, vous le dirès au Rey ou au Connestable ou à son Conseil, se sera le plaisir du Roy.

Item, que se certainement vous savès que ung poursievant, quelque notable, qu'il fust, continuast, ce que par vous ou par aultre Roy d'armes ou Herault seroit de par vous reprins & deffendus chelle deshouneste vie en laquelle il continuast, vous le dirès à son Seigneur & Maistre, qui luy deffende de ce jeur en avaut, & de plus porter son blason ne d'autre, & qu'il le rende courtoisement, ou aultrement, vous luy ferès honteusement estachier de sa poitrine; & samblablement le ferès d'un Roy d'armes ou d'un Herault, après ce que le Roy, le Connestable & le Marissal en aroient eu la connoissance.

Item, que de tout vostre sens & povoir vous exaucherès l'honneur & les prosses sans rien cheller de tous les bons & vaillans hommes, soit par journèes, ou par continuer, riches ou pouvres quelz qu'ilz soient.

Item, vous garderès d'honneur de toutes Dames & Demoiselles riches ou poures quelles qu'elles soient, especialement sans certaines reprouches. Et se par aucuns vous oyès blasmer aulcunes, vous honnestement les reprendrès ou ferès taire, ou aultrement, monstrant que telles choses mal dictes vous desplaisent, & vous en departirès.

Item, & que de tout vostre povoir vous aiderès, conseillerès & emploirès aux justes & raisounables querelles, que certainement vous ferès en la faveur desdites Dames & Demoiselles sans nulle evidentes reprouches, & de tout les enffans orphellins.

Item, le bon plaisir du Rey sera, que vous yrès par toutes les provinces & marches de ce Royalme, ainssy que on le vous donnera par escript, en la compaignie de notables Roy d'armes & Heraux avec la commission du Roy par ses Lettres Patentes à tous les Princes, Contes, Vicontes, Barons, Banerès, Bacellers, & aultres notables hommes tenans dignitès & aultes fiefs nobles quelz qu'ils soient, desquels par leurs docibles instrumens & privileges, seullement pour savoir le noblesse de son Royalmes, & lesquelles sont les plus anchiennes, & de ceulx faire un extrait à fasson d'un livre à par soy de chascune marche, où seront leurs noms & surnoms, les crois & leurs armes, blasons, & tiltres naturels.

Item, que depuis ce que de trois ans en trois ans une foys vous acquitterès de faire assembler tous les Roys d'armes de ce Royalme en ung lieu par Connestable ad ce ordonnè. Et avoec ce devès avoir par escript la cognoissance de tous le Nobles chascun de sa marche, tant Princes que Seigneurs & aultres pour lors vivans, & comme dit est, leurs noms, surnoms, blasons, timbres & nobles fiefs, tant de par eulx, que de pars leurs femmes, adfin que le Roy soit souvent informè de la Noblesse de son Royalme.

Item, se aulcun faisoit aulcune infame, ou deshonestè, ou de coustume au prejudice d'honeur de Chevalerie, ou d'Escuirie ou de Noblesse, s'engendrast ou se prinst la coustume en aulcunes marches ou estours de Seigneurs de ce Royalme, dont la veritè de la cognoissance veinst à vous pour y pourveoir, vous le dirès au Rey, ou s'il luy plaist en son Conseil, là où il sera proprement assignè.

Item toutes ces choses de rechief que j'ay dictes, vous jurès & promettès sur la foy de bon Chrestien & sur, & sur la foy, que devès au Rey, les tenir & entretenir entierement, & à vostre leal pavoir acomplir sans enfraindre le plus que vous porrès.

Cy commence le Couronnement de Mesire Menjoye.

Alors luy estant à genoulx, les sermens fais, le Connestable le despoulle de son royal mantel, puis le Chevalier, qui aporte l'espèe, baise le croix, & le Connestable la trait, puis baise la croix, & le baille au Roy, qui en fait son esleu Chevalier, puis la rend au Connestable qui la luy chaint.

Lors l'autre Chevalier qui aporte le cotte d'armes, la baille au Connestable qui la baille au Roy, qui en la vestant audit Esleu luy dit: Mesire tel N. par ceste cotte & blason couronnè de vos armes, lequel blason sera une couronne d'or & des fines pierres, soubz laquelle le blason est esmaillè aux armes du Roy acrochiè en la poitrine, en luy disant: Nous te establissons perpetuellement en l'office de Roy d'armes. Et ces paroles dictes, le Chevalier viendra qui portera la couronne, & le baillera au Connestable, qui en la baisant la baillera au Roy, lequel le prendra à ses deux mains, & en le assoiant sur le chief de son Roy d'armes luy dist: Nostre Roy d'armes, par ceste couronne, nous te nommons par nom Menjoye, qui est nostre Roy d'armes, en nom de Dieu, de nostre Dame sa benoite mere, & de Monseigneur saint Denis nostre patron; en disant ces paroles, il la

Heafod, Anglis *Head-land.* Kennett. Anquit. Ambrosden. p. 535. *Item una pecia terræ jacet ibidem cum Havedelonds, & jacet pro duabus acris & dimidia . .*

HAVER, Idem quod *Averium*, [& *Habere* a.] de quibus supra, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 4. Vide in *Pignale*.

¶ HAVERE, Eadem notione. Breviarium Hist. Pisanæ ad an. 1172. apud Murator. to. 6. col. 185. *Et naves, galeas, galeones, Havere & homines diversa per loca maris ceperunt, & vivam guerram fecerunt.* Occurrit non semel apud eumdem tom. 12. col. 326. 406. & 1128. Vide *Habere* a.

¶ HAUFARE. Vide *Heinfare*.

¶ HAVIA, pro *Haula*, de quo mox. Mandatum Henrici V. Regis Angliæ an. 1420. apud Rymer. to. 9. p. 854. *Publicari faciant in portubus & Haviis, &c.* Ubi littera *i* errore typographico perperam pro *l* edita est.

HAULA, Navium statio, portus, hodie *Havre*, olim *Hable*, vel *Havle*, ex quo *Habulum*, de quo supra. Occurrit non semel in Charta Radulfi Paganelli, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 564. *Duas partes decimarum de Haulis de Ascelesia . . . quidquid ad eam pertinet in omnibus rebus & decimis Haulæ, &c.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 29. *Tenet de Domino Rege S. Walericum & advocatiam terræ S. Walerici & le Haule pro 10. libris de reditu.* Willel. Guiart in Histor. Francor. MS. ann. 1304.

Et graus nez profondes & larges,
Chascune fermée à chable,
Plus de cinq cens dedans le Hable.

Alibi:

Mariniers esloignent de Hable.

Reperitur etiam in Statuto an. 27. Henrici VI. c. 3. & in Consuet. urbis Bononiæ art. 22. 23. 24. Portus vero sic nuncupati, quod in iis religentur naves: Arabes enim *habala* vincire & nectere dicunt. *Habl* iisdem est funis, unde forte nostrum *Chables*, pro spissioribus funibus, quibus naves ad portus religantur. Sunt, qui putant vocem *Havre*, ab *Aber* Britannica ortam, quæ ostium fluminis sonat, apud Giraldum Cambrensem libro 2. Itiner. cap. 2. *Versus Aberteivi, id est, casum Teivi fluminis in mare. Havene d'Acre*, pro *Havre*, habetur in Itinerario MS. Comitis Pontivi.

¶ HAULLA, pro *Halla*, Domus, aula, palatium, Germ. *Hauss.* Anglis *Haw.* Charta ann. 1267. ex Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 994. *Vendidi . . . . unam pechiam terræ cum domo quadam supra positam apud Caudebec intra Haullam domini Abbatis S. Vandregesili supradicti ex parte una.*

HAVO. Odo de Diogilo lib. 4. de Ludovici VII. profect. in Orient. p. 42. *Veniunt de exercitu, qui cambiunt necessaria, junguntur & illis, qui ambiunt non sua Igitur una die Flandrensis quidam dignus flagris & flamma, cernens immensas divitias, & immoderata cupiditate cæcatus, clamat, Havo, Have, rapiens quod cupivit, &c.* Flandris, *Have*, sunt divitiæ, opes, pecuniæ, &c. ex Lat. *Habere.* Sic clamabat ille: *Quot bona, quot bona!* ut alios ad prædam invitaret.

¶ HAVOTUS, Mensura frumentaria apud Belgas, quæ ad modium revocari posse videtur. Charta Stephani Episc. Tornacensis ann. 1198. to. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 52. *Præterea quosdam redditus quos emimus apud Markain, videlicet quinque Havotos frumenti, duas raseras avenæ, quatuor capones, & viginti & octo denarios præfato Capellano assignavimus in perpetuum.* Perperam editum apud Miræum to. 2. p. 982. *Hauctos.* Tabularium S. Bartholomæi Bethuniensis f. 66. *Hii sunt redditus qui debentur S. Bartholomæo & S. Præjecto apud Herlies. Johannes Gailles . . . terciam partem unius Havoti frumenti de redditu ad mensuram de Basleta .... Emma Bernaus & heredes de tribus Havotis terræ sitis apud Wailli 7. den . . . Beatris de atrie de 10. Havotis terræ sitæ . . . 2. sol. . . . Hanaderlus del Mortier 11. Havotos terræ.* Erat ergo *Havotus* etiam mensura agraria, quæ haud scio an referri possit ad vocem, *Actus quadratus*, quæ apud Columellam significat portionem agri 125. pedum.

¶ HAVRA, Navium statio, portus, Gallis *Havre*. Charta S. Ludovici ann. 1231. ex Archivo castri Nannet. *Ludovicus D. G. Francorum Rex, &c. Promisimus Petro de Drosco alias de Breune Duci Britanniæ, & ejus successoribus omnia sua jura illæsa servare. . . . cum forefactis & emendis ex fractura navium, & ratione præmissorum peciorum ob defectum brevetorum seu sigillorum marinorum capiendi in villis, Havris & portis sui Ducatus & in mari obvenient quoquomodo percipiendi.* Instrum. ann. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 760. *In partibus, portubus, riparìis, Havris, &c.* Et infra: *In portus, Havras, riparias &c.* Vide *Haula*.

HAURITORIUM, *Locus de quo hauritur, vel ubi hauritur, vel instrumentum hauriendi.* Ugutio [Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Hauritorium, vel Haustorium, Instrument à puiser, ou lieux en l'en puise yaue. Hausorium, idem.*] Gloss. Isid. *Haustrum, rota, Hauritorium, qui & girgillus.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Haustra, vel Haustrum, Puisouer, roe à puiser, quod girgillus dicitur.* Guillelmus Paris. de Rhetor. div. c. 40. *Homo ex stultitia laboras, ut qui viderit Hauritorium suum vacuum, ad fontem vel fluvium pro haurienda aqua ire contemnet.*] Tabular. Episcop. Ambian. an. 1236. *Super quodam planqueto seu Hauritorio facto subtus vicum, &c.*

¶ HAUSSASIS. Vide *Assasini*.

¶ HAUSTUS, *Est jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui ea invito jure servitutis adscribitur.* Vocabul. juris utriusque.

¶ HAUT ET BAS FORISFACTA, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Libertates villæ *de Villereys* to. 9. Spicileg. Acher. pag. 192. *Nisi pro furto, homicidio, raptu vel adulterio, quæ quatuor forisfacta Haut & Bas ad nostram remanent voluntatem.* Vide *Alte & Basse*.

¶ HAUTA JUSTITIA, pro *Alta justitia*, Gallice *Haute justice*, in Charta ann. 1239. è Tabulario Corbeiensi.

¶ HAUTO, Spicæ non omnino trituratæ minoraque stramina quæ ventilatione à tritico separantur, Gall. *Hauton* vel *Aulton*. Charta ann. 1239. ex Tabular. Compend. *Recognovit D. Alernum patrem suum quondam Majorem Ecclesiæ Compendiensis de Nigella vendidisse bene & legitime supradictæ Compendiensi Ecclesiæ Hautonem & rebautonem, &c.* Literæ Curiæ Ambian. an. 1244. ex eodem Tabul. *Recognoverunt se Abbati & Conventui Compendiensi totum carionem, totum pastum, totum Hautonem....& omnia alia quæ habebant....in grangia dictorum Abbatis & Conventus.* Vide *Halto*.

¶ HAUTONNUM, Idem quod *Hauto*. Charta. Decani & Capituli Rosetensis an. 1240. ex Tabular Compend. *Sciendum est insuper quod in tota decima supradicta tam in grano quam stramine, foragio, palea, & Hautonno Abbas & Conventus habent duas partes.*

¶ HAUTUMNA, HAUTUMNIA, Eadem notione. Charta an. 1221. ex Tabul. S. Richarii. *Pro straminibus, Hautumnis & omnibus excandentiis, & quidquid in grangia reclamare poteras, novem sextarios bladi & octo avenæ percipies.* Charta Adami Morinorum Episc. an. 1228. *Recognovit dominum Arnulphum militem ... contulisse Ecclesiæ Compendiensi farraginem, paleam, Hautumniam, pastum & omnia alia jura.* Vide *Autumpnia*.

¶ HAUVVARE. Vide in *Haga*.

¶ HAYA, HAGBOTE, HAYCIUM, &c. Vide in *Haga*.

¶ HAYUM, Pratum, ab Angl. *Hay*, Fenum. Charta

12 apud *Madox* Formul. Anglic. p. 257. *Et in pratis de Benigton, ex orientali parte de Riebolm sex rodas prati: concessi etiam præfatis Monachis claudere prædictum Hayum & defendere.*

¶ HAZARDOR, Aleator, Angl. *Hazarder*, Placitum sub Henrico IV. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Hazardor communis ludens ad falsos talos adjudicatur quod per sex dies in diversis locis ponatur super collistrigium.*

HC, pro K. non semel occurrit, præsertim in Chartis Longobardicis. Ita in Leone Ostiensi edito ab Angelo de Nuce H*Carolus*, semper scribitur, pro *Karolus*, H*Calendæ*, pro *Kalendæ*. Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

Conditur bis septis ter ternis rite H*Calendis*, &c.

Vide supra H.

HEADBOROW, Capitalis plegius, primarius: ex Saxonico heafod, caput, & borgh, vas, fidejussor: in decuria enim seu decemvirali collegio decimus ipse novenis præfuit: qui quod minus essent capitales, *Handborowes*, quasi *plegii mannenses*, seu, *mannales*, hoc est, *inferiores* appellantur. Vide *Friborga*.

¶ HEARPA, Cithara. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 350. *Sumpsit secum ex more citharam suam, quam lingua paterna Hearpam vocamus.* Vide *Harpa* 1.

HEASTINGENSES. Vide *Hastiagi*.

HEBDOMADA, Septem dies totius septimanæ: vox nota. Anastasius Bibl. in S. Simplicio PP. *Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem, Hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes & baptismum.* Ubi per *Hebdomadam*, intelligit *Hebdomadarios* Presbyteros, qui ob ingruentem populum vicissim succedere solebant, qui pœnitentes ad reconciliationem, & paganos ad baptismum præstolarent. Ita Baron. ann. 483. num. 5. Vide *Hebdomadarius*.

HEBDOMADA IN ALBIS, Quæ hebdomadam Paschalem & Dominicam in Albis subsequitur. Incipit autem illa à Sabbato in Albis, & terminatur in alio Sabbato, & sic durat per octo dies. Ita Beletus c. 130. & Durandus lib. 6. cap. 81. n 16. c. 89. n. 1. Vide in *Alba* 3.

HEBDOMADA AUTHENTICA; quæ *Major*, de qua mox, in Suggestione Dioscori Diaconi, quæ exstat inter Epistolas Hormisdæ Papæ, [in Liturgia Gallicana apud Mabill. pag. 127. & 128.] & in Charta an. 1075. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 461. v. *Propinquante sanctissimo Paschæ festo, secunda videlicet Hebdomadis Authenticæ feria*, &c.

¶ HEBDOMADA CASTA, Ineuntis Quadragesimæ hebdomada dicebatur apud veteres, ut castimonia per Quadragesimam servanda significaretur.

¶ HEBDOMADA CRUCIS. Sic apud Teutonicos Rogationum hebdomada appellatur, teste Macro in Hierolexico.

¶ HEBDOMADA DE EXCEPTO, dicitur in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; quia in ea excluditur omne aliud officium, ut docet idem Macer.

HEBDOMADA EXPECTATIONIS, Sexta septimana post Pascha, quæ scilicet est post Ascensionem, quoniam repræsentat illud tempus, quo Apostoli expectaverunt adventum Spiritus sancti, quibus Dominus dixit: *Manete in hac civitate, & Expectate usque dum in duamini virtute ex alto.* Ita iidem Beletus c. 130. & Durandus.

HEBDOMADA INDULGENTIÆ, dicitur Hebdomada major, seu sancta, *quia in ea pœnitentes absolvuntur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 72.

HEBDOMADA MAJOR, Quæ diem Resurrectionis Christi præcedit, ἑβδομὰς μεγάλη, Græcis. Ideo autem *Major dicitur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c. 72. *quia ob maxima officia insignis habetur.* Eadem habent Micrologus c. 50. & 52. & Beletus c. 88. Monachus Sangall. lib. 2. c. 11. *Venerunt illuc in majoris Quadragesimæ Hebdomada majore*, &c. Vide Chrysostomum Homil. in Magnam hebdomadam.

HEBDOMADA MEDIANA, Quadragesimæ hebdomada quarta. Pelagius PP. in Epist. apud Holstenium in Collectione Romana pag. 241. *Veniente Mediana Septimana Paschæ, unumquemque per officia, quæ prædinimus, promovere non differas.* Gelasius I. PP. Epist. 9. c. 11. *Ordinationes etiam Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exercere non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi; sed & etiam quadragesimalis initii, ac Mediana Quadragesimæ die sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas.* Eadem habet Nicolaus I. apud Sammarthanos in Episcopis Sistaricensibus n. 18. ut & Liber Diurnus c. 3. tit. 9. Gesta Innocentii III. PP. p. 102. *Idem igitur Dominus Innocentius præfatum Constantinopolitanum Electum sabbato quatuor temporum Quadragesimæ in Diaconum ordinavit, & in sabbato* Hebdomadæ *medianæ in Sacerdotem promovit, ac sequenti Dominica Romæ apud S. Petrum in Episcopum consecravit*, &c. Sugerius in Ludovico VI. *Sequente die, sabbato scilicet Medianæ, me indignum ordinavit Presbyterum.* Vide Durandum lib. 6. Rational. cap. 59. num. 2.

HEBDOMADA MUTA, seu *Sancta, quando campana adstringuntur*, ut est in Legibus Ostrogotthicis de Jure Ecclesiast. c. 22. Vide Joannem Loccenium libro 1. Antiquit. Suecic. cap. 5.

MEDIA JEJUNIORUM PASCHALIUM SEPTIMANA, apud Marcellinum Comitem, in Chron. ubi de Inventione capitis S. Joannis Baptist. quæ in Tractatu Græco à nobis edito μέσα τῶν νηστειῶν ἑβδομὰς dicitur, & apud Cedrenum in Leone Copronymi F. μεσοεβδομάς in Concilio Calchedonensi act. 11. μεσονήστιμος, Joanni Chrysostomo, Theodoro Studitæ, Theophylacto, Germano Patriarchæ CP. & aliis, est quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos, ut pluribus docet Allatius de Dominicis & Hebdomadibus Græcorum.

HEBDOMADA PASCHALIS, quæ Festum Paschatis subsequitur, & protenditur usque ad sabbatum *in albis* exclusive, & sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis. Ita Durandus l. 6. c. 81. n 16. Hanc Græci διακαινήσιμον vocant, quod ex sanctissimo Christi triumpho omnia renoventur, instaurentur, & in meliorem statum reducantur. Vide Allatium de Domin. & Hebdom. Græcor. cap. 23.

HEBDOMADA PASSIONIS, quæ Dominicam Palmarum præcedit. Vide Notas ad Villharduinum num. 129.

☞ Pro hebdomada majori, quæ est post Palmas accipi videtur a Bartholomæo Scriba libro 6. Annal. Genuens. ad an. 1237. apud Murator to. 6. col. 445. *Sed quia quadragesima erat & Passionis Hebdomada imminebat, ob illius reverentiam qui pro redemtione humani generis passus est patibulo crucis affigi, dictus dominus Lazarius distulit usque post octavam Paschæ resurrectionis movere.*

HEBDOMADA PENTECOSTES, quam Græci τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑβδομάδα vocabant, ut est apud Morinum. Vide Jo. Bapt. Cotelerium ad Constitut. Apost. p. 253.

HEBDOMADA POENALIS dicitur illa, qua Christus Crucem subiit, & quod jejuniis & laboribus transigatur ad memoriam Passionis Christi. *Laboriosam Hebdomadam* vocant Latini Patres, nos etiamnum *la semaine peneuse*: Nicetas, τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἡμέρας Hugo Francigena de excidio Salvaniensis Monasterii num. 6. *Altera autem die est secunda pœnalis Hebdomadæ.* Charta ann. 1247. in Hist. Monmorenciaca p. 410. *Doub. sol. .... annui reditus de eleemosyna in Ebdomada Pœnali annis singulis persolvendis. Hebdomada Pœnosa*, in Chronico Archiep. Upsaliensium p. 216. [& apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 353.] *Septima Pœnosa*, in Tabu-

Tabular. Monasterii Hederæ, anno 1197. fol. 24. Vide Josuam Arndium in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 409.

¶ Hebdomada Sancta, Quæ Pascha præcedit. Statuta Ecclesiæ Nemausensis circa an. 1364 apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1026. *Præcipientes, ut singulis annis in Hebdomada sancta Presbyteri parochialium Ecclesiarum, per se ipsos, aut Diaconos, aut Subdiaconos, vel per Clericos adultos chrisma novum & oleum à nobis, vel ab Archipresbyteris nostris suscipiant sicut est consuetum.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum illustrium Casinens. c. 8. apud Muratori. to. 6. col. 68. *Scripsit innumera pene opera .... speculum peccatoris; parænesee sex in Hebdomada Sancta.* Gall. *Semaine sainte.*

¶ HEBDOMADALIS, Dominicalis. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art 19. apud Raim. Duellium Miscell. lib. 1. p. 89. *Officium plenum de Sanctis si peragatur, solaque Missa choro fit, tunc in ea recitatur semper Collecta, quæ dicitur* Hebdomadalis, id est Collecta Dominicæ præcedentis.

¶ HEBDOMADARIATIM, Hebdomadatim, Ordine septimanario. Chronic. Mellicense in Regula reform. ann. 1451. p. 418. *Officialium principalium scilicet domni Abbatis, Prioris & Subprioris ac aliorum fixorum neu Hebdomadariatim sibi succedentium ..officia describere ... omittimus.* Consueta regula Toribii Archiep. Limæ to. 4. Concil. Hisp. pag. 677. *Facient suum officium Hebdomadariatim per vices.*

HEBDOMADARIUS, Frater, vel Monachus, qui suas vices in ministeriis monasticis per hebdomadam exequitur. Ugutio: *Hebdomadarius, qui per hebdomadam curam gerit pro sociis super cibariis.* S. Hieronymus Epist. 22. cap. 15. de Cœnobitis: *Et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant.* Cassianus lib. 4. de Instit. Cænob. c. 19. *Singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt.* Et cap. 22. *Hebdomadarum mutua vicissitudo.* Concilium Aquisgran. c. 123. *Vicissim in refectorio & cæteris communibus necessitatibus sibi fraternitatis officio fungantur.* Regula SS. Patrum c. 12. *Debet is, qui præest Pater disponere Hebdomadarios, & ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum.* Vide Concil. Tarraconense sub Horsmida PP. c. 7. Concil. CPol sub Menna act. 5. τῶτες ἀναγνώστης τυγχάνων, μετεδίδου εἰς τὸ ἅγιον φροντιστήριον τῆς ἐνεστώσης οἴκου τῆς ἁγίας Μαρίας, ἑβδομαδεύειν *Septimanas facere*, hebdomadarii munus implere, in Regula S. Fructuosi c. 23. Novatus Catholicus Homilia ad Fratres: *Cruciari, jejunare biduo, triduo, aut quatriduo, Septimanas facere, frequenter inde superbiunt fratres.* [*Hebdomadam facere*, in Charta an. 1366. de officio Aquariatus de Talmundo.] *Hebdomadas tenere, custodire.* Relatio Fr. Joannis de Monte Corvino, Ord. Fratr. Minorum apud Waddingum an. 1035. n. 10. *Pueri jam sciunt officium nostrum, & tenent chorum, & Hebdomadas, sicut in conventibus fit.* Charta ann. 908. apud Ughellum in Episcopis Bergomens. *Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat Presbytero & Diacono & Ostiario, qui Hebdommadam in ipsa custodierint Ecclesia.* Vita sancti Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium: *Coquinas purgat, Hebdomadas intentissime procurat, scutellas lavat, &c. Hebdomadale servitium*, in Charta Araldi Episcopi Carnotensis pro Monast. Cluniac. to. 6. Spicil. Acher. p. 451. Observat Molanus lib. 2. de Canon. c. 15. Thesaurarium in Ecclesia S. Petri Lovaniensi, eumdem & hebdomadarium à trecentis annis & amplius fuisse, cui incumbit quotidie summum sacrum canere, seu omnium horarum officium inchoare, licet nomen ipsum indicet hoc opus per hebdomadas solitum fuisse dividi. Quot igitur erant officia in Monasteriis, totidem erant Hebdomadarii. Verbi gratis

Hebdomadarius Sacerdos, apud Udalricum l. 2. cap. 30. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 11. Leon. Ost. libro 3. cap. 21. & Gaufr. Vosiensem. cap. 59. Idem qui

Hebdomadarius Sacri Altaris, in Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 745.

Hebdomadarius Majoris Missæ, apud Lanfrancum c. 13. in Statut. Ord. de *Sempriugbam* cap. 735. [Consuetud. antiquæ Canonicorum Regular. Monast. S. Jacobi de Monteforti apud Marten. to 4. Anecd. c. 1217. *Sed & sacerdos & subdiaconus qui in præterita septimana majoris Missæ Hebdomadarii fuerint, parati Missam pro defunctis ex more persolvant.*]

Hebdomadarius Lector ad Mensas, in Regula Magistri c. 24. in Statutis Ord. *de Sempringbam* p. 735. [Charta an. 1380. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. pag. 510. *Præcipimus omne silentium fit inter illos in mensa, & quod ex ipsis fit unus Hebdomadarius successive qui Bibliam legat intelligibiliter & succincte.*]

Hebdomadarius Cantor, apud Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 29.

Hebdomadarius Invitatorii, cui Invitatorium præcinendi onus incumbit, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. l. 2. c. 29. & in Statut. Ord. *de Sempringbam*.

Hebdomadarius Psalterii, ibid. p. 764.

Hebdomadarius Chori. Beletus c. 24. *Hebdomadarius, ita eum appellamus, cujus est tota Hebdomada in Choro administrare officium.*

Hebdomadarius Defunctorum, in Statutis Ordinis *de Sempringbam* pagina 730. qui curat officia defunctorum.

Hebdomadarius Coquinæ, apud Reginonem an. 741. Cæsarium lib. 1. c. 35. lib. 11. c. 11. Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 13. apud Sur. 23. April. *Coquinas purgat, Hebdomadas nitidissime procurat, scutellas lavat, & ad cocorum necessaria cuncta cursu pervolat.* Vita S. Thomæ Abb. Farfensis cap. 9. *Hebdomadas fuas in coquinæ officio, sicut & alii fratres, tu ipse faciebant Monasterio.* Adde Regulam S. Benedicti c. 35. Regulam. S. Isidori c. 19. Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. c. 35. Reginonem an 746. Lanfrancum in Statut. Benedict. c. 1. Regulam Magistri c. 18. 21. &c. De ejusmodi *Hebdomadariis*, vide S. Hieron. in Præfat. ad Regulam S. Pachomii c. 2. ipsam Regulam c. 24. Regul. S. Fructuosi c. 9. &c.

¶ Hebdomadarius Minor, in Statutis MSS. Capituli gener. an. 1294. S. Victoris Massil. *Item statuimus quod Minor Hebdomadarius videat ea quæ in coquina pro Conventu ministrabuntur . . . ne Conventus valeat in aliquo defraudari.*

Archihebdomadarius, [Qui his omnibus præerat,] Ἀρχιεβδομάριος dicitur in Concilio CP. sub Menna Act. 5. qui hebdomadariis præest, ut singuli sua officia rite exequantur. Archihebdomadarii mentio etiam occurrit apud Anonymum περὶ ἐπιτιμίων, inter Opera Basilii editum.

Ceterum ut super hebdomadarios, priusquam septimanas suas inciperent, ita & cum eas absolverant, orationes fundebantur, Utraque habetur inter Opera Alcuini p. 1194.

¶ Hebdomadarii, Dicti in Ecclesiis Cathedralibus sicut & in Monasteriis quibus majus Sacrum canere, omniumque horarum officium inchoare incumbebat. Statuta Ecclesiæ Barcinonensis an. 1288. apud Martan. tom. 4. Anecd. col. 609. *Illam* (pecuniam) *distribuat, & distribuere teneatur de assensu illius qui tenebit sacristiam majorem, & Hebdomadarii qui faciet septimanam, ut juxta Apostolum, fiat consolationum socii, qui fuerint passionum.*

¶ Hebdomadaria, Munus Hebdomadarii. Constitut. Dominican. per Vincentium Mariam part 1. col. 305. ex Capitulo an. 1417 *Nullus ab Hebdomadariæ munere*

nere subeundo est exemptus præter Magistros in sacra Theologia, Lectores actuales & Prædicatores actuales.

HEBDOMADARII præterea dicebantur, qui per vices septimanatim ad cubiculum Imperatoris excubabant. Vide Codinum de Orig. CP. pag. 20. Meursium in Ἑβδομάριοι, [& Gloss. mediæ Græcit. in Ἑβδομάριοι.]

¶ HEBDOMADARIUS, Qui singulis septimanis recurrit. Epistola ad Archiducem Austriæ ann. 1589. apud Ludewig. to. 6. Reliqu. MSS. p. 333. *Per hanc totam septimanam, excepto Veneris die, qui Turcarum* Hebdomadario *festo sacer est, &c.*

¶ HEBERGAGIUM, HEBERGAMENTUM, HEBERGIARE, &c. Vide in *Heriberga*.

HEBIDUS, pro *Hebes*. Vita S. Guthlaci cap. 21. *O mi Beccelme, & quid Hebido sub pectore antiquum hostem occultas?*

¶ HEBITA, *Lorica*. Gloss. Isidori & vetus Glossar. MS Sangerman.

¶ HEBONA. Sit Liberum barbatum seu ejusdem simulacrum vocabant Neapolitani in Campania, teste Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18.

HECATONPENTA Anastasius Bibl. in S Hilario PP. *Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta*: Altæ scilicet 105. pedibus.

¶ HECHOITA, Escaeta. Perardus in Burgund. p. 350. *Dedi etiam eis ... & omnes* Hechoitas *in hominibus quæ ad me devenire debent.* Vide *Escaeta*.

¶ HECK, Retis genus, quo utuntur piscatores, fluvii Isidis Eboracensis accolæ. Statuta an. 23. Henrici VIII. cap. 18. apud Spelmannum.

¶ HECTICA, Febris Hectica, Gall. *Fievre etique.* Vita S Celestini PP. V. auctore Jacobo Cardinali: *De miraculo mulieris curatæ ab* Hectica.

¶ HECULANUS, *Eunuchus*, Papias. In MS. Bituric. *Heculaneus*. Amalth. *Heculanus*, *sulcus*. Idem Papias suo ordine legit. *Herculaneus*, *Eunuchus*.

¶ HECURA, Sulcus, αὖλαξ. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

HEDA, HITHA, Portus. Domesdei, in Descriptione terrarum Regis, Tarenfordiæ, in Comitatu Cantii: *Ibi sunt duo* Hede, *id est, portus.* Et tit. Chent. Episcopus Bajocens. *Meletune*, *Heda de 20. sol.* Ubi Spelmannus *Hedam* intelligendam censet de portu minori & minus celebri, & ex Saxon hæth, Fovea, deducit. Ex hoc, inquit, *Lamb-hit*, *Quene-hit*, *Oxburgh-hit*. [Monast. Anglic. tom. 2. pag. 142. *De tota medietate* Hithæ *suæ apud Hengestesey, cum libero introitu & exitu, &c.*]

HEDERA. *Hederam in Pascha, in Choro administrare.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. in Regesto p. 42. in Charta an. 1130.

¶ HEDIFFICAMENTUM, Eo nomine significatur id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *Amelioration*: quod de domo reparata, vel ædificiis quibusdam aucta, & de agro diligentius culto intelligi potest. Charta an. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens: Recipientes totam illam domum & localem in quo est, cum introitu suo & exitu & omnibus suis juribus & pertinentiis &* Hediffieamentis *in dicta domo factis.*

¶ HEDIFICARE, pro *Ædificare*, Ad pietatem movere, impellere. Capitula gener. MSS. S. Victoris Massil. *In illa hora dicta entrabiada ... quæ non* Hedificabat, *sed potius Fratrum animos conturbabat.*

¶ HEDIFICARE VINEAS, Plantare. Instrum. an. 878. to. 1. Hist. Occitan. p. 135. *De illas vero vineas & malliolos, quos jam dictos Fulcrada* Hedificavit *super ipsum territorium, à suis partibus obtineat.*

HEDINUS, apud Hispanos, dicitur *Justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, & mandat sententias executioni, & cognoscit de minoribus causis, &c.* Ita Vitalis Episcopus Oicensis, apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. p. 784. [ab Hebr. דין, Judicium, & articulo præposit. ה]

¶ HEDIUM, *Presidium.* *Hedium*, *Predium.* Ita vetus Gloss. MS. Sangerm. f. ab *ædes* voces fictæ.

HEDRA, Sedes, lectica, ex Gr. ἕδρα. Bonitus Subdiaconus in Actis S. Theodori Ducis Martyr. num. 12. *Dispositis equitibus, ipse* Hedram *auream considens, Heracliam veniebat.*

HEDROTII, HEDROTES. Vide *Heidoeti*.

HEERE-SCHILD, Vox Saxonica & Germanica, composita ex heere, exercitus, & schild, vel scyld, clypeus. Gloss. Ælfrici pag. 66. Scutum, clypeus, scyld. Proprie autem est obsequium militare, quo quis Principi obnoxius est: quod *Scutagium* vocant Angli. In Constitutione Friderici I. an 1158. apud Goldastum to. 3. Constitut. Imperial. §. 8. est *de Abbatissæ & Episcopi* Hereschilde. Mox: *Si Monialis in Abbatissam, aut Monachus in Episcopum eligatur, per hoc in Imperio Militiæ cingulum, & non jura civilia acquirere possunt*, id est, eo ipso, quo Abbatissæ & Episcopi eliguntur, Regalium, quæ tenent jure, militares functiones obire tenentur. Vide *Scutagium*.

Neque alterius sunt originis voces *Arascild*, *Arachild*, & *Arischilit*, quæ prave editæ leguntur, pro *Hereschild*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. §. 4. *In collectione habitantium in uno loco, pro vi auferenda alicui, si plaga illata, aut homo mortuus fuerit, de ipsa collectione compositio fit 20. solidorum ei, qui vim passus est*: Statuti rationem reddit Princeps: *Quia non potuimus causam istam assimilare ad Arascild, nec ad Concilium* (ita leg. pro *Consilium*) *rusticanorum vel ad seditionem: & plus nobis potuit congruum esse de consilio malo, id est, consilio mortis.* Quo verborum contextu Legislator innuit, ejusmodi conventus illicitos accipi non potuisse pro legitimis conventibus, verbi gratia pro *Herescild*, id est, conventu ad militiam, vel conventu pro rebus publicis, vel denique conventu pro seditione vel tumultu aliquo pacificando ac sedando. Ita §. 5. vis à feminis, maritorum impulsu, illata, ab ipsis maritis emendatur: *Quia*, inquit idem Legislator, *non possumus mulierum collectionem ad Arascild assimilare, neque ad seditionem rusticanorum, quia viri istam causam faciunt, non mulieres.* Ubi paulo secus Editio Heroldi pag. 249. *Quia non potuimus mulierum collectionem ad Arischild consimilare, neque ad seditiones rusticanorum, quia istam causam viri faciunt, nam non mulieres.* Hoc est, ea mulierum collectio, vel is conventus, capi non potest pro militari collectione, nec pro seditione pacanda, cum res hæc (*causa*) viros spectet, non mulieres. Id autem hoc loco *Hereschild* sonat, quod prave, ut diximus, *Arischild* vel *Arscild*, locis iis dicitur, ut apud Papiam *Arachild*, qui *cavalcadam* recte interpretatur: ut & apud Ugutionem, *Arischilit*, qui *adunationem* perinde recte vertit. Atque inde

HERESCHILD, ut habet Kylianus, dicitur *dignitas originis, clypeus patris ac matris, feudum & clypeus, clypeus feudalis, nobilis prosapia paterna, clypeus militaris, insignia.* Chronic. Laurishamense p. 88. *Nam septem principalia beneficia ... ad generum ejus Ducem Welephonem transtorum, maximo videlicet Ecclesiæ detrimento. Exinde siquidem militaris clypeatura, scilicet* Hereschilt, *integritas confusa, atque in diversa distracta est, & Ecclesiæ status tam in militari frequentia, quam in re stipendiaria, in suis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus est, multorum servitiis in unam personam collatis, solumque remansit inane nomen domini & hominii.* Supra pagina 78. *Qui communicato 12. illustrium fidelium suorum consilio, quo numero etiam beneficialis summa militaris clypei, qui vulgo dicitur* Hereschild, *Laureshamensis Ecclesiæ attinens*

uene includitur, singulis pro quantitate beneficiis centenos Milites (ut traditur) assignavit. Idem Chronicon p. 92. *Quæ id circo Rex remiserat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militari clypeo, qui vulgo dicitur Herescbilds, subtracto diminueretur.* Vide *Clypeus*.

HEERESTRETE, Viæ regiæ, seu *militares*, uti appellantur ab Eumenio in gratiarum act. sect. 7. & aliis, ab Heer, exercitus, & *Strete*, seu *Strata*, via. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 10. *Omnes Heerestrete omnino Regis sunt, & omnia gwalstowna eis*, id est, non modo viæ ipsæ; sed & delictorum, quæ in viis regiis committuntur, cognitio Regis sunt [Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Si quis rapinam fecerit aut in via aut in Heerstrata super mercatores vel quoscumque alios & in hoc maleficio captus fuerit, suspendetur.*]

HEERETOCHIUS, Ductor exercitus, Magister militum: ex Saxon. heeretoga, voce conflata ex heere, *exercitus*, & togen, *ducere*: unde Germanis *Hertzog*, Dux dicitur, quasi *Dux exercitus*. Qui autem *Heretochii* potissimum fuerint apud Anglos, sic pluribus prosequuntur Leges Edwardi Confess. c. 35. *De Heretochiis: Erant & aliæ potestates & dignitates per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus totius Regni prædicti constitutæ, qui Heretoches apud Anglos vocabantur, scilicet Barones, nobiles, & insignes, sapientes & fideles & animosi. Latine vero dicebantur Ductores exercitus, apud Gallos Capitales Constabularii, vel Marescalli exercitus. Illi vero ordinabant acies densissimas in præliis, & alias constituebant, prout decuit, & prout eis melius visum fuit, ad honorem Coronæ & ad utilitatem Regni. Isti vero viri eligebantur per commune Concilium pro communi utilitate Regni per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus in pleno folcmote, sicut & Vicecomites Provinciarum & Comitatuum eligi debent: ita, quod in qualibet Comitatu semper fuit Heretochius per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem & utilitatem Coronæ Regni prædicti, semper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugit à Domino vel socio suo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione Heretochii sui, in expeditione navali vel terrestri, perdat omne, quod suum est, & suam ipsius vitam, & manus mittat Dominus ad terram, quam ei ante dederat. Heretochii* in Legibus Henrici I. gradu Vicecomitibus inferiores ponuntur: ubi enim de Placitis generalibus Comitatuum: *Intersunt Episcopi, Comites & Vicecomites, Heretochii, Trithingrevi, Ledgrevi, &c.* Ita habet Spelmannus: nam in Editis c. 7. vox *Heretochii* abest.

¶ HEERGEWETHE, in Speculo Saxon. *Vestitus militaris*, ab Heer, exercitus, & *Gerathe* vel *Gewethe*, supellex. Quænam vero ad illum vestitum pertineant, ibidem distincte describuntur.

¶ HEERGRAVIUS. Vide *Heregravius*.

¶ HEERWADIUM, HERWEDIUM, Militare vadium, à Sax. Heere, exercitus, & Vadium, pignus. *Relevii* species quod ab hærede ad rehabendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur. Leges feudales Ottonis Comitis in Tecklenburg. apud Ludewig. to. 2. p. 301. *Si filius ministerialis nostri, vel heres legitimus, si filius non est, patre præmortuo intra annum & diem jus quod Herwede dicitur, in castro nostro nobis vel Camerario nostro præstitaverit, jus bonorum suorum per hoc salvabit. Si vero præsentatum, nec per nos nec per Camerarium nostrum recipere vellemus, sub testimonio Castellanorum hoc relinquet, & sic iterum jus bonorum suorum salvabit. Per equum meliorem præmortui, vel cum dimidia marca, si equus non est, Herwedium exsolvit, dummodo loco & tempore hoc exhibeat, sicut prædictum est. Si vero intra annum & diem exhibere hoc noluerit; bonorum suorum jus perdet. Qui vero propter legitimam necessitatem exhibere non potuerit, vel quia est peregrinus, vel ex legitimis causis detentus, si necessitatem evadit, qua hora sibi de præmortuo innotuerit, ab eadem prædictum anni & diei competit ad Herwadium exhibendum. Item si ministerialis noster moritur sine legitimo hærede, & unus ex cognatione, de qua plures agere possunt pro hæreditate, alios in dolo prævenerit, equum præmortui pro Heerwadio exhibendo; si quilibet aliorum, quibus hæc actio competit, dimidiam marcam exhibuerit nobis debito loco & tempore, sicut prædictum est, eodem modo illos audiemus, sicut eum qui primo loco nobis exhibuit equum. Item exhibitio* Herwadii *per tutores eorum qui sunt minorennes eodem modo, loco & tempore completur, sicut per hæredes ipsos qui sunt legitimæ ætatis.* Vide *Heriotum, Catallum, Relevium*.

HEGELWITE. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Abbatia S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Cameræ Comput. Paris. signato P. *Quietas, liberas... & de larwite, & de Hegelwite, & de fleanteineswite, &c.* Angl. Saxonibus hege & hegge, est sepes, septum, pite, mulcta.

HEGIN. Vide *Haga*.

HEGIRA, Muhametanorum æra, quæ à Muhamedis pseudoprophetæ fuga initium habet. Nam cum is ob erroris novitatem de vita periclitaretur, ex Mecha Medinam fugam arripuit. Quia vero Muhamedes, ait Scaliger lib. 2. de Emendat. temp. p. 136. simia Christianorum est in multis, is principium æræ suæ eadem appellatione donavit, qua Christiani suam à Diocletiano. Ut enim æra Diocletiani dicta est *æra Martyrii*, ita etiam Muhammedis dicta est *Hegira*, à voce Arabica *Hegirathi*, seu *Hegeraton*, ut habet Joan. Hesronita post Geographiam Nubiens. c. 8. hoc est, ἐκ[illegible] τῆς διωξεως. Cujus quidem auspicatissimæ fugæ tempus incipit in 16. Julii A. Chr. 622. feria 5. *secundum medium calculum, seu 6. secundum phasin lunæ*, uti habet Ulug-Beig. lib. de Epoch cap. 1. Muhammetani menses hujus apochæ à phasi novilunii ad phasim sequentis novilunii numerant: atque hoc intervallum nunquam 30. dies excedit, neque minus est 29. ita ut 4. menses alternatim consequentes 30. dierum sint, & tres 29. sine ullo utrimque excessu è 12. mensibus annum constituunt. Anni itaque & menses secundum eorum usum sunt lunares veri. Sed de hujus epochæ ratione plura habent idem Ulug-Beigus Scaliger lib. 7. pag. 763. Leunclavius in Pand. Turc. n. 11. Petavius de Doctr. temp. & alii Chronographi. Vide *Annus*.

¶ HEGUMENIARCHA. *Hegumenium*.

HEGUMENI, Ἡγέμενοι. Ita Græci *Abbates* passim vocant, qui *Primates Monasterii* Juliano Antecessori cap. 19. *Principes Monasterii*, in Regula S. Pachomii §. 7. 22. dicuntur. Thiofridus Abbas Epternacensis in Proœmio libri, cui titulus: *Flores Epitaphii: Olivæ uberi, pulcræ, speciosæ, fructiferæ in domo Domini, sanctæ Trevericæ sedis Archipræsuli Brunoni, Oleaster aridus. Esternacensis Cœnobii Hegumenus Thiofridus.* Ita idem Julianus Antecessor c. 264. Anastasius in Leone III. pag. 124. &c.

EGUMENUS, absque aspiratione. Ugutio: *Egumenus, i. Dominus.* Liberatus Diaconus c. 18. *Egumenus Monasterii Diolchon.* Sic usurpant Leo III. PP. Epist. 10. Paulus Diac. in Miscella, &c.

EUGUMENUS, perperam apud Guillem. Biblioth. in Hadriano II. pagina 228. & eumdem Diacon. pag. 762. Edit. Canisii.

EGUMENARCHIUM, id forte quod ἡγεμενεῖον vocat Alexii Comneni Novella: Monasterium, vel potius domicilium Hegumeni, ut *Patriarchium*, Patriarchæ. Anastasius in Hadriano I. p. 119. *Basilica vero Monasterii S. Anastasii Christi Martyris una cum baptisterio & Egumenarchio, &c.* Alii Codd. habent *Igumenarchio*.

¶ HE-

¶ Hegumenium, Ea Monaſterii pars quæ peregrinis recipiendis propria erat. Paſſio SS. 20. Martyrum to. 3. Martii p. 171. *As Hegumeniarcham, id eſt, eum qui peregrinis præpoſitus erat ia Hegumeaio commorantibus, Joannem nomine, compoſitis optimiſque moribus adoleſcentem ubi diaboli ſatellites agnoverunt, mille affectum plagis...non permiſerunt pedibus introire in Eccleſiam.*

HEIA, Heiare. Vide *Haga*, *Hercia*.

¶ HEIBOTE. Vide in *Haga*.

HEIDEOTI, Factio quædam in urbe Leodienſi, de qua magnum Chronicum Belgicum an. 1403. *Cœperunt certi cives Leodienſes, qui ſeipſos nominabant Heideotos, (quod interpretantur multi de Gallico in Latiaum, Oſores juſtitiæ) rebellare D. Joanni de Bavaria, Electo Leodienſi.* Vim vocis Gallicæ non omnino percipio. *Hair*, & *Heir*, eſt odiſſe: verum *Heideotos* potius nominaſſe ſe, quaſi *Idiotas*, cenſerem, niſi non *Heideotos*, ſed *Hædrotios* appellatos ſcriberet Suffridus Petri in eodem Joanne Epiſc. c 4. qui vocis hujus poſterioris vim pariter attigit: *Erat illic genus hominum factioſorum, qui ob effrenem lingua petulaatiam, qua ſiae pudore legitimis ſuis magiſtratibus ad captaudam auram popularem obtrudebant,* Hedrotes, *ſive* Hedrotii *vocabantur.*

¶ Haidrotii, in Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampliſſ. Collect. col. 361. ubi & de vocis etymo diſerte docemur: *Aano 1403. quidam filii iaiquitatis, Gallice Haidroits, id eſt, odientes jus & æquum, cives Leodieaſes cœperunt rebellare contra dominum Leodienſem Electum inclytum Johannem de Bavaria, nitentes contra Deum, juſtitiam & rationem poſſe teaus deſtruere juriſdictionem eccleſiaſticam in pleriſque modis & formis, &c.* Ibidem col. 362. *Odium tamen quod in cordibus dictorum Haidrotiorum ſuſcitatum fuerat, aeudum poterat radicitus extirpari ab eiſdem.*

¶ HEIDONES, Gentiles, pagani, idololatræ, à Germ *Heyde*, Gall. *Gentil*, *Payen* Epiſtola ad Archiducem Auſtriæ an. 1589. apud Ludewig. to. 6. p. 328. *Quidam ex noſtris Heidonibus transfuga factus eſt.*

¶ HEILIGOWE, Sacer pagus. Acta SS. Benedict. ſæc. 5. p. 12. ubi de B. Notkero Balbulo: Igitur *beatus Notkerus de page, qui Turgowe dicitur, eriundus fuit, & in vico qui Sacer-pagus Latino, vulgariter* Heiligowe *appellatur, &c.* Teutonibus *Heilac*, Sanctus. Vide Schilter. in hac voce & infra *Helechvelt*.

¶ HEIMBURGENSIS, Heimburgius, Apparitor, præco. Jus Argent. l. 1. c. 1. apud Schilter. in Gloſſ. Teuton. *Ad ſcultetum pertinet ſtatuere tres perſonas (precones) quos Heimburgeaſes dicimus, uaum ia interiori ſcilicet veteri urbe, duos in exteriori.* Chronicon Wormat. apud LudeWig tom. 2. pag. 78. *Apud Wormatiam ſeu Vangiones, ſupremus olim judex erat camerarius tempore adhuc Francorum Regum; manſitque etiam ſuccedeatibus Epiſcopis, quorum nomine tres ſingulis aaais placita ia curia Epiſcopali exercebaut, Januario, Aprili & Junio. Judici camerario 16. apparitores præſto erant, quos Heimburgias appellabaut*, Si tamen vim nominis ſpectes, idem eſt qui judex, Præfectus vici, à Teuton. *Heim*, Vicus, villa.

HEIMERE. Chronicon Montis-Sereni ann. 1218. *Fames magna facta eſt, quæ priori anao inchoata tantum invaluit, ut modius ſiligaia, qui vulgo Heimere dicitur, 3. mareis, & nonaunquam carius venderetur.*

HEIMSUCHUNG. Jura Eccleſiæ Bambergenſis pro advocatia, in Metropoli Salisburgenſi to 3. p. 50. *Quaadoque vero non ſolummodo cauſæ ad ejus* (Advocati) *examen ſpectant, id eſt, vebtat, nortuunſt, nabprant,* Heimſuchung, *& furta: horum reus vadiabit Advocato 60. nummos pro pelle & capillis ſuis.* Vox ejuſdem originis, fortean etiam notionis, ac ea, quæ ſequitur.

HEIMZUHT, expeditio hoſtilis, Germanis *Heimzucht*, ut vult Lindenbrogius. Lex Bajwar. tit. 3. c. 8. *Si quis liberum hoſtili mauu cinxeris, quod Herireita dicunt, id eſt, cum 42. clypeis, ... ſi autem minus fuerint ſcuta; veruntamen ita per vim injuſte cinxerit, quod Heimzuht vocant, componat, &c.* Theutonibus *Heymen*, eſt ſepire, obvallare: *Heymiaghe*, ſepimentum, à quo potius ducendum videtur vocis etymon. Vide *Hamſoca*.

HEINFARE, Heinfara, & Hainfar, Diſceſſio, fuga, lapſus ſervi, ex Angl. *Hein*, famulus, ſervus, & *Far*, iter, tranſitus Dicitur & mulcta, quæ hoc nomine penditur, & ipſa juriſdictio animadvertendi in ſervos fuga lapſos. Domeſdei: *Heimfaram qui fecerit, 100. ſol. emendet.* Alibi: *Si quis occiderit hominem Regis, & facit Heinfaram, dat Regi 3. ſol. de ſolutione hominis, & de foriſfacto 100. ſol.* Rurſum alio loco: *Iſtæ conſuetudiaes pertinent ad Tantone, Burgheriſch, latrones, pacis infractio, Heinfare, &c.* Ex Spelmanno.

¶ Haufare, Eadem notione. Conſuetud. antiquæ Norman. in Concilio apud Lillebonam ann. 1080. celebrato confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 118. *Nulli liceat in Normannia Hauſare facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel vammum capere, quia fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.*

HEIRONES, Ardeæ, erodii, *Herons* noſtris, accipitrum nobilium ſpecies primaria. Charta Anglica de Foreſtis, apud Matth. Paris, & in libro inſcripto *Pupilla oculi: Ærias accipitrum, falconum, aquilarum, & Heironum.*

¶ HEISSESIN. Vide *Aſſaſini*.

¶ HEKFORE, Juvenca, Anglis *Heifer*, Gall. *Geniſſe*. Computus an. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambroſden. p. 548. *Et de 12. den. receptis de debili vitulo cujuſdam* Hekfore *veadite prædicto Johanai hoc anno.*

¶ HELBLING, Monetæ genus. Vide *Hulleaſes*.

¶ HELCHIA. Charta Walteri Abb. S. Quintini de Monte an. 1214. *Sciat univerſitas veſtra quod cum nos .... in aqua communi de Buieſcourt ſupra molendinos de Vullieres cruſtam unam cum* Helchia *& furnum de Bieſcourt cum manſura ejuſdem furni longo tempore poſſediſſemus, &c.* Quæ verba in Regeſto an. 1665. Gallice redduntur, *uneCrouſte avec une* Huche, quo ſignificatur Arca lignea major ubi piſces in aqua ſervantur.

HELCINIENTES. Charta Theodorici Comitis Flandr. an. 1151. in Tabulario Monaſterii S. Bertini: *Non ſolum quidem terrarum, ſed & omnium rerum, quarum decima in ſancta Eccleſia perſolvitur ab Helciuientibus* (ſic) *& ſubmanentibus ex integro decima S. Bertino perſolvatur.*

¶ HELECHVELT. Iperius in Chron. c. 20. part. 3. *Sanctus campus vulgariter* Helechvelt, *nunc vero corrupto nomine Helleſaut nominatur. Locus-Eccleſiæ* dicitur in Mirac. S. Bertini c. 7. Vide *Heiligewe*.

¶ HELEFURLUNGA. Vide *Furlongus*.

¶ HELEMOSINA, pro *Eleemoſyna*. Charta Goffridi Comitis Aliſinæ an. 1177. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1012. *Pro fidelium defunctorum anima Helemoſinam dari præcipiatur.* Syllabus Rubricarum ad Leges palatinas Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii p. 8. *De Helemoſina per helemoſinarios præſtanda.*

¶ HELEMOSENARIUS, & Helemosinarius, pro *Eleemoſynarius*. Syllabus Rubric. ad Leges Palatinas Jacobi II. Regis Majoric to. 3. SS. Junii p. 8. *De Scholari capellæ, de Helemoſenariis.* Conſtitutiones MSS. Ordinis Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis noſtre comedat aut bibat... videlicet in grangia Helemoſinarii, &c.*

¶ HELEMOSINATUS, Qui dat in eleemoſynam eccleſiæ, monaſterio vel pauperi. Charta an. 1030. to. 1. Hiſt. Lotharing. col. 407. *Hæc ſunt nomina Helemoſinatorum, cum elemoſinis ſuis: Dominus Imperator Chonra-*

onra-

onradus, libras 15. & auri uncias 4. Domna Imperatrix, &c. Vide *Eleemosynarii* 3.

¶ HELERA. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1119. *Item volo & præcipio quod dicta domus de Camps percipiat in solutum pro mille solidis Podiensibus quos debeo eidem, prædicta Helera dictæ Catherinæ filiæ meæ tertiam partem proventuum dicti mercati d'Alegre.* Locus perobscurus. An legendum *Heredia?*

¶ HELFENG. Vide *Halsfang.*

¶ HELIGEVORST. Vita S Deodati Nivern. Episc. sæc. 3. Bened. part 2. p. 473. *Beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate Heligeverst, Latino Sancta-silva vocitatur, juxta opidum quod* Hegenowe *dicitur, in Alsatiæ finibus situm.* Vide Heiligowe.

HELIOGABALUS, ita Sol dictus apud Gabalitanos. Vocem Arabicam esse contendit Scaliger, *Alagabal*, uti præferunt aliquot nummi, i.e. *Deus Gabalitarum.* Sed de Heliogabalo, & Antonino Imperatore ita nuncupato, multa congessere idem Scaliger in Notis ad Eusebiū p. 231. ult. Edit. l. 1. Ep. p. 209. Casaubonus & Salmasius ad Lampridium, Fullerus l. 1. Miscell. c. 14. & alii.

¶ HELITIATUS, Extra omnem litem positus. Præceptum Childeberti III. Regis Franc. an. 697. apud Mabill. Diplom p. 480. *Omni tempore contra ipso Drogone & conjuge sua Adaltruta aut herides eorum, vel cujuscumquelibet de parte eorum, omni tempore habias evindecatum adque Helitiatum.* Vide *Elitigare.*

¶ HELLIRUNA, Maga. Vide *Alyrumnæ.*

¶ HELLOUS, *Vorax, insatiabilis*, pro Helluo, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501.

¶ HELLUABUNDUS, *Multum bibens, ebriosus.* Id. Gl.

¶ HELMARC, Dimidia pars marcæ, à Germ. *Hel* vel *Half*, dimidium; & *Marc*, marca. Consuetudines antiq. Norman. in Conc. apud Lillebonam celebrato an. 1080. confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 119. *Nulli licuit in Normannia monetam facere extra monetarias domos Rothomagenses & Bajocenses: & illam mediam argēti & ad justum pensum, scilicet 8. solidorum in Helmarc.*

¶ HELMBARTE, Kiliano, *Quiris, bipennis, securis Romana, securis Amazonia. Bardo i. dolabra, quod scilicet cassidem dolare, & galeam asciare possu aciei duritia.*

¶ HELMVARIPHA, Vox Arabica, Quandrangulum irregulare sen inęquale, quod vel duos obtusos habet angulos, & duos acutos, vel rectos duos, unum obtusum, & unum acutum. Goclenius in Lexico Philos. *Impossibile est Helmvariphan aut tres rectos aut tres obtusos angulos habere.*

1. HELMUS, Cassis, galeæ conus, *Heaume* Gallis, *Helme* Italis, *Helm* Cambro-Britannis Glossarium Theotiscum: *Cassis, Helm, heldenbuch.* Lindenbrogius à Germanico deducit, Spelmannus à Saxonico, Gloss. Ælfrici: *Galea*, le per helm. [Gloss. MSS. ad Bedæ Gutbertum: *Cono, i. e. Helme.* Ab *Helen*, celare, accersit Eccardus, quia caput galea celat: unde *Celata* Italis dicitur.] Occurrit in Legibus Ripuariorum tit. 36. §. 11. in Chronico Besuensi p. 578. in Testamento S. Everardi Ducis Forojul. &c. *Haume* in Legibus Norman. Guill. Nothi c. 22. 23. 24. quam vocem non percepit Seldenus. *Heaume à broces*, apud Bellomanerium c. 62. *Heaume à visiere*, in Assisiis Hierosol. c. 95. [*Heaume à vissere*, in Testam. Odonis de Rossilione an. 1298.] *Helmus Silvanectensis*, in Poem. *de Garin*:

Puis lance l'Ioume, qui fut fait à Senlis.

Helmus gemmatus, ibidem:

L'auberc vestu, lacie l'Iaume gemè.

[Le Roman *d'Aubis* MS.

D Eaumes gemes, blans & fourbis.]

Poeta vernaculus MS.

Parmi son Elme agu qui fu à or portrais,
Feri Clarjus l'Indois qui d'amour faisoit gais
Pour la tres-grant beaute la belle Fezenais,
Trestut en abati bericlos & balais.

Herme etiam pro *Helme* dicebant. Idem Poeta:

Mil Chevaliers à hauberes & à Hermes.

Alibi:

L'on le desarme de l'aubero & de l'Herme.

Elmete, in Consuetud. Hannon. cap. 79. Vide Gloss. ad Villard. verbo *Helme*.

☞ Circulo aureo cassides, Regum præcipue, ornabantur. Testis est le Roman *d'Aubis* MS.

O les espees se requierent,
Es Heaumes poins grans cops fierent,
Trenchent les cercles ormier,
Et par dessus trenchent l'acier.

Infra:

Sur le Heaume fiert le Roy
Du cop le mist en grand effroy,
L'acier en faulse, brise & ront,
Et le cercle d'or tout en confont.

GELMUS, ex Hispanico *Hyelmos*, in Testamento Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38.

¶ 2. HELMUS, Culmen, tectum, Anglo-Saxon. *Healme*, Verelius in notis ad Herrauds-Saga p. 83. observat, suis *Hialm* esse tectum quatuor perticis affixum fœno vel segetibus tegendis aptum. Tabular. Abbatiæ SS. Trinitatis Cadom. f. 21. *Ricardum etiam de Gracio qui habet duos bordarios, & horreum suum & Helmos, & hoc totum quod habet Helto Dapifer in eadem villa.*

¶ HELNA, Helenium, enula campana, species plantæ, Gall. *Aunee.* Hinc

¶ HELNATUM VINUM, Hac scilicet herba conditum. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1 c. 8. in vet. Discipl. Monast. p. 151. *In vindemiis collecta Helna à famulo suo, qui doctus est inde, & ex altera parte aliis herbis quæ huic negotio aptæ sunt, facit in uno vase unum* (leg. vinum) *Helnatum, in altero herbatum.*

¶ HELOVITREUM VAS, pro *Holovitreum*, totum vitreum. Vox ibrida Vita S. Odilonis Abb. Cluniac. auctore Petro Damiano to. 1. Januar. pag. 74. *Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensæ discumberet, vas illi Helovitreum valde pretiosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tritis est pigmentis allatum.* Vide *Holovitreus.*

¶ HELOWE WALL, Domus fastigium, ut videtur, Gall. *Pignon*, à Saxon. Helan, operire, & Angl. *Wall* domus. Computus an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 573. *Et in solutis eidem dominæ (Reginæ) pro quodam Helowewall unius domus apud Curtlyngton annuatim 2. den.*

HELP, Piscis majoris species. Char. Guidonis Comitis Ponticensis in Tabul. Abb. S. Judoci: *Ita quod si quis piscator ceperit infra terminos maris circum adjacentis sturionem & salmonem, & porcum marinum, & Help, in jus cedit Ecclesiæ totaliter & integre.* Vide *Crasspiscis.*

¶ HELPEROUP, Subsidium, suppetiæ, Belgis *Helpe*, Gall. *Secours, aide.* Consuetud. Furnenses an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Qui de nocte ad Helperoup cum armis venerit, excepto canipulo & tortuosa nichil emendabit, nisi cū armis alio modo forefecerit. Similiter qui de die venerit ad Helperoup contra bannitos vel latrones, &c.*

HELSWINDE. Vide Hermannum Contractum p. 562. Edit. Canisii.

¶ HELUCUS, pro Elucus, Capitis gravitas a vino creata. Tertullianus de Corona c. 7. *Harpocration industria hederatum argumentatur, quod hederæ natura sit cerebrum ab Heluco defensare.*

HELVITICE: Liber 3 Miraculor. S. Dionysii cap. 14. *Ha-*

14. *Haud Helvitice habeo, quod loquar pro Dionysio, cum qui jam Sanctorum sociatus in cælo polles exercitibus, apologia nostra minime indigent.*

HEMERO, Ἀρκτ., in Gloss. Lat. Græc. ubi Goldastus ad S. Valerianum amendat *Hamero*; hunc vide pag. 63.

¶ HEMERODROMI, Quasi diurni cursores, tabellarii, à Græco ἡμέρα, dies, & δρόμος, cursus. Historia cædis SS. in Sina auctore S. Nilo to. 1. Januar. pag. 962. *Et ad eum quidem mittunt duos ex iis qui apud ipsos vocantur Hemerodromi accusantes quod inita fregissent fœdera.*

¶ HEMIGRANEA, HEMIGRANIA. Dolor medii imo & totius capitis, Gall. *Migraine*, à Græco ἡμι- & κρανίον. Vita S. Bernardini Senensis tom. 5. Maii p. 285. *Doloremque totius dextræ partis capitis patiebatur continue, quod Hamigrnnea à medicis nuncupatur.* Miracula B. Coletæ to. 1. Martii p. 596. *Ad minus semel in mense pati consuevit gravem & acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici Hemigraniam vocant.*

HEMINA, in Regula S. Benedicti c. 40. est certa vini mensura, quam Monachis sufficere per diem existimavit, de cujus quantitate multa habent Regulæ Interpretes, quæ collegit Haeftenus lib. 10. Disquis. Monast. tract. 4. disq. 2. ac præsertim nuperus Scriptor in Dissertat. Gallica de vini hemina & libra panis in Regula S. Benedicti, edita ann. 1667. [Adde Menardum in Concordia Regularum, Martenium in Commentario ad Regulam S. Benedicti & Johannem Pelletier in Dissertat. Gallica de libra panis & de vini hemina S. Benedicti ad calcem Dissert. de Arca Noe. *Emina appendit libram unam, quæ geminata sextarium facit; habet drachmas centum.* Papias. Epist. Theodemari Abb. Casin. an. circiter 790. ad Carolum M. *Quas duas mensuras æstimaverunt majores nostri Eminæ mensuram esse*] Charta anni 858. pro Monasterio Deiparæ Suession. *Vini modii 600 & mellis modii 10. ad dandas omni tempore regulares Eminas, vel in solennitatibus mixtas puras que potiones propinandas.* Alia Caroli C. an. 872. in Hist. ejusdem Monasterii p. 435. *Ad cotidianum vero vel festivum potum à Præposito loci annuatim 250. modii eis dabuntur, quando plena fuerit vini abundantia: & hæc mensura per dies singulos, Sacerdotes Eminam, id est, tres libras; Diacones duas, Subdiacones, vel minorum ordinum Clerici, unicas vini libras accipiant.* Apud Palladium de Architectura: *Cyathi novem Heminam faciunt. Heminæ duæ sextarium complent. Sextarii sex congium reddunt*, Scriptum de ponderibus & mensuris, laudatum à Mabillonio: *Libra una & semis Heminam facit: duæ Heminæ sextarium reddunt.* Vide Gloss. med. Græcit. in ἡμίνα, & quæ in hanc rem commentatur idem Mabillonius in Præfat. ad tom. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. num. 158.

Quidquid sit de celebri controversia quæ circa heminam vini inter eruditos viros olim versata est, certum omnino est non ejusdem capacitatis ubique exstitisse hanc mensuram, etiam in Galliis nostris. In quibusdam locis circa Bellijocum Hemina vini eadem est ac semi-afinata; Afinata vero valet octo quartas vini. In Delphinatu Hemina vini æquivalet sextario; utraque enim mensura 2. s. perinde æstimatur in Tractatu D. *de Boeslieu*. Aliæ autem differentiæ colligi possunt ex auctoribus à D. *Lancelot* in Differt. de Hemina vini laudatis; plerosque licet illorum in æstimatione hujus mensuræ, potius ad usus suos respexisse, quam ad intimam illius capacitatem, mihi vix dubium sit,

EMINA, & EYMINA, Mensura frumentaria. Charta Rogerii Vicecom. Biterrensis an. 1249. apud Catellum l. 4. Rerum Occitan. *Et si forte aliquis homo vel femina Biterris vendiderit suum bladum ad suam Eminam vel sestarium*, &c. In Consuetudine Divionensi dicitur Emina constare 2. bichetis: *En l'Esmine de grains mesure d'illeen 2. biehots*, &c. Vide eumdem Catellum in Hist. Comitum Tolos. p. 218. [Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1227. *Statuimus quod census bladi qui debeat solvi Monasterio de Prioratibus, ad Eminam Massilienfem quæ nunc currit solvant de cætero*, Instrum. an. 1309. to 1. Hist. Dalphin. p. 86. *De quacumque quantitate bladi venditi, videlicet de Hemina, ut supra, capitur una cozeola pro qualibet Heminâ.* Inventarium MS. ex Archivo Principis *de Rohan*: *Item unam Eyminam frumenti & 5. pictas quas serviunt Petrus Varderii*, &c. Saisimentum Comitatus Tolosæ apud D. *la Faille* to. 1. Annal. Tolos. inter Probat. p. 17. *Et unam Eminam bladi de quolibet foco habente bestiam carregii*, &c. Tabular. Casæ-Dei: *Et dona ad Bonam-fontem 1. Eminam de segle.*]

Nec minus variavit Hemina solidorum quam liquidorum: pro sextario interdum accipitur. Charta an. 1242. 16. *Emynas seu sesteria annonæ ad mensuram Aquis ... Unum modium seu 16. sexteria.* Ita etiam in novo Custumar. to. 4. p. 2 pag. 1008. art. 1. t. ubi *Heminam* per vocem *Setier* reddidit Gallicus interpres. Alibi *Hemina* duos bicheros valet: cujus ponderis fuerit apud Massilienses utcumque æstimare licet ex Statutis ejusdem civitatis l. 1. c. 53. n. 4. *Decernentes similiter quod nullus faciat saumatam portandam ad molendinum in qua sint plusquam septem Eminæ annonæ.* Alicubi *Hemina* Massiliensis 8. civaderias continere dicitur; civaderia vero fere æquiparatur modio Parisiensi.

¶ EMINALE, Eadem notione, idem ac Sextarium, Gall. *Setier*. Charta Willelmi Montispessul. domini an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 728. *Sestairalaticum dono vobis de omni blado, & de omni legumine, & de farina, ... si mensurantur cum sestairale vel Eminale*. Ubi particula *vel* explicativa est, non disjunctiva: utriusque enim mensuræ eadem est præstatio, Tabular. B. M. Accinct. *Remisit etiam 9. denarios censuales & unum Eminale avenæ.*

¶ HEMINALE SALIS, Mensura unius heminæ salis capax, simul & præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur, duodecima scilicet heminæ pars de unaquaque vectura. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. p. 91. *Joannes de Auris ... dedit, vendidit, ... quidquid juris ... habebat, & in rebus quæ inferius subsequuntur; videlicet in Heminali salis de Mura, cum quo Heminali mensurare consueverunt & debent, & dictus Joannes venditor pro dicto Heminali decipere debebat & consuevit, ut inferius sequitur, videlicet pro quolibet animali portante sal ad vendendum in dicto mandamento, unam moydam, de quibus valent duodecim unam Heminam salis.*

EMINATA TERRÆ, Modus agri unius heminæ capax, ut modiata, unius modii, &c *Eminee de terre*, Arvernis, *Eminada terræ*, in Charta Raimundi Comitis Tolosani an. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. f. 46. Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. an 1299. Tabularii Regii n. 47. *Tres encontatas, & unam Eminatam terræ, cum quodam pradello &c.* Alias vide in Tabulario S. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. Ch. 104. & in Tabulario Abfiensis Monasterii apud Duchesnium in Histor. Castanerensi pag. 3.

EMINAGIUM, Præstatio ex quacumque emina frumenti, aut alterius grani. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann 1183. in Chartophylacio regio Regest. 91. Ch. 448. *Dedit etiam eisdem unum modium frumenti ad mensuram Parisiensem in grancbia sua Campendu, vel Eminagio illius oppidi. Sisa hemunarum*, Impositio, præ-

præstatio *Eminagii*, in Charta ann. 1251. Vide *Sisa*, *Aminage*, in Charta Johannis Reg. Fr. Regest. 91. Chartophylacii regii num. 502. *De lever aussi Aminage de boulengiers faisans ou vendans pain de leur labour*. Ibidem: *Item, quant a l'Aminage que le vextier demande aus Talemetiers de blef que is cuient, qui est leur labeur & heritage*.]Charta an. 1278. Joannis de Vergeio Senescalli Burgund. *Item volo & concedo, quod si ego vel heredes mei in villa seu castro de Fontisaenua... aliquod forum seu nundinas .. faceremus vel instituerenus, quod dicti Religiosi totum Eminagium dictarum nundinarum .. habeant & percipiant*. In Regesto feodorum Burgundiæ 2, part. fol. 97. fit mentio *Eminagii Divionensis*, in Charta anni 1246.

¶ Hemina, Eadem notione, ni fallor, qua *Eminagium*. Testam. Guinardi Comit, Ruscin. an. 1173. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1360. *Relinquo etiam eis* (Templariis) *ipsas Heminas de Perpiniane*.

Imina, pro *Emina*, in Charta ann. 1136. apud Josfredum in Nicæensibus Episcopis p. 167.

¶ Exemina, Eodem significatu. Charta Borelli Comit. Barcin. an. 964. in Append ad Marcam Hispan. col. 884. *Dono ego Borellus Comes & Marchio .. sestarium de civada, & Exeminam unam de vino*.

¶ HEMISIUM, Species monetæ, dimidia para assis. Hist. Miscell. apud Murator to. 1. par. 1. pag. 162. *Et ita processerunt jactantibus Imperatoribus hypatiam & trimisia &* Hemisia *& numismata nova usque ad magnam Ecclesiam*.

¶ 1. HEMISPERIUM, pro *Hemisphærium*, Ugutioni.

¶ 2. HEMISPERIUM, Instrumentum vitreum in modum spheræ dimidiæ, vel in orbem efformatum, quo ad lintea leviganda utebantur, Bernardi Ordo Cluniac. p. 1. c. 54. *Quando vero levigantur eadem corporalia cum vitreo* Hemisperio *unus eis substernitur pannus, nec ponuntur umquam super lignum nudum*.

HEMISSECLA, Dimidium *sicli*, Germanis *secel*, sive *sicel*, quod est quarta pars unciæ apud Græcos & Latinos. Hepidannus de Vita S. Wiboradæ l. 1. cap. 14. *Cum nesciant de tot talentis* Hemissecias *vel obolos observare*. [Vide *Emisexcla*.]

¶ HEMITOGIUM. Papias MS. Bituric. *Emitogium, dimidia toga*, *Hermitogium*, Johanni de Janua.

¶ HEMITRITÆUS, Semitertiana febris, Gallice *Fievre double tierce*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hemitriteus*, *Fievre ague*. Acta S. Raynerii to. 3. Junii pag. 454. *Enricus quondam Romellæ habens* Hemitritæum, *posuit corrigiam B. Rayneri sub capite suo, & continuo dimisit eum febris*. Eadem notione Marcialis Epigram. 91. lib. 12.

Pro sene, sed caro, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, & fervens Hemitritæus *erat*.

Vox ducta à Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus.

HEMMETHE, Modius, mensuræ frumentariæ species, apud Holsatenses. Helmoldus lib. 1. Chronici Slavorum c. 92. *Et solverent de manso sex modios siliginis & octo avenæ, illius, inquam, modii, qui vulgo dicitur* Hemmethe.

¶ HEMOSUS, *Odium*, Gloss. Isidori. Ita etiam in Excerptis Pithœi. Bonaventura Vulcanius suspicatur legendum, *Heinosus*, odiosus, unde forte Gall. *Haineux*.

¶ HENAPHUS, Vas, patera. Tabularium Majoris Monast. *Accepit de substantia S. Martini optimos Henaphos corneos & unum equum*. Vide *Hanapus*.

¶ HENATINI, *Gigantes sive robusti sive potentes, aut humiles consurgentes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. & in Amalthea ex Catholico Joh. de Janua. Vox procul dubio detorta ab *Enac* vel *Enacim*, de quibus nu. 13. 34. *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur*; & Deuter. 2. 11. *Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim*.

¶ HENDEM, *Eque, similiter*. Gloss. Sangerman. MSS. num. 501.

HENEDPENY. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 827. *Sint quieti ... de chevagio, &* Henedpenny, *& bucstall, & tristris, &c.* Forte *gallinagium*, ex Saxon. Hæn, vel Henne, gallina, & Peny, denarius. V. *Gallinagium*.

¶ HENEUNTE, pro Ineunte. Præfatio Francisci Blanchini apud Murator. to. 3. p. 81. *Epitaphium: Hic requiescit in passe Eusebia religiosa magna ancella Domini, qui in saculo ab* Heneunte *etate sua vixit secolares annus 14. & ubi à Domino electa est in Monasterio SS. Cyriaci servivet annus quinquagenta, recessit sub die pridie Kald. Octobris indictione sexta*.

HENGHEN, Carcer, custodia, ergastulum: ex Saxon. Henghen, & Hengenne, quod idem sonat. Leges Henrici I. Regis Angl. 65. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem veniat, ut amicum non habeat; in prima accusatione ponatur in* Hengben, *& ibi sustineat, donec ad Dei judicium vadat*. In Legibus Policitis Saxonicis Canuti cap. 32. quæ eadem habent, *Henghen*, per *carcanum, id est, carcerem* redditur.

HENGHWITA. Vide *Hangwith*.

HENGISTE. Charta Arnulfi Imp. an. 898. in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 62. *Cum curtilibus & ædificiis, ... agris, pratis, pascuis, silvis, foreste ad Hengiste, aquis, aquarumque decursibus, &c.* Kiliano, *Engist*, est equus, caballus: igitur *forestum ad Hengiste*, fuerit forte usua silvæ ad pabulandos equos.

HENGISTNOTUS. Charta Ludovici Regis ann. 892. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 130. *Cum ... familiis utriusque sexus, mancipiis, parschalcis, findmannis,* Hengistnotis, *censibus, campis, &c.* Alia Henrici Imp. an. 1039. p. 147. habet *Hengiswoteris*, alia denique ann. 1057. p. 151. *Hengistnrtis*.

¶ HENGLBITA, perperam pro *Hengwitha*, in Literia Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58. Vide *Hangwith*.

HENKINI, dicti per contumeliam Rheni accolæ, *die Henchen*, vel *Hencken*, carnifices, furciferi. In Vita Caroli IV. Imperat. *Si pater noster arripuerit istas pecunias, disperges eas inter Rinensos* Henkines, *& sic decepti manebimus & illusi*.

HENOTICUM, ex Gr. ἑνωτικόν, Edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appellatum illud, quod Zeno Imper. sanxit. Victor. Tunnensis: *Anastasius Imp. hæreticorum Synodum faciens Henoticum Zenonis confirmat*. Habetur illud apud Evagrium. Vide *Unitivum*.

¶ HENRICI, Dicti denarii aurei ab Henrico II. Rege cusi. Vide in *Moneta*.

HENRICIANA Hæresis, dicitur Simonia, ab Henrico IV. & V, Imperatoribus, qui Episcopatuum & Ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant. Guillelmus Apuliensis l. 3. de Gest. Norman.

... Quia Rex Henricus ab illo
Damnatus fuerat, propter commissa nefandis
Accumulata modis: nec enim venundare sanctas
Ecclesias veritus, perversum dogma colebat
Simonis, & nullum donabat pontificali
Culmine, præter eos, qui maxima dona tulissent.

Vide Gaufridum Vindocinensem l. 3. Epist. 11. & Notas ad Alexiadem p. 236.

HEORDFEST, Mansionarius: ex Saxon. heorth, focus, domus, & fæst, fixus. Unde Lambardus vocem hanc per *astro astrictus* reddit; est autem *astrum* idem quod domus, ut suo loco dictum est. Leges Canuti Regis c. 40. *Non sit aliqua liberorum rectitudine dignus, sit Heordfeste, sit folgarius, sit in hundredo & in plegio constitutus*. Vide *Huiderefest*.

HEOR-

HEORDPENI, Præstatio pro quolibet foco: ex Saxon. heord pening, voce coosslata ex heord, domus, focus, & pening denarius, proprie autem is, qui vulgo *Romescot* dicitur, & Romano Pontifici pendebatur. Leges Edgari Regis cap. 5. apud Bromptonum: *Omnis Heordpeni reddatur ad Festum S. Petri, & qui non persolverit ad terminum illum, deferat eum Romæ, &c.* Vide *Denarius S. Petri*.

¶ Heorthpening, Eadem notione. V. in *Ælmesfeoh*.

¶ HEPTADOGMA, Sermo de septem artibus. Compendium Jurium & Consuetud. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet*. Edit. 1517. fol. 17. *Præterea supplementum de duabus artibus & Heptadogma pro erigendo recenter gymnasio, multis cum aliis utilibus documentis.*

¶ HEPTAMARON. Donatio S Rudesindi pro Monast. S. Salvatoris de Cella-nova. *Geria, historia ecclesiastica, Heptamaron, gerontieon, expositio Trinitatis, & collationum.* Forte legendum *Hexaemeron* à Græco ἑξαήμερον, Liber satis notus de sex diebus quibus mundus conditus est.

¶ HEPTAMYXOS, Lucerna septem *myxos* seu *nares*, ut alii vocant, habens. Hegesippus lib. 5. c. 10. *Lucerna quæ sub candelabro ponitur, ante sub modio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratia plenitudine, Heptamyxo frequens lumen effundens.* Ita Hofman.

¶ HEPTAPHONOS, ἑπτάφωνος, Habens voces septem. Theogerus Episc. Metensis apud Bernardum Pezto 1. Anecd. Præfat p. 15.

Is (Christus) *in ævum sit benedictus.*
Heptaphonos, strophicus, punctus, porrectus, oriscus, Virgula, Cephalicus, clinis, quilisma podacus.

HEPTATICUS, Eptaticus, corrupte, pro Heptateucho, seu tomo sacrorum Bibliorum primo, continente *Pentateucum* Moysis, & sequentes 2. libros Josuæ & Judicum. Ugutio: *Eptaticus, vetus est Testamentum, quinque libri Moysi, sex Josue, septem libri Judicum.* (Sic in MS.) Occurrit apud S. Hieronym. in quæst. in lib. 1. Paralipom cap. 2. in Regula S. Benedicti c. 42. in Vita B. Joannis Abbatis Gorziensis nu. 81. apud Aratorem l. 1. Hist. Ecclesiast. c. 17. Gregorium M. lib. 12. Epist. 30. Alcuinum Epist. 27. in Statutis Guigonis Cartusiensis Ord. c. 4. in Antiq. Statutis ejusdem Ord. 1. par. c. 9. Ordericum Vitalem p. 470 &c. Vide Juretum ad Epistolas Ivonis Carnotensis. Ex his emendandum Poema Alcuini præfixum Bibliothecæ, seu libris sacris editum l. 2. Commentar. Bibl. Cæsareæ p. 406.

Etpaticus enim librum decurrit in istum,
Quem Ruth *consequitur fœmina clara satis.*

Ubi vir doctissimus ad marginem: *Locus mendosus, de cujus emendatione nondum mihi liquet.* At facilis nunc emendatio ex præallatis: legendum enim Eptaticus.

¶ 1. HERA, Herea, Ager, aut locus, qui nec colitur nec aratur. Charta an. 1206. in Tabular. Calensi p. 190. *Recipiant de cætero ... unum obolum super suis Heriis de Boemonte, & sex denarios super quadam Hera de Busseviaco... quinque denarios de duobus Hereis de Gromout & 11. den. de prato suo de Gromout.* V. *Area* 1.

¶ 2. HERA, Juno, Græc. Ἥρα. Gobel. Persona Cosmodr. æt. 6. cap. 38. *Quod Hera colebatur à Saxonibus videtur ex eo, quod adhuc quidam vulgaret recitant se audivisse ab antiquis, prout & ego audivi, quod inter festum Nativitatis Christi & festum Epiphaniæ Domini, Domina Hera volat per aera, quoniam Junoni apud Gentiles aer deputabatur. Et quod Juno quandoque Hera appellatur, & depingebatur cum tintinnabulis & alis, dicebant vulgares, prædicto tempore Vrowe* Here *seu corrupto nomine Vro Here de ulughet, & credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam.* Huc spectant quæ de nocturna quarumdam muliercularum equitatione retulimus in voce *Diana*: ubi Dianæ Herodiadem adjungi apud recentiores, qui de hac superstitionis specie scripserunt, observare cuique promtum est: quænam vero sit illa Herodias definire haud ita facile. Rem illustrat Gobel. Persona loco mox laudato, unde Herodiadis cognomen Junoni, quæ *Hera* vocabatur, tributum esse putat Schilterus, quem videsis in Glossar. Teuton. v. *Chervioburge*. Quid si ex *Hera Diena*, uti scriptum erat, *Herodiadem* facili lapsu finxerunt?

¶ 3. HERA, Capitum sectio. Vide *Æra* 1.

HERACLEA, *Statua Herculis*. Sic Glossæ MSS. ad illud veteris Interpretis Alexandri Iatrosophistæ l. 2. Passion. ubi de Ligaturis & Characteribus: *Aliud de lapide medicamentum: sculpens in eo Heracleam rectam suffocantem leonem includes in annulo aureo, & dabis ad utendum in digito, & sanus eris.* Vide l. 10. p. 592. Edit. Græc. Lat. Joan. Guinterii. Nam dum nude in hoc Glossario Alexandrum Iatrosophistam laudamus, ejus veterem Interpretem intelligimus, pridem editum, & quem MS. cum Glossis legimus ex Bibliotheca Regia. Ejusmodi forte est gemma, quam servat Gazophylacium RR. PP. Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiens. in qua sculptus Hercules leonem suffocans, cum hisce charactéribus sat male formatis CKTAΘΡΟΝ. Hanc propediem vir doctissimus C. *du Moulinet*, Ordinis Procurator Generalis cum aliis rarioribus ejusdem Gazophylacii monumentis publicabit. [Rem feliciter præstitit.]

¶ HERACLIA, vox Architectonica, Gall. *Terme*, Telamon. Gregor. Turon. de Glor. Mart. l. 1. cap. 65. *Erectis tamen parietibus super altare adis illius, tereem ac columnis, pharis, Heracliisque, transvolutis arcubus erexerunt.*

HERALDUS, vel Haraldus, Fecialis, vulgo *Herault*, de cujus officio, sic Nicolaus Uptoous lib. 1 de Militari officio c. 12. *De Haraldis. Ex quibus quidem Prosecutoribus* (de quibus suo loco) *creari debent: postquam autem exercuerunt per septennium alii nuncii majores, qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales & pacis incohoare, diversa regna & regiones visitare, Militiam honorare, & singulis actibus Militiæ hos interesse desiderare, clamores publicos & proclamationes in torneamentis & similibus actibus Militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, & neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna, quæ inter duos aliquando nobiles geritur inclusos; sed omnia per superiorem parti vel partibus mandata, seu à parte parti fideliter & sine palliatione nuntiare.*

Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, & eisdem indui eo modo sicut domini, si cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviis & maritagiis, ac Regum & Reginarum coronationibus, & Principum Ducum & aliorum magnorum dominorum solennitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt; & tenentur in regionibus & regnis, licet extraneis ad honorem suorum & magnificentiam dominorum.

Qui quidem Heraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscent industriam Prosecutoris sui, antequam cum hostibus congressum habeat, Prosecutorem suum in præsentia commilitonum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem, & taciturnitatem prædicti sui Prosecutoris commendando, eumdem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feodo sufficienti dotabit, &

arma congruentia eidem & suis haredibus assignabit.

Creantur insuper Haraldi aliquando in Regum vel Reginarum coronationibus seu torneamentis, eodem tamen mode, ut supra. Et est sciendum, quod Heraldus, ut supra dicitur, creatus jurare debet, ut sequitur, alio Heraldo veterano sic dicente: Tu jurabis, quod omnia capitula in juramento Prosecutoris contenta fideliter observabis, tractatus & negotia quæcumque tibi commissa secundum nudam & planam veritatem exequeris. Non eris in damnum domino tuo speciali in suis secretis, quæ tibi aut secreta ab eo committantur, vel de suis munitionibus, per quas tutus esse potest. Nec eris domino tuo in damno de suis possessionibus; Sic te Deus adjuvet, & sancta crux Dei. Sed de Heraldorum sacramentis & creatione, audienddus in primis Philippi Burgundiæ Ducis Heraldus, dictus *Toison d'or*, ex Tractatu MS. cui titulus ejusmodi est: *Commen le Roy d'armes des François fust premierement creo, & puis nomme Monjoye, & la fasson de son noble couronnement, les sermens qu'il doit faire, ses droits aussy, & tout ce qu'il est tenu de faire. Quand le Roy est conclud & par son Conseil delibere de faire son principal Roy d'armes des Franchoys, nomme Monjoie, il dist a son Connestable, qu'ilz le metent à son Consoil se lo Connestable y est comme chief des armes, ou aultrement à son premier Marissal, ou seront pour celle cause seulement plusieurs Princes, Seigneurs, Barons, & gens d'Estat, qu'ilz nommeront sur le serment qu'ilz ont au Roy, celluy qui mieulx & souffisant leur samblera. C'est assavoir tout premier noble, saige & vaillant Chevalier ou Escuier sans reprenche de son corpz, & qu'il ait tant exercite les armes & les loingtains voiages, sy anchien que bonnement ne puist les armes porter, sachant lirre & escripre necessairement, & aultrement non, pour les charges & ambassades secrettes, que on lui porroit donner. Et de tous ceux qu'ilz seront nommes, en sera esleu un, qui semblablemens pour la tres-noble excellence de la Couronne fault qu'il soit Chevalier, ainsy qu'il s'ensuit.*

Et quant il est esleu, le Connestable ou premier Marissal le fera à luy venir, & s'il n'y est, lui sera tautost escrit; lors luy dira la nouvelle de son ellection. Savoir de luy se il porra ou vouldra exerciter & servir ainssy qu'il appartient, loyalement, dilligamment, & honnestement a son pooir; & s'il l'accorde, on le fera venir devant le Roy, & son Conseil. Et lors le Roy luy dira, ou fera dire par son Connestable, ou premier Marissal, & generalement en recitant l'honneur, les vaillonces, & aultres biens, qui sont en luy. Et pour ce le Roy l'a esleu en l'office de son premier Roy d'armes des Franchoys. Et lors le Chevalier ou Escuier tres-humblement l'en remerchie. Alors luy sera donne pour prefix & terme de aulenne sollemnelle feste, la plus prochaine qui viendra, se aultres grands affaires ne anticipoient celluy jour auquel il se trouvera.

Et quant celluy jour sera venu, ledit Esleu ce matin s'en ira en une chambre à ce ordonnee en l'ostel du Roy, & la seront les varles de Chambre, qui le vestiront de tous les habis royaulx, comme la personne du Roy proppre, qu'ilz seront d'escarlatte & tous fourres de menu vair que le Roy luy donnera.

Et quant le Roy sera presque prest pour aller à la grand Messe, alors viendra le Connestable comme chief des armes & les Maressaulx ainssy acompaignes de plusieurs Chevaliers & Escuiers, Capitaines de guerres, & aultres, le mieulx que on pourra pour acompaignier l'Esleu à la grand Eglise ou Chapelle, la ou le Roy vouldra oyr le saint service celluy jour.

Alors se partiront premier deux a deux tous porsievans, puis les Herauls, puis les Roys d'armes des marches, puis des aultres Princes subgetz. Et puis ceulx du Roy tous les desrains selon d'ordonnance de leurs anchiennes & nobles marches, & des Heraux les premiers crees. Et se aulcun Roy d'armes ou Herault d'autre Roy ou Prince estrange y estoit, on le mettra au reng des Roys d'armes ou Herault du Roy, en leur disant, que c'est pour l'honneur de leur Seigneur.

Apres ces Officiers d'armes se l'Esleu n'est Chevalier, il viendra ung Chevalier tout seul, qui portera une espee de Chevalier en son fourreau la croix contre mont, de laquelle il sera fait Chevalier s'il ne l'est; & s'il l'est, il n'en faut point.

Apres ces Officiers d'armes & Chevaliers pour la dignite & excellence des armes du Roy viendra ung aultre Chevalier, qui sur une lance croisie en sachon d'un confanon portera la tournicle ou cotte d'armes du Roy, en laquelle sera fichie en la poitrine une couronne d'or, & chargie de fines pierres precieuses, ou sera seullement esmailliet le blason du Roy: & sera tenu de james en porter nul de quelque autre Seigneur que ce soit.

Apres ce Chevalier de la cotte d'armes viendra ung autre Chevalier, qui en ses mains portera la couronne telle, & à l'honneur du Roy, que son bon plaisir sera.

Apres ce Chevalier à la Couronne viendra la Connestable s'il y est, qui tiendra l'Esleu à sa dextre main, & s'il n'y est, il sera menes entre deux Maressaulx premiers.

Apres le Connestoble ou Maressaulx & l'Esleu viendrons les autres Seigneurs & Capitaines de guerre, Chevaliers & Escuiers, qui pour l'honneur sont la venus, comme dit est.

Apres cette ordonnance ledit Esleu sera mene en l'Eglise ou Chapelle, ou que le Roy vouldra le service de celluy jour oyr. Et la vis-a-vis du grand autel plus bas que l'oratoire du Roy sera sur une chaiere mise le tapis vellu couverte moult honnourablement, en laquelle ledit Esleu sera assis; & à ses deux les, les deux ou troys Chevaliers, qui porteront la Couronne, la cotte d'armes & l'espee, s'il n'est Chevalier, tant que le Roy soit là venu.

Et quant le Roy est arrives, l'Esleu se levera de sa chaiere en laquelle le Roy s'assiet. Alors le Connestable ou le premier Marissal prend l'Esleu, & estant à genoulx dist au Roy, Mon tres-excellent Prince & Souverain Seigneur, vecy mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, vostre Esleu, qui est cy venu & se presente pour vous obeir. Et l'Esleu dist apres: Notre Souverain Seigneur, il est ainssy. Apres ce le Connestable ou Marissal se lieve sur pies, auquel il dist qu'il die ce qui luy a dit.

Alors luy dit, Mesire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, le Roy nostre Sire qui cy est, m'a commande vous dire, que pour le preudhommie, honneur, vaillance, & aultres biens qu'ilz sont en vous, il vous à esleu pour son Roy d'armes, vous nommant son tres-noble & victorieux Roy d'armes & Messeigneurs de son Sang, qui dit est Monjoye. Auquel Seigneur presentement vous comme vray Chrestien jures & prometes sur Dieu & les saintes Evangiles, escriptes cy-dedens en ce Messel, sur lequel à genoulx il tiendra à ses deux mains.

Et premierement que sur tout vous servires le Roy de tout vostre pouvoir & savoir, & loyalement luy garderes en tous lieux son honneur & son bien là ou vous seres, & de Messeigneurs ses enfants, s'il en a, & luy revelleres son contraire, se le saves, ou à ses officiers, à qui il appartiendra, le plustost que porres, se aultrement par vous n'y est pourveu. Laquelle chose ja pour ce que dist est, ne chelleres ne retiendres, comme le tres-honneste & honnorable office le requiert. Car celluy, à qui ceste office appartient, est & doit par tous les Princes Chrestiens estre faite ceste ordonnance en vostre office de Roy d'armes des Franchoys dit Monjoye, & de tous aultres Roys d'armes, des marches & Herauls, & aussy poursuivans d'Empires & des Royalmes & Seignouries

Chre-

Chrestiens comme aux personnes publicques que vous serès, & les aultres sont, se faussement ils ne se parjurent de ce qui s'ensuict.

C'est assavoir, que vous ne dirès ne revellerès les choses secretes, que vous porrès oyr ou presenter au Conseil du Roy ou aultre Seigneur, qui se fiera en vous, sans commandement ou ordonnance, au de celui ou ceulx, à qui il sera commis à le vous dire ou chargier, & ce par nulle voie directe ne indirecte qui soit dit au sen.

Item, que vous ne revellerès en quelque fasson que ce soit emprinses secretes d'armes d'amis ou ennemis, ne d'ennemis a amis Chrestiens, quant au regard de vostre office de personne publique, quant ils se fieront en vous, se par eux n'en estes commis.

Item, que toutes charges d'ambassades, de rapports, & de commissions, qui vous seront par le Roy ou ses Conseillers enchargies, dictes & commisee loyalement & dilligammēt à vostre leal povoir vous le dirès, les ferès & vous an acquiettrrès, soient d'amis ou ennemis, & d'ennemis à amis, se des ennemis voue ne prenez la charge totallement.

Item, que pour amour ne pour haine, pour don ne pour promesse, ne en faveur de nulluy, ne blasmerès ne amendrirès l'honneur de nul, quel qu'il soit, pour le donner, estre portè ne acroistre à nul autre, ne aussy en fait d'armes blasmerès nulluy, s'il ne vous en est demandè par le Roy ou par ceulx, à qui il appartiendra ou ara commit, s'il ne l'a par trop deshonnestement, & trop evidamment destruy.

Item, que par vous ne sera fait raport, ne à vostre povoir souffrirès qu'il soit fait nul poursuvant, s'il n'est premier noble, honneste, habille, sain & entier des choses evidentes de son corps, & sachant lirre & escripre necessairement, & aultrement non, & non pas par necessitè.

Item, par la requeste de nul, quel qui soit, ne sera fait par vous rapport à quelque Seigneur ne aultre que son poursuvant fois fait Herault, s'il n'est noble, saige, habille, honneste & sauffisant pour ce faire, aiant servy l'office d'armes à l'honneur, c'est assavoir servy les frontieres, les fais d'armes en la guerre en ce Royalme, s'elle y est, ou aultres Seigneurs en leurs guerres ou voiages, desquelz il deibt porter comme il soit aussy enseiguement, & ce par l'espace de sept ans, s'il n'a grace de son Prince d'un ans sans plus.

Item, que par vous ne sera fait raport à peticion de quelconques il soit tesmoignier que ung Herault portant vice deshoneste sur lui, soit digne & souffisant d'estre Roy d'armes de aulcunes marches; & se son Prince le veult faire, vous en acquittiès paisiblement à luy.

Item, vous savès certainement que aulcun Roy d'armes, Herault ou poursuivant se fust deffait en son honneur, que Dieu ne veulle, à sa requeste ne d'aultre quelconques, soit par faulx rapport ou aultrement, par aulcun vice detestable contre les Commandemens de sainte Eglise, vous le dirès au Roy ou au Connestable ou à son Conseil, se sera le plaisir du Roy.

Item, que se certainement vous savès que ung poursievant, quelque notable, qu'il fust, continuast, ce que par vous ou par aultre Roy d'armes ou Herault seroit de par vous reprins & deffendus chelle deshonneste vie en laquelle il continuast, vous le dirès à son Seigneur & Maistre, qui luy deffende de ce jour en avant, & de plus porter son blason ne d'autre, & qu'il le rende courtoisement, ou aultrement, vous luy ferès honteusement estachier de sa poitrine; & samblablement le ferès d'un Roy d'armes ou d'un Herault, après ce que le Roy, le Connestable & le Marissal en aroient eu la connoissance.

Item, que de tout vostre sens & povoir vous exaucherès l'honneur & les proessrs sans rien cheller de tous les bons & vaillans hommes, soit par journèes, ou par continuer, riches ou pouvres quelz qu'ilz soient.

Item, vous garderès d'honneur de toutes Dames & Demoiselles riches en poures quelles qu'elles soient, especialement sans certaines repreuches. Et se par aucuns vous oyès blasmer aulcunes, vous honnestement les reprendriès ou feriès taire, ou aultrement, monstrant que telles choses mal dictes vous desplaisent, & vous en departirès.

Item, & que de tout vostre povoir vous aiderès, conseillerès & emploirès aux justes & raisonnables querelles, que certainement vous serès en la faveur desdites Dames & Demoiselles sans nulle evidentes repreuches, & de tous les enffans orphellins.

Item, le bon plaisir du Roy sera, que vous yrès par toutes les provinces & marches de ce Royalme, ainssy que on le vous donnera par escript, en la compaignie de notables Roy d'armes & Heraux avec la commission du Roy par ses Lettres Patentes à tous les Princes, Contes, Vicontes, Barons, Banerès, Bacellers, & aultres notables hommes tenans dignitès & aultes fiefs nobles quelz qu'ils soient, desquels par leurs docibles instrumens & privileges, seullement pour savoir le noblesse de son Royalmes, & lesquelles sont les plus anchiennes, & de ceulx faire un extrait à fasson d'un livre à par soy de chascune marche, où seront leurs noms & surnoms, les crois & leurs armes, blasons, & titres naturels.

Item, que depuis ce que de trois ans en trois ans une foys vous acquisterès de faire assembler tous les Roys d'armes de ce Royalme en ung lieu par Connestable ad ce ordennè. Et avoec ce deves avoir par escripe la cognoissance de tous le Nobles chascun de sa marche, tant Princes que Seigneurs & aultres pour lors vivens, & comme dit est, leurs noms, surnoms, blasons, timbres & nobles fiefs, tant de par eulx, que de pars leurs femmes, adfin que le Roy soit souvent informè de la Noblesse de son Royalme.

Item, se aulcun faisoit aulcune infame, ou deshonestè, ou de coustume au prejudice d'honneur de Chevalerie, ou d'Escuirie ou de Noblesse, s'engendrast ou se prinst la coustume en aulcunes marches ou estours de Seigneurs de ce Royalme, dont la veritè de la cognoissance veinst à vous pour y pourveoir, vous le dirès au Roy, au s'il luy plaist en son Consail, là où il sera proprement assignè.

Item toutes ces choses de rechief que j'ay dictes, vous jurès & promettès sur la foy de bon Chrestien & sur, & sur la foy, que devès au Roy, les tenir & entretenir entierement, & à vostre leal povoir acomplir sans enfraindre le plus que vous porrès.

Cy commence le Couronnement de Mesire Menjoye.

Alors luy estant à genoulx, les sermens fais, le Connestable le despoulle de son royal mantel, puis le Chevalier, qui aporte l'espie, baise le croix, & le Connestable la trait, puis baise la croix, & le baille au Roy, qui en fait son eslen Chevalier, puis la rend au Connestable qui la luy chaint.

Lors l'autre Chevalier qui aporte le cotte d'armes, la baille au Connestable qui la baille au Roy, qui en la vestant audit Esleu luy dit: Mesire tel N. par ceste cotte & blason couronnè de nos armes, lequel blason sera une couronne d'or & des fines pierres, soubz laquelle le blason est esmailie aux armes du Roy acrochiè en la poitrine, en luy disant: Nous te establissons perpetuellement en l'office de Roy d'armes. Et ces paroles dictes, le Chevalier viendra qui portè ara la couronne, & le baillera au Connestable, qui en la baisant la baillera au Roy, lequel le prendra à ses deux mains, & en le asseiant sur le chief de son Roy d'armes luy dist: Nostre Roy d'armes, par ceste couronne, nous te nommons par nom Menjoye, qui est nostre Roy d'armes, ou nom de Dieu, de nostre Dame sa benoite mere, & de Monseigneur saint Denis nostre patron; en disant ces paroles, il la

il la lui assiet. Et ces paroles dictes, alors tous les Roys d'armes, Herauls & poursievans ayans leurs cottes d'armes vestues estans illec criront par troys fois à haulte voix tous ensemble: Monjoye saint Denis, Monjoye saint Denis, Monjoye saint Denis, au tres-excellent & noble Roy de France. Et ce fait le Roy entre en son oratoire pour oyr le service divin, & ladite chaiere tout ainssy qu'elle est, sera portée à l'autre lès, vis-à-vis de l'oratoire du Roy, en laquelle Mesire Monjoye, tant que le service durera, sera assis. Alors le Connestable l'y fera tenir son mantel royal durant tous le service estendu en la façon d'un dossier entre le mur & luy par deux ou troys Roys d'armes ou Herauls, qui pour l'anuy de foys à aultre seront changiès. Et quand le service sera fait, l'un des Roy d'armes prend son mantel & l'emportera sur son bras, qu'il gardera jusques à l'hostel, que Mesire Monjoye se despoullera de tous ses habits Royaux.

Alors le Roy se part après le service pour aller disner, & Mesire Monjoye le suict, qui est conduit de pluiseurs Seigneurs. Et quant le Roy est assis à table, on fait au hault bout de la seconde table asseoir Mesire Monjoye, qui est servy de deux Escuiers, de couppe dorée descouverte & à par soy, & puis ceulx qui seront ordenués pour celle foys. Et tel pourroit-il estre, que pour la dignité de la Couronne, & pour les biens, qui seroient en luy, il seroit pour celle foys assis au bas bout de la table du Roy: comme furent Mesire Robert Dorsin, quant le Roy Dagobert le fist son Roy d'armes, & aussi fist le Roy Phelippe le Conquerant à son Roy d'armes Franchoys de Roussy, mais d'aultres je n'en treuve plus.

Et quant la table est toute desservie, le Roy luy fait presenter la couppe dorée couverte où ledit Mesire Monjoye ara beu, & mettera dedens en or ou en monnoye, ce qui luy plaira ordonner.

Après ce, espices seront prinses & vin de congiè, avant que le Roy se retraie, Mesire Monjoye luy viendra à genoulx très-humblement remerchier. Et en ce faisant il tiendra par la main aulcun noble & honnourable Roy d'armes ou Herault, disant au Roy: Sire, par le serment, que je vous doy & aux armes, vecy le tel Roy d'armes ou Herault, qui à tres-grand & bonne renommée de preudhomme, saige & souffisant, lequel je vous presente pour mon Marissal d'armes & Lieutenant. Et lors il offre au Roy une vergette de boys pellée que le Roy prend, & le baille audit Roy d'armes ou Herault, luy disant telles parolles: Par ceste verges nous te consentons estre Marissal d'armes & Lieutenant de Monjoye nostre Roy d'armes des Franchoys. Et ces parolles dictes le Roy se depart.

Alors Mesire Monjoye couronnè, & la cotte d'armes dessus l'habit royal, apres ce qu'il a disnè, se part en la compaignie de deux Maressaulx, & de ceulx, qui pour l'honneur du Roy le vont accompaigner à son hostel, les Roys d'armes, Herauls, & poursievans, ainssy que dit est, seront les premiers.

Au despoullier de sa couronne, de sa cotte d'armes, & de ses habis royaux, sera ung des varlets de chambre, qui luy apportera une robbe & une couronne de Chevalier, que le Roy luy donnera, en laquelle se fichera la couronne du blason en la poitrine qu'il portera; & sera tenus de jamès plus autre blason porter.

Cy fine le mistere du noble Couronnement de Messire Monjoye le noble Roy d'armes des Franchoys.

Cy-après s'ensuict ses drois & ses ordonnances, & ce qu'il est tenu de faire & de soy gouverner.

Ce jour passè ledit Mesire Monjoye pour soy acquitter ira de Seigneur en Seigneur en leurs hosteulx, les remerchier des honneurs, qui luy aront fais, soy recommandant à eulx, en leur suppliant, accompagniè de plusieurs Herauls, que l'office d'armes leur soit recommandèe.

Ledit Mesire Monjoye tiendra en tous honneurs son lieu de Chevalier comme pardevant il estoit; où à present est, exceptè aux solemnelles royalles festes que le Roy tiendra estat royal, couronnè ou non. Premierement tous les poursuivans, puis les Herauls, puis les Roys d'armes deux à deux, & Mesire Monjoye tous seul & le defrain en habit royal, couronnè se le Roy est, se ilz ne sont ordonnès sur l'eschaffaults, iront devant les maistres d'ostelz au partir du dresoir. Et quant les metz seront mis sur la table ledit Mesire Monjoye ira seoir au hault front de sa table, qui sera vis-à-vis du Roy, & là sera servy d'un Escuier à par soy. Et apres luy le Roy d'armes, & la plus anchienne marche qui y sera, & une place entre deux, & puis les aultres Roys d'armes selon les anchienneté de noblesses de leurs marches, & puis les Herauls, & ainssy qu'ilz seront premiers creès, & les poursuivans à l'autre table derriere eux.

Item le Roy à cause de l'office le logera pres de luy pour tenir son maisnaige, s'il ne l'est, & luy sera tenu de donner pension pour chascun an, telle & sy bien assignie, que il porra bien & honnerablement tenir son estat de Chevalier & de Roy d'armes toute sa vie.

Item le Roy sera tenu de luy donner tous les ans sa robbe, telle comme il le portera le jour de Noel.

Item le Roy luy paiera ses despens toutes les fois, qu'il l'envoiera en ambassades & commissions.

Item la couronne, dont il sera couronnè, & l'autre du blason seront siennes, pour servir son ame à la fin de ses jours.

Item à cause de son office ara lettres patentes du Roy, adressans à tous les Seigneurs, Capitaines de gens d'armes & de trait de bonnes villes, de chasteaulx, gardes de pontz, de ports & de passaiges, & à tous autres Officierr, pour luy faire ouverture de jour & de nuyt; luy donner guides condignes, & toutes aultres choses necessaires, en les payant, se par luy en sont requis.

Item ara du Roy lettres patentes & privilieges d'estre franc de tous guets & gardes de portes sans de jour comme de nuyt, de tailles, de gabelles, d'impositions, & de toutes autres subsides mis & à mettre, quels qu'ils soient, comme à nobles homme appartient, & luy estant en l'office royal pour l'estat de sa maison, quelconquet gens d'Eglise & noble y fussent contrains.

Item ara de tous les Princes & Seigneurs, qui porteront cry de Monjoye, lettres de penssion ordonnèes du jour de sa creacion, telle qu'il leur plaira ordonner à leur honneur & à leur condition.

Item de tous les Chevaliers nouveaulx, Princes, Seigneurs & autres, qui nuemens porteront leurs surnoms & armes soubz la demaine du Roy seulement, luy seront tenus de donner une robbe ou la value de leur honneur.

Itē de tous les dons & largesses, qui seront donnèes tant à sa creacion, se le Roy les donne, comme à toutes les aultres festes royalles & solēnelles, que le Roy tiendra: & aussy des aultres festes armigeres ou courtoises, luy present ou non, par le privilege du Roy d'armes, il partira en la cinquieme partie des drois des autres Roys d'armes & Herauls.

Ejusmodi fere sunt, quæ habet haud infecetus liber Gallicus, cui titulus *le Herand de la Guerre*, edit. Parisiis an. 1610. à p. 59. ut omittam nuperum Scriptorem Columberium. De vocis vero etymo multa hactenus viri docti commentati sunt, quorum plerique eo concessere, atque inprimis Pithœus, Skinnerus, & alii, ut arcessendum existiment ab here Anglo-Saxonico, & Germanico *Heer*, exercitus, & *Ald*, servus vel famulus, quod Feciales exercituum ministri habeantur, sintque belli denuntiatores. Nam jure exploditur eorum sententia, qui *Heraux*, quasi *Heroes* dictos volunt, de qua pluribus agit Æneas Silvius Epist. 126. Alia profert Spelmannus, præsertim de Heraldis Anglicis.

¶ HA-

¶ Haraldus, in Instrum. ann. 1520. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 687. *An de novo velit urbem ingredi, & quando, & qua die, an habeat Haraldum.* Occurrit iterum in Diplomate Maximiliani I. Imperatoris an. 1486. apud Miræum to. 1. p. 232. & alibi.

Heroudes. Henricus Knygthon. p. 2571. *Et assistebant eis quatuor Duces, tres Archiepiscopi, ... de Baronibus & aliis advenientibus, bene ad æstimationem des Heroudes* 17000.

1. HERBA. *Herba aluminis*, in Constit. Sicul. l. 1. tit. 84. *Granaterias, piscarias, Herbas aluminis, & generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur.*

Investitura per Herbam et Terram, in Formulis veteribus Lindenbrog. 153. 154. Vide *Investitura*.

¶ Herbæ Domesticæ, Olera, legumina, Gall. *Herbes potageres*. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex lib. viridi fol. 52. *Debet dare dictus hortulanus quotidie Conventui ... de Herbis domesticis horti, aliquando de bonis, aliquando de aliis, sicut sunt caules, spinargia, porri, &c.*

Herbas Dare, Veneficio, seu veneficis potionibus, alicui vitam, vel mentem auferre. Quintilianus declam. 350. *Venenorum plura sunt genera, plura nomina sunt, diversi etiam effectus. Aliud ex radicibus Herbarum contrahitur, aliud ex animalibus mortiferis reservatur, &c.* Lex Salica tit. 21. §. 1. *Si quis Herbas alii dederit bibere, & mortuus fuerit Herbas haurire*, apud Gregorium Turon. lib. 6. cap. 35. Formulæ veteres c. 34. *Ego Herbas maleficas, nec potiones malas numquam temperavi, nec bibere dedi, per quod ipse infirmus, vel insanus fuisset, aut vitam suam perdere debuisset. Herbarum venena*, apud eumdem Gregorium Turon. l. 2. Hist. c. 9. l. 4. de Mirac. S. Mart. c. 36. *Herbas incantare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii l. 2. c. 15. *Herbas, quæ ad maleficia pertinent, super se habere vetantur campiones*, in Lege Longob. l. 2. tit. 55. §. 11. S. Anselmus l. 3. Epist. 23. *Qui Herbas quæsierit mulieri, quibus virum suum interficeret.* Pirminius in excerpt. de libris cannnicis: *Characteres, Herbas, succinum, nolite vobis, vel vestris appendere.* Sic lego. Claudianus lib. 1. in Rufinum;

... Nec me latuere fluentes.
Arboribus succi funestarumque potestas
Herbarum, *&c.*

Vide Concilium Triburiense an. 895. c. 50. Martin. Bracarensem c. 74. Reginonem lib. 2. c. 5. §. 8. &c.

☞ *Herbam dare, porrigere*, veteres dicebant alia omnino notione, de qua sic Festus: *Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor: quod est antiquæ & pastoralis vitæ indicium; nam qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Vide Erasmum Centur. 9. Adag. 78.

Inherbare, Idem quod *herbas dare*. Lambertus Ardensis pag. 80. *Veneno in cibis accepto, vel potibus Inherbata, ibi statim mortua est.* Le Roman *de Gaydon* MS.

Et Enherberent maint chevalier vaillans.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Un de ses jors vous fera Enherber.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Et le fist vostre frere mertir & Enherber.

Mori ab Herbada, in Chron. Petri IV. Reg. Arag. apud Carbonellum fol. 199. v. Alius Poeta:

Sous gist le frais serpent en herbe,
Fuiez enfans, car il Enherbe.

Herbarius, Veneficus, Helvetiis *Herberger*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Veneficus, qui venenum dat, Herbarius.* Fredegarius in Hist. Epitom. Francor. c. 56. *Clamant & filii negligentes matrem Herbariam & meretricem.* Halitgarius in Pœnitent. cap. 10. *Herbarius vir aut mulier, interfectores infantum, &c.* [Judicia sacerdotalia de crimin. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 32. *Si quis ariolos, id est, sortilegos, præcantatores vel Herbarios veneraverit, aut secutus fuerit, tribus annis pœniteat & eleemosynas faciat.*]

Herbaria, Venefica. Capitula ad Legem Alamanor. c. 22. Edit. Baluzii: *Seu stria, aut Herbaria si sit.*

Herbaria. Ipsum veneficium. Liber promissionis Maleficii, in Statutis Venetis, c. 17. *Si aliquis vir vel mulier alicui maleficium aliquod, vel Herbariam dederit manducare vel bibere, vel fecerit aliquid, quod perire debeat, aut amens esse, &c.* Adde Decreta Veneta fol. 41. verso. Alias.

Herbarii, sunt ῥιζότομοι, & Βοτανολόγοι Græcorum. Firmicus lib. 8. cap. 13. *Herbarios faciet, qui scilicet herbas solerti arte collectas ad medelam laborantium servent.* Plinius quoque *Herbarios* vocat, qui medicas herbas legebant ac vendebant. Præceptum Johannis Reg. Franc. an. 1350. to. 2. Ordinationum pag 609. *Quam plurimi utriusque sexus, mulieresque aliquæ & vetulæ, & conversi, rustici, nonnullique apothecarii & Herbarii quamplures ... venientes ad villam Parisiensem gratia practicandi, &c.*]

¶ 2. HERBA, Tributum, seu census pro jure & facultate succidendi herbas in pratis vel in silvis, atque animalia in iis pascendi: accipi etiam potest pro servitio quod subditi ac rustici domino suo in herbis ipsius succidendis præstare tenentur. Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1116. apud Miræum to. 2. pag. 1153. *Almanus quasdam sibi injustas consuetudines usurpavit quibus se deliquisse cognoscens ... prorsus abdicavit, videlicet, exactionem quam vulgo Tolpri vocant, sive Herbam aut corvedas.* Vide Herbagium.

HERBAGIUM, herba in pratis succisa: *Herbage*, in Consuetud. Norman. art. 30. Bracton. lib. 4. tr. 1. c. 37. §. 1. *Hæc esset potius emptio Herbagii, quam pastura.* [Charta an. 1344. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 458. *Dicunt quod est communis via ac sua communis pastura, quum fœnum & anterius Herbagium amoveantur.*]

Herbagium, Jus seu facultas succidendi ejusmodi herbas in pratis, aut in Communiis, vel etiam in silvis, [aut animalia in iis pascendi.] Regestum censuum & feodorum Carnoti f. 57. ex Camera Comput. Paris. 57. *L'herbage d'ilec, c'est asavoir l'usage, que les bestes d'ilec, prenent es bois d'ilec, quant lesdits bois sont en aage, qui il se puent deffendre.* Idem Bracton. cap. 38. §. 12. *Notandum, quod sub nomine Herbagii non continetur glans, & ideo tempore glandis & pessonæ, excluduntur porci & capræ, nisi ad hoc specialiter agatur, quod talem habeant communiam.* Adde §. 1. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 90. *Inde pensandum de eo, cui hoc licuit, an qui læsus est, Herbagium, vel lignagium, vel causam aliquam in nemus habeat.* Ordericus Vit. l. 5. *Concesserunt etiam totius villæ Herbagium.* Charta Odonis Episcopi Parisiensis ann. 1199. ex Tabulario Episc. Paris. *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dinoscitur, ad hostisias dedimus & ad censum, tali modo, quod quælibet hostisia habebit 8. arpennos terræ cultibilis, & unum arpennum ad Herbagium faciendum.* Quoniam Attachiam. cap. 48. § 6. *Escheta de mobilibus sunt, utpote per impasturationem animalium in dominiis & Herbagiis dominorum, &c.* Charta Balduini Episcop. Noviom. apud Vassorium in Hist. Noviomensi pag. 895. *Herbagium vero de Canectencourt, nostræ Ecclesiæ est proprium, &c.* Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. num. 38. ex Tabulario Regio: *Et franchisiam Herbagii pro sex vaccis, & pasnagii*

pro

pro sex porcis. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris apud Exeam, an. 1265. *Richi homines*, *Milites*, *nec etiam Infantiones Aragonum teneantur dare sibi vel successoribus suis boalage*, *nec* Herbage. [Charta Hugonis Vicecomitis Castriduni ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno fol. 17. *Facta fuerit compositio*, *scilicet ut ipsi libere mortuum nemus ad usus suos & Herbagium ad pecora sua alenda in nemoribus meis caperint*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic, p. 250. *Canonici regulares de Chaucumbe habeant tres equos in* Herbagio *cum equis meis dominicis*.] Adde Augustinum *du Pas* in Stemm. Armoric. p. 823. & Foros Beneharn. Rubr. *de* Herbages.

¶ Herbagia, Eadem notione. Charta ann. 1208. ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Quantum ad Herbagiam & pascua*, *&c.*

¶ Herbergium, Eodem significatu. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 71. H*abebat illa Alesia in hortis de virgulto monachorum*, *& Herbergium*, *& repercussionem arborum de virgulto illo, quæ emit idem Miles*] *Jus vivi ac mortui* Herbagii, Gall. *Droit de mort & vif* Herbage, in Consuet. Ambianensi, Monstrol. Vimacensi, & aliis. [Litteræ an. 1291. to. 3. Ordinat. p. 194. *Si retieng mes* Herbages *& mors & vis*; *& l'amende des mors*, *je paiie n'etoient au terme deu*. *Herbagium vivum* vocant quod in pecude, *mortuum* quod in pecunia numerata exsolvitur.] Vide Raguellum.

¶ Herbagium, Census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas, &c. Charta ann. 1217. ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Radulphus de Betignicurte vendidit Ecclesiæ S. Nichasii quidquid habebat* ... *tam in mansionariis quam in* Herbagio *& censu*. Diploma Jacobi I. Aragon. Regis ann. 1264. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1121. *Quod ipsi*, *nec homines eorum*, *nec etiam extranei qui non essent eorum*, *qui animalia ducerent ad terminos & pascua castrorum*, *locorum*, *& villarum eorum*, *non teneantur dare nobis*, *nec successoribus nostris*, Herbagium, *nec aliquid ratione* Herbagii *de animalibus quæ in terminis prædictorum locorum pascentur*. *Item quod si eorum Clerici habitent in villis & locis eorum*, *ab ipsis* Herbagium *non recipiant de animalibus ipsorum quæ pascentur in pascuis nostris*. Charta ann. 1269. ex Archivo S. Albini Andegav. *Fulco de Torallo minor miles* ... *vendidit & concessit* ... *omnes fructus quos habere poterat* ... *in censibus*, *supercensibus*, *hominibus*, ... *pratis*, *insulis*, *herbis*, *Herbagiis*. Adde Constitut. Federici Reg. Siciliæ c. 23. Vide *Herba* 2.

¶ Herbagia, Eadem notione. Bulla Paschalis PP. II. an. 1114. ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Habitatores S. Martini debent B. Nichasio* Herbagiam.

¶ Herbarium, Eodem significatu. Charta ann. 1115. apud Stephanot. Antiquit. Bened. Petracor. MSS. fol. 171. *Dederunt Deo & beatæ Mariæ* (de Ligurio)... *decimam partem pasquerii & decimam partem* Herbarii *de omni silva & de omnibus bestiis porcorum vel pecoribus qui de ipso loco fuerunt* ... *Similiter datum est ut reddant pasquerium*, *alias Herbarium Deo & servitoribus ejusdem Ecclesiæ*.

¶ Herbatgium, in Charta Guidonis domini Montislauri ann. 1387. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 610. Homines, *homagia*, *pedatgia*, Herbatgia, *quæstus*, *proventus*, *talliæ*, *&c.*

Herbaticum, Idem quod *Herbagium*. [Diploma Ottonis II. ann. 981. apud D. *Le Blanc* Dissert. de Monetis pag. 68. *Per hoc nostrum perdonamus præceptum*, *ut nullus eorum*, *aut suorum hominum deinceps* .. *in aliquo loco donet portonaticum*, *aut ripaticum*, *vel* Herbaticum, *vel glandaticum*.] Charta Rogerii Ducis Apuliæ ann. 1110. *Ut de omnibus Monasterii animalibus per totam terram meam nemo* Herbaticum *tollat*. Charta exarata Constantino & Basilio regnantibus an. mundi 6532. Indict. 7. apud Ughellum tom. 7. pag. 1362. *Communem pascendi animalia habeant locum*, .. *nec Trojani Vaccariensibus* Herbaticum, *vel dent*, *vel accipiant*, Charta Caroli M. in Actis Episcop. Cenoman. pag. 266. *Eam de sua dominicata*, *quam & de Vassallorum suorum*, *de vinericiis quoque & perdonato*, *& pastionibus & pascuariis*, *de* Herbaticis *& pullis*, *de piscationibus & pastionaticis*, *id est glandaticis*, *&c.* Adde pag. 1434 [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 20. *Ad alium annum* (solvit) *multones* 11. *ad tertium annum propter* Herbaticum *germia* 1. *de vino in pascione mod.* 111. Quod ibidem sæpius occurrit. Vita S. Guilielmi to. 5. Junii pag. 129. *Nullus Herbaticum aut aquaticum tollat vel exigat aut aliquam aliam faciat exactionem*.] Adde Chartam Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud Falconem Benevent. Chartam Sanctii Regis Aragon æræ 1158. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 607. Suritam in Indiee æra 1160. Chronic. Farfensis Monast. p. 657. 664. Chronicon Richardi de S. Germano an. 1232. Ughellum to. 1. Ital. Sacr. p. 117. 915. to. 8. p. 201. &c.

HERBAJARE, Herbas depascere. Observantiæ Regni Aragon. l. 7. tit. de Pascuis, §. 7. *Si aliquæ oves Herbajantur in aliquo loco*, *non possunt pascere talia animalia in loco seu termino convicino*. Nostri *Herber* dixerunt. Charta an. 1290. ex Tabular. S. Quintini in insula fol 7. v. *Et en empeschant le chemin des nes pour aller pasturer &* Herber *es lieux dessusdits*.

Herbajarius, Qui pascuis invigilat. Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. ubi de pascuis & gregibus: *Quotiens Merinus vel Herbajarius Domini Regis ad capannas venerit Infancionum*, *&c.*

¶ HERBANNUM. Vide in *Herebannum*.

HERBAPERIARUM. Thwroczius a. p. c. 3. *Kusid autem de aqua Danubii lagenam implens*, *& Herbaperiarum ponens in utrem*, *& de terra nigri sabuli accipiens ad suos reversus est*. Sed ex iis quæ subduntur, legend. indubie *Herbam pratorum*, quod non vidit Editor.

HERBARE, *Herbam pascero*, [*vel herba ornare*, *induere*,] Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Herbare*, *Herber*, *glager d'herbe*.]

HERBARIUM, Joanni de Janua, *Locus*, *ubi herbæ abundant*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Herbarium*, Herbier, *lieux*, *ou herbe croist*.] In Glossar. Isidori, *Herbitium*, *locus in quo herbæ nascuntur*. Udalricus l. 3. Consuet. Cluniac. c. 8. *Quos tamen* (pannos) *non suspendant ad siccandum in horda*, *ut alii fratres*; *sed tantum deponant in* Herbario *claustri*. Le Roman *de Garin* MS.

Mort le trebuche devant lui en l'Erbier.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Se ferirent de plain eslais ...
Si que ambdos chient en l'Erbois
Apres comencient li tornoi.]

Aliud porro est *Herbarium* apud Henricum Knyghtonum l 2. c. 7. de Willelmo Rufo Rege Angl. *Fecit de loco illo Forestam novam*, *quam vocavit suum novum Herbarium*, *& replevit eam cervis*, *damis*, *&c.* Quippe hoc loco in voce *Herbarium*, *ju*, consonantem efficiunt: idemque valet hæe vox, ac *herbergium*, seu domicilium. Tabular. Absiense fol. 171. *Ædificare*, *secare*, *plantare in Auberjis*, *pratis*, *exclusis*. Rursum fol. 199. *Partem meam Auberjæ*, *quam habeo in Martreio*, *&c.* Vide *Hereberga*.

¶ HERBARIUS, Herbarium. Vide *Herba*.

¶ HERBASCUM, *Ellychnium*, in Amalthea.

HERBATICUS. Gloss. Gr. Lat. MS. & Editum: Ἀλύτης, *Herbaticus*, *vagus*, *erroneus*. Sed legendum *Erraticus*.

Herbatica Animalia, ποηφάγα, apud Vopiscum in Probo, ubi quidam restituunt *Erratica*, quod improbant viri docti.

¶ HERBATUM VINUM, Vinum herbis aromaticis conditum. Usus Culturæ Ceooman. *In festo Sanctorum Simonis & Judæ, caritatem de vino Herbato ... In nocte S. Martini debent habere botas, caritatem de vino Herbato in refectorio.* Beroardi Ordo Cluoiac. part. 1. c. 8. *Facit in uno vase vinum belnatum, in altero Herbatum.*

¶ HERBEGAGE, Jus depascendi herbas in foresta. Literæ Geraldi Tornacensis Episc. pro Monast. Eloonensi an. 1152. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 431. *Ministerialis in silva nihil juris habebit excepto Herbegage & usu ignis necessarii.*

¶ HERBEGARE. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGAGIUM, &c. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGARE. Domum construere, ædificare, reædificare, supellectili instruere. Charta 12. sæculi ex Tabulario B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Licet siquidem eidem Gilleberto & heredibus suis hanc prædictam terram & domum Herbergare de ligno & lapide, aut vendere vel invadiare, sive donare cum voluerit aut inde facere totam voluntatem suam sicut de suo proprie.* Charta Roberti Lingon. Episc. an. 1234. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 207. *Quod si inter ipsorum Abbatis & Conventus homines invenerit mansum vacuum idem Johannes, & voluerit Herbergare de aliquo, sine aliqua contradictione poterit.* Char. an. 1280. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1453. *Tenetur dictus Nicholaus dictam masuram ita bene & sufficienter secundum consuetudinem patriæ Herbergare, quod dicti Religiosi pro dicto redditu & emenda supra dictam masuram ædificatam suam possint justitiam facere ac etiam adimplere.* Charta Poncii de Montelauri apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 86. *Dicto Episcopo Auiciensi ... licet firmere castrum suum de Charbonneriis, Herbergare & augmentare pro voluntate sua.*

¶ HERBERGERIA, &c. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGIUM. Vide *Herebagium* & *Hereberga*.

¶ HERBIAGIA, Idem quod *Hereberga*, Domicilium, domus. Enumeratio feodorum Norman. apud Duchesnium Hist. Norman. p. 1044. *Hugo presbyter Herbiagiam suam, mappis quirendum Parisius tota Gravia, & moncellum S. Gervasii.*

¶ HERBICARE, Herbas evellere. Descriptio censuum Monast. S. Emmerammi apud Bernardum Pez, to. 1. Anecd. part. 3. col. 76. *De Talabova 70. denarii ... arat in hebdomada 3. dies, Herbicat, secat, inducit carradium unum, fenum secat & inducit.*

¶ HERBICE. Vide *Herpix*.

HERBIDARE, Herbam seu gramen proferre, apud Colvenerium in Gloss. ad Baldricum. [*Herbidare terras*, Herbas ferere, Martiano Capellæ l. 1.]

¶ HERBILEGUS, Messor, Gall. *Moissonneur*. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 146. *Primo die paucos ipsos à longe emittunt messores ... fecerat eos jam tutiores dies hesterna, quæ transierat tuta, Herbileges incolumes ducens ac reducens.*

HERBILIA, Leguminis species. Miracula S. Columbani c. 5. *Legumen Pis, quod rustici Herbiliam vocant ... sponte nascitur per illas rupes* (in Italia.)

¶ HERBITIUM. Vide *Herbarium*.

¶ HERBITUM *dixerunt pastores, eo quod herbæ vice præbeatur pecoribus cum pascua desunt.* Papias.

¶ HERBOLASTA, Panificium herbis fartum & conditum. Ordinatio super numero & ordine mensarum in hospitio Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. p. 313. *Item, volumus quod fiet unum intromessum pro nobis in dicta die Sabatti in prandio de tartis aut de Herbolastis.*

¶ HERBUM, Ervum, ut videtur, species leguminis, Gall. *Ers* Pallad. l. 1. c. 24. de Columbis: *Fœtus frequentant, si ordeum torrefactum, vel fabam, vel Herbum sæpe consumant ... Herbum fœtus gratia mensibus præbeamus hibernis.*

HERCALÆ, Strumæ, ex Gall. *Escrouelles*. Gaufridus de Belloloco, de Vita & conversat. S. Ludovici Reg. Fr. c. 35. *In tangendis infirmitatibus, quæ vulgo Hercalæ vocantur, super quibus curandis Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam singularem, &c.*

¶ HERCEARE, &c. Vide in *Hercia* 1.

¶ HERCHIA. Vide in *Hercia* 2.

1. HERCIA, Occa, instrumentum rusticum, quo terræ proscissæ occantur, & teruntur, vulgo *Herce*: ex *herpex, herpicis*, quasi *herpicia*, & contracte, *hercia*. Fleta lib. 2. c. 77. *Carucas & Hercias reparare.* Adde c. 84. Charta Petri Episcopi Meldensis an. 1229. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ p. 36. *Consuetudines nemoris ... videlicet omnem arborem præter quercum & fagum ... ad ædificandum, & aratoria carrucarum, & ad charterios, & Hercias, & ad duas perticas ad ligandum quadrigas onerates, &c.* Rodolphus Tortarius lib. 5. Miracul. S. Benedicti n. 12. *Eum quem in hieme proscinderat gliscens rescinderre campum, ut tam æstatis calore, quam hiemis rigore decoctus, & sementis tempore, dentata crate glebis attritis, in pulverem redactus, semine suscepto, abundantiorem diebus messis suo cultori exhiberet frugem.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 36. *Item il à esdites fermes brebiage de tiers au eu tiers an, services de secuuceurs en Aoust, services de Herces & de charues, & la court, & leisage, qui sont prisiez esdites fermes 40. sols.*

¶ HERCIS, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 46. v. *Hedricus 30. den. & præter hæc hostia & Herces quæ pluris facio.* Et fol. 48. *Godricus Mol. 40. denar. & unam Hercem & 4. gallinas.*

HERCEARE, HERCIARE, Occare, *Hercer*. Concilium Rotomagense an. 1096. apud Ordericum Vital. l. 9. pag. 271. *Equi arantes, & homines carrucas ducentes, & Herceatores, & equi, de quibus Herceant, ... perpetua sint in pace.* [Chartular. SS. Trinitat. Cadom fol. 48. *Et* (debet) *Herceare eas cum equo suo, & in quadram unam acram & Herceare eam.*] W. Thorn. an 1364. *Herciare, sarculare, metere, &c.* Consuetudinarius Monasterii de Bello in Anglia: *Et debet invenire unum hominem cum uno equo ad Herciaudum qualibet septimana ad unum diem ad utrumque semen hiemale & quadragesimale, dum aliquid fuerit ad Herciaudum de terra domini, &c.*

¶ HERCER, HERCHARE, Eadem notione. Charta ann. 1181. ex Archivo Eccles. Dolensis: *Vidit Baldricum Archiepiscopum sedentem super campum & facientem terram arari & Herceer cum suo palefrido.* Polyptychus Fiscamnensis an. 1235. *Et debet dimidiam acram aratare ad hiemalia & dimidiam acram de tremeis, & serere & Herchare de blado domini Abbatis.*

¶ HERCHATURA, Occatio, Gall. *Hersage*. Chartul. SS. Trinit. Cadom. *Omnes isti faciunt precarias bis in anno de aratura & Herchatura, & vadunt ad fena.*

2. HERCIA, Candelabrum Ecclesiasticum in modum occæ, seu trigoni, confectum, nostris *Herce*. Beroardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MS. c. 77. *Pallia super altare non ponuntur, & Hercia non illuminatur.* Charta Odonis Episcopi Parisiens. an. 1198. *Luminaria Herciarum.* Apud Will. Thorn. p. 2152. *In primis pauperibus die sepulturæ, & die mensis, & pro corpore ficto, cum Hersia.* Ubi *corpus fictum*, est *tumba cenotaphii*, seu *cenotaphium* ipsum: *Hersia* vero, candelabrum in *Herciæ* modum confectum, luminaribus variis instructum, quod ad cenotaphii caput erigi solet. [Id aperte docet Testamentum Richardi II. Regis Angliæ apud Rymer. tom. 8. p. 75. *Cujus quidem sepulturæ seu funeris nostri exequias more regio volumus celebrari; ita quod pro prædictis*

dictis exequiis, 4. *Hercie excellentiæ convenientes regali, pro eodem funere nostro honestius exequendo, in locis subscriptis, per executores nostros præparentur*.] Errat ergo Somnerus qui *Herciam* hoc loco ipsum cenotaphium intelligi vult, quod Angli a *Hearse* vocant, ab ipsa *Hercia*, i. partem pro toto. Nam quod à Saxonica vocis etymon accersit, nihili, opinor, est. Vide Monasticum Anglic. tom.3. p.332.

¶ HERCHIA. Eadem notione. Spicil. Fontanell. MS. pag.394. *Feria quinta Parasceve & feria sexta & sabbato Herchia debet esse ad dextrum cornu magni altaris, & ibi debent esse 26. cerei illuminati ad matutinas, & inde extingui à famulo sacristæ unus post alium ad quemlibet psalmum & lectionem, videlicet sex in 1. Noct. sex in 2. & sex in 3.* Statuta antiqua Capituli Senon. *Item in utroque festo S. Stephani debent centum cerei pro una Herchia*. Ordinarium Lexoviense MS. *In prima nocte Tenebrearum & duabus sequentibus accenditur luminare sicut in festo novem lectionum & altera habentur viginti quinque cerei in Herchia super altare majus*.

¶ HERCIUM, in Testamento Johannis de *Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 429. *Volo quod 24. torches & 5. tapers, quolibet taper pondere 10. librarum, præparentur pro sepultura mea, absque ullo alio Hercio*.

¶ HERTIUM, apud Bernardum part. 2. Ord. Clun. c. 25. *Tria pallia super altare non ponuntur, & Hercia non illuminantur*.

ERZA, Eadem notione. Statuta Cluniacensia S. Petri Venerab. Abbatis Cluniac. cap. 52. *In reliquis vero festivitatibus, quibus accendi solebat machina illa ferrea, quæ vulgo Erza vocatur, pro illa lampadibus vitreis illustretur*.

HEIA, videtur simili perinde significatu sumi, (nisi *hercia*, legendum sit) in Synodo Exoniensi an. 1287. c. 12. *Vas ad aquam benedictam, Heia ad Tenebras, candelabrum Paschale, &c.*

HERCICITUS, διαίρεσις ὑπαρχόντων, *Divisio hæreditatum*. Suppl. Antiquarii.

¶ HERCITÆ, Servorum genus, qui in agris versabantur apud Veteres. Vide Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib.3. cap 25.

HERCIUS. Cæsar. l. 3. Belli Civil. *Erat objectus portis Ericius*. Infra: *Excisoque Eritio*. Ubi *Hercius*, & *Hereio*, legendum contendit Robertus Constantinus in Supplemento Linguæ Latinæ, ut fuerit ἕρκιον, vel ἕρκος, ut nos vulgo *Herce*, septum, quod portis objicitur, ut καταῤῥάκτης, sive ἐπιῤῥάκτης θύρα, porta cataracta, sive pendula ac recidens Livio, quia forte herpicis in formam confecta.

¶ HERCTUM, Vox antiqua, hæreditatem, patrimonium, bona, denotans, ab *Hercto* quod & *forctum* & *borctum* & *erctum*, pro bono. Unde formula, *Hercto non cito*, apud vett. JC. de cohæredibus, qui hæreditatem inter se non ciebant, id est, non dividebant. Hæc ex Hofmanno.

¶ HERCULANUS, *Eunuchus*. Vetus Gl. Sangerm. Isidorus: *Herculaneus*. Ubi Grævius: Vulcanius, *Eunuchus*, Εὐνοῦχος.

¶ HERD. Vide *Hird*.

HERDAMENTUM, Possessio, Hereditas, in Chartis Hispanic. quasi *Hæreditamentum*. Vide Anton. Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan c.36.

¶ HERDICUS, Dominicus, à German. *Heer*, dominus. Charta Biblioth. Cottonianæ quæ sic incipit: *Anno Heedicæ Incarnationis 956. indictione 14*.

HERDOCHO. Vide *Heriotum*.

HEREBANNUM, HERIBANNUM, ARRIBANNUM, Submonitio ad exercitum: ex *Heer*, exercitus, & *bannum*, citatio, submonitio, indictio. Glossar. Ælfr. c.: *Exercitus*, Here. *Bannum* vero vox notissima, pro quavis citatione. Ita Guillimannus lib. 2. de Reb. Helvetior. p. 241. & alii passim. Vide *Bannire* in *Bannum*, *Hostis*, *Submonitio*. Maxime vero vox

HEREBANNUM, usurpata pro mulcta, quæ in exercitum pergere, post *bannum* & *submonitionem*, contemnenti indicebatur; de qua sic Gregorius Turon. lib.5. c.26. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus Ecclesiæ vel Basilicæ jussit bannos exigi, pro eo quod exercitum non ambulassent*. Lib.7. c.42. *Post hæc edictum à judicibus datum est, ut qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur*. Capitul. 2. ann 810. cap. 11. *De Heribanno exigendo*. [Charta Ludovici II. Reg Franc. an. 878. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharing. col. 315. *Ut nullus judex, vel quis ibet ... Heribannum exigere aut exactare præsumant*.]

Ea vero mulcta erat 60. solidorum, secundum Legem Francorum, dicebaturque, *plenum Heribannum*: quomodo *plenum bannum* vocant Capitul. 2. an. 812. c. 9. & alia Capitularia Caroli M. & Calvi, quod alias *Bannum Dominicum*, & *Bannum Regis* appellari, totidem esse solidorum suo loco docuimus. Lex Longob. lib. 1. tit. 14. §. 13. & Capitul. Caroli M. lib.3. c.67. *Quicumque liber homo in hoste bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum Heribannum componat, secundum Legem Francorum, id est, 60. sol. solvat*. Quod etiam obtinuit sub tertia Regum stirpe. Statuta S. Ludovici lib. 1. c.59. *Et se nus de ceus, qui sont semons, ne venoient, & l'en le povoit savoir, il en paieroit 60. sols de gages*. Ejusmodi mulctarum mentio est præterea in Usaticis Barcinonensibus MSS. c. 28. *Qui falleris hostes vel cavalcadas seniori suo, eas fucere debueeit, emendet illi eas in duplo*. Et in Regesto Feudorum Campaniæ fol.97. *Guido de Vilers fecit emendam Domino Comiti de hoc, quod non fuit in chevauchcia contra Metenses*.

Qui porro pro ejusmodi contemptu, *Herebanni* mulctæ obnoxii erant, si non habebant, unde solverent, *wadia* dare tenebantur, seu *herebannum rewadiare*, uti habent Capitul. l.4. c.7. *Ut Vassi nostri & Vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præsente in hoste non fuerunt, Heribannum eewadient*. Eodem lib. addit. 2. cap. 28. al. 30. Capit. 1. an. 812. cap. 29. & Capitul. 1. an. 810. cap. 11. *De Heeibanno, ut diligenter inquirant Missi nostri, qui hostem facere potuit, & non fecit, ut bannum nostrum ipse componat, si habet unde componere possit. Et si tantum non habuerit, unde componere valeat, rewadiatum fiat & imbreviatum: & nihil ex hoc exactum fiat, usque dum ad notitiam Domini imperatoris veniat*. Quod si denique nec pecuniam, nec wadia dare possent, tum ipsimet per modum wadii in servitium Principis transibant. Lex Longob. & Capitula Caroli M. locis laudatis: *Si non habuerit, unde illam summam persolvat, semetipsum per wadium in servitio Principis tradat, donec per tempora ipsum bannum ab eo fiat persolutum, & tunc iterum ad statum suæ libertatis revertatur. Et si ille homo, qui propter Herebannum in servitio se tradiderit, & in servitio illo defunctus fuerit, heredes ejus hereditatem, quæ ad illos pertinet, non perdant, nec de libertate, nec de ipso Heribano obnoxii fiant*. Adde cap. seq. Sed & *Senior vel Comes* quempiam ab *hoste* inconsulto Principe si domum dimisisset, ipsi pro eo *Herebannum* persolvere tenebantur, ex Capitul. Caroli M. lib.4 Append. 2. c.35.

Interdum *Herebannum* non plenarie exigebatur pro modo facultatum, ne subditi gravioribus ejusmodi exactionibus ad inopiam redigerentur. Idque *legitimum Herebannum* appellabant: ita ut ab eo, qui libras 6. in auro, argento, armis, & peculiis, haberet, 3. libræ: ab eo qui tres libras, 30. solidi, ab eo, qui libr. 2. solidi 30. ab eo denique, qui libram 1. solidi 5. exigerentur, ut

est

est io Additione 3. Caroli Magni ad Legem Salicam cap. 12. in Lege Longobard. lib. 3. tit. 6. §. 1. & in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 14. Vide Capitul. 3. ann. 811. cap. 6.

Herebannum non exigebatur, nisi præcessisset jussio dominica, ex iisdem Capitul. lib. 4 c. 72. cujus quidem pars tertia ad Comitem spectabat: ita tamen, ut ei herebannum exigere non liceret; sed Misso dominico, à quo suam tertiam partem recipiebat, ex iisdem Capitul. lib. 3. c. 68. ubi *Herebannum* in terris neque in mancipiis *exactari*, id est, persolvi, vetatur: sed in auro & argento, armis, palliis, & animalibus, sive talibus speciebus, quæ ad utilitatem pertinent, peositabatur. Adde Capitulare 3. ano. 811. cap. 6. Capitulare 1. an. 812. cap. 2.

Postmodum gravissimis Normannorum ingruentibus bellis ac incursionibus, indicta à Carolo Calvo, ad exsolvendum, de quo convenerat, iis tributum, vectigalia, & collectæ, à quibus ne ipsi quidem eximebantur Presbyteri: *Et Herbanni ab omnibus Francis accipiuntur*, ut est io Chrooico de Normao. gest. an. 869. & in Annalib. Fraocor. Bertinianis ann. 866. Exactum porro pro modo prædiorum: ita ut pro manso ingenuili vel servili denarius persolveretur. Atque hinc colligitur, quid velit Charta 90. inter Alamaonicas Goldasti: *Dixit ... negare, quod nihil ibi habuisset proprietatis, pro quo Heribannum reddere debuisset, nisi res S. Galli, quas pater suus illuc ad prædictum Monasterium tradiderat*, Et infra: *Adhuc etiam ipsam Odalbartam ... audissent enarrantem, quod propriam non habuisset, & ideo Haribannum dare non debuisset*. Sed & inde percipitur, cur in Imperatorum aliquot privilegiis pro Ecclesia Mindensi, post Chronicon Mindense descriptis, pag. 735. 737. 740. *Bannum sive Heribannum* ab illius possessionibus & agris exigere prohibeantur Judices publici. Huc etiam forte respexit Browerus lib. 8. Annal. Trevir. p. 473. 1. Edit. qui *Heribannum tributum*, *quod Legatus cogebat, sive agrarium illud esset, sive pascuum, sive ex vitibus pecudibusve collectum*, interpretatur, ex Cæsarii Abbatis Prumiensis Gloss. inedito.

Ab heribanoi pensitatiooe eximebantur, qui ab *hoste*, seu exercitu immunes erant: verbi gratia senes, ut in Formulis vett. Bignonii, for. 31. aut qui propter necessarias causas ac legitimas domi residere cogebaotur, de quibus in Capitulis Caroli M lib. 4. c. 70. vel si alicubi à Principe missi essent, verbi gratia ad custodiam maritimam, ut apud Eginhardum Epist. 22. vel si in civitatum ac pontium vel transituum operis, vel in *Marcharum wachtis*, aut ejusmodi occupati essent, ut in Capitul. Caroli C. tit. 31. c. 27. Vide *Hostis*.

Haribannum, pro *Herebannum*, in Capit. 4. Caroli M. incerti anni c. 13. [& in Charta Ludovici Pii Imper. in Hist. Alsatiæ p. 15. inter Instr. col. 1. *Nulla deinceps hominum persona destruere vel inquietare, atque alia freda, Haribanna ... requirat, vel extorqueat*.]

Arribannum, in Formulis veteribus Bignonianis form. 31.

Erbannum, [vel *Erband*, ut legunt Editores novæ Gall. Christ. tom. 2. col. 46.] Charta Emenonis Principis seu Domini Auxelioduni (*Issoudun*) an. 30. HLotarii, (Chr. 984.) *Ut nemo illorum pergat ad pugnam, quæ alio nomine vulgariter vocatur Erbannum, neque botagium vini alicui reddat, &c.*

Heribannator, Qui *Heribannum* colligit. Capitul. 3. an. 803. c. 5. & Capitularia Caroli M. l. 3. c. 35. *Ut illi, qui heribannum solvere debent, conjectam faciant ad Heribannatorem*. Adde Capitulare 5. ejusdem Caroli ann. 803. c. 17. Idem qui *Exactor heribanni*, apud Eginhardum Epist. 17. *Sibi caræ esse, seque providere, ut eum exactore Heribanni, si venerit, & eum compellaverit, sine vestro labore se pacificet*. Ab eodem fonte deductæ voces *Arbannum*, *Hairbannum*, & *Albannum*, quæ ut plurimum usurpatæ leguntur pro quibusvis præstationibus vel operis.

Arbannum, in Charta Ludovici Philippi Regis filii Regis Francor. ex Tabulario N. D. de Campis Paris. *Ego Ludovicus Philippi Regis filius, Dei gratia Franciæ Rex. Notum ... quod Bartholomæo de Falgosio furnum, quod Parisiis habebat, tanta libertate possidendum & habendum concessimus * huic prædicti furni ab omni consuetudine, videlicet tallia, seu equitatione, seu Arbanno*, (al. *albanno*) *seu exemptione nostri Præpositi liber remaneat. Huic dono interfuerunt Comes Radulfus, Stephanus Cancellarius, Stephanus Dapifer*, Hugo *de Rua nova*, *Ervianus Aurelianus, in Palatio publice, prima Dominica post Natale, regnante Ludovico, 4. ann. Dat. per manum Dom. Stephani Cancellarii*. Ubi *Arbannum* videtur esse idem quod *Heribannum*.

Verum aliud sonat in Tabulario Absieosi: *Guillelmus de Cantamerula & fratres sui* ... (dederunt) *quarteria 7. blavii, quæ habebant de* Arbanno *in terris de Peloella, & in terra de Chamaillardi, & gallinas, & qualibet ad illud Arbannum pertinentia, &c.* Habetur io Histor. *des Chasteigniers*, p. 4. Idem Tabular. fol. 71. *Arbannum & alias omnes consuetudines, quas proprio jure habebat in terris, quæ circa frostos sunt, &c.*

Arbanagium, in Charta an. 1299. *Eorum quilibet debebant & eis reddere tenebantur ad Arbanagium scil. unam dietam ad reparandum castrum, muros, &c.*

Airbannum, Idem quod *Arbannum*, io veteri Notitia Tabularii San-Benigniani Divion. apud Perardum in Burgundie. p. 161. *Faciat aucingas, & corvadas, & soviacla, & Airbannum, solidos 2. & denarios 8. &c.*

Hairbannum. Polyptychus Floriacensis: *Habet ibi 2. mansos absos. Solvunt vestiti mansi* Hairbannum *pro duobus bovibus sol. 20. pro homine redimendo de hoste* s. 3. *verveces 4. &c.* Quid autem proprie sit *Arbannum*, & *Airbannum*, hisce allatis locis, docet Consuet. Marcheos. art. 136. *Tout homme tenant servement son heritage, ou mortaillablemẽt, doit faire par chacune semaine à son seigneur le ban, ou Arban, c'est à dire, une corvée à bras du mestier qu'il sçait faire: & s'il fait Arban avec deux bœufs, il en vaut deux, &c.* Adde art. 137. 143. 146. 166. 167. 168. 429. 430. & Consuetud. local. castri Meliandi tit. 5. art. 24. 25 &c. In Consuetud. locali Castelli novi in Bitturig. art. 4 *Bian* & *Arban* idem esse dicuntur. Libertates oppidi *de Vesdun* in Biturigib. an. 1275. apud Thomasserium: *Je quitte tout Arban aux hommes & aux femmes de ladite franchise, fors que tant je retien mon ch troi entierement au besogne de mon chastel & de mes maisons de Vesdun, & de vins & de foins tant soulement, & je ne les puis forcer de nul Arban ne de charroy aller fors la paroche de Vesdun par nesun besoin*. Adde eumdem Thomasserium cap. 76. Est igitur *Arbanum* opera, quam quis tenens domino præstat: vox confi..ta ex *Heribannum*. Perperam vero hæc vox *Arban*, in *Herbaux*, & *Arbaux*, commutata in Consuetudine Pictavensi art. 103.

¶ Herbannum, Eadem ootione. Charta Ludovici VII. Reg. Franc. circa an. 1160. è Chartul. Monast. Mootis Martyrum: *Hominibus qui in nemore quod Telfoliam dicitur hospitari volunt arpentum terræ ... tali ratione ad eos hospitandos concedimus ... ut neque* Herbannum *neque talliatam, &c.*

HEREBERGA, Herebergum, Heribergum, Heribergare, &c. Voces unius ejusdemque originis, tametsi non omnioo ejusdem significationis. Vide *Alberga*.

Hereberga, in Glos. Theotisco Lipsii, *Castra*. *Heribergo*, *castrorum*. Nos, inquit Lipsius, pro omni diversorio; sed illud proprie & primo. [Hinc pro ca-

castrensi tabernaculo seu tentorio accipit Guillelmus Abbas in Præfat. ad Cant. Cant. ubi *Sicut tabernacula Cedar* vertit, *sicut Heriberga Cedar*. Nostri Herberge eadem notione usurparunt. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Quant des nez sont les gens issues,
Et les Herberges ont tendues, &c.

Ibidem:

Vers les Herberges vet grant pas,
Quant il vint Vespres sa bas,
Au paveillon dou tref soliz, &c.]

Somnerus in Glossar. Saxon. hereberga, Statio, mansio.

¶ Inde est quod *Herbergeriam facere* dicuntur qui ad ministerium sive officium suum stant in Palatiis Regum. Liber niger Scaccarii Anglici f.354. *Quatuor Marescalli, qui serviunt familiæ Regis, tam Clericis, Militibus quam Ministris, die, qua faciunt Herbergeriam, vel extra Curiam morantur in negotio Regis, 8. den. in die, galonem vini, &c.*

Heriberqum, Domicilium, ædes, mansio, domus. Edictum Pistense Caroli Calvi c.87. *Et quoniam... Heribergum nostrum, quod præterito anno hic fieri jussimus, homines de illa parte Sequanæ in istas partes venientes... destruxerunt, &c.* Mox: *Et nunc illud Heribergum non sine labore & dispendio fidelium nostrorum fieri fecimus, vo umus... ut sicut nec in nostro palatio, ita nec in iste Heribergo aliquis alius sine nostra jussione manere præsumat, nec illud aliquid destruat.* Ex quibus satis patet, hoc loco *Heribergum*, non esse jus *mansionatici*, quod vult vir doctus.

Herbergamentum, Eodem significatu. Charta an.1244. apud Stephanot.tom 3. Antiquit.Bened.Pictav. MSS. *Quidquid juris habere se dicebant in nostro territorio de Riosl quod dicitur ortus Regis, & domibus & Harbergamentis intus contentis.*

¶ Herbergagium. Charta Bartholomæi Abb. Floriac.an.circiter 1220. *Concessimus... totum Hebergagium suum sicut se comportat cum pecpisia sua scilicet cum virgulto & fossatis.* Charta Hervei domini Virlionensis an. 1269. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p.94. *Omnes quidem homines mei & fœminæ meæ in castellum vel intra banleucam maneutes, pro unoquoque suo Herbergagio, dabunt mihi singulis annis quinque solidos monetæ currentis per terram, & pro una quoque domo quam præter Herbergagia sua habebunt, similiter quinque solidos.* Ubi *Hebergagium* à domo distinguitur, ita tamen ut illud pro rustica domo vel rudiori aliquo ædificio accipi videatur; hæc vero pro æde sita intra urbis mœnia, vel villæ septum, atque adeo eleganiori. Qua quidem notione ut plurimum intelligendam hanc vocem censeo: quod ex subjiciendis iterum manifestius fiet.

¶ Herbegagium. Codex Legum Norman. c. 27. apud Ludewig tom.7. Reliq. MSS. p.214. *Capitale Herbegagium primogenito remanebit.* Index MS. Beneficiorum Eccles. & diœc. Constant. fol.17. *Petrus Bourque undecim solidos bemagii pro Herbegagiis suis & participum suorum sitis in vico elemosine presbiteri.* Ibidem sæpius occurrit, nec non & in Chartular. S. Fromondi.

¶ Herbergachium. Charta Philippi Augusti pro Monast. Compend. an.1201. ex Tabular ejusdem loci: *Burgenses vel Communia in platea illa neque stalla, neque baltas, neque Herbergachium, quæ in pesternum ibi possint remanere, nisi illa quæ ibidem modo constructa sunt, aliquo modo ædificabunt.* Rursum occurrit in alia Charta ejusdem anni ex eodem Tabul.

Herbergagium, Eadem notione. [Charta S. Ludovici Reg. Franc. an.1225. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Ita quod in dictis pratis non possit facere villam, sed in eis potest facere domum ad Herbergagium suum.*] Regest. Teodorum Campaniæ fol.79. *Riebernus de Rili recepit de Comitissa terram suam amabi'em, & Herbergagiũ, & 4. arpenta vineæ.* Fol.108. *Joannes de Grangia est homo ligius de 40. arpentis terræ, quæ tenet ante domum suã, & de dimidio Herbergagio.* Regestum Normanniæ signat. P. in Camera Comput. Paris. f.19. *Inquisitiones costumarum de Andeliaco... Jurati dixerunt, quod D. Regerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis, qualiscumque sit, suum Herbergagium ad virgam de plena pugno ad terram, &c.* Charta an.1228. apud Hubertum in Hist. Eccl. S. Aniani p.112. *Dotalitium suum... in Majoria & pertinentibus ad Majoriam, terra, Herbergagiis, & aliis... quitavit.* [Charta Theobaldi Blesensis Comitis an.1215. ex Tabul. Calensi p.170. *Dedi ei siquidem meremium in foresta mea de Hez capiendum... ad Herbergagium suum si ipse in feodo isto fecerit Herbergagium.* Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Henricus Dei Grat. Rex Angliæ, Dux Norman. & Aquit. & Comes Andegav... sciatis me concessisse & præsenti carta confirmasse Abbatis & Monachis de Becco ut accipiant in forestis meis de Roveraio & de Bordea quæ necessaria sunt ad Herbergagia sua de Kevillico & de Marretbos faciendia, & cum opus fuerit reficiendæ.* Occurrit præterea in Chartulario Monast. Aquicinctensis p. 15. & in Charta an. 1200.] *Herbejagium*, in Charta Ludovici Comitis Blesensis in Probat. Histor. Blesens. p.17. *Willelmus Guiart* sub an.1301.

Metent a mort es Herberjages
Chevalier, Escuiers, & Pages.

Ita in Charta Philippi Pulcri an. 1309. in ejus Regesto sign.9. Ch.1. ex Tabulario Regio. Robertus *de Bourron* in Hist. MS. Arthuri & Merlini: *Il est jà tart, que se vous partiés orendroit de chi, vous ne peurriés hui mais venir à Herbergage de nul heure.* Et alibi: *Car sans grant gens ne su onques si riches Herbergages, comme chis est.*

¶ Heebergagium. Charta Ludovici Comitis Blesens. an.1200. ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno f.75. *Dedit Abbatiæ Elemosinæ Cisterciensi Herbergagium quoddam quod habebat ante Abbatiam Castrodunensem.*

¶ Herbergarium. Charta Ludovici VII. Regis Franc. an.1160 ex Chartulario Monast. Montis-martyrum: *Insuper ipsum conquestum... & Herbergarium quod in conquestu fecerat mea libertate.*

¶ Herbergium, in Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis ann.1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col.828. *Comes ejusd. villæ etiam habebit duo arpenta terræ in eadem villa ab omni exactione & tallia libera & quieta pro Herbergio suo faciendo.*

¶ Herbergerium, in Charta an.1200.

¶ Hebergamentum, Charta an.1276. ex Chartul. S. Vandreg. tom.1. p.739. *Vendidi & concessi & penitus dimisi in fine perpetuo... quoddam Hebergamentum integre sicut se proportat in longum & in latum, quod habebam in parrochia S. Vandregesili, situm intra masuram, &c.* Charta Philippi V. Regis Franc an. 1318. pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Decem libras Paris. de putavimus in Herbergamentis, bertis, &c.*

¶ Herbergamentum. Charta an.1221 ex Archivo S. Nicolai Andegav. *Ragin. Johanne dedit Abbatiæ S. Nicolai Herbergamentum in quo ipse manebat, situm in burgo de Coiron.* Charta an. 1291. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p 727. *Quod dictus Johann. de Saliaco habuit & habere debuit ratione suæ primogenituræ melius Herbergamentum, meliorem feudum.* Occurrit iterum in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol.14. & 82. in Charta Ludovici Comitis Blesens. ann.1192. & in alia ann. 1283. in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1454.

¶ Her-

¶ Herbergementum. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Et ipsi Monachi de Herbergemento de Souday tam de parte illa quæ est in cimiterio, quam de parte quæ extra est, nullam debent dictæ Galterio vel suis hæredibus redibitionem.*

¶ Herbergiamentum. Idem Chartul. Cenom. fol. 8. *Concessimus eis etiam quandam terram in eadem villa cum virgulto & Herbergiamento.*

¶ Herberjagium. Charta an. 1197. ex Schedis D. *Lancelot*: *Pro unaquaque domo quam præter Herberjagium habebit, tres solidos similiter persolvet. Si autem Herberjagium divisum fuerit, quot domus ex eo factæ fuerint, pro unaquaque domo tres solidos persolvent.* Literæ A. Episc. Meldens. an. 1204. ex Tabul. Calensi p. 81. *Noverint universi quod E. Kalensis Abbatissa totusque ejusdem ecclesiæ Conventus quoddam Herberjagium quod habere solebant contiguum ecclesiæ de Mintri, totum integre sicut illi possidebant, videlicet quidquid ædificatum vel non ædificatum infra clausturam prædicti Herberjagii continebatur Fulconi presbytero de Mintri possidendum concesserunt.*

¶ Harbergaria & Harbergia, Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli & in ea hospitandi: vel præstatio quæ pro redemtione ejusmodi procurationis domino exsolvitur. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1171. to. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 91. *Habeo enim ex consuetudinario jure in Potestatibus præfatæ ecclesiæ Harbergarias, videlicet Belignico, Saviaco, Marchisiolo, pro quarum Harbergiarum redemptione quandoque nummos accipi feceram; quod nec juris mei esse cognovi, nec antecessores mei usque ad tempus meum fecerant. Hanc siquidem* Harbergiarum *redemptionem, ex toto dimisi, & ne deinceps fiat omnino prohibeo. Harbergariam vero quam homines & clientes mei in villa Bierie & villulis & appendicibus ultra montes accipiebant in equis, in canibus, in hominibus, in omnibus quibus Harbergaria fieri potest, omnino dimisi ... ut non licet nec mihi nec alicui successorum meorum, nec hominibus nec clientibus nostris pro Harbergaria quicquam ab hominibus extorquere vel accipere.* Vide *Alberga*.

¶ Herbergeria, Eadem notione. Chartularium S. Vandreg. to. 2. p. 2097. *Et totam Herbergeriam de Villeta cum mota sua.... & omnes consuetudines silvarum tam ad ardendum quam ad ædificandum.*

¶ Herbergiagium, Eodem significatu. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1403. apud Rymer. tom. 8. pag. 324. *Moram ex causis præmissis ibidem traxerit pro liberata sua ac Herbergiagio servientum & equorum suorum secum ibidem venientium providere.* Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 228. *Adelesis soror ejus germana donavit nobis post mortem suam in manu ipsius Abbatissæ totam terram suam de Bigoteria, prata & Herbergiagium.*

¶ Herberigium, Eadem notione. Charta anni 1187. ex Archivo Majoris Monast. *Decem solides annuatim, vel unam pelliciam, duo Herberigia unoquoque anno, unumquodque cum quinque militibus.*

¶ Herbegagium, Eadem significatione. Ch. Henr. *de Val* ex Chartul. S. Fromondi: *Tenemur prædictam terram cum Herbegagio & homagio dicti hominis garentizare.*

¶ Heribergare, Hospitio excipere, *mansionaticum* præbere, vel morari in aliquo hospitio, in Capitulis Caroli M. lib. 3. c. 68. Villharduinus n. 99. *Proia l'Empereres as Contes & as Barons & ses fils meismes, que il pour Dieu s'allassent Herbergier d'autre part del port. Herberger*, in Consuetud. Britann. art. 315. 606. *Herbergement*, pro domo, domicilio ibidem & art. 621. *Herbergement*, in Consuetud. Andegav. art. 222. in Consuetud. Norman. art. 356. in Consuet. Vicecomitat. Bajocensis art. 4. &c. Ubi hæc vox sumitur pro primario feudi manerio ac domicilio, quod primogenito ratione primogenituræ competit.

¶ Herbergiare se, Hospitari, diversari. Charta an. 1279. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1628. *Ita tamen quod dicti Religiosi & eorum successores poterunt & debebunt descendere & Herbergiare se eundo & redeundo ad custus suos proprios ... in domo quam ego saciam in masura superius annotata.*

¶ Herbegare, Aliquo hospitandi causa divertere. Charta Caroli Simplicis an. 914. apud Miræum to. 2. pag. 806. *Ut nullus Christianus, Laicus, neque Clericus præsumat.... Herbegare, nec in mansiones, neque in annonas vel pratis audeat caballos suos repascere.* Videtur legendum *Herbergare*.

¶ Herbergiata Terra. Charta an. 1214. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 1042. *Et si forte aliquis veniebat qui vim vel injuriam ei.... faceret, ego Radulphus, vel hæres meus excambiabimus ei vel suo hæredi in terra mea melius Herbergiata secundum voluntatem suam.* An pro domo vel castro munitiori atque ad defensionem paratiori?

¶ Herbergiator, Qui hospitio excipit. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 324. *Nolentes quod Herbergiatores hospitii nostri ... herbergiare præsumant.*

¶ HEREBODE, Submonitio, mandatum ad exercitum, ex here, exercitus, bode, mandatum. Fœdus Aluredi & Godvini Regum: *Nullus supersedeat outhorn, nec outhest, vel huiblotam, vel firdfare, nec Herebode, ore aus cornu.* Vide Herebannum.

HEREBURGIUS. Vide *Chervioburgus*.

1. HEREDA, Suecis, est Provinciæ pars, suis terminis circumscripta. Vide Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum vetusto pag. 29.

2. HEREDA, *Mala Hereda*. Lex Burgundion. tit. 86. *De mala Hereda: Si pater filiis dimittat malam Heredam, si vivus dare voluerit, cui voluerit donet, postea ad filias suas, si ille dederit, nemo requirat.*

¶ HEREDARE, Hæreditatem assignare. Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. l. 3. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 269. *Saphadinus habuit quindecim filios, de quibus Heredavit septem. Melealim qui prior est omnibus & major, qui tenet in hereditatem Alexandriam, &c.*

¶ HEREDICAPA, *Qui heretitatem alterius capit*, apud Joannem de Janua.

¶ HEREDIOLUM, *Possessiuncula*. Gloss. Sangerm. MS. num. 501.

¶ HEREDIPETA. Vide *Hæredipeta*.

¶ HEREDISCINDA, *Qui alterius hereditatem scindit*, Johanni de Janua.

1. HEREDITAGIUM, Hæredium, prædium ex successione parentum, Gall. *Heritage*, in Constit. Neapol. lib. 3. tit. 8. 10. 15. [Vide *Hæreditagium* & *Hereditamentum*.]

¶ 2. HEREDITAGIUM, Possessio, proprium, bona immobilia. Charta 1177. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1012. *Primum quidem in civitate nostra Alesina homines tres piscatores, Regerium Donati ... & suos filios & filias cum eorum Hereditagiis.* Charta an. 1262. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Vendidi & concessi in perpetuum Hereditagium viris religiosis Priori & Conventui B. M. de Prato juxta Roth. tres solidos monetæ currentis.* Instrum. an. 1302. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pagina 351. *Non enim intentionis nostræ extitit, quod illi qui in mobilibus & Hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad financiam cogantur. Sed quicumque centum libras in mobilibus tantum, vel ducentas libras Turon. in mobilibus & Hereditagiis habere noveritis, financiam præstari* volu-

volumus, vel ad exercitum faciendum compelli. Arestum Parlamenti ann. 1322. in Chartular. Domus Dei Pontisar. Feterat proclamari in venditione Hereditagium dicti Militis & specialiter feudum vel partem feudi quod ipse Miles tenebat à dicto Rege Francorum. Occurrit ibi non semel; ubi & mobilia videntur opponi hereditariis.

¶ HEREDITALITER, Jure hæreditario. Miracula S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii p. 679. Sed quia eadem familia ex antecessoribus suis Hereditaliter sibi pervenerit, affirmat se juramento firmaturum.

¶ HEREDITAMENTUM, ut Hereditagium 1. Testamentum Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1272. to. 9. Spicileg. Acher. p. 203. Ad hæc nos Infans Petrus & Infans Jacobus non coacti ab aliquo vel circumventi, sed bono animo, & gratuita voluntate recipimus à vobis D. Rege patre nostro, hanc donationem & hoc Hereditamentum quod nobis facitis.

¶ HEREDITAMENTUM MARITORUM, vel Firma dens, Aragonensibus dicitur Donatio quæ à marito uxori fit propter nuptias, vel potius donum quod uxori maritus post primam nuptiarum noctem offerebat ob pretium virginitatis. Vide Morganegiba.

¶ 1. HEREDITARE, Jure hæreditario obtinere. Codicillus Henrici Comitis apud Marten to. 1. Ampliss. Collect. col. 1171. Ego lego Berardo, omnes bestias quas habet... & puer Heredites illum (mulum) & semper teneat pro socio. Vide Hæreditare 1.

¶ 2. HEREDITARE, In possessionem rei alicujus mittere, Investire. Testamentum Jacobi I. Regis Arag. an. 1271. to. 9. Spicileg. Acher. p. 247. Qui postquam eos ibi Hereditaveramus, jurarent, nos defendere ipsum regnum Valentiæ contra Sarracenos. Vide Hæreditare 3.

¶ 3. HEREDITARE, Exhæredare, privare. Instrum. an. 1385. ex Codice MS. Domini Regina & Rex, ac Comites. aut aliquis ipsorum nunquam faciant pacem .... cum illo nephandissimo .... qui tam injuste, & inique, ac violenter captivavit & Hæredetavit, & spoliavit... Reginam Joannam regno Neapolitano. Sed pro & Hereditavit leg. Exhereditavit.

¶ 4. HEREDITARE, Eradicare, evellere, Gall. Arracher. Ch. Henrici domini de Soliaco an. 1301. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 123. Si quis accusatus fuerit de portucalli, turelli, vel platea arata, vel mota Hereditata seu admota. Legendum Heradicata.

¶ HEREDITARIA, Hæres, cui hæreditas de jure competit, Gall. Heritiere. Ch. an. 1336. ex Archivo Camerac. Eccl inter Schedas D. Lancelot: Præfatus baillivus Camerac. sicut suo incumbebat officio requisivit ... ut ipsa D. Maria de Pareria de Rumilliaco & terra S. Sulpicii...ad ipsam jure hereditario pertinentibus, tanquam Hereditaria, & ipse D. de Ambasio ejus maritus tanquã ballus... ipsi homagia & debita juramenta facerent & præstarent adhibitis solẽnitatibus consuetis. Iretaine, eadem notione in veteri Epitaphio apud Miræum to. 2. p. 1173. Ici gist li droite Iretaine: Castelene de Sansõ, qui fut de lignage li Rey de Jerusalẽ: pois por l'asme, quo Deus console.

¶ HEREDITARIUM, Hæreditas, ac præcipue bona immobilia. Compendium Jurium & Consuet. Universitatis Paris. per Robertum Goulet fol. 10. verso: Quinque capellaniæ vulgo nuncupatæ de Savoisi perpetuo fundatæ quolibet 20. librarum Paris... singulis annis percipiendarum super terras, dominia & omnia Hereditaria quæ fuerunt D. Karoli de Savoisi.

¶ HEREDIUM, Idem quod Hereditarium. Joan. de Janua: Heredium, Prædium, hereditas. Vita S. Macarii Antiocheni to. 1. Aprilis p. 890. Heredium successionis... tribus in eodem cœnobio reliquerat Abbatibus .. Corollarium Norbertinum to. 1. Junii p. 964. Qui fraterna devotione provocatus, Heredium suum cœnobio quoque obtulit. Occurrit præterea in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 351.

¶ HEREDUM, à veteri Gallico Hardee, Onus, Gall. Charta Ingelranni III. an. 1207. in Hist. Codiciac. inter Instr. p. 166. Concedo etiam mortuum nemus de bosco S. Vincentii & herbam meam nemoris de Laujau ad fascillam, ad usum eorum: & Heredum mortui nemoris ejusdem loci.

HEREFARE, Profectio militaris, ex Saxon. heere, exercitus, & fare, iter, profectio, expeditio.

HEREGEAT, HEREGET. Vide Heriotum.

HEREGRAVIUS, vel HEERGRAVIUS, id est, Comes militaris, seu verius, belli dux. Quatuor vero hacce dignitate in Imperio statuit Hertzog. in Chronico Alsatiæ f. 143. Duces Brabantiæ, Normanniæ, Hungariæ, & Ferrariæ. Sed de his fides sublesta omnino.

¶ HEREMANNI. Vide Herimanni.

¶ HEREMIA, Locus desertus & solitarius. Literæ an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 391. Sicut nos ipsi Episcopi & astantium multitudo ad utilitatem hanc Heremiam habitantium melius intelligere potuimus.

¶ HEREMINÆ PELLES. Vide Hermellina.

¶ HEREMITA, Cella, habitatio Eremitæ, Gall. Hermitage. Acta B. Thomassi to. 3. Martii p. 596. Plures Sacerdotes ex devotione venerunt ad prædictam Heremitam ad celebrandum, in festo S. Hieronymi, cujus vocatur ecclesia Heremita ejus.

¶ HEREMITARIUM, Eadem notione. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 656. Dedit.... Heremitarium in valle de Cerasa, & Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Aviliano. Vide Eremitorium in Eremitæ.

¶ HEREMITAGIUM, HERMITORIUM. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 339. Vulgariter autem locus iste à laicis Heremitagium nuncupatur propter solitudinem; non quod Heremita aliquis aliquo tempore ibidem solebat conversari .. Capellam sive Hermitorium, apud Th. Blount in Nomolex. Anglic.

¶ HEREMITARIUS, Eremita. Hist. Britan. to. 2. p. 73. Dedit ... locum supradictum in eleemosynam & dedit licentiam quantum ex sylva & saltu in circuitu potuisset præparare & abscindere, sicut Heremitarius in deserto, qui non habet dominatorem, excepto Deo solo.

¶ HEREMITARE, Vastare. Vide Eremitare 2.

¶ HEREMOSUS, incultus. Instrum. an. 1461. ex Archivis S. Victoris Massil. Volebant relinquere vineas totaliter Heremosas. Vide Eremus.

¶ HEREMUS, Terra inculta, in Ch. an. circ. 970. in majori Chartul. S. Victoris Massil. & in alia an. 1298. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 541. Vide Eremus.

¶ HEREMUS, Locus desertus, in Hist. Mediani Monast. p. 53. Heremus & desertum ita distinguitur. Heremus est invia solitudo ubi nunquam habitatum est. Desertum ubi aliquando habitatum & derelictum est. Ita vetus Gloss. Sangerm. & Johan. de Janua.

HERENACHUS, apud Hibernos, Dignitas Ecclesiastica, apud quos sic nuncupabatur Clericus, qui primam tonsuram non excesserat, & censum Episcopi cæteraque Ecclesiæ debita colligebat, partem unam Episcopo, aliam reficiendæ Ecclesiæ fabricæ, tertiam fovendis pauperibus excipiendisque hospitio peregrinis disponens. In stipendium muneris, libera ei cessit ab omnibus præstationibus terræ portio, quam honoris causa Honorem villæ nuncupant. Ita Vicedomini vel œconomi munus obibat, quod etiam hæreditarium fuit. Vide de Herenacia plenius differentem Spelmannum in Corba, ut & Jacobum Waræum in Antiquitatib. Hibernicis cap. 17.

HERENAMES, vox formata & contracta ex Saxonico hæreteames, id est, onorcitus illicite coacti participium, ab here, alias herge, unde & hergian, quod gras-

grassari, pradam facere sonat: & theam, sequela. Leges Aluredi & Godrini Regum c.2.apud Bromptonum: *Qui Herenames fuerit accusatus, weregildo suo se redimat.*

HERENCIA, {Adhærentia, appendix, Gallice *Appartenances, dependances.*} Charta Hispanica apud Oyhenartum in Notitia Vasconiæ p. 203. *Cum omnibus omnino, domos, hortos, vineis, vel omni Herencia, molinos, pratos, &c.* Alia Garsiæ Regis Suprarbiensis apud Blancam in Comment. Rerum Arag.pag.698. *Duas villas Leudam & Aniveffem, cum fuit Herenciis, id est, terminis à me & filio meo determinatis.* Aliud apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. p. 436. *Dedimus vobis sancti Michael de Buenco, cum tota sua Herencia, & omni integritate, &c.* Adde Sandovalium in Episcopis Pampilonensibus p. 57.

¶ HERENICAS, *Antiquas.* Isid. Ubi Grævius: Puto *Hernicas.* Respexit, credo, Juvenalem qui in Sat.14.18.

Hernicus olim
Vestinusque senex.

Aut legendum, ut est in Excerptis, *Heroicas, antiquas,* quod magis probo. Papias: *Heroica, antiqua. Heroici, antiqui.* Vide *Hereticus.*

¶ HEREOTUM. Vide *Heriotum.*

HERES, Medicaminis species, apud Cælium Aurelianum lib.1. Chronicon cap. 3.

¶ HERESCARIUS, Minutæ monetæ species Codex MS. Folquini: *Inde veniunt libra 2. solidi 18. Herescarii 209.* Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivo Audomar. *Litlo habet bun.3.arat bun.2.sunt ibi lunaris 8 Luminarii & Herescarii 155. veniunt lib. 2. sol. 14. den. 8.*

¶ HERESCHILD. Vide *Heere-schild.*

¶ HERESIS. Vide *Hæresis* 1.

¶ HERESTRATA. Vide *Heerestrete.*

¶ HERESYVE, Cribrum, Gall. *Crible, tamis,* à Sax. Hær & Sype. Computus ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 574. *Et in uno Heresyve empto ad pistrinam ibidem* 10. *den.*

HERETAGIUM, ex Gallico *Heritage,* Patrimonium, quod successione obvenit, apud Henric. Knyghton. {Testamentum Remigii de Summa vera ex Tabul. Capellæ S. Yvonis Paris. *Omnia Heretagia sua vendantur per executores suos.*}

HERETAYNES, HERETHAYNUS, Idem quod *Herenames,* de qua voce supra, ejusdemque originis ac notionis, in Legibus Inæ c.17. *De Heretaynes conducentibus exercitum* Et c.17. *Qui Herethaynus, id est, conducens exercitus fuerit accusatus, Weregildo... se redimat.*

¶ HERETEMIUS, Eadem notione. Fœdus Aluredi & Godrini Regum: *Nullus supersedeat outborn, nec outbest vel buiblotam, vel firdfare, nec berebode, ore aut eorum, juxta præceptum Heretemiorum regni.*

¶ HERETICALIS. Vide *Hæreticalis.*

¶ HERETICUS, *Antiquus.* Vetus Gloss. Sangerm. Sed legendum *Heroicus.* Vide *Herenicas.*

¶ HERETOCHIUS. Vide *Heeretochius.*

HEREZELDA, & HERREZELDA, Scotis, dicitur jus illud, quod domino feudali competit ratione dominii, percipiendi in bonis sui *husbandi,* seu tenentis, *meliorem averium seu animal, de ejus catallis,* post illius decessum. Ita Quoniam Attach. c. 23. & Leges Burgor. Scoticor. c. 19. Adde Regiam Maj. l. 2. c. 36. §. 2. Id Angli *Heriotum* vocant. Vide in hac voce. Vox confecta ex *Heer,* dominus, & *Zelde,* donum, seu ex *geld,* præstatio, ut existimat Spelmannus. Ego vero *Herregeldum,* appellatum potius censuerim ab *heer,* exercitus, & *geldum:* quod vassallis ac tenentibus decedentibus, dominis jus esset capiendi in illius bonis equum, arma bellica, veluti ad exercitus subsidia. Vide Skenæum de Verborum significat. verbo *Herrezelda.*

¶ HERFERDINGLAND. Concilii Cloveshoense an. 822. *Retenti sunt enim tres manentes de prædicta conditione, & libri quinquaginta septem manentium, liber de Bockland, liber de Wambelea, liber etiã Herferdingland.* f. Liber tenementorum, quæ quartam partem denarii, Anglis *Farding,* pro censu debent. Vide in *Forto.*

¶ HERGA, HERGANDUS, Vestis species Armigeris propria, sol. à Sax. here, exercitus. Statuta Synodal. Eccles. Cenoman. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1393. *Inhibemus expressus ne presbyteri indumentum scutatorium, quod dicitur Herga, vel aliud laicale indumentum desuper deferre præsumant.* Acta Synod. Eccles. Aurelian. art. 88. ibidem col. 1283. *Prohibetur penitus universis sacerdotibus ... ne habeant cappas alatas & vestes inordinatas, maxime boucies & Hergaudes.* Vide *Herigaldus.*

HERGEWETH, Arma bellica: vox Teutonica, ex Heer, exercitus. & Gewet, pignus, quod in belli pignus ea hæredi relinquantur. Speculum Saxon. l. 1. art. 19. §. 1. *Suevus tam res expeditorias, hoc est, arma bellica, seu Hergeweth, quã hereditarias, nõ solũ in septimo tollit gradu, &c.*

HERGRIPA. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 94. *Si quis aliquem per capillos arripiat, tantum emendet, quantum de uno colpo faceret, i. quinque denarios de Hergripa.* Vox ex Saxonico vel Anglico formata, à *Haire,* capillus, & *gripan,* capere.

¶ HERIATUA. Vide *Heriotum.*

¶ HERIBANNATOR, HERIBANNUM. Vide in *Herebannum.*

¶ HERIBERGARE, HERIBERGUM, in *Hereberga.*

¶ HERICIUS, Herinaceus, Gall. *Herisson.* Histor. Monast. Villariensis lib. 3. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1361. *Pellos videlicet Hericii, quibus usque ad largam effusionem sanguinis seipsum cædebat, & urticarum aculeos quibus sese involvebat.*

¶ HERIDETARE: Hæredem constituere. Testamentum Ælfegi apud Hickes. Differt. pag. 59. *Rex Æthelberhtus primum Heridetaverat de Vuldaham Apostolum sanctum Andream & ecclesiam suam in Hrofaecestra æterno jure.* Fort. leg. *Hereditaverat.*

¶ HERIETTUM. Vide *Heriotum.*

HERIGALDUS, Vestis species. Synodus Wigorniensis an. 1340. c. 21. *Capas etiam deferant clausas Sacerdotes & Personatum habentes ubique, & non amplius utantur Herigaldis.* {Vide *Herga.*}

HERILES, Principum seu Dominorum filii, quasi *minores heri,* quos sequior ætas *Domicellos* dixit. Gloss. Gr. Lat. Δεσποτικὸς, *Erilis,* Δεσπόσυνος, *Erilis.* Gloss. MS. Eccles. Paris. *Erilis, filius, dominicus. Eriles, domini. Erilis, dominicus, &c.* Glossæ Pithœanæ: *Eruli, domini, domnuli.* Papias: *Heri, domini: inde Herilis vel heri filius, velut quidam dicunt, minor filius i. domicellus. Herilem filium* dixit Terentius in Andr. quem Donatus τρόφιμον interpretatur: *Herilem filiolam,* Prudentius lib. περὶ στεφάνων, in S. Fructuoso, pro filia Præsidis: & Anonymus in Vita S. Antonini Abbatis Surrentini num. 14. Δεσπόσυνος, Xenophonti, Theophilo, Harmenopulo, & aliis: νεοδεσπότης, Heliodoro l. 1. Hujus vocis usum revocarunt etiam Scriptores ævi medii. Guibertus Epist. 39. *Ego quidem, cui ob beneficia Ottonis est multa fides, circa Herilem filium sic protinus delibero, &c.* Will. Britto in Præfat. ad Philippid. de Ludovico Philippi Augusti filio:

... Herilis sanguinis hæres.

Theodolus:

Tandem confectis ætate creatur Herilis.

Filius.

Sed & Regum fratres, *Heriles* vocat Jonas Aurelian. in Præfat. ad Opusc. de Institu. regia, ad Pipinum Reg. Aquit. *Nec esse est, ut vos & fratres vestri, Heriles nostri, in mutua dilectione consistatis.*

¶ **HERILIS**, Clarus exponitur in Glossulis ad Statuta Canonic. Regul. S. August. metrice scripta apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 56

Major ut est humilis, gratus sit plus & Herilis.

¶ **HERILITAS**, Eximius corporis habitus. Acta S. Udalrici to. 2. Julii p. 99. *Rex vero intuens Herilitatem statura illius.*

HERIMANNI, HEREMANNI, ARIMANI, ARIMANNI. Ita dicebatur apud Longobardos certum hominum genus, quos humilioris fuisse conditionis quidam rentur, quod servis adjungantur in Diplomate Conradi Imp. apud Sigon. lib. 8. de Regno Italiæ: alii vero Milites, vassallos, & qui beneficia à Principe obtinebant, ita dictos censent. [Vocabularium Gothicum à Grotio collectum apud Murator. tom. 1. part. 1. pagina 370. *Arimanus, herman. Miles gregalis, qui publicum munus non habet. Postea pro paupere sumta vox. Hinc jus Arimandiæ in feudis.*] Certe *Arimanos* in Legibus Longob. subditos fuisse immediate Comitib. ipsis, Judicibus, Sculdasiis, &c. deprehendimus, ita ut diversos fuisse à servis nemo non putet. Lib. 1 tit. 18. §. 2. *Arimanus ille quidem, si mentitus fuerit, & dolose hoc egerit, si ante venerit ad palatium, quam ad judicis sui vadat judicium.* Tit. 25. §. 50. *Si ille judex Arimano suo faciendum mandatum neglexerit.* Lib. 3. tit. 12. §. 5. *Nemo Comes, neque loco ejus positus, neque Sculdasius ab Arimanis suis aliquid per vim exigat.* [Ubi Eccardus scribit: *Arimannis, Erbmænner, qui bona hereditaria possident, domini minores. Vide notas iterum nostras ad catechesin Theotiscam p. 163.*] Tit. 13. §. 3. *Comes loci ad defensionem patriæ suos Arimanos hostiliter præparare monuerit, &c.* Charta Hugonis & Lotharii Italiæ Regum ann. 938. in Bibl. Sebus. Cent. 1. c. 83. *Insuper concedimus eidem fideli nostro Aledramo, suisque heredibus, ut de villa, quæ vocatur* Roncho, *& de omnibus Arimannis in ea morantibus, omnemque districtionem, omnemque publicam functionem & querimoniam, quam antea publicus nosterque missus facere consueverat, ... custodiant & observent.*

Prædictis addo, quæ de Arimannis habent Capitula Concilii anonymi an. 904. c. 1. & seqq. *Ut nullus Comitum Arimannos in beneficio suis hominibus tribuat. Ut homines Comitum nullatenus in domibus Arimannorum resideant; sed domos reipublicæ instaurent, ibique resideant. Ut Scriptoribus publicis nullatenus interdicatur res Arimannorum transcribere, si quando eis fuerit opportunum. Quod si occasione vitandi exercitus, aut placitum, venditæ fuerint, & ipsi eas pendere supersederint, exigatur ab eis utrumque, sicut ante transcriptionem. Ut ipsi Arimanni frequentius quam in lege statutum est, ad placitum ire cogantur, nec à Comitibus, nec à Sculdasiis, &c.*

Sane his omnibus in locis *Arimanni* videntur fuisse, qui sub Comitibus, judicibus, aliisque regiis Officialibus, in oppidis & castris militabant, invigilabantque eorum tuitioni. Cui sententiæ favet etymon Germanicum: dicti enim *Arimanni*, seu *Herimanni*, ab *Heer*, exercitus, & *Man*, homo, quasi *vir exercituum*, uti vocem *Herman* interpretatur Aventinus. Nos diceremus *Hommes de guerre, Hommes d'armée*; Germanis *Hermanner*, milites, & beneficia ac prædia ab Imperatore concessa possidentes, vassalli minores. Ita Goldastus. Vel certe *Arimanni*, seu *Herimanni*, fuere ipsi villarum incolæ, vel, ut vulgo dicimus, *subditi*, prorsus diversi à servis, cum nulli oneri subjacerent, præterquam *hostis*, & *placiti*, ut ex supra allatis satis patet: quod de servis nullibi dictum legere est. Proinde vocis etymon arcessendum hoc casu ex *herr*, dominus, & *man*, homo, quasi *homo domini*, id est, vassallus.

Sed dubitationem adimunt omnem Chartæ veteres, quæ *Herimannos* liberos fuisse homines declarant, ut Charta Caroli Crassi Imper. apud Ughellum to. 5. in qua *liberi Erimanni* dicuntur. Alia Ottonis Imper. an. 967. apud eumdem in Episc. Veronensibus: *Castellum, quod vocatur Romanianum cum liberis hominibus, qui vulgo Heremanni vocantur.* Ubi perperam editum *Heremitani. Rustici Arimanni*, in veteri Charta ibid. p. 742. Atque hac notione *Harimannos* & *Herimannos* habent aliæ apud eumdem Ughell. to. 1 p. 899. to. 4. pag. 632. 635. 663. &c. Adde Chronicon Benevent. S. Sophiæ p. 619. & eumdem Ughell. to. 2. p. 217.

ARIMANNA FEMINA, non *Arimanni* uxor; sed femina ejusdem conditionis ac fuit Arimannus, &, ut interpretor, quæ liberæ erat conditionis, & ab Arimanis genus ducebat. Charta Ludovici Pii in Chron. Farfensi p. 657. *Ut secundum tenorem antiquorum præceptorum, quæ Reges Longobardorum nobis dederunt, de Arimannis feminis, quas sibi pertinentes huic Monasterio in conjugio sociaverunt, ut post transactum annuale spatium, secundum dicti tenorem, sic eos easque possideamus, nobisque proprio nomine vindicemus.* Quibus verbis innuit Ludovicus, legem latam à Ratchise Rege, quæ exstat in lib. 2. Legis Langob. tit. 35. §. 10. *Si autem modo præsumpserit cujuscumque servus Arimannam ducere uxorem, sic exinde detur judicium, sicut in anteriori edicto legitur.* Ubi disertim servus ab arimanno distinguitur, prorsusque alterius fuisse conditionis ostenditur: ut & in alio Diplomate ejusdem Ludovici Pii pro Ecclesia Veronensi apud Ughellum: *Insuper etiam placuit nostræ Serenitati de famulis ejusdem Monasterii definitiones facere, videlicet feminis liberis, quas Itali Herimannas vocant, quæ se famulis ipsius Ecclesiæ & Monasterii copulaverunt, &c.*

ARIMANIA, ARIMANNIA. Marculfus lib. 1. form. 18. *Fidelis noster veniens ibi in Palatio nostro, una cum Arimania sua, in manu nostra trustem, & fidelitatem nobis visus est conjurasse.* Ubi *Arimania* vox non *familiam* tantum, uti vult Bignonius; sed *familiam militarem* significat. Ibi enim *Antrustionis* Regis mentio fit, qui Regi fidem & operam suam, in exercitu scilicet, spondet. Unde & interdum vox eadem pro *cavalcata, hoste*, seu *exercitu*, usurpatur, hoc est, pro eo jure, quo domini vassallos suos in exercitum secum ire compellebant. Charta Guillelmi Montisferr. ann. 1156. apud Guichenonum in Bibliotheca Sebusiana Cent. 1. cap. 93. *Ut nec nos, nec nostri successores ... Valeamus ab antedicto Monasterio, vel à præfatis omnibus exigere placitum, districtum, bannum, fodrum, albergariam, pradariam, Arimanniam, angariam, parangariam, &c.* Neque aliud est *Armannia*, *Arimandia*, & *Armandia*, (vix enim sibi constant Codices editi) in lib. 5. Feudorum, in cujus vocis origine vestiganda frustra insudarunt Feudistæ: est enim *Arimannia*, & *Arimandia*, obligatio in vassallis, eundi in exercitum, quæ merito inter jura regalia ibi accensetur: *Regalia autem sunt Armanniæ, viæ publicæ, flumina, &c.* Ubi perperam Isern. Alvarottus, Baldus, & alii, *Arimandiam* vectigal esse quoddam, quod ex armentis animalium solvebatur, interpretantur. Neque felicius Cujacius & alii, armamentaria publica, i. armorum fabricas, quarum jus penes Imperatorem est, esse censuere: vel, ut Borcholten, certum vectigal, quod ex licentia arma faciendi dependeretur. Hinc *districtus Erimaniæ*, pro mulcta, quæ pro defectu *hostis* irrogatur, in veteribus Chartis apud Ughellum to. 5. p. 777. 785. 790. &c. Vide Histor. Bellunensem Georgii Piloni pag. 84. v.

ARIMANARIA, Idem quod *Arimandia*, in Charta Philippi Ducis Thusciæ ann. 1195. in Bullario Casinensi to. 2. p. 226. *Ab omnibus similiter albergariis, Arrimanariis, angariis, parangariis, fodris, &c.*

ERI-

Erimarii, perperam, ni fallor, pro *Erimanni*, in Charta Caroli Crassi Imp. ann. 882. apud Ughellum to. 4. pag. 1366. *Liberos massarios, vel Erimarios, quos legalis coactio exigere, quærere placitum per patronos vel advocatum adducat, &c.*

HERIOTUM, Herietum, Hariotum, Arma bellica, bellicus apparatus, Saxonibus Heregeat: vox conflata, ut quidam putant, ex heere, exercitus, & geat, profectio, quod hereotum fuerit præstatio, quæ domino dabatur profecturo ad bellum. Somnerus ex heere, & geat, vel geot, confectam vult, quæ quidem vox ultima, *fundo, effundo*, significat: ita ut vectigal fuerit, quod ad exercitum erogabatur. Certe *hereotum* proprie fuit *heregeldum*, & ita appellari in Legibus Scoticis infra adnotamus, adeo ut probabile sit, *Heriotum* idem habere etymon: est autem *heeregeldum*, pensitatio pro exercitu, uti & *Heriotum*, quod proprie fuit vassalli, post illins obitum, militaris supellectilis præstatio, domino facta. Regularis Concordia Anglicæ nationis Monachorum Monialiumque, edita à Seldeno post Eadmerum p. 153. 1. Edit. *Solitus census, quem indigenæ Heriatua usualiter vocitant, qui pro hujus patriæ potentibus post obitū Regibus dari solet.* Ubi Saxonicum habet *heregeate*.

Olim quidem pro *hereoto*, arma & equi domino præstabantur: diversi tamen pro personarum dignitate; nam ut est in Legibus Saxnnicis Kanuti Regis, editis à Lambardo, part. 1. cap. 69. & Editionis Bromptoni c. 97. pro *Eorla*, seu Comite, hereoti nomine dabantur 8. equi, scilicet 4. ephippiati, & 4. sine ephippiis, 4. galeæ, 4. loricæ, 8, hastæ, & totidem scuta, 4. enses, & 200. auri mancusæ seu marcæ: pro *Thano regio* majoris dignitatis, 4. equi, ephippiati 2. & 2. sine ephippiis, enses 2. hastæ 4. & totidem scuta, 1. galea, 1. lorica, & 50. auri mancusæ: pro *Thano mediocris dignitatis*, equus cum ornamentis & teln, aut healsfang in Occidua Saxonia, & in Mercia 2. libræ, & 2. etiam in Anglia Orientali. *Thani autem Regii*, qui socam, i. liberam habuerit jurisdictionem, hereotum erat 4. lib. & si is Regi esset familiarior, equus unus ephippiatus, alter item sine ephippiis, ensis 1. hastæ 2. scuta 2, auri mancusæ 50 & si minnris vel infimæ esset conditionis Thuanus, libræ 2. Vide *Relevamentum* in *Relevare*.

☞ Nec à præstatione hereoti exemti erant Episcopi & Abbates, ac præsertim ii quorum electio & nominatio ad Regem spectabat; quale autem id hereotum fuerit, & in quo constiterit discere est ex Charta ann. 1297. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 330. *Abbat de Osenéya obiit anno regni Regis Edwardi 25. & .... petiit Escheator ad opus domini Regis cupam & palefridum dicti Abbatis defuncti & etiam lanas bidentum ejusdem Abbatiæ de tempore vacationis Abbatiæ prædictæ.* Prynnæus Hist. Collect. to. 2. p. 834. *Cum ex consuetudine approbata & obtenta habere consueverimus palefridos & cupas Episcoporum & Abbatum regni cedentium & decedentium, &c.*

Duplex autem *hereotum* statuit Rastallus, *hereotum consuetudinarium*, & *hereotum servitii*. *Consuetudinarium* illud vocat, quod ex Consuetudine semper pensitatum est: *servitiale*, quod in infeodationis charta insertum est mortis tempore exsolvendum. Istudque solvitur post mortem tenentis in feudum simplex.

Hereoti mentio est non semel in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 929. 934. tom. 2. pag. 147. in Additam. ad Matth. Paris p. 131. &c. sed & in Dnmesdei, tacito licet nomine, in Hereford. *Burgensis cum caballo serviens cum moriebatur, habebat Rex equum & arma ejus: de eo, qui equum non habet, si moreretur, habebat Rex aut 10. solidos, aut terram ejus cum domibus.* Vetus Inquisitio apud Will. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciæ pag. 665. *Et post decessum hujusmodi custumariorum, dominus solebat habere nomine Herioti melius animal, & non plus, &c.* [Vita Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1806. *Est alia ejusdem terræ consuetudo, quod mortuo patrefamilias, dominus ejus accipiat melius animal quod habuit, cujuscumque sit generis.* Huc spectat le Roman de *Guillaume au faucon* MS.

En Engleterre est un Rois,
En icel tens ers us & drois,
Que quant un hom moroit sans oir,
Li Rois avoit tot son avoir.]

Quæ quidem præstatio obtinuit apud Scotos, ut in voce *Herezelda*, & apud Francos nostros, ut in V. *Catallum*, docemus. Sed & apud Longobardos. Conradus Imp. in Lege Longob. libro 3. tit. 8. §. 4. *Præcipimus, ut cum aliquis ejus Miles, sive de majoribus, sive de minoribus de hoc sæculo migravit, filios ejus beneficium tenere. Si vero filios non habuerit, & aviaticum ex masculo reliquerit, pari modo beneficium habeat, servato usu majorum valvassorum, in dandis equis & armis suis senioribus.* Quod idem videtur, quod in libr. 2. Feudor. tit. 12. dicitur, *armis & equis communibus beneficium* (feudum) *acquirere*.

In Legibus Edwardi Confess. c. 35. Angli omnes *arma habere* jubentur, *nec debent illa invadiare, nec extra regnum vendere; sed hæredibus suis in extremis legare ad servitium tenementorū suorum dominis suis explendum, cum opus adfuerit. Quod si qui eorum hæredes vel parentes non habuerint, dominus suus illa recipiet, &c.* Sed *hereoti* alia fuisse videtur conditio, cum arma demortui domino ab hærede præstarentur.

Interdum *Hereotum* cum *relevio* confunditur. Leges Canuti Regis c. 97. apud Bromptonum: *Nisi quantum ad justam relevationem pertinet, quæ Anglice vocatur* Hereget. Liber Ramesiensis Monasterii sect. 63. & 151. *Ego Godricus concedo Deo & S. Benedicto Ramesiæ, post dies meos terram meam de Tiringtona, ita tamen ut Abbat Ecclesiæ Ædnothus frater meus, acquietet eam de servitio, quod Heregeat Anglice, Latine* Relevatio *hæreditatis dicitur, quæ ab hæredibus liberis, post mortem patrum dominis solet impendi.* [Charta ann. 1499. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 128. *Et prædicti Robertus, Cecilia uxor ejusdem, ac Johannes filius eorum, & quilibet eorum successive, solvent nomine Harietti tres solidos & quatuor denarios quotiescumque acciderit.*]

Discrimen tamen fuit inter *Hereotum* & *Relevium*, adeo ut ex uno eodemque prædio utrumque interdum exsolutum legatur. Bractnn. libro 2. cap. 36. §. 1. *Fit quædam præstatio, quæ non dicitur Relevium; sed quasi, sicut* Herietum, *quasi loco relevii, & quod dari debet aliquando ante sacramentum fidelitatis, aliquando post.* Et §. 9. ait: *Herietum nullam habere comparationem ad Relevium, præstari autem cum* Tenens, *liber, vel servus, in morte sua, respicit* Dominum *suum, de quo tenuerit, de meliori averio suo, vel de secundo meliori, secundum diversam locorum consuetudinem: quæ quidem præstatio magis fit de gratia quam de jure, & quæ hæreditatem non contingit.* Vide c. 25 eod. libr § 3. [Charta ann 1361. apud *Madox* Formul Anglic. p. 140. *Salvo tamen eidem Abbati domino suo, ut in Wardis, relevis, escaetis,* Herietis, *sectis curiarum, &c.* Adde] Fletam lib. 2. c. 18. 57. §. 10. lib. 3. c. 18. Britsonum c. 69. Rastallum. Veterem Chartam apud Ægidium Gelenium in Colnnia p. 68. &c.

☞ *Hereoto* obnoxii erant, non minus ac nobiles, villani aliique infimæ conditionis homines, hoc uno, ut videtur, discrimine, quod illi in armis & equis hereotum præstarent, ii vero in vilioribus animalibus. Instr. an. 1343. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pagina 456.

456. *Juliana* Hardy *quæ tenuit de domino unum messuagium & unam virgatam terræ in bondagio diem clausit extremum, & accidit domino nova* Herioto 11. *boves pret.* 16. *s.* Aliud ann. 1363. apud eumdem p. 496. *Si quis villanus morietur super feodo domini, dabit domino meliorem bovem suum.*

Porro cavebant testamento milites ipsi, ut cum humo mandarentur, equus dextrarius seu palefridus coram sepulcro adduceretur, ac Ecclesiæ offerretur, tanquam *Herioti* nomine, ac *Principalis* animalis vel Catalli. Istius moris aliquot exempla descripsit Willel. Dugdalus in Antiquitatib. Warwicensis Provinciæ pag. 680. quæ hic etiam exhibenda duximus. Testament. Willelmi *de Beauchamp* an. 52. Henrici III. *Et corpus meum terræ sepeliendum in* Ecclesia *Fratrum* Minorum *Wigorniæ, & coram corpore meo unum equum ferro coopertum, ut decet, cum stramentis Militaribus*. Testamentum Rogeri *de Clifford* ann. 13. Edwardi I. *Et corpus meum sepulturæ, Matrici Ecclesiæ de Dero, & cum corpore meo dextrarium meum coopertum, vel 30. marcas.* Aliud Hugonis de Plessetis militis ann. 24. Edw. I. *Et corpus meum ad sepeliendum in Ecclesia Conventuali de Mussendea juxta monumentum patris mei ibidem, quondam defuncti, & cum corpore meo, nomine Principali, palefridum meum album cum armatura, qua decet.* Aliud Walteri *Cokesey* Militis an. 24. Edw. I. *Item lego corpus meum ad sepeliendum in* Ecclesia *Fratrum Minorum Wigorniæ, & eisd. Fratribus 10. marcas argenti pro omnibus armis meis coram corpore meo venientibus: quæ quidem arma integraliter Waltero filio remanebunt, & quidam equus coram corpore meo veniens; tunc ibidem dicta arma deferens cum dictis Fratribus remanebit.* Aliud Willelmi *de Beauchamp* Comitis Warwici an. 25. Edw. I. *Lego etiam duos magnos equos coram corpore meo, arma mea, secundum quod decet, portantes, ut prædicto loco, ubi corpus meum sepelietur, remaneant.* Aliud Ricardi *de Mandeville* an. 27. Edw. I. *Do, lego corpus meum Ecclesiæ Conventuali Canonicorum de Chauncumbe humanæ tradendum sepulturæ juxta patrem meum, & coram eodem unum equum pretii 20. marcarum, vel valorem 20. marcarum.* Aliud Roberti *de Legh* Militis an. 9. Henrici IV. *Item lego unum palefridum nigrum coram corpore meo die sepulturæ meæ transiturum, nomine Herieti.* Aliud Joannis *Macresfeld* Clerici an. 9. Henr. IV. *Item lego equum meum vocatum le Bay aumbler, ut offeratur ante corpus meum in die sepulturæ meæ, nomine Principali.* Atque hæc quidem fusius adnotanda duximus, ut tandem inde discamus, cur in Magnatum funeribus & exequiis eorum arma & equi in Ecclesia sæpius offerantur.

Quippe *Melius Catallum*, seu *Principale* ad Ecclesiam deferebatur cum corpore defuncti. Vetus Inquesta apud eumdem Dugdalum: *Requisitus de testamentis dictorum hominum dicit, quod Principale legatum debet deferri ante corpora defunctorum ad Ecclesiam de Persore, & ibi per Sacristam illius Monasterii & capellanos dictorum locorum æstimari, & facta æstimatione, medietas debet residere penes Sacristam, & alia medietas penes* Capellanos *dictorum locorum*. Testam. an. 1390. *Item lego ad fugandum ante corpus die sepulturæ meæ unum bovem meliorem.* Aliud an. 8. Henrici IV. *Ac corpus meum ad sepeliendum in cæmeterio... & meum melius animal corā corpore meo, ut mos exigit, die sepulturæ meæ, nomine Principali.* Aliud ann. 1369. *Itē, jeo devise à chescun Eglise ou jeo su segneur, & ay per mez ministrez ma meuere en meu temps ma meillour beste illecques trove, en nom de Principal, por gree de mes dismes obliez.* Aliud denique an. 2. Henrici IV. *Item, jeo devise à chescun liu on je sui segneur ou patron, 20. s. de moneie en nom de mon Principal, &c.* Sed præstat, quæ in hanc rem habet Ceremoniale Gallicum MS. hic Lectori proponere:

Comment les obseques se doivent faire.

En apres tous Heraux & poursuivans doivent cognoistre comme les obseques se doivent faire, mais plusieurs n'y tiennent point de regle. Car les uns sont par devotion de Messes à petit de luminaire de tres-petit paiemens. Les autres les font a grans paiemens, & grans pompes, & a peu de Messes, & en plus grand magnificence, qui ne leur appartient. Mais principalement l'honneur du service des estats mondains sont a prendre garde, comme se font & vont les offrandes, esquelles anciennement parmi le luminaire d'entour la biere avoit cierges aux quatres cornets, & a chascun cierge un escuçon. Le premier doit avoir les armes de la mere, le second les armes de l'esle, (ayeule) *le trois de lui, & le quart des armes de suzesle,* (bisayeule) *parti chascun escu comme armes de service doivent estre, quant leurs mary vivoit. Et au pie de la biere un escuçon des armes du trespasse. Et tout le luminaire & sanctuaire de l'Eglise doit avoir armes des mesmes escus de plus petits escuçons, & doit icelui estre armoie de deux costez, & si espes, qui se puisse tourner tout droit, quand il est assis sur les pies de la biere, & se doit porter & offrir a l'offrande par l'aisne fils accompaignie des quatre plus prochains des escuçons des armes, & descendus et abiess du lignaige desdites armes, & doivent porter chascun un desdits cierges armoie comme dit est. Et par ce est cogneu celui qui porte l'escu, qu'il est gentilhomme de quatre lignes: & par les armes & ceux qui portent les cierges a l'accompaignier, est cogneu qu'es trois lignes se sont dont il est descendu, & quelque anciennete qu'il ait selon le lignaige de quatre lignes, il doit estre honnourez. Car quant l'homme a prins ligne de quatre lignes en la maniere dessusdite, il se peut dire Gentilhomme, & a qui noblesse appartient. Et si un noble homme d'anciennete est issus apres sa noblesse de quatre lignes non nobles, c'est assavoir de celle de l'esle, de suzesle, & de mere, il ne se devroit plus nommer Gentilhomme. Et pour cette cause tout noble homme doit desirer à soi marier à noble lignie: car se il n'est en ceie faute, sa lignie sera tousjours dite noble, quelque chose qu'elle face, combien que le noble homme de sa nature, doit tousjours faire nobles œuvres, ou il fait honte à sa nature.*

Item, la seconde offrande doit estre le healme, que les deux & plus grans Seigneurs, qui soient à l'obseque, doivent porter, & doivent tous deux ensemble offrir.

Item, la tierce offrande doit estre l'espée, laquelle doit estre offerte par les deux plus vaillans hommes de toute l'obseque.

Item, la quatriesme offrande doit estre d'un cheval, couvert des armes du trespassé. Et sera monté dessus un Gentilhomme ou amy du trespassé, qui portera sa banniere, s'il est Banneret, *ou s'il est Bachelier, son penon. Et sera accompaigne de deux nobles hommes les plus vaillans & les plus renommez à estre* Capitaines & Gouverneurs *de gens d'armes, qui soient en tout l'obseque.*

Item, en aucuns lieux la cinquiesme offrande sera pareillement d'un cheval couvert de sa livree, & dessus ara un Gentilhomme, *lequel sera mene & offert par les deux plus gracieux, & les plus mondains entre* Dames *& Damoiselles sans reprouche de tout l'obseque.*

Item, en aucuns lieux les offrandes se doublent par moitie pour la guerre, moitie pour le tournoi des choses dessusdites, & en plusieurs contrees non.

Item, en aucuns lieux ou elles sont ainsi faites, les noirs vestus n'offrent point, si non celui qui apporte l'escu. Mais es lieux ou ils vont à l'offrande, ils doivent estre menez & conduits par les plus grans de l'obseque, qui n'ont point offert les choses dessusdites.

Item, lesdites offrandes s'y doivent estres offertes & portees aux Seigneurs par les Roys d'armes ou Heraux, en leur disant, qu'il leur plaise à eux non excuser de ce faire,

&

& que ainsi est ordonne. Et doivent ceux respondre, à qui els sont presentez: L'en à mal regarde de moy presenter tel honneur, car il n'est pas deu devant tant d'autres de cette compagnie: mais sous la charge de ceux, qui ont fait cette ordonnance, je le feray, & non pas de mon vouloir: laquelle ordonnance de services sont delaissies au temps present pour trois choses. La premiere. Si est que plusieurs qu'ils se montrent gent de grant estat, ne faroient armoier les cierges de quatre ligues, parce qu'ils ne sont pas venus d'icelle descente, comme de noblesse. La seconde, si est pour les envies, qui estoient pour les effrandes. La tierce, si est pour le grant coust que l'en prometoit. Mais c'estoient choses pourquoi l'estat des personnes pooit estre cogneu, & par quoi l'eu povoit cognoistre, quel honneur leur devoit estre fait. Et estoit la cause principale a quoy les Heraux prenuoient garde plus aux effrandes, que aux autres choses, qui appartiennent au service, lesquelles se peuvent cognoistre & demander par escrits & autres livres sur cette matiere. Philippus *Mouskes* an. 1242. de Arnaldi de Aldernarda funere:

Aportes fu trep ricement,
Et enfouis moult noblement,
Ses cevaus i fut tout couvers
De ses armes, mult biel essers,
Et un vallet sist sus armes,
De ses armes tout acesmes.
Si ot Clers, Dames, Cevaliers,
Tant que tout plains fu li Mostiers.

Pompa funebris Bertrandi Guesclini Franciæ Constabularii MS. *Premierement il i ot quatre escus. Et chascun escu avoit pour deux cierges. Et offrit le premier escu de la guerre le Comte de Longueville frere du trepassé, accompagne du Comte de Dammartin, & du Sire de Rieux. Le second escu offrit Messire Alain de Beaumont, accompagne du Sire de Beaufort, & du Sire de Hambie. Le tiers escu offrit Messire Olivier de Mauny, accompagne de Messire Guillaume de Vienne, & du Sire de Betry. Le quatriesme escu offry Herve de Mauny accompagne du Begue de Villaine, & du Sire Beaumanoir. Item & apres offry quatre espees pour la guerre, & deux pour le tournoy La premiere offry Monsieur de Touraine, la seconde offry le Comte de Nevers, la troisiesme offry Messire Pierre de Navarre, la quatriesme offry Messire Pierre de Bar. Item, il i ot quatre Sergens d'armes montez sur quatre destriers couvers des armes dudit Connestable, accompagnez chascun de deux nobles Chevaliers. Le premier de Baudran de la Heuse, & de Monseigneur Morice de Persiguy: le second du Mareschal de Blainville, & de Monseigneur Guillaume des Bordes: le tiers de Regnaus du Gennes & du Borgne de Moudeublet: le quatriesme du Comte de Grantpre, & du Comte de* Chaume.* Vide Andream Favyoum, in Theatro honor. pag. 1878. & Tillium to. 2. p. mihi 286. adde præterea Pompam funebrem Ludovici Comitis Flandriæ apud Froissartem 2. vol. cap. 148. Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 469.

Herdocho, Idem quod Heriotum: itaque forte scribendum in Charta Grodegangi Episc. Metensis an. 765. apud Meurissium p. 169. *Quicumque mansum vel aliam de terra nostra possederit, moriens bovem unum ad curtim dabit, quod vulgo dicitur Herdocho: aut si bovem non habuerit, duodecim denarios persolvet.* Sed & in Synodo Sodorensi, cap. de Mortuariis, legendum videtur Heriottum, pro Pirottum. Vide in hac voce, & Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. p. 811.

HERIPERRETUS. Browerus lib. 8. Annalium Trevirensium p. 473. 1. Edit. ex vetere Glossario Cæsarii Abbatis Prumiensis: *Dare parafredum, cum tres mansi collate sumptu seniori Curiam Imperatoris, vel Longobardicam, aliamve meditanti expeditionem publico vel rei suæ familiaris bono, equum militarem subministrare cogebantur, quem Heriperretum vulgo nuncupabant, addite mancipio, quod equum curaret.*

HERIREITA. Lex Bajwar. tit. 3. c. 8. §. 1. *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod Herireita dicunt, ad ostium cum 40. clypeis, & sagittam in eurtem projecerit, aut quodcumque telorum genus, cum 40. sol. componat, Duci vero nihil minus.* Ubi Editio Heroldi tit. 23. pro *ad ostium*, habet *idem*. Lindenbrogius vocem ab *Heer*, exercitus, deducit, & *Reita*, equitatura. Id improbat Spelmanous, cum *clypeis* & *sagitta*, de quibus hoc loco, peditum, non equitum sint arma: unde mavult à Saxonico ryt, i. *agmen, caterva*, vocem formatam, ut intelligatur *caterva militaris*. Posset etiam legi *Herireisa*: nam *Reisa*, ut suo loco docemus, Germanis *excursionem militarem* sonat.

¶ HERISCHLITZ. Vide in *Herisliz*.

HERISCINDIUM. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Non totiens fieri placet Heriscindia mecum.

Id est, non placet, ut toties fiant mecum ditionum mearum divisiones. Vox enim formata à Latina *Herciscere*, dividere. Unde *judiciū familiæ Herciscundæ*, apud JCtos est rei familiaris dividuodæ. [G]. Lat. Gall. Sangerman. *Heredifeinda, Quieste ou cope heritage d'autrui.*

¶ HERISIPILA, Erysipelas, Gall. *Erisipele*, Græc. ἐρυσίπελας, Tumor ex ferventi tenuique sanguine ortus, ab ἐρύειν, Trahere, & πέλας, Prope. Adalgisus Monachus in Miraculis sancti Theoderici to. 1. Julii p. 79. *Sacer ignis, quem Græci Herisipilam dicunt.*

HERISLIZ, Harisliz, Teutonica lingua, est *armorum depositio*, ab *Heer*, exercitus, & *Lassen*, deserere, *Lasser*, uti vult Lindenbrogius. Rhenanus l. 2. Rer. German. p. 94. *Deseruisse exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitium Franci vocabant Herisehlitz, quasi dicas exercitus scissionem.* Hinc *Herisliz facere*, in Lege Loogob. lib. 1. tit. 14. §. 15. in Capitul. an. 802. c. 3. in Capit. 1. 20. & 10. c. 12. Capitul. 2. ejusd. an. c. 14. & Capitul. Caroli M. l. 3. c. 70. dicitur eadem *Theudisca lingua, qui dimisso exercitu absque jussu & licentia Regis domum revertitur.* Quod quidem crimen, ut majestatis, capite & bonorum confiscatione ibidem puniri dicitur. Adde l. 4. Capit. Car. M. Append. 2. c. 29. Annales Francorum Tiliani an. 789. de Tassilone Duce Bavariæ: *Et ipsa Synodus juxta linguam suam Harisliz judicaverunt eum ad mortem.* Annales Loiselliani ann. 788. de eod. Tassilone: *Et quomodo domnum Pipinum Regem in exercitu derelinquens, & ibi, quod Theodisca lingua Harisliz, (al. Harisstallit) dicitur, visi sunt judicasse se eundem Tassilonem ad mortem.* Concilium Ænhamense an. 1009. c. 24. *Si quis de profectione militari, cui Rex intererit, sine licentia se subtraxerit, in detrimentum corruat omnium fortunarum.* Est præterea

Herisliz, Legitima armorum depositio, cum scilicet expleto expeditionis tempore, qui ad eam tenentur, domum revertuntur. Lex Loogob. eodem tit § 17. *Postquam Comes & pagenses de qualibet expeditione hostili reversi fuerint, ex ea super 40. noctes bannum sit resissum, quod Theudisca lingua Herisliz, id est, armorum depositio vocatur.* Eadem pæne iisdem verbis habentur in Capitulis Caroli C. tit. 31. c. 23. præterquam quod pro *Herisliz*, legitur *feastlegi*, ita ut nullum esse in utriusque vocis notione discrimen appareat, licet aliter censuerit Spelmannus, qui *Herisliz*, factum puta, ex heere, exercitus, & slit, & slice, Saxonico, vel slitan, rumpere scindere: ut fuerit exercitus dimissio, *la rupture d'armee*, quomodo hic intelligitur.

HERISTALLUS, Castra, sedes exercitus, ex *Heere* exercitus, & *Stelle*, vel *Stal*, statio, situs. Veteres Francorum Annales cap. 57. *Positisque castris apud Wiseram fluvium, locum castrorum Heristelli vocari jussit.* Addit

Addit Eginhartus: *Qui locus ab incolis usque in præsens ita nominatur.* Veteres Annales alii, editi à Lambecio l.2. Comment. de Bibliotheca Cæsar. anno 797. *Intravit in Saxonia, & ibi habitavit ipsam hiemem, & fecit sedem suam juxta locum, ubi Timella fluit in Wisaraha, quem etiam* Heristelli *appellavit, eo quod ab exercitu suo fuerunt constructæ ipsæ mansiones, ubi habitabant.* Eadem pæne habentur anno seq. Poeta Saxonicus ann. 797.

....Wisuræ positis in littore castris
Sedit, Heristelliquæ locum jussit vocitari,

Ibidem:

....Tum Gallica rursus ad arva
Regrediens, hiemis tempus transegit in aula,
Nomen Heristalli dederat cui barbara lingua.

Id est, Germanica, ut suo loco docuimus. Denique Chronicon Moissiacense an. 797. *Quam etiam Heristalli appellavit, eo quod ex exercitu suo fuerant constructæ ipsæ mansiones, ubi habitabant.*

HERISZUPH, Collecta, conventus militaris, seu cum armis. Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 3. *Similiter de collectis, quas Theudisca lingua Herisżuph appellat, & de his, qui immunitates infringunt, &c.* Ita rursum tit. 29. §. 4. p. 275. ubi *Herizuph*, absque s. Vide *Collecta* 4.

¶ HERITATOR, Hæres, Gall. *Heritier*. Charta an. 1497. *Crescat dictis hominibus & veris Heritatoribus, &c.*

HERITUDO, Dominatio, ab *Herus*, Joanni de Janua. Glossæ Græc. Lat. Δεσποτεία, *Dominatus, dominatio, Heritudo.*

HERKARE. Lambertus Ardensis p. 142. *Ubi rustici homines & incompositi ad bibendum, vel ad cheolandum, vel etiam Herkandum, propter agri pascui largam & latam planitiem convenire solebant.* Ubi *Hercatio*, lusus apud rusticos nostros species fuit. Vide *Cheolare*.

☞ Haud scio tamen an non legendum sit, *Herpandum*, vel *Harpaudum*, voce confecta ex *Harpastum*, Pila folle minor, quod loco citato vel maxime convenit. De hoc ludo ita Martialis l. 4. Epigram. 19.

Sive Harpasta manu pulverulenta rapis,

Et lib. 7. Epigram. 67.

Harpasto quoque subligata ludit,

¶ HERLININI MILITES, apud Petrum Blesensem Epistola 14. per contemptum vocantur Aulici, quod poculis potius, quam gladiis, dimicent. An ab Herlino Anglo, exercitus in Saracenos ductore, sed militiæ prorsus imperito? Ita Hofmannus.

¶ 1. HERMA TERRA, id est, inculta. Char. an. 1058. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Pontius de Rians dedi Deo sanctæ Mariæ & sancto Victori terram Hermam & cultam.* Alia an. 1455. ex eodem Tabular. *Terra Herma quæ non laboratur.* Vide *Eremus*.

¶ 2. HERMA, *Castratio*. Papias pro *Hernia*.

¶ 3. HERMA, *Ipaurium genus muliebre, vel prægrande saxum.* Vocabul. Sussannæi. Est ἕρμα Græcorum.

¶ HERMACIUM, Idem quod *Herma* 1. Inventarium Recogn. ex Archivo Principis *de Rohan* n. 18. fol. 339. *Item pro Hermacio scito à Ribauto confrontante cum &c.* Et fol. 358. *Cum suis juribus ac pertinentiis & cum quibusdam Hermaciis &c.*

¶ HERMAN. Glaber Rodulfus in Vita S Guillelmi sæc. 6. Bened. part. 1. p. 331. *Hermannus Præsul ..., cœpit exosos hujus patris habere monachos cum sua institutione ... Quod dum patri relatum fuisset, ad nomen illius alludens, ait: Secundum suum nomen, inquiens, facit Episcopus iste. Nam lingua barbara Herman in nostra homo errans dicitur.*

¶ HERMANERIUM, Ædes, mansio, domus *Hermannorum*. Charta an. 1280. Hist. Dalphin. p. 39. *Cum discordia esset & verteretur ... de personis, & terris, & Hermaneriis, possessionibus, & quibusdam aliis juribus quæ de feudo domini Episcopi, vel in emphyteosim tenebantur.*

HERMAPHRODITUS, Eunuchus, spado. Gloss. Isid. Papias, & Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Hermaphroditus, castratus, hoc est, nec vir, nec mulier.*, al. *nec femina*. Occurrit in Vita S. Potiti Mart. ex MS. Neapol. c. 3. apud Bollandum 13. Janu. S. Asterius Homil. 5. Καὶ μετ' ὀλίγον ἀνηρύχοις περιζῶντες τὸν χρυσὸν, καὶ αὐληταῖς κακοῖ αἴμασι, καὶ μίμοις, καὶ ὀρχησταῖς, καὶ ἀνδρογύνοις, καὶ γυναιξὶ καὶ πόρναις, &c. Infra ead. Homilia de quodam Eunucho: Γυναιξὶν οὖν καὶ ἀνδράσιν ἀμφοτέροις ... S. Basilius Epist. ad Simpliciam, & Palladius in Vita S. Joan. Chrysostomi p. 139. nec masculinum, nec femineum esse genus aiunt, θῆλυ καὶ ἄνανδρον. Hinc apud Theophanem an. 26. Constantis Andreas Sergium Militiæ Magistrum Eunuchum sugillabat, ὅτι οὐκ ἀνὴρ, οὐδὲ πάλιν γυνὴ esset. Imp. apud Lampridium, *tertium genus hominum Eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu habendum à viris; sed vix à feminis nobilibus.* Vide Matth. Paris ann. 1246. & Gloss. med. Græcit.

HERMAPHRODITARE. Alanus de Insulis in Planctu naturæ contra Sodomitas:

Fœmina vir factus sexus denigrat honorem,
Ars magica veneris Hermaphroditat eum.

¶ HERMASSIUM, HERMASSUM, Idem quod *Hermacium*. Charta an. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Confrontatur cum Hermassio Joannis Venelli passagio in medio, necnon desrus Hermas.* Charta an. 1510. ex Archivis S. Vict. Massil. *Quoddam tenementum seu terram hermam, sive quoddam* Hermassum *confrontatum cum laboragio.*

HERMECACES. Eadem notione. Vide *Bicocaria*.

HERMELLINA, Mus Ponticus, nostris, *Hermine*, ab *Armenia* dictus, quod inde ejusmodi murium pelles in Europam adveherentur: nam *Hermeniam*, pro *Armenia* dixere Scriptores Latini recentioris ævi, Anonymus in Actis S. Chrysolii, (uti monet Bollandus) Tudebodus, & alii, à nobis laudati in Dissert. 1. ad Joinvillam, ubi egimus de hoc animali, & illius pellibus, quæ semper magno in pretio habitæ sunt. Thwroczius in Salomone Rege Hungar. c. 52. *Cumque tetigisset veprem lancea, quadam Hermellina albissima mirum in modum, lanceæ ejus insedit, & super ipsam discurrendo in sinum ejus usque devenit.*

HARMELINUS. Paulus Venetus lib. 1. cap. 56. *Deferunt pelles delicatas vulpium, aut Harmelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ vulgo Zebellinæ vocantur, &c.* Et lib. 3. cap. 48. *Varia producens animalia* (regio) *ut sunt Rhondes, Armelini, Ercolini, varii, vulpes nigræ, &c.*

ERMELINUS. Petrus Damiani l. 2. Epist. 2. *Ovium itaque, simul & agnorum despiciuntur exuviæ,* Ermelini, *gebellini, martores exquiruntur & vulpes.*

HERMINIÆ PELLES. Concilium Parisiense part. 4. c. 4. *Pelles quoque de Erminiis caudatis omnibus Ecclesiasticis personis prohibemus.* Galfridus Monemuthensis lib. 7. cap. 4. *Caius Dapifer* Herminio *ornatus, ... totidem vario amicti.* [Ordinatio an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 406. *Pro Herminiis dictarum raubarum Dalphinæ ordinamus 12. florenos.*]

ARMINIÆ PELLES. Charta an. 1117. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacræ pag. 868. *Pellibus grisois, beraris & Arminiis.*

HEREMINÆ, apud Ricardum Hagulstadensem an. 1139.

HERMINÆ, apud Silvestr. Girald. in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 21.

ARMERINÆ PELLES, apud Rollandinum in Chron. lib. 1. cap. 13.

HEREMINÆ PELLES, in Concilio Londinensi an. 1138. cap. 15.

HER-

HERMENDATUM, vocant Hispani, & maxime Navarrenses, jurisdictionis speciem, in fures & facinorosos homines. Hujus autem, inquit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ lib. 1. c. 6. inventum extorsit à populo latrociniorum cædiumque ac publicarum grassationum immensitas, quæ bella tam externa quam civilia subsecuta est: tunc enim cum magistratuum cura ac sollicitudo, graviori solito onere pressa fatisceret, cœpere plebeii, quorum præcipue res agebatur, societates (Hisp. *Hermendadas*) inter se contrahere, constituturque est, ut quoties hujusmodi aliquod scelus à facinorosis admissum esset, universi facto ad sonitum æris campani concursu, (*ab erit & repic de campanes*, ut est in Charta an. 1452.) de compacto in illos impetum facerent, pœnas debitas ab ipsis sumpturi: quæ quidem Societatum ejusmodi jurisdictio postmodum regia auctoritate comprobata est, de qua pluribus eodem loco agit Oyhenartus. Exstat Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum apud Medinam l. *de los Grandezas de Espanna*, part. 2. cap. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis decade 1. Rerum à Ferdinando & Elizabetha gestarum lib. 6. c. 4. *Hermandati* etiam meminit Marineus Siculus lib. 19. de Reb. Hispan. Vide *Juncta*, & *Huesium*.

¶ HERMENIUM, ἑρμηνεία, Interpretatio, expositio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part 1. pag. 176.

Qui non ætatis instabat condere gazas,
Dapsilis ast cunctis, dedans Hermenia vitæ.

HERMERUS. Leges Adelstani Regis Angl. apud Brompton. pag. 851. *Tertium est, quod gratiant omnes misericorditer Hermerum dominum suum de dono, quod forisfactis hominibus concessisti, &c.* Ubi *Hermerus* est Saxonic. her-mære, i. magnus dominus. Quod additur, *dominum suum*, Glossema est.

¶ HERMES, *dicitur Capitellum quod ponitur super columnam.* Papias. Vox nota, ut *Herma*, proprie Mercurii statua sine manibus pedibusque.

¶ HERMINII, pro *Armeni*. Gasparis Barthii Gl. apud Ludewig. to. 3. p. 14 ex Hist. Palæst.

¶ HERMINIUS, adject. Vide in *Hermellina*.

¶ HERMIS, Terra inculta. Privilegium Archambaldi Borbonii & Agnetis uxoris ejus pro Villafranca: *Præpositus de Villafrancha potest accensare pedationes Hermes quæ non reddent fructus domino.* Vide *Eremus*.

¶ HERMITAGIUM, Cella eremitæ, in Charta an. 1369. ex Archivis Montis S. Michaelis, & in Instrum. an. 1345. ex Schedis D. *Lancelot*.

¶ HERMITORIUM, Ead. notione. Vide *Heremita*.

¶ HERMOGENIANI Equi. Vide in *Equus*.

¶ HERMONIUM, *Anathema, alienatio.* Papias.

HERMORA. Vetus Charta Cornutianensis, edita à Suaresio: *Septem pharos arcos, duos habentes delphinos ossonos & Hermoras, &c.* An *Remoras*?

¶ HERMULA, *Statua sine manibus ab Herma derivatur.* Papias. *Hermula* proprie est parvula solius Mercurii statua sine manibus & dimidia sui parte inferne trunca; sed hic ad quamlibet statuam extenditur. Vide *Hermes*.

HERMUNII. Vide *Infaneiones*.

¶ 1. HERMUS, Terra inculta. Vide *Eremus*.

¶ 2. HERMUS, Cassis, Gall. *Heaume*. Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad an. 1204. apud Murator. to. 6. col. 289. (Navim carrociam) *campalis bella devicit & eam cepit, in qua ultra 353. guarnimenta ferri, ultra juppones, Hermos, clypeos & alia arma multa ceperunt.* Vide *Helmus* 1.

¶ HERNACULUS. Charta an. 866. apud Himfredum Wanleium de Ant. Litt. Septent. pag. 307. *Pro terra quinque manentium in unius hominis diem, 400. siclis in argento puro, duobus Hernaculis cum omnibus supellectilibus suis, 8. bobus, 50 porcis, 200. segetibus cum gramine toto, & 30. modiis de ordie triturate sine contribulibus & suburbano.* An pro junioribus equis accipiendum?

HERNASIUM, HERNESIUM, &c. Vide *Harnascha*.

HERNIA, *Castratio*, in Gloss. Isid. Alias est κήλη, seu tumor in inguinibus ac scroto. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hernia*, *Roture*, *enfleure ès entrailles*.]

¶ HERNIOSUS, Hernia laborans. Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. c. 1821. *Alii Herniosi, gibbosi alii, quidam læsi graviter, &c.*

¶ HERODIUS, Genus avis, Gall. *Heron*. Joan. de Janua: *Herodius, Rapacissima avis, avium & omnium volatilium major, qui & aquilam vincit, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Herodius, Un oiseau de proie, gilfaut.* Vita S. Bonifacii Mogunt. to. 1. Junii p. 473. *Hic autem* (Gwelibus) *honestis moribus, ut ferunt, suam vitam circumsepsit, nisi tantum quod cum Herodiis & cauibus per semetipsum jocabatur.* Hist. Luitprandi apud Murat. to. 2. p. 467. *Pennæ structionis similes sunt pennis accipitris, & Herodii: cum tempus advenerit in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem ejus.* Non semel legitur in Bibliis sacris, ut Deuter. 14. 16. &c.

¶ HEROICUS, *Antiquus*. Gloss. MS. Sangerman. n. 501. Aliæ Gloss. Lat. Gall. *Heroicus*, *De Baron*. Heros, *Baron*. *Heroys*, *Baronesse*.

¶ HEROTOCHIUS. Vide *Herretochius*.

¶ HEROUDES. Vide *Heraldus*.

¶ HERPES ESTHIOMENUS, Ulcus à flavæ bilis copia crassiore & acriore profectum, à Græco ἕρπειν, serpere, & ἐσθίειν, comedere. Miracula S. Antonii to. 2. Januarii p. 158.

Manum agris imperantem servo dedit Dominus,
Ut cum jubet vi naturæ fiat morbo terminus,
Et tollatur infernalis Herpes est biomenus.

HERPIX, HIRPEX, HERPEX, Occa, crates: Festo, instrumentum rusticum trigonum ad terendas glebas, nostris, *Herce*. Gloss. Ælfrici: *Hircipes, vel tribula*, Egpa. [Papias: *Hirpices*, *Tribuli*. Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Tribula*.] Germani *Egge* dicunt. Lex Salica tit. 36. §. 2. *Si quis per alienam messem, postquam germina produxerit, Herpicem traxerit, aut cum carro sine via transierit.* Ubi Editio Heroldi habet, *postquam levaverit, Herbice traxerit, &c.* Servius ad 1. Georg. Virgilii... *Vimineas trabis crates. Ad agrorum scilicet exæquationem, quam rustici Herpicem vocant.* Hinc

HERPICARE, apud eumdem Servium, &

HERPICARIUS, in Gloss. Lat. Theuton. *Egedere*.

HERPICATIO, pro opera unius diei cum herpice. Extenta manerii de W. ann. 13. Edw. III. *Item faciet tres Herpicationes, vel dabit 3. den.* Spelman.

¶ HERREMERITUS, Benemeritus, vel magnis meritis clarus. Charta ann. 1530. apud Rymer. to. 14. p. 398. *Almi studii Ferrariensis Cancellarii Herremeriti in loco & collegio consueto constituti, &c.*

¶ HERRENAM. Vide *Harenam*.

¶ HERRERUELUS, Vestis seu pallii genus apud Hispanos. Concilium Valentinum an. 1565. inter Hispan. tom. 4. pag. 69. *Vel pallium brevius ad genua tamen usque saltem demissum, cujusmodi vestes vulgus Herreruelos vocat.*

¶ HERRID, Aula, domus, Danis. Literæ Erici Danorum Regis an. 1303. *Dedimus in solidum domino Archiepiscopo & ecclesiæ supradictæ... prædictum Herrid, pro dictis bonis scotatum.* Vide *Hird*.

¶ HERSA, Septum quod urbium portis objicitur, vulgo *Herce*. Instrum. an. 1532. ex Archivis Ecclesiæ Redonensis. *Clerus secum adduxit Principem ad portam fullonum, & ad Hersam R. in Christo pater Yvo Redon. Episcopus*

scopus cum suo clero exegit ab eo juramentum fidelitatis de conservandis libertatibus ecclesiæ. Vide Hercius.

HERSIA. Candelabrum. Vide Hercia 2.

¶ HERSONARIA, f. Hortus leguminum, à Gallico Ers, Latine *Ervum*, quod est species leguminis. Charta an. 1263. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. p. 144. *Licebit eisdem* (Monachis) *facere pleaariam justitiam supra domum meam de Resanchon, & supra pomerium meum, & supra Hersenariam meam, & supra resfidum hæreditagii mei... sciendum est siquidem quod nec ego prædictus Hugo, nec mei heredes prædictam domum & pomerium & Hersonariam poterimus vendere, eleemosynare vel alieni obligare*.

HERTHAMON. Lex Frision. tit. 22. §. 28. *Si præcordia, id est, Herthamon gladio tetigerit*. Ita etiam Editio Heroldi. Vox confecta, inquit Lindenbrogius, ex *Herze*, cor, & *Wund*, vulnus. Sikama reponit *hertaem*, vel *hertaden*, ita ut sit corporis pars, ubi vitæ spiritus prope cor continetur, quæ intestina & interanea vitalia appellantur, & corde, ubi vitæ sedes est, quasi prætenta. Somnerus denique legendum censet *Herthemon*, vel *Herthemond*, quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma scilicet, seu præcordia, quæ cordi objacent: voce composita ex herte, vel Saxon. heort, cor, & mond, Saxon. munt, tutela, defensio, munimen.

¶ HERTIUM. Vide *Hercia*.

¶ 1. HERTUS, *Asper & malus*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Leg. *Hirtus*.

¶ 2. HERTUS, Suevorum & Borealium Germanorum, ac perinde Anglorum Dea. Vide Spelmann. & Schilterum.

¶ HERVENUS, *Genus materiæ*. Papias, & Gloss. MS. Sangerm.

¶ HERUNCELLUS, Ardeola, Gall. *Petit Heron*. Epist. Eduardi I. Angliæ Regis apud Rymer. to. 2. p. 1087. *Mittimus vobis quatuor girofalcones grisos; quorum duo apti sunt & instructi ad grues & Heruncellos*.

¶ HERUS, Imperator. Acta S. Cassiani apud Illust. Fontan. in Append. ad Antiquit. Hortæ, cap. 6. ubi de Joviano Imper. pag. 347.

Quod Herus agnoscens, jussit perquirere statim
Quid super hoc Domini vellet sententia magni.

¶ HESCUDARIUS, Miles prædo, vel famulus: nam *Escuderios*, famulos suos vocabant monachi. Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii to. 1. *Super sacrilegis excessibus commissis à quibusdam nefariis personis, quæ nuncupantur Hescudarii*. Vide *Escuderius*.

HESIA. Vide in *Asiantia*.

¶ HESICASTÆ, apud Bleynian. Instit. pag. 267. *Anachoretæ dicuntur quoque Hesicastæ, tanquam quiescentes; ἡσυχάζω enim quiesco significat*. Eorumdem Monachorum occurrit mentio in Novella Justin. 5. tit. 3. Vide *Hesychasterium*.

¶ HESTA. Charta Hugonis Burgundiæ Ducis apud Perardum pag. 335. *Concessi etiam eis quod locationem Hestarum fori & nundinarum ... non possunt accrescere ultra tertiam partem locationis quæ fuit anno illo*. Sed perperam omnino, legendum quippe, uti habetur in eadem Charta quæ exstat in Chartul. Divion. *Estallorum fori*. Vide *Estallum*.

HESTALDI. Vide *Haistaldi*.

¶ HESTCORNE. Monast. Anglic. to. 2. p. 367. Dedit (Rex Ethelstanus) *Deo & Sanctis prædictis, ac septem presbyteris ibidem Deo servientibus ... quasdam avenas, vulgariter dictas Hestcorne, percipiendas de dominiis & ecclesiis in illis partibus, quas ministri dictæ ecclesiæ usque in præsens percipiunt pacifice & quiete*. Vide *Hestcrasda*.

HESTCRASDA. Miracula S. Joannis Beverlacn. 7. *Et quidem coloni illius Provinciæ Hestcrasda, id est, quod exigebatur ad pabulum Regis, singulis annis solebant Regis præfectis reddere, videlicet de unaquaque carruca, id est, ad cultrum & vomerem, quatuor travas de suis frugibus, & talis reditus inter vectigalia regia computabatur*. [Vide *Hestcorne*.]

¶ HESTEREN; Arboris genus. Bernhardi *de Breydenbach* Iter Hierosol. p. 276. *In mari peregrinanti si subversio & vomitus acciderit, utatur sirupo Hesteren vel granatorum cum menta, vel pomorum muzorum cum tamarindis sugas, & odoret granata poma muza castana minutaque cibum*.

HESTERNUS Annus, Proxime elapsus. Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem, initio: *Memini te Hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in Monasterio tuo demorarer, &c.*

HESTHA. Domesdei tit. *Cestre*: *Quando Rex ipse ibi veniebat, reddebat ei unaquæque carucata 200 Hesthas, & unam cuvam cervisiæ, & unam butyri ruscam*. Ubi Spelmannus *Hestham* intelligit capum, seu gallum castratum, vel pullum quempiam gallinaceum: à Gallico *Hestaud*, *Hestandeau*, seu *Estondean*, pullaster. Vide *Haistaldi*.

HESTRAFFLA Monasticum Anglic. to. 1. p. 170. *Rex Athelstanus suum jus de Hestraffla, id est, de pabulo equorum, quod ei singulis annis solvebatur, &c.*

¶ HESYCHASTERIUM, Græcis recentioribus, ἡσυχαστήριον, Cella solitarii, hic, ut videtur, Cœnobium. Vita S. Stephani Sabaitæ authore Leontio ejus discipulo tom. 3. Julii p. 531. *Prosequere igitur eam vivendi rationem quam edoctus à Deo es; dimidium quidem temporis ponens in solidine; quod autem reliquum in Hesychasterio, ut multos ad veram Dei notitiam ac virtutem instituas*. Vide *Hesicastæ*.

¶ HETA, Votum, optatum, desiderium. *Solvere in Hetam*, hoc est, ex Sententia, ad optatum, à Gallico veteri *Hait*, unde nostrum *Souhait*. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1115. *Ipsam domum pro eis instituo in heredes in duobus mille solidis Podiensis monetæ, quos donavi & solvi in Hetam dictæ domui pro eisdem*. Ibidem occurrit iterum.

HETÆRIARCHÆ, Qui cohortibus conflatis ex Romanorum sociis præerant in Palatio ad Imperatoris custodiam, Græcis ἑταιριάρχαι, de qua dignitate multa diximus in Notis ad Annæ Alexiadem p. 227. Will. Tyr. lib. 21. c. 16. *Joannes vir magnificus, Megaltriarcha*, pro *Megaeteriarcha*. [Acta S. Nicolai CP. tom. 3. Maii pagina 510. *Tunc Romanus Imperatoris pater declaratur, & Romani vice Christophorus ejus filius Hetariarches instituitur*. Ubi *Hetariarches* Bollandistis est Princeps juventutis.]

¶ HETEROCLITUM, *Diversiclinium*, in Glossis Isidori. Est autem *Diversiclinium* Joanni de Janua: *Locus ubi diversæ viæ conjunguntur*.

¶ HETEROMALA, HETEROMASCHA, *Vestis servitiis dicata, altera tantum parte villosa, cui opponitur Amphimaschala utrinque villosa*. Laur. in Amalth. Statuta Avenion. l. 1. Rubr. 5. art. 5. *Quibus dicti Consules fieri curent ad honorem civitatis vestem Heteromalam, vulgo Robe de Velour*. Vox Græcæ originis ἕτερος, alter, μαλλός, vellus. Vide *Amphibalus* 1.

¶ HETI, *Folia quatuor fuere de exemplari*. Isidori Gl. Ubi Grævius: Hæc est nota scribæ, qui significavit in exemplari, unde hæc hausit, desiderari quatuor folia. Fideliter descripsit Constantiensis: *Hestus* folia, à quatuor quæ excisa fuerunt de exemplari, à *Heth vita*.

¶ HETRUSCÆ CORONÆ, de quibus Tertullianus l. de Corona milit. c. 13. *Superferuntur etiam illis Hetruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis ac foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas thensas*

fas cum palmatis togis. Hetruscæ igitur coronæ Tertulliano eæ sunt, quibus in solemnioribus Deorum pompis utebantur: Hetruscæ dictæ quod illas ab Hetruria Romani, non secus ac cæteros superstitionum suarum ritus, ut ipse Tertul. scribit lib. de Spectac. acceperant.

HETTEMATICUS. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 9. *Ipsos tamen faciet Hettematicos, & prima quidem ætate semper vitiosos*.

¶ HEVA, Uxor. Annales Corbeienses apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 312. *Justinus Luttber cum Heva sua, ex singulari devotione seculo renunciat. Ille fit ostiarius noster, hæc autem serva dominarum in Valle Dei*.

¶ HEUDUM, Mensura frumentaria apud Belgas. Chart. an. 1368 apud Miræum to. 2. p. 1328. *Quæ quidem terræ solvunt 24. solidos Paris. monetæ Flandriæ annui & perpetui redditus, cum uno Heude frumenti annuatim ad vitam domicellæ Grietæ, dictæ Spaens*. Vide Hodium.

¶ HEVET, Anglis, Caput, nunc *Head*. Vita sanctæ Ethildritæ sæc. 2. Bened. p. 750. *Collem eminentem prope qui Coldeburch-Hevet, quod Latine Caput Coldeburci dicitur, abiit & ascendit*.

HEVEWARD. Domesdei titt. Grentebr. Picot. de Grentebr. Hestiton. *Et 8. averas, & 8. ineward, & 4. Haveward Vicecomiti inveniebat*. Occurrit alio loco semel. Voces incertæ notionis, inquit Spelmannus. [Vide *Heyward*.]

HEUBLO, *Guttur*, Papiæ.

¶ HEUSE, Calceamentum militare. Vide in *Osa*.

HEUVELBORH, Fidejussor: ex Saxonico healf, dimidius, & borge, borgh, debitor, vel etiam fidejussor, quia qui fidejubet, debitorem se quodammodo constituit: nisi hæc vox eadem sit cum *Headborow*, quam consule. Vide Leges Willelmi Nothi vernaculas c. 25. uti eas dispunximus, & Latine reddidimus, editas à viro doctissimo Gabriele Gerberono cum S. Anselmo.

¶ HEXAMITUM. Vide *Exametum*.

¶ HEXAPLA. Vide *Exapla*.

¶ 1. HEYA, ἄγε, *Eia*. Supplementum Antiquarii.

¶ 2. HEYA, HEYARE, HEYBOTE. Vide in *Haga*.

¶ HEYLEKA, Sancta, à Teuton. *Heilac*, Sanctus. Cæsarius Heisterb. lib. 6. c. 5. *Venerabilem illam inclusam ordinis nostri, dominam Heylekam, secundum nomen suum, vere Sanctam*.

¶ HEYMSOECKEN. Vide *Hamsoca*.

¶ HEYWARD, Rei pascuæ curator, à Sax. hig, gramen, vel heg, sepes, & peard, custos. Hodie passim pro Armentario accipitur.

HIALUM, ex Græc. ὕαλος, Vitrum. Gloss. Ælfrici: *Vitrum, vel Hialum*, glas.

¶ HIANIO, *Margarita preciosa*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Forte leg. *Unio*.

HIATOR, ex Gallico *Hieur* & *Hie*, Fistuca, pavicula, instrumentum, quo pavimenti silex premitur. Lambertus Ardensis p. 258. *Wallatores, & Deupatii, & Hiatores cum convenientibus... instrumentis*. Vide Bergerium de Itinerib. Roman. l. 2. c. 15. n. 3. Le Roman *de Jordain* MS.

Les murs assaillent par defors & à Hie.

¶ HIATUS, Os. Vita Lietberti Episc. Camerac. cap. 3 to. 9. Spicileg. Acher. p. 677. *Nomen accepit Lietbertus, & merito quippe qui liberaturus erat plebem sibi committendam de bostis rabidi versutis Hiatibus. Hiatum oris* dixit Tullius.

HIBALCIO, *Maris habentia*. Ita Glossæ antiquæ MSS. [Vide *Ibalia*.]

¶ HIBERE, Tenere, ligare: obsoletum verbum. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis ex Edit. Lucæ Holstenii p. 28. *Horruit & erubuit Tribunus; & ita jussit illos manibus Hiberi*.

¶ HIBERNAGIUM, HIBERNATICUM, HYBERNUM. Vide *Hybernagium*.

¶ HIBITUM, *Asperum*. Papias MS. Gloss. Sangerm. n. 501. *Hibtus, Asper*. Legendum *Hirtus* & *Hirtum*, voces Latinis notæ pro *Hirsutus*, vel *Hirsutum*. Joh de Janua: *Hirsutus, asper pilis, vel pilosus, ut hircus; unde Hirtus per sincopam pro Hirsutus*. Sed notior res est quam ut indigeat vade.

¶ HIBLATUS, pro *Niblatus*, Splendidus, resplendens. Vita S. Gregorii tom. 2. Martii pag. 206. *Tenens in capite matronalem mitram candentis brandei raritate Hiblatam*.

¶ HIBTUS, pro *Hirtus*. Vide *Hibitum*.

¶ HICA vel HICHA, pro *Bica*, legendum in Pactu Legis Salicæ tit. 19. §. 10. & 11. auctor est Eccardus. Vide *Haga*.

HICHINACULUM. Testamentum. S. Remigii, apud Flodoardum l. 1. c. 18. *Remigiæ coclearia 3. quæ meo sunt nomine titulata, mantile ipsius, quod habeo feriale, transcribo: Hiebinaculum quoque dono illi, de quo Gondebodo dixi*. Ita etiam habet prius S. Remigii Testamentum apud Labbeum & Marlotum. Ubi *Hicbinaculum* forte pro *Hicbinariolum* dicitur, ut diminutivum sit vocis *Hicinarius*, de qua mox. Vide *Hileus*.

HICHINARIUS, HICINARIUS, inter ministeria seu vasa sacra reponitur in Historia Episcoporum Autisiodor c. 20. *Dedit & Hicinarios duos anaglos pens. l. 4. & uncias 3 Item Hicinarios 3. anaglos pens. &c.* Infra: *Icbinarium unum pens. libr. 1. & unc. 1. Item Icbinarios columellatos 3. pens. unusquisque libro 1. Item Icbinarium unum, &c.*

¶ ICHRIARIUS, Eadem significatione. Testamentum illustris matronæ Ermentrudis apud Mabillonium in Appendice ad Liturgiam Gallicanam p. 463. *Item dulcissime nepoti meo Bertegisilo Icbriario argenteo & mancipia bis nominebus, Sunniulfo & sorore ejus Gibetbrude & filias Anthimio .... habere jubeo*.

HIDA, & HYDA, ex Saxon. hyd, Terræ portio, quantum sufficit ad arandum uni aratro per ann. Henricus Huntindonensis lib. 6 pag. 360. & ex eo Bromptonus: *Hida Anglice vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum*. Huntindon. pa. 370. Radulphus de Diceto, Brompton. Robertus de Monte an. 1083. & alii: *Misit Rex potentissimus Anglorum Willelmus Justitiarios suos per unamquamque scyram, id est, provinciam Angliæ, inquirere fecit per jusjurandum, quot Hidæ, id est, jugera uni aratro sufficientia per annum essent, in unaquaque villa, &c.* Matth. Parisan. 1082. *De unoquoque aratro, id est, Hida, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 21. *Dedit huic Ecclesiæ Fengg. 7. aratrorum, quod Anglice dicitur 7. Hides*. Proinde *Hida* idem est, quod aliis *Carrucata*. Ordericus Vitalis l. 8. p. 678. *Omnes carrucatas, quas Angli Hidas vocant, funiculo mensuravit & descripsit*. Rogerus Hovedenus pag. 778. *Carrucata terræ, sive Hyda*.

¶ HIDRA, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. f. 26. *In Felostede habemus duas Hidras in dominio nostro; de bis debet nobis reddere Radulfus ter centum acras terræ seminatas, dimidium frumenti, & aliud dimidium avenæ, de bis adbuc duobus Hidris habent decem & novem bordarii quatuor virgas terræ, quisque horum dat per annum 2. denarios de capite suo*. Ibidem fol. 27. *In Penneberia 3. Hidras terræ, unam in dominio, alias habent homines, boves 22. vacas 2. in tribus carucis, equum unum, &c.*

De hidæ quantitate non consentiunt Scriptores, ac veteres Tabulæ. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scaccario apud Lambardum ait, hidam constare 100. acris. Codex MS. apud Spelmannum quatuor virgatas, alius in Monastico Anglic. to. 1. pag. 313. octo *unam Hidam* conficere tradunt. Veterem schedam *Hydarum* numerum in plurimis Angliæ regiunculis continentem hic accipe ex Spel-

Spelmanno, ne & in his minutiis fidem nostram Angli desiderent:

1. *Myrona continet* 30000. *hidas*,
2. *Woken-setna* 7000. *hid.*
3. *Westerna* 7000. *hid.*
4. *Pec-setna* 1200. *hid.*
5. *Elmed-setna* 600. *hid.*
6. *Lindes-farona* 7000. *hid.*
7. *Suth-Cyrwa* 600. *hid.*
8. *North-Girwa* 600. *hid.*
9. *East-Wixna* 200. *hid.*
10. *West-Wixna* 600. *hid.*
11. *Spalda* 600. *hid.*
12. *Wigesta* 900. *hid.*
13. *Herefinna* 1200. *hid.*
14. *Swoordora* 300. *hid.*
15. *Eifla* 300. *hid.*
16. *Wicca* 300. *hid.*
17. *Wight-gora* 600. *hid.*
18. *Nox gaga* 500. *hid.*
19. *Oht gaga* 2000. *hid.*
20. *Hwynca* 7000. *hid.*
21. *Ciltern-setna* 4000. *hid.*
22. *Hendrica* 3000. *hid.*
23. *Unecung-ga* 1200. *hid.*
24. *Arosceatna* 600. *hid.*
25. *Fearfinga* 300. *hid.*
26. *Belmiga* 600. *hid.*
27. *Witherigga* 600. *hid.*
28. *East-willa* 600. *hid.*
29. *West-willa* 600. *hid.*
30. *East-Engle* 30000. *hid.*
31. *East-sexena* 7000. *hid.*
32. *Cant-warena* 15000. *hid.*
33. *Suth-sexena* 7000. *hid.*
34. *West-sexena* 100000. *hid.*

De vocis notione & etymo, sic censent Spelmannus & Somnerus, ab Saxon. hyden, quod est *tegere*, *Hidam* profluxisse, ita ut primario idem fuerit, quod *tectum*, *mansus*, *manerium*, id est, domus cum adjuncta agri ad colendum portione, quam hydelandes vocat vetus Bedæ Interpres Saxonicus, quasi *terras ad Hydam pertinentes*. Sed & Spelmannus in veteri Glossario Saxon. hadae, *stationem & confugium* reddi auctor est; unde Gallorum *Hate*, inquit Somnerus. Huic conjecturæ favet Scotorum enuntiatio, qui *Hildam* vocant, quod Angli *Hidam*, & *Hildem*, pro *tegere*, *cooperire*. Occurrit autem vox *Hilda* in Regiam Majestat. lib. 2. cap. 16. §. 20. 21. Vide *Hloth*.

Hidare, Terram per *hidas* censere, unde *Hidatus*, taxatus, censitus.

Hidarium, Præstatio, quæ Regi Angliæ fiebat pro auxilio, pro ratione hidarum, vel quæ ex singulis hidis exsolvitur. Bromptonus: *Hidage, vel taillage, est tallagium de hidis terrarum*. Charta Henrici I. Regis Angl. to. 1. Monastici Anglic. p. 185. *Dono etiam Hidagium, quod exigebatur de* 20. *hidis ad eamdem urbem pertinentibus*, &c. Apud Matth. Paris an. 1242. *Carucagium & Hidagium*, idem sonant. Bracton. l. 2. c. 16. §. 8. *Sunt etiam communes quædam præstationes, quæ servitia non dicuntur, nec de consuetudine veniunt, nisi cum necessitas intervenerit, vel cum Rex venerit, sicut sunt Hidagia, carragia, & caruagia*, &c. Quæ quidem auxilia & præstationes per *hydas* perantiquæ in Anglia videntur: siquidem Ina Rex in Legibus suis § 71. Edit. Saxon. de 10. *Hidis ad corredium* dari sanxit 10. *modia mellis*, 300. *panes*, &c. & Ethelredus ann. 1008. apud Matth. Westmonast. *Per totam Angliam jussit parari ex* 300. *Hidis navem unam, & ex octo Hidis galeam unam & loricam*. Apud Simeonem Dunelmensem anno 1084. *Rex Anglorum Willelmus de unaquaque Hida per Angliam 6. solidos accepit*. Adde Leges Edwardi Confess. c. 11. Henricus I. pro matrimonio Mathildis filiæ suæ, *cepit ab unaquaque Hida Angliæ* 3. *solidos*. Apud Rogerum Hovedenum p. 778. *Ricardus Rex Angliæ accepit de unaquaque carucata terræ, sive Hyda, totius Angliæ* 5. *solidos de auxilio*. Est etiam

Hydagium, Rastallo, *quietum esse, si Dominus Rex talliaverit totam terram per Hidas*. Ita passim usurpant veteres Chartæ in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 169. 192. 372. 976. tom. 2. p. 827. apud Prynneum in Libertatib. Angl. to. 2. p. 632. &c.

HIDALGUS. Nobilis, apud Hispanos, de cujus vocis etymo consulendus Covarruvias to. 2. Var. Resol. cap. 1. n. 11. & Sebastianus Cobarruvias in Thes. linguæ Castellanæ verbo *Fidalgo*. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. p. 734. *Militum autem vox & Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone Cavalleros: posteriori vero, quos vocare solemus* Hijos *dalgo*. Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 21. lege 3. *Fidalguia*, ... *es nobleza que viene à los omes por linaje*. *Filii dalgo*, dicuntur in Foris Aragon. l. 1. tit. de Officio Justitiæ Aragon. Charta an. 1289. *Dom. Rex Portugalliæ, & Comes Boloniæ fecit cum Consilio suorum Ricorum hominum, & suorum filiorum de algo tale incantum*. Proinde iidem, qui nude *Homines de linagen* dicuntur, in Charta Lusitana apud Brandaonum in Monarch. Lusitana to. 4. p. 272. Eumdem vide ibid. p. 268. 279. v.

HIDGILDUM, Corii redemptio, ex Saxon. hydegyld, vel hydegylde, ab hyde, *corium*, & gyld, *solutio*, *compensatio*. Leges Alfredi & Godrini RR. c. 11. *Si liber festis diebus operetur, perdat libertatem*, ... *servus corium perdat, vel* Hidgildum. Adde cap. 12. Vide *Corium perdere*.

¶ HIDRA. Vide *Hida*.

¶ HIDRINIS, *Serpentinis*. Isidorus. Ubi Grævius: *Hydrinus* ab *Hydrus*.

¶ HIDROMATES, *Qui ex aqua divinant*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. Sed legendum *Hydromantes*, à Græco ὑδρόμαντις.

HIDROS, *Diabolus*, *Servus*, in Glossis Antiq. MSS. [Pro *Servus* puto restituendum *Serpens*; est enim ὕδρος Græcis Serpens aquaticus.]

¶ HIEMALIS Annona. Vide in *Hybernagium*.

¶ HIEMANTES. Vide *Hyemantes*.

HIEMICA Æstas. Glossar. MS. Medicum Regis Cod. 1486. *Hiemica æstate, f. pro qualitate temporis temperata*.

HIEMS. Per hiemes annos putasse Anglos, colligitur ex fragmento Regum Westsaxon. edito post Vitam Ælfredi Regis p. 199.

¶ HIERACITÆ, Hæretici, sectatores Hieracis, qui Ægyptius gente, Manichæus opinione, novam sectam procudit. Negabat resurrectionem carnis, conjugatis & infantibus regnum Dei intercludebat, Filii Dei æternam nativitatem nesciebat, Spiritum sanctum Melchisedech dicebat. Ita Bollandistæ ad Vitam S. Macarii Ægyptii auctore Ruffino to. 1. Januar. p. 1013. *Aiebant præterea aliquando venisse ad eum hæreticum quemdam* Hieracitam, *quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptios*. De eo agunt S. Epiph. & alii.

¶ HIERARCHA, Archiepiscopus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Append. apud Murator. to. 2. p. 192. *In hoc denique specialis doni miraculo æstimari non immerito possumus sanctum* D. *Severum Archiep. per omnia B. Ambrosio æquiparandum, qui sicut ille Beatissimus Hierarcha sancti & gloriosi Martini Episc. natalitio deservit, sic & iste B. Geminiani*.

¶ HIERATICI, *Peregrinantes dubii, non habentes*

re, sientum locum. Hieratica, littera sacerdotales. Papias.

¶ HIERAX, Species falconis, Thuano de Re accipitraria, vulgo *Sacre*, Græc. ἱέραξ.

¶ HIERO, Ardea, Gall. *Heron*. Charta forest. c. 13. apud Spelmannum: *Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aereas accipitrum, esperuarum, falconum, aquilarum, & Hieronum*.

¶ HIEROCERUS, vox Græca, ἱεροκῆρυξ, Sacer præco, qui favere linguis jubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quippiam inter rem sacram edicit. Francisci Blanchini Præfatio apud Muratorium tom. 3. Scriptorum Italicorum p. 73.

M. D. M. I. ET ATTIDI MENO TYRANNO CONSERVATORIBUS SUIS CAELIUS HILARIANUS C. DUO DECEMBUR URBIS ROMAE P. S. ET HIEROCERUS I. M. S. D. L. S. D. Vide *Hierocoracica*.

¶ HIEROCOMIUM, in Actis SS. Febr. to. 2. p. 539. male pro *Gerocomium*. Vide in hac voce.

¶ HIEROCORACICA, in veteri Inscriptione apud Reinesium p. 303. a. Sacra Mithriaca, quorum participes *Hierocoracas* vocabant. Et quidem corvum Mithræ peculiari religione dicatum fuisse notum est. Vide laudatum Reinesium Ep. 69. & Monumenta veteris Antii part. 2. cap. 4.

HIERODULUS, Æditus, ἱερόδουλος. Vim vocis indicat Jul. Firmicus l. 8. Math. c. 21. *Æditues faciet, templorumque custodes, Hierodulos, & qui sacris officiis deputentur*. Et c. 29. *Hierodulos faciet & templorum servos*. Usi sunt hoc nomine Græci Bibl. Interpretes in I. Esdræ c. 2. & 7. & 8. de Nathinnæis. V. Cedrenum in Julio p. 167. & Henric. Valesium ad Euseb. lib. 1. p. 66.

HIEROHÆRIX, in Notis Tyronis pag. 173. inter *Salpinctas* recensetur. Videtur legi debere *Hierocerix*, ex Græc. ἱεροκήρυξ, quæ vox occurrit apud Demosthenem & Synesium. [Vide *Hierocerus*.]

¶ HIEROLANTIA, *Merenua*. Papias.

¶ HIEROMNEMON, Græce ἱερομνήμων, Diaconale officium erat in Ecclesia CP. magnæ existimationis: cui incumbebat Patriarcham *pontificaliter* induere, preces in libro indicare, in throno locum electis ac consecratis adsignare, & *contacium* orditionis consuetum intonare: uti ceremoniarum Magistri in Aula Pontificia solent. Plura vide in Gloss. mediæ Græcit. & apud Hofmannum.

¶ HIEROMONACHI, Græcis ἱερομόναχοι dicuntur, qui non simplices Monachi, sed Sacerdotes sunt. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ HIERONTICUM, Liber Liturgicus, seu Missalis Mabillonio to. 3. Annal. Benedict. pag. 348. Idem est quod *Geronticon*. Vide in hac voce.

¶ HIEROPHANTA, ἱεροφάντης, Qui sacra & cæremonias docet, Sacrorum antistes, ædituus. Angelomus in Genesim c. 39. apud Bern. Pez to. 1. Anecd. part. 1. col. 217. *Tradunt Hebræi emptum ab hoc* (Putiphare) *Joseph ob nimiam pulcritudinem in turpe ministerium, & à Domino viribus ejus arefactis, postea electum esse juxta morem* Hierophantarum *in pontificatū Heliopoleos*. Hist. Pacificationis inter Rudolfum II. Imp. & Imp. Turcarum an. 1604. apud Ludewig. to. 6. p. 309. *Ad proximum igitur tentorium illius rei gratia tapetibus structū ostensum est, quorsum Turcæ cupide adulantes... ritu gentili & barbaro humi se sternunt, ac uno Hierophantarum clamore & cantu præ reliquis personante, pectora tundunt, faciem, barbas promissas palmis permulcent*.

¶ HIEROPHYLACIUM, ἱεροφυλάκιον, Sacrarium. Synodus Valentina ann. 1594. inter Hisp. to. 4. p. 711. *In Hierophylaciis seu sacristiis tabella suspendatur aut parieti affigatur, in quo ordine describantur omnia quæcumque ad præfectum operum ecclesiæ illius pertinent officio*.

¶ HIEROPRÆSES, Archiepiscopus. Vita S. Se-

veri Archiep. Ravennæ in Appendice apud Murator. to. 2. p. 193. *Gaudeamus omnes, gaudeamus singuli, quia Hieropræses noster B. Severus, &c.*

HIEROPREPES. Vide *Geroprepes*.

¶ HIEROSOLYMIPETA. Qui proficiscitur Hierosolymam. Gasparis Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. c. 12. *Sed quid post creationem mundi mirabilius factum est, præter salutiferæ Crucis mysterium, quam quod modernis temporibus actum est in hoc itinere nostrorum Hierosolymipetarum*.

¶ HIERUSALEM. Sic Monasterium Resbacense primitus vocatum, testis est Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. ann. 907. to. 2. Hist. Meld. p. 6. *Abbatiam S. Petri Resbacis nomine dictam, & quondam Hierusalem cognominatam, &c.* Quod nomen à Fundatore inditum docet Bulla Innocentii II. an. 1135. ibidem p. 25.

¶ HIES, Exitus angustior, callis vix singulis pervius, Gall. *Issue, petit sentier*. Codex censuum Calomontis: *Juxta quoddam* Hies. Occurrit non semel ibidem: *Juxta* His *quod ducit ad, &c.*

¶ HIETARE, Oscitari, hiare. Glossar. Lat. Græc. MS. Sangerm. *Hieto*, χασμῶμαι.

¶ HIF. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 146. *Pro 27. costis* Hif. 23. *s.* An Taxus, arboris genus, nostris *If*?

HIFFARONDA. Glossæ antiquæ MSS. *Orbia, Hiffaronda*. Infra: *Orbia, Gen. quo die creasum, quod qui diem Saturni Obinam vocant*. Videat lector, an aliquid ex his expiscetur?

HIFFERA, *Pila, à feriendo*. Papias MS.

HIGRA, Anglis dictus quidam *quotidianus aquarum* Sabrinæ fluvii *furor, quem vel voraginem vel vertiginem undarum dicam nescio*, ait Guill. Malmesbur. l. de Pontific. *Qui fundo ab ima verrens arenas & conglobans in cumulum cum impetu venit, nec ultra quam ad pontem pertendit: nonnunquam etiam ripas transcendit, & magna parte circuita, terræ victor egreditur. Infelix navis, si quam à latere attigerit: nautæ gnari cum vident illam Higram* (*sic Anglice vocant*) *venire, navem obvertunt, & per medium secantes violentiam ejus eludunt*.

HILARAMEN, *Lætitia, gaudium*. Joann. de Janua. [*Leesse, joye*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

HILARIZARE, Hilariter agere, in Hist. Translation. S. Modoaldi Archiepiscopi Trevir.

HILCUS. Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod. Donat. Belgic. p. 96. & alios: *Volumus, ut habeat spathas duas, unam cum Hilcis aureis & argenteis simul*. Ubi *Hilcus* fortean est, quod Anglo Saxonibus hylea vocatur, anfractus, vel quidpiam incurvum, quo scilicet ensis capulus munitur.

HILDA. Vide *Hida*.

¶ HILDEBRANDUS. Paulus Beonridensis in Vita Gregorii VII. Papæ: *Hildebrandus enim Teutonice vernacula nūcupatione perustionē significat cupiditatis terrenę*.

¶ HILEICUM, *Silvestre*. Papias MS. Bituric. Forte *Iliceum*, ab *Ilice*.

¶ HILIBECCI, Nugatoriū nomen. Ordericus Vitalis l. 13. p. 905. *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hilibecci despectivè cognominati sunt*...

HILIDER, Coluber, serpens, pro *Chelider*, vel *Chelidrus*. Glossæ antiquæ MSS. *Hilidri, serpentes*. Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 12. in Actis SS. Ord. S. Benedict. *Hilider quidam de quodam rubo exiens quemdam fratrem momordit in inguine*.

¶ HILIESATUS, *In silva natus*. Papias MS. Bitur. f. pro *Ilice*.

HILISTRINUS. Anastas. in Hormisda PP. p. 34. *Gabata electrina pensant. libr. 2.* Alii Codd. habent *gabata Hilistrina*, vel *gabatam bilisfirimam*, vel denique *bilisfirmiam*.

¶ HILLICUS, *Major venetiæ*. Papias MS. Bituric.

¶ HILLIO, *Gulosus, luxuriosus, eversor*. Papias MS. Bituric. Leg. *Helluo*.

HILLITOR. Papias: *Hillæ, salsitia vulgo*. Hillitores feamici. Mox: *Hillitor, bortica*. In edito *ortica*.

HILLO, *Aquila*, apud Papiam MS. Navarræus habet *Hilo*. [Scriptum fuisse olim *Hierax* censet Grævius.]

HILNACHIA, Navigii species. Vide *Naca*.

¶ HILTISCHALCHI, f. Mansi Serviles, *Schalk* enim servus. Burchardi Abbatis S. Emmerammi Complacitatio apud Bern. Pez tom. 1. p. 3. col. 77. *Hanc compendiosam cum Rutensibus fecit complacitationem, ut de familia quæ ad Ruis pertinet, mansi scilicet seu Hiltischalchi expediti à sale, fiscali censu ex parte adducto, quem antea solverant per singulas annos*.

HIMERINUS. Joann. Sarisberiensis Epist. 183. *Neminem tamen arbitror sapientem, qui dissuadeat pacem, quæ fieri potest in Domino, & ante Himerinum diem honestati non derogat*. Ex Græc. ἡμερινός, *Diurnus*. Sed quid sibi velit *dies* ἡμερινὸς, non plane percipio, nisi sumatur pro *hodiernus*.

HIMILZORUN. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 4. *Si indumenta super genucula elevaverit, quod* Himilzorum *vocant, &c*. Editio Heroldi *Himilzoron* habet. [*Hemidzorun*, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ab *Hemida*, Tunica, vestimentum: sensus ergo est, qui indusium vel tunicam feminæ elevaverit, &c.]

¶ HIMMELZ, in Gloss. veteri apud Schilterum, *Capella, sub qua defertur Eucharistiæ Sacramentum in processionibus fieri solitis: & dicitur sic, quod olim fiebat de pellibus caprarum*.

¶ HIMNIZARE, Hymnos canere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina l. 9. c. 12. apud Murator. to. 8. col. 309. *Cunctis* Himnizantibus *& psallentibus, sive cantantibus*, Te Deum laudamus, *& orationes aliæ ad laudem Domini pertinentes*. Gl. L. Gall. Sangerm. *Himnizare, Dire, ou faire, ou chanter himnes*. V. *Hymnus*.

¶ HIMONIA, Funiculus quo ex puteo educitur aqua. Vocabul. Sussannæi; ἱμονιά.

¶ HIN, *Mensura est duplex, major* 18. *sextariis, minor* 9. Papias. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Hin, uno, une mesure, sextier*, ex Catholico Johannis de Janua, ubi *Hin, quædam mensura est, scil. sextarius*.

HINDENI HOMINES, in Legibus Adelstani Regis c. 3. & 7. ex Saxonico hyndena, *societas*, quasi homines societatis, contubernii, contubernales. Saxonibus enim erat in more positum, (verbis utor Somneri) ut omnem hominem æstimarent, ac pro natalis sui ratione capite censerant; sed etiam secundum cujusque valorem in classem (vel Collegium) parium suorum, quam hyndene nuncuparunt, referrent: trium scilicet sequentium unam, infimam, mediam, summam. Infima classis fuit, quorum singuli valerent 200. sol. talis inde Latine dictus *vir ducentenus*, vulgariter à classe, in quam ascitus, twy-hyndne mon. Media eorum, quorum singuli valerent 600. sol. talis inde Latine dictus *sexcentenus*, vulgariter à classe, in quam ascitus, syxhyndne-mon. Summa autem eorum, quorum singuli valerent 1200. sol. talis inde Latine dictus *duodecies centenus*: vulgariter à classe, in quam ascitus twelfhyndnemon. Pariterque uxores ipsorum *Cyrlisceam* (i. *Twyhyndam*, nam *Thwyhyndeman* idem erat, qui *ceorlisceus*, & sic quandoque dictus, quandoque *villanus*) *syxhyndam*, & *twelfhyndam*, nominarunt. Totam hanc apud Anglos hominum partitionem observare est, præsertim in Legibus Aluredi Regis c. 2. 30. 31. 32. &c. apud Bromptonum, & Henr. I. cap 76. & 87. *Twyhindorum*, seu villanorum præterea mentio est in iisdem Legib. Henrici I. cap. 70. 76. ut *Sixhindorum*, eodem cap. 76. & *Twelfhindorum*, seu *Thanorum*, cap. 69. 70. 76. 83. 87. qui *perfecte nobiles* dicuntur eodem dicto cap. 76.

HINDERLING, Contumeliæ vocabulum Occidentalibus Saxonibus olim familiare. Leges Edw. Confess. cap. 35. extremo: *In quadam regione Saxoniæ Ling, imago dicitur, Athel Anglice Nobilis est, quæ conjuncta sonant, Nobilis imago. Unde etiam Occidentales Saxonici, scilicet Excestrenses, habent in proverbio summi despectus, Hinderling, id est, omni honestate dejecta & recedens imago*. Saxonibus hynder est *remotus & postbabitus*, ait Spelmannus.

HINFANGTEFE, apud Bracton. lib. 3. tit. 2. c. 8. §. 4. Vide *Infang-thefe*.

¶ HINNOLESCERE, pro Inolescere. Hist. Principum Langobard. auctore Camillo Peregrino apud Murator. to. 2. pag. 337. *Satis infamis, & inlicita consuetudo temporibus istis Hinnolevit*.

¶ HINNULA, Spurcum ludi genus. Vide *Cervula*.

¶ HINNULETUM, f. Septum in quo concluduntur Hinnulei. Diplomatarium Grissoviense apud Ludew. to. 6. p. 377. *Ex nostra etiam donatione habent & habere debent fratres nostri ante prælibati vineta & Hinnuleta juxta civitatem nostram Lenberg., secundum propriam limitum suorum illic factam*.

HINTHICA, [Reconditorium.] Annales Rerum Pisanarum anno 1156. *Pisani fecerunt barbacanas circa civitatem, & Hinthicam, & miraverunt a turre, ubi posuerunt leonem marmoreum, &c*. Vide *Entheca*.

¶ HIOBA. Vide *Huba*.

¶ HIPOTHECARIUS, Pharmacopola, Gall. *Apoticaire*. Concilium Regiense an. 1285. can. 10. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 194. *Inhibemus ne quis Hipothecariorum vel quivis alius, cujuscumque conditionis, vel sexus existat, toxicum vendat aut donet, nec alio modo ministret alicui, vel alia venenosa, nisi prius significet curiæ sæculari*. Statuta Ecclesiæ Avenionensis an. 1341. apud eumdem ibid. col. 565. *Ab eodem quoque nullus Hipothecarius seu speciator receptas ordinatas per talem Judæum medicum auderet seu attentaret sub eadem pœna conficere, nec ministrare alicui Christiano*.

¶ HIPPARCHUS, ἵππαρχος Præfectus equitum. Codex Ottobonianæ Biblioth. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 167. *Tunc stet ad sinistram Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus Præfectum, & dicat ei Imperator cum protospatario: futurum Patricium adducito*.

¶ HIPPICUM, *Mensura & spatium* 4. *stadiorum, aut quatuor cubitos continens*. Laur. in Amalth.

¶ HIPPITARE, *Oscitare, badare*. Isidorus. Ubi Grævius. Constantiensis: *Hippitare, oscitare, id est, crebro hiare*. Festo est *Hippiare*. Ubi vide Scaligerum.

¶ HIPPOBALISTÆ, apud Bonfinium Rer. Hungar. dec. 2. lib. 3. *Ex Ungaris Hippobalistæ quidam audacissimi, concitatis equis, arduum montis clivum conscendunt, e sagittariis quosdam obtruncant, &c*. Ex ipso nomine conjicit Carolus de Aquino fuisse decertantes equis funditores, aut potius balistarios, qui balistis minoribus manuariis saxa projicerent.

¶ HIPPOCHARMÆ, *Dicti olim Principes qui ad pugnam equos alerent*. Laur. in Amalth.

HIPPOCOERCIUM, seu YPPOCOERCIUM, sic enim scribitur in Glossa MS. ad Disticha Magistri Cornuti, ubi dicitur esse *locus, ubi servantur equi*, quod ibi coerceantur, ne calcitrent: vox ibrida.

¶ HIPPOTHICOS, Superpelliceum, Gall. *Surplis, rochet*, ex Shedis Godefredi.

¶ HIPPOTRIBA, Officium apud Venetos, idem forte quod Gallice *le grand Ecuyer*. Translatio SS. Pauli Episc. & Barbari tom. 7. Maii p. 772. *Tum vero suis locis assurgens Serenissima Dominatio cœpit procedere sub hac serie: commendatores, capitanei, camerarii, scutiferi, architriclinus, Hippotriba, capitaneus major, &c*.

¶ HI-

¶ HIRA, *Locus tenebrarum, vel porcorum.* Papias & vetus Gloss. MS. Sangerm. Haud dubie pro *Hara*.

HIRCIPES. Vide *Herpix*.

¶ HIRCO, *Impudicus*, Papiæ. Leg. *Hircus*.

HIRCORITIA, Stabulum hircorum, in Capitulari de Villis c. 23.

¶ HIRCUS, f. Cilicium, quia ex pilis hircorum texitur. Vita S. Mariæ Oigniac. tom. 4. Junii pag. 674. *Tunc venerandus Episcopus, vestibus spoliatus, Hirco tantum accinctus erat.*

HIRD, Aula, domus, Danis. In Confirmatione Libertatum Decani S. Petri Eboracensis an. 5. Henrici VII. apud Spelmannum: *Herd*, i. *domestica, vel intrinseca familia*. Recte, inquit, à Saxonico hired, conventus, familia, &c. Hinc *Hirdstraa* appellatum vetus Jus Aulicum Norvegicum, cum Latina Jani Delmeri Dani interpretatione & notis editum à Petro Joanne Resenio, ex *hird*, aula, & *straa*, Leges scripto comprehensæ, ut observat idem Delmerus.

¶ HIRDEMANNI. Vide in *Hiremanni*.

HIREMANNI, apud Anglo-Saxones, videntur iidem fuisse, qui Aremanni apud Longobardos: ita ut vox utraque deducatur ab *Herr*, dominus, & *Man*, homo, & quasi *homines domino subditi* dicti sint, cum revera *subditi* dicantur in Legibus Adelstani Regis c. 18. apud Brompton. *Si aliquis supersedeat, & non obtemperet, ut hoc vadium ab Hiremannis vel a subditis suis capere nolit, &c.* Ita etiam usurpatur c. 13. & in Legibus Ethelredi apud Habam editis c. 1. At Somnerus, contra Spelmannum, negat *Herr*, apud Saxon. pro *dominus* reperiri, mavultque à Saxonico hyran, *obedire, subjacere, auscultare*, etymon vocis accersi debere. unde hyremon, *subditus* vel *subjectus*, quomodo apud Spelmann. to. 1. Concil. p. 601. 602. ex quo *Hireman* & *Hiremannus* formata sunt vocabula. Certe non alii sunt ab iis, qui *Hirdemanni* in Jure Aulico Norvegico veteri appellantur c. 260. ex versione Jani Delmeri, ubi de *Huscarlis*, qui iidem esse cum *Hirdemannis* seu Aulicis dicuntur: *Omnes vero in Regia aula servientes, Hirdmen vernacule nominabantur, Regem observaturi ac tuituri.* Vox autem formata ex *hird*, aula, & *man*, homo, ut observat idem Delmerus ad cap. 30.

¶ HIRMENSUL, Priscorum Saxonum fanum vel idolum. Vide *Irminsul*.

¶ HIRONIUS, *Subsannator & detractor*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. leg. *Ironicus* ab εἰρωνικός.

¶ HIRPIX, Occa, *Herce*. Vide *Herpix*.

HIRSET. Leges Burgorum Scoticor. cap. 29 §. 1. *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, & nullam terram habuerit hospitatam, potest respectuationem, quæ dicitur* Hirset, *in primo anno.* i. confirmationem, ne cogatur solvere firmam vel redditum burgalem. Ita Skenæus.

¶ HIRSI, *Hirsuti*. Papias Leg. *Hirti*.

¶ HIRSICULUS, δασύπρωκτος *Pilosum habens culum*. Supplement. Antiquarii.

HIRSTIS. Charta Henrici III. Regis Angl. to. 2. Monastici Anglic. pagina 815. *Pasturam mariscorum, & turbariam, & duas Hirstes circumjacentes. & sartum juxta mariscum.*

HIRTUS, *Sonitus*. Papias.

HIRUNDELLA, Hirundo, Gall. *Hirondelle*. Sic autem *Hirundella* Comitem Anglum vocat non semel Will. Britto l. 3. Philipp. quem alii *d'Arundel*. [Et quidē *Arondel* vel *Aronde* pro *Hirondelle* dixerunt Poetæ nostrates, ut etiamnum Gallo-Belgę. Le Rom. d'*Athis*. MS.

Il laisse courre le morel,
Ainsi queurt que vole Arondel.

Ibidem:

Et ont armes de Chevaliers,
Tom. III.
Fors qu' il y ot bien mil archiers
Qui sont viste comme ung Aronde.]

¶ HIRUNDINA, Eadem notione. Acta B. Francisci Fabriani to. 3. Aprilis. p. 991. *Cum ... præ multitudine Hirundinarum ac earum cantu & garrulatu orare nequiret.*

HIRUNDO, Machinæ bellicæ species. Henricus Rosla in Herlingsberba:

Non hic unigena fabricatur machina: nomen
Hæc Librilla, quasi saxea pondera librans.
Obtinet illa Suis; sed Hirundinis hæc. stat Aselli
Illa vocata nota, &c.

¶ HISCA, Pallii genus, f. a verbo Hisco, quod fit vestis aperta. Statuta Eccl. Leodiensis an 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 855. *Item, præcipimus, quod de cetero nec Monachi nigri, nec Canonici regulares in Hiscis vel tabardis equitent vel incedant, sed tantummodo in cappis rotundis vel cucullis.*

¶ HISCERE, *Desinere*. Gloss. Isid. Ubi Grævius: Vide num scripserit, *Herciscere, dividere*. In Constantiensi sane corrupte legitur, *Hiscitur, dividitur*, pro *Herciscitur*. Papias: *Herciscunda familiæ, dividenda familia*. Vide *Histinere*.

¶ HISCINERE. Vide *Histinere*.

¶ HISCLUM. Vide *Laiscum*.

¶ HISDRIO, *Historia*. Papias MS. Bituric. pro *Histrio*. Est autem Papiæ, *Histrio vel historio scenicus saltator. . . qui saltando historias demonstrabat.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Histrio, Jongleur, qui raconte ou contrefait divers faits & habits des hommes.*

HIS EMNE CHRISTEN, voces Saxonicæ quæ *frater in Cristo* sonant. Idem, qui *frater adjuratus*. Leges Edwardi Confess. c. 36. *Reddat interfector Episcopo tres forisfacturas, unam, quia legalem pro latrone interfecerit, alteram, quia fratrem suum pro latrone interravit. quod Angli dicunt His emne christen.*

¶ HISLULA, Insula. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. 128. *Airaudus & conjux sua Acat concesserunt Monachis S. Cypriani ad Eccles. construendam in Hislula vel insula quæ vocatur Cordal decimam de una masura terra.*

HISPANUS. Thwroczius in Chron. Hungar. 1. p. c. 15. ubi de Attila & prælio Catalaunico: *Et horum quidem Capitaneos ipsorum lingua Hispanos vocatos extitisse, & exinde & Hispaniam nomen accepisse tradunt.* Ab ejusmodi *Hispanis* Capitaneis ortum nomen apud Hungaros *Ispan* quidam censent, quibus idem est, ac *Comitatus*, judicium provinciale, cui scilicet Capitaneus *Hispanus* præerat.

HISSA. Vide in *Heusia*.

HISTINERE, *Detinere*, Papiæ. Ita MS. Codex, ubi editus *Hiscinere* præfert.

HISTORIÆ, dicuntur Scriptoribus de Offic divinis Lectiones, desumptæ ex libris historicis veteris Testamenti, & aliis, quæ in Ecclesia statis diebus recitantur, in Micrologo c. 32. 38. & apud Honorium Augustod. lib. 3. c. 27. 38. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 48. *Historia & cætera, quæ in Ecclesia leguntur, non debent legi in Refectorio, donec in Ecclesia incipiantur.* [Constitut. Synod. Udalrici Patav. Episc. ann. 1470. apud Hansizium to. 1. German. Sacræ p. 564. *Declaramus quod beneficiati & clerici in sacris ordinibus constituti non arceantur ad omnes Historias, quas Kathedralis Ecclesia nostra Pataviensis ex singulorum institutione observat, decantat aut solemnizat; sed unusquisque satisfacit conformando se Breviario diocesis nostræ Pataviensis in dicendis Horis canonicis.* De ejusmodi Historiis ita Summula Raimundi Ordin. Præd. *De Impositionibus Historiarum per circulum anni:*

Annalis scripto sub tali noscitur ordo.
Septuagesima sic lege quod Deus omnia mandat
Quinque libros Moysi, quos claudit Passio Christi.

Tempore mastitiæ leges verba Hieremiæ:
Post Pascha legimus quod Lucas exemplificavit.
Post Pentecosten Regnum liber axit in bostem,
Donec ad Augustum: Salomon tunc argue stultum.
Per totum mensem Sapientia proferas ensem.
Job lege Septembri, Thobiam, Judith, & Esther.
Octobris mense Machabeus atque recense
Verba Prophetarum his sex lege mense Novembris,
Donec ad Adventum Domini venies que Decembris,
Profer in Adventu Esaiæ verba diebus.
Post Natale legas Paulum, sic fine quiescas.

Vide Usus antiquos Ordin. Cisterciensis cap. 39. 41. 43. Concilium Arelatense ann. 1260. cap. 6. Statuta Synodalia Guill. Majoris ann. 1314. Metropolim Saliaburg. tom. 3. p. 45. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis num. 68. 69. Gobelin. Personam in Cosmodromio p. 289. &c.

¶ Istoria de Responsoriis post Lectiones decantandis dicitur in veteri Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *Sequitur Dominica prima post octavam Paschæ*, i. e. secunda post Pascha, ut nunc loquimur. *Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Dignus es Domine &c. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas*. Hoc Responsorium, *Dignus es &c.* etiam hodie canitur Dominica tertia post Pascha, ut Dominica quarta. *Si oblitus fuero &c.* de quo sic in laudato Ceremoniali: *Sequitur Dominica tertia post octavam Paschæ . . . Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Si oblitus fuero &c. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas; scilicet in ista & in sequenti; quare si in prima Dominica vel in sequenti cadat aliquod festum in albis vel in capis, potest & debet celebrari, & non prolungatur. Tamen commemoratio fiet de ipsa Dominica cum antiphona & oratione consentientibus ipsi Historiæ*. Pluries recurrit infra simili notione in eodem Ceremoniali.

¶ Historia, pro ipso festi officio. Ordinarium festorum SS. per totum annum in Histor S. Germani inter Instr. p. 153. *Historia istius festi est Historia festi Nativitatis B. Mariæ, excepto quod ubi dicitur Nativitas vel Nata, debet dici Conceptio vel Concepta.*

Historia, pro quovia codice aut libro. Willelmus Heda in Conrado Episcopo Trajectensi [ex Charta an. 1083] *Tectum Evangeliorum etiam auro gemmisque decoratum*, Historiam, *id est, medicinalem librum, &c.* Infra: *Missale, Capitulare, &* Historiam *vetus novumque Testamentum continentem.*

HISTORIALITER. Dudo l. 3. de Actis Normannorum p. 153. *Hinc foriasecus dealbavit illud*, (delubrum) *intrinsecus autem depinxit Historialiter*, id est, historias & figuras depinxit. [Gesta Innocentii PP. III. apud Murator to. 3. p. 539. *Ea siquidem quæ sub umbra legis* Historialiter *accidisse leguntur, . . . spiritualiter eveniant in populo Dei tempore gratiæ.*]

1. HISTORIARE, Narrare, dicere. Alypius Antioch. seu Auctor Descript. Orbis cap. 13. *Post hos sunt Persæ, . . . qui Historiantur valde in malis omnibus & bellis esse fortes.*

¶ 2. HISTORIARE, Historias picturis repræsentare. Chron. Beccense p. 27. *Fecit sumtuose depingi & in honorem virginum Historiari Capellam.* Archivum Massil. *Solvunt Joanni de Bosco illuminatori librorum de Avinione pro Istoriando librum novum seu de novo transcriptum ... florenos auri decem.* Vide Historiographus.

¶ HISTORIATUS, Intextus figuris. Leges Palatinæ Iacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. 73. *Declarantes ut paramenta alba Historiata teneantur atque indumenta.* Antiquit. Bened. Occitan. MSS. apud Stephanot. part. 2. pag. 325. *Unum pannum lanæ Historiatum, unum tapetum, &c.*

¶ HISTORIDIO, *Historiam motu corporis significans*. Papias. Vide *Hisdrio*.

HISTORIOGRAPHUS, Pictor. Gloss. Lat. Gall. *Historiographus, Peintre de hystoire. Historiographo, as, Peindre hystoire.* Ugutio: *Historiographare, historiam describere, vel depingere & designare.* Ἱστοριογράφος μουσιάτωρ, in Inscriptione, quæ visitur in Ecclesia Deiparæ Bethleemitana, legiturque in Dissert. 27. ad Joinvillam pag. 319. Ἱστορεῖν & ἀνιστορεῖν, Græcis nuperis est pingere. Joannes Damascenus in Synodica ad Theophilum Imp. Διὸ καὶ προστίθεσιν ταῖς ἐκκλησίαις ἀνιστορῆσθαι ἐπιμελῶς, καὶ ταῦτα ἐν ζωγραφικοῖς χρώμασι χαράττειν τῶν ἐν βιβλίῳ γίνωσιν, &c. Paulo supra: κατακοσμῆσαι αὐτὸν ζωγραφικαῖς ἱστορίαις, καὶ μουσουργικοῖς ψηφῖσιν. Anonymus de Locis SS. Ἔνθα καὶ ἱστορημένη ἡ λαζάρου ἔγερσις τοῦ Χριστοῦ. Sic Itali *Historiare* usurpant. Dantes in Purgat. Cant. 10.

Quivi erat Historiata l'alta gloria.
Del Roman Prence.

HISTRIONES, *Præpositi meretricum*, in Glossis antiq. iidem forte qui lenones.

HITHA, Portus. Vide *Heda*.

HITTA, Ὑμήν, Hymen, in Gloss. Lat. Gr.

¶ HITTIRE, Investigare ... Supplem. Antiquarii, *Hittio*, ἰχνεύω, *Investigo*.

¶ HITTUS, φωνὴ κυνός, vox canis. Gloss. Latin. Græc. MS. Sangerman.

¶ HIVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

HIUFA, [Signum, quod prædio vel ædi, cujus possessionem quis adit, apponit.] Vide *Wifa*.

HLAFORDSCONA. Leges Adelstani Regis, Exoniæ editæ c. 5. *Ne dominus homini libero Hlafordsconam prohibeat, qui rectum per omnia fecerit.* Ubi Somnerus emendat *Hlafordsocnam*, aitque, videri significare domini protectionem vel tutelam, aut simile quid, nisi legendum sit

Hlasocnam, quomodo habetur in iisdem Legibus c. 6. *Ne dominus libero homini Hlasocnam interdicat; si recte custodierit eum.* Pro *lasocnam*, seu *ladsocnam*, i. beneficium Legis, ex *lada*, lex, & *socna*, secta, sequela.

HLAVA, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Ch. Regis Ottocari an. 1221. in Bohemia Pia pag. 88.

¶ HLORBOTE; Somnero est compensatio damni turmæ dati. Vide mox *Hloth*.

HLOTH, vel Hlode, Anglo-Saxonibus dicitur *turma*, vel *cohors*, quæ à 7. hominibus, usque ad 35. numeratur. Leges Inæ c. 13. *Fures nominamus usque ad septem homines: à 7. Hloth, id est, cohortem, vel satellites usque ad 35. deinces heere, id est, exercitus.* Cap. 14. *Qui de* Hloth *fuerit accusatus, abneget per centum viginti hidas, vel sic emendet.* Id est, ait Spelmannus, qui turmæ illegitimæ interfuisse arguitur, tot sacramentalibus se purget, quoties, qui 120. hidis æstimatus est vel ea mulcta se eximat, quæ

Hlotbota dicitur: sic enim appellabatur mulcta ejus, qui turmæ illegitimæ interfuerat: ex bot, Sax. *compensatio, emendatio.* Leges Aluredi cap. 30. *Si quis hominem twyhindum innocentem cum hlodhe, id est, coborte, occidat, reddat, qui ictum confitebitur, weram & witam, & omnis, qui interfuerit, reddat 30. sol. pro Hlothbota.* Adde cap. 31. 32. Leges Henr. I. c. 87. *Si quis occidatur in hlothe reddat interfector weram parentibus, & manbotam domino & omnes, qui interfuerunt,* Hlothotam, *&c.* Vide *Lot*.

HLUTTRES, Vox Sax. Simplex purum, Lucidum. Leges Inæ c. 70. apud Bromptonum: *De 10. hidis ad corredium debent reddi 10. dolia mellis, 30. panes, 12. ambræ cervisiæ Walisce, 30. Hluttres. 2. boves.* Id est, cervisiæ potentioris 12. tenuioris 30. amphoræ, uti Spelman. interpretatur.

¶ 1. HO, Vocabulum in indicendo silentio usitatum.

Literæ

Literæ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1408. apud Rymer. to. 8. p. 539. *Eis pugnæ supersedere mandavimus, emisso per nos silentii vocabulo consueto, scilicet Ho, Ho, Ho,* (quod est) *cessate, cessate, cessate, vindictam demeriti divino judicio reservantes*. Alia notione nostri *Hoe* dixerunt: nam pro Gallico *Oui*, Ita, etiam, occurrit in Poemate *de la guerre de Troyes* MS.

Li done une tiol collee,
Qu'il ne dist Hoe ne non,
Amphymacus avoit à nom.

¶ 2. HO, in notis antiquorum, Homo vel Honestus. Ho. H. Homo honestus; *H. Hon.* Homo Honestus. *H. P.* Honesta persona.

¶ HOARE, Pastinare, terram ligone seu pastino vertere, Gall. *Hoüer*. Charta an. 1219. ex Tabulario S. Remigii Remens. *Homines agricolæ mei in illis nemoribus extirpare non poterunt, vel Hoare, vel alio aliquo modo terras excolere*.

HOBA, Hobarius. Vide *Huba*.

HOBELLARII, Hoberarii, Hobillers, sic Anglis nuncupati milites levis armaturæ, & mediocri equo & *cursorio* merentes, quem Angli *an hobby* vocant, *Hobin* Philippus Cominæus lib. 6. cap. 7. quos Jacobus Waræus in Antiquitatibus Hibernicis cap. 7. ait esse equos ex Hibernia, sic appellatos ob mollem incessum, magno in pretio habitos: unde & *Hobiners* Gallice interdum vocatos mox observamus *Hobellarios*, quam quidem vocem *Hobin* ab Hebræo *Habras*, arcessit Steph. Guichartus. Ut ut sit, ab ejusmodi equis *Hobellarii* dicti. Will. Thorn. an. 1364. *Item dicunt, quod dicti tenentes pro omnibus terris suis in goldabili tenentur, & debent contribuere in omnibus lottis & scottis, in geldabili assessis, videlicet pro warda maris tempore guerræ, pro Hobellariis sagittariis inveniendis, & sustentandis, ubi necesse fuerit super costeram maris*. Mox: *Pro expensis factis circa Constabularios laborantes ad eligendum & ducendum prædictos Hobilarios sagittarios, & in omnibus aliis lottis, &c*. Hinc sane *Hobellarii* videntur fuisse sagittarii, cum nulla interpunctione *Hobellarii sagittarii* dicantur. Charta Henrici V. in Monastico Anglic. tom. 1. pagina 976. *Pro munitione & apparatibus hominum ad arma Hobelariorum sagittariorum seu peditum quorumcumque pro obsequio nostro vel baredum nostrorum in posterum eligendorum, &c*. Tabulæ, describentes Obsidionem Caleti an. 1350. *Sub Comite Kildariæ; Bannerets* 1. *Knights* 1. *Esquiers* 38. *Hobilers* 27. Sub Dom. Reginaldo Cobham. *Bannerets* 1. *Knights* 6. *Hobiners* 19. *Archers on horse* 24. *archers on foote* 32. Sub Dom. Fulcone *de la Freigud* Hibernico: *Bannerets* 1. *Knights* 1. *Esquiers* 28. *Hobilers* 14. Statutum 2. ann. 18. Edw. III. cap. 7. *Et que gentes d'armes, Hobelors, & Archiers estus pour aler en le service le Roi d'Angleterre soient as gages le Roy, &c*. Et anno 25. Stat. 5. cap 8. *Nul home soit arctes de trover gens d'armes, Hoblers, n'archers, autres que ceux, qui teignent par tiels services, s'il ne soit per commun assent, & grant fait en parlement*. Duravit inquit Spelmannus, id vocabuli usque ad ætatem Henrici VIII. Vide Will. Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensibus p. 19. col. 2. Opuscula Anglica Roberti Cottoni pag. 264. & Isaacum Casaubonum de Lingua Anglica vetere p. 192. col. 1.

HOBERUS, [Curtis ruptura.] Vide *Oberos*.

HOBIRA, *Lorica*, in Gloss. Isid.

¶ HOBUNNA. Vide *Huba*.

HOCCUS, Picardis, *Hoc*, uncus, aduncum instrumentum. Lambertus Ardensis pag. 258. *Operatores etiam & buttarii cum Hoccis, & cespitarii cum cespitibus oblongis & mantellatis...operabantur*. V. infra *Hoke*.

¶ HOCEDEI. Vide *Hokeday*.

HOCHIA, Terræ portio arabilis, fossis vel sæpibus undique clausa. Vide *Olca*.

¶ HOCHOFINNA, Gravior, ut videtur, mulcta, à Germ. *Hoch*, altus, excelsus; & *Fine* emenda, mulcta. Char. Ansbaldi Monachi pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 18. *Tibi dono... quidquid ego ibidem tusto laberare visus sum, hoc est, casis, curticlis,... mobili cum immobili, cum manentibus ibidem aspicientibus, to. servientes gafergarias, Hochofinnas, cum ingressu & egressu, &c*.

HOCKETTOURS, in veteri Statuto, quod *Ragman* nuncupant, apud Spelmannum: *Que nul en querelant, n'en repoignant, ne soit surprit neu choson pur Hockettours, ou baretours, purout quela verste ne soit ensue*. Vide *Baratator* in *Barattum*.

¶ HODEGITRIA, Vox Græca, viæ Dux, appellata est imago B. M. Virginis quam D. Lucam depinxisse dicunt; eo quod, cum expulsis Latinis Michael Palæologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit. Gregoras lib. 4. *Post dios complures Imperator CP. intrat non prius tamen, quam sacrosanctæ Deiparæ, quam quasi viæ monstratricem Hodegitriam nuncupant, imago per portam, quæ Aurea dicitur, ingressa est &c*. Plura vide apud Hofman.

HODIE. Theodericus de Inventione S. Celsi Episcopi Trevirens. n. 16. *Cujus memoria, quamdiu Hodie dicitur, semper est in benedictione habenda*.

HODIEDUM, pro *Etiamnum hodie*. Historia fundationis Monasterii Gladbacensis c. 7. *In grandi cavato lapide, quem Hodiedumcernere licet*.

¶ HODIETENUS, Ad hodiernam diem, hodieque. Vita S. Reguli Episc. to. 3. Martii p. 824. *Ubi ab incolis Hodie tenus supplicatur Deus & colitur*.

¶ HODIUM, Mensura frumentaria apud Belgas. Descriptio bonorum domini *de Eska* ex Archivo S. Audomari: *Et debet quodlibet caput unum Hodium avenæ*. Statuta MSS. Capit. S. Audomari an. 1432. *Fabrica propter hoc habebit in posterum 9. Hodia avenæ inde super hoc deductis prædictis 13 quarteriis cum dimidio avenæ.. sic remanebunt ad opus fabricæ 7. Hodia cum duabus quarteriis & dimidio avenæ*. Capiebat itaque Hodium 8. quarteria; si quidem 13. *quarteria* cum dimidio addita 7. *Hodiis* duobusque *quarteriis* & dimidio compleant assignatum novem *Hodiorum* numerum. Vide *Hodus*.

HODOEPORICUM, Iter, via. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 14. n. 69. *Hodœporico licet difficulter expleto,... Romam ingreditur*. Alias *Hodœporicum*, est itinerarium, sive itineris descriptio.

¶ Hodoeporicæ Incommoditates, Itineris incommoda. Vita S Rigoberti Archiep. Remens. to. 1. Januar. p. 179. *In itinere à domino Archipræsule ei precepto secum ducere volebat, & iste Hodœporicas incommoditates vitande, nolebat etiam cum adhuc sospes esset*.

HODUS, Mensura frumentaria, apud Flandros, vulgo *Hoed*. Charta Theodorici Comitis Flandr. an. an. 1187. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 65. *Considerantes hac in victu & vestitu eis non posse sufficere, triginta Hodos tritici mensura Brugis in spicario... persolvendos... addiderunt*. Infra: *Eisque in usus suos assignaverunt 5. pisces caseorum, 24. Hodos avenæ, 200. anguillas, &c*. Vide *Hodium*.

HOECKENSES, [Ita appellati quidam factiosi in Hollandia sub ann. 1530.] Vide *Cabelgenses*.

¶ HOEVE, Hof, Hofa. Vide in *Huba*.

HOFFATA, Prædii rustici species: *Curtis*, ex Germanico, *Hoff*. Charta Henrici Imp. ann. 1111. in Metrop. Salisburgensi to. 2. p. 549. *Unam Hoffatam ad Vindbereb, unam hubam ad Steinwelt, unam ad Sunbach & ad Winzbain, 1. Hoffatam in loco, qui dicitur Alburg, & duas partes decimationis ejusdem Ecclesiæ cum una*

una huba, &c. Occurrit ibi pluries, & in Charta Ulrici Episc. Pataviensis an. 1144. ibid. p. 553. 554. 556. 557. Vide *Huba* & *Hova*.

¶ HOFPORCI, vox ibrida, ex Theutonico *Hof*, villa; & porcus, Porci villæ alicujus. Charta Philippi Flandriæ Comitis an. 1187. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 552. *In Quadragesima ducentas anguillas, sive earum pretium, in Rogationibus vero vigiuti novem denarios ex Hofporcis in officio Dierkini de Caedario, quiete & irrevocabiliter à se & à suis successoribus in perpetuum solvendos assignaverunt.*

HOFWARDERS, Villarum vel domorum custodes, ex Theuton. *Hof*, villa fundus, area, solum, hortus, &c. & *Warder*, custos. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Extranei quocumque tempore de navi dant 1. den. Hofwarders liberi sunt de theloneo.*

HOGA, *Hogbia*, *Hogium*, & *Hoch*, *Hogum*, Mons, collis: à German. *hoogh*, *hoch*, altus, editus, excelsus: unde Anglica obsoleta *ho*, & *how*, pro *monte*, g. in w. mutato. Sic in Domesdei hundredum de *Grenehow* in Comitatu Norfolc. *Greneboga* dicitur, i. *mons viridis*. Liber Shanburnensis, apud Spelmannum: *Idem Canutus* (Rex) *dedit prædicto Edwino* (de Shanburne) *villam de Notesbamia* (hodie *Snotsham*) *integram, cum toto dominio integro, & plures alias terras in Comitatu Norfolciæ: & similiter dedit ei unam planiciem non cultam, sed vastatam, versus Orientem, à prædicta villa per sex milliaria Anglicana, ubi idem Edwinus invenit quemdam collem & Hogum petrosum, & ibi incipiebat ædificare quandam villam, & vocavit illam Stanhogbium, quæ postea vocabatur Stanhowe.* Sonat autem *Stanhogbia* montem lapidosum: *Stane* enim lapidem, *Hoghia* montem sonat.

HOGASTER, Porcellus; ex Anglico *Hogge*, porcus. Leges Forestar. Scotic. c. 7. *Iste est modus pannagii, videlicet de qualibet cindra, id est, de 10. porcis. Rex habebit meliorem porcum, & Forestarius unum Hogastrum.... Si omnes fuerint Hogastri, tunc nihil habebit Forestarius, nisi unum Hogastrum.* Fleta lib. 2. cap. 79. § 4. & 12. hanc vocem etiam in ovibus usurpat: *Tertium ovile.... pro Hogastris annatis & juvenibus.* [Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. fol. 45. v. *Instauramentum hujus villæ est 8. boves... septem viginti oves matres adpreciatas 4. d. & 60. & 12. inter gerces & Hogastres, medietatem gerces & medietatem Hogastres.*] Vide Gull. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tomo 3. pag. 1209.

HOGRI, ex Anglico *Hogrell*, Bidentes. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 666. *De vaccis 69. de boveriis 17. de boviculis 10. de annalibus 28. de vitulis 29. item de multonibus 381. de bartis & maricis 207. de* Hagris 121. *& de agnis* 100. Ex his emendandus videtur Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 70. ubi *de dextrariis & ronchinis mittendis* verba fecit, addit: *De Engastris autem mittendis, ecce quod in proximo tibi curabimus providere.* Ubi legendum videtur *Hogastris*.

HOGHENEHYNE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine*.

¶ HOGRUS. Vide in *Hogaster*.

¶ HOGUM. Vide *Hoga*.

¶ HOKE, Uncus, & id omne quod ad modum unci recurvum, angulus terræ recurvus, ab Anglic. *Hook*, Gall. *Crochet*, *Croc*, Instrum. an. 1294. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 324. *Et super bayiam de Longlonds-end & sic usque le Hoke versus le Freestone.* Vide *Hoccus*.

HOKEDAY, sic appellarunt Angli festivitatem annuam, quam ob ejectos ex Anglia ab Æthelredo Rege Danos, eosque pæne omnino uno eodemque die anno 1002. internecioni datos, institutam ferunt: quæque apud mediterraneos Anglos haud omnino exolevit. Lambardus in Itinerario Cantii tit. *Sandwik*, dictam putat, quasi *huintnesdæg*, id est, *diem Martis irrisoriam*. Saxon. dæg, & Anglis *day*, diem sonat: tuesdæg, diem Martis, Anglis *Tuesday*. Huise & Huix denique Saxonibus est *irrisio*; contractius etymon potest formari. Hucx dæg, quasi *dies irrisionis*. [Kennettus in Antiq. Ambrosden. rectius deduci existimat à Saxon. Headæg, quod Gallice dicimus, *Haut jour*; forte quod in æstivis diebus adeoque longioribus incidat hæc festivitas.] Certe festivitatem hanc in diem Martis cadere, constat ex Matthæo Paris ano. 1252. *Die Lunæ, quæ ipsum diem præcedit proximo, quem* Hokeday *vulgariter appellamus.* Et ann. 1258. *Post diem Martis, quæ vulgariter Hokeday appellatur, factum est Parlamentum Londoniæ.* Matth. Westmon. an. 1261. pag. 379. *Quibus venientibus Herefordiam, & Comitatu convocato, die Lunæ ante le* Hokeday *sedere volentibus*, &c. hoc est, die Lunæ, qui Hokeday præcedit. In æstate exactum docent Chartæ veteres. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 104. *A die, quæ dicitur* Hokedai, *usque ad festum S. Michaelis.* [Instrum. an. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 495. *Item inter* Hokeday *& diem S. Martini bene possunt ibidem ducentæ quadraginta muttones sustentari ad opus domini ad terram suam compostandam, sed in tempore hyemali non possunt ibidem sustentari.*] Alia apud Spelmannum: *Sciendum est, quod unumquodque averagium æstivale fieri debet inter Hokeday, & gulam Augusti.* Diei situm prodit idem Matthæus Paris ann 1255. *Circa idem tempus, scilicet in quindena Paschæ, quæ vulgariter Hokeday appellatur, convenerunt Londini omnes nobiles Angliæ.*

¶ HOCEDII, Eadem notione. Chartular. SS. Trinitatis Cadomens. fol. 54. v. *Decem bubulci sunt in Hantonio; unusquisque debet habere 5. acras & Sabbato sibi arare & à quaque carea 1. garbam, & omnes bubulci debent habere 1. acram frumenti ad Augustum, & à Hocedei usque ad Augustum habebunt de bidentibus lac mane diebus Dominicis.*

Ita *Hokeday* est dies Martis, qui Quindenam Paschæ expletam proxime excipit. [Id abunde probat Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 225. *Die Martis proximo post quindenam Pasche qui vocatur* Hookeday. Rursum occurrit infra.] At cur in hunc diem dilata cædis Danorum solennitas, quos Henric. Huntindonensis lib. 6. ann. 1002. Radulfus de Diceto an. 1000. Knygthonus lib. 1. cap. 2. & alii in festivitate S. Bricii, id est, 13. Nov. interfectos tradunt, non promptum est asserere. Sed & neque an. 1002. festum S. Bricii die Martis extitit, sed die Veneris, siquidem litera dominicalis fuit D. Rationem igitur quærant, qui plus in re Anglica sapiunt: id tantum lubet adnotare ex Spelmanno & Watsio, adhuc in eo die mulieres solere jocose vias oppidorum funibus impedire, & transeuntes ad se attrahere, ut ab eis munusculum aliquod extorqueant, in pios usus erogandum; sed & domi magisterium obtinere, quod ut existimat idem Watsius, hæc Danorum cædes ab ipsis etiam mulieribus perpetrata sit: quod tamen non habent veteres Historici. Vide Steph. Skinnerum in Etymologico Angl. verbo *Hockside*.

¶ HOLCA, Terræ portio arabilis. Charta an. 1132. to. 2. Hist. Lotharing. col. 300. *Holcam unam ad Braum dono Liduidis de sancta Manehilde.* Ibidem: *Holcam unam in eodem Walesmeio dono Geilæ filiæ Bernardi.* Vide *Olca*.

¶ HOLCAS, *Oneraria navis, ab* ἕλκω, *traho, quod trahi debeat. Item vas vinarium.* Laur. in Amalth. Notum est ὁλκὰς pro navi oneraria.

HOLDES. Leges Æthelstani, *de Wergildis*, i. de capitis

pitis æstimationibus: *Comitis Wergildum est* 15. *millia thrymsa. Holdes & summi Præpositi quatuor thrymsa*, intellige *millia*. Videntur esse, qui apud nostros *Baillivi*, qui civitates & provincias custodiebant: nam Saxonibus holdan est *curare*, *custodire*. Lambardus, Spelmannus & Somnerus militiæ Præfectos, Tribunos militum, vel belli imperatores interpretantur.

¶ HOLERII. Vide in *Halla*.

¶ HOLFARE, pro *Olfacere*, apud Papiam.

HOLINUS, Olla, vas coquinarium, vulgo *Marmite*. Vocabularium Sussannæi.

HOLMUS. Vide *Hulmus*.

HOLOBLATTEUS, Totus ex blatta, seu purpura. Charta Donationis Ecclesiæ Cornutianæ, edita à Suaresio: *Vela tramoserica Holeblattea* 2. Ibidem: *Vela holoserica Heleblattea* 2. *&c.*

¶ HOLOCAUSTA, Hostiæ Eucharisticæ. Fragmenta Hist. MSS. apud Stephanot. to. 2. *Tanta in altari Holocausta offerantur, quæ populo sufficere debeant. Quod si remanserint in crastina non reserventur, nisi propter viaticum eorum qui morituri sunt, ne quis Christianus sine communione sancta moriatur; sive propter virtutem custodiæ Ecclesiæ, ne virtutes adversariæ nocere valeant loco, &c.*

¶ HOLOCAUSTOMA, vox Græca ὁλοκαύτωμα, Sacrificium, sic dictum quod in eo tota victima cremaretur. Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem cap. 5. *Quid stultius, quid infirmius, quam sacrificiorum cruentorum & Holocaustomatum nidorosorum à Deo exactio?* Vitæ Patrum Emeritensium to. 2. Concil. Hispan. p. 655. *Quorum scilicet Salvator noster Jesus Christus animas obrizo puriores .... velut Holocaustomata suscipiens, cæteroris martyrum in cælesti sacrario collocavit.*

¶ HOLOCAUSTUM, Eadem notione, passim.

¶ HOLOCAUSTUM, pro *Encaustum*, vel *incaustum*, atramentum. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 24. *Pro signo Holocausti, generali posito aquæ, signum scribendi adde.*

HOLOCHRYSUS, Totus aureus, Græc. ὁλόχρυσος. Gregorius Turonensis lib. 10. Histor. c. ult. *Fuit autem faber lignarius, faciens etiam turres Holochrysotellas, ex quibus quadam apud nos retinentur.*

¶ HOLOCOTINUS, Nummi Ægyptii genus, forte integri auri unciam vel amplius appendens. Ita Bollandistæ ubi de SS. Pachomio & Theodoro to. 3. Maii pag. 340. *Respondente autem fratre, nequaquam ita futurum, sed pro centum Holocotinis velle emere frumentum, ejus arbitrio æstimandum.*

HOLOGRAFUS, vel *Olografus*, ὁλόγραφος, ὁλόγραφος, Acta vetera ex collectione Conciliorum Crisconiana, apud Baron. ann. 325. n. 8. *Edidi Canones sanctorum Patrum Olographa manu mea subscriptos.* Fragmenta S. Hilarii: *Exemplum Epistolæ, quæ Athanasium reum non esse Holegrafa manu Valens scripsit, & Ursacius subscripsit.* Ὁλόγραφοι ἐπιστολαὶ, apud Eusebium l. 6. Hist. Eccles. cap. 24. ubi videndus Valesius.

¶ HOLOSERICUS, & HOLOSERICALIS, Totus ex serico, à Græco ὅλος, & Latino Sericum. Concil. Hispan. to. 2. p. 640. *Fuit in loco amœno, ubi erant multi odoriferi flores, herbæ viridissimæ, rosæ & lilia ... vela Holoserica innumerabilia.* Codex MS. ex Abbatia S. Huberti f. 16 *Videres neminem se posse continere à lacrymis, cum tantarum paulo ante deliciarum juvenis, tam subito mutatus ad mundi contemtionem adeo se accingeret ut pretiosissimas Holosericalis habitus vestes cum tunica Holoserica sponte sua spoliatus abjiceret.*

HOLOVERUS, Purpureus: *vestes holoveræ*: quæ totæ vera colore, ὁλόβηρα, seu purpureo tinctæ sunt absque ullius alterius coloris permistione: quomodo fuisse indicantur in l. 2. Cod. Theod. de Vestibus holoveris. Vox ibrida ex Latino & Græco composita. Ita Salmasius, Petavius, Cerda, &c. Ferrarius de Re vestiaria l. 2. c. 10. Contractam ex ὁλοπόρφυρος putat. Procopius in Histor. arcana p. 112. 1. Edit. ὁλόβηρον tincturam & colorem fuisse, qui Regum proprius erat, indicat. Anastasius in Hormisda PP. *Pallia Olobera blattea*, *&c.* In Joanne II. *Pallia Olovera auro texta quatuor.* In Paschali p. 153. *Aliam vestem de staurari cum periclisi de Olovero.* Ita p. 152. 156. 161. 163. 164. 165. 204. 206. &c. Vide præterea Turnebum lib. 1. Adv. cap. 13.

HOLOVITREUS, vel OLOVITREUS, Totus vitreus: vox ibrida. Acta S. Marcelli Martyris: *Ad atrium divi Hamonis, ubi effigies Olovitrea celso columna adorabatur collocata fastigio, ... perducitur.* Acta S. Sebastiani n. 54. *Habeo, inquit, cubiculum Holovitreum, in quo omnis disciplina stellarum ac mathesis mechanica est arte constructa. Olovitreum* nude occurrit in Gloss. Arabico-Lat. Charta Ferdinandi M. Reg. æræ 1101. apud Anton. de Yepez in Chronico Ord. S. Benedicti to. 6. *Crucem auream cum lapidibus coopertam Olovitream, &c.* Occurrit ibi pluries. Alia ejusdem: *Calicem & patenam ex auro cum Olovitreo, &c.* Ibidem: *Aliud argenteum habet opera Olivitrea.*

¶ HOLOVITREUS, nude pro Scypho vitreo. Vita S. Odilonis Abb. sæc. 6. Bened. part. 1. p. 699. *Accepto confestim parvo Holovitreo infudit merum, & singulis pro benedictione largitur potum.*

¶ HOLULARE, pro Ululare. Epist. Prælatorum & Baronum &c. pro liberatione Caroli Principis Salern. apud Rymer. to. 2. p. 318. *Ad vos, excellentissime domine, tanquam ad singulare spei nostræ refugium, Holulantes una voce clamare compellimur.*

¶ HOMAGIALIS, HOMAGIATUS, HOMAGIUM, &c. Vide post *Hominium*.

HOMALLARE. Vide *Hamallus*.

HOMBARIUS. Vide *Hobaris* in *Huba*.

¶ HOMENAGIUM, HOMENATICUM. Vide in *Hominium*.

HOMENECHA, [Idem quod *Hominium*.] Tabular. Nantoliense in Pictonib. ann. 1165. *De achaptamento* 5. *sol. & Homenecha in villa, qua Cella vocatur, &c.* Occurrit hæc vox non semel in hoc Tabulario.

¶ HOMETUM, Domus, ædes, mansio, Anglis *Home*. Regestum Paris. Parlamenti sign. B. f. 41 in Aresto ann. 1277. *Hemetum quod tenetur ab eo tanquam ab antenato per paragium, juxta consuetudinem Normanniæ.*

HOMICEDIUM, Cum quis hominem cædit, verberat. Leges Henrici I. c. 80. *Qui in domibus ... Comitum homicidium, vel Homicedium, sicut causa fuerit membrorum, vel pecunialis emendationis reus sit.*

HOMICIDA, de animali. Jacobus I. Rex Aragon, in Foris Oscensib. an. 1247. de bestia, quæ alteram occidit: *Alter* (dominus) *cujus Homicida bestia est, &c. ... Si vult habere bestiam vivam, quæ extitit Homicida bestiæ suæ, &c.* Occurrit ibi pluries.

¶ HOMICIDALIS, Homicidam spectans Ratherius Episc. to. 2. Spicileg. Acher. p. 216. *Cum... de sola perpetratione Homicidalis peragereetur solummodo causa.*

¶ HOMICIDIA, *æ*, Jus cognoscendi de homicidiis, vel etiam mulcta pecuniaria propter homicidium. Charta à Jacobo Rege Aragon. recognita an. 1313. to. 8. Spicileg. Acher. p. 268. *Et sic totum dono & firmo & laude, videlicet Homicidias, cugucias, firmancias & justitias, quod ibi esse possunt.*

1. HOMICIDIUM, Hominum cædes, cujusmodi in præliis, *Carnage*, nostris. Lupus Protospata: *An.* 946. *factum est Homicidium Bari mense Decemb. inter cives.* Idem ann. 1042. *Abiitque ad civitatem Materam, & fecit ibi grande Homicidium.*

¶ 2. HOMICIDIUM, Mulcta pecuniaria propter homi-

homicidium. Donatio Alphonsi VI. pro Monast. S. Facundi to. 3. Conc. Hisp. p. 284. *Homo percussus si ad mortem venerit, & dixerit Clerico, quia ille homo percussit me unde morior, per testimonium Clerici dabit Homicidium.* Charta Willelmi Comit. Ceritan. ann. 1071. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1162. *Dono ad præfato cœnobio... omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive Homicidia, &c.*

¶ Homicidius, Eodem significatu. Charta ann. 1114. MS. *Donamus vobis... totos clamos & districte & districtos de mercato toto de Biteris, quod habeatis inde tertiam partem & nos duas... exceptis ipsos Homicidios & exeogociamentos, quos ego & uxor mea & infantes nostri retinemus in nostro dominio.*

¶ Homicidum, Eadem notione. Concil. Legion. an. 1012. inter Hispan. to. 3. p. 190. *Item mandabimus ut Homicida & rausos omnium ingenuorum hominum Regi integra reddantur.*

¶ HOMILETA, *Concionator.* Faber in Thesauro.

¶ HOMILETICUS, *Ad conciones pertinens*, ibidem.

HOMILIÆ, Familiares collationes, quæ a Præsulibus habebantur in ædibus sacris, in quibus & interrogabant populum, & interrogabantur a populo: ita enim ὁμιλίαν ἀπὸ λόγου seu oratione distinguit Photius in Bibl. Cod. 172. unde *Tractatus populares* dicuntur S. Augustino in Psalm. 118. in Procemio: *Statui autem per sermones id agere, qui proferuntur in populis, quos Græci ὁμιλίας vocant.* Idem Epist. 2. ad Quod vultdeum præfixa l. de Hæresib. *Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant.* Victor Vitens. lib. 1. de Persecut. Vandal. de eodem S. Augustino: *Usque ad illud tempus 200. jam 30. & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, vel Expositione totius Psalterii & Evangeliorum, atque Tractatibus popularibus, quas Græci Omelias vocant.* Senator lib. de Divinis lect. cap 17. *Modo enim doctissimi viri, aut libros divina inspiratione conficiunt, aut invicem se Epistolarum gratia consolantur, aut populos dulcissimo sermone deliniunt. Homeliaticus serme*, apud Æneam Parisiens. Episc. adversus Græcos p. 86. & Nicol. Trivettum ann. 1180. [*Ad quod* (Concilium) *venit civis Pisanus quidam nomine Burgundio in Græca Latinaque lingua peritus, afferens Evangelium S. Johannis expositum sermone Homeliatico.*] Ruffinus in Prologo ad Originis lib. περὶ ἀρχῶν *Libellos Originis, quos Homiliaticos appellavit.* Vide Synodum Laodic. 19. & Concilium Turon. III. c. 17. Ὁμιλεῖν, Sermonem habere ad populum, in Concilio Ancyrano cap 1. [*Homiliaris ammonitio*, in Epist. Alcuini ad Monachos Vedastinos circa ann. 796. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 51. *Necdum mihi, carissimi Fratres, occurrit tempus dictandi Homiliarem ammonitionem, sed vita comite, Spiritu sancto inspirante, non ero immemor petitionis vestræ & promissionis meæ.* Vide ὁμιλεῖν in Gloss. med. Græcit.]

Homiliarius, Liber, continens Sanctorum homilias, quæ legi solent in Dominicis, in Natali, & in festis Sanctorum propria Evangelia habentium, & in Paschate & Pentecoste, cum ferialibus eorumdem. Ita Belethus cap. 60. & Durand. lib. 6. Ration. c. 1. n. 28. Vide Concilium Turonense an. 813. c. 17. Moguntinum ann. 847. c. 2. & c. Riculfum Suessionensem Episcopum in Constit. c. 6. & infra in *Vitæ Patrum*.

Homiliare S. Augustini, continens Sermones 147. in Chron. Fontanell. cap. 16.

Omelia, & Omelium, pro *Homelario*, non semel in Monastico Anglic. to 3. pag. 322.

¶ HOMINACIO, Hominagium, Hominatus, &c. Vide in *Hominium*.

HOMINATA. Observat Menagius Andegavensibus Iuis *Hominatam vinearum*, Gall. *Une hommee de vignes*, vocari, quantum vinearum *homo* per annum colere potest.

¶ HOMINES Boni, Sic appellati Grandimontenses Monachi. Vide *Boni homines*.

HOMINICOLÆ, Ἀνθρωπολάτραι, dicti ab Apollinaristis Catholici, quod Deum hominem adorare dicerent Facundus Hermianensis lib. 19. c. 3. de Theodoro: *Qui rursus sexto ejusdem operis libro, capitulo 54. adversus eosdem Apollinaristas, qui nos videri volunt Hominicolas, &c.* Vide Athanasium sub finem libri de Incarnatione Domini. Ita etiam dictus Nestorius in Diurno Romano p. 37. *Et profanus Hominicola Nestorius Dominicæ dispensationis infestus, utpote qui adorandæ incarnationis arcanum, Deum ab homine separando, disjungeret, &c.* [Vide *Homuncionitæ*.]

HOMINIUM, est servitium, seu obsequium, quod *homo*, seu cliens, vel servus, domino suo præstare tenetur. Formula vetus 48. apud Bignonium: *Præterea hanc chartulam redemptionalem in te fieri & adfirmare rogavi, ut taliter sis ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, cum omni peculiari tuo, nec mihi, nec ulli heredum meorum ullum impendas servitium, nec Hominium, nec libertatium, nec ullum obsequium. &c.* Ubi *hominium* est *hominis servitium*, ut recte definitur ab Ugutione. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hominium, Service d'homme.*] Postmodum

Hominium, seu Homagium, dicta fuit professio illa fidei & obsequii, quam *homo*, seu vassallus, domino suo feudali præstat ratione feudi, quod ab eo tenet: seu uti definitur à Bractono lib. 2. tract. 1. c. 35. §. 1. est *juris vinculum, quo quis tenetur & astringitur ad warentizandum, defendendum, & acquietandum tenementum suum in seisina versus omnes, per certum servitium in donatione nominatum & expressum: & etiam vice versa, quo tenens reobligatur & astringitur ad fidem domino suo servandam, & servitium debitum faciendum.* Ita etiam Fleta lib. 3. cap. 16. §. 8. Leges Alfonsinæ part. 4. tit. 25. lege 4. *E Omenaje tanto quier dezir, como tornar se omo de otro, à fazer se suyo, por dar le seguranza, sobre la cosa, que prometiere de dar, o de fazer, que la cumpla.* Vetus Consuetudo Normanniæ, c. 29. *Hommage & promesse de garder foy des choses droituriéres & necessaires, & de donner ayde.* Britton. in Legib. Angl. c. 68. *Homage est un lieu de droit, dount home est lie & tenu de garaunter, acquiter, & defendre son tenaunt en sa seisine vers toutes gens par les services dues del tenement, que il tendra de luy en service, ou en demeine, & sa foi garder* * *desbleray, dount autant est le Seignenr tenu à son home, come le home à son Seignenr fors que seulement en reverence.* [Nec prætereundum in Italia *vassalagium* dici quod apud nos *homagium* appellatur. Id observant Speculator lib. 4. part. 3. de Feud. art. 2. §. 5. Jacobinus de S. Georgio Tract. de Homagiis §. 5. & Petrus de Vineis l. 6. Epist. 9. Vide in *Vassi*.] Sugerius lib. de Administr. sua memorat, *nobilem Regis Dagoberti Cathedram, in qua, ut perhibere solet antiquitas, Reges Francorum suscepto regni imperio, ad suscipienda optimatum suorum Hominia primum sedere consueverant.* Atque hæc quidem vox, ut & *Homagium*, passim occurrit, adeo ut supervacaneum sit locos laudare, tametsi constet in Libris feudorum non reperiri, sed *fidelitatis* duntaxat, quæ non tantum sonat, quantum *hominium*, uti in sequentibus docemus. Sed & interdum *hominiscum*, *hominatus*, *hominagium*, *&c.* occurrunt.

Hominiscum. [Charta Guillelmi Dom. Montispessul. an. 1103. *Qui castellum & vicariam habuerit faciat Hominiscum domino Montispessulani & juret ei castellum & vitam & membra & totum honorem suum.*] Charta an. 1212. apud Catellum in Hist. Comit. Tolosæ

pag.

pag. 29. *Donec compulsus fuit jurare, & facere eidem Comiti Hominiscum pro Ducatu, &c.*

HOMINATUS. Vetus Charta apud Beslium in Episcopis Pictav. *Ego Isembertus concedo de casamentis meis quidquid datum fuerit B. Mariæ & S. Cypriano, excepto ne ita detur, ut ex toto perdam Hominatum meum.* Gregorius PP. VII. apud Juretum: *Ut Clericus à laico nunquam justificetur, nec pro terra, nec pro aliis rebus, quas ab illo teneat, nec sibi Hominatam faciat, &c.* Chronicon Andrense p. 425. [ex Ch. ann. 1097.] *Ut si aliquis feuatorum de fevo ipsius centum solidatos, vel tantum ut suum Hominatum non perderet, donare voluisset, concessit.* Ubi perperam *fenatorum*, & *feno* editum.

HOMINAGIUM, HOMENAGE, in Consuet. Beneharn. tit. 1. art. 8. 27. Leges Partidæ part. 4. tit. 25. l. 5. *E Omenage tanto quiere dezir como tornar se omo d'otri.* Radulfus de Diceto: *Fulco Rechin primus Stephano Blesensi Hominagium fecit.* [Charta Odonis Ducis Burgundiæ pro Theobaldo Comite Campaniæ ann. 1214. *Profitemur enim ..quod Comites Campaniæ nobis vel successoribus nostris non tenentur facere* Heminagium.] Regestum Comitum Inculismensium ex Camera Comput. Paris. ann. 1244. *Et aura en la vile le quart des Homenages des Chevaliers, & le ters des Homenages des servens.* [In Charta an. 1215. ex Tabul. S. Illidii Claromont. *Homenatge.*] Occurrit passim in Regesto Andegav. & alibi. Le Roman *de Philippe de Macedoine* MS.

*Cui viengne faire l'*Homenage.

HOMINACIO, in Domesdei.

¶ HOMINATICUM. Testamentum Guifredi Comitis Ceritan. an. 1035. to. 6. Spicileg. Acher. p. 434. *Volo ergo & mando ut jam dicta Ecclesia de Molig teneat eam Bernardus de Castro-sono per manũ prædicti filii mei Berengarii, & per suum donũ & habeat inde* Hominaticum.

¶ HOMINICATUS. Hist. MSS. S. Cypr. Pictav. p. 321. *Quidquid ex casamentis eorũ excepto* Hominicatu *adquirere potuissent.* Chartularium S. Vandregesi to. 2. p. 2062. *Et eis Ecclesiam prædictam contrado, à qua etiam terra comitandisam Hominicatus Abbati facio.*

¶ HOMATGIUM, Arvernis pro eorum consuetudine mutandi *g.* in *tg.* in Charta an. 1311. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 140.

¶ HOMMAGIUM. Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 288. *Eumdem de dicta moneta & cursu ipsius, recepimus in nostrum* Hommagium, *præsentes sibi in hujus rei testimonium concedentes.*

¶ HOMONAGIUM. Charta Girardi Abb. Compend. an. 1290. *Ecclesiæ nostræ jura ubicumque posset fideliter servare juravit & nobis* Homonagium *quod successores sui similiter facient, ita tamen quod ipse nobiscum in exercitum ire coactus non tenebitur.*

¶ HOMANAGIUM. Chartularium S. Vincentii Ceroman. fol. 222. *Prædictus vero Monachus in manu domini Johannis Abbatis coram omni Capitulo Homanagium & estagium & quidquid reclamabat in prædicta platea libere & quiete refutavit.*

¶ HOMANATICUM, in Charta ann. 1146. apud Columbum de Gente Simian. pag. 588.

¶ HOMENAGIUM. Charta Dumbensis ann. 1410. *Redemit* Homenagium *prædictum cum servitiis, &c.*

¶ HOMENATICUM, in Charta an. 1069. Append. ad Marcam Hisp. col. 1150. *Pro nimio amore quo eum* (Episcopum Urgellensem) *dilexerat, noluit suum Homenaticum accipere . . . Verum pro hac condonatione Homenatici, &c.*

¶ HOMINIATICUM, in Charta ann. 1068 ibid. col. 1143. *De Hominiatico ac de potestate & servitio & de fidelitate semper teneant & adimpleant supradictam ordinationem de castro Ageris, ut hoc ita sit fevum de isto castro sicut scriptum est ex illo.*

MENAGIUM, truncate, pro *Homenagium.* Charta an. 1261. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 272. *Sit absolutus & quitus ab isto juramento & Menagio.* Ibid. *De mandato Regis juraverunt, & Menagem fecerunt.* Passim ibi. Et rursum pag. 271. v. *Juravit & Omaginem fecit.*

☞ Tres *Hominiorum* species distinctas vult *D. Brussel* Tract. de Usu feud. tom. 1. cap. 8. & seqq. Primum *ordinarium*, quod hac voce, *homo*, significabatur, tria domino feudali à vassallo præstanda continebat, *fiduciam, justitiam* & *servitium*. *Servitium*, in expeditionibus bellicis per 40. dies; *Justitiam*, ab ejus curia non declinando; *Fiduciam*, illum in placitis generalibus consiliis suis adjuvando, quod aliis verbis dicebatur, *sequi & juvare dominum de placito*. Vide in *Fiducia*. Alterum *planum*, de quo vide infra: tertium *Ligium*, quod in voce *Ligius* videre est.

Hominii seu *Homagii* formulam hanc usitatam sic descripsit Bractonus lib. 2. cap. 35. §. 8. *Devenio* Homo *vester de tenemento, quod de vobis teneo, (vel aliter) quod de vobis teneo & tenere debeo, & fidem vobis portabo contra omnes gentes, (qui vivere poterunt & mori, secundum quosdam) salva fide debita Domino Regi & heredibus suis.* Huic formulæ Anglo-Gallicam addam ex Littletone sect. 85. *Jeo devaigne vostre home de cest jour en avant, de vie & de membre, & de terrene honor, & à vous serra foyall & loyall, & foy à vous portera des tenemens, que jeo claime de tener de vous, salve la foy, que jeo doy à nostre Seignior le Roy.* Similes propemodum homagii formulas habes in Regiam Majestat. l. 2. c. 62. apud Glanvillam l. 9. c. 1. in Fleta lib. 3. cap. 16. §. 20. in Consuet. Norman. art. 107. Andegav. art. 137. Marchensi art. 189. & Britannica art. 333. & in veteribus Chartis. In quo vero differat *Homagium* à sacramento fidelitatis, diximus in verbo *Fidelitas*.

Homagium feminarum aliis concipitur verbis: neque enim dicet domino, inquit idem Littleton. sect. 87. *Jeo deveigne vostre feme, pur ceo que n'est convenient, que feme dira, que el deviendra feme à aucun home, fors que à sa baron, quant ele est espouse: mais ela dira: Jeo face à vous* Homage, *& a vous serra foiall & loiall, & foi a vous portera des tenemens, que jeo teigne de vous, salve la foi, que je doi a nostre Seignior le Roy.*

In præstandis hominiis observatæ fuere quædam necessariæ ceremoniæ, quæ vassallorum omnimodam erga dominos denotarent subjectionem: quas generatim attigit idem Littleton. sect. 85. *L'hommage est le pluis honnorable service, & pluis humble service de reverence, que franc tenant puis faire a son Seignior. Car quant fera l'hommage a son Seignior, il sera discint, & son test discouvert, & son Seignior seera, & le tenant genulera devant luy, sub ambedeux genues, & tiendra ses maines extendes, & joinsts ensemble enter les mains le Seignior, & issint dira, &c.* Consuetudo Aurelianensis art. 47. *Et ce fait, doit estre nue teste, sans espee, ne esperons, &c.* Meledunensis art. 23. *Un genouil en terre, sans espee, ni esperons.* Consuetudo Marchensis art. 189. *La façon d'entrer dans l'hommage d'autrui est telle, c'est a savoir, que le Seigneur feodal doit estre requis humblement par son homme, qui veut faire foi & hommage, d'estre receu a foi, ayant la teste nue, & si le Seigneur se veut seoir, faire le peut, & le vassal doit desceindre sa ceinture, s'il en a, oster son espee, & baston, & soi mettre a un genouil, & dire a ces parolles, &c.* Quos quidem ritus sigillatim illustrabimus. Ac primo quidem vassallus in præstando hominio junctas manus in domini manus immittit. Bracton. lib. 2. tract. 35. §. 8. *Debet quidem tenens manus suas utrasque ponere inter manus utrasque domini sui: per quod significatur ex parte domini*

mini protectio, defensio & warrantia; & ex parte tenentis, reverentia & subjectio, &c. Adde Britton.p.173.& Fletam lib. 3. cap. 16 Consuetudo Normanniæ art. 107. La forme d'hommage est, que le vassal noblement tenant doit estendre ses mains, entre celles de son Seigneur, & dire ces mots, &c. Andegavensis art. 137. Ayant les mains jointes en les mains de son Seigneur. Marchensis art. 190. Et est accoustume, que le vassal doit avoir les mains jointes, & le Seigneur les doit prendre entre les siennes, en le recevant & baisant. [Butilerius in Summa lib. 1. tit. 81. Doit l'homme joindre ses deux mains en nom d'humilite, & mettre es deux mains de son Seigneur en signe que tout lui voue, & promet foy; & le Seigneur ainsi le reçoit, & aussi luy promet à garder foy & loyaute, & doit l'homme dire ces paroles: Sire, je viens à vostre homage & en vostre foy, & deviens vostre homme de bouche & de mains, & vous jure & promets foy, & loyaute envers tous & contre tous, & garder vostre droit en mon pouvoir.] Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. n. 27. Et per manus acceptionem hominem illum Regis fieri, & inter Cõsiliarios ejus collocari obtinuit. Veteres Franc. Annales an. 757. cap. 17. Ibique Tassilo venit Dux Bajoariorum, in vassatico se commendans per manus, sacramenta juravit multa & innumerabilia, reliquiis Sanctorum manus imponens; & fidelitatem promisit Regi Pipino, ... sicut vassus recta mente & firma devotione per justitiam vassus domino suo esse deberet. Ubi & hominium & sacramentum fidelitatis observare est, hisce etiam temporibus una & simul exhibita. Adde Annal. Fr. Bertinianos an. 884. Dudo lib. 2. de Actis Norman. pagina 82. de homagio Rollonis Ducis Norman. Si dederis filiam tuam, ut ei dixisti, conjugem, terramque maritimam in sempiternam per progenies progenierum possessionem, manus suas, se subjugando, tibi dabit fidelitatis gratia, tuumque servitium incessanter explebit. Et p 83. Statim Francorum coactus verbis manus suas misit inter manus Regis. Denique pag. 86. Atque inter manus Willelmi adolescentis manus suas mittentes Principes, colligavit illis conjurationis sacramento. Pag. 170. Qui nunquam colla suæ cervicis gratia servitii manus suas commendando commisit. Adde pag. 82. d. 83. cap. 91. d. 113. a. 126. d. 157. b. Gesta Guillelmi Nothi Regis Angl. pag. 189. Normanniæ Ducem Guillelmum, sub quo tutus foret, supplex adiit, manibus ei sese dedit, cuncta sua ab eo, ut Miles à domino recepit. Ordericus Vitalis lib. 3. Tunc Baldricus Rodberto Abbati junctis manibus fidelitatem fecit, subjectionem justitiamque de se suisque hominibus promisit. Galbertus in Vita B. Caroli Comitis Flandr. n. 90. Primum hominia fecerunt ita: Comes requisivit, si integre vellet homo suus fieri: & ille respondit, Volo: & junctis manibus amplexatus à manibus Comitis, osculo confœderati sunt. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 479. b. Abbati junctis manibus fidelitatem fecit. Homagium præstitum à Jacobo Rege Aragonum pro Montepessulano & Castro Latarum Joanni de Montlaur Episcopo Magalonensi mense Dec. an. 1236. in Reg. Carcass. p. 48. Nos Jacobus D. G. Rex Arragonum, &c. & D. Montispessulani, cognoscentes, nos tenere in feudum villam Montispessulani, & Castrum de Palude, quod vulgo dicitur Lates, a venerabili Patre D. Magalon. Episcopo, & pro eisdem sacramentum fidelitatis eidem præstare debere, sicut vassallus domino præstare tenetur, & prædecessores nostros, a quibus causam habuimus, & in quorum feudum successimus, habuisse & tenuisse, & propter hoc eidem Episcopo homagium fecisse, & sacramentum fidelitatis præstitisse, vobis venerabili in Christo Patri Joanni de Montelauro Dei gratia Magal. Episcopo sponte & debite manibus junctis & in vestris manibus positis, dato osculo pacis & firmitatis pro prædictis villa Montisp. & Castro de Palude, quod dicitur Lates, certi de facto & certiorati de jure, vobis Homagium fecimus sine dolo, secundum quod melius & melius intelligi potest. Actum in Montepess. &c. Homagium Geraldi de Valats, præstitum Raymundo Comiti Tolosano pro terra de Rie in diœcesi Ruthenensi an. 1248. in Regesto Tolosano: Et inde ligium homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & dato vobis osculo fidei & recepto. Philippus Mouskes in Chilperico:

Si fist om li Castelains
A l' Eveske de ses deux mains.

Et infra de sacramento Episcoporum pro regalibus:

Es cascun Veskes premerains,
Dou Roy de France joint ses mains.
Prent son Regale pour droiture:
Et ses om est de teneure.

In homagiis Nobilium Vasconensium an. 1363. M. Arnaud Amaneu Seigneur de Labret, &c. estant à genoils sans ceature, ne chaperon, tenant ses mains junctes par entre les meins dudit M. Lieutenant, est devenu homme lige dudit Roy d'Angleterre. Hinc homagium manuale dictum in Charta an. 1227. apud Perardum in Burgund. p. 410. Et tenetur ipsi vel hæredes eorum facere pro prædictis feodis successoribus nostris Homagium manuale. [Charta an. 1297. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 253. Canonici dictos redditus percipientes, nomine dictorum vice dominatuum, nobis & successoribus nostris (Episc. Cabilon.) sicut consuetum est ab antiquo facient Homagium manuale, & nihil percipient aliud, nisi redditus superius nominatos.] Will. Tyrius l. 2. c. 15. Factus est, ut dicitur, Dominus Boamundus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibita, & juramento præstito corporaliter, qualiter solent fideles Dominis suis exhibere. Vide Chartam an. 1266. apud Sammarth. in Epis. Autissiodor. p. 307 Consuetud. Turon. art. 115. Britan. art. 335. &c.

Apud Hispanos, vassallus mãnum domini osculatur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 25. lege 5. Bezar de ve el vasallo la mano al sennor, quando se faze su vassallo.

Genua flectit vassallus in præstatione hominii, domino sedente. Jus feudale Saxonum c. 16. §. 8. Offerat homagium manibus conjunctis, appropians ad ipsum, ut si steterit Dominus, ipsum valeat attingere. Si sedeat genua flectat coram ipso: quidam dicunt, quod movere debeat manus erga dominum, quod non est ita. Qui cum accesserit ad dominum stantem, vel genua flectat coram sedente, totum corpus movetur & manus. Charta an. 1231. ex Regesto Tolosano f. 55. Ego prædictus Raymundus Comes Tolosæ pro me & successoribus meis, vestris manibus junctis missis inter meas, & flexis vestris genibus accipio vos Arnaldum de Vadegia in Dei misericordia & mea, &c. Alia an. 1245. ibidem: Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & flexis genibus, & dato vobis fidei osculo & recepto. Consuetudo Marchensis art. 190. Si le vassal fait foi & Hommage au Prince, il doit estre a deux genoux: si c'est a un moindre, il doit estre a un genouil. In Delphinatu Nobilis hominium præstat stãdo pedes more nobilium, osculo oris interveniente. Burgensis & Francus ac liber, flexis genibus hominium præstat osculãdo Delphinum in annulo vel dorso manus suæ, sicut franchi, non autẽ in pollicibus, sicut populares. V. Dionysiũ Salvaingiũ l. de Usu feud. c. 4.

Neque vero in Delphinatu tantum obtinuit ut plebei, dum hominium præstarent, pollices domini osculaŕentur: idem quippe in usu fuisse apud Provinciales colligitur ex Charta homagii an. 1371. Galterio de Ulmeto domino de Masalgiis præstiti à suis vassallis, inter Schedas Præsidis de Mazaugues: Et pollices vestrarum manuum in signum veræ submissionis & Homagii devote osculavimus.

Hominio facto, vassallus ad osculum Domini admittitur. Unde

Ho-

Homagium Manuum, et Osculi Oris, in veteribus Tabulis supra laudatis, & aliis an. 1344. & 1347. apud Justellum in Probat. Hist. Arvernensis p. 93. 95. 96. *Homage de bouche & de mains*, in Consuetudine antiqua Ambianensi art. 24. *le baiser*, i. osculum, in Pictavensi art. 111. 112. Charta Jacobi Regis Aragonum an. 1231. apud Joann. Dametum in Hist. Regni Balearici p. 334. *Et ego Infans Domnus Petrus facio vobis homagium ore & manibus*, &c. [Instrum. an. 1299. to. 8. Spicileg. Achet. p. 262. *Faciens Homagium ore & manibus commendatum, & juramentum vallatum.*] Quippe vassallus, dum hominium præstat, manus suas in manus domini immittit, peractaque fidelitatis ac hominii præstatione, in fidei signum illum osculatur. Unde *fidelitatis*, vel *fidei*, dicitur ejusmodi *osculum*. Hominium Geraldi *de Valats* pro Castello Vincellæ in Diœcesi Ruthenensi ann. 1248. in Tabulario Comitatus Tolosani: *Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & dato vobis osculo fidei & recepto.* Eadem habentur in hominio Gerardi Armeniaci pro Castro Malivicini an. 1245. fol. 55. Ex quibus patet, dominum recipere osculum & impertiri. Aliud hominium ejusdem anni ex eodem Regesto pag. 72. *Et convenit servire ipsi Domino Comiti & ejus ordinio, sicut fidelis Miles tenetur servire dominum suum, tradens sibi osculum in signum fidelitatis, & in consolidationem omnium prædictorum.* *Osculum pacis* dicitur in hominio Jacobi Regis Aragonum pro Montepessulano an. 1236. *Dato osculo pacis & firmitatis.* Aliud hominium apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 1. *In osculo pacis & veritatis.* [Instrum. an. 1293. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 37. *Ipsi domino Dalphino præsenti & recipienti pro se & heredibus & successoribus suis in manibus ipsius domini Dalphini pacis Osculo interveniente, Homagium ligium & fidelitatem fecit, & juravit contra quascumque personas.*] *Osculum fœderis*, in Charta ann. 1337. in Probat. Hist. Saband pag. 164. *Homagium & fidelitatem realiter fecit, & præstitit, immissis dicti Domini Bellijoci manibus infra manus dicti Comitis, Osculo fœderis interveniente*, &c. [Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 18. *Et je vous reçois & preing à home, & vous en bese en nom de foy, & sauf mon droit & l'autruy.*] Hunc præterea ritum attigit le Roman *de Garin*:

Li Dus l'en bese, & se hom en devint.

Vide Joannem Sarisberiensem Epist. 268. & Sammarthanos in Episcopis Tricastinensibus numero 34.

☞ Non omnes vero vassalli, ut observat *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici ad vocem, *Bouche*, indistincte ad osculum admittebantur; solis nobilibus id permissum fuisse, colligitur ex Speculatore lib. 4. de Feudis §. *Quoniam* 2. n. 66. *Porro in regno Franciæ facilius se expediunt, nam nobilis homo flexis genibus, coram Rege, & immissis manibus junctis intra manus regias, sibi fidelitatem jurat, & Homagium facit, & rex illum recipit ad Osculum; si vero sit ignobilis, licet habeat nobile feudum, non recipitur ad Osculum.* Idem confirmat le Roman *de la Rose* MS

Mains il m'a lors par la main pris,
Et me dist, je t'aime moult & pris,
Quand tu as respondu ainsi,
Onques cette parole n'issi
D'home villain mal enseignie,
Et si y as tant gaaingnie,
Que je vueil pour ton advantage
Qu'orendroit me fasses homage,
Et me baises emmi la bouche,
A qui nul villains home ne touche,
A moi touchier ne laisse mie
Nul home, ou il ayt villenie.
Je n'i laisse mie touchier
Chascun bouvier, chascun bouchier,
Mais estre doit courtois & frans
Celui duquel homage prens.

Adde Bellomanerium cap. 48. pag. 265. Observandum tamen, præeunte D. *de Lauriere*, non hominium modo per voces, *manus* & *osculum oris*, in quibusdam Consuetudinibus intelligendum esse, sed iis quoque *sacramentum fidelitatis* exprimi. Remensis art. 59. *Ne doit l'ancien vassal, au dit nouveau Seigneur feodal seulement que la foy, & homage, qui est la bouche & les mains.* Hinc in Consuetudine Paris. hominio manuum & oris tantum obnoxium esse vassallum dicitur; aliquando vero & hominium ejusmodi & fidelitatis sacramentum debere. Vide art. ejusdem Consuetud. 3. 4. 26. 66. & art. 106. Consuet. Calniacens.

☞ Ab oris osculo interdum eximebantur feminæ, pudoris & honestatis causa, præcipue cum Episcopis hominium præstabant. Homagium præstitum Hugoni Carpentorac. Electo an. 1332. ex Schedis D. *de Remerville* Aptensis: *Fecit eadem domina tutrix ... homagium, & fidelitatem juravit solemniter ipsi domino Electo flexis genibus, manibus tam ipsius dominæ tutricis quam prædicti Ressorciati junctis infra manus dicti domini Electi, & insuper osculum bonæ fidei præstitit ipse Ressorciatus eidem domino Electo, remisso ejusdem dominæ tutricis Osculo propter honestatem.*

In homagiis dominus rogabat vassallum, an scilicet Homo fieret suus, fidelitatemque sibi in posterum præstiturus esset? Hominium Guidonis de Severaco anno 1236. in Regesto Tolosano: *Ego Guido de Severaco confiteor, & in rei veritate recognosco vobis Dom. meo Raymundo Dei gratia Comiti Tolosæ Marchioni Provinciæ præsenti, & interroganti, me tenere in feudum*, &c. In homagio, quod Rex Angliæ Edwardus II. Philippo Regi Franciæ præstitit Ambiani 6. Febr. ann. 1329. pro Ducatu Aquitaniæ, &c. inter utrumque Regem convenit, homagium ejusmodi in posterum à Regibus Anglicis præstandum hac forma: *Le Roy d'Angleterre Duc de Guienne tiendra ses mains entre les mains du Roy de France: & cil qui parlera pour le Roy de France, addressera ses paroles au Roy d'Angleterre Duc de Guienne, & dira ainsi: Vous devenez homme lige du Roy de France, & lui promettez foi & loiauté porter: dites, Voire. Et ledit Roy & Duc & ses successeurs Ducs de Guienne diront, Voire. Et lors le Roy de France recevra ledit Roy d'Angleterre & Duc audit Hommage lige, à la foy, & à la bouche, sauf son droit, & l'autrui.* Ex Schedis MSS. & Froissart. 1. vol. cap. 25. Vide Consuetud. Andegav. art. 137. 138.

Fidei professio, quæ in *Homagiis* præstabatur, reciproca erat: nam ut fidelitatem domino vassallus, ita & vassallo dominus illius personam, & feuda, ac in iis jura, se conservaturum pollicebatur. Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 11.

Voceque more viva juravit Rex sibi vitam,
Atque suos artus, & honorem Principis aptum,
Absque dolo velle servare per omnia semper.

Occurrit passim in Regesto Tolosano hæc formula in homagiis, quæ Raimundo Comiti præstita sunt à nobilibus Tolosanis, Aginnensibus, & Ruthenensibus an. 1248. *Ad hoc nos dictus Comes recipientes dictam confessionem & recognitionem fidelitatis, & homagium à vobis dicto N. pro prædictis feudis in forma præscripta, promittimus vobis quod tam personam vestram, quam dicta feuda, & omnia jura, quæ in eis habetis, contra quoslibet molestatores, qui super hoc eis injuriari voluerint, bona fide defendemus.* [Homagium præstitum Comitissæ Vien. à D. de Racurello an 1237. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 19. *Versa vero vice supradicta Comitissa promisit eisdem dominis de Rancurello, ut ipsos contra om-*

nem

nem hominem semper defendas & amparet Dominus Comitatus, qui eos super Rancurello & ejus mandamento vel pro prædictis conveniret vel guerrizaret.] Ratio autem ejusmodi sacramenti dominici à fide ducitur, qua uterque, dominus scilicet & vassallus, invicem tenentur. Nam ut est in Regiam Majest. lib. 2. cap. 67. §. 1. apud Glanvillam lib. 9. cap. 4. Bractonum lib. 2. tract. 1. cap. 35. §. 2. Brittonem pag. 170. & in Fleta lib. 3. c. 16. &c. *mutua debet esse dominii & homagii fidelitatis connexio: ita quod quantum homo debet domino, ex Homagio: tantum dominus debet homini ex dominio, præter solam reverentiam.* Philippus *de Beaumanoir* cap. 58. *Et ce qu'on dit que voir que c'est que li Sires doit autant foi & loiaute à son home, come li home fet à son Seigneur, ce doit estre entendu, en tant come cascuns est tenus li uns vers l'autre: car porce se li Sires justise son home par bonne cose contre se volente, ne ment-il pas sa foi vers luy.* Assisiæ Hierosol. cap. 198. *Le Seignor est tenu à son home, se me semble, pour la foi, qui est entre eus de toutes les choses avant dites de quoi home est tenus à son Seignor: car entre Seignor & home, ne n'a que la foi; & la foi doit estre entre eaus as choses avaus dites, mais que tant que l'home doit à son Seignor reverence en toutes choses: & chascun doit garder sa foi l'un vers l'autre fermement, & enterinement endroit soi, par sa foi & sa loiaute & son honour garder & bone renomee.*

☞ Hominium sub conditione aliquando præstitum: si quis enim imparem se novisset injuriam sibi illatam ulciscendo, aut quod vi ablatum sibi fuerat recuperando, alterius potentioris domini hominem se futurum atque ab eo possessiones suas in feudum recepturum se pollicebatur, modo ipsi auxilium suppeditaret quod cogitatis perficiendis satis esset. Hujus exemplum suppeditat Appendix ad Marcam Hispan. col. 1132. *Quod Bernardus Atto Vicecomes indigne ferens, perrexit ad Comitem Tolesanum, & fecit ei Hominium sub tali conditione, quod si tantum ei conferret auxilium aut sæpedictam civitatem posset recuperare, teneret pro eo civitatem & comitatum.*

Interdum hominium non per seipsum, sed per alios præstabat vassallus, idque ex peculiari pacto ac conventione. Exstat quippe in Historia Remensi MS. Joannis Rogerii Diploma Henrici Leodiensis Episcopi, an. 1269. quo Johanni Remensi Archiepiscopo homagium se debere *per tres homines tantum*, non vero per quatuor, uti contendebat Remensis Antistes: denique *ad instantiam bonorum pro bono pacis eidem Archiepiscopo fecisse* Homagium *nomine suo in pratis de Donzeio per tres homines* agnoscit, *videlicet per Lambertum de Chevetoigne, Egidium de Fermes Milites, & Jacobum de Cuignon Armigerum, &c.* Interdum denique aliæ erant ac peculiares hominiorum conditiones, cujusmodi est illa, quam juvat hocce loco describere ex Charta originali, data Paris. die Mercurii ante festum S. Michaelis an. 1329. *A tous ceus, qui ces presentes lettres verront, Robert d'Artois Comte de Beaumont, salut. Sachent tuit, que come nostre amee Cousine, Madame Marie de Brebant, Dame d'Arschot & de Virzon nous fust tenue à faire deux Hommages pour raison de sa terre de Virzon, à li appartenante au lieu, que on dit Beaucheines entre nostre terre de Meun sur Eure, & la terre de Vierzon, & l'autre hommage au lieu au gue de Noies, pour cause de la suite de ses hommes des appartenances en nostre terre de Meun, en tele maniere, que nous & la Dame de Vierzon devons estre a cheval, & nostre cheval, les deux piez devant en l'eaue dudit gue, & les deux piez derriere a terre seche pardevers nostre terre de Meun: & le cheval a ladite Dame de Vierzon, les deux piez derriere en l'eaue dudit gue, & les deux devant a terre seche par devers nostre terre de Meun, &c.* Vide in *Bombus*, & in *Relevium*.

Hominium subsequitur *sacramentum fidelitatis*, nam eo præstito, vassallus, tactis sacrosanctis Evangeliis, *fidelitatem* domino pollicebatur, stans, non flexis genibus. [Aliquando vero fidem seu *sacramentum fidelitatis* subsecutum est hominium, ut videre est in Charta an. 1179. tom. 2. Hist. Lotharing. col. 381. *Post factam fidelitatem, & præstito ordine præmisso juramento, faciat Hominium Primicerio.* Idem colligitur ex Hominio præstito an. 1237. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 18. *Et inde fidelitatem super sancta Dei Evangelia & Homagium fecerunt.*] Neque tamen semper *hominio* adjunctum erat *sacramentum fidelitatis*; sed interdum absque eo hominium, interdum etiam absque hominio *fidelitatis sacramentum* præstabatur; uti in V. *Fidelitas* docuimus. Ut porro variæ ac diversæ erant *feudorum*, ita & *hominiorum*, quæ potissimum obtinuere species, *planum* & *ligium*. De *ligio* agemus in hac voce.

¶ HOMAGIUM JURATUM ET LIGIUM, Cui adjunctum erat sacramentum fidelitatis. W. *Wyrcester* Anecd. in Libro nigro Scaccarii pagina 536. *Objicitur etiam ipsi Regi Angliæ, quod ipse* Homagium *ligium & juratum sibi* (Philippo Valesio Regi Fr.) *fecit*. Et pagina 538. *Nec dici potest, quod in Homagio facto per dominum Regem, fuit contentum tacite juramentum, ... quod verbum Ligium en sui significatione nullatenus hoc importat.*

¶ HOMAGIUM MANUALE. Vide supra.

¶ HOMAGIUM MILITARE, Quale militem decet. Charta hominii Radulfi *de Chasteauneuf* ann. 1208. *Fecit Homagium* Militare *dicto domino Comiti flexis genibus, junctis manibus, prout est in talibus consuetum.*

¶ HOMAGIUM DE PERSONA, Illud est quo vassallus dominum suum feudalem contra quemvis adjuturum se profitetur, non ita tamen ut nemo excipi possit. Consule quæ de duplici *Ligetate* docuit D. Cangius in voce *Ligius*. Instrument. an. 1339. to. 2. Hist. Dalphin. p. 388. col. 1. *Anno 1339. Indict. 7. ipsa indict. mutata cum anno, 12. mens. Nov. Nobilis domicellus Ulricus Tibaudi facit* Homagium *de Persona ante omnes homines & personas, exceptis dom. nostro Rege Francorum, & dom. Joanne de Cabilone domino de Arlaco, quibus est primo, ut asserit, ad homagium obligatus illustri Principi DD. Humberto Dalphino Vienn. promittens dictus Ulricus dictum dom. Dalphinum de placito, & de guerra juvare contra omnes personas exceptis duobus dominis supradictis, & Archiep. Bisuntinensi, & Episc. de Bala.* Hujus homagii exstat formula in Lib. nig. Scaccarii Anglici pag. 7. ex Charta Conventionis inter Henricum Reg. Angl. & Robertum Comit. Flandr. *Robertus Comes Flandriæ, fide & sacramento assecuravit Regi* Henrico *vitam suam & membra, quæ corpori suo pertinent, & capcionem corporis, ne Rex eam hanc* (l. habeat) *ad damnum suum, & quod juvabit eum ad tenendum & ad defendendum regnum Angliæ contra omnes homines, qui vivere & mori possunt, salva fidelitate Philippi* Regis *Francorum*. Vide *Membrum* 2.

HOMAGIUM PLANUM, [vel *Simplex*,] ad discrimen *Ligii*, dicitur *Hommage Plain*, quod nude fit, & cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis, vel illud, in quo quis excipitur. Regestum Feodorum Campaniæ fol. 105. *Gaufridus de Villemaur fecit* Homagium *ligium, & aliud Planum: Ligium est apud Villam Mauri, & Planum apud Paleiz.* Et fol. 118. *Joannes Mancosius fecit* Homagium *de eo, ... nescit, utrum sit planum vel ligium, propter hoc inquirendum est.* Occurrit ibi crebro *Planum Homagium, ligius de plano feodo* fol. 71. 76. 83. 94. 101. &c. Charta Guidonis *Consdaveine* Dom. *da Plessie* an. 1258. in Tabulario Corbejensi lib. 1. Charta 28. *Tenrons en fief lesdits 40. muiz d'ovei*

d'aveine à Plain Homage sans ligee. In Consuetud. Rupellensi art. 4. *Quand aucun vassal tient à Homage Plain ou lige aucunes terres & fief noble, &c.* In Consuetudine Ambian. art 7. 25 & 189. duplex genus feudorum observare est, ac primum quidem, quod alteri dignitate præfertur, feodum, quod in *Parriam* tenetur, *Fief tenu en Pairrie*; alterum, quod tenetur in planum homagium, *Fief tenu en Plain Hommage*. Plani homagii mentio præterea fit in Consuetudine Pontivensi art. 77. & in Pictavensi art. 108 ubi duplex petinde homagium esse dicitur, aliud *ligium*, aliud *planum*, & art. 113. homagium planum non tactis Evangeliis fieri, secus de ligio. Adde art. 133. 148.

☞ Quæ quidem, si paulo attentius a *D. Brussel* perpensa fuissent, æquiori haud dubie censura carpsisset. Ex his quippe manifestum fit vix aliud ullum, præter planum & ligium, notum hisce temporibus homagium fuisse; imo inter utrumque non modicum interfuisse discrimen. Recte igitur observavit D. Cangius duplicem hanc hominiorum speciem potissimum obtinuisse, quod alias species exstitisse dicere est, nec minus quoque unum per alterius discrimen apte definivit, clara omnino notione; cum enim, *unde*, dixit D. Cangius addendo: *cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis*, mentem suam non obscure declaravit. Fuere etiam, fateor, *homagia non ligia* in quibus nemo excipiebatur; quid inde? Virum cetera eruditissimum non omnia vidisse, quod conditionis humanæ vitium est, non ingenii: verum nec illud prætermissum voluit D. Cangius, cum duplicem *Ligeitatem* distinxit, quod in voce *Ligius* consulere licet. Qui vero *hominium planum* debebat, liber & immunis erat erga dominum feudalem ab omni servitio sive curiæ, placiti aut exercitus; unde ejusmodi feuda primum quidem *alodia*, dehinc sub hominii conditione alicui domino subjecta fuisse non immerito existimat idem D. *Brussel*. Hæc autem hominii species circa medium 13. seculum ab *ordinario* indistincta esse cœpit.

¶ Hominagium Plenum *de franco servitio sine ligiatione*, quo vassallus servitium militare, nulla exceptione facta, domino feudali pollicetur. Charta anni 1241. ex Tabular. Compend. *Hominagium Plenum de Franco servicio sine ligiatione fecit Ansoldus de Faciet Milet Abbati & Conventui S. Cornelii Compendiensis, super quod habetur, &c.*

¶ Homacium Rectum, Quod Regi nullo medio præstatur. Charta an. 1276. Chartular. Domus Dei Pontisar. *Possidebant omnes res hujusmodi & omnes res alias spectantes ad res prædictas superius expressim nominatas in feodo & recto Homagio nude & immediate a Domino Rege Franciæ.* In alia vernacule scripta eod. anno ibid. ubi de iisdem feodis: *Tenoient au chastel de Biaumont nu a nu du Roi de France & en fie.*

Homagium Solidum & non Solidum, id est, ligium & non ligium. Constisutiones Catalaniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 31. *Duplex est Homagium, videlicet Homagium solidum, & non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem & fidelitatem. Nam homo solidus adversus omnes gerit fidelitatem domino suo; & ita in homagio solido nullus excipitur, quando fit quantum ad verba; sed quantum ad rectum intellectum, ille qui generalem habet jurisdictionem, intelligitur exceptus: nam contra illum non tenetur dominum suum juvare: ex quo evidenter apparet, quod nullus potest facere Homagiũ solidum duobus, quia talem simplicem fidelitatem, in qua nullus intelligitur exceptus, præter generalem jurisdictionem habentem, non potest aliquis facere duobus. Est autem Homagium non solidum, quando aliquis excipitur faciendo Homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo domino meo solido. Vel sic: Facio tibi Homagium in hoc, excepto quod possim mihi alium dominum constituere, contra quem nolo teneri te juvare: item si excipiatur aliqua persona, &c.*

☞ Hujusmodi homagiorum plurima occurrunt exempla, inter ea quæ in Commentariis ad Historiam Delphinatus referuntur. In homagio per Aymonem de Bocsozello Dalphino ann. 1290. præstito to. 1. Hist. Dalphin. p. 21. *Salvis & exceptis homagio & fidelitate unius domini, quemcumque dictus Aymo vel prædecessores sui sibi constituerint, vel quem dictus Aymo vel hæredes sui sibi constituere voluerint in futurum.* In alio an. 1293. ibid. p. 36. *Facientes ipsi domino Dalphino & ejus hæredibus Homagium ligium & fidelitatem contra quamcumque personam, Collegium, Universitatem, excepta persona Imperatoris, & honore & corona Imperii, & excepto Abbate Insulæ-barbaræ, & excepto D. Episc. Vasionensi.*

Homagium Liberum. Charta Guillelmi de Maineriis Militis anno 1248. in Tabul. S. Judoci: *Quæ omnia de dicta Ecclesia nos per Homagium liberum quondam tenentes, ipsi Ecclesiæ escambiavimus pro 60. sol. Paris.*

Hominium pro Emenda, vel pro *pace habenda*, vel *pro debito solvendo*: cum quis criminis alicujus reus, cum eo, quem offendit, vel illius hæredibus, ita paciscitur, ut quoad vixerit, vassallus illorum sit, eoque nomine hominium iis præstet: vel si non est solvendo idoneus, vice debiti vassallum creditoris se constituat, eique hominium exhibeat. Usatici Barcinonenses MSS. editi à Raimundo Bereng. & Adelmodi Comit. Barcin. cap. 3. *Aguayt & encalz de cavallario, & assalt de castello, emendetur per Hominaticum & per aliscaram, sicut visum fuerit judicanti.* Cap 72. *De compositionibus juxta leges: Judicant nempe omnes homines æqualiter, nihil vero judicant inter vassallum & seniorem, quia in legibus non invenitur Hominaticum, & ideo facienda sunt, quæ sunt secundum usaticum.* Constitutiones Catalaniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 35. *Causa quandoque intervenit, quando dicitur in promissione: Ideo constituo me tuum hominem, quia tu dedisti mihi tale feudum, vel ut me defendas in jure meo a talibus meis adversariis, vel in emẽdam injuriæ, quam dicis me tibi intulisse.* Cap. seq. dicitur ejusmodi homagium non transire in hæredes, nisi per stipulationem, quæ intervenit in emendam, ille, qui homagium stipulatus est ac promisit, bona sua ei, quem in dominum accepit, subjecerit, recipiendo ea ab ipso in feudum. Secunda Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Aragon. an. 1299. MSS. *Item quod pro aliquo debito non fiat de cætero Homagium in Catalania aliquo tempore, nisi fuerit debitum, quod debeatur pro fine captionis sui, vel amici sui, vel pro matrimonio, & si contra fieret de cætero, quod contractus iste non valeat.* Id dilucidius explicatur in Charta alia ejusdem Regis: *Nisi pro debito, quod deberetur pro faciendo fine seu remissione captionis debitoris vel amici sui, vel debito, quod deberetur causa matrimonii.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. c. 16. *Hommage est fet aucunefois pour garder pes, & en cel homage denomme est dit Homage de paiement, pour ceu que pour tel Homage pes & concorde soit reformee entre aucuns. Si comme quant aucun fiert un autre d'aucun crime, & pes est reformee entre eus, ensi que icelui, qui est suis del crime, fet Hommage a l'autre pour garder lui pes.*

☞ Hujusce moris, quo quis alterius quem offenderat, vel illius hæredum, vassallus hominio constituebatur, exemplum insigne profert Sententia Innocentii II. PP. an. 1133. apud Acherium to. 8. Spicileg pag. 177.

177. contra auctores cædis Archembaldi Subdecani Aurelian. de qua S. Bernardus Epist. 171. & Petrus Vener. Abb. Cluniac. lib. 1. Epist. 17. *Noverit vestra dilectio quoniam Goffredus de Vico-novo nuper ad nos veniens in præsentia Fratrum nostrorum jurejurando firmavit, quod salva fidelitate carissimi filii nostri Ludovici* [Fra]*ncorum Regis ligium* Hominium *faciat dilectis filiis nostris Stephano subdecano, Si. præposito, & aliis cognatis & nepotibus Archembaldi bonæ memoriæ Aurelianensis subdecani, qui hoc recipere voluerint, & tam ipsis quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exulati, vitam & membra & bona jurabit, & cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem jurabunt. Hoc etiam addito quod fideliter laborabit, quatinus Henricus similiter juret idem & faciat, & uterque Aurelianensi Ecclesiæ quam graviter læserunt satisfaciet. Præterea Herveus de Vico-novo, Hugo nepos ejus, & Thebaldus* Hervei, *& cum eo tot milites ut centesimum numerum compleant, & centum quadraginta de melioribus burgensibus urbis Aurelianensis, quos ad hoc poterunt invenire, prædictis Archembaldi subdecani parentibus Hominia facient.*

Hominium Pacis. Tradit Butilerius lib. 1. tit. 82. triplex esse homagium: primum quod *feodi* dicunt, alterum *servitii*, tertium *pacis*, quod sic definit: *Le tiers si est si comme ils sont hommes, qui ont jure à faire tenir & garder paix au Seigneur.* Et infra: *Item se paix est faite pour le Seigneur, aussi peut savoir & entendre, qu'il peut obliger ses hommes a la paix tenir & garder par la foi de leur hommage.* Robertus Monachus lib. 2. Hist. Hierosol. p. 39. de Alexio Imp. CP. *Requisivit à nostris, ut sibi Principes exercitus facerent* Hominium, *id est, securitatem pacis.* Ex mox: *Fecerunt igitur ei cum sacramento* Hominium, *tali conditione, ut tamdiu duraret, quamdiu ipse perseverasset in sacramento suo & promissione.*

☞ Huc etiam spectat quod refert Sugerius in Vita Ludovici Grossi cap. 1. Captos scilicet à Guillelmo II. Rege Angl. nullo modo *evinculari potuisse, donec suscepta ejusdem Regis Angliæ militia, Hominio obligati regnum & Regem impugnare & turbare jurejurando firmaverunt.* Eadem notione Radulphus de Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 119. *Illic Boamundus oblatus Alexio, et juga, quod Hommagium vulgo dicitur, subditur.* Et infra: *Nam quid de Ducibus Galliæ dixerim, quibus ipsa sua multitudo non modo jugum* Hommagii *subtrahere, verum etiam rebelles quosque debuerat subjugare.*

Hominia Plevita, in Consuetudinibus Barcinonensibus, quæ Surita & Garibaius *pleytos Homenages* vocant, *Homages de plejure* nostri facere dicuntur, qui pro domino fidejubent, vel erga superiorem dominum, vel erga alium quemvis, illiusque verba & conventa præstant, eoque nomine ei, cui fidejubent, hominium faciunt. Butilerius lib. 1. tit. 82. *Encore dient le sages qu'il y a un autre hommage, qui est appellé* Hommage *de plejure: car l'homme doit faire plejure pour son Seigneur pour l'honneur de lui, & tout ce est en droit & par raison. Et l'aves peu voir par le Roy de* France, *qui fut prisonnier en Angleterre, comment il fut ordonne que plusieurs nobles Barons, qui estoient ses hommes, s'en allassent en Angleterre tenir prison pour lui, & faire plejure.* Vetus Consuetudo Normanniæ capit. 29. *A hommage est adjointe plevine: car l'*Hommage *doit plevir son Seigneur en toutes cours, s'il est suy de messeit, qui appartienne à sa personne, & qu'il fera à droit aux termes, qui lui seront mis, & de ses namps delivrer & d'emprunts, tant comme la rente qu'il lui doit d'un an, se peut estendre.* [Assisiæ Hierosol. c. 206. *Et home doit tant plus à son Seignor, par la foy qu'il li est tenu, que le Seignor à luy, que home doit entrer en ostage pour getter de prison son Seignor, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message. Et chascun home qui à fait homage à autre est tenu par sa foy s'il trouve son Seignor en besoing d'arme à pie entre ses enemis, ou le ne qui soit en peril de mort, ou de prison, faire son loyal pouvoir de remonter le, & de rejetter le d'icelui peril, & se il autrement ne le peut faire, il li doit donner son cheval, ou sa bete sur quoi il chevauche, se il la requiert, & ayder le à mettre sus, & ayder le en son poeir à son corps sauver.*] Ejusmodi vero hominii formula ita concipitur in Hominio Mariæ Beneharnensis Vicecomitissæ Ildefonso Aragoniæ Regi præstito æra 1208. quod descripsit Marca in Hist. Beneharn. lib. 7. capit. 1. num. 2. *Ut autem hoc totum, quod supra scriptum est per bonam fidem sine omni enganno attendatur, vobis domino Regi ex parte Dominæ Mariæ promitto hoc & convenio vobis in* Dei *fide & legalitate mea & ordine, & in osculo pacis & veritatis, quod si forte* D. *Maria supradicta vellet infringere, ego attendam ad vos, & adjuvabo vos, &c.* Et infra: *Ego quoque* Fortunius *Dat, & ego Raymundus Ot de Arbus, & ego Ogerius de Golirs idem similiter vobis* Domino *Regi in bona fide sine omni engano promittimus, & vobis hominium facimus.*

Homagium per Stipulationem. Bracton. lib. 2. tr. 1. cap. 35. § 2. *Item contrahitur Homagium de utriusque voluntate, tam domini, quam tenentis, &c.* Constitut. Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 84. *Licet de jure Romano homo liber non possit servum se facere alterius per aliquam simplicem pactionem, nec etiam per confessionem, factam in jure: potest tamen per confessionem aliquis suam gravare conditionem, quia per pactionem interveniente scriptura, potest aliquis homo liber se constituere ascriptitium. Et ita aliquis liber homo per pactionem videlicet & per stipulationem potest se constituere hominem alicujus nobilis, & potest ei facere homagium. Et quando super hoc, scilicet ut aliquis liber homo constituat se hominem alicujus hominis nobilis, concipitur stipulatio, intervenit de consuetudine generali Catalonensi osculum, in hunc scilicet modum:* Dominus *tenet tunc inter manus suas manus illius, qui facit homagium, & ille flexis genibus facit homagium per stipulationem, promittendo illi domino inter manus suas fidelitatem, Et ipse dominus in signum, quod versa vice eidem fidelis erit, ipsum osculatur. Nam eamdem fidelitatem dominus debet suo vassallo, quã vassallus domino suo: tenebitur enim dominus ipsum juvare, & custodire ab inimicis, vel pro posse suo ipsum in suo jure defendere. Et quamvis illud homagium introductum non sit de jure Romano, seu civili scripto, introductum est tamen usu diuturno Catalonensi, qui legem imitatur, & ideo legibus adjuvatur & defenditur, quia pactiones licitæ custodiendæ sunt.* Nescio, an huc pertineat quod narrat Matth. Paris an. 1246. de Amedeo Comite Sabaudiæ: qui *cum Regem Angliæ* (Henricum III.) *præcordialiter diligeret, fecit* Homagium *eidem Regi in manu Archiepiscopi Cantuariensis, qui supplevit* Regis *absentiam: &* Homagium *factum fidei interpositione, addito sacramento de inviolabili observatione, spontanea ac gratuita voluntate, pro utrorumque hæredibus confirmavit, recipiens de dominio dicti* Regis *quædam feuda, videlicet Secusiam cum Palatio, Avillianam, S. Mauritium de Chablasio, & Castrum de Bardo. Quod licenter facere potuisse* asserit idem Scriptor, *sine Imperatoris injuria & Imperii mutilatione, cum nihil præter aquas & transitus teneret de Imperio.* Prostant in Regesto Tolosano Cameræ Computor. Paris. complura per stipulationem homagiorum exempla: ex quo ea, quæ sequuntur, à no-

à nobis olim descripta, hic inseremus, ut moris haud omnino triti vestigia lector inde percipiat. Fol. 79.

Noverint universi, &c. quod Guillelmus Boerius de Algariis de sua mera & spontanea voluntate recognovit & concessit & confessus fuit coram D. Raymundo Dei gratia Comite Tolosano March. Provinciæ, se non habere in hoc sæculo Dn. nisi eundem Dn. Comitem antedictum, neque alicui Dn. teneri ratione homagii vel dominii, nisi ipsi Dn. Comiti Tolosono supradicto. Et ibidem dictus Guill. Boerius dedit & concessit, se scilicet, suum proprium corpus, & omnem suam progeniem ab ipso ortam & orituram per homines proprios ipsius Dn. Comitis & heredum & successorum ejus in perpetuum ad omnem ipsius Dn. Comitis & hæredum & successorum ejus voluntatem, inde scilicet de prædicto W. Boerio & de progenie sua antedicta tanquam de suis propriis hominibus in cunctis locis semper faciendum. Et promisit ipsum servire tanquam suum proprium Dn. in cunctis locis fideliter & devote. Hoc ita facto & concesso, dictus Dn. Comes per se & successores suos recepit ipsum W. Boerium de Algariis & omnem progeniem ab ipso ortam & orituram per homines suos proprios, promittens ipsum & progeniem suam cum omnibus bonis, juribus & rebus suis mobilibus & immobilibus, quæcunque sunt & ubicunque sunt, protegere, salvare, manutenere, & custodire tanquam res proprias suas, ubicunque & in cunctis locis ab omni damno, injuria, violentia, gravamine, molestia, & offensa. Actum fuit ita & concessum apud Vaurum ult. die mens. Decemb. 1247. Charta alia: *Noverint, &c. quod Arnaldus Natalis, mercator de Salvitate, de sua propria & spontanea voluntate, nulla tamen vi vel deceptione coactus vel deceptus, &c. confessus fuit Dn. Raymundo Comiti Tolosæ, se scilicet, suum proprium corpus, esse hominem ipsius Dn. Comitis supradicti, & etiam omnem suam progeniem ab ipso Arn. Natali orituram, & promisit ipsi Comiti & successoribus suis, &c. quod ipse Arn. serviet eumdem Dn. suum Comitem & successores suos semper in perpetuum fideliter ac devote tanquam suum proprium dominum, scilicet infra Ecclesiam & extra, & in Tolosa & extra, & in Salvitate & extra & aliis cunctis locis, & quod ipse Dn. Comes & successores sui de ipso Arn. & sua progenie ab ipso oritura, tanquam de suo proprio homine & de suis propriis rebus in prædictis locis & cunctis aliis suam possit facere voluntatem. Item promisit eidem Comiti & successoribus suis, se & suam progeniem ab ipso orituram omnem, servitium & fidelitatem exhibiturum & servaturum ipsi Dn. Comiti & successoribus suis, sicut fidelis & proprius homo debet suo proprio Dn. servare & exhibere. Et voluit & mandavit, quod progenies ab ipso oritura, eandem fidelitatem, dominium & Homagium ipsi domino Comiti & ejus heredibus facere teneantur in perpetuum. Item dictus Arnaldus Natalis recognovit & concessit & confessus fuit, quod pater suus & alii antecessores sui ab antiquo erant homines à patre & aliis antecessoribus ipsius Dn. Comitis supradicti, & illud idem hominium & servicium sicut proprii homines tanquam eorum proprio domino facere tenebantur. Act.* 1236. Charta alia anno 1238. *Recognoverunt & concesserunt* D. *Raymundo Tholosæ Comiti & suo ordinio, dominium & homagium de seipsis, scilicet de eorum corporibus & de omni eorum progenie orta & oritura, &c.* Fol. 80. 85. 124. & 125.

Homagium Servitii, Butilerio lib. 1. tit. 82. quod quis Dn. præstat pro *servitio*, militari nempe, et impendendo, pro quo interdum ab eo prædia & feuda obtinet. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 29. *Hommage de foy & de service, est quant aucun reçois autre à hommage, à luy garder foy, & a luy faire service de son propre corps, ou soy a combattre pour luy, se mestier est, ou a faire aucun tel service.* Regiam Majestatem lib. 2. cap 65. § 1. *Fiunt autem homagia de terris, de tenementis liberis tantummodo, de servitiis & redditibus assignatis in denariis & aliis rebus.* Dudo lib. 1. de Moribus & Gestis Normannorum p. 70. *Qui nunquam colla sua cervicis cuipiam Regi subegit, nec quslibet manibus, gratia servitii, manus suas commendande commisit.*

☞ Haud ingrata forte erunt quæ addemus ex antiquo Glossatore in verba Consuetudinis mox laudatæ: *Et fut cet homage constitue, pour ce que quand aucun a passe aage comme de soixante ans, ou qu'il est debilite d'aucun membre, il n'est pas habile pour combattre. Et pour ce fut etabli que s'il etoit accuse d'aucun cas, qui par gage de bataille se deut terminer, qu'il pourroit mettre champion qui servit le fait pour lui, o ses perils & depends, & pour ce fut constitue & etabli homage de foy & de service, & en souloit on anciennement plus user, que l'on ne fait, car on combattoit pour plus de cas, qu'on ne fait pour le present .... & doit l'on savoir, que quand un champion faisoit gaige de bataille pour aucun autre accuse d'aucun crime, se le champion estoit desconfit, feust par soi rendant en champ, ou autrement, cil pour qui il combattoit estoit pendu, & forfaisoit tous ses biens & meubles & heritages, ainsi que la Coutume declaire, aussi bien comme cil propre eut ete deconfit en champ; & le champion n'avoit nul mal & ne forfaisoit rien, &c.*

Homagium Campionis. Vide *Campiones*.

¶ Homagiorum Rachatum, Certa pecuniæ quantitas, quam hæres vassalli demortui domino præstat pro obtinendo feudo paterno; idem quod *Relevium*. Charta an. 1366. de Aquariatu de Talmundo: *Item altam & mediam justitiam & omne jus altæ & mediæ justitiæ, quam & quod habemus in villa & parochia de Olona, una cum commodo & emolumentis seu Rachatis Homagiorum nobis dicto Abbati debitorum in villis & parochia de Olona.*

Homagia non modo à Viris Feudalibus ac nobilibus fiebant; sed etiam ab hominibus de corpore, seu servis. Tabular. S. Germani Parisiens. sub Hugone Abbat. *Ut super quibusdam injuriis, quas nobis fecerat, sicut homo de corpore responderet,* Hominiū *& fidelitatē, quam præsentibus audientibus & videntibus fecerat, denegavit, &c.*

☞ Inde est quod ejusmodi homagium *Corporale* vocabant. Charta an. 1265. in Chartular. Latiniac. *Recognoverunt etiam semetipsos esse hominem & feminam de corpore... & hactenus fuisse dictorum Religiosorum & prædecessorum ratione* Homagii *corporalis, manum mortuam & foremaritagium cum prædecessoribus suis debere.*

Homagium, & Hominia, pro territorio, intra quod *Hominia*, vel *servitia* quævis, etiam operarum, domino debentur. Charta Waldensis Cœnobii apud Spelmannum. *Noverit universitas vestra, me reddidisse Deo & S. Mariæ & S. Jacobo de Waldene & Monachis ibidem Deo servientibus totum* Homagium *in villa de Waldena, a cruce de Nuport, super ripam versus Cantburg, vid. in hominibus & eorum servitiis, & in omnibus ad eos pertinentibus, &c.* Liber Ramesiæ sect. 317. *Henricus* Rex . . . *si Abbas de Ramsey poterit monstrare, quod nullus antecessorum suorum operasset ad* Hominium *de Brampton, &c.* [Index MS. Beneficiorum Eccl. & Diœc. Constant. fol. 17. *Heredes Laurentii Thommassin* (debens) *unum quarterium frumenti, 11. den. 11. gallin.* Homagium . . . *Johannes Lebret dimidium bussellum frumenti pro quodam herbegamento & Homagio.* Et fol. 23. *Rector habet manerium presbyteratus . . . 11. sol. & 1111. gallinas, & unum gallin. & duo Homagia pro cunctis elemosynis.* Charta an. 1268. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Possidebam in feodum à domino Rege Franciæ . . . videlicet circiter unum arpentum vinea in clauso de Mello . . . . Item 7. Homagia.*]

Hominium, Securitas cuivis data cum sacramento. Vide Rodericum Toletan. libro 7. de Rebus Hispan. cap. 22.

¶ Hominium, Clientelæ professio. Miracula S. Aigulfi sæc. 2. Bened. pag. 672. *Qui ab infirmitate quam triennio sustinuerat perfecte curatum se sentiens, sponte, sancto Martyri Hominium fecit, & à domino Jescelino portarius constitutus in tantum robur corpus invaluit, ut onus animalis fortissimi ferret.*

Hominium perdit dominus pro defectu juris, id est, si vassallo judicium suæ Curiæ denegat, vel si feloniam fecerit, vel aliquid ad exhæredationem tenentis sui, propter quod justo judicio debeat exhæredari, quo casu ad domini capitalem dominum transit: ita Stabilimenta S. Ludov. lib. 1. cap. 52. Petrus *de Fontaines* in Consil. cap. 13. §. 8. Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 12. Fleta lib. 3. c. 16. §. 27. Constit. Sicul. lib. 3. tit. 13. 17. [Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 132.] &c.

¶ Homagiales Terræ, Eæ nimirum quæ sub fide & hominio à Domino feudali tenentur; *Terre homagee*, in Consuetud. Turon. art. 131. Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ apud Ludew. to. 1. Reliq. MSS. pag. 510. *Monasterium cum suis Abbate, personis, villis, Terris Homagialibus & hominibus, sub nostræ regia Majestatis ... recipere, &c.* Charta Wenceslai Regis Bohemiæ an. 1418. apud eumdem Ludewig. to. 6. p. 87. *Præfatum castrum nostrum Hassenstein, alias cum valido exercitu nostro expugnatum & acquisitum cum Homagialibus, oppidis, villis, theloneis, jure patronatus Ecclesiarum censibus, &c.*

¶ Homagialis, Vassallus, qui ad præstandum domino feudali homagium tenetur. Chronicon Saltzburgense apud Raimundum Duellium Miscell. lib. 2. pag. 161. *Ad hoc etiam accessit consensus Capituli, Homagialium & præfectorum, qui ab eo tunc à juramento fidelitatis per eumdem Bernhardum absoluti sunt.* Literæ Richardi II. Reg. Angl. an. 1397. apud Rymer. tom. 7. pag. 855. *Cum Rupertus senior Comes Palatinus Reni devenerit efficaciter Homagialis noster, pro termino vitæ suæ ... Et nos præmissorum consideratione, & ita quod idem Dux Homagialis, vassallus, & fidelis homo ligeus noster fiat, & deveniat, & existat, ac homagium suum, &c.* Homagium Archidiaconi Coloniens. an. 1397. apud eumdem Rymer. tom. 8. pag. 1. *Alia faciendo quæ & prout fidelis vassallus Homagialis & consiliarius domino suo facere tenetur & solet, etiam contra quoscumque. Hominio & sacramento fidelis*, in Charta ann. 1128. Append. ad Marcam Hispan. col. 1262.

¶ Homagiatus, Eadem notione Leges Norman. apud Ludew. to. 7. Reliq. MSS. *Omnes Homagiati dominũ suum debent plegiare & tenentur de debitis suis.*

¶ Hominagius, Idem quod *Homagialis*. Charta fundationis Abbatiæ Villæ-novæ apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 327. *Assignavi quidquid habebam in toto feodo Girardi .... & omnia quæ pertinent ad Comitatum inter Leyne & Boloygne pro 70. libris, exceptis Hominagiis quæ retinuı in manu mea ad servitium meum cum equis & arraus faciendum.*

Homagium Gurpire, Reddere, Remittere, Ex Consuetudine Bellovacensi, ut ait Bellomanerius cap. 61. seu potius ex generali feudorum lege, non poterat vassallus dominum suum appellare, i. ad monomachiam Legibus receptam & statutam provocare, vel ad bellum diffidare, vel in jure de quovis crimine interpellare, priusquam suum *gurpisset Homagium*: Adeo ut vassallus, qui dominum de crimine aliquo accusare volebat, eum deberet convenire, coramque suis Paribus hæc verba proferre: *Sire, j'ay esté une pieche en vostre foy & en vostre hommage, & ai tenu de vous tex heritages en fief: & à l'hommage & à le foy je renonce pour ce que vos m'avez messet, duquel messet j'entens acquerir vengence par appel.* i. Domine, diu est, quod in tua fide & tuo homagio perstiti, & talia prædia in feodum à te tenui: nunc vero eisdem homagio & fidei renuntio, quia malefactum in me commisisti, de quo per appellum vindictam exigere decrevi. Quo facto, eum *submonere* seu citare in Curiam superioris domini debet, ibique suum prosequi appellum. Quod si ante appellum, feodo & homagio non renuntiasset, non dabatur locus gagio duelli: sed in emendam erga dominum cadebat, tantum prolatæ in eum contumeliæ reus, *pour lui avoir dit vilenie*. Id etiam attigit vetus Consuetudo Normanniæ cap. 84. *L'on doit savoir, que aucun ne peut appeller de felonie son Seigneur, à qui il a fait hommage, ne le Seigneur son homme pour la foy de l'hommage, que l'un doit porter à l'autre. Mais se le Seigneur veut ainsi suyr son homme, il convient qu'il lui rende son hommage, ains que il lui offre son gage de l'appeller, & l'homme aussi: & se le Seigneur enchiet, l'homme ne tendra jamais de lui la terre, ne le fief que il tenoit, mais la tendra nuement du Seigneur, qui est pardessus ... Et se l'homme est vaincu, la terre remaindra quitte au Seigneur.* Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 12. *Item reddere poterit domino suo Homagium suum, simul cum tenemento, propter capitales inimicitias, ut liberius prosequatur appellum suum, & sic dissolvitur Homagium.* Adde Fletam lib. 3. cap. 16. §. 35. Ricardus Hagulstadensis de Bello Standardico pagina 321. *Itaque Robertus reddito Homagio, quod ei fecerat ... ad suos socios reversus est.* Matthæus Paris anno 1188. *Tunc Rex Anglorum Regi Francorum fecit Homagium, quia in principio hujus guerræ Homagium suum reddiderat Regi Franciæ.* Ejusmodi redditionum homagii exempla & formulas proferunt passim, Nicol. Trivettus an. 1294. 1296. Henr. Knyghton. pag. 2477. 2481. 2497. 2549. 2550. Thom. Walsinghamus pag. 61. 66. 67. 133. Renerus apud Chappeavill. tom. 2. Hist. Leod. pag. 226. Rodericus Toletan. lib 7. Hist. Hispan cap. 7. 33. Inventarium MS. Chartophylacii Regii, *Layette, Flandres, Coffre* v. tit. 20. *Coffre* 3. *Sac.* 2. tit. 23. &c. Vide præterea Leges Alfonsinas parte 4. tit. 25. legibus 7. & 8.

Hominium Rumpere. Sugerius in Ludovico VI. c. 2. *Quo siquidem tempore inter B. Dionysii Adam Abbatem & Burchardum nobilem virum Dominum Monmorenciacensem accidit quasdam contentiones pro quibusdam consuetudinibus emersisse, quæ in tantam ebullierunt irritationis molestiam, ut rupto Hominio inter defæderatos armis, bello, incendiis concertaretur.*

Pari modo dominus, qui vassallum de proditione aut alio quovis forefacto appellare decreverat illius *homagium guerpire* tenebatur. Cujus quidem paritatis ea ratio est, inquit Philipp. Bellomanerius d. c. 61. quia *tout autant, que li hom doit à son Seigneur de foi & de loiaute par la reson de son homage, tout autant li Sires en doit à son home.* Id est, ut verbis utar Bractoni pag. 98. *Est tanta & talis connexio per homagium inter dominum & tenentem, quod tantum debet dominus tenenti, quantum tenens domino, præter solam reverentiam.* Hujus porro moris exemplum profert Gualter. Terwanensis in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 37. ubi de Guill. Yprensi: *Unde & idem Domnus Guillelmus Hominium Alardi guerpivit, & eo diffiduciato, totum feodum ejus saisivit.* Matth. Paris an. 1233. *Formam pacis cum eo (Rege) mihi plurimum damnosam gratis inii: in qua convenit, quod nisi illa ex parte Regis mihi observaretur, omnia omnino ex parte mea essent in statu, in quo fuerant ante dictam pacem initam; videlicet quod ego essem extra homagium suum, & diffiduciatus ab eo, sicut prius fui per Dn. Episc. Menevensem.* Et infra: *Unde aperte didici,*

quod

quod nullam pacem voluit mibi observare, cum post pacem deterius me pertractaret. Unde homo suus non sui: sed ab ipsius homagio per ipsum absolutus. Adde eumdem ann. 1233. 1234. pag. 268. 273. & Thwroczium in Uladislan cap. 34.

Est præterea alia hominii ex solo arbitrio apud Danos gurpiendi ratio, de qua Sueno in Legibus Castrensibus c.7. *De ministerii resignatione: Illam etiam non prætermisit antiquitas formam instituere, qua & principis majestas illibata, & militis non esset honor imminutus, si ad alterius se quis transferret hominium. Statuit ergo in Circuncisionis vigilia, quæ novum annum incboat, experti Militis novitatem affectantis, duos commilitones ad dominum, cujus se dominio exuere cupit, ablegandos esse, qui & ei hominium cum servitio illius resignent. Et sic absque contumeliæ verecundia, dominique offensa, poterat unusquisque ad alterius hominium libere convolare.*

HOMAGIUM, Sacramentum, juramentum, in Legibus Aragonens. apud Blancam pag. 771.

HOMAGIUM EVANESCERE dicitur, cum prædium vel feudum ad Regem devolvitur, quia *Reges nulli consueverunt facere Hominium.* Id pluribus probamus in Historia Comitum Ambianensium, quam dudum absolvimus, prælo proinde paratam, cum altera Comitum Pontivi.

HOMIPLAGIUM, Cum quis homini plagas infligit. Leges Henrici I. Regis Anglor. cap. 80. *Si quis in domo vel in Curia Regis fecerit homicidium, vel Homiplagium, de membris componat.*

HOMO. *Homines* appellati, famuli, actores, procuratores, custodes, &c. Ita usurpant Senator lib. 10. Epist. 5. Ausonius Epist. 22. Pacatus in Paneg. Symmachus l. 2. Epist. 30. lib. 3. Ep. 27. lib. 5. Ep. 54. Greg. M. l. 3. Ep. 37. lib. 6. Ep. 9. Jurisconsulti, & alii passim, ut omittam veteres. Vide Cujacium lib. 8. Observ. c. 14. Jacob. Gothofr. ad Cod. Theod. &c. Hinc *Homines* generatim posterioribus sæculis dicti quivis alterius dominio in quavis ratione subjecti, seu essent ii servilis conditionis, seu ingenuæ; sed obsequii ac servitii nexu superioribus dominis, atque adeo suis Principibus ratione debitæ fidelitatis subditi.

Prioris speciei *Homines* sunt, quos *Denariales, Chartularios, Ecclesiasticos, Fiscales, Regios, de Corpore, Pertinentes,* & ejusmodi nominant, ut alterius *Commendati, Casati, Feudales, Exercitales, Franci, Romani, &c.* qui nullo scilicet viliori servitutis nexu; sed ex fidelitate, vel ex obsequio dominis suis quodammodo subsunt. De his sigillatim agimus in singulis epithetis.

Triplicem porro *hominum* liberorum, etiamsi subditorum, conditionem observare est ex Lege Longob. Alii enim *primæ*, alii *mediocris*, alii denique *minimæ* & infimæ sortis erant, pro fortunæ ac facultatum modo. *Primæ* meminit lib. 1. tit. 9. §. 21. *Consuetudo enim est, ut pro minima persona, quæ exercitalis homo invenitur esse, 150. sol. componantur, & pro eo, qui primus est, 300. sol.*

Mediocres personæ. Glossæ antiquæ MSS. *Pauper, mediocris.* Habentur non semel in Legibus Wisig. lib. 9. tit. 2. §. 8. lib. 12. tit. 2. §. 15. in Legib. Burgund. tit. 2. §. 2. tit. 26. §. 2. & in Addit. 1. ad easdem Leges c. 14. *Medii Alemanni*, in Legib. Alem. tit. 68. §. 4. Ita passim in Cod. Th. *mediocres*, pro *pauperioribus* ac infimis, respectu potentum, dicuntur, in lib. 34. de Extraord. muneribus, *paupertate mediocres*, in l. 14. de Censitor. *mediocritas*, pro paupertate, in l. 27. de Annona, &c. & in hac Inscriptione, Lugduni: *D. M. Jovino Valerioni vet. ex leg. 1. M. Julia Materna conjugi incomparabili memoriam posuit e mediocritate sua, & sub ascia dedicavit.* Julius Firmicus lib. 4. Mathes. cap. 7. *Mediocres*

in vita, & qui neque facultatibus abundent, &c.

Homines denique *minores*, in Legibus Longob. libro 1. tit. 14. §. 7. *qui nec casas nec terras habent*, qui & *minimæ personæ*, cujusmodi sunt *exercitales homines*, ibidem tit. 9. §. 21. *minimi maximique* in L. un. Cod. Th. de Grege domin. Vide *Manus*. Sed præsertim unice & nude

Homines appellari cœpere, *vassalli & clientes*, qui ratione *beneficiorum* ac *feudorum* dominis suis, speciali ad id facta professione, quæ ex hoc *hominium* & *homagium* dicta est, fidem & servitium, seu militiæ, vel placitorum, aut quodvis aliud debebant: qua quidem notione vocem *Homme* usurpant passim Consuetudines nostræ municipales, quarum locos indicavit Raguellus. Annales Francor. Fuld. an. 884. *Ibi inter alios veniens Zwentibaldus Dux cum principalibus suis, Homo, sicut mos est, per manus Imperatoris efficitur, contestatus illi fidelitatem juramento, &c.* Anno 887. *Quem Imperator... honorifice suscepit ad Hominem, filioque adoptivum filium eum injunxit.* Acta Episcopor. Cenom. p. 244. *Venientes ergo parati auro & argento & vestimentis nobilibus ad prædictum Regem Francorum gloriosissimum Carolum, deprecati sunt, ut sui mererentur effici Homines: qui & quadam humana cupiditate illusus suscepit eos, & eorum beneficia sua largitione habere promisit.* Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. num. 27. *Ut per manus acceptionem Hominem illum Regis fieri, & inter Consiliarios ejus collocari obtinuit.* Eadmerus libro 2. Vitæ S. Anselmi Cant. Archiep. cap. 38. *Homo Ducis* (Rogerii) *Rogerus Comes de Sicilia.* Vetus Charta apud Beslium p. 389. *Amonuis Hugonem, ut fieret Homo supradicto Bernardo pro ipsam partem de castro, qui fuerat patri suo.* Et infra: *Promisit ei Comes sicut debet senior suo Homini rationem vel finem, &c.* [Charta an. 1246 ex Hist. Mediani Monasterii p. 284. *Noverint universi præsentes litteras inspecturi, quod ego Hugo de Parva-petra Comes, sum Homo illustrissimi viri Mathei Ducis Lotharingiæ, & Marchionis de terra Berkeim, sicuti bonæ memoriæ D. Philippus de Gilbevillari de dicta terra Homo suus erat.* S. Bernardus Epist. 39 ad Theobaldum Comitem Campaniæ Edit. Mabillonii ann. 1690. to. 1. c. 51. *Ipsa est uxor Belini illius Hominis vestri.*] Anna Comnena in Alexiade: Πισ̃ου περιχρη μαῖτροτο αὐτῷ γενέσθαι. Sic passim.

HOMO, pro marito, quomodo *Homme* Galli dicimus. Gregorius M. libro 6. Epist. 27. *Quod vero scribitis, ut excellentissima filia mea Gurdia & sanctissima filia ejus domna Theotista, & magnificis eorum Hominibus Domno Marino & Domno Christodoro scribere debeam, &c.*

HOMINES AD ARMA, Cataphracti equites, nostris, *Homme d'armes*. Joann. Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ c. 35. *Reminiscere ... qualiter villas & oppida regni Franciæ frugum opulentissima, dum ibidem peregrinaberis, conspexisti Regis terræ illius Hominibus ad arma, & eorum equis ita onusta, ut vix in eorum aliquibus quam magnis oppidis te hospitari valebas, &c.*

HOMINES DE CAPITE. [Ii plerumque intelliguntur qui manumissi fuerant sub conditione operarum, servitii, aut census annui.] Vide *Capitales homines*.

¶ HOMINES CASATI, Spelmanno, qui in ædibus serviunt. Capitul. lib. 5. cap. 136. *Bidnanas omnes faciant, tam Episcopi, Monachi & Moniales, quam Canonici, & eorum infra Casati Homines.* Vide *Casati*.

¶ HOMO COMMENDATUS, Eidem Spelmanno, qui se in manum alterius commendavit, causa patrocinii. Lex Ripuar tit. 72. §. 5. *Homo commendatus, vel fugitivus, &c.* Quenam vero fuerit eorum conditio disce re est in voce *Commendatus*, quam videsis.

HOMINES DE CORPORE, Servituti glebariæ obnoxii, qui

qui censum debent de capite, *Capite censi*. *Homines de corpore, ascriptitii, seu glebæ affixi, aut alterius servilis conditionis*, in Statuto Philippi Pulcri anno 1302. pro reformat. Regni art. 63. Charta Philippi Aug. Regis Franc. 1180. pro Ecclesia Aurelian. *Servos & ancillas, quos Homines de corpore appellamus, . . . ab omni jugo servitutis absolvimus*. Bulla Gregorii IX. PP. an. 1240. in Histor. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 451. *Originarii Monasterii vestri, quos Homines de corpore patria consuit appellandos*. Charta Amaluini Abb. Silvæ Majoris ann. 1207. in Tabular. Campan. Bibl. Th. pag. 284. *Si dominus hominis illius juramento trium Militum & trium aliorum proborum hominum probaverit, quod ille sit Homo suus de corpore, & quod eum pro voluntate sua sicut Hominem de corpore tailliabat*. Arestum Paris. 28. Jan. 1319. *Proponebat, quod dicta Agnes est Femina sua de corpore tailliabilis de alto & basso ad voluntatem, & astricta eidem Militi, videlicet ad tallias, forismaritagium, & mortuam manum, & alias redhibentias, &c.* [Consuetudo Vitriac. art. 145. *Tous Hommes & Femmes de corps sont au bailliage de poursuite, en quelque lieu qu'ils aillent demeurer, soit lieu franc ou non, & les peuvent les Seigneurs reclamer, & faire reclamer, si bon leur semble, car tels Hommes & Femmes de corps sont censez & reputez du pied & partie de la terre, & se baillent en aveu & denombrement par les vassaux, avec leurs autres terres.*] Adde Chartam Communiæ S. Quintini an. 1195. Historiam Ecclesiæ S. Aniani in Probat. p. 100. 101. Doubletum pag. 907. Pithœum ad Consuetud. Trecensem p. 14. &c. Vide *Capitale* & *Manumissio*.

¶ Homo Ligius de Corpore, Qui censum de capite Domino debet, nulla facta reservatione. Consuet. Tolos. rubr. de Homagiis n. 7. *Si aliquis Homo Ligius de corpore & casalagio. vel de corpore sine casalagio, qui sit alicujus domini, contrahat matrimonium cum aliqua muliere quæ sit libera, &c.*

Homines Cubantes, et Levantes, [Mansionarii, manentes, Gall. *Levans* & *Couchans*.] Vetus Inquisitio in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano, *Abbas eum requisivit tanquam hominem suum Cubantem & Levantem*. Vide *Levantes & cubantes* in *Levare*.

Homines Ecclesiastici, [In servitium alicujus Ecclesiæ adscripti,] in Lege Ripuar. tit. 10. §. 1. tit. 11. §. 3. tit. 18. §. 2. 3. tit. 19. §. 2. 3. tit. 22. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 151 in Capitul. Caroli C. tit. 13. cap. 14. *Ecclesiastica femina*, in Leg. Ripuar. tit. 14. §. 1. qui in Capitulis Caroli C. tit. 9. cap. ult. *Mancipia Ecclesiastica* dicuntur. Capitulare Compendiense Caroli C. ann. 868. cap. ult. *Neque mancipia Ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, & Ecclesiasticus Homo, qui commutatus fuerit, perpetua libertate fruatur*. Testament. S. Remigii apud Flodoardum l. 2. *Vitis plantam super vineam meam . . . possidebunt, cum Melanio vinitore, quemdo in loco Ecclesiastici hominis Albovichi, &c.*

¶ Homines Exercitales, Milites qui militant in exercitu. Leges Longobard. lib. 1. tit. 9. §. 21. *Consuetudo enim est, ut pro minima persona quæ Exercitalis Homo invenitur esse, 150. sol. componant, & pro eo qui primus est 300. sol.* Leges Wisigoth. libro 9. tit. 2. §. 9. *Si quisque Exercitalium in eamdem bellicam expeditionem proficiscens, minime Ducem secutus fuerit, &c.* Vide *Exercitales*.

¶ Homines Fiscales & Fiscalini, V. in *Fiscus*.

¶ Homines Franci. Vide *Franci*.

Homo de Guerra, Militaris, vulgo *Homme de guerre*. Guill. de Podio-Laurentii in Chronico: *Si quis etiam Homo de guerra gradiens cum eis inveniretur, ab hostib. tutus erat*.

¶ Homines Ligii. Vide *Ligius*.

Homines Linei, vel Lignei, [Hominum membra ex ligno vel lino quæ in biviis & compitis à veteribus Gallis superstitiose collocabantur.] Vide *Pedes lignei* in *Pes*.

¶ Homines Manus mortuæ, Servi glebæ. Vide in *Manus*.

¶ Homines de suis manibus, ab iis qui nude *Homines* dicebantur distincti; unde fortassis intelligendi qui ad homagium manuum admittebantur. Chartularium Æduense in Catalogo feudorum Castellaniæ D. *de Glane* ann. 1262. *Item li Boisserans de Ædua sunt homines domini de Glane. Sed dominus de Glane recepit Guillelmum Boesserans in Hominem de suis manibus*.

¶ Homines de Manupastu, Domestici. Vide *Manupastus*.

¶ Homines sine Medio, Qui nullo medio à Rege aliquod feudum tenent, in veteri Chronico Flandriæ cap. 66.

¶ Homines Novi, apud Spelmannum, qui novo donantur feodo.

¶ Homines Pertinentes, Eidem Spelmanno, qui glebæ adscribuntur, Servi feodales. Leges Longob. lib. 1. tit. 16. §. 8 *Si Homines Pertinentes sine voluntate domini sui hoc fecerint*. Leo Marsic. lib. 3. cap. 43. *Familias Hominum ad ipsum locum Pertinentes*.

¶ Homines Regis vel Regii, Iidem qui Fiscalini & Longobardis *Aldiones*, qui ad prædium Regis vel fisci pertinent. Lex Ripuar. tit. 11. §. 3 *Si quis Regio aut Ecclesiastico Homini de quacumque libet re forciam fecerit*. Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 107. *Homo Regis, id est, fiscalinus, vel Ecclesiasticus, id est lidus, interfectus 100. solid. componatur*. Homo Regis, *Homme le Roy*. Ita se inscribit Johannes de Kieurchis Præpositus S. Quintini.

¶ Homo Remanens in Pedibus suis. Charta an. circ. 1080. ex Bibl. Colbert. *Emendet Bernardus de Aviciano Imberto, & suis totas malefactas quas Imbertus habet factas de ipso castello Enforas, post Imbertus ipsum castellum sibi abstulit, & ita tamdiu suus Homo remaneat in pedibus*. Infra: *Donec suus Homo permaneat in pedibus*. Id est, ni fallor, quamdiu in ejus servitio militari perseveraverit.

¶ Homines Sanctuarii, Iidem qui Ecclesiastici, ad Sanctos seu ad Ecclesiam pertinentes, Ecclesiarum tenentes. Vide *Sanctuarius*.

Homines Signi, [Qui nostris dicuntur *Consuetudinarii*, seu *Coustumiers*, qui servitium domino debent.] Vide *Signum*, *servitium*, in *Signum*.

¶ Homo Terrenus, Vassallus, tenens. Charta ann. 1093. tom. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 114. *Nobilis vir Ingelrannus Homo meus Terrenus castri Liliensis dominus, &c.*

¶ Homines Veragi, Veraces, probi. Præceptum Carolomanni Reg. anno 770. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 33. *Dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, & suam vel suis gamaldionis, tam per veragos Homines, quamque per confirmationis Regum cognovimus, justitiam ei reddimus*. Vide *Boni homines*.

Homo Venditus. Leges Malcolmi II. Reg. Scotiæ c. 3. §. 1. & 2. *Item ordinaverunt pro sustentatione Justitiarii quolibet die itineris sui centum solidos Item Clericis suis, pro quolibet Homine amerciato, vel vendito, duos solidos: & pro quolibet homine mundato per assisam, pro tractu extra rotulos, 4 denarios*. Ubi Skenæus *hominem amerciatum* intelligit, qui legitime citatus, ut in itinere seu Curia Justitiarii compareat, se non sistit, ideoque ratione suæ contumaciæ amerciatur, &

& mulctam solvit. *Hominem* autem *venditum*, qui in *itinere* coram Justitiario comparet, crimen sibi objectum, pro quo fuit attachiatus, confitetur, & pro eo cum Justitiario, certo quasi pretio interveniente, transigit: ita ut alter *witam* vel pœnam pecuniariam pro crimine ipsa lege debitam redimat; alter vero, nempe Justitiarius, hæc eadem accepta pecunia ei vendat. Vulgo *Compositionem* vocant.

¶ HOMO, Qui aliis servis præest. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 57. col. 1. *Eurinus servus . . . . habet de terra arabili bun. v. . . . sed pro ipsa vacaritiam quod prævidet non solvit denar. sed facit curvadas & rigas, quantascumque sibi jusserit* Homo, *& solvit pullos 3. cum ovis*.

HOMO, *Homonis*, pro *Hominis*, licentia plusquam Poetica. Hincmarus Rem. in Opusculis p. 383.

Ne tibi sis sapiens multum, quod cæcat Homonem.

Salomon Episcopus apud Canisium:

Tunc igitur veterem deponens Martys Homonem.

Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 626.

Inter silvestres ubi pauper mansit Homones.

HOMOLIGIUS, unica voce, Vassallus, in Charta Friderici Imper. apud Miræum in Donation. Belg. lib. 2. cap. 22.

¶ HOMODULI, *Conservi*. Laur. in Amalth.

HOMOLOGARE, ὁμολογεῖν, Profiteri. Tabularium S. Flori in Arvernis an. 1268. *Pro se & hominibus suis voluerunt &* Homologaverunt *Deo & B. Mariæ prædictas decimas*. Id est, professi sunt se concessisse, &c.

AMOLOGARE, in veteri Charta apud Columbum in Manuasca lib. 2. num. 49. Hodie

HOMOLOGARE vulgo nostri usurpant, pro Regiorum edictorum, aut Statutorum in Acta Parlamenti relatione: cujus quidem usus tum primum cœpit, cum Joanne Rege capto & in Angliam abducto, Carolus filius Regni Vicarius & *Regens* dictus est: litteris enim Regiis, quibus ea dignitas Carolo attributa, adscripta hæc verba leguntur in Regesto Parlamenti signato C. & D. *Lecta & præsentata in Camera Parlamenti 3. Martii an.* 1356. cum ante hæc tempora vix Regias litteras in Acta Parlamentaria relatas videre sit. Certe olim Principum edicta à Senatu confirmari solita docet Justinus Apol. 2. ubi de Edicto Imperatoris pro Christianis: Ταῦτα δὲ καὶ τῷ συγκλήτῳ δόγματι κυρωθῆναι βούλομαι. Martianus Capella lib. 1. pag. 15. dixit: *Augustius fieri Joviale decretum, cum cœtu Deorum attestante depromitur*. Vide Cujacium lib. 1. Observ. cap. 19. [& P. Fabrum lib. 1. Semest. c. 25.]

HOMOLOGI COLONI, in lib. 6. Cod. Theod. de Patrociniis vicor. *Vicis adscripti, &* Homologi *more gentilitio vocati*: id est, glebæ adscripti, qui prædiis certis addicti erant, nec ab iis excedere poterant: [iidem qui *Homines ligii*:] ὁμόλογοι, dedititii, conditionales; more gentium ejusmodi servituti obnoxii, ex pacto ac conditione. Nam ὁμολογία est *confessio, professio*, in Gloss. Græc. Lat.

¶ HOMONAGIUM. Vide in *Hominium*.

¶ HOMOPHAGIA, Cruda comestio, ὠμοφαγία. Utitur Cassianus lib. 4. Instit. cap. 24.

HOMORARIUM. Vide *Humerale*.

HOMOUSIANI appellati ab Arianis Catholici. Fastidiosus Arianus in Sermone: *Bipartitus namque pridem error inrepsit, qui hactenus perditorum animas vinciens ad quærendam veritatem spirare non sinit*, Homousianis *asserentibus inseparabilem atque individuam Trinitatem, nec Patrem ingenitum Filii sui esse factorem*. S. Fulgentius lib. contra eumdem c. 1. *In illo autem profano sermone vocans nos* Homousianos, *quod nos Arriani assolent nuncupare*. Idem lib. pro fide Catholica adversus Pintam Arianum: *Verum quia quidam proprio spiritu actus, ejus fidei cultores* Homousianos, *vel Unisubstantianos vocandos esse præsumsit, &c.* Infra: *Magnum sane fidei crimen putans applicari* Catholicæ, *cum ejus alumnos Homousianos vel Unisubstantianos appellant, quasi homousion vel substantiam* Deitatis *vel alicujus hominis vocabulum contineat, &c.* Adde Victorem in Epist. ad eumdem S. Fulgentium.

¶ HOMOUSION, Quod est ejusdem substantiæ, ὁμοούσιον. Notkeri Balbuli lib. Sequent. cap. 37. apud Bern. *Pez*, tom. 1. Anecd. part. 1. col. 41. *Est unigenitus, via, vita, manus*, Homousion. Gennadii Synopsis dogmatum Eccles. *Homousion, id est, coessentialis in Divinitate Patri Filius; Homousion Patri & Filio & Spiritus Sanctus & coessentialis*.

¶ HOMSOKENE, *id est saltus in domum*, ex Gloss. MS. apud H. Wanl. de Litt. Septentr. p. 284. Vide *Hamsoca*.

HOMULLUS, pro *Homulus*, *Homunculus*, Homo. Gl. Gr. Lat. Ἀνθρώπιον, *Homullus*, Ἀνθρωπάριον, *Homullus*, *Homuncio*. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 12.

Planiciem cujus didicit Guibertus Homullus

Et cap. 21.

A te non ullus vacuus discessit Homullus.

[Odo in Carmine de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 363.

Et Regem quis sit ab eis interrogat, omnem
Pollicitus cum pace fidem; lætantur Homulli.]

Vox nota Lucretio:

. . . . . Brevis hic est fructus Homullis.

Utitur etiam Symmachus l. 4. Epist. 33. ubi Juretus.

HOMULLULUS, apud Auxilium de Causa Formosi Papæ to. 4. Analect. Mabillonii p. 613.

¶ HOMULULUS, in Ratherii Veron. Episc. lib. Apologet. tom. 2. Spicileg. Acher. pagina 233. *Distare quid inter hominem &* Homululum *sit omnibus dum non ignotum*. Et in Epist. Cardinalis Sabinensis to. 8 ejusdem Spicileg. p. 288. *Qui & quæ* Homululis *ductoribus porcorum & pecudum etiam vilissimis personis effecti sunt famuli & subjecti*.

HOMUNCIONATES, dicuntur ab Arrianis apud Arnobium Juniorem in Conflictu cum Serapione, initio libri 1. Catholici, *qui dicunt, duas naturas esse in Christo duasque substantias*, quos alii *Homousianos* vocant, ut Victor Vitensis.

HOMUNCIONITÆ. Ita vocantur à Prudentio Ebionitæ, Samosateniani, aliique hæretici, qui Christum purum hominem esse, nihilque divinæ essentiæ ac virtutis habere contendebant. Marius Mercator de Anathematismo Nestoriano §. 19. 20. *Photinus autem Nestorii magister verbum quidem hoc Dei esse in substantia negat; sed esse id Dei Filium non vult, . . . Photinum Romana Ecclesia & participes hujusmodi pravitatis* Homuncionitas *nominat*. Prudentius in Apotheosi, in carmine *Contra* Homuncionitas:

Sunt qui Judaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum ratione secuti
Hoc *tantum quod verus homo est, at cælitus illum*
Adfirmant non esse Deum, &c.

Hos Ἀνθρωπολάτρας vocat Athanasius libro extremo de Incarnat. Domini; & *Hominicolas* Facundus Hermian. lib. 9. cap. 3. Vide Notas Jo. Baptistæ Cotelerii ad Constitut. Apostol. pag. 271.

HONDHABBENDE, Qui rem furtivam *in manu habens*, deprehenditur, & cognitio ejusmodi delicti, quæ Baroni competit in Curia sua, ex *Hond* Angl. manus, & *Berend*, ferens apud Bractonum lib. 2 tract. 2. c. 8. §. 4. c. 32. § 2. & c. 35. Vide *Bacberend*.

¶ HONDI, Vox apud veteres Francos usitata ad significandum centenarium numerum, Flandris *Hondert*, Germanis *Hundert*.

¶ HON-

¶ HONDOARDUS, pro *Eduardus*. Sic vocatur primus hujus nominis Angliæ Rex in Litteris Mariæ Hungarieæ apud Rymer. tom. 2. pagina 311. *Recepimus ab excellentissimo Principe domino* Hondoaedo *D. G. illustri Rege Angliæ*.

¶ HONDPENY, Præstationis species, ex *Hond*, manus, & *Peny*, denarius. Privileg. *de Semprinhgham* apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de chevagio*, Hondpeny, *buckstall & teistris & de omnibus misericordiis*, *&c.* Forte contracte pro *Hundredpenny*.

¶ HUNDUS, Modus agri. Charta an. 1485. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 787. *Item septimo, adhuc septem jugera cum septem* Hondis, *ad valorem viginti septem librarum currentium*.

¶ HONERA, pro *Onera*, quævis servitia. Charta an. 1254. apud *Madox* Formul. Anglic. pagina 7. *Noverit universitas vestra, quod cum esset hæsitatum, an Prior & Conventus de Monemuta Honera ordinaria consueta .... sustinere tenerentur, vel Vicarii earumdem ecclesiarum; tandem nobis constitit legitimo ... eosdem Vicarios & eorundem successores omnia Honera prædicta agnoscere debere*.

¶ HONESTAMENTUM, Ornatus, insigne alicujus dignitatis. Johannis Gofredi Cardinalis Oratio an. 1468. habita, to. 7. Spicileg. Acher. pag. 315. *In quo tamen profecto vix tam peperit Rex huic Reverendo Patri hoc* Honestamentum *honoris, quam iter aperuit ceteris honorum acquirendorum*.

¶ HONESTARE SE, Sese accingere, disponere, Gall. *Se preparer*. Roberti Monachi Hist. Palæst. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 3. p. 10. *Denique reversus iterum in terram dominus Boamundus, diligenter Honestavit se ad incipiendum iter sancti Sepulcri*.

1. HONESTAS, Honor, prærogativa, privilegium. Charta Godefridi Episcopi Ambianensis an. 1104. in Hist. S. Martini de Campis p. 350. *Salvis Honestatibus & utilitatibus prædictis Ecclesiæ nostræ*, *&c.*

¶ 2. HONESTAS, Decorum, decentia, observantia. Charta an. 1101. apud Mabill. to. 5. Annal. p. 443. Bertrandus Archiep. Narbon. S. Pontio subjicit Monasterium S. Aniani *quod est juxta fluvium Veenazoubre, à pravis hominibus suis possessionibus privatum, & ab omni Honestate seclusum S. Regulæ*.

¶ HONESTE, Viriliter, fortiter. Roberti Monachi Hist. Palæst. l. 4. c. 18. apud Ludewig. to. 3. pag. 10. *Videntes autem aliæ acies quod vexillum Boamundi tam Honeste esset ante alios delatum, illico redierunt retrorsum*. Ibidem pag. 83. *Quia jam cum iis in retroactis Honeste pugnaverat, pacem obtinuit*.

HONESTIMUS, Honestus. Papianus in Collat. Legis Mosaicæ tit. 4. de marito, qui uxorem in adulterio deprehensam occidit: *Si de pœna tractas, *non his, quæ aliquid ejus* Honestimo *calori permittetur, ambigitur*.

¶ HONESTUS EQUUS, *Splendide, optime ornatus & instructus*. Gasparis Barthii Gloss. ex Hist. Palæst. Eadem notione ibid. dicuntur *Honestæ copiæ*.

¶ HONGRECOLTRA, Ager incultus, palustris, cespitibus nigris fodiensis aptum, ab *Hongre*, fames, & *Coltea*, ligo. Charta Guillelmi Comit. Flandr. an. 1117. inter Probat. Hist. Guinens. pagina 195. *Pasturam adjacentem villæ S. Audomari in nemore quod dicitur Lo, & in paludibus, & in pratis, & in brueria, & in Hongrecoltra, usibus eorum, excepta terra Lazarorum, concedo*.

HONNO, HONNIA. Charta Bonifacii Marchionis Italiæ an. 1009. in Bullario Casin. to. 2. p. 69. 70. *Et rebus meis in loco Besolla, & loco* Bojano, *id est, prænominatis* Honnibus, *curtis, & castellis, cum suarum pertinentiis*, *&c.* Infra: *Habeant & teneant ad eorum juris proprietatem diebus vitæ illorum; & si ipsis eorum sive filius filiabus migrati fuerint, hanc cartulam offensionis, in suo robore permaneat, atque persistat; sic hæc* Honnia *fuerit, sicut supra legitur decessum, si filios aut filias de legitimo matrimonio non habuerit*, *&c.*

HONOR, apud Scriptores Ecclesiasticos, usurpatus potissimum pro majoribus & excellentioribus in Ecclesia dignitatibus, ut sunt Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus. Optatus Milev. l. 2. adversus Parmenianum: *Honore nominis sui spoliati sunt Sacerdotes*. Et infra, de Donatistis, qui Episcopos & Presbyteros abdicabant: *Quid prodest, quia vivi sunt homines, & occisi sunt* Honores *à vobis: valent quidem membris, sed erepta portant funera dignitatis*. S. Augustinus l. 2. adversus Epist. Parmeniani cap. 11. *Et cum expedire non videatur Ecclesiæ, ut præpositi earum venientes ad Catholicam societatem Honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos*. Concilium Arelat. IV. can. 1. *Episcopatus vero vel Presbyterii Honorem nullum laicus ante præmissam cõversionem, vel ante 30. ætatis annum accipiat*. Can. 2. *Sed nec reliqui Pontifices Presbyterii, vel Diaconatus Honorem conferre præsumant*. *Ita Presbyterii & sacerdotalis* Honor, apud Cyprianum Epist. 34. 65. τιμὴ τῆς πρεσβυτέρας, in Concilio Ancyr. can. 18. & alibi passim. Vide Synod. Tricass. an. 878. c. 7. Capitularia Caroli M. lib. 5. c. 8. *Si Ecclesiastici viri supradicta facinora commiserint, si honorabilis persona fuerit, perdat* Honorem *suum*. Qui vero *honorabiles* hic, *honorati* dicuntur in Charta Divisionis imperii Francor. Caroli M. cap. 2. *Vel ad loca sancta, vel ad* Honoratos *homines confugiat*. Auxilius de Ordin. Formosi lib. 1. cap. 30. *Et si clerici fuerint, Ecclesiastico judicio à suis dejicientur Honoribus*. [Adde lib. 2. cap. 10.]

Postmodum generatim Honores dicta majora in Ecclesiis Cathedralibus *Beneficia*, seu, uti vocantur *Dignitates*, atque adeo Canoniæ ipsæ. Alexander PP. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 3. *Praterea cum juxta B. Gregorii sententiam singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis sigillatim committi debeant, prohibemus de cætero, ut nulli duo* Honores *in eadem Ecclesia concedantur, nec Præpositura sive personatus ejusdem Ecclesiæ personis alibi commorantibus tribuantur*. Alia ejusdem Alexandri ad Episcopum Carnotensem num. 18. *Duximus statuendum, ut* Honores *Carnotensis Ecclesiæ aliis de cætero minime concedantur, nisi qui secundum antiquam & rationabilem consuetudinem residentiam se promiserint habituros*. In eamdem sententiam habentur Chartæ aliæ Lucii PP. n. 21. 23.

☞ Idem aperte docet Testamentum Philippi Augusti anno 1190. tom. 1. Ordinat. pagina 21. *Præcipimus etiam Reginæ & Archiepiscopo, ut omnes* Honores, *qui dum vacant, pertinent ad donationem nostram, quos honeste poterunt retinere, sicut Abbatiæ nostræ & Decanatus, & aliæ quædam Dignitates, in manu sua teneant, donec à servitio Dei redierimus. Et quos retinere non poterunt, donent secundum Deum, & assignent consilio fratris G.* (vel B.) *& hoc faciant ad honorem Dei & utilitatem regni. Si autem in via moriemur, volumus ut* Honores *& Dignitates ecclesiarum donent illis, quos magis dignos viderint*.

HONORES, præterea appellata *Beneficia*, seu prædia, quæ ad vitam viris nobilibus assignabantur, ad militare servitium, à quibus *feuda* postmodum profluxere: quæ perinde *Honorum* appellatione donantur à Scriptorib. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734. *Quæ vero ea essent* (oppida) *perinde ut Ricis hominibus assignabantur, quasi in feudum honoratum dabantur eisdem: unde* Honores, *quod in honorem darentur, sunt vocata*. Roderic. Toletan. lib. 7. de

de Reb. Hisp. c. 1. *Cui manu & ore hominium fecerat pro terra, quam ab eo acceperat in Honorem*, *&c.* id est, in beneficium, in feudum. Nithardus lib. 3. *Et si Honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret, praecepit*. [Fragmenta de Gestis Regum Fr. apud Duchesn. tom. 1. pag. 535. *Nihil petit sibi dari* (Wlfinus) *nisi super Chari fluvium quem Rex habebat Honorem*. Chron. Maurign. *Tradita vero neptis sua in conjugio Amalrico de Monte-forti, cum Honore de Rupe-forti, &c.*] Abbo Monachus lib. 2.

Perdidit ergo suos illic Willelmus Honores,
Hugoni regnante datos, qui Biturivensis
Extiterat Consul, &c.

Honores Comitum, seu Comitatus, in Legib. Longob. l. 1. tit. 25. §. 68. & l. 2. tit. 54. §. 2. eod. l. 2. tit. 40. §. 3. *Et si bassi nostri hoc non adimpleverint, beneficium & Honorem perdant*. Adde Capitul. Caroli C. tit. 13. c. 4. tit. 23. c. 6. tit. 2. c. 7. tit. 31. c. 24. Chron. Norman. an. 869. &c. Hinc *Honores*, ut & *Beneficia*, opponuntur *alodis & proprietatibus*, in Capitul. Caroli C. tit. 19. *Ut omnes in Honoribus & alodis vestris interim consistatis*. Et tit. 30. pagina 292. *Legem & justitiam & in se, & in suis proprietatibus, & in suis Honoribus habeat*.] Adde tit. 31. col. 144. Edit. Baluzii.]

¶ Honores, appellatæ etiam provinciarum vel urbium Præfecturæ. Charta an. 1167. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. pagina 307. *Illustrissimo domino suo Henrico Regi Anglorum . . . Johannes de Soligneio salutem & fidele in omnibus obsequium. Ex benignitate vestra contigit ut mihi Honorem Dolensem regendum committeretis. Factum est autem ut dum terram illam regerem, quod &c.*

Honores Aperti, Vacantes; in Cap. Caroli C. tit. 42. §. 8. Vide *Aperire*.

Honores vero pro feudis passim occurrunt, [sæpe etiam *Honor* pro præcipuo feudi manerio & universo ipsius ambitu reperitur.] Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 55. *Omni domino licet summonere hominem suum, ut ei sit ad rectum in Curia sua: & si residens est ad remotius manerium ejusdem Honoris, unde tenet, ibit ad placitum, si dominus suus summoneat eum*. [Charta anno 1069. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Frater autem ejus mundialis ac secularis animi castrum illud nobilissimum ad defensionem sui Honoris aptissimum &c.* Charta Leodegarii Episc. Aptensis circa an. 1120. tom. 1. Gall. Christ. inter Instr. p. 78. *Et insuper totum meum Honorem quem à parte patris mei Rostagni habui*. Alia Froterii Episc. Nemaus. ibidem pag. 5. *Damus & reddimus ad honorem B. Salvii in communia, illum Honorem quem Præpositus ejus Ecclesiæ tenere solet*.] Ita vocem hanc usurpant Vitikindus lib. 1. pag. 10. 1. Edit. Rathbertus Monachus de Casibus S. Galli cap. 3. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 464. Fulbertus Carnot. Ep. 96. Joannes VIII. PP. Epist. 130. Leo Ost. l. 2. c. 10. 52. lib. 3. cap. 16. Gauterius de Bellis Antioch. p. 443. Sugerius in Ludovico VI. c. 17. 18. Joannes Hagulstad. an. 1138. 1145. 1150. Richardus Hagulstad. an. 1135. Rad. de Diceto ann. 1170. Gaufredus Vindocin. l. 5. Ep. 27. Vetus Charta apud Beslium p. 388. 393. Ep. 62. inter Francicas to. 4. Hist. Fr. &c.

Honores interdum laxius quævis possessiones dictæ, in Capitul. Caroli M. l. 5. c. 5. Tabularium sancti Severi apud Marcam l. 3. Hist. Beneharn. c. 11. n. 5. *Decrevi ex meis propriis Honoribus hunc locum accrescere*. [Charta an. 1085. to. 1. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 65. *Damus quandam portiunculam nostræ hæreditatis, scilicet Honorem illum qui quondam fuit proavi Poncii Balde dicti Marini Rufi. Est autem Honor præscriptus in territorio castelli, quod dicitur Fossas in mansionibus, vineis, terris cultis & incultis, in salinis & piscatoriis*. Testament. Guillelmi Montispessulani an. 1211. to. 6. Spicileg. Acher. p. 156. *Inter opus & mensam dominorum Ecclesiæ Magalonæ dimitto MM. sol. in Honore emendo*. Charta Alphanti Episc. Aptensis ex Chartul. Aptensi f. 44. *Faciam deliberationem & gratuitam donationem omnipotenti Deo & S. Mariæ Sedis Aptensis ex quodam Honore quē hucusque possedi*. Sententia arbitralis an. 1292. MS. *Item dixerunt & pronunciaverunt, quod pesticus, cum quo mensurantur arpenta terræ, vineæ & alii Honores*. Vita S Pontii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 496. *Cum sanctus vir in quemdam* Honorem *monasterii sui hospitandi gratia devenisset, &c.* Statuta Massil. l. 2. cap. 58. *Ordinamus præsenti constituto quod Rector vel Consules teneantur & debeant facere inquiri ab aliquibus viris statutis, ... quot & quales, & qui sint* Honores *omnium personarum extranearum eas habitantium Massiliæ*] Henricus Huntindon. de Contemptu mundi c. 23. *Possessiones magnas, & varias, quas vulgo vocant Honores*. Sic *Honeurs* usurpant etiam Poetę nostrates. Le Rom. *de Rou* MS.

N'a droit au fieu, ne à l'Onor,
Qui se combat à son seignor.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Se vos jamais avoir volez m'amor
Et en Borgoingne tenir fief ne Honor,
Secorez moi por Dieu *hui en cest hor,*

Le Roman *de Garin* MS.

Et ge estoie venus à nostre Rois,
Por recevoir l'Onor de Bordelois.

Villehardninus n. 123. *Et cil departiroient les fiez & les Honors par les homes, & deviseroient quel service il en feroient a l'Empereur*. Et n. 262. *La Duche de Nike, qui ere une des plus haltes* Honors *de la terre de Romenie*. Charta Benecharnica apud Marcam pag. 339. *L'Aunor d'Ax*, Honor Aquensis. Sed &

Honores nostri appellarunt *Laudimia*, quæ ratione *Honoris*, seu *feudi*, domino ex feudorum alienationibus obveniunt. Liber Chirographor. Absiæ fol. 177. *Et habuerunt inde 6. solidos solvendos de vendis & Honoribus*. [Charta ann. 1229. ex Hist. Beccens. MS. pag. 362. *Ad perpetuam firmam decimam, redditus, terras*, Honores, *pensiones Ecclesiæ, res denique omnes, quas Henricus Abbas, & Ulterioris portus Monachi habebant apud burgum Teroldi*.] *Ventes & Honneurs*, in Consuet. Pictav. artic. 21. 22. 26. 27. &c. Inculismensi art. 10. 12. 16. Rupellensi art. 3. 39. Baionensi tit. 8. artic. 9. Angeriac. art. 18. 27. & seqq. Aquensi tit. 9. art. 29. & Turon. art. 165.

¶ Honor Cathedræ, Præstationis species quæ Episcopo quotannis in signum subjectionis ab Ecclesiis exsolvitur. Concilium Bracarense cap. 2. to. 9. Spicileg. Acher. p. 111. *Placuit ut nullus Episcoporum cum suas diœceses perambulant, præter Honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat*. *Honor* nude dicitur in Præcepto Theodorici Calensis apud Ecardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 113. *Non Archidiaconus, non Ecclesiæ judices, nec censum mittere, neque pastum, neque Honorem in rebus monasterii accipere non audeat*. Vide *Cathedraticum*.

Honor, apud Hispanos, distat à *feudo*, & *terra*. Dicitur enim *Terra*, quam dominus annuatim dat vassallo in pecunia: *Honor*, quem dat sibi sine conditione, ut reditus alicujus villæ; & honor iste non aufertur ei in vita sine causa. *Feudum* autem datur alicui, ut certum servitium faciat. Ita Interpres legi. 2. Alfonsi IX. Regis Castellæ part. 4. tit. 26. quæ sic habet: *Tierra llamān en Espanna, a los maravedis que el Rey pone a los Ricos omes, e a los Cavalleros en logares ciertos*. E. *Honor dizen aquellos maravedis, que los pone en cosas sennaladas, que pertenescen tan solamente al sennorio del Rey: e dagelos el por les fazer honrra: assi como todas las rentas de alguna villa o Castillo*. E *quando el Rey pone est a*

sierra

Terra, e Honora los Cavalleros e vassallos; non faze ninguna postura. Ca entendiendo se leguen fuero de Espaana, que lo han a servir lealmente, e non los deven perden por toda su vita, si non fizieren porque. Mas el feudo se otorga con postura, prometiendo el vassallo al sennor, de fazer lo servicio a su costa, e asu mission, con cierta contya de Cavalleros, o de omes, o de otro servicio senaalado en otra manera quel prometiesse de fazer. Vitalis Episcopus Oscensis, apud Blancam p. 727. *Debeat enim omnes civitates & villæ Domini* Regis *tam majores quam minores* Ricis *hominibus pro suis stipendiis assignari.* Mox addit, in ejusmodi honoribus Ricos homines judices statuere, mulctas judiciarias percipere *usque ad mediam mortificaturam & fractionem cultelli inclusive, &c.* ita ut Rex nullum in iis jus habeat, nisi præsens sit in urbe, cum pœna hujusmodi est exigenda: *Tunc enim, quia eo præsente omnia minora officia conquiescunt, & omnia debeat per suam excellentiam pertractari, pœnæ per compulsionem Domini* Regis *exactæ usibus* Regis *cedaat, &c.* Vide eumdem Blancam pag. 734.

Honor, apud Anglos, significat feudum vel manerium aliquod nobilius, quod regalibus exornatur, & multa inferiora sibi servitutem debentia habet. Cowell. lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. [Litteræ an. 1235. apud Rymer. to. 1. p. 340. *Nos reddemus eidem* Duci Honorem *de Eya cum pertinentiis suis.* Inst. an. 1283. apud eumdem to. 2. p. 238. *Sciatis quod concessimus dilecto & fideli nostro Johanni de Britannia Comiti Richemondiæ libertatem* Honoris Richemondiæ.]

¶ Honor, Territorium, districtus, *Banleuca*. Litteræ Caroli Johannis Franc. Reg. primogeniti an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 204. *Quod ad questionem seu clamorem alterius, non mandabant vel citabant Senescalli dicti Domini nostri vel Baillivi sui, nisi pro facto proprio ejusdem Domini nostri, vel querela, aliquem habitantem in dicta villa, extra* Honorem *dicte ville, super hiis que facta fuerint in dicta villa & pertinenciis &* Honore *dicte ville, vel possessionibus dicte ville, & in* Honore *ejusdem.* Pluries ibi.

¶ Officiales, Servitores ad Honores, Qui non ex officio, sed sponte & voluntarie serviunt, nostris *Honoraires, volontaires*. Charta Ludovici Reg. Comit. Provinciæ an. 1409. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Jus inquirendi, procedendi, ac puniendi Officiales & servitores nostros, qui Volentes dicuntur, & sunt ad* Honores, *& nostræ Majestati ac Curiæ continue actu non serviunt.*

¶ HONORABILE Feudum. Vide in *Feudum*.

HONORABILES, *Honoribus perfuncti*, ut est in lib. un. Cod. Th. de Comitib. vacantib. seu *administratione perfuncti*, ut in lib. 2. eod. Cod. de Medic. Qui quidem titulus vulgo a nostris in civitatibus concedebatur iis, qui civilia munia obierant, quos *Honorables personnes* vocabant: tametsi hodie apud nos viluit ejusmodi appellatio, quod nobilitati, quam omnes ambiunt, quodammodo opponatur, [vel ut rectius dicam, opponi falso existimetur. Hoc quippe titulo donatos vidimus, & id quidem duobus retro sæculis, eos qui majoribus dignitatibus Ecclesiæ vel Regni illustres fuerunt.] Interdum etiam *Honorabiles* appellantur in dignitate constituti, ut in Capitul. Caroli M. l. 5. §. 8.

¶ HONORABILIS, Ornatus, optime instructus. Codex MS. Consuetud. S. Augustini Lemovic. *Septimus decimus* (Abbas) *Raimundus .. ipse fecit... quinque casulas obtimas, nec non & quinque libros* Honorabiles, *scilicet Epistolas Pauli, & Epistolas Jeronimi, &c.*

1. HONORABILITAS, Titulus honorarius Episcoporum, apud Facundum Hermianensem lib. 4. cap. 2. pag. 152.

¶ 2. HONORABILITAS, Decorum, decentia, honor. Capitul. Caroli C. an. 862. tit. 35. c. 9. *Et paratus sum cum tali caritate &* Honorabilitate *illum recipere sicut Christianus Rex Christianum Regem, & sicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere.*

¶ HONORANTIA, Honor, pompa, Italis *Honoranza*. Annal. Cæsenat. anno 1324. apud Muratori. tom. 14. col. 1141. *Triumphus quidem maximus fuit ibidem, ad quorum* Honorantiam *concurrerunt Florentini, Perusini, &c.*

HONORANTIÆ, Honores, privilegia, prærogativæ. Charta an. 1193. in Hist. Bellunensi pag. 98. v. *Cum omnibus suis pertinentiis,* Honorantiis, *& districtibus, &c.*

¶ HONORARE, Forte pro *Onerare*, hoc est, alicui servitio subjicere: nisi *Honorare* hic idem sit ac donare. Charta anno 1261. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pagina 161. *Nec de cætero possim hereditatem meam vendere, nec alicui obligare nec* Honorare *absque eorum licentia.*

¶ HONORARIUM Vinum, *Quod Regibus & potentibus honoris gratia offertur.* Vetus Gloss. MS. Sangerman. ex Isidoro l. 20. c. 3.

HONORATI, Qui in honoribus ac dignitatibus sunt constituti, vel qui dignitates gessere, seu in urbe, seu in provinciis. Gloss. Lat. MS. *Satrapæ, Judices, Honorati, vel Principes*: Ἀξιωματικοί, in veteri Glossario: οἱ ἐν ἀρχαῖς γεγονότες, Libanio: οἱ ἐν ἀξίαις, Gregorio Nazianz. Orat. 1. Stileut. *Honoribus usi*, in aliquot Inscript. maxime enim *Honorati* dicuntur post gestos honores. Lex 8. Cod. Th. de Privilegio eorum qui in sacro palat. militarunt: *Qui vel post administratam provinciam Honorati auctoritate fulcitur.* Salvianus lib. 3. ad Eccl. Cathol. *Introducunt nempe in testamentum, quos nunquam introduxere in affectum, & hoc maxime, ut divi, aut locupletes, aut nobiles, aut* Honoratos, *& qui nisi potentes essent, parentes forsitan non fuissent.* Victor Vit. lib. 1. Vandal. persec. *Senatorum atque* Honoratorum *multitudinem exilio contrivit.* Julius Africanus seu Abdias lib. 6. *Venerunt autem cum eis Indorum* Honorati, *&c.* Usatica Regni Majoric. MSS. *Si aliquis* Honoratus *homo, seu mulier* Honorata *captus seu capta detinebitur, ibidem non detineantur in domo, ubi homines seu mulieres modici valoris detinebuntur.* Adde Epist. Honorii & Theodosii ad Agricolam Præf. Præt. Gall. editam à Sirmondo ad Sidonium, Leonem PP. Epist. ad Episcop. Viennensis provinciæ; Gregorium Turon. libro 8. capit. 42 Adamnanum lib. 1. de Locis SS. cap. 3. Agobardum lib. de Dispensat. Ecclesiast. rer. cap. 2. Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 36. Synodum Ticinensem ann. 850. c. 4. Baron. ann. 1954. n. 22. & quæ congessit Jacobus Gothofredus ad Leg. unic. Cod. Theod. de Offic. Judic. Civil.

¶ Honorati, Qui honorariam per codicillos vacantes dignitatem habent, l. 1. C. de offic. civil. jud. l. ult. C. de offic. divers. jud. l. 1. C. de honor. vehic. l. 11. Pancirolus lib. 1. Thesauri var. lect. cap. 77.

Honorati, Qui *honores*, hoc est, feuda, possident. Capitul. Radelchisi Princip. Beneventani cap. 27. *Si populus portionis meæ ... ierint in exercita quocumque, & quolibet modo occiderint vel apprehenderint vestros* Honoratos *ac vassallos.* Vide *Honor*.

HONORATIM. Fulcherius Carnot. l. 1. Hist. Hierosol. cap. 4. *Nec permittebat* Imperator *intreire in civitatem multos simul: sed* Honoratim, *vel quinque, vel sex de potentioribus, ad horam ingredi sinebat.* Ita utraque Editio: id est, cum honore debito.

HONORERIUM, Presbyterium, consessus Presbyterorum honoratiorum. Inscriptio Christiana apud Gruterum 1174. 8.

Par-

Parvulus interea Petri nutritus ovili,
Primus Honorerii Presbyter enituit.

¶ HONORIFICABILITUDINITAS, Honor. Albertus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 3. rubr. 8. apud Murator. tom. 10. col. 376. *Nam & maturius cum Rex primâ Italiæ ostia contigisset, legatos ille Dux ipso direxerat cum regalibus exenniis Honorificabilitudinitatis nec obsequentiæ ullius causa, quibus etiam inhibitum pedes osculari regios.*

HONORIFICABILITUDO, pro Dignitas, in Charta Hugonis Archiep. Genuensis anno 1187. apud Ughellum.

1. HONORIFICENTIA, Titulus honorarius Pontificum, in Epist. Isidori Hispal. ad Masonam Emerit. Episcopum, de cujus fide viri docti dubitant. Vide Joannem VIII. PP. Epist. 269.

¶ 2. HONORIFICENTIA, Dignitas, pompa. Instrum. an. 1362. in Tabular. Massil. *Reformavit quod cantare solemne fiat pro salute animæ ipsius domini nostri Regis bonæ memoriæ, juxta modum & Honorificentiam cantaris domini Andreæ mariti primi dominæ nostræ Reginæ.*

¶ 3. HONORIFICENTIA, Idem quod Honor, Feudum, dignitas feudalis. Pacta inita inter Francos & Venetos ante expugnationem CP in Gestis Innocentii III. PP. p. 93. *Est autem sciendum, quod à nostra & vestra parte 12. homines vel plures pro parte eligi debent, qui juramento adstricti, feuda & Honorificentias inter homines distribuere debent, & servitia assignare, &c.* Occurrit ibi pluries. Idem Innocentius in Epist. ad Marchionem Monferratensem: *Non habito respectu ad possessiones & Honorificentias, quas obtines affluenter.*

¶ HONORIPETA, Ambitiosus, qui honores aucupatur. Apuleius de Philos. lib. 2. *Culpabilium autem virorum quatuor formæ sunt: quarum prima Honoripetarum est.*

HONORIUM, Idem quod Honor. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1309. in Regesto ejusdem Regis num. 85. ex Tabul. Regio: *Nec pedagium seu barragium in Honorio castri & Castellaniæ de Burdeliæ solvere compellentur.*

HONOROSUS. Regula Templariorum capit. 10. *Quia assueta carnis comestio intelligitur Honorosa corruptio corporum.* Ita Editio Andr. Favini & Labbei. [f. pro *Onerosa*.]

¶ HONORUS, Honorificus. Frodoardus in fine libri metrici de Romanis Pontificibus:

Ac geminans dono cumulatum muneris almi
Pergere lætantem amplexu dimisit Honoro.

Mabill. in Itinere Germ. to. 4. Analect. p. 52.

Hunc librum Carolus quondam perfecit Honorus.

¶ HONTEISTER, Mensuræ species. Charta an. 1238. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 421. *Quæ terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta & tres denarios Bruxellenses, & novem fersellas avenæ, cum mensura quæ dicitur Honteister, nomine census.*

HONTFONGENETEF. Monasticum Anglic. to. 1. p. 723. *Teneant omnes prædictas terras ... in liberam, puram, & perpetuam eleemosynam, sicut aliqua eleemosyna liberius dari poterit vel teneri omnino, extra dangerium nostrum, hæredum, vel assignatorum nostrorum, ballivorum, vel ministrorum, in perpetuum, tantummodo Honsfongenetef mibi retento.*

HONUS, pro Honor. Gloss. Lat. Gr. *Honus, honor*, τιμῖον, τιμὴ ἀνθρώπου. Glossæ Lat. *Honus, honor, dignitas.* Adde Isidor. lib. 1. cap. 26. & Egesippum lib. 5. cap. 23. extremo, ubi *nullus Honus curat hoc vulnus*, legi in MSS. Codd. monent viri docti. Vide Chronicon Fredegarii cap. 82.

HOPELANDA, Pallii vel tunicæ species, nostris, *Houpelande*. Statuta pro S. Capellæ Paris. Canonicis. *Cavendum est, ne subtus superpellicia induantur Hopelandæ propter deformitatem, quæ ibi multotiens est apparens in colleriis.* [Charta an. 1433. ex Archivo majoris Ecclesiæ Massil. *Hopelandam nostram sive tunicam brevem de violete obscuro foderatam de bocassino & de grisis.* Charta ann. 1406. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 827. *Dedit. D. de Vaucler pannum seu ferraturam Hoppelandæ suæ. Item legat ..... unam suam Hoppelandam rubeam martris foderatam.* Litteræ Caroli V. Regis Francor. ann. 1367. *Nulla ipsarum audeat portare aliquam Hopelandam.*]

¶ HOUPPELANDA. Statuta Eccl. Ambian. circa an. 1450. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1226. *Juppones quoque Houppelandas, vilanos & alia vestimentorum genera, præter tunicam, supertunicale, mantellum, heuciam & epitogium non portent* (*Ecclesiastici.*) Vocis etymon ab Uplandia provincia arcessit Huetius, quod inde eredat allatas fuisse *Houppelandas*. Pelandas eas vocant Itali.

¶ HOPERATUS, pro *Operatus*, Contextus. Vetus Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et ibi debent reperire forastellum præparatum à gentibus Sacristæ munitum de uno panno lineo, Hoperato de cirico.*

¶ HOPIA, *Veneni genus, quod ex incisis capitibus papaverum succo expresso conficitur.* Laur. in Amalth.

¶ HOPLA, Populus, arbor. Charta Mathildis Comitissæ an. 1096. tom. 2. Bullarii Casinensis pagina 117. Vide *Oplus*.

¶ HOQUETUS, Singultus, Gallice *Hoquet*. Bulla Johannis XXII. PP. in Extravag. de Vita & honestate Clericorum, ubi de musicis sui temporis: *Nonnulli novæ scolæ discipuli ..melodias Hoquetis intersecant.*

¶ HORA, Moneta, vel pars libræ monetariæ Vide *Ora*.

¶ HORA NONA, Vox usurpata ad significandas partes Orientis circa solstitium hiemale. Charta incerti anni apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 250. *Usque dum pervenitur ad ipsum locum ubi tres fossæ simul adveniunt. Et tunc vadit fossa sancti Catuodi quasi ad Horam Nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodula.*

¶ HORA TERTIA, post meridiem scilicet, Partes Occidentis circa solstitium hiemale. Charta mox laudata ibidem: *Et in capite marcasii levat fossa per montem Huelgoret quæ recte vadit quasi ad Orientem. Tunc relinquens nodam quæ vadit ad puteum tenens nodam unam cum fossa contra Horam Tertiam.* Chartularium Quimperleg. fol. 82. v. *Fossa ... quæ recte vadit ad Orientem, & antequam pervenit quasi ad acervum petrarum curvat parum per quasi ad Horam Tertiam.*

¶ HORA ENRABIADA. Capitulum MS. S. Victoris Massil. an. 1312. *Statuimus quod prima illa Hora dicta Enrabiada, in qua prima aliquotiens dici consuevit, quæ non ædificabat, sed potius animos fratrum conturbabat, ex nunc in antea non dicatur.* Haud scio an huc spectet quod legitur in Dialogo inter Cluniac. & Cisterc. monach. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1603. *In æstate, sonitu excitati post solis ortum surgitis; & antequam Primam cantetis, opera vestra tam otiosa quam negotiosa soletis operari, ipsam Primæ celebritatem in horam diei secundam fere plenam differentes.* Sed hæc nihil ad vocis originem.

HORÆ CANONICÆ, Officia diurna, quæ in Ecclesiis fideles psallendo exequuntur, sic dicta, quia certis horis recitari debent juxta Canones & regulas SS. Patrum. Hæ autem septem numero sunt, scilicet, *Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium*: quæ ita recensentur in Canonibus Saxonicis Ælfrici ad Vulfinum Episcopum c. 19. Uthsang, id est, *Cantus antelucanus*: Primsang, id est, *Cantus*

tus matutinus: Unterfang, i. *Cantus tertianus*: Middægfang, i. *Cantus meredianus*: Nonfang, i. *Cantus nonalis*: Æfenfang, i. *Cantus vespertinus*: & Nihtfang, i. *Cantus nocturnus*. Papias: *Synaxis, Græce, Hora dicitur, quando fratres conveniunt*. De Horis Canonicis & earum institutione ac antiquitate ex SS. Patribus multa scripsere, qui de ritibus Ecclesiæ tractatus ediderunt, inprimis Durandus lib. 5. Ration. cap. 5. & seqq. Durantus de Ritibus Eccles. libro 3. capit. 5. & seqq. Pamelius ad S. Cyprian. de Orat. domin. Bellarminus lib. 1. de Bon. oper. cap. 11. Baron. an. 34. num. 163. 251. an. 51. n. 69. Gazæus ad Cassianum, Haeftenus lib. 7. Disquisit. Monast. tract. 2. 9. & alii passim. Adde Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 28.

¶ Tredecim horarum cursus nocturna & diuturna continuatione cum integro psalterio persolvisse S. Gerardum Episcopum Tullensem referunt Acta Episcop. ejusdem Ecclesiæ apud Marten. tom. 3 Anecd. col. 1053. Quid consuetis septem horis addiderit non percipio.

Horæ, nude. Gervasius Dorobernensis: *In hac Capella ante exilium & post, Missas celebrare, Horas audire, & frequenter orare solebat*. Ordericus Vital. lib. 6. pag. 607. *Cotidie Missas audire studebat & Horas*. Monastic. Anglic. to. 1. pag. 876. *Interim dicamus Horas & Evangelia nostra*. Ita ψάλλειν τὰς ὥρας, dixerunt Græci recentiores. Vide Nomocanonem nuper editum à Coteleriocap. 37. 53.

Horarius, Liber Horas canonicas continens, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de Usu Ecclesiastico.

Horæ Diurnales. Ordericus Vitalis lib. 12. *Diurnales horas ad Laudem Dei ex debito modulabantur*. Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 15.

Psallebant semper Capellani reverenter
Horas nocturnas sibi, quotidieque diurnas.

Will. Thorn. an. 1283 *Vel alius rogatu ipsius dicet Horas de die in Conventu*.

Horæ Regulares, quæ & *Canonicæ*, vel quæ juxta regulam monasticam in Ecclesia decantantur: apud Lanfrancum in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 14. 15. in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 38. & alibi sæpe, &c.

Horæ de S. Maria, Quæ in quibusdam Monasteriis cum *Horis regularibus* cantantur. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 50. *Sive Hora regularis, sive de sancta Maria, &c.* Et c. 55. *Notandum, quod Horæ de sancta Maria mediocri voce dicendæ sunt, & cum cantu, & in his non inclinatur ad Gloria Patri. Ad omnes Psalmos communiter sedent, &c.* Vide Concil. Tolosanum ann 1229. cap. 14.

¶ Horæ, Liber precum, Gall. *Heures*. Mennti Sermones fol. 159. v. *Les Sergens sunt ministri diaboli; ecclesia eorum est taberna, numquam enim veniunt ad sermonem; servitium eorum est blasphemare nomen Dei; Horæ eorum sunt charte & alee, Pater noster sunt taxilli*.

Horarum Receptor, Qui canonicas Horas persolvendas curat in Ecclesia, & stipendia Canonicis, qui iis intersunt, persolvit. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 2. Non. Febr. *Hic dicitur fieri Missa de B. Virgine, ... in qua Receptor Horarum tenetur distribuere Canonicis & majori altari servientibus unicuique 2. sol. &c.* Ejus munus alibi dicitur *officium Horarum*. 6. Id. Martii: *150 libr. Paris..... solvendas sine dilatione annis singulis ab illo, qui prædictarum Horarum officium procurabit*. In Charta alia veteri *Horoscopus* videtur appellari, ejusque officium *Horoscoparia* & *Horoscopatus*: nisi ille sit, *cui temperandarum* Horarum & *Vigiliarum diligentia committitur*, in Vita S. Leobini Episcopi Carnotensis.

Horæ Incompetentes, *id est, silentium*, in Capitulis Adalhardi Abbat. cap. 43.

HORAMA, Orama, Oroma, ex Græc. ὅραμα, Visio, apparitio. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Priusquam pugnaremus, video in Horomate hoc*. Vita S. Willebrodi cap. 2. *Mater in intempesta noctis quiete ea leste in somnis vidit Horama*. [S. Gerardus in Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 362. Cui (æditus) *nocte quadam in Horamate se idem Confessor offerens, &c.*] Adde Rodolphum Tortarium lib. 5. Miraculor. S. Benedicti n. 12.

Orama, sine aspiratione, aliis. Ugutio: *Orama, visio, somnium*. Olbertus Abbas Gemblac. de Miracul. S. Veroni n. 2. *Obstupuit Presbyter ex Oramate*.

Oroma, interdum, & crebro habent Scriptores. Aldhelmus I. de Virgin. c. 3. ait, S. Joannem Evangelistam *in Pathmo raptum in Oromate*. Et cap. 26.

Oroma per noctem cernebat rite superum.

Gualdo Monachus Corbeiensis in Vita S. Anscharii Arch. Hamburg. cap. 4.

.... Quod Oroma vir ille tenaci
Pertractans animo.

Et cap. 16.

Pœna mali vindex fuit hujus Oromatis inde.

Poeta anonymus de Episcopis Eboracensibus:

Oroma gentilis, qua viderat ipse superum.

Adde Fulcuinum de Gestis Abbatum Lobiens. cap. 2. Fridegodum in S. Wilfrido cap. 25. Ermenricum in Vita S. Soli cap. 9. &c.

HORARIE, quasi *Ad horam*: Galli dicerent: *Pour un temps, Pour une heure*. Charta Raimundi Episcopi Tolosani an. 1160. apud Catellum: *Nisi illi scilicet, qui vere, & non Horarie fratres fuerint, vestes cruci-bus signatas non simulate deferentes, &c.*

HORARIUS, Genethliacus. Gloss. Gr. MS. cui titulus Στίχοι τοῦ λεξικοῦ, ex Biblioth. Reg. Cod. 1688. Ὡροσκόπος, ὁ σκοπῶν τὰς ὥρας, ὡράριος. Vide alia notione in *Hora*.

¶ HORATIM, Per horas, vel horis competentibus. Vita S. Illidii tom. 1. Junii pag. 430. *Qui divino mancipati servitio, ecclesiastico more Horatim laudes Deo persolverent*.

¶ HORATORIUM, pro *Oratorium*, Minus altare, quo nomine intelligi debent Capellæ & minores Ecclesiæ, quæ à principali dependent. Consecratio Ecclesiæ B. M. Virg. in villa Formiguaria an. 873. to. 1. Hist. Occitan. inter Instr. pag. 126. *Ecclesiam sanctæ Mariæ .... cum appendiciis & Horateriis suis*.

¶ HORCA, Vas olei, vel species amphoræ. Vita S. Sidonii Mart. to. 3. Julii pag. 183. *Et jussit exhiberi quadraginta Horcas olei, & mitti super flammam ignis*. Vide *Orca*.

HORDA. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. c. 8. *Pannos ..... non suspendunt ad siccandum in Herda, ut alii fratres; sed tantum deponunt in herbario claustri*. Puto legendum in *Chorda*.

¶ HORDALICIUM, Hordamentum. Vide in *Hurdicium*.

HORDARIUS. Vide *Hordera*.

¶ HORDEARIUM, *Æs quod pro hordeo equiti persolvebatur*. Laur in Amalth.

¶ HORDEATIO, *Morbus equorum*, in Amalth.

¶ HORDEOLUS Apostema nascens in extremitate palpebræ. *Hordeoli in palpebris*, Priscianus lib. 1. cap. 12.

HORDERA, Hordarius, Vox Saxon. hordere, Quæstor, ab hord, Thesaurus. Leges Adelstani Regis c. 8. apud Bromptonum: *Et quicunque Hordera Regis, vel præpositus furi consentaneus erit, &c.*

Hordarius, Ibid. cap. 15. Inde

Herdarium, in Legibus Canuti Regis cap. 104. ubi *dispensa* exponitur: *Sed suum Herderium, quod dicere possumus Dispensam, & cistam suam, & trage*, *id est*,

id est, scrinium suum debet ipsa custodire. Hinc Anglis *Hord*, & *Horder*, eadem notione.

HORDICIUM Vide *Hurdicium*.

¶ HORDINIUS, f. Hæres, successor. Charta ann. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens*: *Constantius Darton & Maria ejus uxor... tradiderunt jam dicto Geraldo de Sentis pro se & suo Hordinio stipulanti & recipienti totam illam domum & localem in quo est*.

HORGRIFT. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 3. *Si quis propter libidinem liberæ manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Bajwari Horgrift vocant, cum 6. sol. componat*. Ubi Lindenbrogius: *Hore*, meretrix: *grifte*, tactio. Nec Angli secus, ait Spelmannus. At hic non de meretrice agitur; sed de virgine, aut alterius uxore. Proinde existimarem potius standum Editioni Heroldi, quæ *Horichrift* præfert, ut sit tactus cum vi, pulsatione, offensa. Est enim *Hort*, pulsatio, unde *Horten*, pulsare, allidere, & *Grift*, tactus. Lectiones alias profert Baluzius ex Codd. MSS.

☞ Lindenbrogianam interpretationem probat Schilterus. Et quidem licet de virgine aut aliena uxore hic agatur, nihilominus vocem *Hurgrift*, vel, ut legendum censet *Horgriff* de tactu meretricio, non violento, injurioso tamen & puniendo, interpretandum existimat: quam compositam docet ex *Hur*, meretrix, & *Griff*, contactus.

HORIDIA, pro *Hordeum*, perperam scriptum apud Alypium Antiochen. in Descript. orbis c. 30. *Vina varia, oleum, Horidiam, purpuram bonam, &c.*

¶ HORIPETÆ, *Qui horas petunt*. Papias.

¶ HORMENI, pro *Armeni*, apud Wildebrandum ab *Oldenborg* in Itinerario Terræ Sanctæ: *Nullis munitionibus cingitur, unde potius eam villam, quam civitatem nuncuparem, si sedem Archiepiscopalem Hormenorum in se non haberet*.

HORMESTA MUNDI, vel ORMESTA. Ita inscripta vulgo in MSS. Codicibus Pauli Orosii Historia, uti monemus in V. *Ormesta*, in Codd. scilicet Dunensi, Groenendalensi, & Vallis S. Martini Lovaniensis, apud Sanderum part. 1. pag. 187. & parte 2. pag. 137. 220. præterea in Vita S. Baboleni tom. 1. Hist. Franc. pag. 662. & in Tractatu vernaculo sat antiquo de Heraldis. Sed & monet Josias Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum p. 997. in quodam antiquo Codice inscribi: *De miseria hominum*. In Codice vero 508. Sangermanensi titulus ita concipitur: *Pauli Orosii Presbyteri Liber de Ormesta, seu miseria mundi*: ex quo irrepsit titulus alius: *Hormesta mundi*. Quam quidem *Hormesta* vocem rursum perperam irrepsisse volunt viri docti, atque in iis Stephanus Pighius in Hercule Prodicio, pro *Orchestra*, seu *scena*, in qua varii rerum casus, Imperatorum mutationes, & hominum miseriæ palam, exponuntur. Hunc sane titulum quodammodo præfert Editio Parisiensis anno 1506. Inscribitur enim: *De miseria hominum per peccatum ab initio*: fort quod caput 1. libri 1. initium ducat ab his verbis: *Ego initium miseriæ hominum ab initio peccantis hominis ducere institui, &c.* Quod quidem caput in Editione Francisci Fabricii aliquot ante periodis auctius legitur, adeo ut Editio Parisiensis prior fuerit ipsius Orosii Editione, quam ille postmodum auxerit. Vide Bongarsium in Præfat. ad Gesta Dei per Francos sub finem.

HORNA, pro *Urna*. Joannes Diaconus in Episcopis Neapolit. in Agnello II. *Perpetuis temporibus alimenta constituens ductorum nempe & decem tritici modiorum, totidemque vini Hornarum per singulos annos*.

HORNEGELDUM, Tributum, quod exigitur pro animalibus cornutis, ex Saxon. Horn, cornu, & geld, tributum, præstatio. Est etiam in Chartis, *quietum esse de quadam consuetudine exacta pro tallagio per totam terram, sicut de quacumque bestia cornuta*, ut habet Rastallus. Hinc crebro in Chartis iisdem: *Sint quieti de... scutagiis & hidagiis, geldis, danegeldis, Horngeldis, fotgeldis, &c.* to. 1. Monast. Angl. p. 192. 976. to. 2. p. 17. 81 a. Vide *Cornagium*.

HORNE WITH HORNE, Voces Anglicæ, i. *Coram cum cornu*, vel *Cornutum cum cornuto*, quod dicitur de cornutis animalibus, quæ simul una pascendi quis jus habet. Constitutio Roberti Dunelmensis Episc. anno 1276. apud Spelman. *Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, statuendum duximus, quod ubicumque fuerit receptaculum eorum, licet in vicinis parochiis Horne With Horne, secundum Anglicam linguam pascua querant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium & remanentia*.

HORNO, ORNO. Joan. de Janua: *Horno, hoc anno. Item hornotinus, & hornus, hujus anni*. Voces prisco Latio notæ, & à recentioribus in usum revocatæ. Hincmarus Remensis: *In Synodo apud Vermeriam palatium olim ab Orno habita obsecrando declamavi*. Vide Flodoardum lib. 1. c. 20. lib. 3. c. 22. Petrum Damian. lib. 7. Ep. 17. lib. 8. Ep. 11. &c.

ORNA, Papiæ, *Unius anni palea*: quo modo forte *Horna messis*, Plauto [& Horatio lib. 2. Sat. 6.

Cum pater ipse domus paleæ porrectus in Horna.]

HORNOMME. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 8. *Ad sopiendam controversiam exortam super limitibus duarum villarum, quamvis una ex aliæ constet originem habuisse, vel super terra, quæ vulgariter Hornomme appellatur, &c.*

¶ HOROCOPUS, f pro *Horoscopus*, Excubitor, vel f. idem qui *Horarum receptor*, de quo in *Hora*. Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. *Rector... à tempore antiquo debet dare ad prandendum duobus Horocopis die parochie... tribus sollempnitatibus anni*.

HOROCRALU. Lex Aleman. tit. 100. *Aucta, gaviola, cicoaia, corvus, coraicula, columba, Horocralu, & cauba, &c.* In Edit. Lindenbrogiana abest hæc vox.

¶ 1. HOROLOGIUM, ὡρολόγιον, Liber Ecclesiasticus apud Græcos, Horas diurnas & officia continens. Vide Glossarium mediæ Græcit. & Suiceri Thesaurum in Ὡρολόγιον.

2. HOROLOGIUM NOCTURNUM invenit Pacificus Archidiaconus Veronensis, qui vixit Lothario Ludovici Pii filio imperante, si qua fides illius Epitaphio, quod ex Panvinio recitat Ughellus in Italia sacra tom. 5. pag. 609. *Horologium nocturnum nullus ante viderat, en invenit argumentum, & primum fundaverat. Nocturnum* vero dicitur ad discrimen *solaris*, seu diurni *horologii*: proindeque illud forte fuerit, cujusmodi hodie frequens est usus, æreum scilicet aut ferreum, quod rotis, ponderibus, libraminibus, ac campanulis constat: cujus inventor, Polydorum Virgilium, & Guidonem Pancirollum lib. 2. Novorum Repertorum cap. 10. illiusque commentatorem Henricum Salmuthum, aliosque hactenus latuit. Tradunt tamen Annales Francor anno 807. Aaronis Persarum Regis Legatos inter cætera munera Carolo M. attulisse *Horologium ex auricbalco arte mechanica confectum, in quo 12. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12. fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant*. Alia fuere *horologia* quæ ex *aqua* vocat Vitruvius lib. 9. cap. 9. *& quæ aquis sub modulo fluentibus temperantur*, Senator lib. 1. Epist. 45. Hinc

HOROLOGIUM TEMPERARE, in libro Usuum Ord.

Ord.Cisterciensis c.114 apud Bernardum Mon.in Consuet.Cluniac. MSS. c. 53. 54. 114. in lib. Ord. S.Victor. cap. 21. in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 8. &c. nostris, *Monter l'horloge*, seu pondera vel momenta librare, vel sursum evehere, quæ eum in imum delapsa sunt, tum *horologium cecidisse* dicitur, ibidem .Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap.8.*Sacrista debet temperare Horologium, & ipsum facere sonare ante matutinas ad se excitandum quotidie.* Vide *Index*.

¶ Horologium Excitatorium, Gall. *Reveil*. Chron. Mellic. cap. 774. *Excitabit aliquis à superiore deputatus, qui Horologium Excitatorium habeat, ad omnes quoque cellas lumen deferat.*

¶ Horologica Vasa, Martiano Capellæ lib. 6.

3. HOROLOGIUM, Synodus Nemausensis anno 1284. c. de Decimis. *Districte etiam prohibemus, ne Clerici bladum, Horologia, vel qualibet alia decimare præsumant.* Ubi vir doctus emendat *Horrea*.

HOROMA, Græc. ὅραμα, Visio. Vide *Horama*.

¶ HOROSCOPARIA, Horoscopatus. Vide *Horarum Receptor* in *Hora*.

¶ HOROSCOPI *dicti quod horas nativitatis hominum speculantur, dissimili & diverso fato.* Isid. l. 8. c. 9. Vox Astrologiis notissima, Græcis ὡροσκόποι.

¶ Horoscopicus, Eadem notione. Epistola Johannis de Monasteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect.col.1439.*Quid de Julio Cæsare, Crasso ac Pompeio dices? de quibus Horoscopicus & mathematicus præfatus fuerat, eos post omnem felicitatem Romæ in domibus morituros.* Alias *Horoscopicus* est Pertinens ad diem natalem apud Firmicum lib. 1. Mythol.

¶ Horoscopium, Signum, indicium. Miracula S. Joannis Beverlac. tom 2. Maii p. 194. *Cum superesset adhuc quasi unius horæ spacium ut eis signum surgendi præberet Horoscopium.* Sidonius lib.4. Epist.3. utitur pro Instrumento ad indagandam horam natalem, à Græco ὡροσκόπιον.

¶ Horoscopus, *Instrumentum quoddam rotundum vel quadrum, habens circumquaque multas divisiones & medie linium in medio, in quo sunt foramina per quæ omnes horæ & stellæ cognoscuntur; unde Astrolabins dicitur.* Sic Papias. Aliis *Horoscopus* vel est Astrologus, qui horas, maxime natales, inquirit vel considerat; vel ea pars cœli quæ geniture tempore ab Oriente oritur vel ascendit in hemisphærium; hincque *Ortus* vel *Ascendens* dicitur; vel est illud punctum temporis quo quis nascitur; vel denique idem est qui Excubitor, ut in Charta anno 1221. apud Miræum tom. 1. pag. 100. *Salvis tamen illis calceis, qui de jure debentur Scabinis Namurcensibus, & tribus Horoscopis, duobus portariis castri & duobus præconibus villæ.* Vide *Horarum receptor* in *Hora*.

HOROWENO. Vide *Charocna*.

¶ HORREARIUS, ἀποθηκάριος, in Glossis Lat.Gr. Sangerman. MSS. Præses & custos horrei. Nota vox Ulpiano l.5.§.3 Dig.de his qui effuderint, & l.60.§.ult Locati.Senator lib. 10.Epist. 28.*Arcarios, prerogatores tritici, vini & casei, macellarios, vinarios, capitularios Horreariorum & tabernariorum, &c.*

¶ HORREATICUS, Pertinens ad horreum.*Horreaticæ species*, Fructus in horreo asservati leg. 3. Cod. Theod. de conditis in horr. publ.

¶ HORRENTIA, Aversatio. Tertull.adv.Marc. lib. 4. capit. 24. *Pulverem jubet excuti ad Horrentiam terræ illorum.*

¶ HORRESCENTIA, Timor, pavor. Tractatus an. 1417. apud Rymer. tom. 9.pag. 519.*Afferentes se propter potentiam & per Horrescentiam Ducis Burgundiæ, in eorum itinere existentis, tute ad locum tractatus venire non posse.*

HORREUM. Joannes Diaconus in Episcopis Neapolitanis: *Ante majoris Ecclesiæ fores magnum ædificavit Horreum, in quo cubiculum aptavit: erat autem Horreum locus destinatus ad custodiam pretiosarum rerum ad quotidianum usum deservientium.*

HORRIBILIS, Qui aliquid abhorret, refugit. Constantinus Africanus lib. 1. de Morborum cognit. capit. 20. ubi de Cura amoris, quem *morbum in cerebro contiguum* esse ait: *Ab ebrietate caveant* (qui amore tenentur,) *& cum oporteat, dormiant, post somnum vero in balneo delectentur, cum aqua & aere temperato & lucido. neque eis accedat, quod animus abhorreat. Interrogatus autem quidam à Philosophis, quare Horribilis homo gravior esset quam quodlibet pondus, taliter respondisse fertur: Homo, inquit, Horribilis pondus est animi solius: alia vero pondera animæ & corporis sunt communia.* In Glossis antiquis MSS. *Horribile* exponitur *infinitum*.

¶ HORRIDITAS, Locus horridus, opacior latebra.Sallas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul pag.302. *Alii per silvas, aliique per montes, alii ad nota, nonnulli per ignota devia fugientes .... illos nigra salvat Horriditas, alios incalcata semita calles devehit per occultos, &c.* Pro horrore usurpavit Nævius: *Omnia mihi Horriditati erant maxime.*

HORRIPILARE, Horripilatio, *cum capilli præ horore eriguntur.* Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. *Horripilatio*, *Herissement de poil pour paour*. Gloss. Græc. Lat. Ὀρθότριχιῶ, *Horripilo*. Gloss. Lat. Græc. *Horripilatur*, φρίσσει. Gloss. Lat. MS. Reg. *Horripilatur*, *Horret*. Apuleius lib 3. *Aures immodicis Horripilant auctibus.* Et libro 8. de apro: *Pilis inhorrentibus, corio squalidus.* Fridericus Imp. libro 1. de Venat. cap. 23. *Quando aves timent aut irascuntur, Horripilant plumas, &c.* Adde cap. 57. &c. [*Cumque Horripilasset à timore visionis insolitæ*, in Vita Gregorii VII. PP. to. 6. Maii p. 141.]

Horripilatio. Jo. Diaconus in Hist. Translationis S Severini Noricorum Apostoli num. 14. *Quod ... omnibus immensam Horripilationem incussit.* Et mox: *Quousque, ait, Horripilationem patimini, metu vesano fluctuantes?* Theobaldus in Vita sancti Guillelmi Eremitæ num. 24. *Non enim, ut assolet, accidit ei Horripilatio, non frontis rugatio, &c.* Odo Archiepisc. Cantuariensis in Epist. præfixa Fridegodi Carmini: *Igitur venerabilissimas B. Confessoris Christi Wilfridi reliquias indecenti senticose voraginis situ marcidas, imo prælatorum Horripilatione neglectas, &c.* Rythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Fit meatis trepidatio,
Stupor, Horripilatio,
Ob nefas contremendum.

Adde Ecclesiasticum c. 27. 15. Lib. 2. Miraculor. S. Bertini cap. 5. Messianum in Vita S. Cæsarii Arelat.p.252. Vitam S. Bernardi Pœnitentis n. 11. Vincentium Belvac. lib. 26. cap. 62. &c Hinc nostris *Hurepe*, cui pili horrent, vel eriguntur.Rob.*Bourron* in Merlino, MS. *Et fu moult Hurepes, & ot moult longue barbe.* Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Li Quens Hurepais Felipes,
Ki ert asses vaillans & vistes.

V.Menagium in Originib.Linguæ Gallicæ V.*Hurepois*.

¶ Horripilatio, Tremulus motus, qui in febris reversione accidere solet. Canonizatio S. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1844. *Ita quidem volo teneri ad votum, si statim post hanc accessionem ita plane curatus fuero, quod nulla succedat accessio, nec Horripilatio frigoris aut caloris.*

¶ HORROR, Carcer, locus caligine horridus. Epistola an. 1204. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 788.

Tunc

Tunc vero Karifoeus Imperator, & Imperatrix uxor ejus .... qui diu in Horrore *teuti fuerunt & inclusi .... mandaverunt quod per* Dei *gratiam, & nostrum auxilium, fueraut à carcere liberati.*

¶ HORSGABULUM, vox ibrida, ex Anglico *Horse*, Equus, & *Gabulum* vel *Gablum*, Census, tributum; *Horsgabulum* ergo est Redemptio pecuniaria, nomine census, alicujus servitii quod cum equo quis debebat. Custumarium Monasterii de Bello apud Spelman. tit. *Brenbame* fol. 91. *Alicia Evere tenet .... & debet inde de redditu .... & de* Horsgabulo, *ut supra 4. den. faleare per 3. dies, &c.*

HORTATUS, Impetu detrusus, *Horten* Germanis & Belgis. Lex Alaman. tit. 99. §. 2. *Si porcarius ligatus, de via Hortatus vel battutus fuerit.* Alii legendum censent *ostatus*. Vide Legem Salicam tit. 27. §. 20. [*Hurter* nostris pro Impetum facere in aliquem, illidere, pulsare. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Si assaillent lor anemis,
Tam qe à la voie les ont mis,
A grans destroit los ont Hurtez.]

¶ HORTUS DOMINICALIS, Abbatialis. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex l. viridi fol. 53. *Et de aliis herbis quæ crescunt in* Horto *Dominicali ipsius Monasterii, & fabas teneres.*

¶ HORTUS, Septum, Gall. *Clos*. Charta an. 1128. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 744. *Et una carrata vini, in una dumtaxat vinearum, quas* Hortos *vocant, juxta muros castelli jacentium.*

¶ HORTUM. Testamentum S. Gennadii Episcopi Asturic. tom. 3. Concil. Hispan. pagina 172. *Terra de Scolido ejeci;* Horta *& omnia quæ ad usum Monasterii pertinent, imposui.*

¶ HORTALE. Johannis de Cermenate Hist. de Mediolano cap. 27. apud Murator. to. 9. col. 1245. *Non plura inquiens invalidum e lecto tollit, quem transacto vicino muro per* Hortalia *Monasterii* Horoni *in Monialium interiora demus secum defert.* Chron. Modoet. apud eumdem to. 12. col. 1100. *Guido à domo sua per vicina hospitia, muros &* Hortalia *transiens, &c.*

HORTALIS, Italis, *Hortali luogo di molti horti*, *Curtilis*: in Charta anni 1009. apud Ughellum tom. 3. pag. 61. & in alia Willelmi Regis Siciliæ anno 1179. apud eumdem tom. 7. pagina 715. [Charta anno 845. in Appendice ad Marcam Hispan. col. 781. *Vindo illas villas jamdictas .... cum eosolibus &* Hortalibus, *cum pratis & pascuis, &c.*] Libertates Regni Majoricarum an. 1248. apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici: *Et damus vobis casas & casalos, hortos &* Hortoles, *&c.* Matth. Villaneus lib. 9. c. 79 *Ne condussono tra gli* Hortali *dentro.*

HORTIFER, Hortus, *Curtilis*. Vetus Charta apud Vadianum, de Monasteriis, &c. *Cum curtis clausis, cum* Hortiferis, *pomiferis, vel officinis, quæ ibi esse videntur.*

¶ HORTALITIUM, diminut. ab Hortus. Vita B. Lucbesii rom. 3. Aprilis pag. 599. *Cuncta si quidem quæ de agello sive* Hortalitio *provenire poterant, quasi manu perforata peregrinis & advenis ... erogabat.* Bulla Martini V. PP. an. 1423. in Bullario Carmelit. p. 175. *De bonis sibi à Deo collatis quoddam oratorium cum ecclesia, cæmeterio, campanili, campana, nec non domibus, hortis,* Hortalitiis. Eadem occurrunt in alia Bulla Calisti III. PP. an. 1457. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. p. 457.

¶ HORTICELLUS, Eadem notione. Bulla Stephani III. PP. an. 755. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii p. 28. *Igitur quia petistis à nobis quatenus ... domum positam juxta Monasterium B. Martini cum inferioribus & superioribus suis, cum metatu suo &* Horticello ... *vobis ad tempus emisso præceptione concedere deberemus.*

¶ HORTICULA, Hortulanus. Epistola Johannis de Monasteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1391. Horticulam *censuarium ... qui Parisius, ut assoles, nuperius cum vehiculis suis proficiscens, in alliis, cepibus, porris, caulibus, &c.*

¶ HORTICULUS, *Hortulanus*, *hortorum colens*. Vetus Gloss. MS. Sangerm.

HORTILIO, Hortulanus; sed proprie *arearum*, *des aires*, nostris, *Ortillon*, Gloss. Isid. *Hortilio*, *Hortè custos*. Will. Brito in Vocabul. *Ortus*, unde *Hortilio*, *& hortolanus*.

ORTILIS, Hortus. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. f. 48. *Et in Massilia res nostras proprias, casas, &* Ortiles, *quæ de avunculo meo* Dodone *obvenit, & de avia mea* Dodina. *Similiter ad Pero casas &* Ortiles, *qui mihi de parente mea Godane obvenit.*

HORTOLANUS, seu ORTOLANUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 593. *Et totam decimam feriæ S. Christophori, & in Marchesio unum* Ortolanum *quietum cum sua terra.*

HORTULANUS, Officium Monasticum, cui horti cura incumbit, apud Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 3. cap. 20. Liber Ordinis S. Victoris MS. cap. 11. Hortolanus *Celerario subjectus est, ut si quid fuerit in horto, quod ipse velit, & expedire noverit, ad servitium fratrum accipiat.*

HORTOLAGIUM, [Præstatio pro leguminibus quæ in hortis crescunt.] Tabularium Episcoparus Autissiod. *Debet quilibet denariatam de quocunque* Ortolagio, *nisi fuerit de suo orto, & si de suo orto, nihil debet.* Monasticum Anglic. to. 1 p. 436 *Eis dedit pro 5. acris terræ, & pro una (sic)* Ortolagio, *& nona garba totius lucrationis, &c.* [Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum p. 83. e Tabulario ejusd. Eccl. ad an. 1320. *Bona, proventus... Præpositura consistunt ... in quartaria apud aquas calidas & illis partibus; quæ consistit in* Hortolagiis *& aliis obventionibus.*] Observandum porro, ea vocabula plerumque absque aspiratione scribi, quomodo apud veteres, ut auctores sunt Varro & Festus.

¶ HORTULARIA, Olera, legumina, & alia id genus quæ in hortis nascuntur. Charta ann. 1108. apud Baluzium tom. 5. Miscell. pag. 373. *Quatenus Monachi hortum suum & quod in horto excolerent absque reclamatione & alicujus dominationis redhibitione possiderent; excepto si olere horti vel fructus arborum & cetera* Hortularia *venundarentur, tunc de venalibus decimum Canonicis darent.*

¶ HOTALIGIA, Eadem notione, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. anno 1280. *Bladum, vinum,* Hortaligia, *fenum, fructus, &c. clerici decimare non præsumant.*

¶ HOSA, [Tibiale, caliga, Gall. *Heuse*; Hosella, Gall. *Heuseaux*.] Vide in *Osa*.

¶ HOSCHA, Portio terræ arabilis, fossis vel sepibus undique clausa. Chartularium S. Vincentii Cenoman. f. 43. *Controversia quæ vertebatur inter Abbatem ... super quadam* Hoscha *terra, quæ vocatur* Holcha *Fraemberti & est sita juxta ecclesiam de Attaneio, in hunc modum est sedata.* Vide *Olca*.

¶ HOSNUM, ξύλον, *Lignum*. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

¶ HOSOBINDA, Idem quod *Hosa*. Vide *Osa*.

HOSPES. Burgundi, pervasis Galliarum finibus, cum veteribus incolis, quos *Romanos* vocabant, agros, terras ac prædia, & mancipia ita partiti sunt, ut Burgundis duæ terrarum partes, mancipiorum tertia, reliquæ cederent Romanis, quos ex eo *Hospites* appellabant, quod ab iis Burgundi, atque adeo Barbari, veluti advenæ hospitio excepti, & in rerum possessionis partem

adsciti, rebus iisdem *Hospitalitatis jure* gaudere ac frui dicerentur. Id colligere est ex Legibus Burgundionum, ac potissimum tit. 54. §. 1. *Licet eodem tempore, quo populus noster mancipiorum tertiam, & duas terrarum partes accepit, ejusmodi à nobis fuerit emissa praeceptio, ut quicumque agrum cum mancipiis, seu parentum nostrorum, sive largitione nostra perceperat, nec mancipiorum tertiam, nec duas terrarum partes ex eo loco, in quo ei hospitalitas fuerat delegata, requireret, &c.* Et tit. seq. §. 1. *Quotiens de agrorum finibus, qui hospitalitatis jure à barbaris possidentur, inter duos Romanos fuerit mota contentio, &c.* Et §. 2. *Quod si enim Romanus, hoc est, Hospes ipsius, &c.* Adde tit. 84. §. 2. 3. Videntur tamen uterque, Romanus scilicet & Burgundio, suo quilibet respectu, *Hospites* appellari in tit. 13. [*Ostellain* Poetis nostratibus pro advena, externus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Se tant avient qe un peu li pleise,
Les Ostellains en auront eise.]

Inde, ut opinor,

HOSPITES dici cœpere apud nos *villarum*, seu pagorum incolæ, quos alii *Mansionarios* vocant, qui scilicet domos incolunt sub censu annuo, qui *Hostisia* nuncupatur, eo que nomine *resoandisiam*, hoc est, *residentiam* debent, & *stagium*, unde & *Stagiarii* vocantur: *Hostes*, in Consuetudine Silvanectensi art. 112. 120. *Oste couquans & levans dessous un Seigneur*, apud Bellomanerium c. 62. *Manans ou Tenans, Sujets, Hostes & Cottiers*, in Summa Rurali Butilerii, & in Consuetud. Insulensi tit. 1. art. 23. [*Cambriers*, in Charta Radulfi Comit. an. 1322. *Que tous les Cambriers qui conchent & levent en leur fiu, peschens en la mer, &c.*] Annales Francor. Bertiniani, & Chronicon de Norman. gest. an. 869. *De unoquoque manso ingenuili exiguntur 6. denarii, & de servili 3. & de accolis unus, & de 2. Hospitibus unus, &c.* Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 496. *Dominatum omnium Hospitum, qui Parisis degebat, ita Monachis concessit, ut si eisdem forisfacerent, non eos per domos eorum, sed per alium fiscum castigarent.* Ejusmodi hospitum non semel præterea meminit, p. 465. 576. 587. 605. &c. [Codex MS. Irminonis Abb. S. Germani fol. 107. *De Hospitibus qui sunt in Bovaisvilla Ermengarius .... tenet hospicium, habet de terra arabili bun. 111. solvit pullos 111.* Charta Stephani Tornac. Episc. an. 1193. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. pag. 1336. *Quatuor etiam domus lapideæ ante B. M. ecclesiam constructa cum Hospitibus & appendiciis ad ipsas pertinentibus.* Charta an. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 27. *Habebunt etiam dicti Canonici in Hospitibus dicta terræ ... justitiam, &c.*] *Hospites dominici*, in vetari Charta in Hist. Monmorenciac. pag. 34. Alia an. 1195. in Tabulario S. Mauri: *Hospes noster cubans & levans esse voluit.* M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 7. Ch. 30. ann. 1202. *Et istius terræ nihil dare poterit ipse vel ejus heredes ad hospites faciendos, nisi per consensum Capituli.* Alia Theobaldi Comitis Trecensis ann. 1200. ibid. Ch. 31. *Ita tamen, quod de nemoribus illis nihil amplius poterunt extirpare, nec villam illic construere, nec Hospites ponere.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 120. 172. 179. in Regesto ejusdem p. 33. 35. 36. 52. &c.

Differebant porro à servis, seu ascriptitiis & glebæ adscriptis, colonisque accensentur, in Charta Ludovici VII. an. 1179. in Tabular. Monast. S. Genovefæ. *Notum sit, &c. quia cum in præsentia nostra Stephanus Abbas S. Genovefæ & Canonici ejusdem Ecclesiæ assererent homines de Rodoniaco servos esse Ecclesiæ suæ, homines id penitus negaverunt, & sese tantum Hospites Ecclesiæ & colonos esse confessi sunt, &c.*

☞ Longe potiora fuisse illorum privilegia colligere est ex Charta an. 1165. Non secus enim ac Milites inferioris gradus in exercitum pergere minime tenebantur, nisi prius per nuntium domini sui capitalis moniti fuissent ac requisiti. Charta Philippi Alsatii Flandriæ Comitis ann. 1165. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 705. *Hospites vero Ecclesiæ Hospitibus Comitis in omni lege & consuetudine ita pares esse dixerunt, ut nec in exercitum vadant, nisi per Abbatis nuntium moniti, quando Comitis Hospites per nuntium ejus moniti fuerint.* Sua habuere tribunalia propria & distincta, quibus eorum causæ definitivo judicio agebantur. Hospites quos Canonicales S. Donatiani Brugensis vocant, ut observat Miræus, in civilibus judices habent Canonicos quatuor; qui ex ordine singulis hebdomadibus feria sexta pro tribunali, chorali veste induti, sedent & causas decidunt, à quibus ad ipsum Capitulum provocatur. Unam *carrucatam* terræ, hoc est, tantum terræ, quantum uno aratro coli potest in anno, quatuor *Hospitibus* adsignat Robertus I. Bethuniæ dominus in Charta anno circiter 1000. apud Miræum tomo 1. Diplom. Belgic. pagina 945. *Dedit etiam carrucam terræ apud Nust ad quatuor Hospites & unam cambam.* Cæterum non eamdem omnium fuisse conditionem facile crediderim.

☞ Et quidem ex Bellomanerio in Bellovac. cap. 32. pagina 269. intelligere promtum est quosdam Hospites servitiis addictos fuisse, quosdam ab iis omnino liberos & immunes, si tamen jus *hostisia* excipias. Cum enim contentio esset de hospite qui in alterius dominium transierat, judicatum, *que il li renvoyeroit couchant & levant dessous li, & que il ne le pooit receler devant qui il auroit fait son devoir de s'ostise vers son Seigneur, ou par quittance ou par vente, par don, ou par echange, mais ches vous ne peut li Sires deffendre à son Oste, puisqu'il est son franc-Oste sans servitude. Et fut encore dist a cil jugement fere, si comme ils avoient ouy temoigner à leurs peres & à leurs tayons que cette concordance fust faite entre le Conte Raoul de Clermont & ses hommes ou la Conte de Clermont, pour che que li Conte Raoul avoit fet crier au lieu de Villeneuve, en bez franches mazures, & à petites ventes, & les donnoient à chaun qui y vourroient habiter franchement.* Unde & *Hostisias francas* seu liberas extitisse discimus.

¶ HOSPITES CAPITALES, Iidem forte qui *Manumissi capitales*, quibus scilicet conditionali libertate donatis prædia seu hospitia habitanda & excolenda committebantur, sub certa fructuum redhibitione. Charta Roberti Archiep. Rotomag. an. 1025 apud Marten tom. 1. Anecd. col. 146. *Et quatuor Capitales Hospites in Marculfi villa, &c.*

¶ HOSPITES FEODI, Qui præcipuum feodi *manerium* habitant & excolunt. Chartularium Capituli Ambian. de Juribus Canonic. ejusdem Ecclesiæ in villa *de Gamont*: *Hospites veteris villæ totum placitum generale debent, exceptis hospitibus Majorum & Hospite Decani & Hospite Feodi, qui ab hac consuetudine liberi sunt.*

HOSPITES OBLATIARII, Qui se ultro Ecclesiis addicebant ac offerebant. Chronicon Mauriniacense lib. 1. *Hospites Oblatiarios pene octoginta ibi congregavit.* Vide *Oblati Monasteriorum*.

HOSPITAMENTUM, Hospitium in quo *Hospes*, seu *Mansionarius* habitat. Tabularium S. Vincentii de Nemore anno 1164. *Hospites Canonicorum cum eorum Hospitamentis ab omni Majoratus consuetudine & oppressione liberas.* [Charta an. 1300. *Cum dicti Religiosi acquisierint in villa ... quoddam Hospitamentum in propria censiva ipsorum pertinens propria ad ipsos Religiosos, &c.*]

Ho-

Hospicietus, seu Hospitiatus, Ipsa hospitum conditio, quæ cum *colonatu* jungitur in Charta Ludovici Regis Fr. an. 1179. in Tabul. S. Genovefæ Paris. *Ut quia homines Hospicietum & colonatum Ecclesiæ cognoscebant, &c.*

Hospitare, Hospites in *villa* collocare, statuere. Tabular. Vindocinense Ch. 508. *Dedit Radulfus uxorque sua totam terram, quam habebat ad villam Leures tam in bosco quam in plano, tali convenientia ut Monachi eandem terram Hospitari facerent, & de hisdem hospitibus sex proprios haberent, de cæteris vero medietatem, & Radulfus aliam.* [Charta Roberti Reg. Franc. an. 1016. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2 p. 788. *Si non eum occupaverit, hospitium in Abbatia & servitium sibi demandot ab hominibus villa à se Hospitata ministravi.* Charta an. 1247 apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 388. *Volo etiam & concedo, quod ipsi habeant & recipiant de hominibus meis ad terram suam Hospitandam.* Charta an. circiter 1252 apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 195. *Nullatenus poterimus nec debemus prædictum Galfridum nec heredes suos, nec eorum assignatos, de prædicta terra, domibus cum pertinentiis, dehospitari, causa me vel heredes meos, vel aliquem alium hominem vel fœminam ibidem Hospitandi.*]

Hospitare, hospitium, seu ædem ædificare. Leges Burgor. Scoticor. cap. 29. *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, & nullam terram habuerit hospitatam, potest habere respectuationem in primo anno, & post primum annum Hospitabitur, ædificabit terram suam.* [Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1160. e Chartulario Monast. Montis Martyr. *Hominibus qui in nemore quod Tolfolium dicitur Hospitari volunt, arpentum terræ ... tali ratione ad eos Hospitandos concedimus .... ut neque herbannum, neque talliatam, &c.* Charta Richardi Abb. S. Audoeni e Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Concedimus . . . prædictam terram ... quietam ab omnibus consuetudinibus & ad Hospitandam eam de lapide & ligno per decem solidos de censu reddendos ad festum S. Remigii.* Chartul. Gemmet. to 1. pag. 327. *Accipient ligna & nemora ad calefaciendum & ad* Hospitandum.]

Exhospitare et Rehospitare Villas, apud Sugerium de Administr. sua cap. 15. *Villas omnino Exhospitatas* Re*hospitari fecimus.*

Hospitatus, Hostagia, Hostigia, Hostisia, &c. unum idemque sonant, scilicet servitutes mansioni addictas, quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstantur. *Hospitatus* & *Colonatus*, in Charta anno 1179. ex Tabulario S. Genovefæ Paris. *Hostisia*: *Hostagia*, in aliis; *Hostises*, in Consuetud. Blesensi art. 40 & Carnot. art. 12. ubi restituenda vox *Ostise*, pro *Estrize*. Regestum censuum Carnoti: *Chascune* Hostise *de icelle Merie doit une geline & un feneur, selonc que les censives desierrent. Et se ainsinc estoit que les estagiers lassassent les Hostises dechair, pour ce ne demourroit pas que le past n'en fust rendu & poie pour reson de la reseandise.* Charta Raimundi Comitis Burgundiæ apud Perardum pag. 198. *Et perdonavi ... manentibus arbergarias, corvatas, expeditiones, Ostisias, justitias, &c.*

Sed hæ appellationes ipsis domiciliis *Hostisiæ* obnoxiis postmodum attributæ. Charta Odonis Episc. Paris an. 1199. ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibl. Puteanæ fol. 50. *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dignoscitur, ad Hostisias dedimus & ad censum: tali modo, quod qualibet Hostisia habebit 8. arpennos terræ cultibiles & unum arpennum ad herbagium faciendum.* Ubi *herbagium* idem valet ac *herbergium*, domicilium. [Consuetudines Apamienses an. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 835. *Licitum erit omnibus hominibus qui possunt talliari, transire à dominio unius ad dominium alterius; ita tamen quod illi qui dicuntur liberi cum omnibus mobilibus suis poterunt transire . . . . relicta hereditate &* Hostisia *priori Domino suo.* Charta an. 1262. ex Tabul. Calensi: *Item tres Hostisias super tribus masuris in eadem villa sitis . . . quæ quidem tres Hostisiæ honerasæ erant ipsi armigero.* Ad de Hist. Paris. to. 1. pag. 14. & Meldens. to. 2. p. 152.] Charta an. 1259. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 64. *Vinea ... circiter duo arpenta contigua Hostisiæ dicti Ynardi.* In M. Pastorali Paris. lib. 2. Ch. 62. *Domus, seu Hostisia.* Tabular. S. Mauri an. 1245. *Octo solidi annui census in duabus* Hostisiis *ad Corbolium.* Alia Charta ann. 1266. *Pro qualibet domo, masura, seu Hostisia.* Alia apud Hemeræum pag. 55. *In domibus, Hostigiis & districtu.* Tabular. Capituli Ambian. Ch. 272. *Hostisiam cum ejusdem* Hostisiæ *pertinentiis, quam Ingerrannus filius Laureta tenere dicebatur.* [Chartularium Prioris Doncheriaci: *En la ville de Donchery sitent plusieurs maisons &* Hostises. *Hostiex*, in Edicto Johannis Reg. Fr. an. 1355. to 3. Ordinat. p. 25.] *Hostagia* apud eumdem Hemeræum p. 195. Adde Doubletum pag. 900. Hist. Monmorenc. p. 90. Hist. Eccl. S. Aniani Aurelian. in Probat. pag. 111. & Pontanum ad art. 40. Consuetudinis Blesensis, qui vim & originem vocis *Ostize* non percepit, &c. Hinc

¶ Hostisiare, *Hostisias* ædificare, construere. Tabularium Calense pag. 154. *Nos eisdem concessimus quod cum prædictis hostisiis quas tunc habebant in dicta villa de Villaribus possent in eadem villa quinque arpenta terræ* Hostisiare *& dare ad annuum censum.*

Hospitalitium, Idem quod *Hostisia*, domus. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis Ch. 72. *Hospites omnes Canonicorum erunt soluti & quieti, quorum unusquisque tertiam partem agripenni terræ ad Hospitalitium suum habebit. In hospitibus & in* Hospitalitiis *eorum, sicut dictum est, nihil habeo, &c.* [Tabularium Gemmetic. *Ea vero pars territorii de* Beu *quæ est supra dictam viam à parte castelli propria cedet Comiti, exceptis ecclesiis &* Hospitalitie, *Monachis ibi manentibus ex nostro arbitrio, &c.*]

Hospites, Obsides, *Hostes*, nostris, quod apud eos, ad quos in obsides mittebantur, *hospitarentur*, ac diverterent, in Epist. 16. Codicis Carolini. Vide *Hostaticus* in *Hostagium*.

Hospites, Pauperes. Riculfus Suessionensis Episcopus in Constit. an 889. cap. 11. de partitione facultatum Ecclesiæ: *Ex quibus una est, si voluerit, Episcopi; alia ad luminaria & sarta tecta, id est, restaurationem Ecclesiæ; tertia Presbytero & suis; quarta Hospitibus deputata.* Ubi Concilia habent *pauperibus*. Vide Concilium Triburiense ann. 895. c. 13. Namnetense c. 10. &c. Idem Riculfus c. 12. *Hospites, secundum quod possibile est excipere, & illis juxta vires, ea quibus indigent, hilariter administrare studete.*

Hospes Generalis, Magnus Metator hospitiorum, qui vulgo *Mareschal des logis*. Statutum Henrici V. Regis Angliæ tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum lib 4. de Militari officio: *Item quod nullus seipsum hospitare præsumat, . . . sed volumus, ut quantum ad hospitia pertinet, omnes indifferenter nostro Hospiti Generali obediant sicut nobis, sub pœna, &c.* Vide *Hospitator* 1.

¶ HOSPICIATUM, *Gistum*. Vide in *Hospitium*.

¶ HOSPICIETUS. Vide in *Hospes*.

¶ HOSPILITAS, pro *Hospitalitas*, in Hist. MS. Monast. Gemmetic. pag. 65.

¶ 1. HOSPITAGIUM, Idem quod *Gistum, procuratio*. Char. Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. e Chartul. Floriac. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt*

quitti & immunes...de omni Hospitagio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, &c. Tabularium B.M.de Bono-Nuntio Rotomag. *Concessi & dedi Radulfo filio Stephani terram ... tenendam ei & heredibus suis de me & meis heredibus liberam & quietam pro 20. sol. census per annum, salvo Hospitagio meo cum Rothomagum venero.*

¶ 2. HOSPITAGIUM, Hospicium, domus. Charta Hugonis Vicecomit. in Chartular. B. Magdalenæ Castrodun. f. 17. *Qui terram bestiis excolunt, singulis annis ad festum S. Remigii unum sestarium avenæ mihi darec. Qui autem Hospitagium tantum seu censivam habebunt, unam minam. Verumptamen Hospitagium quod vacuum & destitutum à possessore fuerit, liberum erit.*

¶ HOSPITALARIA, Hospitalarius, &c. Vide in *Hospitale* 2.

¶ HOSPITALARII de Ponte. Vide *Fratres de Ponte.*

¶ 1. HOSPITALE, Palatium, Gall. *Hotel* Literæ S. Ludovici Regis Franc. tom. 1. Ordinat. pag. 61. *Actum apud Hospitale juxta Cerbolium, anno Domini 1248. mense Junii.*

2. HOSPITALE, & Hospitalis, Hospitium, diversorium. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apol. *Hæc cum dixissent Apostoli, deportati sunt ad Hospitalia magi, &c.* Lib. 8. *Cœperunt circumire omnium peregrinorum Hospitales, &c.* Occurrit præterea apud Gregorium Turon. lib. 6 cap. 10. & lib. de Miracul. cap. 53. Flodoardum lib. 4. Hist. Rem. cap. 10. &c. Est etiam

Hospitale, seu Ospitale, ξινὸν, τὸ δῶρον τὸ πεμπόμενον* ξινὸν, in Glossario Græc. Lat. ubi legendum ξενὸν.

Hospitalis, vel Hospitale, Hospitalium, Xenodochium. Gloss. Gr. Lat. Ξενοδοχεῖον, *Hospitalium.* [Epistola Alcuini: *Consideret quoque tua diligentia in eleemosynis, ubi Xenodochia, id est, Hospitalia fieri jubeat, in quibus sit quotidiana pauperum & peregrinorum susceptio*] Anastasius Bibl. in Leone III. pag. 141. *Hic autem præfatus Antistes .... Hospitalem B. Petro Apostolo ... à fundamentis noviter construens diversa illic domorum ædificia decoravit.* Et pag. 152 *Hospitale S. Peregrini, &c. Hospitale pauperum*, in Regula Sanctimonialium canonice viventium cap. 38. ex Concilio Aquisgranensi, in Concilio Tullensi ann. 859. cap. 14. in Statutis antiquis Corbeiensibus lib. 1. cap. 4. &c. Capitularia Caroli Magni lib. 1. cap. 75. *Nobis competens & venerabile videtur, ut hospites, peregrini, & pauperes susceptiones regulares & canonicas per loca diversa habeant.* Vide Jacobum à Vitriaco lib. 3. Hist. Occiden. c. 29. Privilegium Joann. VIII. PP. in Synodo Tricassina ann. 878. pro Monasterio Floriacensi Epist. 13. &c.

Hospitalia Scotorum, *quæ sancti homines gentis illius in Gallia construxerunt*, in Concilio Meldensi c. 40. & in Capitul. Caroli C. tit. 6. c. 40. tit. 21. c. 10. De his ita Gretzerus lib. 1. Observat. ad Vitam S. Willibaldi cap. 19. *Dubium non est, talia xenodochia, seu diversoria, seu Hospitalia, (sic enim nominantur in vetustis monumentis) primitus ædificata fuisse, præcipue pro Hibernis, qui veteres Scoti erant, vel potius pro omnibus, qui ex Britannicis insulis in Germaniam fidei propagandæ gratia se contulerant. Posteris tamen temporibus soli Scoti juniores, qui veterum Scotorum, hoc est, Hibernorum colonia sunt, & Septentrionalem Albionis (quæ nunc Anglia) partem tenent, jus in Scotica Monasteria sibi vendicant, neque ullum, nisi fallor, Hibernum aut Anglum suam in congregationem cooptarent.* De Scotorum in Germania Monasteriis vide præterea Rhenanum lib. 2. Rerum German. p. 96. Hundium in Metropoli Salisburgensi pag. 266. Miræum in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 22. & Innocent. Cironum lib. 1. Observat. Jur. Canon. cap. 13.

Hospitale, Locus, seu ædes in Monasteriis, ubi hospites & advenæ recipiebantur, quæ *Domus hospitum*, apud Victorem III. PP. lib. 2. Dial. in Chronico Montis Sereni ann. 1199. 1205. apud Hugonem de S. Victore lib. 3. de Claustro animæ, Joannem Italum in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. lib. 1. pag. 23. in Chartis Alemannicis Goldasti n. 57. *Domus Hospitalis*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. in Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 38. & apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 10. *Hospitium*, apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. & in formula 32. ex Baluzianis. *Cella Hospitum*, in Addit. 1. Capitul. c. 34. quomodo *Cellulas Hospitales* dixit Paulinus Nolan. Epist. 10. extrema. [Diploma Caroli Calvi Imperat. pro Abbatia Marchianensi an. 877. apud Miræum tom. 1. pag. 138. *Insuper etiam concedimus ... ad Hospitale ejusdem Cœnobii, infra ipsum Monasterium, mansum unum, & in villa Ampleias mansos 11. atque in Rulliaco fericet duos.*] Charta fundationis S. Georgii de Lunevilla in Lotharingia: *Hospitalem domum instituit, ut ibi supervenientes hospites certis & incertis horis recipereutur, &c.* Tabularium Vindocinense Thuanum Charta 19. *Venit itaque jussu illius in Capitulum nostrum, ipse in Hospitali remanente.*

Varia autem fuere in Ecclesiis & Monasteriis Hospitalia, Nobilium nempe, & Peregrinorum quorumvis. [Charta Herimanni Episc. Nivern. ex Tabular. S. Cyrici n. 3. *Hospitum denique loca non longe à vestra civitate duo constituimus, unum ad pauperes recipiendos, alterum ad Nobiles viros undique confluentes.*] Charta anno 871. pro Monast. S. Medardi Suession. in Hist. B. Mariæ Suession. p. 452. *Et Hospitalis nobilium accipiat unam ex villis ipsius Abbatiæ secundum antiquam consuetudinem, & habeat Cauciacum simul cum lignariis de Piuone: & Hospitalis peregrinorum accipiat decimam, & habeat Hatonis curtem, &c.*

¶ Hospitalia, Ædificiola quæ ad *curtem* spectant. Testamentum Tellonis Episc. Curiensis an. 767. apud Mabill. to. 2. Annal. pag. 708. *Tabulata, torbaces, vel alia Hospitalia, vel cellaria, & quidquid ad ipsam curtem pertinet, omnia ex integro, &c.*

¶ Hospitalis, Idem qui *Hospes* sive *Mansionarius*. Charta Roberti de Cortiniaco an. 1216. apud Thomasserium Consuet. Bituric. p 83. *Quicumque in parrochia Cellensi possessionem suam habuerit, nihil ex ea perdet pro quocumque forisfacto, nisi adversus nos, vel aliquem de Hospitalibus nostris forisfecerit.*

¶ Hospitalerius, Eadem notione, in Charta Curiæ Arelat. an. 1225. ex Cod MS. D. *Bruuet: Non possunt Hospitalerii ... facere devendudam in palude.*

Hospitalis, Hospitalarius, diversoriarius, ξενοδόχος, πανδοχεὺς, Gallis *Hostelier*. Utitur Lucas Tudens. lib. 3. contra Vald. cap. 14

Hospitalis, qui *Hospitalarius*, seu cui cura est hospitii Monachici, in Usibus antiquis Cisterciensibus cap. 74. 75. 80. 87. &c. in Chronico Montis Sereni anno 1210. pag. 92. Qui &

Hospitalarius, Græcis ἡγουμενιάρχης: sic enim appellatur ὁ εἰς ὑποδοχὴν τεταγμένος τῶν εἰς τὸ ἡγουμενεῖον καταλυόντων ξένων, in Martyrio SS. xx. Patrum Sabaitarum num. 34. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 22. *Hospites, qui sunt peregrini, vel qui non pro alia causa, quam animarum suarum veniunt, custos hospitii cum omni recipit benignitate: quidquid ejus opus fuerit, à Cellerario quærit, &c.* Aimoinus de Mirac. S. Bened cap. 3. *Leutherius ... Monachus habitu, suscipiendorum hospitum tunc delegatus ministerio.* Tabul. Vindocinense Thuanum Ch. 52. *Respondit fuisse conventionem, ut si veniret in Hospitale nostrum semel aut bis in anno, reciperemus eum sicut Fratrem nostrum, ... in-*

... *interrogavit eum Prior noster, si fuisset locutus cum Monacho* Hospitalario, *&c. Frater Hospitalis*, in Statutis Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 15. [*Custos Hospitum*, apud Udalricum loco citato, & Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. cap. 9.]

¶ Hospitalerius, in vet. Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *Et in mandato pauperum debet providere* Hospitalerius *Deauratæ de aqua calida & de aqua frigida pro temperando*.

¶ Hospitalarius Grangiæ, Frater Conversus apud Cistercienses, cui prædii, seu villæ rusticæ, sub *Magistro grangiæ*, cura incumbit. Regula Conversorum Ord. Cisterc. apud Marten to. 4. Anecd. col. 1650. *Hospitalarius Grangiæ, si quis ei fratrum signum fecerit loquendi, locum habet designatum, in quo loqui poterit. Si autem magister extra fines grangiæ fuerit, poterit Hospitalarius per totam curiam cum omnibus loqui.*

De Hospitalariis Monasteriorum agit præterea B. Dorotheus Doctr. 11 de eorum vero officio. Regula S. Pachomii c. 51. Beda in Vita S. Cuthberti Episc. num. 13. Udalricus loco citato, Molanus lib 2. de Canonicis cap. 20. Nembridius Mundelheimius Antiquit. Monast. Epist. 104. Doubletus in Histor. Sandionys. pag. 429. Haeftenus & alii.

Hospitarius, Eadem notione, in Chartis Alemannicis Goldasti 16. 18. 25. 26. & in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. ubi de ejus officio: *Hospitarius major .... in hospitali assidue commorari debet & noctu jacere, ut ea, quæ inibi continentur, custodiat, & paratus sit omni tempore advenientes quosque, quos recipi oportet, sicut oportet, recipiat, &c.* Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 10. *Hospitario pertinet omnes hospites, qui equis vadunt, hospitari: peditibus vero, qui tales non sunt, ut velint ire ad eleemosynarium, cum hospitantur alicubi in villa, si sint 12. aut 15. scilicet ut possit eos sine magno dispendio furnire, mittit panem, carnem, & vinum, &c.*

Subhospitarius, qui *Hospitario* subest, & ei est adjutor, in eodem libro Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 14. 15.

¶ Hospitalaria, Xenodochium. Computus an. 1202. apud D. *Bruffel* de Usu feud. tom. 2. pag. 194. *Pro Hospitalaria* 100. *s.*

¶ Hospitalaria, Domus, domicilium. Epistola Conradi Regis apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1208. *Ut civitas ipsa* (Salerni) *antiqua mater & domus studii .... sic renovata quasi paranympha scientiæ & singularium Hospitalaria Facultatum docentibus & addiscentibus se præbeat gloriosam.*

Hospitalaria, Domus hospitum, in Monasteriis. Statuta Joannis Archiepiscopi Cantuar. an. 1279. *Religiosi autem omnes & seculares ad vestrum Monasterium accedentes, in communi Hospitalaria comedant, vel in camera Abbatissæ, & nullatenus in cameris infra Claustrum.*

¶ Hospitaria, Eadem notione. Vita S. Zitæ to. 3. April. p 507. *Transferebant illud venerandum corpus, ... nunc in claustrum, nunc in capitulum, nunc in refectorium, nunc in* Hospitariam *& alia Monasterii loca.*

¶ Hospitas, Eadem significatione. Institutiones Geroldi Abb. Fabariensis to. 5. Annal. p. 679. *Ordinavimus etiam libere de vinea quadam commemorationem annuam fieri obitus mei, & ut Fratribus ad plenum serviatur à Magistro* Hospitatis.

¶ Hospitalaria, Officium *Hospitalarii* in Monasteriis. Bulla Pauli III. PP. an. 1536. apud Miræum to 2. p. 1031. *Nec non una eleemosynaria, una pitanciaria, una infirmaria, una Hospitalaria, ac forsan alia officia inibi claustralia.*

Hospitalarii, Appellati Milites Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, quod primitus Hierosolymis in Hospitali S. Joannis Eleemonis sedes suas fixissent, peregrinorum obsequiis addicti. De istius Ordinis origine & incrementis agunt præ cæteris Willel. Tyrius lib. 18. cap. 5. & ex eo Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 64. compluresque exstant scripti libri. Σπιτλαλῶται dicuntur Cantacuzeno lib. 2. cap. 12. 29.

Hospitalarii Teutonici, seu *sanctæ Mariæ Theutonicorum in Hierusalem*: Ordo institutus sub Regula S. Augustini, de quo pluribus agunt Chronicon Montis Sereni an. 1190. Jacob. de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 66. Sanut. lib. 3. part. 7. c 3. Franciscus Mennenius, Belloius, Faunus, & alii, qui de Ordinibus Equestribus scripserunt. Iis alba pallia, quæ Militum Templariorum erant, deferre vetuit Innocentius III. PP. l. 13. Epist. 125. 126.

Hospitalariorum S. Spiritus Ordinem in Gallia instituisse ajunt Guidonem, nescio quem Comitem apud Montempessulanum, quem postmodum confirmavit Innocentius III. PP. de quo plura Gariellus pag. 178. Spondanus, Sammarthani in Episcopis Magalon. num. 24.

Hospitaliarii utriusque sexus, qui in hospitalibus ægrorum ac pauperum obsequiis addicti Regulam S. Augustini profitentur. De his Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 29.

Hospitalarii, Ipsi hospites, apud Thwrocium in Hist. Hungar. 2. part. cap. 3.

HOSPITALITAS, Studium, quo quis afficitur erga peregrinos, quos benigne excipit: vox Latinis Scriptoribus nota. Hanc in Germanis Tacitus, in Slavis mire commendat Helmoldus lib. 1. cap. 83. & lib. 2. c. 12. A Francis etiam nostris hanc maxime cultam docet Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 27. *Præcipimusque, ut in omni regno nostro neque dives neque pauper peregrinis hospitia denegare audeant, id est sive peregrinis propter Deum ambulantibus per terram, sive cuilibet itineranti propter amorem Dei & propter salutem animæ suæ, tectum & focum nemo illi deneget* Capitulare 5. ann. 803 c. 16. *Ut infra regna Christo propitio nostra omnibus itinerantibus nullus hospitium deneget, mansionem & focum tantum. Similiter pastum nullus contendere faciat, excepto prato & messe.* Adde Capitul. 5. Caroli M. incerti anni c. 8. Capitul. Caroli C. Compendiense an. 868. c. 1. & Concilium apud S. Macram an. 881. cap 4. *Hospitalitatem supervenientium hospitum & receptionem pauperum ibidem disponant & ordinent. Hospitalitatem dare*, hospitio excipere, in Lege Salica tit. 37 §. 3. Vide Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 73. lib. 1. Capit. c. 70. Capitula Carlomanni tit. 2. §. 12. 13. Cumeanum Abbat. de mensura pœnitentiaria cap. 8. Pœnitentiale Egberti c. 18. Supplicem libellum Monachorum Fuldensium Carolo Magno oblatum cap. 14. &c.

Hospitalitas, Metati onus, cui omnes obnoxii, præter eos, qui illustribus donati erant dignitatibus, in l 3. 10. 11 12. &c. Cod. Th. de Metatis, *Ubi Hospitalitatis munus, præbitio, hospitum molestia, inquietudo*. Ita

Hospitalitas, usurpatur pro *gisto* seu *procuratione*, in Capitulari 1. anno 809. cap. 35. Capitul. 2 ejusdem an. c. 15. & lib. 3. Capit. c. 25. *De Hospitalitate & susceptione itinerantium, tam Missorum nostrorum, quam reliquorum bonorum hominum.* Tabular. S. Albini Andegav. *Gaufredus Comes concessit auctoritate sua, ut nulla dominatio Hospitalitatis ab ullo homine habeatur ibi, nec Vice-Comitis, nec cujuslibet Vicarii, &c.* Idem Tabular. *Uxor Herberti de Buziaco clamabat erga Monachos S. Albini pro quodam beneficio suo, quod illo fecerat, quandam consuetudinem scilicet hospitandi se & suos missos per consuetudinem Andecavis, & in omnibus obedientiis*

dientiis

dientiis S. Albini, &c. Charta Roberti Ducis Burgund. anno 1040. ex Tabul. S. Germani Pratensis: *Has consuetudines Guorpini, scilicet mei hospitalem susceptionem, & canum meorum Hospitalitatem & pabulum, &c.* Alia Theobaldi Comitis Blesensis an. 1140. ex eodem Tabul. *Quod Hilduinus & servientes ejus ex consuetudine exigere volebant hospitari pro libitu suo & procurari, quotiescunque, & cum quot hominibus vellent in terra S. Germani, &c.* Infra: *Et nullam aliam Hospitalitatem seu procurationem ipse vel milites, seu servientes ejus in præscriptam terram exigant.* Concilium Narbonense an. 1054. cap. 16. *Neque per vim, neque per vicariam, neque per districtionem ibi ullam Hospitalitatem accipiat.* Charta Widonis de Monte Falconis anno 1112. in Tabulario Ecclesiæ Augustod. *Derelinquo penitus illam, quam ab Ecclesia S. Nazarii videbar habere consuetudinem, quæ videlicet consuetudo Hospitalitas appellabatur.* Alia Hervæi Episcopi Nivern. in Tabular. S. Cyrici n. 84. *Similiter modo in altera villa, quæ vocatur Ars, videlicet in horreo non capiebat consuetudines pravas, Hospitalitatem, scilicet in anno bis vel ter cum suis Militibus.* Ibid. Ch. 91. *Habebant quondam consuetudinem apud nos vobis in anno cum tribus vel quatuor hominibus exhiberemus ei hospitalitatem.* Alia ex Tabulario Dervensi: *Neque carropera extorquere, neque pastum equorum vel canum, vel, aut ursarum requirere, seu pedituram vel aliqua opera contra morem exigere, aut aliquam Hospitalitatem servientium hac illacque discurrentium repetere, &c.* Alia Joannis Abbatis S. Bertini an. 1228. in Tabulario ejusdem Monasterii: *Procurationes autem, Hospitalitates, & omnes corveias, quas.... calumniabatur, &c.* Infra: *Nec venatores, nec canes mei, nec etiam aliqui ex parte mea precationes vel Hospitalitates habeant in curtibus supradictis.* Occurrit præterea hac notione apud Silvestrum Giraldum de Expugn. Hiberniæ lib. 2. cap. 34. Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 109. in Charta ann. 883. apud Steph. Baluzium in Append. ad Capitul. n. 117. & in Charta Christophori Ducis Lalandiæ ann. 1360. apod Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. p. 489.

HOSPITALITATIS DOMUS, Hospitium, diversorium, apud Gregorium Turon. l. 2. Mirac. cap. 15.

HOSPITALITAS, Hospitale, xenodochium. Henr. Knyghton lib. 1. c. 2. *Iste Robertus Mellent etiam Hospitalitatem de Bracleye fundavit & dotavit.* Acta Episcoporum Cenoman. pag. 300. * *Fecit namque Hospitales domos, quæ antea ligneæ fuerant, petrinas: & Hospitalitatem pauperum Christi, quæ necdum & loco illo lignea erat, constituit petrinam.* Item

HOSPITALITAS, Eleemosyna, quæ ad hospitalia præbetur. Chronicon Abbatum Lobiensium p. 599. *Fundos, Ecclesias, mensam nostram, decimas Hospitalitatis & eleemosynæ dispertiens, ampliavit divitum abundantiam, & adauxit divitum seu pauperum inopiam.* Infra: *Hæc sunt Hospitalitates & eleemosynæ, &c.*

¶ HOSPITALITAS, Mansio, domus, domicilium. Charta ann. 1259 ex Tabul. Divion. *Ita quod in eisdem Ecclesiis instituantur perpetui Vicarii quibus assignentur sufficientes redditus & qui Hospitalitatem teneant & residentiam faciant in ipsis Ecclesiis & in eisdem continue deserviant.*

¶ HOSPITALITUM. Vide in *Hospes*.

¶ HOSPITAMENTUM, Idem quod infra *Hostilagium*. Vide in hac voce. Chronicon S. Petri Vivi to. 2. Spicileg. Acher. p. 776. *Anno 1156. Rex Ludovicus confirmavit ecclesiæ S. Petri Vivi transitum & Hospitamentum mercatorum in burgo.* Vide alia notione in *Hospes*.

HOSPITARE, Hospitio excipere. Leges Edwardi Confess. cap. 27. *Si quis Hospitaverit privatum vel alienum, ...poterit eum noctibus habere duabus tanquam hospitem.* Thwrocz. in Ladislao Rege Hungar. cap. 82. *Apud Marchionem Estensem magnifice est Hospitatus.* [Charta Guidonis Episc. Corisopit. an. 1480. apud Lobinall. to. 2. Hist. Britan. p. 1616. *Quæsivit à venerabili patre domino Francisco Mylen sanctæ Sedis Apostolicæ protbonotario dictique* Prioratus *commendatario & administratore ibidem præsente, si eum Hospitaret & ad pernoctandum reciperet.*]

¶ HOSPITARI, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. *Ne quis scienter Hospitetur in sua domo furem vel latronem.* Utitur Plinius.

HOSPITARE, Hospitium, seu *Mansionaticum* præbere vel accipere. Charta Willelmi Comitis Nivernensis ann. 1159. ex Tabul. Eccl. S. Cyrici Nivernensis: *Quod Willelmus Nivernensis Comes Guillermi Comitis ad Ordinem Cartusiæ conversi filius, guerram cum inimicis suis licet invitus exercens, terram Canonicorum S. Cyrici Nivernis cum manu militum Hospitatus est, & bona hominum Canonicorum indebite accepit, contra tamen jus & consuetudinem prædecessorum suorum, qui in terra nullam Hospitandi consuetudinem habuerunt.* [Bulla Alexandri III. PP. an. 1162. in Hist. Monast. Beccens. *Si memorati Archidiaconi vel Decani ad domos vestras declinaverint Hospitandi, ultra quam fuerit honestum & justum, à vobis non debeant aliquid extorquere.* Charta Roberti Comit. Moretonii ann. 1453. apud Stephanot. to. 13. Fragm. Hist. MSS. pag 122. *Excepto quod si necessitas Hospitandi illi incubuerit in domibus Burgensium monachorum, licentiam Hospitandi habuerit.* Adde Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 604. *Hosteller*, Poetis nostratibus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Mout furent bien la nuit servi,
Li saiu furent bien Hostelles.]

¶ HOSPITARE DECIMAS, Servitii species, quo quis fructus decimales domini sui recondere, aut iis recondendis locum commodare tenetur. Char. an. 1246. in Chartular. S. Vandreges. to. 1. p. 325 *Noverint universi ... quod ego Robertus Putes de S. Albino super Deppam & heredes mei tenemur facere Abbati & Conventui S. Vandregisili singulis annis servitium de duabus partibus grossarum decimarum de S. Albino Hospitandis.*

¶ HOSPITARE, Aliis notionibus. Vide in *Hospes*.

¶ HOSPITARIUS. Vide *Hospitale* 2.

HOSPITATICUM. Pactum Arechis Principis Beneventani cum Neapolitanis, apud Camillum Peregrinum in Hist. Langobardorum: *Dividantur ipsa terra in tertiam partem, unum partem tollat exinde pars de Neapolim pro ipsa Hospitatica, & aliam pro ipsi soli, tertiam partem tollat exinde pars de Capua.* Infra: *Inquiratur diligenter ad qualia Hospitatica fuerunt pertinentia antiquitus.* Loquitur ibi de *fundis exfundanis* aut *exfundatis*. In Diplomate Henrici Regis Francorum ann. 29. pro Abbatia Trenorchiensi occurrit *Hospitaticum* cum *navatico, salutatico, rotatico, &c.* [Ubi pro jure exigendi *gistum* seu *procurationem* accipi videtur: non secus ac in Charta Carlomanni Reg. Fr. ann. circ. 880. Append. ad Marcam Hispan. col. 812. *Concedimus etiam......ut nullus judex publicus audeat à famulis tam liberis quam colonis ipsius loci Hospitaticum, montaticum, rotaticum ... exigere.*]

¶ 1. HOSPITATIO, Servitus quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur. Charta Roberti Magdunensis domini an. 1177. apud Thomassierium Consuet. Bitur. p. 73. *Neque furtum, neque sanguinem, neque multrum, neque bataliam ... neque raptum, neque Hospitationem, neque procurationem, neque pedagium, &c.* Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

¶ 2. HOSPITATIO, Jus divertendi in domum alterius *hospitandi* causa, vel redemtio pecuniaria ejus-

ejusmodi juris. Diploma Conradi II. Imper. ann. 1145. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 778. *Exactiones & tallias, quas quidem precariae vel petitiones nuncupant, sive Hospitationes regia censura penitus interdicimus.*

¶ 1. HOSPITATOR MAGNUS, Hospitiorum & castrorum præfectus, Gall. *Mareschal de camp.* Regimina Paduæ ad an. 1320 apud Murator. to. 8. col. 432. *Dominus Oldericus de Gualser .... venit ad civitatem Paduae . . . cum multa quantitate militum & dismontavit in magno palatio domini* Henrici *Scrovegni, ubi habitabat Vivianus a Bersetis Magnus Hospitator.* Vide in *Hospes.*

¶ 2 HOSPITATOR, Caupo, stabularius, tabernarius, Gall. *Hostelier.* Miracula B. Simonis Eremit. August. to. 2. Aprilis p. 819. *Qui nunc moratur Bononia in hospitio Sotti Hospitatoris.*

HOSPITATUS, [De fundo vel domo dici videtur quæ *hospiti* sub certis servitiis conceditur.] Monasticum Anglic. to. 1. pag. 511. *Ex dono Gilberti filii Nigelli totum pratum tam Hospitatum, quam non Hospitatum, quod est sub habitaculo eorumdem Monialium.* [Instrum. an. 1081. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 66. *Idem Robertus habet 42. domus Hospitatas tam intra murum quam extra.* Charta Willelmi Angliæ Regis an. 1083. ex Tabul. SS. Trinit. Cadom. *Quicumque in futurum facient domos in illis terræ mansuris quæ nunquam ante fuerunt Hospitatæ.* *Hospitatus*, alia notione, vide in *Hospes.*

¶ HOSPITELARIUS, Officiorum magister, Gall. *Maitre d'hotel.* Instrum. an. 1301. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 257. *Præsentibus . . . Alexandro nostro kamerario & Bertramo nostro Hospitelario.*

¶ HOSPITIA, Hospitium, domus, mansio. Charta an. 1241. to. 2. Hist. Meld. p. 144. *Dederunt Hospitiam quæ fuit Josse cum toto proprisio & appendentiis, & unum arpentum prati juxta dictam Hospitiam.*

¶ HOSPITISSA, Hospes, mansionaria. Codicellus Theobaldi de Marliaco an. 1286. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1227. *Item, Hospitissæ nostræ de Vanderville 100. solidos Turonenses.*

HOSPITIUM, Idem quod *Gistum*, *procuratio*, [*Molestia hospitum*, in l. 2. & 4. Cod. de Metatis.] Synodus Ticinensis anno 855. *Quando etiam Episcopos, Abbates, vel Comites, seu fidelium nostrorum quempiam in propria villa morari contigerit, cum suis in suis maneant domibus, ne sub obtentu Hospitii vicinos opprimant, vel eorum bona diripiant.* Concilium anonymum an. 904. c. 12. *Ut in domibus Ecclesiarum neque Missus, neque Comes, vel judex quasi pro consuetudine, neque placitum, neque Hospitium vindicent, &c.* Willelmus Neubrigensis lib. 4. c. 14. & Joan. Brompton. pag. 1193. de Legato Sedis Apostol. *Et nomine suæ legationis cum excessivo numero Hospitia à cunctis per Angliam exegit Monasteriis: minores vero domus, quæ pondus Hospitii ferre non poterant, certa summa, id est, octo vel quinque marcarum Hospitia redemerunt.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum to. 1. Ital. sacr. p. 817. *Et quod eidem annuatim Hospitia duo darent.* Charta S. Ludovici Reg. an. 1255. ex Tabul. S. Dionysii: *Acceperamus apud Cormelles Parisiorum Hospitium & procurationem per duas vices, quæ consuetudo vulgariter gista vocatur.* Charta Rainaldi Burgundiæ Comitis an 1148. *Ut annualem illam Hospitii susceptionem in villa S. Stephani, quæ dicitur Tarennais, habemus, &c.* Statuta synodalia Episcopi anonymi ann. 1237. tom. 2. Concil. Angl. *Præcipimus ..... ne Patroni Ecclesiarum laici, sive alicujus nationis, Hospitia à Clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de cætero.* Vide Thomasserium in Consuet. localib. Bituric. p. 62. & infra in *Mansionaticum.*

HOSPICIETUM, Eadem notione. Stephanus Tornac. Epist. 28. Ed. Molineti: *Aliquam procurationem, sive ut vulgariter loquamur, Hospicietum aut gistam receperunt.* Ubi expressit Gallic. *Hospice.*

HOSPITIUM, Domus in quo consistunt *hospites*, seu *Mansionarii.* Concilium Senonense sub Lothario Imp. ann. 834. *In summa sunt mansa centum nonaginta, & Hospitia decem & novem.* Polyptychus Floriacensis: *Sunt ibi Hospitia 7. & maneat ibi inter mansos & carroperarios & manoperarios & Hospitia homines 121. &c.* [Codex MS. Irminonis Abbatis S. Germani fol. 2. *Ermengaudus tenet Hospicium, solvit inde in anno pullum 1. ova v.* Quod ibidem sæpius recurrit. Epitome Constitut. Eccl. Valentinæ to. 4. Concil. Hispan. p. 154. *Hospitia ecclesiarum parochialium & beneficiorum ... visitentur anno quolibet, more Hospitiorum Capituli.* Ὀσπίτιον, Græcis, eadem notione. Vide Glossar. mediæ Græcitatis.]

HOSPITIUM, seu domus hospitum in Monasteriis, in Charta Charitatis Cisterciensis c. 2. apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. &c. [Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Pauperes debent esse in numero quatuor viginti, quibus debet dari de mane in Hospicio domini mei Deauratæ in aliquo loco honesto, &c.*]

¶ HOSPITIUM REGIS, Regis familia, Gallice *Maison du Roy.* Epistola Petri de Condeto to. 2. Spicil. Acher. p. 566. *Sciatis quod cum in exercitu ejus tam de Hospitio suo, quam extra tot quotidie moriantur, vel saltem infirmantur, quod fere nullus est qui pro morbo pestilentia debeat securari.* Hinc

¶ MAGISTER HOSPITII, in Charta Caroli VIII. Regis Franc. anno 1497. apud Ludew. to. 6. pag. 97. *Dominus de Fay Magister Hospitii nostri nobis retulit, quod postea ob adversam valetudinem, quæ sibi contingit in itinere, communicatio illa .... fuerit interrupta.*

HOSPITIA STUDIORUM: ita vocant in Anglia Juris Collegia in *Universitatibus*, seu Academiis, in quibus, qui Juri addiscendo operam collocant, morantur. Joannes Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 49. ait in quolibet *studio* esse *decem Hospitia minora, quandoque vero plura, quæ nominantur Hospitia Cancellariæ, ad quorum quodlibet pertinent centum studentes ad minus, & ad aliqua eorum major in multo numerus, licet non omnes semper in eis simul conveniant. Studentes etenim isti, pro eorum parte majori, juvenes sunt, originalia, & quasi legis elementa addiscentes, qui in illis proficientes, ut ipsi maturescunt, ad majora Hospitia studii illius, quæ Hospitia Curiæ appellantur, assumuntur. Quorum majorum quatuor sunt in numero, & ad minimum eorum pertinent in forma prænotata, ducenti studentes aut propre. In iis enim majoribus Hospitiis nequaquam potest studens aliquis sustentari minoribus expensis in anno quam 80. scutorum, & si servientem sibi ipse ibidem habuerit, ut eorum habet pluralitas, tanto tunc majores ipse sustinebit expensas. Occasione vero sumptuum hujusmodi ipsi Nobilium filii tantum in Hospitiis illis leges addiscunt, cum pauperes & vulgares, pro filiorum suorum exhibitione tantos sumptus nequeant sufferre .... quo fit, ut vix doctus in legibus illis reperiatur in Regno, qui non sit nobilis, de nobilium genere egressus..... In his revera Hospitiis majoribus, etiam minoribus, ultra studium legum, est quasi gymnasium omnium morum, qui nobiles decent. Ibi cantare ipsi addiscunt, similiter & se exercent in omni genere harmoniæ. Ibi etiam tripudiare, ac jocos singulos Nobilibus convenientes, qualiter in domo regia exercere solent enutriti: in ferialibus diebus eorum pars major, legalis disciplinæ studio, & in festivalibus sacræ Scripturæ, & Chronicorum lectioni post divina obsequia se confert. Ibi quippe disciplina virtutum est, & vitiorum omnium exilium:*

ita

ita ut propter virtutis acquisitionem, vitii etiam fugam, Milites, Barones, alii quoque Magnates & Nobiles regni, in Hospitiis illis ponunt filios suos, quamvis non gliscant eos legum imbui disciplina, nec ejus exercitio vivere, sed solum ex patrociniis suis. Mitto reliqua, quæ ibi lector inspicere, si tanti est, poterit. Vide *Servientes ad legem* in *Serviens*.

¶ HOSSA, Tibiale, caliga, Gall. *Heuse, Houseaux*. Vide *Osa*.

¶ HOST. Vide *Hostis*.

¶ HOSTA, Funis nautici genus, vulgo *Hource*, Ductorius funis. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerman f. VIII^xx. XVII. *Item in sarcia Hostarum & pro tonegando navem* CCXL. *passorum*. Statuta Massil. lib. 3. cap. 16. *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios... Hostas nisi de canabo femello & filo subtili*.

¶ HOSTADES, An tibialium seu caligarum species, detorta voce ab *Hossa*? Instrumentum ann. 1412. apud Rymer. to. 8. p. 754. *Sex paria de gantelez, sex Hostades, quatuor pelves, &c.*

¶ HOSTAGIAMENTUM, Obses, vadimonium, securitas, Gall *Otage*. Instrum. an. 1342. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 439. *Qua die homines de Romanis, videlicet viginti burgenses & viginti populares intrabunt & intrare debent Hostagiamenta penes dictum dominum Dalphinum*. Conditiones sub quibus Carolus Princeps Salernit. de carcere liberatur apud Rymer. to 2. p. 342. *Videtur tractatum non posse compleri nisi per liberationem seu Hostagiamentum nobilis viri dom. Karoli Salern. Principis, qui in præfati dom. Regis Arragon. carcere detinetur*. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ apud eumd. Rymer. to. 8. p. 423. *De associatione in appellatione super Hostagiamento Comitis de Denia*.

¶ HOSTAGIMENTUM, Eadem notione. Instrum. anno 1334. tom. 2. Hist. Dalphin pagina 252. *Item fuit actum & convenerunt dominus Comes & Dalphinus quod omnia & singula Hostagimenta conventiones, redemptiones non soluta, &c.*

¶ HOSTAGIARE, Securitatem, vadimonium dare, liberari sub conditione dandi obsides. Chronicon Senoniense lib. 3. cap. 9. tom. 3. Spicileg. Acher. p. 429. *Plebanus vero nolens longius ita detineri, Hostagiavit se pro sexaginta libris, & sic recessit, & veniens, nunciavit Episcopo*. Charta Guidonis Comit. Nivern. an. 1231. to. 3. Ordinat. pag 117. *Si non haberet unde juri parere posset, similiter capi non posset, nec etiam res sue, dum se posset Hostagiare*. Rymer. to. 2. p. 342 *Tractatum extitit & etiam ordinatum, quod præfatus Princeps liberaretur a carcere supradicto seu Hostagiaretur sub conditionibus infra scriptis. Ponantur in posse dicti D. Alphonsi Regis Aragon. pro obsidibus tres filii primogeniti Principis Salernitani*. Nostris, *Livrer ostal*, pro *Donner ostage*. Le Roman *de Floire* MS.

Puis apela son Seneschal,
Si lor a fait livrer Ostal.

HOSTAGIARIA, Securitas, Gallis, *Ostage, Ostagiere*. Pactum inter Will de Hollandia & Ludov. Comitem *de Los* an. 1206. l. 1. Regesti Honorii III. PP. *Et pepigit... dare Hostagiariam & securitatem, videlicet, quod coram Episcopo Trajectensi ponet terram Hollandiæ in Hostagiariam*. Occurrit ibi non semel.

¶ HOSTAGIARIUS, Obses, fidejussor. Statuta Massil. libro 5. cap. 36. *Constituimus firmiter observandum, ne unquam deinceps occasione aliqua, obsides sive Hostagiarii pro communi Massiliæ dentur, vel tradantur in civitate Massiliæ, vel extra*. Vide infra *Hostagium tenere*.

1. HOSTAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 348. *Has terras ego & heredes mei acquietabimus erga Regem de scutagio & Hostagio, & omni auxilio & alio servitio ad Regem pertinente*. Idem videtur quod *Gistum*, procuratio. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

☞ Rectius de censu annuo, qui ratione domicilii debetur, intellexisset Vir eruditus, ut ex Chartulario S. Vedasti Atrebat. Litt. V. p. 192. manifestum fit: *De Hostagiis autem, id est, censibus domorum, quoniam inolevit nequitia... ut qui Hostagia debent, ea ab ecclesia abalienare... contendant*.

¶ 2. HOSTAGIUM, Mansio cum certa agri portione sub censu annuo *hospiti* seu rustico ad excolendum concessa, Gall. *Hostise, hostage*. Charta an. 1154. to. 3. Gall. Christ. col. 354. *Confirmamus vobis Hostagia quæ dedit vobis Robertus Præpositus*. Alia an. 1291. ex Chartul S. Johannis Angeriae. pag 278. *Ego dictus miles* (obligo) *corpus meum ad facienda seu tenenda Hostagia seu teneterias infra muros castri S. Johannis, per tantum tempus donec de præmissis sit eidem Abbati plene & integre satisfactum*.

3. HOSTAGIUM, Vadimonium, ex Gall. *Hostage: Obsidiatus*, Eutropio lib. 2. & Ammiano lib. 16. Matth. Paris p. 216. *Dux Bavariæ & alii divites in Hostagio remanserunt*. [Chron. an 1215 to. 2. Hist. Lothating. col. 39. *Nam sicut patruus ejus Fridericus sæpe fecit, a quodam cive Metensi creditore suo sæpius in Hostagiis detinebatur, nec habebat unde redderet*.]

¶ HOSTAGIUM TENERE; *Ostager*, in Consuet. Britan. art. 112. & seqq. Dicitur de debitore qui intra præfinitos fines consistere tenetur, donec creditori satisfecerit Statuta Massil. lib. 2. c. 1. §. 19. *Curia... debitorem, si tamen masculus est, quicumque sit, dum tamen pubes sit, vel major pubere, per sacramentum ab eo inde factum, vel exactum continue Hostagia tenere compellat ubicumque dicta curia statuet infra hos terminos Hostagia communiter teneri*. §. 20. *Terminos autem tenendi Hostagia per hoc statutum assignamus masculis debitoribus, quos terminos hujusmodi ponimus videlicet, in carreria palatii Massiliæ ex parte Occidentis quatenus extenditur, &c. Ista loca modo assignata, faciat dicta curia ab hostagiariis observari, quando jussu judicis debitores ad tenendum Hostagia compellentur, ita scilicet quod inde nullatenus recedat hostagiarius, absque licentia & voluntate expressa creditorum suorum, usquequo ab ipso debitore... sit in solidum satisfactum*. §. 21. *Si vero dictus debitor mulier est vel erit, illa similiter compellatur ad tenendum inde Hostagia à dicta curia, ut supra dictum est per omnia de debitore masculo, eo excepto quod ipsa mulier Hostagia dicta non teneat in loco illo ubi homines tenent ea, sed in domo sua, vel patris sui, vel matris, vel mariti aut soceri, vel socrus sua, vel in domo ubi morabitur stagiam faciendo*.

HOSTAGIUS, OSTAGIUS, HOSTIAGIUS, Obses, *Hostage*. Guill. de Podio-Laurentii cap. 14. *Ipso Vicecomite.... in Ostagium remanente*. Adde Henric. Knyghton. an. 1295. Sic autem dictus, quod obses in alterius potestatem transiret, ejusque *hospes* esset, uti supra observatum; præterea sponsor, præs, qui pro altero spondebat sacramento interposito: quia si is, cujus præs erat, pactum non adimpleret, in potestatem illius, cui fidejussionem præstiterat, transibat, donec illud adimpleretur. [Charta Ricardi Regis Angliæ an. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 17. *Hiis omnibus pactis, Comes Leicestriæ, & omnes prisones & Hostagii prisonum, prout divisum est, hinc & inde liberabuntur*.] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Et Guigo Peira & Adalardus frater suus se ipsos obsides posuerunt, quatenus si in terra illa Eleemosynæ ab aliquo inferretur injuria, postquam Eleemosynæ Custos eos monuerit per se vel per nuntium suum, intra 7.*

dies

dies ad Sinrenum in Obstaginm venirent, & ita manerent ibi, donec injuria illa integre emendata esset. Epist. 61. ex Francicis to. 4. Hist. Francor. *Milites etinm & burgenses totius territorii Nigellæ Ostagii sunt per sacramentum hujus conventionis tenendæ; hac conditione, si Comitissa in haredem, vel hæres in Comitissam insurgeret, illo, in quem alter insurgeret, si Ostagios submoneret, aut infra 15. dies ei, cui injuria illata esset, emendari facerent, aut donec emendatum esset, parti ejus adhærerent, &, postquam emendatum esset, ad pristinum statum redirent.* Charta an. 1239. ex Tabul. S. Aniani Aurelian. *De his autem fideliter & firmiter observandis fidejussores sunt isti, ... qui similiter fide in manu nostra promiserunt, quod in civitate Aurelianensi prisonem tenebunt Militis, donec præfatus venditor fecerit garentiam, &c.* Ubi *prisio Militis*, est qualem Militem decet. Observantiæ Regni Aragon. lib. 9. tit. de Cessione bonorum §. 1. *In commanda non habet locum cessio bonorum, nec admittitur; sed solum in mutuo admittitur. Est autem consuetudo regni, quod si debitor commandæ captus detineatur per judicem, quia non reddit depositum, si petat se tradi custodiæ creditoris, est sibi tradendus, prius tamen creditore assecurante vitam & membra, & quod dabit sibi comestionem sufficientem, & tenebit eum captum in loco decenti Si autem depositarius noluerit ipsum recipere, & de prædictis cavere, judex debet ipsum à captione liberare.* Alia hujusce ritus exempla profert Anton. Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pagina 271. v. 272. ut & vir eruditissimus Dionysius Salvaingus Boissius in Tractatu de Usu feudor. capit. 73. Vide *Obses*.

HOSTATICUS, Obses, interdum fidejussor, Italis *Statico*. Vetus Charta apud Beslium pag. 390. *Dedit autem Bernardus Comitem in plevone Hugoni, & 4. Hostaticos, per talem conventum, quod si Bernardus per fidem attenderit tibi tuas convenientias, ego eos tibi reddam in captionem, &c.* Occurrit ibi pluries. Concilium Helenense an. 1065. & Constitutio Jacobi I. Regis Aragon. pro Treuga domini: *Fidejussores vel Hostatici*. Charta Guillelmi D. Montispessulani an. 1109. *De centum marchis persolvendis sunt firmantiæ & Hostatici, &c.* [Chron. Modoet. lib. 3. apud Murator. to. 12. col. 1155. *In his verbis multi nostrum timuerunt ne vellet nos tenere prout Hostaticos*. Pluries ibi. Chronic. Estense apud eumdem Murator. to. 15. col. 339. *Exivit de dictis carceribus relinquendo ibi Hostaticos tres filios suos, & alios Barones, &c.*] Vide Consuet. Britan. art. 112. & seqq. Adde Chartam Hispanicam apud Blancam in Comment. Rer. Aragon pag. 635. aliam apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 3. cap. & Molinum in Repertorio v. *Hostagium*.

HOSTATICUM, OSTATICUM, Obsidium, *Hostage*. Charta ann. 1316. qua Arnaldus de Corsavino recognoscit debere se Sancio Regi Majoricarum 60. mill. sol. Barcin. ob observantiam *hostaticorum*, ad quam tenebatur in villa de Coirio: ... *Nos spectata aliqua monitione veniemus intus villam de Coirio, ubi tenebimus & servabimus prædictos Hostaticos*. Charta an. 1156. ex Bibl. Sebusiana Cent. 1. cap 24. *ita tamen, quod ibi securus sim à vobis per omnia, præter Ostaticum tenendum, sine vestro enganno, quod inde aliquo modo non egrediar, donec supradicti .... reddant vobis Castrum de Trencatallia, &c.* Charta Joannis XIII. PP. apud Ughellum to. 2. p. 15. *Neque ripaticum, aut teloneum, sive Ostaticum, neque paratam .... faciant*. Sed hic pro *Hostiaticum* videtur sumi.

HOSTATICARE. Vide *Opsticare*.

¶ HOSTALAGIUM, HOSTELAGIUM, Pretium quod pro exhibito hospitio exsolvitur. Limborch. Sent. Inquis. p. 123. *Dedit sibi tres Turonenses argenti pro Hostalagio* Computus an. 1270. ex Archivo castri Nannet. *Item pro Hostelagio equorum apud Marsiliam* cx. *sol.*

¶ HOSTALARIUS, Qui mercatoribus extraneis domos vel apothecas locat. Litteræ Philippi VI. Regis Franc. an. 1335. to. 2 Ordinat. p 115. *Hostalariis quibuscumque prohibere, sub pœna decem librarum Turonensium, nobis applicanda, ne de dicta corrateria se aliquatenus intromittant. Et quod ipsi corraterii destituti nec Hostalarii, per quos multæ fraudes, quandoque circa præmissa consueverunt, ut dicitur, committi.* Vide *Hostilagium*.

¶ HOSTALLERIUS, Caupo, stabularius, Gall. *Hotelier*. Processus de Vita B. Petri de Luxemburgo to. 1. Julii p. 566. *Franciscus dictus Lemosini Hostallerius hostalleria Leonis rubei*. Vide *Hostellarius* 2.

¶ HOSTATICUM. Vide in *Hostagium* 3.

HOSTELICIA, HOSTELICIUM. Vide in *Hostis*.

¶ HOSTELINA, Præstatio in belli expensas & sumtus. Tabularium S. Remigii Remens. *Adestivaticam simul facis corrogatas 9. donat annis singulis in Hostelina donarium*. Vide *Hostilitium* in *Hostis* 2.

1. HOSTELLARIA. Eleemosynaria, domus eleemosynæ, in qua Hospites & advenæ gratis excipiuntur, in Chron. Andrensi p. 361. 414 & to. 1. Monast. Anglic. p. 298. Vide *Hospitalaria* in *Hospitale* 2.

¶ HOSTELARIA, Eadem notione. Charta Jacobi Episc. Atrebat. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. f. 61. *Cum impetrassent ut in Hostelaria Bethuniensi ... manere perpetuo permitterentur, & ibidem Deo & pauperibus deservire, &c.*

¶ 2. HOSTELLARIA, Domus hospitum, in Monasteriis. Charta an. 1130. apud Miræum to 1. Diplom. Belgic p. 382. *Per singulos annos viginti raserias frumenti redditum ... super altare S. Salvatoris & S. Rotrudis Andernensi Ecclesiæ donavit, decem scilicet ad mensam Monachorum, quinque autem ad infirmariam, quinque vero ad Hostellariam.*

¶ 3. HOSTELLARIA, Officium ejus cui cura est hospitii Monachici. Bulla Pauli III. PP. an. 1537. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 111. *Et ultra dignitatem Abbatialem, una cameraria, una infirmaria, una sacristia, una celleraria, una Hostellaria, &c.*

¶ 4. HOSTELLARIA & HOSTELARIA, Diversorium, nostris *Hostellerie*. Charta an. 1377. ex Archivo Camberiaci: *Parisiis in Hostellaria habente signum Ursi in magna carreria S. Anthonii*. Constitutiones Cluniac. an. 1301. ex Codice MS. B. M. Deauratæ: *Item, omnes & singulas de Ordine Cluniacensi maxime Abbates dicti Ordinis, & Priores conventuales salubribus monitis exhortamur, eis pro suarum animarum salute & pro honore Ordinis persuadendo omnino ut ab esu carnium in Hostelariis & in aliis locis secularium personarum maxime extranearum se omni tempore abstineant dum in itinere fuerint constituti.*

¶ 1. HOSTELLARIUS, Monachus qui hospites excipit. Charta an. 1167. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 117. *Dabit etiam ipse & hæredes sui post eum, annis singulis ad festivitatem S. Johannis Baptistæ, Hostellario nostro manutergium unum*. Bulla Pauli III PP. an. 1537. to. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 111. *Qua personatus seu officia secularia inibi existerent pro uno sacrista, uno Hostellario & uno cantore.*

¶ 2. HOSTELLARIUS, HOSTELARIUS, Caupo, stabularius. Acta S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis p. 148. *Johannes Joliis mercator Hostellarius commorans in parochia B. Mariæ divitis Turonis*. Litteræ Philippi VI. an. 1341. tom. 2. Ordinat. pag. 159. *Hoc salvo quod nullus ipsorum correctariorum erit tabernarius, Hostelarius, seu mercator, propter multas fraudes quæ subsequi possent*. Vide *Hostallerius*.

¶ HO-

¶ HOSTELLENSES. Vide *Hostellenses*.

¶ HOSTENDUCIÆ. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTERIA, Sacra pyxis, ciborium, Gall. *Ciboire*. Recensio supellectilis Monast. S. Johann. Bapt. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. p 421. *Item unam Hosteriam argenti deauratam cum armis domini Cardinalis*. Vide *Hostiaria*.

¶ 1. HOSTIA, Panis ad sacrificium Eucharisticum destinatus. Charta an. 1257. ex Tabular. S. Mariani Autissiodor. *Dedi & concessi unum sextarium frumenti boni & laudabilis pro Hostiis in dicta ecclesia faciendis*. Statuta Nicolai *Gelant* Episc. Andegav. an. 1263. to. 11. Spicileg. Acher. pag. 207. *Prohibemus singulis Sacerdotibus parrochialibus ne ipsi parrochianis suis die Paschatis testes* (f. tostas) *seu Hostias loco panis benedicti ministrent, ne ea ejus ministratione seu receptione erubescentiam evitare videantur*. Tabularium Abbatiæ Melerei: *Ego Mauritius de Credonio dedi B. M. de Melereio duo frumenti sextaria de Chantoceo ad faciendas Hostias in Corpus Domini consecrandas*. Charta an. 1420. apud Ludewig. tom. 6. Reliq MSS. p. 194. *Et sic corpus Christi in Hostiis non secundum formam Ecclesiæ rotundis, sed qualitercumque incisis, vel manibus fractis .... conficiebant*. Vide *Oblata*.

¶ HOSTIA *sub imagine Salvatoris in throno sedentis* celebris apud Divionem ubi religiose asservatur, hodieque notata conspicitur guttis sanguineis, quæ olim manarunt, dum sacrilegus quidam Judæus pluribus gladii ictibus confodisset. Breve Eugenii IV PP. an. 1433. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 895 *Tuis igitur in hac parte devotis supplicationibus annuentes, tibi Hostiam quamdam sub imagine Salvatoris in throno sedentis, mirabile Sacramentum Dominici Corporis, multis in locis à vesana cujusdam feritate gladii ictibus perforatam, & ex eo sanguine respersam in locis præfatis, quæ in sacrario nostro erat recondita, tuæ pia devotioni concedimus & donamus*. Celeberrima quoque quæ Parisiis in ecclesia parochiali S. Johannis in Grevia asservatur & colitur: rem utpote notam, & ad nostrum institutũ non omnino pertinentem silentio præterimus.

¶ HOSTIÆ FRACTIO, in solemni sacrificio apud Muz-arabes fit in novem partes suo quovis nomine distinctas. Officium Gothicum to. 3. Conc. Hispan. pag. 266. *Symbolo Apostolorum recitato, vel dum in choro illud absolvitur, frangit Hostiam sacerdos & patenæ imponit .... in novem* (partes) *eam dispescit, secundum præcipua novem fidei nostræ mysteria, in symbolo quod absolvitur contenta: dumque singulas partes frangit, ad earum quamlibet mysterii plena quadam verba profert*. Unaquæque nomine proprio donatur; 1. *Corporatio*, 2 *Nativitas*, 3. *Circumcisio*, 4. *Apparitio*, 5. *Passio*, 6. *Mors*, 7. *Resurrectio*, 8. *Gloria*. 9. *Regnum* appellatur.

¶ HOSTIÆ CAUDAM IMMOLARE, Proverbialis formula. pro, quod cœptum est perficere. Epistola Gaufredi Abbatis S. Barbaræ apud Marten. to. 1. Anecd. col. 543. *Dilecto dilectori suo Hugoni frater Gaufredus talarem induere tunicam, & Hostiæ caudam immolare*.

¶ 2. HOSTIA, pro *Hostisia*, ut videtur; Servitium quod ratione hospitii à colono debetur. Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 46. v. *Hedricus 30. denar.... & præter hac Hostia & berces qua pluris facio*. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

HOSTIÆ IMMOLATITIÆ, *quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum Martyrum vel Confessorum Domini*, in Capitulis Caroli M. an. 769. cap. 6.

¶ HOSTIAGIUS. Vide in *Hostagium* 3.

¶ HOSTIALIS, Pallium. Vide *Ostialis*.

HOSTIARIA, Pyxis, quæ hostias consecrandas continet, in Ceremoniali Episcop. libro 1. cap. 12. Vide *Hosteria*.

1. HOSTIARIUS, [Cui de pane Eucharistico ecclesiam aliquam providere incumbit.] Tabular. S. Theofridi in Velavis: *Notum sit cunctis, quod controversia, quæ versabatur inter Sacristam monasterii S. Theofridi, & Hostiarium Anicionsem super hostias, fuit sic concordatum, quod questa hostiarum S. Fortunati sit in perpetuum Sacristæ & successoribus ejus: & Sacrista debet dare annuatim Hostiario ratione dictæ questæ tres Cartonados bladi, & dictus Hostiarius tenetur in perpetuum dare & providere monasterium & Ecclesiam S. Fortunati de hostiis sine aliqua conditione, &c.* Vide *Oblationarius*.

¶ 2. HOSTIARIUS, Apparitor, Gall. *Huissier* Litteræ Johannis Regis Franc. ann. 1351. tom. 2. Ordinat. p. 600. *Deputetis dictis mercatoribus adductoribus, servitoribus, ... unum vel plures Hostiarium* (leg. *Hostiariorum*) *nostri Parlamenti, seu alios servientes nostros*. Mandatum an. 1404. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 342. *Mandamus committendo primo Parlamenti nostri Hostiario aut servienti nostro qui super hoc fuerit requisitus, &c.* Hugonis Falcandi Hist. Sicula apud Murator. to. 7. col. 326. *Missis igitur Hostiariis, curiæ familiares, Episcopi, Comites, cæterique proceres cum magistris justitiariis ad curiam convocantur*. Ibid. col. 328. *Missique sunt per urbem Hostiarii, qui cives ab armis juberent discedere, populique metum sedarent*. Occurrit præterea in Computo ann. 1202. apud D *Brussel* de Usu feud. p. CLXV. Vide *Ostiarius*.

¶ 3. HOSTIARIUS ARMORUM, Nostris *Sergent d'armes*. Butilerius in Summa rurali lib. 2. *Les Sergens d'armes sont les maciers que le Roy a en son office, qui portent maces devant le Roy. Sont appelles Sergens d'armes, pour ce que ce sont les Sergens pour le corps du Roy*. Confœderatio inter Henricum Castellæ & Carolum V. Franc. Reges ann. 1369. apud Marten. to. 1. Anecd col. 1504 *In præsentia dilectorum Johannis de Bignetes militis cambellarum, & Yvonis de Cacambras Hostiarii Armorum, & nuntiorum dicti Regis Franciæ fratris nostri carissimi*. Vide *Servientes armorum* in *Serviens*.

¶ 4. HOSTIARIUS. Cui ostii seu portæ cura incumbebat. Liber niger Scaccarii p. 355. *Hostiarii Milites ipsi in domo comedent .... Alii Hostiarii non Milites in domo comedent, sine alia liberatione*.

¶ HOSTIATICUM, HOSTICUM. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTIATIM, pro *Ostiatim*, Consuetud. Udalrici Episc. Patav. an. 1470. apud Hansizium to. 1. Germ. sacræ pag. 555.

¶ HOSTICIUM, Domus, mansio. Charta an. 1422. apud Rymer. to. 10. p. 237. *Quatuor Hosticia & quinque arpennis de vineis cum appendiciis*. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

¶ HOSTIGIA. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

HOSTILAGIUM, Pretium seu salarium, quod exsolvunt mercatores extranei pro locario domorum, seu apothecarum, in quibus reponunt merces suas vendendas & distrahendas in nundinis publicis. Ita vox *Hostellage* usurpatur in Consuetudine Bayonensi tit 5. art. 47. tit. 7. art. 22. 23. 30. Iter Camerarii Scotici §. 67. *De Hostilagiis in burgo*. Charta an. 1172. apud Perardum p. 245. *Quidquid habebant de ventis, & Ostellagium, quod mihi debent panifici, & calciamentorum constructores, &c.* Vide *Hostelarius*.

¶ HOSTILARICIUM. Vide in *Hostis* 2.

HOSTILARIUS, Idem qui *Hospitalarius*, Officium Monasticum, ex Gall. *Hostellier*, apud Henricum Knyghton. an. 1099.

HOSTILENSE. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTILIA, Domus, mansio. Charta an. 1265. in Chartular. S. Johannis Carnot. *Non licebit dictis Abbati & conventui in dicto clauso Hostilias facere in quibus hospites commorentur.*

¶ Hostilia, f. Diversorium, Gall. *Hotellerie*: nisi idem sit quod supra *Hostilaginm.* Hist. Cortusior. lib. 7. apud Murator. tom. 12. col. 896. *Ceterum domini prædicti de la Scala nullo nnquam tempore debeant vel possint, vel alii pro ipsis aliquid accipere apud Hostiliam, nec in Pado in dicto loco, vel alibi, occasione ipsius Hostiliæ, nec aliquod impedimentum mercatoribus vel mercationibus transeuntibus, &c.*

HOSTILITAS, Hostilitium. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTIMENTUM, *Dicitur lapis quo pondus exæquatur.* Papias. Hinc

¶ Hostimentum Dotis, JC. dicitur donatio quæ uxori à marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ.

¶ HOSTIRE, *Æquare, adplanare*. Gloss. Isidori & Sangerm. MSS. num. 501. Unde, inquit Grævius, *Redhostio* & *Hostorium*.

¶ 1. HOSTIS, pro *Hospes*. S. Bernardus in Epist. 441. Edit. Mabill. to. 1. p. 393. *Dum enim ad mensam Domini nostri Episcopi, civem nostrum, imo & Hostem meum, in argenteis vasis de more suaviter nutriret.*

2. HOSTIS, Exercitus, castra, expeditio bellica, Gallis *Host* & *Ost*, Hispanis *Hueste*. Gloss. Lat. Gall. *Exercitus, Host*. Gregorius M lib. 12. Epist. 23. *Hostem collectum habet*. Anastasius in Joanne VI. PP. *Et illum cum suo Hoste ad propria repedare fecit*. Stampirus Astoricensis Episcopus in Hist. Hispan. *Ipsis diebus Hismaelitica Hostis urbem Legionensem adtemptavit*. Vetus Charta apud Bollandum 26 Mart. p. 633. sic clauditur: *Acta est autem publice in Saxonia, ubi tunc temporis fuimus in Hoste.*

Sed & feminino interdum genere usurpatur. Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. c. 68. *Terram Hosti suæ devastandam distribuit*. Charta Ludovici VII. anno 1143. *Si Hostem nostram submonemus*. Alia: *Condonavimus illis ne ulterius in Hostes nostras vel expeditiones ire non compellantur.* [Breves Annales Ratisponenses apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 477. *Anno à Nativitate Domini .... DCCCXV. Hostis magna contra Hliudwicum.*] Sic Itali Scriptores *Hoste*, etsi utroque genere, crebrius tamen feminino usurpant, ut [Caffarus in Annal. Genuens. lib. 1. apud Murator. tom. 6. col. 285. *Ita se de armis, tentoriis & de omnibus necessariis oneraverunt, quod à mille annis in sursum tam pulchra & honesta & tanta in una Hoste visa nec audita fuerunt.* Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 28. *Infra quod tempus dicti Panormitani fecerunt de hominibus habitantibus in eadem urbe Panormitana tres Hostes, seu acies & congregationes gentium, quas miserunt extra urbem.*] Joan. Villaneus lib. 1. cap. 46. Boccacius Nov. 17. &c. Ita pariter Latini Scriptores ævi inferioris, Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 2. 3. &c. Lex Salica tit. 32. §. 6. tit. 66. Capit. Caroli M. ad Legem Salicam cap. 1. §. 6. Lex Bajwar. tit. 2. c. 4. §. 1. 4. Lex Ripuar. tit. 63. Lex Saxon. tit. 5. § 1. Lex Longob. lib. 2. tit. 18. §. 5. Capit. Caroli M. Caroli C. variis locis, Gesta Regum Fr. c. 10. 12. 17. 19. 37. Fredegarius c. 98. Annales vett. Franc. an. 740. 750. 781. 790. Tudebod. p. 801. &c. Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 122. *Feu anar la crida per la sua Host, que tot hom pegas les tendes, &c.* Sic etiam nostri *Ost* & *Host* dixere. Guill. Guiart an. 1297.

Assembla ses Os à Compiegne
Li Rois pour soi plus avoier
D'aller en Flandres Ostoier.

[Le Roman d'*Atbis* MS.

Que sans son message envoier,
Viengnent à lui pour Ostoier
Dedans le terme de quinzaine,
Car la guerre sera prouchaine.]

Occurrit passim.

Hostem vero proprie postmodum appellarunt nostri servitium militare, quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes: ita ut ad bellicam *submonitionem*, seu citationem, militaribus armis instructi cum eis in exercitum pergere tenerentur. Idque vocabant *Hostem*, vel *exercitum*, quibus vocabulis adjungitur fere semper alterum ex his, *cavalcata, equitatus, expeditio*, ita ut una eademque fuisse videatur obligatio, cui obnoxii essent vassalli. *Consuetudo nendi in Hostem*, appellatur in Tabulario S. Albini in Andegav. Charta A. Comitis Inculismensis an. 1191. *Dedi, quitavi,...illam consuetudinem, quæ dicitur Ost sive Chevauchcia, quam habebam in hominibus S. Eparchii, &c.* Discrimen tamen inter *Hostem* & *cavalcatam* statuit vetus Consuetudo Andegavensis tit. *De Houst & de chevauchie: Il y a difference entre Houst & chevauchie: car Houst est pour deffendre le pays, qui est pour le prouffit commun, & chevauchie est pour defendre son Seigneur.* Unde colligi datur, per *Hostem* intellexisse nostros eam expeditionem, quæ pro patria tuenda intra dominii fines peragitur: per *cavalcatam* vero eam expeditionem quæ pro bellis domini, etiam extra dominii sui limites peragitur: quod firmare videtur Charta ann. 1124. apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 96. *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines villæ juxta antiquam consuetudinem expeditionem ei tantum faciant.* Præterea Charta Ludovici VI an. 1218. descripta à Bosqueto in Vita S Exuperii p. 46. *Nec expeditiones nostras nisi submoneantur in nomine belli, eant, & hoc solummodo bis in anno: in cavalcariis autem nostris, si submoneantur, vadant: sed 12. leucas à castro Corbelio non excedant.* Quo loco *expeditio* pro *Hoste* sumitur. [Consulendum hac de re Glossarium juris Gallici v. *Chevauchee*.]

Utcumque sit de prostremi hujus vocabuli notione, id constat, crebro has voces promiscue pro una eademque obligatione usurpari; forsan quod ut plurimum, qui *Hostem* debebant, deberent & *cavalcatam*: quæ quidem obligationes, non *tenentes* modo ac *mansionarios* spectabant; sed & viros nobiles, feudatarios, seu vassallos, cum nemini earum immunitas concederetur, ac ne ipsis quidem Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus, quos passim legere est obnoxios fuisse *Hosti* & *cavalcatæ*, ratione *regalium*, aut possessionum Ecclesiasticarum, quod in extrema hujusce Dissertationis parte probandum reservamus: prius enim quæ de generali *Hostis* obligatione nobis occurrerunt, videntur præmittenda.

Non omnes tamen *Hostes*, vel *Hostem facere* tenebantur, ut loquuntur Leges Longobard. libro 3. tit. 4. §. 3. 4. Capitul. 1. anno 810. cap. 11. Capitula Caroli Calvi tit. 31. capit. 26. & Append. 2. capit. 30. sed qui *Hostem debebant*, ut est in iisdem Capitulis tit. 43. cap. 18. vel *qui per se poterunt expeditionem facere*, tit. 31. capit. 27. *Ut qui caballos habebant, vel habere poterant*, ibid. cap. 26. ita tamen ut interdum expensarum partem alii, qui in hostem non pergebant, iis exsolverent, qui expeditionem suscipiebant, [quod probant Additamenta ad Leges Lotharii apud Murator. tomo 1. parte 2. p. 153. *De mediocribus quippe liberis, qui non possunt per se Hostem facere, Comitum fidelitati committimus ut.... adjutorium præbeant ad nostrum servitium faciendum.* Sed & nec illi immunes erant à bellicis oneribus: nam, ut est in d. cap. 27. *illi, qui in Hostem pergere non poterant, juxta antiquam & aliarum gentium consuetudinem,*

tudinem, ad civitates novas, & pontes ac transitus paludium operabantur, & in civitate atque marchia wactas faciebant, ita ut *ad defensionem patriæ omnes sine ulla excusatione venire* tenerentur: quod & habet Eginhardus Epist. 22. Adde Capitula Caroli C. tit. 7. c. 69.

Maxime tamen in *Hostem* eundi necessitas incumbebat iis, qui prædia possidebant: adeo ut detrectandæ militiæ causa ea alienare non liceret, quod potissimum colligitur ex Legibus Longob. libro 3. tit. 9. §. 3. 4. 6. 7. 8. Capitulari ann. 807. Edit. Balużianæ capit. 2. ex Capitulis Caroli Mag. libro 3. capit. 69. & Addit. 2. ejusdem libri cap. 35. Capitula Caroli C. apud Marsnam ann. 849. *Et liberi homines secundum qualitatem proprietatis exercitare debeant.* Quæ quidem militaris servitii ratio pro prædiorum modo ac numero, etiam obtinuit posterioribus sæculis, maxime in feudalibus. Vide Statuta secunda Roberti I. c. 27. & Statuta Willelmi Regum Scotiæ cap. 23.

Sed & ne liberi quidem, si ætatem pupillarem excessissent, patrefamilias licet pergente, immunes erant ab *Hoste*: ita tamen ut si tres, aut ultra essent, unus semper propter domesticam curam remaneret, ex Lege Longob. l. 3. tit. 9 §. 8. & ex Constit. Ludovici II. Imper. an. 867. edita à Camillo Peregrino. In Consuet. Aquarummortuar. *de qualibet domo suffisis unam ire personam* in expeditionem. Ita etiam in Libertatibus villæ Montisbrisonis an. 1223. loco mox laudando.

Ætas, qua debebatur *Hostis*, sic definitur in Statutis Willelmi Regis Scotiæ capit. 23. §. 1. & in Mandato Henrici III. Regis Angl. *Super juratis ad arma*, in Addit. ad Matth. Paris pag. 149. *Quilibet homo ætatis inter sexdecim & 60. annos jurabit, & assidebitur ad arma secundum quantitatem terrarum suarum & catallorum.* Apud Saxones, ut auctor est Luithprandus lib. 2. cap. 8. *Vigebat mos laudandus atque imitandus, quatenus annum post unum atque duodecimum, nemini militum bello deesse contingeret.*

In *Hostem* pergebant *hostiliter præparati*, ut est in Capitulis Caroli Calvi tit. 31. c. ult. *Cum omni plenitudine & necessario hostili apparatu.* Tit. 32. c. 13. *Waruiti*, seu *cum omni hostili apparatu*, ut est in Decreto Ludovici II. Imp. de Promotione exercitus, &c. cap. 8. apud Camillum Peregrinum: rebus omnibus instructi, ut *venire & redire cum pace possent*, ex iisdem Capitul. Caroli C. tit. 26. 27. pag. 240. 248 300 *Stuffati de cariagiis & victualibus*, ut est in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 5. §. 5. In eundo vero ab omnibus *transituris* immunes erant, ex Capitulis Caroli Mag. l. 4 c. 58. neque durante expeditione in jure conveniri poterant. Char. Communiæ sancti Quintini ann. 1195. *Quotiescumque Communiam submonuerimus, Communia in exercitus & equitationes nostras veniat: Facta autem submonitione nostra, ipsi arma ferentes, nulli respondebunt justitiæ infra diem submonitionis.* Hinc apud nos *Literæ*, quas *status* vocant.

Ab *Hoste* recedere inconsulto duce non licebat, in Statutis S. Ludovici l. 1. c. 59. Eorum, qui ante præscriptum tempus ab *Hoste* Regis recedebant, mulcta erat 60. sol. cujusmodi erat eorum, qui *Hosti* deerant. Vide *Herislitz*, & Capitularia Caroli M. lib. 4. c. 70.

Immunes tamen erant ab *Hoste*, seu *exercitu* & *expeditione*, mulieres. Statuta S. Ludovici lib. 1. capit. 59. *Nule fame n'acoustumee, ne doit aler en l'Ost, n'en chevauchie.* Et infra: *Dame ne doit ne Ost ne chevauchie desormais, se elle est fame le Roy: mes elle puet bien envoier tant de Chevaliers, come ses fies doit, & li Roy ne la puet achoisonner.* Vetus Consuetudo Britan. art. 132. *Il n'appartient pas à la femme aller en Ost, ne en chevauchie, ou il y a fait d'armes.* Præterea

Qui 60. annum attigerant. Charta Mathildis Com. Nivern. an. 1223. pro Autisiodorensibus: *Dicti vero cives mei exercitum mihi debent & equitationem, &c. Homo sexagenarius ultra, & vel corporis infirmitate manifesta impeditus ad exercitum vel equitationem ire non tenetur, nisi talis sit, quod possit mittere aliquem loco sui, ad respectum* 12. (juratorum) *vel majoris partis eorum.* Charta ann. 1293. apud Duchesnium in Hist. Castilion. pag. 197. *Homs de sexante ans & de plus ne sera de riens contrains d'aler en Host ne en chevauchee, mes il y envoira soffisament par l'esgard des Eschevins.* In Libertatibus Barcinonensibus MSS. concessis à Petro Rege Arag. an 1283. *Mulieres, & qui sunt ætatis 70. annorum, viduæ vel pupilli non tenentur ire vel mittere in exercitum.* Vide Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. & Stephan. Tornac. Epist. 252. 2. Edit.

Immunes præterea erant ab *Hoste*, urbium *Jurati* vel Ædiles, Gubernatores, Notarii, in Foris Beneharn. tit. 1. art. 15. 16. Notarii, Physici, Jurisperiti, in Consuetud. Aquar mort. *Furnarii ac molitores*, in Statutis S. Ludov. l. 1. c 59. *Ægri*, in Legibus Wisigoth. l. 9. tit. 2. §. 4. 5. 9. in Lege Ripuar. tit. 65 denique *Pauperes*, in Consuet. Aquarum mortuarum. Erant præterea immunes alii ab *Hoste* & *cavalcata*, ex speciali Principum privilegio. Vide Gregor Turon. lib. 5. c. 27. Denique qui uxorem acceperat, primo anno ab *Hoste* & omnibus necessitatibus publicis immunis erat, in Capitulis Caroli M. l. 6 c 52. Quod etiamnum in urbium incolis obtinet, qui hoc primo nuptiarum anno ab excubiis aliisque oneribus eximuntur.

Eundi in *Hostem* & *expeditionem* oneris seu obligationis non una eademque fuit ratio; sed secundum locorum libertates ac immunitates prorsus exstitit diversa. Siquidem quorumdam locorum incolæ non tenebantur ire extra territorii sui fines: alii in *Hostem* ita pergebant, ut domum redire eadem possent die: quidam tres dies *Hostis* debebant, quidam plures. Alii *Hosti* obnoxii non erant, nisi pro defendenda patria, etsi domini castra aut dominia ab inimicis impeterentur: non vero pro fœderatis ferendo auxilio. Denique interdum ad quasvis dominorum expeditiones, etiam extra dominii fines, ire tenebantur. Hæc sigillatim veterum tabularum auctoritate firmanda sunt.

E Provincia, seu e territoriis dominorum suorum excedere pro *expeditione* facienda non fuisse adstrictos vassallos, diserte habet Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. capit 24. Barones Bohemici, in Vita Caroli IV. Imp. sub finem: *Domine Rex, de jure nostro existit, & ab antiquis temporibus inviolabiliter observatum, quod extra regnum non debemus armis proficisci: sed intra regni limites ipsum regnum contra eos, qui hoc hostiliter invadere conantur, pro viribus defendere & tueri.* Consuetud. S. Audomari ann. 1127. *Libertatem vero quam antecessorum meorum temporibus habuerunt, eis concedo, scilicet, quod nunquam de terra sua in expeditione proficiscentur, excepto si hostilis exercitus terram meam defendere debebunt.* Charta Communiæ de *Bassoles les Aalers* an. 1202. *Notandum est insuper, quod in omnibus negotiis nostris & torneamentis infra ditionem nostram à nobis submoniti venient: extra vero eos ducere non poterimus.* Fori Aragon. lib. 1. fol. 8. *Item que los Richos hombres de Aragon non sian tenidos por las honores, ni por las terras, que tiennen del seunor Rey, de servir lo por aquellas fuera de su seunoria, ni passar mar.* Vide Foros Beneharn. tit. 1. art. 12. Statuta Dalphinalia p. 38. Lindanum in Teneræ munda p. 220. & Chopinum lib. 1 de Doman. tit. 13. §. 17.

Paulo aliter in Libertatibus Raucurti, & Haraucurti, concessis à Galchero Comite Regitestensi an. 1255. *Præterea Burgenses de Raucourt & Haraucourt mihi debent exercitum & expeditionem per totum Comitatum meum*,

meum, & adbuc possum ipsos ducere in exercitum & expeditionem in extra Comitatum meum per unam jornadam ad ipsorum coustangias. Et si amplius ipsos tenere voluero, ipsos ad meas coustangias rationabiles per Seabinorum considerationem possum tenere, & tamen illos non possum tenere & ducere in exercitum & in expeditionem, nisi cum castellanaria de Maceriis. Eadem habentur in Charta Libertatum Maceriarum Hugonis Comitis Registestens. an. 1233.

Quidam, ut diximus, ita in *Hostem* pergebant, ut eodem die domum reverti eis liceret. Consuetudo Loriacensis: *Nullus eorum in expeditionem nec in equitationem eat, nisi eadem die ad domum suam, si voluerit, reveniat.* Charta Ludovici VII. an. 1153. pro Seaueii incolis, ex Tabulario Fossatensi fol. 152. *In expeditionem vel exercitum nunquam ibunt, quin eadem nocte revertantur ad domos suas.* Epist. 62. ex iis, quæ habentur to. 4. Hist. Francor. *Comes de Mellento honorem totum de Gornaco assecuravit Regi contra omnes homines ad parvam vim & magnam, ipsi & cuicumque Baillivo, qui de parte Regis venire cognosceretur: ita quod homines terræ cum Rege irent; sed ipsa nocte redirent, nisi pro amore plus remanerent.* Char. Joannis Comitis Vindocinensis an. 1213. in Hist. Castilion. p. 29. *Et si tandem in expeditionem iter fecerim per terram præpositura de Mesaugeie, personam meam sequi tenentur: ita tamen quod eodem die, quo moti mecum fuerint, poterunt ad propria remeare.* Apud Thomam Walsinghamum in Edw. II. ann. 1326. Londonienses aiebant *exire civitatem suam se non teneri ad pugnam, nisi possent, juxta libertatem eis concessam, ipso eodem die reverti ante solis occasum.* Adde Consuetudinem Marchensem art. 137. & Consuetudinem MS. S. Juliani de Saltu in Lingonibus.

Alii duorum dierum *Hostem* debebant. Libertates Solemniaci in Arvernis: *Item aliquis de communitate prædicta non tenetur nos sequi in exercitum nisi per 2. dies, in quibus nos debet sequi expensis suis propriis, nisi hoc spontaneus facere vellet: ultra duos dies prædictos tenetur nos sequi ad expensas nostras proprias pro defendendo & prosequendo jura Comitatus nostri.*

Interdum *Hostis* trium dierum erat. Guibertus libro 5. Hist. Hierosolimitan. capit. 35. Crucesignatorum alacritatem ad expeditionem sacram extollens, hæc subdit: *Et quod majus dinoscitur præstare miraculum, cum intra proprios adhuc tenerentur fines, vix in sui Regis exercitu tridui spatio patiebantur tentoria, etiam cum non cogerentur exire à Provincia.* Fori Oscæ Jacobi I. Regis Arag. anni 1247. fol. 25. *Infantiones Aragonum tenentur istud facere Regi, cum tendit ad campale prælium, vel obsidionem castri sui, quod intra terram suam aliquis violenter contra suam detinet voluntatem, quod debent ipsum sequi cum expensis propriis per tres dies, post triduum vero manere aut redire arbitrio permittatur Infantionis.* Charta Adelfonsi Regis Aragonum pro Cæsaraugustanis æræ 1153. *Et habent fueros Infançones de Aragone, qui non tenent honore de Seniore, quod vadat ad lite campale & à sitie de castellum cum pane de tres dies.* Vide Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Privileg. Militum §. 1. & Michaelem del Molino in Repertorio pag. 176. col. 1. Libertates urbis Baugiaci ann. 1150. *Item si pro jure nostro acquirendo, seu defendendo guerram haberemus, vel exercitum contra aliquem moveremus, homines in dicta villa commorantes, nos in expensis eorum propriis sequi tenentur, & per tres dies nobiscum cum armis fideliter per se vel per alium idoneum substitutum commorari: ultra tres dictas dies non tenentur nobiscum morari, nisi ex gratia hoc facere voluerint, nec ad hæc compellere ipsos*

amplius possumus, nec debemus. In foris Beneharnensibus tit. 1. art. 11. *Hostis* 9. dierum esse dicitur: in Charta Libertatum Pontallerii ann. 1257. apud Perardum pagina 488. est quatuordecim. In Jure feudali Saxonico capit. 5. *Feudatarius tenetur servire domino suo sex hebdomades in propriis expensis.* Quod si à domino ultra hos statos dies in exercitu retinerentur vassalli ac tenentes, dominus eis *vadia* dare tenebatur. Vide Augustinum *du Pas* in Stemmatib. Armoric. part. 2. pag. 454.

In Francia tamen, regia *expeditio* 60. dierum fuit, ut colligitur ex Statutis S. Ludovici, quorum verba sub finem hujus observationis subdemus: nisi ex infeudationum tabulis minoris esset dierum numeri, ut habetur in Catalogo Militum, qui contra Comitem Fuxi profecti sunt an. 1271. to. 5. Histor. Franc. p. 551.

Ex verbis, quæ locis allatis, & in aliis Chartis occurrunt, *nos sequi tenentur*, *Expeditio*, seu *Hostis*, in Charta an. 1350. apud Justellum in Hist. Turonensi pag. 104. *Sega & sequuta cum armis*, dicitur.

Interdum ea gaudebant immunitate vassalli ac tenentes, ut *Hostem* dominis suis non deberent, nisi pro terræ defensione, & pro propriis eorum negotiis: ac proinde si aliis auxilium & opem ferre vellent, eos sequi cogi minime possent. Fori Bigorrenses art. 15. *Censuales rustici vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, vel suum obsessus castrum excutere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit.* Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Si tamen inimici nostri in honorem nostrum supervenerint, tunc omnes eant, ut defendant sua ab inimicis propria.* Charta Radulphi de Balgenciaco an. 1085. in Tabulario Vindocinensi fol. 193. *De hominibus Monachorum nullum faciet ire in bannum, vel corveiam, sive equitatum, nisi forte aliqui in terra ejus venerint deprædaturi: aut si quis inimicus castellum voluerit facere in terra sua super eum. In his tantum duobus negotiis ibunt cum eo homines nostri: si autem ipse voluerit ire super alios, in ejusmodi negotiis cum eo non ibunt, neque cum hominibus suis.* Charta Petri Decani Trecensis anno 1198. in Tabular. Campan. *Si Comes iturus est in exercitum vel expeditionem in propria persona, pro negotio proprio, per litteras suas, vel per credibilem nuntium nobis mandabit, ut homines nostros submoneamus, & hoc faciemus, & ad nostram submonitionem ibunt homines nostri, & aliter non, & eunte ipso Comite.* Charta Galcheri de Castellione Comitis S. Pauli ann. 1218. *Homines vero ejusdem villæ in exercitum vel equitationem ego Galcherus Comes vel hæres meus non potero ducere, nisi proprio negotio.* Alia an. 1224. in Probat. Histor. Ducum Burgundiæ p. 134. *Præterea debent nobis in propriis expensis suis exercitum & chevauchiam tantummodo in negotiis nostris, & in defensione Ducatus Burgundiæ, non in aliorum negotiis aut auxiliis, nisi de voluntate sua, &c.* Charta an. 1240. in Tabulario Campaniæ f. 366. *In chevaucheiis vero homines dictæ villæ nunquam ibunt nisi pro patria defendenda, vel pro præda recuperanda ..... In carreiis nunquam ibunt, in exercitu vero ubi dominus Rex personaliter, vel alius loco ejus fuerit, ibunt, & in eodem exercitu non morabuntur nisi per octo dies, tam in eundo quam in redeundo.* Charta an. 1286. apud Marcam in Hist. Beneharn. p. 662. *In hominibus & habitationibus dictorum locorum & pertinentium habebunt ... exercitum & cavalcatam pro defensione terræ, &c.* Libertates MSS. villæ *de Vitre*, à Theobaldo Comite Campaniæ concessæ mense Aprili ann. 1230. *Se je semon ost ne chevauchie en tans que foire sera, li changeor & li marcheans, qui venront en la foire en besoignie, i porront envoier homes soffisans per aux sans emanda: & se aucuns defalloit de mon ost ou*

de mo chevauchie, cil qui desanrroit, lo m' amanderoit. Et je promet à bone foi, que jo ne les semondrai en ost ne au chevanchie por au ɔquiseuer, mais que por mon besoing. Libertates urbis Jasseronis ann. 1283. *Item homines habitantes & habitaturi infra dictos terminos non tenentur nos juvare ad guerras nostras, quascumque & contra quemcumque habeamus, nec in castris nostris manere, nec nobiscum in exercitum ire, nec cubiam vel excubiam in castris nostris facere, nisi pro proprio facto de Jasserone, nec ad prædicta ipsos possumus compellere, nec debemus. Clamores vero Castellaniæ de Jasserone, & villa de S. Justo non guerram sequi tenentur homines supradicti.* Charta Galcheri de Castellione Constabularis Campaniæ an. 1293. *Et tuit ci, qui desores en avant y vendront demorer, soient quites eus & leurs hoirs de Ost & de chevaucherie, sauf ce qu'il aideront à defendre le chastiau & la chastellerie de Chastillon, se mestiers & besoins est, & ne les porrons tenir en la besoigne ou nous les meterons, que deus jours à leurs despens: & se plus les volons tenir, d'illenc en avant nous les tenrons à nostre coust, & prometons en bone foi, que nous ne les semondrons, se n'est por la besoigne de Chastillon, ou por necessite de la Chastellerie, & aura chascuns armes & chevaus selon son pooir par son serment, & par le serment des Eschevins.*

Interdum etiam tenebantur dominos sequi in expeditionem, cum bellum iis erat cum aliis: quod *nominatum* & *indictum* appellabant. Charta Goffredi Comitis Andegav. anno 1096. apud Sammarthanos in Abbat. S. Nicolai: *Insuper etiam concedo, ut sui homines nullam mihi cosdumam faciant, nec ad aliquod negotium meum pergant, nisi solummodo ad bellum publice indictum, aut denominatum.* Fori Bigorrenses art. 15. *Censuales, rustici, vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, aut suum castrum exuere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit.* Tabularium Angeriacense fol. 239. *Willelmus Dux Aquitanorum restituit burgum, quod vocatur Alodium, quod vult ab omni consuetudine liberum, nisi forte quando populus undecumque vocatus, etiam de alodiis Militum ad nominatum bellum pro patria processerit pugnaturus.* Charta an. 1077. apud Beslium pag. 305. *Et concedo liberos & francos omnes homines, qui pertinent ad jus illius Ecclesiæ, ubicumque sint, ab omni exercitu & expeditione, excepta illa, quæ vocatur nomine belli, cum scilicet dominus Pictavis bellum acturus est cum aliquo inimicorum suorum.* Charta anno 1076. apud eumdem pag. 467. *Nec cogantur prædictorum homines Monachorum ubicumque habitent, ire in exercitu aut expeditione, nisi agatur nomine belli.* Alia ann. 1112. ex Tabulario Vindocinensi f. 217. *Ita ut homines in eodem burgo manentes pro banno Comitis vel cujuslibet ejus Præpositi submonitione non moneantur, nisi pro exercitu, & hoc nomine prælii in adversarios, nec tunc à Comite vel à quolibet ipsius homine: sed à Præposito Monachorum submoneantur.* Charta Goffredi Comitis Andegavensis pro Monasterio SS. Sergii & Bacchi: *Dono... de toto territorio ad S. Melanium pertinente vicariam totam & bidannum, & universas consuetudines, excepto fodrio, & prælio generali pro defensione regni aut principis.* In regno Aragonum, Infantiones, *extra dominationem domini Regis non tenentur ei servire pro honore vel terra, vel mare transfretare*, in Observant. Regni Aragon. lib. 6. tit. de Conditione Infantionatus §. 17.

De jure communi, vassalli *Hostem* debebant & *equitationem* propriis expensis. Interdum tamen *vadia* dabantur vassallis, eorumque damna in expeditione passa à dominis resarciebantur, ut est in Statutis Delphinalibus pag. 36. 37.

Prædictis subjungenda videntur, quæ de *Hoste* & *cavalcata* universim habent Chartæ aliquot aliæ, ex quibus ejusmodi expeditionum quis usus, quæve conditiones fuerint, facile quivis colliget.

Libertates villæ Montisbrusonis, concessæ à Guigone Comite Forensi M. Nov. 1223. *Item voluit & retinuit Dom. Comes, ut homines villæ Montisbrusonis & infra terminos habitantes, faciant exercitum Domino Comiti in propriis personis, scilicet unus de qualibet domo, si necesse sibi fuerit pro bello campali, vel si inimici ejus obsideat castrum suum, vel si ille vellet obsidere castrum alicujus inimici sui pro guerra propria: vel si ipse vellet bastire castrum, quando Dom. Comes præceperit. Et si aliquis remanserit de illo exercitu, solus inde pœnam 10. sol. & si obsidio vel exercitus ad bellum ultra septimanam duraverit, pro unaquaque septimana solvat Comiti, qui remanserit 10. sol. nomine pœnæ. Tamen si aliquis dominus domus esset extra Comitatum Forensem, quando exercitus ierit, nulla pœna ab eo exigatur; sed si redierit adhuc durante exercitu, si securus possit ire, tenetur ire, vel solvere pœnam pro tanto tempore, quanto fuerit in mora. Si vero Comes pro alia guerra sua & defensione terræ suæ guerram fecerit, alio modo, & voluerit exercitum sive cavalgatam à villa Montisbrusonis homines ipsius villæ, & infra terminos debent mittere unum hominem munitum pro se de qualibet domo: quod ni fecerint, dabit quilibet, qui non miserit, Comiti 3. solid. & 6. den. nomine pœnæ pro unaquaque septimana. Idem dicimus de cavalgatis pro guerris amicorum suorum specialium: tamen hujusmodi cavalgatam & exercitum debent facere homines villæ Montisbrusonis, & infra terminos habitantes tunc tantum, quando Dom. Comes indixerit exercitum universaliter aliis gentibus de terra sua. Nullus tamen teneatur ire vel mittere in prædictos exercitus, secundum quod supra dictum est, nisi domum habeat, & valentiam 10. librarum tam in domo, quam in aliis rebus.*

Charta Communiæ Nivernensis ann. 1194. *Item de exercitu & chevaucheia dictum est, quod præfatos homines extra Comitatum Nivernensem non traham, quin ipsi in ipsa nocte in eundem Vicecomitatum possint reverti. Ad torneamentum prædictos homines ducere non potero, nisi apud Chableiam, Jovigniacum & Rubrum montem. Si autem de exercitu vel chevaucheia ipsos submoneri fecero, unusquisque ibit, vel per se mittet idoneum servientem. Si quis vero ætatis 60. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita submonitione nostra remanserit, & hoc jurare poterit, quitus erit: sin autem, legem suam emendabit, & conductionem unius servientis usque ad 6. dies singulis diebus, quibus alii moram fecerint, persolvat.* Similia habentur in Charta Communiæ Autisiodor. indulta à Mathilde Comitissa anno 1223.

Libertates concessæ Albiensibus & Carcasson. ab Amalrico Comite Montisfortis an. 1212 *Ad bellum campale, sive nominatum, vel ad succurrendum Comiti, si fuerit obsessus, vel ad Rereban, tenentur omnes ire communiter Barones, Milites, majores & minores, qui fuerint citati. Quod si Baro, Miles vel alius Dominus terræ, in hac suprema necessitate comprobatus fuerit non venisse ad Comitem auxilium laturus, nisi sufficienti causa possit, bona mobilia ipsius erunt in manu & voluntate Comitis & Domini, sub quo monebit per medium. Item Barones, Milites, & alii Domini terrarum, qui debent servitium Comiti, & citati ad quindenam, non venerunt ad locum præfixū à Comite ad exercitum, ita quod infra quindenam iter accepit, quinta pars redituum singulorum, unius anni scilicet terræ illius, quam tenent à Comite, erit pro emenda in manu & voluntate Comitis, nisi causa sufficienti possint: si vero venerint, sed non cum debito numero Militum, pro quolibet Milite, qui deerit, dabunt duplicia stipendia, quamdiu sine debito numero Militum fuerint.*

Consuetudines & Libertates Aquarum Mortuarum,

sum, annn 1246. *Item quod per 20. annos sint liberi & immunes in perpetuum ab omni cavalcata per aquam & per terram: & post 20. annos sint liberi & immunes in perpetnum ab omni cavalcata ultra Magalon. Uticens. & Nemansens. diœceses; sed infra istas faciant cavalcatam, & etiam in Arelat. & Avinion. diœcesibus citra Rhodanum. Et hæc intelligimus cum alia terra de Senescallia Bell.quadri exibit ad cavalcatam, & tunc exeant secundum quod de villis bonis Senescalliæ exibunt. Nec possit aliquis habitator loci illius compelli personaliter ire in cavalcatam, si tamen aliquem peditem cum armis competentibus mittere voluerit loco sui: & de qualibet domo sufficiat unam ire personam, exceptis pauperibus, illis scilicet, qui non habent valens ultra 25. libras Turonenses, qui nec ire nec mittere compellentur, & exceptis viduis & pupillis, & exceptis Notariis, utentibus officio, & Juris peritis & Physicis. Ad dandam autem redemptionem pecuniariam pro cavalcata, nullo modo compellentur: & non teneantur in toto anno stare in cavalcata, nisi tantum 40. diebus.*

Consuetudines Albiensibus & Carcassonensibus concessæ ab Amalricn Comites Mnntisfortis an. 1212. *Barones Francia & Militas tenentur servire Comiti, quando & ubicumque habebit guerram contra personam suam ratione hujus terra, vel acquirenda in hac terra, & hoc cum numero Militum, ad opus quorum Comes dedit eis terram suam & reditus: ita tamen quod si reditus ex integro secundum promissum fuerint assignati sufficienter, tunc cum promisso numero Militum tenebuntur servire. Baro vel Miles sic assignatur: quamdiu habebit guerram Dominus Comes pro hac terra acquisita, sicut dictum est; ille autem Miles, cui non esset plenarie facta assignatio, secundum pactum non tenetur servire cum integro numero Militum, sed secundum rationem assignationis facta & quantitatem erit determinandus numerus ad serviendum. Verum si Comes non necessitate terræ suę, sed pro voluntate propria, vellet juvare aliquem vel aliquos in guerra, sive vicinos, sive remotos: Milites sui supradicti non tenentur eum sequi in hoc, aut eidem servire per se, aut per alios, nisi hoc facerent in amore & beneplacito suo.* Addam denique prn hujusce Dissertationis corollario, quæ in hanc rem habet

Charta cnnventionum inter Carolum I. Cnmitem Andegaviæ & Provinciæ an. 1251. art. 14. *Item cives Arelatenses communiter debent facere cavalcatas semel in anno eidem domino Comiti, ad quadraginta dies, per viginti leucas, ubicumque voluerit in Imperio, nec poterunt dicti cives compelli ad cavalcatam in pecunia redimendam. Milites autem & probi homines equos cum armis habentes, quandocunque ibunt cum domino Comite, vel ejus locum tenente, habebunt ab eo stipendium sive vadia: & tantum habebit de stipendio probus homo, quantum & Miles.*

Ejusmodi ac similes Chartas alias variarum Libertatum legere licet apud Thnmasserium in Consuetudinibus localibus Bituricensibus lib. 1. capit. 56. 58. 61. 71. 83. 84. 103. Quibus adjungenda omninn, quæ habent Stabilimenta sancti Ludnvici, à nobis edita lib. 1. capit. 59. quod inscribitur *d'Ost & de chevauchie devers le Roy le Baron & des amendes & des gaiges. Si li Bers fait semondre ses homes, & il li amaine ses homes coustumables pour aler en l'Ost le Roy, li Prevosts les doivent amener de chascun ostel au commendement leur Seigneur el cuer du Chastel, & puis s'en doivent retourner, mes nule fame n'acoustumez n'en Ost n'en chevauchie, ne fournier, ne mousnier, qui gardent les fors & les moulins. Et se nus de ceus, qui sont semons, ne venoient, & l'en le pooit savoir, il en paieroit 60. sols de gages: & li Prevoz au Baron si doit mener les homes de chevalerie jusques au Prevost le Roy el chastel dont li home sont du resort, & puis si s'en doit retournaer arrieres. Et ainsi li homes coustumier des Chevaliers si doivent aus Barons leur chevauchiees, & li Prevoz aus vavasors si le doivent mener el cors du chastel au commandement au Baron. Et li Bers ne les doit mie mener en lieu dont eus ne puissent venir jusques au soir. Et cil qui remeindroit, en paieroit 60. sol. d'amende. Et se li sires les voloit mener si loing, que eus ne se peussent venir au soir, il n'iroient pas s'il ne voloient, & n'en seroient ja drost ne nule amende. Et ainsi li Baron & li home le Roy doivent le Roy suivre en son Ost, quant il les semondra, & le doivent servir 60. jours & 60. nuiz, & tant de Chevaliers come chacun li doit, & ces services qu'il lui doivent, quant il les en semont, & il en est mestiers. Et se li Rois les voloit tenir plus de 60. jours au leur, il ne reviendroient mie, s'il ne voloient par droit. Et se il Rois les voloit tenir au sien pour le Royaume deffendre, il devroit bien remeindre par droit. Mes se li Rois les voloit mener hors du Royaume, puis qu'il auroient fet 60. jours & 60. nuiz. Et nule dame ne doit ne Ost ne chevauchiee des ores mes, se elle est fame dou Roy: mes elle puet bien envoier tant de Chevaliers come ses fiez doit. Et li Rois ne la puet achoisonner. Et se les gens le Roy truevent les homes le Roy par les Chastelleries, qui fussent reniez, fors ceux qui deveroiēt remeindre, li Rois en porroit bien lever sus chascun 6n. sols d'amende, & li Bers ne les en porroit garantir. Et li home coustumier ne doivent estre en l'Ost le Roy, que 40. jours & 4n. nuiz, & se il en venoient avant, & il en fussent prove, la Justice le Roy en porroit bien lever 60. sols.*

De Hoste et Exercitu Episcoporum.

Episcopos ipsos ac cæterns Ecclesiæ Prælatos *Hosti* & *expeditioni*, perinde ac laicos, ratinn. *Regalium*, seu possessinnum Ecclesiasticarum, fuisse nbnoxios, jam supra attigimus. Certe stante prima ac etiam altera Regum nnstrorum stirpe, ipsis interdum præliis interfuisse Episcopos, & in iis quandoque cæsns, docent veteres Scriptores, atque in primis Gregnrius Turon. lib. 4. c. 37. lib. 5. cap. 20. lib. 8. cap. 39. Supplicatin Episcopor. in Cnncilin Wormat. lib. 6. Capitul. Caroli M. cap. 285. *Qnosdam enim ex eis in Hostibus & præliis vulneratos vidimus, & quosdam periisse cognovimus.* Sed & ductasse exercitus legimus in Chronicn brevi Francor. an. 712. tn. 3. Hist. Fr. pag. 127. ut nmittamus, quæ de posterinris ævi Præsulibus narrant Ordericus Vitalis libro 4. annn 1070. pagina 523. Godesridus Mnnachus S. Pantaleonis, Cinnamus, & alii de Christiano Archiepiscopo Moguntino, &c. Qund certe haud injuria nbjectum Latinis, à Græcis præsertim, & à Michaele Cerulario Patr. CP. in Epist. ad Petrum Antioch. ubi de Episcopis Latinis: *Καὶ εἰς πολέμους ἐξιόντες, αἵμασι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας χραίνουσι, καὶ πρὸς ἑαυτῶν τὰς ψυχὰς ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι.* Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 358.

Sed postmndum ex prædicta Episcoporum supplicatione, Carnlus M. *Apostolica auctoritate, consultu omnium nobilium, seipsum corrigens, posterisque exemplum dans*, sanxit, ut nullus in posterum Sacerdos in *Hostem* pergeret, *nisi duo vel tres Episcopi electione cæterorum propter benedictionem populique reconciliationē: & cum illis electi Sacerdotes, qui bene scirent populis pœnitentias dare, Missas celebrare, &c.* Iis vero arma ferre, vel ad pugnam pergere interdixit, uti est in Capitul. 1. an. 769. cap. 1. libro 6. Capitul. capit. 61. 286. lib. 7. cap. 91. 123. Exstat in Cod. Carolino Epistnla 77. Adriani PP. ad eumdem Imperatorem, qua eum hortatur, *ut non permittat, Episcopos vel Presbyteros militarem induere armaturam*: quod antea fecerat Zacharias PP. Epistnla scripta ad Pipinum, quæ quinta habetur in eodem Codice, ex qua hæc sunt: *Principes*

cipes & sæculares homines convenit curam habere & sollicitudinem contra inimicorum astutiam, & provinciæ defensionem: Præsulibus vero, Sacerdotibus, atque Dei servis pertinet salutaribus consiliis & orationibus vacare, ut illis orantibus, & vobis bellantibus, Deo præstante provincia salva persistat, fiatque vobis in salutem, laudem & mercedem perpetuam.

Verum haud diu stetit Caroli M. Constitutio: ingruentibus quippe Danorum incursibus, totaque Francia bello ab iis petita, cum de suprema salute ageretur, Episcopi ac Abbates in *Hostem* cum vassallis suis submoneri cœpere. Frotharius Episcopus Tullensis Epist. 25. ex persona Hetti Archiepiscopi Trevirensis ad eumdem Frotharium: *Tibi mandamus atque præcipimus de verbo domini Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam regiæ potestati exhibere, in quatenus omnes præparati sint, ut si vespere ei adnuntiatum fuerit, mane; & si mane, vesperi absque ulla tarditate proficiscantur in partes Italiæ: quia Dominus Imperator suum iter præparat, &c.* Flodoardus lib. 3. Histor. Rem. cap. 18. de Carolo Calvo: *Domno vero Hincmaro Rex idem non solum de rebus Ecclesiasticis; sed & de populo in Hostem convocando, ut ipse hoc ageret, mandare solebat: & ipse accepto Regis mandato tam Episcopos quam Comites convocare solebat.* Et lib. 4. capit. 14. *Hungaris quoque Regnum Lotbariense deprædantibus, dum Karolus proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam convocaret, solus hic Præsul ex omnibus hujus regni primatibus, cum fuit tantum in defensionem Ecclesiæ Dei Regi occurrit, habens secum, ceu fertur, mille quingentos.*

Exinde perinde ut cæteri Barones ac vassalli regii, *Hosti* & *equitationi* adstringi cœpere, ita ut & ipsis castris interesse tenerentur, & in ea vassallos suos deducere: quod præ cæteris testantur Libellus proclamationis Caroli C. adversus Wenilonem Archiep. Senonensem capit. 6. 13. & Epistola synodalis ad eumdem, *nisi eos ab expeditionis labore corporis defenderet imbecillitas, aut ex indulgentia Principis vacationem impetrassent.* Quo casu, *homines suos republicæ profuturos alicui ex fidelibus* committebant, *ne se ab officio subtrahere viderentur.* Verba sunt Concilii Vernensis ann. 844. can. 8. Adde Constit. Ludovici II. Imper. de Expeditione Beneventana ann. 867. cap. 6. 7. apud Camillum Peregrinum.

Atque id postmodum adeo in receptum abiit morem, ut ratione regalium seu possessionum Ecclesiasticarum, Episcopi milites suos in aciem deduxisse, ac servitiis militaribus perinde ac Barones cæterique vassalli sæculares obnoxii fuisse passim legantur. Paschalis Pontifex apud Dodechinum an. 1110. *In vestri regni* (Alemaniæ) *partibus Episcopi vel Abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut Comitatum assidue frequentare, & militiam exercere cogantur: quæ nimirum aut vix, aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibetur. Ministri vero altaris ministri Curiæ facti sunt; quia civitates, Ducatus, Marchionatus, Monetas, turres, & cætera ad regni servitium pertinentia à Regibus acceperunt.* Archiepiscopus Remensis Legatus à Callisto PP. ad Fridericum Imp missus pro Ecclesiarum investituris: *Scito me,* inquit, *in regno Francorum Episcopum electum, nec ante consecrationem, nec post consecrationem aliquid suscepisse de manu Regis: cui tamen de tributo, de militia, de telonio, omnibus, quæ ad rem publicam pertinent, & antiquitus, scilicet à Regibus Christianis Ecclesiæ Dei donata sunt, ita fideliter deservio, sicut in regno tuo Episcopi tui deserviunt.* Et Philippus I. Rex apud Lisiardum lib. 2. Vitæ S. Arnulphi Episcopi Suessionensis cap. 15. eidem Arnulpho, tunc Abbati S. Medardi, militiam detrectanti, ut voto Monastico contrariam, dixit, *fuisse morem antiquum, ut milites Abbatiæ, Abbate prævio regali expeditioni inservirent: aut faceret juxta morem antiquum, aut daret locum, ut fieret Regis imperium.* Atque ut ille Abbatia, quod militiam detrectasset, privatus est, ita Sigefridus II. Archiepiscopus Moguntinus, ut est in Conradi Chronico Moguntino, accusatus apud Papam, *quod omnino inutilis esset Ecclesiæ, & quod evocatus ad expeditiones Regis invitus veniret,* Archiepiscopatu submotus est. *Hoc autem,* ait Conradus, *verum erat, eo quod fierent incendia, sectiones vinearum, devastationes segetum: dicebat etenim nequaquam decere talia Sacerdotem.* Hanc porro servitii militaris & *Hostis* ac *cavalcatæ* obligationem agnovere non semel ipsi Episcopi suis Diplomatibus. Exinde, passim Episcopos in castris cum vassallis suis habent Scriptores, Monachus Floriac. l. 4. Miraculor. S. Bened. cap. 24. Adam Bremensis cap. 38. Ordericus Vital. lib. 12. pag. 856. Radevicus lib. 3. de Gestis Frider. cap. 11. Ivo Carnot. Epist. 28. Sugerius de Administratione sua cap. 12. Godefrid. Monach. S. Pantaleon. anno 1166. &c. Vide præterea Stephanum Tornacensem Epist. 279. Edit. Molineti.

Quod si vero Abbates vel Episcopi regalia non haberent, ad expeditiones submoneri non poterant. Epist. 33. ex his, quas Tingnagelius cum Domnizone edidit: *Tibi præsentium tenore mandamus, quod Abbatem ipsum & Ecclesiam suam, cum regalia non possideat, ad expeditionem contra suæ professionis debitum non compellas.* Charta Ottonis III. Imp. an. 997. apud Hermannum Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici p. 215. *Abbas illius Monasterii ad castra & in Hostem ire non cogatur, nisi regia liberalitate adjutus beneficii copiam quandoque accipiat illud faciendi.*

Indicta igitur generali à Rege expeditione, submonebantur & ipsi Episcopi, ut cæteri Barones, peculiari submonitione ac citatione: atque ii accepta primum regia illa, sua deinde submonitione suos perinde seu Ecclesiæ suæ vassallos, ut armis instructi castris regiis adessent, submonebant. Utriusque submonitionis, Regis scilicet & Episcopi, formulas habet Gallandus lib. de Franco alodio pag. 255. Verum interdum vassalli ipsi Episcoporum primario à Rege ipso submonebantur: ita ut deessent, qui Episcopis militarent, ac proinde alios stipendio conducere necessum haberent. Historia Episcoporum Autisiod. capit. 59. de Manasse Episc. Aurelianensi: *Vassallos Ecclesiæ Aurelianensis, quos Rex in expeditionibus suis propriis eorum sumptibus quasi jam pro consuetudine diu obtenta militare cogebat, non veritus propter illos cum Dn. Rege de eorum injuria disceptare, in hanc libertatem eduxit, ut Episcopus in ejusmodi expeditionibus suis habeat stipendiis quotquot voluerit de eisdem, unde & eorum jugum alleviatum est immensum, & Episcopor. conditio longe melior, quam existeret, est effecta. Nam vocato ad expeditionem à D. Rege Episcopo, non defuerunt ei vassalli sui, qui se ei militaturos, ne compellantur à Rege, certatim, & magna ambitione offerant, qui magnis prius stipendiis & non sine difficultate solebant conducere alienos.*

Episcopis vero, qui in *Hostem* submoniti erant, *auxilium* conferebant vassalli cæteri ac tenentes, qui ratione prædiorum suorum militaribus haud erant obnoxii obsequiis: quodquidem auxilium, vulgo *Aide d'Host* appellabant, ut suo loco docuimus. Charta Friderici I. Imper. anno 1157. pro Archiepisc. Viennensi, apud Leurium in Antiquit. Viennens. cap. 42. & Joan. à Bosco in Vienna: *Ad hæc decernimus, ut in adventu-*

tu nostro, vel quotiescumque ad Curiam nostram vocatus fueris: vel expeditionem nobiscum facere debueris, cives Viennens. & Romanens. omni excusatione remota tibi subsidia conferant. Ea autem subsidia erant, ut plurimum res omnes, seu ad victum, seu ad bellum necessariæ, arma, vel quæ apparatum bellicum spectarent, à quibus immunes non erant Abbates ipsi. Privilegium de Abbatia S. Remigii Senonensis ad Varellias transferenda, datum in Concilio Senonensi an. 834. tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 582. *Episcopus quoque in exigendis muneribus Abbatem ejusdem loci non gravet; sed sufficiat ei ad annua dona equus unus, & scutum cum lancea. Quod si in expeditionem publicam ire jussus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, unum vini, alterum farinæ, verveces decem, supra quæ in exigendis muneribus, cupiditatis, avaritiæque causa gravare eos nullatenus præsumat, &c.* Charta Ludovici VII. pro Communia Bellovacensi an. 1144 apud Loisellum: *Si Episcopus Belvacensis ad tres Curias nostras & ad exercitus ire voluerit; tres equos tantum ad unamquamque Curiam accipiet, & equum extranei hominis nullo modo accipiat.* Vetus Regestum Cameræ Comput. Paris. sign. M. de Episc. Ambianensi: *Et aussi se li Rois mandoit son arriereban en Ost, lodit Evesque seroit tenus d'y aler, ou envoier pour lui: & lors la communalte des Paintres & des Escuchiers d'Amiens seront tenus de trouver audit Evesque bon & suffisant escu: & la communaute des Feures le cuignie virole, & pessons de tentes de l'Evesque, & toute autre chose faites de fer. Item, la communalte des Tenneurs doivent trouver 2. paires de bouchaus de cuir, bons & souffisans: l'un tenant un muy, & l'autre 24. sestiers: & les Bouchers le soing pour couvrir lesdits bouchaus.*

Adeo autem hisce militaris servitii impensis gravabantur Episcopi, ut interdum possessiones Ecclesiasticas distrahere necesse haberent. Hujus rei exemplum profert sequens Charta Henrici II. Imper. anno 1023. pro Monasterio S. Maximini Trevirensi: *Notum fieri cupimus, qualiter nos ex Abbatia S. Johannis Evangelistæ & S. Maximini, quæ in suburbio Trevirorum sita est, ubi Haricho Abbas præesse videtur, quasdam curtes & territoria, villas & possessiones, videlicet 6656. mansos, ut verius computari potuit, à præfato Abbate in beneficium accepimus, & his fidelibus nostris, Ezzoni videlicet Palatino Comiti, & Henrico Duci, necnon Ottoni Comiti ea conditione beneficiavimus, ut quia præfatus Abbas jam senio confectus, commode nobis domi militiæque servire non poterat, ipsi & hæredes, qui hæc beneficia habent, pro eodem Abbate suisque successoribus Curiam Regalem petant, & in expeditionem eant: Abbas vero suique successores à Curia regia & omni expeditione omnino sint liberi, nisi in Moguntinensem sive Metens. aut Coloniens. civitatem ad generale Concil. sive colloquium, aliqua necessitate cogente, fuerint invitati.* Alia ex Regesto Feodor. Ecclesiæ Lingon. *Nos Guillelmus miseratione divina Lingonensis Episc. notum facimus universis, quod nos considerantes & attendentes, nos & Ecclesiam nostram Lingonensem esse pluribus & diversis creditoribus in nonnullis pecuniarum summis & rebus aliis multipliciter obligatos, . . . quodque nos de præsenti maxima pecuniæ quantitate & rebus aliis necessario indigemus, tam pro defensione & tuitione terræ Episcopatus nostri, quam pro præsentibus guerris Dn. nostri Regis Franciæ, in quibus nos oportet necessario de ejusdem Domini nostri Regis speciali mandato super hoc nobis facto, cum ipso secundum statum nostrum personaliter interesse, maxime cum temporalitatem nostram & Ecclesiæ nostræ totam à dicto D. nostro Rege teneamus, & propter hoc cum gentibus armorum eidem durantibus guerris prædictis servire debeamus, quod nisi fecerimus, posset in grave damnum & præjudicium nostrum & nostræ præfatæ Ecclesiæ redundare. Considerantes etiam nos non posse præfatum servitium dicto Domino nostro Regi impendere de præsenti, nec à dictis obligationibus liberari, nisi per aliqualem venditionem aliquorum redituum & proventuum terræ nostræ, &c.* an. 1347. Vide Ardonem Mon. in Vita S. Benedicti Abbatis Anianensi capit. 54. Edit. Mabillonii, & Chronicon Senoniense capit. 16.

Quod si Prælati militiam detrectarent, vel abnuerent, eum ad id compellebantur Regalium obsignatione seu *saisitione*. Hujus rei exemplum insigne ac notissimum narrant Rigordus an. 1290. *Cum omnes Barones & Episcopi vocati ad hunc exercitum convenissent apud Medontam, & misissent ad mandatum Regis homines suos, prout debebant, in expeditionem illam: Aurelianensis & Altisiodorensis Episcopi cum militibus suis ad propria sunt reversi, dicentes, se non teneri ire vel mittere in exercitum, nisi quando Rex ipse personaliter proficiscitur. Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc emendarent. Ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit, scilicet ea tantum temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant, decimam & alia spiritualia eis in pace dimittens; ipse enim Rex Christianissimus semper timebat offendere Ecclesiam Dei & ejus ministros. Ipsis ergo terram & homines Regis interdicentibus, & ad Romanam Curiam mittentibus, & in propriis personis accedentibus, Domino Papæ Innocentio III. consuetudines & jura Regni nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta, & Regi soluta, post duos annos recuperaverunt omnia, quæ à Rege fuerant confiscata.*

Totam hanc controversiam perstringunt etiam ejusdem Innocentii Epistolæ, lib. 13. Epist. 190. lib. 14. Epist. 52. lib. 15. Epist. 39. 40. 106. attigit etiam Historia Episcoporum Autisiod. to. 1. Bibl. Labbei pag. 486. Legitur in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano f. 111. Charta ejusdem Episcopi Autisiodorensis mens. Aug. an. 1212 qua, sopita hac controversia, exercitum se Regi debere profitetur, ut cæteri Episcopi ac Barones Franciæ, hocce verborum contextu: *Noveritis, quod nos confitemur debere Dom. nostro Philippo Regi Fr. illustri exercitum suum, sicut commune Episcoporum & Baronum debent, & illum de cætero per nostros Milites, ut alii, faciemus. Idem enim dominus Rex personam nostram à servitio exercitus, quamdiu vixerimus, relaxavit.* Habetur ibidem similis Charta Manassia Episc. Aurelian. ut & Charta Philippi Regis, qua eumdem Episcopum Autisiodorensem ab *exercitu suo*, quamdiu vixerit, relaxat: *Ita tamen*, ait Rex, *quod ipse nobis faciet servitium exercitus nostri per milites suos, sicut commune Episcoporum & Baronum nostrorum debet.*

Quod vero Episcopi Aurelianensis & Autisiodorensis hac se tuerentur immunitate, ut exercitum Regi non debere se assererent, nisi ipse castris suis præsens adesset, exemplo non caret. Siquidem Sammathani Chartam descripsere ejusdem Philippi Regis ann. 1209. qua in regalibus Episcopi Matiscoensis exercitum *hoc tantummodo habere* se profitetur, *si*, inquit, *nos vel filius noster, vel Senescallus, vel Constabularius Franciæ de mandato nostro versus partes illas exercitum duceret; in hoc casu dictus Matisconensis Episcopus usque Divionem, & non ultra in nostrum exercitum cum militibus & armis venire teneretur.* At revera Episcopus Autisiodorensis simili tueri se privilegio haud poterat, cum in Charta an. 1206. qua Rex Philippus immunitates quasdam Ecclesiæ Autisiod. confirmat, hæc verba subdat: *Salvo servitio nostro equitationis, exercitus,*

&

& submonitionis, sicut Episcopi Autisiodorenses nobis fecerunt.

Si igitur Prælati *Hosti* defuissent, summam aliquam pecuniariam *pro expeditione* Regi exsolvebant. Exstat Charta Jacobi Episc. Suessionensis anno 1226. qua agnoscit, *debere se Regi 120. libr. Paris. pro servitio istius anni, quod ei in expeditione debet, videlicet medietatem in instanti festo Omnium SS. & aliam medietatem in Pascha proximo.*

Quidam tamen Episcopi eo gaudebant privilegio, ut omnino immunes essent ab exercitu, seu potius ab obligatione, qua cæteri tenebantur præsentes castris adesse, cum interim vassallos suos mittere deberent. Sic enim capienda Charta Guillelmi Episcopi Andegavensis an. 1223. *Noverit universitas vestra, quod nos carissimo Domino nostro Ludovico Dei gratia illustri Regi Franciæ fecimus sacramentum fidelitatis, sicut alii Episcopi Regni Franciæ ipsi faciunt: & ipse nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria persona nostra, vel mittere aliquem ad sumptus nostros, &c.* Ejusdem contextus tabulæ, ac ejusdem anni, pro Mauricio Episcopo Cenomanensi habentur in Regesto Cenomanensi Cameræ Comput. Paris. mens. Novembr. ann. 1223. Ch. 6. Habetur alia perinde similis Charta S. Ludovici mens. Febr. ann. 1260. pro Episcopo Aurelianensi in 30. Regesto Archivi Regii Charta 471.

Interdum ipsos Episcopos ab hac necessitate exemtos legimus, quadam speciali immunitate, quæ Ecclesias ipsas spectabat, ut fuit illa Episc. Andegavensis apud Sammarthanos sub ann. 1223. vel quæ ipsorum tantum personas spectaret, ut est ea, quam Autisiodorensi indulsit Augustus. Similis denique exstat ejusdem Regis an. 1200. in Tabulario Episcopatus Paris. Puteano fol. 32. pro Odone Episc. Parisiensi: *Noverint universi, quod nos carissimum consanguineum & fidelem nostrum Odonem Episc. Parisiensem ... in persona sua tantum, quamdiu vixerit, ab omni exercitu & equitatione absolvimus penitus, & quitamus tam tempore nostro, quam temporibus successorum nostrorum, salvo nobis debito militum, quos idem Episcopus tenetur mittere in servitium nostrum, &c.* Ita in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p. 129. mentio fit *Præcepti, quod Carolus M. fecit* Franconi, *Episcopo Cenomanensi, quando ei concessit, ut hostes & itinera nulla faceret; sed Adalgisus suus propinquus omnia regalia servitia pro eo faceret, quæ ille*, ut est p. 118. pro sua infirmitate & senectute *facere non valebat.* Describitur in eadem Vita n. 72. Charta Ludovici Pii Imperat. qua eidem Aldrico concedit, *ut juxta Canonicam auctoritatem habere œconomum liceat, qui pro illo exteriores curas gereret*, & regalia *servitia atque itinera, prout melius posset, sua vice faceret, & prædictus Episcopus ad ea, quæ Dei sunt, intenderet, & ad suum ministerium perficiendum certaret.*

Sed & anno 1224. Ludov. VIII. regnante, in natalitio S. Joannis festo, Turonibus, à castris Regiis excessere Episcopi Constantinus, Abrincensis, & Lexoviensis, quod se iis coram adesse, ut & cæteros Normannicos Antistites, non teneri contenderent: data tamen Regi securitate, quod si re per testes expensa, *Hostem* ab iis præsentibus deberi inventum esset, ipsi præsentes in posterum adforent; vel si deessent, multam pro defectu subirent: quod ipsi professi sunt coram Joanne Rege Hierosl. Guillelmo Silvanectensi Episc. & Franciæ Cancellario, B. Franciæ Camerario, Matthæn Monmorenciaco Constabulario, Galtero Archiepisc. Senonensi, Meldensi, Bellovacensi, Trecensi, Nivernensi, Suessionensi, Episcopis, Ingeranno de Codiciaco, Cambellano Regio, Adamo de Bellomonte, Guidone de Merevilla, Joanne de Bellomonte, Joanne de Osniaco, Petro de Viriaco, & Guillelmo Men.

Verum quid tum in castris ac exercitibus agerent Prælati, id est, Episcopi ac Abbates, instarne militum loricas induerent, ac præliarentur, vulgo quæritur. Sana constat, generatim loquendo, arma non tractasse, nec præliis interfuisse Prælatos: sed erant in castris, ut militare explerent servitium, cui erant obnoxii perinde ac Laici: cum & prædia ac feuda ut ii, possiderent, militaribus etiam adstricta muneribus, à quibus ne ipsi quidem immunes erant, cum à Regibus essent Ecclesiis oblata ac concessa, hacce apposita vel subaudita conditione, ne eorum servitium militare minueretur.

Castris præterea intererant Prælati, ut pro Rege ac patria militantes suis exhortationibus ad rem præclare gerendam accenderent, iisque benedictionis gratiam impertirentur, ac denique pro faustis rerum successibus Deum exorarent: vel certe ex iis seligebantur aliquot, qui id muneris implerent, præsertim, cum ex Synodo an. 742. sub Carlomanno, prohibeantur Episcopi in *Hostem* & exercitum pergere, *nisi illi tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi* erant. Quo spectant, quæ fautores Henrici V. Imp. apud Gerhohum Reicherfperg. c. 24. dicebant contra Pontificios: *Non est æquum, Sacerdotem Domini relicto verbo Dei ministrare mensis, aut litium secularium fieri cognitorem: quanto minus æquum est, ejusmodi relicto verbo Dei ductare militiam, castris interesse regalibus, aggerem comportare subvertendis urbibus, struere, per quæ homicidia frequenter fiunt, quæ si pro parte Regum imperantium interdum juste gerantur, Sacerdotem Dei talibus vel interesse fas non est, ne faucti violentur obtutus, nisi forte pro defensione patriæ ab alienigenis, ad cives cohortandos ejus præsentiam ad tempus necessitas expostulet, aut pro divinis rebus in castris regalibus agendis & consiliis salutaribus ministrandis, Sacerdotem Domini in commeatum pergere necesse fit.* Rogerus Hoveden. pag. 435. *Eadnothus quoque Lincolniensis Episcop. & Wlfius Abbas, qui ad exorandum Dominum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt* in prælio contra Danos. Auctor Gestorum Guillelmi Nothi Regis Anglor pag. 201. narrans, ut prælio Senlaciensi, in quo Heraldus fusus est, Odo Bajocensis & Goisfredus Constantinus Episcopi interfuerint, cum multo Clero & Monachis nonnullis, *id collegium*, inquit, *precibus pugnare disponitur.* Ec Ordericus Vitalis lib. 3. de iisdem pag. 501. *Quorum officium erat pugnare precibus & consiliis.* Eodem pæne verborum contextu idem expressit Willelmus Britto l. 8. Philipp. p. 193. ubi de prælio ad Murellum:

Intra Murellum cum Simone contulerant se
Personæ primi multæ, pluresque secundi
Ordinis, & Cleri quam plurima turba minoris,
Arma, quibus tractare negat lex Ecclesialis,
Qui sacra doctrinæ cælestis verba pluentes,
Consilium præstant aliis, qui belligerantur,
Et bello superant inimicos spirituali,
Exemplo Moysis, &c.

Rigordus, ut Garinus Silvanectensis electus prælio Bovinensi interfuerit, commemorans: *Erant ibi*, inquit, *electus, non quidem ut pugnaret; sed armatus, exhortabatur & animabat ad honorem Dei, & Regni, Regis, & ad defensionem salutis propriæ.* Nangius in S. Ludovico pag. 376. de prælio ad Beneventum: *Guido de Bellajoco Autisiodorensis Episcopus, quo nullus in agmine manu promptior, si prælationis dignitate deposita, cum aliis pugnare liceret, & qui prius à summo Pontifice absolvendi potestatem acceperat, gratia benedictio-*

dictionis impertita, omnes ab omnium criminum suorum contaminatione absolvit, talem eis injungens pœnitentiam, ut in hostes ictus cum potenti dextera geminarent. His consimilia habet Monachus Vallis Sarnei cap. 57. ubi de Episc. Cadurcensi, qui in prœliis contra Albigenses, *nostros hortabatur, ut viriliter se haberent, promittens firmissime, quod si tam glorioso certamine pro fide occumberent Christiana, redemptionem adepti peccatorum, omni statim gloria & honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis & laboris.* Adde cap. 63. & 72. Rodericus Toletanus lib. 8. de Rebus Hispan. c. 8. *Toletanus autem & cæteri Pontifices per singularum civitatum, & singulorum Principum mansiones verbum exhortationis & indulgentiæ devotissime proponebant.* [Vide Synesium Epist. 121.]

Verum etsi eo animo in castra regia sese conferrent Prælati, & in ea deductis vassallis suis, pietatis officiis vacare debuissent: interdum tamen, ut erant animi magnitudine præditi, quique ex ingenito ardore toti Martem spirarent; vel certe, ut dum milites in ipso prælii procinctu adhortarentur, ab hostium munirentur jaculis & gladiis, loricas induebant. Sic Episc. Podiensem *vestitum lorica, & dextera manu Salvatoris lanceam tenentem*, & Cruce signatos adhortantem in bello sacro, describit Robertus Mon. lib. 7. Hist. Hierosf. Sic apud Albericum in Chron. MS. ann. 1214. ubi de Prælio Bovinensi. *Frater Guarinus Silvanectensis Electus, non quidem pugnabat, sed eos animabat.* Sic Guidonem de Melloto Episc. Autisiodorensem Legati Apostolici fungentem officio, in prælio Beneventano Gallos ad rem bene gerendam excitantem, loricatum repræsentat auctor Historiæ Episc. Autisiodor. c. 63. *Cumque ... starent acies hinc inde paratæ congredi, ipse erat armis intus divinis præcinctus, & exterius indutus militaribus, stans super Regis exercitum, salutaris exhortationis sermone præmisso, pro ipsis animandis ad pugnam, elevata manu loricata, Apostolica fretus auctoritate, omnes ab omnibus peccatis absolvit.* Et mox: *In quo congressu modestiæ pontificalis non immemor, nunc acies erumpendo, nunc equos hostium gladio prosternendo, nunc clamando & animando, gestu & linguæ redimebat officio: quod in personas hostium attentare propter irregularitatis periculum forsitan exponebat.*

Gladium igitur vibrabat totus loricatus Autisiodorensis in hostium equos, non in ipsos hostes *modestiæ*, inquit Scriptor, *Pontificalis non immemor*, cum scilicet contra hostes præliari Sacerdotibus interdictum sit.

Pari fane, fortean licet generis alterius, excusatione se texit Philippus Drocensis Episc. Bellovacensis, qui dum loricatus prælio interest ann. 1196. ne Canonum oblitus videretur, clava hostes prosternere à Pontificali officio haud alienum putavit. Guillelm. Britto lib. 11. Philipp.

Sic plerosque alios clava sternebat eadem,
Militibus super hoc titulum palmamque resignans,
Accusaretur operam ne forte Sacerdos
Gessisse illicitam, cui nunquam talibus inter
Esse licet, ne cæde manus oculosque prophanet.
Non tamen est vetitum defendere seque suosque,
Dum non excedat positos defensio fines.

At Episcopo ab hostibus capto, cum summus Pontifex de eo liberando cum Joanne Angliæ Rege ageret, *præcepit idem Rex*, ait Matth. Paris, *ob reverentiam Papæ, ut lorica Episcopi exuta, ipsi Papæ præsentaretur, & diceretur: Vide an tunica filii tui sit, an non? Cui Papa: Non filius meus est, vel Ecclesiæ: ad Regis autem voluntatem redimetur, quia potius Martis, quam Christi Miles judicatur.* Et Cælestinus ipse Pontifex Epistola ad eumdem Episcopum, dum adhuc captivus teneretur: *Præsulem namque pacificum exuens Militem bellicosum induisti, clypeum pro infula, gladium pro stola, loricam pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastorali, ordinem rerum & seriem pervertens, temerarius bajulasti.*

Ita prorsus constat damnatos semper ab Ecclesia Prælatos ac Sacerdotes, qui præliis interfuere, licet bellicæ virtutis nomine interdum à Scriptoribus laudentur. Sed & Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo Magno cap. 34 ait, id solenne pæne fuisse Francis nostris, ut Clerici etiam militarent. *Quidam*, inquit, *Diaconus juxta consuetudinem Cisalpinorum contra naturam pugnare solitus, &c.* Admodum porro simile vero videtur, Bellovacensem Antistitem clava usum in prælio, exemplo Christiani Moguntini Archiepiscopi, de quo ita Albertus Stadensis ann. 1172. *Christianus Moguntinus Archiepiscopus Imperialis aulæ Cancellarius & Sedis Apostolicæ Legatus, cum Brabantinis per Lombardiam & Thusciam omnia depopulans, Bononienses invasit, & in equo residens, indutus thorace, & desuper tunica hyacinthina, habens in capite galeam deauratam, & in manibus clavam trinodem, ipse in eodem prælio dicitur stravisse novem homines propria manu.*

Fuit tamen, cum contra Paganos arma exercere fas esset, nec Canonum sancitis contrarium censuere Prælati ac Sacerdotes. Hinc passim bellis sacris, ipsisque interfuisse præliis, & in iis interdum cæsos legere est apud Abbonem lib. 1. & 2. de Bell. Paris. in Historia sacrarum expeditionum, apud Hovedenum p. 635. Joinvillam nostrum p. 50. 78. Rodericum Toletan. l. 8. c. 3. 9. 10. Innocent. III. lib. 15. Epist. 180. in Epist. Blanchæ Reginæ Franc. quæ habetur tom 5. Hist. Franc. p. 427. &c. Mitto porro Episcopos, qui posthabitis Ecclesiæ regulis arma induere, præliisque interfuere, ut Adolphus iste Markensis Leodiensis Episcop. apud Joannem Hocsemium cap. 12.

Eidem denique servitio militari Episcopos Anglicanos, post fusum Heraldum, expugnatamque majorem Britanniam, subdidit etiam Guillelmus Nothus Matt. Paris an. 1070. *Episcopatus quoque & Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus, & Abbatias pro voluntate sua, quot Milites sibi & successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit exhiberi, & rotulos hujus Ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros Ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes, à regno fugavit.*

Id tamen haud omnino in Anglia insolens ante Guillelmi ævum videtur fuisse: siquidem Statuta Edgari Regis Angliæ, *tribus tantummodo causis, sæcularibus obtemperare præceptis* Abbates jubent, *rata videlicet expeditione, pontis, arcisve constructione.* At hæc forte, subsidia militaria, non ipsa servitia spectant, à quibus sub an. 1267. Anglici Clerici sese exuere conati sunt. Nam cum à Rege peteretur, *ut omnes Clerici tenentes Baronias, vel laicum feudum, personaliter armati procederent contra regios adversarios, vel tantum servitium in expeditione Regis invenirent, quantum pertineret ad tantam terram, vel tenementum:* ab iis responsum est, *quod non deberent pugnare cum gladio materiali, sed spirituali, scilicet cum lacrymis, & orationibus humilibus & devotis: & quod propter beneficia sua tenentur pacem manutenere, non bellum, & quod Baroniæ eorum ab eleemosynis puris stabilitæ erant, unde servitium militare non deberent*, apud Matth. Paris p. 675 Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 339. 1008. 1009. Atque hæc de Episcoporum expeditionibus, seu obligatione eundi in *Hostem*, dicta sufficiant, quæ forte licet prolixiora, haud injucunda fortean lectoribus erunt, cum haud passim obvia ac trita sint.

Ho-

HOSTIS sumitur interdum pro ea præstatione, quam tenentes ac vassalli domino exsolvunt in belli sumtus. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. c. 7. *Ost ausune feis est dit une aide de deniers, que le Prince de Normandie set commander à fere & à lever par toute Normandie, selon la faculte & le poer de chescune personne. Et set l'en tele aide pour aucune raençon fere, que il convient fere par le besoing & pour la necessite del Prince & des Barons, &c.* Ejusmodi porro præstatio fiebat sæpe pro ipsa *Hostis* exemptione. Vetus Inquesta apud Louvetum to. 2. Hist. Bellovac. p. 384. *Dicit quod Rex habet Communiam ad ducendam eam in chavalcatam, vel extra exercitum: & si non vult, accipit inde denarios: & audivit, quod aliquando inde Rex accepit mille quingentas libras, & aliquando minus.* Vide *Herebannum.* Hinc

¶ AD HOSTEM SOLVERE, in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 15. recto: *Solvit ad Hostem de argento sol. 11. ad alium annum sol. 1.* Ibidem fol. 11. v. *Mansos ingenuiles qui solvunt omni anno ad Hostem carravi.* Passim occurrit ibi.

HOSTIS TEMPORALIS. Capitulare 2. ann. 813. c. 9. *Habeant loricas; vel galeas, & temporalem Hostem, id est, æstivo tempore,* i. tempore definito, æstate scilicet, in exercitum pergant, in eoque permaneant.

HOSTIATICUM, Idem quod *Hostis*, seu necessitas eundi in exercitum. Charta Berengarii Regis Italiæ an. 904. apud Ughellum in Episcop. Bergomensib *Nulla denique magna parvaque publicæ auctoritatis persona eos Hostiaticum facere compellat.* Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. cap. 104. *La exception de Hostice, laquelle nos avons soveut en nos jugement, nos la volons determiner. Donsques nos establissons premierement, que se auçuns soit ammouestez dou Rei, qu'il voise en l'ost, &c.*

EQUITATIO, Similiter. Charta Ludovici VII. anno 1275. *Præter jacere nostrum, exercitum, & Equitationem.* Alia an. 1182. apud Hemeræum in Aug. Viromand. *Homines Viriaci debent mihi tales exercitus & Equitationes, quales homines alii Viromandiæ, qui sunt in advocatiis meis.* Alia anni 1093. to. 11. Spicilegii Acheriani: *Equitationem aut servitium exercitus, &c.*

EQUITATURA, Eadem notione, in Spec. Saxon. lib. 2. art. 11. & in Tabul. Monasterii S. Dionysii Novigenti f. 23. in Charta ann. 1223. apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 213.

EQUITATUS. Tabular. Cluniacense Char. 335. *Homines Monachorum debent Equitatum & exercitum.*

CAUALCATA. Statutum S. Ludovici anni 1255. c. 20. de Ballivis: *Cavalcatas extorquendæ pecuniæ causa non mandent; sed ex causa tantummodo necessaria.* Catalogus Militum, qui venerunt contra Comitem Fuxi ann. 1271. to. 5. Histor. Franc. pag. 552. *Hugo de Arpajone Baro dicit, quod ipse debet Dn. Regi homagium & sacramentum fidelitatis: ost seu Cavalcatam ex debito non debet, &c.* Statuta Monspeliensia Petri Regis Aragon. ann. 1204. *Host & Cavalcatam habet Dn. Montispessulani.* Statuta Massiliensia an. 1257. *Cavalcatæ fient D. Comiti, & D. Comitissæ, ac eorum successoribus per 40. dies.* Vide Catellum in Hist. Tolosana p. 36. Chronol. Episc. Lodovens. p. 232. Occurrit crebro in Chartis.

GABALLICATIO. Charta fundationis S. Severi in Vasconia apud Marcam libro 3. Hist. Beneharn. capit. 8. num. 1. & c. 11. num. 5. *Nec in hostem, nec in Caballicationem esse ductores.*

CHEVAUCHEIA. Charta ann. 1227 ex Tabul. Campan. Thuano fol. 182. *Quod homines de Cengi debent ire cum eo ad exercitum & Chevaucheias.* Ibid. fol. 323. *Exemptio à custodia urbis, turris, & gabiolæ, & ab omni tolta, & demanda, Chevaucheia, & exercitu.* Diploma Edwardi I. Reg. Angliæ pro Prioratu de Ponte *Fermoy* in Hibernia, tom. 2. Monast. Angl. p. 1045. *Absque omni servitio & exactione... & absque... canes subjurnare, homines vel equos ire, vel mittere in exercitum, vel en Chevache,* id est, chevaucheiam. Vetus Consuet. Britanniæ art. 132. *Il n'appartient pas à la femme aller en est, ne en Chevauchie, ou il y a fait d'armes.* Occurrit passim.

HOSTICUM, Hostis, exercitus, bellum, expeditio. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 68. *Si Rex in Hostico, vel in ipso sit comitatu.* Perperam *hostio* scriptum pro *Hostico*, in cap. 80. Chronicon Andrense pag. 440. *Constat, quia in Hostico multa flagitia patrata sunt.* Galli dicerent: *En cette campagne.* Andreas Marcianensis in Chr. an. 1096. *Eminebant in hoc Dei Hostico Dux Lotharingiæ Godefridus, & fratres ejus.* Laurentius Leodiensis in Hist Episcop. Virdunensium: *Quamobrem ipsam villam & Ecclesiam ab Hostico Episcopali contigit concremari.* Infra: *Rainaldus tristibus auditis mox contrahit Hosticum, &c. Hostici exceptionem opponere,* in judiciis, cum quis excusationem pro defectu allegat, in Constitut. Sicul. l. 2. tit. 20.

HOSTEM BANNIRE, *adnuntiare, denuntiare.* Vide *Bannire*, in *Bannum* 1.

HOSTILITER. Capitulare 2. an. 813. cap. 10. *Et unusquisque Hostiliter sit paratus, & omnia utensilia sufficienter habeant.* Capitul. Pipini Regis Italiæ c. 37. *Hoc anno veniant Hostiliter in solatio, &c.* Hincmarus Landunensis: *Et nunc in proximo, dum Hostiliter omnes banniti fuissent in Regis servitium.* Annales Francor. Bertin. an. 867. *Populus autem in hostem denuntiatus interim paratus domi resideat, usque quo si necesse fuerit, & Rex demandaverit, 8. Kal. Sept. Carnutum Hostiliter veniat.* Infra: *Et reliquum populum regni sui paratum esse præcepit, quatenus mox, ut ipse jusserit, præparati movere Hostiliter possint.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccles. pag. 119. *Et exterius Hostiliter castra metatus est.* Et pag. 146. *Exierunt Hostiliter, & usque ad Longum murum venerunt.* Ubi Theophanes habet στρατιωτικῶς: Galli dicerent, *En corps d'armee.*

HOSTILITAS, Bellum, tempus belli. Annales Franc. breves ex Monast. sancti Nazarii an. 740. *Sine Hostilitate ulla.* Ubi Annales alii, hoc an. & 781. 790. *Sine Hoste fuit hic annus;* ut an. 750. *sine Hoste.* Concilium Vernense anno 755. c. 6. *Nulla Abbatissa... extra Monasterium licentiam habeat exire, nisi Hostilitate cogente.* Statutum Synodale de Treuga Dei, post Concilium Islebonense anno 1080. *Cæterum in hac pace nullus, nisi Rex aut Comes, hujus patriæ caballicationes, aut Hostilitatem faciat; & quicumque in caballicatione aut Hostilitate Regis fuerit, &c.* Adde Matth. Paris ann. 1070. Buzelinum in Gallo-Flandr. p. 527. &c.

HOSTILITIUM, sumitur pro præstatione ad bellorum expensas. *Hostilis exactio*, apud Hincmarum Remensem Opusculo 15. §. 14. Chartæ Ludovici Pii & Caroli Calvi Imp. apud Hariulfum in Chron. Centul. l. 3. c. 2. & 7. *Aut paratas, aut ledimonium, aut Hostilicium, aut alias quaslibet redhibitiones exigere aut exactare præsumat.* [Cod. Irminonis Abb. Sang. f. 58. *Habet Adalbertus in Belone mansum, solvit de Hostilicio denar.* vi.]

¶ HOSTILARICIUM, Eadem notione. Idem Codex Irminonis MS. fol. 82. *Amalbertus colonus... tenet mansum unum ingenuilem... excepto Hostilaricio solvit similiter & parvaretum.*

HOSTILITIUM SOLVERE, quod appellabant *Matselde*, cum boves, aut minora pecora villici mactabant, alimento dominis futura, si placuisset uti; sin minus, pretium pro bubus offerebant. Ita Browerus lib. 8. Annal. Trevir. pag. 472. 1. Edit. ex veteri Glossario Prumiensi. Polyptychus Floriacensis: *Habet in illa villa factus, id est, mansus 60. solvit unusquisque de Hostilese.*

lese, id est, pro bove sol. 2. *& porcos* 2. *aut sol.* 2. *&c.* Infra: *Debet unusquisque pullos* 3. *cum ovis* 15 *de vino sext.* 12. *corbadas* 2. *unamquamque cum sex bovibus, & tertiam corbadam eum* 2. *pro Hostilitio den.* 19 *pro carropera den.* 3. Polyptychus S. Remigii Remensis: Teutlagius *ingenuus solvit in Hostelicia den.* 8. *pro bove aquensi den.* 1. *de ligno carros* 3. Alibi: Berlanus *solvit in corbo de spelta modios* 12. *in Hostelicia den.* 8. Occurrit ibi pluries. Charta Caroli Simplicis an 26 ex Tabular. Compend. *Dedimus nonam de Hostilitio, & decimam de teloneo mercatus nostri.*

Hostilense, Eadem, ut videtur, notione. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p. 31. *Et de omnibus redditionibus, quæ ab hominibus memoratæ matris Ecclesiæ recipiuntur, excepto Hostilense, id est, de bubus, & coajectio ad carros construendos* Et pag. 144. *De pastione, vini modios* 271 *de Hostilease, argeati solidos* 149. Vide Acta Episcoporum Cenoman p. 166.

Hostenditium, Hostenduciæ, Germ. *Hostendienst*, Servitium bellicum, quod vassallus domino præstare tenetur: vel potius ea præstatio, quæ à vassallis domino fit pro *hostis*, seu belli sumptibus. Baratus è lib. 4 Feudor. tit. 48. *Constituit Conradus in Hostenduciis petendis, ut liceat dominis Hostenducias petere, nulla præscriptione obstante. Hostenduciæ dicuntur adjutorium, quod faciunt vassalli, dominis Romā cum Rege in hostē pergentibus, quando cum eis non vaduat: verbi gratia in Longobardia* 12. *den. de modio* (terræ,) *in Theutonia tertiam partem fructuum facta computatione fructuum solummodo ejus anni, quo hostem faciunt.* V. *Herebannum*.

Hostmannus, Vir militaris, qui *hostem*, seu servitium militare debet domino. Vide Foros Morlanenses sub finem apud Marcam l. 5. Histor. Benebarn. cap. 1.

HOSTISIA, Hostisiare. Vide in *Hospes*.

¶ HOSTITIUM, Hospitium, domus. Charta an. 1273. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag 25. *In qua terra S. Mederici sunt quinque Hostitia eum eorum pertinentiis.*

¶ HOSTITOR, *Janitor, portitor*. Gloss. Isid. est *Ostitor*, pro ostiarius.

¶ HOSTIUM, pro Ostium, sæpius occurrit; à porta nihilominus aliquid differre innuunt Instrumenta. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 810. *Dedi & concessi... totam partem illam domus meæ sicuti se præportat in longitudine & latitudine quæ est à clausura usque ad vivarium cum Hostio.* Ch. apud *Madox* Formul. Angl. p. 139. *Concessi præfato Waltero, licentiam & legitimam potestatem omnes domos in dicto mesuagio jam ædificatas prosternendi, à summo usque deorsum, ac totum merremium, petram tegularem, & lapides murorum dicti mesuagii, cum portis, Hostiis, & fenestris, &c.*

HOSTOLENSES. Charta Caroli Simplicis, apud Catellum in Hist. Occitanica p. 773. *Si vero in fra istas vel alias villas ejusdem Ecclesiæ homines Hostolenses vel Hispani fuerint, quicquid jus fisci inde exigere debet, totum ad opus sanctæ matris Ecclesiæ Narbonensis jure perpetuo concedimus obtinendum.* Ita in alia ejusdem Regis p. 777. At in Charta Odonis Regis, descripta p. 749. *Hostellenses* scribitur. Ubi *Hostolenses*, & *Hostellenses*, videntur dicti *hospites*, seu advenæ ac peregrini.

¶ HOSTORIUM, *Lignum quo modius æquatur*, Prisciano. Joannes de Janua: *Hostiorium, lignum cum quo modius vel sextarius adæquatur, illud videlicet lignum quod ducitur super mensuram, ut si quid ibi superfluum est removeatur, & si quid deest suppleatur.* Acta Coronationis Maximiliani in Regem Romanorum: *Intrans avenam cum equo suo usque ad pectus equi, habens unum modium & Hostorium, sive baculum argenteum in manu sua ad mensurandam avenam*. Gl. Lat. Gall. Saog. *Hostorium, Ratoere à rere ble que l'en mesure.*

¶ HOSTORIUS, Avis venatoria, Astur, Gall. *Autour*. Computus ann. 1202 apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. cxc. *Renaudus falconarius, pro duobus Hostoriis & uno falcone, & pro custode à prima die Martii usque ad festum S. Iohannis de* VI^{xx}. *diebus*, v. *diebus minus*, IX. *l. &* XI. *s. &* VIII. *d. Hotoier*, in eodem Computo p. CXLVI. *Symon Lambequinus & Joannes, &* VI. *Hotoiers &* VII. *falcones*. Vide *Hostrieus*.

¶ HOSTREANTIA, Præstationis species quæ domino feudali debetur; eadem videtur quæ pro facultate seu consensu, quem dominus præstat vassallo, pro alienando feudo, exsolvitur: forte à Gall. *Octroier*. Charta Oliverii Abbatis S. Johannis Angeriac ann. 1298. *Omnes vendæ, & Hostreantiæ ac honores, devestitiones & investitiones & jus eorumdem Abbatis & Monasterii prædictorum in solidum sunt & erunt.* Vide in *Laudare* 5.

¶ HOSTRICLINIUM, f. pro *Austriclinium*, Conclave versus Austrum; si tamen legendum non est *Claustriclinium*. Epistola Petri Canonici Noviom. ad Eustachium Abb. S. Eligii an. circiter 1120. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 668. *Sequenti igitur feria Sanctimoniales civitatis videntes per sanctum Hostriclinium pluviam non cessasse, similiter asserentes se reliquias supradictæ Potestati assignatas debere, iterum per præcones & tubicines indicto jejunio, plebe adscita, suam iteratæ sunt processionem.*

¶ HOSTRICUS, Idem quod supra *Hostorius*. Charta an. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosden. p. 569. *In capite per serjantiam mutandi unum Hostricum domini Regis, vel illum Hostricum portandi ad curiam domini Regis.*

HOSTULARIUS Lapis, apud Joannem de Beka in Egilbodo Episcopo Traject. 13. Locum vide in *Superaltare*.

HOTCHPOTH, Vox fori Anglici, significans rerum hæreditariarum & bonorum collationem inter fratres, quorum alii vivente parente per donationem propter nuptias partem jam adepti sunt, qui si ad paternam successionem accedere volunt, tenentur res donatas in commune conferre, ut inde cum aliis fratribus, quibus nihildum io partem cessit, legitimam jure ipsis debitam auferre possint. Nostris *Rapport de mariage*. Est autem *botchpoth* vox mere Gallica, quæ escariam ollam notatam, versatam & concussam significat, aut certe ejusmodi condimentum, quod in olla ex pluribus carnibus & escis invicem mistis & confusis conficitur. Vide Littletonem sect. 267. 268. &c. Rastallum, & verb. *Faderium*.

¶ HOTOIER. Vide *Hostorius*.

HOTOLBENDER. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ c. 8. *Si qui vero ad emptionis vel alterius acquisitionis se converterit allegationem, ne bonis careant, quæ aliorum villæ sic ostensum est adjacere his, qui tali remedio possessionis commodum sunt adepti, sacramentum defensionis per seipsos singulos primo permittuntur inchoare, deinde semel tantum per undecim, quos Hotolbender lingua materna nominat, adimplere.*

¶ HOTUS, Mensura frumentaria, forte pro *Hodus*. Charta Roberti Frisii Comitis Flandriæ an. 1085. apud Miræum tomo 2. Diplom Belgic. pagina 1137. *Ad hospites recipiendos centum & sexaginta Hotos avenæ, & novem libras.* Vide *Havotus*.

HOVA, Hovastat. Vide *Huba*.

HOUAWARTH, Custos curtis. Vide in *Casis*.

¶ HOUBA. Vide *Huba*.

¶ HOUCELLUS, Ocrea, Gall. *Bottine*. Arrestum Parlamenti an. 1377. ex Tabul. Sangerm. *Quod secundum antiquos usus & observantias ipsius Monasterii consueverint.... percipere & habere per manus merariorum dicti Monasterii... frocos & cucullas*

cullas de broella, botas, ocreas seu Houcellos. Vide *Osa*.

HOUCIA. Vide *Housia*. & *Osa*.

¶ HOVELUTE, Homines proprii. Liber reditnum Episcopalis apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Item homines jure proprietatis eidem curiæ attinentes, qui vulgariter dicuntur* Hovelute, *tenentur ad annuam contributionem duabus vicibus in anno, videlicet in Februario & Autumno*. A. Teuton. *Hof, bove*, proprie Proaulium, item & Curtis, curia, prædium.

¶ HOVELUTE, Curtis ruptura. Vide *Oberos*.

HOUETMANNI: Sic judices Groningani appellantur, quos circa ann. 1400. colligendo tributo per agros præfuisse, quemadmodum per urbem Consules, docet Ubbo Emmius in Groninga pag. 78. 82. 173. ubi & *Cameræ Hovetmannorum* meminit.

¶ HOVIA, HOVINA. Vide *Huba*.

¶ HOULARIA. Vide in *Hublæ*.

HOULKENHINE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine*.

¶ HOUPPELANDA. Vide in *Hopelanda*.

¶ HOUSABOLD, Idem quod mox *Housebote*. Monast. Anglic. to. 3. p. 633. *Et similiter concessionem quam idem Willielmus de Lancastre fecit eisdem* (Abbati & Canonicis de Cokersand) *& eorum tenentibus villæ de Gairstand, tam qui essent, quam qui fuerunt, de Housabold & Hoybold cum omnibus aliis libertatibus eidem villæ pertinentibus*.

HOUSEBOTE, Lignum, quod ex indulgentia Legis conductori de conducto prædio succidere & asportare licet in ædium, sepium, aratrique sui refectionem, etiam ignis subministrandi gratia. Charta Feodi pag. 163. *Et habebat idem B. Housebote, haybote, cartbote de arbore & boscis dicti manerii competenter, ac etiam firebote rationabile de ramis & scissione arborum, absque projectione vel cimatione earumdem, & absque vasto seu destructione faciendo in eodem manerio, &c.* [Charta anno 1262. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pagina 259. *Concessi etiam prædictæ Aliciæ heybotum & Housbotum in dominicis boscis mei de Acle*. Alia anno 1363. ibidem pagina 497. *Dicunt etiam quod de antiqua consuetudine habens Housbote & hoybote in bosco domini*.] Vide Dugdalum in Antiquitatib. Warwicensib. p. 665. & Rastallum in hoc verbo; & supra in *Haga*, *Haybote*.

HOUSIA, HOUCIA, Tunica talaris, Gall. *Housse*, quam vocem vulgo tribuimus equorum instratis, vel lectariarum cortinarum stragulis. Statuta Collegii Navarræi Paris. apud Joannem Launoium in Hist. ejusdem Collegii: *Nullus habitum deferat, nisi tabaldum seu Houssium langam de bruneta, &c.* Occurrit ibi pluries. Statuta synodalia Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. ann. 1298. *Inhibitum, ne Abbates, Monachi, Priores, & alii Religiosi ... Houcias & clochas deferre præsumerent*. Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiens. *Præcipimus, quod nec monachi nigri, nec Canonici regulares in Hissis* (sic in MS.) *vel tabardis equitent*. Charta fundationis Domus Dei Tornodorensis ann. 1293. *Et cum domum exierint, superpellicia, vel capas clausas, vel Houcias deferant*. [Testamentum Remigii de Summa vera anno 1360. ex Tabular. Capellæ S. Yvonis Paris. *Item Jacobo Redello suam capam cum Houcia curta & capucio fourrato de variis*.] Occurrit pluries, præcipue in Ordine, quem tenet Universitas Paris. in delatione Corporum Regum Franciæ in libro viridi Novo Castelleti Paris. f. 47. Vide *Verga*.

¶ HUCIA, HUSSIA, Eadem notione. Fundatio Collegii Plessæi an. 1326. apud Lobinel. tom. 3. Hist. Paris. pag. 376. *Theologi vero & Canonistæ Hucias longas, & Baccalarii coppas habeant honesti coloris*. Statuta ejusd. Collegii an. 1466. ibid. pag. 382. *Ordinamus quod vos omnes & singuli habeatis longas Hussias sive cappas honesti coloris*. Adde pag. 389.

HOWSEROBING, Anglis, est crimen supra ædium expilationem, id est, diurna irruptio in domum, vel tentorium alterius, & bonorum subductio, dummodo aliquis in domo vel tentorio tum præsens fuerit. Cowellus lib. 4. tit. 18. §. 23.

¶ HOYBOLD, Jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hayas*. Locus est in *Housabold*. Vide *Haybote* in *Haga*.

HR. Vide *Æra*.

HRÆFAWNT, HREFWNT, Ventris seu alvi vulnus: ex Saxon. hrif, seu à prisco Germ. *Href*, vel *Hreve*, venter, alvus. & Saxon. punth, seu Germ. *Wunt*, vulnus. Lex Bajwar. tit. 3. §. 6. *Si cervella in capite appareant, vel interiora membra plagata fuerint, quod Hræfawnt dicunt, cum 12. sol. componat*. Ubi Editio Heroldi cap. 5. tit. 6. *Hrevawnt* habet. Lex Aleman. tit. 65. §. 25. *Si autem interiora membra vulnerata fuerint, quod Hrefwnt dicitur*. Eadem Lex Bajwar. tit. 1. cap. 6. §. 2. *Et quanti homines ibi intus fuerint*, (sub incenso culmine) *& inlæsi de incendio evaserint, unicuique cum sua Hrevawnti componas*. Ubi Editio Heroldi *Hrævaunta* habet: quo loco, si bene auguror, incendiarius unicuique homini componit, tanquam de vulnere in alvo accepto. Vide Notas Baluzii ad Capitular. pag. 1008. 1014. 1017.

HRANNE, Grex porcorum: vox Belgica ex *Hara*, quæ idem sonat, formata: unde etiamnum *Renne*. pro grege, Antuerpianis, uti habet Wendelinus: & Rannen, gregatim procurrere. Lex Salica tit. 2. §. 1. *Si quis porcellum lactentem furaverit de Hranne prima aut mediana, &c.*

☞ A scopo aberrasse Cangium nostrum, aliosque omnes qui hujus vocis etymon hactenus quæsiere scribit Eccardus in notis ad titulum laudatum; existimatque vir eruditus vocem esse Germanicam, jam quidem obsoletam, olim tamen non infrequentem. *Rennen* autem pro coire sumitur apud Germanos, unde porcellus de *Rhanne prima* aut *mediana* sive altera, inquit ille, est porcellus ex primo vel secundo coitu seu fœtura scrofæ ortus. Quæ quidem sententia eo probabilior fit, quod lex, ut ipsemet observat, neque de porcis pinguefaciendis, neque de gregariis mentionem faciat.

HREDIGE. Leges Adelstani apud Greateleiam c. 16. ex Bromptono: *Item diximus de illis latronibus, qui in Hredige nequiunt culpobiles inveniri*. Ubi Somnerus ex textu Saxonico restituit hrædinge, id est, *in præsens, in promptu*: nos diceremus, *Sur le champ*. Ejusdem Glossarium, Hrædinge, *brevi, cito*.

HRINGUS, RINGUS: Ita olim Avares seu Hungari castra sua appellabant, quod in circuli modum circumducta essent, à voce Saxon. hring, & Germ. Ring, circulus, orbis, annulus: seu quod revera *Hringus* fuerit is *circulus*, quem & *Hagin* vocabant, intra quem sese continebant Hungari, ut in voce *Haga* docuimus: à qua quidem Germanica, deductam investiturarum formulam: *Par Rhin & por baston*, censet Cujac. ad lib. 2. Feud. tit. id est, *per annulum & virgam*, tametsi id jure controverti potest. Annales Francor. an. 796. *Sed & Heiricus Dux Furjulensis missis hominibus suis cum Wonomiro Sclavo in Pannonias, Hringum* (al. Hrigun) *gentis Avarorum, longis vero temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se Principibus, spoliavit*. Annales Eginhardi: *Spoliata Hunorum Regia, quæ Ringus vocabatur*. Et mox: *Hunis trans Tizam fluvium fugatis, eorumque Regia, quæ, ut dictum est, Ringus, à Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, &c.* Poeta Saxon. l. 3.

Nam

Nam spoliata fuit Hunorum Regia, Hringum,
Quam vocitant,

Mox:

. . . *A Francis* Hunorum *Regia tota*
Est æquata solo, quam Hringum diximus ante.

Annales alii à Lambecio editi lib. 2. Commentar. de Bibliotheca Cæsarea pag. 379. *Pervenit ad locum, ubi Reges Avarorum cum Principibus suis sedere consueverant, quem & in nostra lingua Hringe nominant, &c.* [Ubi hæc addit eruditus Editor: *Hringe sive Ring vocabulum est mere Germanicum, & significat hic locum rotundum sive orbiculatum in medietullio castrorum, vel munimenti vel consessus alicujus situm, quem honoris & securitatis causa Rex cum optimatibus suis obtinet,*] Eadem habet Chronicon Moissiacense an. 796. præterquam quod pro *Hringe*, *Kinno* præfert, ubi *Kinno* forte est *Regia*, ex Saxon. Kyn & Kynne, regius. Unde fortean etiam dicta urbs Danica *Ryngstadium*, de qua Saxo Grammat. l. 13.

Ex allato porro Eginhardi loco docemur castra sua *Campum* appellasse Longobardos: quod etiam apud nos obtinet. Castra enim *Camp* dicimus. Acropolita cap. 85 Καὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν πόλιν, ὥρμησαν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες, τὴν ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον περὶ τὴν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, πρῶτα Βενετῶν, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς Καμπους ὠνόμαζον.

¶ HROBATEN. Vide *Hropant*.

HROCCUS, [Vox Germanica significans supremam vestem.] Vide *Roccus*.

HROPANT. Lex BajWar. tit. 3. §. 8. *Si eum per vim implexaverit, & non ligaverit, quod* Hropant *dicunt, &c.* Ubi Editio Heroldi, *Hrobaten*, alius Cod, *Hroupant*, præfert, Spelmannus: *Rape*, Angl. rasse, Saxonibus, *funis*: & si *Hropant* referatur ad *ligaverit*, census perspicuus est: sin ad *implexaverit*, quod rectius videtur, alius quærendus est, & hic me fugit, ni dicatur ex Saxonico raapan, *intercipere*.

¶ HRUOTLONGE, Bovis pulmo, à German. *Rint*, vel Belgico *Runt*, Bos, & *Lunge*, pulmo. Eginhardus Epist. 23. *Boves vero qui occidendi sunt, volumus ut facias ad Ludwacam venire, & ibi occidere. Unum ex bis volumus ut dari facias* Hruotlonge, *& illa minutalia atque interranea, quæ ad nostrum opus servari non possunt, volumus ut dentur ad illam familiam quæ ibidem est.*

¶ HUABA. Vide in *Huba*.

HUANUS, Avis species, quæ in altum volat, apud Fridericum II. lib. 2. de Venat. c. 54.

HUBA, HOBA, HOVA, HOBUNNA, &c. Modus agri cum habitatione coloni: *Colonia*, uti exponitur in *Hobunna*, mox; *Prædium*, uti in veteri membrana apud Browerum lib. 3. Antiquit. Fuldens. cap. 11. *Numerus mancipiorum* 254. *villarum* 23. *prædiorum, seu* Hubarum, 170. Alia apud eumdem pag. 266. *Optimos exinde sibi excepit mansos, eosque pro beneficiali jure in suos hæreditavit filios, ita ut aliqua villicatio plures amitteret* Hubas, *quam retineret.* [Vita S. Eberhardi tom. 2. Aprilis pag. 503. *Ecclesiam in Matchial cum omnibus ad ipsam pertinentibus, videlicet* Hubis, *decimis.*]

Tradit Vadianus Ho*bam surtim partim significare, maxime pascuam*, hodieque vulgo *Huob* appellari. Glossarium Latino-Theotiscum *mansum*, cum *hoba*, confundit. At ex infra laudandis Chartis aliud fuit *Hoba* à *manso*: siquidem *mansus* aliquot *hobis* interdum constitit: sed & *hoba* ut plurimum *terra arabili* constitere, interdum & silvis.

Et quidem *Hubarum* nomine terras arabiles designatas fuisse manifestum est ex Vita S. Udalrici Episcopi Augustodunensis sæc. 5. Benedict. pag. 459. *Nisi* 30. Hubas *extra traditionem dimisit, & eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit, canonicisque placitavit ut potestatem haberent, si vellent, easdem* Hubas *20. cum* 30. *in ista provincia in bono loco sitis* Hubis *concambire.*

Germani *Hofas*, seu *Hovas*, solitarias colonorum ædes vocant, ut est apud Gretzerum in Dissertatione seu Appendice de Aureato pag. 558. Kiliano perinde, *Hof*, veteribus, & Hoeve, recentioribus est villa, Freherus in Constitut. Adolphi Imperat. de Insulis Rheni, ait, Hoeve Germanos appellasse, quod Latini inferioris ævi *Curias*, *Parlamenta*, *Placita generalia*. Huba *dotalis*, in veteri Charta à Gevoldo edita cum Chronico Reicherspergensi pag. 40. *Descriptio Hubarum & pensionum ad curiam Furde pertinentium*, apud Freherum in Origin. Palat. pag. 39. Adde Acta Murensis Monaster. pag. 65. & Chartas aliquot in Chron. Laurishamen. pag. 69. 89. in Antiquit. Fulden. Broweri pag. 260. in Diplomatibus Ottonis Mag. à Meibomio editis pag. 118. in Tradit. Fulden. pag. 604. Metropoli Salisburgensi passim, &c.

Inde est quod *Hubam* ab *hofa* distinguit Aventinus lib. 7. pag. 453. *Classes rusticorum prædiorum apud Bejos duæ sunt. In prima tantum agri, quo quadrigis, in secunda quod bigis arari solet.* Hanc Hubam *atque mansum, illam curtim, Hofam, prisci Bojorum jurisperiti vocant, illi à Radulfo 60. asses, alteri 30. impositi sunt.*

HOBA. [Charta Hedeni Ducis pro S. Willibrordo Episc. ann. 704. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 13. *Et in curte nostra alia nuncupante Monhore donamus tibi 7.* Hobas *& 7. casatas & 400. diurnales de terra.* Alia an. 6. regni Hilderici Regis tom. 2. Annal. Benedict. pag. 696. *Dono .... Hobam unam ...., cum casalibus, campis, pratis, silvis, accessisque omnibus cum ædificiis, pascuis.*] Charta Alamannica 18. Goldasti: *Dedit ... 5. Hobas de terra arabili, & casas cum curtis, &c.* Alia Ansfridi Comitis apud Miræum in Notit. Eccles. Belg. pag. 52. *Hoc est mansum indominicatum cum ædificiis & omnibus utensilibus, habentem* Ho*bas 3. Hobas serviles 19. & silvam, &c.* In Charta sequ. *Hoc est* Hubam *indominicatam unam, serviles 9. &c.* Adde pag. 77. Tradit. Fulden. lib. 1. tradit. 42. *Unam Hobam, & ad eam pertinentiam arialem, cum integra ædificii structura, &c.* Trad. 66. *Duas Hobas, unam in silva, & alteram in terra.* Lib. 2. tradit. 81. *Et duas Hobas, unam in campis, & alteram in silvis.* Lib. 1. trad. 84 & lib 2. tradit. 117. *Duas Hobas terræ arabilis.* Adde lib. 1. tradit. 22. 30. 36 42. lib. 2. tr. 31. 47. 77. & Stangefol. lib. 2. Annal. Westphalic. p. 185.

HUBÆ REGALES, in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 105. 138. 139. 145. &c.

¶ HUBBA SALICA, Quæ pertinet ad *salam*, seu domum *curtis* præcipuam, apud Hansizium tom. 1. Germaniæ sacræ pag. 186. Vide *Salica terra* in v. *Lex*.

HOUBA, in Testamento Herberti Comitis Viromand. an. 1059. apud Joan. Carpentar. in Histor. Cameraceosi non semel, & in Tradit. Fulden. lib. 1. tradit. 21. 24. 32. 147. 151. 156. lib. 3. tradit. 38. 39. 71. 75. 157. 177. lin. 3. tradit. 28. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 105. &c.

HUABA, in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 26.

¶ HUOBA, apud Georgium Chistianum tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 736. *Notum esse cupio ... qualiter ego Ruocelin & conjux mea Willa, prædium nostrum scilicet ad quinque* Huobas *quod ... communiter possidemus ad ecclesiam S. Albani ... delegavimus*.

HIOBA, apud Carpentarium, & in Trad. Fuld. lib. 1. tradit. 69.

HOVA. Variæ Chartæ Germanicæ apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episcopi Mimigard. Una anno 793. *Tradidi partem hereditatis meæ Ludgero Abbati in villa, ... id est, illam* Hovam *integram Alfgatinghova, cum pascuis & perviis, & aquarum decursibus, & sacra in silva juxta formam Hovæ plenæ*. Alia an. 797. *Hæc autem pars tertia hæreditatis meæ tribus in locis consistit: in pago* Hrislei, *in villa, quæ nuncupatur Oceanni*, Hova una, *quam proserviunt liti mei: in pago vero ... in villa ...* Hova altera, *& in eodem pago* Hova tertia *& sexta pars* Hovæ *quarte in villa, qua appellatur, &c.* Alia an. 799. *Terra aratoria illius* Hova, *quæ dicitur, &c.* Adde Chartam Arnulphi Imper. post. Chron. Gerbrandi à Leydis pag. 372. [& in Chartam an. 1308. apud Miræum tom. 1. pag. 1012.]

¶ HOVINA, in Charta an. 1136. tom. 3. Gall. Christ. inter Instrum. col. 116. *Ego Theodoricus Dei gratiâ Flandriæ Comes, pro remedio animæ meæ & antecessorum meorum duo* Hovina *terræ in Rubels ... concessi*.

HOVIA, Villa, vel curtis. Chron Montis S Agnetis cap. 26. *Damnum magnum habuimus in* Hovia *nostra ex inundatione aquarum*.

HOBUNNA, Eadem notione, Colonia, prædium. Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 21. *Id est, in supradicto loco novem trado colonias (hoc sunt* Hobunnæ*) integras cum omnibus adjacentiis, &c.* Adde lib. 1. trad. 1. 119. lib. 2. trad. 32.

HUBARUM MAGISTER, Dignitas quædam in Austriæ Ducatu, qua donatus quidam Baro Austriacus *Joannes de Tyrnavia*, an. 1384. in Privilegiis Academiæ Viennensis in Austria, apud Lambecium. De illius functione mihi non liquet

HOVASTAT, quasi *Hove stade*, Domus hovæ, quæ in *hova* exstructa est. Tradit. Fuldenses lib. 2. tradit. 17. *Ego ab ipsis unam arialem, id est*, Hovastat, *cambiavi, id est, mutavi, in illa, quæ dicitur, &c.* Et tradit. 20. *Quid sit extra unam arialem, id est*, Hovastat, *&c.*

HOBARII, Hobarum possessores, vel *coloni*. Charta Anshelmi Abbatis Laurishamensis apud Freherum de Orig. Palat. p. 38. *Aream & vineas* Hobariis *atque curtariis ... concessi: ... ut cum aliquis* Hobariorum *obierit, hæres ejus tantum 5. sol. tribuat, &c.* Occurrit ibi pluries. Acta Murensis Monaster. pag. 37. Hombarius *autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltra de spelta*. Et pag. 38. *In festivitate S. Sergii dabunt* Hobarii, *qui extra silvas domos habent, lineum pannum, &c.* Mox rursum *Hombarii*; sed legendum *Houbarii*.

¶ HUBARII, Eadem notione. Charta an. 1274. in Historia Mediani Monasterii pag. 332. *Pronuntiavimus prædictum Abbatem ... omnes agros qui jure proprietatis ad sæpe dictam curiam spectare noscuntur, conferre posse & debere sine reclamatione villici &* Hubariorum *dictæ villæ*. Adde Tolnerum in Historia Palatina inter Instrum. pag. 16. *Hovir* Hobarium seu colonum vocant Poetæ nostrates. Le Roman *de Partonopex* MS.

Et que Dame de nul endroit
Nul meillor Hovir *ne porroit,*
Plus cortois, ne plus debonaire, &c.

¶ HUPPFENNIGE, Denarius, sive census de *huba*, quem possessor annuatim præstat domino. Liber redituum vetus Episcopi N. apud Schilterum in Glossar. Teuton. *Item jura sive census denariorum, qui dicuntur* Huppfennige, *spectantes ad curiam in V. sunt hi: &c. Item notandum est quod solventes* Huppfennige *non tenentur ad mortuaria: alii autem curiæ attinentes, vel bona eidem censualia possidentes tenentur ad mortuaria*.

¶ HUBBERGUEL. Vide in *Halsberga*.

HUCA, Ricinium, quo scilicet mulieres olim caput operiebant & velabant: *Huque*, uti etiam appellatur in Flandria. Statuta Massiliensia MS. an. 1276. *Huca cum caputio vel almussa cum pennis ....* Huca *cum seudato & caputio vel almussa ....* Huca *de panno serico, vel de camelotto cum cendate*. Huca *frezata*. Viris etiam attribuit Jac. Valerius in Tractatu MS. *du Droit d'armes & de Noblesse*: *Ceux, qui ont tournoiè sous les bannieres endroit soi, sont vestus de pourpoins pareils avec* Houques *d'orfaverie, ou outres habillemens*. Et Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris:

Armetz luisans, bricoquetz, capelines,
Hucques *de pris, tres-riches mantelines,*
Venans sons plus jusqu'au dessus des faudes,

Vide Monstrelletum 1. vol. cap. 155. 3. vol. pag. 74. Theatrum Honoris Vulsonis *de la Colombiere* pag. 71. & Menagium in Originibus linguæ Francicæ. Vide *Huka*.

¶ HUCAGIUM, Proclamatio vini venalis, ut conjecto, & tributum pro ea solvendum. Charta an. 1269. ex Tabular. Floriacen. *Tandem inter nos ... pacificatum extitit in hunc modum, videlicet quod ...* Hucagium *seu clamor tabernarum & collatio* Hucagii *seu clamoris in Majoria ... & omne jus quod habet in celleriis & in collatione ejusdem nobis .. libera remanebunt*. Etymon puto vetus Gallicum *Hucher*, Clamore accessere. Vide *Cridagium*.

HUCCIARE. Vetus Placitum ann. 17. Ludovici Pii, editum à Baluzio in Append. ad Capitul. num. 34. *Et perquisierunt terminos de ipsa villa, arcbas, & fixorias, & viudenates. Nos vidimus tenantes, & in omnibus* Hucciando *truncato mantil de Oderius comparatus, & Ababdela, qui vocatur Maraton, &c.* Nostris *Hucher*, est clamare, aliquem vocare.

☞ Hinc in Litteris Johannis I. Regis Franc. ann. 1354. tom. 2. Ordinat. pag. 558. *Et se eulx ou aucun d'eulx se complaignent de ceuls qui se sont entremis des impositions ou temps passè, ou d'aucuns nos Officiers, ou d'autres, faites leur sommerement & de plein ostez tous* Houquez, *fuitez & cavillations par voye de reformation ou autrement, &c.* Le Roman *de Partonopex* MS.

De son cheval le trebusche,
Li paiens crie & brait & Huche.

¶ HUCENABRA, Idem videtur quod *Huba*, ab Anglico *House*, Domus, mansio; vel *Husband*, terram colere. Chartularium S. Trinitatis Cadomen. fol. 46. verso: *Hugo 4. sol. pro una* Hucenabra *3. denarios, pro bome 1. obolum*. Infra fol. 48. *Willelmus pro* Hucbenacra *4. denarios, &c.* Potior mihi videtur prima lectio.

HUCHA, HUCHIA, Arca, vel cista lignea oblongior, vox Picardis nostris nota, *Huche*. Leges Burgorum Scoticorum cap. 125. *Item habebit cistam*, Hucham, *aratrum, &c.* Nescio an huc pertineat quod

habent

habent Schedæ MSS. *Uns poleiers ne doit Huche, se il n'a six garnemens ou plus : & ces garnemens ne doit soulier.* Usatica MSS. Vicecomitatus aquarum Rotomagi : *Si aucun porte Huche ou buffet à clef hors de la ville, il doit 4. den.* [Consuetud. Brageriaci art. 93. *Qui arcbas seu Huchas debotaverit, aut falsas claves quæ dicuntur contra-claves tenuerit & eis usus fuerit.* Inventarium ornament. & reliqu. Ecclesiæ Noviomen. an. 1419. *Item magna Huchia operata à parte anteriori & entre-doux ad duas serruras.*] Vide in *Retorta*, & *Hutica*. Ab *Huchiarum* forma dictæ forsan naves, quas *Huches* vocat Monstreletus 1. vol. cap. 243.

¶ HUCHETTA, diminut. ab *Hucha*. Inventarium modo laudatum : *Item una parva Huchetta ad ponendum candelas modici valoris.*

¶ HUCHENACRA. Vide *Hucnabra*.

¶ HUCIA. Vide *Housia*.

¶ HUCNOTICUS, Calvinianus, *Hucnotica persecutio*, apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. p. 324. ex Epitaphio an. 1562. Vide *Hugonotti*.

HUDEFEST. Vide *Hurderefest*.

HUDEGELD, ex Saxon. hyd-gyld, Cutis vel corii pretium, quo sensu quia dicitur *corium redimere*, cum à flagellationis pœna, soluta pecunia, se eximit ; ex hyd, corium, & gyld, mulcta. Fletæ lib. 1. cap. 47. §. 20. *Hudegeld*, significat *quietantiam transgressionis, illatæ in servum transgredientem*. Id est, *à servo, qui forisfecit.*

☞ Haud scio an perperam editum sit *Hudegeld* pro *Hinegeld*, ita ut vox formata sit ex *hine*, servus, & gyld, mulcta, quod ad definitionem Fletæ propius accedit.

¶ HUDREDEPENY. Vide in *Hundredus*.

¶ HUELLUM, f. Ligo, Gall. *Houe*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de usu feud. tom. 2. pag. 160. *Pro 200. picois & 50. usellis & pro vectura à Belvaco usque ad Arebas 6. l. & 13. s.*

HUERNUM, [f. idem quod *Huba*, Mansio, domus coloni.] Charta Eduardi Confessoris anno 1044. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 901. *Prætereà addidi loco illi infra Londoniam partem terræ de terra illa ... cum Huerno eidem terræ pertinenti :*

HUESIUM, HUTESIUM, Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur : ex Gallico *Hus*, formato ex ipso sibilo, quo quis aliquem explodit : *Huer & Huée*, etiamnum dicimus. Vita Ludovici Pii anno 840. *Quibus id agentibus ... conversa facie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute, quanta potuit, dixit bis, Hutz, Hutz, quod significat, Foras, Foras. Unde patet, quia malignum spiritum vidit, &c.* Ita Hus de clamore militari confuso ac incondito usurpat non semel Villharduinus num. 89. *Et li Hus ere si grans, que il sembloit, que terre & mer fundist.* Num 127. *Li Hus de la noise su si grans, que il sembla, que terre fondist.* Et num. 212. *Et su li Uz & la noise grans*. Le Roman de *Florimon* :

Quant se furent entretenu,
Le cri leverent & le Hu,

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Lors leissèrent cheval aler
Là oussies uns Hus lever,
Et une noise, & un cris.]

Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 832. *Unde verbera, Hutesia clamores, querimoniæ, sanguinis effusiones emergere possent.* Fleta lib. 3 cap. 7. §. 6. *In castrensibus oportet, quod coactus statim cum exivaserit, clamorem, strepitum & Hutesium faciat & levet.* Sed apud Practicos Anglicos,

HUESIUM, uti scribitur in Legibus Malcolmi II. Scotiæ Regis cap. 15. §. 1. 2. & in Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 21. §. 9. seu, ut apud alios passim,

HUTESIUM, sumitur pro eo multitudinis clamore incondito, quo latronem, aut capitalis criminis reum, seu in ipso crimine deprehensum, seu fugientem ac latitantem, pagani omnes tenentur insectari ac prosequi, donec comprehendatur, & in judicis manus tradatur : ita ut ex iis si quispiam defecerit, id est, reum clamore infectatus non fuerit, mulctis subjaceat, ut est in Legibus Canuti Regis Saxonici. §. 26.

Id apud Francos nostros à primæva regni origine obtinuisse, satis colligitur ex Decretione Chlotarii II. Regis cap. 16. *Si quis ad vestigium minandum, vel latronem persequendum admonitus venire noluerit, quinque solidis condemnetur.* Ubi *vestigium minare*, est *per vestigium sequi*, ut est in Lege Salica tit. 39. Adde cap. 1. & 2. ejusdem Decretionis. Capitula Caroli Calvi tit. 11. cap. 5. *Commendaverunt etiam, ut si alicui denunciatum fuerit, ut ad accipiendum latronem adjutorium præstet, aut aliquis sonum inde audierit, ut ad latronem accipiendum concurratur, & se inde retraxerit, ut ad hoc adjutorium non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat ; & si coloнus fuerit, ictus accipiat.* Ubi *sonus*, idem est, quod apud Anglos, *Hutesium levatum*. Similia habentur tit 39. cap. 2.

Mulctæ autem pro latrone non secuto, apud Anglos vocatur *Amerciamenta* pro *Hutesio non levato*, vel *levato & non secuto*, in Fleta lib. 1. cap. 20. §. 14. vel *de Hutesiis levatis injuste, vel si juste, tunc non prosecutis, qui ea levaverint, & per quos defecit secta*. Lib. 2. cap. 52. §. 16. & lib 1. cap. 34. §. 2. *Ideo excipere poterit & dicere, quod secta non fuit benefacta, eo quod statim Hutesium non levavit : & si levavit, illud tamen non ad villas vicinas & propinquiores non manifestavit, nec sectas illud Coronatoribus vel aliis Ballivis Regis non ostendit ; sed inde subticuit, &c.* Adde Will. Thorn. pag. 2022.

In Anglia quippe, ut est apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 1. §. 1. *Omnes tam Milites, quam alii, qui sunt quindecim annorum & amplius, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, & burglatores non receptabunt, nec eis consentient, nec eorum receptatoribus : & si quos tales noverint, illos attachiari facient, & hoc Vicecomitibus & Ballivis suis monstrabunt, & si Hutesium & clamorem de talibus audierint, statim audito clamore sequantur cum familia & hominibus de terra sua.* Ibidem cap. 10. §. 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur Hutesium, & fiat post eos secta, de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Adde Fletam lib. 1. cap. 27. §. 1. Statuta Willelmi I. & Roberti I. RR. Scotiæ locis laudatis, & Additamenta ad Matth. Paris pag 149. 150.

☞ Hujusce rei exemplum insigne profert Thomas Blount in Nomolexico Anglicano : *Mandatum est Gulielmo de Haverbul Thesaurario Regis, quod civitatem London capiat in manum Regis, eo quod cives ejusdem civitatis non levaverunt Hutesium & clamorem pro morte magistri Guidonis de Aretio & aliorum interfectorum, secundum legem & consuetudinem regni.*

HUESIUM igitur, seu *Hutesium*, fuit inconditus

clamor; atque ita appellatur in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 65. *Si quis audito clamore non exierit, reddat Overseneffam Regis, aut plane se ladiet.* In Regiam Majestatem lib. 4. cap. 5. §. 3. *Clamor aut vox popularis, clamor viciniæ, quod à vicinete levaretur.* *Sequela clamoris*, lib. 4. cap. 15. *Lever Huy & cry*, apud Brittonum pag. 54. vers. *Clamor violentiæ*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 71. §. 3. Ex quo id moris etiam in Germania obtinuisse docemus: *Arma licite ab his feruntur, qui violentiæ sequuntur clamorem. Clamorem autem violentiæ omnes sequi tenentur, qui annos discretionis habent, & gladiis accingi possunt, &c.*

Aliud tamen est *clamor*, aliud *Huesium*, etsi sæpe confundantur. Leges forestarum Scoticarum cap. 15. §. 4. *Et si non possit* (capere) *debet levare* Hay *&* *croy*. Et cap. 22. *Debet levare* Hoy *& cry*. Ubi *cry*, est clamor popularis; *Huy* vero videtur esse clamor cum cornu. Junguntur autem quia uterque clamor adhibebatur. Willel. Thornac. cap. 25. §. 9. *Venit cum clamore & Hutesio.* Ita in Mandato de Juratis ad arma: *Vigiles levent* Hutesium *super eos undique, & eos insequantur cum tota villata & vicinis villatis cum clamore & Hutesia de villa in villam, donec capiantur.* Regiam Majestatem lib. 4. cap. 23. §. 2. *Si quis latronem in damno suo invenerit cum furto, clamorem super illum statim levare debet cum cornu, vel cum ore, si cornu non habeat, cum alio clamore in vicinia, &c.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 4. §. 2. *Debet levare cornu super illum de illo desforciamento.* Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 818. *Et arrepto cornu circumivit Abbatiam bis vel ter, levando* Hutesium *super Abbatem & conventum.* Knyghton. an. 1326. *Omnes, qui poterant cornu sufflare, vel vocem Hutesii emittere, &c.*

Clamoris usus, seu *Hutesii levandi* super reos obtinuit etiam in Gallia. Exstat enim Statutum pro urbe Parisiensi, inter Judicia, Consilia, & Arresta expedita an. 1274. in Parlamento Assumpt. B. Mariæ, in quo *ordinatum fuit per Dominum Regem, & ejus Consiliarios, quod quotiescumque mellcia, vel domorum fractio, raptus mulierum, vel aliud consimile maleficium Parisius acciderit, omnes vicini & alii, qui hoc sciverint, statim exeant ad impediendum malum pro posse suo, & ad arrestandum & capiendum malefactores, quos si arrestare vel capere non potuerint, levent clamorem, ad quem omnes, qui illum audierint, currere teneantur: & hoc proclamabitur ad bannum, & transgressores & inobedientes graviter puniantur.* Quibus adjungenda videntur, quæ in hanc rem habet Philippus *de Beaumanoir* in Consuetud. Bellovacensi MS. cap. 67. *Li jugemens est bons, & le coustume est bonne, qui quort en Beauvesains, en ce que cascuns pot, & doit penre les malfeteurs à Justice, & sans justice: & especialement les larrons & les banais, & les amandes, & tos cis qui s'ensuivent por quelque cas que ce soit, quand cas est apers, eus & loist à tos à penre les vis, s'il poent, & mener en main de Justice: & se li malfeteur tornent à defense, & on les occit en prenant, on n'en doit rien demander as preneurs. Car mieux vaut qu'il soient occis qu'il escapent. Et plusors fois avons nos commandés en nos assises que tuit saillent as cris qui avceuront, & que cascuns mète paine en arrester les malfeteurs dessusdits, &c.* [Nec prætermittenda etiam quæ in hac voce scribit Rastallus: *Hue & crie est un pursuit de un ayant commis felonie par le hault chemin; car si le partie rob, ou ascun en le compagnie de un qui fuit murdri ou rob, vient al Constable del prochein ville, & lui commanda de faire Hue & crie, ou de faire pursuit; puis l'offendor, describant le partie, & si près que il puit, montrant quelle voie il est allé, le Constable doit immediatement de appeller sur le paroche, par aid en querance le felon; & s'il ne soit trouvé là, donc de donner garrein al prochein Constable, & il ad prochein à luy, desque le offendor soit apprehend, ou al meins jusque il soit été poursuie al lacre de mere.*] Obtinuit etiam in Hispania, maxime in Navarra, mos idem, reos ac malefactores persequendi: apud eos enim ineuntur societates, quas *Hermandadas*, quasi *Fraternitates*, Navarri; *Junctas*, quasi *Uniones*, Aragonii vocant; quibus, qui adscripti sunt, quoties aliquod gravius delictum admittitur, facto ad sonitum æris campani concursu (*ab crit & repic de campanes*, ut habet Charta an. 1452.) de compacto in illos impetum facere, reosque judicibus sistere tenentur. Exstat in hanc rem Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum, apud Medinam *de las Grandezas de España*, part. 2. cap. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis Decade 1. Rerum à Ferdinando & Elizabeta gest. lib. 6. cap. 3. *Hermandati* etiam meminit Marinæus Siculus lib. 19. de Rebus Hispan.

Sed & ab *Hutesia*, vox *clamor*, apud Practicos Gallos, Anglos, Italos, &c. usurpari ex hoc usu cœpta pro rei alicujus vindicatione, quam etiam *Calumniam* vocabant: quod qui rem repetebat, *levato clamore*, coram testibus ac concivibus suam esse assereret, sibique restitui postularet: quod etiamnum faciunt Normanni nostri, apud quos rei vindicatio *Clamor de Hare* dicitur, de quo supra egimus.

Huesium & Hutesium sæpe sumitur præterea pro ea jurisdictione ac cognitione criminum, de quibus *clamor levatur*, in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 267. tom. 2. pag. 293. 345.

Secta & Sequela Uthesii, cum huthesio levato, loci incolæ sequuntur malefactores. Vetus Charta in Additamentis ad Matth. Paris pag. 150. *Quod sectæ de Uthesiis fiant secundum antiquum debitum modum, ita quod negligentes, & Uthesium sequi nolentes capiantur, tanquam consentientes malefactoribus, & liberentur Vicecomiti, & insuper in qualibet villa provideantur 4. homines, vel 6. secundum quantitatem villæ ad vicesia prompte & instanter prosequenda, & ad malefactores prosequendos, si supervenerint, &c.* Ubi perperam editum *vicesia*. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 15. *Si quis catallum aliquod furatus fuerit, & sequela clamoris viciniæ sequatur eum, &c.* Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10 § 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur Hutesium, & fiat post eos secta de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Leges vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 5. *Cil ki prendra larun sans suite & sanz cri, &c.* Charta Odoardi Dom. Hamensis an. 1328. *Se aucuns meffais est fair en ladite ville, lidis Maire & Jure porront suir le malfaiteur par toute la terre dudit Seigneur à freeque poursuite, & avenc duell.* Infra: *Si rest comme lidis Sires, ou si hoir seront ensourmé de la freeque poursuite, rendre le deveront ausdit Majeur & Jurè, &c.* Vide Hermeudarum.

Uthaghium, pro *Utesium*, in Charta Henrici III. Regis Angl. apud Guill. Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 65.

¶ Huesium alia notione accipit Johannes Skenæus de Verborum significatione pag. 77. *Huesium*, inquit, *hoyesium, clamor*, Gallice *Oyer*, *La-*

I. *tine*

tiue Audire; *quod est in usu in proclamationibus*, *scilicet cum lictor armatus aut legatus populum convocat*, *& orat ut se audiat*. Huchement dicitur in Ordinat. Metensi.tit.2.art.52.

☞ Aliud etiam sonat vox Gallica Huage in Charta an.1473. *S'ensuit ceux qui doivent chasser en mes forests à toutes grosses bestes, rouges, rousses, noires, toutesfois que moi ou mes officiers voulons chasser, & aussi ceux qui doivent le Huage auxdites grosses bestes en mes forests*. Ubi manifestum est significari inconditum illum clamorem, quem, venante Domino suo, edere tenebantur vassalli & subditi, ut feræ eo territæ è latibulis suis prodirent.

HUGONENSIS SOLIDUS, in Tabulario Narbonensi sub an.1126.

¶ HUGONOTTI, Hæretici recentiores, Lutherani aliique ejusdem furfuris viri, Prosper Sanctacrucius de Civil. Gall. Dissens. apud Marten. tom.5. Ampliss. Collect. col. 1460. *Appellabantur eo tempore in Gallia qui ab Ecclesia desciverant, Hugonotti, cujus nominis originem cum diligenter perspexissemus, invenire non potuimus. Alii enim ad Huganem quemdam, qui multis jam annis contra Regem conspiraverat, referebant: alii, quod porta Turonensis civitatis, ubi frequenter congregari consuevere, de Ugoni appellaretur. Utcumque sit, iniquissime animo ferebant ac gravissimæ injuriæ loco reputabant, cum Hugonotti appellabantur*. Vide Menagium in Origin. Gall.

¶ HUJAS, *atis*, Incola, ejusdem urbis seu regionis. Acta S. Ottonis tom. 1. Julii pag. 367. *Qua die Milleni homines, tum Hujates, tum externi, sepulcrum Sancti visitant*.

¶ HUISSARTUM, Idem quod *Essartum*, Silva in terram cultam redacta. Charta Thossiacensis an. 1451. *Juxta Huissarta Garnerii Ponceti*. Vide *Exartus*.

HUISSERIUM, USSERIA, USSERIUS, USARIA, USSERS, Hippegus, navis, qua equi transvehuntur, *Liuto* Genuensibus, *Palandrea* Turcis dicta, ut auctor est Remigius Nanninus. Sydonius in Panegyrico Majoriani:

. . . *Pars jam liustre cavata*.
Indociles exponit equos.

Philippus Mazerius in Vita S. Petri Thomasii Patriar. Constantinop. num. 87. *Videlicet 60. navigia, inter galeas, Husseria, & alia navigia militum armatorum*. Et num. 91. *Inter galeas, Huisseria, ligna, naves, & alia navigia*. Godefridus Mon. S. Pantaleonis ann. 1224. 50. *naves fecit fabricari, quæ Usseriæ nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erat, ut duo millia Militum cum dextrariis suis, & omnium armorum suorum pertinentiis, & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & ad bella cum armis suis in eisdem Usseriis valeant transferri. Usarias*, alio loco appellat. Tractatus inter Venetos & Principes Christianos contra Turcos an. 1334. qui exstat apud Joannem XXII. PP. tom. 9. part. 2. Epist. secr. pag. 137. *Item supponitur, quod Rex Siciliæ non amittet, quod faciet 4. Usserios & 4. galeas*. Utitur & Caresinus Scriptor Venetus an.1378. *Usarii* in Epistola Comitis S. Pauli de Expugnat. Constantinop. *Quilibet Usarius mangonellum suum habet erectum*. Ubi Gaspar Barthius ad Philippid. pag. 517. *Usarios* pro hominibus accepit. *Vuissiers* passim dicuntur Villharduino, *VVisers* Hovedeno, *Ussers*, perperam, pro *VVissers*, Bromptono sub an. 1190. *Rex Tancredus dedit Regi Angliæ quatuor magnas naves, quas vocant Visers, & 15. galeas*. [Instrum. an.1345. tom.2. Histor. Dalphin. pag. 502. *Promettons à nostre dit cousin, que nous ferons faire à nos coux & depenz douze Huissiers & six galèes & pourvoirons de quanque besoing sera à la façon des dix-huit vaissaux, & les frunirons de voyles, d'encres & de cordes*.] *Uscieri*, apud Joann. Villaneum lib.7.cap.57.lib.8. cap. 49. lib.9. cap.92. lib.10.cap.107. & Ricordan.cap.206. *Usiberi*, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. anno 1293. Petrus IV. Reg. Aragon. in Chron. lib.3.cap. 10. *E eren ne les set Uxers grosses, qui portaven cavalls, & vint naus grosses appellades naus de Covent, &c.* Adde c.1112.lib.4.cap.4.

Vocis etymon doctissimis viris Vossio, Somnero, & aliis hactenus incompertum, à nobis indicatum in Notis ad Villharduinum: ubi *Usserias* sic appellatas observavimus, à vocabulo Gallico, *Huis*, quod *fores* aut *valvas* significat, quibus ostium clauditur, cum ejusmodi hippagones, receptis equis, foribus ad puppim occluderentur, ne maris unda navim occuparet. Idque ex Joinvilla, ipso Villharduino, & Willelmo Tyrio lib. 20. cap. 14. satis superque docuimus, in Notis ad eosdem Villharduinum & Joinvillam. *Huis* vero vox pro *feribus* deducta videtur à Saxon. hus, & German. *Hays*, domus, ædes. Le Roman *du Rou* MS.

Tel cuide de l'ostel issir,
Qui à l'Us ne pot avenir.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Et l'Uis par où ils y entrerent,
Onques eneil tel ne resgarderent.

Huiselet, minor porta. Le Roman *de la Rose* MS.

Tant cum Huiselet bien barrè
Trouvois petites & estroit.]

Sed & etiamnum *Huissieres* appellamus leviores illas fores, quæ velis obducuntur, aut cancellis, cujusmodi fuere *Cancelli forenses*, ad quos, qui stare solent ostiarii, *Huissiers* etiamnum dicuntur. Compotum Steph. *de la Fontaine* Argentarii Regis an.1351. *Pour 10. sergettes vermeilles pour mettre aux Huissieres & fenestrages de la Chambre du Roy*.

¶ HUISSERIUS CAMERÆ, Aulæ ostiarius, Gall. *Huissier de la chambre*. Ordinatio Officiorum in domo Dalphinali an.1340. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 392. *Quorum camerariorum & barberii unus, sit semper successive Huisserius Cameræ nostræ, & quilibet eorum percipiat pro salario annuatim florenos auri decem*. Ibidem p.396. *Ordinamus in eodem hospitio unum Hufferium Aulæ*.

¶ HUKA, Peplum muliebre Brabanticum, Flandris Huycke. Acta B M. Oignacensis tom. 4. Junii pag. 632. *Quam ipse Nivellis viderit pictam pro matrimonii annis in habitu sæculari cum peplo brabantico nigro, Hukam vulgo vocant*, Vide *Huca*.

¶ HULCUM, Idem quod mox *Hulka*. Instrum. an. 1412. apud Rymer. tom.8. p.755. *Anno regni nostri* (Henrici IV. Regis Angl.) *undecimo, supra mare in quoddam Hulcum de Selandia, ducentes secum aliud vas cum vinis carcatum, ad veniendum mercatorie in regnum nostrum Angliæ se miserunt. Præfati ligei nostri cum Hulco suo prædicto, una cum prædicto alio vase. . . capti fuerunt*.

¶ HULCUS, *Pastor*. Vetus Gloss. MS. Sangerm.

HULDA, Hominium, veteri Scriptori apud Brouverum lib. 17. Annal. Treviren. pag. 957. 1. Edit. ex German. *Hulde*, fides, fidelitas, obsequium. Vide Vitam Balduini Lutzemburg. Archiepiscopi Treviren. lib. 1. cap. 5. lib. 2. cap. 3. tom. 1. Miscellan. Baluzii.

HULKA, Navis species, oneraria, Flandris *Hulke*.

Thomas Walsinghamus p. 394. *Commisit cum eis, & cepit tres caricas, & unam Hulkam, & 4. balingarias.* Vide *Hucba*.

HULLÆ, Carbones ex terra nigra, quibus fabri utuntur, Leodiensibus, apud quos primum reperti dicuntur sub ann. 1200. hodie *Houilles*. Brusthemius an. 1198. *Carbones, quos Galli Hullas vocant, inventi sunt juxta Leodium in monte publico.* Adde Ægidium Monachum Aureæ Vallis in Episcopis Leodien. cap. 95. & M. Chronicon Belgicum an. 1201. Hylle Saxonib est *carbo*, hinc Coles-hylle, *Collis carbonis*, apud Silvest. Giraldum de Expugn. Hibern. lib. 2. cap. 30. Vide *Carbo*.

HULLARII, Qui ejusmodi carbones eruunt. Radulphus de Rivo in Episcop. Leod. cap. 1. *Gregariorum militum, . . . quorum plurimi erant Hullarii.* Cap. 23. *Hullarii Leodienses.* Hinc traducta vox apud nostros pro calonibus & prædatoribus in militaribus castris, vel nebulonibus. Poetæ MS. infimi ævi, post Summam Willelmi Brittonis, ex Bibl. Collegii Navarræi:

Sunt per quæ cunctis obstant anathemata juris,
Pseudo-pugil, nebulo, meretrix, fur, saltria, leno,
Et decii factor, Hoularia vilis & actor.

Vetus Interpres Gallicus MS. Novellarum Justiniani, Novel. 16. de Lenonibus: *Cist titres est des Houliers & des meschines, & des leschеors, &c.* Petrus *de Fontaines*, in Consilio, cap. 16. extremo: *Ne à un ribaut, ne à un Houlier, contre celuy qui est de bone vie.* [Hinc emendandus Butilerius in Summa rurali cap. 88. ubi perperam editum, *Hourieur*, & *Houriere*, pro Houlier & Houliere. Guillel. *Guiart* ann. 1204.

Houlier, & ribaut, & paillart,
Qui toujours le guerre commencent.
En Normandie se relancent. . . .

Idem 1214.

Houliers & ribaus & garçons,
Dont l'erre ne r'est pas serie,
Font tele noise & tele crierie, &c.

Et ann. 1304.

Houliers & ribaus de Champaigne . . .
Qui sont si liez & si gaillart,
Et ribaus de jour & paillart,
Qui gaaigner en guerres attendent,
Par les chans çà & là s'espandent,
Volentiers d'aller en feurre.

¶ HOLERII, Eadem notione. Edictum Johannis Regis Franc. an. 1352. tom. 3. Ordinat. pag. 496. *Ex fide dignorum relatione ad nostrum pervenit auditum, non solum semel, sed pluries & frequenter, quod quamplures extranearum nationum, ministeriorum, & statuum diversorum, alii murtrarii, alii latrones, nonnulli monetarum falsatores, & aliqui exloratores* (for. exploratores) *& Holarii deceptores, &c.* Adde Histor. Paris. Lobinelli tom. 3. p. 245.

HULLUS. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 292. *Habendum & tenendum dictam pasturam in Hullis & holmis, &c.* Anglo-Saxonibus hull, & hill, est mons, collis: *Holmus* vel *Hulmus*, locus depressior aquis irriguus. Vide *Hulmus*.

HULMUS, HOLMUS, Anglis, Danis, Germanis, *Holm*, vel *Holme*, Clivus, monticulus, collis. *Holm* (inquit Lelandus in Commentar. in Cygn. Cant.) *eminentis loci, interdum & silvosi, & aquis circumsepti verticem aut eminentiam exprimit.* Addunt Camdenus in Insulis Britannicis, & Spelmannus, interdum *Holmes* dici depressiores & herbidas planities plurimis rivulis & aquarum divortiis circumfusas: quomodo videtur usurpare Monasticum Anglicanum to. 1. pag. 680. *Tres dalos prati, & unum Hulmum, & aliquos sospites.* Et tom. 2. p. 292. *Habendum & tenendum dictam pasturam in Hullis & Holmis in separabilitate, &c.*

HULSAAR. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum cap. 23. *Si vero descendat* (vulnus) *ad interiora; puta in capite usque ad cerebrum, in pectore usque ad jecur, vel pulmonem, in ventre usque ad viscera, quod vulnus Hulsaar dicitur in vulgari, duplo majorem & satisfactionem exigit & defensionem.* Vide *Waadesaar*.

¶ HUMANARI, Homo fieri, de Christo dicitur qui humanam carnem assumsit. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 105. *Verbum & ipse Deus, dignatus es intra meos virginales Humanari artus.* Occurrit etiam in Homilia MS. Remigii Autissiodor.

¶ HUMANATUS, *Homo natus*. Gasp. Bartii Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 454. Papias in Præfatione: *Et pro me Papia multiplicibus obsito peccatis, ad Humanatum pro nobis Dominum exorent.* Epistola Concilii Francoford. ad Episc. Hispaniæ tom. 3. Concil. Hispan. pag. 105. *Adjunxistis: In professione Nicæni symboli non invenimus dictum, in Christo duas naturas & tres substantias, & homo deificus & Deus Humanatus.*

¶ HUMANATIO, Incarnatio qua Verbum Divinum homo factus est. Bulla Nicolai IV. PP. apud Rymerum tom. 2. pag. 513. *Cujus etenim pectoris, etiam lapidei quantumcumque duritiam non emolliat considerata illius Humanationis humilitas in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum.* Adde Concil. Armenorum an. 1341. apud Marten. tom. 7 Ampliss. Collect. col. 318.

1. HUMANITAS, Cibus, potusque humanitati sufficiens, Varroni. Hinc *Humanitatem tribuere*, apud S. Maximum Taurinensem homil. de Non timendis hostibus carnalibus. *Humanitatem dare*, in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 1. §. 4. 5. 6. *Humanitatem ministrare*, apud Marculfum lib. 1. form. 11. quæ est tractoriæ: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & Humanitas ministretur: hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, &c.* Charta Caroli Calvi an. 858 pro Monasterio S. Mariæ Suession. *Delegavimus decimas omnium rerum de tota Abbatia, & earum, scilicet rerum, quæ in terra coluntur, vel quæ hominum studio ad Humanitatis usum habenda nutriuntur, & per curam Præpositi aptis vehiculis ad Monasterium ducuntur: & ne aliquando quicquam necessarium deesse possit hospitibus, & omnis humanitas supervenientibus exhibeatur, &c.* Lex 7. Cod. de Custodia reor. *Judices omnibus dominicis diebus productos reos custodia carcerali videant, interrogent, ne his Humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur.* Ubi Anianus: *Ut eis a Christianis, vel à Sacerdotibus substantia, vel alimonia præbeatur.* Vide S. Ambros. de Tobia cap. 14. Senatorem lib. 7. Epist. 33. & Martyrol. vetus 5. Kl. Aug. in S. Pantaleon. Eadgarum in Legibus Monachorum Hydensium cap. 13. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 21. &c. Adde Capitul. Aquilgran. an. 817. cap. 27.

¶ 2. HUMANITAS. Statura. Acta S. Agricolæ Episcop. Cabillon. tom. 2. Martii p. 514. ex Gregorio Turon. *Humanitatis exiguæ, facundiæ vero magnæ erat.* Quod Galli diceremus: *De petite taille.*

¶ HUMANITUS. Charta Theobaldi Prioris Charitatis an. 1237. *Postquam de me Humanitus con-*

contigerit. Id est, postquam me mori contigerit.

¶ HUMDRET. Vide *Hundredus*.

¶ HUMECTARE, Inundare, Gall. *Inonder*. Chron. parvum Ferrariense apud Murator. tom. 8. pag. 477. *Ceterum cum hic Sandali fluvius vadosus nimis agros Humectaret vicinos, & steriles esse faceret*. Hoc verbum usurpat Columella pro *Humidare*.

¶ HUMECTUS, Paludosus, Gallice *Marecageux*. Chron. Monast. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 734. *Hae subtus limina astiorum terram cavat manibus & quemdam hiatum faciens, se dominam clam liberat. Quæ inde evadentes, collocant sese in Humectis locis, ut sic fugere valerent*.

¶ HUMELETUM, Villula à majori vico dependens, Nostris *Hameau*. Charta Henrici IV. Ducis Slesiæ ann. 1288. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 427. *Quo defuncto fructus vinearum ipsarum cum usibus Humeleti ac proventibus molendini ad quotidianas distributiones cedent tam personis, quam Canonicis Sanctæ Crucis qui pro tempore fuerunt residentes*. Ibidem: *Vineas vero de Olsuitz, Humeleta ac molendinum, &c.* Vide Hamellum in Ham.

¶ HUMELO. Vide Humle.

HUMERALE, Idem quod *Amictus*, vel *Superhumerale*, Vestis *Clericalis*, Sacerdotalis & Pontificalis, de qua suo loco. [*Humerale* à superhumerali distinguunt Macri Fratres, quos consule in Hierolex.] Gloss. Lat. Gall. *Humerale*, *Espauliere*, *Ephot*. Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. Quid significent vestimenta: *Post sandalia in Ecclesia vestimentis sequitur Humerale, quod fit ex lino purissimo, &c.* Hugo à Sanct. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 45. *Humerale sive amictus*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55. *Et alligat Superhumerale, i. amictum*. Ordo Romanus: *Fratres in chorum ordinatim convenire debent Humeralibus & albis, apud quosdam autem casulis induti*. Alio loco: *Anabolagium, id est, amictum, quod dicitur Humerale*. Hildebertus Cenomanensis de Officio Missæ:

.... Scapulas Humerale tegebat
Præsulis intrantis interiora sacri.

Acta Murensis Monast pag. 29. *Septuaginta albæ cum totidem Humeralibus & cingulis*. [Adde Miracula S. Udalrici sæc. 5. SS. Benedict pag. 466. & tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 94.]

HOMORARIUM, pro *Humerale*, in Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordin. Sanct. Benedicti tom. 4. *Indumenta Sacerdotum & Levitarum, cum balteis & Homorariis aureo texta, vifinia, (bissina,) purpurea & linea; in admonitione conversorum signos & campanas, &c.*

☞ Est etiam *Humerale* vestis militaris. Paulus JC. *Si tibiale vel Humerale miles alienavit, castigari verberibus debet*. Ea autem voce non solum pars illa vestitus ænei intelligitur qua teguntur cataphractorum humeri, sed & quodcumque militare amiculum humeros contegens, Italis *Dorsiere*, *Schiniera*. Vide Carolum de Aquino in Glossar. militari.

¶ HUMERULUS, Axis, Gall. *Essieu*. Vita S. Columbæ Abb. tom. 2. Junii pag. 225. *Fuit itaque talis ejusdem agitatio diei per longa viarum spatia, sine ulla rotarum Humerulorumque separatione sive labefactatione ... ut currus cui insederat, salubriter absque ulla impeditione recta incederet orbita*.

¶ HUMICUBÆ, *Sacerdotes humi cubantes ad Deorum responsa accipienda*. Laur. in Amalth.

¶ HUMIDARE. Suppl. Antiquarii: Humido, διαβρέχω: *Irrigo*. Verbum Plinio notum.

HUMIGARE, Humidum reddere, Gallis *Humecter*. Vindicianus Comes Archiatror. *Post hac à me æger ad balnea mittitur, ut lavacro ejus siccitas Humigetur*.

HUMILIARE, Dehonestare. Concilium Triburiense ann. 895. capit. 41. *Frater vero ejus, suadente diabolo, adamatus ab ipsa, clanculum eam Humiliaverit, & violatam reddiderit, &c.* Andreas Suenonis libr. 13. Legum Scaniæ capit. 3. *Ubicumque quispiam licet solus violenter vel virginem Humiliaverit, vel corruptam oppresserit, &c.* Ita *Humiliationem* pro opprobrio & dedecore cuipiam illato usurpant Sanct. Columbanus de Pœnitentiarum mensura cap. 28. & Cumeanus in Pœnitentiali cap. 3. Vide *Humilitas*.

HUMILIARE SE, Per adorationem inclinare se, genua flectere. Gloss. Græc. Lat. MS. ταπεινῶ, *Humilio*. Anastasius in Sanct. Marcello PP. *Comprehensus à Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, & sacrificiis se Humiliaret dæmonum*. In Sanct. Joanne PP. pag. 35. *Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, Humiliavit se pronus, & adoravit beatissimum Papam Joannem*. Et in Sanct Agapeto pag. 38. *Tum piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, Humiliavit se sanctæ Sedi Apostolicæ, & adoravit beatissimum Papam Agapitum*. Charta Charitatis Cisterciensis Ordin. capit. 2. *Ubi vero consederint, Humilient sibi mutuo*. Usus antiqui ejusdem Ordin. capit. 68. *Incedat per medium chorum cum gravitate; Humilians se contra Abbatem*. Cap. 70. *Humiliet se profunde de loco suo versus Abbatem*. Vita MS. Sanct. Romani Presbyteri: *Ut autem ad eum venit, Humiliavit se coram eo, &c.* Vide Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 1. capit. 5. [Le Roman. *de la guerre de Troyes* MS.

Chascune vers Deu s'Humilie,
Q'a lor gent gart & maintegne,
Qe meschaance ne lor viegne.]

HUMILIATIO, Capitis inclinatio, vel genuflexio. Regula S. Donati capit. 26. *Similiter pœniteat, quæ Humiliationem in synaxi, id est, in cursu oblita fuerit, hæc est Humiliatio in Ecclesia post finem uniuscujusque Psalmi*.

¶ HUMILIATIO, Satisfactio propter delictum. Regula reformat. Monast. Mellicens. ann 1451. apud Schramb. in Chron. Mellicensi pag. 410. *Pro errorum diversitate in cultu divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri emendæ sive* Humiliationes.

HUMILIATI, Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidem ac mulieres regulariter, & in congregatione viventes, *eo quod in paupertate & asperitate habitus*, (quem album fuisse aiunt,) *& gestus exterioris compositione, & morum gravitate, & in omnibus verbis & operibus suis magnum ostenderent Humilitatis exemplum*. Ita Jacobus à Vitriaco in Histor. Occident. capit. 28. qui plura de eorum Institutis refert. Hunc postmodum Ordinem, cujus initia quidam ad Friderici I. alii ad Conradi, alii denique ad ejusdem Conradi successoris Henrici tempora referunt, Lucius Papa, quod ejusmodi *Humiliati* hæreticis dogmatibus, ac superstitiosis observationibus addicti deprehensi essent, abrogavit: confirmatis postmodum ab Innocentio III. in eorum & Pauperum de Lugduno, quorum Ordo pariter est damnatus, locum, Ordinibus Fratrum Minorum & Prædicatorum, ut auctor est Conradus Abbas Uspergensis sub ann.

ann. 1212. Vide Hieronymum *dalla Corte* in Histor. Veronensi lib. 10 pag. 586. ubi de Humiliatorum primordiis, pluribus agit, ut & Miræum de Ordinibus Monasticis. [Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.]

¶ HUMILIATIO. Vide in *Humiliare*.

HUMILIATORIUM. Charta Didaci Episc. Compostellani æræ 1153. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. Sanct. Benedicti tom. 4. pag 437. *In primis confirmamus vobis, ut diximus, totum illud Monasterium, cum suis domibus, & servis, & cum cunctis, quæ videtur habere intra* Humiliatoria *B Jacobi Apostoli, &c.* An *Heremitoria*?

¶ HUMILIS, Titulus ab Episcopis in suis subscriptionibus non semel assumtus; ut in Privilegio Pauli I. PP. apud Labbeum tom. 6. Concil. col. 1693. Hac etiam formula usus Henricus Rex apud Puricellum in Basil. Ambros. pag. 534. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Humilis Romanorum Rex*. Quæ tandem penes Monachos tantum remansit.

HUMILITARI, Humilem fieri, humiliari. Faustus Regiensis contra Nestorianos, de Christo: *Natus, qui moreretur, datus, per quem vita renasceretur: illic dominatur, hic Humilitatur*.

HUMILITAS, Dejectio, opprobrium. [Lactantius lib. de Mort. Persecut. num 30. de Maximiano Imperat. qui purpuram deponere coactus fuerat: *Sic amisso Imperatoris & soceri honore, Humilitatis impatiens, alias rursus insidias machinatus est*.] Gregor. Turon. libr. 2. Histor. capit. 41. *Vinctosque totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinari jubet. Cumque Chararicus de Humilitate sua conquereretur, &c.* Lib. 6. cap. 36. *Ad ulciscendam Humilitatem generis sui velocius properant, &c.* Adde lib. 1. Miracul. capit. 78. Vide *Humiliare*.

HUMILITAS. Leontius Episcop. Arelatensis in Epistol. ad Hilarum PP. *Et te decrevimus, quam primum hac Humilitatis nostræ epistola salutare*. Vide *Humilis*.

¶ HUMILITER, Absque molestia. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium apud Murator. to. 6. col. 991. *Imperator namque inde discedens ac iter suum pacifice faciens, cum Veronam approquinquasset, indeque Humiliter pertransire voluisset, &c.* Ubi Muratorius: Bene Corius hoc verbum Italice reddens scribit, *Absque ulla molestia*.

HUMILITUDO, *Humiliatio*, ταπείνωσις, in Gl. Gr. Lat. in aliis Gloss. MSS. ταπείνωμα.

¶ HUMIPES, *Sponsa dicta, quod rheda non veheretur*. Laur. in Amalth.

¶ HUMISTERNIUM, Humi cubatio. Vita S. Syncleticæ tom. 1. Januar. pag. 255. *Nam jejunia & Humisternia instituta sunt propter fœdissimas voluptates carnis*.

HUMLO, HUMULO, ex Gall. *Houblon*, quod à Latino *Lupulum* formatum, elisa litera L. Adalardus in Statutis Abbatiæ Corbeiensis part. 1. capit. 7. *Nec messes, vel prata colligendo, nec braces faciendo, nec Humlonem, nec ligna solvendo, &c.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa census frumenti mod. 106. speltæ 1416. ordei 732. mixturæ 325. leguminis 11. Humulonis mod. 3. vermiculi unc. 12. vini mod. 1567. &c.*

¶ HUMELO, HUMOLO, Eadem notione. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 100. v. *Restaurius servus solvit omni anno de Humelone modium 1. & facit wactam*. Ibidem fol. 101. recto: *Ostroldus servus solvit de Humolone mod. 1. & aliud servitium quod ei injungitur*. Et verso: *Camsiles 8. omni anno de Humolone mod. 8. pastas 48* Adde Constit. Ansegisi Abbatis sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 640.

¶ HUMLONARIA, Locus ubi *Humlo* nascitur. Charta Pippini Regis apud Doubletum Hist. Sandionys. lib. 3. p. 699. *Donamus .., id est cotonarias cum omni integritate, & in Ulfrasiagas mansos duos, & Humlonarias cum integritate*.

¶ HUMMELLUS, pro *Humerus*. Sanct. Wilhel Constit. Hirsaug. lib. 1. capit. 84. *Notat quoque Diaconus quando Sacerdos inter Canonem se inclinaveris, ut postea cum illo se erigat, calicemque cum eo discooperiat, & cum levante leves, iterumque repositum cooperiat; prius tamen in ipso accessu osculatur altare, ac deinde Sacerdotis brachium parum infra Hummellum*. Bernardus Monac. in Ordin. Cluniac. ibid. pag. 223. *Deinde dextrum Humerum Sacerdotis deosculatur*.

¶ HUMOLO. Vide *Humlo*.

¶ HUMOROSITAS, Humiditas. Miracula S. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii p. 232. *Tantum incurrit dolorem & Humerositatem in capite*.

¶ HUMULO. Vide *Humlo*.

HUMULUS, Idem forte quod *Humlo*. Specul. Saxon. lib. 2. art. 52. *Transcrescat siquidem Humulus sepem, qui radices habet intra sepem, vel cujus fundo radices fixerit, quantum de Humulo attrahere per sepem potest, Humulum tollet, & quod extra manet, ad vicinum pertinet*. Eadem habentur in Wichbild Magdeb. art. 128.

☞ *Humulum* idem esse cum *Humlo* vix dubitare sinit Chronicon Florentii Episcop. apud Eccardum de Origin. Domus Saxon. col. 59. *Triginta sex oves & tot agnos, & octoginta sex moldia Humuli, & viginti sex porcos pingues & viginti sex anseres*.

HUNDREDUS, HUNDREDUM, HUNDREDA, HUNDRETH, vel UNDREDUS, absque aspiratione, ut apud Petrum Blesensem Epist. 95. Anglis dicitur quod Latinis *Centena*, *Centuria*, à voce Saxonica hundreth, *centum*: unde Belgæ *Hundert*, eadem notione. Scribit Joan. Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto pag. 30. districtus, seu Comitatus apud Uplandos & Suedos Cisilvanos, *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas, vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in Anglia institutum ab Aluredo Rege profluxit: nam is indigenarum rapinas & eorum excessus cupiens compescere, ut auctor est Ingulphus, *Totius Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias, id est*, Hundredas, *& in decimas, id est, in tritbingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima existeret: & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decuriam, vel condemnatus, vel invadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero provinciarum (qui antea Vicedomini) in duo officia divisit, id est, in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram & intactam indubie inveniret*. Ingulpho adjungendus Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. c. 4. qui etsi fere eadem tradat, rem tamen ita refert, ut lucem porrigat Ingulpho: *Et quia occasione barbarorum indigenæ etiam in rapinas anhelaverant, adeo ut nulli tutus commeatus esset sine armorum præsidio, centurias*,

turias, quas Hundred dicunt, & decimas, quas Tribingas vocant, instituit, ut omnis Anglus legaliter duntaxat vivens haberet & centuriam & decimam. Quod si quis alicujus delicti insimularetur, statim ex centuria & decima exhiberet, qui eum vadaretur; qui vero ejusmodi vadem non reperiret, severitatem legum horreret. Si quis autem reus vel ante vadationem vel post transfugeret, & omnes ex centuria & decima Regis mulctam incurrerent, Hoc commeato pacem infudit provinciæ, ut etiam per publicos aggeres, ubi semitæ in quadrivium finduntur, armillas aureas juberet suspendi, quæ viantium aviditatem irriderent, dum non essent, qui eas abriperent. Hæc perinde sub annum 892. narrat Willelmus Gemeticens. ut & alii: quæ postmodum Willelmus Nothus observari sua etiam tempestate sanxit, ut est in illius Legibus Latinis sub initium. Sed & hanc provinciarum Anglicarum divisionem habent Leges Edw. Confess. & Leges Henrici I. cap. 6. 8.

Hundredos seu *centurias*, vel *centenas*, non primus tamen instituit Aluredus; sed earum usum in Angliam invexit: non longe antea apud Francos nostros provinciæ in *Comitatus*, iique rursum in *Catenas*, vel *Centurias*, denique ex in *Decanias* distributæ erant, uti in his vocibus docuimus. Sed quod de securitate inter indigenas stabilita, ac mutua vadatione narrant Scriptores, Aluredi prorsus videtur institutum.

Hundredi an certo familiarum vel villarum numero constiterint, haud omnino planum est. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario part. 1. capit. penult. *Hundredum*, ait, *ex hidarum aliquot centenariis*, ut *hidam ex* 100. *acris* constitisse. Est autem *hida* tantum terræ, quantum uni aratro per annum sufficit, quod Latini ævi inferioris *Mansum* vocant, agri scilicet portio cum domicilio, uni familiæ colonariæ attributa; ita ut *Hundredus* certo familiarum numero constiterit: quod de *Centena* apud Francos volunt. Neque aliud apud Bromptonum *Villa* videtur sonare, cum ait, *Hundredum Latine dici, quod Wallice & Hibernice Cantredus, & continere centum villas*: ut & apud Ranulfum Castrensem lib. 1. capit. 50. scribentem, *Wapentak & Hundret idem esse, quod procinctus centum villarum*. Videtur enim his locis *villa* idem esse, quod *colonia*, seu familia rustica, uni agri portioni addicta. Sed & inde intelligendus Giraldus Cambrensis, scribens: *Monam Insulam* 343. *villas habere, & pro tribus cantredis reputari*. Nam his locis, *villa*, pro pago, uti hodie appellamus, sumi non potest, cum, ut ait Spelmannus, tantum abest, ut in *Hundredo* tot reperiantur villæ, ut majores vix 30. aut 40. habeant. Proinde cum Lambardus ait, *Hundredum à numero centum hominum appellationem habere*: id intelligendum de iis, quos nostri *Capita mansi* appellabant, seu *Chefs de famille*, capita familiæ quibus reliqua ipsa familia suberat, ita ut unicum caput conficeret.

Iis porro centuriis & decaniis adscribebantur omnes, qui annum ætatis duodecimum excesserant, cujuscumque essent conditionis, sive liberi, sive servi, ex Legibus Canuti Saxonis §. 19. Decaniis præerant *Decani*, centuriis seu hundredis *Centenarii*, qui &

HUNDREDARII, & *Præpositi*, vel *Domini Hundredorum* vocabantur, ut in Legibus Edward. Confessor. capit. 32. Hi una cum hominibus decaniarum & hundredorum de litibus, & *Decani* de iis, quæ minoris, ut suo dictum loco: *Hundredarii* vero de iis, quæ majoris essent momenti, cognoscebant.

Hundredarii primitus ab ipso populo eligebantur, ut in voce *Wapentachium* docemus. Postmodum Statuto Edward II. ann. 9. *Hundredarii* à Cancellario, Thesaurario, & Baronibus Scacarii designabantur. Denique Statutis ann. 2. Edw. II. capit. 13. & ann. 14. ejusdem capit. 9. omnes hundredi, ut olim, Comitatibus restituti, iterumque annexi, & Vicecomitibus præceptum, ut probos in eisdem *Hundredarios* aliosque ministros constituerent. Vim hoc obtinuit, quoad hundredos, qui Regi suberant; in aliis autem, qui jure hæreditario ex Regum privilegiis, eos possidebant, non item, ait Spelmannus.

HUNDREDA, Hundredariorum Comitia nude passim dicuntur, in quibus una cum 12. Senioribus hundredi seu centuriæ illi judicabant, ut est in Legibus Ethelredi apud Vanatingum sancitis capit. 4. Quando autem ea tenerentur, varie observatum arguunt Leges Anglicæ. Quippe in Legibus Edgari Saxonicis capit. 5. & Canuti capit. 17. oppidana ter, suprema vero, ex omnibus scilicet hundredis coacta, Comitia bis in anno teneri sancitur; quæ quidem suprema Comitia *Comitatus* vulgo appellabant, quibus præerant Episcopi & Comites Provinciarum: ubi Episcopi quidem de rebus Ecclesiasticis, Comites de rebus civilibus cognoscebant. Quod etiam habetur in Legibus Edw. Confessor. capit. 32. 34. Leges veteres Legibus Inæ subjectæ, singulis mensibus exacta hæc Comitia docent: *Hoc est judicium qualiter Hundredum teneri debeat. In primis, ut conveniant semper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, ... & faciat fari rectum suum, &c.* His consentiunt Leges Edw. Confess. capit. 35. *Debet autem Scyremot bis, Hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & septem diebus antea summonesi, nisi publicum commodum vel dominica Regis necessitas terminum præveniat*. Est autem *Wapentachia* in aliquot Angliæ Provinciis, quod in aliis *Hundredus*: quod & rursum habetur capit. 34. Leges Henrici I. capit. 51. *Debent autem ad singulos menses, i. per annum duodecies congregari Hundreda: Comitatus bis, si non sit opus amplius, ut omnis homo rectum faciat alteri ad rectum terminum, & omnis causa finem habeat: & summoneatur Comitatus septem dies antea.* Et Charta ejusdem Regis *de Comitatu & Hundredis tenendis*, apud Spelmannum: *Sciatis, quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei & Hundreda in illis locis & eisdem terminis sedeant, sicut sederunt tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea summonesi propter dominica necessaria ad voluntatem meam*. Has denique in hundredis tenendis consuetudines observari hocce generali Sancito voluit Stephanus Rex, apud Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico pag. 314. *Bonas leges & antiquas & justas consuetudines in Hundredis & placitis & aliis causis observabo, & observari præcipio & constituo*.

Ex prædictis colligitur coacta interdum extra ordinem ejusmodi Comitia, propter regni necessitates, vel propter emergentia negotia, ad Regis libitum. Quod & docet Charta seu Breve Willelmi II. apud Spelman. *Willelmus Rex Anglorum H. Camerario sal. Facias convenire & considere tres Hundredos & dimidium, apud Flictehamburch, propter terram illam de Holm, quæ pertinet ad Ringstedam & quam Abbas Ramesiæ reclamat ad victum & vestitum*

ſitum Monachorum ſuorum. Et ſi Abbas poterit oſtendere ratione & teſtimonio comprovincialium, quod anteceſſor ſuus eandem terram habuerit, eo die, quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio, ut illam terram & omnia, quæ juſte pertinent ad Abbatiam ſuam, pacifice & honorifice habeat. Teſte R. Bigod apud Windeſoriam.

Sed & inde habemus convocatos interdum plures ſimul hundredos, ſecundum cauſarum momenta: quod & firmatur ex lib. Rameſienſi ſect. 298. *Notum eſſe volumus, Reinaldum Abbatem Rameſienſem apud Uderwiwelle in præſentia* Roberti *filii Walteri eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præſentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuiſſe teſtimonio virorum de novem Hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Infra: *Fuerunt nempe viri prædicti de novem Hundredis jurare paratı ſe audiſſe & vidiſſe, &c.* Ex his initiis prodiit, ut opinatur Spelmannus, hodierna apud Anglos juratarum è plurimis hundredis conſcriptio, & cauſarum examen, quod *Patria*, & *Per patriam* dicitur, vulgo, *Trial par pays.*

In *Hundredis* examinabantur cauſæ civiles & Eccleſiaſticæ, perinde ac in Comitatibus, ipſis Epiſcopis vel Archidiaconis pro tribunali ſedentibus. Sed id immutavit Guillelmus Nothus ea Conſtitutione, quam deſcripſit Seldenus in Jano libr. 2. §. 14. *Propterea mando, & regia auctoritate præcipio, ut nullus Epiſcopus vel Archidiaconus de Legibus Epiſcopalibus amplius in* Hundredo *placita teneat: nec cauſam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium ſæcularium hominum adducat: ſed quicunque ſecundum Epiſcopales Leges de quacumque cauſa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc opus elegerit & nominaverit, veniat, ibique de cauſa ſua reſpondeat, & non ſecundum* Hundredum; *ſed ſecundum Canones & Epiſcopales Leges rectum Deo & Epiſcopo ſuo faciat.*

Omnes porro *Hundredis*, ſeu *Hundredi* Comitiis quæ hundrede-gemote appellabantur, intereſſe tenebantur, [quod *Hundredi ſecta* dicebatur:] qui abeſſet, abſentiam gravi mulcta luebat, ut eſt in Legibus Edgari Saxonicis §. 5. & in Legibus Canuti §. 16. in Legibus Guillelmi Nothi, & in Legibus Henrici I. capit. 51. Charta Henrici I. apud Spelman. *Et volo, & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum &* Hundreda, *ſicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam cauſam, pacem meam, vel quietudinem meam, qui non ſequuntur placita mea & judicia mea, ſicut tunc temporis feciſſent.* Hæc vero eorum, qui ab hundredis ſeu Comitiis aberant, mulcta intelligitur in veteribus Chartis Anglicis, in quibus Eccleſiarum Prælati, verbi gratia, eximuntur ab *Hundredis*, id eſt, à neceſſitate eundi ad *hundredes*, ita ut ſi iis ipſimet non interfuerint, mulctam propterea non incurrant. Charta Edward. III. pro Abbatia S. Remigii Remenſi, tom. 2. Monaſtici Anglic. pag. 993. *Prohibeo, ne ſubmoneatis Monachos de Sanct. Remigio de Remis, ut eant ad Hundreta, nec ad ſcyras; ſed Præpoſitos ſuos, vel unum ex hominibus ſuis mittant.* [Charta Henrici II. Regis Angliæ pro Eccleſia de Herleia apud *Medox* Formul. Anglic. pag 45. *Et terra & homines Eccleſiæ illius, quocumque ſint loco per Angliam, ſint liberi & quieti de ſiris & Hundredis, & murdro, & latrocinio &c.*] Hæ vero mulctæ

Hundred-laghes, id eſt, *leges*, ſeu *mulctæ*, vel *emenda Hundredi* dicuntur: nam in hac voce, laghe, Saxonibus, ut Latinis, lex, mulctam ſonat: à quibus quidem mulctis immunes dicuntur omnes foreſtarii, in Legibus Foreſtarum Canuti Regis capit. 9. *Sint .... quieti & liberi ab omnibus provincialibus ſummonitionibus, & popularibus placitis, quæ Hundred-laghe Angli dicunt.* Interdum

Hundredum, ut apud Raſtallum, *eſt quietum eſſe de denariis vel conſuetudinibus faciendis Præpoſitis &* Hundredariis. Nec aliud eſt

Hundredes-penny, Hundrepeny, Præſtatio, ſcilicet quæ ab hominibus hundredi Vicecomiti, vel Hundredi præpoſito, in oneris ſui ſubſidium fiebat, & *Auxilium Vicecomitis* interdum vocitatur. Vide in hac voce. Immunitas ab hac præſtatione ſæpe occurrit in Privilegiis Eccleſiarum cum aliis immunitatibus, ut in Monaſtico Anglic. tom. 2: pag. 134 827. &c. [Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccenſi: *De blodwita, & de fietwita & de* Hundrepeny *& de thedingpeny.* Gloſſariolum ejuſdem Monaſter. Hundredepeny, *Quitte de tallage de Hundred.*] Alias, ait Spelmannus, vocatur *Denarius de hundrede*, quæ vis eſt vocis *Hundred-penny*, in qua *penny*, *denarium* ſignificat: ſed arctioris ſignificationis eſt, quam vox *Hundredum*. Hoc enim in privilegiis videtur liberare ab omnibus conſuetudinibus & ſolutionibus hundredo debitis: illud ab iſtiuſmodi tantum ſolutione. Obſervo præterea

Hundredum, ipſam mulctam, quæ in hundredorum Comitiis inter irrogabatur, appellatam, eamque 8. fuiſſe librarum. Leges Edwardi Confeſſoris capit. 21. *In Danelaga per* 18. Hundreda, *qui numerus complet ſepties* 20. *libras, &* 4. *quoniam foriſfacturam* Hundredi, *Dani Norwegienſes* 8. *libr. habebant, &c.* Ricardus Haguſtaldenſis de Statu Haguſtaldenſis Eccleſiæ cap. 14. *Si quis igitur quemlibet cujuſcumque facinoris aut flagitii reum & convictum infra quatuor cruces, quæ ſunt extra ipſam villam de* Heſtaldeſham, *cepit & retinet, univerſali judicio duo* Hundreth *emendabit: ſi vero infra villam,* 4. *Hundreth: ſi vero infra muros atrii Eccleſiæ,* 6. Hundreth: *ſi autem infra Eccleſiam,* 12. *Hundreth: ſi vero infra valvas chori,* 18. *Hundreth, ... In Hundreth* 8. *libræ continentur.*

Hundred-setena, Privilegium Edmundi Regis Anglic. dat. ann. 944. apud Malmesbur. lib. 2. de Geſt. Reg. Angl. *Concedo Eccleſiæ ſanctæ Dei genitricis Mariæ Glaſconiæ ..... jura conſuetudines, & omnes foriſfacturas omnium terrarum ſuarum, id eſt, burggerita, &* Hundret-ſetena, *athas, & ordelas, &c.* Ubi Spelmannus: Nunquid legeris *Hundretſceatena*? A ſceat, pro ſymbolo, quod *Hundredariis* ſolebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. At Somnerus nihil mutandum cenſet ex Textu, ut vocatur, Roffenſi, ubi hæc vox, *conſtitutio hundredi* redditur: *Debent habere conſtitutionem hundredi, quod Angli dicunt* Hundres ſetene.

☞ Placet Somneri ſententia: ſæta enim vel ſetena, ut ipſemet obſervat, Anglo-Saxon. in compoſitione habitatorem, colonum, incolam ſignificat; unde *Hundred-ſetena* de mulcta, quæ ob crimen vel injuriam in Hundredarium commiſſam exigitur, licet interpretari: niſi malis de præſtatione ab eo qui Hundredis adſcribebatur exſoluta accipere; quod ſuadere videtur Textus Roffenſis. Charta Edgari Regis ann. 12. regni ejuſd. tom. 1. Monaſter. Anglic. pag. 16. *Et habeant ſocam, & ſacam, on ſtronde, & on ſtreame, & on wode, & on felde, on*

gri-

gritbebrice, Hundred-*fetone*, *adas & ordelas*, *&c.*

¶ Humdret, in Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas* (possessiones habeant) *& quietas de syre* & *Hundret & placitis & querelis*.

¶ Hundretus Affirmatus, Tributum quod ab hominibus *Hundredi* exigitur, ad *firmam* datum. Computus an. 1305. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Item de burgo affirmato* 23. *l. Item de Hundrete affirmato* 9. *l.*

Hundredarii Servientes, Bedelli, apparitores, in Fleta lib. 1. c. 18. §. 2.

Editus porro legitur *Modus tenendi unum Hundredum, sive curiam de recorde*, in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, edito ann. 1574. fol. 122. v.

HUNNISCUS, pro *Hunnicus*, inflexione Anglo-Saxonibus & Longobardis familiari. Carolus M. in Epist. ad Offam Regem Merciorum, quam describunt Radulfus de Diceto, Willelm. Malmesburiensis, & Matth. Paris, seu quis alius, in Vitis Abbatum Sanct. Albani: *Vestræ quoque dilectioni, unum balteum, & unum gladium, Hunniscum, & duo pallia serica duximus destinanda*. Ubi *Hunniscum*, non videtur esse adjectivum gladii, quod vult Watsius; sed aulæum ita nuncupatum, quod apud *Hunnos* texeretur, illudque esse, quod ἀμφίθυρον Οὐννικὸν appellatur in Epistola Chosrois, apud Theophylactum Simocattam lib. 5. capit. 14. Evagrium lib. 6. cap. 20. & Nicephorum Callisti. Sunt autem ἀμφίθυρα vela, quibus januæ cancellatæ obducebantur, quasi ἀμφιθυρῶν, uti innuimus in Descript. ædis Sophianæ num. 72. Neque aliud est *coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegebatur*, apud Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 8. ubi *rarum*, id est, tenue & pellucidum fuisse innuit.

Hunnisci, Equi ex Hungaria, vulgo Hongres. Vegetius libr. 4. Artis veterin. capit. 6. *Hunniscorum longe primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis*. Et in Præfat. lib. 2. *Nunquid vero exemplo Hunnorum, sive gentium aliarum artis etiam ipsius* (veterinariæ) *usus interciderit, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, & incurata animalia hibernis pascuis, & negligentiæ casibus dedunt? &c. Sarmatas porro*, seu Hungaros, *Equorum plurimis ex usu castratis usos, ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores*, observatum ab Ammiano lib. 17. ut & à Strabone lib. 7.

¶ Hunnisoni, Eadem notione, nisi pro *Hinnisoni* à verbo Hinnire. Will. Brito libr. 11. Philippid.

> . . . . *Nunc corpora ferti*
> *Prensa manu, quando spatium non invenit ictus,*
> *Hunnisonis depellit equis, nunc juxta peremptis*.

HUNONES, vel Hunnones. Charta Henrici III. Imper. ann. 1056. & Henrici IV. Imper. 1065. ex Tabulario Sanct. Maximini Trevir. *Constituimus etiam atque jubemus, ut Advocati in Abbatia illa non nisi ter in anno placitare debeant, & illi, qui Hunones* (al. *Hunnenes*) *in quibusdam locis dicuntur, tertio tantum anno, nisi recens furtum fuerit, aut ex parte Abbatis vocati fuerint, placitum habeant*. Meminit etiam *Hunonum* Charta Henrici V. Imper. an. 1112. & alia Conradi Comitis Lutzelinburgensis ann. 1135. in eodem Tabular. Sed cujus ordinis ii fuerint, mihi non liquet. Vide Zyllesium, & Duchesnium in Histor. Luxemburg.

¶ HUNSHOUC, vox Belgica ejusdem forte notionis atque *Hussuchung* infra. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Qui convictus fuerit per quinque Coratores ou Hunshouc emendabit illi super quem factus est* Hunshouc 20. *sol. & damnum suum ei dupliciter restituet & quidquid de bonis suis residuum fuerit, erit in gratia Comitis*.

HUOBA. Vide *Huba*.

HUPA, Lupulus, Flandris *Hop*. *Hortus Huparum*, in Chron. Windesem. lib. 1. capit. 9. lib. 2. capit. 17.

¶ HUPPFENNIGE. Vide in *Huba*.

HURA, [Pileus villosus.] Vitæ Abbatum S. Albani pag. 53. *Statimque assurgens* (Episcopus Lincolniensis) *in manu Regis per capitis sui galerum, qui Hura dicitur, resignavit id juris. quod dicebat se habere in Ecclesia B. Albani, &c.* Vocem Hure, nostri de apri capite usurpant. Vide Menagium in *Hurepois*.

¶ HURDAMENTUM, Hurdare. Vide mox *Hurdicium*.

HURDEREFEST, Familiæ alicui adscriptus, ex Saxonico hysed, familia, & fæst, fixus: hinc pater familias hyreder-ealdes, materfamilias hyredes moter. Atque sic legendum videtur in Legibus Henrici I. capit. 8. pro *Hudefest*: *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam Hudefest, quam Folgarii, ad dinoscendum ... si decaniæ plenæ sint, vel qui ... recesserint, &c.* [Ubi potius legendum Hu*rdetfest* censet Spelmannus: at Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. mavult Heor*dfest*. Vide in hac voce, & infra *Husfastene*.]

HURDICIUM, Hurdicius, Cratis lignea, qua obducebantur mœnia, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur: seu, ut ait Vegetius lib. 4. capit. 23. *ut impetus machinæ materia molliore fractus murum non destrueret*: vel pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret: à Saxonico, Hyrdl, plectrum, cratis: Anglis H*urdle*. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Cleta, Cratis*: Hyrdel: vel à Teutonico, Ho*orde*, *Horde*, & H*urde*, quod idem sonat. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 107.

> *Ictibus assiduis* Hu*rdicia fracta recedunt*.

Idem lib. 7. pag. 174.

> *Et quæ reddebant tutos Hurditia muros*.

Rogerus Hovedenus pag. 680. *Combusserunt quatuor Hurdicios per ignem Græcum*. Idem pag. 693. *Petrarias suas & Hurdicios suos, & alias machinas suas bellicas paraverat*. Eadem habet Brompton. pag. 1189. 1201.

¶ Hordamentum. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. ccvii. *Pro Hordamento Feritatis quod ventus trebuchavit & pro granchia reparanda* c. xiii. *s. &* iii. *d.* Ibidem: *Et pro 50. caulis ad Hordamentum Gornaci, &c.* Charta ann. 1217. in Tabul. Sanct. Urbani. *Ego Simon Joinville dominus Campaniæ Senescballus. Notum facio universis quod Abbas & Conventus S. Urbani homines suos pro Hordamento Joinvillæ faciendo miserint. Et sciendum est quod memorati homines dictum Hordamentum per usum vel consuetudinem facere non tenentur. Et dicti Abbas & Conventus ipsos homines ad illud Hordamentum miserint spontanee & non coacte*. Sententia arbitralis ann. 1264. ex eodem Tabular. *Apres est ordenes que li homme de la terre Sanct. Ourbain ne doient aler ne par droit ne par coustume faire lou Hourdement à Jainvile, ne*

no

Huaba, in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 26.

¶ Huoba, apud Georgium Chistianum tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 736. *Notum esse cupio ... qualiter ego Ruocelin & conjux mea Willa, prædium nostrum scilicet ad quinque* Huobas *quod... communiter possidemus ad ecclesiam S. Albani ... delegavimus.*

Hioba, apud Carpentarium, & in Trad. Fuld. lib. 1. tradit. 69.

Hova. Variæ Chartæ Germanicæ apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episcopi Mimigard. Una anno 793. *Tradidi partem hereditatis meæ Ludgero Abbati in villa, ... id est, illam* Hovam *integram, Alsgatinghova, cum pascuis & perviis, & aquarum decursibus, & sacra in silva juxta formam Hovæ plenæ.* Alia an. 797. *Hæc autem pars tertia hereditatis meæ tribus in locis consistit: in pago* Hisloi*, in villa, quæ nuncupatur Oceanni,* Hova *una; quam proserviunt liti mei: in pago vero ... in villa ...* Hova *altera, & in eodem pago* Hova *tertia & sexta pars Hovæ quarta in villa, quæ appellatur, &c.* Alia an. 799. *Terra aratoria illius* Hovæ*, quæ dicitur, &c.* Adde Chartam Arnulphi Imper. post. Chron. Gerbrandi à Leydis pag. 372. [& in Chartam an. 1308. apud Miræum tom. 1. pag. 1012.]

¶ Hovina, in Charta an. 1136. tom. 3. Gall. Christ. inter Instrum. col. 116. *Ego Theodericus Dei gratiâ Flandriæ Comes, pro remedio animæ meæ & antecessorum meorum duo* Hovina *terræ in Rubolt ... concessi.*

Hovia, Villa, vel curtis. Chron Montis S Agnetis cap. 26. *Damnum magnum habuimus in* Hovia *nostra ex inundatione aquarum.*

Hobunna, Eadem notione, Colonia, prædium. Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 21. *Id est, in supradicto loco novem trado colonias (hoc sunt* Hobunnæ*) integras cum omnibus adjacentiis, &c.* Adde lib. 1. trad. 1. 119. lib. 2. trad. 32.

Hubarum Magister, Dignitas quædam in Austriæ Ducatu, qua donatus quidam Baro Austriacus *Joannes de Tyrnavia*, an. 1384. in Privilegiis Academiæ Viennensis in Austria, apud Lambecium. De illius functione mihi non liquet

Hovastat, quasi *Hove stade*, Domus hovæ, quæ in *hova* exstructa est. Tradit. Fuldenses lib. 2. tradit. 17. *Ego ab ipsis unam arialem, id est,* Hovastat*, cambiavi, id est, mutavi, in illa, quæ dicitur, &c.* Et tradit. 20. *Quid sit extra unam arialem, id est,* Hovastat*, &c.*

Hobarii, Hobarum possessores, vel *coloni*. Charta Anshelmi Abbatis Laurishamensis apud Freherum de Orig. Palat. p. 38. *Aream & vineas* Hobariis *atque curtariis ... concessi: ... ut cum aliquis* Hobariorum *obierit, hæres ejus tantum 5. sol. tribuat, &c.* Occurrit ibi pluries. Acta Murensis Monaster. pag. 37. *Hombarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltra de spelta.* Et pag. 38. *In festivitate S. Sergii dabunt* Hobarii*, qui extra silvas domos habent, lineum pannum, &c.* Mox rursum *Hombarii*; sed legendum *Houbarii*.

¶ Hubarii, Eadem notione. Charta an. 1274. in Historia Mediani Monasterii pag. 332. *Pronuntiavimus prædictum Abbatem ... omnes agros qui jure proprietatis ad sæpe dictam curiam spectare noscuntur, conferre posse & debere sine reclamatione villici &* Hubariorum *dictæ villæ.* Adde Tolnerum in Historia Palatina inter Instrum. pag. 16. *Hovir* Hobarium seu colonum vocant Poetæ nostrates. Le Roman *de Partonopex* MS.

Et que Dame de nul endroit
Nul meillor Hovir *ne porroit,*
Plus cortois, ne plus debonaire, &c.

¶ Huppfennige, Denarius, sive census de *huba*, quem possessor annuatim præstat domino: Liber redituum vetus Episcopi N. apud Schilterum in Glossar. Teuton. *Item jura sive census denariorum, qui dicuntur* Huppfennige*, spectantes ad curiam in V. sunt hi: &c. Item notandum est quod solventes* Huppfennige *non tenentur ad mortuaria: alii autem curiæ attinentes, vel bona eidem censualia possidentes tenentur ad mortuaria.*

¶ HUBBERGUEL. Vide in *Halsberga*.

HUCA, Ricinium, quo scilicet mulieres olim caput operiebant & velabant: *Huque*, uti etiam appellatur in Flandria. Statuta Massiliensia MS. an. 1276. Huca *cum caputio vel almussa cum pennis ....* Huca *cum sendato & caputio vel almussa ....* Huca *de panno serico, vel de samelotto cum cendato.* Huca *frezata*. Viris etiam attribuit Jac. Valerius in Tractatu MS. *du Drois d'armes & de Noblesse: Ceux, qui ont tonraoiè sous les bannieres endroit soi, sont vestus de pourpoins pareils avec* Henques *d'orfaverie, ou autres habillemens.* Et Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoria:

Armetz luisans, bricoquetz, capelines,
Hucques *de pris, tres-riches mantelines,*
Venans sous plus jusqu'au dessus des faudes,

Vide Monstrelletum 1. vol. cap. 155. 3. vol. pag. 74. Theatrum Honoris Vulsonis *de la Colombiere* pag. 71. & Menagium in Originibus linguæ Francicæ. Vide *Huka*.

¶ HUCAGIUM, Proclamatio vini venalis, ut conjecto, & tributum pro ea solvendum. Charta an. 1269: ex Tabular. Floriacen. *Tandem inter nos ... pacificatum extitit in hunc modum, videlicet quod ...* Hucagium *seu clamor tabernarum & collectio* Hucagii *seu clameris in Majoria ... & omne jus quod habet in celleriis & in collatione ejusdem nobis ... libera remanebunt.* Etymon puto vetus Gallicum *Hucher*, Clamore accessere. Vide *Cridagium*.

HUCCIARE. Vetus Placitum ann. 17. Ludovici Pii, editum à Baluzio in Append. ad Capitul. num. 34. *Et perquisierunt terminos de ipsa villa, orcbas, & fixorias, & viudenates. Nos vidimus tenautes, & in omnibus* Hucciande *truncato mantildo Oderius comparatus, & Ababdela, qui vocatur Maratoa, &c.* Nostris *Hucher*, est clamare, aliquem vocare.

☞ Hinc in Litteris Johannis I. Regis Franc. ann. 1354. tom. 2. Ordinat. pag. 558. *Et se eulx ou aucun d'eulx se complaignent de ceuls qui se sont entremis des impositions ou temps passé, ou d'aucuns nos Officiers, ou d'autres, faites leur sommerement & de plein ostez tous* Houquez*, suitez & cavillations par voye de reformation ou autrement, &c.* Le Roman *de Partonopex* MS.

De son cheval le trebusche,
Li paiens crie & brait & Huche.

¶ HUCENABRA, Idem videtur quod *Huba*, ab Anglico *House*, Domus, mansio; vel *Husband*, terram colere. Chartularium S. Trinitatis Cadomen. fol. 46. verso: *Hugo 4. sol. pro una* Hucenabra *3. denarios, pro bome 1. obolum.* Infra fol. 48. *Willelmus pro* Huchenacra *4. denarios, &c.* Potior mihi videtur prima lectio.

HUCHA, Huchia, Arca, vel cista lignea oblongior, vox Picardis nostris nota, *Huche*. Leges Burgorum Scoticorum cap. 125. *Item habebit cistam,* Hucham*, aratrum, &c.* Nescio an huc pertineat quod

habent

habeut Schedæ MSS. *Uns poletiers ne doit Huche, se il n'a six garnemens ou plus: & ce garnemens ne doit mal ieu*. Usatica MSS. Vicecomitatus aquarum Rotomagi: *Si aucun porte Huche ou buffet à clef hors de la ville, il doit 4. den.* [Consuetud. Brageriaci art. 93. *Qui archas seu Huchas debotaverit, aut falsas claves quæ dicuntur contra-claves tenuerit & eis usus fuerit.* Inventarium ornament. & reliqu. Ecclesiæ Noviomen. an. 1419. *Item magna Huchia operata à parte anteriori & entre-deux ad duas serruras.*] Vide in *Retorta*, & *Hutica*. Ab *Huchiarum* forma dictæ fortasse naves, quas *Huches* vocat Monstrelletus 1. vol. cap. 243.

¶ Huchetta, diminut. ab *Hucha*. Inventarium modo laudatum: *Item una parva Huchetta ad ponendum candelas modici valoris.*

¶ HUCHENACRA. Vide *Hucenabra*.

¶ HUCIA. Vide *Housia*.

¶ HUCNOTICUS, Calvinianus, *Hucnotica persecutio*, apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. p. 324. ex Epitaphio an. 1562. Vide *Hugonotti*.

HUDEFEST. Vide *Hurderefest*.

HUDEGELD, ex Saxon. hyd-gyld, Cutis vel corii pretium, quo sensu quis dicitur *corium redimere*, cum à flagellationis pœna, soluta pecunia, se eximit; ex hyd, corium, & gyld, mulcta. Fletæ lib. 1. cap. 47. §. 20. *Hudegeld, significat quietantiam transgressionis, illatæ in servum transgredientem.* Id est, à servo, *qui forefecit*.

☞ Haud scio an perperam editum sit *Hundegeld* pro *hinegeld*, ita ut vox formata sit ex *hine*, servus, & gyld, mulcta, quod ad definitionem Fletæ propius accedit.

¶ HUDREDEPENY. Vide in *Hundredus*.

¶ HUELLUM, f. Ligo, Gall. *Houe*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ne ... su feud. tom. 2 pag. 160. *Pro 200. picois & 50. ... uellis & pro vectura à Belvaco usque ad Archas 6. l. & 13. s.*

HUERNUM, [f. idem quod *Huba*, Mansio, domus coloni.] Charta Eduardi Confessoris anno 1044. in Monastico Anglic. tom. 2. p. 901. *Præterea addidi loco illi infra Londoniam partem terræ de terra illa ... cum Huerno eidem terræ pertinenti.*

HUESIUM, Hutesium, Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur: ex Gallico *Hus*, formato ex ipso sibilo, quo quis aliquem explodit: *Huer* & *Huee*, etiamnum dicimus. Vita Ludovici Pii anno 840. *Quibus id agentibus, ... conversa facie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute, quanta potuit, dixit bis, Hutz, Hutz, quod significat, Foras, Foras. Unde patet, quia malignum spiritum vidit, &c.* Ita *Hus* de clamore militari confuso ac incondito usurpat non semel Villharduinus num. 89. *Et li Hus ero si grans, que il sembloit, que terre & mer fondist.* Num 127. *Li Huc de la noise fu si grans, que il sembla, que terre fondist.* Et num. 212. *Et fu li Uz & la noise grans.* Le Roman *de Florimont*:

Quant se furent antretenu,
Le cri leverent & le Hu,

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Lors lesserent cheval aler
Là oussiez une Hus lever,
Et une noisse, & un cris.]

Monasticum Anglicanum tom. 2. pag. 832. *Unde verbera, Hutesia clamores, querimoniæ, sanguinis effusiones emergere possent.* Fleta lib. 3 cap. 7. §. 6. *In coactionibus oportet, quod coactus statim cum evaserit, clamorem, strepitum & Hutesium faciat & leves.* Sed apud Practicos Anglicos,

Huesium, uti scribitur in Legibus Malcolmi II. Scotiæ Regis cap. 15. §. 1. 2. & in Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 21. §. 9. seu, ut apud alios passim,

Hutesium, sumitur pro eo multitudinis clamore incondito, quo latronem, aut capitalis criminis reum, seu in ipso crimine deprehensum, seu fugientem ac latitantem, pagani omnes tenentur insectari ac prosequi, donec comprehendatur, & in judiceis manus tradatur: ita ut ex iis si quispiam defecerit, id est, reum clamore infectatus non fuerit, mulctis subjaceat, ut est in Legibus Canuti Regis Saxonicis §. 26.

Id apud Francos nostros à primæva regni origine obtinuisse, satis colligitur ex Decretione Chlotarii II. Regis cap. 16. *Si quis ad vestigium minandum, vel latronem persequendum admonitus venire noluerit, quinque solidis condemnetur.* Ubi *vestigium minare*, est *per vestigium sequi*, ut est in Lege Salica tit. 39. Adde cap. 1. & 2. ejusdem Decretionis. Capitula Caroli Calvi tit. 11. cap. 5. *Commendaverunt etiam, ut si alicui denunciatum fuerit, ut ad accipiendum latronem adjutorium præstet, aut aliquis sonum inde audierit, ut ad latronem accipiendum concurratur, & se inde retraxerit, ut ad hoc adjutorium non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat; &, si colonus fuerit, ictus accipiat.* Ubi *sonus*, idem est quod apud Anglos, *Huesium levatum*. Similia habentur tit 39. cap. 2.

Mulctæ autem pro latrone non secuto, apud Anglos vocatur *Amerciamenta* pro *Hutesio non levato*, vel *levato & non secuto*, in Fleta lib. 1. cap. 20. §. 114. vel *de Hutesiis levatis injuste, vel si juste, tunc non prosecutis, qui ea levaverint, & per quos deficit secta*. Lib. 2. cap. 52. §. 16. & lib 1. cap. 34. §. 2. *Ideo excipere poteris & dicere, quod secta non fuit benefacta, eo quod statim Hutesios non levavit: & si levavit, illud tamen non ad villas vicinas & propinquiores non manifestavit, nec scelus illud Coronatoribus vel aliis Ballivis Regis non ostendit; sed inde subticuit, &c.* Adde Will. Thornac. pag. 2022.

In Anglia quippe, ut est apud Bractonum lib. 3. tractat. 2. cap. 1. §. 1. *Omnes tam Milites, quam alii, qui sunt quindecim annorum & amplius, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, & burglatores non receptabunt, nec eis consentient, nec eorum receptatoribus: & si quos tales noverint, illos attachiari facient, & hoc Vicecomitibus & Ballivis suis monstrabunt, & si Hutesium & clamorem de talibus audierint, statim audito clamore sequantur cum familia & hominibus de terra sua.* Ibidem cap. 10. §. 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur Hutesium, & fiat post eos secta, de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Adde Fletam lib. 1. cap. 27. §. 1. Statuta Willelmi I. & Roberti I. RR. Scotiæ locis laudatis, & Additamenta ad Matth. Paris pag 149. 150.

☞ Hujusce rei exemplum insigne profert Thomas *Blount* in Nomolexico Anglicano: *Mandatum est Gulielmo de Haverhul Thesaurario Regis, quod civitatem London capiat in manum Regis, eo quod cives ejusdem civitatis non levaverunt* Hutesium *& clamorem pro morte magistri Guidonis de Aretio & aliorum interfectorum, secundum legem & consuetudinem regni.*

Huesium igitur, seu *Hutesium*, fuit inconditus cla-

clamor ; atque ita appellatur in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 65. *Si quis audito clamore non exierit, reddat Overseneßam Regis, aut plane se ladiet.* In Regiam Majestatem lib. 4. cap. 5. §. 3. *Clamor aut vox popularis, clamor viciniæ, quod à vicinote levaretur.* *Sequela clamoris*, lib. 4. cap. 15. *Lever Huy & cry*, apud Brittonum pag. 54. vers. *Clamor violentiæ*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 71. §. 3. Ex quo id moris etiam in Germania obtinuisse docemus: *Arma licite ab his feruntur, qui violentiæ sequuntur clamorem. Clamorem autem violentiæ omnes sequi tenentur, qui annos discretionis habent, & gladiis accingi possunt, &c.*

Aliud tamen est *clamor*, aliud *Huesium*, etsi sæpe confundantur. Leges forestarum Scoticarum cap. 15. §. 4. *Et si non possit* (capere) *debet levare* Huy & *croy*: Et cap. 22. *Debet levare* Hoy & *cry*. Ubi *cry*, est clamor popularis; *Huy* vero videtur esse clamor cum cornu. Junguntur autem quia uterque clamor adhibebatur. Willel. Thornac. cap. 25. §. 9. *Venit cum clamore & Hutesio*. Ita in Mandato de Juratis ad arma: *Vigiles levent* Hutesium *super eos undique, & eos insequantur cum tota villata & vicinis villatis cum clamore & Hutesia de villa in villam, donec capiantur.* Regiam Majestatem lib. 4. cap. 23. §. 2. *Si quis latronem in damno suo invenerit cum furto, clamorem super illum statim levare debet cum cornu, vel cum ore, si cornu non habeat, cum alio clamore in vicinia, &c.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 4. §. 2. *Debet levare cornu super illum de illa deforciamente.* Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 818. *Et arrepto cornu circumivit Abbatiam bis vel ter, levando* Hutesiam *super Abbatem & conventum*, Knyghton. an. 1326. *Omnes, qui poterant cornu sufflare, vel vocem* Hutesii *emittere, &c.*

Clamoris usus, seu *Hutesii levandi* super reos obtinuit etiam in Gallia. Exstat enim Statutum pro urbe Parisiensi, inter Judicia, Consilia, & Arresta expedita an. 1274. in Parlamento Assumpt. B. Mariæ, in quo *ordinatum fuit per Dominum Regem, & ejus Consiliarios, quod quotiescumque melleia, vel domorum fractio, raptus mulierum, vel aliud consimile maleficium Parisius acciderit, omnes vicini & alii, qui hoc sciverint, statim exeant ad impediendum malum pro posse suo, & ad arrestandum & capiendum malefactores, quos si arrestare vel capere non potuerint, levent clamorem, ad quem omnes, qui illum audierint, currere tenentur: & hoc proclamabitur ad bannum, & transgressores & inobedientes graviter puniantur.* Quibus adjungenda videntur, quæ in hanc rem habet Philippus *de Beaumanoir* in Consuetud. Bellovacensi MS. cap. 67. *Li jugemens est bons, & le coustume est bonne, qui quort en Beauvesains, en ce que cascuns pot, & doit penre les malfeteurs à Justice, & faat justice: & especialement les larrons & les bannis, & les amandes, & tos cis qui s'ensuivent por quelque cas que ce soit, quand cas est apers, ens & loist à tos à penre les tuis, s'il poent, & mener en main de Justice: & se li malfeteur tornent à defense, & on les occit en prenant, en n'en doit rien demander as preneurs. Car mis vaut qu'il soient occis qu'il escapent. Et plusors fois avons nos commandés en nos assises que tuit faillent as cris qui avenront, & que cascuns mete paine en arrester les malfeteurs dessusdits, &c.* [Nec prætermittenda etiam quæ in hac voce scribit Rastallus: *Hue & crie est un pursait de un ayant commis felonie par le hault chemin; car si le partie rob, ou ascun en le companie de un qui fuit murdri ou rob, vient al Constable del prochein ville, & lui commanda de faire* Hue & *crie, ou de faire pursait, puis l'offendor, describant le partie, & si près que il puis, montrant quelle voie il est allè, le Constable doit immediatement de appeller sur le paroche, par aid en querance le felon; & se il ne soit trouvè là, donc de donner garrein al prochain Constable, & il ad prochein à luy, desque le offendor soit apprehend, ou al meins jusqes il soit estè poursuie al lanere de mere.*] Obtinuit etiam in Hispania, maxime in Navarra, mos idem, reos ac malefactores persequendi: apud eos enim ineuntur societates, quas *Hermandatas*, quasi *Fraternitates*, Navarri; *Junctas*, quasi *Uniones*, Aragonii vocant; quibus, qui adscripti sunt, quoties aliquod gravius delictum admittitur, facto ad sonitum æris campani concursu (*ab eris & repic de campanes*, ut habet Charta an. 1452.) de compacto in illos impetum facere, reosque judicibus sistere tenentur. Exstat in hanc rem Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum, apud Medinam *de las Grandezas de Espanna*, part. 2. cap. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis Decade 1. Rer. à Ferdinando & Elizabeta gest. lib. 6. cap. 3. *Hermandatæ* etiam meminit Marinæus Siculus lib. 19. de Rebus Hispan.

Sed & ab *Hutesio*, vox *clamor*, apud Practicos Gallos, Anglos, Italos, &c usurpari ex hoc usu cœpta pro rei alicujus vindicatione, quam etiam *Calumniam* vocabant: quod qui rem repetebat, *levato clamore*, coram testibus ac concivibus suam esse assereret, sibique restitui postularet: quod etiamnum faciunt Normanni nostri, apud quos rei vindicatio *Clamer de Haro* dicitur, de quo supra egimus.

Huesium & Hutesium sæpe sumitur præterea pro ea jurisdictione ac cognitione criminum, de quibus *clamor levatur*, in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 767. tom. 2. pag. 293. 345.

Secta & Sequela Uthesii, cum huthesio levato, loci incolæ sequuntur malefactores: Vetus Charta in Additamentis ad Matth. Paris pag. 150. *Quod sectæ de Uthesiis fiant secundum antiquum debitum modum, ita quod negligentes, & Uthesium sequi nolentes capiantur, tanquam consentientes malefactoribus, & liberentur Vicecomiti, & insuper in qualibet villa provideantur 4. homines, vel 6. secundum quantitatem villæ ad vicesiæ prompte & instanter prosequendæ, & ad malefactores prosequendos, si supervenerint, &c.* Ubi perperam editum *vicesia*. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 15. *Si quis catallum aliquod furatus fuerit, & sequela clamoris viciniæ sequatur eum, &c.* Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10 §. 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur* Hutesium, *& fiat post eos secta de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Leges vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 5. *Cil ki prendra larun sans suite & saus cri, &c.* Charta Odoardi Dom. Hamensis an. 1328. *Se aucuns messais est fais en ladite ville, lidis Maire & Juré porront fair lo malfaiteur par toute la terre dudit Seigneur à frecque poursuite, & avene duell.* Infra: *Sitost comme lidis Sires, ou si hoir seroint ensourmè de la frecque poursuite, rendre le deveroat aasdis Majeur & Juré, &c.* Vide *Hermeadatum*.

Uthaghium, pro *Utesium*, in Charta Henrici III. Regis Angl. apud Guill. Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 65.

¶ Huesium alia notione accipit Johannes Skenæus de Verborum significatione pag. 77. *Huesium*, inquit, *hoyesium, clamor, Gallice Oyer, Lu-*

tine Andire; quod est in usu in proclamationibus, scilicet cum lictor armatus aut legatus populum convocat, & erat ut se audiat. Hucbemeat dicitur in Ordioat. Meteof.tit.a.art.5a.

☞ Aliud etiam sonat vox Gallica *Huage* in Charta an.1473. *S'ensuit ceux qui doivent chasser en mes forests à toutes grosses bestes, rouges, rousses, noires, toutesfois que moi ou mes officiers voulons chasser, & aussi ceux qui doivent le* Huage *ausdites grosses bestes en mes forests*. Ubi manifestum est sigoificari iocnoditum illum clamorem, quem, venante Domino suo, edere tenebantur vassalli & subditi, ut feræ eo territæ è latibulis suis prodirent.

HUGONENSIS Solidus, in Tabulario Narbonensi sub ao.1126.

¶ HUGONOTTI, Hæretici receotiores, Lutherani aliique ejusdem furfuris viri. Prosper Saoctacrucius de Civil. Gall. Dissent. apud Marten. tom.5. Ampliss. Collect. col. 1460. *Appellabantur eo tempore in Gallia qui ab Ecclesia desciverant, Hugonotti, cujus nominis originem cum diligenter perspexissemus, invenire non potuimus. Alii enim ad Hugonem quemdam, qui multis jam annis contra Regem conspiraverat, referebant; alii, quod porta Turonensis civitatis, ubi frequenter congregari consuevere, de Ugoni appellaretur. Utcumque sit, iniquissimo animo ferebant ac gravissimæ injuriæ loco reputabant, cum Hugonotti appellabantur*. Vide Menagium in Origin. Gall.

¶ HUJAS, *atis*, Incola, ejusdem urbis seu regionis. Acta S. Ottonis tom. 1. Julii pag. 367. *Quo die Millen i homines, tum* Hujates, *tum externi, sepulcrum Sancti visitant*.

¶ HUISSARTUM, Idem quod *Essartum*, Silva in terram cultam redacta. Charta Thossiacensis an. 1451. *Juxta Huissarta Garnerii Ponceti*. Vide *Essartus*.

HUISSERIUM, Usseria, Usserius, Usaria, Ussers, Hippegus, oavis, qua equi transvehuntur, *Liuto* Geoueosibus, *Palandrea* Turcis dicta, ut auctor est Remigius Nanninus. Sydonius io Panegyrico Majoriaoi:

. . . Pars jam lintre cavata.
Indociles exponit equos.

Philippus Mazertus io Vita S. Petri Thomasii Patriar. Constantinop. num. 87. *Videlicet 60. navigia, inter galeas, Huiseria, & alia navigia militum armatorum*. Et num. 91. *Inter galeas, Huisseria, ligna, naves, & alia navigia*. Godefridus Mon. S. Pantaleonis ann. 1224. *50. naves fecit fabricari, quæ Usseriæ nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erat, ut duo millia Militum cum dextrariis suis, & omnium armorum suorum pertinentiis, & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & ad bella cum armis suis in eisdem Usseriis valeant transferri. Usarias*, alio loco appellat. Tractatus inter Venetos & Principes Christianos contra Turcos an. 1334. qui exstat apud Joannem XXII. PP. tom. 9. part. 2. Epist. secr. pag. 137. *Item supponitur, quod Rex Siciliæ non amisset, quod faciet 4. Usserios & 4. galeas*. Utitur & Caresinus Scriptor Venetus an. 1378. *Usarii* in Epistola Comitis S. Pauli de Expugnat. Coostantinop. *Quilibet Usarius mangenellum suum habet erectum*. Ubi Gaspar Barthius ad Philippid. pag. 517. *Usarios* pro hominibus accepit. *Vuissiers* passim dicuntur Villharduino, *VVisers* Hovedeoo, *Ussers*, perperam, pro *VVissers*, Bromptono sub an. 1190. *Rex Tancredus dedit Regi Angliæ quatuor magnas naves, quas vocant Visers, & 15. galeas*. [Instrum. an. 1345. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 502. *Promettons à nostre dis cousin, que nous ferons faire à nos couz & depeuz dauze Huissiers & six galèes & pourvoirons de quant que besoing sera à la façon des dix-huit vaisseaux, & les fournirons de voyles, d'encres & de cordes*.] *Uscieri*, apud Joaon. Villaneum lib. 7. cap. 57. lib. 8. cap. 49. lib. 9. cap. 92. lib. 10. cap. 107. & Ricordan. cap. 206. *Ussiberi*, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. anno 1293. Petrus IV. Reg. Aragon. in Chron. lib. 3. cap. 10. *E eren ne les set Uxers grosses, qui portaven cavalls, & vint naus grosses appellades naus de Covent, &c.* Adde c. 1112. lib. 4. cap. 4.

Vocis etymon doctissimis viris Vossio, Somnero, & aliis hactenus incompertum, à nobis indicatum in Notis ad Villharduinum: ubi *Usserias* sic appellatas observavimus, à vocabulo Gallico, *Huis*, quod *fores* aut *valvas* significat, quibus ostium clauditur, cum ejusmodi hippagines, receptis equis, foribus ad puppim occluderentur, ne maris unda navim occuparet. Idque ex Joinvilla, ipso Villharduino, & Willelmo Tyrio lib. 20. cap. 14. satis superque docuimus, in Notis ad eosdem Villharduinum & Joinvillam. *Huis* vero vox pro *foribus* deducta videtur à Saxon. hus, & German. *Huys*, domus, ædes. Le Roman *du Rou* MS.

Tel cuide de l'ostel issir,
Qui à l'Us ne pot avenir.

[Le Romao *d'Athis* MS.

Et l'Uis par où ils y entrerent,
Onques oueil tel ne resgarderent.

Huiselet, minor porta. Le Romao *de la Rose* MS.

Tant cum Huiseles bien barrè
Trouvois petites & estroit.]

Sed & etiamnum *Huissieres* appellamus leviores illas fores, quæ velis obducuntur, aut cancellis, cujusmodi fuere *Cancelli forenses*, ad quos, qui stare solent ostiarii, *Huissiers* etiamoum dicuntur. Computum Steph. *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. *Pour 10. sergettes vermeilles pour mettre aux Huissieres & fenestrages de la Chambre du Rey*.

¶ HUISSERIUS Cameræ, Aulæ ostiarius, Gall. *Huissier de la chambre*. Ordinatio Officiorum io domo Dalphinali ao. 1340. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 392. *Quorum camerariorum & barberii unus, sit semper successive Huisserius Cameræ nostræ, & quilibet eorum percipiat pro salario annuatim florenos auri decem*. Ibidem p. 396. *Ordinamus in eodem hospitio unum Husserium Aulæ*.

¶ HUKA, Peplum muliebre Brabanticum, Flandris *Huycke*. Acta B. M. Oigoacensis tom. 4. Junii pag. 632. *Quam ipse Nivellis videris pictam pro matrimonii annis in habitu sæculari cum pepla brabantico nigro, Hukam vulgo vocant*. Vide *Huca*.

¶ HULCUM, Idem quod mox *Hulka*. Iostrum. an. 1412. apud Rymer. tom. 8. p. 755. *Anno regni nostri* (Henrici IV. Regis Angl.) *undecimo, supra mare in quoddam Hulcum de Selandia, ducentes secum aliud vas cum vinis carcatum, ad veniendum mercatorie in regnum nostrum Angliæ, se miserunt.. Præfati ligei nostri cum Hulco suo prædicto, una cum prædicto alio vase . . . capti fuerunt*.

¶ HULCUS, *Pastor*. Vetus Gloss. MS. Sangerm.

HULDA, Hominium, veteri Scriptori apud Brouverum lib. 17. Annal. Treviren. pag. 957. 1. Edit. ex German. *Hulde*, fides, fidelitas, obsequium. Vide Vitam Balduioi Lutzemburg. Archiepiscopi Treviren. lib. 1. cap. 5. lib. 2. cap. 3. tom. 1. Miscellan. Balutii.

HULKA, Navis species, oneraria, Flandris *Hulke*. Tho-

Thomas Walsinghamus p. 394. *Commisit cum eis, & cepit tres caricas, & unam Hulkam, & 4. balingarias.* Vide *Hucha.*

HULLÆ, Carbones ex terra nigra, quibus fabri utuntur, Leodiensibus, apud quos primum reperti dicuntur sub ann. 1200. hodie *Houilles*. Brustbemius an. 1198. *Carbones, quos Galli Hullas vocant, inventi sunt juxta Leodium in monte publico.* Adde Ægidium Monachum Aureæ Vallis in Episcopis Leodien. cap. 95. & M. Chronicon Belgicum an. 1201. Hylle Saxonib est *carbo*, hinc Coles-hylle, *Collis carbonis*, apud Silvest. Giraldum de Expugn. Hibern. lib. 2. cap. 30. Vide *Carbo.*

HULLARII, Qui ejusmodi carbones eruunt. Radulphus de Rivo in Episcop. Leod. cap. 1. *Gregariorum militum, . . . quorum plurimi erant Hullarii.* Cap. 23. *Hullarii Leodienses.* Hinc traducta vox apud nostros pro calonibus & prædatoribus in militaribus castris, vel ocbulonibus. Poeta MS. infimi ævi, post Summam Willelmi Brittoois, ex Bibl. Collegii Navarræi:

Sunt per quæ cunctis obstant anathemata juris,
Pseudo-pugil, nebule, meretrix, fur, faltria, leno,
Et decii factor, Hoularia vilis & alter.

Vetus Interpres Gallicus MS. Novellarum Justiniani, Novel. 56. de Lenonibus: *Cist titres est des Houliers & des mesches, & des lescheors, &c.* Petrus de Fontaines, in Consilio, cap. 16. extremo: *Ne à un ribaut, ne à un Houlier, contre celuy qui est de bone vie.* [Hine emendandus Butilerius in Summa rurali cap. 88. ubi perperam editum, *Henrieur*, & *Henriere*, pro *Houlier* & *Houliere*. Guillel. *Guiart* ann. 1204.

Houlier, & ribaut, & paillart,
Qui toujours le guerre commencent,
En Normandie se relancent. . . .

Idem 1214.

Houliers & ribaus & garçons,
Dont l'erre ne s'est pas ferie,
Font tele noise & tele crierie, &c.

Et ann. 1304.

Houliers & ribaus de Champaigne . . .
Qui sont si liez & si gaillart,
Et ribaus de jour & paillart,
Qui gaaigner en guerres attendent,
Par les chans çà & là s'espandent,
Volentiers d'aller en feurre.

¶ HOLERII, Eadem ontione. Edictum Johannis Regis Franc. an. 1352. tom. 3. Ordinat. pag. 496. *Ex fide dignorum relatione ad nostrum pervenit auditum, non solum semel, sed pluries & frequenter, quod quamplures extranearum nationum, ministeriorum, & statuum diversorum, alii murtrarii, alii latrones, nonnulli monetarum falsatores, & aliqui exleratores* (for. exploratores) *& Holarii deceptores, &c.* Adde Histor. Parif. Lobinelli tom. 3. p. 245.

HULLUS. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 292. *Habendum & tenendum dictam pasturam in Hullis & holmis, &c.* Anglo-Saxonibus hull, & hill, est mons, collis: *Helmus* vel *tiulmus*, locus depressior aquis irriguus. Vide *Hulmus.*

HULMUS, HOLMUS, Anglis, Danis, Germanis, *Holm*, vel *Holme*, Clivus, monticulus, collis *Holm* (inquit Lelandus in Commentar. in Cygn. Cant.) *eminentis loci, interdum & silvosi, & aquis circumsepti verticem aut eminentiam exprimit.* Addunt Camdenus in Insulis Britannicis, & Spelmannus, interdum *Holmes* diei depressiores & herbidas planicies plurimis rivulis & aquarum divortiis circumfusas: quomodo videtur usurpare Monasticum Anglicanum to. 1. pag. 680. *Tres dalos prati, & unum Hulmum, & aliquos sospites.* Et tom. 2. p. 292. *Habendum & tenendum dictam pasturam in Hullis & Holmis in separabilitate, &c.*

HULSAAR. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum cap. 23. *Si vero descendat* (vulnus) *ad interiora; puta in capite usque ad cerebrum, in pectore usque ad jecur, vel pulmonem, in ventre usque ad viscera, quod vulnus Hulsaar dicitur in vulgari, duplo majorem & satisfactionem exigit & defensionem.* Vide *Vaadefaar.*

¶ HUMANARI, Homo fieri, de Christo dicitur qui humanam carnem assumsit. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. 105. *Verbum & ipse Deus, dignatus es intra meos virginales Humanari artus.* Occurrit etiam in Homilia MS. Remigii Autissiodor.

¶ HUMANATUS, *Homo natus.* Gasp. Bartii Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 454. Papias in Præfatione: *Ex pro me Papia multiplicibus obstio peccatis, ad Humanatum pro nobis Dominum exorarent.* Epistola Concilii Francoford. ad Episc. Hispaniæ tom. 3. Concil. Hispan. pag. 105. *Adjunxistis: In professione Nicææi symboli non invenimus dictum, in Christo duas naturas & tres substantias, & homo deificus & Deus Humanatus.*

¶ HUMANATIO, Incarnatio qua Verbum Divinum homo factus est. Bulla Nicolai IV. PP. apud Rymerum tom. 2. pag. 513. *Cujus etenim pectoris, etiam lapidei quantumcumque duritiam non emolliat consideratio illius Humanationis humilitas in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum.* Adde Concil. Armenorum an. 1342. apud Marteo. tom. 7 Ampliss. Collect. col. 318.

1. HUMANITAS, Cibus, potusque humanitati sufficiens, Varroni. Hinc *Humanitatem tribuere*, apud S. Maximum Taurinensem homil. de Non timendis hostibus carnalibus. *Humanitatem dare*, in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 1. §. 4. 5. 6. *Humanitatem ministrare*, apud Marculfum lib. 1. form. 11. quæ est tractoriæ: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & Humanitas ministretur: hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, &c.* Charta Caroli Calvi an. 858 pro Monasterio S. Mariæ Suession. *Delegavimus decimas omnium rerum de tota Abbatia, & earum, scilicet rerum, quæ in terra coluntur, vel quæ hominum studio ad Humanitatis usum habenda nutriuntur, & per curam Præpositi aptis vehiculis ad Monasterium ducuntur: & ne aliquando quicquam necessarium desse possit hospitibus, & omnis humanitas supervenientibus exhibeatur, &c.* Lex 7. Cod. de Custodia reor. *Judices omnibus dominicis diebus producti os reos custodia carcerali videant, interrogent, ne his Humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur.* Ubi Anianus: *Ut eis a Christianis, vel à Sacerdotibus substantia, vel alimonia præbeatur.* Vide S. Ambrof. de Tobia cap. 14. Senatorem lib. 7. Epist. 33. & Martyrol. vetus 5. Kl. Aug. in S. Pantaleon. Eadgarum in Legibus Monachorum Hydeorum cap. 13. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 21. &c. Adde Capitul. Aquisgran. an. 817. cap. 27.

¶ 2. HUMANITAS. Statura. Acta S. Agricolæ Episcop. Cabilloo. tom. 2. Martii p. 514. ex Gregorio Turon. *Humanitatis exigua, facundia vero magna erat.* Quod Galli diceremus: *De petite taille.*

¶ HUMANITUS. Charta Theobaldi Prioris Charitatis an. 1237. *Postquam de me Humanitus con-*

contigerit. Id est, postquam me mori contigerit.

¶ HUMDRET. Vide *Hundredus*.

¶ HUMECTARE, Inundare, Gall. *Inonder*. Chron. parvum Ferrariense apud Murator. tom. 8. pag. 477. *Ceterum cum hic Saudali fluvius vadosus nimis agros Humectaret vicinos, & steriles esse faceret*. Hoc verbum usurpat Columella pro *Humidare*.

¶ HUMECTUS, Paludosus, Gallice *Marecageux*. Chron. Monast. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 734. *Hac subtus limina ostiorum terram cavat manibus & quemdam hiatum faciens, se dominam clam liberat. Quæ inde evadentes, collocant sese in Humectis locis, ut sic fugere valerent*.

¶ HUMELETUM, Villula à majori vico dependens, Nostris *Hameau*. Charta Henrici IV. Ducis Slesiæ ann. 1288. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 427. *Quo defuncto fructus vinearum ipsarum eum usibus Humeleti ac proventibus molendini ad quotidianas distributiones cedent tam personis, quam Canonicis Sanctæ Crucis qui pro tempore fuerunt residentes*. Ibidem: *Vineas vero de Olsnitz, Humeleta ac molendinum, &c*. Vide *Hamellum* in *Ham*.

¶ HUMELO. Vide *Humlo*.

HUMERALE, Idem quod *Amictus*, vel *Superhumerale*, Vestis *Clericalis*, Sacerdotalis & Pontificalis, de qua suo loco. [*Humerale* à superhumerali distinguunt Macri Fratres, quos consule in Hierolex.] Gloss. Lat. Gall. *Humerale*, *Espauliere*, *Ephot*. Alcuinus lib. de Divio. Offic. cap. Quid significent vestimenta: *Post sandalia in Ecclesia vestimentis sequitur Humerale, quod fit ex lino purissimo, &c*. Hugo à Sanct. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 45. *Humerale sive amictus*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55. *Et alligat Superhumerale, i. amictum*. Ordo Romanus: *Fratres in chorum ordinatim convenire debent Humeralibus & albis, apud quosdam autem casulis induti*. Alio loco: *Anabolagium, id est, amictum, quod dicitur Humerale*. Hildebertus Cenomanensis de Officio Missæ:

.... Scapulas Humerale tegebat
Præsulis intrantis intriora sacri.

Acta Murensis Monast pag. 29. *Septuaginta albæ cum totidem Humeralibus & cingulis*. [Adde Miracula S. Udalrici sæc. 5. SS. Benedict. pag. 466. & tom. 1. Rerum Mogunt. pag. 94.]

HOMORARIUM, pro *Humerale*, in Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordin. Sanct. Benedicti tom. 4. *Indumenta Sacerdotum & Levitarum, cum balteis & Homorariis aureo texta, vifuria*, (bissina,) *purpurea & linea*; *in admonitione converserum signos & campanas, &c*.

¶ Est etiam *Humerale* vestis militaris. Paulus JC. *Si tibiale vel Humerale miles alienavit, castigari verberibus debet*. Ea autem voce non solum pars illa vestitus ænei intelligitur qua teguntur cataphractorum humeri, sed & quodcumque militare amiculum humeros contegens, Italis *Dorsiere*, *Schiniera*. Vide Carolum de Aquino in Glossar. militari.

¶ HUMERULUS, Axis, Gall. *Essieu*. Vita S. Columbæ Abb. tom. 2. Junii pag. 225. *Fuit itaque talis ejusdem agitatio diei per longa viarum spatia, sine ulla rotarum Humerulorumque separatione sive labefactatione ... ut currus cui insederat, salubriter absque ulla impeditione recta incederet orbita*.

¶ HUMICUBÆ, *Sacerdotes humi cubantes ad Deorum responsa accipienda*. Laur. in Amalth.

¶ HUMIDARE. Suppl. Antiquarii: *Humido*, *διαβρέχω*: *Irrigo*. Verbum Plinio notum.

HUMIGARE, Humidum reddere, Gallis *Humecter*. Vindicianus Comes Archiatror. *Post hac à me æger ad balnea mittitur, ut lavacro ejus siccitas Humigetur*.

HUMILIARE, Dehonestare. Concilium Triburiense ann. 895. capit. 41. *Frater vero ejus, suadente diabolo, adamatur ab ipsa, clanculum eam Humiliaverit, & violatam reddiderit, &c*. Andreas Suenonis libr. 13. Legum Scaniæ capit. 3. *Ubicumque quispiam licet solus violenter vel virginem Humiliaverit, vel corruptam oppresseris, &c*. Ita *Humiliationem* pro opprobrio & dedecore cuipiam illato usurpant Sanct. Columbanus de Pœnitentiarum mensura cap. 28. & Cumeanus in Pœnitentiali cap. 3. Vide *Humilitas*.

HUMILIARE SE, Per adorationem inclinare se, genua flectere. Gloss. Græc. Lat. MS. *ταπεινῶ*, *Humilio*. Anastasius in Sanct. Marcello PP. *Comprehensus à Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, & sacrificiis se Humiliaret damnum*. In Sanct. Joanne PP. pag. 35. *Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, Humiliavit se pronus, & adoravit beatissimum Papam Joannem*. Et in Sanct. Agapeto pag. 38. *Tum piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, Humiliavit se sanctæ Sedi Apostolicæ, & adoravit beatissimum Papam Agapitum*. Charta Charitatis Cisterciensis Ordin. capit. 2. *Ubi vero consederint, Humilient sibi mutuo*. Usus antiqui ejusdem Ordin. capit. 68. *Incedat per medium chorum cum gravitate; Humilians se contra Abbatem*. Cap. 70. *Humiliet se profunde de loco suo versus Abbatem*. Vita MS. Sanct. Romani Presbyteri: *Ut autem ad eum venis, Humiliavit se coram eo, &c*. Vide Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 1. capit. 5. [Le Roman. *de la guerre de Troyes* MS.

Chascune vers Deu s' Humilie,
Q'a lor gent gart & maintegne,
Qe mescheance ne lor viegne.]

HUMILIATIO, Capitis inclinatio, vel genuflexio. Regula S. Donati capit. 26. *Similiter pœniteat, quæ Humiliationem in synaxi, id est, in cursu oblita fuerit, hoc est Humiliatio in Ecclesia post finem uniuscujusque Psalmi*.

¶ HUMILIATIO, Satisfactio propter delictum. Regula reformat. Monast. Mellicens. ann 1451. apud Schramb. in Chron. Mellicensi pag. 410. *Pro errorum diversitate in cultu divino commisserum solent secundum consuetudinem triplices fieri emenda sive Humiliationes*.

HUMILIATI, Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidem ac mulieres regulariter, & in congregatione viventes, *eo quod in paupertate & asperitate habitus*, (quem album fuisse aiunt,) *& gestur exterioris compositione, & morum gravitate, & in omnibus verbis & operibus suis magnum ostenderent Humilitatis exemplum*. Ita Jacobus à Vitriaco in Histor. Occident. capit. 28. qui plura de eorum Institutis refert. Hunc postmodum Ordinem, cujus initia quidam ad Friderici I. alii ad Conradi, alii denique ad ejusdem Conradi successoris Henrici tempora referunt, Lucius Papa, quod ejusmodi *Humiliati* hæreticis dogmatibus, ac superstitiosis observationibus addicti deprehensi essent, abrogavit: confirmatis postmodum ab Innocentio III. in eorum & Pauperum de Lugduno, quorum Ordo pariter est damnatus, locum, Ordinibus Fratrum Minorum & Prædicatorum, ut auctor est Conradus Abbas Urspergensis sub ann.

ann. 1212. Vide Hieronymum *dalla Corte* in Histor. Veronensi lib. 10 pag. 586. ubi de Humiliatorum primordiis, pluribus agit, ut & Miræum de Ordinibus Monasticis. [Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.]

¶ HUMILIATIO. Vide in *Humiliare*.

HUMILIATORIUM. Charta Didaci Episc. Compostellani æræ 1153. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. Sanct. Benedicti tom. 4. pag 437. *In primis confirmamus vobis, ut diximus, totum illud Monasterium, cum suis domibus, & servis, & cum cunctis, quæ videtur habere intra Humiliatoria B Jacobi Apostoli, &c.* An *Heremitoria*?

¶ HUMILIS, Titulus ab Episcopis in suis subscriptionibus non semel assumtus; ut in Privilegio Pauli I. PP. apud Labbeum tom. 6. Concil. col. 1693. Hac etiam formula usus Henricus Rex apud Puricellum in Basil. Ambros. pag. 534. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Humilis Romanorum Rex*. Quæ tandem penes Monachos tantum remansit.

HUMILITARI, Humilem fieri, humiliari. Faustus Regiensis contra Nestorianos, de Christo: *Natus, qui moreretur, datus, per quem vita renasceretur: illic dominatur, hic Humilitatur*.

HUMILITAS, Dejectio, opprobrium. [Lactantius lib. de Mort. Persecut. num 30. de Maximiano Imperat. qui purpuram deponere coactus fuerat: *Sic amisso Imperatoris & soceri honore, Humilitatis impatiens, alias rursus insidias machinatus est*.] Gregor. Turon. libr. 2. Histor. capit. 41. *Vinctosque totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinari jubet. Cumque Chararicus de Humilitate sua conquereretur, &c.* Lib. 6. cap. 36. *Ad ulciscendam Humilitatem generis sui velocius properant, &c.* Adde lib. 1. Miracul. capit. 78. Vide *Humiliare*.

Humilitas. Leontius Episcop. Arelatensis in Epistol. ad Hilarum PP. *Et te decrevimus, quam primum hac Humilitatis nostræ epistola salutare*. Vide *Humilis*.

¶ HUMILITER, Absque molestia. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium apud Murator. to. 6. col. 991. *Imperator namque inde discedens ac iter suum pacifice faciens, cum Veronam approquinquasset, indeque Humiliter pertransire voluisset, &c.* Ubi Muratorius: Bene Corius hoc verbum Italice reddens scribit, *Absque ulla molestia*.

HUMILITUDO, *Humiliatio*, ταπείνωσις, in Gl. Gr. Lat. in aliis Gloss. MSS. ταπείνωμα.

¶ HUMIPES, *Sponsa dicta, quod rheda non veheretur*. Laur. in Amalth.

¶ HUMISTERNIUM, Humi cubatio. Vita S. Syncleticæ tom. 1. Januar. pag. 255. *Nam jejunia & Humisternia instituta sunt propter fœdissimas voluptates carnis*.

HUMLO, Humulo, ex Gall. *Houblon*, quod à Latino *Lupulum* formatum, elisa litera L. Adalardus in Statutis Abbatiæ Corbeiensis part. 1. capit. 7. *Nec messet, vel prata colligendo, nec braces faciendo, nec Humlonem, nec ligna solvendo, &c.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa census frumenti mod. 106. speltæ 1416. ordei 732. mixturæ 325. leguminis 11. Humulonis mod. 3. vermiculi unc. 12. vini mod. 1567. &c.*

¶ Humelo, Humolo, Eadem notione. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 100. v. *Restaurius servus solvit omni anno de Humelone modium 1. & facit wactam*. Ibidem fol. 101. recto: *Ostroldus servus solvit de Humolone mod. 1. & aliud servitium quod ei injungitur*. Et verso: *Camsiles 8. omni anno de Humolone mod. 8. pastas 48* Adde Constit. Ansegisi Abbatis sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 640.

¶ Humlonaria, Locus ubi *Humlo* nascitur. Charta Pippini Regis apud Doubletum Hist. Sandionys. lib. 3. p. 699. *Donamus .., id est cotonarias cum omni integritate, & in Ulfrasiagas mansos duos, & Humlonarias cum integritate*.

¶ HUMMELLUS, pro *Humerus*. Sanct. Wilhel Constit. Hirsaug. lib. 1. capit. 84. *Notas quoque Diaconus quando Sacerdos inter Canonem se inclinaverit, ut postea cum illo se erigat, calicemque cum eo discooperiat, & cum levante levet, iterumque repositum cooperiat; prius tamen in ipso accessu osculatur altare, ac deinde Sacerdotis brachium parum infra Hummellum*. Bernardus Monac. in Ordin. Cluniac. ibid. pag. 223. *Deinde dextrum Humerum Sacerdotis deosculatur*.

¶ HUMOLO. Vide *Humlo*.

¶ HUMOROSITAS, Humiditas. Miracula S. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii p. 232. *Tantum incurrit dolorem & Humorositatem in capite*.

¶ HUMULO. Vide *Humlo*.

HUMULUS, Idem forte quod *Humlo*. Specul. Saxon. lib. 2. art. 52. *Transcrescat siquidem Humulus sepem, qui radices habet intra sepem, vel cujus fundo radices fixerit, quantum de Humulo attrahere per sepem potest, Humulum tollet, & quod extra manet, ad vicinum pertinet*. Eadem habentur in Wichbild Magdeb. art. 128.

☞ *Humulum* idem esse cum *Humlo* vix dubitare sinit Chronicon Florentii Episcop. apud Eccardum de Origin. Domus Saxon. col. 59. *Triginta sex oves & tot agnos, & octoginta sex moldia Humuli, & viginti sex porcos pingues & viginti sex anseres*.

HUNDREDUS, Hundredum, Hundreda, Hundreth, vel Undredus, absque aspiratione, ut apud Petrum Blesensem Epist. 95. Anglis dicitur, quod Latinis *Centena*, *Centuria*, à voce Saxonica hundreth, *centum*: unde Belgæ *hundert*, eadem notione. Scribit Joan. Stiernhookus lib. 1. de Jure Suenonum vetusto pag. 30. districtus, seu Comitatus apud Uplandos & Suedos Cisilvanos, *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas, vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in Anglia institutum ab Aluredo Rege profluxit: nam is indigenarum rapinas & eorum excessus cupiens compescere, ut auctor est Ingulphus, *Totius Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias, id est, Hundredas, & in decimas, id est, in tribingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima existeret: & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decuriam, vel condemnatus, vel invadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero provinciarum (qui antea Vicedomini) in duo officia divisit, id est, in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram & intactam indubie inveniret*. Ingulpho adjungendus Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. c. 4. qui etsi fere eadem tradat, rem tamen ita refert, ut lucem porrigat Ingulpho: *Et quia occasione barbarorum indigenæ etiam in rapinas anhelaverant, adeo ut nulli tutus commeatus esset sine armorum præsidio, centuriat,*

turias, quas Hundred *dicunt, & decimas, quas Tribingas vocant, inſtituit, ut omnis Anglus legaliter duntaxat vivens haberet & centuriam & decimam. Quod ſi quis alicujus delicti inſimularetur, ſtatim ex centuria & decima exhiberet, qui eum vadaretur; qui vero ejuſmodi vadem non reperiret, ſeveritatem legum horreret. Si quis autem reus vel ante vadationem vel poſt transfugeret, & omnes ex centuria & decima Regis mulctam incurrerent.* Hoc *commento pacem infudit provinciæ, ut etiam per publicos aggeres, ubi ſemitæ in quadrivium finduntur, armillas aureas juberet ſuſpendi, quæ viantium aviditatem riderent, dum non eſſent, qui eas abriperent.* Hæc perinde ſub annum 892. narrat Willelmus Gemeticenſ. ut & alii: quæ poſtmodum Willelmus Nothus obſervari ſua etiam tempeſtate ſanxit, ut eſt in illius Legibus Latinis ſub initium. Sed & hanc provinciarum Anglicarum diviſionem habent Leges Edw. Confeſſ. & Leges Henrici I. cap. 6. 8.

Hundredos ſeu *centurias*, vel *centenas*, non primus tamen inſtituit Aluredus; ſed earum uſum in Angliam invexit: non longe antea apud Francos noſtros provinciæ in *Comitatus*, iique rurſum in *Catenas*, vel *Centurias*, denique eæ in *Decanias* diſtributæ erant, uti in his vocibus docuimus. Sed quod de ſecuritate inter indigenas ſtabilita, ac mutua vadatione narrant Scriptores, Aluredi prorſus videtur inſtitutum.

Hundredi an certo familiarum vel villarum numero conſtiterint, haud omnino planum eſt. Gervaſius Tilleberienſis lib. de Scacario part. 1. capit. penult. *Hundredum*, ait, *ex hidarum aliquot centenariis*, ut *hidam ex* 100. *acris* conſtitiſſe. Eſt autem *hida* tantum terræ, quantum uni aratro per annum ſufficit, quod Latini ævi inferioris *Manſum* vocant, agri ſcilicet portio cum domicilio, uni familiæ colonariæ attributa; ita ut *Hundredus* certo familiarum numero conſtiterit: quod de *Centena* apud Francos volunt. Neque aliud apud Bromptonum *Villa* videtur ſonare, cum ait, *Hundredum Latine dici, quod Wallice & Hibernice Cantredus, & continere centum villas*: ut & apud Ranulfum Caſtrenſem lib. 1. capit. 50. ſcribentem, *Wapentak & Hundret idem eſſe, quod procinctus centum villarum.* Videtur enim his locis *villa* idem eſſe, quod *colonia*, ſeu familia ruſtica, uni agri portioni addicta. Sed & inde intelligendus Giraldus Cambrenſis, ſcribens: *Monam Inſulam* 343. *villas habere, & pro tribus cantredis reputari.* Nam his locis, *villa*, pro pago, uti hodie appellamus, ſumi non poteſt, cum, ut ait Spelmannus, tantum abeſt, ut in *Hundredo* tot reperiantur villæ, ut majores vix 30. aut 40. habeant. Proinde cum Lambardus ait, *Hundredum à numero centum hominum appellationem habere*: id intelligendum de iis, quos noſtri *Capita manſi* appellabant, ſeu *Chefs de famille*, capita familiæ quibus reliqua ipſa familia ſuberat, ita ut unicum caput conficeret.

Iis porro centuriis & decaniis adſcribebantur omnes, qui annum ætatis duodecimum exceſſerant, cujuſcumque eſſent conditionis, ſive liberi, ſive ſervi, ex Legibus Canuti Saxonis §. 19. Decaniis præerant *Decani*, centuriis ſeu hundredis *Centenarii*, qui &

Hundredarii, & *Præpoſiti*, vel *Domini Hundredorum* vocabantur, ut in Legibus Edward. Confeſſor. capit. 32. Hi una cum hominibus decaniarum & hundredorum de litibus, & *Decani* de iis, quæ minoris, ut ſuo dictum loco: *Hundredarii* vero de iis, quæ majoris eſſent momenti, cognoſcebant.

Hundredarii primitus ab ipſo populo eligebantur, ut in voce *Wapentachium* docemus. Poſtmodum Statuto Edward II. ann. 9. *Hundredarii* à Cancellario, Theſaurario, & Baronibus Scacarii deſignabantur. Denique Statutis ann. 2. Edw. II. capit. 13. & ann. 14. ejuſdem capit. 9. omnes hundredi, ut olim, Comitatibus reſtituti, iterumque annexi, & Vicecomitibus præceptum, ut probos in eiſdem *Hundredarios* alioſque miniſtros conſtituerent. Vim hoc obtinuit, quoad hundredos, qui Regi ſuberant: in aliis autem, qui jure hæreditario ex Regum privilegiis, eos poſſidebant, non item, ait Spelmannus.

Hundreda, Hundredariorum Comitia nude paſſim dicuntur, in quibus una cum 12. Senioribus hundredi ſeu centuriæ illi judicabant, ut eſt in Legibus Ethelredi apud Vanatingum ſancitis capit. 4. Quando autem ea tenerentur, varie obſervatum arguunt Leges Anglicæ. Quippe in Legibus Edgari Saxonicis capit. 5. & Canuti capit. 17. oppidana ter, ſuprema vero, ex omnibus ſcilicet hundredis coacta, Comitia bis in anno teneri ſancitur; quæ quidem ſuprema Comitia *Comitatus* vulgo appellabant, quibus præerant Epiſcopi & Comites Provinciarum: ubi Epiſcopi quidem de rebus Eccleſiaſticis, Comites de rebus civilibus cognoſcebant. Quod etiam habetur in Legibus Edw. Confeſſor. capit. 32. 34. Leges veteres Legibus Inæ ſubjectæ, ſingulis menſibus exacta hæc Comitia docent: *Hoc eſt judicium qualiter* Hundredum *teneri debeat. In primis, ut conveniant ſemper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, ... & faciat furi rectum ſuum, &c.* His conſentiunt Leges Edw. Confeſſ. capit. 35. *Debet autem Scyremot bis, Hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & ſeptem diebus antea ſummoneri, niſi publicum commodum vel dominica Regis neceſſitas terminum præveniat.* Eſt autem *Wapentachia* in aliquot Angliæ Provinciis, quod in aliis *Hundredus*: quod & rurſum habetur capit. 34. Leges Henrici I. capit. 51. *Debent autem ad ſingulos menſes, i. per annum duodecies congregari* Hundreda: *Comitatus bis, ſi non ſit opus amplius, ut omnis homo rectum faciat alteri ad rectum terminum, & omnis cauſa finem habeat: & ſummoneatur Comitatus ſeptem dies antea.* Et Charta ejuſdem Regis *de Comitatu & Hundredis tenendis*, apud Spelmannum: *Sciatis, quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei & Hundreda in illis locis & eiſdem terminis ſedeant, ſicut ſederunt tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea ſummoneri propter dominica neceſſaria ad voluntatem meam.* Has denique in hundredis tenendis conſuetudines obſervari hocce generali Sancito voluit Stephanus Rex, apud Ricardum Haguſtaldenſem de Bello Standardico pag. 314. *Bonas leges & antiquas & juſtas conſuetudines in Hundredis & placitis & aliis cauſis obſervabo, & obſervari præcipio & conſtituo.*

Ex prædictis colligitur coacta interdum extra ordinem ejuſmodi Comitia, propter regni neceſſitates, vel propter emergentia negotia, ad Regis libitum. Quod & docet Charta ſeu Breve Willelmi II. apud Spelman. *Willelmus Rex Anglorum H. Camerario ſal. Facias convenire & conſidere tres Hundredos & dimidium, apud Flicçehamburch, propter terram illam de Helm, quæ pertinet ad Ringſtedam & quam Abbas Rameſiæ reclamat ad victum & veſtitum*

ſitum Monachorum ſuorum. Et ſi Abbas poterit oſtendere ratione & teſtimonio comprovincialium, quod anteceſſor ſuus eandem terram habuerit, eo die, quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio, ut illam terram & omnia, quæ juſte pertinent ad Abbatiam ſuam, pacifice & honorifice habeat. Teſte R. Bigod apud Windeſoriam.

Sed & inde habemus convocatos interdum plures ſimul hundredos, ſecundum cauſarum momenta: quod & firmatur ex lib. Rameſienſi ſect. 298. *Notum eſſe volumus, Reinaldum Abbatem Rameſienſem apud Uderwiwelle in præſentia* Roberti *filii Walteri eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præſentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuiſſe teſtimonio virorum de novem Hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Infra: *Fuerunt nempe viri prædicti de novem Hundredis jurare parati ſe audiſſe & vidiſſe, &c.* Ex his initiis prodiit, ut opinatur Spelmannus, hodierna apud Anglos juratorum è plurimis hundredis conſcriptio, & cauſarum examen, quod *Patria*, & *Per patriam* dicitur, vulgo, *Trial par pays.*

In *Hundredis* examinabantur cauſæ civiles & Eccleſiaſticæ, perinde ac in Comitatibus, ipſis Epiſcopis vel Archidiaconis pro tribunali ſedentibus. Sed id immutavit Guillelmus Nothus ea Conſtitutione, quam deſcripſit Seldenus in Jano libr. 2. §. 14. *Propterea mando, & regia auctoritate præcipio, ut nullus Epiſcopus vel Archidiaconus de Legibus Epiſcopalibus amplius in* Hundredo *placita teneat: nec cauſam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium ſæcularium hominum adducat: ſed quicunque ſecundum Epiſcopales Leges de quacumque cauſa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc opus elegerit & nominaverit, veniat, ibique de cauſa ſua reſpondeat, & non ſecundum* Hundredum; *ſed ſecundum Canones & Epiſcopales Leges rectum Deo & Epiſcopo ſuo faciat.*

Omnes porro *Hundredis*, ſeu *Hundredi* Comitiis quæ hundrede-gemote appellabantur, intereſſe tenebantur, [quod *Hundredi ſecta* dicebatur:] qui abeſſet, abſentiam gravi mulcta luebat, ut eſt in Legibus Edgari Saxonicis §. 5. & in Legibus Canuti §. 16. in Legibus Guillelmi Nothi, & in Legibus Henrici I. capit. 51. Charta Henrici I. apud Spelman. *Et volo, & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum &* Hundreda, *ſicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam cauſam, pacem meam, vel quietudinem meam, qui non ſequuntur placita mea & judicia mea, ſicut tunc temporis feciſſent.* Hæc vero eorum, qui ab hundredis ſeu Comitiis aberant, mulcta intelligitur in veteribus Chartis Anglicis, in quibus Eccleſiarum Prælati, verbi gratia, eximuntur ab *Hundredis*, id eſt, à neceſſitate eundi ad *hundredos*, ita ut ſi iis ipſimet non interfuerint, mulctam propterea non incurrant. Charta Edward. III. pro Abbatia S. Remigii Remenſi, tom. 2. Monaſtici Anglic. pag. 993. *Probibeo, ne ſubmonitis Monachos de Sanct.* Remigio *de Remis, ut eant ad Hundreta. nec ad ſcyras; ſed Præpoſitos ſuos, vel unum ex hominibus ſuis mittant.* [Charta Henrici II. Regis Angliæ pro Eccleſia de Herleia apud *Madox* Formul. Anglic. pag 45. *Et terra & homines Eccleſiæ illius, quocumque ſint loco per Angliam, ſint liberi & quieti de ſiris & Hundredis, & murdro, & latrocinio &c.*] Eæ vero mulctæ

Hundred-laghes, id eſt, *leges*, ſeu *mulctæ*, vel *emendæ Hundredi* dicuntur: nam in hac voce, laghe, Saxonibus, ut Latinis, lex, mulctam ſonat: à quibus quidem mulctis immunes dicuntur omnes foreſtarii, in Legibus Foreſtarum Canuti Regis capit. 9. *Sint .... quieti & liberi ab omnibus provincialibus ſummonitionibus, & popularibus placitis, quæ Hundred-laghe Angli dicunt.* Interdum

Hundredum, ut apud Raſtallum, *eſt quietum eſſe de denariis vel conſuetudinibus faciendis Præpoſitis &* Hundredariis. Nec aliud eſt

Hundredes-penny, Hundrepeny, Præſtatio, ſcilicet quæ ab hominibus hundredi Vicecomiti, vel Hundredi præpoſito, in oneris ſui ſubſidium fiebat, & *Auxilium Vicecomitis* interdum vocitatur. Vide in hac voce. Immunitas ab hac præſtatione ſæpe occurrit in Privilegiis Eccleſiarum cum aliis immunitatibus, ut in Monaſtico Anglic. tom. 2. pag. 134 827. &c. [Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccenſi: *De blodwita, & de fietwita & de Hundrepeny & de thedingpeny.* Gloſſariolum ejuſdem Monaſter. *Hundredepeny, Quiete de tallage de Hundred.*] Alias, ait Spelmannus, vocatur *Denarius de hundrede*, quæ vis eſt vocis *Hundred-penny*, in qua *penny*, *denarium* ſignificat: ſed arctioris ſignificationis eſt, quam vox *Hundredum*. Hoc enim in privilegiis videtur liberare ab omnibus conſuetudinibus & ſolutionibus hundredo debitis: illud ab iſtiuſmodi tantum ſolutione. Obſervo præterea

Hundredum, ipſam mulctam, quæ in hundredorum Comitiis inter irrogabatur, appellatam, eamque 8. fuiſſe librarum. Leges Edwardi Confeſſoris capit. 21. In *Danelaga per* 18. *Hundreda, qui numerus complet ſepties* 20. *libras, &* 4. *quoniam forisfacturam* Hundredi, *Dani Norwagienſes* 8. *libr. habebant, &c.* Ricardus Haguſtaldenſis de Statu Haguſtaldenſis Eccleſiæ cap. 14. *Si quis igitur quemlibet cujuſcumque facinoris aut flagitii reum & convictum infra quatuor cruces, quæ ſunt circa ipſam villam de Heſtaldesham, capit & retinet, univerſali judicio duo Hundreth emendabit: ſi vero infra villam,* 4. *Hundreth: ſi vero infra muros atrii Eccleſiæ,* 6. *Hundreth: ſi autem infra Eccleſiam,* 12. *Hundreth: ſi vero infra valvas chori,* 18. *Hundreth, ... In Hundreth* 8. *libræ continentur.*

Hundred-setena, Privilegium Edmundi Regis Anglic. dat. ann. 944. apud Malmesbur. lib. 2. de Geſt. Reg. Angl. *Concedo Eccleſiæ ſanctæ Dei genitricis Mariæ Glaſconiæ ..... jura conſuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum ſuarum, id eſt, burggerita, & Hundret-ſetena, athas, & ordelas, &c.* Ubi Spelmannus: Nunquid legeris *Hundret-ſceatena?* A ſceat, pro ſymbolo, quod *Hundredariis* ſolebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. At Somnerus nihil mutandum cenſet ex Textu, ut vocatur, Roffenſi, ubi hæc vox, *conſtitutio hundredi* redditur: *Debent habere conſtitutionem hundredi, quod Angli dicunt* Hundret *ſetene.*

☞ Placet Somneri ſententia: ſæta enim vel ſetena, ut ipſemet obſervat, Anglo-Saxon. in compoſitione habitatorem, colonum, incolam ſignificat; unde *Hundred-ſetena* de mulcta, quæ ob crimen vel injuriam in Hundredarium commiſſam exigitur, licet interpretari: niſi malis de præſtatione ab eo qui Hundredis adſcribebatur exſoluta accipere; quod ſuadere videtur Textus Roffenſis, Charta Edgari Regis ann. 12. regni ejuſd. tom. 1. Monaſter. Anglic. pag. 16. *Et habeant ſocam, & ſacam, on ſtronde, & on ſtreame, & on wode, & on felde, on* gri-

gritbebrice, *Hundred-fetene*, *adas & ordelas*, *&c.*

¶ HUNDRET, in Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas* (possessiones habeant) *& quietas de syre* & *Hundret & placitis & querelis*.

¶ HUNDRETUS AFFIRMATUS, Tributum quod ab hominibus *Hundredi* exigitur, ad *firmam* datum. Computus an. 1305. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Item de burgo affirmato* 13. *l. Item de Hundreto affirmato* 9. *l.*

HUNDREDARII SERVIENTES, Bedelli, apparitores, in Fleta lib. 1. c. 18. §. 3.

Editus porro legitur *Modus tenendi unum Hundredum, sive curiam de recorde*, in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, edito ann. 1574. fol. 122. v.

HUNNISCUS, pro *Hunnicus*, inflexione Anglo-Saxonibus & Longobardis familiari. Carolus M. in Epist. ad Offam Regem Merciorum, quam describunt Radulfus de Diceto, Willelm. Malmesburiensis, & Matth. Paris, seu quis alius, in Vitis Abbatum Sanct. Albani: *Vestræ quoque dilectioni, unum balteum, & unum gladium, Hunniscum, & duo pallia serica duximus destinanda*. Ubi *Hunniscum*, non videtur esse adjectivum gladii, quod vult Watsius; sed aulæum ita nuncupatum, quod apud *Hunnos* texeretur, illudque esse, quod αυλαῖα Οὐννικὸν appellatur in Epistola Chofrois, apud Theophylactum Simocattam lib. 5. capit. 14. Evagrium lib. 6. cap. 20. & Nicephorum Callisti. Sunt autem αὐλαῖα vela, quibus januæ cancellatæ obducebantur, quasi αὐλαῖα, uti innuimus in Descript. ædis Sophianæ num. 72. Neque aliud est *coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegebatur*, apud Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 8. ubi *rarum*, id est, tenue & pellucidum fuisse innuit.

HUNNISCI, Equi ex Hungaria, vulgo *Hongres*. Vegetius libr. 4. Artis veterin. capit. 6. *Hunniscorum longe primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis*. Et in Præfat. lib. 2. *Nunquid vero exempla Hunnorum, sive gentium aliarum artis etiam ipsius* (veterinariæ) *usus interuidet, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, & incurata animalia hibernis pascuis, & negligentiæ casibus dedunt? &c. Sarmatas porro*, seu Hungaros, *Equorum plurimis ex usu castratis usas, ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores*, observatum ab Ammiano lib. 17. ut & à Strabone lib. 7.

¶ HUNNISONI, Eadem notione, nisi pro *Hinnisoni* à verbo Hinnire. Will. Brito libr. 11. Philippid.

. . . . *Nunc corpora forti*
Pressa manu, quando spatium non invenit ictus,
Hunnisonis depellit equis, nunc juxta peremptis.

HUNONES, vel HUNNONES. Charta Henrici III. Imper. ann. 1056. & Henrici IV. Imper. 1065. ex Tabulario Sanct. Maximini Trevir. *Constituimus etiam atque jubemus, ut Advocati in Abbatia illa non nisi ter in anno placitare debeant, & illi, qui Hunones* (al. *Hunnones*) *in quibusdam locis dicuntur, tertio tantum anno, nisi recens furtum fuerit, aut ex parte Abbatis vocati fuerint, placitum habeant*. Meminit etiam *Hunonum* Charta Henrici V. Imper. an. 1112. & alia Conradi Comitis Lutzelinburgensis ann. 1135. in eodem Tabular. Sed cujus ordinis ii fuerint, mihi non liquet. Vide Zyllesium, & Duchesnium in Histor. Luxemburg.

¶ HUNSHOUC, vox Belgica ejusdem forte notionis atque *Husfuchung* infra. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Qui convictus fuerit per quinque Coratores en Hunshouc amendabit illi super quem factus est Hunshouc* 20. *sol. & damnum suum ei dupliciter restituet & quidquid de bonis suis residuum fuerit, erit in gratia Comitis*.

HUOBA. Vide *Huba*.

HUPA, Lupulus, Flandris *Hop*. *Hortus Huparum*, in Chron. Windesem. lib. 1. capit. 9. lib. 2. capit. 17.

¶ HUPPFENNIGE. Vide in *Huba*.

HURA, [Pileus villosus.] Vitæ Abbatum S. Albani pag. 53. *Statimque assurgens* (Episcopus Lincolniensis) *in manu Regis per capitis sui galerum, qui Hura dicitur, resignavit id juris. quod dicebat se habere in Ecclesia B. Albani, &c.* Vocem *Hure*, nostri de apri capite usurpant. Vide Menagium in *Hurepois*.

¶ HURDAMENTUM, HURDARE. Vide mox *Hurdicium*.

HURDEREFEST, Familiæ alicui adscriptus, ex Saxonico hyred, familia, & fæst, fixus: hinc pater familias hyreder-ealdes, materfamilias hyredes moter. Atque sic legendum videtur in Legibus Henrici I. capit. 8. pro *Hudefest*: *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam Hudefest, quam Folgarii, ad dinoscendum... si decania plene sint, vel qui... recesserint, &c.* [Ubi potius legendum *Hurdesfest* censet Spelmannus: at Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. mavult *Heordfest*. Vide in hac voce, & infra *Husfastene*.]

HURDICIUM, HURDICIUS, Cratis lignea, qua obducebantur mœnia, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur: seu, ut ait Vegetius lib. 4. capit. 23. *ut impetus machinæ materia molliore fractus murum non destrueret*: vel pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret: à Saxonico, Hyrdl, plectrum, cratis: Anglis *Hurdle*. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Clata, Cratis*: Hyrdel: vel à Teutonico, *Heorde*, *Horde*, & *Hurde*, quod idem sonat. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 107.

Ictibus assiduis Hurdicia fracta recedunt.

Idem lib. 7. pag. 174.

Et quæ reddebant tutos Hurditia muros.

Rogerus Hovedenus pag. 680. *Combusserunt quatuor Hurdicios per ignem Græcum*. Idem pag. 693. *Petrarias suas & Hurdicios suos, & alias machinas suas bellicas paraverat*. Eadem habet Brompton. pag. 1189. 1101.

¶ HORDAMENTUM. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CCVII. *Pro Hordamenta Feritatis quæ ventus trebuchavit & pro granchia reparanda* c. XIII. *l.* & III. *d.* Ibidem: *Et pro* 50. *caulis ad Hordamentum Gornaci, &c.* Charta ann. 1217. in Tabul. Sanct. Urbani. *Ego Simon Joinvilla dominus Campania Senescallus. Notum facio universis quod Abbas & Conventus S. Urbani homines suos pro Hordamento Joinvilla facienda miserint. Et sciendum est quod memorati homines dictum Hordamentum per usum vel consuetudinem facere non tenentur. Et dicti Abbas & Conventus ipsos homines ad illud Hordamentum miserint sponsance & non coacte*. Sententia arbitralis ann. 1264. ex eodem Tabular. *Apres est ordenes que li homme de la terre Sanct. Ourbain ne doient alerne par droit ne par coustume faire lou Hourdement à Jainvile, ne*

ne

ne les en doit on contraindre, ne ne puet.

HORDECIUM. Guillelmus Armoricus de Gestis Phil. Aug. p. 82. *Et machinis bellicis cœpit lapidibus emissis damnificere propugnacula & Hordecia.* Le Roman *du* Renard MS.

Ainsi s'est Renars atournez,
Mult fus bien d'eue avaironnez,
Et Houedeiz & bon & bel
Par dedens les murs du chastel,
Ses barbacannes fist drecier,
Pour mieux son chastel enforcier.

Le Roman *du Rou* MS.

Donc cuorut un home au terrein,
A un Houedel tendi sa main,
Plein poing prist de la couverture, &c.

Will. Guiart in Philippo Augusto;

I mist au bais du Houedeis,
Le fou à poi de crieis.

Octavianus *de S. Gelais*, in Viridario honoris, de S. Veronica:

Par trois fois fur evidemment monstree,
A tout le peuple en moult grant reverence,
Par un Evesque sur un Hourt à l'entree
De S. Pierre, &c.

HORDICIUM, interdum sumitur pro machina bellica, seu ariete. Henric. Knyghton pag. 2612. *Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem... & tunc reddiderunt illud: habuit namque unum Hordicium forte & bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum.*

HURDARE, Cratibus munire. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 106.

Hurdari turres & propugnacula, muros
Subtus fulciri facit.

Vetus Charta in Regesto Normannico sign. P. ex Camera Comput. Paris. *Et viderunt, quod timorem habuerunt de obsidione, & attornati sunt 4. homines de Communia ad unumquemque quarnellum custodiendum, & Hurdandum eum.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 159. *Pro calceia facienda & palicia calceiæ, pro turre paranda & Hurdanda, & fossato turris & molendinis, &c.*]

¶ HURDATOR, Qui *Hurdicia* seu crates ligneas facit. Computus an. 1202. mox laudatus p. 163. *Robertus Hurdator pro perchis & cleis & hurdeicio 11. & 61. l. & 10. s.*

HURDAMENTUM. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 128. *Non capiebant Comites Ebroicenses aliquam consuetudinem, nec eschallas, nec Hurdamenta ad castellum Gallienis, &c.*

HORDALICIUM, Assisæ Comitatus Campaniæ anno 1284. *Hordelicia, seu defensiones in marginibus fossati.*

¶ HURE, vox Teutonica, Locatio, ab *Hueren*, conducere, *Hire*, Anglis. Chron. Hamel. apud Leibnit. Script. Brunsvic tom 2. pag 515. *Hæc autem sunt jura ejusdem civitatis, quæ sequuntur. Burgermeister eorum auteritate & ex pacto Consulum habebit judicare super omne pretium deservitium* (f. de servitio) *quod vocatur meinasme vel Hure, & super animalia pennata, & super vestes abluendas, & super loca sepium & super qualibet ædificia.*

HURSACRUM, *Ignis sacer*, morbi genus, apud And. Resendium in Vita Sanct. Ægidii Ordin. Prædicat. num. 99. [*Cujus sinistrum brachiolum fœdarat sacei ignis species quædam infantibus familiaris, quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo & Latino sermone compacta.*] Ad legendum *Pursacrum*, πῦρ ἱερὸν.

Nihil omnino mutandum probat ipse contextus; neque enim ex Græco & Latino compactam hanc vocem scribit Resendius, sed ex Hebræo & Latino; unde ibridam esse vocem, efformatam ex Hebræo אור Ignis, & Latino *Sacrum*, manifestum est.

¶ HURSLEGA. Vide *Hursta*.

¶ HURSNIUM, Idem, ut videtur, quod *Harnesium*, Gall. *Harnois*. Necrolog. Lauresham. inter Vindem. Litter. Fred. Schannati pag. 31. *Dedit nobis Hursnium & equum & balteum unum & arma.*

HURSTA, Saxon. hurst, Silva. [Kilianus: *Herscht, horst, virgultum, silva humiles tantum frutices proferens, frutetum, frutectum, fruticetum.*] Hinc castellum quod in tutelam portus Avoniensis extructum est, à silvestri situ *Hursta* dicitur. De hoc Lelandus:

Non tulit hanc labem magni mens Principis alta,
Quin Hurstam statuit vindicis illa loco.

Inde Hueslega, pro loco silvestri, eodem Lelando interprete in Comment. Cygn. Cantion. *Hurslega*, inquit, *Saxonice*, Hurslege, *vulgo* Hurley: *recentiores verterunt Lege, quod locum Latine significat, in* le, & ley, *sonat autem Hurste-lege, Latine silvestrem locum.* Ex Spelmanno.

¶ HURTAGIUM, Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram exsolvitur, Gall. *Droit d'Hurtage*. Charta ann. 1238. ex Chartular. Gemmet. *Super eo quod dictus Guillelmus de la Huese volebat habere Hurtagium de navibus & batellis qui onerabantur & exonerabantur super Secanam inter aquam de Vuinilla & portum de Gemmetico.* Instrum. vernacule scriptum ann 1642. ex Tabul. ejusd. Monast. *Item le droit d'Hurtage pour les navires & vaisseaux qui torissent & mouillent à l'encre, afferme* 100. *l.* Vide *Anchoragia*.

HURTUS, HURTARDUS, [Spelmanno videtur esse Aries integer; nec fortean immerito, cum inter oves constanter numeretur.] Monasticum Anglic. to. 2. pag. 666. *De multonibus 381. de Hurtis & muricis 207. de hogris 121. & de agnis 100.*

HURTARDUS, Vox ejusdem originis & notionis. Domesdei, in Monastico Anglic. to. 3. pag. 306. *Item 200. acræ de marisco, & valet acra communiter per annum 3. den. & pascunt in marisco & terris suffcinis, 300. oves cum Hurtardis.*

¶ HUS, & HANT, Commune plegium. Placita curiæ Regis ann. 27. Henrici III. rot 9. *Quidam H. P. captus per quærimoniam mercatorum Flandriæ, & imprisonatus offert domino Regi Hus & Hant in plegio, ad standum recte, & ad respondendum prædictis mercatoribus & omnibus aliis qui versus eum loqui voluerint. Et diversi venirunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per Hus & Hant veniet ad summonitionem Regis, vel Consilii sui in curia Regis apud Shepweye, & quod stabit ibi recte.* Ita Spelmannus.

¶ HUSBANDREA, Agricolæ mansio; ædes vel certa terræ arabilis portio. Vetus Charta apud Spelman. *Kilketh, pro qualibet Husbandrea 2. den.* Vide *Husbandus*.

HUSBANDUS, HUSBANDA, Paterfamilias agriculturam exercens, œconomus; Gallis, *Mesnager*. [Testamentum Johannis *de Nevill*. ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. *Item dum contingat me obire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultime elapsi condonetur omnibus tenentibus meis videlicet*

licet Husbandis; cotiers & boud.] Scotis præsertim agricola dicitur. Anglis vero etiamnum *Husband*, maritum sonat. A Saxonico deducit Spelmannus hus domus, & banda, vinculum: quomodo Danicum *Huszbou*, sive *Hoszbou*, eadem notione interpretatur Pontanus in Chrorogr. descript. Daniæ pag. 777. quasi *domus columna* sit maritus. In Legibus Inæ Regis West-Sax. cap. 19. Edit. Saxon. seu Lambardi, Husbanda sumitur pro agricola ut & *Husbaudus*, in Quoniam attachiamenta cap. 23. & in Statutis Willelmi Regis Scotiæ capit. 33. 38. in Legibus Forestar. Scotic. capit. 4. & in Statutis David. II. Regis Scotiæ capit. 43.

¶ Husbondman, perperam pro *Husbandman*, Eadem notione. Charta an. 1522, apud *Madox*. Formul. Anglic. pag. 288. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Willelmus Taylour alias dictus Edmonds de Brode Bluntesdon in Comitatu Wiltesiæ Husbondman.*

¶ HUSBOTE, Jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, à Saxon. Hus, domus, & Bote, multa. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 188. *In omnibus aisiamentis dictæ villæ de Malopassu, pertinentibus, & cum Husbote & haibote in prædicto bosco de Malepassu.* Vide *Haybote* in *Haga*.

HUSBRECE, *Infractura domus*, Somptono, ex Sax. hus, Anglis *Heuse*, domus, & bryce, Anglis *Brech*, fractura, effractura: unde nostris *Breche* eadem notione. Occurrit in Legibus Henrici I. cap. 12. 47. Vide *Burgaria*.

HUSCARLA, Vir è familia, domesticus, famulus domesticus, ex Saxon. hus, domus, & carle, per translationem, *vir*, *homo*, proprie autem *masculus*, *robustus*, *fortis*: unde *Carolus* nomen, nostris *Charles*. Hovedenus post Simeon. Dunelmensem & Florentium Wigorn. an. 1041. *Rex Anglorum* Hardeknutus *suos* Huscarlas *misit per omnes regni sui Provincias ad exigendum, quod dixerat, tributum.* Infra: *Unde Rex ira commotus ob ultionem necis illorum.... & cæteros Angliæ Comites, omnesque suos Huscarlas cum magno exercitu.... illo misit.* Id est, domesticos & aulicos. Simeon Dunelm. ann. 1065. *Eodem die primitus Danicos* Huscarlas *Amanidum & Ravenesheartum de fuga retractos .... peremerunt.* Idem ann. 1071. *Rex cum Huthsccarlis in Orientali plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit.* Et infra: *Eslaf Huscarl apud Regem præpollens honore.* Occurrit hæc vox sæpe in Domesdei: *De hoc manerio tenuit Tochi duas hidas, Huscarle Reg. Edwardi fuit.* Alibi, *Burchardus* Huscarle pariter Regis *Edwardi* dicitur & mox *Teignus* (i. Baro) *Regis* Ed. Rursum: *De hac terra tenuit* Huscarle *homo Reg. Ed. 3. virgas, & averam invenit.* Ita ibidem, *Huscarli Comitum* non semel occurrunt. Denique tit. *Bridcporte*, tit. *Warham*, & tit. *Dorsett. Et gilda pro 10. hidis, scilicet ad opus Huscarlium unam marcam argenti.* Id est, huscarlis, & pro eorum proficuo, præstandam.

Huscarlorum Danicorum dignitatem pluribus describit Jus aulicum Norvegicum vetus cap. 26. ex versione Joannis Delmeri: *Omnes viri, qui fidem servitii, ex veteri consuetudine Regi adjuraverant, sive manus datæ, sive apprehensi gladii confirmatione, vocabulo* Huskarla *appellabantur, quamvis illi postmodum multo excellentiore & eminentiore titulo, pro sua quique conditione fiat honerati. Omnes vero in Regia aula servientes Hirdmen vernacule nominantur, Regem observaturi ac tuituri, &c.* Tradit idem Delmerus pag. 535. Præfectis Provinciarum

concessum à Rege, ut 40. non vero plures, servos domesticos nomine *Hurscarlarum* in servitio suo haberent. Scribit Sueno in Legibus Castrensibus cap. 8. *Colloquium*, seu Curiam aulicam, in qua de rebus ad *Huscarlas* pertinentibus judicia fiebant, *Huskarlesteffne* appellatam. Est autem *Steffne*, forum sive quilibet locus juri dicundo causisque agendis destinatus, uti observat ibidem Stephanus Stephanius: qui præterea addit, *Huscarle* dictos Officiales aulicos, sive officialia palatina, milites prætorianos, & quoscumque in aula Regis aut Principis alicujus versantes. [Osbernus in Translat. Sanct. Elphegi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 124. *Mandant* (Rex) *omnibus familiæ suæ Militibus, quos lingua Danorum Huscarles vocant, ut &c.* Et pag. 126. *Divisus ergo à Rege Archiepiscopus, cum ingenti Huscarlium turba præcedentes subsequitur.*] Observat præterea idem Resenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ Runice, Islandice, & Danice etiamnum *Huscarl*, domesticos, operarios, & vernas appellari, & antiquiores Danos aulam Regiam sua vernacula *Huus* nominasse: *Karl* vero vocem esse Islandicam & Danicam, & sonare masculum, adultum, virum.

HUSFASTENE, Anglis, Qui terram tenet, & domum, quasi domi fixus, apud Bractonum lib. 3. tract. de Corona capit. 10. §. 1. Vide *Hurderefest*.

HUSGABLUM, quasi census domus, ex hus domus, & gable, census. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 154. *Item tota illa terra, quæ est inter dictam aulam & venellam, quæ dicitur Swinegalle, est de terra Sanct. Petri, & sunt ibi tria tofta, & quod reddit Husgablum, aliter non geldabilis.* Et pa. 155. *Item terra cum domibus, quam Joannes de Wipball dat Husgabl. alia domus non dat Husgabl. nec aliter sunt geldabiles, ut credunt.* Vide Gablum.

¶ HUSGENUS, Familiaris, domesticus famulus, Belgis *Huys-genoot*, Germanis *Husgenoz*, ab *Hus*, domus, & *Genoz*, familiaris. Codex MS. Consuetud. Eccl. Coloniensis: *Cuilibet Husgenerum 1. ama cervisiæ, exceptis quatuor qui vocantur nuntii, quorum quilibet recipit 3. sumberinos avenæ.* Vide Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Huse*.

¶ HUSIA, Equi stragulum, Gall. *Housse*. Charta ann. 1259. apud Perardum in Burgundicis p. 494. *Equitum Husiis.* Vide *Housia*.

¶ HUSKARLA. Vide *Huscarla*.

HUSLADA, est *annua quædam exactio*, inquit Joannes à Leydis lib. 7. capit. 26. quæ scilicet à singulis ædibus, vel *focis*, aut familiis exigitur, ex *Hus*, domus, & *Lada*, lex, mulcta, præstatio. [Diploma Ottonis III. Imper. ann. 985. *Beneficium cum omni utilitate, excepto quod vulgari lingua vocatur Huslada.*] Nisi legendum sit *Huslota*, quod censeo. Vide mox *Husletum*.

¶ HUSLATUM. Vide *Husletum*.

HUSLGENGA, Hulsgengum, in Legibus Inæ Regis Saxonicis §. 15. & 19. in Latinis vero §. 18. perperam hulsgonges, & Hulsgengag, Lambardo interprete, Saxonibus est *pater familias*: Welocho *Catechumenus*, Somnero denique *Eucharistiæ* præceptor, ex Saxonic. husl, Eucharistia, & genga, vel gaoga, ire, adire, unde *to husl gau*, est eucharistiam adire, *Husl-genga*, proprie parochianus.

HUSLOTUM, Tributum, cujus mentio in Chartis aliquot apud Willelmum Hedam pag. 65. 78. 2. Edit. ubi interdum *Huslatum* perperam

habetur, ut & in 1. Edit. pag. 246. 256. 262. Vox ex Germanico confecta *Hus*, domus, & *Lot*, tributum, census, *focagium*. [Vide *Cogeebulst*.]

HUSONES, Majorum piscium species. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ cap. 43. *Tunc Rex Andreas solita Regum* Hungariæ *largitate utendo misit Cæsari* 50. *corpora immensorum Husonum, & duo millia lardorum, mille tauros ingrates*. Vetus Charta apud Browerum in Antiq. Fuldensib. lib. 3. cap. 11. *Unde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam .... piscem magnum* Husen *nuncupatum, & de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent*. Epistola 7. ex Tegerosensib. *Sed si Deus anno præsenti fœcundavit capturam* Husonum *vobiscum, petimus ut jubeatis largiendo communicari*. Vide *Giscellus*.

¶ HUSSERIUS. Vide *Huisserius*.

¶ HUSSIA. Vide *Housia*.

¶ HUSSITÆ, Ioannis *Hus* hæretici in Bohemia Sectarores. Vide Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6.

¶ HUSSUCHUNG, Domus invasio, deprædatio; ex *Hus*, domus & *Sucken*, rapere, deprædari: Diploma Rodulphi I. Imperatoris ann. 1284. apud Ludewig. tom. 2. pag. 240. *Volentes etiam quod bis qui alium vulneraverit, non lædabitur, vel consimiles excessus commiserit, aut loquendo vulgariter, Hussuchung fecerit juxta privilegia, libertates, jura & consuetudines rationabiles & honestas ipsis confirmamus & volumus perpetuo inviolabiliter observari*. Vide *Hamsoca*.

HUSTILIMENTUM, Supellex domestica. *Utensile*, unde forte vox nata. Joann. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 36. *Etiam abundant in lectisterniis, & quolibet supellectili, cui lana congruit, in omnibus suis, necnon opulenti ipsi sunt in omnibus Hustilimentis domus, necessariis cultura, & omnibus, quæ ad quietam & felicem vitam exiguntur*. Versio Anglica habet *Hustlements*.

¶ HUSTINGIA. Vide *Hustinum*.

HUSTINGUS, Curia ita dicta non modo in urbe Londoniensi; sed & in Wintoniensi, Lincolniensi, Eboracensi, & apud *Schipwey* insula in borealibus Cantii partibus, ex hus, domus, & thing, caussa, quasi *domus caussarum*, vel ubi *causæ* agitantur. Ita censet Spelman. At Somnerus *Hustingum* dictum contendit, quasi hyst-thing, id est, *supremum judicium*, ab hithegt, vel ut antiquius scriptum, hyhsta, i. supremum, & thing, judicium. Janus Dolmerus ad Jus aulicum Norvegicum vetus pag. 503. *Huusting*, Prætorium vertit, vocemque effictam ait ab *Huus*, domus, & *Ting*, forum; quasi domesticum forum.

De Hustingo Londoniensi, ita Leges Edw. Confess. capit. 25. *Debet etiam in London, quæ caput est regni & legum, semper Curia domini Regis singulis septimanis die Lunæ* Hustingis *sedere & teneri*. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus: *Et amplius non sit Miskenninga in Hustenge, neque in falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem, & Husting sedeat semel in hebdomada, videlicet die Lunæ*. [Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 200. *In pleno Hustengo Londoniæ de Communibus placitis tento die Lunæ proximo post festum Sanct. Martiai, anno regni Regis Edwardi III. post conquestum Angliæ* 37.] *Hustingi* Londoniensis meminit præterea Matth Paris ann. 1196 Bractonus lib. 3. tract. 2. capit. 13. §. 9. Will. Thorn. an. 1395. Gul. Prynneus in Libert. Angl. tom. 3. pag. 484. &c. aliarum etiam memoratarum urbium, Fleta libr. 2. cap. 2. §. 13. cap. 54. §. 1. 2. &c. Watsius ait, hodie *Hustingum* Londoniensem *Guild-hall* nuncupari, & in eo Commune urbis de rebus arduis consultare consuevisse: ibidemque etiam nobile haberi tribunal, ubi civium lites causæque vitatis inutilibus fori formulis dirimuntur.

HUSTINUM PONDUS, dictum ab *Hustingo* Londoniarum civitatis Angliæ præcipuæ Curia suprema: quod in ea fortean pondus ad examen cæterorum ponderum asservaretur. Charta antiquissima libr. Rames. sect. 32. & 127. apud Spelmannum: *Ego Ætelgina Comitissa do ...., duos cyphos argenteos de* 12 *marcis ad Pondus* Hustingiæ *Londoniensis*. Tabularium Corbeiense Ch. 236. *Sub censu duarum marcarum boni argenti* Hustino *pondere*. Alia Charta Innocentii II. PP. ann. 1135. ibidem: *Salvo censu unius marcæ puri argenti, quem ad* Hustinum *pondus Sanct. Martino de Campis in solemnitate Nativit. Sanct. Joan. B. persolvere debetis*. Charta alia in Historia Monasterii Sanct. Martini de Campis pag. 175. *Ecclesiæ nostræ marcham puri argent. & Hustini ponderis persolvant*. Hustinges gepithe, in Charta Saxonic. apud Somnerum. Hustinum porro pondus ex iis fortasse fuit, quæ *urbana pondera, id est, trutinæ largioris examina* vocat Symmachus lib. 10. Epist. 26.

☞ Quam quidem doctissimi Viri conjecturam firmare licet ex Charta Corbeiensi; ubi, quamquam aliis verbis, res tamen eadem significatur: *Pactum quod Prior Sanct. Martini Capituli sui assensu cum Abbate Corbeiæ habuit de Ecclesia quæ dicitur Guanneis & Bonai, scilicet singulis annis censualiter datis per marcam puri argenti & Grossi ponderis in perpetuum ego Petrus Abbas Cluniacensis concedo & confirmo*. Ubi voce *Grossi ponderis* idem haud dubie exprimitur quod *trutinæ largioris examine* apud Symmachum loco citato.

☞ Hujus autem rei occasione referam Arestum Curiæ Parisiensis ann. 1387. ex quo, quantum hac ætate à genuina *Hustini ponderis* notione aberratum fuerit, haud difficile erit cognoscere: quod quidem libentissime observo, ne quis tanti nominis auctoritate ductus in errorem inducatur. Cum ergo controversia inter Corbeienses & Carolilocenses Monachos verteretur circa nativum *Hustini ponderis* pretium, à Curia, facta inquisitione, sic judicatum est: *Karolus D. G. Franc. Rex universis præsentes litteras inspecturis salutem. Cum Religiosi Abbas & Conventus Monasterii de Corbeia in nostra Parlamenti Curia proponi fecissent quod licet Religiosi Abbas & Conventus Karoliloci dictis de Corbeia tenerantur in duabus marchis argenti fini ponderis, quod tempore claræ memoriæ Ludovici dicti* Hutini *Franciæ & Navarræ* Regis *antecessoris nostri annui videlicet & perpetui redditus ratione & ad causam certi scambii alterius redditus seu terræ inter dictas partes dudum facti, nihilominus dicti debitores prædictas duas marchas argenti sub qualitate & valore debitis solvere recusant ac recusabant, prætendentes dictas duas marchas minoris fore pretii seu valoris quam valeat marcha argenti de præsenti, prædictis de Corbeia contrarium asserentibus: cumque dictis partibus hinc inde super hoc auditis, & de earum consensu dilectus & fidelis Consiliarius noster Johannes de Diciaco per dictam Curiam ad hoc deputatus se informaverit per Magistros monetarum & computorum de dictarum marcharum argenti valore moderno; & per eandem informationem reperi*

peri

perit marcham argenti fini tempore dicti Ludovici Regis ejusdem prout nunc esse valoris & estimationis, prout dictus commissarius die datta præsentium retulit Curiæ nostræ memoratæ. Notum facimus quod audita per Curiam nostram præfati commissarii relatione, præfata Curia nostra ordinavit & ordinat per præsentes, quod dicti Religiosi Karoliloci de cætero solvent & solvere tenebuntur dictis de Corbeia dictas duas marchas argenti fini, & arreragia inde debita in valore & estimatione supra taxatis. Datum Parisius in Parlamento nostro die 20. an. Dom. 1387. *& regni nostri octavo.*

☞ Haud obscurum certe quæ fuerit erroris caussa; errante enim oculo lectum haud dubie est *Hutinum* pro *Hustinum*; mirum nihilominus non attendisse judices Chartam, de qua tunc controversum, uno & dimidio sæculo Hutinum Regem præcessisse. Hanc subjiciemus, rem haud ingratam lectori facturos nos existimantes: *Johannes D.G. Corbeiensis Abbas & Conventus omnibus tam præsentibus quam futuris. Quoniam quæ temporaliter fiunt nisi litterarum custodie committantur futurorum memoria subripere oblivio consuevit, idcirco conventionem inter nos & Ecclesiam B. M. de Carlier habitam ne posteros nostros latere queat, earumdem litterarum testimonio perpetuo commendamus, assistente siquidem in Capitulo nostro Amalrico Episcop. Silvanectensi cum Archidiacono suo Petro & quibusdam clarissimis, & Abbate Caroliloci, ipso capitulo annuente, concessimus absque ulla retentione eidem Ecclesiæ & Fratribus ibidem Deo servientibus quidquid Ecclesia nostra in territorio Beruuilly & Villers & Vesderon in terra, in vineis, in hospitibus, in censibus in corporibus hominum antiquo jure possidebat & habere debebat, ea videlicet conditione ut in festo Omnium Sanctorum centum solidos Corbeiensis monetæ, aut si maluerint duas marchas puri argenti Hustino Pendere nobis Corbeiæ persolvant; quod si die præfixa solutio facta non fuerit, infra quindecim dies sequentes sine aliqua emendationis lege, solvere licebit. Hujus concessionis testes fuerunt ipse Amalricus Episc. Petrus Archidiac. Odo Crassus, Urbanus Abbas Caroliloci, Hugo frater ejus Cellerarius &c. Actum an. Incarnat. Verbi* M. C. LXI.

¶ HUSZARONES, Huzarones, Militia Hungarica levis armaturæ, Gall. *Houssarts*, vel *Hussarts*. Epistola ann. 1589. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 6. pag. 324. *Huszaronibus autem Pachi Ferentz qui quoque erectis signis perfide & perpetua infamia nos deseruerunt.* Decretum 38. Mathiæ Regis apud Carolum de Aquino in Gloss. milit. *Quia nonnulla gentes, potissimum vero levis armaturæ, sive Huzarones hos facere consueverunt, &c.* Vide equitis Huzaronis schema apud P. *Daniel* Histo. Militiæ Francicæ lib. 12.

HUTESIUM. Vide in *Huesium*.

HUTFANGTHEFE, apud Bractonum lib. 3. titul. 2. capit. 8. §. 4. [Proprie est jus cognoscendi & judicandi de furibus extraneis.] Vide *Utfangethef*.

¶ HUTHSCARLA. Vide *Huscarla*.

HUTICA. Otbertus Abbas Gemblacensis in Vita S. Veroni num. 2. *Quædam cista, vulgo Hutica dicta, quantitate magnitudinis ampla, quæ supra beati viri tumbam stabat annona plena.* Sic in excuso, pro qua voce perperam viri docti *hutica* restituunt; est enim *hutica*, quod Belgæ nostri *Huche* vocant, cista major ac longior. Vide *Hucha*.

Utica, absque aspiratione. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi in Burgund. *Donate Assuinaro pro sua eleemosyna & planeta castanea, ibi donato & libros, qui fuas Sancti Benedicti de Floriaco Monasterio, in illa Utica parvula.*

HUTINUS, Cognomen quo donatus Ludovicus X. Rex Franciæ, quod, ut quidam putant, dum adhuc in pueritia esset, rixas & contentiones cum sodalibus crebro excitaret; nam & de pueris vulgo dicimus, *Il aime le Hutin*, id est, *le bruit, le tintamarre, les querelles*. [Hottom. Francogal. cap. 27. *Imperio Regis Ludovici Hutini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur.*] Sic etiam id vocabuli usurpat le Roman *de Garin*:

En trente leus, ou en neuf, ou en vins,
Avoit meillee & merveilleus Hutin.

Alibi:

Devant les lices commence li Hustins.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Ouyent la noise & le Hustin
De ceulx qui font mouls pres voisin.]

Charta Odoardi Dom. Hamensis ann. 1328. *Se il advient aulcun Hustin ou mellee en ladite ville, &c.* Inde *Hustiner*, rixari. Ibid. *Se il se Hustinoient, ou faisoient mellee.* Vox autem ejusdam videtur originis, cujus est *Huesium* vel *hutesium*: quod qui *huz* clamare solent, id potissimum faciant, ut seditionem ac contentionem excitent.

¶ HUTSEN, Pyrgus, fritillus, Gall. *Cornet à jouer aux dez.* Vox Belgica. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomarensi: *Sed licet cum tabulis & scateis ludere protracti ex Hutsen, emendabit Comiti tres lib. Domus in qua ludetur cum talis & Hutsen tres lib.*

HUTTEN. Glossæ Isonis Magistri: *Magalia, Hutten mapalia & magalia idem sunt, id est, casæ pastorum, quæ & tugurium.* Hinc nostrum *Hutte*, eadem notione. *Heute, Heutich, ou Logette*, in Tabul. S. Quintini in Insula fol. 24.

¶ HUVETI, Vestis species. Instrum. ann. 1303. in Histor. Monast. Sangerm. inter Instr. pag. 174. *Item quod nullus deferat infra metas Monasterii apparentes Huvetos.* Legendum forte *Housias*. Vide in hac voce.

¶ HUY. Vide in *Huesium*.

¶ HUZARONES. Vide *Huszarones*.

¶ HYALINUM Velum, Vitrea fenestra, à Græco ὑάλινος, vitreus. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 180.

Nec minus approperant epicizi emblemata proni
Arcus incultos Hyalino claudere velo.

Utitur etiam Prudentius Peristeph. 12.

Tum camuros Hyalo insigni varie cucurrit arcus.

HYBERNAGIUM, Ivernagium, ex Gall. *Hivernache*, vel *hivernage*. Χειμωνικόν, in Nomocanone Coteleriano num. 516. *Semen Hiemale* Fletæ lib. 2. cap. 73. §. 18. 19. *Hiemalis annona*, in Charta ann. 1178. in Probat. Hist. Guinensis pag. 349. *Fruges Hiemales*, in Speculo Saxon. lib. 2. art. 48. §. 11. Charta Mauricii Episc. Parisiensis ann. 1190. apud Brolium: *Duos modios Hibernagii in campiparte ejusdem villæ, &c.* [Charta ann. 1218. ex Tabul. Portus-regii: *Mathæus de Meudun miles dedit Monialibus S. Mariæ de Portregio tria sextaria ordei & totidem Hibernagii in sua decima de Meudun.* Alia ann. 1227. ex Tabul. Montisfortis: *Concedimus tenenda in perpetuum libere, pacifice & quiete pro septem modiis bladi medietate Hybernagii & medietate avenæ ad measuram Montisfortis.* Engelbert. *Maghe* in Chron. Bonæ-Spei pag. 113. *Sub*

censu annuo 23. modiorum avenæ & totidem Hybernagii.]

☞ Observandum vero *Hybernagii* nomine non quodvis seminis hyemalis genus intelligi, sed proprie de illa frumenti specie accipiendum, quam *secale majus*, Gall. *Segle*, vocant. *Hybernagium* autem dicunt quod ante hyemem feratur; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pisis &c. quæ *Marceschia* & *Martium* dici solent, Gall. *Mars* & *bled marsois*, quod ineunte Martio ferantur. Porro cum de *Hybernagio* in veteribus Instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, nostris *Bled meteil*, quod Chartæ sequentes non obscure innuunt. Charta Guidonis de Campis ex Chartul. Calensi pag. 54. *Nec non & quatuor sextariis ad mensuram de Kala bladi ybernagii scilicet boni & legalis Mixtolii percipiendis singulis annis*. Tabular. Sanct. Remigii Remens. *Duos modios laudabilis bladi persolvet .... medietas bladi erit avena, reliquum hivernaginum, cujus hivernagii medietas erit frumentum, medietas siligo*. Charta ann. 1201. ex Chartul. Monast. Montis-martyrum: *Ita quod medietas illius modii erit de meliori Hyvernagio granchiæ nominatæ, reliqua vero medietas erit bona & legalis avena.* Charta an. 1252. tom. 2. Histor. Eccl. Meld. pag. 155. *Concedimus ... quatuor sextarios bladi ybernagii pro pitancia facienda eisdem die obitus nostri, in qua nostrum anniversarium celebrabunt ... octo sextarios bladi ybernagii .... ad faciendum panem pro generali Capitulo Ordinis S. Trinitatis*.

¶ IVERNAGIUM. Donatio facta Monasterio Cameræ-fontis ann. 1208. *Concessit elemosynam scilicet tres minas Ivernagii*. Occurrit alibi.

YVERNAGIUM. in Fleta lib. 2. c. 41. §. 1. & in veteri Charta in Hist. Montmorenc. p. 43. Sic etiam hiemale tempus vocabant nostri. Vetus Poeta MS.

Il ne me chaut d'estè ni de rousee,
De froidure ne de tems Hiver nage.

HYBERNATICUM. Polyptychus Floriacensis: *Arant ad Hybernaticum unusquisque perticas 4. & ad tremissum perticas* 2. Habentur ead. verba ibi non semel. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. recto: *Solvunt in pascione denarios 4. arant ad Hybernaticum perticas 4. ad tremissum perticas* 11.]

HYBERNATICA FESTIVITAS S. Martini, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. p. 155. & alibi.

HYBERNIUM HIEMATIO, παραχειμασία, in Glossario Græc. Latino.

HIBERNUM, nude, pro *Hibernum tempus*. Hiems. Capitulare 1. an. 809. c. 35. & Capitul. 2. ejusdem anni c. 13. *In Hiberno & in æstate*. Adde lib. 3. Capitul. cap. 57. S. Ambrosius Serm. 38. *Miser peccator dum Hyberni rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit*. Vetus Chron. MS. laudatum à Baluzio: *Hybernus grandis & durus*.

¶ HYCONIA, Imago, ex Græco εἰκὼν. Charta Adelelmi an. 975. ex Chartul. Floriac. fol. 35. *Dono ... quoddam juris mei prædium ... ad illuminandam scilicet sempiterni Regis Hyconiam*. Vide *Icona*.

¶ HYDA, HYDAGIUM. Vide *Hida*.

HYDRIA, Metreta frumentaria, interdum liquidorum, & vini: *veder*. Ita Sambucus ad Leges Hungaricas.

HYDRIÆ, Inter ministeria sacra recensentur ab Anastasio in S. Leone PP. p. 27.

HYDROMANCII, inquit Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 125. *Sunt, qui in aquæ inspectione umbras dæmonum evocant, & imagines vel ludificationes ibi videre, & ab iis aliqua audire se perhibent*.

☞ Antiquius est quod de hujusce divinationis specie tradit S. Augustinus de Civ. Dei l. 7. c. 37. *Nam & ipse Numa, ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus Angelus mittebatur, Hydromantiam facere compulsus est: ut in aqua videret imagines deorum, vel potius ludificationes dæmonum, à quibus audiret, quid in sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro à Persis dicit allatum*.

¶ HYDROMELIPOLIUM, Locus ubi Hydromeli distrahitur, à Græc. ὑδρόμελι & πωλέω vendo, in Actis SS Iunii tom. 2. pag. 1010.

¶ HYDROPHAGI. Gervasii Tilberiensis Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. pag. 984. *A dextra parte descenditur ad Ægyptum, hinc ad insulam, in qua nascuntur nutrientes barbam usque ad genua, qui nuncupantur Hydrophagi, quia pisces crudes comedunt*. Videtur potius legendum *Ichthyophagi*, ab Ἰχθυοφάγοι.

¶ HYDROPHYLACES, Custodes aquarum, Latinis Castellarii, in veteri Inscriptione apud Reynesium pag. 565. Gregorius PP. X. lib. 5. tit. 11. capit. 12. in sexto: *Custodes aquarum (quos Hydrophylaces nominant) queis insigi solent annotatione signatis* ... præerat *Consularis aquarum* lib. 2. de Aquæduct. & libr. 1. de divers. offic. Vide Frontinum de Aquæductibus.

HYDROPICARE, Hydropem facere. Alanus. lib. 4. Anticlaud.

Dum satiat, parit unda sitim, potusque sititur
Amnis, & innumeros Hydropicat ille bibentes.

Idem in Planctu naturæ:

Dum stomachum mentes Hydropicat ardor habendi.

Utitur & lib. 7. Anticl. c. 8.

HYDROS, *Psalmus, quem cantio componit organi*. Papias MS.

HYEMA. Regula Magistri capit. 81. *Inquinamenta caccaborum, cucumæ, vel Hiemarum, necnon & foci calorem sustineant*. Legendum *Zemarum*. Vide *Zema*.

¶ HYEMALES FRUGES. Vide *Hybernagium*.

¶ HYEMANTES, Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia & turpia quædam delicta etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, &c. vel, ut quibusdam placet, χειμαζόμενοι dicti *Dæmoniaci*, quod hi instar navis χειμαζομένης huc atque illuc jactarentur. Vide Hofmannum, Macros fratres, Suicerum in Thesauro Eccl. v. χειμαζομαι & Gloss. mediæ Græcit. in χειμαζόμενοι.

¶ HYLE, Materia, à Græco ὕλη. Gervasii Tilber. Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 886. *Hanc confusam machinam mundialem velut primordialem materiam, nunc Hylen, nunc chaos, nunc terram, nunc abyssum, nunc aquas nominant*. Hinc

¶ HYLICUS, Materialis. Responsio Marii Victorini ad Candidum Arrianum apud Mabill. to. 4. Analect. p 164. *Non potest enim esse qualitas ipsa per semet, sed eo quod est, hoc ipso ὕλη est, & semper Hylica cum sit, nihil aliud quam ὕλη est*.

¶ HYLOPANDURUM, Vinculum gravissimum; vox ibrida, ut videtur, à Græco ἰλλω vincio, πᾶν omne, & durum. Histor Miscell. apud Murator. to. 3. part. 1. pag. 159. *Ex Hylopanduris constrictos trahens Bulgares captos, quos extra portam auream decollari præcepit*.

¶ HYMERA, Dies, Græce ἡμέρα. Acta S. Swithuni tom. 1.

tom. 1. Julii pag. 536. *Phœboque tertiam replicante Hymaram, deductus est ad præsidem.*

¶ HYMNODIA, Hymnorum decantatio, canticum Fr. Arnonis Scutum Canonicorum apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 12. *Scio, inquam, tales, qui inter jejuniorum ac lectionum & orationum studia... nonnunquam cœlestium Hymnodiarum sonos mellifluæ dulcedinis plenas, extra carnis sensum facti, auditu divinissime audierint.* Qua etiam voce designatum *Agnus Dei &c.* legimus tom. 1. Rerum Mogunt. p. 111. *Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, & Trisagion & Hymnodiam, ceteraque Græcanica, notulis musicis interstincta, ne nobis clam esset*, Credo, Sanctus, Agnus, *&c.*

HYMNUS, HYMNARIUM, HYMNIZARE, &c. *Hymni*, Encherio & Isidoro libr. 1. de Eccles. Off. capit. 6. *Carmina quæcumque in laudem Dei dicuntur, vocantur.* Ruffinus in titul. Psalm. 72. *Hymni sunt cantus continentes laudem Dei. Si sit laus, & non sit Dei, non est* Hymnus: *si sit laus & Dei, & non cantetur, non est* Hymnus. *Oportet ergo ut sit Hymnus, habeat hæc tria, laudem, & Dei, & canticum.* Huic definitioni convenit Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 930. Ὕμνος, δοξολογία μετὰ ἐπαλξίων, Sed & Psalmos Hymnos interdum vocat Cassianus libr. 3. de Cœnob. Institut. capit. 6 ut & Victor Vitensis libr. 1. de Persecut. Vandal. *Dum præciperet nostrorum corpora defunctorum sine solemnitate Hymnorum cum silentio ad sepulturam perduci.* Et libr. 2. *Jam enim ob celebritatem festivitatis, Hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant*, Hymnidicum, Davidem appellat Gregorius Bæticus lib. de Fide.

HYMNI AMBROSIANI, ab Ecclesia recepti, ut testantur Concil. Turon. II. capit. 23. Toletan. IV. capit. 13. præterea Regula Sanct. Benedicti capit. 17. in qua nuda *Ambrosianum*, pro *Hymno Ambrosiano* habetur. Isidorus libr. 1. de Eccles. Offic. capit 6. *Hilarius autem Gallus Episcopus Pictaviensis, eloquentia conspicuus Hymnorum carmine floruit primus. Post quem Ambrosius Mediolanensis Episcopus, vir magnæ gloriæ in Christo, & in Ecclesia clarissimus doctor, copiosius in hujusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde Hymni ex ejus nomine Ambrosiani vocantur, quia ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: cujus celebritatis devotio debine per totius Occidentis Ecclesias observatur.* Adde Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. cap. 49. Walafridum Strabon. lib. de Reb. Eccl. cap. 25. Honorium Augustod. lib. 2. capit. 17. &c.

HYMNUS ANGELICUS, dicitur à Scriptoribus Ecclesiasticis, hymnus ille, qui in Missa canitur: *Gloria in excelsis Deo*, quod initium nempe illius ex hymno in Domini Natalitio ab Angelis decantato, desumptum sit. Hunc enim, ut ait Rupertus Tuitiensis, *ab ore Angelorum Ecclesia sancta rapuit.* Primus autem Telesphorus PP. instituit, *ut ante sacrificium diceretur*, ut auctoras sunt Anastasius, Walafridus Strabo de Rab. Eccles. capit. 22. Amalarius lib. 3. de Off. Eccles. cap. 8. Rabanus Maurus, Alcuinus de Divin. Off. Berno capit. 2. & ipsemet Telesphorus Epistol. Decret. capit. 2. Sed an ab illo integer compositus sit, addubitatur. Integrum à Telesphoro exaratum scribunt Rabanus lib. de Institut. Cleric. capit. 32. & Innocent. III. PP. libr. de Mystar. Miss. capit. 20. Usque ad versiculum, *Laudamus te*, compositum à Telesphoro, cætera addita esse à Sanct. Hilario Episcopo Pictavensi, Alcuinus prodidit. Cui favet Concilium Toletan. IV. can. 12. *Reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiasticos Scriptores composuisse* scribens. Verum ab Hilario consummatum negat Goarus ad Euchologidque probat ex Athanasio, qui Hilario coævus fuit, libr. de Virginibus sub finem, qui hujus hymni pœne integri meminit, ut sua ætate ab universa Ecclesia recepti. Et certe sunt, qui putant ab ipsis Apostolis compositum fuisse; ex eo potissimum, quod integer exstet apud Clementem libr. 7. capit. 47. ubi προσευχῆς nomine donatur. Alii ὕμνον ἑωθινὸν appellant, ut observatum est ab Usserio Armachano: δοξολογίας Græci, si Goaro fides.

Instituit præterea Symmachus PP. ut omni die Dominico, vel Natalitiis Martyrum diceretur, ut est apud Anastas. in ejus Vita, (qui etiam consulendus est in Stephano IV. pag. 96.) & Alcuinum lib. de Divin. Offic.

Ad Matutinas decantatum volunt quidam, quod in antiquis MSS. *Hymnus in die Dominico ad Matutinas* inscribatur. Quibus astipulatur locus Athanasii supra à nobis indicatus, qui sic se habet: Πρὸς τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε· Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω, διαφαυούσης. Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

HYMNI ANGELICI appellatione donatum etiam interdum *Trisagium*, auctor est Microlog. cap. 11. [& Capitul. lib. 6. n. 173. Te igitur *non inchoent sacerdotes nisi post Angelicum* Hymnum *finitum.*]

HYMNUS EVANGELICUS, seu *de Evangelio*, idem qui *Angelicus*, Beleto c. 36.

HYMNI FERIALES, qui in Feriis canuntur, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiasticis.

HYMNUS S. MARIÆ, *Magnificat*, apud Joannem Abrincens. Episc. de Offic. Eccles.

¶ HYMNUS TRIUM PUERORUM, olim inter Missarum solemnia decantatus, ut patet ex Brevi Expositione antiquæ Liturgiæ Gallicanæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 92. *Hymnum autem trium puerorum, quod post lectiones canetur in figura Sanctorum veterum, qui sedentes in tenebris adventum Domini expectabant.* Quibus concinit Canon. 13. Concil. Toletani IV. *Ut per omnes Hispaniæ ecclesias vel Galliæ in omnium Missarum solemnitate decantetur Hymnus trium puerorum in pulpito.* Exstant etiamnum hujusce ritus vestigia: Sabbato enim Quatuor Temporum post Lectiones cantari solet.

HYMNUS S. TRINITATIS, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet, qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves Græca & Latine, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis*, Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Marcellinus Comes in Chronico: *Die Dominica, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in Ecclesiæ pulpito consistentes, in Hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt &c.* Infra: *Cæteris die noctuque Hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, &c.* Rursum: *Hymnum Trinitatis juxta morem Catholicorum concinentes, &c.* Quo loco agit Marcellinus de additione facta Trisagio à Petro Cnaphæo, σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, quam, ut hæreticam, proscripsit Ecclesia, in Concilio Romano I. ann. 483. Vide Zonaram in Theodosio juniore. De Trisagio copiose dis-

ann. 1212. Vide Hieronymum *dalla Corte* in Histor. Veronensi lib. 10 pag. 586. ubi de Humiliatorum primordiis, pluribus agit, ut & Miræum de Ordinibus Monasticis. [Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.]

¶ HUMILIATIO. Vide in *Humiliare*.

HUMILIATORIUM. Charta Didaci Episc. Compostellani æræ 1153. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. Sanct. Benedicti tom. 4. pag 437. *In primis confirmamus vobis, ut diximus, totum illud Monasterium, cum suis domibus, & servis, & cum cunctis, quæ videtur habere intra Humiliatoria B. Jacobi Apostoli, &c.* An *Heremitoria*?

¶ HUMILIS, Titulus ab Episcopis in suis subscriptionibus non semel assumtus; ut in Privilegio Pauli I. PP. apud Labbeum tom. 6. Concil. col. 1693. Hac etiam formula usus Henricus Rex apud Puricellum in Basil. Ambros. pag. 534. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Humilis Romanorum Rex*. Quæ tandem penes Monachos tantum remansit.

HUMILITARI, Humilem fieri, humiliari. Faustus Regiensis contra Nestorianos, de Christo: *Natus, qui moreretur, datus, per quem vita renasceretur: illic dominatur, hic Humilitatur*.

HUMILITAS, Dejectio, opprobrium. [Lactantius lib. de Mort. Persecut. num 30. de Maximiano Imperat. qui purpuram deponere coactus fuerat: *Sic amisso Imperatoris & soceri honore, Humilitatis impatiens, alias rursus insidias machinatus est*.] Gregor. Turon. libr. 2. Histor. capit. 41. *Vinctosque totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinari jubet. Cumque Chararicus de Humilitate sua conquereretur, &c.* Lib. 6. cap. 36. *Ad ulciscendam Humilitatem generis sui velocius properans, &c.* Adde lib. 1. Miracul. capit. 78. Vide *Humiliare*.

HUMILITAS. Leontius Episcop. Arelatensis in Epistol. ad Hilarum PP. *Et te decrevimus, quam primum hac Humilitatis nostræ epistola salutare*. Vide *Humilis*.

¶ HUMILITER, Absque molestia. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium apud Murator. to. 6. col. 991. *Imperator namque inde discedens ac iter suum pacifice faciens, cum Veronam appropinquasset, indeque Humiliter pertransire voluisset, &c.* Ubi Muratorius: Bene Corius hoc verbum Italice reddens scribit, *Absque ulla molestia*.

HUMILITUDO, *Humiliatio*, ταπείνωσις, in Gl. Gr. Lat. in aliis Gloss. MSS. ταπείνωμα.

¶ HUMIPES, *Sponsa dicta, quod rheda non vehitur*. Laur. in Amalth.

¶ HUMISTERNIUM, Humi cubatio. Vita S. Syncleticæ tom. 1. Januat. pag. 255. *Nam jejunia & Humisternia instituta sunt propter fœdissimas voluptates carnis*.

HUMLO, HUMULO, ex Gall. *Houblon*, quod à Latino *Lupulum* formatum, elisa litera L. Adalardus in Statutis Abbatiæ Corbeiensis part. 1. capit. 7. *Nec messes, vel prata colligendo, nec braces faciendo, nec Humlonem, nec ligna solvendo, &c.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa census frumenti mod. 106. speltæ 416. ordei 732. mixturæ 325. leguminis 11. Humulonis mod. 3. vermiculi unc. 12. vini mod. 1567. &c.*

¶ HUMELO, HUMOLO, Eadem notione. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 100. v. *Restaurius servus solvit omni anno de Humelone modium 1. & facit wactam*. Ibidem fol. 101. recto: *Ostroldus servus solvit de Humolone mod. 1. & aliud servitium quod ei injungitur*. Et verso: *Camsiles 8. omni anno de Humolone mod. 8. pastas 48* Adde Constit. Ansegisi Abbatis sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 640.

¶ HUMLONARIA, Locus ubi Humlo nascitur. Charta Pippini Regis apud Doubletum Hist. Sandionys. lib. 3. p. 699. *Donamus ... id est cotonarias cum omni integritate, & in Ulfrasiagas mansos duos, & Humlonarias cum integritate*.

¶ HUMMELLUS, pro *Humerus*. Sanct. Wilhel Constit. Hirsaug. lib. 1. capit. 84. *Notat quoque Diaconus quando Sacerdos inter Canonem se inclinaverit, ut postea cum illo se erigat, calicemque cum eo discooperiat, & cum levante levet, iterumque repositum cooperiat; prius tamen in ipso accessu osculatur altare, ac deinde Sacerdotis brachium parum infra Hummellum*. Bernardus Monac. in Ordin. Cluniac. ibid. pag. 223. *Deinde dextrum Humerum Sacerdotis deosculatur*.

¶ HUMOLO. Vide *Humlo*.

¶ HUMOROSITAS, Humiditas. Miracula S. Ambrosii Senens. tom. 3. Martii p. 232. *Tantum incurrit dolorem & Humerositatem in capite*.

¶ HUMULO. Vide *Humlo*.

HUMULUS, Idem forte quod *Humlo*. Specul. Saxon. lib. 2. art. 52. *Transcrescat siquidem Humulus sepem, qui radices habet intro sepem, vel cujus fundo radices fixerit, quantum de Humulo attrahere per sepem potest, Humulum tollet, & quod extra manet, ad vicinum pertinet*. Eadem habentur in Wichbild Magdeb. art. 128.

☞ *Humulum* idem esse cum *Humlo* vix dubitare sinit Chronicon Florentii Episcop. apud Eccardum de Origin. Domus Saxon. col. 59. *Triginta sex oves & tot agnos, & octoginta sex moldia Humuli, & viginti sex porcos pinguer & viginti sex anseres*.

HUNDREDUS, HUNDREDUM, HUNDREDA, HUNDRETH, vel UNDREDUS, absque aspiratione, ut apud Petrum Blesensem Epist. 95. Anglis dicitur, quod Latinis *Centena*, *Centurio*, à voce Saxonica hundreth, *centum*: unde Belgæ *Hundert*, eadem notione. Scribit Joan. Stiernbookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto pag. 30. districtus, seu Comitatus apud Uplandos & Suedos Cisfilvanos, *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas, vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in Anglia institutum ab Aluredo Rege profluxit: nam is indigenarum rapinas & eorum excessus cupiens compescere, ut auctor est Ingulphus, *Totius Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias, id est, Hundredas, & in decimas, id est, in trithingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima existeret: & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decuriam, vel condemnatus, vel inwadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero provinciarum (qui antea Vicedomini) in duo officia divisit, id est, in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram & intactam indubie inveniret*. Ingulpho adjungendus Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. c. 4. qui etsi fere eadem tradat, rem tamen ita refert, ut lucem porrigat Ingulpho: *Et quia occasione barbarorum indigenæ etiam in rapinas anhelaverant, adeo ut nullitutus commeatus esset sine armorum præsidio, centurias,*

turias, quas Hundred dicunt, & decimas, quas Tribingas vocant, instituit, ut omnis Anglus legaliter duntaxat vivens haberet & centuriam & decimam. Quod si quis alicujus delicti insimularetur, statim ex centuria & decima exhiberet, qui eum vadaretur; qui vero ejusmodi vadem non reperiret, severitatem legum horreret. Si quis autem reus vel ante vadationem vel post transfugeret, & omnes ex centuria & decima Regis mulctam incurrerent. Hoc *commento pacem infudit provinciæ, ut etiam per publicos aggeres, ubi semitæ in quadrivium finduntur, armillas aureas juberet suspendi, quæ viantium aviditatem riderent, dum non essent, qui eas abriperent.* Hæc perinde sub annum 892. narrat Willelmus Gemeticens. ut & alii: quæ postmodum Willelmus Nothus observari sua etiam tempestate sanxit, ut est in illius Legibus Latinis sub initium. Sed & hanc provinciarum Anglicarum divisionem habent Leges Edw. Confess. & Leges Henrici I. cap. 6. 8.

Hundredos seu *centurias*, vel *centenas*, non primus tamen instituit Aluredus; sed earum usum in Angliam invexit: non longe antea apud Francos nostros provinciæ in *Comitatus*, iique rursum in *Catenas*, vel *Centurias*, denique eæ in *Decanias* distributæ erant, uti in his vocibus docuimus. Sed quod de securitate inter indigenas stabilita, ac mutua vadatione narrant Scriptores, Aluredi prorsus videtur institutum.

Hundredi an certo familiarum vel villarum numero constiterint, haud omnino planum est. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario part. 1. capit. penult. *Hundredum*, ait, *ex hidarum aliquot centenariis*, ut *hidam ex* 100. *acris* constitisse. Est autem *hida* tantum terræ, quantum uni aratro per annum sufficit, quod Latini ævi inferioris *Mansum* vocant, agri scilicet portio cum domicilio, uni familiæ colonariæ attributa; ita ut *Hundredus* certo familiarum numero constiterit: quod de *Centena* apud Francos volunt. Neque aliud apud Bromptonum *Villa* videtur sonare, cum ait, *Hundredum Latine dici, quod Wallice & Hibernice Cantredus, & continere centum villas*: ut & apud Ranulfum Castrensem lib. 1. capit. 50. scribentem, *Wapentak & Hundret idem esse, quod procinctus centum villarum*. Videtur enim his locis *villa* idem esse, quod *colonia*, seu familia rustica, uni agri portioni addicta. Sed & inde intelligendus Giraldus Cambrensis, scribens: *Manniæ Insulam* 343. *villas habere, & pro tribus cantredis reputari*. Nam his locis, *villa*, pro pago, uti hodie appellamus, sumi non potest, cum, ut ait Spelmannus, tantum abest, ut in *Hundredo* tot reperiantur villæ, ut majores vix 30. aut 40. habeant. Proinde cum Lambardus ait, *Hundredum à numero centum hominum appellationem habere*: id intelligendum de iis, quos nostri *Capita mansi* appellabant, seu *Chefs de famille*, capita familiæ quibus reliqua ipsa familia suberat, ita ut unicum caput conficeret.

Iis porro centuriis & decaniis adscribebantur omnes, qui annum ætatis duodecimum excesserant, cujuscumque essent conditionis, sive liberi, sive servi, ex Legibus Canuti Saxonis §. 19. Decaniis præerant *Decani*, centuriis seu hundredis *Centenarii*, qui &

HUNDREDARII, & *Præpositi*, vel *Domini Hundredorum* vocabantur, ut in Legibus Edward. Confessor. capit. 32. Hi una cum hominibus decaniarum & hundredorum de litibus, & *Decani* de iis, quæ minoris, ut sun dictum loco: *Hundredarii* vero de iis, quæ majoris essent momenti, cognoscebant.

Hundredarii primitus ab ipso populo eligebantur, ut in voce *Wapentachium* docemus. Postmodum Statuto Edward II. ann. 9. *Hundredarii* à Cancellario, Thesaurario, & Baronibus Scacarii designabantur. Denique Statutis ann. 2. Edw. II. capit. 13. & ann. 14. ejusdem capit. 9. omnes hundredi, ut olim, Comitatibus restituti, iterumque annexi, & Vicecomitibus præceptum, ut probos in eisdem *Hundredarios* aliosque ministros constituerent. Vim hoc obtinuit, quoad hundredos, qui Regi suberant: in aliis autem, qui jure hæreditario ex Regum privilegiis, eos possidebant, non item, ait Spelmannus.

HUNDREDA, Hundredariorum Comitia unde passim dicuntur, in quibus una cum 12. Senioribus hundredi seu centuriæ illi judicabant, ut est in Legibus Ethelredi apud Vanatingum sancitis capit. 4. Quando autem ea tenerentur, varie observatum arguunt Leges Anglicæ. Quippe in Legibus Edgari Saxonicis capit. 5. & Canuti capit. 17. oppidana ter, suprema vero, ex omnibus scilicet hundredis coacta, Comitia bis in anno teneri sancitur; quæ quidem suprema Comitia *Comitatus* vulgo appellabant, quibus præerant Episcopi & Comites Provinciarum: ubi Episcopi quidem de rebus Ecclesiasticis, Comites de rebus civilibus cognoscebant. Quod etiam habetur in Legibus Edw. Confessor. capit. 32. 34. Leges veteres Legibus Inæ subjectæ, singulis mensibus exacta hæc Comitia docent: *Hoc est judicium qualiter* Hundredum *teneri debeat. In primis, ut conveniant semper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, ... & faciat furi rectum suum, &c.* His consentiunt Leges Edw. Confess. capit. 35. *Debet autem Seyremot bis*, Hundreda *& Wapentachia duodecies in anno congregari, & septem diebus antea summoneri, nisi publicum commodum vel dominica Regis necessitas terminum præveniat*. Est autem *Wapentachia* in aliquot Angliæ Provinciis, quod in aliis *Hundredus*: quod & rursum habetur capit. 34. Leges Henrici I. capit. 51. *Debent autem ad singulos menses, i. per annum duodecies congregari* Hundreda: *Comitatus bis, si non sit opus amplius, ut omnis homo rectum faciat alteri ad rectum terminum, & omnis causa finem habeat: & summoneatur Comitatus septem dies antea*. Et Charta ejusdem Regis *de Comitatu & Hundredis tenendis*, apud Spelmannum: *Sciatis, quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei &* Hundreda *in illis locis & eisdem terminis sedeant, sicut sederunt tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea summoneri propter dominica necessaria ad voluntatem meam*. Has denique in hundredis tenendis consuetudines observari hocce generali Sancito voluit Stephanus Rex, apud Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardien pag. 314. *Bonas leges & antiquas & justas consuetudines in* Hundredis *& placitis & aliis causis observabo, & observari præcipio & constituo*.

Ex prædictis colligitur coacta interdum extra ordinem ejusmodi Comitia, propter regni necessitates, vel propter emergentia negotia, ad Regis libitum. Quod & docet Charta seu Breve Willelmi II. apud Spelman. *Willelmus* Rex *Anglorum* H. *Camerario sal. Facias convenire & considere tres* Hundredos *& dimidium, apud Flicceshamburch, propter terram illam de Holm, quæ pertinet ad Riugstedam & quam Abbas Ramesiæ reclamat ad victum & vestitum*

ftitum Monachorum suorum. *Et si Abbas poterit ostendere ratione & testimonio comprovincialium, quod antecessor suus eandem terram habuerit, eo die, quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio, ut illam terram & omnia, quæ juste pertinent ad Abbatiam suam, pacifice & honorifice habeat. Teste R. Bigod apud* Windesoriam.

Sed & inde habemus convocatos interdum plures simul hundredos, secundum causarum momenta: quod & firmatur ex lib. Ramesiensi sect. 298. *Notum esse volumus, Reinaldum Abbatem Ramesiensem apud Uderwivelle in præsentia* Roberti *filii* Walteri *eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præsentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuisse testimonio virorum de novem Hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Infra: *Fuerunt nempe viri prædicti de novem Hundredis jurare parati se audisse & vidisse, &c.* Ex his initiis prodiit, ut opinatur Spelmannus, hodierna apud Anglos juratarum è plurimis hundredis conscriptio, & causarum examen, quod *Patria*, & *Per patriam* dicitur, vulgo, *Trial par pays*.

In *Hundredis* examinabantur causæ civiles & Ecclesiasticæ, perinde ac in Comitatibus, ipsis Episcopis vel Archidiaconis pro tribunali sedentibus. Sed id immutavit Guillelmus Nothus ea Constitutione, quam descripsit Seldenus in Jano libr. 2. §. 14. *Propterea mando, & regia auctoritate præcipio, ut nullus Episcopus vel Archidiaconus de Legibus Episcopalibus amplius in* Hundredo *placita teneat: nec causam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium secularium hominum adducat: sed quicunque secundum Episcopales Leges de quacumque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc opus elegerit & nominaverit, veniat, ibique de causa sua respondeat, & non secundum* Hundredum; *sed secundum Canones & Episcopales Leges rectum Deo & Episcopo suo faciat.*

Omnes porro *Hundredis*, seu *Hundredi* Comitiis quæ hundrede-gemote appellabantur, interesse tenebantur, [quod *Hundredi secta* dicebatur:] qui abesset, absentiam gravi mulcta luebat, ut est in Legibus Edgari Saxonicis §. 5. & in Legibus Canuti §. 16. in Legibus Guillelmi Nothi, & in Legibus Henrici I. capit. 51. Charta Henrici I. apud Spelman. *Et volo, & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum &* Hundreda, *sicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam causam, pacem meam, vel quietudinem meam, qui non sequuntur placita mea & judicia mea, sicut tunc temporis fecissent.* Hæc vero eorum, qui ab hundredis seu Comitiis aberant, mulcta intelligitur in veteribus Chartis Anglicis, in quibus Ecclesiarum Prælati, verbi gratia, eximuntur ab *Hundredis*, id est, à necessitate eundi ad *hundredos*, ita ut si iis ipsimet non interfuerint, mulctam propterea non incurrant. Charta Edward. III. pro Abbatia S. Remigii Remensi, tom. 2. Monastici Anglic. pag. 993. *Prohibeo, ne submoneatis Monachos de Sanct. Remigio de Remis, ut eant ad Hundreta, nec ad scyras; sed* Præpositos *suos, vel unum ex hominibus suis mittant.* [Charta Henrici II. Regis Angliæ pro Ecclesia de Herleia apud *Madox* Formul. Anglic. pag 45. *Et terra & homines Ecclesiæ illius, quocumque sint loco per Angliam, sint liberi & quieti de siris & Hundredis, & murdro, & latrocinio &c.*] Eæ vero mulctæ

Hundred-laghes, id est, *leges*, seu *mulctæ*, vel *emenda Hundredi* dicuntur: nam in hac voce, laghe, Saxonibus, ut Latinis, lex, mulctam sonat: à quibus quidem mulctis immunes dicuntur omnes forestarii, in Legibus Forestarum Canuti Regis capit. 9. *Sint .... quieti & liberi ab omnibus provincialibus summonitionibus, & popularibus placitis, quæ Hundred-laghe Angli dicunt.* Interdum

Hundredum, ut apud Rastallum, *est quietum esse de denariis vel consuetudinibus faciendis Præpositis &* Hundredariis. Nec aliud est

Hundredes-penny, Hundrepeny, Præstatio, scilicet quæ ab hominibus hundredi Vicecomiti, vel Hundredi præposito, in oneris sui subsidium fiebat, & *Auxilium Vicecomitis* interdum vocitatur. Vide in hac voce. Immunitas ab hac præstatione sæpe occurrit in Privilegiis Ecclesiarum cum aliis immunitatibus, ut in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 134 827. &c. [Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *De blodwita, & de fietwita & de* Hundrepeny *& de thedingpeny.* Glossariolum ejusdem Monaster. *Hundredepeny, Quitse de tallage de Hundred.*] Alias, ait Spelmannus, vocatur *Denarius de hundredo*, quæ vis est vocis *Hundred-penny*, in qua *penny*, *denarium* significat: sed arctioris significationis est, quam vox *Hundredum*. Hoc enim in privilegiis videtur liberare ab omnibus consuetudinibus & solutionibus hundredo debitis: illud ab istiusmodi tantum solutione. Observo præterea

Hundredum, ipsam mulctam, quæ in hundredorum Comitiis inter irrogabatur, appellatam, eamque 8. fuisse librarum. Leges Edwardi Confessoris capit. 21. *In Danelaga per 18.* Hundreda, *qui numerus complet septies 20. libras, & 4. quoniam forisfacturam* Hundredi, *Dani Norwagienses 8. libr. habebant, &c.* Ricardus Hagustaldensis de Statu Hagustaldensis Ecclesiæ cap. 14. *Si quis igitur quemlibet cujuscumque facinoris aut flagitii reum & convictum infra quatuor cruces, quæ sunt extra ipsam villam de Hestaldesham, capit & retinet, universali judicio duo* Hundreth *emendabit: si vero infra villam, 4.* Hundreth: *si vero infra muros atrii Ecclesiæ, 6.* Hundreth: *si autem infra Ecclesiam, 12.* Hundreth: *si vero infra valvas chori, 18.* Hundreth, *... In* Hundreth *8. libræ continentur.*

Hundred-setena, Privilegium Edmundi Regis Anglic. dat. ann. 944. apud Malmesbur. lib. 2. de Gest. Reg. Angl. *Concedo Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ Glasconiæ ..... jura consuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, id est, burggerita, &* Hundret-setena, *athas, & ordelas, &c.* Ubi Spelmannus: Nunquid legeris *Hundret-sceatena?* A sceat, pro symbolo, quod *Hundredariis* solebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. At Somnerus nihil mutandum censet ex Textu, ut vocatur, Roffensi, ubi hæc vox, *constitutio hundredi* redditur: *Debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt* Hundret *setene.*

☞ Placet Somneri sententia: sæta enim vel setena, ut ipsemet observat, Anglo-Saxon. in compositione habitatorem, colonum, incolam significat; unde *Hundred-setena* de mulcta, quæ ob crimen vel injuriam in Hundredarium commissam exigitur, licet interpretari: nisi malis de præstatione ab eo qui Hundredis adscribebatur exsoluta accipere; quod suadere videtur Textus Roffensis, Charta Edgari Regis ann. 12. regni ejusd. tom. 1. Monaster. Anglic. pag. 16. *Et habeant socam, & sacam, on stronde, & on streame, & on wode, & on felde, on gri-*

grisbebrice, Hundred-*fetenis*, *adas & ordelas*, *&c.*

¶ Hundret, in Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas* (possessiones habeant) *& quietas de fyre* & *Hundret & placitis & querelis*.

¶ Hundartus Affirmatus, Tributum quod ab hominibus *Hundredi* exigitur, ad *firmam* datum. Computus an. 1305. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Item de burgo affirmato* 23. *l.* *Item de Hundreto affirmato* 9. *l.*

Hundredarii Servientes, Bedelli, apparitores, in Fleta lib. 1. c. 18. §. 2.

Editus porro legitur *Modus tenendi unum Hundredum, sive curiam de recorde*, in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, edito ann. 1574. fol. 122. v.

HUNNISCUS, pro *Hunnicus*, inflexione Anglo-Saxonibus & Longobardis familiari. Carolus M. in Epist. ad Offam Regem Merciorum, quam describunt Radulfus de Diceto, Willelm. Malmesburiensis, & Matth. Paris, seu quis alius, in Vitis Abbatum Sanct. Albani: *Vestræ quoque dilectioni, unum balteum, & unum gladium, Hunniscum, & duo pallia serica duximus destinanda*. Ubi *Hunniscum*, non videtur esse adjectivum gladii, quod vult Watsius; sed aulæum ita nuncupatum, quod apud *Hunnos* texeretur, illudque esse, quod ἀμφίθυρον Οὐννικὸν appellatur in Epistola Chosrois, apud Theophylactum Simocattam lib. 5. capit. 14. Evagrium lib. 6. cap. 20. & Nicephorum Callisti. Sunt autem ἀμφίθυρα vela, quibus januæ cancellatæ obducebantur, quasi ἀμφιθύρων, uti innuimus in Descript. ædis Sophianæ num. 72. Neque aliud est *coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegebatur*, apud Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 8. ubi *rarum*, id est, tenue & pellucidum fuisse innuit.

Hunnisci, Equi ex Hungaria, vulgo Hongres. Vegetius libr. 4. Artis veterin. capit. 6. *Hunniscorum longo primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis*. Et in Præfat. lib. 2. *Nunquid vero exemplo Hunnorum, sive gentium aliarum artis etiam ipsius* (veterinariæ) *usus intercidet, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, & incurata animalia hibernis pascuis, & negligentiæ casibus dedunt? &c. Sarmatas porro*, seu Hungaros, *Equorum plurimis ex usu castratis usos, ne aut feminarum visu exagitati raptentur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores*, observatum ab Ammiano lib. 17. ut & à Strabone lib. 7.

¶ Hunnisoni, Eadem notione, nisi pro *Hinnisoni* à verbo Hinnire. Will. Brito libr. 11. Philippid.

. . . . Nunc corpora forti
Prensa manu, *quando spatium non invenit ictus*,
Hunnisonis depellit equis, nunc juxta peremptis.

HUNONES, vel Hunnones. Charta Henrici III. Imper. ann. 1056. & Henrici IV. Imper. 1065. ex Tabulario Sanct. Maximini Trevir. *Constituimus etiam atque jubemus, ut Advocati in Abbatia illa non nisi ter in anno placitare debeant, & illi, qui* Hunones (al. *Hunnones*) *in quibusdam locis dicuntur, tertio tantum anno, nisi recens furtum fuerit, aut ex parte Abbatis vocati fuerint, placitum habeant*. Meminit etiam *Hunonum* Charta Henrici V. Imper. an. 1112. & alia Conradi Comitis Lutzelinburgensis ann. 1135. in eodem Tabular. Sed cujus ordinis ii fuerint, mihi non liquet. Vide Zyllesium, & Duchesnium in Histor. Luxemburg.

¶ HUNSHOUC, vox Belgica ejusdem forte notionis atque *Hussuchung* infra. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Qui convictus fuerit per quinque Coratores ex Hunshouc emendabit illi super quem factus est* Hunshouc 20. *sol. & damnum suum ei dupliciter restituet & quidquid de bonis suis residuum fuerit, erit in gratia Comitis*.

HUOBA. Vide *Huba*.

HUPA, Lupulus, Flandris Hop. *Hortus Huparum*, in Chron. Windesem. lib. 1. capit. 9. lib. 2. capit. 17.

¶ HUPPFENNIGE. Vide in *Huba*.

HURA, [Pileus villosus.] Vitæ Abbatum S. Albani pag. 53. *Statimque assurgens* (Episcopus Lincolniensis) *in manu Regis per capitis sui galerum, qui Hura dicitur, resignavit id juris. quod dicebat se habere in Ecclesia B. Albani, &c.* Vocem Hure, nostri de apri capite usurpant. Vide Menagium in *Huropois*.

¶ HURDAMENTUM, Hurdare. Vide mox *Hurdicium*.

HURDEREFEST, Familiæ alicui adscriptus, ex Saxonico hysed, familia, & fæst, fixus: hinc pater familias hyreder-ealdes, materfamilias hyredes moter. Atque sic legendum videtur in Legibus Henrici I. capit. 8. pro Hudefest: *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam Hudefest, quam Folgarii, ad dinoscendum ... si decania plene sint, vel qui ... recesserint, &c.* [Ubi potius legendum Hurdesfest censet Spelmannus: at Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. mavult Heordfest. Vide in hac voce, & infra *Husfastene*.]

HURDICIUM, Hurdicius, Cratis lignea, qua obducebantur mœnia, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur: seu, ut ait Vegetius lib. 4. capit. 23. *ut impetus machinæ materia molliore fractus murum non destrueret*: vel pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret: à Saxonico, Hyrdl, plectrum, cratis: Anglis *Hurdle*. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Clata, Cratis*: Hyrdel: vel à Teutonico, *Hoorde*, *Horde*, & *Hurde*, quod idem sonat. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 107.

Ictibus assiduis Hurdicia *fracta recedunt*.

Idem lib. 7. pag. 174.

Et quæ reddebant tutos Hurdicia muros.

Rogerus Hovedenus pag. 680. *Combusserunt quatuor Hurdicios per ignem Græcum*. Idem pag. 693. *Petrarias suas & Hurdicios suos, & alias machinas suas bellicas paraverat*. Eadem habet Brompton. pag. 1189. 1201.

¶ Hordamentum. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. ccvii. *Pro Hordamento Feritatis quod ventus trebuchavit & pro granchia reparanda* c. xiii. *s. &* iii. *d.* Ibidem: *Et pro* 50. *caulis ad Hordamentum Gornaci, &c.* Charta ann. 1217. in Tabul. Sanct. Urbani. *Ego Simon Joinvillæ dominus Campaniæ Senescballus. Notum facio universis quod Abbas & Conventus S. Urbani homines suos pro Hordamento Joinvillæ faciendo miserint. Et sciendum est quod memorati homines dictum Hordamentum per usum vel consuetudinem facere non tenentur. Et dicti Abbas & Conventus ipsos homines ad illud Hordamentum miserint sponte & non coacte*. Sententia arbitralis ann. 1264. ex eodem Tabular. *Apres est ordenes que li homme de la terre Sanct. Ourbain ne doient alerne par droit ne par coustume faire lou Hourdement à Jainvile, ne*

ne les en doit on contraindre , ne ne puet .

Hordecium . Guillelmus Armoricus de Gestis Phil. Aug. p.82. *Et machinis bellicis cœpit lapidibus emissis damnificare propugnacula & Hordecia.* Le Roman du *Renard* MS.

Ainsi s'est Renars atournez,
Mult fut bien d'eue avaironnez,
Et Hourdeiz & bon & bel
Par dedens les murs du chastel,
Ses barbacannes fist drecier,
Pour mieux son chastel enforcier.

Le Roman *du Rou* MS.

Donc courut un home au terrein,
A un Hourdel *tendi sa main,*
Plein poing prist de la couverture, &c.

Will. Guiart in Philippo Augusto:

I met au bais du Heurdeis,
Le feu à poi de crieis.

Octavianus *de S. Gelais*, in Viridario honoris, de S. Veronica :

Par trois fois fut evidemment monstree,
A tout le peuple en moult grant reverence,
Par un Evesque sur un Hourt *à l'entree*
De S. Pierre, &c.

Hordicium , interdum sumitur pro machina bellica, seu ariete. Henric. Knyghton pag. 2612. *Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem ... & tunc reddiderunt illud: habuit namque unum* Hordicium *forte & bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum.*

Hurdare, Cratibus munire. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 106.

Hurdari turres & propugnacula, muros
Subtus fulciri facit.

Vetus Charta in Regesto Normannien sign. P. ex Camera Comput. Paris. *Et viderunt, quod timorem habuerunt de obsidione, & attornati sunt 4. homines de Communia ad unumquemque quarnellum custodiendum, &* Hurdandum *eum.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 159. *Pro calceia facienda & palicio calceiæ, pro turre paranda & Hurdanda, & fossato turris & molendinis, &c.*]

¶ Hurdator, Qui *Hurdicia* seu crates ligneas facit. Computus an. 1202. mox laudatus p. 163. *Robertus Hurdator pro perchis & cleis & hurdeicio 11. & 61. l. & 10. s.*

Hurdamentum. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 128. *Nec capiebant Comites Ebroicenses aliquam consuetudinem, nec eschallas, nec Hurdamenta ad castellum Gallionis, &c.*

Hordalicium, Assisæ Comitatus Campaniæ anno 1284. *Hordalicia, seu defensiones in marginibus fossatis.*

¶ HURE , vox Teutonica , Locatio , ab *Hueren*, conducere, *Hire*, Anglis. Chron. Hamel. apud Leibnit. Script. Brunsvic tom 2. pag 515. *Hæc autem sunt jura ejusdem civitatis, quæ sequuntur. Burermeister eorum autoritate & ex parte Consulum habebit judicare super omne pretium deservitium* (f. de servitio) *quod vocatur meinasme vel Hure, & super animalia pennata, & super vestes abluendas, & super loca sepium & super qualibet ædificia.*

HURSACRUM, *Ignis sacer*, morbi genus , apud And. Resendium in Vita Sanct. Ægidii Ordin. Prædicat. num. 99. [*Cujus sinistrum brachiolum fœdarat sacri ignis species quædam infantibus familiaris, quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo & Latino sermone compacta.*] Sed legendum *Pursacrum*, πῦρ ἱερόν.

☞ Nihil omnino mutandum probat ipse contextus; neque enim ex Græco & Latino compactam hanc vocem scribit Resendius , sed ex Hebræo & Latino ; unde ibridam esse vocem , efformatam ea Hebræo אור Ignis, & Latino *Sacrum*, manifestum est .

¶ HURSLEGA. Vide *Hursta*.

¶ HURSNIUM, Idem, ut videtur, quod *Harnesium*, Gall. *Harnois*. Necrolog. Laurésham. inter Vindem. Litter. Fred. Schannati pag. 31. *Dedit nobis Hursnium & equum & balteum unum & arma.*

HURSTA, Saxon. hurst, Silva. [Kilianus: *Horscht, horst, virgultum, silva humiles tantum frutices proferens, frutetum, frutectum, fruticetum.*] Hinc castellum quod in tutelam portus Avoniensis extructum est, à silvestri situ *Hursta* dicitur. De hoc Lelandus:

Non tulit hanc labem magni mens Principis alta,
Quin Hurstam *statuit vindicis illa loco.*

Inde *Hurslega*, pro loco silvestri, eodem Lelando interprete in Comment. Cygn. Cantion. *Hurslega*, inquit, *Saxonice*, Hurslege, *vulgo* Hurley: *recentiores verterunt Lege, quod locum Latine significat, in* le, & ley, *sonat autem Hurste-lege, Latine silvestrem locum.* Ex Spelmanno.

¶ HURTAGIUM , Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram exsolvitur, Gall. *Droit d'Hurtage*. Charta ann. 1238. ex Chartular. Gemmet. *Super eo quod dictus Guillelmus de la* Huese *volebat habere* Hurtagium *de navibus & batellis qui ancrabantur & encaerabantur super Secanam inter aquam de Vuivilla & portum de Gemmetico.* Instrum. vernacule scriptum ann. 1642. ex Tabul. ejusd. Monast. *Item le droit d'*Hurtage *pour les navires & vaisseaux qui terissent & mouillent à l'encre, afferme* 100. *l.* Vide *Anchoragia*.

HURTUS, Hurtardus, [Spelmanno videtur esse Aries integer; nec fortean immerito, cum inter oves constanter numeretur.] Monasticum Anglic. to. 2. pag. 666. *De multonibus* 381. *de Hurtis & muricis* 807. *de hogris* 121. *& de agnis* 100.

Hurtardus, Vox ejusdem originis & notionis. Domesdei, in Monastico Anglic. to. 3. pag. 306. *Item* 100. *acra de marisco, & valet acra communiter per annum* 3. *den. & pascuus in marisco & terris sussinis*, 300. *oves cum* Hurtardis.

¶ HUS, & Hant, Commune plegium. Placita curiæ Regis ann. 27. Henrici III. rot 9. *Quidam* H. P. *captus per querimoniam mercatorum Flandriæ, & imprisonatus offert domino Regi* Hus *&* Hant *in plegio, ad standum recto, & ad respondendum prædictis mercatoribus & omnibus aliis qui versus eum loqui voluerint. Et diversi veniunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per* Hus *&* Hant *veniet ad sommonitionem Regis, vel Consilii sui in curia Regis apud Shepweye, & quod stabit ibi recte.* Ita Spelmannus.

¶ HUSBANDREA, Agricolæ mansio; ædes vel certa terræ arabilis portio. Vetus Charta apud Spelman. *Kilketh, pro qualibet* Husbandrea 2. *den.* Vide *Husbandus*.

HUSBANDUS, Husbanda, Paterfamilias agriculturam exercens, œconomus; Gallis, *Mesnager*. [Testamentum Johannis *de Nevill*. ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. *Item dum contingat me obire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultimo elapsi condonetur omnibus tenentibus meis videlicet*

licet Husbandis; *cotiers & bend*.] Scotis præsertim agricola dicitur. Anglis vero etiamnum *Husband*, maritum sonat. A Saxonico deducit Spelmannus hus domus, & banda, vinculum: quomodo Danicum *Husbon*, sive *Hosbon*, eadem notione interpretatur Pontanus in Chorogr. descript. Daniæ pag. 777. quasi *domus columna* sit maritus. In Legibus Inæ Regis West-Sax. cap. 19. Edit. Saxon. seu Lambardi, Husbanda sumitur pro agricola ut & *Husbandus*, in Quoniam attachiamenta cap. 23. & in Statutis Willelmi Regis Scotiæ capit. 33. 38. in Legibus Forestar. Scotic. capit. 4. & in Statutis David. II. Regis Scotiæ capit. 43.

¶ Husbondman, perperam pro *Husbondman*, Eadem notione. Charta an. 1522. apud *Madox*. Formul. Anglic. pag. 288. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Willelmus Taylour alias dictus Edmonds de Brode Bluntesdon in Comitatu Wiltesiæ Husbondman.*

¶ HUSBOTE, Jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, à Saxon. Hus, domus, & Bote, multa. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 188. *In omnibus aisiamentis dictæ villæ de Malopassu, pertinentibus, & cum* Husbote *& haibote in prædicto bosco de Malopassu*. Vide *Haybote* in *Haga*.

HUSBRECE, *Infractura domus*, Bomptono, ex Sax. hus, Anglis *House*, domus, & bryce, Anglis *Brech*, fractura, effractura: unde nostris *Breche* eadem notione. Occurrit in Legibus Henrici I. cap. 12. 47. Vide *Burgaria*.

HUSCARLA, Vir è familia, domesticus, famulus domesticus, ex Saxon. hus, domus, & carle, per translationem, *vir*, *homo*, proprie autem *masculus*, *robustus*, *fortis*: unde *Carolus* nomen, nostris *Charles*. Hovedenus post Simeon. Dunelmensem & Florentium Wigorn. an. 1041. *Rex Anglorum* Hardeknutus *suos Huscarlas misit per omnes regni sui Provincias ad exigendum, quod dixerat, tributum.* Infra: *Unde Rex ira commotus ob ultionem necis illorum .... & ceteros Angliæ Comites, omnesque suos Huscarlas cum magno exercitu .... illo misit*. Id est, domesticos & aulicos. Simeon Dunelm. ann. 1065. *Eodem die primitus Danicos Huscarlas Amanidum & Ravenesbeartum de fuga retractos .... peremerunt*. Idem ann. 1071. *Rex cum Hutbsecarlis in Orientali plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit*. Et infra: *Eslaf Huscarl apud Regem præpollens honore*. Occurrit hæc vox sæpe in Domesdei: *De hoc manerio tenuit Tochi duas hidas, Huscarle Reg. Edwardi fuit*. Alibi, *Burchardus* Huscarle pariter *Regis Edwardi* dicitur & mox *Teigaus* (i. Baro) *Regis Ed.* Rursum: *De hac terra tenuit* Huscarle *homo Reg. Ed. 3. virgas, & averam invenit*. Ita ibidem, *Huscarli Comitum* non semel occurrunt. Denique tit. *Brideporte*, tit. *Warham*, & tit. *Dorsets. Et gilda pro 10. hidis, scilicet ad opus Huscarlium unam marcam argenti*. Id est, huscarlis, & pro eorum proficuo, præstandam.

Huscarlorum Danicorum dignitatem pluribus describit Jus aulicum Norvegicum vetus cap. 26. ex versione Joannis Delmeri: *Omnes viri, qui fidem servitii, ex veteri consuetudine Regi adjuraverant, sive manus datæ, sive apprehensi gladii confirmatione, vocabulo* Huskorla *appellabantur, quamvis illi postmodum multo excellentiore & eminentiore titulo, pro sua quique conditione sint honorati. Omnes vero in Regia aula servientes Hirdmen vernacule nominantur, Regem observaturi ac tuituri, &c.* Tradit idem Delmerus pag. 535. Præfectis Provinciarum

concessum à Rege, ut 40. non vero plures, servos domesticos nomine *Hurscarlarum* in servitio suo haberent. Scribit Sueno in Legibus Castrensibus cap. 8. *Colloquium*, seu Curiam aulicam, in qua de rebus ad *Huscarlas* pertinentibus judicia fiebant, *Huskarlesteffne* appellatam. Est autem *Steffne*, forum sive quilibet locus juri dicundo causisque agendis destinatus, uti observat ibidem Stephanus Stephanius: qui præterea addit, *Huscarle* dictos Officiales aulicos, sive officialia palatina, milites prætorianos, & quoscumque in aula Regis aut Principis alicujus versantes. [Osbernus in Translat. Sanct. Elphegi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 124. *Mandans* (Rex) *omnibus familiæ suæ Militibus, quos lingua Danorum* Huscarles *vocant, ut &c.* Ex pag. 126. *Divisus ergo à Rege Archiepiscopus, cum ingenti Huscarlium turbo præcedentes subsequitur*.] Observat præterea idem Resenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ Runice, Islandice, & Danice etiamnum *Huscorl*, domesticos, operarios, & vernas appellari, & antiquiores Danos aulam Regiam sua vernacula *Huus* nominasse: *Karl* vero vocem esse Islandicam & Danicam, & sonare masculum, adultum, virum.

HUSFASTENE, Anglis, Qui terram tenet, & domum, quasi domi fixus, apud Bractonum lib. 3. tract. de Corona capit. 10. §. 1. Vide *Hurderefest*.

HUSGABLUM, quasi census domus, ex hus domus, & gable, census. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 154. *Item tota illa terra, quæ est inter dictam aulam & venellam, quæ dicitur Swinegalle, est de terra Sanct. Petri, & sunt ibi tria tofta, & quod reddit Husgablum, aliter non geldabilis*. Ex pa. 155. *Item terra cum domibus, quam Joannes de Wipball dat Husgabl. alia domus non dat Husgabl. nec aliter sunt geldabiles, ut creditur*. Vide *Gablum*.

¶ HUSGENUS, Familiaris, domesticus famulus, Belgis *Huys-genoot*, Germanis *Husgenoz*, ab *Hus*, domus, & *Genoz*, familiaris. Codex MS. Consuetud. Eccl. Coloniensis: *Cuilibet Husgenorum 1. ama cervisia, exceptis quatuor qui vocantur auntii, quorum quilibet recipit 3. sumberinos avenæ*. Vide Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Huse*.

¶ HUSIA, Equi stragulum, Gall. *Housse*. Charta ann. 1259. apud Perardum in Burgundicis p. 494. *Equi cum Husiis*. Vide *Housia*.

¶ HUSKARLA. Vide *Huscarla*.

HUSLADA, est *annua quadam exactio*, inquit Joannes à Leydis lib. 7. capit. 26. quæ scilicet à singulis ædibus, vel *focis*, aut familiis exigitur, ex *Hus*, domus, & *Lada*, lex, mulcta, præstatio. [Diploma Ottonis III. Imper. ann. 985. *Beneficium cum omni utilitate, excepto quod vulgari lingua vocatur* Huslada.] Nisi legendum sit *Huslota*, quod censeo. Vide mox *Huslotum*.

¶ HUSLATUM. Vide *Huslotum*.

HUSLGENGA, Hulsgengum, in Legibus Inæ Regis Saxonicis §. 15. & 19. in Latinis vero §. 18. perperam hulsgonges, & Hulsgengag, Lambardo interprete, Saxonibus est *pater familias*: Welocho *Catechumenus*, Somnero denique *Eucharistiæ* præceptor, ex Saxonic. husl, Eucharistia, & genga, vel ganga, ire, adire, unde *to husl gan*, est Eucharistiam adire, *Husl-genga*, proprie parochianus.

HUSLOTUM, Tributum, cujus mentio in Chartis aliquot apud Willelmum Hedam pag. 65. 78. 2. Edit. ubi interdum *Huslatum* perperam

habetur, ut & in 1. Edit. pag. 246. 256. 262. Vox ex Germanico confecta *Hus*, domus, & *Lot*, tributum, census, *focagium*. [Vide *Cogeebulst*.]

HUSONES, Majorum piscium species. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ cap. 43. *Tunc Rex Andreas solita Regum* Hungariæ *largitate utendo misit Cæsari* 50. *corpora immensorum Husonum, & duo millia lardorum, mille tauros ingrates*. Vetus Charta apud Browerum in Antiq. Fuldensib. lib. 3. cap. 11. *Unde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam .... piscem magnum* Husen *nuncupatum, & de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent*. Epistola 7. ex Tegernsensib. *Sed si Deus anno præsenti fœcundavit capturam* Husonum *vobiscum, petimus ut jubeatis largiendo communicari*. Vide *Giscellus*.

¶ HUSSERIUS. Vide *Huisserius*.

¶ HUSSIA. Vide *Housia*.

¶ HUSSITÆ, Ioannis *Hus* hæretici in Bohemia Sectatores. Vide Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6.

¶ HUSSUCHUNG, Domus invasio, deprædatio; ex *Hus*, domus & *Sucken*, rapere, deprædari. Diploma Rodulphi I. Imperatoris ann. 1284. apud Ludewig. tom. 2. pag. 240. *Volentes etiam quod his qui alium vulneraverit, non lædatur, vel consimiles excessus commiserit, aut loquendo vulgariter, Husuchung fecerit juxta privilegia, libertates, jura & consuetudines rationabiles & honestas ipsis confirmamus & volumus perpetuo inviolabiliter observari*. Vide *Hamsoca*.

HUSTILIMENTUM, Supellex domestica. *Utensile*, unde forte vox nata. Joann. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 36. *Etiam abundant in lectisterniis, & quolibet supellectili, cui lana congruit, in omnibus suis, necnon opulenti ipsi sunt in omnibus Hustilimentis domus, necessariis culturæ, & omnibus, quæ ad quietam & felicem vitam exiguntur*. Versio Anglica habet *Hustlements*.

¶ HUSTINGIA. Vide *Hustinum*.

HUSTINGUS, Curia ita dicta non modo in urbe Londoniensi; sed & in Wintoniensi, Lincolniensi, Eboracensi, & apud *Shepwey* insula in borealibus Cantii partibus, ex hus, domus, & thing, caussa, quasi *domus caussarum*, vel ubi *causæ* agitantur. Ita censet Spelman. At Somnerus *Hustingum* dictum contendit, quasi hylt-thing, id est, *supremum judicium*, ab hithegt, vel ut antiquitus scriptum, hyhsta, i. supremum, & thing, judicium. Janus Dolmerus ad Jus aulicum Norvegicum vetus pag. 503. *Huusting*, Prætorium vertit, vocemque effictam ait ab *Huus*, domus, & *Ting*, forum; quasi domesticum forum.

De Hustingo Londoniensi, ita Leges Edw. Confess. capit. 25. *Debet etiam in London, quæ caput est regni & legum, semper Curia domini Regis singulis septimanis die Lunæ* Hustingis *sedere & teneri*. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus: *Et amplius non sit Miskenninga in Hustenge, neque in falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem, & Husting sedeat semel in hebdomada, videlicet die Lunæ*. [Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 200. *In plene Hustengo Londoniæ de Communibus placitis tento die Lunæ proximo post festum Sanct. Martini, anno regni Regis Edwardi III. post conquestum Angliæ* 37.] *Hustingi* Londoniensis meminit præterea Matth. Paris ann. 1196 Bractonus lib. 3. tract. 2. capit. 13. §. 9. Will. Thorn. an. 1395. Gul. Prynneus in Libert. Angl. tom. 3. pag. 484. &c. aliarum etiam memoratarum urbium, Fleta libr. 2. cap. 2. §. 13. cap. 54. §. 12. &c. Watsius ait, hodie *Hustingum* Londoniensem *Guild-hall* nuncupari, & in eo Commune urbis de rebus arduis consultare consuevisse: ibidemque etiam nobile haberi tribunal, ubi civium lites causæque vitatis inutilibus fori formulis dirimuntur.

HUSTINUM Pondus, dictum ab *Hustingo* Londoniarum civitatis Angliæ præcipuæ Curia suprema: quod in ea fortean pondus ad examen cæterorum ponderum asservaretur. Charta antiquissima libr. Rames. sect. 32. & 127. apud Spelmanum: *Ego Ætelgina Comitissa do .... duos cyphos argenteos de 12 marcis ad Pondus Hustingiæ Londoniensis*. Tabularium Corbeiense Cb. 236. *Sub censu duarum marcarum boni argenti* Hustino *pondere*. Alia Charta Innocentii II. PP. ann. 1135. ibidem: *Salvo censu unius marcæ puri argenti, quem ad Hustinum pondus Sanct. Martino de Campis in solemnitate Nativit. Sanct. Joan. B. persolvere debetis*. Charta alia in Historis Monasterii Sanct. Martini de Campis pag. 175. *Ecclesiæ nostræ marcham puri argent. & Hustini ponderis persolvant*. Hustinges gepithe, in Charta Saxonic. apud Somnerum. Hustinum porro pondus ex iis fortasse fuit, quæ *urbana pondera, id est, trutinæ largioris examina* vocat Symmachus lib. 10. Epist. 26.

☞ Quam quidem doctissimi Viri conjecturam firmare licet ex Charta Corbeiensi; ubi, quamquam aliis verbis, res tamen eadem significatur: *Pactum quod Prior Sanct. Martini Capituli sui assensu cum Abbate Corbeiæ habuit de Ecclesia quæ dicitur Guannes & Banas, scilicet singulis annis censualiter datis per marcam puri argenti & Grossi ponderis in perpetuum ego Petrus Abbas Cluniacensis concedo & confirmo*. Ubi voce *Grossi ponderis* idem haud dubie exprimitur quod *trutinæ largioris examine* apud Symmachum loco citato.

☞ Hujus autem rei occasione referam Arestum Curiæ Parisiensis ann. 1387. ex quo, quantum hac ætate à genuina *Hustini ponderis* notione aberratum fuerit, haud difficile erit cognoscere: quod quidem libentissime observo, ne quis tanti nominis auctoritate ductus in errorem inducatur. Cum ergo controversia inter Corbeienses & Carolilocenses Monachos verteretur circa nativum *Hustini ponderis* pretium, à Curia, facta inquisitione, sic judicatum est: *Karolus D. G. Franc. Rex universis præsentes litteras inspecturis salutem. Cum Religiosi Abbas & Conventus Monasterii de Corbeia in nostra Parlamenti Curia proponi fecissent quod licet Religiosi Abbas & Conventus Karoliloci dictis de Corbeia tenerentur in duabus marchis argenti fini ponderis, quod tempore claræ memoriæ Ludovici dicti Hutini Franciæ & Navarræ* Regis *antecessoris nostri annui videlicet & perpetui redditus ratione & ad causam certi scambii alterius redditus seu terræ inter dictas partes dudum facti, nihilominus dicti debitores prædictas duas marchas argenti sub qualitate & valore debitis solvere recusant ac recusabant, prætendentes dictas duas marchas minoris fore pretii seu valoris quam valeat marcha argenti de præsenti, prædictis de Corbeia contrarium asserentibus: cumque dictis partibus hinc inde super hoc auditis, & de earum consensu dilectus & fidelis Consiliarius noster Johannes de Diciaco per dictam Curiam ad hoc deputatus se informaverit per Magistros monetarum & computorum de dictarum marcharum argenti valore moderno; & per eandem informationem reperit*

perit marcham argenti fini tempore dicti Ludovici Regis ejusdem prout nunc esse valoris & estimationis, prout dictus commissarius die datte præsentium retulit Curiæ nostræ memoratæ. Notum facimus quod audita per Curiam nostram præfati commissarii relatione, præfata Curia nostra ordinavit & ordinat per præsentes, quod dicti Religiosi Karolileci de cætero solvent & solvere tenebuntur dictis de Corbeia dictas duas marchas argenti fini, & arreragia inde debita in valore & estimatione supra tanatis. Datum Parisius in Parlamento nostro die 20. an. Dom. 1387. & regni nostri octavo.

☞ Haud obscurum certe quæ fuerit erroris causa; errante enim oculo lectum haud dubie est Hutinum pro *Hustinum*; mirum nihilominus non attendisse judices Chartam, de qua tunc controversum, uno & dimidio sæculo Hutinum Regem præcessisse, Hanc subjiciemus, rem haud ingratam lectori facturos nos existimantes: *Johannes D. G. Corbeiensis Abbas & Conventus omnibus tam præsentibus quam futuris. Quoniam quæ temporaliter fiunt nisi litterarum custodiæ committantur futurorum memoriæ subripere oblivio consuevit, idcirco conventionem inter nos & Ecclesiam B. M. de Carlier habitam ne posteros nostros latere queat, earumdem litterarum testimonio perpetuo commendamus, assistente siquidem in Capitulo nostro Amalrico Episcop. Silvanectensi cum Archidiacono suo Petro & quibusdam clarissimis, & Abbate Caroliloci, ipso capitulo annuente, concessimus absque ulla retentione eidem Ecclesiæ & Fratribus ibidem Deo servientibus quidquid Ecclesia nostra in territorio Beruuilly & Villers & Verderon in terra, in vineis, in hospitibus, in censibus in corporibus hominum antiquo jure possidebat & habere debebat, ea videlicet conditione ut in festo Omnium Sanctorum centum solidos Corbeiensis monetæ, aut si maluerint duas marchas puri argenti* Hustino *Pondere nobis Corbeia persolvant; quod si die præfixa solutio facta non fuerit, infra quindecim dies sequentes sine aliqua emendationis lege, solvere licebit. Hujus concessionis testes fuerunt ipse Amalricus Episc. Petrus Archidiac. Odo Crassus, Urbanus Abbas Caroliloci, Hugo frater ejus Cellerarius &c. Actum an. Incarnat. Verbi* M. C. LXI.

¶ HUSZARONES, Huzarones, Militia Hungarica levis armaturæ, Gall. *Heussarts*, vel *Hussarts*. Epistola ann. 1589. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 6. pag. 324. Hu*szaronibus autem Pechi Ferentz qui quoque erectis signis perfide & perpetua infamia nos deseruerunt*. Decretum 38. Mathiæ Regis apud Carolum de Aquino in Gloss. milit. *Quia nonnullæ gentes, potissimum vero levis armaturæ, sive* Huz*arones hoc facere consueverunt*, &c. Vide equitis Huzaronis schema apud P. *Daniel* Histo. Militiæ Francicæ lib. 12.

HUTESIUM. Vide in *Huesium*.

HUTFANGTHEFE, apud Bractonum lib. 3. titul. 2. capit. 8. §. 4. [Proprie est jus cognoscendi & judicandi de furibus extraneis.] Vide *Utfangethef*.

¶ HUTHSCARLA. Vide *Huscarla*.

HUTICA. Oibertus Abbas Gemblacensis in Vita S. Veroni num. 2. *Quadam cista, vulgo Hutica dicta, quantitate magnitudinis ampla, quæ supra beati viri tumbam stabat annona plena*. Sic in excuso, pro qua voce perperam viri docti *hutica* restituunt; est enim *hutica*, quod Belgæ nostri *Huche* vocant, cista major ac longior. Vide *Hucha*.

Utica, absque aspiratione. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi in Burgund. *Donate Assuinaro pro sua eleemosyna & planeta castanea, ibi donate & libros, qui sunt Sanct. Benedicti de Floriaco Monasterio, in illa Utica parvula*.

HUTINUS, Cognomen quo donatus Ludovicus X. Rex Franciæ, quod, ut quidam putant, dum adhuc in pueritia esset, rixas & contentiones cum sodalibus crebro excitaret; nam & de pueris vulgo dicimus, *Il aime le* Hutin, id est, *le bruit, le tintamarre, les querelles*. [Hottom. Francogal. cap. 27. *Imperio Regis Ludovici* Hutini, *quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur*.] Sic etiam id vocabuli usurpat le Roman *de Garin*:

En trente leus, ou en neuf, ou en vins,
Avoit meilles & merveilleus Hutin.

Alibi:

Devant les lices commence li Hustins.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Ouyent la noise & le Hustin
De ceulx qui sont moult pres voisin.]

Charta Odoardi Dom. Hamensis ann. 1328. *Se il advient aucun* Hustin *ou mellee en ladite ville*, &c. Inde *Hustiner*, rixari. Ibid. *Se il se Hustinoient, ou faisoient mellee*. Vox autem ejusdem videtur originis, cujus est *Huesium* vel *hutesium*: quod qui *hutz* clamare solent, id potissimum faciant, ut seditionem ac contentionem excitent.

¶ HUTSEN, Pyrgus, fritillus, Gall. *Cornet à jouer aux dez*. Vox Belgica. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomarensi: *Sed licet cum tabulis & scateis ludere protracti ex Hutsen, emendabit Comiti tres lib. Domus in qua ludetur cum talis &* Hutsen *tres lib.*

HUTTEN. Glossæ Isonis Magistri: *Magalia*, *Hutten mapalia & magalia idem sunt, id est, casæ pastorum, quæ & tugurium*. Hinc nostrum *Hutte*, eadem notione. *Heute, Heutich, ou Logette*, in Tabul. S. Quintini in Insula fol. 24.

¶ HUVETI, Vestis species. Instrum. ann. 1303. in Histor. Monast. Sangerm. inter Instr. pag. 174. *Item quod nullus deferat infra metas Monasterii apparentes Huvetos*. Legendum forte *Housias*. Vide in hac voce.

¶ HUY. Vide in *Husium*.

¶ HUZARONES. Vide *Huszarones*.

¶ HYALINUM Velum, Vitrea fenestra, à Græco ὑάλινος, vitreus. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 180.

Nec minus approperant opicizi emblemata proni
Arcus incultos Hyalino claudere velo.

Utitur etiam Prudentius Peristeph. 12.

Tum camuros Hyale *insigni varie cucurrit arcus.*

HYBERNAGIUM, Ivernagium, ex Gall. *Hivernache*, vel *hivernage*. Χειμωνικόν, in Nomocanone Coteleriano num. 516. *Semen Hiemale* Fletæ lib. 2. cap. 73. §. 18. 19. *Hiemalis annona*, in Charta ann. 1178. in Probat. Hist. Guinensis pag. 349. *Fruges Hiemales*, in Speculo Saxon. lib. 2. art. 48 §. 11. Charta Mauricii Episc. Parisiensis ann. 1190. apud Brolium: *Duos modios* Hibernagii *in campiparte ejusdem villæ*, &c. [Charta ann. 1218. ex Tabul. Portus-regii: *Mathæus de Meudun miles dedit Monialibus S. Mariæ de Porregio tria sextaria ordei & totidem* Hibernagii *in sua decima de Meudun*. Alia ann. 1227. ex Tabul. Montisfortis: *Concedimus tenenda in perpetuum libere, pacifice & quiete pro septem modiis bladi medietate Hybernagii & medietate avenæ ad mensuram Montisfortis*. Engelbert. *Maghe* in Chron. Bonæ-Spei pag. 113. *Sub*

censu annuo 23. modiorum avenæ & totidem Hyvernagii.]

☞ Observandum vero *Hybernagii* nomine non quodvis seminis hyemalis genus intelligi, sed proprie de illa frumenti specie accipiendum, quam *secale majus*, Gall. *Segle*, vocant. *Hybernagium* autem dicunt quod ante hyemem feratur; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pisis &c. quæ *Marceschia* & *Martium* dici solent, Gall. *Mars & bled marsois*, quod ineunte Martio serantur. Porro cum de *Hybernagio* in veteribus Instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, nostris *Bled meteil*, quod Chartæ sequentes non obscure innuunt. Charta Guidonis de Campis ex Chartul. Calensi pag. 54. *Nec non & quatuor sextariis ad mensuram de Kala bladi ybernagii scilicet boni & legalis Mixtolii percipiendis singulis annis.* Tabular. Sanct. Remigii Remens. *Duos modios laudabilis bladi persolvet .... medietas bladi erit avena, reliquum bivernagium, cujus bivernagii medietas erit frumentum, medietas siligo.* Charta ann. 1201. ex Chartul. Monast. Montis-martyrum: *Ita quod medietas illius modii erit de meliori Hyvernagio granchiæ nominatæ, reliqua vero medietas erit bona & legalis avena.* Charta an. 1252. tom. 2. Histor. Eccl. Meld. pag. 155. *Concedimus ... quatuor sextarios bladi ybernagii pro pitancia facienda eisdem die obitus nostri, in qua nostrum anniversarium celebrabunt ... octo sextarios bladi ybernagii .... ad faciendum panem pro generali Capitulo Ordinis S. Trinitatis.*

¶ IVERNAGIUM. Donatio facta Monasterio Cameræ-fontis ann. 1208. *Concessit eleemosynam scilicet tres minas Ivernagii.* Occurrit alibi.

YVERNAGIUM. in Fleta lib. 2. c. 41. §. 1. & in veteri Charta in Hist. Monmorenc. p. 43. Sic etiam hiemale tempus vocabant nostri. Vetus Poeta MS.

Il ne me chaut d'estè ni de rousee,
De froidure ne de tems Hiver nage.

HYBERNATICUM. Polyptychus Floriacensis: *Arant ad Hybernaticum unusquisque perticas 4. & ad tremissum perticas 2.* Habentur ead. verba ibi non semel. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. recto: *Solvunt in pascione denarios 4. arant ad Hibernaticum perticas 4. ad tremissum perticas 11.*]

HYBERNATICA FESTIVITAS S. Martini, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. p. 155. & alibi.

HYBERNIUM HIEMATIO, παραχειμασία, in Glossario Græc. Latino.

HIBERNUM, nude, pro *Hibernum tempus*. Hiems. Capitulare 1. an. 809. c. 35. & Capitul. 2. ejusdem anni c. 13. *In Hiberno & in æstate.* Adde lib. 3. Capitul. cap. 57. S. Ambrosius Serm. 38. *Miser peccator dum Hyberni rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit.* Vetus Chron. MS. laudatum à Baluzio: *Hybernus grandis & durus.*

¶ HYCONIA, Imago, ex Græco εἰκών. Charta Adalelmi an. 975. ex Chartul. Floriac. fol. 35. *Dono ... quoddam juris mei prædium ... ad illuminandam scilicet sempiterni Regis Hyconiam.* Vide *Icona*.

¶ HYDA, HYDAGIUM. Vide *Hida*.

HYDRIA, Metreta frumentaria, interdum liquidorum, & vini: *vedor*. Ita Sambucus ad Leges Hungaricas.

HYDRIÆ, Inter ministeria sacra recensentur ab Anastasio in S. Leone PP. p. 27.

HYDROMANCII, inquit Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 125. *Sunt, qui in aqua inspectione umbras dæmonum evocant, & imagines vel ludificationes ibi videre, & ab iis aliqua audire se perhibent.*

☞ Antiquius est quod de hujusce divinationis specie tradit S. Augustinus de Civ. Dei l. 7. c. 37. *Nam & ipse Numa, ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus Angelus mittebatur, Hydromantiam facere compulsus est: ut in aqua videret imagines deorum, vel potius ludificationes dæmonum, à quibus audiret, quid in sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro à Persis dicit allatum.*

¶ HYDROMELIPOLIUM, Locus ubi Hydromeli distrahitur, à Græc. ὑδρόμελι & πωλέω vendo, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 1010.

¶ HYDROPHAGI. Gervasii Tilberiensis Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. pag. 984. *A dextra parte descenditur ad Ægyptum, hinc ad insulam, in qua nascuntur nutrientes barbam usque ad genua, qui nuncupantur Hydrophagi, quia pisces crudos comedunt.* Videtur potius legendum *Ichtuophagi*, ab Ἰχθυοφάγοι.

¶ HYDROPHYLACES, Custodes aquarum, Latinis Castellarii, in veteri Inscriptione apud Reynesium pag. 565. Gregorius PP. X. lib. 5. tit. 11. capit. 12. in sexto: *Custodes aquarum (quos Hydrophylacas nominant) queis insigi solent annotatione signati.* Iis præerat *Consularis aquarum* lib. 1. de Aquæduct. & libr. 1. de divers. offic. Vide Frontinum de Aquæductibus.

HYDROPICARE, Hydropem facere. Alanus. lib. 4. Anticlaud.

Dum satiat, parit unde sitim, potusque sitiur
Amnis, & innumeros Hydropicat ille bibentes.

Idem in Planctu naturæ:

Dum stomachum mentes Hydropicat ardor habendi.

Utitur & lib. 7. Anticl c. 8.

HYDROS, *Psalmus, quem cantio componit organi.* Papias MS.

HYEMA. Regula Magistri capit. 81. *Inquinamenta caccaborum, cucumæ, vel Hiemarum, necnon & foci calorem sustineant.* Legendum *Zemarum*. Vide *Zema*.

¶ HYEMALES FRUGES. Vide *Hybernagium*.

¶ HYEMANTES, Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia & turpia quædam delicta etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, &c. vel, ut quibusdam placet, χειμαζόμενοι dicti *Dæmoniaci*, quod hi instar navis χειμαζομένης huc atque illuc jactarentur. Vide Hofmannum, Macros fratres, Suicerum in Thesauro Eccl. v. χειμάζομαι & Gloss. mediæ Græcit. in χειμαζόμενοι.

¶ HYLE, Materia, à Græco ὕλη. Gervasii Tilber. Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 886. *Hanc confusam machinam mundialem velut primordialem materiam, nunc Hylen, nunc chaos, nunc terram. nunc abyssum, nunc aquas nominant.* Hinc

¶ HYLICUS, Materialis. Responsio Marii Victorini ad Candidum Arrianum apud Mabill. to. 4. Analect. p 164. *Non potest enim esse qualitas ipsa per semet, sed eo quod est, hoc ipse ὕλη est, & semper Hylica cum sit, nihil aliud quam ὕλη est.*

¶ HYLOPANDURUM, Vinculum gravissimum; vox ibrida, ut videtur, à Græco ἰλλω vincio, πανтоmne, & durum. Histor Miscell. apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 159. *Ex Hylopanduris constrictos trahens Bulgares captos, quos extra portam auream decollari præcepit.*

¶ HYMERA, Dies, Græce ἡμέρα. Acta S. Swithuni

tom. 1.

tom. 1. Julii pag. 536. *Phœboque territam replicante Hymeram, deductus est ad præsidem.*

¶ HYMNODIA, Hymnorum decantatio, canticum. Fr. Arnonis Scutum Canonicorum apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 12. *Scio, inquam, salos, qui inter jejuniorum ac lectionum & orationum studia... nonnunquam cœlestium Hymnodiarum sonos mellifluæ dulcedinis plenos, extra carnis sensum facti, auditu divinissimo audierint.* Qua etiam voce designatum *Agnus Dei &c.* legimus tom. 1. Rerum Mogunt. p. 111. *Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, & Trisagion & Hymnodiam, cæteraque Græcanica, notulis musicis interstincta, ne nobis clam esset,* Credo, Sanctus, Agnus, *&c.*

HYMNUS, HYMNARIUM, HYMNIZARE, &c. *Hymni,* Encherio & Isidoro libr. 1. de Eccles. Off. capit. 6. *Carmina quæcumque in laudem Dei dicuntur, vocantur.* Ruffinus in titul. Psalm. 72. *Hymni sunt cantus continentes laudem Dei. Si sit laus, & non sit Dei, non est Hymnus: si sit laus & Dei, & non cantetur, non est Hymnus. Oportet ergo ut sit Hymnus, habeat hæc tria, laudem, & Dei, & canticum.* Huic definitioni convenit Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 930. Ὕμνος, δοξολογία μετὰ ἐπαλήξεως, Sed & Psalmos Hymnos interdum vocat Cassianus libr. 3. de Cœnob. Institut. capit. 6 ut & Victor Vitensis libr. 1. de Persecut. Vandal. *Dum præciperet nostrorum corpora defunctorum sine solemnitate Hymnorum cum silentio ad sepulturam perduci.* Et libr. 2. *Jam enim ob celebritatem festivitatis, Hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant.* Hymnidicum, Davidem appellat Gregorius Bæticus lib. de Fide.

HYMNI AMBROSIANI, ab Ecclesia recepti, ut testantur Concil. Turon. II. capit. 23. Toletan. IV. capit. 13. præterea Regula Sanct. Benedicti capit. 17. in qua hude *Ambrosianum,* pro Hymno *Ambrosiano* habetur. Isidorus libr. 1. de Eccles. Offic. capit. 6. *Hilarius autem Gallus Episcopus Pictaviensis, eloquentia conspicuus Hymnorum carmine floruit primus. Post quem Ambrosius Mediolanensis Episcopus, vir magnæ gloriæ in Christo, & in Ecclesia clarissimus doctor, copiosius in hujusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde* Hymni *ex ejus nomine Ambrosiani vocantur, quia ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: cujus celebritatis devotio dehinc per totius Occidentis Ecclesias observatur.* Adde Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. cap. 49. Walafridum Strabon. lib. de Reb. Eccl. cap. 25. Honorium Augustod. lib. 2. capit. 57. &c.

HYMNUS ANGELICUS, dicitur à Scriptoribus Ecclesiasticis, hymnus ille, qui in Missa canitur: *Gloria in excelsis Deo,* quod initium nempe illius ex hymno in Domini Natalitio ab Angelis decantato, desumptum sit. Hunc enim, ut ait Rupertus Tuitiensis, *ab ore Angelorum Ecclesia sancta rapuit.* Primus autem Telesphorus PP. instituit, *ut ante sacrificium diceretur,* ut auctores sunt Anastasius, Walafridus Strabo de Reb. Eccles. capit. 22. Amalarius lib. 3. de Off. Eccles. cap. 8. Rabanus Maurus, Alcuinus de Divin. Off. Berno capit. 2. & ipsemet Telesphorus Epistol. Decret. capit. 2. Sed an ab illo integer compositus sit, addubitatur. Integrum à Telesphoro exaratum scribunt Rabanus lib. de Institut. Cleric. capit. 32. & Innocent. III. PP. libr. de Myster. Miss. capit. 20. Usque ad versiculum, *Laudamus te,* compositum à Telesphoro, cætera addita esse à Sanct. Hilario Episcopo Pictavensi, Alcuinus prodidit. Cui favet Concilium Toletan. IV. can. 12. *Reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiasticos Scriptores composuisse* scribens. Verum ab Hilario consummatum negat Goarus ad Euchólog. idque probat ex Athanasio, qui Hilario coævus fuit, libr. de Virginibus sub finem, qui hujus hymni pœne integri meminit, ut sua ætate ab universa Ecclesia recepti. Et certe sunt, qui putant ab ipsis Apostolis compositum fuisse; ex eo potissimum, quod integer exstet apud Clementem libr. 7. capit. 47. ubi προσευχῆς nomine donatur. Alii ὕμνον ἑωθινὸν appellant, ut observatum est ab Usserio Armachano: Δοξολογίαν Græci, si Goaro fides.

Instituit præterea Symmachus PP. ut omni die Dominico, vel Natalitiis Martyrum diceretur, ut est apud Anastas. in ejus Vita, (qui etiam consulendus est in Stephano IV. pag. 96.) & Alcuinum lib. de Divin. Offic.

Ad Matutinas decantatum volunt quidam, quod in antiquis MSS. *Hymnus in die Dominico ad Matutinas* inscribatur. Quibus astipulatur locus Athanasii supra à nobis indicatus, qui sic se habet: Πρὸς τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε· Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω διὰ παντὸς. Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

HYMNI ANGELICI appellatione donatum etiam interdum *Trisagium,* auctor est Microlog. cap. 11. [& Capitul. lib. 6. n. 173. Te igitur *non inchoent sacerdotes nisi post Angelicum Hymnum finitum.*]

HYMNUS EVANGELICUS, seu *de Evangelio,* idem qui *Angelicus,* Beleto c. 36.

HYMNI FERIALES, qui in Feriis canuntur, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiasticis.

HYMNUS S. MARIÆ, *Magnificat,* apud Joannem Abrincens. Episc. de Offic. Eccles.

¶ HYMNUS TRIUM PUERORUM, olim inter Missarum solemnia decantatus, ut patet ex Brevi Expositione antiquæ Liturgiæ Gallicanæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 92. *Hymnum autem trium puerorum, quod post lectiones canetur in figura Sanctorum veterum, qui sedentes in tenebris adventum Domini expectabant.* Quibus concinit Canon. 13. Concil. Toletani IV. *Ut per omnes Hispaniæ ecclesias vel Galliæ in omnium Missarum solemnitate decantetur Hymnus trium puerorum in pulpito.* Exstant etiamnum hujusce ritus vestigia: Sabbato enim Quatuor Temporum post Lectiones cantari solet.

HYMNUS S. TRINITATIS, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet, qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves Græce & Latine, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis,* Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Marcellinus Comes in Chronico: *Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in Ecclesiæ pulpito consistentes, in Hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt &c.* Infra: *Cæteris die noctuque Hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, &c.* Rursum: *Hymnum Trinitatis juxta morem Catholicorum concinentes, &c.* Quo loco agit Marcellinus de additione facta Trisagio à Petro Cnaphæo, σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, quam, ut hæreticam, proscripsit Ecclesia, in Concilio Romano I. ann. 483. Vide Zonaram in Theodosio juniore. De Trisagio copiosedis-

se disputarunt Baronius anno 483. 491. Menardus ad librum Sacrament. Gregorii M. pag. 20. 21. Meursius in Glossar. Sirmondus in Notis ad Aviti Viennensis Epist. 3. Leo Allatius de Liturgia Sanct. Jacobi capit. 16. 17. 18. [Joan. Morinus lib. 6. de Pœnit. capit. 10. num. 7. 8. de Sacris Ordinat. p. 211.] & alii.

HYMNUS, *Te Deum laudamus*, vulgo tribuitur Sanct. Ambrosio & Sanct. Augustino, in libro Psalmorum MS. quem Carolus M. ad Hadrianum PP. misit, qui in Cæsarea Bibliotheca asservatur, ut auctor est Lambecius, & apud Durandum libr. 5. Ration. capit. 3 num. 31. Unde *Hymnum Ambrosianum* vocant Gualterus Tervanensis in Vita Sanct. Caroli Comitis Flandr. capit. 38. Liber de Miraculis Sanct. Pelini Mart. apud Ughellum tom 9. pag. 38. &c. Vide Menardum ad Sacramen. Gregor. M. pag. 399. In Breviario Casinensi, scripto sub Paschali II. PP. quod asservatur in Bibl. Institutionis Parisiensis Oratorii Jesu, inscribitur *Ymnus Sisebuti Monachi*. Ita etiam in alio Cod. MS.. Bibliothecæ Vaticanæ apud Cardin. Bona in libro de Divina Psalmodia. In Psalterio Gallico-Latino, exarato circa tempora Henrici I. *Hymnus Sanct. Nicetii* dicitur, ut auctor est Usserius Armachanus lib. de Symbolis: Sive, inquit, hic intelligendus fuerit Nicetius, sive Lugdunensis, sive Treverensis: Hujus hymni mentio est in Concilio Triburiensi an. 821.

HYMNI, quorum auctores incerti, vetiti in Concilio Turon. II. c. 23.

¶ HYMNIDICUS, HYMNODICUS. Vita Sanct. Leonis IX. PP. auctore Wiberto Archid. apud Murator. tom. 3. pag. 294. *Hymnidicam totius Cleri harmoniam suis diris evincebat vocibus*. Placidi Diaconi Supplementum Virorum Illustr. Cassin capit. 8. apud eumdem tom. 6. col. 68. *Extant quoque libri duo, in quibus celeberrima nonnulla Sanctorum & Sanctarum sacra vario describuntur metro, eorumque gesta Hymnidicis proferuntur modulis*. Vita Sanct. Severi, Archiepisc. Ravennæ in Appendice apud eumdem tom. 2. pag. 193. *Gaudeamus .... quia hodie alternantibus Hymnodicis Angelorum choris intravit pascua æternæ hereditatis*. Adde Marten. tom. 6. Collect. col. 810.

¶ HYMNISONUS. Miracula Sanct. Johannis Beverlac. tom. 2. Maii pag. 179. *Clerus quoque, viso quod factum fuerat miraculo, Hymnisonis concrepat laudibus*.

HYMNARIUM, vel HYMNARIUS, Liber hymnos continens. Gennadius libr. de Script. Eccles. ait, Paulinum Nolanum Episcopum scripsisse *Sacramentarium & Hymnarium*. Leo Ost. libr. 2. capit. 52. *Duo etiam Hymnaria in choro habenda*. [Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. capit. 17. *Pro signo* Hymnarii, *adde ut pollicem & digitum ei proximum proferas, summitatibus eorum conjunctis, quo præsens tempus, vel quod primum est significas, & hoc signum est inventum pro occasione hujus solius verbi quo Hymnarius ita incipit*, Primo dierum. Idem occurrit apud S. Wilhel. Constit. Hisaug. libr. 1. cap. 21.] Adde librum Usuum Ordin. Cisterc. c. 71. *Hymnare* in Synodo Oxoniensi an. 1287. cap. 12. *Ympnare*, apud W. Thorn. p. 1935.

HYMNIZARE, ex Græco ὑμνίζειν, Laudare, prædicare. Jo. de Janua: *Hymnizare, laudare, vel hymnos cantare*. Honorius Augustod. lib. 3. capit. 38. *Similiter* Sæpe expugnaverunt, & Deus Deus meus, *tristitiam*, Laudate *vero Hymnizat lætitiam*. [Sanct. Gerardus in Miraculis Sanct. Adelardi tom. 1. Januar. pag. 221. *Cumque simul ecclesiam Hymnisantes repetissent*. [Miracula Sanct. Agili lib. 1. cap. 6. *Hymnizant læti, Sit summo gloria Patri cum genito Verbo, &c.* Christianus de Scala in Vita S. Ludmillæ pag. 48. *Et statuunt supradicto sermone*, (Sclavico) *partibus in illis Missarum solemnia cæterasque Canonicorum horas Hymnizari*. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Stridula vocum symphonia, melodia cantilenaque carmine modulatori Hymnizemus*. Adde Anonymum in Miraculi S. Ursmari per Flandr. num. 13. & Aimonium de Miracul. SS. Georgii & Aurelii lib. 1, num. 1.

¶ HYMNICHARE, Eadem notione. Fr. Arnonis Scutum Canonic. apud R. Duellium Miscell. libr. 2. pag. 12. *Scio hominem ejusmodi meæ scholæ discipulum .... qui factus in agonia ac prolixius inter odores paradisiacos expallens & Hymnichans, ad insuetatum quemdam carnis ac spiritus in Dominum exultantis tremorem tam fortem quam suavem raptus sit*.

¶ HYNE. Servus prædio excolendo addictus, servus glebæ, Angl. *Hine*. Testament. Johannis *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. *Item volo quod cc. marcæ .... distribuantur inter carucarios, plaustearios, & custodes animalium meorum, videlicet Hyne, Netbirdes, & Shepbirdes, per discretionem Executorum meorum*.

HYNPA, Hirtus, setosus, ex Græco ὕψ, porco similis. Luitbprandus in Legat. p. 81. Edit. 1600. de Nicephoro Imp. *Barba curta, lata, spissa & semicana fœdatum cervice digitali turpatum, prolixitate & densitate comarum satis Hyopam, colore Ægyptium, cui per mediam nolis occurrere noctem*.

¶ HYPANTE. Vide in *Hypapanti*.

HYPAPANTI, barbare, ex Græco ὑπαπαντή, qua appellatione donatur festum Purificationis B. Mariæ, ab *occursu* seu obviatione tunc facta à sene Simeone & Anna vidua: unde & *festum Sanct. Simeonis* appellari in Codice Remensi Libri Sacrament. Gregorii Magni monet Menardus, cui concinit Anastasius in Sergio PP. pag 62. *Constituit autem, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, & Dormitionis sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, ac sancti Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, &c.* Uguitio: *Ypapanti, indeclinabile, i. obviatio, vel occursus. Unde repræsentatio Domini in templo, i. festum Purgationis B. Mariæ Virginis dicitur Ypapanti, & tunc Symeon occurrit Christo, & obviavit, & in ulnis suis accepit eum & præsentavit*. Flodoardus l. 3. Hist. Rem. c. 6. *In eadem solemnitate, Hipapanti scilicet Salvatoris*. Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 921. *Dum sacra solemnitas Hypapanti celebraretur*. Gualdo in Vita S. Anscharii Archiep. Hamburg. cap. 105.

Instabatque dies Hypapanti dictus Achivis.

Joannes Episcopus Abrincensis de Offic. Eccles. *In Hypapanti, quæ dicitur Præsentatio Domini, &c.* Vide Ughellum tom. 5. p. 528.

HYPANTE, aut HYPANTI, corrupte dicitur apud plerosque Scriptorum de Divinis Offic. Alcuin. lib. de Divin. Offic. Amalar. libr. 3. capit. 43. Rabanum lib. 2. de Instit. Clar. capit. 33. Honorium August. libr. 3. capit. 24. &c. Ditmarus lib. 5. *Quarto Non. Febr. id est, ὑπαντῇ Domini, id est, obviatione justi Simeonis*. De hoc festo, & ejus initiis, pluribus agunt Baron. ad Martyrol. Menardus ad lib. Sacram. Greg. pag. 40. 41. & doctissimus Henschenius peculiari Commentario ad 2. Febr. [Adde Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina in divinis celebrandis Officiis.]

¶ HY-

¶ HYPATIA, Missilia ab Imperatoribus & Consulibus in populum sparsa. Histor. Miscellan. apud Murator. to. 1. part. 1. p. 162. *Superpositus ei chlamydem & auream coronam, & ita processerunt, jactantibus Imperatoribus Hypatiam & trimisia & semisia & numismata nova usque ad magnam ecclesiam*. Vide Gloss. mediæ Græcit. in Ὑπατεία.

HYPATUS, Ypatus: Dignitas in Aula Constantinopolitana, cujus mentio est in Epist. 36. 38. 227. Joannis VIII. PP. [ὕπατος, Græcis, Consul, ut in Numismatibus passim occurrit.] Anastasius in S. Agathone PP. pag. 54. *Post hæc Patricii, Ypati, omnesque inclyti introierunt*. Hypati crucatum, apud Leonem Ostiensem lib. 2. cap. 37. *Joannes Imperialis Patricius Caietanus filius. Docibilis Hypati*. Joannes VIII. PP. Epist 38. *Docibili & Joanni Hypatis Caietæ*. Adde Ughellum tom. 1. Ital. sacr. part. 1. pag. 582. Chron. MS. Andreæ Danduli an. 814. de Duce Venet. *Qui ab Imperatore Leone votive susceptus, honorem Hypati, seu Imperialis Consulis ab eo obtinuit*. Ita an. 740. 742. Servatur in Gazophylacio Canonicorum Regularium S. Genovefæ Parisiensis Bulla plumblea, in qua exaratum ΑΤΦΗΜΙΑС ΥΠΑΤΙССΗС. Charta Istriana an. 804. apud Sansovinum, & Stringam in Venetia lib. 13. pag. 356. *Ab antiquo tempore dum fuimus sub potesta e Græcorum Imperii, habuerunt consuetudinem parentes nostri habendi actus Tribunati, domesticos, seu Vicarios, necnon loci servator, & per ipsos honores ambulabant ad communionem, & sedebant in consessu unusquisque pro suo honore: & qui volebat meliorem honorem habere de Tribuno, ambulabat ad Imperium, qui illum ordinabat Hypatum. Tunc ille Imperialis erat Hypatus, in omni loco secundum illum Magistratum militum præcedebat*. Vide tom 1. Canisii Antiq. Lection. pag. 120. & quæ de Hypato Philosophorum observavimus ad Alexiadem pag. 304. [qui idem videtur qui κατηγητὴς τῶν φιλοσόφων dicitur Anonymo in Porphyrogen. num. 10. 14.] quibus adde Lambecium lib. 6. de Bibliot. Cæsarea pag. 148 & l. 7. p 232.

¶ HYPERBERETÆUS Mensis, October, Macedonibus ὑπερβερεταῖος. Canon. Apost. tom 1. Concil. Hispan pag. 65. *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes ecclesiasticas contentiones amoveant: semel quidem quarta septimana Pentecostes; secundo vero duodecima die Mensis Hyperberetæi*.

¶ HYPERBOLI Lapides, (Aristophani ὑπέρβολοι:) *Quibus ad cervicem religatis, scelerati in profundum demergebantur. Ager Hyperbolus, creditoribus obnoxius lapidis indicio vel columnæ*. Vocabular. Sussannæi.

¶ HYPERBOLICUS. Vide in *Hypobolon*.

HYPERICUS, velut habet Ugutio, *Ipericus, superbus*.

¶ HYPERPERATA Terræ. Vide in *Hyperperum*.

HYPERPERUM, Moneta Imperatorum Byzantinorum aurea, sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo & recocto confecta esset, quod pluribus docemus in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum nummis, ut & hanc monetæ aureæ nomenclaturam vix cognitam ante nostrorum in Orientem expeditiones. Willelmus Tyrius lib. 18. cap. 24. *Viginti duo millia Hyperperorum, & tria millia marcarum argenti examinatissimi .... dicebatur esse largitus*. [Editio Basileensis an. 1564. habet, *Hyperorum*.] Male igitur dixit Robertus Cænalis lib. de Mensuris & ponderibus: *Hyperperum nummum esse qualis apud nos est Grossus Mediolanensis*.

¶ Hypperus, apud Bernardum Thesaurarium de Acquisitione Terræ sanctæ apud Murator. tom. 7. col. 678. *Nec etiam ob hoc a munerum largitione cessavit, sed singulis hebdomadibus à die festo Epiphaniæ usque ad Ascensionem Domini Hypperos aureos quantos duo viri una vice deferre poterant, &c.*

Perpera, in Charta Petri Ziani, Ducis Venet. an. 1211. in Hist. Bellunensi p. 109. *Debens ... solvere Perperas quingentos in terra salvos, &c.*

Perperum. Guntherus in Histor. Hierosol. cap. 8. *Per totum annum ad 14. dies fisco regio persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet, Ferdoni, id est, quartæ parti marcæ unius æquivalens*. [Occurrit præterea in Chron. Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 38.] *Perperi*, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 73. [& Caffarum Annal. Genuens. lib. 1. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 280.]

Perparus, non semel in Tractatu matrimonii inter Ferrandum Regis Majoricarum filium, & Isabellam Guillelmi Achaiæ Principis filiam, [apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 272. & in Annal. Genuens. Oberti Cancellarii ad ann. 1164. apud Murator. tom. 6. col. 336. & 343.]

Perpre. Albericus an. 1236. *Et ex quo Rex Joannes venerat ad partes illas, mittebat quolibet anno 22. millia Perpres ad conducendos auxiliarios*. Histor. Bellorum Ultramarinor. MS. *Et fut droit emmi la sale; puis fist apporter Perpres d'or &c.* Raimundus Montanerius in Histor. Regum Aragon. c. 121. *Enach de rescebat tres milia Perpres d'or, & val una Perpra 10. sous Barcelonesos*. Adde cap. 224. 228.

Isperi, & Yperperi, in aliquot Chartis, laudatis in Historia nostra Franco-Byzantina.

Purpurati, pro *Hyperperi*, apud Tudebodum, lib. 2. Baldricum, & Guibertum lib. 4. Histor. Hierosol. cap. 5. &c.

Hyperperata Terræ, ut *Librata terræ*, de qua infra. Reditus terræ, vel agri tot hyperperorum. Charta Roberti Imper. Constantinop. apud Odoricum Rainaldum an. 1222. num. 25. *Miles quicumque habet trecentas Yperperatas terræ ad assisam Imperatoris, per se dividet & dabit undecimam, & partem duorum millium Yperperorum, videlicet pro centum Yperperis unum & dimidium*.

Perpiriarii, ita dicti in Regno Cyprio, regnantibus Lusignanis, homines, qui licet liberæ conditionis, obnoxii tamen erant ratione 13. hyperperorum, quæ domino feudi pensitare quotannis tenebantur. *Il cavalier Loredano, nell' histor. de Re Lusiniani lib. 1. Il Perpiriario era Parico*, (à voce πάροικος, colonus,) *ma libero delle persone, e di figliuoli, così essentato da i Duchi per denari, obligato ad godimento de i terreni come i Parici, ed à contar ogni anno 15. perperi, che erano la valuta d' un bisante*. Vide eumdem lib. 7. pag. 369. & Thomam *Porcacchi* in Descript. Insul. Italica, pag 150. ex quo sua hausit Lauredanus.

¶ HYPOBOLON, Dotis est incrementum, vel quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem, quod est instar donationis propter nuptias, Græci ὑπόβολον, ab ὑποβάλλειν, adjicere. Ita Lexicon Calvini. Vide *Augmentum dotis*. Hinc

¶ Hypobolicum Instrumentum, Scriptum de *Hypoboli* donatione, apud Sidonium lib. 7. Epist. 2. *Quo profecto mater puellæ pro Hypobolicis instrumentis cœpit actionem repetundarum velle proponere; & tunc demum de mancipiorum sponsalitiæ donationis paucitate ma-*

mærere, quando jam nepotum numerositate gaudebat Ita emendant viri docti. Editi habent *hyperbolicis*. Vide Salmasium de Modo usur. *s*.4.

¶ HYPOBRICHIUM, ὑποβρύχιον, Submersio, abyssus. Tertullianus de Idololat. cap. extremo: *Ceterum innatabile exussis profundum est, inextricabile impactis naufragium est, irrespirabile devoratis Hypobrichium in idololatria*.

HYPOCAMISIUM, Vestimentum, quod subtus camisium est: ὑποκάμισον, apud Codinum in Orig. CP. & alios, quos laudat Meursius. Glossæ MSS. *Ypocamisium, vestis super camisiam*. Leg. *subter*. Anastasius Biblioth. in Vita S. Joannis Eleemos. num. 35. *Et dicebat semper, quod posset aliquis intentione dandi pauperibus ex politate divites, & ipsum etiam Hypocamisium ab eis benevole auferre, & non peccare*.

HYPOCARTOSIS, [Tectorium sive crusta qua parietes & cameræ inducuntur.] Vide *Camaradum*.

HYPOCAUSTORIUM, in Monasteriis, ubi Monachi simul sese calefaciunt, *Chaufoir*. Vita S. Thiadildis Virg. n. 7. *Refectorium hyemale & æstivale, Hypocaustorium, dormitorium, cellarium, domum arearum, coquinam,... ædificavit*.

HYPOCISMA, Lex Wisigoth. lib. 11. tit. 1. §. 5. *Si quis medicus Hypocisma de oculis abstulerit, & ad pristinam sanitatem perduxerit infirmum, &c.* Ubi Lindenbrogius in MSS. aliquot *Hypocrisin* legi monet, ex quo *hypopyosin* restituit Vossius, ὑπωπύωσιν, *i. collectio puris copiosi sub cornea oculi tunica*.

¶ HYPOCRIS, pro Hypocrisis, simulatio, apud Murator. tom. 3. pag. 481. *Si credere non vis, quid per Hypocrin tentare vis tanti mysterii sacramentum*,

¶ HYPOCRISIS. Vide *Hypocisma*.

HYPODIACONISSA. Vide *Frigdera*.

HYPODIACONUS, Subdiaconus, quo vocabulo utitur passim S. Cyprianus in Epistolis. Vide *Subdiaconi*.

HYPODROMUM, seu potius *Hypodromus*, Longior porticus, *Galerie*. Papias MS. *Ypodromum, domus declinationis ad necessitatem, & per gyrum habens arcus deambulatorios, super quos ambulant homines*. Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. *Hypodromum, & per gyrum arcus deambulatorios*. Gotselinus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuarien. cap. 3. *Ductoque Comite in quoddam suum Hypodromum, tale protulit consolationis antidotum*. De hac voce plura commentatur eruditus Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 2.

YPODROMUS, in Catholico Parvo, *Travail de cheval*, ubi equi ferrantur, *Travaglio*, Itali, de qua voce Menagius in Origin. Italicis, forte pro *Hyppodromus*, tametsi alia sit vocis significatio.

HYPOGÆA, pro *Hypogæum*, Anonymus in Miracul. S. Usmari per Flandr. num. 6. *Quæsivit & invenit securum in Hypogæa sedentem, &c.*

HYPOPSALMA. S. Augustino lib. 2. Retractat. c. 20. est, *quod ad singulas Psalmi partes succinitur & respondetur*, Galli vocant *Refrain*.

¶ HYPOTAMUS, pro *Hippopotamus*. Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *In terra nostra oriuntur & nutriuntur elephantes, dromedarii, cameli, Hypotami*,

HYPOTENUSA. Vide *Tolsmyning*.

HYPOTHECA, [Officina. Gall. *Boutique*. Verum mendum esse pro *Apotheca*, merito quis suspicatur.] Vide *Apotheca*.

¶ HYPOTHECARE & HYPOTECARE, Oppignerare, obligare, Gall. *Hypotequer*. Charta Adolfi Imperat. an. 1292. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 435. *Hypothecamus & impignoramus & Hypothecata & impignorata præsentibus assignamus, tradimusque dicto domino Vincestao Regi Bohemiæ & heredibus suis pro pecunia prælibata*. Instrum. an. 1317. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 154. *Dicebat etiam dicta D. Anna dictam terram & bona dicta patris sui quondam sibi fore obligata & Hypotecata, ratione legatorum sibi factorum*. Charta an. 1369. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 350. *Idem Marquesius sponte sua obligavit & Hypothecavit, obligata & Hypothecata esse & teneri voluit dictæ nobili Catharinæ*. Testamentum Anglici Episc. Alban. & Cardinalis an. 1388. apud Stephanot. tom. 10. Fragment. Histor. pag. 340. *Obligans & expresse Hypotecaus ac obligatam & expresse Hypotecatam esse volens*. Adde Histor. Lugdun. p. 113 col. 1.

¶ HYPPARCHUS. Vide *Hipparchus*.

¶ HYPPERUS. Vide in *Hyperperum*.

HYRITIUS, Erinaceus. Sugerius in Ludovico VI. c. 16. *Innumeris sagittis Hyritiorum more hispidi, &c.*

HYROBI, *Qui ungulas non dividit*. Papias.

¶ HYRPEX. Vide *Herpix*.

¶ HYSITIUM, Farcimentum. Apitius de Re culinaria lib. 2. c. 1. *Et exinde Hysitia plassantur, quod est, effinguntur*. Vide *Isicium*.

¶ HYSITIATUS, Fartus. Idem Apitius lib. 8. cap. 7. *Pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus*.

HYSOPUS, Ugutioni, *herba est,... & dicitur Sparsorium aquæ, quia in quibusdam locis fit ex ea herba, vel propter similitudinem purgationis*. Præcipitur Numer. cap. 19. ut aqua super cineres in vas infusa mundus homo aspergat hyssopo eos, qui mundandi sunt. Liber Sacramentar. Gregorii Magni: *Inde veniens ante altare cum Hyssopo aspergit ipsum altare septem vicibus*. Inventarium Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 171. *Una magna cuva pro aqua venedicta, cum Ysopo de argento pondet. 9. libr. 3 unciar*. [Inventarium Eccles. Aniciens. an. 1444. *Item unum aspersol cum Hyssopo argenti*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii pag. 73. *Et vas argenteum ad aquam benedictionis tenendam, cum suo Hyssopo ad servitium Capellæ nostræ esse convenienter mandavimus*.] Historia Abbatiæ Condomensis p. 504. *Duas caustas, & unum urceum pro aqua benedicta portanda, cum Hyssopo de argento*. Vide Isidorum Hispalensem lib. 17. Originum cap. 9.

¶ HYSTERICUS MORBUS, Mulierum morbi genus, Gall. *Suffocation de matrise*; à Græco, ὑστέρα, uterus, matrix. Vita S. Philippi Nerii tom. 6. Maii pag. 633. *Per annos plures variis morbis conflictata, eoque præsertim quem Hystericum appellant, cum acri quadam distillatione, ex qua deinde putridum malignumque ulcus exortum est*,

¶ HYVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

I Litera

I

I Litera numeralis, quæ 100. denotat; unde versus:

I. C. compar erit, & centum significabit.

Seu ut habet Ugutio:

I. retinet centum, vocalibus una tenetur.

In Notis antiquis I. unum valet. Eidem literæ si recta linea superaddatur, mille significat.

I. *In superscriptione cantilenæ, jusum, vel inferius insinuat, gratitudinemque pro g. interdam indicat.* Ita Notkerus Balbulus opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscriptione cantilenæ.* Vide A.

¶ I. quandoque mutatum in A. *Balanx* pro *Bilanx*, Gallicum *Paresse* pro *Pigritia*, Latinum *Tauge* pro Σίγε. Frequentius in E. *Placetum* pro *Placitum*, *Basileeus* pro *Basilicus*, Gall. *Enfer* pro *Infernus*, &c. J. consonum in G. sæpius, & vicissim. Promiscue fere scribuntur *Gardinum*, *Jardinum*, *Gaola*, *Jaola*, &c. Idem J. consonum pro Ch. *Jaable* pro *Chable*. Ejusdem perpetua mutatio est in Gi apud Italos, ut *Giesu* pro *Jesu*, *Giusto* pro *Justus*, *Giurare* pro *Jurare*. I. quandoque sublatum *Strumentum*, pro *Istrumentum* vel *Instrumentum*. Nihil necesse est moneam I. pro Y. sæpius reperiri, ut Y. pro I. Mutationes aliæ rariores.

¶ JAABLE, Rudens, Gall. *Chable*, vel *Cable*. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Augustum an. 1113. apud Marten. to. 1 Collect. Ampliss. col. 1114. *Noverit Serenitas vestra, quod G. de Gaubersem tradidit mihi in turri de Riomo hæc quæ sequuntur: 31. sextaria frumenti... 11000. quarellorum, & 300. quarellos ad duas* (pedes,) *2. cros. 4. pis. 2. martellos, 8. parvas targias, & 4. magnas, & 1. Jaable & 4. glomos fili.*

¶ JABUS, *id est, Deunx* 11. *uno subtracto de libra.* Papias.

JACCA, nostris *le ratelier de chevaux*. Vegetius l. 1. Artis veterin. c. 56. *Cratis quæ Jacca* (alias *cocca*) *vocatur à vulgo, pro equorum stratura, nec nimis alta sit... nec nimis humilis.*

¶ JACCHENSES FLORENI, Moneta Catalaunis & Aragonis nota, quæ sic dicta est, ut puto, ab urbe *Jacca*. Visitatio Popleti monasterii in diœcesi Barcinonen. an. 1316. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1348. *In bursaria vero erant 87667. solidi & novem denarii Barchinonenses, reductis Jacchensibus, Turonensibus, grossis, Florenis in Barchinonenses, computando duodecim Jaccenses pro 14. Barchinonensibus, & Turonenses grossosque 15. denariis Barchinonæ & florenos auri de Florentia pro 16. solidis Barchinonensibus. Jacchenses vero sunt in universo 42574. solidi 9. denarii Jacchenses Floreni 100. Turonenses vero grossi sunt circa 2600.*

¶ JACENTIA, *Subciva, reliqua*, in Glossis Isid. Melius in Excerptis *Subcisiva*. Dicitur de fundis inter colonos indivisis, quæ reliqua erant. *Jacens* enim quæ sunt sine possessore, teste Papiano lib. 37. tit. 3. leg. 3.

JACENTIVUS. Vide *Arbor* 1.

1. JACERE, Gistum. Charta Ludovici VII. ann. 1144. pro Monachis Argentolii in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 152. *Præter Jacere nostrum, & exercitum & equitationem.* Alia ejusdem Regis & anni, in Tabular. S. Dionysii: *Talliam de annona, quæ dicitur mestiva, avenam, quæ accipiebat ab unoquoque hospite, porcos seu fresingias, anseres, & gallinas, Jacere, & procurari, sive ipse, sive sui, ... corveias, &c.* Occurrit ibi rursum. Pactum inter Monachos S. Dionysii & Advocatum de Solemniaco an. 1233. *Recognosco quod nec ego, aut heredes mei possumus Jacere vel manere, vel aliquid capere in domo S. Dionysii apud Solemniacum.* Guigo II. Prior Cartusiæ in Statutis ejusdem Ordin. cap. 36. §. 4. *In superiori autem domo non nisi religiosi hospites Jacere consueverunt.* Ita usurpant Statuta antiqua ejusdem Ordinis cap. 8. §. 42. cap. 9. §. 28. Itinerarium Petri de Columbaria Cardinalis tom. 1. Biblioth. Labbei p. 354. &c.

JACENTIBUS COLUMNIS opus novum impedire, id est, priusquam ædificium eductum & elevatum fuerit, in Lege Bajwar. tit. 11. c. 6. §. 1.

¶ 2. JACERE, Abjicere, contemnere, negligere. Statuta Canonicorum Regul. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. p. 87.

Qui bona despiciunt, de justis projicientur.
Qui latriam Jaciunt, cum dæmonibus patientur.

¶ JACHERIA, Terra novalis, Gall. *Jachere*. Tabularium Fossatense: *Habet corveias octo diebus per annum... in Jacheriis duobus diebus, in binalibus totidem, & in seminalibus totidem, in marceschiis uno die, & in vindemiis uno die.* Vide *Gascaria*.

¶ JACHTIVUS, Ad judicium citatus. Vide in *Abjectire*.

¶ JACINTUS, pro *Hyacinthus*, Lapis pretiosus, apud Bernardum *de Breydenbach* Itinerar. Hierosol. pag. 111.

¶ JACIS, pro *Ajacis*, Vicaria, districtus. Vetus formula apud Baluz. tom. 6. Miscellan. pag. 552. *Tradimus... manso nostro in pago Arvernico, in Jace illo, in villa illa, quæ de alode vel atracto visi sumus habere, cum casis, tectis, ædificiis, &c.* Vide *Ajacis* 1.

JACKE, JACQUE, Sagum militare, quod loricæ superinduebatur: nescio an à *Jacobis* factiosis, de quibus mox, nomen sumpserit. Thomas Walsinghamus an. 1379. p. 239. *Quod mille loricas, vel tunicas, quas vulgo Jackes vocant, redemerit de manibus creditorum.* Infra pag. 249. *Arreptum quoddam vestimentum ipsius, quale Jacke vocamus, & impositum lanceæ; pro signo ad sagittas suas posuerunt.* Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

S'avoit chascun un Jaque par dessus son haubert.

Alibi:

Car il fut bien armez de ce qu'il luy failli,
S'ot ua Jasque moult fort de bonne soie empli,
Le baccinet au chief, &c.

Froissartus 4. vol. cap. 114. sub an. 1399. *Et vois adonc vestu un court Jaques d'un drap d'or à la façon d'Alemagne.* Octavianus de S. Gelasio in Viridario honoris:

Jaques, plastrons, voulges, & albardes.

Occitani *Jaquetos* vocant, quod nostri *Pourpoint*.

Describitur porro ejusmodi vestis militaris species in Charta, quæ asservatur in Camera Computorum Paris. hocce titulo: *Memoire de ce que le Roy veult, que le Francs archers de son Royaume soient habillez en Jaques d'icy en avant, & peurez à charger an*

gè au Bailly de Menteru faire un get: & semble au dit Bailly de Mante, que l'abillemens de Jacques leur soit bien proufitable & avantageux pour faire la gurrre, veu qui sont gens de piè, & que en ayant les brigandiurs, il leur sans porter beaucoup de rbesrs, que un hemme seul & à pie ne puis faire. Et premierement leur faut desdits Jacques de 30. toilles, ou de 25. à un cuir de serf à tout le meins: & si sont de 31. cuir de serf, ils sont des bons. Les toilles usèrs & deliées moyennement sont les meillrures, & deivent estre les Jacqurs à quatre quartiers, & sans que les manches soient fortes, comme le corps, reservè le cuir. Et doit atre l'assiette des manrbes grande, & que l'assiette prengne pres du collet, nen pas sur l'os de l'espaule, qui soit large dessous l'aisselle, & plantureux dessous le bras, asses faulce & large sur les reslez bas, le collet fort comme le drmeueant du Jacques: & que le collet ne soit pas trop hault derriere paue lamour de salade: Et faut que ladit Jacques soit lasè devant, & que il aus dessous une porte piece de la force dudit Jacques. Ainsi seur ledit Jacques & aise, meirnnans qu'il ait un pourpoint sans manches, ne collet, de deux teilles seulement, qui n'aura que quatre doys de large sur l'espaule: auquel pourpoint il attarbera ses obausses; Ainsi flottera dedans son Jacques, & sera à son aise: car il ne vit onques tuer de coups de main, ne de flesrbe dedans lesdits Jacques ses hommes, & se y sonloient les gens bien combattre.

¶ JACMIUM, *Jacmarium Servitium Matrimonii*, non semel recensentur inter debita domino feudali servitia in Recognitionibus de Vouta apud Vivarienses tom. 2. ex Archivo Principis de *Rohan*, ut fol. 349. ubi legimus: *Sunt homines ligii prout ceteri homines, videlicet talbabiles in Serviciis Jacmariis matrimoniorum*. Hæc *Jacmaria matrimoniorum servitia*, nihil aliud forte sunt quam census, quos domino suo solvere tenebantur ii homines ligii cum maritabantur. Haud scio an à Græco γάμος, Nuptiæ, *Jacmia* seu *Jacmaria servitia* dici potuerint census hujusmodi. Vide *Forismaritagium* & *Maritagium*.

JACOBI, ex Gallico *Jaques*, appellati factiosi quidam in agro Bellovacensi, ab eorum Capitaneo, quem *Jaque Bonhomme* vocabant, sub anno 1358. de quibus copiose Froissartus 1. vol. cap. 187. 188. 189. Matthæus Villaneus lib. 8. cap. 67. Continuator Nangii Gall. MS. &c. qui factionem ipsam *Jacqueriam* nuncupant. Regestum 3. Memorialium Cameræ Computorum Paris. fol. 218. *Sigillum Capitanei Rusticorum vocatorum Jacoborum decapitati apud Claromontem in Belvacino, fuit traditum Cameræ per Thomam Brochardi Receptorem Silvanectensem. 11. Decembr.* 1356. Chronicon scriptum sub Carolo V. *Anno 1358. cum Jaqueriis de Belvacinu congregati sunt illi de Mucien, & destruxerunt Montmorenci*. Vide Louvetum in Histor. Bellovac. tom. 1. pag. 544.

¶ JACOBIPETA. Vide *Jacobita*.

JACOBITA, Qui peregrinationem instituit ad S. Jacobum Compostellanum, *Pelerin de S Jacques*. Ugutio: *Jacobita, qui petit Ecclesiam S. Jacobi*. Joannes de Janua habet *Jacobipeta*. [ut & Gloss. Lat. Gall. Sangerman.]

1. JACOBITÆ, JACOBINI, In Ægypto & in Terra-Sancta, dicuntur Christiani quidam certis hæresibus ac pravis opinionibus infecti, ob quas à Patriarcha Constantinopolitano olim excommunicati, & ab Ecclesia Græcanica sequestrati sunt. Ita autem appellati à quodam Jacobo Severi Patriarchæ Antiocheni discipulo, qui annuente & præcipiente Timotheo Patriarcha Alexandrino Christianos ad sectam Dioscori Alexandrini Patriarchæ revocabat: cujus hæresim amplexus Anastasius Imper. ideo non semel *Jacobita* dicitur in Chronico Orientali ab Abrahamo Ecchellensi edito pag. 59. 60. 120. 121. 122. *Jacobitas* & *Jacobinos*, promiscue appellant Jacobus de Vitriaco in Histor. Hierosolym. cap. 74. ubi de eorum hæresibus, Aithonus cap. 13. 14. Willebrandus ab Oldenborg in Itinerar. Terræ Sanctæ initio, &c. Sed & Auctor Mappæmundæ MS. ita de *Jacobinis* edisser t.

Autre gens i a barbarins,
Qui se font clamer Jacobins,
D'un Jacob qui lor maistre fu,
Et son Chrestien corrompu,
Par les mariages qu'il font
As Sarazins qui pres d'eus sont,
Et pourprennent bien celle gens
Quarante regnes de tous sens.
Ne croient pas confession
A nul autre home, s'a Diu non.
Quant il se confessent à Diu,
Près d'eux mettent encbens & fu,
Et cuident qu'aveuc la fumèe
S'en aille vers Diu lor pensèe.
Mais n'est pas ainsi comme il croient.
Saint Jean Baptiste mescroient,
Qui les baptisa premerains:
Car dire lor convenoit ains
Tous lors pechiés à lui mesme,
Et puis recbevoirnt Baptesme,
Dont S. Jehan mesmes dist,
Quand li hons ses pechiès gehist
A un autre celle vergongne,
Qu'il a de dire sa besongne,
Li est en liu de penitanche
Et de ses pechiès allegancbe,
Et plus de pechier se retient,
Quant il scet que savoir convient
A un autre tout son afaire,
Ains que vers Diu se puisse traire,
Ce dist S. Jehan li Baptistes,
Qui par Baptesme nous rent quites
Envers Diu de tous nos pechiès
Par confession espurgiès,
Dont cele gent sont d'ebu,
Qui malement l'ont emendu.

De eorum Patriarcha, vide Godefridum Monachum S. Pantal. an. 1237.

2. JACOBITÆ, dicti Dominicani, seu Religiosi Ordinis S. Dominici, quod eis *Hospitale Peregrinorum S. Jacobi* Parisiis ad mansionem assignatum primitus fuerit. Albericus, & ex eo Magn. Chron. Belg. an 1207. *Similiter Parisiis datum est eis* (Dominicanis) *quoddam hospitium S. Jacobi, à quo denominantur Jacobitæ, ubi fecerunt Ecclesiam & Claustrum*. Rem plenius narrat Matthæus Paris a an. 1198. (in variant. lect.) atque, quod *ii Fratres primitivi, cum non haberent domum, ubi post prædicationis laborem declinarent, longo tempore Parisiis perduraverunt. Quo tempore fuit in eadem civitate quidam famosus Anglicus de villa S. Albani oriundus Magister Johannes dictus de sancto Albano, Physicus præcipuus, & Regi Franciæ curam gerens. Hic cum ditatus fuisset auro Franciæ, sibi quoddam hospitium comparavit in civitate prædicta pene dilapsum & dirutum, in quod solebant ex longinquis partibus venientes causa peregrinationis versus S. Jacobum in Hispania di-*

ver-

vertere peregrini, & ibidem per dies aliquot exhibere. Sed desitientibus redditibus, & eleemosyna subtracta est, & hospitium desolatum, Emit ergo Magister Joannes dictum Xenodochium, & exinde fecit sibi hospitium correspondens fortunæ suæ: qui cum videret dictos Fratres cotidie Missas celebrare, orationibus instare, & prædicationibus invigilare, motus tam devotione quam pietate, contulit eis prædictum Xenodochium in habitaculum sempiternum. Ex cujus hospitalis vocabulo nomen traxerunt præfati Fratres, ut Jacobitæ vocarentur ab adjecta nomine hospitalis Donationem porro Hospitalis à Magistro Johanne Decano S. Quiotini factam anno 1218. observat Brolius lib. 2. Antiqu. Paris. Vide Constitut. Ordin. Prædicat. dist. 12. cap. 10. §. 2. At idem scriptor & Matth. Westmonasteriensis aono 1198. aliam oominis rationem videntur comminisci: *Exortum est in Italia novum genus Prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam ceperunt Apostolicam imitari.* Unde à Jacob Patriarcha ita appellatos quidam, sed falso, censuere. Hocce Jacobitarum vocabulo ouncupantur apud Thierricum Vallifcolor. in Urbano IV. PP. pag. 228. & Joaonem Hocsemium cap. 32. *Prædicatores S. Jacobi*, dicuntur in Chronico Andrensi an. 1222.

JACOBUS, Minutior moneta, vulgo *Jaques*, cujus mentio in Foris Beneharn. Rubr. *de Peages* art. 12. & io Consuetudine Solensi tit. 7. art. 4. *Jakes*, moneta, nescio an Anglica, occurrit etiam sub Henrico VI. apud Willel. Stanford. lib. 2. de Placitis Coronæ cap. 30.

¶ JACQUE, Vide *Jacke*.

¶ JACQUETA, Species vestis monasticæ. Statutum Cisterciens. ano. 1519. apud Marten. tom. 4. Anecdot col. 1642. *Qui generale Capitulum graviter ferens difformitates & dissolutiones vestium aute & retro fissarum, more secularium manicas latas habentium, Jacquetarum fronsotarum, stramentorum, lectorum, & camisiarum de canapo, &c.* Hodie *Jacquette* appellamus togam, qua utuntur pueri, usque dum feminalibus induantur, atque etiam sagulum sine manicis ad usum rusticorum.

JACTANDA, *Gloriatio, glorificatio*, in Glossis MSS. ad Concilium Sardicense c. 15.

1. JACTARE, Dejicere, *Jetter à bas*. Capitula ad Legem Alamannor. c. 40. *Si quis alium de caballa Jactat, &c.* [In ipsa lege tit. 67. *Si quis liber liberum in vita de caballo Jactaverit, &c.*]

¶ 2. JACTARE, Aliquid projicere ad significandum rem aliquam esse à se dimissam. Charta an. 968. ex parvo Chartular. S. Victoris Massil. fol. 7. *Recognoscentes quia nullum directum habebant de ipsis campis & de ipsis vineis, & se guerpiverunt, & stipulaverunt, & intra jacentem Jactaverunt & calcaverunt*, Sic in Lege Salica tit. 63. §. 1. qui alicujus parentelæ & hæreditati nuntium remittebat, tenebatur *quatuor fustes alninos super caput suum frangere, & illas quatuor partes in malle jactare, & ibi dicere ut & de juramento & de hereditate & de tota illorum se ratione tollat*, Vide *Festuca, Investitura* & *Laisus*.

¶ JACTARIUS. Vide *Jacturarius*.

JACTATORIUM, Machina bellica, quæ tela complura simul vel certe lapides emittebat, *Petraria*, Galbert. in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 96. *Arietes, sues, Jactatoria, scalæ & consimilia, quibus muros & lapideas compositiones destruere solent.* Num. 163. 181. *Jactatoria ingenia, instrumenta.* Græcis λιθοβόλα.

¶ JACTIO, f. Traditio quæ fiebat olim projiciendo festucam, ut dicitur in vocibus Festuca & *Investitura*. Venditio an. 1070. Marcæ Hispan. col. 1153. *Ego Rangardis Comitissa* (Biterreosis) *... per hanc scripturam venditionis meæ vendo vobis omnes voces & drezaticos, possessiones vel auctoritates, quas ego habeo ... & homines vel feminæ habent ... per me, per fevos, vel per alodia, vel per bajulias, sive per convenientias, vel per dimissiones, vel Jactitiones, seu luctuosum, sive decimum, vel qualescumque voces in comitatu Redensi, &c.*

¶ JACTIRE, In jus vocare festucam in sinu projiciendo. Placitum Caroli Magni an. 812. apud Mabillon. lib. 9. de Re Diplomat. Cha. 63. *Tunc ipse Salacus per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum legibus custodivit, & ipse Tingulfo ibidem Jactivit vel solsedivit: & memoratus Tingulfus nec à dicto placito venit, nec ullum direxit ad vicem suam, qui pro sonia nunciasset, sed Jactivus exinde in omnibus apparuit.* Hic *Jactivus* non tantum significat eum, qui in jus vocatur eo quo diximus modo, sed eum qui vadimonium deseruit. Vide *Abjectire*.

¶ JACTURA, Pœna, Atto Vercellen. Episc. in Libello de pressuris Ecclesiasticis tom 8. Spicileg. Acher. pag. 46. *Eandem accusatoribus reprobatis imponentes Jacturam, quam convicti pati debuerant accusati.*

¶ JACTURALE, ἐπιζήμιον, *Damnosum*. Suppl. Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Jacturale*, ἐπιτίμιον, Mulcta, pœna.

JACTURARIUS, *Qui frequenter jacturam patitur, i. damnum.* Glossæ Isid. [Papias habet *Jactuarius*. Johan. de Janua: *Jactarius, Jactuarius, Qui frequenter damnum patitur, & proprie qui res suas jactat in mare imminente & ingravescente tempestate. Jactuarius, a, um, Damnosus, patiens, vel inferens damnum.* Glos. Lat. Gal. Sangerm. *Jactarius, Jactuarius, Domageux ou qui souffre domage.*]

1. JACTUS, ἀκοντία, Missile. Ita non semel usurpat Censius Camerarius in Ceremoniali Romano apud Baron. an. 1191. Jacobus Stephaoescus Cardin. de Coronat. Bonifacii VIII. PP. l. 2. c. 11.

Hoc illi, verum populus lustraverat urbem
Arcubus, in mare Veterum, qua tendere mos est:
Atque frequens Patrem currens stipabat euntem,
In quem Jactus erat valida per cuncta monetæ, &c.

2. JACTUS, Gall. *Jet, Jacti*, falconariæ artis magistris, dicuntur laquei de corio facti, qui pedibus falcoonum imponi solent, *ut cum eis retineantur, & jactentur ad prædandum, qui ob hoc Jacti dicuntur, quod cum eis jaciuntur falcones, & emittuntur ad prædam.* Ita Fridericus II. Imper. lib. 2. de Arte venandi c. 38. & alibi.

¶ GETTUS, Eadem notione, Ital. *Geti*. Constitutiones Friderici Regis Siciliæ c. 115. *Quod si avis amissa, antequam se recipiat in pristinam libertatem, volando per arborem cum Gettis & sonaliis, ab aliquo fuerit cum pastu, vel sine pastu vocata, & ad eum venerit, &c.* Hujusmodi laqueos ex canino corio fere contextos, *Gets* vel *Giez* alias nostri vocavere, uti videre potes apud Menagium in his vocibus.

3. JACTUS. Consuetudines villæ *de Machau* in Comitatu Regitestensi MSS. ab Hugone Comite Regitestensi & Felicitate uxore editæ: *Tuit cil qui seront manent en la ville à lesgard del Majeur & des Jureis, paieront ce ble areis l'ivernage a la premiere mesure & sans Gez, & l'avenance à la mesure premeraine & sans Gez.*

☞ Pro *areis* puto scribendum *à reis* distinctis vocibus, & *a reis* idem esse quod Mensura rasa, *Mesure à rez*,

à rez, ut etiamnum loquuntur Gallo-Belgæ. Per hæc autem verba. *Mesure faus Gez*, intelligo Mensuram minime *jactam*, non agitatam, non succussatam, adeo ut *Jactus* idem sit quod supra *Calcum*. Vide *Getus*.

¶ 4. JACTUS. Statuta Radulphi Episcopi Trecor. an. 1439. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 1148. *Item, etiam noviter intelleximus, quod nonnulli domini temporales, & alii subditi nostri suis subditis inhibent, & non subditis comminantur, decimas & primitias nobis & Ecclesiæ nostræ Canonicis, aliisque viris Ecclesiasticis nostrarum civitatis & diœcesis debitas, & laicis & agricolis ad firmam concedi, salvo Jactu seu elatione consueta, à nostris receptoribus & dictis Canonicis & aliis Clericis nostris dictas decimas recipere: Et si jam receperunt aliquem Jactum, seu elationem, in fructuum & proventuum beneficiorum nostrorum & ipsorum Canonicorum & Clericorum crementum facere habeant, reddentes & satagentes ipsis & eorum consanguineis & servitoribus per dicta media dictas decimas & primitias pro vili pretio attrahere & consequi. Unde cum præmissa in derogationem libertatis ecclesiasticæ ... redundare constet; omnes & singulos talia de cætero facientes ... excommunicamus*. Haud scio an *Jactus*, seu *Elatio*, hic recte exponi queat per Hastam publicam vel auctionem, adeo ut *domini temporales* & alii, de quibus agitur, prohiberent ne subditi sui *ad firmam* reciperent decimas Clericorum; ut hi cogerentur eas præconis voci subjicere, hacque ratione ipsi temporales domini viliori pretio possent illas comparare. Textus non videtur satis emendatus.

¶ 5. JACTUS MISSIONUM, Irrogatio seu distributio pecuniæ à civibus pro communibus impensis exigendæ. Charta Philippi Regis apud Perardum p. 348. *Major & Scabini Divionenses pro negotiis dictæ communis Divionis poterunt imponere & levare à dictis hominibus quantamcumque summam pecuniæ voluerint & viderint expedire: & si ad Jactus Missionum dictorum negotiorum dictæ communiæ faciendum mandatum nostrum interesse voluerit, intererit ... & jurabit super sancta Dei Evangelia, quod in dictis Jactibus dictarum Missionum bene & fideliter habebit*.

6. JACTUS MARIS, Littus, seu potius agger, mari oppositus, *Rejet de la mer*, [*Jettée*.] Charta an. 1242. in Probat. Hist. Guinensis pag. 502. *Vendit totam terram .. cum omnibus appendiciis suis, scilicet dico & Jactu maris*. Ubi *Dicus* est nostrum *digue*, agger. Consuetudo Bituric. tit. 11. art. 14. *Le fosse estans entre deux heritages, appartient au Seigneur de l'heritage du costé duquel est le Ject dudit fossé, &c.* [Obertus Cancellarius lib. 2. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 342. *Quas* (paludes) *à radice montis usque ad litus maris nemo potest transire propter loca aquosa & profunda, nisi per quemdam jactum petrarum parte altiorem aqua, & vocatur Jactus ille Via-regia, ad quam nemo potest pedes appropinquare, nisi forsan parvissimo navigio; in capite Jactus cujus est pulchrum & laudabile ædificium*.]

¶ JACULA, pro *Jaculum*, Telum, apud Marten. lib. 2. de Ritibus Eccl. p. 242.

¶ JACULARIS, ἀκοντιστής, qui jaculatur, in Glossis Sanger man. MSS.

JACULATOR. Charta Amelii Episcopi Tolosani in Tabular. Abbat. Conchensis in Rutbenis num. 1. *Tali pacte, ut nullus Miles, neque cliens, neq; Jaculator, &c.* Idem forte qui *Arcubalistarius*.

¶ JACULUM, Gloss. Isid. *Cassiculum, Rete, Jaculum*. Legendum est *Cassiculum, Reticulum*, ut apud Festum.

¶ JADELLUS, Genus vasis, fortean idem quod Gallicum *Jale*, Gabata. Charta Geraldi Abb. S. Joannis Angeriac. an. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. p. 460. *Item debet facere Jadellos & scutellas & terforia ipso die ad faciendum Mandatum*.

¶ JALAGIUM, JALEAGIUM, Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, Gall. *Droit de jaugeage*. Litteræ Officialis Andegav. an. 1269. ex Archivo S. Albini: *Fulco de Torallo minor Miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat ... (in) avenagiis, bannis, presforiis, pressoragiis, meseria, bonagiis, Jaleagiis, mensuris, &c.* Vide *Jalagium* in *Galo*.

¶ JALETUS, Modus agri, vel silvæ. Hemeræus Histor. Viromand. pag. 313. *Rodulphus Eques legaverat testamento octo Jaletos nemorum suorum de Mortier, octo Jaletos terrarum suarum arabilium, duas falces pratorum suorum situatorum in prato de Anisiaco*. Occurrit rursum in Charta Walcheri de Rumigniaco an. 1231. ex Archivis S. Nicasii Remensis. Vide *Galatus* in *Galo*.

JALINUS, pro *Hyalinus*, coloris vitrei, ὑάλινος. Charta an. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1274. *Obtulit eidem Ecclesiæ unam planetam de xamito Jalino, &c.*

JALO, [JALONATA, Mensura frumentaria.] Vide *Galo*.

¶ IAMBELEGUM, *id est, Pentametrum*, apud Papiam. Agit, ut videtur, de metro seu carmine, quod *Iambo* constet.

¶ JAMBRICARE, Tegere, operire. Supplement. Antiquarii: *Jambricat, σκεπάζει, καλύπτει*.

¶ JAMBRICES, καλυπτῆρες, *Tegmina*, ibidem: vel legendum est *Imbricare* & *Imbrices*, quæ voces sunt notæ, vel forte *Lambricare*, à Gallico *Lambrisser*, Lacunare, & *Lambrices* à Gallico *Lambris*, Lacunar: Gallicum autem *Lambris* dictum est ab *Ambrices*, quæ Festo sunt *Regulæ, quæ transversæ asseribus & tegulis interponuntur*. Turnebus lib. 14. Adversar. cap. 12. *Lego in Festo ambrices regulas esse non tegulas, ut quidam male, id quod sensus ipse declarat, sed & Francorum lingua quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texuntur, aut ædes obducuntur Lambrices vocat, quod cum sit, Lambricari pro Ambricari dicit*.

¶ JAMELLOCTUM, Pannus è pilis camelorum contextus, Ital. *Ciamellotta*, Gall. *Camelot*. *Nisi de panno lance vel Jamellotto*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 93. Vide *Camelotum*.

JAMJAMQUE, Continuo, in L. 32. Cod. Theod. de Decur.

JAMMUNDLING, JAMUNDILINGI, Servorum, seu glebæ adscriptorum species apud Germanos, qui à *litis* & *colonis* distinguuntur in veteribus Tabulis, et utrisque adjunguntur. Charta Ottonis Magni an. 937. in Privilegiis Ecclesiæ Hamaburgensis, p. 149. & apud Goldastum tom. 2. Constit. Imper. pag. 43. *Si vero aliquis ex libertis voluerit Jammundiling vel litus fieri, aut etiam colonus ad Monasteria supradicta, cum consensu cohæredum suorum non prohibeatur à qualibet Potestate, sed habeat licentiam nostra auctoritate*. *Habeat quoque potestatem prædictus Adalgag successoresque ejus Ecclesiæ Hammaburgensis Archiepiscopi, super liberos & Jammundlingos Monasteriorum supradictorum in expeditionem, sive ad Placitum Regis*. In Chartis Henrici II. an. 1003. & 1014. in iisdem Privileg. pag. 155. 156. *Litis, colonis, atque Jamundilingis*.

Censet Spelmannus *Jammundilingos*, eosdem esse cum

eum *Commendatis*, liberis scilicet, qui se alterius dominio ac protectioni commendabant, ex Saxon. gemundian, *protegere*: unde *mundium*, protectio, tutela; & *Ling*, quæ est terminatio vocabulorum Anglo-Saxonibus familiaris, & *hominem* fere, aut *hominum* speciem denotat, ut in *Adeling*, *Esterling*, & alibi docemus.

JAMNUNC, Ex die præsenti, continuo occurrit non semel in Cod. Th. locis à Jac. Gotofredo indicatis.

JAMPNA. Monasticum Anglic. to. 3. p. 22. *Pasturas, mariscos, boscos, Jampna, bruera, communias, piscarias, redditus, &c.* [Litteræ anni 1544. apud Rymerum tom. 15. p. 59. *Centum acras prati, ducentas acras pasturæ, centum acras Jampnorum & buerorum, &c.* Conventiones an. 1551. pag. 266. ejusdem tomi: *Jampna, brueria, mariscos, boscos, &c.* Jampna dici videntur loca iis arbusculis obsita, quas Armorici *Jan* vel *Jaon* nuncupant. Hæ autem arbusculæ junipero fere similes, pro foliis habent spinulas.]

JAMTUM, ἰαμάτιον, in Excerptis Gloss.

¶ JAMUNDILINGUS Vide *Jammundling*.

JANITORES, Ostiarii, *qui ultimi Ecclesiastici ordinis sunt*, ait Eginhardus in Vita Caroli Magni. Vide *Ostiarius*.

JANITRICES, ἀνταδέλφων γυναῖκες, in Gloss. Gr. Lat. MS in quo perperam scriptum *Iannitrices*. Gloss. Gr. Lat. edit. σύνγαμος, *Consponsus*, *Janitrix*. Jo. de Janua: *Janitrices dicuntur uxores duorum fratrum, quasi eandem januam terentes vel per eandem januam iter habentes*. Ex Isidoro lib. 10. cap. 8. & Gloss. ejusd. Vide l. 4. D. de Grad. & affin.

JANIZARI, vel JENIZARI, Copiarum Turcicarum milites præstantissimi, Gall. *Janissaires*, qui à pueritia omnibus militaribus exercitationibus instructi præcipuum sunt robur imperii Turcici: ex iis eliguntur custodes imperatoris; cujus aula quia *Porta Osmanica* nuncupatur, à *Janua* dictos fuisse *Janizaros* plerique dixerunt: quocirca etiam à quibusdam dicti *Milites Januæ*. Probabile tamen non est, Musulmanos à Latino *Janizari* nomen fuisse mutuatos: quare iis subscribimus, qui inde vocabulum arcessunt, quod *Genizeri* lingua eorum signet *novos homines* sive *milites*, qui Latinis *Tyrones*. Hæc fere Vossius de vitiis sermonis pag. 227. *Janizaros* passim memorant recentiores, qui de rebus Turcicis scripsere. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari.

JANIZZERI, Sollicitatores expeditionum, in Curia Romana. Vide Octav. Vestrium lib. 1. & 2. de Judic. Aulæ Rom.

JANNETI, Nummi argentei, à Jano Rege Cypri, cusi, in Statutis Ordinis S. Joannis Hierosolymitani tit. 19. §. 33.

¶ JANTACULUM, *Cibus quo solvitur jejunium ante prandium; unde Jantaculare & Jantaculari, idem quod Jantare vel Jantari, Comedere ante prandium, solvere jejunium secundum Hugutionem*. Jo. de Janua, qui reprehendit quosdam qui *corrupte solent proferre hæc vocabula per o. in prima syllaba, scil. Gento, as, &c.* Qui scribantur hæ voces, hodie latis notum. Usi sunt quidam è Latinis. Vide *Dejejunare* & *Gentare*.

IANTAR, Parata, gistum, pastus, à Latino *Jentare* forte: [quod confirmatur ex antiqua scribendi ratione, de qua mox in *Jantaculum*.] Charta Lusitanica æræ 1168. in Histor. Episcoporum Portensium 2. parte pag. 20. *Pro parata, quod vulgo dicitur Jantar: scilicet ut Episcopus accipiat pro illo Jantare omnem illam terram, quam habebat Ecclesia sanctæ Mariæ, &c.* Occurrit præterea ibidem in Charta Hugonis Portugalensis Episcopi æræ 1160. pag. 18. & in Charta Henrici Comitis Portugallensis tom. 3. Monarch. Lusitan. Brandaonis pag. 282.

¶ JANTILIA, λίθοι τραχεῖς, διακοπτόμενοι, Lapides asperi, diffissi, in Glossis Lat. Græc. Sangerm. & alii.

¶ JANUARIUS, Janitor. Vide in *Exclusor*.

¶ JANUATOR. Jo. de Janua: *Janitor & Januator, Qui observat januam*.

¶ JANUINI, Monetæ species cusa Januæ, in Annal. Genuens. Ogerii Panis ad an. 1204. Jacobi Auriæ ad an. 1283. Vide *Bruneti*.

JANUM. Charta Longobardica an. 774. apud Ughellum in Archiepisc. Beneventanis: *Nec non Ecclesiæ S. Mercurii, quæ posita est in Jano nostro, & de ipso Jano circa ipsam Ecclesiam largiti sumus terram modiorum 500.*

¶ JAOLA, pro *Gaola*, Carcer, nostris *Geole*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Usu feudorum pag. 141. *Pro ... Jaola reparanda 74. s.* Vide *Geola*.

¶ IAPEX, *Velox*, in Gloss. Sangerman. MS. n. 501. An *Iapyx*, Ventus spirans ex Iapygia seu Apulia, Gr. ἰάπυξ ἄνεμος. Haud scio an huc referri queat vox *Japygus*, quam usurpat Cosmas Materiensis apud Mabill. sæc. 5. Benedict. p. 115.

Cosmas Martyribus sacris carmen dedit actus,
Gregorii precibus mente pia Japygus.

¶ JAPIDES, *Spolia*, apud Papiam.

¶ JAPPA, f. *Juppa*, Vestis species, Gall. *Jupe*. Diarium Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. p. 192. *Hac omnia sunt destruenda vel comburenda, magisque licet rusticis in dictis sacris vestibus incedere & Jappas & manicas ex eis facere, quam Presbyteris in eis peragere divina.* Vide *Jupa*.

¶ JAPYGUS. Vide *Iapex*.

¶ JAQUE. Vide *Jacke*.

JAQUERII. Vide *Jacobi*.

¶ JAQUETA, Species vestis monachicæ. Statuta MS. S. Victoris Massil an. 1531. *Item Statuerunt, ut omnes Monachi bonetos nigros deferant rotundos & profundos, non cornutos seu largos nec bassos, sed mediocres, & pariter dsploides, Jaquetas, caligas, &c.* Vide *Jacqueta*.

¶ JAQUETUM, Genus vestis. Proclamatio Consilii Massil. circa an. 1400. *Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, Jaquetum, giponem: quando desuper portabitur vestis illa superior, sit & esse debeat longitudinis usque genu.* Vide *Jacqueta*.

¶ JARBA, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Manipulus. Tabular. S. Martini Pontisar. *Alelmus ... ducet Monachis partem suam vel bladi vel Jarbarum.*

¶ JARBA VACCENTII. Charta Thomæ Abbat. Sangerman. an. 1250. *Tenemur cuilibet quadrigam cum blade conducenti ministrare in grangia nostra de Pyrodio unam Jarbam Vaccentii & in Monasterio nostro duos panes.* Similia iisdem fere verbis habentur in Charta manumissionis hominum de Theodasio, Choisisco, &c. an. 1250. ex Archivo ejusdem Abbatiæ. An vicia pro equis?

¶ JARDENUM, Hortus, Gall. *Jardin*. Computus an 1333. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 276. *Apud Scaulum in primo Jardeno ubi Dominus accepit fructus arangiarum &c. turon. 1.* Legitur apud Murator. tom. 12. col. 568. 572. & alibi.

¶ JARDINUM, Eadem notione, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroicensis p. 45. & alibi. Vide *Gardinum*.

¶ JARDINARIUS, Cultor *Jardini*, Gallice *Jardinier*, apud Lobinell. in C[illegible]ff. tom. 3. Hist. Paris.

JARLERI, apud Suecos, Iidem, qui *Earles*, apud An-

Anglos, Comites. Snotto Sturlesonius in Chronico Norvegico, ubi de Herlevo: *Rex offerebat illi Jarlori nomen & comitatum*.

¶ JARN-BYRTH. Vide *Ferrum Candens*.

¶ JAROLIUM, f. Repagulum, Gall. *Barriere*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu p. 196. col. 2. *Pro liciis circa fossatos faciendis & pro Jarolio villæ parando, & pro pavo portato apud Bellum montem 24. l. 3. s. & dim.* Vide *Garrolium*.

¶ JARRA, Species vasis, Ital. vulgo *Giarra*. Vita B. Martini Solitarii 10. Aprilis p. 807. *Accidit autem ut cucurbitulam Martini implere oleo jussus procurator monasterii Jarram oleo vacuam esse nuntiaret*. Miracula MSS. Urbani V. PP. 20. *Jarras seu hidrias plenas aqua rosacea*.

JARRECTA, vernacula lingua, inquit Rocchus Pirrus in Episcopis Catanensibus, scapha est, qua homines alveo fluminis terræ trajiciuntur.

¶ JARRETUS, Species pisciculi. Statuta Massil. lib. 1. c. 17. *Piscer minuti, scilicet Sardinæ, Jarrets, ferclet, bogue, &c.* Hesychio ἴαραξ, est piscis genus, unde dictus videtur *Jarretus*.

JARRIA, GERRIA. Charta fundationis Abbatiæ Brolii Grollandi in diœcesi Lucionensi, an. 1109. apud Sammarthanos: *Ego Aimericus de Bulio dono & concedo Deo & B. Mariæ & prædictis Monachis ipsum locum, qui vocatur Brolium Gollandi, & Gerriam illam, & terram quæ ante est, & extenditur usque ad terras Atraudensium, & determinatur de vallo, qua subtus Jarriam illam est, usque in viam, quæ de Thalemundo venit*.

JORIA, Eadem notione. Charta Friderici I. Imper. an. 1157. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. p. 179. *Pratis, pascuis, silvis, Joriis, montibus, vallibus, &c.* [Cum in hoc posteriori loco desideretur vox *Garriciis*, quæ in similibus Chartis passim apponitur, suspicio est *Jarriæ*, *Gerriæ*, *Joriæ* ve nihil aliud esse quam *Garricæ*, terras incultas seu loca virgultis obsita: hanc notionem patiuntur loci citati, neque alienam puto ab illo, quem nobis exhibet Charta an. 1222. ex Camera Comput. Sabaudiæ, ubi legitur: *Accepit in feudum lo Jorrat de Candubrio*. Conjecturam hanc nostram doctiorum judicio subjicimus.]

¶ JARRIGIA, pro *Garrigia*, de qua in *Garrica*. Terræ incultæ Charta Willelmi Pictav. Comit. an. 1073. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 466. *Sunt autem res ipsæ sitæ in episcopatu Santonensi ... hoc est, Ecclesiam cum omnibus ibi pertinentibus, id est, sepulturam & baptisterium cum fisco presbyteri Ecclesiæ pertinentis, cum afferendis & decimis de omni Jarsigia, vel de omnibus locis Ecclesiæ pertinentibus, &c.*

¶ JARROSSIA, Viciæ genus, Hispan. *Algarova*, Gall. *Jarousse*. Charta an. 1096. è Tabulario Casæ Dei: *Decima de siligine, de frumento, de ordeo, de avena, de Jarrossitis & de vessis*.

JARSA, Scarificatio. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 65. *Qui de ventosis vel Jarsis minuendi sunt, omni tempore post Vesperas id facere debent, & deinceps per totam diem sequentem, interim dum Horæ dicuntur, in Retrochoro sedebunt, &c.* Vide *Garsa*.

JASSEFATUM, Navigii Persici species, apud B. Ordericum de Foro-Julio in Peregr. n. 6.

¶ JASSIUM, Ovile, Provincialibus *Jas*, in Charta an. 1473. ex Schedis D. *de Mazaugues*, & in Conventione an. 1522. ex Archivo Eccl. Massil.

¶ IATROMEA, IATROMÆA, Medica mulier, ab ἰατρὸς, Medicus, & μαῖα, obstetrix. Vetus Inscriptio apud Gruterum p. 110. *D. M. Valeriæ verecundæ Iatromeæ regionis suæ primæ*. Exstat etiam in Syntagmate Reinesiano elogium *Iatromeæ* dicatum.

¶ JAVELINA, Species hastæ, Gall. *Javeline*. Statuta Eccl. Meld. inter Instrum. Hist. ejusdem Ecclesiæ tom. 2. pag. 513. *Neque portent enses, bracmardos, venabula, Javelinas, &c.*

¶ JAVELLA DE BUSCHA, Lignorum fascis, in Tabulario Solemniacensi. Occitanis *Gavel* est Fascis sarmentorum, aliis *Javella*; quod ultimum etiam pro Spicarum mergite aliisve fasciculis accipitur. Quidam vocem *Javelle* deducunt à *Capella* seu *Capulus*, Manipulus; alii ab *Hapsus*, Manipulus, Celso, quod *Havelle* pro *Javelle* olim dictum velint. D. de Casanova *Javelle* quasi *Garbelle*, à *Garba* dictum opinatur. Vide Menagium in Etymol. Gall.

JAVELLUS. Tabularium Fossatense: *Apud Fossatum ... falceias, insulas, gurgites, & Javelles quamplures ... habet*. Aliud opinor, *Javelle* sonat in Regesto censuum Carnotensis urbis an. 1302. fol. 18. *Marchand, qui vend charbon ou Javelle en la villa de Chartres, a sas revidiez, &c.* [Vide *Javella*.]

¶ JAULERIUS, Carceris custos, Gall. *Geolier*. Codex MS. Consuetud. Tolos. fol. 41. v. *Item præcipimus ne castellani seu Jaulerii levent pro expensis à presonariis, nisi quantum expendent*.

JAZERAN, Vestis militaris species. Chron. Bertrandi Guesclini MS.

Que li Duc entreroit du tout en son Comant,
Lui disime sans plus sans vestir Jazerant,

Alibi:

Bien estoient armez de nobles Jazerant.

Rursum:

Dont chascun ot cheval couvert de Jazerant.

Ghiazerino apud Jo. Villaneum l. 8. c. 78. p. 354.

¶ IBALIA, *Matir habentia*. Glossar. Isid. ad quas Grævius: Quid si scripserit: *Ibis, Avis Ægyptia*. Vide *Hibalcio*.

¶ IBER, ἡμίονος, Mulus, in Glossis Sangerman. MSS. Vide *Iberus* 2. & *Imbrus*.

¶ IBERNAGIUM, pro *Hybernagium*, de quo supra. Frumentum hyemale, Gall. *Hivernage*. Charta Ministri Hugonis & Capituli Majoris Monast. an. 1224. *Domus S. Medardi de Favieres singulis annis reddet Ecclesiæ S. Theobaldi quatuor sextarios Ibernagii ad mensuram Brano*.

1. IBERUS. Pactus Legis Salicæ tit. 13. §. 3. *Quicunque alienam domum violenter disturbaverit, & domus si pro firmamento Iberus habuisse probatur, qui hoc fecerit, 1800. den. culpabilis judicetur*. Ubi Wendelinus, *Iberus* culmen interpretatur, ita ut *culmine* seu summo tigno domui imposito, tunc confecta & absoluta censeatur: ex Germ. ut ait, *Uber*, quod est *Culmen*, unde Belgæ *Ewer*, & *Ewerboom*, supremum lignum, vel tignum. *Uber* certe Germanis *supra* sonat.

☞ Paulo aliter ab Eccardo *Iberus* ad verbum redditur, scilicet *superior domus*, sicque pro *Iberus* ait legi *domus superior* in Decretione Clotarii. Deinde observat Saxonibus œver esse *Superior*, ab ober, supra; *Haus* vero vel *Hus* denotari *Domum*; hincque tandem elicit hunc esse legis sensum: *Si domus destructa, loco tecti, quod alias infima & uni tantum contignationi incumbebat, præter illam adhuc aliam contignationem super impositam (eib oberhaus) haberet, mulctam 1800. denariorum solvi debere*.

2. IBERUS, Equus Hispanicus. Willelmus Brito lib. 11. Philipp.

Mox caput inflectens, collumque amplexus Iberi,
Per medias acies iterum prorumpit.

Nicolaus de Braja in Ludovico VIII.

Hic la feivit equus, quem gramen pascit Iberi.

Vide Auctores de re Veterin. lib. 2. c. 112.

¶ IBEX, *Rupicapræ genus*, in Amalthea. Chron. Novali-

valiciense l.2.c.5.apud Murator.tom.2. part. 2. col. 703. *In eo quippe monte asseris popularis vulgus haberi nonnulla ferarum genera, sicut & in Cenisio monte, ursi, Ibices, capreæ, &c.*

¶ IBLOSUS, Locus, nisi fallor, ebulis consitus, Gall. *Hieble*, Sambucus humilis. Præceptum Caroli Simplicis apud Mabill.tom.3. Annal. Benedict. pag. 696. col. 2. *Quidquid excrescens Rhodanus ... suis inundationibus seu alluvionibus semper reliquerit terrenum arenosum, nemorosum, arbutiferum, virgunculosum, Iblosum, palustricum, lacus, &c.*

¶ IBNALIS, *Genus aspidis, dicta quod somno necat*. Gloss. Sangerm. MS. Est pro Græco ὑπναλὶς.

ICANATI, Cohortes militares. Vide *Domesticus*.

¶ ICASUDIA, Bona caduca. Statuta Capituli Glandatensis an. 1327. *Tenet D. Præpositus claves Ecclesiæ & campanilis, & debet habere campanarium suis sumptibus; & quia in civitate de sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præpositura, & ab ipsis servitium recipit, & alias Iscaudias, & alia jura in eis & eorum bonis, &c.* Vide *Escaeta*.

IC-DIEN, Epigraphe, qua Principes Walliæ sub emblemate trium pennarum utuntur: facta à Saxonico IC thien, ubi th cum trajectione in erecta parte, non D. sed Th. exprimit, significat autem *Ego servus*, vel ipse *servus sum*, juxta illud Apostoli ad Galatas c.1. thien enim, then & thegen, *Servus, Minister*. Inde Barones Regum, Anglo-Saxon. juxta linguam eorum vernaculam, *Theini*, & *Thani*, & *Theigni*: juxta Latinam *Ministri* appellati sunt. Semper igitur scribendum moneo cum aspiratione, ut petitum intelligatur à Saxonibus. Hæc Spelmannus.

¶ ICERE, pro Dicere. Judicium ann. 821. inter Probat. novæ Hist. Occitan. col. 56. *Quia nos subternominati testes Iximus, & bene in veritate novis cognitum est, .. & hoc quod iximus de hac causa, recte & fideliter testificamus.*

¶ ICHAT, Rivus, rivulus, Gall. *Rigole*. Charta Occitan. Guillelmi Laveruha pro Bernardo Bermundi an. 1322. *Et ejus nepotes facere possint libere dictum Ichat sive paxeriam & assumere & habere cursum, meatum & transitum dictæ aquæ sive rivi, pro adaquando prata prædicta.*

¶ ICHINARIUS, Species vasis. Vide *Hichinarius*.

¶ ICHONIMUS, pro *Oeconomus*, in Litteris ann. 2155. apud D. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. p. 12. Vide *Iconomus*.

¶ ICHRIARIUS, Species vasis. Vide in *Hichinarius*.

¶ ICINUS, Species animalis. Vide in *Ericius* 1.

¶ ICIUM, *Quasi exicus, nullo remanente*, Gloss. Isid. Gebhardus in Crepundiis ait scriptum fuisse *Exitium*, *Exitus*, Exitium autem esse ἔξοδος, ut Initium pro initu, *εἴσοδος*.

¶ ICON, pro *Echo*, Gl. Bituric. *Icon, Saxum, quod sonum captans etiam verba loquentium imaginatur.*

ICONA, ICONIA, Imago, ex Græco, εἰκών. Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. & Papias: *Iconia, Figura, Imago*. Frodoardus de Pontificib. Romanis:

. . . sumuntur in ipsum
Arma Deum, decorisque jubetur Iconia prisci
Vastari, quaecumque notat picturn triumphos.

Ebrardus in Græcismo c.8.

Icos imago fit, quod probat Iconia.

Utuntur promiscue Scriptores, Joan. Diacon. lib. 4. Vitæ Gregorii Mag. c. 83. Gregor. Turon. lib. 1 Miracul. c. 22. Chron. Cas. lib. 3. c. 31. Anastasius Bibl. in Vitis PP. pag. 179. 184. 202 Vita S. Kunegundis cap 4. Vita S. Hugonis Benedictini n. 11. Acta Innocentii III. p. 19. Cæsarius lib 7. cap. 21. 25. 38. 45. Hist. Translat S. Julianæ an. 1207. num 8 Gotselin. de Mirac. S. Augustini Cantuar. c. 29. Odo de Diogilo pag. 28. Matth. Paris pag. 146. 491. Roger. Hoveden. p 670. Brompt. p. 1178 &c.

¶ ICONICUS, Icone expressus, in Actis SS. Maii tom. 7. p. 189. ubi de B. Petro Petrono.

¶ ICONISMA, εἰκονισμὸς, Iconica repræsentatio. Vide locum in *Textus*.

ICONOMUS, pro *Oeconomus*, apud Joan. de Janua. [*Despenseur des choses de l'ostel, menager*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Iconomia, Menagiere*, ibidem: *Procuratores seu Iconomi* non semel apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris pag. 330. & 332.] Willelm. Brito lib. 3. Philipp.

Ichonomumque sui patris nihilominus ictu
Solius pugni morti succumbere fecit.

Ita εἰκονόμος scribitur in veteri Inscript. apud Sponium tom 3. Itiner. part. 2. p. 18.

¶ ICOS. Vide *Icona*.

¶ ICOSAHEDRUM, *Aqua, humiditas*, apud Papiam in MS. Bituric. Editus habet, *Isoedrum*. Proprie est apud Geometras corpus solidum viginti constans faciebus planis, εἰκοσάεδρον, quod habet viginti sessus.

¶ ICTIFER, Piscosus, à Græco ἰχθὺς, Piscis, & Lat. Ferre. *Amnis Ictifero gurgite undique cingitur*, in fragmento Histor, Britan. Aremor. apud Marten tom. 3. Anecd. col. 831.

¶ ICTIO, *Percussio*, Joan. de Janua; *Percussion*, *Ferure*, in Glossario Lat. Gall. Sangerm.

¶ ICTOFAGUS pro Græco ἰχθυοφάγος, qui comedit pisces. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ictofagus*, *Qui mene* (mange) *poisson*.

ICTUARE, Flagellis cædere: nam ut habet Papias. *Ictus proprie sunt flagellorum, ab agitando dicti.* Sed & in flagellatione numerabantur ictus. Vide *Flagellare*, *Ictus virgarum*, dixit Victor Vitensis lib. 3. de Persecut. Vandal. pag. 39. *Ictibus aut virgis castigare*, in Capit. Caroli C. tit. 27. Theod. Campedonensis in Vita S. Magni cap. 6. *Non est sibi necesse eum Ictuari, &c.* Epistola S. Pauli ad Desiderium Cadurcensem Episc. 13. apud Canisium tom. 5. & 74. inter Francicas tom. 1. Histor. Francorum: *Cognoscatis Chninoaldum Episcopum Ictuatum etiam fati munus implesse.*] Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Ictuare*, *Ferir*.]

1. ICTUS PRIMI, Prima acies, Gall. *l'Avantgarde*. Rodericus Toletan. lib. 8. de Reb. Hisp. cap. 9. *Exercitum suum disposuit in totidem aciebus: primos Ictus habuit Garcias Romerii: secundam aciem Enimius Cornelii, &c.* Hist. Gastonis Comitis Fuxensis, scripta à Guillelmo *le Sour* ejus domestico MS. c. 5. *Cela fait il fit ses estandars de ses batailles, & ordonna de son avantgarde, & de ceux qui recevroient le premier* Heurt *à la veue des ennemis.*

2. ICTUS, Cognitio judicis de ictu inflicto. Charta Henrici Imper. an. 932. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 30. *Confirmamus eis bannum & justitiam impetum & burinam, Ictum & sanguinem, reperturam, &c.* Ubi ictus est

ICTUS ORBUS, Qui non apparet, qui *sanguini* effuso opponitur, *livor & tumor*, in Lege Saxon. c. 1. §. 2. Gloss. Gr. Lat. τυφλὸς, *cæcus, orbus*. Bracton. lib. 2. tract. 2. c. 5. §. 7. *Si inveniantur plagæ apertæ, vel brussuræ per Ictus orbos.* Cap 23. §. 2. *Ligna faciunt brusuras, orbes, & Ictus, qui judicari non possunt ad plagam.* Cap. 24. §. 2. *Si nullam plagam ostendit, ... vel non nisi russluram, vel brusuram, orbes Ictus cum baculo, & non armo moluto.* Fleta lib. 1. cap. 41. §. 3. *Si de lapide vel baculo plaga facta fuerit, peti poterit judicium, desicut hujusmodi arma non faciunt plagas, licet horribiles faciant ictus.* Charta Philippi Regis an. 1273. pro Ecclesia S. Mederici Parisiens. *Justitia super Ictibus orbis, vel aliis Ictibus, ex quibus verisimile esset, vel etiam contingeret,*

quod percussus membrum, seu vitam amitteret, &c. Ictus sine sanguinis effusione, In Capitul. Caroli M. lib. 4. cap. 14. & in Capitul. Ludovici Pii post Capit. an. 824. cap. 2. Statuta Mediolanensia part. 2. c. 487. *Si equus fuerit Orbus, vel disfilatus, &c.* Gallis *Coup orbe*. *Ictus non apparentes*, in Libertatibus villæ S Palladii in Biturigib. ann. 1279. Ita in Consuetudine Silvanectensi artic. 110. *Sombres Cops*, in Consuetudine Insulæ tit 1. art. 20. Chronicon MS. Franciæ ex Bibl. Memmiana fol. 373. *Il fut porte jus à terre, & moult ot de Orbes Coups.* Bellomanerius cap. 38. *Il avient aucune fois que aucun cas aviennent si Orbe, con ne peut pas tantost savoir se c'est cas qui apparteigne à haute Justice.*

ORBARE, Ictum *orbem*, vel orbum *infligere*, *tumorem facere*, apud Ulpianum in Collat. Legis Mosaicæ tit. 2. Capit. Caroli M. ad Monach c. 16. *Ut disciplina Monachis regulari imponatur, non sæcularis, id est, non Orbentur, non mancationes alias habeant, &c.*

ORBITATIO, pro *Orbatio*. Landulfus de S. Paulo in Chron. Mediolanensi c. 26. *Ipsius autem Grosulani caterva undique concurrens, ferendo & inferendo vulnerationes, Orbitationes, & occisiones multas in equis & hominibus, &c.*

ICTUS CÆCI, Iidem qui *orbi*. *Cææ plagæ*, Apuleio lib. de Herbar. virtutibus cap. 3. ubi Gabriel Humelbergius. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 94. *Si .. alius alium verberaret Cæcis Ictibus, & non cruentis, sive cravatus ibi sit, vel non convictus, noxæ vitam emendabit Domino, cujus hominem verberavit.*

ICTUS APPARENS, cæco & *orbo*, opponitur. *Plaga aperta*, in Charta laudata, *Plaie à vis descouverte*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 12. *Si clamer dou Cop Aparant par l'Assise du Roy Bauduin*, in Assisiis Hierosl. MSS. c. 107. qua Assisa, *le Chevalier, qui avoit frappè ou donnè coup à un autre Chevalier, & en estoit atteint, payoit d' amende au Seigneur mil bezans, & au blessè harnois de Chevalier. Si autre que Chevalier donnoit Coup Apparent à un Chevalier, & en estoit atteint, il perdoit le point dextre, pour l'onnor & la hautesse que li Chevalier a, & doit avoir sur toutes autres manieres de gens, &c.* Adde capita 108. 109.

¶ ICTUS CUBITI, Species sortilegii apud Hispanos. Concil. Liman. 20. 1582. *Item si aliqua persona vel personæ sint sortilegæ, veneficæ, striges, vel quæ utantur quibusvis aliis superstitionibus ... vel si per aquam, labrum, Ictum Cubiti, vel alium modum veneficum manifestent cogitationes vel voluntates aliorum, vel quæ faciunt ligaturas, &c.*

ICTUS REGIS. Aresta Candelosæ an. 1259. in 1. Regesto Parlamenti fol. 100. *Quia Canonici S. Petri Suession. post pacem tractatam inter ipsos ex una parte, & Comitem Suessionensem ex altera, per Magist. Jo. de Ulliaco & per Ballivum Viromand. contra inhibitionem ipsorum Magistri & Ballivi, ac servientis D. Regis, qui præsens erat, fecerunt dari Ictus Regis Curia sua, Capitulum ipsum S. Petri, qui in eodem loco, in quo dati fuerunt ipsi Ictus, emendabunt hoc coram omnibus Ballivo pro Dom. Rege, maxime cum Justita ipsius loci capta esset antea in manu Regis.*

¶ IDALMA, f. Facies, quæ præ se ferebat speciem benignitatis, à Græco ἴνδαλμα, Species. Belegrini Abb. Novalic. Epistola ad Joannem PP. XIII. an. 965. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 758. *Sanctissime Vates, competenter vestræ clementiæ benignitatem requirimus, suppliciterque propriam ingenuitatem vestri Idalmatis fatigamus, &c.*

IDEA, Imago. Vetus Inquesta apud Puricell. in Ambrosiana Basil. p. 1037. *Veniunt ad Ecclesiam majorem, antequam Missa major ibi incipiatur in Dominicis diebus & præcipuis festivitatibus, & adportant arcam & Ideã.*

IDENTITAS, Quævis actio repetita. Vita Abbatum S. Albani: *Ne Identitas in claustro acediam parturiret*, i. *en faisant toujours la mesme chose*. Miracula S. Adalberti Egmundani capite 11. *Identitas satietatis mater est.* Vide Stephanum Tornacensem Epist. 27.

IDENTITAS, pro *Idem*. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. c 2. *Ideo Identitas est pene & in rebus Ecclesiarum, &c.* [Albertinus Mussatus lib. 16. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8. *Admirabilis hæc mortalibus & veluti fatalis notata loci ac diei intervenientium Identitas, &c.*]

¶ IDERUS. Placitum anni 860 apud Mabill. Diplomaticæ p. 534. *Sed ipse tantum postulavit, ut diebus vitæ suæ ei habere licuisset, & in S. Petro aliquid daret pro Idero juxta suam voluntatem.*

IDERZON, Sepimentum. Vide *Derzon*.

IDIOCERA, Ἰδιόχειρον, Ecrit privè. Rolandinus in Summa Notariæ c. 3. *Sagacitates vero in deponentem & depositarium, ne depositum alteri detur, nisi sicut ordinant, multimode sunt: aliquando per Idioceram, aliquando per Cirographam, & multis aliis modis, &c.*

IDIOTA, Illiteratus, imperitus. Glossæ Gr. Lat. Ἰδιώτης, ὁ μὴ τολμῶν, *Rusticus, rudis*. Ἰδιωτία, *Rusticitas*. Papias: *Idiota, propria vel rustica lingua contentus. Idiota, Rusticus, Indoctus, Ignarus, sine literis.* Gloss. Ælfrici: *Idiota*, ungelæred, i. Illiteratus, Indoctus. Will. Brito in Vocabular. *Idiotæ dicebantur, qui propria tantum lingua naturalique scientia contenti, literarum studia nesciebant, unde dicebantur sine litteris, non quod litteras non scirent, sed quia artem Grammaticæ propitiam non haberent.* Gl. Lat. MS. Reg. *Idiota, Imperitus, Ignarus; Nesciens, Inscius.* Liberatus Diaconus cap. 7. de Maximiano Patriarcha Constantinopolitano: *Constans quidem in fide vera, Idiota autem sermone.* Cælius Aurelian. lib. 1. Acutor. cap. 11. *Apud inertes, quos Idiotas appellant.* Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem: *Et quidem omnes qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt, hæc etiam optime didicisse certissimum est; sed Idiotas, hoc est, eos, qui propriæ tantum linguæ notitiam habent, hæc ipsa sua lingua dicere, ac sedulo cantare facite.* Capitula Synodalia Laurentii Archiepisc. Strigoniensis: *Idiotæ Presbyteri ne ordinentur.* Arnulfus Lexoviensis Episc. Epist. ad Alexandrum PP. *Priorem constituit Idiotam, ut ipse scilicet locum suppleat Idiotæ.* Bernardus Abbas Fontis-Calidi lib. contra Wald. c. 5. *Aliter scilicet Idiotæ, aliter literato* Arnoldus Abbas Bonæ-Val. de Operib. sex dier. de Apostolis: *Cum repente facto cælitus sono, illiterati & Idiotæ facti sunt assertores.* Cæsarius lib. 7. Mirac. cap. 4. *Cum esset in ejus diœcesi Sacerdos quidam Idiota, nullam sciens Missam, nisi de D. nostra S. Maria.* Vide eumdem lib. 10. cap. 3. [Actus Apost. 4. 13. *Comperto quod homines essent sine litteris & Idiotæ.* Vide 1. Corinth. cap. 14. v. 16. 23. & 24. Sed & apud Latinos non semel occurrit vox *Idiota* pro Illitteratus. Lucilius. *Quidni & tu idem illiteratum me, atque Idiotam diceres?* Cicero in Verrem: *Quæ non modo istum hominem ingeniosum atque intelligentem, verum etiam quemvis nostrum, quos iste Idiotas appellat, delectare possent.* Rursum utitur pro Sexto cap. 51. ut & Seneca Suasor. 6. Quintilianus, Gellius lib. 1. cap. 2. ad quem Commentatores annotant Idiotam esse proprie hominem privatum, cui opponitur ὁ ἄρχων apud Demosthenem, quia vulgus solet esse imperitum. Tertullianus ad Martyres: *Non tantum magistri & præpositi, sed etiam Idiotæ.*]

IDIOTÆ, dicti etiam Monachi, qui vulgo *Conversi* appellantur, seu qui nullo Ordine Ecclesiastico donati, ut est apud Allatium lib. de Narthece veteris Eccles. p. 15. Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. cap. 10. *Quia unum (manutergium) est pueris, alterum cantoribus, ter-*

tertium Idiotis.Lib.3.c.8. *Incedunt inter Idiotas & Cantores.* Joannes Cluniac.in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. *Etenim cum Idiota esset,utrumque ei imposuerunt,scilicet obedientia jugum & studium literarum.* Vide Petrum Vener.lib.1.Epist.4. Ita etiam hanc vocem usurpat Petrus Damianus lib. 1.Epist 19.lib.2. Ep.12. Vide Passionem SS. XL.Martyr.Lauræ S.Sabæ n.62.

Interdum & qui literas, seu *legere* nesciebant *Idiotæ* appellati.Gregorius M.lib.9.Ep.9.*Quod legentibus scriptura,hoc Idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui litteras nesciunt.*

Idiota, Privatus. Sententia Ivonis Carnotensis Episc. pro Monasterio S.Martini de Campis: *Testis fuit, se vidisse Presbyterum de Hienvilla, servos & liberos parochiales ex debito ad sepulturam suscepisse, seque interfuisse; Presbyterum vero Puteacensem in præsentia Presbyteri de Hienvilla tantummodo loco suscepisse Idiotæ.* i.viri privati.

Idiota, JC.Anglis, dicitur à natura stultus, qui numerare non potest 20.denarios, & patris vel matris nomina ignorat, vel quam ætatem habet,& similia: ejusmodi enim stulti rei suæ gerendæ incapaces habentur. Verum si non adeo ingenio privatus sit, ut magistro adjuvante legere addiscere possit, vel unam panni mensurare, vel aliud agere, ex quo erui possit non omnino ingenio destitutum esse, tunc non dicitur à natura Idiota. Hæc Rastallus.

Idioticus Sermo, in Vita S.Arigii Episcopi Vapincensis, rusticus.

IDITHUM. Lambertus Schaffnaburg.ann.1070.*Ipse denique,qui ut res certamini committeretur, vehementissimus auctor incentorque fuerat Rutgerus Comes, is nunc primus fugiendi auctor & signifer apparebat,omnique, ut vulgo dicitur, vento citatior, montes & colles modernus Idithum transmittebat.* Alcuinus Poem.221.

Instituit pueros Idithum modulamine sacro,
Utque sonos dulces decantent voce sonora, &c.

Ubi vir doctus *Idithum* putavit esse auctoris nomen,qui sub Carolo M. vixerit. Guil. Brito l.4. Philipp. v. 576. uti legendum:

. . . Præstructus ab illo
Esdra,qui docuit reparare volumina Legis
Atque Prophetarum, Psalmos, Idithique libellos,
Et Testamenti simul omnia scripta prioris.

Ubi editor ad marginem correctionis vice reposuit, *f. itidemque.* Alii Psalmos Davidis,qui *pro Idithum* inscribuntur, intelligi volunt, 38.61.76. de quo lib.1. Paralip. cap.9.16.25.lib.2.c.5.29.35.&c. Hieronymus in Psalm. 27.& Isidor.l.7.c.8.*Idithum, Transiliens eos sive saliens eos,&c.* [Jo.de Janua: *Idithum interpretatur Transiliens eos vel saltans: quia quosdam humo inhærentes,& ea quæ in imo sunt cogitantes, & in rebus transeuntibus spem ponentes, transilivit canendo iste,qui vocatur Transiliens.*] Vide Chronicon Alexandrinum p.202.

¶ IDOLAGIA,pro *Idololatria.* Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiens.tom.6.Spicil. Acher. p. 543. *Franci... Gallias demum occupantes ... Idolagiam in Christi tyrocinium commutaverunt.*

¶ IDOLATRARE,pro *Idololatrare*,Idola colere, in Vita S.Bernardini tom.5.Maii p.268.* & alibi.

IDOLATRIA,pro *Idololatria.* Epitaphium S.Isidori Hispalensis Episcopi,*In doctrina præmicans,Crucifixum prædicans,fugans Idolatriam.* Occurrit non semel.

¶ Idolatricus, Pertinens ad idololatriam. *Idolatriæ pravitas*,in Origine Belli Hussitici apud Ludew. tom.6.p.184.

IDOLIUM,Locus,in quo idola coluntur. Iso Magister in Glossario: *Idolium, templum idoli, locus idolorum.* Alibi: *Idolium est locus, in quo idolis immolabatur: Idolothytum, sacrificium. Idolum, res ipsa cui immolatur.* Rursum: *Idolium, servitus Idolorum.* In alio MS. Cod. *Officium idolorum.* Versificator quidam:

Est locus Idolium, quod ibi datur, idolothytum.

Papias: *Idolium, locus, ubi idololatræ venerantur & colunt idolium.* Lexic.Gr.MS.Reg.Cod.2062. Ἰδωλεῖον, ὁ ναὸς τῶν εἰδώλων, εἰδωλεῖον, τὸ ἱερεῖον. S.Paul.1. ad Corinth. cap. 8. *Qui habet scientiam in Idolio recumbentem, &c.* Prudentius lib. 2. adversus Symmachum:

Aspice quam pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Jovis pulvinar, & omne
Idolium longe purgata ex urbe fugandum.

Utuntur, idem in Apotheosi,Lib.1.Macch.c.1.& 10.Dionysius Exiguus in Versione Canonis 4.Ancyrani, & Publicola in Epist.quæ 153.exstat inter Epistolas S. Augustini,idem S.Augustinus l.2.de Morib. Manichæor.c.14. Petrus Cellensis, &c.

Idola vocabant interdum Pseudopontifices,seu Antipapas, ut *Burdinum* Calixtus II.PP.in Ep. ad Episcopos Galliarum: *Per illud Theutonicorum Regis Idolum,Burdinum videlicet,&c.*Ita Joannes Sarisber. Epist. 59. 159. 220. *Idolum* Octavianum Pseudo Pontificem vocat, de quo etiam Alexander III.PP.Epist.1. *Quem sibi in Statuam erexerunt.* Respectum forte ad illud Zachariæ c. 11.v.17.*O pastor & Idolum derelinquens gregem, &c.*

¶ IDOLICUS, Pertinens ad idolum. *Idolica nebula*, in Inventione S. Cataldi Episc. tom.2. SS. Maii pag.570.

IDOLOLATRA, pro *Idola*, Nicolaus de Braja in Ludovico VIII.

Hac in urbe prius idololatra culta fuerunt.

IDOLOLATRARE,Idola adorare, in Concilio Eliberit.c.1.Gallis *Idolatrer.*

¶ IDOMADA, pro *Hebdomada*,in Hist. Dalphin. tom.2.p.284.

¶ IDONEARE, &c. Vide mox *Idoneus.*

IDONEUS, Innocens,qui ita ab omni delicto immunis est,ut *Idoneus* sit juri stare. Joan. de Jan. *Idoneus, irreprehensibilis.* Pactus Legis Salicæ tit.76.§.1.*Et ille postea, qui rogatus fuerat,si ex hoc idoneum se cognoscat,se debet postea cum duodecim per sacramenta absolvere.* Infra:*Si se Idoneum agnoscit, &c.* S. Audoenus lib 2. Vitæ S.Eligii, cap. 75. *Cæpio ab ea extorquere, ut se per juramentum ab hac suspicione Idoneam redderet.* Gregorius Turon. lib.9.cap.13. *Si tum cum Idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abscedat liber, & quo voluerit, eat.* Cap. 16. *De quo*(crimine)*sacramento,si vultis, aut qualibet alia conditione Idoneus reddi potest.* Lib. 8. cap.8.*Tu vero si Idoneus es, ut asseris, accede propius, & sume tibi Eucharistiæ particulam, & impone ori tuo: erit enim Deus inspector conscientiæ tuæ.* Concilium Francoford. an. 794. cap. 9. *Et exivit ad judicium Dei ... qui etiam à Domino liberatus, Idoneus exivit.* Ubi *Idoneus* idem est ac innocens. Idem Gregor. Turon. *Tandemque*, inquit, *ne crimen consurgat ulterius, Innocentem faciam cum sacramento.* Quod idem valet ac *Idoneare.*

Idoneum se facere, Sacramento ab imposito crimine se purgare, exuere, in Capitul.Carol.M. lib.3. c.89. *Idoneum se reddere*, in Lege Longob.l.1.tit.19. §.4.& in Concilio Dusiacensi I.part 4.c.7.in Synodo Suession.an. 853.in Edicto Pistensi c.20.&c.

Idoneare se, Eadem notione. Charta Caroli M. apud Mabillonium: *Fuerunt namque aliqui in nostra præsentia convicti; & secundum judicium Francorum dijudicati: aliqui vero fideles per judicium Dei se exinde Idoniaverunt, &c.* Occurrit passim, in Lege Aleman. tit. 44.§.1. tit.91. Leg.Ripuar.tit.67.§.1. tit.71.Leg.Longob. lib.1.

lib.1 tit.1.§.7.tit.3.§.1.lib.2.tit.35. §.4. in Capit. Caroli M.lib.3. cap.64. lib.4.c. 29. in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 35. extremo, in Synodo Sueſſion. act. 1. §. 6. &c,

Eduniare, præferunt Edictum Rotharii Regis Longob.tit. 109.§.9.& Leges Gromoaldi tit.1.§.3.

Exidoneare, Idoneum se Reddere, purgare ſe.Capitula Caroli C.tit.9.c.6. *Donec ſe ab illis, quæ ei impingebantur, Idoneum redderet, vel competenter ſatisfacere procuraret*, Lex Aleman. tit. 17. §. 5. & Decretum Taſſilonis, §. 12. *Si autem tres annos induraverit apud ancillæ, & parentes ejus non Exadoniaverint eam, ut libera fuiſſe, &c.* ubi Cod.MS. *Exidoniaverint*, alius *Adexoniaverint*.

Idoneus, ſive Liber, in Speculo Saxonico lib. 3.art. 26.29. Ita videtur uſurpaſſe S. Fructuoſus in Regula c. 13. *Alius de genealogia & gente ſua fatetur eſſe Principes, alius de parentibus, alius de germanis, alius de cognatis, alius de fratribus & conſanguineis & Idoneis, alias de divitiis, &c.* Ubi *Idonei* dicuntur honorabiliores, ut *Idonei ſervi & liberti*, in Lege Wiſigoth.lib.9.tit.3. quibus ibidem opponuntur *viliſſimi*.

Idoneitas, Facultas. Leges Luitprandi Regis Longob.tit.74. §.1. *Nullam exinde habeat Idoneitatem, &c.* [Joan. de Janua: *Idoneitas, Aptitudo, utilitas, convenientia; Idoneitès, convenables*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm]

¶ Idoneitas Locorum, Commoditas, apud Ottonem Friſing. Epiſc. lib. 1. de rebus geſtis Friderici I, Imp c.3.

IDRERON. Lex Longobard.l.1.tit.19. poſt §.5. in Editione Boeriana hæc habentur, quæ deſunt in Lindenbrogiana: *Si quis ſepem alienam ruperit, i.Idreron, comp.ſol.6.* [Vide *Derzoa*.]

¶ IDROMALUM, *Unguentum quod fit ex aqua & malis*. Johanni de Janua. Vox ibrida ab ὕδωρ & malum,

¶ IDROMELLUM, apud Rymer.tom. 8. p.404. pro *Hydromeli*, ὑδρόμελι, Aqua melle mixta, aqua mulſa, Gall. *Hydromel*,

¶ IDROR, *Diabulus, ſervus*, in Gloſſis Sangerman. MSS.num.501. Suſpicor legendum, *Idrus, Diabolus, ſerpens*. Vide mox *Idrus*,

¶ IDRUS, ὕδρος, Hydrus, ſerpens aquaticus. Charta Fulconis Comitis Andegav, an. 1028. ex Tabulario S, Mariæ Andeg. *De quibus B.Marſus paulo abſtinentior, eulogiam in ſinu ab ore dejectam in Idrum ſtatim vehementiſſimum converſam Dei ſervo Melanio in ipſo reditu celare non potuit*,

¶ IDUATUS, Ultra idus provectus. *Iduato Martio*, in Barthii Gloſſario ex Guiberti Hiſt. Palæſt. *Iduato Aprili*, apud eumdem Guibertum lib. 1. Vitæ ſuæ c. 3.

¶ IDUUS, ἴδυος, Similis, in Gloſſis Lat.Gr.Sangerman, MSS. *Iduum*, ἴδυιον, Supplem, Antiquar.

¶ IECORUS, ἀστυνόμος, *Ædilis, curator urbis*. Suppl, Antiq. Lege & vide *Viocurus*.

¶ JECTARE AD JUDICIUM, In jus citare, vocare. Conſtitutio Caroli M.apud Spelmannum in *Abjectire*: *Nullus præſumat hominem ad judicium ſine cauſa Jectare, niſi judicatum fuerit*. Vide *Abjectire*,

JECTIGARE, Pſeudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

Sicut multoties agitur furiis agitatus,
Sicut Jectigat is, cujus nervi ſunt reſolati,

Id eſt hac & illac membra disjicit.

JECTIVUS, Jectiscere. Vide *Abjectire*,

JECTUS, Piſcatio. Vide *Tractura*;

¶ Jectus Lapidis, pro *Jactus* lapidis, in Vita MS. S. Winwaloei fol. 103.

JEDDA. Vide *Ledda* in *Leudis*,

JEFFNITEED, Juramenti ſpecies, apud Andream Suenonis lib.5.Legum Scaniæ c.4. *Quam cautionem ſemper debet præcedere ſacramentum, quod Jeffniteed in lingua patria nominatur, virorum duodecim nominatorum de conſanguineis occiſoris, qui non ſacris reliquiis, ſed ſacro coram poſita tacto libro jurant in ſuas animas, & ſic ſibi Deum futurum propitium deprecantur, &c.* Danis *Eed* eſt juramentum.

¶ JEJUNALES Dies, Dies ſacri jejunii, in Statutis Collegii Cornubiæ ann. 1380. apud Lobinell.tom. 3. Hiſtor. Pariſ. p.500.

JEJUNITAS, Abſtinentia, jejunium. Utitur Cælius Aurelian.lib.1.Acutor. c.11.lib.2.c.10. & lex 4.Cod. Th. de Suariis.

JEJUNIUM Quadragesimale, in hoc differt à cæteris jejuniis, quod in aliis poſt nonam, in hoc autem poſt veſperam reficiebantur. Microlog. cap.49. Quo vero pacto obſervaretur à fidelibus, pluribus docent Socrat. lib.5.c.22, Beletus c.11. Baronius an. 57.n.195. 196. Fileſaccus lib.de Quadradrageſima c.5.& 6. Haefteus lib.10.Diſq.Monaſt.tract.8. Binius ad Canones Apoſt. Henric.Valeſius ad lib.5.Euſebii c.24.& Joan.Bapt. Cotelerius ad Conſtitut.Apoſt. [Thomaſſinus Tract. de Jejunio, Bailletus de Quadrageſima,] & alii. Vide *Quadrageſima*,

Jejunium Paschale, apud Hincmarum; *obſervantia paſchalis*, apud Gregor. in libro Sacram. Idem quod *quadrageſimale*.

Jejunia Quatuor à Latinis primitus obſervata, docemur ex Philaſtrio in Catal.hæreſ. *Per annum 4. Jejunia in Eccleſia celebrantur. In Natali primum, deinde in Paſcha, tertium in Epiphania, quartum in Pentecoſte. Nam in Natali Domini Salvatoris jejunandum eſt, deinde in Paſcha Quadrageſima, atque in Aſcenſione itidem in cælum poſt Paſcha die quadrageſimo, inde uſque ad Pentecoſten diebus decem, &c.* Vide *Quadrageſima*.

Jejunium Sabbati, Petrus Damiani in Vita S. Romualdi n.15. initium habuiſſe ait è Silveſtro PP. Aſt alii antiquitus putant, & in Oriente inſtitutum ab hæreticis contra Judæos, ſtatim initio Eccleſiæ. Innocentius vero Pontifex Epiſt.ad Decentium ait, in quibuſdam Occidentis partibus illud fuiſſe indictum, quod Apoſtoli Sabbato ſancto non minus ac feria ſexta præcedente in mœrore poſiti jejunaverint. Caſſianus lib.1. Inſtit.c.7. iſtius jejunii cauſam affert, quod S. Petrus, poſtridie cum Simone mago conflicturus, antecedente Sabbato cum fidelibus jejunaverit, & illud jejunium in conſuetudinem abierit. At hanc hiſtoriam incertam eſſe ait S Auguſtin. Epiſt.86. Utcumque ſit, conſtat in Romana Eccleſia diu jejunatum eſſe: at contra in Eccleſia Orientali, in qua nunquam jejunabatur, niſi in Sabbato S. ac ne quidem in ipſis Quadrageſimis. Quod Caſſianus laſſitudini à jejunio quinque dierum antecedentium adſcribit: S. vero Cyrillus Catech.4. quod Catholici noluerint participare cum hæreticis, Vide [Concil. Eliberit. can. 26.] S. Aug. Epiſt.118. S, Hieron. Epiſt.28. Innocent. I. Ep.1.c.4. [Leonem Papam Ep.11.& ſpecialem hac de re Queſnelli Diſſertationem ad calcem Operum ejuſd. S Papæ, Iſidorum lib.1 de Offic.c.4.] Cod. Carolinum Epiſt.95. Vitam S. Nili junior.p.132.&c. Capit. Caroli M.l.6.c. 184. Baron. an.34.n.156.&c. Huc referenda, quæ in hanc ſententiam congeſſit Cotelerius ad lib.5.Conſtit.Apoſt.c.15.

Jejunium *Feria Quarta & Sexta*, ab Apoſtolis inſtitutum tradunt plerique: & quarta quidem, quod ad veſperam captus ſit Dominus; ſexta autem, quod in ea fit crucifixus, ut habent Epiphanius in Expoſ. fid. S. Petrus Alexandr.can.ult. de Pœnit. S. Apollonius apud Rufin. lib. 1. Vitæ Patr. c.7. Quod quidem jejunium in Eccleſia Romana non ſub S. Auguſtino duntaxat, ſed & à Monachis in Occidente paſſim obſervatum, Ludovico Pio imperante docet Concilium Aquiſgran.cap.58. Iſtius jejunii

junii meminere Cannnes Apost. c.61. Clemens Alexan. l.7. Strom. S. August. Epist. 86. Clemens in Constit. Apost. lib.5. cap. 15. & ult. l.7. c.23. Ignat. ad Philipp. 13. Tertullianus de Jejunio c. 2. 10. 14. Epiphanius, Prudentius, Ambrosius, Cyrillus lib. 10. in Leviticum, Nicolaus I. PP. in Resp. ad Bulg. c. 4. 5. 60. Philostorgius l.10. c.12. Socrat. l 5. c.21. l.7. c. 22. Rupert. l. 3. de divin. Offic. e. 5. Baron. an. 34. n. 168. Haeftenus l. 10. Disq. Monast. tract. 7. Disq. 1. &c.

☞ Exinde vero, refrigescente Christianorum pietate, paulatim in desuetudinem abire cœpit isthæc antiqua jejunii religio: diutius tamen perseveravit jejunium sextæ feriæ. Et quidem circa finem 10. seculi, retenta tantum pro feria 4. carnis abstinentia, jejunium pro feria vi. præceptum, vel, ut rectius dicam, suasum legimus in Concilio Ansano ann. 990. apud Marten. to. 4. Anecd. col 76. *Laici omnes feria 4. à carne abstineant, & 6. feria jejunent, si ita possunt perficere, aut pauperibus eleemosynas tribuant.*

JEJUNIUM *Secundæ & Quintæ Feriæ*, quod Judæorum fuit, ut est apud Clementem lib. 7. Constit. Apost. c.23. ad quem vide Cotelerium.

JEJUNIUM *Vernale, Æstivale, Autumnale, & Hiemale*, seu *Jejunium primi, quarti, septimi, & decimi mensis*, vel *quatuor temporum*, ubi primus mensis est Martius, à quo annum auspicabantur; quartus Junius; septimus September, & decimus December. Vide vetus Kalendarium Rom. editum ab Allatio lib. de Dominic. & Hebd. Græcor. c.37.

In primo mense, inquit Ordo Romanus, *quarta & sexta feria, vel Sabbato in prima hebdomada ipsius mensis primum jejunium celebratur.*

Secundum temporis jejunium, in quarto mense, in secunda hebdomada ipsius mensis, quarta & sexta feria vel Sabbato consummatur.

Tertium temporum jejunium septimi mensis, id est, Septembris, tertia hebdomada ipsius mensis, ac

Quartum jejunium, quarta hebdomada, in iisdem feriis consummantur, .. & tunc sacri Ordines in Ecclesia Romana *de iis qui vocantur* Cardinales, *tradi consueverunt.* Alibi: *Ut autem hoc jejunium celebretur in largitione sacrorum Ordinum, Ecclesiæ primitivæ mos obtinuit.* Sed postmodum Gregorius VII. PP. statuit, ut jejunium, quod dicitur Martii, in prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes celebraretur, tertio & quarto more solito remanentibus, ut est apud Micrologum c.24. quod sane in Cnncilio Salegunstadiensi an. 1022. c.2. in Quintilineburgensi an. 1085. & 13. Gregorii Pontificatus, ac deinde in Placentino an. 1034. in Concilio Claromontensi ann. 1095. c. 27. & in Conventu generali Episcoporum Germaniæ in Northusens. an. 1105. apud Conradum Uspergensem statutum legimus. De tempore jejunii quatuor temporum, prostant hi versus:

Vult Crux, Lucia, Cinis, Charismata dia,
Quod det vota pia quarta sequens feria.

Hnrum porro jejuniorum *denuntiatio* olim fiebat in Ecclesia in Missa, post illa verba: *Pax Domini sit semper vobiscum, & cum spiritu tuo.* Post hæc enim *commonebatur plebs pro jejuniis* 1. 4. 7. *&* 10. *mensis temporibus*, ut est in Codice Remensi in orationibus quotidianis ad Missam, apud Menardum. Formulam istiusmodi denuntiationis jejunii quatuor temporum habet Gregorius Magnus in libro Sacramentor. pag. 106. Cardinalis Bona l.2. Rerum Liturgicarum c. 16. nu.4. & l. 1. Sacrament. Ecclesiæ Romanæ c. 1. n.4. c.82. Ejus etiam mentio est in Capitulis Caroli M. l. 6. c. 183. & l. 7. c.98. Agunt de his jejuniis Callistus I. PP. Ep.1. c 1. [quem hujus jejunii auctorem faciunt Pontificale, necnon Leodicenses in Epist. ad Trevirenses quam consulas, sicut & Trevirensium ad Leodiecenses hac eadem de re apud Marten. tn.1. Anecd. col.292. & seqq.] S. Augustinus, S. Leo in Homiliis, Gelasius PP. apud Holstenium in Concil. Rom. p.216. [Isidor. Hispal. l.1. Offic. c.36. ubi nulla mentio jejunii Decembris,] Ivo p. 4. cap. 26. 33. Eghbertus de Ecclesiastica institutinne p.109. Rabanus lib.2. de Instit. Cleric. c.19. 21. 22. 23. 24. Alcuinus de divin. Offic. Amalarius l. 2. c. 2. Micrologus c. 24. 25. 26. 27. Rupert. l. 3. de divin. Off. c.5. 6. l. 10. c. 26. Homilia Incerti in Appendice edit. Capitular. Baluzianæ p.1376. Honorius Augustod l.3. cap. 150. Durand. l. 7. c.6. Denique Baronius an.57. nu.207. & Card. Bona loco laudato.

JEJUNIUM *in Litania Majore*, indictum olim à Mamerto Episcopo Viennensi, & ab Ecclesia postmodum observatum. Joannes Abrincensis Episc. de Off. Eccl. p.55. *Litania major, si infra octo dies Paschæ evenerit, nullum jejunium, nulla abstinentia, nec aliqua ejus mentio fiat, nisi festiva tantum processio. Si autem alio tempore evenerit, omnes exceptis parvulis & infirmis jejunent, &c.* Istius jejunii mentio est apud Sidon. lib. 5. Epist. 14. lib. 7. Epist.1. In Concilio Engelheimensi an. 948. c.7. Moguntino c.33. apud Burchard. lib.1. c.94. interrog. 48. lib.13. c.7. lib. 19. c.5. & Ivonem par.4. c. 40. Petrum Damian. lib.6. Ep.35. &c.

JEJUNIUM *Kalendarum Januariarum*, idem statuit *Ecclesia universalis* inquit Ordo Romanus, *quia cum imperiti homines secundum dementiam gentilium hunc diem a Principe suo Jano, quem pro Deo colebant, ita vocatum, multis diabolicis sparcitiis sacrarent: quatenus his calamitatibus auctor vitæ finem imponeret, jejunium publicum in isto die fieri præcepit.* De eodem jejunio Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 40. *Proinde ergo SS. Patres considerantes maximam partem generis humani eodem die hujusmodi sacrilegiis ac luxuriis insidere, statuerunt in universo mundo per omnes Ecclesias publicum jejunium, per quod agnoscerent homines in tantum se prave agere, ut pro eorum peccatis necesse sit omnibus Ecclesiis jejunare.* Adde Alcuninum lib. de Divin. Offic. c.4.

JEJUNIUM *Kalendarum Novembrium*, universaliter ab omnibus fidelibus observatum, illiusque causam tradit Isidorus l. 1. de Eccl. nffic. c.39.

JEJUNIUM *in festis Apostolorum*. Vide Petr. Damian. lib.6. Epist.35. Beletum c.11. Durand. lib. 6. c.7. nu. 16. 17. 18. &c.

JEJUNIUM *Vigiliæ Assumptionis Deiparæ*, de quo Concilium Salegunstadiense an. 1022. cap.1. Petrus Damianus lib. 6. Epistol. 35. Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p.62. Durandus lib.4. c.24. n.9. [In Statutis Eccl. Leodiensis an. 1287. apud Marten. to.4. Anecd. col. 853. præcipitur ut in hac vigilia etiam *à lacticiniis abstineatur.*]

JEJUNIUM *Ascensionis Domini*. Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. c. 40. *Ante diem Ascensionis Domini mos est Ecclesiarum Occidentis, per tres dies proximos jejunium exercere, & Litanias agere, &c.* Concilium Aurelianense I. c.27. *Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari; ita ut præmissum triduanum jejunium in Dominica Ascensionis Festivitate solvatur, ... quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur.* [Concilium Turon. an.567. c.17. *De jejuniis vero antiqua a monachis instituta serventur, ut de Pascha usque ad quinquagesimam, exceptis Rogationibus* (quibus & ipsis laicis indictum erat jejunium) *omni die fratribus prandium præparetur.*] Concilium Copriniacense circa ann. 1255. c.19. *In Septimana Ascensionis Domini non debent carnes comedi, nisi in die.* Adde Homiliam Anonymi de Decimis & Jejunio editam à Baluzio post Capitularia col. 1376.

☞ Nnn ita tamen stricte observatum semper præceptum-

ptumve ejusmodi jejunium probant Statuta Guillelmi Episc. Nannet. an. 1446. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1012. *Insuper, omnibus & singulis Rectoribus, & Vicariis & Capellanis prædictis præcipimus & mandamus, quatenus in Majori Letania, festo videlicet Sancti Marci, & tribus diebus Rogationum parochianis suis jejunare consulant; non autem sub pœnis excommunicationis, aliove præcepto, prout in nonnullis prædecessorum nostrorum Statutis cavetur, ipsos parochianos faciant jejunare.*

JEJUNIUM *Epiphaniæ*. Joannes Episc. Abrincensis de Officiis Eccles. *Vigilia vero Epiphaniæ, quam plebes diverse colunt, (alii enim jejunant, & alii prandent,) nobis jejunandum congruum videtur, &c.* Vide Petr. Damian. lib. 6. Epist. 35.

JEJUNIUM *Pentecostes*. Concilium Turonense II. *Ut post Quinquagesimam tota hebdomada ex asse jejunent.* Meminit præterea *Jejunii hebdomadæ Pentecostes*, Concilium Oxoniense an. 1222. c. 8. & Concil. Copriniacense can. 19. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 28. *Secundum jejunium est, quod juxta Canones post Pentecosten alio die inchoatur, ...hoc jejunium à plerisque ex auctoritate Evangelii post Domini Ascensionem completur, &c.* Ordo Romanus *Jejunium Pentecostes* vocat illud Jejunium 4. temporum, quod post Pentecosten fit. Vide S. Leonem Serm. 1. 2. 3. 4 de jejunio Pentecostes, Rabanum lib. 2. de Instit. Cleric. c. 21. Menard. ad libr. Sacrament. Gregor. p. 165. & Cotelerium ad Constit. Apostol. p. 254

☞ Commode ergo interpretandum quod legitur in Capitul. Aquisgranensi an. 817. ubi jejunium per hebdomadam Pentecostes his verbis prohibetur: *Ut in hebdomada Pentecostes non flectantur genua & non jejunetur, nisi statuti fuerint dies jejunii.* De jejuniis quippe Monachorum, ut vocant, regularibus, quæ per hanc hebdomadam interdicuntur isthæc accipienda.

JEJUNIUM *Sabbati Pentecostes*. Ordo Romanus 1 *Sabbato in Vigiliis Pentecostes omnes jejunium faciunt, &c.* Idem statuitur lib. 6. Capitul. Caroli M. c. 187. & in Capitulis S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. c. 34. Adde S. Ambrosium Sermon. 60. Anonymum in Homil. de Decimis & Jeiunio edit. à Baluzio, & Durandum lib 6. c 7. n. 17. In aliquot tamen diœcesibus apud nos Jaiunium istud haud observatur.

JEJUNIA *Temporalia*, quæ in 4. Temporibus fieri solent, Statuta Ordinis Cartusiensis 1. par. c. 3.

JEJUNIUM *Purificationis B. Mariæ*. Joan. Episcop. Abrinc. de Offic. Eccles. *Nullam enim celsitudinem reverentia hujus diei* (Epiphaniæ) *reperimus, quam in omnibus diebus Purificationis B. Mariæ, in quibus per aliquot dies jejunamus.*

¶ JEJUNIUM *in Vigilia B. Fidis* iam ex more institutum apud Ruthenos confirmat Paschalis II. PP. in Bulla ad Begonem Abbatem Conchensem apud Marten. to. 1. Anecd. col. 337. *In Ruthenico igitur pago, præsertim apud Conchense vestrum Monasterium, ubi Beatæ Fidis corpus requiescere creditur, ante secundum Nonas Octobris quibus eadem virgo martyrium consummasse legitur, sicut ex more vos devotissime agere audivimus, vigilias & solemne jejunium celebrari annuimus & decreti præsentis auctoritate firmamus.*

JEJUNIUM *Vigiliæ S. Laurentii*, solius inter Martyres celebrat Ecclesia, *quia beatus Laurentius gravius cæteris passus est. Unde B. Sixtus dixit ei: Majora tibi debentur pro Christi fide certamina.* Durandus l. 6. c. 7. n. 12. & 20. c. 4. n. 1. ex Beleto c. 145. Idem Durandus l. 7. c. 23. n. 1. *Beatus Laurentius, quia post beatum Stephanum inter alios Martyres primatum obtinet, vigiliam habet, non quia majorem pœnam sustinuerit, quam alii, nam multi tantam pœnam sustinuerunt, sicut B. Vincentius & B. Georgius, & alii quidam: sed propter Officium Prædicationis & propter Martyrii locum, quia Romæ: & propter bonam administrationem thesaurorum Ecclesiæ.* Idem n. 5. ait solum inter Martyres habere ieiunium institutionis. Hinc mirari subit, cur aliquot Francici Præsules in nupera Festorum abrogatione, & Festum S. Laurentii & Jeiunium pariter abrogarint, eum, ut ait ibidem Durandus, *generalia & specialia Jejunia per Episcopos in Synodo & Conciliis instituta, solvi non debeant.* Vide Concil. Salegunstad. c. 1. & Copriniacense c. 19. Synodum Baiocensem an. 1300. c. 66. &c.

JEJUNIUM *Festi S. Martini*, solius inter Confessores celebrat Ecclesia. Durandus l. 6. c. 7. n 20.

JEJUNIUM *in Vigilia Nativitatis S. Joannis Baptistæ*, apud Anonymum Homilia de Decimis & Jeiunio, edit. Baluzianæ. Vide Durandum in Rational. lib 7. cap. 14. num. 4.

JEJUNIUM *Vigiliæ Festi Omnium Sanctorum*. Vide Durand. l. 6. c. 7. n. 13. l. 7. c. 34. n. 5.

JEJUNIUM *S. Michaelis*. In Legibus Ethelredi Regis apud Habant editis §. 2. apud Bromptonum, statuitur, ut omnis Christianus, qui ætatem habet, jeiunet tribus diebus in pane & aqua ante Festum sancti Michaelis, scilicet die Lunæ, die Martis & die Mercurii, & ad Confessionem vadat, & nudis pedibus ad Ecclesiam, &c.

JEJUNIUM *Banni*, & *Jejunium Bannitum*, banno seu Edicto publico indictum. *Indictum Jejunium*, l. 5. Capit. Caroli Magni c. 87. in Epist. Pipini Regis ad Lullum Episc. & apud Amalarium de Ordine Antiphonarii c. 77. Ita *Indicere jejunium*, dixit Sidonius l. 7. Epist. 7. ut & Gregorius Turon. l. 2. Hist. c. 34. quemadmodum *Indicere hostem*, Annales Francorum Bertin. ann. 867. quod alii *Hostem bannire*. Concil. Salegunstadiense c. 15. & Capitulare Ahytonis Episcopi Basiliensis c. 8. *Indictum vero ieiunium, quando à Palatio vel à Domno* (al. *Domo*) *fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur.* De Jeiuniis vero à Regibus indictis agunt Gregorius Turon. l. 9. c. 21. Carolus M. in Epist. ad Fastradam Reginam, Capitulare ann. 828. Epistola generalis Ludov. Pii, ex Placito Aquisgranensi, & Anonymus de Miracul. S. Wismari c. 1. extremo.

JEJUNIUM *Bannitum*, inquit Serrarius l. 1. Rerum Moguntiac. c. 32. fuit magnum & intensum Jeiunium, quod ad Dei bannum, seu pœnam, iramque avertendam ab iis suscipiebatur, qui se banno divino dignos agnoscebant, (videat Lector, an hæc probet) huiusque ad nostra fere tempora fuit in Moguntina Ecclesia usus, & eo modo fere per triduum servabatur, iisdemque Feriis, quemadmodum Quatuor Temporum ieiunia, sed aliis hebdomadibus, quas ad memoriam versiculo isto significabant,

Post SALUS & MISERI *tibi erunt ieiunia banni*. Id est, post Dominicas, quibus canitur *Salus* & *Misericordia*, quarum illa est Dominica 19. post Trinitatem, hæc Dominica prima post *Quasimodo*. Jeiunii banniti originem ex MS. Codice refert idem Serrarius: *Feria secunda, quarta, & sexta post Dominicam* Misericordia Domini & Salus populi, *Jeiunium Banni in tota Diœcesi Moguntina institutum est contra plagam aboriendi, quæ olim in diœcesi* Moguntina *graviter in hominibus & bestiis sæviebat, curataque est, & remota à Domino misericorditer per hanc observantiam, quæ agitur in Ecclesiis Collegiatis, cum* Processionibus, *ieiuniis, & orationibus singularibus ibi institutis, cum abstinentia carnium in populo, feriis 2. & 4. olim etiam feria 6. cum abstinentia ovorum & lacticiniorum, quod modo relaxatum est. Nemo igitur hujusmodi modicam abstinentiam observare negligat aut contemnat, ne incurrat Dei vindictam, qualem communiter incurrunt temerarii prævaricatores.* Codex alius: *Feria secunda post Dominicam* Misericordia Domini, *celebratur Jeiunium Bannitum: qua die post Pri-*

mam

mam iiur adsanctum Joannem, & in exitu cantatur, Omnipotens Deus nostrum consolatio, *& deinde incipitur Missa, qua finita legitur Sexta, & postea reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum Litania... Feria quarta in Jejunio Bonnie itur post Primam ad Ecclesiam S. Mariæ ad Gradus, & ad exitum cantatur Antiphona*, Oremus Dilectissimi. *cætera, ut supra. Feria sexta in Jejunio Bunnio, itur post Primam ad S. Mauritium, & in exeundo de Choro per totam viam mediam cantatur*, Timor & tremor venit in Niniven, *& cætera, ut supra*.

¶ JAJUNIUM *pro Defunctis* præcipitur in Capit. ann. circiter 744 c. 2. *Fideles pro defunctis amicis Jejunia & oblationes trigiuta diebus adimpleri faciant*.

JEJUNIUM *Dispensationis* est, quod celebratur in Vigiliis solennium dierum & magnarum Festivitatum, ut Natalis Domini. Durand. lib. 6. Rat cap. 7. n. 7. Vide *Vigilia*.

JEJUNIUM *Votiva Promissionis*, ut si quis vovet, quod certa die ieiunabit, vel à carnibus abstinebit. Beletus c. 11. & Durandus l 6. c. 7. n. 8.

JEJUNIUM Pœnitentiale, *quod Ecclesiastice more pœnitentialibus traditur ad remedium*, inquit Sigefridus Episcop. Moguntinensis Epist. 3.

JEJUNIA *Indicta* in pœnitentiam, quo pacto redimerentur, docent Canones Saxonici sub Edgaro Rege dati, cap. de Satisfactione, §. 18. 19.

¶ JEJUNIA *Triduana*, in electionibus Episcoporum observata fuisse animadvertere est in Formulis antiquis apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 604. *Ideoque ammonemus ut Triduana Jeiunia ab omnibus in ista parochia commorantibus fieri iubeantur*. Abbatum quoque electioni aliquando ieiunium præivisse, testis est Guibertus Gemblacens. in Epistola ann. circiter 1182. ubi de electione Abbat. Maioris Mon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 609.

JEJUNIA *Monachorum*. Vide Concilium Turonense I. can. 17.

JEJUNIUM *Escarum*, in quo à carne abstinetur, in Charta Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in probat. Hist. Blesensis p. 10.

PURGATIO *per Jeiunium*. Leges Kanuti Regis cap. 7. apud Bromptonum: *Cum sociis se purget, vel Jeiunium ineat, si opus est, & applicetur ad Corsned, & fiat voluntas Dei*. Ordo Romanus & Beda in Præfatione ad librum de Remediis peccatorum: *Singula quæque dijudicet, & aliquos à cibis abstinendo, alios eleemosynas dando, nonnullos sæpius flectendo genua, sive in cruce stando, aut aliquid aliud huiusmodi, quod ad animæ salutem pertinet*. Benno Cardinalis de Vita Hildebrandi, seu Gregorii VII. PP. *Idem Præsumptor* (Gregorius VII.) *Jeiunium indixit Cardinalibus, ut Deus ostenderet, quis rectius sentiret de corpore Domini, Romanæ Ecclesia, an Berengarius, per hoc manifeste probatus infidelis, cum in Niceano Concilio scriptum sit, quia dubius in fide, infidelis est. Et de corpore Domini signum quæsivit, quod petente B. Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis Christi formam accepit digiti: & misit duos Cardinales, Othonem & Cunonem ad sanctam Anastasiam, ut cum Suppone eiusdem Ecclesiæ Archipresbytero, triduanum ieiunium peragerent, & illi tribus diebus singulis per dies singulos Psalterium & Missas decantarent, ut supradictum signum eis Christus ostenderet: quod minime contigit*.

JEJUNII *Superpositio*. Vide *Superpositio*.

JEJUNIA, *Legitima*, [id est, ex præcepto observanda. Collectio antiqua Canonum pœnitent. apud Marten. to 4. Anecd. col. 50. *Jeiunia legitima tria sunt in anno pro populo, 40. ante Pascha, ubi decimas anni solvimus, & 40. ante Natale Domini, & post Pentecostem 40. dies & noctes*.] Vide *Quadragesima*.

¶ JEJUNIUM, *Fames*. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Hanc famis asperitatem, ut suos probaret, evenire permisit Deus. Nam & suos premebat Jejunio & vicinas nationes disterminabat gladio*.

¶ IERARCHIA, pro *Hierarcha*, à Græco ἱεράρχης, Qui sacris præest. Hoc honoris titulo Guibaldum seu Wibaldum Abb. Casinensem compellat Lotharius Imper. apud Marten. to. 2. Collect. Ampliss. p. 565.

¶ IERARCHIA, Dignitas Ierarchæ, in Epistola Presbytero Johanni seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis.

¶ IERARCHUS, ut *Ierarcha*. Sic inscribitur Epistola anni 890. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 230. *Domino beatissimo & vere Apostolico vera & æternæ Sapientiæ amatori D. sancta Virdunensis Ecclesiæ Ierarche*, id est, Episcopo.

¶ JERCIA, Agna, ovis quæ nondum peperit, Picardis *Germe*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 27. *Oves 50. cum lacte, aniculos 30. inter arietes & Jercias... bovarios 6. &c.* Vide *Gercis*.

¶ JEREMITA, Navis, *igne* Græco plena, Gall. *Brulot*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1092. *Alio autem die venerunt Saraceni per flumen cum 30. galeis & tribus Jeremitis ardentibus ad comburendum pontem*. Et col. 1100. *Venerunt Pagani & Saraceni & direxerunt quatuor Jeremitas ardentes per flumen, coopertas pice & oleo cum stipula & lignis aridis & palea, comburentes ac si essent campana, & sulphure & flamma videbantur tangere cœlum, & credebant ardere pontem, & intrare civitatem cum frumento & aliis necessariis*.

¶ JERN-BYRD. Vide *Ferrum Candens*.

JEROCOMIUM, Locus ubi aluntur senes. Vide *Gerocomium*.

¶ JERONTICON, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon*.

JERUPREPES, Sacer, divinus. Vide *Geroprepes*.

¶ IES, Exitus, semita, callis. Charta Dombensis an. 1466. *Juxta terram Joannis Chabua quodam Ies intermedio*.

JESSE. Will. Thorn. ann. 1097. *Candelabrum etiam magnum in choro æreum, quod Jesse vocatur, in partibus emit transmarinis*. Ejusmodi sunt candelabra, seu *Polycandela* ærea etiamnum in aliquot ædibus sacris, ab humo altius educta, & in latum expansa, *Arboris Jesse* (unde nomen) speciem referentia. Seriem scilicet genealogicam Jesu Christi, juxta Isaiam c. 45. & S. Paulum ad Roman. cap. 1. Sugerius libro de Administr. sua p. 348. *Vitrearum etiam novarum præclaram varietatem ab ea prima, quæ incipit à stirpe Jesse, in capite Ecclesiæ, usque ad eam, quæ superest principali portæ... depingi fecimus*.

¶ JETUS, Piscatio. Vide *Tractus* 2.

¶ IF, vox Gallica, Taxus. *Balista de If*, in Epistola an. 1113. apud Marten. tom 1. Collect. Ampliss. col. 1115.

¶ IFFIGIARE. Glossar. Sangerm. MS. *Amendat, Iffigiat, aut longe mittit, vel extra commendat*.

IFUNGIA, Panis primarii genus, panis similaceus, Anglis *Coked bread*. Anonymus priscus:

Dic panem, lapidem: quoque dic Ifungia, quare?
Hoc quia de facili fungitur omnis homo.

Hæc Spelman. Sed pro *Ifungia*, scribere debuerat Grammaticulus iste, *Sfungia*, quæ Isidoro l. 20. c. 2. *dicitur panis, aqua diutissime laxatus, qui similam modicam accipit, & fermentum modicum, & habet humectationis plus, quam omnis panis, unde & Spongia nomen accepit*. Glossæ antiquæ MSS. *Sfungia, panis aqua diutius* (f. diutius) *malaxatus*. Vide *Panis de Coket*.

¶ IGGERERE, pro *Ingerere*, in Gestis Tancredi,

credi, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 132.

¶ IGNARURES, ἀγνοοῦντες, *Ignari*, in Supplemento Antiquarii.

¶ IGNEARIUM. Vide mox *Igniarium*.

¶ IGNIA, Festo, *Vitia vasorum fictilium*, nempe quod ignis eorum quædam causa, ut habet Martinius; qui & istud refert ex Glossis: *Ignia*, νοτία, φυσιώσεις: pro quibus suspicatur legendum, *Ignia*, νοττία vel νοττιά, πυρίασις, ut intelligatur Nidus calidus, cui Gallina incubat, fomentum: aut νοτια, πυρίασις, Humor calidus, aqua calida, qua quis fovetur; νοτία enim est Ulign, humor.

IGNIARIUM, *Focarium*. Joan à Janua. *Foyer* Gall. Gloss. Isid. *Igniarius*, *ignem continens*. [Gloss. Lat. Gall Sangerman. *Ignearium*, *Fouyer*, *Ignearius*, *Contenant feu*. Onomast apud Martinium: *Igniarium*, πυρεῖον. Lego apud eumd. de Janua: *Ignearius*, *Ignem continens*; *Ignearium*, *Focarium*.]

IGNIBULUM, *Thuribulum*, Joanni de Janua. [*Encensier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vocem hanc usurpavit Prudentius eadem notione.]

¶ IGNICREMUS, *Igne crematus*, *vel igne cremans*, Johanni de Janua; *Brulo par le feu*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

IGNIFER TERMINUS. Incertus Gromaticus: *Lapis si mixtam venam habuerit*, *Ignifer nomen habet*. Latinus & Myrsontius p.261. *Termini Tiburtini*, *Silicei*, *Tofinei*, *Igniferi*, *&c.*

¶ IGNIRE, Accendere, Gall. *Alumer*. Vita S Johannis Gualberti tom. 3. Julii p. 381. *Accensa candela*, *lampadem Ecclesiæ festinabat Ignire*. Missale Mozarabicum à Mabillonio Liturg. Gall. p.37. laudatum: *Hodie nobis thesaurus natus est: hodie nobis lucerna Virginis quam Spiritus Sanctus Ignivit*, *verum lumen apparuit*.

¶ IGNIRE, Fulgere, veluti ignis resplendere, Gall. *Briller*. Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvis. l.11. c.4. apud Murator. to.8. col.328. *Itaque Paduani figentes calcaribus sonipedes Ignientes*, *discurrunt per aciem Alemannorum*, *non aliter quam animosi leones discurrerent per pecudes*.

¶ IGNIRE, Instigare, instimulare, asperare, Gall. *Irriter*. Camilli Peregrini Histor. Princip. Langobard. apud Murator. tom.2. p. 241. *Qui illuc adiens astu doloso Principem deseruit*, *& secum sociavit*, *eosque Ignivit deterius*.

¶ IGNIRI, Uri, inflammari, Gallice *Brusler*. Chronicon Comodoliacense apud Stephanot. Fragm. Histor. to.2. *Sic in interioribus corporis Igniebantur*, *quod nulla aquæ vel humoris alterius frigiditate refrigerari valebant*. Alcoran. Franciscan. ex conform. S. Francisci fol. 4. *Qui ab ipso tactus manu*, *summi caloris incendio est ignitus*; *quod probabat Franciscum Seraphico incendio esse Igniendum*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ignire*, *Ardoire*, *Enflammer*.

IGNIS, Idem quod *Focus*, Domus. Lex Ripuar. tit.30. de servo reo, ubi sic dominus loquitur: *Ego ignoro*, *utrum servus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit*, *propterea eum secundum Legem Ripuariam super 14. noctes ad Ignem repræsento*, §.2. *Quod si postquam eum ad Ignem applicuerit*, *fuga lapsus fuerit*, *&c.* Charta ann.1138. in M. Pastorali Eccl Paris. l. 7. n. 42. *Comes Theobaldus in Festo S. Dionysii de unoquoque Igne illius villæ pro taxamento* (seu tensamento) *unum sextarium avenæ habebit*: *si vero aliquis ignium defuerit*, *Comes nec de terra*, *si sine domo remanserit*, *nec de domo*, *si sine Igne fuerit*, *prædictum taxamentum habebit*. Charta Conradi Episc. Metensis an. 1214. apud Mauricium: *E contra præfati Canonici & Advocatus proponebant*, *non ideo eos esse liberos à solutione telonei*, *quod domos haberent in civitate Metensi*, *cum non facerent in ea Ignem & fumum*, *nec eorum uxores & familiæ ibidem manerent*, *nec ipsi in eadem civitate sicut alii cives facerent excubias*. Ita promiscue *Ignis*, & *focus*, in Charta an. 1306. in Regesto 9. Philippi Pulcri Reg. Franc. ch. 14. Hinc *fovere larem*, aliquis dicitur in Provinciali Ecclesiæ Cantuariens. l 2 tit. 1. *qui habet domum*, *in qua moratur*, *& fovet Ignem*, ut ait Lindwodus. Charta Joannæ Reginæ Siciliæ an.1348. apud Gualnaium in Annalib. Massiliensib. p.353. *Hujusmodi civitatis homines* ... *Lares in illa & incolatus proprios confoventes*. *Ignem tenere*, in Libertatibus Jasseronis oppidi in Sebusiis. Fori Olcæ an. 1247. fol. 8. *Et quod ipsa casa sit cum habitatore*, *qui sciat Ignem*, *&c.* Vide *Focus*.

IGNIS BRIGIDÆ, quem inextinguibilem dicunt, &c. cujusmodi fuit Vestalium. Vide Silvestrum Giraldum l.2. Topogr. Hibern. c. 34. 35 36. 48.

IGNIS GRÆCUS, Confectitius, *Feu d'artifice*. W. Neubrigensis l 4. c 19. *Quodam Ignis genere*, *quem Græcum dicunt*. Guibertus l.7. Hist. Hierosol. c 33. *Græcos*, *quos ita vocitant*, *Ignes injicere machinis*, *&c.* [Johannes Iperius in Chronico S. Bertini c. 23. p. 1. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 549. *Henricus cum paucis viriliter occurrit*, *& injecto igne Græco*, *omnes pene cum suis navibus exussit*.] πῦρ Ῥωμαϊκὸν, Theophani; *Ignis Romaicus*, Paulo Diacon. l. 21. Hist Misc. Ejusmodi factitii ignis Callinico Heliopolitano, qui sub Constantino Pogonato floruit, inventionem adscribunt Theophanes, Cedrenus p. 678. Constantinus de Adm. Imp. cap.48. Paul. Diacon. l. 19. Hist. Misc. & Sigebertus an. 678. quo quidem igne soli diu usi leguntur Græci Orientales, adeo ut illius conficiendi rationem & modum exteris non modo non communicarent, sed iis, si hac de re rogarentur, responderent, id sibi potissimum interdictum ab Magno Constantino, à quo inventum primò esse asserebant aut fingebant, ut est apud Porphyrogenitum loco citato. Licet vero ignis ejusmodi conficiendi modum docere exteros renuerent, confectum tamen sæpe communicabant Principibus fœderatis, navesque eo repletas locabant, quibus hostium classem ii comburerent, ut patet ex Luithprando l.5. c.4. & Ditmaro l.3. p.33. Nam in mari potissimum istius ignis usus fuit, unde πῦρ θαλάσσιον dicitur Theophani, πῦρ ὑγρὸν [eidem Theophani ann.1. Leonis Isauri, ann.2. Michaelis Curopalatæ, Porphyrogenito de Admin. Imp. c.48. de Callinico, Anonymo Combefisiano in Porphyrog. nu. 30. in Romano Juniore n. 8. &] Nicetæ p. 249. *Ignis liquidus*, Monachu Florentino de Expugn. Accon. pag. 233. Quo autem pacto Græco igne instruerentur naves, & quomodo eo uterentur Græci tum in navalibus, tum in terrestribus præliis, sat multis diximus in Notis ad Joinvillam p 71. His adde Rigordum ann. 1190. pag. 32. Thwroczium in Salomone Rege Hungarorum cap 50. [Petavium Rationarii Temporum, l.8. p.1. c.1.] & quæ notamus ad Cinnamum p.480. &c.

Ait autem Albertus Aqu l. 7. c. 15. *hujus ignis genus aqua esse inextinguibile* quod revera est, siquidem in ipsa aqua, ipsoque mari ardebat, ut observat in Annalib. 11. Alexiad. p.336. Willelmus Neubrig. l.4. c.19. *Muris enim admotæ* (machinæ) *incendebantur ab hostibus quodam ignis genere*, *quem Græcum dicunt*. *Denique hoc genus arte confectum mira esse potentiæ dicitur*, *nec contrario cedere elemento*. Le Roman *de Garin*:

Le feu Grezois lors fet leans jalir,
Aux grans palez & à sales ferir,
Vente li venez, *li palez est espris*,
N'iert mes esteins par eve-nes un dis.

Inventæ tamen postmodum variæ extinguendi istius ignis rationes. Aceto enim extingui annotant Luitprandus l.3. c.6. Ditmarus l.3. Matth. Paris an. 1219. & Cinnamus: & arena, vel sabulo, idem Matthæus Paris

loco

loco citato, & Hist. Hierosol. p. 1167. Vino etiam, ut auctor est Poeta vernaculus *de Garin le Lohberans*:

Mes le sablens, & li vins, & l'esil
L'eust esteint, si s'en fust entremis.

Ubi *esil* idem est quod acetum. Denique Jacobus de Vitriaco l. 3. c. 84. ut & Gobelinus Persona ætate 6. cap. 49. urina etiam *extingui* produnt: & oleo Baldricus Dolensis l. 3. Hist. Hierosol. p. 125. & idem Jacobus de Vitriaco l. 3. c. 84. His omnibus addendus Monachus Florentinus de Expugnat. Acconensi:

Pereat utinam Ignis hujus vena,
Non enim extinguitur aqua, sed arena,
Vixque vinum acidum arctat ejus frana,
Et urina stringitur ejus vix habena:
Ignis hic conficitur tantum per Paganos,
Ignis hic exterminat tantum Christianos:
Incantatus namque est per illos prophanos
Ab hoc perpetuo, Christe, libera nos.

Ex quibus vero confici soleret Ignis Græcus, discere est ex Anna Comnena, ex Alberto Magno de Mirabilibus mundi, & ex Julio Scaligero Exercitat. 13. in Cardanum num. 3.

Ignem Græcum in phialis & ollis in hostes projectum habent Albertus Aqu. l. 9. c. 49. & Nicol. Trivettus in Chr. an 1191. p 506. [Bernardus Thesaurarius de Acquisitione Terræ Sanctæ c. 809. apud Murator. tom. 7. col. 809.] Chron. MS. Franc. ex Bibl. Memmiana an. 1190. *Ainsi qu'il s'en alloit par mer, il rencontre une nef de Saracins que le Soudan Saladin envoioit en Acre pour le secours faire à ceux, qui estoient en la cite, & cele nef avoit grand plante de fioles de voire pleines de feu Gregois.* Octavianus Sangelasius in Viridario Honoris:

Lancer geurgons, & feu Gregois en buire.

Interdum tormentis & machinis bellicis in hostes immissus, ut auctor est Joinvilla p. 38. & Thwroczius in Salomone Rege Hungariæ c. 50. p. 55. Vopiscus in Aurelian. *Ignes etiam tormentis jaciuntur.* Le Roman *de Garin* MS.

Lievent engins, sont perieres dreciees,
A mangoniax le feu Grezeis lor gietent,

Ignis Sacer Hierosolymitanus, quo scilicet olim quotannis Hierosolymis Sabbato Sancto lampades supra Dominicum sepulcrum appensæ sub horam vespertinam divinitus accendebantur. Miraculum, etsi frustra ab aliquot heterodoxis controversum, fulciunt Scriptores, (atque in iis αὐτόπται nonnulli,) scilicet [Auctor Gest. Franc. expugn. Hieros. p. 581. & seqq.] Anonymus de Locis Hierosol. nu. 1. Bernardus Monachus in Itiner. T. S. c. 10. Leo Ostiensis l. 3. c. 30. Glaber Rodulphus l. 4. c. 6. Chronicon. Monasterii de Fontanis c. 4. Willelm. Malmesbur. l. 4. Hist. Angl. pag. 140. 147. Hugo Flaviniacensis pag. 178. Albericus in Chron. MS. an. 970. & Chronic. Andrense p. 465. in quo *sacer ignis* nuncupatur, quo lampades accenduntur. In kalendario Maronitarum, apud Allatium in Symmictis p. 301. *Sabbat. ignis jejunii*, Sabbatum sanctum, quo ignis vel splendor divinus apparere solebat supra sepulcrum domini in templo Jerosolymitano, interpretatur Gabriel Sionita. Sed & scribit Wilhelmus Dugdalus in Antiquitat. Warwicensis Provinciæ, in Eccles. Warwicensi inter reliquias olim asservatum *oleum, in quo venit ignis in vigilia Paschæ de cœlo.* Adde alia suggerentes Leonem Allatium l. 1. de Opinationibus Græcorum num. 30. Richardum de Insula S. Irenes pag. 157. Christophorum Angelum de hodierno Græcorum statu cap. 42.

Novus Ignis, Qui in Ecclesia Sabbato sancto Paschæ, extincto veteri, accendi solet. Leo IV. PP. de Cura pastorali: *In Sabbato Paschæ extincto veteri novus Ignis benedicatur, & per populum dividatur.* Ordo Romanus: *Cereo benedicto, illico illuminentur ab eodem in duobus candelabris alii duo cerei staturam hominis habentes, & de ipso novo & benedicto Igne accendant in omni domo, quia omnis ignis anterior, qui tunc ardebat, extingui debet.* Nam, ut ait Alcuinus, in Romana Ecclesia extinguitur totus ignis in sexta Feria. Honorius Augustod. l. 3. c. 94. *In Romana Ecclesia hora sexta, & in nona reaccenditur.* Adde Rupertum lib. 5. de Divin. Offic. c. 28. Vide *Cereus Paschalis*.

☞ Novum quoque ignem feria 5. in Cœna Domini & in feria 6. Parasceves simili ritu, quo Sabbato sancto, in quibusdam Ecclesiis benedictum fuisse discimus ex MS. Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis annorum circiter 800. Hæc inter cetera ex eo MS. referuntur apud Marten. Tract. de antiqua Eccl. Discipl. p. 283. & 284. *Ipso quoque die Cœna Domini ignis de crystalle sive de amula sumitur, vel etiam de cote, si neutrum horum fuerit, excutitur, & a Presbyteris in novissima sive in forensi loci Ecclesia benedicitur ... Sicut in iste die taxavimus, sic & feria sexta faciendum est, similiter & Sabbato ea tantum ratione, ut ad horam nonam excutiant ignem de lapide, sicut diximus, &* (à) *Mansionarie quinta feria portetur* (cereus ex novo igne accensus, dum Clerus in Ecclesiam revertitur,) *sexta feria ab Archidiacono, in Sabbato Sancto ab Episcopo juniore portetur. Si vero hic ordo in Monasterio agitur, quinta feria ipse ignis* (i. e. cereus ex eo accensus) *a Custode Ecclesia portetur, sexta feria à Præposito, Sabbato vero sancto ab Abbate portetur.*

Ignis Paschalis. Zacharias in Epist. 12. ad Bonifacium Archiepiscop. Moguntinum: *De Igne autem Paschali, quod inquisisti, à priscis sanctis Patribus, ex quo per Dei & Domini nostri Jesu Christi gratiam, & pretioso sanguine ejus dedicata est, quinta Feria Paschæ, dum sacrum Chrisma consecratur, tres lampades magnæ capacitatis, ex diversis candelis Ecclesiæ oleo collecto, in secretiori Ecclesiæ loco, ad figuram interioris Tabernaculi insistentes indeficienter, cum multa diligentia inspectæ ardebunt, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertium diem: de quibus candelis, Sabbato sancto, pro sacri Fontis baptismate sumptus ignis per Sacerdotem renovabitur.* Vita S. Kierani Episc. Sagiriensis num. 24. *Sanctus senex statuit ut in suo Monasterio Ignis Paschalis consecratus per annum non extingueretur.* Vide Serrarium l. 3. Rerum Moguntinar. p. 474.

Ignis Lapideus dicitur apud Bernardum Mon. in Consuetudin. Cluniac. MSS. c. 69. quod inscribitur *De Igne Lapideo:* ubi nominis rationem explicat his verbis: *Lapis pretiosus, de quo ignis est producendus, sub custodia jam dicti Apocrisiarii servatur, &c.*

¶ Ignis Divinus, Ignis sacer. Chronicon Andrense to. 9. Spicileg. Acher. p. 411. *Eodem anno* (1129.) *plaga Ignis Divini Carnotum, Parisius, Suessionem ... & alia multa loca mirabiliter pervadit, sed mirabiliter per S. Dei Genetricem Mariam extinguitur. Juvenes etenim, senes cum junioribus, virgines etiam teneræ in pedibus, in manibus, in mamillis, & quod gravius est in genis exuruntur & celeriter extinguuntur.*

¶ Ignis B. Mariæ, Morbi genus, qui sub Johanne Franc. Rege desæviit. Regestum Chartophylacii Regii nu. 81. sign. 13. *Dictus Persil habebat Ignem Beatæ Mariæ in lingua sua & gutture suo .... ex igne prædicto expiravit.*

¶ Ignis S. Ambrosii. Caffari Annales Genuens. l. 1. apud Murator. tom. 6. col. 255. *Cluvarii, Scribani, Cancellarius pro utilitate reipublicæ in hoc consulatu primitus ordinati fuerunt: & Ignis S. Ambrosii in hoc consulatu fuit anno Domini* 1122.

Ignis Silvester, Ignis sacer, ἐρυσίπελας, nostris *Feu sauvage*. Rogerius Episcop. Abellinensis in Historia

ria Translat. S. Modestini & sociorum: nu. 9. *Brachii nimia laborans infirmitate, quæ vulgo Ignis Silvester dicitur.* Ademarus Cabanensis in Abbatibus S. Martialis Lemovicens. pag. 272. *Hujus Principatu plaga Ignis super corpora Aquitanorum desævit, & mortui sunt plus 40. millia hominum ab eadem pestilentia.* Vide Agobardum in Epist. ad Bartholomæum, & supra vocem *Ardentes*.

¶ Ignis Gehennæ, Eadem notione, in Vita S. Eleutherii Episc. Tornac. n. 19.

¶ Ignis Agrestis. Vide in *Ampullæ*.

¶ Ignis Volatilis, Haud scio an idem qui nostris *Feu volage*, Impetigo, lichen, Gall. *Dartre*. Vita B. Humilianæ to. 4. Maii p. 397. *Sicut cum recessisti à me nunquam ibi & lateris dolorem sensi.. Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio item vocabulo Ignis volatilis, alio modo Gutta falsa nominatur.*

Ignis Fricatus, Pagana superstitio. Vide *Nodfyr*, & *Nedfri*.

Ignis Inferni dictus, qui vulgo Sacer, seu *Erpeta*. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 6. *Eodem tempore illa ignea pestilentia divino judicio nimis ipsam provinciam oppresserat, qua plurimorum pedes invisibili igne, qui Ignis Inferni vocabatur, publice comburi videbantur.*

¶ Ignis Infernalis, Eadem notione. Instrumentum MS. an. 1482. *Alius in posteriori parte morbo illo horribili qui dicitur Ignis infernalis comburebatur.... Quisquis contagio infirmitatis illius quæ dicitur Ignis infernalis fuerit contaminatus, cerei ceram superfluentem in aqua distilles, & lesura ignis aqua aspergatur, cito extinguitur.* Chron. Mellicens. p. 90. *Nam tibia cum pede protinus conjuncta nigredine quadam intumescens, nullo medicorum potuit cataplasmate sedari, quin Igni quem Infernalem vocant, tumori admixto intolerabiliter cruciaretur.*

¶ Ignis Persicus, Eodem significatu. Acta S. Dympnæ Virg. & Mart. to 3. Maii p. 488. *Est morbus hic tabificus, sub extenta livente cute carnem ab ossibus separans & consumens, & mora temporis augmenta doloris capiens & ardoris, per singula momenta cogit miseros mori, sed desiderantibus mortem non advenit, donec depastis artubus ignis ille sacer & pestifer invadat membra vitalia... Habet ignis ille apud archiatros plura nomina; dicitur quippe Ignis sacer, Ignis Persicus & Ignis Infernalis, & est qui Esser dicitur Græco eloquio.*

¶ Ignis Pennatius, Materia ignita tormentis & machinis bellicis in castella & hostes immissa. Vide *Pennatius ignis*.

Ignis Silvaticus. Simeon Dunelmensis, Florentius Wigorniensis, & alii anno 1048. *Ignis aereus, vulgo dictus Silvaticus... villas & segetes multas ustulavit.*

Ignis Subcutaneus, sic leg. pro *igneus*, in Chronico Gaufredi Vosiensis parte 1. cap. 27. idem qui *sacer*. *Subtercutaneus morbus*, apud Aurel. Victor. in Epit. in Adriano.

¶ Ignis, pro *Incendium*. Regimina Paduæ ad ann. 1291. apud Murator. to. 8, col. 426. *Hoc anno fuit Ignis ad pontem Corbum, & fuerunt extimata bona, & soluta datia mensis Madii.*

¶ Ignis, Ius cognoscendi de incendio, Charta Henrici I. Regis Angliæ ex Histor. MS. Monast. Beccens. p. 36. *Habeant in tota parochia Becci omnes regias libertates, murdum, mortem hominis, plagam mehaim, sanguinem, aquam & Ignem.*

¶ Ignis, Dies. Martyrologium Wandalberti to. 5. Spicileg. Acher. p. 346.

.... Hæc fulget tricenis Ignibus unda;
Hunc hyemis verisque tenent confinia mensem.

Ignis Incensio. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 12. ubi de testibus: *Tamen si postea venerit* (is, contra quem testes adducuntur,) *& poterit probare, quod legitima causa fuit impeditus, quod non potuit venire ad diem prædictam, quia non potuit aquam transire, &c. non habeatur pro victo, sed detur sibi dies altera ad recipiendos testes, & tunc vocatio adversarii, & incensio ignis non habeat locum.*

Ignis Judicium purgationibus vulgaribus accensetur: quod scilicet, manu in ignem immissa, innocentiam suam quis tueri tenebatur. Lex Ripuar. titul. 30. §. 1. *Quod si servus in Ignem manum miserit, & læsam tulerit, dominus ejus, sicut Lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.* Titul. 31. §. 5. *Quod si in provincia Ripuaria juratores invenire non poterit, ad ignem, seu ad sortem se excusare studeat.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 244. *Firmantiam autem hanc ita fuisse oblatam affirmare voluerunt, ut judicatum fuisset etiam per Ignis aut aquæ judicium.* Charta Balduini Comitis Flandriæ pro Gerardimontensibus, apud Miræum in Diplomat. Belgic. pag. 352. *Nemo cogatur inire duellum, vel subire Judicium Ignis & aquæ.* Ita perinde *Judicium Ignis & aquæ*, in Diplomate Henrici III. Regis Angl. quod descripsit Seldenus ad Eadmerum, ut & Spelmannus in Gloss. *Ignitum Judicium*, in veteri Charta. *Igneum Judicium*, in Tabulario S. Albini Andegav. *probationem per Igneum Judicium obtulit.* Sed vereor, ne hæc postrema ad purgationem per *ferrum candens* pertineant, cum istiusmodi ignis judicii alibi vix mentio habeatur. Vide *Ferrum Candens*. Matth. Westmon. ann. 1250. *Prohibitum est Judicium, quod fieri consuevit per Ignem & per aquam.* Pro *examinatione Ignis & aquæ*, pecuniam extorquere Sacerdotes vetantur in Appendice ad Concilium Lateranense III. parte 2. can. 3. 11.

Interdum etiam per rogum accensum transeuntes illæsos, innocentiam suam, aut rei, quam asserebant, veritatem, probasse legimus: licet id generis judicii, ut & *ignis*, inter receptas purgationes vulgares raro legatur; quædam tamen istius proferunt exempla Cedrenus ann. 16. Zenonis, Victor III. PP. lib. 3. Dialog. pag. 98. de B. Petro, inde *Igneo* appellato, postmodum Cardinale Albanense, & ex eo Baron. ann. 1063. Bosius, Ughellus, & alii: Fulcherius Carnot. lib. 1. Histor. Hierosol. capit. 10. Landulphus de S. Paulo in Chronico Mediol. capit. 10. &c. Vide præterea Pachimerem libr. 7. capit. 22. & Baron. ann. 1063. numer. 31. 32.

☞ Triduanum jejunium aliquando ejusmodi judicio præivisse, quo habitu vestitus reus, quave ratione rogum disponebant, docet Radulfus in gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 179. *Unde placuit summis procerum, ut qui erroris initium fuerat, ipse litem finiret, Ignito argumento rei dubiæ fidem facturus. Accito itaque in concilium Petro, adjudicantur novem passus hinc inde flammantium medii spinarum, quatenus hac examinatione aut illæsi vera probetur inventio, aut falsa ustulati. Datur jejunio triduum, legitime orandi vigilandique induciæ: sic disceditur; at mox postridie iterum convenitur. Flammascunt ordine gemino spinæ, Petrus tunica & braccis velatus, nudus cetera per medium graditur, in exitu ambustus cadit, postridie expirat.*

Ignis judicio probatæ reliquiæ, veræne essent, an supposititiæ. Chronicon Andrense pag. 342. *Comitem ad hoc induxit, ut per Ignis judicium sanctum famulæ Dei corpus examinaretur.* Complura ejusmodi examinationis reliquiarum exempla habent Scriptores, Leo Ost. lib. 2. capit. 34. Adamannus de Locis Sanctis, cap. 10. Matth. Westmonast. ann. 1065. Rodericus Tolet. de Reb.

de Reb. Hispan. libr. 6. cap. 26. Hariulfus lib. 4 cap. 30. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. ult. Hist. Fundationis Prioratus Stonensis in Anglia to. 2. Monast. Angl. p. 125. Hugo Flaviniac. in Chronico pag. 258. Galferus in Vita S. Secundini Episcopi n. 9. Theodericus de Inventione sancti Celsi num. 22. Hist. Inventionis S. Prisci apud Ughellum to. 8. pag. 424. Merlotus in Metrop. Remensi tom 1. pag. 626. & alii, quos laudat Ferrandus in Disquisit. Reliquiarum.

IGNITA. Regula S. Tetradii Presb. c. 26 *Hæc licet minus idonei bellatores arma vobis spiritualia contra Ignitas Diaboli providemus.* Ubi *Ignitæ* Diaboli sagittæ ignitæ intelliguntur.

¶ IGNITABULUM, *Ignis receptaculum*. Festus. Onomast. *Ignitabulum*, πυρεῖον, quod latius patet ut etiam igniarium significet. Gloss. *Ignitabulum*, ῥάβδιον πυρεῖον. Carolus de Aquino in Lexico Militari *Ignitabulum* exponit lignum duplex, quorum alterum levius & rarius substernebatur, atque ab alio duriore, & in terebræ formam facto, tamdiu perforabatur, donec excitato calore ignem eliceret. Hac voce usi sunt Solinus cap. 18 & Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 8.

IGNITEGIUM, Hora, qua oppidorum incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente, & ignem suum tegere coguntur, campanæ, quæ inde *Curfu-bell* appellata, sono indicata, ut furtis nocturnis caveretur: nostris *Couvre-feu*. Id autem à Willelmo Notho Rege Anglorum primo inductum aiunt. Leges Burgorum Scoticor. capit. 86. *Quando pulsatur Ignitegium.* Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Anglia: *Est autem* Ignitegium *qualibet nocte per annum pulsandum hora septima post meridiem, exceptis illis festis, quibus Matutinæ dicuntur post Completorium, in quibus Ignitegium ex consuetudine non pulsatur.* [Statuta Massil. lib. 5. cap. 4. *Statuimus hac præsenti constitutione perpetuo observandum, quod nullus de cætero vadat per civitatem Massiliæ, vel suburbia civitatis contigua de nocte, ex quo campana quæ dicitur Salvaterra, sonata fuerit, sine lumine.*] Arrasta O. SS. ann 1282. in Regesto Parlamenti B. fol. 96. *De nocte, post pulsationem campanæ ad Ignitegium, &c.* Charta Joannis electi Archiepisc. Upsalensis ann. 1291. *Statuimus, ut nullus extra domum post Ignitegium seu Coverfu exeat, &c.* Thomas Walsinghamus ann. 1311. *Ante horam nonam Ignitegii visum est fulgur horribile. Hora Ignitegii* in Tabular. 1. Eccles. Bellovac. apud Louvet. tom. 2. pag. 475. [*Ignitegium B. Mariæ*, seu *Ecclesiæ Parisiensis*, apud Lobinell. in Glossar. Histor. Paris. tom. 3.] Le Roman *du Renard*:

Si oirent Cueuvrefeu soner.

Statutum ann. 1291. *Nul ne traite vin, puis que Cueuvrefeu sera sonnez.* Vide Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andeg. cap. 20. Continuatorem Nangii ann. 1358. & Steph. Paschasium in Disquisit. Francic. pag 391. 2. Edit. Instituit postmodum Joannes XXII. PP. ut ad pulsationem ignitegii ter *Ave Maria* diceretur, quod etiamnum obtinet. Concilium Senonense an. 1347. cap. 13. *Præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter* Ave Maria *tempore, seu hora Ignitegii.* [Statuta Synodalia Simonis Episcop. Nannet. apud Marten. to. 4. Anecd. col 962 *Item, præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in ecclesiis suis ad Ignitegium Gallice*, Couvrefeu, *& præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum salutationis ab Angelo gloriosæ Virgini Mariæ* Ave Maria: *& ex hoc lucrantur decem dies indulgentiæ.* Vide *Angelus*.]

PYRITEGIUM, Eadem notione, in Vitis Abbatum S. Albani: *Non tamen ultra Pyritegium hora loquendi protrahatur.* *Couvrefeu*, nostris passim. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1367. pro Servientibus Gueti Paris. *Et s'en iront faire leur devoir par la Ville jusques à l'heure du Cuevrefeu nostre Dame de Paris, à laquelle heure ils s'en retourneront audis Chasteles.* Vide *Piritegium*.

IGNITOSUS, Ignitus, vel ignem evomens, apud Adamnanum l. 3. de Locis SS. cap. 6.

IGNOMINIARE, Ignominia afficere. Landulphus de S. Paulo in Chronico Mediolanensi c. 40. *Nulla guerra Mediolanenses Ignominiavit.*

IGNOMINIUM, pro *Ignominia*. Papias: *Ignominium dictum, eo quod desinat habere nomen is, qui in aliquo crimine deprehenditur, quasi sine nomine.* Commodianus Instruct. 19.

Non Ignominium est virum seduci prudentem.

¶ IGNOS, ἀγνωτός, *Ignotus*. Supplem. Antiquarii. In aliis Glossis habetur, *Ignos*, γνωτός, sed legendum ἀγνωτός. In Sangerm. *Ignus*, pro *Ignos*.

IGNOSCE, Formula loquendi Monachis olim familiaris, quomodo etiamnum viget apud nostros, *Pardonnez-moi*. Pelagius libello 15. nu. 20. *Quando Abbas Theodorus cum Fratribus manducabat, accipiebant calices cum reverentia & taciturnitate, nec dicebant, sicut mos est, Ignosce*: Συγχώρησον, apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. Occurrit crebrius in Vitis Patrum V. Gl. med. Græcit. in Συγχώρησον.

¶ IGNOTESCERE, pro *Innotescere*. Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 901. *Ignotescat hanc cartulam inspecturis, quod ego Ricardus Oriont, &c.*

¶ IGNUS. Vide *Ignos*.

IGULUS. Epistola Eginhardi 26. sic clauditur. *Bene vale. Igulorum amantissime. Sic optat Igulus tuus vetulus & infirmus.* Ubi nescio quis: *Igulus, videtur esse amicus obsequens.* Vide, annon legendum sit *igalus*, pro *æqualis*: nam Franci nostri superioris ævi *igal*, pro *egal* dicebant, *æquales* autem Latinis, socii ejusdem ferme ætatis dicuntur.

¶ IGUMENARCHIUM. Vide *Hegumeni*.

¶ IHERATICUS, pro *Hieraticus*, ab ἱερατικός, Sacerdotalis. *Episcopi & Iheratici*, id est, Sacerdotes, apud Murator. to. 3. p. 139. col. 2.

¶ IHEROCHOMIUM, mendosa pro *Gerocomium*, Locus ubi senes aluntur, in Actis SS. Februarii to. 2. p. 539. Vide *Gerocomium*.

IKENILD-STREAT. Vide *Erminstreat*.

¶ ILIA, f. Insula, Gall. *Isle*. Diploma an. circiter 1000. apud Marten. to 1. Ampliss. Collect. col. 356. *Et ipse alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, & pergit per ipsum rametalem, qui est ultra ipsam salam & pervenit ad ipsam Iliam, &c.*

ILL. cum linea transversa, in antiquis MSS. crebro reperitur, loco nominis proprii, pro *ille* vel *illa*, ut ex Formulis Marculphi, & veteribus aliis Codicibus patet. Vide Itinerarium S Willibaldi num. 25. Literis istis successit postmodum litera N qua nomen etiam proprium designabant: quod inductum videtur circa annum Christi millesimum, ut observat Menardus ad libr. Sacrament. Gregorii.

¶ ILLA, σκώληξ ἐλμινς, in Glossis. ἕλμις est Vermis, sed proprie nascens in corpore ex putredine.

ILLALDIONES, Species servorum. Vide *Aldius*.

¶ ILLAPSARE, Illabi, inclinari, verbum ab *Illapsus* effictum. Sallas Malaspinæ de rebus Siculis apud Baluz. tom. 6. Miscell pag. 336. *Sicque affectu thesaurizandi forsitan ardens manus ad exactiones Illapsas, & flagoro concupiscentiæ inexplicabilis necessario tyrannisas.*

¶ ILLARIA, quasi *Hilaria*, ab *Hilaris*, Festivitas.

Benedictio agni in Illatia Pascha. Domine J. C. qui per Moysen famulum tuum &c. apud Marten. de antiqua Eccl. Discipl. pag. 465.

¶ ILLARIDARE, Larido suffigere, apud Apicium. *Enlarder* nostris, Verubus figere, *Embrocher*, Le Roman *de la Rose* MS.

Tout vif me face l'Eular dor,
Se jamais bons vivans y entre.

1. ILLATIO, in Missa Mozarabica, est id, quod in Missa Romana *Præfationem* vocant, quæ in singulis Missis propria est.

¶ 2. ILLATIO, Donum, munus, tributum. Senator. libr. 1. Epist. 16. *Sensimus auctas Illationes: vos addita tributa nescitis.* Index veterum Canonum inter Concil. Hisp. to. 3 p. 37. col. 2. *Ut nulla prædia (præmia) vel Illationes de baptizandis consignandisque fidelibus exigantur.* Concil. Tolet. VII. can. 4. *Non amplius quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfatæ provinciæ Galliæ per singulas diœcesis suæ Basilicas juxta synodum Bracharensem annua Illatione sibi expetat inferri.* Concilium Braccarense III. hic laudatum habet can. 2. *Placuit, ut nullus Episcoporum cum per diœceses suas ambulant, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat.* Vide Inlatum & Cathedraticum.

¶ ILLATOR, Calumniator, qui alicui infert crimina, delator. Ratherius de contemtu Canonum to. 2. Spicil. Acher. pag. 198. *At si parvipensa tantorum talium que authoritate, ut publicu expellor, intersit Illatoris.*

¶ ILLECEBRARE, *Illecebris attrahere.* Johanni de Janua. Vide *Inlecebrare*.

¶ ILLECEBRITAS, pro Illecebræ. Conjectura Cardinalis de Cusa de novissimis diebus: *Persequutionem patietur spiritus rigoris Heliæ in primoribus ipsis prædicatoribus, uti in Johanne; quoniam Illecebritas fornicariæ hujus mundi, quæ fuit causa necis Johannis, non patietur illos vivere.*

ILLEGALIS, Extra *Legem* positus, *Exlex, bannitus, proscriptus*, cui legi ac juri stare non licet. Speculum Saxonicum l. 2. art. 71. §. 1. *Quicumque contra edictum & adversus ea fecerint, sicut Illegales & banniti judicentur.* Lib. 3. art. 34. §. 1. *A judice proscriptus, & in bannum Regis, seu Illegalitatem inductus*, §. 3. *Denuntietur Illegalis & bannitus.* Adde Jus feudale Saxon. c. 37. §. 1. [Diploma Ottonis I. Imper. an. 966. apud Tolnerum Hist. Palat. p. 18. *Qui illud hactenus possidere visi sunt, exhæredes & Inlegales sunt adjudicati.*] Vide *Exlex*.

ILLEGIARE. Vide *Inlegiare*.

ILLETABILE, *Immortale*, Papiæ.

¶ ILLIBABILIS, Qui corrumpi non potest, aut contaminari. Lactant. libr. 2. Instit. c. 7. *Illibabilis est* (sapientia) *tanquam lux*.

¶ ILLIBARE, Imbuere, instruere, ornare. Vita B. Notkeri Balbuli to. 1. April. pag. 594. *Confidenter præsumebat de Spiritu, qui eum ab infantia suis charismatibus Illibaverat.*

ILLIBER, ἀνελεύθερος, in Glossar. Græc. Lat MS. Editum *Inliberalis* præfert.

¶ ILLIBERIS, ἄτεκνος, Carens liberis, apud Tertullianum adv. Marcion. lib. 4. cap. 34. *Si frater Illiberis decesserit.*

ILLIBERTARE, quasi libertatem auferre. Nicolaus Clemangis lib. de Annatis non solvendis: *Per tales appellationes & oppositiones volentes impedire & Illibertare dicentes vota sua, &c.* Galli dicerent: *Voulans empecher & oster la liberte à ceux qui exposent leurs demandes, &c.*

¶ ILLIBERTAS, Privatio libertatis, servitus. Charta anni 1419. apud Rymer. to. 9. p. 790. *Quæ quidem petitio, sic respiciens jus quod eriri poterat in futurum, omnino irrationabilis esse dinoscitur, eam continens Illibertatem, cuivis hominum dinoscitur subjacere.*

¶ ILLICENTIATUS, Non obtenta licentia seu venia. Concil. Pisanum to. 6. Spicil. Acher. p. 313. *Non expectato responso Illicentiati recesserunt.* Occurrit apud Rymer. to. 10. p. 414. & tom. 11. p. 339. & infra in *Licentia*.

¶ ILLICIBILIS, Qui illicit. *Illicibilis voluptas*, apud Lactantium.

¶ ILLICITATOR, Qui tentat vel agit illicita, Decretum Flavii Ervigii Regis pro Concil. Tolet. XII. *Nullus temerator hæc decreta subvertat, nemo Illicitator vel contemptor vigorem his institutionibus subtrahet* (subtrahat.)

¶ ILLICUS, Subitaneus. Miracula B. Wernheri Mart. to. 2. April. p. 726. *Cum ipse ... Illicam sanationem de puncto mortis susceperit.*

¶ ILLINGUIS, *Mutus*, Papiæ pro *Elinguis*.

¶ ILLIQUIRI. Vide *Inliquiri*.

1. ILLUMINARE, *Baptizare*, Græcis φωτίζειν; *Illuminati*, φωτιζόμενοι, S. Paulus ad Hebræos cap. 10. *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus Illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum.* Acta S. Susannæ: *Adjuro te, Domine mi, per ipsum, quem Illuminasti, fratrem nostrum Claudium, ne me tardes Illuminare, &c.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. *At Imperator cum gaudio illa suscepto, Illuminavit eum, & filium appellavit.* Ubi Theophanes: ἐφώτισεν αὐτόν. Justinus Martyr Apol. 2. καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμὸς, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. Concilium Laodic. can. 3. περὶ τοῦ μὴ δεῖν νεοφώτιστον φωτίζοντας προσάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ. Hinc in Baptismi ritibus post indutam vestem candidam, adeptæ sanctitatis & innocentiæ testem, cereus accensus, seu, ut habet Durandus in Rationali lib. 6. cap. 81. num. 10. *Illuminatus*, in signum fidei acceptæque gratiæ, ut est apud Gregor. Nazianzenum orat. 41. quæ est de Baptismo, & Cyrillum Hierosf. in Procatechesi, & Catech. 1. de quo more etiam alii, Gregor. Turon. lib. 5. Histor. c. 11. Fortunatus l. 4. Poem. Amalarius, Ivo Carnotensis, Hugo de S. Victore, &c.

¶ DOMUS VENERANDÆ ILLUMINATIONIS, Baptisterium, seu locus ubi *illuminatur* & baptizatur, in Vita Sanct. Marciani Presbyteri, tom. 1. Januarii pag. 612.

¶ 2. ILLUMINARE, Accendere, Gall. *Allumer*. Guido Discipl. Farfensis cap. 21. *In coquina frater qui primus venerit diluculo, quamdiu solus fuerit, nihil aliud gerere poterit, nisi focum Illuminare.* Bernard. Mon. Ord. Cluniac. part. 1. cap. 46. *Venientes in coquinam ignem accendunt, candelas duas aut unam à secretario datas Illuminant.* *Cum torchiis cereis Illuminatis*, in Charta an. 1398. apud Lobinell. tom 3. Histor. Paris. pag. 227.

3. ILLUMINARE, Pingere, coloribus adumbrare, *Enluminer*. Alcuinus Epist. 1. *Quosdam stellarum ordine, seu picto cujuslibet magnæ domus culmine Inluminari gestio.* Guigo Prior Carthusiæ lib. de Quadripertito exercitio Cellæ capit. 36. *Libris utique vel præparandis, vel conficiendis, vel ligandis, vel emendandis, vel ornandis, vel Illuminandis, vel intitulandis, vel iis, quæ ad ista pertinent, ordinandis, faciendis & perficiendis intendere debet.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Librum non scribant, nec Illuminent.* Ibidem: *Missale auro Illuminatum.* Bromptonus ann. 1076. *Ita ut ipse Episcopus libros scribere, Illuminare, & ligare non fastidiret.* Chronicon Trudonense l. 8. p. 441. *Gradnale unum propria manu formavit, purgavit, punxit, sulcavit, scri-*

scripsit, Illuminavit, musicoque notavit syllabatim. [Testam. Henrici Archiep. Ebredun. inter Instrum. to 3. novæ Gall. Christ. col. 180. *Bibliam quam emi Parisius sine glossillis & sine postillis, Illuminatam auro & azuro in uno volumine, Ordini Prædicatorum lego. Missale bene Illuminatum*, in Charta an. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Diœcesis Massil.]

¶ ILLUMINATIO, Illustratio, Gall. *Enluminure*. Martenius Itiner. tom. 2. p. 149. docet duos codices MSS. sacrorum Bibliorum in Stabulansi Monasterio asservari, ad quorum calcem habetur: *Codices hi ambo quia continuatim & tamen morosius scripti sunt per annos ferme 4. in omni sua procuratione hoc est, scriptura, Illuminatione, ligatura uno eodemque anno perfecti sunt ambo: licet hic posterior, qui est anterior, & ipse est annus ab Incarn. Domini 1097. Indict. V. Henrico IV. Imperante*. Eadem notione occurrit apud Goulettum in Compendio Jurium Universit. Paris. fol. 7. Vide alia notione in *Illuminare* 1.

ILLUMINATOR, Aurarius pictor, qui libros variis figuris, iisque aureis condecorat, Gall. *Enlumineur*. Ordericus Vitalis lib 3. pag. 480. *Præcipuusque scriptor, & librorum Illuminator*. [Diploma an. 1386. apud Tolnerum in Probat. Histor. Palatinæ p. 146. *Concedimus per præsentes ut universi servientes* (Academiæ Heidelberg.) *sui videlicet bedelli, librarii, stationarii, pergamenarii, scriptores, Illuminatores, & alii famulantes eidem... libertatibus gaudeant*. Occurrit etiam apud Goulettum in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 11. & alibi.]

ILLUSIO. Usus antiqui Cistercienses cap. 97. *Si & iste non aderit, frater, quamvis Illusionem passus, hoc faciat*. Cap. 90. *Missas solennes debet cantare, etiamsi nocturno somnio Illusus fuerit*. Nomocanon, nuper editus à Cotelerio cap. 117. ἱερεὺς μὴ λειτουργησάτω, ἐὰν [illegible], &c. [Vide Constitut. Apost. lib. 6. c. 26. Dionysium Alexandrinum can. 4. S. Athanasium in Epistola ad Ammonem Monachum, Cassianum Collat. 22. Gregorium M. lib. 11. Epistol. 64. resp. 12 ad S Augustinum Cantuar. S. Thomam in 4. distinct. 9. artic. 4. quæst. 1.]

¶ ILLUSTER, pro *Illustris*, Occurrit passim. Vide *Illustres*.

¶ ILLUSTRA, Illustrari. Vide *Illustres*.

¶ ILLUSTRAMEN, Lumen. Acta S Franciscæ numer. 26. tom. 2. Martii pag. 109. *Noli à me auferre confortamentum & totius meæ mentis dilucidum Illustramen*.

¶ ILLUSTRAS, Illustratus. Vide *Illustres*.

ILLUSTRES Honoratiores, vel qui hocce titulo donati erant. Anastasius in sancto Hormisda PP. *Qui ingressi una cum Grato Illustri, &c.* Tres porro Honoratorum gradus passim adnotare est apud Scriptores, *Illustrium, Clarissimorum, Spectabilium*. *Illustrium* potior erat, tribuebaturque Præfectis Prætorio, Præfectis Urbi, Quæstoribus, Magistris Militum, &c. quod pluribus docuerunt Brissonius, Pancirollus, Sirmondus, & novissime Joannes Seldenus lib. de Titul. honorum. Apud nostros etiam hæc dignitatis prærogativa diu, stante prima & secunda Regum Franciæ stirpe, obtinuit, cum Reges ipsi, atque adeo Majores domus, *Viros Illustres* sesemet indigitarent: quod ex eorum diplomatibus colligere est apud Doubletum in Historia Sandionysiana pag. 655. 656. 658. 689. 697. 698. 704. 705. 707. & alios. Quomodo vero à Romanis in Franciam ea dignitas transierit, à nemine hactenus proditum. Quod quidem, si hac in re sententiam interponere liceat, inde ortum existimem, quod Clodoveus, acceptis ab Anastasio Consularis dignitatis codicillis, *Inlustris* titulum, qui Consulibus, cæterisque summis magistratibus competebat, tanquam Consul, & Imperii officialis sibi adscripserit. Neque enim hac tempestate Reges, suæ licet potestatis, neque dominii jure Imperatoribus obnoxii, eorum dici *Milites*, hoc est, non Vassalli, sed officiales, ut, quem tanquam supremum orbis dominum suspiciebant ac venerabantur, renuebant, ut ex Epistola Sigismundi ad eumdem Anastasium, apud Avitum Viennensem docuimus in Dissertat. 23. ad Joinvillam. Hinc crebro tot Regibus ab iis delata Patricii dignitas, quod in voce *Patricius* infra ostendimus. Exhinc Reges alii Franciæ, indeque Majores domus, qui Regulorum vices obtinebant, *Illustris* nomenclaturam servarunt, aut sibi arrogarunt. [Quin etiam Comitibus eumd. honoris titulum sub Merovingica stirpe tributum fuisse, cum ab aliis, tum ab ipsis Regibus, ex Marculfi formulis probat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 3. numer. 4.] Ad quos vero spectarit, inclinato jam Imperio, docemur ex Speculo Saxon. lib. 3. art. 58. *Nullum est feudum vexilli, de quo possit Illustris, seu Princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur. Feudum alii prius collatum, sequenti Illustriam non tribuit dignitatem*.

☞ His addam post Mabillonium loco citato *Illustris* titulum, qui fere sæcularis primum habitus fuerat, demum ad Abbates præcipuos transiisse. Exstant in appendice Marculfi formulæ duæ 40. & 51. in quibus *Inlustris* Abbatissa dicitur, forsitan ob claros natales, quemadmodum Chrothildis matrona in suis litteris, quas exhibet laudatus Mabill. libr. 5. tabella 29. & libr. 6. Charta 8. & fortassis eodem ævo idem elogium aliquando tributum est illustrioribus Abbatibus, unde sæculo 9. *Illustris Abbas Rabanus*, apud Lupum Abbat. Epist. 5. & Agobardus epistolam suam inscripsit, *Dominis & sanctissimis, beatissimis, viris Illustribus, Hilduino sacri Palatii Antistiti, & Walæ Abbati*. Nova collectio Formularum Baluziana: *Domino venerabile Illustrique sagacissimo, sed inlustriore sanctitate & gratia Dei pollente & sacerdotale apice sublimato*; quod de Episcopo dictum videtur. Procedente tempore *Illustrissimi* dicti sunt Episcopi & Rom. Ecclesiæ Cardinales. Verum sub Urbano VIII. ut notavit Allatius de Consensu utriusque Eccles. libr. 1. cap. 5. num. 15. cum *Illustrissimi* titulus, qui Cardinalium proprius erat, communicatus aliis minus dignis vilesceret; provisum fuit, ut in posterum Cardinales, exceptis Regibus, *Eminentissimi* titulo insignirentur. Sic paullatim degeneravit *Illustrissimi*, nedum *Illustris* vocabulum, quo nullum fere quondam illustrius erat, maxime apud Francorum Reges.

Illustra, de feminis, Tabular. S. Vitoni Virdunensis p. 1. *Dum illustro viro Pipino, ejusque Illustra matrona Plectrude, &c.*

Illustria Dignitas, Dignitatis titulus, qui *Illustratus dignitas* dicitur Senatori lib. 1. Epist 4. & lib. 6. Epistol. 11. 16. *Illustratus gradus*, in leg. 11. C. de Jud.

¶ Illustras, vel melius Illustritas, Eadem notione. Utraque vox pluries occurrit in Sententia Sigismundi Regis Poloniæ de felonia objecta Ducibus Curlandiæ, iisque Ducibus tribuitur, apud Ludewig. to. 6. p. 217. 218. 220. & 225.

Illustrari, Illustratus dignitate donari. Salvianus l 4. de Gubernat. Dei: *Redduntur miseri dignitatum pretia, quas non emunt. Commercia nesciunt, & solutionem sciunt. Ut pauci Illustrentur, mundus evertitur*. Idem lib. 5. *Veniunt plerumque novi nuncii Epistolarum a summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum*.

¶ ILLUTIBARDUS, Qui barbam habet illotam

& sordidam, apud Apuleium Florid. cap. 3. Quidam legunt *Inlutibardus*.

IMAGINABILIS, *Fictilis*, in Glossis Isonis Magistri. [*Imaginabile*, *Aptum imaginatione percipi*, Jo: de Jan.]

IMAGINABILITER, Per speciem imaginis vel figuræ. Joannes Abbas in Præfatione ad libellum Precum: *Sunt aliqui minus proficientes, quique Deum sibi Imaginabiliter fingunt: quia in hac temporalia deformiter sparsi, illam miram & incircumscriptam lucem contemplari intellectualiter nequeunt.*

¶ IMAGINALIS, Constans imagine. S. Irenæus l. 5. c. 11. *Hæc Judæorum Imaginalis est descriptio.*

¶ IMAGINALITER, ut *imaginabiliter*, apud S. Augustinum. Vita S. Winwaloei MS. *Si autem Angelus ejus, quamvis Imaginaliter hoc fecisse, ipso absente, credendus esset, &c.*

IMAGINARE, Imaginem rei alicujus referre, effingere. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illic armilla colubri naturam Imaginans, &c.* [Eadem notione Gallius: *Ornemi facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item, ut speculum in loco certo positum nihil Imagines, aliorsum translatum faciat imagines.*]

IMAGINARIUS, Vicarius, Locum-tenens, qui vices alterius in rebus gerendis implet, & *imaginem* quodammodo refert. Vetus Glossar. Bibl. Reg. *Imaginarius, Subposita persona*, Petrus de Vineis l. 2. Ep. 21. *Quem ad vos tanquam Imaginarium personæ nostræ transmittimus.* Lib. 3. Epist. 9. *Filium nostrum ad vos tanquam Imaginarium nostra præsentia destinamus.* Adde Epist. 21. & 26.

IMAGINARIUS ORDO, in Concilio Turon. II. c. 3. opus sculptile, aut pictum. [vel potius Ordo seu locus imaginum, quo sensu *Imaginaria pictura* dicitur ab Anastasio in versione Concilii II. Nicæni, & in libro 1. Beati Abbatis adversus Elipandum *Imaginario*, id est, secundum imaginem. Hæc Mabill. de Liturg. Gallic. p. 93. ubi integram videre potes explicationem Canonis laudati.]

IMAGINARII, Sortilegi quidam ita dicuntur, *qui imagines faciunt, qui in possessionem præsidentium spirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubiis doceantur.* Ita Petrus Blesensis lib. de Præstigiis fortunæ, seu potius Joan. Sarisber. l. 1. Policrat. c. 12. & Vincentius Belvac. l. 25. c. 101. Iidem forte qui εἰκονικοὶ dicuntur in Glossar. Lat. Græc. *Imaginarii*, εἰκονικοί.

IMAGINATIO, pro *Imago*, [seu sigillum, sic dictum, quod ejus cujus erat præferret imaginem.] Charta Friderici I. Imp. apud Ughellum in Episc. Bobiensibus sic clauditur: *In hujus cera materia pro sigillo expressa nostri vultus Imaginatio.* [Chronicon Bonæ Spei p. 4. *Ut hæc præfata traditio inconcussa permaneat, subsignato canonico testimonio, immo apposita sub Imaginatione nostra, hujus nostri decreti paginam confirmavimus.* Rursum occurrit pag. 10. & to. 3. Gall. Christ. col. 23. Instr. Charta Odoardi Camerac. Episc. ann. 1108. apud Miræum to. 1. p. 81. *Quæ bona ne tradantur oblivioni, nostri sigilli Imaginatione signamus.* Altera Manassis ejusdem urbis Episc. an. 1096. laudato tom pag. 165. col. 2. *Ut hæc nostra Charta indissolubilis permaneat, sigilli nostri Imaginatione firmata est.* Similia leguntur in Charta Nicolai successoris an. 1142. to 5. Gall. Chr. col. 296.]

IMAGINATUS, Imaginibus adornatus, sculptus. Testamentum S. Remigii, Remensis Archiep. *Tibi heredi meæ Ecclesiæ supra memoratæ jubeo thuribulum & Imaginatum calicem fabricari.* Acta Concilii Remensis, ubi de Translatione corporis S. Remigii: *Continens Dominicum sepulcrum eleganter Imaginatum, instar illius Hierosolymitani, in quo nostra requievit salvatio.* Charta Rudesindi Dumiensis Episcopi æræ 930. apud Anton. de Yepez to. 5. Chron. Ord. S. Benedicti: *Diptagos aureos argenteos Imaginatos & deauratos, calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum, & eorum pateris, &c.* Infra: *Concos Imaginatos 7. &c.* [In Conciliis Hispan. to. 3. p. 180. habetur *Inmaginatos*.] Alia Bermundi II. Regis æræ 1035. apud eumdem to. 5. p. 439. *Accepimus de vos unum vassum argenteum & Imaginatum, quod fuit de amica nostra Regina domina Gelvira, &c.* Chr. S Trudon. lib. 1. p. 349. *Altare ... auro argentoque Imaginatum cum ciborio desuper.* [Lactant. lib. 5. cap. 13. *Sibylla Erythræa* κωφοὺς καὶ ἀνοήτους *vocat, surdos scilicet & excordes, qui nec audiant divina, nec sentiant, sed terram digitis suis Imaginatam* (in imaginem efformatam) *metuant & adorent.*]

¶ IMAGINATA VITA, Quæ solam habet virtutis imaginem, qualis est hypocritarum. Chronic. S. Trudonis p. 346. to. 7. Spicil. Acher. *Probi priorum exemplo accensi in melius & melius semper proficiant, improbi Imaginata vita sua confusi à malis operibus suis vel sic saltem resipiscant.*

IMAGINEUS, Imaginarius. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini:

Nec stat Imagineis simulatilis umbra figuris.

Idem lib. 1. Poem. 13.

Sumpsit Imagineas paries imitando figuras.

Will. Brito lib. 12. Philipp.

Sunt quibus assuetas vires rapit extasis umbræ
Mortis Imaginea, pavimenti in pulvere pressis.

IMAGINIFERI, Qui vexilla, in quibus Imperatorum erant depictæ imagines, in acie deferebant, apud Gruterum 562. 1, 1007. 1. Stewechium ad Vegetium l. 2. cap. 6. & Pancirollum in Notitia Imp. cap 24. In Gloss. Lat. Gr. *Imaginifer*, est ὡρωτόμορφος. Emendat Meursius, προτόμορφος. [Vide Lexicon Militare Caroli de Aquino.]

IMAGINIOLA, Imaguncula. Chronicon Abb. S. Trudonis lib. 6. p. 403. *Pelviculam ... intus habentem Imaginiolas, fusili opere cælatas.*

¶ IMAGO, masc. gen. *Cum parvo Imagine aureo ad figuram D. N. J. C.* in Charta an. 1398. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 227.

IMAGO, Vexillum Sanctorum imaginibus insignitum, Epistola Adriani PP. in Codice Carolino 92. *Neapolitani vero cum magno obsequio cum signis & Imaginibus eos suscipientes, Neapolim ingressi sunt.* Honorius III. in V. Compilat. Decret. tit 6. cap. 1. *Invenimus pro Patriarcha* (Gradensi) *probatum, quod recipiebatur in ipso Monasterio processionaliter cum incenso, aqua benedicta, & Icona. Et quando revertebatur a gradu, pulsantur ibi campanæ.*

IMAGO AURI, Nummus aureus, Regis imagine signatus. Regiam Majest. l. 4. c. 40. §. 7. *Pro vulnere in facie, vulnerans dabit unam peciam auri, videlicet unam Imaginem Auri.* Vide *Forma* 4.

IMAPUS. Vita B. Joann. Abbat. Gorziensis cap. 9. n. 75. *Vas quoddam, quod Imapum dicunt, guttulæ excipiendæ vasi vinario suppositum invenit.* Sic etiam præfert Editio Labbei. Sed *Hanapum* legendum arbitror. Vide in hac voce.

¶ IMBALSAMARE, Vox Italica, Gallis, *Embaumer*, Corpus mortui *balsamo* aliisque bonis odoribus condire. Memoriale Potestatum Regiens. ad an 1271. *Obiit Rex Heuzus .... & sepultus fuit ad Ecclesiam FF. Prædicatorum, & fecit Commune Bononiæ eum Imbalsamari.*

IMBANCHITUS. Interpres Novell. 88. c. 2. *Multis enim domos possidentibus in hac felicissima civitate, qui Imbanchiti non videntur, mox futuris pensiones ab inquilinis accipere, calumniantur, &c.* Ubi Græc.

πελ-

πολλοὶ δὲ τοῖς οἰκίαις κεκτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βαγχαίτοντες, &c. Vox videtur deducta à *bancus*, ita ut imbanchiti dicantur, qui in ædibus propriis *stallum*, seu sedem fixerint. Vide *Bancus*, Scamnum., sedile.

¶ IMBANDITIO, Ferculum, Gall. *Service*, ab Italico *Imbandire*, Mensam instruere. Chron. Placentinum Joh. Demussis apud Murator. to. 16. col. 581. *De victu omnes cives Placentiæ faciunt mirabilia, & maxime in nuptiis & conviviis.... & pro prima Imbanditione dant duos cappones, vel unum capponem, & unam magnam petiam carnis, &c.*

¶ IMBANNIRI, Interdici. S. Bernardus Epistola 253. n. 9. *Super omnia plangitis, quod Ecclesiam S. Foillani, quæ de Ordine vestro est, Abbas noster de Villari fecerit Imbanniri.* Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1. col. 985. & ibi *Imbannire* col. 979.

¶ IMBASIO, Adulteratio, ab Anglico *to Imbase*, Adulterare. Dicitur maxime de iis, qui cudunt nummos adulterinos. Litteræ anni 1550. apud Rymer. tom. 15. p. 206. *Alkimisticam multiplicationem & pejorationem sive Imbasionem cuniæ nostræ.*

IMBASSIATOR, Legatus. Vide *Ambascia*.

¶ IMBATELLARE CASTRUM, Arcem munire, instruere, ab Anglico *to Imbattle*: quod tamen proprie dicitur de acie. *To Imblattle an army*, Aciem instruere. Vide locum in *Machicollata*.

IMBELLIA, *Debilitas*, ab *imbellis*. Joan. de Janua. [Festus exponit: *Imbelliam, Belli inscientiam*. Macrob. lib. 2. Saturnal. *Tunc Pœnus eludens ignaviam Imbelliamque militum ejus pretiose armatorum, plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc, etiamsi avarissimi sint.* Eadem iisdem prorsus verbis refert Gellius lib. 5. cap. 5. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Imbellia, Feblesse*. Laurentius in Amalthea: *Imbellia, Ignavia, belli imperitia, imbecillitas.*]

¶ IMBENEFICIARE, Bona ecclesiastica in feudum seu beneficium dare, apud Macros fratres in Hierolexico ex Burchardo de casibus S. Galli. Vide *Beneficium*.

IMBILIUM, in Glossario Saxonico Cottoniano, exponitur leoht leap. Vide conjecturam Somneri.

¶ IMBLADARE, Agrum *blado* seu segete conserere. Vide in *Bladum*.

¶ IMBLADATIO, *Fructus fundi*, *Emblaveure*, Nomenclatori Idiotismi Leodiensis.

IMBLOCATUS. Cum legibus Ecclesiasticis vetaretur, excommunicatorum corpora sepelire, non modo in cœmeteriis benedictis, & consecratis, sed ne quidem in humum ubivis mittere, proindeque necesse esset in plateis aut agris insepulta relinquere: ne tamen fœtor nares, aut spectaculi horror mentes fœdaret, illa ut plurimum humo injecta, aut tumultuaria lapidum congerie operire solebant; idque *Imbloccare* dicebant nostrates Belgæ, quibus *bloc*, est tumulus quidam altior. Lambertus Ardensis pag. 173. de Arnoldo Ardeæ Domino, in excommunicatione defuncto: *Dominum Arnoldum juvenem extra atrium ad cellam suam apud Bramas adduxerunt, & eum ita Imblocatum extra parietes capellæ suæ, eo quod ibi non esset atrium adhuc benedictum, neque cimiterium, quam propius potuerunt, collocaverunt.* Idem scriptor pag. 177. *Primus igitur Caradocus ad consilium Abbatis sui Theodorici, & R. Patri & D. Morinensis Ecclesiæ Episcopo Miloni, primo super excessu, quo Ardensis quondam D. Arnoldus... ei obligatus tenebatur, pro quo & Imblocatus sine honore fuerat super terram, omnino satisfaciens, eumdem Arnoldum à Bramis apud Ardeam transtulit, &... honorifice sepelivit.* Ejusce moris observo præterea vestigium apud Nicephorum Gregoram lib. 5. histor. pag. 58. 1. Edit. & Rudolphum Monachum in Vita S. Liobæ Abbatissæ capit. 3 & 4. ex Edit. Mabillonii. Non diffiteor tamen, *Bloc*, vocem Gallicam, vel etiam Belgicam, hoc loco pro trunco usurpari, quomodo etiamnum Picardi vocant: quippe qui excommunicati moriebantur, cum humo mandari vetarentur, in truncum arboris cavum immittebantur. Moris istius argumentum profert Charta Imberti Parisiensis Episcopi apud Jac. Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 557. de quodam Milite: *Morte præventus, exitu miserabili anathematizatus vitam finivit: cujus corpus insepultum atque in concavo trunco repositum, cum per tres menses animalibus & feris esset expositum, conjux ejusque parentes miseratione moti, Odonem Decanum cæterosque Canonicos adierunt, ut terræ commendare liceret, per omnia satisfaciendo, quicquid foris fecerat, sese emendaturos promiserunt.*

Excommunicatorum corpora humari vetitum, à primis Christianismi sæculis palam est. Exstat apud Hemereum in Augusta Viromand pag. 106. vetus formula excommunicationis præclara, in qua hæc habentur: *Sint cadavera eorum inescam volatilibus cæli, & bestiis terræ, & non sint, qui sepeliant eos.* In Charta Herivæi Archiep Rem. in Concilio Remensi an. 900. *Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinium super faciem terræ sint, ut sint in exemplum approbrii, & maledictionis præsentibus generationibus & futuris.* In alia, quæ descripta legitur in Spicil. Acher. tom. 12. pag. 142. *Anathematis vinculo innodatus, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alienus efficiatur, & a consortio Christianorum privetur, ejusque corpus exanime asinorum accipiat sepulturam, & ipse æternarum flammarum incendiis miserabiliter torqueatur.* Denique in Epistola Urbani II. an. 1091. ad Hugonem Episcop. Gratianopol. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Petro sanctorum Canonum decreta ubique inviolabiliter conservari cupientes, constituimus atque censemus, ut interdictos à nobis, aut excommunicatos in communionem recipere, aut mortuos sepulturæ tradere nemo præsumat.*

Excommunicatorum corpora insepulta jacuisse *super terram* per vicos & plateas testantur Acta Concilii V. Tricassini ann. 878. can. 3. 7. Innocentius III. lib. 15. Epist. 129. Ejusdem Acta pag. 34. Rogerus Hoved. pag. 769. 773. 801. 810. & Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 908. &c.

Quin & ea invaluit opinio, excommunicatorum cadavera, nisi mortui absolverentur, in cineres non abire, & resolvi haud posse: sed in horrendum posteris exemplum indissolubili membrorum compage integra in omnia secula perdurare. Id non uno, licet raro, probant exemplo Scriptores Latini, Matth. Paris an. 1245. p. 464. Adamus Brem. c. 75. vetus Scheda de quodam excommunicato, edita à Tengnagelio cum Domnizone p. 380. Albert. Stadensis an. 1050 & Odo Gesseus in Hist. Podiensi lib. 3. cap. 21.

In Græcis vero plura observare est, apud quos constans & indubitata ea perseverat adhuc opinio, excommunicatorum corpora post mortem non putrescere. Unde cum id & virorum vitæ sanctitate illustrium cadaveribus non raro æque eveniat, hanc potissimum adhibent censuram, ut si illa quidem suave aliquid redoleant, aut quapiam decoria luce præfulgeant, pro reliquiis colant: si vero nigra & deformia appareant, aut fœtorem emittant, denique si τυμπανιαῖα sint, i. ad tympani morem turgentia, excommunicatorum illa indubie opinantur. Quod longa apud eos compertum est experientia, ut observat Jacobus Goarus ad Euchologium Gr. quem consulas velim, ut & Histor. Politic. pag. 27. Turco-Gr. lib. 2. Epist. 21. Leonem Allatium in Epistol. ad Paulum Zacchiam de quo-

de quorumdam Græcorum opinationibus, Christophorum Angelum libro de Hodierno Græcorum statu Græce edito capit. 25. & Francifcum Richardum de Infula Saut-Erini capit. 15. extremo. Vix est enim, ut quæ in hanc sententiam conferri possunt, capiat Glossarium.

¶ IMBOIATUS, Boiis seu compedibus vinctus. Ordericus Vitalis apud Chesnium Hist. Norman. p. 449. *Imboiatos in arcto carcere, ut punirentur, servavit*. Vide *Boia*.

¶ IMBOSCAMENTUM, IMBOSCATA, Insidiæ, Gall. *Embuches*, *Embuscade*, Ital. *Imboscata*. Acta SS. Maii to. 5. p. 200. ubi de S. Attone Episcop. *Et esset ibi cum 25. sociis, ut faceret quamdam Imboscatam, &c.* Dominic. de Gravina in Chronico apud Murator. tom. 12. col. 649. *Exercitus egreditur civitate Neapolis, & ad statutum locum Imboscamenti quilibet se recondit.*

¶ IMBOSCARE, Italis, Insidias struere, in insidiis esse. Idem Dominicus de Gravina col. 599. *Invenerunt ... Imboscatos in quadam valle nemorosa ejusdem itineris Hungaros circa centum*. Et col. 619. *At omnes suspicabamur Imboscatos esse in Petramanga longe parum à civitate Gravinæ, ut omnes foras euntes capere possent in maceriis & campis*.

IMBOTARE, [Vox Italica, Gall. *Entonner*, Liquorem in *Buttam* seu lagenam vel dolium infundere, *Imbotatura*, Infusio in lagenam doliumve.] Vide *Butta*, Cupa.

¶ IMBRACHIARE, Amplexari, brachiis complecti, Gall. *Embrasser*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ IMBRACIARIA, Judicum corruptio, Angl. *Imbracery*. De eo dicitur qui judices corrumpit, quem Angli vocant *Imbraceour* vel *Imbrasour*. Litteræ Henrici VI. Angl. Regis ann. 1460. apud Rymer. tom. 11. pag. 456. *Pro omnimodis proditionibus, murdris, raptibus mulierum, rebellionibus, insurrectionibus, feloniis, conspirationibus, cambipartiis, manutenentiis & Imbraciariis, &c.* Litteræ Maximiliani Imper. ann. 1508. apud eumd. Rymer. tom. 13. pag. 233. *Confœderationes, impetitiones, deceptiones, extortiones, Imbraciarias, indebitas prolationes verborum, manutenentias, cambipartias, falsitates, &c.*

¶ IMBRACULUM. Acta S. Helerii Mart. tom. 4. Julii pag. 150. *In Imbraculo enim ostii illius Ecclesiæ Deum diu noctuque exorabat*. Ubi doctiss. Editor Sollerius: *Imbraculum hic sumitur, ni fallor, pro tecto, quia in illud decidit imber, vel imbricibus tegitur. Nisi forte quis cum MS. Rotomag. malit legere* Umbraculum, *pro loco ubi est umbra, qualis esse solet in pertica Ecclesiæ*.

IMBRARE, quasi *imbre* perfundere, *Arroser*. Apitius l. 8. de Re culin. c. 6. *Imbrato buccellis panis & oleo modico*. i. perfundito.

IMBREN, vox Anglosaxonica, quæ *jejunium quatuor temporum* significat, ut est in Concilio Ænhamensi ann. 1009. c. 16. de qua multa commentatur Somnerus in Glossar. Sax. voce ymbren.

¶ IMBRESCERE, Madefieri, quasi *imbre* perfundi. Lambertus Ardensis Ludewig to. 8. p. 479.

... *Imbrescunt fletibus ora*.

¶ IMBREVIARE, In *Breves* redigere, describere; *Imbreviatura*, *Protocollum*, apud Laurentium in Amalthea. Vide in *Brevis*.

¶ IMBRICITUR, ὑετίζεται, βρέχεται, Pluit, in Glossis Lat. Græc. Sangerm. MSS. & apud Martinium, qui restituit, *Imbre scitur*.

IMBRIGARE [In *brigas* seu lites & jurgia conjicere.] Vide *Briga*.

¶ IMBRINGARE, ut *Imbrigare*. Statuta Massil. pag. 68. *Et quod dicto fundegario non impedient, vel Imbringabunt, vel fieri facient aliquid vel aliqua quæ contraria sint his, quæ dicto fundegario à Rectore Massiliæ suat vel erunt concessa, vel conventa*.

¶ IMBROMARI. Vide *Imbrumari*.

IMBROMIDARE, ὑψωματίζειν, Cibum dare. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. *Quod si eum febre fuerit, impedimentum fit curationi, & ulcera Imbromidantur, & fordidantur*. Ubi Glossæ MSS. interlineares, *i. sordidantur*.

IMBRUMARI, Papias: *Bruma, Græce edacitas dicitur: tunc enim major appetitus cibi; inde Imbrumari dicuntur, quibus fastidium est ciborum*. [MS. Bituric. habet *Imbrumarii*. Melius Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Imbromari, Quibus fastidium est ciborum, Broma quippe edacitas est*, à Gr. Βρῶμα, Cibus.]

¶ IMBRUS, ὑμίονος ἐπίβατος, Mulus, Ovis. Gloss. Sangerm. Lat. Græc. MSS. Vide *Iber*.

IMBRUTUS, Papiæ, *Sine intelligentia, impudens*.

IMBULUS, ab *ambulando*, *Ambulatorium*, ita Gloss. Isidori. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub voluminæ sunt, vel quia sub his ambulamus. Sunt enim platearum porticus hinc inde*. [Gloss. Lat. Gall. Sanger. MS. *Imbulus, Porche large*.] Vide *Embolus*.

IMBUMENTUM, Papiæ, *Documentum*.

¶ IMBURSARE, Nummos in *bursam* seu loculos dimittere. Gall. *Embourser*. Sic in Statutis Collegii Narbon. ann. 1379. apud Lobinell. tom. 5. Histor. Paris. pag. 670. & in Concilio Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 389. *pecuniam Imbursare* dicitur, qui nummos in propria crumena recondit; sed interdum *Imbursare* est Pretium pro convictu solvere, eo quod pecunia ad convictorum alimoniam destinata in arca quam *bursam* vocabant, asservaretur. Statuta Collegii S. Bernardi apud eumd. Lobinell. tom. 3. Hist. Paril. pag. 167. *Qui vere minus quam dictam bursam Imbursaverit, nihil eidem de communi ministretur*. Id est, Convictor qui non solverit integrum pretium pro convictu, &c. Infra: *Inhibetur etiam, ne aliquis scholasticus in Collegio S. Bernardi famulum, servientem, vel scriptorem teneat, nisi pro eo voluerit Imbursare*. Pag. 170. *Provisor habeat potestatem compellendi dictos Abbates ad Imbursandum integraliter pro ipsis eorum Capellanis & servientibus ... sicut Imbursant alii, & sint contenti singuli eorum ordinaria portione*. Rursus occurrit p. 178. Vide *Inbursare*.

¶ IMBURSATIO, Solutio pretii pro convictu, ibid. p. 167. *Quod si scholares sive Imbursatione post festum O. SS. remanserint, sententiam excommunicationis se noverint incurrisse*. Recurrit ibid. p. 178.

IMBUTAMENTUM, ab Imbuere. Robertus Monachus Walciodorensis in Prologo ad Vitam S. Forannani Abbat. *Sed quoniam Imbutamento artis Philosophiæ minus fulti verbis has (virtutes) enucleare nequimus venustis, &c.* Gloss. antiq. MSS. *Imbumentis, documentis*. Glossar. Ælfrici: *Imbutor, vel eruditor, Lareou*.

¶ IMBUTATURA, f. Immissio vini in dolium, & tributum inde solvendum, ab Italico *Imbottare*, Vinum in dolium immittere, Gallice, *Entonner*. Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 509. *Dominus Albertus Marchio ... ad eos inermis descendit, & multis eos blandis verbis allocutus, ut eorum impetum & furorem mitigaret, fecit eis tradi omnes scripturas gabellarum, Imbutaturæ & extimorum, tam novas quam veteres, qui statim accenso igne ... prædictas omnes scripturas & libros concremaverunt*.

¶ IMENERIUS, Liber *hymnorum*, in Enumeratione munitionum Somneriæ an. 1260. V. *Hymnus*.

¶ IM-

¶ IMGLA, vel IMGLUS. Confirmatio testamenti per Carolum M. apud Mabill. p. 507. Diplom. & apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 746. *Merogeana domus ... cum ædificiis, corrsferis, ovavis, ortis, vineis, campis, seu Imglis, una cum Ecclesia, &c.* Si particula *seu* vocem præcedentem exponat, *Imglus* idem erit quod Campus; verum hæc particula sæpe vim habet conjunctionis in veteribus Instrumentis. Vide *Imlaria*.

IMINA, Species mensuræ. Vide *Hemina*.

¶ IMITABILITER, Modo quem quis imitetur. *Reddantur promptiores alii Imitabiliter ad exemplum*, in Donatione an. 1379. ex Regesto *Rubei* Cameræ Comput. Provinciæ.

IMITAS, Pars ima, inferior. Testamentum S. Remigii Remensis Episc. *Partem meam de prato, quod Lugduni juxta vos habeo, ad Imitatem montium positæ, & quæ juxta sunt pratella, quæ tenui ad te revocabis*.

¶ IMITATIO. Vide *Immutatio*.

IMIZILUM, IMIZINUM, &c. Anastasius in Leone III. p. 144. *Fecit vestem albam holosericam ornatam in circuitu de Mizilo.* Ubi alii Codd. habent *de micilo*. In Paschali, p. 156. *Vela de fundato 14. de quadrapulo 14. similiter & de Imzilo 14.* Mox. *De Imizilo vela numero quatuor.* In Sergio II. p. 173. *Obtulit vestes de Imzilo quatuor.* [In Leone IV. apud Murator. to 3. p. 246. & to. 4. SS. Julii p. 325. *Cum listis de chrysoclavo cum velis ex Imiziae duobus.*] In Nicolao I. p. 210. *Fecit vestem de fundato unam habentem historiam Leonum, & in circuitu Myzinum.* Bulingerus *Imizilum* his locis sericum lenius, quod Italice dicitur *Ermesino*, vel Byssinum interpretatur. Vide, an non idem sit, quod *Camisile*.

¶ IMLARIA, Campi modus, ut videtur. Mandatum Radulfi Episc. Atreb. an. 1217. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1190. *Rex Barbariæ offert pro deliberatione sua octo castra meliora quæ habet, & Christianos quos habet in sex civitatibus suis, vel pro his omnibus denarios perpetuos denarios tot, ut de his dimidium Imlaria in latitudine unius agri totaliter cooperire.* Ex his conjecto *Imlariam* spatium fuisse duorum *agrorum*; de agri spatio dictum est in *Ager*.

¶ IMMACULABILIS CONSCIENTIA, Quæ maculari nequit seu inquinari, in Vitis Patrum Emeritens. inter Concilia Hispan. tom. 2. p. 648. col. 1.

¶ IMMACULATIO, Integritas, innocentia, in Actis S. Francisci de Paula n. 162. tom. 1. April. p. 190.

IMMAGISTRATUS, Papiæ, *In honore positus*.

IMMAJORARE, Augere. Acta Episcopor. Cenoman. pag. 75. *Quam & antea jam dictus Dominus sanctus Victurius Immajorare & restaurare coperat.* Infra: *Et civitatis Ecclesiam in orientali parte Immajoravit*. [Utrobique Mabill. tom. 2. Analect. legit *Inmajorare*.] Pag. 79. *Quam ipse Emelioravit.* Charta Ludovici Pii Imper. in Vita Aldrici Episcopi Cenomanen. pag. 88. *Et quas à novo restruxit, atque immelioravit, Immajoravitque*.

¶ IMMANCATIO, Membrorum conservatio, ne quis fiat *mancus* seu mutilus. Indiculus precatorius ad Episcopum formula 22. inter Bignonianas: *Precamur vobis ut vitam & Immancationem & disciplinam corporalem ei concedere jubeatis.* Hæc erat Episcoporum seu Clericorum consuetudo, ut pro sontibus ad Ecclesiam confugientibus intercederent, nec prius eos redderent, quam *ad evangelia datis sacramentis*, inquit Synodus Aurel. I. cap. 3. *De morte & Debilitate sint securi, ita ut ei cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat*: quod etiam in servis obtinebat, qui nonnisi excusati dominis permittebantur, ibidem cap. 4. & 5. Vide Gregor. Tur. lib. 5. c. 3.

IMMANTARE, IMMANTATIO. Vide *Mantum*.

¶ IMMATIENS, ἀνήκεστος, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Quem non possumus consequi. Vox, ut opinor, ducta à Græco ματεῖν, quod Hesychius exponit ζητεῖν, Quærere, & præpositione *in*, quæ locum habet α privativi.

¶ IMMATRICULARE, Annectere, adjungere. Fundatio Monasterii de Altaripa apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 313. *Prædicta omnia approbata fuerunt & confirmata a dicto Gaidone Episcopo Lausanensi, qui hanc domum de Altaripa in suam successorumque specialem protectionem suscepit, decimasque totius laboris & nutrimenti sui juxta generale totius Ordinis privilegium eidem assignavit, adjiciens insuper & Immatriculans huic Monasterio Ecclesias de Esсuvillens & de Unens cum fundis & pertinentiis suis.* Gall. *Immatriculer*, In album referre.

¶ IMMEDIETATE, pro Immediate, sine ullo medio. Litteræ Johannis Franc. Reg. an. 1361. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 544. *Ordinamus pro nobis & successoribus nostris dictos Religiosos* (Clarevallenses) ... *in & de superioritate prepositure & ressorti dicti loci de Barro super Albam in solidum & Immedietate perpetuo permansuros*. Eadem notione legitur, *Sub Immediato ressorto regio*, in aliis ejusdem Regis Litteris eodem an. ibidem p. 501.

¶ IMMEDULLARI, Imbibi, quasi medullis infundi, inseri. Vita S. Ayberti, tom. 1. April. pag. 680. *Comes vero finita benedictione, dum potaret ejusdem limphe potum, per singula sua membra sic sensit Immedullari, ut &c.*

IMMEDULLATUS, Imbibitus, medullis infictus. Jocelinus in Vita S. Patricii num. 109. *Nec magos illos velle deferere malitiam Immedullatam, etsi cucullis candidatam*.

IMMELIORARE, Meliorem reddere, apud Simeon. Dunelmensem an. 616 Adde Vitam Aldrici Episcopi Cenom. p. 92. 93. 159. 164.

¶ IMMELIORATIO, in Charta ann. 878. ex Appendice Marcæ Hisp. col. 802.

¶ IMMELENATUS, Mulus, vel onus muli. Radulfus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 1195. *Misit ad eum* (Restagus) *quod non transiret, nisi daret ei centum summarios auri & argenti onustos. Imperator vero respondit se libenter velle dare ei aurum & argentum, sed nisi immelenatum unam.* Vide *Inmenitus* in *Azemila*.

IMMENDARE, Papiæ, *Depravare*.

IMMENSURATIM, Sine mensura, immense, Gallis *Démesurément*. Salvianus lib. 6. de Gubernat. Dei: *Videamus, quæso, quantumlibet Immensuratim latemur, quamlibet jugiter, &c.*

¶ IMMERCIATUS, Cui pro delicto imposita est pœna seu mulcta pecuniaria. Confirmatio Chartæ Ricardi I. Angl. Reg. an. 1423. apud Rymer. tom. 10. p. 34. *Si aliquis hominum prædictorum fratrum sit Immerciatus erga nos, vel erga Ballivos nostros, pro quacumque causa, vel delicto, vel forisfacto, mereia & Amerciamenta pecuniæ prædictis fratribus sine dilatione reddantur.* In Privilegiis Equitum S. Johannis Jerosf. p. 4. perperam legitur *Imminuerciatus*, ut & *Iatramenta pecunia* tom. 3. Histor. Harcur. p. 184. pro *Amerciamenta pecuniæ*. Vide *Amerciare*.

¶ IMMERITE, pro *Immerito*, apud Thom. *Madox*, Formul. Angl. p. 72.

¶ IMMETALLATUS, Ornatus, vermiculatus, Gall. *Emaillé*. Testamentum an. 1332. è Chartulario B. M. de Bono-nuntio Aurelian. *Tres scyphi argentei Immetallati, ponderis quinque marcharum. Duo bachini Immetallati*, apud Lobinell. in Glossario ad calcem Histor. Britan. Vide *Smaltum*.

¶ IMMI, Mensuræ species, forte eadem quæ *Hemina*. Fun-

Fundatio Murensis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col.231. *Reportat ad villicum duos panes & quartam hydriæ de vino, & duo Immi de avena sive de hordeo*. Pro mensura lactis sumitur alibi. Vide *Sester*.

IMMINERE. Papias: *Imminet, instat*. Ita usurpant Tertullianus de Pœnit. c.6. Anastasius in S. Fabiano, Greg. Turonensis, & alii.

IMMINENTIA, Instantia, apud Gregor. M. lib.2. Ind. 11. Epist.29. lib.3. Epist.10.

¶ IMMINUATUS, Immunis. Chron. Farfense apud Murator. tom.2. part.2. col.635. *Ab omni datione, ab omni districtione Pontificum, Ducum, Comitum, vel quorumcumque Rom. Pontificis ministrorum, & cujuscumque dignitatis personæ inconcussum, Imminuatum & liberrimum existere*.

¶ IMMINUERCIATUS. Vide *Immerciatus*.

¶ IMMINUERE, Libertate, & *immunitate* donare. Charta an. 1291. è Chartulario S. Joannis Angeriac. pag. 277. *Promittimus bona fide eidem Abbati nos facturos & curaturos, quod nobilis vir dominus Halebu gi amortibit, liberabit, Imminuet ac confirmabit ... eidem Abbati & Monasterio omnia supra dicta*. Sed f. legendum *Immunuet*, ab *Immunire*.

¶ IMMINUTIO, Immunitas. Eadem Charta Angeriac. *Et si contingat nos non procurare vel facere amortitionem, liberationem, Imminutionem ac confirmationem prædictas, &c.* Puto legendum *Immunitio*.

1. IMMISSIO, Exactio, vel violentia. Gregorius M. l.7. Ind.1. Epist.18. *Vel de loco aliquo, qui ad id pertinet, quocumque modo, qualibet occasione minuere, nec Immissiones dolosas aliquas facere*. Charta fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia, apud Marcam lib.3. Hist. Beneharn. c.8. *vel de villis vel Ecclesiis, quæ ad eum pertinent, quocumque modo & occasione movere*, (leg. minuere) *vel dolos, vel Immissiones aliquas facere, nec in hostem, nec in cabalicationem esse ductores, &c.*

2. IMMISSIO, ἐνέργεια, [Operatio.] Joan. Sarisber. lib.2. Policrat. c.17. de Daniele: *Scirus utique satellitem satanæ ad subversionem hominum in angelum lucis transfigurari, & Immissiones fieri per angelos malos, &c.* [Verba sunt Psalmi 77. v.49.]

¶ IMMISSURA, *Sagittarum immissarum jactus*. Barthius in Glossario ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Sed hæc nostri irridebant, & projecti clypeis, loricis, galeis, rerum Immissuras vilipendebant*.

¶ IMMOBILE, Bona immobilia, in Caffari Annalibus Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. to.6. col.278.

¶ IMMOBILITARI, Immobilem esse. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom.5. Maii p. 360.* *Immobilitato hoc sensu, omnes alii Immobilitantur*. Engelbertus de Longævitate ante diluvium cap. 23. *In quarum fundo aquarum aer & aqua præcluduntur & Immobilitantur usque ad infectionem & putrefactionem*.

IMMOLARE, Offerre aliquid Ecclesiis. Tabularium Landavense in Monast. Anglic. tom.3. p.192. *Idon Rex ... unam de domibus suis ... Immolavit cum omni sua libertate, & cum refugio Ecclesiæ S. Petri, &c.* Pag. 205. *Immolavit 4. modios terræ ... pro commercio regni cælestis Deo & Sanctis, &c.* Occurrit in hoc Tabulario non semel.

IMMOLATICIÆ HOSTIÆ, Escæ, carnes, idolis immolatæ. *Mortiferi idolorum cibi*, apud Cyprian. de Lapsis. *Occisarum hostiarum miser sanguis*, apud Julium Firmicum de Errore profanar. religion. *Cibi idolorum cultibus immolati*, in Concilio Aurelian. II. cap.20. *Immolata dæmonibus*, in Aurelianensi IV. cap.15. εἰδωλόθυτα, in Epist.1. ad Corinth. 10. Gl. Gr. Lat. εἰδωλόθυτα, *Immolaticius*, εἰδωλοθυσία, *immolaticium*. Ab iis abstinere jubebantur Christiani, ne gentilitiæ superstitioni viderentur participare, adeo, ut si eas contigissent, gravi pœna, ac, uti vocant, pœnitentia mulctarentur, ut est in Pœnitentiali Halitgarii cap.6. & in Addit.4. ad Capitula Caroli M. c.54. Solebant autem Gentiles, qui ex sacrificio domum redibant, portiunculam aliquam victimæ consecratæ domesticis suis afferre, quod docet Scholiastes Aristophanis in Pluto. Sed & interdum in macellis venum exponebant, & ex iis collecta pecunia Sacerdotum erat, ut est apud S. Augustinum lib. Expositionis quarumdam propositionum ex Epist. ad Rom. c.78. Unde sæpe legimus, porrectas à paganis ad manducandum ejusmodi escas Christianis Martyribus, in Actis Martyrii SS. Tarasii & Sociorum, apud Baron. ann 290. nu. 24. & apud Gregorium M. lib.3. Dial. c.27. Vide eumdem Augustinum Epist. 153. [& Lactantium lib. de mortibus Persecutorum n.37.]

¶ IMMOLATIO MISSÆ, vulgo *Præfatio*, seu pars Missæ, in qua fit sacrificium, *Actio*. Acta SS. Junii tom.4. p.699. ubi de festis S. Johan. Baptistæ: *Immolatio Missæ. Vere dignum est, nos tibi semper hic & ubique gratias agere, &c.* Vide Missale Gothicum p.263.

¶ IMMORA, *Dilatio, procrastinatio*, ὑπέρθεσις. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ IMMORANTER, Sine mora. Gloss. Græc. Lat. ἀνυπερθέτως, *Immoranter, incunctanter*.

¶ IMMORIGERATUS, Non morigerus, male moratus, in Chron. Modoetiensi apud Murator. tom.12. col.1129.

¶ IMMOROSE, ut *Immoranter*, in Litteris Caroli VI. Franc. Regis an.1411. ex Libro viridi 2. Castelleti Paris. fol.136.

¶ IMMOTIFICATUS, lib. 1. de Imit. Chr. cap. 3. num.3. Qui sibi plus satis blanditur & indulget, Gall. *Immortifié*.

IMMORTABILITAS, ἀκινησία, in Gloss. Gr. Lat.

¶ IMMOTORES. Vide *Usupelliones*.

¶ IMMUNDÆ CARNES, à quibus Judæi debebant abstinere; quæ fuerint, dicitur Levitici c. 11. quænam vero fuerint Christianis immundæ, discimus ex Actibus Apost. c.15. ubi Gentes recens ad Christum conversæ jubentur abstinere *à sanguine & suffocato*. Hinc liquet quid sibi velit Capitulum 100. Theodori Cantuar. Archiep. apud Acher. tom.9. Spicil. p.61. *Qui carnes Immundas manducaverint, & alia quæ cum carne coquuntur, cessare oportet à ministerio*; hoc est, Qui carnes cum sanguine, seu carnes suffocatas manducaverint. Interpretationem, si opus est, firmant Capitulum 105. *Sanguinem sine voluntate edentibus non esse peccatum*, & Capitulum 119. *Aves & animalia cætera, si in retibus strangulentur, non sunt comedenda; similiter ab accipitre mortua. Apostolus etiam dicit: Similiter abstinete vos à suffocato sanguine & ab idololatria*. Haud scio an aliud posterius sit hujuscemodi interdictionis exemplum.

¶ IMMUNDITIÆ, Purgamenta. Vide *Mundillæ*.

IMMUNITAS, ἀτέλεια, ἀλειτουργησία, in Gloss. Lat. Græc. quomodo *Emunitas* sumitur, uti in hac voce docuimus: in Lege Longob. lib.3. tit.1. §.21.25. fit in Capit. Caroli M. lib.5. c.187. &c.

IMMUNITAS. Locus *immunis*, asyli jure donatus, cum de ædibus sacris agitur, ut in Lege Longob. lib.1. tit.9. §. 30.36. lib. 2. tit.39. §.3. 4. in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 26. lib.4. cap.13.51.52. lib.5. cap. 13. 148. in Fragmentis Capitularium Baluz. cap.8.14. &c. ipsa scilicet Ecclesia, Monasterium ipsum, vel ædium sacrarum ambitus. Concilium Coloniense an.1260. cap.8. *Item Canonici, ne frequentent extra Immunitatem Ecclesiarum suarum, comedant aut dormiant extra ipsam, firmissime prohibemus*. Cap.14. *Ut omnes Ecclesiæ Collegiatæ Immunitates suas muro circumdatas, & clausuras portarum bene munitas habeant, firmissime præcipimus*. Adde cap.13. & Statu-

ta

ta Conradi Archiepisc. Coloniensis ejusdem ann. 1260. c.19.28.Concilium Londinense ann.1268. can. 13. &c. Inde prædia ac villæ *de immunitate* esse dicuntur,quæ ad Ecclesias pertinent,in Edicto Pistensi cap.8.18.in Chronico Besuensi pag.504. in Præcepto Barnoini Viennensis Archiepiscopi an.811.tom.12.Spicil.Acher. pag. 140. 141.in Concilio Coloniensi an.1266.can.4.&c. [Chartularium Gemmetic.tom.1. pag.10. *Item en la ville & cisè de Rouen avons un ancien manoir, la chapelle S. Philibert dudit lieu,ou sont plusieurs maisons & jardins, ainsi que le tout se comporte,clos de hauts murs anciennement nommè Turris Alneredi, & de present la Poterne, qui est lieu d'aumosne, franchise & Munitè,assis pres le Palais en la parroisse S.Lo.*] Vide *Emunitas*.

¶ Immunitaria Institutio,Qua conceditur Immunitas,in ChartaChonradi Regis an.971.apud Menesterium Hist. Lugdun.p.38.

¶ Immunitatio,Idem quod *Immunitas*.Charta Regis Bosonis pro Ecclesia Viennensi an.2.regni ejus:*Quod irrationabiliter ablatum foret, cum omnibus appenditiis & Immunitationibus redderemus*.

¶ Immunitio, Eadem notione. Charta Roberti Ducis Burgundiæ apud Perardum p.348. *Promittimus... omnia privilegia, omnes libertates, Immunitiones, cartas, instrumenta.., inviolabiliter observare*.

Immunitatem Ecclesiæ Persolvere, id est, bannum seu mulctam propter infractam Ecclesię immunitatem. Synodus Pontigonensis an.876.can.3 *Quod si quispiam fecerit, restitutis male præsumptis, Immunitatem ipsius Ecclesiæ persolvat, & bannum nostrum tripliciter componat*.

¶ IMMURARE, Carcere includere, Gall. *Mettre entre quatre murailles*. Pœna alias satis frequenter irrogata hæreticis aliisque graviter delinquentibus, ac præsertim iis qui in judicio constituti diu negarant veritatem, & se perjurio obstrinxerant. Chronicon Trivetti ad an.1222.tom.8.Spicil.Acher. p. 572. *Rusticus etiam quidam seipsum crucifigens & stigmata vulnerum Christi superstitione quadam circumferens perpetuo Immuratur*. Vide *Murus*.

¶ IMMURMURARE Remedium, Illud quasi *Immurmuranda* implorare, in Vita S.Godebertæ tom. 2, S6.April.p.35.

¶ IMMUTATIO,Imminutio. Capitularia Caroli M.l.7.c.445.*Monemus ut jura Ecclesiar. sicut à Patribus divinitus inspiratis sunt ordinata, inviolata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius Imitationem suum aliquis quærat augmentum*. Eadem habentur in Capitulari tertio incerti anni cap. 10, quod ad annum 814. refert Baluzius. Sed quamquam & in antiquis Benedicti Levitæ exemplaribus legitur *Imitationem*,contendit tamen idem Baluzius legendum esse *Immutationem*, idque probat ex lege Cod. Th. relata ejusdem lib.cap.477. ub sic habetur: *Quæcumque à parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus maneant inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis Immutetur*, hoc est, *Imminuatur*, ex ejusdem Baluzii interpretatione, quæ belle congruit his verbis, *nec per alterius Immutationem* (seu *Imminutionem*) *suum aliquis quærat augmentum*.

IMMUTILATUS,Integer, illibatus. Philippus II. Franc. Rex in Charta an.1189. pro Ecclesia Eduensi tom.8.Spicil.Acher. pag. 203. *Jura barum Ecclesiarum, volumus & debemus Immutilata conservare*. Occurrit in Formulari Anglicano Thomæ *Madox* p 60.177.&c.

¶ IMNARIUM, pro *Hymnarium*, Liber continens hymnos solitos in Ecclesia decantari; legitur in Præfatione Francisci Blanchini in Vitas Rom. Pontif. apud Murator. to. 3. p 86. Vide *Hymnus*.

IMPAGATUS,Non solutus. Vide *Pacare*.

1. IMPALARE,In palum impingere.Lex Burgund. tit.24.§.2.*Si quodlibet animal,dum de messe, aut de prato .. expellitur, impalaverit,&c.*Lex Ripuar.tit.70.§.3.*Si in sepem animal Impalaverit* §4. *Si autem deintus sepem se in virgam Impalaverit*. Lex Longob.lib.1. tit.19.§.10.*Si caballus aut quodlibet peculium in clausuram alterius, intus saliendo,se Impalaverit,&c.* Adde Leges Henrici I. Regis Angl c.9.

2. IMPALARE,Papiæ,est *Impugnare*.

¶ IMPANALARE, In schedulam referre,ab Angl. *Panell*, Pagina,schedula. Henricus VI.Rex Angliæ in Charta an.1447. apud Kennettum Antiqu.Ambrosden. pag.657. *Concedimus præfato Edmundo quod ipse hanc habeat libertatem videlicet quod de cætero durante vita sua, aliquo statuto non obstante, contra voluntatem suam non ponatur nec Impanaletur in aliquibus assisis, juratis, recognitionibus attinctis seu inquisitionibus quibuscumque, &c.* Vide *Panellum*, 2. & *Panellare*.

¶ IMPANATORES. Sic Guitmundus lib. 3. appellat Berengarii sectatores, qui panem & vinum in Corpus & Sanguinem Christi *transubstantiari* negabant; hocque deinceps nomine vocati sunt Lutherani, qui panem una cum Corpore Christi in Eucharistia remanere somniarunt.

¶ Impanatus Christus, Eadem ratione dicitur Anonymo qui ab annis plus quingentis confutavit errores *Impanatorum*. Hujus Scriptoris Anonymi necdum editi excerptum refert Marten.tom.2.Itin.p.125.

¶ IMPANELLARE,ut *Impanalare*, In schedulam referre. Vide *Panellum* 2.

IMPANS.Papias: *Impans, in manu Regis servus dimissus, extraneus est*. Lex Longob. lib.2. tit. 34. de Manumission. §.1.*Similiter,qui per Impans,i.in votum Regis dimittitur,ipsa lege vivat, sicut qui amund (i.à tutela liber) factus est*.Edictum Rotharis tit.91.§ 5.habet *Inpant*. [Cod. Estens. *Insas*, alter Codex *Insans*,apud Murator tom.1.part.2. p. 34.]

¶ IMPARAGARE,Puellam nobili & convenienti conjugio copulare. Vide *Disparagare*.

IMPARARE, [Invadere, occupare, Gall. *s'Emparer*; *Imparantia*, Invasio,vel alia notione, Tuitio.] Vide *Amparare*.

IMPARCARE, Imparcamentum, Imparcatio. Vide *Parcus*.

IMPARTES,*Expertes,sine parte*,Glossæ Isid.

IMPARTICARE,Ad *perticam*,seu furcam vel patibulum suspendere, ex Gallico *Enpercher*. Lambertus Ardensis p.169. *Mox quæsitis mortidatoribus, & proditoribus, & conscüs, & consiliariis, & multis inventis alios inrotavit, alios Imparticavit, alios caudis jumentorum pertrahendos & discerpendos adhibuit, &c.*

IMPARTITIO, Mulcta, *emenda*. Vitalis Episcopus apud Blancam in Commentar. Rer. Aragon. p. 728. *Pœna vero homicidii, flagitiorum æqualium vel majorum, nec Impartitiones, quæ intercisiones vel incurrimenta vulgariter appellantur, &c.* Vide *Incurrimentum*.

¶ IMPASSIONABILIS, Qui pati non potest. *Impassionabilis Deitas*, apud Christian. Lupum de Appellationibus p.890.ex fragmento Eutychetis.

¶ IMPASSIONATUS,*Passionis expers*,Gall. *Apathique*,ex Goclenii Lexico Philosophico.

¶ IMPASSULATUS,Desiccatus,ab Italico *Impassire*,siccare. Catalogus Sanctorum apud Rocchum Pirrum Siciliæ Sacræ pag.61. *Et invenerunt caput purum & immaculatum ... oculi erant clausi ... dentes albissimi, pellis faciei Impassulata seu desiccata, nasus erat planus & venustissimus*.

¶ IM-

¶ IMPASTARE, In *Pasta* seu pane coquere, Gall. *Mettre en pate*. Ital. *Impastare*. Vita S. Guillelmi Fundatoris Montis-Virginis, tom. 5. Junii p. 135. *Pavo Impastatus delatusque in Montem, invenitur totus scatere vermibus*. Vide *Passimæ*.

¶ IMPAUSABILIS, Qui non *pausat*, quiescit. Fulgent. Myth. 1. *Alecto Græce Impausabilis dicitur*.

¶ IMPAUSABILITER, Incessanter, continue, Cæl. Aurel. lib. 3. Tard. cap. 2. *Impausabiliter cibum sumere*.

¶ IMPECHEMENTUM, Impedimentum, Gall. *Empeschement*. Tractatus an 1428. apud Rymer. to. 10. p. 390. *Absque licentia, demanda, impedimento, seu Impechemente quocumque*.

¶ IMPECHIAMENTUM, ut *Impechementum*. Indentura anni 1407. apud eumd. Rymer. tom. 8. p. 498. *Absque Impechiamento, impedimento, arrestatione quavis, libere vehere, mittere & dispencre poterunt omnia eorum bona*. Possent hæ duæ voces eadem notione explicari, qua sequens

IMPECHIARE. Henric. de Knyghton. an. 1256. *Et promisit Regi Navarræ, quod nunquam eum Impechiaret pro morte dicti Caroli de Hispania, &c.* i. impeteret, vel quæstionem moveret. Ita *Empescher*, usurpat consuetudo Carnot. art. 32. *Un Seigneur feodal, par defaut d'homme, ou de devoirs de Fiefs non faits & payez, peut assigner luy-mesme sur les heritages tenus en Fief de luy, & les mettre en sa main, brandonner & Empescher, & y faire mettre & apposer la main du Roy, &c.* Consuetudo Vadensis art. 32. *Le Seigneur nouveau ne peut Empescher, ne mettre en sa main les Fiefs, &c.* Quam quidem vocem Gallicam, non ab *impedire*; sed ab *impetere* videntur accersere Spelmannus & Somner. est enim *impetere*, idem quod in jus vocare, accusare, apud Gregorium Turonen. lib. 5. c. 14. Hist. Flodoardum lib. 3. c. 21. in Legibus Henrici I. c. 6. [& apud Rymer. tom. 8. p. 108. & alibi.] Unde *Impetitio*, pro accusatione, ut in Jure Anglico, *sine Impetitione vasti*, exponitur, *sans Empeschement de gast*. [Permutatio anni 1319. *Renunciantes ... omni actioni, Impetitioni, liti, juri, &c.* Præceptum anni 1321. apud Rymer. to. 3. p. 879. *Sine Impetitione ponenda in corporibus hominum illorum, vel in navibus, seu bonis ante dictis*.] *Impacciare* dicunt Itali, pro impedire, molestiam afferre.

IMPECTORARE, Pectori recondere. Auxilium de causa Formosi Papæ: *Paulisper vis artis aperienda est, ut locorum status finesque constitutionum facilius Impectorentur*. Vita S. Wilibaldi Episc. Eysterensis c. 5. *Soliquioeum Dei librum amplectens legebat, quoad usque secundum morem ordinis Psalterium sibi ex integro memoriter Impectorasset*.

IMPEDATURA. Esdras lib. 3. c. 5. *Et horum quæsita est generis Impedatura, & non est inventa*. Ubi Gr. Edit. Καὶ τούτων ζήτησις τῆς γενικῆς γραφῆς ἐν τῷ καταλοχισμῷ, καὶ μὴ εὑρεθείσης, &c. Wil. Brito in Vocabul. MS. *Impedatura, dicitur pedis mensura vel impressio, vel investigacio. Est autem peda, ut dicit Ugutio, vestigium humanum, unde dicitur, pedo, pedas, per compositionem impedo, das, i. pedam facere, vel imprimere, vel investigare, & inde dicitur Impedatura. Unde 3. Esdræ 5. dicitur, .. & generis sentia Impedatura i. generis investigatio: vel genealogiæ computatio, Impedatura dicitur, quod sicut in deambulatione una peda post aliam terræ imprimitur, & una alteri succedit, ita & in hujus computatione una peda post aliam minatur, & * æqualiter una alteri successit, observatur, & sicut peda distinguitur à peda, & similiter persona à persona*. Adde Auctorem Mamotrecti. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Impedatura, impressure de piè, ou mesure, ou trace de piè*.]

¶ IMPEDIARE CANEM, Ejus pedes quodammodo mutilare. Vide *Expeditare Canem*.

¶ IMPEDICARE. Papias: *Implicificere, implicare, illigare, irretire, Impedicare*.

¶ IMPEDIENS, Reus, in litem adductus & causam defendens. *Hæc est finalis concordia facta ... anno regni Regis* Henrici *filii Regis Joannis septimo ... inter Willel. de Mebun querentem & Willel.* Brewere *Impedientem, de manerio de Clynton*, apud Thomam *Blount* in Nomolexico Anglic.

¶ IMPEDIOSE, Cum impedimento. Utitur Gocelinus in Translatione S. Augustini Cantuar, tom. 6. Maii p. 434.

¶ IMPEDITIVUM, Quod obstat, impedit, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 191.

¶ IMPEDITOR, Qui impedit, obstat, apud Rymerum tom. 5. p. 4.

IMPEGNARE, ex Italico *Impegnar*, Impignorare, pignori dare, in Statutis Venet. an. 1242. lib. 1. c. 4.

IMPEJORARE, Pejorem facere. Vide *Pejorare*.

¶ IMPELLARE, pro *Impellere*. Donatio Alphonsi VI. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 283. col 2. *Qui alium Impellaverit, aut eum pugno percusserit, quinque solidos dabit Abbati*.

IMPELLICATUS, *Concubinatus, à pellice*. Papias.

IMPENSA, Farturæ, seu condimenti species, de qua Apitius lib 8. de Re culinaria c. 7. & 8. Gloss. Lat. Gr. *Impensa*, ἀνάλωμα, ἐλαιόγαρον. Gloss. Isid. *Conditura, Impensa*. Ita etiam Papias. Hinc forte *Impensam* vocabant Architecti, quarumvis rerum ad opus albarium commixtionem, ut Anonymus de Re Architectonica cap. 18. 19. 23. Palladius de Architectura: *Nucleus Impensa meliore inducatur*. Alio loco: *Exacto pavimento ad regulam & libellam, supra Impensa testaceo mollior inducatur*.

¶ IMPENSATUS, Inopinatus. *Hora Impensata redire*, in Miraculis B. Raymundi, tom. 5. Junii p. 689.

¶ IMPENSIO, Donatio. Concil. Tolet. VI. *Quicumque Simonis imitator, Simoniacæ quoque hæresis extiterit auctor, ut Ecclesiasticorum ordinum gradus, non dignitate morum obtineat, sed munerum Impensione conquirat, &c.* Charta an. 1046. ex Chartul. Apt. *Ego Pontius, qui hoc litterali amminiculo mea persona firmo, & aliis pluribus firmari adopto, ut incorrupta coemptio, suo servata pretio, perduret hæc Impensio*.

¶ IMPERACTE, Otiose. *Imperacte negligebat*, in Vita B. Aleidis, tom. 2. Junii p. 418.

¶ IMPERAMENTUM, Census pro *amparantia* seu protectione solutus. Saisimentum Comitatus Tolosani an. 1271. apud *la Faille*, tom. 1. Annal. Tolos. in Probat. pag. 28. *Et quod propter dominationem & libertatem quam dominus Raymundus quondam Comes Tolosanus eis dedit, ipse Abbas & Universitas dicti castri debent domino Regi per Imperamentum in uno quoque anno centum solidos Tolosanos & sexaginta sestaria medium frumentum, medium avenam & sex modios vini ad mensuram antiquam, & exercitum & cavalcatam*. Vide *Amparantia* in *Amparare*.

IMPERARE, Vox Medicis attributa, cum ægris remedia imponunt, quomodo ea ab iis *ordinari* dicimus, apud Arnobium Jun. in Psalm. 143. Celium Aurelian. lib. 1. Chron. cap. 4. &c. Vide Juretum ad lib. 10. Symmachi Epist. 1.

¶ IMPERATORICALIS, Scripturæ genus, Vide in *Scriptura*.

IMPERATORIS dignitatem, quę penes Romanos & Constantinopolitanos Augustos hactenus remanserat, Leo III. PP. Carolo M. indulsit anno 801. Annales Egiohardi: *Ipse autem cum die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia Basilicam beati Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret, Leo Papa coronam capiti ejus impo-*

imposuit, cuncto Romano populo acclamantes, KAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORUM VITA ET VICTORIA. *Post quas laudes, à Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde omisso Patricii nomine*, IMPERATOR *&* AUGUSTUS *appellatus*. Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. c. 28 *Cum autem ibidem aliquot diebus reparandi exercitus gratia moraretur, convocavit Antistes Apostolicus de vicinis partibus quoscunque potuit, & coram positis illis, & invincibilibus gloriosi Caroli Comitibus, nihil minus suspicantem pronunciavit Imperatorem, Defensoremque Ecclesiæ Romanæ*. Mox addit, hunece titulum *gratanter* haud suscepisse, quod cum Byzantino Imp. amicitiam servare cuperet.

Cur vero à Leone divisum fuerit Imperium, & à Constantinopolitano Augusto ipse secesserit, ita refert Anastasius Biblioth. in Præf. ad VIII. Synodum: *Sed postquam Imperatores Romanorum, qui nunc Græcorum appellantur, variorum fautores vel inventores essent errorum, sanctam Christi Ecclesiam diversis hæresibus scindere minime formidaverunt. Scidit Deus Imperium eorum, & in occiduis partibus paulatim regnare, superno decernente judicio, cessaverunt: donec Romanos Pontifices suis pravitatibus incurvare conantes, nec valentes, ac per hoc multiplicibus pœnis afficientes, Hesperiæ potestatem jam prorsus amitterent. Occidentis etiam amisso imperio, nihilominus Romanis Pontificibus, quia jam jubere nequeant, suadere nituntur, suis lesis favorem sensibus accommodandū*.

Exhinc Summi Pontifices, Occidentis Imperatores coronandi jus sibi adscripsere, Glaber Rodulphus lib. 1. c. 5. sub an. 900. *Illud nihilominus nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum decretum, scilicet, ut ne quisquam audacter Romani Imperii sceptrum præpoperus gestare Princeps appetat, seu Imperator dici aut esse valeat, nisi quem Papa Sedis Romanæ morum probitate aptum elegerit reipublicæ, eique commiserit insigne Imperiale*. Vide Annales Henrici Rebdorff. an. 1339. 1347. & quæ de divisione Imperii, post Bellarminum & alios, acute & erudite commentatus est vir doctissimus Ludovicus *Maimbourg* Soc. Jesu, in Histor. Iconoclastarum Gallice nuper edita.

Cum igitur translatum fuisset Imperium ab Orientalibus Principibus ad Occidentales, Summi Pontifices, qui id sibi juris potissimum arrogaverant, Imperatorium nomen Constantinopolitanis Augustis fere semper denegavere, cum unicum Imperatorem Francorum seu Germanorum agnoscerent, in quem eam dignitatem jam olim ipsi transtuderant. Unde in Provinciali Romano, & in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 3. lib. 3. sect. 2. Constantinopolitanus Princeps Regibus semper accensetur. Honoratus *Bonnor* [*Bonnet*] Salonensis, qui sub Carolo V. Rege Francor. vixit, *en l'Arbre des Batailles*, 4. parte cap. 131. *Or devez sçavoir, qu'il ne doit estre sur terre que un seul Empereur, combien que celui de Constantinoble estime estre seul Empereur, mais non est, il n'est fors seulement que ung Roy, & luy ne porte que une seule couronne*.

Imperatores, seu Βασιλεῖς sese etiam inscripsisse Bulgariæ Principes, testatur Luitprandus in Legatione: *Cum Christophori filiam Petrus Bulgarorum Vasileus conjugem duceret*; ut & Scylitzes p. 623. qui iisdem, quibus Imperatores Constantinopolitani usos insignibus ac vestibus auctor est. In Actis Innocentii III. PP. habetur Epistola Joannicii Bulgariæ Regis, quam sic orditur: *Ego Calojannes Imperator Bulgarorum & Blancorum*, seu Βλάχων. Alia ibidem: *Cum placuit Domino nostro Jesu Christo, me Dominum & Imperatorem totius Bulgariæ & Blachiæ facere, &c.* A Latinis tamen, non *Imperatores*, sed *Reges* compellabantur. Innocentius ibidem in Epistola ad eumdem Joannicium: *Monemus igitur Serenitatem Regiam, &c.* Et in alia ad Archiepiscopum Trinovitanum: *Carissimum in Christo filium nostrum Calojoannem ipsorum dominum Regem statuimus super eos, &c.*

Imperatoris titulum sibi arrogasse Reges Anglo-saxonicos ex hoc patet, quod *Basileas* sese passim indigitarent; quæ vox Imperatorem tum sonabat. Sed & Edgarus in Rescripto, quod habetur in Epistolis Hibernicis Usserii Armachani, ita inscribitur: *Ego Edgarus Anglorum Basileus, omniumque Regum Insularum Oceani, quæ Britanniam circumjacent, cunctarumque Nationum infra eam includuntur, Imperator & Dominus*. Alia Charta ejusdem Regis de Clericis uxoratis, quam ita subscribit: *Ego Eadgar Basileus Anglorum, & Imperator Regum Gentium, &c.* Alia: *Ego denique Imperator Knuto, à Christo Rege Regum regiminis Anglici in Insula potitus, &c.* Vide *Basileus*.

Imperatoris titulum Regibus Franciæ Scriptores non semel attribuunt, ut Chlodovæo Baltherus in Vita sancti Fridolini Abbat. num. 30. Pipino Sugerius lib. de Administrat. sua, atque adeo ipsius Pipini sigillum, si genuinum est, apud Zyllesium in sancto Maximino, in quo exaratum, PIPINUS IMPERATOR. Exstat vetus Charta cujusdam Maurengi in Tabulario Flaviniacensi, quæ sic clauditur: *Actum Flaviniaco Cœnobio anno 17. Pippini Imperatoris 3. Idus Junii*. Carolo Calvo, antequam hac dignitate donaretur, Tabularium Belliloci ch. 74. apud Beslium in Regibus Aquitan. pag. 3. *Regnante dom. nostro Carolo Rege, vel Imperatore Francor. sive Aquitanorum, Garrulfo Abbate an. 844.* Carolo Simplici vetus Charta ex eod. Tabul. Flaviniac. quæ sic clauditur: *Data in mense Febr... regni autem vel Imperii Augusti Karoli Simplicis anno 3.* Odoni Regi Stephanus PP. in Epistola, quæ describitur in Vita S. Theodardi apud Catellum l. 5. Rerum Occitan. p. 765. ubi *gloriosissimus & Catholicus Imperator* dicitur: Roberto Helgaldus in ejus Vita pag. 67. Ludovico VI. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 84. cæteris denique Regibus Rigordus an. 1185. ubi de Monasterio seu Ecclesia S. Dionysii: *Quæ corona Regni Francorum est, & Regum seu Imperatorum sepultura*. Vide *l'Arbre des Batailles*, 4. parte tit. 84. Tillium to. 1. p. 249. & Dominicum in Assertore Gallico p. 177.

Imperatores Hispaniæ, vel *Hispaniarum* sese appellitasse Castellanos Reges, probant eorum complures Chartæ, *quod*, ut ait Matthæus Paris an. 1155. *principarentur Regulis Aragonum & Galliciæ*. Zurita in Annalibus Aragon. lib. 1. cap. 55. *En el ano de 1135. el Rey Don Alonso, estando en la ciudad de Leon, tomo la corona e insignias del Imperio, como Imperador y Monarca de toda España, pretendiendo que los Reynos y Señorios della o eran suyos, o le devian reconocer como a Señor soberano*. Adde Indicem ejusdem Zuritæ lib. 1. æra 1160. Christi 1122. Lucas Tudensis de Alphonso VI. *Ad tantam devenit gloriam, ut Imperatorem Hispaniæ faceret se vocari*. Rodericus Toletan. lib. 7. Histor. cap. 7. de eodem: *Post hæc rediens Legionem, imposuit sibi Imperii diadema, & vocatus fuit deinceps Imperator*. Idem Lucas Tudensis de Alphonso VII. *Fecit congregare Episcopos & omnes Barones Regni sui in Legione & imponere sibi coronam secundum Legem Dei & Consuetudinem Regum priorum: ab illa die vocatus est Imperator Hispaniæ*. Chartas varias ann. 1122. 1136. 1144. in quibus uterque Alphonsus Imperatorio donatur titulo, habent Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 266. Colmenaresius in Histor. Segobiensi cap. 14. §. 2. 12. cap. 15. §. 1. cap. 16. §. 11. Antonius *de Yepez* in Chronico S. Benedicti, & Doubletus in Histor. Sandionys. lib. 3. Sed & Alphonsum VII. post Friderici II. Imper. obitum, extincto Willelmo Hollandiæ Comi-

te,

te, Electorum pars Imperatorem dixit anno 1155. de qua re consulendus præ cæteris Ughellus in Archiepiscopis Pisanis num. 15. Sed longe ante hæc tempora ejusmodi titulos sibi arrogasse Castellanos Reges, probant, quæ Mariana lib. 9. Histor. Hispan. cap. 5. narrat, ad Concilium scilicet Turonense, an. 1055. missos ab Henrico II. Imperatore Legatos, ejus nomine questos adversus Ferdinandum M. Castellæ ac Legionis Regem, quod contra morem majorum, & legum præscripta, se Imperii Romani jure e emptum ferret, & incredibili arrogantia ac levitate in ipsum Imperii nomen invaderet. Quid inde secutum sit, pluribus exequitur idem Mariana. Vide Indicem Suritæ an.Ch.1024. Vetus Scheda apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 5. cap. 8 ubi de pacto inito inter Alfonsum Aragoniæ, & Alfonsum filium Castellæ Reges: *Et Alfonsus de Arragonia tradidit absolute totam illam terram Castellæ, quæ pro ipso tenebatur Alphonso de Castella, & deinde noluit quod vocaretur Imperator, nisi Rex Aragonum, Pampilonæ, & Navarræ*. Alia Sanctii Majoris Regis Aragonum, apud eumdem lib. 2. cap. 17. *Ego Sanctius Rex Imperator in Castella & in Pampilune, & in Aragone, & in Suprarbi*. Alia an. 1036. eodem lib. cap. 34. *Regnante Imperatore Beremundo in Legione & Comite Ferdinando in Castella, & Rege Garsea in Pampilona, & Rex Ranimirus in Aragona & Rex Gundesalvus in Ripacurtia, &c.* Vide Chartam Ordonii II. Regis æræ 947. apud Antonium *de Yepez* tom. 4. p. 450. & aliam æræ 990. apud eumdem to. 5. p. 437. Reges etiam Wisigothorum Imperatoris sibi arrogasse titulum, colligi potest ex Legibus Wisigoth. lib. 12. tit. 2. §. 13.

☞ Ceterum haud satis sibi constitere Scriptores in hujusce tituli distributione, ut quid inde uti indubitatum hauriri liceat. Modo enim qui Imperator est dictus, is paulo post ab eodem Rex est appellatus; & vicissim: quod etiam accidit in Imperatricis titulo. Verum hac in re, quod longe gravius est, non Scriptores tantum, sed & Instrumenta publica variasse certum est. Hæc pluribus exemplis confirmat Mabillonius lib. 2. Diplom c. 4. ad eas literas vindicandas, in quibus Regis & Imperatoris vocabula confunduntur, quales, ut observat Vir doctissimus, inveniuntur non paucæ apud Hispanos. Quæ quidem observare pretium erat ne quis eam tantum ob causam pro libitu suo quævis repudiet Instrumenta.

¶ IMPERATUS, Jussus, mandatum. Ammianus Marcell. lib. 31. *Richomeres imperatu ejusdem Gratiani motus e Galliis properavit ad Thracias*.

¶ IMPEREGRE, *Instabiliter, vel sine certa mansione*, Johanni de Janua; *Sens maison ni stablement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ IMPERFECTUS, substant. Defectus. *Cujus naturali Imperfectui condolentes, &c.* in Miraculis S. Gengulphi tom. 2. Maii p. 651.

¶ IMPERFICIUM, *Superficium, Cenaculum*, ὑπερῷον, in Glossis Sangerm. MSS. *Imperficium*, ὑπερῷον, *Superficies*, in Suppl. Antiquarii.

IMPERIA, vel EMPERIA, à Gr. ἐμπειρία, Peritia, Vegetius lib 4. de Re milit. c. 41. *Hæc gubernatores sese scire profitentur, sed eatenus, quatenus eos Imperiæ usus instruit, non altior doctrina firmavit*. Sic legendum, non *Imperitiæ*, merito censet Carolus de Aquino.

IMPERIALE, Panni pretiosioris species. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Item tunica de Imperiali cum arboribus rubeis & leonibus aureis, &c. Item tunica de alio Imperiali, florigerata viridi & rubeo, &c. Item tunica ex alio Imperiali, quasi marmorea, &c. Frontale ad altare de Imperiali debili*.

¶ IMPERIALE DIADEMA, Tiara Pontificalis qua Clemens PP. V. Lugduni coronatus est. Chron. Trivetti tom. 8. Spicil. Acher. pag. 723. *Bertrandus Burdegalensis Archiepisc. natione Vasco in Papam electus, Clemens V. dictus est, qui mense Octobri in Lugduno convenientibus illuc Cardinalibus, Rege Francorum Philippo suam præsentiam exhibente, Imperiali Diademate coronatur*.

¶ IMPERIALES LITTERÆ. Antiquationis diplomata, nostris *Lettres de recision*. Resignatio & venditio Ducatus Stinaviæ apud Ludew. tom. 5. p. 547. *Renunciantes in his omnibus ac singulis supra scriptis exceptioni doli mali, in factum actioni, beneficio restitutionis integrum ... Litteris & indulgentiis Apostolicis, Imperialibus, vel à Romanorum Regibus impetratis*.

IMPERIALIA, Imperii insignia. Vide *Regalia*.

IMPERIALIS. Gloss. Græc. Lat. αὐτοκρατορικός, *Imperialis*. Ita autem proprie appellabatur Moneta Imperatorum, quæ in Italia currebat jam inde ab anno 1187. Bulla Urbani III. PP. pro Fratribus Cruciferis Hospitalis Bononiensis: *Ad indicium, quod eadem domus vestra specialiter B. Petri existat, 12. Imperiales nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis*. Chron. Ricardi de S. Germano an. 1236. *Hoc anno jussu Imperatoris Brundusii novi Imperiales cuduntur, & veteres cassati sunt*. Matth. Paris an. 1249. *Octodecim millia librarum, de moneta Imperialium, quæ tantum fere valet, quantum Esterlingorum*. Innoc. IV. PP. in Rescripto ad Potestates & Rectores Civitatum Italiæ an. 1254. apud Waddingum n. 12. *Dentur de Camera communis civitatis vel loci, unicuique pro qualibet die 18. imperiales in pecunia numerata*. Occurrit ibi pluries. Charta Henrici & Ludov. Imper. pro Monasteriis Cumensibus & Papiensibus an. 1311. & 1329. *Operarii debent habere pro operagio denariorum, qui dicuntur Imperiales, de quolibet pondo 20. marcharum & unciarum 2. 10. solidos & 10. denariorum Imperialium novæ nostræ monetæ*. Adde Ughellum tom. 2. Ital. sacr. pag. 162. [Muratorium tom. 6. col. 1189.] & Vitam Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevirens. lib. 2. c. 10. Vide *Augustalis* & *Regales*.

¶ IMPERIATUS, Imperium. Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. tom. 7. col. 387. *Octo sedens annis Phocas tenet Imperiatum*.

¶ IMPERIOSUS, *Splendidus, speciosus*. Gasp. Barthii Gloss. ex Baldrici Histor. Palæst. *Tentoria Imperiosa*.

IMPERIUM, Merum Imperium, jus summum, Curia generalis Barcinone à Petro II. Rege Aragon. acta anno 1283. cap. 3. *Restituimus possessionem, vel quasi meri Imperii, omnibus illis qui ipso ab antiquo usi sunt*. [Transactio inter Priorem Cartusiæ Vernensis & Rossolinum de Fossis Dominum Bormiensem ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Habere debeant merum Imperium & majorem jurisdictionem, videlicet mortis illationem & membri abscissionem*. Altera ejusd. anni inter eosdem: *Propter merum Imperium, quod habet dictus Rossolinus in territorio de Verna, non possit ibi acquirere aliquam servitutem super dictum Monasterium, Monachos & Donatos, & alia dictæ domus Vernæ, nec pro filia maritanda, suo filio uxorando, vel alia quocumque casu tallias vel quistas facere nec exigere, nec mutuum vel exactiones, angariam, proangariam (parangariam) vel aliquod fortalitium vel tenere, vel habere, nec castellum in vista Monasterii*. Hæc alibi præcipua videntur fuisse meri Imperii jura, quibus hic ad tranquillitatem Monachorum eximitur Monasterium Vernense.]

IMPERIUM MIXTUM, in Curia generali supradicta cap. 4. Justitia media. [Vetus vocabular. Juris utriusque: *Mixtum Imperium, est potestas media per quam ea quæ sunt in jurisdictione media explicantur. Et dicitur Mixtum, quasi ex jurisdictione & mero imperio, eo quod*

habet

habet commodum pecuniarum.] Stephanus Tornacensis Epist 132. *Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam Imperium Mixtum quidam appellabant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit*, &c. [Privilegia à Raymundo de Agouto superiori domino castri de Masalgis anno 1348. concessa Johanni de Masalgis ejusdem loci condomino, qui in eo minorem seu mediam habebat jurisdictionem, ex Archivis Præsidis de Mazaugues: *Quod Præfatus Dom. Johan. de Masalgis & ejus uxor & eorum liberi & successores habeant in eorum hominibus larem foventibus in dicto castro sub ipsorum dominio & ejus districtu omnem civilem jurisdictionem & Mixtum Imperium, & eorum exercitum ... sit eis licitum constituere & creare Bajulos, Judices, Notarios, nuntios, pracones, & praconisationes facere ... & praconisationes habere, ac contumassare, & de contumassia condemnare; possit habere carcerem & incarcerare . . . ac eos torquere . . . . compellere dictos homines ad confitendum veritatem per omnem cohortationis modum juridicum atque formam . . . . & habere costellum .... adcathenare . . . & citra sanguinem fustigare. Quod possint dictos homines suos inquirere, corrigere & punire, & facere condemnari pecuniariter de adulteriis voluntariis seu sine violentia perpetratis tam in marem quam in fœminam cujuscumque sexus; necnon & de quibuscumque furtis . . . & criminibus minoribus, quæ pecuniaria cohertione plecti sceint, & maxime de illis de quibus alii Castellani de Comitatu Provinciæ habentes Mixtum Imperium & jurisdictionem homines suos puniunt, & punire consueverunt de consuetudine vel de jure.* Hic notanda Mixti Imperii seu Mediæ Justitiæ jura, quæ dominus inferior ab eo tenet, qui merum habet imperium.] Vide *Sanguis*.

¶ MERUM ET MIXTUM IMPERIUM, Sæpissime in veteribus Instrumentis occurrit ad significandam omnimodam justitiam, altam uti vocant, & bassam, Charta fundationis Cartusiæ S. Crucis in Macariis insulæ Barbaræ p. 534. *Item, quidquid habeo in villa de Treves cum omnibus juribus & pertinentiis universis ... exceptis bannis, clamoribus personalibus, Mero & Mixto Imperio.* Charta an. 1293. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. p. 436. *Concessit & transtulit quidquid juris, possessionis & proprietatis, jurisdictionis, Imperii Meri & Mixti ... habet.* Ordinatio Philippi VI. Regis Francorum an. 1333. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 96. *In terris Prælatorum . . . in quibus habeat omnimodam justitiam altam & bassam, seu Merum & Mixtum Imperium.* Occurrit etiam in Pacto inter Jacobum Aragon. Regem & Berengarium Magalonæ Episc. an. 1272. locum vide in *Boyranium*. Nonnihil tamen discriminis aliquando interesse *altam* & *bassam justitiam* inter ac *merum* & *mixtum imperium*, vix dubitare sinunt Instrumenta quædam; hinc in iis civilem & criminalem jurisdictionem significari facile crediderim. Litteræ an. 1313. apud D. Rymer. tom 3. p. 372. *Dudum nobilem virum Bertrandum de Guto ... volentes prosequi munere gratioso, sibi & hæredibus suis ... castrum & villam de Blancaforti Burdegalæ diœcesis, cum omnibus ædificiis, fortaliciis, juribus & pertinentiis, territoriis, jurisdictionibus altis & bassis, Mero & Mixto Imperio, homagiis*, &c. Vide p. 513. & 521. Charta an. 1380. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 173. *Una cum omnibus suis jurisdictionibus & justiciis altis, mediis & bassis, Meris & Mixtis Imperiis, feudis*, &c. Vide Glossar. Calvini.

¶ IMPERIUM VACARE, Merum est Scriptorum quorumdam figmentum; quod sedulo est observandum, ne quis in hæc verba cum occurrerit, reipsa tunc temporis vacuum fuisse imperium falso existimet. Id autem accidere duplici potissimum ex causa temere opinati sunt: prima est, cum electus Imperator à Romano Pontifice coronam imperialem nondum est adeptus; tamdiu enim *vacare imperium* fingebant, quamdiu huic ceremoniæ, quam sibi adscripserant Romani Pontifices, cujusque defensores erant acerrimi, non esset factum satis. Inde est etiam quod apud Romanos, nonnisi à coronationis die, Imperatoris anni computari solent: quod sub Ludovico Pio in usu esse cœpit, ac tandem sub Carolo V. Imperatore desiit. Altera est, cum Imperator ob grave aliquod crimen Ecclesiæ censuras incurrit atque à Romano Pontifice excommunicationi subjicitur: statim quippe jure imperium administrandi Imperatorem privari, atque eo ipso imperialem dignitatem auctoritatemque penes Romanum Pontificem esse atque ad eum pertinere commenti sunt. Primum probat Charta an. 1068. quo nondum Henricus III. solemni ritu coronatus fuerat, quæ sic clauditur: *Domino nostro Papa Alexandro Romanum imperium tenente, & Henrico III. regnante.* Id tamen non omnibus probatum innuit Charta provocationis Delphini an. 1304. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 121. *Coram Serenissimo Principe Dom. Alberto Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto, ut pote domino ipsius feudi, vel saltem coram Paribus curiæ, ac forte coram Apostolica Sede, si secundum æstimationem quorumdam Imperium vacare dicatur, licet idem Dom. Albertus Rex Romanorum existat.* Secundum eruitur ex Charta an. 1082. quo eumdem Henricum excommunicaverat Gregorius PP. VII. *Domino nostro regnante & Domino nostro Papa Gregorio imperium Romanum tenente.* Vide Commentaria in Histor. Dalphin. loco laudato.

☞ Huc spectat formula, *Regnante Christo*, quæ passim veteribus Instrumentis, sive publicis, sive privatis, olim apposita est. Hanc primum invexit religio, quam exinde pro arbitrio usurparunt vel mutarunt Notarii: eam nihilominus quosdam consulto adhibuisse, etiam in Galliis nostris, existimo, præsertim eo tempore quo aliqua discordia erat inter Romanos Pontifices & Francorum Reges. Consule, si placet, Blondelli diatribam hac de re professo editam.

IMPERIUM, Titulus honorarius Imperatoris. Constitutio Theodosii & Valentiniani Impp. apud Facundum Hermianens. l. 8. c. 3. *Turbam atque tumultum, qui evenit in Oriente nostrum cognovit Imperium*, &c. Epist. Caroli M. ad Albinum & Monachos Turonenses: *Adlatæ sunt nobis literæ de contemptu jussionis Imperii nostri*, &c. Ep. Theodeberti Reg. ad Justinian. Imp. *Amorem nostrū erga Imperium vestrum*, &c. Joannes VIII. PP. Ep. 24. ad Carolum Calv. Imp. *Et idcirco inter Pontificium nostrum & Imperium vestrum mediatorem illum esse decrevimus.* Adde Epist. 27. Nicolaus I PP. Ep. 8. ad Michaelem Imp. *Porro scripsit nobis Imperium vestrum*, &c. ἡ βασιλεία μου, cum de se loquuntur Imperatores Constantinop. passim. Adde Diurn. Rom. cap. 2. tit. 3. Vide Dissert. nostram de Imperatorum Byzantinorum Numismatibus.

¶ IMPERLATUS, Ornatus *perlis* seu unionibus. Constitut. Friderici Regis Siciliæ c. 94. *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare cappellum Imperlatum, sive smaltatum sub pœna unciar.* 12. Cap. 95. *Item uxores tantum Militum possint portare gerlandam Imperlatam & cum gemmis & auro.* Vide *Perla*.

IMPERNATUS, ut *imperlatus*. Vide *Perna* 2.

¶ IMPEROSITAS, *Majestas*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Imperositas, Majestè*, Imperialis dignitas.

¶ IMPERPETI, pro *Perpetim*, Perpetuo. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. p. 2001. ex Charta anni 1153. *Hugo D. G. Rotomag. Archiep... Contulimus nostræ autoritatis munimine Imperpeti duratura*, &c.

¶ 1. IMPERS, καλυπτήρ, Tegmen, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS.

¶ 2. IMPERS, *Expers, sine parte. Ambr. super Egisippum: Vestro prælio omnes implicabuntur, nec erit nostra ulla regio vestri Impers decoris*, Joh. de Janua Glos. Lat. Gall. Sangerm. *Impers, Sens partie*.

¶ IMPERSONALITER Altare seu Ecclesiam Monasterio vel Collegio tradere dicitur Episcopus, cum nullum sibi jus reservat *Personam* seu Clericum, qui ei Ecclesiæ deserviat, nominandi, aut certam præstationem, quam Altarium redemtionem vocabant, accipiendi, cum instituitur nova persona. Hac notione legitur tom. 5. Annal. Benedict. p. 310. 387. & in Vita Urbani II. PP. tom. 3. Operum Posthum. Mabillonii & Ruinartii p. 213 &c. Vide *Persona*.

¶ IMPERSONALITER, Alia notione. Epitome Constitutionum Eccl. Valent. tom 4. Concil. Hispan. p. 170. *Ne qui ex Beneficiatis circa onus Missarum sibi incumbentium dubitet pro varietate clausularum institutionis beneficii sui, declaratum quod institutio loquitur Impersonaliter, scilicet quod quotidie, vel expresse, quod per se, vel per alium celebret, seu faciat celebrare*.

¶ IMPERSONARE, in *Beneficio* seu Ecclesia *Personam*, i. Clericum constituere. Vide *Persona*.

¶ IMPERSONATUS, dicitur de Conventu qui potestatem habet *Personam* in Ecclesia instituendi, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 248.

¶ IMPERSUASIBILIS, Cui nihil persuaderi potest, in Epist. Cleri Nannet. ad Leonem IX. PP. apud Marten. tom. 1. Collect. novæ in 4. part. 2. p. 24.

¶ IMPERTINENS, Ineptus, insulsus, Gall. *Impertinent*, in Vita B. Coletæ n. 54 tom. 1. Martii p. 553. *Impertinentia verba*, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 906.

¶ IMPESIUM, Prælium, forte sic dictum ab *Impetu*, quasi *Impetium*. Litteræ Philippi Franc. Regis an. 1329. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 224. *Notum facimus, quod cum dilectus & fidelis consanguineus noster Guigo Dalphinus Vienn. ad nostram requisitionem dilecto & fideli nostro Johanni de Cabillione Comiti A tissiodorensi, quem idem Dalphinus in Impesio captum in bello suo & in terra sua prisionarium detinebat, elargitionem prisionis, usque ad instans festum S. Andreæ Apostoli concessisset*.

¶ IMPETEIUS, Impetuosus, violentus. Glossar. Lat. Græc. *Impeteius*, βίαιος, Sangerman. habet *Impetoius*.

¶ IMPETERE, Imponere, expetere, exigere. Præceptum Lotharii Regis Franc. pro Monasterio S. Petri Carnut. apud Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 689. *Nullo tempore aliquis Principum Ecclesiasticorum aut sacularium ... in claustro prædicti Monasterii, aut in cunctis rebus ... ipsi adjacentibus aliquas Impetat exactiones, neque bannum, neque districtum, aut quidquid in aliquo terrenæ justitiæ titulo dici potest*. Vide *Impechiare*.

¶ IMPETIGINOSITAS, *Scabiositas*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Impetiginositas, Dertruyie* (à Gallico *Dertre* vel *Dartre*, Scabies,) *Rugne seche*.

¶ IMPETRATUS, θύσιμος, in Glossis Lat. Græc. Sangerm. MSS. Sacrificatio Impetratoria.

¶ IMPETUM. Conventio inter Arelatenses & Barralum an. 1245 è MS. D. *Brunet* fol. 79. v. *Non faciat dictus Baralus, nec fieri patiatur aliquod Impetum ... ante capud pontis, quod est Trencatalbiarum, per quod minus libere ire & redire possint*. Puto legendum esse *Impedimentum*.

IMPETUS, Aggressionis crimen. Vide *Pergus*.

¶ IMPEYSONATUS, f. Inclinatus. Visitatio anni 1347. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 67. col. 2. *Domus mercati ... quæ male fundata & Impeysonata est à parte superiori ... reparetur*.

¶ IMPHALERARE, Phaleris instruere, ornare. Vide in *Phalera*.

¶ IMPIARE, Profanare, impie agere, scelere contaminare. Gloss. Lat. Græc. *Impio*, μιαίνω. Gloss. Cyrilli: ἀσεβῶ, Impior, impie facio. Jonas Aurelian. lib. 3. de Institut. laicali c. 15. *Hæc consuetudo in tantum quibusdam irrepsit, ut se in hoc facto peccare non intelligant, dicentes nihil obesse illis, quorum ossa Impiant, cum utique si illis non obsit, plurimum sibi tamen noceat ... Desinant ergo homines Impiare ossa mortuorum*. Guibert. lib. 1. de Vita sua: *Quibuslibet impuritatibus Impiari*. Idem lib. 1. de Pigneribus Sanctorum: *Sunt enim quamplurimæ super quibusdam Sanctis relationes, quibus potius eorum præconium apud infideles Impiari poterat, quam aliquatenus illustrari*. Vide Turnebum l. 15. Advers. c. 6.

¶ IMPIATUS, *Sceleratus*, apud Festum.

¶ IMPIGNORARE, Oppignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager*, *Hypothequer*. Charta anni 1292. apud Ludewig. to. 5. p. 435. *Hypothecamus & Impignoramus, & Hypothecata & Impignorata præsentibus assignamus, &c.* Computus anni 1333. tom. 2. Histor. Dalphin. p. 281. *Pro redimendo mantello Domini, qui erat Impignoratus, &c.*

¶ IMPIGNORATIO, Pignoris obligatio, Gall. *Engagement*, in Litteris an. 1348. apud Ludewig. tom. 5. pag. 568.

¶ IMPIGNORANTIA, in Charta Bernardi Attonis Vicecomitis an. 1114.

¶ IMPIGRABILE, ἀνεργήτατον, ut ex vett. Glossis legit Martinius, pro ἐνεργήτατον, Actuosum, non pigrum.

IMPILARE, *Convicio prosciudere*, *castigare*, *impugnare*, Papias. [MS. Bituric. *Impilasti convicio, pro cecidisti, vel castigasti, impugnasti*.]

¶ IMPINCTIO, Impulsio, sollicitatio. Notitia anni 1074. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. p. 44. *Postmodum suasionibus & impinctionibus, ut ita loquamur ... victus, &c.*

IMPINGERE. Lex Salica tit. 33. §. 1. *Siquis Baroni viam obstaverit, aut eum Impinxerit, &c. In puteum aut in pelagus Impingere*, tit. 43. §. 10. *Impingere in aquam*, ut in Addit. ad leg. Frision. tit. 3. §. 31. *Impingere alium ut cadat*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 6. §. 5. tit. 16. §. 3.

¶ IMPIPERARE, Pipere condire. *Ova Impiperata*, in Consuetud. MSS. Monasterii Solemniacensis.

¶ IMPIREUM, pro *Empyreum*, Summum cœlum, Gall. *l'Empirée*, à Græco πῦρ, Ignis, præ lumine & splendore sic appellatum. *Cum Angelis in Impireo*, in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1002.

¶ IMPLA, Velum. Marten. de antiqua Eccl. Disciplina p 341. ex Missali Mozarabum: *Supra dictam patenam & calicem ponat Implam & pulcram; quæ quidem Impla cooperiat totum calicem*. Vide *Guimpla*.

¶ IMPLACITARE In placitum & jus vocare. Charta Philippi Aug. an. 1194. pro Atrebatensibus: *Nullus civium debet alium Implacitare de catallo, nisi coram justitia nostra & Scabinis, & si alias Implacitaverit, &c.* Occurrit in Vita B. Lanfranci, tom. 6. Maii p. 848. & S. Anselmi, tom. 2. April. p. 909. Vide *Placitum*.

¶ IMPLAGARE, Plagis, id est, retibus irretire, apud Sidonium lib. 9. Epist. 6.

¶ 1. IMPLAGIUM. Isid. lib. 19. c. 5. *Minus autem rete Implagium dicitur à plagis; nam plagas proprie dicimus funes illos, quibus retia tenduntur circa imam & summam partem*. Cangius supra scripsit *Emplagium*: quod vide.

¶ 2. IM-

¶ 2. IMPLAGIUM, f. Expletio, completio, Gall. *Remplage* vel *Remplissage*. Charta Thomæ Abb. Sangerman. an. 1248. è Tabulario ejusdem loci: *Licebit nobis & Ecclesiæ nostræ habere bannum singulis annis in dicta villa de Antogniaco de duabus tonis, quæ ibi sunt, vel aliis tantumdem tenentibus, cum duobus trossulis pro Implagio.*

IMPLANARE. Joan. de Janua, & Will. Brito in Vocab. *Implanare, dicitur, decipere, vel in errorem ducere. Unde Ecclesf. cap. 15. 12. Non dicas, Is me Implanavit.* Et cap. 34. *Qui implanatus est, &c. & componitur Implanare, ut dicunt quidam, ab in, & planos* (πλάνος) *quod est error vel vagatio.* Gloss. Lat. Gr. *Plano*, ἀποπλανῶμαι. [*Implano*, apud Martinium qui pro ἀποπλανῶμαι restituit ἀποπλανάω, S. Cyprianus: *Si quis putat se aliquid esse, cum non sit, seipsum implanat*: pro quo vet. Interpres habet Galat. 6. 3. *Ipse se seducit,*] Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 23.

Syngraphidem scripsit, munus venale notavit,
Quiret Adalgisum collatis subdole Regem
Implanare opibus Ervinur Philocompor,

IMPLASTRARE, Victor in Epist. ad S. Fulgentium: *Minoravit se paululum magnitudo, ut cum osculatur mortuum Implastraret animam, & redderet puerum vivum.*

¶ IMPLASTRUM *dictum eo quod inducatur*, Papias MS. *Implaustrum*; pro *Emplastrum, Emplatre*.

¶ IMPLECTERE, Mulctam impositam solvere. Chartul. Aptense fol. 137. *Sit culpabilis & Impletarus* (l. implecturus) *auri libras duas.* Hinc emendandum videtur Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1. *Tunc sit culpabilis & Implecturi tantum libras auri 16. componat.* Vide *Plecta* 2.

IMPLEGIARE. Vide *Plegium*.

IMPLEITÆ, Sumptus in emendas merces, val ipsæ merces emptæ, ex Gallico *Emplerer*. Fori Morlanenses art. 37. *Nullus ... teneatur solvere in Ortesie lesdam, sive pedagiam de aliquibus mercibus, vel Impleitir, quas habeant seu apportent* & *adducant in villa Ortesii.*

¶ IMPLEMENTA, An idem quod *Impleitæ*? Litteræ an. 1541. apud Rymer. tom. 14. p. 723. *Cum omnibus & omnimodis vasibus, jocalibus, ornamentis, bonis, catallis, & Implementis,*

IMPLETOR, Fullarius, Goldasto ad Ephemerides Monasterii S. Galli 5. Kal. Dec.

¶ IMPLICAMENTUM, Impedimentum. Remigius Autissiod. Homil. in Evang. *Ecce nos reliquimus omnia: Hæc sancti Evangelii lectio ... congruit eis qui cuncta mundi Implicamenta pro amore divino postponere ... eligant.* Imit. Christi lib. 2. c. 8. *Sine alicujus creaturæ implicamento,*

IMPLICARE, Expendere, insumere, ex Gall. *Employer*. M. Pastorale Ecclesf. Parisf. lib. 2. ch. 147. *Dedit 40. libras Implicandas in augmentum communitatis.* Passim pariter in Necrologio ejusdem Ecclesiæ: occurrit etiam apud Stephanum Julianum in Vita B. Coletæ n. 50. & in Charta anni 1247. in Probat. Hist. Monmor. p. 411. *Implicatura, Emploi*, in eadem. [Vide Glossarium Lobinelli tom. 3. Hist. Parisf. Le Roman *de la Violette* MS.

Mais Girart son mantel lui ploye
Le serpant son cop y Employe.]

IMPLICARI IN SERVITIO, Idem quod *Inclinari*, de qua voce infra, in servitutem redigi. Capitulare 3. an. 819. Edit. Baluzianæ cap. 3. *Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit, ipsi cum ea in servitio Implicetur.* Et cap. 6. *Judicatum est ab omnibus ut si francus homo vel ingenua femina in servitio sponte sua Implicaverit, &c.*

IMPLICATRIX, *Ornatrix*. ἐμπλέκτρια, in Gloss. Græc. Lat. quæ capillos mulierum recte *implicare* novit.

¶ IMPLICISCERE, *Implicare*. Papias. Hinc emendandæ Gloss. Isid. ubi: *Impliscerer, Implicaret*; legendum quippe *Impliciscerer*.

¶ IMPLICITARE, In jus vocare, pro *implacitare*. Epist. an. 1153. to. 8 Spicileg. Acher. p. 180. *Qui* (Robertus Episc.) *justitiarius totius Angliæ... in ultimo vitæ suæ fanne bis Implicitatus est à Rege per quemdam justiciarium ignobilem, & damno gravissimo cum dedecore bis afflictus.* Vide *Placitum*.

¶ IMPLODERE, Cum plausu imponere. *Dicenti coronam implodit*, in Vita S. Eulogii Mart. tom. 2. Martii pag. 91.

¶ IMPLOMBARE, pro *Implumbare*, Plumbo claudere, signare. Miracula S. Bononis tom. 5. Maii pag. 191. *Clausaque & Implombata fuit dicta arca.* Vitruv. lib. 10 cap. 6. *Ferreos chodaces in capitibus scaporum Implumbavit.*

IMPLUMBARI. Constitut. 20. in Appendice Codicis Theod. *Hinc adduci jussimus, & manus ejus Implumbari.* Constit. 21. *Impliciti sceleris auctores coercitos Plumbo exilium, in quo omni vitæ suæ tempore afficiantur, accipiet,*

IMPLUTUS, Madidus, super quem pluit. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Si tales homines cum sint cum papelardis viris & religiosis, dicunt: Orate pro me, & faciunt gallum Implutum, & contrafaciunt Magdalenam.*

IMPLUVIUM, Pluvia, Sugerius in Ludovico VI. c. 4. *Mutata quippe grata aeris temperie, ingrata & turbulenta intemperies emersit, tantoque & tam horribili Impluvio tonitruorum coruscatione totam terram in nocte turbavit, &c.*

¶ IMPOENITENS, Quem non pœnitet, perstans in peccatis. Vox Biblica quæ occurrit tom. 3. Concil. Hisp. p. 122.

¶ IMPOENITENTIA, Peccandi pertinacia, apud Johan. Sarisber. & alios recentiores.

¶ IMPOENITUDO, Eadem notione, in Barthii Glossario, ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ IMPOLLIRE, *Detrahere, protrahere*. Papias.

¶ IMPOMIFER, Qui non fert *poma* seu fructus. Dicitur de quavis arbore fructus non ferente, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 85 to. 1. Ampliss. Collect. col. 100. & alibi non semel. Vide *Pomifer*.

IMPONERE PSALMUM, LITANIAM, est eorum cantum incipere, &, quo vocis sono decantari debeant, designare. Ordo Romanus: *Schola vero ad nutum Diaconi Imponit Litaniam.* Liber Miraculorum S. Adelardi Abbatis Corbeiensis c. 8. n. 16. *Occurrunt Ambianenses cum S. Firmino, Corbeienses cum S. Adelardo: utque simul perveniunt, Antiphonas ex more imponunt.* Vita S. Austrebertæ c. 3. *Mox vero imposito Psalmo, &c.* Adde Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. c. 77. Gregor. Turon. de Vitis Patrum cap. 4. Fulbertum in Vita S. Autberti Episcopi Camerac. Regulam Magistri, Leonem Atinensem in Translatione S. Marci Episcopi Atinensis n. 7. Rainaldum Abbat. Vezeliacensem in Vita S. Hugonis Abbat. Cluniac. num. 10. Ezelonem in Vita ejusdem sancti Hugonis n. 11. &c.

¶ IMPOPEE. Charta an. 37. Conradi Regis apud Stephanotium to. 7 Fragm. Miss. p. 349. *Quod si ad ipsum terminum pretium ipsum non fuerit persolutum, mansus ipse sit suus, lingua rustica Impopee.*

IMPOPULARIS, IMPOPULABILIS Papias: *Impopularis, inusitata, Impopulabile vero illæsum,*

¶ IMPORCARE, Sulcare, porcas facere. Gl. Lat. Gr. *Imporco*, αὐλακίζω, Columel. l. 2. c. 10. *Cum semen crudo solo ingesserimus, inarabimus, Imporcatumque occabimur.*

IMPORTABILIS, ἄφορητος, in Gloss. Græc. Lat. *Importabiles dolores*, apud Anastasium Bibl. in Histor. Eccl.

ubi Theophanes, *ἀεὶ ϰυτοι ἐδύνα*, [*Mulier Importabilis omnibus & invisa*, apud S.Bernard. in Vita S.Malachię c.25. *Importabilis labor*. in Edicto an. 1358, apud D. *Secousse* tom.3.Ordinat.Reg.p.336.]

¶ IMPORTANCIA, IMPORTANTIA, Gall. *Importance*, Monumentum, pondus. Statuta Capituli Tull. an. 1497.cap.9. *Et si res ipsa esset magnæ Importanciæ, &c.* Legitur *Importantia*, apud Acher. tom.9. Spicil. pag.328. Rymer. tom.7.pag.638. Lobinell. tom.3. Hist. Paris. p.583.

¶ IMPORTANS, Utilis, magni momenti, Gall. *Important*, ex quo in Epistola anni circiter 1408.apud Marten.tom.7.Amplis. Collect.col.900. *Percurram igitur Importantiora legens ex plurimis*.

IMPORTITOR, *Qui portas facit*. Jo. de Janua.] *Faiseur de portès*, in Glossario Sangerman.Lat.Gall.]

¶ IMPORTUNARI, Importune instare. Gonzo in Miraculis S. Gengulphi, tom.2. Maii pag.649. *Huic tunc senex quidam visione persæpe assistens importunabatur dicens, &c.*

IMPORTUNIUM, Importunitas. Concilium Matisconense II. can.8. *Ut quicunque culpa compellente, aut potentum Importunia non sustinent suæ gremium matris Ecclesiæ petierit, &c.*

IMPORTUNUS. Edictum Dominicum de honore & adjutorio Episcopis præstando ann. 800. *Si quis antem, quod absit, unus ex vobis ullus de nonis & decimis censibusque reddendis atque renovandis negligens apparuerit, & Importunus Episcopis nostris de his, quæ ad illorum ministerium pertinere noscuntur, ... contradicere præsumpserit, &c.* id est, cum pertinacia & obstinatione.

¶ IMPOSITA, Mandatum. Gloria posthuma B. Ambrosii Senens.tom.3.Martii p.243. *Facta tamen Imposita de infra scriptis apud dictum palatium*.

¶ IMPOSSIBILIS, Impotens, Gall. *Impuissant*. Acta S.Pontii Mart.tom.3.Maii p.278. *Licet incredulitas tua Impossibilem Dominum nostrum dixerit; ego tamen in nomine Domini J C. credo, ut pœnæ tuæ ad nihilum redactæ, nullum corpori meo dolorem incutiant*. Passio SS. Sisinnii & Martyrii, tom.7. Maii p.43. *Nisi quia Impossibilem me, ut insequendo ista, confiteor referendo*. Litteræ an.1262. apud Rymerum tom.1.p.754. *Ad quæ tam pro loci distantia, quam pro temporis brevitate nos jam Impossibiles effici satis liquet ... in quibus nostram impotentiam, non voluntariam, sed potius necessariam, regali Excellentiæ vestræ habere placeat excusatam*.

¶ IMPOSSIBILITAS, Impotentia, imbecillitas. Translatio S.Jacobi Apost.tom.3.Concil.Hisp.pag.124. *Ut omnium imbecillium in te se inclinantium Impossibilitates sustentes & foveas*.

IMPOSSIBILITER, Coacte. Vide *Possibilitas*.

¶ IMPOSTA, vox Italica, Gall. *Impos*, Vectigal, tributum. Chron. Parmense ad ann.1302.apud Murator.to.9.col.845. *Fuerunt impositi per Commune Parmæ mille equi de Imposta*, id est, Vectigales. Vide *Impostus*.

¶ IMPOSTRIX, Quæ decipit, imponit. Vita Vener. Idæ Virg.tom.2.April.p.159. *Blasphemisque vocibus Impostricem, & hypocritico resperssam vitio, devotissimam Dei famulam inclamare aggressus est*.

IMPOSTURARE, Decipere, fallere, *User d'imposture*, ab *impostura*, quæ vox prisco Latio vix nota: unde *impostores* Christiani olim appellati Ulpiano leg. 1. D. de Var. & extr. cognition. qui &, *impostura*, vocem usurpat in leg. 3. de Crim. stellionat. ut & utramque alii sequioris ævi Scriptores. Anonymus de Orthographia: *Imponere, pro fraudem facere, aliquando dicitur, unde Impostura vocatur, cum argumentum vel aurum viliori metallo adulteratur; & qui hoc facit, Impostor vocatur. Unde etiam qui aliquid fraudis facit, aut simulationis, Impostor solet appellari*. Gregorius M.PP. lib.3. Dialog. c.14. *Hunc simulatorem dicere, & verbo rustico cœpit Impostorem clamare*. Gloss. Lat.Gr. *Impostor*, ἐπιθέτης. Hincmarus Remensis in Opusc.55. Capitulor.c.18. *Quidam ipsas scripturas verbis inlicitis Imposturaverunt*. Baldricus lib.3. Chronici Cameracensis: *Summa curetis vigilantia, ne antiqua ... religionis nobilitas aliqua adinventionis novitate imposturetur*. Vetus orbis descriptio cap. 18. *Non enim est apud illos ulla Impostura; sed singulorum, quod pollicentur, certe sciunt*.

¶ IMPOSTURATIO, Impostura, fraus, deceptio. Chr. Watinense inter Anecd. Marten.tom.3. col.824. *Diversis tamen questibus conluctantur medici, diversis Imposturationibus adquirunt medici, diversis modis seipsos extrudunt medici, multis assertionibus promittunt, multis promissionibus fallunt*.

IMPOSTUS, Tributum impositum, Gallis *Impost*. Charta ann.1272.apud Joan.Carpentarium in Hist. Cameracensi; *Compositionem pro talliis & Impostibus, &c.* [*Pro medietate talliarum & Impostuum*, in Instrum.tom. 3.novæ Gall.Christ.col.38. Vide *imposta*.]

IMPOTENTES, Mutilati, debiles, quomodo etiamnum *Impotens* dicimus. Capit.6.ann.819.c.7. Edit. Baluzianæ: *De viduis & orfanis & pauperibus, vel omnibus Impotentibus, &c. Impotens* ad matrimonium, apud Albertum Argentin.p.168. Sextus Platonicus lib.1.de Medicina animalium c.5. *Ad eos, quibus semen fluit, & non potentibus, &c.* Vide Synodum Vermeriensem an.752. can.17. & supra in *Apocopus*.

IMPOTIONARE, Veneno propinato extinguere; unde Galli *Empoisonner* habent. Ordericus Vitalis lib.4. p.532. *A Normannis Impotionatus occubuit*. Vincentius Belvac.lib.33.c.36. *Dicebaturque ab omnibus, quod ibidem .. fuisset Impotionatus*. Leges Willelmi Nothi vernaculæ c.38. *Si home Enpuissoned altre, seit occis, u permanablement eissillè*. Id est. *Si quis aliquem Impotionaverit, occidatur, aut perpetuo exilio damnetur*. Hic enim cæcutiit eruditus interpres.

IMPOTIRE, *Divestire, ut, impotiatis eum præbenda sua, id est, divestiatis, & derivatur ab impos, potis*. Ita Joan.de Janua. [Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Impotire, Devestir, Dessaisir*.]

IMPOTUS Lex Salica tit.27. *De furtis diversis*, §.8. *Si quis Impotos de melario aut de pirario tulerit, &c.* Editio Heroldi tit.27.§ 21. *Si quis Impotus de pomario aut de pirario, &c.* Ubi *Impotus*, vox confecta ex Belgico Theutonico *inte*, insitum, & *pote*, surculus, calamus; unde nos *Entes* dicimus. Forte igitur pro *impotos*, legendum erit *intpotos*, quo accedit Editio Heroldi, ex *int pote*.

☞ Si fidem habemus Eccardo, omnia sunt ab *Impositus*, unde corrupte *Inpotus* & reliqua formata. *Imp* Cambro-Britannis quoque Surculus est. Addit idem Scriptor: Nos à posteriori *Inpoti* parte deflexímus etiam nostrum *Poten, Pfoten*; Surculos inserere, *Propfen*. Quod jam Winsbekio notum fuit, qui §.36. canit:

Sun, du solt hoenelsche sitte
In dinen sinuen lassen Pfaden.

¶ IMPRÆCEPS, pro *Præceps*, Festinus, properans. Vita S.Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1661.

Forte sed Impræceps turba stipante minister,
Dum pede festinat, ne Pontifici mora fiat,
Labitur è manibus, fractum vas evacuatur,

¶ IMPRÆDATIO, Prædatio, in Capitulis Caroli Calvi tit. 22.

¶ IMPRÆGNARE, Gravidare, gravidam facere. Utuntur Jo.Sarisb.l.8.c.11.Lamb. Ardens. apud Ludewigto.8.p.389. Bern. *de Breydenbach* Itin.Hieros.p.114. & alii recentiores. Wil.Brito Philipp.5.usurpat pro *Augere*:

Utilius fusos potes Impraegnare Philippo.
Vide Vossium de Vitiis Lat. Ling. lib. I. c. 23.

¶ IMPRÆGNATUS. Item Will. Brito Philipp. 7.
Et jam fiats erat hyemis, tellusque calore
Impraegnata novo flores gignebat & herbas.

¶ IMPRÆMEDITATE, Sine prævia meditatione, imprudenter, extemplo. Buschius de reformat. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. p. 876. *Impraemeditate subito feci sic.*

IMPRÆSTABILIS. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Dicentes Deum incuriosum, Deum non intendentem, Deum negligentem, Deum non gubernantem, ac per hoc immisericordem, & Impraestabilem, inhumanum, asperum, durum.* Ubi Brassicanus *impraestabilem* dictum à Salviano Deum opinatur, *qui nihil praestet pro rei dignitate.* [Martinius exponit, *Non placabilem, non propitium.*]

IMPRÆSTARE, Commodare; IMPRÆSTITUM, Mutuum. Vide *Praestare.*

IMPRÆTERMISSE, Sine mora, ac dilatione, utuntur Cresconius in Breviario Canon. c. 129. Nicolaus I. PP. Epist. 7. cap. 1. Epist. 39. Hadrianus II. PP. Epist. 6. Joannes VIII. PP. Epist. 23. 30. Herardus Turonensis in Capitul. c. 33. Regino lib. 2. de Ecclesiast. disciplin. c. 1. Anastasius Bibl. in Præf. ad VIII. Synod. initio, &c. [Pro *Continue*, sine intermissione, usurpat Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. p. 490. *Quandoquidem cum eo semper & Impraetermisse, ubi stationarius esse nequivit, strenuissimum in armis nepotem suum ... consortium reliquit.*]

¶ IMPRÆVARICANDUS, Inviolabilis, perpetuo duraturus. Præceptum Caroli Calvi apud Baluz. tom. 2. Capit. col. 1483. *De quibusdam rebus à gloriosis Imperatoribus Karolo avo nostro & Ludovico genitore nostro eidem Ecclesiae nostrae* (SS. Emeterii & Genesii) *per praecepta Impraevaricanda concessis.*

¶ IMPRECARI, Bene precari. Translatio SS. Sebastiani & Gregorii n. 5. *Fit unus omnium in hac re consensus, & ut felicem obtineat exitum votis imprecantur unanimes.* Recurrit ibidem n. 7.

¶ IMPRECARIA, Species exactionis, de qua fermo est in *Precaria* 2. Charta anni 1155. Hist. Lossensis p. 107. *Erit vero tam ipsum praedium, quam familia collata cum praedio, liberam ab omni advocatorum exactione, sive Imprecaria, vel angaria, vel placitis, vel hospitiis.*

¶ IMPRECATIO, *seu Benedictio Principis noviter nati*, apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 502. ubi refertur Benedictio Ludovici filii Ludovici Ducis Andegav. post ejus baptismum facta à D. Johanne Alexandrino Patriarcha an. 1377.

¶ IMPRECATIONES, in vett. Instrumentis adhibitæ. Vide *Maledicere.*

¶ IMPREMIA, *ἐκτυγχανία*, Glossar. Videtur dici ab *Imprimo*; ut sit delineatio, quæ primum tabulæ alicui imprimitur. Martinius in Lexico, Supplem. Antiquarii præfert, *Inpremia.*

¶ IMPRESSOR, Librarius, typographus, Gallis, *Imprimeur*, in Litteris an. 1552. apud Rymer. to. 15. p. 356.

¶ IMPRESSORIA ARS, Typographia, Gall. *Imprimerie.* Utitur Trithemius lib. 1. Exhortat. homil. 7. & Epist. 48. inter familiares.

¶ IMPRÆSTARE, Commodare, Gall. *Preter*; IMPRESTITUM, Mutuum, Gallis. *Emprunt.* Vide *Praestare.*

IMPRETIABILIS, Pretium omne superans, passim apud Matthæum Paris.

¶ IMPREVARICABILIS, ut *Impraevaricandus*, Qui violari non debet, in Præcepto ann. 878. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 207.

¶ IMPREYSIA, ut *Imprisa.* Instrum. ann. 1342. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 441. *Impreysiam fecistis de invadendo terram, bona & jura & subditos Dalphinales, & ex proposito & impreysia, armis bellicis sumptis ... more hostili intravistis, &c.*

¶ IMPRIMITUS, pro Imprimis, tom. 2. Annal. Benedict. p. 702. tom. 3. p. 721. col. 1. apud Leibn. tom. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 102.

¶ IMPRIMUM, Eadem notione, pluries in Hist. Harcur. tom. 4. p. 1397.

IMPRISA, IMPRISIA, Militaris expeditio, vel quodvis opus, quod aggredimur, Italis *Impresa*, nostris scriptoribus ævi medii, *Emprise*, hodie *Entreprise.* Vide Dissert. 7. ad Joinvillam p. 176. 180. Epist. Lingerranni Dom. Cociaci ad Theob. Comitem Campan. in Chartul. Campan. Thuani fol. 180. *Multum vobis cederet ad honorem, si Imprisam, quae sicut dicitur, adversum vos & nos incoepta erat, dirumpere possetis, & illis cederet ad dedecus, qui Imprisiam illam, ut dicitur, incoeperant, nisi eis, quibus Imprisieraut, auxilientur.* [Forma pacis inter Reges Franciæ & Angliæ ann. 1216. apud Marten. tom. 1. Anecd col. 859 *Dominus Ludovicus quittat omnes Barones & homines de regno Angliae de omnibus terris domini Regis ab omnibus homagiis, fidelitatibus & confoederationibus & Imprisiis, & de caetero cum illis nullam inibit confoederationem.*]

IMPRISII, Qui *imprisia*, seu partibus alicujus favent, vel alterius tutelam suscipiunt, quomodo dicimus *Emprendre*, vel *Entreprendre le party de quelqu'un*, unde vocis origo. [Charta Philippi August. Reg. Franc. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 328. *Barones vero Pictaviae qui Imprisii nostri sunt, & alii quos voluerimus, facient nobis homagium ligium.* Occurrit iterum in Conventionibus ejusdem Regis cum Rege Angliæ ann. 1220. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1144. & 1145.] Matth. Westmonaster. an. 1224. pag. 282. *Respondit praeterea quod juramentum in Anglia factum, ex parte Regis Anglorum fuerat violatum, dum Imprisii sui ob redemptionem gravissimam sunt redempti.* Concordia facta inter Henricum Reg. Angliæ & Ludovicum primogenitum Regis Franciæ: *In primis quod omnes homines & imprisii Domini Ludovici & coadjutores sui Anglici ... habeant terras suas, &c.* Charta Henrici Reg. Angl. in Additam. ad Matth. Paris p. 127. *Videlicet quod nos erimus Imprisii ejusdem Regis Castellae contra omnes homines, & juvabimus eam cum toto posse nostro bona fide.* Utitur hac notione non semel Matth. Paris p. 206. 207. 218. 654. Falluntur, qui à Gallico *prix*, pretium, vocis etymon accersunt, quasi sint *alteri pretio auctorati.*

EMPRISIA, Idem quod *Imprisia.* Concilium Roffiacense an. 1258 can. 1. *Confoederationes, conspirationes, colligationes, Emprisias, tacitas vel expressas, & alias machinationes, &c.*

¶ IMPRISINAMENTUM, apud Rymer. tom. 2. p. 614. pro *Imprisonamentum*: quod mox vide.

¶ IMPRISIUS. Vide *Imprisii* in *Imprisa.*

¶ IMPRISONAMENTARE, In carcerem conjicere, Gall. *Emprisonner*, Rymer. tom. 15. p. 64.

¶ IMPRISONAMENTUM, In carcere detentio: Gall. *Emprisonnement*, apud Rymer. tom 5. p. 4.

IMPRISONARE, ut *Imprisonamentare.* Vide *Prisona.*

¶ IMPRISUS, Ad certum diem vel locum indictus, à Gall. *Empris, Entrepris*, Susceptus. Charta anni 1279. apud Rymer. tom. 2. p. 1073. *Est enim vista imprisa inter ipsos duos Reges in media Quadragesima apud BelliQuadrum*, Vide *imprisa.*

¶ IMPROBABILITER, Imprudenter. Atto Vercell. apud Acher. tom. 8 Spicil. p. 80. *Ne postea si reprehensibilis videatur, poeniteat rei principem populi non ad liquidum judicasse, sibique metuat imputandum quod merito, utrum improbabiliter ordinavit,*

¶ 1. IMPROBITAS, *Pusillanimitas*, in Barthii Glossario, ex Gautherio de Bellis Antiochenis.

¶ 2. IMPROBITAS, Molestia, importunitas. Luc. 11. 8. *Propter Improbitatem tamen ejus surget*, &c. Vide Annal. Benedict. tom. 3. p. 292. & infra *Improbus*.

¶ IMPROBRIOSE, Probrose. Epistola Cardinalis Sabinensis de expugnatione urbis CP. an. 1453. *Feminas virtute prædicta & nobilitate, vituperose & indecore detractas, nonnullis injuriis, ac si meretrices & prostibulo institutæ essent, trahebes, cædens & Improbriose ac inhoneste eas vituperans*, &c.

¶ IMPROBROSUS, Probrosus. Vita B. Caroli Boni n. 48 tom. 1. Mart. p. 137. *Diversis suppliciis Improbrosis, ut dignum erat, tormentati*.

IMPROBUS, Molestus. Hermes apocryphus lib. 1. c. 3. *Sed tu non desinis in petendo revelationes, Improbus enim es.* Infra: *Consummavit igitur enarrationem turris. Ego vero, cum adhuc essem Improbus, interrogavi illum*, &c.

IMPROCERATUS, Non procerus, humilis. Gl. Lat. Gr. *Improcerate*, ὑψηλῶ, ταπεινὰ, ἄναρχα. Sed leg. *Improcera*, τὰ ὑψηλά, &c. [*Inprocerata*, in Supplemento Antiquarii.]

IMPROCURATUS, Orbatus, destitutus, cujus nulla cura est. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 858. *Quoniam D. Deus eorum est procurator, & non dimittet eos Improcuratos de cunctis sibi necessariis*.

IMPROLOQUIBILE, ἀλάλητον, in Gloss. Lat. Gr. [Supplem. Antiquarii: *Inproloquibilis*, ἀλάλητος, *Inenarrabilis*.]

¶ IMPROPERANTER, Cum improperio. Promissio B. Thomæ Mart. in Anecd. Marten. tom 3. col. 1878. *Alioquin non diceret Dominus Improperanter malis Ecclesiarum Rectoribus per Ezechielem: Non opposuistis vos murum pro domo Domini*, &c.

IMPROPERIUM, Dedecus convitium, injuria, derisio. Sueno Aggonis filius in Histor. Danica: *Nam & tunc temporis ignominiosum extitit Improperium, si solum duo jugularent*. Utitur sæpe vetus Bibliorum Interpres.

¶ IMPROPRIATUS, f. Jure proprio possessus, apud Rymer. tom. 15. p. 69. *Ego Thomas Wryothesley ... Cancellarius Angliæ ... tradidi ... Henrico VIII ... rectoriam meam Impropriatam de Southmymes*. Et infra: *Quæ habeo aut unquam habui de & in rectoria Impropriata de Southmymes in Comitatu*, &c.

¶ IMPROPRIETARIUS, Non proprietarius, qui rei alicujus non habet proprietatem & dominium. Albertus Mussatus apud Murator. tom. 10. col 765. *Viduarum, pupillorum, pauperum civium, qui inquilini, vassalli, libellarii erant, ac Improprietariorum quibuslibet titulis uterentur*, &c.

¶ IMPROPUGNATUS, Indefensus. Marcell. l. 29. *Quod si contigisset, Impropugnata civitas venisset in manus hostiles*. Et lib. 31. *Et tanquam signo erecto occultius ... civitas prorumperetur Impropugnata*.

¶ IMPROTRACTIM, Sine mora, abjecta omni cunctatione. Litteræ an. 1402. apud Rymer. tom. 8. pag. 273. *Nostris opidanis & vicinis restitutio fieri deberet Improtractim*.

IMPRUNTATUM, Mutuum, ex Gall. *Emprunt*, Vide *Mutuum violentum*.

¶ IMPRUTAMENTUM, ut *Impruntatum*, Mutuum Vide *Regatio*, Census.

¶ IMPUBERE, Johanni de Janua, Non pubere, ut exponitur in Glossis Lat. Gall. San-German. MSS. ubi *Impubec, Non croitre, non commencer avoir barbe*.

IMPUBLICARE, [In publicum seu fiscum redigere, confiscare.] Vide *Publicum*.

¶ IMPUDEFACTUS, Impudens, quem non pudet. *Impudefactus adulter*, in Epistola Montani Episcopi inter Concil. Hisp. tom. 2. p 270.

IMPUDERATUS, IMPUDORATUS, Impudens, absque pudore. Gloss. MS. *Impudoratus, inverecundus*. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio p 85. *Non despicis revera conviperinos tuos Arianos, natos videlicet de Impuderato patre vestro diabolo*. [Concil. Tolet. VIII. *Recedant ergo talium desideriorum Impudorati fautores. Impuderati & audaces*, apud vet. Interpretem Irenæi lib. 3. c. 25.]

IMPUDORATE, pro *Impudenter*, dixit vetus Irenæi Interpres lib. 1. c. 21. [& lib. 2. c. 14.]

IMPULATOR, *Concinator, Incitator*, in Glossar. MS. Reg. Cod. 1013. Infra: *Impulsor, Hortator, Concitator*.

¶ IMPULSARE, Excitare. Epistola encyclica Henrici V. Abb. Fuldensis ad alios Abbates Ordinis S. Benedicti; *Abbates quidam Ordinis nostri nos ... multipliciter Impulsarunt, quatenus ... assumere curaremus*, &c. *Aliquem de statu Impulsare*, apud Marculfum lib. 2. form. 52. Eum est dejicere, expellere, removere.

¶ IMPULSATUS, Illæsus. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc tom. 2. Maii p. 270. *Multa pericula latronum & bestiarum, Martyri glorioso se devovens, Impulsatus evasit*.

IMPULSORIUM ALÆ. Fridericus II. Imper. l. 1. de Venat. c. 27 *Reliqua vero tertia pars alæ descendit ab illo loco, qui dicitur Impulsorium alæ, & Gallice dicitur* le bout, *usque inferius*.

1. IMPUNUS. Fleta lib. 1. c. 20. §. 22. *Si mercedem acceperint, per quod hujusmodi pannos Impunos vendi sustinerent*.

¶ 2. IMPUNUS, apud Johannem de Janua, ut Impunis, sine pœna. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Impunus vel Impunis, Nou punis, sens peine*.

IMPURIA. Pirminius in Excerpt. ex libris Canonicis: *Qui Impurias, quæ dicunt homines super secta* [*sectus*, apud Mabill. tom. 4. Analect p. 586.] *mittere, ut aliqua possint eis denuntiare, quod eis bona aut mala adveniant; nolite eis credere, quia soli Deo est futura præscire*.

¶ IMPURIMUS, f. pro Impurissimus. Gloss. Lat. Græc. *Impurimum*, ἀνάγνωτον. Supplem. Antiquarii præfert *Inpurimum*. Vide *Inpuricia*.

¶ IMPUSTELLARE. Agnellus in Vita Sergii Episc. apud Murator. tom. 2. p. 174. col. 2. *Cuncta atris lychnia extinguantur, ne illis flammæ candelarum nocte solatia præstent, & quod possumus occulte abdicare, omnia Impustellentur, ignorante Pontifice nostro*. Mutin. cod. clarius habet, *in cryptis celentur*.

1. IMPUTARE, Non putare, non existimare, apud Sidonium lib. 9. Epist. 11. initio.

¶ 2. IMPUTARE, pro Amputare. Capitula General. S. Victoris Massil. MSS. *Ut omnis dissolutionis occasio à juvenibus Imputetur*.

¶ IMSIUM. Vide *Juisium*.

IN, Præpositionem, Germani, Poloni & Bohemi iis fere attribuunt, qui domini sunt locorum: cæteris nempe, *de*, *à*, vel *ab*, etiam iis, qui inde duntaxat orti vel oriundi sunt, etiamsi ibi non habeant, ubi pedem figant. Ita Martinus Cromerus lib. 1. Polon. pag. 105. Addit Ægidius Boillæus in Notis ad Ludovicum Davilam de Bello Germanico p. 37 locorum, vel dignitatum ejusmodi, primogenitos dominos nude, secundogenitos vero in iisdem perinde sese indigitare, cum in Germania feuda majora divisionem admittant.

¶ IN VITAM ET IN MORTEM. Tabularium Savignei: *Radulfus D. G. Dominus Filgeriarum. Rogerius Vicarius & Marchisus filius ejus anno* MCLV. *coram me & Baronibus meis dimiserunt abbatiæ Savignei viariam in Lovignacio, & ipsi cum* Hamelino *Breetas nepote Rogerii prædicti concesserunt semetipsos Ecclesiæ Savi-*

Savigneii Ad Vitam & ad Mortem, *Ad Vitam scilicet*, *ut in ea monachi fierent*, *quando eis placeret*; *& Ad Mortem*, *ut ibidem sepelirentur*, *si in sæculo mori contingeret*. Ibidem: *Andreas dominus Vitreii & Alanus dominus de Dinan elegimus domum de Savigneio*, *ut ibi & nos & fratres nostri Robertus & Joscelinus habeamus sepulturam in capella S. Catharinæ juxta dominum Robertum de Vitreio patrem nostrum*; *& dedimus nosmetipsos & fratres nostros Abbati & Monachis Savigneii & In Vitam & In Mortem. Facta est hæc donatio in capitulo Savigneii coram omni conventu*. Ibidem: *Willelmus de Guirchia elegi domum de Savigneio, ut ibi habeam sepulturam*, *& dedi meipsum abbati & monachis Savigneii & In Vitam & In Mortem. Hæc donatio mea facta est in Capitulo*, *&c.*

¶ INABSTINENTES, *Impatientes*. Gloss. Isid.

¶ INACIDUM VINUM, pro *Mucidum*, Vappa, vapidum vinum, Gall. *Vin poussé*. Vide in *Vinum*.

INACTE, Nulla re acta, *Sans rien faire*. Chronicon Muntis-Sereni ann. 1156. *Henricus Dux Fresiam hostiliter ingreditur*, *sed Inacte revertitur*.

¶ INACTITARE, In acta publica referre. Literæ an. 1432. apud Rymer. to. 10. p. 517. *Quod præmissa in rotulo Parliamenti prædicti Inactitari*, *& postmodum litteræ sub sigillo regio prædicto*, *sibi in forma debita*, *fieri deberent*. *Inactitata acta*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 70.

INACTIVUS, Negligens. Capitulatio Caroli Mag. pro partibus Saxoniæ, apud Holstenium in Collect. Romana, c. 31. *Si cuilibet homini sacramentum debet*, *adramiat illum ad Ecclesiam sacramento ad diem statutum*: *& si jurare contempserit*, *fidem faciat*, *& sol. 15. componat*, *qui Inactivus apparuit*, *& deinceps causam pleniter emendare faciat*.

¶ INADIBILIS, Inaccessus. Vita S. Eulogii Mart. to. 2. Martii p. 91. *Multa Inadibilia tentare in Scripturis*, *puerilis immatura docibilitas egit*.

¶ INADMODIATIO, ut *Admodiatio*, Locatio, datio ad *firmam*, in emphyteusim. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ ex Archivis B. Mariæ in valle Pruvini: *Concesserunt mihi ad Inadmodiationem*, *& heredibus meis*, *molendinum quod habebant apud Pruvinum*.

¶ INADORANDUS, Non adorandus. Epist. Hadriani PP. to. 3. Concil. Hispan. p. 93. *Si quis dicit ... Inadorandam Domini nostri carnem sicut hominis*, *& non adorandam Domini & Dei carnem*, *hunc anathematizat sancta & apostolica Ecclesia*.

¶ INADULATUS, Qui non movetur adulationibus. Epistola an. 1160. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 854. *Pius*, *prudens*, *constans*, *disertus*, *magnanimus*, *Inadulatus*, *largus*, *&c.*

¶ INÆNIGMATARE, In ænigmate repræsentare. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. p. 74 *Ut ad præfatam stellæ claritatem & baptismatis munditiam Inænigmatandam*, *paramentis & vestibus albis ista die in capella nostra* (uti) *teneantur*.

¶ INÆQUALICALIS VARIANA MEDIA, Scripturæ species. Vide *Scriptura*.

INÆQUALITAS, Ægritudo, invalitudo, *ἀνωμαλία*, *Indisposition*. Glossæ antiq. MSS. *Inæqualis*, *infirmus*. *ἀνωμαλεῖν* in Concilio Ephesino act. 1. pag. 543. Edit. Labbei. Epist. Honorii Imp. ad Paulinum Episcop. Nolan. apud Baron. an. 419. n. 20. *Cum Beatitudo tua de corporis Inæqualitate causata*, *itineris non potuit injuriam sustinere*. Regula S. Cæsarii ad Virg. *Abbatissa*, *nisi Inæqualitate aliqua*, *aut infirmitate*, *aut occupatione compellente*, *extra congregationem penitus non reficiat*. Regula S. Aureliani c. 7. *Et si Inæqualitas evenerit*, *jubente seniore quod necesse fuerit*, *non ei negetur*. Vita S. Eugendi Abb. cap. 4 *Cum ergo Pater ille ... etiam corporeæ Inæqualitatis frangeretur incommodis*. Cap. 12. *Febricula levi correptus est*, *paulatimque Inæqualitate vexatus*, *cursum vitæ præsentis explicuit*. Occurrit rursum cap. 15. Ita etiam Atto Vercell. Episc. in Capitul. cap. 54. Symmachus lib. 7. Epist. 12. Ennodius non uno loco, Avitus Viennensis Epist. 4. ex Balusianis, Diurnus Romanus cap. 3. tit. 15. Synodicon adversus tragœdiam Irenæi cap. 26. Concilium Carthaginense IV. can. 49. Vita S. Lupicini Abbat. Jurens. n. 4. 12. &c. Vide Notas nostras ad Alexiadem p. 224. & infra in *Varietas*.

¶ INÆQUUS, pro INIQUUS, apud Lobinellum in Glossario Hist. Parif. tom. 3.

¶ INÆSTIMABILITER, Turpiter. *Quidam ... ebrietati Inæstimabiliter incumbeat*, *&c.* in Vitis Patrum Emeritens. to. 2. Concil. Hispan. p. 641.

¶ INAFFABILIS, *Insuavis & austerus ad loquendum*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Inaffabilis*, *non disable*, *ou non recontable*, *ou dure à dire*; ubi confunduntur *Inaffabilis & Ineffabilis*.

INAFFECTIO, Affectionis defectus. Vita S. Anscharii Corbeiensis Monachi c. 17. *Hoc autem venerabilis Abbas non de Inaffectione faciebat*, *&c.*

¶ INALBARE SE, Albas induere. Guidonis Discipl. Farfensis cap. 7. *Sacerdos cum ministris Inalbens se*. Cap. 17. *Octava ejusdem magnifici Johannis Inalbent se*. Et c. 23. *Ad Sanctus*, *Sanctus*, *omnes Inalbentur à minimo usque ad maximum*. Vide *Alba* 3.

¶ INALTARARE, Consecrare, dedicare, ornare, in Hierolexico Macri: quod vide.

INALTARE, *Valde altare*, *altum facere*, Willelmo Britoni in Vocabul. *In altum levare*, in Mamotrecto. Vita S. Drausii Episcopi Suess. n. 3. *Taliter tantæ nobilitatis lineam sanctis actibus Inaltavit*. Ordericus Vitalis lib. 9. cap. 754. *Turribus Inaltandis insistebant*. Baldricus Dolensis in Vita B. Roberti de Arbressello: *Jam igitur parietibus oratorii dilatandis & Inaltandis instabatur*, *&c.* Occurrit in Ecclesiastico semel ac iterum.

¶ INALTATIO, Elevatio, in majorem altitudinem eastructio. Vita S. Medardi, to. 2. Junii pag. 96. *Funditus eam* (regiam) *diruere jussit*, *& tam culminis Inaltatione*, *quam longitudinis porrectione ampliavit honorifice*.

¶ INALTERABILITER, hoc est absque ulla alteratione, conjunctæ dicuntur duæ in Christo naturæ, divina & humana, in Concilio Armenorum ann. 1342. art. 20. apud Marten. com. 7. Amplis. Collect. col. 336.

¶ INAMARICARE, Exacerbare, animum exulcerare, ad iram excitare, Gall. *Aigrir*, *Irriter*. Codex Sacramentorum ante 900. annos MS. pag. 394. *Dominum deprecemur*, *quem quotidie pravis Inamaricamus operibus*.

¶ INAMORARE, Amore inflammare. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii pag. 274. *Volens ego dictum Barthossium ab uxore ea die sequestrare & odiosam illi facere*, *& de filia sua Dorotheæ ductione Inamorare*.

INAMORARI, Amore capi, vox Italica, Petrarchæ & aliis familiaris. Michael Scotus de Physion. c. 14. *Frater non sic Inamoratur in sorore*, *quæ est pulcra & delectabilis*.

¶ INAMOROSUS, Amore captus, incensus. *Inter iafuriosum & Inamorosum nihil aut parum prostat*, apud Raymundum Duellium L. 1. Miscell. p. 241.

INANIMARE, Animos addere, animare: Italis *Inanimare*, & *innanimare*. Utitur Galfridus Monemuthensis lib. 8. c. 4. lib. 10. c. 9.

¶ INANITAS, Deliquium, animæ defectio, Gall. *Defaillance*, *Evanouissement*. Acta SS. Junii to. 1. pag. 793. de S. Bertrando: *Subito venit sibi Inanitas*,

tas, taliter quod eccidit in terra pro mortua.

¶ INANITRICES. Vide *Janitrices*.

INANTE, In posterum, *deci en avant*, in Fœdere Regum apud Nithardum l. 3 an. 842. *Inanzi* Itali dicunt. Commodianus Instr. 46,

.... *Cave, ut non delinquas Inante*,

Gregor. Turon. lib 2, Hist. cap 16. *Inante abfidem rotundam habens*. Vita S. Deicoli Abb. c. 2. nu. 10. *Subito febre invaditur, languore nimio arctatur, adeo ut nec passum quidem Inante perficere valuisset*. Capitula Caroli C. tit. 12. c. 6. *Quicunque abhinc Inante latronem receperit*, Adde Vitam S. Wunebaldi c. 14. Bedam lib. 1. Hist. c. 31 &c. Gloss. Isid. *Inante diem, in ipse die*. Gloss. Gr. Lat. εἰς τὴν πρὸ ταύτης ἡμέραν, *Inante diem*. Octav. Horatianus lib. 4. Rer. Medic. *Ita ut unum habeat Inante, & alterum retro*. Utitur & Alexander Iatrosophista l. 2. Passion. capit. 66. ut & Plautus, Cicero, Propertius & alii,

INANTEA, Eadem notione. Sacramentorum fidelium apud Pithœum: *Promitto, quia de iste die Inantea isti seniori meo, quandiu vixero, fidelis & obediens, &c.* Edictum Rotharis Regis Longob. titul. 60. *Habeat eas (res) sibi Inantea absque portione fratrum*. Adde Leges Ratchis Regis tit. 9 § 5. Occurrit passim.

¶ INANTIA, Eadem significatione, in Chronico Novaliciensi apud Murator. to. 2. p. 2. col. 751. in Charta an. 691. apud Felibianum Hist. Sandionys. p. 11. & apud Mabill. de Re Diplom. p. 510.

¶ INAPPREHENSIBILIS, Qui non potest comprehendi. S. Paulinus Epist. 32. nu. 20. *Jam constat quomodo videas invisibilem & Inapprehensibilem comprehendas*.

¶ INAPPRETIABILIS, Sine pretio, qui non potest pro dignitate & excellentia satis æstimari. Concil. Tolet. XI. *Scilicet ne Inappretiabilem S. Spiritus gratiam donis vel muneribus quis existimet comparandum*. Concil. Tolet. VIII. *Sacrosancti baptismatis Inappretiabile donum*.

¶ INARRERAMENTUM, f. ut *Æramentum*, Quodvis utensile agricolarum. Chartularium S. Vandregesili to. 1. p. 265. *Guillelmus in Darennio granchiam ex suo proprio ædificabit, & cum defecerit de communi reædificabitur, & tempore messis garbæ per manus famulorum utriusque partis ante granchiam partientur. Et sciendum quod de omnibus Inarreramentis, quæ per Guillelmum vel heredem ejus in eadem tenura facta fuerunt, Abbatia medietatem habebit*.

¶ INASPICABILIS. Gloss. Græc. Lat. ἄφαντος, *Invisibilis, Inaspicabilis*.

¶ INASTA, *Sancta, pulchra, clara, splendida*. Gloss. Isid. In exceptis *Inatla*. Grævius haud sine probabilitate existimat legendum esse *Inclyta*. Papias: *Inclytus, clarus, gloriosus, invictus, illustris*.

INATRIUM, Atrium Ecclesiæ, *Paradisus*. Anastasius Biblioth. in Vita Stephani II. PP. ex Bibl. Cæsarea apud Lambecium l. 2. p. 927. (nam desunt in Editis) *Renovavit Inatrium ante fores B. Petri Apostoli, qui Quadriporticus dicitur*. Vide *Atrium*.

¶ INNATTINGIBILIS, Qui non potest attingi, comprehendi. Gervasius Tilberiensis in Otiis Imperial. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 884. *Super istud arbitror esse cœlum Trinitatis, ubi sola Trinitas habitat non localiter, sed intra semetipsa, & inenarrabili & Inattingibili gloria*.

INAVARITIES, in veteri Inscriptione 1046. 6.

Feido feida viro vexsit studio parili, quum
Nulla Inavarities cessit ab officia.

INAUDIENTIA, Inobedientia. S. Cyprianus Ep. 28. *Perniciem sibi & mortem per Inaudientiam & intemperantiam provocent*.

¶ INAVISATUS, Inconsultus, à Gallico *Avis*, Consilium. Confirmatio fundationis Capituli Middelburg. an. 1480. apud Miræum to. 2. p. 1346. col. 2. *Nec alienentur dicto domino & nobis Inavisatis & inconsultis & non consentientibus*. Occurrit rursus in Chronico Bergomensi apud Murator. to. 16. col. 1404.

INAUXILIATUS, Auxilio, ope destitutus, Sapient. c. 12. v. 6. ubi Græca habent ἀβοηθήτους.

¶ 1. INBANNIRE, INBANNARE, In fiscum redigere. Statuta Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 859. *Fructus decimæ dictæ Inbanniant & saisiant auctoritate nostra, donec de prædictis fuerit satisfactum, & quicumque de prædictis fructibus post hujusmodi Inbannitionem se intromiserit, &c.* Vide *Bannum* 1.

¶ 2. INBANNIRE, Excommunicare, interdicto subjicere. Charta Liethardi Camerac. Episc. an. 1132. pro Ecclesia Grimbergensi, apud Miræum tom. 1. p. 97. *Concedo etiam ut si Inbannitur terra, remotis excommunicatis, hac cantet Ecclesia januis clausis*. Alia Odonis ejusd. urbis Episc. an. 1112. laudato to. pag. 371. *Et si tota patria offensis aliquorum Inbanniatur, remotis sæcularibus laicis Ecclesia non cesset, sed sub silentio cantet*. Charta anni 1244. apud Hansizium tom. 2. Germaniæ sacræ p. 342. *Si aliquis Episcopus aliquem Inbannierit & ille contumaciter 40. diebus Inbannitus perseveret, Duci per litteras suas insinuet, & Dux ipsum statim proscribet. E converso Dux de contumaci proscripto nunciet Episcopo, & nec Inbannitus, nec proscriptus absolvatur, nisi ab eo qui prius ipsum ligavit*. Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1.

¶ INBANNITOR, Qui invadit & quasi in *bannum* mittit. Statuta Eccl. Leod. an. 1290. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 888. *Occisores, mutilatores, percussores atrociter clericorum, Inbannitores, & arrestantes bona Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum, &c.* Vide *Inbannire* 1.

¶ INBANNIZARE, ut *Inbannire* 2. Vita S. Ayberti, to. 1. April. p. 679. *Concedimus etiam tibi, ut in oratorio tuo licentiam habeas ostiis apertis Missas celebrare, etiamsi pro aliquo forisfacto patria aliqua Inbannizata fuerit*.

IN BENE. Capitula Caroli C. tit. 21. cap. 2. *Vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus In bene meruerunt, &c.* Phrasis Gall. *Mettre en bien*.

¶ INBENEFICIARE, Prædium in beneficium dare. Lambeciani Annal. Franc. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 120. *Primores itaque Marchenses, qui fuerunt Italici regni... Regi se præsentavere, sed præsumptuose se Imbeneficiari ultra modum jactantes, omnes capti sunt*. Vide *Beneficium*.

INBLADARE, [Sementem facere, *Bladum* terræ committere, Gall. *Emblaver*.] Vide *Bladum*.

INBOIARE, Compedibus vincire. Vide *Boia*.

¶ INBONITAS, *Malus animus*, in Glossis Sangerman. MSS.

¶ INBREMATA, *Ornamenta vasorum*. Glossar. vet. Sangerman. MS. n. 501.

INBREVIARE, [In *Breves* redigere, describere. *Cætera, ut super Inbreviatum est, concessit*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 5. Rursum occurrit apud Marten. tom. 7. Collect. Amplis. col. 13.] Vide *Brevis*.

¶ INBREVIATIO, Descriptio in *Brevi* seu schedula Bern. Ord. Cluniac. p. 1. c. 14. *Si quando festiva Inbreviatio est agenda, non agitur in illa minori tabula quotidiana, sed in alia proprie ad festivitates deputata. Fit etiam apud nos alia Inbreviatio non inutilis ... scilicet ut qui servierunt in coquina, omnes per ordinem conscribantur*,

tur, ne forte per oblivionem contingas, ne quisquam frequentius quam alii eo officio gravetur.

¶ INBREVIATURA, ut *Inbreviatio*; vel etiam id quod pro *Brevibus* obtinendis, vel actis in *Breves* redigendis solvebatur. Charta Stephani I. Comitis de Sancero ann. 1152. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 703. *Census denariorum & frumenti ... decimam arietum, quinque solidos de Inbreviaturis, consuetudinem pasnagii & herbagii.* Vide plura in *Brevis*.

¶ INBRICARE, Tegere. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Inbrico*, καλυπτερίζω.

INBROCCARE, Transfigere. Vide *Brocca*.

¶ INBRUCLUM. Vide *Inburuclum*.

INBRUTUS, *Imprudens, sine sensu, sine intelligentia.* Glossæ antiq. MSS.

¶ INBUCUM, Infundibulum, Gall. *Entonnoir*, Ital. *Ombuto*, Hispan. *Embudo*. Inventarium an. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unum Inbucum magnum & aliud parvum, unam estivam de fuste, item feiratum unum cum ysotone.*

INBULLARE, Sigillare. Vide *Bulla*.

INBURSARE, *In bursa reponere*. Ugutioni: nostris *Embourser*. [Concilium Salisburg. an. 1456. apud Hansizium to. 2. Germaniæ sacræ p. 503. *Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen suarum animarum sibi Inbursare non verentur.* Hoc est sibi sumunt, ut solent qui pecuniam in *bursa* sua seu loculis recondunt. Vide *Imbursare*.]

INBURUCLUM, INBRUCLUM. Gloss. Gr. Lat. MS. ἰμβέλικλον, *Inbruclum*. Editum *Inburuclum* habet. Meursius in Auctario libri de Gloria cap. 32. & in Gloss. v. βερίχος, putat, nescio an vere, sellam esse equestrem, quæ scilicet *burici* dorso aptatur. Aliis est involucrum. Vide Glossar. mediæ Græcitatis.

¶ INCÆNIARE, *Stupere, cessare*. Gloss. Isid. *La Cerda* legit: *Incœnare*, ut primo sit ἄδειπνον εἶναι, deinde quia ex jejunio delirium, *Stupere*. Sic & ante hunc Gebhardus in Crepundiis. Grævius.

¶ INCÆSA. Vide *Incisa*.

INCALCARE, [Persequi, Ital. *Incalzare*.] Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo I. Rege Arag. *Si aliquis homo fuerit interfectus in castro, vel villa Infantionis .... homines ipsius villæ vel castri tenentur Incalcare illum, & esforcium facere, quod capiant eum, & reddant bajulo Regis.*

¶ INCALLARE, Callo obducere. *Carnem indurare & Incallare*, apud Vegetium l. 2. de re veterin. c. 27. Italis *Incallire*. Hinc

¶ INCALLITUS, Callo obductus. Miracula B. Gregorii Vernacul. tom. 1. Maii p. 539. *Statimque genu extendit, paulo post pedem Incallitum movit, & paulatim crus totum.*

¶ INCALUMNIATUS, Liber à *Calumnia* seu ab omni juris actione. Charta Sigeri Castellani Gandensis an. 1217. apud Miræum tom. 2. p. 1213. *Nos ergo id, quod in prædictis nostri juris esse putabamus, Incalumniatum relinquentes, liberum ab omni vexatione dimittimus.* Vide *Calumnia*.

¶ INCALZUS, Persecutio, cum victor hostem fugientem insequitur, ab Italico *Incalzare*, Insequi. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 434. *Disconfitus fuit dictus dominus Canis, & fugit usque ad Montem Silicem cum maximo Incalzo filii domini de Gualser, semper sequendo cum sociis suis usque ad dictum castrum Montissilicis.*

¶ INÇAMARARE, Adulterare. Dicitur de quibuslibet mercibus fallacibus & fucosis. Statuta Massil. l. 5. c. 21. *Ne avera aliqua Incamarentur sive sophisticentur. Constituimus ut nemo possit vel audeat in Massilia Incamarare, seu sophisticare, aliquod avere cujuscumque sit generis & materiei; & quicumque hoc fecerit puniatur inde arbitrio Rectoris, vel Consulum. Addentes insuper quod tres probi homines statuantur, ad arbitrium quorum fiant caricæ avererum, quæ vehentur in Franciam, & qui cavere debeant ne possit ibi fieri aliqua Incamaratio, vel sophisticatio: & si prædicti tres homines non poterint interesse dictis caricis faciendis, quod possint fieri ad arbitrium duorum ex eis, & qui debeant judicare avera, cum dubitaretur, an essent Incamarata.* Vide *Incameratus* 1.

INCAMATATUS. Sanutus l. 2. p. 4. cap. 7. *Indiget præterea dictus exercitus, quod ex istis navigiis antedictis aliqua fiat Incamatata seu barbetata, tali modo, quod homines prædictorum non timeant lapides machinarum.* Forte *incamerata*.

¶ 1. INCAMERATUS, Adulteratus. Statuta Massil. l. 1. c. 38. *Nullus audeat afferre in Massiliam herbas Incameratas, seu mixtas; imo illæ quæ apportabuntur, apportentur in Massilia munda ... Nullus blanquerius audeat de cætero emere herbas Incameratas, seu mixtas, vel de eis operari.* Ibid. c. 40. *Et quod teneantur dicti corraterii sui officii sacramento non vendere, nec vendi facere, nec baratare aliqua avera Incamerata; & si alicubi in Massilia talia avera sic Incamerata sciverint, teneantur hæc manifestare illis duobus probis hominibus, qui erunt constituti a communi Massiliæ super averis Incameratis.* Vide *Incamerare*.

¶ 2. INCAMERATUS, In *camera* seu cubiculo habitans, inclusus. Vide locum in *Forcaria*.

¶ INCAMISIATUS, Indutus *camisia*, seu indusio. Miracula S. Amalbergæ, to. 3. Julii pag. 111. *Ego templum tuum ad honorem nominis tui, nuda pedes, Incamisiata peregre visitabo.*

¶ INCANALIS, *Via angusta inter montes transgrediens*. Gloss. MS. in Seguer. Cod. Canonum collectioni præmissum.

INCANCRIRE, In cancrum desinere. Alexander Iatrosophista l. 2. Passion. *Si Incancrierint ulcera.*

¶ INCANDIDARE, Candidum facere, lavare, mundare. Jul. Firmicus de Error. relig. profanæ p. 57. *Maculas Christi sanguis Incandidat.*

¶ INCANIGENIA, *Primigenia*. Papias.

¶ 1. INCANONIZARE, Approbare. Joan. XIII. PP. apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 587. *Annuimus & collaudamus atque Incanonizamus, ut ad ecclesiam S. Viti & S. Wenceslai Martyrum fiat sedes episcopalis.*

¶ 2. INCANONIZARE, In Sanctorum numerum referre, adscribere, Gall. *Canonizer*. Dissertatio de corpore S. Adalberti, to. 3. April. p. 204. *Quem tu dicis Sanctum, adhuc non est per apostolicam sedem Incanonizatus. Missam ejus at pro defunctis celebramus.*

1. INCANTARE, Præstigiis magicis illudere, *Enchanter*. Gloss. Gr. Lat. ἐπάδω, *Incanto, præcanto*. *Carmina profana Incantare*, apud Lamprid. in Juliano. Speculum Saxonicum l. 2. art. 13. §. 6. *Si quis Christianus ... apostataverit, vel venenum alicui ministraverit, aut Incantaverit, &c.*

INCANTATORES. Anianus ad l. 3. Cod. Th. de Malefi. *Malefici vel Incantatores, vel immissores tempestatum.* Vita S. Præjecti: *Cum nullatenus à medicis vel Incantatoribus medelam consequi valuisset.*

INCANTATIO. Fredegar. Epit. c. 9. *Mummolum factione Fredegunda, cui reputabant filium suum per Incantationem interfecisse, jussu Rex suggillare.*

¶ INCANTATURA, Eadem notione. Index vett. Canonum to. 3. Concil. Hispan. p. 7. *De eo quod non liceat Sacerdotibus vel Clericis Incantaturas vel etiam contrarias ligaturas facere.*

INCANTAMENTUM *ad leniendum dolorem adhibere,*

re, apud Ammian. lib. 16. ubi Lindenbrogius.

2. INCANTARE, Auctionari, sub hasta vendere, [vel locare,] Italis pariter *Incantare*, *Far lacanti*, *vender all' Incanto*, nostris *Vendre à l' Encant*. Statuta Veneta l. 6. c. 63. *Antequam procedatur ad Incantandum aliquam proprietatem*, &c. [Statuta Arelat. MSS. tit. 146. *Castrum Auriculæ non Incantetur, sed Castellani constituantur, & communes habeant in dicto castro tres guachas & septem alios sufficientes cives Arelatis quorum duo sint peyraroni*. Statuta Massil. lib. 1. c. 53. *Statuimus similiter observandum etiam in eo, qui jus dicti ponderis tunc emerit, vel Incantaverit, seu teneret*. Occurrit ibid. l. 2. c. 3. l. 6. c. 16. apud Ogerium Panem l. 4. Annal. Genuens. ad an. 1214. & Marchisium l. 5. eorumd. Annal. ad an. 1222. &c.] In Charta an. 1372. *Incantator Gabellæ salis*. *Vendre à l'Enchantement*, in Assisiis Hierosol. MSS. c. 134. *Mettre à l'Encant*, in Consuetud. Pictavensi art. 428. & Britannica art. 729. Vide Forps Bencharn. Rub. *de forma de far Incant*, [& supra *Encantare*.]

¶ INQUANTARE, Eodem intellectu. Statuta Arelat. MSS. art. 156. *Inquaatatores Arelatis jurent*, .. *quod bene & fideliter vendant & Inquantant* (sic) *eimnes res quæ sibi traditæ fuerunt*. Occurrit rursus art. 190. & apud Salvaing. de Usu feud. p. 44.

INCANTATORES, in Charta an. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ch. 88. ex Tabulario Regio: *Bajuli, Notarii, Servientes, Incantatores, Præcones, & alii Curiales dictarum villarum*, &c. [Statuta Massil. l. 6. c. 16. *De officio Incantatoris*. *Quoniam res mobiles quotidie per licitationem venduntur, & in ipsa licitatione, seu Incantu, multæ fraudes excogitantur* ... *statuimus inviolabiliter observandum, quod nullus Incantator*, &c. Pluries occurrit ibi. Litteræ Johannis I. Regis Franc. an. 1351. quibus creat Consules in castro de Gleola; *Item, quod Incantator publicus dicti castri valeat & debeat facere proclamationes*. *Inquantator*, in Statutis Arelat. MSS art. 156.] Huc spectant hæc Exodi c. 36. *Jussit ergo Moyses præconis voce Cantari*, &c.

ACCANTATORES, Vectigalium conductores, qui vulgo *Firmarii*. In Tabul. Tolosano Cameræ Comput. Paris. an. 1239. fol. 87. *Hæc est carta commemorationis de placito, quod habuerunt*, .. *pro se & pro cæteris Accantatoribus eorum bonorum hujus urbis Tolosæ ac suburbii*, &c.

¶ INCANTUM, INCANTUS, INQUANTUS, Auctio, hasta publica, Gall. *Encant*. Statuta Eccles. Cadurc &c. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 731. *Non permittant aliquatenus Sacerdotes in Ecclesiis, vel cimeteriis, choreas fieri, nec dici cantilenas profanas & seculares, nec edicta, vel Incanta, ibidem induci* (indici) *per laicos, sive banna*. Passim occurrit *Incantus* in Statutis Massil. l. 1. c. 39. l. 2. c. 1. l. 6. c. 16. Charta an. 1496. *Per captionem, vendicionem & distractionem omnium & singulorum bonorum eorumdem, præsentium & futurorum, quorumcumque prædictorum, bannique, Inquantus & garnisionis duorum aut plurium servientium in bonis & domibus appositionem*. Bleyn. Institut. p. 552. *Subhastationes publicas Pragmatici incantus vocare malunt, à voce forsitan præconis proclamantis licitationes* ... *attollis enim vocem, ita ut eam per modum cantus emittere videatur*. *D. de Caseneuve* ab *In quantum*, Gall. *Pour combien*, *Incantum* deducit, & ad confirmationem sententiæ laudat Consuetudinem Britanniæ art. 728. ubi: *Ladite maison sera vendue & Ingnantee entre lesdits heritiers*. Addit Menagius Arestum Parlamenti ann. 1413. *Tellement que comme à l' Inquant se baillorent lesdites Prelatures*. Horum Scriptorum sententiæ suffragatur Testamentum Johannis *de Talaru* Card. & Archiepisc. Lugdun. in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 2. p. 671. *Vendatur ad Inquantum publice, & majus pretium offerenti tradatur*. *Vendantur ad Inquantum & extinctum candela*, in Litteris anni 1363. apud D. *Secousse* to. 3. Ordin. Reg. pag. 626.

¶ 3. INCANTARE, Injungere, vehementer rogare. Limborch. Sent. Inquis. Tolos. p. 140 *Incantavit eum, quod non loqueretur alicui extraneo de eis*. Pag. 141. *Incantavit eam, quod nulli revelaret*. Pag 153. *Incantabat eum, quod esset constans, quia ipse nihil dixerat contra eum*. Pag. 205. *Illas de domo sua Incantavit, ne prædictum hereticum revelarent*. Et p. 222. *Fuit similiter Incantatus, ne revelaret eos*. Eodem intellectu vocem *Enchanter* etiamnum usurpant quidam in inferiori Normannia.

INCANUS, Σπαρτιπώλιος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INCAPABILIS, Qui capi non potest seu comprehendi. Suppl. Antiquarii: *Incapabilis*, ἀχώρητος, *Incomprehensibilis, immensus*. Vetus fidei professio apud Mabillon. to 4. Analect. p. 177. *Ceterum Deitatem invisibilem, inenarrabilem, Incapabilem, incomprehensibilem confitemur*. Vide *Capabilis*.

¶ INCAPARARE, Manus in aliquam injicere, Gall. *Arreter*, ab Italico *Incaparrare* vel *Caparrare*, Detinere. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 386. *Immo quantoscumque poterat Incaparare, potius gloriabatur in faciendis injustitiis, ut Bononienses & alios adhærentes potius perterreret*.

INCAPILATUS. Anastasius in Gregorio IV. PP. *Signum Christi habet historiam in modum leonis Incapillatam, cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor, & uncino uno*.

INCAPITALIS, Gloss. Gr. Lat. ἀκέφαλος, *Incapitalis*, sine capite.

INCAPITARE, ἐνάρχεσθαι, in Gloss. quasi *in*, vel *à capite incipere*. Nihili est, quod viri docti *inceptare*, restituunt.

INCAPITATUM, Papiæ, *sine capite*, [in Glossis Sangerm. MSS. *Incapitatus*.]

INCAPPARE, Cappa induere. Vide *Capa*.

INCAPSARE, Intra *capsam* includere, *Enchasser*, apud Jo. de Capella in Chron. Centulensi MS.

INCAPTIBILIS, Incomprehensibilis, apud Baltherum Mon. in Vita S. Fridolini Abb. n. 29.

¶ INCAPTIVARE, *Captivum reddere*, in Glossario Barthii ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Qui eam Incaptivaverant*.

¶ INCARARE, ab Hispano *Encarar*, Aspicere. *Incarare versus Bercam*, in Charta ann. 1473. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ INCARAXARE. Vide *Incharaxare*.

¶ INCARBONARE, vox Italica, Gall. *Charbonner*, Carbone denigrare. Acta S. Fridolini Abbatis, to. 1. Martii p. 433. *Superior pars sarcophagi pene tota incarbonata est; interius erat pannus è gossipio*.

¶ INCARCATUM DEBITUM, quo quis laborat, ut videtur, *Dettes dont on est charge* ab Italico *Incarcare*. Instrum. ann. 1228. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 105. *Respondit commune Massiliæ non prius castra restituere prænominata, quam omnium Incarcatorum fieret solutio debitorum*.

¶ INCARCERAMENTUM, Quod præstatur custodi carceris ab incarcerato pro cibo & potu, qui ei subministrantur. Charta Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. apud *La Faille* to. 1. Annal. Tolos. pag. 63. Probat. *Cum super eo quod frequenter aliquem capi & incarcerars contingit, causa cognita innocentem seu inculpabilem reperiri, ac nihilominus retineri pro geolagio, seu carceragio, & scriptura, peterent ab hujusmodi extorsionibus desistere & cessare, concessimus quod nullus* .... *ad solvendum hujusmodi geolagium, seu Incarceramentum, aut scripturam ob hoc factam, aliquatenus teneatur*. Videsis *Carceratium*.

INCARCERATIO, Jus habendi carcerem. Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. *Et quod habeant Incarcerationem, & incarceratorum evasionem, & furcas seu patibulum super terram suam.* [Alias *Incarceratio* idem est quod Inclusio, Gall. *Emprisonnement*. Vide Ludewig. to. 6. p. 124.]

¶ INCARDINARE, Episcopum, Presbyterum, Diaconumve in alicujus Ecclesiæ possessionem mittere, eum ibi *Cardinalem* seu proprium Sacerdotem vel ministrum instituere. Litteræ Urbani II. Papæ ad Atrebat. an. 1093. apud Miræum to. 1. p. 76. *Volumus ... Cardinalem Episcopum vobis & Ecclesiæ vestræ utilem eligere, & electum per manum Metropolitani vestri consecrare & Ecclesiæ vestræ Incardinare studeatis*. Passim occurrit. Vide *Cardinare*.

¶ INCARIARE, INCHARIARE, Rei alicujus licitationem facere, illius pretium augere, Gall. *Encherir*, Ital. *Incarire*. Charta anni 1468. *Cum Petrus Charreton acquisierit unam cupatam terræ sitam versus pontem de Meges contiguam terræ Joannis & Petri Baratier, quæ cupata terræ movet à dominio Desiderii Aubel civis Matisconensis, fuerunt laudimia Incariata & duplicata per dictum Petrum Baratier contra dictum Petrum Charreton, & ultimo fuerunt Inchariata per dictum P. Charreton; hinc est quod dictus Desiderius confiteatur habuisse dicta laudimia eidem debita ratione dicti acquestus, scilicet quinque solidi pro qualibet libra, una cum Incariationibus laudimiorum & augmentationibus realiter in 40. sol. Turon solutis eidem Aubel, de quibus laudimiis & Incariamentis ipsum Petrum quittat, & in tenementarium eum recipit, ipsumque investit per præsentes*.

¶ INCARIATOR, Licitator, Gall. *Encherisseur*. Regestum Parlamenti anni 1483. fol. 69. *Dictarum rerum cridatarum plus offerenti & ultimo Incariatori*. Et apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 642. an. 1491. *Pro eadem bona cridando & subbastando ac plus offerenti & ultimo Incariatori vendende & per decretum adjudicande*. Transactio anni 1479. ex Archivo Cartusiæ de Bassa-villa: *Decimæ Turiaci tradentur ad firmam plus offerenti & ultimo Incariatori*. Galli dicimus: *Au plus offrant & dernier Encherisseur*.

¶ INCARITATIVUS, Privatus caritate, apud Lobinellum in Glossario to. 3. Hist. Paris.

INCARMINATRIX, Saga. Vide *Carminare*.

¶ INCARNARE, *Carnem inducere*, Jo. de Janua, *Encharner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.

¶ INCARNATIO HERILIS, Dominica, seu D. N. J. C. in Charta an. 977. Marcæ Hisp. col. 918.

¶ INCARTARE, &c. Vide *Inchartare*.

¶ INCASEATUS, Abundans, uber, pinguis. S. Aug. lib 9. Confess. cap 3. *Quoniam dimisisti ei peccata super terram in monte Incaseato, monte tuo, monte uberi*.

INCASSARE, Idem quod *Incapsare*, Gall. *Enchasser*. Occurrit in Vita B. Coletæ.

INCASSATUS, Gallice *Enchassé*, in *capsam* missus. Vita Urbani V. PP apud Bosquet. *Reliquiarium aliquorum Sanctorum munitum & Incassatum in auro*. Occurrit etiam in Vita B. Coletæ.

¶ INCASSUS, Vanus, inutilis, irritus. *Incassæ blandimentorum adulationes*, in Actis SS. Maii to. 6. pag. 30.

¶ INCASTAMENTUM, Theca sacrarum reliquiarum, Gall. *Chasse*. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. p. 72. *Ad reliquias tam Domini quam Sanctorum tenendas septem Incastamenta haberi ordinamus*.

¶ INCASTARE, Includere, Gall *Enchasser*. Litteræ Petri Cardinalis an. 1503. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 255. *Crucem dictum lignum in se habentem situari & Incastari fecimus per aliquem in quadam alia magna cruce de argento. Lapides pretiosi Incastati*, in Charta ann. 1262. vel 1264. apud Acherium tom. 10. Spicil. pag. 190. Vide *Incassare* & *Incastrature*.

INCASTELLARE, Vallo munire, ad modum & usum castri aut castelli redigere. Charta scripta an. 20. Ludovici IV. Regis Franc in Tabulario Conchensi in Ruthenis num. 6. *Similiter & ipsa roca Priscia, ubi nos & parentes nostri propter gentes nefandas Incastellare consuevimus*. Usurpatur autem hæc vox præsertim de Ecclesiis, quæ vallo muniebantur. [Charta ann. 1270. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 9. col. 2. *Ecclesiam de Magdalena Lugduni Incastellaverant & ad usus redegerant sæculares contra Deum & canonicas sanctiones fecerant, &c.*] Otto Frisingensis lib. 7. Chron. cap. 31. *Ecclesiam B. Petri .... Incastellare sacrilege & prophanissime non metuunt*. Gervasius Dorobern. ann. 1144. *Qui post mortem patris Ecclesiam Incastellatam retinebat*. Will. Malmesb. lib 2. Hist. novellæ: *Ecclesiam B. Dei Genitricis de Lindocolino Incastellaverat*. Constitutiones Catalanenses MSS. *Ecclesias quoque Incastellatas sub eadem pacis & treugæ defensione constituo*. Charta Raymundi Comitis Tolosani: *Item quod Incastella, aut Ecclesias Incastellatas detineo*. Concilium Helenense ann. 1065. *Ecclesias vero illas, ubi Castra fuerint constructa, &c.* Cogitosus de S. Brigida: *Juxta portam interioris Castelli, quo Ecclesia ambitur*. Henricus Huntind. lib. 8. pag. 393. *Monachis avulsis, Ecclesias converterant in Castella*. Vide Basilium Seleuciensem lib. 1. de Vita S. Theclæ Extr. p. 124. & lib. 2. cap. 17. Vitam Balduini Lutzemb. Archiep. Trevirens. lib. 3. cap 7. Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohem. pag. 299. Bertoldum Constant. ann. 1077. 1091. Appendicem ad Radevicum ann. 1178. Radulfum de Diceto ann. 1171. Continuatorem Nangii ann. 1358. Gesta Innocentii III. PP. pag. 107. Edictum Jacobi Regis Aragon. de Pace & Treuga tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 384. Wilharduinum num. 237. Paradinum lib. 3. Hist. Lugdun. capit. 4. Catellum in Historia Tolosana pag. 245. 246. Columbum lib. 2. de Episcopis Vasionensibus num. 41. &c.

Ecclesias porro *incastellare*, non semel vetitum in Conciliis, Lateranensi ann. 1122. can. 12. Avenionensi ann. 1209. cap. 6. Budensi ann. 1279. can. 53. Palentino ann. 1322. can. 17. in Synodo Coloniensi ann. 1280. can. 11. Herbipolensi ann. 1287. can. 18. præterea in Statutis Simonis Comitis Montisfortis apud Gallandium de Franco alodio pag. 356. Quintilianus Declamar. 369. *Tecta in subeuntes & sacra, quin etiam Templorum fastigia desperantium tela sunt. Certum est, omnia licere pro patria*.

INCASTELLARE, Castellis provinciam munire, apud Giraldum Cambrensem lib 1. de Expugn. Hibernia capit. 36.

¶ INCASTELLATÆ NAVES, Ad bellum instructæ. Joh. Demussis Chronicon Placentinum apud Murator. tom. 16. col. 503. *In quo navali exercitu erant tunc* XXVIII. *naves grossæ Incastellatæ*, VII. *barbottæ &* VI. *ganzerræ, omnes bene munitæ peditum & balistariorum*.

DECASTELLARE, Castellum & munitiones destruere. Ricardus de S. Germano in Chronico anno 1215. *Illis autem abeuntibus, idem Abbas pravo usus consilio, Monasterium munire curavit militibus, &c.* Mox: *Qui præstito sacramento, quod Monasterium Decastellaret, &c.*

¶ INCASTELLATIO, Munitio, castellum. Bulla Clementis VI. PP. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 432.

Et

Et quod Incastellatio Prioratus S. Justi prope Viennam Ordinis S. Augustini per prædictum Dalphinum facta totaliter dirueretur, & custodes dicti Dalphini existentes in eo abinde amoverentur omnino. Rursum occurrit infra.

¶ INCASTELLATURA, Eadem notione. Concil. Avenion. an. 1209. c. 6. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 613. *Ne quis ... Ecclesiam Incastellare præsumat & attentet, immo Incastellatas, videlicet totam Incastellaturam, & quidquid infra cimiterium ædificatum est, ad arbitrium diœcesanorum Episcoporum quam celerius poterunt ad diruendum jubemus.*

INCASTRATURÆ, apud Interpretem Biblior. Exodi cap. 26. v. 17. *In lateribus tabulæ duæ Incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur.* Adde c. 36. v. 22. 24. ubi Græcus Interpres, ἀγκωνίσκους habet. Papiæ, *Incastraturæ* dicuntur *Tabularum compaginationes.* Idem: *Ancones, Incastraturæ, uncini.* Rursum: *Aspidicæ, uncini, Incastraturæ, fimbriæ, cantulæ.* Alio loco: *Antroniscus, Incastratura.* Rectius Glossæ Isidor. *Anconiscus, Incastratura,* (sic legendum pro *Incastrare* [vel *Incastdre,* ut apud Grævium;] Græcis enim ἀγκωνίσκοι, est, ut ait Vill. Brito in Vocabul. MS. *Incastratura, incavatura lignorum, per quam sibi mutua copulantur, scilicet in extremitatibus asserum runcinatorum, & dicitur castratura, quod in ea quasi in castro uniuntur ligna & muniuntur.* Glossæ MSS. *Incastratura, conjunctio, vel conglutinatio.* Catholicon Armoricon: *Engravade,* Gall. *Encharneure,* Lat. *Incastratura.* Historia Translationis corporis S. Marci Venetias, apud Baron. ann. 820. nu. 36. *Aperuerunt occulte sepulcrum, quod erat ex Marmore, habens veluti Incastraturas per latera in modum capsellæ, per quas tabula desuper erat inducta.* *Incastrare* est includere, ἐγκαστροῦν, Græcis recentioribus. [*Incastratus,* Gall. *Enchasse.* Testam. Beatricis de Alboreya an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1523. *Item unam crucem argenti deauratam cum lapidibus pretiosis Incastratis in dicta cruce.*] Italis *Incastrato,* est simul conjunctus, compactus, commissus. Historia Belli sacri vernacula MS. *Et si avoit dedens caseune* (cisterne) *une cuve de marbre bien Encastree de fors maisieres.* *Excastrare,* apud Gellium, Scribonium Largum c. 1. & Marcellum Empir.

1. INCASTRUM, in Statutis Mediolan. p. 2. c. 282. 284. Commissura quædam in flumine facta.

¶ 2. INCASTRUM, pro *Incaustum,* Atramentum. Compusus anni 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 278. *Item, pro cartis bombicinis ... & pro Incastro, gran. 15.*

INCASTUS, ἄσεμνος, in Gloss. Græco-Latino, non castus. [ἀνάγνος, in Supplem. Antiquarii.].

¶ INCATENARE, Vox Italica, Gall. *Enchainer,* Catenis vincire, illigare, claudere. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Genuens. ad ann. 1266. *Galeas faceret Incatenari.* Acta S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 152. *Non sinebat gradus sive scalerium apertum dimitti, sed ne illo de nocte uterentur faciebat Incatenari.*

¶ INCATESTATUS, *Incastratus,* Inclusus, Gall. *Enchassé.* Excerptum ex veteri collectione miraculorum patratorum in diœcesi Magalonensi apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 356. *Dum magister ligno* (S. Crucis) *Incatestato & firmato vellet signum scindere, subito exinde exiliens cum strepitu nimis, ac si sagitta emitteretur de balista, &c.* Vide *Incastraturæ.*

¶ INCATHEDRARE, Promovere ad cathedram episcopalem, in Epistola an. 1408. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 844. & 848. Vide *Cathedra.*

¶ INCATHENARE, ut *Incatenare,* Catenis ligare. Testamentum Joannis de Plesseto an. 1394. ex archivo S. Faronis: *Item volo & ordino, quod duo mea breviaria ad usum Meldensem ... Incathenantur in choro Ecclesiæ Meldensis.*

¶ INCATUM, f. pro *Incaustum.* Regula Monasterii S. Cæsariæ inter Acta SS. Januarii to. 1. p. 734. *Capita nunquam altiora ligeat quam hoc loco mensuram de Incato fecimus;* id fortean est, *Incausto* seu atramento delineavimus.

¶ INCAVATURA. Vide *Incastratura.*

¶ INCAUSALE, Cujus non est causa. Promissio B. Thomæ Mart. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 2873. *Mala autem Incausalia sunt, nec habeat rectum ordinem neque finem. In quantum enim à bono deficiunt, in tantum ad nihil tendunt, & non est in eis nisi privatio boni, quod nihil ponit in re, sicut claudicatio in homine vel equo nihil ponit nisi privationem recte ambulandi.*

INCAUSARE, [In jus vocare.] Vide *Causa.*

INCAUSTUM, [Atramentum: *Encre dequoi on escript,* in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.] Tabular. S. Eparchii Inculism. f. 39. *Qui in hac cartula proprias cruces fecerunt de succo cauli, quia aliud Incaustum non habebant.* [Bernardus Ord. Cluniac. p. 1. c. 5. *Postquam nomen de Incausto scriptum fuerit in femoralibus, ponit ea super eumdem arcum, ut per ipsas litteras filum imprimatur.* Ibid. c. 47. *Scriptor si Incaustum temperare voluerit, non prohibetur.* Statuta Massil. p. 123. *Attendant insuper Notarii & alii scriptores, quod de Incausto competenter nigro faciant scripta sua, & præcipue de bono Incausto & nigro scribant cartas, &c.* Benedictio Abbatis ad calcem libri Johannis Abrinc. de Offic. Eccles. p. 237. edit. 1679. *Tunc faciat Abbas cum penna & Incausto crucem in fine cedulæ.*] Vide *Encaustum.*

¶ INCAUTARE, Cautum reddere, admonere. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. 32. *At vero nobis in mensa comedentibus medicos nostros inibi præsto jubemus assistere, quatenus nos solerter Incauteat præcavere à cibis incompetentibus & nocivis.* Bonifacius Ferrerius c. 99. Defensionis Benedicti XIII. PP. dicti, tom. 2. Anecd. Marten. col. 1504. *Ecce pono vobis hic verba B. Bernardi qui ad Incautandum Papam Eugenium 4. libro de Consid. ad eumdem sic ad litteram dicit, &c.* Cap. 106 col. 1509. *Durante dicto sacro concilio fuerunt certificati, avisati & Incautati de omnibus.* Vide *Cautum, Cotum.*

¶ INCAUTATIO, Cautio. Ibidem c. 108. col. 1510. *Quæratis ergo ab eis, de quo vel super quo potuit informari, post tot avisationes, informationes, Incautationes, &c.*

INCAUTELA, vulgo *Inadvertentia,* ex *Incautus.* Salvianus l. 6. de Gubernat. *Unus Incautior perit, ne multi per Incautelam postea deperirent.* [Nicolaus de Jamsilla de gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 514. *Princeps autem ne per dictum locum angustum Incaute transiret, & posset sibi forsan ex Incautela evenire periculum, &c.* Vide Acta SS. Maii tom. 7. pag. 161.]

¶ INCAUTIONARE, Pro *cautione* pignus dare. Instrumentum anni 9. Conradi Regis apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 357. *Ego Agninus & uxor mea Incautionamus ... curtilum indominicatum ... pro 30. solidis ad tres annos.* Chartul. Matisconense: *Incautiono tibi meum curtilum, &c. Terra Incautionata,* ibidem.

¶ INCELATUS. Gloss. Græc. Lat. ἀκρυπτον, *Incelatum, inabscondibile.*

¶ INCEMENTATUS, *Cemento nullo consolidatus.* Barthius in Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INCENDARIUS, Pro *Incendiarius,* in Vocabulario Iuris utriusque, & in Codice Legum Norman. apud Ludewig. to 7. p. 155.

1. IN-

1. INCENDIUM, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 11. in Statutis Alexandri II. Regis Scot. c. 14. §. 2. & in Regiam Majestatem, est unum ex quatuor Placitis Coronæ, & quæ pertinent ad Curiam Justitiarii.

¶ 2. INCENDIUM, Febris. Mabill. to. 4. Annal. Benedict. p. 363. ex Hildeberto in Vita S. Hugonis Abbat. *Quisdam Frater, cum Borbeni per sex menses quartana sustinuisset Incendia, à S. Patre, qui illuc ex tempore accesserat, sacris jussus interesse mysteriis, epoto post missam vino, in quo lota fuerant Sanctorum pignora, sanitatem recepisse dicitur.*

¶ INCENSARE, Incensarium. V. *Incensum* 1.

¶ INCENSERE, Locare sub annuo censu, Gall. *Acenser*. Carta anni 1309. de officio judicaturæ Judæorum, apud Rymer. to. 3. p. 141. *Dum tamen officium illud modo non sit in propria manu dilecti & fidelis nostri Arnaldi.... set alii Incensetur; ita videlicet quod idem Albertus pro eodem officio, si alii Incensetur, tantum firmam annuam nobis solvat, quantam ille, qui modo illud tenet, pro eodem solvit per annum.*

INCENSIO, Morbi species, quem *Erpetam* vocant. Hist. MS. Advectionis corporis sancti Arnulfi Episcopi Turon. Crespiacum: *Sed & multi vexabantur eo morbo, qui vocatur Incensio, qui meritis B. Arnulfi restituti redierunt.* Vide *Ardentes*.

¶ Incensio Ignis. Vide supra in voce *Ignis*.

Incensio Lunæ. Kalendarium sancti Victoris Parisiensis & aliud Bibliothecæ Regis cod. 1445. 6. *Id. Ianuar. Incensio Lunæ Septuagesimalis* 8. *Id. Mart. prima Incensio Lunæ Paschalis. Nonas April. ultima Incensio Lunæ Paschalis.* 8. *Id. April. prima Incensio Lunæ Rogationum.* [Quæ in omnibus fere Kalendariis MSS. leguntur, quoad primam & ultimam Incensionem Lunæ Paschalis.] Ita Luna dicitur *reaccendi à Sole*, apud Honorium in Imagine mundi lib. 11 cap. 61. 85. [Vide *Accendi*.]

INCENSITUS, [Censui obnoxius.] Vide *Census*.

1. INCENSUM, Thus *dictum, quia igne consumitur, dum offertur, &c.* ait Isidorus lib. 4. cap. 12. Gloss. Græc. Lat. θυμίαμα, *Incensum*, Glossæ antiquæ MSS. *Thus, Incensum*. Uranius in Arabicis apud Stephanum: ἡ χώρα τῶν Ἀβασηνῶν φέρει καὶ [illegible], καὶ θυμίαμα, καὶ [illegible] ubi θυμίαμα pro *thure* posuit. Anastasius Bibl. in S. Sotere, & in S. Bonifacio PP. *Hic constituit, ut nulla Monacha pallam sacratam contingeret, nec Incensum poneret in sancta Ecclesia. Offerre Incensum*, in Libro Sacramentorum Gregorii M. Notitia an. 1069. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensib. *Et omni anno persolverent Incensum sanctæ Aquensi Ecclesiæ in die Sabbati sancti duas libras legales Incensi optimi, & tres ceræ, &c.* [Vetus Sacramentarium Bibl. Stabulensis Monast. ubi de consecratione Ecclesiæ, apud Marten. to. 2. Itiner. litter. p. 151. *Deinde ponat tres portiones corporis Domini in confessionem & tres de Incenso, & tunc ponantur reliquiæ in confessionem.* Occurrit passim.] Thurificationis usum in Ecclesia perantiquum probat Menardus ad dictum Librum Sacrament. p. 195.

Incensare, Thure adolere, Gall. *Encenser*. Lambertus Ardensis: *Volentes.... lectum eorum thuris & aromatis gummis ... Incensaremus.* Leo Ost. l. 2. c. 23. *Morisque est singulis annis ... per totum Mandati spatium ab Acolitho Incensari.* [Occurrit rursus in Synodo Valentina ann. 1590.]

Incensorium, Acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum, apud Leon. Ost. libr. 2. cap. 98. *Thuribula argentea duo... aquamanilia argentea duo, Incensorium de argento unum.* Hic enim distinguitur thuribulum, quod vulgo *Encensoir* appellamus, ab Incensorio. *Encensiers* nostri olim dicebant. Le Roman *de Garin MS.*

Et environ vin cierges ont espris,
Et firent crois & Encensiers venir.

Alibi:

Cierges comande li Loherans Garin,
Et fait chandoilles & Encensiers venir.

[Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS.

D'un grand toppace riche & clier,
Tient en sa destre un Encensier.]

Incensarium, Eadem notione. Ugutio: *Thuricremium, Incensarium, quia in eo crematur thus.* Papias: *Thuribulum, Incensarium*, quod Græci θυμιατήριον dicunt. Apud Hariulfum lib. 2. cap. 10. *Incensaria argentea auro parata quatuor.* Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis anno 915. *Incensarios 2. cum catenis argenteis.* [Rituale Autissidor. anni 1536. ubi de Benedictione campanarum: *Ponat Sacerdos in Incensario ignem & thimiama, thus & myrram, erigendo clocam supra Incensarium.*

¶ Incensorius, Eodem significatu. Breve sacræ supellectilia an. 1419. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 421. *Item duos Incensorios argenti & duas navetas argenti.*

¶ 2. INCENSUM, Vectigal. Charta Ætelbaldi Regis apud Hickesium Dissert. pag. 62. *Quamobrem ego Ethilbaldus Rex Merciorum præsentibus literis indico me dedisse pro anima mea Aldwlfo Episcopo Ecclesiæque B. Andreæ Apostoli, quam gubernat, unius navis, sive illa proprie ipsius, sive cujuslibet alterius hominis sit, Incensum, id est, vectigal, mihi & antecessoribus meis jure regio in portu Londoniæ usque hactenus competentem.*

¶ In vel Ad Incensum Venire, Censui obnoxium esse. Codex MS. Folquerii, *Homines qui faciunt duos dies in anno sunt quatuor. Sunt ibi hun. 14. veniunt ad Incensum.* Ibid. infra: *Homines* 20. *qui faciunt in anno duos dies, habet ibi sedilios* 10. *veniunt in Incensum de argento sol.* 8. Vide *Census*.

¶ INCENTIVUS, Effrenatus appetitus, corporis faces quibus mens incenditur ad cupiditatem. Concil. Dertusanum an. 1429. c. 2. *Et si deinceps tertio relapsus fueris in concubinatu notorio, privetur omnibus beneficiis, & olias carceribus affligatur, ut sic ferro excisa vulnera & secata sanentur... taliumque gravis castigationis exemplo mentes teneat & Incentivos comprimat aliorum.* Gloss. Isid. *Incentiva, Aculei vitiorum*; quæ Papias sic exponit: *Desideria carnis, stimuli luxuriæ, ab incitando dicta. Incentiva vitiorum* dixit Hieronymus epistol 2. *Incentivus peccaminis* Prudentius Apotheol. v. 929.

¶ INCENTRUM, *Incitamentum, aut inflammatio*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. f. legendum *Incendium*, vel *Incentivum*.

¶ INCENTURIATA Acies, Exercitus cujus centuriæ confusæ simul & permixtæ nullum servant ordinem. Albertinus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. Cæsarem l. 3. rubrica 3. *Lucenses campanarum tinnitibus, magnoque fremitu, ira, metuque pariter advehentibus, Incenturiatis incompositisque aciebus, lacero agmine ad hostes discurrere.*

¶ INCEPIENDIUM, Fulmentum quo ligna sustinentur, Gall. *Chenet*. Inventar. an. 1342. MS. ex Archivo S. Victoris Massil. *Apud focariam duo Incepiendia, unam saccaginem* (sartaginem) *item unam cassom unam vigilem, &c.*

INCEPS, pro *Deinceps*, [Festo.] Utitur Thwroczius non semel, pro quo *deinceps* restituit Corrector, uti Editor monet [Invenitur adjective apud Apuleium lib 3. Florid. *De Incipiti.*]

¶ INCEPTUM, Inceptio, initium actionis. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. libr. 1. capit. 63. *Si ferius post Inceptum lectionis intraverit.* Ciceroni *In-*

ceptum, Consilium est seu molitio, Gall. *Entreprise*.

¶ INCESA, Concædes, Gall. *Abatis d'arbres*. Vide *Cesa* 1. & *Incisa*.

¶ INCESSABILITER, ut *Incessanter*, in Libello Episcoporum Italiæ contra Elipandum, to. 3. Concil. Hispan. pag. 98.

INCESSANTER, Continuo, *Incessamment*. Utitur lex 28. Cod. Th. de Cohortal.

¶ INCESSARE, Non cessare, apud Ludewig. to. 5. pag. 400.

¶ INCESSERIUM Thuribulum, pro *Incensarium*, vel *Incensorium*, in Testamento Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ anno 1367. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1523.

INCESTIVA Conjugia, Incesta, in Capitulis Caroli M. lib. 5. c. 158.

¶ INCHARACTATUS, Inscriptus, impressus, ab ἐγχαράττειν, Imprimere, insculpere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii p. 244. *Qualitatem nummorum imaginemque & superscriptionem, qua incharactati sunt, conspicio*. Vide *Charaxare*.

INCHARAXARE, ex Gr. ἐγχαράττειν, Perforare, aperire. Apicius l. 6. c. 5. *Agitabis jus apie viridi & nepata, ovem Incaraxas & perfundis*. Apollonius: *Juvat autem hæc Incharaxatio in oculis diuturno facta rheumatica passione*. Idem: *Oportet etiam & per ipsa loca patientibus fieri incharaxationes*.

¶ INCHARIRI, Carius fieri, Gall. *Encherir*. *Item hoc anno quando sal incepit Incharir*, apud Rymer. tom. 3. pag. 685.

¶ INCHARTARE, Incartare, Aliquid scripta charta donare, conferre, in charta describere. Instrumen. anni 1035. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quidquid vendatur aut donetur litteris alligetur, schedulis Incartetur*. Statuta Arelat. MSS. tit. 132. *Statuimus quod Consules, neque Judices, nec Curialis, possint aliquod debitum Incartare, vel libellum facere super bona Communis*. Charta Bertrandi de Baucio Comitis Avellini ann. 1284. *Prout inter bonæ memoriæ dominum Barralum quondam patrem nostrum, & inter consilium & universitatem Arelatis hactenus extitit incartatum*. Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1. *Donamus & Incartamus in ea ratione dummodo vixerimus usum & fructum habeamus .... Si quis vero .... contra donatione vel Incartatione ista dicere vel calumpniare voluerit*, &c. Aliud Instrumen. ibid. col. 269. *Totum & ad integrum, vel in exquisitum præter hoc, quod Incartatum habui, omnia & in omnibus ad præmemoratam Dei domum Sanct. Vincentii* (Matiscon.) *suisque Canonicis, sicut supra insertum est, dono, trado, atque transfundo perpetualiter tenendum*. Concil. Hispan. ann. 1215. Anecd. Marten. tom. 4. col. 170. *Adjicientes præsentis auctoritate Concilii, ne viri religiosi sine consensu sui Diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant, vel Incartent, sive concedant ad vitam*, &c. Eadem habentur in Concilio Tarrac. anni 1591. Instrumen. anni circiter 1040. ex Archivo S. Victoris Massil. *Antiquitus valebat datum nec tamen Incartatum*. Statuta Massil. libr. 1. capit. 63. §. 3. *Non intelligimus derogare in alique illis conventionibus & compositionibus, quæ olim facta sunt & Incartata*. Saisimentum Comitatus Tolosæ num. 75. *Et quod in eis habet fidelitatem, & servitium exercitus, & oblias, & retrocapta in mutatione novi dei...ins, & alia jura, sicut sunt incartata*. Chartular. Matiscon. fol. 117. *Berno Presbyter dat Ecclesiæ Matisconensi quidquid habet in villa Tornaci, præter res quas Incartatas habet*; id est, ut conjecto, Res in censum datas & in chartis seu terrariis descriptas. Ibidem: *Deno curtilum præter tres petiolas à fero, quas incartatas habeo. Terra incartata & non Incartata*, in Sententia arbitrali an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte. Vide *Charta*.

¶ Incartamentum, Charta, instrumentum, Chartul. S. Petri de Domina fol. 35. *Signum Atenulfi, qui hoc Incartamentum scribi jussit*. Testam. ann. 1461. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 726. *Si apud me aut in archivis episcopalibus Ruthen. reperiantur aliqua Incartamenta seu documenta, quæ concernant domum meum paternam ... traduntur dicto heredi meo*.

¶ Inchartatus, Accusatus, apud Hispanos leguleios. Vide in *Charta*.

¶ INCHARTULATI, Iidem qui supra *Chartulati*, Servi per *Chartulam* manumissi. Greg. Monachi Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 426. *Insuper Inchartulatos & colonos atque cultores exinde expulit*. Ibid. col. 590. *Item Berardus Episcopus Asculanus fecit conventientiam cum Abbate Berardo de terris, quas manuales laberant ad suas manus, & servi, & libertini, & coloni, & Inchartulati permaneant in hoc Monasterio*.

INCHERAMENTUM, Auctio in licitatione, *Enchere*, in Charta de Præpositura Calvimontis ann. 1205. [Vide *Encheramentum*.]

¶ INCHERIA, ut *Incheramentum*. Locum vide in *Pyxis Lombardorum*.

INCHORIS, Indigena. Vide *Enchori*.

INCIBARE, Cibum porrigere, σιτίζειν. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10. *Ut pullis hirundinis, quæ pleno ore volat, dum Incibat filios suos*.

¶ INCIDENS, Causæ accessio, Gall. *Incident*. Vox practica. Vide *Emergens*.

¶ INCIDENTER, Gall. *Incidemment*, per accessionem. Johan. Sarisber. in Præfat. *Quæ incidenter dicta sunt*.

INCIDENTIÆ, Casus, quomodo *Incidens* dicimus. Otto à S. Blasio cap. 12. *Traditionesque Hebraicas cum incidentiis historiarum notas faciens*, &c.

¶ INCIDERE. Vide *Incisio*.

INCIMBILES, *Nocibiles, vel discordes*. Papias. [MS. Bituric. habet *Incinibiles*.]

INCIMCLARE. Charta Waldemari Regis Daniæ anno 1326. apud Pontanum libr. 7. Rer. Danicar. *Si alicubi infra regni nostri terminos naufragium passi fuerint, Advocatus noster ..., ipsorum bona nullatenus impediat, vel si de ipsis nullatenus Incimcler, quandoquidem ipsa bona personaliter per se vel per alios .... valeant de naufragio liberare*. Ubi Incimcler, idem valet ac immisceat: unde fortean legendum fuerit *immiscelet*. Vide *Misculare*.

INCINCTA, Prægnans, eo quod est sine cinctu, quia præcingi fortiter uterus non permittit. Isidoro l. 10. & nostris *Enceinte*. *Incinta*, apud Jo. Villaneum lib. 4. cap. 24. l. 2. c. 12. Hist. Miscella lib. 20. extremo pag. 128. *Viri civitatis illius mulierem Incinctam, jamjamque parituram Inciderunt*. Ubi Theophanes, ἔγκυον. Le Roman de Parise la Duchesse:

Je suis de vous Ençainte, de verte le sachez.

¶ INCINEFACTUS, In cineres redactus. Commodian. Instr. 41.

Tunc Babylon meretrix erit Incinefacta favilla.

INCINERARE, In cineres redigere. Utuntur Saxo Grammaticus l. 4. initio, Cæsarius Eisterbach. l. 4. Miracul. c. 99. l. 10. c. 67. Guillelm. Brito l. 1. 2. 3. 4. Philippus Architrenius l. 6. c. 3. &c.

¶ Incineratio, Resolutio in cineres, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 135. & in Tractatu Engelberti de S. Mariæ virtutibus c. 26. apud Pezium to. 1. Anecd. p. 1. col. 736. *Capitis Incineratio*, Impositio Cinerum in capite feria 4. Cinerum in Constit. Ecclesiæ Valentinæ to. 4. Concil. Hisp. p. 179.

¶ IN-

¶ INCINIBILES. Vide *Incimbiles*.

¶ INCINTA. Vide *Incincta*.

¶ INCIPARE. Vide *Incippare*.

INCIPERE. Vetus Interpras Epistolæ S. Barnabæ: *Qui incipiebant prædicare*, ubi Gr. τὸν μέλλοντας κηρύσσειν. Alibi: *Quia ipse Incipiebat apparere*. Gr. ἤμελλεν. Et non semel in hac Epistola. Ita Jacobus 2. *Per legem libertatis Incipientes judicari*. In textu Græco μέλλοντες. Hac notione vocem *incipere* usurpasse non semel Interpretem S. Irenæi, observatum à Jacobo Billio l. 1. Observ. Sacrar. c. 33. lib. 2. c. 5.

INCIPIENS, Discipulus. Auctor Queroli: *Quid ad hæc vos dicitis, novelli atque Incipientes mei? quando hæc discere potestis*, &c.

¶ INCIPIENTIA, Initium, exordium. Epistola Cæsariæ Arelat. Abbatissæ, to. 1. Anecd. Marten col. 4. *Sicut lætatur Deus in Incipientia conversionis vestræ; ita luget de ea diabolus*. Et infra: *Qui vobis Incipientiam, donare dignetur & perfectionem: quia, non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.*

¶ INCIPPARE, Gloss. Isid. *Incippat, Illudit*. Melius *La Cerda* legit: *Incippat, Includit*, κατακλείει. Papias: *Incipare, Involvere*, videlicet *cippis*. Sunt autem *Cippi*, Compedes, Gall. *Ceps*, vel Carcer ipse, quoniam qui compedibus vinciuntur, includi solent in carcere. *Incippare* igitur idem est quod Compedibus ligare, vel in carcerem detrudere. Theodoricus Engelhusius in Genealogia Ducum Brunsvic. apud Leibnit. to. 2 Scriptor. Brunsvic. p. 20. *Ernestus Dux, dum quodam tempore equitares per Norten, nihil adversi suspicans, captus est à Henrico de Hardenberch & Incippatus ... cumque Hardenberge hoc vindicare vellent, captus est idem Henricus de Hardenberg sedens in equo Ducis capti, & in castrum Salis Incippatus*. Vide *Cippus*.

INCIRCA, Circiter, Galli dicunt, *aux environs*, in Addit. ad Vitam S. Antonini.

¶ INCIRCATUS, In modum circuli curvatus, in Onomastico ad calcem tom 3. SS. Junii.

¶ INCIRCUMSCRIPTE. Non circumscripte, immensum, Gall. *Sans borne*. Vide *Inattingibilis*.

¶ INCIRCUMSCRIPTIBILIS, Qui nullis limitibus circumscribi potest, apud Marten. to. 7. Collect. Ampliss. col. 324.

¶ INCISA, Alias *Incasa*, apud Scriptores rerum gestarum & Vitæ Caroli Magni, sunt celsi cæsarum arborum cumuli pro vallo ad arcendos hostes per extrema silvarum exstructi. Ita Valesius Notit. Gall. pag. 100. col. 2. Vide *Cesa*.

¶ INCISILIS, Culter. Acta SS. Junii tom. 3. p. 30. de S. Cyrico: *Fac capitifragium & uncinos ad oculos evellendos, & forfices dentium, & genufragium & nervorum Incisiles.*

1. INCISIO, Idem quod *Tallia*. Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. pro Monasterio Sancti Maximini Trevirensi apud Nicol. Zyllesium: *Nullus illorum hospitia seu servitia in curtibus Abbatis aut Fratrum, sive à rusticis violenter exigat, nullus eorum per Incisiones aut petitiones homines gravare ... præsumat*. Charta an. 1468. *Jus investiendi, devestiendi, clamores, banna, emendas, aspasgia, Incisionem*, &c. [Charta anni 1112. è Tabulario Rothonensi: *Alanus Hoelli filius Comes totius Britanniæ ... dedit S. Salvatori quamdam consuetudinem .. quæ vulgo Tallia nuncupatur, nos Incisionem nominamus ... insuper concessit & in arbitrio & potestate Abbatis sit, ut quotiescumque Comes suos homines Inciderit, hoc est, censum à suis exiget, Abbas suos homines secundum velle suum Incidat, & potestative, ut concessum est, colliget & habeat*. Vide *Incisura* 1.]

2. INCISIO, Paulus Diacon. lib. de Gestis Episcoporum Emerit. in sancto Paulo cap. 1. *In spe Dei mira subtilitate Incisionem subtilissimam subtili cum ferro fecit atque ipsum infantulum jam putridum membratim abstraxit*. *Encis*, dicitur in Stabilimentis S. Ludovici l. 1. cap. 25. & in Consuetudin. Andegav. art. 44. & Cenoman. art. 51.

3. INCISIO, Sectio, Capitulum in libris. Gennadius de Scriptorib. Eccles. in Severo: *Scripsit ... & Collationem Posthumiani & Galli ... habitam in dialogi specie, duabus Incisionibus*. Walafridus Strabo in Præfat. ad Theganum: *Huic opusculo ego Strabo quasdam Incisiones & Capitula inserui.*

4. INCISIO, κόμμα. Ordo Romanus: *Episcopi omni tempore benedicantur; nunc vero mos est, ut nocturno tempore benedicantur. Secunda namque Incisione, id est, Lectione facta, egreditur Pontifex de Ecclesia S. Petri, & ascendit Monasterium S. Martini*, &c. Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et 15. Cantica Graduum sub silentio ab unoquoque dicuntur, & post singulas Incisiones ab unoquoque procumbitur ad formas*. Adde Udalricum lib. 5. Consuet. Cluniac. Monast. cap. 5. [& Bernardum Monachum p. 2 Ord. Cluniac. cap. 15.] *Interscissiones*, apud Cassianum l. 2. de Nocturnis orat. c. 11. *Et idcirco ne Psalmos quidem ipsos, quos in Congregatione decantant, continuata student pronuntiatione concludere: sed eos pro numero versuum duabus vel tribus Interscissionibus cum orationum interjectione divisos, distinctim particulatimque consummant*. *Distinctiones* dicuntur in Admonitione Synodali antiqua: *Psalmorum verba & Distinctiones regulariter ex corde cum canticis consuetudinariis pronuntiare sciat*. *Pausationes* vocat Synodus Narbonensis sub Recaredo Rege: *Per majores vero Psalmos, si fuerint prolixiores, Pausationes fiant*, &c.

5. INCISIO, alia notione. *Signum secunda vel tertia Incisione pulsare*, apud Guigonem in Statutis Cartusiensib. cap. 7. §. 5. in Statutis antiq. ejusdem Ordin. 1. part. c. 41. §. 9. c. 43. §. 5.

6. INCISIO, Typus nummi, Figura. Anastasius in Hist. Eccles. *Cum Arabes non susciperent Romanorum Incisiones in nummis suis*. Theoph. χαραγὴν habet.

7. INCISIO, Castratio, apud eumdem Anastasium: *Alios autem .. partim suspendio, partim Incisione perdebat*. Ubi Theophanes, ἀνέτεμεν.

8. INCISIO, vox Architectorum, de qua Jacobus Gothofred. ad l. 3. Cod. Th. de Excusat. artific.

¶ INCISIVUS, *Non in tempore sectus, vel immaturus, vel superfluus, & derivatur ab Incido*. *Horat. in Odis*:

Ut gaudet Incisiva decerpens pira.

Et hoc Incisivum potest dici substantive superfluum illud quod inciditur de aliqua materia. Johannes de Janua. Gloss. Sangerman. Lat. Gall. MSS. *Incisivus, Non coupes à temps, non meur, ou superflue; Incisivum, Rongneure*. Fictæ voces ex prava lectione. Legendum *Insitivus*, ut apud Horatium editum:

Ut gaudet Insitiva decerpens pyra.

INCISOR. [Raimundus Duellius lib. 2. Miscell. pag. 444. in fragmento Chartularii Sand-Hyppolytensis ann. 1263. *Notum sit omnibus præsentem literam inspecturis, quod nos Chunradus judex in S. Ypolito, Hainricus Unrfler, Chunradus Incisor apud portam, Hainricus dictus Hungarus, cives ibidem, interfuimus, vidimus*, &c. *Incisores casei*.] Statutum Communis Bononiensis ann. 1288. apud Ghirardacum lib. 9. Histor. Bonon. pag. 279. *Sæpe contingit, quod illi, qui ludunt ad azardum in scalis & in platea Communis Bononiæ, & etiam qui caseum Incidunt, iracundiæ calore succensi, contra Deum & matrem ejus ignominiosa verba proferunt*, &c. Infra: *Lusores azardi & bescazariæ, & Incisores casei*, &c. Caupones hic interpretor, apud quos

caseus in escam potatoribus datur. [*Incisor lignorum*, Qui incidit ligna, in Charta an. 1233. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.] Vide *Scissor*.

1. INCISORIUM, Orbiculus mensarius, super quo escas *incidimus*. Gallis nostris seu Gallobelgis, *Trancboir*. Chronicon Nonantulanum MS. de Institutis & ritibus sub Friderico II. Imper. *In cœnis vir & uxor una edebant parapside, usus Incisoriorum* [*Incisorum* mendo librarii apud Murator. tom. 9. col. 669.] *lignearum non erat in mensis, unus vel duo scyphi erant in mensa, nocte cœnantes lucernis aut facul is mensas illuminabant, faculam tenente uno ex suis. Nam candelarum de sepe vel de cera usus non erat.* [Extractum computi an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 273. *Pro Incisoriis, parascidibus, salzeriis, astis, palis & aliis rebus, &c. nuc. 16. aveu. 1. gran. 18.*] Petrus de Crescentiis lib. 5. pag. 267. *Azerus est arbor satis magna, quæ in Alpibus invenitur, quæ optime convenit cyphis, & parapsidibus & Incisoriis faciendis, & vasculis omnibus, &c.* Ubi vetus Interpres Gallicus: *Est tres-bon pour faire hanaps, escuelles, & plateaux, &c.* Adde p. 279.

¶ 2. INCISORIUM. Ordinatio Humberti II. Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. p. 313. cap. 2. *Item volumus & ordinamus, quod singulis diebus in prandio serviatur nobis pro persona nostra de quatuor panibus albis de bocha, quorum quilibet sit ponderis unius libræ cum dimidia, vel circa, & de octo panibus parvis, quorum quilibet sit ponderis unius libræ, vel circa, pro Incisorio faciendo.* Semel & iterum ibidem memorantur ii parvi panes *pro Incisorio faciendo*; nescio quo condimento vel minutali cum pane *inciso*, ut videtur.

3. INCISORIUM, Novacula, apud Petrum Cell. lib. 6. Epist. 20. [Instrumentum omne aptum ad *incidendum*, apud Julianum Pomer. in Præfat. ad librum Ildephonsi de Virgine intemer. to. 2. Concil. Hispan. p. 658. col. 2. Sicula, apud Joh. Sarisb. l. 5. c. 10.]

¶ INCISORIUS, ut *Incisorium* 1. Ordinatio anni 1340. Hist. Dalphin. to. 2. p. 394. *Ipsi namque solsardi in omnibus obediant magistro coquinæ, nec obmittant lavare scutellas & Incisorios & alia vasa coquinæ.*

¶ INCISSURA, pro *Incisura*, vel *Scissura*. Privilegia Bolci Ducis Silesiæ an. 1337. Friburgensibus concessa, apud Ludewig. tom. 6. pag. 41. *Omnes ejus incolæ civilia jura habentes, pannos & stamina non falsificata, cujuscumque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere & incidere per ulnas, ulnatim vel integre. Extranei autem forum ibi quærentes debent adducere stamina qualiacumque & vendere sine Incissura, uti fecerunt ab antiquo*: id est, stamina sua non possunt incidere *per ulnas*, sed ea tenentur integra vendere sine ulla divisione, ut satis per se patet.

1. INCISURA, *Tallia*, Exactio: nam nostris *Taille*, idem valet ac *Incisio*. Charta Manassis Comitis Guinensium in Chronico Andrensi pag. 356. *Firmiter statuimus, ut nullus ... coactivam petitionem seu Incisuram super ipsos instituere ... audeat.* Adde p. 424. [Tabularium Kemperlegiense: *Redditus ipsius terræ ... cum Incisura & forisfactis, &c.* Ibidem: *Redditus terræ est Incisura, quæ dicitur Taellied, cum forisfactis & furtis & aliis exactionibus.* Vide *Incisio* 1.]

2. INCISURA & INCISIO, apud Gromaticos. V. *Arbor*.

INCITARE, Præcipitare. Epistola Bonifacii PP. in synodo Rom. sub Bonifacio II. apud Holstenium: *Sane, quoniam servandus accusatori locus est, ne audientiam penitus Incitare videamur, &c.*

INCITI, *dicunt calculi, qui in ludo scacorum omnino moveri non possunt. Item & homines egentes Inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi, i. proficiendi, nulla restat.* Breviloq. [ex Isidoro lib. 18. Orig. cap. 67. Vox ducta à *ciere* vel *cire*, movere, & particula *in*, quæ vim hic habet privativam. Nota est loquendi formula *ad incitas redactus*: ad quam videre potes Scaligerum in Appendice ad Conjectan. lib. 6.

¶ INCIVILITAS, Rusticitas. *Contigit per Incivilitatem militis*, apud Ammianum lib. 18. c. 2.

INCLAMARE. Edictum Theoderici Reg. §. 145. *Si quis barbarorum tertio competentis judicis auctoritate conventus, & edictis solenniter Inclamatus ad judicem, cujus præceptione conventus est, venire neglexerit, merito sub discussione causæ sententiam excipiet contumaciæ, &c.* Ubi *Inclamatus edictis*, videtur esse, qui *banno* publico & judicis auctoritate ad judicium citatur, quomodo forenses nostri, *Crier à trois briefs jours*, dicunt de reis contumacibus. Ita *Inclamare* usurpat lex 7. Cod. Th. Si certum petatur: *Per intervalla temporis longioris Inclamatus*, i. citatus edicto à judice impetrato, uti viri docti interpretantur. [Consuetud. Furn. ex Archivo S. Audomari: *Qui vero de nachtbrand Inclamatus fuerit, per quinque coratores purgare se poterit, alioquin suspendetur.*

¶ INCLANGORIUM, Campanile. Sic unica voce scribitur apud Acher. to. 3. Spicil. p. 262. in Chronico Fontanellensi; sed divisis vocibus legendum est *In clangorium*. Vide in hac voce.

¶ INCLAVARE, Gall. *Enclouer*, Clavum in equi pedem altius infigere, in Statutis Massil. lib. 6. cap. 77. non semel.

INCLAVATURÆ EQUORUM, de quarum cura vide Petrum de Crescentiis l. 9. de Agricult. c. 55. & veterem ejus interpretem Gallicum c. 56. *De diverses Encloeures & de leur cure*, eodem libro.

¶ INCLAVATURA, Ager vel agri portio in alium incurrens, Gall. *Enclave*. Charta 12. sæculi: *donamus ... Ecclesiam S. Johannis cum terra terminata, quæ est in valle quam vocant Juco, cum Inclavatura quæ vadit usque ad claparium.*

¶ INCLAVATUS, Incurrens, inclusus. Donatio Johannis Regis Franc. de Ducatu Bituriæ & Arverniæ facta filio suo Johanni ann. 1361. ex Chartulario Eduensi: *Retentis nobis & successoribus nostris Regibus Franciæ inter alia gardiis Ecclesiarum Cathedralium .... & salva gardia cum omnibus bonis ad causam dictæ Ecclesiæ in quacumque parte regni existentibus in Baillivia Bituricensi Inclavatis ... infra cujus terminos dictus Episcopus quamplures terras, villas, bona & possessiones habet Inclavatas.* Diploma Johannæ Ducissæ Brabantiæ ann. 1384. *Et tenemus nostrum præfatum hospitale de Postele tanquam locum Inclavatum.* Rursum occurrit in Charta ann. 1290. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 232.

INCLAUDARE, Clavum in equi pedem inducere, *Enclouer*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 598. *Et si Inclaudet palefridum Domini Regis, dabit ei palefridum 4. marcarum.*

INCLAUSTRUM, Claustrum vel ambitus Monasterii, *Enclos*. Vita S. Lietberti c. 49. *Ædificatoque Inclaustro cum cæteris officinis, &c.* Baldricus l. 3. Chr. Camerac. c. 72. *Factum est autem hoc lignarium ... & positum est in Inclaustro S. Auberti.*

¶ INCLAUSURA, Septum, quo agri includuntur & muniuntur. Litteræ an. 1509. apud Rymerum to. 13. pag. 244. *Omnimodas prostrationes, abrutiones, sive permissiones cadendi aliquarum domorum, ac etiam omnimodas Inclausuras aliquarum terrarum arrabilium & easdem terras ad pasturam mittendas, &c.*

INCLINARE, Ad servitutem repetere, revocare, *ad servitium interpellare*, in Synodo Remensi 3. can. 19. apud Flodoard. libr. 2. cap. 5. in Capit. Caroli M. libr. 3. capit. 43. in Concilio Valentino III. ann. 855. can. 23. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 89.

Lex

Lex Ripuar. tit. 57. §. 1. *Nullatenus eum permittimus in servitium Inclinare*. Marculfus lib. 2. form. 32. *Si quis vero.. contra hanc ingenuitatem tuam venire; aut te in servitia Inclinare voluerit, divina eum ultio subsequatur*. Adde form. 28. Charta ingenuitatis apud Will. Hedam in Bernulpho Episcopo Ultrajectensi: *Mundiburdem vero vel defensorem alibi non inquiramus, nisi ad supradicti Sancti altare, ad defendendum scilicet, non ad Inclinandum, & ab omni servitio permaneamus liberi atque illæsi stabili lege*. Ita vocem *inclinare*, pro *deprimere* usurpat Gregorius M. lib. 1. Epist. 72. *Cognovimus enim eos, fidem velle Christiani nominis Inclinare*.

INCLINATI, Servi, Capitulare 3. ann. 811. cap. 9. *Sunt & alii, qui de ipsa genealogia non debent esse Inclinati, attamen fiunt propter illam occasionem Inclinati*.

INCLINATIO, Salutationis apud Monachos species, quæ soli Abbati debetur. Ingulphus pag. 886. de Priore: *Et quia in medio Fratrum rector est eorum, in honore, præter Inclinationes, omnis honor ei & reverentia exhibeatur*.

INCLINATIO, Submissio, humiliatio. Epist. Archiepiscopi Bulgariæ, in Gestis Innoc. III. PP. pag. 56. *Multas Inclinationes & magnas preces ad Dominum & gloriosissimum & Cathedralem Apostolicæ sedis, &c.* Ubi perperam editum *in divinationes*. Rectius in alia ejusdem Archiepiscopi pag. 71. *Ipse multas Inclinationes & multas sanitates à me Basilio humili Bulgarorum & Blancorum Primate erga patrem universorum... sanctissimum Papam Innocentium, &c.*

INCLINATIO ANTE ET RETRO. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 2. *Quilibet novitius est instruendus, ut regulariter sciat caput inclinare, scilicet non dorso arcuato, ut quibusdam negligentibus est familiare: sed ita ut dorsum sit summissius quam lumbi, & caput submissius quam dorsum: quam Inclinationem nos per usum Ante & Retro appellamus, quia incipit contra Orientem, & finit contra Occidentem*. Hinc formula frequens apud eumdem & Bernardum Mon. in Consuetud. MSS. ejusd. Monasterii, *Facere ante & retro*, vel *facto ante & retro* nude. Vide Eadmerum de Similitudinibus S. Anselmi c. 90.

¶ INCLINATORIUM, Sella canentium in choro. Mabill. in Disquisitione de Cursu Gallicano ex libello supplici Monachorum Fuldensium, in quo ad Carolum M. conqueruntur, quod præ Ratgarii Abbatis duritia ipsis infirmis *nec baculum pro sustentatione ferre liceat, nec ad Inclinatorium, quod nos formulam dicimus, morando inhærere*.

¶ INCLINIS, *Incumbens*. Gloss. Isidor. Vide *Inclinus*.

¶ INCLINIUM, Inclinatio. Epistola Gozechini Scholastici apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 392. *Librum autem quem mihi scripsisti... in quo mihi articulos digitorum, oculos & animum, Inclinium cervicis, laborem capitis, immo te totum animo meo insinuasti; in exterioribus meis non invenio unde possim ex æquo recompensare*. Vide Onomasticon ad calcem Act. SS. Bened. sæc. 3. part. 1.

¶ INCLINUS, Cernuus, pronus. Barthius in Glossario ex Anonymi Hist. Palæst. *Per omnia cupiunt effici Turci, & Deum vestrum quem vos Inclini colitis, abnegare volunt*. Antiquæ Consuetud. Canonicor. Regul. apud Marten. Collect. vett. Script. p. 1. p. 307. in 4. *Oratione Dominica ad nutum abbatis seu prioris terminata incipiunt Tertiam: fiet autem hæc oratio tam ante istam, quam ante alias horas diei ab Inclinis, seu etiam sub formas*. Occurrit eadem notione in Vita Caroli Boni to. 1. SS. Martii p. 195. *Inclinus*, Benignus, in Onomastico ad calcem tomi 2. SS Aprilis.

¶ INCLITARE, Vide *Inclytare*.

INCLITUS, Integer, totus. Charta Caroli M. in Vita S. Auberti Abbatis Benevent. n. 9. *Et nullis sit deinceps licentia infra prædictos fines aliquam contrarietatem seu molestias partibus inferre præfati Cœnobii per Inclitos fines, neque per possessiones, &c.* Chr. Casinense lib. 1. cap. 49. *Reddidit huic Monasterio Inclitam cartem in loco Pantuara*, Lib. 4. cap. 34. *Manifestavit & renuntiavit se de Inclita parte sua de castello Mortala*. Regestum Petri Diaconi Casin. num. 416. *Totum & Inclitum Monasterium S. Erasmi*. Vetus Instrumentum, in Vita Gelasii II. apud Cajetanum: *Vendidi tota & Inclita ipsa petia de terra nostra*. Vetus Charta Amalfitana apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 394. & 399. *Tradimus atque confirmamus suprascripta plagia Inclyta de cantu in cantum, &c.* Alia ann. 1178. p. 410. *In eam enim rationem, ut amodo, & semper Inclyta ipsa prædicta nostra traditione, seu offersione, &c.* Occurrit præterea in Chronico Sanct. Vincentii de Vulturno pag. 674. 685. 686. 689. 690. Vide Spicileg. Acherian. tom. 11. pag. 286.

¶ INCLUDERE. Vide *Inclusor*.

INCLUNIARI, *Concubitum pati, vel per clunes curvari*, Joanni de Janua.

¶ INCLUSA, INCLUSAGIUM. Vide in *Inclusi*.

INCLUSI, RECLUSI, ἔγκλειστοι, Theodoro Studitæ, Theophani ann. 17. 25. Constantini Copronymi, [Anonymo Combefisiano in Lacapeno num. 27. & Auctori narrationis restitutionis Imaginum pag. 719.] dicuntur Monachi, qui aut prope vicos, vel Cœnobia, aut etiam in ipsis Monasteriis, in singulares cellas, ex iis non exituri, vitæ solitariæ, quam alias consequi non licet, intuitu sese concludunt, ut Deo sibique vacent: quod genus Monachorum Cassiano Collat. 18. cap. 8. & S. Isidoro in Regula cap. 5. haud omnino probatur, [sed nec Johanni Tzetzæ Chiliad. 9. v. 330.] Qui vero ad istud strictioris vitæ genus aspirabant, ad id neutiquam admittebantur, nisi post emeritos labores, & data virtutum monasticarum argumenta, petitamque Episcopi vel Abbatis licentiam, à cujus imperio & potestate propterea non eximebantur, ut est in Concilio Veneticano ann. 465 can. 7. Agathensi can. 38. Toletano VII. cap 5. Francoford. ann. 794. can. 12. in Statutis Guidonis Episcopi Prænestini ann. 1202. apud Chapeavilla n tom. 2. Histor. Leod. pag. 201. & in Regula Solitariorum cap 15. Qui denique, ut de Eremitis aiebat S. Hieronym. Epistol 4. *De ludo Monasteriorum egrediebantur milites, quos eremi dura rudimenta non terruerant, qui speciman conversationis suæ multo tempore dederant, qui omnium fuerant minimi, ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superaverat, qui paupertate lætabantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum erat, &c.* Sed & Synodus Trullana can. 41. decernit, ut qui clausuram hanc amplecti volunt Monachi, ab Abbate primum, dein ab Episcopo strictius examinentur, nec tamen statim, sed elapso post anno includantur, hac adhibita lege, ut eis in posterum omnis prohibeatur regressus, nisi id evincat utilitas communis, vel alia quævis necessitas, quod ne sic quidem sine Episcopi benedictione fieri iis licet: cujus quidem istiusmodi Inclusorum egressus ob communem utilitatem exempla profert Sanct. Audoenus libr. 2. de Vita Sanct. Eligii capit. 29. & Chronicon Fontanellense cap. 11. Alias in Concilio Toletano æra 684. can. 5 Monachi, qui à clausura præ tedio aut tepore se subducunt, pro spuriis habentur.

Sed & interdum Abbates ipsi id strictioris vitæ genus amplectebantur, cum interim Monasterii regimen non

abdicarent: quod docet vetus Epitaphium Leoniani Abbatis, quod exstat in suburbana æde S. Petri Viennæ; *Epitaphium S. Leoniani. Hic vir sanctitate conspicuus in hac urbe Viennensi Abbas extitit, Sabbaria Pannoniæ ortus, à barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit, Augustoduni primum, deinde Viennæ claustro peculiaris cellæ conclusus quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tantæ districtionis, ut pene vultu omnibus undequaque venientibus ignotus introvixerit, cum esset verbo doctrinæ multis ad salutem notissimus. Ita ut juxta cellulam quam plurimos Monachos rexerit, Monachos vero, ambitu Monasterii infra urbem inclusos, ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione paverit, & disciplinabiliter custodierit*. Inclusorum ejusmodi regulam peculiarem descripsit Matthæus Raderus, & ex eo Haeftenus lib. 1. Disq. Monostic. tract. 8. disq. 2. Aliam habet Codex Regularum Monasticar. Holstenii to. 2. pag. 281. Le Roman *du Chevalier au Barisel* MS.

Il n'epargnoit ne Clerc, ne Moine,
Enclus, Hermite, ne Canoine.

Ejusmodi Inclusos, [illegible] appellari apud Pachymerem lib. 12. c. 2. opinatur vir doctissimus, quod vix putem; cum potius videantur fuisse ex eo Clericorum genere, quos *Capellanos* dicimus: est enim veteribus *Cubiculum*, idem quod *Capella*, ut suo loco docuimus. Vide in *Cubicularius*.

Inclusorum vero passim meminere Scriptores, S. Augustin. de Oper. Monach cap. 23. [Apophtegm. Patrum in Motio num. 2. in Serapione n. 1.] Evagr. lib. 1. Hist. cap. 30. Gregor. M. lib. 4. Dial. cap. 9. lib. 7. Ind. 2. Epist. 54. ubi solitariæ istius vitæ incommoda exaggerat, Paulus Warnefr. lib. 3. de Gest. Langob. cap. 1. Gregorius Turon. lib. 1. Hist. cap. 37. lib. 5. cap. 9. 10. libr. 6. cap. 6. lib. 7. cap. 1. libr. 8. cap. 34. de Vit. Patr. cap. 2. 5. 7. 12. 13. de Gloria Confessor. cap. 86. Aimoinus lib. 3. Histor. cap. 45. S. Anselmus lib. 1. Epist. 37. lib. 2. Epist. 22. Vita S. Eugendi Abbat. cap. 2. num. 5. Vita S. Poppon. Abbat. num. 46 Vita S. Ayberti num. 11. Sigebert. an. 1016. 1050. 1058. 1078. Theophanes pag. 367. [Anonymus Combefisianus in Lacapeno num. 44.] Concil. Aurelian. II. can. 13. Lametbense ann. 1330. can. 9. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis, Marianus Scotus in Chron. ann. 1068. 1069. Petrus Abbas Cluniac. lib. 1. Epistol. 20. Vita S. Leodegarii cap. 5. Vita S. Juniani tom. 1. Histor. Franc. p. 542. Vita S. Geraldi Abb. Grandissilvæ num. 18 Vita B. Moriani Ratispon. Abbat. num. 15. Simeon. Dunelm. de Gest. Reg. Angl. an. 1062. Continuator Histor. Episcopor. Virdun. pag. 268. Radulf. de Diceto ann. 996. Petrus Diacon. Casinensis in Miraculis S. Benedicti Casini patratis nu. 42. Ughellus to. 5. Italiæ sacræ p. 424. & alii sine numero. Vide Glossar mediæ Græcitatis in voce Ἔγκλειστος.

Inclusas etiam Sanctimoniales, quæ ad id instituti sectatæ sunt, recensent non paucas Scriptores, Gregor. Turon. l. 6. cap. 29. Dodechin. ann. 1136. S. Brigitta in Revelat. lib. 4. c. 127. 128. W. Malmesburg. lib. 3. Histor. pag. 112. &c.

Inclusa, Inclusoria, Incluseria, Ædes, ubi Inclusi, seu Monachi degunt: ἐγκλείστρα, in Synodo Trullana can. 14. & apud Theophanem ann. 25. Copronymi. *Incluseria S. Helenæ* Lugduni, cujus mentio in veteri Charta apud Paradinum in Histor. Lugdun. libr. 2. capit. 104. *Clusa*, apud Marianum Scotum ann. 1058. 1069.

¶ Inclusagium, Eadem notione. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 557. *Inclusi in Inclusagio sito prope Rocham-Deriani*.

Reclusorium, apud Petrum Damiani in Vita S. Romualdi numer. 84. 100. in Vita S. Julianæ Virginis lib. 1. num. 22. in Chron. Belg. M. ann. 1256. in Concilio Avenionensi ann. 1297. can. 1. apud Henric. de Knyghton. ann. 1392. in Annalib. Colmeriensib. ann. 1240. in Histor. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 451.

Clusorium, in Vita B. Rayneri Solitarii num. 1: *Cum multa devotione & reverentia clausus est in Clusorio juxta ostium majoris Ecclesiæ*. Menardus lib. 2. Observation. id olim in more fuisse docet, ut virorum Ordinis S. Benedicti Monasteriis adjunctæ essent quædam cellulæ: quas *Clusas*, seu *Inclusoria* vocabant, arctiori studio virtutem exercitaturis. Quod & testatur Hugo Archidiaconus Turon. de Miracul. in Translatione S. Martini: *Huic juxta Monasterium parvula cellula quietis secretum præstabat, qua se vir sanctus, quia conventus vitabat humanos, per multos annos concluserat*. Præterea descriptio *cellulæ retrusionis*, quæ habetur in Regula Solitarior. cap. 16. & in Ordine Inclusorum apud Raderum in Bavaria sancta, ubi sic describitur: *Inclusa, id est, domus Inclusi, debet esse lapidea, longitudo & latitudo in 12. pedes abeat. 3. fenestras; unam contra chorum, per quam corpus Christi accipiat, alteram in opposito per quam victum recipiat, tertiam, unde lucem, habeat, quæ semper debet esse clausa vitro vel cornu, &c.*

Reclausi, Iidem, qui *Inclusi*, apud Gregor. Turon. lib. 8. c. 34. Aimoinum lib. 3. Hist. cap. 45. in Chron. Fontanell. c. 11. &c.

Reclusa, in Charta Herimanni Episcopi Metensis apud Meurissium p. 370.

Retrusi, apud Carolum M. de Cultu imag. lib. 3. cap. 31. Sic *retrusionem*. dixit auctor Vitæ sancti Eugendi Abb. numer. 5. Vide Leges Wisigoth. libr. 6. tit. 2. §. 3.

INCLUSOR, Inclusarius, Joanni de Janua, & Guillelmo Britoni in Vocabulario dicitur, *qui aliquid includit sicut auri faber, qui includit gemmam in annulo; similiter rusticus, qui includit aliena pecora pro forefacto*, secundum Ugutionem. Glossar. Arabico-Latin. *Clusor, qui gemmas auro concludit*. Gloss. Lat. Gall. *Inclusor; qui enclost, ou clieus*. Sanctus Hieronymus in Cap. 24. Hierem. *Fabros & Inclusores, vel Legis Interpretes atque Doctores debemus accipere, vel artifices Inclusoresque auri, atque gemmarum, quæ apud barbaras nationes pretiosissimæ sunt*. Eddius Stephanus in Vita S. Wilfridi cap. 16. *Nec non Bibliothecam librorum eorum omnem de auro purissimo & gemmis pretiosissimis fabrefactam compaginare Inclusores gemmarum jussit*. [Guidonis Discipl. Farfensis cap. 1. *Juxta istam sit disposita alia cella, ubi aurifices vel Inclusores seu vitrei magistri conveniant ad faciendam ipsam artem*.] Sic *Includere* & *Inclusor* sæpius apud veterem Bibl. Interpretem: & *auro clusum, conclusum* & *interclusum*, passim habet Anastasius Biblioth. p. 12. 13. 14. 15. 16. 17. &c. V *Cataclitus*.

Inclusorium Opus. Aimoinus lib. 2. Hist. Francor. cap. 9. *Quæ omnia cum solido fabricata forent auro, gemmisque ornata opere Inclusorio, &c.* Sugerius: *Quod videlicet vas, tam pro pretiosi lapidis qualitate, quam integra sui quantitate mirificum, Inclusorio sancti Eligii Opere constat ornatum, quod omnium aurificum judicio pretiosissimum æstimatur*.

¶ INCLUSUM. Vide in *Inclusi*.

¶ INCLYTARE, Nobilitare, ditare, illustrare. Agnellus in Vita Johannis Episcop. apud Murator. tom. 2. pag. 134. col. 1. *Illi pro ipsorum animabus partem rerum maximam suarum Ecclesiis obtulerunt & Ecclesias Inclytaverunt*. Ricobaldus Ferrar. de partibus Italiæ apud eumdem Murator. tom. 9. col. 188. *Deus in eligendo urbis Ravennæ Præsules undecim, columba missa cœlitus indice, palam cunctis eam urbem peculiari gratia Inclytavit*. Acta SS. Maii tom.

7. pag.

7. pag. 364. de S. Ferdinando Reg. Castellæ : *Cathedralem Ecclesiam Legionis possessionibus & donationibus Inclitavit*.

¶ INCLYTUS. Vide *Inclitus*.

¶ INCOENARE. Vide *Incæniare*.

¶ INCOGITABILIS, Qui non potest cogitari seu cogitatione comprehendi. Eucharistiæ Sacramentum dicitur *Incogitabile*, in Libro de doctrina Novitiorum Ordin. Grandimont. apud Marten. tom. 5. Anecdot. col. 1832.

¶ INCOGNITUS, Ingratus, immemor beneficii. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. p. 71. *Ne simus incogniti tanti beneficii*.

INCOHIBILIS, *Ardor Incohibilis*, qui cohiberi non potest, apud Ammian. lib 14.

¶ INCOLATA VESTIS, Carens collo, cujus superior pars quæ tegit collum abscissa est & amputata. Statuta Eccles. Æduensis an. 1468. tom. 4. Anecdot. Marten. col. 508. *Non fiant etiam vestes eorum* (Clericorum) *à parte superiori nimis excisæ, vel etiam Incolatæ, sicut multi faciunt, ut carnes eorum inverecundæ videantur*.

¶ INCOLLATUS, f. pro *Incollanatus*, ab Italico *Collana*, Catena. Pons interdum catenis ligatur. Chron. Parmense ad ann. 1283. *Facti sunt omnes arcus sive voltæ pontis de galoria, quæ fuerunt numero octo, & Incollatus & planellatus per Dei gratiam, & totus completus*.

¶ INCOLORATE, Colorate, simulate. Epistola Gregorii X. PP. ad Regem Siciliæ, apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 229. *Verum quia, sicut nobis à dignis fide suggeritur, ipse, nisi treugis tecum initis, quieta sibi ad tractandum de præmissis & secura tempora concedantur, occasionem assumet & causam ex hoc Incolorato prætendet hujusmodi recusandi tractatum, &c.*

INCOMA, INCOMMA. Gloss. Lat. MS. ex Bibl. Reg. Cod. 1013. & Gloss. Isidori: *Incoma, mensura militum*. Vegetius lib. 1. cap. 4. *Proceritatem tyronum ad Incommam scio semper exactam*. Ita enim in MSS. Codd. scribi monuere Stewechius & Scriverius. Videtur autem *Incomma* fuisse palus quidam mensuralis, in castris ad hanc rem positus, ut ad eum admotis, qui ad militiam deligebantur, tyronibus vel qui sponte ad militiam accedebant, an statura justa ac legitima essent, examinarentur. Est enim ἔγκομμα, palus in terra defixus. Hæc Salmasius in Notis ad Lamprid. p. 199. Eam porro mensuram 5. pedum & semis fuisse colligi potest ex Dositheo lib. 3. ubi quemdam in militiam adscribi postulantem Adrianus Imper. sciscitatus est, πόσον μῆκος haberet, cui ille respondit. πέντε πόδας ἥμισυ. Vide Cujacium lib. 21. Observation. cap. 5. Certe Milites non tantum ætate & fortitudine, sed & statura æstimatos palam est. Apud Frontinum lib. 4. c. 1. n. 3. *Pyrrhus delectori suo fertur dixisse: Tu grandes elige, ego eos fortes reddam*. Hinc evanescit Rigaltii conjectura ad Agrimensores, qui apud Isidorum legendum censet, *hæc groma, mensura limitum*. Vide *Spatha*.

¶ ENCOMA, Eadem notione. S. Hieronymus lib. 2. adv Jovinianum: *Si tollis ordinem tabernaculi Templi, Ecclesiæ; si omnes qui à dextris sunt, unum, ut vulgo dicitur, Encoma ad militiam probat, nequaquam Episcopi, frustra Presbyteri, sine causa Diaconi sunt*. Sic Marianus Victorius in Scholiis ex quinque MSS. restituit hunc locum, de quo dissertatio est in Diariis Trevoltianis. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari, ubi conjicit non castrensem duntaxat mensuram fuisse *Incommam*, sed potius regulam ad multiplicem metiendi usum idoneam: exponitur autem, inquit, tanquam mensura solum castrensis, quia ejus notio ad nos pervenit à Vegetio in re militari.

INCOMARE, ad *Incomam* tyronum staturam metiri. Passio S. Maximiliani ex Edit. Oxoniensi nupera: *Dixit; Fabius Victor Temonarius est constitutus cum Valeriano Quintiano Præposito Cæsariensi, cum bono Timone Maximiliano filio Victoris. Quoniam probatus est, rogo ut Incometur. Dion. Procos. dixit, Quis vocaris? Maximilianus respondit: Quid autem vis scire nomen meum? mihi militare non licet, quia Christianus sum. Dion. Proconsul dixit: Incometur. Cumque Incomatus fuisset: ex officio recitatum est: habet pedes quinque, uncias decem. Dion. dixit ad officium, Signetur. Cumque resistere Maximilianus, non possum militare, &c.* Ubi perperam editum *intumetur* & *intumatus*. Neque enim hoc loco *intumare* est *inscribere*, quod vult Editor, cum *tyrones*, non inscriberentur, nisi postquam ad *incomam*, seu *incommam*, essent applicati, id est ad palum, cui insculptæ vel incisæ erant pedum, eorumque partium mensuræ, ex Gr. ἔγκομμα, *Incisio*.

¶ INCOMBRARE, Arboribus excisis viam occludere. Vide Valesii Notitiam Galliarum p. 100. & supra vocem *Combri*.

¶ INCOMINATIO, pro *Comminatio*. *Sub Incominatione anathematis firmiter inhibentes, ne quis, &c.* in Charta an. 1190. apud Miræum to. 2. p. 980.

¶ INCOMITIARE, Johanni de Janua, *Comitium celebrare, vel eligere*, (nempe quod in Comitiis publicis magistratus eligerentur apud Romanos) *vel inthronisare, vel in comitio & conventu loqui*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Incomitiare, Entronizer en Consulat*. Festo *Incomitiare significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est in conventu venire*, scilicet ad dicendam causam. Plautus: *Quæso, ne me Incomities*. Vide *Comitiari*.

¶ INCOMMA. Vide *Incoma*.

¶ INCOMMODUS, Homo ægrotans, Gall. *Incommode*. Vita S Boniti Episc. Arvern. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part 1. p. 92. *Quidam frater Incommodus, nomine Audcramnus, advenit, & ipse Levitam petiit, ut ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum præberet; qua hausta saluti pristinæ restitutus est*. Rursum occurrit ibidem p. 97.

¶ INCOMMUNICARE, Alterum possessionis suæ socium & participem facere. Pariagium villæ Magnimontis inter Abbatem S. Benigni Divion. & Ducem Burgundiæ an. 1160. inter Instrumenta Gall. Christ to. 4. col. 180. *Philippus Abbas S. Benigni Divion per manum nostram* (Episcopi Lingon.) *laude Capituli sui Incommunicavit Oddoni Duci Burgundiæ .. locum qui dicitur Magni-mons, gratia ædificandi ... Dux etiam Incommunicavit Monachis quidquid in eadem parrochia quolibet modo deinceps adquisierit, Præpositus, vel villicus, sive ministrales constituentur, vel destituentur, assensu Ducis & Abbatis, & quidquid inde provenerit lucri commune eis erit ... Si propter hanc Incommunicationem Ecclesia S. Benigni ab aliquo infestabitur, Dux pro posse suo sopiri faciet & fideliter auxilium feret. Sciendum est etiam quod Duci non licebit jure doni, vel casamenti in aliam manum istud transferre: sed quicumque ducatum Burgundiæ de heredibus ejusdem habuerit, ad illum tantummodo Incommunicatio ista transibit*. Vide *Pariagium* in *Par*.

INCOMMUNICATUS obire dicitur, qui non sumpto viatico moritur, apud Ordericum lib. 6. p. 616. Vide *Inordinatus*.

INCOMMUNIS, Non particeps. Capitul. Caroli Calvi tit. 29. c. 4. *Si ... seipsum vult aut talibus Incommunem ostendere*.

¶ INCOMPARABILIS, Qui tanti pretii est, ut emi non possit, seu *comparari*. Bernardus de *Breydenbach* Itinerar. Hierosolym. pag. 217. *Parvi sunt precii homines illi in foro isto, cito autem ad aliud*

aliud ducentur, ubi inseparabiles erunt.

¶ INCOMPATIBILITAS, Dissociatio, distinctio, qua fit, ut alius cum alio non possit decenter sociari. Sixtus IV. PP. an. 1483, in Bullario Carmelit. p. 376. col. 1 arguit *dicti Ordinis professores ... minus pensantes vario & distincto celere indutos intra eumdem Ordinem in studiis, disputationibus, processionibus ... sine scandalosa populi admiratione convenire, eorumque Incompatibilitatem sibi invicem suffragari non posse*.

¶ INCOMPENSUM, Idem opinor, quod *Compensum*, Præstatio oblatio, collatio. Chronicon S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. p. 466. *Igitur Abbas Rodulphus audiens ea quæ Abbates de suo dabant ad vestimenta fratrum, quia cum labore & dolore, & longa prius afflictione eis dedissent, timensque quia id post se posset accidere, utile duxit tam animæ suæ quam fratribus, ut plene ordinaret & denominaret bona ad vestimenta fratrum jam amplius pertinentia, maxime quia fratrum numerus creverat sub eo qui supra Incompenso vestiri non poterat*; id est, si bene conjecto, Supra eo, quod ad vestimenta fratrum ab Abbatibus tradi solitum erat & impendi. Vide *Compensum*.

INCOMPERENDINARE, *Dilatare*. Glossæ Arabico-Latinæ.

¶ INCOMPETITIO, Petitio, postulatio. Præceptum Caroli Calvi an. 850. pro Abbate Anisolensi postulanti, ut sibi sua confirmaretur Abbatia, apud Marten. novæ Collect. in 4. part. 2. p. 4. *Ejus* (Abbatis) *Incompetitionem clementi aure excipientes, hoc scriptum altitudinis nostræ fieri jussimus, per quod secundum preces ejus, eamdem iterum secum cellam secundum Regulam S. Benedicti ab eo gubernandam ei commisimus*.

¶ INCOMPLACENTIA AERIS, Illius intemperies, apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Wascon. MSS. pag. 109.

INCOMPOS, pro *Impos*, apud Wiltecellum in Miracul. S. Joannis Beverlac. num. 14. *Sui ipsius Incompos*.

¶ INCOMPOSITUS, De cujus morte nulla faciendæ est *compositio*, seu nulla mulcta persolvenda. Leges Caroli M. apud Murator tom. 1. part. 2. p. 98. *Si vero quisquam in sua superbia adeo contenderit, ut ibidem interfectus fit, Incompositus jaceat; & neque seaior neque propinquus ejus pro hoc ullam faidam portet*. Vide *Componere* 2.

¶ INCONARDI. Vide *Abbas Conardorum*.

¶ INCONBRARE, Oppignerare, Gall. *Engager*, *Hypothequer*. Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 611. *Quam majuram dictus Radulfus Sejorne maritus meus, dum vivebat, Incombraverat erga dictos Religiosos*. Vide *Combri*.

INCONCARE, seu *Inconchare*, In concham vel scyphum immittere. Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 2. *Ad quaadam de more profectus, cervisiam nimiam Inconcavit*.

¶ INCONFUSIBILITER, Sine confusione, in Libello Episcoporum Ital. contra Elipandum, to. 3. Concil. Hispan. p. 99.

¶ INCONGRUENTIA, Inconvenientia, apud Tertul. lib. 2. adv. Marcion. c. 25. de Anima c. 32. Lactant. lib. 5. Instit. Divin. c. 13. S. Aug. lib. 22. de Civ. Dei cap. 19. &c.

¶ INCONISMA, *Imago vel figura*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. Vide *Icona*.

¶ INCONSCIENS ἀσυνείδητος, *Inconscientia*, ἀσυνειδησία, in Glossis Cyrilli.

INCONSILIUM, ἀβουλία in Gloss. Lat. Græc. ubi Edit. *Inconsultum*.

¶ INCONSTABILITIO, Inconstantia, instabilitas. Esdras lib. 4. c. 15. vv. 15. & 16. *Exurget gens contra gentem in pugnam & romphæa in manibus eorum: erit inconstabilitio hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, &c.*

¶ INCONSULTANS, Imprudens, inconsultus. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 8 *Qui arguitur pro aliquo delicto, & quasi inconsultans refrenatur, cœna careat*.

¶ INCONTENTIONE, *Mox de repente*. Papias. Melius infra *Incontinente*.

¶ INCONTESTANS, pro *Contestans*. *Incontestantem & asserentem, quod non erat suæ intentionis*, &c. in Litteris Innocentii VI. PP. ano. 1500. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 81.

INCONTINENTE, Quam cito, quam maturius, ταχέως, in Glossar. Græc. Lat. Gallis, *Incontinent*, *Incontinenti*, apud Ottonem Moreoam in Histor. Rerum Laudensium p. 21. [& in Annal. Murinens. apud Murator. to. 11. col. 69. Ulpianum D. lib. 48. tit. 5. l. 23. Marten. tom. 1. Anecd. col. 1323. Murator. tom. 8. col. 431. &c. *Incontinenter* apud Rymer. tom. 1. p. 274.]

¶ INCONTINUITAS, pro *Incontinentia*, Intemperantia. Gislebertus in Miraculis S. Romani Monachi, tom 5. Maii p. 161. *Tam superflua atque pestifera accidit Incontinuitas, ut non modo diutina edocti atis illecebris, verum assiduis semet urgeret Falerni potatibus*.

INCONTRA, pro *Juxta*: Galli dicimus *Encontre*, vel *Contre*. Vetus Epitaph. Romæ ad S. Pauli extra muros: *Hic jacet nomine Motrona C. P. in pace uxor Cornili Primiceri Cenariorum ... deposita die Jovis Iduum Maiarum, Incontra colemna, &c.*

INCONTRA; pro ἐντεῦθεν, usurpat Anastasius in Histor. Eccles. *Et Incontra transieas, ad portum Beni-agri applicuit*.

¶ INCONTRADICTORIE, Sine ulla contradictione, in Litteris ano. 1389. ex Archivis S. Victoris Massiliensis.

¶ INCONTRUM, f. Caducum, quidquid alicui casu obvenit boni cujusvis, ab Italico *Incontro*, Occursus, casus. Testamentum an. 1347. Hist. Dalphin. to. 2. p. 545. col. 1. *Item, volo, quod de praedictis omnibus dicta Dalphina sit contenta, & prohibeo quod in hereditate nihil aliud ratione dotalitii, donationis propter nuptias, quartæ, tertiæ, Incontri, petere valeat*. Vide *Escaeta*.

¶ INCONVENIRE, Non convenire, dedecere. *Pro conditione & statu filii nostri nobis valde Inconvenit, &c.* in Epistola ann. 1498. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 114.

¶ INCONVERTIBILES duæ Christi Domini naturæ, divina & humana, dicuntur in Concil. Tolet. XV. quod neutra in alteram converti possit seu mutari. Utuntur Tertul. adv. Hermogen. de Anima c. 12. & S. Ambros. de Filii Divinitate c. 8.

¶ INCONVERTIBILITER, Immutabiliter, in Epistola Ratherii tom. 2 Spicil. Acher. p. 249.

¶ INCONVULSE, Immutabiliter, perpetuo, eo modo, qui *convelli* nequeat seu infringi. Litteræ an. 1356. apud Ludewig. tom. 5. p. 579. *Inconvulse & irrevocabiliter perpetuoque absque quovis impedimento gaudeant & fruantur*.

¶ INCONVULSIBILIS, Qui *convelli* nequit seu infringi, apud Morettum Antiquit. Navarræ p. 597. & Decreto Ervigii Reg. pro Concilio Toletano XII.

¶ INCONVULSUS, ut *Inconvulsibilis*, Inviolabilis, in Præcepto Caroli C. an. 850. Marcæ Hisp. col. 786. in Litteris an. 1339. apud Ludewig. tom. 5 p. 563. *Inconvulsa simplicitas*, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 14.

INCOPOLITUS, Procurator, Vicarius. Charta Henrici I. Reg. Angl. in Monastico Anglic. tom 1. p. 1023. *Prohibeo ne submoneatis Monachos de S. Remigio de Remis, ut eant ad hundreda, nec ad firras, sed in-*

capitios suos, vel unum ex hominibus suis mittant.

INCOPRIARE, ἐγκοπριᾶν, Conspurcare, opprobriis & conviciis quasi κόπρῳ, seu stercore conspergere. Glossæ Isidori & Pithœanæ: *Scurra, qui Incopriatur, Scurrula, qui incopriat.* Id est, qui dicteriis impetiit, & scurriliter exagitat. Commodianus Instr. 19.

Incopriat cives nunc detestabiles omnes.

INCORAM, pro *Coram*. Vide Juretum ad Symmachum lib. 2. Epist. 3.

INCORDARI, Inspirare, in cor cogitationem ingerere, immittere. Vita sanctæ Rusticulæ Abbatissæ Arelatensis c. 27. *Aliæ fideli sorori dignatus est Dominus Incordari, ut ex capillis beatissimæ Matris igne supposito ureret, &c.* [Hac notione Plautus dixit *Incordiare: Ut ut me erga meritus est, tamen incordies.*]

¶ INCORDATUS, Sui oblitus, ab Italico *Scordare*, oblivisci. Vita B. Luchesii tom. 3. April. pag. 596. *Orationi tanto ardore vacabat quod ... à terra elevatus, oculis in cælum apertis, flexis genibus & clausis manibus, Incordatus inveniebatur, hominis sine sensu.* Vide *Scordalus*.

¶ INCORDATA *scarlato tunica*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ c. 106. Vide *Cordatæ tunica*.

¶ INCORES, Indigenæ. Vide *Enchori*.

INCORIARE, *In corium mittere*, Ugutioni.

INCORONARE, pro *Coronare*, usurpat Bertholdus Constantiensis an. 1083. 1084. 1092. &c.

¶ INCORPORABILIS, ut Incorporalis, sine corpore. *Habitus Incorporabilis*, apud Tertull. lib. 3. adv. Marc. c. 17.

¶ INCORPORALITAS, Qualitas incorporea. Usi sunt Macrob. in Somnio Scipionis lib. 1 c. 5. & 11. Tertull. de Anima c. 7. Licinianus Episc. in Epistolis ad Epiphanium inter Concil. Hisp. tom. 2. p. 431.

¶ INCORPORALITER, sine corpore, spirituum modo. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu animæ cap. 14. *Memoria Incorporaliter etiam corporalium reminiscitur.*

INCORPORARE. Ugutio: *Corporare, corporeum facere, vel impinguare, vel in corpus immittere, inde Incorporare. Incorporare sibi Christum*, dixit Petrus Blesensis Epist 86. & 123. quod idem est ac *sumere Christum* in Eucharistia, & in propriam substantiam transferre. Idem, sive alius Auctor Tractatus de sancta Eucharistia c. 1.

Non igitur satis est nasci de Virgine Christum,
Si suus esuriens homo non Incorporet ipsum.

¶ INCORPORARE, Aggregare. Epistola Petri Abb. Cluniac. ann. 1142. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 395. *Quando primo novam plantationem de Thierbach insbeatis, & in subjectionem esse Cluniaci destinastis, vos ipsos omnium fratrum Cluniacensium orationibus Incorporastis.*

¶ INCORPORARE, Gallis *Incorporer*, Adjungere. Instrumentum an. 1348. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 576. *Humbertus Dalph. Vienn. uniens, Incorporans & annectens perpetuo & inseparabiliter Dalphinatui suo castrum Mirribelli.* Litteræ an. 1356. Ludewig. tom. 5. p. 517. *Territorium ... episcopali mensæ alias Incorporatum sibi suisque successoribus ... perpetue reservavit.* Miracula S. Mildredæ Abb. tom. 3. Julii p. 523. *Si vero super istis paulisper procederemus, in medulla Cantia eum Incorporassemus.* His loquuntur judices, qui *manerium* volebant in potestatem regiam seu fiscum redigere. Donatio ann. 1390. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Univeris, Incorporaverit & annexerit ... sicut de unione, Incorporatione & annexione constare videmus.*

INCORPORATIO, Medicis, est cibi, qui sumitur, digestio & in propriam hominis substantiam transmissio & traductio. Gloss. Gr. Lat. σωματοποίησις, ἢ σαρκώσις, *Incorporatio*. Alexander Jatrosophista lib. 2. Passion. cap. 79. *Cibi ... qui stiptici sunt, bene digestibiles & evanadoti.* Ubi Glossæ MSS. *Evanadoti, i. facile Incorporabiles.* Græci autem εὐανάδοτα dicuntur, quæ facilem habent digestionem.

INCORPORATIO, interdum etiam pro œconomia seu Incarnatione Christi usurpatur. Ita non semel Philastrius, in Catal. hæres.

INCORPORATIO, denique vox Jurisconsultorum est, diciturque de bonis, quæ in ærarium publicum seu in corpus fisci rediguntur. Vide tit. Cod. Justin. de Bonis vacantibus & incorporatione, & Cod. Th. de Incorporatione.

¶ INCORPORATIONES ECCLESIARUM, quibus redditus & decimæ subtrahuntur Ecclesiis parochialibus, ut aliis non parochialibus conferantur, prohibet Concilium Trevir. ann. 1310. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 242. his verbis: *Item, cum cessiones seu collationes Ecclesiarum: quas Incorporationes vocant, in quantum Ecclesiis & Monasteriis, non Personis, conferuntur, ad perpetuas alienationes pertineant super eisdem Ecclesiis Incorporandis ... per importunitatem potentium ab Ecclesiarum Prælatis & Capitulis faciendis, tantæ & totiens gratia factæ fuerunt & fieri sperantur in posterum, quod parrochiales Presbyteri vix jam habent ... unde secundum eorum statum commode sustententur, sed per Incorporationes hujusmodi, per quas redditus & decimæ à parrochialibus Ecclesiis subtrahuntur, licet de jure communi pertineant ad easdem, plurimis eisdem parrochialibus Presbyteris ... spiritualia seminantibus, ipsi carnalia non metunt ... Nos itaque ... statuimus ut deinceps ... hujusmodi institutiones seu Incorporationes Ecclesiarum non fiant in Ecclesiis & Monasteriis, nisi subsit causa notoria & legitima, de qua constet ... Ita quod Incorporationes hujusmodi ipso facto non valeant, nisi contractu præhabito inter Episcopos & Ecclesiarum cathedralium Capitula causa rationalis ... ad prædictas Incorporationes de cetero faciendas inducat. Si qui vero aliquid contra fecerint ... illud decernimus irritum & inane. Per hoc tamen præsens nostrum statutum in nullo derogavimus Incorporationibus Ecclesiarum hactenus rite factis.*

¶ INCORPORATUM Jus. Bleyn. Institut. p. 103. *Alia elici potest juris approbati divisio, in Extravagans & Incorporatum: quod enim in libris juris quo utimur, comprehensum est, non male specialem juris Incorporati sortitur appellationem.*

¶ INCORREGUDS. Vide *Incorregutus*, in *Incurrimentum*.

¶ INCORRIGIBILIS, Gall. *Incorrigibile*, Inemendabilis, in Bullario Carmelit. p. 263. col. 1.

¶ INCORRIGIBILITAS, Contumacia, in Constitut. Sororum Pœnitent. apud Raymund. Duellium lib. 1. Miscell. p. 176.

¶ INCORRIMENTUM. Vide *Incurrimentum*.

¶ INCORTINARI, *Cortinis* seu aulæis ornari. De festivitatibus SS. ad calcem Libri Johan. Abrinc. de Off. Eccl. p. 346. ed. 1679. *Incortinatur altare S. Johannis & jungatur.* Vide *Cortina* in *Cortis* 2.

¶ INCOSTARE, *Costas immittere*. Johannes de Janua in voce *Costa*.

INCRALLUM, [Præconium, promulgatio per præconem, à veteri Gallico, *Graile, Greille*, vel *Grelle*, species cornu, quo præcones utebantur ad aliquid promulgandum. Vide *Gracilis*.] Charta Ludovici VII. Regis an. 1141. pro Bituricensibus: *Præconum consuetudo talis in urbe remansit, ut adsint ammodo præcones in urbe 12. habeantque quinque per tabernas suas cum solito clamitante præconio per civitatem, ut mos eorum est, vina delibanda portaverint de primo Incrallo denarium unum, &c.... quotiescumque sic secundo vel sæpius reclamitaverint, de quocumque Incrallo denarios singulos præco-*

nis

nii jure recipient, apud Thomasserium in Bituric c.61.

INCRASSIARE, Incrassare, Impinguare, ex Gall. *Engraisser*. Statuta antiqua Abbatiæ Corbeiensis lib.1.c.7. *Porcos autem, aucas, & pullos, quos de suo molino Incrassiare debet, de suo nutriat*. Sed lege *Incrassiare*, vel *Incrassare*, ut est in Monastico Angl.tom.1.p.691. *In tempore messis incrassare 40. porcos suos, &c* Polyptycbus S.Remigii Remensis: *Summa fœni carra* 138. *silvæ porcorum Incrassationis* 1300.*&c.*

¶ INCRAUDA, mendum pro *Merauda*, seu *Emerauda*, Gallis *Emeraude*, Smaragdus. Testamentum an. 1367. apud Marten.tom.1.Anecd.col.1527. *Item, unum anulum cum parva nigra; item, unum anulum, in quo est quædam Incrauda*. Infra habetur: *Aliquot anulos, diamans, perlas, Meraudas, saphirs, &c.*

INCREDENTES, Infideles, Saraceni, apud Joan. Bromptonum p.1203.

¶ INCREDENTIA, Infidelitas, hæresiis. *De hæreticis dogmatizantibus & relapsis in Incredentiam quid sit agendum*, apud Marten.tom.5.Anecd. col.1798.

¶ 1. INCREDIBILIS, Incredulus. Vita S.Ettonis, tom.3.Julii p.59. *Interlimitaneam Francorum gentem reliquerant Christo omnino Incredibilem*.

2. INCREDIBILIS, Infamatus, intestabilis, qui testis esse non potest. Leges Edgari Regis §. 12. *Qui fuerit accusationibus infamatus, & populo Incredibilis, &c.*

INCREMENTARE, Incrementum dare. Pro eo, quod est apud Paulum 2.ad Corinth.c.3 *Qui incrementum dat Deus*, S.Augustinus habet, *Dominus qui Incrementat*. [Ordo Missæ in Circumcisione Domini apud Mabillon. Liturg.Gallic. p.201. col.2. *Excide* (Deus,) *quod scandala incrementat, ut amputato facinore, solam nos valeat caritas propagari*. Remigius Altissiodor. in Cantica Canticorum: *Ascendit ad illam sua dona Incrementando*, id est, augendo & multiplicando. Acta S. Lamberti Episc. Traject. num. 11. *Si diutius in mundo habitasset, aucta potius opera Incrementasset*. Occurrit in Capitular. Caroli Magni lib. 5. cap. 307. Caroli Calvi tit.34. cap.1.]

¶ 1. INCREMENTUM. Charta Philippi Pulcri Fr Reg.an.1303. pro apanagio Ludovici fratris Comitis Ebroic. in Probat. Hist. ejusd. Comitatus p.29 *Item griagia castellaniæ de Meullento, excepto Incremento quod extenditur in feodis & retrofeodis & tenementis de l'Arche & castellaniæ de Remmont ... prout castellania de Meullento dividitur de dicto Incremento*. Alia Gallice exarata de eadem re ann.1298. ibid. p.23. *Item les griages de la chastellenie de Moullant, excepté les Cressement qui se estendent ès fiefs & arrierefiefs & ès tenures de la Roche & en la chastellenie de Chaumont ... si comme la chastellenie dudit Meullent se departe dudit Escressement*. Vide *Crementum* & *Census crescens*.

2. INCREMENTUM, ῥοπὴ ἐπὶ ζυγῷ. Gl. Gr. Lat.

INCREPARE Arguere, vox Forensis. *Increpare sententiam, sententia Increpata*, arguere ut male datam, Galli dicunt, *Blamer une Sentence*: in Speculo Saxon.l.2.art. 12.§.9.11.13.l.3.art.30.§.2. art 60. § 2. *Increpari in jure suo*, in Wichbild Magdeb.art.4 §.6. & in Speculo Saxon. art.36.§.1 Charta Berengarii Regis Italiæ an. 890. apud Ughellum tom.1.Ital.sacr.p 896. *Sancientes, ut nullus ex judiciaria ordine juxta easdem Increpationes aliquando judicium proferat*.

¶ INCREPATUS, Herniosus, ramicosus. Miracula B.Henrici Baucen.tom.2.Junii p.387. *Increpatus & derupsus erat in parte inferiori*.

¶ INCREPITUS. Chartularium Matisconense fol. 56. *Silva ex oriente terminat à circio Increpito*. Ibidem fol. 83. *Terminat à medio die ab ipso Aldoni & genipereta Increpita*. An montosus, ut vir doctus suspicatur? An circius dicitur *Increpitus* ab increpando seu sibilando, quia dum flat sonum vel sibilum edit; *genipereta* vero *Increpita*, quod in igne crepitet juniperus, dum accenditur?

INCRESCERE. Chronicon Fredegarii c.60. *Nomina concubinarum, eo quod plures fuissent, Increvit huic Chronicæ inseri*; id est, piguit. [Epistola Hincmari Rem. tom.2.Spicil.Acher.p.817. *Quibus enim Increscere* (l. *Increscit*, piget) *legere, vel audire, quæ scripta sunt, vel scribuntur, sciant quia non de ignorantia judicabuntur, sed de contemptu, quo nolunt scire, quo nolunt legere, vel audire, condemnabuntur*.]

INCRETUS Terminus. Tabularium Brivatense ch.127. *De tertio latere viam publicam, ex quarto latere campum cum Termino Increto*. Et ch.372. *Et quarto latere terram S.Juliani & Terminum Incretum*. Tabularium Celsiniacense: *De tertia parte via publica, de quarta parte Terminum Incretum in Flaico, &c.* Occurrit rursus alio loco: verum in alia Charta legitur, *Terminum, Incertum*.

INCRIMINARE, Accusare, in crimen adducere. Liber Pontificalis in Symmacho PP. *Aliqui in Senatu ... Incriminaverunt Symmachum*. Occurrit in Lege Salica. Vide Anastasium in S.Damaso, & in S. Bonifacio PP. [*Persona Incriminata*, eadem notione, in Instrumento an.1463. ex Schedis D. *de Mazangues*.]

INCROCAMENTUM, Leguleis Anglis, *Encrochement*, dicitur, cum dominus majorem præstationem, vel majus servitium à tenente vel vassallo exigit, quam debet. Ea enim actio vocatur *Incrocamentum* ejusmodi præstationis vel servitii. Rastallus. Occurrit hæc vox Gallica apud Knygthonum p.2715.2716.

INCROCARE, Unco suspendere, in crucem agere. Lex Salica tit.69. §.2. *Si quis hominem sine consensu judicis de ramo, ubi Incrocatur deponere præsumpserit, &c.* Galli *Encroier* dixere, quasi *pendre au croc*. Glos. Lat. Gall. Thuanum MS. *Cacuminare, Encroier*. Ita Poetæ nostrates passim usurpant. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Si soit pandus as forches, & o vent Encroez.

Alibi:

Je te ferai la hare autor le col noer,
Et pandre as forches, & au vent Encroer.

Le Roman *d'Auberi* MS.

Ferai vous pandre, & Encrouer au vant.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Or est Thibans as forches Encroez.

Chronicon MS. Bertrandi *du Guesclin*:

Aux creniaus de la tour veiant la Baronnie,
Le ferai Encroier, comme beste enragie.

Alibi:

Les prisons fist tantost là aler & convoier,
Et pour faire Encrouer, & au vent balier,
En despit de la Ville, & pour eux courroucer.

Idem:

Si vous verray trestous à un arbre Encrouer.

INCRONIZARE. Will. Brito in Vocabul. *Comitio, as, i. Comitium celebrare, vel eligere, vel Incronizare*. Forte *Inthronizare*.

INCRUSTATURA, Incrustatio. Gloss. Gr. Lat. μαρμάρωσις, *Incrustatio*. Sanctus Cyprianus de Nativ. Christi: *Nullum domus arta diversorium occultabat: nec secreti recessus erant illius casulæ, Incrustaturam, tectum, & tholi parietes per circuitum vestiebant*.

¶ INCTIMARE, pro *Intimare*, Denunciare, Gall. *Intimer*, in Charta an 1387. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugd.p.131.col.1. Vide *Intimare*.

¶ 1. INCUBATOR, Qui incumbit, sedulamque rei alicui dat operam. Concil. Ilerdense an. 546. tit. 16. *Quia durum est, ut hi quos constat in servitio Domini cum primæ sedis Antistite desudasse, illorum qui suarum*

rum rerum Incubatores, vel utilitatibus fervientes atque vacantes fuisse noscuntur, despectibus aliquatenus crucientur.

¶ 2. INCUBATOR, Injustus violentusque possessor, tyrannus, apud Macrobium. Servius: *Apud nos Incubator imperii tyrannus dicitur*. S. Bernardus Epist. 236. n.2 *Si non miseremini magnis & religiosis monasteriis, quibus omnino sub Incubatore illo destructio imminet*. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. tom.8. p. 93. *Emori satius præstat, quam tam inhonestam vitam ducere sub alieno imperio, misere officia singula, inquiens, possessores seu potius incubatores habent, & abrasores, non gubernatores*. Rursum occurrit p. 65. Gaudentius Donatista apud sanctum Augustinum tom. 9. col. 660. *Sed hoc non sciunt alienarum rerum Incubatores* (i. cupidi) *qui nec Deum audiunt dicentem, Non concupisces rem proximi tui. Incubare pecuniæ*. Tullius dixit pro Inhiare.

INCUBI, Incubones. Glossæ MSS. ad Alexandrum Jatrosophistam: *incubus, est passio, in qua dormientes suffocari & à dæmonibus opprimi videntur*. Gloss. Græc. Lat. ποιάλτης, *Incubo*. [Onomast. apud Martinium: *Incubones*, ἐπικειχοῦντες. Gl. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Incuba, Surgeseur. Incubi vel Incubones, une maniere de deables qui solent gesir aux femes*. Vide *Dusii*.] Ugutio: *A sando dicti sunt quidam Dei, qui voce non signis ostendebant futura in lucis consulti à paganis: hi vulgo incubi & Incubones, à Romanis vero Fornicarii dicuntur*. [Chronicon Engelhusii apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 1133. *Incubus quidam nominans se regem Goldemar, adhæsit cuidam armigero ... Incubus loquebatur cum hominibus, lusit in instrumento musicali, perceptibiliter lusit ad taxillos, pecunias exposuit, vinum bibit; visibiliter multis tam religiosis quam secularibus responsa dedit, &c.*] Hugo Archiepiscopus Rotomagensis lib. 3. de Hæreticis c. 5. *Sciendum autem quia neque Monachi, neque Canonici, nec aliqui coram Ecclesia publice castitatem professi conjuges possunt fieri. Quod si secus agere tentaverint, Incubones reputantur & fornicarii*. [Atto Vercell. Episc. lib. de pressuris Eccles. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 81. *Stulti enim episcopi non pastores, sed Incubones dici possunt, eo quod saatiam incumbant Ecclesiam; non errantes requirunt oves, sed collectas etiam errare permittunt*.]

INCULCARE, In aliquem proterve agere, proculcare. Concilium Arelatense I. can. 17. *Ut nullus Episcopus alium Episcopum Inculcet*. Lemma canonis habet, *conculcet*.

¶ INCULCATIO Ordinum, apud Lyndwoodum in suo Provinciali pag. 309. edit. 1679. dicitur de pluribus sacris Ordinibus eodem die collatis: quod ibidem fieri vetatur.

¶ INCULCATOR, Qui inculcat, pedibus calcat. Tertull. Scorp. c. 6. *Deus evulsum hominem de diaboli gula per fidem, jam & Inculcatorem ejus voluit facere per virtutem, ne solummodo evasisset, verum etiam evicisset inimicum*.

INCULPARE, Culpare, Italis *Incolpare*, maxime apud Jo. Villaneum l. 1. c. 17. Will. Brito in Vocab. *Imponere Inculpare, Imputare*. Gl. Lat. Gall. *Imponere, Encoulper*. Alibi: *Circumvenire*. Lex Salica tit. 42 §. 6 *Si servus de quolibet crimine Inculpatus fuerit, &c.* Adde §. 7. Legem Burgund. tit. 8. & Legem Ripuar. tit. 31. §. 1. Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occit. p. 855. *Et si de hoc fevo Præpositus poterit eos Inculpare, faciat eis justum, & habeat 5. solidos justitiam*. [Charta Philippi Aug. pro Atrebatensibus ann. 1194. *Quem scabini inde juste Inculpaverint, in culpa erit, & quem juste liberaverint, liber remanebit. Quando quis Inculpatur de crimine*, in Consuet. Ausciorum MSS. an. 1301. art. 34.] Utuntur Leges Inæ Regis §. 39. & Alvredi §. 3. Radulphus de Diceto p. 680. Otto Morena p. 2. 9. &c. Charta Gallica ann. 1236. apud Vassorium in Noviomo pag. 947. *Et jurra li Prevos le Chastelain, quant il sera nouviaus Prevos, qu'il n'encoupera homme ne femme de ces trois choses, s'il ne croit qu'il en soit coupables*.

INCULTIO, Ruditas, seu barbaries sermonis, apud Eulogium lib. 1. Memorial. SS. sub finem.

¶ INCUMBENS, Possessor, ab *Incumbere*, Obtinere, possidere, ut est apud Jurisconsultos. Litteræ anni 1546. apud Rymer. tom. 15. p. 85. *Cum Episcopatus Insulæ de Man, per mortem naturalem Episcopi & Incumbentis ejusdem, jam pastore sit destitutus, diuque vacavit... sicut prælibatus Episcopus & Incumbens ejusdem, dum vixit, vel aliquis alius prædecessorum suorum, &c.*

INCUMBRARE, Impedire, &c. Vide *Cumbri*.

¶ INCURABILIS, Qui non potest curari, Gall. *Incurable*. *Morbus Incurabilis*, apud Fulgentium in Epistola ad Venantium. Improbat Vossius de vitiis linguæ Lat. l. 3. c. 16.

¶ INCURABILITAS, Incuria. Miracula B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii p. 563. *Mater ejus dicta Apolonia quadam levitate & Incurabilitate votum emissum pro modico ponderans, &c.*

INCURARE, Curionem, Parochum facere, Ecclesiæ curam conferre. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis ann. 1220. [inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 246.] *Sciendum est etiam quod Abbas S. Rufi & Conventus unum de Fratribus suis idoneum ad curam Ecclesiæ præsentabunt, & tam nos de cætero, quam successores nostri præsentatum Incurabimus*. [*Incuratus vero nobis & nostris successoribus ad omnia ea tenebitur, quæ tenentur alii nostri Sacerdotes*.] Et mox: *Præsentatus vero & Incuratus in vita sua præfatæ Ecclesiæ præesse tenebitur*.

Incuratus, Cui cura Ecclesiæ data est, Curatus. Charta Official. Lugdun. ann. 1276. *Quod quotiescumque instituetur, Incuratus inposterum in dicta Ecclesia, seu etiam Capellanus, qui in dicta Ecclesia curam habeat animarum, &c.* [Charta ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 249. *Johannes tamen presbyter Incuratus ipsius Ecclesiæ de Mellicoyo, &c. Antonius capellanus Incuratus Alavardi*, in Instrum. an. 1318. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 175.] Vide *Cura*.

¶ INCURIALITER, Inhumaniter. Vide *Curialiter*.

¶ INCURIOSITAS, Incuria, negligentia. Canones Pœnit. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 44. *Si mus comedit Sacrificium causa Incuriositatis*, 30 *vel* 40. dies pœnitentiæ imponuntur.

¶ INCURRAMENTUM, ut infra *Incurrimentum*. Litteræ an 1273. apud Rymer. tom. 2. p. 13. *Non coactus, nec inductus dolo, set sua spontanea voluntate premisit, & ad sancta Dei Evangelia juravit sub obligatione & Incurramento sui corporis & totius terræ suæ ... Obligaverunt se dicto domino Regi sub obligatione & incurramento corporum, terrarum & bonorum suorum mobilium & immobilium, &c.* Occurrit rursus p. 424. Gallice verteremus, *Sous peine de saisie*.

¶ INCURRATORIA. Vide *Curratoria*.

¶ INCURREGUTUS, Incurri, in *Incurrimentũ*.

¶ INCURRILES Aquæ, Quæ non fluunt. V. *Curriles Aquæ*.

INCURRIMENTUM, Incursus, Mulcta, quam quis incurrit: *Encourement*, in Consuetudine Burdegalensi art. 82. Charta anni 1264. in Regesto Comitum Carcassonæ f. 26. *Pro parte nostra proponebatur, quod ratione jurisdictionis, quam nos habemus in civitate Albiensi, Incurrimenta hæresum & faidimentorum pertinebant ad nos, &c.* Alia an. 1231. in Regesto Comitum Tolosæ:

Abbas

Abbas petebat medietatem omnium Incurrimentorum, quæ adveniunt in dictis villis. Infra: *Quilibet haberet partem suam de emendis & Incurrimentis.* Occurrit passim, Vide Probat. Histor. Turenensis pag. 63. Cruceum in Episcopis Cadurcensibus num. 88. [& supra *Incurramentum*.]

¶ INCORREMENTUM. Charta ann. 1233. apud Baluz. tom. 6. Histor. Arvero. p. 496. *Et si contra illam permutationem contingeret me venire, mitto ei & concedo in Incorrementum omnia supradicta, quæ mihi permutavit.*

¶ INCURSIO, Eadem notione, apud Rymer. tom. 1. p. 734. in Litteris an. 1261. *Hæc omnia promisi fideliter observanda sub Incursione personæ meæ & omnium rerum mearum.* Infra: *Sub incursione personarum & omnium rerum nostrarum.*

INCURSUS, Eadem significatione. Charta ano. 1231. in Regesto Tolos. *Videlicet domos, census, furnos, homines & fœminas, & justitias & Incursus, leudam & pedagium, & albergam, &c.* Alia an. 1238. *Dicta feuda deciderunt Incursum, sive commissum D. Raymundi C. Tolos.* Ea notione usurpatur in Consuetud. Tolos. 4. part. tit. de Feud. art. 10. in Charta ann. 1028. apud Catellum in Comitib. Tolosan. p. 337. &c. *Encourance de peine*, in Consuetudine Aquensi tit. 8 art. 5. *Pœna Incursus*, in leg. 7. Cod. Th. de Accusat.

INCURRI ALICUI, In mulctam Principis incidere. Statutum 2. Westmonast. c. 37. *Statutum est, quod ejusmodi tenentes capitalibus dominis aut Regi Incurrantur.* [Haud eadem prorsus, ut videtur, notione in Homagio an. 1320. apud Rymer. tom. 1. p. 314. *Concessi quod omnes terræ meæ, quas de ipso Savarico teneo, Incurrantur de me & hæredibus meis, ipsi Domino Regi & hæredibus suis in perpetuum, ad faciendum & disponendum inde pro voluntate sua.*]

¶ INCURSA TERRA, Mulctæ & confiscationi obnoxia. Consuetudines Comitis Montis-fortis an. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 836. *Item, quicumque in terra Comitis poterit capere hostes fidei & suos, & non ceperit, & poterit inde comprobari aut convinci, Terra sua erit Incursa, & corpus suum in manu & misericordia Comitis.*

¶ INCURREGUTUS, Simili notione. Conventio Raimundi Comitis Barcinon. cum Ermengaudo Comite Urgell. an. 1064. Marcæ Hisp. col. 1128. *Similiter prædicti mei homines, quos nunc ego prædictus Ermengaudus mitto in pignora ad prædictum Raimundum, incurrant in potestatem Raimundi Comitis, unusquisque per suprascriptos decem millia solidos sine engan de prædicto Raimundo Comite ... Et si de prædictis ostaticis Incorregutis fur- vexerit placitum, &c.* Alia Conventio inter Hugonem Comitem Emporitanum & Guilelbertum Comitem Ruscinonensem ano. 1085. ibidem col. 1178. *Sic autem infra jam dictos quadraginta dies ... non fecero tibi directum ... Incurrat jam dicta pignora in tua potestate sine tuo engan, sine ulla mea contradictione. Et si ego prædictus Ugo Comes primum dixero tibi prædicto Guilaberto Com. quod prædictas pignoras, quod ego misi in tua potestate fiant ereptæ, & ipsas quod tu mihi misisti fiant Incurregutæ in mea potestate, ambo veniamus in locum præscriptum collum de Spils infra jam dictos quadraginta dies, & eligamus ibi de nostris bonis hominibus, qui recte judicent nos qualiter de jam dictis nostris pignoribus fiant Incurregutæ aut ereptæ. Et si meis hominibus nolueris judicare, & tuis judicaverint, statim fiant tuæ pignora absoluta & meæ Incurregutæ in tua potestate sine tuo engan.*

1. INCURSUS. Lactantius lib. 4 c. 27. *Denique si constituatur in medio, & is, quem constat Incursum dæmonum perpeti, &c.* Rursum: *Hominumque mentes motas, & malis Incursibus fariatas in sensus pristinos reponebat.* Julius Toletanus in Prognost. lib. 1. c. 18. *Malignorum spirituum sæva vel cruenta Incursio.* Messianus in Vita S. Cæsarii Arelat. de quadam arreptitia: *Per biduum quo ibi fuimus, ad Ecclesiam processit, Incursus ille malus deinceps aunquam ad eam rediit.* Infra: *Virgamque ipsam de pariete suspendunt, deferentes ad locum, ubi dæmonum Incursus audiebatur.* Sextus Platon. de Medicina animal. lib. 1. c. 9. n. 16. *Efficit ut nec ca- ducus fiat, nec phantasmata Incurrat.* Versus de S. Norberto in Bibl. Præmonstrat. p. 891.

Dæmonis Incursus fidei virtute fugavit.

Vide *Dæmon meridianus*.

¶ 2. INCURSUS, Concursus, hominum frequentia. Epistola Deodati PP. inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 461. *Quidam viri etiam & mulieres, præterito sabbato, Paschali die, præ magno populorum Incursu, &c.* Vide alia notione *Incurrimentum*.

INCURTIS, Idem quod *Curtis*. Sugerius in Ludovico VI. cap. 2. *Terram ejusdem Burchardi depopulans, municipia & Incurtes præter castrum subverteas possundedit.*

INCURVARE, Subjicere, ditioni suæ afferere. Rodericus Toletanus lib. 7 de Reb. Hisp. c. 10. *Tandem etiam in Hispaniam eisfretavit, & fere suo dominio omnes Arabes Incurvavit.*

¶ INCURVATIO, Demissio, submissio. Concil. Tolet. XI. cap. 5. *Placuit definire qui nullis habitis rebus propriis aut ia quocumque pervasores extiterint ... nulla eos incurvatione status sui, servituti hominum debere addici.*

¶ INCUSIÆ TERRARUM, f. pro *Incuriæ terrarum*, Terræ incultæ, *incuria* neglectæ. Charta Gaufredi Abb. Lirinensis an. 1432. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 1204. *Terrarum Incusias in territorio de Vergomas ... situatas quæ olim fuisse asseruntur cujusdam pontis disrupti & collapsi, qui vulgariter nuncupatur Pons Juliani, omnes ab integro, absque diminutione quacumque, cum omnibus pertinentiis suis ... eidem prioratui de Angulis univimus & annexuimus & incorporavimus.*

INCUSTODIA, Incuria, negligentia, inadvertentia, in Legibus Kanuti Regis §. 97. [imit. Christi lib. 1. c. 10. *Negligentia prefectus nostri multum facit ad Incustodiam oris nostri.*]

¶ INCUSTODIRE, *In custodia habere*. Barthii Glossar. ex Fulcherio Carnot. *Illam Incustodiebat.*

¶ INDÆMONIATUS, Vexatus à dæmone. Acta B. Osannæ, tom. 3. Junii p. 757. *Habebant fororem Indæmoniatam.* Miracula S. Zitæ, tom. 3. April. pag. 522. *Ipsa multoties videbat eam grollantem capite, tamquam insanientem feminam & plurimum vexatam & Indæmoniatam.*

¶ INDAGES, pro *Indago*, Indagatio. S. Orentius lib. 2. Commonitorii de Ebrietate:

> *Felix qui magnum magnaque Indage movendum*
> *Urbibus & populis nobile judicium*
> *Constanti sperare animo vultuque sereno*
> *Securus vitæ de probitate potest.*

INDAGINARE, Cingere. Albericus in Chronico MS. ano. 1039. *Duo castra firmavit contra eos, ultra silvas & ne mora in partibus istis fecit Indaginari, ut est in planeta redigi.* Legendum *Ploisseta*. Vide in hac voce.

INDAGINES. In Gloss. Græc. Lat. *Indago* exponitur, περὶ τῶν ἀγρίων ζώων. Apud Matthæum Paris: *Indago, quam vulgariter parcum dicimus.* Joan. de Garlandia in Synonymis:

> *Indago silvas silvisque latentia claudit.*

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII. p. 313.

> *Est fossæ duplices stagnantes amne perenni*
> *Innumera crattus, & murum facta priorem*
> *Indago valli longa statione coronat.*

Chro-

Chronicon Hildesheimense ann. 1126. *Ducenti vero expeditores Regem praecedebant ad praecidendas Indagines silvæ, quæ Bohemiam à Saxonia distermiaant, dispositi.* Infra: *Tum nivium magnitudine, tum Indagiaum incisione fatigati.* Charta Gerardi de Grimbergis an. 1167. apud Miræum in Donat. Belgic. lib. 3. c. 54. *Viaebroc & Perresen cum Indaginibus & terminis suis, Hungeroot cum Indaginibus suis, Ganstrata 7. bunarii cum suis Indaginibus, &c.* Tabular. Abbat. Montis S. Martini ann. 1193. *Concesserunt mihi quandam Indaginem sui proprii nemoris, latam decem lanceis sartatoriis.* Magister Rogerius de Destructione Hungariæ c. 16. *Venit ad Regem cursitande unus de Militibus Palatinis, ex parte ipsius referens, quod jam ad portam Rasciæ pervenerant, & Indagines destruebant, &c.* Idem c. 34. *Nos vero, qui in silvis inter Indagines morabamur, de nocte fugam inivimus versus pontem Thome, &c.* Mox: *Nullus in prætactam Insulam intrare poterat, nisi per quandam viam arctissimam & minutam, ita ut per milliare in illa via tres portæ cum turribus factæ essent: & præter has ad milliare fortissimæ Indagines circumquaque.* Ibidem: *In silva inter Indagines latitavi.* Vide Petrum de Dusburg in Chronico Prussiæ p. 11.

¶ INDAGIO, pro *Indago*. Janssonius in Auctario Glossarum Isidori: *Indagionem, Investigationem.*

¶ INDAGO, Electio. Forma electionis Episcopi apud Acher. tom. 8. Spicileg. p. 155. *Acta schedula hujus Indaginis a corporea trabeatione Verbi divini an. 990. indictione 3. facta electione ista Nonas Januarii, regnante Carolo Rege.* Vide *Indagines*.

¶ INDAMNUM, pro *Damnum*. Charta ann. 1060. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. MS. p. 192. *Ego Raymundo Ebriao Abbati dono tibi Guillelmo Bernardo, uxori tuæ, vel sanguinitate vestra, ipsum fevum supradictum ab omni integritate, & sine Indamno, & sine ulla reservatione, & sine malum ingenium.*

¶ INDAMPNIS, pro *Indemnis*, in Chartul. S. Vandregisili tom. 2. p. 1423.

¶ INDAMPNUS, ἀζήμιος, *Indemnis, innoxius.* Supplementum Antiquarii.

¶ INDARDUS, Altissiodorensibus *Indard*, Machina cujus ope naves vehebantur adverso flumine, vel locus prope pontem Altiss. ubi talis machina olim existebat. Statuta Capituli Altiss. circa an. 1400. *Singulis annis in festo Resurrectionis Dom. pro Indardo 7. libras ... item pro eodem Indardo in festo B. Remigii 17. libras.*

¶ INDEBILITATUS, Debilis. Acta S. Valentini, tom. 7. Maii p. 545. *Ita erat Indebilitata corpore, ut vix quoquam deambulare posset.*

INDEBITARE, Ære alieno obligare, nostris *Endebter*. Additio 4. ad Capitul. Caroli M. c. 94. *Nullus Presbyter ... decimas vendere, aut dare, vel pignorare, aut Indebitare præsumat.* Will. Thorn. MS. Thwisdar. an. 1348. *Pro causa hujus miserrimæ Provisionis Monasterium extitit Indebitatum in 1000. libris & eo amplius.*

¶ INDEBITATUS, Contraria notione, Ære alieno liberatus. Histor. Monasterii Vinconiensis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 307. *Gerardus Abbas domum hanc transiens à sæculo Indebitatam reliquit, fertilem & uberrimam.*

¶ INDEBITE, Immerito, injuste. Rolandinus Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 5. c. 15. *In anno Dom. 1251. alii quidem nobiles similiter Indebite perierunt, occasione injuste sumta, &c.* Laurent. in Amalthea: *Indebite, Contra il dovere.*

INDEBITOR, in Glossar. Arabico-Lat. *Devotus, officiosus.*

¶ INDECIMATUS, Qui non pendit decimas. Donationes Jacobi Aragon. Regis an. 1241. inter Concil. Hispan. p. 498. col. 1. *Similiter concedimus vobis & vestris in feudum perpetuum omnes decimas totius portionis redituum vel proventuum vestrorum, quæ vos percipitis ... in omnibus furnis & molendinis, & tertiam partem in piscatione maris & Albuferæ Valentiæ, salva parte vestra, quam recipitis vel recipietis in dicta Albufera, quæ pars vobis & vestris remaneat Indecimata.*

¶ INDEFECTIBILITER, Citra defectum, constanter. *Perseveravit Indefectibiliter usque in finem*, in Vita B. Coletæ, tom. 1. Martii p. 545.

¶ INDEFECTIVUS, Qui non potest deficere, perpetuo duraturus. Imitat. Chr. lib. 3. c. 47. n. 2. *Salus erit Indefectiva.*

¶ INDEFENSUS, Non defensus, cui nemo patrocinatus est. *Inauditi, Indefensi atque indamnati, &c.* in Charta an. 1523. apud Ludew. tom. 5. p. 323.

¶ INDEFESA, Locus pascuus. Vide *Defensa, Defesa.*

INDEFLEBILIS, ἄκλαυτος, in Gloss. Græc. Lat.

¶ INDEMNIS, Insons, qui nullum fecit damnum. Paulus Diac. in Vitis PP. Emerit. *Cum subito sanctissimus vir Massona Episcopus è gremio raptus Ecclesiæ tolleretur, & Indemnis quasi reus ad exilium duceretur.*

¶ INDEMNISARE, Damnum præstare, Gall. *Indemniser*. Fundatio Collegii Cenoman. an. 1526. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 585. *Ad onus ... solvendi (Episcopo Cenoman.) summam 25. librarum turon. hac conditione adjecta, quod cum ... eidem Domino ... emeat & tradent unam medietariam seu hæreditatem ... Indemnisatam ... tunc hujusmodi redditus 25. lib. turon. cessabit & extinctus erit.*

¶ INDEMPTARE. Vide *Indeptari*.

INDEMUTABILIS, Immutabilis. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 61. *Qui credebat in e. fidem non fictam, firmam & Indemutabilem stabilitatem.* Latini *demutare* dixerunt, Plautus, Tacitus lib. 4. Annal. &c. Salvian. lib. 5. de Gubern. Dei: *Qui post veterum flagitiorum probrosa crimina .. nomen tantum Demutavere, non vitam.*

1. INDENTARE, veteres dicebant, *Occare*, quod occa dentata terræ infringerentur. Gloss. Gr. Lat. σκαλισμὸς, *Fossura, occatio, Indentatio.*

2. INDENTARE, Dente infringere: Galli dicunt *Mettre la dent dedans quelque chose*. Sanctus Pacianus Barcinon. Episc. Epist. 2. *Recole utrimque literas, jam videbis spiculis suo, an floribus paginam conseramus. De similibus quidem Apostolus, quos oportet Indentari.*

INDENTURA, Gallice *Endenture*, JC. Anglis, idem est quod *Chirographum*, nempe syngrapha, vel scriptura conventionalis, aliis, quæ idem continet, quasi parallela, & ab ea descisa in modum dentium, ut pares esse & una confectæ videantur: ut si de rebus in iisdem contentis emergat controversia, ad contractus veritatem firmandam, eædem *Indenturæ* simul aptentur, & invicem sic collatas, ex una eademque confectas charta esse appareat. Ejusmodi *Indenturarum* apud Anglos usum ante Henrici III. ætatem non reperisse scait Spelmannus: sed ejusdem esse ævi, cujus *Chirographa*, docet Ingulfus an. 875. *Egelricum tunc provisorem suum, statum domus tam in thesauris, quam in jocalibus aliis jussit ostendere, & de universis post obitum suum per Indenturam conventui respondere.* Ejusmodi *Indenturam de vasis argenteis* descripsit Will. Thorn. an. 1321. Vide Littleton. sect. 217. [& Rymer. tom. 1. ubi exhibet hujuscemodi Chartam Indentatam.]

Porro, quod de *Chirographis* docuimus supra, in *Indenturis* idem observabatur, ut contrahentium alter sigillum suum apponeret *Indenturæ*, quæ penes alterum remanebat. *Indenturæ* apud Littletonem sect. 371. 372. sic clauduntur: *In cujus rei testimonium uni parti hujus Indenturæ penes præfatum V. de D. remanenti prædictus R.*

de P. sigillum suum apposuit: alteri vero parti ejusdem Indenturæ penes R. de P. remanenti idem V. de D sigillum suum apposuit. Alia Indentura in Monastico Anglic. tom. 2. p 259. *In cujus rei testimonium huic Indenturæ tam dictâ Elizabetha, quam prædicti Prior & Conventus ... alternatim sigilla sua apposuerunt.* Similibus formulis clauduntur Chartæ aliæ Gallicę in eodem Monastico Anglic. tom. 1. p 375. 904. tom. 2. pag. 97. Adde præterea Walsinghamum ann. 1354.

Erant autem *Indenturæ*, non modo bipartitæ, sed & interdum tripartitæ, quadripartitæ, &c. pro contrahentium numero, ut est apud Litletonem sect. 370. *Tripartita Indentura* describitur in Monastico Anglic. to. 1. p. 280.

INDENTATÆ CHARTÆ, Eædem etiam dictæ. Fleta lib. 1. c. 18. §. 4. *Quorum præsentationes fiant duplicatæ in modum cyrographorum Indentatæ, quarum partes sigillis suis appensis dictis Inquisitoribus liberentur.* [*Indentatæ Litteræ*, apud Rymer. tom. 4. p. 101. & to. 13. p. 708. *Madox* Formul. Anglic. p. 32.] *Scriptum Indentatum*, tom. 1. Monastici Anglicani p 83. cujusmodi est *Indentura* illa apud Thom. Walsinghamum p. 238.

INDEOCRONITUS. Conciliabulum Sardicense sub Julio I. PP. *Inducentesque novam sectam Indeocroniti Marcelli mixta Sabellio & Paulo.* Vox indubie corrupta, sed quæ idem sonat quod Θεοτυγής, *Deo perosus*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INDEPARATUS, Imparatus. Radulfus Cadom. in Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 204. *Christiani ternis agminibus incedebant, Boadmundus dextra; sinistra & parte & sorte Comes Balduinus: ambo inermes, Indeparati, improvidi.*

INDEPTARI, pro *Indipisci*, ab *Indeptus*. [Festus habet, *Indeptare*.] Lucifer Calaritan. lib. 3. pro S. Athanasio: *Conspicis interea mandasse Apostolum, ut vos veritati resistentes Indeptemini Episcopi interventu, ut per sanam doctrinam vestra punita esset blasphemia.* Ita emendant viri docti pro *Indemtemini*.

INDERENZARE, Dirigere. Epistola Alfonsi Imperatoris Hispaniæ ad Henricum Comitem Portugalliæ: *Et dicunt mihi, quia dedi illam (villam) ad sanctum Cyprianum, sed non venit mihi in mente: & quamvis ego eam dedissem, si in testamenta erat de illo monasterio, ego nec autorigo, n e autorigabo eam, sed vos, quantum mihi bene quæritis, causam de illa sede & de illos monasterios, Inderenzate illas.* Ubi Brandaonus lib. 8 Monarch. Lusit. c. 9. *Vos pello bem que me quereis en caminhai la, & resolvei a contenda destas igreias.*

¶ INDETAMENTIO. Sic apud Baluz. tom. 3. Miscell. p. 20. terminatur Privilegium Domnoli Episc. Cenoman. pro S. Vincentio: *Voluntas nostra perperim auxiliante Domino oaptat firmitatem; Ans Juliani legis Indetamentionem. Actum Cenomanis civitate an. XI. regnante domini nostri Chilperici Regis pridie Non. Martias.* Clausulam singularem & procul dubio mendosam doctioribus emendandam propono.

¶ INDETERIORARE, Deterius efficere, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1054.

¶ INDETERMINATUS, *Innumerabilis, numerum excedens.* Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INDETRECTABILIS. Egelbertus de S. Mariæ virtutibus part. 1. c. 10. *Qui per Incarnationem Deus factus est homo, assumens omnia, quæ ad humanæ naturæ proprietates Indetrectabiles, sive non inconvenientes, aut indecentes, ex parte humanæ animæ & humani corporis pertinebant.* Ubi per *Proprietates Indetrectabiles* eas puto esse intelligendas, quæ sic humanæ conveniebant naturæ, ut ab ea non potuerint detrahi & separari.

¶ INDEVOTIO, Neglectio divini cultus, irreligio, Gallis *Indevotion*. Statuta Ecclesiæ Constantiensis apud Marten. tom. 1. Collect. vett. Scriptor. part. 1. p. 51 edit. in 4. *Quoniam propter Indevotiones, ut non dicamus derisiones, quorumdam ad synodum venientium, novimus in populo retro actis sæpe temporibus scandala suborta fuisse, &c.*

¶ 1. INDEX, *Coticula, quæ solet aurum explorari*: Suffannæus in Vocabulario. Vox nota Vitruvio hac significatione.

2. INDEX, Horologii index horarius, vel ipsa, quæ horas sonitu indicat, campanula. Regula Magistri cap. 54. *Cum advenisse divinam horam percussus in Oratorio Index monstraverit.* Cap. 55. *Cum sonuerit Index.* Cap. 95. *Cum ad opus divinum Oratorii Index sonaverit.*

¶ INDEXTRARII, Equites, ut puto, *dextrariis*, seu equis majoribus insidentes. Charta Frederici Ducis Austriæ an. 1309. apud Ludewig. tom. 5. p. 534. *Cum centum armatis indextrariis, & cum centum balistariis equitibus.* Quid si legendum divisis vocibus *in dextrariis*. Vide *Dextrarii*.

INDICATOR, Accusator. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. §. 4. *Si quis per proditorem, id est, per certum Indicatorem furtum invenerit, sibi novum reddat, qui furtum fecerit, et cui factum fuerit.* Apud Lampridium in Commodo: *Indices de Senatu, delatores de Senatu, &c.* Vide Cujacium lib. 6. Observ. c. 24. & supra *Alator*.

¶ INDICATURA, Æstimatio, pretium. Rob. Constantini Nomenclator insignium Scriptorum: *Mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellatur Nobile Raymundi, auri videlicet puri & obrizi, summaque Indicaturæ.* Haud dissimili notione Plinius in Proœmio: *Ne fiducia operis est hæc, sed Indicatura.*

¶ INDICENDUS, Qui dici non potest, ineffabilis Gloss. Cyrilli: *Indicendus*, ἄλεκτος.

¶ INDICIARE, Indicare, monere. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1140. *De factis terræ Modoetiæ eum Indiciavit.*

¶ INDICIBILIS, ut *Indicendus*, Gall. *Indicible*, apud Johann. Sarisber. Epist. 291. Acher. tom. 9. Spicil. p. 679. Murator. tom. 6. col. 70. & alibi.

¶ INDICIBILITER, Modo *indicibili*, apud D. Calmettum tom. 2. Hist. Lotharingiæ col. 38.

¶ INDICIO, pro *Indictio*, apud Papiam.

INDICIUM, [Specimen rei, Gall. *Echantillon, Montre*.] Vide *Digma*.

INDICTARE, Accusare: *Indictatus*, Accusatus, *Enditer, Endite*, apud Littletonem sect. 194. & in Libello accusationis Alexandri Nevillii apud Knyghton. pag. 2721. *Indictari per inquisitionem*, in Additamentis ad Matth. Paris p. 102. quomodo hæc vox usurpatur passim apud Anglos, in Legibus Malcolmi II. Reg Scotiæ cap. 3. art. 6. apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 11. §. 8. c. 22. §. 1. in Fleta lib. 1. cap. 20. §. 98. cap. 25. § 3. 4. apud Will. Stanfford. lib. 2. Placit. Coronæ cap. 24. 25. & seqq. &c. Propriæ autem

INDICTAMENTUM, Gall. *Enditement*, apud eumdem Stanfford locis laudatis, (ubi multa de Indictamentis) dicitur, ut ait Skenæus ad Regiam Majestatem l. 1. c. 1. § 8. *Cum singulis de malefactoribus interrogantur, & singulatim respondere jubentur, si quos criminosos in provincia noverint. Nam Indictamentum fit, quando Justitiarius Regis per suos Clericos privatim inquiri jubet, de delictis & maleficiis in ipsorum ballia commissis, & singulorum malefactorum nomina referri jubet in tabulas, ut per Coronatorem attachiari & arrestari possint, ut in itinere Justitiarii compareant, & coram eo respondeant. Cognitio vero de Indictamento, sive de criminibus per Indictamentum inquisitis, pertinet ad Justitiarios cognitionem.* His consonant, quæ habet Spelmannus; qui insuper addit, *Indictamentum* esse accusationem 12.

ad

ad minus Inquisitorum, juramento firmatam. Comperto enim *Indictamento*, postulatus, quem *Indictatum* dicunt, pro tribunali sistitur, exigiturque duodecimviralis jurata, ad cognoscendum de facto ejus secundum probata & allegata. Jurantur ipsi, jurantur & testes accusatorii, quorum auditis criminationibus & postulati responsis, duodecimviri seorsum à Curia de re omni inter se consulunt, donec in sententiam coeuntes, postulatum aut sontem denuntiant, aut insontem. Thomas Walsinghamus pag. 276. *Robertus Trisilian... Justitiarius... convocari fecit duodenam, quam pridie oneraverat ad indictandum & prodendum malefactores & pacis Regiae turbatores. Venerunt igitur jurati de villa, & dixerunt se nullum talem scire, nullum Indictare juste posse, cunctos fideles & obsequentes Regi fore, semperque fuisse.* Infra: *Turbati ergo villani aestimaverunt salubrius indictare reos vicinos, quam in semetipsos dicta mala congerere, & indictaverunt quamplures tam de patria, quam de villa.* Idem p. 354. *Fecit indictari dictos dominos proditione.* Adde p. 329. Statutum a. Westmon. cap. 15. Regiam Majest. lib. 4. c. 5. §. 5. Concilium Londoniense an. 1328. can. 7. Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 11. §. 8. &c.

¶ INDICTAMENTUM DE VIRIDI, Accusatio, delatio cujusvis delicti in viride lignum commissi, vel etiam mulcta pecuniaria quae pro ejusmodi delicto exigitur. Charta an. 1091. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 73. *Per servitium reddendi domino Regi pro terra praedicta 10. s. & pro foresta praedicta 40. s. per annum pro omnibus proficuis forestae praedictae exceptis Indictamentis de Viridi & venatione quae domino Regi omnino reservabantur.*

¶ INDICTATIO DE VIRIDI, Eadem notione. Charta ann. 1230. apud eumdem Kennett. ibid. p. 209. *Et dicunt etiam quod idem Johannes debet habere feodum in bosco domini Regis videlicet attachiamentum de spinis de bosco suo, & de bosco qui vasto prostituitur, & pannagium & clamationes & Indictationes si quae fuerint de Viridi & venatione. Exceptis Indictationibus ...de Viridi & venatione*, in alia Charta an. 1266. ibidem p. 265.

INDICTIO, Idem quod *Indictamentum*. Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. pag. 1141. *Non nunquam enim fiunt accusationes de foresta, & Indictiones vulgariter sic appellatae, non per legitimas inquisitiones proborum & legalium omnium procedentes, &c.*

1. INDICTIO, Annona, tributum, quidquid in praestationem indicitur: *Canon* possessionibus & agris impositus. Salvianus l. 5. *Qui exactionis publicae nomen in quaestus proprii emolumenta verterant, & Indictiones tributarias praedas suas etiam fecerunt.* Infra: *Indictiones tributarias ipsi interdum divites faciunt, pro quibus pauperes solvunt.* Sidonius lib. 13. Epist. 5. *Quos ... inauditis Indictionum generibus exhaurit. Indictionale augmentum*, apud Ammianum lib. 17. p. 90. Id est, *superindictum*, de quo tit. Cod. Th lib. 11. num. 6. Vide titulum ejusdem Cod. Th. de Indictionibus, & Legem Wisigoth. lib. 12. tit. 1. §. 2.] *Indictitia onera*, apud Cassiodorum lib. 5. Var. Epist. 14. *Cessent omnia subsidia, focagia, eapagia, quarantena, indictiones, equi dicuntur de debito, & alia onera*, in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1363. Sic legendum, non ut est editum *Indictiones equi*, sine virgula: quod tenebras offundit vel ipsi oculatissimo Editori. Lactantius de Morte persecut. c. 7. *Ut enormitate Indictionum consumtis viribus colonorum desererentur agri, & cultura verterentur in silvam.* Asconius in haec Ciceronis verba lib. 2. in Verrem cap. 2. *Quando illa (Sicilia) frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Quando id quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? Quando id quod imperaretur recusavit?* observat omne pensitationum genus, *Canonis*, *Oblationis*, *Indictionis*, in hoc capite positum esse. *Canon* in frumento consistebat & ad certum diem pendebatur. *Oblatio* spontanea erat. *Indictio* praeter ordinem & de novo imponebatur. Haec vera apud antiquos & recentiores *Indictionis* notio. *Exactio nova seu Indictio*, in Conventionibus Ludovici Regis Siciliae cum Arelatensibus an. 1385. ex MS. D. *Brunet*. Plinius in Panegyrico Trajani cap. 28. *Nec Novis Indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt.*]

2. INDICTIO, Latinis appellatur numerus quindecim annorum, annis Christi addi solitus, *ad cavendum errorem, qui de temporibus forte oboriri poterat, institutus*, ait Beda de Ratione temp. cap. 48. Indictionum mentionem ante Constantini Magni tempora non fieri constat: quae aliquot Constantii Imperat. primum ac deinde subsequentium Augustorum constitutionibus adscriptae leguntur in Cod. Theod. quarum laterculum contexuit Jacobus Gothofredus in Prolegomenis ad eumdem Codicem. Verum non una eademque est ubique Indictionum ratio, cum diverse ab communi usu interdum attexantur: adeo ut aliae ab anno 312. aliae ab anno 313. 314. & 315. consurgant. Verbi gratia primus Consulatus Honorii N. P. ann. 386. in Indictionem 15. rejicitur in leg. 8. de Indulgent. debitor. qui in 14. a Marcellino & in Chronico Alexandrino. Consulatus Valentiniani III. & Eutropii ann. 387. in 14. Indict. quae est aliis 15. in leg. 8. eodem tit. Consulatus Olybrii & Probini an. 395. in Indict. 9. quae Marcellino est 8. leg. 3. de Indulg. debit. Consulatus Vincentii & Fravittae an. 401. in 12. Indict. leg. 3. de Equorum collat. quae vulgo est 14. Consulatus Honorii VII. & Theodosii II. ann. 407. in Indict. 4. d. leg. 8. & in Indictionem 5. lib. 9. eodem tit. & sic de aliquot aliis paribus Consulum. Quae ut conciliet idem Gothofredus, quadruplicem Indictionem conficit, *Italicam*, quae consurgit ab an. 312. *Orientalem* ab ann. 313. *Carthaginiensem*, seu *Proconsularem Africae* ab ann. 314. & *Africanae dioeceseos* ab an. 315. at cur Indictionum initium non ubique idem fuerit, non aperit.

Constantinianam, ac proinde *Orientalem*, à Consulatu Constantini III. & Licinii III auspicatur Chronicon Alexandrinum, in quo haec habentur pag. 656. ἰνδικτιώνων Κωνσταντινιανῶν ἐντεῦθεν ἀρχή, ἰνδ. α', ὑπ. Κωνσταντίνου Αὐγούστου τὸ β', καὶ Λικινίου τὸ γ'. Ubi pro β' reponendum γ'. Atque hic quidem Consulatus incidit in annum Chr. 312. juxta Victorium, cujus Coss. anno uno praevertunt: juxta vulgarem vero Chronologorum sententiam, an. 313. Constantinianam Indictionem appellatam, sunt qui putant, quod sub Constantino, ut *Valentiacam* in leg. 9. & 10. Cod. Th. de Indulgent. debitor. quod sub Valente cucurrerit. Sed an Indictiones ante Constantini aevum obtinuerint, addubitatur, cum nulla harum occurrat mentio, etsi idem Chronicon Alexandrinum pag. 446. ἀρχὴν ἰνδικτιόνων à Julii Caesaris anno repetat, & à primo Septembris mensis die numeratas scribat.

De nominis ratione non minor est difficultas, etsi ab *indictionibus*, seu functionibus tributariis manasse, constans fere sit opinio, quod vox ipsa *functionis*, quae *indictioni* tribuitur, omnino evincit, uti in hac voce observatum. Sed cur 15. annorum spatio *Indictiones* finiri placuerit, quove tempore id primum usurpari coeperit, cum multae multorum conjecturae sint, nulla satis probabilis affertur, inquit Petavius. Vide quae in hanc rem congessit Baronius an. 312. n. 104. & seqq.

Triplicem Indictionis usum observare est apud Scriptores. Alia enim à Kl. Septembribus proficiscitur, eaque *Constantinopolitana* dicitur; altera ab 8. Kl. Octobris, quae *Constantiniana* & *Caesarea*: tertia denique

quæ *Pontificia* seu *Romana*, & à Kl. Januariis consurgit. Quartam addit Scaliger *Antiochenam*, cujus initium esse ait à neomenia *Iiar*, id est, Maii.

Constantinopolitana Indictio est, qua Imperatores Constantinopolitani utebantur, quaque semper utuntur Historiæ Bizant. Scriptores. Cujus quidem usus, si Scaligerum audimus, non est antiquior Imperio Justiniani, sub quo constat numeratam Indictionem à Kl. Septemb. ex Cedreno & Paulo Warnefrido lib. 2. cap. 25. Indictionis istius usum in Italiam obtinuisse ostendunt præ cæteris Chartæ duæ apud Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. pag. 105. & 108. quarum prior acta dicitur anno ab Incarnatione 1079. 15. Kal. Octob. Indict. 3. quæ erat secunda Romana: altera, anno 1078. 6. Kal. Octob. Indict. 2. quæ erat 1. Romana. [Alia anni 1053. apud Puricellum pag. 430. data dicitur *Quinto die Septembris, ingrediente Indictione 7.* In veteri monumento, quod Sirmondus in Notis ad Ennodium lib. 8. Epist. 9. refert Romæ in æde suburbana S. Pancratii ab se visum, Maximus parvulus depositus memoratur, *sub diem 3. Id. Augustarum, Symmacho & Boetio VV. CC. Consulibus, in fine Ind. 15.*] S. Ambrosius de Noe & Arca: *Etsi à Septembri mense annus videatur incipere, sicut Indictionum præsentium usus ostendit, &c.* Ea vero indictio etiamnum obtinet apud Mediolanenses; ut colligere est ex Statutis Mediolan. part. 1. cap. 109. [Olim etiam obtinebat in regno Neapolitano, ut patet ex Litteris Roberti Regis Siciliæ Neapoli datis an. 1332. *die 2. Novembris primæ Indictionis*, tom. 2. Histor. Dalphin. p. 241. hoc enim an. currebat 15. Indictio Romana. Eamdem quoque Indictionem Constantinopolitanam interdum adhibitam fuisse in Dalphinatu constat ex Computo anni 1333. quo currebat Indictio 1. Romana; numeratur enim 2. Indictio die 5. Septembris ibidem pag. 277. Communis tamen usus illius provinciæ idem erat qui Romæ, uti probatur pag. 568.]

Indictionis quæ ab 8. Kl. Octob. proficiscitur, originem Constantino M. adscribunt passim Chronologi, unde & *Constantinianam* vocant: quam ab hac die cœptam ideo volunt, quod tum imperare cœperit an. Chr. 307. Atque hujus usum Gallis & Britannis familiarem fuisse constat. De Britannis, testatur Beda lib. de Rat. temp. cap. 48. de Gallis præ cæteris Rabanus lib. de Computo cap. 66. *Incipiunt autem Indictiones ab 8. Kl. Octobris, ibidemque terminantur.* Hariulfus lib. 3. Chron. Centul. 1. *Notetur*, inquit, *descriptio, qui eodem quidem quo sanctissimus Angilbertus Abbas obiit anno, sed non eadem Indictione, hic Hericus Abbatiæ Centulensi prælatus est: siquidem mense Septembri die 24. Indictiones mutantur.* Kalendarium MS. S. Victoris Paris. *8. Kl. Octob. incipiunt Dictiones.* (sic.) Præterea exauctorationem Ludovici Pii Imperat. anno Incarnat. 833. Indict. 12. factam habent illius Acta, quo anno Indict. 11. Pontificia currebat: unde saltem conficitur post 24. Octobris coactum ejusmodi Concilium Compendiense, quod circa *Missam S. Martini*, solutum tradit auctor Vitæ ejusdem Ludovici. Sed & extremis sæculis eadem Indictio obtinuit. Exstant siquidem in 4. Regesto Memorialium Cameræ Paris. Acta hominis à Duce Britanniæ Regi Franciæ præstiti, quæ confecta dicuntur anno Domini 1366. *Indictione quinta secundum morem Franciæ, mensis Decembris die decima tertia*: quippe tum currebat Indictio Romana quarta. Vide Sirmondum ad Concilium Parisiense IV. anno 573.

In Germania perinde eadem semper obtinuit Indictio, obtinetque etiamnum: unde & *Cæsaream* vocant. Legi Chartam originalem Ottonis II. Imp. *datam 6. Kal. Octobr. an. Dominicæ Incarnationis 982. Indictione 11: anno vero regni secundi Ottonis 22. Imperii autem 12.* Exstat apud Chiffletium in Beatrice Comitissa Cabilonensi p. 113. Charta Henrici Imper. cum hac temporis nota: *Datum apud Bernum 5. Kal. Januarii, Indict. 13. anno Dominicæ Incarnationis 1224. anno regni nostri 5.* quippe anno 1224. putato à Kl. Jan. initio currebat indictio Romana 12. anno vero 1225. Indict. 13. Joannes de Janua: *Nota, quod anni Domini renovantur in Kalendis Januarii, sive in Nativitate Domini. Sed Indictio renovatur in octava Kalendas Octobris: & sic anni Domini præcedunt novem mensibus Unde versus:*

Mensibus hanc novem Domini percursitat annus.

Et si computas vel quæris Indictionem à Nativitate, usque ad octavas Kalendas Octobris, jungas tantum duos annos annis Domini, & si quæris de ea ab octavo Kalendas Octobris, usque ad Nativitatem Domini, jungas annos tres. Obtinuit etiam in Italia. Exstat quippe Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam lib. 3. p. 108. quæ descripta dicitur anno ab Incarnatione *millesimo septuagesimo octavo 6. Kal. Octob. Indictione secunda*, quæ scilicet biduo ante incœperat.

Indictio Romana, seu *Pontificia*, quando cœperit, non omnino constat. Nam ex Epistolis Gregorii M. Joannis VIII. & Gregorii VII. lib. 1. Epist. 29. 30. &c. Pontificia diplomata ac Epistolas Indictionibus more Græcorum, à prima ipsa Septembris die inchoatis, subnotari, observare est: quod & astruunt Acta vetera Vaticana apud Baron. ann. 1154. Otto de Morena an. 1158. &c. At Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baron. an. 1158. videntur Indictionem a 1. Januarii exordiri, in quibus hæc habentur: *Acta sunt hæc omnia Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia decima, undecimo Kal. Decembris Pontificatus vero ipsius anno sexto.* Ex quibus recte conficit Chiffletius in Trenorchio pag. 253. Indictionum initia varie pro Scriptorum aut Notariorum arbitrio ea tempestate tabulis adscripta: adeo ut aliquot in Gallia nostra confecta ab ipsius Caroli Calvi ævo diplomata recenseat, in quibus Indictiones Pontificiæ seu Romanæ adscribuntur. Consulto omittimus cætera, quæ de Indictionibus hic conferri possent, cum satis sit indicasse, quæ ad Scriptorum & Tabularum ævi inferioris intelligentiam necessaria visa sunt. Præstat tantum hoc loco rationem inveniendæ Indictionis Constantinopolitanæ inserere ex recentiori Scriptore MS. Bibliothecæ Regiæ cod. 1024. qui inscribitur περὶ τῆς ψήφου τῆς πασχαλίας, cap. περὶ τῆς ἰνδίκτου. Ἰστέον, ὅτι ἡ ἰνδικτος, ἥτις καὶ ἐπικαλεῖται ἐπινέμησις, ἄρχεται δεῖ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἀνέρχεται δὲ ἕως ἐτῶν δεκαπέντε καὶ πληροῦται, καὶ πάλιν ὑποστρέφει, καὶ ἄρχεται πρώτη. Ἐὰν δὲ θέλῃς γινώσκειν τὴν ἴνδικτον ὁποία ἐστί, καὶ μέλλεις εὑρεῖν αὐτήν, κράτησον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, τοῦ ἐνεστῶτος. καὶ ὀφείλεις αὐτὰ ἐπὶ τοὺς δεκαπέντε μερίσαι, καὶ τὰ ἔχοντα καταλειφθῆναι ἐκεῖθεν τῶν δεκαπέντε ἐκείνη ἰνδικτος ἤτοι ἡ ἐπινέμησις. εἰ δὲ οὐ μείνῃ τι, ἐστὶ πεντεκαιδεκάτη καὶ ἰδοὺ ὑπόδειγμα σοι ἔτος εἰσὶ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τοῦ ἐνεστῶτος ,ςχζʹ ἔτους. ὀφείλεις ἐν ταύτῃ ἐπὶ τὰ δεκαπέντε ἔτος, ιε. υ. ς. ιι. μ. χ. ιι. ς. ζ. καὶ ἀπελείφθησαν οὐδέν· νῦν πρώτη ἰνδικτιών ἐστι. Vel ex hoc loco plus satis patet, errasse viros doctissimos in Exegesi ad tom. 3. Martii cap. 4. §. 26. ubi ἐπινέμησιν à nullo hactenus Scriptore Indictionem appellatam negant, licet longe secus se res habeat, uti obiter monuimus ad Alexiadem: quod & diserte observarat Josephus Scaliger lib. 5. de Emendat. tempor. pag. 501. ubi nominis etiam rationem exequitur. Glossæ Græco-Lat. ἐπινέμησις, *Indictio*. Addendum postremo videtur, quod de ratione inveniendæ Indictionis habet Rollandinus in Summa Notariæ: *Fuit vero prima inventa ista Indictio, sive factum fuit istud præceptum à Cæsare Augusto tribus annis, antequam Dominus nasceretur de Virgine,*

ne, & propter hoc divisit annos Domini per quindenas, si quid à quindenis superavit, ei quod superavit, debent addi tres, & quot fuerint illi anni, qui supererunt à quindenis cum dictis additis tribus, tanta erit Indictio, in hoc exemplo. Ponamus enim, quod anni Domini sunt 61, divide 61. per quindenas, superest unus. Illi anno adde tres, & ita faciunt 4. & ita erit quarta Indictio. Sed si nihil à quindenis superavit, nihilominus adde tres, & erit Indictio tertia. Sed si ab omnibus quindenis supererunt 13. adde illis 13. & tres, & ita faciunt 16. de illis 16. trahe unam quindenam, supererit unus, & ita prima erit Indictio. Unde versus.

Si tribus adjunctis Domini diviseris annos,
Præter quinque soles Indictio certa manere.

Prostant præterea hi in eamd. sententiam versus:

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit;
Si nihil excedit, quindena Indictio curret.

3. INDICTIO, Bannum, proclamatio ante nuptiarum benedictiones, in Præceptis synodalibus Petri de Collemedio Archiepisc. Rotomag. an. 1245. Vide *Indictum* 4.

¶ INDICTIO PRO ANIMA, Quævis donatio, quæ alicui Ecclesiæ ea conditione fit ut pro donatoris salute preces fundantur. Charta an. 1251. tom. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 216. *Omnia bona corporalia & incorporalia cum omnibus pertinentiis quæ prædicti Episcopus & Ecclesia ... jure institutionis, legatorum, relictorum, mortuariorum, Indictionis pro Anima, donationis, emtionis, permutationis, aut alio quocumque nomine . . . hactenus adepti fuit.*

¶ INDICTIO STATUTA. S. Gerardus lib. 1. Miracul. S. Adalhardi c. 8. *Exitur ad processionem, venitur ad statutam Indictionem*; hoc est, ad locum indictum & designatum, medio itinere inter Ambianorum urbem & Corbeiam, ad quem processionaliter cum sacris reliquiis Ambianenses & Corbeienses convenire consueverant *octavis Rogationum*. Hic locus hodieque *Indictum* dicitur, vernacule *Lendict*, teste Mabillonio.

¶ INDICTIONALIS, INDICTITIUS. Vide *Indictio* 1.

¶ INDICTOAUDIENS, Immorigerus. Interpres Irenæi lib. 4. *Filii patribus Indictoaudientes*.

1. INDICTUM, Gloss. Lat. Gr. *Indictis, constitutis*. Ebrardus in Græcismo c. 10. & Willelmus Brito in Synonymis:

Edicunt Reges, indicit festa Sacerdos,
Præsulis Indictum, dic Edictum fore Regum.

Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. p. 261. *Quia nostram jussionem atque nostrum Indictum & præceptum contemsit atque prævaricavit.*

2. INDICTUM, Idem quod *Indictio*, Tributum, apud Symmachum lib. 10. Epist. 41. Gloss. Lat. Gr. *Indictum, ἐπίταγμα*. Infra habetur *Indictus, ἐπινέμησις. Indictum censum*, apud Joannem Sarisber. Epist. 159.

3. INDICTUM, Nundinæ, Feriæ indictæ, publicatæ. Libellus Fulconis Comitis Andegavensis an. 1096. apud Holstenium in Collectione Romana part. 2. *Constituit etiam idem Apostolicus, & dicto jussit, ut in eodem termino, quo dedicationem fecerat, Indictum publicum celebraretur unoquoque anno apud sanctum Nicolaum, & septima pars pœnitentiarum populo convenienti ad illam celebritatem dimitteretur.* Vide Gesta Consulum Andegavensium tom. 10. Spicilegii pag. 396. Charta Innocentii PP. pro Monasterio Corbeiensi, in Tabulario ejusdem Monasterii damasceno operto ch. 7. *Indictum quoque sicut hactenus Corbeiensis Ecclesia celebrare consuevit, vobis confirmamus, & ne quis eos, qui ad ipsum Indictum conveniunt, in bonis vel in personis offendere vel molestare præsumat, auctoritate Apostolica prohibemus.* Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi fol. 6. *Sciatis, me concessisse & charta mea confirmasse, quod omnes, qui veniunt ad Indictum sanctæ Trinitatis de Fiscano singulis annis à die Dominica in Ramis Palmarum, usque ad clausum Pentecosten, habeant meam firmam pacem custodiam, ut salvi & securi eant & redeant per totam terram meam, de quacunque terra sint, nisi sint fugitivi de terra mea pro muldro, vel furto, vel alio scelere.*

Ita porro proprie nundinas Sandionysienses vocant, quas à Dagoberto Rege Doubletus p. 434. alii à Carolo Calvo institutas volunt. Est *nundinum Indicti*, in Charta Ludovici VI. an. 1124. apud eumdem Doubletum pag. 854. appellantur, hodie *la Foire du Lendit*. Nangius in Chronico: *Eodem tempore attulit ipse Rex Carolus Calvus ab Aquisgrano ad Ecclesiam sancti Dionysii in Francia Clavum Dominicum & spineam Coronam, quam Carolus M. annis suis ibidem in Ecclesia B. Mariæ, olim à se fundata, reposuerat. Et nundinas Indicti in platea quæ Indictum dicitur, quolibet anno in secunda quarta feria Junii fieri instituit: & venientibus ad benedictionem illarum nundinarum indulgentiam tertiæ partis peccatorum fieri & relaxari per PP. & Episcopos totius Galliæ sicut antea Carolus M. Aquisgrani fieri impetraverat.* Sugerius in Ludovico VI. p. 313. *Rex exhilaratus, nec ingratus ad protectores suos sanctos Martyres humillime devenit, eisque post Deum gratias magnas referens, coronam patris sui quam injuste tenuerat, (jure enim ad eos omnes pertinet) devotissime restituit, Indictum exterius in platea (interius enim Sanctorum erat) liberrissime reddidit, &c.* Idem in lib. de Reb. in administratione sua gestis c. 1. à Ludovico VI. has nundinas, si non institutas, certe Monasterio Sandionysiano concessas videtur innuere: *De Indicto vero, quod Dom. Ludovicus pater B. Dionysio dedit, &c.* Charta Philippi Aug. an. 1215. *Convenient Præpositum S. Dionysii in loco, in quo Indictum solet convenire.* Supra: *Mercatores, qui veniunt ad nundinas Indicti.* Vide eumdem Sugerium de Consecrat. Eccles. sancti Dionys. p. 355. & Chartam an. 1218 in Probat. Hist. Montmor. p. 84. & Bulæum de Academia Parisiensi tom. 1. p. 196.

INDICTUM, pro loco, ubi *Indicti* nundinæ fiunt, usurpat Rigordus an. 1205. *Psalmos cum orationibus psallendo usque Indictum venit.*

4. INDICTUM, Bannum, Proclamatio. Charta Libertatum oppidi *des Ais* in Biturigib. an. 1301. *Si autem Indictum fieri oporteret in villa, per vavassores & per burgenses villæ fiet, vel per illos, quos dominus villæ mitteret ad Indictum faciendum.*

INDICULUM, incerta notione. Lambertus Ardensis p. 161. *Hic gradalia & Indicula de area in aream, de domo in coquinam, de camera in cameram*, Vide mox *Indiculus*.

1. INDICULUS, vel INDICULUM, Epistola; sed proprie ea, qua quid præcipitur, seu *indicitur*, quæ videtur vocis origo. Nam in Vita sancti Desiderii Episcopi Cadurc. cap. 8. habetur *Indiculus Dagoberti Regis*, ad Sulpitium Archiepiscopum Bituricensem, quo præcipit, ut eum ad Caduricensem Ecclesiam ordinet ac consecret; cujusmodi est formula 6. apud Marculfum lib. 1. quæ inscribitur *Indiculus Regis ad Episcopum, ut alium benedicat*. Sic porro Dagoberti Indiculus clauditur; *Quod vero indicimus, manus nostræ subscriptione, ut mos est, decrevimus roborare, Dagobertus Rex subscripsit.* At cum apud Marculfum similis Epistola form. 5. ejusdem extet argumenti cum hoc titulo: *Præceptum de Episcopatu*, putat Bignonius, id esse discrimen inter *Indiculum*, & *Præceptum*, quod hoc majoris fuerit auctoritatis diploma, non modo manu propria subscriptum, sed etiam sigillo roboratum, quo ca-

earuerit *Indiculus*. Idque elicit ex Capit. Caroli Magni lib. 3. cap. 58. *Et si sacramentales homines cum ipso venire renuerint, jussione Dominica, aut Indiculo, aut sigillo ad palatium venire cogantur*. Indiculos ejusmodi Regum, eorum manu subscriptos docet præterea Epistola Sigeberti Regis ad eumdem Desiderium, quæ est 17. ex iis, quas edidit Canisius: *Et ut certius credatis, hunc Indiculum manu propria subter subscripsimus: Syggibertus Rex sub*. Ita porro pro Epistola præceptoria *Indiculum* usurpant Hormisdas PP. apud Baron. an. 515. n. 24. an. 519 num. 3. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 45. lib. 8. c. 28. Fredegarius Scholast. cap. 40. Marculfus lib. 1. form. 26. 27. Agobardus de Insolentia Judæorum pag. 61. Capit. Caroli Calvi tit. 11. Anastasius in Nicolao I. pag. 211. tom. 1. Histor. Franc. pag. 883. Hincmarus Remensis Opusculo 34. §. 4. in Concilio Dusiac. I. part. 2. cap. 27. Asserus de Reb. gest. Ælfredi pag. 14. ubi perperam *Indiluculus* bis legitur, &c. [*Indiculorum bibli*, in Epistola Alberti Abb. Miciacensis ad Johannem XVII. apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 440.]

Interdum tamen pro quavis Epistola hanc vocem deprehendere licet apud Gregorium Tur. lib. 8. c. 2. Marculfum lib. 1. form. 9. lib. 2. form. 42. 50. & in Capit. Caroli Magni lib. 4. Append. 3. c. 5. &c.

INDICULUM, neutro gen. apud Avitum Vienn. Epist. 28. Gregorium Turon. lib. 8. cap. 28. in Diurno Romano cap. 2. tit. 19. cap. 3. tit. 8. in Vita S. Samsonis Episc. Dolensf. lib. 1. cap. 42. Epist. 51. 94. & 104. inter Epistolas sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntini apud Eddium Stephanum in S. Wilfrido c. 47.

¶ 2. INDICULUS, Bedæ de Temporum ratione cap. 47. Tabella cereo Paschali affixa, de qua in *Cereus Paschalis*.

¶ INDIESCENS DIES, Dies incipiens, primum diluculum, apud Ludewig. tom. 6. p 163.

INDIFFERENTER, *Sine dilatione*. Ita Glossæ MSS. Regiæ ad canon. 12. Concilii Nicæni ἀδιαφόρως, in Gr. Eædem Glossæ ad can. 4. Concilii Ancyrani: *Indifferenter, Indistanter*. Ad can. 10. Concilii Laodic. *Indifferenter, sine dilatione, id est, sine prolongatione*.

¶ INDIFFICULTARI, Difficultatibus impediri. Johannes Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii p. 258. *Gloriosi Stanislai canonizationis gloriam Indifficultari permisit*.

INDIFFICULTER, Absque difficultate, apud Joannem VIII. PP. Epist. 43.

¶ INDIGENATIO, Jus indigenæ. Exstat apud Rymerum tom. 15. p. 37. *Carta Comitis Lynox de Indigenatione*, qua ipse Comes *de cætero ad totam vitam suam sit Indigena & ligeus* Henrici VIII. Angliæ Regis an. 1544.

¶ INDIGENTIÆ, Quæ necessaria sunt ad vitam. Chron. Fontanell. apud Acher. tom. 3. Spicil. pag. 227. *Statui sanctæ Regulæ periclitari cœpit, ob inopiam videlicet compescendarum Indigentiarum, quas B. Pater Benedictus in eadem lege monachis porrigendas præcepit*.

¶ INDIGERIÆ, Naturæ necessaria. Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. c. 22. *Surgant omnes è lectis, & provideant Indigeriis suis, & conveniant, & lavent manus ac facies*. Lib. 2. cap. 1. *Ex alia namque parte ornati sunt lectuli 30. ubi Comitissæ & aliæ honestæ mulieres pausent cum lateinis 30. ubi solæ ipsæ suas Indigerias procurent*.

¶ INDIGETARE, Invocare. Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 17. *Vestales ita Indigetant, Appollo medice, Appollo Pæan*. Inscriptio arcus triumphalis erecti in honorem Marchionis Uxellensis introeuntis Cabilonum, in Histor. ejusdem urbis pag. 769. *Auspicato istboc adventat, illustrissime Marchio, quando discapedinata te civium vota Indigetant, voluere civitatis serenifico vultu undequaquersum edulcaturum*. Festus: *Indigitanto, Imprecanto*. Verbum ab antiquo *Indu* pro *in* & *citare*, hoc est, *vocare*, ductum, ut contendit Vossius lib. 1. de Vitiis serm cap. 34. & in suo Etymologico v. *Indigitamenta*.

INDIGNANTIA, pro *Indignatio*, in Vita S. Carthaci Episcopi. [Spicil. Fontanell. MS. p. 220. *Patres nolite ad Indignantiam, id est ad impatientiam filios vestros provocare*.]

INDIGNARI, Vindicare. Gesta Regum Francor. cap. 23. *Indignare, dulcissime Frater, laborem & injuriam meam*.

¶ INDIGNIP, pro *Andingaverit*, de cujus notione in *Andigare* dictum, in codice Estensi legi monet Muratorius tom. 1. part. 2. p. 34. in notis.

¶ INDIGNUM, Injustitia, molestia, damnum Charta an. 1233. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1333. *Et si aliquid Indignum supra hoc dicto Reginaldo & Gilleberto & hæredibus eorum evenerit, ego Walterus & heredes mei tenemur restaurare*.

¶ INDIGRESSA VIA, Per quam nemo digressus est, transivit, in Actis SS. Junii tom. 2. pag 338. ubi de S. Margarita Regina Scotiæ.

INDILATE, Absque *dilatione*, statim. Ut itur Fulcherius Carnotensis lib. 1. Hist Hierosol. [cum aliis non paucis.]

¶ INDISCIPLINABILIS, Gall. *Indisciplinable*, Indocilis. *Major pars* (exercitus) *retrograda & Indisciplinabilis fuit*, apud Murator. tom. 12. col. 437.

INDISCIPLINATA. Speculum Saxonicum l. 1. art. 59. *Si ei tumultus & Indisciplinata, hoc est, insolentias, inobedientiam in judicio liceat prohibere*. *Indisciplinata dissensio*, apud Simeonem Dunelmens. ann. 1141.

INDISCIPLINATIO, Relaxatio à disciplina & à recta vivendi ratione Possidius in Vita sancti Augustini c. 25. *Indisciplinationes quoque & transgressiones suorum à regula recta ... arguebat*. Gregorius M. lib. 3. Epist. 38. *Ne non rectitudini, sed Indisciplinationi, quod absit, videamini consentire*. Utiur rursum lib. 4. Epist. 7. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. ut & Evagrius in Vita sancti Antonii, Senator lib. 7. Epist. 3. &c. Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. c. 9. *Indisciplinationes & transgressiones suorum, maxime juvenum ac puerorum tam districte coercebat & arguebat*, &c. Ἀπαιδευσίαν, ἀταξίαν, ἀλογίαν, apud Theophanem, *Indisciplinationem* reddidit Anastasius Bibliothecarius in Hist. Eccles. Glossæ MSS. ad Concil. Antioch. can. 3. *Indisciplinatione, inquietudine*, ἀταξία in Græco.

INDISCIPLINATUS, Disciplinæ expers, moribus dissolutus, apud [Cyprianum Epist. 4. edit. Oxon. Augustinum Ep. 50. ad Bonifacium,] Gregorium M. lib. 7. Ind. Ep. 5. Ivonem Carnot. Ep. 27. 219. in Epist. Alexandri II. PP. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ p. 865. &c. *Indisciplinatæ animæ erraverunt*, Sap. 17. 1. Rursus occurrit Eccli. c. 5. 7. 18. 20. 21. 22. 23.] Gregorius Turon. in Vita S. Aridii p. 196. *Regalis palatii vanas superstitiones, & Indisciplinatas sociorum fabulas declinando*. *Indisciplinatæ quæstiones*, non semel apud Marium Mercatorem, quæ *sine disciplina* dicuntur Paulo 2. ad Timoth. cap. 2. 23. *Indisciplinate agere*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 54.

¶ INDISCIPLINOSUS, Expers disciplinæ, *Indisciplinosa loquela*, Eccli. 23. 7.

¶ INDISCISSE. Indistincte, generatim, in solidum. Charta 11. sæc. ex Chartular. Aptensi fol. 58. *Idem ipse qui vendidi cum uxore, seu filiis ac filiabus meis Indiscisse confirmo*.

¶ INDISGREGABILIS, Individuus. Acta SS. Vitalis

talis & Valeriæ, tom. 3. April. pag. 565. *Oportet utriusque metropoleos* (Ravennæ & Mediolani) *cives ita caritativa societate ac sociali caritate inextricabiliter convinciri, sicuti noscuntur tantorum Martyrum Indisgregabili communione connecti* .

INDISPAR, Inæqualis, in Miraculis S. Servatii Episcopi Trajectensis.

¶ INDISPENSABILITER, Gall. *Indispensablement*, Necessario, apud Robertum *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 3.

INDISPOSITUS, Intestatus, qui sine testamento decedit. Gloss. Græc-Lat. ἀδιάτακτος, *Indispositus*. Vide *Inordinatus*.

Interdum etiam *Indispositus*, idem valet ac invaletudine affectus, Gallis, *Indispose*. Sanctus August. Epist. 217. *Tractoria ad me 5. Id. Nov. venit ... & me Indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem*.

INDISTANTER, Incunctanter. Utitur Matthæus Westmonast. an. 1244. *Indistanter remeavit*.

¶ INDISTEMPERATUS, Intemperatus. Jacobus de Vitriaco l. 3. Hist. Orient. apud Marten. to 3. Anecd. col. 273. *Est terra Indistemperata, quia in hyeme est nimis frigida, in æstate nimis calida*.

¶ INDISTRINGIBILIS TERRA, Quæ inculta est & vacua. Vide *Distringibilis* in *Distringere* 2.

¶ INDITIO, pro *Indictio*, Exactio nova & insueta. Conventiones Ludovici Regis Siciliæ cum Arelatensibus ann. 1385. ex MS. D. *Brunet* fol 7. *Item quod dicti domini Regina & Rex, aut aliquis eorum nomine non possit facere exactionem novam, seu Inditionem, vel superinditionem, aut pedagium novum*. Vide *Indictio* 1.

INDITUS. Gloss. MS. Reg. cod. 1197. *Indicta, data sive insinuata*. f. *insinuata*. Alibi: *Inditur, infertur*. i. in acta refertur.

¶ INDITI PUERI. Donatus Diaconus in Vita Sanct. Trudonis numer. 15. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 1080. *Plurimos autem discipulos venerabilis Pater nutriebat in eodem loco, Inditos quoque pueros divina sapientia eruditos mundi hujus caducos, & temporales honores despicere solebat*. Suspicatur Mabillonius forte legendum *Inclytos*: sed retenta voce *Inditos*, intelligi possent Pueri monasterio *Oblati*, de quibus in hac voce.

¶ INDIVICABILITER, Indiscriminatim absque ulla divisione. Concil. Armenorum ann. 1342. apud Marten. to. 7. Ampliss. Coll. col. 359. *Populus totius Ecclesiæ Armeniæ Indivicabiliter de una diœcesi in aliam diœcesim, & vice versa, accipit omnia sacramenta, & usque nunc non fuit prohibitum. Simili modo est de Episcopis in Aluano & in Archamar, accipiunt mutuo sacramenta indivicabiliter; sed Archiepiscopus Archamarensis, ex tunc quod fuit rebellis nobis, & excommunicatus simul cum Suffraganeis suis, non possunt participare nobiscum*.

¶ INDIVIDUARE, *Individuum constituere*; *Individuatio*, *Singularis constitutio*, in Lexico Goclenii.

¶ INDIVISIUM. Sententia L. Decani Remensis ann. 1199. è Tabulario Compendiensi: *Decimam illam pro Indivisio possidebunt Monachi Compendienses & Monachi de Cbimino*. Hoc est, Indivise, Gall. *Par Indivis, en commun*, una simul.

¶ INDIVOLUS, Qui per vim aliquid aufert, nostris *Voleur*, Præceptum Caroli C. an. 859. pro Ecclesia Augustodun. apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 1473. *Ipsa enim villa olim per incuriam rectorum prædictæ Ecclesiæ & Indivo'orum hominum violentiam ab eodem loco distracta esse dinoscitur*. *Indi*, vel potius, *Indu*, pro *in* antiquitus positum fuisse alibi observatum. Vide *Involare*.

INDOLENTIA, pro *Indoles*. *Infans miræ Indolentiæ, regalis Indolentiæ*, apud Felicem Girwensem in Vita S. Gutthlaci n. 9. 11.

¶ INDOLES. Vide *Indolis*.

¶ INDOLETIA, *Indolentia*, *carentia doloris*, in Amalthea ex Glossis.

INDOLIS, vel INDOLES, Adolescens, Puer. Glossæ Gr. Latin. εὐφυής, *Ingeniosus*, *Indolens*; εὐφυΐα, *hoc Ingenium*. Sic in Cod. MS. Passio S. Artemæ Puteolani Mart. *Dum adhuc Indolis, hoc est, juvenilis ætatis, annos gereret*. Vita S. Aridii Episc. Vapincensis: *Sui quoque moris erat neminem contemnere; & si aliquem ad erudiendum suscepisset, Indolem primo quidem ob rudimenta infantiæ blando commendans intimabat magistro, ut teneram instruens foveret ætatem*. Jonas in Vita S. Joannis Reomaensis apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 514. *Anno tertio Chlotarii Regis Indolis, ex jussu, &c.* Charta Edwini Regis Angl. an. 956. in Monastico Angl. to. 3. p. 120. *Ego Eodgar Indolens Clito consensi*. Althelmus de Laud. Virgin. cap. 25.

Tradidit investem rectorum forte magistros,
Ut puer Indolis librorum disceret artes.

Idem cap. 26.

Nititur Indolem claris natalibus ortum
Flectere cum precibus,

Et cap. 32.

Femineum Indolis gaudens spectare triumphum.

Ubi perperam *indocilis* scribendum putat Canisius. Smaragdus in Præfat. ad Reg. S. Bened. de Monacho:

Indolis & docilis, sapiens, ac mente benignus,
Conceptus, placidus, & bene cautus erat.

Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini:

Indolis à patribus generoso Lycontius olim.

[Vita S. Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1664.

Aurea Jerusalem valvas sibi pandit & arcem,
Qui penitus sprevit Babylonis ab Indole fascem.

Id est, à puero.] Vide Anson. in Vita S. Ursmari c. 3. & Ughellum to. 1. p. 1. p. 152.

Præsertim vero sumitur hæc vox pro puero vel adolescente studioso ac laborioso, &, uti vulgo dicimus, *bonæ ac præclaræ Indolis*. Gloss. Latino-Gr. *Indolis*, ἐπίπονος, φιλόπονος. *Indoles*, ἐπίπονοι, est enim *Indoles*, ut est apud Servium ad 10. Æneid. *Imago quædam virtutis futuræ*. *Spes in puero*, in Gloss. Isidor. καλῆς ἐλπίς ἐπίγονον, in Gloss. Lat. Gr. *Imago futuræ bonitatis*, in Glossis MSS. Unde spectat ea potissimum nobiles ac principes adolescentes vel pueros, quorum in rebus gerendis virtus speratur. Ita Crispus *commodæ Indolis juvenis*, apud Eutropium, *Gratianus*, apud Ammianum lib. 31. *præclaræ Indolis adolescens* appellatur: ut *Tulgas bonæ Indolis & radix Gotborum*, apud Isidorum Pacensem in Chronico æræ 678. Carolus Calvus, *bonæ Indolis puer*, in Hist. Translat. S. Sebastiani c. 20. Lotharius Rex Francor. *Gloriosæ Indolis puer*, in Bulla Joannis PP in Tabulario Humolariensi: in Charta vero pro Monasterio S. Bavonis Gandensis, *bonæ Indolis Rex gloriosissimus*. Otto III. Imper. *admirabilis Indolis adolescens*. In Inventione SS. à Deoderico Metensi Episc. repertorum: Carolus filius Regis Ludovici Ultramarini, *juvenis magnæ Indolis*. Acta Episcopor. Cenoman. p. 306. de Hugone Cenomanensi Comite: *Hugonem videlicet Herberti filium bonæ Indolis adolescentem omnino honore exhæredarent*, in Charta Gerbergæ Reginæ anno 968. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. c 19. Philippus I. Rex Francor. *claræ Indolis Rex Francorum*, in Hist. S. Macarii Patriarch. Antiocheni n. 60. Tabularium Monasterii Regulæ de eodem Philippo: *Anno ab Incarnat. 1103. Philippo Francorum Rege superstite, Ludovico tamen filio Indolis & probitatis memoran-*

morandæ juvene, *Franciæ temonem obtinente*: Rigordus in Præfat. ad Histor. Philippi Augusti: *Serenissimo & amantissimo suo Ludovico Augusti filio Regiæ Indolis adolescenti*. Sed & apud eumdem Rigordum ad an. 1182. Philippus Augustus Rex *Bonæ Indolis adolescens* appellatur. Saxo Grammaticus lib. 2. Hist. Danicæ p. 33.

Filius hic Regis & avito sanguine lucens
Indole clarus erat.

Ratherius Veronensis Episc in Epist. apud Chappeavillum to. 1. Hist Leod. p. 180. *Allatæ cum his sunt & literæ Domini Papæ tunc temporis Joannis* (XI.) *gloriosæ Indolis*. Sic indigitantur apud Dudonem l. 3. de Actis Norman. p. 124. Richard. Dux Norman. p. 124. *Indolis sacræ*: apud Hemer. in Charta an. 948. *Adalbertus inclytæ Indolis Comes* Viromand. apud Saxium in Pontif. Arelat. Willelmus Marchio Provinciæ in Charta an. 992. *Marchio istius provinciæ bonæ Indolis Willielmus*: apud Lambertum Scaffnaburg. ann. 1044. Godefridus Gozelonis Lotharingiæ Ducis filius, *Nobilissimæ Indolis juvenis*: apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticens. lib. 2. cap. 8. *Hugo bonæ Indolis* Comes Cenomanensis: in Tabulario Brivatensi ch. 191. Warinus Comes Arverniæ, *Gratia Dei bonæ Indolis strenuissimus Comes*: apud Ademarum Cabanensem in Chron. p. 180. Willelmus Dux Aquitaniæ: *Prudentissimus adolescens*, & mox: *Clarissimæ Indolis Comes*: in Triumpho S. Remacli lib. 2. cap. 9. uxor Henrici IV. Regis Rom. *Bonæ Indolis Regina conjux ipsius*: apud Gregor. VII. PP. lib. 1. Epistol. 40. Mathildis Comitissa, *Egregiæ Indolis puella*. Similia suggerunt liber Miraculorum S. Quintini cap. 40. Wippo in Vita Chunradi Salici an. 1028. Haræus in Castellanis Insulens. lib. 1. p. 41. &c. Vide Alcuinum Epist. 48. Atque inde fluxit, ut

INDOLES, pro titulo Principum, adolescentium maxime, honorario usurparetur. Monachus Sangallensis lib. 2. de Rebus Caroli Mag. cap. 15. *Quod etiam tempore epistolam ad vestram Indolem direxit*, &c. Epistola Angilberti Archiepisc. & Andreæ Patriarchæ ad Ludovicum II. Imp. an. 855. *Quibus auditis, omnes unanimiter pro vestra Indole omnipotenti Deo gratias egeruat*, &c.

INDOLORIA, pro Indolentia, occurrit apud Sidonium in Epithalamio Polemii. Vide Sirmondum ad hunc locum.

¶ INDOLORIUS, Ἀνάλγητος, *Stupidus*, *carens dolore*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INDOLUS, Sincerus, probus, Gr. ἄδολος, sine dolo. Chartularium Landvenecense: *Ego quædam mulier Indolis moribus, stemate regalium orta, nomine Wmargant*. Occurrit non semel in eod. Chartular.

¶ INDOMINICATURA, Dominium, proprietas, possessio. Hist. Mediani Monast. p. 271. in Excerptis Joannis à Bayono de Abbatibus ejusdem Monast. *Hugo circa finem vitæ suæ contulit ex Indominicatura in allodio suo duas croadas cum parte prati*.

¶ INDOMINICATUS, substant. Eadem notione; adject. Ad dominum pertinens, proprius, non datus in feudum. Vide *Dominicum* 3. & Glossar. Lobinelli to. 3. Hist. Paris.

INDOMITAS. Aimoinus l. 2. 2. de Mirac. SS. Georgii & Aurelii n. 14. *Exinde vere, quos per Indomitatem linguæ male præsumpserat*, &c.

INDORMIS, *Insomnis*, ἀκοίμητος Gloss. Gr Lat.

INDORMITABILIS. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 25. *Gravius exilium temporale esse crediderunt, quam perpetuam pœnam secundum Esaiam: Indormitabilis vermis, & ignis inextinguibilis*.

INDORSARE, Joanni de Janua: *Supra dorsum ponere: quod vulgo dici solet interfellare*; [*Endorsser*, in Glossario Latin. Gall. Sangerman.]

INDORSARE, Gall. *Endosser*, Chartæ dorsum seu tergum, vel cujuscumque scripti partem aversam, aut exteriorem inscribere. Proprie vero indorsatæ litteræ dicebantur *Brevia citationum*, seu *Submonitionum*, quod in ejusmodi brevium, per quæ à Rege actori reum in judicium adducendi facultas dabatur, dorso seu tergo citatio & submonitio ab Apparitore vel *Serviente* reo facta, ut in judicio compareret, adscriberetur: unde *Indorsatio*, executio citationis vulgo in foro Anglicano dicitur. Vide Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 18. & 41. Apud Willelm. Thorn ann. 1289. *Littera clausa, & sigillo Indorsata*, id est, *sigillo munita*. *Endos du contract*, in Consuetudin. Normanniæ art. 182. *Endossement*, in Peronensi art. 260. Adde Consuetudinem urbis Insulensis art. 97. Vide *Redorsare*.

¶ INDRICTO, f. Recta, Gall. *Droit*. Vetus traditio apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 23. *Propterea donamus ad Monasterio de foreste nostra... usque in ipso vado in Prumia, & de ipso vado Indricto usque in Meliaa flumen*. Vereor ne legendum sit *indicto*, quasi *indicato*.

¶ 1. INDUBIÆ, *Indumentum*. Gloss. Isid. Legendum, ut apud Plautum, *Induviæ*, cui contrarium *Exuviæ*, *Induviæ arboris*, Cortices, apud Plinium.

¶ 2. INDUBIÆ, perperam pro *Induciæ*. Gloss. Isid. *indubias*, *Belli intervallum, id est, pax bello manente*. *Indubies*, *pax*, *bellum manens*.

INDUBITANTER, Sine dubio, in leg. 3. Cod. Theod. de Hæreticis.

INDUCERE, Installare: *Inductio*, Installatio. Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 6. *Ut hi, qui admissos ad beneficia Ecclesiastica ad mandatum superioris tenentur Inducere, pro Inductione hujusmodi facienda sumptibus conteatentur moderatis*.

¶ INDUCIALIS, INDUCIARIUS. Johanni de Janua, Spectans inducias; *Appartenans à treves*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INDUCIARE, Eidem J. de Janua, *Differre per inducias, vel inducias facere & constituere*. Sæpius occurrit apud Scriptores inferioris ævi pro Moras nectere, procrastinare, differre. ut apud S. Bernardum Epist. 303. Eadmerum in Vita B. Lanfranci, to. 6. Maii pag. 850. &c. Consuetudines villæ Hasprensis à Balduino Hannoniæ Comite an. 1176. confirmatæ, apud Marten. to 1. Ampliss. Collect. col. 893. *Prædicta etiam placita ad alios, quam præscriptum est, terminos Induciare non potest*. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ tom. 1. Martii p. 212. *Quatenus usque in Dominicam proximam Induciet de vobis*. Gesta S. Anselmi, to. 2. April. pag. 810. *Non ea re concessi causam, de qua agitis, hesterno Induciari*. Historia canonizationis S. Godehardi Episc. apud Leibnitium to 1. Scriptor. Brunsvic. *Causa patroni nostri B. Godehardi usque Induciata*, &c. Sic recentiores, præsertim Jurisconsulti, procrastinationes, moras & dilationes passim vocant *Inducias*, quamvis Latini hanc vocem non soleant usurpare nisi pro pace vel cessatione à bello in certum tempus inter hostes inita. Varias juris *Inducias* exponit Calvinus in Lexico.

¶ INDUCIUM, Induciæ, intercapedo. *Cumque ibi duo manerent simul ad Eistet aliquantum temporum Inducium*, in Vita S. Willibaldi, to. 2. Julii p. 511.

INDUCTA. Liber fundationis Monasterii Gozecensis p. 230. *Ubi in brevi spe sua frustratus moritur, & super Inductam B. Michaelis sepelitur*.

¶ INDUCTIBILIS, Qui facile inducitur. Cælius Aurel. l. 2. Acut. c. 37. *Coagulata Inductibiliaque & digitis convoluta*. *Qualitas Inductibilis*, ibidem.

¶ INDUCTILIS PORCUS, Sues quæ porcellos ducit & nutrit, ut suspicor. quæ *Ductrix scrofa* dicitur in Lege Bajw. tit. 12 c. 4. §. 2. Charta Ottonis Episcop. apud

apud Schannattum Vindem. Litter. pag. 45. *Et tunc ad servitium exigat duos porcos, quos vulgo Inductiles vocant, & unum lateralem & unum porcellum, & quatuor gallinas, &c.*

¶ INDUCTIO, Suasio qua quis inducitur ad aliquid faciendum. Origo belli Hussitici apud Ludewig. to.6. p.156. *Ad Inductionem ergo Sacerdotum.. Monasteria destruuntur & diruuntur.* Auctor ad Herennium hac notione dixit: *Quod alieno Inductu fecerit*.

¶ INDUCTITIUS, Invectitius, ascititius. Gloss. Cyrilli: *Inductitius*, ἐπείσακτος.

¶ INDUCTIVUS, Qui inducit, excitat, movet. *Inductiva persuasio*, in Chronico Siciliæ apud Marten. to.3. Anecd. col.97. *Inductivæ viæ & media licita & honesta*, apud Rymer. to.8. p.453.

¶ INDUCTOR, Qui inducit, impellit, excitat. Gloss. vet. *Inductor*, εἰσάκτης.

INDUCTORIUM, pro eo quod inducitur, vel illinitur. Occurrit apud Nithardum. [*Inductorium facere*, apud Plinium.]

¶ INDUCTUS, pro Indutus. Albertus Mussatus de gestis Henrici VII. Cæsaris apud Muratorium to. 10. col.399. *Abbas... cum potestate ac primoribus civitatis, plebeque tota obviam procedentes millibus ferme quinque Inductis similis amictus ornatu, introeuntem supremis excepere gaudiis.* Occurrit alibi, teste Muratorio in notis.

INDUCULA, *Indumentum*. Joan. de Janua. [Martinius in Lexico & Laurentius in Amalthea addunt, *Vestis interior*.]

¶ INDULCARE, Dulce facere. Tertul. adv. Judæos c. 13. *Hoc enim lignum tunc in sacramento erat, quo Moyses aquam amaram Indulcavit.* Eccl. 49. 2. *In omni ore quasi mel Indulcabitur ejus memoria.* Rursum occurrit ibi 12. 15. *Aqua Indulcata*, ibid. 38. 5. & apud S. Optatum lib. 6. *Ollam propheticam Indulcat commixta farinula, & austeritatem præsentium laborum temperat supernæ dulcedinis memoria*, apud Marten. to. 1. Anecd. col.516.

¶ INDULCORARE, Eadem notione. Onomast. apud Martinium: *Indulcoro*, ἡδύνω.

INDULGENTIA, Lex, qua Imperatores Romani in quinquennalibus & decennalibus leviorum criminum rei vinculis solvebantur, ut ast in Cod. Theod. de indulgent. crimin. Ea autem ἄφεσις appellatur ab Eusebio de Martyr. Palest. cap. 2. Gloss. Gr. Lat. Θεία ἄφεσις, *Indulgentia*.

INDULGENTIA, Venia, culpæ condonatio, pœnæ remissio. Synodus Pistensis can. 3. *Aut solvant legale placitum, aut per Indulgentiam sibi impetrent perdonari.* Capit. Caroli Calvi tit. 30. c. 1. *Postea quam nos invicem mutua Indulgentia... reconciliavimus, &c.* Occurrit in iisdem Capitularibus non semel, & apud Jurisconsultos.

INDULGENTIA, nostris Remissio aut relaxatio pœnæ vel *pœnitentiæ* pro peccatis, vel debitæ, vel impositæ, uti describitur à S. Gregorio Nysseno in Epist. ad Letoium. Ita *Indulgentiam* accipiunt Jurisconsulti, pro pœnæ relaxatione. Eckehardus Junior de Casibus sancti Galli c. 2. initio: *Ille vero pie discretus, pœnitentia eorum accepta, populo Domini pro eis inclamante, Indulgentiam eis dedit, allevatos præ foribus basilicæ eo die & nocte punitionis gratia incommunicatos jusserat stare.* Bernaldus de Reconciliatione lapsorum: *In Canonum judiciis professus Ecclesiasticæ disciplinæ potissimum attenditur, ut & qui peccaverint, corrigantur, & alii, ne peccent, deterreantur: hinc est, quod quidam nunc 7. nunc 10. annis, aliquando etiam usque ad finem vitæ, pro suis criminibus ab Ecclesia separantur, qui & libenter sub hac districtione debent laborare, non solum ut peccata sua diluant; sed etiam ut sanctæ Dei Ecclesiæ satisfaciant, eamque sibi reconciliens pœnitendo, quam scandalizaverant delinquendo. Nulli tamen eorum ille numerus præcludit, quin & ante expletionem eorum Deus eis indulgere valeat & soleat, si digne pœnituerint, juxta illud B. Leonis PP. &c. unde & sancti Patres hunc numerum annorum, si tamen Ecclesiasticæ disciplina non obsuerit, multocies anticipandum in reconciliatione censuerunt, in his duntaxat qui digne pœnituerint, &c.* [Acta consecrationis Ecclesiæ Parthenonis B. M. de Epeia Diœcesis Veron. Urbani III. PP. an. 1. *Postea exivit D. Papa de prædicta Ecclesia, & ascendit super pergulum & prædicavit populo... Auctoritate nostra concedimus omnibus ad anniversarium hujus dedicationis diem advenientibus, & volumus quod auctoritate apostolica prædicti Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi debeant auctoritate nostra in hoc facto unum annum & 40. dies omnibus vere pœnitentibus & confessis de injunctis eis pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium, fractionem votorum ita ut ad eam* (vitam monasticam) *redeant, excessus parentum nisi fuerint enormes, pœnitentibus in carentena, unum annum de tertiis & 47. dies, in solemni pœnitentia advenientibus calceamenta restituimus, mulieribus quæ volentes parvulos oppresserunt Ecclesiæ introitum. Et tunc prædicti D. Cardinales & ceteri Pontifices annuerunt quilibet pro se voluntati D. Apostolici, dantes & concedentes auctoritate D. Papæ Indulgentiam, sicut scriptum est.* Antiquam hanc indulgentiarum concessarum formulam hic inserere visum est, quod illi parum consentiant hodiernæ.] Vide Morinum lib. 10. de Pœnit. cap. 22. & alios passim, qui de hoc argumento libros conscripserunt.

¶ INDULGENTIÆ DIES, in Translatione S. Maurini Abb. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 338. Cœna Domini, sic dicta quod hac die pœnitentes absolvi consueverint. Vide *Absolutionis dies*.

INDULGENTIAM FACERE. Cæsarius lib. 6. c. 5. *Sedensque in angulum juxta Ecclesiam beatæ Dei Genitricis, (Coloniæ) ubi Episcopis in die Palmarum consuetudinis est, populo facere Indulgentiam.*

¶ INDULGIBILIS, Pronus ad indulgendum. *Indulgibilis clementia*, in Epistola Dungali reclusi ad Carolum M. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 144.

¶ INDULSATUS VINO, Indulsus vino, inebriatus. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. p. 100. *Ad sua diverticula vino Indulsati, curis postbabitis, Baccho sacrificant.*

¶ INDULTOR, Qui indulget, parcit & non ulciscitur. Ordo celebrandi Concilii to. 1. Concil. Hisp. p. 131. *Te quoque (Deus) in hoc fine judiciorum nostrorum Indultorem nostris excessibus speramus.*

INDUMINA, Papiæ, *Indumenta*. Vetus versio Josephi lib. 17. *Quando civitatem intrabat, privatis Induminibus utebatur.*

¶ INDUPERARE, pro Imperare, præsertim apud Poetas, ut *Induperator*, pro Imperator, metri gratia. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MS. & Supplem. Antiquarii: *Induperare*, ἐπιτάσσειν. Acta S. Cassiani Mart. apud Illustr. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 345. ubi de Juliano Apostata:

Unde erga Sanctos bellum commoverat excors,
Induperans perimi, & nullum super arva pacisci.

Dudo de Ducibus Norman.

Regibus & Ducibus verba Induperabat amico,
Gratior in regno Regibus & Ducibus.

Inter Latinos vocem *Induperator* usurpavit Juvenalis Satyra 4. inter Latino-barbaros vero Odo in Carmine de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis apud Marten. to. 3. Anecd. col. 374. Gilo Paris. de expeditione Hierof. ibid. col. 249. Auctor Carminis de Lothario Rege in Ap-

Appendice tom. 2. Annal. Benedict. pag. 745. &c.

¶ INDURARE, Ferre, pati, Gall. *Endurer*. Capitula Caroli C. tit. 36. c. 34. *Quia pro Deo suos denarios vel suam anuonam, quæ à Deo accepit*, (egeno) *dare non Indurat, cum Deus seipsum & sanguinem suum pro eo in cruce clavis & lancea transfixus fudit*. Plinio *Indurare* est Durum reddere.

¶ INDURATIO, apud S. Augustinum & Theologos, Durities animi, Pertinacia, qua quis peccare non desinit, Gall. *Endurcissement*.

INDURATOR. Gloss. Græc. Lat. ..., *Ferrumino*, ..., *Ferrumen*. ..., *Indurator*.

¶ INDURITIA, Duritia, obstinatio, pervicacia. Mandatum ann. 1318. apud Rymer. to. 3. pag. 714. *Contra dictos inimicos & rebelles nostros, ad ipsorum induritiam, malitiam & protervlam... reprimendam*.

INDUS, INDICUS COLOR, Cæruleus, seu *Azureus*, quod id genus metalli ex India advehatur: in Monastico Angl. to. 3. p. 315. 316. & alibi passim. Le Roman. *d'Alexandre* MS.

Illecques veissiez des vaincus gonfanons,
Vers & Indes & jaunes & de toute facons.

¶ INDUSIAMEN, *Indumentum*, Johanni de Janua; *Vestiment*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INDUSIARI, *Indui vestibus, vel ornari. Indusiarius, Vestiarius*. Papias. *Indusiatus*, revestitus, *Indusio* indutus, [apud Plautum. *Indusiarii, vestiarii*, in Glossis Isidori.] Martianus Capella lib. 1. *Et ipsum tonantem exuviis Indusiari publice cernerent*. Apuleius: *Pulcre Indusiatus adolescens*. Gerardus Abbas Silvæ Major. in S. Alexandro c. 3. *Cujus dignitatis honore Indusiatus, & à Principe regni legaliter inthronizatus*, &c. [Ratherius lib. 5. Præloquiorum: *Laicis non timent vestibus Indusiari*.]

¶ INDUSSATUM, ..., *Abundans*, in Supplemento Antiquarii. *Indussatus*, ..., in Glossis Sangerman. Lat. Græc. MSS. ..., apud Synesium exponitur. Adde corollarium & auctarium.

INDUSTRIARE, *Docere*. Papias, & Gloss. Isid.

¶ INDUSTRIS, Industrius. *Cives in artibus Industres*, in Laudibus Papiæ apud Murator. to. 11. col. 22. Charta Ludovici Regis filii Bosonis an. 896. ex Chartulario Aptensi fol. 1. *Nosse volumus quod Industrissimus quidam fidelis noster nomine Teutbertus illustris Comes*, &c.

¶ INDUTIARIUS. Vide *Indusiari*.

INDUVIUS, pro Indubius. Charta Hispan. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. p. 62. *Ego Garsias gratia Dei Rex, quamvis indignus, tamen non Induvius magna Christi pietate, & confisus in ejus gratia*, &c.

¶ INEBRÆ. Vide *Inibræ*.

¶ INEBRIVIATUS, In *brevi* seu indiculo descriptus. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. p. 1. c. 6. *Tales dies* (anniversarios) *habet Cellarius apud se Inebriviatos*. Eadem habentur in S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. l. 2. c. 43. Vereor ne utrobique legendum sit *Imbreviatos*. Vide *Imbreviare* & *Inbreviare*.

INEDAX, ..., in Gloss. Gr. Lat. [& Supplemento Antiquarii,] Qui parce edit.

¶ INEDICIBILIS, Ineffabilis, qui edici nequit, Gall. *Indicible*. Sermo Rabodi Episc. Noviom. de Annunciatione an. 1081. ex veteri Lectionario Monasterii S. Eligii ejusdem urbis: *Inedicibili autem ammiratione visionis & salutationis angelicæ turbata*, &c.

¶ INEDIUS, Jejunus. Vita B. Jacobi Philippi, to. 6. Maii p. 168. *Quia etiam mane Inedius rem divinam celebraverat*.

¶ INEFFIGIABILIS, Qui fingi seu figurari nequit. Tertull. de Anima c. 24. *Adjicit* (Plato animam esse) *immortalem, incorruptibilem, incorporalem ... invisibilem, Ineffigiabilem, uniformem, principalem, rationalem, intellectualem*.

¶ INEFFIGIATUS, Non figuratus. Tertull. de Anima c. 9. *Anima indissolubilis, qua immortalis, & Ineffigiata qua indissolubilis*. Utitur Gellius loquens de re necdum efformata.

¶ INEFFRENATUS, Effrenatus, non frenatus. Concil. Trevier. an. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 241. *Ineffrenatam utique aviditatem eorum refrenare volentes, statuimus &c. Ineffrenata multitudo delinquentium*, in Charta an. 1484. apud Rymer. to. 12. p. 240.

¶ INELEEMOSYNATUS, Cui non est erogata eleemosyna. Gerardus Abb. in Vita S. Adalbardi n. 17. *Si quando fortuna egentes sibi præsentabat bis unum, & agapen utrisque competentem non habebat ad manum, statim censebat alteri totum tribuere, quam uterque eorum pæne Ineleemosynatus videretur recedere*.

¶ INELIGIBILIS, Qui ad aliquam dignitatem non potest eligi, in Bullario Carmel. p. 243. col. 2.

INEMENDABILE. Vide *Emenda*.

¶ INEMERIBILIS, Non emerendus. Tertull. de Resurrectione carnis c. 18. *Non quia substantiæ ipsi Inemeribile sit, aut Deo impossibile*.

¶ INENGIUS, ut mox *Inennis*. Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 13. *Concessimus filio Nicholai la Waisdie nostro filiolo Inengio pro salute animarum nostrarum 12. denarios*.

INENNIS, Minor, qui nondum annos pubertatis attigit, aut needum est sui juris. ... & ..., Jurisconsultis Græcis. Speculum Saxonicum lib. 1. tit. 23. art. 1. *Ubi filii Inennes sunt, agnatus expeditorias accipit res*. Vim vocabuli eamdem habet nostrum *Nonage*, quod passim occurrit apud Littletonem, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 122. in veteri Consuet. Normanniæ cap. 43. &c.

¶ INEPTITUDO LOCI, Locus ad habitandum ineptus, in Bullario Carmel. p. 52. col. 1.

¶ INEQUITARE, Equitare, apud Apuleium lib. 6. & Solinum c. 45. *Audet Inequitare philosophiæ*, i. Insultare, Macrobio l. 7. Saturn. c. 15.

¶ INERASIO, Neglecta & omissa rasura. *Expedit calamum quassatum non conteri, & Inerasione æruginis vas non frangi*, in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 1. p. 175.

¶ INERGIA, ut *Energia*, Johanni de Janua, *Vis & efficacia, effectus, ... agilitas, & rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio. Dicitur etiam animi anxietas ... vel dicitur Inergia, interior labor vel interior operatio, ab en quod est in, & ergo* (Græc. ..., opus) *quod est operatio, labor*. Gloss. Latin. Gall. Sangerman. *Inergia, Force, vertu, efficace, effet ou engeisse d'ecuer*. Vide *Energia*.

INERGUMENUS, pro *Energumenus*, apud Odericum Vital. lib. 2. pag. 422. Baldricum Noviom. l. 2. cap. 6. [Johannem de Janua, & in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS.

INERTICUS, *Gravis, ignarus, remissus*. Jo. de Janua.

¶ INERTIOSUS, *Piger, segnis, tardus*, apud Papiam. Male in Glossis Isidorianis: *Inosis, segnis, piger*. Legendum *Iners*, vel potius *Inertiosus, segnis, piger*.

¶ INERTITUDO, ..., *Inertia*, in Supplem. Antiquarii, & in Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

¶ INESCATORIUM, Illecebræ, invitamentum. Johan. Sarisber. lib. 3. Polycratici c. 7. *Apud istos enim gratia, quia gratis non est, jam non gratia, sed lucri Inescatorium est*.

¶ INESIS. Vide *Inertiosus*.

INESSE, pro Interesse, vel Esse in. Jonas Monachus

chus Bobiensis in Vita S. Bertulfi Abbat. c. 6. *In cujus obsequio ego Insui*, Miracula S. Richarii Abb. Centul. n. 5. *Vocatur elegans juvenis Ingelardus, quem adhuc eo tempore feraat scholis Inesse*.

¶ INEVADIBILITER, Ita ut nullus sit locus evadendi, Ratherius Serm. 1. de Quadrages. apud Acher. Spicil. to. 2. p. 291. *Metuendum ne Inevadibiliter à Domino conclusi, &c.*

¶ INEVENTILATUS, Minime ventilatus. *Paleæ Ineventilatæ*, in Vita S. Eugendi Abb. c. 2.

¶ INEVITABILITAS, Id quo fit ut aliquid vitari non queat, apud Duchesnium to. 4. p. 159.

¶ INEWARD, Vox ignota. Vide *Heveward*.

¶ INEXAUDIBILIS, *Qui facile exaudiat*. Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INEXCEPTIONALITER, Sine exceptione, Vide locum in *Confarreatio*.

¶ INEXEMPLUS, Incomparabilis, cujus nullum exstat exemplum, vel s. historia seu exemplis insculptis decoratus. Vita S. Leonis PP. III. Junii to. 2. p. 580. *In circuitu laminis marmoreis ornavit* (triclinium) *atque marmoribus Inexemplis stravit*.

INEXPLEBILITER, *Incessabiliter, perseveranter*. Ita Glossæ MSS. ad can. 15. Concilii Ancyrani.

¶ INEXPLORATUS, Non probatus. Index veterum Canonum, to. 3. Concil. Hisp. p 3. col. a. *Inexploratæ vitæ homines, aut corruptam vitam accipientes, Clerici non fiat*.

INEXPUTABILIS, Infinitus, qui supputari ob multitudinem non potest, apud Colum. l. 9. c. 4.

¶ INEXQUISITUS, Totus, integer. Testamentum Widradi Abbat. Flaviniac. sæc. 3. Benedict. part. 1. p. 684. *Omne genus pecudum majore atque minore, mobilibus & immobilibus, omnem rem Inexquisitam, quidquid in ipsa loca superius nominata habere videor, totum & ad integrum ad S. Andochii basilicam proficiat in augmentum*. Similis formula recurrit ibid. pag. 685. Vide *Exquisitum*.

¶ INEXTIMABILIS, pro *Inæstimabilis*, Immanis, summus, incredibilis. Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 356. *Tunc calor erat Inextimabilis, taliter quod aliqui eorum transierunt ad mortem, alii non poterant se sustinere*.

INFAIDARE, Inimicitias exercere. Vide *Faida*.

INFALISTATIO, Pœnæ species. Radulfus de Hengham in Summa parva cap. 3. ... *Commisit feloniam, ob quam fuit suspensus, utlagatus, vel alio modo mortis damnatus, vel demembratus, vel apud Dovere Infalistatus, vel apud Surthampton submersus, &c.* Ubi Editor ac Interpres vocem à *Falaisiis*, seu marinis aggeribus deducit, quod apud Dubrenses felones in *Falaisiis* extremo supplicio afficerentur: quo casu legendum esset *Infalisiatus*.

¶ INFALSARE, Adulterare, scriptum corrumpere. Vita S. Gregorii PP. to. 2. Martii p. 205. *Eam quoque quam ad nos misistis ... Infalsavit epistolam*. Inventio S. Wlfranni, to. 3. Martii p. 149. *Quorumdam temeritas eo vanitatis processit, ut libellum de translatione & miraculis Sanctorum Infalsare præsumpserint*. Vide *Falsare* 2.

¶ INFAMARE, Divulgare. Acta SS. Martii to. 3. p. 816. de S. Regulo Episcopo: *Vitam ejus inscriptam invenit, & ad agnitionem omnium Infamare præcepit*. Vide *Famare*.

¶ INFAMATORIUS: Contumeliosus, injurius. *Infamatoriis verbis objurgare*, in Vita S. Catharinæ Sen. to. 3. April. p. 954.

INFAMIA, Vituperium, probrum, detrectatio. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ l. 1. c. 7. *Fortassis ergo & tu infectus plurium Infamiis, ut non queas de hoc aliam jam recipere fidem, &c.* Cap. 27. *Quantis tunc militem tuum iniqui lacerabant Infamiis, quantisve derodebant calumniis*.

INFAMIUM. pro *Infamia*. Indiculus luminosus, liber sic inscriptus: *Totumque Christi Domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum Infamio impetunt, & derideant*.

INFANARE, Profanare, apud Gualterum in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 52.

INFANC, INFANG, Manuum injectio, à Saxonico in, præpositio, & fang, Manus, quasi manu apprehensio, unde fangen, Capere. Lex Bajwar. tit. 3. c. 1. §. 3. *Si in eum contra legem manus injecerit, quod Infanc dicunt, &c.* Ita tit. 4. §. 3. & tit. 5 § 3.

INFANG-THEFE, INFANG-THEOF, INFANGENE THEOF, INFANGH THIEFE, Voces unius ejusdemque originis & notionis, quæ latronis capti in terra alicujus, & saisiti latrocinio, jurisdictionem & cognitionem denotant; à Saxon. in, quod est Intus, & fangen, Capere, deprehendere, & theof, fur. Ita igitur appellatur passim in Chartis Anglicis regale privilegium, alicui à Rege concessum, per quod licet homines, in suo dominio cum re furtiva deprehensos, judicare ac punire: quod quidem privilegium Baronum proprie fuit, ut est in Leg. Edw. Confess. cap. 21. 26. & in Reg. Majest. lib. 1. c. 4. Quoniam Attachiamenta c. 500. §. 1. *Barones, qui libertates habeant de sok & sak, toll & theame. Infangtief, outfang-thief, possint judicare in Curia sua, si aliquis inventus fuerit infra libertatem suam, saisitus de aliquo latrocinio manifesto: sicut hand-habband-andbakbearand, & insecutus fuerit per sikerborgh*. Ubi *hand-habband*, id est, manu tenens, aut in dorso portans rem furtivam. Sic ad hoc, ut quis de latrone cognoscat, necesse est, ut in dominio suo cum re furtiva capiatur, sive sint proprii homines, sive alieni. Ita Cowellus, Rastallus, & alii hanc vocem interpretantur. Will. Thorn. p. 2030. Infangenthef, *hoc est, latrones capti in dominio, vel in feodo vestro, & de suo latrocinio convicti in Curia vestra judicentur*. Alii jurisdictionis istius speciem restringunt ad homines solummodo dominii, ut Bracton. l. 3. tract. 2. cap. 35. §. 1. & Fleta l. 1. c. 47. §. 4. ubi *Infangenthef*, dicitur *esse latro captus in terra alicujus, saisitus de latrocinio de suis propriis hominibus* [Vocabul. Anglic. Gall. ex Tabulario Beccensi: *Infangenethes, Aveir la progenie de vos nays pris en mainoure, se il se met en votre court & seit donne par eus*.] Ita etiam Leges Edwardi Confessoris cap. 26. *De Infangthefe: Justitia cognoscentis* (id est, confitentis) *latronis sua est* (i. Baronis) *de homine suo, si captus fuerit super terram suam*. Subdit Bracton. loco laudato: *Sed non sequitur, quod ille* (Baro) *posset hominem suum proprium, captum extra libertatem suam, reducere usque intra libertatem suam, & ibi eum judicare ex tali libertate; debet enim quis juri subjacere ubi delinquit. Proprios enim latrones & alienos infra libertatem suam captos judicare possunt*. Ubi *alienos* latrones judicandi facultatem intelligit, quam *ut fangethef* vocabant.

Item denique supra ait, necesse esse, ut latro sit *in saisina* furti: alioquin cognitio pertineret ad Curiam Regis. Vides, inquit Spelmannus, legum vicissitudinem, Edwardi enim illa Confessoris, ad justitiam *cognoscentis latronis* ac Curiam Baronis pertinere, qui habet *infangthefe*, negat suo ævo Bractonus, asserens hoc nemini tunc competere, nisi Regi.

Quoad judicium de *Infangthefe* capti eum furto manifesto, Brittonus c. 15. duci eum jubet in Curiam, recitatisque coram Coronatore, festinantius accersito *faccabori* & testium accusationibus, nulla expectata responsione, morti judicandum. Grave hoc & Stanfordio visum l. 1. c. 23. licet non inficietur. Hodie, subdit

idem

idem Spelmannus, nec in Curiis Baronum, qui antiquis suis Chartis *Infangthefe*, aut *outfangthefe* obtinuere, nec in Hundredo aut Comitatu talis exercetur jurisdictio. Comitatui ademptam probabile est Statuto Magnæ Chartæ c. 17. Placita Coronæ Vicecomitibus prohibente: ejusdemque forte vigore Hundredis illis & Wapentachiis, quę tunc in Vicecomitum erant administratione. Postea Baronibus videtur adempta, vel potius antiquata, Regiis judicibus (ut hodie in Gallia fit) Justitias patrimoniales præveoientibus, sibique ejusmodi criminum cognitionem asserentibus.

INFANCIONES, Hispanis, dicuntur nobiles inferioris ordinis, quos ii hodie *Hidalgos* vocant, oos *Escuiers*. Leges Alfonsinæ, seu Partitæ, p. 2. tit. 2. lege 13. *Catanes & valvasores son agnellos fijos dalgo en Italia, aque dizen en Espanna Infaçones*. Ita *Infançones* etiam appellantur, in Charta Adelfonsi Regis Aragon. æræ 1158. apud Blancam p. 540 & alia æræ 1155. apud Oyenartum in Notitia Vasconiæ p. 85. Sic vero primitus nobilium, ac Militum filii appellati, qui nondum per ætatem Militari cingulo, nec proinde Militari appellatione donati eraot: quod etiam apud nos obtinuit ut mox docebimus. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. p. 734. *Militum vox & Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone* Cavalleros: *posteriori vero quos vocare solemus* Hijesdalgo. Michael *del Molino* in Repertorio, verbo *Infancio*: *Infanciones nascuntur apud nos: Milites vero fiunt, son creantur*. Et in v. *Miles*: *Militis filius dicitur Infancio, quia Milites generant filios suos Infanciones*. Rursum: *Infanciones dicuntur secundum Foristas antiquos non solum filii Militum quorum patres creati fuerunt Milites in Aragonia, juxta Foros Aragonum; sed etiam illi, quorum patres creati sunt Milites in alio Regno per alium Regem juxta leges provinciæ, &c.*

De Infancionibus Hispanicis, & multiplici eorum ordine, nonnulla habet Vitalis, Episcopus Oscensis, qui apud Aragonios variam esse ait hominum conditionem. *Sunt enim quidam*, inquit, *Infanciones, quidam homines servitii, sive signi. Infancionum autem alii Ermunii, alii Franchi de Charta vulgariter appellantur. Ermuniorum* (al. *Hermaniorum*) *autem Infancionum alii Barones, vel Rici homines: alii Mesnadarii: alii simplices Milites: alii Infanciones simpliciter nominantur. Hominum autem servitii, sive signi, alii cives, alii Burgenses: alii villani, vel pagenses: alii villani de Parada juxta Fori consuetudinem appellantur. Infanciones Ermunii, hoc est immunes ab omni munere seu onere, ita quod nemini dare ex necessitate vel servitute teneantur, sunt tali nomine redimiti, quibus sunt libertas, & conditionis decor, à tempore, quo non exstat memoria, acquisita, immo innata ut proprius & naturalius eloquamur ... Infancio autem de Carta, est is, cui immunitatem, quam genus vel natura negavit, liberalitas ejus, cujus erat astrictus servitio, concessit cum authentico instrumento, &c.* Idem Scriptor: *In Aragonia omnis homo, descendens de genere Militari per lineam planam est Infancio, sive sit legitimus, sive illegitimus, sive masculus, sive femina. Tamen quamvis ex parte matris veniat ex lineam Militari, non est Infancio, nisi habeat patrem Infancionem ... Et per Foros habetur, quod quilibet Infancio potest esse Miles in Aragonia, &c.* Eadem habentur apud Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. p. 178. 179. *Infantionum hermuniorum*, mentio est in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Injuriis.

INFANCIONA, Uxor *Infancionis*, apud Vitalem Episcopum.

INFANCIONIAM SUAM PROBARE, idest, Nobilitatem, Ingenuitatem, in Charta Alfonsi Regis Arag. ann. 1325. apud Blancam p. 807. Exstat apud Molinum *Practica procedendi super Infancionia, tam super possessione, quam super proprietate, & de salva facienda*, p. 176. col. 4. Alia de Infantionibus habent Fori Aragon. p. 96. 122. 128. v. 129. 130. &c. & Observantiæ Regni Aragon. l. 6. tit. de Conditione Infantionum, de Privilegiis Militum, de Privilegiis Dominæ Infantionæ, l. 9. tit. de Salva Infantionum, &c.

☞ Si credimus Diecmaono & Stadenio, quos laudat Schilterus in Glossario Teutonico v. *Fendeo*, harumce vocum *Infancio*, *Infanzo*, *Infantasium*, imo & *Infantes*, cum pro Regum Hispanorum, vel aliorum minus nobilium, filiis sumitur, origo, Latina non est, sed Gothica, à voce scilicet *Fante* vel *Fanter*, quæ notat Satellites, famulos: unde etiam arcessunt Italicam *Fante*, Servus, serva, Germanis *Vente*; *Fantoria*, *Infanteria*, Gallis *Infanterie*, Copiæ pedestres.

¶ INFANG, INFANGENETHEF, &c. V. *Infanc*.

¶ INFANS, INFANTA. Vide *Infantes* & *Impans*.

¶ INFANTARE, Infantium cibo alere, instar infantis nutrire. Tertullianus l. 1. adv. Marcioo. c. 14. *Sed ille quidem* (Marcion) *usque nunc nec aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit; nec oleum, quos suos ungnit, nec mellis & lactis societatem, qua suos Infantat*.

INFANTATICUM, [Jus *Infancionis* vel *Infantis*, quidquid ad eum jure pertinet,] *Infantazo*, in Chronico Roderici Cid. cap. 2. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1209. in Hist. Segoviensi cap. 18. §. 3. 4. sic clauditur: *Anno primo, quo Rex serenissimus præfatus Aldefonsus Infantaticum à Rege Fernando patruo suo recuperavit*. Rodericus Toletanus l. 7. de Reb. Hispan. c. 18. *Omnia enim quæ perdiderat, acquisivit, & etiam Infantaticum, quod sub dubio vertebatur*. Lucas Tudensis in Chron. p. 96. *Tradidit etiam filiabus suis, Urracæ scilicet & Geloyræ, totum Infantaticum, cum omnibus Monasteriis, quæ ipse construxerat*. Charta Ferdinandi Regis Hispan. æræ 1203. apud Oyenartum in Notitia Vascon. p. 330. *Dono vobis unicæ sorori meæ quantum Infantaticum in Regno meo est, videlicet in Toleto, & in tota Alenseria ... villas, castella, hereditates, Monasteria, & omnia, quæ ad infantaticum pertinent*.

INFANTES, apud Scriptores non semper dicti, nuper nati, & qui fari nesciunt; sed quique pueri, apud Afros præsertim, ut observat Baronius ann. 303. n. 36. ex Victore Vitensi lib. 3. de Persecut. Vandal. p. 43. ubi *Lectores infantulos* exilio traditos scribit.

INFANTES, Neophyti, recens baptizati. Sanctus Zeno Veronens. Episcop. Invitatione 8. ad Fontem *Eia quid statis, fratres, vestram quos per fidem genitalis unda concepit, per sacramenta jam parturit, ad desiderata quantocyus festinate. Solennis hymnus ecce jam canitur, ecce mox infantum jam dulcis vagitus auditur, ecce pariensis uno die ventre clarissima turba procedit*. Idem Serm. 1. ad Neophytos: *Ex quo* (fontis lavacro) *qui eratis ætate diversi, diversi natione subito unigeniti emersistis Infantes*. Vide eumdem Serm. 5. Infantes autem dicuntur Neophyti, quia per baptismum renascuntur ad vitam æternam. Paulinus lib. 1. de Vita Sanct. Martini:

Ille autem ut penitus vitam post fata novaret,
Confestim æterna nituit renovatus ab unda.

Pacianus Barcinon. Episc. Serm. ad Fideles. *Aperire desidero qualiter in baptismo nascamur, & qualiter innovemur*. Scite Optatus lib. 5. dixit, *baptisma esse virtutum vitam, criminum mortem, nativitatem immortalem, &c.*

INFANTES, Liberi, quomodo *Enfant* dicimus. Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum: *Proles, Infantes*. Conventus apud Marsnam §. 3. in Annalib. Francor. Bertin. an. 851. *Talem fidem ... unusquisque Infantibus*

tibus fratris sui, si obierit, qui superfuerit, conservabis. Edictum Pistense c.31. *Et si Infantes inde nati sunt, secundum legem & antiquam consuetudinem nostram Infantes matrem sequantur*. Ado Viennensis in Chron. *Quem postea Theodoricus sub fide receptum, de muro urbis, cum simul loquerentur, præcipitat, Infantesque ejus interficit*. Charta fundationis Monasterii Vabrensis ann. 23. Caroli Calvi, apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 69. *Et de mancipiis ad ipsum locum cedimus his nominibus, Trudinaro & uxore sua cum Infantibus eorum, &c.* [Charta Willel. domini Montispessulani an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 729. *Quo mortuo sine legitimis Infantibus, habeat vicariam cum castello ille vel illa cui Bernardus diviserit*. Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Ego Rotrocus Comes de Mauritania, & mea uxor Adelis & filii nostri Rotrocus & cæteri nostri Infantes, concessimus Avesgaudo Abbati & Monachis S. Vincentii locum S. Langisi qui nobis attinebat jure patrimonii*.] Vide Leges Henrici I. Regis Angl. c. 88. Chron. Besuense p. 523. 559. 567. &c. Chartam ann. 1148 in Probat. Hist. Monmorenc. p.49. & Scaligeriana p.100. &c.

INFANTES, & PUERI, promiscue, dicti etiam Magnatum filii, qui nondum, ex ætatis defectu, feudorum paternorum possessionem adierant, quæ à *custodibus*, vel *tutoribus* deserviebantur, donec ad legitimam ii pervenissent ætatem, ut pluribus docuimus in verbo *Hæres*, adjecta pariter eorumdem feudorum denominatione. Verbi gratia, Fridericus Henrici II. Imp. filius, quem spectabat Apuliæ seu Siciliæ regnum ex matria jure, *Infans Apuliæ*, appellabatur, *quia juvenis erat*, ait auctor Chronici Senoniensis capit. 19. [Chronic. Monast. Mortui maris ad ann. 1219. *Infans Apuliæ à domno Papa Honorio sublimatur in Imperatorem*.] *Puer Apuliæ*, in Chron. Andrensi p 634. *L'Enfant de Pouille*, in Chronico Flandr. cap.21. Philippus *Mouskes*:

Quar tout li Baron qui la erent,
L'Enfant de Pulle couronnerent.

Guillelmus Brito lib.12. Philipp. de primogenito filio Regis Angliæ:

Non tibi des requiem, donec Puer Anglicus armis
Victa, quibus nil jus habet, tibi sceptra resignet.

Et idem Muskius in Philippo Augusto:

Car l'Enfes d'Angleterre estois
Ses om, & la Crois pris avoit:

De filio Comitis Campaniæ, idem Muskius:

L'Enfant de Champagne avoet,
Et maint franc baceler iluec,
Feit Cevalier avec son fils,
Qui furent franc ome & gentil.

Adolescens Bohemicus, de filio Regis Bohemiæ, apud Monachum Pegaviensem p.6. Guillelm. Guiartus de filio Comitis Hannoniæ:

Un jour li prent l'Enfant a dire,
Qui de son domage ot grand ire.

Infra:

Là est li Enfes de Henaut,
O grans gent pour Flamens requerre.

Ita *l'Enfant de Warwic*, apud Monstrelletum 2. vol. *l'Enfant de Cleves*, apud Berrium in Carolo VII. qui eidem Monstrelleto *le Damoisel de Cleves*. Chartam Gaufredi Episc. Ambianensis ann. 1118 subscribit *Radulfus Puer de Arenis*, apud Louvetum tom. 2. Antiq. Bellovac. p.115. Ubi vox *puer* idem valet ac *hæres*.

INFANTES ac PUERI interdum præterea indigitabantur, & si fortean prædiorum paternorum adiissent possessionem, vel certe eorum possessores audirent. Charta Alemannica 76 Goldasti: *Notavi diem Martis 4. Non. Octob. sub potestativa manu Hludowici Regis & Pueri, & sub Adalberto Comite*. Charta ann. 1088. apud Beslium in Episcopis Pictavensibus: *Sub regimine Regis Francorum, Aquitaniæ Ducatum tenente Guillelmo Infante Pictavorum Comite, &c.* [Charta ann. 1100. *Bernardus Infant de Dorlendio, tertiam partem molendini ad scbancbam in eadem villa*.] Charta Adalberonis Archiepisc. Hammaburgensis an 1143 *Qualiter & nos & Domina Ducissa Gertradis, & filius suus H. Puer Dux Saxonum, &c* Apud Ughellum to. 2. p.372. *Fridericus Puer Dux Suevorum filius bonæ memoriæ Regis Conradi*, subscribit Diploma Friderici I. Imper. an. 1160. sic *Philippus Puer frater Regis*, subscribit Chartam Bartholomæi Episcopi Parisiensis ann. 1146. Ita olim Imperatorum filios, superstitibus parentibus, *Nobilissimos Pueros* appellatos in Fastis, declarant eorumdem Imperatorum Constitutiones, in quibus ut plurimum bonis istis literulis N. P. hæ appellationes designantur, ut observatum à Cujacio ad leg. 4. Cod de Privileg. eorum, qui in sacro Palat. milit. Constitutio Theodosii, Valentiniani, & Arcadii, apud Sirmondum in Appendice ad Cod. Th. cap.8. sic clauditur: *Data 10. Kal. Maias Constantinopoli, Honorio Nobilissimo Puero, & Evodio Coss.* ut Epistola Valentis & Ursacii in Fragm. S Hilarii: *Data Gratiano Nobilissimo P. & Dagalaifo Coss.* Exinde voce Puer abrogata, *Nobilissimi* nude postmodum appellati, ut suo loco docemus.

INFANTES, appellati in Hispania Regum filii. Vitalis Episcopus Oscensis: *Regum filii, dum sunt in Infantia, vel pueritia constituti, non Reges, sed Infantes consueverunt, & præcipue in Hispania, appellari. Ex quo contingit, quod qui ex Rege genitus ad talem statum, deficiente sibi regno, non valeat pervenire, quod Rex dici valeat cum effectu, in ea nuncupatione remaneat, quantumcumque processerit in ætate, quam à principio est sortitus. Unde contingit, quod tales, qui regnum ratione originis promerentur, regnum tamen nequeunt adipisci, Infantes, quamdium Reges non fuerint, appellentur*. Sed quod addit, ut & Molinus, *Infanzones* postmodum appellatos in Hispania, *quasi ab Infantibus genitos*, jure carpitur ab Hieron. Blanca. Aiunt porro primitus hanc nomenclaturam filio suo primogenito Sancio indidisse Ferdinandum II. Regem Castiliæ & Leoniæ, quam ab Anglia hauserat, ducta in uxorem Leonora, filia Regis Angliæ. Sed longe ante istud temporis *Infantium* & *Infantissarum* obtinuisse nomina, docemur ex Epistola Pelagii Episcopi Ovetensis, qui vixit an. 1100. Is enim in Veremundo II. Rege: *Habuit duas nobiles uxores, ex una genuit Infantissam domnam Goloiram. Ipse Infans Ordonius Fronildi Pelagii genuit plures filios, &c.* Utitur ibi non semel. Chartam Alfonsi VI. Regis Castellæ æræ 1118. *subscribit Ramirus Infans Garsiæ Regis filius*, apud Anton. de *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to.3. [Jacobus Rex Aragon. ann. 1272. in suo Testamento instituit suum *filium primogenitum Infantem Petrum heredem in regno Arragon. &c.* apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1144] Vide Suritæ Indicem lib. 1 æra 1063. 1064. Michaelem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. v. *Primogenitus*, & Sebast. Cobarruviam in Thesauro Linguæ Castellanæ.

INFANTISSÆ, Nobiles puellæ. Lucas Tudensis in Chron. p.88. *Habuit etiam duas nobiles concubinas, & ex una genuit ... & ex alia Infantissa domnam Geloyram. Ipse Infans Ordonius ex Infantissa Fronildi Pelagii genuit plures filios*. Adde p. 106. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1219. apud *Colmenares* c.18. §.3. & 4. *Ego Aldefonsus D. G. Rex Castellæ & Toleti, una cum uxore mea Alienor Regina, & cum filia mea Infantissa Berengaria, &c.* Occurrunt eadem verba in aliis æræ 1227. & 1228. apud Jo. Pinedam ann. 1189. & Salazarum

rum in Vita S. Epitacii p. 123. Ubi Garibaius l. 12. c. 24. observat, *Infantissam* in iis appellari, quæ hodie *Infanta* dicitur.

¶ INFANTA, Vox non recentioris usus apud Hispanos quam *Infantissa* ad designandas puellas ex regia progenie oriundas. Concil. Ovet an. 1115. to. 3. Collect. Concil. Hispan. p. 325. *Sorores itaque jam dictæ Reginæ, dona Geloyra Infanta... atque Infanta dona Tarasia cum omnibus filiis & filiabus ... juraverunt & confirmaverunt.* Aldefonsi Hispan. Reg. Præceptum an. 1132. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 176. *Infanta Sanctia germana Regis confirmavit.* Jos. Mores. Antiquit. Navarræ pag. 587. *Hic requiescit famula Dei Hisabela Infanta filia dicti Regis Petri.*

INFANTES, Pueri symphoniaci, vulgo nostris *Enfans de Chœur*. Ordo Romanus: *Et statuuntur per ordinem acies duæ, Paraphonistæ quidem hinc inde a foris, Infantes ab utroque latere infra per ordinem, & mox incipit Prior scholæ Antiphonam, &c.* Alibi: *In quacumque schola reperti pueri bene psallentes tollantur inde, & nutriantur in schola Cantorum, & postea fiant Cubicularii.* Alio loco, *Infantes paraphonistæ.* *Pueri de altari*, in Capitulo generali Canonicorum Rotomagens. ann. 1311. *Pueri*, nude in Charta Evrardi Episcopi Ambianensis an. 1218. pro erectione *Præcentoriæ* in eadem Ecclesia to. 12. Spicilegii Acheriani p. 166.

INFANTUM OFFICIUM, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiast. Id est, puerorum, quod canebatur in Nativitate Domini.

INFANTES MONASTERII, Iidem, qui vulgo *Oblati*, *Nutriti*, de quibus agimus suis locis. Capitula Theodori Cantuar. c. 34. *Infantes Monasterii 14. annis carnem manducant.* Statuta Ord. S. Benedicti to 6. Spicilegii Acher. pag. 33. *Item statuimus, quod Infantes, qui recipiuntur in Monasteriis, & quotidie audiant Regulam exponi, & scholam non exeant, donec legitimæ sint ætatis, & tunc professionem faciant, & benedictionem accipiant, secundum formam Regulæ.* Vide Addit. 1. Capitul. cap. 37. Iidem *Pueri Monasterii* dicuntur apud eumdem Theodorum c. 115. ubi vetantur *Pueri Monasterii ante 25. annos ordinari*. Horum modestiam in Ecclesiis belle describit Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 15. de Bonifacio Duce:

Scilicet assistens ad opus divum bonus ipse
Stabat in excelso solio, non corde superbo:
Aspiciensque chorum, facies vidit puerorum
In terra pronas, psallentes dulciter horas,
De quibus admirans, ita cur stant, seque regirant,
A Monachis didicit semper quod stant ibi fixi.
Hoc non oblitus jocundus Dux & opimus,
Ire super tectum clam templi fecit honestum
Quēdam quippe virum cum nummis, vult quia mirum
Ipse videre: decem libras vir jactat ab æde,
In medioque chore strepitus sonat, & puerorum,
Quorum palpebræ penitus nec sic patuere,
Aspexit nummum tetigit non ullus & unum:
Unde magis gaudens præclarus Dux ait autem:
In modicis annis sunt hi pueri velut alni.

Similia refert Eckeardus de Casibus sancti Galli c. 1. ubi de Conrado Rege, qui *in processione Infantum Cœnobii pomis in medio Ecclesiæ pavimento sterni jussis, eum nec unum parvissimorum moveri, nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam.* Consulendus etiam de hujusmodi Monachorum modestia in Ecclesia idem Scriptor sub finem libri 3. & auctor de Conversione Otgerii apud Mabillonium to. 5. SS. Benedict. pag. 663.

¶ INFANTIA, Species hydropisis. Miracula sancti Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 900. *Maria Ximenez... gravida hydropisi, quam medici Infantiam vocant, ex natura sua valde difficiliter sanabili, toto corpore & ventre intumuit.*

¶ INFANTIÆ, Infantiles lusus, nugæ. Vita B. Coletæ to. 1. Martii p. 541. *Fugere cœpit omnes ludos juveniles & Infantias curiosas ac dissolutas.*

INFANTIOSUS, *Plenus infantia, i. Infantilis*, Johannes de Janua.

¶ INFANTISSA. Vide in *Infantes*.

INFANTISSIMUS, apud Prudentium lib. Peristeph. hym. 14. [& Paulinum in Epist. 12. n. 5.] *Ineloquentissimus* exponitur in Glossis Isonis Mag.

¶ INFARIA, *Non fatua, falsa, aut fatuum efficit.* Gl. Isid. Legendum: *Infatua, non fatua, falsa; Infatuat, fatuum efficit.* Vide Grævium.

¶ INFAS. Vide *Impans*.

¶ INFASCIARE, Fascia obvolvere, in Actis S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 124.

INFASCINABILIS, ἀβάσκαντος, in Gloss. Gr. Lat.

INFATUATUS. Herimannus de Restaurat. sancti Martini Tornac. c. 94. de Hugone Capeto: *Proditione ac dolo Ascelini Laudunensis Episcopi nocte Laudunum ingressus cum militari manu, Karolum Regem cognatum suum, qui cognominabatur Infatuatus, in turre Laudunensi cepit, vinctumque catenis regno privavit.*

¶ INFAUCIDIA, pro *in faucidia*, in Testamento Widradi Abb. Flaviniacensis sæc. 3. SS. Benedict. p. 1. p. 686. Vide *Faucidia*.

INFAUSTITUDO, Infortunium, in Miraculis S. Remacli c. 14.

¶ INFE, ἄρξαι, *Incipe, Infit, Incipit* Supplem. Ant.

¶ INFEARE, In *feudum* seu beneficium conferre. Vide in *Feudum* sub finem.

¶ INFECTORIUM, βαφεῖον, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. Locus ubi inficitur seu tingitur.

INFELICARE, *Infelicem facere, affligere.* Papias. [Occurrit apud Plautum non semel, ut & *Infelicitare*.]

¶ INFENDERE, *Valde offendere, facere irasci*, Johan. de Janua; *Courreacier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Suppl. Antiq. *Infendere*, ἐπιτεῖναι, ἐγκλιματίσαι *Increscere, infrondescere.* Leg. *Intendere*.

INFENDITOR, ἔκδικος, in vett. Gloss. Defensor. [Supplem. Antiquarii: *Infenditor*, σύνδικος, *Patronus, defensor.*]

INFENSARE CURIAM. Quoniam Attach. cap. 16. §. 5. *Nec debet Ballivus, seu alius Judex, facere se partem in aliquo placito pro aliquo: nec debet dare aliquam rationem pro parte sua, nisi ad infensandam Curiam, in Wardis petitis, ubi sectatores sunt legis minus scientes.* Ubi Skenæus, *Infensare*, esse *informare*, ait, cum scilicet Judex ea suggerit Advocatis, quæ vel per lapsum, vel per ignorantiam prætermiserint, juxta illud Juris Civilis: *Judex potest supplere ea, quæ Advocatis desunt.*

¶ INFENSOR, Accusator, aggressor, qui crimen aut delictum opponit. Auxilius l. 2. de Ordin. in præfatione: *Ita tamen ut in unaquaque objectione prænotetur Infensor, & responsione defensor.*

¶ INFEODARE, In *feudum* conferre. *Inhibemus ne quidquam de assignatis Infeodare seu alienare, vel quoquo pacto distrahere ... præsumat*, in Instrum. to. 4. Gall. Christ. col. 593. Vide *Feudum*.

¶ INFEOFAMENTUM, Traditio vel acceptio in *feudum*. Quoniam Attachiam. c. 45. *Si aliquis liber tenens, cujus tenementum liberum est ab omni servitio per suum Infeofamentum, &c.*

¶ INFEOFARE, INFEOFFARE, ut *Infeodare*. Prius occurrit in voce *Foresta* sub finem; posterius vero in Charta an. 1401. apud Rymer. tom. 8. p. 206. *Realiter & cum effectu mittent, inducent & Infeoffabunt, mittique seu induci & feoffari facient, &c.*

¶ IN-

¶ INFERCIALE, Vide *Infertiale*.

INFERENDA, Tributum, quod fisco infertur. Gl. Lat. Græc. εἰσκομιστέον. Additio 4. Capitul. cap. 84. al. 116. *Tributum, quod Inferenda vocatur, ... hoc est duo solidi pro vacca*. Adde Capitulare ann. 829. cap. 15. Charta Childeberti Regis Franc. pro Monaster. SS. Sergii & Bacchi Andegav. *Clementia regni nostri suggessit, quod de curtibus prædicta sanctæ Basilicæ, quæ nominantur ... annis singulis Inferendam solidos 6. inferendalet, & alios 6. de remissaria auri pagensis inferende in fisci ditiones reddebant*. Et mox: *Ut nullus Judex publicus in ipsas curtes ad agendum ... nisi quod Inferendam ipsam idem Abbas per seipsum, aut per missos suos annis singulis in Sacellum publicum reddere deberet*. Denique: *Sed quodcunque pars fisci nostri exinde percipere aut exactare potuerit, nullus vestrum penitus requirere præsumat, nisi tantum annis singulis ipsi solidi duodecim per ipsum Abbatem, aut per missum suum nostris ærariis Inferri debeant*. Gesta Dagoberti c. 37. *Centum vaccas Inferendales, quæ ei de Ducatu Cinomanico annis singulis solvebantur, &c.* Quo spectat Charta Childeberti Reg. Fr. ex Tabular. Corbeiensi apud Bollandum: *Eo quod bonæ memoriæ proavus noster Dagobertus quendam Rex per sua auctoritate manu sua roborata, vaccas cento solduris, ec quod in Inferenda de page Cinomaneco in fisci ditionibus ponebatur, (al. sperabatur) ad ipsam sanctam Basilicam annis singulis concessisset*. Perperam *cartas*, pro *vaccas* habet Charta Chilperici Regis apud Mabill. to. 4. Actor. SS. Ord S. Benedicti p. 653. in qua eadem verba recitantur. Ubi infra: *Ut si constat antedictus Princeps Dagobertus quondam Rex ipsas vaccas cento Inferadabas* (lege *Inferendales*) *de supradicto pago Cinomanneco, quod annis singolis in fisci ditionibus sperabatur, per sua auctoritate ad ipsa Baselica ceucessit, &c.* Fredegarius capit. 74. *Quingentas vaccas Inferendales annis singulis à Chletario Seniore censiti reddebant*. Ad. de Aimninum lib. 4. Hist. Franc. cap. 26. Vitam Aldrici Episc. Cenom. num. 56. Acta Episcopor. Cenom. p. 146. 226. 244. [Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 66. Præceptum an. 570. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 6.] &c.

¶ INFERENTIA, Intolerantia. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 437. *Ubi impetrato a domino Rege quod juste postulaverat, spontaneæ voluntati suæ, quandam necessitatis opponens Inferentiam, merosius cum Rege perbendi navit*.

INFERETRARE, *Feretro inferre*, apud Lambertum Ardensem. Vide *Feretrum*.

¶ INFERILIA, Infernalia, subterranea, Gloss. Lat. Græc. *Inferilia*, καταχθόνια.

INFERMENTARIA, *Tacita*, *Dissimulata*. Ita Papias MS. & Editus.

¶ INFERMITARE, Supplementum Antiquarii: *Infermito*, *πίεσω*, *Subigo farinam*.

¶ INFERNALIS MORBUS. *A morbo qui dicitur S. Antonii vel Infernalis*, apud Marten. in Onomastico ad calcem to. 5. Anecd. Vide *Ignis inferni*.

¶ INFERNALITER, Modo perniciosa, qui *inferni* pœnas secum trahat. Conventus Episcoporum an. circiter 1090. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 120. *Surrexerunt quidam falsi Christiani... qui... stipendium Ecclesiæ nostræ & pauperum eleemosynas... audaciter & inverecunde Ecclesiæ surripiunt, sibi Infernaliter contradunt*.

¶ INFERNUM, Anus, podex, Medicina Salern. p. 208. edit. 1622. *Vomitum flavæ bilitifcat* (nasturtium) *eandemque per Inferna sedncit*. Eadem ratione Galli dicunt *par bas*.

¶ INFERRARE, In catenas, ferrum seu vincula conjicere, Gall. *Mettre aux fers*. Proposita gravaminum illatorum per Gentes Comitis Sabaudiæ ann. 1302. Histor. Dalphin. tom. 1. p. 98. *Ipsos fecit Inferrari & custodiri à duobus clientibus, qui ipsos custodicrunt per 52. dies in dictis ferris*.

¶ INFERRIRE, pro Inferre, scilicet in fiscum, habetur in Charta Chlodovei III. an. 692. apud Felibian. Hist. San-Dionys. p. 12.

¶ INFERTARE. Vide *Infertor*.

¶ INFERTIALE, *Ulacrimabile*. Papias. MS. Sangerman. habet *Inferciale*.

¶ INFERTILITAS, Sterilitas, in Litteris ann. 1359. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 352.

INFERTOR, Dapifer, qui dapes infert, *παραθέτης*, in Gloss. Lat. Gr. Schol. Juvenalis Sat. 6. *Minister, Infertor*. Glossæ antiquæ: *Infertat, importat, ministrat*. Lex Salica tit. 11. *Si quis Majorem, Infertorem, Scancionem occiderit*. Ubi perperam Editio Heroldi *Infestorem* præfert. Wippo de Vita Chunradi Salici p. 428. *Quot Cubiculariorum Magistros, quos Infertores & Pincernas & reliquos Officiaries ordinaret*. Et an. 1038. *Quidam bene valens vir Cunradus Infertor ciborum Imperateris cum aliis interfectus est*. Charta Hugonis Episcop. Gratianop. ann. 1110. in Tabulario ejusd. Ecclesiæ f. 35. *Signum Odonis Infertoris dapium, sive Seneschalci*.

INFERTUM. Isidorus lib. 20. c. 3. *Infertum, vinum, quod altario libatur, atque offertur*. Gloss. Ælfrici: messe-pin, id est, *Vinum, quod ad Missam offertur*. Vide *Fertum*, *Consertum*.

INFERTURIA, pro *Infertoriam*, Vas, quo aliquid infertur, sive thus ad thuribulum, vel dapes ad mensam. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. *Candelabra argentea & anea, lucerna, turibulus & Inferturia ex auro & argento, & omni lapide pretioso ornatos*. Infra: *Ad ministerium refectionis .. discus & parasidas, fialas & Inferturias, argento scultas & auro, perlucidas, &c.* In alia ejusd. Rudesindi, ibid. *id est, turibulorum ex auro, cum sua Offertaria, capsas argenteas, &c.* Alia Ferdinandi M. Regis æræ 1101. apud eumdem to. 6. *Turibulos duos aureos cum Inferturia aurea, &c.* Alia ejusd. Regis ibid. *Servitium de mensa, id est, salare, Inferturia, tenaces, trullone cum coclearibus decem, &c.*

INFESTARE, Offendere, invadere. [Papias: *Infestari, objurgare, altercari, infectari*.] Regiam Majest. lib. 2. c. 63. §. 1. *Vassallus non potest Infestare dominum suum, salva fide homagii sui*. Idem etiam quod *Fatigare*, in Foris Aragon. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Aragon. an. 1247. fol. 6. *Nullus home pro alique clamo, quod habeat de alio homine, potest per seipsum testare, seu Infestare nllas causas mobiles aut immobiles de illo homine, de quo facit clamum, &c.*

INFESTATUS, Morbus equinus, *cum equus videtur habere collum parum extensum, ita quod digitis vix potest capi vel astringi, & in suo motu velut infunditus impedire videtur, & ejus oculi lacrymantur*. Ita Petrus de Crescentiis lib 9. de Agric. c. 21. Ubi Gallicus Interpres vetus vertit, *Enfesture*. Italis, *Infestato*, est qui doloribus vexatur.

¶ INFESTINATIO. Concil. Narbon. an. 791. inter Instrum. novæ Hist. Occitaniæ to. 1. col. 27. *Ostendit quod nullo modo Episcopum ponere illuc potuisset ob Paganorum Infestinationem*, id est, *Infestationem*, ut lubentius legerem.

¶ INFESTIO. Historia Monasterii Novient. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1155. *Ipse anno cæpit Abbas jam dictus debilitari, ita quod in manibus ejus & cruribus pustulæ tumescerent, ex quibus sanies ebulliebat. Quo morbo semper invalescente, discrimen impositum est ei Infestionis, & probandus ad mensem &*

dimidium in sequestro recluditur. Puto legendum *Infestionis*, hacque voce contagionem significari, Gall. *Infection*. Sententiam confirmat segregatio unius mensis cum dimidio; tantumdem enim temporis segregari solent qui pestilentia inficiuntur.

¶ INFESTUCARE, Per *festucam* in possessionem mittere. Vide *Festuca* sub finem.

¶ INFESTUMINARE, *Mare latrocinando infestare*. Laurentius in Amalthea.

¶ INFEUDARE, Feudum conferre, in feudi possessionem mittere, Charta ann. 1270. ex Archivo Majoris-monasterii: *Prior de Combor Infeudat Guillelmum Bandoin Militem de quibusdam terris per unum par eyrothecarum, de pretio trium denariorum, reddendarum singulis annis, & dictus Miles obediet Priori tanquam domino feodali*, Cron. Cœnobii Schutterani inter Vindemias Litter. Schannatti pag. 19. *Per hoc* (diploma) *idem Imperator nostrum Monasterium quoad temporalia, sive, ut aiunt, regalia, novo à se erecto Bambergensi Episcopatui jure feudi tradidit, unde in hodiernum usque diem Abbates nostri ab Episcopo Infeudantur*. Concil. Tarracon. ann. 1591. *Ne viri Religiosi sine consensu sui diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant... aut Infeudent*. Vide *Feudum*.

¶ INFEUDATIO, Collatio in feudum, in Charta Caroli Rom. Regis ann. 1348. apud Steyer. in Commentariis ad Historiam Alberti II. Ducis Austriæ, col. 149.

INFIBLARE, Infibulare, cingere, circumdare, & ligare, apud Apicium l. 8. c. 7.

INFICERE, pro Inferre, apud Interpretem S. Irenæi lib. 2. c. 29. *Consternationem Infecit*, id est, intulit, vel incussit.

INFICIARI. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 52. *Testis falsus non impunitus erit, & qui accusat inique, non effugiet: & tamen fuisti ausus Inficiari Athanasium*; id est, falsi criminis accusare, eique injuriam inferre. *Inficiator Reginæ*, id est, accusator, apud Gregorium Turon. lib. 5 c. 49. *Inficiatrix*, apud Heridannum in Vita S. Wiboradæ. Apud Nonium *Inficiatores*, dicuntur *falsi criminis objectores*, ex Cicerone lib. 1. de Oratore. In Glossis Græco-Lat. ἀγνώμων, *Perfidus*, *Fraudulentus*, *Inficiator*. Vetus Interpres Juvenalis ad illud Sat. 13. v. 23.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem.
Qua tam sacrum celebratur, ut non quotidie delinquant Inficiantes homines. Ubi *Inficiantes* dici videntur homines pravi.

¶ INFICIATUS, Infectus, corruptus. Miracula S. Gibriani, to 7 Maii p. 621. *Membra arida, diversisque morbis sive venenis Inficiata*.

¶ INFICIENTIA, Negligentia, incuria. Epistola Johannis de Monsteriolo, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1342. *Vere quidem antipapam nominaverim, ex quo maxime tanto sub vigore in re dubitatissima verum Papam se reputat; nihil offert, nihil aperit, nihil hortatur, nihil monet, nisi suam per Inficientiam processus Cardinalium, ac notam torporis & negligentiæ nostrorum regalium ac super nuntiorum apostolicorum accusationem, ad eum accedere debeamus*.

¶ INFIDARE, Idem quod *Infiduciare*. Concil. Legion. an. 1012. can. 42. *Mulier in Legione non capiatur, nec judicetur, nec Infidetur, viro suo absente*.

¶ INFIDELES. Qui fidem Christo non habent, vel Regi dominove feudali quam juraverunt, non servant. Vide *Fideles*.

INFIDELIA, ἀπιστία. Gloss. Lat. Gr. Vide *Infidia*.

¶ INFIDELITAS erga Regem dominumve feudalem. Vide in *Fideles*.

INFIDIA. Gloss. Gr. Lat. ἀπιστία, *Incredulitas*, *Infidia*, *diffidentia*, *perfidia*. Ita & in Gloss. Lat. Gr.

¶ INFIDIS, Infidus. Pactum an. 1232. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 283. *Convenio tibi Willelme ut ego Grimaudus non deffendam me alicui homini viventi, qui me vocare voluerit, ut non sim falsus & Infidis in aliqua curia*.

¶ INFIDUCIARE, In *fiduciam*, seu pignus dare. Vide in *Fiducia*.

¶ INFILARE, vox Italica, Gallis *Enfiler*, Filo trajicere. *Infilatas castaneas offerre*, in Actis S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 185.

¶ INFILATURA FICUUM, Series ficuum filo trajectarum, in iisdem Actis p. 147.

INFINALITAS. Guigo Prior Carthusiæ de Quadripertito exercitio Cellæ c. 25. de Deo: *Nec potest ullo modo, vel pro sui puritate maculari, vel pro sua simplicitate dividi, vel pro sua immensitate comprehendi, vel pro sua Infinalitate mensurari*.

¶ IN FINE, Locutio Gallica, *Enfin*, Tandem, apud Marten. to. 4. Anecd. col. 29.

¶ INFINIBILIS, Infinitus. Apuleius de dogmate Platonis: *Materia cum viduata sit fine, Infinibilis recte videri potest*. Occurrit apud Martian. Capellam lib. 2. cap. 45. & in Vita B. Gerardeschæ, tom. 7. Maii pag. 166.

INFINITABILIS, *Negabilis*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. Legendum. *Inficiabilis*.

¶ INFINITARE, *In infinitum protrahere*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ INFINITILOQUENTIA, *Infinitas sermonis, scil. cum sermo non potest reperire exitum*. Idem Goclen.

¶ INFIRMARE, Ægrotare, infirmum esse. Agnelli Liber Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 182. col. 2. *Misit Legatum suum Romam, qui diceret, quia egressus de civitate venir evoluit & Infirmavit*. *Infirmans*, Ægrotans, in Barthii Glossario ex Guiberti Historia Palæst. *Infirmaudus*, eadem notione, in Capitulari 2. Theodulfi Episc. Aurelian. apud Baluz. tom. 7 Miscell. p. 44. Passivum *Infirmari* pluries occurrit in Evangelio secundum Johannem c. 11. & alibi.

INFIRMARIUS, Officium Monasticum, *Frater, cui cura infirmorum commissa est*, ait Lanfrancus in Statutis Ordinis S. Benedicti c. 9. de quo agunt Regula Canonicor. ex Concilio Aquisgran. cap. 142. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. & alii passim, præter Haefteoum lib. 11. Disquif. Monastic tract. 5.

¶ INFIRMARIÆ MONIALES, Quibus cura est infirmorum, in Charta an. 1249. pro *Monialibus Infirmariis* Ecclesiæ B. M. de Fontanis. Vide locum in *Domus Dei*, Nosodochium.

INFIRMARIA, Nosocomium, conclave infirmorum, in Monasteriis præsertim, vulgo *Infirmerie*: in Tradit. Fuldens. lib. 3. trad. 35. apud Matthæum Paris ann. 1252. Thomam Stubs de Actib. Pontificum Eboracens. ano. 1285. Will. Thorn. ann. 1128. &c. *Domus Infirmorum*, in Concilio Meldensi ao. 845. can. 53. apud Petrum Venerab. lib 1. de Mirac. cap. 19. Leonem Ost. lib. 3 c. 49. & alibi non semel: in Vita sancti Altmanni Episcopi Pataviens. pag 64. &c. Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis MS. c. 40. *In Infirmaria tria sunt genera infirmorum. Sunt enim quidam, qui lecto prorsus decubant. Sunt alii qui de infirmitate convalescunt, & jam surgere & ambulare possunt, sed tamen pro reparatione virium adhuc in Infirmaria sunt. Sunt alii, qui hujusmodi infirmitatem non habent, & tamen in Infirmaria assidue comedunt, & jacent, ut senes, caci, & debiles & hujusmodi, &c.*

¶ INFIRMARIÆ GENERALES, in Consuetudinibus Cluniacensibus ann. 1301. è MS. B. M. Deauratæ, Idem quod *Minutiones generales*. Stata nimirum

rum tempora, quibus sanguis Monachis *minuebatur*, seu vena secabatur: de quo more plura in *Minuere sanguinem*.

INFIRMITORIUM, ut *Infirmaria*, Nosocomium, in Chronico Montis-Sereni an. 1170. 1184. apud Willelmum Thorn. an. 1315. &c.

INFIRMATORIUM, apud Cæsarium Heisterb. lib. 1. c. 35. lib. 9. c. 2. & in Chronico Montis-Sereni an. 1219. p. 124. [*Infirmatorium claustrum*, in veteri membrana apud Ludewig. to 8. p. 518.]

¶ INFIRMERIUM, Eadem notione, apud Fantonum Hist. Avenion. p. 178.

INFIRMARIA interdum est ipsum *Infirmarii* officium, ut apud Innocen. III. l. 14. Epist. 151.

INFIRMITATES, [Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro infirmitate Monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. num. 42. *Colli omni tempore mutant Infirmitates suas mane post tres orationes, vel si tale tempus est, talisque dies post Litaniam, & vespere statim mutatis diurnalibus calceis & cultello, nihil loquuntur ibi, nisi fuerit causa pertinens ad infirmitatem eorum necessaria, & hoc ita quiete, ut vix queat audiri; mutantur autem in domo infirmorum, in loco ad hoc deputato.*] Usus veteres Cisterciensis Ordinis cap. 69. *Et fiat intervallum, ut qui voluerit se calciare, vel ad secessum ire, aut Infirmitates remutare, aut manus abluere, &c.*

¶ INFIRMITORIUM. Vide in *Infirmare*.

INFISCARE, In fiscum redigere, confiscare. Lex Aleman. tit. 25. & 26 *Res ejus Infiscentur in publico.* Annales Franc. S. Nazarii an. 786. *Possessiones vero vel agros eorum omnes Infiscati esse noscuntur.* Rodericus Tolet. lib. 3. de Reb. Hispan. cap. 14. *Ecclesiarum reditus Infiscavit, & privilegia earum abstulit.* Lib. 3. c. 15. *Omnia restituit, quæ Egica Infiscarat.* Adde l. 6. c. 10. l. 7. c. 5. Joan. Diac. Neapolit. in Chronico Episcoporum Neap. in S. Joanne: *Unde Dux valde iratus dixit eundem jugulare Tiberium, & totius Episcopii servos possessionesque Infiscari.* Adde Annales Bertin. ann. 871. [Concilium Aveninn. an. 1059. apud Acher. tom. 5. Spicil. pag. 619. Chartam an. 678. apud Felibian. Hist. Sandionys. p. 9.] Vide *Fiscus*.

INFISTULATUS, Morbo *Fistula* dicto laborans. Vide in *Fistula*.

INFITEUS, *Negator rationis meæ*, ab *Inficiari*. Ita Iso Magister in Glossis. Videtur legendum *Infitens*, Glossæ Latin. Græc. *Infitentes*, ἀρνούμενοι, Vide *Inficiari*.

¶ INFLABELLARE, Inspirare, Tertull. adv. Valent. cap. 33. *Omnibus elementis & corporibus ignis Inflabellatus est.*

¶ INFLABILIS, Qui potest inflare vel inflari; active enim sumitur & passive. Lactantio de Opificio Dei c. 11. pulmo dicitur *viscus Inflabile atque aeris capax*, Cæl. Aurel. l. 5. Tardorum c. 2. *Inflabilis virtutis qualitas*, Idem l. 5. c. 1. *Allium Inflabile*.

¶ INFLAMIA, Inflammatio. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Passus fuit malum casualiter in pede dextro; primo erat modica Inflamia, &c.*

¶ INFLAMINATUS, Incensus, quasi flamine inspiratus, nisi forte legendum sit *Inflammatus*. Vita S. Marcellinæ Virg. to. 4. Julii p. 235. *Cum ipsa perse ad sancte agendum Inflaminata, tum B. Ambrosii fratris libris ... excitata.*

¶ INFLATICUS, Inflans, *Inflatico tumore turgescens*, in Vita S. Guthlaci, to. 2. April. p. 46.

¶ INFLATOR, Qui inflat. Gloss. Græc. Lat. ἐμφυσητὴς, *Inflator*.

¶ INFLATURA, Inflatio, Gall. *Enflure*. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Duravit ipsa Inflatura quasi per duos menses.*

¶ INFLICTIO. Charta an. 1360. fol. VIII.xx VII. Regesti Johannis Comitis Pictav. ex Chartophylacio Regio: *Cum humili Inflictione significatum nobis fuit*, hoc est, *afflictione*, ut conjecto; hic enim sermo est de querimoniis delatis ad Comitem. *Multa Inflictione corrigere*, in Cod Theod. l. 9. tit. 17.

INFLORARE. Odo Cluniac. serm. de S. Benedicto: *Plebs urbana, nobilibus viris conferta, Clericorum etiam honestis quasi Inflorata personis, &c.* Id est, in modum campi distincta floribus. [*Ecclesiam possessionibus variis ditatam personis honestissimis Inflorare*, in Epistola Henrici Huntindon. Archidiac. Lincoln. apud Acherium to. 8. Spicil. pag. 181. *Inflorari, Honore florido vigere* apud Barthium in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.]

¶ INFOCARE, verbum Italicum, Candefacere, inflammare. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 164.* *Sibi extrahebatur cor eum aliquibus uncinis ferreis Infocatis ab ipsis dæmonibus.*

¶ INFODERARE, Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere, Gall. *Fourrer*, *Doubler*. Computus an. 1333. Hist Dalphin. to. 2. pag. 275. *Pro Infoderando mantello Dom. Comitissæ & cerfetto de vayro minuto, & pro quiaque armineis*, *unc.* 10. Et p. 276. *Pro Infoderando mantello dominæ Burgæ de pannis vayris*, *unc.* 4. *taren.* 18. *Infra*: *Pro Infoderandis robis Domini de veluto & de vayre*, *unc.* 8. *taren.* 8.

¶ INFODERATURA, Pellis vel pannus villosus vesti assutus, Gall. *Fourrure*, ibidem: *Pro Infoderatura caputii Dom. Johan. Elemosinarii*, *taren.* 11. *Infoderatura vayrorum*, in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89. Occurrit etiam in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 106.

¶ INFOEDATIO, pro *Infeodatio*, Traditio in feudum, apud *Laguille* Hist. Alsat. p. 32. Probat. col. 5. Vide *Feudum*.

¶ INFOEDERABILITER, Implacabiliter, sine fœdere. Petrus Damianus in Vita S. Odilonis c. 10. *Desleates* (dæmones) *quod orationibus & eleemosynis quorumdam adversus eos Infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur animæ damnatorum.*

INFOLLONICATUS. Gloss. Gr. Lat. ἄγναφος, *Rudis*, *Infollonicatus*, *Impolitus*. Sic etiam MS. qui fullonis operam non habuit.

¶ INFORARE, *In foro placitare*, Gloss. Isid. Plautinum verbum, quod interpretantur, In jus vocare.

¶ INFORCERE, Munire, Gall. *Fortifier*. Charta Communis Suession, apud Perardum pag. 336. *Ad villam claudendam & Inforcendam, &c.* Vide *Infortiare* in *Fortia* 3.

¶ INFORCIA, Vis violentia, Gall. *Force*. Charta Philippi Franc. Regis in Hist. Harcur. tom. 4. p. 1347. *Infra dicta fossata non habebimus ullam occasionem, violentiam, Inforciam, justitiam, captionem, venationem, &c.* Vide *Fortia* 5.

¶ INFORCIAMENTUM, Munitio. Privilegium an. 1165. ex Chartul. S. Johannis Carnot. *Pro turribus & Inforciamentis altius faciendis in muro civitatis.* Vide *Fortia* 3.

¶ INFORCIARE, ut *Infortiare*, Munire. Vide in *Fortia* 3.

¶ INFORCIATI SOLIDI, Quorum materia purior erat minimeque adulterata. Vide *Moneta*.

¶ INFORCIATUM RUBEUM, Gall. *Rouge foncé*, Spissius, minusque lucidum, in Actis Episcoporum Cenoman. pag. 390.

dimidium in sequestro recluditur. Puto legendum *Infectionis*, hacque voce contagionem significari, Gall. *Infection*. Sententiam confirmat segregatio unius mensis cum dimidio; tantumdem enim temporis segregari solent qui pestilentia inficiuntur.

¶ INFESTUCARE, Per *festucam* in possessionem mittere. Vide *Festuca* sub finem.

¶ INFESTUMINARE, *Mare latrocinando infestare*. Laurentius in Amalthea.

¶ INFEUDARE, Feudum conferre, in feudi possessionem mittere, Charta ann. 1270. ex Archivo Majoris-monasterii: *Prior de Combor Infeudat Guillelmum Baudain Militem de quibusdam terris per unum par cyrothecarum, de pretio trium denariorum, reddendarum singulis annis, & dictus Miles obediet Priori tanquam domino feodali*. Cron. Cœnobii Schutterani inter Vindemias Litter. Schannatti pag. 19. *Per hoc* (diploma) *idem Imperator nostrum Monasterium quoad temporalia, sive, ut aiunt, regalia, novo à se erecto Bambergensi Episcopatui jure feudi tradidit, unde in hodiernum usque diem Abbates nostri ab Episcopo Infeudantur*. Concil. Tarracon. ann. 1591. *Ne viri Religiosi sine consensu sui diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant.... aut Infeudent*. Vide *Feudum*.

¶ INFEUDATIO, Collatio in feudum, in Charta Caroli Rom. Regis ann. 1348. apud Steyer. in Commentariis ad Historiam Alberti II. Ducis Austriæ, col. 149.

INFIBLARE, Infibulare, cingere, circumdare, & ligare, apud Apicium l. 8. c. 7.

INFICERE, pro Inferre, apud Interpretem S. Irenæi lib. 2. c. 29. *Consternationem Infecit*, id est, intulit, vel incussit.

INFICIARI. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 52. *Testis falsus non impunitus erit, & qui accusat inique, non effugiet: & tamen fuisti ausus Inficiari Athanasium*; id est, falsi criminis accusare, eique injuriam inferre. *Inficiator Reginæ*, id est, accusator, apud Gregorium Turon. lib. 5. c. 49. *Inficiatrix*, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ. Apud Nonium *Inficiatores*, dicuntur *falsi criminis objectores*, ex Cicerone lib. 1. de Oratore. In Glossis Græco-Lat. ἀγνώμων, *Perfidus*, *Fraudulentus*, *Inficiator*. Vetus Interpres Juvenalis ad illud Sat. 13. v. 23.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem.

Quia tam sacrum celebratur, ut non quotidie delinquant Inficiantes homines. Ubi *Inficiantes* dici videntur homines pravi.

¶ INFICIATUS, Infectus, corruptus. Miracula S. Gibriani, to. 7. Maii p. 621. *Membra arida, diversisque morbis sive venenis Inficiata*.

¶ INFICIENTIA, Negligentia, incuria. Epistola Johannis de Monsteriolo, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1342. *Vere quidem antipapam nominaverim, ex quo maxime tanto sub rigore in re dubitatissima verum Papam se reputat; nihil offert, nihil aperit, nihil hortatur, nihil monet, nisi suam per Inficientiam processus Cardinalium, ac notam torporis & negligentiæ nostrorum regalium ac super nuntiorum apostolicorum accusationem, ad eum accedere debeamus*.

¶ INFIDARE, Idem quod *Infiduciare*. Concil. Legion. an. 1012. can. 42. *Mulier in Legione non capiatur, nec judicetur, nec Infidetur, viro suo absente*.

¶ INFIDELES. Qui fidem Christo non habent, vel Regi dominove feudali quam jurarunt, non servant. Vide *Fideles*.

INFIDELIA, ἀπιστία. Gloss. Lat. Gr. Vide *Infidia*.

¶ INFIDELITAS erga Regem dominumve feudalem. Vide in *Fideles*.

INFIDIA. Gloss. Gr. Lat. ἀπιστία, *Incredulitas*, *Infidia*, *diffidentia*, *perfidia*. Ita & in Gloss. Lat. Gr.

¶ INFIDIS, Infidus. Pactum an. 1232. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 283. *Convenio tibi Willelme ut ego Grimaudus non deffendam me alicui homini viventi, qui me vocare volueris, ut non sim falsus & Infidis in aliqua curia*.

¶ INFIDUCIARE, In *fiduciam*, seu pignus dare. Vide in *Fiducia*.

¶ INFILARE, vox Italica, Gallis *Enfiler*, Filo trajicere. *Infilatas castaneas offerre*, in Actis S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 185.

¶ INFILATURA FICUUM, Series ficuum filo trajectarum, in iisdem Actis p. 147.

INFINALITAS. Guigo Prior Carthusiæ de Quadripertito exercitio Cellæ c. 25. de Deo: *Nec potest ullo modo, vel pro sui puritate maculari, vel pro sua simplicitate dividi, vel pro sua immensitate comprehendi, vel pro sua Infinalitate mensurari*.

¶ IN FINE, Locutio Gallica, *Enfin*, Tandem, apud Marten. to. 4. Anecd. col. 29.

¶ INFINIBILIS, Infinitus. Apuleius de dogmate Platonis: *Materia cum viduata sit fine, Infinibilis recte videri potest*. Occurrit apud Martian. Capellam lib. 2. cap. 45. & in Vita B. Gerardeschæ, tom. 7. Maii pag. 166.

INFINITABILIS, *Negabilis*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 301. Legendum. *Inficiabilis*.

¶ INFINITARE, *In infinitum protrahere*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ INFINITILOQUENTIA, *Infinitas sermonis, scil. cum sermo non potest reperire exitum*. Idem Goclen.

¶ INFIRMARE, Ægrotare, infirmum esse. Agnelli Liber Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 182. col. 2. *Misit Legatum suum Romam, qui diceret, quia egressus de civitate venir evoluit & Infirmavit*. *Infirmans*, Ægrotans, in Barthii Glossario ex Guiberti Historia Palæst. *Infirmandus*, eadem notione, in Capitulari a. Theodulfi Episc. Aurelian. apud Baluz. tom. 7. Miscell. p. 44. Passivum *Infirmari* pluries occurrit in Evangelio secundum Johannem c. 11. & alibi.

INFIRMARIUS, Officium Monasticum, *Frater, cui cura infirmorum commissa est*, ait Lanfrancus in Statutis Ordinis S. Benedicti c. 9. de quo agunt Regula Canonicor. ex Concilio Aquisgran. cap. 142. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. & alii passim, præter Haeftenum lib. 11. Disquis. Monastic tract. 5.

¶ INFIRMARIÆ MONIALES, Quibus cura est infirmorum, in Charta an. 1249. pro *Monialibus Infirmariis* Ecclesiæ B. M. de Fontanis. Vide locum in *Domus Dei*, Nosodochium.

INFIRMARIA, Nosocomium, conclave infirmorum, in Monasteriis præsertim, vulgo *Infirmerie*: in Tradit. Fuldens. lib. 3. trad. 35. apud Matthæum Paris ano. 1252. Thomam Stubs de Actib. Pontificum Eboracens. ann. 1285. Will. Thorn. ann. 1128. &c. *Domus Infirmorum*, in Concilio Meldensi an. 845. can. 53. apud Petrum Venerab. lib. 1. de Mirac. cap. 19. Leonem Ost. lib. 3. ca. 49. & alibi non semel: in Vita sancti Altmanni Episcopi Pataviens. pag. 64. &c. Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis MS. c. 40. *In Infirmaria tria sunt genera infirmorum. Sunt enim quidam, qui lecto prorsus decubant. Sunt alii qui de infirmitate convalescunt, & jam surgere & ambulare possunt, sed tamen pro reparatione virium adhuc in Infirmaria sunt. Sunt alii, qui hujusmodi infirmitatem non habent, & tamen in Infirmaria assidue comedunt, & jacent, ut senes, cæci, & debiles & hujusmodi, &c.*

¶ INFIRMARIÆ GENERALES, in Consuetudinibus Cluniacensibus ann. 1301. è MS. B. M. Deauratæ, Idem quod *Minutiones generales*. Stata nimirum

rum tempora, quibus sanguis Monachis *minuebatur*, seu vena secabatur: de quo more plura in *Minuere sanguinem*.

INFIRMITORIUM, ut *Infirmaria*, Nosocomium, in Chronico Montis-Sereni an. 1170. 1184. apud Willelmum Thorn. an. 1312. &c.

INFIRMATORIUM, apud Cæsarium Heisterb. lib. 1. c. 35. lib. 9. c. 2. & in Chronico Montis-Sereni an. 1219. p. 124. [*Infirmatorium claustrum*, in veteri membrana apud Ludewig. to 8. p. 218.]

¶ INFIRMERIUM, Eadem notione, apud Fantonum Hist. Aveninn. p. 178.

INFIRMARIA interdum est ipsum *Infirmarii* officium, ut apud Innocen. III. l. 14. Epist. 121.

INFIRMITATES, [Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro infirmitate Monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. num. 42. *Colli omni tempore mutant Infirmitates suas mane post tres orationes, vel si tale tempus est, talisque dies post Litaniam, & vespere statim mutatis diurnalibus calceis & cultello, nihil loquuntur ibi, nisi fuerit causa pertinens ad Infirmitatem eorum necessaria, & hoc ita quieto, ut vix queat audiri; mutantur autem in domo infirmorum, in loco ad hoc deputato*.] Usus veteres Cisterciensis Ordinis cap. 69. *Et fiat intervallum, ut qui voluerit se calciare, vel ad secessum ire, aut Infirmitates remutare, aut manus abluere, &c.*

¶ INFIRMITORIUM. Vide in *Infirmare*.

INFISCARE, In fiscum redigere, confiscare. Lex Aleman. tit. 25. & 26 *Res ejus Infiscentur in publico*. Annales Franc. S. Nazarii an. 786. *Possessiones vero vel agros eorum omnes Infiscati esse noscuntur*. Rodericus Tolet. lib. 2. de Reb. Hispan. cap. 14. *Ecclesiarum reditus Infiscavit, & privilegia earum abstulit*. Lib. 3. c. 15. *Omnia restituit, quæ Egica Infiscarat*. Adde l. 6. c. 10. l. 7. c. 2. Joan. Diac. Neapolit. in Chronico Episcoporum Neap. in S. Joanne: *Unde Dux valde iratus dixit eundem jugulare Tiberium, & totius Episcopii servos possessionesque Infiscari*. Adde Annales Bertin. ann. 871. [Concilium Aveniòn. an. 1029. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 619. Chartam an. 678. apud Felibian. Hist. Sandionys. p. 9.] Vide *Fiscus*.

INFISTULATUS, Morbo *Fistula* dicto laborans. Vide in *Fistula*.

INFITEUS, *Negator rationis meæ*, ab *Inficiari*. Ita Iso Magister in Glossis. Videtur legendum *Infitens*, Glossæ Latin. Græc. *Infitentes*, ἀρνούμενοι. Vide *Inficiari*.

¶ INFLABELLARE, Inspirare, Tertull. adv. Valent. cap. 23. *Omnibus elementis & corporibus ignis Inflabellatus est*.

¶ INFLABILIS, Qui potest inflare vel inflari; active enim sumitur & passive. Lactantio de Opificio Dei c. 11. pulmo dicitur *viscus Inflabile atque auris capax*, Cæl. Aurel. l. 2. Tardorum c. 2. *Inflabilis virtutis qualitas*, Idem l. 5. c. 1. *Allium Inflabile*.

¶ INFLAMIA, Inflammatio. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Passus fuit malum casualiter in pede dextro; primo erat modica Inflamia, &c.*

¶ INFLAMINATUS, Incensus, quasi flamine inspiratus, nisi forte legendum sit *Inflammatus*. Vita S. Marcellinæ Virg. to. 4. Julii p. 232. *Cum ipsa per se ad sancte agendum Inflaminata, tum B. Ambrosii fratris libris ... excitata*.

¶ INFLATICUS, Inflans, *Inflatico tumore turgescens*, in Vita S. Guthlaci, to. 2. April. p. 46.

¶ INFLATOR, Qui inflat. Gloss. Græc. Lat. ἐμφυσητής, *Inflator*.

¶ INFLATURA, Inflatio, Gall. *Enflure*. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Duravit ipsa Inflatura quasi per duos menses*.

¶ INFLICTIO. Charta an. 1360. fol. VIII.xx VII. Regesti Johannis Comitis Pictav. ex Chartophylacio Regio: *Cum humili Inflictione significatum nobis fuit*, hoc est, *afflictione*, ut conjecto; hic enim sermo est de querimoniis delatis ad Comitem. *Multa Inflictione corrigere*, in Cod Theod. l. 9. tit. 17.

INFLORARE. Odo Cluniac. serm. de S. Benedicto: *Plebs urbana, nobilibus viris conserta, Clericorum etiam honestis quasi Inflorata personis, &c.* Id est, in modum campi distincta floribus. [*Ecclesiam possessionibus variis ditatam personis honestissimis Inflorare*, in Epistola Henrici Huntindon. Archidiac. Lincoln. apud Acherium to. 8. Spicil. pag. 181. *Inflorari*, *Honore florido vigere* apud Barthium in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.]

¶ INFOCARE, verbum Italicum, Candefacere, inflammare. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 164.* *Sibi extrahebatur cor cum aliquibus unciniis ferreis Infocatis ab ipsis dæmonibus*.

¶ INFODERARE, Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere, Gall. *Fourrer*, *Doubler*. Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 275. *Pro Infoderando mantello Dom. Comitissæ & corsetto de vayro minuto, & pro quinque armineis, unc. 10.* Et p. 276. *Pro Infoderando mantello dominæ Burgæ de pannis vayris, unc. 4. taren. 18. Infra: Pro Infoderandis robis Domini de veluto & de vayro, unc. 8. taren. 8.*

¶ INFODERATURA, Pellis vel pannus villosus vesti assutus, Gall. *Fourrure*, ibidem: *Pro Infoderatura caputii Dom. Johan. Elemosinarii, taren. 11. Infoderatura vayrorum*, in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89. Occurrit etiam in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 106.

¶ INFOEDATIO, pro *Infeodatio*, Traditio in feudum, apud *Laguille* Hist. Alsat. p. 32. Probat. col. 2. Vide *Feudum*.

¶ INFOEDERABILITER, Implacabiliter, sine fœdere. Petrus Damianus in Vita S. Odilonis c. 10. *Deflentes* (dæmones) *quod orationibus & eleemosynis quorumdam adversus eos Infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eripereutur animæ damnatorum*.

INFOLLONICATUS. Gloss. Gr. Lat. ἄγναφος, *Rudis*, *Infollonicatus*, *Impolitus*. Sic etiam MS. qui fullonis operam non habuit.

¶ INFORARE, *In foro placitare*, Gloss. Isid. Plautinum verbum, quod interpretantur, In jus vocare.

¶ INFORCERE, Munire, Gall. *Fortifier*. Charta Communiæ Suession, apud Perardum pag. 336. *Ad villam claudendam & Inforcendam, &c.* Vide *Infortiare* in *Fortia* 3.

¶ INFORCIA, Vis violentia, Gall. *Force*. Charta Philippi Franc. Regis in Hist. Harcur. tom. 4. p. 1347. *Infra dicta fossata non habebimus ullam occasionem, violentiam, Inforciam, justitiam, captionem, venationem, &c.* Vide *Fortia* 2.

¶ INFORCIAMENTUM, Munitio. Privilegium an. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. *Pro turribus & Inforciamentis altis faciendis in muro civitatis*. Vide *Fortia* 3.

¶ INFORCIARE, ut *Infortiare*, Munire. Vide in *Fortia* 3.

¶ INFORCIATI SOLIDI, Quorum materia purior erat minimeque adulterata. Vide *Moneta*.

¶ INFORCIATUM RUBRUM, Gall. *Rouge foncé*, Spissius, minusque lucidum, in Actis Episcoporum Cenoman. pag. 390.

INFORESTARE, In silvam convertere. Vide *Foresta*.

¶ INFORMACEUS, *Formarius paries, qui duabus tabulis circumdatis, tamquam in formam infercitur*, in Amalthea.

¶ INFORMARE, Docere, monere, Gall. *Informer*, apud Lobinell. in Glossario to. 3. Hist. Paris.

¶ INFORMARE SE, Inquirere, Gall. *s' Informer*, in Diplomate Xysti IV. PP. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 687. in Regesto magnorum dierum Campaniæ, apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 223. in Litteris Innocentii VI. PP. apud Ludewig. tom. 6. pag. 15. &c.

¶ INFORMARI, Edoceri, certum fieri, Gall. *Etre Informé*. *Certitudinaliter sumus Informati*, in Litteris anni 1370. apud Rymer. tom. 6. p. 662. *Per præsentium portitorem Informabimini plenius*, in Litteris ann. 1378. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 44.

¶ INFORMATIO, Gall. *Information*, Inquisitio. *Audito super hoc dicto ballivo loquente & Informatione super hoc facta, injunctum est dicto ballivo*, &c. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 233. Occurrit alibi.

INFORMITAS, Deformitas, apud Julianum Toletanum lib. 3. Progonost. c. 30.

¶ INFORNARE, verbum Italicum, Gallis *Enfourner*, Panem in furnum immittere, inducere. Occurrit in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1280. apud Murator. to. 8. col. 1147. Vide *Infurnare*.

INFORTES, pro *Fortes*, Cathwlphus in Epistola ad Carolum Magnum:

Hic Deus adjutor valde tibi semper adinstat,
Impia qui tulit tibi semper bella per orbem,
Obruit Infortes, simul & humiles honoravit.

¶ INFORTIARE, Munire, Gall. *Fortifier*. Charta Ricardi Regis Angl. an. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feodorum to. 2. p. 16. *Andeliacum non poterit Infortiari*. Epistola Philippi IV. Franc. Regis an. 1293. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1251. *Castra, villas & loca dictæ terræ contra nos muniverunt & Infortiaverunt, muniunt & Infortiant tota die.* Rursum occurrit apud eumd. Mart. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1107. 1143. Murator. to. 6. col. 458. 466. 482. & alibi. Vide in *Fortia 3*.

¶ INFORTIATI, Species monetæ *fortis*, seu purioris minusque adulteratæ. Vide *Moneta*.

INFORTIATUM, Pars una Digestorum Juris, quod barbari nostri Jurisconsulti in tres partes divisere, *Digestum novum*, *Infortiatum*, & *Vetus*: quæ nomina Bulgari & Azonis sæculo nata tum primum aiunt, nomenclationis etymo hactenus incerto, cujus quidem meminit Robertus *de Swapham*, qui vixit sub Henrico III. Rege Angliæ, in Chronico Monasterii Petroburgensis: quo loco ait, Benedictum, ejusdem Ecclesiæ Abbatem, qui mortuus est anno 1194. describi fecisse plures libros juridicos, atque in iis *Institutiones Justitiani*, (sic) *cum Authenticis & Infortiato, Digestum vetus, tres partes, cum Digesto novo, summam Placentini; totum corpus Juris in duobus voluminibus*. Apud Seldenum in Præfat. ad Angliæ Historicos, editos anno 1652. num. 8.

¶ INFORTUNARE, Infortunatum reddere. Præfatio pro benedictione conjugum in Missali Paris. *Deus ... quo benedicente nemo Infortunabit*, &c.

INFORTUNIOSUS, Infortunatus, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua c. 3.

INFRA, passim pro *Intra*, unde Italicum *Fra*.

¶ INFRA BREVE, Brevi, propediem, Gall. *Dans peu*, apud Rymer. to. 4. p. 633. col. 1.

INFRA SE, vel INTRA SE, quod dicimus, *A part soi*, *en soi-mesme*. Acta S. Ceciliæ Virg. & Mart. *Tunc Valerianus respiciens, cœpit Intra se legere*, &c. Mox: *Cumque hoc Intra se legisset*, &c.

INFRACTIO ATRII ECCLESIÆ, pro qua solent exigi 30. libræ, ut est in Epistola Droconis Episcopi Bellovacensis ad W. Coepiscopum.

INFRACTIO BURGI, *Castri, Urbis*. V. *Burghbreche*.

INFRACTIO PACIS, *vel ordinis, vel Christianitatis, vel legalitatis*, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. cap. 21.

¶ INFRACTOR, Qui infringit, violat, destruit, Donatio Ecclesiæ Westmonast. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 240. *Feci ... omnes Infractores seu diminutores hujus meæ eleemosynæ excommunicari*.

INFRACTURA, Delictum, crimen, vel quidquid leges *infringit*, & contra eas fit. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 68. *Redduntur duæ libræ pro Infractura ordinis*, &c. Charta Caroli C. apud Doubl. in Hist. Sandionysiana p. 788. *Itaque hanc procinctam Deo sanctoque ejus Dionysio donamus, cum omni videlicet judiciaria potestate, hoc est, bannum ... omnemque Infracturam, & si quæ sunt aliæ consuetudines Legum, ubicumque infra totam præcinctam, sive in agris, sive in domibus, sive in viis publicis vel privatis evenerint*, &c. [Charta Ludovici Crassi Franc. Regis ann. 1136. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feudorum pag. 180. *Item de Infracturis ceterisque forisfactis, quæ in terris infra communiam fiebant, propter emendationem dominis plusquam quinque solidos persolvi non permittebant*. Charta Philippi Augusti an. 1194. pro Atrebatensibus: *Quicumque intra pacem civitatis Infracturam fecerit de raptu, vel de furto, vel de plaga ad bannileugam, justitia nostra eum debet arrestare & coram Scabinis ducere*, &c. Infra: *Qui de Infractura civitatis falsum testimonium dixerit, sexaginta libras perdet*.]

¶ INFRACTURA, Effractura, actio effringendi. Inter Formulas Bignonianas art. 26. exstat *Cautio de Infracturis*, cujus initium ita concipitur: *Contigit quod cellarium vel spicarium vestrum Infregi, & exinde annonam vel aliam raupam in solidos tantos furavi*, &c. Hac notione, ut reor, in Chartulario Prioratus S. Florentii sub Odone Abbat. S. Germani Altissiod. ex Charta 11. sæculi legimus: *Incendium, homicidium, violentiam, quæ vulgo appellatur Rapt, furtum, taxiam, Infracturam, assaltus, & quidquid culparum dici aut æstimari potest*.

¶ INFRACTURA BURGI, Vide *Burghbreche*.

INFRACTURA CHEMINI, Charta Communiæ Meldensis an. 1179. *Si quis in chemino in alium violenter manus injecerit, & clamor inde processerit, & de hoc convictus fuerit, Infracturam chemini forisfactor 7. solidis emendabit*.

¶ INFRACTURA ECCLESIARUM, in Capitulis Caroli Calvi, apud Baluz. to. 2. Capit. col. 150.

INFRAMITTERE, Interponere. Gall. *Entremettre*, à voce *Mittere*, *Mettre*. Ratherius Veron. Episc. in Apologetico: *Ut quivis abbinc Episcoporum, si de Clericorum se Inframitteret rebus, anathemate foret damnatus*.

INFRAMURANEUS, Infra seu intra muros urbis, vel castri. Gregor. Turon. l. 7. c. 22. *Domus vero Inframuranea ... adplene spoliata est*.

INFRANARES, Mystax, superioris labri barba. Gloss. sancti Benedicti: *Infranares μύσταξ*. Vide Sidonium lib. 1 Epist. 2.

INFRANG. Leges Henrici I. Regis Anglic. c. 88. *Si eum tunc cognatio sua deserat, & pro eo gildare nolit, tunc volo, ut omnis illa cognatio sit Infraug, præter solum malefactorem, si ei nec victum det, nec pacem*. Vide *Infanc*.

¶ INFREQUENTATUS, Infrequens, rarus, Sidonio l. 4. Epist. 10. & l. 9. Epist. 15.

INFRIGDARE, Refrigerare, *Rafraischir*. Alesander Jatrosoph. lib 1. de Passionib. *Quæ Infrigdare & condensare possunt, adbibeantur adjutoria.* Passim apud hunc Scriptorem. Vide *Frigdor*.

¶ INFRIGIDARE, Eadem notione. *Æstivo tempore vinum Infrigidare*, in Chron. Mellic. p. 417.

¶ INFRIGIDATUS, Frigefactus, rigens frigore. *Infrigidatis pedibus quidam do or ascendens, &c.* in Processu de B. Petro de Luxemburg. tom. 1. Julii p. 586. *Hausto avide veneno dedit Infrigidatus*, in Meisterlini Hist. rerum Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. p. 116. *Infrigidatus equus*, in voce *Cimona*, Metaphorice sumitur in Literis Atrebatensium ad Raynoldum Archiep. Rem. ann. 1093. apud Acher. Spicil. tom. 5. p. 540. *Sed Paternitatem vestram miramur plurimum in calce nostri negotii Infrigidatam existere.*

¶ INFRIXATURA, Fimbria. Constitut. Friderici Regis Siciliæ cap. 93. *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare cappam pro equitando de samito, vel de aliquo panno aureo, vel serico, nisi tantum de panno laneo vel jamellocto absque omni Infrixatura.* Vide *Frisum*.

¶ INFRONTARE, Terminari, Gall. *Aboutir*. Charta an. 855. Marcæ Hisp. col. 789. *Vinea ... qui* (sic) *Infrontat in strata & in castro Tarraça.* Alia an. 876. ibidem col. 798. *Quia Infrontat ipse Pa aciolus cum ipsas terras ... de una parte in rio quem nuncupant Ferrario, de alia parte in terra de Anscricho inlaterat, de tertio latus per summitate de ipso poio Infrontat in Kero Dandriso ... de quarto vero latus Infrontat in terra de Castellano Abbate.* Vide *Affrontare*.

INFRONTARE SE SE, Opponere sese, quasi frontem fronti opponere. Isidorus Pacensis in Chronico æra 769. *Tunc Abdirraman supra fatum Eudonem Ducem insequens, dum Turocensem Ecclesiam, palatia diruendo, & Ecclesias ustulando deprædari desiderat, cum Consule Franciæ interioris Austriæ nomine Carolum, virum ab ineunte ætate belligerum, & rei militaris expertum, ab Eudone præmonitum sese Infrontat, ubi dum pæne per 7. dies utrique de pugnæ conflictu excruciant, sese postremo in aciem paraut, &c.*

INFRONTATIONES, Fines, limites, Charta S. Willelmi Comitis & Monachi Gellonensis, apud Mabillonium tom. 5. SS. Benedict. p. 89. *Habet vero has collaterationes & Infrontationes ab Oriente, &c.*

INFRONTATUS, Impudens, absque fronte, infrunitus. Concil. Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. *Filios libertant, licet non possint; filiis congerrones Infrontati omnia congerunt*, Epistola Leonis Episc. Vercellensis: *Qui peccata populi manducant, & qui eleemosynas vendunt, & Infrontati ab Ecclesia thesaurum Ecclesiæ tollunt.* *Enfruns* dixerunt nostri, quasi *Infrontes*, aut *Infrunitos*. Le Reclus *de Moliens* in suo *Miserere*;

Dieu par le Prophete disant,
Contre les Enfruns panetiers, &c.

Guillelmus Guiartus in Historia Francica MS.

Phelippe renges ses batailles,
De courtoise gens & Enfrune,
Son conduiteur a en chascune.

Idem an. 1270.

De gens courtoises & d'Enfrunes.

INFRONTATE, Impudenter. Fulgentius: *Catillare est per alienas domos Infrontate gyrare.*

¶ INFRONTUOSUS, ut *Infrontatus*. Rolandin. Patav. de factis in Marchia Tarvisina lib. 10. c. 16. *Et reversus Rudigium vultu Infrontuoso, non aliter quam coluber tortuosus & falsus, diem expectabat & horam qua suas posset insidias perpetrare.*

¶ INFRUCTIFER, Qui non fert fructus. Non semel legitur in Chartis *Arbores fructiferæ & Infructiferæ, &c.*

INFRUCTUARE, Fructus seu grana in terram mittere. *Enfruiter*, in Consuetudinib. municipalibus *de Vallancay* & *de Vastan* in Biturigib. & Blesensi art. 130.

¶ INFRUCTUS, Ususfructus. Charta Officialis Remensis an. 1238. in Tabulario Compendii: *Facientes prædictos Abbatem & Conventum veros possessores de omnibus præmissis, solo Infructu sibi retento.*

¶ INFRUNITAS, Dementia. Translatio S. Guthlaci, tom. 2. April. pag. 56. *Ut ex cerebri læsione discretionis absurditatem & Infrunitatis maculam per intervalla pateretur.* Vox *Infrunitus* non semel occurrit apud Senecam & alios recentiores pro Imprudens, fatuus, insipiens.

¶ INFUCATE, Absque fuco, in Instrumento tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 146.

INFUGARE, In fugam agere, conjicere. Joan. Biclariensis: *Claudius Dux vix cum 300. viris 60. millia fermo Francorum noscitur Infugasse.* Leges Canuti Regis Angl. cap. 32. (in Sax. est 12.) *Qui foris bannitum paverit, vel ei firmationem aliquam exhibuerit, emendet Regi 5. lib. nisi se adlegiet quod Infugatum eum nesciebat.* Capitul. Radelchisi Principis Beneventani, editum à Camillo Peregrino in Hist. Langob. cap. 16. de Servis fugacibus: *Si suspicio fuerit, ut post sacramentum pacis direxerimus eos quocumque, vel Infugaverimus, & quæsiti fuerint, cui hoc crimen immiaetur, de his si non fuerit ausus satisfacere, reddat eos.* Vide Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80.

INFULA, Casula, planeta, vestis sacerdotalis. Hugo à S. Victore in Speculo Eccl. lib. 1. c. 6. *Casula, quæ alio nomine planeta, vel Infula dicitur*: ubi perperam editum *Infusa.*] Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 716. *Infula seu casula quæ alias vestes cooperit caritatem significat, quæ virtutes continet in se omnes.* Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419. *Item una alia Infula nigra de sargia foderata de tela viridi.*] Necrolog Eccl. Paris. *Item legavit ad opus dictæ Capellaniæ unum calicem, intus & exterius deauratum, unum Missale ad usum Ecclesiæ Paris, & duas Infulas, cum alba & amicto.* 8. Id. Junii. *Eodem die obiit B. M. Reginaldus Episcopus Parisiensis, oriundus de Corbolio diœcesis Parisiensis, qui dedit nobis Infulam, dalmaticam, tunicam, albas radiatas, & unum baudequinum, de quo fuit facta cappa serica.* 14 Kl. Octob. *Contulit etiam ad ejusm^o di Capellaniam Missale 1. calicem 1. argenteum, & 1. Psalterium, & albam paratam, & aliam sine paratura, Infulam unam, & 3. mapas ad cooperiendum altare.* Necrologium Eccl. Carnotensis 8. Kl. Maii de Alberto Canonico: *Xenodochio hujus Ecclesiæ totam capellam suam excepta Infula contulit.* Charta an. 1247. in Hist. S. Mariæ Suession. p. 456. *Et Presbyter Canonicus indutus Infula ad preces Thesaurariæ scrinium reliquiarum ... portabit.* Statuta synodalia Alberici Episcopi Placentini an. 1298. *Nullus Presbyter seu Rector Ecclesiarum civitatis ... debeat portare Infulas sub biretis.*

☞ In ultimo hoc loco *Infulas* intelligo *Fascias* ad tegendum caput vel ornandum: qua notione vocem *Infula* usurparunt Latini. Qualis autem fuerit antiquorum Infula docet Servius in librum 10. Æneid. Virgilii: *Infula, inquit, Fasciæ in modum diadematis, à qua vittæ ab utraque parte dependent: quæ plerumque lata est, plerumque tortilis ex albo & cocco.* Glos. Lat. Græc. *Infulæ*, Στέμματα. Alia Gr. Lat. Στέμμα, *Infula, offula, mitra.* Glossulæ MSS. Cluniac. to. 2. Operum posthum. Mabillonii p. 23. *Infula generaliter omnis vestis sacerdotalis dicitur; proprie tamen Infulæ dicuntur vittæ, quibus caput ornatur.* Synodus Pergam. an. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 547. *Tonsuram & habitum deferant clericales ordini suo &*

statui

flatui competentes ... infulam de feta sive serico moe laicali minime deferentes, Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marteo. tom. 4. Anec. col. 727 *Clericis vero ... & etiam Religiosi, si vestes hujusmodi saeculares prater necessitatem detulerint, infulam seu pileum publico de die in capite, Beneficiati à perceptione fructuum beneficiorum suorum per annum sunt suspensi*.

¶ INFULAE ECCLESIASTICAE. Translatio SS. Sebastiani & Gregorii, sæc. 4. Beoedict. part. 1. p. 396. *Religiosa Monachorum concio ecclesiasticis Infulis redimita stabat prospectans, unanimi devotione universalibus officiis animata, ut protectori ac patrono perenniter habitura congrua suscipiendi ferret obsequia*.

¶ INFULARE, Infulis ornare. Gloss. Isid. *Infulat, Propitiat*. Grævius scribendum credit *Infulis ornat*. Suetonius in Caligula c. 27. *Constantem pueris tradidit verbenatum Infulatumque. Infulata domus Sacerdotum*, apud Prudentium in Hymno 4. Martyrum Cæsaraug. *Cum Infulatus ad altare flaret Archiepiscopus*, io Hist. MS. Monasterii Becceosis p. 187.

¶ INFULLONICATUS, ἄκναφος, Gloss. Cyrilli & Lat. Gr. Sangermao. Rudis, impolitus.

¶ INFUNDITUS, Vide *Infusio*.

INFURCARE, In furcam agere, suspendere. Gloss. MSS. *Infurcare, suspendere*. Rodericus Toletan. in Histor. Arabum cap. 25. *In ripa fluminis 300. & amplius Infurcavit*.

¶ INFURIARE, In furorem efferare, Gall *Mettre en fureur*. Joannis *Troester* Epistola apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 236. *Quis Minotaurum occidere studuit, Herculem magnum Infuriavit, bonum illum Uriam in acie standum occidendumque instituit?*

¶ INFURIOSUS, Furiosus. Vide *Inamorosus*.

¶ INFURNARE, *In furnum mittere, vel in furno coquere*, Joanni de Janua; *Enfourner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Vide *Infornare* & *Furnare*.

¶ INFUSA. Vide *Infula*.

¶ INFUSARE, *Fuso involvere*. Jo. de Janua; *Enfuseler*, in Glossis Lat. Gall. Sangermao.

INFUSIDARIUM, Joaooes Laudensis in Vita Petri Damiaoi n 42. *Audivi eumdem videlicet totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo, nisi parce leguminis Infusidario*. [Mabilloo. sæc. 6. Benedict. part. 2. p. 262. suspicatur legeodum *leguminis infusi diario*] Id est, ut ipse Damiaous loquitur Opusc. 15. *radicibus, & leguminibus Infusis, vel etiam elixis*.

INFUSIO, vel *Infusitus*, vel *Infunditus*, Equorum morbus, qui accidit ex potatiooe superflua, vel ex immoderato labore, Vide Jordanum Rifum Calabrum MS. l. 2. de Medicaminibus equorum, & Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 19.

INFUSORIUM. Will. Brito in Vocabul. MS. *Infusoria dicebantur vasa, quibus oleum lucernis infundebatur*. Breviloq. *Infusorium, vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis. Item Infusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis*. Ita etiam Auctor Mamotrecti apud Zachar. c. 4. v. 2. *Et septem Infusoria lucernis*, ubi Gr. ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις. [Gloss. Lat. Gall. Saogerm. *Infusorium, Vaisseau à oile pour mettre es lampes ou piscine d'autel*. Adde Joan. de Jaoua in *Suffusorium*.]

¶ INFUSTITUS. Vide *Infusio*.

¶ INFUSUS Equus. Vide *Suffossor*.

¶ INGADIARE, Pignori dare, Gall. *Eugager*, Epistola an. 1138. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 391. *Ne quislibet de prælibatis rebus distrahere præsumat, aut Ingadiare, seu quolibet ingenio alienare*. Vide *Vadium*.

¶ INGAM, INGANNUM. Videsis *Ingenium* 1.

¶ INGARDIATOR, ut *Gardiator*, Custos, Gall. *Garde*, *Gardien*. Litteræ an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 305. *Unum quoque vel plures de servientibus armorum, aut aliis Ingardiatoribus eorumdem, specialem seu speciales eorum sumptibus deputent*.

¶ INGARRULA, f. Pica, quæ garrula & loquax dici solet. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. to. 4. Anecd. col. 22. *Pœnitentia bibentis quod intinxerit aquila, vel Ingarrula, vel Gallina, vel* (f. 7.) *dies & noctes in pane & aqua*.

¶ INGAZIARE, Pignerare. Vide *Inguagiatio*.

¶ INGEGNERIUS. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMAS, Agnellus in Vita S. Martini c. 1. àpud Murator. tom. 2. p. 182. col. 1. *Omnes suburbanæ civitates veniebant, omnia docaria & subtegulata & omnia ligna abiegna & quæ necessaria erant, Raveunenses cives volventes in angaria cum finibus & Ingemas cetera*. An restituendum *cum funibus & Ingeniis ceteris*? Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMOSITAS. Janssonius in Auctario Glossarum Isidori: *Indolentia, Ingemositas*.

¶ INGENIARE. Vide *Ingenium* 1. & 2.

¶ INGENIARIUS, INGENIATOR. Vide *Ingenium* 2.

INGENICULARI, Genua flectere, Brit oni in Vocabul. Utitur Vitruvius lib. 9. c. 6. Vide *Geniculum*.

☞ *Ingeniculare* dixerunt Hyginus Astronom. lib. 2. c. 6. & Lampridius in Heliogabalo.

INGENICULATIO, Oratio cum genuflexione emissa. Adamnanus lib. 3. de Locis SS. c. 4. *Et egressus foras, Ingeniculatione expleta, &c.*

¶ INGENICULANS, *Genua flectens*. Jo. de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Ingeniculans, Agenoilleur*.

¶ INGENIOLUM. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENIOSE. Vide *Ingenium* 1.

¶ INGENIOSITAS, INGENIOSUS. V. *Ingenium* 2.

¶ INGENITURA, Sterilitas. Vita S. Vitalis Abb. tom. 2. Martii pag. 31. * *Quidum suorum magis verborum dulcedine quam escarum abundantia plenus esset, Ingenituram & sterilitatem suam eidem patri referens indicavit*.

¶ 1. INGENITUS Prostratus. Vita S. Savini tom. 3 Julii p. 197. *Ingeniti ex templo terra, Dominum deprecabantur dicentes, &c.*

2. INGENITUS, dictus quidam Burchardus, ut habet Canisius tom. 5. Antiq. lection. p. 786. quod ex utero matris excisus, & arvinæ porci, ubi incutesceret, inclusus fuisset.

1. INGENIUM, Ars, machinatio, fraus. Joann. de Janua: *Ingenium ... astutia, calliditas*. Tertulliaous adversus Gnosticos: *O parricidii Ingenium! o sceleris artificium! o argumentum crudelitatis!* Lex 6. Cod. Th. de Curiosis: *Callida machinamenta commeantium, ac simulatæ observationis Ingenia & fraudes depellant*. Gregorius Turon. lib. 9. c. 20. *Jurant ... se omnia ... absque ullo dolo vel fraudis Ingenio inviolabiliter servaturos*. Utuntur Gregorius Magnus lib. 5. Epist. 31. lib. 10. Epist. 28. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 22. Theganus cap. 13. Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 6. §. 2. Lex Longob. lib. 1. tit. 32. §. 4. Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 31. lib. 7 c. 214. Anastasius in Leone IV. Hincmarus Lauduo. p. 352. &c.

MALUM INGENIUM, Eadem notione, nostris, *Malengin* Lex Salica tit. 36. §. 4. *Si quis per malum Ingenium in curtam alterius miserit aliquid, quod furatum est, &c.* Capitula ad eamdem Legem cap. 1. §. 4. & Capit. Caroli Magni lib. 3. c. 27. *Si quis hominem in judicio injuste contra alium altercantem adjuvare per malum Ingenium præsumpserit, &c.* Interrogationes ad Confessionem quodam MSS. *Interroges ei, si ipse habeat aliquid adquisitum de malo Ingenio, aut de furto, aut de aliqua injusta causa*. Hinc formula familiaris, *bona fide, sine fraude & malo Ingenio*, apud Will. Tyrium l. 11. c. 6. 10. 21. l. 17. c. 30. lib. 19. c. 16. lib. 21. c. 18. & alios;

In-

Ingeniose, per fraudem. [Capitula Pippini Regis Ital. an. 703. cap. 23. *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingeniose res suas Ecclesiis delegant.* Quæ quidem lucem non modicam præbent legi 29. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2. p. 139. *Videtur nobis ut quicumque liber homo Ingeniose in servitium alicujus se tradiderit.* Ubi notam prorsus extra viam subjicit Cl. Scriptor; nihil enim à Cangii mente videtur magis alienum, quam quod illum dixisse ibi adnotatur: rem fatebitur quisquis viri doctissimi observationes ad vocem *Obnoxiatio* legerit attentius.] Chronicon S. Vincentii de Vulturno: *Reclamavi, quod de ipsa cella ... per pravos & iniquos homines subdole & Ingeniose ... res subtractas esse de Monasterio, &c.* Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 53. *Si quis contra hanc donationem aliquid Ingeniose insurgere conaverit, &c.* [Acta Episc. Cenoman. cap. 26. apud Mabillon, tom. 3. Analect. pag. 288. * *Denique is* (Rotgarius) *cum nostram irruisset civitatem, & eam Ingeniose quibusdam fraudulenter consentientibus, fuisset ingressus cum suis.*]

Engannum, Idem quod *Ingenium*, Hispanis *Enganao*, Gallis, *Engin*. Occitanis, *Engana*, fallere. Charta Ildefonsi Regis Arag. apud Marcam in Histor. Beneharn. lib. 6 c. 5. num 4. *Ego Rex convenio vobis Dominæ Mariæ ... totum prædictum honorem tenere & habere, & expletare secure & in pace, sine vestro Engan, sicut superius scriptum est.* Alia ejusdem Regis lib. 6. c. 9. n. 3. *Quod vobis valeam & adjuvem vos, bona fide & sine Enganno.* Vide lib. 6. cap. 1. num. 2. cap. 31. num. 2. [Instrum. an. 1096. ex Archivis S. Victoris Massil. *Ego cum Abbate Richardo jam partitus fueram sine ullo Engein & sine ullo usage.*] Galli dicunt, *Sans fraude & malengin.*

Engannare, *Enganer*, Decipere, Hispanis, *Engannar.* Pactum nuptiale in Raymundum filium Raymundi Comitis Tolosani & Reginæ Johannæ, & Sanciam filiam Petri Reg. Aragon. Octob. 1205. *Et ipsum in Dei fide & mea recipio, quod eum non decipiam, vel Engannem, &c.* Le Doctrinal:

Quæ plus i ariez mis, plus seriez Enganez.

Li Lusidaires:

Ni a pas son pere trouvè,
Mult par se tient Engannè,
A ses Barons en a parlè, &c.

Crebrius dicunt *Engigner*. Le Roman de Garin:

Ne lor Seguor ne vostrent obeir,
Sil ne le puent Engigner, o trair.

Alibi:

Mès d'une chose estes vos Enginez.

¶ Ingannum, Inganum, ut *Engannum*. *Ingam*, in Charta Aymerici Vicecom. Narbon. an. 1014. apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Occitan. MSS. p. 516. *Ingan*, in Charta 4. armarii Narbon. ex Archivo S. Victoris Massil. Charta anni 1103. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feudorum pag. 729. *Istas omnes superscriptas donationes dono vobis ego Willelmus* (Montispessul.) *sine vestro Inganno, ad meum servitium.* Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. an 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 411. *Absque omni Inganno eis dono & autoriso.* Pactum matrimonii an. 1207. ibidem col. 807. *Bona fide & sine malo Inganno istas pactiones prædictas tenebunt.* Rursum occurrit apud eumdem Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1091. in Histor. Dalphin. tom. 1. p. 148. col. 2. &c. *Inganum* vero tom. 1. Anecd. col. 251. *Per rectam fidem sine Ingano.*

Ingeniare, Per ingenium ac artem quidpiam excogitare. Constantinus African. lib. 3 de Morbor. curat. c. 14. *Causam morbi Ingeniemus auferre, &c.* [Chron. Januense Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 36. *Cum vero in tribuna imago pulcherrima Christi ab antiquo depicta esset, dolentes, si talis imago deberet destrui, taliter sunt Ingeniati, quod &c.*] Hinc emendandus, ni fallor, Frotharius Tullensis Epist. 20. *Interfeci in vestris forestibus lupos 211. interfeci, dico, quia me jubente & Ingenuante capti fuerunt.* Legendum enim puto *Ingeniante*.

¶ Ingeniari, Johanni de Janua, *Ingenium exercere, ingeniose se habere; & ponitur pro decipere, & tunc est transitivum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ingeniari, Exercer engin ou engigneur.*

¶ Ingeniositas, Eidem de Janua, *Astutia, calliditas, prudentia, subtilitas.* Expugnatio Constantinopolis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 790. *Sangambassa pontem mira Ingeniositate fabricari fecit*, id est, miro artificio; qua notione vox *Ingeniositas* affinis est voci *Ingenium* subseq.

2. INGENIUM, Machina bellica, *ingenio* & arte adinventa, constructa. Tertullianus de Pallio c. 1. *Nam & arietem ... nemini unquam adhuc libratum illa dicitur Carthago, studiis asperrima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetus debile pecoris caput vindicantis. Cum tamen ultimarent tempora patriæ & aries jam Romanus in muros suos quondam auderet: stupuere illico Carthaginenses ut novum extraneum Ingenium.* Ita arietem *argumentosum Ingenium* vocat Miscella lib. 17. pag. 489. ubi Theophanes p. 318. τὸ τεχνούργημα. Tudebodus lib. 5. p. 811. *Atque eum acceptum ligatis manibus & pedibus posuerunt in fundum cujusdam Ingenii, quod Perrea vocatur, &c.* [Joinvillæ Hist. S. Ludovici Edit. D. Cangii p. 39. & 40. *Un soir advint que les Turcs amenerent ung Engin, qu'ils appelloient la Perriere, ung terrible Engin à malfaire ... par lequel Engin ils nous gettoient le feu gregeois à planté ... Quoy voiant les Sarazins, ils attirerent tous leurs Engins: dont ils en avoient seize, & les couplerent en façon que tous tiroient à nostre chastel.* Instrum. ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 939. *Et quædam Ingenia ad projiciendum petras grossas super castrum prædictum.*] Albertus Aqu. lib. 1. c. 40. *Et applicitis Ingeniis, duobus in locis muros perforant.* Adde lib. 2. cap. 28. lib. 4. c. 35. lib. 5. c 30. Gauterius Cancellar. de Bellis Antioch. pag. 446. *Ingenia, quibus Sardonas capi posset, studiose præparabant.* Epist. Balduini Comitis Flandr. de Expugnatione Constantinopolitana: *Duxitque fossatum, ne muris applicare possent Ingenia.* Will. Brito lib. 7. Philipp.

... Ingeniorum
Cura quibus, pontemque data est à Rege tuendi.

Rigordus an. 1190. *Petrariis suis & mangenellis, & aliis Ingeniis tantum fregerat de muris civitatis, &c.* Philippus *Mouskes*:

Sours quatre rués fist Engiens,
Et de cloies & de merriens,
As pons torneis, & castiaus,
Et tumeriaus & trebuckes, &c.

Chron Petri IV. Regis Aragon lib. 3. cap. 23. *Et faen fer Ginys en Valencia ... per combattre.* Utuntur præterea Erchempertus cap. 10. Nangius in Chron. an. 1196. Levolduus Northovius in Chron. Marcano an. 1278. Thwroczius pag. 16. 23. 72. 97. 153. Bromptonus, & alii.

¶ Ingeniolum, Parvum *Ingenium*, *Petit Engin*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Chronicon Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 387. *At oppidani* (*Trajectensis*) *nova practica comperta, molas super decursum Mosæ fabricari fecerunt, cum catenis ferreis illas colligantes, per quod Ingeniolum frustati sunt conatus Leodiensium, nec unquam oppidanis defecit farina.*

¶ In-

¶ INGENIARE URBEM, Machinis bellicis oppugnare. Gaspasis Barthii Glossar. ex Anonymi Hist. Palæst. *Igitur si vobis bonum & honestum videtur, eligat se ante alios unus ex vobis, ut si aliquo modo vel ingenio civitatem acquirere vel Ingeniare potueris, vel per se vel per alios concorda voce, ei urbem dono concedamus,*

INGENIOSI, Machinarum bellicarum confectores, vel qui iis præsuot in bellis, quos vulgo *Ingenieurs* dicimus, Plinius Junior lib. 10. Epist. 40. *Architecti tibi desse non possunt. Nulla provincia est, quæ non peritos & Ingeniosos homines habeat.* Albertinus Mussatus lib. 4. p. 21. *Cum balistarum tormentorumque omnis generis apparatibus Ingeniosos ad castri oppugnationem sese perordinat.* [Chr. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 102. *Compositio autem ab Ingeniosis Pisanorum artificibus manganis, gattis atque ligneis castellis urbem fortiter expugnabant; & cum his machinis urbis mœnia & murium turres potentissime rumpebant.*] Qui igitur *ingeniis*, seu machinis bellicis præerant, *Ingeniarii* dicebantur. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Quant li boins mestres Amauris
Le Sire de Engignours,
Commandere des Minours,
Et larges en mainte maniere,
Si vaillans kil portoit baniere,
S'on fust ales deseit as engiens,
*Et faisoit la douler * mairiens,* * dolare.

Infra:

Quar mestre Amauri adreça,
L'Engigneor, le vaillant ome, &c.

Guillelmus *Guiart* an. 1106,

Li Engigneur engins dreçent,

Alibi.

Engigneurs engins chapuisent.

La Roman *de Garin* MS.

Li Enguiguerres qui ont l'engin basti,

Vide Ottonem Morenam p. 55. & ibi Notas Felicis Osii pag. 84.

¶ INGENIATOR, Eadem notione. Computus an. 1336. to. 2. Hist Dalphin. p. 284. *Item pro expensis magistri Bucherii Ingeniatoris apud Balmam, & eundo versus Morasium 2. s. 7. den. gr.* Codex MS. D. *Faure* apud Stephanot. tom. 1. Fragm. Hist. *Erat etiam ibi Ingeniator Regis, qui fecerat plura ingenia.* Vide Engeniator.

¶ INGENIATORES. *Donum de Ingeniatores*; hoc est, si bene conjicio, de rebus *ingenio* & arte comparatis. Vide *Donum de avere* post *Donum* 2.

¶ INGEGNERIUS, Ital. *Ingegnere*, in Historia Cortusiorum, apud Murator. tom. 12. col. 805.

INGENIARII. Ugutio: *Arcepellones, qui vulgo dicuntur Ingeniarii.*

¶ 3. INGENIUM, Instrumentum notarii. Bullarium Casin. tom 2. Const. 90. *Sive per traditiones, sive per chartularum inscriptiones, sive per aliquo legali Ingenio vel tenore.*

¶ 4. INGENIUM, Ratio, causa. Leges Luitprandi apud Murator. tom. 1. part 2. pag. 67. *Si manifestum fuerit, quod aut judex, aut sculdais, & saltarius aut decanus, ubi ipsi arioli, aut ariolæ sunt, & eos non condemnaverit, aut præmium tulerit . . . vel pro qualicumque Ingenio absolverit, integrum guidrigild suum in palatio componat.*

5. INGENIUM, Rete aut hamus. Quoniam Attachiam. c. 87. §. 2. *Salmunculi non capiantur, nec destruantur per retia, aut per alia Ingenia ad stagna molendinorum, &c.* Vetus Charta in Probat. Hist. Sabaud. p. 6. *Neque in tota aqua sicut ab exclusa in lacum defluit, Ingenium mittat, aut piscem sine Monachorum jussu aut consensu capere audeat.* [*Ingenia quibus pisces capiantur*, Bernardo Mon. in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 6. Ordinatio an. 1317. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 11. *Pour les malitieus Anguz courans pour panre toute maniere de poissons grans & petits, si que iedit Angin essorbissoient* (si), *tous les petits poissons, florins & autres.*] Vide *Saurarium.*

¶ 6. INGENIUM, Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodum, Miracula MSS. Urbani V. PP. *Trahentes sagentiam cum uno bono Ingenio perduxerunt eam in terram,*

¶ INGENIUS, f. Charta, instrumentum. Charta S. Michaelis de Fallio in Comitatu Barchinon. *Dono cum silvis, garricis ... & ortis & aquis sicut superius resonat sive per ullas quasque voces, sive per meos ingenios.* Vide *Ingenium* 3.

¶ INGENTIA, Magnitudo, acerbitas. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 97. * *Medicus propter qualitatem loci & Ingentiam morbi de ejus vita dubitabat,*

¶ INGENTIFICUS, Ingens, magnus, immanis, Gerardus Maurisius apud Leibnit. tom. 2. Scrpt. Brunsvic. pag. 24. *Cum autem inter Paganos quidam tam fortissimus &, staturæ Ingentificus cunctos Christianos sic bellando superaret, &c.*

¶ INGENTIOR, Major. *Ingentiori excellentia commendatur*, in Gestis Abbatum S. Germani Autissiod. c. 19. de Guachero Abbate.

¶ INGENTITUDO, Crassitudo, amplitudo. *Lapis immensæ Ingentitudinis*, in Trivetti Chronico apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 629.

¶ INGENUARE, Manumittere. Vide *Ingenui*.

INGENUI, Liberi, quibus opponuntur servi, aut quivis obnoxiæ conditionis, in lege Salica tit. 37. 43. 44. & alibi passim, Gloss. Lat. Græc. *Ingenuus*, [illegible]. Hi à tributis immunes erant, quod secus erat de servis. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 15. *Multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis Senioris ingenui fuerant, publico tributo subegit.* Erchembertus in Hist. Longob. c. 6.

Liber & Ingenuus sum natus utroque parente;
Semper ero liber, credo, tuente Deo.

In Capitulari Caroli M. pro partibus Saxoniæ, triplex hominum conditio statuitur, *Nobilium*, seu qui de nobili genere sunt, *Ingenuorum*, & *Litorum*. Unde patet, hoc loco *Ingenuos* pro iis, quos *Liberos* vocabant, usurpari, ut in voce *Liber* observamus: alias *Ingenui* dicti, qui ex servitute manumissi, libertatem consequebantur. Hinc *ingenuus fieri* dicitur, qui in libertatem asseritur, apud Gregorium Turon. lib. 8. c. 41.

INGENUITAS, Ingenui status, Charta Carlomanni Reg. an. 881. *Et congruum obsequium sicut homines ingenui, exinde eidem Monasterio exhibeant, ne eorum Ingenuitas vel nobilitas vilescat. Ingenua nobilitas*, in Chronico Reicherspergensi an. 1084.

INGENUITAS, Nobilitas, titulus honorarius, concessus Reginæ Angliæ à Gregorio VII. PP. libro 7. Epistola 26.

INGENUITAS, Libertas servo data per manumissionem. Synodus Aurelian. II. can. 9. *Si de servis Ecclesiæ libertos fecerit Episcopus, in Ingenuitate permaneant.* Primum testamentum Wildradi Abb. Flaviniaci: *Exceptis Ingenuitatibus, quas pro animæ nostræ remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, &c.* Infra: *Similiter & illas cessiones, quas ad libertos nostros Ghisberto & Gimberto Clericos, ad eorum Ingenuitates confirmandas ... fecimus, &c.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. c. 4. *Familiæ suæ partem maximam Ingenuitate donavit*: aliis verbis Hariulphus lib. 1. cap. 13. *Omnes ubique ad se pertinentes libertate propria perdonavit.*

CHARTA INGENUITATIS, qua servus in libertatem, asseritur: *Ingenuitas Chartæ*, pro *Charta Ingenuitatis*

in

in Capitulari 3. Caroli M. ann. 803. edit. Baluzianæ. *Chartula libertatis*, apud Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Masnnæ Episcopi Emerit. c. 17. Qui enim servo libertatem conferebat, conficiebat chartam, qua ingenuum illum fore in posterum pronuntiabat, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus, vitam duceret ingenuam, & nemini servitium exhiberet: data præterea facultate, si ita luberet, ad ingenuitatem suam tuendam, defensinnem Ecclesiæ vel cujuscumque alterius persnnæ, eligendi & expetendi absque ullo libertatis præjudicio. Capitularia Caroli Magni lib. 3. c. 28. *Si quis per chartam ingenuitatis à domino suo legitimo libertatem est consecutus, liber permaneat.* (Eadem verba habentur in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 89.) & cap. 43. *Si quis per chartam ingenuus dimissus fuerit, & à quolibet homine ad servitium interpellatus fuerit, &c.* Theodulphus in Parænesi ad Judices v. an5.

Pars numerosa subest populi, matrum atque virorum,
Infantum, juvenum, seu ab utroque simul:
Quos pater & genitrix sub libertatis honore
Liquere, ex illo libera turba manent,
Quorum si chartas vitiem, vase ille vetusto,
His ego, tu donis mox potiere meis.

Harum *Ingenuitatum* Chartulas, seu Formulas, plures proferunt Marculfus lib. 2. for. 32. 33. 34. Formulæ vett. Bignnnii cap. 8. 13. Formulæ secundum Legem Rnman. cap. 12. Chartæ Parensales cap. 1. Willelmus Heda in Bernulpho Ultrajectensi Episcopo 20. Beslius in Comitibus Pictav. pag. 471. &c. Ejusmodi etiam est, quam hic damus ex Tabul. sancti Vitoni Virdunensis: *Qui famulum, vel famulam suam à jugo servitutis absolvit, procul dubio mercedem recipiet ab eo, qui dixit: Dimitte, & dimittetur, date, & dabitur vobis. Quapropter ego Hermanteus pro remedio animæ meæ in Dei nomine dimitto ingenuam famulam meam, nomine* Hildeburgem, *ut hinc deinceps ingenua sit, ingenuaque permaneat, tuitionem sancti Dei Confessoris Vitoni Virdunensis Ecclesiæ habeat: & annis singulis in festivitate ejusdem sancti* Dei *Confessoris Vitoni ad altare ipsius unam denariatam de cera exsolvat, ejusque mundiburdo defensata, firmissimam in omnibus ac securam obtineat libertatem & ingenuitatem per hanc ingenuitatis chartulam. Si quis vero quod futurum esse non credo, si ipse ego, aut unus de hæredibus, cohæredibusque meis, seu qualibet ulla opposita persona, quæ contra hanc ingenuitatis chartulam adire, aut eam infringere vel immutare voluerit, cui litem intulerit, cogatur exsolvere auri libram unam, argenti pondera 5. multam sustineat; & insuper, quod repetit, evendicare non valeat. Et ut hæc chartula ingenuitatis firmiorem in omnibus obtineat vigorem, manu propria eam signavi, & qui subscriberent vel signarent in præsenti rogavi, stipulatione subnixa. Actam die Kl. Maii an. 5. regnante Othone Rege, filio Henrici Regis. S. Herment. &c. Sarovardus indignus Cancellarius scripsit & subscripsit.* Hisce addo, quæ habet Charta Ludovici Pii Imper. edita à Petro Chiffletio ex Tabular. Eccles. Bisuntinæ: *Modus autem absolutionis & manumissionis illius talis esse debet: Scribatur libellus perfectæ & absolutæ Ingenuitatis, more, quo hactenus hujusmodi libelli scribi solent, Civem Romanum liberæ potestatis continens, &c.*

INGENUITAS, Prædium liberum, *mansus Ingenuilis* in Annalib. Bertinian. Francor. ann. 866. Iidem Annales an. 777. *Et secundum morem illorum omnem Ingenuitatem & alodum manibus dulgtum fecerunt, si amplius mutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi conservassent in omnibus christianitatem, &c.* Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. c. 15. *Dedi enim ob hoc Raymundo Guilhermi de Benaco 4. suæ electionis equos, & meam loricam, cum Ingenuitate totius Benacensis honoris, qui mihi erat servitialis. &c.* Mox: *Cum Ingenuitate Basi & totius honoris ad eum pertinentis.* Vide *Mansus ingenuilis*.

¶ INGENUA HÆREDITAS, in Concilio Leginnensi an. 1012. can. 9.

¶ INGENUALIS MANSUS. Vide in *Mansus*.

¶ INGENUILIS. Codex MS. S. Irminnnis Abbat. Sangerman. fol. 72. col. 2. *Sunt ibi foci inter Ingenuiles & lidiles 124. qui solvunt de spelta modios 124 propter wactam. Solvunt de axiculo inter Ingenuorum & lidorum & servorum mansos 6.* (6000.) 800. *de scindulis similiter.* Vide *Mansus ingenuilis*.

INGENUITAS, Immunitas, securitas. Tabular. Conchensis Abb. in Ruthenis ch. 503. an. 1180. *Hanc chartam donationis laudo & confirmo, & quidquid deinceps ab aliquo in terra mea ad ipsam beatæ Fidei salvetatem datum fuerit, ingenue concedo, dans securitatem semper & Ingenuitatem per totam terram meam, &c.*

INGENUARE, Manumittere, *Ingenuum* facere. Charta Hispanica æræ 1082. apud Antonium de *Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6. *Et cum servis istis ... foris ille majore, quem Ingenuamus.* Capitulare Caroli M. an. 808. *De his, qui fraudulenter se Ingenuare volunt, &c.* Vide *Ingenium* 1. [Morettus Antiq. Navarræ p. 567. *Consenserunt omnes Milites mei, ut Ingenuassem omnes illos Monasterios qui sunt in illa terra, ut non habeant super eos potestatem in aliqua servitute nec Comites nec potestates.*]

¶ 1. INGERARE, pro *Inaggerere*, in Statutis Mediolan. part. 2. c. 247.

¶ 2. INGERARE, INGERIÆ, Voces depravatæ ex *Geronticon*, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon*.

¶ INGERSARE, *Gersa*, seu cerussa, infuscare, illinire. Vide *Gersa*.

¶ INGLANDARE, Glandibus alere. Anastasius in S. Hadriano PP. apud Murator. tom. 3. pag. 188. col. 2. *Sed & porcos qui annue in casalibus sæpius dictæ domocultæ Inglandati fuerint capita centum, exinde occidantur.* Vide *Glandis*.

¶ INGLANDULA, Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum. Vita B. Francisci Fabrian. tom. 3. April. pag. 989. *Patiens tantam inflationem quam Inglandulam vocant.*

¶ INGLARARE, INGLAREARE, Italis, Glarea seu arena substernere. Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 461. *Hoc anno* (1275.) ... *Inglareata fuit via, qua itur Vincentiam.* Memoriale Potestatum Regiens. ejusdem tom. col. 1140. *Fluvius Redani sparsit ... super stratam Inglaratam.* Et col. 1167. *Pro strata Inglaranda, qua itur Parmam.*

¶ INGLORIA, ἀδοξία, *Dedecus, ignobilitas*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INGLORIATIO, Ead. notione, Dionysio Cartus.

¶ INGLUTUS, *Infirmus*. Papias & Amalthea.

¶ INGOLINUS. Charta ann. circiter 1060. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 187. *Legavit quoque Comes Guillelmus supradictæ sanctæ* (Nicolao Pictav.) *in morte sua pedagium quod uxor sua apud Mauciacum tenebat, scilicet de Ingelinis, de decem solidis, duodecim denarios; de Voltrou vero sex den. & in. sol.*

¶ INGOMBERARE, Impedire, obsidere. Miracula S. Zitæ, tom. 3. April. p. 514. *Fuit Ingomberata & vexata à malis spiritibus.* Vide *Incumbrare* in *Combri*.

¶ INGOTTATUS, Laborans arthritide, Ital. *Gotta*, Gallis *Goutte*. Miracula B. Henrici Baucen. tom. 2. Junii pag. 376. *In ancha sinistra Ingottatus & claudicabat.* Vide *Gutta* 3.

¶ IN-

¶ INGRAMINARE, *In gramina erumpere*, apud Papiam. Hinc emenda Glossas Isid. *Ingraminat*, *in gramina rumpit*. Lege *erumpit*. Johan. de Janua: *Ingraminare*, *Gramine implere*.

¶ INGRANARE, Moletrinæ infundere, Gall. *Engrener*. Charta an. 1238. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 806 *Si invenero aliquem molentem in dicto molendino, statim post ipsum sine aliqua contradictione potero bladum meum ingranare & molere.* Vide *Treumia*. Faber in Thesauro ex fragmento Glossarii Anglic. *Ingranare* reddit *Grana in horreum imponere*.

INGRANATIS, Rosa, quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *Incarnat*, apud nos etymon. Occurrit apud Michaelem Scotum de Physionomia c. 46. Locum vide in *Merellum*.

INGRANDINARE, [Instar *grandinis* crebris flagellorum ictibus cædere.] Vide *Grandes*.

¶ INGRANGIARE, In *grangia* seu horreo recondere. Charta ann. 1451. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Habebunt de & super decimis dictis Religiosorum in hujusmodi parochia spectantibus, ubicunque Ingrangientur seu reponantur, summam 40. solid. Turon.* Rursum occurrit in Indice MS. beneficiorum diœcesis Constant. fol. 40. Vide in *Granea*.

INGRATES TAURI, Gall. *Engraissez*, Incrassati. Vide in *Taurus*.

INGRATINARE, Unguibus cutam carpere, *Egratiguer*. Statutum an. 1204. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 230. *Et quod aliquis vel aliqua non Ingratinent se in facie cum unguibus, nec capillos dilanient cum manibus, &c.*

¶ INGRATITUDO, Ira, indignatio, gratiæ & benevolentiæ amissio. Concordia Comitis Fuxensis cum matre sua an. 1313. apud Rymer. tom. 3. p. 419. *Idem Comes volens, sicut decet, ut dixit, dictæ dominæ Margaretæ matri suæ reverentiam exhibere, & eam toto posse & conatibus honorare, nolens ejus Ingratitudinem incurrere, &c.* Litteræ Caroli IV. Imper. apud Ludewig. tom. 6. p. 65. *Prout nostram diligitis Ingratitudinem evitare.* Alias *Ingratitudo* vitium est ingrati animi. Vox hoc intellectu nimium nota, & utinam minus necessaria: quam tamen nullibi reperies apud Latinos. Vide Vossium de Vitiis sermonis.

¶ INGRATUITUS, Ingratus, molestus. Acta SS. Junii tom. 4 p. 563. de S. Etheldreda:

Hanc Ingratuitam miser annxius actitat vitam,
Ducens languores, stimulos, tormenta, labores.

¶ INGRAVANTER, Haud gravate, lubenter, apud Acher. tom 10. Spicil. pag. 18. *Ingravate* dixit Ammianus non semel.

¶ 1. INGRAVARE, Insculpere, Gall. *Graver*. *Ciphum argenteum ... deauratum & aymellatum & Ingravatum*, apud Rymer. tom. 5. p. 48.

2. INGRAVARE, Impetere, postulare. Vide sis in *Gravare*.

¶ INGREDI, Inducere. Acta SS Maii tom. 4. p. 625. de B. Augustino Novello: *Licentia... Ingrediendi in eamdem civitatem Thermarum reliquias prædictas.*

INGREDICIUM, Ingressus. Vetus Charta ex Tabular. S. Benigni Divion. apud Perardum p. 162. *Terris arabilibus, cultis & incultis, silvis, Ingrediciis, aquis, aquarum decursibus, &c.*

INGREMIARE, *Accipere, vel in gremium mittere.* Ugutio [& Jo de Janua in *Gremium*.]

INGRESSA. Vide *Introitus*.

¶ INGRESSIA, Reditus annui ex aliqua re provenientes. Vide in *Exius*.

INGRESSITUDO. Charta Johannis Episc. Cumani ann. 1141. apud Ughellum tom. 6. Italiæ sacræ pag. 269. *Nobis reddatis ... in secundo die Lunæ sacræ Quadragesimæ cœnam unam ... sine omnium Ingressitudine.*

¶ INGRESSORA, terminatione Longobardica, pro *Ingressus*. Charta commutationis ann. 965. apud Murator. tom. 2. p. 421. *Has denique rebus ipsis supranominatis, vel comutatis, una cum accessionibus & Ingressuras earum ... in integrum sibi unus alteri pars parti comutacionis nomine tradiderunt.*

¶ 1. INGRESSUS, Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, &c. Vide in *Exius*.

2. INGRESSUS, vox Fori, Anglis *Entrè*, seu *Entrèe*, quæ usurpatur de eo, qui personaliter, vel per alium ejus mandato terram vel tenementum ingreditur, id est, ejus possessionem invadit. Contra hunc datur *Breve*, quod dicitur *de ingressu*. Rastallus.

¶ 1. INGROSSARE, Luculentius scribere, Gall. *Grossoier*: quod de forensibus instrumentis dici solet. Limborch Sentent. Inquisit. Tolos. p. 183. *Ego Petrus de Claveriis publicus Tholosæ Notarius ... scripsi & Ingrossavi.* Acta SS. Junii tom. 1. p. 266. de SS. Martyribus Sendomir. *Teneas in manu schedam certam ... & petens eamdem ad acta suscipi & Ingrossari.* Diploma Sigismundi Imp. ann. 1493. apud Ludewig. tom. 5. p. 306. *Ideoque presens publicum instrumentum hujusmodi transumptum in se continens per connotarium meum supra & infra scriptum fideliter Ingrossatum, &c.* Vide *Grossare* 1.

INGROSSATOR, Qui instrumenta forensia & contractus in membranis majori charactere exarat & redigit, Gall. *Grossoieur*. Unde inquit Spelmannus, ævo Henrici VI. *Ingrossator magnæ rotulæ* appellatus fuit, qui hodie *Clericus Pipæ* est: & *duplex Ingrossator*, qui nunc *Pipæ Contrarotulator*.

¶ INGROXATOR. Ead. notione, in Laterculo Magistratuum Cremonensium, apud Murat. tom. 7. col. 646.

¶ 2. INGROSSARE, *Facere ut omnes partes cohæreant, condensare, facere continuum seu crassum.* Goclenii Lexic. Philosophicum.

¶ INGROSSARI, Crassum fieri, inflari, tumescere. Vita S. Ricardi, tom. 1. April. p. 310. *Cœperunt igitur manus ejus dextra, necnon & tibia valido tumore Ingrossari.* Miracula S. Eutropii, tom. 3. April. p. 740. *In tantum est Ingrossatus, quod nisi cum magna difficultate se poterat aliquantulum inclinare.* Vita S. Gaudentii Mart. Conven MS. è Bibl. Floriac. cod. 220. *Incepit mare turbari & furibundo impetu Ingrossari.*

INGROSSATORES, Cowello lib. 4. tit. 28. §. ult. & Jurisconsultis Anglis, sunt monopolæ, qui ad annonam carius vendendam, quantum possunt, in suas manus congerunt: Gallis: *qui achetent en gros*. [Vide alio sensu in *Ingrossare* 1.]

¶ INGROXATOR. Vide in *Ingrossare* 1.

¶ INGRUENTIA, Irruptio, impetus, *Copia ingruens*, Barthio in Glossis ex Baldrici Hist. Palæst. Concil. Pampilon. an. 1023. *Et nullus fortasse status vel honor maneret modo episcopalium sedium, nisi eas ab Ingruentia vastatorum, Regum bonorum & Principum retraxisset concilium.* *Ingruentia causarum & negotiorum pericula*, apud Schannattum Vindem. Litter. p. 157.

¶ INGUADIARE, Oppignerare, Gallis *Engager*; *Engaiger*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. *Inguadiare*, *Valde guadiare*, Johanni de Janua. *Inguadiare se alteri*, Se ei dedere pignoris loco, eique servire, in Legibus Caroli Magni apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 98. col. 1. Vide *Vadium*.

¶ INGUAGIARE, INGUAGIMENTUM, Eadem notione Chartular. S. Vincentii Cenoman. f. 197. *Normannus filius Bernardi Inguagiavit pro 50 solidis Monachis S. Vincentii quidquid habebat in Ecclesia de Macheriis & in cimiterio & in decimis parochiæ. Hoc Inguagimentum habuerunt Monachi in tota vita Normanni.*

¶ INGUAZIATIO, Pignoris obligatio, Gallis *Engagement*. Charta an. 1082. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 254. *Goffredus filius Guingnanui Ingaziavit Ulrico Monacho & ceteris Monachis S. Florentii . . . quartam partem unius villæ 4. lib. denar. à festivitate S. Michaelis usque ad novem annos tali pacto, ut singulis annis reddant ei Monachi dimidiam minam annonæ, ne ad usuram eis Inguaziatio illa reputetur.*

¶ INGUINARIA PESTIS, Qua inguen afficitur, in Chronico Monasterii Marienrod. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 446. Vide *Inguinaria*.

INGUISSATUS. Glossæ veteres p. 324. *Inguissatus*, τεθραυσμένος. Aliud videtur ab *inquassatus*. Gloss. Gr. Lat. Ἄθραυστος, *Inquassatus, infractus*. Alibi: Ἄσειστος, *Inquassatus*. Ἀσύντριπτος, *Inquassatus*. Vide Meursium in ἐγκεσίωτος. [& Martinium in Lexico.]

INHABILIS. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 29. *Maximus quoque de Neapoli Campaniæ, quod esset Inhabilis stomacho, & corpore delicatiori, &c.*

¶ INHABILITARE, Inhabilem & incapacem declarare, Gall. *Declarer inhabile*. Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. pag. 74. col. 2. *Stephanus de Guiryaco officio suo privaretur, & ad alia officia regalia in futurum obtinenda Inhabilitaretur.*

¶ INHABILITAS, INHABILITATIO, hac notione leguntur in Bullario Carmelit. pag. 199. col. 2. & pag. 243. col. 2.

¶ INHABITATOR, pro Habitator, in Litteris an. 1523. apud Ludewig tom. 5. p. 19.

INHÆREDITARE. S. Valerianus Cemeliensis Homil. 4. *Ita hæreditatem, cui solet unus Inhæreditare, frequenter videmus multos numero accrescente sufficere.*

¶ INHAVARI, Admisceri. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Inhavor*, προσμίξομαι.

INHERBARE, [Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre.] Vide *Herba*.

¶ INHEREDARE, In possessionem mittere. Litteræ ann. 1326. ad calcem Hist. Lossensis pag. 33. *Ad eadem bona nobis & nostris successoribus investire cognoveritis & Inheredare.*

¶ INHEREDITARE, Eadem notione. Charta ann. 1292. apud Miræum tom. 1. pag. 442. *In quo nemore dictos Religiosos Inhereditavimus legitime ... adhibitis solemnitatibus, quæ in hujusmodi Inhereditatione soleat adhiberi.*

¶ INHEREMIS, *Arrogans*. Papias in MS. Bituric.

¶ INHERGIA, *Effectus*. Papias. Vide *Inergia*.

INHERMUS, Incultus. Vide *Eremus*.

¶ INHIBÆ. Vide *Inhibræ*.

INHIBITOR, *Bedellus, qui & Angarius dicitur & exactor, quia nimis petendo & injuste auferendo inhibet homines: vel qui inhibet lites inter eos. Unde Josephus lib. 20. Jussu violentiarum Inhibitor, ut ad Imperatorem pergeret.* Hæc Ugutio. Gloss. vet. Barthii lib. 28. Advers. cap. *Inhibitores, Exactores*.

¶ INHIBITORIÆ LITTERÆ, Gall. *Lettres de Defense*, in Instrum. tom. 3. Gall. Christ. col. 160.

¶ INHIBRÆ. Isidorus lib. 12. Orig. c. 7. *Alites quæ volatu ostendere futura videantur, quæ si adversæ sunt, Inhibræ dicuntur, quod inhibeant, id est, vetent*. Festus habet: *Inebræ aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent; & prorsus omnia Inebra appellantur, quæ tardant vel morantur agentem*. Ab *Inhibere* factum *inhiber, bra, brum*. Recta igitur orthographia legendum *Inhibræ*, ut legit Hofmannus in voce *Aves*. Vide etiam Martinii Lexicon in *Inebræ*.

¶ INHOC, INHOKA, Quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa, septum, sepimentum, Gall. *Enclos*, à Saxon. Inge, campus, & Hoke, angulus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden p. 297. *Frater Walterus Prior Bernceстriæ... fieri fecit quoddam Inhoc in campo waretabili ... sub curia ejusdem Prioris ... per quod ... Abbas Osen. dicebat se de communi pastura ibidem disseisiri.* Quoniam vero in Communis detrimentum cedebant ejusmodi septa, prohibebantur omnino fieri, nisi domini accessisset consensus. Hæc, & quæ fuerit *Inhokæ* conditio, colligere est ex Charta an. 1268. apud eumdem Kennett. in Glossar. ad hanc vocem: *Anno regni Regis Henrici filii Regis Johannis 52 . . . cum dictus Johannes* (de Pratellis) *seminasset & Inhokam fecisset de quadam cultura quæ vocatur Costowa sine voluntate dicti Abbatis & aliorum prænominatorum, & insuper in defensum posuisset communem pasturam totius warettæ, quam communam dictus Abbas & prænominati clamaverunt ex antiquo esse jus suum ... Dictus Johan. recognovit illam communam pasturam esse jus ipsius Abbatis & aliorum dominorum prænominatorum quotiens à dictis culturis bladum asportatum fuerit, & terra seminata non fuerit. Et obligavit se & hæredes suos imperpetuum per fidem & præsens scriptum quod nunquam de dicta pastura quicumque seminabit nec Inhokam faciet in præjudicium dicti Abbatis.*

¶ INHOERITARE. Litteræ an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 259. *Exercitus noster prædictus dictam villam* (Calesii) *melius & quietius poterit intrare, ac eadem, ad minus dampnum seu nocumentum vestri, & soldariorum nostrorum ibidem, ac mercatorum & aliorum Inhæritantium in villa prædicta, recipi poterit & hospitari.* Puto legendum esse *Inhabitantium*.

INHONESTARE, Ugutioni, *Valde honestare, vel potius diffamare, vituperare, ab honestate removere*. Posteriori notione usurpat Ovidius 4. Trist. ut & Alanus in Planctu Naturæ: *Vides enim qualiter homines originalis naturæ honestatem bestialibus illecebris Inhonestant, &c.*

INHONESTAS, Dedecus, ἀτιμία. Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. p. 47 *Hos cum Inhonestate dimisit*. Theophan. ἀτίμως. Utitur Tertullianus.

INHONESTAS, ἀσχημοσύνη, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INHONORABILIS, Minime honorabilis, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. c. 17.

INHONORARE, Idem quod *Dehonorare*, probro afficere, infamiæ notam infligere, ἀτιμάζειν. Decretum Tassilonis §. 17. *Et si quis signum, quod est sigillum, Inhonoraverit, vel hujuscemodi intimata minime impleverit, &c.* Fulbertus Epist. 99. *Contemnit Deum, Sanctos Inhonoras, res Ecclesiæ invadis & aufers*. Adde Epist. 126. Innocentius III PP. apud Catellum in Histor. Comit. Tolos. p. 30. *Quamvis juste derogari valeat famæ tuæ, tibique adscribi vitium ingratitudinis in peccatum, si eum forsitan Inhonoras, qui te studuit honorare*. Utitur etiam Anastasius Bibl. in Histor. Eccl. p. 169. præter Latinos Scriptores aliquot.

INHONORATIO, Probrum, ignominia, in Capitular. Caroli M. lib. 2. cap. 13. 16 Concil. Duziacense I. cap. 4. *Et obtinuit talem epistolam in meam contrarietatem & Inhonorationem.*

¶ INHONORATIO, Damnum. Capitulum Odonis Regis an. 888. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 291. *Res Ecclesiarum vestrarum... sub integritate & immunitate absque aliqua Inhonoratione permanere concedam, quas modo juste & legaliter vestræ retinent Ecclesiæ.*

INHONORIFICARE, in lege Aleman. tit. 5. § 1. idem quod *Inhonorare*.

INHORMIS, pro *Innormis*, non semel apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi c. 18. 22.

INHUMANATIO, Christi *Incarnatio*, in Historia

Miscell. ἐνανθρώπησις, Facundus Hermianensis l.9.c.3.de Theodoro: *Quis enim audiens condidisse libros de Incarnatione,aut,ut proprie hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessario verbo, sicut à Græcis dicitur de Inhumanatione Filii Dei, duos eum putet filios Dei prædicasse? Nam qualiter Filium Dei,id est, Deum Verbum, non hominem quoque diceret Inhumanatum?* Flavianus Episcop.Constantinopolitanus,apud Liberatum Diaconum c.11. *Ex duabus itaque naturis confitentes Christum post Incarnationem ex sancta Virgine & Inhumanatum, in una substantia, & una persona,&c.* Vide [Diurnum Roman.p.28. &] Notas Sirmondi ad Facundum.

INHUMANICARE, in Glossis MSS. apud Barthium lib.28.Adverf.c.29.& Vossium exponitur *vim inferre*:credo rescribendum *Inhumanitare*,ab *Inhumanitas*, quasi inhumane agere. Gloss. Gr.Lat. ἀπανθρωπία, *Inhumanitas, Inclementia*.

¶ INICLARIS, ἐκκεχυμένος, *Fusus, colus*, in Supplem. Antiquarii. Suspicatur Martinius ab *in*,*neo*,& *colus* dictam vocem, quasi *nnicolaris*, vel *Inicularis*, in quem ineunt fila.

¶ INIDONEITAS,Imperitia,inscitia, Gall. *Incapacité*. Hist. Afflegemiensis apud Acher.tom.10.Spicil.p. 620. *Gislebertus Marselarius communibus monacherum suffragiis* (Abbas electus est,) *sed ipsa palam Inidoneitatem adferens,&c.*

INJECTA. Constitut. Siculæ lib.1, tit.51. de Judicib. *Et si à litigantibus aut impetrantibus esculenta & poculenta,seu Injectas,aut deductionem recepisse,vel promissiones de eis admisisse probentur, spoliatis honoris cingulo ... quadruplum curiæ nostræ componant.*

INJECTIO, apud Julianum Antecessorem Nov.124. cap.8.in Græca edit. ἐπιβολὴν, qua voce usum Procopium in Hist.arcana, observatum jam olim à Pithœo: de cujus origine multa congessit Nicolaus Alamannus p. 100. 1. edit. Impositio scilicet facta & inventa à Justiniano, quam pro iis, qui, peste vel fame tunc grassante, perierant, exsolvere tenebantur superstites.

¶ INJENUUS, pro Ingenuus,in Probat.novæ Hist. Occitanæ col.101. Vide *Ingenui*.

¶ INIFENS, *Dicens*,apud Papiam.

¶ INIGERE PECUS, *Agere, id est minare*, apud Festum. Jo.de Janua: *Inigere, Pecus à pastu in tectum agere; abigere vero est pecus à tecto in pascua agere*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Inigere, Amener comme bestes de pasture. Oves Inigunt in stabula*, apud Varronem lib. 2 de Re Rust. cap.2. Rursum utitur lib. 1,cap.2. & lib.3.c.22.

INIMICABILITER, Hostiliter. Epist. 17.ex Tegernsensib. *Dominus Dieno Comes Inimicabiliter persequitur nos*.

¶ INIMICALIS, Adversarius,contrarius. Sidonius lib.1.Epist.3.*Qui enim licet stimulis Inimicalibus excitentur, sceamis tamen amicalibus deputantur*.

INIMICARI, Inimicus fieri. Wippo de Vita Chunradi Salici p.434. *Fridericus Dux Lotharingorum ... Imperatori Inimicando morte propria præventus est*. Hugo Flaviniacensis in Chron. p.244. *Insuper prohibuit sub anathemate, ne fratribus ipsis pro hac causa Inimicaret*. Adde p.261. Occurrit apud alios.

¶ INIMICIALITER, ut *Inimicabiliter*. Chron. Dominici de Gravina apud Murator.tom.12.col.615.*Si vero nos impedire voletis ad hoc, scitote firmiter, quod cum stipendiariis nostris Inimicialiter resistemus*.

INIMICITIÆ, *Inimicitias propinquorum occisi pati*, in Lege Saxon.tit.2. §.4. Conventus Ticin. an. 850. c.3. *Nulla is, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas inimicitias a parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat*. Vide *Faida*.

¶ INIMICITIARE, Inimicitias gerere. Chronic. Valciodor.apud Acher.Spicil.tom.7.p.556. *Hasteriensibus in his periculis animarum suarum inimicitiant, multum obsunt*.

INIMICUS, Diabolus,hostis generis humani. Arnobius Junior in Psalmum 78. *Tunc efficimur in derisu omnibus dæmoniis,qui ideo vicini nostri & inimici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimicitiis juxta nos positi non recedunt*. Ita appellatur passim à Patribus,à Rabano lib.2.de Instit.Cleric. cap.55. Jona in Vita S.Eustasii Abb Luxov.n.1 1.Simeone Dunelm.lib.2.de Dunelmensi Eccl.c.7.&c.Epitaphium Bertæ Comitissæ, Marchionis Adalberti uxoris,in Eccl.Lucensi:

Permansit felix, seclo dum vixit in isto,
Non Inimicus eam vincere prævaluit.

[Joannes Xiphilinus in 3.jejunii hebdomadam: Τὸ δὲ Χατάνομα, τὸν ἀντικείμενον ἐχθρόν.]

Vide Didymum Alexand. contra Manich. p.24.

¶ ININITIATUS, Absque initio. Claud. Mamertus c.23. *Deus immensus & ininitiatus substantia sua*.

¶ INIQUIETARE, pro Inquietare. *Nullatenus Iniquietent, impediant & perturbent*, in Litteris ann. 1357. tom.3.Ordinat.Reg.p.191.

INIQUUS, Diabolus. Commodianus instruct.6a.

Vicimus Iniquum,quo manente vincere nolunt.

Epitaphium Longobardicum in Monaster. S. Petri Beneventano:

Suscepit velum sacrum, quo vicit Iniquum,
Nam victrix donis utitur æthereis.

Vide *Malus*.

INIQUUS MORBUS, Sacer ignis, erpeta. Histor. Translationis S.Guthlaci n.6. *Erat enim morbus, quem dicunt homines Iniquum, ex eo nemen vindicans, quia nec humanus, nec ab hominibus curari consuevit*.

¶ INISIUM, male pro *Initium*:quod vide.

INITIAMENTUM, *Arcanum*, μυστήριον, in Glos. Gr. Lat.infra: μυστήριον, *Initiatio*.

INITIARE, Incipere. Vita MS.S. Arnulphi Episc. Turon. *Cumque quadam vice, Domine labia mea aperies, Initiaret,&c.* Gloss Gr.Lat. ἄρχομαι, *Cæpio, Initio, incoho, &c.* Anastasius Bibl. in Pelagio PP.1 *Eodem tempore Initiata est basilica Apostolorum Philippi & Jacobi, quæ, dum Initiaretur fabricari,mortuus est*. Idem in Hadriano p.110. *Basilica itaque Apostolorum in via lata porticus in circuitu renovavit, quos antea initiaverat ejus prædecessor domnus Paulus Papa, & non expleverat*. Glossæ MSS.ad Canones Concil. *Fundere, Initiare*, Nostris, *Fonder un Monastere*, vel *fundum* dare, vel *fundamenta* jacere. *Initiare litem*, in leg.11. Cod, Qui dare tut. vel curat. possunt. Chronicon Montis-Sereni an.1192. *Ut petenti vinum daret præcepit. Quo respondente se vinum non habere, nisi uno vase, quod nondum esset Initiatum, ille nihilominus ut daret cum instantia præcepit*. Vide an. 1213. Vitam S,Henrici Imper.c.7. & Vitam S. Adalberti Episc.Pragensis n. 25. Ado Viennensis in Chron. de Carolo Magno: *Orandi gratia Romam post aliquot annos, ab Adriano Pontifice filius ejus Pippinus ex sacro fonte excipitur, atque duo filii ejus Reges Initiati sunt*. Vide Eginhardi Annales an.781. S. Columbanum instruct. 1. 2. &c. [Joan. de Janua: *Initiari, Incohare, consecrare, sanctificare, introducere, sacrificare*. Melius *Initiare*.]

INITIARE MESSES *alterius malis artibus*, in Lege Bajwar. tit. 12. §. 8. Capitula ad legem Alemannor. cap.28. *Si quis messem alienam inchoat . . . . sol. componat , , , de Initiata messe prisèrit, 3. sol. solvat*,

INITIARIUM. Glossæ Isidori: *Spergana, Initiarium, infantia*.

¶ INITIATIO. Vide *Initiamentum*.

¶ INI-

¶ INITIATOR, Auctor, qui incipit. Bernardus Thesaurarius de acquisitione T.S.c.7.apud Murator. to. 7. col 670. *Excepta populorum numerosa caterva,quæ Petrum Eremitam sequebatur hujus sancti propositi Initiatorem mirabilem.*Laur.in Amalthea : *Initiator, Episcopi vicarius, suffraganeus.*

¶ INITIATRIX,Quæ est initium & origo.Radbertus de Fide c.1.apud Pezium tom.1.Anecd.part.2. col 3. *Quærendum prius quid sit cæterarum omnium virtutum Initiatrix fides.*

¶ INJUDICARE. Vide *Iudicare.*

¶ INIUM,pro Æneum. Vide in *Cocina.*

¶ INJUNCTIO,Jussum, imperium. Practicis nostris *injonction.*Concil.Emerit.inter Hispanica tom.2.p. 628.*Ut nulli Presbytero vel Diacono sine voluntate Episcopi sui licentia sit seculares peragere caussas aut injunctiones expedire publicas.*

INJURIARE,Convitiari,injuriam inferre. Nostris, *Injurier.*Petrus Diac.lib.4. Chron.Casin. cap.58. *Cœpit Monachos deturpando injuriare, multis & variis opprobriis dehonestare.* Utitur etiam Cæsarius Heisterb. lib. 6.c.5. [Lex Bajwar.tit.8.§ 1.Carolus M.lib.5. Capitul. c.336.lib.7.c.333. & 443.Herardus Archiep.Turon.cap. 238.& alii.*Injuriari* eadem notione dixerunt Seneca de Constant.c.9.& Tertull.adv.Gnosticos c.6.]

¶ INJURIATOR,Qui facit injustitiam,damnum, in Charta ann. 1242. apud Marten. tom.1. Anecdot. col. 1022. in altera an.1247. apud Miræum tom.1. pag. 203. col. 2. in alia an.1327.tom.2.Histor. Dolphin. pag.213. col.2. & alibi.

INJURIETAS. Utitur Lactantius lib.de Mortibus persec.num.23.

INJUSTITIUM,ἀδικία,in vett.Gloss.p.324.

¶ INIVUM,*Injuriam,contrarium.* Gloss.Isid.Lege *Iniquum* & vide *Contrarius* 2.

¶ INIVUS,Qui *init* cum animalibus. Vide *Dusii.*

¶ INJUX,*Bos nondum jugo junctus.*Gloss.Isid.Festus habet,*injuges boves,&c.*Jo.de Janua, *injuux.*

INLAGARE,Legi restituere, *exlegem* legis patrocinio restituere,cui opponitur *utlagare,*& *exlagare*, extra legem ponere, *bannire.* Annales Waverlienses à Spelmanno laudati an.1074. *Edgarus puer veniens ad eum à Scotia,& Rex eum Inlagavit, & omnes homines suos.*Bracton.l.3.Tr.2.c.14.§.1.*Quisquis fuerit utlagatus ... non erit ni tutum quod compareat, antequam fuerit de gratia principis inlagatus, Rex enim poterit de gratia sua Inlagare, & recipere cum ad pacem suam, extra quam prius positus fuit, & reponere eum in legem.* Et §.13 *Si fuerit Inlagatus & ad pacem Domini Regis restitutus.*Vide ibi plura de *Inlagatis*,& §§. seqq.& c.11.n.5.& in Fleta l.1. c.28.§.7.14.V.*Laga.*

INLAGARTA,Idem quod *Inlagatio*,actus *inlagandi*, apud eumdem Bractonum lib.3. Tract.2.c.14. § 13.14.&c.

INLAND,INLANDA,INLANDUM,Terra dominica, ex Saxon. inland, i. *Terra interior*, ad discrimen terræ, quæ colonis & tenentibus concedebatur, quæ utland dicitur, i *Terra exterior*, hodie *Tenementalis.* Chirographus Wihlafii Regis Merciorum ann.833. apud Ingulfum: 4. *bovatas terræ de inlande, & 10. bovatas in servitio.* Domesdei : *Robertus tenet de Episcopo de Inland 2.hidas.* Charta Patricii Comitis Sarisberiensis tom. 2. Monastici Anglic.pag.207. *Apud Aston Ecclesiam ejusdem villæ cum omnibus ad ipsam pertinentibus, & 50. acras, quas Willelmus de Estona præfatæ Ecclesiæ de Bradenstok dedit de Inlanda sua, consensu Osberti filii sui, cum tribus mansuris,&c.*Charta alia apud Somnerum in tractatu de Gavelkind. p. 190.*Pro se & omnibus aliis tenentibus de Inland,&c.* [Vide Kennettum in Gloffar. ad calcem Antiq.Ambrosden.]

¶ INLATERARE, Ad latus esse. Dicitur de locis contiguis & collateralibus, in Charta ann. 997. Marcæ Hispan col.953.in altera ann.998.apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. & in Chartulario Aptensi fol.57. cujus locus exstat in *Consortare.*

INLATIO,in Missali Mosarabico, dicitur *Præfatio* in Missa, forte ob *donorum Inlationem*, seu hostiæ oblationem: προσκομιδὴ Græcis.

¶ INLATUM,εἰσφορά,in Glossis Lat.Gr. Sangerm. Pensum,tributum, Vide *Illatio* 2.

INLAUGHE,Inlagatus, qui *sub lege est, scilicet in franco plegio,sive decenna*,inquit Bracton.l.3. Tr.2.cap. 10.§.5.cui opponitur *Laughelesman*,qui extra legem est, seu exlex. Vide *Inlagare.*

¶ INLECEBRARE. Supplem. Antiquarii : *Inlecebro,ἐπιβουλεύω, Insidior.* Vide *Illecebrare.*

¶ INLEGALIS. Vide *Illegalis.*

INLEGIARE,Eadem notione ac *Inlagare.* Leges Kanuti Reg.§.2. *Et per hoc se Inlegiet ad emendandum.* Leges Henrici 1. Regis Angl.c.11.*Sunt alia quædam placita Christianitatis, in quibus Rex partem habet hoc modo.Si Rex patiatur,ut qui in Ecclesia fecerit homicidium, ad emendationem veniat:primo Episcopo & Regi pretium nativitatis suæ reddat, & ita se Inlegiat, deinde componat de pace Ecclesiæ 5.lib.&c.*Et c.53. *Nullus à domino suo implegiatus vel Inlegiatus, vel injuste dissaisiatus ab eodem implacitetur ante legitimam restitutionem.* Nostris vero *Enlegier*, fuit legem, seu in jus quempiam mittere. Le Roman de *Garin* MS.

Et a dit Bue, Vous i avez menti,
Com felon traitor anemis,
Conques me freres sa parole mesdist,
Com traitor vos Enlege deci,
Fius qui soit vespres ne soluel à decliu,
Vos en ferai l'ame del cors partir.

ILLEGIATUS, in iisdem Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 5.

¶ INLETHALES,*Immortales*, in Glossis Isid.

INLEVITAS,pro *Ponderositas*, seu *gravitas*, occurrit apud Paulum Berndriedensem in Vita B. Herlucæ Virg. n.50.

INLEX, ἄνομος,in Gloss.Gr.Lat. [Vide *Illegalis.*]

INLICITATIO. Decretum Episcoporum ad S. Radegundis Epistol. an.567. *Et ideo si,quod avertat Deus, aliqua infanæ mentis indicatione succeusa,ad tanti opprobrii maculam præcipitare suam voluerit disciplinam, gloriam, & coronam, ut, &c.*

INLICITER,Contra fas ac jus, in Codice Carolino Epist.74.

¶ INLICITO,παρανόμως,*Illicite.* Supplem. Antiq.

¶ INLICITUM,ποριστὸν, *Apparatus.*Idem Suppl.

INLIGARE.Gregorius lib.9.c.20.*Inter præfatos Reges pura & simplex est in Dei nomine concordia inligata*, 1.pacto firmata, sacramento sancita & *ligata.*

¶ INLIQUIRI,Irrorare, liquide illabi.Symmachus lib.1.Epist 33. *Cum sitiunt atque illis de cœle nihil Inliquitur.* Alii legunt *Illiquatur.*

¶ INLOCALITER,Locum non occupando. Epist. Liciani Episc. ad Epiphanium Diaconum inter Concilia Hispan.to.2.p.431.*Sed quia* (anima) *corpus non est, omnia loca Inlocaliter continet.*

INLOQUIUM,pro Alloquium.Gesta Episcoporum Turon.an.912.*Dulcibus legatorum linitus Inloquiis.*

ILLUMINARE. Gloss.Lat.MS.Regium.*Afflata, Inspirata, Inluminata.*

¶ INLUSTER, pro Illustris,passim occurrit. Vide *Illustres.*

¶ INLUTIBARBUS. Vide *Illutibarbus.*

¶ INMAGINATUS. Vide *Imaginatus.*

INMAGISTRATUS, *in honore positus*, in Glossario MS.Reg. cod. 1013.

INMAJORARE. Vide *Immajorare*.

¶ INMENDARE. Papias in MS. Eccl. Bituric. *Inmendat, Depravat*.

¶ INMITRIATUS, Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus. Otto Morena de Rebus Laudens, apud Murator. tom. 6. col 1057. *Dominum PP. Victorem... consensu & desiderio Dei fuisse Inmitriatum*.

¶ INMOENE, *Improbum, culpandum, vel munere liberatum*. Papias in MS. Bituric. An legendum *Immune*, quod liberum significat atque etiam otiosum. Improbi & culpandi esse solent otiosi.

INNAMUM, pro *Namum, Namium*, Pignus. Charta exarata sub Henrico 3. Angliæ apud Spelman. *Innama non capiantur nisi per communem assensum*. V. *Namium*.

¶ INNASCIBILIS, Qui nasci non potest. Concil. Tolet. I. *Si quis dixerunt Christum Innascibilem esse, anathema sit*.

INNATURALITAS, quasi *Naturæ* *civilitatis* defectus. Henr. de Knyghton in Edw. III. p. 2572. *Et ibidem Imperator coram omni populo congregato, ostendit & notificavit omnibus Innaturalitatem, & inobedientiam, ac improbitatem, quam Rex Franciæ ei fecerat, & ibidem Regem Franciæ diffidabat, &c.*

INNATUS, Proprius, Genuinus. Gloss. Lat. Gr. *Innatur*, ἐγγεννᾶσθαι, *Innatus servus, id est, vernaculus*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 9. 42. 58. lib. 3. art. 32. §. 2. qui aliis *nativus & originarius* appellatur. *Innatum idioma* lib. 3. art. 71. §. 1. *Innati ministeriales*, in Wichbild Magdeburg. art. 13. & in Jure feudali Saxonum c. 32. art. 2. *Innata hæreditas*, in Wichbild art. 69.

¶ INNEGALITER, Inæqualiter, apud Ratherium tom. 2. Spicil. Acher. p. 228.

¶ INNEMILUS, Mulus *sagmarius*, seu sarcinarius. Vide in *Azemila*.

¶ INNERVUM, *Incatenatum*, Papiæ in MS. Bitur. quasi in nervo positum.

¶ INNEXIO. Concil. Tolet. XI. tom. 2. Concil. Hisp. p. 666. *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali Innexione concluditur*. Reponitur ad marginem *Sponsione*.

INNIHILARI, pro *Annihilari*, Ad nihilum reduci. Epitaphium apud Metellum in Quirinalibus:

Vivus pollebam faciens quæcunque volebam,
Innihilor sub humo; sic erit omnis homo.

¶ INNINGE. Vide *Innunge*.

¶ INNIRE, *Acute sonare*, apud Papiam in MS. Bituric. Puto esse pro *Hinnire*, ut ibidem *Innitus* habetur pro *Hinnitus*.

¶ INNITARI, pro Inniti, fulciri. Vide *Copare*.

INNOCENS, Stolidus, rusticus, quomodo vulgo *Innocent* dicimus. S. Hieronymus in Apologia ad Pammachium c. 4. de S. Paulo: *Videbitis enim in testimoniis, quæ sumit de veteri Testamento, quam artifex, quam prudens, quam dissimulator sit ejus, quod agat. Videntur quidem verba simplicia, & quasi innocentis hominis ac rusticani, qui nec facere, nec declinare novit insidias; sed quocunque respexeris, fulmina sunt, &c.* Idem lib. 2. in Ruffinum c. 1. *Verum hæc possunt quasi simplicis hominis excusari, & cum eruditos non subterfugiant, apud indoctos præferre Innocentiæ similitudinem*.

¶ INNOCENS CHORI, Puer chori minister. Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. in Continuatione Bullarii Rom. p. 290. col. 1. *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum & Innocentem chori intabulatum ad primum responsorium, & prima antiphona de Laudibus per secundum*.

¶ INNODARE, Innectere, vincire, ligare. *Vinculis anathematis Innodare*, passim in Chartis.

¶ INNODATUS, Eadem notione sæpius. Supplem. Antiquarii: *Innodati*, Δεμένοι, *vincti*. Sed pro Ornatus, indutus, accipitur in Vita S. Francisci de Paula, tom. 1. April. p. 120. *Præterea dicit à nonnullis accepisse prædictum de Paula, cum paternas domos dereliquisset, ab eo tempore numquam lineis pannis Innodatum fuisse, sed vestigium grosso ac rudi panno*.

INNONIA, Clausum, *Inclausura*, fundus sepimento conclusus, à Saxon. innao, *Intus*: unde viscera & interanea innoth dicta. Charta vetus apud Spelm. *Sciatis, me concessisse... totum illud messuagium in Barton Bendich... & unum crostum, & duas Innonias aut inclausuras, vocatas inholmes, eidem messuagio adjacentes*.

INNORMARE, Ad *normam* reducere. Amalarius lib. 4. c. 48. apud Mabillonium tom. 2. Analect. *Itemque regulæ ejusdem æmulatores Innormans ad nutum Apostolicum, &c.* Chronicon Mauriniacense lib. 3. *Abbate, qui illis præerat, ab ipsis deposito, constituerunt domnum Macarium ad illius statum juxta Cluniaci consuetudinem viriliter Innormandam*. Tabularium S. Petri Carnotensis: *Post obitum clarissimi Regenfridi Præsulis, qui hunc locum in sancta religione studuit Innormare, &c.* Charta Rambaldi Archiepisc. Arelatensis in Tabular. ejusdem Eccl. *Primordium religionis propemodum uno ab hoc fonte Apostoli Trophimi patris nostri cum repererint totam irrigasse Galliam, in antiquariis, non modica gravabar mentis inquietudine, utpote qui nullam videbam ad præfatum fontem Innormandum accedere*. [Occurrit apud Guibertum lib. 1. de Vita sua cap. 8. Bosquetum Histor. Eccles. Gall. part. 8. pag. 58. in Instrum. Gall. Christ. to. 1. p. 44. col. 1. in Actis SS. Junii to. 5. pag 541. &c.]

INNORMIS & INORMIS, Enormis, immensus, *sine norma*. Vetus edictum apud Gruterum 647. 7. *Interdicentes, ne Inormia illa indebitaque præstentur*. Facundus Hermianensis lib 6. c. 5. *Legat Innormem librum, non solum contumeliis, sed ipsa quoque repetita contumeliarum recapitulatione nimis horribilem, &c.* Athelmus de Laude virginum:

Et fascinas scelerum superans explodat Inorme.

Occurrit præterea c. 17. 33. Versus in Adelelmum in libro Epistolarum S. Bonifacii Moguntini, Ep. 69.

Elementa Inormia,
Atque facta informia,
Quassantur sub æthera
Convexa cæli camera.

Volumen Inorme, in Vita S. Licinii Episc. Andegav. num. 3. *Enorme* num. 32. Adde [Concilia Tolet. XVI. & XVII. inter Hispan. tom. 2. pag. 235. & 757.] Vitam S. Vunebaldi Abb. Heidenhemensis cap. 3. & Epistolam Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ pag 818.

INORMITAS. Arnobius Junior in conflictu cum Serapione lib. 1. *Si ergo mille lapides pretiosi uno diei lumine Inormitatem sui splendoris ostendunt, &c.* Ita Cod. MS. pro quo, *ornatum* perperam restituit Editor. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Innormitas erupit pluviæ*. Occurrit etiam in leg. 30. Cod. Th de Cursu publ.

INFORMITER. Versus in Adelelmum:

Tam sanctorum reliquias
Nonnullorum eximias
Advehebant Inormiter.

Ibidem:

Quæque fari sublimiter
Odis hujus Inormiter,
Surgens nempe prolixitas
Refragat atque vastitas.

INNORMITER, apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi cap. 30.

¶ INNOTALGIUM, *Oculorum humor*, in Glossis Sangerm. MS. n. 501. ab ἰνὸς, Pupilla oculi, & ἄλγος, Dolor. Papias habet *Inotalgicum*.

INNOTESCERE, Significare, notum facere, notione

tione activa. Sanctus Augustinus Epist. 109. *Ne forte possit secretius correpta Innotescere cateris.* Agobardus de Insolentia Judæor. *Innotescens vobis, quæ tacere perniciosum est.* Utitur & in Epist de Baptismo Judæor. mancip. Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bituric. num 4. *Pontificem adduxit, & Innotuit causam.* Vita S. Deicoli n 45. *Imperatorem adiit, &, de quo agebatur, innotuit.* Theophanes: δι' ἧς ἐδήλωσε τ' τὸ ἔργον. Anastas. *Per quam Innotuit ejectionem Arrii.* Utuntur passim Scriptores: Liberatus Diaconus cap. 11. Isidorus Hispalen. in Epist. ad Massonum Episc. Marculfus lib. 1. form. 36. & alii.

INNOVATURA, Innovatio census, tributi Gregorius Turon. lib. 9. cap. 30. *Childebertus vero Rex descriptores in Pictavos ... jussit abire, ut ... scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione Innovaturæ, reddere deberet.*

¶ INNOX, ἀβλαβής, in Glossis Lat. Gr. Innoxius. Isid. Orig. lib. 19. *Innox, Quod non noceat. Innocuus, cui nocivum non sit; sed apud veteres utrunque indifferens est.*

INNOXIARE, Innocentem reddere, noxa & culpa liberare, purgare. Leges Ethelredi c. 10. apud Bromptonum: *Si quis furem Innoxiare velit, unum dretum in vadio ponat, ... & adeat triplex ordalium.*

INNOXARE, in Legibus Henrici cap. 92. *Si parentes non habeat, qui eum Innoxare velint.* At c. 64. *Innoxiare* habetur.

INNUBÆ, ἄγαμοι, Virgines Deo dicatæ. Charta Caroli M. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. c. 16. *Ipsaque non multo post tempus ad Innubas in loco Biscofesheim se contulit: quem locum B. Lieba quondam bone & religiose rexerat.* S. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum c. 7. *Non omnis Innupta & virgo est, quamquam ob elegantiam dictionis potuerit (S. Paulus) id ipsum verbo repetere, Mulier Innupta & virgo, vel certe definire voluisse, quid esset Innupta, id est, virgo: ne & meretrices putemus Innuptas, nulli certo matrimonio copulatas.*

INNUMEROSITAS, Multitudo innumera: occurrit in Præfat. ad Synodos Hibern.

¶ INNUMEROSUS, Innumerabilis, innumerus, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 105. & in Vita S. Edmundi Cantuar. c. 34.

¶ INNUNGE, vox Germanica, Collegium quorumvis opificum, privilegia ei collegio indulta, & tributa à collegis diversis ex causis solvenda. Diploma Wichmanni Archiepisc. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 2. p. 389. *Cum enim jus & distinctio quæ inter eas est, eos* (sutores) *qui eo jure participare non debent, ita excludat, quod opus operatum alienigene infra jus communis fori vendere non debeant, constituimus ne alienigene opus suum operatum ad forum non deferant nisi cum eorum omnium voluntate, qui juri illo quod Innunge appellatur, participes existunt.* Diploma Henrici Episc. Havelberg. an. 1248. apud eumdem Ludewig. to. 8. p. 270. *Insuper tertiam partem quæstus, qui vocatur Innunge, quæ jure principali ad nos pertinebat, libere laxavimus, ita tamen, ut de hac portione & aliis oppidi proventibus, honestati & utilitati oppidi amplius intendatur.* Aliud an. 1275. ibidem pag. 274. *Secundo ipsis* (Witstockiensibus) *dedimus quamdam libertatem, qua vulgo dicitur Innunge, ut exinde emendet civitatis munitionet, & compareat qua videntur civitati ad commodum pervenire; magistri quoque omnium officiorum Innunge vocabunt unum aut duos de Consulibus civitatis & eorum mediante consilio statuent quicquid in eorum Innunge fuerit statuendum, in summa addentes, quod quicquid de omnibus supradictis Innunge pro eorum introitu obtinende, sive pro gratia vel pro vadimonio delinquentium datum fuerit, ipsi Innunge medietatem ipsius ad usus suos reponant & reliquam medietatem tollant magistri officiorum & præsentent ad usus civitatis Consulibus civitatis.*

INNUPTUS, ἄγαμος, in Gloss. Lat. Gr. Gloss. Gr. Lat. ἄγαμος ἀνήρ, *Calebs.* Occurrit in Capitular. Caroli Magni lib. 6. c. 206.

¶ INOBAUDIENTIA, INOBEDIENTIA. Priori voce usus est Tertull. lib 4. adv. Marcionem cap. 17. posteriori vero S. Hieronymus, Quæst. Hebr. in 2. Reg. 1. Salvianus lib. 1. de Gubernat Dei & lib. 4 contra Avaritiam, Concil. Tolet. IV. &c.

¶ INOBAUDIRE, Non obedire, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. c. 16. *Inobedire*, S. Ambrosius Serm 1. Epiphaniæ; *Inobediens*, Interpreti Vulgatæ Deuter. 8 20. & Tit. 1. 10.

¶ INOBEDIENTER, apud S. Augustinum lib. 14. de Civitate Dei c. 17.

¶ INOBLIGARE, Obligare, obligatum seu captivum retinere. Vita S Joannis Gualberti, tom. 3. Julii p 352. *Illoque in sua obstinatione, diabolo Inobligante, persistente, B. canes præcepit ei, &c.*

¶ INOBSECRABILIS, Qui obsecrationibus seu precibus non movetur. *Inobsecrabilis asperitas*, in Epistola S. Paciani ad Sympronianum tom. 2. Concil. Hispan. pag. 81.

¶ INOFFICIALITAS, Absentia ab Officiis divinis. Vide in *Officiare*.

INOFFICIARE, [Divina officia peragere, interdum negligere.] Vide *Officiare*.

¶ INNOFFICIOSITAS, Quod obstare posset & officere. Contractus matrimonii an. 1369. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 352. lin. 1. *Et renuntiaverunt dictæ partes ... exceptioni doli mali, fraudis, læsionis erroris, deceptionis & privilegio fori, & actioni in factum, & juri per quod deceptis contra hentibus & non decipientibus subvenitur, & omnibus juribus & legibus & tractantibus de matrimoniis, sponsalibus & contractibus hujusmodi in toto vel in parte fore revocandis, seu annullandis, propter sui immensitatem, vel Inofficiositatem aut propter aliquam carentiam debitæ juris solempnitatis, vel aliam quamlibet causam, &c.* Alia notione legitur in *Officiare*.

¶ INOFFICIOSUM TESTAMENTUM, Isidoro lib 4. c. 24. *Est quod frustra liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est.* De his testamentis non semel Jurisconsulti.

INOLA, *Corrigia libri*, Papiæ.

¶ INOLEARE, Oleo, seu charismate perfundere. Ordo ad ordinandam Reginam ex Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis: *Tunc inoleato capite illius ab Archiepiscopo, dicat isdem Pontifex, In nomine ... prosit tibi hæc unctio olei in honorem & confirmationem æternam.* Sic etiam nostri dicunt *Enhuiler*, pro Extremam unctionem conferre.

INOLETIVUS, [Qui nondum adolevit.] In Hodœporico Willibaldi n. 8. Richardus pater, rogatus à filio Willibaldo, ut peregrinationem transmarinam susciperet, excusat *conjugis & liberorum inoletivorum parvitatem & fragilitatem, illos orbare, & alienis relinquere inhonestum & crudele esse.* Ubi Gretzerus, hunc locum laudans, ait, *Inoletivos liberos* esse, quos Germani *Unerzogne kinder vocant.*

¶ INOLETUS, Eadem notione, in laudato S. Willibaldi Hodœporico seu Vita n. 4. *Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cœli terræque limator, servum suum infantem* (tres annos natum) *& adhuc inoletum, exiguisque membrorum compagibus tenerum, hominibusque incertum* (f. insertum) *de corporis ergastulo adhuc educere nolebat.*

¶ INOLITUS, Johanni de Janua, *insuetus, innatus, naturalis; unde Inolita bonitate, i. insueta & innata.* Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Inolitus. Accoutumès, naturels.*

¶ INOMELUM, Vinum mellitum. Vide *Oenomelū.*

INOPERARE, Operam locare, facere. Polyptychus S. Remigii Remensis: *In tertio anno faciunt caplim dies 15. ipsum carrucant, & Inoperant.*

INOPERATIO, ponitur inter legitimes excusationes, quo minus appelletus juri stet, in Legibus Henrici I. Reg. Angl. c. 61. *Causæ, quæ ad excusationem sufficiunt, & quoslibet impugnationum decertationes evertunt, hoc est, vel infirmitatis, vel domini necessitatis, vel contramondationis, vel Regis implecitationis, vel Inoperationis causa, &c.* Supra: *Si quis forte causam habeat contra dominum suum, remanere * post infirmitatis, vel legis Inoperationis, vel implacitationis excessibus.* His autem *legis Inoperationis* vocabulis intelliguntur dies ἀπρακτοι in quibus judicie omnia & placite cessant, *à lege* definiti & inducti, de quibus est ceput 62. in iisdem Legibus.

Nemus Inoperatum. Eædem Leges c. 45. *Et de nemore Inoperato per thelbam nemo respondeat, nisi sit ibi captus, vel sit homo ejus, cujus est nemus.*

INOPINABILIS. Aurelius Victor Schotti in Diocletiano: *Quæ res post memoriam humanam nova atque Inopinabilis fuit.* Id est, contra receptam hominum opinionem.

¶ Inopinabiliter, Inopinato; repepte, in Charte an. 1261. Hist. Mediani Monast. p. 328.

INOPINARI, Ignorere. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 32. *Leudastes usque ad plateam est profecutus, Inopinans, quid ei accideret.* Vide Gloss. Cod. Th.

INOPPIDATUS, [Oppido privetus.] Gloss. Lat. Gr. *Inoppidata*, ἀνίκητα, ἀλίμενα. Sidonius, lib. 5. Epist. 13. *Quos singulos sparsos, Inoppidatos, nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, &c.*

¶ INOPPORTUNITAS, Incommodum. Morettus peg. 668. Antiquit. Navarr. ex Annal. Rogerii Hoveden. *Eodem anno Sanctius Rex Navarræ audiens damna & Innopportunitates, quas Adephonsus Rex Castellæ . . . sibi & terræ suæ faciebant, qui illam fere totam occupaverant, recessit ab Africa & venit in terram suam.*

¶ INORARE, Os instruere. Tertull. de Resurr. carnis c. 16. *De coronis potatoris sui Inorabitur.*

¶ INORDINABILITER, Sine ordine vel norma. *Inordinabiliter vivere*, in libro Gerohi Reichersperg. de corrupto Ecclesiæ stetu, apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 216.

¶ Inordinaliter, Eadem notione dixit Cæl. Aurel. lib. 3. Acut. c. 4.

¶ INORDINARE, Ordinare. Reccesvinthus Rex ad Concil. Tolet. 8. *Hæc sola quæ ad sinceram justitiam, & negotiorum sufficientiam conveniunt, Inordinetis.*

INORDINATUS mori dicitur, qui non fecto testamento decedit, *sans avoir donnè ordre à ses affaires*, ἀσύντακτος in Vite S. Eusebię Virg. c. 3. n. 13. Lex Wisig. l. 5. tit. 7. §. 14. *Si Inordinatus moriens filios legitimos non reliquerit.* Will. Tyrius l. 12. c. 25. *Ubi Veneticus ordinatus vel Inordinatus, quod nos sine lingua dicimus, obierit.* Ubi *mori sine lingua*, nihil aliud est, quam *mori sine fabula*, in lege Wisigoth. sive Foris Hispanicis l. 3. tit. 1. §. 6. lib. 5. tit. 2. §. 4. *Morir sen fabla*, tebulis testementi non confectis: *Propter imbecillitatem non potens, vel nolens loqui*, ut loquitur Matth. Westmon. en. 1246. Adde Concil. Toletanum IX. can. 4. Vide *Fabula, Indispositus*, & *Intestatus*.

INORMIS, Inormitas, &c. Vide *Innormis*.

INORNARE, Ornare, apud Tertull. adv. Valent. c. 12. & de Anima c. 19. necnon in Vita B. Idæ Comitissæ, tom. 2. April. p. 143.

¶ INORTOLAGIA, Massiliæ *Ortolailles*, Legumina. Charta ann. 1465. ex Archivo S. Victoris Massil. ermar. Aqu. n. 15. *Quatuor eminas annonæ pro arreragiis de annis preteritis ... decimam omnium fructuum, naderum, pullorum, Inortolagiorum, &c.*

¶ INOTALGICUM. Vide *Innotalgium*.

INPALAM, Palam, nude Ratbodus Episcop. Noviomensis in Vita S. Godebertæ n. 5. *Ejus Inpalam ... non dedignatus est clarificare devotionem.*

¶ INPARCACIO, Inclusio animalium in damno inventorum. Vide in *Parcus*.

¶ INPECCATUS, ἄπταιστος, *Irreprehensibilis*, in Supplemento Antiquarii.

INPENY & Outpeny, Denarius, qui pro introitu in possessionem prædii domino solvitur: ex Saxon. in, *intro, in, intus*, & peny, denarius. Regestum B. Marię de Coxefford p. 25. apud Spelmannum: *De Inpeny & Outpeny, consuetudo talis est in villa de Eastb. Rudham, de omnibus terris, quæ infra burgagium tenentur, videlicet, . . . quod ipse, qui vendiderit, vel dederit dictam tenuram alicui, dabit pro exitu suo de eadem tenura unum denarium pro ingressu suo: & quod Ballivus domini erit ad deliberationem cujusque saisinæ deliberandæ. Et si prædicti denarii à retro fuerint, Ballivus domini distringet pro eisdem denariis in eadem tenura.* De hoc item in Curia ibidem habita circa fastum Epiphaniæ an. 12. Ricardi II.

¶ INPETEIUS. Vide *Impeteius*.

¶ INPHEODARE, ut *Infeodare*, In *feodum* tradere. Litteræ an. 1263. apud Ludewig. tom. 7. p. 489. *Castrum Emersleve nobis adhuc pro quingentis marcis examinatis Inpheodatum.* Vida *Feudum*.

¶ INPLACITARE, ut *Implacitare*, In placitum vel in jus vocare, litem intendere. Occurrit in Chartulario S. Vandregesili tom 2. p. 1813. & in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* p. 49.

¶ INPLANTARE, In possessionem mittere. Charta an. 1223 ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. p. 125. *De qua domo cum pertinentiis Inplantaveram Valtero post decessum Nichai mariti mei.*

¶ INPLICISCERE, ἐπιτροπιάζειν, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Procurare, administrare. Plautus dixit *Impliciscі* pro Implicari: quod non male convenit procuratori, multis sæpe negotiis implicato.

¶ INPOMIFER, ut *Impomifer*, qui nulla fert poma, nullos fructus. Formule in Chartis frequens, *cum arboribus pomiferis & Inpomiferis*, hoc est, infructuosis. Vide *Pomifer*.

INPORTABILIS, ἄφορτος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INPOSITUS, Incompositus. Vita S. M. Egyptiacæ, tom. 2. April. p. 86.

Usibus Inpositis, naturæ crimen & hostis,
Fractior incessus, & lenam sermo professus, &c.

INPOST, εἰς τὸ ἑξῆς, in Glossis Gr. Lat. MS. Editum habet *in posterum*.

INPOSTMODUM, Deinceps, in posterum. Capituler. 1. an. 809. c. 30. *Et si aliquid Inpostmodum, postquam ei vita concessa est cum justitia acquirere poterit, &c.* Adde Capitul. 2. ejusdem anni c. 1. & lib. 3. c. 47.

¶ INPOTUS. Vide *Impotus*.

¶ IMPRÆMEDITATUS, Non præmeditatus, ex tempore, in Miraculis S. Gengulphi, tom. 2. Maii p. 649.

¶ INPREMIA. Vide *Impremia*.

IMPRIMITUS, pro *Primitus*, in Form. Beluz 3. 10.

¶ INPRISIONARE, In *prisionem* seu carcerem conjicere. Vide in *Priso*.

IN PRO, loco vocis *Pro*. Vide in *Contra* 2.

¶ INPROCERATUS. Vide *Improceratus*.

INPROSPICUUS, ἀπερίβλεπτος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ INPUBLICARE, In publicum seu fiscum redigere, confiscare. Vide in *Publicum*.

¶ INPUGES, ἄπωγος, *Qui est tritis natibus*, in Supplemento Antiquarii.

IN-

INPURATUS, *Inpurus semper*, in Glossis Sangerm. MSS. num. 501.

INPURICIA, *Immunditas, immundicia, spurcitia, inluvies*, ἀκαθαρσία, in Gloss. Græc. Lat.

¶ INPURIMUS. Vide *Impurimus*.

¶ INQUADRUS, Quadratus, Gall. *Quarre*. Charta Wernheri Episcopi Argent. apud Eccardum Orig. Harsburgo-Austriac. col. 110. *Juxta magnos & Inquadros lapides muri*.

¶ INQUÆSTA, Inquisitio, Gall. *Enquete*. Non semel occurrit, passim *Inquesta*.

¶ INQUANTARE, INQUANTUS. Vide *Incantare* 2.

INQUASSABILIS, Qui quati non potest, inconcussus: utitur Archithrenius in Prologo.

¶ INQUASSATUS. Vide *Ingnissatus*.

¶ INQUASSIBILIS, Qui quassari non potest seu infringi. *Et ut hoc ratum & Inquassibile sit apud posteros*, in Chartulario S. Vandregesili to 1. p. 880.

¶ INQUERITUS, ἀζήτητος, *Indiscussus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INQUESTA, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquete*. Passim occurrit. Exstat in Archivis B M. de bono Nuncio Rotomag. *Inquesta facta autoritate domini Regis Philippi super usu & usnagio libertatum & altæ justitiæ tempore domini Ymerii tunc Abbatis Becci*, qui obiisse dicitur an. 1304 In hac *Inquesta* plures aliæ memorantur *Inquestæ*. 12. vel 24. *hominum*, ut conjecto, sic dictæ à numero testium qui audiebantur; in rebus enim majoris momenti, non sufficiebant pauci testes, sed plures pro rei magnitudine requirebantur, qui unum & idem testarentur, ut fusius docetur in *Iuramentum*. Vide *Inquisitores*.

¶ INQUESTIO, ut *Inquesta*. Lex Salica à Carolo M. emendata de homicidiis Clericorum art. 2. edit. Eccardi p. 171. *Si autem statim in prima Inquistione Comiti responsum fuerit*. MS. Guelf. habet *Inquestione*.

1. INQUESTUS. Census & debita Bigorræ fol. 3. ex Camera Comput. Paris. *Raimundus Garsias & Willelmus la Masa dederunt Comiti Enquestos 5. ante aquam, & 5. retro aquam qui dixerunt veritatem de la Ost de Laveda, secundum quod ipsi viderunt & audierunt de Ecclesia S. Martini, & de honore, qui ibi pertinet de Gallegos, dederunt Inquestes, & hostes Comitibus Bigorrensibus*. Vide *Questa*.

¶ 2. INQUESTUS, pro Inquisitus. *Inquesta diligentius veritate*, in Charta an. 1242. ex Chartular. S. Vandreg. to. 2. p. 1497.

¶ INQUIES, Strepitus, turba. Vita S. Udalrici to. 3. Julii p. 150. *Sed uberem cetera & aptum omnino locum Inquies palatina & frequentia procerum turbavit*. *Inquies nocturna*, Plinio lib. 14. c. 22. molestia est seu vigilia. Alibi *Inquies* adjective dixit pro Inquietus, ut & Apuleius, &c.

¶ INQUIESCERE, Quiescere. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 52. *Inquievit controversia*, id est, cessavit, finita est.

¶ INQUIETATOR, Qui inquietat, turbat, molestus est. Tertull. de Spectaculis c. 23. *An Deo placebit auriga ille tot animarum Inquietator?* Charta an. 1257. *Promisit etiam dictus Alterius venditor .... res venditas defendere ab omni Inquietatore calumpniam seu impedimentum movente*.

¶ INQUILINA, Quæ alicubi habitat instar inquilini. *Anima Inquilina est carnis*, apud Tertullianum de Resurr. carnis cap. 46.

¶ INQUILINATUS, Habitatio inquilini, apud eumdem Tertull. de Anima cap. 38. & Sidon. libr. 5. Epistol 19.

INQUIMATIZARE, Infundere. Ita Glossæ MSS. ad l. 1. Passionum Alexandri Iatrosophistæ: *Multi etiam ex ipsis opium præsumpserunt Inquimatizare*. Ex Græco ἐγχυματίζειν.

¶ INQUINARIA, Lues, contagio. Papias in MS. Bituric. *Contaginm, Morbus dictum .. ipsa Inquinaria, sive pestilentia, vel lues dicitur*. Forte legendum *Inguinaria*. Vide in hac voce.

INQUIRERE, Perquirere. *Furem Inquirere*, in lege Longob. l. 1. tit. 25. §. 55. Adde §. 50.

INQUISITIO, Tributum, exactio publica, *Questa*, vel quod ab *Inquisitoribus* indicebatur & exigebatur, uti infra observamus. Leovigildus Cordubensis Presbyter lib. de Habitu Clericorum; *Quem inquisitio, vel census, vel vectigalis, quod omni lunari mense Christi nemine solvere cogitur, retinuerit, &c.* Conventus Ticinensis an. 853. post Concilium Ticinense sub Leone IV. can. 2. *Concedimus abbine in futurum alias super eos fieri Inquisitiones, nisi unde Caroli proavi & avi nostri tempore factæ fuerunt*. Egica Rex in Concilio Tolet. XVI. *Ut nemo Episcoporum pro Regiis Inquisitionibus exhibendis, parochialium Ecclesiarum jura contingat, nec quasquunque exinde Inquisitiones, aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium Regio culmini solita perquisitionum obsequia deferat*. Adde can. 6. *Census Inquisitionem*, dixit lex 5. Cod. Theod. de Censu.

¶ INQUISITIONALES ARTICULI, Gall. *Les articles d'une Enquete*. Carta an. 1376. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 82. *Nec debeant respondere aliquibus articulis Inquisitionalibus contra ipsos seu alterum ipsorum factis vel faciendis ex efficio curiæ*.

INQUISITORES, Appellati extra ordinem in provincias delegati, de tributis ac vectigalibus cognituri. *Inquisitor Galliarum*, in veteribus Inscriptionibus. Maxime vero ita dicti, qui à Regibus nostris in provincias delegati, id munii obibant, quod olim Missi Dominici sub prima & secunda Regum stirpe, & *Justitiarii itinerantes* in Anglia. Ii è *Magistris Parlamenti* delecti, mittebantur in diœceses, ut de Ballivorum, Judicum, aliorumque Ministrorum Regiorum excessibus inquirerent, & de iis ad *Parlamentum* referrent. Nangius in Gestis S. Ludovici p. 366. *Super forefactis, quæ tam ad personam suam, quam ad Præpositos & Ballivos suos spectabant, mittebat pluries per Regnum suum Inquisitores diligentes & fideles, & inventas injurias emendari & restitui faciebat*. Ejusdem Regis Ordinatio de Ballivis, ibid. p. 363. *Vel illis, quos ad visitandum terram, vel facta eorum Exquirenda mittemus*. Edictum ejusdem S. Ludovici, datum Parisiis an. 1256. pro utilitate Regni, ubi de Ballivis: *Item, ils jureront que il ne feront prendre à leurs fames, ne à leur autres parens, affins, amis, en mesniee, ne à ceux qui leur comptes oirront, ne à nul Enquesteur ou Visiteur, que nous envoirons enquerre contre eus es lieus ou il auront esté en office de par nous*.

Quo pacto vero inquisitiones suas contra Officiales Regios peragerent *Inquisitores*, pluribus declarat sequens Charta, quam ex Regesto 36. Chartophylacii Regii, nu 64. exscripsimus: *PHILIPPES par la grace de Dieu Roy de France, à nos Inquisiteurs envoiez de par nous en la Baillie d'Auvergne sus nos Officiers, Saluz. Nous vous mandons, que tant sus le desir, que nous avons, que les forfaits de nos mauves Officiers foient punis & adreciez, & a nostre peuple ces griez & les extorsions, que il leurons faiz, rendus & amendez, comme pour la mauvese renommee, que nous en avons oie, dequoi nous sommes à grant malaise de cuer, de ce que si longuement ont regne en ce fesant, & que plustost ne avons esté avisez, avons ordene cette voie qui ensuit, laquelle nous vous ajoutons coment vous doiez aler avāt sur eux, laquelle nous vous mandons d'estroitement à tenir sur vos sermens. Premierement, nous voulons, que tous nos*

flatni competentes ... infulam de seta sive serico mox laicoli minime deferentes, Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marten. tom. 4. Anec. col. 727 *Clericis vero ... & etiam Religiosi, si vestes hujusmodi sæculares prater necessitatem detulerint, infulam seu pileum publice de die in capite, Beneficiati à perceptione fructuum beneficiorum suorum per annum sunt suspensi.*

¶ INFULÆ ECCLESIASTICÆ. Translatio SS. Sebastiani & Gregorii, sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 396. *Religiosa Monachorum concio ecclesiasticis Infulis redimita stabat prospectans, unanimi devotione universalibus officiis animata, ut protectori ac patrono perenniter habiture congrua suscipiendi ferret obsequia.*

¶ INFULARE, Infulis ornare. Gloss. Isid. *Infulat, Propitiat.* Grævius scribendum credit *Infulis ornat*, Suetonius in Caligula c. 27. *Cunctantem pueris tradidit verberatum Infulatumque. Infulata domus Sacerdotum*, apud Prudentium in Hymno 4. Martyrum Cæsaraug. *Cum Infulatus ad altare staret Archiepiscopus*, in Hist. MS. Monasterii Beccensis p. 187.

¶ INFULLONICATUS, ἄκναφος, Gloss. Cyrilli & Lat. Gr. Sangerman. Rudis, impolitus.

¶ INFUNDITUS, Vide *Infusio*.

INFURCARE, In furcam agere, suspendere. Gloss. MSS. *Infurcare, suspendere*. Rodericus Toletan. in Histor. Arabum cap. 25. *In ripa fluminis* 300. *& amplius Infurcavit*.

¶ INFURIARE, In furorem efferare, Gall. *Mettre en fureur*. Joannis Troester Epistola apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 236. *Quis Minotaurum occidere studuit, Herculem magnum Infuriavit, bonum illum Uriam in acie standum occidendumque instituit?*

¶ INFURIOSUS, Furiosus, Vide *Inamorosus*.

¶ INFURNARE, *In furnum mittere, vel in furno coquere*, Joanni de Janua; *Enfourner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Vide *Informare* & *Furnare*.

¶ INFUSA. Vide *Infula*.

¶ INFUSARE, *Fuso involvere*. Jo. de Janua; *Enfuseler*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INFUSIDARIUM, Joannes Laudensis in Vita Petri Damiani n 42. *Audivi eumdem videlicet totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo, nisi parce leguminis Infusidario.* [Mabillon. sæc. 6. Benedict. part. 2. p. 262. suspicatur legendum *leguminis infusi diario*] Id est, ut ipse Damianus loquitur Opusc. 15. *radicibus, & leguminibus infusis, vel etiam elixis*.

INFUSIO, vel *Infusitius*, vel *Infunditus*, Equorum morbus, qui accidit ex potatione superflua, vel ex immoderato labore. Vide Jordanum Rufum Calabrum MS. l. 2. de Medicaminibus equorum, & Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 19.

INFUSORIUM. Will. Brito in Vocabul. MS. *Infusoria dicebantur vasa, quibus oleum lucernis infundebatur.* Breviloq. *Infusorium, vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis. Item Infusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis.* Ita etiam Auctor Mamotrecti apud Zachar. c. 4. v. 2. *Et septem Infusoria lucernis*, ubi Gr. ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Infusorium, Vaisseau à oile pour mettre es lampes ou piscine d'autel.* Adde Joan. de Janua in *Suffusorium*.]

¶ INFUSTITUS. Vide *Infusio*.

¶ INFUSUS Equus. Vide *Suffossor*.

¶ INGADIARE, Pignori dare, Gall. *Engager*. Epistola an. 1138. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 391. *Ne quislibet de prælibatis rebus distrahere præsumat, aut Ingadiare, seu quolibet ingenio alienare.* Vide *Vadium*.

¶ INGAM, INGANNUM, Videsis *Ingenium* 1.

¶ INGARDIATOR, ut *Gardiator*, Custos, Gall. *Garde, Gardien*, Litteræ an. 1358. apud D. Secousse tom. 3. Ordinat. Reg. p. 305. *Unum quoque vel plures de servientibus armorum, aut aliis Ingardiatoribus eorumdem, specialem seu speciales eorum sumptibus deputent.*

¶ INGARRULA, f. Pica, quæ garrula & loquax dici solet. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. to. 4. Anecd. col. 22. *Pœnitentia bibentis quod intinxerit aquila, vel Ingarrula, vel Gallina, vel (f. 7.) dies & noctes in pane & aqua*.

¶ INGAZIARE, Pignerare. Vide *Ingnaziatio*.

¶ INGEGNERIUS. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMAS, Agnellus in Vita S. Martini c. 1. apud Murator. tom. 2. p. 182. col. 1. *Omnes suburbanæ civitates veniebant, omnia docaria & subtegulata & omnia ligna abiegna & quæ necessaria erant, Ravennenses cives volventes in angaria cum funibus & Ingemas cetera.* An restituendum *cum funibus & Ingeniis ceteris*? Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMOSITAS Janssonius in Auct. ar in Glossarum Isidori: *Indolentia, Ingemositas*.

¶ INGENIARE, Vide *Ingenium* 1. & 2.

¶ INGENIARIUS, INGENIATOR. Vide *Ingenium* 2.

INGENICULARI, Genua flectere, Brit. oni in Vocabul. Utitur Vitruvius lib. 9. c. 6. Vide *Geniculum*.

☞ *Ingeniculare* dixerunt Hyginus Astronom. lib. 2. c. 6. & Lampridius in Heliogabalo.

INGENICULATIO, Oratio cum genuflexione emissa. Adamnanus lib. 3. de Locis SS. c. 4. *Et egressus foras, Ingeniculatione expleta, &c.*

¶ INGENICULANS, *Genua flectens*, Jo. de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Ingenicularis. Agenoil. eur.*

¶ INGENIOLUM. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENIOSE. Vide *Ingenium* 1.

¶ INGENIOSITAS, INGENIOSUS. V. *Ingenium* 2.

¶ INGENITURA, Sterilitas. Vita S. Vitalis Abb. tom. 2. Martii pag. 31. * *Qui dum suorum magis verborum dulcedine quam escarum abundantia plenus esset, Ingenituram & sterilitatem suam eidem patri referens, indicavit.*

¶ 1. INGENITUS Prostratus. Vita S. Savini tom. 3 Julii p. 197. *Ingeniti extemplo terræ, Dominum deprecabantur dicentes, &c.*

2. INGENITUS, dictus quidam Burchardus, ut habet Canisius tom. 5. Antiq. lection. p. 786. quod ex utero matris excisus, & arvinæ porci, ubi incutesceret, inclusus fuisset.

1. INGENIUM, Ars, machinatio, fraus. Joann. de Janua: *Ingenium ... astutia, calliditas*. Tertullianus adversus Gnosticos: *O parricidii Ingenium! o sceleris artificium! o argumentum crudelitatis!* Lex 6. Cod. Th. de Curiosis: *Callida machinamenta commeantium, ac simulatæ observationis Ingenia & fraudes depellant.* Gregorius Turon. lib. 9. c. 20. *Jurant ... se omnia ... absque ullo dolo vel fraudis Ingenio inviolabiliter servaturos*. Utuntur Gregorius Magnus lib. 5. Epist. 31. lib. 10. Epist. 28. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 22. Theganus cap. 13. Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 6. §. 2. Lex Longob. lib. 1. tit. 32. §. 4. Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 31. lib. 7. c. 214. Anastasius in Leone IV. Hincmarus Laudun. p. 352. &c.

MALUM INGENIUM, Eadem notione, nostris, *Malengin* Lex Salica tit. 36. §. 4. *Si quis per malum Ingenium in curtem alterius miserit aliquid, quod furatum est, &c.* Capitula ad eamdem Legem cap. 1. §. 4. & Capit. Caroli Magni lib. 3. c. 27. *Si quis hominem in judicio injuste contra alium altercantem adjuvare per malum ingenium præsumpserit, &c.* Interrogationes ad Confessionem dandam MSS. *Interroges ei, si ipse habeat aliquid adquisitum de malo Ingenio, aut de furto, aut de aliqua injusta causa.* Hinc formula familiaris, *bona fide, sine fraude & malo Ingenio*, apud Will. Tyrium l. 11. c. 6. 10. 21. l. 17. c. 30. lib. 19. c. 16. lib. 21. c. 18. & alios;

INGENIOSE, per fraudem. [Capitula Pippini Regis Ital. an. 703. cap. 23. *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingeniose res suas Ecclesiis delegant.* Quæ quidem lucem non modicam præbent legi 29. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2. p. 139. *Videtur nobis ut quicumque liber homo ingeniose in servitium alicujus se tradiderit.* Ubi notam prorsus extra viam subjicit Cl. Scriptor; nihil enim à Cangii mente videtur magis alienum, quam quod illum dixisse ibi adnotatur: rem fatebitur quisquis viri doctissimi observationes ad vocem *Obnoxiatio* legerit attentius.] Chronicon S. Vincentii de Vulturno: *Reclamavi, quod de ipsa cella... per pravos & iniquos homines subdole & ingeniose... res subtractas esse de Monasterio, &c.* Tabular. S. Cyriei Nivern. Ch. 53. *Si quis contra hanc donationem aliquid ingeniose insurgere conaverit, &c.* [Acta Episc. Cenoman. cap. 26. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 288. * *Denique is* (Rotgarius) *cum nostram irruisset civitatem, & eam ingeniose quibusdam fraudulenter consentientibus, fuisset ingressus cum suis.*]

ENGANNUM, Idem quod *Ingenium*, Hispanis *Engaño*, Gallis, *Engin*, Occitanis, *Eganar*, fallere. Charta Ildefonsi Regis Arag. apud Marcam in Histor. Benearn. lib. 6 c. 5. num 4. *Ego Rex convenio vobis Dominæ Mariæ... totum prædictum honorem tenere & habere, & expletare secure & in pace, sine vestro Engan, sicut superius scriptum est.* Alia ejusdem Regis lib. 6. c. 9. n. 3. *Quod vobis valeam & adjuvem vos, bona fide & sine Engaano.* Vide lib. 6. cap. 1. num. 2. cap. 31. num. 2. [Instrum. an. 1096. ex Archivis S. Victoris Massil. *Ego cum Abbate Richardo jam partiius fueram sine ulo Engein & sine ullo usage.*] Galli dicunt, *Sans fraude & malengin.*

ENGANNARE, *Enganer*, Decipere, Hispanis, *Engañar*. Pactum nuptiale in Raymundum filium Raymundi Comitis Tolosani & Reginæ Johannæ, & Sanciam filiam Petri Reg. Aragon. Octob. 1205. *Et ipsum in Dei fide & mea recipio, quod eum non decipiam, vel Engannem, &c.* Le Doctrinal:

Quæ plus i ariez mis, plus feries Euganez.

Li Lusidaires:

Ni a pas son pere trouvé,
Mult par se tient Enganné,
A ses Barons en a parlé, &c.

Crebrius dicunt *Engigner*. Le Roman *de Gariu*:

Ne lor Segnor ne vostrent obeir,
Sil ne le puent Engigner, o trair.

Alibi:

Mès d'une chose estes vot Enginiez.

¶ INGANNUM, INGANUM, ut *Engannum*. *Ingam*, in Charta Aymeriei Vicecom. Narbon. an. 1014. apud Stephanotium tom. 1. Antiq. Occitan. MSS. p. 516. *Ingan*, in Charta 4. armarii Narbon. ex Archivo S. Victoris Massil. Charta anni 1103. apud D. Brussel to n. 2. de Usu feudorum pag. 729. *Istas omnes superscriptas donationes dono vobis ego Willelmus* (Montispessul.) *sine vestro Inganno, ad meum servitium.* Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. an 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 411. *Absque omni Inganno eis dono & autoriso.* Pactum matrimonii an. 1107. ibidem col. 807. *Bona fide & sine malo Ingaano istas pactiones prædictas tenebunt.* Rursum occurrit apud eumdem Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1091. in Histor. Dalphin. tom. 1. p. 148. col. a. &c. *Inganum* vero tom. 1. Anecd. col. 451. *Per rectam fidem sine Ingano.*

INGENIARE, Per ingenium ac artem quidpiam excogitare. Constantinus Africanus. lib. 3 de Morbor. curat. c. 14. *Causam morbi Ingeniemus auferre, &c.* [Chron. Januense Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 36. *Cum vero in tribuna imago pulcherrima Christi ab antiquo depicta esset, dolentes, si talis imago deberet destrui, taliter sunt Ingeniati, quod &c.*] Hinc emendandus, ni fallor, Frotharius Tullensis Epist. 20. *Interfeci in vestris forestibus lupos 211. interfeci, dico, quia me jubente & Ingenante capti fuerunt.* Legendum enim puto *Ingeniante.*

¶ INGENIARI, Johanni de Janua, *Ingenium exercere, ingeniose se habere; & ponitur pro decipere, & tunc est transitivum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ingeniari, Exercer engin ou engigneur.*

¶ INGENIOSITAS, Eidem de Janua, *Astutia, calliditas, prudentia, subtilitas.* Expugnatio Constanti nopolis apud Marteo. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 790. *Sagambassa pontem mira Ingeniositate fabricari fecit*, id est, miro artificio; qua notione vox *Ingeniositas* affinis est voci *Ingenium* subseq.

2. INGENIUM, Machina bellica, *ingenio* & arte adinventa, constructa. Tertullianus de Pallio c. 1. *Nam & arietem... nemini unquam adhuc libratum illa dicitur Carthago, studiis asperrima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetus debile pecoris caput vindicantis. Cum tamen ultimarent tempora patriæ & aries jam Romanus in muros suos quondam auderet: stupuere illico Carthaginienses ut novum extraneum Ingenium.* Ita arietem *argumentosum Ingenium* vocat Miscella lib. 17. pag. 489. ubi Theophanes p. 318. τὸ τεχνούργημα. Tudebodus lib. 5. p. 811. *Atque eum acceptum ligatis manibus & pedibus posuerunt in fundum cujusdam Ingenii, quod Perrea vocatur, &c.* [Joinvillæ Hist. S. Ludovici Edit. D. Cangii p. 39. & 40. *Un soir advint que les Turcs amenerent ung Engin, qu'ils appelloient la Perriere, ung terrible Engin à malfaire... par lequel Engin ils nous gettoient le feu gregeois à planté... Quoy voiant les Sarazins, ils attirerent tous leurs Engins: dont ils en avoient seize, & les couplerent en façon que tous tiroient à nostre chatel.* Instrum. an. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 939. *Et quædam Ingenia ad projiciendum petras grossas super castrum prædictum.*] Albertus Aqu. lib. 1. c. 40. *Et applicitis Ingeniis, duobus in locis muros perforant.* Adde lib. 2. cap. 28. lib. 4. c. 35. lib. 5. c. 30. Gauterius Cancellar. de Bellis Antioch. pag. 446. *Ingenia, quibus Sardonas capi posset, studiose præparabant.* Epist. Balduini Comitis Flandr. de Expugnatione Constantinopolitana: *Ducitque fossatum, ne muris applicare possent Ingenia.* Will. Brito lib. 7. Philipp.

. . . *Ingeniorum*
Cura quibus, pontemque data est à Rege tuendi.

Rigordus an. 1190. *Petrariis suis & mangenellis, & aliis Ingeniis tantum fregerat de muris civitatis, &c.* Philippus Meuskes:

Sours quatre rués fist Engiens,
Et de eloies & de merriens,
As pons terneis, & castiaus,
Et tumeriaus & trebuckes, &c.

Chron Petri IV. Regis Aragon lib. 3. cap. 23. *Et fuen fer Giays en Valencia... per combatre.* Utuntur præterea Erebempertus cap. 10. Nangius in Chron. an. 1196. Levolduus Northovius in Chron. Mar ano ao. 1278. Thwroczius pag. 16. 23. 72. 97. 153. Bromptonus, & alii.

¶ INGENIOLUM, Parvum *Ingenium*, *Petit Engin*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Chronicon Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 387. *At oppidani* (*Trajectenses*) *nova practica comperta, molas super decursum Mosæ fabricari fecerunt, cum catenis ferreis illas colligantes, per quod Ingeniolum frustrati sunt conatus Leodiensium, nec unquam oppidanis defecit farina.*

¶ IN-

¶ INGENIARE URBEM, Machinis bellicis oppugnare. Gasparis Barthii Glossar. ex Anonymi Hist. Palæst. *Igitur si vobis bonum & honestum videtur, eligat se ante alios unus ex vobis, ut si aliquo modo vel ingenio civitatem acquirere vel Ingeniare potuerit, vel per se vel per alios concorda voce, ei urbem dono concedamus*.

INGENIOSI, Machinarum bellicarum confectores, vel qui iis præsunt in bellis, quos vulgo *Ingenieurs* dicimus. Plinius Junior lib. 10. Epist. 40. *Architecti tibi desse non possunt. Nulla provincia est, quæ non peritos & Ingeniosos homines habeat*. Albertinus Mussatus lib. 4. p. 21. *Cum balistarum tormentorumque omnis generis apparatibus Ingeniosos ad castri oppugnationem fere perordinat*. [Chr. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 102. *Compositio autem ab Ingeniosis Pisanorum artificibus manganis, gattis atque ligneis castellis urbem fortiter expugnabant; & cum his machinis urbis mœnia & mœnium turres potentissime rumpebant*.] Qui igitur *ingeniis*, seu machinis bellicis præerant, *Ingeniarii* dicebantur. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Quant li boins mestres Amauris
Le Sire de Engignours,
Commandere des Minours,
Et larges en mainte maniere,
Si vaillans kil portoit baniere,
S'en fust alès droit as engieus,
*Et faisoit la douler * mairiens,* * dolare,

Infra:

Quar mestre Amauri adreça,
L'Engignor, le vaillant ome, &c.

Guillelmus *Guiart* an. 1106.

Li Engigneur engins drecent,

Alibi.

Engigneurs engins chapuisent,

La Roman *de Garin* MS.

Li Enguignierres qui ont l'engin basti.

Vide Ottonem Morenam p. 55. & ibi Notas Felicis Osii pag. 84.

¶ INGENIATOR, Eadem notione. Computus an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 284. *Item pro expensis magistri Bucherii Ingeniatoris apud Balmam, & eundo versus Morasium 2. s. 7. den. gr.* Codex MS. D. *Faure* apud Stephanot. tom. 1. Fragm. Hist. *Erat etiam ibi Ingeniator Regis, qui fecerat plura ingenia*. Vide *Engeniator*.

¶ INGENIATORES. *Donum de Ingeniatores*; hoc est, si bene conjicio, de rebus *ingenio* & arte comparatis. Vide *Donum de avere* post *Donum* 2.

¶ INGEGNERIUS, Ital. *Ingegnere*, in Historia Cortusiorum, apud Murator. tom. 12. col. 805.

INGENIARII. Ugutio: *Arcepellones, qui vulgo dicuntur Ingeniarii*.

¶ 3. INGENIUM, Instrumentum notarii. Bullarium Casin. tom 2. Const. 90. *Sive per traditiones, sive per chartularum inscriptiones, sive per aliquo legali Ingenio vel tenore*.

¶ 4. INGENIUM, Ratio, causa. Leges Luitprandi apud Murator. tom. 1. part 2. pag. 67. *Si manifestum fuerit, quod aut judex, aut sculdais, & saliarius aut decanus, ubi ipsi arioli, aut ariolæ sunt, & eos non condemnaverit, aut premium tulerit . . . vel pro qualicumque Ingenio absolverit, integrum guidrisild suum in palatio componat*.

5. INGENIUM, Rete aut hamus. Quoniam Attachiam. c. 87. §. 2. *Salmunculi non capiantur, nec destruantur per retia, aut per alia Ingenia ad stagna molendinorum, &c.* Vetus Charta in Probat. Hist. Sabaud. p. 6. *Neque in tota aqua sicut ab exclusa in lacum defluit, Ingenium mittat, aut piscem sine Monachorum jussu aut consensu capere audeat*. [*Ingenia quibus pisces capiuntur*, Bernardo Mon. in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 6. Ordinatio an. 1317. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 11. *Pour les malitieus Anginz courranz pour panre toute maniere de poissons grans & petits, si que iceus Augin efforbissoient* (si), *tous les petits poissons, florins & autres*.] Vide *Saurarium*.

¶ 6. INGENIUM, Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodum. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Trahentes sagentiam cum uno bono Ingenio perduxerunt eam in terram*.

¶ INGENIUS, f. Charta, instrumentum. Charta S. Michaelis de Fallio in Comitatu Barchinon. *Dono cum silvis, garricis ... & ortis & aquis sicut superius resonat sive per ullas quasque voces, sive per meus Ingenios*. Vide *Ingenium* 3.

¶ INGENTIA, Magnitudo, acerbitas. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 97. * *Medicus propter qualitatem loci & Ingentiam morbi de ejus vita dubitabat*.

¶ INGENTIFICUS, Ingens, magnus, immanis. Gerardus Maurisius apud Leibnit. tom. 2. Scrpt. Brunsvic. pag. 24. *Cum autem inter Paganos quidam tam fortissimus & staturæ Ingentificus cunctos Christianos sic bellando superaret, &c.*

¶ INGENTIOR, Major. *Ingentiori excellentia commendatur*, in Gestis Abbatum S. Germani Autissiod. c. 19. de Guachero Abbate.

¶ INGENTITUDO, Crassitudo, amplitudo. *Lapis immensæ Ingentitudinis*, in Trivetti Chronico apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 629.

¶ INGENUARE, Manumittere. Vide *Ingenui*.

INGENUI, Liberi, quibus opponuntur servi, aut quivis obnoxiæ conditionis, in lege Salica tit. 37. 43. 44. & alibi passim. Gloss. Lat. Græc. *Ingenuus*, εὐγενὴς, ἐλεύθερος, ἐπίσημος. Hi à tributis immunes erant, quod secus erat de servis. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 15. *Multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis Senioris Ingenui fuerant, publico tributo subegit*. Erchembertus in Hist. Longob. c. 6.

Liber & Ingenuus sum natus utroque parente;
Semper ero liber, credo, tuente Deo.

In Capitulari Caroli M. pro partibus Saxoniæ, triplex hominum conditio statuitur, *Nobilium*, seu qui de nobili genere sunt, *Ingenuorum*, & *Literum*. Unde patet, hoc loco *Ingenuos* pro iis, quos *Liberos* vocabant, usurpari, ut in voce *Liber* observamus: alias *Ingenui* dicti, qui ex servitute manumissi, libertatem consequebantur. Hinc *ingenuus fieri* dicitur, qui in libertatem asseritur, apud Gregorium Turon. lib. 8. c. 41.

INGENUITAS, Ingenui status. Charta Carlomanni Reg. an. 881. *Et congruum obsequium sicut homines ingenui, exinde eidem Monasterio exhibeant, ne eorum Ingenuitas vel nobilitas vilescat. Ingenua nobilitas*, in Chronico Reicherspergensi an. 1084.

INGENUITAS, Nobilitas, titulus honorarius, concessus Reginæ Angliæ à Gregorio VII. PP. libro 7. Epistola 26.

INGENUITAS, Libertas servo data per manumissionem. Synodus Aurelian. II. can. 9. *Si de servis Ecclesiæ libertos fecerit Episcopus, in Ingenuitate permaneant*. Primum testamentum Wildradi Abb. Flaviniaci: *Exceptis Ingenuitatibus, quas pro animæ nostræ remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, &c.* Infra: *Similiter & illas cessiones, quas ad libertos nostros Ghisberto & Gimberto Clericos, ad eorum Ingenuitates confirmandas ... fecimus, &c.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. c. 4. *Familiæ suæ partem maximam Ingenuitate donavit*: aliis verbis Hariulphus lib. 1. cap. 13. *Omnes ubique ad se pertinentes libertate propria perdonavit*.

CHARTA INGENUITATIS, qua servus in libertatem asseritur: *Ingenuitas Chartæ*, pro *Charta Ingenuitatis* in

in Capitulari 3. Caroli M. ann. 803. edit. Baluzianæ. *Chartula libertatis*, apud Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S.Masonæ Episcopi Emerit.c. 17. Qui enim servo libertatem conferebat, conficiebat chartam, qua ingenuum illum fore in posterum pronuntiabat, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus, vitam duceret ingenuam,& nemini servitium exhiberet: data præterea facultate, si ita luberet, ad ingenuitatem suam tuendam, defensionem Ecclesiæ vel cujuscumque alterius personæ, eligendi & expetendi absque ullo libertatis præjudicio. Capitularia Caroli Magni lib.3.c.48.*Si quis per chartam ingenuitatis à domino suo legitime libertatem est consecutus,liber permaneat.*(Eadem verba habentur in Legibus Henrici I.Reg. Angl. cap.89.) & cap.43. *Si quis per chartam ingenuus dimissus fuerit, & à quolibet homine ad servitium interpellatus fuerit, &c.* Theodulphus in Parænesi ad Judices v.205.

Pars numerosa subest populi, matrum atque virorum,
Infantum, juvenum, sen ab utroque simul:
Quos pater & genitrix sub libertatis honore
Liquere, en illo libera turba manent,
Quorum si chartas vitiem, vafe ille vetusto,
Hic ego, tu donis non potiere meis.

Harum *Ingenuitatum* Chartulas, seu Formulas, plures proferunt Marculfus lib.2.for.32. 33. 34. Formulæ vett. Bignonii cap.8. 13. Formulæ secundum Legem Roman. cap. 12. Chartæ Parensales cap. 1. Willelmus Heda in Bernulpho Ultrajectensi Episcopo 20. Beslius in Comitibus Pictav. pag. 471. &c. Ejusmodi etiam est, quam hic damus ex Tabul. sancti Vitoni Virdunensis: *Qui famulum, vel famulam suam à jugo servitutis absolvit, procul dubio mercedem recipiet ab eo, qui dixit: Dimitte, & dimittetur, date, & dabitur vobis. Quapropter ego Hermantus pro remedio animæ meæ in Dei nomine dimitto ingenuam famulam meam, nomine Hildeburgem, ut bine deinceps ingenua sit, ingenuaque permaneat, tuitionem sancti Dei Confessoris Vitoni Virdunensis Ecclesiæ babeat: & annis singulis in festivitate ejusdem sancti Dei Confessoris Vitoni ad altare ipsius unam denariatam de cera exsolvat, ejusque mundiburdo defensata, firmissimam in omnibus ac securam obtineat libertatem & ingenuitatem per hanc ingenuitatis chartulam. Si quis vero quod futurum esse non credo, si ipse ego, aut unus de heredibus, coheredibusque meis, seu qualibet alia opposita persona, quæ contra hanc Ingenuitatis chartulam adire, aut eam infringere vel immutare voluerit, cui litem intulerit, cogatur exsolvere auri libram unam, argenti pondera 5. multam sustineat; & insuper, quod repetit, evendicare non valeat. Et ut hæc chartula Ingenuitatis firmiorem in omnibus obtineat vigorem, manu propria eam signavi, & qui subscriberent vel signarent in præsenti rogavi, stipulatione subnixa. Actum die Kl. Maii an. 5. regnante Othone Rege, filio Henrici Regis. S. Herment. &c. Sarovardus indignus Cancellarius scripsit & subscripsit.* Hisce addo, quæ habet Charta Ludovici Pii Imper. edita à Petro Chiffletio ex Tabular. Eccles. Bisuntinæ: *Modus autem absolutionis & manumissionis illius talis esse debet: Scribatur libellus perfecte & absolute Ingenuitatis, more, quo hactenus hujusmodi libelli scribi solent, Civem Romanum liberæ potestatis continens, &c.*

Ingenuitas, Prædium liberum, *mansus Ingenuilis* in Annalib.Bertinian. Francor. ann. 866. Iidem Annales an.777. *Et secundum morem illorum omnem ingenuitatem & alodum manibus dulgtum fecerunt, si amplius mutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi conservassent in omnibus christianitatem, &c.* Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn.c 15. *Dedi enim ob hoc Raymundo Guilhermi de Benaco 4. suæ electionis equos, & meam loricam, cum Ingenuitate totius Benacensis honoris, qui mihi erat servitialis, &c.* Mox: *Cum Ingenuitate Basi & totius honoris ad eum pertinentis.* Vide *Mansus ingenuilis.*

¶ Ingenua Hæreditas, in Concilio Legionensi an. 1012. can.9.

¶ Ingenualis Mansus. Vide in *Mansus.*

¶ Ingenuiles. Codex MS.S.Irminonis Abbat.Sangerman. fol.72. col.2. *Sunt ibi foci inter Ingenuiles & lidiles 124. qui solvunt de spelta modios 124 propter wactam. Solvunt de axiculo inter Ingenuorum & lidorum & servorum mansos 6.(6000.) 800. de scindulis similiter.* Vide *Mansus ingenuilis.*

Ingenuitas, Immunitas, securitas. Tabular. Conchensis Abb. in Ruthenis ch.503. an. 1180. *Hanc chartam donationis laudo & confirmo, & quidquid deinceps ab aliquo in terra mea ad ipsam beatæ Fidei salvetatem datum fuerit, ingenue concedo, dans securitatem semper & Ingenuitatem per totam terram meam, &c.*

Ingenuare, Manumittere, *Ingenuum* facere. Charta Hispanica æræ 1082. apud Antonium de Yepez in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6. *Et cum servis istis... foris illo majore, quem Ingenuamus.* Capitulare Caroli M. an. 808. *De his, qui fraudulenter se Ingenuare volunt, &c.* Vide Ingenium 1. [Moretus Antiq. Navarræ p.567. *Consenserunt omnes Milites mei, ut Ingenuassem omnes illos Monasterios qui sunt in illa terra, ut non habeant super eos potestatem in aliqua servitute nec Comites nec potestates.*]

¶ 1. INGERARE, pro *Inaggerere*, in Statutis Mediolan. part.2.c.247.

¶ 2. INGERARE, Ingeriæ, Voces depravatæ ex *Gerontico*, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon.*

¶ INGERSARE, *Gersa*, seu cerusa, infucare, illinire. Vide *Gersa.*

¶ INGLANDARE, Glandibus alere. Anastasius in S.Hadriano PP. apud Murator. tom. 3. pag. 188. col. 2. *Sed & porcos qui annue in casalibus sæpius dictæ domocultæ Inglandati fuerint capita centum, exinde occidantur.* Vide *Glandis.*

¶ INGLANDULA, Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum. Vita B.Francisci Fabriani tom. 3. April. pag.989. *Patiens tantam inflationem quam Inglandulam vocant.*

¶ INGLARARE, Inglareare, Italis, Glarea seu arena substernere. Regimina Paduæ apud Murator. tom.8.col.461. *Hoc anno* (1275.)... *Inglareata fuit via, qua itur Vincentiam.* Memoriale Potestatum Regiens. ejusdem tom.col. 1140. *Fluvius Rodani sparsit... super stratam Inglaratam.* Et col.1167. *Pro strata Inglaranda, qua itur Parmam.*

¶ INGLORIA, ἀδοξία, *Dedecus, ignobilitas*, in Supplemento Antiquarii.

¶ Inglioriatio, Ead.notione, Dionysio Cartus.

¶ INGLUTUS, *Infirmus*. Papias & Amaltbea.

¶ INGOLINUS. Charta ann.circiter 1060. apud Marten.tom.1.Anecdot. col.187. *Legavit quoque Comes Guillelmus supradicto sancto* (Nicolao Pictav.) *in morte sua pedaginm quod uxor sua apud Manciacum tenebat, scilicet de Ingolinis, de decem solidis, duodecim denarios; de Voltron vero sex den. & 10. sol.*

¶ INGOMBERARE, Impedire, obsidere. Miracula S. Zitæ, tom. 3. April.p.514 *Fuit Ingomberata & vexata à malis spiritibus.* Vide *Incumbrare* in Combri.

¶ INGOTTATUS, Laborans arthritide, Ital.*Gottа*, Gallis *Goutte*. Miracula B. Henrici Baucen.com.2. Junii pag.376. *In ancha sinistra Ingottatus & claudicabat.* Vide Gutta 3.

¶ IN-

¶ INGRAMINARE, *In gramina erumpere*, apud Papiam. Hinc emenda Glossas Isid. *Ingraminat, in gramina rumpit.* Lege *erumpit*. Johan. de Janua: *Ingraminare*, *Gramine implere*.

¶ INGRANARE, Moletrinæ infundere, Gall. *Engrener*. Charta an. 1238. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 806. *Si invenere aliquem molentem in dicto molendino, statim post ipsum sine aliqua contradictione potero bladum meum ingranare & molere*. Vide *Treumia*. Faber in Thesauro ex fragmento Glossarii Anglic. *Ingranare* reddit *Grana in horreum imponere*.

INGRANATIS, Rosa, quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *incarnat*, apud nos etymon. Occurrit apud Michaelem Scotum de Physionomia c. 46. Locum vide in *Merollum*.

[INGRANDINARE, [Instar *grandinis* crebris flagellorum ictibus cædere.] Vide *Grandes*.

¶ INGRANGIARE, In *grangia* seu horreo recondere. Charta ann. 1451. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Habebunt de & super decimis dictis Religiosorum in hujusmodi parochia spectantibus, ubicunque Ingrangientur seu reponantur, summam 40. solid. Turon.* Rursum occurrit in Indice MS. beneficiorum diœcesis Constant. fol. 40. Vide in *Granea*.

INGRATES TAURI, Gall. *Engraissez*, Incrassati. Vide in *Taurus*.

INGRATINARE, Unguibus cutem carpere, *Egratigner*. Statutum an. 1204. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 230. *Et quod aliquis vel aliqua non Ingratinent se in facie cum unguibus, nec capillos dilanient cum manibus, &c.*

¶ INGRATITUDO, Ira, indignatio, gratiæ & benevolentiæ amissio. Concordia Comitis Fuxensis cum matre sua an. 1313. apud Rymer. tom. 3. p. 419. *Idem Comes volens, sicut decet, ut dixit, dictæ dominæ Margaretæ matri suæ reverentiam exhibere, & eam toto posse & conatibus honorare, nolens ejus Ingratitudinem incurrere, &c.* Litteræ Caroli IV. Imper. apud Ludewig. tom. 6. p. 65. *Prout nostram diligitis Ingratitudinem evitare*. Alias *Ingratitudo* vitium est ingrati animi. Vox hoc intellectu nimium nota, & utinam minus necessaria: quam tamen nullibi reperies apud Latinos. Vide Vossium de Vitiis sermonis.

¶ INGRATUITUS, Ingratus, molestus. Acta SS. Junii tom. 4. p. 563. de S. Etheldreda:

Hanc Ingratuitam miser anxius actito vitam,
Ducens languores, stimulos, tormenta, labores.

¶ INGRAVANTER, Haud gravate, lubenter, apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 18. *Ingravate* dixit Ammianus non semel.

¶ 1. INGRAVARE, Insculpere, Gall. *Graver*. *Ciphum argenteum ... deauratum & aymellatum & ingravatum*, apud Rymer. tom. 5. p. 48.

2. INGRAVARE, Impetere, postulare. Vide sis in *Gravare*.

¶ INGREDI, Inducere. Acta SS Maii tom. 4. p. 625. de B. Augustino Novello: *Licentia ... Ingrediendi in eamdem civitatem Thermarum reliquias prædictas*.

INGREDICIUM, Ingressus. Vetus Charta ex Tabular. S. Benigni Divion. apud Perardum p. 162. *Terris arabilibus, cultis & incultis, silvis, ingredictis, aquis, aquarum decursibus, &c.*

INGREMIARE, *Accipere, vel in gremium mittere*. Ugutio [& Jo de Janua in *Gremium*.]

INGRESSA. Vide *Introitus*.

¶ INGRESSIA, Reditus annui ex aliqua re provenientes. Vide in *Exitus*.

INGRESSITUDO. Charta Johannis Episc. Cumani ann. 1141. apud Ughellum tom. 6. Italiæ sacræ pag. 269. *Nobis reddatis ... in secundo die Lunæ sacræ Quadragesima cenam unam ... sine omnium Ingressitudine*.

¶ INGRESSORA, terminatione Longobardica, pro *Ingressus*. Charta commutationis ann. 965. apud Murator. tom. 2. p. 42. *Has denique rebus ipsis supranominatis, vel commutatis, una cum accessionibus & Ingressoras earum ... in integrum sibi unus alteri pars parti commutacionis nomine tradiderunt*.

¶ 1. INGRESSUS, Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, &c. Vide in *Exius*.

2. INGRESSUS, vox Fori, Anglis *Entré*, seu *Entrée*, quæ usurpatur de eo, qui personaliter, vel per alium ejus mandato terram vel tenementum ingreditur, id est, ejus possessionem invadit. Contra hunc datur *Breve*, quod dicitur *de ingressu*. Rastallus.

¶ 1. INGROSSARE, Luculentius scribere, Gall. *Grossoier*: quod de forensibus instrumentis dici solet. Limborch Sentent. Inquisit. Tolos. p. 183. *Ego Petrus de Claveriis publicus Tholosæ Notarius ... scripsi & ingrossavi*. Acta SS. Junii tom. 1. p. 266. de SS. Martyribus Sendomir. *Tenens in manu schedam certam ... & petens eamdem ad acta suscipi & Ingrossari*. Diploma Sigismundi Imp. ann. 1493. apud Ludewig. tom. 5. p. 306. *Ideoque presens publicum instrumentum hujusmodi transumptum in se continens per connotarium meum supra & infra scriptum fideliter Ingrossatum, &c.* Vide *Grossare* 1.

INGROSSATOR, Qui instrumenta forensia & contractus in membranis majori charactere exarat & redigit, Gall. *Grossoieur*. Unde inquit Spelmannus, ævo Henrici VI. *Ingrossator magnæ rotulæ* appellatus fuit, qui hodie *Clericus Pipæ* est; & *duplex Ingrossator*, qui nunc *Pipæ Contrarotulator*.

¶ INGROXATOR, Ead. notione, in Laterculo Magistratuum Cremonensium, apud Murat. tom. 7. col. 646.

¶ 2. INGROSSARE, *Facere ut omnes partes cohæreant, condensare, facere continuum seu crassum*. Goclenii Lexic. Philosophicum.

¶ INGROSSARI, Crassum fieri, inflari, tumescere. Vita S. Ricardi, tom. 1. April. p. 310. *Cœperunt igitur manus ejus dextra, necnon & tibia valde tumore Ingrossari*. Miracula S. Eutropii, tom. 3. April. p. 740. *In tantum est Ingrossatus, quod nisi cum magna difficultate se poterat aliquantulum inclinare*. Vita S. Gaudentii Mart. Conven. MS. è Bibl. Floriac. cod. 220. *Incepit mare turbari & furibundo impetu Ingrossari*.

INGROSSATORES, Cowello lib. 4. tit. 28. §. ult. & Jurisconsultis Anglis, sunt monopolæ, qui ad annonam carius vendendam, quantum possunt, in suas manus congerunt: Gallis: *qui achetent en gros*. [Vide alio sensu in *Ingrossare* 1.]

¶ INGROXATOR. Vide in *Ingrossare* 1.

¶ INGRUENTIA, Irruptio, impetus, *Copia ingruens*, Barthio in Glossis ex Baldrici Hist. Palæst. Concil. Pampilon. an. 1023. *Et nullus fortasse status vel honor maneret modo episcopalium sedium, nisi eas ab Ingruentia vastatorum, Regum bonorum & Principum retraxisset concilium. Ingruentia causarum & negotiorum pericula*, apud Schannattum Vindem. Litter. p. 157.

¶ INGUADIARE, Oppignerare, Gallis *Engager*; *Engaiger*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. *Inguadiare*, *Valde guadiare*, Johanni de Janua. *Inguadiare se alteri*, Se ei dedere pignoris loco, eique servire, in Legibus Caroli Magni apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 98. col. 1. Vide *Vadium*.

¶ INGUAGIARE, INGUAGIMENTUM, Eadem notione Chartular. S. Vincentii Cenoman. f. 197. *Normannus filius Bernardi Inguagiavit pro 50 solidis Monachis S. Vincentii quidquid habebat in Ecclesia de Macheriis & in cimiterio & in decimis parochiæ. Hoc Inguagimentum habuerunt Monachi in tota vita Normanni*.

¶ In-

¶ Inguaziatio, Pignoris obligatio, Gallis *Engagement*. Charta an. 1082. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 254. *Geffredus filius Guinguanvi Ingaziavit Ulrico Monacho & ceteris Monachis S. Florentii . . . quartam partem unius villæ 4. lib. denar. à festivitate S. Michaelis usque ad novem annos tali pacto, ut singulis annis reddant ei Monachi dimidiam minam annonæ, ut ad usum eis Inguaziatio illa reputetur.*

¶ INGUINARIA Pestis, Qua inguen afficitur, in Chronico Monasterii Marienrod. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 446. Vide *Inguinaria*.

INGUISSATUS. Glossæ veteres p. 324. *Inguissatus*, τεθραυσμένος. Aliud videtur ab *inquassatus*. Gloss. Gr. Lat. Αθραυσθος, *Inquassatus, infractus*. Alibi: Αγνυθος, *Inquassatus*. Αγίγτριπτος, *Inquassatus*. Vide Meursium in ἐγκεσπτος [& Martinium in Lexico.]

INHABILIS. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 29. *Maximus quoque de Neapoli Campaniæ, quod esset Inhabilis stomacho & corpore delicatiori, &c.*

¶ INHABILITARE, Inhabilem & incapacem declarare, Gall. *Declarer inhabile*. Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. pag. 74. col. 2. *Stephanus de Guiryaco officio suo privaretur, & ad alia officia regalia in futurum obtinenda Inhabilitaretur.*

¶ Inhabilitas, Inhabilitatio, hac notione leguntur in Bullario Carmelit. pag. 199. col. 1. & pag. 243. col. 2.

¶ INHABITATOR, pro Habitator, in Litteris an. 1523. apud Ludewig tom. 5. p. 19.

INHÆREDITARE. S. Valerianus Cemeliensis Homil. 4. *Ita hæreditatem, cui solet unus Inhæreditare, frequenter videmus multos numero accrescente sufficere.*

¶ INHAVARI, Admisceri. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Inhavor*, προσμίξομαι.

INHERBARE, [Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre.] Vide *Herba*.

¶ INHEREDARE, In possessionem mittere. Litteræ ann. 1326. ad calcem Hist. Lossensis pag. 33. *Ad eadem bona nobis & nostris successoribus investire cognoveritis & Inheredare.*

¶ Inhereditare, Eadem notione. Charta ann. 1292. apud Miræum tom. 1. pag. 442. *In quo nemore dictos Religiosos Inhereditavimus legitime ... adhibitis solemnitatibus, quæ in hujusmodi Inhereditatione solent adhiberi.*

¶ INHEREMIS, *Arrogans*. Papias in MS. Bituric.

¶ INHERGIA, *Effectus*. Papias. Vide *Inergia*.

INHERMUS, Incultus. Vide *Eremus*.

¶ INHIBÆ. Vide *Inhibræ*.

INHIBITOR, *Bedellus, qui & Angarius dicitur & exactor, quia nimis petendo & injuste auferendo inhibet homines: vel qui inhibet lites inter eos. Unde Josephus lib. 20. Jussu violentiarum Inhibitor, ut ad Imperatorem pergeret.* Hæc Ugutio. Gloss. vet. Barthii lib. 28. Advers. cap. *Inhibitores, Exactores*.

¶ Inhibitoriæ Litteræ, Gall. *Lettres de Defense*, in Instrum. tom. 3. Gall. Christ. col. 160.

¶ INHIBRÆ. Isidorus lib. 12. Orig. c. 7. *Alites quæ volatu ostendere futura videntur, quæ si adversæ sunt, Inhibæ dicuntur, quod Inhibeant, id est, vetent.* Festus habet: *Inebræ aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent; & prorsus omnia Inebra appellantur, quæ tardant vel morantur agentem.* Ab *inhibere* factum *Inhiber, bra, brum*. Recta igitur orthographia legendum *Inhibræ*, ut legit Hofmannus in voce *Aves*. Vide etiam Martinii Lexicon in *Inebræ*.

¶ INHOC, Inhoka, Quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa, septum, sepimentum, Gall. *Enclos*, à Saxon. Inge, campus, & Hoke, angulus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden p. 297. *Frater Walterus Prior Bernecestriæ ... fieri fecit quoddam Inhoc in campo waretabili ... sub curia ejusdem Prioris ... per quod ... Abbas Oseu. dicebat se de communi pastura ibidem disseisiri.* Quoniam vero in Communis detrimentum cedebant ejusmodi septa, prohibebantur omnino fieri, nisi domini accessisset consensus. Hæc, & quæ fuerit *Inhokæ* conditio, colligere est ex Charta an. 1268. apud eumdem Kennett. in Glossar. ad hanc vocem: *Anno regni Regis Henrici filii Regis Johannis 52 ... cum dictus Johannes* (de Pratellis) *seminasset & Inhokam fecisset de quadam cultura quæ vocatur Costowa sine voluntate dicti Abbatis & aliorum prænominatorum, & insuper in defensum posuisset communem pasturam totius warettæ, quam communam dictus Abbas & prænominati clamaverunt ex antiquo esse jus suum ... Dictus Johan. recognovit illam communam pasturam esse jus ipsius Abbatis & aliorum dominorum prænominatorum quotiens à dictis culturis bladum asportatum fuerit, & terra seminata non fuerit. Et obligavit se & hæredes suos imperpetuum per fidem & præsens scriptum quod nunquam de dicta pastura quicumque seminabit nec Inhokam faciet in præjudicium dicti Abbatis.*

¶ INHOERITARE. Litteræ an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 259. *Exercitus noster prædictus dictam villam* (Calesii) *melius & quietius poterit intrare, ac eadem. ad minus dampnum seu nocumentum vestri, & soldariorum vestrorum ibidem, ac mercatorum & aliorum Inhœritantium in villa prædicta, recipi poterit & hospitari.* Puto legendum esse *Inhabitantium*.

INHONESTARE, Ugutioni, *Valde honestare, vel potius diffamare, vituperare, ab honestate removere.* Posteriori notione usurpat Ovidius 4. Trist. ut & Alanus in Planctu Naturæ: *Vides enim qualiter homines originalis naturæ honestatem bestialibus illecebris Inhonestent, &c.*

INHONESTAS, Dedecus, ἀτιμία. Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. p. 47. *Hos cum Inhonestate dimisit.* Theophan. ἀτίμως. Utitur Tertullianus.

Inhonestas, ἀσχημοσύνη, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INHONORABILIS, Minime honorabilis, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. c. 17.

INHONORARE, Idem quod *Dehonorare*, probro afficere, infamiæ notam infligere, ἀτιμάζειν. Decretum Tassilonis §. 17. *Et si quis signum, quod est sigillum, Inhonoraverit, vel hujuscemodi intimata minime impleverit, &c.* Fulbertus Epist. 99. *Contemnis Deum, Sanctos Inhonoras, res Ecclesiæ invadis & aufers.* Adde Epist. 126. Innocentius III PP. apud Catellum in Histor. Comit. Tolos. p. 30. *Quamvis juste derogari valeat famæ tuæ, tibique adscribi vitium ingratitudinis in peccatum, si eum forsitan Inhonoras, qui te studuit honorare.* Utitur etiam Anastasius Bibl. in Histor. Eccl. p. 169. præter Latinos Scriptores aliquot.

Inhonoratio, Probrum, ignominia, in Capitular. Caroli M. lib. 2. cap. 13. 16 Concil. Duziacense I. cap. 4. *Et obtinuit talem epistolam in meam contrarietatem & Inhonorationem.*

¶ Inhonoratio, Damnum. Capitulum Odonis Regis an. 888. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 291. *Res Ecclesiarum vestrarum ... sub integritate & immunitate absque aliqua Inhonoratione permanere concedam, quas modo juste & legaliter vestræ retinent Ecclesiæ.*

INHONORIFICARE, in lege Aleman. tit. 5. § 1. idem quod *Inhonorare*.

INHORMIS, pro *Innormis*, non semel apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi c. 18. 22.

INHUMANATIO, Christi *Incarnatio*, in Historia

 Mi-

Miscell. ἐνανθρώπησις. Facundus Hermianensis l.9.c.3.de Theodoro: *Quis enim audiens condidisse libros de Incarnatione, aut, ut proprie hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessariae verbo, sicut à Graecis dicitur de Inhumanatione Filii Dei, duos eum putet filios Dei praedicasse? Nam qualiter Filium Dei, id est, Deum Verbum, non hominem quoque diceret Inhumanatum?* Flavianus Episcop. Constantinopolitanus, apud Liberatum Diaconum c.11. *Ex duabus itaque naturis confitentes Christum post Incarnationem ex sancta Virgine & Inhumanatum, in una substantia, & una persona, &c.* Vide [Diurnum Roman. p.28. &] Notas Sirmondi ad Facundum.

INHUMANICARE, in Glossis MSS. apud Barthium lib.28. Adverſ.c.29. & Vossium exponitur *vim inferre*: credo rescribendum *Inhumanitare*, ab *Inhumanitas*, quasi inhumane agere. Gloss. Gr. Lat. ἀπανθρωπία, *Inhumanitas, Inclementia*.

¶ INICLARIS, ἐνίστρ..., *Fusus, colus*, in Supplem. Antiquarii. Suspicatur Martinius ab *in, neo*, & *colus* dictam vocem, quasi *innicolaris*, vel *Inicularis*, in quem ineunt fila.

¶ INIDONEITAS, Imperitia, inscitia, Gall. *Incapacité*. Hist. Afflegemiensis apud Acher. tom.10. Spicil. p. 620. *Gislebertus Marsclarius communibus monachorum suffragiis* (Abbas electus est,) *sed ipsa palam Inidoneitatem asserens, &c.*

INJECTA. Constitut. Siculae lib.1. tit.51. de Judicib. *Et si à litigantibus aut impetrantibus esculenta & poculenta, seu Injectas, aut deductionem recepisse, vel promisisse ipsos, probetur, spoliatis honoris cingulo ... quadruplum curiae nostrae componant:*

INJECTIO, apud Julianum Antecessorem Nov.124. cap.8. in Graeca edit. ἐπιβολή, qua voce usum Procopium in Hist. arcana, observatum jam olim à Pithoeo: de cujus origine multa congessit Nicolaus Alamannus p. 100. 1. edit. Impositio scilicet facta & inventa à Justiniano, quam pro iis, qui, peste vel fame tunc crassante, perierant, exsolvere tenebantur superstites.

¶ INJENUUS, pro Ingenuus, in Probat. novae Hist. Occitanae col.101. Vide *Iugenui*.

¶ INIFENS, *Dicens*, apud Papiam.

¶ INIGERE PECUS, *Agere, id est minare*, apud Festum. Jo. de Janua: *Inigere, Pecus à pastu in tectum agere; abigere vero est pecus à tecto in pascua agere*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Inigere, Amener comme bestes de pasture. Oves inigunt in stabula*, apud Varronem lib. 2 de Re Rust. cap.2. Rursum utitur lib. 1. cap.2. & lib.3. c.22.

INIMICABILITER, Hostiliter. Epist. 17. ex Tegernsensib. *Dominus Dieno Comes Inimicabiliter persequitur nos.*

¶ INIMICALIS, Adversarius, contrarius. Sidonius lib.1. Epist.3. *Qui eum licet stimulis inimicalibus excitentur, scamnis tamen amicalibus deputantur.*

INIMICARI, Inimicus fieri. Wippo de Vita Chunradi Salici p.434. *Fridericus Dux Lotharingorum... Imperatori Inimicando morte propria praeventus est.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p.244. *Insuper prohibuit sub anathemate, ne fratribus ipsis pro hac causa Inimicaror.* Adde p.261. Occurrit apud alios.

¶ INIMICIALITER, ut *Inimicabiliter*. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom.12. col.615. *Si vero nos impedire volesis ad hoc, scitote firmiter, quod cum stipendiariis nostris Inimicialiter resistemus.*

INIMICITIAE, *Inimicitias propinquorum occisi pati*, in Lege Saxon. tit.2. §.4. Conventus Ticin. an. 850. c.3. *Nulla is, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas Inimicitias a parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo e jus amico vel propinquo sustineat.* Vide *Faida*.

¶ INIMICITIARE, Inimicitias gerere. Chronic. Valciodor. apud Acher. Spicil. tom.7. p.556. *Hastiriensibus in his periculis animarum suarum Inimicitiantibus, multum obfuit.*

INIMICUS, Diabolus, hostis generis humani. Arnobius Junior in Psalmum 78. *Tunc efficimur in derisu omnibus daemoniis, qui ideo vicini nostri & inimici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimicitiis juxta nos positi non recedunt.* Ita appellatur passim à Patribus, à Rabano lib.2. de Instit. Cleric. cap.55. Jona in Vita S. Eustasii Abb Luxov. n.11. Simeone Dunelm. lib.2. de Dunelmensi Eccl. c.7. & c. Epitaphium Bertae Comitissae, Marchionis Adalberti uxoris, in Eccl. Lucensi:

Permansit felix, seclo dum vixit in isto,
Non Inimicus eam vincere praevaluit.

[Joannes Xiphilinus in 3. jejunii hebdomadam: Τὸ δὲ Χαλδαῖος, τὸ ἐχθρὸς ...]

Vide Didymum Alexand. contra Manich. p.24.

¶ ININITIATUS, Absque initio. Claud. Mamertus c.23. *Deus immotus & ininitiatus substantia sua.*

¶ INIQUIETARE, pro Inquietare. *Nullatenus Iniquietent, impediant & perturbent*, in Litteris ann. 1357. tom.3. Ordinat. Reg. p.191.

INIQUUS, Diabolus. Commodianus instruct.62.

Vicimus Iniquum, quo manente vincere noluit.

Epitaphium Longobardicum in Monaster. S. Petri Beneventani:

Suscepit velum sacrum, quo vicit Iniquum,
Nam victrix donis utitur aethereis.

Vide *Malus*.

INIQUUS MORBUS, Sacer ignis, erpeta. Histor. Translationis S. Guthlaci n.6. *Erat enim morbus, quem dicunt homines Iniquum, ex re nomen vindicans, quia nec humanus, nec ab hominibus curari consuevit.*

¶ INISIUM, male pro *Intsium*: quod vide.

INITIAMENTUM, *Arcanum*, μυεῖ μιν, in Glos. Gr. Lat. infra: μυσταγωγία, *Initiatio*.

INITIARE, Incipere. Vita MS. S. Arnulphi Episc. Turon. *Cumque quadam vice, Domine labia mea aperies, Initiares, &c.* Gloss. Gr. Lat. ἄρχομαι, *Capio, Initio, incoho, &c.* Anastasius Bibl. in Pelagio PP. *Eodem tempore Initiata est basilica Apostolorum Philippi & Jacobi, quae, dum Initiaretur fabricari, mortuus est.* Idem in Hadriano p.110. *Basilicae itaque Apostolorum in via lata porticus in circuitu renovavit, quas antea Initiaverat ejus praedecessor domnus Paulus Papa, & non expleverat.* Glossae MSS. ad Canones Concil. *Fundere, Initiare*, Nostris, *Fonder un Monastere*, vel *fundum* dare, vel *fundamenta* jacere. *Initiare litem*, in leg.11. Cod. Qui dare tut. vel curat. possunt. Chronicon Montis-Sereni an.1192. *Ut petenti vinum daret praecepit. Quo respondente se vinum non habere, nisi uno vase, quod nondum esset Initiatum, ille nihilominus ut daret cum instantia praecepit.* Vide an. 1213. Vitam S. Henrici Imper. c.7. & Vitam S. Adalberti Episc. Pragensis n. 25. Ado Viennensis in Chron. de Carolo Magno: *Orandi gratia Romam post aliquot annos, ab Adriano Pontifice filius ejus Pippinus ex sacro fonte suscipitur, atque duo filii ejus Reges Initiati sunt.* Vide Eginhardi Annales an.781. S. Columbanum instruct. 1. 2. &c. [Joan. de Janua: *Initiari, Inchoare, consecrare, sanctificare, introducere, sacrificare.* Melius *Initiare*.]

INITIARE MESSES *alterius malis artibus*, in Lege Bajwar. tit. 12. §. 8. Capitula ad legem Alemannor. cap. 28. *Si quis messem alienam inchoat .... sol. componat , , , de Initiata messe priserit, 3. sol. solvat.*

INITIARIUM. Glossae Isidori: *Spargana, Initiarium, infantia.*

¶ INITIATIO. Vide *Initiamentum*.

¶ INI-

¶ INITIATOR, Auctor, qui incipit. Bernardus Thesaurarius de acquisitione T.S.c.7.apud Murator. to. 7. col 670. *Excepta populorum numerosa caterva, quæ Petrum Eremitam sequebatur hujus sancti propositi Initiatorem mirabilem.* Laur.in Amalthea: *Initiator, Episcopi vicarius, suffraganeus.*

¶ INITIATRIX, Quæ est initium & origo. Radbertus de Fide c.1.apud Pezium tom.1.Anecd.part.2. col 3. *Quærendum prius quid sit caterarum omnium virtutum Initiatrix fides.*

¶ INJUDICARE. Vide *Indiare*.

¶ INIUM, pro Æneum. Vide in *Cocina*.

¶ INJUNCTIO, Jussum, imperium, Practicis nostris *Injonction*. Concil. Emerit. inter Hispanica tom.2.p. 628. *Ut nulli Presbytero vel Diacono sine voluntate Episcopi sui licentia sit sæculares peragere caussas aut Injunctiones expedire publicas.*

INJURIARE, Convitiari, injuriam inferre. Nostris, *Injurier*. Petrus Diac.lib.4. Chron.Casin. cap.58. *Cœpit Monachos detrupando injuriare, multis & variis opprobriis dehonestare.* Utitur etiam Cæsarius Heisterb. lib. 6.c.5. [Lex Bajwar.tit.8.§ 1.Carolus M.lib.5. Capitul. c.336.lib.7.c.333. & 443. Herardus Archiep. Turon.cap. 138.& alii. *Injuriari* eadem notione dixerunt Seneca de Constant.c.9.& Tertull.adv.Gnosticos c.6.]

¶ INJURIATOR, Qui facit injustitiam, damnum, in Charta ann. 1242. apud Marten. tom.1. Anecdot. col. 1022. in altera an.1247. apud Miræum tom.1. pag. 203. col. 2. in alia an.1327.tom.2.Histor. Dalphin. pag.213. col.2. & alibi.

INJURIETAS. Utitur Lactantius lib.de Mortibus persec.num.23.

INJUSTITIUM, ἀπραξία, in vett.Gloss.p.324.

¶ INIVUM, *Injuriam, contrarium*. Gloss.Isid.Lege *Iniquum* & vide *Contrarius* 2.

¶ INIVUS, Qui *init* cum animalibus. Vide *Dusii*.

¶ INJUX, *Bos nondum jugo junctus*. Gloss.Isid.Festus habet, *Injuges boves, &c.* Jo.de Janua, *Injunx*.

INLAGARE, Legi restituere, *exlegem* legis patrocinio restituere, cui opponitur *utlagare*, & *exlagare*, extra legem ponere, *bannire*. Annales Waverlienses à Spelmanno laudati an.1074. *Edgarus puer veniens ad eum à Scotia, & Rex eum Inlagavit, & omnes homines suos.* Bracton.l.3.Tr.2.c.14.§.1. *Quisquis fuerit utlagatus ... non erit ei tutum quod compareat, antequam fuerit de gratia principis Inlagatus, Rex enim poterit de gratia sua Inlagare, & recipere eum ad pacem suam, extra quam prius positus fuit, & reponere eum in legem.* Et §.13 *Si fuerit Inlagatus & ad pacem Domini Regis restitutus.* Vide ibi plura de *Inlagatis*, & §§. seqq.& c.11.n.3. & in Fleta l.1. c.28.§.7.14. V. *Laga*.

INLAGARIA, idem quod *Inlegatio*, actus *inlagandi*, apud eumdem Bractonum lib.3. Tract.1.c.14. § 13.14.&c.

INLAND, INLANDA, INLANDUM, Terra dominica, ex Saxon. inland, i. *Terra interior*, ad discrimen terræ, quæ colonis & tenentibus concedebatur, quæ utland dicitur, i. *Terra exterior*, hodie *Tenementalis*. Chirographus Withlafii Regis Merciorum ann.833. apud Ingulfum: *4. bovatas terræ de inlando, & 10. bovatas in servitio.* Domesdei: *Robertus tenet de Episcopo de Inland 2. hidas.* Charta Patricii Comitis Sarisberiensis tom. 2. Monastici Anglic.pag.207. *Apud Eston Ecclesiam ejusdem villæ cum omnibus ad ipsam pertinentibus, & 50. acras, quas Willelmus de Estona præfatæ Ecclesiæ de Bradenstok dedit de Inlanda sua, consensu Osberti filii sui, cum tribus mansuris, &c.* Charta alia apud Somnerum in tractatu de Gavelkind. p 190. *Pro se & omnibus aliis tenentibus de Inland, &c.* [Vide Kennettum in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosden.]

¶ INLATERARE, Ad latus esse. Dicitur de locis contiguis & collateralibus, in Charta ann. 997. Marcæ Hispan col.953.in altera ann.998.apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. & in Chartulario Aptensi fol.57. cujus locus exstat in *Consortare*.

INLATIO, in Missali Mosarabico, dicitur *Præfatio* in Missa, forte ob *donorum Inlationem*, seu hostiæ oblationem: ἀναφορὰ Græcis.

¶ INLATUM, εἰσφορά, in Glossis Lat.Gr. Sangerm. Pensum, tributum. Vide *Illatio* 2.

INLAUGHE, Inlagatus, qui *sub lege est, scilicet in franco plegio, sive decenna*, inquit Bracton.l.3. Tr.2.cap. 10.§.5.cui opponitur *Laughelesman*, qui extra legem est, seu *exlex*. Vide *Inlagare*.

¶ INLECEBRARE. Supplem. Antiquarii: *Inlecebro*, ἐπιβουλεύω, *Insidior*. Vide *Illecebrare*.

¶ INLEGALIS. Vide *Illegalis*.

INLEGIARE, Eadem notione ac *Inlagare*. Leges Kanuti Reg.§.2. *Et per hoc se Inlegiet ad emendandum.* Leges Henrici 1. Regis Angl.c.11. *Sunt alia quædam placita Christianitatis, in quibus Rex partem habet hoc modo, Si Rex patiatur, ut qui in Ecclesia fecerit homicidium, ad emendationem veniat: primo Episcopo & Regi pretium nativitatis suæ reddat, & ita se Inlegiat, deinde componat de pace Ecclesiæ 5.lib.&c.* Et c.53. *Nullus à domino suo implegiatus vel Inlegiatus, vel injuste dissaisiatus ab eodem implacitetur ante legitimam restitutionem.* Nostris vero *Eslegier*, fuit legem, seu in jus quempiam mittere. Le Roman *de Garin* MS.

Et a dit Bue, Vous i avez menti,
Com felon traitor anemis,
Conques me freres sa parole mesdist,
Com traitor vos Eslege deci,
Fins qui soit vespres ne soluel à declin,
Vos en ferai l'ame del cors partir.

ILLEGIATUS, in iisdem Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 5.

¶ INLETHALES, *Immortales*, in Glossis Isid.

INLEVITAS, pro *Ponderositas*, seu *gravitas*, occurrit apud Paulum Berndriedensem in Vita B. Herlucæ Virg. n.50.

INLEX, ἄνομος, in Gloss.Gr.Lat. [Vide *Illegalis*.]

INLICITATIO. Decretum Episcoporum ad S. Radegundis Epistol. an.567. *Et ideo si, quod avertat Deus, aliqua insanæ mentis Indicatione succensa, ad tanti opprobrii maculam præcipitare suam voluerit disciplinam, gloriam, & coronam, ut, &c.*

INLICITER, Contra fas ac jus, in Codice Carolino Epist.74.

¶ INLICITO, παρανόμως, *Illicite*. Supplem. Antiq.

¶ INLICITUM, ποριστόν, *Apparatus*. Idem Suppl.

INLIGARE. Gregorius lib.9.c.20. *Inter præfatos Reges pura & simplex est in Dei nomine concordia inligata*, i. pacto firmata, sacramento sancita & *ligata*.

¶ INLIQUIRI, Irrorare, liquide illabi. Symmachus lib.1.Epist 33. *Cum sitiunt atque illis de cœlo nihil inliquitur.* Alii legunt *Illiquitur*.

¶ INLOCALITER, Locum non occupando. Epist. Liciani Episc. ad Epiphanium Diaconum inter Concilia Hispan.to.2.p.431. *Sed quia (anima) corpus non est, omnia loca Inlocaliter continet.*

INLOQUIUM, pro Alloquium. Gesta Episcoporum Turon.an.912. *Dulcibus legatorum Inlitus Inloquiis.*

ILLUMINARE. Gloss.Lat.MS.Regium. *Afflata, Inspirata, Inluminata.*

¶ INLUSTER, pro Illustris, passim occurrit. Vide *Illustres*.

¶ INLUTIBARBUS. Vide *Illutibarbus*.

¶ INMAGINATUS. Vide *Imaginatus*.

INMAGISTRATUS, *In honore positus*, in Glossario MS.Reg. cod. 1013.

INMAJORARE. Vide *Immajorare*.

¶ INMENDARE. Papias in MS. Eccl. Bituric. *Inmendat, Depravat*.

¶ INMITRIATUS, Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus. Otto Morena de Rebus Laudens. apud Murator. tom. 6. col 1057. *Dominum PP. Victorem... consensu & desiderio Dei fuisse Inmitriatum*.

¶ INMOENE, *Improbum, culpandum, vel munere liberatum*. Papias in MS. Bituric. An legendum *Immune*, quod liberum significat atque etiam otiosum. Improbi & culpandi esse solent otiosi.

INNAMUM, pro *Namum, Namium*, Pignus. Charta exarata sub Henrico 3. Angliæ apud Spelman. *Innama non capiantur nisi per communem assensum*. V. *Namium*.

¶ INNASCIBILIS, Qui nasci non potest. Concil. Tolet. I. *Si quis dixerunt Christum Innascibilem esse, anathema sit*.

INNATURALITAS, quasi *Natura & civilitatis* defectus. Henr. de Knyghton in Edvv. III. p. 2572. *Et ibidem Imperator coram omni populo congregato, ostendit & notificavit omnibus Innaturalitatem, & inobedientiam, ac improbitatem, quam Rex Franciæ ei fecerat, & ibidem Regem Franciæ diffidabat, &c.*

INNATUS, Proprius, Genuinus. Gloss. Lat. Gr. *Innatus*, ἐγγενής, *Innatus servus, id est, vernaculus*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 9. 42. 58. lib. 3. art. 32. §. 2. qui aliis *nativus & originarius* appellatur. *Innatum idioma* lib. 3. art. 71. §. 1. *Innati ministeriales*, in Wichbild Magdeburg. art. 13. & in Jure feudali Saxonum c. 32. art. 2 *Innata hæreditas*, in Wichbild art. 69.

¶ INNEGALITER, Inæqualiter, apud Ratherium tom. 2. Spicil. Acher. p. 228.

¶ INNEMILUS, Mulus *sagmarius*, seu sarcinarius. Vide in *Azemila*.

¶ INNERVUM, *Incatenatum*, Papiæ in MS. Bitur. quasi in nervo positum.

¶ INNEXIO. Concil. Tolet. XI. tom. 2. Concil. Hisp. p. 666. *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali Innexione concluditur*. Reponitur ad marginem *Sponsione*.

INNIHILARI, pro *Annihilari*, Ad nihilum reduci. Epitaphium apud Metellum in Quirinalibus:

Vivus pollebam facient quæcunque volebam,
Innihilor sub humo; sic erit omnis homo.

¶ INNINGE. Vide *Innunge*.

¶ INNIRE, *Acute sonare*, apud Papiam in MS. Bituric. Puto esse pro *Hinnire*, ut ibidem *Innitus* habetur pro *Hinnitus*.

¶ INNITARI, pro Inniti, fulciri. Vide *Ceparc*.

INNOCENS, Stolidus, rusticus, quomodo vulgo *Innocent* dicimus. S. Hieronymus in Apologia ad Pammachium c. 4. de S. Paolo: *Videbitis eum in testimoniis, quæ sumit de veteri Testamento, quam artifex, quam prudens, quam dissimulator sit ejus, quod agat. Videntur quidem verba simplicia, & quasi innocentis hominis ac rusticani, qui nec facere, nec declinare novit insidias; sed quocunque respexeris, fulmina sunt, &c.* Idem lib. 2. in Ruffinum c. 1. *Verum hæc possunt quasi simplicis hominis excusari, & cum eruditos non subterfugiant, apud indoctos præferre Innocentiæ similitudinem*.

¶ INNOCENS CHORI, Puer chori minister. Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. in Continuatione Bullarii Rom. p. 290. col. 1. *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum & Innocentem chori intabulatum ad primum responsorium, & prima antiphona de Laudibus per secundum*.

¶ INNODARE, Innectere, vincire, ligare. *Vinculis anathematis Innodare*, passim in Chartis.

¶ INNODATUS, Eadem notione sæpius, Supplem. Antiquarii: *Innodati*, δεσμοί, *vincti*. Sed pro Ornatus, indutus, accipitur in Vita S. Francisci de Paula, tom. 1. April. p. 120. *Præterea dicit à nonnullis accepisse prædictum de Paula, cum paternas domos dereliquisset, ab eo tempore numquam lineis pannis Innodatum fuisse, sed vestigium grosso ac rudi panno*.

INNONIA, Clausum, *inclausura*, fundus sepimento conclusus, à Saxon. inoan, *Intus*: unde viscera & interanea innoth dicta. Charta vetus apud Spelm. *Sciatis me concessisse... totum illud messuagium in Barton Bendich ... & unum croftum, & duas Innonias aut inclausuras, vocatas inbolmes, eidem messuagio adjacentes*.

INNORMARE, Ad *normam* reducere. Amalarius lib. 4. c. 48. apud Mabillonium tom. 2. Analect. *Itemque regulæ ejusdem æmulatores Innormant ad nutum Apostolicum, &c.* Chronicon Maoriniacense lib. 3. *Abbate, qui illis præerat, ab ipsis deposito, transfluerunt domnum Macarium ad illins statum juxta Cluniaci consuetudinem viriliter Innormandum*. Tabularium S. Petri Carnotensis: *Post obitum clarissimi Regenfridi Præsulis, qui hunc locum in sancta religione sundavit Innormare, &c.* Charta Rambaldi Archiepisc. Arelatensis in Tabular. ejusdem Eccl. *Primordium religionis propemodum uno ab hoc fonte Apostoli Trophimi patris nostri cum reperirent totam irrigasse Galliam, in antiquariis, non modica gravabat mentis inquietudine, utpote qui nullum videbam ad præfatum fontem Innormandum accedere*. [Occurrit apud Guibertum lib. 1. de Vita sua cap. 8. Bosquetum Histor. Eccles. Gall. part. 8. pag. 58. in Instrum. Gall. Christ. to. 1. p. 44. col. 1. in Actis SS. Junii to. 5. pag 541. &c.]

INNORMIS & INORMIS, Enormis, immensus, *sine norma*. Vetus edictum apud Gruterum 647. 7. *Interdicentes, ne Inormia illa indebitaque præstentur*. Facundus Hermianensis lib 6. c. 5. *Legat Innormem librum, non solum contumeliis, sed ipsa quoque repetita contumeliarum recapitulatione nimis horribilem, &c.* Athelmus de Laude virginum:

Et facinus scelerum superans explodat Inerme.

Occurrit præterea c. 17. 33. Versus in Adelelmum in libro Epistolarum S. Bonifacii Moguntini, Ep. 69.

Elementa Inormia,
Atque facta informia,
Quassantur sub ætherea
Convexa cæli camera.

Volumen Inerme, in Vita S. Licinii Episc. Andegav. num. 3. *Enorme* num. 32. Adde [Concilia Tolet. XVI. & XVII. inter Hispan. tom. 2. pag. 235. & 757.] Vitam S. Vunebaldi Abb. Heidenheimensis cap. 3. & Epistolam Honorii III. PP. apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ pag. 818.

INORMITAS. Arnobius Junior in conflictu cum Serapione lib. 1. *Si ergo mille lapides pretiosi uno diei lumine Inormitatem sui splendoris ostendunt, &c.* Ita Cod. MS. pro quo, *ornatum* perperam restituit Editor. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Innormitas erupit pluviæ*. Occurrit etiam in leg. 30. Cod. Th de Cursu publ.

INFORMITER. Versus in Adelelmum:

Tam sanctorum reliquias
Nonnullorum eximias
Advehebant Inormiter.

Ibidem:

Quæque fari sublimiter
Odis hujus Inormiter,
Surgens nempe prolixitas
Refragat atque vastitas.

INNORMITER, apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi cap. 30.

¶ INNOTALGIUM, *Oculorum humor*, in Glossis Sangerm. MS. n. 501. ab ἰνίον, Pupilla oculi, & ἄλγος, Dolor. Papias habet *inotalgicum*.

INNOTESCERE, Significare, notum facere, notione

tione activa. Sanctus Augustinus Epist. 109. *Ne forte possit secretius correpta Innotescere cæteris*. Agobardus de Insolentia Judæor. *Innotescent vobis, quæ tacere perniciosum est*. Utitur & in Epist de Baptismo Judæor. mancip. Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bituric. num 4. *Pontificem adduxit, & Innotuit causam*. Vita S. Deicoli n 45. *Imperatorem adiit, &, de quo agebatur, innotuit*. Theophanes: δι' ὧ ἐδήλωσε τὴν ἐξωσιν. Anastas. *Per quem Innotuit ejectionem Arrii*. Utuntur passim Scriptores: Liberatus Diaconus cap. 11. Isidorus Hispalen. in Epist, ad Massonum Episc. Marculfus lib. 1. form. 36. & alii.

INNOVATURA, Innovatio census, tributi Gregorius Turon. lib. 9, cap, 30. *Childebertus vero Rex descriptores in Pictavos ... jussit abire, ut ... scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione Innovaturæ, reddere deberet*.

¶ INNOX, ἀβλαβής, in Glossis Lat. Gr. Innoxius. Isid. Orig. lib. 19. *Innox, Quod non noceat. Innocuus, cui nocivum non sit; sed apud veteres utrunque indifferens est*.

INNOXIARE, Innocentem reddere, noxa & culpa liberare, purgare. Leges Ethelredi c. 10. apud Bromptonum: *Si quis furem Innoxiare velit, unum dretum in vadio ponat, ... & adeat triplex ordalium*.

INNOXARE, in Legibus Henrici cap. 92. *Si parentes non habeat, qui eum Innoxare velint*. At c. 64. *Innoxiare* habetur.

INNUBÆ, ἄγαμοι, Virgines Deo dicatæ. Charta Caroli M. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. c. 16, *Ipsaque non multo post tempus ad Innubas in loco Biscofesheim se contulit: quem locum B. Lieba quondam bene & religiose rexerat*. S. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum c. 7. *Non omnis Innupta & virgo est, quamquam ob elegantiam dictionis potuerit* (S. Paulus) *id ipsum verbo repetere, Mulier innupta & virgo, vel certe definire voluisse, quid esset Innupta, id est, virgo: ne & meretrices putemus Innuptas, nulli certe matrimonio copulatas*.

INNUMEROSITAS, Multitudo innumera: occurrit in Præfat. ad Synodos Hibern.

¶ INNUMEROSUS, Innumerabilis, innumerus, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 105. & in Vita S. Edmundi Cantuar. c 34.

¶ INNUNGE, vox Germanica, Collegium quorumvis opificum, privilegia ei collegio indulta, & tributa à collegis diversis ex causis solvenda. Diploma Wichmanni Archiepisc. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 2. p. 389. *Cum enim jus & distinctio quæ inter eos est, eos* (sutores) *qui eo jure participare non debent, ita excludat, quod opus operatum alienigene infra jus communis fori vendere non debeant, constituimus ne alienigene opus suum operatum ad forum non deferant nisi cum eorum omnium voluntate, qui juri illo quod Innunge appellatur, participes existunt*. Diploma Henrici Episc. Havelberg. an. 1248. apud eumdem Ludewig. to. 8. p. 270. *Insuper tertiam partem quæstus, qui vocatur Innunge, quæ jure principali ad nos pertinebat, libere laxavimus, ita tamen, ut de hac portione & aliis oppidi proventibus, honestati & utilitati oppidi amplius intendatur*. Aliud an. 1275. ibidem pag. 274. *Secundo ipsis* (Witstockiensibus) *dedimus quamdam libertatem, quæ vulgo dicitur Innunge, ut exinde emendent civitatis munitiones, & comparent quæ videatur civitati ad commodum pervenire; magistri quoque omnium officiorum Innunge vocabunt unum aut duos de Consulibus civitatis & eorum mediante consilio statuent quicquid in eorum Innunge fuerit statuendum, in summa addentes, quod quicquid de omnibus supradictis Innunge pro eorum introitu obtinenda, sive pro gratia vel pro vadimonio delinquentium datum fuerit, ipsi Innunge medietatem ipsius ad usus suos reponant & reliquam medietatem tollant magistri officiorum & præsentent ad usus civitatis Consulibus civitatis*.

INNUPTUS, ἄγαμος, in Gloss. Lat. Gr. Gloss. Gr. Lat. ἄγαμος ἀνήρ, *Calebs*. Occurrit in Capitular. Caroli Magni lib. 6. c. 206.

¶ INOBAUDIENTIA, INOBEDIENTIA. Priori voce usus est Tertull. lib 4. adv. Marcionem cap. 17. posteriori vero S. Hieronymus, Quæst. Hebr. in 2. Reg. 1. Salvianus lib. 1. de Gubernat Dei & lib. 4 contra Avaritiam, Concil. Tolet. IV. &c.

¶ INOBAUDIRE, Non obedire, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. c. 16. *Inobedire*, S. Ambrosius Serm 1. Epiphaniæ; *Inobediens*, Interpreti Vulgatæ Deuter. 8 20. & Tit. 1. 10.

¶ INOBEDIENTER, apud S. Augustinum lib. 14. de Civitate Dei c. 17.

¶ INOBLIGARE, Obligare, obligatum seu captivum retinere. Vita S Joannis Gualberti, tom. 3. Julii p 352. *Illoque in sua obstinatione, diabolo Inob ligante, persistente, B. Joanes præcepit ei, &c.*

¶ INOBSECRABILIS, Qui obsecrationibus seu precibus non movetur. *Inobsecrabilis asperitas*, in Epistola S. Paciani ad Sympronianum tom. 2. Concil. Hispan. pag. 81.

¶ INOFFICIALITAS, Absentia ab Officiis divinis. Vide in *Officiare*.

INOFFICIARE, [Divina officia peragere, interdum negligere.] Vide *Officiare*.

¶ INNOFFICIOSITAS, Quod obstare posset & officere. Contractus matrimonii an. 1369. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 352. lin. 1. *Et renuntiaverunt dictæ partes ... exceptioni doli mali, fraudis, læsionis erroris, deceptionis & privilegio fori, & actioni in factũ, & juri per quod deceptis contrahentibus & non decipientibus subveniur, & omnibus juribus & legibus & tractantibus de matrimoniis, sponsalibus & contractibus hujusmodi in toto vel in parte fore revocandis, seu anullandis, propter sui immensitatem, vel Inefficiositatem aut propter aliquam carentiam debitæ juris solempnitatis, vel aliam quamlibet causam, &c.* Alia notione legitur in *Officiare*.

¶ INOFFICIOSUM TESTAMENTUM, Isidoro lib 4. c. 24. *Est quod frustra liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est*. De his testamentis non semel Jurisconsulti.

INOLA, *Corrigia libri*, Papiæ.

¶ INOLEARE, Oleo, seu charismate perfundere. Ordo ad ordinandam Reginam ex Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis: *Tunc inoleato capite illius ab Archiepiscopo, dicat idem Pontifex, In nomine ... prosit tibi hæc unctio olei in honorem & confirmationem æternam*. Sic etiam nostri dicunt *Enhuiler*, pro Extremam unctionem conferre.

INOLETIVUS, [Qui nondum adolevit.] In Hodœporico Willibaldi n. 8. Richardus pater, rogatus à filio Willibaldo, ut peregrinationem transmarinam susciperet, excusat *conjugis & liberorum inoletivorum parvitatem & fragilitatem, illos orbare, & alienis relinquere inhonestum & crudele esse*. Ubi Gretzerus, hunc locum laudans, ait, *Inoletivos liberos* esse, quos Germani *Unerzogne kinder vocant*.

¶ INOLETUS, Eadem notione, in laudato S. Willibaldi Hodœporico seu Vita n. 4. *Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cæli terræque limator, servum suum infantem* (tres annos natum) *& adhuc inoletum, exi ibusque membrorum compagibus tenerum, hominibusque incertum* (f. insertum) *de corporis ergastulo adhuc educere nolebat*.

¶ INOLITUS, Johanni de Janua, *assuetus, innatus, naturalis; unde Inolita bonitate, i. assueta & innata*. Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Inolitus. Accoutumès, naturels*.

INPURATUS, *Inpurus semper*, in Glossis Sangerm. MSS. num. 501.

INPURICIA, *Immunditas, immundicia, spurcitia, inlavies*, ἀκαθαρσία, in Gloss. Græc. Lat.

¶ INPURIMUS. Vide *Impurimus*.

¶ INQUADRUS, Quadratus, Gall. *Quarre*. Charta Wernheri Episcopi Argent. apud Eccardum Orig. Harsburgo-Austriac. col. 110. *Juxta magnos & Inquadros lapides muri*.

¶ INQUÆSTA, Inquisitio, Gall. *Enquete*. Non semel occurrit, passim *Inquesta*.

¶ INQUANTARE, INQUANTUS. Vide *Incantare* 2.

INQUASSABILIS, Qui quati non potest, inconcussus: utitur Architrenius in Prologo.

¶ INQUASSATUS. Vide *Ingnissatus*.

¶ INQUASSIBILIS, Qui quassari non potest seu infringi. *Et ut hoc ratum & Inquassibile sit apud posteros*, in Chartulario S. Vandregesili to 1. p. 880.

¶ INQUERITUS, ἀζήτητος, *Indiscussus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INQUESTA, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquete*. Passim occurrit. Exstat in Archivis B M. de bono Nuncio Rotomag. *Inquesta facta autoritate domini Regis Philippi super usu & usagio libertatum & alta justitiæ tempore domini Ymeris tunc Abbatis Becci*, qui obiisse dicitur an. 1304. In hac *Inquesta* plures aliæ memorantur *Inquesta*. 12. vel 24. *hominum*, ut conjecto, sic dictæ à numero testium qui audiebantur; in rebus enim majoris momenti, non sufficiebant pauci testes, sed plures pro rei magnitudine requirebantur, qui unum & idem testarentur, ut fusius docetur in *Juramentum*. Vide *Inquisitores*.

¶ INQUESTIO, ut *Inquesta*. Lex Salica à Carolo M. emendata de homicidiis Clericorum art. 2. edit. Eccardi p. 171. *Si autem statim in prima Inquisitione Comiti responsum fuerit*. MS. Guelf. habet *Inquestione*.

1. INQUESTUS. Census & debita Bigorræ fol. 3. ex Camera Comput. Paris. *Raimundus Garsias & Willelmus la Masa dederunt Comiti Enquestos 5. ante aquam, & 5. retro aquam qui dixerunt veritatem de la Ost de Laveda, secundum quod ipsi viderunt & audierunt de Ecclesia S. Martini, & de honore, qui ibi pertinet de Gallegos, dederunt Inquestos, & hostes Comitibus Bigorrensibus*. Vide *Questa*.

¶ 2. INQUESTUS, pro Inquisitus. *Inquesta diligentius veritate*, in Charta an. 1242. ex Chartular. S. Vandreg. to. 2. p. 1497.

¶ INQUIES, Strepitus, turba. Vita S. Udalrici to. 3. Julii p. 150. *Sed uberem cetera & aptum omnino locum Inquies palatina & frequentia procerum turbavit*. *Inquies nocturna*, Plinio lib. 14. c. 22. molestia est seu vigilia. Alibi *Inquies* adjective dixit pro Inquietus, ut & Apuleius, &c.

¶ INQUIESCERE, Quiescere. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 52. *Inquievit controversia*, id est, cessavit, finita est.

¶ INQUIETATOR, Qui inquietat, turbat, molestus est. Tertull. de Spectaculis c. 23. *An Deo placebit auriga ille tot animarum Inquietator*? Charta an. 1257. *Promisit etiam dictas Alterius venditor .... res venditas defendere ab omni Inquietatore calumpniam seu impedimentum movente*.

¶ INQUILINA, Quæ alicubi habitat instar inquilini. *Anima Inquilina est carnis*, apud Tertullianum de Resurr. carnis cap. 46.

¶ INQUILINATUS, Habitatio inquilini, apud eumdem Tertull. de Anima cap. 38. & Sidon. libr. 5. Epistol. 19.

INQUIMATIZARE, Infundere. Ita Glossæ MSS. ad l. 1. Passionum Alexandri Iatrosophistæ: *Multi etiam en ipsis opiam præsumpserunt Inquimatizare*. Ex Græco ἐγχυματίζειν.

¶ INQUINARIA, Lues, contagio. Papias in MS. Bituric. *Contagium, Morbus dictum... ipsa Inquinaria, sive pestilentia, vel lues dicitur*. Forte legendum *Ingninaria*. Vide in hac voce.

INQUIRERE, Perquirere. *Furem Inquirere*, in lege Longob. l. 1. tit. 25. §. 55. Adde §. 50.

INQUISITIO, Tributum, exactio publica, *Questa*, vel quod ab *Inquisitoribus* indicebatur & exigebatur, uti infra observamus. Leovigildus Cordubensis Presbyter lib. de Habitu Clericorum; *Quem Inquisitio, vel census, vel vectigalis, quod omni lunari mense Christi nomine solvere cogitur, retinuerit, &c.* Conventus Ticinensis an. 853. post Concilium Ticinense sub Leone IV. can. 2. *Concedimus abhinc in futurum alias super eos fieri Inquisitiones, nisi unde Caroli proavi & avi nostri tempore facta fuerunt*. Egica Rex in Concilio Tolet. XVI. *Ut nemo Episcoporum pro Regiis Inquisitionibus exhibendis, parochialium Ecclesiarum jura contingat, nec quascunque exinde Inquisitiones, aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium Regia culminis solita perquisitionum obsequia deferat*. Adde can. 6. *Census Inquisitionem*, dixit lex 5. Cod. Theod. de Cens.

¶ INQUISITIONALES ARTICULI, Gall. *Les articles d'une Enquete*. Carta an. 1376. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 82. *Nec debeant respondere aliquibus articulis Inquisitionalibus contra ipsos seu alterum ipsorum factis vel faciendis ex officio curia*.

INQUISITORES, Appellati extra ordinem in provincias delegati, de tributis ac vectigalibus cognituri. *Inquisitor Galliarum*, in veteribus Inscriptionibus. Maxime vero ita dicti, qui à Regibus nostris in provincias delegati, id munii obibant, quod olim Missi Dominici sub prima & secunda Regum stirpe, & *Justitiarii itinerantes* in Anglia. Ii è *Magistris Parlamenti* delecti, mittebantur in diœceses, ut de Ballivorum, Judicum, aliorumque Ministrorum Regiorum excessibus inquirerent, & de iis ad *Parlamentum* referrent. Nangius in Gestis S. Ludovici p. 366. *Super forefactis, quæ tam ad personam suam, quam ad Præpositos & Ballivos suos spectabant, mittebat pluries per Regnum suum Inquisitores diligentes & fideles, & inventas injurias emendari & restitui faciebat*. Ejusdem Regis Ordinatio de Ballivis, ibid. p. 363. *Vel illis, quas ad visitandum terram, vel facta eorum Exquirenda mittemus*. Edictum ejusdem S. Ludovici, datum Parisiis an. 1256. pro utilitate Regni, ubi de Ballivis: *Item, ils jareront que il ne feront prendre à leurs fames, ne à leur autres parens, affins, amis, ou mesnies, ne à ceux qui leur comptes oirront, ne à nul Enquesteur ou Visiteur, que nous envoirons enquerre contre eus es lieus ou il auront este en office de par nous*.

Quo pacto vero inquisitiones suas contra Officiales Regios peragerent *Inquisitores*, pluribus declarat sequens Charta, quam ex Regesto 36. Chartophylacii Regii, nu 64. exscripsimus: *PHILIPPES par la grace de Dieu Roy de France, à nos Inquisiteurs envoiez de par nous en la Baillie d'Auvergne sus nos Officiers, Salut. Nous vous mandons, que tant fut le desir, que nous avons, que les forfaits de nos mauves Officiers soient punis & adreciez, & a nostre peuple ces griez & les extorsions, que il leuront faiz, rendus & amendez, comme pour la mauvese renommee, que nous en avons oie, dequoi nous sommes à grant malaise de cuer, de ce que si longuement ont regne en ce fesans, & que plustost ne avons este avisez, avons ordene cette voie qui ensuit, laquelle nous vous ajoutons coment vous doiez aler avàt sur eux, laquelle nous vous mandons d'estreitement à tenir sur vos sermens. Premierement, nous voulons, que tous*

nos

continentibus Inquisitorum nomina, qui ab ipsis ad hoc fuerint deputati, nisi liquido appareat, nihil esse probatum. Hinc Juditum officio functos interdum Inquisitores legimus, mulctasque reis irrogasse, de quibus ratiocinia edebant Ballivi. Computus Ballivorum de termino Ascensionis an. 1306. in *Recepta Hugonis Gouand* Ballivi Bituricensis: *Emendæ per Inquisitores, De Petro Cancellæ nunc defuncto 4. libr. de Joanne, &c. Emendæ, &c. Expleta Balliviæ, &c.* In Recepta Ballivi Matisconensis, ibidem: *Partes denariorum de expletis per* Inquisitores, *&c.* Pro *emenda, in qua fuit condemnatus per Inquisitores*, 4. *lib. &c.*

Inquirebant etiam de litigantium causis, & testes examinabant de singulorum jure: quæ fuit nostrorum semper in judiciis forma, Lex Alemann. tit. 41. §. 3. *Et si hoc ab aliis judicibus Inquisitum fuerit, quod ille juste judicavit, &c.* Eginhardus Epistol. 11. *Nam ego totam causam, & qualiter à vobis per veraces homines Inquisita est, simul cum Adbalardo & Gebuino Comitibus Palatii, Domino* Imperatori *indicavi*. Charta de Villa Novilliaco, post Flodoardum: *Misit suos missos ad hoc Inquirendum; & Inquestione facta, & veritate, sicut ei dictum fuerat, inventa, quoniam prædicti subreptores ad rationem non venerunt, &c.* Neque tamen in quibusvis litibus Inquisitiones peragebant; sed illas tantum, quæ à Ballivis peragi non poterant, aut si ipsos forte Ballivos, vel eorum delicta spectarent, ut est in Statuto Philippi V. an. 1320. Inquisitiones enim pro more ad Ballivos à Senatu delegabantur, quæ ad Senatum relatæ dijudicabantur in *Camera*, quam inde *Inquestarum* etiamnum vocant, de qua quædam attigimus in Dissertat. 2. ad Joinvillam p. 144. & alia proferemus in V. *Parlamentum*.

Inquisitorum præterea munus erat *de commodo & incommodo* inquirere in rebus, quæ Regem spectarent, ut est in Statuto Ludovici Regis, 1. Apr. an. 1315. pro Occitanis. Functiones etiam publicas ac præstationes in rei publice usus necessarios judicabant ac recipiebant. Computus Ballivorum de termino Ascensionis an. 1258. *Pro pedagio de 460. mediis salis, reducto de 15. denar. ad 2. denarios, pro quolibet modio per Inquisitores in villa Aurelianensi 19. lib. 4. sol. 4. den.* In Computo Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1305. Ballivus Turonensis computum reddit *de subventionibus, quas receperat ante adventum Inquisitorum in Ballia Matisconensi*: inde *Inquisitiones* dictæ interdum publicæ functinnes, de quibus supra.

Exactæ denique Inquisitiones remittebantur, vel ab uno ex Inquisitoribus deferebantur ad Senatum, qui ex eorum relatione supremum edebat judicium. Statutum sancti Ludovici contra usuras Judæorum. *In remissione dictarum inquestarum veniat ad Curiam unus de Inquisitoribus cujuslibet diœcesis, ad instruendum super progressu dicti negotii, & ad ea, quæ in progressu negotii occurrerint, fideliter observanda*. Statutum Philippi III. ann. 1277. *Les Regardeurs des Enquestes les Enquestes receveront de certaines personnes de la Cort à ce ordenees, & par icelles, ensemble les Enquesteurs, soient jugies*. Unde conficitur in Senatu cum cæteris Senatoribus de *Inquestis* suis cognovisse *Inquisitores*. Hinc formula in Regestis Parlamenti: *Inquesta reddita & deliberata in* Parlamento *Octabarum Candelosa anno Domini* 1256. *probatum est sufficicienter, quod Guillelmus de Charentono Miles, &c. Inquesta reddita & deliberata* Parisiis *in Parlamento sancti Martini ann. Domini* 1257. *Inquesta facta super eo ... probatum est, &c.* Statuit autem Philippus IV. Statuto an. 1302. quod habetur in Regesto Cameræ Computor. Paris. signato *cruce*, ut *Inquestæ & probationes postquam fuerint transmissæ ad Curiam, judicentur infra biennium ad tardius, postquam fuerint reportatæ*. [Edidit *de Lauriere* tom. 1. pag. 357. & seqq.]

Deligebantur porro Inquisitores, non modo ex *Magistris Parlamenti*, (ita appellabant, quos hodie *Consiliarios* dicimus,) sed etiam fere semper ex Ecclesiastico ordine ac laico. Computus Ballivorum de termino Omnium Sanctorum ann. 1256. in Aurelianensi Ball. *Pro restauratis factis per Archidiaconum Gauffridum de Bulli & socios Inquisitores* Gerardo *de Broi Milite*, 12. *libr. in Bituric. pro denariis redditis D. Hugoni de Bosco Bernardi* 12. *libr. per Inquisitores, videl. Mag. Gaufridum Archidiaconum in Ecclesia Aurelianensi & socios ejus*. In Computo Omnium Sanct. an. 1257. *Pro restauratione facta per Decanum Silvanectensem & ejus socios Inquisitores domo Dei Remensi pro tempore* Regalis, *&c.* Computum ann. 1305. *Computus Mag. Ægidii de Remino pro viagio, quod fecit apud Tolosam ann.* 1301. *cum Vicedomino Ambian. & Archidiacono Algiæ in Ecclesia Lexoviensi pro negotio Inquestarum, &c.* In Regesto 36. Chartophylacii Regii habetur sequens Charta, quæ est 40. *PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex, Ballivo Silvanectensi, Salutem, Cum nos dilectos nostros Mag.* L. *de Gouessia Canon. Carnot. & G. de Nongente, fidelem Militem, pro quibusdam negotiis nostris ad partes tuæ Balliæ destinemus, mandamus tibi, quatenus ipsis & eorum cuilibet pro expensis suis faciendis pecuniam de nostro tradas & ministres, quoties te super hoc duxerint requirendum, &c. Actum Par. an.* 1302. Denique in Regestis Parlamenti habetur Arestum Philippi V. datum mense Martio ann. 1316. super Inquesta, facta ab Episcopo Macloviensi, & Petro *de Dicy* Milite, *Inquisitoribus* in Normanniam *pro reformatione patriæ* delegatis. Ex prædictis perinde patet, *Inquisitores* à Rege delectos ex *Parlamenti Magistris*, & iisdem sumptus ex fisco subministratos: quod ultimum firmant etiam sequentia ex Computis Ballivorum, in Comput. de termino Ascension. an. 1269. in expensa Ballivi Meduntensis: *Pro denariis traditis pro expensis* Inquisitorum 60. *lib.* in Comp. an. 1268. *Pro expensis Inquisitorum super usuris Judæorum per mandatum Regis*, 15. *lib.*

Inquisitores Officii *Justitiæ Aragonum*, qui à Rege delecti in summum justitiæ Magistratum, quem *Justitiam* vocant, seu in illius facta, consilia, & delicta inquirunt. Vide Blancam in Commentar. Rerum Aragon. pag. 771.

Inquisitores Fidei, Ex quo in Gallias sese immisit hæresis, à qua diu, ut auctor est Sulpitius Severus, fuerant intactæ, dedere operam Christianæ gentis Principes, ut in ipsis initiis evelleretur, vel saltem ne altius radices ageret, missis identidem in provincias ea labe infectas viris vitæ probitate ac scientia probatis, fidei inquisitoribus, qui in hæreticos gravius inquirerent, eorum explorarent pravas opiniones, ad rectam fidem reducere conarentur, qui ab ea defecerant, & in erroribus perseverantes pertinacius tandem damnarent, curarentque ut à Judicibus ordinariis justa de iis pœna exigeretur.

Ejusmodi *Inquisitorum* tum primum auditum in Gallia nomen, cum prava Waldensium hæresis, cujus se traduces ac hæredes gloriantur hodierni hæretici, aliquot Catholici regni provincias infecit. Tum enim in Concilio Tolosano, quod anno 1229. contra hæreticos istos coactum est, Legatus Apostolicæ Sedis, qui ei præerat: *Ne videretur, sicut erat vir circumspectus & providus, obmittere aliqua de contingentibus, mandavit Inquisitionem fieri contra hæreticos suspectos de hæretica pravitate*, ut ait Guillelmus de Podio-Laurentii c. 40. Adde Concil. Valentinum & Albiense.

Delecti vero ii potissimum ex Fratribus Ordinis Prædicatorum. Idem Scriptor c. 43. *In diebus autem legationis*

tionis ejusdem Episcopi Tornacensis, per summum Pontificem commissa est Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquisitio, in his terris contra hæreticos facienda: fueruntque ad hoc deputati, Frater Petrus Cellani, *&* Guillelmus *Arnaldi, qui Tolosæ quosdam, quos facilius convinci posse præsumebant citaverunt, & convictos hæreticos judicaverunt.* His postmodum adjuncti Collegæ ex ordine Fratrum Minorum, qui Prædicatorum *rigorem mansuetudine sua temperarent*, ut mox subdit.

Hæc igitur subinde obiere munia Fratres ejusdem Ordinis; in quibus præ cæteris recensentur Frater *Robertus*, cognomento *Bulgarus*, quod Waldenses, quos ea ætas Bulgaros nominabat, atrocius, quam par erat, potentia adjutus sæculari divexaret, eosque igne promiscue damnaret, de quo Matthæus Paris, & alii an. 1238. *Falco* fidei Inquisitor in Occitania, ob cujus nimiam severitatem Rex Philippus Vicedominum Ambianensem, Magistrum Ægidium de Remino, & Archidiaconum Algiæ in Ecclesia Lexoviensi in Occitaniam misit an. 1301. qui de Falconis excessibus inquirerent, quorum occasione idem Rex mense Decembri ejusdem anni statuit, ut in posterum de hæresi suspecti, aut accusati, Regiis carceribus recluderentur Tolosæ, neque Regii subditi Inquisitoris decreto possent detineri, nisi sumpto prius Episcopi consilio, & Senescalli Regii auxilio implorato. *Guillelmus de Morreriis* ann. 1302. *Joannes Parlier* ann. 1413. de quo Regestum Parlamenti cruce signatum fol. 3.

☞ Verum cum intra officii sui præscriptos fines vix se continerent Inquisitores, atque de causis, quæ ad regios judices spectabant, judicare tentarent, regio Diplomate coerciti sunt. Charta Philippi Pulcri ann. 1302. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 611. *Licet negotium catholicæ fidei cordi præ cæteris habeamus, illudque intendamus opportunius semper favoribus efficaciter promovere, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in ipsius negotio fidei consilium & auxilium impendendo: Inquisitores tamen eosdem, sic suis finibus volumus esse contentos, quod in temporalis jurisdictionis præjudicium, nostrorumque dispendium subditorum, potestatis sibi traditæ limites non excedant. Ea propter vobis & vestrum singulis districte præcipiendo mandamus, quatenus si Inquisitores præfati contra Judæos regni nostri de quæstionibus usurarum, sortilegiis vel aliis, quæ Inquisitoribus ipsis ex officio inquisitionis non competunt, se forsitan intromittant vel intromittere contendant, vos ad instantiam vel requisitionem ipsorum, nullum Judæum capiatis vel faciatis capi, aut quomodolibet molestari actione prædicta, nec super illis eisdem Inquisitoribus impendatis auxilium vel favorem.*

Sed & exortis sub initia elapsi proxime sæculi Lutheranorum atque Calvinianorum hæresibus, in ea labe infectos graviter primo inquisitum à Francisco I. Rege qui *fidei Inquisitores* ex eodem Prædicatorum Ordine pariter delegit. Habetur enim in volumine Ordinationum ejusdem Regis fol. 408. illius diploma 30 Maii an. 1536 quo *Matthæum Orry*, Doctorem Theologum ex Ordine Fratrum Prædicatorum, *fidei Inquisitorem* instituit. Simile exstat in 2. vol. fol. 247. 10. April. ann. 1540. quo *Josepho Corregie* ex eodem Ordine Doctori *fidei* perinde *Inquisitoris* in toto regno munus obeundi facultatem concedit. Præterea 3. vol. fol. 482. descriptum legitur Statutum Regium 23. Julii an. 1543. quo Judicibus Ecclesiasticis & fidei Inquisitoribus inquirendi in Lutheranos & hæreticos ita potestas attribuitur, dummodo laicos, & qui sacris Ordinibus non essent initiati, ad Judices ordinarios remitterent. Prostat denique Statutum aliud Henrici II. datum apud sanctum Germanum in Laia 22. Junii ann. 1550. quo Francisci I. edicto derogando, Matthæum *Orry* fidei Inquisitorem ab eo onere liberat, quo tenebatur lites à se contra hæreticos instructas Curiis supremis, Ballivis, & Senescallis, communicare, dummodo eas diœcesanis Ordinariis, vel eorum Vicariis communicaret: confirmata insuper, qua donatus erat, potestate, à fide aberrantes ad sanam mentem doctrina vel monitis revocandi, pœnitentibus veniam & misericordiam impertiendi, & demum pervicaces puniendi & corrigendi. Quod quidem Statutum in Acta Parlamentaria relatum est, hac apposita conditione, ut idem Inquisitor in casibus privilegiatis, cum Regis Judicibus processus communicaret.

Inquisitorum ejusmodi expensæ & ad victum necessaria ex fisco Regio subministrabantur à Ballivis, qui eo ævo Ballivarum suarum percipiebant reditus, & de iis in Camera Computorum ratiocinia sua edebant: quod ex eorum Computis docemur. Computus Ballivorum pro termino Ascensionis ann. 1248. in Ball. Aurelian. *Pro expensis* Fratrum *Inquisitorum*, 24. *lib.* In Ball. Ambian. *Fratres Inquisitores*, 10. *libr.* In Turon *Pro expensis Fratrum Inquisitorum*, 30. *lib. &* 14. *sol.* & sic in cæteris. Prostat in hanc rem in Chartophylacio Regio, in Regesto 36. ch. 16. diploma Philippi Pulchri, quo præterea cavetur, ut Ballivi Inquisitoribus auxilium & consilium præstent ad officii sibi demandati executionem. *Senesc. Tolosæ & Carcass. Sal. Cum Frater Guillelmus de Morreriis de Ordine Prædicatorum, de quo nobis laudabile testimonium perhibetur, sit de novo Inquisitor Tolosæ auctoritate Apostolica deputatus, ut dicitur: mandamus vobis quatenus carceres nostros, Muros ad custodiam detentorum pro crimine hæresis vulgariter appellatos in solo nostro constitutos, aliaque ad dictum Inquisitionis officium necessaria, nec non pecuniam ad ipsius victum, & officium exercendum liberari & ministrari faciatis, eidem in sui executione officii auxilium, favorem, & consilium impendentes, prout aliis Inquisitoribus hactenus fieri consuevit, & quamdiu nostræ placuerit voluntati. Actum apud Vicenn.* 1302. Cum ex Occitania in Hispaniam, ac Navarram præsertim, irrepsisset Waldensium virus, delecti etiam à Gregorio IX. Inquisitores ex utroque Ordine, Prædicatorum ac Minorum, qui in hæreticos severius animadverterent. Diploma summi Pontificis descripsit Waddingus ann. 1238. num. 6. 7. Vide Paulum Sarpium in Histor. Inquisitionis Venetæ cap. 1. [& Limborch. de Inquisit. Tolos.]

Inquisitores Forefactorum *in Bailliviis à D. Rege dati*, Quibus scil. incumbebat forefacta, i. emendas, à damnatis judicio Ballivorum exigere, & ex iis debita Regum persolvere, & male aut contra juris ordinem exactas & persolutas emendas *restituere*. Chartæ ann. 1269. 1270.

Inquisitores Forestarum, Qui extra ordinem mittebantur in provincias, ad examinanda forestariorum & aliorum in forestis publicis delicta. Habetur in Tabulario S. Victoris Paris. ch. 13. judicium editum à Magistro Philippo *le Convers*, Thesaurario S. Stephani Trecensis, Clerico Regis, & Guillelmo de S. Michaele, Inquisitoribus forestarum. In Statuto 17. Maii an 1320. *Magistrorum Inquisitorum forestarum* vadia ex denariis Balliarum per manus Ballivorum percipi debere statuitur.

Inquisitores Tabulæ. Curia generalis Cataloniæ in villa Perpiniani sub Petro Rege Arag. ann. 1333. *Ad hoc ut salarium Inquisitorum tabulæ facilius persolvatur, ordinamus & statuimus, quod Vicarii, Bajuli, & quicumque alii Officiales nostri, qui tenere tabulam sunt astricti, antequam suo fungantur officio, vel etiam ad ipsum officium admittantur, deponant ac deponere habeant in aliqua tabula nummularia idonea & secura*

...*sa-*

;.. *falarium dictorum Inquisitorum*. Vide *Tabulam tenera*.

INRADIARE, *Denigrare*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ INRATIONABILITER, Sine ratione, injuste. Charta Bosonis Regis ann. 2. regni apud *Chorier* tom. 2. de Statu Polit. Dalph. p. 245. *Quod inrationabiliter ablatum foret cum omnibus appenditiis & immunitatibus redderemus*.

INRATIONABILITER FORNICARI, apud Criscoñium in Breviario c. 99. ex Synodo Ancyrana c. 16. 17. dicuntur ἀλογευόμενοι. Vide Capitulare Aquisgr. an. 789. c. 48. & to. 1. Capitul. edit Baluz. p. 1378.

¶ INRATIONIS. Formulæ Andegav. numer. 52. apud Mabill. in Supplemento Diplomaticæ p. 86. & to. 4. Analect. p. 265. *Unde ante hos dies Inrationis fuerunt pro vinia sua in loco qui dicitur ille*. Charta Chlodovei III. Franc. Regis an. 693. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. 14. *Dum exinde in nostri vel supra scriptis viris præsentia Inrationis adstabat*. Utrobique legendum divisis vocibus *in rationes* pro *inrationis*, ut patet ex similibus formulis relatis in voce *Ratio*: ubi docetur, his verbis *In rationes esse, venire, &c.* idem significari quod Iuri stare.

¶ INRAZELLARE, ut supra *Derazellare*. Navi vehere. Extractum computi an. 1321. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 160. col. 1. *Ad querendum, emendum & charreiandum usque Rhodanum & Inrazellandum dictam fustem super aquam*.

¶ INRECISUS, Non rescissus, confirmatus. Emunita facta Aigliberto Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 210. *Nos concessimus ei quicquid de ipsam villam partibus fisci nostri sperabatur, hoc vobis Inrecisum putamus juxta illam anteriorem nostram præceptionem*.

INRECTUM, *Falsum*, in Glossis Arabico-Latinis, i. Non rectum.

¶ INREFERTIBILIS, Qui referciri seu repleri non potest. Acta SS. Julii to. 4. p. 93. de S. Reginswinde: *Sed anguis ille virulentus, humani generis glutio Inrefertibilis*.

INREGAUDITIO. Capitula Caroli M. ann. 803. *de nuper auditis & compertis*, apud Baluzium: *Nemini liceat servum suum propter damnum à se dimittere; sed juxta qualitatem culpæ dominus ejus pro ipso servo respondeat, aut componat quidquid ille fecit usque ad semiplenam leudem liberi hominis: quioquid super hoc fuerit, Inregauditio esse videtur*. Quo loco apud Sirmondum in Notis ad Capit. Caroli C. pag. 25. habetur *Irregauditio*.

¶ INREMEDIABILITER, Modo irremediabili, apud Muratorium to. 8. col. 320.

¶ INREMORSUS, Qui remorderi seu refelli non potest. Ratherii Apologeticus apud Acher. to. 2 Spicil. p. 231. *Apostoli suffragio nitor, ad Titum contra vaniloquos & seductores dicto utentis Inremorsi*.

¶ INREPTIO, pro Irruptio, in Capitul. Caroli C. tit. 49. §. 2.

¶ INRESURGIBILIS, Unde quis non potest resurgere. *Inresurgibilis præcipitii lapsum incurrere*, in Chartulario Aptensi fol. 62.

¶ INRIGITAX, ἀρδευτής, *Irrigator*. Suppl. Antiquar.

¶ INRIPARE. Pactus Legis Salicæ tit. 29. §. 26. *Si qui clausuram alienam ruperit, &c.* pro quo Codex Loisellianus præfert, teste Pithœo: *Si quis messem alienam in furtu aut Inripaverit aut meteris, &c.*

¶ INRISUS, ἀγέλαστος, *Inrisibilis*, in Suppl. Antiq.

INROTARE, Rotæ supplicio punire. V. *Rota*.

¶ INROTULARE, In *rotulum* seu acta referre. Constitutio Philippi Aug. Franc. Reg. an. 1218. pro Judæis: apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 37. *Ut ibi Inrotulentur tam debita quam assignamenta*. Alia Ludovici VIII. ibid p. 48. *Debent etiam Judæi facere Inrotulari universa debita sua*. Vide *Rotulus*.

¶ INROTULATIO, Relatio in *rotulum*, p. 37.

INRUBIDUS, Impudens, inverecundus, in Actis S. Martinæ Virg. apud Mombritium c. 3.

INRUDIS. Gloss. Gr. Lat. MS. Ἀπαίδευτος, *Indoctus, Irrudis, Erudis*. Ἀπαιδευσία, *Inruditio*, Editum, *Indoctus, Ineruditus, rudis, Ineruditio*.

INRUMPIBILIS, ἄρρηκτος, in Gloss. Græco-Lat.

INSABATATI, Valdensium secta. V. *Sabbati*.

¶ INSACCARE, In saccum mittere, Gallis *Ensacher*. Vide *Saccare*.

INSACRAMENTARE, Sacramento & jurejurando firmare. Gesta Abbatum Lobiensium p. 599. *Ministros suos Insacramentare decernunt, sibique jurare cogunt, atque obnoxios esse*.

¶ INSAISINARE, Gall. *Ensaisiner*, In possessionem mittere, *Insaisinare se*, In possessionem venire. Charta Caroli Fr. Regis ann. 1405. apud Menester. in Probat. Histor. Lugd. pag. 128. col. 2. *Se Insaisinare seu possessionem acquirere poterant*. Vide *Saisire*.

¶ INSAISIRE, Eadem notione, in Miraculis sancti Walarici, to. 1. April. p. 29.

¶ INSALATA, vox Italica, Gallis *Salade*, Acetaria, olufcula sale oleo & aceto condita. Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 184. *Fecit colligi certas herbas, ex quibus Insalatam fecit, & dedit ei comedendam cum aceto & oleo*. Acta SS. Maii to. 6. p. 176. de S. Jacobo Philippo: 2a. *die ejusdem mensis expendit ad Insalatam eorum, qui faciebant festum B. Jacobi, denarios* 4. Hic intelligenda videtur merenda vel cœnula.

¶ INSALATIUM, Eadem notione. Elogium S. Catharinæ Sen. to. 3. April. pag 965. *Illæ socia duæ præparabant ei herbas crudas, communiter quas Insalatium vocamus*.

¶ INSALSATUS, Insulsus, nullo sale conditus. Jo. de Munsteriolo apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1419. *De victu quin etiam, cum de atro jure Almanico & salsis eorum Insalsatis quaquaversum proverbium currat, audire non contendis*.

¶ INSALUS, ἀσάλευτος. *Absurdus*. Supplem. Antiq. Forte legendum *Insulsus*.

¶ INSANCTUS, ὁ μὴ ἅγιος. Gloss. Lat. Gr.

INSANIENTIA. Glossæ MSS. ad Prudentium; *Bacchantia, Insanientia*.

¶ INSANIRI, Insanum haberi: *Ab omnibus Insanieris*, in Actis S. Theodoræ to. 3. April. p. 573.

INSANITAS, apud Papiam, *Nugacitas, Insanitas, Inutilitas*.

INSANUS, Non sanus, valetudinarius, Gallis, *Malsain*. Utuntur Vegetius l. 2. de Arte veterin. cap. 6. Gariopontus lib. 5. cap. 12. & alibi, & Fleta lib. 2. cap. 79. §. 3.

INSCALARE, Murum scalis admovere, vel scalis muro admotis locum ingredi, *Escalader une place*. Knyghton: *Exierunt ad Inscalandum villam de Cernei*.

¶ INSCIDUS, συσπάω, *Stringor vini*, seu vis astringendi. Suppl. Antiquarii.

¶ INSCIOLUS, Ignarus. Guidonis Disciplina Farf. ca. 58. *Qui non scit Psalmos cum sole* Miserere mei Deus *potest ea adimplere, & qui tam Insciolus est, faciat cum* Pater noster.

¶ INSCITIARI, Ignorari, si tamen vera lectio est: puto enim legendum *Infitiari*. Litteræ ann. 1372. apud Rymer. to. 6. pag. 745. *Inscitiari certe præsens actus non poterit, nec futura posteritas ignorare*.

¶ INSCIUS, Ignotus, to. 1. SS. Martii p. 448.

¶ IN-

¶ INSCONTRUM, Commutatio mutua, Gallis, *Contre-echange*, Ital. *all'Incontro*, *En contre-change*. Chronicon Parmense ad an. 1308. apud Muratorium to. 9. col. 871. *Prædictus autem dominus Saxelus relaxatus fuit, & datus pro Incontro Jacobi de la Senaza & Palamini de Rubeis*. Mox recurrit ibidem.

INSCRIBERE, Accusare, in Lege Burgund. c. 7. Concilium Autisidorense capit. 41. *Non liceat Presbytero nec Diacono quenquam Inscribere; sed in vice sua si causam habuerit, aut fratrem, aut quemcunque sæcularem roget*.

INSCRIPTIO, Accusatio. Lex Burgund. tit. 77. qui est *de Inscriptionibus*: *Quotiens servus vocatur in crimine, & necesse est ut judicio sub Inscriptione tradatur, &c. Vinculum Inscriptionis*, in Edicto Theodorici Regis §. 13 in Capit. Caroli M. lib. 7. c. 328. [& in Libello Attonis Episc. Vercel. de pressuris Eccl. to. 8. Spicil. Acher. p. 47.] dicitur illud, quo accusator se erga accusatum constringit, si in probatione deficiat, ut pœnam *reciproci* subeat: seu, ut habet Edictum Theodorici, *quo cavet apud competentem judicem, se eam pœnam subiturum, si non probaverit, quod intendit, quam posset reus convictus secundum leges excipere, ita ut usque ad eventum judicis, tam reus, quam accusator æquali custodiæ forte teneantur*. Quomodo etiam *Inscriptio* sumitur in Formulis Lindenbrog. 117. 118. Lex 14. Cod. Th. de Accusat. & inscript. *Qui vel internecivi exerit actionem, vel crimen suspectæ mortis intendit, non prius cujuscumque caput accusatione pulset, quam Vinculo legis astrictus, pari cœperit pœnæ conditione jurgare*. Vide l. 2. de Abolit. eod. Cod. & tit. Cod. de Accusationibus & inscriptionibus.

INSCRIPTIONES, Documenta, instrumenta donationum. Concilium Gloveshoense an. 800. *His dictis, prolatæ sunt Inscriptiones Monasterii, quod vocatur Cotham, terrarumque sibi adjacentium*. Occurrit ibi semel ac iterum. *Inscriptionis* titulo aliquid concedere, in Lege Longob lib. 1. tit. 34. §. 2. per Chartarum confectionem. Charta Henrici Imp. an. 1056. tom. 2. Italiæ sacræ p.. pag. 501. *Insuper confirmamus nostra præceptali pagina omnes Inscriptiones communitatum, quas prænominatus Episcopus Bernardus secundus à bonis hominibus in præteritis temporibus acquisivit, &c.* Adde pag. 896. & to. 4. p. 807.

¶ INSCRIPTUM, Eadem notione. Diploma Hugonis Comitis Campaniæ, to. 5. Annal. Benedict. pag. 672 col. 1. *Sicut scripta ita Inscripta quæ hactenus tenuit Melismensis Ecclesia, fixa permanere decerno*.

FALSÆ INSCRIPTIONES, *phylacteria, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus, aut aliis pestibus adjuvare putant*, in Capit. Caroli M. lib 6. cap. 72. Serenus Sammonicus:

Inscribes chartæ, quod dicitur Abracadabræ.

Ejusmodi Inscriptiones habet passim Marcellus Empyricus lib. de Medicam. Edit. 1536. pag. 58. 85. 87. 110. 112. 143. 154. 155. 156. 207. Vide Gruter. 1047. 5. Scribit Ammianus Marcellinus l. 16. pag. 72. *Anilia ista incantamenta ad leniendum dolorem medicinæ admisisse auctoritatem*. Atque inde tam crebro ea in medicorum libris occurrunt. Vide *Character*.

INSCRIPTUS, pro Non scriptus. Glossar. Gr. Lat. Ἄγραφος, *Inscriptus*. Ἀγραφεὶ, *Sine scriptura*.

INSCRIPTI LAPIDES, & *Inscriptiones*, pro terminis, apud Agrimensores.

INSECRARI, pro Exsecrari, occurrit in Gloss. Gr. Lat. Ἐπαρῶμαι, *Insecro*.

INSECTABILIS, ἄτμητος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INSEGURITAS, Periculum. *Insecuritas viarum*, in Oratione an. 1378. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1506.

¶ INSECUS, ἐγγὺς, *Insequens*. Suppl. Antiq.

INSECUTIO, Persecutio. *Insecutionem passus*, in Miscella: ubi Theophanes καταδιωχθεὶς. Vigilius Tapsensis l. 1. contra Arrianos c. 1. de Constantio Imper. *Et à paternis traditionibus sacrilego more desciscens, non levem temporibus suis Ecclesiæ Dei, vel Sacerdotibus Insecutionem intulisse videtur*.

INSEDABILIS, *Indesinens*, ἀκατάληκτος, in Glossis Latino-Græcis.

¶ INSELLARE, Ephippio seu *sella* equum vel mulam instruere. Fragm. de origine Comitum Nivern. apud Labbeum to. 1. Bibl. MSS. pag. 399. *Dixit ei Rex seorsum jocose: Mulam candidam quam nocte equitasti, libenter Insellassem, si à te præmonitus fuissem. Insellatus equus*, apud Lambertum Ardensem, to. 8. Ludewig. pag. 566.

¶ INSELLAMENTUM, INSELLATURA, Instratum *sellæ*. Vide *Sella*, Ephippium.

¶ INSELLIS, *Sine ictu sellici corporis*. Papias.

INSEMITATIO, ἀνοδία, in Glossis Lat. Græc. cum deest semita, via, iter.

INSENNOS, Forte ex Gr. ἀσινεῖς. Alcuin. in Poem.

Auxiliare senem, nostros rogo, tu per amicos,
Est locus Insennos, auxiliare senem.

¶ INSENSIBILIS, Expers sensu. *Insensibilia simulacra*, Lactantio l. 1. Instit. Divin. c. 20. Hadrianus PP. in Epist. ad Elipandum; inter Concil. Hisp. to. 3. p. 94. *Numquiduam lapis & petra est Insensibilis creatura? Insensibilis*, Gellio, Qui sensibus nequit percipi.

¶ INSENSIBILITAS, Stupor vel durities animi, Gall. *Insensibilite*. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 230. *Dicebant ulterius prænominati actores, quod Insensibilitas, dissipatio bonorum, inebriatio & notoria prodigalitas dicti Johannis... notoriæ erant*.

¶ INSENSIS, *Sine sensu*, Johanni de Janua: *Sens sen*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ INSENSUALIS, Carens sensu. *Insensualis res*, apud Cassiodorum l. 2. Epist. 40.

¶ INSENSUALITAS, Sensus privatio. Hebernus in Miraculis B. Martini, apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 193. *Ociosis surdorum auribus, fugata Insensualitate, tribuitur proprio sensu uti*.

¶ INSENSURA, Thuribulum, Gall. *Encensoir*. *Cum uno par Insensurarum, duo parva candelabra*, in Testamento an. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 279.

INSEQUILLA. Ruricius Lemovicensis Episcopus l. 2. Epist. 13. *Superest, ut quod illius in bono tribuit gratia, vestra in domino custodiat Insequilla*.

INSERARE, Sub *sera* claudere. Vide *Serare*.

¶ INSERMA, pro *Jusarma* vel *Gisarma*, Gesum, spiculum. Computum an. 1336. to. 2. Histor. Dalphin. p. 326. *Item 37. Insermæ scindentes pro 18. s. 6. d. gr. Item 46. inter lanceas & chavarinas & venabula pro 4. s.* Cædes Ducis Aurelian. ann. 1407. apud Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 550. *Luy fendirent la teste de Jusarmes, puis qu'il fut abbatu de son cheval, & luy firent espondre la cervelle de la teste sur le pavement*. Vide *Gisarma*.

¶ 1. INSERTORIUM, *Lorum quo scutum apprehenditur*, in Amalthea. Suffannæus in Vocabulario: *Insertorium, Telamon, porpax, scutilorum anuli vice, inter quod & ipsum scutum inseritur manum*.

¶ 2. INSERTORIUM, Seminarium, ubi arbores inseruntur. Gloss. Isidor. *Pestinurium, Insertorium*. Grævium consule.

INSERVIRE, In servitutem revocare, retrahere. Capitula ad Legem Salic. c. 1. §. 7. *Si vero aliquis eum injuste Inservire tentaverit, & ille cartam ingenuitatis suæ ostenderit*. Lex Bajwar. tit. 6. c. 3. §. 1. *Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat Inservire*. Ita Lex Ripuar.

puar. tit. 57. §. 3. Lex Longob. l. 2. tit. 34. §. 10. Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 28. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 89. &c. Concilium Vermeriense an. 752. c. 6. *Si quis ingenuus homo ancillam uxorem acceperit pro ingenua, si ipsa femina postea fuerit Inservita, si redimi non potest, si ita voluerit, liceat ei aliam accipere.* Infra: *Si servum accipiat pro ingenuo, & postea pro qualicumque causa Inservitus fuerit.* Eadem fere notione dixerunt Anglici Jurisconsulti *Inservire* tenementa seu servitutibus quibusdam ea subdere. Britton. de Legib. Anglic. c. 54. *Les servages dount home pust son fail Enserver, sount saunt nombre, &c.* Occurrit ibi pluries.

INSETARE, *Filo setam adoptare*, Joann. de Janua. [*Ensoier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.]

INSETENYS. Ordinatio Romeneiensis Marisci, apud Spelmann. *Item ordinaverunt, quod quælibet acra pro walliis, Insetenys, & watergangiis, emeretur pro 4. sol.* Reor ego, ait idem Spelmannus, de interiori aggere dictum, qui dirupto jam exteriori, irruentes undas denuo præstoletur: *An indiich*, à Saxon. Insetena, i. insertum, vel interius positum.

INSIBILIS. Simeon Dunelmensis an. 881 de Normannis, Franciam invadentibus: *Mirabile videri potest, quod Insibiles hostes contra tam fortem bellicosumque populum auderent insurgere.*

INSIDIÆ, Idem quod vigiliæ, excubiæ, *Guet*. Fleta l. 2. c. 4. §. 3. de Officio Marescalli: *Insidias autem nocturnas non tenetur facere, sed singulis noctibus in crepusculo Insidias assedebit, & in aurora levabit, &c.*

INSIDIÆ PENSATÆ, in Statuto S. Ludovici, quod legitur in Dissertat. 29. ad Joinvillam, quæ verba redduntur in ejus versione Gallica, *Agait, & fait apense.* Gloss. Gr. Lat. ἐνέδρα, *Insidiæ, obsessio.* MS. Codex S. Germani habet, *Insidium, subsessum, obsessum.* Vide *Pensabiliter.*

¶ INSIDIARE, Insidias struere. Formulæ veteres apud Bignonium c. 30. *Si quis ad rapinam faciendam adgreditur, aut iter agentem Insidiaverit, &c.*

¶ INSIDIATRIX, Quæ insidiatur, apud Ammian. non semel. *Insidiatrix mulier quæ viri sui cum aliis hominibus consiliat*, in Capit. Pippini ann. 752. c. 5.

¶ INSIDIUM. Vide *Insidiæ.*

INSIDUITAS. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. *Sedulitas, Insiduitas, Assiduitas.*

INSIGILLARE, Idem quod sigillare, sigillum apponere, in Legibus Adelstani Regis apud Bromptonum. Vide *Ferrum candens.*

INSIGNARE, Indicare, quasi *signo* ostendere, *Enseigner*. Decretum Tassilonis de Popularibus legib. §. 4. *Sed tamen ea genera trium homicidiorum debito signo vicinis, & his, qui adsistunt, Insignet.* In Gloss. Gr. Latin. ἐγχαράσσειν, est *Insignare, Incisare.* Apud veterem Juvenalis Interpretem, Sat. 10. v. 55. *Insignare*, σφραγίζειν.

¶ INSIGNARIUS. Vide *Insigniarius.*

1. INSIGNE, Vexillum, Ital. *Insegne*, Gallice *Enseigne*. Leo Ost. lib. 2. c. 75. *Ibi eum Abbas & equo optimo, & armis præcipuis, cum Insigne pulcherrimo donans, Monasterii defensorem illum constituit.* Vide Andream Monach. lib. 1. Vitæ Ottonis Episcopi Bamberg. c. 46. extr. [& Carolum de Aquino in Lexico Militari.]

2. INSIGNE, Sagum militare, *armis & insignibus* distinctum illius, cujus erat. Thwroczius in Gesta M. c. 55. *Salomon autem & Ladislaus aliquando exibant, Insignia sua mutantes, & velut milites pugnabant.*

¶ 3. INSIGNE, Sigillum. Diploma S. Henrici Reg. Rom. ann. 1003. apud Marten. tom. 1. Collect. Amplis. col. 263. *Ipsum monasterii* (Mulenbechani) *locum cum suis adjacentiis & omnibus pertinentiis in nostrum mundiburdum suscepimus, & ad ordinem priorum præceptorum in omnibus confirmavimus, hoc regio Insigni roboravimus.*

¶ INSIGNIÆ, pro Insignia, in Concilio Mexicano an. 1585. inter Hispan. tom. 4. p. 389. *Insignia* fem. genere dicunt Hispani.

INSIGNIARIUS, Armiger, qui scutum domini, ejus insignibus adornatum, deferebat. Gloss. Gr. Lat. Ὁπλοσημάροχης *Insigniarius, armiger.* [Martinius habet *Insignarius.*]

¶ INSIGNIFICABILIS, *Qui significari non potest.* Gloss. Sangerm. MSS. n. 501.

1. INSIGNIUM, Signum. Sueno in Histor. Danica c. 3. *Quam* (Christi crucem) *matris tumulo ob memoriale Insignium destinavit erigendam.* Vita S. Willelmi Abbat. Roschild. n. 33. *Nuntia ei, qua jussi, hoc interposito Insignio, quod in crypta B. Genovefæ Parisiensis 7. Psalmos pœnitentiales cum Litania Clerico cuidam propria manu scripsit.*

¶ 2. INSIGNIUM, Miraculum. Chron. Episcopor. Metensium, to. 6. Spicil. Acher. p. 644. *De illo* (S. Cælesti) *tale refertur Insignium. Pignora ejus cum pro necessitate communi quodam tempore deferrentur cum reliquiis S. Auctoris, dicitur S. Auctor, qui quasi famosior præferebatur, restitisse, donec S. præcederet Cælestis.*

¶ INSIGNUM, ut *Insigne* 1. Vexillum. Rolandinus Patav. de factis in Marchia Tarvisina l. 5. c. 23. *Pica quædam occurrens quasi fataliter se super illam apposuit hastam, qua Eccelini ferebatur Insignum.*

INSILIARIUS, Pravus consiliarius, qui *forconsiliat*. Florent. Wigorn. ann. 855. *Filius Regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, imo Insiliariis, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut Regem à regno proprio repellerent.*

INSILIUM, Malum ac pravum consilium. Simeon Dunelm. an. 1003. *Rex Danorum Suanus per Insilium, incuriam, & traditionem Normannici Comitis ... civitatem Execestram infregit, spoliavit, &c.* An. 1052. *Multaque Regi Insilia adversus Anglos dederant.* Utitur hac notione præterea an. 1015. 1051. 1080. ut & Ricardus Hagulstad. cap. 6.

¶ INSIMUL, Simul, una, in Charta Caroli C. apud Doubletum Hist. San-Dionys. p. 781. Utuntur Statius, Florus & alii plures è recentioribus.

¶ INSIMULATOR, Accusator. Pacatus Paneg. Theodos. c. 43. *Te purgare eodem teste, quo Insimulatore voluisses.* Auxilius in Libello de causa Formosi PP. apud Mabill. to. 4. Analect. p. 610. personas inducit colloquentes, *Insimulatorem*, qui accuset, & *Actorem* qui defendat Formosum. *Insimulator piscium*, Apuleio in Apolog. Accusator est magiæ quæ fit ex piscibus.

¶ INSINUAMEN, Inspiratio, doctrina. Vita sancti Frontonis apud Bosquetum Histor Eccl. Gallic. part. 2. p. 5. *Sancto Insinuamine celitus indeptus, &c.*

1. INSINUARE, Docere, unde Gallicum *Enseigner*: hanc quippe vocem vernaculam ex hac Latina deducit Salmasius ad Historiam Aug. p. 101. Certe *Insinuare*, est ἐμφανίζειν; *Insinuatio*, ἐμφανεία, in Gloss. Lat. Gr. S. Hieron. Epist. 155. *Nudius tertius cum 118. Psalmum sibi Insinuare conarer, &c.* Vide Epistol. 22. cap. 13. & Libr. Manualem Dodanæ cap. 7. Admonitio Synodalis antiqua: *Videte, ut omnibus parochianis vestris Symbolum & Orationem dominicam Insinuetis.* Capitulare 2. ann. 811. cap. 9. *Ad Ecclesiasticos vero quomodo juste pertineat, penitus ignoramus, nisi illi nobis Insinuaverint, &c.* Adde Capitul. Episcopor. an. 801. cap. 5. Capit. 8. incerti anni Caroli M. cap. 3. 5. Responsio ad Capitula Archiepiscopis missa à Karolo M. ann. 811. capit. 1. *Quomodo & qualiter unusquisque Dei Sacerdos plebem sibi à Deo commissam Insinuat atque gubernat.* Regino de Vita & conversatione Presby-

teri c. 53. *Si Orationem Dominicam & Symbolum omnibus suis parochianis Insinuatam habeat*. Et in Inquisitionib. Synodalibus cap. 74. lib 2. c. 15. *Si patrini filiolis suis Symbolum & Orationem Dominicam Insinuant, aut Insinuari faciant*. Similia habet Udalricus in Discursu Synodali, in Spicilegio Acheriano. Hariulfus lib 4. Chronici Centul. c. 17 *Sed tantummodo illos memorans, quorum nomina vel chartæ, vel qualibet pittaciola Insinuare videbantur*. Anonymus Goldasti de Suevorum origine p. 18. *Precatus, ut si suum volatile sibi restitueret, rem, quam ignoraret, ei Insinuaret*. Utuntur etiam Guigo in Statutis Ordinis Cartusiensis c. 43 §. 3. Statuta antiqua ejusdem Ordinis 3. part. c. 6. §. 6. &c. Alii *Enseigner*, quasi *Insignare* dictum putant, orta nomenclatura à Monachis, qui *signis* omnia significabant & indicabant. [Hanc opinionem amplectuntur *de Caseneuve* & Menagius, Vide *Insignare*.]

¶ 2. INSINUARE, Practicis, In acta publica referre, Gall. *Insinuer*, Instrum. ann. 1388. apud Th. Madox Formul. Anglic. p. 429. *Nos Officialis Londoniensis testamentum ... una cum codicillo eidem annexo approbavimus, ipsumque ... Insinuavimus, & pro eodem .... legitime pronunciavimus*. Charta ann. 1399. ex Archivo B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Litteras mihi Notario publico tradidit dictis Dominus Officialis & Promotori illico Insinuandas & publicandas*. Occurrit alibi non semel.

¶ INSINUATIO, ἐμφάνισις, Novella 15. Justiniani, cap. 3. In acta publica relatio, Gall. *Insinuation*. Charta compositionis an. 1309. ex Archivo D. de Motesquivo: *Renunciantes nichilominus omni exceptioni ... & legi dicenti donationem excedentem quingentos aureos sine Insinuatione judicis non valere*. Eadem habentur in Charta ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 332. Statutum Johannis *Stratford* Archiep. Cantuar. apud Lyndwoodum lib. 3. Provincialis tit. 13. *Statuimus ut pro probatione, vel approbatione, seu Insinuatione testamentorum quorumcumque nihil per Episcopos, seu alios Ordinarios, capiatur omnino: per Clericos tamen scribentes Insinuationes hujusmodi sex denarios duntaxat recipi permittimus pro labore*. Insinuationis eulogium, in Charta an. 1288. apud Ludewig. to. 5. p 432. Vide alia notione in *Insinuare* 1.

¶ INSINUATIVUM, Macris fratribus in Hierolexicō, *Donum à Clericis præstitum Episcopo in principio sui ingressus ut in ejus gratia insinuarentur*. Haud satis recte interpretati sunt ἐμφανιστικὸν vel ἐμφανίσιμα, quas voces melius exponit Cangius in Glossario med. Græcit. Præstationes ab in Clerum allectis datæ cæteris Clericis pro *Insinuatione*, id est, relatione in catalogum ministrorum Ecclesiæ, Gal. *Drois de bien venue*. Vide Novell. 56. Justiniani, Julianum Antecessorem & Suicerum in Thesauro Eccl. v. ἐμφανίσιμα.

¶ INSINUATOR, Qui insinuat, introducit, promovet. *Insinuator, magister atque auctor*, apud Arnobium l. 1. sub finem. *Insinuatores deorum*, apud Tertull. lib. 2. ad Nationes c. 1.

¶ INSINUATRIX *rei novæ epistola*, apud S. Augustinum Epist. 135.

INSIPIENTIA, Ignorantia. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum pag. 27. *Et quod mea Insipientia non memoravit, vos curare studeatis, ut pro salute animas nostras perveniat, quia non omnia possumus omnes*. Vide *Sapere*.

INSIPITUDO, pro Insipientia, apud Ardonem Monachum in Vita S. Benedicti Anianensis Abbatis c. 3. nu. 8. c. 4. n. 21.

INSLOTUM, Tributi species, in Notitia Trajectensi, apud Vill. Hedam p. 246. 1. Edit. *Similiter & de tributo, quod Inslote vocatur*.

INSOBRINUS. Capitulare Pipini Regis Italiæ an. 793. c. 33. de inlicitis conjunctionibus: *Ita ut qui uxorem consobrino aut Insobrino suo uxorem duxisset, &c.* Forte is dicitur, qui filius *consobrini*.

INSOCIABILIS, ἀκοινώνητος, in Gloss. Gr. Lat.

IN SOCIO DARE, *In socio recipere pecudia*, in Lege Longob. l. 2. tit. 32. §. 3. quod nostri dicunt, *Bailler & prendre du betail à moitie*.

INSOLARE, ἡλιάζειν, in Vett. Gloss Soli exponere, Vox Plinio l. 21. c. 14. & Columellæ l. 4. cap. 17. 27. l. 11. c. 3. l. 12. c. 12. 18. nota.

INSOLATIATUS, Absque solatio, apud Gunzonem de Miracul. S. Gengulfi n. 17.

¶ INSOLENTIA, Desuetudo. *Insolentia armorum & defectus exercitii* militaris, in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1352. apud Acher. to. 10. Spicil. 218. *Insolentiæ angariarum*, Onera insolita, in Privilegio Ibbonis Archiep. Turon. pro Monasterio S. Martini, apud Mabillon. sæc. 4. Benedict. p. 1. pag. 746. Tullius dixit *Insolentia sermonis* simili notione.

¶ INSOLERTIA, pro Insolentia, Arrogantia, Gall. *Insolence*. Præfatio Guillelmi Majoris Episc. Andegav. in Statuta ejusd. Eccl. apud Acher. to. 11. Spicil. pag. 201. *Ad tutelam bonorum, & malorum Insolertias cohibendas*.

¶ INSOLUBILITER, Modo qui solvi nequeat. *Perpetuo anathematis vinculo Insolubiliter colligamus*, in Epistola Stephani VI. PP. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 163. col. 3.

INSOLUTUS, Non solutus. Vide *Ungeld*.

¶ INSOMNITAS, Insomnia, Gall. *Insomnie*, apud Marten to. 6. Ampliss. Collect. col. 788. in Actis SS. Martii to. 1. p. 684. *Insomnietas*, ibid. p. 725. & in Actis SS. Julii to. 1 p. 97.

¶ INSONARE, Divulgari, rumorem esse. Annal. Genuens. ann. 1164. apud Murator. to. 6. col. 33. *Insonuit quod quædam galea iverat in Provinciam*. Et an. 1230. col. 465. *Antequam Insonaret vel aliquis rumor esset, quod exercitum facere vellet*.

¶ INSONTIA, *Innocentia*, Johanni de Janua; *Innocence, non noisance*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ INSOPITABILIS, Qui sopiri seu pacari nequit. *Altercatio enim hæc insopitabilis est*, in Gestis Consulum Andegav. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 449.

¶ INSOPIBILIS, Eadem notione. *Insopibilis faber*, apud Martianum Capellam l. 4. *Insopibilis flamma*, apud eumd lib. 9.

¶ INSORDESCENTES, Excommunicati nominatim declarati per annum in excommunicatione perseverantes, qui nullam adhibent diligentiam ad obtinendam absolutionem, Vide Lexicon Hofmanni & Limborch. l. 3. Hist. Inquis. c. 18.

¶ INSORDESCERE, Sordidum esse & feculentum. Sidon. lib. 5. Epist. 13. *Dejectu caducæ frondis ager Insorduit*.

INSORTIARE, [Adversus *sortes* munire.] Vide *Sortiri*.

INSORTICARE, [In *sortes* mittere, Gall. *Ensorceller*, Fascinare,] Vide *Sortiri*.

¶ INSORTIS vel INSORTUS, Non datus in sortem, non possessus, Vide in *Sors*.

¶ INSPECIATUS, Deformis, absque specie. Tertull. adv. Valent. c. 10. *Substantia informis & Inspeciata*. Rursum utitur alibi.

¶ INSPECIOSUS, Non speciosus. *Puer non Inspeciosus*, apud Petronium c. 74.

INSPECTORES, Iidem, qui *Peræquatores*, qui prædiis inspectis & adæquatis invicem, ea relevant, quibus onus gravius adscriptum est; quæ sunt censita lenius, gravant. Gl. Lat. Gr. *Inspector*, ἐπόπτης. Lexic. Gr. MS. Reg.

Reg. Cod. 2062. Ἐξισωτὴς, ἰσώτης, διαγραφεύς. Glossæ Nomicæ MSS. Ἐπόπτης, λέγεται ὁ ἐξισωτής. Glossæ vett. Henrici Stephani: *Inspectores*, οἱ ἔφοροι. Ἐποπτεύεσθαι, apud Theophanem p.411. est censui adscribi. Vide tit. Cod. Just. l.11. tit.58. *de Censib. & censitoribus, & peræquatoribus, & Inspectoribus*, & Gloss. med. Gr. in Ἐπόπτης.

INSPECTIO, ἐποψία. Novella Theodosii 16. de Postulando: *Nulli ex iis Inspectio, nulla operis extructio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur.*

¶ INSPECTORES INQUESTARUM, Quibus cura commissa est inspiciendarum seu examinandarum *inquestarum*. Edictum Philippi IV. Franc. Reg. an.1291. apud *de Lauriere* to.1. Ordinat. p.321, *Item, precipimus quod omnes Inspectores inquestarum diligenter inspiciant in domibus suis inquestas sibi traditas à Curia, & eas diligenter referant, & ad cameram placitorum non veniant, nisi mandetur pro eis, ut amplius & curiosius vacent in videndis Inquestis.*

¶ INSPECTURA, *Visura, speculatura*. Papias. Male in Gloss. Sangerm. MS. num. 501. *Inspectura, Speculator.*

¶ INSPERABILITAS, *Res adeo insperata*, apud Barthium in Gloss. ex Guiberti Hist. Palæst.

INSPICARE, *Faces fundere*. Papias. [Legendum *Inspicare faces, findere*, ex hoc Virgilii versu 292. Georgicorum lib. 1.

Ferroque faces Inspicat acuto.

Hoc est, ad modum spicarum in acutum tenuat: unde in MS. Bituric. *Inspicare faces, proprie est infindere, quasi spicas facere. Inspicas faces, findit.*]

¶ INSPICIUM, Inspectio. *Extorum Inspiciu*, apud Tertull. lib.1. adv. Marcion. c.1. *Extispicium* dixit Sueton. in Nerone c. 56.

¶ INSPILIATOR, Spoliator, latro, grassator, Gall. *Pillard, Brigand, Voleur*. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to.8. p.426. *Inspiliatores ... olim in concavis terræ locis & in absconditis latitantes, & transeuntibus quibuslibet insidiantes, aliis onus decutiunt, aliis gestatoria diripiunt, aliis mortem comminantur, nonnullis etiam ablatis rebus rumpheis & acutis spatulis vel canipulis, sicut sicarii, imo vere sicarii, mortem ingerunt.* Vide *Pilare* 1.

¶ INSPIRAMEN, Inspiratio, afflatus. Concil. Tolet. VI. *Hinc enim liquet, quod Inspiramine summi Dei ... superstitiones eorum eradicare elegit funditus*. Occurrit rursus in Concilio Tolet. XVI.

INSPIRATIO. Ex tribus electionum formis, quarum mentio est in in Decretalib. Greg. IX. PP. l.1. tit.6. c.42. una est quæ *per Inspirationem*, sive *viam Spiritus S.* dicitur fieri: cum scilicet communiter & ab omnibus concorditer, quasi divino Spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur, absque aliquo tractatu, ex quo nempe præsumi possit aliqua persuasio, vel suggestio in gratiam eligendi. Ericus Upsalensis lib.4. Histor. Suecicæ p.122. *Tunc quasi per viam Spiritus sancti, tota multitudine acclamante, hic puerulus assumptus est in Regem.*

¶ INSPIRITALIS, Non spiritalis, carnalis, apud S. Paulinum Epist. 22. n.1. ult. edit.

¶ INSPISSATIVUS, Qui spissat, & densat. Vide locum in *Recorporare*. Veget. de Re veterin. lib. 2. c.30. dixit, *Inspissata caro.*

¶ INSQUILLA, ut *Squilla*, Tintinabulum, campanula. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Isto die* (Cœnæ Domini) *Insquilla debet esse remota à cathena, usque ad diem Sabbati exclusive: quia in die prædicto hora prandii debet reverti in loco pristino; sed istud pertinet officio refectorarii removere Insquillam*. Pluries occurrit ibi. Vide *Skella*.

¶ INSTA, vox mendosa. Vide *Jasta* 2.

INSTABILIS, pro ἀκατάστατος, usurpari ab Irenæi interprete observat Jacobus Billius l.1. Observationum c. 33.

¶ INSTABOR. Vide mox *Instar*.

¶ INSTALARE, Ad *stelam*, palum vel cippum dehonestare, torque ferreo devincire, Gall. *Pilorier, Mettre au carcan*. Statuta Ecclef. Andegav. ann.1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 525. *Statuimus etiam quod quicumque Deum ... abnegare aut quovis modo blasphemare præsumpserit ... pro tertia* (vice,) *si laicus sit, Instalabitur, si Clericus, juxta sui judicis arbitrium ab officio & beneficio deponetur.*

¶ INSTALATIO, Illigatio ad *stelam*. Concil. Senon. an.1485. apud Acher. to.5. Spicil. p 619. *Pro tertia* (vice) *contra assuetos* (blasphemare) *per Installationem* (melius *Instalationem*) *procedendo, sic quod cæteris cedere valeat in exemplum.*

¶ INSTALLARE, Gall. *Installer*, In Ecclesiastici beneficii possessionem mittere, in *stallum* seu chori sedem inducendo. Vide in *Stallum* 2.

¶ INSTALLATIO, hac notione, apud Lobinell. in Glossar. Hist. Paris. to. 3. Vide *Instalatio*.

¶ INSTANS, Momentum, temporis punctum, Gall. *Instant*, apud Lobinell. to.2. Hist. Britan. col.1604.

¶ INSTANTIA, Contentio, [illegible]gitatio, Gallis, *Instance*. Bartholomæi Annal. Genuens. ad ann. 1239. apud Murator. to 6. col. 482. *Postmodum dictus Potestas ad Instantiam Domini Petri de Guercio & Bonaventuræ nuntiorum domini Papæ ... remisit banna data prædictis civibus Junuæ*. Occurrit hac notione apud Ludewig. to.5. p. 429. Acher. to. 8. Spicil. pag. 726. in Consuetud. Brageraci art. 80. & alibi.

¶ INSTANTIVÆ PRECES. Eadem notione, in Charta ann. 1311. apud Ludovicum *Laguille* in Probat. Hist. Alsatiæ p.60. col. 1.

INSTAR. Gloss. Lat. Gr. *Instar, similitudo*, ὁμοίωμα, ἀντικείμενα. Alibi: *Ister*, ἴσος, συνήθεια, τύπος, τρόπος, ubi vir doctus *Instar* vel *Istur* emendat. Gl. Græc. Lat. Ἀντίτυπον, *exemplum, exemplar, Instar*. Hinc *ad Instar*, i. ad similitudinem. [Gloss. Sangerman. MS. num. 501. *Instabor, Instar, vel similitudo.*] *Instar, instaris*, ut *nectaris*, Probum dixisse, auctor est Servius ad 2. Æneid. Ita *Instar*, pro imagine, usurpant lex 3. de Palat. sacr. larg. lex 74. de Decurion, &c. Cod. Th. Interdum pro *similis* usurpatur. Anastasius in Leone III. PP. p.121. *In Basilica B. Pauli Apostoli, usque in Basilica Salvatoris Instar imaginem fecit & constituit*. Pag.136. *In Basilica S. Dei Genitricis ad præsepe Instar fecit coronam ex argento puro*. Ita p. 138. 139. &c. Vide Casaubon. ad Apuleii Apolog. p.146.

INSTAURUM, Quidquid ad agriculturam, vel ad prædii *instrumentum* & supellectilem, pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, &c. Anglic. *Store*: Jurisconsulti *Instructum* dicunt. Monasticum Anglic. to. 1. p.548. *Maneriam illud nullum potest sustinere Instaurum, quia nullum habet pratum, &c.* Pag.924. *Redditus omnes, Instaura, proventus quicunque singulis annis redigantur in scriptum*. Adde to. 2. p. 933. Fleta lib.2. c.72. §. 7. *Inquirere debet de Instauro, in quolibet manerio existente. Instauram Ecclesiæ*, quidquid ad supellectilem Ecclesiasticam spectat, in Synodo Exoniensi an. 1287. can. 12. 44. 53. Vide Provinciale Lindwodi p.369. 2. Edit. [& Rymer. to.3. p.16.]

INSTAURAMENTUM, Eadem notione. Charta ann. 1158. *Et ipsam brolium, vineas ... & omnino omne Instauramentum suum libertate donavimus in perpetuum*. Occurrit etiam in Charta Ludovici Regis an. 1158. in Regesto Phil. Aug. Herouvalliano fol.77. in Monastico Anglic. to.1. p.549. 604. tom.2. p. 106. apud Radulphum de Diceto p.647. &c. Vide *Staurum*.

Instaurare, Supellectile agraria prædium vel domum rusticam instruere. Charta Joannis Regis Angl. de libertatibus Angl. ann. 1215. *Et reddat heredi, cum ad plenam ætatem venerit, terram suam totam Instauratam de carucis & omnibus aliis rebus*, Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 548. *Hæc est extenta* (i. inquisitio) [potius æstimatio, ut expositum suo loco,] *facta per præceptum domini Regis de terris & tenementis Prioris de Derbueste, . . . quantum valeant Instaurare, & quantum deinstaurare, &c.* Infra p. seq. *Et valet Instauramentum 7. lib. non Instauramentum 5. lib. 17. sol.* [*Ovilia Instaurata pascuis*, in Charta ann. 1063. apud Miræum to. 1. p. 152.]

Instauratio, Id quod *Instaurum*. Matth. Paris an. 1258. *Rex illi ad Instaurationem parcorum suorum, & ad usum mensæ suæ benigne concederet, ac sub certo numero bestias daret, &c.*

¶ INSTELLARE, Quasi stellis ornare. Gocelinus in Vita S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 378. *Pontificalia insignia . . . splendidis unionibus & margaritis cum præcellentibus gemmis prætexte auro Instellant.* Vide alium locum in *Similitudinarie*.

INSTERILITAS. Liber Comitis, seu Lectionarius editus à Baluzio: *Pro ubertate pluviæ seu temperantia aeris, pro Insterilitate pluviæ, &c.*

¶ INSTIATIO, f. pro *Inficiatio*, Negatio. Charta ann. 1300. è Chartulario S. Vandreg. to. 2. p. 1295. *Ob hoc petens dictus Procurator dictorum Religiosorum .. dictum Rectorem condempnari à nobis & compelli ad restituendum eisdem Religiosis possessionem suam . .. lite supra præmissis ex parte ipsius per Instiationem contestata, juratoque de calumpnia in hujusmodi causa, &c.*

¶ INSTIGATOR, Qui instigat, impellit, promovet, procurat. Ausonius Epistol. 17. *Si quid invitis quoque nobis natura fit, superfluus Instigator agitabo.* Sententia Sigismundi III. Imper. de felonia Curlandiæ Ducibus objecta, apud Ludewig. tom. 6. pag. 218. *Instigator noster sigillatim articulos actionis & citationis suæ contra illustrem Fridericum proponebat.* Et pag. 225. *Cum itaque Illustritas sua nullam privationi & amissioni feudi causam præbuisset, postulabant eandem Illustritatem suam ab Instigatoris nostri actione liberam pronunciari. Instigator accusationis* leg. 20. Dig. de his qui infamia notantur.

¶ INSTILLATIO, Signum, subscriptio. Ingulphus in Hist. Monasterii Croyland. *Normanni . . . chirographa Chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum sub Instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere constituebant.* Hickesius Dissertat. p. 74. emendat vel interpretatur *intitulatione*. Subscriptio dici potuerit *Instillatio* Scriptori Barbaro-latino, quod testis nomen suum quasi *instillet* chartæ, quam subscribit.

¶ INSTINGUERE, Instigare. Gloss. Lat. Græc. *Instinguit*, παροξύνει.

INSTIRPARE, Inserere, plantare. Bromptonus p. 935. *Intimavit igitur dictus Godwinus proceribus Angliæ, ipsum Alfredum nimiam secum adduxisse copiam Normannorum, ac terras Anglorum eis etiam promisisse, & sic inter eos securum non esse gentem externam & subdolam Instirpare.*

¶ INSTITÆ, *Gravata, resticulæ*. Gloss. Isid. Emenda eum Pithæo in Excerptis: *Institæ, Grabati resticuli*. Est enim *Instita*, ut exponit Scholiastes Juvenalis ad Satyram 6. *qua lectus intenditur. Fascia* dicitur Ciceroni.

¶ Institare, *Mortuum involvere*, apud Papiam, ab institis seu fasciis quibus mortui olim pedes manusque ligabantur.

¶ Institius, *Luctus publicus*, eidem Papiæ.

¶ INSTITURA, Institutio, Gall. *Instruction*. Bulla Leonis III. PP. to. 2. Annal. Benedict. p. 349. *Nec in aliquo Episcopus Ambianicæ sedis de Ecclesiis aut Clericis ejusdem loci* (Centulæ) *se intromittat, nisi forte voluntas Abbatis illum rogando invitaverit, ut aliquam cõsecrationem seu prædicationem aut Instituram exerceat.*

INSTITUTE, Ex professo, ex instituto. Lex Wisigoth. l. 9. tit. 2. § 9. *Nunc vero quia de generali omnium progressione prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis Institute ponamus.*

INSTITUTIO, Precaria, datio ad precariam, Charta Gilliberti Comitis Heduensia ann. 942. ex Tabulario Flaviniacensi: *Si quis autem successorum meorum hanc Institutionem vel precariam . . . . infringere voluerit, &c. S. Roberti, qui hanc precariam studuit poposcere ... Ego Constantius Levita hanc Institutionem datavi & subscripsi, &c.*

¶ INSTIUS, pro Inscius. Canones Pœnit. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 43. *Qui manducaverit morticinas Instius, 40. dies pœniteat.*

¶ INSTOCIONATUS, Artes magicæ, præstigia, ἀστοιχεῖον, Elementum, Græcis recentioribus, Dæmon, & Operatio diabolica; unde στοιχειοῦν, Magicis præstigiis initiare, στοιχείωσις, Incantatio, verba magica, ut docetur in Glossario med. Græcit. Statuta MSS Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280. *Si ... ex meretricio, vel lenocinio, vel Instocionatu, vel similibus acquisivit, &c.*

¶ INSTRICATUM, *Vulneratum*, in Amalthea, ex Glossis Cod. Leg. antiq.

¶ INSTRIGARE, Instringare. Vide *Intricare*.

¶ INSTRUCTOR, Præceptor, qui instruit, docet, in Spicilegio Fontanell. MS. p. 214.

¶ INSTRUCTUS, Impulsus, inductus, suasio. Gesta Abbatum Gemblac. to. 6. Spicil. Acher. pag. 524. *Instructu nostro Abbas & Congregatio prædicti loci Ecclesiam nostram ædificavit.*

INSTRUI, Doceri in 5. Constitut. Appendicis Cod. Theodos. quam sublestæ fidei doctiores volunt: *Itaque quia a nobis Instrui voluisti, &c.* [Non absimili notione Quintilianus dixit: *Judex notitia rerum Instruendus videtur.*]

¶ INSTRUMENTATUS, In *instrumento* descriptus, Miracula B. Wernheri Mart. to. 2. April. p. 720. *Dixit se vidisse alia multa plura miracula, quorum multa sunt Instrumentata.*

INSTRUMENTUM, συμβόλαιον, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Lat. Gr. *Instrumenta*, γραμμάτια, ὑπομνήματα, διαθήκη, &c. Mox: *Instrumentum*, ἐξάρτησις γραμματεῖα, &c. Aliud: *Instrumentum*, γραμματεῖον, Anastasius in S. Julio PP. *Sive causationem, vel Instrumenta, vel allegationes, aut manumissiones Clerici in Ecclesia per Scriniarium sanctæ Sedis celebraret.* Gregor. Turon. de Miraculis S. Aridii: *Cum Instrumentis chartarum, quibus Monasterii possessio firmabatur, regionem Burgundiæ adire non distulit.* Infra: *Sed etiam auctoritate regali Instrumenta munivit.* Vide tit. Digest. de Fide instrument. & Glossar. ad Agrimensores.

Instrumentum, pro veteri ac novo Testamento usurpant non semel Patres.

Instrumentum, pro libro, non semel usurpat Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem, & in Apologetico.

¶ Instrumentum, Gall. *Instruction*, Institutio, documentum. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 3. *Quia igitur fortunas & infortunia mea ad aliorum forsitan qualecumque Instrumentum decrevi contexere, &c.* Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 180. narrat ab Imperatore Ludovico Monasterii Casauriensis Abbatem insti-

institutum fuisse *venerandum Presbyterum, Romanum nomine, probum moribus & regularibus Instrumentis tritum*; hoc est, vel *exercitiis*, vel potius, *institutis*: qua posteriori notione vocem *Instrumentum* accipiendam censeo in Regula S. Benedicti cap. 4. ubi S. Pater disserens de *Instrumentis bonorum operum* è sacris Scripturis profert 72. præcepta vel sententias, quas ait esse *Instrumenta artis spiritalis*, hoc est, Instituta vel præcepta. Simili modo ait cap. 73. *Collationes Patrum & instituta & vitam eorum, ut & Regulam Sanct. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium & obedientium monachorum exempla, & Instrumenta virtutum!*

¶ INSTRUMENTUM QUITTARIUM, Apocha, Gall. *Quittance*. Charta ann. 1319. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 183. col. 1. *Offert se ..... eidem restituere literas debitorum principalium prædict. factis solutionibus de eisdem, & Instrumenta quittaria concedere eidem.*

¶ INSTUFFARE, Instruere, *Etoffer*. V. *Stuffare*.

INSUABILIS, Insuavis. Glossar. Græc. Lat. MS. Ἀηδὴς, *injocundus, Insuabilis*, Edit. *Insualis*.

INSUADIBILIS, *Incredibilis, sine artificio, piger*, apud Papiam.

¶ INSUBIDUS, *Setosus*, in Gloss. Sangerman. MS. num. 501 Gellius lib. 19. cap. 9. utitur pro Invenusto, inconsiderato, imprudenti, ut & comparativo *Insubidior*, lib. 6. cap. 1. & lib. 13. cap. 20. *Insubide*, lib. 1. cap. 2.

¶ INSUBLUM, ἀντίον, ἐν ᾧ ὑφαίνουσιν αἱ γυναῖκες, *Liciatorium unde telam mulieres texunt*, in Supplem. Antiquarii & in Glossis Lat. Græc. Sangerm. Vide *Insubulare* & *Recla*.

¶ INSUBSTANTIALIS, Cujus nulla est substantia. Fragmentum Candidi Arriani ad Marium Victorinum, apud Mabill. to. 4. Analect. p. 155. *...enim vere substantia, subjectum quiddam est. Quod autem subjectum est, simplex non est ... Sed enim simplum est Deus. Insubstantialis ergo Deus. Si autem Insubstantialis, nullum ergo Consubstantiale a Deo est.*

¶ INSUBSTANTIVUS, Eadem notione. Interpres Irænæi l. 1. c. 10. *Pater cujus pater nemo est, qui est inexcogitabilis & Insubstantivus.*

¶ INSUBULARE, *Perforare*, Johanni de Janua, *ab in & subulo. Dicitur Insubulus quoddam instrumentum in texendo telam, scil. circa quod pannus vel stamen involvitur, quia Insubulatur, i. perforatur, ut possit involvi & retineri pro voluntate texentis: vel componitur ab infra & supra, quia infra & supra est. Insubulum* dixit Lucretius, *Insubulus* vero Isid. lib. 19. Orig. cap. 29. & Guibertus lib. 1. de Pigner. Sanctorum c. 3. §. 1. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Insubulare, Envoloper*, involvere.

¶ INSUCCARE, ἐγχυμίζειν, in Glossis Lat. Græc. Succo immergere. Sic Columella l. 7. c. 4. *Sæpius lana diducenda vinoque & oleo Insuccanda.*

¶ INSUDUM, pro Sudum Gloss. Lat. Græc. Sanger. *Insudum*, ἄνυδρον, ἄβροχον, Sine aqua, sine pluvia.

INSUETARE, *Insuete invadere, vel insultanter*. Papias. [*Insolenter*, in Gloss. Sangerm. MS. nu 501.]

¶ INSUFFICIENS, Non sufficiens, apud Tertullianum adv. Hermog. c. 15.

¶ 1. INSUFFICIENTIA, Eidem Tertulliano lib. ad Uxorem: *Secularis concupiscentia causas habet gloriam, cupiditatem, ambitionem, Insufficientiam*, id est, Insatiabilitatem; quia nihil satis est insatiabili cupiditati.

¶ 2. INSUFFICIENTIA, Inscitia, imperitia, Gall. *Insuffisance*, Ital. *Insufficienza*. Alexander PP. ad Archiepisc. Januensem an. 1159. apud Murator to. 6. col. 273. *In tantam audaciam vesaniamque proruperunt, quod mantum, quo nos retineates & renitentes, quia nostram Insufficientiam videbamus, juxta morem Ecclesiæ prior diaconorum induerat, tanquam arreptivum à collo nostro propriis manibus violenter excussit.*

¶ 3. INSUFFICIENTIA, Indigentia. *Insufficientia sustentationis*, in Charta an. 1259. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 311. qua quis non habet quæ sufficiant ad vitam sustentandam.

INSUFFLARE, De puere. Vide *Exsufflare*.

INSULA, Domus ab aliis separata. Gloss. Lat. Gr. *Insula*, νῆσος, συνοικία. Anastasius in S. Silvestro PP. p. 17. 18. *Insulam Attitia & Montem Argentarii præstantem solidos sexcentos*. Mox: *Insulam, quæ dicitur Assis in territorio Portuensi*. Vide Festum & Scriptores Latinos. Scribit Odo Gisseus in Historia Aniciensi lib. 1. c. 24. Podiensis urbis partem inferiorem divisam esse in 22. regiones, vel partes, quas vulgo *les Isles* vocant. *Insula*, per excellentiam Britannia dicta Vide Notas Stephani Stephanii ad Saxonem Grammaticum. pag. 149.

¶ INSULARE, *In insulam convertere*. Laurent. in Amalthea ex Apuleio, qui habet lib. de Mundo sub finem: *Audivimus regiones, quæ prius fuerunt continentes, hospitibus atque advenis fluctibus Insulatas*. Eadem habet S. August. lib. 4. de Civ. Dei c. 2.

INSULARIS POENA, Exilium, relegatio in insulam, apud Ammianum l. 15. *Correptos aliquos vexatosque tormentis ... Insulari pœna mulctavit.*

¶ INSULARIUS, Custos *insulæ* seu domus ab aliis separatæ, Gall. *Concierge*. Gloss. Isid. *Villicus*, (villicus) *Actor, exactor villæ pensionum, Insularius*. Supplem. Antiquarii: *Insularius*, Ἐνοικολόγος, *Inquilinus*. Lex 5. D. §. 1. de instit. act. *Si quid cum Insulario gestum sit, vel eo quem quis ædificio præposuit, &c.* Rursum occurrit l. 4. de præf. vigil. & alibi non semel, præsertim apud Jurisconsultos.

¶ INSULATUS, Nulli contiguus, undique separatus & commeabilis, Gall. *Isole*. *Altare Insulatum*, in Actis SS. Maii to. 6 p. 831.

¶ INSULETUM, Parva insula, apud Rymerum to. 11. pag. 453. col. 1.

¶ INSULTUS, Aggressio, assultus, oppugnatio, quævis expeditio militaris. Charta an. 1236. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 153. *Volentes ne dicti homines teneantur ire in aliquem Insultum, vel aliqua malefacta*. S. Ludovicus in Epist. ad Matthæum Abb. San-Dionys. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 550. *Civitatem Carthaginensem cepimus per Insultum*, id est facta impressione, Gall. *d'assaut*. Similis locutio occurrit apud Rymer. to. 1. pag. 189. *Insultum facere*, Aggredi, adoriri, oppugnare, in Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 276 & 567. *Insultus manualis pugnæ*, apud eumdem Murator. to. 8. col. 602. *Insultus & invasiones violentæ*, in Chronico Trivetti apud Acher. to. 8 Spicil. p. 676. *Insultus inimicorum*, in Charta an 1356. apud Ludewig. to. 5. pag 497. Alii non pauci, nullo tamen satis idoneo auctore vocem *insultus* usurpant pro Injuria, Ludibrio, Gall. *Insulte*, Ital. *Insulto*: qua notione Quintilianus dixit *Insultatio*.

¶ 1. INSULUM, pro Insula, ut conjecto. Chron. Veron. ad an. 1334. apud Murator. to. 8 col. 649. *Recensus est ignis in Insulo superiori Veronæ & crevit in tantum, quod dictum Insulum cum toto lignamine & cum toto ponte novo combustum est.*

¶ 2. INSULUM, [ut *Insubulum*, de quo in *Insubulare*.] Vide *Recla*.

¶ INSUMERE, Incipere, inchoare. Charta Theobaldi Comitis de Juramentis Chartul. Sanct. Magdal. Castrodun. fol. 1. *Nec alicui liceret exibere sancta ad*

ea ad sacramenta juranda in villa Castriduni preter ministris prefate Ecclesie omnibus duellis vel sacramentis, que in curia eorum Insumpta vel arramissa fuissent ... judicia vero que tunc temporis de ferro esse solebant in curia eorum seu prepositorum ipsorum Insumpta, in prenominata Ecclesia ferrentur ... exceptis sacramentis que unus homo fecerit alteri, si fuerint adramissa ante me vel ante Prepositum meum in perochiis illis in quibus Insumpta fuerint, expectabuntur & agentur.

¶ INSUPER ANNUM, Per annum, anno currente. Absolutio pœnitentialis impertita in consecratione Ecclesiæ S. Mariæ de Correno an. 1065. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 441 *Pœnitens qui ad eam* (Ecclesiam) *in consecratione ejus advenerit ... si mors in capite anni vel Insuper annum, ex nostra parte absolutus permaneat; & si in alio anno annualiter vel Insuper annum, in ea absolutione permaneat.*

¶ INSUPER HABERE, Negligere, contemnere, παρορᾶν, ἀμελεῖν in Gloss. Lat. Gr. *Constantiam non Insuper habendam intelligit*, apud Gellium l. 1. cap. 19. *Lacrymis Insuper habitis*, apud Apuleium lib. 4. Milesf. *Qui deliquit in animam suam, Insuper habebitur*, Eccli 19. 4. Vide Cujacium l. 11. Observat. c. 11.

INSUPERSERTUS, pro Supra insertus. Charta Guonradi Regis Burgundiæ an. 25. in Tabulario Ecclesiæ Vieonensis fol. 14. *Volumus, ut dictus Clericus Beroldus, quemadmodum Insupersertas habet, omnem de nostra parte obtineat vigorem, &c.*

¶ INSUPORTABILIS, Non ferendus, intolerabilis, Gall. *Insupportable*. *Si quandoque videtur tibi abstinentia Insupportabilis, cogita de Domino Jesu*, in Libro de doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1835.

¶ INSURDARE, Surdum efficere. Arnulfus Sagiensis apud Murator. tom. 3. p. 432. col. 1. *Sed quoniam nocturnus bubo lucem diurnam non sustines intueri, cocus aures arrige, nisi & easdem Insurdaverit obstinatio cordis.*

¶ INSURGERE, Urgere, excitare, impellere. Conversio Willelmi Vicecomitis Massil. ann. 1004. Annal. Benedict. to. 4 p. 176. *Sicut mos est servorum Dei, ceperunt Insurgere, quatenus sæcularem militiam relinquerem & Deo militarem, multa de sanctis Scripturis nuntiantes.*

¶ INSURRECTIO, Rebellio, apud Rymer. to. 8. pag. 124. &c.

¶ INSUSPENDIUM, Catena ferrea vel lamina denticulata lebetibus in foco suspendendis, Gall. *Cremailliere*. *Insuspendium sive cumasclum*, in veteri Charta Conventus Augustinianorum Castellanæ in Provincia.

¶ INSUSPICABILIS, Qui non potest in suspicionem venire. Occurrit Eccli. 11. 5. & 25. 9. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 119. D. Calmettum in Charta ann. 852. Hist. Lothar. to. 1. col. 305.

¶ INSUSTENTABILIS, Intolerabilis, qui non potest sustineri. Oratio Manassæ Regis Juda: *Insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores.*

INSUSURRARE, Occulte detrahere, in Glossar. Saxon. Ælfrici; diglice tælan.

¶ INT, pro Eunt. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. & Supplem. Antiquarii: *Int*, πορεύονται.

¶ INTABERNATUM VINUM, In taberna venale. Charta an. 1194 apud Thomassserium in Bitorig. *Si vinum Intabernatum prius fuerit, non cessabit à venditione pro banno.*

INTABULARE, [In tabulas referre. Bulla Innocentii VIII. PP. in Continuatione M. Bullarii Rom. pag. 290. col. 1. *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum & innocentem chori Intabulatum ad primum Responsorium.*] Vide *Tabulæ Officiales.*

¶ INTACIBILIS, Qui non tacet. *Intacibili ore Sancti protestans mirabilia*, in Actis Episcoporum Tullensium apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1087.

INTAKERS, Prædonum genus, Ridesdaliam, seu extremam Angliæ plagam Borealem habitantes, sic dicti, quod à participibus suis, quos *Outparters* vocant, prædam è finitimis Scotiæ deportatam recipiebant. Illi, quasi *intra recipientes*: isti, velut *foris partes* seu *rem agentes*, recentius *Out putters*, nuncupati. Fit amborum mentio in Stat. ann. 9. Henrici V. cap. 8. Spelman.

¶ INTALEATUS, Incisus, sculptus, Gall. *Entaille*. *Image intaleata in marmore albo*, in Chronico Placentino Joh. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 544.

¶ INTALIA, Incisio, sculptura, Ital. *Intagliamente*, Gall. *Entaille*, *Sculpture*. Chronic. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 403 *Deinde fecit fieri portas faciei Ecclesiæ S. Mariæ ... portas scilicet marmoreas cum Intaliis intus pulcherrimis, sicuti apparent de præsenti.*

¶ INTALIATI SOTULARES, Calcei certa ratione *taliati*, incisi, Clericis vetantur in Concilio Complut. ann. 1325.

INTALLIATÆ TERRÆ, Cowello & Jurisconsultis Anglis dicuntur, quæ cuiquam & certis non hæredibus suis, in genere conceduntur sub certa conditione. Vide *Feudum Talliatum*.

¶ INTAMINARE, Contaminare. *De sacrosancto altario Intaminare*, in Capitulis Synodor. Orientalium, to. 2. Concil. Hispan. p. 329.

¶ INTANGIBILIS, Qui tangi nequit, nulli patens incommoditati, nulli molestiæ. Vita MS. S. Winwaloei fol. 74. *Locus quidam* (Landevenecum) *apricus & amœnissimus atque ab omni pene vento, excepto paululum orientali, Intangibilis, velut quidam paradisus ad ortum solis splendide conspicuus, &c.*

¶ INTANTARE, Spondere, promittere. Charta Amiciæ Comitissæ Licestriæ an. 1204 Histor. Harcur. tom. 4. pag. 2174. *Insuper ego Intantavi domino Philippo Francorum Regi ut si forte soror mea uxor Soheride Quciace in hoc ex casu fratris meis aliquid reclamavit, ego ad laudem ipsius Regis de terra mea de Anglia eidem sorori meæ partem suam assignabo.* Lubentius legissem *Creantavi*, pro quo librarius parum attentus ex veteri Charta facile exscribere potuit *Intantavi*. Vide *Creantare*.

INTANTO, pro *Interea temporis*, idiotismus Italicus, in Vita S. Zitæ Virginis Lucensis n. 34. & in Vita B. Luchesii Tertiarii n. 5.

INTAPHA. Jornandes de Rebus Geticis: *Pontemque rursus in Danubio pari modo constructo, duobus mensibus, crebris fatigatus Intaphis, octo millia perdidit armatorum.* Orosius, à quo sumpsit, l. 2. c. 8. *Insuper repentinis incursibus extrema copiarum dilacerantibus, &c.* Ubi pro *Intaphis*, legendum censuerim apud Jornandem, *Intaphiis* aut *Entaphiis*, ita ut Græcam vocem expresserit, ἐντάφιον, id est, funeribus. Nam ἐντάφια vocabant Græci lintea sepulcralia, quibus cadavera involvebantur, sepulcro mox recondenda; unde ἐνταφιασμὸς pro pollinctura & funeratione usurpatur. Vide Xiphilinum in Severo, Heliodorum l. 4. Pœmenic. &c. Gloss. Gr. Lat. Ἐντάφιον, *Libitina*. Ἐνταφιαστὴς, *Libitinarius*. Ἐνταφιάζω, *Funero*. Ἐνταφιαστὴς, *Pollinctor*. Adde Fullerum l. 6. Miscellan. c. 18.

☞ Here crediderim *Intapham* vel *Intaphum* à Jordane dictum pro Italico *Intoppo*, quod occursum significat. Quanta sit *Intaphorum* Jornandis cum *Incursi-*

curfibus Orofii connexio, qui non videat, arbitror fnre neminem.

INTARDUS, Celer, velox. Thwroczius in Sigifmundo cap.2. *Proceribus comitantibus, Intardus ad Budam defcendit.*

INTARTA, Rebellis. Vide *Antartes*.

¶ INTARTIZARE, Rebellare, Ibidem.

¶ INTASSARE, In ftruem feu *taffam* ordinare; meffem, fœnum congerere, Gall. *Entaffer*. Charta an. 1247. è Tabulario Portus Regii: *Teneatur meftivarii garbas in granebia Intaffare*. Vide *Taffus*.

¶ INTAXARE, Eadem notione. Tabul. Calenfe p.196. *Omnes hofpites ad terras prædictas pertinentes tenentur pratum Sabori affenare, ad domum adducere & Intaxare*.

INTECTAMENTUM, Tegmentum, ἐπίσκεπα σκ'ησις, in Gloff.Gr. Lat. ubi videntur dividendæ voces, ἐπίσκεπα, σκ'ησις.

¶ INTEGERRITAS. Vide *Integritas*.

¶ 1. INTEGRALITER, Omnino, plene, prorfus, Gall. *Entierement*. Tranfactio Caroli II Regis & Comitis Provinciæ cum Capitulo S. Salvatoris Aquenfis ann. 1291. ex Schedis Præfidis *de Mazaugnes*: *Integraliter & fine diminutione aliqua perveniat omni modo*. Litteræ an. 1332. apud Ludewig. tom.5. p.253. *Integraliter reftituere tenebimur & complete*. Occurrit alibi non femel.

¶ 2. INTEGRALITER, Integre, fincere, fine dolo. Litteræ an. 1261. apud Rymer. tom.1. p 727. *Quid autem fuper præmiffis feceritis, & refponfionem vobis per veftras patentes literas feftinanter & integraliter referibatis*. Aliæ ann. 1337. apud eumdem Rymer. tom.2. p.774. *Solvere promifimus, & promittimus bona fide in Durdecaco fexdecim milia florenorum de Florentia boni auri & jufti ponderis ... integraliter abfque dolo*.

INTEGRARE, in lege 8. D. de Tutel. & ration. diftrah. [*Quamvis jure poftliminii tutelam priftinam poffit Integrare*, hoc eft, denuo inchoare, renovare, inftaurare: qua notione non femel occurrit apud Livium & alios.]

¶ INTEGRATUS, Ratus, approbatus. *Lecta, publicata, regiftrata & Integrata feu interinata*, ex Charta anni 1461. Hift. Harcur. tom.3. p.702.

INTEGRITAS. Charta Caroli C. Regis Franciæ an. 845. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim: *Has denique res cum omni integritate, id eft, cum colonis & fervis ibi commanentibus, cum domibus, & fuprapofitis, cum terris cultis & incultis, &c.* Vide aliam ejufdem Caroli Chartam apud Loifellum in Bellovaco pag.242. Paffim.

¶ INTEGERRITAS, Eadem notione. *Duas partes fylvæ cum Integerritate*, in Hiftor. Mediani Monafterii pag.243.

¶ INTEGRITER, Omnino, plane, prorfus, Gall. *Entierement*, tom.9. Spicil. Acher. p.257.

¶ INTELLECTIBILIS, Jo. de Janua, *Intellectu comprehenfibilis; unde Intellectibiliter & Intellectibilitas: Intellectibilité, Intelligence*, in Gloff. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INTELLECTUALITAS, Intelligentia. *Habere Intellectualitatem*, Tertulliano de Anima c.38 *Sine ullo Intellectualitatis acumine*, apud Guibertum lib. 2. de Pigner. SS. c.2. §.1.

¶ INTELLECTUS, Salvus conductus, commeatus, publica fides. Bartholomæi Annal. Genuenf. ad an. 1238. apud Murator. tom.6. col.478. *Poftmodum Vintimilienfes timore coacti, quidam ex ipfis civitatem Vintimilii afcendernnt, & quidem venerunt abfque ullo Intellectu fibi dato ad mandatum Communis* (Januenfium quibufcum belligerabant,) *& in quadam galea fuerunt tamen Januam miffi manibus poft terga ligatis*. Col. 481. ad ann. 1239. *Unde magnus rumor fuit in civitate Janua, & omnes concurrerunt ad arma; Poteftas facto maximo parlamento, mifit pro Guile mo Spinola, Sorleone Pipere, Suzio Pipere, Antonio Ebroino, Raymundo de Volta, Bulbarino & quibufdam aliis, ut venirent ad mandatum fuum & Communis Januæ; & noluerunt venire ... unde Poteftas eos condemnavit; & fequenti die fecit devaftari domum & locum Raymundi de Volta apud Pavairanam, & mifit ad faciendum fieri guaftum aliis rebellibus. Item fieri fecit parlamentum maximum, in quo dato bono Intellectu per quofdam homines, qui fovebant Poteftatem, Raymundus de Volta, Guilelmus Spinula. Antonius Embronus ... & plures alii venerunt ad mandatum Poteftatis, & juraverunt mandata Poteftatis Januæ in omnibus & per omnia obfervare*.

¶ INTELLIGENTIA, Gall. *Intelligence*, Concordia, confenfus, confpiratio, fœdus. Litteræ Henrici VII, Angl. Regis an. 1496. apud Rymerum tom.12. p.637. *Facere & firmare eum prædictis Rege & Regina, confanguineis noftris, confœderationem, amicitiam, ligam & intelligentiam ftrictam vel minus ftrictam*. Litteræ Caroli VIII. Franciæ Regis an. 1497. apud Ludewig. tom. 6. pag. 97. *Quod vero Rex Romanorum jactitat, nos fibi quedam revelaffe de Intelligentiis que a nobis adverfus fe, ut ait, per Alemaniam diriguntur, nihil propterea commoveri debetis*.

¶ INTELLIGENTITAS, Id quo quis intelligit, feu habet intelligentiam Refponfio Victorini Rhetoris ad Candidum Arianum, apud Mabill. tom.4. Analect. p. 161. *Sunt quædam ejus quod fit natura manifefta ... ut fpiritus, νοῦς, anima, cognofcentia, difciplina, virtutes, λόγοι, opiniones, perfectia, exfiftentia, vita, intelligentia, & adhuc fuperius exiftentialitas, vitalitas, intelligentitas, & fupra ifta omnia ὄν*.

INTELLIGERE. Lex Salica tit.38. *Ipfum vero quadrupedem, qui eft auctor criminis, pro medietate compofitionis reftituat requirenti, eo videlicet modo, fi dominus quadrupedis non Intellexerit fecundum legem fe defendere*. Phrafis Gallica: *S'il n'Entendoit pas fe defendre felon la Loi*; id eft, fi non in animo haberet, fi nollet, &c. Adde tit.37. §.8.

INTELLIGIBILIS, Vir intelligens, peritus *Intelligens*. Leges Henrici I. Regis Angl. c.31. *Recordationem Curiæ Regis nulli negare licet, alias licebit per Intelligibiles homines placiti, & nemo de capitalibus placitis teftimonio convincatur*. Adde c.48. *Home Entendable*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c.28.

INTELLIGIBILE TEMPUS, feu *Ætas intelligibilis*, qua fcilicet infantes rationis, & *intelligendi*, quæ agunt, funt capaces, in Capitulari Aquifgranenfi an. 817. §.44. & in Addit.1. Lud. Pii c.36.

¶ INTELLIGIBILIA, Animæ corpore per mortem exutæ. Tranflatio S. Wandregifili Abb. tom.5. Julii p.294. *Succeffit autem ei in regimine vir venerabilis Abba Johannes ... quo etiam inter Intelligibilia difpofito, ex difcipulis ejufdem patris Bandemnadus vocabulo fucceffit*. S. Ambrofius Epift.65. n.1. *Aeri præfertim ingenio etiam Intelligibilia complectens*, i. res fpirituales & intellectu difficiles.

¶ INTELLONEM, *Folles laceraorum*. Gloff. Ifid. ad quas Grævius: Hæc funt monftra, quæ Herculi domanda relinquimus.

INTEMPERANTIA, pro *Intemperies*. Saxo Grammaticus lib.8. *Per fummam cæli Intemperantiam*.

INTEMPERATA Nox, pro *Intempefta*, apud Aurelium Victorem Schotti in Pofthumn.

¶ INTEMPERIUM. Joh. de Janua: *Intemperies, & hoc Intemperium, ubi nulla fecuritas & nullum temperamentum eft; Ce on il n'a nul attrempement*, in Gl. Lat. Gal. Sangerm.

INTEMPORALIS, Intempestivus, apud Cælium Aurelianum lib 1. Acutor. c.9. ubi & *Intemporalitas* occurrit, *Intemporaliter*, i. intempestive cap.15. Adde lib. 2. cap.10.&c. alias

INTEMPORALITER, est sine tempore, vel temporis mensura, semper. Lex Wisigoth. lib.4. tit.5. §.6. *Deus, justus Judex, qui justitiam Intemporaliter diligit, non vult justitiam servire tempori; sed tempora potius æquitatis lege concludit.*

INTEMPORANEUS, *Intempestivus*, in veteribus Glossis ad Boetium de Consolat. Philos.

¶ INTEMPTIO, Actio. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENAGLIARE, Candenti forcipe membra discerpere, Gall. *Tenailler*, Ital. *Tenagliare*. Chron. Petri Azarii apud Murator. tom.16. col.411 *Intenaglietur super plaustro, & postea in rota penatne.*

1. INTENDERE, [Non attendere.] Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Dicentes, Deum inentiosum, Deum Intendentem, Deum negligentem, &c.*

2. INTENDERE, [Attendere, audire.] Epistola Maricii Imper. ad Childebertum Regem Franc. tom. 1. Histor. Franc. *Præfatos Legatos vestros suscepimus ... atque his, quæ nuntiata ab eis sunt, placidis auribus Intendentes, competens ei dedimus responsum.* [Huc referri possunt variæ Scripturarum locutiones, *Intende mihi, Intende orationi meæ, Intende deprecationem meam, &c.*]

3. INTENDERE, Velle, decernere. Thwroczius in Geiza Magno cap.54. *Quæsivitque à Salomone, si apud Geisam & Ladislaum essent tam boni Milites. Salomon autem Intendens laudare Hungaros, impræmeditate respondit: Multi sunt, inquiens, etiam multo meliores.* Phrasis, qua etiamnum Galli utimur, [quæque pluries Latine legitur apud Rymerum tom. 2 pag. 322. apud Ludewig. tom.6. pag.185. &c. Haud ita absimili ratione Tullius: *Si Antonius quod anima Intenderat, perficere potuisset.* Et Terentius: *Repudio consilium quod primum Intenderam.*]

INTENTUS, Consilium, animus, mens, nostris *Intention*. Anastasius in Martino PP. *Commoverunt eum, ut de tali heretico Intentu recederet*, Alii Codd habent, *hujus hæresis Intentione.*

¶ INTENTUM. Eadem notione. *Frustratus Intento*, in Chron. Trivetti apud Acher. tom.8. Spicil. p.645. *Juxta Intentum*, apud Ludewig. tom.6. p.212.

¶ 4. INTENDERE, Intelligere, interpretari, Gal. *Entendre*. Vita S. Catharinæ Senensis, tom. 3. April. pag. 926. *Prophetarum verba .... cum magna reverentia suscipienda sunt semper, & cum discretione Intendenda.*

¶ 5. INTENDERE, Existimare, habere. Pactum an 1330. apud Ludewig tom.5. p.552. *Ut nobis obediant, pareant & intendant tanquam ipsorum dominum justum.* Gallice: *Qu'ils nous obeissent & nous Regardent comme leur veritable seigneur.*

¶ 6. INTENDERE, Tendere, ire, proficisci. Charta an.1420. *De inveniendo unum hominem ad arma, & duos sagittarios ad equitandum, & de Intendendo ad Alençon.* *Altera* an.1423. tom.3. ejusdem Hist. p.711. *De inveniendo unum hominem ad arma, & duos sagittarios ad arma, & post guerram de Intendendo ad Falaise, & apud Caen vigesima die Maii.*

7. INTENDERE, Judicio contendere, litigare. Gregor. Tur. lib.10. c.10. *Cumque uterque in præsentia Regis Intenderent, & Chundo diceret, nunquam à se hæc præsumpta, quæ objiciebantur, &c.*

INTENTIO, Contentio, controversia, discordia, lis. Glossæ Basilic. ἰντεντίονα, ἀγῶνα τῶν ἐγγ... interpretantur. Anonymus in Gestis Constantini M *Intentio orta est in urbe Roma inter Symmachum & Laurentium.* Vetus Agrimensor p. 296. *His enim* (limitibus) *testimonium finium intelligunt, & agrorum Intentio, & certamen aufertur.* Gregorius Turonensis lib.6. Hist cap. 9. *Ut inter terminum utriusque Regni nulla intentio aut direptio gereretur.* Utuntur S. Ambrosius Epist.9.25. Hormisdas PP. in Epistolis non semel, idem Greg. Tur. l.6. c.17. Fredeg. in Chron. c.72. Præceptum Ludov Pii de Divisione Regni c.10. Lex Wisig. l.2 tit.2. §.10. Lex Longob. l.2. tit.14. §.1.26 tit.21. §.12 tit 22. §.3. tit.55. §.10. Bracton. l.4. tract.2. c.2. veteres Tabulæ apud Ughell to.1. p. 959 &c. Hinc Itali *Tentione* dicunt, vel *Tenzone*, pro *contentio*, & nostri olim *Tançon*, pro objurgatione, ut *Tencer*, vel *Tancer*, pro *objurgare*, accusare, postremum ab *Intentionare*. Vetus Consuetudo Andegavensis: *Mentre si est quant l'en tue homme ou femme, de jour ou de nuit, en son lit, ou en autre maniere, pourquoi ce ne ne soit en meslée, ou sans Tancer, ou sans les deffier.* Vetus Versio Gallica Bibliorum Gen. 3. *Facta est rixa: Tensons monterent entre les Pasteurs.* Philippus *Mouskes* in Hist. Fr. MS.

Et si tenoit del Duc grant terre,
Dont il n'avoit Tence ne guerre.

Infra:

Et prist Danfront & Alençon,
Et les garni par Contençon.

Ab *Intentio* formata vox

INTENTIONARE, Litem, *intentionem*, seu controversiam alicui movere, in veteri Charta apud Ughellum to. 3. p.301. & in aliis Mathildis Comitissæ an. 1073. 1079. apud Franciscum Mariam in eadem Mathildi pag.106. 109. 152. & in Bullario Casinensi to.2 p.117. [in Charta an.1149. apud Marten. tom.1. Anecd. col.407.] Itali *Tentionare* eadem notione dicunt. Matth. Villaneus Lib. 3. cap.78. *Il lor Principi cominciarono à Tentionare del Senato.*

INTENTIATUM, pro *Intentionatum*, seu controversiæ datum, habetur in Legibus Henrici I. Regis Angl. c.57. Est etiam

INTENTIO, Accusatio in leg.4. Cod. Th. de Famosis libellis; vel actio, ut l. unic. de Dolo malo, eodem Cod. & in aliquot Legibus Digest.

¶ INTEMPTIO, Actio. Chartul. S. Vandregisili tom.2. pag.1999. *Pronunciavimus dictum Militem in probatione Intemptionis suæ penitus defecisse.*

INTENTOR, Actor, accusator. Charta eræ 1267. tom. 5. Monarch. Lusitan. p.307. v. *Et qui furtaret, pectet novem, & habeat Intentor duos quiniones.*

¶ 1. INTENDIMENTUM, Ital. *Intendimenta*, Gall. *Entendement*, Angl. *Intendement*, Mens, intelligentia; item Fraus, fallacia, dolus, ut supra vox *Ingenium*. Bulla Nicolai III. PP. ann. 1278 apud Rymer. tom. 2. pag. 122. *Si regali Magnificentiæ placeat, ad subveniendum terræ prædictæ absolute, absque Intendimento aliquo, publice ac solempniter, prout tantum Principem decet, salutiferæ crucis caractere insigniri, nostri propositi est, & parati sumus Excellentiæ suæ, postquam taliter crucesignatus fuerit, decimam concedere postulatam.*

¶ 2. INTENDIMENTUM Anglis *Intendement*, Intellectus, significatio vocis vel sermonis. Conventiones inter Reges Aragoniæ & Sicil. an.1291 apud Rymerum tom. 2. p.503. *Tractatum est insuper quod si præfatus Rex Aragoniæ in prædictis ... defecerit, justo impedimento cessante, remoto omni captioso intellectu verborum, ad bonum & rectum Intendimentum ... regna & terræ suæ in statum pristinum ... relabantur.*

¶ INTENTA, pro *Extenta*, Æstimatio, Codex agrorum vectigalium, in quo æstimantur census & alia hujusmodi, in Chartis Dumbensibus non semel.

¶ INTENTARE ACTIONEM, Litem intendere, inferre, in Charta an. 1341. apud Ludevvig. tom.

tom. 5. pag. 532. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTATILIS, Qui non potest tentari. Gloss. Lat. Græc. *Intentatilis*, ἀνπείραστος.

¶ INTENTATIO CRIMINUM, Accusatio, apud Tertull. Apolog. c. 46. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTATOR, Qui neminem *tentat* seu sollicitat ad malum. *Deus enim intentator malorum est; ipse autem neminem tentat.* Jac. 1. 13.

INTENTATUS. Fleta lib. 2. c. 76. §. 6. *Boves debiles & male Intentati, veteresque vaccæ & steriles.*]

¶ INTENTIO, INTENTIONARE. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTISSIME, Diligentissime, apud S. Augustinum l. de Morib. Eccl. Catholic. c. 19. & in Litteris an. 1523. apud Ludewig. tom. 5. p. 311.

INTENTIVA, διάτονος, in Gloss. Græc. Lat. scil. pars ea Musicæ, quam διάτονον vocant Vitruvius lib. 5. c. 4. & Martianus Capella lib. 9. cui *Extenta* dicitur.

¶ INTENTOR, Actor. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTUM, INTENTUS. Vide *Intendere* 3.

¶ INTEPIDUS, Valde cupidus. Vita S. Winwaolei, tom. 1. Martii p. 254. *Infans discendi Intepidus sub unius diei articulo cunctas Latinæ linguæ didicit literas.*

INTER, pro Tam, quam, phrasis Gall. Tabularium Abbatiæ Bellilocensis in Lemovicibus Ch. 51. & 140. *Ut quamdiu ego usufructuarie teneam, & annis singulis, & tempore messionis, & tempore vindemiæ Inter panem & vinum modicum censum persolvam.* Ch. 110. *Vendo ... aliquid de allodo nostro, hoc est, 5. denariatus Inter vineas, & terram, quam comparavit pater meus.* Ch. 126. *Duodecim denariadas de vinea Inter vineas, & boscum.* Ch. 157. *De mancipiis vero ad ipsam curtem pertinentibus, sive fugam lapsis, & unde aliunde transgressi sunt, cedo, &c.* Charta an. 1236. in Probat. Histor. Sabaud. *Sex modia Inter bladum & vinum ad mensuram de Seduno.* Occurrit præterea in Capitul. Caroli M. pro partibus Saxon. c. 14. in Vita S. Licinii Episc. Andegav. c. 4. n. 23. in Vita S. Ruperti Episc. Salisburg. n. 6. apud Petr. de Vineis lib. 2. Ep. 41. Sanutum p. 225. &c.

INTER, pro Penes, apud, usurpat Lucifer Calaritanus; *Inter te*, pro Apud te.

¶ INTER CANEM & LUPUM, in Placitis an. 7. & 24. Eduardi I. Regis Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolexico v. *Inter*, Gall. *Entre chien & loup*, ut jam dictum in *Canis*.

¶ INTERAMNIUS, INTERAMNUS, Inter amnes situs. Vocem *interamnus* usurpant Lamprid. in Alexandro Severo c. 56. & Solinus c. 32. Glossæ Isidori: *Interamnia chorda, quæ frequentius est inter amnes.* Excerpta: *Interamnia chorda, quæ frequentius est inter amnes itur ultra.* Patet aliquid mendosum esse & superfluum. Sic legerem: *Interamnia chora* (à Græco χώρα, locus, regio) *quæ est inter amnes*. Grævius intelligit partem Ægypti inferiorem circa Alexandriam, quæ per excellentiam *Chora* dicitur, ut erudite docuit Harduinus in Geographicis ex nummis illustratis in Καβασιτῶν.

INTERANEA. Vide *Intrania*.

¶ INTERARE, ab Hispano *Enterar*, Notum facere. Chronic. Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 486. *Per alias nostras litteras denotavimus vobis inauditum scelus per proditores præsumtum; sed illud ad cautelam vobis providimus seriosius Interare.*

¶ INTERASILIS. Vide *Interrasilis*.

¶ INTERATA, ἐξεντερισθέντα, *Exenterata*, in Supplemento Antiquarii.

INTERCAPEDINARE, vox formata ex *Intercapede*, διάστημα ποιεῖν, in Gloss. Græc. Lat. Intercapedinem, sive intervallum facere. Ursio in Actis S. Marcelli PP. & Mart. lib. 2. cap. 3. *Intercapedinante etiam noctis spatio, &c.* *Intercapedinatam prolixitatem*, dixit Martianus Capella lib. 9. [Fulgentius lib. 1. Myth. *Intercapedinante paveris prolixitate.*

INTERCAPTIO, διάστημα, in Glossis Græco-Latinis, Intervallum.

¶ INTERCAPULUM, μετάφρενον, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. Pars dorsi inter scapulas seu humeros.

¶ INTERCARAXATUS. Vide in *Charaxare*.

1. INTERCEDERE, dicebantur Episcopi, cum pro reis, causa cognita, veniam à judicibus postulabant: officium quippe Sacerdotis esse putabant pro iis intervenire: quod si non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii sui, non reportassent. Constitutio Honorii & Theodosii, edita à Sirmondo in Appendice ad Cod. Theodos. *Eam quoque Sacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medicetur ægros, alat pauperes, consoletur insontes: & cum singulorum causas cognoverit, interventiones suas apud Judicem competentem suo jure moderetur.* Vide Constitutionem sequentem 14. & leg. 15. & 16. Cod. Th. de Pœnis. De ejusmodi Episcoporum pro reis intercessionibus agit non semel S. Augustinus Epist. 52. 53. 54. 228. 230. lib. 3. contra Crescon. cap. 47. 48. lib. 5. de Civitate Dei cap. 26. Possidius in Vita ejusdem S. August. cap. 20. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. c. 62. &c.

Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad Ecclesias confugiebant. Concilium Arausic. I. can. 5. *Eos, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci reverentia & intercessione defendi.* Adde Concilium Arelat. II. can. 30. & Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 3. §. 4. ubi *intervenire* suadentur Episcopi ac Sacerdotes pro iis, qui ad Ecclesias confugiunt. Vide præterea Avitum Vienn. Epist. 39.

Quibus vero Episcoporum, vel Ecclesiæ intercessione culpæ aut criminis venia à judicibus, aut, si servi essent, à dominis concedebatur, iis canonica ab Ecclesia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros sese ultro spondebant, veniam alias non consecuturi, quod ex Concilio Remensi can. 7. colligitur. Vide *Pœnitentes*.

2. INTERCEDERE, Spondere, fidejubere, obligari. Libertates concessæ villæ Montisbrusonis à Guigone Comite Forensi mense Nov. an. 1223. MSS. *Item dedit & concessit, ut occasione mutui, vel espleit, vel fidejussionis, vel Intercessionis, aliquid ab aliquo eorum, vel ab aliqua retineat, vel extorqueat aliquo tempore, vel machinetur extorqueri. Item ut ipse non compellat aliquem per se, vel per alium, ut sibi vel alii aliquid mutuet, aut accommodet, vel fidejubeat, vel Intercedat.* Ita usurpant Jurisconsulti, quos adi.

¶ INTERCESSORIO NOMINE OBLIGARI, de sponsore dicitur qui obligatur pro alio, in Statutis Massil. lib. 1. cap. 66.

¶ INTERCEPTIO, INTERCEPTURA. Vide *Intercipere*.

¶ INTERCESSIO, Homagium Arti Comitis Britanniæ præstitum Regi Franciæ an. 1202. *Diffidavit Johannem Regem Angliæ pro Intercessionibus, quas ei fecerat de ultima guerra.* Sed procul dubio legendum *Interceptionibus*, Aggressionibus. Vide mox in *Intercipere*.

1. INTERCESSORES, dicuntur Episcopi, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis esset; qui hodie *Administratores*, quod forte vacantem cathedram illiusque possessionem adirent. *Intercessores* enim Latini διαδόχας τῆς ἀρχῆς vocabant, ut est in veteribus Glossis, in quibus etiam *Intercessio*, redditur, προσέλευσις τῆς οὐσίας, aditio hæreditatis. Concilium Carthaginense V. aliis III. can. 8. *Constitutum est, ut nulli Intercessori licitum sit cathedram, cui Intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus retinere; sed dare operam, ut intra annum eisdem*

Epi-

Episcopum provideat. Quod si neglexerit, anno exempto Interventor alius tribuatur. Quæ totidem verbis habentur in Concilio Carthag. VII. sub Bonifacio & Cælestino PP. can. 41. & in Capitul. Caroli M. lib. 7. c. 89. Atqui *Intercessor*, vel *Interventor* hic dicitur, μεσίτης vocatur in Canon. Eccl. Africanæ 74. Epigraphe vero canonis, περὶ τοῦ μεσίτου, bis verbis: περὶ τοῦ μεσίτου ... καθίζεσθαι ... Vide *Interventor*.

a. INTERCESSORES, Executores, qui à Rectoribus Provinciarum dabantur, præsertim ad exigenda debita fiscalia & publicas functiones, ut leg. 1. Cod. Th. de Pignor. ad quam consulendus Jac. Gothofredus. Vett. Glossæ: *Intercessor*, ἐπιβάτης.

INTERCHARAXARE, Interlineare. Hincmarus Laudunensis, in Concilio Duziacensi 1. part. a. c. 17. & to. 2. Opusc. Remensis pag. 351. *Si vitio scriptoris prodetractem, quod est dissimulem, vel differam, detractem, quod valde tractem, non ab re accipi potest, Intercharaxatum non fuit.*

¶ INTERCIARE. Vide *Intertiare*.

¶ INTERCILIUM *est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est.* Isid. lib. 1. Orig. cap. 1. Glos. Lat. Gr. *Intercilium*, μεσόφρυον, in aliis perperam, μεσόφρυον. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Intercilium, Entreil, entre forcil.*

INTERCIPERE, Aggredi, usurpare, occupare, vel contra pactum quidpiam agere: ex Gall. *Entraprendre*. Charta Joannis de Valeriaco an. 1218. in Tabulario Campan. *Quid, si, quod absit, Interciperent contra prædicta, per fidem suam tenerent captionem apud Trecas, usque dum, quod interciperent, esset emendatum.* Alia Hugonis primogeniti Registentis Comitis ann. 1221. ibid. *Si vero... ex parte prædicta sit aliquid Interceptum.* Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 85. *Quod si idem R. vel hæres suus Interciperet contra nos & hæredes nostros, & non emendaret per judicium Curiæ nostræ, &c.*

INTERCEPTIO, Aggressio, *Entreprise*. Hist. Episcoporum Autissiodor. c. 58. p. 474. *Interceptionibus circunstantium in manu potenti resistens, &c.* Adde p. 484. Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1225. in Histor. Comitum Pontivensium p. 152. *Nobis supplicavit, ut filios, & filias quos susceperat à Simone fratre Renaldi Comitis Boloniæ, post Interceptiones, quas idem Simon fecerat adversus genitorem nostrum, maternæ restitueremus successioni, &c.* Vide *Interprendere*.

INTERCEPTURA, Eadem notione. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1231. *Ad hoc sciendum, quod de omnibus intercepturis, quas Major noster imponeret alicui, ille qui maneret in nostra justitia, poterit escondire se per septem, vel per unum.*

¶ INTERCISI DIES, Partim festi, partim profesti, apud Macrobium lib. 1. Saturn. c. 16. & Varronem de Lingua Lat. lib. 5. c. 4.

¶ INTERCISIMEN, διακοπή, *Intercisio*, in Supplemento Antiquarii.

INTERCISIO, Injuria. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 110. §. 1. *Ut si aliquam injuriam aut opprebrium, aut plagas aut feritas aut mortem ibi acceperint, nihil ad ipsas mulieres aut viros, vel mundoaldos earum, componatur illi, qui se defendendum eis aliquam fecerit læsionem, aut Intercisionem.* Vide *Incisio* & *Impartitio*.

INTERCLAUSURA, Gall. *Enchassure*. Matthæus Paris ann. 1249. *Fabricato elegantissime ex auro & argento, insertis gemmis & crystallinis Interclausuris adaptatis feretro, iterato translatum est venerabile corpus B. Edmundi &c.*

¶ INTERCLINARE, Joan. de Janua, *Inter aliqua clinare* (*Intercliner*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.) *unde Interclinis & Interclinus.* Ambrosius sive quis alius Egesipp. *Civitas Interclina rupibus.*

¶ INTERCLUSUS, Inclusus, insertus, Gall. *Inclus*. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 44. *Interclusam quidem in eisdem litteris recipimus formam litterarum, quas, &c.* Vide *Inclusor*.

INTERCOLUMNIUM, *illud, quod ponitur inter columnas, spatium quod dividit eas*, Joanni de Janua. In 3. Reg. c. 7. ubi dicitur, *Media Intercolumnia, quadrata, non rotunda*, ait Glossa, *media Intercolumnia dici tabulam superiorem, quæ, sicut alia quadrata erat, similique sculptura, & in summitate sui habebat rotunditatem unius, & dimidii cubiti, in qua lucerna ponebatur.* Gloss. Græc. Lat. μεσόστυλον, *Intercolumnium*. MS. Codex habet μεσόστυλοι. Lex 45. Cod. Theod. de Operib. publ. *Omnibus tabulatis, tam his, quæ Intercolumniis adfixa sunt, quam his quæ superiores porticus dividunt, ad formam pristinam civitatis habitus revocetur.* Utitur Cicero 1. in Verrem, S. Hieron. in cap. 49. Ezechiel. ut & Vitruvius lib. 3. c. 1. lib. 4. c. 3. lib. 3. cap. 1. 9. Vide Philandrum ad lib. 4. c. 13.

¶ INTERCOMMUNICARE, Una communicare, vocare se vicissim in partem omnium, Gall. *s'Entrecommuniquer*. Conventio Henrici IV. Angl. Regis an. 1401. apud Rymer. tom. 8. pag. 192. *Ibidem morari, mercari, mercandisas licitas exercere, negotiari & Intercommunicare.*

¶ INTERCOMMUNICATIO, Mutua & reciproca communicatio. *De Intercommunicationibus inter nos & subditos nostros*, in Litteris ejusdem Reg. an. 1406. laudati tom. p. 458.

¶ INTERCONFINIUM, *Terminus vel locus inter duos fines existens.* Joan. de Janua. *Entre deux fins*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INTERCOPULARE, Conjungere. Miracula S. Lifardi, tom. 1. Junii p. 305. *Cura eorum duabus magnis trabibus Intercopulatis & ad usum hujusmodi tormenti aptatis, arctissime constrinxit.*

INTERCURSUS, Gallice *Entrecours*: Pactum mutuum inter dominos, ratione cujus servi aut ancillæ, seu viri & feminæ servituti obnoxii, qui in alterutrius dominio domicilium eligunt, aut sedem figunt, vel nuptias contrahunt, ejus sunt domini, cui subjacet domus, atque adeo eorum liberi. Ita Consuetudo Vitriacensis art. 78. 79. Charta ann. 1190. apud Perardum in Burgundicis: *Talem inter nos & ipsos firmavimus Intercursum, ut si eorum feminam Templariorum de Buris acceperit in uxorem, & femina & hæredes ex ea, illorum erunt. Similiter & si homo Templariorum feminam Monachorum duxerit, & femina & hæredes Templariorum erunt.* Vide eumdem pag. 324. [& Bullam Alexandri II. PP. apud D. *Calmet* tom. 2. Histor. Lotharingiæ col. 383.] Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1205. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 87. *De mutuo Intercursu hominum seu feminarum, utpote cum homines seu feminæ vadunt de una terra in aliam, &c.* Charta an. 1295. in Probat. Histor. Castilioneæ pag. 196. *Et est assavoir, que li Entrecourt, qui estoit des fames & des hommes le Roy, & des hommes & des fames de l'Iglise de Resbais & de Jorre, avant ledit eschange, demerront en la manerre qu'il estoit au temps le Roy: sauf ce que les fames que cils de cette franchise prendront de l'Iglise de Jorre & de Rabays, seront de cette franchise.*

☞ Alterum *Intercursus* effectum declarat Charta Adelinæ Abbatissæ Polengii ann. 1215. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu p. 1023. *Notum fecimus quod talis Intercursus est inter homines nostros & homines venerabilis Patris nostri Lingonensis Episcopi. Quod homines nostri tenebunt hereditatem suam, ubicumque sint, super Episcopum; & homines Episcopi similiter, ubicumque*

sint

sint, super nos. Hoc est, homines Episcopi in nostro territorio, & nostri in territorio Episcopi, percipient fructus & hæreditates sibi obvenientes, in utrovis habitent territorio. Vide D. *Brussel* laudati Tractatus lib. 3. cap. 20. & infra *Porcursus*.

¶ INTERCURSUS MERCIUM, Mutuum commercium, liberum & pacto confirmatum, apud Rymer. tom. 13. p. 527. & alibi non semel.

INTERDIA, *μεσονύκτιον*, in Glossis Gr. Lat.

¶ INTERDIANUS, Medialis. Cæl. Aurel. lib. 3. Tard. c. 7. *Post Interdianum cibum deambulatio, &c.*

INTERDIARIUS, *ἡμεροκλέπτης*, in Gloss. Lat. Gr. qui interdiu furatur. Vide Cujac. l. 11. Obs. c. 27.

¶ INTERDICIUM PORCI, Porci mactatio, seu jus quod viario ob id exsolvebatur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 183. *Thomas præfectus Willini Consulis de Pontiaco accepit per vim de vicaria de terra S. Lenogisili quatuor nummos, scilicet Interdicium cujusdam porci, quem emerant Lazari qui morabantur in ea terra, quos nummos requisierunt Monachi, & non potuerunt habere, donec clamorem facerent ad Consulem. Sed Consul jussit nummos reddere per rectum judicium; sicque Monachi habent suam vicariam quietam.*

INTERDICTUM, dicitur generalis excommunicatio, quæ in provinciam, vel villam, aut castrum, c. 17. de Verbor. significat. de cujus origine ac antiquitate scitu digna commentatur vir doctissimus Monspeliensis Episcopus ad Epist. 72. Innocentii III. lib. 14. Concilium Lemovicense an. 1031. sess. 2. *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione: eo videlicet modo, ut nemo, nisi Clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut infans à bimatu & infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum Officium per omnes Ecclesias latenter agatur, & baptismus petentibus tribuatur. Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione & pace fundant. Pœnitentia & Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Ecclesias, sicut in Parasceve, nudentur; & cruces & ornamenta abscondantur, quia signum luctus & tristitiæ omnibus est. Ad Missas tantum, quas unusquisque Sacerdotum januis Ecclesiarum obseratis fecerit, altaria induantur & iterum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat. Nemo alteri osculum det, nemo Clericorum aut Laicorum, vel habitantium, vel transeuntium in toto Lemovicino carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in Quadragesima vesci licitum est. Nemo Laicorum aut Clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti Principes, capita populorum, per omnia sancto obediant Concilio.* In interdictis denudata etiam altaria, prostratas cruces ad terram, & reliquias Sanctorum, & inversa cymbala, docent Synodi aliquot Landavenses in Conciliis Anglicanis post Leges Ecclesiasticas Alvredi Regis descriptæ.

Exstat alia formula interdicti in Codice MS. Bellovacensis Ecclesiæ Capit. Caroli M. *In Christi nomine ego Hildegarius Episcopus* (Bellovacensis) *ex parte Patris, & Filii & Spiritus sancti, & ex parte S. Petri Apostolorum Principis, & ex nostra parte excommunicamus & interdicimus hanc Ecclesiam, & omnes Capellas, ad illam aspicientes, ut nullus habeat licentiam Dei omnipotentis, & S. Petri Apostolorum Principis, ab hac die in antea Missam cantare, nec audire, nec ullo modo divinum officium ministrare, nec decimam Dei omnipotentis accipere, nisi per nostram licentiam: & quicunque contra hæc Interdicta, aut Missam cantare, vel audire, vel in aliquo loco divinum officium ministrare, aut decimam Dei omnipotentis accipere præsumpserit, ex parte Dei omnipotentis, & Filii, & Spiritus sancti, & ex parte sancti Petri, atque Sanctorum omnium sit excommunicatus & maledictus, & à consortio Christianorum segregatus & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ, ubi fit remissio peccatorum, separatus, & sit anathema maranatha usque in finem sæculi cum diabolis in inferno. Fiat, fiat, fiat, Amen.* Sub Ludovico VII. *Innocentius PP. gladium Ecclesiasticum in ultionem exerens, per omne Regis dominium divini celebrationem officii Interdixit*, in Chronico Mauriniacensi. p. 387. Knyghton. ann. 1208. *Papa sententiam excommunicationis tulit in eum* (Joannem Regem Angl.) *& in omnes fautores, & totam terram Anglicanam supposuit Interdicto; incœpitque hoc Interdictum generale à prima Dominica Passionis Domini anno* 1208 *& duravit sex annis continuis & uno mense, nilque fiebat in sancta matre Ecclesia, nisi parvulorum baptisma, & confessiones morientium.* Adde Epist. 16. ex Sugerianis, & Ivonem Carnot. Epist. 50. Instituit autem Bonifacius VIII. PP. ut non obstante interdicto Ecclesiastico in quatuor Festivitatibus divina celebrari possent, quibus festum Corporis Christi adjecit Urbanus VI. ut est in magno Chronico Belgico an. 1389.

¶ INTERDIES, *διήμερον*, *Interdiu*, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

INTERDIGITIUM. Gloss. vet. cap. de Membris humanis: *Interdita*, *μεσοδάκτυλα*. Leg. *Interdigitia*. Marcellus Empir. c. 34. *Interdigitia sanat cera in oleo Cyprino remissa & imposita.*

¶ INTERDONATIO, Donatio mutua, qualis fit inter conjuges, Gall. *Don mutuel*. Exstat apud Marculfum lib. 2. formul. 7. *Charta Interdonationis inter viro & femina de eorum res.*

INTERDUCIÆ, Induciæ, intervallum temporis. Epist. 46. inter Epistolas S. Bonifacii Archiep. Moguntini: *Quamvis per interducias temporum corporali præsentia secernamur.* Ubi *interduciæ temporum*, dicuntur *intervalla temporum*, in Epist. 68.

INTERDUM, pro Interim. Paschasius Radbertus in Walæ Abbat. Corbeiensis Epitaphio lib. 2. c. 1. *Sed quia Interdum Severus ingressus est felix viam universæ terræ, &c.* Utitur rursum c. 14. Utitur præterea Lex Bajwar. tit. 3. c. 8. §. 11. & lib. 5. Capitul. c. 35. Inprimis notandus locus ex Charta Caroli C. ex Tabular. S. Cyrici Nivern. num. 2. *Post mortem vero illorum absque ulla contradictione ad eumdem locum perveniant. Interdum namque vestituram, nonas, & decimas ipsa Ecclesia inde recipiat.*

INTER DUOS, Interjectum spatium, Gall. *Entredeux*. Chrodegangus in Regula Canonicor. c. 8. & novæ edit. *Quando Clerus una aut bina vice in die reficit, accipiat à minore usque ad maximum quatuor libras panis, & quando bis in die reficit: pulmentum vero ad sextam, unam ministrationem de carne inter duas. Et si cibaria alia una accipient, & cibaria non habeant, tunc duas ministrationes de carne habeant. Ad cœnam autem, aut unam ministrationem Inter duos, aut cibaria alia habeant.*

INTERESSE, Usura, fœnus, quod ultra sortem solvitur, vel quod quanti alicujus interest: Gall. *Interest*. Matthæus Paris pag. 612. *Propter usuras, pœnas, & Interesse non minima suscipiebant incrementa.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1229. apud Perardum p. 299. *Volo & concedo, quod carta quam Odo pater meus fecit de Interessis Episcopi Lingonensis & Ducis Burgundiæ distinguendo apud Castellionem & in pertinentiis stabilita sit & firma.* [Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. *Si usurarius multa cum fœnore lucratus est, de rigore juris talia lucra restituere tenetur, sicut & fur vel raptor, inter quos ipse enumeratur: quia tamen qui nimis emungit, sanguinem elicit, visum est sapientioribus in hoc casu sufficere debitori, si sortem & sumptus &*

me-

moderatum Interesse duntaxat & non talia. lucra recuperet; quia hoc esset suum repetere cum usuris. Expensæ, sumptus, damna & interesse frequentius occurrunt, præsertim in judiciis, Gall. *Dommages & Interests*: quibus verbis & damnum illatum, & lucrum inde cessans indicantur. Vide Acherium tom. 8. Spicil. pag. 279. Baluz tom. 2. Histor. Arvern. pag. 319. Martenium tom. 7. Ampliss. Collect. col. 303. D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 240. &c.]

¶ INTERESSENS, Qui interest seu præsens est, apud Lobioellum in Hist. Paris. tom. 3. pag. 603. col. 1. in Actis SS. Martii tom. 2. p. 600 Maii to. 2. p. 597 Conciliis Hisp. tom. 4. p. 146. & alibi. *Ad Interessendum Missæ*, in Bullario Carmel. p. 411. col. 1.

¶ INTERESSENTIÆ, Quod Clericis divinis *Interessentibus* distribuitur. Concil. Mexican. ann. 1585. inter Hisp. tom. 4. pag 407. *Quamdiu alicujus Præbendatus prædicta requie usus fuerit, Interessentiis, obventionibus, anniversariis & manualibus, quæ non nisi vere & corporaliter præsentibus & residentibus dantur . . . careat.*

¶ INTERESSOR, Socius. Acta S. Cononis, to. 7. Maii p. 6. *Qui dominum quidem eras insecutor idolorum maledictorum, sanctorum Martyrum Interessor.*

INTERFARI, INTERFATUS, in Collatione 1. Carthagin. c. 10. & alibi.

INTERFECTIBILIS, Qui interficere potest. Apuleius lib. de Virtutib. herbar. c. 87. de Ruta hortensi: *Memorant etiam ad Olcymum fluvium appellari viperalem eo quod interfectibilis earum comprobetur.*

¶ INTERFECTOR, Qui percutit, vulnerat. Fragmen. Synodi Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 6. *Sanguis Presbyteri qui ad terram effunditur donec collyrium sufficit, manus Interfectoris abscindatur, vel dimidium 7. ancillarum reddat, si de industria ... si ad terram non perveniat, percussor ancillam reddat.*

¶ INTERFEMINEUM, Inguen. Miracula S. Bennonis tom. 3. Junii pag. 185. *Muliercula .. ad Interfemineum inflata, voto facto, curatur.* Vide mox *Interfemur.*

INTERFEMUS, μεσομήριον, in Gloss. Gr. Lat. Infra τὰ μηρὸς, Femur. Eadem notione *Interfemineum* dixit Apuleius Apologia, pro τὸ γυναικεῖον. In Pœnitentiali Egberti Archiep. Eborac. p. 17. *De fornicatione, de sodomitico, de Interfemore, de in tergo, &c.* Sed de hujus vocis notione, vide in *Nubere retro.*

INTERFESSUS, Infatigabilis. Papias.

INTERFINES, μεθόρια, in Glossis Græc. Lat.

¶ INTERFINIUM, Instrum. an. 1341. apud Rymer. tom. 5. p. 259. *In qua archa repertentes monetas inscriptas, in saccis lineis seu pochiis repositas, certisque cedulis superscriptas: 1.° viz. quindecies centum & tresdecim duplices auri, item novies centum & duo scuta auri in eodem sacco, cum Interfinio modico ... Item, tresdecim coronas auri & duas agnas auri in eodem sacco, cum Interfinio ligaturarum.*

¶ INTERFUGIUM, Effugium, tergiversatio. Gall. *Subterfuge.* Consuetud. Brageraci art. 45. *Si vero præsens sit dictus emptor & dilationes per Interfugia quæcumque sibi dari & concedi petierit, ad hoc Bajulus ad eum non admittat.*

¶ INTERGERE, Abstergere. Supplementum Antiquarii: *Intergeri, ἀπομάσσεται.*

¶ INTERGERIES PARIES τοῖχος ὁ διάφραγμα, in Glossis, Paries interjectus, medius. Forte legendum *Intergerinus paries.* Festus: *Intergerini parietes dicuntur, qui inter confines struuntur & quasi intergeruntur.* Vide Lexicon Martinii.

¶ INTERIA, *Intestina; unde Interici, qui dissolutionem patiuntur ventris secundum Papiam.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Interia, Entrailles.* Vide *Entria.*

¶ INTERIBI, *Interim, interea, in loco illo.* Joh. de Janua; *Entrela*, in Glossis Lat Gall. Sangerman.

¶ INTERJECTIO, Pactum, conventum, ut videtur. Promissio Casimiri Regis an 1335 apud Ludewig. tom. 5 p. 597 *Promittimus, quod si fortasse, quod absit, aliquem vel aliquos ex nostris ipsas treugas vel earum Interjectiones & conditiones violare ... contingat, &c.*

¶ INTERIM. Sic dicta est Caroli V. Imper. *Declaratio Religionis, qua constituit exercitium Religionis; qualiter Interim esse debeat in Imperio Romano, usque ad definitionem concilii generalis, publicata & promulgata, & à Statibus Imperii acceptata in Comitiis Augusti 15. Maii an. 1548.* Declaratio hæc, quam inter Constitut. imperiales refert Goldastus p. 107. Catholicis perinde ac Lutheranis odiosa fuit; quia dum plures Ecclesiæ Catholicæ ritus & antiqua dogmata retinet, Presbyteris nuptias concedit, & laicis communionem sub utraque specie permittit.

¶ INTERINARE, Ratum habere, approbare, Practicis nostris *Enteriner.* Regestum conclusionum Capituli Meld. an. 1542. *Interinando requestam per magistros & gubernatores domus Dei.*

¶ INTERINAMENTUM, Ratihabitio, approbatio, Gall. *Enterinement. Interinamentum supplicationum*, in Charta ann. 1559. inter Privilegia Equitum S. Johannis Hierosol. p. 254.

¶ INTERINATIO, Eadem notione, in Enumeratione jurium castri Auzeti an. 1394. ex Camera Computor. Provinciæ Regesto *Armorum* fol. 70.

¶ INTERINIMENTUM, ab *Interinire*, Partium coram judice certamen mutuum, in lege 4. tit. de Rescript.

¶ INTERINSTITUTIO, Additio, ut videtur, portioni hæredis instituti. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1115. *Alazais vero filiam meam ... instituo in heredem in quingentis libris Viennensibus, & in quindecim libris ejusdem monetæ censualibus... & amplius dono eidem nomine interinstitutionis centum solidos dictæ monetæ semel tantum solvendos ride.*

¶ INTERIORA, Mysteria, ut conjecto. Privilegium Alexandri II. PP. pro Monasterio Pinnatensi apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. p. 41. *Accepimus in partibus Hispaniæ, catholicæ fidei unitatem à sua plenitudine declinasse, & pene omnes ab Ecclesiastica disciplina & divinorum cultu Interiorum aberasse.*

¶ INTERIORITAS, Locus interior. Guibertus lib. 4. de Pigneribus Sanctorum c. 8. *Cælum, id est superior illa pars triplicis machinæ, quæ ob dignitorem sui partem sedes Dei appellatur, nihil aliud est quam spiritualis Interioritas ista, in qua ac si extra mundum istum regnare se Dominus perhibet, &c.*

¶ INTERIRE, Infundere. Papias: *Intereo, infundo, Interitum, infusum.*

INTERLAQUEATUS, Interpositus, interjectus, illigatus, ex Gallico *Entrelassé*. Monasticum Anglican. tom. 3. p. 310. *Unum vas argenteum ad aquam benedictam, cum opere levato de imaginibus, & Interlaqueato vineis, &c.* Adde p. 315. 320. &c.

INTERLATUS, Epistola S. Bonifacii Mogunt. ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, præfixa Concilio Cloveshowensi: *Dulcissimas litteras vestras fraterna caritate Interlatas ... suscepimus.* Ubi quidam legendum censent *Interlitas.* Sed *Interlata* videtur esse vox nostra Gallica *Entrelassée.*

¶ INTERLECTUS, *Intersudatus, varieque maculatus, per intervalla fuscatus.* Gloss. Isid. Melius apud Papiam: *Interpolatus, intersædatus, varieque maculatus, corruptus.*

¶ IN-

¶ INTERLICINIO,f. Fascia in scutis gentilitiis : Meisterlini Hist. Norberg apud Ludewig.tom.8.pag.53. *Castri & totius provinciæ dictæ Swabfeld, modo Swanfeid, arma erant clypeus albus in fundamento, habens tres Interlicienes rubeas.*

¶ INTERLIDERE, *Interpaulatim lædere*, Johanni de Janua ; *Entreposeemens blecier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. S.Paulinus in Poemate 10.

. . . *gravem Interlidere dentem.*

¶ INTERLIGATIO, Fœdus, conspiratio. Litteræ an.1386. apud Rymer. tom.7.p 539. *Ac de illis qui tractatus, covinas vel Interligationes proditorias cum inimicis nostris ... fecerunt, &c.* Vide *Liga*.

¶ INTERLIGNUM, f. Vasculum ligneum. Vetus Catalogus ornamentorum S. Martialis Lemovic. *Item 10. Interligna minora, undecimum Interlignum crismatis.*

¶ INTERLIMITANEUS, Medius, interjectus, in Vita S.Ettonis, tom.3. Julii p.59.

¶ INTERLINEARE, Inter lineas scribere. Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem Montisque Pessulani dominum & Berengarium Magalonæ Episcop. an.1278. *Et huic instrumento publice signum meum apposui & interlineavi superius, Curie domini.*

¶ INTERLINEARIS, Inter lineas scriptus, ut sunt Glossæ Biblicæ Nicolai de Lyra & aliæ interpretationes, quas vocant *Interlineares*.

¶ INTERLINEATURA, Additio vel correctio *interlinearis*. Processus de Vita S. Yvonis, tom.4. SS. Maii pag. 561. *Propria manu scripsi una cum Interlineaturis & rasuris factis in dictionibus septem*. Bullarium Carmelit. pag. 38. *Signo meo subsequenti signavi, & feci quandam Interlineaturam, quæ dicit* Bedis, *& aliam quæ dicit* Ordinis ; *& aliam quæ dicit* Ordini ; *& aliam quæ dicit* Circa.

INTERLUDIUM, Fabula scenica, Anglis, *Interlude*. Vitæ Abbatum S. Albani : *Joculando & talia verba asserendo Interludia fuisse vanitatis.*

INTERLUDUM. Anastasius Bibl. in S.Cornelio PP. *Quem jussit sibi præsentari cum Præfecto urbis in Interludo noctu ante templum Palladis*. Alii Codd. habent *in Tellude, Interludo.*

INTERLUNIUM, μεσο-λήνιον, in Gloss. Græc. Lat. ἀνὶχρασις σελήνης, in Lat.Gr. Gloss. Lat. MS. Reg. *Interlunium, Interstitio Lunæ*. Papias : *Interlunium, tempus illud Lunæ inter deficientem & nascentem, quando est 30.* [seu *trigesimus dies, quo non lucet*, ut habet Isid. lib.3. Orig. c.54.] Charta Godæ Optimatis Edwardi Confessoris, in Monastico Anglic. tom.3. p.121. *Post Interlunium temporis prædicti, &c.* Vox Plinio lib.16. c.39. nota. *Nox squalida & Interlunis*, apud Ammian. lib.19.

¶ INTERMANSUS. Vide *Intromansus*.

INTERMETIUM, Spatium inter Circi metas, τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων, in Gloss. Lat. Gr.

¶ INTERMINABILIS, Sine termino, Interminatus, infinitus, apud Tertull. lib. 2. adv. Marcionem c.3. S. Hieron. Epist. 132. S. Aug. de Civitate Dei lib. 19. c.11. Sidon. lib.2. Epist.7. & alios recentiores.

¶ INTERMINABILITER, In perpetuum, semper, apud Lobinell. tom.2. Hist. Brit. col.270.

¶ INTERMINATIM, Eadem notione, in Testamento S. Rudesindi an.978. Concil. Hispan. tom.3. pag. 184. col.2. in Vita Honorii III. PP. apud Murator. to.3. p.568. col.1.

¶ INTERMINATIO, Minæ, comminatio : *Cum summa Interminatione edicimus*, apud Justinian. in Præfat. Digest. *Interminatio pœnæ*, in Capitul. Caroli M. lib. 6.c 368. & lib.7. c.285. *Interminatio anathematis*, apud *Madox* Formul. Anglic. p.82.

¶ INTERMINATIONES, Fines agrorum, termini. Charta an 984. apud Marten. to.1. Ampl. Collect. col. 333. *Et habet ipsas villas consortes, vel Interminationes Almes usque in terminio de villa Auriolo.*

¶ INTERMINIA, Eadem notione. Præceptum Ludovici Pii Imp. pro Monasterio Montisolivi an.815 apud Stephanot. tom.1. Antiq. Occitan. MSS. pag.409. *Cellula ... quæ est constructa in honore S. Martini Confessoris, rebus, hominibus, & adjacentiis sive Interminiis suis.* Baluzius tom. 2. Capitul. col. 1408. præfert *sive terminis suis.*

¶ INTERMINUS, *Sine termino existens*; *unde in hymno S. Trinitatis dicitur : In simplici substantia Virtus manent Intermina. Papias vero dicit : Intermina internuncia, Mediatrix inseparabili termino carens*. Jo. de Janua. Vocem *Interminus* usurpant Prudentius in Hymno Epiphaniæ & lib.2. contra Symmachum Avienus Perieg. v.74. Ausonius & alii recentiores.

INTERMISSA. Pancharta Nigra Turon. Ch.97. *Cum mancipiis, ... terris etiam cultis & incultis, quæsitis & adinquirendis,* Intermissis, *vineis quoque & silvis, &c.* apud Beslium p.202.

INTERMISSIO, Interventus, Gall. *Entremise*. Synodus Beneventana an. 1091. cap. 2. *Capellanos, qui contra statutum numerum in Ecclesiis sine consensu sui Episcopi militaverint, & à Laicis decimas sine Intermissione Episcoporum obtinuerint, ... ab officio & beneficio interdicimus.*

INTERMITTERE, Immiscere. Vetus Placitum sub Ludovico Imper. apud Viennam an. 912. ex Tabulario Eccles. Gratianop. fol.68. *Audiens autem prænominatus Dux & Marchio* (Hugo) *proclamationem ipsius Pontificis, tactus pietate, per jussionem Domini nostri Imperatoris, ac per consilium Episcoporum, & per judicium Comitum, Nobilium, ac cæterorum fidelium suorum per vadium suum ipsam terram Deo sanctoque Apollinari reddidit : promittens nunquam se Intermissurum de ea, &c.*

¶ INTERNECARE, Penitus necare, apud Prudentium in Præfat. Apotheos. v.49. & S. Orientium in Commonitorio lib. 2. cap. de ebrietate. *Internecatus vel Internectus*, apud Plautum & Ciceronem. Joan. de Janua : *Internecare, id est, inter aliqua necare, vel interpolatim necare, vel interim dum aliquis est in itinere necare ; unde*

¶ INTERNECATIO, *Mors, quæ contingit alicui dum est in itinere*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Internecatio, Mort.*

¶ INTERNECIES, *Mors, jactura*. Gloss. Isid. Idem lib. 5. Orig. c.26. *Internecies judicium in eum dabatur, qui falsum testimonium fecerat, & ob id hominem occiderat. Accusatorem ejus possessio bonorum sequebatur. Internecies autem significatio est, quasi hominis quædam necatio.* Occurrit in Actis SS. Maii tom.6. p 402.

INTERNECTARE, *Occidere*; *Internectus, occisus*, Glossæ vett. apud Vossium.

INTERNICIDA, in Gloss. Arabico-Lat. *Est quasi qui falsum testamentum facit, & ob id hominem occidit*. Vide Jacob. Gothofr. ad l.14. Cod. Th. de Accusation. [Isid. lib.10. Orig. habet *Inter necida*. Glossar. Lat. Gall. Sangerman. *Internecida, Meurtrier*.]

¶ INTERNICIDIUM, *Mors, occisio*, in Gloss. Lat. Gal. Sangerman. Joh. de Janua: *Internicium & Internicidium, Mors, occisio, quam internicida committit.*

¶ INTERNICIUM, eidem Joh. de Janua, *etiam dicitur Bellum in quo omnes perierunt nullo remanente* : qua notione Tullius dixit *Internecio*. Papias : *Internecio, quasi quædam hominis maxima necio, mors vel pœna. Internecivum bellum, in quo omnes perierunt. Bellum Internecivum* habet Livius lib 9. cap.25. *Internecinum*, vel ut alii legunt, *Internecivum testamentum, propter quod dominus ejus necatus est*, apud Festum.

INTERNUPTÆ, Iterum nuptæ. Concilium Valentinum I. Galliæ cap. 1. *Sedet igitur neminem ... de digamis, aut Internuptarum maritis, ordinari Clericum posse*, S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Arelat. *Astruentes Chelidonium internuptam suo adhibuisse consortio, quod ... Canonum prohibent statuta*. Occurrit præterea in Concilio Turonico I, c. 4. Agathensi c. 1. & 43. Arelat. IV. c. 3. Aurelian. IV. c. 10. & in Actis pro causa Contumeliosi Episcopi sub Joanne II. PP. *Renupta*, in Concilio Epaon. c. 2. & Aurel. III. c. 6. *Internupta & duplicata matrimonia*, in Concilio Arelat. II. c. 45. *Duplicata matrimonia*, in Arausicano I. cap. 25. *Duplicatio matrimonii*, in Responsis Leonis I PP. ad Rusticum Narbon. c. 6.

INTERPEDARE. Jornandes de Rebus Geticis, in Maximino: *Tum Imperator eque adacto in cursum, calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc usque ad suam fatigationem variis inflexibus Interpedavit*, [Salmasius emendat *Intripedavit*; dicitur autem Intripedare de equis trepidariis vel tripedariis, qui sunt succussatores, ut habet Carolus de Aquino in Lexico militari.]

INTERPEDITATUS. Consuetudines & Assisæ Forestæ: *Licitum est Abbati de Burge S. Petri venari & capere lepores, vulpes & mureleges, infra metas forestæ, & habere canes Interpeditos*. Videtur, inquit Spelmannus, medium quiddam sonare inter *expeditates*, & *inexpeditatos*. Vide supra in *Expeditare*.

¶ INTERPELLATOR, Qui alium Interpellat in eo quod possidet, actor Leges Ludovici Augusti apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 128. col. 1. *Si vero Interpellator aut actore, aut testimonio, aut cartharum collatione convictus fuerit, & hoc quod voluerit efficere non potuerit, multam quæ in ipsa ingenuitatis charta continetur, cogatur exsolvere*. Charta vetus de vinea Aldranni: *Tali tenore interposita ut si aliquande Interpellatorem haberet hac vinea, aut interpellantem quiescere faciat, aut si non potuerit ex alode suo in similiter valente vinea componat illi Presbytero alteram quartariatam tam grandem, quam ipsa est, juste mensuratam*.

INTERPENDIUM, Gloss. Gr. Lat. *Interpendium*, παρέλλιμεν. Idem videtur quod *Interpretium*.

INTERPLACITARE. Vide *Placitum*.

¶ INTERPOLANTIA, Intermissio, cessatio. Vita S. Hugonis Æduensis, sæc. 5. Benedict. pag. 101. *Hoc enim studebat facere diu noctuque ... absque ulla Interpolantia*.

¶ INTERPOLARE, apud Nonium, *Immittere & novam formam è vetere fingere ... & est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque in novam speciem mutant*. Pejorem in partem Johannes de Janua: *Interpolare, Obscurare, inquinare, impedire, vel interrumpere, corrumpere, variare, non continuare*; *ut in Hymno*: *Quod nulla nox Interpolet, Fideque jugi luceat*. Unde notiones has omnes arcesserit hic Glossographus, non inquiro; unum dumtaxat observo nostri instituti, scilicet *Interpolationes*, cum de veteribus scriptis agitur, dici adjectiones vel immutationes, quæ in transsumtis occurrunt vitio librariorum, qui authentica non exscripserunt iis quibus par erat fide & diligentia, sive id de industria fecerint, sive non. Ad ejusmodi interpolationes in veteribus monumentis detegendas, quinque regulas statuit Ruinartius in Apologia missionis S. Mauri in Gallias. Prima, ut monumentum illud, quod pro antiquo proponitur, eam ætatem sapiat, quæ ei tribuitur, id est, ut stilus sit ejus ævi, quo exaratum dicitur; loquendi modi peculiares his temporibus adhiberi soliti occurrant, sicut & vocabula quædam, quæ tunc in usu erant, aliaque similia, quæ sibi ipsis optime cohærerant: quæ quidem indicia etsi seorsim considerata, non magni videantur esse momenti, cum tamen simul in uno opusculo conveniunt, vix ac ne vix quidem inducunt in errorem. 2. Ut legitima ac certa habeantur testimonia, ejusmodi opus fuisse ab aliquo posterioris ævi interpolatore aut auctore recognitum, qui nonnihil in eo mutaverit. 3. Ut illæ vocum aut rerum mutationes, sive etiam additiones, quæ ab interpolatore factæ dicuntur, ei ætati conveniant, qua interpolatorem vixisse constat. 4. Ut eædem interpolationes aut commutationes tantæ non sint, aut non ita frequentes, ut discerni non possit, quid interpolatori, quidve primo auctori tribui possit. 5. denique, ut ea loca, quæ in eo opere interpolatoris vitio depravata dicuntur, non emendentur pro cujusvis arbitrio, sed eo pacto, ut sic emendata toti operis contextui apprime conveniant, & cum veteribus aliis monumentis, quæ aliqua ratione ad illud revocari possunt, concordent.

¶ INTERPOLATE, Interrupte, non continue, alternatim. Chron. Mellic. pag. 344. col. 2. *Si fieri potest ad unam mensam reficiant, & legatur aliquid coram ipsis, vel ipsi sibi Interpolate legant, ne fabulis vacent*. Codex MS. S. Martialis Lemovic. *Habeant omnes Claustrales ... pelliceam, & tunicam, sequenti anno tunicam, & alio subsequenti pelliceam, & deinceps Interpolate*.

¶ INTERPOLATIM, Eadem notione. Bulla Innocentii VI. PP. an. 1359. in Bullario Carmel. pag. 103. col. 2. *Qui ... per unum annum continuum vel Interpolatim, in dicti prosecutione negocii fuerint commorati*. Transactio an. 1365. apud Ludewig. tom. 1. pag. 391. *Plebanus & omnes sui deinceps successores singulis diebus Dominicis Missas in Dobrastrow celebrare tenebuntur, & Interpolatim feriis sextis, sic videlicet ut cum Missam feria sexta unius septimanæ legerint, sequenti septimana non legant*.

¶ INTERPONERE, Intermittere, procrastinare. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 368. * *Cum ei sacra Communio Interponebatur aut colloquium verbi Dei, attenuarentur vires ac spiritus depauperarentur, &c.*

INTERPRÆMIUM. Lex Saxonum c. 2. §. 1. *Qui nobilem occiderit, 840. sol. componat. Ruoda quod dicitur apud Saxones, 120. sol. & Interpræmium 120. sol.* Ubi Lindenbrogius videtur existimare idem esse quod *Interpretium*, de quo mox.

¶ INTERPRAISIA, ut mox *Interprisa*. Charta an. 1319. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 183. col. 1. *Pro damnis illatis emendandis & Interpraisiis sedandis, & ad providendum scandalis & malis, quæ oriri possent inter dictos Dominos, &c.*

INTERPRENDERE, INTERPRISA, Idem quod *Intercipere, Interceptio*, de quibus supra, ex Gall. *Entreprendre, Entreprise*. Capitula Caroli C. tit. 28. *Ut audivimus aliquos Interprendere*. Hincmarus Rem. Opusc. 13. *Unde puto, ut sicut in nemine Interpresum est, ita sis & in ambasciate*. [Charta an. 1405. inter Prob. Hist. Lugdun. Menesterii p. 128. col. 1. *Usurpando Interprenderat ac Interprendebat, &c.*]

INTERPRISA, Interceptio. Matth. Paris an. 1242. *Ut treugas miras teneret, & Interprisas emendaret, si quæ per ipsum vel per suos factæ essent*.

¶ INTERPRISIA. Arrestum Parlam. an. 1418. è Chartul. Latiniac. *Et si dicti Officiarii ... expleta jurisdictionis aut Interprisias in præjudicium ... fecerant, &c.* Rursum habetur in Arresto an. 1394. apud Menester. in Probat. Histor. Lugdun. pag. 80. col. 1. & in Orat. coram summo Pontifice habita an. circit. 1471. tom. 9. Spicil. p. 333.

¶ IN-

¶ Interprinsia, Gall. alias *Entrepriase*. Statuta Collegii Cenoman. an. 1526. apud Lobinell. tom. 3. Probat. Histor. Paris p. 590. col. 1. *Per Episcoporum & Collatorum seu etiam Officiariorum usurpationem & Interpriasiam*.

Interprisio. Vetus Notitia Viennensis Ecclesiæ an. 863. *Sicque ipse Sigebertus causam præsumptionis & iniquitatis ad præsens negare non valens, coram omnibus confessus est hujusmodi Interprisionem & præsumptionem in omnibus esse veram, &c.* [Occurrit rursus apud Acher. tom. 12. Spicil. p. 155.]

¶ Interpressio. Charta Theobaldi Comitis Blesensis an. 1213. ex Schedis D. *Lancelot*: *De aliis Interpressionibus districte prohibeo, &c.*

Interpresura, Eadem notione. Charta Erardi de Brena anno 1217. in Tabulario Campan. *Si vero, quod absit, aliquid intereeptum esset infra prædictum terminum, ... Interpresuras infra 15. dies, postquam indeessent submoniti, facerent emendari*. Statuta de Talemellariis Parisiorum MSS. *Le Roy à donne a son Maistre Pannetier la Maistrise des Talemelliers, ... & les amendes des Talemelliers ... si comme des Entrepresures de leurs mestier, & de bature sans sang, &c.* Vide *Intercipere*.

¶ Interpressura, in Chartulario Campan. laudato à D. *Brussel*. tom. 1. de Feudorum usu p. 346. & apud Rymer. tom. 1. p. 852. col. 1. & 2.

INTERPRES, Intercessor. Vetus Notitia Judicati an. 954 apud Ughellum tom. 2. p. 1501. *Ille audiens talem contentionem, fecit nobis dare guadiam & quiudennitatem, Interpretes ponere Andream venerabilem Episcopum ... ut usque in diem tertium haberemus inducias pensandi inter nos, &c.* Infra: *Misericordia moti estis super nos per Rogationes Domini Andreæ Episcopi, &c.* Ubi videtur leg. *atque indemnitatem*.

Interpres Nuptiarum, Internuntius, in leg. 1. Cod. Th. de Nupt. προξενητής.

¶ INTERPRESSIO, &c. Vide *Interprendere*.

INTERPRETIUM, Quod de pretio rei restat, Galli dicunt, *le surplus du prix*. Gloss. Lat. Gr. *Interpretium*, παρέλλειμμα. Ita *Interpretio* & *Interpendio*, contrarium *Intertrimentum*, id nempe quod de pretio & pondere detrahitur. Senator lib. 2. Epist. 26. *Ut frumenta quæ per supradictos negotiatores in publico comparantur, non iterum ab eisdem Interpretii nomine solidorum quantitas exigatur*: Ammianus lib. 28. *Verum quoniam denis modiis singulis solidis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, interpretii compendium ad Principis ærarium misit*. Charta Artemii Episc. Tarracon in Concilio Cæsaraugust. II. *Decrevimus, ut ... exigere debeatis, hoc est, siliquas octo ... & pro inevitabilibus damnis, vel Interpretia specierum, siliquas quatuor, &c.* Adde leg. 1. Cod. Theod de Suariis, &c. quæ est ex Novella 27. Valentiniani & Marciani. Vide Cujac. lib. 16. Observ. c. 4. Lindenbrogium & Valesium ad Ammianum.

¶ INTERPRINSIA, &c. Vide *Interprendere*.

INTERRARE, Humo mandare, Gall. *Enterrer*. Leges Edwardi Confess. c. 36. *Interreut eum ut Christianum*. [Rursum habetur, in Testamento Richardi II. apud Rymer. tom. 8. p. 76.]

Interragium, Inhumatio, occurrit in Statutis Synodalibus Odonis Episc Paris. [& in Charta an. 1237. è Chartulario Meldensi.]

¶ Interragium, Quod pro inhumatione datur Sacerdoti. Statuta Eccles. Meldensis an. circiter 1346. inter Instrum. Histor. ejusdem Eccles tom. 2. pag. 484 *Prohibetur districte, ne pro Interragio corpus sepeliri differatur, & post sepulturam, si quid datum fuerit in eleemosyna, recipiatur*. Pro *& post sepulturam*, melius legitur, *Sed post sepulturam*, in similibus Statutis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 161. & 472.

¶ Interramentum, Humatio, sepultura, Gall. *Enterrement*, in veteribus Missalibus Cluniac. non semel, ubi de Missis defunctorum.

¶ Interratus, Sepultus, humatus, in Actis SS. April. tom. 2. p. 701.

INTERRASILIS, Cęlatus, incisus. Papias: *Interrasilis, anaglypha, sculpta*. [MS. Bituric. *Interasilis, anaglypha, sculptura*.] Idem: *Lubrum, Rasile lignum*. Willel. Brito in Vocabular. *Interrasile dicitur interpolatum, celatura, & plana. Planum enim inter celaturas quasi rasum videtur. Rasile lignum* dixit Prudentius in Psychomach. pro jaculo seu missili: & lib. περὶ στεφ. *Rasiles scopulos*, idola Paganorum vocat. *Rasilis ars*, apud Honorium Augustod. in Gemma animæ lib. 1. cap. 220. Gloss. Græc. Lat. ξυστόν, *Rasile*. *Rasili* igitur opponitur *Interrasile*, quod subinde cælatura & *plano variatur*, ac distinguitur. Alexander:

Quod nunc sculpturis, quod nunc planitia variatur,
Hoc & non aliud opus Interrasile dicas.

Corona Interrasilis, Exodi c. 25. Anonymus de Gestis Constantini M. *Laminam auream jussit Interrasilem fieri*. Fortunatus lib. 1. Poem. 13.

Hic sculpta cameræ decus Interrasile pendet.

Anastasius Bibl. in Leone III. p. 131. *Hic idem Præsul fecit ... crucem anaglypham Interrasilem ex argento purissimo*. In Gregorio IV. *Gabathos Interrasile de argento duodecim angelorum opere constructas*. Adde pag. 165. a. 176. d. 179. d. & 204. a. Ex his emendare licet eumdem Anastasium, ubi pro *Interrasiles*, habet *Intersatiles*, pag 134. ut & Epistolam Patriarchæ Hierosol. ad Ignatium Patr. CP. *Simul autem & sacrum vas cimeliorum S. Resurrectionis, cratorem argenteum cum imaginibus Intersatilem tr ... misi*. Vide Exod. cap. 25. v. 25. 3. Reg. 7. 28. Salmasius de Modo usurarum p. 461. *Interrasile* esse scribit, quod Græci διάτρητον vocant, quod sic cælatum est, ut traluceat, & visum transmittat. Auctor Incertus apud eumdem, de Theoderico: *Laminam auream jussit Interrasilem fieri, quatuor litteras Regis habentem: unde & si subscribere voluisset, posita lamina super Chartam per id subscriptio ejus tantum videretur*. [Hæc vox metaphorice sumitur in *Eclipticus*, quod vide in *Eclipsare*.]

Interrasus, Eadem notione. Statius lib 7. Thebaid. pag. 344.

Et fibula Rasilis auro
Tenariam fulva mordebat jaspide pallam.

Ubi Lactantius: *Ad luxuriam retulit pulcritudinem fibulæ. Erat enim foraminibus multis exornata, ... quas vulgo Interrasas appellant*. Paulinus Natali 9. de ovibus Laban p. 605.

Ut de interrasa variatis cortice virgis
Infinita gregis sancti fœtura probetur.

Interrasor, Ejusmodi operum artifex, cælator. Gloss. S. Benedicti: *Interrasor*, διαπρωτής. Diversi vero *Interrasores* à Tornatoribus.

¶ INTERRATUS, Terra munitus, ut videtur. Radulphus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. to. 6. col. 1196. *Quod castrum fortissimum erat ... cum altissimo muro merlato juxta terrazium, & cum alio muro intus, qui duo muri Interrati erant à medio usque ad summum*. Vide *Interrare*.

¶ INTERREGNUM, Illud temporis spatium, quod inter Regis defuncti mortem intercedit & successoris electionem seu consecrationem, Gall. *Interregne*. Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 15. *Igitur Hludovico quarto regni sui anno defuncto, Francis in diversa tendentibus, facto Interregno per 18. annos, Conrado, Rodulpho Odone & Roberto in Occidente regnantibus; cum*

Arnulfus Rex Noricorum, *Australis Franciæ Rex adsciscerctur*. *Interregnum* hic vocat Fulcuinus totum illud spatium quod fluxit à morte Ludovici III. ad inaugurationem Caroli Simplicis, vel quia non existimabat legitimos Reges, qui toto hoc intervallo regnaverant, vel quia tunc temporis regnum fuerat in plures partes divisum, *Interregnum* appellare potuit, quemadmodum alii, Sirmondo teste in Glossario ad calcem Supplementi Concil. Gall. *Interregna* vocarunt Res in diversis regnis sitas, cum olim regnum Francorum inter successores æqualiter Reges dividebatur in diversas sortes & regna; qua notione videtur intelligenda vox *Interregna* in priori saltem loco, quem Cangius profert ex Bertichramni Testamento. Sed penes attentum Lectorem esto judicium.

INTERREGNUM. Concilium Parisiense III. can. 1. & Turonense II. can. 55. de pervasoribus rerum Ecclesiasticarum: *Neque quisquam per Interregna res Dei nitatur defensare: quia potentia cunctorum regnorum terminos singulari dominatione concludit*. Edictum Chlotarii II. Regis in Synodo Parisiensi V. *Ea qua unus de fidelibus ac leodibus, suam fidem servando domino legitimo, Interregno faciente, visus est perdidisse, generaliter absque aliquo incommodo de rebus sibi juste debitis præcipimus revestiri*. Pactum inter Guntrannum & Childebertum Reges, apud Gregorium Turon. lib. 9. Histor. cap. 20. *Et si aliquid cuicunque per Interregna sine culpa sublatum est, audientia habita restauretur*. Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. *Simili modo villa Briomilia, quæ ex successione parentum nobis juste debita erat, & per Interregna longo tempore nobis ablata fuit, & postea cum Deus Domno Chlotario regnum suum in integrum dedit, &c.* Infra: *Villa vero Blacciaco licet à parentibus meis longo tempore fuit possessa, & per Interregna vel adolescentia mea genitricis fuit de jure suo ablata, &c.* Id est, interventu Regum, *per auctoritatem Regiam*, ut est in Concilio Remensi can. 8. apud Flodoardum lib. 2. Histor. Remensis cap. 5. & lib. 6. Capitul. Caroli Magni cap. 409.

INTERREX, Gubernator Regni. Hector Boetius lib. 5. Hist. Scotor. p. 57. *Ubi Interrex (hac ætas Gubernatorem vocat) cunctis applaudentibus est declaratus*.

¶ INTERRIVATIO FLUMINIS, Derivatio. Barthii Glos. ex Saxone Grammatico de provinciarum Danicarum situ: *A cujus complexu, fluminis Eidari interrivatione discreta, cum aliquanto longitudinis excremento in Norici fretici littus excurrit*.

INTERRIVATUS, Rivis distinctus. Dudo Decan. S. Quintini de Actis Norman. lib. 1. p. 62. *Europa quamplurimis fluminum alveis Interrivata*.

INTERROGARE, Commeatum & licentiam petere. Regula S. Pachomii c. 51. *Quando in collecta orant fratres, nemo ingredietur absque jussione Majoris, nisi Interrogaverit, concessumque ei fuerit exire, &c.* Pœnitentiale S. Columbani: *Si ... extra sepem Monasterii sine Interrogatione exierit*. Idem Columbanus c. 8. *Qui visitaverit alios fratres in cellulis eorum sine Interrogatione, simili modo pœniteat*. Idem de Pœnitentiarum mensura cap. 9. *Qui aliquid facit sine Interrogatione, &c.*

INTERROGATIO. Tabularium Monast. S. Michaelis Ulterioris portus an. 1201. *Dedi campum liberum & quietum ab omni Interrogatione, relevamento, taillia, motura, & auxilio*. [Chartular. Gemetic. tom. 1. p. 276. *Donat Robertus Comes de Au duas domos secus mare in portu qui vocatur Ultrit-portensis cum eadem consuetudine, quam habet Spenniet in eodem portu, cum duabus piscariis navibus & pari piscium emptione, sopita telonei Interrogatione*, i. petitione vel exactione.]

¶ INTERSATILIS. Vide *Interrasilis*.

INTERSCAPILIUM, Papiæ, *spatium inter scapulas*. Rectius Glossæ Gr. Lat. Μετάφρενον, *Interscapulum*.

¶ INTERSCISSIO. Vide *Incisio* 4.

INTERSELLARE. Vide *Indorsare*.

INTERSICUS. Charta Gerberti Archiep. Capuani ann. 979. apud Michaelem Mon. in Sanctuario Capuano: *Secunda petia ibi propinquo, unum latu terra nominatæ S. Mariæ, & ipso ribo, & aliis latu terra Benerusi cum Intersicu nostro ... unum latu terræ Andreæ cum ipso Intersicu nostro, ... ipse Intersicus noster unum latu via publica, &c.*

INTERSIGNIA, Arma, *Armoiries*. Guillel. de Podio-Laurentii cap. 1. *Erant in eodem castro centum hospitia Militum, equos cum Intersignibus, & arma habentium*. [Carolus de Aquino interpretatur Symbolum, notam vel tesseram militarem, seu ornamentum in vestitu.]

1. INTERSIGNUM, Indicium, Occitanis, *Entreseignes*. Ugutio: *Intersignum, vel Interesignium, quod est inter duo signa, vel signum quod est inter aliquid, sicut quis solet mitti de uno loco in alium causa notitia*. Henricus Rebdorff. an. 1347. *Et quia similis in facie & in moribus Waldemaro erat, & multa Intersigna de actibus Waldemari hominibus ad memoriam revocavit, &c.* Alanus de Insulis in Anticlaudiano lib. 4. p. 61.

Naturæ Triton dans Intersigne favoris.

Utitur Sueno in Hist. Danica c. 5. & 10. [Limborch. in Sentent. Inquis. Tolos. p. 103. *Tradidit dictum doblerium cuidam homini qui venit ad ipsum ex parte dicti hæretici cum Intersigno, quod sibi dixerat hæreticus in recessu*. Adde Acta SS. April. pag. 731. & Miracula B. Edmundi Archiepisc. Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1890. ubi eadem notione legitur *Intersignium*:] quæ vox etiam accipitur pro quavis nota. Vide Suenonem locis jam laudatis.

¶ 2. INTERSIGNUM, Signum militare, Gall. *Enseigne*. Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. concessæ per Comitem Sabaudiæ, tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 29. *Si nos exercitum vel cavalcatam fecerimus ... debemus habere Intersignum, & dictum Intersignum facere portari alicui non invite cum expensis nostris, & non ad expensas villæ*.

3. INTERSIGNUM, Clamor militaris, *Cry d'armes*. Gesta Consulum Andegav. c. 13. n. 5. *Exclamavit unusquisque Intersignum suum*. Vide Cognitiones. *Enseignes*, Scriptoribus nostris, quod qui vexilla deferebant in præliis, primi bellicum clamorem efferrent, ut pluribus docuimus in Dissertat. 11. ad Joinvillam, ex variis Poetis nostratibus, quibus hæc addo ex alio:

Les tropes, les tabours, li cor con i sonna:
Et les voyes des Enseignes que l'on y escria,
Gietent cris si orribles, c'est vis ceux qui sont là,
Que li puis & li vaux trestous en resonna.

Le Roman *de Rou*:

Si come poignent criant vont
I tels Enseignes comme ils ont.
Cil de France crie, Monjoye,
Cen leur est bel que l'en les oye.
Guillaume crie, Deu aye,
C'est l'Enseigne de Normandie, &c.

Alibi:

Normans escriens, Dex aye,
L'Enseigne au Duc de Normandie,
Et Breton, Mallou, Mallou, crient,
Entour le Conte Alain s'allient.

¶ 4. INTERSIGNUM, In jus vocatio, Gall. *Assignation*. Notitia concilii Pictav. sub Isemberto I. Episc. *In totam autem terram superscriptam nullus Vicarius, nec ullus Præpositus nullum Intersignum mittat*;

tat; & si quis miserit, nullus hominum horum ad ipsum pergat, sed ante Monachum (S. Maxentii) *judicium fiat*.

¶ INTERSTALARE, Inter se pugnam conserere. Joh. Iperius in Chronico S. Bertini ad an. 1214. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 667. *Rex ordinato exercitu, densatis turmis, strictisque lanceis in Imperatorem acer invehitur, & aciebus Interstalantibus utrimque durissima pugna, sed non longa inseritur: nam statim Imperator terga dedit, & invictissimo Regi victoria cessit*. Agitur de celebri victoria Bovinensi.

INTERSTANTIA, Distantia. Thwroczio p. 14.

¶ INTERSTARE, dicebantur in Choro Monachi, cum ad officium divinum alterni sedebant & alterni stabant, hoc scilicet ordine, ut inter duos stantes unus sederet, & vicissim. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 38. *Qui tamen hoc habeat relevamen, quoties opus habuerint, Conversos in vicino positos pro se ad Interstandum vel alios in promptu habere, & ipsi super sedilia, si quæ ibi vacua viderint, denuo possunt quiescere; sunt namque in eodem choro & aliæ sedes, in quibus infirmiores pro devitanda Standi consuetudine jugiter sedent*.

¶ INTERSTELLATUS, Stellis conspersus, ornatus, in Chron. Casin. apud Murator. tom. 2. p. 363.

INTERSTITIATUS. Veteres Schedæ Ecclesiæ Bisuntinæ, apud Chiffletium in Differt. de Conversione Constantini Magni cap. 1. *Cumque ab astantibus didicisset, ibi aliquos adesse, Interstitiata adbrevi de Christianis ratione, quasi sub obtentu mirandæ civitatis situm videndi, pervenit, ubi locorum manebant Christiani*. [i. e. audita fortuito & leviter de Christianis ratione.]

¶ INTERTENEMENTUM, Sumptus, à Gallico *Entretenement*, quod maxime dicitur de sumtibus ad victum & cultum. Locum vide in *Altagium*.

¶ INTERTENERE, Gall. *Entretenir*, Alere, fovere, sartum tectum conservare. Obituarium Eccl. Morin. fol. 35. v. *Dedit lampadem subtus organis ante fontes ... & ut intertenentur ad laudem Dei & honorem sacramentorum summam 24. librarum*. Acta SS. April. pag. 417. de S. Thuribio Episc. *Censuit solvi ad luminaria Intertenenda seu fovenda certas libras ceræ & olei*. Conclusiones Capituli Meld. an. 1542. *Ad eam observandi & Intertenendi in eadem leprosaria eam hospitalitatem*. *Alere & Intertenere*, in Litteris an. 1518. apud Rymerum tom. 13. pag. 646. *Pro bono Intertenendæ & augmentationis mercandisæ*, in Litteris an. 1480. apud eumdem tom. 11. pag. 497. *Cultum divinum Intertenere seu augere*, in Statutis Eccles. Pictav. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1074. *Ædificia, domos Intertenere*, in Regesto Parlam. an. 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 400. & in Charta an. 1480. apud Miræum tom. 2. p. 1346. col. 2. *Intertenere seras & claves ac vitrinas camerarum utensilia coquinæ*, in Charta an. 1526. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 588. Bulla Alexandri IV. PP. ex Archivo Sangerm. *Prohibemus ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel Intertenere, seu violentiam audeat exercere*. i. manum alicui injicere.

¶ INTERTINERE, Sarta tecta tueri. Chron. Bonæspei pag. 441. *An. 1501. Redemit idem Abbas omnem obligationem reparandi & Intertinendi turrim, chorum & navim prædictæ Ecclesiæ*. Similia occurrunt ibidem p. 462.

¶ INTERTENTIO, Conservatio, in Litteris an. 1534. apud Rymer tom. 14. p. 538. col. 2.

INTERTIARE, est *sequestrare, in manum tertiam ponere*, vel *mittere*. Gloss. Saxon. Cottonianum geborgeflan, *Intertiare*. Proprie autem dicitur res *intertiari*, cum furto sublata, & alteri vendita, à domino repetitur ab eo, penes quem deprehenditur. Quippe donec possessor auctorem suum advocaret, ac laudaret, *in manum tertiam mittebatur*, seu sequestro dabatur: tum vero de re *intertiata* controversia erat, quam is, qui repetebat *intertiare* dicebatur *super possessorem*, cujus partes erant venditorem proferre, atque ille alium, donec ad ipsum furti reum deveniretur. Hanc *intertiandi* rationem omnino prodit Lex Salica tit. 48. *Si quis, qui Lege Salica vivit, servum aut ancillam, caballum, vel bovem, seu jumentum, seu quanlibet rem suam sub alterius potestate agnoverit, mittat eam in tertiam manum*: (id est, in sequestri manum) *& ille, apud quem agnoscitur, debet adbramire: & si intra Ligerim aut Carbonariam ambo manent, & qui agnoscit, & apud quem agnoscitur, in noctes 40. placitum faciant, & in ipso placito quanticunque fuerint, qui rem Intertiatam* (sequestratam) *vendiderint, aut cambiaverint, aut fortasse in solutionem dederint, omnes intra placitum istũ commoneantur, ut unusquisque cum negotiatoribus suis alter alterum admoneat*. Et infra: *Ista omnia, ubi hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut Intertiata, fieri debeat*. Id præterea multis locis firmat Lex Ripuar. tit. 33. §. 1. *Si quis rem cognoverit, mittat manum super eam*, (id est, ut pignoret, seu saisiat, ut verbis Practicorum utar) *& ille, super quem Intertiatur, tertiam manum quærat*, (id est, sequestrum) *tunc in præsente ambo conjurare debent cum dextera armata, & cum sinistra ipsam rem* (sequestratam) *teneant: unus juret, quod in propriam rem manum mittat: & alius juret, quod ad eum manum trahat, qui ei ipsam rem dedit, &c*. Atque hæc est vera vocis *intertiare* significatio, quidquid contra dicant Lambardus, Somnerus, & Wandelinus, qui volunt esse, cum *tertio* de re furto subrepta contendere, vel certe *tertium advocare*, qui auctorem suum laudet, ad quod tenebatur is, à quo repetebatur. Ita in veteribus Glossis, ἔντριτος, est *Sequester*: in aliis, ἔντριτος, *Intertius*. In Gloss. Lat. Græc. *Sequester*, μεσίτης, ἔντριτος, συνθηκοφύλαξ.

Igitur *Intertiare rem furatam super aliquem*, est rem, in sequestrum positam, repetere in Lege Salica d. tit. in Decretione Childeberti Regis §. 3. in Lege Ripuar. tit. 33. § 1. tit. 72. §. 1. 4. 6. 8. in Lege Longobard. lib. 2. tit. 18. §. 3. in Capitul. Caroli Magni lib. 6. cap. 209. in Legibus Inæ apud Brompton. cap. 27. 52. 59. & in Legibus Edwardi Confess. cap. 25. [nec non in Charta Communis Rotomag. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 307.] Sic *Entiercer* usurpant Stabilimenta S. Ludovici: *Se aucune persone tient aucune chose, qui li nit esté emblée, & il l'Entierche pour l'emblée, &c*. Usatica Ambianensis urbis MSS. *Es se il avient chose, que aucune amo Entierche, & il ne peut prover, il paie 60. sols de faus Entierchier*. *Intertiator*, [in Legibus Ottonis Aug. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 172.] *Entierceur*, dicitur in Legibus Norman. vernaculis Willel. Nothi cap. 25. Hinc in Consuetudine Aurelian. art. 455. & Dunensi art. 93. *Entiercier*, est rem judicis auctoritate à domo creditoris auferre, & pignori, vel quasi *sequestre* dare. [*Intertiatura*, Sequestratio, in mox laudatis Legibus Ottonis Augusti.]

Animal furatum absque Intertiato requirere, in Lege Ripuar. tit. 47. *Res Intertiata*, in Capit. Caroli M. lib. 3. §. 46. Vide Legem Wisigoth. l. 7. tit. 2. §. 9.

¶ INTERTINERE. Vide *Intertenere*.

¶ INTERTIUS, Sequester. Vide *Intertiare*.

INTERTURRIUM, Spatium interjectum inter duas turres. Charta fundationis Monasterii Tuitiensis ann. 1019. apud Gelenium in Colonia Agrippina p. 381. *Deinde ipsum Castrum Tuitiensium, turres scilicet, ac Interturri fossato in circuitu, &c*.

¶ INTERTUTRIX, Curatrix, Gallis *Tutrice*, in Charta an. 1335. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 295.

INTERVALLARITER, Per intervalla. Magister Egidius Corboliensis lib. de Pulsibus:

Si calidus digitos Intervallariter urens.

INTERVENIRE dicebantur ii, quorum *interventu*, ac *intercessione* Principes ac Reges alicui aut Ecclesiæ, aut privato, quidpiam concedebant. Unde crebro legitur hæc formula in Diplomatibus, *per interventum, interventu* magnatis alicujus id esse concessum, ut in iis, quæ habet Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. c. 62. 72. 76. 107. 108. Colvenerius apud eumdem Baldricum p. 495. Meibomius in Notis ad lib. 3. Witikindi p. 74. & in Diplomatibus Ottonis M. eidem Historiæ adjunctis, &c. Glossæ vet. *Interventu, τῇ μεσιτείᾳ.* Gloss. Gr. Lat. *Ἐγγυώμενος, Intercessor, Interventor.* Alibi: *διαιτητής, disceptator, arbiter, Interventor.* Ugutio: *Intervenire, intercedere, inter alios venire, mediatorem esse.* Gloss. Lat. Græc. *Intervenit, μεσάζει. Interventio, μεσιτεία.* Vide J C. & in voce *Ambasciare*:

INTERVENTORES, dicti, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis electus esset. S. Augustinus lib. de Unico Baptismo c. 16. de Donatistis: *Contra quam paucissimis Afbris partis suæ primo Interventores advoutitios furtim longeque mittebant; ... donec deceptæ plebeculæ quasi proprios Episcopos ordinarent.* Idem Epist. 163. *Narrant etiam in ipsa schismatis novitate, majores suos ... dedisse quendam Interventorem populo suæ communionis apud Carthaginem constituto, antequam Majorinus adversus Cæcilianum ordinaretur.* Synodus Carthagi habita ann. 525. *Neque plebi nos vicinæ aliquando subjecimus, aut Episcopis vicinis, aut Interventori Ecclesiæ, quæ proxima est nobis, &c.* Adde Ferrandum Diac. in Breviar. c. 22. 23. Crisconium c. 267. Capit. Caroli M. l. 7. c. 89. &c.

INTERVENTORES, dicuntur etiam sponsores in Baptismo, Patrini: Nicolaus I. in Resp. ad consult. Bulgar. c. 18. *Qui fidem respuit, quam promisit ab illo, à quo susceptus est, & qui fidei ejus Interventor extitit, debet per omnia revocari.* Vide Intercessio.

INTERULA, Camisia. [Papias: *Interula, Interior tunica, hoc est supparum, quod vulgo dicitur Camisia.*] Vopiscus in Claudio: *Interulas, dilores duas.* Tertull. de Pallio c. 5. *Si quid Interulæ superest.* Petr. Diac. lib. 4. Chron. Casin. c. 74. *Interula ejus artus nudantes.* Utuntur Martianus Capella lib. 1. Joannes Altivillensis in Architrenio lib. 2. c. 3. & alii passim: *Interior tunica* dicitur Valerio Maximo, *intima*, Gellio lib. 10. c. 20. χιτὼν ὁ ἐσχώτερος Athenæo, & aliis:

¶ INTESTAMENTUM, pro *intestatum*, in Formulis Marculfi lib. 2. form. 7. & 17.

INTESTATIO; INTESTIA, Bona mobilia, seu *catalla* intestatorum, quæ ad dominos, ex eo, quod quis decesserat *intestatus*, pertinebant. Char. an. 1238. *Et ostem, & cavalcatas, & seguis, & cucucias, & exorquias, & homicidia, & Intestationes, & arsinas, &c.* Alia Rogerii Comitis Fuxiensis an. 1250. *Enfranquimus omnes & singulos homines de Vallo de Meranges, & eorum proles in perpetuum de exorquia, Intestia, arsina, cugucia, &c.*

Qui porro *intestatus* decesserat, habebatur olim pro damnato ac infami: Cum enim Conciliorum canonibus certam bonorum suorum, atque adeo decimam *partem*; ut est apud Matthæum Paris p. 113. distribuere in pios usus, ad animæ redemtionem, quivis teneretur: qui id non egisset, salutis suæ curam quodammodo videbatur abjecisse. Quamobrem jubentur Sacerdotes in aliquot Synodis, morituros adhortari, ut, & peccata sua sacramentali confessione eluant, & de rebus suis in Ecclesiarum vel pauperum favorem, aut in alios pios usus ad animæ salutem disponant, ut est in Synodo Sodorensi can. 1. Quod quidem ita invaluit, ut delictorum absolutio & Viaticum denegaretur iis, qui Sacerdotum in hisce monita posthaberent, ut qui eleemosynis & confessione ac viatico viam sibi ad æternam beatitudinem, à Sacerdote moniti, parare neglexerant, & salutis suæ curam omnem abjecisse crederentur: adeo etiam, ut nullum esse discrimen existimarent inter ejusmodi *intestatos*, & illos, qui sibi mortem intulissent. Ut autem βιοθανάτων bona mobilia in fiscum redigebantur, ita & *intestatorum* dominis addici debere existimaverunt, maxime si per eos licuerat haud *intestatos* decedere. Charta de Regibus Angliæ in Normannia adversus Clerum ann. 1205. in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti f. 121. & in Normannicis Duchesnii f. 1052. 1060. *Item diximus de illo, qui moritur Intestatus, si jacuerit in lecto ægritudinis per tres dies, vel quatuor, omnia mobilia ipsius domini Regis debent esse, aut illius in cujus feodo terra est, & sicut de illo, qui se interfecit spontaneus.* Idem ferme statuunt S. Ludovici Stabilimenta lib. 1. nam cum in c. 88. bona mobilia illius, qui suspendio voluntario, aut quovis modo mortem sibi intulisset, vel aquis mergendum se dedisset, ad *Baronem* pertinere dicantur, hæc in capite sequenti subduntur: *Se aucuns hom, ou aucune fame avoit gen malade huis jours, & il ne se voulust confesser, & il mourut desconfés, tuit li meubles seroient ou Baron.*

Le Roman de Garin MS.

Outre, fet-ils, fels, traitres, cuvers.
Vostre lignagne mora hui desconfés,
Là de cest champ n'istra blans ne pers.

Sed & *desperatis* inconfessos æquiparant Jura & Consuetudines Normanniæ cap. 21. *Desperati autem moriuntur qui per novem dies, vel amplius, gravi ægritudine & periculosa oppressi, communionem & confessionem sibi oblatam recusant ac differunt, & in hoc moriuntur: terris tamen propter hæredes non privantur, sed eorum catalla debent in manu Principis remanere.* [Quæ ducta sunt, ut docet *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 178 ex veteri Inquesta facta auctoritate Philippi Augusti post Normanniam bello quæsitam: ubi inquirebatur de juribus Regum Angl. in *Sanctam Ecclesiam*. Ex illa Inquesta hæc proferuntur loco citato: *Nous deismes de celui qui muert Intestas, se il gist en son lict par trois jours, ou par quatre, tous ses biens meubles doivent estre notre Sire le Roy, ou à cheli, en quelle terre, ou en quelle jurisdiction il est, & tout est-il de chaux qui ocbient eux-mesmes de leur propre volonté.*] Sic igitur βιοθάνατος, & qui absque confessione volens decesserat, pari habebantur conditione.

Neque postmodum potioris status omni fuere, qui subitanea ac improvisa morte decedebant, cum id *divino* adscriberent *judicio*, ut est in Provinciali Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 13. eoque nomine bona eorum mobilia fisco dominico perinde adscriberentur. Chronicon Laurisham. p. 92. *Nam ferme biennio mutus & elinguis, ac dira omnium membrorum paralysi contractus, carne jam præmortua, solo spiritu palpitans, dedecorose tandem & Intestatus expiravit.* Ubi *divino* quondam *judicio* scelestus ille, *mutus & elinguis*, ac proinde *intestatus* obiisse dicitur: quod *mori sine lingua*, vetus Charta apud Will. Tyrium lib. 12. cap 25. *morir sau fabla*. Fori Hispanici vocant. Quo etiam pertinet, quod habet Chronicon Nangii an. 1202. *Guillelmus Remensis Episcopus, dum Laudunum venisset, morbo subitaneo præventus opprimitur, & obstrusio linguæ officio moritur Intestatus*, id est, absque confessione & viatico: nam eo ævo, *Intestato mori*, nihil fere aliud erat: quod nemo moriturus exho-

exhomologesin peccatorum suorum daret, qui non una & simul de eleemosynis suis disponeret. Carta Ludovici VII. pro Rupellensibus apud Beslium p. 600. *Dedi & concessi in perpetuum omnibus hominibus, qui manent Rochellæ,.. quod quicumque ex illo sive testatus, sive Intestatus, id est, sive confessus, sive non, morietur, omnes res ejus & possessiones integre & inrecte remaneant hæredibus suis & generi sua. Illius autem qui testatus, sive confessus morietur, præcipio, quod testamentum stet juxta ejus divisionem*. Charta Henrici III. Regis Angliæ pro eodem oppido Rupellensi: *Præterea conceda eis & confirmo hac carta mea, quod quilibet de illis, qui confessus est, & testatus decesserit, stabilem & ratam rerum suarum habeat divisam, & sicut eam fecerit, firmiter teneatur. Si vero aliquis illorum colli fractione, vel submersione, vel aliquo casu subita morte præventus fuerit, & spatium confitendi non habuerit, concedo, ut secundum rationabilem dispositionem & considerationem parentum & amicorum suorum res sua distribuantur, & eleemosynæ fiant pro anima ejus* Charta an. 1209. qua Raibal. de Calma libertates concedit hominibus terræ suæ, to. 1. Hist. Dalph. p. 19. *Si aliquis fecerit testamentum, illius suprema voluntas secundum jura legalia per omnia servetur; & si aliquis moriatur ab Intestato, proximiori in linea ascendentium vel descendentium parentelæ hæreditas cum omni sua pecunia devolvatur.*] In Charta commutationis castelli Montisferrandi in Arvernis, facta à Ludovico de Bellojoco, domino *Borci*, cum Rege Philippo an. 1292. ubi de *mortallia* ejus, qui in eodem oppido *non confessus* moritur, universa bona ad dominum Montisferrandi pertinere dicuntur. Verba notatu dignissima sequentia sunt: *Et est a savoir, que pour les 4. aides que li Sires de Monsferrant a doit avoir à Montferrant, quant li cas avicnnent, c'est à savoir l'aida de sa chevaliere, l'aida de sa fille marier, de la raençon de son corps pris en guerre, & de l'alee d'oustremer, & encore pour le cas de la mortaille, c'est a dire, que quand aucun meurt en la ville de Monserrant saus confession, tuit li bien mueble d'icelui sont au Seigneur de Montferrant, &c.* Charta Roberti Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini: *Ad hoc etiam si servus Comitis & confitens obierit, terram & omnem substantiam ejus Comes possidebit: reditus autem terræ ipsius Comes persolvet Abbati.* Ubi videtur legendum *non confitens*.

Atque ut *inordinatus* mori dicitur, qui non condito testamento decedit, in Concilio IX. Tolet. can. 4. in Legibus Wisigoth. l. 5. tit. 7. §. 14. & apud Tyrium loco laudato: ita Græcis ἀσύντακτοι mori dicebatur, qui non sumpto viatico decedebat. Id nuper observatum à nobis in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici ex Vita S. Eusebiæ apud Bollandum 24. Jan. Nam cum vitæ finis eidem sanctæ instaret Virgini, adessetque pater ejus spiritualis, hæc verba effata est: *Mihi, ut video, adest finis, dolorque est animæ meæ & tristitia ingens, quod Inordinata egrediar ex corpore, absente sancto Episcopo & patre nostro domino Paulo.* Ubi Bollandus ait, Græcum exemplar habere ἀσύντακτος, *quia videlicet*, inquit, *sacro viatico extremis mysticisque Sacerdotum precibus non esset munita*. Atque hac, ni fallor, notione voce *Intestatus* usus videtur Libellus precum Marcellini & Faustini p. 65. *Sed apud Treviros Bonosus Presbyter inclusus, Intestatus, ac diu pœnas sex dedit propter observantiam intaminatæ fidei illius, &c.*

Quorumcumque igitur intestatorum, hoc est sive ultro absque confessione & non sumto viatico, ac eleemosynarum non facta dispositione sive subitanea præventi morte decessissent, bona mobilia ad fiscum dominicum redibant. Regiam Majestatem lib. 2. c. 33 *Cum quis Intestatus decedit omnia catella domini sui erunt*. Id pluribus probatum ad Stabilimenta S. Ludovici.

Hujus autem consuetudinis eam esse existimaverim originem, quod cum absque eleemosynarum distributione prævia decedere probrosum quodammodo Patres judicarent, sæpeque accidere ut morte improvisa, nulla facta bonorum in eleemosynas ordinatione vel dispositione, quis decederet, quo animæ illius consuleretur saluti, ut mortui partes supplerent Episcopi & Sacerdotes sanxerunt, ut ex defuncti bonis eleemosynas distribuerent, eoque nomine bona illius mobilia sequestrarent, debita creditoribus persolverent omniaque exequerentur, *eodem modo, quo tenerentur, si testamentum fecisset, executores*, ut est in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 22. §. 3. & in Fleta l. 2. c. 62. §. 12. 13. l. 6. c. 37. §. 7. Exstat Charta ann. 1470. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 189. in qua hæc habentur: *Sur ce que lesdis Evesques s'estoit complains desdits doien & chapitles ..... de ce qu'ils avoient fait enterrer le corps do ... qui estoient mors Intestats, sans le congie ou licence dudit Evesque, & sans qu'il eut eu les biens desdits defunts pour iceux distribuer pour les ames d'iceux mors, &c.* Ea vero bona, quæ in eleemosynam sequestrabant, *eleemosynam rationabilem* appellabant, uti in hac voce docuimus. Tabular. Capitul. Rotomag. in Collectione Concil. Rotomag. p. 185. *Item distributio eorum, quæ in testamento relinquuntur, auctoritate Ecclesiæ fiet, nec decima pars bonorum, ut olim, subtrahetur.* Sed & interdum intestati familiares, & agnati, ipsius loco testamentum condebant ad ejusmodi legata, ad id forte ab Episcopis delegati; cujus moris exstat exemplum in Tabulario Prioratus S. Vincentii Laudunensis in hæc verba: *Universis præsentes literas inspecturis, Alanus de Novilla Miles, & Galtherus Canonicus Remensis, salutem. Noverint universi, quod nos fecimus testamentum pro Petro quondam fratre nostro, sub hac forma, quod nos legavimus pro remedio animæ suæ Monachis de Novilla, Capellanis nostris tres modios vini pro anniversario ejus annuatim faciendo, &c. Datum anno Dom. 1261.*

☞ Viget etiamnum in Anglia usus, ut Episcopi bonorum ejus qui intestatus decessit administrationi in vigilent aut per se aut per alium quemvis ad id per illos nominatum & deputatum. Hujus rei testis locuples Charta Archiep. Cantuariensis ann. 1701. quam hic referre haud pigebit: *Thomas providentia divina Cantuar. Archiep. totius Angliæ Primas & Metropolitanus, dilecto nobis in Christo Carolo Moreau filio naturali & legitimo Stephani Moreau nuper parochiæ S. Martini in Campis in Comitatu Middelsex defuncti salutem. Cum idem Stephan. Moreau sit, ut præmittitur, defunctus, habens dum vixit & mortis suæ tempore bona, jura, sive credita in diversis diœcesibus, sive jurisdictionibus, jam nuper ab Intestato decesserit, cujus prætextu omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum dicti defuncti plenaria dispositio, administrationisque eorumdem concessio, nec non computi, calculi sive ratiocinii, administrationis hujusmodi auditio finalisque liberatio .... demissio ab eadem ad nos solum & in solidum & non ad alium nobis inferiorum judicem necessarie dignoscuntur pertinere. Nos affectantes ut bona, jura & credita dicti defuncti bene & fideliter administrentur, ac in pios usus convertantur; ad administranda igitur bona, jura & credita dicti defuncti, ac bene & fideliter disponendum de eisdem, nec non creditorum quæcumque dictus defunctus petenda, colligenda, levanda & exigenda, quæ ad dictum defunctum dum vixit, & mortis suæ tempore pertinuerunt, ac de solvendo æs alienum in quo dictus defunctus hujusmodi mortis suæ tempore exstitit obligatus, quatenus bona, jura & credita sua hujusmodi ad hoc extendunt, juxta ratam eorumdem; Tibi de cujus fidelitate in hac parte confidimus, primitus de bene & fideliter admi-*

administrando eadem, ac de pleno & fideli inventario omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum hujusmodi conficiendo, & illud in curiam prærogativæ nostræ Cantuariensis, intra vel ante ultimum diem mensis Februarii qui fuerit in anno Dom. 1702. inde reddendo ad sancta Dei Evangelia juramento, plenam tenore præsentium committimus potestatem, Teque administratorem omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum hujusmodi ordinamus, deputamus & constituimus per præsentes... Datum Londini 5. die mensis Febr. ann. 1701. nostræque transmissionis octavo.

Neque, opinor, alio jure cognitio de testamentis ad *Curiam Christianitatis* pertinuit; cum, ut est apud Matthæum Paris an. 1190. *rerum, quæ in testamento relinquebantur, distributio auctoritate Ecclesiæ fieret*. Pari modo: *Si quis subitanea morte, vel quolibet casu præoccupatus fuisset, ut de rebus suis disponere non posset, distributio bonorum ejus Ecclesiastica fiebat auctoritate*. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 50. *Si qui vero laicorum decesserint* Intestati, *de bonis eorum per locorum ordinarios taliter præcipimus ordinari, ut pro anima defuncti in pios usus totaliter erogentur*. Quo sane pertinet, quod scribit Anastasius Bibliot. in Præfatione ad octavam Synodum, Photium Patriarcham Constantinop. persuasisse Imperatori Michaeli, ut *præciperet neminem testamentum facere, vel per alterius, nisi per Photii manus, suas eleemosynas erogare: quod non ob aliud,* subdit idem Scriptor, *adinvenit inventor malorum, nisi ut, cum acciperet & erogaret substantias divitum, proprias à minus curiosis erogasse putaretur, ac per hoc à cunctis quasi dapsilis & munificus haberetur*. Licet nolim præstare, eam fuisse mentem Occidentalium Episcoporum; eorum tamen exemplo morem ipsum in Orientem invehere voluisse Photium, par est existimare.

☞ Cum autem in sui præjudicium hæc agere Episcopos existimarent judices regii, Arresto Parisiensis Senatus an. 1409. pronuntiatum statutumque est: *Que les habitans qui mourroient, pourroient etre enterrez sans le congé de l'Eveque & ses officiers s'il n'y a empechement canonique: & outre que les heritiers du testament d'aucun trepassé ne pourront etre contrains ne obeir à accomplir les ordonnances faites par les officiers dudit Eveque, ne par lui, au regard des testamens faits par lesdits Intestaux, mais les pourra ledit Eveque admonester charitablement qu'ils fassent bien pour l'ame dudit Intestat: & que les heritiers ou executeurs du testament d'aucun trepassé, pourront dedans l'an du trepassement soumettre l'execution d'icelui à la justice laye ou de l'Eglise*. Sicqua tandem iste usus in Galliis nostris desiit.

☞ Simili ratione Hispanorum Sacerdotum hac in re molitionibus modum imponere volens Alfonsus IX. Rex Castiliæ legem hanc tulit: *Finando alguno sin lengua, de manera que non fiziesse testamento, la Eglesia, onde fuesse parrochiano, non ha rason de demandar ninguna cosa de su aver fueras ende si lo oviessen per costumbre en aquella tierra de demandar alguna cosa, &c.* La siette Partidas partida primera tit. 13. leg. 6.

Enimvero cum Episcopos & Sacerdotes in vassallorum suorum bona manus injicere ægre ferrent sæculares domini, præsertim cum eo procederet interdum Ecclesiasticorum avaritia ac lucri cupido, ut, quæ in eleemosynas & creditorum debita distribuere debuerant, sibi adscriberent, id etiam juris sibi arrogavere, vario prætextu, ac primo quidem id ipsum exquendi, quod Episcopi ac Sacerdotes, hoc est, eleemosynas faciendi, & defuncti debita persolvendi, tum etiam eadem bona mobilia sibi adscribendi, quod *intestati* haberentur pro ἀδιάθετοι, quorum, ex usu & recepta consuetudine, bona mobilia ad dominos pertinebant. Ecclesiasticorum consuetam rapacitatem in bonis intestatorum satis arguunt in eos decreta statuta, atque ea potissimum, quæ habentur in Provinciali Cantuariensis Ecclesiæ lib. 3. tit. 13. quibus jubentur Episcopi, solutis defunctorum debitis, cætera bona in pios usus distribuere, *nihil sibi inde retento, nisi quod pro labore suo congruum censuerint*, adeo ut cæteroquin defunctorum bona invadere prohibeantur, in Statuto Ottoboni Cardinalis, seu Concilio Londinensi an. 1268. can. 24.

Verum postmodum eo processit dominorum rapacitas & avaritia, ut vassallorum suorum, qui intestati decesserant, non modo partem bonorum ullam in pios usus distribuerent; sed ea promiscue invaderent; (quod in Concilio Nannetensi, Britanniæ Comitis nutu, abrogatum scribit Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Epist. 64. & 66. quas de intestatis intelligendas arbitror) atque adeo debita exsolvere renuerent. Hinc querela Episcop. Angl. in Provinciali Cantuar. Eccl. lib. 3. tit 28. *Quidam etiam domini temporales, & eorum ballivi, bona decedentium ab intestato in districtibus ad ipsos dominos prætendentes fore, quamvis erronee, devoluta, ne per ordinarios bona hujusmodi pro debitorum solutione sic decedentium ac in alios pios usus pro ipsorum animarum salute convertantur utiliter, prout consensu regio & magnatum regni Angliæ, tanquam pro jure Ecclesiasticaque libertate ab olim extitit ordinatum, impediunt in derogationem Ecclesiasticæ libertatis, &c.* In eodem Provinciali l. 3. tit. 13. in Concilio Lamhethensi an 1261. & in Concilio Londin. an. 1342. can. 7. *Laicis aut Clericis divino judicio decedentibus* Intestatis, *domini feudorum non permittunt debita defunctorum solvi de bonis mobilibus eorundem, nec in usus uxorum suarum, liberorum suorum, vel parentum, vel aliter per dispositionem ordinariorum bona prædicta pro eo portione, quæ secundum consuetudinem patriæ defunctos contingit, permittunt distribui pro eisdem*. Quibus hæc subdit Lindwodus: *Ut puta medietatem bonorum, ubi superest uxor & nulli liberi: alioquin si etiam supersint liberi, tunc defuncti portio est tertia pars; aliis duabus uxori & liberis remanentibus*. Ex quibus præterea docemur, dominos sæculares in Clericorum intestatorum bona manus injecisse, quod vetitum exerte in Concilio Viennensi an. 1267. can. 10. sub anathematis pœna.

Medietatem, aut tertiam partem bonorum intestati, mobilium, ni fallor, dominos sibi iis casibus interdum arrogasse, ostendunt Usatici Barcinon. MSS. cap. 129. *De intestatis ab hoc sæculo discessis, si reliquerint uxores ac filios, tertiam partem assequantur seniores in facultatibus eorum. Si reliquerint filios, & non uxores, assequantur medietatem præfati seniores jam dicti & aliam medietatem parentes defuncti. Quod si parentes desint, senioribus detur, observatis tamen ad uxores suis directis & omnibus locis. Ita fit de uxoribus* Intestatis, *quemadmodum superius dicitur de viris*. Consuetudines Catalaniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 45. *Si aliquis qui nunquam habuerit uxorem, moritur* Intestatus, *dominus ejus non debet percipere tertiam partem bonorum suorum, nec aliquid aliud ratione* Intestiæ: *& hoc notatur in Usaticis, ubi loquitur de* Intestatis. Cap. seqq. *Item si aliquis filius alicujus pagensis hominis, alicujus Militis, vel alterius, moritur* Intestatus *post mortem patris, in aliqua villa, seu castro Regis, & ille non habeat certam mansionem; sed stabat per aliquod tempus in uno loco, & per aliud tempus in alio, tertia pars bonorum illius mobilium debet habere dominus patris ratione* Intestiæ, *& non Rex, in cujus villa moritur: & hoc notatur in Usatico supradicto*.

Denique, quasi intestatorum bona primo essent occupanti, in ea etiam manum injiciebant hospites, si in eorum decessissent hospitiis, quod vetitum legimus, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 30. §. 3. 4. 5. 6. Vi-

6. Vide Ughellum tom. 1. Ital. sactæ pag. 137. 144.

Quod porro sæculares domini in vassallos suos intestatos jus arrogavere, idem sibi adscripsete Episcopi in Clericos suæ diœcesis, atque adeo ipsi summi Pontifices in Episcopos; quod ex Matthæo Westmonast. & Matth. Paris observavimus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici. Ac de summo quidem Pontifice hæc etiam capienda videntur in Historia Episcoporum Bremensium, ubi de Jo. Archiep. qui Avenione intestatus decesserat;

Pontifex hic moritur in Avenione,
Et thesaurus rapitur sub hac ratione,
Quod sublatus dicitur in Intestatione.

Vide Petrum Cassiodori in Epist. ad Anglos de Bonifacio VIII. apud Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. tom.3 p.915. Sed & ibidem docuimus, maxime id juris sibi in Clericos suæ diœcesis Episcopos arrogasse; cujus quidem usus, vel potius abusus, testes exstant complures Chartæ, atque inprimis illa Reginaldi Episcopi Carnot. an.1195. apud Innocentium III. lib. 1. Epistolarum p.29. & 51. Edit. Venetæ: *Universos Presbyteros in Decanatu de Sparnone constitutos ab omni violentia, taleis & exactionibus perpetuo absolvimus, ita etiam quod nullus Presbyterorum Decanatus de Sparnone, nisi ordine judiciario suspendi poterit; nec res alicujus saisientur, nisi ipsum* Intestatum, *quod absit, viam universæ carnis ingredi contigerit.* Charta fundationis Collegii Canonicorum in Ecclesia Escoiarum, diœcesis Rotomag. ab Ingerranno Dom. Marrigniaci Milite & Cambellano Regio mens. Jan. 1310 in 37. Regesto Chartophylacii Regii nu. 64. *Item volo & ordino, quod bona Intestatarum personarum ipsius Collegii per Decanum vel Cantorem aut Thesaurarium, si Decanus absens fuerit, dividantur in tres partes, quarum unam pauperes Hospitalis, quod jam in dicto loco fundavimus, habeant, reliqua pro defensione jurium Ecclesiæ conserventur; & tertiæ partis residuæ partes Canonicis, & reliqua Clericis distribuantur: & nihilominus tam ipsorum Intestatorum, quam etiam testatorum lectus unus, quem meliorum furnimentum habebunt tempore mortis suæ Hospitali prædicto pro pauperibus relinquatur.* Exstat apud Guill. Cruceum in Hist. Episcoporum Cadurcensium n.149. Charta ann.1297 qua ejusdem Ecclesiæ Capitulum, *ex vigore privilegiorum, sibi & Ecclesiæ Cadurcensi à Sede Apostolica concessorum,* Canonicorum intestatorum bona mobilia & immobilia ad se pertinere, ea consignare, & de ipsis disponere, prout sibi videretur expedire, asserit. Similis habetur Charta an.1312. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 163, qua Capitulum Ecclesiæ Ambian. id sibi juris in Canonicos intestatos demortuos competere contendit, Episcopo illud sibi asserente. Sed & id juris Episcopo Cadurcensi in bonis Clericorum suæ diœcesis intestatorum decedentium competiisse docet Charta alia ann. 1384. apud eumdem Cruceum n 298. adeo ut Clericis ipsis jus testandi ademtum esset, quod Bego Episcopus pro 150. libris Cadurcensibus annui & perpetui reditus penitus abrogavit, concessa libere de suis bonis tum ex Ecclesia, tum aliunde quæsitis, testandi facultate. Sed & haud ita pridem Cardinalis Givriensis Lingonensis Consuetudinis municipalis receptum articulum, eidem Consuetudini, dum reformaretur, inserendum contendit, *rerum mobilium successiones Presbiterorum, absque testamento decedentium, ad Episcopum Lingonensem pertinere.*

Sane cum Clericorum & Sacerdotum quæcumque bona administrationis suæ tempore acquisierint, ad Ecclesiæ nomen, cui præsunt, Chartarum conficere instrumenta jubeantur in Concilio Toletano IX. can. 4. ita quod si post eorum mortem inordinatum forte remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister exstitit, in perpetuo vindicet: fieri potest, ut arrepto istius canonis prætextu Episcopi in Clericorum & Presbyterorum bona quolibet modo manus injecerint tametsi non ea fuerit mens Concilii.

Constat autem ejusmodi quod sæculares domini in intestatorum bona sibi jus arrogavere, haud nuperum esse, cum ejus mentio fiat in Legibus Canuti Regis c. 68. & 97. cujus verba excerpsit & retulit Bracton. lib.2.cap. 26. §. 2. ubi statuitur, ut *si liber homo Intestatus & subito decesserit, dominus suus nil intromittat de bonis defuncti, nisi de hoc tantum quod ad ipsum pertinuerint, scilicet quod habeat suum heriot; sed ad Ecclesiam & ad amicos pertineat executio bonorum: nullam enim meretur pœnam quis, quamvis decedit intestatus.* His consimilia habet Fleta l. 2. c.57. § 10. Sed & Statuta S. Ludovici l. 1. c. 87. huic dominorum feudalium avaritiæ modum posuere, in quibus cavetur in non confessi ac subitanea morte decedentis vassalli bona nullum domino jus esse: *mes se il mouroit desconfes de mort subite, la justice ne la seigneurie n'i auroit riens.*

¶ INTESTATUS, De quo testator testamento non disposuit. Testam. S. Remigii apud Miræum to. 1 p.2. *Amorinum quoque servum cum omnibus quos* Intestatos *reliquero, tuo dominio vindicabis.*

INTESTINARII, Artifices, quorum mentio in leg. 2. Cod. Th de Excusat. artif. qui *intestinum opus* faciebant. Intestini autem operis multa mentio apud Vitruvium l.4 c.4. l 5. c. 2. l.6. c. 3. quod scilicet introrsus, id est, in ipsa domo fit, nempe sub tecto. Unde Budæus pro ligno usurpatum putat, esseque quod *Menusariam*, seu *Menuiserie*, vocamus, cui consentiunt Barbarus & Philander, qui ad ligneas fenestras referunt; Bernardinus vero Baldus ad lignea laquearia, quibus subgrundia ornatus gratia suffiguntur. Intestini operis meminit præterea Varro lib. 3. de Re rustic. capit. 1.

¶ INTHICA, Reconditorium. Vide *Entheca*.

¶ INTHINGARE, Donare, tradere. V. *Thingare*.

¶ INTHRONIASTICUM, ἐνθρονιαστικὸν, vel ἐνθρονιστικὸν, Quod pro ordinatione datur Episcopo ordinanti, vel Clericis, vel Notariis ecclesiasticis. Occurrit in Novella 123. Justiniani c. 3. Vide Suiceri Thesaurum Eccl & Gloss. med. Græcit.

¶ INTHRONISARE, INTHRONIZARE, ἐνθρονίζειν, Episcopum vel alium in thronum inducere, in possessionem mittere. Joh. de Janua. *Inthronizare, in throno vel sede ponere, collocare.* Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Intronizare, Intronizer.* Forma electionis Episcopi an.990. to.8. Spicil. Achet. p. 155. *Electum Episcopum in ipsam sedem S Stephani Caturcensis Episcopum exaltavimus & in nomine S. Trinitatis Inthronisavimus, & ipsi Ecclesiæ Pastorem præfecimus.* Charta an. 1353. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 229. *Eum ad dictam Curam committere dignemini & velitis, & in dicta parochiali Ecclesia mandare eum Inthronizari, ut moris est. Intronizare*, in Electione Adalberti Abb. S. Genesii Bisuld. an.1006. Marcæ Hisp. col. 963. *Filios pistorum ac cocorum & piscatorum Intronizavit*, in Historia Monasterii Novient. to 3. Anecd. Marten. col. 1143. &c. Vide *Thronus*.

¶ INTHRONIZARE MENSAM, Altare profanatum reædificate. Epistola Nicolai I. PP. à Ratherio Veron. laudata to.2. Spicil. Acher. p.244. *Sed & Ecclesias quas ut putatur tam Phocius quam hi qui ab ipso consecrati sunt dedicaverunt, vel si commotas Mensas stabilierunt, rursus redicari & intronizari atque stabiliri decernimus.*

¶ INTRONIZARE POENITENTES, Eos, ni fallor, absolvere & sacræ communioni restituete. Chron. Magdeburg. MS. apud Haltausium in Calendario Germani-

manico pag.82. *Cum enim in bona quinta feria* (Majoris hebdomadæ) *Archiepiscopus Intronisaret pœnitentes*. Torquatus in Brevi Hist. Præsulum Magdeburg. MS. ibid. p.83. *Cum enim die quodam Jovis Sanctæ Archiepiscopus pœnitentes de more apud Ecclesiam Intronisares*.

¶ INTRONIZARE SPONSAM, Sponsæ conjugalem benedictionem impertiri, vel f. ejus thalamo nuptiali. Charta Witigonis Episc. apud Ludewig. to.1. p.287. *Et si pro defuncto sepeliendo, sponsa Intronizanda, vel puero baptizando ipse Plebanus requisitus fuerit, attendere debebit cum custode ministrata eis procuratione congrua & honesta*.

¶ INTHRONIZATIO, Inductio in thronum, apud Marten. to.2 Anecdot. col.1078.

¶ INTHRONISMUS, Eadem notione. Liberatus Diac.c.19. Breviarii: *Fertur expositio ejus* (Severi Antiocheni) *quæ ab eo dicta est in Inthronismo*.

¶ INTIBA, *Herbæ genus, Cicorea dicitur, multos indices habet*. Papias: Latini dicunt *Intubus*, *Intubum*, vel *Intybus* & *Intybum*. Hinc nostrum *Endive*.

INTICINARI, *Ad ignem titione advicinare*. Ugutio.

INTIMARE, Innotescere, notum facere. Glossar. Lat. Gr. *Intimari*, γνωρίσαι, δηλῶσαι. *Intimare*, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι. *Intimat*, παραγγέλλει. [παραγγέλλει, *Indicat, ostendit*, in Supplem. Antiquarii. Joh. de Janua: *Intimare, demonstrare, indicare, nunciare, notificare*: *Intimer, notifier*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerm.] Arnobius adversus Gent. *Unde est vobis cognitum, unde Intimatum?* Senator lib.1. Epist. 2. *Sermone vobis commisimus Intimanda*. *Intimare causam suam*, in Lege Wisigoth. lib.2. tit.1. §.25. Vox est Jurisconsultorum. Vide Casaubon. & Salmas. ad Hist. Aug. Vossium, Jacobum Gothofr. ad Cod. Th. & alios.

¶ INTIMATIO, Denunciatio judiciaria, Gall. *Intimation*, in Arresto Parlamenti an.1322. to.3. Histor. Harcur. p.239. apud Ludewig. to.6. p.127 &c.

INTIMAS, *atis*, *Interius habitans, vel Secretarius, vel Consiliarius, Creditarius, Secretarius, qui scit secreta & intima cordis*. Joan. de Janua.

¶ INTIMIDARE, Metum incutere, Gall *Intimider*, in Actis S. Mammarii Mart. tom. 4. Analect. Mabill. pag. 98.

INTIMIOR, Familiarior. Utuntur S. Antoninus in Chron. tit. 19. c.1. & Henricus de Hassia in Speculo amoris c.9.

¶ INTINGERE. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 223. *Ne ullus Intingeret ad incidendum sylvam suam*, id est, ne ullus eam attingeret seu incidere auderet.

INTITULARE, Titulos libris scriptis appingere, apponere, apud Guigonem Cartusian. lib de Quadripertito exercitio Cellæ c.36. locum habes in *Illuminare*. Vide alia notione in *Titulus*.

¶ INTITULARI, Titulo decorari, præsigniri, nomen obtinere. Johanna II. Regina Siciliæ Jacobum Borbonium in regni societatem admittens, ait in MS. Bibl. Coislin. *Intituletur Rex dictorum regnorum & Comes dictorum comitatuum*. Vide *Titulare*.

¶ INTITULATUS, *ad aliquam Ecclesiam*, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann.1280. Qui propter beneficium illi Ecclesiæ servire debet. *Intitulata Ecclesia*, ibidem, Quæ possidetur & administratur ab aliquo *titulari*. *Intitulatum beneficium*, eadem notione, in Epistola an.1285. to. 3. Analect. Mabill. pag. 507. Vide Lobinelli Glossar. tom.3. Hist. Paris. & *Titulus*, Ecclesia.

¶ INTITULATUS, Qui in Tabella notatur ad certum munus in officio divino peragendum. Statuta Collegii San. Bernardi apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. pag. 169. *Intitulatus, cessante inevitabili impedimento, quotidie Missam ipsam celebret per seipsum*.

¶ INTITULATIONIS TABELLA, In qua notantur hujusmodi *Intitulati*, Ibidem.

INTONARE, In *tonum*, seu cantum ponere, cantum imponere, Gall. *Entonner*. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c.29. *Ad eos, qui Invitatorium cantant, pertinet Psalmos Intonare*. [Expositio antiquæ Liturgiæ Gall. apud Marten. to.n. 5. Anecd. col.93. ubi de eo qui Evangelium canit: *Ascendens in tribunal analogii, velud Christus sedem regni paternæ* (paterni) *ut inde Intonit* (Intonet) *dona vitæ*, (Evangelium) *clamantibus clericis*, Gloria tibi Domine, *in specie Angelorum, qui nascente Domino*, Gloria in excelsis Deo *pastoribus apparentibus* (apparentes) *cecinerunt*. Vide *Entonare* & *Intabulare*.]

¶ INTONARIUM, Antiphonarium. Synodus Valentina an. 1590. *De ritu canendi in Ecclesiis*: *Præcipimus ut librum quem Intonarium vocant, in suis parochialibus Ecclesiis Parochi omnes & Beneficiati, qui choro assistunt, habeant*.

¶ INTONIZARE, pro *Intonare*, non semel in antiquis libris Ecclesiæ Ambianensis.

¶ INTORQUATUS, Intortus. Charta Antonii Portugalliæ Regis, inter Acta SS. April. p.73. *Eas omnes & singulas* (SS. Reliquias) *minori nostro sigillo in pergameno .... muniri, ac filo albo nigroque Intorquato prædicto pergameno inviolabiliter applicari, & in cera sigilli imprimi & implicari voluimus*.

¶ INTORTICIUM, Cereus intortus, tæda, Gall. *Torche*. Testam. Petri de Croso Card. Archiep. Arelat. an.1388. *Item volumus & ordinamus quod in die sepulturæ nostræ recipiantur centum pauperes pro portando Intorticia, quibus detur eorum cuilibet una tunica de panno nigro*. Rursum occurrit in Actis SS. April. to. 1. p.386 Hist. Mediani Monasterii p. 23. Concil. Hispan. to.4. p.468. *Funerales cerei, qui Intortitia dicuntur*, ibid. p 286. Vide *Tortisius*.

¶ INTORSITIUM, in Bulla Innocentii VIII. PP. an.1484. in Continuatione M. Bullarii Rom. p.294. col. 2 *De facibus & Intorsitiis, corpore defuncti in Ecclesia existente, tres partes fabricæ pertineant*.

¶ INTORTIUM, Eadem notione. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii to.3. p.59. *Qualibet nocte in camera nostra quatuor accensi brandones & duo Intortia habeantur*.

¶ INTORTIVUM, in Actis SS. Julii to.3. p.215.

¶ INTOXICARE, Toxicum seu venenum exhibere, apud Ludewig. tom.5. p.321. *Intoxicare animos*, Seducere, fascinare, Anglis *to Intoxicate*, apud Rymer. to. 1. p. 35. *Intoxicatus*, Venenatus, apud Murator. to.9. col.265. Raimundum Duellium lib.2 Miscell. p.140. &c. *Intoxicatio*, Veneficium, apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p.230. Marten. to.4. Ampliss Collect. col. 395. in Hist. Dalphin. to.2. p 615. 625. &c.

¶ INTRACUTANEUS, Intercus. *Intracutaneus tumor*, in Miraculis B. Simonis de Lipnica, to.4. Julii pag. 552.

¶ INTRADES, Quæ sunt intra ædem. *Perversis & collatis Monasteriis Intradibus*, in Syllabo Abbatum Werthin. apud Leibnitium tom. 3. Scriptor. Brunsvic. pag. 602.

INTRADICTUM, pro *Interdictum*, in Pacto Legis Salicæ tit.48. §.1.

1. INTRAGIUM, Gall. *Droit d'Entree*. In Consuetud. *de Castelmoroux*, in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 56. *Intragium* scribitur in Charta libertatum Burgi in Bressia an.1397. apud Guichenonum pag. 24. *Droit d'entree & issue*, in Consuet. Bayonensi tit.5. art.42. tit.8 art.9. Aquensi tit.9. art.19. 22. 28. 34. Charta Eustorgii Dom. villæ Nobiliacensis in Le-

in Lemovicibus an. 1255. *Triginta libras Marchionum, quas ab eodem Intragii nomine recepimus in pecunia numerata, &c.* [Litteræ ann. 1357. apud D. Secousse to. 3. Ordinat. Reg. p. 208. *Dubis venditor extraneus in die fori pruleuda & pro Intragio duos denarios.*]

¶ 2. INTRAGIUM, Tributum quod dominus percipit ex dote, cum subditus maritat filiam suam. Informatio jurium Curiæ in loco Ausesto ann. 1364. ex Camera Comput. Provinciæ, & in Enumeratione eorumd. jurium an. 1414. *Item habet ibi quoddam jus vocatum Intragii, quod quando aliquis maritat filiam, assignando ei proprietatem in dote, dicta Curia percipit denarios 12. pro singula libra, quibus bona hujusmodi appretiantur per communales dicti loci.* Anno proxime elapso, ex hoc ipso jure lis oborta est inter Dominum & incolas Augeti. Hi tributum dotis denegabant utpote insolitum, ille exigebat fultus iis ipsis quæ proferimus instrumentis, jusque suum retinuit judicio arbitrorum. Ejusdem juris mentio est in Homagio, quod incolæ castri de Masalgis Galterio de Ulmeto hujus castri domino exhibuerunt ann. 1371. ex Archivis Præsidis de Mazaugues: *Promittentes non alienare in solidum vel in parte in manus mortuas nec in personas à jure prohibitas, & dare trezenum in omni casu alienationis, quæ nobis provenerint pro Dote.*

¶ 3. INTRAGIUM, Quod domino solvit *tenens*, cum venit in possessionem *tenementi*. Ex Sententia arbitrali an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte, debet Abbas *concedere cuilibet habitatori unum arpentum terræ*, pro quo certas præstationes Abbati solvit ille habitator *cum decem solidis pro Intragio dicti arpenti in illo loco ubi dictus D. Abbas & Conventus habent agrarium tantum, & in aliis locis ubi habent agrarium & decimam, 15. solidos Tolosanos pro arpento ratione Intragii.*

¶ INTRATGIUM, Simili notione, seu Pretium rei ab emptore solvendum venditori. Venditio Bernardi Bermondi facta Gerardo Dalbania ann. 1336. ex Archivo Marchionis de Flumarens: *Renuncio ... exceptioni dictorum Intratgiorum non habitorum nec receptorum & pecuniæ non numeratæ.*

¶ INTRAGLETUM, Eadem notione, ibidem: *Et pro sex florenis auri, boni auri & recti ponderis, cujusmodi sex florenos de Intragleto dictus Domicellus recognosco me habuisse & integre recepisse à dicto Gerardo in bonis denariis auri mundatis & electis.*

INTRAHA. Charta Dagoberti Regis Franc. apud Marq. Freherum lib. de Lupoduno: *Cum omni utensilitate in omni page Laudenburgensi & undique, in Intraha, in pascuis, materiamina, aquas, aquarumque decursus, &c.* Alia ejusd. Regis ibid. p. 22. *In undique in Intraha, in pascuis, in materiaminibus, aquis, &c.*

INTRALIA, Viscera, intranea: Gall. *Entrailles.* Pœnitentiale MS. Thuanum: *Si porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, Intralia projiciantur, & cætera cure manducetur.*

INTRAMASARE dici videtur is, cui vendita est terra proximi sui, in quem ex lege non cadit retractus: tum enim ille hanc sibi pleniter asserit, & *intra familiam suam* infert. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1231. ubi de Retractibus: *Et si contigerit, quod terra devolvatur jure hæreditario ad aliquem, cum Intramasabit. Et si plures fuerint hæredes quilibet eorum tenetur Intramasare, & tenetur quilibet solvere Majori & Scabinis & Decano 16. den. Paris. videlicet cuilibet Scabino 3. den. Majori 3. den. & Decano 4. & Ecclesiæ nostræ de qualibet Intramasatione tenetur solvere 2. sextarios vini.* Locum integrum habes in *Offerre.* Vide *Intremansus.*

¶ INTRAMENTA, pro *Amerciamenta*, tom. 3. Histor. Harcur. pag. 184. Vide *Inmerciatus.*

INTRAMURANUS, INTRAMURANEUS, Intra urbis muros situs. Asconius in 4. Verrin. *Omnis Magistratus, qui Intramuranus non est, nec urbanus, etiamsi administratur ejus Romæ est, ad urbem ducitur. Officia Intramurana*, apud Symmachum l. 10. Epist. 37. S. Ambrosius Epist. 13. *Nec jam Portiana, hoc est, extramurana basilica petebatur, sed basilica nova, hoc est, Intramurana, quæ major est. Intramurani exeleti*, apud Lampridium in Heliogabalo: *Intramurana seditio*, apud Vopiscum in Aureliano. Gregorius Turon. in Vitis Patr. cap. 7. *Ad Intramuraneum cum ustri Ecclesiam detulerunt.* Eadem verba habet Vita Garneri Præpositi Divion. Charta an. 1137. apud Perardum in Tabulis Burgundicis: *Contigit altare Intramuraneæ Ecclesiæ ... S. Stephani, citerius, quod inerat, ardente confringi.* [*Intramuraneæ castri Ecclesiæ*, in Vita S. Gregorii Lingon. to. 1. Januarii pag. 169.] Capitularia Caroli C. tit. 40. c. 1. *Episcopus Barcinonensis se reclamavit, quod Tyrsus Presbyter Cordubensis in Ecclesia Intra muros ipsius civitatis sita, seorsim conventus agens, &c. Sic palatium Intramuraneum*, dixit Gregorius Turon. l. 2. Hist. c. 34. ut *domum Intramuraneam*, S. Aredius in Testamento suo tom. 1. Analector. Mabillonii. Vide *Forismuraneus.*

INTRANEA, Viscera, ἔγκατα, in Gloss. Lat. Græc. *Entrailles*: Latinis Scriptoribus *Interanea*. Lex Salica tit. 19. §. 5. *Si vere intra costas vulnus intraverit, & usque ad Intranea pervenerit, &c.* [Baluz. *Intranea*. *Interanea & minutalia*, apud Gregor. Turon. lib 4. de Miracul. S. Martini, & Eginhard. Epist. 23.

INTRANEI, Indigenæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ p. 148. *Quod castra regni Sueciæ non nisi Intraneis traderentur.* [*Tum contra extraneos, quam contra Intraneos*, in Charta an. 1416. ex Archivo S. Victoris Massil. Adde Ludewig. to. 6. p. 157. & 168.]

¶ 1. INTRANS, Legatus, Gall. *Depute, Agent.* Robertus *Goulet*, in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 4. *Singulæ prædictæ provinciæ dant singulos Intrantes ad eligendum procuratorem ... Dant suos Intrantes ad eligendos venerabiles in artibus magistros.* Fol. 5. *Faciunt quinque parvos Intrantes, videlicet unum de qualibet diocesi, ad quos spectat facere unum magnum Intrantem de illa parte, qui una cum aliarum nationum Intrantibus eligere habet Rectorem.*

¶ 2. INTRANS. Constitutio Bernardi Abb. Tutel. an. 1209. apud Baluz. Hist. Tutel. p. 511. *Hæc autem cœna nulla occasione vel aliqua obventione vel conventus quantitate debet cessare, quin cœnantibus tribuatur, nisi propter consuetam refectionem, quam Intrantes sive Donati Conventui tribuunt, item illi provideant cœnantibus.* *Donatos* hic dictos puto *Intrantes*, cum primum sese offerebant Monasterio atque in eo suscipiebantur. Vide *Oblati.*

INTRANS MENSIS. Vide *Mensis intrans.*

¶ INTRANSGRESSIBILIS, Quem nemo potest transgredi, transmeare, in Otiis Imper. Gervasii Tilber. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 884.

¶ INTRANSGRESSIBILITER *observare*, Religiose, inviolate, in Donatione an. 1379. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues.*

¶ INTRAPRAYSIA, Quævis susceptio, sed præsertim militaris, Gall. *Entreprise.* Requisitiones factæ per Comitem Sabaudiæ & Humbertum Dalphinum super variis gravaminibus hinc inde illatis an. 1301. tom. 2. Histor Dalphin. pag. 97. *De damnis, Intrapraysiis, & offensis hinc inde factis .... cognoscere possint.* Vide *Imprisa.*

¶ INTRAPREYSIA, Eadem notione. Computa Vienn. an. 1324. *In expensis Intrapreysiarum, sedandurum*

rum ... 14 *lib 7. fol.* Ibidem: *Ad tractandum super treugis & Intrapreysiis sedaudit*.

¶ INTRARE IN SANCTIS, de Dalphina dicitur, quæ peracto puerperio Ecclesiam ingressa est ad accipiendam Sacerdotis benedictionem, in Computo ann. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 277.

INTRARE MARISCUM, apud Will. Thorn. ano. 1281. est *mariscum*, locum scilicet paludosum, & maris inundationi obnoxium, aqua aggeribus, muris, & id genus obstaculis exclusa, pecudibus pascendis, vel culturæ aptum & idoneum reddere: vulgo Anglis, *to inne* & *inning*. Ita Somnerus.

¶ INTRARIUS, ἐνδόμυχος, Qui intra est, in Glossis.

¶ 1. INTRATA, Introitus, ingressus, Ital. *Intrata*, Hisp. *Entrada*, Gall. *Entree*. Charta Sancii Ramiri æra 1114. apud Morettum Antiq. Navar. p. 621. *Et quia vos primos me cognovistis per seniorem & per Regem ad illa Intrata de Papilona & reddidistis mihi illo castello, &c. Intrata sive introitus*, to. 4. Concil. Hispan. p. 518. Vide *Entrata*.

¶ 2. INTRATA, Quivis redditus, Italis etiam *Intrata*. Statuta Massil. l. 1. c. 1. §. 1. *Itemque omnes redditus & obventiones, & Intratas & res, & procassia & aventuras ad dictam Civitatem ... pertinentes .. tradi faciet Clavariis Communis*. Statuta Modoetiæ laudata to. 1. SS. Junii p. 770. *Magister & Canevarius dicti hospitalis teneantur & debeant facere rationem singulis mensibus dictis Advocatis de Intrata & expensis factis de bonis dicti hospitalis ipso mense*. Transactio inter Carolum I. Comitem Provinciæ & Fr. Feraudum de Barrassio Commendatorem Hospitalis S. Johannis Hierosol. an. 1262. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Remisit dictum hospitale omnes fructus, obventiones & Intratas, quos & quas de prædictis affaribus D. Comes habuit & recepit*. Edictum Philippi Franc. Reg. an. 1314. apud de *Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 22. *Item quod de rebus feudalibus per nobiles ad lucrandum, seu perpetuam emphyteusim personis innobilibus concessis, licet nobiles ipsi certum quid inde habuerint pro accapito, seu Intrata & censum, seu certam redhibentiam sibi retinuerint in eisdem*. Vide *Introitus* 3.

¶ 3. INTRATA, Vectigal mercis invectitiæ, Gall. *Drois d'Entree*. Inquesta an. 1268. ex Archivo Eccles. Massil. *Quod D. Episcopus & Ecclesia Massil. ambo simul ratione juridictionis habebant & tenebant ... ad tabulam portus in villa inferiori duos homines ... qui colligerent ... redditus sive Intratas portus dictæ civitatis, qui redditus sive Intratæ dividebantur in tres partes, quarum prima &c.* Hac f. notione intelligendus locus è Statutis Massiliens. paulo ante prolatus.

¶ INTRATENERE, ut supra *Intertenere*, Gallis, *Entretenir*, in Charta an. 1180. apud Miræum to. 2. pag. 832.

¶ INTRATGIUM. Vide sis *Intragium* 3.

INTRATURA. Charta Caroli III. ann. 880. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 231. *Cum omni honore & subjectione, cum omni districto, cum fotro, & Intraturam Abbatis, omnia in integrum*. Infra: *Cum servis & ancillis, cum fotro & albergaria, Intratura Abbatis, &c.* Adde p. 235.

INTRICARE, Italis, *Intrigare*, in *tricas* conjicere, impedire. Onomast. Lat. Græc. *Intrico*, ἐμπλέκω. Lex Longob. l. 1. tit. 19. §. 13. *Si quis servum domesticum alienum, qui non fugit, Intricaverit, componat, &c.* Tit. 21. §. 3 *Si porcus cum dente hominem Intricaverit, aut si canis momorderit, &c.* Editio Heroldi habet *Instrigare* non semel tit. 105. §. 4. 6. At tit. 103. §. 9. 13. legitur *Intricare*. [Muratorius to. 1. p. 2. pag. 42. semel legit *Instringaverit*, semel *Instricaverit*, additque in Codice Mutin. haberi *Fragaverit*, fortasse, inquit, pro *Flagraverit*, à flagris; huic conjecturæ utcumque favet Cod. Estensis, ubi legitur *Plagaverit*.] Vide Nonium in *Trica*.

INTRINITA. Concilium Turon. II. can. 22. *Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ Domini Petri Apostoli Intrinitas mortuis offerunt*. Sic codex Bellovac. ubi alii *cibos* habent. An *Intritas*? est enim *Intrita*, cibi species, apud Donatum ad Terentium in Phorm. Glossar. Lat. Græc. *Intritum*, ἔμβροχον. Vide *Festum S. Petri Epularum*.

¶ INTRIPEDARE. Vide *Interpedare*.

¶ INTRIRE, INTRIVIRE. Papias: *Intrio, Infundo: Intrivisti, parasti, infudisti*. Gloss. Sangerman. *Intrio, Infundo*, Bituric. *Intrivio*. Verbum, nisi me fallo, fictum ex hoc Danielis 14. 32. *Erat autem Habacuc propheta in Judæa, & ipse coxerat pulmentum, & Intriverat panes in alveolo*; *Intriverat* autem non ab *Intrire* aut *Intrivire* ductum, sed ab *Interere*: quod est terendo immittere. Phædrus l. 1. fabula 25. *Intrito cibo plenam lagenam posuit*.

¶ INTRO, pro Intra. Concilium Lucense inter Hispana to. 2. p. 305. *Britonacensis teneat Ecclesias, quæ in vicino sunt Intro Britones*.

INTRODUCERE, Insinuare. Historia S. Apollinaris Martyris: *Cum vero per multos dies sermocinaretur Judæis, Introducebat eis de nomine Jesu, quod verus Dei esset filius, &c.*

¶ INTROGIUM, Tributum domino solvendum ab eo, qui aliquo recens advenit, vel novam init dignitatem, &c. Gall. *Droit d'Entree, de bienvenue*. Provisio præposituræ de Sablonneriis ab Henrico Dalph. data Aymoni de Sacheonas an. 1324. to. 1. Hist. Dalphin. p. 148. *Sciendum quod pro Introgiis prædictorum habuimus à dicto Aymone sex viginti & decem libr. Vienn.* Computum ejusd. anni ibid. pag 130. *Item recepit à Stephano Dumuden & Johanne Bergerii de Monte-Lupello, qui se posuerunt in garda Domini, pro Introgiis* 20. *solid.* Litteræ Humberti Dalphini an 1306. to. 2. p. 126. *Ita videlicet quod dicti Judæi* (quibus conceditur facultas in Dalphin. *conversandi, marchandandi & cohabitandi*) *tenentur & debent nobis & posteris solvere incontinenti, nomine & ex causa Introgii, quilibet* 20. *libras Vienn.... & de prædictis* 40. *libris de Introgio nos à dictis Judæis tenemus plenarie pro pagatis*. Vide *Intragium* 2. & *Introitus* 1.

¶ INTROITORIUS, Pertinens ad introitum. Gloss. Græco-Latinæ: *Introitorius*, εἰσόδιος.

INTROITUM, INTROITUS, Gall. *Droit d'Entree*. Julianus Antecessor Nov. 123. c. 1. *Gratis nullum nos volumus sumptus accipere milites à collatoribus, licet minime apparatæ fuerint eis annonæ: neque autem Introita à collatoribus exigenda esse permittimus, quos inlæsos & indemnes undique conservari justum est*. *Introitus*, præfert Editio Gr.

1. INTROITUS, quod à Clericis dignitates vel functiones Ecclesiasticas ineuntibus, Patronis Ecclesiarum præstatur. Concilium Viennense an. 892. can 4. *Et ut nulli census à Presbyteris ad Introitum, ut dicitur, Ecclesiarum exquirantur, aut vi aliqua extorqueantur*; à Laicis nempe Patronis Ecclesiarum. Rotomagense an. 1074. can. 1. *Ut omnis simoniaca hæresis funditus eradicetur, ita quod neque Abbatia, seu Archidiaconatus, aut Ecclesia Parochialis ematur, aut vendatur, aut aliquid pro Introitu Ecclesiæ expectetur*: [Vide *Introgium* & *Introitum*.]

2. INTROITUS, Tributum, quod in civitatum & oppidorum introitibus penditur. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. pro libertatibus Bastidiæ in Petragoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 38.

Qui-

Quilibet mercator extraneus habens trossellum vel plures trossellos in dictis nundinis, dabit pro Introitu & exitu & pro leuda 4. denar. [Annal. Genuens. ad ann. 1214. apud Murator. to. 6. col. 406. *Constituerunt quod denarios quatuor per libras de collecta maris incantarent usque ad annos sex & de illis denariis redimerent* Introitus *marcharum, pedagii Gavii ... & demum universos* Introitus *Communis Januæ, quæ omnia vendita erant per longum tempus.* Ibid. col. 407. *Ipsi vero consules juraverunt, quod dicti Introitus de cetero in perpetuum non possent vendi nec obligari seu alienari alicui personæ seu personis ultra annum unum tantum.* Vide *Intrata* 3.

¶ 3. INTROITUS, ut supra *Intrata* 2. Quilibet redditus. Bulla Bonifacii IX. PP. an. 1396. qua Johannellum & Andream Thomacellos Milites Neapolitanos instituit Vicarios & rectores Civitatis Ortanæ ejusque Comitatus & territorii, apud Illustr. Fontaninum ad calcem Antiquit. Hortæ p. 442. & 443. (Habeatis potestatem) *colligendi, habendi ac vestris ... usibus applicandi omnia & singula consueta & debita telonia, pedagia, jura & emolumenta, fructus, redditus & proventus &* Introitus, *quocumque nomine censeantur.... ita tamen quod de hujusmodi consuetis debitis, telonis, pedagiis, juribus, fructibus, redditibus, proventibus,* Introitibus *& emolumentis aliis quibuscumque ... teneamini dictam civitatem ejusque comitatum ... vestris sumptibus ... custodire, reparare, &c.*

¶ 4. INTROITUS ET EXITUS, in computis seu rationibus, Acceptum & expensum, Gall. *Recette & mise.* Vide *Exitus* 4.

5. INTROITUS, Antiphona quæ à Choro canitur, dum Pontifex procedit ad altare, quæ in Missa Ambrosiana *Ingressa* dicitur. Papias: *Introitus dicitur quod per eum introimus ad ejus officium: versus, quo per eum revertimur ad introitum.* Walafridus Strabo cap. 22. *Antiphonas ad Introitum dicere Celestinus PP. instituit, &c.* Amalarius lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 5. *Officium, quod vocatur Introitus Missæ, habet initium à prima antiphona, quæ dicitur Introitus, & finitur in oratione, quæ dicitur ante Lectionem.* Introitus Missarum alii sunt regulares, qui quotidie ex more cantantur: alii irregulares, qui secundum varietates solennitatum instituti sunt, ut *Puer natus est, &c.* Vide Honorium Aug. in Gemma animæ lib. 1. cap. 87. & Durandum lib. 4. cap. 5.

INTROITUS ECCLESIARUM. Vide *Adventus*.

¶ INTROITUS MENSIS, Quindecim primi dies mensis. Vide *Exitus mensis* & *Mensis intrans*.

INTROMANSUS, INTERMANSUS. Charta an. 1138. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 151. *Abbate siquidem S. Præjecti decedente, successor ejus mihi, successorique meo de* Intromansis *nostris respondebit.* Alia an. 1131. pag. 156. *Et* Intromanso *in subrogatione singulorum Abbatum sub 2. solidis & totidem sextariis vini modificato.* Alia pag. 220. *Exceptis lethis & duellis Decanorum ... &* Intermansis *de Bainvillari.* Denique p. 250. *Ut si terra, quæ tenetur de Ecclesia, per excambium vel venditionem transeat de una persona ad aliam, solvet Capitulo successor pro* Intermansis, *pro quolibet jornali 14. den. si à matre vel patre item transeat per excambium & venditionem, solvet 9. den.* [Ejusdem fere notionis videntur hæ voces, cujus est *Introgium*.]

¶ INTROMEYSIUM, ut mox *Intromissum*. Ordinatio super ordine & numero mensarum Dalphini to. 2. Hist. Dalphin. p. 311. *Item quod serviatur nobis in eadem die Lunæ de uno* Intromeysio *de tripis bonis .... & dictum* Intromeysium *portetur cum primo ferculo.* Recurrit ibid. p. 312.

INTROMISSUM, Medium seu tertium convivii ferculum, Italis *Tramesso*, Gallis *Entremets*. Gesta

Innocentii III. PP. pag. 76. *Nisi forsan Comitibus, Baronibus, & aliis nobilibus, tertium ferculum, quod vulgo dicitur* Intromissum, *ultra id, quod exhibetur familiæ, apponatur.*

INTROMITTERE, est quod vulgo dicitur: *Entremettre*, Gallice, *quasi in rem se mittere, ut de aliquo tractet.* Ugutio. Charta Ottonis Imp. an. 995. apud Ughellum tom. 5. pag. 667. *Jubemus, ut nullus Patriarcha, Archiepiscopus ... se audeat* Intromittere, *aut aliquam molestiam prælibato Monasterio inferre.* Adde Epist. 119. 130. Fulberti, [Gesta Frederici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 776. Annales Genuens. ibid. col. 255. Litteras an. 1355. apud Ludewig. tom. 5. pag. 454. Statuta an. 1402. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. pag. 684.] & vide *Inframittere*.

INTROMISSÆ RES. Lex Longob. lib. 2. tit. 21. §. 20. *Postquam genitor ejus omnes res suas venumdederit, vel pro debito creditoribus suis dederit, aut à publico* Intromissæ *fuerunt, &c.* id est, ni fallor, à judice in fiscum relatæ, confiscatæ.

☞ Pro *Intromissæ* legendum *Intromissi*: quod verbum refertur ad *creditores*; dicuntur autem *creditores Intromissi*, qui decreto judicis immissi sunt in possessionem bonorum debitoris. Vide Muratorium tom. 1. p. 2. pag. 62. col. 1.

INTRONEUS, Interior, *& proprie, qui quadam importunitate se ingerit intro, ut comedat.* Jo. de Janua.

¶ INTRONISARE, &c. Vide *Inthronisare*.

¶ 1. INTRUSIO, nude, Conjectio in carcerem. Concil. Tarrac. an. 1243. inter Hispanica to. 3. p. 499. *Pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam* Intrusionis *vitare .. Credentes relapsi in credentiam .. in perpetuo carcere* Intrudantur.

2. INTRUSIO, Practicis Anglicis *est, ubi quis, cui nullum jus competit in re,* (vel beneficio Ecclesiastico) *nec scintilla juris, possessionem vacuam ingreditur, quæ nec corpore, nec animo possidetur, sicut hæreditatem jacentem, antequam adeatur ab hærede, &c.* Ita Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 2. §. 1. Adde Statutum de Prærogativa Regis edit. ann. 17. Edwar. II. cap 14. Concil. Lambethense ann. 1261. cap. *de Intrusis*. Briton. pag. 161. Radulfum de Hengham in Parva c. 6. & Rastallum in hoc verbo.

¶ INTRUSOR, Qui dignitatem contra leges occupat, Gall. *Intrus*. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1408. apud Rymer. to. 8. p. 525. *Robertus Withe ...., venit, ut* Intrusor, *per expressam rebellionem & ... hospitale absque titulo ... detinuit.*

¶ INTUERE, pro *Intueri*, Attendere, approbare. Benedictio virginis apud Mabillon p. 332. Liturg. Gallic. col. 1. *Virginitatem ideo* Intues *& diligis, quæ tibi origo virginitas: quique in hunc mundum natus ex virgine, id in aliis probas.*

¶ INTUERI, Passiva notione. Vita B. Coletæ n. 8. to. 1. Martii p. 541. *Intuebatur vero faciliter duobus decorata coloribus, albedine scilicet & rubedine, quorum primus conscientiæ suæ nitorem congruentissime significare poterat & munditiæ puritatem.*

¶ INTUM, *Missum*, in Gloss. Sangerm. MS. n. 501.

INTUMARE. Vide *Incomare* in *Incoma*.

¶ INTUMETIVUS, Tumens, superbus. Acta S. Fidoli to. 3. Maii p. 590. *Sævissimus vir,* Intumetiva *ordinatione procacissimus, humana elatione superbus.*

INTUSCISUM, Crimen capitale, quod vulgo *Encis* nostri vocabant, sicque definitur in Stabilimentis S. Ludovici l. 1. c. 25. *Encis si est femme enceinte, quand l'en la fiert, & elle muert de l'enfant.* Libertates villæ de S. Palladio in Biturig. *Nisi propter furtum manifestum, homicidium; raptum, incendium,* Intuscisum, *& proditionem, &c.* [V. *Encimum*.]

¶ INUA, *Galea*, Glossar. Sangerm. MS. n. 501.

¶ INVACARE, Vacare, deditum esse, Joann. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to 2. Maii pag 221. *Comessationibus, ungnentis & balneis Invacabat.*

¶ INVADIARE, ut supra *Inguadiare*, Pignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager*. Occurrit hac notione to. 4. Gall. Christ. col. 840. in Libro nigro Scaccarii p. 177. apud D. *Calmet* Hist. Lothar. col. 248. to. 2. col. 34. Marten. to. 1. Anecdot. col. 653. to. 6. Ampliss. Collect. col 139. &c. Vide *Vadium*.

¶ INVADIARE, Notione contraria, Pignerari, in *vadium* accipere, Litteræ Joannis Comitis Pontivi an. 1184. insertæ Litteris an. 1350. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. p. 57. *Si quis emerit vel Invadiaverit terram, vel redditus*, &c. Charta an. 1234. in Instrument. Galliæ Chr. tom. 3. col. 75. *Concessimus etiam eidem Monasterio fructus decimæ ... quam nos Invadiamus ab Egidio ... quam decimam si forte contingat redimi ab hæredibus Egidii prædicti*; &c.

¶ INVADIARE SE, Sese alicui dedere ad serviendum, in Legibus Caroli M. ex Codice Estensi, apud Murator. to. 1. p. 2 pag. 98 col. 1.

¶ INVADIATIO, Pigneratio, Privilegium Mariæ Comitissæ Trecensis ann. 1182. ex Tabular. S. Remigii Rem. *Cum Jobertus de Calvo-monte advocationem possideret, supposita ei Invadiatione à ... domino meo Henrico Comite*. Charta Henrici Ducis Lotharingiæ ann. 1219. ex Tabulario Corbeiensi: *Recognoverunt se ... nullum omnino jus habere ... nec in venditionibus, nec in Invadiationibus*, Rursum occurrit in Charta ann. 1206. Histor. Mediani Monast. pag 314.

¶ INVADOSUS, Non vadosus, Sallas Malaspinæ lib. 2. Rer. Sicul. tom. 6. Miscell. Baluz. p. 240. *Dum ad cujusdam aquæ transitum ... tempore Invadoso ... pervenisset.*

¶ INVAGATUS. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Ganuens. apud Murator. tom. 6. col. 538. *Inimici supervenerunt locum, & videntes dictas galeas ligatas & incatenatas, credentes Jannenses fore Invagatos & perterritos, viriliter contra ipsos venire cœperunt*. Vagos, errantes & dispersos intelligo, ab Italico *Vagare*, Errare, vagari.

INVALITUDINARIUS, pro *Valetudinarius*, qui *invalitudine* laborat: Papiæ, *Languens, sine valetudine*. Thwroczius in Andrea Rege Hungar. c. 44. *Senio confectus ac Invaletudinarius.*

¶ INVALITUDO, Gall. *Invalidite*, Inanitas, Processus inter Massilienses & Arelatenses an. 1381. in Regesto 73. to. 2. ex MSS. Peyrescianis: *Nullitatem & Invalitudinem dictæ sententiæ manifestat.*

¶ 1. INVASATUS, In vase positus. V. *Perudum*.

¶ 2. INVASATUS, Invasus, obsessus à dæmone, Miracula S. Zitæ, to. 3. April. p. 517. *Guido vidit eam torqueri & vexari, ut consuetudini est de Invasatis.*

¶ INVASIO, Manus injectio, occupatio, Gallia, *Invasion, Saisie*. *Invasio vulgari nomine Saisia*, in Chartulario Kemperleg. *De rebus Monasterii Invasiones facere*, in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 379. *Invasio in regnum Franciæ*, apud Rymer. to. 12. p. 401.

¶ INVASIVA ARMA, Ad nocendum, Gall. *Armes offensives*, apud Rymer. to. 8. p. 331. to. 9. pag. 505. Marten. to. 4. Anecd. col. 1044. in Statutis Monasterii S. Claudii p. 37. 111. & alibi. *Invasivi baculi*, in Statutis an. 1493. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 513. & in Statutis Collegii Cenoman. an. 1526. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 593. *Invasivum bellum*, in Charta an. 1490. apud Rymer. to. 12. p. 401.

¶ INVASUS, *Persuasus*, Gloss Sangerm. MS. n. 501.

¶ INUBERARE, *Valde uberare*, Johanni de Janua, *Habunder*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INVECTARE, *Portare*. Gloss. vett. apud Vossium.

¶ INVECTIVA, *Invectio, detractio, vituperatio*, Johan. de Janua; *Invectis* (*Invective*) *detractement, vitupermens*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INVECTIVALITER, Cum acri reprehensione. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 11.

¶ INVECTIVE, Eadem notione, in Instrumento an. 1425. to 1. Anecd. Marten col. 1764.

¶ INVENALIS, *ἄπρατος*, *Non venalis*, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. & in Supplem. Antiq.

¶ INVENIABILITER, Modo venia indigno, apud Ratherium to. 2 Spicil. Acher. p. 233.

INVENIRE, Habere, comparare, vel emere. Statutum Ægidii Episc. Sarisber. ann. 1256. *Item Parochiani ... debent Invenire campanas & cordas campanarum, Crucifixum, cruces*, &c. Acta Episcoporum Cenom. p. 111. *Sive de aliis* (rebus) *quas legitime & legaliter Invenire vel acquirere quivis*. Concilium Mertonense an. 1300. can. 4. *Quæ debent Parochiani Invenire, & quæ Rector*. Vide ipsum caput. [Index MS. beneficiorum Eccles. Constant. fol 29 *Rector percipit annuatim ... tres solidos, & propter hoc Invenit candelam ad majus altare*. Vetus Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 98. *Johannes Nunge Inveniet seipsum in omnibus, excepto quod Johannes magister suus Inveniet sibi omnia instrumenta*, tool *Anglice, cum quibus operari debet*. Testamentum ann. 1445. apud eumd. *Madox* pag. 434. *Item volo, quod Henricus W. & Galfridus F. sustententur & Inveniantur de bonis meis, durante vita eorum*, hoc est, ut omnia eis ministrentur ad vitam necessaria.]

INVENIRE SENTENTIAM, Edere, proferre, pronuntiare sententiam, judicare. Wichbild Magdeburg. art. 74. *Qui sententiam Scabini increpare in judicio bannito voluerit, hisce utatur verbis: Domine judex, sententia, quam Scabinus Invenit, injusta est domino meo, & mihi in loco ejus secundum omne jus, super quo fundati sumus, & id probare volo*, &c. Speculum Saxon. lib. 3. art. 30. §. 3. *Judex æquus esse debet omnibus hominibus, nec debet sententiam Invenire, nec Inventam increpare*. Art. 69. *Judicent inermes, jejuni, & sedentes etiam debent sententias invenire contra quemlibet*. Adde art. 70. Wichbild Magdeburg. art. 10. §. 3. art. 12. art. 16. §. 1. 2. art. 48. §. 1. Jus feudale Saxon. c. 6. §. 2. cap. 11. §. 1. cap. 32. §. 12. cap. 33. §. 11. cap. 34. §. 12. 14. cap. 38. §. 6. 7. &c.

¶ INVENTARIARE, Recensionem facere, Gall. *Inventorier*. *Inventariata & descripta in inventario*, in Charta an. 1474. ex Bullario Carmelit. p. 621.

INVENTARIUM, Descriptio rerum, quæ post alicujus decessum in illius bonis reperiuntur. Ulpianus leg. 1. D. de Administ. & periculo tutor. *Tutor, qui repertorium non fecerit, quod vulgo inventarium appellatur*. Occurrit non semel in Legibus Wisigoth. & apud Scriptores practicos.

¶ INVENTARIUS, *Facilis ad inveniendum*. Papias, Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Inventaria, Facile ad inveniendum res*, Gloss. Isid. *Inventria, Facilis* &c. Legendum *Inventaria, Facilis ad inveniendum res*.

1. INVENTIO, Res inventa, in via reperta, thesauri inventio. Capitula S. Bonifacii Archiep. Moguntini c. 26. *Inventio in via accipienda, si invenit possessorem, reddet ei*. Vide S. Aug. serm. de verb Apost. c. 6. [Charta Godefredi Episc. Lingon. an. 1157 *Calumpniabatur idem Milo ..., in terra, quæ dicitur esse S. Petri, suas esse debere Inventiones & justitiam, quod Abbas & Fratres Regniacenses minime recognoscebant*. Charta an. 1086. apud Miræum tom. 1. p. 268. *Locum illum ab omni sæculari lege vel consuetudine liberum, banno scilicet, la-*

trone,

trone, *Inventione*, *furto*, *foro*, *feratico*, *teloneo*, &c. Vide *Thesaurus*.]

¶ 2. INVENTIO, Comparatio, emtio. Bullarium Fontanell. fol.65. *Rector* (Ecclesiæ de Varvana) *& ejus successores tenebuntur ad reparationem... cancelli & Inventionem librorum dictæ Ecclesiæ*. Vide Invenire.

¶ INVENTRIA. Vide *Inventarias*.

¶ INVENTURA, ut *Inventarium*. Chron. Mellic. pag. 806. ex Constitut. ejusd. Monasterii ann 1625. *Cum Commissarii utriusque tum Ordinarii tum Principis seu alterius illorum, ad Monasterium Abbate orbatum, Inventuræ & consuetæ consignaturæ instituendæ causa accesserint, semper adsit Præsidens, Visitator aut alius Abbas vicinior*.

¶ INVERBERATUS OCULUS, Intentus, fixus, cujus acies minime præstringitur. Translatio S. Iacobi Apost. to.3. Concil. Hisp. p.124. *Tu ante conspectum divinæ gloriæ Inverberatis adstans oculis, in choro Sanctorum... refulges*,

INVERITARE, Probare, nostris *Verifier*. Leges Inæ Regis Angl. c.16. *Qui furem occiderit, debet Inveritare cum juramento, quod illum culpabilem & de vita forisfactum occidisset*. Adde §. 20. 54. Leges Willelmi Nothi c.71. *Si Anglicus appellet Francigenam de utlegaria, & hoc super eum Inveritare velit, defendat se Francigena per bellum*. Leges Henrici I. cap. 11. *Si hoc Inveritetur, inultus jaceat*. *In verum mittere*, eadem notione, in eisdem Legibus Inæ c. 69. & in Legibus ejusdem Henrici I. c.86.

¶ INVERTESCERE. Suppl. Antiquarii: *Invertesco*, παλαίω, *Inverto*, *inveterasco*. Græcis παλαίω, Luctor, certo, παλαιοῦμαι, Veterasco.

¶ INVESTIO, ut mox *Investitura*. Consuetud. Lemovic. art. 46. *Post Investionem factam per feudalem dominum, Consules debent facere scribi & sigillare veritatem super præmissis*. Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. tom.2. p.2. col.956. *Breve de ipsa Investione quam fecit Eto missus domini Ottonis Imperatoris*.

1. INVESTIRE, Operire. Anastasius in Pelagio II. PP. *Investivit corpus B. Petri Apostoli tabulis argenteis deauratis*. In Honorio: *Investivit confessionem B. Petri ex argento puro*.

¶ 2. INVESTIRE, In possessionem mittere. Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. p.2. col.591. *Item Senebaldus Comes refutavit in hoc Monasterio & Investivit totum Castellum de Terraniano cum omni pertinentia*. Donatio an.1379. ex Camera Comput. Provinciæ Regesto *Rubei*: *Investientes exinde dictum Falconem (de Agouto)... per nostrum annulum præsentialiter, ut moris est*. Vide *Investitura* & *Vestire*.

¶ INVESTIS, *Impubes*, *sine barba*. Gloss. Sangerm. MS. n.501. Macrob. lib. 3. Saturnal. *Romani quoque pueros puellasve nobiles & Investes camillos & camillas appellant*. Utuntur hac notione Palladius Novemb. c.14. Apuleius non semel, Tertull. de velandis Virg. cap. 8. & alii. Vide Nonium. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Investis*, ἀνέσθητος, Sine veste. *Nudus & Investis*, apud Tertullian. de Pallio c.3.

¶ INVESTITUM, INVESTITUS, Frumenti species, ut videtur. Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. p. 2. col. 564. *Ad pensionem in menses septem lacunas 60. musti mundi, grani modium 1. de Investito modium 1.... ad pensionem in mense Augusti modiorum 111. de grano, & de Investito 1. de vindemia musti mundi lagunas 10. justas & operas tres*. Ibid. col. 612. *Grani modia 11. & dimid. de Investita modia 11*.

INVESTITURA, Traditio, missio in possessionem, ex verbo *Vestire*, Mittere in possessionem, de quo suo loco. *Investituram donare*, *facere*, in Lege Longob. l.2. tit. 18. §. 7. Inde ut *Vestitura*, ita & *Investitura*, pro ipsa possessione interdum usurpatur in eadem Lege l.2. tit.52. §.17. *Volumus autem de his libertatibus, & rebus reddendis, quæ in nostra Investitura sunt, ut primum quosque per optimos inquiratur*. Adde lib. 1. tit.25. §.78. tit.27. §.12. (Chartularium Sanct. Vincentii Cenoman. fol. 115. *Ego persona Ecclesiæ de Selincio habui medietatem Investituræ præfatæ Ecclesiæ de Selincio à Capitulo B. Vincentii Cenomanensis, & reliquam medietatem Investituræ à Capitulo B. Petri de Curia*.)

Fiebant porro traditiones ac investituræ non nudo verbo, aut per simplex instrumentum, vel chartam, sed per symbola quædam, quæ rei in alterius dominium translationem factam reapse denotarent. Fuerunt symbola illa primo stata ac fixa, id est, legibus vel consuetudine apud omnes recepta, ac usu definita: ita ut uno eodemque fere modo possessionis translationem factam advertere sit, vel certe res eadem in ea adhibitas, quæ possessionem in alium transductam omnino significarent; adeo ut pæne eadem apud omnes gentes forma ac formula fuerit.

Ea autem potissimum adhibuere veteres in ejusmodi traditionum symbolis, quæ affinitatem aliquam haberent cum re, quæ donaretur & cederetur: vel saltem, quibus dominium in alium translatum innueretur: ita ut agri vel prædii investituram factam denotarent, cespitem, glebam, seu *Wasonem*, uti loquebantur, ex ipso agro desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradebant: quo symbolo fundi proprietas prorsus in eum translata innuebatur. At ne tantum solum ipsum concessum crederetur, addebatur & *ramus*, quo comprehenderetur soli superficies: (id est, si quid satum & ædificatum esset, ut sunt vites, arbores, plantæ, segetes) quæ quidem usque eo soli pars est, ut non illud sine hac tradi vel usucapi possit, cum superficies *solo cedat*, ut aiunt JC. Addebatur hisce symbolis, *festuca*, quæ interdum *fustis* dicitur, *baculus*, *virga*, &c. cujus traditione, dominium rei pariter translatum crederetur: cum *baculus* ac virga, domini in suos ac res suas jus & potestatem denotet: nam *festucam*, idem esse ac *fustem* vel *baculum*, aut *virgam* in confesso pæne est, vel certe vicem fustis aut baculi præbuisse, uti diximus in verbo *Festuca*.

Postremo præter ista, quandoque adhibita *cultelli* traditio, seu gladii, qui potestatis, cujus signum est, vicem præberet, ut qui magis ad manum esset: seu hocce symbolo significaretur, eum, qui rei dominium subibat, jus habere evertendi, disjiciendi, succidendi, metendi, &c. in eo prædio, cujus possessionem adibat. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. p. 246. *Quæ omnia... gratuita voluntate cum quodam Cultello obtuli*.

Erant præterea aliæ *investiturarum* formæ, usu ac moribus definitæ & receptæ: verbi gratia per gladium, per annulum, per vaxillum, per cambutam, per campanarum funes, & ejusmodi, quæ certum rerum, vel dignitatum genus spectabant.

Denique quidquid ad manum fuit, posthabitis veteribus traditionum formis, nullaque festucæ, aut fustis ac baculi, cespitis, & cultelli habita ratione, ad *Investiturarum* symbola adhibitum fuit. Ingulfus p. 901. *Conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, absque scripto, vel charta, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu, & nonnulla cum sagitta*.

Enimvero ne ejusmodi traditionum perirent symbola, asservabantur ea apud donatarios in rei gestæ memoriam. *Hujusmodi cespites cum sua festuca*,

ta, ait Wendelinus, *multis in Ecclesiis servantur hactenus, visunturque Nivellæ & alibi, justæ magnitudinis, forma quadrata, vel etiam laterculari*. Quem morem testantur etiam aliquot Tabulæ, Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 15. *Facto inde dono per zonam suam argenteam, ab altari in armario S. Petri repositam*. Tabularium S. Maxentii Pictav. ann. 1109. *Dedimus*,.. *& hoc cum corrigia quadam, quam tenebamus in manu, in qua tres nodi sunt facti ad signum; quæ corrigia adhuc servatur*. Tabul. Majoris Monasterii Ch. 50 *Quodam fuste, qui apud nos nomine ejus inscriptus servatur in testimonium, præsente Abbate Alberto, fecit guerpitionem*,

Interdum traditionis symbolum, donationis, cessionis vel venditionis instrumento intexebatur, assuebatur, vel alligabatur. Vidimus ipsi in Chartophylacio Sandionysiano, beneficio humanissimi ac doctissimi viri D. Joannis Mabillonii Benedictini, qui id etiam observavit in Fulrado Abb. n. 19 tom. 4. Actorum SS. Ord. S. Benedicti, complures Chartas, in quarum imis limbis intextæ erant festucæ, vel certe pusilla ligni fragmenta. Hujusce etiam moris indices prostant complures Tabulæ. Charta Roberti Lingonensis Episcopi apud Perardum p. 200. *Et quia dominus* Hugo *Comes Trecasinus præsens aderat, quando hanc donationem feci, dedit mihi idem Comes in testimonium hujus donationis hunc nummum, qui hic dependet, ut per ipsum donationem facerem, & Ecclesiæ Divionensi transmitterem*. Infra: *Et in testimonium hujus donationis nummus iste huic cartæ appensus est, quum per ipsum donatio ista facta est*. Charta Ludov. VII. ann. 1140. pro Eccl. Deiparæ Santonensi: *Confirmamus igitur, ac regali auctoritate corroborantes, & cum baculo præsenti paginæ insuto, per nuntium tuum Constantinum te investientes, concedimus tibi*, &c. Alia ann. 1204. in Tabulario S. Hilarii Magni Pictav *Venientes ante sepulcrum B. Hilarii, ibi super sacratissimum corpus reliquimus, cum quodam fusili, huic Chartæ inhærente, omnia, quæ injuste reclamabamus*. Tabularium Angeriacense fol. 48. *Emma de Maslacio dedit* Deo *sanctoque Johanni & B. Reverentio per quoddam lignum, quod huic pergameno conjunctum est, quidquid alodii habebat*, &c. Tabular. S. Eparchii Inculismensis an. 1000. *Hanc igitur donationem fecit per corrigiam in hoc pergamento pendentem*,

At cum interdum ejusmodi traditionum symbola propter usum capi, furto subripi, vel perire possent; ut huic caveretur incommodo, reddebantur ea inutilia, ac frangebantur. Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Anglor. c. 8. de Eadgaro Rege: *Ubi ergo generali assensu, ut dictum est, Pontificum, Abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit, lituum proprium, ebore decentissime formatum, auroque decoratum, super altare sanctæ Dei Genitricis posuit; ipsiusque donatione eidem sanctæ Dei Genitrici ac suis Monachis ea perpetualiter possidenda attribuit; eundemdemque lituum mox in sui præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare vel vendere posset quilibet, ablatum, sequentem præcipiens partem illius servari in loco ad jam dictæ donationis testimonium*. Tabularium S. Hilarii Pictaviensis: I*pso Hugo pergens ad Sancti sepulcrum, divina ductus justitia, multis videntibus supradictæ querelæ causam cultello quodam super altare posito reliquit; qui ne quando forsitan usui esset, illico nos effregimus, atque ad revocandum calumniæ silicem si forte renasceretur, in testimonium reservari præcepimus*. Tabularium Vindocinense ann. 1075. Ch. 283. *Qua de re propria manu posuit jam dictus Comes auctoramentum, videlicet per unum cultellum, ut mos est, fractum, super altare S. Trinitatis*. Vetus Charta: *Et ad hujus indicium concessionis, cultellus, per quem donum factum est, fractus est coram cunctis assistentibus*. Charta Lancelini Militis, apud Louvetum tom. 2. Hist. Bellovac. pag. 313. *Et per suum annulum aureum, easdem villas Belvacensi Ecclesiæ deinceps possidendas in manum Domni Fulconis sui filii, tunc Belvacensis Episcopi, reddidit, & eundem annulum super altare beati Petri in catena ferrea suspendi fecit in monumentum hujus redditionis, Duos quoque solidos denariorum & dimidium, quos eodem die de prædictis villis habuerat, & perforatos in sacrario B. Petri recondi & reservari rogavit, ut posteris essent in testimonium redditionis, pœnitentiæ, & satisfactionis*,

☞ Alteram, eamque, ut videtur, potiorem, licet assignare causam, cur ejusmodi symbola frangerentur; scilicet ut firmior constantiorque haberetur donatio aut venditio; quemadmodum enim ita fractis symbolis amplius uti non poterant, sic nusquam in res datas aut venditas quovis modo reverti se velle, indicare ipsis in animo erat. Hæc non obscure innuunt sequentes Chartæ. Tabularium S. Sergii: *Et ipse Merillus veniens in Capitulo fecit donum de Braella, ipse & frater ejus in manu Abbatis, cum quodam cultello, & portaverunt super altare, atque ibi ad testimonium fregit Merillus ipsum cultellum*, Tabularium S. Albini Andegav. *Quædam femina nomine Bonina guerpivit calumniam quam de terrula quadam faciebat, ad hæc signa quod Briontius Monachus revestivit eam de beneficio Monachorum cum cultello suo quem statim fregit in duas partes pro testimonio*,

His generatim prælibatis, restat, ut quæ de diversis Investiturarum modis ac symbolis jam dicta sunt, aliquot firmemus exemplis. Ac primum de investituris apud omnes ferme receptis, per *cespitem* vel *guazonem*, *baculum*, ac *fustim*, & *cultellum*, agemus; postea de cæteris ordine literarum,

Per Cespitem, nude. Charta an. 1208. apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 195. *Obtulit super altare B. Petri per Cespitem*, &c. Tabularium Majoris Monasterii: *Et de eadem quoque terra, impleto pugillo revestivit Germundum S. Martini Majoris Monasterii Monachum, qui regebat locum S. Medardi*. [Tabular. Rothon. *Riseum Presbiter dederat Rothono omnia quæ possidebat in Taellac, Eo mortuo Worcomin frater ejus adportavit corpus ejus in Monasterium, & Cespitem de terra donavit & totam terram in Taellac*.]

Per Herbam et Terram, id est, per cespitem, qui constat *terra* & *herba*. Formulæ incerti auctoris, cap. 20. Per *illud ostium de ipsa casa, per Herbam vel Terram, ipsum mansum, vel quidquid ad ipsum mansum aspicit, sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem ipsius Ecclesiæ visus fuit tradidisse vel consignasse*. Ita ferme in form. 19. 43 57. In Consuetudine Hannoniensi, cum apparitor seu *Serviens*, feudum vassalli pignori capit, *Herbam* & *Wasonem* de terra eruit, *Herbe, Wason, ou autre chose tenant à la racine*. In Consuetudine Castellaniæ Insulensis art. 46. *il leve la palee, & Wason*, id est, terram *palo*, seu ligone fodit, & ex ea eruit cespitem.

Per Ramum et Cespitem. Vita S. Berlendis n. 5 *ibique quidquid habebat in prædiis, cum omni familia servorum, ancillarumque, cum Cespite & Ramo cultelloque cum manubrio albo tradidit*, &c. Anonymus de S. Gertrude apud Bollandum p. 600. *Nivellam petiit, sanctissimæque Gertrudi, quidquid habebat in prædiis, cum Cespite & Ramo, cultelloque cum manubrio albo tradidit*, Charta an. 993. apud Miræum in Notitia Eccl. Belgii p. 135. *Mox post hæc subsequenti die, ut firmius & stabilius esset, infra terminum prædicti Comitatus, in villa quoque Thiole nuncupata, eisdem prænominatis testibus & aliis nonnullis astantibus, sine alicujus retractatione*

cum

cum Ramo & Cespite jure rituque populari, idem sanci-tum est, rationabiliterque firmatum. Charta Gerardi Hameolis Domini, apud Hemereum in Augusta Viromand. an. 1145. *Et uterque Walterus & nepos pari assensu, parique consilio, propriis manibus prædictam oblationem Ramo & Cespite posuerunt super altare beatissimæ Mariæ.* Per *Ramum & Cespitem offerre*, in alia an. 1213. apud eumdem Hemereum p. 196. Per *Ramum & Wasonem*, p. 234. *Per Rami & Cespitis super altare impositionem*, pag. 98. Charta Danielis Advocati Atrebatensis & Dom. Bethuniæ ann. 1224. *Postea nobiscum in templum venientes super majus altare per Ramum & Cespitem, quidquid in prædictis habebant, obtulerunt.*

Infigebantur autem rami cespiti ipsi. Charta ann. 1304. quam descripsit Miræus in Diplom. Belg. cap. 90. & Vendelinus in Gloss. Salico v. *Festuca: Dedit pleno donationis inter vivos jure ... adhibitis etiam ex abundanti quibusdam solemnitatibus, quæ ad solemnisationem consimilium fieri consueverunt; videlicet quod major dicti Monasterii cereus illuminatus fuit, & prædictus Miles D. Theodericus cum viridi Cespite, cui viridis Ramus infixus existit, arrepta etiam stola, qua ... Monachus præcinctus fuerat ... obtulit super altare, &c.* Apud Flandros, inquit Wendelinus, cum fundus vel donatur, vel venditur, vetus ejus dominus cespitem ex illo fundo fodicat cultro, non quadratum, sed orbiculatum, latum quaquaversum digitos, summum quatuor, cui, si pratum est, infigit herbam; si ager, ramusculum, quatuor circiter digitos altum, hac imagine fundum repræsentans, uti optimus maximusque est, cum eo scilicet omni, quod solo continetur, quodque in illo naturaliter crescit. Hunc cespitem sic infestucatum defert traditque in manus Domini, seu Majoris, quem his verbis alloquitur: *Ego, domine Major, transporto in tuas manus meum illum fundum, situm illo loco, idque ad opus N. titulo puræ donationis, vel titulo venditionis, & pretii tanti: quam pecuniam agnosco me recepisse.* Major denique acceptum cespitem cum sua festuca tradit emptori, vel donatario, sub hac verborum formula: *Ego hunc illum fundum mihi per N. in manus præsenter deportatum trado in manus tuas N. atque immitto te in realem, actualem, & corporalem possessionem ejusdem dicti fundi cum banno & fredo, secundum hujus Salæ vel curtis legem, salvo jure cujuslibet.* Ex quibus omnino patet, hæc spectare ad formulam quam habet Consuetudo Insulensis art. 80. ut mox monuimus, cum dicitur rei possessionem conferri per ramum & baculum, *par rain & baston*, ubi *ramus* non nude, sed pro ipso etiam cespite sumitur: tametsi sæpe investituræ per solum ramum non semel occurrant. Tabul. S. Gemmæ Santon. ann. 1096. *Et iterum confirmatum est donum Rami unius, quod transmissum fuit Monachis Sanct. Gemmæ.* Tabul. Vindocin. ann. 1068. Ch. 176. *Et altero ob confirmationem misit Ramum viridem lauri super dominicum altare.* Tabular. N. D. Santon. fol. 76. ann. 1065. *Sponte donum impono cum semipede ligni lauri, & una libra piperis in sacculo ligneo.* Tabularium Abbatiæ de Rota fol. 11. *Dumque revertebatur, idem Albinus forte corylum* (coudre) *quandam nucibus onustam infra terræ nostræ metas invenit, Ramum cujus abscidit, & ad recognitionem investituræ suæ asportavit, quem in manu Præsulis posuit.* [Tabularium Majoris Monasterii: *Maino de Poleio hanc eleemosynam cum quodam Ramo ulmi super altare Sanct. Johannis posuit.*] *Cum Ramo olivæ virentis*, apud Lambertum Ardensem pag. 152. Butelerius lib. 1. Summæ ruralis capit. 93. cujus lemma est: *Comment le bail doit rendre au pupille sa terre en sa main, luy venu en eage. Le bail doit tout rapporter par Rain & par Baston le droit dudit bail, qui par Rain & par Baston luy fut mis en sa main, en la main du Seigneur, & par loy. Et ce fait, le Seigneur le doit remettre par loy, par Rain & par Baston en la main de l'enfant venu en eage, comme de sa propre chose & heritage.* Cujacius ad lib. 2. Feud. cap. 2. quem sequitur Raguellus, existimat, hic vocem *Rain*, non ramum, sed annulum significare, ex eo, quod *Ring* Germanis annulus sit. At cum ex veteribus Poetis nostratibus, quorum locos aliquot congessit Gallandus lib. de Franco alodio p. 328. constet *Rain*, idem valere ac ramum; longe probabilius videtur, in hisce formulis recentioribus idem expressum, quod in veteribus.

Cum Ramo et Guasone, vel *Wasone*, id est, cespite, uti suo loco docemus. Charta Decani Peronensis ann. 1128. ex Tabulario Lehunensi ch. 21. *In signum concessionis per Ramum Wasonem super majus altare Ecclesiæ nostræ ad opus Ecclesiæ Lehunensis liberum & absque cujusquam domini retentione obtulerunt.* Alia Hugonis Comitis S. Pauli ex Tabulario Molismensi ann. 1186. *Donum ipsius decimæ cum Ramo & Guasone super altare posuimus.* Charta Roberti Ducis Burgundiæ ann. 1043. apud Perardum: *Hanc oblationis cartam, quam ego ipse legali concessione per festucam, per cultellum, per Wantonem, per Wasonem super altare posui, manu propria subterfirmavi.* Vide Malbrancum l. 10. de Morin. cap. 12.

Per Guazonem, Andelaginem, & *Ramos de arboribus*. Tabularium Casauriense, anno Ludovici II. Imperat. 24. *Ideo constat me Sisenandus Saligo filius quondam Anastasii, bona & spontanea & mea voluntate juxta Salegam legem vendidimus, atque die præsenti tradidimus, tibi Romano Abbati, vel Monasterio Sanct. Trinitatis .... per Guazonem & Andelaginem & Ramos de arboribus, hoc est, terram meam petias duas in cabale, quod dicitur Vico, &c.* [Charta ann. 935. tom. 3. Annal. Bened. pag 403. Per *Festucam & Andelaginem, per Guasonem & Andilagon, per Terram & Cultellum & Ramos arborum.*] Per *Wasonem terræ, & per Fistucum nodatum, seu Ramo arborum, atque per Cultellum & Guantone, simulque Audilagine*, tradere, in Chartis variis apud Franciscum Mariam in Mathildi p. 105. 108. 157. Baron. an. 1102. Dominicum in Assertore Gallico p. 145. in Bullario Casinensi to. 2. p. 70. & infra non semel. Vide *Andelangus*.

Per Baculum. Annales Francorum S. Nazarii ano. 787. *Illacque veniens Dessilo Dux Bejuveriorum ad eum, & reddidit ei cum Baculo ipsam patriam, in cujus capite similitudo hominis erat.* Tabularium Casauriense ann. 1140. *Reinvestierunt Baculo quereino*, [Tabular. Sanct. Vincentii Cenoman. *Et per Baculum querceum donum ejus rei super altare posuit.* Idem: *Donumque hujus rei per Baculum miriceum in manu Abbatis misit.* Tabular. Majoris Monast. *Et hoc donum ambo offerimus cum quodam Baculo fraxineo super altare S. Martini.* Histor. Translationis Sanct. Gregorii capit. 11. *Statimque Baculo suo villam cum omnibus appendiciis suis reddidit.* Tabularium Sanct. Mauri ad Ligerim ann. 1144. *Super altare cum Baculo virgæ cosdrinæ, quam de manu forestarii abstulerat, concessit.* Tabularium Vindocinense fol. 135. *Offerentibus Hieremia & filiis suis in testimonium rei hujus quoddam Baculum coldrinum super altare.* Charta Bertrandi de Moncontorio: *Hanc concessionem fecit Do. Bertrandus in aula sua, & pro intersigno confirmationis hujus eleemosynæ, tradidit quendam Baculum, quem manu tenebat, Arnaudo Priori Aureæ-Vallis.* Charta Beatricis de Sabaudia Dom. Foucigniaci ann. 1294. *Investiemtet dictam dominam B. recipientem pro se & suis hæredibus per traditionem Baculi, ut moris est.* Le Rom. de Garin:

Tenes la terre, que quitèd la vos rent,
Par c'est Baston vos en fas le present,
Envers tos bomes vos en serai garent.

Chartas alias hujusce ritus indices proferunt Beslius p. 572. Perardus p. 118. Sammarthani in Abbatib. Gall. p. 25. 53. Guichenonus in Probat. Histor. Sabaud. p. 140. Gallandus de Franco alodio p. 342. Ughellus tom 1. Ital. Sacr. p. 960. 994. p. 2. pag 236. tom. 5. p 1490. &c. quibus adde Bractonum lib. 5. tract. 15. §. 14. & Rollandinum in Summa Notariæ cap. 1.

INVESTITURAS ECCLESIARUM, *per Baculum & Annulum* factas, testatur in primis famosa illa, quæ diu Christianum orbem afflixit & conturbavit, Sacerdotium inter & Imperium controversia, cujus originem & progressum multis prosecutus est Juretus in Notis ad Ivonis Carnot. Epist. 236. ex Scriptoribus coævis, ut & Baronius, & alii passim, quos non exscribo. Chronicon Mauriniacense lib. 3. *Cumque curæ pastoralis ministerium, quod per Baculum acceperat, per librum reddere voluisset, renuit Henricus, dicens, quia sicut facta fuerat regiminis per Cambutæ traditionem susceptio, ita fieret per ejusdem redditionem dimissio.* Tabul. Ecclesiæ Andegav. *Ipse autem Algerius Episcopus me investivit cum Baculo Episcopali de speciali beneficio ecclesiæ S. Mauritii Andegavensis.* Tabul. S. Vincentii Cenom. *Cujus petitioni domnus Abbas, ut dignum erat, assensum præbuit, cumque protinus cum Pastorali Baculo, quem ad obsequium sepulturæ prædicti patris in habitu Monastico defuncti ex more secum detulerat, de beneficio revestivit.*]

☞ Asservatur in Ecclesia Turonensi baculus ligneus plumbea lamina obtectus, in quo spirali linearum ductu scriptum legitur. ✠ *Anno Inc. Dnice* 1144 *Lucius* 2. PP *investivit Rome judicio sce Apostolice Sedis cum Baculo isto ligneo* ✠ *Turonensem Ecliam de subjectione Dolensis Eclie & Tregorensis & Briocensis per manum Dni Hugonis Turon. Archiep.*

PER FUSTEM Offerre, tradere, investire. Vetus Placitum sub Ludovico Imp. apud Viennam an. 912. ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 68. *Quod audiens dominus Imperator, ipsam terram per Fustem, quem manu tenebat, prædicto Episcopo reddidit.* Anonymus in Miraculis S. Columbani n. 24. apud Jo. Mabillonium: *Venientes ad sacratissimum corpus, mittebant in peram Sancti singulos Fustes, ut per hoc cunctis claresceret, res S. Columbani, quas antea injuste invasas habebant, ipsi Sancto restitutas.* Charta Walperti Archiep. Mediolanensis ann. 963. apud Ughellum in Appendice tom 4. *His auditis, prænominatus... Archipræsul Walpertus; cunctorum, qui aderant, consilio per acceptum Fustem jam dictas Capellas... tradidit.* Charta vetus apud eumdem to. 4. p. 813. *Per Fustem, quem in suis tenebat manibus, Comitissa Mathilda... investivit homines Cremonæ, &c.* Bracton. lib. 2. *Si nullum ibi sit ædificium, fiat ei saysina, secundum quod vulgariter dicitur, per Fustim & per baculum & sufficit sola pedis positio cum affectu.* Adde lib. 5. tract. 4. c. 15. §. 14. Tabularium Vindocinense Thuani Ch. 19 *Unde hujusmodi auctoramentum prius ibidem in Capitulo quodam Fuste, ut moris est, fecit, & postea eumdem Fustem super altare posuit.* Occurrit præterea ejusmodi investitura *per Fustem*, Chartis 24 50, 55. 120. in Tabulario Majoris Monasterii, apud Gallandum de Franco alodio p. 336. Ughellum to. 1. Ital. sacræ p. 506. 852 to. 7. p. 875. 1272. 1418, 1442. 1444. to. 5. p. 666. 732. Franciscum Mariam in Mathildi Comit. lib. 3. pag. 115. 117. in Monaster. Anglic. tom. 2. pag. 1056. &c. Quibus locis *fustis*, festucę vicem præbuit, quæ & *fustis* videtur dicta. Gloss. Lat. Græc. *Festuca*, κάρφος, ῥάβδος. *Fustis*, ῥάβδος, βάκλον.

CUM LIGNO. Charta Girardi Episcopi Pergamensis in Histor. Pergam. tom. 3. pag. 312. *Eamque donationem & ordinationem seu Investituram cum Ligno & cartula, super altare ejusdem beati Alexandri factam, aliquo modo infringere præsumpserit, &c.* Alia ann. 1175. ibidem pag. 325. *Cum Ligno, quod in suis tenebant manibus.... refutaverunt in manu domini Gualæ Episcopi nominatim totam decimam, quam ipsi habebant.* Vide infra.

PER CULTELLUM. Charta ann. 1080. in Tabular. Vindocinensi Ch. 285. *Ego & duo filii mei Cultellum unum super altare Domini manibus nostris concorditer imposuimus.* Adde Chartas 217. 234. 405 509. [Charta ann. 1095. ex Tabul. S. Nicolai Andegav. *Et ipsa donum istud in manu Prioris fecit cum eodem Cultello; & ipsi tres eumdem Cultellum super altare dominicum S. Nicolai portaverunt.* Tabular. Sanct. Florentii: *Deo & Sanct. Florentio reddidi cum quodam Cultello quem super altare posui.*] Tabularium S. Albini Andegav. *Præfatam donationem sive concessum posuit manu propria super altare dominicum ejusdem Sancti cum Cultello Widonis.* Occurrit hæc formula passim in veteribus Chartis tom. 1. Monastici Anglicani pag. 49. 86. 326. tom. 2. pag. 1024. 1031. in Probat. Histor. Guinensis p. 338. apud Louvetum in Histor. Belvac. pag. 531. 1. Edit. Perardum in Burgundicis pag. 64. in Histor. Sanct. Nicolai Andegav. p. 32, 63. apud Bellium p. 459. in Tabulario Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 19. in Vita S. Berlendis n. 5. & apud Brodeum in Consuet. Parisiens. to. 1. pag. 528.

PER CULTELLUM, *Festucam nodatam, Wantonem, & Wasonem terræ*, in vett. Chartis apud Ughellum to. 3. Ital. Sacr. pag. 49. 51. 61. 415. tom. 4 pag. 1064. 1442. 1447. 1456. Chiffletium in Luminibus Salicis pag. 249. Perardum in Burgundicis pag. 189. &c. [Charta ann. 872. apud Mabill. Diplom. pag. 542. *Et juxta legem meam, per Cultellum & Festucam notatum seu guasonem terræ vobis exinde ad vestram proprietatem habendum.* Alia ann. 1102. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 370. *Et per præsentem chartulam offertionis ibidem habenda confirmo, insuper per cultellum, festucam nodatam, gantonem & guvasciouem terræ atque ramum arboris.* Præceptum de fundatione Cervariæ in Episcopatu Taurin. apud Stephanot. Fragm. Histor. tom. 3. *Insuper & per cultellum, fistucum nodatum, arantouem & vasonem terræ atque ramum arboris, in præfato Monasterio legitimam facio donationem & vestituram.*] Vita S. Berlendis num. 6. *Ramum cum cespite, cultelloque de manu viri porrigentis intra scrinium accepit.*

PER CULTELLUM PLICATUM. Tabular. Vindocin. ann. 1079. Ch. 222. *Donum per Cultellum unum Plicatum super altare dominicum Sanct. Trinitatis positum.* Ch. 341. *Horum omnium donum & auctoramentum manu sua posuit super altare dominicum per Cultellum in hujus rei memoriam Plicatum.* Tabularium Burguliense fol. 72. *Ut hoc donum Savaricus Vicecomes Monachis Burgulii concederet, prædictus Hubertus* 10. *solidos ei donavit. Et propter hoc Savaricus Plicavit illi quendam Cultellum, dando in signum concessionis, ut sic portaret eum prædictæ Congregationi.* Charta Gaufredi Comitis Andegav. ann. 1062. ex Tabulario Sanct. Florentii veteris: *Et non solum exactiones solenniter posito super altare præscripti Confessoris Cultello incurvato; sed etiam alia injuste eis ablata restituimus.* [Charta ann. 1132. è Chartul. Latiniac. *Hoc autem .... sponte concessit .... unde & Cultellum quemdam pro signo Plicavit, quem Capitulo S. Petri per Hubertum ipsius Ecclesiæ Præpositum, ut inde absolveretur, præsentavit.* Tabular Sanct Nicolai

lai

lai Andegav. *Comes Hoellus elemosinæ hujus suæ donum misit in manu* Hamonis *Abb. S. Nicholai per Cultellum Hollæi cujusdam Vassalli sui, quem ipse Comes manu propria Complicavit.*] Vide tom. 2. Monastici Angl. p.940. Atque hæc generales investiturarum formas fere spectant, quibus etiam accenseri debent, quæ fiebant per *andelangum* sive *andelaginem*, & per *chirotecam* vel *wantonem*, de quibus diximus in hisce vocibus. Nunc de singularibus ordine alphabetico agemus.

Investitura per Amphoram *plena aquæ maris exinde legitimam fecit donationem*, in Charta Ottonis III. Imper apud Ughellum tom.4.p.1160.

Per Annulum, & traditione annuli, majorum præsertim prædiorum ac dignitatum factas investituras ostendunt complures Chartæ. Tabularium Episcopatus Paris. ex Bibliotheca Puteana: *Anno 1249. fecit Anselius Miles, dominus Turnonii, homagium ligium de castro de Turnonio, ... & Investivit eum Episcopus per Annulum aureum.* Ibidem: *Anno 1249. Joannes frater Anselli Militis D. Turnonii, fecit homagium dicto Episcopo de illa parte, quam tenebat in dicto castro, ... ad quod homagium admisit eundem D. Episcopus, volens ipsum investire per baculum, vel festucam, prout moris est: quam Investituram noluit recipere dictus Joannes, dicens, quod ipsam non reciperet, nisi per Annulum aureum investiretur.* Charta Gualæ Episcopi Pergamensis an.1174. *Teque, reverende frater Adelarde, illius matricis Ecclesiæ Archidiacone, Annulo aureo Investimus, &c.* Hunc præterea ritum attigere passim Scriptores, quos erit satis indicasse, ne in immensum opus excrescat: Petrus Damiani lib. 1. Epist.9. Arnulfus Lexov. Episc p.27. 30 Sugerius in Ludovico VI. pag. 320. S. Bernardus serm. de Cœna Domini, Petri Diac. lib.4. Chr. Casin. c.91. 125. Vita S. Melanii Episc. Rhedonens. cap.5. num.27. Franc. Chifflet. in S. Bernard. pag. 510. Guichenonus in Episc. Bellic. pag. 81. Duchesnius in Probat. Histor. Ducum Burgund. pag.33. Acherius ad Guibertum p. 596. Monast. Anglic. tom.2. pag. 1008. Probat. Hist. Gallo-Byzantinæ p.22. Waddingus in Regesto tom.3. p.117. Matth. Paris p 613. Bullarium Casinense tom.2. p.35. 52. Ughellus tom.4. p.1337. 1353. &c.

Per Baculum. Tabular. Longipontis in diœcesi Paris. *Quod donum misit Henrico Priori per quendam Baculum, quo se sustentabat.* Vide quæ supra observamus.

¶ Per Beretam & Birretum. Vide utramque vocem suis locis.

Per Berillum. Vide in hac voce.

Per Bibliothecam, seu *Biblia*. Charta an.843. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim: *Donum autem confirmat Bibliotheca veteris ac novi Testamenti.*

Per Calicem. Tabular. Absiense fol.95. *Et de his Investivit ipsum Abbatem cum Calice, quo Communionem acceperat.* Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita pag.74. *Per librum quatuor Evangeliorum nobiliter ornatum, & auro ex parte conscriptum, seu per Calicem unum aureum cum patena sua, desuper Episcopis & Sacerdotibus manus eorum imponentibus, ... tradiderunt, &c.*

Per Cambutam Episcopi investitur Abbas apud Ordericum Vitalem lib 3. p.477. & pag.481. Charta Amati Archiepiscopi Burdegal. an. 1098 in Tabular. Angeriacensi fol. 178. *Ipsum eundem Abbatem Anseulfum, Virgæ nostræ auctoritatis superinvestivimus.* Tabularium S. Dionysii de Novigento: *Huberto Comes Rotrocus Baculum in manu dedit, & curam Monasterii commisit.*

Per Candelabrum. Tabular. Leprosariæ Pontis Audomari: *Robertus de Anvillers per unum Candelabrum super altare hanc donationem posuit.* Tabularium Prioratus S. Nicasii fol.35. *Et dona obtulit super altare prædicti Martyris per unum Candelabrum multis assistentibus.* [Histor. MS. Beccensis Monasterii p 464. n.18. *Gilbertus de Sanceio septem acras terræ cum uno hospite concedens eas in perpetuum possidendas Beccensibus, Candelabro pro more illius temporis* (12. sæc.) *super altare posito, & sigillo suo confirmat.*]

Canum Venaticorum Apprehensione. Tabular. Casauriense an.1140. *Reinvestivit S. Clementis Ecclesiæ ipsemet Timo Apprehensione Canum Venaticorum, quos educebat venatu, in loco, qui Cusianum vocatur, de præfata Ecclesia S. Nicolai.*

Pee Capillos Capitis. Vide *Capilli*.

¶ Per Chartam Super Altare. Tabularium S. Michaelis in periculo maris: *Ego Clamarochus dedi Deo & S. Michaeli unam tesuram id est piscateriam in mari. Ut autem hoc per labentia tempora custodiatur firmius, placuit mihi hanc Cartam ponere super altare S. Michaelis & signum meum facere.*

Per Chirothecam. [Charta an. 1087. ex Tabular. S. Florentii: *Fecitque inde donum per quasdam Cyrothecas in manu* Haimonis *Monachi.*] Vide *Chirotheca*.

Per Claves Ecclesiæ. Charta Adæ Abbatis S. Dionysii ann. 1114. *Dedimus & manu nostra per Claves Ecclesiæ super altare posuimus ad dotem Ecclesiæ.* Tabular. Vindocinense: *De eodem dono dominum Formandum cum una Clave investierunt.* Tabularium Brivatense fol.193. *Per traditionem libri & specialiter per traditionem Clavium Cortilis, seu plateæ de Challes.* Vide tom.8. Ughelli p.189.

Per Clocas Ecclesiæ. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p.126. *Plenam & legalem vestituram per Clocas & ostia senioris ipsius Monasterii ... & per portas ipsius Monasterii jamdicto Aldrico Episcopo, multis coram testibus in ipso monasterio solemniter (traditionem) fecerunt.*

¶ Per Coclear de Turibulo. Tabul. S. Vincentii Cenom. *Quidam miles Albericus nomine cum uxore sua donum decimæ quam habebat apud Atheiam posuit super altare per Coclear de Turibulo.*

Per Colonnam. Tabular. Casauriense anno 24. Ludovici II. Imp. *Et investierunt per demandationem ejusmodi Augusti per Colonnam de ipsa curte.*

Per Coronam. Chron. Moissiacense an.813. *Ludovicum filium suum constituit Imperatorem secum, ac per Coronam auream tradidit ei Imperium.* Adde an.816. 817.

Per Cornu. Vide *Cornu*.

Per Corrigiam. Tabularium Deiparæ Santon. *Fecit idem donum una cum Corrigia S. Mariæ & S. Juliano, & imposuit super altare.* In eodem Tabulario: *Willelmus Comes Pictav. fecit donum super altare S. Mariæ cum Corrigia cervi cultellum continente, accipiens 30. sol. charitatis ab eodem Conventu.* Fol. 55. Helias Comes Petricor. *suum donum posuit super altare S. Mariæ cum Corrigia, nodo suo facta in ipsa.* Tabular. S. Hilarii Pictav. *Signo suæ manus, & Corrigia suæ cincturæ firmavit an.* 1128. Tabularium Angeriac. fol. 39. *Omnia ista annuit dominus meus* Hugo *de Sugeris, de quo feodaliter teneo; nam cum facerem donum per unam Corrigiam in manu D. Anseulfi Prioris, iste* Hugo *ab una parte tenens Corrigiam, nutu suo firmabat, volens istud proficere sibi in futurum.* Tabularium S. Hilarii Magni Pict. *Hanc paginam cum Corrigia cincturæ meæ super altare posui.* Ibid. *Cum Corrigia mei bausei* (baltei.) Denique Charta alia ex eodem Tabulario: *Ego Guillelmus de Villario dimitto B. Hilario & Canonicis suis medietatem alodi de Presciaco, quam injuste tenebam, cum hac corrigia cincturæ meæ, & hanc dimissionem prius feceram in manu Guillelmi Pictaviensis Episcopi: & feci concedere istud filium meum majorem Goscerandum cum Corrigia cincturæ suæ, Capitulo B. Hilarii, & dimissionem, quam feci in*

ci in manu Episcopi jam dicti, ad opus B. Hilarii & Capituli sui feci. Corrigia cincturæ meæ cervina est, Corrigia filii mei vaccina est. Tabulis adsutæ etiamnum binæ istæ corrigiæ cernuntur. Vide Probat. Histor. Castaneor. p. 181.

Cum Crocia Abbatis. Vetus Charta in Hist. Monasterii S. Nicolai Andegavens. p. 24. *Et donum hujus beneficii factum est cum Crcia Abbatis, & à Berlaio & uxore ejus in manu ipsius positum est*. Alia Fulconis Comitis Andegavensis an. 1092. ibidem pag. 49. *Baculum itaque justitiæ & misericordiæ, qui Crocia dicitur, in manu ... Abbatis pro confirmatione doni pono*. [Gassendus in Notitia Eccles. Diniensis ad an. 1430. *Venerabilis & religiosa domina Brianda Trimonda recepta fuit in Abbatissam Monasterii S. Catharinæ civitatis Dignæ ... per traditionem Crossæ, osculando altare, & deinde sedendo in choro, in cathedra majore cum Cantico* Te Deum laudamus.]

Per Capellum Prioris, in Tabul. Monaster. Longipontis, diœcesi. Parisiens.

Per Cupam Auream. Vide Bodinum lib. 1. de Republ. cap. 9. p. 130.

Per Cultrum, vel Cultellum. Chronicon S. Sophiæ Beneventanæ pag. 718. *Per unum Cultrum, quem manu tenebant, dedi, &c.* Adde pag. 741. August. du *Pas* in Stemm. Tinteniacensi pag. 572. Notas ad Vitam B. Roberti de Arbrisello pag. 234. Historiam Guinensem pag. 338. &c.

Per Communionem. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 22. *Quædam Monasteria hanc consuetudinem tenent, ut sæculares in suam societatem ac fraternitatem, omnino sicut oportet, statim ingredissent per investituram Communionis tam corporaliter, quam spiritualiter suscipiant: & post talem plenariam susceptionem sine præfixo termino conversionis, quantum libuerit, in sæculo permanere sinunt. Hoc tamen in ejusmodi hominum soli conversione indubitanter periculosum esse consideramus, quod sæpe tales non voto religionis, sed defensionis suæ causa in fraternitate religiosorum adscripti velunt videri, non ut ipsi ad religionem conversi meliores fiant, sed ut in nequitia persistentes sub patrocinio & tutela Ecclesiarum maneant tutiores. Propter quod sæpe gravem maculam atque infamiam puritati religionis inferunt, dum eos, qui in religione constituti sunt, ad patrocinandas causas turpes & ignominiosas pro sua defensione, quasi ex debito compellunt, &c.*

Per Denarios. Tabularium Majoris Monasterii Charta 192. *Quod donum ejusdem census continuo dum matutinalis Missa cantaretur, posuit super altare deminicum per octo Denarios in præsentia multorum*. Tabularium Vindocinense Chart. 206. *Quibus omnibus i le gratanter assentiens, donum simul & auctoramentum, manu propria super altare imposuit per unum Denarium Andegavinum, & unum cultellum, quem ad hoc ipsum donavit quidam homo S. Trinitatis*.

Per Digitum, vel Digito. Vide *Digitus*.

Per Dextrum Pollicem. [Charta an. 1242. ex Archivis Cartusiæ Montis-rivi: *Nobilis vir Burgundionus dominus de Trilis ... investivit per Pollicem Dextrum Hugoni de Miramars Priori Cartusiæ Montis-rivi*.] Tabul. Eccl. Gratianopolitanæ sub Hugone Episc. fol. 37. *Et hæc datio facta fuit in primo gradu scalæ Gotefredi in Castro Bocoreni, & investitus fuit Aldebaldus in Dextro Pollice ex hoc honore*.

Per Eleemosynariam, hoc est, marsupium. Charta Simonis de Balgentiaco an. 1149. in Tabulario S. Evurtii Aurelian. *Et super altare ipsius Ecclesiæ per Eleemosynariam meam lapidem berillum intus habentem propria manu imposui*.

Per Ferulam Pastoralem, apud Ughellum tom. 5. Italiæ Sacræ pag. 403.

Per Flocillum Capillorum. Tabular. Absiense fol. 83. *Hoc dono investivi Rainerum Abbatem cum Flocillo capillorum meorum*.

¶ Per Folium. *Madox* Formul. Angl. p. 92.

Per Folium Nucis. Tabular. S. Hilarii Pictav. fol. 77. *Hoc donum cum Folio nucis recepit*.

¶ Per Forfices. Tabularium S. Martini Pontisar. *Odo Comes de Corboile concessit Deo & S. Germano Pontisarensi quandam vieriam quam habebat in terra Morisfarti, deprecante matre sua Comitissa de Croceio, cum Forficibus quas in manu tenebat, cum quibus Forficibus Robertus Monachus reinvestivit eum de beneficio loci. Quibus etiam Forficibus statim idem Comes totondit quendam armigerum Walteri Tosardi*.

Per Fossilem Chartæ Inhærentem, apud Beslium p. 524.

Per Funes, seu *Chordas campanarum* Episcopos & Abbates dignitatibus suis investitos, colligere est ex Hariulfo l. 4. c. 2. Baldrico l. 1. Chron. Camerac. cap. 9. Ademaro Cabanensi apud Labbeum pag. 176. Innoc. III. PP. lib. 1. Epist. 177. Edit. Venet. Ægidio Aureæ Vallis Monacho in Episc. Leod. cap. 20 &c. Adde Ughell. tom. 3. pag. 35. & Rollandin. in Summa Notariæ cap. 15. Extant præterea hujusce ritus exempla complura in veteribus Tabulis. Tabul. Belliloc. Ch. 154. *Garnulfo Abbati vel ad ipsas Monachos, qui cum eo fuerunt per Cordam signi & per hostium domo ipsas res, sicut in charta testamenti continetur.. tradidit Act. an. 3. Caroli Imper.* Ch. 164. *Tunc veniens ipse Ebrardus intravit in ipsam Ecclesiam, & veniens ad ipsam villam per Cordam de signo ad hostia de domo & cespitem de terra, sive ramum de arboribus missis S. Petri tradidit*. Tabularium Casauriense: *Investivit ... per ipsas Funes de ipsis campanis*. Idem Tabularium anno 1. Caroli C. Imper. *Investierunt A. & Allonem Advocatum ipsius per annulum de Campana Ecclesiæ S. Desiderii de ipsa curte*. [Charta an. 1122. ex Archivis Majoris Monaster. *Quo peracto, cum tertia die in Ecclesiam S. Petri prædictam venissemus, dictus Jacob & filius ejus per Cordas signorum in manu nostra eandem Ecclesiam reddiderunt & nos prædictum Abbatem & Monachos per ipsas signorum Cordas de eadem Ecclesia plenarie investivimus, qui susceptis de manu nostra Cordis, signa illa protinus sonaverunt & per hoc investituram suam de eadem Ecclesia omnibus qui aderant innotuerunt*. Tabularium Dunense: *Eidem Monacho Ecclesiam ipsam per Cordam signi tradidit, Monachusque suscipiens cordam traxit & signum insonuit, quod parrochia omnis audivit & vidit*. Tabular. Kemperleg. *Signorum ipsius ecclesiæ Cordis coadunatis, coram Principe & filio suo fratrem suum Benedictum Abbatem idem Præsul propria manu libentius investivit de Ecclesia prædicta*.]

¶ Per Furcam Ligneam. Tabularium S. Vincentii Cenom. *Ipse vero libenter annuit & donum patris confirmans, investivit de eo Monachos per quandam Furcam ligneam quam in manu sua tenebat*.

¶ Per Gantum. Charta an. 1187. ex Archivis Abb. Buzeii: *Radulfus itaque de Chameriaco saisivit memoratos fratres de his omnibus in manu mea cum Gante suo dextro in Ecclesia B. M. de Pruguiaco ante altare, & ego Mauricius Nannetensis Episc. investituram ipsam tradidi cum eodem Ganto venerabili Maino Abbati*. Alia ejusd. an. ex Archivis S. Melanii: *Idem Petrus de Chaune hanc eleemosynam posuit in præsentia nostra per Gantum suum in manu mea & ego inde Gervasium Abbatem per eumdem Gantum investivi*.

Per Gladium regna collata, auctor est Otto Frising. lib. 2. de Gestis Freder. cap. 5. *Est enim consuetudo Curiæ, ut regna per Gladium, provinciæ per vexillum*

lum à Principe tradantur, vel recipiantur. Guntherus lib.1. Ligurini:

Ergo ubi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem Gladio regnum suscepit ab ipso,
(Hunc etenim longo servatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus.
Regali dextra tulit alti Principis Ensem,
Præcessitque sacram brevius diadema coronam.

Dudo lib.2. de Morib. Normann. *Regnum, quod mihi ultro dedisti, per hunc Mucronem, 12. libras auri habentem, reddo tibi.* Per *Spatham regno revestire*, in Annalibus Francorum Bertinianis an. 877. & apud Continuatorem Aimoini c.36. *Per traditionem Ensis evaginati*, Comitatus erectionem & investituram factam, observare est in Charta an.1161. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag.133. Adde Thwroczium in Andrea Rege Hungar. p.44. Vide *Gladius*.

¶ PER GLADIUM, *Capam & Circulum aureum*. Literæ an.1557. apud Rymer. tom.15. p.462. *Ipsumque Thomam Baronem Percy, hujusmodi statu, gradu, stilo, titulo, honore & dignitate per cincturam Gladii & unius Capæ honoris & dignitatis & Circuli aurei super caput suum positionem insignimus, investimus & realiter nobilitamus, habenda & tenenda nomen, statum, gradum, stilum, titulum, honorem & dignitatem Comitis Northumbriæ*. Eadem formula occurrit ibidem p.497.

PER GRANA INCENSI. Charta Agnetis Ducissæ Aquitan. an.1048. qua Angeriacense oppidum Monasterio S.Joannis confert: *Et ut firma in perpetuum maneant, ponimus singuli in testimonium veritatis singula Grana incensi super altare S.Joannis, oblationem Deo in odorem suavitatis*. Beslius p.430.

PER HASPAM. Vide in voce *Haspa*.

PER HASTAM. Ditmarus lib.6. p.90. *Cumque Hasta signifera Ducatum dedit*.

PER HERBAM & TERRAM. Vide supra.

PER JUNCUM. Tabularium Vindocinense Charta 268. *Tunc inclinavit se Comes, & accepit viridem Scirpum; nam domus recenter erat juncata, sicut solemus facere, quando aliquem personæ potentis, vel dominum suscipimus vel amicum. Tunc Junco ipso non tam donum faciens, quam restaurationem dedit, &c.*

PER LAPIDEM. Tabularium Brivatense an.1262. *Et ad opus Capituli cum quodam Lapide investio, & in possessionem, vel quasi, induco.* Char. alia apud Perard. p.140. *Dedit Ecclesiæ S.Stephani per unum Lapidem, in manu prædicti Abbatis, quidquid habebat in decimis, &c.* [Instrum. an.1394. *Investivit eum per traditionem unius parvi Lapidis, ut moris est.*]

PER LAPILLUM. Tabul. S. Flori in Arvernis an. 1276. *Sed devestiens de prædictis omnibus cum quodam Lapillo in manu nostra, voluit & rogavit nos, ut dictum Hugonem investiremus.* Adde Chartam an. 1386. apud Rocchum Pirrhum in Notitia Ecclesiæ Cephalitanæ p.485.

PER LIBRUM. Tabularium S.Cyrici Nivernens. Ch. 108. *Donum consensu ac favore uxoris suæ confirmatum super altare S.Cyrici cum Libro obtulit.* Charta Hugonis Autisiodor. Episcopi ex Tabulario Pontiniacensi: *Quod donum per Libri donationem & osculi susceptionem in manu mea est confirmatum.* Alia in Chron. Besuensi p.667. *Hanc donationem ... Hugo filius, Haimo frater ejus, & uxor ejus, propriis manibus Librum super altare ponentes, laudaverunt.* Alia ibidem p. 675. *Hoc donum ... tenentes ambo Librum, per quem hanc donationem ... super altare posuerunt.* Pag. 676. *Per impositionem Libri super altare confirmaverunt.* [Charta an. 1123. ex Tabular. S. Nicolai Andegaven. *De hoc dono revestivit Quirmarhocus & duo filii ejus Gradelonem Monachum S.Nicholai cum uno Libro in ecclesia S.Petri Nannetensis, & osculati sunt eum de hac donatione per fidem; Librum quoque quo revestierunt Monachum posuerunt præsigno super altare S.Petri.* Alia ann.1164. ex Archivis S.Sulpitii Bituric. *Nova Abbatissa &* Herbatus *Prior tenentes Librum ex una parte, præfatos prædictæ eleemosynæ datores ex altera parte Librum tenentes, de beneficio Abbatiæ investierunt & in participationem orationum ejusdem Abbatiæ receperunt.* Instrum. an.1205. ex Archivis Fontis Danielis: *Has omnes eleemosynas ipse Jubellus de Meduana & Isabel mater ejus & Gervasia uxor ipsius Abbatiæ Fontis Danielis quam fundaverant dederunt, & cum Libro super altare posuerunt.*] Adde Chron. Besuense p.680. 688. 689. 696. Order. Vital. l.5. p.590. 594. Innoc. III. PP. lib.1. Epist. p.238. Edit. Venet. Ditmar. l.3 p.27. Chron. Mauriniacens. l.3. p. 386. Rocch. Pirrh. to. 1. Notitiæ Sicil. pag.477. Probat. Histor. Drocensis pag. 225. 234. Prædictis hæc addo ex Libro ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 33. *Si aliquis se orationibus nostris petierit commendari, finitis clamoribus adducatur, & de ipsis orationibus per Librum investiatur.* Similia habent Statuta Ordinis Præmonstr. dist.1. c.5.

¶ PER LIBRUM MANUALEM. Tabularium Majoris Monast. *Simon filius Judicaelis de Peregrino donavit nobis talliatam, & corucam & bannum, &c. de domo nostra de Peregrino & de his omnibus cum quodam Libro qui Manualis appellatur, quem de manu Presbyteri qui ad eum visitandum venerat, accepit coram testibus, Priorem hujus domus investivit.* Tabular. S.Vincentii Cenoman. *Donumque hujus rei per Librum Manualem in quo ægram Episcopus absolverat, ambo in manibus prædicti Abbatis miserunt.*

PER LIBRUM MISSALEM. Charta Amedei Episcopi Lausannensis an.1150. *Librum Missalem, in quo, vel per quem divinum celebratur mysterium, in manibus sumpsit, super altare posuit, &c.* [Charta an. 1161. ex Tabular. Kemperleg. *Facta donatione in claustro S.Amandi cum Libro Missale tam super altare ibidem obtulerunt.* Liber Chirographorum Absiæ fol.7. *Investierunt Abbatem Absiæ ... cum Missali ejusdem Ecclesiæ.*] Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum pag.119. *Fecerunt hæc in manu Girardi Eleemosynarii, qui dono & concessione per Librum Missalis, revestitus est.* Adde Marcam lib. 5. Histor. Benearn. cap.12. num. 4. cap.15. num.5. cap. 25. num. 8.

PER LIBRUM COLLECTARIUM. Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum pag. 139. *Et super altare S. Stephani per Librum Collectarium guirpiendo deposuit.*

PER LIBRUM EVANGELIORUM & CALICEM, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 74. tom. 3. Miscell. Baluzii.

CUM LIBRO REGULÆ, & CUM REGULA. Chronic. Besuense p. 631. *Et propria manu donum roboravit super altare per Librum qui vocatur Regula S.Benedicti.* Tabular. Vindocinense: *Donum cum Regula super altare dominicum, &c.* Fol. 271. *Donum super altare cum Regula obtulit.* [Tabular. S.Vincentii Cenoman. *Qua de re unam marcham argenti loco caritatis habuit; & de dono prædicto in eod. capitulo cum Libro Regulæ domnum Abbatem Robertum & Capitulum saisivit.*] Vide Gauffridum Vindocin. lib.1. Epist. 6. & Paulum Diac. lib. 4. Chronici Casin. cap.1. Liber Chirographorum Absiæ fol.99. *Et ad majus altare accedentes, in præsentia Dominici corporis, cum Regula S.Benedicti de his abbatiam investierunt, ac deinde beneficium spiritale postulantes acceperunt.*

PER LIGNUM. Tabularium Vindocin. ann. 1077. Ch.264. *Dedit quartarium vineæ situm apud Olenam per rescisuram Ligni, quam misit in manu Abbatis, qui revestivit eum statim de orationibus & beneficio loci.* Ch. 488. *Dimisit hanc calumniam, mittens frustum cujusdam Li-*

bri

qui ob testimonium hujus concessionis super altare. Tabul. Abb. Deiparæ Longipontis: *Hoc autem donum fecit supradicta domina in castello, quod vocatur Pons, & per Hertendum Monachum loco testimonii frustulum Ligni sambuci super altare S. Mariæ transmisit*. Tabular. S.Martini de Campis: *Et donum posuit super altare per Lignum, in quo posuerat annulum aureum*. Charta an. 912. *In civitate, quæ vocatur Ticinensium Rex Leoprandus Rex Lambardor. & Italiæ dispensator per Lignum, quod in sua tenebat manu, investivit Lanfrancum ... ratione feudi, qui ambo professi sunt ex natione, lege Curiæ Lombardor. &c.* Hinc colligitur, cur ejusmodi concessiones, quarum fiebant investituræ per frustulum ligni, quod primum occurrebat, *lignea dona* dicantur in aliquot veteribus Chartis. Tabular. Vindocin. ch. 229. *Post acceptum beneficium, tulit Donum Ligneum super altare*. Ch. 237. *Perrexit ad altare, & posuit Donum Ligneum super illud, recitans ibi rationem doni, quod fecerat*. Ch. 295. *Sumptumque Ligneum Donum tradiderunt illud, &c.*

Per Linteum. Tabularium S.Maxentii in Pictonibus: *Aimericus per unum Linteum satis optimum dedit S.Maxentio, &c.*

Per Lini Portiunculam, in Historia Durdanensi pag. 38.

¶ Per Malleolum. Tabularium S.Vincentii Cenoman. *Porro ad hujus rei confirmationem posuit Gaufridus filius Hugonis de Alvor Malleolum quendam super altare S.Vincentii*.

¶ Per Manicam. Instrumentum an. 907. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 66. *Comes vero per Manicam suam terram supradictam in manu Catluiant Abbatis graffiavit*. Tabular. Rothonense: *Erispoe dedit illam villam quæ vocatur Chaer & insulam quæ vocatur En Aleis . . . . . ad sabas Monachis S.Salvatoris, tradens per Manicam suam in manu Conveion Abbatis in loco Caucell*.

Per Mappulam. Chronic. Farfensis Monast. p. 661. *Per jussionem ipsius, dante eo mappulam suam* (son mouchoir) *Advocato suo, revestivit Leonem, &c.*

¶ Cum Marmore. Tabularium S.Vincentii Cenomon. *Acharius filius Hamelini de Baua concessit decimam S.Petri de Noviomo de Rupe Odonis, quam pater suus dederat, & donum hujus rei super altare S.Petri cum Marmore ipsius altaris misit*.

¶ Per Particulam Marmoris. Charta Landrici de Praiaco pro Monasterio Fontismensi in agro Eduensi, an. 1118. *Venit ad nos prædictus Landricus cum uxore sua Helisabet & tribus filiis suis ... & accipiens in manibus suis Particulam marmorei lapidis, quæ ibi forte reperta est, venit cum ea ante altare, & tenentes eam omnes simul ... obtulerunt eam super altare, ita dicentes. Nos pro salute animarum tam nostrarum quam antecessorum nostrorum damus Deo, & huic altari, &c.*

¶ Per Marsupium de Pallio. Charta an. 1133. ex Tabul. Rothon. *Monachos de prædicto dono investivit ante altare Perricensis ecclesiæ & pro ea re Marsupium de pallio Herveo Abbati & Conventui misit*.

Per Martyrologium. Charta Ulgerii Episc. Andegav. *Hoc autem fecit positis clavibus præfatæ Ecclesiæ S.Joannis in manu mea, & postea super dominicum altare S.Mauricii cum Martyrologio*. Vide Hist. Monast. S.Nicolai Andegav. p. 87.

Per unam Mitram, Decimæ molendinorum investitio exstat in Tabulario Chirographorum Abliæ fol. 62.

Per Nodum. Tabularium S Severini Burdegal. *Sibi in alodio concessi, & ut auctoritate propria sæpe fieri solet, concessæ hæreditatis Nodum priorem manibus propriis colligavi, secundum Geraldus Miles, tertium Ramundus de Ulnica: quo facto Nodum super altare pro meis debitis, & pro meis delictis, & pro defunctorum parentum criminibus obtuli, &c.*

Per Notulas. Charta Philippi Regis Francor. an. 1317. apud Argentreum in Hist. Armoricana lib. 5. c. 34. *Possessionem ipsius Comitatus .. in manu dicti Episc. Mimatensis per traditionem quarumdam Notularum, quas in manu tenebat, posuit per eund. Episc. dictæ Ducissæ tradendum, &c.*

¶ Per Osculum. Tabularium Vosiense fol. 60. *Hoc autem factum est in villa de Chauzaz in manu domini Rainaldi Abbatis quem propter hoc ipse Deosculatus est, videntibus & audientibus Bernardo Vicecomite, &c.* Tabular S.Albini Andegav. *Maino filius Guanonis, annuente Eudone filio & Vieta uxore sua, dedit Deo & S.Albino terram de Brilchiol, pro cujus doni confirmatione Walterium Monachum pater & filius in fidei nomine Osculati sunt. Uxor autem illius, eo quod à femina Monachum Osculari insitatum habemus, Lambertum quemdam præfectum S.Albini, jubente Walterio Monacho, eadem sententiæ Deosculata est*.

Per Ostium Domus. Tabularium Casauriense an. 951. *Ideo constat me Alexander filius quondam Ardemanni, ex natione Bajubaria, secundum meam Bajubariorum legem, per festucam & gunzonem & andelaginem, & per ramos de arboribus, & per Ostium domorum vendidi, & manibus meis tradidi, atque investivi tibi, &c.* Bracton. lib. 2. c. 18. § 2. *Fieri debet traditio per Ostium, & per haspam vel annulum*. Lib. 5. tract. 4. c. 15 § 14. *Sed præsentes fuerint, ubi sasina facta fuerit donatio per Senescallum, vel per nuntium, per fustim, vel per baculum, vel per haspam, & quod donatarius inductus fuit in vacuam possessionem, &c.* Vita S. Pardulfi MS. *Et cum claustra Monasterii, & omnis fabrica ipsius, vel omnia loca inhabitabilia perfecta, vel consummata fuissent, supradictus Lautarius per Ostium cellulæ ipsius viro Dei tradidit ad regendum*. Vide *Anaticla*, *Haspa*.

Per Palam, seu *Pallam ex serico*, apud Ordericum Vitalem lib. 3. p. 474.

Per Pallium, seu Pallam. Charta Ademari Vicecomitis Lemovic an. 1074. *Accedens autem cum duobus filiis meis Helia & Petro, ad hoc sacrum altare Pallium abtuli: quod Pallium mecum tenentibus ipsis, hunc, de quo sermo est, mansum semel sub testibus donavi*. Infra: *Hic tantum commemorasse sufficiat, quod eodem Pallio donationem firmavi meam de aquæductu, &c.* Vita S. Virgilii Episcopi Saltzburgensis c. 16. *Per Pallium altaris Virgilio Episc. ipsam Ecclesiam tradidit*.

Per Panem & Librum. Charta Henrici Abbatis S. Mariæ Stampensis ex Tabulario Prioratus S.Martini de Campis: *Eam* (Ecclesiam) *in manibus meis per Panem & Librum reddidit, & ego consequenter similiter per Panem & Librum in manibus Vener. Theobaldi Prioris de Campis eam seposui, & ... contradidi*. Parvum Pastorale Ecclesiæ Parisiensis cap. *Quid faciendum sit in vacatione Præbendæ, in Ecclesia Parisiensi: Si Episcopus in diœcesi Parisiensi fuerit, tenetur vocare Decanum, vel Decano absente Cantorem, ... & de manu illius accipiet Episcopus cum Libro & Pane Præbendam vacantem, sub his verbis: Reddo vobis Præbendam, quæ fuit N. &c.*

Per Pannum Sericum, *unde facta est casula*, in Monastico Angl. tom. 1. p. 527.

Cum Penna & Calamario investitos Tabelliones observat Rollandinus in Summa Notariæ c. 5. extremo: quod etiam habetur in Constitutione Ruperti Imper. an. 1401. apud Goldast. tom. 1. p. 382.

Per Pergamenum. Charta Aimerici de Ranconia apud Beslium p. 492. *Dedi ... in manu Abbatis Fulcherii per quemdam Pergamenum super altare signatum crucibus, videntibus multis*. Alia Willelmi Ducis Aquitan. ex

ex Tabulario Angeriacensi: *Per hoc Pergamenum hoc donum ... super altare B. Joannis posui*,

Cum Duobus Phylacteriis, in Tabulario Monaster. Longipontis in diœcesi Paris.

Per Pileum. Rogerus Hovedenus p. 724. *Ricardus Rex Angliæ in captione Henrici Romanor. Imperatoris detentus, ut captionem illam evaderet, consilio Alienor matris suæ, deposuit se de regno Angliæ, & tradidit illud Imperatori, sicut universorum domino, & investivit eum inde per Pileum suum. Sed Imperator statim reddidit ei ... & investivit eum inde Imperator per duplicem crucem de auro*. Thomas Walsinghamus p. 343. *Eodem anno in Parliamento præscripto dominus Joannes Dux Lancastriæ factus est Dux Aquitaniæ per virgam & Pileum, probitis manu Regis*.

Per Pisces. Tabularium Majoris Monasterii; *Testes habuimus legitimos, qui omni lege probare fuerunt parati, quod Hildegardis ad opus emerit, & per Pisces ex ejus piscaria investituram dederit in vita sua Monachis Majoris Monasterii*.

Per Pollicem. Charta an. 1097. in Histor. Sabaud. *Quod donum ipse Comes per digitum proprium, quem Pollicem appellamus, fecit in manu Prioris ipsius loci*. Vide supra Per *Dextrum Pollicem*.

¶ Per Psalterium. Tabularium S. Petri de Rilleio: *Ego Radulfus Filgeriensis dominus & Frangallus frater meus posuimus super altare S. Petri post Evangelium Missæ, cum Psalterio magistri Hamonis de S. Hilario universa dona antecessorum nostrorum & nostra*.

¶ Per Ramum Filgerii, apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 342. Vide initio *Per Ramum & Cespitem*.

Per Regulam. Vide supra *Per librum*.

Per Sceptrum. Faustus in Vita S Mauri Abbatis, de Theodeberto I. Rege: *Dedit ei per Sceptrum regale, quod manu gestabat, quæcunq; Florus patruus ejus ex regali possederat dono*. Vide Otonem Frisingensem l. 7. c. 16. & Metropolim Salisburgensem tom. 2. pag. 277. tom. 3. pag. 399.

Per Scyphum. Simeon Dunelmensis lib. 3. de Eccl. Dunelmensi c. 14. *In cujus donationis signum etiam Scyphum argenteum obtulit, qui in hac Ecclesia servatus æternam illius facti memoriam retinet*. [Charta Constantiæ Comitissæ Britan. ex Tabul. Kemperleg. *Ad hujus quoque memoriam doni corroborandam, meum Cyphum marmoreum ad investituram harum villarum plenarie faciendam prædictis Fratribus attribuo*.] Tabularium Majoris Monasterii: *Hujus rei supradictæ misit Archimbaldus donum super altare S. Mariæ* per *Scyphum S. Macarii*. Occurrit ejusmodi investitura per *Scyphum S. Macarii*, non semel in Tabulario Monast. Longipontis diœcesis Paris.

Per Spatæ Capulum. Tabularium Vindocin. fol. 277. *Ut istud donum firmiter haberetur, & ulterius non cassaretur, super altare dominicum cum ponto cujusdam Spathæ ambo fratres posuerunt*. Maistre *Vacces* en son Roman *de Rou* MS.

Au Roi rendi son regne, n'en vout avoir jornée,
Fierement l'en saisi par une soe espee,
El Pont de l'Espee eut d'or diz livres pesant,
Vostre terre, dit-il, vous veut par cest mien gant.

¶ Per Tellurem. Tabularium Kemperleg. *Ego Karaduc filius Kenslamau dedi Monasterio S. Crucis villam unam in qua est ecclesia S. Caradoci, & afferens ex ipsa terra mecum Tellurem pro signo concessionis in ipsius pariete Monasterii suspendi*.

¶ Per Textum Evangelii. Tabular. Vindocin. fol. 245. *Donum concesserunt, & super altare cum Textu argenteo & aureo obtulerunt*. [Tabular. S. Vincentii Cenoman. *Radulfus filius Huberti Vicecomitis venit ad Monasterium S. Vincentii an. 1095. quo acceperat sororem Widonis de Valle in conjugem, & cum Textu auro & lapidibus parato, accepto de manibus Abbatis Ranulfi, quem super altare posuit, annuit quidquid pater suus dederat*. Tabular. Vosiense fol. 22. v. *Fecerunt autem donum istud ante altare S. Petri Apostoli Bernardus & Ebbolus filius ejus Textum Evangelii gestantes manibus in præsentia domini Petri Abbatis*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 241. *Ut autem prætaxatæ Ecclesiæ donatio cum cæteris supradictis legitime & firmiter fieret ... per Textum sancti Evangelii super altare donavi*.] Vetus Codex apud Seldenum ad Eadmerum p. 144. *Per Textum Evangelii spiritualem causam Episcopatus, per annulum autem Regalium possessionem accepit*. Tabular. Andegav. *Quitavit libere & quiete super altare cum Textu & cultello*. Tabul. S. Gemmæ Sanionensis: *Hoc donum confirmavi ... ponens Librum Evangeliorum super altare*. Tabular. Brivat. fo. 193. *Per traditionem cujusdam libri Textus Evangeliorum cum postibus argenteis & imagine crucifixi præsentialiter investivit*. Adde Ordericum Vital. lib. 5. p. 577. 591. Chronic. Besuense p. 610. 616. Tabular. Longipontis diœces. Paris.

Cum Veru. Charta Garneri de Triangulo, in Tabul. Abbatiæ Deiparæ de Longoponte, & Majoris Monast. *Pro hujus doni confirmatione fregit Veru, & portiunculam de ipso bene extersam dedit Henrico Priori, dicens ut auferret, & ex sua parte super altare poneret*. Ubi *Veru*, pro sude lignea videtur sumi. Tabularium Hospitalis Montis Maurilionis: *Unam quadrigam oneratam de viridi ligno, de redortis, & sudibus, & Verubus*.

Per Vexillum provincias à Principe tradi & recipi scribit Otto Frising. lib. 2 de Gest. Frider. c 5. Falco Beneventan. p. 238. de Roger. Siculo: *Misit præterea domino PP.* Honorio *munera multa ... ut ducatus ei Vexillum & nomen largiretur*. Pag. 308. *Rainulphum ... in Ducem elegit, & eo electo Vexillum ad honorem Ducatus Apostolicus & Imperator in conspectu omnium ei tradiderunt*. Idem p. 332. de Innocentio PP. *Regi vero* (Siciliæ) *Rogerio statim Siciliæ regnum per Vexillum donavit, &c.* Charta Alphonsi Castellani Imperatoris, apud Vignerium in Hist. Alsatensi p. 143. *Investimus te Ducem & Comitem de quinque Vexillis, in signum quinque dignitatum, quas in feodum ab Imperio tenere debes.*] Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. tom. 6. col. 173. *Anno 1163. Lambertus Consul ... ambasciatores Pisani Communis, ab Imperatore Frederico Vexillum receperunt & spatam pro investione imperatoria super omnes civitates Thusciæ.*] Charta Philippi II. Regis Rom. ann. 1207. *Thomas Comes de Sabaudia ... feudum suum ... de manu nostra recepit, nosque eum juxta priscam Imperii consuetudinem de universis bonis illis ... per tria Vexilla investivimus*. Le Roman *de Guillaume au Corus nez*:

Par une blanche Anseigne li fu li fiez rendus.

Ejusmodi investiturarum per *Vexillum* exempla passim proferunt Scriptores, Romualdus in Chronico MS. an. 1060. 1062. 1090. 1115. 1118. 1120. 1127. 1132. 1152. Ditmarus lib. 6. Otho Frising. lib. 2 de Gestis Frider. c. 32. Chronico Weingartense c. 13. Godefridus Monach. S. Pantaleonis an. 1212. Hist. Australis an. 1276. Alexander Celesinus lib. 1. c. 16. lib. 3. c. 26. Will. Tyrius lib. 12. c. 4. Conradus Usperg. p. 302. Historia Landgravior Thuring. c. 18. Gunther. lib. 1. Ligur. p. 31. lib. 5. p. 125. Gesta Innocentii III. PP. pag. 27. [Ægidius Gelenius in Colonia pag. 74.] &c. Vide quæ notamus in Dissert. 7. ad Joinvillam.

Per Virgam, vel Virgulam. Charta an. 1120. in Tabular. Monast. Fontis-Ebraldi: *Hanc concessionem feci in manu Petronillæ primæ Abbatissæ Fontis-Ebraldi cum Virga oferii duplicata*. Alia apud Acherium in Notis ad Guibertum pag. 590. *Cum Virga disciplinali*. Tabula-

bularium S. Albioi: *De hoc Fulconius Toffart cum quadam Virgula domiaum Abbatem investivit, quam ipse manu propria posuit super altare*. Alia an. 1144. apud Gallandium: *Utque patenti occasione firmatum nihil occulta forsitan occasioais haberes, ... per oblationem Virgæ, quam manu gestabat, supra sacrum altare B. Lazari de prædicto dono domum & Fratres solenniter investivit*. Ade de Epistol. Synodalem Calixti II. in Concil. Tolnf. an. 1119. Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 589. Helmodum lib. 1. c. 70. 71. Notas ad Guibertum p. 590. Hieron. Rubeum in Hist. Raveo. p. 275. & quæ supra de investitura per baculum adnotamus.

Per Zonam, in Charta fundationis S. Petri Generensis, loco supra allato.

¶ Investitura. Donatio Rnstagni Episc. ao. 950. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 77. *Unoquoque anno recipiant ministerii facta Dei ipsius ecclesiæ investitura ff.* 1111. Ubi legendum videtur *in vestitura ff.* 1111. hoc est, in vestitum solidos quatuor. Vide *Vestitura*.

¶ Investitus, Qui de aliquo beneficio *investitus* est. Litteræ ao. 1299. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. p. 880. *Et ne præmissa vel aliquid præmissorum à nobis vel ab aliquibus successoribus nostris (quod absit) valeat in posterum calumniari, præsentes litteras prædicto investito & ejus successoribus contulimus sigilli nostri munimine roboratas*. Char. an. 1303. apud eumd. to. 1. p. 445 *Ego Jacobus presbyter Investitus de Ghilse, decanus Concilii Bekensis, &c.* Vide *Investitum*.

¶ Investitutaria, pro *Investitura*. Charta an. 1173. apud Miræum to. 2. p. 1179. *Dicimus autem consilio majoris Ordinis Hospitalis investitutariam Ecclesiæ tenebit, qui curam & providentiam omnium bonorum ad Ecclesiam spectantium tenebit*.

¶ Investitutio, Jus quod domino capitali pro Investitura exsolvitur. Literæ ann. 1466. ex Tabul. Calensi: *Vendidit partem suam espolearum de Jamaco & aliunde, & partem suam cerebiæ de Berron... & partem investitutionum seu feziuarum*.

¶ INVIA, pro Injuria. Litteræ an. 1358. tom. 3 Ordinat. Reg. p. 317. *ipsos ab omnibus Inviis, gravaminibus ... defendant*.

¶ INVIARE, Ingredi, calcare. Solin. c. 8.

¶ INVICTORIOSUS, Invictus. *Anno Gratiæ 1243. ... consecratum est hoc altare ... in honore Invictoriosissimæ S. Crucis*, apud Felibianum Hist. Sao-Dionys. p. 535.

INVIDARE. Charta ano. 1171. in Histor. Pergameosi part. 1. lib. 10. cap. 22. *Et debeat Consules Pergami Invidare, consiliare, commendare omnibus illis hominibus, qui in prædicta loco habitaverint, &c.* Vox Italica, Mittere.

INVILIARE, ἀτιμίζειν, in vett. Glossis [& in Supplemento Antiquarii, ubi etiam *Invilitare*, eodem intellectu.] Vilem facere.

INVINIUS, Abstemius, ἄοινος, in Gloss. MSS. vox Apuleii lib. ult.

¶ INVIOLARE. Vide *Involare*.

¶ INVIRGULARE, In virgam crescere. Vita S. Adalberti, tom. 5. Junii p. 98. *Residuum pomi quod forte manu gestabat, igni projiciens: Ubi, inquit, grana Invirgulata fructificaverint adolendo; me, Deo propitio, compotem habebis in revertendo*.

¶ INVISATIO, Visitatio, apud Stephanotium Antiquit. Aureliao. MSS. p. 318.

¶ INVISCERARE, Quasi in viscera immittere, conjunctissime devincire, adjungere. S. Bernardus Epist. 239. Edit. 1690. col. 235. *Studui ego semper, ut sanctos illos congregationis vestræ Monachos nostros Fratribus commendarem, & ipsos illis perfectæ unione caritatis, si fieri posset, etiam Inviscerarem*. Privilegium Venceslai Imp. ao. 1418. apud Ludewig tom. 1. p. 451. *Easdem villas cum omnibus pertinentiis prædictis Abbati & Conventui Monasterii in Dobrilug applicare, appropiare, incorporare, Inviscerare, annectere, unire & confirmare, gratiosius dignaremur*. Recurrit p. 452.

¶ INVISOR, Invidus, in Vita S. Maioli n. 52. tom. 2. SS. Maii p. 683.

¶ INVITABILIS, *Beneficus*, Papiæ. Vide *Joventalis*

INVITATA, Invitatio ad soleonitatem, vel cœnam solenninrem. Ericus Upsalensis lib. 3. Histor. Suecor. an. 1304. *Hoc anno Torchillus Marschallus invitavit tres fratres Principes memoratos ad Castrum Aranes, solennissima illic habita Invitata*.

¶ INVITATOR, Procurator, agens. Vetus Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col 74. *Rivalloa Comes Poncaer testis. Biscau Invitator Nominoe. Juduoret Invitator*.

INVITATORIA, Epistola, qua quis ad aliquam ceremoniam invitatur. Vide Diurnum Rnmanum cap. 3. tit. 13.

¶ INVITATORIANUS, apud Cistersienses, idem qui *Precentor*, Qui inchoat cantum in Choro. *Subinvitoriaaus*, qui Invitatoriani, cum abest, vices supplet. Vide Martos fratres & Hofmannum in Lexicis suis.

INVITATORIUM. Vide *Psalmus Invitatorius*.

INVITATUS, Non vocatus. Gl. Gr. Lat. ἄκλητος, *Invitatus, invocatus* [Videtur leg. *Non invitatus*.]

¶ INVITREARE, Viridi & glutinoso liquore linire. Matth. Silvaticus: *Petamum est quædam aqua, cum qua alkeantur vel Invitreantur vasa*.

¶ INVIVITURUM, Non vivens. Testamentum S. Rudesindi Episc. tom. 3. Concil. Hispan. p. 183. col. 1. *Et sic omnia simul divitias possides, divitiasque Invivitura vivi habeas*.

¶ INVIUS, *Non pateus via, ubi non est via, extra viam*. Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Invius, Lea sans voie*. Excommunicatio Petri Regis Aragon. to. 3. Concil. Hisp. p. 527. col. 2. *Nos tamen desiderantes, quod civitatem, cives & loca prædicta mansuetudo corriperet & a tanto erroris Invio revocaret*. Passim occurrit in sacris Scripturis.

¶ INULI, pro *Hinnuli*, apud Papiam.

INUNANIMITAS, Discordia, in libro de fundatione Monasterii Gozecensis p. 230.

INUNARE, *Colligere*. Gloss. Arab. Lat. Adunare.

¶ INUNDATIO, Baptismo nullo apparatu datus, à Gallico *Ondoyer*, Baptismum conferre omissis Ecclesiæ ceremoniis. Epistola Petri de Condeto tom. 2. Spicil. Acher. pag. 566. *Regina dolore & morbo itineris præteriti compulsa peperit filium ante tempus debitum pariendi, qui fere de utero translatus ad tumulum, post Inundationem brevi vivens tempore, matrem reliquit repletam multis miseriis*.

Inundatio Vocis. Statuta antiqua Cartusiensis Ord. 1. part. c. 39. *Quia boni Monachi officium est plangere potius quam cantare, sic cantemus voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: quod gratia prævaricate poterit fieri, ita, quæ cantando delectationem afferunt, amputentur, ut est fractio & Inundatio vocis, & geminatio punctis, & similia, quæ potius ad curiositatem attinent, quam ad simplicem cantum*. [Varias intelligo vocis inflexiones, quas vulgo *Roulades* appellamus.]

¶ INUNDUS, *Inaquosus*, in Glossario Barthii ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot.

¶ INUNGERE nude, Sacro oleo ægrotum perungere. *Postmodum debilitate correptus, quarta feria Inunctus est; sed tuus communicari non potuit*, apud Acherium tom. 2. Spicil. p. 517.

INUNWANT. Vide *Unwant*.

INVOLARE, Per vim auferre, nostris *Voler*. Donatus

tus ad 6. Æneid. *Vola dicitur media pars manus, ... unde & involare dicimus, quum aliquid furtim vola manus subtrahitur: & Involare rursum, cum violentæ manus in aliquem diriguntur; sicut Terentius ait: Illi facile in oculos Involem venefico.* Papias: *Involare, involam, i. in manum includere, furari.* Gl. Lat. Græc. *Involat*, κλέπτει. Gloss. Gr. Lat. κλέπτης, *for*, (fur) *Involator*. κλέπτω, *Furo, Involo*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Involare, Empaumer, mettre en palme.*] Cornelius Fronto: *Involat, qui in die venit, surripit clam, id est, furtive.* Canones S. Patricii cap. 32. *Si per furtum illum involaverit.* Perperam *inviolaverit*, apud Waræum. [S. Ambros. de Patriarcha Joseph. cap. 6 num. 29. *Furto Involatus sum de terra Hebræorum.*] Utuntur Collatio Legis Mosaicæ. c. 11. Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 3. 6. 10. 21. Lex Burgund. tit 70. §. 3. in 1. Addit. c 4. §. 1. Lex Alamann. tit 69. 70. Eckeardus Jun. de Casib. sancti Galli c. 10. &c præter Plautum, Terentium, Ciceron & alios Hinc

Volare, in vet. Charta apud Guesnaium in Annal. Massil. an. 1266. n. 41. Gall. *Voler*.

¶ INVOLENS, Nolens, invitus. Testamentum S. Gennadii Episc. Asturic. to. 3. Concil. Hisp. p 172. col. 2. & tom. 6. SS. Maii p. 96. *Ad suburbia adtractus sum, in quæ multis annis Involens, & magis in principio peducans quam spontanea mente ... ibidem commoravi.*

Involentia, alias *Nolentia*. Salvianus lib. 7. de Gubernat. Dei: *Etsi Involentia non carent, malivolentia carent.*

¶ INVOLUMEN, ἐνείλημα, *Involucrum*. Supplem. Antiquarii.

¶ Involutio, Eadem notione. *Ædificant ad sui damnationem atque interitus instent Involutionem*, in Epistola cujusdam Magistri Paris. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1739.

¶ Involutorium, Eodem intellectu. Vita S. Elizabethæ Reginæ, tom. 2. Julii p. 212. *Repertum fuit quoddam Involutorium longitudinis tumuli, involutum in una culcitra gossipii.*

INVOLVULUS, Joanni de Janua, *Quædam bestia, quæ, ut homines facilius decipiat, involvit se aliqua re.*

¶ INVOTARE, Desiderare, in votis habere. Miracula S. Etheldredæ, tom. 4. Junii pag. 566. *Honesta Invotare, prava fugare, mundi inquinamenta devitare admonuit.*

¶ INURIA, pro Incuria, in Litteris ann. 1325. apud Rymer. tom. 4. p. 149.

¶ INUSTUS, Non ustus. Vita S. Canuti, tom. 3. Julii p. 129. *Pontifex Poppo candentis ferri ardorem inusta deferens dextra, & ignitas ferri laminas incombustis pertransiens plantis.*

INVULGARE, pro *Divulgare*, in Addit. ad Vitam S. Antonini tom. 1. Maii p. 338.

INVULTARE, Invultuare, Vultum effingere. Marius Victorinus ad Candidum Arianum pag. 162. *Excitatus enim in anima νοῦς, intellectualem potentiam animæ illustrat, & illuminat, & invultuat ac figurat, & innascitur animæ intelligentia & perfectio.* De iis, qui ad artes magicas *invultant*, dicitur in *Vultivoli*.

¶ Invultuor, Præstigiator, qui ad artes magicas vultus effingit. Statuta Eccl. Nannet. an. 1389. tom. 4. Anecd. Marten. col. 985 *De sortilegiis & divinationibus, de magis.* In uno MS. habetur: *De sortilegiis & divinationibus, de Invultuoribus.*

¶ Invultus, Invultuorum præstigiæ. V. *Vultivoli*.

¶ INUXORA Virginitas, vel, ut alii legunt, *Immaculata*, apud Tertullian. de Castitate c. 9.

¶ INZABATATI, Hæretici Valdenses. Vide *Sabatati*.

¶ INZEGNERIUS, Inzignerius, Homo insignis,

dominus. Hist. Cortus. apud Murator. to. 12. col. 812. *Paduani ... exeuntes civitatem obviaverunt domino Cani in capite Pontiscorbi, ubi cum suis Inzegneriis & sapientibus & cum certis militibus suis convenerat causa providendi passus affectatos.* Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina, apud eumdem Murator. tom. 8. col. 356. *Vir quidam nomine Mesa ... Inzignerius sive magister castri, &c.*

¶ JOACHIMICUS, Nummus argenteus valens tres libras apud Germanos. Vide *Dalerus*.

¶ JOALLIÆ, ut *Jocalia*. Testam. an. 1286. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. pag. 291. *De caubis meis & Joalliis, &c.*

¶ JOARIA, Munus judicis, dignitas. Vide *Juveria*.

JOBAGINES, Jobagiones, Sambuco, Lydio, & Alberto Molnario testibus, Hungaris dicuntur coloni, ruricolæ, atque adeo ipsa mancipia. Decreta Ludovici Regis Hungariæ an. 1351. c. 5. *Præterea ab omnibus Jobagionibus nostris aratoribus & vineas habentibus, &c.* Cap 6. *Prælati & Ecclesiastici Jobagiones habentes.* Cap. 14. *Jobagiones ad Regiam vel Reginalem celsitudinem pertinentes.* Decreta Sigismundi Regis: *Si quis Jobagionem alterius ... potentialiter abduxerit.* Aliud ejusdem Reg. an. 1435. *De singulis Jobagionibus proprias possessiones & terras more aliorum Jobagionum, in possessionibus, quibus resident, habentibus & censum colligentibus.* Decreta Alberti Regis: *Nobiles tam Jobagiones habentes, quam non habentes, decimas dare non teneantur.* Vide Jo. Lucium de Regno Dalmatico p. 204. b. 1. At in Decreto Andreæ Reg. Hungar. an. 1222. cap. 15. & 26. *Barones & Nobiles* vocari videntur. Cap. 18. *Jobagiones Castrorum* memorantur, & cap. 25. præcipui Hungariæ Magistratus, Palatinus nempe, Banus, Comes, & Curialis Regis, *Jobagionum* dignitate & vocabulo donantur. Ea etiam notione accipi videtur *Jobagionis* vox apud Thwroczium in Colomanno cap. 61. Vide Concilium Posoniense ano. 1309. cap. 3. 4.

☞ Addit Carolus de Aquino in Lexico militari militiæ etiam genus fuisse, idque probat Decreto Mathiæ Regis, ubi sic: *Conclusum est, quod tam nobiles, quam eorum familiares & Jobagiones, sedem judiciariam ingressuri, arma omnia cujuscumque generis existant, in hospitiis deponere & inermes in ipsam sedem ingredi debeant.*

¶ JOBELEUM, pro *Jubilæum*, bis usurpat Romualdus II. Archiep. Salern. in Chronico, apud Murator. tom. 7. col. 16. Vide *Jubilæus*.

¶ JOBIRE, pro *Jubere*, in Charta an. 680. apud Doubletum Hist San-dionys. p. 687.

¶ JOCABILITER, Jocaliter, jocose, in Vita sancti Eligii, tom. 5. Spicilegii Acheriani p. 179. in Summario capitis 24.

¶ JOCALE, Ludicrum. Acta S. Francisci de Paula, tom. 1 April. p. 171. *Hujusmodi sunt Poetæ, qui cantilenis eorum alliciunt homines manifeste ad Jocalia, intus vero latet anguis.*

JOCALIA, Monilia, gemmæ, annuli, aliaq; id genus pretiosa, Gal. *Joyaux*, Anglis *Jowells*. Glos. Isonis Magistri ad Prudent. *Crepundia, Jocalia, ornamenta.* Ingulfus p. 858. *Reges Merciorum Jocalia plurima in sanctæ Ecclesiæ ornamentum larga manu contulerant.* Utitur non semel p. 866 878. 890. 908 Pseudo-Ovidius l. 2. de Vetula:

. . . *Et secum pretiosa Jocalia defert.*

Matthæus Westmonast. an. 1267. *Jocalia Ecclesiæ Westmonasteriensis, imagines feretri aureas, & lapides pretiosos in manus tradidit mercatorum.* Idem an. 1283. *Corona quædam famosi Regis Britonum Arthuri Regi Angliæ cum aliis Jocalibus reddebatur.* Occurrit præterea hæc vox in Gestis Ludov. VII. Reg. c. 15. in Fleta lib. 2.

c.14.§ 1.in Processf.de Vita & miracul.B Mariæ de Malliaco n.35.apud Matth.Paris,Bromptonum p.954. Thomam Walsinghamum p.249. Nicol. Uptonum lib. 4. de Militari officio p.134.&c.

Proprie apud nos *Jocalia* dicuntur, quęcumque ad muliebrem ornatum spectant, & ejus quodammodo propria sunt, ut annuli, inaures, armillæ, viriolæ, &c. atque ita usurpatur hæc vox in Quoniam Attachiam. cap.21.§.2. Salmasius ad Solinum, ab Arabico, *jobar*, i. gemma, videtur deducere, vel certe à *jocus* & *joculus* & *jocula*, Latinis vocabulis, quæ id omne, ex quo aliquis voluptatem capit, sonant. Græcis παίγνια, οἷς παίζουσι νήπιοι. *Nugæ muliebres*, apud Plautum, Aulularia, nostris, *Jouets*. Gloss. Lat. Gr. *Jocus*, παίγνιον. Theodoricus in Vita S.Elizabeth Ungaricæ cap.7. *Cum enim pauperum hæc nutricia parvulis suis infirmis vascula fictilia, annulos vitreos, & quædam alia puerorum* Jocalia *opportuna xenia proprio pallio deferret, &c.* Et certe admodum probabile est, vocabulum *Joyaux*, nostris usurpatum, effictum à *Joye*, gaudium, quod his scilicet nugis pueri & sequior sexus potissimum delectentur. Capitolinus in Albino: *Cum ei nomina fierent, septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt, & quod ad jocum circa pueri cunas constituta.* Vox autem *Joye* ab eadem origine proficiscitur, scilicet à *Jocus*.

Scribit Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Arag.p.188.v.an.1438. in Curia Aragonensi quæsitum, an *Jocalium* legato intellgerentur testatricis etiam vestes, & Locumtenentem Justitiæ Aragonum priusquam judicium & sententiam ederet, consuluisse super hoc negotio quasdam dominas, & juxta earum responsum judicasse vestes non contineri.

Jocolarius, Jocalium distractor, *Joallier*, in Charta Sicardi Principis Longob. in Chronico S. Sophiæ Benev. pag.631.

¶ JOCALIS, pró *Jugalis*, Conjux, in Formulis Andegav. apud Mabillonium tom.4 Analect. pag.234. 235. 258. & in Præcepto Chlotarii III. tom.1. Annal. Bened. p.694. & alibi.

JOCAMEN, Iocus, ludus. Ordericus Vitalis lib.10. pag.784. *Cotidie vero simul loquebantur, & mutuo ministrabantur, sed Iocaminis plerumque miscebantur.*

JOCARE, Jocari, Ludere, lusitare, Gall. *Jouer*. Chronicon Andrense p.438. *Fuit accusatus, quod tempore hiemali ipse cum suis Monachis super glaciem more laicorum fuisset* Jocatus. Vita S.Gertrudis Abbat. Nivell.num.19. *Infans autem* Jocabat, *& currebat hac illacque.* Vita S.Domitiani Confessoris apud Guichenonum in Probat. Hist.Bressanæ p.229. *Nam & cum gallinis illius loci visa postea* Jocasse *vulpes contra suam naturam agentes, sed nullam earum lædere præsumpserunt.* *Jouquer* Picardi, *Jouquier* Occitani. *Jouever* Franci, dicunt de gallinis, quæ ad perticam somnum capiant. Hine iidem *Joquer*, pro *otiari*, vel *feriari* usurpant. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Il ne nous lairra mie ci Joquer longuement.

Raimundus Montanerius in Histor. Aragon. c.221. *Le fill de l'Emperador ne so tench à Joch, ans se garni molt be ell, qui era bon cavaller, &c.* In Consuetudine Britannica art.420. taurus dicitur *aller à Jeu*, qui libere exspatiatur, ac ludibundus excurrit.

Jocari, Hastiludio concurrere, certare, ex Gallico *Jouster*. Ordericus Vital. lib.3. p.464. *Dum apud Monasteriolum* Iocaretur, *& cum quodam juvene luctaretur, &c.* Matth. Paris an. 1252. *Congregati sunt igitur in multitudine gravi & copiosa valde, (ad ludum militarem, qui Mensa Rotunda dicitur) tam Norenses, quam Australes, .. & secundum quod constitutum est in illo ludo Martio, illa die & crastino quidam Milites Anglici strenue nimis & viriliter & delectabiliter, ita ut omnes alienigenæ ibidem præsentes admirarentur,* Jocabantur.

¶ JOCARIUS, Angl. *Jester*, Sannio, scurra, apud Thomam *Blount* in Nomolexico.

¶ JOCATOR, pro *Joculator*. Charta an.1291. tom.1. Histor.Dalphin. pag.26. col.2. *Non teneat in hospitio suo de nocte extra horam latrones,* Jocatores, *seu etiam alios malefactores.*

JOCCERDEGH, Furtorum Collectores, in Legibus Hungaricis.

¶ JOCHA, Navis levior, Anglis *Yacht*. Mauritius Gaufridus in Vita S.Yvonis, tom.4. Maii p.602. *Tres cereas naves ad sepulcrum S.Yvonis appendit, unam pro evasione parati naufragii super quadam* Jocha, *ubi statim emisso voto miraculose navis ad portum meritis Sancti perducta est; aliam ratione alterius, &c.*

¶ JOCHIMDALER, ut *Joachimicus*, Nummus apud Germanos valens tres libras. Chron. Marienrod. apud Leibnitium tom.2. Scriptor. Brunsvic. p.466. *Coactus est D.Jodocus Abbas prædictus dare vulgariter* tho Brandschatte V.c *Jochimdaler.* Vide *Dalerus*.

JOCHUS, Modus agri. Vide *Juctus*.

¶ JOCIA, Moneta minutior, ut videtur, valens unum denarium. Vide *Nunblicus*.

JOCISTA. Gloss. Lat. MS. Reg. *Jocista, qui verbis jocatur.* Perperam, *qui verbum jocatur*, in Glossar. Isid. Ælfricus in Gloss. Sax. *Mimus, Jocista, scurra*: gligmon. Ugutio & Joan. de Janua: *Jocista, qui jocis sæpe intendit.* Liber Epistolarum S. Bonifacii Episcopi Moguntini Epist. 69. *Hos namque versus,* Jocista *more, caraxatos reperietis.* Aldelmus Abbas Malmesburiensis ad Eahfridum: *Jocistæ scurræ que ritu dicacitate temeraria loquentium.*

¶ JOCOLARIUS. Vide in *Jocalia*.

¶ JOCOSA. Nomen ensis, quem Carolo M. dedit Leo III. PP. quique in thesauro Ecclesiæ S. Dionysii asservatur, & in solemni Regum nostrorum inauguratione adhibetur. Hunc ensem *spatam* vocat Naogius in consecratione Philippi Audacis.

JOCULARI, Jocari, à *Joculus*, pro *Jocus*. Pseudo-Ovidius de Vetula lib.1.

. . . *Sicut agunt pastores, cum* Joculantur.

Jocularis, Mimus, scurra Gloss. Lat. Gr. *Jocularis*, γελωτοποιός. Gloss. Lat. MS Regium: *Choraules, Jocularis.* Papias: *Satiger, Jocularius, cilicio vestitus.* Leg. *Setiger.* Rursum: *Scenicus, histrio, Jocularis.* Lambertus Ardens. p.247. *Ministrantibus mimicis, nebulonibus, garcionibus, scurris, & Jocularibus.* Jocularitas, apud eumd. p.158. *Jonglerie.* Agobardus lib. de Dispens. *Satiat præterea & inebriat histriones, mimos, turpissimosque & vanissimos Joculares, &c.* Joannes Signiensis Episc. in Vita S.Beraldi Episc Marsorum: *Alii quod proprie Jocularium est, ab utroque latere divisis, item mixtis coloribus, vestimenta variabant.* Joculares viri, in Vita S. Præjecti Episc. apud Bollandum c.3.n.22. *Cantor Jocularis*, in Triumpho S.Remacli c.19. Vide *Ministelli*.

Jocularitas, Facetiæ. Odo Cluniacens. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap.15. *Cum à vestigio non deessent, qui facetias quasdam, ut adsolet, aut Jocularitates moverent, &c.*

Joculator, Idem cum *Joculari*. Vett. Glossæ MSS. ad Concil. Laodic. can 54. *Tomelici, Joculatores.* Firmicus lib.8. Matth.cap.22. *Histriones faciet, pantomimos, ac scanicos Joculatores.* Gaufridus Vosiensis lib. 1. cap. 26. *Per duodecim fatuos, quos Joculatores vocamus.* *Joculatorum applaudentium voluptas*, apud Matth. Paris pag.555. *Joculosi nebulones*, apud Ordericum Vital. lib.5 pag.589. Rogerus Hovedenus in Richardo I. *Hic ad augmentum & famam sui nominis, emendicata carmina, & rythmos adulatorios comparabat, & de*

regno

regno Francorum cantores & Joculatores muneribus allexerat, ut de ille canerent in plateis : & jam dicebatur ubique, quod non erat talis in orbe. Ugutio: *Fallax differt ab eo, qui mentitur, quia omnis homo fallax id agit, quod dicit, unde quis fallatur, & non omnis ille vult fallere, qui mentitur: ut Joculatores, qui sæpe mentiuntur magis studio delectandi, quam voluntate decipiendi.* Adde Vitam S. Kintigerni Episc. Glascuens. c.6.n. 37 Saxonem Grammaticum lib.6. Joannem Sarisber. lib.1. Policrat. c.8. Itinerar. Gregor. XI, apud Masson, pag.317. Paulum Venetum cap.13. &c.

¶ Joculax, γελοῖος, *Ridiculus*, in Gloss. Sangerm. & Supplemento Antiquarii.

¶ JOCUNDARE, *Exhilarare*, in Barthii Glossario, ex Guiberti Hist. Palæstina.

¶ Jocundatio, Hilaritas. Boncompagnus apud Murator. tom.6. col 944. ubi Principissa milites hortatur ad prælium : *Sed, quæso vobis mea sit exoratio salutifera & visio fortissimarum virginum, quæ mecum sunt, Jocundatio fructuosa,*

JOCUS. Monasticum Anglican. tom.1. p.210, *Vas argenteum ad aquam benedictam, cum duobus Jocis saccorum.* [Ubi legendum *scaccorum*, Gall. *Jeu d'echecs. Jocus astacorum*, in Charta ann.1338, tom.2. Histor, Dalphin. pag.363.]

¶ Jocus, *Hastiludium*, in Gl. Barthii ex Paulo Langobardo: *Ad urbem, vastissimam silvam profectus est, ibique se Jocis & venationibus exercere cœpit.* Vide *Jocari*.

Jocus Partitus, dicitur, cum alicui facultas conceditur, alterum è duobus propositis eligendi. Bracton. lib. 4. tract.1. c.52. §.2. *Non potest transigere, nec pacisci, nec Jocum partitum facere, nec aliud, &c.* Lib.5. tract.2. c.11. §. 1. *Habebit alium diem, nisi ipse petens docuerit contrarium sub periculo Joci partiti.* Quod vero *Jocum partitum* hic vocat Bracton, *Bipertijocum* appellat Radulfus de Hengham in Summa magna c.4. *Sine loquela per montenuram, sive per quemcunq; Bipertijocum cavilletur lis illa, &c.* Chronicon Andrense p. 596. *Hic Ludus male videtur Partitus, quia in uno perpenditur risus, & in alio planctus & ejulatus.* Perperam *mane* editum. Joinvilla in S. Ludovico p.95. *D'un Chevalier, qui fut prins au bordel, auquel on partit un Jeu: ou que la ribaude avec laquelle il avoit esté trouvé, le meneroit parmi l'ost en sa chemise, ... ou s'il ne vouloit telle chose souffrir, qu'il perdroit son cheval, ses armeures & harnois, &c.* Le Roman d'*Aubery* MS.

De ces deus choses est mult li Jus partis.

Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto:

Li Dus de Louvain s'en parti, (ex prælio Bovinensi)
Quar ne vit pas le Giu parti.

Joannes de Condato MS.

Sire, fait-il, par la mort ben,
Mal à point particiez le Jeu,
Se chiens ne paiant au restaut,
Qui la derrire est en estaut.

Videtur Notas nostras ad Joinvillam p.92.

¶ JOGULATOR, pro *Joculator* Consilium Massil. an.1381. *Nullus menestreys seu Jogulator audeat pinsare vel sonare instrumentum cujuscumque generis.* Vide *Ministelli*.

¶ JOGUVIUM, *Servitus, captivitas.* Gloss. Isid. Post Grævium lego: *Jugum, Servitus, captivitas.*

¶ JOHANNITÆ, Equites S. Johannis Hierosol. Bern. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p.33. *Dominus Rodensis supremus Magister Johannitarum, &c.*

¶ JOJECTA, Fascis fructuum, ab Italico *Ciocbetta*: quod idem significat. Constitutiones Caroli II. pro regno Siciliæ lib.1. tit.55. *Et si à litigantibus aut impetrantibus esculenta & poculenta, seu Jojectas, aut donationem recepisse ... prebentur, &c.*

¶ JOLAGIUM, Idem, ut puto, quod *Geolagium*, Quod *geolarie* seu custodi carceris datur pro victu incarceratorum. Computum Præpositi Paris. an. 1265. apud D. *Brussel* tom.1. de Feudorum usu p.423. *De busta Castelleti pro ultimo tertio 20. libras. Et de Jolagio pro ultimo tertio 20. libras.*

¶ JOLINTA, Ἥρα, *Juno.* Supplem. Antiquarii.

JONCHARE, Locum floribus spargere, Gall. *Joncher.* Instrumentum sergenteriæ D. Episcopi ann. 1271. ex Chartulario Æduensi: *Idem debet & tenetur dictus Raulinus pro prædictis Jonchare domum D. Episcopi, quando necesse est, de Junchura D. Episcopi; facere ignem coram D. Episcopo de lignis D. Episcopi.* Vide *Juncare*.

¶ Jonchetum, Juncetum, Locus juncis abundans. *De pratis & pasturis & Jonchetis*, apud Lobinellum to. 2. Historiæ Britan col 134.

Jonchiatura, Folia & flores ad *jonchandum*. Concordatum an.1289, super nemore de Brueria: *Homines commorantes apud Orgiacum possunt & debent in vigilia transitus S. Germani Jonchiaturam sine contradictione aliqua colligere circa dictum stagnum.*

¶ Jonchura, Eadem notione. Statuta Capituli Senon. de Archidiacono : *Item debet Archidiaconus Jonchuram per claustrum pro processione ante Missam in die Pentecostes, &c.*

¶ JONCORUS, Mirans apud Aremoricos. *Quidam Joncorus, quod nomen sonat Mirans*, in Actis MSS. S. Golveni.

¶ JONDRARIUS. Transactio Castellani Noviom. cum Abbate S. Eligii an.1218. ex Archivo ejusdem monaster. *Omnes bolengarii intra communiam manentes, exceptis Jondrariis, ad molendinum meum molere teneantur.* An censui obnoxii, à Celtico *Gond* vel *Gand*, census, tributum? An externi, alienigenæ, ab Anglo-Saxonico *Geond*, ultra, extra?

JOPPA, Caligæ species, Hungaris. Decretum Calomani Regis Hung. lib.1. *Nullus, qui Clericus existimatur, utatur vestibus laicalibus, utpote fisso pellicio ... caliga seu Joppa, calceo picto, &c.* [Haud scio an idem sit quod *Jupa*, de quo infra.]

¶ JOPPULA, *Jopula.* Vide in *Jupa*.

¶ JORIA. Vide *Jarria*.

JORNALE, Jornalis, Gallis *Journel*, Quantum uno die par boum arare potest: *Jugerum, arpennis, acra.* Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni: *Hoc est, Jornales duos, quia ipsi Jornales latus ad latus habent terminationes de uno latus & uno fronte, &c.* Alia an.884. apud Perardum p.53. *Similiter doue Jornales de terra arabili, &c.* Adde p.161. Chiffletium in Trenorchio p. 113. &c. [*De vineis* etiam dicuntur *Jornales*, ut in Præcepto Ludovici Imp. ann.831. apud Marten. tom.1. Ampliss. Collect. col. 85. Sic hodie Aquitani fere omnes, vineas per *jornales* dividunt, non agros.]

Jurnale, Jurnalis. Donationes Salisburg. c.12. *Severinus quidem dedit Jurnales sex.* Male infra *Virnales*, pro *Jurnales*. Occurrit passim in Chartis S. Galli apud Goldastum tom.2. Antiq. Alam. Ch.20. 29. 60. & 69. apud Joach. Vadian. lib.2. de Monaster. German. pag. 86. Hubertum Thomam Leod. in Orig. Palatin. pag.34. in Antiq. Fuldensibus lib.1. Ch. 64. &c. in Tabulario Fossatensi hæc legimus: *Sciendum est, quod tria Jornalia faciunt apud nos duo arpenta terræ tantum.* [*Jurnalia*, in Charta ann.765. apud D. Calmetum tom.1. Histor. Lotharing. col. 281. & in Charta an. 1140. apud Miræum tom.2 p.821. &c.]

¶ Journale, in Chronico Bonæ Spei p.327. & in Tabulario S Petri de Rilleio; *Jornalis*, in Charta an. 1168 inter Acta SS. Julii tom.4 p.447.

¶ Jornellis, Eedem notione. Litteræ Johannæ

Reginæ Castellæ an. 1257. Hist. Harcur. tom 4. p. 1653. *Omnia nemora ... quæ ascendunt ... ad quindecim centum Jornelles nemorum vel circa.*

JORNELLUS. Charta an. 1275. è Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p 1513. *Cum uno Jornello terræ sito*, &c. Chartular. S. Martini Pontisar. *Pecia terræ arabilis sex Jornellos continens.* Adde Chronicon Andrense tom. 9. Spicil. Acher. p. 528.

¶ JORNEUS, in eodem S. Vandreg. Chartul. tom. 2. pag. 2061.

¶ JORNETUM. Charta an. 1220. apud Duchesnium in Probat. lib. 3. Hist. Bethun. pag. 110. *Super duabus carrugiis terræ 320. dietas, quæ Jorneta dicuntur continentibus*, &c.

JORNALE, Opus unius diei, *Corvatæ* species, quam ab hominibus suis exigebant domini. Leges Simonis Comitis Monfortensis, apud Gallandium: *Secundum antiquam consuetudinem terrarum & villarum, recipient domini ab hominibus suis Jornalia, in operibus suis, & secundum consuetudinem dent eis ad comedendum.* [Charta ann. 964. Marcæ Hispan. col. 884. *Jornals novem ad ipsas vineas, & Jornals duos ad messes colligendas, & Jornals duos ad ipsa era; & sic faciant per cuncta tempora homines qui habitaverint in villis istis ad ipsam domum* (Monasterium S. Saturnini.) Saisimentum Comitatus Tolosæ apud *La Faille* in Probat. tom. 1. Annal. Tolos. p. 16. *Rex habet ex consuetudine in dicta villa de quolibet foco habente per boum aratorum duo Jornalia in terminis villæ, salvo victu bubulci ad ipsas dietas, & de bestiis carregii duo Jornalia*, &c. Pluries recurrit ibi & pag. 17. Franchesiæ concessæ habitatoribus Belli-visus ann. 1256. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 59. *Item retinemus in quolibet foco castri & burgi, exceptis nobilibus, tria Jornalia hominum, unum in Adventu Domini, duo in Quadragesima annuatim, à quibus Jornalibus mulier excusatur.* Adde Litteras an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 280. Statuta Massil. lib. 2. cap. 34. §. 2. &c.]

JORNALE. Charta Philippi Regis Franc. an. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 114. ad Pontium *de Homelaton* Militem Judicem majorem Senescalliæ Tolosanæ & Albiensis: *Item corregea seu Jornalia boum æstimata valere 26. solid. item Jornalia sammeriorum 21. solid. item Jornalia brasseriorum 18. sol. 8. den. Turon.*

¶ JORNALE, *Quantum unum bastitorium potest terere per diem*, scil. corticis quernei ad corium inficiendum, in Charta an. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin p. 98. col. 2.

¶ JORNANCIA, Diurnus labor. Charta an. 1414. apud Rymer. tom. 9. p. 117. *Artificum & laboratorum, per Jornancias laborantium, vocatorum Jorurnemen.* Anglis *Journey-man*, Gall. *Hommes de Journée.*

JORNARIA. Polypthyeus S. Remigii Remensis: *Donant ... scaritiones car. 115. circulos perticas 115. scindolas 575. de Jornariis sol. 7. den. 8.* Alibi: *Omnes mansi donant araticum in tertio anno, decimam de vervecibus. Hinc exeunt frumenti modii 16. & dimid. mixtæ anonæ mod. 60... sciudulæ 3700. lig carr. 148. facul. 255. de Diurnariis ing. fort. lib. 3. dinar. 12.* Alibi: *Summa Denariorum de censu mansuum lib. 15. sol. 9. de Diurnariis lib. 13. sol. 1. de præstariis*, &c.

☞ Hic, ut opinor, *Jornaria* dicuntur Præstationes pecuniariæ ab iis solvendæ, qui *corvatas* seu diurnas operas dominis suis debebant. Haud rarum est hujuscemodi servitutes in pecuniaria tributa commutari.

¶ 1. JORNARIUM, ut *Jornale*, Jugerum. Charta ann. 1228. in Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 300. *Jornarium etiam terræ arabilis ab Hildegarde & sorore ejus emptum.*

2. JORNARIUM, Liber Ecclesiasticus, *Diurnalis*, & idem qui *Gradualis*, quod ejus usus quotidie fit: *Journal.* Hist. Abbatiæ Condomensis p. 507. *Scripsit manu propria libros Ecclesiasticos, videlicet duo Missalia, ... item duos Graduales, sive Jornaria, duo Prosaria*, &c. *Diurnaria* nostri vocant preces Breviarii ad usum quotidianum Clericorum.

¶ 1. JORNATA, Spatium, vel iter unius diei. Charta Hugonis Comitis Regitestensis de Maceriis an. 1233. *Ipsos possum ducere in exercitum ... per unam Jornatam.* Vide *Dieta* 2.

2. JORNATA, Idem quod *Jornale*, Modus agri, *Journée de terre*. Charta Hugonis de Ibelino Domini Ramæ an. 1160. *Concedo ... in eleemosynam ... cum duabus carrucatis terræ, & quinque Jornatas terræ, quas Fratres sancti Joseph ibi requirebant.* Tabularium Fiscanense an. 1260. fol. 51. *Et quod habeo 4. Jornatas terræ in mariscis D. Abbatis.*

¶ JORNEIA, Labor diurnus seu merces pro labore diurno, Gall. *Journée*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. 205. *Jorneiis ferrariorum de forgiis 16. l. & 9. s... de suis Jorneiis 40. s.*

¶ JORNELLIS, JORNELLUS, JORNETUM, JORNEUS. Vide in *Jornale*.

JORNUS, ex Gall. *Jour*, Dies, seu opera unius diei. Charta an. 897. ex Tabular. Flaviniacensi: *Donamus etiam mancipia his nominibus, ... sub eo censu, ut masculi denarios 4. feminæ 2. de capite annis singulis, simul & Jornos 2. nisi redditus terræ teneant, ut ipsum censum cadere debeat.*

JORRIA, JORRA. Vide *Jarria*.

¶ JORSUM, pro *Josum*. Vide in *Jusum*.

¶ JOURNEMEN. Vide in *Jornancia*.

¶ JOSTA, JOSTRA, &c. Vide in *Justa* 1.

JOSUM, Deorsum, inferius. Vide *Jusum*.

¶ IOTACISMUS, ἰωτακισμὸς, *est quoties in iota litera duplicatur sonus, ut Troiia, Maiia: ubi earum literarum adeo exilis erit pronuntiatio, ut unum iota non duo sonare videatur.* Isid. lib. 1. c. 31.

JOTTICI, Ludi, Gall. *Jeux*. Vita S. Eligii lib. 2. c. 15. *Nullus in Kl. Januarii nefanda & ridiculosa, vetulas, aut cervulos, aut Jotticos faciat, neque mensas super noctem componat.*

JOVA, JOVATA, Majoricensibus voces familiares, quas ii ab Arabibus Balearium incolis acceptas retinuere, apud quod ita *jugerum*, seu modus agri dicitur, tametsi majoris quantitatis. Charta Mali Gaulini Comitis Impuriarum ann. 1319. *Directa & utilia dominia, laudimia & foriscapia, Jovas, trassas, & jornalia, & omnes alias servitutes*, &c. *Jovata terræ*, in Charta Jacobis Regis Aragonum ann. 1230. quæ describitur in verbo *Alcheria*. *Jovada*, Majoricensibus. Vide Joann. Dameum in Histor. Balearici Regni pag. 272. 273. & seq.

☞ Aliud omnino est in Charta an. 1165. Marcæ Hispan. col. 1344. *Insuper dominus Comes querimoniam fecit de Guillelmo Raimundi quoniam novos usaticos & novas consuetudines misisset in civitate Dertosa, videlicet Jovas traguis, & quia accepisset gallinas à Sarracenis quibusdam temporibus in anno.*

¶ JOVANTI, *Os aperienti*. Gl. Sangerm. MS. 501.

¶ JOVATA, Modus agri. Vide *Jova*.

JOVENTALIS, *Beneficus*. Papias. [MS. Bituric. & Sangerman. præferunt *Joventabilis*, *Jubentabilis* & *Juventabilis*, quæ omnia à juvando puto esse arcessenda. Supra habetur *Invitabilis*.]

¶ JOURNALE, JOURNALIS. Vide *Jornale*.

JOYÆ, Mundus muliebris, jocalia, Gall. *Joyaux*. Fori Oscæ an. 1247. fol. 23. *Villana debet habere per suas dotes unam domum coopertam, . . . & suas vestes integro, & suas Joyas, & unum lectum bene paratum.*

[Co-

[Codicillus Henrici Comitis Ruthen apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1171. *Volo quod balsamum & aliæ meæ joyæ deferantur filiæ meæ*.]

¶ IPAR, pro *Hepar*, apud Papiam.

¶ IPERICUS, Superbus. Vide *Hypericus*.

¶ IPNOCAUSTA, ἱπνοκαύστης, χαμινοκαύστης, *Furnarius*, Gloss. apud Martinium.

¶ IPOTHECARIUS, pro *Apothecarius*, Gall. *Apothicaire*, Pharmacopola, in Computo an. 1333. tom. 2. Histor. Dalphin. p. 280.

¶ IPPARIUS, *Aurigarius*. Gloss. Isid. Saltem scribere debuissent *Hipparius*, à Græco ἵππος, Equus.

¶ IPPOPHORA, Græc. ὑποφορά, Objectio. Vide locum in *Antipophora*.

¶ IPPOVICARIUS, pro *Ypovicarius*, Subvicarius, qui Vicarii vices agit. Chartæ anni tertii Rodulfi Regis subscribit *Rainarius Ippovicarius*, apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 347. Vide *Subvicarius* in *Vicarius*.

¶ IPPUS, Taxus, arbor nota, Gall. *If.* apud Valesium in Notitia Gallica p. 532.

¶ IPSIPLICES, αὐτόπτυκτα φύλλα, *Convoluta folia*, seu per se plicata, in Supplemento Antiquarii. Male, ut monet Scaliger apud Festum: *Ipsulli ces bracteæ in virilem muliebremque speciem expressæ*.

IPSUD, pro Ipsum, vox Africanorum. Gloss. Gr. Lat. αὐτό, *Ipsud, ipsum*. At Cod. MS. *Illud, ipsum* præfert. Victorinus de Principio diei: *Namque Salomon in libro Ecclesiastes interrogat: (1. 9.) Quid est quod factum est? ipsum quod fiet. Quod autem fuit, Ipsud est, quod futurum est*. Infra: *Quare non credimus Prophetæ dicenti Ipsud in initio factum esse, quod hodie fiat*. Auctor Queroli: *Ipsud volebam dicere*. Chronicon Novalicense lib. 1. cap. 17. *Misit duos Monachos ... ad Carolum Magnum, ut sibi suo imperiali præcepto testamentum Ipsud renovari concederet*. Occurrit præterea in Actis Cæciliani, sub finem, [in antiqua Collectione Canonum pœnit. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 38. in Charta Petri *de Talvos* apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 483 &c.]

¶ IR, pro Hir, *Concavitas manus, idem est & vola, medietas palmæ, neutr. indecl.* Papias. Supplem. Antiquarii: Ir, θέναρ, *Vola manus, hir*.

IRA, perperam pro *Era*. Vide *Æra* 1.

IRATUS & PACATUS. In Tabulis, quæ mentionem faciunt feudorum, quæ *jurabilia*, & *reddibilia* vocant, passim hæc verba reperiuntur, quibus vassallus castrum suum reddere domino tenetur, sive *Iratus* sit, sive *Pacatus*, hoc est, sive invicem dissentiant aut litigent vassallus & dominus ex causa feudi, sive non dissentiant: nam ex feudorum regula vulgari, cum dominus & vassallus invicem coram superiore domino litigabant, vassallus à jurisdictione domini solvebatur, ut est in Consuetudine Andegav. art. 196. & Cenomanensi art. 77. Aimoinus lib. 4. Histor. Franc. cap. 80. *Objiciebantur ei & alia complura & dicta & facta, quæ non nisi ab inimico & Irato fieri vel proferri poterant*. Charta Jacobi Regis Aragon. an. 1228. apud Jo. Dametum in Histor. Regni Balearici p. 204. *Et detis inde potestatem nobis* (Castrorum) *quandocunque voluerimus Irati & Pacati*. [At *irats & Pagas*, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 260.] Vide Dissertationem 30. ad Joinvillam, ubi multa de horum vocabulorum notione.

¶ IRAUDUS, pro *Heraldus*, Fecialis, Gall. *Herault d'armes*, in Computo an. 1336. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 291.

¶ IRCOSÆ, *Spongiæ duriores, quas Græci appellant Tragos, & nos Ircosas dicere possumus ob asperitatem sui*. Glossar. Sangerm. MS. num. 501. Melius *Hircosæ* ab *Hircus*. Isid. lib. 10. Orig. *Hircosus, quia sudore corporis fœtida putet*. Leg. *Hircosus*.

IRENARCHÆ, Magistratus militares, qui ad id constituti erant, ut *provincialium tutela suscepta, quietis & pacis per singula territoria concordiam stare sincerent*, ut est in leg. 7. Cod. Th. de Irenach. Gloss. Græc. Lat. Εἰρηνάρχης, *Pacator, Irenarcha*. *Irenarchus*, in Vita S. Nestoris Episc. num. 3. Vide Palladium in Hist. Lausiaca, c. 116. & Jacobum Gotofr. ad d. leg. 7. & Henric. Valesium ad lib. 4. Eusebii c. 15.

¶ IRESCALES, f. pro *Inescales* vel *Inescabiles*, quasi qui esca saturari non possint, Insatiabiles. Hoc epitheto donantur Normanni in veteri Collectione MS. miracul. S. Martialis Lemovic. ex ejusdem Eccl. Archivo: de qua Bosquetus part. 2. Hist. Eccl. Gall. p. 55. *Per Aquitaniam procella irruit barbarica, &c. Aquilonales quoque gentilitatis errore ebrii debacchantes supra Norici, Danamarchii, cum Irescalibus Normannis, cuncta miserabiliter vexabant*.

IRMINSUL, vel ERMENSUL, priscorum Saxonum fanum, vel idolum fuit, quod ab iis summa in veneratione habitum, & a Carolo Magno destructum tradunt Annales Francorum veteres an. 772. in quibus *Irminsul* & *Ermensul* promiscue scribitur. Eginhardus: *Idolumque, quod Irminsul à Saxonibus vocabatur, evertit*. Chronicon aliud apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. pag. 371. *Et lucum eorum famosum Irminsul subvertit*. Stabat autem in oppido Eresburgensi, ut est in iisdem Annalibus, Marti sacrum, ut auctor est Witikindus lib. 1. sic enim ille de Saxonibus: *Aramque Victoriæ construentes, secundum errorem paternum, sacra sua errore proprio venerati sunt, nomine Martem effigie columnarum imitantes, Herculem loco Solis, quem Græci appellant Apollinem. Ex hoc æstimationem illorum apparet utcumque probabilem, qui Saxones originem duxisse putant de Græcis, quia Hermin, vel Hermes Græcis Mars dicitur: quo vocabulo ad laudem vel ad vituperium usque hodie etiam ignorantes utimur*. Atqui Ἑρμῆς, Græcis non est *Mars*, sed *Mercurius*, nisi ad vocem Ἄρης potius respexerit Witikindus, ut *Erminsul* dictum fuerit quasi *Ersul*, id est, Martis columna: nam *Herr* Germanorum pro *dominus* quidam inde accersunt.

At longe aliter de hoc idolo commentatur Aventinus lib. 4. Annal. Boior ubi de Carolo M. *Heroburgium*, inquit, *primo impetu cepit. Erat templum Hermionis Saxonibus vetusta religione augustissimum, quo frequens populus coibat, & vota reddebat. Multa ibi opulenta, regum populorumque visebantur munera: ingentes auri argentique ibi copia ostendebatur, quæ vota reddentium grata voluntas congesserat. Saxones Hermanni salam vocabant, id est, aulam, sive basilicam Hermanni, Hermionisve. Is fuit quintus Germaniæ magnæ imperator, pronepos Regis Manni, filii Tuisconis, parentis & auctoris nostri. Ipsum majores nostri ob bellica facinora in numerum deorum retulerant, pro numine & belli præside barbari coluerant*. Ad hunc Hermionem videntur spectasse Glossæ laudatæ à Spelmanno; *Hirmensul, colossus, altissima Herminii columna*. Ubi tamen ab Aventino discrepant, qui *sul*, pro *sala* additum putat, cum ex Glossæ vocem hanc per *columnam* vel *colossum* efferant: quam postremam sententiam firmat Poeta Saxonicus in Carolo M. ann. 772.

Gens eadem coluit simulacrum, quod vocitabant
Irminsul, cujus factura simulque columna
Non operis parvi fuerat, pariterque decoris.

Conradus Uspergensis de Saxonibus: *Frondosis arboribus fontibusque venerationem exhibebant. Truncum quoque ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub divo colebant, patria eum lingua Irminsul appellantes, quod Latine dicitur universalis columna, quasi sustinens omnia*. Sane *Sul*, Saxonice *columnam* sonat, ut Germanis *Suyl*. Unde Jacobus Eyndius lib. 2. Chron. Zeland.

land.pag.138. Ir*mansul* dictum vult, quasi *Idermansul*, *seu Ider mansfuyl*. Noonulli, inquit Crantzius lib. 3. Saxoniæ cap. 9. & ex eo Munsterus lib. 3. Cosmogr. cap. 43. *Irminsul* interpretantur *statuam publicam*. Ipse vero dictum putat quasi *Idermansul*, id est, commune profugium & asylum omnium, & Martem communem, qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius, quo ponat victoriam. Er*at*, subdit ille, ut & Uspergensis Editor, *armata tota corpore effigies, cujus in dextra signum militare, (nostri vexillum vocant) præferens rosam cujus breve momentum, & facili ortus & interitus, ita eventus præliorum. In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem facile huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme ursum præferebat, interritum bellatorum animum insinuans. In clypeo lea, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta impetum monstrat, floribus consita campo quod nihil jucundius videri solet fortibus, quam in acie virtutem ostendere*. Hæc omnino præclara, si auctorem laudasset Crantzius: sed vereor, ne sit ipse elegantis istius descriptionis architectus. Denique Spelmannus ex eodem Craotzio, Her*mensul* effictum vult ex er, pro Ἄρης, Mars, mun pro *mund*, tutela, profugium, & sul, columna: ut fuerit *Er-mun-sul*, id est, *columna tutelaris, seu profugii*. Sed pleraque ex iis, quæ ex sola divioatione in nominum originibus afferri solent, nolim, ut ex tripode prolata, præstare. Vide Ditmarum lib. 2. p. 15. & Hermannum Stangefolium lib. 1. Annal. Westphalicor. c. 6 Præterea Henricum Meibomium lib. de Irminsula Saxonica.

¶ IROR, ὀργίζομαι, *Irascor*, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. & Supplem. Antiquarii.

IRQUIS, παῖς ἀρχόμενος ἡβᾶν, Hi*rquitallus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ IRRATIO, Privatio rationis. Tertull. adv. Praxeam c. 15. *Non sine irratione & amentia*.

IRRATIONABILITER, Absque causa, contra omnem rationem, *contre toute raison*, uti loquimur. Flodoardus lib. 3. c. 21. Epistolis Hincmari: *Erpuino Silvanectensi, pro quodam homine, quem Irrationabiliter ab eo excommunicatum, ut compererat, intimat*. [Utuntur Tertullianus de Pœnit. cap. 2. S. Hieronymus in versione Homil. 2. Origenis in Cantica, &c.]

¶ IRRECITABILITER, Ineffabiliter. Venantius in carmine Paschali versu 29.

Irrecitabiliter manans de corde Parentis.

IRRECTA LEX, Prava, minus recta. *Irrectas leges destruere, ac rectas statuere*, apud Simeon. Dunelm. an. 1093.

¶ IRRECUPERABILIS, Qui nequit recuperari. *Damnum irrecuperabile*, in Chronico Erford. ad annum 1238.

¶ IRRECUSE, Absque recusatione. Charta Udislai Poloniæ Reg. ann. 1430. in Bullario Carmelit. pag. 619. *Mandamus serio, quatenus prædictam marcam grossorum eisdem Fratribus de dicta custodia singulis annis solvere & dare debeatis Irrecuse, recognitione ab eis recepta*,

¶ IRREFLEXIBILITER, Modo inflexibili *Membris lethali frigore Irreflexibiliter rigentibus*, in Vita S. Bibiani Santon. Episc. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 768.

¶ IRREFRAGABILITER, Firme, inviolate, adeo ut refragari nemo possit, in Charta ann. 1146. apud D. Calmetum tom. 2. Hist. Lotharing. col. 1146. Occurrit apud Rymer. tom. 8. p. 566. Marten. tom. 4. Anecd. col. 227. Ludewig tom. 5. p. 25 486, &c.

¶ IRREFRIGERIUM, Locus ad refrigerationem accommodus. Johannes de Monsterioln in descriptione Monasterii Caroli loci, apud Marten. tom. 2 Ampliss. Collect. col. 1395. *Superest aula quædam altera ... altitudine tanta, ut nunquam à me celsior visa fuerit, quæ magnum refectorium priscis diebus dicebatur, immo potius Irrefrigerium permaximum vocari digna erat, in qua, adverte medicinam, valitudinarii & infirmi, omni spreta frigere reponi solebant, sine camino*.

IRREGAUDITIO. Vide *Inregauditia*.

¶ IRREGRESSIBILIS, Qui nullum admittit regressum. Vide locum in *Traguli*.

¶ IRREGRESSIBILITER, Absque regressu. *Cito & Irregressibiliter currere*, apud S. Bernardum Epist. 441. *Irregressibiliter fugere*, in Vita S. Godelevæ Virg. tom. 2. Julii p. 373. *Irregressibiliter dare*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 79.

¶ IRREITERABILE SACRAMENTUM, quod non potest iterari, in Constitutione Innocentii VI. PP. an. 1354. è Bullario Carmelit. p. 84.

¶ IRREMEDIABILITER, Modo irremediabili, in Charta an. 836. apud D. Calmetum tom. 1. Histor. Lotharingiæ col. 302. in Vita S. Bibiani Episc. Santon. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col 764. & alibi.

¶ IRREMISSIBILIS, Inexpiabilis. Occurrit sæpe.

¶ IRREMISSIBILITER, Nullo relicto veniæ loco, in Bullario Carmelit. pag. 622. apud Ludewig. tom. 5. pag. 304 &c.

IRREPARABILITER. Utitur Sigebert. an. 1072.

IRREPLEGIABILIS. Vide *Plegius*.

¶ IRREPULSUS, Qui non potest repelli, violari seu infirmari. *Legitima donacio & Irrepulsa*, io Charta an. 1168. tom. 2. Rerum Mogunt. p. 753.

¶ IRREQUIETUDO, *Industria, diligentia, vigilantia*, in Glossar. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ IRRESOLUTUS, Incertus animi, Gall. *Irresolu*. Utitur Johannes de Monsteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1436.

¶ IRRETITURA, Actio irretiendi seu implicandi. Gesta Hugonis Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 353. ubi de quodam fauno: *Nodos laqueorum indissolubiles ... intexuit: quod luce reversa multi intuentes, taliter posse fieri obstupebant, nec talem esse apud hominis Irretituram asserebant*.

IRRETITUS, In jus vocatus, ut se *recta* sistat, ad *rectum* vocatus, quasi *Inrectatus*. Leges Burgor. Scoticor. c. 80. §. 1. *Si quis Irretitus fuerit de aliquo malefacto, &c.* Ubi Skenæus, alias *rectatus*, id est, vocatus in jus ut rectum faciat. Flodoardus lib. 3. cap. 3. *Quemdam Mancionem nonnullis criminibus Irretitum, &c.*

¶ IRRETRACTABILITER, Immutabiliter, ita ut non possit retractari, in Litteris ann. 1369. apud Ludewig. tom. 6. p. 406. in aliis an. 1408. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 230. Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Irretractabiliter, Sine reprehensione*.

¶ IRREVERTIBILITER, Sine reversione, Gall. *Sans retour*, apud Raym. Duellium lib. 1. Miscell. p. 8.

¶ IRRITARE, Irritum facere. Codex Legum Norman. c. 56. apud Ludewig. tom. 7. p. 261. *Quod in placitis enim factum est, si negatum fuerit, per desraisnationem penitus poterit Irritari*. Charta an. 1129. inter Instrum. to. 4. Gall. Chr. col. 163. *Quicumque hujus nostræ institutionis decretum cassare vel Irritare præsumpserit, &c. Cassantes, annullantes, Irritantes*, in Litteris an. 1339. apud Ludew. tom. 5. p. 545. Occurrit l. 1. Dig. de Feriis & alibi.

¶ IRRITATIO, Rescissio, abrogatio, qua quid fit irritum, io Constitutione Martini V. PP. ann. 1420. ex Bullario Carmelit. p. 72.

¶ IRROTULARE, Io *rotulum* seu acta referre, inscribere, apud Rymer. tom. 2. pag. 673. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 54. Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 200. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1183. Vide *Rotulus*.

¶ IRROTULAMENTUM, Relatio in *rotulum*, apud Rymer. tom. 5. p. 222. tom. 8. p. 94. 502. &c.

¶ IR-

¶ IRRUMPERE, Infringere, violare. Donatio D. Nupiæ Abbatissæ tom.3. Concil. Hisp. p. 91. *Si quis tamen homo ... ad Irrumpendum venerit ... sit extraneus à corpore & sanguine Domini*. Pacta S. Gunthramni cum Childeberto Rege, to.3. Martii p. 727. *Nec quidquam se de pactionibus, quæ inter vos conscriptæ sunt, Irrumpere pollicetur*.

¶ ISANGELIA, ἰσαγγελία, *Nuncium conforme. Item judicium & accusatio in proditores, & quorum crimina legibus non continentur*, in Amalthea. Vocabularium Sussannæi: *Isangelia, Accusatio judiciumque, quod in proditores vel reos læsæ majestatis intenditur*.

¶ ISCALIDUS Ager, *quasi excolidus, ab Excolo, quia jam à cultura exierit; sicut Exconsul, quia à Consulatu discesserit*. Johan. de Janua.

¶ ISCANNUM, ut *Excambium*, Gall. *Echange*, Permutatio. Charta Ivonis Episc. Sagiensis è Tabulario S. Vincentii Cenoman. *Haoilla mater ejus, cui ista Ecclesia fuit donata in dote, quando suus senior vendidit Avesgaudo Abbati, propter ipsam Ecclesiam recepit Haoilla Ecclesiam de Capella in Iscannum*. Vide *Cambiare*.

¶ ISCHAL. Vide *Laisum*.

¶ ISCHOLA, Iscla, pro *Schola*. Laurent. in Amalthea ex Salmasio.

¶ ISCHYRIA, ἰσχουρία, Obstructio vesicæ, cum urina retinetur in vesica, apud Helibian. Histor. San-Dionys. p. 588. Medici dicunt *Ischuria*, Gall. *Ischurie*.

¶ ISCLA, Occitanis & Provincialibus, Alluvio, accrescens ager vel insula è terris flumine advectis. Charta an 1063. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. p. 91. *Ex his sexteiradas septem sunt apud Podium Brecionis, duæ in Iscla*. Alia Charta Massil. ann. 1339. *Item quamdam domum, pratum & Isclam*. Statuta Avenion. an.1570. art.8. *Quod Consules non possint dare in emphyteosim seu locationem perpetuam, Insulas, Isclas, alluviones, incrementa*. Vide *Ischola*.

¶ ISCOL. Vide *Laisum*.

ISEMBRUNUS, Panni species. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis c.18. *Qualitatem autem vestimentorum in colore & pretio accipimus, de qua statuimus, ut Isambrunum in vestra societate nullus portet*. Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MSS. *Sacerdotales Clerici ad frequentandam Ecclesiam poterunt habere cappas de Ysembruno apertas & talares, & superlicea, & pelliceas agninas, & bottas ad eundum in Ecclesiam*. Guiotus *de Provins* in sua Biblia MS.

Li autre Chanoine paront
Meilleur cure & meillor aiz,
Ce sont ils à blans serpeliz,
As noires chapes d'Isambrun,
En sels a dou noir & du brun.

Vide *Galabrunus*.

ISENGRINUS, *Isangrinus*, Lupus. Jacobus Meierus lib. 8. Annal. *In Rythmis Jacobi Merlandi lupus Isengrin vocatur*. Guibertus l.3. de Vita sua c.8. *Solebat autem Episcopus eum Isengrinum irridendo vocare, propter lupinam scilicet speciem, sic enim aliqui solent appellare lupos*. Vetus Poema de Vulpe coronato:

Lupus qui s'apiele en sernon
Isengrin, venoit en lor route.

Le Roman *d'Aubery*:

L'aignel resamble qui joe à Isengrin.

Joan. Molinetus p. 74. v. de Lupo:

Maistre Iseugrin en gigant bemacie.

Ab istiusmodi *Isengrinis*, dicti forte factiosi quidam, Furnensis tractus in Flandria incolæ, quorum factio militaris virtute bellica præstans Philippo Augusto regnante inclaruit, quod luporum instar, caulas ovium devastarent. De hac passim Rigordus, Will. Brito l.2. 9. & 10. Philippid. Meierus an. 1206. & Buzelinus lib. 1. Gallo-Fl. c. 18. Philippus *Mouskes* in Philippo Aug.

Et grant douaire tint vers Ypre
En cele tiere des Ingrins,
Qui baoient les Blavotins.

ISICIUM. Gloss. Saxon. Ælfrici; *Isicia*, Mærhgehoet. Ubi Somnerus, melius gehœc, farcimentum; est vero mœrh, Lucanica, [ἰσίκιον, Athenæo & Alexandro Aphrodisiensi.] Jacobus à Partibus in Glossis ad Alexandr. Iatrosophistam l. 2. c. 73. *Isicia sic fiunt: coquuntur pisces, & postea ponuntur in aceto, vel vino, & superaspergitur pulvis aromaticarum specierum*. Isidor. lib.20. Orig. *Isocem piscem quemdam vocant, ex quo primum Isitia facta sunt: & quamvis ex alio genere piscium fiant, initium tamen piscis hic & vocabulum dedit*. Sed & *Esocem* Isicii nomine donat Beda lib. 1. c. 1. & ex eo Henricus Huntindon. lib. 1. Hist. initio de Britannia: *Fluviis vero abundat valde piscosis, ... & quidem præcipue Isicio redundat & anguilla*. Lampridius in Heliog. *Primus fecit de piscibus Isitia*. Apud Apicium lib 2. de Re culinaria, c.1. inscribitur *de Hysitiis*. Varie autem apud eumdem Scriptorem vox illa scribitur, nam l. 5. c. 3. & alibi *Esitia* habetur: *pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus* apud eumdem lib.8. c 7. *Pavus Isicio conclusus*, apud Avitum Viennensem Epist. 77.

Ositium, perperam occurrit, pro *Isicium*, apud Cæsarium l.6. Miracul. c. 5. *Accipe Ositium, & ossibus ejectis cum piperamentis præpara, sicque appones & dices: Comedite de bono Rhombo*. Mox: *Scutella pene evacuata, cum unus auriculam porcinam reperisset, &c*. Vide Vossium l.1. de Vitiis serm. c.7. & Lambecium ad Testamentum Grunnii Corocottæ l. 3. de Bibl. Cæsar. pag. 357.

¶ ISIX, Piscis genus, aliis *Esox*, Gall. *Alose*. Ardo in Vita S. Benedicti Anian. num.36. *Ecce subito prægrandem piscem, quem Isicem vocant, conspicit circa littus natantem, &c*.

¶ ISLA, pro Insula, Gall. *Isle*, in Charta ann. 1180. inter Instrum. to.2. Gall. Chr. col 69.

¶ ISMALTUM, ut infra *Smaltum*, Encaustum, Gall. *Email*. Charta an.1336. ex Archivo Episc. Massil. *Quatuor bassilibus cum Ismaltis in aliqua eorum parte deauratis*.

ISMERLUS, Species avis. Vide *Smeriliones*.

ISNECHIA, Navigii species. Vide *Naca 1*.

¶ ISPERUS, Species monetæ. Vide *Hyperperum*.

¶ ISPIA, Hispan. *Espia*, Gall. *Espion*, Explorator. Computa Dalphin. tit. Grasivod. ann.1334. fol.42. *Pro diversis Ispiis seu eschutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium ... 14. lib*. Vide *Espia*.

ISPILLORIUM, Idem quod *Pilorium*, de quo infra, in Libertatibus Bergeraci, de fure: *Curret villam, & ponetur in Ispillorio*. Occurrit ibi pluries.

¶ ISSARTARIA, ut supra *Exartus*, Silva in agrum cultum redacta. Chartularium Camalariensis Monast. *Donavit unum campum à l'Estrada & alterum ad Aulanerium, & juxta istos duos dedit duas sainas, & donavit Issartarias de bosco del Bruz & sainam de juxta*.

¶ ISSENBRUNUS, ut *Isembrunus*. Vide locum in *Galabrunus*.

¶ ISSUGARE, Detergere, Gallis *Essuier*, Ital. *Asciugare*, Hisp. *Enjugar*. Vet. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *In Mandato pauperum debet providere hospitalerius... de manutergiis pro Issugando sive tergendo pauperes, dum abluti fuerint*.

¶ ISTÆ, χαῖται, *Setæ*, in Supplement. Antiquarii. χαίτη proprie dicitur de juba equi.

ISTEGA, *Navis, lombus, tabulatum navis, super*

per quod nautæ ambulant. Ita Papias in Lit. I. sed legere debuit *Tristega*. Vide in hac voce. [Malim *Stega*, pro στέγη, Tectum.]

¶ ISTER, ἔθος, συνήθεια, *Consuetudo*. Supplem. Antiquarii. Lege, & vide *Iustar*.

¶ ISTITA, ἀκρότης, *Extremitas rerum*, in eod. Supplemento. Sed leg. *Iustita*.

¶ ISTOMID, Species sedilis, apud Aremoricos. Tabularium Rothonense: *Cenwoiou monachus scripsit istam cartulam per commeatum Alvritt Machtierni sedentis super trifocalium, id est Istemid, in fronte Ecclesiæ, stante Retbworet in dextera ejus. Anno 20. Ludovici Imper.* Boxhornius in Orig. Gall. *Ystol*, *Sella*, *scilquastra*, *sedile*.

¶ ISTONA, πορευτὴς, in Glossis Lat. Gr. MSS. Sangerm. Qui iter facit.

¶ ISTORIÆ, ISTORIARE. Vide *Historia*.

¶ ISTRE, *Sella*, in Glossis Isidorianis.

¶ ISTRICA, Venefica. Vide in *Striga*.

¶ ISTRIX, pro *Hystrix*. Vide in *Chirogrillus*.

¶ ITALICANA *Formata*, *Litteralis*, *Notalis*, Varia scripturarum genera. Vide *Scriptura*.

· ITEM, Caput, *Articulus* vulgo nostris: *era*, Latinis, ut observatum à Casaubono ad Theophrasti Characteres p.332. Id autem vocabuli datum articulis, quod revera ab hac voce, *item*, initium iis esset, quasi *rursum*, *denuo*. Gloss. vett. *Item*, ὁμοίως, πάλιν. Vide Juretum ad Symmach. l.1. Epist.12.

· ITER, seu ITINERATIO, Justitiariorum, quos itinerantes vocabant Angli, progressus ad designatos sibi Comitatus, in quibus judicia sua exercebant. Vide *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius*.

ITINERUM REPARATIO. Vide vocem *Via*.

ITER EXERCITALE, Hostis, equitatio, *cavalcata*. *Itineris exercitalis debitores*, in Capitulari Ludovici Pii Imp. an.828. qui tenentur ire in exercitum Regis, seu, ut loquuntur eadem Capitula, qui debent *expeditionem exercitalem* facere. *Iter hostile*. Walafridus Strabo de Vita S. Galli l.2. c.1. *Fertur eumdem Episcopum aliquando Iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum praparari jussisse*. Vide *Hostis*.

ITERARE, Iter facere, ὁδοιπορεῖν in Gloss. Lat. Gr. occurrit apud S. Columbanum instr. 8. Fortunatum in Vita S. Paterni Episc. c. 7. in Vita S. Arnulfi Episc. Metensf. c.25. in Lege Longob. lib. 1. tit. 19. §.8. tit. 25. §.45. in Synodo Carisiac. §.9. apud Ditmarum, &c.

Alias *Iterare*, apud Latinos, sumitur pro *agrum secunda aratione colere*, quod & *offringere* dicunt. Ita Columella lib.2. c.4. Gloss. Lat. Gr. *iterat*, δευτεροῖ. *Iteratum*, παλινσκαφέν. *Iteratio*, ἀναστροφὴ, δευτέρωσις.

ITERARE JUDICIUM, Rem judicatam per appellationem *iterum* judicare: *Retractare*, i. iterum tractare, recensere, recognoscere, in l. 1. Cod. Th. de Episcop. judicio, & apud Gregor. M. lib.35. c.15. Sulpitius Severus lib. 2. Histor. Sacr. *Etenim iterari judicium necesse erat*. Lampridius in Severo: *Pontificibus tantum detulit, & quindecimviris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum à se finitas, Iterari & aliter distingui pateretur*. Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 64. *Ut judicato in aliqua causa Episcopo, liceat Iterare judicium, & si necesse fuerit, libere Episcopum adire Romanum*. Adde Addit. 4. cap.28. 29. & Gloss. Pithœi ad Capitul. Caroli M.

ITERIS, pro *Itineris*, dixisse veteres, testantur Sosipater, Charisius & Nonius: quo ἀρχαϊσμῷ usum etiam Symmachum l. 6. Epist. 28. observavit Juretus. Flodoardus lib.14. carm. 18.

Aut mercede carens Iteris se lator abire.

Infra:

... Solatia capti

Fert Iteris gelidas superare volentibus Alpes.

Utitur & carm. 18. eod. lib. & alibi non semel. [Adde Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. c.26. sæc. 2. SS. Benedict. pag. 928.]

¶ ITERUM. Vide mox in *Itrium*.

¶ ITHYRCA, Species armorum ad captandas aves. Angelus Rumplerus l. 3. Hist. Monasterii Formbac. apud Pezium tom. 1. Anecd. p.3. col.468. *Utimur nunc ad capiendas aves Ithyrcis, sagittis, imo & bombardis*.

¶ ITINER, pro *Iter*, ut veteres apud Nonium, sic dixerunt recentiores non semel.

¶ ITINERANTES, Vide *Foresta* sub finem, & *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius*.

¶ ITINERARCHÆ *dicuntur itineris custodes*, in veteri Glossario juris utriusque.

¶ ITINERARE, Iter facere, in Legibus Rotharis edit. Boherii, apud Murator. to. 1. p.2. pag. 44. not. 54. in Legibus Pipini apud Eccardum in Addit. ad Legem Salicam pag. 195. in Annal. Genuens. apud eumd. Murator. to. 6. col. 438. & 553. in Concilio Dertusano an. 1429. c.1. Salvianus de Gubernat. l.1. ubi de Israelitis in deserto: *Adde iulatos Itinerantium castris alitum greges*. Apuleius dixit *Itinerari* eadem notione.

ITINERARIUM, itinerum & metationum militarium designatio: quomodo *Route* nostri dicunt. S. Ambrosius Serm. 5. in Psal. 118. *Miles, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluptaria captat compendia, ne recedat à signis: sed Itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud, præscripto incedit ordine, rectaque via conficit iter, ut inveniat commeatuum sibi parata subsidia. Si alio ambulaverit itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non invenit, &c.* Adde Lampridium in Alexandro Severo. Interdum

ITINERARIUM, dicitur Mappa geographica, in qua describuntur perinde ac depinguntur metationes militares, loca & oppida provinciarum præcipua, cum intervallis ac distantiis, quam Duci necessariam esse ait Vegetius lib.3. c.6. *Primum Itineraria omnium regionum, in quibus bellum geritur, plenissime debet habere perscripta, ita ut locorum intervalla, non solum passuum numero, sed etiam viarum qualitates perdiscat, compendia, diverticula, montes, flumina ad fidem descripta consideret: usque eo ut solertiores duces Itineraria provinciarum, in quibus necessitas geritur, non tantum adnotata, sed etiam picta habuisse firmetur, &c.* Ejusmodi fuit Mappa orbis terrarum ab Agrippa confecta, de qua Plinius l. 3. c. 2. 3. 4. &c. Ejusmodi est etiam Tabula itineraria, quam ex Bibliotheca Peutingeriana edidit Marcus Velserus. Ejusmodi denique fuit Itinerarium, quod falso *Antonini* nomen præfert, & in mappam relatum, & anno Theodosii decimo quinto exaratum, ut in Descriptione urbis CP. docuimus. Vide *Mappa mundi*.

ITINERARIUM, Orationes, vel preces, quæ ab iis, qui se itineri alicui committunt, recitari solent, quæque à Cantico Zachariæ vulgo incipiunt. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. c. 2. *In discessu recitabat ... cum Clericis & familiaribus Itinerarium*. Vide Haeftenum lib. 11. Disquis. monast. p.4. disquis. 4.

¶ ITINERARIUM SONARE, Lituo vel tuba profectionis militaris signum indicere. Ammianus lib. 24. *Extracta quiete nocturna Itinerarium sonare lituos jubet*.

ITINERARIUS, Qui peregrinationes plurimas instituit, *Voiageur*. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap.3. *Homo erat Itinerarius, lateque terrarum & urbium gnarus*.

¶ ITINERARIÆ TABULÆ, Quæ loco altaris erant Sacerdotibus iter facientibus, apud Mabillonium Li-

turg.

turg. Gallic. pag. 73. Vide *Altare viaticum* & *portatile*.

ITINERARII TERMINI. Incertus Agrimensor: *Sunt termini, quibus fides non est adhibenda: isti dicuntur Itinerarii*. Id est, qui facile moventur.

¶ ITINERATOR, ut *Itinerarius*, Viator, in Miraculis S. Eadmundi Angl. Reg. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 833.

¶ ITIRARE, pro *Iterare*, Iter facere, *Itirando ad curiam Romanam*, in Charta an. 1261. tom. 1. Rerum Mogunt. p. 614. col. 2. sub finem.

ITRIUM, ἴτριον, *Tractum*, in Gl. Gr. Lat. MS. Editum, ἴτριον, *Iterum*, *Iteratum*. Græcis ἴτριον, est genus placentæ pertenuis.

ITUS, Iter, via, occurrit apud Eulogium Cordubensem lib. 1. Memorial. Sanctor. *Itui vestro nullus adversari quibit*.

¶ JUARIA. Vide *Juveria*.

¶ JUBENTABILIS. Vide *Joventalis*.

¶ JUBERE, Dignari, velle, Gall. *Daigner*, *vouloir bien*. Atticus Episc. CP. in Epistola ad Aurelium Carthag. & alios Afros, apud Labbeum to. 2. Concil. col. 1145. *Petens, ut pro me plurimum vestra sancta Congregatio orare Jubeat*. Græc. ὑπὲρ ἐμοῦ πλεῖστα εὔξασθαι κατάξιώσαι. Petrus Abb. apud eumdem Labbeum tom. 4. col. 1644. Bonifacium Carthag. rogat, ut oblatum supplicem libellum *suscipere Jubeat & Chartis Ecclesiæ sociare*. Et col. 1646. *Ut suggestionem suam intente advertere Jubeat*. Bonifacius ipse in sua ad Liberatum & alios Epistola ibid. col. 1645. Dominum deprecatur, *ut votis & precibus concedere Jubeat*, &c. Eadem notione Lector in Officiis divinis à præside chori postulans benedictionem ait: *Jube domne benedicere*.

JUBERI, Coloni, Hispanis. Charta Sancii Ramirezii Reg. Aragon. apud Marcam in Hist. Benearn. l. 4. c. 20. *Nisi tantum, quod ponant in eorum hæreditatibus Juberos, qui illas terras laborent, & quod eis eorum fructum reddant*. Infra: *Sed in suas hæreditates mittat Juberos, qui laborent illas*.

¶ JUBERUM, *Luciferum*. Papias in Amalthea.

¶ JUBEUS, Tunicæ species, Gall. *Jupon*, *Pourpoint*, Hisp. *Jubon*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. 156. *Pro una tunica armet, quam Rex habuit octo dies post S. Johannem, 15. s. Pro 1. scudallo idem, & pro uno Jubeo, quos habuit 15. dies post S. Johannem, 1. s. Diploides sive Jubous de serico*, in Concilio Tarracon. an. 1591. inter Hispanica tom 4. p. 614. Vide *Gipo & Gambaison* in *Gambeso*.

JUBILÆUS, inquit Isidurus lib. 5. cap. 37. *interpretatur remissionis munus. Est enim Hebraicus & sermo & numerus, qui septenis annorum hebdomadibus, id est, 49. annis texitur, in quo clangebatur tubis, & ad omnes revertebatur antiqua possessio, debita absolvebantur, confirmabantur libertates*.

JUBILÆI deinde nomenclatura donata plenaria peccatorum indulgentia, iis, qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent quolibet centesimo anno, indulta, cujus auctor fuit Bonifacius VIII. PP. Incertus Scriptor, editus à Catello: *Anno 1300. Papa Bonifacius concessit plenam indulgentiam peccatorum visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli Romæ, & facientibus ibi quindenam infra annum ipsum: statuitque eandem in posterum in omni anno centenario, visitantibus sacra limina sic haberi*. Inscriptio ad ædis Cathedralis Senensis fores:

Annus centenus Romæ semper est Jubilæus;
Crimina taxantur, cui pœnitet ista donantur:
Hæc decrevit Bonifacius, & roboravit

Vide Jo. Villaneum lib 8. c. 36. De Jubilæo à Bonifacio VIII. instituto tractatum scripsit Jacobus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, editum à Julio Roseo: extat in Bibliotheca Patrum: de quo etiam consulendus Joannes Rubeus in Vita Bonifacii VIII. l. 1. c. 11. Postea Clemens VI. PP. *ad instantiam & supplicationem Romanorum, qui de hac causa ad eum suos nuncios miserant, mutavit magnum Jubilæum de 50 in 50. annos, quod juxta ordinationem Bonifacii PP. Octavi erat de centesimo in centesimum; voluitque & ordinavit, quod visitantes limina Apostolorum Petri & Pauli illo anno 50. quem à cætero voluit esse Jubilæum, habeant plenariam indulgentiam suorum peccatorum, cum modis & conditionibus, quæ in dicta ordinatione Bonifacii continentur*. Verba sunt auctoris Vitæ Clementis à Bosqueto editæ, quibus consimilia habet Continuator Nangii: *Anno Domini 1350. Dominus Clemens Papa Sextus volens salutem animarum hominum procurare, statuit, ut indulgentiæ plenariæ, quæ erant, & quæ solebant esse in sacra urbe Romæ de centum annis in centum annis, in Circumcisione Domini nostri Jesu Christi reducerentur ad quinquagenos annos, quia vita hominum labitur & decrescit, & malitia superabundat in mundo, proh dolor! & accrescit. Ideo illa anno 1350. fuerunt indulgentiæ plenariæ concessæ per dictum Dominum Apostolicum, omnibus vere pœnitentibus volentibus pergere & visitare loca Apostolorum Petri & Pauli in Romana urbe, aliorumque Sanctorum. Ad quam quidem peregrinationem iverunt per totum annum illum quamplurimi utriusque sexus, non obstante mortalitate magna, quæ fuerat nuper, & quæ adhuc in aliquibus mundi partibus discurrebat*. Instrum. an. 1350. apud Ludewig. to. 6. p. 413. *Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo, Jubileo, in vigilia vigiliæ Ascensionis D. N. J. C. &c.*] His adjungendi auctor M. Chronici Belgici, Henricus Rebdorffensis & Waddingus ann. 1350. nu. 8. Willelmus Thorn. an. 1390. Peturus Matthæus ad Constitut. PP. p. 133. 134. 704. & alii non pauci. Joannes Villaneus lib. 12. c. 10. id statutum à Clemente tradit mense Januario an. 1342. & die Natalis Christi ann. 1350. incipiendum. Matthæus vero Villaneus lib. 1. cap. 29. id in ann. 1349. rejicit.

Deinde Urbanus VI. PP. Pontificatus sui ann. 12. Christi 1389. tertio Idus April. *instituit, ut omnis Jubilæus per Clementem VI. de centesimo anno ad quinquagesimum reductus, deinde in futurum de tricesimo tertio anno in tricesimum tertium annum semper institueretur, & ut annus Nativitatis Domini proxime venturus videlicet 1390. esset Jubilæus; quo eum commovit tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, quod tatu m postquam natus est de Virgine, (per cujus mortem thesaurus Ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum omnes emanant, cumulatus) triginta trium annorum curriculo completum fuit*. Ita Magnum Chronicon Belgicum.

Bonifacius vero IX. Urbani Successor, Jubilæi gratiam latius diffundens, *Regibus, & aliis dominis, temporalibus & spiritualibus, religiosis etiam Conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus hujusmodi gratiæ largitatem possent consequi, ita tamen ut Confessor, quem aliquis eorum eligeret, nomine Basilicarum & Ecclesiarum, videlicet Petri & Pauli, Joannis Lateranensis & S. Mariæ Majoris aliquas Ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis vicibus tenerentur visitare*. Hæc ex Willelmo Thorn. an. 1390. qui addit eo anno à Bonifacio concessam præfatam indulgentiam Conventui S. Augustini in Anglia: ut Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 86. Coloniensi, Magdeburgensi, & aliis in Germania civitatibus. Atque inde fluxit, qui hodie obtinet, mos Jubilæi indulgentias in regnis & provinciis indicendi.

Demum, ut quæque ætas particeps beneficii istius fieret, Sixtus IV. Jubilæum ad vicesimum quintum annum contraxit, primamque ejusdem egit celebribatem

ann.

ann. Dom. 1475. Vide eumdem Gobelioum c. 81. p. 268. cap. 84. pag. 273.

JUBILÆUM *annum S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris*, Monachos S. Trinitatis solenni ritu celebrasse, auctor est Willelmus Thorn: *Anno Dom. 1320. & anno S. Thomæ Martyris tunc Jubilæo, dominus Radulphus Abbas per seniores Eccl. S. Trinitatis effective requisitus, Missam & cætera solemnia inter ipsos in magno honore celebravit.* Eadem solennitas celebrata annno 1370. *populo pro indulgentia quasi infinite congregato.* Unde constat, annum istum Jubilæum Sanct. Thomæ quovis anno quinquagesimo occurrisse, eidemque festivitati indultas à summo Pontifice indulgentias: nam S. Thomas martyrio vitam finivit an. 1170.

Tradit præterea Spelmannus, Edwardum II. Regem Angliæ sui ipsius annum Genethliacum quinquagesimum *Jubilæi* more celebrasse anno 1362. natus quippe in festo S. Briccii Idibus Novembr. ann. 1312. hoc enim anno ritu solenni Curiam suam plenariam tenuit, reos de carceribus eduxit, criminum indulgentiam præterea reis Majestatis concessit, leges regno salutares tribuit, privilegia denique multa indulsit, quæ quidem hausit ex Thoma Walsinghamo.

JUBILÆUS, Possessio, seu præscriptio 50. annorum. Canones Hibern. lib. 41. c. 7. *Ager inquiratur in scriptione duarum Ecclesiarum; si in scriptione non inveniatur, requiratur à senioribus & propinquis, quantum temporis fuit cum altera; & si sub Jubilæo certo remansit, sine vituperatione maneat in æternum.* Lib. 35. c. 7. *Quidquid per 50. annos remanserit, hoc est, annum Jubilæum &c.* Cap. 8. *Observandæ sunt leges Jubilæi, id est anni quinquagesimi, ut non adfirmentur incerta tempore veterata, &c.*

JUBILÆUS, Homo grandævus, centenarius. Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis c. 17. *Quid ille Jubilæus, (ita virum sanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes) facere vellet, &c.*

¶ JUBILARIUS, Qui quinquaginta annos in eod. statu perseveravit. Instrum. an. 1182. to. 2. Rer. Mogunt. p. 889. *Dominus Thomas ... hujus insignis Collegii decanus & trium Cathedralium ecclesiarum quinquagenarius Canonicus & Jubilarius (ut vocant) monumentum hoc ... posuit.* Necrologium Fratrum Prædic. in Retza apud Raim. Duellium Miscell. lib. 2. p. 173. 4. *Kalend. Novemb. O. R. P. frater Michael de Anaso Prior hujus Conventus & Jubilarius.* Adde Constitutiones Dominicanorum Vincentii Mariæ p. 1. col. 343.

¶ JUBILARUS, Clarus, illustris. Miracula S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii p. 679. *Vir quidam Sonegias inhabitabat, quem paupertas quidem obscurum, sed dignitas famulatus S. Vincentii Jubilarum reddebat.*

¶ JUBILEUM, Licentia, ut vocant, Sorbonica, seu biennium quo Baccalaurei tenentur disputationibus theologicis interesse ut doctoris gradum possint consequi. Charta Joannis Abb. Cisterc. an. 1456 apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 185. *Quod vero attinet ad Sorbonicam responsionem, volumus ut Baccbalaurei qui in primo Jubileo responderunt de Tentativa, iidem in primo anno; & qui in secundo Jubileo, iidem in secundo anno de Actu Sorbonico suo ordine respondeant.*

JUBILUS, Ugutioni, *Argutus sonus, unde jubilare, quadam voce confusa præ gaudio exultare & lætari.* S. Hilarius in Psal. 65. *Jubilum, pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus.* Calpurnius Eccl. 7.

Et tua mœrentes expectant Jubila tauri.

[Silius Ital. lib. 14.

Et lætis scopulis audivit Jubila Cyclops.]

Vide S. Petrum Chrysologum Sermone 46.

☞ *Jubilum* militare vocabulum fuisse probat Carolus de Aquino ex hoc Ammiani loco l. 22. *Accessere flagitia disciplinæ castrensis, cum miles cantilenas meditaretur pro Jubilo molliores.* Ex quibus merito conficit Vir eruditus Jubilum fuisse genus clamoris vel acclamationis militaris, ut probabilissimum est, ad lætitiam testificandam.

Proprie autem sequioris ætatis Latini Scriptores *Jubilum* appellarunt, quod alii *Neumam*; productionem cantus in finali litera antiphonæ, seu cujusvis cantus Ecclesiastici. Honorius Augustod. l. 1. c. 14. *Unde quidam longam neumam cum organis jubilant, quæ Jubilum vocatur.* Cap. 88. PP. *in festivis diebus neumam, quæ Jubilum dicitur, jubilare statuit.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. c. 1. *Dicent Amen, & finietur sine Jubilo.* Arnoldus Abb. Bonæ-Vallis de Operib. sex dier. *Nihil tamen triste, nihil lugubre erat: ubi non varietas concinentium dissonantiam efficiebat: sed sive arctas, sive per amplas faucium fistulas circumflexiones Jubilorum impellerentur, ascensiones & descensiones vocum, convenientibus in unum differentiis, ad unius puncti revertebant harmoniam.* Ratpertus Monachus de Casibus S. Galli cap. 4. & Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balb. l. 1. c. 9. *Frigdoræ autem & Occidentanæ, quas sic nominabant, Jubilos illis animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Idem Eckeardus c. 16. *Eandem disciplinam angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum, & sociis suis docere Ecclesiam in Jubilis sequentiarum agendam. Ideo, ut reor, ut per initium angelicarum disciplinarum oriatur hominibus mentis devotio, & dilatato corde mens seipsam transcendat & spiritalior fiat.* Ubi ad marginem hæc notari observat Goldastus: *Jubilus, id est, neuma, quem quidam in organis jubilant, plausum victorum lætantium commendat.* *Jubilum* pro organis usurpat Rolandinus in Summa Notariæ c. 6. *Eundem in sedem Pastorem & Abbatem cordis & Jubilo posuerunt.* Vide Pneuma.

¶ JUBON, vox Hispanica. Vide *Jubeus*.

JUCTUS, &c. Modus agri. Notæ Tyronis: *Itiner, jugerum, aripennis, Juctus.* Polyptychus Floriacensis: *Habet ibi de vinea indominicata Juctos, id est, aripennos, 100.* Infra: *De terra arabili indominicata ad modios 240. unius sationis, de prato Juctos 60. de silva plus minus bunnarios 100.* Tabularium S. Maxentii Pictav. *Et est plus minus de vinea inter duo loca Juctus sex, sive quantumcunque ad ipsum alodem perspicit, &c.* Tabular. S. Cypriani Pictav. *Concesserunt Monachis S. Cypriani, complantum suum, duos Juctos de vinea in terra S. Severini, &c.* Formula Andegav. 4. *Et ita vendedi ad venerabile fratri illi vineola plus menus Juctus tantus, & residit in terraturium Sancti illius, &c.* Occurrit præterea in Form. 22. & 53. occurrit non semel in Tabul. S. Eparchii Inculism. fol 49. &c.

JUNCTUS, interdum scribitur, ut in Pancharta nigra S. Martini Turonensis, an. 892. *Ad quam adspiciunt aripennes vineæ 4. & quarta una terræ arabilis, & Juncti 4. de prato, cum corte dominica ac vineis, &c.* Et in Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriac. *In castro Metulo 4. massos de terra arabile, & 6. Junctos de vineis, & 1. parcum, & 2. carrucas, & blatum, qui est in terra.* [Vetus Charta apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav MSS p. 361. *Est medius Junctus inter terra arabile & marisco, &c.* Alia Willelmi Comitis Pictav. pro Monasterio Ebroicensi: *Dono eis ... unum Junctum de vinea, necnon & quatuor Junctos de prato.*] Neque aliud videtur.

JUCHUS, in Charta S. Galli apud Vadianum l. 2. de Monasteriis Germaniæ pag. 83. *De medio, quod habuit territorio ... Juchos 4. ad reconciliationem nobis dedit.* Alia ibidem: *62. Juchos ad nos recepimus.* Alia apud eumdem p. 84. *Et dedit ei 8. Juchos in Durgowen.* [Adde Formulas 47. & 48. apud Baluz. to. 2. Cap. col. 588. & 589.]

Jo-

Jochus, in Charta 42. inter Alamannicas Goldasti: *Et pro istas res proservire volo annis singulis, hoc est, 30. siglas cervisiæ, .. & arare duos Joches in anno, & recollegere, & intus ducere.* Charta 41. *Unum Juchum de vinea.* Vide Chartas 8. 16. 17. 19. 25. 26. Atque hæ voces videntur ductæ à *jugo boum*, ut *Junctus* & *Juctus*, idem fuerit quod *Bovata*, id est, tantum terræ, quantum par boum arare potest.

¶ JUCUNDA, ut supra *Jocalia*, Gall. *Joiaux*. Formula vetus apud Eccardum ad calcem. Pactus Legis Salicæ p. 245. *In vestram Jucunda & pigmenta ac medicamenta, quæ vobis congrua puto, vestræ dilectioni dirigere curabo.*

JUCUNDARI, pro Oblectari, habent non semel vetus Biblior. Interpres, S. Augustinus l. 17. de Civit. Dei, Lactantius l. 4. c. 6. &c.

¶ JUDÆA, Judæaria. Vide in *Judæi*.

¶ Judææ Carnes. Statuta Massil. l. 2. c. 33. *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter carnes hircinas vel caprinas, aut carnes Judæas, vel carnes de moria, nec carnes leprosas, &c.* Carnes animalium à Judæis interfectorum intelligendas esse palam est ex Statutis Arelat. infra laudatis in *Macellare*.

JUDÆI, ideo à Principibus Christianis tolerabantur, quod rei fœnerariæ operam darent, & publicorum vectigalium essent conductores, eoque ipso iis essent utcumque utiles. Rabanus Mauros lib. contra Judæos c. 42. *Quod quidam ipsorum qui in nonnullis civitatibus, inlicite constituuntur, soleant in remotioribus locis Christianos pauperes & ignaros pro eodem telenee acriter constringere, deinde, ut Christum negent, persuadere.* [Horum in Francia domicilium primus omnium Philippus Augustus Edictis confirmavit; legesque, quibus uterentur, sancivit.] Atque ii ut & eorum bona, olim Baronum fuere in quorum dominiis habitabant. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 127. *Les muebles aus Juifs sont au Baron.* Bracton. l. 5. tract. 4. c. 6. § 6. *Judæus vero nihil proprium habere potest, quia quicquid acquirit, non sibi acquirit, sed Regi: quia non vivunt sibi ipsis, sed aliis, & sic aliis acquirunt, & non sibi ipsis.* Curia Generalis Barcinonensis an 1283. sub Petro II. Rege Arag. *Item de Judæis & Saracenis, de quibus existit petitio, quod deberent esse illorum, in quorum castris seu villis habitarent, seu morarentur, volumus super hoc de cætero observari, quod in loco quolibet eorum est antiquitus observatum, salvis privilegiis & pactis specialibus cuicunque.* Adde Matth. Paris p. 521. Ita porro Baronum erant, ut iis inconsultis ab illorum dominiis recedere, ut & aliis Baronibus eos recipere non liceret. Statutum S. Ludovici an. 1230. de Judæis tom. 5. Histor. Franc. pag. 421. *Nec aliquis in toto regno nostro poterit retinere Judæum alterius domini, & ubicumque aliquis invenerit Judæum suum, ipsum licite capere poterit, tanquam proprium servum suum quamcunque moram fecerit Judæus sub alterius dominio, vel in alio regno.* Inter Aresta Pentecost. an. 1288. in Regesto B. fol. 79. *Dictum est, quod Judæi in terris Baronum, qui habent altam Justitiam, non possunt remanere contra voluntatem ipsorum Baronum. Dictum etiam fuit, quod Prælati aut eorum Officiales non possunt pœnas pecuniarias Judæis infligere, nec exigere per Ecclesiasticam censuram; sed solummodo pœnam à Canone statutam, scilicet communionem fidelium sibi substrahere.* Quippe servis accensebantur. Fridericus II. Imp. in Charta ann. 1237. pro Viennensibus apud Lambecium lib. 2. de Bibl Cæsar. p. 80. *Cum imperialis auctoritas à priscis temporibus ad perpetuam Judaici sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.*

Verum hæc Judæorum dura conditio in usu esse cœpit sub finem 12. seculi, si fides D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 570. ubi eruditissimum virum D. Cangium haud satis opportune castigat quasi in distinguendis temporibus minus diligentem; nullibi tamen, mea quidem sententia, accuratior atque scrupulosior. Judæos quippe & eorum bona olim Baronum in quorum dominiis habitabant fuisse, eo scilicet tempore, nimirum sub S. Ludovico, quo id viguisse certum est, docet & pro suo more probat D. Cangius; an vero prius aliter res se habuerit, tacet, haud ignarus forte censuram mereri quisquis idem de ætate Philippi Augusti affirmaret aut negaret; neque enim ita certum est id non obtinuisse sub Philippo Augusto, uti colligere est ex laudati à D. *Brussel* Militis exemplo qui ann. 1214. omnia bona sua atque suos Judæos Trecensi Comitissæ vendidit: nihil quippe magis proprium, quam id quod quis vendere potest.

Eo igitur servitutis nomine ab iis, ut à cæteris obnoxiæ conditionis subditis, graves *tallie*, seu præstationes interdum exigebantur à dominis: quæ quidem ordinariis prædiorum redditibus accensebantur. Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 32. *Finis Judæorum pro mora eorum in Ducatu per annum.* Ut enim in terris Baronum moram & mansionem faciendi haberent facultatem, quasvis, etiam libertati contrarias, admittebant conditiones. Unde si quando Principum & Baronum exhausti essent fisci, hos iis expulsuros se minabantur, qui mox immensas pecuniarum summas fisco exsolventes, *quasi beneficio restitutionis* in integrum restituebantur, ut verbis utar Radulphi de Diceto ann. 1180. cui adjungend i Gervasius Dorobernensis an. 1168. Matthæus Paris ann. 1244. 1250. 1252. 1255. p. 435. 521. 556. 606. Sed in proventibus, qui ex Judæis capiebantur à Dominis feudalibus, is erat, ut *si aliquis à secta Judaica vellet recedere, spiritu illuminatus divine, ac limitibus erroris derelictis, fidei orthodoxæ sacrique baptismatis reciperet sacramenta, bonis, quæ præhabebat nudaretur omnino, & sic suis viduatus rebus, efficeretur & remaneret pauper & inops: unde accidebat, quod tales, qui antea se locupletes cernebant, egeni, & quidam ex eis vitam quærerent mendicantium, & in pristina devia relaberentur ad vomitum, damnabiliter remeande in suarum, proh dolor! animarum perniciem.* Quam quidem *consuetudinem, sive usum, qui in regno Franciæ & plerisque aliis mundi climatibus diutius inoleverat, seu aliter a priscis dicebatur temporibus hactenus observatus*, abrogavit Carolus VI. Rex Franciæ, Statuto 25. April. an. 1363. quod descriptum legitur in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Hanc etiam abrogavit Jacobus II. Rex Aragoniæ: *Ita quod si Judæus, vel Judæa, se baptisaverunt, & redierint ad fidem Christianam, quod eo quod ipsi habeant renuntiare ipsorum bonis, quia ipsa habent de usuris & turpi lucro, & ita gravius vel durius ad fidem Catholicam venians, quod nos, quantum in nobis & posse nostro & auctoritate nostra regali & in successoribus nostris est, & etiam Curia pro toto generali terræ dimittimus ei ipsam & suis in perpetuum.* Exstat Statutum aliud ejusdem Regis, quo in omnibus dominiis suis statuit, *quod quicumque Judæus vel Saracenus Spiritus S. gratia fidem voluerit recipere orthodoxam, & baptismi lavacrum salutaris, libere & absque ullius contradictione possit hoc facere, non obstante prædecessorum suorum vel alicujus statute vel etiam super hoc obtenta consuetudine, ita quod propter hoc nihil de bonis suis mobilibus & immobilibus ac se moventibus, quæ prius habebat amittat, imo universa secure ac libere teneat & possideat, &c.*

Cum igitur obnoxiæ conditionis essent, erant etiam in commercio, adeo ut transferri, & concedi possent. Charta Friderici II. Imp. an. 1210. apud Rochum Pirrum tom. 1. p. 143. *Concedimus, omnes Iudæos civitatis nostræ*

nostræ Panormitanæ, tam illos, qui in ipsa civitate morantur, quam & alios, quos de cetera in ipsa civitate contigit habitare, ut de cætero homines vestri sint, & Ecclesiæ Panorm. & vobis & Ecclesiæ subditi in omnibus existentes. Apud Matth. Paris ann. 1255. p. 606. Henricus III. Rex Angliæ *vendidit Judæos per aliquot annos Comiti Ricardo fratri suo, ut, quos Rex excoriaverat, Comes evisceraret.* Adde Ditmarum l. 3. p. 27. l. 6. p. 64.

Licet porro Judæi Baronum essent proprii, erant tamen quodammodo juris regii, *& sub eorum tutela & defensione*, ita ut *quilibet eorum alicui diviti, se non posset subdere sine Regis licentia*, ut est in Legibus Edwardi Confessoris c. 29. & apud Guillelmum Carnot. de Vita & Miracul. S. Ludovici, Fridericus II. Imp. apud Petrum de Vineis c. 12. *Et quod omnes & singuli degentes ubique per terras, nostræ jurisdictioni subjectas, Christianæ legis & Imperii prærogativa, qua dominamur & vivimus, servi sunt nostræ Cameræ speciales.* In Charta ejusdem Friderici II. Imp. pro Ecclesia Arelatensi apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. p. 350. *Judæi* inter regalia, quæ eidem Ecclesiæ concedit, recensentur. Hinc vetus scriptum apud eumdem p. 374. de Ecclesia Arelatensi: *Judæos omnes proprios servos habebat*, Adde p. 364. Guill. Neubrigensis lib. 4 cap. 11. *Fisco competit quicquid Judæi, quos fæneratores constat esse regios, in bonis habere videntur.* Plura de Judæorum obnoxia conditione congessimus in Notis ad Statuta S. Ludovici p. 184. 185.

☞ Haud feliciori conatu rursus Cangium nostrum in partes hic revocat D. *Brussel*; neque enim absolute scribit D. Cangius Judæos ad Regem pertinuisse, sed eos *quodammodo* fuisse *juris regii*; quod, ut arbitror, non ibit inficias D. *Brussel*, cum ipse pluribus probet eos sub tutela & protectione Regis exstitisse.

Prostat in Regesto Parlamenti dicto *Olim*, fol. 130. Statutum Caroli VI. receptam in Francia consuetudinem abrogans, qua Judæi, Christianam amplectentis religionem, bona fisco adjudicabantur. Quod longe ante sanxerat Concilium Lateranense sub Innocentio III. ubi hæc habentur: *Qui Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus nullatenus excludantur, &c.*

Judæi judices suos peculiares habebant, suasque Curias, in quibus eorum dirimebantur controversiæ. Scribit Matth. Paris an 1124. pag. 433. statuisse Regem Angliæ *ut unus ad minus Justitiarius Judæorum deputaretur.* Meminit idem Scriptor ann. 1251. Philippi *Luvel* Clerici *custodiæ Judæorum* addicti: & an. 1252. Militis cujusdam literati Roberti *de Latto*, cui Rex idem commiserat tutelam Judæorum & sigilli sui, quod ad Scacarium pertinebat eorumdem, pag. 573. [Philippus V Rex Franc Edicto an. 1317. to. 1. Ordinat. Reg. p. 646 statuit: *Que nuls Juifs ne soient contraints à respondre fors pardevant leurs Baillifs, ou pardevant ceux que li Baillifs, y mettront pour eux.* Joannes Francorum Regis filius & Comes Pictav. Robertum de Ultra aquam instituit *Judicem & Gardiatorem* Judæorum, in Literis an. 1359. to. 3. Ordinat. p. 352. & seq. quam dignitatem Ludovico Stampensi Comiti concessit Rex ipse an. 1360. ibid. p. 471. & seq. deinde p. 474. Judæos *eximit ab omnibus Justiciariis, Judicibus nostris & aliis quibuscumque Commissariis, preterquam*, inquit, *à Nobis deputandis, Nobis vel Gardiano ipsorum vel aliis eisdem per Nos deputandis, de & super causis quibuscumque & casibus ipsos tangentibus cognitionem & decisionem ipsorumque punitionem in casibus de quibus punitio ad Nos spectare debebit, tenore presencium penitus reservantes, &c.*] Ita Balsamon in Nomocanone tradit, Judæos CPolitanos [illegible] habuisse pro judice, donec Manuel Comnenus illos ordinariis subjecit.

☞ Suum etiam habuere proprium sigillum, haud dubie quod lege ipsis prohibitum est figuris quibusque vel sculptis vel pictis uti. Stabilimentum Judæorum Philippi Augusti to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 45. *Duo quidem de probioribus viris cujuslibet villę, custodient sigillum Judæorum, alter videlicet sigillum, & reliquas ruttam.* Leg. f. *& alter rotum.* Quod sigillum ipsis postea abstulit Ludov VIII. an. 1223. ibid p. 48. *Judęi de cætero sigilla non habebunt ad sigillandum debita sua.*

Iis præterea cœmeteria extra muros civitatum habere concessum ab Henrico II. Rege Angliæ, scribunt Rogerus Hovedenus & Bromptonus an. 1177. *Eodem anno Dominus Rex pater dedit licentiam Judæis terrę suæ habendi cœmeterium in unaquaque civitate Anglię extra muros civitatum, prius enim omnes Judæi mortui Londonias ferebantur sepeliendi.* Ita Judæi CPolitani sepulturas suas ἐς τὴν περαίαν, habuere, ut auctor est Nicetas in Andronico l. 1. ou 6.

☞ Præter cœmeteria etiam Synagogas in Francia ipsis concessas constat ex Literis S. Ludovici quibus, Judæis ann. 1249. expulsis licentiam facit revertendi in Franciam, atque synagogas & cœmeteria illis restitui jubet: *Volentes tamen, ut veteres Synagogas cum hiis sane quibus uti non possunt commode Synagogis, reddant Judæis ipsis necnon & cimeteria eorumdem.* Quamquam vero ipsis Synagogæ permitterentur, prohibitum tamen erat ne in iis altis vocibus cantarent; hinc an. 1288. *emenda* 300. solid. mulctatos reperimus in Computo ejusdem anni apud D. *Brussel* de Usu feud tom. 1. p. 603. *De emenda Judæorum, pro eo quod nimis alte cantaverunt 111 c. lib. Parisienses.* Fuere etiam ipsis possessiones, prædia & aliæ res immobiles, à quibus acquirendis prius prohibiti fuerant. Edictum Ludovici X. Reg. Franc. ann. 1315. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 597. *Les deux preudes-hommes dessus dit, connoistront par eus, ou par autres des heritages desdits Juis, vendus mains de la moitie de droit pris, & feront droit sus la deception.* Aliud Philippi V. Reg. Franc ann. 1317. ibid. pag. 646. *Que les maisons qu'ils tiennent ores, ou tendront, leur demeurent en tele maniere qu'ils ne puissent nulles louer à Chrestiens.* Constantior fuit usus quoad feuda nobilia; nusquam enim, quod sciam, ut ea possiderent, ipsis concessum est.

☞ Sed nec quaslibet res in pignus seu *vadium* accipere Judæis licitum fuit. Edictum Philippi Augusti an. 1218. tom. 1. Ordinat. Reg Franc. p. 36. *Item nullus Judæus accipiet in vadium ornamentum Ecclesiæ, aut vestimentum sanguinolentum, aut madidum, aut ferrum carrucæ, aut animalia carrucæ, aut bladum non ventilatum.* Aliud Ludovici X. Reg. Franc. ibid. p. 597. *Item. Il ne porront prester sus vessel, ou aournement d'Eglise, ne sus gage sanglant, ne sus gage moillie freschement, ne les recevoir en quelque maniere que ce soit.*

Judæis, ut qualitate habitus à Christianis distinguerentur, indictum in Concil Lateran. an. 1215. cap. 68. Inde cautum postmodum, ut in vestibus rotæ vel circuli signum deferrent. Chronicon Rothomagense ann. 1215. *Romæ generale Concilium à Papa Innocentio celebratur, ... Judæis indixit Signum Circulare in pectoribus bajulare, ut inter ipsos & Christianos discretio, seu divisio vestium haberetur.* Statuta Raimundi Comitis Tolosæ & Legati PP. contra Hæreticos, apud Catellum in Hist. Tolos. p 352. *Ad hoc ut Judæi à Christianis possint discerni statuimus, & districte præcipimus, ut in medio pectoris portent Signum Rotæ, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudinis vero unius palmi dimidii de cana.* Idem statuitur in Concilio Albiensi can 19. Narbon. ann. 1227. can 3. Biterrensi ann. 1246. can. 39. Albiensi an. 1254. can 65. 70. Arelat. ann 1660. c. 8. Ravvennensi an. 1331. c. 23. alio Raven. ann. 1317. c. 14.

c. 14. & Avenion. an. 1326. c. 57. Vide Statuta Synodalia Odonis Episc. Paris. §. ult. Charta Alphonsi C. Pictavensis ann. 1269. *Quoniam volumus, quod Judei à Christianis discerni valeant & cognosci, vobis mandamus, quatenus imponatis omnibus & singulis Judaeis utriusque sexus signa, videlicet unam Rotam de filtro, seu panno croceo in superiori veste consutam ante pectus, & retro ad eorumdem cognitionem: cujus tota latitudo sit in circumferentia 4. digitorum; concavitas autem contineat unam palmam: & si quis Judeus postmodum sine prædicta signo in publico inventus fuerit, inventori vestis superior concedatur. Et nihilominus Judaeus, qui sic inventus fuerit sine signo, puniatur usque ad valorem 10. lib. Turon.* [Exstat tom. 1. Ordinat Reg. Franc. p. 294. Edictum S. Ludovici ann. 1269 totidem conceptum verbis, excepto quod pro *rotam de filtro*, legitur *rotam de feutro*.] Philipp. III. Rex Franc. in Edicto dato die Mercurii ante festum S. Michaelis an. 1271. parentis statutum decrevit observari, *de signis seu Rotis croceis à Judæis deferendis, per quas possent à Christianis cognoscipleniùs & discerni*. [Edictum Ludov. X. Reg. Fr. an. 1315. to. 1. Ordinat. Reg p. 596. *Ils porteront le signel là ou il l'avoient accoustume à porter, & sera large d'un blanc tournois d'argent au plas, & sera d'autre couleur que la robbe, pourtrait de fil, ou de soye grossement, pour etre mieux, & plus clerement apparuit*. Exstat in Regesto 8. Memorabilium Cameræ Computor. Paris. fol. 54. Edictum aliud Joannis Regis dat. Remis 21. Octob. an. 1363. quo idem statuitur, hisce vernaculis: *Une grand* Rouelle *bien notable de la grandeur du grand seel du Roy partie de rouge & de blanc, & telle, que l'en puisse appercevoir au vestement dessus, soit mantel ou autre habit en tel lieu, qu'ils ne la puissent musser, &c.* Adde Sammarthanos in Gallia Christ. in Episcopis Avenionensib. num. 50. Statuta Massiliensia MSS. l. 5. *Statuimus quod omnes Judæi à 7. annis supra portent vel deferant Culetum croceam, vel si noluerint, portent in pectore unum Rotam latum & unguam ad modum palmæ hemiais, ita quod eam nullatenus cooperiant, & similiter omnes Judææ maritatæ, undecumque sint, portent otales,* (autelles, seu telles, i. *tales*) *& si quis contra fecerit, solvat perinde pro qualibet vice pro pœna quinque sol. vel plus ad libitum Rectoris*. [Pro *otales* legendum *orales*, ut in Editis l 5 c. 14. Vide *Orale*.]

☞ His addam ex quodam veteri libro locum, quem Pitto refert in Annal. Ecclesiæ Aq. p. 122. *Judæi Aquis commorantes cujuscumque conditionis, divites vel pauperes, nobiles & ignobiles, pauci vel plures, ab hodierno die & deinceps annuatim in die Paschæ, persolvent domino Petro* (IV. Archiep. Aq. in nova Gall. Christ. prætermisso) *& post eum successoribus suis duas libras optimi piperis pro censu an. 1143. & pro Rotulo, cymeterio & lampade*. Similem profert locum idem Annalista p. 160. ex Charta Rostagni Archiep. ann. 1283 *Judæi de Aquis pro oratorio cum Rotulo & lampade & cymeterio in festo S. Paschæ persolvant libras duas piperis subtilis. Judæi de Istra libras duas piperis grossi in festo S. Luciæ, &c.* His in locis *Rotulus* non est *Rota crocea*, quanta quanta sit vocum affinitas, sed volumen quoddam, puta vel vetus Testamentum, vel Libellus precum, quo in Synagogis suis utebantur Judæi. Præter ipsam verborum prolatorum seriem, id satis indicat census pro *rotulo* solutus. Nusquam enim Judæi censum solvissent pro *rota crocea*, quæ totam gentem dedecorabat.

In Anglia non rotam, sed pannum ad instar tabulæ detulisse, auctor est Matthæus Westmonaster. an. 1275. *In quo* (Parlamento Westmonaster.) *statuta multa ad utilitatem regni fuerunt publicata, inter quæ Judæis fuit interdicta effrænata licentia usurandi. Et, ut possent à Christianis discerni, præcepit Rex, quod ad instar Tabularum ad unius palmæ longitudinem, signa ferrent in anterioribus indumentis*. Id ipsum statutum ante fuerat, ut colligitur ex Additam. ad Matth. Paris p. 132. [Vide Præceptum Edwardi Regis Angl. an. 1277. apud Rymer. tom. 2. pag. 73.]

In Decretis Venetis p. 68. Judæi tenentur deferre *signum telæ zallæ* (seu croceæ) *in medio pectoris*. Unde emendare licet Concilium Arelatense ann. 1234. can. 16. *Deferant extra domos in superiori veste in pectore Signum cellæ*. Legendum enim videtur *telæ zallæ*. Synodus Exoniensis an 1287. can. 49. *Præcipimus, ut Judæi utriusque sexus super vestes exteriores duas Tabulas habeant alterius coloris ad pectus consutas, quarum latitudo digitorum duorum, & longitudo quatuor sit ad minus, ut sic per diversitatem habitus à Catholicis discernantur*. Vide Concil Langesiense ann. 1279. can. 9. Avenionense an. 1279. can 6. Lugdunense an. 1299. &c. In Concilio Viennensi Austriæ an. 1267. can. 15. *Pileum cornutum* deferre jubentur.

☞ Quæ quidem eam potissimum ob causam statuta fuere, ne ullam Christiani cum Judæis societatem inirent; hinc etiam varia prodierunt interdicta, v. g. Ne Judæis mancipia traderentur Christiana, l. 6. Capitul. c. 119. & 423. Ne Judæi Christianam regerent familiam, ejusd. libri c. 122. Ne Christiani emphyteosis vel conductionis titulo res Judæorum haberent, neve suas illis accommodarent, in Addit. 3. Capitular. c. 90. Ne opera Judæorum uterentur ad medicinam vel chirurgiam, in Conciliis Avenion. an. 1326. & 1337. ac tandem, ne nutrices Christianæ pueros Judæorum lactarent, in Statutis Ecclesiæ Biterr. an. 1368. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 656. & Ecclesiæ Nemaus. ibid. col. 1064. quibus præponendus Innoc. III. PP. in Epist. ann. 1212. ad Episcopos Senon. & Paris. ubi causam explicat cur id potissimum nutricibus prohibeatur. Stabilimentum Philippi Augusti to. 1 Ordin. Reg. Franc. p. 41. *Sed bene volunt quod nutrices Judæorum excommunicentur*. Unde emendandus D *Brussel* qui Tract. de Usu feud. tom. 1. p. 583. hic legit, *meretrices*, pro *nutrices*, non errore typographico, reddit enim Gallice: *qui se prostituoient aux Juifs*. Nec melius apud Acherium to. 6. Spicileg. p. 493. legitur *Mittentes* pro *Nutrices*.

☞ Ita vero à Judæis abhorrebant non modo Ecclesiastici viri, sed & judices laici ut Christianum, qui rem cum Judæa habuerat, igni continuo damnarent; cujus judicii *ridiculam* hanc *rationem* reddit Johannes Gallus Quæst. 387. *Quia habere rem cum Judæa à Christiano est rem habere cum cane*.

☞ Singularis admodum & observatu dignissima est juramenti formula, quam refert Petrus Gassendus in Notitia Eccles. Diniensis p. 152. ad quam Elziarius de Villa-nova Judæos esse adstrictos statuit circa ann. 1337. *Item statuimus quod si Judæus causam habet cum Christiano, vel è contra Christianus, vel etiam testimonium ferat contra Christianum, teneatur jurare sub hoc forma: Juras tu per Deum Patrem Adonai? Respondes, juro. Juras tu per Deum Patrem omnipotentem Sabbaoth? ℞. juro. Juras tu per Deum Elohi? ℞. juro. Juras tu per Deum qui Moysi apparuit in rubo? ℞. juro. Juras tu per decem nomina Dei? ℞. juro. Juras tu per totam istam Legem quam Deus docuit Moysem famulum suum? ℞. juro. Si tu culpabilis es de hac re, & Dei nomina & Legem ejus perjuras, mittat Deus super te turbam, & febrem quotidianam, tertianam & quartanam: & mittat Deus super te & oculos tuos angustiam animæ tuæ. ℞. Judæus, Amen. Lucrum tuum comedant inimici tui; & mittat Dominus super te iram suam & deficiunt ante inimicos tuos: habeant super te inimici tui potestatem & fugias nemine te sequente. ℞. Amen*

Si perjures Dei sacramenta frangat Deus vires tuas & potentiam tuam; & ponat Deus devastationem in domum tuam; & mittat Deus super te bestias feroces, & ponat Deus super te inimicos tuos. ℟. *Amen. Adducat Deus super te gladium vindicare vindictam, & adducat pestilentiam super te, & tollat à te omnem substantiam panis, & comedas & non satieris.* ℟. *Amen. Item, si perjuras de hoc sacramento, comedas carnem filiorum tuorum, & destruat Deus cadaver tuum & super corpora infantium tuorum adducat mortalitatem pessimam.* ℟. *Amen. Donet Deus domum tuam in deserto, & destruat Deus sanctuarium tuum, & deleat te de terra, & inimici habitent in domo tua, & stuprent tuam uxorem, & dispergat te Deus super terram, & nemo respiciat te.* ℟. *Amen. Sectetur te gladius mortalitatis, & mittat Deus molestiam, & timorem in corde tuo, ut fugias ad motum foliorum arborum ac si gladius insequeretur.* ℟. *Amen. Sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te absorbeat terra, sicut absorbuit Datan & Abiron, & etiam deglutiat.* ℟. *Amen. Et si tu de hoc sacramento perjures, declinet Deus cor tuum iniquum & pessimum & veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum, & omnes maledictiones quæ in volumine Legis Moysi & Prophetarum scriptæ sunt.* ℟. *Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat.*

JUDÆA, JUDÆARIA, JUDERIA, JUDAICÆ, JUDAISMUS, Mansio Judæorum in oppidis: *Les quartiers des Juifs, Juirie*, apud Villbard. n. 83.

¶ JUTARIA, Massil. *Juterio*. Litteræ an. 1320. ex Schedis D. *Le Fournier*: *Nullus Judeus extra Jutariam commoretur cum aliis Judeis audeat inter Christianos alicubi habitare. Caretia Jutariæ*, in Charta an. 1428. ex iisdem Schedis.

¶ JUZATARIA, in Notis obituum & fundationum ad marginem veteris Martyrologii Eccl. Aquensis, *Hospicio sito in Juzataria*.

JUDÆA. Gloss. Lat. Gall. *Judea, Jurie*. M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 6. Ch. 15. *Qui denarii accipientur Parisiis in furno, qui est in Judæa*. Occurrit hac notione in Statutis Avenion ann. 1570. rubrica 34. art 1. Chron. Bertr. Guesclini:

Vous avez les Juifs, puis qu'avoir les volez,
En la Juifverie on les a ebeminez.

JUDÆARIA. Charta Philippi Aug. an. 1216. in ejus Regesto f. 167. *Halam sitam apud Parisios in Judæaria, ubi venditur bladum &c.*

JUDERIA. Vetus Statutum pro Regno Navarræ, factum à Jo. *Paste* Decano Carnotensi, & Hugone *de Viri* Milite, reformatoribus dicti Regni: *Item ordinatum est, quod fiat Juderia in platea, assignata Judæis, secundum quod est incepta, & fiat domus censuales, &c. Item fiat ibidem carniceria pro Judæis. Item fiat Alcazaria, ubi Judæi vendent mercimonias suas, &c. Item ordinatum fuit, quod Judæi vadant ad antiquas Judorias ad morandum, exceptis illis, qui populant Juderiam Navarreriæ. Alii vero qui antiquis Juderiis commode morari non poterunt, quod habeant loca separata de Christianis, & assignentur eis per dictos, &c.*

JUDARIA, in Chronico Petri IV. Regis Aragoniæ lib. 4. cap. 8.

JUDAICA. Romualdus in Chron. MS. an. 1125. *Judaicam pro magna parte adjunxit*. Charta an. 1163. apud Ughellum to. 7. p. 568. *De Monasterio ... quod constructum est intus hanc civitatem prope Judaicam istius civitatis*.

JUDAISMUS, Eadem notione. Guillelmus Rishanger. an. 1263. pag. 668. *Wigorniam cepit & intravit, & Judaismum evertit*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 22. *Due carta Alienoræ reginæ de 13. tenementis in Judaismo Cantuar.* [Chron. Trivetti tom. 8. Spicileg. Acher. p. 620. *Cum cepissent civitatem Lincolniensem & spoliassent Judaismum, &c.* Charta an. 1252. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 158. *Symon Balbus 4. den. & ob. de domo sua in Judaismo*.] Occurrit præterea apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 769. *Juerie*, p. 1057.

Interdum *Judaismus* videtur usurpari pro Judæorum mensa nummularia, seu usuraria. Idem Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 839. *Cujus tempore empta fuit grangia de Koreby, & domus obligata in magnis debitis in Judaismo*. Tom. 2. pag. 10. *Hoc nullo modo alicui domui religionis, nec in Judaismo pignori obligare præsumant*. Et pag. 665. *Sex marcas sterlingorum ad acquietandam terram prædictam de Judaismo, in quo fuit impignorata*.

¶ JUDAISMUS, Ἰουδαϊσμὸς, Religio, ritus Judæorum, lib. 2. Machab c. 8. v. 1. c. 14. v. 38. Galat. cap. 1. vv. 13. & 14. apud Tertullianum lib. 1. adv. Marcion. c. 20. l. 4. c. 11 & alios passim.

JUÆIDIARE, pro Ἰουδαΐζειν, apud Commodianum Instructione 37.

¶ JUDAIZARE, Religionem & ritus Judæorum sectari, Galat. 2. 14. & apud Scriptores ecclesiasticos non semel.

¶ JUDAIZARE, Fidem fallere. Ottoboni Scribæ Annales Genuens. libr. 3. ann. 1195. apud Murator. tom. 6. col. 371. *Promisso itaque fœdere & pacis juramento per quosdam piratas cives eorum, qui multos Januenses antea ceperant & expoliaverant, Judaizantes fecerunt podium Bonifacii reædificari & oppidum in eo construi*.

¶ JUDAICA, JUDAISMUS, JUDARIA, &c. Vide in *Judæi*.

JUDEX, Consul. Hieronymus in Chr. *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: cum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, &c.* Ubi Eusebius: οἱ πρὸ αὐτοῦ ἄρξαντες κατὰ τοὺς ὑπάτους ἠσπάζοντο. At Jornandes Judices hoc loco non *Consules*, sed *Proceres* interpretatur, ubi de eodem Diocletiano lib. de Regnorum successione: *Diademataque in capite ante eum omnes cum chlamyde tantum purpurea, ut à privatis discernerentur, habebant, & ut Judices cæteri salutabantur*. De qua vocis notione mox agimus.

JUDICES, interdum iidem, qui *Comites*, ut in v. *Comes* docuimus. Interdum etiam fuere *Judices* diversi à Comitibus, quibus suberant, & in judiciis assidebant. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 15. §. 2. *Comes vero secum habeat Judicem, qui ibi constitutus est judicare, & librum Legis, ut semper rectum judicium judicet*. Hincmarus de Ordine Palatii cap. 10. *Tales etiam Comites & sub se Judices constituere debet, qui avaritiam oderint, & justitiam diligant*. Eginhardus Epist. 33 *Dilectis in Christo fratribus & amicis N. Comiti, N. Judici, gloriosis Missis domini Imperatoris, salutem*. Adde Legem Wisigoth lib. 5. tit. 4. §. 19. Legem Bajw. tit. 2. cap. 15. Legem Longob. l. 2. tit. 52. § 5 tit. 53. §. 24. Chronicon Farfense p. 652. Aimoin. lib. 4. cap. 56. Joannem VIII. PP. Epist. cap. 47. &c.

¶ JUDEX, Idem qui Dux, in Translatione S. Faustæ Virg. & Mart. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 73. ubi Arnaldus Dux Gasconiæ semel *Judex* appellatur.

JUDICES, Magnates, Procere, Comites, vel Senatores. Gloss. Lat. Gr. *Judex*, ἄρχων, κριτής. Ammianus lib. 17. *Optimates & Judices variis ex populis præsidentes*. Alia ex eodem Ammiano suggerit Lindenbrogius ad lib. 27. pag 173. Jornandes de Regnor. successión. in Justiniano, de Stoza tyranno: *Aliisque Judicibus peremptis, in Ducem Salomonem sæviebat*. Infra: *Fugat exercitum, Judices partim donis, partim blanditiis sibi consociat*. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron.

Chron. æra 754. *Alaor per Hispaniam lacertos Judicum mittis, atque debellando & pacificando pane per 3. annos Galliam Narbonensem petit.* Idem æra 772. *Judicesque ejus prærepti cupiditate ita blandiendo in eam* (Hispaniam) *irrogant maculam, ut non solum ex eo semper declinando exsat ut mortua, verum etiam, &c.* Anastasius Bibl. in Severino PP. *Post triduum autem introivit Mauricius cum Judicibus, qui inventi sunt cum ipso in consilio, &c.* In Theodoro: *Omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauritio sacramento constrinxerant.* In Adeodato: *Et multi ex Judicibus* (Mezzetii tyranni) *perducti sunt Constantinopolim.* In Constantino: *Ut ubi denominatus contingeret Pontifex, omnes Judices ita eum honorifice susciperent, quasi ipsum præsentialiter Imperatorem viderent.* In Hadriano PP. pag. 107. *Direxit in ejus* (Caroli Mag.) *occursum universos Judices, ad fere 30. millia ab hac Romana urbe, in locum, qui dicitur Novas, ubi eum cum bandora susceperunt.* Quo loco, suavis omnino Platina, qui spatium occursus, ad Judicum numerum detorsit. Idem pag. 105. *Direxit eidem Longobardorum Regi, ut solummodo tres obsides Longobardorum Judicum filios illi tradidisset, pro restituendis civitatibus.* P. 107. *Omnes Episcopi, Abbates & Judices, & universi Franci, qui cum eo advenerant, &c.* Mox: *Cum Judicibus Romanorum & Francorum, &c.... ipse Francorum Rex cum suis Judicibus, &c.* Ita rursum ibi, & pag. 108. Veteres Litaniæ apud Goldastum tom. 2. Rerum Alamannicarum: *Omnibus Judicibus, vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.* Vetus Interpres Concilii Calchedonensis Act. 1. & alibi, ἄρχοντας, *Judices* semper vertit, ut & Interpres Concilii VII. Oecumenici. Adde Johannem VIII. Papam in Epistolis 205. 247. Ex quibus omnino patet, alios esse à Jurisconsultis & Legum Doctoribus, uti apud Anastasium hanc vocem interpretatur Laurentius Pignorius ad Mussati Historiam. Vide Paul. Orosium lib. 7. c. 40 [Diurnum Rom. c. 2. tit. 5. 6.] Leon. Ost. lib. 1. cap. 14. Thwroczium in Petro Rege Hungar c. 35. Ughellum to. 4. pag. 638. &c. Videtur autem id nominis inditum proceribus, quod essent *vassi dominici*, ac Barones, eoque nomine judiciis publicis interessent cum *Missis* dominicis, atque adeo Regibus ac Imperatoribus, si ii Placitis ipsis præessent, *justitiasque facerent*: quod ex quodam judicato ab Ughello descripto to. 1. Italiæ sacræ pag. 851. & aliis potest colligi.

Judices, Doctores, qui olim *Doctores legis* dicti, & in judiciis Comitibus assidebant. Marsilius de Menandrino in defensore pacis, part. 2. capit. 2. *Adhuc autem dicitur hoc nomen, Judex, secundum aliam significationem, de habente scientiam Juris politici seu civilis qui etiam appellatione consueta Advocatus nuncupari solet, licet in pluribus Provinciarum, & maxime Italicarum, Judex vocetur.* Burchardus Notarius de Excidio Mediolanensi, & ex eo Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1237. *Jussit igitur Imperator omnes Consules & Exconsulares, Majores & Milites, Legistas & Judices in obsidatum teneri.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 11. *Mittimus magistrum R. de Varano Judicem & Magistrum B. de Hybernia. Fideles nostros, civilis scientiæ Professores, &c.* Vide c. 17. extr. de Electionib. in Sexto. [& Brecmannum lib. 1. Histor. Pandect. cap. 9. pag. 56.]

Judices Ecclesiastici, in Capitul. Caroli Magni l. 5. c. 14. lib. 6 cap. 330. Vide *Curiam Christianitatis*, in *Curia* 2.

Judex Cinctus, [à Principe delegatus, cingulo donatus.] Vide *Cinctus*.

¶ Judex Dativus, Delegatus. Gall. *Commissaire*. Judicium inter Abbatem Farfensem & Presbyteros S. Eustachii ann. 997. apud D. *Le Blanc* in Differt. Hist. pag. 89. *Ipsa hora residebat in judicio dominus Leo Archidiaconus sacri Imperii palatii, ex parte D. Imperatoris, una cum Johanne urbis Romæ Præfecto & judicibus Romanis, Gregorio I. Deffensore, Leone, Arcario, Atrecio, Petro, Paulo, Dativis Judicibus, ex parte D. Papæ.* Non semel occurrit ibi.

¶ Judices Foranei. Literæ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1290. tom. 1. Ordinat. Reg. pag 319. *Item, quod Judices Foranei, qui vocantur Vicecomites scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.* Vide *Vicecomes*.

Judex Reipublicæ, Exarchus dicitur apud Anastasium Bibl. in Deusdedit PP.

Judices Inferioris Gradus, in l. 12. Cod. Th. de Appellat. qui

Judices Mediocres dicuntur Aniano ad l. 8. Cod. de Jurisdict. & ubi quis, &c.

Judices Provinciarum: id est, Rectores, in legibus 2. 3. 7. Cod. Th. de Operib. publ.

Judices Publici, regii, à Rege constituti, in Lege Longob. lib. 2. titul. 21. §. 30. *Ut nullus Judex publicus sive ministri publici, &c.* Ita in Chartis Chlotarii apud Roverium in Reomao pag. 30. 72. Carlomanni apud Beslium in Regib. Aquit. pag. 41. Dagoberti apud Flodoardum lib. 2. cap. 9. & Doubletum pag. 660. Childerici apud Camusatum, & aliis passim ejus ævi, formula habetur ejusmodi: *Ut nullus Judex publicus in ipsas terras audeat ingredi, &c.* quæ ferme semper effertur, cum de Ecclesiarum immunitatibus agitur, quæ à jurisdictione sæculari eximuntur. Unde recte censuit Bignonius, bis locis *Judices publicos* opponi *Ecclesiasticis*, ex Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. *Ut omnes justitias faciant, tam Publici, quam Ecclesiastici.* Et ex lib. 6. cap. 106. *Ut Episcopus Judices Publicos commoneat.* Denique ex lib. 5. cap. 237. & lib. 7. cap. 11. ubi *Episcopus apud Judices Publicos accusari* prohibetur: quod desumptum est ex Aniano ad lib. 12. Cod. Th. de Episcop. & Cleric. Videatur autem *Publici* nuncupari, quod, ut est in Lege Aleman. titul. 41. §. 1. à Principe *per conventionem populi* constituerentur. Vide *Publicus*.

Judex Fori, qui nostris *Judex nundinarum*, apud Adrevaldum de Miracul. S. Benedicti c. 35.

Judex Civitatis, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 21. §. 13.

¶ Judices pro Curia, Qui à Dominis feudalibus constituuntur, ut de controversiis, quæ inter ipsos & vassallos oriuntur, judicent.

Judex Loci, apud Gregor. Turon. l. 5. c. 49.

Judex Gladii *spiritualis & claustri*, in Actis Capitular. Capituli Lugdun. an. 1345 fol. 107.

¶ Judex Hospitii Dalphinalis ab Humberto II. Dalphino institutus an. 1340. Hujus iura & prærogativæ recensentur in Ordinatione pro Hospitio Dalphinali to. 2. Hist. Dalphin. p 398.

Judex Ordinarius, *hoc est, Infeudatus*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 71.

Judices Palatini, Qui cum Comite Palatii iudicabant, in iudicato, quod habetur in lib. 1. Chron. S. Vincentii de Vulturno pag. 690. & in Charta Ludovici Regis Italiæ ann. 900. apud Ughellum tom. 5. pag. 1576.

¶ Judex Palatii, apud Massilienses dicebatur Primus assessor Rectoris in Palatio sedentis pro tribunali, ut habetur in Statutis eiusdem Civitatis libr. 1. capit. 3. ubi fuse munus huius Judicis describitur.

Judex Provincialis, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 66. § 3.

Judex Redemptus, pecunia corruptus, in Edicto Theodorici cap. 2.

Judices interdum appellati Notarii, ut ex aliquot Chartis colligitur apud Ughell. to. 1. p. 394.

Iudex Fiscalis, *quem Comitem vocant*, in Lege Ripuar. tit. 53. §. 1. *Judex fiscalis* nude tit. 32. §. 3. tit. 51. §. 1. id est, qui jurisdictionem suam exercet, in *fiscis* & proprietatibus Regis. Opponuntur vero *Judices fiscales*, Optimatibus, Majoribus domus, Domesticis, Grafionibus, Cancellariis, in judicio residentibus, tit. 88. & 89. tanquam ii fuerint *Judices* majoris dignitatis, respectu *Judicum fiscalium*, qui pedaneorum locum tenuerint.

Judices Privati. Dagobertus in Charta pro Monast. S. Dionysii: *Et ut ab omnibus Optimatibus nostris, & Judicibus publicis ac privatis, melius ac certius credatur*.

Junicea, in Legibus Henrici I. c. 6. duodecimviros qui in disquirendo reatum, de facto apud Anglos judicant, accipit Spelmannus.

Primicerius Judicum, Romæ dictus primus Judicum, qui de controversiis & litibus Populi Romani cognoscebat. Nam in urbe multi erant Judices. Ita Panvinius. Memoratur is à Bennone in Hist. Gregorii VII. PP. pag 40.

Judex ad Signum Equi, *Judex ad signum Galli*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 6.

Judices Majores appellabantur in Comitatu Provinciæ Judices supremi, antequam erectum esset Aquense Parlamentum, quorum alii primarum, alii secundarum appellationum interdum Judices dicebantur. Horum seriem qualemcumque ex magni Peirescii schedis, in Provincialium gratiam, hic exhibemus.

☞ Minus accurata est Cangiana Judicum Majorum Provincialium definitio; non enim plures eodem tempore fuerunt Judices majores, sed unus tantum, qui licet inferior Senescallo, supremam tamen exercebat jurisdictionem. Hic erat ordo Judicum in Provincia. Regnantibus Berengariis primum locum tenebat *Bajulus*, qui *Senescallus* dictus est imperantibus Andegavensibus; secundum *Judex Major*, tertium *Judex secundarum appellationum*: quartum denique *Judex primarum appellationum*. Ad huoc Judicem provocabatur à sententia judicis loci peculiaris, & à Judice primarum appellationum ad Judicem secundarum, ac tandem à Judice secundarum appellationum ad Majorem Judicem. Postmodum, ne, ut probabile est, tot essent jurisdictionis gradus, Judicis Majoris dignitati adjunctum est munus Judicis secundarum appellationum. Hæc fere post Pittonem Histor. Aq. lib. 5. pag. 519.

Guillelmus Raimundi de Areis, major Judex Provinciæ an. 1245.

¶ Johannes de Bonavena Judex Provinciæ generalis in Sententia lata 8. Idus Jun. an. 1249. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*. Haud scio an hic Judex non sit distinguendus à *Johanne de Bonamena*, qui memoratur in Capitulis pacis, inter Carolum I. Andegav. & Massilienses ann. 1257. & in aliis duabus Chartis ann. 1258. & 1259. ut nos benevole monuit Præses *de Mazangues*; sed si unus & idem sit Johannes Judex major ab anno 1249. ad 1259. nullus superest locus, *Bertrando de Rochavard*, qui mox subjicitur. Aliud negotium facessit *Sparavus de Baro*, quem Cangius refert ad ann. 1257. verum ut *Sparavus de Baro* corrupte omnino scriptum videtur, ita mendum inesse suspicor in annotatione ann. 1257. & 1280.

Bertrandus de Rochavard, Juris civilis Professor, Judex major Provinciæ & Forcalquerii ann. 1254.

Spazarus de Baro, Juris civilis Professor, major Iudex Provinc. & Forcalq. 1257. 1280.

Fulco Harduinus, melius *Aldoinus*, ut apud Pittonem Annal. Eccl. Aquensis p. 158.] Judex major in Provinc. 1271.

Isnardus de Bonamena; Judex major Caroli Comitis 1277. 1279.

¶ Petrus Ridimundi Miles, major Judex Prov. & Forcalq. in Charta an. 1299. 23. Junii ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.

Ricardus Masain de Salerno, major & primarum [f. secundarum] appellationum Judex in Comitatib. Provinciæ & Forcalq. 1311.

Joannes Cabassola Miles, Judex major & Protosenescallus Provinciæ 1316. [Idem dicitur *Juris civilis Professor, Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii Major & primarum appellationum Judex* ann. 1314. ex Schedis D. *de Romerville*, sed pro *primarum* puto legendum esse *secundarum*.]

Johannes de Lando, primarum appellationum Judex 1322. [Non ergo Judex maior aut secundarum appellationum, nisi forte postmodum.]

Bonifacius de Fara, Judex maior secundarum appellationum, eiusd. Dom. Regis magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis, ante an. 1322.

¶ Petrus Sermundus, Judex maior Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii ann. 1330. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 519.

Franciscus Barba, Juris civilis Professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, & maiorum & secundarum appellationum Judex Comitatus Provinciæ 1346. 10. Febr.

¶ Johannes de Vicedominis, Judex Maior an. 1354. in nova Gall. Christ. to. 1. p. 467.

¶ Ludovicus Marchisarius *de Salerno* Miles, Juris civilis professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, Maiorum & secundarum appellationum Judex, in Mandamento pro venditione Castri de Masalguis Galterio de Ulmeto 6. Nov. 1371.

¶ Johannes Simeonis, Judex maior, an. 1374. apud Pittonem Hist. Aq. p. 183.

Petrus Rainaud in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii, primarum appellationum & nullitatum Judex 1377.

Magister Leonardus de Afflicto *de Scalis*, Juris civilis Professor, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis, maior & secundarum appellationum Judex in dictis Comitat. 17. Dec. 1381.

Galterus Ulmero [melius apud Pittonem p. 228. *Gualterius de Ulmeto*. Miles, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis 5. Jan. 1381.

Petrus Rainaudi, in Comitatibus Provinciæ & Forcalq. primarum appellationum & nullitatum Judex 1382. 1385.

☞ Hunc expunxissem, ut minime distinguendum à superiori Petro *Rainaud*, nisi constans propositum fuisset nihil eorum delendi, quæ scripsisset D. Cangius. Ceterum neque *Petrum Renaud* neque *Petrum Renaudi* recensendos puto inter Judices Maiores, cum uterque (si ita de uno eodemque Magistratu loqui liceat) Judex tantummodo dicatur primarum appellationum, nullaque sit inter hunc Judicem & Judicem maiorem necessitudo, ut ex superius dictis liquet. Adde Gualterium *de Ulmeto* Judicem Maiorem fuisse ann. 1381.

Raimundus Bernardus Flamengi, [26. August. ann. 1385. apud *Ruffy* Histor. Massil. tom. 1. pag. 228. & 10. Decemb. eodem ann. in secunda Conventione urbis Arelat. pag. 50. v.] Judex secundarum appellationum 1386. & in literis Mariæ Reginæ 9. Dec. 1388.

Miles

Miles, Legum Professor, magnæ & Regiæ Curiæ Magister Rationalis, major & secundarum appellationum dictorum Comitatuum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius & Fidelis.

Joannes de Cogoli Miles, dominus de Pennis S. Juliani, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1. Jun. 1409.

☞ Dubito an hic *Jo. de Cogoli* reipsa fuerit Judex major an. 1409. Dubium facit Privilegium Massiliensibus hoc ipso anno 6. Julii abs Rege Ludovico, Comite Provinciæ, inter Schedas Peirescianas, quod *datam* dicitur *Tholoni per virum nobilem & egregium Pontium Caissi licentiatum, majoris nostræ Curiæ Magistrum Rationalem, Judicem primarum appellationum & nullitatum, ac Locumtenentem mandato nostro officio nunc vacante Majoris Judicis Comitatuum nostrorum Prov. & Forcalq. Consiliarium & Fidelem nostrum.* Hinc patet nullum fuisse Judicem majorem mense Julio; si anno integro, expungendus est *Jo. de Cogoli*. Deinde ex eo quod *Jo. de Cogoli* fuerit *Magister rationalis*, non continuo sequitur eum etiam fuisse *Judicem majorem*. Hæ dignitates erant distinctæ, licet aliquando in unum coalescerent magistratum, uti videre potes apud Pittonem Hist. Aq. pag. 520.

Joannes de Gencardie, Legum Doctor, magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis 1413.

Ludovicus Guirain, Legum Doctor, Consiliar. Judex major in Provincia 1419.

Vitalis de Cabanis, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis, ac primarum appellationum & nullitatum Comitatuum Provinciæ & Forcalq. Judex, [non Major.] 1427.

Jordanus Bricii Miles, Juris utriusque Professor eximius, Dom. Velaneii & Castri-novirubei, Magister Rationalis, majorque secundarum appellationum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius 1. Febr. 1438. [& jam 25. Febr. ann. 1428. ut patet ex Præcepto Caroli Fratris Reg. Lud. Com. Prov. inter Schedas Præs. *de Mazaugues*.]

Hieronymus de Mirabellis de Neapoli, utriusque Juris Professor, Curiæque Cameræ summariæ Regni Siciliæ Præsidens major, & secundarum appellationum & nullitatum Judex Comitatuum Provinciæ & Forcalq. Consiliarius & Fidelis Regis 12. Octobr. 1440. [& 26. Octobr. ann. 1443. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.]

Jacobus Guillelmi, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1448.

¶ Johannes Bartholomæus, Judex Major, in Charta vernacula ann. 1471. 19. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ.

¶ Vivaudus Bonifacii Majorum & secundarum appellationum Judex, ann. 1473. 1477. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues* & 1480. apud Pittonem pag. 241.

Accursus Mainerii, Judex major 1488.

¶ Stephanus de Puget Dominus *de Tourtour*, apud Louvettum in Addit. ad Historiam turbarum Provinciæ p. 1. pag. 184. & apud Abb. Robertum Nobiliar. Prov. tom. 2. pag. 522.

¶ Nicolaus Emenjaudus Regiensis Condominus, qui post Stephanum *de Puget*, cujus filiam Baptissinam sibi matrimonio copulaverat, fuit ultimus Judex major, apud Louvettum p. 1. pag. 61. & Abb. Robertum to. 2. p. 3.

☞ Perseveravit Judex major in Provincia, etiam instituto Aquensi Parlamento, quod contigit an. 1501. sed qui supremus erat Judex, tum evasit inferior subdituſque novo Senatui, donec tandem omnino sublatus est ann. 1515.

☞ Fuerunt & alii Judices majores in plerisque civitatibus, ut Massiliæ, Tolosæ, Nemausi. Radulfus Major Judex Massiliensis memoratur in Compromisso ann. 1243. inter Johannem III. Archiepisc. Arelat. & Raymundum Comitem Tolosanum, ex Schedis Peirescianis. Sed nullibi frequentiores fuere quam in Delphinatu. Octo numerantur in Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 11. & 12. qui jus dicebant in variis territoriis Dalphino subditis. Notanda omnino formula ab iis Judicibus adhiberi solita, cum sententiam pronuntiabant in judiciis; hanc exscribimus ex Histor. Dalphin. loco citato: *Nos sedentes pro tribunali more majorum nostrorum, in præsentia præsentium & absentia absentium, quorum Dei præsentia replentur, non declinantes plus ad dexteram quam ad sinistram; sed eo libramine sacrosanctis Dei Evangeliis coram nostro conspectu appositis, ut de vultu Dei nostrum rectum procedat judicium, & oculi nostri in iis & omnibus videant æquitatem, signo venerabilis sanctæ Crucis nos munientes, dicentes*: In nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. *Habitaque matura deliberatione coram Peritis & liberis, absolutos absolvendo: condemnatos condemnando.* Quæ formula diu perseveravit in Consilio Dalphinali, ut ibidem narratur.

Judex Medius, apud Aragonenses primum dictus, qui postmodum *Justitia major*, & *Justitia Aragonum* appellatus est, qui, ut ait Blanca, sic potestatem in Rege collocarunt, ut in *Judice medio* temperatio inesset: quibus ex rebus conflatur & efficitur moderatus & concors Reip. status. Ab illo *Judice medio*, subdit idem Scriptor, Magistratus *Justitiæ Aragonum* dimanavit, adeo ut idem ipse sit intermedius Judex à Suprarbiensibus olim constitutus, qui postea *Justitia major*: quandoque etiam, quod ab ipso Rege crearetur, *Justitia Domini Regis* vocari consuevit, quandoque autem *Justitia in Cæsaraugusta*, quod in ea urbe judicium exerceret: ac *Justitia Aragonum* tandem, ipsius regni nomen assumens, appellatus est. Molinus in Repertorio: Aragonenses *elegerunt unum ex seipsis in Justitiam Aragoniæ, qui esset Judex inter* Regem *& subditos suos super omnibus iis, quæ Rex faceret, vel peteret contra eos, vel è contra, &c.* Vetus Epitaphium in Monasterio S. Joannis Pinnatensis in Aragonia apud Martinezium lib. 1. Histor. ejusdem Cœnobii cap. 16. *Benedictus & Marcellus* Heremitæ *Cæsaraugustani, viri honesti & continentes, adhuc magis ampliaverunt præsentem Ecclesiam, & duo altaria construxerunt, dedicaveruntque S. Petro & Stephano, quorum consilia* Judex *medius inter Regem Enecam Arestam & regnicolas Aragoniæ*, Justitia *vocatus, efficitur, & etiam sepulti.* Vitalis Canelis Oscensis Episcopus: *Regis est ergo Judices & Justitias ordinare, &, quando sibi placuerit, revocare, & eos perpetuo ponere, vel ad tempus. Inter quos Judices* Justitia *semper est certus principalis in Aragonia constitutus: qui ex quo semel a domino Rege fuit constitutus, in Regis Curia commoretur, subministrandis sibi ab ipsa Curia alimentis. Ibique in præsentia domini Regis, vel de ejus imperio, sine eo, causas examinet & auscultet. Et quotiescunque interlocutoria vel diffinitiva sit sententia proferenda, dominus Rex & Barones, hoc est, Episcopi & Duces Militum, qui Rici homines appellantur, qui in Curia fuerint tunc præsentes, super illa deliberent in communi. Et quod dominus Rex & major pars Baronum, vel si dominus Rex noluerit interesse consilio, major pars Baronum, in* Justitiæ *os posuerit proferendum, ipse* Justitia *id pronunties sententialiter & declaret, nullam pœnam ex pronuntiatione hujusmodi metuendo. Nam non ipse, sed ipsi, quibus in hac parte eum oportet necessario obedire, ipsius sententiæ sunt latores.* Longe plura de hocce magistratu & ejus auctoritate ac jurisdictione congessit Michael *del Molino* in Repert.

& Hieronymus Blanca in Commentario Rerum Aragon. p. 716. 747. & 787. ubi seriem eorum, qui hac dignitate insigniti fuere usque ad sua tempora, exaravit. Consulendus præterea in Foris Aragon. lib. 1. titulus *de officio Justitiæ Aragonum*.

JUSTITIATUS, Dignitas *Justitiæ*, apud eumdem Vitalem, ubi de *Majore domus*.

JUDICES appellabant Hispani supremos suos Gubernatores ac Principes, eorumque dominatum, *Judicatum*. Lucas Tudensis æra 961. *Reges Froylano vivente, nobiles de Castella contra ipsum tyrannidem sumpserunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem sibi duos Judices nobiles, id est, Nunnum Rasoiram de Catalonia, & Jamium Calvum Burgensem, qui noluit suscipere Judicatum*. Mox: *Sapienter se gessit Nunnus Rasoira in Judicatu suo, & totam Castellam usque ad flumen de Pisorga judicavit, dum vixit, &c.* Præsertim vero

JUDICES appellati Reguli Sardiniæ, Calaritani scilicet & Arboreenses Toparchæ; eorumque dominia, *Judicatus*. Chronica Pisana an. 1165. *Eod. anno 4. Id. Aug. Imperator Fridericus coronavit apud Papiam Parasonem in Judicem Arboreæ*. Exstat Epistola B. Marchionissæ Massæ & Judicatissæ Calaritanæ & Arboreensis, in Regesto Honorii III. PP. lib. 1. in qua sic loquitur: *Cum post decessum claræ memoriæ illustris viri domini & patris mei W. Marchionis Massæ & Judicis Calaritani omnis Clerus & universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in Judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum, de manibus vener. Fratris & Domini mei Archiepiscopi Calaritani, eum assensu & præsentia Suffraganeorum suorum & omnium nobilium terræ Calaritanæ, juravi protinus eisdem coram ipsis ante cætera & præter alia, quod Regnum Calaritanum non alienarem, neque minuerem, &c.* Ubi observandum *Judicatum* & *Regnum Calaritanum* idem esse. *Judicatus Calaritani* mentio est apud Gregor. in Decretal. lib. 2. tit. 26. cap. 17. Vide Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 29. 41. lib. 8. Epist. 10. Acerbum Morenam in Histor. Rerum Laudens. p. 105. Ughellum to. 4. pag. 1203. [& Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 311. & 359.] Sic Regna Israel & Castellæ à judicibus cœpere: sic Athanaricus, qui Gothis imperabat sub Valente August. Reg. nomen repudiavit, & Judicis usurpavit, ut auctor est Themistius.

JUDICATUS, JUDICATUM, Officium seu dignitas judicis, apud Lucam Tudensem loco laudato, & apud Petrum de Vineis lib. 6. Epistol. 23. [necnon in Statutis Massil. lib. 1. c. 7. §. 10]

¶ JUDICABILIS, de quo potest judicari, apud Martianum Capellam l. 5. p. 149.

¶ JUDICAMENTUM, Sententia Judicis. Tabularium S. Sergii Andegav. *Tandem ad hoc ventum est, per Judicamentum Domni Roberti de Vitreaco, ut super terram illam ireut, & quantum valeret viderent*.

JUDICARE, Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere: phrasis Longobardis & Gothis familiaris. Tabularium Casauriense: *Ad Ecclesiam S. Trinitatis venit Juga, quæ fuit conjux Bernardi, & tradidit & Judicavit omnes sua res proprietatis, quantum habebat & tenebat, ... in ipsam Ecclesiam, &c.* Crebro ibi occurrit hac notione, ut in Legibus Wisigoth. lib. 6. tit. 5. §. 2. 3. 7. lib. 5. tit. 2. §. 2. tit. 7. §. 14. lib. 4. tit. 1. §. 2. in Lege Longob. l. 2. tit. 4. §. 4. tit. 18. §. 14. tit. 20. §. 2. & alibi non semel, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 679. apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 16. Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Fidelis Episcopi Emerit. c. 3. in vett. Chartis apud Joan. Lucium lib. 2. de Regn. Dalm. cap. 16. Ughellum tom. 1. part. 2. pag. 255. tom. 4. pag. 481. tom. 7. pag. 566. 581. Sammarthanos in Abbat. pag. 394. Puccinellum in Vita S. Simpliciani pag. 109. & alios. Hinc emendanda Charta Domnoli Episcopi Cenomanensis: *Ideo tibi, Niviarde Diacone ac Defensore nostræ Ecclesiæ, Judico atque jubeo, hoc tua traditione, sicut nunc ab Ecclesia possidetur, cum omni soliditate vel adjacentia sua Leusio Abbati facias consignari*. Ubi perperam Edit. *Indico*.

JUDICARE POENITENTIAM, Imponere. Capitula Caroli M. an. 769. edita à Baluzio c. 1. *Et unusquisque Princeps unum Presbyterum secum habeat, qui hominibus peccata confitentibus Judicare & indicare pœnitentiam possit*. Capit. Theodori Cantuar. ca. 43. *Non licet Diacono laico Judicare pœnitentiam, sed Episcopis aut Presbyteris*. Ubi *Judicare* idem valet ac decernere, vel injungere. Vide *Pœnitentiale*.

JUDICARE LEGEM, in Lege Longob. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Judicare secundum legem*, in Lege Alem. tit. 41. §. 1. cui opponitur *Judicare contra legem*.

INJUDICARE, de rebus suis non disponere. Charta Gisulfi Principis Salernitani, apud Ughell. to. 8. p. 83. *Et si sine hærede quislibet ex eis mortuus fuerit, aut res suas Injudicatas reliquerit*, id est, de iis non disposuerit.

JUDICARIA, Jurisdictio Judicis. Vide *Judiciaria*.

JUDICARIUS, *Qui pertinet ad judicem*, Ugutioni. Glossæ Gr. Lat. Δικαστικὸς, *Judicarius, judicialis*.

¶ JUDICATOR, Judex. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. ex Tabul. S. Bartbol. Bethun. *Prout evenerint terminata fuerint per legem & per judicium, per Judicatores & conjuratores prædictos*. Pluries ibidem occurrit. *Scabini seu Judicatores*, in alia Charta an. 1270 in Valesianis p. 88.

JUDICATORIUM, Δικαστήριον, in vett. Glossis, [in aliis Δικαστικὸν, *Judicatorium*.]

1. JUDICATUM, Sententia judicis. Capitula Caroli M. l. 3. c. 37. *Ut nullus præsumat hominem in judicium mittere sine causa, nisi Judicatum fiat*. Chronicon Farfense p. 652. *Et Judicatum exinde factum est per jussionem Theodici Ducis, &c.* Passim in vett. Chartis.

2. JUDICATUM, Decretum, scriptum, quo quis de rebus suis *judicat*, seu disponit. Ratherius Veronensis lib. de Discordia inter ipsum & Clericos: *Illis ablata, bonis duobus, id est, B. Genitrici sanctoque Stephano Protomartyri contuli, vel potius reddidi: faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, decretum, pauperioribus Ecclesiis ejusdem Ecclesiæ*. Charta Landulpbi Archiep. Beneventani apud Ughell. to. 8. p. 406. *Et quæ ei per offensiones, & Judicata & præcepta concessa sunt*. Testamentum Andreæ Episcopi Derthonensis, apud eundem in appendice to. 4. *Quam vero eorum taliter Judicati seu dispositionis meæ paginam Gausus notarius tradidi, & subscribendum rogavi*. Adde Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 367. 416. 429. 478. Ejusdem fere notionis ac originis.

JUDICATUS, apud Venetos, quibus *Zudegado, è un atto levasi al Zudega de proprio, per satisfar crediti dotali, i quali sono obligati à dote*, ut est in Practica Palatii Veneti c. 4. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Eporediensibus. *Ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus*; [seu *Charta Judicatus*, ut habetur apud Mabillon. sæc. 6. SS. Benedict. p. 1. pag. 348.] Statuta Venetorum an. 1242. lib. 1. ca. 56. *Dabitur potestas mulieri in Judicatu suo de proprietatibus & bonis viri tollendis. Cartulæ dijudicatus mulierum*, in lib. 1. c. 56. lib. 3. cap. 37. 39. lib. 4. cap. 9. lib. 6. cap. 16. 32.

¶ 3. JUDICATUM, Dignitas Judicis. V. *Judex*.

JU-

JUDICATURA, Dignitas judicis, vel jurisdictio, in Edicto Philippi an. 1302. pro reformat. Regni art. 19. [apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 360. in Computo an. 1310. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 92. apud Vincentium Cigalium de Bello Ital. &c.] *Avoir connoissance & Judicature de toutes matieres & questions, &c.* in Consuet. Hannon. cap. 83. art. 1.

¶ JUDICATURA, Locus ubi judicatur Codex MS. è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosani de Albigensib. *Audivit à dictis hereticis quod steterant cum dicto infirmo in Judicatura sua in Senescallia Tholosana bene per quindecim dies.*

¶ JUDICATURA, Actio judicandi, judicatio. Statuta Massil. lib. 1. c. 20. §. 7 *Advocati tam jurisperiti quam laici, si receperint aliquas causas in se tanquam arbitri vel arbitratores quod ... de illis causis non accipiant ... pro justitia vel Judicatura, nisi tantum quantum possent ... accipere, si essent Advocati ... illarum causarum in Curiis Massiliæ.*

¶ JUDICATUS, Comitatus, territorium Judicis seu Comitis. Chron. Januense Jacobi à Varagine apud Murator. tom. 9. col. 41. *Pisani pacem Januensium fregerunt: ipsi enim cum exercitu Sardiniam ascendentes, omnes Januenses de toto Judicatu ejecerunt.* Gualvanei Flammæ Opusculum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 998. *Ex sola matre habuit sororem Johannam nomine, Comitissam Galluræ, quæ est tertia pars insulæ Sardiniæ, quæ dederat Azum fratrem suum instituit heredem ipsius Comitatus, sive Judicatus Galluræ.* Vide aliis notionibus in *Judex* & *Judicatum* 2.

¶ JUDICIALIS, Exitialis, perniciosus. Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ tom. 1. April. p. 89.

Ne sit ei talis transgressio Judicialis.

¶ JUDICIALITER, Intelligenter. Sidonius lib. 7. Epist. 14. *Non tam Judicialiter quam ocularitèr intueri. Judicialiter expertus*, apud eumdem l. 5. Ep. 15.

¶ JUDICIALITER, Per sententiam judicum. *Judicialiter condemnatus in Parliamento*, in Chron. Trivetti, tom. 8. Spicil. Acher. pag. 648. *Heresibus Judicialiter reprobatis atque damnatis*, in Litteris an. 1416. apud Ludewig. tom. 6. p. 71.

JUDICIARIA, Districtus judicis. Gloss. vetus: *Judiciaria, Jurisdictio.* [Diploma Conradi II. Imp. an. 1140. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 110. *Ministeriales sui curtium suarum, id est, Judiciarias & villicationes per feodum & hereditario vellent obtinere.*] Occurrit in Capitul. Pipini Regis Ital. an. 793. cap. 30. in Lege Longobard. l. 1. tit. 14. §. 7. tit. 25. §. 50. lib. 2. tit. 4. §. 3. tit. 52. §. 14. l. 3. tit. 1. §. 38. & in variis Chartis Longobardicis apud Ughellum in Archiep. Beneventanis tom. 5. pag. 1553. 1562.

JUDICARIA, Eadem notione in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 681. & in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 20. §. 9.

JUDICARIÆ, Navium species, in leg. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii: *In Scythico vero (limite) quinque Judiciariæ, & duodecim agrarienses nove de integro constructæ, instrumentisque suis universis armatæ.* De nominis ratione multa commentatur Jacobus Gothofredus, quæ difficultatem, ni fallor, omnino non expediunt.

¶ JUDICIARIUS, Assessor. Vetus Consuetudo Norman. c. 9. *Judiciarii autem sunt discretæ personæ & authenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justiciarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.*

1. JUDICIUM, Districtus judicis, in Speculo Saxonico lib. 3 art. 64. §. 8

2 JUDICIUM, Testamentum, donatio, dispositio, legatum. Petrus Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 39. (al. 41.) *Laudo Dominus Arpinensis civitatis, ad mortem veniens, Judicium fecit in hoc Monasterio de omnibus, quæ sibi jure hereditario pertinebant, &c.* Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium c. 5. *Finali ordinato Judicio, ... diem clausit extremum.* Ita *Judicium*, pro testamento, vel ultima morientis voluntate usurpat Codex Theod. leg. 4. 20. de Episcop. leg. 5. 6. de Inoffic. testam. leg. 9. de Infirm. &c. Vide *Judicare*.

3. JUDICIUM, alias *Disciplina*, vox Monachorum, mulcta, quæ Capituli *Judicio* Monacho delinquenti infligitur. Decreta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti c. 10. *Hi vero quorum negligentia hoc evenerit, in proximo Capitulo culpam suam dicant, Judicium suscipiant nudi, & injungatur eis pœnitentia, vel de jejunio, vel Judiciis, vel psalmis, vel aliquid hujusmodi: quibus de Judicio ad loca sua reversis, omnes Sacerdotes, qui tunc præsentes erunt, surgant, & ad Judicia suscipienda cum omni devotione se offerant. Tunc ille, qui Capitulum tenet, septem tantum, quod voluerit de ipsis ad suscipienda Judicia retineat, & ceteris ire sessum præcipiat.* [Passim occurrit vox *Judicium* hac notione, in Guidonis Disciplina Farfensi c. 14. 15. 16. in Bernardi Mon. Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. §. 47. in S. Willelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. c. 52. 72. lib. 2. c. 2. 3. &c.]

JUDICIUM DEI, illud appellabant, quod *purgationem* alii, qua scilicet quis, ubi testes deerant, innocentiam suam tuebatur, & crimen objectum à se amoliebatur: utraque, *canonica* nempe & *vulgaris*, hac nomenclatura donatur. Prior quæ fit per sacramentum & juramentum, sic dicta, quod admittatur à *Canonibus*, & in Conciliis passim; altera, quæ fit per duellum, ferrum candens, & hujusmodi, quod à *vulgo* inducta recepta fit, *hominum adinventio sit*, ut ait Agobardus lib. de Divino judicio c. 2. *popularis inventio*, ut Alexander II. PP. apud Ivon. part. 10. c. 15. *peregrinum Judicium*, ut Lucius III. PP. apud Gregorium cap. 5. de Purgat. canon. & Ivonem Carnot. Epist. 35. *nulla sanctione fulta lex*, in cap. *Monam*, caus. 2. quæst. 5.

JUDICIUM porro *Dei* utramque purgationis speciem appellant, quod existimarent, Deum veritatem probaturum, rei, de qua quæstio erat, Deum veritatem probaturum, etiam cum miraculo, *quasi putarent*, ait idem Agobardus, *rerum latentium dubia & occulta posse patefieri, & per res contrarias veritati* (vulgarem purgationem) *veritatem latentem monstrari: nescientes*, ut alibi subdit, *judicia Dei investigabilia, & profundum divitiarum sapientiæ & scientiæ ejus: quod non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantum præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum Judicium fiat, & innoxium in persecutionibus sanguinem fundant: ac si quando ante tribunal steterint judicum secularium, judex acceptis muneribus condemnet innocentem, & reum liberet.* Quo spectant ista ex Capitul. 1. an. 809. c. 20. *Ut omnes Judicio Dei credant absque dubitatione.* Præterea hæc Galberti in Vita Caroli Comit. Flandr. n. 162. *Cum servus humiliter agit cum domino pro suo reatu, dominus indulget servo secundum legem pœnitentiæ agenti. Cum vero homo juste agens, in alium hominem perverse egerit, & Deus judex inter utrosque adsciscitur, fidem juste agentis Deus juvat, injustum hominem à causa prosternens, & in obstinatione sua confundens. Unde fit, ut in bello alter iniquus prosternatur; in Judicio aqua vel ferri iniquus pœniteus tamen non cadat.* Quæ quidem ille infert propter Lambertum, qui in Carolum conspiraverat, & ex eo insimulatus, ignito se judicio excusans, criminis objecti quantumvis reus, qui tunc facti pœnitens, immunis evaserat. Similia de quodam fure, qui licet reus duello victor evaserat, narrat Hermannus lib. 3. de Miraculis S. Mariæ Lau-

Laudun.c.28. *Unde Laudunum reductus & contra Anselmum, hæc negantem, duelli certamine congressus, protinus superatus & victus est: forsitan, ut multi putarunt, pro fidei violatæ reatu, quæ promiserat fidem Anselmo, quod eum non detegeret.*

Per Judicium igitur *divinum*, uti appellatur ab Agobardo, utraque purgatio intelligitur. Ac de canonica quidem testatur Gregorius Turon.l. 2.de Miracul. c. 19. *Usquequo uterque contendimus, sub Judicio omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum Martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta Patroni.* Lex Longob.l. 2.tit.52.§.15. *Ut judex unusquisque faciat jurare ad Dei Judicia per civitates homines credentes, &c.* Fridericus II. Imper.apud Matth.Paris an.1239. p.339. *Unionem Ecclesiæ sub attestatione divini Judicii humiliter postulantes*, i. cum juramento. Verum rarius *sacramentum*, *Judicium Dei* dictum reperier apud Scriptores: quibus ita indigitatur *purgatio* quævis vulgaris. Lex Burgund. tit.45. *Ita ut unus de eisdem testibus, qui ad danda convenerant sacramenta, Deo Judicante confligat.* Gregoriur Turon.l.7.c.14. *Ast si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur, tu, O Rex piissime, ponens hoc in Dei Judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit decertare.* Chron. Fredegarii c. 25. *Jungamus ad prælium, ut à Domino Judicemur.* Et cap.51. *Jube illum hominem, qui hujuscemodi verba tibi nuntiavit, armare, ... ut Judicio Dei, his duobus confligentibus, cognoscatur, utrum hujus culpæ reputationis Gundebèrga sit innoxia, an fortasse culpabilis.* Lex Long. l.1. tit.15.§.2. *Tunc per campionem, id est, per pugnam ad Dei Judicium decernatur.* Ita crebro judicium Dei à sacramento distinguitur. Concilium Moguntiacense an 888. c.23. *Aut Judicii examine, aut sacramenti protestatione se expurget.* Domesdei apud Seldenum ad Eadmerum p.217. *Defendere per sacramentum, aut per Dei Judicium*, id est, per *duellum*: nam fere semper ita indigitabatur.

Duellum *Judicium Dei* vocat Agobardus, ut per ferrum ignitum, & aquam, seu ferventem, seu frigidam, purgationem alii. Lex Longobard lib. 1. tit. 10. 3. *Si negaverit ipsum occidisse, ad novem vomeres ignitos, ad Judicium Dei examinandum accedat.* Leges Edwar. Confess. cap.16. *Si se super defendere non posset, Judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia.* Adde Nithardum lib.3.p.374. Annales Francor. Bertinian. ann. 876. Glanvillam lib.14.c.1. Regiam Majest.l.4. cap. 3. §.4 Bracton. lib. 3. tit.2. cap. 15.§.3. Matth. Westmonast. p. 348. &c.

Interdum tamen *judicium* à *duello* distinguitur, ut in Legibus Willelmi Nothi: *Sic probare voluerit Judicio aut duello.* Cap.71. *De omnibus utlagariæ rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad Judicium.* Cap.68. *De aliqua re, pro qua bellum fieri debent, vel Judicium inter duos homines.* Cap.69. *Sic Francigena compellat Anglicum, per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum, vel per Judicium, si magis ei placeat.* Ubi *Judicium* omnino à *duello* diversum est. Unde colligitur per *judicium*, *Judicium ferri* intelligi, ex cap.62. *Si Francigeno appellaverit Anglum de perjurio, aut murdro, furto, homicidio ... Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut Judicio ferri, aut duello.* Et mox: *Si autem Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit, & noluerit Judicio, aut duello, volo tunc Francigenam purgare se sacramento non fracto.* Atque ita *Judicium* usurpant Leges Adelstani Regis apud Bromptonum pag.856. Ubi *Judicium calefacere*, de ferro ignito, *Judicium portare*, seu ferrum ignitum. Vide *ferri Judicium*, & *Juisium*. Sic etiam Capitulare 3. Caroli Magni an. 813. cap. 46. *Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exeat ad Judicium. Si incenderit, tradant eum ad mortem.*

Ut plurimum tamen *Judicium* sumitur pro quavia purgatione vulgari. Unde formulæ frequentes, *ad Judicium Dei exire*, vel *ad Judicium exire*, [in Capitulari Francoford.ann.794.cap.7.] in Capitulari an.813. c. 44. 46 apud Hincmarum tom.2.p.543. & Opusc.53. *Ad Judicium mittere*, in Lege Longob. lib.3. tit.23. *Judicio Dei examinari*, in Capit.Caroli Calvi tit.31.c.13.20.tit. 39.cap.7. *Suam infamiam ad Dei Judicium purgare*, eod. tit.39. cap.3. *Divino purgari Judicio*, in Concilio Salegustadiensi an.1022.c.13. *Judicio Dei se expurgare*, in Legibus Edw.Confess.cap.19. Charta Caroli Mag. edita à Mabillonio: *Aliqui vero fideles per Judicium Dei se exinde idoniaverunt.*

Judicium Commune, Purgatio vulgarir, duellum in libro 3.Miracul.S.Dionysii c.33.

Judicium Peregrinum, veluti *candentis ferri vel aquæ*, in Concilio Dalmatico an.1199. can.5. & Parisino an.1212.part.4.can.15. Vide supra.

Judicium S.Spiritus, etiam non semel dictam purgationem vulgarem reperire est, ut quem ei præesse ad veri judicium existimarent. Vetus Chronicon sub an. 793.apud Hieronymum *dalle Corte*, lib.4. Histor. Veronensis: *Tandem habito consilio, pacti sunt, ut hoc Dei & S.Spiritus referirentur Judicio, &c.* Victor III. PP. lib.3.Dial. *Oro, inquit, Deus omnipotens, ... Judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede, &c.* Joan.de Beka in Burchardo Episcopo Trajectensi cap.23. *His diebus quidam Hildebrandus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus, devenit in Galliam, ubi aboleret simoniæ perfidiam. Cum autem ipse Cardinalis adversus diffamatum Episcopum processisset, & idem Episcopus testes ipsum accusantes pretio subarrasset, dixit Legatus: Cesset humanum Judicium, producatur ecce divinum oraculum, cum certum sit, quod Episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti. Et si in emptione Pontifex non sit consors Simonis Magi, igitur absque formidine dic: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Simoniacus igitur absque formidine, Gloria Patri & Filio, distincte protulit: verumtamen, Spiritui sancto, nequaquam pronuntiare potuit; sed postquam idem ab Episcopatu destitutus fuit, totum versiculum sine obstaculo legit.* Gualdricur Episcopus Laudunensis apud Guibertum lib.3.de Vita sua cap 8. *Ait: Communio sancta, quam ex illo pridem altari suscepi, veniat mihi ad perniciem, & S.Spiritus gladium invoco in animam meam, si hæc unquam verba Regi de vobis dixi.* Aliter *Judicium Spiritus sancti* usurpatur in Concilio Romano an.904.cap.1.

Judicium Probabile, quo veritatis probatio eruitur, vocatur, in Concilio Salegustadiensi c.7 *Ille qui negaverit, probabili Judicio se expurget.*

In celebrandir seu potius obeundis ejusmodi judiciir ac purgationibus vulgaribus, ritus quidam peculiares observati. Ac primo quidem ea fieri festir & jejuniorium diebus vetantur in Fœdere Saxonico Edwardi & Guthruni Regum §. 9. in Canonibur datir sub Edgaro Rege §.24. & in Legibus Canuti §.17. Rursum qui ad *judicia* exibat, id est, ad purgationem, priusquam eam obiret, triduo ante, peccatorum confessione, strictiori jejunio, ad sacræ Eucharistiæ ad Missam perceptione sese parabat, ut est in Legibur Saxonicis Athelstani §.23. & Latinis §.30 *Si quis Judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, & juret, quod jure publico sit innocens accusationis, antequam ad ordalium veniat.*

An-

Antequam vero communicaretur, à Sacerdote interrogabatur cum adjuratione, in hunc modum: *Adjuro te per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per veram Christianitatem quam suscepisti, & per sanctas reliquias, quæ in ista Ecclesia sunt, & per Baptismum, quo te Sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare, neque accedere ad altare, si hoc fecisti, aut consensisti, &c.* Tum sacram Eucharistiam porrigens Sacerdos, dicebat: *Corpus hoc & sanguis Domini nostri Jesu Christi, sit tibi ad probationem hodie.* Ita *Ordo* ad ejusmodi judicia apud Lambardum: quibus addi possunt, quæ habet Codex MS. Thuanus de Usaticis Barcinonensib. *Antequam usatici fuissent, mitti solebant judices judicare, ut cuncta malefacta fuissent omni tempore emendata, si non potuerint esse neglecta, per sacramentum, vel per batayam, sive per aquam frigidam, sive calidam, ita dicendo: Juro ego ille tibi illi, quod hæc malefacta, quæ tibi habeo facta, sic ea tibi feci ad meum directum, & in tuo neclecto, quæ tibi illa emendare non debeo per Deum & hæc sancta, & inde stetissent ad bellum, vel ad unum ex supradictis Judiciis, scilicet aquæ frigidæ vel calidæ. Omicidia & cucucia, quæ non possunt neclectari, fuissent secundum leges & mores judicata, & emendata, sive vindicata,*

Peragebantur denique purgationes coram Episcopis vel Sacerdotibus ab iis delegatis, & coram judice sæculari. Leges Edwardi Confess. c. 9. *Die illo, quo Judicium fieri debet, veniat illuc minister Episcopi cum Clericis suis, & similiter Justitia Regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant & audiant, ut æque omnia fiant, & quos Dominus per misericordiam suam, non per merita, salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant: & quos iniquitas culpæ, non Dominus damnaverit, Justitia Regis de ipsis justitiam faciat.* Verum hæc *duellum* spectare haud credam, cum coram Sacerdotibus initum vix legatur; sed purgationes per ferrum candens, aut per aquam ferventem, quæ (ferrum scilicet & aqua) Sacerdotis benedictione consecrabantur.

Judiciis vulgaribus accensentur ea, quæ per *duellum*, seu monomachiam, peragebantur, per *ferrum candens*, per *vomeres ignitos*, per *ignem*, per *aquam frigidam*, per *aquam ferventem*, per *crucem*, per *Eucharistiæ divinæ perceptionem*, per *buccellam*, seu *corsned*, judicium *teipodis*, &c. de quibus sigillatim agimus, ut & de eorum ritibus ac usu.

Ejusmodi judicia, ac purgationes, damnarunt non semel Concilia & SS. Patres generatim, in primis Leo IV. PP. in Epist. ad Episcopos Britan. cap. 4. Alexander II. apud Ivonem part. 10. c. 15. & alii, quos in dictis vocibus passim laudamus. In iis porro vulgaribus purgationibus *ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendere* vetantur Sacerdotes in Concilio Budensi ann. 1279. c. 9. Admissa tamen interdum ab ipsis summis Pontificibus, ut à Calixto II. in Concil. Remensi an. 1119. in Statuto de Trevia Dei sub finem, &c.

¶ JUDICIUM COLLI ET MANUS, Major & minor jurisdictio, seu ut vocant, *alta & bassa justitia*. Diploma Henrici Saxon. & Bavar. Ducis ann. 1158. apud Ludewig. tom. 6. pag. 238. *De nostro proprio cum silvis & pascuis & omnibus utilitatibus & cum Judicio colli & manus, in dotem Ecclesiæ conferimus & confirmamus.* Literæ Bolki Ducis Silesiæ an. 1360. ibidem pag. 403. *Judicium supremum & infimum super collum caput & manus, quod in oppido Lubavia habere dinoscimur.*

¶ JUDICIUM DEFUNCTORUM, Jus quod Parochi sibi adscripserant in bona defunctorum, Gall. *Droit de mortuage*; primo quod in tertia parte bonorum decedentis consisteret *Tierçage* dictum; deinde vero *Neufme*, quod ad nonam tertiæ partis mobilium redactum fuisset an. 1559. In pecudibus ab Anglis persolvebatur. Vide *Heriotum.* Constitutio Johannis Britanniæ Ducis an. 1256. ex Archivis Veteris-villæ: *Tertia pars Judicii defunctorum, secundum terræ consuetudinem approbatam libere & integre persolvatur.* Charta an. 1258. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 380. *Astruens quoque fallaciter omnes laicos ab Ecclesia multipliciter aggravari & specialiter in ea parte Judicii defunctorum, nec non in decimis extrahendis de manibus laicorum.* Infra: *Et ad tertiam partem Judicii defunctorum Ecclesiis parochialibus non solvendam, laudabilem consuetudinem pia devotione fidelium introductam nequiter infringendo.* Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. ann. 1280. *Habeat parochialis Ecclesia canonicam portionem, videlicet tertiam partem secundum jus & consuetudinem diœcesis Conseranensis.* Vide *Defunctio.*

JUDICIUM EVINDITALE. Vide *Evinditale.*

¶ JUDICIUM FEUDI. Vide in *Feudum.*

JUDICIUM FORENSE, Quod in foro sæculari redditur. Charta Henrici Imper. an. 1107. apud Chappeavillam ad Ægidium Aureæ-Vallis p. 54. *Si quis rusticus aliquam angariam nostram nobis de villa prosecutus fuerit, nullum forense Judicium sustinebit.* Occurrit ibi semel ac iterum.

JUDICIUM FALSARE. Vide *Falsare.*

JUDICIUM INFORTIATUM. Vide in *Fortia.*

¶ JUDICIUM IGNIFERUM, vel IGNITUM. Vide *Ferrum candens.*

JUDICIUM LIBERALE, quod in favorem libertatis à judice profertur. Gloss. Gr. Lat. καρπιστικὸν, *Liberale Judicium.* καρπίζομαι ἐπὶ ἐλευθερίᾳ, *assero*, nempe in libertatem. καρπισμός, *vindicta, assertio*, καρπιστής, *assertor, vindex.*

JUDICIUM POENITENTIÆ. Vide *Pœnitentiale.*

¶ JUDICIUM CONCEDERE, Latæ sententiæ acquiescere, satisfacere. Tabul. Dunense: *Judices qui affuerunt judicaverunt quod Gaufridus Vicecomes archam ipsam annona plenam restitueret ac redderet, & pro infractione alodii 60. libras Comiti atque Monacho emendaret. Hoc judicium Gaufridus Vicecomes Concedens 60. Libras Comiti atque Monacho emendavit.*

JUDICIUM LEVARE, Fori Oscæ an. 1247. fol. 4. *De homine, qui intrat in judicium cum pignore in corte & levat Judicium, est ibi calonia 69. solid. Si forte pignoratus dixerit pignoratori, antequam levet Judicium, nec levet Judicium, ecce hic offero sufficientem fideantiam de directo, aut bonum caplevatorem super pignus meum: & pignorator levaverit Judicium cum pignore in corte, est calonia pignoratoris 60. solid.*

JUDICIUM PORTARE. Vetus Charta pro Vicario Bituricensi ex Tabulario S. Sulpitii Bituric. *Qui Judicium Portaverit, erit in custodia Vicarii, & habebit Vicarius ex illo pro custodia 20 den. & si portaverit Judicium, & locutus fuerit, emendabit 30. sol. &c.* [Vide *Ferrum Candens.*]

¶ JUDICIUM POSSESSORIUM, Judicium decretorium, Gall. *Sentence definitive.* Bulla Innocentii III. PP. an. 1206. tom. 2. Hist. Eccles. Meldens. pag. 97. *Super quibus ab impeditione Episcopi quoad Judicium Possessorium absolvimus Abbatissam.*

JUDICIUM PROVINCIALE, Germanis *Landgericht.* Vide Chartam Henrici VII. Imp. an. 1313. apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. p. 324. & Helwicum in Rationario Styriæ p. 7. §. 76. ubi *Judicium Provinciale.* & *officium & judicium fori & provinciæ*, inter proventus recensentur.

JUDICIUM PEREGRINUM, *& quod non coram proprio judice fit.* Præsertim vero ita appellant *Judicium sæculare* respectu *Ecclesiastici*, Capitularia Caroli M. lib. 7. c. 230. Ivo Carnot. Epist. 85. & Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 24. & Leges Henrici I. Regis Angl. c. 31.

JU-

Judicium Regale, apud Hungaros quale fuerit, docet Bonfinius: *Zagabriæ Regale Judicium proceres postularunt, quod breve quidem & formidolosum est. Quicunq; hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur: perorata utrinque causa, in quibus caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus & nobilitate multi homicidii, latrocinii & rapinarum plerig; nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.*

¶ Judicium Sustinere, Pœnas judicio illatas luere, dare. Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 100. *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, & justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, & ideo justitium reddere non debeat, statutum est ut superius Judicium sustineat quod antea sustinere debuit.*

Judicium Triplex. Vide *Ofgang-fordell*.

Judicium Vadiare, Pignore deposito judicio se supponere. Leges Adelstani Regis cap. 20. *Si quis Judicium aquæ vel ferri Vadiaverit, &c.*

Judicium Vulgare, seu civile cui opponitur Ecclesiasticum. Decreta S. Ladislai Regis Hungar. lib. 2. c. 13. de Clerico fure: *Majus his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur, & Judicio Vulgari damnetur.*

Judicium Vassalli Ingredi dicitur dominus, cum locum, ubi jus dicit, ingreditur: tum enim illius cessat justitia, & justitia domini locum habet. Speculum Saxon. l. 1. art. 58. *Quando Comes, vel dominus provincialis Judicium sui Gogravii Ingressus fuerit, cessat Judicium Gogravii, sicut quando Rex intraverit Judicium Comitis, cessat Judicium Comitis, ubi Rex & Comes ambo sunt actioni præsentes.* Vide Notas ad Cinnamum pag. 464.

¶ Judicium Vestfaliæ, quod & *secretum* vocabant, de quo sic Augustinus Patricius in Hist. Conc. Basil. tom. 13. Conc. Labbæi col. 1566. *Post hoc tempus Albertus Cæsar Patres Literis hortatur, ut causam quandam prophanam ad Judicium Vestfalia, quod vetitum & secretum appellant, remitterent. Judicium hoc à Carolo M. institutum aiunt: quod deinde Cæsares tanti fecerunt, ut raro, vel numquam ab illo ad se provocantes admiserint. In eo etiam non vocati damnantur. Ponitur in medio chordula, cum de aliquo noxio refertur; si necandus videtur, tangunt omnes, qui accusatum suspendio dignum putant, digito funem; & ne damnatus sit omnino inscius, per unum aliquem ex judicibus, qui incogniti sunt, cum obvius datur, virga leniter percutitur, vel ex eo audit hujusmodi verba:* Et alibi ita bonus comeditur panis, ut hic. *Post hoc, ubicumque damnatus repertus fuerit, suspenditur. Neque possunt ii judices evitari, cum non cognoscantur. Quod genus judicii à Carolo ideo inventum aiunt, ut Saxonum gentem barbaram tunc ac perferocem, cædibus & latrociniis assuetam, ac crebro rebellantem, in officio contineret.*

¶ JUDICIUS, pro *Judicium*, Lex Formula 10. inter vett. Form. Andegav. *Juratus dixit, juxta quod Judicius ex hoc loquitur*, id est, prout Lex præcipit.

¶ IVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

JUGALIS, Conjux. Papias: *Jugalis, conjugio dicatus, vel jugo aptus*. Gloss. Gr. Lat. Ὁμόζυγος, Conjux, *Jugalis*. Ζυγίτης, apud Nicetam in Manuele l. 5. n. 8. Utuntur passim Scriptores, Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 16. lib. 8. Ep. 10. Senator l. 1. Epist. 8. lib. 10. Ep. 20. 21. 23. 24. Acta SS. Ord. S. Bened. tom. 4. p. 617. Marculfus lib. 2. form. 7. 17. Formulæ vett. c. 49. Charta an. 1156. in Bibl. Sebusiana p. 210. 212. alia 1232. apud Lucam Acherium ad Guibertum p. 635. &c.

¶ Jugalis, Velum quo conteguntur sponsus ac desponsa, cum matrimonio conjunguntur. Pontificale Eccl. Arelat. scriptum ante an. 400. apud Marten. de antiq. Eccles. Ritibus tom. 2. p. 624. *Antequam dicatur* Pax Domini ... *conjungat eos Sacerdos & statuat puellam ad sinistrum viri, tunc velet eos Sacerdos ita, virum super scapulas, puellam super caput, & ponat Jugalem super humeros eorum dicendo*, In nomine Patris & Filii & Spiritus S.

¶ Jugalus, ut *Jugalis*, Maritus. Charta anni 3. Rodulfi Regis è Chartulario S. Sulpicii Bituric. fol. 23. *Remegardis consentiente Jugalo suo Josep, &c.*

¶ JUGARIS, pro *Jugarius*. Supplem. Antiquarii: *Jugaris*, ζευγηλάτης, *Bubulcus, rusticus*.

¶ JUGATA, Nupta. *Virginem potius quam Jugatam putares*, in Vita S. Drausii, tom. 1 Martii p. 406.

¶ JUGATA Terræ. Vide in *Jugatum*.

JUGATICUM, in Charta an. 1183. apud Ughellum in Episcopis Derthonensib. Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur. Perperam *Juvaticum* scribi videtur in Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1379. *Item confessiones quasdam, factas per Cavenarios Communis Papiæ recipientes à Communi & hominibus Montis sicuti nomine Juvatici, & pro Juvatico ejus, quod solvere tenebantur Communi Papiæ, quod erat denar. 6. pro quolibet pario boum, &c.* Alia ann. 1298. *Concesserunt ... habere annuatim den. 6. de quolibet Jugo eorum hominum, &c.* Vide Gloss. med. Græcit. in Ζυγάριον.

¶ JUGATINUS Deus, Qui dicebatur præesse conjugiis. S. August. de Civitate Dei l. 6. c. 9. *Cum mas & femina conjunguntur, adhibetur Deus Jugatinus.*

JUGATIO, Possessio per *juga*, & modulos terræ censenda, vel *jugeratio* per *jugera*, in leg. un. de Conlat. leg. 49. de Oper. pub. l. ult. de Equor. conl. & l. 1. Ne quid publ. lætit. &c. in Cod. Th. Vide Cujac. ad l. 10. Cod. Just. tit. 27.

¶ JUGATOR, Qui jungit jugo. *Jugator boum Triptolemus*, apud Arnobium lib. 5.

JUGATUM, Jugerum, modus agri. Matth. Westmonaster. an. 1083. *Eodem anno Rex Guillel. misit Justitiarios per totam Angliam per Comitatus, & inquirere fecit & diligenter perscrutari, quot Jugata, & virgata terræ, quidque uni Militi sufficere posset?* Hispanis *Jugada* est perinde mensura agri, quæ continet *fanecas* 50. [Donatio Jacobi Regis Aragoniæ facta Ecclesiæ Valentinæ to. 3. Concil. Hisp. p. 497. *Item donamus ad opus vestrum duas Jugatas terræ pro hortis circa Valentiam*] Vide Colmenarezium in Hist. Segoviensi c. 14. §. 10. & Jo. Marianam lib. de Ponderib. & mensur. c. 21.

¶ JUGE, adv. pro Jugiter. Præceptum Caroli C. ann. 845. pro Majori Monaster. apud Mabill. tom. 3. Annal. p. 747. *Ut liberius divinum ibidem peragerent officium & Domino Juge famularent.*

¶ JUGELLUM, pro *Nigellum*. Vide in hac voce.

JUGERATIO, in leg. 33. Codicis Theod. de Decur. Vide *Jugatio*.

¶ JUGERES. Vide in *Jujerum*.

JUGERIA, jurisdictio judicis *Jugerie*, in Consuetudine Issoriensi in Arvernis, & in aliquot Regum nostrorum Edictis. Charta Johannis Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. p. 1006. *Sed homines suos quietos & liberos, & Jugeriam de homicidio, de furto, de raptu, de incendio ... habere debeant.*

Jugeria interdum pro ea præstatione, quæ judici vel potius domino fit. Tabular. Vindocinense Thuani Ch. 173. *Ipsum quoque molendinum procul omni Jugeria solutum, & relevamento, & quietum clamavit.*

JUGIA, Jugis, Jugerum, mensura agraria. Char. an. 1088. pro Monasterio S. Solutoris Taurinens. *Quæ mensura justa, super totum Jugias mille.* Charta Adelberti Episcopi Bergomensis in Hist. Bergom. tom. 3. p. 191. *Per mensuram Juges decem & octo.* Alia an. 1072. ibid. p. 273. *Tota insimul extra pasculum & communiolia per justam men-*

mensuram Jugias legitimas centum, &c. Infra: *Sunt tota insimul per justam mensuram Jugias legitimas sedecem.* Vide Probat. Hist. Sabaud. p. 21.

Jugis. [Charta Aistulfi Langob. Regis ann. 756. apud Murator. tom 2. part. 2. col. 440. *Omnes insimul tam de monte quam de plano ex omni parte sunt fota* 230. *quæ sunt per mensuram justam simul in unum Juges numero mille duæ:*] Charta ann. 915. apud Ughellum tom. 4. pag. 612. *Res ipsæ in fundo Albinies per mensuram Juges decem & octo, & ipsæ res in fundo Trevilio Juges decem.* Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. p. 12. *In fyeola* (leg. *silvola*) *& in fao Jugis* 40. *&* 8. *terra aratoria, seu vitis, omnia ad pertica legitima duodecenos pedes & semis.* Alia Desiderii Regis p. 17. *Terra, Juges numero quadringentas, &c.* Alia ejusdem Regis p. 14. *Terra, silva, roncora, & prata insimul ad mensura justa Juges numero quatuor millia per designata & determinata loca, &c.* Occurrit ibi non semel, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 223. & in Appendice ad Capitularia Baluziana n. 111.] *Juis de pre* eadem, ut puto, notione, apud Beslium in Hist. Comitum Pictav. p. 120.]

JUGIFERA. Histor. Dominor Ambasiensium c. 2. n. 12. *Comes vero Jugiferam Campaniæ & Segrecheriam, qua ultra Carum fluvium est, ... Lisoio pro servitio suo dedit.* Et cap. 4. num. 3. *Illud similiter, quod Turonis habebat in Jugifera castri novi.* [Idem omnino videtur quod *Jugera*.]

¶ JUGIS, Jugerum. Vide in *Jugia*.

¶ JUGITAS, Diuturnitas, perpetuitas, continuitas. Utuntur Constantinus leg. 7. Cod. de Repudiis, Marcellus Empir. c. 8. Quiricius in Epistola ad Ildephonsum to. 2. Concil. Hispan. p. 535. Gislebertus in Miraculis S. Romani tom. 5. Maii p. 162. Vita vener. Idæ, tom. 2. April. p 167. 180. &c.

¶ JUGITES, συνεζευγμένοι, Conjuncti, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS.

¶ JUGLANDARIA, Locus ubi crescunt juglandes, apud Ughellum tom. 9. p. 904.

JUGLATORES, Gloss. Lat. Gall. *Histrio: Jongleur. Joculari, Jongloier, Joculatrix, Jenglereſſe.* Regestum Magnorum dierum Trecensium an. 1296. *Super quod Joannes dictus Charmillons Juglator, cui dominus Rex per suas literas tanquam Regem Juglatorum in civitate Trecensi Magisterium Juglatorum quemadmodum suæ placeret voluntati, concesserat.*

¶ JUGLIATI, pro *Gigliati*, Nummi de quibus supra. Ordinatio Humberti II. tom. 2. Histor. Dalphin. p. 316. *Aliis vero Capellanis Clericis ... dentur cuilibet pro mense quolibet septem grossi Turonenses, sive septem Jugliati.*

¶ JUGMENTARIUS. Vide *Jumentarius*.

¶ JUGO, Jugum, montis supercilium. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ an. 1133. apud Ughellum tom. 9. p. 206. *Et vadit de petra in petram usque ad arborem Florentinam, & puteum Lama, de hinc ferit da Jugone in Jugonem, quomodo vadit ad caput frassinorum, &c.*

JUGULATOR, Homicida, sed proprie *murdrator*, nostris *Meurtrier*, Gloss. Lat. Græc. *Jugulatores*, σφάκται. Thomas Walsinghamus pag. 343. *Statutum est præterea, ut nullus occultus Jugulator, quales murderers appellant Angli, de cætero chartam de regia gratia obtineret.* Vide *Morth*.

JUGULUM. Anastasius in Nicolao I. p. 209. *Fecit enim in confessione ipsius sacratissimæ Basilicæ Jugulum de auro mundissimo unum pens. libr numero* 2. Ubi Bulengerus, *Jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in Basilicis dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis: *Jugum meum suave, &c.* Longe petita explicatio, proinde nolim huic assensum præbeas: certe mihi non probatur.

¶ JUGULUS, Gladius *jugulans*. Translat. in S. Viti, tom. 2. Junii p. 1038. *Et pia colla Jugulo submittentes, atrociter trucidati.* Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4 p. 287. *Qui autem turrim impugnabant ... adventum subitum domini Ludovici tanquam Jugulum formidantes, retrocesserunt.*

JUGUM, vox Latinorum *Jugum boum*. Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiensis lib 2. p. 10. *Et idem ipsi dent unusquisque ad hortum cui defierint in tertio anno, aratrum* 1. *Jugum cum amblacio & conjunculis, quando necesse fuerit.*

¶ Jugum, Vectis lunatus instar jugi. Acta S. Illidii, tom. 1. Junii p. 426. *Jugum igitur, quod os fornacis validissime confirmabat ... est effractum ... Jam enim paratum est Jugum, quod totam molem lapidum sustinet, cum ipso igne corruere.* Occurrit apud Heronem de Machinis bellicis cap. 9. ubi sic exponitur à Borocio in descriptione Testudinis arietariæ: *Juga hic intelligenda sunt ligna duo instar jugi bovini conjuncta, quæ una cum aliis duobus eodem modo conjunctis basim testudinis constituunt.*

Jugum Terræ, Quantum juncti boves uno die arare possunt, *Joug de terre*, Arvernis. Cantianis autem Anglis *Jugum* multa jugera, etiam & habitacula, quæ *messuagia* vocabant, continet. Rentale regalis manerii *de Wy* in Comitatu Cantii p. 13. apud Spelman. *Summa hujus Jugi* 8. *messuagia*, 6. *tofti*, 1. *gardinum*, 51. *acræ*, 1. *roda dimid.* Item: *Jugum de Burgharu & Delman ... summa terrarum Jugi*, 10. *messuagia*, 1. *cotagium*, 1. *tofium*, 58. *acræ dimid. & dimidia roda.* Ibidem pag. 7. *Jugum & dimidium jugerum de Amming ... summa terrarum optimi & medii pretii*, 53. *acræ*, 1. *roda, & pasturæ* 89. *acræ*, 1. *roda dimid.* Cætera ibidem *juga*, sunt plerumque terræ arabiles. Videtur, subdit idem Spelmannus, *Manerium* distributum fuisse in varias portiones ad alodum totidem familias rusticas una cum bobus eorum junctoriis sufficientes, atque inde *juga* appellatas. Postea vero *Juga* ista lucri causa, in plurima habitacula redacta sunt. Jacobus Gothofr. ad leg. 2. Cod. Theod de Censu, *Juga seu capita, terrena juga*, in leg. 3 Cod. Theod. de Militari veste, & leg. 1. de Impon. lucrat. descript. terræ modos interpretatur, quibus colendis per annum boum jugo opus est: sicut *jugum, jugerum*, quantum in die jugo boum exerceri potest. Ita eo casu jugum, plura jugera continuerit. Charta Henrici Comitis Portugalliæ tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282 *Si quis emerit vineam à tributario, sit libera: & si acceperit prius ad jugum uxorem tributarii, omnem hæreditatem, quam habuerit, sit libera: & tributarius, si potuerit esse miles, habeat morem Militum. Milites quot potuerint habere Jugarios in hæreditate sua, quam habuerunt intus eclimbria, &c.* Vide tom. 4. pag. 307. & supra *Gavelbeste* & *Wendus*.

JUHERT, Modus agri, [Jugerum, *Juchert* apud Schilterum, & *Jouchart*, *unum & dimidium morgum.*] Acta Murensis Monasterii pag. 38. *Ter in anno, id est, Junio & autumno, & in vere arabunt quinque Jubert, singulis vicibus sex virgarum in latum, & triginta in longum, & ipsa virga habeat novem ulnas in longitudine.*

JUJERUM, pro *Jugerum*, habet Leo Ost. lib. 3. cap. 19. Edit. ult. Papias: *Jugeres, unius diei opus aratoris. Jugerum, actus duplicatus facit: dictum ab eo, quod sit junctum duobus actibus, constat autem latitudine pedum* 120. *longitudine* 240 Victorius de ratione calculi: *Jugerum habet passus* 48. *pedes* 240. Vide Isidor. lib. 15. c. 15

¶ IURATORIUM. Chronicon Sicil. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 81. *Illic steterunt ... diruentes domos,*

vineas

Si pejeras Dei sacramenta frangat Deus vires tuas & potentiam tuam; & ponat Deus devastationem in domum tuam; & mittat Deus super te bestias feroces, & ponat Deus sapes te inimicos tuos. ℞. *Amen. Adducat Deus super te gladium vindicase viadictam, & adducat pestilentiam super te, & tollat à te omnem substantiam panis, & comedas & non saties.* ℞. *Amen. Item, si perjuras de hoc sacramento, comedas carnem filiorum tuorum, & destruat Deus cadaver tuum & super corpora infantium tuorum adducat mortalitatem pessimam.* ℞. *Amen. Donet Deus domum tuam in deserto, & destruat Deus sanctuarium tuum, & deleat te de terra, & inimici habitent in domo tua, & saprent tuam uxorem, & dispergat te Deus super terram, & nemo respiciat te.* ℞. *Amen. Sectetus te gladius mortalitatis, & mittat Deus molestiam, & timorem in corde tuo, ut fugias ad motum foliorum arborum ac si gladius insequeretur.* ℞. *Amen. Sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te absorbeat terra, sicut absorbuit Datan & Abiron, & etiam deglutiat.* ℞. *Amen. Et si tu de hoc sacramento perjures, deolmet Deus eos tuum iniquum & pessimum & veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum, & omnes maledictiones quæ in volumine Legis Moysi & Prophetarum scripta sunt.* ℞. *Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat.*

JUDÆA, JUDÆARIA, JUDERIA, JUDAICÆ, JUDAISMUS, Mansio Judæorum in oppidis: *Les quartiers des Juifs*, *Juirie*, apud Villhard. n. 83.

¶ JUTARIA, Massil. *Juterie*. Litteræ an. 1320. ex Schedis D. *Le Fournier*: *Nullus Judeus extra Jutariam commorari cum aliis Judeis audeat inter Christianos alicubi habitare. Carreria Jutariæ*, in Charta an. 1428. ex iisdem Schedis.

¶ JUZATARIA, in Notis obituum & fundationum ad marginem veteris Martyrologii Eccl. Aquensis, *Hospicio sito in Juzataria*.

JUDÆA. Gloss. Lat. Gall. *Judea*, *Jurie*. M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 6. Ch. 15. *Qui denariis accipientur Parisiis in furno, qui est in Judea*. Occurrit hac notione in Statutis Avenion. ann. 1570. rubrica 34. art. 1. Chron. Bertr. Guesclini:

Vous avez les Juifs, puis qu'avoir les volez,
En la Juiverie ou les a cheminez.

JUDÆARIA. Charta Philippi Aug. an. 1216. in ejus Regesto f. 167. *Halam sitam apud Parisios in Judæaria, ubi venditur bladum &c.*

JUDERIA. Vetus Statutum pro Regno Navarræ, factum à Jo. *Paste* Decano Carnotensi, & Hugone *de Viri* Milite, reformatoribus dicti Regni: *Item ordinatum est, quod fiat Juderia in platea, assignata Judæis, secundum quod est incœpta, & fiant domus condecentes, &c. Item fiat ibidem carniceria pro Judæis. Item fiat Alcazaria, ubi Judæi vendent mercimonias suas, &c. Item ordinatum fuit, quod Judæi vadant ad antiquas Juderias ad morandum, exceptis illis, qui populant Juderiam Navarreriæ. Alii vero qui antiquis Juderiis commode morari non poterunt, quod habeant loca separata de Christianis, & assignentur eis per dictos, &c.*

JUDARIA, in Chronico Petri IV. Regis Aragoniæ lib. 4. cap. 8.

JUDAICA. Romualdus in Chron. MS. an. 1125. *Judaicam pro magna parte adjunxit*. Charta an. 1163. apud Ughellum to. 7. p. 568. *De Monasterio... quod constructum est intus hanc civitatem prope Judaicam istius civitatis.*

JUDAISMUS, Eadem notione. Guillelmus Rishanger. an. 1263. pag. 668. *Wigorniam cepit & intravit, & Judaismum evertit*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 22. *Duæ cartæ Alienoræ reginæ de 13. tenementis in Judaismo Cantuar.* [Chron. Trivetti tom. 8. Spicileg. Acher. p. 620. *Cum cepissent civitatem Lincolniensem & spoliassent Judaismum, &c.* Charta an. 1252. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 158. *Symon Balbus 4. den. & ob. de domo sua in Judaismo.*] Occurrit præterea apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 769. *Juerie*, p. 1057.

Interdum *Judaismus* videtur usurpari pro Judæorum mensa nummularia, seu usuraria. Idem Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 839. *Cujus tempore empta fuit grangia de Koreby, & domus obligata in magnis debitis in Judaismo.* Tom. 2. pag. 10. *Hoc nullo modo alicui domui religiosis, nec in Judaismo pignori obligare præsumant*. Et pag. 665. *Sex marcas sterlingorum ad acquietandam terram prædictam de Judaismo, in quo fuit impignerata.*

¶ JUDAISMUS, Ἰουδαϊσμός, Religio, ritus Judæorum, lib. 2. Machab. c. 8. v. 1. c. 14. v. 38. Galat. cap. 1. vv. 13. & 14. apud Tertullianum lib. 1. adv. Marcion. c. 20. l. 4. c. 11 & alios passim.

JUDAIDIARE, pro Ἰουδαΐζειν, apud Commodianum Instructione 37.

¶ JUDAIZARE, Religionem & ritus Judæorum sectari, Galat. 2. 14. & apud Scriptores ecclesiasticos non semel.

¶ JUDAIZARE, Fidem fallere. Ottoboni Scribæ Annales Genuens. libr. 3. ann. 1195. apud Murator. tom. 6. col. 371. *Promisso itaque fœdere & pacis juramento per quosdam pisanos cives eorum, qui multas Januenses antea ceperant & expoliaverant, Judaizantes fecerunt podium Bonifacii reædificari & oppidum in eo construi.*

¶ JUDAICA, JUDAISMUS, JUDARIA, &c. Vide in *Judæi*.

JUDEX, Consul. Hieronymus in Chr. *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: quum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, &c.* Ubi Eusebius: οἱ πρὸ αὐτοῦ ... κατὰ τὰς ὑπάτας τετιμημένοι. At Jornandes Judices hoc loco non *Consules*, sed *Proceres* interpretatur, ubi de eodem Diocletiano lib. de Regnorum successione: *Diademataque in capite ante eum omnes cum chlamyde tantum purpurea, ut à privatis discernerentur, habebant, & ut Judices cæteri salutabantur.* De qua vocis notione mox agimus.

JUDICES, interdum iidem, qui *Comites*, ut in v. *Comes* docuimus. Interdum etiam fuere *Judices* diversi à Comitibus, quibus suberant, & in judiciis assidebant. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 15. §. 2. *Comes vero secum habeat Judicem, qui ibi constitutus est judicare, & librum Legis, ut semper rectum judicium judicet*. Hincmarus de Ordine Palatii cap. 10. *Tales etiam Comites & sub se Judices constituere debet, qui avaritiam oderint, & justitiam diligant.* Eginhardus Epist. 33. *Dilectis in Christo fratribus & amicis N. Comiti, N. Judici, gloriosis Missis domini Imperatoris, salutem*. Adde Legem Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 19. Legem Bajw. tit. 2. cap. 15. Legem Longob. l. 2. tit. 52. § 5 tit. 53. §. 24. Chronicon Farfense p. 652. Aimoin. lib. 4. cap. 56. Joannem VIII. PP. Epist. cap. 47. &c.

¶ JUDEX, Idem qui Dux, in Translatione S. Faustæ Virg. & Mart. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 73. ubi Arnaldus Dux Gasconiæ semel *Judex* appellatur.

JUDICES, Magnates, Proceres, Comites, vel Senatores. Gloss. Lat. Gr. *Judex*, ἄρχων, κριτής. Ammianus lib. 17. *Optimates & Judices varii ex populis præsidentes.* Alia ex eodem Ammiano suggerit Lindenbrogius ad lib. 27. pag. 173. Jornandes de Regnor. successione in Justiniano, de Stoza tyranno: *Aliisque Judicibus peremptis, in Ducem Salomonem saeviebat*. Infra: *Fugat exercitum, Judices partim donis, partim blanditiis sibi consociat*. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron.

Chron. æra 754. *Alaor per Hispaniam lacertos Judicum mittit, atque debellando & pacificando pane per 3. annos Galliam Narbonensem petit.* Idem æra 772. *Judicesque ejus prærepti cupiditate ita blandiendo in eam* (Hispaniam) *irrogant maculam, ut non solum ex eo tempore declinando extat ut mortua, verum etiam, &c.* Anastasius Bibl. in Severino PP. *Post triduum autem introivit Mauricius cum Judicibus, qui inventi sunt cum ipso in consilio, &c.* In Theodoro: *Omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauritio sacramento constrinxerant.* In Adeodato: *Et multi ex Judicibus* (Mezzetii tyranni) *perducti sunt Constantinopolim.* In Constantino: *Ut ubi denominatus contingeret Pontifex, omnes Judices ita eum honorifice susciperent, quasi ipsum præsentialiter Imperatorem viderent.* In Hadriano PP. pag. 107. *Direxit in ejus* (Caroli Mag.) *occursum universos Judices, ad fere 30. millia ab hac Romana urbe, in locum, qui dicitur Nenas, ubi eum cum bandora susceperunt.* Quo loco, suavis omnino Platina, qui spatium occursus, ad Judicum numerum detorsit. Idem pag. 105. *Direxit eidem Longobardorum Regi, ut solummodo tres obsides Longobardorum Judicum filios illi tradidisset, pro restituendis civitatibus.* P. 107. *Omnes Episcopi, Abbates & Judices, & universi Franci, qui cum eo advenerant, &c.* Mox: *Cum Judicibus Romanorum & Francorum, &c.... ipse Francorum Rex cum suis Judicibus, &c.* Ita rursum ibi, & pag. 108. Veteres Litaniæ apud Goldastum tom. 2. Rerum Alamannicarum: *Omnibus Judicibus, vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.* Vetus Interpres Concilii Calchedonensis Act. 1. & alibi, ἄρχοντας, *Judices* semper vertit, ut & Interpres Concilii VII. Oecumenici. Adde Johannem VIII. Papam in Epistolis 205. 247. Ex quibus omnino patet, alios esse à Jurisconsultis & Legum Doctoribus, uti apud Anastasium hanc vocem interpretatur Laurentius Pignorius ad Mussati Historiam. Vide Paul. Orosium lib. 7. c. 40 [Diurnum Rom. c. 2. tit. 5. 6.] Leon. Ost. lib. 1. cap. 14. Thwroczium in Petro Rege Hungar c. 35. Ughellum to. 4. pag. 638. &c. Videtur autem id nominis inditum proceribus, quod essent *vassi dominici*, ac Barones, eoque nomine judiciis publicis interessent cum *Missis* dominicis, atque adeo Regibus ac imperatoribus, si ii Placitis ipsis præessent, *justitiasque facerent*: quod ex quodam judicato ab Ughello descripto to. 1. Italiæ sacræ pag. 851. & aliis potest colligi.

Judices, Doctores, qui olim *Doctores legis* dicti, & in judiciis Comitibus assidebant. Marsilius de Menandrino in defensore pacis, part. 2. capit. 2. *Adhuc autem dicitur hoc nomen, Judex, secundum aliam significationem, de habente scientiam Juris politici seu civilis qui etiam appellatione consueta Advocatus nuncupari solet, licet in pluribus Provinciarum, & maxime Italicarum, Judex vocetur.* Burchardus Notarius de Excidio Mediolanensi, & ex eo Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1237. *Jussit igitur imperator omnes Consules & Exconsulatores, Majores & Milites, Legistas & Judices in obsidatu teneri.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 11. *Mittimus magistrum R. de Varano Judicem & Magistrum B. de Hybernia. Fideles nostros, civilis scientiæ Professores, &c.* Vide c. 17. extr. de Electionib. in Sexto. [& Brecmanum lib. 1. Histor. Pandect. cap. 9. pag. 56.]

Judices Ecclesiastici, in Capitul. Caroli Magni l. 5. c. 14. lib. 6 cap. 330. Vide *Curiam Christianitatis*, in *Curia* 2.

Judex Cinctus, [à Principe delegatus, cingulo donatus.] Vide *Cinctus*.

¶ Judex Dativus, Delegatus. Gall. *Commissaire*. Judicium inter Abbatem Farfensem & Presbyteros S. Eustachii ann. 997. apud D. *Le Blanc* in Dissert. Hist. pag. 89. *Ipsa hora residebat in judicio dominus Leo Archidiaconus sacri Imperii palatii, ex parte D. imperatoris, una cum Johanne urbis Romæ Præfecto & judicibus Romanis, Gregorio I. Deffensore, Leone, Arcario, Atrocio, Petro, Paulo, Dativis Judicibus, ex parte D. Papæ.* Non semel occurrit ibi.

¶ Judices Foranei. Literæ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1290. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 319. *Item, quod Judices Foranei, qui vocantur Vicecomites scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.* Vide *Vicecomes*.

Judex Reipublicæ, Exarchus dicitur apud Anastasium Bibl. in Deusdedit PP.

Judices Inferioris Gradus, in L. 12. Cod. Th. de Appellat. qui

Judices Mediocres dicuntur Aniano ad l. 8. Cod. de Jurisdict. & ubi quis, &c.

Judices Provinciarum: id est, Rectores, in legibus 2. 3. 7. Cod. Th. de Operib. publ.

Judices Publici, regii, à Rege constituti, in Lege Longob. lib. 2. titul. 21. §. 30. *Ut nullus Judex publicus sive ministri publici, &c.* Ita in Chartis Chlotarii apud Roverium in Reomao pag. 30. 72. Carlomanni apud Beslium in Regib. Aquit. pag. 41. Dagoberti apud Flodoardum lib. 2. cap. 9. & Doubletum pag. 660. Childerici apud Camusatum, & aliis passim ejus ævi, formula habetur ejusmodi: *Ut nullus Judex publicus in ipsas terras audeat ingredi, &c.* quæ ferme semper effertur, cum de Ecclesiarum immunitatibus agitur, quæ à jurisdictione sæculari eximuntur. Unde recte censuit Bignonius, his locis *Judices publicos* opponi *Ecclesiasticis*, ex Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. *Ut omnes justitias faciant, tam Publici, quam Ecclesiastici.* Ex ex lib. 6. cap. 106. *Ut Episcopus Judices Publicos commoneat.* Denique ex lib. 5. cap. 137. & lib. 7. cap. 11. ubi *Episcopus apud Judices Publicos accusari* prohibetur: quod desumptum est ex Aniano ad lib. 12. Cod. Th. de Episcop. & Cleric. Videatur autem *Publici* nuncupari, quod, ut est in Lege Aleman. titul. 41. §. 1. à Principe *per conventionem populi* constituerentur. Vide *Publicus*.

Judex Fori, qui nostris *Judex nundinarum*, apud Adrevaldum de Miracul. S. Benedicti c. 35.

Judex Civitatis, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 21. §. 13.

¶ Judices pro Curia, Qui à Dominis feudalibus constituuntur, ut de controversiis, quæ inter ipsos & vassallos oriuntur, judicent.

Judex Loci, apud Gregor. Turon. l. 5. c. 49.

Judex Gladii *spiritualis & claustri*, in Actis Capitular. Capituli Lugdun. an. 1345. fol. 107.

¶ Judex Hospitii Dalphinalis ab Humberto II. Dalphino institutus an. 1340. Hujus iura & prærogativæ recensentur in Ordinatione pro Hospitio Dalphinali to. 2. Hist. Dalphin. p. 398.

Judex Ordinarius, *hoc est, Infeudatus*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 71.

Judices Palatini, Qui cum Comite Palatii iudicabant, in iudicato, quod habetur in lib. 1. Chron. S. Vincentii de Vulturno pag. 690. & in Charta Ludovici Regis Italiæ ann. 900. apud Ughellum tom. 5. pag. 1576.

¶ Judex Palatii, apud Massilienses dicebatur Primus assessor Rectoris in Palatio sedentis pro tribunali, ut habetur in Statutis eiusdem Civitatis libr. 1. capit. 3. ubi fuse munus huius Judicis describitur.

Judex Provincialis, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 66. § 3.

Judex Redemptus, pecuniis corruptus, in Edicto Theodorici cap. 3.

Judices interdum appellati Notarii, ut ex aliquot Chartis colligitur apud Ughell, to. 1. p. 394.

Iudex Fiscalis, *quem Comitem vocant*, in Lege Ripuar. tit. 53. §. 1. *Judex fiscalis* nude tit. 32. §. 3. tit. 51. §. 1. id est, qui jurisdictionem suam exercet, in *fiscis* & proprietatibus Regis. Opponuntur vero *Judices fiscales*, Optimatibus, Majoribus domus, Domesticis, Grafionibus, Cancellariis, in judicio residentibus, tit. 88. & 89. tanquam ii fuerint *Judices* majoris dignitatis, respectu *Judicum fiscalium*, qui pedaneorum locum tenuerint.

Judices Privati. Dagobertus in Charta pro Monast. S. Dionysii: *Et ut ab omnibus Optimatibus nostris, & Judicibus publicis ac privatis, melius ac certius credatur.*

Judices, in Legibus Henrici I. c. 6. duodecimviros qui in disquirendo reatum, de facto apud Anglos judicant, accipit Spelmannus.

Primicerius Judicum, Romæ dictus primus Judicum, qui de controversiis & litibus Populi Romani cognoscebat. Nam in urbe multi erant Judices. Ita Panvinius. Memoratur is à Bennone in Hist. Gregorii VII. PP. pag. 40.

Judex ad Signum Equi, *Judex ad signum Galli*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 6.

Judices Majores appellabantur in Comitatu Provinciæ Judices supremi, antequam erectum esset Aquensi Parlamentum, quorum alii primarum, alii secundarum appellationum interdum Judices dicebantur. Horum seriem qualemcumque ex magni Peirescii schedis, in Provincialium gratiam, hic exhibemus.

☞ Minus accurata est Cangiana Judicum Majorum Provincialium definitio; non enim plures eodem tempore fuerunt Judices majores, sed unus tantum, qui licet inferior Senescallo, supremam tamen exercebat jurisdictionem. Hic erat ordo Judicum in Provincia, Regnantibus Berengariis primum locum tenebat *Bajulus*, qui *Senescallus* dictus est imperantibus Andegavensibus; secundum *Judex Major*, tertium *Judex secundarum appellationum*: quartum denique *Judex primarum appellationum*. Ad hunc Judicem provocabatur à sententia judicis loci peculiaris, & à Judice primarum appellationum ad Judicem secundarum, ac tandem à Judice secundarum appellationum ad Majorem Judicem. Postmodum, ne, ut probabile est, tot essent jurisdictionis gradus, Judicis Majoris dignitati adjunctum est munus Judicis secundarum appellationum. Hæc fere post Pittonem Histor. Aq. lib. 5. pag. 519.

Guillelmus Raimundi de Areis, major Judex Provinciæ an. 1245.

¶ Johannes de Bonavena Judex Provinciæ generalis in Sententia lata 8. Idus Jun. an. 1249. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*. Haud scio an hic Judex non sit distinguendus à *Johanne de Bonamena*, qui memoratur in Capitulis pacis, inter Carolum I. Andegav. & Massilienses ann. 1257. & in aliis duabus Chartis ann. 1258. & 1259. ut nos benevole monuit Præses *de Mazangues*; sed si unus & idem sit Johannes Judex major ab anno 1249. ad 1259. nullus superest locus, *Bertrando de Rochavard*, qui mox subjicitur. Aliud negotium facessit *Spararus de Baro*, quem Cangius refert ad ann. 1257. verum ut *Spararus de Baro* corrupte omnino scriptum videtur, ita mendum inesse suspicor in annotatione ann. 1257. & 1280.

Bertrandus de Rochavard, Juris civilis Professor, Judex major Provinciæ & Forcalquerii ann. 1254.

Spararus de Baro, Juris civilis Professor, major Judex Provinc. & Forcalq. 1257. 1280.

Fulco Harduinus, melius *Aldoinus*, ut apud Pittonem Annal. Eccl. Aquensis p. 158.] Judex major in Provinc. 1271.

Isnardus de Bonamena; Judex major Caroli Comitis 1277. 1279.

¶ Petrus Ridimundi Miles, major Judex Prov. & Forcalq. in Charta an. 1299. 23. Junii ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.

Ricardus Masain de Salerno, major & primarum [f. secundarum] appellationum Judex in Comitatib. Provinciæ & Forcalq. 1311.

Joannes Cabassola Miles, Judex major & Protosenescallus Provinciæ 1316. [Idem dicitur *Juris civilis Professor*, *Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii Major & primarum appellationum Judex* ann. 1314. ex Schedis D. *de Remerville*, sed pro *primarum* puto legendum esse *secundarum*.]

Johannes de Lando, primarum appellationum Judex 1322. [Non ergo Judex major aut secundarum appellationum, nisi forte postmodum.]

Bonifacius de Fara, Judex major secundarum appellationum, eiusd. Dom. Regis magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis, ante an. 1322.

¶ Petrus Sermundus, Judex maior Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii ann. 1330. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 519.

Franciscus Barba, Juris civilis Professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, & maiorum & secundarum appellationum Judex Comitatus Provinciæ 1346. 10. Febr.

¶ Johannes de Vicedominis, Judex Maior an. 1354. in nova Gall. Christ. to. 1. p. 467.

¶ Ludovicus Marchisarius *de Salerno* Miles, Juris civilis professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, Maiorum & secundarum appellationum Judex, in Mandamento pro venditione Castri de Malguia Galterio de Ulmeto 6. Nov. 1371.

¶ Johannes Simeonis, Judex maior, an. 1374. apud Pittonem Hist. Aq. p. 183.

Petrus Rainaud in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii, primarum appellationum & nullitatum Judex 1377.

Magister Leonardus de Afflicto *de Scalis*, Juris civilis Professor, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis, maior & secundarum appellationum Judex in dictis Comitat. 17. Dec. 1381.

Galterus Ulmeo [melius apud Pittonem p. 228. *Gualterius de Ulmeto*. Miles, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis 5. Jan. 1381.

Petrus Rainaudi, in Comitatibus Provinciæ & Forcalq. primarum appellationum & nullitatum Judex 1382. 1385.

☞ Hunc expunxissem, ut minime distinguendum à superiori Petro *Rainaud*, nisi constans propositum fuisset nihil eorum delendi, quæ scripsisset D. Cangius. Ceterum neque *Petrum Renaud* neque *Petrum Renaudi* recensendos puto inter Judices Maiores, cum uterque (si ita de uno eodemque Magistratu loqui liceat) Judex tantummodo dicatur primarum appellationum, nullaque sit inter hunc Judicem & Judicem maiorem necessitudo, ut ex superius dictis liquet. Adde Gualterium *de Ulmeto* Judicem Maiorem fuisse ann. 1381.

Raimundus Bernardus Flamengi, [26. August. ann. 1385. apud *Ruffy* Histor. Massil. tom. 1. pag. 228. & 10. Decemb. eodem ann. in secunda Conventione urbis Arelat. pag. 50. v.] Judex secundarum appellationum 1386. & in literis Mariæ Reginæ 9. Dec. 1388. Miles

Miles, Legum Profeſſor, magnæ & Regiæ Curiæ Magiſter Rationalis, major & ſecundarum appellationum dictorum Comitatuum Judex, Collateralis, Conſiliarius Regius & Fidelis.

Joannes de Cogoli Miles, dominus de Pennis S. Juliani, magnæ Curiæ Magiſter Rationalis 1. Jun. 1409.

☞ Dubium an hic *Jo. de Cogoli* reipſa fuerit Judex major an. 1409. Dubium facit Privilegium Maſſilienſibus hoc ipſo anno 6. Julii abs Rege Ludovico, Comite Provinciæ, inter Schedas Peireſcianas, quod *datum* dicitur *Tholoni per virum nobilem & egregium Pontium Caiſſi licentiatum, majoris noſtræ Curiæ Magiſtrum Rationalem, Judicem primarum appellationum & nullitatum, ac Locumtenentem mandato noſtro officio nunc vacante Majoris Judicis Comitatuum noſtrorum* Prov. & *Forcalq. Conſiliarium & Fidelem noſtrum*. Hinc patet nullum fuiſſe Judicem majorem menſe Julio; ſi anno integro, expungendus eſt Jo. *de Cogoli*. Deinde ex eo quod Jo. *de Cogoli* fuerit *Magiſter rationalis*, non continuo ſequitur eum etiam fuiſſe *Judicem majorem*. Hæ dignitates erant diſtinctæ, licet aliquando in unum coaleſcerent magiſtratum, uti videre potes apud Pittonem Hiſt. Aq. pag. 520.

Joannes de Gencardie, Legum Doctor, magnæ Regiæ Curiæ Magiſter Rationalis 1413.

Ludovicus Guirain, Legum Doctor, Conſiliar. Judex major in Provincia 1419.

Vitalis de Cabanis, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magiſter Rationalis, ac primarum appellationum & nullitatum Comitatuum Provinciæ & Forcalq. Judex, [non Major.] 1427.

Jordanus Bricii Miles, Juris utriuſque Profeſſor eximius, Dom. Velaneii & Caſtri-novirubei, Magiſter Rationalis, majorque ſecundarum appellationum Judex, Collateralis, Conſiliarius Regius 1. Febr. 1438. [& jam 25. Febr. ann. 1428. ut patet ex Præcepto Caroli Fratris Reg. Lud. Com. Prov. inter Schedas Præſ. *de Mazaugues*.]

Hieronymus de Mirabellis de Neapoli, utriuſque Juris Profeſſor, Curiæque Cameræ ſummariæ Regni Siciliæ Præſidens major, & ſecundarum appellationum & nullitatum Judex Comitatuum Provinciæ & Forcalq. Conſiliarius & Fidelis Regis 12. Octobr. 1440. [& 26. Octobr. ann. 1443. ex Schedis Præſidis *de Mazaugues*.]

Jacobus Guillelmi, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magiſter Rationalis 1448.

¶ Johannes Bartholomæus, Judex Major, in Charta vernacula ann. 1471. 19. ex Regeſto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ.

¶ Vivaudus Bonifacii Majorum & ſecundarum appellationum Judex, ann. 1473. 1477. ex Schedis Præſidis *de Mazaugues* & 1480. apud Pittonem pag. 241.

Accursus Mainerii, Judex major 1488.

¶ Stephanus de Puget Dominus *de Tourteur*, apud Louvettum in Addit. ad Hiſtoriam turbarum Provinciæ p. 1. pag. 184. & apud Abb. Robertum Nobiliar. Prov. tom. 2. pag. 522.

¶ Nicolaus Emenjaudus Regienſis Condominus, qui poſt Stephanum *de Puget*, cujus filiam Baptiſſinam ſibi matrimonio copulaverat, fuit ultimus Judex major, apud Louvettum p. 1. pag. 61. & Abb. Robertum to. 2. p. 3.

☞ Perſeveravit Judex major in Provincia, etiam inſtituto Aquenſi Parlamento, quod contigit an. 1501. ſed qui ſupremus erat Judex, tum evaſit inferior ſubditusque novo Senatui, donec tandem omnino ſublatus eſt ann. 1515.

☞ Fuerunt & alii Judices majores in pleriſque civitatibus, ut Maſſiliæ, Toloſæ, Nemauſi. Radulſus Major Judex Maſſilienſis memoratur in Compromiſſo ann. 1243. inter Johannem III. Archiepiſc. Arelat. & Raymundum Comitem Toloſanum, ex Schedis Peireſcianis. Sed nullibi frequentiores fuere quam in Delphinatu. Octo numerantur in Hiſtor. Dalphin. tom. 1. pag. 11. & 12. qui jus dicebant in variis territoriis Dalphino ſubditis. Notanda omnino formula ab iis Judicibus adhiberi ſolita, cum ſententiam pronuntiabant in judiciis; hanc exſcribimus ex Hiſtor. Dalphin. loco citato: *Nos ſedentes pro tribunali more majorum noſtrorum, in præſentia præſentium & abſentia abſentium, quorum Dei præſentia replentur, non declinantes plus ad dexteram quam ad ſiniſtram; ſed ea libramine ſacroſanctis Dei Evangeliis coram noſtro conſpectu appoſitis, ut de vultu Dei noſtrum rectum procedat judicium, & oculi noſtri in iis & omnibus videant æquitatem, ſigno venerabilis ſanctæ Crucis nos munientes, dicentes*: In nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen, *Habitaque matura deliberatione coram Peritis & liberis, abſolutos abſolvenda: condemnatos condemnando*. Quæ formula diu perſeveravit in Conſilio Dalphinali, ut ibidem narratur.

Judex Medius, apud Aragonenſes primum dictus, qui poſtmodum *Juſtitia major*, & *Juſtitia Aragonum* appellatus eſt, qui, ut ait Blanca, ſic poteſtatem in Rege collocarunt, ut in *Judice medio* temperatio ineſſet: quibus ex rebus conſlatur & efficitur moderatus & concors Reip. ſtatus. Ab illo *Judice medio*, ſubdit idem Scriptor, Magiſtratus *Juſtitiæ Aragonum* dimanavit, adeo ut idem ipſe ſit intermedius Judex à Suprarbienſibus olim conſtitutus, qui poſtea *Juſtitia major*: quandoque etiam, quod ab ipſo Rege crearetur, *Juſtitia Domini Regis* vocari conſuevit, quandoque autem *Juſtitia in Cæſaraugusta*, quod in ea urbe judicium exerceret: ac *Juſtitia Aragonum* tandem, ipſius regni nomen aſſumens, appellatus eſt. Molinus in Repertorio: Aragonenſes *elegerunt unum ex ſeipſis in Juſtitiam Aragoniæ, qui eſſet Judex inter* Regem *& ſubditos ſuos ſuper omnibus iis, quæ Rex faceret, vel peteret contra eos, vel è contra, &c.* Vetus Epitaphium in Monaſterio S. Joannis Pinnatenſis in Aragonia apud Martinezium lib. 1. Hiſtor. ejuſdem Cœnobii cap. 16. *Benedictus & Marcellus* Heremitæ *Cæſarauguſtani, viri honeſti & continentes, adhuc magis ampliaverunt præſentem Eccleſiam, & duo altaria conſtruxerunt, dedicaveruntque S. Petro & Stephano, quorum conſilio Judex medius inter Regem Enecum Areſtam & regnicolas Aragoniæ,* Juſtitia *vocatus, efficitur, & etiam ſepulti*. Vitalis Canelis Oſcenſis Epiſcopus: *Regis eſt erga Judices & Juſtitias ordinare, &, quando ſibi placuerit, revocare, & eos perpetuo ponere, vel ad tempus. Inter quos Judices* Juſtitia *ſemper eſt certus principalis in Aragonia conſtitutus: qui ex quo ſemel a domino Rege fuit conſtitutus, in Regis Curia commoretur, ſubminiſtrandis ſibi ab ipſa Curia alimentis. Ibique in præſentia domini Regis, vel de ejus imperio, ſive eo, cauſas examinet & auſcultet. Et quotieſcunque interlocutoria vel diffinitiva ſit ſententia proferenda, dominus Rex & Barones, hoc eſt, Epiſcopi & Duces Militum, qui Rici homines appellantur, qui in Curia fuerint tunc præſentes, ſuper illa deliberent in communi. Et quod dominus Rex & major pars Baronum, vel ſi dominus Rex noluerit intereſſe conſilio, major pars Baronum, in* Juſtitiæ *os poſuerit proferendum, ipſe* Juſtitia *id pronuntiet ſententialiter & declaret, nullam pœnam ex pronuntiatione hujuſmodi metuendo. Nam non ipſe, ſed ipſi, quibus in hac parte eum oportet neceſſario obedire, ipſius ſententiæ ſunt latores*. Longe plura de hocce magiſtratu & ejus auctoritate ac juriſdictione congeſſit Michael *del Molino* in Repert.

& Hieronymus Blanca in Commentario Rerum Aragon. p.716. 747. & 787. ubi seriem eorum, qui hac dignitate insigniti fuere usque ad sua tempora, exaravit. Consulendus præterea in Foris Aragon. lib. 1. titulus *de officio Justitiæ Aragonum*.

Justitiatus, Dignitas *Justitiæ*, apud eumdem Vitalem, ubi de *Majore domus*.

Judices appellabant Hispani supremos suos Gubernatores ac Principes, eorumque dominatum, *Judicatum*. Lucas Tudensis æra 961 *Reges Froylano vivente, nobiles de Castella contra ipsum tyrannidem sumpserunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem sibi duos Judices nobiles, id est, Nunnum Rasoiram de Catalonia, & Jamium Calvum Burgensem, qui noluit suscipere Judicatum*. Mox: *Sapienter se gessit Nunnus Rasoira in Judicatu suo, & totam Castellam usque ad flumen de Pisorga judicavit, dum vixit, &c.* Præsertim vero

Judices appellati Reguli Sardiniæ, Calaritani scilicet & Arborcenses Toparchæ; eorumque dominia, *Judicatus*. Chronica Pisana an. 1165. *Eod. anno 4. Id. Aug. Imperator Fridericus coronavit apud Papiam Parasonem in Judicem Arboreæ*. Exstat Epistola B. Marchionissæ Massæ & Judicatissę Calaritanę & Arborcensis, in Regesto Honorii III. PP lib. 1. in qua sic loquitur: *Cum post decessum claræ memoriæ illustris viri domini & patris mei W. Marchionis Massæ & Judicis Calaritani omnis Clerus & universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in Judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum, de manibus vener. Fratris & Domini mei Archiepiscopi Calaritani, cum assensu & præsentia Suffraganeorum suorum & omnium nobilium terræ Calaritanæ, juravi protinus eisdem coram ipsis ante cætera & præter alia, quod Regnum Calaritanum non alienarem, neque minuerem, &c.* Ubi observandum *Judicatum* & *Regnum Calaritanum* idem esse. *Judicatus Calaritani* mentio est apud Gregor. in Decretal. lib. 2. tit. 26. cap. 17. Vide Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 29. 41. lib. 8. Epist. 10. Acerbum Morenam in Histor. Rerum Laudens. p. 105. Ughellum to. 4. pag. 1203. [& Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 311. & 359.] Sic Regna Israel & Castellæ à judicibus cœpere: sic Athanaricus, qui Gothis imperabat sub Valente August. Reg. nomen repudiavit, & Judicis usurpavit, ut auctor est Themistius.

Judicatus, Judicatum, Officium seu dignitas judicis, apud Lucam Tudensem loco laudato, & apud Petrum de Vineis lib. 6. Epistol. 23. [necnon in Statutis Massil. lib. 1. c. 7. §. 10]

¶ JUDICABILIS, de quo potest judicari, apud Martianum Capellam l. 5. p. 149.

¶ JUDICAMENTUM, Sententia Judicis. Tabularium S. Sergii Andegav. *Tandem ad hoc ventum est, per Judicamentum Domni Roberti de Vitreaco, ut super terram illam irent, & quantum valeret viderent*.

JUDICARE, Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere: phrasis Longobardis & Gothis familiaris. Tabularium Casauriense: *Ad Ecclesiam S. Trinitatis venit Juga, quæ fuit conjux Bernardi, & tradidit & Judicavit omnes sua res proprietatis, quantum habebat & tenebat, ... in ipsam Ecclesiam, &c.* Crebro ibi occurrit hac notione, ut in Legibus Wisigoth. lib. 6. tit. 5. §. 2. 3. 7. lib. 5. tit. 2 §. 2. tit. 7. § 14. lib. 4. tit. 1. §. 2. in Lege Longob. l. 2. tit. 4. §. 4. tit. 18. § 14. tit. 20. §. 2. & alibi non semel, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 679. apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap 16. Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Fidelis Episcopi Emerit. c. 3. in vett. Chartis apud Joan. Lucium lib. 2. de Regn. Dalm. cap. 16. Ughellum tom. 1. part. 2. pag. 255. tom. 4. pag. 481. tom. 7. pag. 566. 581. Sammarthannos in Abbat. pag. 394. Puccinellum in Vita S. Simpliciani pag. 109. & alios. Hinc emendanda Charta Domnoli Episcopi Cenomanensis: *Ideo tibi, Niviarde Diacone ac Defensore nostræ Ecclesiæ, Judico atque jubeo, hoc tua traditione, sicut nunc ab Ecclesia possidetur, cum omni soliditate vel adjacentia sua Leusio Abbati facias consignari*. Ubi perperam Edit. *Indico*.

Judicare Poenitentiam, Imponere. Capitula Caroli M. an. 769. edita à Baluzio c. 1. *Et unusquisque Princeps unum Presbyterum secum habeat, qui hominibus peccata confitentibus Judicare & indicare pœnitentiam possit*. Capit. Theodori Cantuar. ca. 43. *Non licet Diacono laico Judicare pœnitentiam, sed Episcopis aut Presbyteris*. Ubi *Judicare* idem valet ac decernere, vel injungere. Vide *Pœnitentiale*.

Judicare Legem, in Lege Longob. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Judicare secundum legem*, in Lege Alem. tit. 41. §. 1. cui opponitur *Judicare contra legem*.

Injudicare, de rebus suis non disponere. Charta Gisulfi Principis Salernitani, apud Ughell. to. 8. p. 83. *Et si sine hærede quislibet ex eis mortuus fuerit, aut res suas Injudicatas reliquerit*, id est, de iis non disposuerit.

JUDICARIA, Jurisdictio Judicis. Vide *Judiciaria*.

JUDICARIUS, *Qui pertinet ad judicem*, Ugutioni. Glossæ Gr. Lat. δικαστικὸς, *Judicarius, judicialis*.

¶ JUDICATOR, Judex. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. ex Tabul. S. Barthol. Bethun. *Prout evenerint terminata fuerint per legem & per judicium, per Judicatores & conjuratores prædictos*. Pluries ibidem occurrit. *Scabini seu Judicatores*, in alia Charta an. 1270 in Valesianis p. 88.

JUDICATORIUM, δικαστήριον, in vett. Glossis, [in aliis δικαστικόν, *Judicatorium*.]

1. JUDICATUM, Sententia judicis. Capitula Caroli M. l. 3. c. 37. *Ut nullus præsumat hominem in judicium mittere sine causa, nisi Judicatum fiat*. Chronicon Farfense p. 652. *Et Judicatum exinde factum est per jussionem Theodici Ducis, &c.* Passim in vett. Chartis.

2. JUDICATUM, Decretum, scriptum, quo quis de rebus suis *judicat*, seu disponit. Ratherius Veronensis lib. de Discordia inter ipsum & Clericos: *Illis ablata, bonis duobus, id est, B. Genitrici sanctoque Stephano Protomartyri contuli, vel potius reddidi: faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, decretum, pauperioribus Ecclesiis ejusdem Ecclesiæ*. Charta Landulphi Archiep. Beneventani apud Ughell. to. 8. p. 406. *Et quæ ei per offensiones, & Judicata & præcepta concessa sunt*. Testamentum Andreæ Episcopi Dertbonensis, apud eumdem in appendice to. 4. *Quam vero eorum taliter Judicati seu dispositionis meæ paginam Gausus notarius tradidi, & subscribendum rogavi*. Adde Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 367. 416. 429. 478. Ejusdem sunt notionis ac originis.

Judicatus, apud Venetos, quibus *Zudegado, è un atto levasi al Zudega de proprio, per satisfar crediti dotali, i quali sono obligati à dote*, ut est in Practica Palatii Veneti c. 4. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Eporediensibus. *Ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus*; [seu *Charta Judicatus*, ut habetur apud Mabillon. sæc. 6. SS. Benedict. p. 1. pag. 348.] Statuta Venetorum an. 1242. lib. 1. ca. 56. *Dabitur potestas mulieri in Judicatu suo de proprietatibus & bonis viri tollendis. Cartulæ dijudicatus mulierum*, in lib. 1. c. 56. lib. 3. cap. 37. 39. lib. 4. cap. 9. lib. 6. cap. 16. 32.

¶ 3. JUDICATUM, Dignitas Judicis. V. *Judex*.

JU-

JUDICATURA, Dignitas judicis, vel jurisdictio, in Edicto Philippi an. 1302. pro reformat. Regni art. 19. [apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 360. in Computo an. 1310. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 92. apud Vincentium Cigalium de Bello Ital. &c.] *Avoir connoissance & Judicature de toutes matieres & questions, &c.* in Consuet. Hannon. cap. 83. art. 1.

¶ JUDICATURA, Locus ubi judicatur. Codex MS. è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosani de Albigensib. *Audivit à dictis hæreticis quod steterant cum dicto infirmo in Judicatura sua in Senescallia Tholosana bene per quindecim dies.*

¶ JUDICATURA, Actio judicandi, judicatio. Statuta Massil. lib. 1. c. 20. §. 7. *Advocati tam jurisperiti quam laici, si receperint aliquas causas in se tanquam arbitri vel arbitratores quod ... de illis causis non accipiant ... pro justitia vel Judicatura, nisi tantum quantum possent ... accipere, si essent Advocati ... illarum causarum in Curiis Massiliæ.*

¶ JUDICATUS, Comitatus, territorium Judicis seu Comitis. Chron. Januense Jacobi à Varagine apud Murator. tom. 9. col. 41. *Pisani pacem Januensium fregerunt: ipsi enim cum exercitu Sardiniam ascendentes, omnes Januenses de toto Judicatu ejecerunt.* Gualvanei Flammei Opusculum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 998. *Ex sola matre habuit sororem Johannam nomine, Comitissam Galluræ, quæ est tertia pars insulæ Sardiniæ, quæ decedens Azum fratrem suum instituit hæredem ipsius Comitatus, sive Judicatus Galluræ.* Vide aliis notionibus in *Judex* & *Judicatum* 2.

¶ JUDICIALIS, Exitialis, perniciosus. Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ tom. 1. April. p. 89.

Ne sit ei talis transgressio Judicialis.

¶ JUDICIALITER, Intelligenter. Sidonius lib. 7. Epist. 14. *Non tam Judicialiter quam oculariter intueri.* *Judicialiter expertus*, apud eumdem l. 5. Ep. 15.

¶ JUDICIALITER, Per sententiam judicum. *Judicialiter condemnatus in Parliamento*, in Chron. Trivetti, tom. 8. Spicil. Acher. pag. 648. *Hæresibus Judicialiter reprobatis atque damnatis*, in Litteris an. 1416. apud Ludewig. tom. 6. p. 71.

JUDICIARIA, Districtus judicis. Gloss. vetus: *Judiciaria, Jurisdictio.* [Diploma Conradi II. Imp. an. 1140. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 111. *Ministeriales sui curtium suarum, id est, Judiciarias & villicationes per feodum & hereditario vellent obtinere.*] Occurrit in Capitul. Pipini Regis Ital. an. 793. cap. 30. in Lege Longobard. l. 1. tit. 14. §. 7. tit. 25. §. 50. lib. 2. tit. 4. §. 3. tit. 52. §. 14. l. 3. tit. 1. §. 38. & in variis Chartis Longobardicis apud Ughellum in Archiep. Beneventanis tom. 5. pag. 1553. 1562.

JUDICARIA, Eadem notione in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 681. & in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 20. § 9.

JUDICIARIÆ, Navium species, in leg. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii: *In Scythico vero* (limite) *quinque Judiciariæ, & duodecim agrarienses novæ de integro constructæ, instrumentisque suis universis armatæ.* De nominis ratione multa commentatur Jacobus Gothofredus, quæ difficultatem, ni fallor, omnino non expediunt.

¶ JUDICIARIUS, Assessor. Vetus Consuetudo Norman. c. 9. *Judiciarii autem sunt discretæ personæ & authenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justiciarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperis, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.*

1. JUDICIUM, Districtus judicis, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 64. §. 8.

2. JUDICIUM, Testamentum, donatio, dispositio, legatum. Petrus Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 39. (al. 41.) *Laudo Dominus Arpinensis civitatis, ad mortem veniens, Judicium fecit in hoc Monasterio de omnibus, quæ sibi jure hæreditario pertinebant, &c.* Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium c. 5. *Finali ordinato Judicio, ... diem clausit extremum.* Ita *Judicium*, pro testamento, vel ultima morientis voluntate usurpat Codex Theod. leg. 4. 20. de Episcop. leg. 5. 6. de Inoffic. testam. leg. 9. de Infirm. &c. Vide *Judicare*.

3. JUDICIUM, alias *Disciplina*, vox Monachorum, mulcta, quæ Capituli *Judicio* Monacho delinquenti infligitur. Decreta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti c. 11. *Hi vero quorum negligentia hoc evenerit, in proximo Capitulo culpam suam dicant, Judicium suscipiant nudi, & injungatur eis pœnitentia, vel de jejunio, vel Judiciis, vel psalmis, vel aliquid hujusmodi: quibus de Judicio ad loca sua reversis, omnes Sacerdotes, qui tunc præsentes erunt, surgant, & ad Judicia suscipienda cum omni devotione se offerant. Tunc ille, qui Capitulum tenet, septem tantum, quod voluerit de ipsis ad suscipienda Judicia retineat, & cæteris ire sessum præcipiat.* [Passim occurrit vox *Judicium* hac notione, in Guidonis Disciplina Farfensi c. 14. 15. 16. in Bernardi Mon. Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. §. 47. in S. Willelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. c. 52. 72. lib. 2. c. 2. 3. &c.]

JUDICIUM DEI, illud appellabant, quod *purgationem* alii, qua scilicet quis, ubi testes deerant, innocentiam suam tuebatur, & crimen objectum à se amoliebatur: utraque, *canonica* nempe & *vulgaris*, hac nomenclatura donatur. Prior quæ fit per sacramentum & juramentum, sic dicta, quod admittatur à *Canonibus*, & in Conciliis passim; altera, quæ fit per duellum, ferrum candens, & hujusmodi, quod à *vulgo* inducta recepta sit, *hominum adinventio sit*, ut ait Agobardus lib. de Divino judicio c. 2. *popularis inventio*, ut Alexander II. PP. apud Ivon. part. 10. c. 15. *peregrinum Judicium*, ut Lucius III. PP. apud Gregorium cap. 5. de Purgat. canon. & Ivonem Carnot. Epist. 35. *nulla sanctione fulta lex*, in cap. *Mennam*, caus. 2. quæst. 5.

JUDICIUM porro *Dei* utramque purgationis speciem appellant, quod existimarent hocce examine, rei, de qua quæstio erat, Deum veritatem probaturum, etiam cum miraculo, *quasi putarent*, ait idem Agobardus, *rerum latentium dubia & occulta posse patefieri, & per res contrarias veritati* (vulgarem purgationem) *veritatem latentem monstrari: nescientes*, ut alibi subdit, *judicia Dei investigabilia, & profundum divitiarum sapientiæ & scientiæ ejus: quod non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantum præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum Judicium fiat, & innoxium in persecutionibus sanguinem fundant: ac si quando ante tribunal steterint judicum sæcularium, judex acceptis muneribus condemnet insontem, & reum liberet.* Quo spectant ista ex Capitul. 1. an. 809. c. 20. *Ut omnes Judicio Dei credant absque dubitatione.* Præterea hæc Galberti in Vita Caroli Comit. Flandr. n. 162. *Cum servus humiliter agit cum domino pro suo reatu, dominus indulget servo secundum legem pœnitentiæ agenti. Cum vero homo juste agens, in alium hominem perverse egerit, & Deus judex inter utrosque adsciscitur, fidem juste agentis Deus juvat, injustum hominem à causa prosternens, & in obstinatione sua confundens. Unde fit, ut in bello alter iniquus prosternatur; in Judicio aquæ vel ferri iniquus pœnitens tamen non cadat.* Quæ quidem ille infert propter Lambertum, qui in Carolum conspiraverat, & ex eo insimulatus, ignito se judicio excusans, criminis objecti quantumvis reus, qui tunc facti pœnitens, immunis evaserat. Similia de quodam fure, qui licet reus duello victor evaserat, narrat Hermannus lib. 3. de Miraculis S. Mariæ Lau-

Laudun.c.28. *Unde Laudunum reductus & contra Anselmum, hæc negantem, duelli certamine congressus, protinus superatus & victus est: forsitan, ut multi putarunt, pro fidei violatæ reatu, quæ promiserat fidem Anselmo, quod eum non detegeret.*

Per Judicium igitur *divinum*, uti appellatur ab Agobardo, utraque purgatio intelligitur. Ac de canonica quidem testatur Gregorius Turon. l. 2. de Miracul. c. 19. *Usquequo uterque contendimus, sub Judicio omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum Martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta Patroni.* Lex Longob. l. 1. tit. 52. §. 15. *Ut judex unusquisq; faciat jurare ad Dei Judicia per civitates homines credentes, &c.* Fridericus II. Imper. apud Matth. Paris an. 1239. p. 339. *Unionem Ecclesiæ sub attestatione divini Judicii humiliter postulantes*, i. cum juramento. Verum rarius *sacramentum*, *Judicium Dei* dictum reperies apud Scriptores: quibus ita indigitatur *purgatio* quævis vulgaris. Lex Burgund. tit. 45. *Ita ut unus de eisdem testibus, qui ad danda convenerant sacramenta, Deo Judicante confliget.* Gregorius Turon. l. 7. c. 14. *Ast si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur, tu, O Rex piissime, ponens hoc in Dei Judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit decertare.* Chron. Fredegarii c. 25. *Jungamus ad prælium, ut à Domino Judicemur.* Et cap. 51. *Jube illum hominem, qui hujuscemodi verba tibi nuntiavit, armare, ... ut Judicio Dei, his duobus confligentibus, cognoscatur, utrum hujus culpæ reputationis Gundeberga sit innoxia, an fortasse culpabilis.* Lex Long. l. 1. tit. 15. §. 2. *Tunc per campionem, id est, per pugnam ad Dei Judicium decernatur.* Ita crebro judicium Dei à sacramento distinguitur. Concilium Moguntiacense an 888. c. 23. *Aut Judicii examine, aut sacramenti protestatione se expurget.* Domesdei apud Seldenum ad Eadmerum p. 217. *Defendere per sacramentum, aut per Dei Judicium*, id est, per *duellum*: nam fere semper ita indigitabatur.

Duellum *Judicium Dei* vocat Agobardus, ut per ferrum ignitum, & aquam, seu ferventem, seu frigidam, purgationem alii. Lex Longobard lib. 1. tit. 10. 3. *Si negaverit ipsum occidisse, ad novem vomeres ignitos, ad Judicium Dei examinandum accedat.* Leges Edwar. Confess. cap. 16. *Si se super defendere non posset, Judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia.* Adde Nithardum lib. 3. p. 374. Annales Francor. Bertinian. ann. 876. Glanvillam lib. 14. c. 1. Regiam Majest. l. 4. cap. 3. §. 4. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 15. §. 3. Matth. Westmonast. p. 348. &c.

Interdum tamen *judicium* à *duello* distinguitur, ut in Legibus Willelmi Nothi: *Sic probare voluerit Judicio aut duello.* Cap. 71. *De omnibus utlagariæ rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad Judicium.* Cap. 68. *De aliqua re, pro qua bellum fieri debeat, vel Judicium inter duos homines.* Cap. 69. *Sic Francigena compellat Anglicum, per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum, vel per Judicium, si magis ei placeat.* Ubi *Judicium* omnino à *duello* diversum est. Unde colligitur per *judicium*, *Judicium ferri* intelligi, ex cap. 62. *Si Francigena appellaverit Anglum de perjurio, aut murdro, furto, homicidio ... Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut Judicio ferri, aut duello.* Et mox: *Si autem Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit, & noluerit Judicio, aut duello, volo tunc Francigenam purgare se sacramento non fracto.* Atque ita *Judicium* usurpant Leges Adelstani Regis apud Bromptonum pag. 856. Ubi *Judicium calefacere*, de ferro ignito, *Judicium portare*, seu ferrum ignitum. Vide *ferri Judicium*, & *Jusium*. Sic etiam Capitulare 3. Caroli Magni an. 813. cap. 46. *Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exiet ad Judicium. Si incenderis, tradant eum ad mortem.*

Ut plurimum tamen *Judicium* sumitur pro quavis purgatione vulgari. Unde formulæ frequentes, *ad Judicium Dei ar.ire*, vel *ad Judicium exire*, [in Capitulari Francoford. ann. 794. cap. 7.] in Capitulari an. 813. c. 44. 46 apud Hincmarum tom. 2. p. 543. & Opusc. 53. *Ad Judicium mittere*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 23. *Judicio Dei examinari*, in Capit. Caroli Calvi tit. 31. c. 13. 20. tit. 39. cap. 7. *Suam infamiam ad Dei Judicium purgare*, eod. tit. 39. cap. 3. *Divino purgari Judicio*, in Concilio Salegustadiensi an. 1022. c. 13. *Judicio Dei se expurgare*, in Legibus Edw. Confess. cap. 19. Charta Caroli Mag. edita à Mabillonio: *Aliqui vero fideles per Judicium Dei se exinde idoniaverunt.*

JUDICIUM COMMUNE, Purgatio vulgaris, duellum in libro 3. Miracul. S. Dionysii c. 33.

JUDICIUM PEREGRINUM, veluti *candentis ferri vel aquæ*, in Concilio Dalmatico an. 1199. can. 5. & Parisino an. 1212. part. 4. can. 15. Vide supra.

JUDICIUM S. SPIRITUS, etiam non semel dictam purgationem vulgarem reperire est, ut quem ei præesse ad veri judicium existimarent. Vetus Chronicon sub an. 798. apud Hieronymum *dalle Corte*, lib. 4. Histor. Veronensis: *Tandem habito consilio, pacti sunt, ut hæc Dei & S. Spiritus reservarentur Judicio, &c.* Victor III. PP. lib. 3. Dial. *Oro, inquit, Deus omnipotens, ... Judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede, &c.* Joan. de Beka in Burchardo Episcopo Trajectensi cap. 23. *His diebus quidam Hildebrandus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus, devenit in Galliam, ubi aboleret simoniæ perfidiam. Cum autem ipse Cardinalis adversus diffamatum Episcopum processisset, & idem Episcopus testes ipsum accusantes pretio subarrasset, dixit Legatus: Cesset humanum Judicium, producatur ecce divinum oraculum, cum certum sit, quod Episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti. Et si tu amplius Pontifex non sit consors Simonis Magi, igitur absque formidine dic: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Simoniacus igitur absque formidine, Gloria Patri & Filio, distincte protulit: verumtamen, Spiritui sancto, nequaquam pronuntiare potuit; sed postquam idem ab Episcopatu destitutus fuit, totum versiculum sine obstaculo legit.* Gualdricus Episcopus Laudunensis apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap 8. *Ait: Communio sancta, quam ex illo pridem altari suscepi, veniat mihi ad perniciem, & S. Spiritus gladium invoco in animam meam, si hæc unquam verba Regi de vobis dixi.* Aliter *Judicium Spiritus sancti* usurpatur in Concilio Romano an. 904. cap. 1.

JUDICIUM PROBABILE, quo veritatis probatio eruitur, vocatur, in Concilio Salegustadiensi c. 7 *Ille qui negaverit, probabili Judicio se expurget.*

In celebrandis seu potius obeundis ejusmodi judiciis ac purgationibus vulgaribus, ritus quidam peculiares observati. Ac primo quidem ea fieri festis & jejuniorium diebus vetantur in Fœdere Saxonico Edwardi & Guthruni Regum §. 9. in Canonibus datis sub Edgaro Rege §. 14. & in Legibus Canuti §. 17. Rursum qui ad *judicia* exibat, id est, ad purgationem, priusquam eam obiret, triduo ante, peccatorum confessione, strictiori jejunio, ad sacræ Eucharistiæ ad Missam perceptione sese parabat, ut est in Legibus Saxonicis Athelstani §. 23. & Latinis §. 30 *Si quis Judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, & juret, quod jure publice sit innocens accusationis, antequam ad ordalium veniat.*

An-

Antequam vero communicaretur, à Sacerdote interrogabatur cum adjuratione, in hunc modum: *Adjuro te per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per veram Christianitatem quam suscepisti, & per sanctas reliquias, quæ in ista Ecclesia sunt, & per Baptismum, quo te Sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare, neque accedere ad altare, si hoc fecisti, aut consensisti, &c.* Tum sacram Eucharistiam porrigens Sacerdos, dicebat: *Corpus hoc & sanguis Domini nostri Jesu Christi, sit tibi ad probationem hodie.* Ita *Ordo* ad ejusmodi judicia apud Lambardum: quibus addi possunt, quæ habet Codex MS. Thuanus de Usaticis Barcinonensib. *Antequam usatici fuissent, mitti solebant judices judicare, ut cuncta malefacta fuissent omni tempore emendata, si non potuerint esse neglecta, per sacramentum, vel per batayam, sive per aquam frigidam, sive calidam, ita dicendo: Juro ego ille tibi illi, quod hæc malefacta, quæ tibi habeo facta, sic ea tibi feci ad meum directum, & in tuo neclecto, quæ tibi illa emendare non debeo per Deum & hæc sancta, & inde stetissent ad bellum, vel ad unum ex supradictis Judiciis, scilicet aquæ frigidæ vel calidæ. Omicidia & cucucia, quæ non possunt neclectari, fuissent secundum leges & mores judicata, & emendata, sive vindicata.*

Peragebantur denique purgationes coram Episcopis vel Sacerdotibus ab iis delegatis, & coram judice sæculari. Leges Edwardi Confess. c. 9. *Die illo, quo Judicium fieri debet, veniat illuc minister Episcopi cum Clericis suis, & similiter Justitia Regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant & audiant, ut æque omnia fiant, & quos Dominus per misericordiam suam, non per merita, salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant: & quos iniquitas culpæ, non Dominus damnaverit, Justitia Regis de ipsis justitiam faciat.* Verum hæc *duellum* spectare haud credam, cum coram Sacerdotibus initum vix legatur; sed purgationes per ferrum candens, aut per aquam ferventem, quæ (ferrum scilicet & aqua) Sacerdotis benedictione consecrabantur.

Judiciis vulgaribus accensentur ea, quæ per *duellum*, seu monomachiam, peragebantur, per *ferrum candens*, per *vomeres ignitos*, per *ignem*, per *aquam frigidam*, per *aquam ferventem*, per *crucem*, per *Eucharistiæ divinæ perceptionem*, per *buccellam*, seu *corsned*, judicium *tripodii*, &c. de quibus sigillatim agimus, ut & de eorum ritibus ac usu.

Ejusmodi judicia, ac purgationes, damnarunt non semel Concilia & SS. Patres generatim, in primis Leo IV. PP. in Epist. ad Episcopos Britan. cap. 4. Alexander II. apud Ivonem part. 10. c. 15. & alii, quos in dictis vocibus passim laudamus. In iis porro vulgaribus purgationibus *ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendere* vetantur Sacerdotes in Concilio Budensi ann. 1279. c. 9. Admissa tamen interdum ab ipsis summis Pontificibus, ut à Calixto II. in Concil. Remensi an. 1119. in Statuto de Trevia Dei sub finem, &c.

¶ JUDICIUM COLLI ET MANUS, Major & minor jurisdictio, seu ut vocant, *alta* & *bassa justitia*. Diploma Henrici Saxon. & Bavar. Ducis ann. 1158. apud Ludewig. tom. 6. pag. 238. *De nostro proprio cum silvis & pascuis & omnibus utilitatibus & cum Judicio colli & manus, in dotem Ecclesiæ conferimus & confirmamus.* Literæ Bolki Ducis Silesiæ an. 1360. ibidem pag. 403. *Judicium supremum & infimum super collum caput & manus, quod in oppido Libavia habere dinoscimur.*

¶ JUDICIUM DEFUNCTORUM, Jus quod Parochi sibi adscripserant in bona defunctorum, Gall. *Droit de mortuage*; primo quod in tertia parte bonorum decedentis consisteret *Tierçage* dictum; deinde vero *Neufme*, quod ad nonam tertiæ partis mobilium redactum fuisset an. 1559. In pecudibus ab Anglis persolvebatur. Vide *Heriotum*. Constitutio Johannis Britanniæ Ducis an. 1256. ex Archivis Veteris-villæ: *Tertia pars Judicii defunctorum, secundum terræ consuetudinem approbatam libere & integre persolvatur.* Charta an. 1258. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 380. *Astruens quoque fallaciter omnes laicos ab Ecclesia multipliciter aggravari & specialiter in ea parte Judicii defunctorum, nec non in decimis extrahendis de manibus laicorum.* Infra: *Et ad tertiam partem Judicii defunctorum Ecclesiis parochialibus non solvendam, laudabilem consuetudinem pia devotione fidelium introductam nequiter infringendo.* Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. ann. 1280. *Habeat parochialis Ecclesia canonicam portionem, videlicet tertiam partem secundum jus & consuetudinem diœcesis Conseranensis.* Vide *Defunctio*.

JUDICIUM EVINDITALE. Vide *Evinditale*.

¶ JUDICIUM FEUDI. Vide in *Feudum*.

JUDICIUM FORENSE, Quod in foro sæculari redditur. Charta Henrici Imper. an. 1107. apud Chappeavillam ad Ægidium Aureæ-Vallis p. 54. *Si quis rusticus aliquam angariam nostram nobis de villa prosecutus fuerit, nullum forense Judicium sustinebit.* Occurrit ibi semel ac iterum.

JUDICIUM FALSARE. Vide *Falsare*.

JUDICIUM INFORTIATUM. Vide in *Fortia*.

¶ JUDICIUM IGNIFERUM, vel IGNITUM. Vide *Ferrum candens*.

JUDICIUM LIBERALE, quod in favorem libertatis à judice profertur. Gloss. Gr. Lat. καρπιστικὸν, *Liberale Judicium*. καρπίζομαι ἐπὶ ἐλευθερίᾳ, *assero*, nempe in libertatem. καρπισμὸς, *vindicta, assertio*, καρπιστὴς, *assertor, vindex*.

JUDICIUM POENITENTIÆ. Vide *Pœnitentiale*.

¶ JUDICIUM CONCEDERE, Latæ sententiæ acquiescere, satisfacere. Tabul. Dunense: *Judices qui affuerunt judicaverunt quod Gaufridus Vicecomes archam ipsam annona plenam restitueret ac redderet, & pro infractione alodii 60. libras Comiti atque Monacho emendaret. Hoc judicium Gaufridus Vicecomes Concedens 60. Libras Comiti atque Monacho emendavit.*

JUDICIUM LEVARE, Fori Oscæ an. 1247. fol. 4. *De homine, qui intrat in judicium cum pignore in corte & levat Judicium, est ibi calonia 69. solid. Si forte pignoratus dixerit pignoratori, antequam levet Judicium, nec levet Judicium, ecce hic offero sufficientem fideantiam de directo, aut bonum caplevatorem super pignus meum: & pignorator levaverit Judicium cum pignore in corte, est calonia pignoratoris 60. solid.*

JUDICIUM PORTARE. Vetus Charta pro Vicario Bituricensi ex Tabulario S. Sulpitii Bituric. *Qui Judicium Portaverit, erit in custodia Vicarii, & habebit Vicarius ex illa pro custodia 20 den. & si portaverit Judicium, & locutus fuerit, emendabit 30. sol. &c.* [Vide *Ferrum Candens*.]

¶ JUDICIUM POSSESSORIUM, Judicium decretorium, Gall. *Sentence definitive*. Bulla Innocentii III. PP. an. 1206. tom. 2. Hist. Eccles. Meldens. pag. 97. *Super quibus ab impeditione Episcopi quoad Judicium Possessorium absolvimus Abbatissam.*

JUDICIUM PROVINCIALE, Germanis *Landgericht*. Vide Chartam Henrici VII. Imp. an. 1313. apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imperial. p. 324. & Helwicum in Rationario Styriæ p. 7. §. 76. ubi *Judicium Provinciale*, & *officium & judicium fori & provinciæ*, inter proventus recensentur.

JUDICIUM PEREGRINUM, *& quod non coram proprio judice fit*. Præsertim vero ita appellant *Judicium sæculare* respectu *Ecclesiastici*, Capitularia Caroli M. lib. 7. c. 230. Ivo Carnot. Epist. 85. & Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 24. & Leges Henrici I. Regis Angl. c. 31.

Judicium Regale, apud Hungaros quale fuerit, docet Bonfinius: *Zagabriæ Regale Judicium proceres postularunt, quod breve quidem & formidolosum est. Quicunq; hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur: perorata utrinque causa, in quibus caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus & nobilitate multi homicidii, latrociniis & rapinarum plerìq; nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.*

¶ Judicium Sustinere, Pœnas judicio illatas luere, dare. Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 100. *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, & justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, & ideo justitiam reddere non debeat, statutum est ut superius Judicium sustineat quod antea sustinere debuit.*

Judicium Triplex. Vide *Ofgang-fordell*.

Judicium Vadiare, Pignore deposito judicio se supponere. Leges Adelstani Regis cap. 20. *Si quis Judicium aquæ vel ferri Vadiaverit, &c.*

Judicium Vulgare, seu civile cui opponitur Ecclesiasticum. Decreta S. Ladislai Regis Hungar. lib. 2. c. 13. de Clerico fure: *Majus his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur, & Judicio Vulgari damnetur.*

Judicium Vassalli Ingredi dicitur dominus, cum locum, ubi jus dicit, ingreditur: tum enim illius cessat justitia, & justitia domini locum habet. Speculum Saxon. l. 1. art. 58 *Quando Comes, vel dominus provincialis Judicium sui Gogravii Ingressus fuerit, cessat Judicium Gogravii, sicut quando Rex intraverit Judicium Comitis, cessat Judicium Comitis, ubi Rex & Comes ambo sunt actioni præsentes.* Vide Notas ad Cinnamum pag. 464.

¶ Judicium Vestfaliæ, quod & *secretum* vocabant, de quo hic Augustinus Patricius in Hist. Conc. Basil. tom. 13. Conc. Labbæi col. 1566 *Post hæc tempus Albertus Cæsar Patres Literis hortatur, ut causam quandam prophanam ad Judicium Vestfaliæ, quod vetitum & secretum appellant, remitterent. Judicium hoc à Carolo M. institutum aiunt: quod deinde Cæsares tanti fecerunt, ut raro, vel numquam ab illo ad se provocantes admiserint. In eo etiam non vocati damnantur. Ponitur in medio chordula, cum de aliquo noxie refertur; si necandus videtur, tangunt omnes, qui accusatum suspendio dignum putant, digito funem; & ne damnatus sit omnino inscius, per unum aliquem ex judicibus, qui incogniti sunt, cum obvius datur, virga leniter percutitur, vel ex eo audit hujusmodi verba:* Et alibi ita bonus comeditur panis, ut hic. *Post hoc, ubicumque damnatus repertus fuerit, suspenditur. Neque possunt ii judices evitari, cum non cognoscantur. Quod genus judicii à Carolo ideo inventum aiunt, ut Saxonum gentem barbaram tunc ac perferocem, cædibus & latrociniis assuetam, ac crebro rebellantem, in officio contineret.*

¶ JUDICIUS, pro *Judicium*, Lex Formula 10. inter vett. Form. Andegav. *Juratus dixit, juxta quod Judicius ex hoc loquitur*, id est, prout Lex præcipit.

¶ IVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

JUGALIS, Conjux. Papias: *Jugalis, conjugio dicatus, vel jugo aptus.* Gloss. Gr. Lat. Ὁμόζυγος, Conjux, *Jugalis*. Ζυγίτης, apud Nicetam in Manuele l. 5. n. 8. Utuntur passim Scriptores, Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 16. lib. 8. Ep. 10. Senator l. 1. Epist. 8 lib. 10. Ep. 20 21. 23. 24. Acta SS. Ord. S. Bened. tom. 4. p. 617. Marculfus lib. 2. form. 7. 17. Formulæ vett c. 49. Charta an. 1156. in Bibl. Sebusiana p. 210. 212. alia 1232. apud Lucam Acherium ad Guibertum p. 635. &c.

¶ Jugalis, Velum quo conteguntur sponsus ac desponsa, cum matrimonio conjunguntur. Pontificale Eccl. Arelat, scriptum ante an. 400. apud Marten. de antiq. Eccles. Ritibus tom. 2. p. 624. *Antequam dicatur* Pax Domini ... *conjungat eos Sacerdos & statuat puellam ad sinistram viri, tunc velet eos Sacerdos ita, virum super scapulas, puellam super caput, & ponat Jugalem super humeros eorum dicendo*, In nomine Patris & Filii & Spiritus S.

¶ Jugalus, ut *Jugalis*, Maritus. Charta anni 3. Rodulfi Regis è Chartulario S. Sulpicii Bituric. fol. 23. *Remegardis consentiente Jugalo suo Josep, &c.*

¶ JUGARIS, pro *Jugarius*. Supplem. Antiquarii: *Jugaris*, Ζευγηλάτης, *Bubulcus, rusticus.*

¶ JUGATA, Nupta. *Virginem potius quam Jugatam putares*, in Vita S. Drausii, tom. 1 Martii p. 406.

¶ JUGATA Terræ. Vide in *Jugatum*.

JUGATICUM, in Charta an. 1183. apud Ughellum in Episcopis Derthonensib. Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur. Perperam *Juvaticum* scribi videtur in Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1379. *Item confessiones quasdam, factas per Cavenarios Communis Papiæ recipientes à Communi & hominibus Montisflonis nomine Juvatici, & pro Juvatico ejus, quod solvere tenebantur Communi Papiæ, quod erat denar. 6. pro quolibet pario boum, &c.* Alia ann. 1298. *Concesserunt ... habere annuatim den. 6 de quolibet Jugo eorum hominum, &c.* Vide Gloss. med. Græcit. in Ζευγηλατεῖον.

¶ JUGATINUS Deus, Qui dicebatur præesse conjugiis. S. August. de Civitate Dei l. 6. c. 9. *Cum mas & femina conjungantur, adhibetur Deus Jugatinus.*

JUGATIO, Possessio per *juga*, & modulos terræ censenda, vel *jugeratio* per *jugera*, in leg. un. de Conlat. leg. 49. de Oper. publ. l. ult. de Equor. conl. & l. 1. Ne quid publ. lætit. &c. in Cod. Th. Vide Cujac. ad l. 10. Cod. Just. tit. 27.

¶ JUGATOR, Qui jungit jugo. *Jugator boum Triptolemus*, apud Arnobium lib. 5.

JUGATUM, Jugerum, modus agri. Matth. Westmonaster. an. 1083. *Eodem anno Rex Guillel. misit Justitiarium per totam Angliam per Comitatus, & inquirere fecit & diligenter perscrutari, quot Jugata, & virgata terræ, quodque uni Militi sufficere posset?* Hispanis *Jugada* est perinde mensura agri, quæ continet *fanecas* 50. [Donatio Jacobi Regis Aragoniæ facta Ecclesiæ Valentinæ to. 3. Concil. Hisp p. 497. *Item donamus ad opus vestrum duas Jugatas terræ pro hortis circa Valentiam*] Vide Colmenarezium in Hist Segoviensi c. 14. §. 10. & Jo. Marianam lib. de Ponderib. & mensur. c. 21.

¶ JUGE, adv. pro Jugiter. Præceptum Caroli C. ann. 845. pro Majori Monaster. apud Mabill. tom. 3 Annal. p 747. *Ut liberius divinum ibidem peragerent officium & Domino Juge famularent.*

¶ JUGELLUM, pro *Nigellum*. Vide in hac voce.

JUGERATIO, in leg. 33. Codicis Theod. de Decur. Vide *Jugatio*.

¶ JUGERES. Vide in *Jujerum*.

JUGERIA, jurisdictio judicis *Jugerio*, in Consuetudine Ilsuriensi in Arvernis, & in aliquot Regnum nostrorum Edictis. Charta Johannis Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. p. 1006. *Sed homines suos quietos & liberos, & Jugeriam de homicidio, de furto, de raptu, de incendio ... habere debeant.*

Jugeria interdum pro ea præstatione, quæ judici vel potius domino fit. Tabular. Vindocinense Thuani Ch. 173. *Ipsum quoque molendinum preculomni Jugeria solutum, & relevamento, & quietum clamavit.*

JUGIA, Jugis, Jugerum, mensura agraria. Char. an. 1088. pro Monasterio S. Solutoris Taurinens. *Quæ mensura justa, super totum Jugios mille.* Charta Adelberti Episcopi Bergomensis in Hist. Bergom. tom. 3. p. 191. *Per mensuram Juges decem & octo.* Alia an. 1072. ibid. p. 273. *Totæ insimul extra pasculum & communalia per justam men-*

mensuram Jugias legitimas centum, &c. Infra: *Sunt tote insimul per justam mensuram Jugias legitimas sedecem.* Vide Probat. Hist. Sabaud. p. 21.

JUGIS. [Charta Aistulfi Laogob. Regis ano. 756. apud Murator. tom 2. part. 2. col. 440. *Omnes insimul tam de monte quam de plano ex omni parte sunt fota 230. quæ sunt per mensuram justam simul in unum Jugee numero mille duæ.*] Charta ano. 915. apud Ughellum tom. 4. pag. 615. *Res ipsæ in fundo Albiaies per mensuram Juges decem & octo, & ipsa res in fuado Trevilio Juges decem.* Charta Longobardica io Bullario Casinensi tom. 5. p. 12. *In syeola* (leg. *silvola*) *& in saa Jugis 40. & 8. terra aratoria, seu vitis, omnia ad pertica legitima duodecenos pedes & semis.* Alia Desiderii Regis p. 17. *Terra, Juges numero quadringentas, &c.* Alia ejusdem Regis p. 14. *Terra, silva, roncora, & prata insimul ad mensura justa Juges numero quatuor millia per designata & determinata loca, &c.* Occurrit ibi non semel, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 223. & in Appendice ad Capitularia Baluziana n. 111.] *Juit de pri* eadem, ut puto, ootiooe, apud Beslium io Hist. Comitum Pictav. p. 120.]

JUGIFERA. Histor. Dominor Ambasiensium c. 2. n. 52. *Comes vera Jugiferam Campaniæ & Segrecberiam, quæ ultra Carum fluvium est, ... Lisoio pro servitio suo dedit.* Et cap. 4. num. 3. *Illud similiter, quod Turonis babebat in Jugifera castri novi.* [Idem omnino videtur quod *Jngeria*.]

¶ JUGIS, Jugerum. Vide in *Jugia*.

¶ JUGITAS, Diuturoitas, perpetuitas, continuitas. Utuotur Coostantinus leg. 7. Cod. de Repudiis, Marcellus Empir. c. 8. Quiricius in Epistola ad Ildephonsum to. 2. Concil. Hispao. p. 535. Gislebertus in Miraculis S. Romani tom. 5. Maii p. 162. Vita vener. Idæ, tom. 5. April. p 167. 180. &c.

¶ JUGITES, συνζυγuίτει, Coojuocti, io Glossis Lat. Gr. Sangermao. MSS.

¶ JUGLANDARIA, Locus ubi crescunt juglandes, apud Ughellum tom. 9. p. 904.

JUGLATORES, Gloss. Lat. Gall. *Histrio: Jongleur, Joculari, Jongloier, Joculatrix, Jenglcresse.* Regestum Magoorum dierum Treceolium ao. 1296. *Super quod Joannes dictus Charmillons Juglator, cui dominus Rex per suas literas tanquam Regem Juglatorum in civitate Trecensi Magisterium Juglatorum quemadmodum suæ placeret voluntati, concesserat.*

¶ JUGLIATI, pro *Gigliati*, Nummi de quibus supra. Ordinatio Humberti II. tom. 2. Histor. Dalphin. p. 316. *Aliis vero Capellanis Clericis ... dentur cuilibet pro mense quolibet septem grossi Turonenses, sive septem Jugliati.*

¶ JUGMENTARIUS. Vide *Jumentarius*.

¶ JUGO, Jugum, montis supercilium. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ an. 1133. apud Ughellum tom. 9. p. 206. *Et vadit de petra in petram usque ad arborem Florentinam, & puteum Lamæ, de hinc ferit de Jugone in Jugonem, quomodo vadit ad caput frassinorum, &c.*

JUGULATOR, Homicida, sed proprie *murdrator*, nostris *Meurtrier*, Gloss. Lat. Græc. *Jugulatores*, σφαγεῖς. Thomas Walsinghamus pag. 343. *Statutum est praterea, ut nullus occultus Jugulator, quales murderers appellant Angli, de cætero chartam de regia gratia obtineret.* Vide *Morth*.

JUGULUM. Anastasius in Nicolao I. p. 209. *Fecit enim in confessione ipsius sacratissimæ Basilicæ Jugulum de auro mundissimo unum pens. libr numero 2.* Ubi Bulengerus, *Jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in Basilica dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis: *Jugum meum suave, &c.* Longe petita explicatio, proinde oolim huic assensum præbeas: certe mihi non probatur.

¶ JUGULUS, Gladius *jugulans*. Translatio S. Viti, tom. 2. Junii p. 1038. *Et pia colla Jugulo submittentes, atrociter trucidati.* Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4 p. 287. *Qui autem turrim impugnabant ... adventum subitum domini Ludovici tanquam Jugulum formidantes, retrocesserunt.*

JUGUM, vox Latinorum *Jugum boum*. Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiensis lib 2. p. 10. *Et idem ipsi dent unusquisque ad hortum cui defuerint in tertio anno, aratrum 1. Jugum cum amblacio & conjunclis, quando necesse fuerit.*

¶ JUGUM, Vectis lunatus instar jugi. Acta S. Hilidii, tom. 1. Junii p. 426. *Jugum igitur, quod os fornacis validissime confirmabat ... est effractum ... Jam enim paratum est Jugum, quod totam molem lapidum sustinet, cum ipso igne corruere.* Occurrit apud Heronem de Machinis bellicis cap. 9. ubi sic exponitur à Borocio in descriptione Testudinis arietariæ: *Juga hic intelligenda sunt ligna duo instar jugi bovini conjuncta, quæ una cum aliis duobus eodem modo conjunctis basim testudinis constituunt.*

JUGUM TERRÆ, Quantum juncti boves uno die arare possunt, *Joug de terre*, Arvernis. Cantianis autem Anglis *Jugum* multa jugera, etiam & habitacula, quæ *messuagia* vocabant, continet. Rentale regalis manerii *de Wy* in Comitatu Cantii p. 13. apud Spelman. *Summa hujus Jugi 8. messuagia, 6. tofti, 1. gardinum, 51, acræ, 1. roda dimid.* Item: *Jugum de Burgborn & Delman ... summa terrarum Jugi, 10. messuagia, 1. cotagium, 1. toftum, 58. acræ dimid. & dimidia rodæ.* Ibidem pag. 7. *Jugum & dimidium jugerum de Amming ... summa terrarum optimi & medii pretii, 53. acræ, 1. roda, & pasturæ 89. acræ, 1. roda dimid.* Cætera ibidem *juga*, sunt plerumque terræ arabiles. Videtur, subdit idem Spelmannus, *Manerium* distributum fuisse in varias portiones ad alendum totidem familias rusticas una cum bobus eorum junctoriis sufficientes, atque inde *juga* appellatas. Postea vero *Juga* ista lucri causa, in plurima habitacula redacta sunt. Jacobus Gothofr. ad leg. 2. Cod. Theod de Censu, *Juga seu capita, terrena juga*, in leg. 3 Cod. Theod. de Militari veste, & leg. 1. de impon. lucrat. descript. terræ modos interpretatur, quibus colendis per annum boum jugo opus est: sicut *jugum, jugerum*, quantum in die jugo boum exerceri potest. Ita eo casu jugum, plura jugera continuerit. Charta Henrici Comitis Portugalliæ tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282 *Si quis emerit vineam à tributario, sit libera: & si acceperit prius ad jugum uxorem tributarii, omnem hæreditatem, quam habuerit, sit libera: & tributarius, si potuerit esse miles, habeat morem Militum. Milites quot potuerint habere Jugarios in hæreditate sua, quom habuerunt istus colimbria, &c.* Vide tom. 4. pag. 307. & supra *Gavelberte* & *Wendus*.

JUHERT, Modus agri, [Jugerum, *Juchert* apud Schilterum, & *Jouchart*, *unum & dimidium morgum.*] Acta Murensis Monasterii pag. 38. *Ter in anno, id est, Junio & autumno, & in vere arabunt quinque Jubert, singulis vicibus seu virgarum in latum, & triginta in longum, & ipsa virga habeat novem ulnas in longitudine.*

JUJERUM, pro *Jugerum*, habet Leo Ost. lib. 3. cap. 59. Edit. ult. Papias: *Jugeres, unius diei opus aratoris. Jugerum, actus duplicatus facit: dictum ab eo, quod sit junctum duobus actibus, constat autem latitudine pedum 150. longitudine 240* Victorius de ratione calculi: *Jugerum habet passus 48. pedes 240.* Vide Isidor. lib. 15. c. 15

¶ JURATORIUM. Chronicon Sicil. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 81. *Illic steterunt ... diruentes domos, vineas*

vineas & bene Messanensium ex utraque parte Messanæ, & specialiter ex parte burgi S. Marci usque ad Iviratorium, id est, si bene puto, usque *in illum locum*, dictum S. Marci, ab Italico *Ivi ritta*, ibi, in illo loco.

JUISIUM, Judicium, ex Francico vetere, Hispanis, *Juzio, Jugement*; sed proprie Purgatio vulgaris, seu per duellum, aut per ferrum candens. Charta Gaufredi Comitis Andegav. Fulconis Regis Hierosf. filii in Tabulario S. Hilarii Pictav. *Insuper & pro custodia duelli & monomachiæ, quam vulgo Juisium dicimus, duas partes casus convicti, ita quod Justitia Comitis esset cum Justitia Canonicorum, &c.* Leges Normannicæ Willelmi Conquæstoris Regis Angliæ cap. 16. *Si home apeled altre de larcin, & il sot frans home, & il oit ondça vero testimonie de lealtè, s'en escondir ad per plein sarment; & altre, qui blasmed ait ested, per serment nomed, ço est à savoir, sin corte homes leals per non, si il aver les pot, si se defende per Juis, è li appelleur jurra sur lui jur (& sur) set homes nomès, que pur haur (hoin, vel hair) nel fist, ne pur altre chose, si pur son dreit non purchacer. Es si alcons est apelez de muster fruissier, u de chambre, & il n'eit ested blamed en arar, s'en escondit per 12. leals homes nomez, sei dudzime main: e s'il altre fice ested blamed, s'en escondied à treis dubles*, (leg. *dudzes*) *ceo à savoir per 36. homes leals nomez, sei treatesiste mein: e s'il aver nes pot, aut à la Juisa à trois dubles*, (*dudzes*) *si con il doust à treis du plein serment. Es s'il ad en arer larcin amended, alt al euve. Li Arcevesque avera de forfature 40. solz en Merchenlae, & lui Evesques 20. solz, a lui Quinz 20. sols, & le Baron 10. solz, & le Vilain 40. den.* Utriusque capitis versionem Latinam habes in nupera & accurata S. Anselmi operum editione, quam viro doctissimo Gabrieli Gerberono debemus. Huc etiam referenda verba Gallica, quæ Hugoni dispensatori Comiti Vincestrensi ad mortem damnato an. 1326. post pronuntiatam sententiam, ad majorem contumeliam judex protulit: *Retrayez-vous traytor, tyrant reneyè, si alez votre Juyse prendre, traytour malvais & attainta*, apud Henricum de Knyghton in Eduardo II. hoc est: *Abscede proditor, renegate proditor, Judicii tui pœnam subiturus, improbe & convicte proditor.* Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda: *Deu hom recorrer al Juy de Deu.*

Interdum duello opponitur, sumiturque pro judicio ferri candentis, uti vox *Judicium*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Belnensi Communia an. 1203. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 275. *Si duellum victum fuerit, in dispositione mea erit. De Juisio fiet, sicut & de duello.* Eadem habentur in Chartis Communiæ Monbarrensis an 1231. & Sinemurensis an. 1276. apud eumdem pag. 420 531. Charta pro Communia Suession. apud eumdem, pag 337. *Si quis de Communia, cujuscunque dominii sit, adramitionem Juisii per manum Majoris fecerit, dominus ejus inde eum retrahere non potest.* [Sic legendum pro *ad renutione m ymsii*. Ex his etiam emendanda vox *misio* quod pro *juisio* perperam legitur apud eumdem Perardum pag. 334. ut & vox *inisium*, quæ, si fides est librario, non semel habetur in Chartulario Divionensi.] Vide *Judicium*.

¶ JUJU, apud Arabes, Species accipitris, eadem, quæ Hebræis *Aja*, Æsalon Suetonio, nostris *Emerillon*, de quo Anonymus apud Damirem: *Jujn celer & perat., cujus oculi sunt fere suaves, & pupillæ tanquam torno expolitæ, plusquam sapphirus.*

¶ JUJUBA, Pruni vel olivæ genus, Gall. *Jujube*, Ziziphum. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii p. 342. * *Porrexitque illis zizyphas, Jujubas dicunt, quas servabat in gremio.*

¶ JULCA, *Fissilia*. Gloss. Isid. pro *Hiulca*.

JULEP, Constantino Africano de Morbor. curat. c. 10. dicitur *Sirupus de sola aqua & saccare*. [Passim vero sumitur pro quavis distillata aqua seu decocta ac dulcorata. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 382. * *Reficiebatur tantummodo pura aqua: semel per obedientiam proprio Sacerdote jubente, oblatum Julep gustavit, postea omnino neglexit.* Etymon ducunt vel ab Arabico *Giulep*, vel à Græco ζουλάπιον.]

JULIA, Modus agri. Julianus Antecessor. Constit. 124. §. 1. *Pro singulis jugeribus, vel Juliis, sive centuriis, &c.* §. 3. *Exactores tributorum plenarias, vel securitates, sive apochas faciant, per quas significent non solum quantitatem pecuniarum vel specierum susceptam, sed numerum jugerorum, vel Juliarum, vel centuriarum, &c.*

JUMAGIUM. Secunda pars Hist. Hierosolymitanæ an. 1120. *Venditores vel tritici, vel leguminum, omnes intra portas Ierusalem ab omni consuetudine absolvit ipsam modii mercedem, quam Jumagium vocant, remittens.* Sed videtur legendum *minagium*. Vide in hac voce.

JUMENTUM, Equa, nostris *Jument*. *Pregnum Jumentum*, in Lege Aleman. tit. 72. 73. In tit. 70. §. 4. *Jumentum*, equo & caballo mediano opponitur. *In troppo de Jumentis du Bricem involare*, tit. 72. [Consuetud. Brageriaci art. 96. *Item si quis accommodaverit roncinum seu Jumentum praequitando, &c.*] *Cum Jumento coire*, in Capitul. Caroli Magni lib. 6. §. 27. Mirum autem, inquit Perionius, cur equam *Jument* vocaverimus, præsertim cum *Jumentum*, unde illud nostrum ductum est, totum genus contineat bestiarum, quæ onus & sarcinas gestant, cujus quidem rei ea ratio afferri potest, quod præstantia sit in equis. Vel potius *Jumenta* potissimum dicta quæ sub jugo ad aratrum ponuntur, quasi Jugamenta. Gloss. Lat. Gr. *Jumenta*, ζεύγματα.

¶ JUMENTA, fem gen. Charta Thomæ Abb. Sangerman. an. 1250. apud Lobinell. tom. 3. Histor. Paris. p. 207. *Pro quolibet bove sive vacca 12. denarios, de Jumenta sexta sex den. in mense Mayo annis singulis nobis solvere tenebuntur.*

¶ JUMENTICULUM, diminut. *jumenti*. *Caballos & Jumenticula nostra*, in Testam. S. Aredii Abb. Altanensis, apud Stephanot. tom. 1. Fragm. MSS.

JUMENTARIUS, *Agaso*, κτηνείτης, in Gloss. Gr. Lat. [in aliis κτηνοτρόφος, Qui pascit jumenta. MSS. Sangerman. *Jugmentarius*, κτηνίτης.] *Custos jumenti*, Jo. de Janua. Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 25. *Et in Cipido atque Belino eos, quos Jumentarios dicunt, cum redditione censui, quem singulis annis solvere noscuntur, id est, mel & ceram, & in Cabaaida eos, quos Porcarios vocant.* [Chron. Farfense apud Murator. tom 2. part. 2. col. 439. *Donatus Jumentarius juxta ipsam viam tenet aliam petiam.*]

¶ JUMENTARIORUM COLLEGIUM memoratur in veteri lapide tom. 1. Operum Posthum. Mabillonii pag. 300.

JUMENTARIUM, κτηνοστάσιον, in Gloss Gr. Lat. stabulum jumentorum.

¶ JUNCARE, Locum floribus, vel *juncis* spargere, Gall. *Joncher*. Ordinarium S. Laudi Rotomag. ad calcem Libri Joannis Abrinc. de Offic. Eccl. p. 346. *Incortinatur altare S. Joannis & Juncatur.* Usus Abbatiæ Sangerm. in Probat. Histor. ejusdem p. 149. *Subeleemosynarius debet facere chorum Juncari de yerre.* Vide *Jonchare* & *Juncus*.

JUNCARIA, Locus palustris, ubi junci crebri nascuntur. Vide Edw. Cokum ad Littletonem p. 5. *Jucino*, apud Innocentium & Marcum Baronem Agrimensores, *loci palustres*. Willelmi Ghisnensis in Chronico An-

Andrensi pag. 631. *Ita sane quod nec in aqua, nec in aquerio, Junco, nec in terra, vel pratis ejusdem stagni ...aliquid juris de cætero habere possimus.* Adde pag. 637. [*Cum piscariis, turbariis, Juncariis & communibus pasturis*, apud Th. *Blount* in Nomolexico. Le Roman *d'Athis* MS.

Sont venues à la rivicre,
Trouvent les prez & la Jonc'ere,
Et grant place pour berbergier.]

JUNCATA, *Lac concretum, & junccis involutum*, Jo. de Janua: Gall. *Jonchee*, [*Jonchie*, in Gl. Lat. Gall. Sang.] Constantinus African. lib. 8. Commun. locor. medic. cap. 11. *Juncaticum* (apostema) *est simile Juncatæ de lacte factæ*.

JUNCATICA, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Tabular. Vindocinense Thuani Charta 37. *Adeo ut Junceticas, in aqua illa ad capiendos pisces ab hominibus nostris aptatas, disrumperet, & pisces asportaret.* Vide *Junchia*.

¶ JUNCHETUM, Juncetum, Locus juncis consitus, Gall. *Jonchaie*. Charta an 1301. ex Archivo Eccl. Dolensis. *Decimas Junchetorum & resetorum arrestari fecimus.*

¶ JUNCHIA, ut *Iuncatica*, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Vide locum in *Tribula*.

¶ JUNCINA. Vide *Iuncaria*.

JUNCTA, JUNCTARIUS, SUPRAJUNCTARIUS. Vitalis Episcopus Oscensis, de magistratibus suæ ætatis in Aragonia: *Sunt etiam Suprajunctarii super Junctas, id est, populorum turmas, à domino Rege quasi Paciarii constituti; quorum est ipsas Iunctas, cum necesse fuerit, evocare, & si eas exercitum facere contigerit, vel repentinum concursum, Apprllitum vulgariter nuncupatum, ipsas Iunctas, sive populum gubernare. Qui debent fidejussores dandos Iunctis, & cautiones recipere pro eisdem, & pignorare eos, qui ad exercitum non vadunt, vel concursum non exierunt suæ Iunctæ. Caveant tamen Iunctarius, atque Iunctæ, quia si quis damnum in suis possessionibus, vel rebus pecuniariis duxerit infligendum, nisi prius per Iustitiam alicujus villæ domini Regis, quam id faciant, sententialiter fuerit judicatum, totum damnum, quod fecerint, dupli restituere compellentur.* Reliqua vide apud Blancam in Commentar. Rerum Aragon. p. 784. Oyhenardus in Notitia Vasconiæ lib. 1. cap. 6. *Iunctas* à Latino *Iungere* dictas putat, quasi *uniones*: quibus præerant *Suprajunctarii*, à populo electi, & à Rege confirmati, quorum munus erat in latrones, grassatores, ac sicarios conjuratas populorum acies educere: unde *Paciarii*, etiam dicuntur apud Michaelem *del Molino* in Repertorio p. 232. col. 3. Idem in voce *Miles*: *Milites Aragoniæ tenentur sequi Paciarios contra fractores pacis.* Sunt autem in Aragonia *Suprajunctarii* quinque, *quia quinque sunt Iunctæ Aragonum*, videl. *Iunctæ Cæsaraugustæ, Oscæ, Suprarbii, Exeæ, & Tirasonæ*, ut idem Scriptor tradit in voce *Suprajunctarii*: ubi præterea observat, in Ripagurcia & Suprarbio primitus fuisse magistrum, qui *Paciarius Catalaniæ* dicebatur; sed postmodum statutum, ut is *Suprajunctarius* vocaretur. *Vicarii & Paciarii Catalaniæ*, habentur præterea lib. 1. Foror. Aragon. pag. 13. V. Edit. 1624. Sunt porro ii meri executores, neque habent aliquam cognitionem causarum. Vide *Hermendasum*, & *Huesium*.

☞ Junctæ nomen hodie retineri apud Hispanam Curiam narrat Carolus de Aquino, sed non idem esse officium Junctarum. Sic autem appellant, inquit, varios consiliariorum cœtus, qui causas cognoscunt, & regnorum aut regiorum redditų̄um securitati invigilant. Ita apud Anglos *Juncto*, dicitur cœtus consiliariorum.

¶ JUNCTA, Conventus ad tractanda negotia. Codex MS. S. Martialis Lemovic. apud Stephanot. tom. 2. Fragm. MSS. de modo Synodi celebrandæ: *Antequam Episcopus in Synodum procedat, duo majora signa sonant, quod ad Iunctam provocans, propter Clericos in unum congregandos.*

¶ JUNCTOR, f. Lignarius faber, qui subtilius politiusque concinnat & *jungit* opera lignea, Gall. *Menuisier*. Litteræ Eduardi IV. Regis Angl. ann. 1476. apud Rymer. to. 12. pag. 28. col 1. *Tam ad sufficiens cariagium pro conductione feretri præcarissimi Patris nostri Richardi Ducis Eborum pro sepultura sua ordinati, quam ad carpentarios, Iunctores, pictores, candelatores, qui in hac parte necessarii fuerint, &c.* Rursum occurrit col. seq. Gloss. Græc. Lat. ζευκτὴς, *Junctor*.

JUNCTUM, vel JUNCTA, Mensuræ salariæ species. Monasticum Anglican. to. 2. p. 99. *Et de tribus mansuris terræ in Wigornia, & de decem Iunctis salis in Wickio, cum duabus salinis & fuistallo.*

JUNCTURA, JC. Anglis, est pactorum cumulatio, aut pacti ad pactum adjectio, inquit Cowellus l. 3. Instit. Juris Angl. tit. 23. §. 1. & 2. qua scil. plura pacta de eadem re in stipulationem deducuntur. Vide Bracton. lib. 3. tract. 1. c. 2. §. 1. Fletam lib. 2 cap. 60. §. 2. & Britton. cap. 28. Quid vero Latinis Scriptoribus sit *Junctura*, habes apud Jacob. Gothofredum ad leg. 6. Cod. Th. de Scænicis. Vide *Conjugla*.

JUNCTUS, Modus agri. Vide *Iuctus*.

¶ JUNCUS, majoribus festis sparsus in Ecclesia & alibi. Consuetud. MSS. S. Augustini Lemovic. fol. 14. *In festo S. Augustini ... Præpositus debet recipere Iuncum qui debetur ex consuetudine ad parandum Chorum & Capitulum.* Codex MS. Montis S. Michaelis annorum circiter 400. *Eleemosynarius tenetur etiam invenire Iuncum in magnis festivitatibus, in Choro & in Claustro.* Vide *Juncare* & *Vinecum*.

¶ JUNDRAGIUM. Vide *Iunioratus*.

¶ JUNGENS, f. Confluens ubi fluvius alteri *jungitur*, vel locus fluvio *junctus* & contiguus. Privilegium Monasterii Rivi-pullensis, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 166. col. 2 *De quarto vero latere finit in ipso Iungente vel in fluvium Segor.*

¶ JUNGERE, Pervenire, assequi, Gall. *Joindre*, Ital. *Giungere*. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 143. * *Plane incedit, sed cito Jungit.* Chronic. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 860. *Dominus Landus Iunxit Parmam die martis 7. intrante Februario.* Vide *Conjungere*.

¶ JUNGLA, ἡνία ζευτικαὶ, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. *Habenæ jugales*, in Supplem. Antiquarii. Martinius habet *Jungula*. Laurent. in Amalthea: *Iungula, Iungla, Iugla.* Vide *Conjugla*.

¶ JUNIBARUS, Juniperus, ut puto, Gall. *Genevrier*, Ital. *Ginepre*. Chronicon Jacobi Malvecii apud Murator. to. 14. col. 899. *Arborem Junibarum plantavit, de quibus plantulæ exortæ sunt, &c.*

¶ JUNICULA, Juvenca, Gall. *Genisse*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 90. v. col. 1. *Geningus ... habet de terra arabili bun. 4. solvit ... ad tertium annum Juniculam.* Vide *Iunix*.

IUNIOR, pro Novus. Odo Fossatensis in Vita Burchardi Comitis Corboilensis ann. 1028 *Cætera vero sunt, id est, contra castellum S. Exuperii, & in Iuniori & in veteri Corboilo, & in Ascias, & Sosiaco.*

JUNIORES, Tyrones, in re militari, apud Symmachum lib. 6. Epist. 58. Vegetium lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 5. & in Cod. Th. de Tyronibus, & alibi non semel, in Notitia Imperii, &c.

JUNIORES in re politica, dicti quivis inferioris gradus, qui aliis, *senioribus* scil. suberant ratione dominii,

vel jurisdictionis. Lex Alemann. tit. 78. §. 1. *Si pastor porcorum, qui habet in grege 40. porcos, & habet canem doctum, & cornu, &* Juniorem, *occisus fuerit, &c.* §. 5. *Si coquus, qui* Juniorem *habet, occiditur.* Id est, pastorem & coquum alium sibi subditum. Capitul. 1. anno 810. & lib. 3. Capitular. cap. 63. *De vulgari populo, ut unusquisque suos* Juniores *distringat, ut melius obediant. &c.* S. Columban. Epist. 4. ad Bonif. *Liceat cum* Junioribus *vestris sollicitare vos pro zelo fidei, pro amore pacis, &c.* Hincmarus de Ordine Palatii capit. 17. *Et quamvis sub ipsis, & ex latere eorum alii ministeriales fuissent, ut Ostiarius, Saccellarius, Dispensator, Scapoardus, vel quorumcunque ex eis* Juniores *aut decani fuissent, &c.* Atque ita iotelligenda vetus Charta apud Vadianum & Goldastum in Alemannicis: *Ego Wildebold senio meo providens, & ei, quæ illud comitari solet, penuria, trado ad Monasterium S. Galli ... terrulam meam, quam habeo in Uzonvillare, hoc est, 20. jugera, eo pacto ut ipsa terrula ad domum peregrinorum serviat, & ego ibi in domo hospitum suscipiar, & usque ad finem vitæ meæ ibi victum & vestitum habeam sicut primus illorum* Juniorum, *hoc est, omnibus annis vestimentum lineum, & aliud laneum, & alias impensas accipiam, sicut cæteri in ipso ministerio.* Quæ vox ultima satis arguit *Juniores Monasterii*, Monasterio ipsi ministrasse, quomodo *Oblatos*, Laicos & *Conversos*, de quibus suis locis.

Juniores eodem sensu appellantur in veteribus Tabulis Regum nostrorum, atque adeo à Scriptoribus medii ævi, magistratus ac officiales Comitum, vel judices inferioris ordinis, qui majoribus suberant. Hinc frequens formula in Chartis regiis: *Neque vos,* (Comites) *neque Juniores vestri, aut successores, nec ulla judiciaria potestas, ad audiendas altercationes ingredi, aut freda de qualibet causa exigere, vel mansiones, & paratas, vel fidejussores tollere præsumatis*, in formulis Bignonianis & Liodenbrogianis, in Chronico Farfensi pagina 652. apud Continuatorem Aimoini libro 5. capit. 1. Beslium in Regibus Aquitan. pag. 40. in Ducib. Aquitan. pagina 155. Sanjulianum in Historia Burgund. pagioa 242. Roverium in Reomao pagina 71. & alios passim. [Præceptum Dagoberti Regis Fr. anno 630. apud Mabill. tom. 3. vet Analect. pagina 217. *Ideo per præsentem præceptionem decernimus, quod in perpetuum volumus esse mansurum, ut inspecta ipsa anteriorem præceptionem, nullus judex publicus, neque vos, neque* Juniores *seu successores vestri, neque quislibet ex judiciaria potestate, &c.* Præceptum Ludovici Pii pro Hispanis: *Alius vero census ab eis, neque à Comite, neque à* Junioribus *& Ministerialibus ejus exigatur.* Charta Caroli Mag. apud Sigonium an. 808. *Quod aliqui Duces, eorumque* Juniores, *Castaldi, Vicarii, Centenarii, Venatores, &c.* Ita *Comites & eorum Juniores*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. §. 8 libro 3. tit. 5. § 2. & lib. 3. tit. 12. §. 1. *Audivimus etiam, quod Juniores Comitum, vel aliqui ministri Reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi Comitum, aliquas reddibitiones vel collectiones .... à populo exigere solent.* Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 25. *Ut Comites & Centenarii omnes ad justitiam faciendam compellant, & Juniores tales in ministeriis suis habeant, in quibus securi confidant, quia legem atque justitiam fideliter observent, pauperes nequaquam opprimant, &c.* Ex quibus satis perspicuum fit, ejusmodi juniores functos fuisse officio judicum sed pedaneorum.

¶ Juniores, Gall. *Juveigneurs*, Nobilium natu minores, Gall. *Cadets*. Vide infra in *Junioratus*.

Juniores, in ordine Ecclesiastico, sunt ii, qui inferioris gradus sunt: verbi gratia in Concilio Emeritensi cap. 5. *Diaconus* dicitur esse *Junior Presbytero*, id est, dignitate inferior. *Juniores sub Archipresbytero*, in Concilio Turon. II. cap. 19. *Presbyteri Juniores, & minus cauti*, in Capit. Carlomanni tit. 2. cap. 8. ubi opponuntur *Presbyteris prudentia temperatis.* Sed præsertim

Juniores videntur appellati quivis Clerici, post Subdiaconos, ut sunt Lectores, Exorcistæ, Ostiarii, Fossarii, &c. quos *Juvenes* vocat lex 10. Cod. Th. de Episcopis *Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas*. Notæ Tyronis pagina 99. *Episcopus, Papa, Presbyter, Archipresbyter, Diaconus, Archidiaconus, Subdiaconus, Junior, Fossarius*. Concilium Autisiodor. & Capitula Caroli Mag. libro 5. capit. 21. *Quicunque judex aut sæcularis adversus Presbyterum aut Diaconum, vel quemlibet de Clerico aut de Junioribus, absque audientia Episcopi injuriam . . . inferre præsumpserit.* In Addit. 4. Ludovici Imp. capit. 61. eadem pæne habentur: *Neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum, aut* Juniorem *Ecclesiæ*. Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum: *Subdiaconibus solidos duos, Lectoribus solidos duos, Ostiariis & Junioribus solidos duos dari jubeo.* Ubi *Lectores & Ostiarii* videntor superiori Ecclesiastico ordini accenseri, & à *Junioribus* distingui: quo tamen nomine *Lectores* iotelligi arguit Concil. Vasense I. can. 1. ubi *Juniores Lectores* dicuntur. Generatim vero inferiores istius ordinis Clerici, ut Acolythi, *Juniores Clerici* appellantur in Concil. Valentino sub Damaso PP. apud Gratianum de Consecrat. dist. 4. in Concilio Carthaginensi can. 36. in Conc. Epaonensi can. 15. Aurelian. V. cap. 6. Turon. II. c. 12. Autisiod. cap. 43. Vel *Inferiores Clerici*, in Concilio Milevit. can. 22. *Juniores Ecclesiæ*, in Concil. Paris. V. cap. 5 in Capit Caroli M. lib. 6. cap. 154. apud Gregor. Turon. libro 5. cap. 27. vel denique *Clerici Junioris ordinis*, in Concil. Paris. V. cap. 7. *Minores Clerici*, quibus opponuntur *Majores*, apud Gregor. Turon. lib. 5. cap. 49. Fortunatus lib. 2. Carm. 10.

In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc Juvenes, *subrigit inde senes.*

In lib. 10. Cod. Theod. de Episcop. *Juvenes* Clericis junguntur, *ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas.* Ubi juvenes infimi ordinis Ecclesiastici fuere, quanquam haud bene constat, qui sic dicti fuerint. Paulo latius, ni fallor, Adalbero Laudunensis in Carm. ad Robertum Regem:

... Fratrum Laudunicus ordo,
Flos Juvenum, *fructusque senum te mente salutat.*

In Concil Arelat. V. capit. 6. & io Conciliis Afric. *Seniores* dicuntur Episcopi & Sacerdotes, qui γέροντες, in Cod. Caoonum Eccles. Afric. capit. 100. Vide Cujac. ad Novell. 3.

¶ Juniores in Monasteriis ii vocabantur qui alterius in officio adjutores erant, v. g. Subcamerarius *Junior* nuncupatur in Spicil. Fontanel. MS. pag. 232. *Camerarius: vel ejus Junior qui clavem portat cameræ, ... nunquam deesse debet.*

Junioratus, Ecclesia, seu Beneficium Ecclesiasticum, quod *Junioribus* Clericis dabatur: vel reditus, qui in Ecclesiis *Junioribus* Clericis, & in minoribus constitutis ordioibus assignabatur. Ita Souchetus, à quo non dissentit Bolquetus. Vassorius vero longe probabilius *Junioratum* putat esse quamlibet Ecclesiam, seu potius Ecclesiæ curam, quæ à personatu dependet: *Vicariatum* vulgo dicimus; quod exerte docet Charta Baldrici Episc. Noviomeosis an. 1103. ab eo allata p. 797. *Hæc altaria à personatu libera concessimus, ... tali cum tenore, ut Synodalia jura, sicut antea, Episcopo, vel ejus ministris solvant, & Presbyteri, qui Junioratum ab Ecclesiæ Abbatissa susceperint, quotiens alter*

alteri

alteri successerit, vel aliquo casu illos mutari oportuerit, ab Episcopo sive Archidiacone curam suscipiant, &c. Charta Richerii Archiep. Senonensis in Tabul. S. Martini de Campis: *Junioratus autem Ecclesia, quem Presbyteratum appellant, sicut hactenus integer permaneat.* Tabularium Vindocinense Thuani Charta 7. *Nosse debetis...Tetbaldum de Vindocino filium Letberii calumniam nobis intulisse, super Junioratu Ecclesia de Navoil ...dicendo scilicet, nec Robertum de Marcilliaco socerum suum, à quo memoratam comparavimus Ecclesiam, Junioratum illum nobis vendidisse.* Ivo Carnotensis Ep. 286. *Super hac dedimus Junioratum Ecclesia de Pontegodonis, cum omnibus domibus nostris.* Necrologium Ecclesiæ Carnotensis 10. Kl. Jan. ubi de eodem Ivone Episcopo: *Junioratus omnes hujus Ecclesia & precarias in communes redegit usus, & eas in posterum personis distribui tam suo quam Apostolico privilegio vetuit.* Exstat in Adversariis Duchesnianis apographum Chartæ Bartholomæi Archiepiscopi Turonensis, in quo hæc verba habentur: *Ea siquidem intentione S. Maximino ejusque Canonicis Jundragium Ecclesia S. Stephani, qua Cainone sita est, integrum & absolutum & in perpetuum sine ulla calumnia obtinendum concessi.* Ubi Exscriptor ait, in diplomatis dorso adscriptum, *Jundragium, hoc est adjunctio: nam quod Latini jungere dicunt, Galli dicunt* Joindre. Sed indubie legendum *Juniaragium*, ut & in locis laudatis in voce *Vindragium*.

☞ Retinendum puto *Jundragium*, sicque legendum esse loco *Vindragium*. Ut *Moindre* à *Minor*, ita olim *Juindre*, à *Junior* dictum; unde *Jundragium* efformatum, ut vocabulum Gallicum *Juindrage*, quod occurrit in Litteris anno 1290. pro Andegavensibus, apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 32. *Et que an la terre n'eust point da* Juindrage*, ne chose qui la vaille, par fraude ne par boidise.*

In Consuetudine Britanniæ passim fit mentio *Juniorum*, qui *Juveigneurs* dicuntur, & feodorum, qui à *Junioribus* possidentur, quæ *Juveigneries*, vel *Juveignuries*, appellantur, seu *Junioratus*. Sunt autem *Junioratus* feuda, quæ à junioribus fratribus possidentur, ratione quorum homagium præstare debent fratri primogenito. Quæ quidem *tenetura* dicitur in ea Consuetudine art. 330. *Tenue du Juveigneur d'aisne en parage.* Vel *en parage & ramage*, de qua ita Charta anno 1478. de Joanne Vice-Comite *de Quoitiven & de Truegnedac*: *Confesse tenir & tient en ramage de nostre dite Cour de Parlament toutes & chascunes les terres.* Et infra: *Et à cause d'iceux il doit obeir à nostre dite Cour de Parlament, comme homme ramager & Juveigneur à l'aisne, &c.* Atque is junioratus si in extraneam manum transeat, tunc dicitur *Tenue en Juveignerie sans parage*, vel *Tenue en Juveigneurie simple*, art. 331. & 342. Neque tamen primogenitus jus ullum habet superioritatis in juniores, neque venditiones seu laudimia, neque *rachetum* aut *relevium* ab iis potest exigere; sed dominus superior, art. 330. 341. Tenentur autem *Juniores*, qui tenent ejusmodi feuda per *fratriagium* à primogenito, non modo homagium eidem præstare, cujus forma describitur art. 334. 335. sed etiam domino superiori, *ligium* nempe, quale præstatur à primogenito: qui autem *Junioratum simplicem* tenet, homagium præstat proximo domino, perinde ac superiori, art. 331. [Consule Glossarium Juris Gallici in voce *Juveigneria*.]

JUNIORES, longe alia notione, in Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1147. pro Bellovacensibus, apud Loisellum p. 272. *In unoquoque molendinorum duo Juniores tantum erunt: quod si aliqui plures Juniores, vel alias malas consuetudines in molendinis imponere voluerit, & inde clamor ad Pares venerit, adjutores ei erunt qui inde clamaverit, &c.* Similis Charta Gallica pagina 280. *Adecertes en un chacun des moulins deux Joennes seront tant seulement: que si aucuns plusieurs Joennes, ou autres mauvaises coustumes vent imposer es moulins, & de ce clameur vient aux Maire & Paris, &c.* Tabular. S. Dionysii Novigenti: *Junioratus autem sic ei concessus est, ut Juniores in molendinis mitterent, sed ab eis coram Priore vel Monachis fidelitatis sacramentum acciperent. Quod si ipsi, vel Juniores eorum committerent aliquando, de suo vel Juniorum suorum commisso coram Monachis responderent.*

¶ JUNIS, νέος, in Onomastico apud Martinium. Ex *juvenis* vox contracta.

JUNIX, Vitula, junior vacca, δάμαλις, in Gloss. Lat. Gr. Gall. *Genisse*. Papias: *Junices, boves juvenes.* Alexander Iatrosophista lib. 2. Passionum: *Qualia sunt bubula & de junice pedes.* Ubi Glossæ MSS. *Junices vitula.* Vox Latinis nota.

¶ JUNQUARE, ut *Joncare*, Gall. *Joncher*, Locum floribus vel juncis spargere. *Purgatur Monasterium & Junquatur ter in anno*, in Indice MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 38.

JUNTAS *de Relene facere.* Vide *Adramire*.

¶ JUNUS, *Animal quadrupes.* Amalthea.

JUPA, Vestis talaris species, nostris *Jupe*. Regula Ordinis Canonicorum S. Marci de Mantua, in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. Epistol. 24. ex Bibl. Regia: *Sufficiant cuilibet Clericorum una capa, nova cotta linea, duo scapularia lanea, dua tunica, unum scapulare pelliceum, una pellis, & unum pelliceum sine Jupa: verumtamen in arbitrio sit Prioris pro Jupa tertiam tunicam Fratribus providere, &c.*

¶ JUPPA. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ c. 107. *Comites, Magnates, Barones, Milites & uxores eorum possint habere in æstate guarnimentũ unum de serico, sub eo farsetum, vel dublectum ac Juppam de serico.*

JOPPA. Reformatio Mellicensis in ejusdem Monasterii Chronico pag. 359. col. 2. *Non utantur camisia linea, sed lanea tantum, nec bambasio vel Joppa, neque pileo foderato cum pellibus.* Diarium Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. p. 197. *Item ex eadem pertinacia sacras pro cultu divino deputatas vestes tollebant, de casulis ornatibusque Joppas vel Joppularum manicas .... fieri in magnum scandalum procurabant.*

JOPULA, Eadem notione, in Concilio Salzburgensi an. 1420. cap. 6.

¶ JUPARELLUM, Eodem intellectu. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 600. *Dux autem Guarnerius...discalciatis pedibus tantum caligas secum habens & Juparellum in dorso, &c.* Et col. 684. *Ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum Jupparellum in dorso & stivalia in pedibus suis.*

JUPELLUM, Picardis *Jupel*, aliis, *Jupon*, Sagum militare. Alexander IV. l. 5. Ep. 172. ad Hospitalarios, qua decernit ut Fratres Milites Ordinis Hospitalariorum chlamydes nigras deferant, ut ab aliis Fratribus ejusdem Ordinis discernantur. *In bellis autem sive in praliis utantur Jupellis, & aliis superinsigniis militaribus, qua sint coloris rubei, in quibus etiam Crux albi coloris sit in eorumdem vexilli modum assuta, &c.*

¶ JUPILEUM, Ead. notione. Vide in *Epidecen*.

¶ JUPO. Statuta Eccles. Trecor. ann. 1440. tom. 4. Anecd. Marten. col. 1150. *Nullus in ordine sacerdotali constitutus præsumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum Jupone, seu alia veste propinqui camisia.* In Statutis Eccl. Ambian. apud eumd. Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1226. habetur *Juppo*, eadem notione; sed pro Thorace sumitur in Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 389. *In qua (navi) ultra 353. guarnimenta ferri, ultra Juppones, bermos,*

 clypeos

clypeos & alia arma, multa ceperunt. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Erat armatus de Jupone, de tunica ferrea & jaque de veluto & cum bacineto ligato & flachate, ut moris est, braceriis & gantelletis, ense & cultello cinctis, in pondere prædictorum arnesiorum* 150. *libras.*

¶ Juponus. *Hoc opus fieri fecit ars Taliatorum vestium & Juponerum*, in Actis SS. April. to. 1. p. 806. ubi de B. Martino Eremita:

Martinus jacet hic, Miles, Eremita, Beatus:
Sartor quippe fuit, nunc Pater dicitur artis.

¶ Juponerius, Qui facit *jupones*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis an. 1367. pro Monspeliensibus de forma vestium.

¶ Juppus, Thorax. Annal. Genuens. apud Murator. tomo 6. col. 304. *Et statim Consul Pisanus cum Bucie ascendit galeam, & posuit in capite elmum & Juppum in dorso.*

¶ Harumce vocum omnium originem arcessunt à Germanico *Juppe*, Thorax rusticanus, vel ab Arabico *Guibba*, unde Hispanis *Aljuba* ad significandam vestem Maurorum thoraci simillimam: à Latino *Juba* vel *Jubæ*, quæ sunt animalium crines, vel villi è collo pendentes, quibus equorum & leonum cervices operiuntur, deducit Carolus de Aquino; hinc, inquit, per quamdam analogiam & similitudinem opertorii, (forte paucis probabilem,) interior vestis, quæ fubuculæ superinduitur, dicitur *Jupa*, à voce Italica *Giubba*, & hinc *Giubbone*, *Giubbetto*, *Giubberello*.

2. JUPA, Juppa, apud Croatos, Regio: Jupanus, Regionis præfectus. Vide in *Zupa*.

¶ JUPARELLUM. Vide in *Jupa* 1.

¶ JUPATUM, pro *Lupatum*. Vide *Seifpadum*.

¶ JUPELLUM, Jupo, &c. Vide in *Jupa* 1.

JURA, Juramentum, sacramentum, in Fœdere inito inter Sanctium Pompilooensium Regem & Almutadyrum an. 1073. apud Blancam in Comment. Rerum Aragon. pag. 635.

¶ JURABILE Feudum. Vide in *Feudum*.

¶ JURAMEN. Glossario Isidori: *Juris*, *Juramen.* Græviusex Papia sic censet emendandum: *Jus, juris, fit ex oleo, vino, aqua salsa, & cæteris talibus, ut pipere. Jusjurandum, Juramen, Juratio*, cum pro jure quis jurat.

JURAMENTALES. Vide *Juramentum*, lin. *Sacramentarii apud Joannem VIII. &c.*

JURAMENTUM est *affirmatio vel negatio de aliquo attestatione sacra rei firmata*, ut est in Fleta l. 5. c. 22. §. 5. Gregorius Nazianzenus in Iambo 15. seu in Definitionibus:

Ὅρκος δ' ἐστὶ πίστεως ἐγγυητὴς Θεοῦ.

Proprie autem ita appellatur *Purgatio canonica*, seu à Canonibus recepta: quo nomine opponitur *vulgari*, cujusmodi sunt duellum, ferrum candens, & id generis aliæ purgationes, quas improbavit semper Ecclesia. Ejus autem effectus est, ut qui impositum delictum à se amoliri vult, id præstito sacramento diluat: cui quidem in rebus haud magni momenti, vel si actor aut accusator desit, aut nullas habeat probationes, aut habeat illegitimas, quæ non admittuntur à judice, locus datur: ut est in Regiam Majestatem lib. 4. c. 21. in Quoniam Attachiamenta c. 24. in Legibus Burgorum Scoticorum c. 30. 82. &c Lex Bajwar. tit. 8. cap. 16. §. 3. *In his vero causis sacramenta præstentur, in quibus nullam probationem discussio judicantis invenerit.*

Etsi autem in hac purgationis specie perjuria interdum fiant: ea tamen recepta est, quod nemo fere tam pravi existimetur animi, ut coram Deo ac Sanctis veritatem reticere velit ac audeat, adeo ut si pejeret, Deum in se vindicem continuo experiatur: quod non semel evenisse testantur Scriptores: in primis S. Augustinus Epistola 75. 137. S. Audoenus in Vita S. Eligii libro 2. cap. 56. 59. 77. Gregorius Turonensis, locis mox laudandis, ubi de juramentis ad Sanctorum reliquias, Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 6. & aliquot alii. Gregorius Mag. Homil. 32. in Evangel. de Basilica SS. Processi & Martiniani, in qua condita erant eorum corpora: *Ad extincta namque eorum Corpora viventes ægri veniunt, & sanantur, perjuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur.* Vita S. Præjecti num. 20. *Cœpit namque divina virtus ad prædictorum Martyrum corpora plurima monstrare miracula, ... declarabantur sæpius Juramenta, reorum solvebantur vincula, &c.*

Sacramentum hancce purgationis speciem, vulgari nomenclatura, appellari scribit Hincmarus de Divortio Lotharii & Tetbergæ, Interrog. 6. *Juramentum, quod usitato nomine appellatur Sacramentum, quia in eo illud oculis fidei pervidetur, quod corporis oculis non conspicitur.* Ivoni Carnotensi Epist. 206. dicitur *Sacramentum purgatorium*. *Per Sacramentum Dei judicium exspectare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 59. *Sacramento se purificare*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 32. §. 3. *Per Sacramentum se defendere, cum Sacramento se purgare*, lib. 1. tit. 25 §. 49. Nitbardus l. 1. an 834. *Veruntamen haud est thoro regio recepta, donec se criminibus inuo∫iam, qui eriminater dederat, Sacramento una cum propinquis coram plebe effecit.* Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Angl. c. 6. *Sacramento delationem infirmans, in exilium actus est.* Cap. 12. *Godwinum quoque obliquis oculis intuitus, ad Sacramentum purgationis compulit.*

Quod si res majoris esset momenti, non solus, seu, ut vulgo dicitur, *sola manu sua* jurabat reus, seu accusatus: sed alii deligebantur, qui id ipsum quod ille, periode jurarent, vel saltem sacramento affirmarent, quæ ille juraverat vera esse. Horum augebatur numerus pro rei vel causæ, de qua agebatur, momento, ut est in Lege Bajwar tit. 1. c. 3. §. 1. in Lege Alaman. c. 6. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 9. in Legibus Henrici I. Reg. Angl. c. 64. 66. 67. apud Innocentium III. lib. 16. Epist. 158. &c. Atque pro modo numeri eorum, qui jurabant, *majus* vel *minus sacramentum* peragi dicitur in Lege Frision. tit. 1. §. 5. 13. 14. tit. 2. §. 7. Vide Alamannica Goldasti pag. 24.

Non tamen æque omnibus probatum, ut alii, quam ipsi à quibus de jure requirebatur, sacramentum præstarent. Papianus lib. Resp. tit. 25. *Si à judice statutum fuerit, aut inter partes convenerit, ut de rebus dubiis sacramenta præbeantur, eum solum debere jurare, à quo aliquid repetitur, nec ab aliis personis sacramenta requiruntur.*

Testes illi juratori adjuncti *Sacramentales* vulgo vocantur, ut in Lege Aleman. tit. 6. §. 2. tit. 36. §. 3. tit 53. in Lege Bajwar. tit. 1. capit. 3. §. 1. 2. tit. 16. cap. 1. §. 2 in Lege Frision. tit. 1. §. 2. 6. 8. 13. 14. tit. 3. §. 1. in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 9. tit. 55. §. 2. 3. 14. 33. &c. Notitia Judicati, in Tabulario Cesaurieosi: *Et dedit ei guadium jurare cum suis legitimis Sacramentalibus, sicut Lex est.* Vide Diplomata post Chronic. Reicherspberg. pag. 39. 40. *Consacramentales*, in Capitul. Caroli Mag. lib. 3. cap. 58. & in Legibus Henrici I. Reg. Angliæ cap. 64. 66. 87.

Sacramentarii, apud Joannem VIII. PP. Epist. 228. *Juratores*, in Lege Salica tit. 55. §. 1. 3. 8. in Pacto Childeberti §. 2. 8. in Lege Aleman tit. 6. §. 5. in Lege Ripuar. tit. 35 §. 5. Longob. lib. 1. tit. 9. §. 37. tit. 17. §. 1. lib. 2. tit. 41. § 7. tit. 55 §. 30. in Capit. Caroli Mag. lib. 3. tit. 64. &c. *Conjuratores*, in Lege Salica tit. 50. §. 3. in Lege Frisionum tit. 14. §. 2. Ale-

Alemannica tit. 50. §. 3. in Capitularibus Caroli Magni lib. 4. cap. 26. 74. lib. 5. cap. 150. in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. §. 15. in Capitul ann. 829. cap. 6. Addit. 5. cap. 301. & Concilio Moguntiacensi ann. 888. cap. 23. &c. Unde *Conjurare* pro id generis sacramenti adimplere, quod una omnes jurarent, in Lege Salica tit. 59. apud Marculfum lib. 1. Form. 18. 38. in Formulis incerti Auctoris capit. 5. in Formulis secundum Legem Rom. capit. 30. 40. & apud sanctum Audoenum in Vita S. Eligii libro 2. capit. 55. Dicuntur denique *Purgatores*, apud Andream Suenonis in Legib. Scaniæ libro 7. capit. 3. *Compurgatores*, apud Innocentium III. libro 16. Epist. 158. & capit. 9. & 13. de Purgatione canonica. *Juramentales*, apud eumdem Andream Suenonis l. 5. c. 6. l. 6. c. 10. 13. l. 7. c. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 13. l. 8. c. 3. l. 16. c. 3.

Ejusmodi autem esse debebant *Sacramentales* & *Conjuratores*, qui pro viris *bonis* haberentur, seu *legalibus*, vel *legitimis*, & testimonium perhibere *idoneis*; ac proinde essent *credibiles*, & qui *nullis accusationibus fuissent infamati*, ut est in Legibus Willelmi Nothi vernaculis cap. 16. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 64. *ita idonei, quibus nullum posset crimen imponi*, ut habet Hincmarus opusc. 30. Unde priusquam ad sacramentum admitterentur, examinabantur à judicibus. Notitia anno 818. apud Perardum pagina 36. *Ante ipsos Missos, duodecim testimonia sibi præsentavit, his nominibus .... ipsi testimonia diligenter discussi fuerunt, & super ipso altario manus positas jurati dixerunt, &c.*

Sed maxime ejusdem *conditionis* & *ordinis*, quibus reus, vel actor primarius, *Sacramentales* esse jubebantur. Formulæ secundum Legem Roman cap. 31. *Similiter testes sibi similes visores & cognitores, secundum quod ei judicatum fuit, post ipsum juraverunt, ut quicquid jam dictus ille de hac causa juravit, verum & idoneum sacramentum dedit.* Lex Frisionum tit. 1. §. 7. *Si litus nobilem occiderit . . . cum 35. juratoribus suæ conditionis se excuset.* Henricus Imp. de Conventione pacis publicæ anno 1051. apud Goldastum: *Liber, vel personatus serviens, ... cum totidem suæ comparitatis testibus .... se expurget.* Ita si Presbytero purgandi se ab imposito crimine necessitas incumberet, tum is *Sacramentales* sui ordinis, hoc est, Presbyteros producere tenebatur. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 64. *Sacerdos, qui regularem vitam ducat, in simplici accusatione solus, in triplici, cum duobus ordinis sui juret. Diaconus in simplici compellatione, cum duobus; in triplici, cum sex Diaconibus se allegiet. Plebeius Sacerdos purget se sicut regularis Diaconus. Presbyter ab Episcopo vel Archidiacono suo accusatus, se sexto juret Sacerdotum legitimorum sicut ad Missam paratorum.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 36. *In nullis aliis proditionibus debet quis se salvare per consimilem, sed per parem. Sciendum tamen est, quod talis est par, quod valeat tantum in genere, quantum qui reptatus fuerit, & quod tantum valeant bona sua, & quod sint consimiles corporis; aliter autem non est par.* Infinita prostant hujusce ritus decreta & exempla, in Lege Bajwar. tit. 6. cap. 15. in Capitulari Aquisgran. ann. 803. cap. 7. in Capitularib. Caroli Magni lib. 5. cap. 34. in Concilio Moguntiacensi an. 888. cap. 23. Erfordiensi an. 932. cap. 4. Londoniensi an. 1108. cap. 4. in Legibus Presbyterorum Northumbrensium sub an. 977. cap. 47. in Codice Carolino Epist. 72. sub finem, in Epist. Eugenii PP. 106. 104. Hist. Franc. Caus. 2. q. 5. cap. 12. 13. 16. 19. apud Theganum de Gestis Ludovici Pii cap. 30. Hildebertum Epist. 67. Arnulfum Lexoviensem in Ep. pag. 12. Hugonem Flaviniacensem pagina 199. Anselmum Cantuariensem libro 3. Epist. 45. Ivonem Carnotensem Epist. 206. Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. cap. 15. Celestinum III. PP. Epist. 5. 13. Gregorium IX. lib. 5. Decret. tit. 33. c. 5. 8. 10. 12. Sugerium Epist. 106. 147. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 15. Florentium Wigorniensem ann. 1130. Rogerum Hovedenum pag. 739. Bractonum l. 5. tract. 5. capit. 13. §. 3. in Charta Communiæ Tornacensis §. 16. &c.

Interdum requirebatur in Sacramentalibus sexus paritas: ita ut si femina ad sacramentum compelleretur, sui sexus Sacramentales exhibere teneretur. Leges Hoeli Boni Principis Walliæ cap. 14. *Si cujus uxor de alio infametur, & hoc tamen sit incertum, septima manu mulierum expurget. Si secundo infametur, cum quatuordecim. Si tertio cum quadam certitudine hoc dicatur, juramento 50. mulierum se expurgabit.* Cap. 17. *Si mulier negat adulterium, det juramentum 50. mulierum, &c.*

Interdum ex proximis seu agnatis vel cognatis Sacramentales deligebantur. Lex Bajwar. tit. 7. capit. 15. *Cum 12. Sacramentalibus juret de suo genere nominatis, &c.* Adde Capitulare 3. anni 813. cap. 9. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 26. *Fidejussor negans fidejussionem suam de septimo proximorum sibi redemptione negabit, &c.* C. 27. *Juret tamen de septimo proximorum sibi in redemptione super sepulcrum debitoris, si possit invenire, sin autem super altare dedicatum, quod illi rem suam vendidit, & quod ipse pro fidejussore fuit.* Ch. Waldemari Daniæ Reg. an. 1163. apud Petrum Resenium in Notis ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ p. 643. *Si autem primo incusatus fuerit excusatus, & actor alium incusaverit, ille juramento 12. cognatorum suorum se purgabit.* Adde Opusc. 30. Hincmari Rem. p. 335.

Nominabantur autem *Sacramentales* interdum à reo, interdum ab accusatore. Ac ab accusatore quidem: Lex Alamannor. tit. 6. §. 2. *Tunc debet homo, qui causam requirit, tres electos denominare, & eis denominatis tribus licentiam habeat excusator rejicere duos, tertium vero non licet rejicere.* Adde §. 5. Non licebat tamen accusatori testes eligere *absque suo Causatore*, ut est in Capitulari 2. ann. 805. c. 11. lib. 3. Capitularium c. 10. ubi pro *Causatore* Capitulare quartum Caroli M. ann. 805. perperam præfert *accusatore* Lex Longobardorum lib. 2. tit. 55. §. 5. & Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 2. 3. *Ad Evangelia juret cum 12. aliis suis, id est, Sacramentalibus: ita ut sex illi nominentur ab illo, qui pulsat, & septimus sit, qui pulsatur, & quinque quales voluerint liberos eligat, ut tamen sint duodecim.* Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Remensis p. 335. *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui eum non cutabant, ipso resultante quod francus esset, & ut liber se defendere vellet, & quiret, & quidem eum ita idoneis, quibus nullum posset crimen imponi.*

Sed & ita ab accusatore nominabantur *Sacramentales*, ut si reo ob legitimam causam essent suspecti, ab eo rejici possent, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 9. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ c. 8. *Accusatus de furto, si compareat primo die juridico vel secundo, & pro se offerat per jurisjurandi religionem defensionem virorum 12. quos actor voluerit de tota provincia nominare, oportebit actorem acquiescere juri nominationis. Et cum 12. viri fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ causa sibi suspectos recusare de nominatis 12. in quorum locum actor statim tres alios nominabit.* Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1163. apud Resenium ad Jus aulicum Canuti II. Regis pag. 642. *Statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, se defendat per nominatos de provincia in hunc modum, &c.* Infra: *De homicidio autem istud statuimus, ut reus in generali placito trahatur in causam, & in secundo placito actor nominet 15. de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, &c.*

Quandoque à reo nominatos testatur eadem Lex Longobardorum libro 2. tit. 55. §. 7. 14. interdum denique sorte electos, observare est ex Lege Bajwar. tit. 16. §. 6. & ex Legibus Henrici I. Regis Angl. capit. 66. extremo.

Qui porro à reis eligebantur *advocati*; ut qui ab accusatore, *Nominati*, vel *Denominati* dicebantur. Lex Alamannorum tit. 53. *Et cum 12. Sacramentalibus juret, cum 5. Nominatis, & 7. advocatis*. Tit. 24. & 28. *Cum 12. Nominatis juret, & aliis tantis advocatis*. Qui vero hisce locis *advocati*, *electi* dicuntur tit. 6. 30. 76. & in Pactu Childeb. §. 2. 8. in Capit. Car. M. l. 6. c. 109.

NOMINATI vero dicti sæpe nude Sacramentales ab actore vel accusatore delecti. Lex Alaman. tit. 89. *Si quis hominem occiderit, cum 12. Nominatis juret, &c.* Lex Bajwar. tit. 6. §. 2. *Cum 24. Sacramentalibus Nominatis juret in altari*. Decretum Tassilonis de Popularibus Legibus §. 6. *Juret in Ecclesia cum tribus Nominatis Sacramentalibus*. Leges Henrici I Reg. Angl. c 66. *Vel ita se allegiet: Nominentur ei 14. & acquirat ex eis undecim*. Id est, eligat.

DENOMINATI, apud Hincmarum opusc. 53. *Cum Denominatis sibi vicinis Presbyteris . . . . famam suam purget*. Fridericus II. Imper. in Charta privilegiorum urbis Ratisponensis an. 1230. *Is, qui reus putatur, tertia manu se purgabit, inter quos sint duo, qui dicuntur Denominati*.

Incertum porro an *sacramentum nominatum* inde dicatur, quod cum *nominatis Sacramentalibus* crimen objectum juramento diluat reus. Quippe in Legibus Willelmi Nothi vernaculis capit. 16. homo liber, & qui testimonium habeat de legalitate, accusatus de latrocinio, purgat se per plenum (*planum*) sacramentum, *par plein serment*: qui vero jam infamatus fuit, per sacramentum nominatum (*par serment nomed*) purgat se duodecima manu. Eædem Leges capit. 17. *S'en escondira per 36. homes loals, sei trentosiste meins*. Id est, purgabit se per 36. legales homines, seu trigesima sexta manu. Verum cum sacramentum nominatum opponatur *Plano* in laudato § 16. Legis Normannicæ, & *plane* etiam jurare *Sacramentales* seu *Conjuratores*, ac proinde *Nominatos*, observare sit ex Legibus Henrici I. Regis Angl. nescio an potius videatur existimare *nominatum* inde appellari sacramentum, quod juranti verba *nominentur* ac dictentur, utpote à lege recepta, indicta, & nominata, de qua sacramenti specie agemus mox.

Id autem solum jurabant *Sacramentales*, *quod veritatem credebant eum dicere, qui jurabat*, ut est apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense part. 8. cap 21. Innocentium III. PP. libro 16. Epist. 158. Greg. IX. libro 5. tit. 34. capit 9 13. 16. in supra laudata formula 41. secundum Legem Roman. in Quoniam Attach tit. 5. §. 7. &c. Hugo Flaviniacensis in Chronico ann. 1101. *Tusculanus Episcopus . . . . purgationem Eduensis suscepit, Lugdunensi prosequente, & Iuramentum ejus ita confirmante: Credo Norgaudum istum Episcopum Eduensem vera jurasse; Cabilonensi quoque in id consentiente, & idem jurante*. Jura & Consuetudines Norman. cap. 125. *Secundus autem jurabit sic: De sacramento quod N. fecit, salvum fecit Juramentum, sic Deus me adjuvet & Sacrosancta: & alii sic jurabunt. &c.* Addam denique Chartam insignem hujusce moris testem, Stephani de Terviano, ex Regestis Carcasson. f. 14. ex Camera Comput. Paris. *Ad majorem autem horum omnium & perpetuam firmitatem juratos Conjuratores fidejussores dono, videlicet Pontium de Olargio & alios infrascriptos. Ego itaque prædictus Pontius de Olargio credo, quod præfatus Stephanus de Cerviano ex corde abjuret omnem sectam, & omnem hæresim, & amplectatur ex animo & confiteatur unitatem & fidem S. Rom. Ecclesiæ. Et ideo conjuro cum eo, & sub jurejurando fidejubeo tibi Domino A. Abbati Cisterciensi, Apost. Sed. Legato, stipulanti promitto me curaturum & facturum, quod præfatus Stephanus de Cerviano omnia supradicta & singula fideliter observabit. Et si aliquando, quod Deus avertat, adversus supra scripta venire tentaverit, & illud delictum infra 30. dies non emendaverit, ego cum sancta Ecclesia, vel cum Principe terræ, ipsum Stephanum viriliter impugnabo, & cum eo nullam societatem habebo, donec Ecclesiæ plane satisfecerit*. Huc etiam referri debet vetus formula de Sacramentalibus in formulis vett. capit. 33. 34. *Et duodecim conlaudantes juraverunt, & de linguis eorum legibus dixerunt*.

Quo vero pacto, seu quo ritu *Conjuratores* illi, sive *Consacramentales* & *Compurgatores* jurabant, vel sacramenta sua præstabant, docet Lex Alamannica tit. 6. §. 7. *Illa sacramenta debent esse jurata, ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic illi Deus adjuvet, vel illæ reliquiæ, ad illas manus, quas comprehensas habet, ut de illa causa interpellatus est, culpabilis non sit*. Jejuni autem iurabant, & discutiebantur à iudice, ut est in Capitulari Aquisgran. an. 787. cap. 62. in Capit. 2. an. 805. in Capit. 3. ejusd. anni c. 11. & l. 3. Capit. c. 10. 52.

JURARE igitur *sua manu* dicebatur testis, cum solus iurabat, nec habebat *Consacramentales*, qui cum eo iurarent. Addit. ad Legem Frisionum §. 49. *Liceat ei, qui vulneratus est, sua solius manu Sacramentum peragere quod tot vulnera uno ictu ei fuissent illata*. In Capitulis Caroli M. lib. 3. *Cum sacramento manu propria singula se idoneum facere*. Acta Alexandri III. PP. apud Baron. ann. 1177. *Comes etiam Rogerius, sicut Archiepiscopus fecerat, manu sua Juravit*. Hermannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 72. *Ubi vero ei multis intervenientibus concessum est, ut sola manu se Purgaret, &c.* Charta Libertatum oppidi Cellarum in Biturig. ann 1216. *Si aliquis hominum Cellensium accusatus de aliquo fuerit, & teste comprobari non poterit, contra probationem impetentis per solam manum suam deculpabit*.

¶ JURARE PROPRIA MANU, Instrumentum subscriptione sanctæ Crucis signare, munire. Vetus Scheda Abbatiæ Moissiacensis: *Comes Tolosanus hanc eandem donationem ibi deveniens rogatu nostro corroboravit, firmavit, manuque propria Juravit*.

JURARE UNICA MANU, vel *cum uno Sacramentali*. Lex Bajwar. tit. 8. cap 14. § 2. & tit. 9. cap. 15. & tit. 12. cap. 6. & tit. 16 cap. 6. *Sua manu, cum uno Sacramentali Jurare*. Tit. 8. cap. 2. *se altero*. Capitulare 3. ann. 813. cap. 43. *Cum uno wadio & una manu emendare studeat*. Regiam Majestat. lib. 1. cap. 8. §. 4. *Probabit quodlibet essonium propria manu & unica*. Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 26. §. 2. *Hoc Probabit unica manu*. Ubi Skenæus, *suo & unius Conjuratoris sacramento*. Charta Guillelmi Archiep. Remensis an. 1220. pro urbe Mosomensi: *Si læsus non potest habere testimonium supradictorum, ipse Probabit sola manu*. Et infra: *Et læsor manu septima se purgabit*. Idem videtur esse, quod *Jurare*, vel *approbare uno sacramento*, in Lege Vervinensi ann. 1233. art. 16.

JURARE IN MANU PROXIMI, cum quis jurat cum alio. Capitulare 3. ann. 813. c. 43. *Si quis ingenuus cum lidis raptum fecerit, cum suo wadio & una manu emendare studeat*. Additio ad Legem Frision. tit. 4. *Aut si negaverit, solus Juret in manu proximi*. *In manu lidi sui Jurare*, in Lege Saxonica cap. 2. §. 8.

JURA-

JURARE CUM DUOBUS ALIIS *id audientibus & cum eo Jurantibus*, in Regiam Majestat. lib. 3. cap. 21. §. 3. in Statutis Guillelmi Reg. Scotiæ c. 14. §. 3. in Quoniam Attachiamenta c. 10. §. 6. & in Constit. Adolphi Imp. an. 1293. apud Freherum: quod idem valet ac

JURARE TERTIA MANU, in Lege Saxon. cap. 1. §. 1. 6. 9. apud Hugonem Flaviniac. in Chronico p. 255. in Charta Communiæ Tornacensis §. 9. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pagina 232. *Jurer lui tiers de mains*, in Consuetudine Pontivensi art. 20. Hincmarus Laudun. *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui eum non curabant*. Nescio, an huc pertineat, quod habet Ditmarus libro ult. pagina 110. *Otto Comes prædictus in præsentiam Imperatoris & Erkambaldi Archipræsulis veniens, injustam uxorem suam tribus sacramentis amisit*. Vide Chartam Adolphi Imp. de Insulis Rheni editam à Frehero.

JURARE CUM TRIBUS NOMINATIS SACRAMENTALIBUS, in Decreto Tassilonis de Popularibus leg. §. 6. in Lege Bajwar. capit. 12. tit. 2. Edit. Heroldi & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ capit. 74. *Terno juramento inficiari*, apud Andream Suenonis libro 9. Legum Scaniæ capit. 4. 8. libro 10. capit. 1. *manu tertia* lib. 10. cap. 2. idem quod

JURARE SUA QUARTA MANU, in Lege Frision. tit. 2. §. 8. *Jurare quarta manu*, in Regiam Majestat. libro 2. capit. 63. §. 9. & in Concilio Coloniensi ann. 1266. cap. 26. Vide Concilium Suessionense ann. 853. cap. 4.

JURARE QUINTA MANU, in Lege Aleman. tit. 6. §. 6. in Concilio Ilerdensi capit. 10. & apud Alexandrum III. in Appendice ad Concilium Lateranense III. capit. 15. Ivonem Carnotens. Epist. 229. Sugerium Epistola 147. &c. i. se quinto. Consuetudines Arkenses anno 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si vero aliquis super facto in jure fuerit impetitus, prima vice proprio juramento, & aliorum quatuor legitimorum hominum juramentis poterit se purgare*. Charta Caroli Ducis Normanniæ & Locumtenentis Regis anno 1357. ex Archivo Regio: *Propter quod eidem reo purgationem canonicam indicimus cum quinta manu Presbyterorum sui ordinis, &c.* [In Arresto Senatus Parisiens. ann. 1353. fit mentio *de Juramentis cum quinta manu, quod erat purgationis genus*.] Vide Capitulare 3. anno 789. sub finem, & Joan. Sarisber. Epist. 122.

JURARE SEXTA MANU, in Lege Saxon. tit. 3. §. 2. hoc est, & suo & quinque aliorum sacramento. Pactus Legis Salicæ tit. 76. *Debet ibi sextus Wedrede Jurare*. Adde Leges Scanicas libro 9. cap. 9. libro 13. capit. 6. Leges Henrici I. Reg. Angl. capit. 65. 67. & Leges Burgor. Scotic. capit. 41. veterem Consuetud. Normanniæ cap. 85. præterea Appendicem Concilii Lateranensis III. cap. 15. &c.

JURARE SEPTIMA MANU. Lex Bajwar. tit. 3. §. 2. *Tunc cum 6. Sacramentalibus Juret, & ipse sit septimus, in altari coram populo & Presbytero*. Saxo Grammaticus L. 10. Hist. Danicæ pag. 180. *Quod si reus ab actore testimonio superari requireret, sex secum commilitonibus in jus jurandum accitis, culpa, quæ objiciebatur, alienum se fuisse monstrabat*. [Instrum. an. 1182. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 888. *Assignatis & adhibitis testibus idoneis Juramentum septima manu præstitit*. Chronicon Vosiense lib. 1. cap. 49. *Propter suum Episcopatum Jurat tandem electus septima manu nullas alias promisisse vel dedisse pecunias*. Charta Rollandi Abb. Arremar. anno 1209. in Tabul. Campaniæ Thuano: *Et dominus hominis illius septima manu propria, & manu trium Militum, & trium proborum hominum probaverit interposito sacramento*. Sacramentum porro ejusmodi *cum septima manu*, ex usitatioribus fuit, ut colligere licet ex Lege Ripuar. tit. 56. ex Formulis veterib. Bignonii cap. 3. ex Legib. vernaculis Willelmi Nothi cap. 16. Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 66. Concilio Trosleiano an. 909. cap. 1. §. 9. Hugone Flaviniac. in Chron. p. 199. Epist. 106. inter Sugerianas, Arnulfo Lexoviensi Epist. 9. & Epist. 10. ex iis, quæ editæ sunt to. 13. Spicileg. Acheriani, Ivone Carnot. Epist. 54. 206. 229. quinta Compilat. Decretor. lib. 4. tit. 2. cap. 1. lib. 5. tit. 13. capit. 1. Reinero apud Chapeavillum to. 2. Hist. Leodiensis p. 197. Lege Vervinensi ann. 1233. art. 17. 28. Regesto Parlamenti B. fol. 69. v. sub an. 1284. &c.

JURARE DECIMA MANU. Vetus Notitia in Tabulario Persiacensi Charta 16. *Dum ipse Comes in ipsa civitate residebat, novem testes ad jurandum dedit, his nominibus, &c.* *Jurare cum una decima*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 164.

JURARE UNDECIMA MANU. Leges Burgorum Scoticor. cap. 24. §. 2. *Burgensis debet se purgare contra dominum Regem, vel ejus Ballivum de querelis inter se motis in burgo undecima manu, &c.* ubi Skenæus, *i. suo & decem Conjuratorum sacramento*.

JURARE DUODECIMA MANU compellebantur, qui gravioris criminis accusabantur, ut est in Provinciali Ecclesiæ Cantuariensis lib. 5. tit. 14. *Jurer se dudzime main*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 4. 16. Ditmarus lib. 4. pag. 47. *Judiciali sententia duodecimus ipse sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romæ simili sententia se in conspectu præfati Imperatoris purgavit*. Et lib. 6. *Hæc Rex ea ratione audivit, ut prius trecentorum pondera talentorum Episcopali solverent ditioni, & qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum undecim amicorum, aut secundum canonicam auctoritatem ei satisfacerent*. Quod idem valet ac *duodecima manu*, cujusmodi sacramenti passim mentio occurrit, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. §. 1. in Lege Burgund. tit. 8. 52. in Lege Ripuar. tit. 66. in Lege Saxon. cap. 1. §. 3. 4. 5. in Lege Frision. cap. 14. §. 1. 2. 3. in Capit. ad Legem Alemannor cap. 2 6. &c. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55 §. 2 3. 5. 33. in Capitul. 3. an. 813. cap. 10. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 129. in Capitul. Caroli Calvi tit. 12. cap. 6. in Formulis veterib. Bignonii cap. 3. in Formul. Andegav. num. 49. in Concilio Suessionensi ann. 853. cap. 4. Moguntinensi ann. 847. cap. 1. in Legib. Edw. Confess. cap. 20. in Regiam Majestatem lib. 1. cap. 7. §. 11. 12. cap. 12. §. 10. 11. in Legibus Burgor. Scoticor. cap. 24. in Quoniam Attachiamenta cap. 24. 75. in Legibus Scaniæ Andreæ Suenonis passim, in Privilegiis Ratisbonensib. an. 1230. Foris Alcaconensibus æræ 1267. apud Gregor. libro 1. Decretor. tit. 34. cap. 1. Ægidium Aureævallis Monachum cap. 12. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandriæ cap. 15. &c.

JURARE CUM SEX ELECTIS, *vel cum duodecim, in Ecclesia*, in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 109. i. suo & 12. aliorum juramento se purgare. *Duodecima manu, seu tertiadecima jurare*, in Formulis secundum Legem Romanam cap. 30. Pactum pacis inter Childebertum & Chlotarium Reges cap. 2. *Duodecim juratores electos dare debet, quod furtum, quod objicit, verum sit*. Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Hincmari Remensis pagina 335. *Ut se ab octo ex paterna parte propinquis, & à quatuor æque ex materna purgaret*. Adde Capitul. 3. ann. 813. cap. 10. Wandelbertus de Miraculis S. Goaris num. 46. *Rem per se examinandam suscepit, omniumque, qui tum aderant, judicio, jurisjurandi conditio Consideo Monasterii est constituta, qua ille postea cum aliis duodecim firmavit possessionem sæpedictam non Ecclesiæ Treuirorum, sed dominio Regis tantum competere*. Exstat Arestum Magni Consilii 21. Febr.

br. an. 1490. in Regestis ejusdem Curiæ, quo Consiliarius Parlamenti Delphinatium, cui crimina aliquot inferebantur, quorum se innocentem contendebat, Literis Caroli VIII. Regis ad eam dignitatem admissus fuit, postquam in Magno Consilio de iis sacramento se purgasset, quod à duodecim *Comprobatoribus* seu Conjuratoribus, tanquam verum confirmatum est, iilque viris primariis, in quibus erat Comes Fuxensis.

JURARE DECIMA QUARTA MANU, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap 14. & apud Gregorium IX. lib. 5. tit. 33. cap. 10.

JURARE DECIMA SEXTA MANU. Vide Formulas veteres Bignonii cap. 2. & Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 66 extremo.

JURARE CUM OCTAVO DECIMO, in Pacto Legis Salicæ tit. 76.

JURARE VIGESIMA UNA MANU. Charta Communiæ Nantoliensis an. 1233. *Et si latrocinium imponatur, escondiet se vicesima una manu hominum.* Aresta anno 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 49. *Purgabit se per juramentum suum cum* 20. *Conjuratoribus Militibus de credentia.*

JURARE VICESIMA QUARTA MANU, apud Andream Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 6.

JURARE VICESIMA QUINTA MANU, *seu cum* 24. *Sacramentalibus nominatis*, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 6. §. 2. in Capitul. ad Legem Alemann. c. 22. 23. & in Quoniam Attachiamenta cap. 24. §. 5.

JURARE CUM VIGINTI SEPTEM *hominibus*, *& cum tribus Thanis*, in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ cap. 1. § 6. & in Regiam Majest. lib. 4. cap. 21.

JURARE CUM TRIGINTA CONSACRAMENTALIBUS, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

JURARE TRIGESIMA SEXTA MANU, in Legibus Ethelredi Regis apud Wenetingum editis cap. 15. in Legibus vernacolis Willelmi Nothi cap. 17. & in Legibus Henrici I Regis Angl. c. 66. extremo. *Duodenario triplicato*, vel cum tribus juramentorum *duodenis*, apud Andream Suenonem in Legibus Scaniæ lib. 5. cap. 7. 18. lib. 13. cap. 4. lib. 14. cap. 1.

JURARE TRIGESIMA SEXTA MANU, *sua trigesima septima*, in Formulis veteribus secundum Legem Romanam form. 30.

JURARE CUM QUADRAGINTA ELECTIS, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 22.

JURARE QUADRAGESIMA OCTAVA MANU, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

JURARE QUINQUAGESIMA MANU, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 8. 14. 17.

JURARE SEPTUAGESIMA SECUNDA MANU, in Lege Ripuar. tit. 66. Vide Cujacium lib. 17. Observat. cap. 9.

JURARE SEPTUAGESIMA QUARTA MANU, in Concilio Valentino III. an. 855. cap. 23.

JURARE CUM OCTUAGINTA, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 23.

JURARE CEPTESIMA MANU. Rogerus Hovedenus an. 1194. p. 739. *Ita quod prædictus Eliensis Episcopus ad summonitionem Eboracensis Archiepiscopi jurabit cum centesima manu Sacerdotum, quod ipse nec præcepit, nec voluit, ut idem Archiepiscopus Eboracensis caperetur.* Vide Gregor. Turon. lib. 8. cap. 9.

JURARE TRECENTESIMA MANU. Vide in voce *Affatio.*

In sacramentis varii observati ritus, ac primo quidem ea peragebantur à jejunis, ut est in Capitulari 5. Caroli M. incerti anni cap. 39. in Ecclesia, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 21. in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 209. Notitia anno 818. apud Perardum in Burgundic. pag. 36. *Et ipse Fredelus in Ecclesia S. Johannis, in ipsa civitate, ubi alia sacramenta percurrunt, &c.* In veteri Form. 32. apud Bignonium: *In Basilica Sancti illius, ubi plurima sacramenta percurrere videntur.* Form. 3. *Quomodo hoc testimoniaverunt, tam super altarium Sancti illius, in illa Capella, quam in curte Fisci, ubi reliqua sacramenta soluta sunt, jurati dixerunt, &c.* Adde form. 2. & Formulas secundum Legem Romanam cap. 30. 31. 41. &c. Cedrenus in Leone Iconomacho ann. 1. κλωσιάζοντες δ᾽ ἐκεῖσε καὶ τῷ ἁγίῳ Θεοδώρου, ὄμνυσιν αὐτοῖς.

Sacramenta in Ecclesiis peragebantur super Crucem, super Altare, super S. Evangelia, super Canonem Ecclesiæ, super sanctas Reliquias, &c.

JURARE SUPER CRUCEM. Raimundus de Agiles: *Imperatori juravimus super dominicam Crucem, & spineam Coronam, & multa alia sancta.* Vetus Scriptor tom 4. Hist. Franc. de Alexio Imp. CP. *Impositis itaque manibus, & 12. primi suæ civitatis, sacris pignoribus, Cruci videlicet dominicæ, cum aliis, quæ secum attulerat, ... juravit omnia quæ proposita sunt.* Domnizo l. 1. de Vita Mathild. cap. 2. *Non aderat codex, baculos crucis ilico more rusticus in terra binos posuit, nihil errans in baculis jurat, velut esset Crux ibi pulcra.* Charta ann. 1286. apud Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohemiæ p. 296. *Factoque in ligno crucis Dominicæ juramento, &c.* *Jurare in cruce consecrata*, in Pœnitentiali Gregorii III. PP. cap 7. & Bedæ cap. 9. Vide Leonem Grammaticum pagina 494. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 99. Notas ad Alexiadem pag. 204. & supra, in *Cruce subscribere*, & *Crucis judicium*.

JURARE SUPER TE IGITUR, *& sanctam Crucem*, id est, super Canonem Ecclesiæ, in Foria Beneharn. Rubr. *de Notariis* art 14. & apud Harduinum *de la Jaille* in Tractatu de Duellis p. 43. v. [atque Gassendum in Notitia Eccl. Diniensis ad ann. 1430] *Jurare super librum Missalem & Crucem*, in Consuetudine Solensi tit. 4. art. 1. *Et losdeits messadges deben far sagrament sus lo libre Missal, la crotz dessus pausade, &c.*

JURARE IN ALTARI. Lex Alemann. tit. 7. §. 2. *Juret cum suis Sacramentalibus in ipso altari.* Lex Bajwar. tit. 1. cap. 3. §. 2. *Tunc cum sex Sacramentalibus jures, & ipse sit septimus, in altari, coram populo & Presbytero.* Tit. 1. cap. 6. §. 2. *Cum 24 Sacramentalibus nominatis jures in altari Evangelio superposito coram Defensore Ecclesiæ.* Vetus Placitum editum à Baluzio: *Super cujus sacrosanctum altare has conditiones manibus nostris continemus, vel jurando contingimus, quia nos supradicti testes scimus, & bene in veritate notum habemus, &c.* Adde Capitulare Aquisgran ann. 787. c. 62. Quo spectant hæc ex Consuetudine Solensi tit. 29. art. 20. *Et casenns crediter es tengut de jurar sus l'auter de sent Johan, lo libre Missal, & la crox desus pausats, &c.* Adde tit. 35. art. 22. Capitulare 1. Caroli Magni incerti anni capit. 39. Consuetudinem Baionensem tit. 5. art. 41. tit. 9. art. 46. tit. 10. art. 4. & Consuetudinem S. Severi tit. 1. art. 27. Consuetudines Tolosæ part. 2. rubr. de Jurejurando: *Judex debet ipsi actori jusjurandum deferre super altari præstandum.* *Juramentum altaris*, ibidem, & rubrica de Sententiis diffinitivis: *Sacramentum altaris*, part. 2. rubr. de Pignorib. Adde 4. part. tit. de Feud. art. 12. ubi ejusmodi juramentum distinguitur à juramento ad sancta Evangelia. Reclamatoria, quæ habetur inter Epistolas Bonifacii Moguntini Archiepiscop. 107. *Postea traxerunt me ad altare S. Remedi, & fecerunt me jurare stabilitatem ad illam Ecclesiam.*

JURARE POSITIS MANIBUS SUPER ALTARE. Gregorius Turonensis libro 3. Hist. cap. 14. *Positis super altare sanctum manibus, juravit, &c.* Lib. 5. cap. 3. Po-

suit

fuit manus super altare, cum juramento dicens, &c. Cap. 33. *Tunc inito placito ad Basilicam Martyris sancti conveniunt, elevatisque pater manibus super altarium, juravit filiam non esse culpabilem.* Fori Oscæ an. 1247. fol 11. *Qui inficiatur, jurat super altare, in quo consuetum est jurare pro homicidiis, & sic absolvatur.* Formulæ veteres apud Bignonium capit. 34. *Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens femina aliqua illa, in pago illo, in mallo publico, in Basilica Sancti illius, & alios quamplures bonos homines, qui subter firmaverunt, posita manu super sacrosanctum altare illius, sic jurata dixit:* Hic *juro per hunc locum sanctum & Deum altissimum, &c.* Adde form. 3. 33. 41. Ratbertum de Casib. S. Galli cap. 5. Matt. Paris pag. 616. &c. præterea Foros Aragon. lib. 3. fol. 51. v. Veteres cum jurabant, tetigisse aras docent Virgilius lib. 11. & Theon ad Aratum.

Jurare Super Altare Consecratum. Usatici Barcinonenses MSS. capit. 43. *Sacramentum sit omni tempore juratum super altare consecratum, vel super sanctum Evangelium.* Consuetudines Barcinonenses MSS. *Juramus per Deum vivum... & per altare consecratum S. Johannis, quod situm est in aula S. Crucis sedis Barcinonensis, &c.*

Jurare ad Portam *Ecclesiæ super Librum & Crucem*, in Foris Oscæ fol. 24. & in Foris Aragon. f. 126. v. 129. Edit. 1624.

¶ Jurare in Armilla Januæ. Hericus lib. 2. de Miraculis S. Germani Autiss. *Nam si quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio patrocinari definiens, saltem in armilla jusjurandum explere præsumpserit, hunc quod sit reus perjurii... absque dilatione pedissequa corripit ultio.* Suspicatur Sollerius per *armillam* hic, ut alibi non semel, annulum significari, quo janua solet ab egredientibus attrahi, ut à foris occludi possit, ut sensus sit: Nam si quis occluso etiam templo vel sacello S. Germani ad januam foris consistens & vel annulum contingens pejerare ac falsi testem invocare ausit sanctum Præsulem, *hunc quod sit reus perjurii... pedissequa corripit ultio.* Aliud sonat infra *Jurare super armilla sacra.*

Jurare Coram Altari. Will. Malmesburiensis libro 2. de Gest. Regum Anglican. capit. 6. *Remissus est ad Romanam Ecclesiam, ut ibi se coram Apostolico Joanne jurejurando defenderet. Et hoc fecit coram altare S. Petri: sed facto juramento cecidit coram altari, & manibus famulorum suorum portatus est ad Scholam Anglorum, & ibi tertia nocte vitam finivit.* Adde Walafridum Strabum de Miracul. S. Galli cap 22.

Jurare una manu ad altare, altera ad juramentum parata, in Judiciis Withredi Regis Cantuariorum cap. 19. 20.

Jurare Capite Suo *ad altare inclinato*, ibidem cap. 21.

Jurare Super Plura Altaria. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 49. *Tunc simul cunctis dicentibus, non potest persona inferior super Sacerdotem credi, restitit ad hoc causa, ut dictis Missis, in tribus altaribus me de his verbis exuerent sacramento.* Leges Hoeli Regis Walliæ cap. 26. *Fidejussor negans fidejussionem suam... vel solus jurans super septem altaria consecrata, &c.* Fleta lib. 2. cap. 63. §. 12. *Tunc considerandum erit, quod ille, cujus sallia dicitur, eam probet hoc modo, quod adeat novem Ecclesias, & super novem altaria juret, quod, &c.* Huc referenda quæ habet Radulfus de Diceto ann. 1040. *Quindecim juramenta juravit Theobaldus* (Comes Blesensis) *propria manu Consuli Gaufrido, & 20. Barones Castellenses cum eo, & 40. Milites Vavassores eisdem verbis, quibus & ipse,*

Adde Reginonem anno 756. Pluries vero jurare compellebantur. qui Sacramentales habere non poterant, qui pro eis jurarent. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si aliquis furto fuerit impetitus, prima vice proprio juramento & aliorum 4. legitimorum hominum juramentis poterit se purgare, & sic liber erit ab illo furto, quod tunc ei imponebatur. Quod si auxilium habere non poterit ad jurandum, hoc primo jurabit, & deinde quinquies jurando propria manu se purgabit secunda vice impetitus, novem juramentis prædicto modo exhibitis se purgabit.* Charta Ingelranni Codiciacensis Dom. an. 1233. pro libertatibus villæ *de la Beuvriere*, art. 1. *Ille vero per se & sex alios jurejurando, si sanguis effluxerit, se purgabit, sin, tria juramenta persolvet.* Infra art. 20. *Si terra calumniatur, quæ per annum & diem testibus 2. scabinis libere habita fuerit, non exinde respondebitur. Si testes defuerint, qui tenet, septem faciet juramenta.* Art. 32. *Si quis inculpatus aliquo magno crimine fuerit, & illo se defendere voluerit, septem sacramentis se purgabit.* Quanta autem fuerit sacramenti ad altare præstiti religio, docet Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo pag. 81. *In manu Episcopi gurpisco: quam gurpitionem sicut sacramentum super altare factum timeo.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Et hoc juravit super altare, ut firmiter teneret.*

Ita porro jurabant super *altaria*, ut iis superposita essent sancta Evangelia, quæ manu contingebant, ut supra attigimus: quod omnino improbat Chrysostomus Homil. de Juramentis, loco à Lindenbrogio allato. Illud vero sacramentum [*Juramentum & Sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8. quod quidem] quantæ fuerit apud Christianos religionis, discere licet ex Procopio lib. 2. de Bello Vandalico cap. 21. extremo. Capitula Caroli Magni lib. 5. cap. 34. de Sacerdotis purgatione: *Sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ se reddat. Jurare ad Evangelia*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 5. *Satisfacere ad Evangelia*, §. 10. *Ad Evangelia adfirmare*, lib. 1. tit. 9. §. 23. lib. 2. tit. 35. §. 7. Epistola Arsenii Episc. Hortensis de Ingeltrude Bosonis uxore: *Jure ego Engeltruda. D. meo Nicolao summo Pontifici & universali Papæ, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & hæc sancta quatuor Christi Dei Evangelia, quæ ore osculor, & manibus propriis tango, quia amodo, &c.* Formulam etiam istius juramenti exhibet Sexta Synodus Actione 13. καὶ ἀψάμενος τῶν προκειμένων ἀχράντων τοῦ Θεοῦ λογίων, Γεώργιος ὁ θεοσεβέστατος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ ὤμοσεν οὕτως. Μὰ τὰς ἁγίας γραφὰς ταύτας καὶ τὸν Θεὸν τὸν λαλήσαντα δι' αὐτῶν, ὅτι χῦρον λιβέλλας γενομένας ἀπό τινων. Act. 14. in sacramento ejusd. Georgii, pro Μὰ τὰς ἁγίας γραφάς. est: Μὰ τὰς ἁγίας δυνάμεις ταύτας, &c. Vide lib. 7. Cod. de Episc. aud. lib. 2. C. de Jurejur. propter calum. Nov. 51. 74. 123. &c. & quæ habent Scriptores de purgatione Xisti III. & Leonis III. PP. Anastasius, Eginhardus, Ivo Carnot. Epist. 129. Gratianus dist. 21. can. *Nunc autem*, can. *Mandastis*, caus. 2. q. 4. &c. præterea Chronic. Alexandrinum pag. 780.

Jurare Inspectis Sacrosanctis, id est, non tactis, sed coram ipsis, quemadmodum jurare solebant Episcopi & Sacerdotes: nam Episcopi *super Sacra jurare* vetantur, in Concilio Meldensi an. 845. capit. 48. Statuta Ordinis de Sempringham cap. 3. *Eligendi sunt 4. viri, Deum timentes & ordinem zelantes, qui inspectis Sacrosanctis jurabunt, quod, &c.* Tabularium Prioratus S. Nicasii de Mellento an. 1211. fol. 52. *Ego vero Galterus Capellanus prænominatæ domus inspecta sacrosancta Evangelio juravi, &c.* id est: *præpositis sanctis Evangeliis*, ut loquitur Gregorius Mag. lib.

7. Ind.

7. Iod. 1. Epist. 18. Iod. 2. Epist. 46. lib. 11. Epist. 53. *In sancto Evangelio coram posito iurare*, in Concilio Ilerdensi, apud Gratianum cap. 33. causa 2. q. 5. Synodus Calched. act. 1. προκειμένων τῶν ἁγίων τῶν ἁγιωτάτων καὶ ἁγίων εὐαγγελίων. Εἰς τὰ προκείμενα εὐαγγέλια, apud Annam Comnenam lib. 13. Alexiad. pag. 415. Erchempertus in Hist. Langob. *Cui sacramenta recentia dederant, præcipue Landolphus* (Episcopus) *per Evangelium Missarumque solemnia, nec non per manus sacratas suas illi non semel juravit*. Vide l. Properand. l. Cum Cum aut. Cod. de Curat. furios.

Jurare Super Textum Evangelii. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Abbatia Vindocinensi in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 95. *Venimus itaque ad Ecclesiam S. Trinitatis, ibique super textum Evangeliorum extrinsecus de auro fabricatum, & super ipsum altare mihi juravit, &c.*

☞ Per Evangelia juraturos manus prius abluisse ex Chrysostomo refert Suicerus in Thesauro Eccles. v. Εὐαγγέλιον, ubi antiquum & usitatum per proposita Evangelia jurandi morem probat ex Palladio ad Lausum in Eulogio pagina 68. Johanne Antiocheno in Nomocanone tit. 7. ex Constitut. nova 165. ex Libro 8. Basilicon, &c.

¶ Jurare sub Testamento Dei. Chronic. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 46. *Tunc Imperator sub Testamento Dei juravit aut dictum Episcopatum fratri illius se daturum*.

Jurare, vel Purgare se Evangelio *super caput posito*. Marcellinus Comes in Chronico, de Pelagio PP. *Qui à populo Romano factionis contra Vigilium* (decessorem) *incusatus, celebratis una cum Narse Litaniis, apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput posito, juramento se crimine purgavit*. Anastasius in Pelagio: *Qui Pelagius tenens Evangelia & Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium*.

Juramenti ad Sanctorum Reliquias & Tumulos, crebra est mentio. *Jurare in reliquiis*, in Lege Frision tit. 3. § 4 *In reliquiis Sanctorum*, tit. 12. § 1. tit. 14. §. 3. Capitularia Caroli Mag. lib. 6. cap. 209. *Omne sacramentum in Ecclesia, & super Reliquias juretur: & quod in Ecclesia jurandum est, vel cum 6. electis, vel si 12. esse debent, quales potuerit invenire, Sic illum Deus adjuvet & illi Sancti, quorum ista reliquia sunt, ut veritatem dicat*. Chron. Laurisham. p. 75. *Super sacras Reliquias hoc jurare debebit*. Dudo lib. 3. de Morib. Norm. *Delatisque Sanctorum Reliquiarum phylacteriis, manibus super ipsa impositis, Deo nominato, in primis juravit se contra omnes illi auxiliari*. *Jurare ad B. Petri corpus*, apud Gregorium Mag. lib. 2. Epist. 23. lib. 9. Epist. 23. lib. 11. Epist. 8. apud S. Bonifac Moguntio. Epist. 3. in Codice Carolino Epist. 88. apud Gregorium VII. PP. lib. 9. Epist. 16. Anastasium in S. Hadriano PP. pagina 99. in Chronico Farfensi p. 672. apud Will. Malmesbur. libro 2. de Gestis Anglor. capit. 6. &c. [Hinc *Sancta Juranda* vocantur in Charta Goslerni Episcopis è Chartular. B. Magdalenæ Castroduno. fol. 29.]

Interdum ea sacramenta ad plures reliquias exigebant. Eginhardus an. 757. de Tassilone: *Fidelitatemque tam ipsi Regi Pipino quam filiis ejus Karolo & Karolomanno jurejurando super Corpus S. Dionysii promisit. Sed non solum ibi, verum etiam super corpus S. Martini, & S. Germani, simili sacramento fidem se prædictis dominis suis, diebus vitæ suæ servaturum est pollicitus*. [Le Roman *de Rou* MS. ubi de Sacramento quod Heroldus Guillelmo præstitit.

A Bicx ceu souloient dire
Fist assembler un grand Concile;
Tous les corps saintz fist demander,
Et en un lieu touz assembler,
Tous une cuve en fist emplir, &c.]

Philippus Rex Francorum abrogavit pravam consuetudinem in Vasconiæ partibus, *qua in murtris & maleficiis, pro quibus pœna mortis vel membri mutilatio convictis deberet infligi, & accusatus, inculpatus seu denuntiatus de maleficio cum sacramento quod faciat supra corpus S. Severini vel alterius Sancti vel Sanctæ, quod non est culpabilis sive reus maleficii, de quo inculpatur, absolvitur & evadit, nisi fuerit in ipso maleficio in fuga deprehensus, vel confessus, vel primo per duos aut plures testes, & postea per duellum convictus vel citatus propter dictum maleficium permiserit se banniri, licet per alias probationes idoneas possit convinci*. Inter Aresta anno 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 51.

☞ Alteram consuetudinem non minus vitiosam, quæ Insulæ in usu erat antiquavit Johannes Rex Franc. Edicto an. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 400. *Et ordinatio, seu modus procedendi ad dicta Sancta, quod est dictu facile, juramentum fieri solet ab utraque partium sub certis formulis, ac in idiomate extraneis & insuetis, ac difficillimis observari. Super quibus utraque, vel altera partium si quoquomodo defecerit in idiomato, vel in forma, sive fragilitate linguæ juratis fermo labatur, sive manum solito plus elevet, aut in palma pollicem firmiter non teneat, & alia plura frivola & inania, circa dictum juramentum tam verbo, quam facto juxta villa prædictæ legem convenientia non observet, causam suam penitus amittit & perdit*. Unde colligere est quibus ceremoniis ejusmodi sacramentum peragebatur.

Sacramenti ad sacras reliquias præstiti formula fuit, quam ex Capitul. Caroli Mag. attigimus, cui similis est formula 31. juxta Legem Romanam: *Per hunc locum sanctum & Dei reverentiam*. Infra: *Per reverentiam istius Sancti & Dei altissimi*. Similis est etiam quam profert Petrus *de Fontaines*, in Consilio c. 5. § 1. *Quant li ensoingne sunt jugie à local, on doit faire aporter les Sains avant: cil se doit agenouiller, ki prouver les veut par fairement, & le Justice le doit ensi escherir: Ensi vous ait Dix, & li Saint ki chi sunt, & tout li autres, ke l'ensoingne, &c.* tametsi hæc de sanctis Evangeliis intelligi possint. Præstabatur autem ejusmodi sacramentum tactis ipsis sanctis reliquiis. Vita S. Maximi Confessor. n. 31. Τὰ δὲ Θεοφάνης ὄρκῳ τὰ σεβάσμια τὰ ἐπιβαλόντες, καὶ χερσὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προσαψάντες, &c. Lex Aleman. tit. 6. §. 7. *Ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant*. Gregorius Turon. lib. de Glor. Confess. cap. 93. *Et statim ponens manus super sanctum sepulcrum, dixit: Hujus Sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquor, &c.* Annales Francor. Bertiniani an. 757. *Sacramenta juravit multa & innumerabilia, reliquiis sanctorum Martyrum manus imponens*. Le Roman *de Garin* MS.

Devant les Seins à genollons se mist,
Leva sa main, desevre l'estandi.

[Vel ut est in Notis ad Villehardouinum p. 279.

Leva sa main, sor les Sains l'estendi.

Le Roman *de Rou* MS.

Quant Herard fus (les Sains) *sa main tendi,*
La main trembla, la char nerchi.]

Hinc forte origo manavit dexteram efferendi in sacramentis hodiernis, in quibus Evangelia & sacras reliquias συνεπιλαμβάνουσι τῷ τῇ, ut loquitur Anna Comnena lib. 13. Alexiad. p. 415. *mente comprehendimus*. Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. cap. 20. *Quidam autem cum ad jurejurandum in bonc Ecclesiam fuisset ingressus, ubi manus ante altare stans extulit, ut sacramen-*

cramentum mendax proferret, &c. Cap. 33. *Cum elevatis manibus sacramenta proferrent.* Cap. 53. *Hisque litigantibus, in noctis ipsa subit, ut eam sacramento dirimerent: ingressique Basilicam S. Martyris, elevatis bono manibus ad perjurandum, cum uemen Sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus, &c.* Adde c. 58. & lib. 5. Hist. c. 33. Decretum Tassilonis de Popularibus Legib. §. 7. *Iterata voce requisito debito, dicat: Extendamus dexteras nostras ad justum judicium Dei, & tunc manus dextras ad uterque cælum extendat.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ lib. 1 in Præfat. *Nunc autem exertis brachiis objurare.* Charta Balduini D. *de Comines* an. 1213. ex Tabular. S. Bertini: *Et prædicti viri & uxores eorum in Ecclesia S. Petri de Comines existentes, ubi hac acta sunt, elevatis manibus versus sanctum Corpus Domini, & sanctum altare, juraverunt quod &c.* Ditmarus lib. 5. *Hocque dextris elevatis affirmatur.* Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 274. *Comes Conradus de Warzerburg Advocatus noster porrecta dextra sua, aliisque laudamenti sacramentis constabilivit & ratificavit.* In juramentis veterum manum elevaram fuisse colligitur ex Orpheo:

Ὄρκια δ᾽ ἡμαίνετε, ἐσημαίνετε δὲ χερσίν.

Vide S. Athanas. in Apol. ad Constantium pagina 674. & Joan. Bapt. Hansenium libro de Jurejur. veterum capit. 12.

Juramenta ad Sanctorum reliquias certis & statis anni temporibus inhibita in Concilio Burdegalensi an. 1255. cap. 7. *Reliquiæ non tradantur Laicis ad jurandum nisi certis temporibus. Decrevit enim sancta Synodus ut à Septuagesima usque ad Octavas Pascha, ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphania, & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in Dominicis diebus, & in diebus Rogationum, nisi de concordia & pacificatione, nullus super Dei Evangelia jurare præsumat: & in his diebus non debent Sacerdotes reliquias præstare ad jurandum.*

Sacramentorum porro ad Sanctorum sepulcra & reliquias præstitorum exempla proferunt S. Augustinus Epist. 137. S. Audoenus libro 2. de Vita S. Eligii capit. 56. 59. 75. Gregor. Turon. libro 1. Mirac. capit. 39. 58. 74. libro 2. capit. 19. 39. libro de Glor. Confess. cap. 33. 93. 94. lib. 5. Hist. c. 33. 48. 49. Aimoin. lib. 3. Hist. cap. 30. Gregor. M. lib. 5. Ep. 33. lib. 7. Indict. 5. ante Ep. 1. Ind. 2. Ep. 81. 82. 83. Joannes Diac. lib. 4. Vitæ ejusdem Gregor. c. 14. Vita S. Nicetii Episc. Lugd. pag. 99. Edit. Chifflet. Vita S. Audomari Episc. Tarvanensis cap. 14. Edit. Mabillonii, lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 23. Regino an 756. &c.

¶ Jurare per Corpus Sancti. Le Roman *de Vacce* MS.

Coartes, dit Botun. Par le cors S. Fiacre,
Par la foy que je deis au saint Filium Patre, &c.

In Sanctis Jurare, i. tactis sanctis Evangeliis vel reliquiis, in Capitular. Caroli Magni libro 1. cap. 63. in Capitular. ann. 813. capit. 9. in Capitular. s. ejusdem Imp. incerti anni capit. 39. & in Legibus Ethelredi Regis ad Venetingum editis capit. 2. 4. apud Bromptonum. *Jurare super Sancta*, in Annalib. Francor. Bertinianis ann. 854. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 34. 54. *Jurare super Sacrosancta*, in Chartis an. 1223. in Histor. Vergiacensi & Betunea. *Jurare super Sanctos*, in aliis ann. 1216. & 1228. ἐν τοῖς ἁγίοις ὀμνύειν, apud Cantacuzenum lib. 1. c. 2. *Jurer sur Saints*, nostris. Leges Normannicæ Willelmi Nothi c. 21. *E li plaiez jurra sur Sentez, &c.* C. 55. *Si il ne pot prover sor Saints.* Willehardninus n. 51. *Et si Jura sor Saints de son poing-destre.* Adde num. 17. & Notas pag. 265. [Le Roman *de Rou* MS.

Puis à jure & arami...

Si vraiment Dex li ait
Et li cors Sainz qui illuec sont,
Plusours dient que Diex li dont;
Quant Herart out les Sainz beissiez, &c.

Hic observandum osculum sacris reliquiis præstitum, peracto juramento.] Le Roman *de Garin* MS.

Si m'ait Dex & li Seins qui sont ci,
Et tuit li autre qu'en deit crier merci.

Le Roman *d'Aubery* MS.

A tant li charge sus Sains li fait Jurer,
De son enfant loiaument à garder.

Vide Petrum de Fontanis cap. 5. num. 5.

Jurare ad Sacra, Eadem notione, in Wichbild Magdeburgensi art. 132. Willelmus Neubrigensis libro 2. capit. 36. *Et sacris, ut dicitur, adhibitis Juravit, dicens: Sic me Deus adjuvet, & hac Sacra.* In Concilio Meldensi capit. 38. *Jurare super Sacra* prohibentur Episcopi.

Jurare Super Sacramenta, apud Suenonem de Legib. Castrensib cap 8.

Jurare in Loco Qui Dicitur Sanctum, in Capitul. 3. an. 813. cap. 10.

Jurabant Posita Super Caput Suum Cruce Domini Presbyteri, Diaconi, vel Monachi, si de gravi aliquo crimine purgare se vellent. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 94. *Proidcirco sancimus, eum cui crimen impingitur, ut ponat super caput suum Crucem Domini, & testetur per viventem in secula, se se immunes esse de peccato hujusmodi: & sic omnia dimittenda sunt judicio Dei.*

Jurare per Sacrum Incelebratum. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 7. *Capellanus faciat eum Jurare per Sacrum incelebratum, & per altare, & reliquias superpositas, quod in tota vita sua nec pretio, nec amore, nec odia falsum scienter faciet judicium.*

Sacramenta porro prædicta, *Juramenta corporalia* appellantur, σωματικοὶ ὅρκοι Balsamoni, σωματικοὶ λόγοι in VI. Synodo act. 13. quod tactis, sive inspectis sacrosanctis Evangeliis, Cruce dominica, vel sanctorum reliquiis admotis, sublata aut protensa manu præstentur: ut distinguantur à juramentis, quæ fiunt instrumento, inquit Cujacius ad Novell. 51. Μεθ' ὅρκα ἐγγράφου, ἢ σωματικῶς ὀμόσαι, in Basilic. Eclog. 50. tit. 25. cap. 4. Ἔγγραφοι ὅρκοι, Porphyrogenito libro de Admin. Imp. capit. 45. pagina 155. 158. & Annæ Comnenæ libro 13. extremo pag. 416. & Cantacuzeno lib. 4. cap. 20. quæ quidem scripto concepta sacramenta eamdem vim habent, quæ corporaliter præstita, ita ut qui ea infringit, perjurus æque sit ac alter, ut definit Gregorius Nazianzenus Epist. 219. & Carm. adversus sæpius jurantes. De ejusmodi juramento agit præterea Tertullianus lib. de Idololatria c. 23. Anonymus de Reb. Armeniæ: Καὶ γράψαντες γραφίδια μεθ' ὅρκων, συνομολόγησαν αὐτοῖς, τοὺς χεῖρας ἐγγράφως..., apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 33. Ὅρκοι ἐν βιβλίοις ἐγγεγραμμένοι. Δι' ἐγγράφου ὀμόσῃ, apud Balsamon. ad Canon. 77. Synodi Trull. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 44. *Corporalia volumus sacramenta præstare.* Tit. 59. §. 1 *Tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliis in publico corporaliter subeant sacramenta.* [Instrum. an. 1307. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 129. *Et per juramentum ab eisdem & quolibet ipsorum super Sancta Dei Evangelia corporaliter præstitum.* Aliud an. 1342. ibidem p. 440. *Promiserunt & juraverunt ad Sancta Dei Evangelia per eos & quemlibet eorum gratis* (sponte) *corporaliter sacta.*] Neque aliud videtur

Jurare Sacramento Catholicæ Fidei, quam *corporaliter* jurare: quomodo scilicet Catholici solent. Dudo lib. 2. de Morib. Norman. *Juraverunt sacramento Catholicæ fidei Patricio Rolloni vitam suam,* &

& membra & honorem totius Regni. Hesso Scholasticus: *Tunc Rex propria manu sub testimonio fidei Christianæ in manu Episcopi & Abbatis firmavit se præfata Capitula sine fraude prosecuturum*. Charta Philippi August. de Clericis Parif. in ejusdem Regis Regesto fol. 62. *Sub adjuratione fidei, qua Christiani sunt, quamque nobis debent domino suo ligio, &c.* Tabularium Persiacense Ch. 12. apud Perardum: *Et per illam Professionem, quam in baptismo promiserunt, ut veritatem dixissent, &c.* Le Roman *de Vacce* MS.

Je non, ce dist li Roiz, par ma Chrestiente,
Et cil qui m'en blasmerent, m'en ont à tort blasme.]

Theophanes in Zenone anno 3. ὁρκίσας αὐτὸν εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα μὴ προδοῦναι, *cumque juramento in sanctum Baptisma date, ne se proderet, obtestatus est*. Eadem formula habetur in Chronico Alexandrino an. 4. & 10. Zenonis.

Corporale præterea *juramentum* dictum videri potest, ad discrimen juramenti sacerdotalis: quippe Sacerdotes in Concilio Meldensi, *super Sacra*, seu *corporaliter* jurare vetantur. Jurare autem solent *in verbo veritatis, quod omni stipulationi prævalet in ore Sacerdotis*, inquit Joan. Sarisber. Epist. 67. Capitulare Episcopor. anno 801. capit. 20. *Ut nullus Sacerdos quicquam cum juramento juret, sed simpliciter cum puritate & veritate omnia dicat*. S. Anselmus Cantuariensis libro 3. Epist. 83. de Episcopis: *Asserunt enim publice in ea veritate, quam servare debent Episcopi, &c.* Quippe ut ait Palladius in Vita S. Chrysostomi capit. 9. Ὁ γὰρ ἀληθῶς ἐπίσκοπος, ψεῦδος οὐκ οἶδεν. Et S. Athanasius in Apolog. ad Constantium: Α γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Stephanus Tornac. Epist. 162. *In verbo veritatis, sub periculo animæ suæ, &c.* Charta ann. 1231. *Et Capitulum promisit in verbo veritatis, quod stabit dicto & ordinationi nostræ*. In alia an. 1211. in 36. Regesto Tabularii Regii num. 37. Episcopus Cadurcensis *in verbo Sacerdotis seu veritatis* fidelitatem præstat Simoni Comiti Montisfortis. In Capitulari Pipini Regis Italiæ ann. 793. Monachi *in verbo tantum & veritate promittunt*, seu jurant. *Per Sacerdotium suum*, ut in Charta an. 865. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. Charta Stephani Episcopi Aniciensis ann. 1223. *Nos etiam Episcopus promisimus in verbo Sacerdotum, &c.* Adde Judicia Withredi Regis Cantuariorum cap. 18. Jurant præterea manu ad pectus apposita, *la main misse sur le pis*, ut est in veteri formula. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. capit. 71. *Et li Prestre le droit en parole de prevoire*. Bulla aurea Caroli IV. Imp. c. 2. *Peracta quoque Missa hujusmodi, omnes illi Electores, seu Nuntii accedent ad altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio B. Joannis: In principio erat Verbum, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia supponant: sæculares vero Principes Electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant, &c.* Scribit Matth. Paris an. 1252. Henricum III. Regem Angliæ peregrinationem Hierosolymitanam initurum se pollicitum cum sacramento more Sacerdotum exhibito: *Et jurans hoc apposuit manum suam dexteram ad pectus suum, more Sacerdotis, & postea supra Evangelia apposita, & osculatus est ea more Laici*. Et eodem an. p. 580. *Dum autem Rex memoratam sententiam audisset, tenuit manum suam ad pectus suum, sereno vultu voluntario, & alacri, ... dixit ipse Rex: Sic me adjuvet, &c.* [Instrum. ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 157. *Primo videlicet prædictus Archiep.* (Viennensis) *manum suam sinistram tenens supra pectus suum, ut Prælatus, & dextram manum suam in altum, in præsentia Crucis, Evangeliorum & Capitis B. Mauricii promittit, bona fide loco juramenti interposita pro se & successoribus suis in futurum*. Vide Monasticum Anglican. tom. 3. p. 223. Olim jurare non cogebantur Flamines Diales, ut auctor est Agellius lib. 10. cap. 15. sed eorum verbis non stare religio erat. Edictum Prætoris: *Sacerdotem vestalem & Flaminem Dialem in omni mea jurisdictione Iurare non cogam*. Vide Festum in *Jurare*, & ibi Scaligerum. Adde etiam Balsamonem ad Concilium Trull. can. 77.

Jurasse tamen Episcopos ad sancta Evangelia interdum legimus. Acta Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1177. *Dehinc 12. Principes Imperii tam Ecclesiastici, quam seculares, tactis Sacrosanctis Evangeliis modo simili Juraverunt, protinus Remualdus Salernitanus Archiepiscopus surgens per eadem Evangelia Juravit, &c.*

Jurare in Sacramento Corporis Christi, (*Juramentum & sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8.) quod quidem ipse eo die celebrando confecerat quidam Carmelita, apud Thomam Walsingbamum pag. 309.

¶ Jurare super Corpus Christi, *Crucem, & virgam nigram Scotiæ*. Charta fidelitatis Roberti Episc. Glascuensis an. 1300. apud Rymerum to. 2. pag 867. *Et cest serment avons nous fet sur le cors notre Seigneur, & la Croys neyt & la Blake rode de Escoce, en la presence de, &c.* Anglis *Black* niger, *Rod* virga.

¶ Jurare per Deum, *Sedis Apostolicæ & Papæ salutem*. Charta an. 1068 apud Illust. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 398. *In quo & Jurata voce dico per Deum omnipotentem, Sanctaque Sedis Apostolicæ & domini nostri Alexandri Papæ salutem hæc omnia, quæ hujus donationis chartula series textus eloquitur, inviolabiliter conservare, atque adimplere promitto*.

¶ Jurare per Virtutes Dei. Le Roman *de Rou* MS.

Mout menacent Normanz & les vertuz Diu jurent,
Que mors sont & destriuz, se el pais s'ascurent.

Jurare sub Stola *tactis sanctis Evangeliis*, Sacerdotum etiam fuit. Charta Friderici II. Imper. apud Baronium anno 1166. *Idem quoque juramentum Archiepiscopi & omnes Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt, numero 40. super sancta Dei Evangelia, propria manu, unusquisque sub stola sua præstiterunt, & publice firmarunt*.

Jurare per Librum et Stolam in Verbo Domini Canonicis Senensibus præcipit Octavianus Cardinalis, in Charta, exarata ann. 3. Alexandri IV. PP. apud Ughell tomo 3. pagina 635. Epistola Gregorii VII. apud Brunonem de Bello Saxonico pag. 125. de Henrico Imp. *Hoc idem etiam postea à confratribus & Legatis nostris Humberto Prenestino Episcopo, & Geraldo Ostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam susceptus, in illorum manus, per sanctas stolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit*. Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 209. de eodem Henrico Imp. *In illorum manus per sacratas eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans*. Vetus Char. an. 1248. in Metropoli Salisburgensi to. 2. p. 267. *Albertus Præpositus & totus Conventus Ecclesiæ Diessensis obtinuerunt sub stola sua jurejurando, quod nec cives ibidem, nec quisquam hominum aliquid juris habeant, vel habere debeant in eo prædio, &c.*

Erant & alii juramentorum ritus, qui paganismum redolebant, & ὅρκοι Ἑλληνικοὶ dicuntur in Sexta Synodo can. 94. ubi prohibentur. Ὅρκοι ἐθνικοὶ & ἑλληνικοὶ, apud S. Basilium in Epist. ad Amphiloch. can. 81. in Synodo Trull. can. 94. vel ὅρκοι πάτριοι, ut apud Theophanem an. 2. Justini Thracis, de quibus Scholiastes Basilic. to. 2. pag. 144. Ejusmodi fuit

Ju-

JURAMENTUM AD CAPUT PECUDIS, de quo Concilium Aurelianense IV. can. 16. *Si quis Christianus, ut est gentilium consuetudo, ad caput cujuscunque feræ vel pecudis insuper numinibus paganorum fortasse juraverit, &c.*

JURAMENTUM SUPER ARMA, quod ab omnibus ferme (præsertim Septentrionalibus) populis receptum legitur, etsi forma illius interdum diversa fuerit. Formula 119. ex Lindenbrogianis: *Veniam jam dictus ille, adprehensa manu prædicti judicis, vel armis sicut mos est apud omnes, 12. manu sua tertia decima dextratus, vel conjuratus dixit, &c.* Ubi Formulæ secundum Legem Romanam cap. 30. apud Bignonium: *Dum sic veritas comprobatur, jam dictus ille adprehensam manum vel arma prædicti judicis, sicut mos est, apud homines duodecima manu, sua tertiadecima distractus vel conjuratus dixit, &c.* Hujuscemodi igitur sacramento usi sunt,

Quadi, apud Ammianum lib. 17. p 107. *Eductisque mucronibus, quos pro numinibus colunt, juravere se permansuros in fide.*

Saxones. Fredegarius c.74. & Gesta Dagoberti Regis c 31. *Saxones autem ... sacramentis, ut eorum mos erat, super armis patratis, pactum pro universis Saxonibus firmant.* Annal. Francor. Fulden. an. 873. de iisdem: *Jurabant etiam juxta ritum gentis suæ per arma sua, quod nullus deinceps de regno dominorum suorum regnū Regis inquietare deberet. Jurare in manu armata*, in Lege Saxon. cap 1. §.8 Adde Aimoinum lib.4.c.20.

Dani, apud Eginhardum an. 811. *Condicta inter Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem pax ... in armis tantum Jurata servatur.* Adami Bremensis cap 30. de Danorum Regibus: *Qui etiam munera Lodowico, miserunt gladium videlicet capulo tenus aureum, & alia multa pacem rogantes: & missis utrinque ad Egdoram fluvium mediatoribus, pacem firmam, ritu gentis, per arma Juraverunt.* Adde Annales Francorum Fuldenses an. 873.

Sueci, Danis contermini. Habetur enim apud Loccenium in Hist. Suecica p. 363. Juramentum de unione Regni hæreditaria à Suecis factum super strictum Regis gladium Orebrogæ, an. 1540. cujus formula est: *R. M. & Principibus Regni hæredibus ... in hoc regio stricto ense provoluti in genua ... Juravimus, &c.*

Bajuvarii. Leges Bajwar. tit. 16. §. 6. de teste sortito vel nominato: *Jures ille taliter, & dicat: Ad testem sortitus sum, & ad testem me facere volo. Adprehendat manum proximi sui, & dicat: Sic vero Deus adjuvet, & illum, cujus manum teneo, quod ego ad testem illum inter vos per aurem tractus sui, de ista causa ad veritatem dicendam. Tunc solus Jures cum sua manu, postea donet arma sua ad sacrandum, & per ea Jures ipsum verbum cum uno Sacramentali. &c.*

Alamanni. Leges Alaman. tit 89. *Cum 12. nominatis Jures, & aliis tantis advocatis, in arma sua Sacramenta pro 4. tremissis cum uno Sacramentali Jures.*

Longobardi. Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 2. & Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. §. 5. *Quod si minor fuerit de 20. solid. usque ad 12. sibi sextus Jures ad arma sacrata.* Infra: *Sibi tertius Jures ad arma sacrata.* Adde §. 7. 10.

Franci Fortunatus lib. 6. Poemate 7.

Usque fidelis ei sit gens armata per arma
Jurat, jure suo se quoque jure ligat.

[Charta ann 1494. ex Schedis D. *Lancelot*: *Promisitque ipse nobilis Capitaneus sub promissione Capitanei & Militis ad crucem sui ensis dextram ponendo.*]

Scoti. Leges Forestarum Scoticarum cap. 10. §. 1. *Si aliquis transiens intraverit in forestam, & in aliqua via inhibita inveniatur, & Jurare velit super arma, quod illam viam nescivit esse defensam, &c.*

Bulgari. Nicolaus I. PP. Respons. ad consulta Bulgarorum c. 67. *Perhibetis, vos consuetudinem habuisse, quotiescunque aliquem jurejurando pro qualibet re disponebatis obligare, spatham in medium afferre, & per eam juramentum agebatur.*

Benebarnenses cum Roncaliensibus fœdera sua firmasse facto sacramento super binis hastis in Crucis formam humi demissis, auctor est Garibayus lib. 20. c. 11. & ex eo Marca lib. 6 Hist. Benebarn. c. 26. n. 6.

JURAMENTUM SUPER ARMILLA SACRA. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. de Danorum Regibus: *Eique statuunt Jusjurandum in eorum armilla sacra, quod cæterarum regionum fecere nunquam.* Ubi *Armilla* idem forte valet ac *arma*. Vide *Armillum*, [& supra *Jurare in Armilla januæ*.]

SPATA TRACTA JURARE, in Capitulis ad Legem Alamann. c. 22. Edit. Baluzianæ. Vide *Spatha*. *Per spatham suam* jurat, ac *Capitulum* firmat Carolus C. apud Hincmar. Remensem in Extemporali admonitione, apud Cellotium p. 439. *Et hoc cum aliis Capitulum ... coram Deo & Angelis ejus in fide & dextera vestra, per spatam vestram Jurantes ... Episcopis Regni vestri ... promisistis.* Apud Ammianum lib. 21. militas in Juliani Imper. nomen conceptis verbis Jurans *solemniter, gladiis cervicibus suis admotis sub exsecrationibus diris, omnes pro eo casus quod vitam profuderint, si id necessitas exegerit, perlaturos.*

¶ JURARE BRACHIA AMICÆ Le Roman de Rou MS.

Quens Jebles de Poitiers, souvent les contrarie ...
Et souvent par noblece Jure les bras s'amie,
Qu'il ni aura tant fier qu'o l'espée n'ocie.]

CUM DEXTERA ARMATA CONJURARE, *sacramentum confirmare*, in Lege Ripuariorum tit. 33. §. 1. tit. 56.

¶ JURARE LATO OSCULO. Charta ann. 1202. *Unusquisque militum propria manu lato osculo Comiti* (Forcalquerii) *Juraverunt, quo ita, &c.*

JURARE MANU POSITA SUPER CAPUT IMPERATORIS, apud Theophanem in Nicephoro Generali an. 8. ubi idem Imp. θεὶς τὴν χεῖρα κατὰ τῆς κορυφῆς μου, καὶ ὄμνυτέ μοι τὸν Θεὸν ... Huc forte spectat juramentum *per caput Imperatoris*.

JURARE POSITA MANU SUPER CAPUT EJUS, cum quo lis est. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ c. 25. ubi de iis, quorum juramento standum est: *Tertius est pater, inter duos filios,* (id est, qui à filiis impetitur) *ponendo manum super caput illius, contra quod testificatur, sic dicendo: Per Dominum, qui me creavit de patre, & te de me, verum inter vos dico.*

JURARE MANUUM CONTACTU. Andreas Suenonis Archiep. Lunden l. 7. c. 7. *Citatus in jus, licet justam causam habeat residendi, debet tamen pro se duos transmittere, qui non tacto sacro libro, sed tactu manuum, utraque scilicet manu manum alterius contingente, testificentur eum, ne veniret, causa legitima præpeditum.* Lib. 4. c. 14. *Qui promissionem super venditione alicujus terræ, noluerit adimplere, ... si contactu manuum roborata fuerit, &c.* Cap 16. *Una cum eis duodeno declaret sacramento, & mutuis intricatarum contractibus manuum sibi dominium attinere.* Lib 5. c. 6. *Debet adversariis suis interim pacem promittere, & eandem in signum indissolubilis firmitatis contingendo manu sua manum alterius alicujus roborare.* [Tabul. Majoris Monast. *Promisit Buterius hoc ipsum concedere se facturum, unde & manum suam posuit in manu mea, quod loco juramenti habetur.*] Vide *Dextra*.

PER PECTUS SUUM jurabant mulieres apud Alamannos. Leg. Alaman. tit. 56. § 2. *Tunc liceat illi mulieri Jurare per pectus suū, & dicat, &c.* An manu pectori ap-

apposita, quomodo apud nos Presbyteri? Ovidius 3. Amor. de nuptiis Fluvii Amonis Eleg. 6.

Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, & socii jura dedisse thori.

Tunso digitis pectore, id est, admota pectori manu *jurasse* dicitur Nicephorus Imper. apud Luithprandum in Legatione.

JURARE IN MANU COMITIS DEXTRA DATA, in Lege Longob. lib. 2. tit. 52. §. 15. *Tunc ipse judex, qui in ipso loco est, faciat jurare homines, quilibet fuerint, ... ut dicant veritatem, & si credentes homines fuerint, in manu Comitis sui dextram dent.*

JURARE IN PECUNIA vel VESTIMENTO, solebant Frisiones, si res essent parvi momenti. Lex Frisionum tit. 3. §. 4. *Si servus furti reus esse dicatur, dominus ejus in vestimento suo sacramentum illud perficiat.* Tit. 12. *Si servus rem magnam quamlibet furasse dicatur, ... dominus ejus in reliquiis Sanctor. pro hac re jurare debet; si vero de minoribus furtis & noxis à servo perpetratis interpellatus, in vestimento vel pecunia jurare poterit.* Ubi Sibrandus à Sicama: *In vestimento Jurare* existimo, ut jurans oram vestis ejus, cui se purgabat, vel alterius testis, vel sui ipsius adprehendens, solenni juramento se vel servum suum purgaret. In pecunia vero jurabant, ut prolato nummo, solido, vel denario, in quo vultus Regis vel Crux effigiata, ei manum imponeret, atque ita quasi teste Rege vel Cruce juraret. Sed hæc exemplis probare haud omnino promptum est. Videtur porro huc spectare, quod habet eadem Lex cap. 14. §. 4. *Et juret ille homo homicidii, de quo interpellatus sum, reus est: tenens enim per oram sagi sui* Galli dicerent, *le tenant par le pan de sa robe.*

JURAMENTUM MORE FRISIONUM. Jus Frisicum art. 81. ex interpretatione Sibrandi à Sicama ad Leges Frision. tit. 12. *Legitimum juramentum ejus, qui in domo mortuaria cameras & claves custodit. Tollat sinistra manu sinistros capitis capillos, eisque imponat dextræ manus digitos duos, atque ita juret.*

JURARE SUPER SEPULCRUM DEBITORIS, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 17. locus supra descriptus est.

JURARE PER PEDES ABBATIS. Charta Sanctii Ramirez Reg. Aragonum, apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 3. cap. 17. *Tamen si fuerit talis necessitas, hoc solum facient, unus ex Monachis juret per pedes Abbatis sui, quod ita est, aut non; & sic finiatur causa.*

SUPER MORTUORUM TUMULOS JURARE in judiciis publicis, solenne fuisse apud Londonienses observat Seldenus de Marmora Arundeliana, cum scilicet aliquis è testibus nominatis decesserat, antequam testimonium suum jurasset: tum enim jurabatur à reo, quod ipse testatus fuisset, si in vivis superesset: ex Tabulis publicis ab Henrico III. Rege Angliæ civibus Londinensibus confectis anno ejusdem regni 52. die Martii 26. *Concessimus eisdem civibus, quod de placitis, ad Coronam pertinentibus, de iis maxima, quæ infra civitatem prædictam, & ejus suburbium fieri contingent, se possint disrationare secundum antiquam consuetudinem civitatis prædictæ, eo tamen excepto, quod super tumulos mortuorum de eo, quod dicturi sunt, si viverent, non liceat præcise jurare: sed loco mortuorum, qui ante obitum electi fuerint ad eos disrationandos, qui de rebus ad Coronam spectantibus appellati fuerint, vel rectati alii liberi & legales eligantur, qui idem sine dilatione, quod defunctos memoratos, si viverent, fieri oporteret.*

JURARE SUPER BACULOS EPISCOPORUM, Hibernis & Scotis familiare. Silvester Giraldus in Topogr. Hiberniæ lib. 3. cap. 33. *Campanas bajulas, baculosque Sanctorum in superiore parte recurvos, auro & argento, vel ære contectos, in magna reverentia tam Hiberniæ & Scotiæ, quam Walliæ populus & Clerus habere solent: ita ut sacramenta super hæc longe magis, quam super Evangelia & præstare vereantur & pejerare, &c.*

JURARE SUPER DISCESSOREM ECCLESIÆ, in Canonibus Hibern. lib. 41. cap. 30. *Defendit se Ecclesia etiam post obitum Principum suorum,* (i. Episcoporum) *& non juratur super illam, id est, super Discessores, quia viva sunt verba illorum.* Capitis lemma ejusmodi est: *De mundialibus non jurantibus super Discessorem Ecclesiæ.* Quibus quidem innuitur, stari debere Episcoporum aut Prælatorum, qui è vita discesserunt, verbis, ac factis, neque super iis juramentum deferri debere.

JURAMENTUM PRO RATIONE HIDARUM, vel per certum numerum hidarum, de quo sic Lambardus ad Leges Anglicas: accusato interdum fiebat per sacramenti religionem criminis diluendi potestas, quod *pro ratione 12. aut plurium pauciorumve hidarum terræ* dicebatur, atque id alias solus; alias cum aliis una præstabat. Neque est interim cuivis crimen quodque purgare concessum: verum pro delicti ratione, ipsa etiam purgandi augenda minuendave fuit facultas; atque ut cujusque fuerat capitis æstimatio, ita ei facta est criminis, sive majora, sive minora purgandi copia. Perseverat enim, uti nunc quidem, opinio per animos hominum, ut quo quis opibus erat affluentior, eo fuit majore fide, & in jurejurando religiosior. Vide Leges Inæ §. 58. 59. 60. Leges Henrici I. c. 64.

JURARE SUPER FORTE. Charta Eduardi Regis Angl. in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 202. *Si vero extraneus fuerit & moretur cum domino hæreditatis, si negatur, habeat aborare* (l. jurare) *super forte pigneratione per ipsum factam in hæreditate domini sui sine fraude* Infra: *Si aliquis pignoravit in hæreditate sua, vel etiam aliena, quæ sit præsumptio, quod de facili dejuraret, vel quod alias consuevit abuti talibus pignerationibus, non credatur eidem, nisi juret super forte, & unum sequacem habeat, qui ibidem juret se credere ipsum super hoc veritatem dixisse.*

JURARE SUPER TRIGINTA DENARIIS, in Legibus Henrici I. c. 65.

JURARE IN ANIMAM ALTERIUS. Observat Tillius lib. 1. pag. 252. Reges Francorum semel per seipsos seu personaliter, jurare, quando scilicet inaugurantur & coronantur: in cæteris vero occasionibus, in quibus solenniter quidpiam subditi pollicentur, id *verbo regio* firmare. Sed & addit, olim fœdera ipsa, quæ cum Regibus aliis sanciebant, non ab ipsismet, sed iis præsentibus à quopiam ex aulę proceribus ad id delecto in *eorum anima*. Sic Priorem S. Martini de Campis coram S. Ludovico sacramento *in illius animam* facto inducias cum Henrico III. Angliæ Rege an. 1231. pepigisse: alias inducias inter eosdem Reges anno 1244. quemadmodum de proceribus pro & coram ipso Henrico jurasse, scribit idem Tillius l. de Pactis inter Reges Franciæ & Angliæ pag. 176. Acta Innocentii III. PP. de Philippo Augusto Rege Fran. *Faciens in animam suam juramento firmari, quod honorifice ipsam ut Reginam tractaret.* [Tractatus confœderationis inter Philippum Reg. Fr. & Albertum Reg. Rom. an. 1299. tom. 2. Hist. Dalph. p. 83. *Jurabunt etiam in animas nostras nobis præsentibus videlicet pro jam dicto illustri Rege Franciæ Comes sancti Pauli, pro nobis vero Rege Romanor. Comes Burchardus de Hohemberg avunculus noster carissimus.*] Adde probat. Histor. Vergiac. pag. 105 & Matth. Paris pag. 109. atque is tum usus apud

Prin-

Principes omnes invaluerat. Epistola Willelmi Regis Siciliæ ad Henricum II. Regem Angliæ, apud Radul. de Diceto an. 1175. *Honorabiles & magnificentiæ vestræ nuntios recepimus, quorum insinuatione nobis innotuit, quod præsentibus & jubentibus vobis, tres nobiles & spectatæ fidei viri, de regno vestro, in Anima vestra consummationem matrimonii inter nos & filiam nostram Juraverunt. Qui & postulaverant instantius, ut idem manu propria Juraremus. Quod quia regno nostro semper & nostris sive progenitoribus insuetum, personaliter Jurare non duximus expedire: quare prædicti nuntii vestri quæsierunt, ut sicut ab honorabilibus personis feceratis illud in Anima vestra Jurari, sic & nos similiter in Anima nostra fieri faceremus. Nos equidem, & quod à nostris nuntiis in vestra præsentia constitutis super concessione matrimonii ex parte nostra Juratum est, ratihabitione firmamus, & quod vobis præsentibus in Anima vestra Juratum est, grato assensu recepimus, ac si manu propria Jurassetis, cum unum & idem putemus sacramentum, quod vel manu propria fit, vel in Anima jubentis & præsentis Juratur.* Falcandus l. de Siciliæ calamitatibus pag. 647. *Res est in transactionem deducta, Comitique Gaufredo & sociis ejus ab Admirato, Archiepiscopo, ac plerisque Comitibus in Animam Regis juratum quod eos Rex incolumes extra regnum suum ire permitteret.* [Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ & Joannem Dalphinum an. 1314. 10. 2. Hist. Dalph. p. 150. *Memoratus Richardus de Gambetesa miles in Anima D. Regis præfati eo volente, præsente & mandante, & ipsum ad hoc specialiter constituente, & idem D. Guido in Anima D. Dalphini jam dicti ex præfata potestate sibi concessa de observatione hujusmodi corporaliter præstiterunt sacramentum.*] Acta Hadriani IV. PP. apud Baron. an. 1155. *Tandem adversario confutato, & salubri consilio comprobato, Rex omnium Militum suorum Curiã unanimam congregavit, & in præsentia earundem Cardinalium allata sunt sacra pignora, Crux & Evangelia super quæ nobilis quidam Miles de cæteris electus, cum juratus & tertio Jurare jussus esset in Animam suam, & ejusd. Regis, Juravit vitam & membra non auferre; sed conservare Papæ Hadriano & Cardinalibus ejus omnia sibi debita jura, &c.* Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baronium ann. 1177. *Sancta Dei Evangelia cum Sanctor. reliquiis, & Cruce de ligno Domini sunt producta in medium. Mandante itaque Imperatore, Comes Henricus de Diesta in Anima Imperatoris Juravit, quod, &c.* Vide Epistolas ejusdem Alexandri 51. 52. Charta Jacobi Regis Majoric. an. 1284. *Et etiam hæc omnia & singula supradicta per nos promissa & concessa Jurari jussimus in Animam nostram per nobilem virum Bernardum de Campendus Militem. Et nos Bernardus de Campendus Miles de expresso mandato dicti Do. Regis Juravimus super 4. Dei Evangelia à nobis corporaliter tacta in Animam dicti Do. Regis, quod idem Do. Rex hæc omnia & singula custodiet, & servabit & servari faciet penitus inconcussa,* Charta Friderici I. Imp. ann. 1185. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 1030. *Juravit Rudolfus Camerarius noster in parabola, & in Anima nostra.* Et infra: *Idem etiam sacramentum præstare faciamus Henricum filium nostrum in Anima sua & parabola sua faciendum, &c.* Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 14. *Et fors non habeat locum, si pars, quæ petit, eligat duos Juratores, qui jurent super Animas aliorum hominum de villa illa, de qua fit demanda.*

☞ Observabat modo post Tillium D. Cangius juramentum ejusmodi iis præsentibus præstari solitum in quorum Animas jurabatur, verum idem quoque factum fuisse iis absentibus ab eorum in hanc rem delegatis & deputatis certum est. Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ an. 1349. apud Ludewig. tom. 5. p. 461. *Eisdem Thomæ & Willel. & eorum utrique, ad jurandum in Animam nostram, de observando fideliter conventiones ... damus & committimus plenariam potestatem.* Tractatus matrimonii Ferdinandi filii Regis Castellæ cum Blancha: *Nos vero procuratores jurandi in Animam ipsius Regis Castellæ potestatem habentes, nomine procuratorio promisimus, præstito Juramento in Animam dicti D. Regis Castellæ, ipsum D. Regem Castellæ facturum ... quod promissa conventiones ... efficaciter compleantur.*

Sed & hæc forma juramenti non Regum duntaxat propria fuit, verum & aliorum. In Actis Innocentii III. PP. nobilis quidam *in animam* Marcualdi Senescalli Imperii jurat p. 3. Jurabatur etiam in animam universitatis. *Statuta pacis in totius universitatis Animam Jurare,* apud Guill. de Podio Laurentii c. 40. Will. Tyrius l. 13. c. 24. *Fuerat autem abeuntibus datum in mandatis, ut in Anima Regis & regni Principum confidenter Jurarent, quod, &c.* Acta Innocentii III. PP. p. 21. *Et in Animam suam juramento Principum tam de Imperio, quam de regno, concessionem hujusmodi fecit roborari.* [Procuratio Guillelmi Boissacii pro Guillel. de Gorsolis an. 1340. è Musæo D. *de Flamarens*: *Dans ... speciale mandatum ... litem contestandi, Jurandi in Animam ipsius tam de calumpnia, quam de veritate dicenda, & subeundi cujuslibet alterius generis juramentum.*] Adde Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 4. c. 1. p. 817. Statuta Roberti III. Regis Scot. c. 26. Will. de Podio Laurentii c. 40. Joannem Lucium in Hist. Dalmat. p. 208. &c. *Jurare in anima,* pro *in animam,* in laudata Charta Willelmi Regis Siciliæ, apud W. Tyrium loco mox etiam citato, in alia Alexandri PP. apud Brompton. p. 1131. in conventione inter Frider. Imp. & Eugenium PP. apud Baron. an. 1151 & aliquot aliis. Vide Monstrellet. 2. vol. p. 200. Baluzium in Notis ad Concilia Narbonen. pag. 105. & supra in v. *Jessus-sed.*

¶ JURARE IN REGEM. Literæ Angeli Pechinolis Episc. Ortani an. 1489. ad Innocentium PP. VIII. apud Illustriss. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 490. *Præterea, ut audio, brevi dominus Rex gubernatoris regni Hungariæ titulum huic filio suo dabit, ac Jurari in Regem, ut post ejus obitum in regno succedat, efficiet.*

JURARE IN POSSE REGIS. Leges Aragonicæ, apud Blancam p. 771. *Qui quidem inquisitores prima vice per nos eligendi & eorum Notarius, teneantur præstare sacramentum, & homagium nostro nomine & dictæ Curiæ in Posse dictorum deputatorum & dictæ Curiæ de bene & legaliter se habendo in faciendis dictis inquisitionibus, &c. ... teneantur similia sacramentum & homagium præstare in Posse nostro & dictæ Curiæ tempore celebrationis ejusdem, &c.*

JURARE etiam VICARIIS MANIBUS, id est, per alios, dicebantur Monachi, quibus jurare interdictum erat. Arnulphus Lexoviensis in Epist. ad Abbatem S. Ebrulfi: *Propter quod Hugonis & Dragonis de Cambium graviter instantia nos infestat super pecunia, quam prædecessori vestro totique Capitulo crediderit, cujus solutionem certum est ipsum & universitatem totam fide per Vicarias Manus corporaliter interveniente firmasse.* Et sub finem: *Si non fueris creditoribus satisfactum, quibus ipsi se, & si non propriis, Vicariis tamen Manibus astrinxerunt.* Vide *Advocatus.*

JURARE MORE MINORUM, apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 7. rubr. 3 Cujusmodi autem fuerit minorum juramentum, docet idem cap. 1. rubr. de venditione à minore facta: *insuper dictus Ant. quia minor erat 25. annis, major tamen 14. jurans corpora-*

liter ad sancta Dei Evangelia prædicta omnia & singula firma & rata perpetuo habere & tenere, & non contra facere vel venire aliqua ratione vel causa.

Sacramenta Judæorum, inter Christianos habitantium, diversa fuere pro modo regionum. Wichbild Magdeburgense art. 139. quidam *dicunt*, *quod juramentum Judæi facere debent ante Synagogam, tenendo catenam, qua Synagogæ ostium attrahitur ad occludendum, & quod nudipes stet, pronuntiabiturque sibi juramentum hisce verbis*: Prout tibi culpam N. dat, *quod tu innocens factis es, Deus confundat, qui cœlum & terram creavit, aerem & gramina, &c. Juramentum istud Judæus facere debet super libro Moysi*. Veteres Tabulæ apud Columbum l. 3. de Gestis Episcopor. Vasionens. n. 34. Judæus quidam jurat *super sanctam Legem Moysis, ab ipso corporaliter propria manu tactam*. *Sacra Lege Mosaica coram posita jurare*, in Concil. Monspeliensi ann. 1258. c. 5. Adde Concilium Albiense c. 19. Leges Alfonsinas parte 3. tit. 11. lege 20 ubi forma Judæorum sacramenti apud Hispanos pluribus describitur, & Foros Aragon. tit. de sacramento Judæorum & Saracenorum fol. 37. 38.

Jurabant etiam *super plagis*. Libertates concessæ urbi Barcinonensi à Petro Rege Arag. an. 1283. *Quando contentio est inter Christianum & Judæum, & causa habet decidi per jusjurandum, Judæus debet jurare super plagis apud Ecclesiam S. Justi, excepto juramento calumniæ, quod præstatur super præcepta Legis coram judice*. Aliud omnino portentosum Judæorum Asiaticorum sacramentum profert lib. 2. Juris Græco-Romani pag. 119. quod non exscribo. [Aliam sacramenti formulam Judæis usitatam, vide in *Judæi*.]

Juramenti Mahumetanorum formulam habes in Fœdere inito inter Sanctium Navarræ Regem & Almutadirum Arabem an. Christi 1073. *Jure ego Almutadyr Vilo per Deum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & per Legem, quam tenet Moslemei, &c.* Adde Jacobum Papiensem Epist. 380. & Leges Alfonsinas part. 3. tit. 11. lege 21. ubi de sacramento Maurorum. Fori Oscæ an. 1247. fol. 14. *Saracenus debet jurare Christiano & Judæo per totum bille, ylledi leilleba illebua.*

Sacramentum Trinicum. Charta Massiliensis apud Guesnagium in Annalibus Massil. pag. 356. *Et ut hæc perpetuo inviolabiliter observentur, statuimus, quod universi ac singuli homines civitatis inferioris Massiliæ Sacramento Trinico & incommutabili ad hæc observanda specialiter teneantur.*

Juramentum Pacationis, qua quis, ut cum eo, quem offendit, pacem faciat, vel obtineat, culpam quodammodo eluit. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 36. *Quod si Juramentum pacationis exigitur, juret sicut præsens causa dictabit, in circumstantiis, vel paupertatis, vel qui aderunt obtentibus: quod si ille sic esset pro hujus forisfacto, hoc reciperet, vel hoc modo dimitteret.*

Perfectorium Sacramentum, Decretorium, τέλειον, ut est in Jure Græco-Rom. l. 2. p. 119. Lex Frision. tit. 14. §. 2. *Et quicumque interpellatus fuerit, sua duodecima manu Perfectorio Sacramento se debet excusare, & in hoc interpellatori sufficiat, nec ulterius ad sertum quemlibet compellere potest.* In Lege Longob. tit. 8. §. 2. qui jurabat coram tribus à Rege delegatis, *sacramentum suum peregisse* dicebatur.

Sacramento Fracto, vel *frangente jurare, frangere*: hæc enim idem ac unum sonant. Leges Henrici I. c. 64. *In furto, incendio, ... & eis, quæ ad disfactionem pertinent, omnes Fracto juramento jurent, &c.* Infra: *Francigena & alienigena in verborum observantiis non Frangunt.* Rursum: *Si quis de homicidio accusetur, & idem se purgare velit secundum natale suum, perneget quæ est wereladæ, ut qui ex parte patris erunt, Fracto juramento, qui ex paterna cognatione erunt, plano se sacramento juraturos advertant.* Ibidem: *Si quilibet rem in communi propitiare velint sibi, & utrinque sunt testes, & furtiva dicatur, qui melius testimonium habebit, probationi propior sit & solus Fracto juramento suam esse comprobet, & testes ejus plane* (id est, plano sacramento) *confirment*. Ex quibus patet *Fractum juramentum* opponi *plano sacramento*. Quod vero *fractum* hic dicitur, supra *juramentum observatum* appellatur: *Omnis silba* (i. accusatio) *tractetur antejuramento* (ita lego, pro *antejuramentum*) *plano vel observato, sæpius aut semel, sicut loci consuetudo erit*. Mox quid sit *Juramentum observatum*, sic innuitur: *In Hamtesira, qui verborum Jurat Observantiis, semel juret, & in eo lapsus vel elapsus judicetur.* Et Leges Willelmi Nothi c. 71. *Si Anglicus appellet Francigenam de utlegaria, & hoc super eum in veritate velit, defendat se Francigena per bellum. Et si Anglicus non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena pleno* (l. *plano*) *juramento, non in verborum Observantiis.* Supra cap. 62. *Volo tunc Francigenam purgare se sacramento non Fracto.* Unde colligitur, *Juramentum planum, observatum*, vel *in observantiis, & non fractum*, unum idemque, illudque esse, quod verbis conceptis à Lege dictatis præstabatur. Cur vero inductum ejusmodi juramentum, sic habent eædem Leges Henrici I. cap. 64. *Malorum autem infestationibus, & perjurantium conspiratione, dispositum est Frangens juramentum, ut magis ei judicium ab accusatis eligatur, & unde accusatus cum una decima se purgaret, per electionem & sortem, si ad judicium ferri calidi vadat.* Hæc paulo intricatiora sunt, & mendo non carent.

Planum Juramentum, videtur illud appellari, quod summarie & de plano fit, sine delectu verborum; quod inde colligitur, quia *juramentum fractum*, quod opponitur *plano*, dicitur præstari, *cum verborum observantiis*. Leges Henrici I. cap. 9. *Differt autem ... si quid bello, vel lege sacramentali, Plena* (l. *Plana*) *vel frangenti, vel etiam judiciali repetatur.* Cap. 64. *Qui ex paterna cognatione erunt, Plano se sacramento juraturos advertant.* Mox, de Thainis, & Presbyteris, & iis, qui legalitatem suam non dimiserunt: *Ii de quacunque compellatione capitali vel communi Plane jurabunt, congruo numero Consacramentalium, & qualitate parium suorum retenta.* Ex his postremis patet, potiorem fuisse conditionem eorum, *qui plana sacramenta* præstabant, eosque potissimum spectasse, qui *Legales* dicebantur: quod & firmat Lex vernacula Willelmi Nothi cap. 16. Adde cap. 26. Opponitur autem *Juramento fracto*: unde dicitur *Juramentum non fractum*, in Legibus Latinis ejusdem Willelmi Regis cap. 62. *Si Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se Sacramento non Fracto.* Ubi cap. 71. habetur: *Defendat se Francigena plano Juramento, non in verborum observantiis.* Neque aliud est *Plana lada*, in Legibus Henrici cap. 65. *Si quis furem gratis dimittat, emendet secundum weram ipsius furis, aut Plana lada perneget, quod cum eo falsum nescivit.* Mox: *Si quis audito clamore non exierit, reddat overnassam Regis, aut Plane se ladiet.* Id est, plano juramento se purget. Charta Alienoris Reginæ Anglor. apud Beslium pag. 598. *Si vero rusticus dixerit, se costumam recte solvisse, . . . Plano ejus sacramento credetur.* Charta Ludov. VII. ann. 1145. Bituricensibus, [tom. 1. Ordinat. p. 9.] *Præcipient, ut si il o negare potuerit per unum Planũ sacramentum,*

tum, transeat, *&c.* [Adde Chartam Lud. VIII, pro iisdem Bituric. an. 1224. ibidem p.49.]

SACRAMENTUM RUPTUM, tunc intelligitur, *quando præsentibus sacrosanctis Evangeliis aut armis sacratis, ille qui pulsatur, cum Sacramentalibus suis conjunxerit, & non ausus fuit jurare, & aut ipse, aut aliquis de Sacramentalibus ejus se subtraxerit, tunc intelligitur Sacramentum ruptum*, in Lege Longobard. l. 2. tit. 55. §. 7. adde §. 14. Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 8. & Leges Luithprandi Regis tit. 41. §. 1.

SACRAMENTUM FATUUM, dicitur, cum quis aliter quam se res habeat, jurando firmat; sed tamen secundum conscientiam & mentem suam. Bracton. lib 4. tr. 5. c. 4. §. 1. Adde Fletam l. 5. c. 22. § 9.

JURAMENTUM INHONESTUM, apud Guill. de Nangiaco in Vita S. Ludovici p. 364. & Gaufridum de Bellolnco in Vita ejusdem Lud. c. 32. quod à Joinvilla pag. 120. *Vilain serment* appellatur. Vide Notas nostras ad eumdem Joinvillam.

SACRAMENTUM LIGATUM, id est, *ligium*. Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis an. 1055 ex Tabulario Corbeiensi fol. 2. *De quibus omnibus Comiti & Abbati in hac conventione Sacramento Ligato tradidit septem obsides, ut si hæc violaverit, aliquando intimabitur obsidibus monere dominum suum, ut se justificet infra 40. dier, &c.*

SACRAMENTUM de MANU TOLLERE dicitur is, cui jurari debet, cum rem sacramento alterius dirimere negat, in Lege Burgund. tit. 8. §. 2.

MITTERE ALIQUEM IN SACRAMENTUM, Illud ab eo exigere, in Lege Longobard. l. 1. tit. 33. §. 1. *Si quis servum alienum sine voluntate domini sui in Sacramentum miserit, aut manum in caldaria mittere fecerit, &c.* Leges Luithprandi Regis tit. 68. *Si quis mulierem, aut puellam, aut religiosam feminam, quæ in alterius mundio est, in Sacramento mittere præsumpserit, &c.*

AD SACRAMENTUM ALIQUEM DEDUCERE, Illud ab eo exigere, in Legibus Ratchis Reg. Longob. tit. 7. Astulphi Regis tit. 10. 11. &c.

JURARE CONTRA PACEM. Pœnitentiale Fulberti Carnot. Episc. *Si quis Jurat contra pacem, uno anno pœniteat cum eleemosynis, & redeat.*

MAGNUM SACRAMENTUM, in Regiam Majestatem l. 1. c. 12. §. 4. quod fit ad S. Evangelia.

JURAMENTUM dictum *Aeffte t'iotg*, in Legibus Opstalbomicis Frisicis c. 23.

Juramentum vel sacramentum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Monachorum, apud veteres Anglos, pro ordinis ratione, pluribus inferiorum personarum sacramentis pollebat. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 92. *Interrogatio. Si necessitas coegerit, in quantum valet juramentum Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sive Monachi? Responsio. Ordines supradicti secundum gradus promotionis habeant potestatem protestandi: Presbyter secundum numerum 120. tributariorum: Diaconus vero secundum numerum 60. manentium: Monachus vero secundum numerum 30. tributariarum. Sed hoc in criminali causa. Ceterum si de terminis agrorum oritur altercatio, Presbytero liceat juramenti sui adtestatione terram unius tributarii in jus transferre Ecclesiæ.*

Recentiores aliquot jurandi formulas, obiter à me observatas, hisce subiicere visum est operæ pretium. Μὰ τὸ ϑεῖον, apud Scholiast. Basilic. tom. 3. p. 160. *Per animam patris sui*, jurant Hugo M. apud Witikindum l 3. initio Otto Imper. apud Albertum Stadensem an. 944. & Constantia Regina Roberti Regis Franc. uxor. apud Helgaldum Floriac. pag. 66. Vide Herimannum de restauratione Ecclesiæ S. Martini Tornacensis c. 27. *Per omnes gentes*, Amalricus Comes Montisfortis, apud Ordericum Vital. l. 12. p. 880. *Per dentes Dei*, Joannes Rex Angliæ, in Chron. Flandr. c. 17. *Per crucem*, in Zosimæ colloquiis. *Per lanceam S. Jacobi*, Philippus I. Rex Franciæ, in eodem Chron. cap. 8. 16. *Per Christi sepulchrum*, Amalricus Rex Hierosol. apud Nicetam in Manuele l. 5. num. 5. *Per coronam, imposita manu capiti*, Fridericus II. Imperator apud Sanutum l. 3. part. 11. cap. 11. *Per vitam Regis & filiorum* jurare vetant Lex Longob. lib. 3. tit. 24. & Capit. Caroli Magni lib. 3. cap. 42. *Per caput Imperatoris* jurat Nicephorus Phocas, postmodum Imperator, in Vita S. Nili Junioris pag. 106. Vide Scylitz. pag. 601. Luithprand. in Leg. Not. ad Cinnamum pag. 483. & Seldenum ad Marmora Arundel. pag. 147. *Per suum nomen* jurat Patr. CP. apud Annam lib. 3. Alexiad. In Navigatione Luciani, *Megapenthes tyrannus* ait *per nomen suum omnes jurasse*. *Per salutem Principum*, Palladius in S. Chrysost. cap. 14. Sozomen. lib. 4. cap. 7. Codin. in Origin. Constantinopol. pag. 200. Gesta Regum Francorum cap. 13. Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 41. 59 Acta SS. Nicandri & Marciani, W. Neubrig. lib. 4. cap. 22. &c. *Per Domini fidem*, jurabat Robertus Rex Franciæ, apud Helgaldum pag 64. 65. 66. *Per caput Dei*, Henricus III. Rex Angliæ, apud Matth. Paris an. 1255. pag. 606. *Per guttur Dei*, idem Henricus apud eumdem Scriptorem pag. 662. *Per capillum Dei*, Justin. nov. 72. Vide Visiones Flotildæ pag. 625. *Per meum caput*, Hildefonsus Rex Aragonum apud Ordericum Vitalem p. 893. v. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 219. & Paschasium Radbertum in Epitaphio Walæ lib. 1. cap. 8. 27. Leo Sapiens Imper. apud Anonymum Combef. in eodem Leone num. 22. *Per caput alterius* jurare semper paratos Græcos Byzantios scribit Luithprandus in Legatione. *Per salutem suam*, Gregor. Turon. lib. 3. c. 15. & Eddius Stephanus in S. Wilfrido cap. 32. 36. [*Per salutem conjugis*, Hieronymus adv. Jovin. lib. 1. cap. 18.] *Per Regem Cælorum*, Carolus M. apud Monachum Sangall. lib. 1. cap. 3. *Per splendorem Dei*, Willelmus Nothus, apud Orderic. Vital. p 536. [Le Roman *de Vacce* MS. de eodem Will.

Li Duc qui tout a escouté,
Jura par la Resplendour Dè,
Cen ert sauvent sau serement, &c.]

Per barbam suam. Vetus Poeta de Expugnatis Hierosolymis à Tito:

L'Empereur de Rome a sa barbe jurée.

Per Sion & Sinai montem, in formula 14. ex Baluzianis. *Per Barbam Ottanis*, Otto Imp. in Chron. Magdeburg. M S. S. Germani Paris. ao 952. *E contra Rex affirmat per barbam Ottonis, quod suum jurasse fuit, &c.* Adde Gobelin. Personam p. 202. *Per S. Stephanum & per Reges vel eorum filios Conjurationes* vetitæ in Capit. Caroli M. de diversis rebus an. 789. c. 10. *Per coronam suam*, jurat Adelbertus Trevirens. Archiepisc. apud Baldric. in eius Gestis. *Per linguam Dei*, Monast. Anglic. tom. 3. p. 221. *Per dentem Dei*, Rex Angliæ, in Monast. Anglic. to. 3. p. 221. *Per Sanctum de Bethleem*, Ludov. VII. Rex Franc. in Vita Villelmi Abbat. Roschild. n. 22. *Per hoc & per hoc*, jurabat Willel. Rufus Rex Angliæ, apud Eadmer. L. 2. Hist. Novor. p. 49. 54. 1. Edit. *Per creaturas*, in Egberti Pœnitentiali c. 12. *Per S. Stephanum*, in Capitulari 3. an. 789. cap. 10. *Per nomen Martyris*, apud Palladium in S. Chrysostomi Vita cap. 17. *Per templum Domini*, apud Anonymum in Pœnitentiali Græc. apud Morinum pag. 120. De cæteris juramentis consulendi Filesacus, Thomas Dempsterus, & Bapt Hansen.

in libris de Juramento, & alii passim Criticorum filii. Hic enim sacramentorum genera inferioris ævi tantum attingimus.

JURARE SUPER ANIMAM SUAM *in porta Ecclesia super Librum & Crucem*, in Foris Oscæ an. 1247. fol. 14.

JURARE PER CAPUT CHRISTIANI. Fori Oscæ an. 1548. fol. 14. *Christianus tenetur jurare Judæo usque ad sex denarios per caput unius Christiani: & de sex denariis per caput sui patrini: & ultra duodecim denarios super librum & crucem.*

JURARE CAPUT PATRINI. Fori Oscæ an. 1247. fol. 6. *Si quis miserit in pignore cultellum, & qui acceperit, perdiderit illum, si valuerit 15. denariis inferius, dicendo suam veritatem aut Jurando caput patrinorum suorum, aut compatrum, ille qui impignoravit eum, quod tantum valebat, qui perdiderit illum, taliter emendet.*

¶ JURARE COMPAGNIAM, Societatem inire & juramento stabilire. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1157. apud Murator. tom. 6. col. 269. *Et Compagniam novam Juraverunt, & Consules Communium & civium de melioribus civitatis eligere fecerunt.*

¶ JURARE CONSULATUM, Sacramentum præstare Consulatum suscipiendo. Idem Caffarus ibidem col. 263. *Et quia ab Episcopo mont is in remissione eorum peccatorum, & à populo coacti fuerunt, vix tandem Consulatum per honorem civitatis Juraverunt. Qui postquam Juraverent, statim multum cogitando quomodo civitatem à somno eriperent.*

¶ JURARE FILIAM, Puellam sacramento despondere. Rigordus in Gestis Philippi Augusti Reg. apud Duchesnium tom. 5. pag. 31. *Juraverunt ex parte Regis Angliæ quidam viri nobiles unam de filiabus Regis Tancredi Arturo futuro Duci Britanniæ.* Vide *Jurata*.

¶ JURARE HONOREM, Fidem & servitium polliceri. Agnellus in libro Pontif. apud Murator. tom. 1. pag. 184. *Petronacius XLV.. qui Juravit honorem Karolo Imperatori.*

¶ JURARE MANDATA, scilicet, se ea servaturum. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. l. 6. ad an. 1257. apud Murator. tom. 6. col. 455. *Potestas vero statim præcepit prædicto Guillelmo de Mari, quod sequenti die faceret omnes Consiliarios suos venire ante ipsum Potestatem, & Jurare mandata omnia & ordinationes ipsius.*

¶ JURARE REGIMEN, De officio bene gerendo sacramentum præstare. Regimina Paduæ ad an. 1350. apud Murator. tom. 8. col. 435. *Dominus Altinerius de Zenibus de Tarvixio Potestas Padua à Kal. Febr. usque ad Kal. Augusti. Qui venit Paduam die ultimo Januarii, & incontinenti in pleno arengo Juravit suum regimen.*

¶ JURARE VITAM, MEMBRA & BONA, De his omnibus securitatem sacramento asserere. Epistola Innocentii PP. II. tom. 1. Operum S. Bernar. Edit. 1690. inter Notas col. 57. *Tam ipsis quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exsulati, vitam & membra & bona Jurabis, & cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem Jurabunt.* Conventio an. 1251. Inter Carolum I. Andegav. & Provinciæ Comitem & Arelat. *Juraverunt etiam eidem domino Comiti & suis heredibus in perpetuum fidelitatem & vitam, & membra ipsius & suorum officialium, & jura ejusdem bona fide totis viribus defendere & salvare, & damna ejus coercere pro posse, &c.*

¶ JURARE ALIQUEM PER TERRAM SUAM, mendum pro *juvare*, in Charta an. 1530. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instrum. col. 30.

☞ Juramentum Regis Angliæ, quod præstat cum coronam acceperit, hic referre post Wanleium de Antiq. Litter. Septentr. pag. 584. operæ pretium duximus. *Sire, volletz vous grauntier & garder, & per votre serment confermer au people d'Engleterre les leys & les custumes à eux grauntes, & per les anciens Reys d'Engleterre vos prædecessours deiturels & devotz à Dieu, & nomement les leys & les custumes e les franchises grauntetz à la Clergie & au people per le glorious Roy Seint Edward vostre predecessour?* Resp. *Jeo le graunt & promet.* Interrog. *Sire, garderet vous à Dieu, & à Seint Eglise, & à le Clergie, & au people pes & acord en Dieus entirement selon vostre power?* Resp. *Jeo le garderay.* Interrog. *Sire, fretz vous fa re en toutz voz jugementz owel drayt, justice & discrecion & en misericorde & verité à votre power?* Resp. *Jeo le fray.* Interrog. *Sire, graunteretz vous à tener & garder les leys & custumes dreytures les quenx la Comonanté de vostre Realme avera esluz, & les defenderetz, & enforceretz al honour de Dieu à vostre power?* Resp. *Jeo le graunt & promet.*

¶ JURARIA, Officium seu dignitas Scabini, vel Jurati urbis. Instrum an. 1255. ex Tabul. Corbeian. *De Johanne Halegrin quem ipsi amoverant de Juraria, propter hoc quod dictus Abbas ipsum fecerat scabinum: ipsi dixerunt quod pro re quæ attingeret D. Abbatem, nec Ecclesiam tangeret, nec scabinatum, ipsum non amoverant; & super hoc offerebant se jurare; & D. Abbas eis remisit juramentum ad instantiam bonorum.*

1. JURATA, Desponsa, pacta, sacramento interposito, c. *Ex literis*, de Sponsalib. impuber. *Puella quadam anno 12. Jurata & desponsata fuit cuidam puero 9. vel 10. annorum.* [Le Roman d'Athis MS.

Cardiones aime & desire,
Se il voulsist Gaiete amer,
Ja ne feust mestier du celer,
N'y eust eien de deshonnour,
Je lui donnasse par amour,
Peurtant s'elle est aillours Jurée.

Infra:

Pour ce s'elle est aillours Promise
Tant l'auras à ta devise.]

2. JURATA, Anglis, est numerus duodecim legalium hominum juratorum, per quos omnis fere facti probatio fit, & ex quorum *veredicto* judex sententiam suam conficit & profert. Duplex autem judiciorum est species: altera quæ fit per *assisam*; altera per *juratam*, vel per *assisam in modum juratæ*. Per *assisam* lites dirimuntur, quæ instrumentis aut chartarum probationibus innituntur, vel cum partes de facto consentiunt, aut de assisa. *Per juratam* vero, quæ incertæ sunt, nec constant; ita ut vel per *inquisitionem*, vel per *juratorum* ac Sacramentalium depositiones, quas *veredicta* vocant, rerum veritas à judicibus indagari debeat. Quæ quidem judiciorum edendorum forma posterior ab Henrico II. Rege Angliæ manasse dicitur, quo duellum ab ordinariis judiciis amoveret.

☞ Hanc revocasse Henricus II. longe probabilius dici potest, quam instituisse; quæ enim à Normannis in Neustriam primum invecta, in Angliam deinde inducta esse videtur sub Guillelmo I. qui elegisse dicitur ex Comitatibus duodecim Anglos, qui jurati leges suas ei declararent; quod secutus Odo eius frater 12. Juratos in causa Episcopi Rosensis adhibuit. Verum nec Normanni ipsi huiusce judiciorum formæ auctores; eam quippe à Gothis mutuasse videntur, quorum ea semper politiæ fuit ratio, ut cuique judici, ac Regi etiam, in judiciis adsident 12. viri adsessores jurati, quorum erat de summa controversiæ.

quoad

quoad factum, judicare. Pravalentibus exinde ordalio, duello & compurgatione, mos iste in desuetudinem abiit. Hunc restituere conatus est Rex Regnerus circa ann. 820. Et penitus renovavit Waldemarus I. ann. 1163. ut judicium ferri candentis abrogaret, quod patet ex ipsius decreto à Petro Resenio in notis ad Canuti II. jus Aulicum edito. Plura vide apud doctissimum Hickesium in Differt. Epistol. pag. 38. & seqq.

Juratarum variæ sunt species, *delatoria* scilicet, & *judiciaria*. Jurata delatoria ea est, quæ delinquentes rimatur, eorumque nomina una cum delictis ad judicem defert, ut in examen vocati juris subeant sententiam, sive ad condemnationem, sive ad deliberationem: dicitur hæc etiam *Inquesta*. Duplex est hæc *Jurata*, *major*, & *minor*. *Major*, cui totius Comitatus lustratio, ut in *Assisis* & *Sessionibus Pacis*, nec non in Curia Regii Tribunalis demandatur, & alias dicitur *Grandis Jurata*, alias *Magna inquesta*. *Minor*, cui minor jurisdictio, ut unius Hundredi in *Sessionibus Pacis* creditur.

Jurata Judiciaria ea est, quæ de summa litis, quoad factum, decernit, priusquam judex de jure pronuntiet. Hæc item duplex est, *civilis & criminalis*. *Civilis*, quæ in civilibus actionibus inter subditum & subditum cognoscit. *Criminalis*, quæ de criminalibus inter Regem & subditum, & ex hoc genere illa est, quæ Anglis dicitur, *The Jury of life and death*, id est, vitæ & mortis Iurata. Singulæ autem quæ de jure agunt, suas habent juratas, sed alicui supradictarum specierum referendas.

Juratorum numerus fere semper est duodenus. In *delatoria* excedere, si judici placuerit, non autem deficere potest. In aliis interdum minor est, ut in quibusdam *Juratis inquisitoriis* apud Glanvillam lib. 13. cap. 15. & 16. ubi 8. juratores tantum sunt. Cæteroquin *Judiciariæ juratæ* semper constant duodenario juratorum numero, vel è duplicato, si prior jurata falsi convincenda sit. Exemplum habetur apud Thomam Walsinghamum pag. 276. Adde Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari offic. pag. 168. Existimant plerique atque in iis Edw. Cokus ad Littletonem, & Spelmannus, duodecimvirale istud collegium altioris esse originis, & ab ipsis Anglosaxonibus manasse, cum in Legibus Ethelredi apud Vanatingum editis, §. 4. apud Bromptonum hæc legantur: *Habeantur placita in singulis Wapentakis, ut exeant seniores 12. Thayni, & Præpositus cum eis, jurent super sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare*. Sed hæc ad judicum potius numerum videntur spectare, etsi revera *Juratores* judicum vicem functi fuerint, cum ex eorum *veredictis* judex teneretur judicium suum edere.

Sic porro proceditur ad *Juratam judiciariam*. Judex cognita ex partibus litigantibus controversia, de qua lis est, tenentem seu actorem interrogat, si aliquid velit vel sciat dicere, quare assisa teneatur vel non teneatur. Si lis est hujusmodi, ut per juratam dirimatur, Justitiarius debet dare *Breve*, per quod Vicecomes *summonere* jubetur *per bonos summonitores duodecim liberos & legales homine de Vicineto de illa villa, ut sint coram se, & justitii suis ad illum terminum parati sacramento recognoscere, si, &c. & nomine eorum imbreviari faciat, ac denique per bonos submonitores illum, contra quem tenens agit, submoneat, quo juri stet*. Hæc est formula Brevium in ii sce casibus quæ habetur passim apud Glanvillam lib. 13. Bractonum, Littletonem, & in Fleta.

Juratoribus in jure stantibus, licet partibus excipere contra juratores. *Iisdem enim modis amoveri possunt à sacramento, quibus etiam testes amoventur à juramento*, inquit Bracton. Si tamen ex consensu partium semel eligantur, amplius recusari non possunt, nisi ex nova & recenti causa superveniente. Cum autem partes in juratores consenserint, tunc procedit *Assisa* & jurant ii in hac forma, & primus per hæc verba: *Hoc auditis, Justitiarii, quod veritatem dicam de Assisa ista, & de tenemento, de quo visum feci per præceptum Domini Regis, & pro nihilo omittam, quin veritatem dicam: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta*. Tum cæteri in eumdem modum jurant.

Facto autem sacramento, Prænotarius virtutem Brevis legit ad instructionem juratorum, hoc modo: *Vos dicetis per sacramentum, quod fecistis, si, &c.* Quo facto, juratores in aliquem locum secretum conveniunt, habeutque ad invicem inter se colloquium de hoc, quod eis injungitur, faciendum, ad quod etiam nullus habere debet accessum, nec cum eis colloquium, donec suum dixerint veredictum. Addit Spelmannus, *Juratores* tum servari à lictore seu ballivo, absque aliorum omnium consortio, sine cibo, sine potu, sine ignis & candelæ beneficio, donec inter se conveniant de quæstione: unanimesque ab iisdem ad judicem reduci, à quo rogatis sitne postulatus *sons*, aut *insons*, rei litigatæ, respondet ex assensu reliquorum primus *jurata*, verbo unico, *Giltie*, id est; *sons*; vel *Not Giltie*, id est, *insons*; & hæc responsio *veredictum* appellatur. Similiter proceditur in juratis criminalibus. Ita etiam vetus Consuetudo Normanniæ cap. 85. *Lors voisent les Jureurs à conseil, & soient gardez par loyal garde, que leur verite ne soit corrompue par mauvais ammonoistemens*.

Si in veritate dicenda sibi invicem sint contrarii, ita quod in unam non conveniant sententiam, tum de consilio Curiæ *afforciatur* assisa, ita quod apponuntur alii juxta numerum majoris partis, quæ dissenserit, vel saltem quatuor vel sex, & adjunguntur aliis; vel etiam per seipsos sine aliis de veritate discutiunt, & judicant, & per se respondent, sicque eorum allocatur veredictum, & tenet, cum quibus ipsi convenerint. Cum autem post sacramentum suum dixerint veredictum suum, profertur judicium, nisi aliquid dixerint obscurum, propter quod Justitiarii inducantur ad examinandum. Possunt etiam *Recognitores* totam rei veritatem brevibus & paucis verbis Justitiariis exponere, si omnia plana sunt & aperta, & nihil in obscuro. Sed si talis oriatur dubitatio vel obscuritas, quod solutio difficilis existat, tunc cogantur ea, quæ obscura sunt manifestius & apertius declarare, si hoc eis sit possibile, & Justitiarii secundum dicta eorum procedunt ad judicium. Sed si illud obscurum vel dubium declarare non possunt aliquo modo, scilicet nec ipsi Recognitores, nec alii, qui fuerint ad hoc vocati pro aforciamento, tunc partes inducuntur ad concordiam, vel ponitur judicium usque ad magnam Curiam, & ibi de consilio Curiæ terminatur judicium. Si autem omnia plana sunt, juratorum statur veredicto, siquidem bene iuraverint: si enim male, locus erit *convictioni*. Si denique obscura dixerint & dubia, ita ut eorum veredictum duplici sensu accipi possit, tunc locus erit *certificationi*, quæ locum habet, si iuratores minus plene fuerint examinati, vel si minus plene responsum sit ad interrogata, ita quod obscura dixerint, vel ambigua, vel iusto errore decepti fuerint; tunc enim examinato recordo, locus est certificationi, ita ut iuratores de incerto faciant certum, & de dubio verum, & de errore revocentur ad veritatem. Quod si male iuravarint, locus erit con-

convictioni, Tum enim ad querelam ejus, qui per assisam amisit, convincuntur de perjurio, quod fit multis modis, Quandoque enim per sacramentum 24. legalium hominum, ut est in Regiam Majestat. lib. 1. cap. 14. § 2. Quandoque ex ore proprio per examinationem judicis, & quandoque ex propria voluntate & pœnitentia, in quibus casibus pœna non est infligenda. Cum autem juratores erunt convincendi, videndum erit, quot juratores fuerint in assisa, vel in inquisitione, ut quilibet duos habeat convictores, & si plures habent, non nocet, quod omnes sint ejusdem conditionis, vel melioris, cujus sunt 12. juratores.

Juratores autem, uti supra innuimus, debent esse de *vicineto*, non autem in alia provincia commorantes *liberi & legales homines*, non essoniabiles, vel suspecti, infra ætatem, aut languidi, quod maxime cavetur: quia, ut est in Fleta, Hundredarii, Ballivi, & Servientes Regis populum sibi subditum gravare consueverunt, ponendo in assisis & juratis homines languidos, & perpetuo vel temporali languore detentos, ac homines tempore submonitionis in patria ante morantes, nec non etiam submonendo superfluam hominum multitudinem, ita quod quosdam dimitterent in pace, prece vel pretio, & à quibusdam deoarios & alia munera extorquerunt, per quod assisæ & juratæ frequenter per pauperes & insufficientes capiebantur, divitibus & discretis pro suo dando domi commorantibus, Statutum est igitur quod de cætero non summonerentur in una assisa plures quam 24. senes etiam 70. annorum & ultra; perpetuo languidi, vel etiam tempore submonitionis infirmi, vel in patria non morantes, in minoribus assisis non ponerentur, &c. Hæc fere ex Bractono lib. 4. tract. 1. cap. 34. Fleta lib. 4. cap. 5. 9. lib. 5. cap. 20. & Littletone sect. 234. & iisdem, quibus illi verbis, quæ ut *formalia* servare operæ pretium duximus.

¶ Jurea, Eadem notione, in Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 60. v. ubi tredecim viris suo proprio nomine recensitis, qui in *Jurea de Carpicheto* uratores fuerant, tandem concluditur in hunc modum: *Omnes isti homines dixerunt super juramentum suum, quod quando Adam filius Rogeri recepit manerium de Carpicheta, murus erat integer circa grangiam, grangia nova & porta cum seris: modo non est ita*. Leges Normannicæ apud Ludewig. tom. 7. pag. 281. *Hujusmodi Jurea debet fieri per 23. homines ad minus, legales, non suspectos, quos nec favor nec odium à Jurea debet amovere*.

3. JURATA, seu *Jurea*, in Regesto *Olim* fol. 115. Campaniis nostris tributum, quod *Juratis* burgensibus imponitur, & domino feudali præstatur. Ejusmodi autem erat, ut quivis *Juratus* sex denarios de *librata* bonorum mobilium, & 2. denarios de *librata* immobilium, facta ad id eorum æstimatione, domino quotannis exsolveret, à Majore & *Juratis* exigendos: ut in Charta Libertatum Trecensium Theobaldi Campaniæ Comitis, quam refert Pithœus ad Consuetud. Campan. art. 2. Assisiæ Campaniæ ann. 1285. fol. 29. *Jalicus de Gieuville bons le Seneschal de Camp. disoit, que les gens le Comte de Champagne vouloient avoir Juree de lui de la moitié de tous ses biens meubles & immeubles &c.* Computum terræ Campaniæ ann. 1348. *Despens pour faire tailles & Jurees, &c. Sergens pour admonester icelle Juree en faisant & imposant la dite Juree, &c. Les Mareglliers de S. Estienne de Troyes & de S. Loup se disent francs de Juree & de taille*. [Regestum Magn. Dier. Campaniæ an. 1285 apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 9 21. *Visa litera Libertatis Henrici Larmeurier à Rege sibi concessa, quandiu placuerit Regi: uxor ipsius quitta erit & libera à Jurata, quandiu placuerit domino Regi*.] Adde Probat. Hist. Castilionensis p. 195. 196. Pithœum loco citato, & Raguellum in hac voce.

¶ JURATBL'S, pro *Jurabilis*, de quo iuratus. Vide *Feudum jurabile*.

JURATICUS, *Scholasticus, Juris peritus*, in Gloss. Isidori. Vide *Jurista*.

JURATIO, Sacramentum, quo vassallus sese adstringit erga Dominum castrum suum ei redditurum irato & pacato. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 65. *Dudum devenimus in hunc modum pacis, quod nos quitamus & concedimus in perpetuum dictam feodum de Boleria, & feodam de Musuncellis, & Jurationem dictæ domus de Mesuncellis, &c.* Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam, & supra *Feudum jurabile*.]

JURATORES, Iidem qui *Sacramentales, compurgatores*, uti attigimus in voce *Juramentum*. Latinis vero Scriptoribus *Jurator* dicitur, qui ad iuramentum adigit; *Juratus*, qui juravit. Vide Turnebum lib. 19. Advers. cap. 12.

Juratores præterea erant ii, qui vice alterius jurabant, Verbi gratia, apud Vitalem Episcopum Oscensem: *Infancio non tenetur jurare in prima vice in quantitate, quæ sit usque ad centum solidos: sed debet Juratorem, qui juret*. Henricus Huntindon. lib. 7. pag. 373. *Junior Willelmus 7. anno regni sui, provocatus à fratre suo, quod jusjurandum non servasset, transfretavit in Normanniam. Cum ergo fratres simul venissent Juratores omnem culpam regi imposuerunt*. i. qui in illius *animam* juraverant. Adde Eckeardum Junior. de Casib. S. Galli c. 1. p. 46. Vide *Jurare in animam alterius*.

Juratores, JC. Anglis dicuntur duodecim homines, qui in quolibet fere judicio sive civili, sive criminali, de facto prius decernunt, quam judex de jure pronuntiet: Ita Cowellus: *Horum porro 12. Juratorum ad minus quatuor esse debent de Hundredo, ubi villa, in qua factum, de quo contenditur, fieri supponitur, sita est; & quilibet Juratorum hujusmodi habere debet terras & redditus pro termino vitæ suæ ad minus ad valorem annuum 40. sol. & hic ordo observatur in omnibus actionibus & causis criminalibus, realibus & personalibus, præterquam ubi damna vel debitum in personalibus non excedit 40. marcas monetæ Anglicæ, quia tunc non requiritur, quod Juratores in actionibus hujusmodi tantum expendere possint, &c.* Verba sunt Joan. Fortescui de Laudib. Legum Angliæ c. 25. ubi, ut & cap. 26. *Juratarum* Anglicarum ordinem describit, & pluribus commendat. De iis etiam agit Statutum 2. Westmonasteriense cap. 42. Historia Fundationis Prioratus Dunstapulensis in agro Bedfordiensi in Anglia: *Nunquam coram Justitiariis itinerantibus, vel aliis damiais Regis ministris extra villam Dunningstable, & libertatem, responderunt; sed Justitiarii & ministri domini Regis ad Dunstable divertebant, & per sacramentum 12. Juratorum de burgensibus, sine associatione alicujus extranei, omnia placita terminabant*. Adde tom. 2. Monastici Angliæ. pag. 241. Cujusmodi vero fuerit, & quibus verbis conceptum juratorum in juratis sacramentum, habent idem Fortescutus, Bracton. lib. 4. tract. 5. cap. 4. & Fleta lib. 5. c. 12. & 22. Vide veterem Consuetud. Norman. c. 69. & supra *Jurata* 2.

Juratores Onerati, Vetus Inquisitio apud Dugdalum in Antiquitat. Warvicensis Provinciæ pag. 665. *Inquisitio 12. Juratorum capta ad hunc visum coram Galfrido de Okenham Senescallo per sacramentum Ancelmi de Glistona, &c. Juratorum oneratorum de anti-*

antiquis consuetudinibus istius domini, &c.

¶ JURATORES de Deo vel de Virgine Maria vel de Sanctis, Qui de Deo & Sanctis contumeliose loquuntur, in Statutis Jo. Piscis Aq Archiep. correctis per Ægidium Cardinalem Commissarium delegatum apud Montem Flasconem a. Octobr. 1368. ex Schedis Præsidis de Mazangues.

¶ JURATORIUS, Juramento confirmatus. Vita Innocentiii III. PP. ex Baluzio, apud Murator. to. 3. pag. 491. col. a. Respondit quod in spiritualibus absolute pareret, in temporalibus autem justis mandatis parendi Juratoriam cautionem.

JURATUS, Sacramento adstrictus alicui domino. Gloss. Gr. Lat. MS. Ομοτὴς, ὁ ὀμνὺς, Jurator, Juratus. Statius lib. 2. Thebaid.

... Exit in unum
Plebs ferro Jurata caput.

Lib. 7.

.... Et meritus ultro Jurastis in iras.

In Propempt. Metii:

Imbellis, tumidoque nihil Juratus Atridæ.

In Soter. Rutilii:

.... Et sole sub omni
Promeruit Jurata manus.

Claudianus de bello Gildonico:

...... Iterum post me Conjurat in arma
Progenies vesana jubæ, bellumque resumit.

Will. Brito lib. 2. Phil.

In Comitis partes Juratus, millia multa
Mittit ei juvenes clara virtute coruscos.

Idem lib. 4.

Cujus ego miles, cui sum Juratus in arma.

Capitulare Arechis Principis Benevent. editum à Camillo Peregrino, §. 1. Si quis homo pauper absque parentibus, nihil etiam habens in quocunque negotium, secundum legem potenti homini Juratus fuerit, decernimus, ut solus preveto (præstet) sacramentum. Hildebertus Cenoman. Episcop. Epist. 23. Officiosissima est gratia Dei, & velut in eorum Jurata obsequium. Charta de Chableiis in Tabulario Campaniæ Thuani fol. 189. Omnes homines, quotquot sunt apud Chableias, sive Milites, sive filii Militum, qui habent ætatem, cujuscumque conditionis, debent esse Jurati Comiti suo sub hac forma: Ego juro, quod ego ero fidelis Comiti de cætero, & quod ego servabo membra ejus & honorem ejus pro posse meo, sic me Deus adjuvet & hæc sancta. Chronicon Franciæ Sandionysianum in Philippo I. cap. 4. Et ala sur li à armes & sur ses aides: c'est sur le Comte Mahieu de Beaumont, & sur Drouet le Seigneur de Monci, qui estoient Jurez de cette entreprise. Le Roman de Jordain:

Ja vous estes mi home & mi Jure.

JURATUS AD ASSISAM. Modus tenendi hundredum pag. 139. Item dicunt, quod S. nativus domini est ætatis 20. annorum, & manet infra istud dominium annum & diem, & non est Juratus ad Assisam domini Regis, ideo ipse in misericordia.

JURATI AD ARMA: Mandatum super Juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris pag. 248. Et ad videndum, quod singuli habeant arma, ad quæ sunt Jurati, & jurari debent. Aliud Mandatum ibidem: Et convenire facians coram eis (Vicecomites) in singulis hundredis, civitatibus & burgis, cives, burgenses, libere tenentes, villanos, & alios ætatis 15. annorum usque ad ætatem 60. annorum, & eosdem faciant omnes Jurare ad Arma secundum quantitatem terrarum & catallorum suorum: scilicet ad 16. libratas terræ, unam loricam, capellum ferreum, gladium, cultellum & equum. Ad 10. libratas terræ unum habergetum, capellum ferreum, gladium, cultellum, & equum. Ad centum solidatas terræ, unum perpunctum, capellum ferreum, &c. Mox in eo Mandato additur, ut Jurati ad Arma teneantur, quoties contigerit hutesium levari super perturbatores pacis vel malefactores, aut latrones, eos insequi de villa in villam, donec capiantur. Fleta lib. 1. c. 24. §. 12. Item quod quilibet inter 15. annorum & 60. ætatem in domo sua habeat arma secundum quantitatem terræ suæ, aut catallorum suorum, & quod ad hoc sint omnes liberi hujuscemodi ætatis in patria morantes Jurati, &c. §. 13. Qui in minus in catallis habuerit quam 20 marcatas, ad gladios, cultellos, & alia minuta arma sint Jurati.

¶ JURATUS, Consul, Scabinus, Consiliarius urbis, Gall. Jurat, ut in plerisque Consuetudinibus municipalibus, quas Raguellus laudat in hac voce. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Maioric. to. 3. SS Junii pag 66. Item quando scribemus Consulibus vel Juratis alicujus universitatis nobis subditæ, scribetur sic: Jacobus .... fidelibus nostris Juratis civitatis Maioricensis, vel Consulibus villæ nostræ de Perpiniano salutem & gratiam. Testis est Valesius in Notitia Gall. pag. 488. in veteribus Tabul. passim mentionem fieri Portus & villæ Rupellæ, & Præpositurae vel Praturæ villæ; Maioris & Iuratorum Rupellæ, vel Maioris atque Consilii Communis Rupellæ: ubi nomine Juratorum vel Consilii Communis Scabini Paresque designantur. Nam hodieque, inquit, Rupellæ sunt 24. Scabini & 76. Pares, qui Centum viri vetus collegium & corpus Rupellæ componunt, ac quotannis unum è suis Maiorem deligunt. Charta Wenceslai Ducis Brabantiæ ann. 1378. apud Miræum tom. 2. pag. 1027. Concessimus eis & dedimus, quod ex viginti & uno Juratis de consilio prædicti oppidi (Lovanii) nostri, nunc & imposterum singulis annis erunt undecim Jurati ex bonis nostris hominibus patriciis Lovaniensibus, & decem Jurati ex bonis nostris hominibus opificum. Synodus Valentina ann. 1566. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 132. Omnibus Consulibus, Juratis aliisque civitatum Præfectis, &c.

¶ JURATI plerumque etiam dicuntur quilibet Oppidani, qui acceptis à Rege vel Domino communis juribus ac privilegiis mutuam sibi fidem jurabant, ut videre est in Litteris Johannis Comitis Pontivi pro Abbatis-villa an. 1184 concessis & insertis in Litteris Johannis Franc. Regis ann. 1350. apud D. Secousse to. 4. Ordinat. Reg. pag. 55. & seqq. Sic ibi num. 1. Statutum est itaque & sub religione juramenti confirmatum, quod unusquisque Jurato suo fidem, vim, auxilium consiliumque prebebit, & observabit secundum quod justitia dictaverit. Et n. 4. Si inter Juratum & Juratum, vel inter Juratum & non juratum, de re mobili questio oriatur, ad Vicecomitem meum de eo clamor fiet, vel ad Dominum Vicecomitatus illius, in quo manebit qui fuerit impetitus. Passim ibi memorantur Jurati, palamque à Scabinis distinguuntur. Vide Communa 2.

¶ JURATI, nude, vel Jurati magistri, in collegiis artificum dicuntur, qui invigilant, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Gall. Jures, Maitres jures. Robertus Goulet in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 11. Pergamenarii quatuor, scilicet quatuor magistri Jurati, &c.

¶ JURATUS DISCIPULUS. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. Ego Huguetus Artusii Clericus de Crassa, Discipulus Juratus ejusdem hanc cartam scripsi.

¶ JURCTUM, τύμβος, Sepulcrum. Suppl. Antiq.

¶ JUREA. Vide in Jurata 2.

JUREDIUM. Charta Rutroci Comitis Perticensis ann. 1136. apud J. B. Souchetum ad Vitam S. Bernardi Tironensis Abb. qua concedit *rachata*, *venditiones*, *armaturam*, *equitaturas*, *laudimia*, *eelevamenta*, *tallias*, *corveias*, *biannos*, *fidem*, *homagium*, *Juredium*, *retentionem feudi per advocatum*, &c. Ubi *Juredium* videtur esse, quod Practici nostri *Juree* vocant, seu *Jurata*, quæ est species jurisdictionis quæ exercetur à Scabinis intenjuratos, qui *hommes & femmes de juree* dicuntur in Consuetudine Vitriacensi art. 78. *Redevables de juree*, id est, juratæ obnoxii, in Trecensi art. 2. *Jurez de Commune*, in Rupellensi art. 21. [Vide *Jurata* 3.]

JURE-MANENTES, Qui residentiam in loco debent ex jure debitam. Leges Forestarum Scoticar. cap. 7. §. 1. *Si copia glaudis in foresta Domini Regis contigerit, Forestarius debet citare tam burgenses quam Jure-Manentes, ut porcos suos adducant*, &c.

JURE-MANENTIA, quæ alias *ressoandisia*. Charta Theob. Campaniæ Comitis ann. 1233. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 3. num. 9. *Et Juremanentiam, quam habent in dictis villis*, &c.

¶ JURGIUM. Chronicon Cavense apud Murator. tom. 7. col. 958. *Statuimus igitur, ut omnes & singuli Abbates ... de foris venientes sine cuculla ... ac sine caloariis vel stivariis vel Jurgiis portam monasterii nostri intrare non audeant, nec secum in ipso monasterio arma deferre præsumant sine nostra speciali licentia*. Vox forte mendosa.

¶ JURIDICA, nuda, Juridicus dies, vel ipse consessus judicum, Gall. *Audience*, *Seance*. Processus ann. 1459. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ: *Omnes termini fuerunt prorogati usque ad primam Juridicam*. Infra: *Die Jovis qua fuit sexta dicti mensis Augusti prima Juridica superius assignata*. Etiamnum Aquenses initium & finem consessuum supremi Senatus vocant *Le commencement & la fin de la Juridique*.

¶ JURIDICE, Legitime, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 67.

¶ JURIDICINA, Jurisdictio, administratio. Tertull. de Pallio cap. 3. *Cato Juridicina sua tempore Græcis favit*.

JURIDICUS, *δικαιοδότης*, in Gloss. Gr. Lat. Capitolinus in Antonino: *Datis Juridicis, Italiæ consuluit ad id exemplum, quo Adrianus consulares viros reddere jura præceperat*. *Juridicus Alexandriæ*, de quo in Cod. Juridicus Ægypti, Assyriæ, per Flaminiam, &c. in vet. Inscript.

JURIDICI DIES, *ἐμπρακτοι*, in l. 2. Cod. Th. de Feriis.

JURIFICARE, Jus dicere, in Charta Hispan. æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. pag. 456.

JURIS DICTIO, divisim. Charta vetus in Actis Murensis Monasterii p. 18. *De Juris sui dictione in jus Sedis Apostolicæ emancipavit*.

JURISFIRMA, Practicis Hispaniæ, inquit Blanca in Commentario Rerum Aragon. pag. 751. est tum in Regum, aliorumve judicum, tum etiam regni, atque omnium non rectis impetus, juris ac legum firma, & moderata dominatio, inventa potissimum, ut præceps judicum celeritas Magistratus interdicto interposito retardetur, ne quid perturbatum sit, aut à legibus discrepans, vel præposterum. Ejus autem finis est, ut cum de stando & parendo juri, coram ipso Justitia, firme & graviter asseveretur: illius interdicto interposito, fortunæ rei ab injusta regiorum judicum injuria arceantur. Ab eo autem quod de stando juri caveatur, *Jurisfirma* dicta ast. Vide *Firma*.

JURISTA, Qui Juri Civili vel Canonico dat operam, Jurisconsultus, [Gall. *Juriste*, Ital. *Jurista*.] Fori Aragon. lib. 5. fol. 123. *Et si vir fuerit Jurista vel Physicus, recipiat suos libros ante partem*. [Johannis de Cermenate Hist. Mediol. c. 19. apud Murator. tom. 9. col. 1238. *Cui in ipsius Pagani atque omnium sociorum excusatione providus Jurista Stephanus de Vicomercato respondens dixit*, &c.]

¶ JURISTARE, Litem movere. Charta Alberti *de Tenaides* è Chartul. S. Quintini in Insula pag. 34. *Illi constituerunt obsides adversus omnes, qui super his Juristare voluerint*. Sed forte legendum divisis vocibus *uri stare*.

JURITHEUM, [Papiæ, *Potionis species*.] Vide *Viriteum*, [& *Coguidium*.]

JURNALE, JURNALIS. Vide in *Jornale*.

¶ JUS *dictum*, *quia Justum est*, inquit Isidorus lib. 5 Orig. capit. 3. Alii à *jusso* per apocopen *Jus* deductum volunt, quod nihil aliud sit quam quod natura, vel civitas, vel populus, vel consuetudo jubeat. Si credimus Gersonio contra adulatores Principum consid. 8. *Dictio hæc Jus non significat semper jurisdictionem seu justitiam, sed significat interdum potestatem quæ non est justa*, ut ipse interpretatur vocem *Jus*, quæ occurrit 1. Reg. 8 11. quam vocem *Exactionem* reddit Glossa interlinearis ordinaria.

JUS ANNALIUM. Vide *Annalia*.

¶ JUS CAPITALE, Jus domini capitalis, Gallis *Droit du Seigneur*. Charta ann. 1288. è Chartulario San. Vandreg. tom. 1. pag. 162. *Tenendos & habendos prædictos quinque solidos annui redditus Abbati dicti loci ... absque ulla reclamatione ... salvo Jure capitali & alieno*.

JUS CAROLI. Wichbild Magdeburganse art. 1 §. 3. *Jus civile seu municipale, quod homines unius civitatis seu fori concluserunt inter se seurnites, juxta eorum arbitrium & antiquas consuetudines, quemadmodum Colonienses circa Jus Caroli confirmatum habent*. Et art. 43. *Postquam Magdeburgensis civitas jure municipali fundata fuit, de voluntateque Uttonis Ruffi, cum consensu etiam & consilio seniorum provinciæ illius secundum Jus Caroli imperatoris, & juxta eorum arbitrium ac voluntatem locata, consiliati exinde sunt quomodo Scabinos & Consules eligere debeant pro civitatis commodo*. Vide *Lex Caroli*.

¶ JUS CATENÆ, Quod custodi carceris præstatur ab incarcerato pro cibo & potu. Constitutio Ludovici Regis Jerusalem & Siciliæ ann. 1352. è MS. D. *Brunet* fol. 98. *Carcerarii ... à carceratis .... pro carceragio sive pro Jure quod appellatur Cathene, nichil accipiant*.

¶ JUS DE CHALEYME, seu *Jus de forgeage*. Sic in Dumbarum Tractu vocatur vulgariter jus fabri ferrarii.

¶ JUS COELI, Auctoritas Episcopi, sic dicta quod à Deo illam habeant Pontifices. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2000. *Hugo Rothomagensis Archiep. .... omnia vobis justa collata, & possessa, licet à perversis hominibus quandoque turbata, persæpe destructa, Jure Cœli confirmamus vobis in illam quæ dei est virtutem & deffensionem erga benefactores in salutem, contra destructores in perditionem*.

JUS COMMUNE, appellant nostri jus illud, quo in Gallia utuntur civitates, consuetudines municipales, cui opponitur *Jus scriptum*, seu *Lex Romana*, in Statuto Philippi Pulcri an. 1302. pro reformat. Regni cap. 18. ita etiam Angli *Jus civile Anglorum* vocant Decreta Guillelmi I. *Ubi consuetudines regni nostri*

ftri & Jus noſtrum commune ... reperire non poſſint. Frider. I. Imp. lib. 1. Conſtit. Sicul. tit. 59. §. 1 *Secundum conſuetudines approbatas, ac demum ſecundum Jura communia, Longobarda videlicet ac Romana*.

¶ JUS CORPORALE & INCORPORALE, Quibus, ut videtur, verbis quodlibet juris vel ſervitii genus exprimitur. Charta ann. 1294. to. 2. Hiſt. Dalphin. pag. 73. *Donavit prædicta D. Beatrix prædicta omnia & ſingula,.. ſive prædicta donata conſiſtant in domibus ... Juribus Corporalibus & Incorporalibus, directis & utilibus dominiis*.

¶ JUS CREDENTIÆ, Quod domini habebant in rebus præſertim ad victum neceſſariis, quas ſine præſenti pecunia emebant à ſubditis, quaſve ab illis mutuo ſumere iis fas erat. Vide *Credentia 6*.

JUS CURIALITATIS ANGLIÆ VEL SCOTIÆ. Vide in *Curiales*.

JUS DUPLICATUM, quod Anglici Practici *droit droit* vocant, dicitur habere ille, qui poſſeſſionem & proprietatem habet. Bracton. lib. 4. tract. 4. cap. 4. lib. 5. tract. 5. cap 28. §. 2.

JUS ECCLESIASTICUM. Prædia & immobilia dabantur poſſidenda, aut jure *proprietario* ſeu *proprio*, aut *beneficiario* ſeu *precario*, hoc eſt, *ad proprium*, ut loquebantur, vel ad feudum, aut ad uſumfructum: *jure vero Eccleſiaſtico* ea poſſideri ab Eccleſiis dicebantur, quod Clericis & Presbyteris iis uti & frui conceſſum eſſet, ut propriis, ita tamen ut ea donare aut vendere iis non liceret. Ejuſmodi *donationum formula talis erat*, quæ paſſim occurrit in Chartis Tabularii Bellilocenſis in Lemovicibus: *Hæc omnia Deo ſalvatori, &c. pro anima mea remedio offero in ſtipendiis Monachorum in venturis generationibus, ut faciant abinde in omnibus Jure Eccleſiaſtico, quidquid elegerint*. Tabul. S. Eparchii fol. 122. *Iſtas res jam dictas manibus noſtris tradimus ad habendum vel poſſidendum in omnibus Jure Eccleſiaſtico, ea vero ratione, ut nullus de rectoribus ipſius monaſterii S. Eparchii nec donare, nec vendere, nec alienare, nec concambiare, neque per precariam, neque in beneficium donare ad ullum hominem poſſunt*. Charta Theoderici Regis Franc. in Actis Epiſc. Cenom. *Quod ad matrem Eccleſiæ S. Mariæ & SS. Gervaſii & Protaſii cui præeſſe videtur, Jure Eccleſiaſtico pertinet*. Charta Hlotharii Imp. filii Lud. Pii in Tabulario Eccleſiæ Viennenſis: *Et nos ad ejus deprecationem ſæpedicto Bernardo Archiepiſcopo, omnia ejus S. Sedi reddidimus, rectores eorum perpetuo Jure Eccleſiaſtico tenerent atque poſſiderent*. Infra: *Et faciant exinde quidquid elegerint Jure Eccleſiaſtico*. Charta Caroli Calvi ann. 885. to. 12. Spicilegii Acheriani pag. 117. *Ut eandem villam cum omnibus ſuis appendiciis eadem Eccleſia, ac Rector ipſius, præſens ſcilicet atque futurus, ſicut alias res proprietatis ejuſdem Eccleſiæ, Jure proprio & more Eccleſiaſtico perpetim teneat atque poſſideat*. Alia Ludovici Regis Bavariæ in Metropoli Saliſburgenſi tom. 1. pag. 348. *Ita videlicet, ut quidquid Rectores ſive Miniſtri ſupradictæ Sedis de ipſis rebus, Jure Eccleſiaſtico, facere voluerint, &c.* Donatio facta Abbatiæ Bellilocenſi ab Rodulfo Comite Cadurcenſi, in eodem Tabul. nu. 176. *Totum vobis tradimus atque transfundimus, ut faciatis exinde quidquid veſtra excogitaverit voluntas, tantum vendendi, neque alienandi habeatis ex rebus ipſis poteſtatem*. Vide Vitam Aldrici Epiſc. Cenoman. nu. 9. 39. & pag. 37. ubi *more Eccleſiaſtico* in Charta Ludovici Pii occurrit. Præterea Chartam Ottonis M. Imp. apud Strangefolium lib. 2. Annal. Circuli Weſtphal. pag. 185. & Baluzium in Appendice ad Capitul. n. 37. 78. 204. 109.

¶ JUS EMPHITEOTICARUM, Quod percipit dominus capitalis ob prædium aut quidvis aliud in *emphyteuſim* datum. Donatio Beatricis de Medullione Humberto Dalphino Caſtri de Avilano cum univerſis juribus ad dictum caſtrum pertinentibus, *cavallagiis, corvatis, fogagiis, cenſibus, acapitis, ſeu Juribus Emphiteoticariis, allodiis, proprietatibus, juribus corporalibus, &c.* ann. 1294. tom. 2. Hiſtor. Dalphin. pag. 74.

JUS FORENSE, Civile, cui opponitur Eccleſiaſticum, apud Chunradum de Fabaria de Caſibus San. Galli cap. 5.

JUS HÆREDITARIUM. Adrevaldus de Tranſlat. corpor. S. Benedicti c. 2. *Datis pro eodem agro in mutua viciſſitudine prædiis, quæ ſibi à parentibus Jure hæreditario relicta poſſidebat*.

JUS IMAGINARIUM. Formula vetus: *Conſtat, me non Imaginario Jure, nec ullo cogentis imperio vendidiſſe, &c.*

¶ JUS MONTANUM, f. Id quod ex vineis quæ in montibus poſitæ ſunt exigebatur. Charta anni 1289. apud Ludewig. tom. 4. pag. 117. *Alias poſſeſſiones in villa Mezlendorf juxta Viennam, videlicet ſex urnas vini montani Juris, & ſexaginta denarios de quodam agro*. Charta Ludovici Regis Hungariæ ann. 1362. apud Steyererum in Commentariis pro Hiſtor. Alberti II. Ducis Auſtriæ col. 337. *Super omnibus diſcordiis & diſſenſionibus, quæ fuerunt hactenus inter ſuarum & noſtrarum terrarum metas, occaſione decimarum, cenſuum, Juris montani & emphiteutici, &c.* Vide Jus *mundanum*.

¶ JUS MORTUARIUM, Gall. *Droit de mortuage*. Jus quod ſibi olim in bona defunctorum attribuebant Parochi. Charta ann. 1264. apud Ludewig. tom. 4. pag. 233. *Quod ipſi ubicumque locorum citra mare invenerint me defunctum, ſtatim nulla penitus reſiſtente me recipiant tempore in ſuo Monaſterio quam dandum ſalvo Jure mortuarii parrochialis eccleſiæ in quacunque tranſiero die vitæ*. Vide *Judicium defunctorum* & *Mortuarium*.

¶ JUS MUNDANUM, pro *Montanum*, ut videtur, ſaltem eadem notione. Charta Comitis *de Stuin*. ann. 1164. apud Ludewig. tom. 4. pag. 112. *Ab antiquo in eadem villa habuimus unam mageriam cum aliis redditibus & Jure Mundano, & decima vini in eo monte, qui adhuc Zwetlerberch nominatur*.

¶ JUS NAULÆ, f. Quod pro tranſvectione exigitur. Hiſt. Novientenſis Monaſt. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1132. *Molendina cum piſcationibus ac foreſtis, Jus naulæ cum inveſtigatione auri, bannus totaliter cum omni libera utilitate*. Vide *Naulum*.

¶ JURA PILÆ. Synodus Limenſis an. 1586. *Quod Viſitatores aliqui dum viſitant, quamvis ita excepti, ut nihil victus vel rerum neceſſariarum ipſis deſit, ulterius ab eccleſiis exigant aliquot peſos, quos Jura pilæ vocant ... ſtatuimus ut Viſitatores ab ejuſmodi exceſſibus abſtineant*.

JUS POTESTATIVUM. Vide *Poteſtativum*.

JUS PROPRIUM. Vide *Proprium*.

JUS PRÆTORIUM, [f. Jus abſolutum, cui nihil addi poſſit vel detrahi, ipſius corrigendi gratia; quia *Jus prætorium* antiquis JC. dicebatur, ut habet Papinianus, *quod Prætores introduxerunt, adjuvandi, vel ſupplendi, vel corrigendi juris civilis gratia*. Teſtamentum Sanct. Remigii apud Miræum tom. 1. pag. 1. *Ego Remigius Epiſcopus civitatis Remorum, Sacerdotii compos, teſtamentum meum condidi Jure Prætorio atque id codicillorum vice, valere præcepi, ſi ei juris aliquid videbitur defuiſſe*.] Charta Roberti Regis Franc.

Franc. ex Tabular. S. Cornelii Compend. *Ego Robertus D. G. Franc. Rex, & Constantia divino nutu Regina, Me & conjugem meam Constantiam jocunda conversatione mihi admodum dilectam, & in administratione rerum, ad se pertinentium, satis utilem & strenuam, prædium nostra regali sedi Vermeriæ contiguum, quod de auro à domo patris sui asportato prædicta mea conjux emerat, Sanctæ Mariæ Compendiensi & SS. Martyribus Cornelio & C. dedisse, ... & devoto Jure Prætorio & forensi dedisse pro nostra incolumitate & salute animarum nostrarum, & filii nostri* Hugonis, *jam regni solio, antequam decederet, sublimati, & proh dolor nostris diebus inibi sepulti, ... hæc omnia legaliter data & jure forensi & Prætorio Compendiensi Ecclesiæ tradita nostræ auctoritatis potestate firmamus. Actum Aurelianis an.* 1224. Vide JC.

¶ Jus ad Rem, Jus in Re. Compendiosa beneficiorum Expositio f. 32. recto: *Jus ad rem quæritur nominatione, mandato, collatione & provisione non acceptata.* Ubi & ista verba: *Regula asserit Papam tollere posse jus ad rem, non jus in re.*

¶ Jus Scolarium, Jus tenendi scholas & publice docendi. Charta Alberti Archiep. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 23. *Præterea dedimus eidem Ecclesiæ ex libera voluntate Jus Scolarium in forensi ecclesia civitatis nostræ Hallensis.* Vide *Schola*.

Jus Provinciale, Prima jurisdictio, primum forum, à quo provocabatur ad *Jus generale*, seu ad supremam Curiam. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ capit. 1. *Non statim injiciat manum possessori, sed qui pro eo sufficienter caveat, ut vel in Jure provinciali compareat, vel in domo sua justitiam exhibendo fidejussorem sibi postulet assignari, &c.* Infra: *Sed vinctum pedes compedibus ad Jus provinciale convenientibus repræsentet.* Rursum: *Et si nec possit justitiam obtinere, deducat eum in jus generale, ad quod universi de terra conveniunt, audito rerum gestarum ordine pro voluntate convenientium judicandum.* Adde cap. 6. ejusd. lib.

Jus Scriptum vocant nostri, quod alii *Jus civile*, seu *Legem Romanam*, quo Provinciæ aliquot in Gallia reguntur; cui opponitur *Jus commune*, seu jus consuetudinarium municipale, quo quæque fere civitas vel regio gaudet. Statutum Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformatione Regni cap. 48. *Ordinamus etiam, quod si aliquæ personæ Provinciarum quæ jure communi reguntur, in nostro Parlamento causas habeant, quæ Jure scripto debeant terminari, sententia diffinitiva ipsarum secundum Jus scriptum factum.* In veteri Regesto Parlamenti sub ann. 1277. vetantur Advocati *Jus scriptum allegare*, ubi consuetudines municipales locum habent: *Li Advocat ne soient si hardi de eux meller d'aleguer Droit escrit, là ou Coustumes aient leu, mes usent de Coustume. Cil de la terre qui est gouvernee de Droit escrit, seront oys par certains Auditeurs de la Cort, si comme il a ete autrefois ordene. Nuls des terres qui sont gouvernees de Droit escrit, seit en la Chambre des Plets, meis aille aus Auditeurs à ce destinez.* Vide Fletam pag. 474. & seqq. In iisdem Regestis Parlamenti ann. 1300. est inquesta, *an expediat Domino Regi quod Ballivia montanorum Arverniæ regatur Jure scripto.* Observat Bodinus lib. 8. de Republica cap. 8. pag. 113. Reges nostros in Academiarum seu Studiorum publicorum erectionibus jus civile nullatenus admittere, nisi in quantum ordinationibus regiis & consuetudinibus municipalibus non adversatur, & in quantum sibi expedire animadverterint. Exstat præclarum in hanc rem Diploma Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1312. pro Studio Aurelianensi in 48. Regesto Tabularii Regii Ch. 58. ex qua sequentia delibavimus: *Hinc progenitores nostri Parisius Studium Theologiæ principale, liberalium etiam artium, quæ sunt præparationes ad illam, privilegiis pluribus munierunt, & per Sedem Apostolicam muniri curarunt: hoc enim Studium fidei Catholicæ lumen stabiliens, id ut arca fœderis testamenti conservat; hortus vero conclusus sua germina, fons signatus scientiæ* Dei *fluenta per universum orbem emittens. Ea propter hoc studium fovere, peramplius que stabilire proponimus, Deo præstante. Ut autem liberius ibidem Studium proficeret Theologiæ, progenitores nostri non permiserunt legum secularium, seu juris civilis Studium ibidem institui: quinimo id etiam interdici sub excommunicationis pœna per sedem Apostolicam curarunt. Cæterum super negotiis & causis forensibus quæ spiritualitatem & fidei sacramenta non tangunt, regnum nostrum consuetudine moribusque præcipue non Jure scripto regitur, licet in partibus ipsius regni quibusdam subjecti ex permissione nostrorum progenitorum & nostra Juribus scriptis utantur in pluribus, non ut Juribus scriptis ligentur, sed consuetudine, juxta scripti Juris exemplar moribus introducta: tamen ut artium Studia liberalium ad Theologiæ scientiam introducunt, sic legum & Juris scripti dogmata proficiunt intellectui rationis, ad mores dirigunt, doctrinam præstant exequendæ justitiæ, nec non præparant ad consuetudinum intellectum: sic profecto tradit antiquitas Romanos & Græcos pro sui eruditione Jus scriptum & mores ab initio recepisse. Placuit ergo nostris antecessoribus, placetque nobis legum & secularium scriptique Juris; salva Parisiensis Studii provisione prædicta, in locis egregiis Regni nostri Studia frequentari præsertim ad doctrinam æquitatis & rationis fovendam, per quas in causis forensibus regni hujus judicari consuevit, ubi judicia, constitutiones, seu ordinationes progenitorum nostrorum, & nostræ, quas omni consuetudini præponimus, deficiunt, & consuetudo certa non reperitur, lex, qua fuerit judicandum. Non putet igitur aliquis, nos recipere, vel progenitores nostros recepisse consuetudines quaslibet sive leges, ex eo quod eas in diversis locis & Studiis Regni nostri per Scholasticos legi sinantur: multa namque eruditioni doctrinæ proficiunt, licet recepta non fuerint, sicut nec Ecclesia recepit quamplures canones, qui per dissuetudinem abierunt, vel ab initio non fuerunt recepti, licet in Scholis propter eruditionem legantur: Scire namque sensus, ritus, & mores hominum diversorum locorum valde proficit ad cujusque doctrinam.* Scribit Thuanus lib. 35. Hist. pag. 249. Hospitalium Cancellarium in oratione habita coram Rege, *cum præfatione & petita venia ex Pandectis Justinianeis vulgarem Juris Romani regulam adduxisse.* Juris Civilis usum etiam apud Anglos interdictum, pluribus ostendit eruditus Seldenus in Dissertatione ad Fletam.

Jus Sueviæ. Vide Jus Saxon. lib. 1. art. 18. & 19.

¶ Jura Teutonica, Leges Teutonicæ. Diarium belli Hussitici apud Ludewig tom. 6 p. 184. *Item quod Jura paganica & Teutonica, quæ non concordant cum lege Dei, tollantur, & jure divino ut regatur, judicetur, & totum disponatur.*

¶ Jus Urbanum, Civile. Charta Leopoldi Ducis Austriæ an. 1229. apud Ludewig. to. 4. p. 39. *Notum esse volumus quod D. Marquardus .... per manum nostram curiam quandam in Mangolis cum Jure urbano à D. Chunrado de Resinberch etiam libere & precise comparavit.*

¶ Jus, Merces, salarium. Synodus Limensis ann.

1586.

1586. *Judices & Notarii non accipiant ab Indis Jura pro ulla re quam ipsis expedient.*

¶ JUSCELLARIUS, ζωμοτής, *Cocus*, in Supplem. Antiq. in aliis Glossis ζωμοποιός.

¶ JUSCELLUM, Ferculi genus. Chron. Sanct. Trudonis lib. 13. to. 7. Spicileg. Acher. p. 508. *Præpositus Hasbaniæ pro ferculo leguminis, Juscellum commutabat confectum vino, ovis & sagimine.* Laurent. in Amalthea: *Juscellum, Exiguum jus; Juscellarius, Qui facit Juscellum.* Vide *Jussellum*.

¶ JUSERANUS, Catena aurea certa ratione elaborata. Testamentum an. 1522. *Jocalia tam aurea quam argentea, ut sunt cathenæ, Juserani, baguæ, perlæ, &c.*

¶ JUSERMA, Spiculum. Vide *Iuserma*.

¶ JUSO, Deorsum. Vide *Jusum*.

JUSSELLUM, pro Jusculum, habetur in Vita S. Valarici c. 24. [Vide *Juscellum*.]

¶ JUSSIO, Divisio, Gall. *Partage*: Leges Luitprandi apud Murator. tom. 1. p. 2. pag. 65. *De Jussione, sive divisione, de rebus infantis.*

JUSSORIUM, *Præceptio*, ita lego in Gloss. Isid. pro *Jussorianem*. [Laurentius in Amalthea, *Jussoriamen*, f. non ita male. Grævius *Jussoria*.] Verus in Epistola ad Desiderium Cadurcensem Episcopum: *Jussorium vestrum accepimus &c. Jussio*, eadem notione; sed maxime Principis. Anastasius in S. Silverio: *Tunc indignata Augusta misit Jussiones ad Vilisarium Patricium.* In Vigilio: *Misit Anthemium Scribonem cum Jussionibus suis. Jussio sacra*, in Conone, *Jussio divalis*, in S. Agathone, i. *Imperiale præceptum*, ut est in leg. 2. Cod. Th. de Operib. public. Adde pag. 41. 51. & Novellam Justiniani 114. *de Sacris Jussionibus*. Vide Diurnum Romanum capit. 2. titul. 3.

1. JUSTA, Gall. *Jouste*, Monomachia ludicra, hastiludium singulare. Willelmus Malmesbur. lib. 2. Histor. Novellæ pag. 187. *Tentavere primo Regii proludium pugnæ facere, quod Justam vocant, quia tali arte erant periti.* Vocabuli etymon quidam accersunt à voce Latina *Juxta*, & Gallica, *Jouxte*, i. prope, quod non eminus, ut in præliis, uti vocant, campalibus, sed cominus lanceis aut ensibus res geratur.

☞ Eo quod in *Justa* duo solum, ut mox dicitur, aut pauci utrinque pares numero decertarent, Carolus de Aquino *Justam* potius dictam putat à *Juste*, id est, pari congredientium numero, cum paribus item armis, quam à *juxta* adverbio. Livius l. 26. cap. 51. *Sudibus inter se in modum Justæ pugnæ concurrentes.* Tassus Jerus. Cant. 6.

Mavada innanzi a Giusta pugna ei solo.
Tu luoge alquanto a lui ritien stuolo.

Plura vide apud eumdem de Aquino in Lex. Mil.

Differebat autem *Justa* à torneamento, quemadmodum species a genere. Torneamentum enim, universim dicebatur omnis ludicra decursio militaris: *Justa* vero pugna aut prælium, quod in torneamento fiebat. Deinde *Torneamentum*, plurium & turmatim congredientium, *Justa* singulare erat certamen. Unde recte Niceph. Gregoras lib. 10. dixit *Justam*, quam voce Græcobarbara, ut & Jo. Cantacuzenus, τζοῦστρα appellant, μονομαχίαν ἐνδείξιν ἔχειν. Confecta namque prima militari decursione, & finito omnium, qui una simul aderant, ex utraque parte, prælio, ad singulare certamen, seu ad *Justam*, progrediebantur. Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Histor. Gaufredi Ducis tradit, Normannos, cum à Britonibus in quodam torneamento victi & delecti essent, *confusione inopinata dejectos, singulare certamen Britonibus proposuisse*. Hinc apud Monachum Moliensem in suo *Miserere*:

Gagner Joustes au Tournoy.

Non semper tamen in solis torneamentis *Justæ* fiebant, quandoque enim absque iis indicebantur. Has appellat Historia Bucicaldi: *Joustes à tous venans, grandes, & plenieres*, Vide Froissart. 2. vol. capit. 154.

Qui in *Justis* primum decertabant, Fæcialibus, vel Heraldis, aliisque armorum, uti vocabant, officialibus, *elmum* suum, seu cassidem donativi vice conferre debebant, nisi prius in torneamentis idipsum præstitissent. Inde nata illa solennis sententia, Ensem lanceam, non vero lanceam ensem immunem facere. Miles enim si in *Justa* cassidem Fæciali contulerat, non propterea ab eadem rursum in torneamento donanda immunis erat. Tractatus MS. de Torneamentis: *Item pour les nobles qui tournoient, s'ils n'ont autrefois tournoie, donnent leurs heaumes aux officiers d'armes, ores qu'ils ont autrefois Jouste: car la lance ne peut affranchir l'espee, & l'espee affranchit la lance. Mais il est à noter, si un noble homme tournoie, & qu'il ait paye son heaume, il est affranchi du heaume de la Jouste; mais le heaume de la Jouste ne peut affranchir celui du tournoy.* Hinc colligitur in *Torneamentis* dimicare longe fuisse honorabilius, quam in *Justis*, etsi in *Justis* dimicarent etiam, qui in *Torneamentis* dimicabant; præterea lanceam eorum propie fuisse, qui in singularibus certaminibus decertabant; gladium vero eorum, qui in torneamentis.

☞ Has omnes ludicras pugnas, propositis gravioribus pœnis, ad tempus interdicit Philippus V. Franc. Rex Edicto an. 1312. quod videre potes apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 509. & seq. *Astiludere vel astare sub pœna amissionis equorum & alia graviori* etiam vetat Humbertus II. Dalphinus tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 347.

☞ Neque prætermittendum quod legitur in Constitutionibus Episcopi Sabinensis an. 1239. in Concilio Terraconensi confirmatis, apud Marten. tom. 7. Amplis. Collect. col. 132. *Contra illos qui faciunt Justas in Monasteriis*: Item præcipimus omnibus judicibus & *Advocatis litteratis, ne conveniant vel intersint alicui Justæ, quæ fit vel fiat in monasteriis vel grangiis Religiosorum.*

¶ JOSTA, Idem quod *Justa*, in Computo ann. 1327. & 1328. tom. 2 Histor. Dalphin. pag. 216.

¶ JOSTRA, Eadem notione, Ital. *Giostra*. Chronicon Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 557. *Facientes Jostras & hastiludia, &c.* Hist. Cortus. eod tom. col. 865. *Facta sunt hastiludia, Jostræ, torneria, &c.*

¶ JUSTARE, Ludicre pugnare, Gall. *Jouter*. Mandatum ann. 1319. apud Rymer. tom. 3. pag. 758. *Quidam ad torneandum & Justandum ... in proximo sunt venturi.*

2. JUSTA, Mensuræ liquidorum species, quasi *Justa mensura*, quantum cuique sufficit potus subministrans, *Juste*, Occitanis. Ugutio: *Olla vel ulla, mensura parum minor quam Justa.* Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 8. *Ad Cellarii ministerium pertinet, omnia vasa cellarii & coquinæ, & scyphos, & Justas, & cætera vasa refectorii, &c.* Tabularium Episcop. Paris. ex bibl. Puteana: *Hæc sunt vasa, quæ emit D. Willelmus Episcopus Paris. ante portationem suam .... Justa una quæ continet 3.*

marcas. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 149. *Percipiet etiam quilibet Fratrum .. cotidie duas Justas de cervisia*. [Gesta Cenoman. Episc. apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 354. *Justam* (dedit) *& cantarum, vasa scilicet purissimo argento conflatilia, sculpta mirifice*.] *Justa vini*, in Tabulario Vindocin. Thuani Ch. 28. fol. 276. in Charta Nicolai Archiep. Messanensis an. 1178. apud Rocchum Pirrum pag. 319. & in alia Rogerii Comitis Siciliæ ann. 1092. in Episc. Catan. pag. 15. [& alibi non semel; unde emendandus Limborchius Sent. Inquisit. Tolos. pag. 132. ubi perperam *Iasta vini*.] *Justa cerevisiæ*, in Chron. Gemblac. Abbat. pag. 534. [& in Charta ann. 1080. apud Miræum tom. 1. pag. 70.] Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii ann. 1350. *c. d'orfaverie: Pour solder & mettre 5. teroirs à quatre grans Justes, & quatre pinses d'argent*. Historia Prioratus Wigmorensis in agro Herefordensi in Anglia: *Et il dona adouks à l'Evesk une Juste d'argent, pleine de pyement, laquelle il receust par graunt don*. Le Roman de Vacce:

Et vous illeuc un Damoisel
Une Juste sous son mantel,
Mort est son pere nouvellement,
Relever veut son tenement.
Sa Juste estoit moult bonne & chiere,
Tout estoit d'or noblement faite,
Cil qui la tiat, l'a avant traite,
A present au Duc la tendi, &c.

Adde Librum Ordinis Sanct. Victoris Parisiensis MS. c. 12. 17. Guigonem II. Priorem Cartusiens. in Statutis ejusdem Ordinis cap. 28. §. 5. cap. 57. § 4. Statut. antiq. 2. part. cap. 13. §. 30. part. 3. cap. 10. § 16. & Consuetud Nancaii in Biturig. art. 20. apud Thomasserium.

¶ Justa Demesuralis, Tertiera. Consuetud. MSS. festivitatum Monasterii Solemniac. in Lemovicibus: *Dominica in Quinquagesima* (habemus in refectorio) *Justas desmesurals de vino puro ... in octabis Pascha 10. ova & Justas demesurales de vino puro*. Iterum atque iterum memoratur ibi *Justa demesuralis* quæ videtur esse vas vinarium capiens consuetam statutamque Monacho vini mensuram; cui id unum additur in festis paulo solemnioribus, ut *Justa demesuralis* sit de vino puro; at in festis majoribus maximeque solemnibus mensura vini dabatur tertia parte major solita: sic intelligo *Justam tertieram* de qua non semel in iisdem Consuetudinibus: *In die Epiphania ... Justas tertieyras de puro vino ... in Resurrectione Domini ... Justas terceiyras & cornutas ... in die Pentecostes ... Justas terceiyras, &c.*

¶ Justa, pro Mensura frumentaria, in Hist. Abbatiæ S. Albini Cistere. Ord. MS. à Guillelmo *Gaushier* cap. 7. *Ipsum ratam habuisse quam fecerat donationem trium Justarum frumenti*.

¶ 3. JUSTA, pro *Juxta* præpositione, frequenter legi in veteribus Instrumentis observat Baluzius to. 2. Capitul. col. 986.

¶ JUSTANTIA. Charta Massil. ann. 1481. *Placeat regiæ Majestati vestre preservare vestram civitatem ab Justantiis, logeamentis, subjornatis & stationibus armigerorum peditum & equitum. Placet*. Suspicor legendum *Ustantia*, vel *Ustancilla* cum Hilpanis, Hospitis militis supellex, Gall. *Ustencille*, vel ut alii efferunt *Utensile*.

¶ JUSTIARIATUS, pro *Justitiariatus*, de quo infra, Officium, dignitas judicis. Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1032. *Hector de Monte-fusculo per Imperatorem à Justitiatu amovetur, & Stephanus de Anglone substituitur illi*.

¶ JUSTICIABILIS, Alicujus domini jurisdictioni & justitiæ subditus, Gall. *Justiciable*. Charta Philippi Regis Franc. an. 1329. apud Baluzium to. 2. Histor. Arvern. pag 159. *Quamplurimos subditos & Justiciabiles dilecti & fidelis Guillelmi Flote, personas liberas cum armis hostiliter & pensatis insidiis invasisse*. Instrum. ann. 1472. ex Archivis B M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Dicti Prior & Religiosi ... sunt ... viri Justiciabiles ... D. Rothomagensis Archiepiscopi*. Vide *Justitiabilis*.

¶ JUSTICIAL, Justicialis, Poculum vinarium, idem quod *Justitia* 3. Charta Monialium Artacellæ ann. 1403. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*: *Debent eis dare unum panem de pondere, & unum Justicial vini consuetum cuilibet, & dominæ Priorissæ 4. mensuras vini ultra pensionem*. Infra: *Item Fenestreriæ medium Justicialem vini. Item Refectoreriæ pro suo labore duos Justiciales vini ultra suam rationem*. Vide *Justa* 2.

¶ JUSTICIALITER, Legitime. Charta ann. 1226. è Tabul Bethun. fol. 40. *Relevia, terrarum vendagia, placita ... adeo Justicialiter sicut ea habui*.

¶ JUSTICIARE. Vide *Justitiare*.

¶ JUSTICIARIUS, Judex. Vide *Justitiarius*.

¶ JUSTICIATIO, Justitiæ exercitium, seu jus illam exercendi. Literæ an. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 618. *Loca dicta terræ contra nos munierunt & inforciaverunt; volentes, quasi modo hostili, Justiciationi nostri feodi resistere*. In legibus Norman. apud Ludewig. to. 7. p. 159. *Justiciatio est Coartatio super aliquem facta ut jure pareat ex commisso; unde patet quod Justiciatio non debet fieri, nisi delictum præcesserit, cujus satisfactio requiratur*.

¶ JUSTICIATUS, Officium, dignitas judicis seu justitiarii. Charta ann. 1501. apud Rymer. to. 12. pag. 781. *Et exercitio omnis Justiciatus & Cancellariatus*.

¶ JUSTICIUM. Vide *Justitium*.

¶ JUSTICUS, Justus. Charta Ludovici Grossi ann. 1129 apud Doubletum in Hist. Sandion. p. 859. *Contestamur autem omnes successores nostros per sanctam & individuam Trinitatem, & per adventum Justici judicis Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, ut hoc nostræ auctoritatis præceptum nullomodo præsumant temerare*.

¶ JUSTIFICABILIS, Idem quod *Justiciabilis*. Charta Philippi Regis Franc. an. 1317. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 472. *Salvo & retento eidem Duci, quod ipse & heredes sui possint subditos suos castellaniæ dictæ villæ, & alios suos Justificabiles & subjectos in dicta villa de Guingamp justiciare & tenere ibidem placita sua inter eos*.

1. JUSTIFICARE, non tam justitiam exercere, judicare, quam judicio dato damnare, vel per judicium compellere. Notitia de Rogero Episcopo Bellovac. apud Loisellum pag. 248. *Dans ei medietatem Vicecomitatus, ita ut minister Episcopi, & minister Comitis Justificent reos, & Leges æqualiter dividant*. Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis ann. 1055. ex Tabulario ejusdem Monasterii: *De omnibus quoque ad se proprie pertinentibus, si hæc violaverit, ipsemet Justificabit*. Charta Branonis Abbat. Dervensis in Tabul. ejusdem Monast. *Persolvant nobis in censu 2. solidos denariorum: quæ si neglexerint eo die solvere, in crastinum Justificabuntur sua lege; si autem pro negligentia census Justificari noluerint, legemque solvere, vel deprecari, terram nostram recipiemus*. Charta an.

ta ann. 1146. in Tabular. Prioratus Neronis villæ fol. 18. *Et ibi in audientia procerum Castri Nauconio, & secundum judicium eorum, Justificabunt rusticos, & medietatem justitiæ habebit Prior Neronis-villæ, & medietatem Matthæus de Anunvilla.* Charta an 1175. apud Bromptonum: *Et totam aliam terram, & habitatores terræ habeat sub se & Justificet, &c.* Infra: *Si a fidelitate Regis recesserint, ipse eos Justificet & amoveat: & si eos per se Justificare non poterit, Constabularius Regis Angliæ, & familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc faciendum, &c.* [Charta Thomæ Domini de Couciaco an. 1218. *Mercatores habebunt cheminum quale solent habere, & transitum liberum sicut habere solent, & Justificabuntur tantummodo per Wincgiatores prædicti domini mei.* Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Et si occasione cujuscumque alterius extra Flandriam fuerit acclamatus, Comes Justificare poterit per curiam suam.*]

¶ 2. JUSTIFICARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gallis, *Justicier.* Epistola Jacobi Regis Scotiæ ad Carolum VII. Reg. Franc. to. 10. Spicileg. Acher. pag. 244. *Principales vero rebelles qui in eodem castro inventi fuerunt, pœna suspendii Justificavimus.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218 apud Murator. tom. 8. col. 1098. *Et Saraceni secuti sunt semper interficiendo Christianos usque ad fossatum eorum... Tali modo Iustificavit Deus Christianos, quia non cum ejus timore, sed cum furore magno exierunt.*

¶ JUSTIFICARIUS, Judex, Baillivus. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar. *Comes nec Justificarius suus potest convincere aliquem de contradicto nisi per juramentum super Sacrosancta.*

¶ 1. JUSTIFICATIO, f. Legitima hæreditatis portio, Gall. *Legitime.* Testamentum Armandi *d'Alegre* ann. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd col. 1115. *Quæ omnia assignavi & constitui eidem Amphel in dotem eum dicto marito suo, & amplius dono & lego eidem jure Justificationis centum solidos dictæ monetæ semel tantum ipsi solvendos.*

¶ 2. JUSTIFICATIO, Satisfactio, Purgatio, Gall. *Justification.* Epistola Odonis II. Comitis Carnot. ad Robertum Regem Franc. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom.1. pag. 337. *Tum ille constituit mihi placitum ex consensu tuo, quando & ubi hoc perfici posset: sed instante termino, cum ad hoc peragendum paratus essem, mandavit mihi ne me fatigare ad condictum placitum veniendo, quia non erat tibi cordi aliam Justificationem sive concordiam recipere, nisi hoc tantum, ut faceres mihi defendere quod non essem dignus ullum beneficium tenere de te.*

JUSTIFICATOR, Judex. Chartam Rogerii Siciliæ Regis an. 1144. subscribit cum aliis *Rogerius filius Boni Justificator Curiolis*, apud Ughellum to. 6. pag. 143. 145. Liber Ramesiæ sect. 188. *Will. Rex Ang. H. Camerario & Justificatoribus suis, omnibusque suis fidelibus Norff. salutem. Inquirite per Comitatum quis justius hujusmodi forisfacturam haberet tempore patris mei, sive Abbas Ramesiæ, sive antecessor Will. de Albineia, &c.*

¶ JUSTIGERIUS, Idem qui *Justitiarius*, Judex. *Magister Justigerius*, Præcipuus Judex in regno Apuliæ, idem qui *Magister Justitiarius* in regno Siciliæ. Vide in *Magister*.

¶ JUSTILIUM, *Jus*, Gall. *Sausse*, apud Kerhardum in Synonymis.

¶ JUSTILOQUUS, Qui justa & æqua loquitur. Scatuca Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. pag. 97.

Vaniloquos ac turpiloquos fuge, sperneque, vita,
Justiloquosque nota, sanctes de perpete vita.

¶ JUSTINIANI. Sic juvenes qui primo anno studio juris operam dabant appellari jubet Justinianus Imper. sua prima Constitutione seu Præfat. Digest. cum ante *Dupondii* dicerentur, *vetere tam frivolo quam ridiculo nomine*, ut habet idem Imperator ibidem.

1. JUSTITIA, Jurisdictio, cognitio judicia. Leges Edw. Confess. cap. 26. *Justitia cognoscentis latronis sua est de homine suo, &c. Justitiæ Regis*, eodem cap. est forum Regis, *la Justice Royale.* Charta Henrici III. Reg. Angl. pro Abbatia S. Walerici in Picardia: *Habeantque Abbas & Monachi in tota possessione sua omnem Justitiam de assaltu & sanguinis effusione & pacis infractione.* Passim.

ALTA JUSTITIA, Merum imperium, jus gladii, *Haute Justice*, Practicis nostris. *Hauteur & Justice*, in Pacto Tongrensi ann 1403. pag. 30. Charta Philippi Regia Franc. ann. 1272. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 441. *Nec non alta Justitia, quam extendimus ad omnem casum in quo contigerit aliquem pati debere mortem, vel exilium, vel membri mutilationem.* [Charta Henrici II. Ducis Lotharingiæ & Brabantiæ ann. 1243 pro Abbate Sanct. Bernardi ad Scaldim: *Nihil juris nobis vel posteris nostris, præter tres articulos altæ Justitiæ, scilicet manifestam sanguinis effusionem, membrorum mutilationem, & vitæ ablationem, si excessus delinquentium hoc exegerit, in ipso alodio reservando.*]

¶ JUSTITIA SIMPEX, Inferior, quæ pendet à *Regali.* Edictum Ludovici X. Reg. Fr. ann. 1315. to. 1. Ordinat. Reg. p. 621. *Item, super eo quod prefatus Dux* (Britanniæ) *asserit, quod in ipsius prejudicium, & injuste contra dictum Ducem & ejus subditos adjornamenti, seu simplicis Justitiæ, nonnullis interdum nostro literæ conceduntur; respondetur eidem, quod de cetero tales literæ minime concedentur, nisi pro talibus casibus, qui ad nostram superioritatem pertineant, aut ressortum.* Ubi patet *literas simplicis justitiæ* eas dici quibus ad supremam & regalem justitiam evocabantur causæ, quæ secundum jus consuetum dirimi debebant in *simplici justitia* & ducali, quæ Regiam superiorem agnoscebat.

JUSTITIAS FACERE, TENERE, Idem quod *Placitum tenere*, nostris *faire*, vel *tenir la Justice, les Plaids.* Annales Francorum Loisselliani an. 760. *Consilium fecit cum Francis, ut iter ageret supra dictas Justitias quærendo in Aquitania.* Annales Tiliani an. 799. *Legatos regios, qui tunc ad Justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehendunt.* Eginhardus an. 814. *Ad Justitias faciendas, & oppressiones popularium relevandas, Legatos in omnes regni sui fines misit.* Idem an. 823. *Lotharius, cum secundum patris jussionem in Italia Justitias faceret.* Ratpertus de Orig. S. Galli c. 5. *Contigit autem tempore quodam Wolfarium Remensem Episcopum Legatione à domino Karolo sibi injuncta Justitias in Rhetia Curiensi faciendas ad ipsum pagum venisse, &c.* Placitum apud Pinendenam inter Lanfrancum Archiepiscopum, & Odonem Bajocensem Episc. sub Willelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum: *Huic placito interfuerunt Goisfredus Episcopus Constantiensis, qui in loco Regis fuit, & Justitiam illam tenuit, Lanfrancus Archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit, & totum dirationavit, &c.* [Tabular. S. Vincentii Cenoman. *Ita ut ipsi* (Monachi) *ibidem Vicarium suum habeant qui Justitias & districtiones secundum præceptum Abbatis & Monachorum faciat.*] Vide Leges Longob. l. 2. tit. 52. §. 2.

¶ Justitiam Suam Facere, Ablatis pignoribus debitum exigere, Gall. *Faire saisir*. Chartularium S. Fromondi: *Itaque facient & facere poterunt dicti Prior & Monachi pro defectu solutionis dicti frumenti Justitiam suam in totis tenementis antedictis, quotiescumque necesse fuerit*. Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 3. *Si ita acciderit quod mihi, vel hæredibus meis de dictis novem minis ordei ad terminum supradictum non fuerit plenarie satisfactum, licebit nobis supra dictam pechiam terræ nostram Facere Justitiam, usque dum nobis satisfactum fuerit de redditu & emenda.*

¶ Justitiam Facere, Facere satis, debitum solvere, latæ sententiæ obtemperare. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 37. *Tunc Sculdasius tollat boves aut caballos ipsius, & ponat eos penes creditorem, dum usque Justitiam fecerit*. Leges Caroli M. ibid. pag. 105. *Neque Abbates, neque Presbyteri... ad publica vel ad secularia judicia trahantur vel distringantur; sed à suis Episcopis judicati Justitiam faciant.*

¶ Justitiam Invenire, dicitur actor, qui jus suum obtinet à judice. Leges Luitprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 57. *Nam si aliter fecerit ipse judex, & intra 12. dies Justitiam non invenerit qui proclamaverit, tunc componat ipse judex solidos 12.*

Justitia, Jus, quod alicui in re quavis competit, sive in ejus reditibus. [Leges Pippini Regis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 120. Damus ... *ut qui in tantos annos Justitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis misericordiam ... simul & per nostram præceptionem, unusquisque Justitiam suam accipiat*. Liber de Castro Ambasiæ &c to. 10. Spicileg. Acher. pag. 528. *Pipinus vero jussu Zachariæ Papæ in Regem à Bonifacio Archiepisc. inungitur, qui Haistulfum Regem Longobardorum tenere Justitias sancti Petri coegit.*] Charta divisionis Imperii Caroli M. cap. 10. *Similiter & de cæteris Ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus, ut Justitiam suam & honorem habeant, &c.* Vide ejusdem Capitulare 2. an. 802. c. 23 Versus Hadriani PP. ad eumd. Carolum præfixi Collectioni Canonum:

Justitias almi Petri sui protectoris tueri.

Anastasius Bibl. in Stephano IV. p. 97. *Imminentibus atque decertantibus in hoc sæpius nominatis, Christophorus Primicerius & Sergius Secundicerius, pro exigendis à Desiderio Rege Longobardorum Justitiis B. Petri, quos obdurato corde reddere sanctæ Dei Ecclesiæ nolebat*. Idem in Hadriano p. 99. *Inquiens, quod omnia illi mentitus fuisset, quæ ei in corpus B. Petri jurejurando promisit, pro Justitiis sanctæ Dei Ecclesiæ faciendis, &c.* Pag. 100. *Quia Justitias B. Petri, juxta quod repromiserat, non reddidit*. Adde pag. 105. Epistola Joannis Regis Bulgariæ in Gestis Innocentii III. PP. pag. 56. *Sciat autem Sanctitas tua, quod quinque Episcopatus Bulgariæ pertinent ad Imperium meum, quos detinet Rex Ungariæ, cum Justitiis suis Ecclesiarum, &c.* [Charta ann. 1252. è Chartulario Meldensi: *Ita quod Meldensis Episcopus & successores sui, vel alius nomine eorum, in dicta pecia terræ de cætero nihil juris vel facti, Justitia parva vel magna poterunt reclamare vel habere: nec nos vel nostri in dicta pecia, quæ sibi assignata pro illa quæ fuit sua aliquid juris vel facti, Justitiæ parva vel magna reclamare poterimus vel habere*. Epistola Alexandri III. PP. pag. 44. Libri nigri Scaccarri: *Nos tam in decimis, quam in aliis Ecclesiasticis Justitiis vobis restituendis, &c.*] Vide Reginonem an. 753.

Justitia, Præstatio, census. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Si quis in civitate hæreditatem aream habuerit, ad manus Episcopi dijudicari non poterit, nisi tres annos censum & aliam suam Justitiam inde superfoderit*. Arnoldus Lubecensis l. 3. c. 6. *Dicebat enim dominus electus homines suos in multis ab eo injuste gravari, quædam etiam prædia violenter occupari, & Justitias suas, quas in civitate sua Utino de advocatia consequi debebat, sibi frequenter per suos impediri*. Chunradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 8. *Quas in suis perturbaverat tam feudis, quam consuetudinalibus Justitiis*. Charta Henrici Imp. ann. 1186. apud Ughellum to. 1. p. 378. *Sancimus quoque, ut homines de Camerano, cum ab eis requisiti fuerint, de Justitiis suis plene ipsis respondeatur, & ab eis non exigatur reddita*. Gregorius l. 3. Decretal. tit. 3. cap. 9. *Ut consuetis Justitiis & debitis obsequiis te defraudens, tonsuram resumant abjectam.*

Justitia, Mulcta judiciaria. [Leges Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 100. *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, & Justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, & ideo Justitiam reddere non debeat, &c.*] Concil. Triburiense an. 821. c. 4. *Triplicem compositionem, cum Justitiis, quæ in superiori capitulo scripta & confirmata esse videntur, componat*. Forma sacramenti Vicariorum in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Et non accipiam aliquid ab aliqua partium, nisi directum Justitiam, quæ de placito debet exire, & illam nisi causa finita, per compensationem, vel sententiam: & si per sententiam finiatur, accipiant solummodo Justitiam à victo, à victore autem nihil accipiant, neque exigant. Si autem quæstio vel causa amicabili compositione fuerit terminata, moderate, quod justum fuerit, exigatur ab utraque parte: quam Justitiam reddam fideliter in manum Bajuli vestri, & non verbo alicui inde conquererit. Et si quæ servitia mihi facta fuerint gratis, omnia manifestabo, & mittam in computum, &c.* Charta an. 1211. in Hist. Episcoporum Cadurcensium n. 87. *Et burgenses Cadurci mandaverunt & convenerunt nobis, quod de cætero non acciperent denarios Rutenenses, & si aliquis acciperet vel expenderet burgensium, concederet nobis septem solidos de Justitia, ut amitterent Rutenenses, & obolos, quos acceptos habuerint*. [Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Si forte ... messegarii dictæ villæ aliquos delinquentes in dicto nemore de Castello invenerint, tandem Justitiam duodecim denariorum possint & debeant servare & accipere, quæ Justitia in tres partes, ut superius, dividatur*. Vide Chartas alias apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 215. 216. 219. Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 40. [Mabillonium Diplom. pag. 584.] &c.

Justitiam Facere dicitur is, qui de crimine aut de re quapiam interpellatus juri stat, in Capitulis Hludovici Imp. post Legem Salicam c. 5. *Rectum facere*, dixere posteriores.

Justitia, Judex, qui vulgo *Justitiarius*. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap 52. *A Rege vel Justitia ejus, vel à communi utrorumque domino .... submoneatur*. Historia Translat. S. Guthlaci nu. 24. *Ubi famosis judicibus præsentibus, & patriæ Justitiis coram positis, controversia legitima fine decideretur*. Vetus Charta apud Seldenum ad Eadmerum p. 168. *Nullus, qui de Rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum Ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terra sub interdicto ponatur, nisi prius dominus Rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel Justitia ejus, si fuerit extra regnum*. Ubi Seldenus: *Qui velut Præfectus Prætorio, aut Prorex, regias illo ævo vices agebat, &*

Ca-

Capitalis Angliæ Justitiarius etiam indigitabatur. Charta ann. 1279. ex Archivis Abbatiæ Troocheti: *Henricus Rex Angliæ & Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegavensis, Episcopis, Comitibus, Justitiis & omnibus ministris suis Britanniæ, &c*, Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Conductus fuit extra cum cruce & aqua benedicta per Justitiam dictorum religiosorum*. Adde Translationem S. Guthlaci, to. 2. April. p. 58.]

JUSTITIA ARAGONUM. Vide *Judex medius*.

¶ JUSTITIA ATRII, seu Cœmeterii, Quod pro sepultura persolvitur. Chron. Besueose tom. 1. Spicil. Acher. pag. 675. *Atrium Ecclesiæ S. Petri Besuensi tradidarunt, Justitias tantum atrii retinentes*. Vide *Atrium*.

¶ JUSTITIA BANNI, Mulcta ob bannum fractum imposita. Charta an. 1174. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. *Si vero in terris Domini Castelli bannum fregerint, debent restituere & Justitiam banni Domino Castelli dare ita legitime sicuti sui homines*.

¶ JUSTITIÆ COMPLEMENTUM FACERE dicitur Judex, aut litigator, qui quidquid æquum est & leges postulant ad litem finiendam complet perficitque. Charta Ottonis Comitis Palatini ann. 1245. apud Tolner. in Probat. Histor. Palat. pag. 150. *Nullus judicium faciat alicui querelanti; personaliter namque de ipsis ac ei attinentibus Justitia universis proponimus facere complementum*. Sententia ann. 1294. tom. 1. Histor. Dalphin. pag. 124. *Quomiam possint facere Justitiæ complementum, prosequi malefactores & exequi sententias contra omnes, prout justitia postulabit*. Litteræ Senatus Hertzberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 156. *Dominus Abbas & qui cum eo aderant Fratres responderunt .... paratos & benevoles se esse ... hoc ipsum in Reliquiis juramento publice affirmare. Nos vero considerantes constantiam D. Abbatis de faciendo in Reliquiis Justitiæ complemento*. Charta Caroli Franc. Regis ann. 1378. ex Archivo B. M. de Bononuntio Rotomag. *Si aliqui prisionarii adducerentur dictis octo diebus pro complemento Justitiæ secundum qualitatem delicti faciendo, &c*. Rursum occurrit, apud eumd. Ludew. tom. 5. p. 571. Rymer. tom. 2. p. 255. Illust. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ pag. 423. &c.

¶ JUSTITIA PRO DUELLO, Mulcta pro duellis domino solvenda. Vide *Duellum* col. 1677. lin. *De compositione*.

¶ JUSTITIA FEODI, Jurisdictio domino competens ratione feodi, quod possidet. Capitula anno circiter 1329. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 492. *Clerici trahunt causam feodorum in curiam christianitatis .... & propter hanc occasionem perdunt domini Justitiam feodorum suorum*. Et mox: *Sed propter hoc non amittat dominus feodi Justitiam fidei* (feodi) *nec propter hoc se capiant ad feodum*.

¶ JUSTITIA LATRONUM, Cognitio de latronibus competens domino habenti altam justitiam. *Justitiæ latronum & adulterorum*, in Charta Aldefonsi Tolos. Comitis an. 1131. Vide *Latro*.

¶ JUSTITIA SANGUINIS, Major justitia, quam exercet dominus, cum sanguis defluit. Jura Comitis Biterr. in civitate Albiensi an 1252. *Item habuit & percepit in eadem civitate majores Justitias, sanguinis videlicet, latrocinii & adulterii & criminum aliorum*. Vide *Sanguis*.

¶ JUSTITIA DE TELONEO, Mulcta pro fraudato vectigali. Charta Chilperici Franc. Reg. apud Miræum tom. 2. p. 1310. *Sed ipse teloneus & Justitia de teloneo .... omni tempore nostris & futuris temporibus ad mensam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ proficiet*.

¶ JUSTITIA TERRÆ, Immunitas, *Franchisia*, Gall. *Franchise*. Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. p. 10. *Voluerunt nostri quoddam castrum aggredi & apprehendere, eo quod erat plenum omnibus bonis. Sed vir prudens Boamundus noluit consentire tantum pro Justitia terræ, quantum pro fiducia Imperatoris. Ibique dictus Boamundus optime concordatus cum duobus Curopalatis, & pro amicitia eorum & pro Justitia terræ jussit reddi omnia animalia, quæ nostri deprædata tenebant*.

¶ JUSTITIA TRANSITUS, Tributum à transeuntibus per terras alicujus domini solvendum, Gall. *Droit de passage*, Charta an. 1140. apud Miræum to. 2. p. 821. *Liberos quoque ipsos decerno ab omni onere, angaria, parangaria .. & omni Justitia transitus per totam terram meam, ac aquam universam, in rebus suis emendis vel vendendis*. Vide *Transitus*.

2. JUSTITIA, Idem quod *Justa*, *Jouste*, Hastiludium, in Historia Obsidionis Jadrensis an. 1345. lib. 2. cap. 21.

3. JUSTITIA, Idem quod *Justa*, Poculum vinarium. Statuta S. Hugonis Cluniacensis to. 6. Spicilegii Acheriani p. 448. *Duodecim pauperes reficiantur, septem diebus Justitia detur, excepta quotidiana præbenda, quæ in majori Missa semper ponitur*. Petrus Cluniacensis lib. 1. Epist. 20. *Vascula vinaria, quæ Justitias vocant, vel similia, concavare & componere tenta*. Idem in Statutis Cluniac. c. 27. *Statutum est, ut non vasis illis vinariis, quæ Justitiæ vocantur, sicut olim facere cogebantur, sed propriis ciphis unusquisque bibat, &c*. Udalricus l. 2. Consuet. c. 20. *Si opus habet Justitiam suam & pateram lavare, tunc lavat*. Adde l. 3. c. 21. 22. Consuetudines Floriacens. p. 401. *Potus in Justitiis sicut in aliis diebus ponitur*. Leo Ost. l. 2. cap. 59. *Tollebat tantum de loco mensæ Justitiam ipsius, & ponebat in pavimento*. Tabularium Vindocinense Thuani f. 228. *Ut emendatio illius forfacti esset unus panis, & una Justitia vini*. Charta Arnaldi Episcopi Niciensis an. 1159. apud Jofredum p. 175. *Si autem cum eis comedere volueris, libra ei & Justitia cum pulmentis, quibus Clerici vescuntur, de foris mittantur*. Vide Concilium Monspeliense an. 1214. can. 28. & Usus vet. Cisterciens. c. 89. 109. 114. 116.

☞ *Justitia* non tantum pro potus, sed & pro cibi diurna portione, quæ Monachis Canonicisve competebat, usurpatur. Id probant Statuta S. Hugonis Cluniac. superius à D. Cangio laudata. Adde Chartam an. 1062. apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 520. *Qui sagmarius beste transacta Monasterio reddatur, & uno recepto Comitis Pictavensis per jussionem Vicecomitis, & Justitia panis & vini, cum in hanc villam venerit*. Aliam ann. 1179 ex Tabul. Floriac. *Ecclesiam Sanctorum .... Gervasii & Protasii liberam præter refectionem quæ debetur Canonicis S. Crucis, & revestitum presbyteri in die Dominico & de ipso presbytero Justitiam*. Chronicon Cavense apud Murator. tom. 7. col. 961. *Et perpetuo stabilimus solvendam & pauperibus erogandam pro quolibet defuncto Monacho ipsius nostri Monasterii à die obitus sui usque ad trigesimum Justitiam panis & vini, qualis datur viventi*. Chron. Sanc. Petri Vivi to. 2. Spicileg. Acher. p. 756. *Officio divino arceantur, rebus ecclesiasticis ac Justitiis, quas nos præbendas vocamus, priventur*.

¶ 4. JUSTITIA, Aptitudo, convenientia, Gall. *Justesse*. Tertullianus lib. de Pallio c. 1. *Quadrata justitia beata* (tunicæ) *in viris stabant*.

¶ JUSTITIABILIS, Alicujus jurisdictioni & justitiæ subjectus. Gallis, *Justiciable*. Regestum Crux

f. 37. apud D. *Brussel* de feud. tom. 2. pag. 916. *Et si contingeret quod emergeret quæstio, quod gentes nostræ requirant aliquem tanquam burgensem nostrum, quem aliquis Prælatus aut Baro, aut quivis alius nobis subjectus dicerent esse hominem aut Justitiabilem suum, aut quid in eorum jurisdictione commisisset*. Vide supra *Justiciabilis*.

¶ JUSTITIALIS, ut *Justitiabilis*. Charta ann. 1269. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 3. col. 1. *Offerunt prædictis civibus & populo Lugdunensi, qui sunt Justitiales Ecclesiæ S. Joannis, &c.*

¶ JUSTITIARE, JUSTICIARE, Justitiam exercere, judicio damnare, compellere. Leges Norman. cap. 5. apud Ludewig. tom. 7. pag. 154. *Dicitur quandoque justitia distinctio ex jure prorumpens, que habet fieri super aliquem, secundum quod dicitur aliquis Justitiare homines suos. Et hujusmodi justitia fit per captionem mobilium, vel feodi, vel corporis*. Chartularium 2 Campaniæ apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 735. *Nullus potest Justitiare, vel debet, homines B. Martini, nisi solus Præpositus vel Major ipsius*. Epist. Honorii III. PP. ann. 1220. in Histor. MS. Monast. Beccensis pag. 542 *Tua nobis devotio supplicavit, ut cum tu & prædecessores tui, secundum B. Benedicti Regulam & Monasterii approbatam consuetudinem .... Priores Justitiare ac destitnere consueveritis, &c.* Antiquæ Consuetudines villæ Hasprensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 892. *Præpositus de omnibus quos Justitiare potest ad aliam justitiam nequaquam clamorem deferet*. Regestum Parlamenti apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 139. *Comes Boloniensis requirebat quod habitatores castri Montisgasconis Justiciarentur & tractarentur de cætero per Præpositum tantummodo Pontiscastri*. Adde Chartam Philippi Audacis Regis Franc. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 27. & 28. Generaliori notione verbum *Justifier*, scilicet pro Administrare, regere, gubernare, sumit: *Le Roman de Rou* MS. ubi Carolum Simplicem sic loquentem inducit:

Je ne puiz par moy soul le regne Justifier,
Ne ne puiz par moy soul Rou ne Normanz cachier.

¶ JUSTITIARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gall. *Justicier*. Charta ann. 993. ex magno Chartular. Sanct. Victoris Massil. *Nisi Justiciaverit nobis Theodoricum & Noe, qui nostros boves expulerunt & bubulcum occiderunt, &c.* Regestum magnorum Dierum Campaniæ fol 60. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 1. pag. 224. *Injunctum fuit Baillivo de Vitriaco, ut se sufficienter informet de facto pro quo dictus homo fuit Justitiatus*. Literæ Henrici VI. Regis Angliæ ann. 1460. apud Rymer. tom. 11. p. 451. *Quos vobis rebellantes seu aliter delinquentes inveneritis, juxta eorum demerita, castigandum, puniendum, & Justiciandum, ac castigari, puniri, & Justitiari faciatis*. Statuta Synod. Eccles. Valent. tom. 3. Collect. Conc. Hisp. pag. 509. *Item dicimus quod corpus Christi non tradatur istis qui suspenduntur vel debent Justitiarii*. Adde Acta SS. Martii tom. 1. pag. 119.

¶ JUSTITIARE, Munus, officium *justitiarii* seu judicis, vel etiam apparitoris exercere. Edictum Philippi IV. Regis Franc. ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1256. *Volumus insuper quod servientes tuæ baillivia non permittas in terra Ostrevanni Justiciare vel explectare nisi in casu ressorti*. Literæ ejusdem Philippi ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 618. *Immo si gentes nostræ Justiciando, sicut ad nos pertinet aliquid fasiant, &c.* Mandatum ejusd. Regis ann. 1302. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. pag. 84. col. 2. *Item interdicimus servientibus nostris, ne Justitient, aut officium suum exerceant in terris Prælatorum, Baronum, aut aliorum Vassallorum seu subditorum nostrorum, in quibus habent justitiam altam & bassam, seu merum & mixtum imperium*. Instrum. ann. 1315 tom. 1 Histor. Dalphin. pag. 31. *Nullus Baillivus, Præpositus, Castellanus, aut quicumque alius Officialis, seu familiaris noster intret, seu possit intrare quacumque occasione seu causa, nisi de voluntate dictarum liberorum expressa processerit, pro confiscando, Justiciando, aut aliquid contra voluntatem ipsorum exercendo*.

¶ JUSTITIARE, Judicis decreto cogere. Charta an. 1182. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 316. *Et nos eosdem ad hoc, si opus fuerit, ad petitionem Prioris Justitiabimus*.

¶ JUSTITIARE, Pignora auferre, obsignare, Gall. *Saisir*. Charta an. 1246. ex Chartul Sanct. Vandreg. tom. 1. pag. 358. *Et sciendum est quod prædictus Johannes Louvel & sui hæredes prædictas masuras cum duabus peciis terræ poterunt Justiciare pro redditu antedicto habendo, & similiter pro emenda quotiescumque eumdem redditum ad terminum antedictum non habuerint*. Alia ann. 1282. ex eodem Chartul. tom. 1. pag. 508. *Quam dictam masuram dictus Robertus & ejus hæredes poterunt Justiciare & esvennare per redditum supradictum sine aliquo contradicto*. Alia vernacule scripta ann. 1298. ibid. pag. 509. *La quelle masure dessusdite edifiee ledit Guillaume & ses heritiers pourront Justisier & esvanuer sans contredit pour la rente sontenue*. Privilegium Philippi IV. Reg. Fr. ann. 1304. in Collect. Privileg. Equitum Sanct. Johannis Jerosol. pag. 2. *Bona vero mobilia ipsius hospitalis capi vel Justitiari non poterunt in casu aliquo*. Adde Chartam ann. 1283. ex Archivis B. M. de Bononuntio Rotomagensi.

¶ JUSTITIARE SE, Coram Judice stare, causam dicere. Sanct. Bernardus in Ep. 428 tom. 1. col. 376. *Servientes Episcopi & quotquot erunt de familia ejus, numquam Justitiabant se per Comitem*. Charta Ludovici Junioris Regis Fr ann. 1160. apud D. *Brussel*. to. 1. de Usu feud. pag. 536 *Neque pro Præposito, sive viario, neque pro alio se Justitiabunt, nisi pro corpore Regio*. Ubi *per* & *pro* idem sonant quod *ante* vel *coram*. Charta Philippi Aug. Fr. Regis ann. 1201. apud Thomasserium in Biturig pag. 711. *Et nullus hominum Clariaci ... Justiciabit se pro Abbate Sanct. Benedicti vel pro ejus serviente, nisi pro garba vel pro censu suo forisfecerit*. Similia habentur in alia Charta ejusd. Regis an. 1186 apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 77.

¶ JUSTITIARIATUS, Justitiarii seu judicis regio, districtus. Literæ Roberti Regis Siciliæ ann. 1332 tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 239. *Nomina vero terrarum dictorum Comitis & Mariæ in diversis præfati regni Justitiariatibus sita*. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom 8. col. 543. *Tranenses quoque & Barenses, & alii de Justitiariatu terræ Bari, audita captione Rapullæ ... ad mandatum Principis revertuntur*.

JUSTITIARIUS, Judex. Ingulfus p. 870. *Præfectos vero provinciarum ... in duo officia divisit, i. in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent*. Henricus Huntindonensis lib. 6. p. 370. *Qui Justitiarii vocabantur, caput erant omnis injustitiæ*. [Occurrit passim.]

JUSTITIARII CAPITALES, dicti in Anglia, Judices supremi, qui *proprias causas Regis terminabant, & aliorum omnium, per querelam, vel per privilegium,*

sive

sive libertatem: ut si sit aliquis, qui implacitari non debeat, nisi coram Rege, ut ait Bracton. lib. 3. de Act. cap. 7. §. 2. cap. 10. §. 2. De *Justitiarii Capitalis* dignitate, quæ suprema fuit apud Anglos, sic liber Niger Fiscalis cap. 4. *In Scaccario residet, imo & præsidet primus in regno, Capitalis scilicet Justitia*. Potestas vero ex eo deprehenditur, quod quatuor summorum judicum hodiernorum muneribus solus olim fungeretur: scilicet *Capitalis Justitiarii Banci regis*, id est, Placitorum Coronæ, seu criminalium: *Capitalis Justitiaris Banci communis*, id est, Placitorum civilium: *Capitalis Baronis Scaccarii*, hoc est, Curiæ ad sacrum patrimonium & fiscum pertinentis: & *Magistri* plerumque *Wardorum*, hoc est, pupillorum & orphanorum. Quippe licet amplissimus hic magistratus in Regis palatio fere semper versaretur, & in eo id officii, quod olim *Comites Palatii*, obiret, ac proinda majoris momenti negotia, & quæ inter Barones regni controversæ erant, lites supremo dirimeret judicio, cum ex quadam dignitatis, vel *naturæ* prærogativa eæ, *nisi coram Rege vel Capitali ejus Justitiario* judicarentur. Sed & Placita civilia, quæ *Communia* vocant, sub illis sæculis una agebantur in Palatio coram ipso Rege, seu *Capitali ejus Justitiario*, cum Placitis Coronæ: nec discretos habuerunt judices ante annum 9. Henrici III. vel potius 17. Joannis Regis: utroque enim anno concessum legitur à Rege, proceribus ad ist instantibus, *ut communia Placita non sequereatur Curiam* (Regis) *sed in loco certa tenerentur*.

Fixo ita judiciorum loco, enata nova jurisdictio, ac ortum forum novum, quod *Banci communis* appellatum est, cui Præses dictus Magistratus alter, *Justitiarius Banci communis* nuncupatus, cum ei interesse *Capitalis Justitiarius* haud posset, quod Regio Comitatui adesse semper teneretur. Exempta igitur rerum civilium cognitione, fiscalium & criminalium judex perstitit, eoque nomine *Scaccario* præsedit & Regio Thesauro, de quo, prout libitum erat, ad Regis & regni negotia statuebat. Niger liber fiscalis: *Illic* (scilicet in *Scaccario*) *residet Capitalis domini Regis Justitia, primus post Regem in Regno ratione fori, & Majores quique de Regno, qui familiarius regiis secretis assistunt*. Et Ockamus, qui sub excessum Edwardi II. floruit: *Iste excellens sessor omnibus, quæ in inferiore, vel superiore Scaccario sunt, prospicit: ad nutum ipsius quælibet officia subjecta disponuntur; sic tamen ut ad domini Regis utilitatem juste perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod potest his sub testimonio suo breve domini Regis facere fieri, ut de Thesauro qualibet summa liberetur, vel at computetur, quod sibi ex Domini Regis mandato noverit computandum: vel si voluerit, breve suum sub aliorum testimonio faciat de his rebus*. Scaccario igitur dum præsidebat, ei suberat Thesaurarius. Quæ quidem de Fisco ac rebus fiscalibus cognitio, vel hinc etiam deprehenditur, quod ab Huberto de Burgo, Capitali Angliæ Justitiario, ab Henrico III. postulato anno 1232. apud Matthæum Paris, exacta ratio fuerit *de thesauris ad Scaccarium redditis, & de debitis, quæ Regi debebantur tempore patris sui, & de tempore suo: de scutagiis, carucagiis, donis & exeniis, sive custodiarum exitibus spectantibus ad Coronam*, ut & de rebus aliis, ad tres hodiernos magistratus pertinentibus, scilicet ad magnum Thesaurarium Angliæ, ad Capitalem Justitiarium Banci communis, & ad Magistrum Curiæ Wardorum.

Supremi istius Magistratus ea potissimum fuit prærogativa, quod fere semper Rege in transmarinas partes, Gallicas nempe, pergente, *vices Regis* obiret, ut *Vicarius Regis, Regis Locumtenens, Prorex, Custos regni & Gardianus*: quod ex Capitalium Justitiariorum catalogo colligere est, & ex Recognitione Libertatum Angliæ, Clarendoniæ facta an. 1164. id est 10. Henrici II. cap. 7. *Dominus Rex si in regno fuerit, conveniatur; vel Justitiarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat*. Similiter Magna Charta Joannis Regis, data anno 17. regni sui: *Nos vel si extra regnum fuerimus, Capitalis Justitiarius noster mittet Justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno*. Et in alia Charta idem Rex de Pactis decernens cum Magnatibus perimplendis, pollicetur, id se facturum, vel *per semetipsum*, vel *per Justitiarium suum*. Adjicient inter alia: *Et si nos excessum non emendaverimus, vel Justitiarius noster, si fuerimus extra Regnum inter tempus 40. dierum... Barones referent causam illam ad residuos*. Hinc in auctioribus Holensbedi Chronicis an. 17. Edw. I. ubi occurrit mentio de Radulpho *de Hengham*, qui diminuta jam *Capitalis Angliæ Justitiarii* amplitudine, *Capitalis Justitiarius Banci superioris*, i. Regii appellatus est: subjungitur, ac si integer permansisset Magistratus, ista clausula: *Ad quem in absentia Regis, Regni moderamen præcipue attinebat*. Hæc fere post Spelmannum in Glossario, ubi plura.

☞ Non debent hic prætermitti Litteræ Henrici II. an. circiter 1155. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag 111. ubi statuitur quid faciendum sit, eum incidit ut simul absentes sint Rex & *Capitalis Justitiarius: Recognitiones de nova dissaisina de morte antecessoris, non capiantur nisi in suis comitatibus, & hoc modo: Nos (quando) extra regnum fuerimus & Capitalis Justitiarius noster, mittemus Justitiariis per unumquemque comitatum semel in anno, qui cum militibus comitatuum capiant in comitatibus assisias prædictas; & ea quæ in illo adventu suo in comitatus, per Justitiarios prædictos ad dictas assisias capiendas missos, terminari non poterunt per eosdem, terminentur alibi in itinere, & ea quæ per eosdem propter difficultatem aliquorum articulorum terminari non poterunt, referantur ad Justitiatores de Banco, & ibi terminentur*.

Cum igitur universis Regni judicibus præesset, curaretque ex injuncto sibi munere, ut Regni subditis ubique administraretur justitia, non modo *Justitiarios itinerantes* in Comitatus delegabat, sed ipse interdum id obibat officii, ut coram inspiceret popularium querelas, & in judicum delicta adverteret. Matthæus Westmonasteriensis anno 1259. *Dominus* Hugo *Bigotus, vir fidelissimus, Capitalisque totius Angliæ Justitiarius, associatis sibi Rogero Turkebi & Gilberto de Preston, cœpit per Angliam circuire à Comitatu in Comitatum, & à libertate in libertatem, omnibus pro meritis impensurus justitiam*.

Sed summam ac nimiam hanc *Capitalium Angliæ Justitiariorum* potestatem & auctoritatem primus imminuit Ricardus I. qui illius munus in duos Magistratus suis distinctos jurisdictionibus divisit, Borealem nempe & Australem: qui mox coaluere, donec fluctuante usque ad excessum Henrici III. eorum potestate, ab Edvvardo I. in classem redacti sunt inferiorem. Cum enim animadverteret, quam potens hic esset Magistratus in ciendis fovendisque Regis dissidiis, patri suo atque avo quam infestus, illius auctoritatem imminuit tum in personæ dignitate, tum in officii amplitudine. Prætermissis itaque Regni proceribus, qui natalium splendore, vel Magnatum consanguinitate,

aut

f. 37. apud D. *Brussel* de feud. tom. 2. pag. 916. *Et si contingeret quod emergeret quæstio, quod gentes nostræ requirant aliquem tanquam burgensem nostrum, quem aliquis Prælatus aut Baro, aut quivis alius nobis subjectus dicerent esse hominem aut Justitiabilem suum, aut quid in eorum jurisdictione commisisset.* Vide supra *Justiciabilis*.

¶ JUSTITIALIS, ut *Justitiabilis*. Charta ann. 1269. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 3. col. 1. *Offerunt prædictis civibus & populo Lugdunensi, qui sunt Justitiales Ecclesiæ S. Joannis, &c.*

¶ JUSTITIARE, JUSTICIARE, Justitiam exercere, judicio damnare, compellere. Leges Norman. cap. 5. apud Ludewig. tom. 7. pag. 154. *Dicitur quandoque justitia distinctio ex jure prorumpens, quæ habet fieri super aliquem, secundum quod dicitur aliquis Justitiare homines suos. Et hujusmodi justitia fit per captionem mobilium, vel feodi, vel corporis.* Chartularium a Campaniæ apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 735. *Nullus potest Justitiare, vel debet, homines B. Martini, nisi solus Præpositus vel Major ipsius.* Epist. Honorii III. PP. ann. 1220. in Histor. MS. Monast. Beccensis pag. 542. *Tua nobis devotio supplicavit, ut cum tu & prædecessores tui, secundum B. Benedicti Regulam & Monasterii approbatam consuetudinem .... Priores Justitiare ac destituere consueveritis, &c.* Antiquæ Consuetudines villæ Hasprensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 892. *Præpositus de omnibus quos Justitiare potest ad aliam justitiam nequaquam clamorem deferet.* Regestum Parlamenti apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 139. *Comes Boloniensis requirebat quod habitatores castri Montisgasconis Justiciarentur & tractarentur de cætero per Præposituram tantummodo Pontiscastri.* Adde Chartam Philippi Audacis Regis Franc. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 27. & 28. Generaliori notione verbum *Justifier*, scilicet pro Administrare, regere, gubernare, sumit: *Le Roman de Rou* MS. ubi Carolum Simplicem sic loquentem inducit:

Je ne puiz par moy soul le regne Justifier,
Ne ne puiz par moy soul Rou ne Normanz cachier.

¶ JUSTITIARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gall. *Justicier*. Charta ann. 993. ex magno Chartular. Sanct. Victoris Massil. *Nisi Justiciaverit nobis Theodoricum & Noe, qui nostros boves expulerunt & bubulcum ociderunt, &c.* Regestum magnorum Dierum Campaniæ fol 60. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 1. pag. 224. *Injunctum fuit Baillivo de Vitriaco, ut se sufficienter informet de facto pro quo dictus homo fuit Justitiatus.* Literæ Henrici VI. Regis Angliæ ann. 1460. apud Rymer. tom. 11. p. 451. *Quos vobis rebellantes seu aliter delinquentes inveneritis, juxta eorum demerita, castigandum, puniendum, & Justiciandum, ac castigari, puniri, & Justitiari faciatis.* Statuta Synod. Eccles. Valent. tom. 3. Collect. Conc. Hisp. pag. 509. *Item dicimus quod corpus Christi non tradatur istis qui suspenduntur vel debent Justitiarii.* Adde Acta SS. Martii tom. 1. pag. 119.

¶ JUSTITIARE, Munus, officium *justitiarii* seu judicis, vel etiam apparitoris exercere. Edictum Philippi IV. Regis Franc. ann 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1256. *Volumus insuper quod servientes tuæ baillivia non permittas in terra Ostrevanni Justiciare vel explectare nisi in casu ressorti.* Literæ ejusdem Philippi ann. 1293. apud Rymer. tom. 2. pag. 618. *Immo si gentes nostræ Justiciando, sicut ad nos pertinet aliquid fecerint, &c.* Mandatum ejusd. Regis ann. 1302. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. pag. 84. col. 2. *Item interdicimus servientibus nostris, ne Justitient, aut officium suum exerceant in terris Prælatorum, Baronum, aut aliorum Vassallorum seu subditorum nostrorum, in quibus habent justitiam altam & bassam, seu merum & mixtum imperium.* Instrum. ann. 1315 tom. 1 Histor. Dalphin. pag. 31. *Nullus Baillivus, Præpositus, Castellanus, aut quicumque alius Officialis, seu familiaris noster intret, seu possit intrare quacumque occasione seu causa, nisi de voluntate dictorum liberorum expressa processerit, pro confiscando, Justiciando, aut aliquid contra voluntatem ipsorum exercendo.*

¶ JUSTITIARE, Judicis decreto cogere. Charta an. 1182. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 316. *Et nos eosdem ad hoc, si opus fuerit, ad petitionem Prioris Justitiabimus.*

¶ JUSTITIARE, Pignora auferre, obsignare, Gall. *Saisir*. Charta an. 1246. ex Chartul. Sanct. Vandreg. tom. 1. pag. 358. *Et sciendum est quod prædictus Johannes Louvel & sui hæredes prædictas masuras cum duabus peciis terræ poterunt Justiciare pro redditu antedicto habendo, & similiter pro emenda quotiescumque eumdem redditum ad terminum antedictum non habuerint.* Alia ann. 1282. ex eodem Chartul. tom. 1. pag. 508. *Quam dictam masuram dictus Robertus & ejus hæredes poterunt Justiciare & esvanuare per redditum supradictum sine aliquo contradicto.* Alia vernacule scripta ann. 1298. ibid. pag. 509. *Laquelle masure dessusdite edifiée ledit Guillaume & ses heritiers pourront Justifier & esvanuer sans contredit pour la rente sourtenue.* Privilegium Philippi IV. Reg. Fr. ann. 1304. in Collect. Privileg. Equitum Sanct. Johannis Jerosol. pag. 2. *Bona vero mobilia ipsius hospitalis capi vel Justitiari non poterunt in casu aliquo.* Adde Chartam ann. 1283. ex Archivis B. M. de Bononuatio Rotomagensi.

¶ JUSTITIARE SE, Coram Judice stare, causam dicere. Sanct. Bernardus in Ep. 428 tom. 1. col. 376. *Servientes Episcopi & quotquot erunt de familia ejus, numquam Justitiabant se per Comitem.* Charta Ludovici Junioris Regis Fr. ann. 1160. apud D. *Brussel*. to. 1. de Usu feud. pag. 536 *Neque pro Præposito, sive viario, neque pro alio se Justitiabunt, nisi pro corpore Regio.* Ubi per & *pro* idem sonant quod *ante* vel *coram*. Charta Philippi Aug. Fr. Regis ann. 1201. apud Thomasserium in Biturig pag. 711. *Et nullus hominum Clariaci ... Justiciabit se pro Abbate Sanct. Benedicti vel pro ejus serviente, nisi pro garba vel pro censu suo forisfecerit.* Similia habentur in alia Charta ejusd. Regis an. 1186 apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 77.

¶ JUSTITIARIATUS, Justitiarii seu judicis regio, districtus. Literæ Roberti Regis Siciliæ ann. 1332 tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 239. *Nomina vero terrarum dictorum Comitis & Mariæ in diversis præfati regni Justitiariatibus sita.* Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom 8. col. 543. *Tranenses quoque & Barenses, & alii de Justitiariatu terræ Bari, audita captione* Rapullæ *... ad mandatum Principis revertuntur.*

JUSTITIARIUS, Judex. Ingulfus p. 870. *Præfectos vero provinciarum ... in duo officia divisit, 1. in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent.* Henricus Huntindonensis lib. 6. p. 370. *Qui Justitiarii vocabantur, caput erant omnis injustitiæ.* [Occurrit passim.]

JUSTITIARII CAPITALES, dicti in Anglia, Judices supremi, qui *proprias causas* Regis *terminabant, & aliorum omnium, per querelam, vel per privilegium,*

sive

sive libertatem: ut si sit aliquis, qui implacitari non debeat, nisi coram Rege, ut ait Bracton. lib. 3. de Act. cap. 7. §. 2. cap. 10. §. 2. De *Justitiarii Capitalis* digoitate, quæ suprema fuit apud Anglos, sic liber Niger Fiscalis cap. 4. *In Scaccario residet, imo & præsidet primus in regno, Capitalis scilicet Justitia.* Potestas vero ex eo dsprehenditur, quod quatuor summorum judicum hodiernorum muneribus solus olim fungeretur: scilicet *Capitalis Justitiarii Banci regis*, id est, Placitorum Coronæ, seu criminalium: *Capitalis Justitiarii Banci communis*, id est, Placitorum civilium: *Capitalis Baronis Scaccarii*, hoc est, Curiæ ad sacrum patrimonium & fiscum pertinentis: & *Magistri* plerumque *Wardorum*, hoc est, pupillorum & orphanorum. Quippe licet amplissimus hic magistratus in Regis palatio fere semper versaretur, & in eo id officii, quod olim *Comites Palatii*, obiret, ac proinde majoris momenti negotia, & quæ inter Barones regni controversæ erant, lites supremo dirimeret judicio, eum ex quadam dignitatis, vel *tenuræ* prærogativa eæ, *nisi coram Rege vel Capitali ejus Justitiario* judicarentur. Sed & Placita civilia, quæ *Communia* vocant, sub illis sæculis una agebantur in Palatio coram ipso Rege, seu *Capitali ejus Justitiario*, cum Placitis Coronæ: nec discretos habuerunt judices ante annum 9. Henrici III. vel potius 17. Joannis Regis: utroque enim anno concessum legitur à Rege, proceribus ad ist instantibus, *ut communia Placita non sequerentur Curiam* (Regis) *sed in loco certo tenerentur.*

Fixo ita judiciorum loco, enata nova jurisdictio, ac ortum forum novum, quod *Banci communis* appellatum est, cui Præses dictus Magistratus alter, *Justitiarius Banci communis* nuncupatus, cum ei interesse *Capitalis Justitiarius* haud posset, quod Regio Comitatui adesse semper teneretur. Exempta igitur rerum civilium cognitione, fiscalium & criminalium judex perstitit, eoque nomine *Scaccario* præsedit & Regio Thesauro, de quo, prout libitum erat, ad Regis & regni negotia statuebat. Niger liber fiscalis: *Illic* (scilicet in *Scaccario*) *residet Capitalis domini Regis Justitia, primus post Regem in Regno ratione fori, & Majores quique de Regno, qui familiarius regiis secretis assistunt.* Et Ockamus, qui sub excessum Edwardi II. floruit: *Iste excellens sessor omnibus, quæ in inferiore, vel superiore Scaccario sunt, prospicit: ad nutum ipsius qualibet officia subjecta disponuntur; sic tamen ut ad domini Regis utilitatem juste perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod potest his sub testimonio suo breve domini Regis facere fieri, ut de Thesauro qualibet summa liberetur, vel ut computetur, quod sibi ex Domini Regis mandato noverit computandum: vel si voluerit, breve suum sub aliorum testimonio faciat de his rebus.* Scaccario igitur dum præsidebat, si suberat Thesaurarius. Quæ quidem de Fisco ac rebus fiscalibus cognitio, vel hinc etiam deprehenditur, quod ab Huberto de Burgo, Capitali Angliæ Justitiario, ab Henrico III. postulato anno 1232. apud Matthæum Paris, exacta ratio fuerit *de thesauris ad Scaccarium redditis, & de debitis, quæ Regi debebantur tempore patris sui, & de tempore suo: de scutagiis, carucagiis, donis & xeniis, sive custodiarum exitibus spectantibus ad Coronam*, ut & de rebus aliis, ad tres hodiernos magistratus pertinentibus, scilicet ad magnum Thesaurarium Angliæ, ad Capitalem Justitiarium Banci communis, & ad Magistrum Curiæ Wardorum.

Supremi istius Magistratus ea potissimum fuit prærogativa, quod fere semper Rege in transmarinas partes, Gallicas nempe, pergente, *vices Regis* obiret, ut *Vicarius Regis, Regis Locumtenens, Prorex, Custos regni & Gardianus*: quod ex Capitalium Justitiariorum catalogo colligere est, & ex Recognitione Libertatum Angliæ, Clarendoniæ facta an. 1164. id est 10. Henrici II. cap. 7. *Dominus Rex si in regno fuerit, conveniatur; vel Justitiarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat.* Similiter Magna Charta Joannis Regis, data anno 17. regni sui: *Nos vel si extra regnum fuerimus, Capitalis Justitiarius noster mittet Justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno.* Et in alia Charta idem Rex de Pactis decernens cum Magnatibus perimplendis, pollicetur, id se facturum, vel *per semetipsum*, vel *per Justitiarium suum*. Adjiciens inter alia: *Et si nos excessum non emendaverimus, vel Justitiarius noster, si fuerimus extra Regnum inter tempus 40. dierum ... Barones referent causam illam ad residuos.* Hinc in auctioribus Holensbedi Chronicis an. 17. Edw. I. ubi occurrit mentio de Radulpho *de Hengham*, qui diminuta jam *Capitalis Angliæ Justitiarii* amplitudine, *Capitalis Justitiarius Banci superioris*, i. Regii appellatus est: subjungitur, ac si integer permansisset Magistratus, ista clausula: *Ad quem in absentia Regis, Regni moderamen præcipue attinebat.* Hæc fere post Spelmannum in Glossario, ubi plura.

☞ Non debent hic prætermitti Litteræ Henrici II. an. circiter 1155. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. 151. ubi statuitur quid faciendum sit, cum incidit ut simul absentes sint Rex & Capitalis Justitiarius: *Recognitiones de nova dissaisina de morte antecessoris, non capiantur nisi in suis comitatibus, & hoc modo: Nos* (*quando*) *extra regnum fuerimus & Capitalis Justitiarius noster, mittemus Justitiariis per unamquamque comitationem semel in anno, qui cum militibus comitatuum capiant in comitatibus assisias prædictas; & ea quæ in illo adventu suo in comitatus, per Justitiarios prædictos ad dictas assisias capiendas missos, terminari non poterunt per eosdem, terminentur alibi in itinere, & ea quæ per eosdem propter difficultatem aliquorum articulorum terminari non poterunt, referantur ad Justitiatores de Banco, & ibi terminentur.*

Cum igitur universis Regni judicibus præesset, curaretque ex injuncto sibi munere, ut Regni subditis ubique administraretur justitia, non modo *Justitiarios itinerantes* in Comitatus delegabat, sed ipse interdum id obibat officii, ut coram inspiceret popularium querelas, & in judicium delicta adverteret. Matthæus Westmonasteriensis anno 1259, *Dominus Hugo Bigotus, vir fidelissimus, Capitalisque totius Angliæ Justitiarius, associatis sibi Rogero Turkebi & Gilberto de Preston, cœpit per Angliam circuire à Comitatu in Comitatum, & à libertate in libertatem, omnibus pro meritis impensurus justitiam.*

Sed summam ac nimiam hanc *Capitalium Angliæ Justitiariorum* potestatem & auctoritatem primus imminuit Ricardus I. qui illius munus in duos Magistratus suis distinctos jurisdictionibus divisit, Borealem nempe & Australem: qui mox coaluere, donec fluctuante usque ad excessum Henrici III. eorum potestate, ab Edvvardo I. in classem redacti sunt inferiorem. Cum enim animadverteret, quam potens hic esset Magistratus in ciendis sovendisque Regis dissidiis, patri suo atque avo quam infestus, illius auctoritatem imminuit tum in personæ dignitate, tum in officii amplitudine. Prætermissis itaque Regni proceribus, qui natalium splendore, vel Magnatum consanguinitate,

aut

aut numeroso clientum ac subditorum comitatu, inflati ac turgidi, novis rebus studere solent, *Capitales Justitiarios* è minori nobilitate delegit, qui & morum probitate conspicui & legum scientia instructi, totos se justitiæ exercendæ traderent ac consecrarent: ex quo crevit in Anglia Legum & Jurisprudentiæ studium, quod à Magnatibus, qui militiæ operam dare præferunt, fere semper negligitur.

Potastatem etiam cancellis circumscripsit arctioribus, adeo ut semotum jam à rerum fastigio, & priscæ amplitudinis functionibus, forensi solummodo negotio & judiciis exercendis eum addixit. Anonymus quidam ante aliquot annos MS. *Ad obitum*, inquit, Henrici III. 1272. *summorum Angliæ Justitiariorum auctoritas cessavit*. Postea *Capita et Justitiarii ad Placita coram Rege tenendum* appellati sunt. Alii vero *Capitales Justitiarii Banci communis*.

Abrogata igitur omni fere, qua præcinctus olim fuerat, auctoritate ac dignitate, dabit Magistratus iste, etiam olim supremus, *Capitalis Angliæ* Justitiarius appellari: adeo ut Jacobo regnante, ægre latum sit, quod Edvvardus Cokus in Relationum suarum frontispicio hoc se insigniret titulo: etsi vulgarem sequeretur morem, & rationis quidem haud expertem. Angliam enim totam, quod pacem regiam & Coronæ dignitatem, nonnullaque alia promovenda, adhuc retinet in jurisdictione *Capitalis* ille *Justitiarius*, emittens etiam usque regni terminos mandata sua. Anglia, titulum præfigit in margine, jurisdictionis indicium. Sed & non dedignata sunt diversa Parlamenta ipsum, licet primæva spoliatum amplitudine, nostro ævo *Capitalem Angliæ Justitiarium* agnoscare & nominare, ut videre est in Statuto anno 34. Henrici VIII. cap. 26. & 37. ejusdem cap. 12. & in Decreto super eodem Statuto, 2. Edvv. VI. cap. 13. & 18. Eliz. cap. 12. & Statuto privato 23. Eliz. cap 5. citato in Novo lib. Intrat. tit. *Action sur le case*, sect. 5. &c.

Eligebantur olim *Justitiarii* non modo è sæculari nobilitate, sed interdum etiam ex Clero; tametsi Clerici in Canonibus vetentur munia obire sæcularia, & tribunalibus Laicorum interesse: atque id causa fuit, cur Innocentius III. Pontifex Ricardo I. Regi Angl. sub excommunicationis interminatione præceperit, ut Hubertum Walterum Cantuariensem Archiepiscopum Justitiarium Angliæ constitutum, ab officio removaret: *præcipue*, ut est apud Matthæum Paris ano. 1198. *cum non liceat Episcopis negotiis sæcularibus se implicare*. Paruit extemplo Rex, Gaufridum filium Petri *Justitiarium* constituens, nec ad hanc postea dignitatam subrepsit alius unquam Ecclesiasticus: nisi sub Joanne Rege Episcopus Wintoniensis, qui infra biennium etiam exutus est, & Hugo de Pateshull Clericus sub Henrico III.

Eorum porro qui supremum hoc munus in Anglia gessere sub Regibus Normannicis catalogum contexuit Spelmannus, quem quidem ab eo mutuari consilium primo fuerat; sed cum in messem alienam falcem immittere mihi religio sit, ad eumdem eruditissimum Scriptorem amandare Lectorem consultius visum est,

Justitiarius *quasi capitalis a latere Regis transmissus*. Apud Bracton. lib. 4. tract. 3. c. 6. §. 5.

Justitiarii de Banco, *seu in Banco residentes, cognoscunt de omnibus Placitis, de quibus auctoritatem habent cognoscendi, & sine vvaranto jurisdictionem non habent, nec coercitionem*. Ita Bracton. lib 3. de Act. c. 7. §. 2. Idem cap. 10. §. 2. *Justitiariorum alii sunt perpetui, certo loco habitantes, sicut in Banco, loquelas omnes, de quibus habet vvarantum, terminantes*. Adde Fletam lib. 2. cap. 34. Nicolaum Trivettum in Chron. an. 1304. Thomam Walsingh. p. 89. &c. Scribit Matth. Paris an. 1244. statuisse, Henricum III. ut *duo Justitiarii eligerentur in Banco, & duo ibidem Barones constituerentur in Scaccario*.

Tribunal vero *Banci* appellatione in Anglia duplex fuit: alterum *Bancus Regius*, seu *superior*, dictum, in quo *Placita criminalia*, seu *coram Rege* agitantur, id est, *Placita Coronæ*: alterum *Bancus communis*, seu *inferior*, in quo *Placita civilia, popularia, seu communia* dirimuntur. His binis *Bancis* præfuere Justitiarii, quorum seriem dedit Spelmannus.

Justitiarii Placitorum Coronæ Regis, apud Rogerum Hovedenum pag. 786. Vide *Coronator*.

Justitiarii Forestarum, Iidem qui *Protoforestarii*, in Anglia, Vide *Foresta*.

Justitiarii ad Audiendum & Terminandum; Qui ad motus repentinos & insignia maleficia cognoscendum plectendumque constituuntur. Spelmannus.

Justitiarii Gaolæ Deliberandæ, Qui de malefactoribus incarceratis judicant, sive ad pœnam, sive ad libertatem. *Justices erraus, ou à gaole deliverie*, in Statuto Glocestrensi an. 6. Edw. I. c. 9.

Justitiarii ad Assisas, duas, vel tres, qui quidem perpetui non sunt, sed expleto officio jurisdictionem amittunt. De iis Bracton. lib. 3. de Action. cap. 10. §. 2. cap. 11. §. 9. 10. [*Justitiarii ad assisas capiendas missi*, supra lin. *Non debent*, &c.] *Justitiarii ad Assisas capiendas assignati*, in 2. Statuto Westmonasteriensi an. 13. Edvv. I. cap. 11. *Justitiarios ad assisas* hodie appellari, qui olim *Justitiarii itinerantes*, observat Spelmannus.

Justitiarii Itinerantes & Errantes, apud Anglos, dicuntur qui bis quotannis singulas Provincias obequitant, & casus emergentes tam civiles quam criminales dirimunt & dijudicant: *Justice, errans*, in Statuto Glocestrensi apud Stanfordium lib. 1. Placit. Coron. cap. 7. vulgo *Eyre justices*, vel *Justices in eyre*, ut auctor est Rastallus, id est, errantes. *Justitiarii super la eyre*, apud Henr. Knyghtonum an. 1353. Gervasius Tilleberiensis in libro Scaccarii: *Fiunt interdum assisæ à Justitiis errantibus, quos nos deambulantes vel perlustrantes judices nominamus*.

Justitiarii Itineris, in Chronico Nicolai Trivetti ann. 1260. *Justitiarius itineris de Corona*, apud eumdem ann. 1272. *Barones errantes*, apud Gervasium Dorobern. an. 1170. *Inquisitores*, ibidem. Lex 5. Cod. Th. de Officio Rectoris provinciæ: *Provinciis Præsidentes per omnium villas sensim atque usitatim, vicosque cunctos discurrant, & ultro rimentur à singulis, quid unusquisque compulsor insolenter egisset aut cupide, &c.* Petrus Blesensis Epist. 95. *Ipsos Justitiarios, quos vulgariter Errantes, vel Itinerantes dicimus, dum errata hominum diligenter explorant, frequenter errare contingit*. Scribit Rogerus Hovedenus an. 1176. Henricum II. Regem Angliæ divisisse Regnum suum in sex partes, & per earum singulas tres *Justitiarios itinerantes* constituisse. Adde eumdem pag. 743. Matth Westmonaster. an. 1249. *Rex partes adiit Wintonienses, latronum & vespilionum repletione non mediocriter infames, ubi paulo ante Justitiarii exierant itinerantes, qui mundasse debuerant partes illas à peste prænotata*. Idem ann. 1220. *Hoc etiam*

anno

anno itineratio Justitiariorum domini Regis per totam Angliam. Bracton. lib. 3. de Action. cap. 7. §. 2. *Habet etiam (Re-) Justitiarios itinerantes de Comitatu in Comitatum, quandoque ad omnia Placita, quandoque ad quædam spe. ialia ... quandoque ad unicam, vel duas, & non plures*. Vide eumdem cap. 11. §. 2. 3. & seq. ubi de eorum juramentis & officio, & lib. 3. de Corona cap. 1. ubi agit, qualiter procedere debent in itinere suo, & quo ordine. Adde etiam Matth. Paris ann. 1224. pag. 221. an. 1240. p. 360.

bis in anno itinera non peragere, & in quolibet Vicecomitatu suæ jurisdictionis tenere curias suas jubentur. In Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap. 30. & c. 33. *ut Domini habentes regalias*, i. jura regia, *similiter bis in anno teneant itinera justitiariæ*, statuitur. Sed postmodum exolevit ea appellatio, dictique *Justitiarii Assisarum*. Hodie, ut monet Watsius, Magnates aut Comites primarii, qui forestarum regiarum præfecturam habent, *justitiarii itinerantes* nuncupantur, *Justices in Eyre*.

JUSTITIARIÆ ITINERA TENERE, in Statutis Roberti I. Regis Scotiæ c. 30. 33. *Justitiariæ itineratio*, apud Matth. Paris p. 543.

JUSTITIARII AD OMNIA PLACITA, Radulf. de Hengham in Summa magna c. 4.

JUSTITIARII PACIS. Vide *Custodes pacis* in *Custos*.

JUSTITIARII AD CUSTODIAM JUDÆORUM ASSIGNATI, apud Guillelmum Prynneum in Antiquis Constitut. Angl. Adde p 46.

MAGISTER JUSTITIARIUS, in Regno Neapolitano, qui & *Magister Magnæ Curiæ Justitiarius* vocabatur, de cujus officio ac jurisdictione sic Fridericus II. Imp. in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 37. *Statuimus, ut magnæ Curiæ nostræ Magister Justitiarius nobiscum in Curia commoretur, cui 4. Judices volumus assidere, & ut Magister Justitiarius Curiæ nostræ supradictus de crimine læsæ Majestatis nostræ & de feudis quaternis, & de quarta parte ipsorum feudorum, & de appellationibus ordinariorum, seu delegatorum nostrorum ad Curiam nostram interjectis, & de quæstionibus nostrorum Curialium, qui immediate nobis assistunt, de speciali Curia nostra commorantium, qui de Curia nostra sine speciali mandato nostro non possunt recedere: nec non & miserabilium personarum, quarum est privilegium forum eligere ... causas audiat, &c.* Adde l. 1. tit. 8. 14. [Statuta Mil. Caroli I. Regis Sicil. c. 59.] & Scipionem Ammiratum tom. 1. de Familiis Neapolit. p. 41.

JUSTITIARII REGIONUM, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 8. 36. seu judices minores.

JUSTITIARII DE TRAILE BASTON. Vide *Traylebaston*.

JUSTITIARATUS, Dignitas Justitiarii. Chron. Riccardi de S. Germano an. 1242. *Riccardus de Monte Nigro a Justitiariatu Terræ laboris amovetur*. Occurrit sæpe apud Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 13. lib. 5. Epist. 16. lib. 6. Epist. 14. 25. in Epistolis Joannis XXII. apud Waddingum tom. 3. in Rege p. 100.

¶ JUSTITIATIO. Vide *Justiciatio*.

¶ JUSTITIATOR, ut *Justitiarius* apud D. Brussel tom. 2. de Feudorum usu pag. 920. ex Regesto Magnorum Dierum Campaniæ fol. 94. v. Vide *Justitiarius*, lin. *Non debent*.

¶ JUSTITIATUS, Subst. Justitia, Jurisdictio. *Alti & bassi justitiatus*, in Charta an 1309 apud Rymer. tom. 3. pag 136. *Cum ... omni Justitiatu, alto & basso, mero & mixto imperio*, in alia Charta an. 1347. apud eumdem Rymer. tom. 5. pag. 565. *Justitiatus bassus*, in Hominio an. 1333. inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 297.

¶ JUSTITIATUS, adject. de Monacho dicitur alicui pœnæ regulari subdito, judicio Superioris, apud Marquardum *Herrgott*, in veteri Disciplina Monast. p. 130. ubi laudatur hic versus:

Justitiatus erat, cum scripserat ista Johannes.
Vide *Judicium* 3. & *Justitiare*.

¶ JUSTITIUM, proprie dicitur Juris intermissio, silentium, cessatio; cum autem in insigni aliqua calamitate servari soleant forenses feriæ, hinc *Justitium est luctus publicus*, ut habet Fulgentius de Prisco Sermone, Apuleius lib. 5. Milef. sub finem; *Sic afflictæ domus tristi fatum cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur Justitium*. Translatio S. Audoeni apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1676. *Nobis irreparabile damnum & intolerabile luctum, immo potius totius Normanniæ genti Justicium inferrent*. Gesta Consulum Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 462. *Robertus itinere Bithyniæ obiit ... de quo maximum apud suos idcirco Justitium exstitit*. Occurrit eadem notione apud Mabillon tom. 3. Analect. pag. 537. Illustr. Fontanin. ad calcem Antiq. Hortæ pag. 350. & 358. &c.

¶ JUSTIZARE, Pignerari, Gall. *Saisir*. Chartular. S. Vandregesili tom. 1 p. 220. *Poterimus Justizare prædictam terram pro prædicto redditu nostro & pro emenda nostra*. Vide *Justitiare*.

JUSUM, JOSUM, Deorsum, vel inferius, Gallis, *Jus*, Italis, *Juso*, *Giuso*, Hispanis *Yuze*, Occitanis *Jouss*. Papias; *Aeocatum*, (ἄνω κάτω) *susum & Jusum, quando venter & vomitus simul solvuntur, idque jusum in inferiori parte*. [Joh. de Janua; *Jusum, id est, deorsum, & contrarium est ei susum vel sursum*.] Notkerus apud Canisium tom. 5. Antiq. lect. 1. *Jussum (Jusum) vel inferius infinuat*. S Augustinus tract. 8. in Epist 1. S. Joan. *Quod susum, faciat Jusum: quod deorsum, faciat sursum: Jusum vis facere Deum, & te susum*. Et tract. 10. *Susum me honorat Jusum me calcat*. Ignotus Casinensis num. 19. *Civitatem Juso fieri voluit & incboavit*. Vide Martyrolog. Adonis 17. Januar. Ratpertum de Casibus S. Galli cap. 4. Eckeardum de Vita Notkeri cap. 9. Constantium Africanum lib. 2. Pandect. cap. 8. [Gesta Tancredi, apud Marten. tom. 3. Anecd col. 144. Bernardi Monachi Ordinem Cluniacensem part. 1. cap. 74. art 47. Ordinem Officii in Domo S Benedicti, apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 456.] &c.

JOSUM. Lex Alamann. tit. 45. §. 2. *Et pausant arma sua Josum*. Galli dicerent: *Ils posent les armes Jus*. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 16. num. 76. *Iterumque modo Josum nunc rursum offerens contunditur*. Unde emendandum Martyrol. Adonis 14. Maii. *Capite Jorsum suspendi*. Leg. *Jesum*.

¶ JUTÆ, Gotti vel Goti. Vide *Guti*.

¶ JUTARIA, ubi habitant Judæi. Vide *Judæi*.

¶ JUTI Gotti vel Goti. Vide *Guti*.

¶ JUTIA, *Lattare*. Gloss. Isid. Vide mox *Jutta*.

¶ JUTONES, Gotti vel Goti. Vide *Guti*.

JUTTA. Regula Magistri c. 27. *Statim temperata in une vase pusca calida, aut si voluerint Fratres, cum Jutta, quæ semper amplius propter sitientes fieri debet in pulmentariis fertioribus, aut galleta, aut calices sitientibus porrigantur*. Putat Menardus, juttam esse potionem, confectam ex lacte spissiorem, idque elicit ex Gloss. Isid. verbis, *Jutia, lattare*; ita ut non modo *Justa* reponat, sed & *lattare*, nomen neutrius generis efficiat. [Menardi conjecturæ non parum favet Armoricum *oud*, quod pultem significat, Cambro Britannis *Uwd*.]

¶ JUTZIA, Justitia, Jurisdictio. Tabularium Vofien-

fiense fol 12. verso: *Geraldus Assaliz dimisit Jutziam, quam in hoc manso habebat, post obitum suum Deo & S. Petro Vosiensi*. Tabular. S. Petri Solemniac. *Dono... Solempniacensibus monachis ... judicem Bonæ-vallis cum tota Jutzia & totum censum de Kissnchas*. Iterum occurrit in Litteris an. 1216. apud Baluzium Hist. Tutel. col. 518.

¶ JUVAMEN, Adjutorium, auxilium. Gloss. Gr. Lat. Ονησις, *Juvamen*. Occurrit non semel, ac præsertim ubi agitur de obligatione, qua vassalli tenebantur juvare Regem vel dominum superiorem, cum bellum imminebat: qua de re plura in *Hostis*. *Curia Justitiæ Juvaminum*, in Privilegiis Equitum S. Johannis Hierosol. pag. 38 *La Cour & Chambre de la justice des Aydes*, ibidem.

¶ JUVARE SE de aliqua re, Ea re uti, potiri. *Statim nos, vel per nos, vel per gentes nostras sine mes facere de his poterimus nos Juvare*, in Charta an. 1227. apud Rymer. tom. 1. p. 295.

JUVENALIA, Νεορτή, in Glossis Gr. Lat. Kalend. Roman. Hervarti: *Non. Mart. Juvenalia*. Vide Dissert. 22. ad Joinvillam p. 273.

JUVENALIS, Νεωτερικός, in Gloss. Græc. Lat. [*Juvenilis, novitius*, in Supplemento Antiquarii.]

JUVENARI, Νεωτερίζειν, in Gloss. Græc. Lat. Boneompagnus de Obsidione Anconæ c. 13. apud Murator. tom. 6. col. 939. *Græci barbas deferunt, ut se viros esse meminerint; Latini suas abradunt, ut quamdam assumant speciem juventutis. Abrasis barbis Juvenantur plurimi ... Sed Græcum non facit barba virum, neque Latinum abrasio naturaliter Juvenari*, id est, Juniorem fieri, ut satis liquet. Vide mox *Juventare*.]

¶ JUVENCULESCERE, JUVENESCERE, Juniorem fieri, vel juvenem. S. Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel cap. 4. *Ne ergo dubites ... quod malitia præcedat tempore, sed Juvenculescat infirmitate. Habet illa ætatis stipendium: virtus autem prærogativam gloriæ*. Et lib. 2. cap. 1. *His quædam cordis nostri imbuatur infantia, instituatur pueritia, Juvenescat adolescentia, senecta canescat*.

¶ JUVENERI, Juvenem fieri seu ad instar juvenis agere. Gesta Tancredi apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 195. male 179. *Ab ipso bellorum primordio Nicæa vigilantiam meam sensit, ubi me increpante pigritiam, strenuitas fervebat; hortante juvenes, senectus Juvenebatur, &c.* Puto legendum *Juvenabatur*. Vide *Juvenari*.

¶ JUVENESTRES, *Fortes viri*. Gloss. Isid.

JUVENIOR, pro *Junior*. Utitur Paulus Diaconus Emeritensis lib. de Gestis Episc. Emerit. in S. Malona cap. 15. Beda in Hist. Wiremuthensis Monast. lib. 2. cap. 16. & [Eckeardus Junior, apud Mabillon. sæc. 5. SS. Benedict. p. 14.]

JUVENIS HOMO, Infimi ordinis. Curia Generalis Catalaniæ acta Gerundæ sub Jacobo II. Rege Arag. an. 1321. *Quod aliquis rusticus, borderius, vel Juvenis Homo, vel alius quilibet, &c.* Alio loco: *Statuimus quod aliquis Juvenis vel procurator draperii, &c.* Occurrit ibi non semel. Juvenibus opponuntur *seniores, majores natu*, id est, viri ordinis superioris, viri nobiles. Vide *Junior*.

JUVENTABILIS, Papiæ, *Beneficus*. Vide *Juventalis*.

JUVENTARE, νεωτερίζειν, in Gloss. Lat. Græc. à *juventa*. *Juventeus*, νεωτερίζων. *Juvenari*, dixit Horatius, pro more juvenum agere. Aliud Glossar. *Juvenor*, νεωτερίζω.

JUVENTITUDO, *Juventus*, in Epist. Caroli M. ad Fastradam Regin. de Avarica victoria.

¶ JUVENUS, Juvenis. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 512. *Sic ergo summus Pontifex ingressus est regnum, præmisso Legato Sedis Apostolicæ G. Sancti Eustachii diacono Cardinali, viro quidam Juveno, & ipsius Papæ consanguineo*.

¶ JUVERIA, &c. Munus Judicis. Diploma Lotharii Imp. pro Wiboldo Abb. Stabulensi ann. 1136. apud Marten tom. 2. Ampliss. Collect. col. 97. *Præsenti privilegio inviolabiliter sancimus, ne jure hæreditario villici vel judices fiant, sed utrumque ministerium, id est, villicaturæ & Juveriæ, in potestate Abbatis & gratia consistat, & eis jure & lege ministeriorum & non jure beneficiorum diem & legem Abbates constituant*. Similia omnino habentur in altero ejusdem Imp. Privilegio an. 1131. ibid. col. 91.

¶ JUARIA, Eadem notione. Privilegium Cœlestini II. PP. pro eodem Wiboldo an. 1143. ibid. col. 119. *In possessionibus istius Monasterii nullus Juvariam vel majoriam aut villicationem hæreditario seu feodi jure per successionem teneant, sed in potestate Abbatis sit ordinare, & cum opportunum cognoverit immutare*.

¶ JOARIA, Eodem significatu. Epistola ejusdem Cœlestini PP. an. 1143. ad Episcopum, Clerum & populum Leodiens. ibidem col. 117. *Dealtis vero qui Joarias, majorias & villicationes, nec non & beneficia, quæ à Poppone II. Abbate acceperunt, cujus alienationes & distractiones Regum judicio cassatæ sunt, contra voluntatem Abbatis retinent, & necdum eidem sententiæ subjacent, vobis mandamus, quatinus eos easdem administrationes & bona in manu Abbatis libere dimittere districte commoneatis*.

JUJUS, Taxus, vulgo *If*, Gallis. Liber Miracul. S. Martini Abbat Vertavensis cap. 3. *Est autem id genus arboris aptum spiculis & arcubalistis, vulgo enim dicitur Juus*.

¶ JUWERIA. Vide *Juveria*.

JWAN, JWANUS, Joannes, non semel apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. Hanc vocem ea notione usurpant etiam passim Dalmatæ & Hungari. Vide Historiam Australem an. 1289. & 1296. Ἰβάνης, eadem notione apud Cantacuzenum l. 1. c. 36. 57. Ἰβάγκος, apud Nicetam Choniatem.

¶ JUX, pro *Jus*. Præstatio, pensitatio. Conventio Ludovici Domini Castellinovi cum habitatoribus ejusdem loci an. 1461. *Tenebantur solvere ipsi habitatores ... eidem D. Ludovico ... annuatim quoddam Jux vocatum Lou Jeyx, videlicet 1. sextarium avenæ ad mensuram veterem, 12. denarios, & 1. gallinam rendualem*.

JUXTA, pro *Erga*. Vetus Inscriptio: *Ob industria ipsius merita & amorem Juxta cives, Ordo Interamnatium patrono*.

¶ JUXTARE, *Appropinquare*, in Amalthea. Pro Jungere, adjungere Le Roman *de Vacce* MS.

A lui se sont jonsté trestuit li Bessinois ...
A granz torbes venoient paissant & borjois,
Chevaliers, riche & povre, & vilains & cortois.

¶ JUXTUARE, Eadem origine. Statuta MSS. Augerii I. Episc. Conseran. ann. 1280. *Nullus barratas aut lucra inhonesta ac cujuslibet generis fœnus exerceat, aut undecim pro duodecim in ludo Juxtuare, aut bladum vetus & corruptum pro novo & sincero mutare seu commutare præsumat*. Hic *Juxtuare*, si bene censeo, idem est quod pecuniam in ludo *juxta* ponere seu deponere.

¶ JUZATARIA. Vide supra in voce *Judæi*.

JUZGUS, Juzgo, Judicium. Hispanis, apud quos liber continens Leges Gothorum, *Fuero Juzgo*, i. forum judicialis appellatur, ut auctor est Covar-

varruvias de veterum numismatum collatione cap. 6. §. 4. Chartam Alboacem Regis Mauri in Conimbra apud Sandovallum in Favilla: *Christiani habeant in Celimbria suum Comitem de sua gente, qui manuteneat eos in bono Juzgo secundum solent homines Christiani, & isti componunt rixas inter illos, & non matabunt hominem sine jussu de Alcaide seu Alvacile Saraceno: sed monstrabunt suos Juzgos, & ille dicebit: Bene est; & matabunt culpatum.*

K

K Litera numeralis, quæ 150. denotat, unde versus:

K. quoq; centenos & quinquaginta tenebit.

Seu, ut habet Ugutio:

K. centenarium, medium conservat & unum.

Cui assentiuntur Notæ numerorum ex antiquo Codice descriptæ, ubi K. 151. efficere dicitur. Eidem literæ, si recta linea superaddatur, centum quinquaginta unum millia significat.

K. licet apud Latinos nihil valeat, apud Alamannos tamen pro X. Græca positum, Clenche, i, Clange, Clamitat, dum superponitur cantilenæ. Notkerus Balbulus opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ,* Vide *A.*

¶ K. *Antiqui cum a sequebatur k præponebant cum vero u, q, postponebant, Omnia autem Græca qualicumque sequente vocali per k scribenda sunt.* Papias.

☞ Superfluum omnino esset monere literam K sæpissime in MSS Codicibus scribi pro C & *Ch.* Nec minus notæ aliæ mutationes quas idcirco silebimus.

¶ KAAGIUM, Tributum, quod pro facultate onerandi & exonerandi naves in littore conceditur, nostris *Quaiage*, à Gall. *Quai.* Monasticum Anglican. tom. 1. pag. 976. *De Kaagio, muragio, paagio, barbicanagio, & de operationibus castrorum, &c.* Vide *Caiagium* in *Caya.*

¶ KADRAGESIMA, pro *Quadragesima*, in Charta Jacobi Regis Aragon. an. 1228. tom. 8. Spicil. Acher. p. 383.

¶ KAERE, *Cæsar, amicus.* Gloss. Isidori; ubi Grævius: Lege χαῖρε, *Cæsar, Cæsar ave.* Persius in Prologo: *Quis expedivit psittaco suum* χαῖρε. Martialis:

Psittacus à vobis aliorum nomina discam,
Hic per me didici dicere, Cæsar ave.

KAESIUS, pro *Cæsius*, Equi color, in vet. Inscriptione, 342

¶ KAEYUM, Salictum, Gall. *Saussaie.* Chartularium S. Vandreg. tom. 1. p. 976. *Unam pechiam terræ... sitam in prædicta parochia de Calide-Becce inter Kaeyum dictarum Religiosorum in uno latere & terram Johannis le Serrurier in alio.* Vide *Kaneium.*

¶ KAHEIR, KAHEIUM, Eadem notione. Vide *Kaneium.*

¶ KAIAGIUM, KAILAGIUM, Idem quod *Kaagium.* Literæ Ricardi II. Regis Angliæ an. 1379. apud Rymer. tom. 7. p. 221. *Semper hactenus quieti esse consueverant de theolonio, pontagio, muragio, pavagio.... Kailagio ... theloníi, pontagii ... Kaiagii, &c.*

¶ KAKER vox Germanica quæ opprobrium sonat, Flandris *Kacker.* Laur. Baluzius de Origine Belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. Reliqu. MSS. pag. 168. *Hi ergo quotidie in vertice montis super flumen, ex opposito Monasterii sanctæ Crucis & Ecclesiæ S. Valentini stantes contra civitatem ha! ha! hus! hus Kaker! Kaker! velut canes ululabant.*

¶ KAKIMIA, vox Chimica. *Est,* inquit Rochus *le Baillif.* in Dictionariolo Spagyric. *cujuscumque metalli immatura minera, quæ adhuc in primo suo ente consistit, ut infans in utero matris suæ.*

¶ KALCANDACH, Vide *Kalendæ.*

¶ KALCULUM, *Kartulum quo mortui afferuntur alibi.* Gloss. Isid. ubi Grævius: Pro *Kartulum* lege *Capulum*, aut *Kapulum.* Nam capulus est sarcophagus. In Papia æque corrupte legitur, *Kalculum in quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu linteum.* Nec minus in Glossis Arabico-Latinis, pro *Cattulum: feretrum*, lege *capulum*; pro *diferuntur* & *deferuntur*, scribe *efferuntur.* Vide *Kalsulum.*

¶ KALENDA, Vide post *Kalendæ.*

KALENDÆ, seu *Festum Kalendarum*, Wlug-Beigo in Epochis cap. 7. *Festum Kalcandach*, ita appellant Scriptores, publicas illas ac superstitiosas lætitias, quas Kalendis Januarii, quibus annus aperitur, exhibuere primum Gentiles, usurpavere etiam postmodum Christiani, & quas utrique indecoris choreis, mulierumque aut ferarum assumptis ac vestibus fœdabant, uti supra in voce *Cervulus* indicatum. Ea porro superstitio vigente Christianismo adeo invaluit, ut vix ab Ecclesia proscribi potuerit, atque adeo Episcopis, Conciliis, & summis Pontificibus, ad id vires suas conferentibus, ut patet ex Concilio Trullano can. 62. Romano sub Zacharia c. 8. Turonensi II. can. 17. 22. Autissiodor. can. 1. Capitulari Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 8. Attonis Episcopi Basileensis Capitulis cap. 79. Epistola ipsius Zachariæ ad Bonifacium Mogunt. & Sermonibus ac Homiliis Patrum, qui gravius in ejusmodi Kalendarum spurcitias ac fœditates invehuntur, S. Augustini, S. Ambrosii Serm. 21. S. Maximi Taurin. Petri Chrysologi Serm. 115. denique Faustini Episcopi apud Bollandum 1. Januarii, & è Græcis Joannis Chrysostomi, sancti Asterii, & aliorum: quas quidem Kalendarum impietates & ludicras prophanasque superstitiones attigere etiam Tertullianus lib. de Idololatr. cap. 14. Isidorus lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 40. Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. 4. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. sub fin. Anonymus in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. cap. 13. Vita S. Hugonis Abbatis S. Martini Eduensis num. 15. &c.

Licet, inquam, ab Ecclesia non semel proscriptæ fuerint, indictis ad hanc diem jejuniis & litaniis, de quibus suo loco, quibus eæ quodammodo expiarentur, & ut ludicræ & inanæ festivitatis loco vera ac solida succederet; non potuere tamen tam alte radicatæ prorsus evelli, adeo ut extremis etiam temporibus plus solito vires acceperint, & non à secularibus dumtaxat, sed & ab ipsis Episcopis & Sacerdotibus legantur usurpatæ: [imo, cum ab iis omnino abstinuissent Laici, eas obstinate retinuisse Clericos, atque ab iis solis usurpatas fuisse, testantur Theologi Parisienses in Epist. encyclica

elyca ann. 1444. *Quid, quæso, fecissent* (Episcopi) *si solum Clerum sicut hodie his observantiis vacantem vidissent?*] unde ejusmodi festivitati *Festi Hypodiaconorum* nomen inditum, non quod revera soli Subdiaconi has scelestas choreas ducerent; sed quod hac joculari appellatione nostri indicare voluerint, festivitatem hanc fuisse ebriorum Clericorum seu Diaconorum: id enim evincit vox *Soudiacres*, id est, ad literam, *saturi Diaconi*, quasi *Diacres saouls*. Cujusmodi autem fuerit, & quibus ineptiis constiterit, docet Beletus lib. de Divin. Offic. cap. 72. his verbis: *Festum Hypodiaconorum, quod vocamus Stultorum, à quibusdam perficitur in Circumcisione, à quibusdam vero in Epiphania, vel in ejus octavis. Fiunt autem quatuor tripudia post Nativitatem Domini in Ecclesia, Levitarum scilicet, Sacerdotum, Puerorum, id est, minorum ætate & ordine, & Hypodiaconorum, qui ordo incertus est. Unde fit, ut ille quandoque annumeretur inter sacros Ordines, quandoque non, &c.* Videtur sane ea Episcoporum, vel potius Clericorum lascivia à Græcis originem cepisse; cum in octava Synodo c. 16. ex versione Anastasii, (nam canon abest in Græca Editione) legamus *fuisse tum quosdam Laicos, qui secundum diversam imperatoriam dignitatem videbantur capillorum comam circumplexam involvere atque reponere*, (ita namque ait hoc loco Anastasius, à cervice usque ad capita contorquebant, ut clericali more in rotundum tonsi viderentur) *& gradum quasi sacerdotalem per quædam indusia & vestimenta sacerdotalia sumere, &, ut putabatur, Episcopos constituere, superhumeralibus, id est, palliis circumcinctos, & omnem aliam Pontificalem indutos stolam, qui etiam proprium Patriarcham adscribentes eum qui in adinventionibus, risum moventibus, Prælatus & Princeps erat; & insultabant, & illudebant quibusque divinis, modo quidem electiones promotiones, & consecrationes, modo autem acute calumnias & depositiones Episcoporum quasi ab invicem & per invicem miserabiliter & prævaricatorie agentes & patientes; talis autem actio nec apud gentes à sæculo unquam audita est, &c.* Quæ postrema verba satis innuunt, ejusmodi Clericorum ludibria in Occidente nondum nota fuisse.

Quod igitur sub exitum mensis Decembris initium sumeret prava illa festivitas, *Libertas Decembrica* appellata est, de qua idem Beletus cap. 120. *Sunt nonnullæ Ecclesiæ, in quibus usitatum est, ut vel etiam Episcopi & Archiepiscopi in Cœnobiis cum suis ludant subditis, ita ut etiam sese ad lusum pilæ demittant. Atque hæc quidem libertas ideo dicta est Decembrica quod olim apud ethnicos moris fuerit, & hoc mense servi & ancillæ, & pastores velut quadam libertate donarentur, fierentque cum dominis suis pari conditione, communia festa agentes post collectionem messium: quanquam vero magnæ Ecclesiæ, ut est Remensis, hanc ludendi consuetudinem observent, videtur tamen laudabilius esse, non ludere.* Vivebat Beletus in Ecclesia Ambianensi an. 1182. ut auctor est Albericus in Chronico MS.

☞ Inter ludiera hujus festivitatis præcipuum locum obtinebat electio Abbatis vel Episcopi stultorum, cujus ludibria hic perstringere placet ex Cæremoniali MS. Eccl. Vivar. an. 1365. exarato fol. 153. Die 17. Decembris conveniunt *sclafardi* & clericuli ut Abbatem eligant: quo electo cantatur *Te Deum, & tunc per consocios subtollitur & elevatur, ac super humeros ad domum, ubi cæteri pro potu sunt congregati, lætanter deportatur, atque in hoc specialiter ornato, & præparato ponitur, statuitur & collocatur. Ad ejus introitum omnes debent assurgere, etiam dom. Episcopus si fuerit præsens, ac impensa reverentia consueta per consodales & consocios electo, fructus species & vinum cum credentia eidem dentur, &c. Sumpto autem potu idem Abbas vel major succentor ex ejus officio absente Abbate incipit cantando ea quæ sequuntur; ab ista enim parte sclafardi, clericuli cæterique de supius chorum debent esse simulque cantare, ceteri vero desuper chorum ab alia parte simul debent respondere . . . Sed dum eorum cantus sæpius & frequentius per partes continuando cantatu tanto amplius ascendendo elevatur in tantum quod una pars cantando, clamando, e fort cridar, vincit aliam. Tunc enim inter se ad invicem clamando, sibilando, ululando, cachinnando, deridendo ac cum manibus demonstrando, pars victrix quantum potest partem adversam deridere conatur & superare, jocosasque trufas sine tædio breviter inferre. A parte Abbatis,* Heros. *Alter chorus*, & nolic. nolierno. *A parte Abbatis*, ad fons faocti bacon. *Alii*, Kyrie eleison. *Quafinito illico gachia* (janitor) *ex ejus officio facit præconizationem sic dicendo:* De par Mossenhor Labat è sos Cosselliers vos fam assaber que tot homs lo sequa lay on voura anar ea que fus la pena de talhar lo braye. *Tunc Abbas aliique domum exeunt impetum facientes.* Juniores canonici chorarii *scutiferique dom. Episcopi & canonicorum* Abbatem commitantur per urbem, cui traosfeunti salutem omnes impertiunt. *In istis vero visitationibus* (quæ usque ad vigiliam Natalis Domini quotidie vespere fiunt) *Abbas debet semper deportare habitum, sive fuerit manta, sive tabardum, sive cappa una cum capputio de variis folrato.* Ipsius erat, si quid indecorum in Choro fiebat, carpere & castigare.

☞ Ex eodem Cæremoniali Episcopus stultus qui ab Abbate distinctus erat, eligebatur in festo SS Innocentium eodem ritu quo Abbas stultorum: *Deinde electus per sclafardos subtollitur & campanilla procedente portatur ad domum episcopalem, ad cujus adventum janua ipsius domus, absente vel præsente ipso dom. Episcopo, debent totaliter aperiri, ac in una de fenestris magnis tinelli debet deponi, & stans dat in itecum benedictionem versus villam.*

☞ Sed & ludicris impia miscentes Episcopum sacra peragentem imitabantur. Idem Cæremon. sub festo S. Stephani fol. 160. *Episcopus stultus ad Matutinas, Missam majorem & Vesperas cum suo capellano in episcopali cathedra marmorea decenter ornata debet per horas pontificaliter præsidere. Unde in introitu dictarum Horarum debet in vestiario cappa communi serica indui & ornari una cum mitra & sericis cyrothecis. Capellanus vero ejus cappa etiam communi serica induatur, portans in capite parvum pulvinar sive cussinum loco capelli sive birreti; & sic ornati præcedentibus ceroferariis more solito cappis sericis ornati, una cum rege* (apparitore) *a dicto vestiario procedentes cum mansuetudine ad dictam cathedram perveniunt episcopalem, ubi una cum prædicto suo capellano ad ejus pedes sedente, habens semper crossam in manibus, residebit quamdiu Horæ prædictæ celebrabuntur.* Subdiaconus Epistolam cantaturus, vel Diaconus Evangelium, *uno genu flexo supplicationem ei impendebant, quos sua manu dextra signabat, &c. Verum finitis Matutinis, Missa & Vesperis, ejus capellanus alta voce dicat:* Silete, silete, silentium habete. *Chorus:* Deo gratias. *Episcopus stultus:* Adjutorium nostrum, &c. *Chorus:* Qui fecit, &c. *Episcopus:* Sit nomen, &c. Benedicat vos divina majestas, Pater & Filius & Spiritus sanctus. *De Indulgentiis dandis:*

De par Mossenhor l'Evesque,
Que Diou vos doune gran mal al bescle, (jecur)
Avec

Avec una plena balasta de pardes
E dos das de raycha de fet lo mento.

Alia est formula indulgentiarum quæ refertur ibidem fol. 133. sub festo S. Johannis Evangelistæ, ubi eædem cæremoniæ atque diei præcedentis præscribuntur:

Messenber ques ayssi presenz
Vos dona 20. balastas de mal de dens,
E à vos autrus donas atressi
Dona 1.ª coa de rossi.

Sed hæc ludicra, seu potius *crimina*, ut loquitur Chrysologus, vel μωρὰ καὶ βλάπτοντα τ' ρψ ις, ut vocantur a S Asterio, non semel evellere conata est Summorum Pontificum auctoritas. Exstant enim literæ Petri Capuani Cardinalis Legati in Francia an. 1198. quibus præcipit Odoni Episcopo Parisiensi & aliquot Canonicis ejusdem Ecclesiæ, ut hocce *festum*, quod *Fatuorum* appellabatur, & in Ecclesia Parisiensi, ut in cæteris, invaluerat, penitus abolerent, quod dictus Episcopus aliique ad id nominati Commissarii executi sunt, facta ordinatione in Ecclesia deinceps observanda, quæ habetur apud Gussanvillam post Notas ad Petrum Blesensem. Illud etiam interdixit Concilium Parisiense an. 1212. part. 4. cap. 16. *A festis vernfellorum, ubi baculus accipitur, omnino abstineatur.* Id est baculus Episcopalis. Præterea Concilium Copriniacense an. 1260. cap 2. *Rursus cum in balleatione, quæ in festo SS. Innocentium in quibusdam Ecclesiis fieri inolevit, multæ rixæ, contentiones, & turbationes, tam in divinis Officiis, quam aliis consueverant provenire, prædictos balleationes ulterius sub intimatione anathematis fieri prohibemus.* Vide Statuta Joannis Archiepisc. Cantuariensis an. 1279. in Concilio Rotom. an. 1445. cap. 11. vetantur *ludi, qui Fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias inhoneste fieri in Ecclesiis aut Cœmeteriis, &c.* Huc etiam spectant, quæ habentur in Necrologio Ecclesiæ Parisiensis: *7. Idus Januarii ob. Hugo Clemens Decanus noster & Sacerdos*, (frater Henrici Clementis Franciæ Marescalli) ... *Procuravit etiam salubriter & devote, quod festum B. Joannis Evangelistæ post Nativitatem Domini, quod prius negligenter & joculariter agebatur, solenniter & devote celebraretur in Ecclesia nostra, &c.*

Sed hisce Ecclesiasticis statutis vix aboleri & extingui potuit, adeo ut longe postea etiam obtinuerit in Anglia: quod sane colligere licet ex Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis an. 1530. in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 169. ubi hæc legimus: *Item una mitra parva cum petris pro Episcopo puerorum.* Infra *unus annulus pro Episcopo puerorum, & duo arcbys, unus in medio ad modum Crucis cum lapidibus in circumferentiis, &c. Decanorum Kaleadæ rurales*, in Concilio Rotomag. an. 1313. c.6.

At in Gallia videtur desiisse, ex quo serio manum admovit Facultas Theologiæ Parisiensis ann 1444. 12. Martii, missa ad id Epistola encyclica ad Galliæ Præsules, damnatoque, pleno Theologorum consessu, hocce festo, in quo Sacerdotes ipsi ac Clerici Archiepiscopum, aut Episcopum, aut *Papam* creabant, eumque *Fatuorum* appellabant: *Divini ipsius Officii tempore larvati, monstruosi vultibus, aut in vestibus mulierum, aut leonum, vel histrionum, choreas ducebant, in Choro cantilenas inhonestas cantabant, offas pingues supra cornu altaris juxta celebrantem Missam comedebant, ludum taxillorum ibidem exarabant, thurificabant de fumo fœtido, ex corio veterum sotularium, & per totam Ecclesiam currebant, saltabant, &c.* Verba sunt citatæ Epistolæ, quam edidit Savaro, & ex eo Gussanvilla. Similia fere habet Concilium Basileense sess. 21. extr. ubi etiam *festum fatuorum* appellatur. Sed de hoc festo alia tradunt Cognatus in Hist. Tornacensi, & Marlotus in Metropoli Remensi, ad ann. 1509. Similem vesaniam in rebus sacris Michaelis μεθυσοῦ Imp. recitant Constantinus Porphyrogen. in Basilio num. 21. Edit. Combefisii, Continuator Theophanis lib 4. nu. 38. Symeon Logotheta in eodem Michaele num. 18. & alii.

☞ Etquidem adeo invaluerat hæc festivitas, atque Clericorum lasciviæ ita erat accommoda, ut an. 1406. in jus vocatus fuerit quidam Clericus qui in Episcopum stultum cleri Gradacii diœcesis Vivar. electus *sollempnitates facere & onera supportare ad quæ ipse ut Episcopus & alii episcopi sic electi, facere tenetur & sunt facere assueti, non fecerat & facere recusabat.* Res diu coram Officiali Vivariensi agitata, tandem trium e præcipuis Canonicis arbitrorum judicio permissa est. Horum sententiam exscribemus ex Schedis D. *Lancelot*: *Ideo per hanc nostram diffinitivam sententiam quam proferimus in hiis scriptis declarationem, arbitrium & pronuntiationem nostras sedentes pro tribunali, prout supra continetur, venerabili signo sanctæ Crucis nos munientes dicentes, In nomine P. & F. & Sp. S. Amen. Pronuntiamus, arbitramur, cognoscimus, sententiamus & declaramus dictum Abbatem & ejus precessorem legitime & debite probasse intentionem suam & partis suæ, & dicta, proposita & replicata ex adverso non obstare, idcircoque dictum Guillelmum Raynoardi tanquam Episcopum stultum ad solvendum prandium, per Episcopum stultum dari & solvi consuetum, per dictumque Guillelmum substractum sine causa, condempnamus, & pro hoc dictum Abbatem & ejus clerum in possessione sua dictæ electionis pari sententia restituimus & reducimus. Et ut nostra sententia debitum sortiatur effectum, volumus, ordinamus, præcipimus & mandamus, quod idem Guillelmus Raynoardi ut Episcopus stultus dare & solvere teneatur ipsi Abbati & clericis qui consueverunt in hujusmodi actu interesse, prandium in festo proxime venienti B. Bartholomei Apostoli in loco de Gradacio & in loco ibidem consueto; neutram dictarum partium ex certis causis animos nostros moventibus in expensis factis tam in causa & causis litigii quam causa compromissoria præsenti condempnantes, declarantes quod una pars ab alia & è contra, nichil petere possit, exigere seu recuperare ratione expensarum prædictarum, &c.*

☞ Variæ fuerunt hujusce festivitatis, pro diversis Ecclesiis in quibus recepta erat, appellationes, quemadmodum & diversis diebus celebrata; *festum Hypodiaconorum, Stultorum, Fatuorum, Innocentium, &c.* dictam passim reperimus. Statuta Ecclesiæ Nivern. ann. 1246. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1070. *Item, quia in festo stultorum, scilicet Innocentium & anni novi in Ecclesia vestra multa fiunt, sicut intelleximus, inhonesta, &c.* Durandus Ration. divin. Offic. lib. 7. cap. 42. de S. Stephano: *Subdiaconi vero faciunt festum in quibusdam ecclesiis in festo Circumcisionis, ut ibi dictum est, in aliis in Epiphania, etiam in aliis in octavis Epiphaniæ, quod vocant festum stultorum. Quia enim ordo ille antiquitus incertus erat ... ideo Subdiaconi certam ad festandum non habent diem.* Cetera quæ ad hanc festivitatem spectant silebimus; unum dumtaxat subjiciemus ex MS codice Bellovac. an. circiter 500. ubi prima hæc occurrit rubrica: *Dominus Cantor & Canonici ante januas Ecclesiæ clausas stent foris tenentes singuli urnas vini plenas cum cyfis vitreis, quorum unus Canonicus incipiat, Kalendas Januarias &c. tunc aperiantur*

tur jauua. Et alibi: *Hac die incensabitur cum boudino & faucita*. Vide *Abbas Conardorum* & *Abbas Eselaffardorum*.

KALENDÆ, [Conventus Presbyterorum singulis Kalendis mensium. Charta an. 1087. apud Sammarthanos in Abbatibus Vallis secretæ: *Cujus petitioni dominus Episcopus assentiens ... illud altare ordinavit, ita quidem salva justitia in Synodis & Kalendis, ut Sacerdos illius loci Prælatis suis obediat, sicut antea.* Id est, ita ut Presbyter loci illius, sicut cæteri Decaniæ Sacerdotes, per singulas kalendas convenire teneatur. De cõventu Presbyterorum singulis kalendis mensium, agunt Hincmar. Remen. in Capitul ad Presbyt. c. 15. Riculfus Suession. in c. 29. Regino Constit c. 20. Aitho in Capitular. l. a. c. 216. Burchard. lib. 2. c. 164. &c. Instituti vero causam prodit Concilium Nannetense can. 15. & idem Hincmarus in Capitulis ann. 12. Episcopatus editis, cap. 1 scilicet *ut collationem de pœnitentibus suis haberent, & qualiter unusquisque pœnitentiam suam faceret, vel, si forte aliquis contra parem suum discordiam haberet, ei reconciliaretur.* Seu, ut Riculfus, *ut de suo ministerio & religiosa conversatione atque de his, quæ in eorum parochiis acciduut, sermonem haberent, &c.* Hinc *Caleudas observare* [male *Caleudos*, apud Eccardum in Probat. Originum Habsburgo-Austriac. col. 206.] in Actis Murensis Monasterii pag. 9. est singulis kalendis iis Clericorum collationibus interesse. Vita S. Udalrici cap. 6. de Presbyteris: *Si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, &c.* Concilium apud Pontem Audomari an. 1279. cap. 21. *Statuimus etiam ... ut Clerici moneautur in Synodis, in Ecclesiis Cathedralibus, atque Parochialibus, & etiam à Decanis ruralibus, in suis Kalendis, ut ipsi tonsuram & habitum deferant Clericis congruentes.* Concilium Rotomagense ann. 1335. cap. 11. *Statuit præsens Concilium, quod singuli Diœcesani in suis Capitulis, seu Kalendis exponant casus dicta Sedi Apostolicæ & Diœcesanis specialiter reservates, &c.* [Statuta Synodalia Eccles. Catalaunensis ann. 1393. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 669. *Quod Decani Christianitatis singulos hujusmodi ordinationis transgressores saltem ter in anno, videlicet infra 15. dies post celebrationem suorum conciliorum seu Calendarum ... denuntiare teneantur.*]

KALENDÆ, Sodalitates ad pias causas, inquit Sambucus. *Fratres Calendarum*, qui vulgo *Confratres*, forte quod singulorum mensium kalendis invicem convenirent, occurrunt in lib. 1. Decretal. S. Ladislai Regis Hungariæ cap. 14. 39. & in Capitulis Laurentii Archiep. Strigon. c. 46.

¶ KALENDARII FRATRES. Vide in *Frater*.

¶ KALENDÆ ÆLIÆ, pro Kalendæ Juniæ. Vide Hofman. in voce *Ælia Calendæ*.

¶ KALENDA, Pensitatio quæ prima cujuslibet mensis die Canonicis conceditur, unde nomen sortita est. Obituarium Ecclesiæ Morinensis MS. *Nota quod semper prima die cujuslibet mensis pro Kalenda quilibet Canonicus habet duodecim denarios.*

KALENDA, pro quovis die. Vita S. Landrici Episcopi Metensis n. 11. *Qui locus prius à Monachis cultus, in tantum cognuscitur esse immutatus, ut supellex Ecclesiæ, librorum scilicet cæterorum ministeriorum tali modo inde subtraherentur, per multos annos Kalenda festivitatis S. Landrici oblivionis rubigine tegeretur.*

¶ INTRA CALENDAS, quid significet inquirit A. Gellius Noct. Attic. lib. 12. cap. 13. ubi Apollinaris Sulpicius: *Qui jussus est intra Calendas pronuntiare, nisi Calendis pronuntiet, contra jussum vocis facit.* Contra vero Gellius existimat cum & ante Calendas, & ipsis Calendis jure pronuntiare posse: *cum omne tempus quod Calendarum die includitur intra Calendas esse recte dicatur.*

KALENDÆ, Anni initium, vel primus dies: ita, ni fallor, accipienda hæc vox, quæ crebro occurrit in Tabulario Conchensi in Ruthenis charta 44. *Et donas de censum 9. denarios Pogesos, & ad Calendas duos membros, ... & ad messiones unum medium molton escorgatum, &c.* [Chartularium S. Petri de Domina fol. 116. *Habemus unum mansum qui reddit per messiones 4. focarias magnas & optimas & sex capones ... & per Calendas duos denarios per ublias.* Chartul. Camalariense: *In Vareniaco est unus mansus alodi, & debet in Maio multonem & agnum, & in Kalendis 1. sextarium segel.*]

KALENDÆ MARTIÆ, à quibus veteres Franci annum auspicabantur. Decretum Tassilonis de popularibus Legibus §. 12. *Transactis tribus kalendis Martiis, post has ancilla permaneat in perpetuum.* Chronicon Fredegarii de Pipino: *Evoluto anno præfatus Rex à Kal. Martii omnes Francos, sicut mos est, Bernaco villa ad se venire præcepit.* Vide Dissertationem quartam ad Joinvillam pag. 152. & supra in voce *Annus*.

¶ KALENDARES MENSES, Qui à Kalendis ad finem usque numerabantur, menses integri. Notum est Scriptores post annum 1000. menses integros in duas distinxisse partes, quarum prima à Kalendis incipiebat; altera à die decimo sexto. *Kalendares* itaque *menses* dicebant, cum menses integros, nulla adhibita divisione, significare ipsis animus erat: ita, ni fallor, intelligi debet Charta Treugarum inter Angliam & Scotiam an. 1459. apud Rymer. tom. 11. pag. 427. *Per sex menses integros Kalendares ... per eosdem sex menses Kalendares efficaciter observari.* Vide *Mensis*.

¶ KALENDARIS Anni initium. Tabularium Casæ Dei: *Dono duos mansos ... ex quibus exeunt duo agni censi & duo solidi inter Kalendares & paschales & majenses & meisonegs & duo cartales avenæ.*

1. KALENDARIUM, Data, temporis nota Fori Aragon. lib. 3. de Fide instrumentorum: *Notarius quilibet teneatur scribere in principio cujuslibet instrumenti duas lineas de sua propria manu, & nihilominus testium nomina per literas extensas, & Calendarium, &c.* Adde lib. 4. de Tabellion. & tit. de Depositis & Observantias Regni Aragon. lib. 9. tit. de Probationibus §. 28.

¶ 2. KALENDARIUM, Martyrologium. Ordinarium Canon. Regul. S. Laudi Rotomag. ad calcem libri Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 292. *Sicque facto signo, surgant, capitulum intrent, ubi pronuntiato Kalendario, isti Sancti & omnes alii, &c.* Hinc etiamnum Moniales S. Petri de Casis in Arvernia martyrologium vocant *La Calande*.

¶ 3. KALENDARIUM, Catalogus, index. Conventus Episcoporum apud Caspem an. 1412. to. 3. Concil. Hisp. pag. 645. *Qui de auctoritate, facultate & potestate dictorum dominorum deputatorum & aliis per Calendaria tactis & expressatis ... facimus authenticam & veridicam fidem.*

¶ 1. KALENDARIUS DIES, Primus cujuslibet mensis. Guidonis Discipl. Farfensis c. 39. *Si vero Dies Kalendarius secunda & tertia vel quarta feria venerit, incipiant responsorium de Prophetis anteriore die Dominica, similiter & lectiones de Propheta.*

¶ KALENDARIUS, pro quovis die mensis. Vita S. Menelei Abb. to. 5. Julii pag. 319. *Et animam felicem & beatam reportavit Domino, undecimo Aug. Kalendario.*

¶ 2. KA-

¶ 2. KALENDARIUS. Sic *Calendariorum* in quadam inscriptione veteri quam cum cæteris in Hispania repertis Adolphus Occo medicus Augustanus edidit pagina 2. num. 9. mentio fit. Quos non alios fuisse existimo quam qui in Theodosiano codice libro 12. tit. 11. *Calendarii curatores* appellantur, & quorum munus *Kalendarii cnratio* Arcadio JC. L 18. §. 2. D. de muneribus & honoribus dicitur. Ita Faber in Thesauro.

KALENDATICUM, Præstatio, quæ Januarii Kalendis fiebat. Charta Rogerii Siciliæ Regis ann. 1137. apud Falconem Beneventanum pagina 315. *Angarias, terraticum, herbaticum, carnaticum, Kalendaticum, vinum, olivas, relevum, &c.* Καλανδικὸν, in Justiniani edicto 13.

¶ KALENDATIM, Per Kalendas. Vita S. Gregorii PP. tom. 2 Martii pag. 147. *Ubi Kalendatim diversas species erogat.*

KALENDATUS, Kalendis, seu die ac anno notatus, in Translat. S. Angeli Carmelitæ apud Papebrochium, [& in Conc. Hispan to 4. p. 462.]

¶ KALIBS. Gloss. Isidori: *Karibs, furca pœnalis, alias Kalibs.*

¶ KALKATORIUM, *à calcando dictum, id est, torcular.* Gloss. MS. Sangerm., Vide *Calcatorium.*

¶ KALO, *Negotiator*. Papias & Gloss. MS. Sangerman. n. 501. *Kalo, Porteur de buche*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Calones.*

¶ KALONES, *Gallicæ militum*. Gloss. Isid. ubi Grævius: *Calones*, teste Festo, sunt calcei ex ligno facti. *Gallicæ* sunt calcei militares, ut superius vidimus, qui antiquioribus *Caligæ* nominantur. Potuisset tamen etiam scribere Isidorus, *Calones, caculæ militum.*

¶ KALTULUM, *In quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu lineum*. Papias MS. Eccl. Bitur. & Gloss. MS. Sangerm. n. 501. Vide *Kalculum.*

¶ KALVARES, *Aquæ sunt*. Papias.

¶ KALUMNIA *per K scribendum quod est jurgium, lis, &c.* Papias. Vide *Calumnia.*

¶ KAMAHUTUS, Sardonyx, Gallis *Camayeu*, in Inventario Ecclesiæ S. Pauli Londin. an. 1295. to. 3. Monast. Anglic. p. 309. Vide *Camaeus.*

¶ KAMERARIUS, in Constitutione Caroli Crassi Imper. de Expeditione Romana §. 6. Vide *Camerarius.*

¶ KAMINUS, Via, iter, Gallis *Chemin*. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. p. 1840. *Et aboutat ad Kaminum Domini Regis ad unum caput*. Tabul. B.M. de Bono nuntio Rotomag. *Testis juratus dixit quod ... vidit eos* (Religiosos) *mcentes de brevibus .... & de divisione Kaminorum*. Vide *Caminus.*

¶ KAMISIA Ultramarina, Interulæ crassioris genus. Tabularium Capituli S. Audomari: *In ea vero ratione ut res cunctæ superius comprehensæ ad opus Monachorum in prædicto Monasterio degentium vestimenta comparentur ad Kamisias ultramarinas, quæ vulgo Beraifcrist vocitantur sicut in voluntate continetur vestra.* Vide *Beraifcrist.*

KANEIUM. Lex Bajwar. tit. 21. §. 6. *Si vero de minutis silvis, de wie, vel quocunque Kaneio vegetum reciderit, cum solido & simili componat.* Ubi Editio Heroldi cap. 30. §. 3. *vel quacunque Kaneovistion* habet: Tiliana *Kaheir*; Baluz. *Kabeio*. Lindenbrogius, *Kneium* seu *Keye*, Germanicum, quod *salictum* sonat, interpretatur: nisi inquit legendum sit *Gaio*, i. silvula.

¶ KANIFER, *Senex*. Gloss. Isidor. ubi Grævius: Leg. *Casnar*. Festus: *Casnar, senex Oscorum lingua.*

¶ KANNA, Cantharus, poculum, Gall. *Canne*. Vide *Canna* 4.

¶ KANROTIUM, Currus. Epist. Frederici Imp. an. 1165. apud Marten to. 1. Anecd. col. 474. *Pridie Nonas prædicti mensis* (Martii) *universus populus civitatis cum vexillo S. Ambrosii, quod miro artificio egregia molis & altitudinis ferebant in Kanrotio quem juga boum non pauca trahebant.* Vide *Carrocium.*

¶ KANTREF, Ruris portio, continens centum villas. Monast. Anglic. to. 1. p. 319. *Le premer conquerur des treys Kantrefs de la tere de Brekenoch estoyt Bernard de Nefmarche, &c.* Vide *Cantredus.*

¶ KANZIR, f. Canticum, Cantilena, ab Italico *Canzone*. Vide *Canzir.*

¶ KAPADINARIUS, *Voluntarius*. Papias & Gloss. MS. Sangerm. n. 501. f. pro *Cupedinarius*, qui cupiditati suæ obtemperat.

¶ KAPAX, *Memoriosus*. Papias & Gloss. Isidor. ubi Grævius: pro *Capax*, cujus memoria multa capit.

¶ KAPEDO, *Cupiditas, ardor*. Papias f. *Cupido.*

¶ KAPIDINES, *Animalia dicta quod manu capiantur*. Papias. Supra legitur *Capedines.*

¶ KAPITE Census, *Vicaria administrationes*, Papias MS. Bituric. pro *Capite census* quod proprie est censui obnoxius.

¶ KAPLERE, *Cadendum proferre. Kaplesus, Elisus*. Papias. Vide *Capulare.*

¶ KARACHA, Onus *carri*, quantum *carro* vehi potest, Gall. *Charetée*. Rer. Mogunt. to. 2. p. 544. *Sunt terræ arabiles in tribus bundis ad tres equos, & duo prata ad quinque Karachas.* Vide *Carrada.*

¶ KARACHARES Herbæ, Herbæ præstigiis, ut putabant, aptæ. Libellus Pirminii Abb. apud Mabillon. to. 4. Analect. p. 586. *Karachares herbas succino nolite vobis vel vestris appendere.* V. *Caragus.*

¶ KARACTER, Signum, seu sigillum quod chartis appendebant. Charta an. 1135. apud Mabill. Diplom. pag. 601. *Hoc audito gavisi sunt: & ne in posterum oblivioni traderetur, scripto & Karactere ut confirmaretur laudaverunt.* Vide *Character.*

¶ KARAGIUM, Tributi species. Charta Henrici VIII. Regis Angl. anno 1526. apud Rymer. tom. 14. pagina 165. *De .... pontagio, Karagio, muragio, &c.* Haud scio an idem sit quod *Kaagium*. Vide *Caragium* in *Carreda.*

¶ KARAGIUS, Sortilegus, præstigiator. Libellus Pirminii Abbat. apud Mabillon. tom. 4. Analect. pag. 586. *Præcantatores & sortilegos, Karagios, aruspices, divinos, &c.* Vide *Caragus.*

KARAVENNA. Vide *Caravanna.*

KARAXARE, Karaxatura. Vide *Charaxare.*

¶ KARENA, Quadragesimale jejunium, seu publica pœnitentia, qua quis jejunare spatio 40. dierum tenetur: est etiam remissio seu indulgentia ejusmodi pœnitentiæ. Instrum. an. 1293. inter Acta SS. tom. 2. Aprilis pag. 717. *Quadraginta dies cum una Karena de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus.* Charta Conradi Episc. Bundizensis an. 1369. to. 2. Rer. Mogunt. pag. 429. *De omnipotentis Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apostolorum auctoritate confisi, 40. dies criminalium cum una Karena de injunctis sibi penitentiis misericorditer in Domino relaxamus.* Occurrit etiam apud Ludew. to. 1. Reliq. MSS. p. 442. & to. 5. p. 126. Vide *Carena* 2.

¶ KARIAGIUM, Vectura cum carro, servitutis species. Litteræ Balduini Abb. Ursicampi ann. 1203. ex Tabular. Compend. *Moverunt calumpniam super Kariagio bladi quod singulis annis reponitur in grangia de Marolio, quod videlicet Kariagium exigebatur*

à Canonicis pro quibusdam terris, quas de dominio S. Cornelii tenere noscuntur. Vide *Cariagium*.

KARINSIA. Contractus Navigii Domini Regis cum Venetis ann. 1268. to. 5. Hist. Franc. pag. 435. *Et uno puero pro custodia equi, & pro viauda, & Karinsiis fuit portandis, &c.* Puto legendum *garnisiis*. Vide in hac voce.

¶ KARISMA, Præstantia, benignitas, Græce χάρισμα, donum, gratia, munificentia. Parisiensis MS. lib. 1. Karolini:

Gratia, quæ nulli plus affluit, addidit usum Nominis, & Karolo fecere Karismata nomen.

¶ KARISTARE, KARITARE. Papias, MS. Bituric. *Karitat proprie, alloquitur plebem*.

¶ KARITAS, Extraordinaria refectio; est etiam mensura vini. Charta Christiani Archiep. Mogunt. ann. 1168. tom. 2 Rer. Mogunt. pag. 753. *Pro obitu prædictæ matronæ Godelindis & patris sui Madelbodonis... singulis annis in singulis singulorum anniversariis, pro salute animarum, Fratribus quatuor uncie denariorum solvantur ad refectionem illam, quæ Karitas in eodem claustro appellatur*. Consuetudines Solemniac. MSS. *In festo S. Tillonis... & ad cenam nebul. & oblatas & tria ova, & ad co lationem Karitatem de vino bono*. Vide *Caritas* 3.

¶ KARLE, Homo simpliciter, & pro famulo. Inde Saxonibus *Buscarlus*, homo nauticus: *Huscarlus*, homo domesticus, famulus. Sane *Kearle* etiam hodie accipitur ab Alamannis de homine probo, bono, utili, strenuo, ut notat Goldastus ad Eckebardi jun capit. 1. Carolumque inde dici opinatur: & pro homine simpliciter in Suecia & Saxonia, ut observavit Flaccius Illericus Præfat. in Otfridum Wissenburgensem. Hæc Spelmannus. Vide *Ceorlus*.

¶ KARLENSES, Secunda stirps Regum Franciæ. Epistola Willelmi Abb. Monast. Andrensl. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 338. *In 2. libro Reges descriptos Karlenses appellat*. Vide *Karolingi*.

¶ KARNEUS, Pinna muri, Gallis, *Carneau*. Vide *Quarnellus*.

KAROLA. Vide *Carola*.

KAROLINGI, dicti à Germanis Reg. Francorum à Carolo Martello & Carolo M. genus ducentes. Ita Lotharius Ludovici Ultramarini filius, *Karolingorum Rex* dicitur apud Ditmarum lib. 3.

KARPIE. Vitæ Abbatum S. Albani. p. 32. *Minutis autem, qui de sua consuetudine pastillis carneis vescebantur, esus subtraxit inordinatos, & pro carne, de allece & liborum cedulis* (eduliis) *congestum quoddam ferculum* (*cujus solum nomen remansit*) *ipsi in communi cumulavit, quod more Normannorum Karpie, quasi Karempie sophistice nominavit*. Hæret hic Watsius, cui nihil occurrit de vocis notione: quam quidam sic interpretantur, ut sit minutal Cyprinum, *bachis de carpe*, nam pastillos in posterum de *halece*, ac proinde de piscibus dari minutis statuit Abbas. Addit auctor, quasi *Karempie*, ubi nescio an non alludat ad *quadragesimale* edulium Sed hæc meræ sunt conjecturæ. Idem porro quod *Carpeia*, de qua voce supra.

¶ KARRALE, Vectura, planstrum. Fori Bigorrenses art. 14. *Liberi pacem habeant; & ter in anno in Karra i Comitali vadant*. Translatio S. Savini Mart. *Ducilis à fundo Karralis egressus in terram nemine considerante prosilit*. Vide *Carreda*.

¶ KARRATA. Vide in *Carrada*.

¶ KARREAGIUM, Idem quod *Kariagium*. Charta Henrici II. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. pag. 47. *Quare volo & firmiter præcipio quod... habeant terras illas... cum libertate & quietantia de exercitibus... & de karreagio, siris & hundredis, &c.* Vide *Cariagium*.

1. KARRINA, ut *karena*. Vide *Carena* 2.

¶ 2. KARRINA, Convicium, objurgatio, exprobratio. Eckeardus Jun. in Casib. S. Galli capit 13. *Necis tua reus Karrinas tot ferre non potero*. Balbus Cathol. *Cariuare, arguere, convitiare, illudere*. Hæc Spelmannus. Vide *Carina* 1.

¶ KARRNEL, Pinna muri. Vide *Quarnellus*.

¶ KARRUS, Currus, plaustrum, Gallis, *Charios*. Charta an. 1110. ex Tabul. Floriac. *Dimisit Abbati Floriacensi omnes malas consuetudines quas usurparat, videlicet talliam de naviorum, raptum, incendium... vaccam de karro, tripedicam, &c.*

¶ KARTRA, Charta. Tabularium S. Petri de Cella Froini: *Signum Henrico Rege, Gauffredus Comite civitate Engolisma... Beruardus Sacerdos qui fecit scribere ista kartra*. Vide *Charta*.

¶ KARUCHATA, Modus agri. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 50. *Sciatis me concessisse ...scilicet illam karuchatam terræ quam idem Gilebertus tenuit die illa qua pater meus R. fuit vivus & mortuus*. Vide *Carucata*.

¶ KARXABET, *Amat, osculatur, amplectitur*. Papias MS. Bituric.

¶ KASKETTUM, Mendose pro *Basketum*; Anglis enim *Basket* est Sporta, cophinus, corbis, canistrum, Gall. *Panier, Corbeille*. Mandatum Eduardi IV. Regis Angliæ anno 1461. apud Rymer. tom. 11. pag. 481. *Cum... auro... bogeis, manticis, kaskettis, fardellis, &c.*

¶ KATABULUM, Fossa. Vide *Catabulum*.

¶ KATAPAN, Præses, Præfectus provinciæ vel civitatis. Vide *Catapanus*.

¶ KATELCOSTE. Wildebrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ sanctæ, ubi de Armeniis: *Specialem habent Papam, quem ipsi sua lingua katelcoste appellant*. Ubi legendum in dubie *Katolicb*, uti monet D Cangius in voce *Catbolicus*.

¶ KATHEDRATICUM, Pensio, quæ Episcopo ab Ecclesiis quotannis exsolvitur in signum subjectionis. Vide *Catbedraticum*.

KATHERAN. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ cap. 12. *Qui transierint ut Katheraui, comedendo patriam, & consumendo bona Comitatuum, & capiendo per vim & violentiam bona & victualia, &c.* Ubi loci Skeneus aonotat, *Katheranos*, Hybernis nuncupari, montanos Hybernos, qui in inferiores partes Regni Scotiæ descendere soliti, prædas agebant, & incolis, eorumque bonis vim inferebant. Hodie vulgo dicuntur *Sorners, Sojorners*. [Vide *Kernys*.]

¶ KATRICOLATUM, Repagulum ferreum in modum cratis, Gall. *Grille*. De S. Attone Episc. tom. 5. Maii pagina 199. *Et fuit missum & depositum* (corpus) *in quadam capsa Katricolata de ferro, ita quod à cuncta gente clare videri poterat... Et sequenti die missum & positum fuit in sacristia Operæ suprascriptæ, & ibi retentum fuit, donec factum fuit quoddam Katricolatum juxta capellam Sancti suprascripti*.

¶ KAVALLUS, Equus. Instrum. an. 873. apud Mabill. Diplom. pag. 543. *Propter vivos, & annonos, argentum, mulo & Kavallos, vel vestimenta, quod præstavit*. Vide *Caballus*.

¶ KAVATICUM, Census capitalis, Gall. *Chevage*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 19. *Tempore domni Walonis Abbatis fuerunt duo fratres in* ...

Antoniaco villa, quorum unus major noster erat, nomine Gunfredus, *alter vero Fulbertus, qui gloriabantur se esse nobiles, quos adquisivit donnus Walo Abbas, dicens eos esse servos S. Germani & facieus eis reddere kavaticum.* Vide Capitale 5.

KAYS, Cancelli. Ita Glossæ MSS.

¶ KE, Quod, Gall. *Que*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ: *Dixit quia jam non faceret ke forcia facta habebat ad patrem Exguilem. Et judicaverunt Guilem. Garcias de Sancta Christina, Efortlub Decian. & Garciabrasc de la Nux ke quale pactum Guilem Airemon factum habebat cum Austendo Archiepiscopo.*

¶ KEIMINUS, Via, iter, in Charta an. 1283. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 132.

¶ KELCHEN. Vide *Kelchyn*.

KELCHYN. Triplex apud Scotos occisori mulcta imponebatur, *le Cro*, *le Galnes*, & *le kelchyn*. De duabus prioribus diximus suis locis. De *Kelchyn* agit Regiam Majestatem lib. 4. cap. 38. *Kelchyn unius Comitis est sexaginta sex & duæ partes unius vaccæ. Item le Kelchyn filii Comitis aut Thani, est 44. vaccæ, & 21. denariis & 2. partes unius obuli. Item le kelchyn filii Thani est minor per quartum partem quam patris sui, & sunt 30. vaccæ, & 11. denarii, & tertia pars obuli. Rusticus nihil habet de kelchyn. Item si uxor liberi hominis sit occisa, vir suus habebit le kelchyn, & parentes ejus habeant le Cro, & le Galnes. Item si uxor rustici sit occisa, dominus ipsius terræ, iu qua manet, habebit le kelchyn, & parentes ejus le Cro & le Galnes.* Quæ sit vocis *Kelchyn*, *kelchen*, vel *keltea*, (varie enim scribitur) significatio aut derivatio, non satis scio, ait Skenæus. Id constat, *kelchyn* longe minorem esse mulctam, quam *le Cro*, ex c. 36. nam *le Cro Comitis est 140. vaccæ, tres oræ pro vacca. Item le Cro filii unius Comitis vel Thani, est centum vaccæ*; & sic de cæteris. *kelchyn* vero hic minor est mulcta, quæ interdum domino, interdum parentibus penditur.

KELEDEI, [Monachi apud veteres Scotos sic dicti.] Vide *Colides*.

¶ KELTEN. Vide *kelchyn*.

KEMAT, Centuria, vox Cambrica seu Wallica in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ in Præfat. [Melius forte *kentat*, à *Cant* centum, Gall. *Centaine*.]

¶ KEMINUS, KEMINUM, Via, iter, Picardis nostris *kemin*. Scacarium S. Michaelis apud Falesiam ann. 1207. Lib. S. Justi fol. 13. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pagina 603. *Judicatum est quod Cullos Judæus poterit sequi Abrubam Judæum, per duellum de kemino.* Charta anno 1258. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Terra aboutante de uno kemino ad aliud kemiuum.* Vide *Caminus*.

¶ KEMROD, Præstationis genus. Vox Armorica. Chartularium Kemperleg. *De hoc autem quod dicitur kemrod, quod ipse, ut dicebat, non debebat reddere; statutum est ut quolibet anno de unoquoque ciato mellis sex nummos reddat . . . cum quatuor insuper nummis & uno obolo, pro eo quod dicitur kemrod.* Vide *kevrod*.

¶ KERECHET, Avis aquatica, ut videtur, quam Galli *Cercelle* vocant. Throwczius 1. part. Chron. Hungar. cap. 5. *Aves Legisfalek, quæ vulgo Kerechet vocantur, pullos generare posuerunt.*

¶ KERELARE, Causam, litem coram judice intentare. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ: *Venit Exguilem & clamavit & Kerelavit ad Geraldum Comitem.* Vide *Querelare*.

KERHERE. In Bundello Eschaet. de an. 5. Edw. 1. n. 29. sic legitur: *Inquisitio & extenta terrarum & tenementorum, quæ fuerunt Roberti de Mo[..]alto nuper defuncti, in Resing in Norff facta die Lunæ in crastino S. Fidis, videlicet regni Regis Edwardi tertio . . . Item de quadam consuetudine, quæ vocatur Kerhere, & ad festum S. Michaelis, 12. denar.* ubi forte vox hæc *carreriam*, seu viam sonat, ita ut idem sit quod *droit de chaucee*, apud nos. [Quid si à verbo *quærere*, quod scilicet hæc Consuetudo ostiatim colligeretur.]

KERKA, Onus, ex Gall. *Charge*, Hisp. *Cargo*. Theloneum Mon. S. Bertini: *Kerka Bersil, dabit 4. den. dimidia Kerka 2. den.. Kerka piperis, 4. den. &c.*

¶ KERKEMAGISTER, Quasi Magister Ecclesiæ; Belgis enim *Kerck* Ecclesia, unde ipsis *kerck-meester*, Æditus, Gall. *Marguillier*. Litteræ ann. 1270. ex Archivo Audomarensi: *Cum diu habita esset quæstio... Curatum de Lamperuelle ex una parte & Kerkemagistros & parrochianos dicti loci ex altera, super quadam domo sita in solo sacerdotali ... in quibus domo & appendiciis ipsi Kerkemagistri & parrochiani asserebant se pro parte jus habere.*

¶ KERKEMANIA, Fixio limitum in agris. Vide *Circamanaria*.

¶ KERKERIA, KERKIDA, Ecclesia, parochia, à Germ. *Kerck*. Charta Roberti Leodiensis Episc. *Abbas S. Remigii cedente vel decedente investito loci ad Kerkidam de Mersne, præsentes investitum, ubi de jure & consuetudine fuerit præsentandum, cui quidem investito de bonis ipsis Kerkeriæ ad valorem viginti marcarum Leodiensium dicti Abbas & Conventus assignabunt.* Charta Hugonis Cardinalis: *Cedente vel decedente investito parochia loci præscripti, quæ Kerkeria in partibus vulgariter appellatur.*

¶ KERMESINUS COLOR, Purpureus lucidior. Vide *Cramesinum*.

¶ KERNELLARE, Murum pinnis seu *quernellis* munire, Gall. *Creneler un mur*. Charta an. 1293. apud Rymer. to. 2. p. 609. *Sciatis quod concessimus Edmundo fratri nostro quod ipse mansum suum ... muro de petra & calce firmare & Kernellare; & illud sic firmatum & Kernellatum tenere possit.* Alia an. 1306. ibid. p. 985. *Nobis supplicaverit, ut nos sibi concedere velimus, quod ipse domum suam ... kernellare, & domum illam fortem facere posset muris, turrellis, fossatis, &c.* Vox frequens in Diplomatibus, quibus Rex firmandi muniendique castellum sive ædes, privilegium concedit. Vide *Quarnellus*.

¶ KERNELLUS, Pinna muri, Gall. *Creneau*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. p. 154. *Et pro muro purferir & pro plumbo, & pro kernellis, 20. l.* Vide *Quarnellus*.

KERNYS, Vagi, errabundi, interprete Th. *Blount* in Nomolex. Angl. Iidem videntur qui supra *Katherani*. Charta Eduardi III. Reg. Angl. an. 13. ejus regni: *Nec non de illis qui dicuntur homines otiosi, & mulesu toribus, qui etiam Kernys dicuntur.*

KERSONARIA, Nasturtiaria area, Gall. *Cressonière*. Charta Joiæ Dominæ de Walluincourt an. 1241. in Tabulario Monasterii Montis S. Martini: *Molendino, selusa, fundo, Kersonariis.* Alia anni 1260. in Tabulario Belliloci in diœcesi Rothom. p. 45. *Confirmo eleemosynam Quersonariæ cujusdam.*

¶ KERSTRATA, Via quæ ad Ecclesiam ducit, à Belgico *Kerck*, Ecclesia, & *Strata*, Via. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar. an. 1240. *Qui viâ Ecclesiæ, id est kerstrata foderit vel artaverit & super hoc convictus fuerit per veritatem, emendabit Comiti 3. lib.*

KETEL, Cacabus, olla ferrea, aut ærea, Belgis. Theloneum Monasterii S. Audomari: *Centum veteris metalls, 5. den. unus bretketel, 6. den. uuut fetreae el, 2. den. uuus ketel, de 5. den. uuum den.*

¶ KE-

¶ KEVERE, Operculum, seu vas quoddam quo lactariæ utuntur. Kennett. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Compotus Henrici Deye & Johannæ uxoris de exitibus & proventibus de Dayri... Allocantur pro novo kervere empto* 8. den. *kevera*, in Gloss. Lipsii est Bruchus, Germanis hodie *kafer*.

¶ KEUREN, Lex, judicium, Belgis *keuren* est judicare, legem constituere. Charta an. 1291. apud Miræum tom. 2. pag. 876. *Leges etiam & judicia, vulgariter keuren appellata, edendi, instituendi & faciendi observari, recipiendique quod inde evenerit usque ad summam prætaxatam*.

¶ KEVROD, Idem quod *Kemrod*, Armoricis, præstationis genus. Tabularium Kemperleg. *Ego Budic frater Hoeli Comitis concedo monasterio sanctæ Crucis villam quæ dicitur Lesumadru, terram videlicet trium mensurarum mellis. De ipsa autem terra hic redditus est: scilicet terguisiaeth, kevrod, multones, pastus, decima*.

KEYE, Operculum, clavis. Vide *Coue*.

KEYS. Charta Edw. III. Regis Angl tom. 2. Monastici Angl. p. 71. *Nolo etiam, quod aliquis Senescallus, Constabularius, Ballivus, Keys, sive forestarius, serviens vel venator, ... per terras eorum venientes, ab ipsis nec ab hominibus suis pascantur*.

KIDELLUS, Machina piscatoria in fluminibus ad salmones, aliosque pisces intercipiendos. *Betles, & Weres* Angli vocant. Magna Charta Joannis Regis Angl. capit. 24. apud Matth. Paris: *Omnes kidelli deponantur de cætero per Thamesiam, & Medewetam, & per totam Angliam, nisi per costeram maris*. Fleta libro 2. cap. 20. §. 40. *De his, qui piscantur cum Kidellis*. [*Et fuit seisitus de uno Kidello vocato à were, ac de libera piscaria in Potlok*, in Bundello Escaet. de an. 3. Eduardi I.]

¶ KIDRIA, *Gummi cedri*: Matth. Silvatico. Vide *Cedria*.

¶ KIL, Cella, Monasterium, Hibernis. Beda Hist. Eccl. l. 5. c. 9. *Cui erat composito vocabulo a cella & columba, vocatus est Kolum-Killus*. Vide Spelman.

¶ KILIANUS, Nota temporis, quæ in veteribus Chartis aliisque MSS. Codicibus occurrit. Charta Eberhardi Abb. Weissenburg apud Fred. Schannat. Vindem. litter. p. 13. *Emit quoque à Monasterio Heilsbruggen partem decimarum in Rodt prope Rizbberg pro c. florenis. Anno 1375. feria 2. post Kiliani*. Codex Mellicensis MS. libros de Imitatione Christi complectens, de quo Mabillonius Diplom. pag. 177. finitus dicitur *die Kiliani* 34. Forte supplendum *post festum* S. *Kiliani*: Kilianus enim inter Sanctos numeratur in Catalogo veteri Monasterii S. Michaelis Bambergensis ut testatur Schannatus ibid. pag. 51.

¶ KILINGE, Armorum genus. Statuta Equitum Theuton. art. 73. apud R. Duellium Miscel. lib. 2. p. 59. *Ipse* (Treperarius) *tenetur dare Fratribus ad arma deputatis spallaria, wappenrock, Kilinge, phavones, wappenbersum ... cingulos, & vestimenta*.

¶ KILINNAS, Charta an. 1065. apud D. Calmet. to. 1. Hist. Loth aring. col. 461. *Decimam partem tam in arboribus quam de pretio porcorum, sive utilitate apium eam per omnia habere volumus atque firmamus, tam in Kilinnadr, quam in sylva juxta curtem Stensila*. f. nomen est alicujus loci proprium.

KILKET, Servilis quædam solutio. Vetus Charta apud Spelmannum: *Kilket, pro qualibet busbendrea 2. den.*

¶ KILLAGIUM, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur, a Gall. *Quille*, quæ est navis infima pars. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1409. apud Rymer. to. 8. pag. 573. *Capit ibi Killagium, scilicet de qualibet navi cum batelle applicante ibi, octo denarios, &c.*

KILLYTHSTALLON, Quod domino penditur ad inveniendum equum admissarium (*estallon*) in tenentium suorum beneficium. Spelm.

KILTH, *Libertas villæ*, in MS. interpretatur, ait Spelman. qui vocis originem ignorare se fatetur.

¶ KIMBA, pro Cimba. Abbo Floriac. de Obsidione Parisiacæ urbis, apud Spelmannum:

Corripiunt ternas rabidi Kimbas satis altas.

¶ KIMELIARCHA, Thesaurarius. Vide *Cimeliarcha*.

KINGELD, Tributi species, sic dicta, quod Regi exsolveretur: *King* enim Anglis Rex dicitur. Vide to. 1. Monast. Anglic. pag. 830.

¶ KINTAL, Ponderis genus, alias 100. librarum, sed e more loci varium. Hujus sæpe mentio fit in casu Fogossæ apud Plowdanum. Hæc Spelmannus. Vide *Quintale*.

KIRALITER, Vox conficta ex Græc. κύριος. Fragmentum Anonymi Beneventani cap. 5. apud Camillum Peregrinum libro 1. Histor. Longob. *Cepit eundem Præsulem, qui ei Beneventum Kiraliter præbuerat, &c.* Id est, cum plena potestate & omni dominio. Vide *Potestative*.

KIRTEL, Vestimenti species. *L'ordre observe à la Creation des Chevaliers des Bains: Un autre luy baillera ses brages, le tiers luy donnera un pourpoint, un autre luy vestira avec un Kirtel de rouge Tartarin*.

¶ KIRVA TURBÆ, Certa *turbarum* quantitas. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 251. *In puram & perpetuam eleemosynam ad fodiendum singulis annis perpetuo septies viginti Kirvas turbæ in marisco meo de Kyma*.

KITONITA, κοιτωνίτης, *Cubicularius*, in Gloss. Græc. Lat. Luithprandus in Legat *Leo Kitonita*. Ignotus Barensis in Chron. an. 1025. *Descendit Oresti Kitoniti cum exercitu*. Vide Notas ad Alexiadem pagina 250.

KIVIT, Avis prædatoriæ species. Tidericus Langenius in Saxonia:

Est avis Kivit, quæ bellat quam cito vivit,
Signans irates homines ad bella paratos.

¶ KLIOTETRA, Sella plicatilis. Vide *Cliotedrum*.

¶ KLOCUM, Campana. Vide *Cloca* 2.

KMETHONES, Servilis conditionis homines, apud Polonos, in Legibus Polonicis Chopini libris de Domanio subditis.

¶ KNACKIUS, Moneta Fuldensis species. Literæ fundationis Collegii Jesuitarum Fuldæ ann. 1573. apud Schannat. Diœc. Fuld. pagina 355. *Tradimus mille florenos, quorum singuli quadraginta duobus Kalendsibus Knackiis constant*.

KNAPONES, Pedites milites. Hist. Australis ann. 1286. *Pracone Regis Aragonum per exercitum valenter clamante, quod neminem occidant nisi milites galeatos, Knapones vero & scutiferos illæsos permittant abire*. Theutonibus *Knap*, est alacer, agilis, celer: *Knape* vero, servus, minister, famulus.

KNAVE. Charta an. 22. Henrici VII. Reg Angl. apud Spelm. *Joannes filius Willelmi Couper de Denby Knave, ad satisfaciendum Regi de omni eo, quod ad Regem pertinet, occasione cujusdam utlagariæ in ipsum in placito transgressionis ad sectam Regis promulgatæ 22. Maii*. Ubi vox *Knave* conditionem ac classem hominis videtur indicare. Saxonibus *Knapa famulum* ... hinc feildknapa *armiger*, *scutifer famulus*

mulus, quomodo forte *Knave* intelligi hic debet, nam & *famulos* dictos armigeros suo loco docuimus. Vide Janum Dolmerum ad Jus aulicum antiquum Norvagicum pag. 8. Edit. Danicæ.

KNEZ, vel KNEG, [KNEZIUS, Princeps.] Vide *Caganus*.

¶ KNIGHT, Puer, minister, famulus, Sax. Cnyt; eodem sensu à Germanis etiamnum usurpatur; Anglis vero hodiernis est Miles, licet, ut observat Spelmannus, in veteribus eorum Instrumentis pro ministro adhibeatur. Vide *Knave*.

¶ KNIP, vox Belgica, Talitrum, Gall. *Chiquenaude*. Epist. obscur. Virorum pag. 21. *Ipse dixit: ecce Joannes Rencblin est doctior quam vos, & dedit ei unum Knip.*

¶ KNIPULUS, KNIVUS, Ensis brevior, vel cultellus, Gallis *Canif.* Vide *Canipulus*.

KNOPIS, Tuber, nodus, Anglis *Knob* & *Knot*. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 365. *Textus super Evangeliis, cum uno claspi, habens ex uno latere quinque knopes argenteas, &c.*

¶ KOGGE, Navigii genus, Gall. *Coquets*. Vide locum in *Coga*.

¶ KOKA. Eadem notione. Epistola Roberti Regis Calabriæ ad Barchinonenses in Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 70. *Recepimus vestras litteras continentes disrobationem cujusdam Kokæ Bernardi Garrigæ civis Majoricarum, factam, ut asserit, per quosdam piratas regni nostri Siciliæ.*

¶ KOSMUS, Mundus, orbis terrarum, à Græco κόσμος. Charta Willelmi Pictav Comitis apud Stephanntium to. 3. Fragm. Hist. MSS. *Cunctis in propatulo per quadripartis Kosmi climata clarere dignoscitur ob protoplasti nostri insolentiam omnem ejus successionis plantationem toxicato infectum esse antidoto.*

¶ KOTARIUS, Rusticus, mansionarius, Charta apud Somnerum in Tract. de *Gavelkynd* p. 29. *Item, si dominus Archiepiscopus fecerit scotallum infra boscum, quilibet terram tenens dabit ibi pro se & uxore sua 52. obolos & vidua vel Kotarius 1. obolum.* Vide *Cota* 2.

¶ KOVER, Operculum, clavis. Vide *Cone*.

KRAGE, inquit Saxo Grammaticus in Hist. Danica, *dicitur lingua Danica, truncus, cujus semicæsis ramis fastigia conscenduntur; ita ut pes præcisorum stipitum obsequio perinde ac scalæ beneficio nixus, sensimque ad superiora provectus, petitæ celsitudinis compendium assequatur.*

¶ KRETAL, *Mumia*. Matth. Silvaticus.

KRODO, apud Saxones pro Deo cultus. Crantzius in Metrop. lib. 1. c. 3. *Kroda nomen erat Idolo, quod Saturnum sunt arbitrati ... Pertinet hodie in Gente exsecrationis vocabulum, ut quoties abominanda res est visa, Krodo cum indignatione dicant.*

KUNIGSTEUR, Regium Tributum: vox Germanica, ex *kunig*, Rex, & *steur*, seu *steura*, tributum. Charta Henrici VI. Imper. ann. 1193. in Metropol. Salisburg tom 1. pag. 378. *Videlicet cum advocatia, & servitio Regio, subsidio, sive supplemento, seu steura, quod in vulgari Kunigsteur dicitur, &c.*

¶ KUNINGA, Regina. De S. Cunigunde Imper. to. 1. Martii p. 271. *Et fit Kunigunda Kuninga, quod Latine interpretari potest regia, regina.*

¶ KYLYW, Jusculi esse genus suspicatur Thom. *Blount* in Nomolexico Anglic. Charta ann. 1131. in Monast. Angl. to. 4. p. 722. *Et sint ipsi abbas & monachi & eorum successores & omnes tenentes sui liberi & quieti .. de pastu & de Kylyw & omnibus aliis exactionibus, quas forestarii & alii ballivi seu servientes terræ solent exigere,* .

¶ KYRIALIS, Dominicus, à Gr. κύριος. Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. p. 1. pag. 725.

Vimineo condens corpus Kyriale canistro,
Exhausit vitro vitalem digne cruorem.

Ubi Fridegodus alludit ad illud S. Hieronymi de Exuperio Tolos. in Ep. ad Rusticum: *Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.*

KYRIELES, Litaniæ publicæ, in quibus Κύριε ἐλέησον decantatur: nos etiam *Kyrieles* dicimus. Auctor Miraculorum S. Berleodis Virg. c. 2. n. 11. *Omnibus Clericis Hymnum concinentibus, Laicis vero Kyrieles celebrantibus.* Concil. Vasense. an. 529 cap. 3. *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiæ provincias, dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu & compunctione dicatur. placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo, & ad Matutinum & ad Missas, & ad Vesperam Deo propitio intromittatur.* [Vide lib. 6. Capitul. cap. 205. & Capit. Herardi Archiep. Turon. c. 114.]

☞ *Kyrie eleison* inter funera adhibebant. Synodus Arelat. VI. can. 3. *Kyrie eleison in deducendo cadavere cantetur.* Capit. Herardi c. 58. *Ut exequiæ mortuorum cum luctu secreto & cordis gemitu fiant. Et psalmos ignorantes, Kyrie eleison ibi canant.*

KYRIEELEISARE, Kyrie eleeson concinere. Vita sancti Wunbaldi Abbatis Heidemenh. num. 28. *Omnis plebs cantantes Kyrieeleisabant.*

¶ KYROFALCO, *id est, dominus falco, secundum Græcam linguam*; ita Fridericus II. l. 2. de Arte venandi c 4. Vide *Gyrofalcones*.

FINIS TOMI TERTII.